BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
8 M
5

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Digitized by Google

Digitized by Google

CORPVS IVRIS FRANCICI,

SEV,

ABSOLVTISSIMA COLLECTIO ARRESTORVM,

ſiue

RERVM IN SVPREMIS FRANCIAE Tribunalibus & Parlamentis iudicatarum.

Auctore D. IOANNIS PAPONII, *Conſiliario Regio, & in Præfectura Foro-Seguſienſi Proprætore:*

Cui acceſſerunt *Notæ* & *Appendices*, quatuor Celeberrimorum ICorum & Pragmaticorum, [illegible], dimidiam totius Operis partem adæquantes.

Nunc primùm [illegible] *operâ, Latinitate donata omnia.*

Ex Legato Ill.mi Cocini

BIBL. S. J. COLL. ROM. SOC. IESV

COLONIÆ ALLOBROGVM

Sumptibus Samuelis Criſpini.

CIↃ. IↃ. C. XXII.

Digitized by Google

TYPOGRAPHVS LECTORI SALVTEM.

DAMVS tibi, LECTOR, réque præſtamus nunc quod ſolemnes Nundinarum Catalogi iamdudum pollicentur, Collectionem inquam, rerum in ſupremis Franciæ Tribunalibus iudicatarum, quæ Curiarum ſeu Parlamentorum *Arreſta* vocant: cui poſt aliorum conatus manum admouit A.D.1556. V. CL. IOANNES PAPONIVS, Proprætor in Præfectura Foroſeguſienſi: quæq; toties iam vernaculâ ſuâ linguâ recuſa, ab ipſomet auctore aucta A.D.1585, aliorum deinceps clariſſimorum Pragmaticorum acceſſione locupletata, omnium, qui in foro verſantur, manibus hodie teritur, ſinúque fouetur: ſuáque vtilitate ſeſe adeò commendauit, vt princeps hæc omnium Collectio iam habeatur. Nam vt maximè ſimilis collectionis cuiuſdam auſpicium fecerint alij, atque inſtar præbuerint: Autor, inquam, *Styli Curiæ* Parlamenti, *Gallus*, *Aufrerius*, *Guido Papa*, *Boërius*, *Lucius*, & hic quidem ſermone Latino, neque adeò incompto, ſi affectata quædam excipias: attamen hic noſter optimum & pleniſſimum ἀποτέλεσμα impoſuit. Rurſum, etſi Paponium ſecuti ſint alij, & in his *Maynardus*, *Louëtius*, *Chanutius*, *Veſtius*, aliíque complures, quibus ſua ſingulis laus & decus debetur: Attamen materiarum vbertate Paponius longo omnes interuallo præceſſit. Neque enim is contentus fuit ſui ſeculi, aut Tribunalis res i[illegible]icatas colligere, quod alii fermè collectores fecêre (contenti po[illegible]m ætatis vel gentis ſuæ cogitare, ſéque coràm, vel ſaltem haud [illegible]o ſemotiora in ſchedas ſuas referre) verùm omnis æui exempla, iam inde, ex quo conſtituta illuſtriſſima Franciæ Parlamenta vndecunque conquiſiuit: tum è deceſſorum ſuorum ſcriptis, tum propria experientia, tum ſcriniis actiſque publicis, ſchedis denique eorum, qui iuri dicundo præfuêre. Ac vt maximè nonnulli, vt in tanto tamq;

operoſo labore,leuiculà quædam carpere ſuſtinuerint,eam tamen famam meruit,& nunc habet, vt hæc ipſa Collectio iam fermè communi conſenſu *Fundus rerum iudicatarum* Franciæ habeatur, atque ita mos inoleuerit,vt certatim quique ad eum notas ſcribere fas putent,viri experientiâ,iudicio,eruditione iuxtà clari. Imò ſunt hi iam hodie totius Franciçę praxeos,ſeu Iuriſprudentiæ Gallicæ,Iuridicinæ forenſis, velut quidam *Loci communes*,ad quos ſubnotari iam ſolet, quidquid apud alios lectum, quidquid vſu comprobatum:vt meritò *Corpus* hoc *totius Iuris Francici* rectè dixerim.

Hoc itaque eſt, Lector,quod tibi nunc exhibemus, togâ Romanâ indutum,tuo & maximo bono hactenus deſideratum. Nam ſi tanta ambitione, exoticæ merces & mores tranſmarini, imò peregrinæ ſæpè offutiæ, longè petuntur: quantò maiore auiditate hæc Regni Francici νόμιμα,vt antiquitate ita ſanctimoniâ, Iuſtitiæq; famâ celeberrimi,cuiuſq; principem Curiam, (Parlamentum Pariſienſe) ſummi Principes, etiam exteri controuerſiarum ſuarum arbitram fecêre, excipienda putabimus? Eſt hæc Gallici ſoli, etiam Diui Hieronymi teſtimonio,prærogatiua,vt viris doctiſſimis ſemper abundauerit: Id verò ſi vlla parte vitæ humanæ exploratum eſt,ſanè compertiſſimum *in Iure dicundo*, atq; in iis Tribunalibus,in quibus proximæ ceruices Regi, ſummam rerum attemperant & moderantur. Inde igitur petant licet exempla rerum iudicandarum exteræ gentes, inde veros legum intellectus: vt & ipſa Gallia externa ψηφίσματα ad vtilitatem ſuam deriuare,ac nominatim è Iuriſprudentia Romana adſolet.Nam vt maximè Francia,iam inde à mille ducentis eò amplius annis,à Regibus continuâ ſerie temperetur, Regesq; ipſi nullum ſuperiorem niſi DEVM adgnoſcant:haud illibenter tamen ad Romanorum fontes,velut rationis exemplar,& inſtar quoddam recurrere ſolent. Eo videlicet exemplo, quo non vnam è veteribus Rebuspublicis vltrò, nullo libertatis ſuæ præiudicio, æquabiles aliunde leges petiiſſe memoriâ tenemus.

Neque hactenus huiuſce Codicis ſtat vtilitas:Eſt & alius eius fructus,neque is modicus: quod non priuatum modò ius litigatorum iurgiis diſcingendis eo contineatur: verùm ius inſuper publicum,atque ipſa,ſic vt dicam,Regni arcana:Quis ſcil.ſtatus Eccleſiæ Gallicanæ,quæ libertas:quæ Regia Maieſtas:quod Principum, Summatum decus:quæ ſingulorum Magiſtratuum munia: quæ per totam Franciam ſuprema Tribunalia,quæ ſubalterna:quæ Regalia,quæ Dominica:quæ tributorum & indictionum ratio: quæ Rerumpublicarum ſeu ciuitatum ſingularum formulæ: quo ritu,per quos Regiæ lites peragantur: qui Magiſtratuum Officiales: quæ ſcrinia publica ſeu Cancellariæ:quæ opificum determinatio: quæ operum publicorum, priuatorum facies: quæ Actionum formulæ: qui Iudices competentes,

petentes,quæ tempora rebus agendis, qui Epiſcopatuum totiúſque Iuriſdictionis Eccleſiaſticę modus:Quibus tandem,vt ſummatim dicam,rationibus paci, ſecuritati,ornatui,vtilitati publicæ, authoritati conſulatur.

Quæ cùm ita ſe habeant, eâ ſpe adducor, vt credam hunc Codicem apud exteros quoſcunque in deliciis deinceps ceu Promptuarium materiarum & deciſionum in praxi vſitatiſſimarum futurum. In quo alioquin vertendo operam nauauit Iuriſconſultus, & ipſe Gallus,& ipſe in foro verſatus,(quod vtrumque verſio requirebat) haud omninò obſcuri nominis: eâ ſpe, vt idem quod à ſe hac parte cœptum,tuo bono,(quod prælo currente pro penſo fieri adeò non potuit)altera ſeu proxima editione perpoliat,ad rei ſimul & Authoris ſenſum:id quippe vnum eſt,quod aſſequi conatus eſt.Neque enim hæc benigna vel apta materies eſt, ſtylo acuendo, quem ſi alibi affectare libet,hîc neutiquam licet.Nos verò quantum potuimus, editionem hanc accurauimus: non ita ab omnibus mendis liberam, quin multa exciderint,quæ vt verſionis,ita editionis æquum iudicem depoſcant,& illius memorem:*Nihil,vt naſcitur,perfectum eſt.* De cætero obſeruandum,in notis & appendicibus ſigla ſiue notas ſingulares eorum nomina deſignare, qui ſuam ad Paponium operam contulerunt:putà, B. Dominum BERGERONIVM, Aduocatum quondam in Parlamento Pariſienſi diligentiſſimum & curioſiſſimum Arreſtorum atque Francicarum Antiquitatum indagatorem, cuius eſt hodie filius paternarum virtutum heres:T. verò deſignat Dominum TILLERIVM Conſiliarium in Camera Edicti Neracenſis. I.C. denotat IOANNEM CHANVTIVM Aduocatum in Parlamento Pariſienſi. Vltimam tandem manum admouit Dn. FAYVS Procurator Regius Tonnariæ. Hi omnes præter à ſe obſeruata aliorum celeberrimorum quorumcunq; Pragmaticorum ſcrinia compilauêre, putà Ægidii MAGISTRI primi Præſidis in Parlamento Pariſienſi, Domini SERVINI, MARIONII, BRETTII, Aduocatorum Regis in eodem Parlamento:Domini VALLAE Conſiliarij in eodem pariter Parlamẽto:D.ÆRODII Quæſtoris parricidalis,& D.GRIMAVDETI Aduocati Regij in Seneſchalcia Andegauenſi.D.GVENOSII Propræfecti particularis in Sede Regiâ Vxellodunẽſi in prouincia Bituricenſi, D.IMBERTI Quæſtoris parricidalis Fontenei Comitis. [illegible]ACQVETI Aduocati Regij in Camerâ Theſaurorũ,REBVFFI, [illegible]AQVELLI, MOLINAEI, CHOPPINI, ROBERTI, CHANVTII aliorum Aduocatorum in prædicto Parlamẽto:item reſponſa CHARONDAE,ſcripta LOISELLI,Arreſta Parlamẽti Tholoſani à D.CORRASIO, MAYNARDO Conſiliariis in prædicto Parlamento collecta. VALE.

PROLOGVS IOANNIS Paponij, Ad Lectorem.

Rude rerum quarumcunque dulciſſimarum principium.

SVPREMVS *rerum omnium Conditor, vt ingens decreti ſui artificium commonſtraret, rudem & imbecillem earum rerum infantiam produxit, quas dulciſsimas præ cæteris & abſolutiſsimas toto Orbe eſſe voluit. Ita poſt demorſum inobedientiæ, homines vagi ab eo derelicti fuerunt, ſic vt ad ingenium moréſque beſtiarum proximè accederent, abſque vlla ratione, vel*

Homo abſque iure certo.

ratiocinatione alia, quàm vt in voluptates & voluntates quiſque ſuas ruerent. Imò in ſingulis hominibus, vel ab ipſo naſcendi primordio, rudis & imperfecti huiuſce ſtatus argumenta magis adhuc elucent. Nempè homo ideò natus, vt Princeps primúſque omnium ſit, quíque in cætera dominetur, mundum hunc ingreditur, ab omni parte nudus, vinculis adſtrictus, ea imbecillitate, vt nihil aliud omninò facere poſsit, quàm quiritari & plorare. Atque hoc vitæ humanæ auſpicium eſt: Cùm econtrà cætera animantia ilicò auxilio & præſidio omni deſtituta, impetu ad ea quæ tuendæ vitæ faciunt ferantur. Atenim ſicut homo, doctrinâ quæ ſtupenti ei penè infunditur, quadamtenus eruderatur, atque eò inducitur, vt Numen diuinum agnoſcat, id colat & veneretur, priſtinúmque decus in quo creatus fuerat, repetat: ita primis & antiquiſsimis temporibus homines ita errabundi à nonnullis ad id à Spiritu Dei delectis, atque à diuina Philoſophia inſtructis, paulatim ab hac brutali vita abducti fuère, edoctique in cœtum, & amicitias coire. Res ſanè, quæ non ſine magnis difficultatibus executioni tradi potuit, ac multò minùs ſtare abſque lege certa & Iure quodam poſitiuo, vnde vinculum ſocietatis huius politicum procedit: quæ vtique ſocietas nunquam à confuſione vacua erit, niſi certa quadam regula & forma ſuum cuique tribuatur,

Iuſtitia quã neceſſaria ſit.

& conſeruetur. Atque in eo conſiſtit illud, quod Iuſtitiam *nominamus: cuius exercitium & cuſtodia cæterarum rerum exemplo infantiam ſuam quandam habuit, pro locorum diuerſitate diſcrepantem: in nonnullis quippe locis in quibus lex ſcripta fuit, non ideò minus in fraudem & pœnam complurimi incidere, tum ob diuerſitatem interpretationum Iuris ſcripti, tum etiam ob caſus & cauſas emergentes Iure ſcripto non deciſas. Alibi verò*

Ius variè cõſtitutum. Conſuetudines vnde ortæ.

vbi lex ſcripta non fuit, maior confuſio deprehenſa eſt: nam præterquam quòd naturaliter homines ad ſeſe vel in proprijs ſuis cauſis & negotijs intricandos procliues ſint, in alienis ſanè magna ſententiarum diuerſitas eſt: quinimò in id fermè incumbere videntur, vt in contrarias concedant & recedant opiniones. Et ſi in nonnullis inter ſe conſenſêre, ex loci regionisq́ conſuetudine id factum, quam citra ſcripturam pro lege obſeruarunt: contenti hactenus eam per manus ſucceſsiuè traditam accepiſſe, haud aliter ac Caballam, *de qua ca.* 1. de Iure Regal. *Tandem cùm populus ita Iure incerto regeretur, eò neceſsitatis deuenit, vt Regum obſequio ſe ſubmitteret, iisq́, & in eos Iuriſdictionem & autoritatem o[...] transferret: atque inde certò magis iure agere, omniáque melius adminiſtrari cœp[...]*

Reſpubl. à Regibus melius adminiſtrata.

Dehinc à Regibus leges quædam latæ, tam ab ipſis conditæ quàm aliunde petitæ. E[...]rò memoratur, Romanos leges à Ciuitatibus Græciæ anxiè petijſſe, quas perſcriptas in decem tabulas æreas pro roſtris compoſuerint, quibusq́ poſtea duæ tabulæ à Decemuiris, cum ſummo iure, & à quibus prouocandi ius non eſſet, conſtitutis, adiectæ fuerunt, atque ita ex accidentia leges duodecim Tabularum *appellatæ fuerunt, quarum duarum poſteriorum ferendarum auctorem fuiſſe decemuiris Hermodorum quendam Epheſium exulantem in*

Decemuiratus. Leges 12. Tabularum.

tem in

Digitized by Google

tem in Italia quidam retulerunt. Primus * Rex Francorum, cujus memoria extet, Pharamondus fuit, qui aliquamdiu ſupra flumen Rhenum, vbi tum Franci habitabant, regnauit: Cæterùm de eo refertur, eum cùm legibus opus haberet, quibus populum & Regnum ſuum regeret, de conſilio Procerum certum quendam numerum virorum doctorum delegiſſe, quos Dictatores nominauit. Quatuor primi erant VViſogaſtus, Bodogaſtus, Salogaſtus & VVidogaſtus, quibus poteſtas data de Iure reſpondendi, eorumq; reſponſa in ſcripturam redacta, pro Legibus obtinuere. Tum ſcilicet prima Legis Salicæ fundamenta iacta, quæ deinceps à Regibus qui à Pharamondo ad Carolum Magnum vſque regnarunt, aucta fuit: neque quicquam poſtea ei detractum vel additum, verùm exactè obſeruata ea, velut Ius naturale Francorum, ſiue quo ad titulum, ius & coronam Regiam, ſeu Regni Francici, ſiue quoad cætera, etſi ſuperuenientibus aliis legibus in hoc regno meliùs intellecta, atque in omnibus articulis ſuis obſeruata fuerit. Ex ſuperioribus, tùm de hoc Regno Franciæ, tùm de Republica Romana memoratis, videre licet, quænam origo tam magnarum rerum, vt ſunt leges noſtræ, ſit, quæ vtique nihil profuiſſent, niſi eſſent qui iura regere poſſent, & per quos poſſent quotidie in meliùs produci. Et verò his duobus accuratè præſtitis, tantus vitæ humanæ fructus acceſſit, vt quilibet reſpectiuè ea reuereri, & ſectari in animum ſeriò induxerit: putà, Principes quò id fieret, ſubditi autem, vt obſequentes ſe præberent. Senatus igitur Romanus conſtitutus fuit, vt ei in negotiis Reipu. Romanæ ſummo iure pareretur, eoq; Maieſtatis proceſſu temporis deuenit, vt iura condendi, decernendi, iubendi vim & poteſtatem haberet: Cuius rei cauſa fuit ſummi Senatus religio: qui profectò quamdiu vires ſuas obtinuit, ſuámque authoritatem tenuit, proſperè ſucceſſère omnia: vbi contrà factum, inclinare & ruere Reſpub. viſa eſt: atque tum poſt reſtitutionem Prouinciarum, & Regnorum, quæ Romani vſurpauerant, nihil reliqui factum, præter amplam illam exemplorum, & præclarorum inſtitutorum ſegetem, ſiue rem militarem ſpectes, ſiue literarum, & Studiorum decus, ſiue Politiam, ſiue Iura ciuilia, & iuris adminiſtrationem, è quibus Reges noſtri nihil immutatum voluère, niſi ea tantùm quæ Religioni noſtræ aduerſa deprehenderent. In cæteris ea velut ſancta, & rationi conſentanea admiſſa, non ex vlla iuris neceſſitate, verùm vt exemplo hactenus eſſent. Quod quidem ad Carolum Magnum auctorem refertur, qui cùm Imperator quoque Romanus eſſet, huiuſmodi theſaurorum Iuris, legumq; notitiam nactus, ea ex Italia in Franciam deferri curauit. Atque eo tempore, & deinceps Academiæ ſeu Vniuerſitates Iuris in compluribus huius regni locis inſtitutæ & ingentibus priuilegiis decoratæ: eæq; in hodiernum vſque diem ſartæ tectæ conſeruatæ ad legendas & interpretandas publicè in iis leges, deſumptas è Conſtitutionibus Imperatorum, Conſulum, Populi, Senatus, Prætorum, Cenſorum, aliorumq; Magiſtratuum Romanorum, eodem exẽplo, quo ij eas è ciuitatibus Græciæ olim mutuati fuerant, & petierant. Ante illam Reipublicæ Romanæ ruinam, eaq; adhuc ſtante, primi Dominantium cuiuſdam ſupremæ Curiæ fundamenta iecère: verùm hactenus vt vnà ſecum iudicaret, delectis ad id pro animi ſui libitu, modò his, modò illis. Quinimò vbi loca hæc, quæ Franciæ appellatione nunc veniunt, occupata fuère, paulatimq; Regum nomen inualuit, Reges Franciæ, quò ſibi ſubditorum animos conciliarent, firmandæq; dominationi, ipſimet paſſim notionem [illegible] audientiam ſuam præbuère: ac præſertim parentibus deſtitutis, ſeu pupillis, viduis, pau[illegible]s & miſerabilibus perſonis aduerſus potentiores & diuites: imq; ipſi dicebant. Hinc ipſa rerum neceſſitate factum, vt huic rei probè peragendæ, cœtus prudentum conſtitueretur: cum quo, ſimul & Proceribus Regni, ſeu magnatibus, variis temporibus & locis Reges coirent, excipiendis omnium querelis: exemplo Adriani Imperatoris, qui centum Iudices habebat & paſcebat, qui quocunque proficiſceretur eum comitabantur, iuri ſe præſente reddendo. Veroſimile admodum eſt, id cœptum porroq; cuſtoditum iam ante Pharamon-

* In Gallia.

Pharamondus ſupra Rhenum regnans.

Dictatores in Francia.

Lex Salica.

Senatus Romanus.

Leges Romanæ quatenus in Frãcia obſeruẽtur.

Initium Parlamẽtorum ex neceſſitate.

Parlamẽtũ Imperatoris Adriani.

*dum in Gallia: Iulius Caſar quippe,*lib.5.& 7. Commentariorum ſuorum, *& Suetonius de Cæſare agens, huiuſmodi conuentuum iuri dicundo in Gallia meminère: ipſumq;*

Inſtitutio Parlamenti habendi abſente Rege.

Iulium Caſarem proprætorem iis nonnunquam adfuiſſe. Id poſtea ſtetit, tam ante quàm poſt fidem Chriſtianam in Gallia firmatam: & vſq; ad tempora Pipini, cognomento Parui, patris Caroli Magni, ab hinc annis 806. id ſemper obſeruatum, habitis conuentibus quãdo & vbi Principi pro rerum neceſſitate libuiſſet. Prædictus Rex *cùm impetum cepiſſet proficiſcendi in Italiam, Sedi Apoſtolica aduerſus Longobardos auxilio futurus, viderétque, tantis ſe negotiis implicitum non ſemper huiuſmodi conuentibus iuri dicundo adeſſe poſſe, Parlamentum quoddam inſtituit, delectis & conſtitutis certo numero viris doctis Præſidibus & Conſiliariis, iuri dicundo omnibus ad ſe appellantibus, & ad cognoſcendum ſuper omnibus cauſis, magnis & arduis, ſuo nomine ſuaq; auctoritate, citra appellationis ius, quamlibet ſe abſente. Et manſit tamen Parlamentum iſtud ambulatorium, nullo*

Parlamentum ambulatorium.

ſatis certo tempore aut loco definitis: Nonnunquam Pariſiis habebatur, modò Biturigibus: aliquando Pictauiis, Turonibus vel alibi, pro negotiorum varietate. Solennes dies fuerunt: Natiuitatis, Purificationis & Aſſumptionis B. Virginis, Feſtum Omnium Sanctorum, & Octauæ. Poſtea ad duo ſemeſtria res redacta fuit, puta ad dies natalitios purificationis B. Virginis: ſic tamen vt iam pluribus diebus conuentus agerentur. Paulatim loci mutatio niſi de vicino in vicinum facta. Nonnunquam Rex ipſe aderat, alias ad ſe prædictum

Arreſtum datum in caſtris.

Parlamentum arceſſebat, vt ex regeſtis antiquis conſtat, vbi memoratur Arreſtum quod datum in caſtris Encenienſibus Rege Beato Ludouico IX. huius nominis præſente anno 1230. *quo Comes Britanniæ legitimus Tutor Ducis Britanniæ tutelâ remotus fuit, atque inibi aderant, præter Præſides & Conſiliarios, Archiepiſcopus Senonenſis, Epiſcopus Pariſienſis, & Carnutenſis, Comites Flandriæ, Campaniæ, Niuernenſis, Bleſenſis, Carnutenſis, Conneſtabilis Franciæ, Vicecomes Bellomontanus. Extat & alterum Arreſtum datum anno* 1258. *prædicto Rege B. Ludouico in ſolio ſuo cum Parlamento*

Arreſtum ſuper Comitatu Claromontano.

ſuo ſedente, ſuper Comitatu Claromontano, de quo controuertebatur, inter Regem & Comites Andegauenſem, & Pictauienſem, vbi aderant Epiſcopus Rhemenſis, Rothomagenſis, Trecenſis, Conneſtabilis, & Pares Franciæ. Prædictum Parlamentum ita incertum, & vagum manſit, vſque ad tempora Regis Philippi *Pulchri: is quippe anno* 1302. *ſubleuando huic Senatui tot & tam crebris locorum mutationibus obnoxio, eum cõſtituit, & velut fixit in Ciuitate Pariſienſi, in qua de cætero deinceps perpetuò maneret:*

Parlamenti Pariſienſis prima inſtitutio.

neq; tamen ei locum ſeu Prætorium iuri dicundo certum aſſignauit. Poſtea Rex *Ludouicus X. cognomento Hutinus, filius & ſucceſſor prædicti Regis* Philippi Pulchri, *paternis veſtigiis inſiſtens, prædictum* Parlamentum *in prædicta Ciuitate pariter firmauit, eiq; inſuper*

Parlamentũ in Palatio fixum.

certam ſedem aſſignauit in Palatio, *quem ſibi locum Clodoueus primus Rex Chriſtianus delegerat, in Ciuitate* Pariſienſi, *ab hinc* 1070. *annis: idq;, alia quam hodie eſt ſtructura: nam longo demùm pòſt interuallo Enguerrantius Marinius Comes Longouillanus magnus Franciæ Theſaurarius id ſumptuosè excitari curauit vt hodie eſt, tempore prædicti Regis* Philippi Pulchri. Præ*dictus Theſaurarius poſtea tempore Regis Ludouici X. criminis peculatus accuſatus, Arreſto prædicti* Parlamenti *ſuſpenſus & ſtrangulatus fuit, eiuſq; effigies quam edito loco erigi curauerat, ſolo afflicta & ex edito ſcalarum* Palatii *præcipitata fuit. Quare factum, vt* Palatium *iſtud in odium* [illegible] *rit ob auctorem, hancq; ſedem Reges dereliquerint.* Poſtea *Curia* Parlamentum *ſeu conuentus ſuos in prædicto* Palatio *ſemper habuit, de priſtino recenta ſemper* Parlamenti *in duo ſemeſtria diuiſione: verùm tanta Majeſtate atque honorificentia, vt Majeſtas ipſa Regia ea re repræſentata fuerit, & ſi fas eſt dicere aucta, vel ſaltem decorata. Initium Parlamenti habiti in Palatio incidit in annum* 1320. *Paulò pòſt Ciuitas* Pariſienſis

Prouin-

Digitized by Google

Provinciis Languedociæ, & Comitatui Tholoſano, vtpote nimium remota minus commoda viſa: hac de cauſa Philippus cognomento Longus (alij id accepto referunt fratri ipſius, & ſucceſſori Carolo IV. anno 1320. *Alij dicunt id factum anno* 1032. *à Philippo Pulchro) alterum Parlamentum Tholoſæ inſtituere in animum induxit, eáque de re admonuit Tholoſani, vt id, ſi ipſis videretur, acceptarent. Veroſimile eſt id factum, anno* 1320: *Eodémque anno, quo Curia Parlamentum ſuum in Palatio facere cœpit,* 18. *annis pòſt, quàm Pariſiis conſtituta fuit: Quinquennio poſt, quam prædictum Palatium ei adſignatum fuiſſet: Quæ ideò à me dicuntur, vt ita contrariæ ſententiæ eorum, qui de ea re ſcripſerunt componantur: vix enim citiùs incommoditas illa quam diximus, tam longè inquam petendi à Tholoſanis Iuris diſpici potuiſſet: hujus generis enim res nonniſi proceſſu temporis fermè dignoſcuntur.*

Parlamenti Tholoſani conſtitutio.

Hac etſi ita ſe habeant, atque prædictum Parlamentum Pariſiis conſtitutum fuerit, nihilominùs tempore pacis Princeps in conſilium ſuum certo numero Præſides & Conſiliarios prædicti Parlamenti adſeuocabat, qui negotijs & rebus agendis intereſſent, vnà cum alijs Conſiſtorianis ſuis, quibus præſidebat Cancellarius Franciæ, adeò vt ex iis quæ monumentis mandata ſunt, pro certo liqueat, Conſiſtorium, *quod vocant* Strictum Conſilium, & Majus Conſilium *vnum idémque fuiſſe, neque aliud inter vtrumque diſcrimen, niſi quod à ſe inuicem diuulſa, ſeu diſtracta poſtea fuerint: Alioquin origo prædicti Majoris Conſilij admodum incerta foret: Eo tantum excepto, quod etiamnum ambulatorium ſit, vt antiquitùs erat, Conſilium Regis, ſic vt in eo antiquiſſima forma Iuris dicendi ſupra memorata manſerit.*

Majus Conſilium Regis.

Nonnulli tenent, *poſt Parlamentum Pariſienſe, & Tholoſanum conſtitutum, Reges cùm conſilio ſe deſtitui nollent,* Majus Conſilium *inſtituiſſe, atque temporibus* Regis *Caroli VIII. id à Cancellario diſtractum, aucto numero Conſiliariorum, conſtitutumq́ à Rege Ludouico XII. ne Pariſienſes ad ſeſe eò conferendum diſtraherentur: Atque ita facta fuit ſeparatio Conſiſtorij & Majoris Conſilij, vt ſcripſit defunctus* Dn.Budæus *Magiſter Libellorum* in Notis ſuis ad l. vltim.ff.de Senatoribus. *Atque hac ratione difficultati Tholoſanorum occurri poterat, eo quod iam in iiſdem terminis verſarentur, in quibus antea Parlamentum Pariſienſe. Poſtea ex eadem ratione, conſulendi inquam ſubditis hujus Regni in Iure dicundo; alia Parlamenta ſiue* Scaccharia: *putà*, Burdegalenſe *pro Vaſconia*, Rothomagenſe *pro Normandia inſtituta fuêre.*

Creatio Parlamẽtorum Burdegalenſis & Rothomagenſis. Gratianopolitani.

In Delphinatu Senatus quidam & cœtus Præſidum, & Conſiliariorum Culatone *ſeu* Gratianopoli *conſtitutus fuit anno* 1340. *ab Humberto Delphino Vienneſi, antequam prædicta Prouincia in primogenitos Franciæ tranſcriberetur: usq́ Senatus intra diſtrictum ſuum poteſtatem obtinebat Curiæ ſupremæ; & vocabatur* Conſilium: *poſtea* Rex *Ludouicus XI. filius primogenitus Regis Caroli VII. cùm Delphinus eſſet anno* 1453. *prædictum conſilium* Parlamentum *eſſe iuſſit. Idipſum euenit* Parlamento Aquenſi *in Prouincia, quod antea Conſilium tantum erat, inſtitutum à Ludouico Comite Prouinciæ patre Renati qui vltimus Comes fuit: poſtea enim anno* 1501. *à Rege Ludouico* XII. *Parlamentum eſſe juſſum eſt: qui idem prædictum Parlamentum Burdegalenſe inſtituit &* Diuionenſe *in Burgundia firmauit, eadem poteſtate qua Pariſienſe, quod antea pro Ducatu Burgundiæ inſtitutum fuerat, antequam prædictus Ducatus Coronæ, ſeu Regno Franciæ conſolidaretur.*

Aquenſis. Diuionenſis.

Et quanquam ſingulæ prædictarum Curiarum ſupremæ ſint, attamen PARISIENSIS CVRIA *ab omni æuo præ cæteris eminuit, atq́ inſtituta in id vt Ius diceret tam vna cum* Rege *pro ſolio ſuo ſedente, & Paribus Franciæ, quam eò abſente, eiusq́ autoritate ſuper cauſis concernentibus iura Coronæ* Regiæ, *Domanij alijsq́ negotijs maioris momenti, & ad deliberandum*

Pariſienſis Parlamenti ſingulares prærogatiuæ.

ſuper Edictis aliiſq; rebus ſtatum publicum Regni ſpectantibus, antequam publicentur, vt eius videlicet ſententia & conſilio Edicta conſcribantur, atque in prædicta Curia adprobentur, & inſinuentur. Eidem Curiæ Reges vni, & præ cæteris tantùm detulêre, vt quanquam ſeſe legibus ſolutos ſcirent, & ſupra Ius poſitiuum, nihilominùs vltrò ſeſe prædictæ Curiæ ſubiecerint, iuri conſequendo: exemplo Regis Antigoni, qui cùm omnem poteſtatem haberet, eam tamen limitatam voluit quatenus natura, honeſtas & ius pateretur. Prædicta Curia in hodiernum vſque abſque omni dubio, caput, apex, vertex Iuſtitiæ huius Regni extitit, atque in manu ſua gladium iuriſdictionis habuit, quo Traianus Imperator eos armare voluit, in quorum fidem Iuſtitiam traderet: verba eius tali Imperatore digniſſima hæc tum fuere. Hoc, inquit, gladio pro me vtere ſi munere meo fungar, ſi ſecus, in me. Hic cœtus eſt ex omnibus iis qui in toto orbe ſunt, cujus iudicia in perpetuum conſeruata ſunt, & pro lege habentur & laudantur, quæq; nullo contradicente obtinere debent, & quidem citra cauſarum & rationum adjectionem. Et quemadmodum Pythagorici ſuum illud αὐτὸς ἔφα vſurpabant, eiq; mordicùs adhærebant, Pythagoram intelligentes, ita vitandæ vlteriori diſputationi ſatis eſt, non tantum in lite qua de agitur, verùm etiam in aliis ſimilibus omnibus ſi dicatur, Arreſtum ea de re extat. Hic veluti lectus, & nidus eſt, in quo Iuſtitia ſedem ſuam fixit, & ex qua tantum decus promanat, nempe quod conſtet viris inſigni experientia, qui ex ea ſingularium rerum innumerarum eruditionem hausêre, quæ in ſcholis non addiſcũtur, in quibus videlicet leges quidem legũtur, Verùm earum interpretatio alibi quàm in prædicta Curia incognita eſt, putà, cauſarum Pariatus, ſeu Patriciatus, Domany, Regaliæ, Appellationum tanquam ab abuſu, Edictorum, Conſuetudinum, & aliorum præter leges, aliorumq; arcanorum pro determinandis negotiis emergentibus, ad quorum notitiam ne minimũ quidem quis peruenturus eſſet in ſcholis toto vitæ ſuæ tempore, niſi in prædicta Curia verſatus fuiſſet: adeo, & in tantum, vt nonnulli ex celeberrimis in theoria quiq; ius profeſſi 20. vel 25. annorum ſpatio ad hunc cœtum ſeſe contuliſſent, atque in eo biennium vel triennium egiſſent, faſſi ſint ſibi antea rationem ſtudiorum minus conſtitiſſe, ob inſignium rationum momenta, & veram Iuris interpretandi rationem, quæ ibi demùm didicerint. Vt paucis abſoluam, hic ille locus eſt, in quo homines ſummum apicem, ἀποτέλεσμα ſolidæ eruditionis atque vltimam, quod dicitur, manum & limam conſequuntur adeò quidem vt in admirationem ſui cæteros rapiant. Felicitate haud diſpari Areopagitus (quod Parlamentum Græciæ erat Athenis conſtitutum in cauſis criminalibus) ſi quidem ſi quis fortè in hunc cœtum aut imperitus, aut improbis moribus veniſſet, breui admodùm temporis ſpatio vndiquaque ad bonam frugem, & inſignem eruditionem vertebatur. Nonnulli hanc immutationem laude cumprimis dignam, acceptò referunt affectui illi & voluptati quam illicò ſimul vt quis ingreſſus erat, capiebat ex honore & integritate iſtius cœtus: alij verò huius rei cauſam retulerunt ad vim Iuſtitiæ diuino quodam modo adminiſtratæ, ſiue ſpectes eius ipſius exercitium, ſiue Senatorum ipſorum inſtitutionem, qui tanta religione vltrò verſabantur, vt aures ſuas non præberent, nec litigantes audirent, niſi de nocte amoto lumine: ſic, vt alter alterum non videret, & ſatis erat meritum cauſæ audiri, vt ita inter ſe deliberarent, cognoſcerent, atque ex tempore iudicarent, nullo partium habito reſpectu. Fuit & alter celebris cœtus iuri dicundo, quem Amphictyonum vocabant, apud Thermopylas conſtitutus, cui reſpondebant duodecim Magnæ Ciuitates: eius meminit Plinius lib. 35. eumq; vocat Concilium publicum Græciæ. Ij formam antiquæ Franciçæ ſimilem habebant, vt videlicet bis in anno coirent: ſemel menſe Martio, iterùm fine Auguſti, vt Strabo ſcripſit. Meminit Quintilianus cuiuſdam iudicij Amphictyonum, quod ſuo loco memoraui tit. de captiuis cap. 1. Iudices, æqui boniq; erant, quiq; in id ſolum ſupremis iudiciis ſuis incumbebant, ne rigori iuris ſe adſtringerent:

Poteſtas Regis quouſque ſe extẽdere debeat.

Gladius Traiani.

Arreſta magni momenti ſunt.

Laus præcipua Dominorum Parlamenti Pariſienſis.

Areopagitæ qua integritate iudicabant.

Amphictyones Iudices æqui boniq; que.

Iudices ſupremi quam libertatem habeant.

ſtringerent: quod Supremi Iuris ſignum & argumentum eſt, quodq́ ad ſolum Principem ſpectat, qui Superiorem nõ agnoſcit, vel ad Caput, quòd ſub eo eiusq́ nomine manu ſuprema ius dicit. Ita Conſtantinus Imperator Præfecto Urbis reſcripſit: Inter æquitatem iúſq; interpoſitam interpretationem ſibi ſoli & oportere & licere inſpicere: omnes alij quippe, etſi ſub eo ius dicendi poteſtatem haberent, tamen ad eum appellari poterat, vel ad ſupremos Magiſtratus vice ſacra judicantes: atque ita leges & iuris diſpoſitionem ſequi tenebantur. Atque hac de cauſa iudicia eorum legitima votantur, ſic vt æquitatem ſequi non poſſint, vt ſupremæ Curiæ facere poſſunt. Hæc poteſtas & libertas in iure dicendo olim penes populum fuit, non verò penes Reges: vt videre eſt in iudicio perduellionis, quod memorat T. Liuius de M. Horatio: is cùm ſororem ſuam, mortem mariti ſui quem pro Republ. necauerat, lugentem interfeciſſet, à R. Tullo vel duumuiris ab eo creatis damnatus fuerat, vt capite obnupto infelici arbore reſte ſuſpenderetur: verùm ad populum Horatius prouocauit, vbi abſolutus fuit. Moti ſunt in eo iudicio maximè patris ratione filium defendentis: non tulit populus patris lachrymas, abſolueruntq́ ea re potius quàm iure cauſæ, quæ in ſe inhumana & morte digna erat. Idq́ eſt quod dicebat Quintilianus, multùm intereſſe, coram quibus Iudicibus cauſæ agantur: Nam ſi Iudices legitimi & ſubalterni ſint, artificium Aduocati parùm valere, eo quòd ſecundùm leges iudicare teneantur: verùm coram Iudicibus & Arbitris ſuperioribus, qui liberam iudicandi poteſtatem habent, bonum Aduocatum vim ſuam & artificium exerere & exercere poſſe. Poſtea, cùm populus paulatim omni iure ſuo ſpoliatus fuiſſet, ſic vt nihil ipſi reliqui factum fuerit, præter obſequij decus, magna hæc poteſtas in Principem tranſlata fuit, cujus riuulos quoſdam ad vaſallos ſuos deriuauit, feudalibus videlicet conſtitutionibus & conceſſionibus, ſaluo ſemper Superioritatis jure, cujus exercitium Parlamentis ſuis commiſit, atque ab ijs exerceri voluit, eâ dignitate & Majeſtate quæ in omnium oculos incurrit.

Iudices Legitimi qui ſint.

Populi ſuprema poteſtas erat.

Poteſtas populi in Principem tranſlata.

Ut vnde digreſſus ſum reuertar, ad magnam, inquam, & ingentem illam Arreſtorum prædictarum Curiarum, ac nominatim Pariſienſis, auctoritatem, quæ pro certa lege & laudantur & habentur à 240. iam annis quædam eorum Arreſtorum collectio fieri publicariq́ cœpit, vt patet ex libro, cui titulus Stylus Parlamenti, quæ prima collectio fuit. Poſtea complures magni Uiri hanc ad rem bonam operam nauarunt, putà Aufrerius Præſes Tholoſanus, Gallus Aduocatus Regius in Parlamento Pariſienſi, ante 57. annos, vel circiter, Guido Papa Conſiliarius magni nominis Gratianopolitanus ante 100. annos, Boërius primus Præſes Burdegalenſis abhinc 25. vel 30. annis, Molinæus, & Rebuffus Aduocati in Parlamento Pariſienſi in ſcriptis ſuis, Lucius Secretarius Regis, & Procurator Catholicus Reginæ qui præ cæteris omnibus ob grauitatem dictionis, ſeu ſtyli, delectum materiarum, ordinem obſeruatum præcipuam famam tulit, Imbertus Aduocatus Fontenenſis Comitis in opere illo Praxeos ſuæ: aliiq́ ſingulari eruditione Uiri, è quib. ſingularia maximè Arreſta ipſe deſumpſi, additis majore numero aliis, quæ ſumma fide à viris fide dignis Parlamentorum quorum paulò ante mentio facta, nanciſci potui, eaq́ per titulos in XXIV. libros digeſſi, quâ fieri potuit facilitate, conciliatis etiam quæ in ſpeciem contraria videbantur: Nam quod ea attinet quæ directò contraria ſunt, [illegible] nihil aliud dici poteſt, niſi quod magna ſit ſententiarum inter homines diuerſitas & repugnantia, idq́ in eadem Curia, & ſub eodem tecto. Id quod mirum vel nouum videri non debet, cùm & ipſe Cicero in hoc argumento verſans exempla memoret, libro ad Herennium 2. Memorat ſcil. is temporibus ſuis M. Druſum Prætorem Urbanum, quod cùm herede mandati ageretur, iudicium reddidiſſe: At Sext. Iulium non reddidiſſe. Idem memorat, Caium Cælium Iudicem abſoluiſſe injuriarum eum, qui Lucilium Poetam in

Contrarietas Arreſtorum.

Contrarietas iudiciorum Romanorum.

ſcena nominatim læſerat: Publium Mucium, eum, qui Lucium Accium Poetam nominauerat, condemnaſſe.

Arreſta ſolennia.

Vt hujuſmodi diuerſitatibus in prædicta Curia Parlamenti Pariſienſis occurratur, quotieſcunque notabile aliquod dubium occurrit, de quo antea ſolenniter iudicatum fuiſſe non apparet, omnes Cameræ *cogi ſeu congregari ſolent, & Arreſtum eum in modum datum in omnibus ſimilibus cauſis obtinet: At ſi datum ſit Arreſtum in vna ſolaq; Camera, cæteræ Cameræ ad obſeruationem hujus Arreſti ſeſe neutiquam adſtringunt: Nempè ijs ita videtur atque in animum ita inducunt ſuum, ſiue ex poteſtatis æqualitate, ſiue ex præſumpta opinione, animiq; cogitatione ſe poſſe vel aliter, vel etiam melius iudicare. Nihilominùs tamen niſi magna facti aliáve quæ diuerſitas ſit, vix aduerſus Arreſtum iudicari ſolet, etſi in vnica, & ſola Camera datum fuerit: Verùm ponderatur & formam idem in ſimilibus caſibus iudicandis præbet: niſi, vt fieri ſolet, ſucceſſu temporis nouæ rationes vel vera reſolutio dubiorum emergat, tum enim neceſſe eſt aliter iudicare aduerſus id quod iudicatum fuit, vt in proceſſu operis non vno loco videbitur. Exempli gratia, aliquãdiu re*ditus nummarij *ratione decimaria admiſſi, & tolerati fuerunt: atenim à 50. circiter annis hujuſmodi reditus paulatim interdici cœperunt, & illiciti declarati atque ad rationem duodecimariam, imò & ſubductiorem ſeu minorem redacti fuerunt. Item Regula Cancellariæ* de Infirmis reſignantibus & morientibus intra xx. dies, *antea ſemper in ordinarijs collatoribus obſeruata fuerat, & ad hanc rem extant Arreſta: attamen 16. ab hinc annis hæc regula meliùs intelligi cœpit, declaratumq; Arreſto nupero quod datũ anno 1550. eam in ordinarijs locum non habere, vt* ſuo titulo infrà *videbitur. Item diu Curiæ ſupremæ probarunt directos dominos, cogentes poſſeſſores & vtiles dominos categoricè reſpondere,* vtrum tenerent, poſſiderent fundos cenſuales, vel non, *nulla habita ratione petita locorum inſpectionis ſeu in rem præſentem deſcenſus: atenim 10. vel 12. ab hinc annis prædicti poſſeſſores audiuntur poſtulantes prædictam locorum inſpectionem. Præterea obſeruatum fuit, & iudicatum, poſſeſſorem partis fundi cenſu onerati cogendum propter Ius hypothecæ indiuiduum integrum cenſum recognoſcere ſeu præſtare, ſaluo ei aduerſus* ὁμοχλιώτας *ſiue compoſſeſſores ſuos regreſſu, ſolaq; tantùm executio huiuſce præſtationis intra certum tempus ſuſpendebatur intra quod primo conuentus prædictos compoſſeſſores ſuos conuenire poſſet, ad peræquationem, ſeu diſtributionem cenſus faciendam, atque ita ſolutionem præſtandam: atenim hodie nemo cogi ſeu conueniri poteſt, niſi pro parte quam poſſidet, dominuſq; directus ipſemet ſingulos conuenire tenetur, non etiam vnum in ſolidum. Innumera præterea ſimilia Arreſta occurrunt, quibus omnibus Lector regulæ loco obſeruet, in huiuſmodi contrariis neceſſariò poſterioribus velut ſolennibus ſtandum & adhærendum eſſe.*

Ex Arreſtis contrariis quodnam ſequendũ ſit.

INDEX LIBRORVM

ET TITVLORVM, QVI IN HAC PAPONII ARRESTORVM COLlectione continentur.

LIBRO I.

Tit. I. De Rebus Diuinis, Sacris & Religioſis. pagina 1.
II. De Hæreticis & blaſphemis. 7
III. De Capitulis, Collegiis, Curionibus & Miniſtris Eccleſiarum. 12
IV. De Iuriſdictione Eccleſiaſtica in perſonas laicas. 18
V. De Iuriſdictione ſeculari ſuper perſonis & Rebus Eccleſiaſticis. 22
VI. Quando ſeu quibus caſibus priuilegio Clericali derogetur. 33
VII. De Religioſis. 35
VIII. De Religioſis Mendicantibus. 36
IX. De Iure ordinandi Clericos vel Preſbyteros. 37
X. De Equitibus S. Ioannis Hieroſolymitani ibidem.
XI. De iure Viſitationis. 41
XII. De Decimis, Noualibus, Primitiis & congrua portione Curionum. 43
XIII. De Alienatione rerum Eccleſiaſticarum. 51
XIV. De Amortizationibus. 56

LIBRO II.

Tit. I. De Legatis Papæ in Francia. 62
II. De Vicariis & vicariatibus. ibid.
III. De Inre Regaliæ. 63
IV. De Capacitate aut incapacitate vel inhabilitate poſſidendi Beneficia. 69
V. De Graduatis. 73
VI. De Mandatis & Indultis. 77
VII. De Permutatione beneficiorum. ibid.
VIII. De Reſignationibus, Reſeruationibus, & Reuocationibus. 78
IX. De Prouiſionibus & Titulis beneficialibus 84

LIBRO III.

Tit. I. De Regula Cancellariæ de publicandis Reſignationibus. 88
II. De Regula Cancellariæ de Infirmis reſignantibus & viginti diebus. 91
III. De Regula Cancellariæ, de non tollendo ius alteri quæſitum. 95
IV. De Regula Cancellariæ, de veroſimili notitia. ibidem
V. De Pen ſionibus Beneficialibus. 96
VI. De vacationibus Beneficiorum ipſo iure aut facto. 99
VII. De Deuolutis. 100
VIII. De Vnionibus Beneficiorum. 102
IX. De Beneficiis Patronatus laici. 103
X. De Cuſtodia corporum mortuorum beneficiatorum. 104
XI. De Reſtitutionibus maiorum vel minorum in materia beneficiali aduerſus reſignationem. 105
XII. De Simonia. 108
XIII. De diſpenſatione non reſidendi. 109
XIV. De diſpenſatione tenendi beneficia quibus cura animarum imminet. 119
XV. De præciſa neceſſitate de promouendo. ib.

LIBRO IV.

Tit. I. De Rege & eius Maieſtate. 111
II. De ordine qui medio tempore inter mortem Regis, & ſucceſſoris ipſius inaugurationem obſeruatur. 114
III. De Regina. 115
IV. De Conneſtabili Franciæ. ibidem
V. De Paribus Franciæ. ibidem
VI. De ſupremis Franciæ Curiis ſeu Tribunalibus: ac nominatim de Parlamento Pariſienſi, eiúſque prærogatiua. 116
VII. De Catholicianis, & Curia ſubſidiorū. 122
VIII. De forma antiqua eligendi Iuſtitiæ caput, Cancellarium, Præſides, & cæteros. 123
IX. De Curia Libellorum ſupplicum ſeu Libellariorum Palatij & eius cognitione & priuilegio ipſius. 125
X. De Præfecto Pariſienſi & priuilegio Iuriſdictionis ipſius. 126
XI. De Sedibus ſeu Iuriſdictionibus Præſidialibus. ibidem
XII. De Officiariis Regiis & aliis. 127
XIII. De Irenarchis quos *Præfectos Mareſcallorum* vocant. 131
XIV. De Notarijs. 132

LIBRO V.

Tit. I. De Iuribus Regi reſeruatis. 137

II. De Iure Peregrinationis, quod vocatur *Droiſt d'Aubeine*, id eſt, ius Albinatus. 138
III. De Iure Repræſaliarum, quod *Ius Marque* vocant. 139
IV. De Nobilitate. 142
V. De Legitimationibus. ibid.
VI. De Captiuis & Iure belli. 143
VII. De ſaluis conductibus & eorum infractione. 144
VIII. De Iuriſdictione Regia & priuilegiata. ib.
IX. De Saluaguardiis, ſeu tuitione & debitis Regiis quas vocant, id eſt, moratoriis præſcriptionibus. 145
X. De Domanio Regis. ibid.
XI. De Tributis, Indictionibus & ſubſidiis, déque immunibus à tributis & non immunibus. 152
XII. De Priuilegiis, prærogatiuis & immunitatibus. 188
XIII. De Decimis. 190
XIV. De priuilegio Scholaritatis ſeu Studioſorum. 191

LIBRO VI.

Tit. I. De Rebus publicis, politia, Conſulatu, & cognitione quæ inde depedet. 194
II. De Receptione, dignitate, prælatione teguláque, formáque viuendi, Magiſtratuum, qui Iuſtitiam adminiſtrant. 196
III. De Arbitris, compromiſſis, & Tranſactionibus. 204
IV. De Aduocatis & Procuratoribus. 207
V. De Procuratoribus, Actoribus, ſeu Inſtitoribus, & negotiorum geſtoribus. 212
VI. De Actuariis, ipſorum ſalariis, & taxa. 213
VII. De Oſtiariis Curiæ, Viatoribus ſeu Executoribus, & forma ſeu ordine, quem obſeruare debent. 215
VIII. De Proxenetis. 218
IX. De Opificiis iuratis exercitis à viduabus poſt mortem maritorum ſuorum. 219
X. De Ædificiis domorum, pontibus, ſtagnis, &c. ibid.
XI. De damno infecto, ſeu ruina domus vicinæ præuiſa. 220
XII. De Salariis, taxis ſeu æſtimationibus, mercedibus & ſtipendiis. ibid.

LIBRO VII.

Tit. I. De Iure & ſtatu hominum. 223
II. De Vniuerſitatibus, Communitatibus, ſeu corporibus, aliiſque. 228
III. De conſortibus eiuſdem litis. 229
IV. De in Ius vocando ſeu citationibus. 230
V. De venia exequendi literas ſeu decreta extra diſtrictum ſeu diœceſin. 232
VI. De Eremodiciis, contumacia, & adiudicatione eorum. 233
VII. De Foro ſeu Iuriſdictione competente & Exceptionibus declinatoriis, ſeu fori præſcriptionibus. 235
VIII. De Litis pendentia ad finem ſeu exceptionem declinatoriam. 254
IX. De Recuſationibus Iudicum. 255
X. De Feriis. 258

LIBRO VIII.

Tit. I. De plus minúſve petitionibus. 260
II. De Syngraphis & earum agnitione. 261
III. De Iniuriis verbalibus & famoſis libellis. 263
IV. De Interdicto Vti poſſidetis. 269
V. De redintegrandæ poſſeſſionis interdicto, ſeu Vnde vi. 272
VI. De modis acquirendæ poſſeſſionis. 273
VII. De manotentione in poſſeſſione Beneficij ex conſenſu partis aduerſæ. 276
VIII. De pigneratione beneficiorum vacantium. ibidem.
IX. De pacifico Triennali alicuius beneficij, aliiſque temporalibus præſcriptionibus aduerſus negligentiam Ius in eo prætendentium. ibid.
X. De Sequeſtris ſeu Curatore bonis dando, & Sequeſtratione. 279
XI. De momentanea poſſeſſione ſeu momenti beneficio, *vertunt alij* de Vindicijs. 281
XII. De Petitorio poſt poſſeſſorium. 285
XIII. De Rei vindicatione. 285
XIV. De deſcenſu in rem præſentem, ſeu locorum, quorum nomine controuerſia eſt, luſtratione & oculari inſpectione. 287
XV. De oblationibus & Acceptationibus. 288
XVI. De Reaſſumtione litis per mortem alterutrius litigantium interruptæ. 289
XVII. De Subrogationibus Iudicialibus. 290
XVIII. De forma ſeu modo in Regeſta vel Acta publica referendi. 293

LIBRO IX.

Tit. I. De Probationibus, Teſtibus, Inquiſitoribus, ac modo inquirendi. 294
II. De forma procedendi in cauſis leuioribus. 301
III. De Reprobationibus teſtium. 302
IV. De publicatione Inquiſitionum. 305
V. De Reſponſis cathegoricis. ibid.
VI. De Iureiurando. 306
VII. De productione & communicatione ſeu editione inſtrumentorum, & actorũ. 309
VIII. De forma Inſtrumentorum legitima. 310
IX. De Excluſionibus. 312
X. De Falſi inſtrumenti indiciis & argumentis. ibid.
XI. De Nouis poſitionibus ſeu allegationibus. 314
XII. De Nouis productionibus. 317

LIBRO X.

Tit. I. De Obligationibus executoriis. 318
II. De Obligationibus nullis ob cauſæ defectum. 320
III. De Locatione. 321
IV. De Cautionibus, fideiuſſoribus, adfirmatoribus, debitoribus obligatis in ſolidũ, & de beneficio diuiſionis, ordine Iuris, & diſcuſſionis. 326
V. De Solutionibus, forma ſolutionum, & quittantiis ſeu apochis. 334
VI. De Condictione indebiti vel vltrà debitum ſoluti. 338
VII. De priuilegio nundinarum. 339
VIII. De Reſcripto, quo Iuſtitium ſeu dies diffiſus eſſe iubebat. ibidem

IX. De

IX. De Reſcriptis quibus debitoribus laxamentum ſeu reſpiratio conceditur, ac nominatim de Inducijs quinquennalibus. 341
X. De Ceſſione bonorum. 343

LIBRO XI.

TIT. I. De donationibus, reuocationibus, retentionibus & inſinnationibus. 351
II. Vtrum donatarius heredis loco conueniri poſſit? 363
III. De Hypothecis, & actionibus hypothecariis, & Iure prælationis inter creditores. 364
IV. De Euictionibus, & de Auctoritate præſtanda. 370
V. De Retractu & Retentione. 377
VI. De Retractu conuentionali. 380
VII. De Retractu gentilitio. 383
VIII. De Conſignationibus & conſignatariis ſeu ſequeſtris iudicialibus. 396
IX. De impenſarum legitimarum refuſione. ibidem.
X. De prohibita alienatione per contractum retrouenditionis aut alio modo. 397

LIBRO XII.

TIT. I. De Ceſſionibus & Tranſlationibus. 399
II. De vitio litigij & rerum litigioſarum. 401
III. De Præſcriptionibus. 402
IV. De Macedoniano. 413
V. De Velleiano. 414
VI. De Compenſationibus. 418
VII. De Contractibus vſurariis, emtionibus reddituum immodicorum, reductione & moderatione illorum. 419
VIII. De Pactis reſolutoriis, & lege commiſſoria. 432
IX. Pœnam conuentionalem intereſſe excedere non debere. 433
X. De re debita non ſoluta tempore & die conuentis. 434

LIBRO XIII.

TIT. I. De Feudis, fide, homagio, Retentione & commiſſo. 435
II. De Iuribus Dominicalibus in directa Iuriſdictione cenſuali, recognitione, laudimiis, ineſtituris & reditibus conſtitutis, conſiſtentibus. 447
III. De Iure Tributorum exigendorum in quatuor caſibus. 462
IV. Quomodo munera plurium focorum ſeu familiarum nomine, quæ antea nonniſi vnius loco habebantur, ſolui debeant. 464
V. De Excubijs. 465
VI. De Angariis, vecturis & operis. 466
VII. De Theſauro reperto. 467
VIII. De molendinis, torcularibus, & furnis bannalibus, quibus omnes vti coguntur, eóque nomine quid ſoluere. 468
IX. De Vectigalibus, conductionibus & licitationibus. 469

LIBRO XIV.

TIT. I. De Seruitutibus, & actione negatoria & confeſſoria. 474
II. De Vſufructu. 479
III. De Vſu ſyluarum, & ne arbores pendente lite, cædantur. 482

LIBRO XV.

TIT. I. De Nuptiis tam primis quàm ſecundis. 485
II. De Communione & Societate. 491
III. De Diuortiis & ſeparationibus. 504
IV. De Dotibus & doariis. 505
V. De Tutoribus & Curatoribus. 511
VI. De Inuentario. 520
VII. Familiæ erciſcundæ & communi diuidundo. 522
VIII. De Rationum redditione, ſubductione, & erroribus earum. 523

LIBRO XVI.

TIT. I. De Minoribus. 524
II. De his qui veniam ætat. impetrarerũt. 528
III. De reſtitutione in integrum, & reſciſſionibus, tam ob deceptionem vltra dimidium iuſti pretij, quàm alijs de cauſis. 529
IV. De filiabus, quæ nubentes futuræ ſucceſſioni renunciarunt. 537

LIBRO XVII.

TIT. I. De Emendatione erroris. 549
II. De Rebus dubiis. 552
III. De Verborum ſignificatione & rebus dubiis. 552
IV. De rebus mobilibus vel immobilibus. 556

LIBRO XVIII.

TIT. I. De prouiſionibus alimentariis, repræſentationibus, contractuum obſeruantia, & cæteris. 558
II. De Litium expenſis. 565
III. De Sportulis Iudicum. 570
IV. De reſtitutione fructuum, reliquorum, damnorum, & intereſſe, & refuſione meliorationum. 572
V. De Executionibus. 578
VI. De Subhaſtationibus, diſtributione pecuniarum ex iis redactarum, iure prælationis, & ordine prioritatis & poſterioritatis. 585
VII. De Excommunicationibus & cenſuris Eccleſiaſticis. 600
VIII. De retentione perſonali multæ vel rei iudicatæ nomine. 604
IX. Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. ibid.

LIBRO XIX.

TIT. I. De Appellationibus. 605
II. De Appellationibus tanquam ab abuſu. 612
III. De Attentatis. 616
IV. Si quis poſt appellationem à ſe intentatam primæ ſententiæ acquieuerit. ibid.
V. De Renuntiatione appellationis. ibid.
VI. De deſerta appellatione. 617
VII. De Sententijs executorijs, non obſtante appellatione. 618
VIII. De Auctoritate rerum iudicatarum, & Areſtorum, & remedijs aduerſus ea. 621
IX. De tranſactione facta per ignorantiam Areſti editi. 625

LIBRO XX.

TIT. I. De Teſtamentis, & inſtitutione heredum. 626
II. De Iure vnum heredem è pluribus de iure

vocatis eligendi. 635

III. De Subſtitutionibus. 6,6

IV. De detractione, quam heres ex hereditate fideicommiſſaria facere poteſt: & ad S.C. Trebellianum. 649

V. De Legatis particularibus. 652

VI. De Legatis ad pias cauſas & Eleemoſynis, & fundationibus. 654

VII. De Legitima, & ſupplemento illius. 659

VIII. De Sepulturis. 662

IX. De Executionibus teſtamentariis. 664

LIBRO XXI.

Tit. I. De Succeſſionibus legitimis, ſeu hereditatibus, quæ ab inteſtato deferuntur. 666

II. De liberis diuerſi thori. 678

III. De Succeſſionibus naturalium liberorum ſeu baſtardorum. 679

IV. Quibus vt indignis hereditas aufertur. 683

V. De Iure primogenituræ. ibid.

VI. De Conſuetudine, *Mortuus ſaiſinat viuum.* 686

VII. De Collatione. ibid.

VIII. De Succeſſionibus Eccleſiaſticis. 692

IX. De Iure & tempore deliberandi, vtrùm quis heres eſſe velit an non. 694

X. De Herede ex beneficio inuentarij. ibid.

LIBRO XXII.

Tit. I. De Crimine læſæ Maieſtatis. 698

II. De Crimine peculatus. ibid.

III. De Maleficis & veneficis, ſeu ſagis & magis. 700.

IV. De Parricidio. ibidem

V. De Homicidis. 701

VI. De Crimine Raptus. 702

VII. De damnato coitu. 706

VIII. De Coitu per vim. 708

IX. De Adulterio & fornicatione. ibid.

X. De his, qui mortem ſibi conſciuerunt. 718

XI. De Incendiariis. 719

XII. De Crimine falſi. ibid.

XIII. De falſis teſtibus & eorum corruptoribus. 721

LIBRO XXIII.

Tit. I. De priuatis carceribus. 722

II. De Carcere effracto. 723

III. De violentâ incarceratorum aliorúmve exemtione. ibid.

IV. De inceſtis nuptiis. 724

V. De vi admiſſa, ſeque ipſum propria manu ſua vindicante. ibid.

VI. De furtis domeſticis & aliis priuilegiatis. 726

VII. De Laruis ſeu perſonis prohibitis. 728

VIII. De Culpa Medicorum & Chirurgorum. ibid.

IX. De vini corruptoribus, eorúmque pœna. 729.

X. De Conatu in delictis abſque effectu. ibid.

XI. De Tranſactione in criminibus. 730

LIBRO XXIV.

Tit. I. De Accuſationibus, inſtigationibus, & denuntiationibus. 731

II. De his qui accuſare poſſunt vel non. 733

III. De Citationibus authoritate Iudicis, & incarcerationibus. 735

IV. De Commentarienſibus ſeu cuſtodibus carcerum, & cuſtodia reorum. 737

V. De Iudiciis criminalibus. ibid.

VI. De Expenſis ſeu ſumptibus litis criminalis. 741

VII. De Confeſſionibus Accuſatorum. 742

VIII. De Probationibus, præſumptionibus & Iudiciis in lite criminali. ibid.

IX. De Quæſtionibus ſeu tortura. 745

X. De pœnis. 748

XI. De præſcriptione pœnæ criminalis. 752

XII. Vnuſquiſque ſui delicti pœnam ſuſtinere debet. 753

XIII. De Confiſcationibus. 754

XIV. De pœna cadaueris & ſententia aduerſus id data. 755

XV. De morte ciuili. 756

XVI. De Fiſco & multis ciuilibus. ibid.

XVII. De Indulgentia criminum. 757

Sequuntur

Reſolutiones Arreſtorum Dn. Nicolai Bergeronii, pagina 760. & ſeqq.

COLLECTIO

COLLECTIO
ARRESTORVM
NOTATV DIGNIORVM,
SEV
RERVM IN SVPREMIS FRANCIAE Curijs, ſeu Tribunalibus judicatarum.

LIBRI PRIMI TITVLVS PRIMVS.

De Rebus Diuinis, Sacris & Religioſis.

ARRESTVM I.

S. Sacramentum Altaris extra ſtrepitū judicialem eſt.

CVNETI, fide firmâ, fiduciâque Chriſtianâ & Catholicâ credere debemus, ſanctum Altaris ſacramentum nihil vſpiam temporale in ſe continere: verùm ab omni parte ſpirituale eſſe; in quo videlicet tùm perpetuo Ieſu Chriſti verbo, tum firmâ fiduciâ quam ejuſce rei gerimus, pretioſum ipſius corpus conſecratur, quod eo tempore pro peccatis noſtris Deo patri ipſius offertur: quodque ad plenius viuificandos nos accipimus) Item credere debemus, ob ipſius maieſtatem, & dignitatem, de eo inter mortales ſiue poſſeſſorio [a] iudicio, ſiue aliâ quâ ratione agi fas non eſſe: poſſeſſorium quippe in re tam ſanctâ ſpirituale prorſus eſt: iuxta notata *in Clementina finali, ext. de præbendis.* Et verò hac ratione Arreſto Pariſienſi anno 1388. ab interdicto depulſus fuit, qui ſeſe turbatum in [b] poſſeſſione adminiſtrandi ſanctum Sacramentum his & illis Parochianis ſuis adſerebat: qui cæteroquio illi ſoli cæteris excluſis ſuberant.

A rebus ſacris Codicem ſuum orſus eſt Iuſtinianus, vt publicis & dignioribus. Hoc ipſum præſtitit & hic autor, & plures alij.

[a] Res ſacræ regulariter præſcribi non poſſunt, neque iure dominij, neque iure poſſeſſionis, aut ſeruitutis, cùm ſint nullius, *l. in tantum. §. ſacra. ff. de rerum diuiſ. & §. ſacra. Inſt. eod.* Res enim ſacræ non poſſideri, ſed quaſi poſſideri dicuntur, *vide infrà lib. 8. tit. 12.* Excipitur tamen ius patronatus, quod licet in ſacris poſſidere per exceptiones & modos, *vide infrà tit. 9. lib. 3.* Berg.

[b] Receptum tamen eſt, vt Curio, aut alius dominus fundator & patronus alicuius Eccleſiæ poſſit interdicto experiri aduerſus eum qui in Capellâ aliquâ & loco non parochiali habere vellet labra (in quibus baptiſma confertur) vel ciboria (in quibus euchariſtia adminiſtratur) *vide infrà hoc ipſo libro tit. 5. arreſt.* 21. Item vtilis actio confeſſoria pro omnibus iuribus, veluti pro iuriſdictione & decimis competit, *c. conſtitutus. de religioſ. domib.* item, ſi iura ſolita denegentur, interdicto vti poſſidetis agi poterit. Berg.

II.

Presbyter admiſſus ad ſalarium pro Miſſa petendum.

Et extat tamen [a] Arreſtum eiuſdem Curiæ, vndecima Iulij anno 1531. quo Presbyter admiſſus fuit [b] ad petendum miniſterij ſui ſalarium in [c] celebranda Miſſa, [d] coram Iudice Laico ſeu ſeculari aduerſus Laicum: eâ ratione quæ continetur *Canone precaria* 10. *q.* 2. Neque tamen hoc ipſo ratio ſancti Sacramenti mercenaria redditur [e] (ſeu nummario pretio æſtimatur,) verùm presbyter operæ ſuæ pretium fert: quæ id meretur, ne egeſtate laboret. Et nihilominus tamen, ſi habeat ipſe aliunde vnde ſeſe exhibeat (ſiue alat) vt ſalario carere facilè poſſit, melius fecerit, ſi ab hâc actione abſtineat: eſt enim res talis, quę non peti, verùm vltrò offerri debet, *arg. l. fideic. §. ſi rem. ff. de legat.* 3. exemplo diui Pauli, qui 1. *ad Corinth. cap.* 9. ait, ſe nihil ab ipſis pro Euangelio prædicato, & laboribus circa Dei verbum pro ipſorum ſalute exhauſtis exegiſſe, ſed nec quicquam ab iis accepiſſe. Et quamuis idem dicat, Dominum ordinaſſe, *vt qui euangelizarent, de euangelio viuerent*, ſubiicit tamen, *ſe nullo iſtorum vſum eſſe.* Sed certè ex ipſius ſermone ſatis colligitur, quicquid hac parte fecit, id feciſſe ipſum ad domandam magis magiſque Corinthiorum quos alloqueretur auaritiam. Proinde Arreſti noſtri conſequentia ſalua & integra manet: Et verò non alia cautela melior ad tollendum ſcandalum, & quod inde promanat dedecus excogitari poteſt, quàm ſi cōtingat Prælatos noſtros, quibus ordinandorum & creandorum Presbyterorum cura incumbit, iam non alios de more admittere, quàm qui ipſi honeſtè ſeſe exhibere poſſunt, quàm vt mendicitatem quandam Miſ-

Digitized by Google

ſis quæſtuariis exerceant, iiſdémque occaſionem huiuſcemodi vitę quæſtuariæ adimant, quę ipſorum conditioni aduerſatur. *Ne ſit*, inquit lex diuina, *inops, neque mendicus inter vos.*

Arreſtum hoc deſumptum eſt ex *Lucio li. 1. Placitorum Curia, tit. 1. arr. 1.* & eſt ſuperioris exceptio.

a *Infrà lib. 3. tit. 2. & 4.* Vt perfidiæ occurratur beneficij retroceſſionem repetere permittitur. *Berg.*

b Vide tamen *infrà libro tertio tit. 12. in annotat. ad tit.* vt is Simoniacus æſtimetur, qui Miſſam pro ſex blancis dicit.

c Vide hoc ipſum Arreſtum *hoc eodem libro tit. 3. arr. 7. & lib. 7. tit. 12. arr. 5. & lib. 5. tit. 1. arr. 1.* Charondam *Reſponſ. lib. 7. cap. 79. de laudabili conſuetudine qua ligat, & pro quo datur actio: c. ad hæc, de exceſſ. prælat. cap. 1. de decim. Can. apoſtolicâ 17. qu. 3.* Duarenus *libro 7. de beneſ. cap. 6.* I. C.

d Nouella 120. ſacra *λειτουργία* debet fieri in Monaſteriis certis, lectis ſcilicet ſacris libris, & tradita populo ſacra & ineffabili communione. Iulianus Anteceſſor *ibidem*, & Nouella 58. interpretatur *Miſſam*: quo verbo Ambroſius & alij vtuntur: ſed dicunt *Miſſam agere* vel *facere*, non *dicere*, vel *canere*: ſic Cornelius *Epiſtola ad Lupicinum*, Neque publicum in vrbe Roma, neque in Cryptis notioribus Miſſas agere licere. Olim erat *Miſſa* fidelium auditorum pœnitentium, à miſſione & dimiſſione [ſic dicta.];

e Quod datur Sacerdoti, eſt pretium operæ, non operis. Berg.

III.

Iudex Laicus ſolus cõpetens eſt ad condemnãdo laicum, conuentũ pro ſolutione ſalarij Presbytero debiti pro Miſſa celebrata.

Index Laicus ſolus competens Iudex eſt ad condemnandum Laicum, qui pro ſolutione ſalarij presbytero debiti pro celebrata Miſſa conuenitur: Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro quodam tanqoam ab abuſu appellante, à proceſſibus intentatis aduerſus ipſum coram Officiali pro ſolutione conſequenda mulrarum Miſſarum, quas Presbyter pro ipſo & ipſius prędeceſſoribus celebrauerat: & idem tamen poſt appellati adſertionem, & duorum prætereа teſtium adteſtationem de prædicta celebratione fidem facientium, ad ſoluendas pro iis decem libras, idque prouiſionaliter condemnatus fuit: ac præterea in expenſas proceſſuumquos coram prædicto Officiali ſponte intentauerat: citrà expenſas cauſę appellationis, propter cauſæ videlicet qualitatem. Appellatus equidem ad ſui defenſionem, hanc rationem prætendebat, quòd in cauſâ intentatâ non ſimpliciter, & abſolutè cooclusiſſet, ſed Officium Iudicis Eccleſiaſtici tantùm imploraſſet, ad cogendum videlicet appellatorem *ad obſeruationem laudabilis, conſuetudinis*: qui caſus eſt ſingularis, quo Laicus coram iudice Eccleſiaſtico reſpondere cogitur *can. ad apoſtolicam. de ſimon.* & quæ ibidem per Abbatem ſuper hâc re notantur.

Arreſtum iſtud datum fuit in Auditorio pomeridiano die Veneris 17. Aprilis, anno 1545.

Vide Arreſtum 1. *in appendice ad hunc titulum.* Quin & hanc ipſam quæſtionem vide tractatam à Maynardo *lib. 1. notabilium & ſingularium iuris quæſtionum, c. 1.* vbi refert quęſtionem hanc ad ſui relationem ampliatam fuiſſe arreſto Tholoſano anno 1574. eámque indeciſam propter conſequentiam manſiſſe: vide & Choppinum *lib. 2. de ſacra politia, cap. 2. num. 1.* I. C.

IIII.

Miſſa decantata in Capellis priuatis alta voce.

Honos ſacri officij præ aliis rebus omnibus apud Francos ſemper in maius auctus potiùs quàm coarctatus fuit: Principe videlicet, quique ſub eo ius ſummum habent, eam curam & ſolicitudinem gerentibus, quò ſubditi in eâ religione conſeruarentur. Quâ parte nulla res efficacior fuit, quàm præciſo fonte, è quo fidei derelictio & apoſtaſia manare poterat, cuius generis eſt auaritia, & quæcunque alia cultui diuino aduerſantur. Ruſum nulla alia res efficacior fuit, quàm propagata & libertati ſuæ relicta fidelium deuotiooe bonóque zelo. Et verò hac ratione Curia, commonitiones Domini Riantij Aduocati Regij ſecuta, Arreſto ſuo 1. Octobr. 1555. non attento intereſſe pecuniario Rectorum & Curionum, parochianis Sancti Benedicti in ciuitate Pariſienſi permiſit, ſeu facultatem dedit, procurandi celebrationem Miſſæ altâ voce, idque per Diaconos & Subdiaconos pro cuiuſque deuotione io Capellis priuatis: idque diebus ſolennibus, & Dominicâ ipſa.

Vide hoc Arreſtum plenius *li. 1. cap. 10. Collectionis meæ de determinationibus.* I. C.

V.

Reliquiæ S. Dionyſii.

Iurgio inter Capitulum B. Virginis Pariſienſis ab vnâ parte, ab alterâ verò inter Abbatem, Religioſos & Conuentum Sancti Dionyſij exorto ſuper reliquiis præfati Sancti Dionyſij (quem nos Apoſtolum & Senatorem Athenienſem, ſeu Areopagitam credimus) Capitulo videlicet cootendente penes ſe eſſe caput S. Dionyſij: Cooventu verò, corpus integrum, tranſactum fuit Arreſto quodã, quod datũ 19. Apr. an. 1410: quo dictum fuit, reliquias dicti Capituli eſſe caput Dionyſij Corinthij, at non Athenienſis. Quâ parte ſanè Capitulum cauſâ cecidit: Et poſt hæc tameo dubium adhuc remanſit vindice dignum, quod mouere potuerunt qui tum temporis erant homiues, & deinceps quoque, vtrum hoc iurgium à religione magis, quàm auaritiâ proceſſerit.

VI.

Cunctis Chriſtianis exploratum eſſe oportet, officium quo Sanctos Dei eorundémque reliquias revereri[a] debemus. Itidem ſcire oportet, poteſtatem quam Sancti habent fauorem ſuum nobis coram Deo exhibendi: Viceverſa, quænam ſit illorum culpa, qui picturas ipſorum deteſtantur, quique reliquias eorundem deſpiciunt, eadémque opera opinantur, eorum preces nihilum conferre poſſe. Et tamen diſſimulanda non eſt complurium Presbyterorum impoſtura, qui falſis reliquiis per auaritiam ſuppoſitis deuotas animas reuerentiæ obtentu ſanctis videlicet exhibendæ ſibi collegerunt, & exinde ingentem pecuniam fecerunt ſeu redegerũt. Huius ſectæ multi in apoſtaſiam aduerſus Deum & rationem omnem prolapſi ſunt. Et quanquam nonnulli hanc culpam obtegere, eámque in dubium reuocare conati ſint, Arreſti cuiuſdam præiudicio, quod datum fuit ante ſeptuaginta vel octoginta circiter annos inter religioſos Sancti Petri & religioſos Sancti Lupi, prædicto fine ſtipem corrogantes, quo dictum fuit 5. Octobr. 1405. quod vnicuique iſtorum Conuentuum liceret prouiſionaliter, id eſt interim vſquequò de eâ re ampliùs cognitum fuiſſet, ſtipem corrogare & oblationes accipere: ſic tamen ne alterutri ſeſe reliquiis efferrent, Negotiúmque Archiepiſcopo Senonenſi datum, adſcitis prætereà aliis nõnullis illius prouinciæ Prælatis, vti diligenter inquirerent & ad Curiam ſuper præfatis reliquiis referrent: nihilominus extant cõplurima Ar-

Falſarũ reliquiarum impoſtura.

Digitized by Google

ma Arreſta, tum Pariſijs, tum in cæteris ſupremis Curiis data de puniendis iis qui falſas reliquias ſuppoſuiſſent, & homines ad [b] ſuperſtitionem falsò commouiſſent, per *leg. ſi quis aliquid fecerat. ff. de pœn.* Sanè Cicero quoque *libris ſuis de diuinatione* cenſet, quòd quemadmodum religio conſeruari & augeri debeat, & à religione defectio puniri, ita ſuperſtitionis occaſiones amoueri & republicâ fugari oporteat. Duo nempe extrema apoſtaſia & ſuperſtitio vitio deputanda ſunt, at religio grata & accepta eſt. Quod igitur vitioſam illam ſuperſtitionem attinet, refert Lucius, quendam huiuſce generis Presbyterum ſeculo noſtro veterem admodum effigiem ligneam Beatæ Virginis, quæ pictoris officinæ impedimento potiùs quàm ornamento diu fuerat, pretio quatuor ſolidorum ſibi coëmiſſe: mox ſtatuæ ipſius capitis ſummitatem duobus ſecretis foraminibus pertundi curaſſe, quæ rectà ad oculos pertingerent: dein ſupra ſtatuam illam lignum vitis recenter putatæ aptaſſe: inde eam ſtatuam in horto Curioni dicato, & domo presbyterali proximè ad eccleſiam locaſſe, aliósque ſimiles fucos propoſito ſuo conuenientes adhibuiſſe: poſterà die id ſategiſſe, vt ſibi quam poſſet plurimos adſciſceret: ibi dum in pergulâ horti vbi locata erat effigies obambularent, imaginem lacrymari viſam, humore videlicet ligni in capitis foramina ſtillante, atque inde per oculos diffluente: ibi Presbyter ludos hos faciens, illicò inclamare, rémque oſtentare: adſtantes ipſi contemplari, credere, & inde miraculum adſerere: inde diditâ famâ eò omnes cum ſummâ religione & deuotione accurrere. Inter alios eò quoque venit pictor cum vxore & ſeruo, vnde imago illa proceſſerat, qui eam agnouere: hi ipſi tamen precibus & orationibus ſuis defuncti, ne cuiuſquam voto ſeu deuotioni intercederent, néve Presbyterum traducerent, rem tum diſſimulauere: inter ſe tantùm cõſentire, eam ipſam ſtatuam eſſe, quæ ipſorum officinam multos annos obſederat. At pictor vbi domum reuerſus, rei veritatem publicè efferre cœpit: inde Presbyter captus, tum interrogatus, conuictus tandem condemnatus fuit. Similes impoſturæ plures ſeculo noſtro euenêre: veluti Regnaldi in æde Beatæ Virginis de Campis, prope Pariſius: item aliæ in æde Beatæ Virginis Lætificæ, in ſuburbio Sancti Dionyſij, ſimiléſque aliæ fraudes quas hîc recenſere nihil neceſſe eſt.

Superſtitio. *Religio.* *Apoſtaſia.*

a Notandum eſt, de Cruce & reliquiis Sanctorum ea non niſi locis ſanctis collocari oportere, per *l. decernimus. C. de Epiſc. & Cleric.* quæ eſt Leonis.

b Huc facit *lex ſtatuæ & imagines ff. de vſufructu.* B.

VII.

Vis S. Ampullæ, quæ Rhemis.

Sancta Ampulla cælo demiſſa regibus Franciæ id peculiare & miraculi habet in ipſorum Regum fauorem, quod quo tempore cõſecrandi ſeu inaugurandi ſunt Reges, plena ſemper reperitur. Vice verſa prout iidem deficiunt, aut ad mortem accedunt, & ipſa pariter vacuatur, & deficit. Rex igitur Ludouicus vndecimus grauibus morbis oppreſſus, & viuendi percupidus, ſanitati recuperandæ vel ad certum vitæ aut mortis præſagium captandum, eam ſibi in eum locum quo conſiſtebat adferri curauit, & vt erat in religione tenax ita ſibi perſuaſerat, malo ſuo ſeu morbo excludendo eam rem fore ſeu valituram. At Curia Parlamenti, vbi ampulla Pariſios appropinquauit, de honore illi exhibendo deliberauit: & verò ſolitâ pompâ illi occurrere, & quò d huiuſmodi ſanctuario, atque oleo cæleſti Reges validanti, & cuius myſterio poteſtatem & imperium à Deo ſortirentur, non minus honoris, quàm Regibus ipſis exhiberetur decreuit. Penultima die Iulij 1483. ex Lucio.

Paulus Aemylius de geſtis Francorum.

VIII.

Calix facer pignori datus à Monacho.

Prior quidam Religioſus centum aureos mutuos à ſorore ſua abſque ſyngrapha accipit: aliquo tempore elapſo peſte contingitur, & à ſorore de debito interpellatur: is vt ſatis ei faceret, calicem chryſargyrum ei mittit: Abbas, ad quem ſpolia pertinent, calicem [a] repetit: illa contra, paratam ſe reddere, ſi debitum ſibi ſoluatur: Abbas regerit, calicem rem ſacram eſſe, neque pignori dari potuiſſe. Arreſto Pariſienſi definitum fuit, omnibus Cameris coadunatis 7. Septembris 1548, calicem prædicto Abbati reſtitui oportere, refuſo tamen prius debito. Hæc retentionis ſpecies admodum ſingularis foret, ſi de producenda eâ ad conſequentias in paribus & fauorabilioribus cauſis ageretur. Et tamen, cùm tam ſolemni Arreſto, vt dictum eſt, omnibus Cameris congregatis, iudicata fuerit, in ſimilibus quoque caſibus obſeruari debet.

a Etſi in interdicto recuperandæ poſſeſſionis duo concurrere debeant, nempe ſpoliatio & poſſeſſio: rurſum etſi res ſacra poſſideri non poſſit, quia in nullius bonis eſt, *§. nullius. Inſt. de rer. diu.* nihilominus remedium recuperandæ poſſeſſionis intentari poteſt ab eo, qui in cuſtodia ſua rem ſacram habuit, veluti calicem, nam etiam prædo habet remedium *ex c. re. reintegr.* B. Vide Arreſtum 10.

IX.

Prædicator ſalarium accipere debet, & à quo.

Reuerendiſſimus Gaſpar Iatentius Archiepiſcopus Ebrodunenſis cauſam appellationis à ſe factæ perorari curauit, eò quod Prior Dominicanorum Sancti Flori, emolumentum ſigilli prædicti Sancti Flori vindicari fecerat, quod iã in præfatum Iatentium tum Epiſcopum ceciderat, è quo prædictus Prior 24. libras acceperat: Dominicanus appellatus dicebat, quod Euangelium in prædicto loco toto Aduentus & Quadrageſimæ tempore prædicaſſet, atque ita prælatæ cauſæ ſuæ fauore nitebatur. Dominus Marillacus Aduocatus Regius huic adhærens, dicebat, quamlibet vel mittam quis ipſi ſuſtuliſſet, appellationem tamen eius admittendam non eſſe: Arreſto dictum fuit, appellationem eius recipi non oportere: ac præterea mulcta ei impoſita fuit 20. librarum & in expenſas appellati vltima die Septembr. anni 1550, Maioribus diebus Molini habitis.

De ſalario Prædicatoris.

a In quæſtione, quitnam ſalarium prædicatori præſtare teneatur, diſtinctione vtendum eſt: nempe, vt ſi de vrbe agatur, in qua Archiepiſcopatus vel Epiſcopatus ſit, eo caſu officium paſtoris ſit ipſius prædicare, vel prædicari curare, & verbum Dei annunciari gregi ſuo, idque expenſis ſuis. *Hæc duo,* inquit Hieronymus *in Can. ſi quis vult dist. 36. ſunt Pontificis opera, vt aut à Deo diſcat legendo ſcripturas diuinas & ſæpius meditando, aut populum doceat.* Niſi forte legitimis ex cauſis impediatur, quo caſu viros peritos & idoneos ad id delegare debet. *Can. inter cætera extrà de officio ordin. & Concilio Tridentino ſeſſione 24. c. 4. de reformat.* Et ita iudicatum fuit aduerſus Reuerendiſſimum Iacobum Regem Archiepiſcopum Bituricenſem Arreſto 1. Iunij 1542. quod extat *capite 2. collectionis meæ de Determinationibus.* At ſi de vrbe, oppido, vel pago agatur vbi ſit Eccleſia Collegialis vel Curio, tum omnes ij qui decimas in prædicta parochia percipiunt, ad Prædicatoris ſalarium conferre debent: parochiani verò, ad victus

expenſas: quemadmodum D. Maynardus in *notabilibus quæſtionibus juris lib. 1. cap. 34.* refert, Arreſtis Tholoſanis iudicatum fuiſſe: præter quæ, alia inſuper ad manus meas peruenerunt, quæ producta fuerant in lite quadam appellationis à ſententia Officialis Albienſis, quæ coram Officiali Metropolitano Bituricenſi pendebat, quorum vnum datum fuit aduerſus Reuerendiſſimum Alphonſum Allebenum Epiſcopum Albenſem, appellantem ad commodum Reuerendi Franciſci Perini Archipresbyteri vrbis Inſulanæ, & Syndici, Conſulum, & parochianorum eiuſdem ciuitatis appellatorum, quo decretum fuit, vt partes in curia procederent, & interim per prouiſionem abſque præiudicio iuris partium ſtatutum fuit, vt Epiſcopus tres partes conferret è quinque ad ſalaria & expenſas prædicatoris qui prædicaſſet & prædicaturus deinceps eſſet in vrbe Inſulana 14. Martij 1600. D. Trebonio referente. Alterum Arreſtum ad commodum Syndici capituli ſancti Ponij de Thomieres, & D. Antonij Folcatij Presbyter. Rectoris Sanctæ Baudillæ de Sirano appellantium à Libellatus Palatij & inter Syndicum Cartuſianorum Caſtrenſium, qui Tholoſæ conſiſtebant appellatos, appellatio in irritum deducta fuit, &c. Et prædictus Syndicus Cartuſianorum condemnatus fuit vti conferret ad ſalarium & alimentum prædicatoris qui prædicaturus eſſet in Eccleſia parochiali S. Baudillæ Siranæ pro rata decimarum quas præfati Cartuſiani in prædicta parochia S. Baudillæ Siranæ percipiunt: idque citra expenſas 12. Febr. 1602. D. Cadillhaco referente. Idem, & alio Arreſto eiuſdem Curiæ 17. Mart. 1603. inter præfatum D. Epiſcopum Albienſem & D. Hieronymum Bandinellum Archidiaconum in Eccleſia Albienſi appellantes à præfatis Libellatis, & D. Ioannem Carbonellum Rectorem parochiæ S. Blaſij de Baſtida, quod ſcilicet prædicti appellantes pro rata fructuum quos in prædicta parochia percipiunt conferrent ad ſalarium & alimenta prædicatoris, qui prædicaturus eſſet in prædicto loco de Baſtida. I.C. Vide *1. ad Corinthios cap. 9.*

X.

Indemnitatis cautio in pignoratione rerum Eccleſiaſticarum.

Quidam nomine Sapiens, prior Clauſtrarius maioris Eccleſiæ Tullenſis, quique claues & cuſtodiam theſauri & reliquiarum eiuſdem Eccleſiæ habebat, ad preces Religioſorum, qui de indemnitate ipſi aduerſus omnes cauebant, tradit Nerio Magio Lugdunenſi quædam iocalia, & reliquias pignoris loco pro pecunia quæ ab ipſo mutua ſumebatur Conuentus nomine, pro ſolutione videlicet bullarum ſecularizationis prædictorum Religioſorum*. Prior hic clauſtrarius eo nomine reprehenditur: is viciſſim Religioſos autores ſuos euocat, qui ipſi de indemnitate cauerant: Hi nihilominus Arreſto Burdegalenſi (quod à D. Boërio allegatur ſine temporis adiectione) abſoluuntur: per *gloſſam in l. quoniam multa facinora in verbo ſupplicium Cod. ad l. Iuliam de vi publica:* cuius rei ratio bona hæc eſt: *quod datum turpi promiſſione ſemper deſcrendum erit poſſidentis, §. illud. Inſt. mandati, & l. ſi remunerandi, §. rei turpis, & l. ſi vero non remunerandi, §. ſi adoleſcens. ff. mandati.*

* Quæ facta fuit anno 1513. Boërius *deciſ. 6. cap. 1.*

X I.

Prohibitio de non obambulando in Eccleſiis.

Vigeſima ſecundâ Ianuarij 1550. D. Procurator Catholicus Regius, in Curiâ commonitionem fecit aduerſus eos, qui tempore ſeruitij diuini in Eccleſiis obambulabant, quique hoc facto, & de negotiis ſuis tractando, déque rebus aliis à loci ſanctitate alienis his abutebantur, expoſtulans vt huic malo in dies creſcenti ad ſcandalum vſque, per dictam Curiam occurreretur: & verò ea decreuit, Inhibitiones omnibus districtus illius cuiuſcunque ſtatus, qualitatis, cõditionis forent faciendas, ne deinceps in Eccleſiis prædicti diſtrictus obambularent: néve ſermones de negotiis & rebus priuatis communicarent, agitarent, & negotiis temporalibus, quo tempore ſcilicet ſeruitium diuinum agitatur: mulcta decem librarum Pariſienſium pro primâ vice propoſita: carceris, pro ſecundâ: pro tertiâ, pœnæ ad cæteros exemplo terrendos: Eóque fine Epiſcopis cæteriſque Prælatis iniunctum fuit, itémque Iudicibus Regiis & ordinariis locorum, vt prædictum Senatuſconſultum publicari, cuſtodiri ſatagerent, Itémque vices agentibus Procuratoris Catholici, vt id executioni tradi curarent: déque ea re ad Senatum referrent. Ac præterea decretum fuit, vt SCtum ad tubæ ſonum & publico præconio per compita vrbium prędicti diſtrictus publicaretur, ne quis eius ignorantiam obtendere poſſet.

Secuta eſt poſtea conſtitutio Henrici II. anno 1552. *Articulo 40.* & Comitiorum Bleſenſium 1559. *articulo 37.* Vide *Canonem in Oratorio diſtinct. 42. & Capitulum decet, de immunitate eccleſiæ in ſexto* I.C. Lucius *libro 1. Placitorum Curiæ tit. 1. Arreſto 2, 3. & lib. 6. tit. 16. arreſto 6.*

X I I.

Inſtauratio Eccleſiarum: In eam tertiã beneficij partem erogari oportere.

Ad appellationem, pro impediendo reparationis templi opere quod beneficio ipſi impoſitum fuerat, inter Antonium Boërium Presbyterum priorem Commendatarium ſancti Laurentij de Moyeneaux, qui appellauerat à Balliuo Carnutenſi, vel eius Locum ſeu vices implente ab vnâ parte, & Procuratorem Catholicum Regium, cauſam vices ſuas obeuntis in diſtrictu Carnutenſi ſuſcipientem ab alterâ parte appellatum: poſteaquam Capellus pro Procuratore Catholico Regio & Grinellus pro appellante verba feciſſent, & prædictus Boërius ipſemet dixiſſet, Prioratum ſuum non niſi Capellam Monachalem ordinis S. Benedicti eſſe: Curia poſteaquam Aduocatus & Procuratores appellantis declaraſſent nullas ſe ſcire cauſas validas ſuſtinendæ appellationi appellantis, prædictam appellationem reiecit, decreuitque, Vt id à quo appellatum eſſet, plenum & integrum effectum ſuum ſortiretur: & admiſſâ prædicti Procuratoris Catholici Regii petitione, poſteaquam à parte appellantis declaratum fuit, ſe nolle admiſſionem prædictæ poſtulationis impedire, præfata Curia decreuit Balliuum Carnutenſem ipſummet vel alium quem delegaret & deputaret è tribunali ſuo, murario & fabro lignario peritis adiectis, in rem præſentem deſcendere oportere, in locum videlicet prædicti Prioratus S. Laurentij de Moyeneaux, parte quæ appellauerat citata: ibidémque præſente parte ſimul & vices gerente Procuratoris Catholici regij in prædicto tribunali Carnutenſi viſitaturum ruinas, & quid eodem loci inſtaurandum eſſet, & quo pretio: vt ita præſenti luſtratione facta vnà cum relatione, omníque re coram Balliuo vel ipſius Locumtenente relata, omníque re ab ipſo viſa, ab ipſo prouideatur ſuper prædictis reparationibus prout rei neceſſitas exiget, vel ratio expoſtulabit. Et tamen decreuit prædicta Curia, vt ad refectiones neceſſarias & vrgentes prædicti loci illo tantummodo anno, media pars redituum dicti Prioratus impenderetur: reliquis verò annis ſubſequentibus vſque quò cæteræ reparationes vtiles & neceſſariæ factæ fuiſſent, non niſi tertia pars prædicti reditus ſingulis annis. Præterea decreuit idem Senatus, vt Abbas Ioſaphati citra præiudicium iuris viſitandi quod magnus Archidiaconus Carnutenſis in præ-

Digitized by Google

in prędicto Prioratu ſibi vindicat, in prædictum prioratum deſcenderet, eidémque exhiberentur diplomata fundationis ipſius, atque in diuinum officium quod in illo prioratu celebretur inquireret, num bene & legitimè celebraretur, & pro modo fundationis continuaretur: eique rei caueret, prouideret. Decreuit itidem prædicta Curia, vt in reliquo quod ex reditu prędicti prioratus ſupereſſet in manibus prædicti appellantis, decimis aliiſque oneribus diſtractis ea nummorum ſumma à prædicto Abbate conſtitueretur, quam celebrando diuino officio neceſſariam perſpiceret, eiuſque eâ de re decretum executioni traderetur non obſtante oppoſitione aut appellatione quacunque, neque his quidquam præjudicantibus. Et vt hæc omnia quæ dicta ſunt effectui traderentur, prædicta Curia partes ad Balliuum Carnutenſem, eiuſve Locumtenentem remiſit. Et alteram poſtulationem admittẽdo factam à prædicto Procuratore regio, injunxit prędicta Curia omnibus Balliuis, & Seneſchalcis regiis prædicti diſtrictus, qui videlicet prædictæ curiæ immediatè reſpondent, vt diligenter inquirerent in ruinas, deſolationes deformitates Eccleſiarum, monaſteriorum, prioratuum, capellarũ, noſocomiorum, xenodochiorum, quæ intra cuiuſque fines & limites eſſent: item in ceſſationem celebrandi officij diuini: iiſque rebus diligenter & cum cura proſpicerent: & vices gerentibus prædicti Procuratoris generalis in iiſdem locis vt ea promouerent, eáque de re ad Senatum intra 6. menſes referrent: propoſita pœnâ interdictionis temporariæ ab Officiis ſuis pro primâ vice: pro ſecundâ verò, abrogationis ſeu depoſitionis, 13. Martij 1535.

Vide *Canonem quatuor & ſequentem duodecima quæſt. 2.*

XIII.

Eccleſia fundationis Regiæ.

Plurimi exiſtimarunt, Eccleſiam eo ipſo quòd ſit fundationis Regiæ in regis Saluaguardia ſeu tuitione eſſe: vt notatur *in c. a. ea parte extra de priuileg.* Et tamen anno 1384. contra iudicatum fuit SC. Pariſienſi 1 parte, quòd antequam prædicta Eccleſia priuilegiatam ſeſe dicere poſſit, & in regis tuitione, neceſſaria eam in rem ſit expreſſa Regis declaratio, quâ prædicta Eccleſia in Regis tuitionem & priuilegiorum conceſſionem recipiatur.

XIV.

Sarta tecta beneficij neglecta a quo fieri ſeu præſtari debeant.

Arreſto Tholoſano Abbas S. Ægidij in Prouincia in impenſas ſartorum tectorum beneficij à deceſſore ſuo non factas cõdemnatus fuit, ita tamen vt ex fructibus beneficij caperentur, vt per Boëriom *deciſione* 104. *num.* 48. & notant *in cap. 1. fin. de officio ordinary*, & Arreſto aduerſus Abbatem de Vertus 17. *Martij* 1574.

Vide Arreſtum 22. Febr. 1586. *in Append. infrà.*

XV.

Executores teſtamentarij pro ruinis tenentur, &c.

26. Nouembr. 1384. Arreſto decretum fuit, executores teſtamentarios Prælati alicuius pro ruinis ædificiorum Beneficij conueniri poſſe, quæ tempore defuncti obtigerant: vſquequò in totum id reparatum ſeu inſtauratum fuiſſet.

Idem Lucius *lib. 1. placitorum Curiæ tit. 4. Arreſto vlt.*

XVI.

Aſyla & Suffugia Eccleſiæ non interdicta.

Non æquum eſt, Aſyla patere iis qui pro maleficiis ſuis relegati ſunt: alioquin leges & iuſtitia illuderentur, & rei criminum hominéſque perditi impunitate donarentur. Hâc ratione Arreſto 25. Febr. 1479. prohibitum fuit, Canonicis, & Capitulo S. Martini Turonenſis, Ne intra ſepta ſua eos quos relegatos ſcirent admitterent: ac prętereà decretum fuit, vt illicò eos quos eiuſce generis penes ſe haberent, expellerent: quóque id fieret poſteaquam id agere recuſaſſent, ad id tum cenſuris eccleſiaſticis, tum brachio ſeculari, manúque militari cogendos.

Lucius *libro 1. placitorum Curiæ. tit. 4. Arreſto 1.* Suffugia locorum ſacrorum, & aſyla a Franciſco I. anno 1539. articulo 166. ſublata ſunt, neque eorum amplius ratio vlla habetur: adeo vt, citra metum vel fraudẽ aut ſcandalũ impune etiam à maiore altari capi, abſtrahi reus poſſit: vnde promanat clauſula *etiam in loco ſacro*, Quod cum ita ſit cõplurima e ſequẽtibus Arreſtis hodie in vſu eſſe nõ poſſunt. Cæteroquin regnũ Franciæ omnibus ſeruis, peregrinis, veluti Mauris, Barbaris eſt & cedit aſyli loco. Quod ad ſeruos qui in Francia pertinet vrbs Biturićẽſis 1. *articulo* hoc priuilegij habet, vt quilibet qui in ea municeps ſit, inde vocari & vindicari non poſſit C. M.

XVII.

Aſylum carcere elapſorum & homicidarum.

Decimâ quartâ Maij 1529. Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, Reymundum de Sylua, & Martinum Brayum homicidas, qui effractis carceribus euaſerant, atque intra Eccleſiam admiſſi fuerant, vnde rurſum abſtracti fuerant iuſſu Seneſchalli Aginenſis, in eccleſiam reſtituendos: Nihilominus tamen Arreſtum, antequam procederetur emiſſum eſt, quo decretum eſt, in anteceſſum in genus homicidij, & vulnera defuncto inflicta inquirendum. Geminum huic Arreſtum datum fuit 3. Septembr. 1537. pro Reymundo Fayo, qui à prædicto Seneſchallo à ſimili ex aſylo abſtractione poſt effractos carceres appellauerat. Cynus *in authent. ſi quis eſ Cod. de adulter.* & Abbas Sic. *in cap. fin. de immunitate eccleſ.* contrarium tuentur. Rationes tamen ipſorum de eo accipi debẽt, qui ipſummet locum ſanctum, & aſyli violauit: quo ſanè frui eum æquum non eſt: vt eſt ſacrilegus, hæreticus, hiſq; ſimilis. *cap. frater 17. quæſt. 3. & l. 1. Cod. de his qui ad eccleſiam confug.*

Boerius *deciſ.* 110. *num.* 59.

XVIII.

Aſyla homicidarum ex inſidiis.

Iohannes Grimaldus, eiuſque conſocij, cùm inhumano more ex inſidiis penſóque in commune conſilio Caſtellanum de Voyron in Delphinatu occidiſſent, qui vocabatur Robinetus Alluzius, ſeſe in eccleſiam impunitatis & tuitionis ergô coniecerant, & vt ſupplicium euitarent; dubitatum tum fuit, num inde extrahi poſſent: & iudicatum poſtea fuit Arreſto Gratianopolitano, inſpecta facti qualitate, & prædicto penſo conſilio, aſyli iure frui eos non oportere, indeque extrahendos, per *caput primum vbi gloſſa de homicidiis, & §. neque autem in authent. de mandat. princip. & gloſſa. Cynus & Bartolus in l. 2. C. de his qui ad eccleſ. confug.*

XIX.

Idem.

Arreſto Pariſienſi anno 1394. quidam nomine Floridus Clericus tonſuratus vi os armorum, turbæ, & homicidij reus, ex aſylo extractus fuit, iudicatúmque, eum aſyli iure non fruiturum.

XX.

Idem.

Homicidij penſo conſilio admiſſi accuſatus ex aſylo extrahi liberè poteſt *cap. 1. de homicidio*: textus in eam rem eſt expreſſus *Exodi ca. 21.* Si

Digitized by Google

quis per inſidias occiderit proximnm ſuum, ab altari meo euelles eum. Erioata id iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 22. Aprilis, 1535. quo Iohannes Androyus Pariſienſis, cum ex inſidiis & penſo conſilio cultello in ſphæriſterio qnendam nomine Iohannem Augerum oceidiſſet, vi à magno altari S. Innocentij aoulſus fuit. Verum tamen illud eſt, quòd ſi ex proceſſu ſeu geſtis iudicialibus appareat, crimen penſo conſilio non admiſſum fuiſſe, ſed in calore iracundiæ, eum Aſylo reſtitui oportere.

Luc. lib. 1. placitor. Curia tit. 2. Arreſto 2.

XXI.

Monachus falſarius, aſylo reſtituitur.

Tertio die Maij 1449. Arreſto decretum fuit, Monachum apoſtatam, & accuſatum bullarum ſanctæ ſedis Apoſtolicæ eapilatarum, & ſignorum in iis corruptorum, atque ea de cauſa in aſylom admiſſum, in aſylum reponenduin. Nut. *in cap. 1. de apoſtat. & in l. 1. Cod. illo tit.*

XXII.

Aſylum hæretica.

Prima die Iunij 1523. iudieatum fuit Arreſto Burdegalenſi, Petrum Pomarellum Carnificem illius loci incarceratum & accuſatum blaſphemiæ aduerſus Dei & ſanctiſſimæ matris ipſius hooorem, qui carcere effracto in conuentum Beatæ Virginis Carmelitanæ ſeſe proripuerat, iure aſyli ſiui non oportere: per *caput finale de immunitate eccleſiæ c. conqueſti & c. cum pro cauſa, de ſenten. excommunic.* His accedit opinio Fabri *in l. 1. C. de his qui ad eccleſ. confug.*

Vide Boërium *quæſt. 110. num. 7.*

XXIII.

Aſylum debitoru.

Vltimâ die Iunij 1475. decretom fuit, debitorem pecuniarium ſub perſonæ ſuæ bonorúmq; obligatione, etiam in loco ſancto eapi, apprehendi poſſe: vid. Lucium *lib. 1. tit. 2. Arreſt. 3.*

XXIV.

Alimentorum decretum aſylis moratur.

Reus aſylo ſuo reſtitutus, nihilominus in cuſtodiâ detineri poteſt, & eaecutio dictæ reſtitutinnis in aſylum retardari poteſt, vſquequò ſatis fecerit, & ſoluerit prouiſionem pecuniariam vulnerato aduerſus ipſum adiudicatam propter delictum de quo agebatur. Ita decretum fuit Arreſto Pariſienſi 20. Septembr. 1534.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

Matricularij à Curione ſalarij ſui nomine conuenti.

CVrio, vt ornamentis inſtruatur, & ſalaria ſua percipiat, Matricularios conuenire poteſt, ſed coram Officiali: Iudicatum ita pro Curione de Villiers in Engoliſmenſi, qui à Iudice laico appellauerat. 17. Iulij 1582. Berg.

II.

Interdictum vti facta nomine admiſſum.

Etſi decreto Statoũ, ſeu Comitiorũ Aurelianenſium *art. 15.* pariter vt diſpoſitione iuris communis, non liceat quidquam pro re ſpirituali &c. exigere vel poſcere: nihilominùs cum res mixta eſt, & temporalis magis quàm ſpiritualis: veluti, pro iure Recognitionis, Compenſationis, vel reditus fundari *in laudabili conſuetudine*, interdicto vti poſſederis experiri licet. Fidem facit Arreſtum Cardinani Archidiaconi Senonenſis, quo ſcilicet iura inductionis & intrbonuſtici confirmata fuerunt: quibus ſcil. cùm Archiepiſcopo vel Epiſcopis Diœceſanis excipiendis atq; in vrbem primùm venientibus occurrit, ab eo marca auri & argenti debetur 1. Februarij 1564. 10 quâ causâ prò appellato Cardinali perorabat Vernoius aduerſus Archidiaconom Senonenſem (pro qoo Paſquierus orabat) quique dupla multâ mnltatus eſt, quòd à bulla datâ & conceſſâ à Gregorio 2. Pontifice, qoi tum Auenioni ſedem habebat, appellaſſet ab abuſu, quæque & altero prætereà Arreſto confirmata fuit. Ita inter initia Parlamenti Semeſtris, quod S. Martini feſtum aperit a. 1580. perorante Loiſelio pro Pragmaticis S. Quintini appellatis aduerſus Primicerium Scipionarium B. Ludouici, qui conſoetum conuiuium exhibere coactus fuerat, appellatio & id de quo appellatum, reiecta fuit. Vide inferius *Conſuetudo laudabilis. hoc ipſo libro tit. 12. arreſt. 1. & cap. 1. de decimis, cap. Apoſtol. cap. 17. quæſt. 3. B.*

III.

Religioſus ſtudioſus alimenta aduerſus cognatos ſuos impetrat.

Pro Religioſis notandum eſt, qnod etſi nulla habeant bona neq; patrimonia, nihilominus 19. April. 1580. in maiore Camerâ *contra ſummum ius officio Iudicis* Dominicanus fauore ſtudiorum admiſſus fuit, ad conueniendum tutorem eundémque hæredem ſuum, pro obtinendo dono ſeu ſubſidio aliquo: & ilicò prædictus tutor ad præſtandos ei decem aureos condemnatus fuit. Berg.

IV.

Determinatio pretij actorum ſponſalitiorum & interceſſionis factam pro clamationibus nuptialib.

Vndecimâ Martij 1401. Arreſtum datum fuit determinatorũ inter Maiorem, Scabinos, Procuratorem Regium Abbauilanum & Epiſcopum Ambianenſem, & Curionem pariter Abbauilanum: quo decretum fuit, pro literis ſponſalitiis duodecim denarios ſoluendos: duos ſolidos Pariſienſes pro literis de intercedendo Bannis: duos ſolidos pro tranſlatione Parochiæ ad celebrandũ matrimoniũ: quatuor denarios pro dando banno ſimplici: pro benedictione duodecim denarios: pro deſpõſatione tredecim denarios: pro Miſsâ ſponſalitiâ, duos ſolidos Pariſienſes: oblationem verò liberam fore, & de quâ conueniri ſeu trãſigi poſſet: ſepulturas pariter immunes fore, itémque partus &c. Pro teſtamento à Curione oblato, quatuor ſolidos Pariſieoſes: pro Baptiſmis *ex poſtfacto*, quod cuiuſque animo collibuerit. Berg.

V

Subſidia & annexa Parochiarum.

In Eccleſiis parochialibus ſubſidia & annexa, niſi authoritate Epiſcopi ſuperioris, eo vocato cuins intereſſe poteſt dare non licet. Igitur qui ſubſidia excitare vult, petitorio coràm officiali vocatâ parte ſuâ experiri debet. Prætereà, quando ſubſidium eacitatum eſt, vel Capella ſubſidiaria, Curio priocipalis Eccleſiæ Matricis & ſubſidiariæ parochianos prædictæ ſubſidiariæ cogere poteſt, vt ad dictam matricem quatuor feſtis annuis, quinimò & die Natali ſeu dedicatæ Eccleſiæ conueniant: prout iudicatum fuit Arreſto, quo confirmata fuit ſententia Vicarij Ponteſiani pro Curione, aduerſus Cancelanos velut ſubſidiarios, in appellatione tanquam ab abuſu, quæ ea gratiâ ceu non facta iudicata: & ipſi nihilominùs multâ decem librarum Pariſienſium Curioni addicendâ, viginti Regi condemnati fuerunt 23. Ianuarij 1576. Idem, iudicatum fuit 14. Martij 1584. pro Decano, Canonicis & capitulo S. Benedicti, aduerſus Suburbanos D. Iaco-

Digitized by Google

D. Iacobi. De ſubſidiis Parochiarum & Beneficiorum *v. lib. 3. t. 8. Berg.*

VI.

Curionibus habitatio a parochianis præſtari debet, ea-que ſupellectile inſtructa.

Super quæſtione, vtrum Parochiani domum Presbyteralem ad habitationem Curionis & Paſtoris ædificare teneantur, an verò impenſis ſuis habitationem pro eo conducere, & domum mobilibus & ſuppellectile inſtruere, datum fuit Arreſtum Maiuribus diebus Trecenſibus 2. Nouembr. 158.. pro fratre Iacobo Diaucy Curione Magdalenæ Trecenſis, petitore per libellum aduerſus Matricularios: qui ſanè condemnati fuerunt ad reparandum & in bonum ſtatum reponendum vetus Preſbyterium, vt in eo Curio commodè habitare poſſet: & vſquequò id factum eſſet, annuatim ei ſoluerent deinceps ſummam viginti trium coronatorum cum tertiâ coronati parte: vel habitationem ei præberent, conditioni ipſius conuenientem: Gilloto Belloſſano, perorantibus: Sed & antea hoc ipſum pro Ludouico Garroto Curione Longipontano iudicatum fuerat Arreſto 11. Decemb. 154.: ac præterea, vt domus preſbyteralis mobilibus ad valorem vſque triginta librarum inſtrueretur: quorum nomine Garrotus Curio caueret, ea extra Preſbyterium non amota, non tranſlata iri, ſeque iis boni patrisfamilias more vſurum. Vide Charondam *lib. 1. Reſponſorum cap.* 56. I.C.

VII.

Quota pars reddituum Beneficiq. ad ſartatecta deſtinata ſit.

Viceſima ſecundâ Februarij 1586. inter Diaconum, Canonicos, & Capitulum Eccleſiæ Cathedralis Andegauenſis, & Epiſcopum, admiſſâ poſtulatione Domini Procuratoris Catholici, Curia decreuit, Epiſcopũ teneri deinceps quartam partem fructuum Epiſcopatus ſui impendere in inſtaurandis ruinis & parietinis ædificiorum, domorum & locorum Epiſcopatus ſui: eidémque Epiſcopo negotium dedit, vti inſtaret & imminerct diligenter hæredibus vel bonorum poſſeſſoribus deceſſoris ſui, quò ipſi labes ædificiorum eius tempore obortas ſarcirent: pœna propoſitâ, fore alioqnin vt ipſe eo nomine conueniretur. Et quod Archidiaconos, Theſaurarios & Canonicos attinet, eos teneri deinceps quartam partem fructuum ſeu redituum ſuorum in reparanda prædicta Eccleſia impendere, vſque quò tota inſtaurata fuiſſet: in quibus ſarturis pariter impenderentur reliqua faſtigiorum & pecuniæ deſtinatæ ad ſarta recta prædictæ Eccleſiæ. vide Rebuffum *conſilio* 135. & D. Maynardum *lib. 1. quæſtionum Iuris ca.* 42. Choppinum *de ſacra poli. lib. 3. ca. 3. num. 2. & 6. 32. 36.* & Monaſticôn *lib. 4. ti. 3.* & quod ſuper hac quæſtione ſcripſi in *Collectione meâ de determinationibus* c. 12. & 13. I.C.

TIT. II. DE HÆRETICIS[a] & Blaſphemis.

Definitio hæreticorum.

a Qui ſint Hæretici *vide tit. 12. ca. 1. 2. 3. 4. Nomocanonis Photij Patriarchæ Conſtantinopolitani: & Concilij Conſtantinopol. ca. 6 lib. 1. Cod. tit. 1. l. 1. de ſumma trinit. & tit. 5. l. 5. & l. 12. Nouella* 109. vbi generaliter ſtatuuntur Hæretici, qui minimum declinant à fide orthodoxâ & non communicant, & ſpoliantur honoribus & priuilegiis. Vide præterea Baſilic. *l. 2. C. de hæreticis*: qui leuiſſimo argumento à iudicio & tramite Eccleſiæ Catholicæ deuiant: quod de pertinacibus intelligitur. *l. 4. eod.*

ARRESTVM. I.

Blaſphemi nominis diuini, & B. Virginis Mariæ quomodo puniendi.

EX Conſtitutione, blaſphemi ad quartam vſq; vicem incluſiuè mulctâ pecuniariâ adiici: quinta vice, catamidiari & molta arbitraria puniri, cui ſoluendæ ſi impares ſint, in carcerem conici ſolo panis & aquæ vſu indulto, Iudicis arbitrio debent: ſextâ, labium ſuperius cauterio eis inurendum: ſeptimâ, labium inferius, ſic vt dentes promineãt: octauâ, lingua eis præcidenda. Et tamen ſi atrociter, & defœdis & contumelioſis verbis Deo & ſanctiſſimæ eius Matri, ſanctis vtriuſque ſexus Paradiſi, *vno impetu* blaſphemiis intolerabilibus obtrectatum fuerit, pœna mortis conſtituta eſt per Gloſſam fina. in *l. omnes Cod de delator. lib.* 10. & *Ioann. de Platea ibi.* Et iuxta id iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 20. Iunij 153.. quo quidam Philippus Huantius dictus Gyraudem, condemnatus fuit, lingua prius præciſâ, viui comburi pœnam ſuſtinere. Et poſteà anno proximè ſequente alio Arreſto alius quidã blaſphemus conuictus verba atrocia & iniurioſa aduerſus honorem B. Virginis, pronunciaſſe lingua prius præciſa capite plexus fuit.

Vide Arreſta recenter da.. in *Appendice huius tituli.*

II.

Scandalum in crucifixum quomodo puniendum.

Franciſcus Suſius, conuictus, duos vel tres ictus crucifixo papytaceo, malo animo ſicâ impegiſſe, Arreſto Burdegalenſi condemnatus fuit pœna manus amputationis primùm, mox capitis: per *l. non contrahit: ibi lapide iactato: cum l. ſequenti & l. famoſi ff. ad l. Iul. maieſt.* Et idem tenet de Anchar. *conſilio* 15. vbi loci agit de Iudæo: de cuius pœna quærebatur, qui ſcilicet per feneſtrã in Crucem quam Chriſtianus in pompâ gerebat, plenam vrinâ matulam effuderat: & allegat *l. vnic. Cod. nemini licere ſignum Saluat. & l. ſi quis in hoc genus Cod. de Epiſcop. & Clericis.* Propoſitum huiuſcemodi blaſphemorum quà verbis quà factis, attendi maximè oportebat, quoniam in contemptum Dei & eius quod ad ipſum ſpectat dirigitur: magis quam quòd dicerent, & crederent, in eo quod ita contemneretur & reiiceretur, Deum malè honorari & coli. Huiuſmodi igitur veſaniæ deſperatæ malitię ceu in Deum furoris eiúſque miniſtros vice cenſentur, nullâ habitâ ratione Crucifixi, neque crucis, quæ (vt dici ſolet) neq; mordent, neque calce feriunt in imagine vel tabella. vide *Arreſtum 7. Tit. 2.*

III.

Ebrius quomodo punitus.

Die B. Mariæ Magdalenæ poſt exitum veſperarum, feſtiuitate quadam ſaltatoria, ebrius quidam, more ſaltationum, manu gladium geſtans, adeò magnũ imagini Redemptoris Noſtri Ieſu Chriſti ictum illiſit, vt ei dimidiatam faciem, & capillicia præcideret: Is igitur Arreſto Burdegalenſi, quod datum 11. Ianuarij 1534. propter temulentiam à pœna mortis liberatus fuit: & condemnatus ad virgindemiam: Abſque ebrietate, iuſtum erat vt moreretur: per *l. famoſi & l. non contrahit cum l. ſequ. ff. ad l. Iul. maieſt.*

Qui per ebrietatem delinquit, impetu delinquere dicitur *l. 11. §. 2. ff. de pœnis.* An mitius puniatur vide Iulium Clarum *5. ſentent. §. vlt. quæſt.* 60. Belloualanum *lib. 1. cap.* 3. Ariſtotelem 3 *Eth. cap.* 6. Senecam *ep.* 8 *3 d. 12. ff. de cuſtod. reor. l. vnic. Cod. ſi quis imperat. maled.*

IV.

Idem.

Anno 1548. 22. Decembris, quidam nomine

Stephanus Rochettius, dictus Iarnoſſe, in fruſta cruci fixum diſcerpſiſſe, & brachia duabus vel tribus ſanctorum imaginibus in Eccleſia S. Iuliani de Pommiers in Foroſeguſienſi rupiſſe conuictus, Arreſto Pariſienſi condemnatus fuit ad ſuſpendium & patibularem ſtrangulationem: eiúſque cadauer ante prædictam Eccleſiam cōburendum & in cineres redigendum: non habitâ ratione, quòd commotæ mentis, & extra ſe eſſet. Idque propter atrocitatem facinoris, quod ad exemplū pertinere viſum eſt. *l. ſi quis aliquid §. qui abortionis ff. de pœnis.* Ego ipſe de re cognoui in carcere Mombriſonij: & cùm moueret eius demētiâ, de eo iudicium ferre nolueram, reúmque ipſum ad Curiam tranſmiſeram, quæ eundem ad me remiſit cum Arreſto quod modò memoraui, executione eius in prædicto loco mihi demandatâ: vbi ipſe cum reo interfui vltimâ eiuſdem menſis Decembris: Is erat cubicularius Prioris de Pōmier, qui erat è gente Auguſtodunenſium in Delphinatu, quique ipſe executionem vrſit, cùm eſſet vir rectâ religione, & honeſtate.

Multi ætate noſtra combuſti ſimilibus de cauſis reperiuntur: veluti is qui Beatam Virginem Pariſiis veſte & ornatu ſuo ſpoliauit, in area ipſius Eccleſię ann. 549. combuſtus fuit. Vt & Tholoſæ, quidam nomine Ioannes Baptiſta ann. 55, quidam nomine du Four, quod vigilia S. Nicolai Franciſcani qui Miſſam dicebat manibus Hoſtiam quam tenebat eripuiſſet, & fregiſſet, eo ipſo die ſupplicio affectus eſt: nempe pugno prius amputato ſuſpenſus, mox ſemiuiuus vſtulatus eſt. BAXO.

V.

Hæreſeos accuſatum abſolutum ſuper extraordinario.

Roanræ canalis eſt, & ductus ſubterraneus, qui in foſſis dictæ loci naſcitur, & Maiorem plateam pertrauſit, atque inde ſeſe in fluuium Ligerim exonerat, eoq; ſordes dictę ciuitatis proluuntur. Quadam die tanta aquarum copia exūdauit, vt prædictus ductus repertus fuerit ruptus & exundatione aquæ periclitatæ ſint complures ædes: Ibi populus aduerſus Simonem Franchonium cauponem (in domo, cui ſignum Delphini) cui vice foſſarum quarum poſſeſſor erat ductus reparandi onus incumbebat, tumultuari cœpit: eúmque adeò vrgere, vt, quò celeriter ei rei conſuleret, gradus ſeu cliuos quoſdam lapideus, qui in domo ſuâ iuncti erant, demolitus fuerit. His non ſufficientibus pro ſartura ductus, ſuadetur ei, vt veterum monumentorum lapides quæ in cœmiterio erant, adſumeret. Id ipſe exequitur, eáque adhibet iſti cloacæ, & ſentinæ D. Ioannes de Puteo Matricularius loci, de re inquirit, & vnà cum Procuratore Regio in præfectura Foroſeguſienſi, Franchonium hæreſeos incuſat. Is quatuor rationibus ſe tuetur: Primò, quidquid actum, id adigente neceſſitate à ſe factum eſſe. Secūdò, populum vt dictum eſt tumultuantem autorem ſibi fuiſſe, vt his monumentorum lapidibus vteretur. Tertiò id conſenſu eorum, quorum erant monumenta factum. Quartò, ſe virū bonum eſſe, & verū ſeu genuinū Catholicum. Viſis eius allegationibus *ex officio* probatione facta, Frāchonius abſoluitur, & Matricularius ſuo & priuato nomine condēnatur in expenſas, damna & intereſſe: Ab hâc ſententia is appellat, appellatióq; eius admittitur in Parlamēto Pariſienſi, vbi duo præcipua grauamina notat. Primùm, quòd in omnem euentum, Balliuus Foroſeguſienſis accuſatum abſoluere non potuiſſet, ſed tantùm eum admittere ad proceſſum ordinarium; ac nominatim, quòd Matricularius facilè aduerſus prædicta allegata, & teſtes qui de iis fidem faciebant, excipere nonnulla & reponere potuiſſet. Alterum grauamen erat, quòd illud quod fecerat id ex officio Matricularii feciſſet, & quidē vigore decreti, quod aduerſus Franchonium impetrauerat viſis informationibus, quarum allegata vera reperta fuiſſent & confeſſata: atque ita non debuiſſe ſe ſuo & proprio nomine condemnari: *cum in omnibus dolo abſtinuiſſet.* Arreſto 29. Martij anno 1552. dictū fuit, benè iudicatum fuiſſe, malè appellatum, atque inſuper appellator in multam & expenſas condemnatus. Ex probationibus Franchonij liquebat, iſtum de Puteo matricularium eorum numero fuiſſe qui tumultuati aduerſus Frāchonium fuiſſent, & quod eo præſente vnanimiter Franchonio id quod feciſſet ſuaſum fuiſſet. Atque ita notari oportet, in crimine hæreſeos, accuſatum ſuper extraordinario & quod hæreſin ipſam non ſpectat, abſolui poſſe: ac maximè cùm de accuſatoris calumnia apparet. Atque hoc axioma defendit D. Marillacus Aduocatus Regius Maioribus diebus Molini habitis die Veneris 3. Octobr. anno 1550. qui etiam eâ de re Arreſtum datum in Parlamento Pariſienſi, pro quodam qui vocabatur Calimonius, laudabat.

VI.

Relationes & commotiones.

Similis argumenti iam inde à 40. vel 50. annis, ex quo defunctus poſtremùm Rex regnare cœpit, in hodiernum vſque, innumera extant Arreſta, ex quibus non aliud ſequitur, quàm certo habendum, eos qui à vera Religione deuiaturi ſunt, elabi non poſſe, quemadmodum nec elapſi ſunt qui hactenus deuiarunt: non poſſe inquam elabi, ſi ad mortem vſque pertinaces & obſtinati ſint, pœnam mortis: pœnitentes verò, eierationem hæreſeos ſuę, & publicam eius rei ſolennemq; agnitionem. Et verò de his omnibus hîc complurima Arreſta inſeri poſſent, ex quibus Lectores non edoceri multum poſſent, quoniam pauca ex iis Arreſta ſunt de accuſationum exectatione & criminum quorum rei conuincuntur, quæ in ſe cauſam iudicij, & cauſas quibus Iudices moti Arreſta dant, contineant. Atque ita, Lector ad ea remittitur quæ iam ſunt publicata: vt eſt Meldunenſe, quod inſertum Regiis Conſtitutionibus 4. Octob. 1546. aliáq; complurima, quibus textus negotii, & rationes dubitandi neutiquam memorantur: ſed tantum relatio ſit ad geſta iudicialia, non adiectâ vlteriore alia explicatione.

VII.

Libri Religioni aduerſi ex decreto Senatus Romani combuſti.

Complurimis Arreſtis Pariſienſibus, & aliarum ſupremarum Curiarū libri improbatæ lectionis & Religioni aduerſi, non modò interdicti, aut aliter ſuppreſſi, verum combuſti fuerūt: Itáq; fuit Vlpiani I C.[a] ſententia in *l. 4. §. mala. ff. fam. ercis.* Itē, Cornelio & Belio Coſſ. Senatuſcōſulto Romæ in medio foro publicéque libri reperti in monumēto Numæ Romanæ Religioni aduerſi combuſti fuerunt: & vt SC. executioni traderetur Q. Petilio Prætori negotium datum fuit.

[a] Ait I C. Magicos libros in defuncti hereditate repertos non eſſe diuidendos inter hæredes, ſed arbitrio iudicis eſſe corrumpendos: *v. Nouellam. Iuſtin.* 146. & ca. 3.

Nomocano-

Digitized by Google

Nomocanom: vbi de liberis hæreticorum diſſeritur ex *l. 3. tit. 1. lib. 1. Cod.* & *tit. 41. 6. & 8. tit.* De matrimonio inter Hæret cum & orthodoxum ipſa Catholicum *v. tit. 12. c. 13. Nomocanon*, (ex *l. 12. 18. tit. 5. lib. 1. Cod.* & *l. 5. tit. 1. lib. 5. & tit. 9.* ...) vbi definitur, quod ex definitione nuptiarum *tal l. ff. de ritu nuptiar.* coniuges vnius & eiuſdem religionis eſſe oportere: & ſi alter ſi poſt matrimonium contractum, diuerſitas religionis inducatur, matrimonium ſtare debere, vt ita potior ſit, qui liberos ad orthodoxam fidem adducere vult. Et quod ſponſos attinet, filius aut filia ſi eam rem ignorarunt, liberi ſunt, arris redditis. Aliud eſt ſi cum hæreſea matrimonium contractum ſit: adulterium enim hoc eſt: idque etiam confirmatur concilio Laudiceno & Carthagineſi 6. Concilium textum in Trullo *canone 22.* non putat licere matrimonium inter infideles: neque approbarunt Concilia legem 8 *1. lib. 1. tit. 5. Cod.* quæ non eſt in Baſilicis. vide Baſilic. *lib. 28. tit. 1. ca. 6.* vbi dicitur, eum qui ſit perfectæ ætatis ſi connubium recuſat, ſponſalitias arras in duplum reddere: ſponſam minorem æquæ a patre veniam non petit ſimplam tantum: ſi vero matrimonium per ſe conſiſtere nequeat, ſimplum tantum.

Matrimonium Hæretici cum orthodoxo.

b vide Valerium Maximum *de Neglecta Religione*. B 2 a.

VIII.

Origo hæreſeon & male ſanarum opinionum.

Genuinum antidotum aduerſus hæreſes omnes, quæ poſt Euangelicam, & D. Pauli doctrinã einerſerunt, ex eodem D. Paulo deſumi oportet: nempe ex eo, quod Epiſcopis Epheſinis congregatis ad ſe audiendũ prædixit, fore vt ilicò & ſæpe poſteaquã ab iis diſceſſiſſet, viderent multos lupos gregem Chriſtianum inuadere, tũmque exorirentur prædicatores à quibus infelix & deteſtanda doctrina audiretur, quę tamen à multis admitteretur, & reciperetur ſeſe à vera religione deuiantibus. Atque hæc præfationis loco ſunt ad deplorãdum temporum noſtrorum ſtatum, quarum hæ ſunt, & vegrandes calamitates, vt vlterius progredi non poſſint citra vltimum exitium & internecionem hominum. Arriani diu equidem durarunt, verum non eo furiarum & actuum furioſorum genere, vt noſtri ſeculi hæretici, in religione & errore ſuo, & tamen totus orbis ſuper eo ingemuit. Fides ipſorum & opinio cum cõcilio Niceno, ducentis ante Imperatorem Iuſtinianum annis, condemnata fuit: quæ tamen non ideo ſuppreſſa fuit, ſed eò validius irritata fuit & increuit: Nempe Arriani in tres ſectas abiere, quæ in partibus Orientalibus adeo inualuẽte, vt iis compeſcendis Imperatores Chriſtiani impediti plurimum fuerint. Poſt hanc hæreſin poſtea Neſtorius Epiſcopus Conſtantinopolitanus exortus eſt, qui Ieſum Chriſtum virgine Maria natum negabat: ea concilio Epheſino per Cyrillum Epiſcopum Alexandrinum conuicta, condemnata fuit: nec ideo tamen extincta, hæc ſecta, ſed quam fouerent bonam partem Epiſcopi prouinciarum Orientalium: ſtetitque ad Iuſtiniani Imperium vſque, qui eam denuò profligauit. Deinceps exorta eſt hæreſis alia quam Euryches presbyter Conſtantinopolitanus inuexit, qua aſſerebat Ieſum Chriſtum nunquam duas naturas in ſe habuiſſe vt & verus Deus, & verus homo foret: eiuſque hęreſi Dioſcorus Epiſcopus Alexandrinus fautor & patronus acceſſit: Imperator Martianus equidem in concilio Calchedonenſi eam accuſauit, eámq; imbi magnâ curâ & diligentiâ condẽnari fecit, non tamen ſupprimi: ſtetit quippe ea ad tempora prædicti Imperatoris Iuſtiniani, qui *Nouellâ ſua* 130. de ea ſupprimendâ ſategit. Proceſſu temporis alia dogmata emerſerunt Martini Lutheri Doctoris Germani in, Theologiâ Pariſienſi innutriti, quibus præcipuos Sacramenti articulus negabat, item ſuper poteſtate Pontificis, ſacrificio miſſæ, libero arbitrio, inuocatione Sanctorum, precibus pro defunctis, aliiſque rebus, de indulgentiis, de decretis eccleſiæ Romanæ, quæ omnia tam vulgata ſunt vt iis commemorandis amplius inhærere nil neceſſe ſit.

Martinus Lutherus.

Ad hæc Rex Franciſcus huius nominis I. poſteaquàm intellexiſſet hanc ſectam nequicquam edictis, aut ſuppliciorum atrocitate, aliáve qua ratione à ſe reſtingui potuiſſe, Edictum promulgauit emiſſum ad Curiam parlamenti Pariſienſis, vbi lectum fuit 19. Iulij anno 1535. datum Colliaci 26. eiuſdem menſis: quo ſcilicet prædictus Rex iubebat, declarabat decernebat, vt omnes ij qui hęreſeos murdiâ laborabãt, & accuſati fuerant, vel nouarum ſectarum, aliique ſuſpectæ fidei aliorum criminum non accuſati, neque conuicti ob eam rationem non requirerentur, neque inquietarentur: quin ſi carcere detinerentur, eorumve bona publicata eſſent, iubebat, decernebat, vt plenæ libertati redderentur: abſentibus item & fugitiuis remeandi in Franciam & in ea eadem ſe ſecuritate qua antea commorandi poteſtatem faciebat, non obſtantibus relegationibus, confiſcationibus perſonarũ & bonorum propter ipſorum contumaciã inflictis: ea tamẽ lege, ſi vt veros Chriſtianos & Catholicos addecet, viuere, atq; à cõceptis erroribus deſiſtere in animũ inducerẽt: eiq; rei rectè peragendæ ſex mẽſes pręſtituit, qui ſcilicet à die promulgati huius Edicti cõputatẽtur: peragendę inquã, corã ipſorũ diœceſanis, vel ipſorum vicarijs & officialibus, adſcito iis Inquiſitore fidei, vel eius Vicario: rurſum ea lege, vt ſi in errorẽ relapſi rurſum conuincerentur, ſumma ſeueritate iuxta rei qualitatem punirentur: non comprehenſis tamen hoc regio Edicto Sacramentariis, quique eiectatione coram Magiſtratibus peracta in errorem relapſi denuo fuiſſent: hos quippe iuxta eorum merita puniri voluit: Addita & ſanctio ſub pœna publicę traductionis ſune in collum iniecto & rebellionis paciſque & tranquillitatis publicæ turbatæ, ne quis legiſſe, docuiſſe tranſtuliſſe, compoſuiſſe, aut excudiſſe publicè priuatim quamcumque doctrinam fidei Chriſtianæ aduerſam vellet, Peracta harum literarum lectione ſurrexit Aduocatus Regius, qui ad Regis mentem & prædictarum literarum argumentum dixit, primum fundamentum, præcipuum neruum & reipublicæ ſecuritatem & ſtabilitatem in religione conſiſtere oportere. Platonem id libris ſuis *de republica*, Ariſtotelem *in Politicis ſuis* conteſtari, & oſtendere: Titum Liuium *libro primo ab vrbe condita*, & ſecundum eum Valeriũ Maximum, *titulo d. ſimulata religione*, ſcripſiſſe Numam Pompilium ſecundum Regem Romanorum in auſpiciis regni ſui, quo Imperium ſuũ & nouam rempublicam Romanam ſtabiliter, firmaretquam Romulus ad arma comparauerat, nullam rem potiorem duxiſſe, quam ſi prius populum quem in manu ſua & poteſtate haberet, ab armorum ferocitate, & inconditis motibus ad officia religionis & cæremonias placandis Diis per ſacrificia, & ſacras cõſtitutiones traduceret, eaque re ſola regnum ſuum conſeruare poſſe augere firmare eum duxiſſe: Alibi, paſſim apud hiſtoricos Græcos Latinos exempla reli-

Abolitio generalis hæreticorum abiurantium. Simile edictum promulgatum à Franciſco 2. anno 1560. & Carolo 9. 1561.

Sacramentarij & qui abiurarunt, poſteaque in errorem relapſi ſunt veniam non merentur.

Religio Numæ Pompilij.

Religio veterum.

Digitized by Google

Fidem facit aurum Tholoſanum.

gionem ſpectantia occurrere: quinimo apud omnes gentes peregrinas, vicinas, aliaſque hanc ſem adeo curæ fuiſſe, vt quemadmodum victoriarum & negotiorum quæ feliciter proceſſerant, ſucceſſerant, nomine dijs gratias egerunt, eorumque cauſas ad cultum & religionis officium retulerunt, ita pariter iacturis, damnis & calamitatibus ſibi contingentibus moti ſint, & indoluerint, eoſque neglectæ religioni imputauerint idq; tum in negotio bellico, tū rebus alijs veluti peſte, fame, ſterilitatibus, inūdationibus, incendijs, iacturis ſorte aduerſa quę ipſis obrigerant ſiue publicè ſiue priuatim: breuiter, feliciter aut infeliciter. Hanc in rem eſſe præclara Camilli verba, populum Roman. alloquentis, qui conuenerat ob rem quę ad religionem quadantenus ſpectabat: *Intuemini*, inquit *horum annorum vel ſecundas res vel aduerſas, inuenietis omnia proſperè eueniſſe ſequentibus deos, aduerſa ſpernentibus*: Verum quidem eſſe, eos gentiles & Ethnicos fuiſſe: verius adhuc, religionem eorum improbam fuiſſe, eoſque in tenebris & erroribus vixiſſe, cùm veram fidei lucem neque rectæ religionis notitiam, vt eam nos poſtea cōſecuti ſumus, non haberent: nihilominus tamen illud ſpectandum, quod cum ſuam illam religionem probam ducerēt, eo cultu, ea deuotione eam proſequerentur, vt nulla res quæcunque tandem illa ſit, fuerit in qua tenacius inhæſerint quàm in cultu religionis ſuæ, qualem à maioribus ſuis acceperant, ne ſyllaba quidem immutata aut detracta: & communibus animis in id tantopere inclinaſſe, vt præ hoc vno reliqua nihili ducerent, illud ſufficere & neceſſarium credentes, deos & ſacras ceremonias colere: quod ſanè non ſine ratione fuit, neque etiam ingentibus & felicibus ſucceſſibus caruit.

Summa ratio eſt, quæ pro religione facit.

Religio, modus optimus continendi in officio populi.

Enimuerò rē probè intuenti nihil adeò populos in cultu timore & reuerentia Dei continere in optimorum morum integritate, in Principum & Magiſtratuum obſequio, in legum obſeruantia rerumque omnium bonarum & ad vitam politicam, & ſocietatem humanam, vnde fons iuris promanat neceſſariarum, quàm vnam & ſolam religionem, qua relicta & abiecta omnia diſſoluuntur, & confunduntur: Credi par eſſe, optimam rationem inſtituendæ, augendæ, & feliciter tuendæ, & conſeruandæ Monarchiæ Francicæ quæ tamdiu totque omnes effloruit, vt etiamnum floret, inde fluxiſſe quod ſcilicet gens Francica præ cæteris omnibus deuota, religioſa fuerit, Regéſque ipſi Chriſtianiſſimi extiterint: non modò iam inde à Rege Clodoueo, atque ab eo tempore quo Frāci nos Chriſtiani facti ſumus: verum & antea religio ſemper in hoc Regno in magno cultu fuerit: Iulij Cæſaris *in Commentarijs ſuis* teſtimonio, qui decennali in Gallijs mora & perſpectis eorum inſtitutis ait, gentem eſſe in religionem propenſam: Principem igitur noſtrum horum ſcientem id eadem opera perſpexiſſe, & cum eo Iudices quibus iuſtitiæ adminiſtrandæ ius commiſit: Quòd ſi augeſcere & inualeſcere noua ſecta & apoſtaſia in regnū ſuū de nouo allata ſineretur, veroſimiliter inde eius imminutio quod per religionem in ſolido locatum eſt, atque in præſens tam feliciter adoleuit inſecutura eſſet.

Religio Francorum Gallorum vetus.

Religio obſeruata augere facit regna, neglecta, ruere.

Proinde quando vegrande & infelix hoc ſatum in Francia emerſit, & quando iam ab aliquo tempore violandæ religionis noſtræ nouæque inducendæ flagitioſæ & pernicioſæ in contemptum fidei noſtræ Chriſtianæ & diſciplinæ Catholicæ, & ad quietem publicam turbandam coniuratione pluſquam Catilinaria libido inceſſit, totiens neceſſarium fuiſſe, vt ei rei obuiam iretur, & occurreretur. Qua in re Regem præclare oſtendiſſe, ſe Chriſtianiſſimum eſſe, procurata tam ſæua, & atroci eorum quæ diximus pœna, quæ bonorum tuitioni, & malorum terrori viſa eſt: neque ſatis laudari poſſe, ſanctam eius voluntatem, quam exeruit ad extirpandam infelicem & execrandam illam blaſphemiam, quā eius deteſtatione commemorare nolo, ſed nec vigilem Senatus curam & ſollicitudinem rationemque quam in eà re tenuit, vt huic excidio ſeu prorſus incendio obuiam iretur: eius rei exempla viſa, & tamen poſteaquam ſumma Dei in nos beneficentiâ huiuſcemodi ſupplicijs exemplaribus furoris æſtus reſerbuit, refrixiſſe inſaniē & ſeditionē reſediſſe: Regē apud ſe reputantem nihil adeò maieſtati ſuæ conuenire quā miſericordiam & humanitatem, eáque re neque alia temerè magis ad clementiam diuinam accedere *l. Imperialis Cod. de Nupt. & l. fin. Cod. de don. inter vir. & vxor.* & vt Cicero loquitur in *Oratione pro Ligario* nulla re propius ad deos accedere Principes, quàm ſalutem hominibus dando: rurſum reputantem pœnitentiā eſſe rationē ordinariā ad meliorē conditionē reuertendi, vt dicitur *in dicta lege Imperialis*: Voluiſſe hanc indulgentiam & generalem abolitionem decernere: Non eſſe mirandum ſi, cum Rex hactenus vindex acerrimus violatæ religionis extiterit, hodie tam clemens, & mitis ſit: neque enim vt Cicero *in Oratione pro Cn. Planco* ait, inconſtantiā eſſe in Republica adminiſtranda ſic verſari, vt in naui, nēpe prout venti exoriuntur: eundemq; Oratorem *pro Flacco* ſuper hâc re ea dicere, quæ & Regi & Senatui conuenientiſſima ſunt: *Semper graues & ſapientes iudices in rebus iudicandis quid vtilitas ciuitatis, quid communis ſalus, quid Reipub. tempora poſcerent cogitauerunt.*

Principes poſteaquam ſeueritate vſi ſunt, clementiā præferre debent.

Temporizatio.

Mutatio laudabilis & quando.

Igitur cum Rex & Senatus viderint tam infelix diuortium non adeò ampliùs timendum, propter pœnarū videlicet quæ cōſtitutæ & exercitæ ſunt, prout res poſtulabat, acerbitatem, clementia eos reuocare qui ſuſpecti, fugitiui aut accuſati ſunt: idque bonis conditionibus: quæ omnia ſe poſtulare, vti Senatuſconſulto adprobentur, atque in Regeſta referantur. Quod ſanè Senatus decreuit Arreſto, quod datum die prædicta.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum II.

Blaſphemi quomodo puniti.

NOminis diuini blaſphemi carcere puniuntur, ſolo panis & aquæ vſu conceſſo, & multà arbitraria: maximè cum contumacia & aduerſus iuſtitiam rebellio concurrit. Et verò Arreſto Catholicianorum decima octaua Febr. 1563. iudicatum fuit, quùm quidam Deum deteſtatus eſſet, & coram commiſſario Selectorum in Bituricenſi prouincia ſe ſiſtere recuſaſſet, atque ob eam rem in carcerem coniectus mulctáque decem librarum affectus appellaſſet, cum

malè

malè & ſine grauamine appellaſſe, & mulctatus eſt: Et tamen aduerſus blaſphemos ſatis eſt, ab initio decerni capturam perſonæ, ſic deinde illum retineri. Aduerſus blaſphemos & obtrectatores datum fuit ſingulare Arreſtum politicum in Curia Parlamenti Pariſienſis 31. Martij 1544. quod deinceps ſæpius renouatum eſt, vbi diſtinguuntur gradus blaſphemiarum & pœnarum reperiri in vniuerſum articulo 23. Edicti Aurelianenſis & a. Bleſenſis. Sexta Septembris 1570. Arreſto parlamenti Rhedonenſis blaſphemus quidam & adiurandum facilis, nomine Ioannes Rolandus, condemnatus fuit in publicã & ſolemnem delicti agnitionem, & ad virgindemiam, bonorumque publicationem, Idemque aduerſus quendam, cui nomen Ridè 2. Decemb. eiuſdem anni iudicatum fuit. B.

Arreſtum ſingulare Curiæ aduerſus blaſphemos.

De pœna blaſphemorum vide Iulium Clarum *libro primo, ſent. §. blaſphemia.* quæque ſuper ea re ſcripſit Durtetus *in tract. ſuo de pœn.* & ſequentia Arreſta, quæ valde ſingularia ſunt. I.C.

Deſumptum ex Regeſtis Curiæ Parlamenti.

II.

CAmera à Rege conſtituta feriarum forenſiũ tempore, viſis concluſionibus Procuratoris Catholici Regij, Regiſque imperio promulgat articulos ſequentes deſumptus ex veteribus conſtitutionibus in Curiâ comprobatis & promulgatis. Inhibuit ſcilicet & inhibet, interdixit, & interdicit omnibus cuiuſcunque ſtatus, qualitatis, conditionis: Ne eierare, deteſtari, intendere, blaſphemare, neque alia iuramenta defœda & deteſtanda proferre velint aduerſus Dei, ſacroſanctæ ipſius Matris omniũmq; ſanctorũ & Sanctarum Paradiſi honorem: propoſita pœna pro primâ vice, multæ pecuniariæ arbitrio Iudicis, cuius pars tertia prædicto domino Regi, altera ad ſarta tecta eccleſiæ, tertia denunciatori, & accuſatori addicenda: pro ſecunda verò tertia & quarta vice ſub pœna ferrei collaris publico loco in collum iniectionis, idque vt ibidem ab hora octaua matutina ad primam vſque pomeridianam conſiſtant, ſic rurſum vt contumeliis & probris omnium expoſitus ſit: ac præterea multa arbitrariâ afficiantur: pro ſexta vice verò catamidiabuntur atque inibi ferro candente ſuperius labium eis amburetur, vſque quo dentes promineant: pro ſeptima vice pariter catamidiandi, atque inibi verberandi deducentur, quin & inferius labium his ferro candente amburendum: & ſi caſus tulerit vt rurſum prædicta iuramẽta & delicta admittant, linguã eis penitus amputandâ: Mandat omnibus Iudicibus ſeueriſſimè ſub pœna exauctorationis ſeu abiectionis, vti aduerſus nominis diuini & Sanctorũ blaſphemos vim ſuam exeruiſſe velint, multis inflictis & pœnis ſupraſcriptis, adeò quidem vt earum gratiam quocunque tandem prætextu facere non poſſint. Et ne prædicti blaſphemi latere poſſint, iubemus vt omnes ij qui audiuerint efferri, proferri huiuſcemodi blaſphemias & defœda iuramenta, vt ea retuliſſe iudici, indicaſſe, intra viginti quatuor horas, ſub multa ſexaginta ſolidorum Pariſienſiũm, velint. Factum in Parlamento 15. Octobr. 1588.

Hoc Arreſtum etiam cauponas, aliaque præterea exhibet: idque Arreſtum Pariſiis aliquandiu ſtrictè obſeruatum fuit, ſed exortis poſteà diſſenſionibus, belloque ciuili in Frãcia, neglectum eſt penitus, atque inde licentia enata repetendæ blaſphematoribus vitæ ſuæ deteſtandæ. Qua de cauſa renouandæ legis neceſſitas enata, vt factum à Curia ſequente Arreſto.

Deſumptum ex Regeſtis Parlamenti.

III.

Super, ſiue audita cõmonitione facta in Curia per Procuratorem Catholicum Regium, quòd tum Pariſiis, tum aliis in locis, prout ipſi ſuggeſtum eſt à multis vices ſuas in variis præfecturis Seneſchalciatibus iuriſdictionibus gerentibus, inter cætera mala & horrendas impietates quę effrenis motuũ licẽtia inuexit blaſphemiæ aduerſus Dei & ſacræ Virginis matris ipſius nomen, & iuramenta exectanda, eierationes deteſtandæ, deteſtationes abominandæ adeò peruulgatæ ſint inter omnis generis homines, vt neceſſe ſit placandæ iræ numinis diuini ſeueritatẽ tum veterum Conſtitutionum Regis S. Ludouici, Philippi, Caroli VIII. Ludouici XII. Henrici II. & Caroli IX. tum Arreſtorum Curiæ 1544. 1572. 1575. 1588. recentari ſeu renouari: Qui ideò poſtulabat, vt ei rei Curia proſpexiſſe vellet, & vt Arreſtum quod datura eſſet, legeretur, promulgaretur voce alta per compita huius vrbis, & ſuburbia: itemque in omnibus tribunalibus tum maioribus tum minoribus Balliuatuum, Seneſchalciarum, & præfecturarum huiuſce diſtrictus: Prædicta Curia, Conſtitutiones & Arreſta iam antea data ſecuta interdixit & interdicit omnibus, cuiuſcunque ſtatus, qualitatis & conditionis ſint, Ne iuraſſe aut blaſphemaſſe Dei, Glorioſæ Virginis matris eius, aut Sanctorum nomen velint: ſub pœnis, quæ prædictis Conſtitutionibus & Arreſtis continentur: quinimò & vitæ, ſi rei qualitas expoſcat. Mandat omnibus Oſtiariis, Seruientibus, officialibus Magiſtratuum, vti illicò capiant & in carcerem coniiciant, quoſcunque blaſphemaſſe compererint, vt in eos vigor Iuſtitiæ & celeriter & ad exemplum exeratur: rémque omnibus qui eos iurare audiuerint, vt eos Iudicibus denuncient: quibus ideò denunciatoribus iudicatæ nomine tertia multæ adiudicabitur. Itémque decernit, vt hoc Arreſtum legatur & publicetur ad ſonum tubæ & voce publica per compita huiuſce Vrbis & per ſuburbia, & loca conſueta faciendis huiuſmodi proclamationibus, & per omnes Ciuitates, Burgos, Oppida, Balliuatus, Seneſchalcias & Præfecturas huiuſce diſtrictus. Mandat omnibus Iudicibus prouincialibus, vti hoc Arreſtum executioni tradant: & vices gerentibus Procuratoris Catholici, vti diligenter hæc perſequantur: ſub pœna officij priuationis. Factum in Parlamento 26. Ianuar. 1599.

Aliud Arreſtum generale aduerſus blaſphemos nominis diuini.

Tertia multæ delatoribus.

Deſumptum ex Regeſtis Parlamenti.

IV.

Viſo per Curiam iudicio criminali facto per Seneſchallum Cenomanenſem, ſiue per Locumtenentem criminalem in ciuitate Cenomanenſi, ad poſtulationem vices gerentis Procuratoris Catholici Regij, actoris & accuſatoris aduerſus Nicolaum le Meſle, incarceratum in carcere Palatij, appellantem à ſententia contra ſe

Blaſphemi relegati poſt publicam & ſolemnem relegationem.

Digitized by Google

data per prædictum Seneſchallum, vel præfarum Locumtenentem ſuum, 14. Maij 1591. qua prædictus de Meſle ad expiationem publicam actuum memoratorum & probatorum in prædicto iudicio, condemnatus fuerat, vt publicam & ſolemnem agnitionem faceret capite pedibúſque nudis, & geſtans facem ardentem bilibrem ante maiorem portam & præcipuum introitum Eccleſiæ Collegialis S. Petri in prædicta ciuitate: inibique publicè altáque voce profiteretur, ſe temerè, & malitioſè aduerſus nomen Dei blaſphemaſſe: à quo itémque à Rege & à Iuſtitia veniam deprecaretur, eóque facto extra regionem & Comitatum Cenomanenſem quinquennio exularet: cum interminatione, ne intra prædictum tempus in iis conſiſteret, ſub pœnis quæ Conſtitutionibus cõprehenduntur: ac prætereà duorum coronatorũ multa multaretur Regi applicãda, & duorũ aliorũ coronatorũ pauperũ alimoniæ addicẽda: Audito & interrogato in prædicta Curia præfato reo ſuper cauſa appellationis ab eo interiectæ, & criminibus quorum accuſabatur: Audito pariter Procuratore Catholico Regio, qui vt pote recenter rei huius notitiam aſſecutus, à minima dictæ ſententiæ appellauerat, & appellationem ſuam recipi, iúſque ſibi dici ſuper appellatione ſua & concluſionibus poſtulauerat. Rebus omnibus perſpectis, DICTVM fuit, quod appellationem ſpectaret præfati le Meſle, quòd malè & ſine grauamine appellaſſet, & multam præiudicialem ſolueret: viceuerſa prædicta Curia admiſit & admittit præfatum Procuratorem Catholicum in appellatione ſua à minima prædictæ ſententiæ: eúmque pro benè admiſſo habuit habétque: & ratione habita appellationis ipſius, prædictam appellationem de Meſle & prædictum iudicium à quo appellatum ab ipſo eſt, reiicit citra multã præiudicialem. Et quantum ad crimina, quæ in prædicto iudicio memorantur, condemnauit & condemnat prædictum de Meſle ad publicam expiationem, & deprecationem ante præcipuam ianuam Eccleſiæ Pariſienſis, capite pedibúſque nudis, ſubucula tantum indutus fune in collum iniecto, manibúſque geſtans facem ardentem bilibrem: inibíque flexis genibus profiteretur & declararet, ſe impiè & malitioſè locutum & protuliſſe blaſphemias execrandas aduerſus ſanctum Dei, & virginis Mariæ nomen: cuius rei ipſum pœniteat, veniámque deprecetur à Deo, Rege, & Iuſtitia, hoc facto linguam ei perforandam ferro candente, & duo labia findenda: Moa ipſum relegauit & relegat extra Regnum Franciæ, idq; in perpetuum: eíque mandat, vt ne interdictum violet, ſub pœna, ſi poſt quindecim dies à die Arreſti reperiatur, ſuſpendij, & ſtrangulationis, ſine vlteriore proceſſu & forma iudicij. Declarauit & declarat, vniuerſa eius & ſingula bona, Regi confiſcata, quæſita eſſe: ea us tamen prius deducendã ſumma centum ſolidorum ſeu coronatorum deſtinata incarceratorum in carcere Palatij alimoniæ iſtarurum, vt geſta ſuper quibus hoc Arreſtum interueniſſet, comburerentur. Vetat & interdicit prædicta Curia omnibus cuiuſcũq; conditionis ſint, Ne iuraſſe aut blaſphemaſſe Dei nomen velint: ſi quis ſecus faxit, eum pœnis illis ſubiiciendum, quæ Conſtitutionibus & Arreſtis ſuperioribus comprehenduntur. Denique decreuit, hoc Arreſtum in Auditorio Cenomanenſi legi, die forenſi & dum cauſæ agitantur, id agente vices gerente Procuratoris Catholici in præfato auditorio. Pronunciatum prædicto le Meſle, & executioni traditum 27. Ianuarij 1599. I C. Signatum VOISIN.

Deſumptum ex Regeſtis Parlamenti.

V.

Blaſphemus morte multatur.

Viſo per Curiam proceſſu criminali facto per Balliuum Bituricenſem, ſiue eius Locumtenentem criminalem in ciuitate Bituricẽſi, ad poſtulationem Vices gerẽtis Procuratoris Catholici Regij actoris aduerſus Iſaacum Regnaldum otij ſectatorem genere Pictonem & Iacobum de Pane Sphæriſteriarium apud Senones in Burgundia natum incarceratum in carcere Palatij, qui appellauerant à ſententia aduerſus ſe data, qua ſcilicet velut rei & legitimè conuicti blaſphemiarum execrandarum prolatarum aduerſus ſanctum Dei & ſacroſanctæ virginis Mariæ nomen, ad luenda hæc crimina condemnati fuerãt ad publicam & ſolemnem criminum agnitionẽ ante ianuam eccleſiæ Cathedralis, vtque inibi declararent, ſeſe temerè & malitioſè ſanctum Dei nomen & ſacroſanctæ virginis Mariæ blaſphemaſſe, & quod eius rei veniã à Deo, Rege & Iuſtitia peterẽt, hocq; facto in aream publicam quæ *pyrs* uocatur deducerentur & conducerentur præcidenda inibi linguâ prædicto Regnaldo: moa vtriſque ſuſpendendis & ſtrangulandis in furca patibulari quę in eum finem in prędicta area erigeretur: & cadauere prædicti Regnaldi comburendo atque in cineres redigendo vnà cum geſtis iudicialibus: Auditis & interrogatis per Curiam prædicto Regnaldo & de Pane reis ſuper cauſis appellationis & criminibus ipſis in proceſſu imputatis, reque omni perſpectâ, dictum fuit, malè & ſine cauſa à prædicto Regnaldo & de Pane appellatum fuiſſe, eoſque multa præiudiciali multandos. Et ad præſens Arreſtũ executioni tradendum iuxta formam ſuam & tenorẽ Curia remiſit & remittit prædictos reos ad Balliuium Bituricenſem eiúſve Locumtenentem criminalem. Factum in Parlamento 19. Nouembr. 1603. & 29. prædicti menſis prædictũ Arreſtum recitatũ fuit reis per V. Cl. Claudium Fraderum Locumtenentem criminalem. I.C.

TIT. III. DE CAPITVLIS Collegiis, Curionibus, & Miniſtris Eccleſiarum.

ARRESTVM I.

Honos debitus Canonicatus ſpectat Canonicis & habituatis capituli debitus, non Capellanis.

CApellani Miniſtri & habituati Capituli vel eccleſiæ propriè instituti ſunt ad ſupplendas vices Canonicorum: neque ſedem, aut ſtallam in Choro, neque locum in capitulo vindicare ſibi poſſunt: huiuſmodi quippe iura & honores, ad Canonicos ſpectant, qui etſi oneribus beneficiorum ſuorum adſtricti ſint, nobilius tamẽ eorũ munus eſt, & *domini* vocantur reſpectu prædictorum Capellanorum, qui ſunt adſcriptitij, & penè ſerui prædictis honoribus & iuribus indigni. Ita declaratum fuit Arreſto de Canonicis, &

cis:& Capellanis ſanctæ Capellæ, 27. Septembr. 1413. Lucius *libro 1. tit. 5. Arreſto 4.*

II.

Canonici non conſecrati in inferioribus cathedris ſedere debent: neque vim Capituli vocem habent.

In cauſa quadam inter Simonem Peregrinum Cantorem, & Canonicum in Eccleſiâ collegiali Beatæ Virginis de Loches appellantem ceu ab abuſu & Wilhelmum de Sancto Stephano, Franciſcum Martonium & cæteros Canonicos iſtius Eccleſiæ appellatos: & vice verſâ inter prædictum Martonium appellantem, & prædictum Peregrinum appellatum: & rurſum inter Ioannem Martonium appellantem à Ballioio Turonenſi, vel ipſius Locumtenente de Loches ab vna parte, & prædictum Peregrinum ab altera: Id poſtulantibus Procuratoribus regiis dictum fuit Arreſto Parlamenti Pariſienſis 7. Iunij 1554. inter alia, quantum ad deciſionem prædictarum appellationum, inhibitiones fieri omnibus Canonicis prædictæ eccleſiæ de Loches, qui non ſunt in ſacris ordinibus, ne ingrediantur vel ſuffragij ius habeant in Capitulo, néve ſe inſerant aut ſedeant in maioribus cathedris: quin decretum vt ſeſe collocarent & ſederent in inferioribus cathedris, vnà cum Capellanis, & pueris in choro prædictæ eccleſiæ deſeruientibus, vſque quò revera ad prædictos ordines promoti fuerint: idque ſub pœna priuationis quotidianæ diſtributionis, & fructus præbendarum pro prima vice anni ſpatio: ac prætereà iniunctum eis fuit, vt cuſtodirent & ſeruarent ſancta decreta, nempe quomodo diuinum officium in eccleſiâ ſit celebrandum, quo tempore quiſque debeat eſſe in choro, de tabulâ pendente in choro, & de tenentibus capitula tempore miſſę, idque ſub pœna fructuum amittendorum.

III.

Canonicus incarceratus à Capitulo ſuo.

Decimâ quintâ Octobr. 1534. manè Maioribus diebus Molinenſibus V. clar. Gabriel Marillacus cauſam egit ſuper eo, quòd Canonicus Niuernenſis fatigatus in quadam electione capitulari, in quâ agebatur de eligendo Procuratore, alia omnia bonâ mente à cæteris ſentiens in huius odium fuiſſet corpore prehenſus, in capitulo cenſuratus, verberatus: mox in carcerem ſubterraneum conіectus: à quibus ſe appellare dixit: atque ita quid moris, & iuris concludere. E contrario Vyalardus pro Decano & capitulo dixit, Canonicum iſtum eſſe ſeditioſum, diſcolum & litigioſum, tantáſque de more moleſtias Capitulo exhibere, vt nemo in Capitulo ſit qui non dimidia præbendæ ſuæ parte excidere malit quàm cum eo ampliùs viuere: & quod in hac electione fuiſſet recuſatus, eáque re iniunctum ei vt forâs egrederetur, ipſum contradixiſſe, & Capitulum iniuriis appetiiſſe: rurſum ei iniunctum, vt forâs prodiret, id facere noluiſſe, & reluctatum prehenſum in carcerem detruſum prout officium expoſceret: id iuriſdictionis eſſe capituli cuiuſque aduerſum contumaces. Cappellus pro Epiſcopo Niuernenſi dixit: multa in hoc capitulo deſiderari: proinde ſe depoſcere, vti Curia capitulo reformando prouideat: ac prætereà vt ſi prædictus Canonicus deliquiſſet, ad ſe remitteretur. Dom. de Monthelon Aduocatus Regius dixit ſibi ex probationibus liquere, Canonicum iſtum nullius pretij eſſe, & eſſe membrum quod corpori non reſpondeat, &

Iuriſdictio Capituli in Canonicum.

quòd plura commeritus ſit, quàm id cuius nomine appellat: nihilominus tamen iuriſdictionem quæ capitulo competat non eſſe niſi correctionalem ad priuationẽ capituli, & diſtributionem ad tempus, vel ſimilium prout declarat Abbas *in Capitul. cum contingat. col. 9. de foro compet.* & Pragm. *de Concubi. §. quod ſi hi ad quos, in gloſſ. in verb. pertinet, & not. in capit. quarto, de offic. ordin.* At vt manum inijcere liceat, incarcerare, detinere, iſtud ad Epiſcopum ſpectare: ſeq; proinde ita cenſere, perperàm id à capitulo factum præter iuriſdictionem ſuam: adeóque depoſcere, vti Curia decernat vt Epiſcopus & Capitulum in vicarios conſentiant, qui de ſuperioribus cognoſcant. Id quod Curia Arreſto ſuo decreuit, ac præterea vt Canonicus ille ſeſe in carcere ſiſteret intra tres hebdomadas in carcere Archiepiſcopi Senonenſis, qui vnus ex vicariis futurus eſſet: & prædictam incarcerationem iniuſtam pronuntiauit, à qua ſcilicet appellatum fuerat, citrà expenſas tamen, damna & intereſſe.

Immunitas Capitulorum à iuriſdictione Epiſcoporum.

In multis Eccleſiis Cathedralibus Decanus Canonici & Capitulum Capellani & alij Eccleſiæ miniſtri à iuriſdictione Archiepiſcoporum, Epiſcoporum ipſorúmque Officialium immunes ſunt, & facultatem habent deligendi, ceu addicendi vnum duóſve è numero ſuo iudices. Eccleſiæ Bituricenſis Decanus, Canonici, &c. hoc priuilegij habent à Clemente VII. qui gente Francus erat, quique Auenione ſedem collocauerat: ſuperque ea re duæ bullæ extant in gratiam, & ad inſtantiam Ioannis Ducis Bituricenſis, qui filius erat Regis Caroli V. Datæ Aueniouе anno 4 & 13. Pontificatus, quæ confirmatæ fuerunt Arreſtis Curiæ aduerſus Archiepiſcopum, anno 1542. quæ ad verbum retuli *cap. 1. & ſecundo collectionum mea,* vbi ea videre potes, *& in hiſtoria Archiepiſcoporum Bituricenſium, vbi de Archiepiſcopo 81.* Paria priuilegia ab eodem Pontifice emeruerunt eccleſię cathedrales Pictauenſis, & Lemouicenſis miniſtri, eodem Duce intercedente: aliique, vti refert V. Cl. Choppinus *libro 1. de ſacra politia tit. 4. & monaſt. in lib. 1. cap. vltimo,* De nomodeis in *tractatu priuilegiorum cap* 4. I.C.

IV.

Decanus à Capitulo emendatur.

Vnumquodque Capitulum & Collegium Canonicorum Canonicos delinquentes, & Decanum, ſi & ipſe quid admittat iudicare debent, vt plenè notatur per Panorm. *in cap. irrefragabili. §. exceſſus. de offic. ordin.* Et verò iuxta id, Capitulum Carnutenſe Decanum multauerat diſtributionibus ſuis ad octiduum: eo quod verbis contumelioſis in medio Capitulo Canonicum quendam aduerſus decus officij ſui, & ſtatuta capitularia laceſſiuiſſet, quo nomine cùm appellaſſet, & appellatio eius introducta fuiſſet prædictus Decanus in appellatione ſua non admiſſibilis declaratus fuit Arreſto Pariſienſi 391.

Canonicus incarceratus à Capitulo, quòd venia non petita receſſiſſet.

Quidam nomine Brunellus Semipræbendatus Senonenſis, condemnatus à Capitulo in carcerem triduanum, eo quod abſentiuus fuiſſet, ſéque ſine venia ad parochiam ſuam contuliſſet, cùm appellaſſet ceu ab abuſu, & iuriſdictionis incompetentia: partes lite liberatæ prorſus fuere, & prædicto appellatori iniunctum fuit, vt ſtatuta cuſtodiret, & obedientiam præſtaret: 7. Maij 1584. perorante Homedeo aduerſus Gillotum.

V.

Capitulũ poſſeſſionem capere præter fundationem non poteſt.

Capitulum Regiæ fundationis non admittitur ad alleganda iura, vſum, & poſſeſſionem aduerſus Procuratorem Regis fundatoris ſui, vltrà ſeu præter ipſius ſtatuta, priuilegia & fundationes. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Commune S. Quintini pro Procuratore Regio anno 1397.

VI.

Canonici immunes à reſidentia.

Prima Februarij 1527. Arreſto Burdegalenſi maiores fructus Canonico cuidam Vaſatenſi, eidemque Conſiliario in Parlamento adiudicati fuerunt, vt maximè Burdegalæ non Vaſate ſubſiſteret. Nam id genus hominibus ob Principem cui aſſident, faueri iuſtum eſt, *l. qui, quis. C. ad leg. Iul. maieſt.* & abſunt Reipub. cauſa & Capituli commodo: ideò vt præſentes haberi debent. *cap. vnic. de cler. non reſid. lib. 6. & ſuper ſpecula de magiſt.*

Dom. Boerius primus Præſes in Curia Parlamenti Burdegalenſis refert *in quæſtione ſua 17.* hoc Arreſtum datum fuiſſe pro V. Cl. Ioanne de Hortis in prædict. Curia Conſiliario, & Canonico in Eccleſia cathedrali Vaſatenſi, aduerſus Decanum, Canonicos, & Capitulum prædictæ Eccleſiæ. Recentiora & noua hac ipſa de re refero Curiæ Parlamenti Pariſienſis Arreſta *in Collectione mea cap.* ac nominatim vnum quod datum 9. Iun. 1600. me perorante pro V. Cl. D. Ludouico du Tillet Conſiliario in prædicta Curia, eodemque Canonico in Eccleſia Cathedrali Cenomanenſi: quo dictum fuit, ipſum omnibus fructibus præbendæ ſuæ fruiturum, exceptis tantum diſtributionibus manualibus in pecunia, quæ officio diuino peracto in choro præſtantur. D. Chopinus multa alia quoque refert *libro 1. de ſacra politia tit. 5. num. 17.* & Rebuffus *ſuper concordata tit. de collation.* & D. Maynardus pariter nonnulla refert in Parlamento Tholoſano data *in notabilibus quæſtionibus ſuis lib. 1. cap. 60.* quem quilibet conſulere poterit: pariter vt Arreſtum vndecimum huius tituli, *& lib. 3. tit. 15. infra de diſpenſationibus non reſidendi.*

VII.

Vtrum aliquid pro adminiſtratione ſacramentorũ & Miſſarum celebratione accipere liceat.

Poſtulante de Eygua Aduocato Regio in Parlamento Tholoſano in quadam cauſa agitata in prædicto Parlamento inter Canonicos S. Saturnini Tholoſani ab vna parte, & præbendarios prædictæ Eccleſiæ, & Baiulos menſæ ſanctorum corporum, quæ in ipſa requieſcunt, ab altera parte, Arreſto interdictum fuit omnibus prædicti diſtrictus curam & regimen parochiarum, curam item animarum habentibus, ne quid exigerent, caperent, imponerent ex neceſſitate, ſacramentorum Baptiſmi, Extremæ vnctionis, Matrimonij, & aliorum Eccleſię Sacramentorum nomine: ſed neque pro ſepulturis, humo, crucibus in funeribus prælatis, & exequiis, præterquam quod ex deuotione & voluntate ſingulorum ipſis oblatum datum liberè citra neceſſitatem fuerit: ſed neque pro ſono campanarum in prędictis funeribus, & exequiis: eorum tantùm ſalario excepto, qui campanarum ſonitum promouent. Prædictum Arreſtum pronuntiatum fuit 27. Nouemb. 1542.

Conſtitutione promulgata ad commonitionem Statuum ſeu Comitiorum Aurelianenſium *articulo 15.* interdictum eſt omnibus Curionibus aliquid exigere pro Sacramentorum adminiſtratione, non obſtante laudabili conſuetudine quæ prætendi poteſt: cui tamen conſtitutioni derogatum eſt per Bleſenſem conſtitutionem *articulo 51.* vide *caput cum in eccleſia extra de Simonia.* Duarenum de Beneficiis *libro 7. cap. 7.* Arreſto determinatorio quod datum inter Matricularios Eccleſiæ S. Germani Antiſiodorenſis Pariſiis, & Canonicos Curiones primitiuos 8. Aprilis 1562. prędictis Canonicis inhibitum interdictum fuit, ne quid pro humi apertura acciperent, niſi quod ſpontaneo motu datum fuiſſet: quo caſu id quod datum eſſet à Matricularis acciperetur ad ſarta tecta Eccleſiæ: non etiam Curionis commodo, iuxta *capitulum ad Apoſtolicam, cap. in tantum, cap. non ſatis, extra de Simonia.* Hoc Arreſtum integrum extat *cap. 10. collectione mea ſuper hac re lib. 1. tit. 1. Arreſto 2. lib. 7. tit. 12. Arreſto 5. lib. 15. tit. 1. Arreſto 1.* Vide & Maynardum *libro 1. quæſtionum ſuarum cap. 1. & 90.* Vide & Arreſta Britanniæ noſtræ collecta à Duſallio *fol. 225. & 250.* Romanum *conſilio 344.* I. C. Vide & *lib. 3. tit. 1. infrà.*

VIII.

Forma receptionis in Eccleſia vbi nati ſunt & baptizati.

Super pluribus controuerſiis, quæ inter Curionem, Presbyteros & Miniſtros eccleſiæ B. Virginis Orlacenſis erant, appellantes ab eo quòd Balliuius prædicti loci querelam quorundam presbyterorum admiſerat, qui (nati & baptizati in lenibus ſeu labris & baptiſteriis Orlacenſibus) ſeſe turbatos dicebant in numero recipiẽdorum miniſtrorum, ab vna parte, & Conſules prędicti loci & prædictos Presbyteros poſtulantes ſeſe admitti, appellatos ab altera parte: & incidenter prædicti appellantes cùm obtuliſſent libellum Curię ad reducendum numerum effrænem ad certum numerum moderatum ratione habita redituum: & prædicti Conſules alium libellum obtuliſſent ſuper emendanda vita diſſoluta prædictorum Curionum, Presbyterorum, & Miniſtrorum, & pariter ſuper determinatione recipiendorum in poſterum Presbyterorum pleriſque ignaris & ineptis exiſtentibus & vitæ ſolutæ, Curia pronunciauit Arreſtum ſuum 22. Martij 1547: nempe, appellatione reiecta, & quidem ſine multa præiudiciali, & quod ad querelam attinet, partibus lite prorſus liberatis, idque ex cauſa, idque totum rurſum citra impenſas vllas, decreuit, Presbyteros qui nati ſunt & baptizati in labris baptiſteriis prędictę Eccleſię Beatę Virginis Orlacenſis ſeſe more conſueto prędictę Eccleſię pręſentare poſſe recipiendos in communionem & ſocietatem presbyterorum prędictę Eccleſię, & iuxta formam bullæ Papæ Sixti, quæ hactenus obſeruata fuit in illa Eccleſia: examinandóſque per Abbatem Abbatiæ Orlacenſis ſi præſens ſit: alioquin, per Officialem vel Vicarium, aliúmve quem his ſimilem committere & deputare volet, & per inſignem virum Eccleſiaſticum Orlacenſem qui & ipſe à prædicto Abbate deputabitur: qui tamen non ex numero Presbyterorum prædictæ communitatis erit, qui eligentur ex prædicta communitate. Cæterum examen inſtituendum per prædictos deputatos dicti Abbatis & presbyteri electos, & prædictam communitatem, ſuper capacitate eius qui admitti poſtulabit iuxta bullam & obſeruantiam eiuſdem bullæ in prædicta Eccleſia: & ſi qui ſint ex iis qui ſeſe admittendos præſentant, qui notoriè aut publicè aliquo vitio aut crimine ſcandaloſo contaminati eſſent, iudicium ſuper prædicto crimine inſtituendum per Abbatem Orlacenſem Officialem ipſius aut Vicarium ſpecialem quem eo fine committet & delegabit: & iudicandos antequam ad fruitionem portionis emolumenti prædictæ communitatis admittantur pœna canonica pro vt res expoſcet. Prædicta purgatione peracta, ſeu prædicto examine ſi ab eo appellatio facta fuerit: nihilominus eum qui emendatus, punitus aut purgatus erit examinandum & recipiendum non obſtante appellatione, & citra ipſius præiudicium: niſi fuerit per ſententiam prędictorum Vicarij vel Officialis præfati Abbatis indignus & inſufficiens ad admiſſionem intra prędictam communitatem declaratus fuerit. Porrò, quò ij qui ſeſe præſentabunt non diu protelentur, decernit prędicta Curia examen eorum intra triduum peragendum poſteaquam ſeſe præſentauerint & ſuperius nominati eos examinare cogentur. Et quantum attinet coërcitionem ſeu

Determinatio numeri Presbyterorum Eccleſiæ.

determi-

determinationem numeri Preſbyterorum prædictę communitatis petitam à parte appellantium, dicit prędicta Curia ſuper ea partibus ius reddens, quantum attinet eos qui amodo ſunt recipiendi, & quibus quæſitum eſt ius ad rem nullam coercitionem eorum numeri in præſens inſtituendam, ſed ad examen eorum procedendum vbi ſeſe præſentauerint: quod verò eos ſpectat qui deinceps Presbyteri fient, ſeſeque recipiendos præſentabunt, Curia decernit, Abbatem Orlacenſem, vel duos viros bonos, & inſigniores vrbis peritos & idoneos hac in re, quos ipſe committet & deputabit, aduocatis duobus Conſiliarijs tribunalis Orlacenſis, & alijs quibuſdam viris bonis, & honoraris rationes ſubducturos redituum prædictæ communitatis, & vtrum centum vel octuaginta, an verò alius quis numerus ſubductior, inde exhiberi poſſit abſq; penuria, & ſi competerint numerum adeo efficęrem eſſe, vt Presbyteri non poſſent honeſtè & competenter exhiberi, atque inde occaſio Preſbyteris peragendæ rei quæ eos minùs deceret & minus honeſta eſſet ad victum comparandum præberetur, procedendum ab iis ad reſtrictionem numeri & determinationis eius: excepto eo quod poſteaquam numerus determinatus deminutus fuerit, Presbyteri nati & baptizati in labris baptiſterii prædictæ eccleſiæ Beatæ Virginis Orlacenſis, qui ſcilicet idonei in locum decedentium reperti fuerint, primi admittentur reiecta omni ceſſione locique reſignatione in alterius commodum: & quidem admittendos iuxta prærogatiuam temporis: tertium eo excepto, ſi quo caſu reditus prædictæ communitatis deinceps augebitur, in tantum vt maiorem numerum Presbyterorum quàm is qui determinatus fuerit ſuſtinere poſſit, numerum augendum per prædictum Abbatem vel duos inſignes viros idoneos & peritos quos ipſe delegabit aduocatis duobus Conſiliariis prædicti tribunalis Orlacenſis, aliiſque viris bonis & honeſtis: & quodcunque ab his decretum fuerit, tenera & de facto executioni tradendum, non obſtantibus oppoſitionibus aut appellationibus quibuſcunque & citra earum præiudicium & prouiſionaliter & abſque præiudicio iuris principalis.

Habitus Eccleſiæ & locum non reſignatur in fauorē.

De cætero decernit prædicta Curia, vt omnes concubinæ & ſuſpectæ mulieres, quę ſunt in domibus Presbyterorum Orlacenſium, ſi quæ ſint in iis, realiter & de facto migrent: mandat Balliuo montium Aruerniæ, vel ipſius Locumtenenti Generali Orlaci, & Officialibus Orlacenſibus, vt eas inde expellant, non obſtantibus oppoſitionibus aut appellationibus quibuſcunque: & ſi prædictæ mulieres contumaces ſint, & parere nolint, aduerſus eas procedant, eáſque puniant extra ordinem. Ac præterea prædicta Curia ſeu decretum conſeruatrix quæ induxit, & declarauit caſtitatem & probitatem qua Preſbyteri inſtructi eſſe debent, interdixit & interdicit prædictis Presbyteris ſub pœna multę arbitrariæ ac pręterea animaduerſionis iudicum arbitrio, ne domi ſuæ mulieres ſuſpectas quaſcunque ſeruaſſe velint: & iniungit Abbati Orlacenſi ipſius Vicario, & Officiali, vt diligenter inquirant in eos, qui huiuſmodi mulieres domi continent: & ſi decreta quædam ſint aduerſus prædictos Presbyteros per prædictum Abbatem

Determinatio vitæ morumq; habituatorum & Presbyterorum.

Vicarium ſuum aut Officialem mandat prædicto Balliuo montium vel eius Locumtenenti Orlaci aliíſque regiis in prædicto loco Officialibus vt brachium ſeculare ſi opus ſit & ab ipſis poſtuletur impertiant, quò prædicta decreta executioni tradantur: itémque iis aduerſum quos prædicta decreta facta fuerint iudicium inſtituatur, & prout res poſtulabit puniantur: & quò iudicium meliùs inſtituatur, vnum ex prædictis Officialibus præſentem eſſe debere. Et quoniam ad prædictam Curiam ſpectat ſtabilitas tranquillitatis publicæ, interdicit prædicta Curia omnibus Preſbyteris prędictę ciuitatis Orlacenſis, ne illicitos conuentus ineant, ne gladiis accincti procedant, aliíſve telis inſtructi, ne nocte per plateas vagentur, ſub pœna arbitraria quantum ad caſum priuilegiatum ſpectat, quantum verò ad delictum commune ſpectat, iniungit prædictu Abbati Orlacenſi, Vicario ipſius aut Officiali, vt diligenter inquirant in eos qui admittunt, eóſque puniant ea pœna quæ ipſis ſederit: in tantum vt eos de communione Preſbyterorum eiicere ſi neceſſe ſit poſſint. Et ſi forte Abbas, eius Vicarius aut Officialis hac in parte negligentes & ſegnes reperti fuerint, mandat prædicta Curia Balliuo montium Aruerniæ vel ipſius Locumtenenti, itémque Aduocato & Procuratori Regio vt eam in rem inquiri faciãt, & prædictæ Curiæ denuntient: ac præterea prędicto Aduocato mandat, vt inquiſitioni incumbat, ſub pœna interdictionis annuæ ab officio ſuo, & plenæ interdictionis ſecunda vice.

Presbyteri vagari vel arma ferre non debent.

Item Curia remiſit & remittit inquiſitiones factas in cauſa pręſente ad Abbatem Orlacenſem, vel ipſius Vicarium & Officialem, vt ad decretum procedant, prout ipſis æquum bonum videbitur. Decernit præterea, vt inuentarium fiat ornamentorum, iocalium, & rerum pretioſarum prædictę Eccleſiæ Beatæ Virginis Orlacenſis, præſente vno ex Conſulibus: & vt diſtributiones redituis Communitatis Presbyterorum non niſi iis Presbyteris fiant, qui Officio diuino præſentes fuerint, ac non etiam abſentibus. Ac præterea prohibuit & prohibet prædictis Presbyteris, ne quid exigant pro ſepulturis mortuorum, præter id quod ſanctis Decretis continetur, vel quod iis locali conſuetudine permittitur. Item decreuit vt à Presbyteris qui recenter recepti fuerint in prædictam Communitatem nihil inthroniſtici nomine exigatur, quod inter Preſbyteros prædictæ Communitatis diuidatur in pecunia, ſed ſecundùm conſuetudinem loci id tantum quod impendere conſueuerint, pró cappis, aliíſque Eccleſiæ ornamentis. Ac præterea interdicit prædicta Curia prędictis Presbyteris, ne tympana pulſari, ne per plateas ballare in publico vllo modo velint: quod tamen de more facere conſueuerunt in nouis Miſſis: & iniungit prædicto Abbati Orlacenſi vt tranſgreſſores puniri curet. Denique decreuit Curia pręſens Arreſtum publicari in Tribunali Orlacenſi præſentibus omnibus Presbyteris, & in vrbibus vicinis, quantũ ad poſtremũ hũc articulũ ſpectat.

Præſentibus diſtributiones debentur, non abſentibus.

Habituati gratis quantum ad admittentes admitti debent.

Presbyteri ne per plateas ballent.

~ Hæc ipſa determinatio refertur *cap. 15. collectionum mea de determinationibus* vnà cum textibus iuris ciuilis & canonici, vnde deſumptum eſt: vide & compluremas alias huiuſmodi determinationes factas inter Canonicos Eccleſiæ collegialis, Curiones primitiuos, Vicarios perpetuos, & matriculariοs. *cap. 10. collectionum mea. l. C.*

IX.

Collationes Capitulares quãdo nullæ ſint & quando irritæ fieri poſſint.

Vulgatum eſt, in omnibus collationibus capitularibus præſentes aut ſaltem vocatos eſſe oportere Canonicos, qui ſcilicet vocari commodè poſſunt, neque à loco longè abſunt. *cap. cum in eccleſiis, de præbendis.* Et nihilominùs tamen omiſſio huius rei non eſt cauſa ſufficiens ad reddendam huiuſcemodi collationem & deliberationem de iure nullam; vt maximè modus ſit eam irritandi ad eorum inſtantiã qui prætermiſſi fuerunt *dicto capite cum in eccleſiis.* Hiſque nullum aliud remedium ſupereſt, quàm quod factum eſt vt irritari faciant, Clerumque denuo congregari, & de nouo conferri. Aliud foret ſi præſentes incapaci alicui contuliſſent: tum enim huic rei ampliùs ſe immiſcere prohibentur: viceuerſa abſentes qui nil deliquerunt, poſſunt in vnum coire, & capaci alteri conferre *Canone quia propter de electione.* quæ quidem differentia ſingularis admodum eſt. Et verò ſuper ea re iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi ad relationem Dom. Brinonij die Lunæ 12. Febr. 1534. in magna Camera inquiſitionum aduerſus quendam nomine Briſſetum, cui collata fuerat præbenda Engoliſmæ à fratre ipſius prædicti loci Canonico: eo prætextu quòd frater dicebat ſeſe à cæteris canonicis, ad electionem prædictę prębendę, vt maximè in loco ipſo eſſet, appellatum non fuiſſe, & ex eo ipſorum electionem nullam eſſe prætendebat, atque ita omnem eius rei facultatem ad ſe tranſmiſſam: qui vtique reprobatus hac in re fuit, atque ita cauſa cecidit.

X.

Canonicus Theologus immunis eſt à ſeruitio.

Sancta decreta è concilio Baſilienſi deſumpta in pragmatica ſanctione *tit. de collat. §. ſequitur.* Theologo cuiuſque capituli hoc detulerũt, & voluerunt, Vt ne iacturam alicuius rei abſens faceret in fauorem ſtudiorũ ipſius: vnde liquet, eum à ſeruitio, & chori officio, & capituli oneribus immunem eſſe: neque enim in tabulam pendentem in choro referri debere: & iuxta hoc Arreſto die Martis 20. Ianuar. 1544. dictum fuit, Officialem Carnutenſem abuſum fuiſſe, & erraſſe, dum Theologum prædicti loci diuiſionibus manualibus eò quod lectionem ſuam in matutinis ordine ſuo non dixiſſet vbi erat in tabula pendente priuaret. Abuſus in eo erat, quòd prædictus Officialis ſeſe ingeſſiſſet in interpretationem ſanctorum decretorum, quæ volunt eum nihil omnino perdere, cum ipſe tamen eum priuauit prædictis decretis limitatis.

XI.

Canonicus ſtudioſus maiores fructus ſuos conſequatur.

Vnumquodque Capitulum poteſt & debet pro honore & debito Canonicum docilem & ad ſtudia idoneum eligere, qui proinde ſtudiis det operam, & maioribus fructibus, itémque diuiſionibus manualibus fruatur iuxta notata *in cap. ſuper ſpecula de magiſtr.* Igitur capitulum Laudunenſe capitulariter ſummam 60. librarum Turonenſium annuam Canonico cuidam Pariſiis ſtudenti decreuerat, contradicente tamen vno ex ipſis qui ideo tanquam ab abuſu appellat & cauſam ſuam in parlamento Pariſienſi agit: ibi docet, exceſſum ea in re eſſe, & ad ſummum ei non potuiſſe niſi maiores fructus decerni, qui annuatim non niſi 20. libris æſtimantur, quod probabat æſtimatione eius rei facta anno 1497. ac præterea nulla ratione niſi, quod ſtudioſo iſti diuiſiones manuales adſignaſſent, cùm non debeantur niſi præſentibus *cap. licet de præbendis.* A diuerſa parte ſtudioſus dicebat, diſtributiones manuales in eo non contineri, ſeque probè ſcire eas non deberi niſi præſentibus *cap. 1. de clericis non reſidentibus lib. 6. cap. fin. de verborum ſign. & cap. dilecto. de præbend.* ſed habere ſe in manibus exemplar locationis, cuius copiam præſente appellante nactus fuiſſet à Canonico abſente factæ de præbenda ſua pro pretio 80. librarum. Curia appellantem non admittendum declarat, eumque in multam ordinariam partim ſtudioſo partim Regi addicendam condemnat.

Canonici actu ſtudentes maioribus fructibus frui debét ex iure in corpus Canonicum relato, vt maximè ad reſidentiam teneantur. Atque ita iudicatum fuit pro V. Cl. Antonio Loiſello Canonico in Eccleſia Cathedrali Laodunenſi Scholari in vniuerſitate Pariſienſi ſtudijs operam dante, cum cauſa acta fuiſſet 26. Maij 1583. qui vero nunc anno 1603. Conſiliarium in Curia Parlamenti agit. Vide collectionem meam de *determinationibus tit. 1. cap. 9.* vbi Arreſtum integrum aliaque id genus refero. In iurgio quodam ſuper maioribus fructibus perceptione & diuiſione eorum Curia decreuit, eam in rem inquirendum: & interim 100. libras dari oportere quibuſdam iuuenibus Canonicis Eccleſiæ Collegialis S. Laurentij de Rozay en Brienſi 2. Decembr. 1576. Id ipſum iudicatum fuit pro Scholari quodam Pariſiis operam ſtudiis dante, Canonico S. Petri de Gerbroy, cui mota controuerſia de maioribus fructibus & ipſorum æſtimatione Curia 120. libras Pariſienſes penſionis nomine ab omnibus muneribus immunes adiudicauit. 15. Martij 1577: ea tamen lege, ne ſtudioſus decennium excederet: iudicatum aduerſus Canonicum eccleſię S. Menehildis, cui adiudicatæ fuerunt 50. libræ annuæ viatici ſeu prouiſionis nomine 3. April. 1576. Tholoſæ certum tempus ſtudiis præfigi ſolet, intra quod tempus ſingulis 6. menſibus ſtudioſus Doctorum ſuorum atteſtationem proferre debet, ſub pœna priuationis, & ita quidem, vt capitulo liceat perceptos fructus repetere, ſi beneficiatus poſtea matrimonium contrahat, neque profeſſioni eccleſiaſticæ inhærere velit. Vide Maynard. *in quæſtionibus ſuis notabilibus lib. 1 cap. 8. 45. 46.* Charondam *lib. 7. Reſponſorum ca. 67.* Non tamen fruuntur diſtributionibus manualibus: iis quippe ſolis dantur, qui canonicis horis interſunt *cap. licet de præbend. & dignit. cap. cæterarum de Cler. non reſidente.* I. C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum III.

I.

Edictum Cremiacenſe explicatum.

EDictum Cremiacenſe, quod Iudicibus Regis notionem Eccleſiarum, & Communitatum tribuit intelligendum eſt de ipſis corporibus, non autem de ſolis Curionib. & eorum iuribus: prout iudicatum fuit aduerſus Curionem Bellocenſem prope Nouiodunum pro Marchione de Neſle cum remiſſio facta fuiſſet ad eius Balliuium 21. Nouembr. 1575. B.

II.

Locationes Cenſuum publicè fieri debent.

Locationes cenſuum & domorum eccleſiaſticarum ſolenniter & publicè per licitationem fieri debent. Ita iudicatum Arreſto Curiæ 20. Septemb. 1577. aduerſus Eccleſiaſticos Bellouicenſes, Et tamen iuſta de cauſa, veluti ſi antiquus conductor multas reparationes fecerit, locatione finita cæteris præferetur, modico tantum addito: prout præiudicatum fuit in cauſa Collegij Harcurtiani inſtante Procuratore & ſtipendiariis eius Collegij, itemque oẽnopola cui procurator

rator cum quibuſdam tantum ſtipendiatis locationem renouauerat: decretum fuit antequã ius ſuper eo diceretur in rem præſentem deſcendendum ad reparationes inſpiciendas: 22. Martij 1566. perorante Boſſano. B.

III.

Curiones in pauperum alimoniam conferre debent.

Arreſto Curiæ 10. Febr. 1561. Curio de Pauze in Cenomanenſi cùm appellaſſet à ſententia data ad poſtulationem parochianorum ſuorum, qua condemnatus fuerat, & coactus, ſoluere & conferre in pauperum alimoniam, captis pignoribus & reditibus, ſingulis ſeptimanis duas minas frumenti in annonæ defectu, partes lite penitus abſolutæ fuerunt: & poſteaquam Curio prieſtrux. ſet inimicos quoſdam hanc ſibi tempeſtatem concitaſſe: domúmque ſuam pauperibus ſemper patuiſſe, prout eius rei eadem poſteà fecerat, inquiſitione facta, admonitus fuit prædictus Curio à Curia, vt officio ſuo ſuperſedeſſet, & quidem in dies magis, magiſque: Qua re præiudicauit, Curiones qui paſtores ſunt, non eſſe cogendos, verum admonendos, & ab Epiſcopis carpendos, at non etiam iuſtitiæ eum in modum vigore cogendos. B.

IV.

Iura præbendarum adſtricta Præceptoribus vel ſtudioſis.

Iuxta articulũ octauũ Statuũ ſiue Comitiorũ Aurelianenſiũ, quo cauetur, Vt vna ex præbẽdis vel ipſius reditus præceptori cuidam detur, obſeruandum eſt iſtod in electione debitoris eſſe, vt vel vnam præbendam, vel eius tantum reditum præſtet. Quod ſi literis mandetur, *vt præbenda conferatur*, quoniam præceptor deſtitui & reuocari poteſt, tum id intelligi de emolumento præbendæ, quod in his conſiſtit, in recipiendis maioribus fructibus, diſtributione manuali, veluti quæ quæſtuaria res ſit, quinetiam in ferenda alba veſte ſacerdotali, in iure ſedendi in Choro: excepto tamen iure quintadecimano quod eſt collationis ius, quia collatio etiamſi fructus ſit talis qualis, tamen non eſt temporalis, ſed hónorificus & ſpiritualis & nomine præbendæ nõ expreſſa Canonia reditus tantum quæſtuarius intelligitur. Ita iudicatum fuit aduerſus præceptorem Abbavillanum, perorante Menilio 11. Ianuar. 1569. B.

V.

Vocem deliberatiuam & electiuam habentes pro præceptore, ius prouiſionis & nominationis Epiſcopo non præripiunt.

Decanus & Canonici Eccleſię Nouiodunenſis Scholarchæ exiſtentes, iúſque eligendi & ius ſuffragij in præceptore deligendo habentes vna cum iure inſpectionis, non ideò prouiſionis, & nominationis ius Epiſcopo præripere poſſunt: iuxta Edictum Statuum, ſeu comitiorum: prout iudicatum fuit pro electo ab Epiſcopo Nouiodunenſi ex Conſilio magiſtratuum municipalium 20. Decemb. 1587. B.

VI.

Senior Canonicus, Decanus eligi debet.

Decanus, Canonicorum qui ſenior eſt conſtitui debet, ſi iuſta de cauſa ab [illegible] & ſub reſidentiæ conditione, prout requiſitum eſt. Iudicatum pro Medico Pictauienſi 20. Iulij. 1579. perorante Chouello. B.

VII.

Reſignatarius Diaconatus prætenſi electiui admiſſus.

Capitulum Carnutenſe, cùm prætenderet, Decanatum eſſe merè electiuum, atque ideò intercedere vellet reſignationi factæ cuidam quęque in Curia Romana admiſſa fuerat, eúmque tenuente Capitulo reſignatarius literas ex ſacris ſcriniis, ſeu Cancellaria impetraſſet, ad iudicem Regium directas, quibus in poſſeſſione locaretur, ſuper appellatione tanquam ab abuſu interpoſita à prædicto capitulo, quantum ad prædictam appellationem ſpectat, partes lite in totum liberatæ fuerunt: & nihilominus decretum Reſignatarium admittẽdum ſaluo capitulo iure decanatui proſpiciendi per viam electionis vacante eo per mortem aut incapacitatem: Briſſonio, Verſorio, Monthelonio perorantibus ſecunda Febr. 1569. B.

VIII.

Curio prouiſus quando ſuum viſa impetrare debeat.

Curione quodam Eccleſiæ deſignato ſeu prouiſo *in forma dignum*, cuique ſpeciatim dictum fuerat, eum Diœceſanum ſuum adire debere ad impetrandum quod vocant *viſa*, iuxta edictum Statuum ſeu Comitiorum Bleſenſium *articulo* 12. & 64, cum noluiſſet maior Vicarius Epiſcopi Pariſienſis *viſa* pręſtare vt rationem redderet denegationis ſuæ, dictum fuit ſuper appellatione tanquam ab abuſu, appellantem (Curionem ſcilicet) Epiſcopum vel alium Vicarium adire debere, vt ei prędictum *Viſa* tradatur, fidéſque fiat, de eius capacitate aut incapacitate: agebatur de Curione S. Marcelli San-Dionyſiani tertia Iunij 1585. Berg.

IX.

Curiones aut ipſi prædicare debent, aut prædicatori ſtipendium ſoluere.

Curiones ipſimet ex neceſſitate officij ſui verbum Dei annunciare, & ſacramenta adminiſtrare debent. Quod ſi his aut non ſufficiant, aut iis vacare nequeant ex imbecillitate, ęgritudine, aut aliter, eam ad rem viros dignos, & idoneos conſtituere debent, & vt minimum vnà cum matricularijs ad prædicatoris ſtipendium conferre debent prout iudicatũ fuit Arreſto 13. Decemb. 1563. Quod geminum eſt Arreſto quod datum in cauſa Curionis S. Seuerini, & S. Bartholomæi. Quantum ad patronos collatores, qui Curiones non ſunt, cauſa ampliata fuit in cauſa Dn. de Saueuſe Prioris & Patroni Montis deſiderij. Berg.

Vide Arreſtum 9. tit. 1.

X.

Vtrum Capitulum ſede vacante poſſit officiarios Epiſcopi deſtituere.

Quæſtiones, vtrum capitula ſede vacante poſſint officiales Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ à defunctis Epiſcopis electos remouere: item vtrum Abbatiales, vel etiam conductores eos qui ab Oeconomis electi fuerũt remouere poſſint deciſæ fuerunt plurimis Arreſtis: iudicatumque, non poſſe pro D. Petro Militis officiali Epiſcopatus S. Flori 26. Aprilis. 1571. aliaque ſimilia. I. C.

Vtrum ſucceſſores in beneficio id facere poſſint.

Arreſta hæc relata ſunt *in caput 164. collectionis meæ de determinationibus*, vna cum nonnullis diſtinctionibus, quas ibi videre licet: ſed & *capite ſequente* eam quæſtionem tracta, vtrum ſucceſſor à beneficio teneatur ſeruare officiales iuriſdictionis eccleſiaſticæ, vel iuriſdictionum ſecularium, quæ à beneficio ſuo pendent qui. ſcilicet à deceſſore ſuo electi fuerunt. I. C.

XI.

Abſentes, à Capitulo per procuratorem eligere nõ poſſunt.

Vt maximè procurationes ſeu mandata adinuenta ſint vt ea peragere abſentes poſſimus, quę præſentibus nobis peragere non detur, tamen Arreſto 7. Martij 1600. dictum fuit, abſentes à capitulo per procurationem eligere non poſſe. Eius ratio hæc eſt, quòd in huiuſcemodi negotiis abſentes non poſſint intelligere rationes quæ hinc inde agitantur, & ex quibus ſæpe ſuffragia variant: & ideò in eligente requiritur in-

duſtria perſonæ. Vnde fit, vt abſentes nec per nuntium vel procurationem, nec per epiſtolam vota ſua tranſmittant. *cap. Quia propter §. illud autem De elect. cap. ſi quis iuſto. §.fin.eod.tit.in 6.* Atque ideo vox abſentis computari non debet. Deſumptum ex D. Pelæo *actionum forenſium lib. 1.actione 49.*

XII.

Matricularij munere mulieres non funguntur.

Arreſto 24. Iulij 1600. (quo infirmata ſententia Iudicis de Salazar) electiones mulierũ in officio Matricularij prohibitæ fuerunt: nõ obſtante contraria conſuetudine in loco prædicto, Chopino iuniore & Fauerello perorantibus: *ex eodem auctore actione 51.*

XIII.

Capitulum Canonicos pœnis temporalib. cogere nõ poteſt.

In maioribus diebus Lugdunenſibus 1596. iudicatum fuit, Capitulum Claromontanum non poſſe Canonicos eius ad obſeruationem ſtatuti Eccleſiæ ſuæ pœnis temporalibus, captis videlicet pignoribus ſeu captis bonis eorum temporalibus cogere. Quod quidem Curia iudicauit compluribus aliis Arreſtis: inter alia eo, quod datum fuit aduerſus Capitulum S. Maurilij Andegauenſis: perorante Pelæo aduerſus Mutnacum. Eius rei ratio hæc eſt, quòd iudex Eccleſiaſticus nihil temporale habeat: *ex eodem auctore lib. 2. act. 39.*

TIT. IV. DE IVRISDICTIONE Eccleſiaſtica in perſonas laicas.

ARRESTVM I.

De decimis in petitorio litigatur in foro Eccleſiaſtico.

COgnitio de decimis aduerſus laicum ſpectat ad Iudicem eccleſiaſticum, neque poteſt Laicus forum hoc declinare, niſi agatur de poſſeſſione, & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Epiſcopo Baiocenſi anno 1262.

Vide *tit.* 12. *Arr.* 9. Et Chopinum *de ſacra politia lib. 3. c. 4. num. 8. & appendicem ad caput 9. & 10. tit. de decimis infrà.* I.C. Auferius & Rebuffus ſcripſerunt tractatus *de iuriſdictione eccleſiaſtica*: aduerſus quam V. Cl. Petrus de Cunerijs Aduocatus Regius, anno 1329. amplas commonitiones, querelas, in Curia Parlamenti Regi Philippo Valeſio fecit, aduerſus Prælatos eccleſiaſticos propter abuſus facta, & vſurpationes quas exercebant ipſorum officiales ſuper auctoritate, iuribus & iuriſdictione regia & ſuorum, & iuriſdictionis ſecularis. Poſtea diſputationem habuit contra Bertrandum Epiſcopum Auguſtodunenſem, qui iuriſdictionem eccleſiaſticam defendebat, eaque de re extat liber quem excudi curauit Philippus Probus Bituricus *in fin. tract. Regaliorum*, quem cuilibet videre licet. Fundamentum diſtinctionis iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, & temporalis petitum eſt ex *Canone duo ſunt gladij 11. quæſt. 1.* Diſtinctæ ſunt iuriſdictiones eccleſiaſticæ & Laicæ, & diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet. Duæ ſunt perſonæ quibus mundus regitur, inquit Gratianus *in Canone nos ſi incompetenter 2. quæſt. 7.* Regalis & ſacerdotalis. & ſicut reges præſunt cauſis ſeculi, ita ſacerdotes cauſis Dei. I.C.

II.

Iuriſdictio ſuper matrimonio.

Iudex Laicus cognoſcere poteſt de eo, vtrum in contrahendo matrimonio contractum fuerit per verba de præſenti an de futuro, at non etiam vtrum ex verbis, de quibus cognouerit matrimonium plenum & conſummatum indicatur: huiuſmodi quippe cognitio ad Iudicem eccleſiaſticũ pertinet, cùm ſit quæſtio iuris, nõ facti: & verò prima quæſtio ſit tantùm de facto: at ſi ſuper hoc facto dubium oriatur, vt maximè fit ſuper matrimonio, Laicus iudex ſuper eo cognoſcere poteſt: & hæc eſt doctrina Bartoli in *lege omni nouatione Cod. de ſacroſanct. eccleſ.* Item poteſt iudex laicus cognoſcere ſuper diuortio petito ab vxore aduerſus maritum ſuum, quem leproſum aſſerit, tum enim de facto tãtùm quæritur, num ſcilicet leproſus ſit: at ſi ſimpliciter ſeparatio thori petatur, ad iudicem eccleſiaſticum eundum eſt: Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 24. April. 1532.

Diuortium petitum quando ſpectet ad iuriſdictionem laicam.

Vide *in Appendice Arreſtum 25. Auguſt. 1581.*

III.

Idem.

Cognitio de conuentionibus matrimonialibus ad obſeruantiam videlicet earum, vel ſi alia quæ quæſtio ſit ſuper ſacramento, ad iudicem eccleſiaſticum ſpectat priuatiuè & ad excluſionem iudicis Laici. Id verò ita accipiendum eſt, ſi res vertatur inter ipſas partes, quæ matrimonium contraxêre ſponſum inquam & ſponſam: at non etiam ſi res vertatur inter alias perſonas: vt puta ſi pater fortè aut mater citaretur pactorum dotalium nomine pro liberis ſuis initorũ, tum enim eos ad iudicem laicum remitti oportet: Officialis quippe incompetens foret aduerſus *legem nulli, & legem quoties, Cod. de iudicijs*, & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, referente Dn. Imberto *in Enchiridio ſuo in verbo, matrimonium.* Cognitio & materia itidem de damno & intereſſe, vt maximè ſit, vt loquuntur, Viſceralis, ad iudicem Laicum remitti debet, ſi petitor in petitione, & actione ſua in id tantum concludat: quoniam ipſius promiſſio per verba de futuro obligatur per verba de præſenti, & ita dictum fuit 1. die Octob. 1540. maioribus diebus Molini habitis.

v. Arreſtum 1. huius tituli: Arreſtum 17. tit. 17.

Vide *Arreſtum 1. huius tit. & Arreſtum 55. lib. 7.*

IV.

Damna & intereſſe ſeparationum matrimonij cognitionis ſecularis ſunt.

Perorante V. cl. Regnardo, & agente cauſam appellationis ab abuſu admiſſo in ſententia data ab Officiali quodam, qui poſt lõgum & diutinum proceſſum duos coniuges ſeparauerat, probatione facta, maritum frigidum eſſe & maleficiatum, & prædictum maritum in damna & intereſſe vxoris condemnauerat, licentia facta vxori alibi nubendi, Arreſto Pariſienſi 12. Auguſti 1556. dictum fuit, Officialẽ abuſiuè iudicaſſe in eo quod de damnis & intereſſe pronunciaſſet: quorum nomine ideò negotium ad Iudicem Laicum remiſſum fuit: Inter D. Richardum Turpinum, & Domnicellam Annam Sequieram.

Robertus 3. *Rerum Iudicatarum cap. 5.* ſimile huic Arreſtum laudat quod datum 17. Iulij 1584. Idem & in aliis cauſis quàm matrimonialibus iudicatum, Iudicem Eccleſiaſticum nõ poſſe in damna & intereſſe cõdemnare quam in rem idem Robertus Arreſtum laudat 27. Maij 1595 T.

Quinta Ianuarij 1581. vigilia Regum, perorante Bodeſſono pro quodã qui ſeparatus ab vxore ſua ab Officiali fuerat, & tanquam ab abuſu appellauerat ob condemnationem ad damna & intereſſe, dictum fuit, malè & abuſiue, quantum ad hunc vltimum articulum, iudicatum fuiſſe: cauſáque ad Iudicem ſæcularem remiſſa fuit. Idem iudicatum de damnis & intereſſe deuirginationis 7. Iulij 1580. vide infra in Indice *Abuſus* v. & Maynardum *lib. 8. quæſtionum ſuarum. c. 41.* I.C.

V.

Exceptio non ſi

Si cùm de re prophana coram iudicibus ſecularibus

[..]itatis matrimonij quando ad officialem remittatur.

cularibus agitur, incidenter, cõtrouerſia oriatur ſuper validitate, aut nullitate matrimonij alicuius, remiſſio fieri debet ad iudicem Eccleſiaſticum: prout in parlamento Pariſienſi contigit circa viduam quæ de doario ſuo agebat: cui hæredes matrimonij nullitatem opponebant: quoniam alij ſuperſtiti adhuc matrimonio iuncta eſſet: & quamuis ipſe ſeparationem & diuortium per ſententiã propter primi mariti frigiditatem allegaret, nihilominus tamen heredes regerebãt fidemque faciebant appellatum ab illa ſententia fuiſſe. Qua de cauſa Parlamentum rem ad Iudicem eccleſiaſticum remiſit, prout ſcriptum eſt in 2. *Arreſt. tit. de nuptiis.*

Vide *in appendice* Arreſtum 20. Maij, 1565. Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit ſuper fœdere matrimonij & incidenter ſuper admiſſione partus & alimentis. Sed ſi quæſtio tantum ſit de partu aduerſus maritatum citra promiſſionem matrimonij, coram iudice Laico agendum eſt, & inquiſitio facienda, atque interea alimenta peti oportet. Iudicatum 20. Maij 1565. & rurſum 4. Iunij 1565. etſi nedo fuiſſet præpoſteratus, & citatio facta fuiſſet ſuper agnitione partus & fœdere matrimonij. Partes ad officialem remiſſæ fuerunt. B.

VI.

Cognitio ſuper laico qui clericum verberauit ad quam ſpectet.

Vetus controuerſia, ad quem cognitio de pœna laici, qui clericum verberauit, ſpectet an ad Iudicem eccleſiaſticum, an verò ad ſecularem, deciditur per *Authenticas item nulla communitas*: & alia *authentica cauſa quæ, Cod. de Epiſcop. & cler.* & per *legem 2. Cod. de offic. præf. vrbi*, nempe vt qui alterum anteuenit, & primus de re cognoſcit, Iudex ſit competens: excepto tamen ſi gratia aut indulgentia impetrata fuerit: tum enim iudex Eccleſiaſticus manus, vt aiunt, ligatas habet, id eſt, de re cognoſcere nõ poteſt, & ſolus iudex ſecularis competens eſt. Hæc omnia quæ ſuperius dicta ſunt, ita Arreſto Gratianopolitano, anno 1460. iudicata fuerunt.

VII.

Scalarum miniſtratio[..].

Decima quarta Auguſti, 1574. dictum fuit, Epiſcopum Senonenſem habere ius erigendarum ſcalarum priuatarum ad condemnandum ad mitræ geſtationem & ad publicam delicti agnitionem, non tantum intra aulam ſuam vel eius ambitum, verum etiam in omnibus locis & vicinia domus Archiepiſcopalis.

Vide ſuper Epiſcopo Nouiodunenſi duo Arreſta data pro ipſius iuſtitia, anno 1264 *ſilio regiſt. 7. 20. 2.* & Lucium *lib. 2. tit. 1. Arreſt. 4.*

VIII.

Laicus officialis Iudicis Eccleſiaſtici, immunis eſt ab eius iuriſdictione.

Iudex Eccleſiaſticus de delicto admiſſo à Commentarienſi ſuo, i. eo qui carceribus eius præpoſitus eſt, eo quod cuſtodiam dimiſerit, ſeu euadere ſiuerit, aliudue quod delictum circa cuſtodiam admiſerit, non poteſt cognoſcere, ſed à iudice ſuo Laico puniendus eſt. Idem iudicatum de procuratore Officij iuriſdictionis eccleſiaſticæ: de qua ſi laicus ſit, iudex eccleſiaſticus, nullã habet cognitionẽ, etſi de re agatur: quæ ad ipſum officium ſuum procuratoris ſpectet. Epiſcopus enim, ne laicorum officialium opera vtatur, cauere debet: neque enim in eos id agendo vllam iuriſdictionem admittere ſibi poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Commentarienſi quodam, qui ab Officiali ſuo appellauerat, tanquam ab abuſu, quod datum in Maioribus diebus Pictauenſibus 18. Septembr. 1531. & pro Procuratore Arreſto Pariſienſi, 21. April. 1532.

Duæ tantum ſunt actiones ciuiles, & duæ tantum criminales, in quibus iudex eccleſiaſticus cognitionem in laicum habet, duæ criminales ſunt, hæreſis, & Simonia: duæ reliquæ ſunt decimæ, & matrimonia. De cætero laicus in laicos, eccleſiaſticus in clericos habeat rationem. Baldus in *authent. clericus*, *Cod. de epiſcop. & cler.* Berg.

IX.

Forma reuocandi id quod ab officiali factum eſt aduerſus ſupremam Curiam.

Archiepiſcopus Tholoſanus, cũ per Officialem ſuum plurimas excõmunicationes intonari feciſſet aduerſus iudices locorum, maiores, Aduocatum & Procuratorem Regiũ, & Scribam in Seneſchalcia Tholoſana eo quod incarceratum quendam clericum tonſuratum qui Raymondus Briſeus vocabatur, reddere nollent, Arreſto Tholoſano 22. Decemb. 1457. ad id reuocandum & retractandũ id omne, & ad abſoluendos ſuperius deſignatos condemnatus fuit, ac præterea ad expungenda penitus de chartis ſuis, & regeſtis Officialitatis, nomina, cognomina prædictorum Officialium ſecularium: ita quidem, vt ne in poſterum legi, intelligi, ſciri poſſit quid inibi quondam ſcriptum fuerit: idque ita cautum, ſi folia exinde lacerari non poſſent: alioquin folia laceranda, ad abolendam memoriam huiuſmodi actuum: ad eamque rem peragendam eum captis pignoribus, & eius temporali, vt vocant, capto cogendum. Deſumptum ex Aufrerio in *ſtylo Parlament. Arreſt. parte 4.*

Officiarius Regius excommunicari non poteſt.

Priuilegio ſingulari Franciæ nemo Officialium Regiorum excommunicari poteſt, vide Iohannem Feraut, *de iure regni Franciæ cap. 6.* & Maynardum *in quæſtione prima, lib. 1. & lib. 8. cap. 23.* vbi refert Arreſtum Curiæ Parlamenti Tholoſani, 9. Septembr. 1599. quod datum aduerſus Epiſcopum Caſtrenſem quo excommunicatio facta per prædictum Epiſcopum aduerſus prædictam Curiam, eo quod ipſum ad collationem pro reparanda Eccleſia Caſtrenſi condemnaſſet, abuſiua declarata fuit, & quod hoc facto in autoritatẽ Regis & Curiæ inuolaſſet, eum in multam duorum millium coronatorum, regis commodo ad inſtaurandum palatium condemnauit & vide *Arreſtum tit. ſuperius laudato loco* & Arreſtum vndecimum *tit. 5. infra hoc ipſo libro* I. C.

X.

Reſciſſio permutationis beneficialis.

Reſciſſiones permutationum beneficialium coram Iudice eccleſiaſtico, & non coram iudice laico agitari debent, prout Arreſto Pariſienſi, 6. Septemb. 1522. iudicatum fuit.

V. de. *iur tit.* de permutationibus & Arreſtum 28. Februar. 1566.

XI.

Iudex Eccleſiaſticus, niſi principale in quo iuriſdictio fundata eſt, definiat, non poteſt prouiſionem aduerſus laicum iudicare neque de reſtitutione dotis, damnorum & intereſſe cognoſcere.

Iudex Eccleſiaſticus iuriſdictionem fundatam aduerſus laicos ſuper fœdere matrimonij habet. Hanc in rem Dom. Marillacus Aduocatus Regius in cauſa agitata in Parlamento Pariſienſi inter appellantem quendam tanquam ab abuſu à Iudice eccleſiaſtico, qui ipſum prouiſionaliter in certam ſummam, pro alimentis puellæ cuiuſdã grauidæ condemnauerat, & pro expenſis puerperij, & quantum ad ſponſiones ſponſalitias pertinet, partes ad probationem adegerat ab vna parte, & puellam appellatam ab altera, repræſentauit in hoc iudicio Eccleſiaſtico aduerſus laicum abuſum eſſe: dixitque verum eſſe, quod ſi voluiſſet, & potuiſſet ſponſiones matrimoniales definitiuè decidere, id ad abſolutionem vel condemnationem laici futurum fuiſſe in caſum abſolutionis eum penitus iuriſdictione ſua liberaſſet, ideóque eũ non potuiſſe quicquam ſuper alimentis decernere: in caſum verò condemna-

Fidem facit autorum Tholoſanum.

gionem ſpectantia occurrere : quinimo apud omnes gentes peregrinas , vicinas, aliaſque hanc rem adeo curæ fuiſſe, vt quemadmodum victoriarum & negotiorum quæ feliciter proceſſerant, ſucceſſerant, nomine dijs gratias egerunt, eorumque cauſas ad cultum & religionis officium retulerunt , ita pariter iacturis, damnis & calamitatibus ſibi contingentibus moti ſint, & indoluerint, eoſque neglectæ religioni imputauerint idq; tum in negotio bellico, tũ rebus alijs veluti peſte, fame, ſterilitatibus, inũdationibus, incendijs, ·actuis forte aduerſa quę ipſis obtigerant ſiue publicè ſiue priuatim: breuiter, feliciter aut infeliciter. Hanc in rem eſſe præclara Camilli verba, populum Roman. alloquentis, qui conuenerat ob rem quę ad religionem quadantenus ſpectabat: *Inuenietis*, inquit *præteritorum annorum vel ſecundas res vel aduerſas, inuenietis omnia proſperè eueniſſe ſequentibus deos , aduerſa ſpernentibus* : Verum quidem eſſe , eos gentiles & Ethnicos fuiſſe: verius adhuc , religionem eorum improbam fuiſſe , eoſque in tenebris & erroribus vixiſſe , cùm veram fidei lucem neque rectæ religionis notitiam, vt eam nos poſtea cõſecuti ſumus, non haberent: nihilominus tamen illud ſpectandum , quod cum ſuam illam religionem probam ducerẽt, eo cultu, ea deuotione eam proſequerentur , vt nulla res quæcunque tandem illa ſit, fuerit in qua tenacius inhæſerint quàm in cultu religionis ſuæ, qualem à maioribus ſuis acceperant, ne ſyllaba quidem immutata aut detracta : & communibus animis in id tantopere inclinaſſe, vt præ hoc vno reliqua nihili ducerent, illud ſufficere & neceſſarium credentes, deos & ſacras ceremonias colere : quod ſanè non ſine ratione fuit, neque etiam ingentibus & felicibus ſucceſſibus caruit. Enimuerò rẽ probè intuenti nihil adeò populos in cultu timore & reuerentia Dei continere in optimorum morum integritate , in Principum & Magiſtratuum obſequio, in legum obſeruantia rerumque omnium bonarum & ad vitam politicam, & ſocietatem humanam, vnde fons iuris promanat neceſſariarum, quàm vnam & ſolam religionem, qua relicta & abiecta omnia diſſoluuntur , & confunduntur : Credi par eſſe , optimam rationem inſtituendæ, augendæ, & feliciter tuendæ, & conſeruandæ Monarchiæ Francicæ quæ tamdiu totque omnes efflorui, vt etiamnum floret , inde fluxiſſe quod ſcilicet gens Francica præ cæteris omnibus deuota, religioſa fuerit, Regéſque ipſi Chriſtianiſſimi extiterint: non modo iam inde à Rege Clodoueo, atque ab eo tempore quo Frãci nos Chriſtiani facti ſumus: verum & antea religio ſemper in hoc Regno in magno cultu fuerit: Iulij Cæſaris *in Commentarijs ſuis* teſtimonio , qui decennali in Gallijs mora & perſpectis eorum inſtitutis ait , gentem eſſe in religionem propenſam : Principem igitur noſtrum horum ſcientem id eadem opera perſpexiſſe, & cum eo Iudices quibus iuſtitiæ adminiſtrandæ ius commiſit : Quòd ſi augeſcere & inualeſcere noua ſecta & apoſtaſia in regnũ ſuũ de nouo allata ſinerent , vero ſimiliter inde eius imminutio quod per religionem in ſolido locatum eſt , atque in præſens tam feliciter adoleuit inſecutura eſſet. Proinde quando vegrande & infelix hoc factum in Francia emerſit , & quando iam ab ali-

Summa ratio olim, quæ pro religione fuit.

Religio, modus optimus commendandi affectu populi.

Religio Francorum Gallorum regum.

Religio obſeruata augere facit regna, neglecta, euere.

quo tempore violandæ religionis noſtræ nouæque inducendæ flagitioſæ & pernicioſæ in contemptum fidei noſtræ Chriſtianæ & diſciplinæ Catholicæ, & ad quietem publicam turbandam conſpiratione pluſquam Catilinaria libido inceſſit. toties neceſſarium fuiſſe, vt ei rei obuiam iretur, & occurreretur. Qua in re Regem pręclare oſtendiſſe, ſe Chriſtianiſſimum eſſe, procurata tam ſæua , & atroci eorum quæ diximus pœna, quæ bonorum tuitioni , & malorum terrori viſa eſt : neque ſatis laudari poſſe, ſanctam eius voluntatem , quam exeruit ad extirpandam infelicem & execrandam illam blaſphemiam, quã eius deteſtatione commemorare nolo , ſed nec vigilem Senatus curam & ſollicitudinem rationemque quam in eâ re tenuit , vt huic excidio ſeu prorſus incendio obuiam iretur : eius rei exempla viſa , & tamen poſteaquam ſumma Dei in nos beneficentiâ huiuſcemodi ſupplicijs exemplaribus furoris æſtus reſferbuit, refrixiſſe inſaniẽ & ſeditionẽ reſediſſe: Regẽ apud ſe reputantem nihil adeò maieſtati ſuæ conuenire quã miſericordiam & humanitatem, eáque re neque alia temerè magis ad clementiam diuinam accedere *l. Imperialis Cod. de Nupt. & l. fin. Cod. de don. inter vir. & vxor.* & vt Cicero loquitur in *Oratione pro Ligario* nulla re propius ad deos accedere Principes , quàm ſalutem hominibus dando: rurſum reputantem pœnitentiã eſſe rationẽ ordinatiã ad meliorẽ condicionẽ reuertendi, vt dicitur *in dicta lege Imperialis*: Voluiſſe hanc indulgentiam & generalem abolitionem decernere : Non eſſe mirandum ſi ,cum Rex hactenus vindex acerrimus violatæ religionis extiterit, hodie tam clemens, & mitis ſit : neque enim vt Cicero *in Oratione pro Cn. Plancio* ait, inconſtantiã eſſe in Republica adminiſtranda ſic verſari, vt in naui, nẽpe prout venti exoriuntur: eundemq; Oratorem *pro Flacco* ſuper hâc re ea dicere, quæ & Regi & Senatui conuenientiſſima ſunt : *Semper graues & ſapientes iudices in rebus iudicandis quid vtilitas ciuitatis, quid communis ſalus , quid Reipub. tempora poſcerent cogitauerunt.*

Principes poſteaquam ſeueritate vſi ſunt, clementiã præferre debent.

Temporizatio.

Mutatio laudabilis & quando.

Igitur cum Rex & Senatus viderint tam infelix diuortium non adeò ampliùs timendum, propter pœnarũ videlicet quæ cõſtitutæ & exercitæ ſunt, prout res poſtulabat, acerbitatem, clementia eos reuocare qui ſuſpecti, fugitiui aut accuſati ſunt: idque bonis conditionibus : quæ omnia ſe poſtulare, vti Senatuſconſulto adprobentur, atque in Regeſta referantur. Quod ſanè Senatus decreuit Arreſto, quod datum die prædicta.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum II.

Blaſphemi quomodo puniti.

NOminis diuini blaſphemi carcere puniuntur, ſolo panis & aquæ vſu conceſſo , & multâ arbitraria : maximè cum contumacia & aduerſus iuſtitiam rebellio concurrit. Et verò Arreſto Catholicianorum decima octaua Febr. 1563. iudicatum fuit , quùm quidam Deum deteſtatus eſſet, & coram commiſſario Selectorum in Biturcenſi prouincia ſe ſiſtere recuſaſſet , atque ob eam rem in carcerem coniectus multáque decem librarum affectus appellaſſet , eum malè

malè & ſine grauamine appellaſſe, & mulctatus eſt: Et tamen aduerſus blaſphemos ſatis eſt, ab initio decerni capturam perſonæ, ſic deinde illum retineri. Aduerſus blaſphemos & obtrectatores datum fuit ſingulare Arreſtum politicum in Curia Parlamenti Pariſienſis 31. Martij 1544. quod deinceps ſæpius renouatum eſt, vbi diſtinguuntur gradus blaſphemiarum & pœnarum repetiti in vniuerſum articulo 23. Edicti Aurelianenſis & 2. Bleſenſis. Sexta Septembris 1570. Arreſto parlamenti Rhedonenſis blaſphemus quidam & ad iurandum facilis, nomine Ioannes Rolandus, condemnatus fuit in publicã & ſolemnem delicti agnitionem, & ad vigindenuam, bonorumque publicationem, Idemque aduerſus quendam, cui nomen Ridè 2. Decemb. eiuſdem anni iudicatum fuit. B.

Arreſtum ſingulare Curiæ aduerſus blaſphemos.

De pœna blaſphemorum vide Iulium Clarum *libro primo ſent. §. blaſphemia.* quæque ſuper ea re ſcripſit Durcetus *in tract. ſuo de pœnis.* & ſequentia Arreſta, quæ valde ſingularia ſunt. I.C.

Deſumptum ex Regeſtis Curiæ Parlamenti.

II.

CAmera à Rege conſtituta feriarum forenſiũ tempore, viſis concluſionibus Procuratoris Catholici Regij, Regiſque imperio promulgat articulos ſequentes deſumptus ex veteribus conſtitutionibus in Curiâ comprobatis & promulgatis. Inhibuit ſcilicet & inhibet, interdixit, & interdicit omnibus cu uſcunque ſtatus, qualitatis, conditionis: Ne ierare, deteſtari, intendere, blaſphemare, neque alia iuramenta defœda & deteſtanda proferre velint aduerſus Dei, ſacroſanctæ ipſius Matris omniũmq; ſanctorũ & Sanctarum Paradiſi honorem: propoſita pœna pro primâ vice, multæ pecuniariæ arbitrio Iudicis, cuius pars tertia prædicto domino Regi, altera ad ſarta tecta eccleſiæ, tertia denunciatori, & accuſatori addicenda: pro ſecunda verò tertia & quarta vice ſub pœna ferrei collaris publico loco in collum iniectionis, idque vt ibidem ab hora octaua matutina ad primam vſque pomeridianam conſiſtant, ſic rurſum vt contumelijs & probris omnium expoſitus ſit: ac præterea multa arbitrariâ afficiantur: pro ſexta vice verò catamidiabuntur atque inibi ferro candente ſuperius labium eis amburetur, vſque quo dentes promineant: pro ſeptima vice pariter catamidiandi, atque inibi verberandi deducentur, quin & inferius labium his ferro candente amburendum: & ſi caſus tulerit vt rurſum prædicta iuraměta & delicta admittant, linguâ eis penitus amputandâ: Mandat omnibus Iudicibus ſeueriſſimè ſub pœna exauctorationis ſeu abiectionis, vti aduerſus nominis diuini & Sanctorũ blaſphemos vim ſuam exeruiſſe velint, multis inflictis & pœnis ſupraſcriptis, adeò quidem vt earum gratiam quocunque tandem prætextu facere non poſſint. Et ne prædicti blaſphemi latere poſſint, iubemus vt omnes ij qui audiuerint efferri, proferri huiuſcemodi blaſphemias & defœda iuramenta, vt ea retuliſſe iudici, indicaſſe, intra viginti quatuor horas, ſub multa ſexaginta ſolidorum Pariſienſium, velint. Factum in Parlamento 15. Octobr. 1588.

Hoc Arreſtum etiam cauponas, aliaque præterea ou-

iubet: Idque Arreſtum Pariſiis aliquandiu ſtrictè obſeruatum fuit, ſed exortis poſteà diſſenſionibus, bellóque ciuili in Fràcia, neglectum eſt penitus, atque inde licentia enata repetendæ blaſphematoribus vitæ ſuæ deteſtandæ. Qua de cauſa renouandæ legis neceſſitas enata, vt factum à Curia ſequente Arreſto.

Deſumptum ex Regeſtis Parlamenti.

III.

Super, ſiue audita cõmonitione facta in Curia per Procuratorem Catholicum Regium, quòd tum Pariſiis, tum aliis in locis, prout ipſi ſuggeſtum eſt à multis vices ſuas in variis præfecturis Seneſchalciatibus iuriſdictionibus gerentibus, inter cætera mala & horrendas impietates quę effrenis motuũ licẽtia inuexit blaſphemiæ aduerſus Dei & ſacræ Virginis matris ipſius nomen, & iuramenta execranda, ierationes deteſtandæ, deteſtationes abominandæ adeò peruulgatæ ſint inter omnis generis homines, vt neceſſe ſit placandæ iræ numinis diuini ſeueritatẽ tum veterum Conſtitutionum Regis S. Ludouici, Philippi, Caroli VIII. Ludouici XII. Henrici II. & Caroli IX. tum Arreſtorum Curiæ 1544. 1572. 1575. 1588. recentari ſeu renouari: Qui ideò poſtulabat, vt ei rei Curia proſpexiſſe vellet, & vt Arreſtum quod datura eſſet, legeretur, promulgaretur voce alta per compita huius vrbis, & ſuburbia: itemque in omnibus tribunalibus tum maioribus tum minoribus Balliuatuum, Seneſchalciarum, & præfecturarum huiuſce diſtrictus: Prædicta Curia, Conſtitutiones & Arreſta iam antea data ſecuta interdixit & interdicit omnibus, cuiuſcunque ſtatus, qualitatis & conditionis ſint, Ne iuraſſe aut blaſphemaſſe Dei, Glorioſæ Virginis matris eius, aut Sanctorum nomen velint: ſub pœnis, quæ prædictis Conſtitutionibus & Arreſtis continentur: quinimò & vitæ, ſi rei qualitas expoſcat. Mandat omnibus Oſtiariis, Seruientibus, officialibus Magiſtratuum, vti illicò capiant & in carcerem coniiciant, quoſcunque blaſphemaſſe compererint, vt in eos vigor iuſtitiæ & celeriter & ad exemplum exerceatur: Itémque omnibus qui eos iurare audiuerint, vt eos Iudicibus denuncient: quibus ideò denunciatoribus indemnæ nomine tertia multæ adiudicabitur. Itémque decernit, vt hoc Arreſtum legatur & publicetur ad ſonum tubæ & voce publica per compita huiuſce Vrbis & per ſuburbia, & loca conſueta faciendis huiuſmodi proclamationibus, & per omnes Ciuitates, Burgos, Oppida, Balliuatus, Seneſchalcias & Præfecturas huiuſce diſtrictus. Mandat omnibus Iudicibus prouincialibus, vti hoc Arreſtum executioni tradant: & vices gerentibus Procuratoris Catholici, vti diligenter hæc perſequantur: ſub pœna officij priuationis. Factum in Parlamento 26. Ianuar. 1599.

Aliud Arreſtum generale aduerſus blaſphemos nominis diuini.

Tertia multæ delatoribus.

Deſumptum ex Regeſtis Parlamenti.

IV.

Viſo per Curiam iudicio criminali facto per Seneſchallum Ceuomanenſem, ſiue per Locumtenentem criminalem in ciuitate Cenomanenſi, ad poſtulationem vices gerentis Procuratoris Catholici Regij, actoris & accuſatoris aduerſus Nicolaum le Meſle, incarceratum in carcere Palatij, appellantem à ſententia contra ſe

Blaſphemi relegan poſt publicam & ſolennem relegationem.

data per prædictum Seneſchallum, vel præfatum Locumtenentem ſuum, 14. Maij 1591. qua prædictus de Meſle ad expiationem publicam actuum memoratorum & probatorum in prædicto iudicio, condemnatus fuerat, vt publicam & ſolemnem agnitionem faceret capite pedibúſque nudis, & geſtans facem ardentem bilibrem ante maiorem portam & præcipuum introitum Eccleſiæ Collegialis S. Petri in prædicta ciuitate: inibíque publicè altáque voce profiteretur, ſe temerè, & malitioſè aduerſus nomen Dei blaſphemaſſe: à quo itémque à Rege & à Iuſtitia veniam deprecaretur, eóque facto extra regionem & Comitatum Cenomanenſem quinquennio exularet: cum interminatione, ne intra prædictum tempus in iis conſiſteret, ſub pœnis quæ Conſtitutionibus cõprehenduntur: ac prętereà duorum coronatorũ multa multaretur Regi applicãda, & duorũ aliorũ coronatorũ pauperũ alimentis addicẽda: Audito & interrogato in prædicta Curia præfato reo ſuper cauſa appellationis ab eo interiectæ, & criminibus quorum accuſabatur: Audito pariter Procuratore Catholico Regio, qui vt pote recenter rei huius notitiam aſſecutus, à minima dictæ ſententiæ appellauerat, & appellationem ſuam recipi, iúſque ſibi dici ſuper appellatione ſua & concluſionibus poſtulauerat. Rebus omnibus perſpectis, DICTVM fuit, quod appellationem ſpectaret præfati le Meſle, quòd malè & ſine grauamine appellaſſet, & multam præiudicialem ſolueret: viceuerſa prædicta Curia admiſit & admittit præfatum Procuratorem Catholicum in appellatione ſua à minima prædictæ ſententiæ: cúmque pro benè admiſſo habuit habétque: & ratione habita appellationis ipſius, prædictam appellationem de Meſle & prædictum iudicium à quo appellatum ab ipſo eſt, reiicit citra multã præiudicialem. Et quantum ad crimina, quæ in prædicto iudicio memorantur, condemnauit & condemnat prædictum de Meſle ad publicam expiationem, & deprecationem ante præcipuam ianuam Eccleſiæ Pariſienſis, capite pedibúſque nudis, ſubucula tantum indutus fune in collum iniecto, manibúſque geſtans facem ardentem bilibrem: inibíque flexis genibus profiteretur & declararet, ſe impiè & malitioſè locutum & protuliſſe blaſphemias execrandas aduerſus ſanctum Dei, & virginis Mariæ nomen: cuius rei ipſum pœniteat, veniámque deprecetur à Deo, Rege, & Iuſtitia, hoc facto linguam ei perforandam ferro candente, & duo labia findenda: Mox ipſum relegauit & relegat extra Regnum Franciæ, idq; in perpetuum: eique mandat, vt ne interdictum violet, ſub pœna, ſi poſt quindecim dies à die Arreſti reperiatur, ſuſpendij, & ſtrangulationis, ſine vlteriore proceſſu & forma iudicij. Declarauit & declarat, vniuerſa eius & ſingula bona, Regi confiſcata, quæſita eſſe: ex iis tamen prius deducendâ ſumma centum ſolidorum ſeu coronatorum deſtinata incarceratorum in carcere Palatij alimoniæ: ſtatutum, vt geſta ſuper quibus hoc Arreſtum interueniſſet, comburerentur. Vetat & interdicit prædicta Curia omnibus cuiuſcũq; conditionis ſint, Ne iuraſſe aut blaſphemaſſe Dei nomen velint: ſi quis ſecus faxit, eum pœnis illis ſubiiciendum, quæ Conſtitutionibus & Arreſtis ſuperioribus comprehenduntur. Denique decreuit, hoc Arreſtum in Auditorio Cenomanenſi legi, die forenſi & dum cauſæ agitantur, id agente vices gerente Procuratoris Catholici in præfato auditorio. Pronunciatum prædicto le Meſle, & executioni traditum 27. Ianuarij 1599. I C. Signatum VOISIN.

Deſumptum ex Regeſtis Parlamenti.

V.

Viſo per Curiam proceſſu criminali facto per Balliuum Bituricenſem, ſiue eius Locumtenentem criminalem in ciuitate Bituricẽſi, ad poſtulationem Vices gerẽtis Procuratoris Catholici Regij actoris aduerſus Iſaacum Regnaldum otij ſectatorem gente Pictonem & Iacobum de Pane Sphæriſteriarium apud Senones in Burgundia natum incarceratum in carcere Palatij, qui appellauerant à ſententia aduerſus ſe data, qua ſcilicet velut rei & legitimè conuicti blaſphemiarum execrandarum prolatarum aduerſus ſanctum Dei & ſacroſanctæ virginis Mariæ nomen, ad luenda hæc crimina condemnati fuerãt ad publicam & ſolemnem criminum agnitionẽ ante ianuam eccleſiæ Cathedralis, vtque inibi declararent, ſeſe temerè & malitioſè ſanctum Dei nomen & ſacroſanctæ virginis Mariæ blaſphemaſſe, & quod eius rei veniã à Deo, Rege & Iuſtitia peterẽt, hocq; facto in aream publicam quæ *pyrs* vocatur deducerentur & conducerentur præcidenda inibi linguâ prædicto Regnaldo: mox vtriſque ſuſpendendis & ſtrangulandis in furca patibulari quę in eum finem in prędicta area erigeretur: & cadauere prædicti Regnaldi comburendo atque in cineres redigendo vnà cum geſtis iudicialibus: Auditis & interrogatis per Curiam prædicto Regnaldo & de Pane reis ſuper cauſis appellationis & criminibus ipſis in proceſſu imputatis, reque omni perſpectã, dictum fuit, malè & ſine cauſa à prædicto Regnaldo & de Pane appellatum fuiſſe, eoſque multa præiudiciali multandos. Et ad præſens Arreſtũ executioni tradendum iuxta formam ſuam & tenorẽ Curia remiſit & remittit prædictos reos ad Balliuium Bituricenſem eiúſve Locumtenentem criminalem. Factum in Parlamento 19. Nouembr. 1603. & 29. prædicti menſis prædictũ Arreſtum recitarũ fuit reis per V. Cl. Claudium Fradetum Locumtenentem criminalem. I. C.

Blaſphemus morte multatur.

TIT. III. DE CAPITVLIS Collegiis, Curionibus, & Miniſtris Eccleſiarum.

ARRESTVM I.

CApellani Miniſtri & habituati Capituli vel eccleſiæ propriè inſtituti ſunt ad ſupplendas vices Canonicorum: neque ſedem, aut ſtallam in Choro, neque locum in capitulo vindicare ſibi poſſunt: huiuſmodi quippe iura & honores, ad Canonicos ſpectant, qui etſi oneribus beneficiorum ſuorum adſtricti ſint, nobilius tamẽ eorũ munus eſt, & *domini* vocantur reſpectu prædictorum Capellanorum, qui ſunt adſcriptitij, & penè ſerui prædictis honoribus & iuribus indigni. Ita declaratum fuit Arreſto de Canonicis, &

Honor debitus Canonicis reſpectu Canonicis & habituatis capituli debitus, non Capellanis.

ciſ: & Capellanis ſanctæ Capellæ, 27. Septembr. 1413. Lucius *libro 1. tit. 5. Arreſto 4.*

II.

Canonici non conſecrati in inferioribus cathedris ſedere debent: neque in Capitulo votum habent.

In cauſa quadam inter Simonem Peregrinum Cantorem, & Canonicum in Eccleſiâ collegiali Beatæ Virginis de Loches appellantem ceu ab abuſu & Wilhelmum de Sancto Stephano, Franciſcum Marronium & cæteros Canonicos iſtius Eccleſiæ appellatos: & vice verſâ inter prædictum Marronium appellantem, & prædictum Peregrinum appellatum: & rurſum inter Ioannem Marronium appellantem à Balliuio Turonenſi, vel ipſius Locumtenente de Loches ab vna parte, & prædictum Peregrinum ab alterâ: id poſtulantibus Procuratoribus regiis dictum fuit Arreſto Parlamenti Pariſienſis 5. Iunij 1554. inter alia, quantum ad deciſionem prædictarum appellationum, inhibitiones fieri omnibus Canonicis prædictæ eccleſiæ de Loches, qui non ſunt in ſacris ordinibus, ne ingrediantur vel ſuffragij ius habeant in Capitulo, néve ſe inferant aut ſedeant in maioribus cathedris: quin decretum vt ſeſe collocarent & ſederent in inferioribus cathedris, vnà cum Capellanis, & pueris in choro prædictæ eccleſiæ deſeruientibus, vſque quò reuera ad prædictos ordines promoti fuerint: idque ſub pœna priuationis quotidianæ diſtributionis, & fructus præbendarum pro prima vice anni ſpatio: ac præterea iniunctum eis fuit, vt cuſtodirent & ſeruarent ſancta decreta, nempe quomodo diuinum officium in eccleſiâ ſit celebrandum, quo tempore quiſque debeat eſſe in choro, de tabulâ pendente in choro, & de tenentibus capitula tempore miſſę, idque ſub pœna fructuum amittendorum.

III.

Canonicus incarceratus à Capitulo ſuo.

Decimâ quintâ Octobr. 1534. manè Maioribus diebus Molinenſibus V. clar. Gabriel Marillacus cauſam egit ſuper eo, quòd Canonicus Niuernenſis fatigatus in quadam electione capitulari, in quâ agebatur de eligendo Procuratore, alia omnia bonâ mente à cæteris ſentiens in huius odium fuiſſet corpore prehenſus, in capitulo cenſuratus, verberatus: mox in carcerem ſubterraneum coniectus: à quibus ſe appellare dixit: atque ita quod muris, & iuris concludere. E contrario Vyalardus pro Decano & capitulo dixit, Canonicum iſtum eſſe ſeditioſum, diſcolum & litigioſum, tantáſque de more moleſtias Capitulo exhibere, vt nemo in Capitulo ſit qui non dimidia præbendæ ſuæ parte excidere malit quàm cum eo ampliùs viuere: & quod in hac electione fuiſſet recuſatus, eáque re iniunctum ei vt foràs egrederetur, ipſum contradixiſſe, & Capitulum iniuriis appetiiſſe: rurſum ei iniunctum, vt foràs prodiret, id facere noluiſſe, & reluctatum prehenſum in carcerem detruſum pro ut officium expoſceret: id iuriſdictionis eſſe capituli cuiuſque aduerſum contumaces. Cappellus pro Epiſcopo Niuernenſi dixit: multa in hoc capitulo deſiderari: proinde ſe depoſcere, vti Curia capitulo reformando prouideat: ac præterea vt ſi prædictus Canonicus deliquiſſet, ad ſe remitteretur. Dom. de Monthelon Aduocatus Regius dixit ſibi ex probationibus liquere, Canonicum iſtum nullius pretij eſſe, & eſſe membrum quod corpori non reſpondeat, & quòd plura commeritus ſit, quàm id cuius nomine appellat: nihilominus tamen iuriſdictionem quæ capitulo competat non eſſe niſi correctionalem ad priuationé capituli, & diſtributionem ad tempus, vel ſimilium prout declarat Abbas *in Capitul. cùm contingat. col. 9. de foro compet.* & Pragm. *de Concubi. §. quod ſi hi ad quos, in gloſſ. in verb. pertinet, & not. in capit. quarto, de offic. ordin.* At vt manum inijcere liceat, incarcerare, detinere, iſtud ad Epiſcopum ſpectare: ſeq; proinde ita cenſere, perperã id à capitulo factum præter iuriſdictionem ſuam: adeóque depoſcere, vti Curia decernat vt Epiſcopus & Capitulum in vicarios conſentiant, qui de ſuperioribus cognoſcant. Id quod Curia Arreſto ſuo decreuit, ac præterea vt Canonicus ille ſeſe in carcere ſiſteret intra tres hebdomadas in carcere Archiepiſcopi Senonenſis, qui vnus ex vicariis futurus eſſet: & prædictam incarcerationem iniuſtam pronuntiauit, à qua ſcilicet appellatum fuerat, citrà expenſas tamen, damna & intereſſe.

Iurisdictio Capitulo in Canonicum.

Immunitas Capitulorum à iuriſdictione Epiſcoporum.

In multis Eccleſiis Cathedralibus Decanus Canonici & Capitulum Capellani & alij Eccleſiæ miniſtri à iuriſdictione Archiepiſcoporum, Epiſcoporum ipſorúmque Officialium immunes ſunt, & facultatem habent deligendi, ceu addicendi vnum duoſve e numero ſuo iudices. Eccleſiæ Bituricenſi. Decanus, Canonici, &c. hoc priuilegij habent à Clemente VII. qui gente Francus erat, quique Auenione ſedem collocauerat: ſuperque ea re duæ bullæ extant in gratiam, & ad inſtantiam Ioannis Ducis Bituricenſis, qui filius erat Regis Caroli V. Datæ Auenione anno 4 & 13. Pontificatus, quæ confirmatæ fuerunt Arreſtis Curiæ aduerſus Archiepiſcopum, anno 1542. quæ ad verbum retuli *cap. 1. & ſecundo collectionis meæ*, vbi ea videre potes, *& in hiſtoria Archiepiſcoporum Bituricenſium, vbi de Archiepiſcopo* 81. Paria priuilegia ab eodem Pontifice emeruerunt Eccleſię cathedrales Pictauenſis, & Lemouicenſis miniſtri, eodem Duce intercedente: aliique, vt refert V. Cl. Choppinus *libro 1. de ſacra politia tit. 4. & monaſt. in lib. 1. cap. vltimo,* De nomodeis *in tractatu priuilegiorum cap. 4.* I.C.

IV.

Decanus à Capitulo emendatus.

Vnumquodque Capitulum & Collegium Canonicorum Canonicus delinquentes, & Decanum, ſi & ipſe quid admittat iudicare debent, vt plenè notatur per Panorm. *in cap. irrefragabili. §. exceſſus de offic. ordin.* Et verò iuxta id, Capitulum Carnutenſe Decanum multauerat diſtributionibus ſuis ad octiduum: eo quod verbis contumelioſis in medio Capitulo Canonicum quendam aduerſus decus officij ſui, & ſtatuta capitularia laceſſiuiſſet, quo nomine cùm appellaſſet, & appellatio eius introducta fuiſſet prædictus Decanus in appellatione ſua non admiſſibilis declaratus fuit Arreſto Pariſienſi 391.

Canonicus incarceratus à Capitulo, quod venia non petita receſſiſſet.

Quidam nomine Brunellus Semipræbendatus Senonenſis, condemnatus à Capitulo in carcerem triduanum, eo quod abſentiuus fuiſſet, ſéque ſine venia ad parochiam ſuam contuliſſet, cùm appellaſſet ceu ab abuſu, & iuriſdictionis incompetentia: partes lite liberatæ protinus fuere, & prædicto appellatori iniunctum fuit, vt ſtatuta cuſtodiret, & obedientiam præſtaret: 7. Maij. 1584. perorante Homedeo aduerſus Gillotum.

V.

Capitulũ poſſeſſionem capere præter fundationem non poteſt.

Capitulum Regiæ fundationis non admittitur ad allegandaiura, vſum, & poſſeſſionem aduerſus Procuratorem Regis fundatoris ſui, vltrà ſeu præter ipſius ſtatuta, priuilegia & fundationes. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Commune S. Quintini pro Procuratore Regio anno 1397.

B

VI.

Canonici imunere à reſidentia.

Prima Februarij 1527. Arreſto Burdegalenſi maiores fructus Canonico cuidam Vaſatenſi, eidémque Conſiliario in Parlamento adiudicati fuerunt, vt maximè Burdegalæ non Vaſate ſubſiſteret. Nam id genus hominibus ob Principem cui aſſident, fauere iuſtum eſt, *l. qui, quis. C. ad leg. Iul. maieſt.* & abſunt Reipub. cauſa & Capituli commodo: ideò vt præſentes haberi debent. *cap. vnic. de cler. non reſid. lib. 6. & ſuper ſpecula. de magiſt.*

Dom. Boerius primus Præſes in Curia Parlamenti Burdegalenſis refert *in quæſtione ſua* 17. hoc Arreſtum datum in ſe pro V. Cl. Ioanne de Hortis in prædict. Curia Conſiliario, & Canonico in Eccleſia cathedrali Vaſatenſi, aduerſus Decanum, Canonicos, & Capitulum prædictæ Eccleſiæ. Recentiora & noua hac ipſa de re refero Curiæ Parlamenti Pariſienſis Arreſta *in Collectione mea cap. 7.* ac nominatim vnum quod datum 9. Iunij 1600. me perorante pro V. Cl. D. Ludouico du Tillet Conſiliario in prædicta Curia, eodemque Canonico in Eccleſia Cathedrali Cenomanenſi: quo dictum fuit, ipſum omnibus fructibus præbendæ ſuæ fruiturum, exceptis tantum diſtributionibus manualibus in pecunia, quæ officio diuino peracto in choro præſtantur. D. Chopinus multa alia quoque refert *libro 1. de ſacra politia tit. 5 num. 17.* & Rebuffus *ſuper concordata tit. de collatio.* & D. Maynardus pariter nonnulla refert in Parlamento Tholoſano data *in notabilibus quæſtionibus ſuis lib. 1. cap. 60.* quem quilibet conſulere poteſt: pariter vt Arreſtum vndecimum huius tituli, *& lib. 3. tit. 13. infra de diſpenſationibus non reſidendi.*

VII.

Nouum aliquid pro adminiſtratione ſacramentorum & Miſſarum celebratione accipere vetat.

Poſtulante de Eygua Aduocato Regio in Parlamento Tholoſano in quadam cauſa agitata in prædicto Parlamento inter Canonicos S. Saturnini Tholoſani ab vna parte, & præbendarios prædictæ Eccleſiæ, & Baiulos menſæ ſanctorum corporum, quæ in ipſa requieſcunt, ab altera parte, Arreſto interdictum fuit omnibus prædicti diſtrictus curam & regimen parochiarum, curam item animarum habentibus, ne quid exigerent, caperent, imponerent ex neceſſitate, ſacramentorum Baptiſmi, Extremæ vnctionis, Matrimonij, & aliorum Eccleſię Sacramentorum nomine: ſed neque pro ſepulturis, humo, crucibus in funeribus prælatis, & exequiis, præterquam quod ex deuotione & voluntate ſingulorum ipſis oblatum datum liberè citra neceſſitatem fuerit: ſed neque pro ſono campanarum in prędictis funeribus, & exequiis: eorum tantùm ſalario excepto, qui campanarum ſonitum promouent. Prædictum Arreſtum pronuntiatum fuit 27. Nouemb. 1542.

Conſtitutione promulgata ad commonitionem Statuum ſeu Comitiorum Aurelianenſium *articulo* 15. interdictum eſt omnibus Curionibus aliquid exigere pro Sacramentorum adminiſtratione, non obſtante laudabili conſuetudine quæ prætendi poteſt: cui tamen conſtitutioni derogatum eſt per Bleſenſem conſtitutionem *articulo* 51. vide *caput cum in eccleſia extra de Simonia.* Duarenum de Beneficiis *libro 7. cap. 7.* Arreſto determinatorio quod datum inter Matricularios Eccleſiæ S. Germani Antiſſiodorenſis Pariſiis, & Canonicos Curiones primitiuos 8. Aprilis 1562. prędictis Canonicis inhibitum interdictum fuit, ne quid pro humi apertura acciperent, niſi quod ſpontaneo motu datum fuiſſet: quo caſu id quod datum eſſet à Matriculariis acciperetur ad ſarta tecta Eccleſiæ: non etiam Curionis commodo, iuxta *capitulum ad Apoſtolicam, cap. in tantum, cap. non ſatis, extra de Simonia.* Hoc Arreſtum integrum extat *cap. 10. collectionis meæ ſuper hac re lib. 1. tit. 1. Arreſto 2. lib. 7. tit. 12. Arreſto 5. lib. 15. tit. 1. Arreſto 1.* Vide & Maynardum *libro 1. quæſtionum ipſius cap. 1. & 70.* Vide & Arreſta Britanniæ noſtræ collecta à Duſallio *fol.* 225. & 250. Romanum *conſilio* 344. I. C. Vide & *lib. 3. tit. 1. infrà.*

VIII.

Permanentiones in Eccleſia vbi nati ſunt & baptizati.

Super pluribus controuerſiis, quæ inter Curionem, Preſbyteros & Miniſtros eccleſiæ B. Virginis Orlacenſis erant, appellantes ab eo quòd Balliuius prædicti loci querelam quorundam presbyterorum admiſerat, qui (nati & baptizati in lenibus ſeu labris & baptiſteriis Orlacenſibus) ſeſe turbatos dicebant in numero recipiẽdorum miniſtrorum, ab vna parte, & Conſules prędicti loci & prædictos Presbyteros poſtulantes ſeſe admitti, appellatos ab altera parte: & incidenter prædicti appellantes cùm obtuliſſent libellum Curię ad reducendum numerum effrænem ad certum numerum moderatum ratione habita redituum: & prædicti Conſules alium libellum obtuliſſent ſuper emendanda vita diſſoluta prædictorum Curionum, Presbyterorum, & Miniſtrorum, & pariter ſuper determinatione recipiendorum in poſterum Presbyterorum pleriſque ignaris & ineptis exiſtentibus & vitæ ſolutæ, Curia pronunciauit Arreſtum ſuum 22. Martij 1547: nempe, appellatione reiecta, & quidem ſine multa præiudiciali, & quod ad querelam attinet, partibus lite prorſus liberatis, idque ex cauſa, idque totum rurſum citra impenſas vllas, decreuit, Presbyteros qui nati ſunt & baptizati in labris baptiſteriis prędictę Eccleſię Beatę Virginis Orlacenſis ſeſe more conſueto prędictę Eccleſię pręſentare poſſe recipiendos in communionem & ſocietatem preſbyterorum prędictę Eccleſię, & iuxta formam bullæ Papæ Sixti, quæ hactenus obſeruata fuit in illa Eccleſia: examinandúſque per Abbatem Abbatiæ Orlacenſis ſi præſens ſit: alioquin, per Officialem vel Vicarium, aliúmve quem his ſimilem committere & deputare volet, & per inſignem virum Eccleſiaſticum Orlacenſem qui & ipſe à prædicto Abbate deputabitur: qui tamen non ex numero Presbyterorum prædictæ communitatis erit, qui eligentur ex prædicta communitate. Cæterum examen inſtituendum per prædictos deputatos dicti Abbatis & presbyteri electos, & prædictam communitatem, ſuper capacitate eius qui admitti poſtulabit iuxta bullam & obſeruantiam eiuſdem bullæ in prædicta Eccleſia: & ſi qui ſint ex iis qui ſeſe admittendos præſentant, qui notoriè aut publicè aliquo vitio aut crimine ſcandaloſo contaminati eſſent, iudicium ſuper prædicto crimine inſtituendum per Abbatem Orlacenſem Officialem ipſius aut Vicarium ſpecialem quem eo fine committet & delegabit: & iudicandos antequam ad fruitionem portionis emolumenti prædictæ communitatis admittantur pœna canonica pro vt res expoſcet. Prædicta purgatione peracta, ſeu prædicto examine ſi ab eo appellatio facta fuerit: nihilominus eum qui emendatus, punitus aut purgatus erit examinandum & recipiendum non obſtante appellatione, & citra ipſius præiudicium: niſi forte per ſententiam prędictorum Vicarij vel Officialis præfati Abbatis indignus & inſufficiens ad admiſſionem intra prędictam communitatem declaratus fuerit. Porrò, quò ij qui ſeſe præſentabunt non diu protelentur, decreuit prędicta Curia examen eorum intra triduum peragendum poſteaquam ſeſe præſentauerint & ſuperius nominati eos examinare cogentur. Et quantum attinet coërcitionem ſeu

Determinatio numeri Preſbyterorum Eccleſiæ.

determi-

Digitized by Google

determinationem numeri Preſbyterorum prædictę communitatis petitam à parte appellantium, dicit prędicta Curia ſuper ea partibus ius reddens, quantum attinet eos qui amodo ſunt recipiendi, & quibus quæſitum eſt ius ad rem nullam coercitionem eorum numeri in præſens inſtituendam, ſed ad examen eorum procedendum vbi ſeſe præſentauerint: quod verò eos ſpectat qui deinceps Presbyteri fient, ſeſeque recipiendos præſentabunt, Curia decernit, Abbatem Orlacenſem, vel duos viros bonos, & inſigniores vrbis peritos & idoneos hac in re, quos ipſe committet & deputabit, aduocatis duobus Conſiliarijs tribunalis Orlacenſis, & alijs quibuſdam viris bonis, & honoratis rationes ſubducturos redituum prædictæ communitatis, & vtrum centum vel octuaginta, an verò alius quis numerus ſubductior, inde exhiberi poſſit abſq; penuria, & ſi compererint numerum adeo effrequenem eſſe, vt Presbyteri non poſſent honeſtè & competenter exhiberi, atque inde occaſio Preſbyteris peragendæ rei quæ eos minùs deceret & minus honeſta eſſet ad victum comparandum præberetur, procedendum ab iis ad reſtrictionem numeri & determinationis eius: excepto eo quod poſteaquam numerus determinatus deminutus fuerit, Presbyteri nati & baptizati in labris baptiſterii prædictæ eccleſiæ Beatæ Virginis Orlacenſis, qui ſcilicet idonei in locum decedentium reperti fuerint, primi admittentur reiecta omni ceſſione locique reſignatione in alterius commodum: & quidem admittendos iuxta prærogatiuam temporis: tertium eo excepto, ſi quo caſu reditus prædictæ communitatis deinceps augebitur, in tantum vt maiorem numerum Presbyterorum quàm is qui determinatus fuerit ſuſtinere poſſit, numerum augendum per prædictum Abbatem vel duos inſignes viros idoneos & peritos quos ipſe delegabit aduocatis duobus Conſiliariis prædicti tribunalis Orlacenſis, aliiſque viris bonis & honeſtis: & quodcuoque ab his decretum fuerit, reuera & de facto executioni tradendum, non obſtantibus oppoſitionibus aut appellationibus quibuſcuoque & citra earum præiudicium & prouiſionaliter & abſque præiudicio iuris principalis.

Habitus Eccleſiæ & locus non reſignatur in fauori.

De cætero decernit prædicta Curia, vt omnes concubinæ & ſuſpectæ mulieres, quę ſunt in domibus Presbyterorum Orlacenſium, ſi quæ ſint in iis, realiter & de facto migrent: mandat Balliuio montium Aruerniæ, vel ipſius Locumtenenti Generali Orlaci, & Officialibus Orlacenſibus, vt eas inde expellant, non obſtantibus oppoſitionibus aut appellationibus quibuſcuoque: & ſi prædictæ mulieres contumaces ſint, & parere nolint, aduerſus eas procedant, eáſque puniant extra ordinem. Ac præterea prædicta Curia ſeu decretum conſeruatrix quæ induxit, & declarauit caſtitatem & probitatem qua Preſbyteri inſtructi eſſe debent, interdixit & interdicit prædictis Presbyteris ſub pœna multę arbitrariæ ac pręterea animaduerſionis iudicum arbitrio, ne domi ſuæ mulieres ſuſpectas quaſcunque ſeruaſſe velint: & iniungit Abbati Orlacenſi ipſius Vicario, & Officiali, vt diligenter inquirant in eos, qui huiuſmodi mulieres domi continent: & ſi decreta quædam ſint aduerſus prædictos Presbyteros per prædictum Abbatem Vicarium ſuum aut Officialem mandat prædicto Balliuio montium vel eius Locumtenenti Orlaci aliiſque regiis in prædicto loco Officialibus vt brachium ſeculare ſi opus ſit & ab ipſis poſtuletur impertiant, quò prædicta decreta executioni tradantur: itémque iis aduerſum quos prædicta decreta facta fuerint iudicium inſtituatur, & prout res poſtulabit puniantur: & quò iudicium meliùs inſtituatur, vnum ex prædictis Officialibus præſentem eſſe debere.

Determinatio vitæ morumq. habituatorum & Presbyterorum.

Et quoniam ad prædictam Curiam ſpectat ſtabilitas tranquillitatis publicæ, interdicit prædicta Curia omnibus Preſbyteris prędictę ciuitatis Orlacenſis, ne illicitos conuentus ineant, ne gladiis accincti procedant, aliiſve telis inſtructi, ne nocte per plateas vagentur, ſub pœna arbitraria quantum ad caſum priuilegiatum ſpectat, quantum verò ad delictum commune ſpectat, iniungit prædicto Abbati Orlacenſi, Vicario ipſius aut Officiali, vt diligenter inquirant in eos qui admittunt, eóſque puniant ea pœna quæ ipſis ſederit: in tantum vt eos de communione Preſbyterorum eiicere ſi neceſſe ſit poſſint. Et ſi forte Abbas, eius Vicarius aut Officialis hac in parte negligentes & ſegnes reperti fuerint, mandat prædicta Curia Balliuio montium Aruerniæ vel ipſius Locumtenenti, itémque Aduocato & Procuratori Regio vt eam in rem inquiri faciát, & prædictæ Curiæ denuntient: ac præterea prędicto Aduocato mandat, vt inquiſitioni incumbat, ſub pœna interdictionis animæ ab officio ſuo, & plenæ interdictionis ſecunda vice.

Presbyteri vagari vel arma ferre non debent.

Item Curia remiſit & remittit inquiſitiones factas in cauſa pręſente ad Abbatem Orlacenſem, vel ipſius Vicarium & Officialem, vt ad decretum procedant, prout ipſis æquum bonum videbitur. Decernit præterea, vt inuentarium fiat ornamentorum, iocalium, & rerum pretioſarum prædictę Eccleſiæ Beatæ Virginis Orlacenſis, præſente vno ex Conſulibus: & vt diſtributiones reditus Communitatis Presbyterorum non niſi iis Presbyteris fiant, qui Officio diuino præſentes fuerint, ac non etiam abſentibus.

Præſentibus diſtributiones debentur, non abſentibus.

Ac præterea prohibuit & prohibet prædictis Presbyteris, ne quid exigant pro ſepulturis mortuorum, præter id quod ſanctis Decretis continetur, vel quod iis locali conſuetudine permittitur. Item decreuit vt à Presbyteris qui recenter recepti fuerint in prædictam Communitatem nihil inthroniſtici nomine exigatur, quod inter Preſbyteros prædictæ Communitatis diuidatur in pecunia, ſed ſecundùm conſuetudinem loci id tantum quod impendere conſueuerint, pró cappis, aliiſque Eccleſiæ ornamentis.

Habituati gratis quantum ad admittentes admitti debent.

Ac præterea interdicit prædicta Curia prędictis Presbyteris, ne tympana pulſari, ne per plateas ballare in publico vllo modo velint: quod tamen de more facere conſueuerunt in nouis Miſſis: & iniungit prædicto Abbati Orlacenſi vt tranſgreſſores puniri curet. Denique decreuit Curia pręſens Arreſtum publicari in Tribunali Orlacenſi præſentibus omnibus Presbyteris, & in vrbibus vicinis, quantū ad poſtremū hūc articulū ſpectat.

Presbyteri ne per plateas ballent.

Hæc ipſa determinatio refertur *cap. 15. collectionis meæ de determinationibus* vnà cum textibus iuris ciuilis & canonici, vnde deſumptum eſt: vide & complurimas alias huiuſmodi determinationes factas inter Canonicos Eccleſiæ collegialis. Curiones primitiuos, Vicarios perpetuos, & matricularios. *cap. 10. collectionis meæ. I.C.*

IX.

Collationes Capitularia quādo nulla ſiat & quando irrite fieri poſſint.

Vulgatum eſt, in omnibus collationibus capitulatibus præſentes aut ſaltem vocatos eſſe oportere Canonicos, qui ſcilicet vocari commodè poſſunt, neque à loco longè abſunt. *cap cum in eccleſiis, de prabendis.* Et nihilomiou̇s tamen omiſſio huius rei oon eſt cauſa ſufficiens, ad reddendam huiuſcemodi collationem & deliberationem de iure nullam: vt maximè modus ſit eam irritandi ad eorum inſtantiā qui prętermiſſi fuerunt *dicto capite cum in eccleſiis.* Hiſque nollum aliud remedium ſupereſt, qoàm qood factum eſt vt irritari faciant, Clerumqoe denuo congregari, & de nouo conferri. Aliod foret ſi præſentes incapaci alicui contuliſſent: tum enim huic rei amplius ſe immiſcere prohibentur: viceoerſa abſentes qui nil deliquerunt, poſſuot in voum coire, & capaci alteri conferre *Canone quia propter de electiõn.* quæ quidem differentia ſingularis admodum eſt. Et verò ſuper ea re iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi ad relationem Dom. Brinonij die Lunæ 12. Febr. 1534. in magna Camera inquiſitionum aduerſus quendam nomine Boiſſetum, cui collata fuerat præbenda Encoliſmæ à fratre ipſius prædicti loci Canonico: eo prætextu quòd frater dicebat ſeſe à cæteris canonicis, ad electionem prædictę prębendę, vt maximè in loco ipſo eſſet, appellatum non fuiſſe, & ex eo ipſorum electionem nullam eſſe prætendebat, atque ita omnem eios rei facultatem ad ſe tranſmiſſam: qui vtique reprobatus hac in re fuit, atque ita cauſa cecidit.

X.

Canonicus Theologus immunis eſt à ſeruitio.

Sancta decreta è concilio Baſilienſi deſumpta in pragmatica ſanctione *tit. de collat. §. ſequitur.* Theologo cuiuſque capituli hoc detulerũt, & voluerunt, Vt ne iacturam alicuius rei abſens faceret in fauorem ſtudiorũ ipſius: vnde liquet, eum à ſeruitio, & chori officio, & capituli oneribus immunem eſſe: neque eum in tabulam pendentem in choro referri debere: & iuxta hoc Arreſto die Martis 20. Ianuar. 1544. dictum fuit, Officialem Carnutenſem abuſum fuiſſe, & erraſſe, dum Theologum prædicti loci diuiſionibus manualibus eò quod lectionem ſuam in matutioìs ordine ſuo non dixiſſet vbi erat in tabula pendente priuaret. Abuſus io eo erat, quòd prædictus Officialis ſeſe ingeſſiſſet io interpretationem ſaoctorum decretorum, quæ voluot eum nihil omnino perdere, cum ipſe tamen eum priuauit prædictis decretis limitatis.

XI.

Canonicus ſtudioſus maiores fructus ſuos conſequatur.

Vnumquodque Capitulum poteſt & debet pro honore & debito Canonicum docilem & ad ſtudia idoneum eligere, qui proinde ſtudiis det operam, & maioribus fructibus, itémque diuiſionibus manualibus fruatur iuxta notata *in cap. ſuper ſpecula de magiſtr.* Igitur capitulum Laudunenſe capitulariter ſummam 60. librarum Turonenſium annuam. Canonico cuidam Pariſiis ſtudenti decreuerat, contradicente tamen vno ex ipſis qui ideo tanquam ab abuſu appellat & cauſam ſuam in parlamento Pariſiēſi agit: ibi docet, exceſſum ea in re eſſe, & ad ſummom ei noo potuiſſe niſi maiores fructus decerni, qui annuatim nonniſi 20. libris æſtimantur, quod probabat æſtimatione eius rei facta anno 1497. ac prætereà nulla ratione niſi, quod ſtudioſo iſti diuiſiones manuales adſignaſſent, cùm non debeantur niſi præſentibus *cap. licet de prebendis.* A diuerſa parte ſtudioſus dicebat, diſtributiones manuales in eo non contineri, ſéque probè ſcire eas noo deberi niſi præſentibus *cap. 1. de clericis non reſidentibus lib. 6. cap. fin. de verborum ſign. & cap. dilecto. de prabend.* ſed habere ſe in manibus exemplar locationis, cuius copiam præſente appellante nactus fuiſſet à Canooico abſente factæ de præbenda ſua pro pretio 80. librarum. Curia appellantem oon admittendum declarat, eumque in multam ordinariam partim ſtudioſo partim Regi addicendam condemnat.

Canonici actu ſtudentes maioribus fructibus frui debẽt ex iure in corpus Canonicum relato, vt maxime ad reſideotiam teneantur. Atque ita iudicatum fuit pro V. Cl. Antonio Luiſello Canonico in Eccleſia Cathedrali Laodunenſi Scholari in vniuerſitate Pariſienſi ſtudijs operam dante, cum cauſa acta fuiſſet 26. Maij 1583. qui vero nunc anno 1603. Conſiliarium in Curia Parlamenti agit, Vide collectionem meam de *determinationibus tit. 1. cap. 9.* vbi Arreſtum integrum aliaque id genus refero. In iurgio quodam ſuper maioribus fructibus perceptione & diuiſione eorum Curia decreuit, eam in rem inquirendum: & interim 100. libras dari oportere quibuſdam iuuenibus Canonicis Eccleſiæ Collegialis S. Laurentij de Rozay in Brienſi 2. Decembr. 1576. Id ipſum iudicatum fuit pro Scholari quodam Pariſiis operam ſtudiis dante, Canonico S. Petri de Gerbroy, cui mota controuerſia de maioribus fructibus & ipſorum æſtimatione Curia 120. libras Pariſienſes penſionis nomine ab omnibus muneribus immunes adiudicauit. 15. Martij 1577: ea tamen lege, ne ſtudioſus decennium excederet: iudicatum aduerſus Canonicum eccleſię S. Menehildis, cui adiudicatæ fuerunt 50. libræ annuæ viatici ſeu prouiſionis nomine 3. April. 1576. Tholoſæ certum tempus ſtudiis præfigi ſolet, intra quod tempus ſingulis 6. menſibus ſtudioſus Doctorum ſuorum adteſtationem proferre debet, ſub pœna priuationis, & ita quidem, vt capitulo liceat perceptos fructus repetere, ſi beneficiatus poſtea matrimonium contrahat, neque profeſſioni eccleſiaſticæ inhærere velit. Vide Maynard. *in quæſtionibus ſuis notabilibus lib. 1 cap.* 8. 45. 46. Charondam *lib. 7. Reſponſorum ca.* 67. Non tamen fruuntur diſtributionibus manualibus: iis quippe ſolis dantur, qui canonicis horis interſunt *cap. licet de prabend. & dignit. cap. cæterorum de Cler. non reſidente.* I. C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum III.

I.

Edictum Cremiacenſe explicatum.

EDictum Cremiacenſe, quod Iudicibus Regis notionem Eccleſiarum, & Communitatum tribuit intelligendum eſt de ipſis corporibus, non autem de ſolis Curionib. & eorum ioribus: ptoot iodicatum fuit aduerſus Curionem Bellocenſem prope Nouiodunum pro Marchione de Neſle cum remiſſio facta fuiſſet ad eius Balliuium 21. Nouembr. 1575. B.

II.

Locationes Cenſuum publicè fieri debent.

Locationes cenſuum & domorum eccleſiaſticarum ſolenniter & publicè per licitationem fieri debent. Ita iudicatum Arreſto Curiæ 20. Septemb. 1577. aduerſus Eccleſiaſticos Bellouicenſes, Et tamen iuſta de cauſa, veluti ſi antiquus conductor multas reparationes fecerit, locatione finita cæteris præferetur, modico tantum addito: prout præiudicatum fuit in cauſa Collegij Harcurtiani inſtante Procuratore & ſtipendiariis eius Collegij, itemque oĩnopola cui procurator

by Google

rator cum quibuſdam tantum ſtipendiariis locationem renouauerat: decretum fuit antequã ius ſuper eo diceretur in rem præſentem deſcendendum ad reparationes inſpiciendas: 22. Martij 1566. perorante Boſſano. B.

III.

Curiones in pauperum alimoniam conferre debent.

Arreſto Curiæ 10 Febr. 1567. Curio de Pauze in Cenomanenſi cùo appellaſſet à ſententia data ad poſtulationem parochianorum ſuorum, qua condemnatus fuerat, & coactus, ſoluere & conferre in pauperum alimoniam, captis pignoribus & reditibus, ſingulis ſeptimanis duas minas frumenti in annonæ defectu, partes lite penitus abſolutæ fuerunt: & poſteaquam Curio prætexuiſſet inimicos quoſdam hanc ſibi tempeſtatem concitaſſe: domumque ſuam pauperibus ſemper patuiſſe, prout e ius rei fidem puſteà fecerat, inquiſitione facta, admonitus fuit prædictus Curio à Curia, vt officio ſuo ſuperesſet, & quidem in dies magis, magiſque: Qua re præiudicauit, Curiones qui paſtores ſunt, non eſſe cogendos, verum admonendos, & ab Epiſcopis carpendos, at non etiam iuſtitiæ eum in modum vigore cogendos. B.

IV.

Iura præbendarum aſſignata Præceptoribus vel ſtudioſis.

Iuxta articolũ octauũ Statuũ ſiue Comitiorũ Aurelianenſium, quo cauetur, Vt vna ex præbẽdis vel ipſius reditus præceptori cuidam detur, obſeruandum eſt iſtud in electione debitoris eſſe, vt vel vnam præbendam, vel eius tantum reditum præſtet. Quod ſi literis mandetur, *vt præbenda conferatur*, quoniam præceptor deſtitui & reuocari poteſt, tum id intelligi de emolumento præbendæ, quod in his conſiſtit, in recipiendis maioribus fructibus, diſtributione manuali, veluti quæ quæſtuaria eſt, quinetiam in ferenda albaveſte ſacerdotali, in iure ſedendi in Choro: excepto tamen iure quintadecimano quod eſt collationis ius, quia collatio etiamſi fructus ſit talis qualis, tamen non eſt temporalis, ſed hõnorificus & ſpiritualis & nomine præbendæ nõ expreſſa Canonia reditus tantum quæſtuarius intelligitur. Ita iudicatum fuit aduerſus præceptorem Abbavillaum, perorante Menilio 11. Ianuar. 1569. B.

V.

Vocem deliberatiuam & electiuam habentes pro præceptore, in prouiſione & nominatione Epiſcopo non præripiunt.

Decanus & Canonici Eccleſię Nouiodunenſis Scholarchæ exiſtentes, iuſque eligendi & ius ſuffragij in præceptore deligendo habentes vna eum iure inſpectionis, non ideò prouiſionis, & nominationis ius Epiſcopo præripere poſſunt: iuxta Edictum Statuum, ſeu comitiorum: prout iudicatum fuit pro electo ab Epiſcopo Nouiodunenſi ex Conſilio magiſtratuum municipalium 20. Decemb. 1557. B.

VI.

Senior Canonicus, Decanum eligi debet.

Decanus, Canonicorum qui ſenior eſt conſtitui debet, ſi iuſta de cauſa ab . . & ſub reſidentiæ conditione, prout requiſitum eſt. Iudicatum pro Medieo P. ctauienſi 20. Iulij. 1579. perorante Chouello. B.

VII.

Reſignatarius Decanatus prætenſi electi non admiſſus.

Capitulum Carnutenſe, cùm prætenderet, Decanatum eſſe merè electiuum, atque ideò intercedere vellet reſignationi factæ cuidam quęque in Curia Romana admiſſa fuerat, eùmque reouente Capitulo reſignatarius literas ex ſacris ſcrinijs, ſeu Cancellaria impetraſſet, ad iudicem Regium directas, quibus in poſſeſſione locaretur, ſuper appellatione tanquam ab abuſu interpoſita à prædicto capitulo, quantum ad prædictam appellationem ſpectat, partes lite in totum liberatæ fuerunt: & nihilominus decretum Reſignatarium admittẽdum ſaluo capitulo iure decanatui proſpiciendi per viam electionis vacante eo per mortem aut incapacitatem: Briſſonio, Vetſurio, Monthelonio perorantibus ſecunda Febr. 1569. B.

VIII.

Curio promiſſus quando ſuum viſa impetrare debeat.

Curione quodam Eccleſiæ deſignato ſeu prouiſo *in forma dignum*, cuique ſpeciatim dictum fuerat, enim Diœceſanum ſuum adire debere ad impetrandum quod vocant *viſa*, iuxta edictum Statuum ſeu Comitiorum Bleſenſium *articulo* 12. & 64, cum noluiſſet maior Vicarius Epiſcopi Pariſienſis *viſa* præſtare vt rationem redderet denegationis ſuæ, dictum fuit ſuper appellatione tanquam ab abuſu, appellantem (Curionem ſcilicet) Epiſcopum vel alium Vicarium adire debere, vt ei prędictum *Viſa* tradatur, fideſque fiat, de eius capacitate aut incapacitate: agebatur de Curione S. Marcelli San-Dionyſiani tertia Iunij 1585. Berg.

IX.

Curiones aut ipſi prædicare debent, aut prædicatoribus ſtipendium ſoluere.

Curiones ipſimet ex neceſſitate officij ſui verbum Dei annunciare, & ſacramenta adminiſtrare debent. Quod ſi his aut non ſufficiant, aut iis vacare nequeant ex imbecillitate, ęgritudine, aut aliter, eam ad rem viros dignos, & idoneos conſtituere debent, & vt minimum vnà cum matricularijs ad prædicatoris ſtipendium conferre debent prout iudicatũ fuit Arreſto 13. Decemb. 1563. Quod geminum eſt Arreſto quod datum in cauſa Curionis S. Seuerini, & S. Bartholomæi. Quantum ad patronos collatores, qui Curiones non ſunt, cauſa ampliata fuit in cauſa Dn. de Saueuſe Prioris & Patroni Montis deſiderij. Berg.

Vide Arreſtum 9. tit. 1.

X.

Vtrum Capitulum ſede vacante poſſit officiarios Epiſcopi deſtituere.

Quæſtiones, vtrum capitula ſede vacante poſſint officiales Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ à defunctis Epiſcopis electos remouere: item vtrum Abbatiales, vel etiam conductores eos qui ab Oeconomis electi fuerũt remouere poſſint deciſæ fuerunt plurimis Arreſtis: iudicatumque, non poſſe. pro D. Petro Militis officiali Epiſcopatus S. Flurij 26. Aprilis. 1571. aliaque ſimilia. I. C.

Vtrum ſucceſſores in beneficio id facere poſſint.

Arreſta hæc relata ſunt *in caput* 164. *collectionis meæ de determinationibus*, vna cum nonnullis diſtinctionibus, quas ibi videre licet: ſed & *capite ſequente* eam quæſtionem tracta utrum ſucceſſor à beneficio teneatur ſeruare officiales iuriſdictionis eccleſiaſticæ, vel iuriſdictionis ſecularium, quæ à ſuo ſicio ſuo pendent quibus ſcilicet à deceſſore ſuo electi fuerant. I. C.

XI.

Abſentes, à Capitulo per procuratorem eligere nõ poſſunt.

Vt maximè procurationes ſeu mandata adinuenta ſint vt ea peragere abſentes poſſimus, quę præſentibus nobis peragere non detur, tamen Arreſto 7. Martij 1600. dictum fuit, abſentes à capitulo per procurationem eligere non poſſe. Eius ratio hæc eſt, quòd in huiuſcemodi negotiis abſentes non poſſint intelligere rationes quæ hinc inde agitantur, & ex quibus ſæpe ſuffragia variant: & ideò in eligendo requiritur in-

Digitized by Google

duſtria perſonæ. Vnde fit, vt abſentes nec per nuntium vel procurationem, nec per epiſtolam vota ſua tranſmittant. *cap. Quia propter §. illud autem De elect. cap. ſi quis iuſto. §. fin. eod. tit. in 6.* Atque ideo vox abſentis computari non debet. Deſumptum ex D. Pelæo *actionum forenſium lib. 1. actione 49.*

XII.

Matricularij munere mulieres non funguntur.

Arreſto 24. Iulij 1600. (quo infirmata ſententia Iudicis de Salazar) electiones mulierũ in officio Matricularij prohibitæ fuerunt: nõ obſtante contraria conſuetudine in loco prædicto, Chopino iuniore & Fauerello perorantibus: *ex eodem auctore actione 51.*

XIII.

Capitulum Canonicos pœnis temporalib. cogere nõ poteſt.

In maioribus diebus Lugdunenſibus 1596. iudicatum fuit, Capitulum Claromontanum non poſſe Canonicos eius ad obſeruationem ſtatuti Eccleſiæ ſuæ pœnis temporalibus, captis videlicet pignoribus ſeu captis bonis eorum temporalibus cogere. Quod quidem Curia iudicauit compluribus aliis Arreſtis: inter alia eo, quod datum fuit aduerſus Capitulum S. Motillij Andegauenſis: perorante Pelæo aduerſus Mornacum. Eius ratio hæc eſt, quòd iudex Eccleſiaſticus nihil temporale habeat: *ex eodem auctore lib. 2. act. 39.*

TIT. IV. DE IVRISDICTIONE Eccleſiaſtica in perſonas laicas.

ARRESTVM I.

De decimis in petitorio litigatur in foro Eccleſiaſtico.

COgnitio de decimis aduerſos laicum ſpectat ad Iudicem eccleſiaſticum, neque poteſt Laicus forum hoc declinare, niſi agatur de poſſeſſione, & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Epiſcopo Baiocenſi anno 1262.

Vide *tit. 12. Arr. 9.* Et Chopinum *de ſacra politia lib. 3. c. 4. num. 8. & appendicem ad caput 9. & 10 tit. de decimis infrà.* I.C. Auferius & Rebuffus ſcripſerunt tractatus *de iuriſdictione eccleſiaſtica*: aduerſus quam V. Cl. Petrus de Cunerus Aduocatus Regius, anno 1329. amplas commonitiones, querelas, in Curia Parlamenti Regi Philippo Valeſio fecit, aduerſus Prælatos & eccleſiaſticos propter abuſus facta, & vſurpationes quas exercebant ipſorum officiales ſuper auctoritate, iuribus & iuriſdictione regia & ſuorum, & iuriſdictionis ſecularis. Poſtea diſputationem habuit contra Bertrandum Epiſcopum Auguſtodunenſem, qui iuriſdictionem eccleſiaſticam defendebat, eaque de re extat liber quem excudi curauit Philippus Probus Bituricus *in ſuo tract. Regaliorum*, quem cuilibet videre licet. Fundamentum diſtinctionis iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, & temporalis petitum eſt ex *Canone duo ſunt gladij 11. quæſt. 1.* Diſtinctæ ſunt iuriſdictiones eccleſiaſticæ & Laicæ, & diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet. Duæ ſunt perſonæ quibus mundus regitur, inquit Gratianus *in Canone nos ſi incompetenter 2. quæſt. 7.* Regalis & ſacerdotalis. & ſicut reges præſunt cauſis ſeculi, ita ſacerdotes cauſis Dei. I.C.

II.

Iuriſdictio ſuper matrimonio.

Iudex Laicus cognoſcere poteſt de eo, vtrum in contrahendo matrimonio contractum fuerit per verba de præſenti an de futuro, at non etiam verum ex verbis, de quibus cognouerit matrimonium plenum & conſummatum inducatur: huiuſmodi quippe cognitio ad Iudicem eccleſiaſticũ pertinet, cùm ſit quæſtio iuris, nõ facti: & verò prima quæſtio ſit tantùm de facto: at ſi ſuper hoc facto dubium oriatur, vt maximè fit ſuper matrimonio, Laicus iudex ſuper eo cognoſcere poteſt: & hæc eſt doctrina Bartoli in *lege omni nouatione Cod. de ſacroſanct. eccleſ.* Item poteſt iudex laicus cognoſcere ſuper diuortio petito ab vxore aduerſus maritum ſuum, quem leproſum aſſerit, tum enim de facto tãtùm quæritur, num ſcilicet leproſus ſit: at ſi ſimpliciter ſeparatio thori petatur, ad iudicem eccleſiaſticum eundum eſt: Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 24. April. 1532.

Diuortium petitum quando ſpectet ad iuriſdictionem laicam.

Vide *in Appendice Arreſtum 25. Auguſt. 1581.*

III.

Idem.

Cognitio de conuentionibus matrimonialibus ad obſeruantiam videl. earum, vel ſi alia quæ quæſtio ſit ſuper ſacramento, ad iudicem eccleſiaſticum ſpectat priuatiuè & ad excluſionem iudicis Laici. Id verò ita accipiendum eſt, ſi res vertatur inter ipſas partes, quæ matrimonium contraxêre ſponſum inquam & ſponſam; at non etiam ſi res vertatur inter alias perſonas; vt puta ſi pater fortè aut mater citarentur pactorum dotalium nomine pro liberis ſuis initorũ, tum enim eos ad iudicem laicum remitti oportet: Officialis quippe incompetens foret aduerſus *legem nullis, & legem quoties. Cod. de iudiciis,* & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, referente Dn. Imberto *in Enchiridio ſuo in verbo, matrimonium.* Cognitio & materia itidem de damno & intereſſe, vt maximè ſit, vt loquuntur, Viſceralis, ad iudicem Laicum remitti debet, ſi petitor in petitione, & actione ſua in id tantum concludat: quoniam ipſius promiſſio per verba de futuro obligatur per verba de præſenti, & ita dictum fuit 1. die Octob. 1540. maioribus diebus Molini habitis.

v. Arreſtum 2. huius tituli: Arreſtum 17. tit. 17.

Vide *Arreſtum 1. huius tit. & Arreſtum 25. lib. 7.*

IV.

Damna & intereſſe ſeparationis matrimonij cognitionis ſecularis ſunt.

Perorante V. cl. Regnardo, & agente cauſam appellationis ab abuſu admiſſo in ſententia data ab Officiali quodam, qui poſt lõgum & diutinum proceſſum duos coniuges ſeparauerat, probatione facta, maritum frigidum eſſe & maleficiatum, & prædictum maritum in damna & intereſſe vxoris condemnauerat, licentia facta vxori alibi nubendi, Arreſto Pariſienſi 12. Auguſti 1356. dictum fuit, Officialẽ abuſiuè iudicaſſe in eo quod de damnis & intereſſe pronunciaſſet: quorum nomine ideò negotium ad Iudicem Laicum remiſſum fuit: Inter D. Richardum Turpinum, & Domnicellam Annam Sequieram.

Robertus 3. *Rerum Iudicatarum cap. 5.* ſimile huic Arreſtum laudat quod datum 17. Iulij 1584. Idem & in aliis cauſis quàm matrimonialibus iudicatum, Iudicem Eccleſiaſticum nõ poſſe in damna & intereſſe cõdemnare quam in rem idem Robertus Arreſtum laudat 27. Maij 1595 T.

Quinta Ianuarij 1581. vigilia Regum, perorante Bodeſſono pro quodã qui ſeparatus ab vxore ſua ab Officiali fuerat, & tanquam ab abuſu appellauerat ob condemnationem ad damna & intereſſe. dictum fuit, malè & abuſiuè, quantum ad hunc vltimum articulum, iudicatum fuiſſe: cauſaque ad Iudicem ſæcularem remiſſa fuit. Idem iudicatum de damnis & intereſſe deuirginationis. 7. Iulij 1580. vide infra in Indice *Abuſus v.* & Maynardum *lib. 8. quæſtionum ſuarum c. 41.* I.C.

V.

Exceptio rei

Si cùm de re prophana coram iudicibus ſe-

cularibus

Digitized by Google

Litis matrimonij quando ad officialem remittatur.

culatibus agitur, incidenter, cõtrouerſia oriatur ſuper validitate, aut nullitate matrimonij alicuius, remiſſio fieri debet ad iudicem Eccleſiaſticum: prout in parlamento Pariſienſi contigit circa viduam quæ de duario ſuo agebat: cui hæredes matrimonij nullitatem opponebant: quoniam alij ſuperſtiti adhuc matrimonio iuncta eſſet: & quamuis ipſe ſeparationem & diuortium per ſententiã propter primi mariti frigiditatem allegaret, nihilominus tamen heredes regerebãt fidemque faciebant appellatum ab illa ſententia fuiſſe. Qua de cauſa Parlamentum rem ad Iudicem eccleſiaſticum remiſit, prout ſcriptum eſt in 2. *Arreſt. tit. de nuptiis.*

Vide *in appendice* Arreſtum 30. Maij, 1565. Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit ſuper fœdere matrimonij & incidenter ſuper admiſſione partus & alimentis. Sed ſi quæſtio tantum ſit de partu aduerſus maritatum citra promiſſionem matrimonij, coram iudice Laico agendum eſt, & inquiſitio facienda, atque interea alimenta peti oportet. Iudicatum 20. Maij 1565. & rurſum 4. Iunij 1565. etſi ordo fuiſſet præpoſteratus, & citatio facta fuiſſet ſuper agnitione partus & fœdere matrimonij. Partes ad officialem remiſſæ fuerunt. B.

VI.

Cognitio ſuper Laico qui clericum verberauit ad quem ſpectet.

Vetus controuerſia, ad quem cognitio de pœna laici, qui clericum verberauit, ſpectet an ad Iudicem eccleſiaſticum, an verò ad ſecularem, deciditur per *Authenticas item nulla communitas:* & alia *authentica cauſa quæ, Cod. de Epiſcop. & cler.* & per *legem 2. Cod. de offic. præf. vrbi*, nempe vt qui alterum anteuenit, & primus de re cognoſcit, Iudex ſit competens: excepto tamen ſi gratia aut indulgentia impetrata fuerit: tum enim iudex Eccleſiaſticus manus, vt aiunt, ligatas habet, id eſt, de re cognoſcere nõ poteſt, & ſolus iudex ſecularis competens eſt. Hæc omnia quæ ſuperius dicta ſunt, ita Arreſto Gratianopolitano, anno 1460. iudicata fuerunt.

VII.

Scalarum miſtralium, &c.

Decima quarta Auguſti, 1574. dictum fuit, Epiſcopum Senonenſem habere ius erigendarum ſcalarum priuatarum ad condemnandum ad mitræ geſtationem & ad publicam delicti agnitionem, non tantum intra aulam ſuam vel eius ambitum, verum etiam in omnibus locis & vicinia domus Archiepiſcopalis.

Vide ſuper Epiſcopo Nouiodunenſi duo Arreſta data pro ipſius iuſtitia, anno 1264 *folio regiſt.* 7. 20. 2. & Lucium *lib. 2. tit. 1. Arreſt.* 4.

VIII.

Laicus officialis Iudicis Eccleſiaſtici, immunis eſt ab eius iuriſdictione.

Iudex Eccleſiaſticus de delicto admiſſo à Commentarienſi ſuo, i. eo qui carceribus eius præpoſitus eſt, eo quod cuſtodiam dimiſerit, ſeu euadere ſiuerit, aliudue quod delictum circa cuſtodiam admiſerit, non poteſt cognoſcere, ſed à iudice ſuo Laico puniendus eſt. Idem iudicatum de procuratore Officij iuriſdictionis eccleſiaſticæ: de qua ſi laicus ſit, iudex eccleſiaſticus, nullã habet cognitionẽ, etſi de re agatur: quæ ad ipſum officium ſuum procuratoris ſpectet. Epiſcopus enim, ne laicorum officialium opera vtatur, cauere debet: neque enim in eos id agendo vllam iuriſdictionem admittere ſibi poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Commentarienſi quodam, qui ab Officiali ſuo appellauerat, tanquam ab abuſu, quod datum in Maioribus diebus Pictauenſibus 18. Septembr. 1531. & pro Procuratore Arreſto Pariſienſi, 21. April. 1532.

Duæ tantum ſunt actiones ciuiles, & duæ tantum criminales, in quibus iudex eccleſiaſticus cognitionem in laicum habet, duæ criminales ſunt, hæreſis, & Simonia: duæ reliquæ ſunt decimæ, & matrimonia. De cætero laicus in laicos, eccleſiaſticus in clericos habeat cognitionem. Baldus in *authent. clericus, Cod. de epiſcop. & cler.* BERG.

IX.

Forma reuocandi id quod ab officiali factum eſt aduerſus ſupremam Curiam.

Archiepiſcopus Tholoſanus, cũ per Officialem ſuum plurimas excõmunicationes intonari feciſſet aduerſus iudices locorum, maiores, Aduocatum & Procuratorem Regiũ, & Scribam in Seneſchalcia Tholoſana eo quod incarceratum quendam clericum tonſuratum qui Raymondus Briſeus vocabatur, reddere nollent, Arreſto Tholoſano 22. Decemb. 1457. ad id reuocandum & retractandũ id omne, & ad abſoluendos ſuperius deſignatos condemnatus fuit, ac præterea, ad expungenda penitus de chartis ſuis, & regeſtis Officialitatis, nomina, cognomina prædictorum Officialium ſecularium: ita quidem, vt ne in poſterum legi, intelligi, ſciri poſſit quid inibi quondam ſcriptum fuerit: idque ita cautum, ſi folia exinde lacerari non poſſent: alioquin folia laceranda, ad abolendam memoriam huiuſmodi actuum: ad eamque rem peragendam eum captis pignoribus, & eius temporali, vt vocant, capto cogendum. Deſumptum ex Aufrerio in *ſtylo Parlamenti Arreſt. parte* 4.

Officiarius Regius excommunicari non poteſt.

Priuilegio ſingulari Franciæ nemo Officialium Regiorum excommunicari poteſt, vide Iohannem Feraut, *de iure regni Franciæ cap.* 6. & Maynardum *in quæſtione prima, lib. 1. & lib. 8. cap.* 23. vbi refert Arreſtum Curiæ Parlamenti Tholoſani, 9. Septembr. 1599 quod datum aduerſus Epiſcopum Caſtrenſem quo excommunicatio facta per prædictum Epiſcopum aduerſus prædictam Curiam, eo quod ipſum ad collationem pro reparanda Eccleſia Caſtrenſi condemnaſſet, abuſiua declarata fuit, & quod hoc facto in autoritatẽ Regis & Curiæ inuolaſſet, eum in mulctam duorum millium coronatorum, regis commodo ad inſtaurandum palatium condemnauit & vide *Arreſtum tit. ſuperius laudato loco* & Arreſtum vndecimum *tit.* 5 *infra hoc ipſo libro* L.C.

X.

Reſciſſio permutationis beneficiatæ.

Reſciſſiones permutationum beneficialium coram Iudice eccleſiaſtico, & non coram iudice laico agitari debent, prout Arreſto Pariſienſi, 6. Septemb. 1522. iudicatum fuit.

V. de. tit. de permutationibus & Arreſtum 28. Februar. 1566.

XI.

Iudex Eccleſiaſticus, niſi principale in quo iuriſdictio fundata eſt, definiat, non poteſt prouiſionem aduerſus laicum iudicare neque de reſtitutione dotis, damnorum & intereſſe cognoſcere.

Iudex Eccleſiaſticus iuriſdictionem fundatam aduerſus laicos ſuper fœdere matrimonij habet. Hanc in rem Dom. Marillacus Aduocatus Regius in cauſa agitata in Parlamento Pariſienſi iniet appellantem quendam tanquam ab abuſu à Iudice eccleſiaſtico, qui ipſum prouiſionaliter in certam ſummam, pro alimentis puellæ cuiuſdã grauidæ condemnauerat, & pro expenſis puerperij, & quantum ad ſponſiones ſponſalitias pertinet, partes ad probationem adegerat ab vna parte, & puellam appellatam ab altera, repræſentauit in hoc iudicio Eccleſiaſtico aduerſus laicum abuſum eſſe: dixitque verum eſſe, quod ſi voluiſſet, & potuiſſet ſponſiones matrimoniales definitiuè decidere, id ad abſolutionem vel condemnationem laici futurum fuiſſe in caſum abſolutionis eum penitus iuriſdictione ſua liberaſſet, ideóque eũ non potuiſſe quicquam ſuper alimentis decernere: in caſum verò condemna-

tionis eum quidem decernere potuiſſe prædicta alimenta, non expreſsè ſed ſimpliciter probationis onus eius iniungendo: ideoque eum errasse cùm alimenta decerneret. Id ſi ita feratur rarumque eſſe iubeatur, viam libidinoſis omnibus ad Officialem recurrendi aperiri, & ſub ſpecie promiſſionum matrimonialium alimenta impetrandi, itemque laicos à iudicibus ſuis abducendi. Arreſto, 14. Iulij 1550. perorantibus Dn. Meſnilio, & du Lac, dictum fuit malè & abuſiuè iudicatum & proceſſum fuiſſe, citra expenſas, propter qualitatem videlicet partium.

Iudices eccleſiaſtici inter laicos iudicare, niſi de ſacramentis non poſſunt, veluti, de ſacramento matrimonij, ſintne ſponſalia, vel matrimonium ritè contractum, vel non, quando de ſponſaliorum, vel matrimonij fœdere, aut validitate, vel thori ſeparatione agitur, cùm quæſtio iuris eſt. Rurſum, cum inter deſponſos res agitur, non autem inter alias perſonas: item non cum agitur de alimentis ſiue deſponſæ, ſiue partus, de reſtitutione dotis, conuentionibus, pactionibus, & conditionibus, damnis, & intereſſe: nam tum licet incidenter id fiat, & ſit acceſſorium principalis quæſtionis, ſuper fœdere matrimonij motæ, & ſic ne continentia cauſæ diuidatur, Iure ciuili & Canonico *l. nulli, l. quotiens, Cod. de iudicijs cap. tuam de ordine cognitionum cap. 1. & 3. extra de donation. inter vir. & ux.* cognitio eorum ſpectat ad Iudicem eccleſiaſticum. Verum id in Francia non obſeruatur, vt notaui ad ſtylum Curiæ eccleſiaſticæ Bituricẽſis, *art. ulti* 15. iuxta Arreſta quæ refert Dn. Bourdinus *ſuper articulo 1. conſtitutionis 1539.* Chopinus *lib. 2. de ſacra politia, cap. 1. num 15.* Robertus *rerum iudicatarum lib. 3. cap. 5.* eo quod in Francia iudices non poſſunt inter laicos niſi de his quæ ſunt merè ſpiritualia, & quæ ad ſacramenta pertinent cognoſcere, ideoque ſiue lis principaliter ſiue incidenter controuerſa, res pecuniarias ſpectet, earum ratione Iudex Eccleſiaſticus incompetens eſt. & ſi earum cognitionem ſibi vindicet, locus eſt appellationi tanquam ab abuſu. Vide quæſtiones meas notabiles *quæſtione* 8 & *arreſtum* 77. *tit.* 5. *infra*. I. C. Vide *appendicem ad Arreſtum* 16. *tit. ſequentis.*

XII.

Perturbatio ſeruitij diuini ad cognitionem officialis ſpectat.

Munus officij diuini ad Epiſcopum ſpectat, qui in diœceſi ſua Vicarius eſt Papæ *C. mandata de præſumpt.* Ideo æquum eſt, vt perturbatio ipſius ad eius cognitionem ſpectet, eaque de re iuriſdictionem habeat contra perturbantes *ca. præterea de Officio deleg.* ſiue laicus ſit, ſiue clericus: Prout iudicatum fuit Arreſto aduerſus Iacobum Cornurum, qui Aureliani verba contumelioſa aduerſus cantores, & præſbyteros, qui ianuam ipſius in pōpa prętergrediebãtur protulerat: vnde exorta turba, & ordinis turbatio, poſtero die ad Officialem citatus appellat ab impetratione & executione literarum citatoriarum, tanquam ab abuſu. Dicebat, ſe purum Laicum eſſe, & quòd citatio non eſſet certò libellata ad fundandam iuriſdictionem prædicti Officialis. Declaratus fuit non admiſſibilis ad appellationem, ac præterea condemnatus in multam & expenſas: mandatumque Officiali, vt porro ſeu vlterius pergeret. Aliod foret ſi ſimplex rixa eſſet, non procedens à contemptu ſacramentorum, vt in hac ſpecie factum: tum enim huius ſimplicis rixæ citra contemptum, Officialis index aduerſus Laicum incompetens eſſet. Prout continetur Arreſto 59. *tit. ſequentis.*

Vide D. Magiſtri *in tractatu de appellationib. tanquam ab abuſu ca. 7.* vnde deſumptum eſt hoc caput. I. C.

XIII.

Citatio abuſ.

Iure Canonico qui offendunt & lædunt cæduntve enſe, fuſte, aliove quo telo, vel etiam pugno, calcibus, vel alia qua violenta ratione Preſbyteros, aut clericos, per conſtitutionem eccleſiaſticam ſub nomine Papæ Innocẽtis II. publicatam excommunicati ſunt: & quidem eo rigore vt ab huiuſcemodi excommunicatione nemo niſi à Papa vel ab Epiſcopo aut alio in articulo mortis abſolui poſſit. Hæc eſt ſententia *Canonis ſi quis ſuadente diabolo 17. qu. 4.* Hac ratione laicus qui ita deliquit, iudici eccleſiaſt. co ſubiacet, & coram eo conueniri poteſt: & nihilominus tamen literis prædicti iudicis eccleſiaſtici citari nõ poteſt, niſi expreſſis cauſis, nempe *quod hunc vel illum presbyterum verberauerit ita nominatum N. & propter exceſſus hos vel illos in eum admiſſos*: alioquin citatio abuſiua erit, & ab ea laicus tanquã ab abuſu appellare poterit, & eius appellatio recipietur: Prout Arreſto Pariſienſi 6. Ianua. 1538. iudicatum fuit pro Gratteblè, qui ab Officiali Ambianenſi appellauerat, & à citatione non expreſſa pro violenta manuum iniectione in Clericum, nomine ipſius non expreſſo, quæ abuſiua declarata fuit. Idque concordat conſtitutioni regis Ludouici XII. quæ publicata anno 1512. artic. 46.

ita aduerſus laicum ſimpliciter citatum ob caſum Preſbyterum nomine non expreſſo.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum IV.

I.

Iuriſdictio Eccleſiaſtica non extenditur in perſonas mere laicas in cauſis perſonalibus.

Conſtitutionibus, & Arreſtis, Interdictum eſt Eccleſiaſticis, ne inter perſonas merè laicas de cauſis perſonalibus cognoſcant, multò minus de realibus, aut rebus à realitate dependentibus: Prout aliquando peroratum fuit aduerſus Archiepiſcopum Bituricẽſem qui ſcilicet facultatem dederat fabricas & cœtus agitandi, quique aſſerebat id non poſſe fieri, niſi venia & permiſſu ſuo. Et laudatum fuit à Dom. Cappello Arreſtum, quod datum aduerſus Epiſcopum Malleacenſem, non obſtante quæ prætendebatur præſcriptione, quæ obtendi non poteſt aduerſus id quod citra autoritatem Principis poſſideri nequit. Officialis nullum habet territorium: ita quidam vt incarcerare non poſſit niſi in auditorio ſuo quid delinquatur: & neceſſe eſt, vt ad decreta ſua executioni tradenda brachium ſeculare imploret. 12. Martij poſt prandium 1577. Clericus quidam S. Nicolai de Chande appellãs tanquam ab abuſu, ab incarceratione ſui per Officialem facta, qui ſcilicet eum de domo ſua pro furto erga Vicarium admiſſo in carcerem miſerat, vt maximè res ſeu cauſa competens eſſet quo ad formam tamen quãtum ad abuſum partes lite abſolutæ ſeu liberatæ fuerunt, & nihilominus appellans diœceſano ſuo inibi condemnandus remiſſus ſine redditus fuit B.

II.

Cognitio ſuper validitate matrimonij ad officialẽ ſpectat.

Vigeſima quinta Auguſti, 1581. iudicatum fuit, cauſam mulieris cuiuſdam quæ aſſerebat ſponſionem matrimonij ſibi factam, & in hoc ſtatu ſe per ſeſquiannum tantum vxorem egiſſe, liberoſque ſuſcepiſſe, vt maximè maritus Nicolaus Oſtiarius aliam in facie, vt aiunt, Eccleſiæ duxiſſet vxorem, remittendam ad Officialem, vt ipſe de primo matrimonio cognoſceret, & iudicaret,

Digitized by Google

caret, ſaluo iure Procuratori Regio aduerſus maritum querendi, conducendi. B. Maritus quidam cum per viginti annos abfuiſſet, tandemque reuerſus fuiſſet, vxore ſua alteri matrimonio iuncta, aduerſus eam coram Iudice eccleſiaſtico ſcilicet experitur quo ad ſe rediret ſibique adhæreret: alter maritus remitti ſe poſtulat ad iudicem laicum, negans primùm maritum eſſe, cùm id denegatum ipſi fuiſſet, tanquam ab abuſu appellat, Arreſto declaratum fuit appellantem non eſſe admittendum. 4. Maij, 1577. B.

III.

Epiſcopus vel ipſius Officialis non poteſt ſibi vindicare cognitionem ſuper emendatione & diſciplina Religioſorum, quæ ad Abbatem ſeu Priorem Clauſtralem ſpectat. cap. cum ad Monaſterium. extra de ſtatu. monach. c. quarto de off. ordin.

Inter Religioſos, Priorem, & Conuentum S. Nicolai prope Andegauos ordinis S. Benedicti, appellantes tanquam ab abuſu proceſſuum facto rum coram Officiali Andegauenſi, & ſententia 23. Ianuarij 1602. quodque exinde inſecutum eſt, ab vna parte, aduerſus fratrem Petrum Lamecourtium Religioſum profeſſum prædictæ Abbatiæ Baccalaureum in Theologia appellatum ab altera parte, vel potiùs inter procuratores partium: Poſteaquam Seruinus pro appellantibus in appellatione tanquam ab abuſu concluſiſſet, eo quod Officialis, qui neque iuriſdictionem, neque cognitionem emendationis, & diſciplinæ regularis in Religioſos habet, quæ ſanè ad Abbatem ſpectat, eum remouiſſet, eidemq; permiſiſſet, vt per biennium in hac vrbe ſtudiis incumberet, eiq; ducentas libras annuas adſignaſſet, vt id omne quod malè & abuſiuè egiſſet conuentui reſtitueret, & vt Officiali inhibitiones fierent, ne in iuriſdictionem regularem inuolaret, ac maximè cùm capellæ cuiuſdam miniſterio obſtrictus ſit, aliuſque iam religioſus ad ſtudia miſſus ſit: Chopinus pro appellato dixit, prouiſionem à qua appellaretur eſſe iuriſdictionis Officialis, vtpote cùm politia generalis Eccleſiæ ei commiſſa ſit, neque de obſeruantia regulæ monachalis agatur. Ita obſeruatum hactenus fuiſſe, idque niti in Arreſtis, & conſtitutionibus Bleſenſibus: & quatenus concluſiones capitulares contrariæ eſſent appellare ſe tanquam ab abuſu, atq; ita concludere ſe. Seruinus pro Procuratore Catholico Regio dixit Priorem clauſtralem, religioſos, & conuentum Abbatiæ S Nicolai prope Andegauos tanquam ab abuſu appellaſſe, eo quod Officialis Epiſcopi auſus fuiſſet cognoſcere de cauſa in qua ageretur de diſciplina religioſi cuiuſdam ex ipſorum monaſterio, cui nomen frater Petrus Lamecourtius, eumque ad cauſam agendam aduerſus ſuperiores ſuos admiſiſſet & decreuiſſet, ei ducentas libras annuas expediendas & exſoluendas pro viatico ſuo in hac ciuitate Pariſienſi, vbi ſtudia ſua ad exitum perducere ſatagat, cùm tamen reuera ſuper his ſoli & veri iudices eius generis perſonarum, cuius eſt Lamecourtius, ſint Abbas & Prior Regulares, quibus monachi profeſſi cum humilitate obedire debent, vtpote cum potiſſima eorum ſcientia in firma obedientia conſiſtat, iuxta dictum Sapientis, *vbi humilitas, ibi ſapientia*: quemadmodum in commune diſciplina laudatur à Cypriano, vt cuſtos ſpei, retinaculum fidei, dux itineris ſalutaris, fomes ac nutrimentum bonæ indolis, magiſtra virtutis: quæ facit in Chriſto manere ſemper, ac iugiter Deo viuere, & ad promiſſa cœleſtia, & diuina præmia peruenire: & ideo ſane ſectari ſalubre eſt: & aduerſari, ac negligere, lætale. D. Hieronymus Ruſtico monacho, ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis. Hanc diſciplinam inter homines potiſſimùm religioſis conuenire, qui hac parte Abbatibus ſuis, prioribus & aliis ordinis ſui ſuperioribus ſubiecti ſunt: non aliam eſſe rationem in Officio religioſos ſiue cœnobitas continendi, ſiue heremitas ſiue anachoretas, quæ tria potiſſima genera ſunt monachorum, de quibus egit Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis, *lib. 2. de Offic. eccleſiaſt.* Ruſum, non aliam eſſe rationé qua ad decentem vitam adigantur, ad eorum diſcrimen qui ſibi, *anachoretarum* more blandiantur, aliorumque qui *circumcelliones* vocantur, & iugum humilians ferre non poſſunt, breuiter eorum qui peſſimo Ananiæ & Saphiræ exemplo ab Eccleſia ſeſe ſeparantes proprias cupiditates appetebant, vt ſe ſe liberos redderent, cuiuſmodi erant Monachi quos Sarrabaïtas, aut Rennuïtas lingua Ægyptiaca vocabant: nam etſi Epiſcopus in omnes Baſilicas diœceſeos ſuæ Iuriſdictionem habeat ad emendationem & pœnam criminum, eam tamen non habet quantum ad id quod viſitationem, emendationem & diſciplinā religioſorum propter non obſeruatam regulam monaſticam ſpectat: vt videre eſt in conſtitutionibus tam vetuſtioribus quàm recentioribus Regijs & Eccleſiaſticis, ac nominatim in conſtitutione Caroli IX in Statibus ſeu Comitiis Aurelianenſibus: Nihilominus quoniã prędictus religioſus Lamecourtius melioris vitæ teſtimoniũ habet, ac præterea cum fructu in ſchola Theologorum ſtudijs operam dedit, quo monaſterio in quo profeſſus eſt, vel etiam alibi, vbi prædicatore opus erit, inſeruire poſſit, Curiam temperamentum aliquod ſi ipſi videatur allaturam, inter rigorem regulæ, & licentiam, ab vna parte iudicando appellationem tanquam ab abuſu iuxta conſtitutionem, & nihilominus ab altera parte prouidendo vt pauper religioſus tum innocentia morum optimorum, tum literarum ſplendore illuſtris curſum ſuum Theologicum in Facultate Pariſienſi abſoluere poſſit, ad fratrum ſuorum ædificationem, aliorumque qui ex eius lectionibus, & ſermonibus vtilitatem ſunt percepturi, doctrinamque quę ſecundum pietatem eſt ſunt addiſcituri qui ſtudioſum videntes in ſtudiis innutritum ad eius exemplum anhelaturi, eiuſque præceptis ab affectibus ſuperbiæ à tenebris erroris & ignorantiæ, in quibus plurimi eorum qui in Eccleſia luminum vſum præbere debebant ſeculo noſtro immerſi fuerunt, & ſepulti liberabuntur. *Curia*, quantum ad appellationē tanquam ab abuſu ſpectet, partes lite ſeu iudicio liberas prorſus & abſolutas dimiſit, & nihilominus inhibet & interdicit Officiali ne ſibi tribunal, iuriſdictionem & cognitionem eius quod diſciplinam regularem ſpectat vendicaſſe velit. Ac præterea validis, iuſtis, & rationabilibus de cauſis ad id ſeſe mouentibus, decernit, vt ſumma in ſententia memorata appellato præbeatur, & deinceps, vſque quo curſum ſuum in facultate Theologica Pariſienſi abſoluerit: quo facto ei iniungit, vt ad monaſterium ſuum reuertatur, & diſciplinam regularem obſeruet, Pariſiis in Parlamento 17. Maij, 1603. LC.

Cùm de crimine agitur.

Nihilominus, cùm de criminibus à religioſo admiſſis, quæſtio eſt & agitur in figura iudicij, hoc caſu tribunal, iuriſdictio, & cognitio ad Epiſcopum diœceſanum excluſis omnibus aliis iudicibus ſpectat. *cap. quanto de Offic. ordinar. ext. Can. hoc tantum, Canon. Abbates,* 18 *qu.* 2. Aufrerius *deciſione Capellæ Tholoſanæ* 408. quin & conſtitutione Aurelianenſi, *articulo* 11. Choppinus *de ſacra politia lib.* 2 *tit.* 8. *num.* 23. *&* 24. vide & quæ *retuli lib.* 1. *cap.* 7. *collectionis meæ.* I.C.

IV.

Epiſcopus vel ipſius vicarius nonniſi de capacitate beneficij cognoſcere poſſunt, & non de validitate prouiſionis.

Arreſto quod datum perorantibus aduocatis, quod quidem refertur *in collectione mea quæſt.* 9. Iudicatum fuit, Epiſcopos vel maiores ipſorum Vicarios beneficiariis *viſa* tradentes non niſi de capacitate beneficij cui prouiſum in Curia Romana, ac non etiam de validitate prouiſionis cognoſcere poſſe: & Epiſcopum Matiſconenſem in iuriſdictionem regalem inuolaſſe, malè & abuſiuè iudicaſſet ob admiſſos Decanum & Canonicos Eccleſiæ opponentes ſeſe traditioni *viſa* à tertio quodam impetratarum. I.C.

TIT. V. DE IVRISDICTIONE ſeculari ſuper perſonis & Rebus Eccleſiaſticis.

ARRESTVM I.

Decimæ in petitorio coram Iudice Laico Regio.

IVdex Regius de decimis in cauſa petitoria cognitionem habet, ſi proponatur eas per tempus immemoriale feudo Eccleſiaſtico per manum laicam poſſeſſas ante Concilium Lateranenſe. Et ita iudicatum fuit Arreſto maiorum dierum Pictauenſium 26. Septembr. 1531.

II.

Declinatoria Decimarum quando Officialem ligat.

Quod habuit circa annum 1180.

Et verò Dn Riantio & Thuano perorantibus in appellatione quadam tanquam ab abuſu dictum fuit, Officialem abuſiuè iudicaſſe, eò quod in lite coram ſe intentata ſuper decimis, in qua reus allegauerat ſeſe eas in feudũ ante Concilium Lateranenſe poſſidere, prædictus Officialis decreuerat prædictum reum probare debere prædictam infeudationem: neque de prædicta infeudatione cognoſcere debebat, quandoquidem reus infeudationem allegando forum Officialis declinabat, reſque tota ad Iudicem Regium remittenda erat: Arreſto 4. Martij, 1538.

Molinæus *in Conſuetudines Pariſienſes* § 46. *numer.* 16 exiſtimat, cognitionem decimarum infeudatarum ad Iudicem ſecularem ſpectare excluſo iudice Eccleſiaſtico. Vide Charondam *lib.* 1. *Reſponſ. cap.* 22. & notata *ad Arreſtum* 9 *tit.* 1. *hoc ipſo libro. & Arreſtum* 1. *tit. præcedentis. & cap.* 4. *tit.* 10. *infra pro decimis infeudatis ad Eccleſiam reuerſis.* I.C.

III.

Iuriſdictio ſecularis ob modicã rẽ in Eccleſiaſticam mutat.

Iuriſdictio ſecularis hactenus id emeruit, ſibique ſuprà ſpiritualem vindicauit, vt quoties res quædam acceſſoria, & à iuriſdictione temporali dependens, vel minimum deprehenditur, abſque qua res in principali Curiæ Eccleſiaſticæ relinquenda foret, nihilominus neceſſe ſit Eccleſiaſticam cognitionẽ ceſſare, & verò ſuper hac re caſus talis accidit. Quidam ab Officiali condemnatus vxorem ſibi adſciſcere, quæ legitima eius vxor dicta fuit, & declarata, appellat, & diplomata regia ad iudicem ſecularem emeretur, quarum præſidio intra certum tempus appellatio eius cum parte ſua admittatur: quod tempus à prædicto Iudice ei præfigitur literas ſiue diplomata approbare: nihilominus intra prædictum tempus appellationem ſuam recipi non perſequitur: ſed antequam vlterius pergat cum muliere tranſigit, & pecuniam ex tranſactione tradit: mulier poſt aliquod tempus ſeſe deceptam cõperiens adit Officialem, & ſententiam emeretur, qua velut deſerta appellatione decernitur, condemnatum cogendum ſtare ſeu parere priori ſententiæ: is tanquam ab abuſu ad Curiam appellat: & ait, poſtremum hunc proceſſum factum aduerſus autoritatem, & iuriſdictionem ſecularem. E contrario mulier allegabat, tranſactionem notoriè ipſo iure nullam eſſe: ac prætereà iudicem ſecularem, de hoc negotio cognoſcere non potuiſſe, neque potuiſſe tempus præfigere ad perſequendam primam appellationem: & appellantem dimiſſa fiducia extraordinariæ huiuſce viæ perſequi debuiſſe appellationem ſuam intra tempus iure determinatum: atque adeo nullum aliud contemptus & negligentiæ ſuæ præmium ferre debere, quàm vt prædictæ ſententiæ parere cogatur. Arreſto quod datum 27. Februar. 1551. dictum fuit appellatum citra expenſas cauſæ appellationis, & eidem appellanti permiſſum, ſibi qua vellet ratione conſuleret.

Tranſactio in cauſa matrimoniali.

IV.

Iudex Laicus cognoſcit, verũ clericus veſte clericali amictus ſit.

Iudex laicus cognoſcere de proprietate tonſuræ non poteſt: & tamen cognoſcere poteſt, vtrum veſtes quibus clericus veſtitus reperitur conuenientes ſint an aduerſæ eius profeſſioni: huiuſcemodi quippe cognitio ſecularis eſt: prout iudicatum fuit Arreſto, 1384.

Deſumptum *ex quæſtione* 43. *Galli:* & hæc ipſa quæſtio tractatur per Guidonem Papæ, *Deciſio. Delphin.* 138. Aufrerium *in repetit. Clement.* 1. *de Offic. Ordin. collat.* 35. I.C.

V.

Super prouiſione beneficiali, quando dubium eſt ſeculare vel Eccleſiaſticum.

Curia in materia beneficiali cognoſcere conſueuit de controuerſia, quæ eſt inter duos de eodem beneficio prouiſos, & ſuper validitate collationum, præſentationum, deque iure eorum qui eas fecerunt, & vter magis potuerit & vter ſit verus patronus, & ad quem ſpectet ius patronatus, & præterea vtrum ſolenniter factæ fuerint, & intra tempus ſex mẽſium: item vtrum collatio facta ſit ante præſentationem, & vtrum præſentatio facta ante mortem, aliiſque quæ incidere poſſunt, in huiuſmodi materias, quæ titulum beneficij ſpectant. Sunt hæc verba Arreſti quod datum in Parlamento Pariſienſi vltima die Aug. 1370. pro Dn. Procuratore Catholico Regio, & Wilhelmo Perdrizeo actoribus aduerſus Archiepiſcopum Rothomagenſem, & quendam cui nomen Bellote, reos. At ſi non quæſtio ſit de his quę ſuperius expreſſimus principaliter, & vna partium beneficium emeruerit, ſupra primum prouiſum, atque ita ſi beneficium vacans fuiſſe aſſeratur, quod ſcil. eius generis eſſet quod annexam habet curam animarum, primus prouiſus id tenere non poſſet, niſi præſbyter fiat intra annum à poſſeſſione pacifica: quod ab ipſo factum non eſt, cùm neque præſbyter ſit, neque in eo ſit vt fieri poſſit. Secundò quoniam pacificè poſſidet Eccleſiam parrochialem B. Virginis de Heudreville quæ incompatibilis eſt cum altera: E contrario prouiſus & poſſeſſor aſſerebat prædictum Beneficium non habere annexam animarum curam: & vt maximè quædam onera ei annexa ſint, nullos tamen parochianos habere. Et ſanè in hac lite ſtatus cauſę eò tantùm re-

cidit,

Digitized by Google

cidit, vt conſtet vtrum tale beneficium annexam habeat curam animarum, an verò non, quę vtique quæſtio Eccleſiaſtica eſt, de qua Curia cognoſcere noluit, neque de collatione eius. Et ita iudicatum fuit Arreſto anno 1594.

VI.

Curia ius habet cognoſcendi ſuper libertate Eccleſiæ Gallicanæ.

Decima octaua Februar. 1551. Curia Datario, & Referendario Legati S. ſedis Apoſtolicæ in Francia qui in prædictam Curiam venerant mãdauit vt prædicto Legato diceret, eumque monerent, vti iuxta promiſſionem, quam poſt publicationem bullarum legationis ſuæ in prędicta Curia antea feciſſet ante abitum ſuum ex ciuitate Pariſienſi in manus V. Cl. Nicolai Preuoſtij Conſiliarij regij in prædicta Curia, traderet regeſta ſeu acta eorum quæ geſſiſſet iam inde ab initio legationis ſuæ in præfata Curia publicatæ, itemque in manus V. Cl. Franciſci Deymierij Conſiliarij regij pariter in prædicta Curia traderet ſigillum prędictæ legationis, prout alij legati facere conſueuerunt, vel ſaltem ad minimum cùm prædictus legatus Lugduni verſaretur, hęc omnia in manus Locumtenentis generalis in Seneſchalcia Lugdunenſi vel Officialis Primatiæ Lugdunenſis Aduocato prędicto Locumtenẽte generali traderet, vt inde ad prædictum Preboſtium & Deymierum reſpectiuè mittantur, deq; re omni Curia certioretur: alias nullam iis quæ ab ipſo geſta fuerint fidem habendam, tanquam ipſo iure nullis. Ex his perſpici poteſt inſignis prudentia & modeſtia Senatus illius qui prædictum Legatum non præcisè coactum, voluit, vt ſigillum ſuum traderet, ſed humana & gratioſa commonitione tantùm: quique ipſi tantùm detulit, vt etſi iure potuerit, hæc quæ dicta ſunt ab eo Pariſiis exigere, nihilominus ei ea extorquere noluerit, quamdiu in Francia eſſet: verùm in exitu regni, quod eſt Lugduni, commoneretur ea tantùm ibi relinquere, idque citra vllum rigorem: atque ita facta ei licentia prout ipſi videretur hæc peragendi. Secundò, ex hoc proceſſu liquet ad denegationem prædicti Cardinalis Curiæ relinqui autoritatem deliberandi & iudicandi ſuper ſigillo ab ipſo geſtorum prout ſequente Arreſto factum eſt.

Adde *Arreſtum primum tit. 2. lib. 2.*

VII.

Idem.

Poſtea, & quidem vltima die Auguſti 1552. Viſa per Curiam poſtulatione facta per Procuratorem Catholicum Regium, qua depoſcebat, quoniam Arreſto prędictę Curię decretum fuiſſet, vt Cardinalis Veraldo nouiſſimus Legatus Apoſtolicus in Francia regeſta geſtaque penes ſe conſtituta vnà cum ſigillo in manus commiſſariorum, à Curia deputatorum traderet, vtpote prædicto legato Romam redeunte, & tamen prędictus legatus non oi geſta & regeſta tradidiſſet, quæ in manibus Viri Cl. Nicolai Preuoſti Conſiliarij in prædicta Curia eſſent, ac non etiã prædictum ſigillum, quod prædicta Curia tamẽ decreuerat, quæ res magni momenti eſſet, quæque expeditiones neceſſarias pro partibus impedire poſſet, depoſcebat inquam, pro bono publico decerni, vti prædictus Preuoſtius Cõſiliarius poſſit vti ſigillo ſuo aliove ſigillo quod Curiæ decernere placuerit, pro negotio prædictorum geſtorum, tanquam ſigillo ſubſidiario in defectum prædicti Legati. Prædicto Arreſto omnibuſque perpenſis prædicta Curia decreuit quantum ad ſigilla geſtorum, vt quæ neceſſaria reperiuntur in regeſtis prædicti vltimi Legati, quæ penes prædictum Preuoſtium eſſent poſſet prædictus Preuoſtius vti proprio ſigno & ſigillo ſuo, aliove quod delegiſſet, velut ſigillo ſubſidiario, fidemque habendam prædictis expeditionibus & bullis, non ſecus acſi factæ & expeditæ per prædictum legatum fuiſſent: fidem pariter adhibendam extractibus ſignaturarum, quæ in prædictis regeſtis eſſent factis partibus vocatis, non ſecus acſi bullæ fuiſſent in forma expeditæ.

VIII.

Executio rerũ iudicatarum aduerſus perſonas Eccleſiaſticas.

Quarta Maij 1537. decretum fuit, inter Wilhelmum Furetum actorem, & Protonotarium Do, prædictum Do Eccleſiaſticum ad ſolutionẽ ſummæ cuiuſdam pecuniariæ cogendum, in quã Arreſto condemnatus fuerat, captis pignoribus immobilium ipſius, quæ à curatore adminiſtrarentur, elocarentur, quinimò & domus qua prędictus Do migrare cogeretur, & ſuppellectilem ſuam transferre. Et ita quoque obſeruatum fuerat antea aduerſus Archiepiſcopum Lugdunenſem, Reuerendiſſimum inquam Franciſcum de Ruhan.

Quæ bona conſtitutio ordinibus pignori capi poſſint.

Arreſtum hoc reſpondet conſtitutioni Regis Philippi Pulchri, quæ permittebat capere fundos Eccleſiaſtici, vetabatque capere pignori mobilia, vnde ſcilicet multæ lites oriebantur, ſed poſtea conſtitutione Aurelianenſi, *articulo* 28. & Bleſenſi *articulo* 37. conſtitutorum in ſacris ordinibus mobilia capi poſſunt pro ſolutione debitorum ſuorum: exceptis tamen mobilibus ad diuinum officium, & neceſſarium ipſorum, domeſticumque vſum deſtinatis: itemque libris iuxta diſpoſitionem Canonicam in *capite Eccleſia S. Mariæ de Conſtit. ext.* Fructus quoque beneficiorum capi poſſunt, deducto ne egeant, iiſque portionem relinqui oportet, vnde alantur, *cap. peruenit. de fideiuſſorib. ext. gloſ. in Can. ſtudeat* 50. *diſtin. gloſ. & Doctores in l. milites de re milit. & in l ſtipendia. C. de execut. rei iudic.* Aufrerius *deciſio. Cappellæ Toloſanæ*, 245. ne in opprobrium cleri incudicent. *Can. diacon.* 93. *diſtinct.* & hinc fit quod in Curiis Eccleſiaſticis dilatio eis detur pro ratione quantitatis debitæ, & bonorum debitoris, *ex cap. Odoardus, & ibi Dd. de ſolut.* prout notaui *ad articulum* 14. *ſtyli Curiarum Eccleſiaſticarum Bituricenſium.* Excipiendus ſit pariter titulus Presbyteri *ex prædicta conſtitutione Aurelianenſi articulo* 22. & diſtributiones quotidianæ in pane, vino & pecunia, Choppinus *lib. 3. de moribus Pariſ. cap. 3. num.* 16 *ex cap ſupra.* Specu. *ext. de Magiſtris.* Guymerius *ad tit. de Annat. in verbo fru. in prag. ſanct.* Rebuffus *in Concordat. Tit. de Collationibus, §. 2. in verbo diſtributionum. l. C.*

De ſupellectile & libris.

Fructibus ſeudorum.

Titulus Presbyteri.

de Diſtributionibus.

IX.

Clericus qui negotia ſecularia geſſit, Iudici Laico reſpondere tenetur.

Præſbyterum, vel Clericum tonſuratum pro negotiis ſecularibus, quæ geſſit, adminiſtrauit, coram iudice ſeculari reſpondere cogi præſcriptione fori ceſſante plurib. Arreſtis iudicatum eſt.

Aduerſus Presbyterum à quo petebant carruca cũ mulo ei commodatis, quique à denegata ſibi fori præſcriptione appellauerat, dictum fuit, eum agere debere coram loci iudice 6. Auguſti, 1564. vide *inf. à Arreſt.* 12. B.

X.

Clericus conductor rerum ſecularium Iudici Laico reſpondere tenetur.

Præſbyter quidam nomine Robelot perſonali actione conuentus à Duce Burgundiæ eiuſque conſortibus recuſabat procedere, & poſtulabat ſeſe ad iudicem ſuum Eccleſiaſticum remitti, cuius ſanè præſcriptio non deſtituebatur aliqua ratione: nihilominus tamen quoniam actores declarabant, ſe nihil ab ipſo petere, præter penſionem, & cenſum, quæ eis debe-

Digitized by Google

bat rei prophanæ nomine, dictum fuit eum agere debere coram iudice laico, 11. Ianuar. 1420. Lucius *lib.2.tit.2.Arreſto 16.*

Vide *in Appendice* Arreſtum 17. Ianuar. 1582.

XI.

Laici in Francia non ſunt ſubditi cenſuris Papæ in prima inſtantia.

Non tantum ex ſanctis Concordatis inter Papam Leonem X. & defunctum regem Franciſcum huius nominis primum initis, verum etiam priſco iure, & priuilegio ſingulari huius regni Franciæ, ſubditi in prima inſtantia cogi, puniri emendari à ſanctiſſimo patre noſtro Papa non poſſunt, & verò iuxta id 15. Martij, 1409. cùm Archiepiſcopus Rhemenſis per libellos publicè affixos ſub bulla quadam Papæ quendam nomine VVilhelmũ Matro, excõmunicari feciſſet, multa pecuniaria condemnatus fuit: ac præterea vt prædictum Matru ſuis expenſis abſolui faceret, comminatione addita, niſi id faceret immobilia eius temporalia capi oportere. Cæterum nominatim de huius regni ſubditis exprimitur: ſiquidem alio Arreſto peregrinus quidam cum in re ſimili tanquam ab abuſu appellaſſet, appellationem eius non recipiendam decretum fuit.

Lucius *eodem libro, & tit. Arreſt.* 5. Vide *Arreſtum 9. tit. 4. huiuſce libri,* & tractatum *de magnitudine praeminentia, & prærogatiuis regum & regni Franciæ* quod excuſum eſt anno 1505.

XII.

Clericus commiſſarium rerũ ſecularium Iudici Laico reſpondere debet.

Clericus quidam, cùm in ſe recepiſſet munus ſequeſtri ſibi iniunctum à iudice Laico, rationem reddere coram iudice Laico cogitur, & ab eodem cogi poteſt nulla priuilegij ipſius ratione habita, vtpote cui huiuſcemodi recepto ſeu acceptatione renũciaſſe videatur, *ca.2. ne clerici, vel monachi rebus ſecul. ſe immiſc.* remitti tamen debet ad iudicem laicum, loco in quo adminiſtrauit proximum. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 10. Decembr. 1521.

XIII.

Clericus in multam Regi condemnatus, detineri poteſt.

Clericus non coniugatus, in multam præiudicialem, ſeu temerariç appellationis quæ ex delicto oriretur, vel in multam ex delicto Regi adiudicatã condemnatus tanquam Laicus capi & in carceribus Epiſcopi ſui detineri vſque quo ſatisfecerit ſoluerit poteſt, & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Ioannem Pocholle, pro duabus multis, quarum vna erat ſexaginta librarum Pariſienſium inflictæ temerariç appellationis ergo: altera vero, ducentarum librarum, Pariſienſium pro plagis inflictis D. Radulpho d'Ottiues Notario Regio: idque triennio poſt Arreſtum quod datum 1. Martij. 1394.

XIV.

Euocationes Iudicibus Laicis permiſſæ aduerſus Eccleſiaſticum.

Iudex Regius, cauſas euocare à Iudice Eccleſiaſtico, ſi connexæ ſint, & viſcerales earum quarum cognitor eſt ipſe Iudex Regius poteſt: & ne partes experiantur aut alibi quàm coram ſe ſi agant, prohibere poteſt, néue Officialis de ea cognoſcat: iuxta *l. quoties. Cod. de iud.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 5. Martij 1530. Quo caſu neceſſe eſt, ſiue bene ſiue perperam prohibitio & euocatio facta fuerit, vt Iudex Eccleſiaſticus ſubſiſtat: alioquin euenire poſſet, vt duobus in locis ſuper eadem re agendo, duo diuerſa iudicia darentur, contra *l. nulli Cod. de iudic.* Et tamen ſi huiuſmodi euocationem & prohibitionem iniquam & iniuſtam eſſe videat, ſuffugium appellationis tanquam ab abuſu patet, & in Curia ius ſuum obtinere poteſt. Et verò iuxta id iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 11. Martij prædicto anno.

Conſtitutione Bleſenſi, euocationibus interdictum fuit: Id enim ad ſolam Curiam ſpectat, vel ad Regem per diplomata iuxta titulum *de quibus rebus ad eundem iud. eat.* Vide inferius *lib. 4. t. 6. Arreſt. 26. & lib. 7. art. 27. tit. 7.* Berg.

XV.

Iudex Eccleſiaſticus de actionib. realib. cognoſcere non poteſt.

Anno 1384. à D. Procuratore Catholico Regio, & à Procuratore Ducis Burgundiæ poſtulatum fuit, vti Epiſcopo Catalaunenſi in Campania, interdiceretur, ne deinceps etiam inter ſubditos ſuper actionibus in rem cognoſceret: veluti de feudis, poſſeſſionibus & heredijs: ſiue actiones illæ ex venditione, retrouenditione, aliòue quo contractu, ſiue ex præſcriptionibus, ſucceſſionibus aut aliter manarent, & quoniam in hæc inuolaſſet, vti multæ ſubiiceretur, & in expenſas condemnaretur. Epiſcopus contra nitebatur, ſe id facere poſſe: iuxta dictum Baldi in *Authent. cauſam Cod. de Epiſcop. & Cler.* & Canoniſtarum *in cap. 1. de empt. & vendit.* Nihilominùs iudicatum fuit Arreſto Curiæ Pariſienſis aduerſus ipſum: & poſtulatio Procuratoris Regij, & Ducis Burgundiæ admiſſa fuit, citra multam tamen & expenſas. Poſtea quoque ann. 1397. Capitulum S. Maximini multę ducentarum librarum Turonenſium ſubiectum fuit, eò quod ſuper actione in rem rigore iuriſdictionis Eccleſiaſticæ cognouiſſet. Hoc Arreſtum notatu digniſſimum eſt, & maximi exempli pro Iuriſdictione ſæculari aduerſus Eccleſiaſticam: abſque hoc enim periculum erat, ne Principes Romam ad litigandum ſuper feudis ſuis, terris & dominiis, & è populo quique pro poſſeſſionibus ſuis pertraherentur.

Vide *Gallum deciſ.* 45. Aufrer. in *repetit. Clement. 1. de officio ordin. nu.* 17. I. C.

Clericus conuentus ſuper recognitione chirograph.

Iudex Eccleſiaſticus neque de actionibus realibus, neque de criminalibus pro criminibus & exceſſibus corpore luendis cognoſcere poteſt. Et ſæpe iudicatum fuit, Presbyterum oportere cedere rebus ſæcularibus niſi malit ſuluere & renunciare, verum in actione perſonali, vt maxime Presbyter ſeſe defenderet & egerit (coram Iudice ſeculari ſcil.) & in fine cauſæ fori præſcriptione vtatur, domumque reuocari poſtulet, ad Iudicem ſuum & Eccleſiaſticum remitti debet, in expenſas tamen proceſſuum voluntariorum eo cõdemnando. Neque poteſt Iudex Laicos ſuper recognitione chirographi Clericum ad prorogandam pecuniam pertram condemnare, ſi remitti ſe ad Iudicem ſuum poſtulauerit. Iudicatum Arreſto, infirmata ſententia Præfecti vrbici Pariſienſis pro D. Claudio de la Copelle. 20. Martij 1563. Priuilegium hoc exemptionis Clericalis iam inde ab anno 1318. ſub Iulio indultum fuit, Sunt & qui altius iam inde à Silueſtro repetant. B.

Exemptionis clericalis origo.

XVI.

Iudex Eccleſiaſticus de reliquis ex obligatione perſonali cognoſcere non poteſt.

Iudices Eccleſiaſtici inter ſubditos de obligationibus, chirographis, pactionibus, in quibus tantum de cenſibus & reditu annuo, vel de ſumma aut re quæ ex reliquis eorum promanãt agitur, iudicare non poſſunt, in his enim omnib. reale quid eſt: Et quantum ad obligationem, & actionem perſonalem, quæ ex prędicto cõtractu vel chirographo ſuper eo facto oritur, vtique nonniſi reliqua ſunt ex quibus obligatio oritur: cæterùm hac parte origo, ſeu cauſa originalis ſpectanda eſt *l. ſi cum iudicio §. quæ iniuriarum. ff. ſi quis cautionibus.* Quid quod huiuſcemodi cõtractus ſemper in fraudem & necem ſeu iniu-

tiam

Digitized by Google

riam iudicij ſecularis facti præſumuntur, *l. ſcire oportet. ff. de excuſ. tutor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1385. aduerſus Abbatem S. Vincentij. Et nihilominus extat Arreſtum quod datum ſequente anno pro Epiſcopo Pariſienſi, & Conſiliario quodam Cameræ Inquiſitionum planè contrarium, quod vero ſimilius eſt: nam vbi obligatio eſt, perſonale omnino negotium eſt: at vbi nulla obligatio eſt aut promiſſio, tum abſque dubio de eo Iudex Eccleſiaſticus iudicare non poteſt. Prout iudicatum fuit Arreſto anno 1391. aduerſus Abbatem & Conuentum de Colombes.

V. Gallum *qu.* 52. 106. 2 91. Aufret. *in d. Clemen. 1. de offic. ordin.* I.C.

XVII.

Perſonalis actio pro aliquo reali à Iudice aduerſus Presbyterum tractari debet.

Cùm Presbyter aut Clericus ſuper rei immobilis à ſe venditę traditione conuenitur, vt maximè actio perſonalis ſit: nihilominus quia *ad immobile* comparata eſt actio, realis ęſtimari debet, vt notatur *in l. 1. Cod. ſi aduerſus tranſaction.* atque ita ſuper ea Iudex Eccleſiaſticus cognoſcere nequit, déque ea Iudex laicus cognoſcere debet. Quid quod in hac re aliquid hypothecarię actionis eſt, quę manifeſtè realis eſt, *l. ſi fundus. § cum venditione, ff. de pignoribus*? Et quanquam Curia Parlamenti Pariſienſis, propter dubium quod inde oriebatur, cauſam ampliaſſet, nihilominus in ſimili cauſa perorante D Boquieto pro appellato quodam qui Presbyterum ad deſignandas, tradendáſque ſibi quingentas arbores, quas ſibi è ſylua ſua vendiderat, coram Iudice laico conuenerat: perorante item D. Marillaco pro Rege aduerſus Presbyterum appellantem, prędicta Curia Iudicem laicum competentem hac in re Iudicem eſſe declarauit, & appellantem mulctę ſubiecit, Arreſto 15. Ianuarij 1545. Quod notatu digniſſimum eſt: Nam etſi Iudex laicus regulariter de perſonali actione aduerſus Presbyterum cognoſcere non poſſit, neque de hypothecaria cũ in modũ connexa iudicare citra actionẽ perſonalem, tamen dubitari poteſt, idque fieri poteſt per medium cauſæ, *l. omni nouatione, vbi not. Cod. de ſacroſancta eccleſ.*

XVIII.

Clerici pro debitis hypothecaria actione coram Iudice laico reſpondent.

Presbyter quidam poſt agnitum chirographum ſuum de ſolutione interpellatus, niſi mallet immobilia ſua hypothecæ obligata ſub haſta publicè diſtrahi: is forum declinat, & ait actionem hanc eſſe perſonalem, & ſi quid hac parte reale ſit, id acceſſionè tantùm fieri, & perſonalem ſequi: E contrario dicebatur ad impediendam fori præſcriptionem, actionem mixtam eſſe partim realem partim perſonalem: & iudicem ipſius Eccleſiaſticum non eſſe iudicem hac in re competentem, vtpote in qua aliquid reale ſit: Iudicatum, eum procedere debere, fori præſcriptione non admiſſa: à quo ad Curiam appellat, cuius Arreſto dictum fuit, bene iudicatum, perperam appellatum fuiſſe, eúmque temerarię appellationis multam ſoluturum: menſe Ianuario, anno 1545. ex tempore Peticardo perorante.

XIX.

Quæſtio ſuper reparationib. Beneficij ad Iudicem laicum ſpectat: & quo eas præſtare teneatur.

Patriarcha Alexandrinus nomine Cremantius Epiſcopatu Carcaſſonenſi permutatione facta potitur, vbi magnas Eccleſiarum & domorum beneficij ruinas deprehendit, libellúmque Parlamento Pariſienſi offert, & literas impetrat, ad citandum reſignantem & deceſſorem ſuum, quo ſuper iis quæ Patriarcha libello complexus fuerat, audiatur: atque adeo ſuper reparandis quas diximus ruinis. Deceſſor forum declinat, dicens hanc actionem perſonalem eſſe. Arreſto dictum fuit, eum in Curia proceſſurum, anno 1393. Idémque iudicatum aduerſus Epiſcopum Nouiodunenſem.

Vide conſtitutionem Aurelianenſem *articulo* 21. Lucium *lib. 2. art.* 11. 12. 13. 14. Maynardum *lib. 1. ſingular. quæſt. cap.* 40. 41. 42. & *collectionem meam lib. 1. cap. 12. &* 14. vbi de Eccleſiarum reparationibus tractatur, & quis iis obnoxius ſit. I.C.

XX.

Eccleſia ad ſarta tecta vrbis & poliniæ confert.

Arreſto Pariſienſi, anno 1388. dictum fuit, Decanum, Canonicos, & Capitulum Nouiodunenſe, & Curiones prædictæ ciuitatis vnà cum incolis (ac non etiam Epiſcopum) per prouiſionem ſextam partem ad vrbis ſarta tecta conferre oportere: ſed non ad Capitanei ſtipendium. Altero Arreſto Pariſienſi idem dictum fuit aduerſus Clerum Bellouacenſem: quin & amplius aliquid. Dictum enim fuit, prędictum Clerum tam ad prædicta ſarta tecta, quàm ad Capitanei vrbici ſtipendia collaturum. Poſtea quoque anno 1394, idem dictum fuit aduerſus Decanum, & Capitulum Ebroicenſe pro muris, vallo & ſtipendiis.

Vide *Librum quintum tit. 11. art. 15. & ſequentibus.*

XXI.

Quæſtio ſartorum tectorum beneficij ad Iudicem laicũ ſpectat.

Petrus Lanoyus Decanus Aurelianenſis ab vna parte, & Stephanus Nouiodunenſis Theſaurarius Laodunenſis ab altera parte, beneficiorum ſuorum parem, illi quam ſuperius diximus permutationem inſtituunt, inuicémque promittunt ſeſe vice mutua id præſtituros quod æſtimatione facta ad inſtaurationem ædificiorum opus eſſe deprehenſum fuerit: Mandatis ad æſtimationem faciẽdam factis & admiſſis contigit, vt prædictus Lanoyus iniquam factam inſtaurationum in domo Theſauraria quam à Nouiodunenſi acceperat neceſſariarum æſtimationem conquereretur. Is igitur antequam in eam ingrederetur, literas ad Balliuium Veromanduorum directas impetrat, quibus iniungebatur: Vt prædicto Nouiodunenſi vocato, & audito, ad æſtimationem inſtaurationum neceſſariarum in domibus Theſaurariæ procedat: vt ita iuxta ipſorum conuentionem ad inſtaurationem, prout iuris æquitas poſtulat, procedatur. Nouiodunenſis citatus fori præſcriptionem allegat, dicens hanc actionem eſſe perſonalem, & ex contractu oriri, cuius iudex incompetens ſit Balliuius: prædictus Balliuius ſeſe competentem pronunciat, & vlteriùs pergit. Ab his omnibus à prædicto Nouiodunenſi appellatur: & appellatio in Parlamento Pariſienſi admittitur: inibi Arreſto, anni 1389, dictum fuit, bene iudicatum & proceſſum fuiſſe.

XXII.

Poſſeſſorium rerum ſpiritualium ad Iudicem Laicum Regium, non ad alium vel maximè Decanum ſpectat.

Poſſeſſorium rerum ſpiritualium ſecularis eſt iuriſdictionis, *cap. licet cauſ. de iuramento calumniæ, & ibi gloſſa in Clement. diſpendioſam, de iud.* Atque ita obſeruatur, móſque hic obtinet in hoc Regno circa poſſeſſorium beneficiorum: qui mos ſpeciatim bullà Papæ Martini V. approbatus fuit, cuius meminit Guido Papæ *qu.* 1. Et iuxta id Arreſto Burdegalenſi, quod pronunciatum

19. Iul. 1524. dictum fuit aduerſus prædicti loci Epiſcopum, qui ſcilicet capi [a] fecerat fructus quorundam beneficiorum, quorum rector erat D. Wilhelmus Mignautius, quique ab hac pignoris capione tanquam abuſu appellauerat, malè & abuſiuè eum proceſſiſſe, ac præterea 100. librarum multæ fiſco vindicandæ ſubiectus fuit, ſed & 50. librarum multæ appellantis commodo.

v. Arreſtū 5.

a Deſumptum ex Boerio *qu. 69. num.* 33. Hodie Conſtitutio Caroli IX. 7. Septemb. 1561. itemque Bleſenſis *articulo* 16. hanc in rem expreſſæ ſunt: quibus ſcilicet interdicitur omnibus Iudicibus præterquam Regiis pignoris capione ſuper fructibus Beneficiorum: Proinde ad Iudicem Regium ſpectat de poſſeſſorio beneficiorum cognitio: Et ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum 24. Ianuar. 1565. pro quodam appellante à Iudice Comitatus d'Eu, cui ſuper poſſeſſorio Beneficij cuiuſdam conuento denegata fuerat ad iudicem Regium remiſſio, quam poſtulauerat: in qua cauſa Procurator Catholicus Bourdinus appellationi adhæſit, & fœdus Atrebatenſe eam in rem allegauit 5. Iulij 1449. Choppinus *lib. 2. de Domanio Franciæ tit. 7. in princip.* T.

XXIII.

Idem.

Arreſto Pariſienſi anno 1397. dictum fuit, poſſeſſionem rerum ſpiritualium non eſſe merè ſpiritualem, ſed potius quid facti: iuxta *Capitulum quia frequens, de reſtit. ſpoliat. in ſexto*, & Innocentium *in cap. cum dilectus, de Elect.* & Doct. *in cap. final. de foro competenti.*

XXIV.

Idem.

Omnium rerum ſpiritualium nomine, nulla excepta, interdicto coram Iudice laico experiri licet: & extant eam in rem exempla in Curia, nempe vnum inter Capitulum Beatæ Virginis Pariſienſis, quod interdicto experiebatur ab vna parte, & Presbyteros & miniſtros Eccleſiæ S. Medardi excipientes ab altera parte, ne videlicet erectam crucem ferrent, neve in pompis aliter quàm ſubmiſſa voce cantillarent. Aliud Arreſtum extat in hanc rem inter incolas Otiacenſes interdicto experientes, & Curiones ac miniſtros prædicti loci, excipientes ab altera parte, ſuper eo quòd prædicti excipientes impediebant, ne Presbyteri qui non nati, non baptizati in prædicti loci labris, & baptiſteriis fuiſſent, in numerum, communionem, diſtributiones, & diuiſiones Eccleſiæ admitterentur: Et verò prædictum interdictum admiſſum fuit, Arreſto 22. Martij, 1547. quod ſuperiùs plenè extat, & memoratum eſt, vbi de prædictæ Eccleſiæ ordinatione, & vita miniſtrorum actum.

Interdictum Presbyteris natis & baptizatis in loco pro ſua admiſſione, admiſſum.

Vide Lucium *lib. 9. tit. 7. arreſto 2. & collectionem meam tit. 1. cap.* 15. I.C.

XXV.

Idem de poſſeſſorio ſpiritualium.

Inter Priorem de Lancey interdicto experientem ab vna parte, & Priorem S. Roberti excipientem ab altera, ſuper perceptione decem ſextariorum frumenti ex decimis S. Roberti in parochia de Mendres, quorum poſſeſſionem ſibi vindicabat qui interdicto experiebatur, atque adeò interdictum Vti poſſidetis poſtulabat. At excipiens dicebat, hanc controuerſiam vtrobique tam ratione rei quàm perſonarum ſpiritualem eſſe, remittendámque ad iudicem Eccleſiaſticum ſuum, neque Parlamentum Gratianopolitanum ſuper ea competentem eſſe iudicem, per ea quæ tenet Antonius de Butr. *in cap. final. de iudic.* Qui interdicto experiebatur, contrarium aſſerebat, nempe agi de poſſeſſione, quæ ſanè temporalis eſſet: prout dicit Archid. *in cap. 1. de reſtit. ſpoliat.* in quam opinionem quoque inclinet Gloſſa *in cap. literas, de iuram. cal.* neque inconueniens eſſe, vt eadem res reſpectu petitorij ſpiritualis ſit, eadem verò poſſeſſorij ratione, temporalis: nihil commune habere proprietatem cum poſſeſſione, *l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirend. poſſeſſ.* Arreſto Gratianopolitano, quod datum 12. Martij 1454. excipiens à fori præſcriptione depulſus fuit: atque adeò decretum eum proceſſurum. Poſtea Arreſto, quod datum anno 1455. vigilia natalis Domini, hoc ipſum iudicatum fuit inter Priorem S. Mariæ Magdalenæ Gratianopolitanæ actorem ab vna parte, & Commendatorem S. Antonij prædicti loci excipientem ab altera parte ſuper poſſeſſorio, & redintegranda penſione, quam actor ex prædicta Commenda prætendebat, quamque ſibi denegari aiebat. Aliud & tertium quidem Arreſtum anno 1455. datum, pro poſſeſſorio, interdicto Vti poſſidetis Beneficij S. Catharinæ, in vrbe Gratianopolitana.

Vide Guidonem Papæ *qu.* 1. Gallum *deciſione* 389. & Maynardum *in ſingularibus quæſtionibus ſuis lib. 1. cap.* 28. & 43. I.C.

XXVI.

Epiſcopus non habet ius capiendi laicos in iuriſdictione laica.

Dominus Amboſius Arreſto anni 1393. ad interdictum admiſſus fuit, & in poſſeſſione aduerſus Patriarcham Amboſium Epiſcopum Turonenſem defenſus, impediendi videlicet prædictum Epiſcopum, ne quem laicum in ciuitate Amboſia caperet incarcerandum: cuius poſſeſſio in eo turbata fuerat, quod prædictus Epiſcopus Eccleſiaſticæ iuriſdictionis vigore laicum quendam capi feciſſet, & Turonum deduci.

XXVII.

Definitio antiqua ſuper Eccleſiaſticis exactionibus.

Die 6. Septembris 1406, id poſtulante Procuratore Catholico Regio, propter auaritiam eorum qui Eccleſiæ capita ſunt in dies augeſcentem, datum fuit Arreſtum, quo dictum fuit, Papam Benedictum de cætero amplius annatas ex Prælaturis, aliiſque huiuſce Regni Beneficijs non percepturum: ſed neque Cardinales percepturos id quod percipere conſueſſent ex prædictis beneficiis primo dignitatis ſuæ anno, Præterea decretum fuit, ne Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Archidiaconi pro viſitationibus ſuis, & tranſitu quicquam caperent exigerent, ſiue in præteritum, ſiue in poſterum: niſi ex vero aceo iuſtaq; de cauſa reuera eas viſitationes & tranſitus peragerent. Aduerſus hoc Arreſtum opponi poſſet temporum neceſſitas & magni motus & ſchiſma in quo Eccleſia tum fuit, quodque triginta annos circiter ſtetit, propter tres electos ad Pontificatum ambientes, tum etiam propter expreſſum Regis edictum, quo reditus Pontificij admodum coarctati fuêre, quæ cauſa fuit cuiuſdam epiſtolę aduerſus Regem, Clerum, & Facultatem Sorbonæ inuectiuæ, quę poſtea Arreſto, aperto velo infamis ſeu improba iudicata fuit & lacerata, Quidquid huius ſit, & quidquid illud eſt, quod Curiam mouiſſe potuit, illud ſanè credendum eſt id omne diuino permiſſu eueniſſe. Magnus & genuinus Prælatus, & Eccleſiæ caput IESVS CHRISTVS, cùm iamiam ex hoc ſeculo migraturus eſſet, & terras relicturus ad Patrem ſuum feſtinans, cùm perſpexiſſet & expertus

Annatæ.

Antipapatus.

Inſtitutio Pontificatus ſeu Papatus.

Digitized by Google

expertus fuiſſet magnum præ ceteris Diui Petri zelum, & feruorem, oculis eius prototypum & perpetuum exemplar magni iſtius & abſoluti Paſtoris ſubiecturus, iuſſit ei paſceret, & ſeruaret oues ſuas quas ſanguine ſuo redemerat liberauerat: neque tamen ſimpliciter id muneris ei demandauit: antequam enim id faceret, animum eius exploratum voluit, eaque inter ipſos ſtipulatio interceſſit ſæpe repetita, *Petre amas me? Vtique Domine amo te.* Atque hinc manauit magnum & perpetuum decretum huius ordinationis ſeu mandati *Paſce oues meas*: quam rem Diuus Petrus optimè executus eſt, & poſt ipſum aliqui: ſed pauci admodum. Igitur vt ad rem veniamus, hic Papa Benedictus fuit ille, qui ex beneplacito ſuo vel quia irritatus ſuperioribus Edictis & Arreſtis fuerat, bullam expediuit, quam in Franciam miſit, quaque Regem, Principes ipſius ſanguinis, & Nobilitatem ipſius excommunicabat. Hinc factum vt Rex conſilio cum Curia ſua, & prædicta Facultate communicato capto, & Arreſto dato in prædicta Curia, 29. Iulij 14.8. prædictam bullam laceratam publicè fecerit, eámque damnabilem iudicarit: & conſequenter 12. die Auguſt. eiuſdem anni qui prædictam bullam in Franciam attulerant, in aream inferiorem Palatij deducti fuerunt, atque ibi deriſioni omnium expoſiti, mitrâ capitibus impoſitâ, catamidiati, & ignominioſiſſimè publicè traducti fuerunt.

Bulla Benedicti Papa in Curia damnata.

V. de Maynardum *lib. 1. qu. 3.* Sleidan. *lib. de ſtatu Reip. ſub Carolo V.* Lucium *lib. . tit. 4. Arreſto 11.* I.C.

XXVIII.

Idem. Octaua die Nouemb. 1415. magnæ commonitiones & expoſtulationes in Curia factæ fuerunt ſuper magnis & deſperatis Eccleſiaſticorum abuſibus: ac ſpeciatim S. Papæ, qui ſcilicet hoc quadriennio vel quinquennio ex Francia pro Beneficiorum delationibus, & dignitatibus vſq; ad 300000. coronatorum tuliſſet, qua re Regnu valde oneratum fuiſſet: Ad huius igitur rei emendationem Arreſto decretum fuit, Vt diligenter, & per omnia & in omnibus Conſtitutiones Canonicæ obſeruarentur, ſuper electione eorum quibus Beneficia, & dignitates Eccleſiaſticæ committerentur: Quæ res certe emendatione egebat, Item decretum fuit, deligendos quoſdam, qui pecuniarum Franciæ curam haberent: quique cauerent, ne Romam de cetero deferrentur: quod expreſſè prohibitum fuit, propoſita pœna confiſcandæ prædictæ pecuniæ, cuius quarta pars iudicibus ſeu delatoribus adiudicaretur, vt ita ad officium ſuum excitarentur.

De non transferendis impenſerum pecunijs Romam.

Eædem prohibitiones factæ fuerunt per Carolum V. aduerſus Vrbanum Sextum: per Carolum VI. aduerſus Benedictum decimum tertium: per Carolum VII. Pragmaticæ ſanctionis auctorem, aduerſus Eugenium IV. per Ludouicum XI. aduerſus Alexandrum: per Henricum ſecundum, aduerſus Iulium III. Edicto de menſe Septembr. 1551. Vide quæ ſcripta ſunt ad *articulum* 2. Edicti quod promulgatum ad rogationem Statuum ſeu Comitiorum. Sed & antea per Philippum Auguſtum, aduerſus Innocentium III. per Philippum Pulcrum, aduerſus Bonifacium VIII. Neque tantum auri argenti euectio Romam prohibita fuit, verum in alium quemcunque locum extrà regnum conſtitutionibus Regis Ludouici XII. anno 1506. Franciſci primi, anno 1540. Henrici II. anno 1548. Caroli IX. anno 1566. Henrici III. anno 1577. & Henrici IV. hodie imperium tenentis, anno 1594. Vide *l. 2. de commercijs & mercatoribus. Non ſolùm*, inquit Imper. Valentinianus, *Barbaris aurum minimè præbeatur, ſed etiam ſi apud eos inuentum fuerit, ſubtili auferatur ingenio. Sed ſi vlterius aurum pro mancipijs vel quibuſcunque ſpeciebus ad barbaricum fuerit tranſlatum a mercatoribus, non iam damno ſed ſupplicijs ſubigentur.* Vide *Declamationem 33. Dom. Aduocati le Bret.* & hæc vna ex cauſis fuit, cur Iacobus Chæur, anno 1443. qui theſaurorum Regis Caroli VII. præfectus erat, condemnatus fuerit. I.C.

XXIX

Idem. Vigeſima quinta Nouembr. 1417. penè ſimiles querelæ factæ fuerunt, & ad has ſimile ſuperiori Arreſtum datum, quo repetitum fuit, ad beneficia non deligendos alios, niſi idoneos: Item, ad impetranda beneficia, aut diſpenſationes, nihil ampliùs Romam mittere licere, verùm pro huiuſcemodi prouiſionibus quemque iure communi contentum eſſe debere: item quemque taxationes ſubducere debere cogi pecuniarum quæ hoc nomine expenſæ fuiſſent: & hoc Arreſtum promulgandum locis neceſſarijs, adeò quidem vt etiam innoteſcere Legatis Regis Conſtantiæ poſſit: iidémque commoneantur ei parere, neque aduerſus id quicquam admittere. Id omne tamen ita iudicatum fuit, ſub expreſſa reſeruatione, vt ſi fortè contingeret S. Papam, aut Eccleſiam vniuerſalem, ad inertias, & neceſſitatem redigi, Eccleſiam Gallicanam vnà cum ceteris collationem facturam. Poſt hoc Arreſtum variæ molitiones factæ ſunt, quò id reuocaretur: & fieri poteſt, vt etiamnum quid ſuper eo literis commendatum extet: ſed parte altera & hoc in Regeſtis extabit, rem hanc ſumma vi extortam, & per temporum iniuriam impetratam.

Gallorum fides erga Eccle. Romanam.

XXX.

Vigeſima tertia Aprilis 1424. Arreſto declaratum fuit, leges pro libertate Eccleſiæ Gallicanæ publicatas, penitùs cuſtodiendas & ſequendas eſſe: & lites quæ eo nomine exorirentur, iuxta prædictas leges ſupremo Curiæ iudicio indicandas, ita vt nulli facultas conſtituendi, decernendi quid aduerſus eas relinquatur.

Curia ius habet cognoſcendi ſuper libertate Eccleſiæ Gallicanæ.

Et vero 29. Martij 158.. Curia decreuit, Vt ſeſe Nuncius Papalis in perſona iniſeret, e a quod ſibi electionem cuſtodis Franciſcanorum vindicaſſet. B. Lucius *lib. 1. tit. 2. arreſto 5.*

XXXI.

Idem. Alio Arreſto Pariſienſi, quod datum 4. Nouembr. 1424, decretum fuit & iniunctum, Vti religioſè & ſanctè Conſtitutiones quæ ad reformandam Eccleſiæ corruptionem & diſſolutionem promulgatæ fuerant obſeruarentur.

Cognitio criminum Epiſcoporum ad Epiſcopos diœceſanos Prouinciæ, vel ad Synodum in prima inſtantia ſpectare debet, etſi vel ſacerdos reus, aut deponendus veniat. Et ita aſſerit Cardinalis Cameracenſis de Aliaco *in lib. ſuo de reformatione tempore Concilij Conſtantienſis iuxta antiquos Canones.* B.

XXXII.

Magiſtratus ſeculares liberè Clericos & priuilegiatos capere poſſunt, citra excommunicationis metum: & eoſdem tamen reſtituere, vbi id ab ipſis poſtulatum fuerit, debent, ſecundùm Baldum *in Authent. vt liceat matri & auiæ. § his quoque.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1385.

Iudex laicus clericum capere poteſt.

Certiſſimum equidem eſt, Iudicem Regium Presbyterum aut Eccleſiaſticum capere poſſe, ſed eum Iudici Eccleſiaſtico poſt interrogationem factam, vbi ſcilicet cognouit eum ad iuriſdictionem ipſius non ſpectare, vt maximè is priuilegio ſuo renunciare vellet, reſtituere debet. Quod videri poſſet aduerſari legi *ſi quis in conſcribendo, Cod. de pactis*: qua quilibet iuri pro ſe introducto

Virum Presbyterum coram Iudice Regio accuſatum priuilegio ſuo renunciare, eiuſque iuriſdictioni ſubijcere ſe poſſe.

C 2

Digitized by Google

renunciare poteſt. Quod mihi lex mea cauſa dat, eo mihi vti non licebit. Verum conſtitutiones Canonicæ in decretales *tit. de foro compet.* relatæ huiuſmodi renunciationem prohibuerunt: ita quidem vt hodie Iudex laicus ſolus non poſſit de Presbytero iudicare, cuiuſcunque delicti nomine, ſiue priuilegiatum ſiue non priuilegiatum ſit (niſi ageretur de crimine in eiuſdem cauſam incidente) & quamlibet in id conſenſiſſet vel renunciaſſet, iudicium ſuper eo nullum foret. Rationem eius rei Canoniſtæ hanc adferunt: quia priuilegium hoc ordini datum fuit. D. Aërodus *lib. 2. de ordine iudic.* alterum adhuc rationem ſpecialem magis reddit: quoniam inquit, à Presbyteri etſi inter nos verſemur, quodammodo tamen à nobis ſunt diuiſi, & in prouincia noſtra, & territorio aliam & priuatam prouinciam & territorium conſtituunt I.C.

XXXIII.

Clerici in atrocibus delictis iudicem laicũ declinare non poſſunt.

Clerici ſiue coniugati, ſiue non coniugati, atrocium ſiue priuilegiatorum delictorum nomine coram iudice laico reſpondere, eiuſque iudicium ſubire coguntur, *Canone ſi quis, inadente qu. 4.* & quæſtioni ſi res expoſtulet ſubiici poſſunt, dilata tamen in ſententiam definitiuam ſuper fori præſcriptione cognitione, prout delictum fuerit: & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 15. April. 1529. aduerſus Ludouicum Le Blanc à quæſtione & denegata fori præſcriptione appellantem, poſteaque remiſſum ad iudicium excipiendum: quo iudicio ad ſuſpendij pœnam condemnatus fuit, & appellatione pendente indulgentiam emeruit, pro felici introitu videlicet Reginæ Eleonoræ in vrbem Pariſienſem.

XXXIV.

Clerici coram laicis accuſati prius ſuper crimine priuilegiato iudicantur quàm remittantur ad iudicem Eccleſiaſticum.

Antiqua ſiue religio, ſiue ſuperſtitio in hoc Regno, reos criminum accuſatos iudicib. eccleſiaſticis tradendi occaſionem plurimis præbuit, qui in ſe nihil aliud præter ordinis iſtius characterem habebant, de cætero autem malè morati, & omnino perditi corruptique erant: vt hoc velut antidoto ſeſe aduerſum leges & iudicia ſalutaria ad publicæ quietis perturbationé munirent, & vt in vitam bonaque plurimorum inuolarent: ea audacia & fiducia, vt nullum vitiorum genus reperiri poſſit, cui non ipſi indulſerint: & vt maximè à iudicibus ſecularibus capti, ad iudices eccleſiaſticos remittantur, & ſimul iudicium caſus priuilegiati reſeruetur, nihilominus non ideo eius aliquid fit, ſed omnes impunè euadunt: qua re iuſtitiæ, & ſeueritatis vigor peruertitur, & impeditur: Procedente tandem tempore re ad eam confuſionem delapſa, vt vlterius procedere eorum nequitia nequiret, tandem huic rei adeò bene proſpectum eſt, vt non niſi feliciſſimè res ceſſerit. Nouiſſimè plurimis Curiæ Arreſtis ſuper huiuſcemodi fori præſcriptionibus dictum fuit: iudicatumque aduerſus huiuſcemodi ſceleroſos, quodcunque tandem eorum priuilegium ſit, iudices ſeculares in cognitione Regia, & priuilegiatis delictis quorum rei eſſent, ad pœnam vſque incluſiuè procedere debere: & poſthæc ſi res poſtularet communis delicti nomine ad iudicem ſuum remittendos. Arreſta quoq; hac de re data ſunt, data ſunt aduerſus Wilhelmum Pellinierum citatum ad ſeſe coram ſiſtendum: & aduerſus quendam Boazium ſimile Arreſtum aduerſus Iuanné Riguletum Clericum tonſuratum, id poſtulante D. Lucio Procuratore Catholico Regiæ in Tournelea Camera criminali quã *Rotulam* vocant. 23. Auguſt. 1549. qui in Arreſtis ſuis huic rei fidem facit: rémque ſimiliter omnino narrat. In Curia Burdegalenſi agitatum fuit, ſuper iure forum reuocandi, quod Amanuenſis Oſtiarij prædictæ Curiæ, ſeſe clericum tonſuratum dicens, quique adulterij cum Domina ſua admiſſi accuſatus fuerat, poſtulabat: oſtiarius quippe qui accuſator erat vt ius reuocandi forum impediret, aiebat, de delicto priuilegiato agi, eo quod eſſet in regis tuitione quam *ſaluaguardiam* vocant, literis ſibi indultis quas *committimus* vocant, vbi clauſula hæc eſſet *itemque vxorem eius, familiam,* &c. Cæterum ex iniuria admiſſa Clericum huius ſaluaguardiæ infractorem eſſe: ac proinde iuriſdictioni Regiæ ſuppoſitũ, *per legem primam* §. 1. *ff. ſi quis ius dicenti non obtemperauerit*, *& legem ſed ſi per Prætorem* §. *fin. ff. ex quibus cauſis maiores.* Amanuenſis contra ſeſe priuilegio clericali tuebatur, cui prædicta ſaluaguardia non derogaſſet: neque enim prout requirebatur, ſibi eam fuiſſe intimatam, ſeu ſignificatam, prout dicit Ioannes Faber *in lege denunciamus Cod. de his qui ad eccleſ. confug.* per *legem ſi poſtulauerit*, §. *iubet. & §. ratio ff. de adulter.* Arreſto prædictæ Curiæ dictum fuit, poſteaquam adulterij conuictus fuit, agi de delicto priuilegiato: eiuſque nomine in multam quinquaginta librarum Regis ſeu fiſci commodo, condemnatus fuit, & in centum libras parti adquirendas: & communis delicti nomine ad Archiepiſcopum Burdegalenſem remiſſus: eiúſve vicarios, quos delegare eam in rem cogeretur. Pronunciatum fuit hoc Arreſtum 7. Decembr. 1523.

Saluaguardia infracta.

Vide Lucium *lib. 2. tit. 2. Arreſto* 18. Vide *& Arreſtum* 54. *infra*, & Boerium *deciſ.* 297.

XXXV.

Clericus accuſatus criminis priuilegiati, reſpondere cogitur & quæſtioni ſubiici poteſt.

Septima Septembr. 1532. in Camera Criminali axioma hoc conſtitutum fuit: Quoties Clericus criminis alicuius, vt loquuntur, qualificati accuſatur, cuius ratione ſi verificatum id & probatum fuerit, Clericali priuilegio priuandus veniat Iudici ſeculari, coram quo conuenitur, permitti Clericalis priuilegij pro tempore rationem nullam habere, vſque quo proceſſus penitus fuerit inſtructus, itémque quæſtioni eum ſubiicere poſſe ad eruendam criminis cuius accuſatur, veritatem. Hoc axioma eſt mos, & conſuetudo aduerſus iuris diſpoſitionem inolita, eò quod Presbytero & Clerico per quæſtionem ſeu tormenta grauamen irreparabile infertur: & ideo niſi crimen qualificatum bene probatum fuerit, de iure quæſtiuni ſubiiciendi non ſunt.

Forma proceſſus criminalis ſuper Eccleſiaſticum, ab ipſorum iudicibus ſimul & Regiis.

Huius Arreſti tempore, itémque conſtitutionis Molinenſis *artic.* 39. & declarationis ad prædictam conſtitutionem *art.* 7. Iudices Regij promiſcue de delictis priuilegiatis aduerſus perſonas Eccleſiaſticas iudicabant, antequam eas delicti communis nomine iudicibus Eccleſiaſticis relinquerent, committerent: Verum huic rei poſtea derogatum fuit conſtitut. Melodunenſi in Cleri Francici fauorem promulgata, anno 1580. *art.* 8. qua dictum fuit: Iudicium criminale aduerſus perſonas eccleſiaſticas delicti priuilegiati nomine coniunctim peragendum: tum à iudicibus eccleſiaſticis, tum à iudicibus regiis; ſic quidem vt hi ad locum iuriſdictionis Eccleſiaſticæ ſeſe conferre debeant, vbi accuſati iudicium ſimul peragant, vnoquoque actuarium ſuum habente: de in ſinguli ſeparatum iudicium ſuum ferant, & pronunciét: neque poteſt iudex eccleſiaſticus incarceratum relaxare, quàm prius de delicto priuilegiato iudicatum fuerit. Curia cum remittit, vel reſtituit Presbyterum accuſatum iudici ſuo eccleſiaſtico, ita remittere conſueuit, ſub

hac

Digitized by Google

hac lege, vt iudex eccleſiaſticus ſimul & Regius præſentes adſint in iudicio, neque quicquam abſente regio agatur. Et Officiali interdicit ne accuſatum carcere relaxet, citra Iudicis Regij decretum, idque ad curiam perferatur: prout decreuit in Camera Criminali, 22. Febr. 1586. inter Maceum Durantium Decanum Eccleſiæ collegialis de la Val veneſie) accuſatum appellantem perorantibus I. Chouuelino & Roberto, prout ipſe refert *lib. 1. rer. iudicat. cap. 6.* Delicta priuilegiata ſeu caſus regios, de quibus iudices regij cognoſcunt excluſis aliis enarrantur à D. Choppino *lib. 2. de domanio, tit. 6. & 7.* & à me plenius *lib. 12. collectionum mea cap. 67.* I.C.

XXXVI.

S. Martini de Campis conuentus exemptus ab Epiſcopo.

Penultima die Maij 1377. declaratum fuit, Religioſos conuentus S. Martini de Campis, qui Abbatiæ Cluniacenſi reſpondent Officiali Pariſienſi ſubiectos non eſſe. Eapropter duo ex his accuſati & incarcerati Arreſto reſtituti fuerunt Priori prædicti conuentus, qui de iis iuxta eorum iura & conſuetudinem cognoſceret.

Multæ aliæ ſunt Eccleſiæ cathedrales, Abbatiæ, Prioratus, Canonici, Cappellani, Vicarij & Monachi in Francia qui à iuriſdictione Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, eorundemque Officialium, ex Pontificum priuilegijs immunes ſunt. vide *notata ad Arreſtum tertium tit. 3.* I.C.

XXXVII.

Iudex Laicus poteſt iubere afferri geſta criminalia coram officiali ex cauſa.

Quidam nomine Amblardus Clericus non coniugatus vſus armorum & interfecti Procuratoris Officij Ducis Aruerniæ qui erat in ſaluaguardia ſeu tuitione regis reus eo nomine Claromontij incarceratus, poſteaquam de eo cognitum fuiſſet, & poſtrem iam ſententia Officialis Claromontani liberatus fuiſſet, mox delicti priuilegiati nomine à Magiſtratibus ſecularibus retractus prædicta ſententia tueri ſeſe intenderet, ea non obſtante in eius iudicio porro per rectu ſuitus eo nomine appellat, & admittitur in Parlamẽto Pariſienſi: inibi Regij (id eſt, regis iura tuente, ſeu fiſci, publicæque vtilitatis) poſtulant proceſſum ſeu geſta Officialis ſuper quibus ſententia manauerat ad Curiam afferri. Quod quidem Arreſto anno 1394. prædicto appellatori iniunctum fuit, iuxta *capitulum quoniam contra falſam de probat.* Is quoniam exploratum haberet ea re ſibi non conſuli, quantum potuit diſtulit. Poſtremum cùm in eo ſe cõſtitutum videret, vt moras nectere amplius non poſſet, à Rege reſcriptum indulgentiæ impetrauit, quod Curiæ obtulit, confeſſus homicidium à quo abſolutus fuerat. Quare Curia euidentem Officialium corruptelam perſpexit, qui de re pecuniæ emungendæ animo non etiam iuris exercendi cognouiſſent aduerſus *textum legis ſi quemquam Cod. de Epiſc. & Cler.*

XXXVIII.

Literæ tonſurales exhiberi debent ab eo qui fori præſcriptionem opponit.

Pedemontanus quidam Clericali veſte amictus delicti nomine captus fuit, & à poſtulata ad iudicem eccleſiaſticum fori reuocatione Arreſto Pariſienſi depulſus eò quod nõ exhiberet literas tonſuræ ſuæ, anno 1385. quod omnino facere in buna forma tenetur, prout Bartolus ait *in l. ſi qua per calumniam, Cod. de Epiſc. & Cler.* & Baldus in *cap. dudum 1. de electio.* Et nihilominus tamen, ſi teſtibus id probare potuiſſet, vt maximè ſingularibus, ad eam rem id ſuffeciſſet, vt ait Angelus in *l. a. §. diem, ff. quemadmodum teſtam. aper.* Poſtea iudicium de prædicto Pedemontano factum fuit, & Priori S. Martini de Campis condemnatus fuit in 43. marcas argenti: itemque in ſedecim marcas, quinque vncias, & quindecim ſtellinas, vel eorum æſtimationem, quam à fratre Ioanne Talantio prædicti loci Religioſo comparauerat è capulo prędicti S. Martini à Religioſo ſubtractam, & prædicto Pedemontano iuſto pretio & præſente pecunia venditam, ita vt eius argẽti partem in maſſa liquefacta prędictus Pedemontanus adhuc haberet: & idem tamen allegaret, prout veriſimile erat, vnde argẽtum illud fluxiſſet, ſibi non conſtare. Culpa tamen eius in eo erat, quòd argentum illud à prædicto monacho noctu emiſſet, qui habitu ſeculari in domum ipſius veniſſet, & quod ſulci adhuc quidam apparuiſſent in capitibus imaginum, quod ipſe deferre ſeu reuelare debuerat. Ac præterea condemnatus fuit in multam 40. librarum regis ſeu fiſci commodo.

Verum literæ tonſurales teſtibus probari poſſunt.

Verum teſtibus literæ tonſurales amiſſæ probari poſſent, vide Guidon. Papæ *deciſ. 474.* Olim ſatis erat, videre literas tonſurales, Gallus q. 161. verum hodie ex Cõſtitutione Molinenſi *articulo 40.* & Ruſcinonenſi *articulo 11.* tonſura ſeu tonſuræ probatio non ſufficit, ſed vt clericaturæ priuilegio, quod *primo regium fori Eccleſiaſtici* dicitur frui quis poſſit, vt minimum ſubdiaconi gradum obtinere quem oportet, vel Clericum eſſe actu reſidentem & beneficium ſuum tenentem in Eccleſia in qua conſtitutus eſt. I.C.

XXXIX.

Clerici tuitionis infractæ & vſus armorum rei ſure præſcriptione vti non poſſunt.

Wilhelmus Peſſelantius, & Ioannes Marbotus Clerici tonſurati, & delictorum priuilegiatorum conuicti, puta, vſus armorum, ſaluaguardię ſeu tuitionis infractæ, & ſimilium, iudicati fuerunt Arreſto Tholoſano: ſcilicet prædictus Peſſelantius primus propter facti atrocitatem pro Laico habitus, & ad ſuſpendium condemnatus fuit: Marbotus autem multa centum librarum Regi ſeu fiſco vindicandarum cõdemnatus fuit, quam vſquequo ſolueret carcere contineretur, tum Officiali ſuo redderetur, qui de delicto communi cognoſceret, ea lege ne eum dimitteret, niſi ſoluta prius prædicta multa: alioquin Officialem ipſum eo nomine conueniendum: iuxta opinionem Ioannis Fabri in *l. addictos. Cod. de Epiſcop. audientia* & datum fuit prædictum Arreſtum, 4. Martij 1454.

XL.

Clericus deliquens in habitu ſeculari & ſine tonſura.

Arreſto Burdegalenſi, 22. Auguſt. 1554. iudicatum fuit, Presbyterum qui capto conſilio fratrẽ ſuum occiderat, atque in habitu ſeculari, & ſine tonſura repertus fuerat, non poſſe priuilegium clericale obtendere, iuxta opinionem Hoſtienſis. Abbat. Antiq. And. & Anto. Butrig. *in ca. perpendimus, de ſenten. excomm.* & Petr. de Anchar. *in c. ea quæ de regul. iur. in 6.*

V. Guid. Pap. *Deciſ. 138.*

XLI.

Clericus & presbyter internecino vtens fori præſcriptione vti non poteſt.

Alio Arreſto Burdegalenſi 14. Ianu. 1529. quidam Ioannes Regis Clericus accuſatus conduxiſſe aliquem qui eum cuius vxorem adulterio polluebat cæderet, quique cùm verberare tãtùm deberent eum interfecerunt. Presbyterali priuilegio depulſus eſt, & punitus, & iudici ſeculari ad eũ pœnæ ſubiiciendum redditus, vt maximè repertus & captus in habitu Presbyterali fuiſſet, & tonſuratus: quia ſcilicet de homicidio agebatur ſeu de internecini crimine: quo ſanè caſu etiã Epiſcopus à iudice ſeculari puniri poteſt, per *textum in c. 1. de homicid. lib. 6.* Id genus enim Prælati

habentur ipſo iure pro degradatis : & id tenent Bald. & Angelus in *l. non ideo minus C. de accuſat.* Poſtea ſententia Seneſchalli Burdegalenſis prædictus Regis morti addictus eſt : qui à mortis ſententia appellauit, ſed Arreſto, quod datum 13. Maij, 1529 prædicta ſententia confirmata fuit. In cuius Arreſti conſultatione quinque è dominis Iudicibus fuerunt, qui vnà cum D. primo præſide cenſebant, prædictum Regis iterum quæſtioni ſubiiciendum eſſe eò quod in confeſſionibus ſuis variaſſet: iuxta opinionem Baldi in *l. bona fidei verſ. item quæro, de confeſſione Cod. de exercitur.*

Deſumptum ex Boerio *qu. 69. num. 18.* Vide Ant. Capic. *Decij. 112.* Mayn. *lib. 1. qu. 7.* I.C.

XLII.

Clericus captus in habitu non clericali fori præſcriptione vti non poteſt.

Clericus tonſuratus nõ coniugatus, & in alio quàm clericali habitu captus, pro illa vice forũ declinare non poteſt, neque priuilegio vti: Gloſ. in *c. tranſmiſſa verſ. poſt paſtio, de elect.* & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1384.

Hoc ipſum Arreſto Curiæ iudicatum fuit in Curia patrie dali, ſeu criminali 21. Ianuar. 1576. in appellatione quam interpoſuerant Clerici reperti in veſtibus rubeis diſſolutis, & perſonati, ſeu laruati à Locumtenente criminali Andegauenſi, & multæ ſubiecti fuerunt, I.C. Vide infrà *Arreſtum 47. & in Appendice* illud quod datum 10. Ianuar. 1578.

XLIII.

Clericus falſi inſtrumenti à ſe producti accuſatus fori præſcriptione vti non poteſt.

Presbyteri & Clerici, ſi in cauſa ſeculari, de qua ipſi litigant, falſa inſtrumenta, vel fraudulenta producant, coram iudice laico reſpondere coguntur: vt per Speculatorem *in tit. de crim. falſi, in princip. §. 3. verſ. S.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Wilhelmum Guippie mercatorem Pariſienſem, anno 1386. Poſtea cum de hac ipſa re ageretur & de Presbytero quodã, qui cùm interdicto experiretur, & rem immobilem quandam peteret coram iudice laico falſum contractus inſtrumentum produxiſſe accuſatus, cúmque fori reuocatione ei denegata appellaſſet, Curiæ Pariſienſi negotium faceſſiuit, quæ rem ampliauit: & per prouiſionem, ſeu interim decreuit, Iudicem à quo quantum ad prædictum priuilegium pertinet non obſtante oppoſitione aut appellatione quacunque in cognitione porro pergere debere 29. Auguſti 1545. D. Marillacus Aduocatus Regius in eam ſententiam quodammodo propendebat, vt ad Officialem remitteretur, ea tamen lege, vt iudex laicus iudicio adeſſet.

XLIV.

Idem.

Iudex laicus Presbyterum laicum, ſiue clericum conuictum falſa inſtrumenta vel acta in iudicio quodã coram iudice laico vſurpaſſe punire debet: & ita Arreſto Pariſien. Prior S. Martini de Campis, & Abbas Burgidei, qui in Curia acta quædam falſa vſurpauerat, in trecentas libras multæ nomine fiſco quærendas condemnatus fuit, quæ quidem ex eius reditu temporali caperentur : ac præterea officiis regiis exauctoratus, atque in poſterum ab iis capeſſendis excluſus: menſe Nouembri anno 1388.

XLV.

Tuitio à Clerico infracta, delictorum priuilegiatorum & caſuum Regiorũ numero eſt.

Iudex ſecularis de tuitione ſeu ſaluaguardia infracta extra ordinem cognoſcit aduerſus Clericum. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Canonicum quendam Lugdunenſem, cui nomen Alby: etſi hoc de iure quodammodo durum ſit, per ea quæ notat Franciſcus de Zabarellis *in cap. perpendimus de ſentent. excomm.* Nihilominus tamen generali Franciæ conſuetudine ita ſemper obſeruatum fuit.

XLVI.

Clericus ab officiali abſolutus, iudicari rurſum à Laico poteſt.

Etſi Officialis, ad quem Clericus à iudice ſeculari delicti communis cauſa remiſſus fuit, citra præiudicium delicti priuilegiati prædictum clericum à prædicto delicto communi abſoluerit, iudex ſecularis nihilominus poſt hanc abſolutionem de eo iudicium inſtituere poteſt, eumque delicti priuilegiati nomine condemnare. Et ita factum fuit aduerſus Clericos quoſdam, qui remiſſi & abſoluti à tuitionis regiæ infractę crimine fuerant : hi quippe nihilominus Arreſto Pariſienſi, anno 1394. in multam centum librarum fiſci commodo condemnari fuerunt : ac præterea in trecentas libras, aduerſarij commodo : ſic vt vſquequo, prædictas ſummas ſoluerent, carcere coërcerentur.

Deſumptum ex Imberto *Inſtit. lib. 3. c. 9.* & ex Arreſto quodam quod ſtylo Parlamenti ſubiectum eſt, *Arreſto 42.* & e Ioannis Galli *qu. 172.* I.C.

XLVII.

Clericus à iudice laico relegatur.

Clerici ex iuris communis diſpoſitione exilio damnari à Iudicibus ſecularibus non debent *ca. 2. de cleric. excomm.* Ex conſuetudine tamen eis Regno pro criminis qualitate interdici ſolet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro tribunali ſedente Dom. Pręſide Santandreano, aduerſus quendam Clericum qui nominationes quaſdam falſauerat, quod pronunciatum vigilia Feſti Beatæ virginis quod in Auguſtum menſem incidit, anno 1548.

Clericus coniugatus in habitu non clericali deprehenſus fori præſcriptione vti non poteſt.

Claudius Marbodus pellio Gratianopolitanus Clericus coniugatus, & non bigamus, quòd Notarium quendam Gratianopolitanum, cui nomen Raymundo Fabri, ex inſidijs & penſo conſilio occidiſſet, à iudicibus ſecularibus repertus in tonſura ſua veſte breui circa collare præſecta & circa humeros ſinuoſa amictus, pileo è pilis prolixioribus captus fuit, & cùm ab Epiſcopo vindicaretur, ei denegatus fuit, decretúmque iudicium à prædictis iudicibus temporalibus ei peragendum : nempe quia in habitu Clericali ſcilicet repertus non fuiſſet: per *caput quoniam de vita & honeſt. Cleric. & Can. penult. 23. diſtinct.* Ita dictum fuit Arreſto Gratianopolitano 9. die Auguſti 1457.

Differẽtia Clericorum circa habitum ſeu veſtem.

Aliud foret in Clerico non vocato *cap. in audientia, & cap. contingit. de ſentent. excomm.* hoc caſu quippe maior habitus diſſolutio requireretur, & faciliùs coniugatus priuilegium ſuum amittit.

Deſumptum ex Guid. Papæ *Decif. 138.*

XLIX.

Clericus non coniugatus, propter homicidium Aduocati, morti addictus.

Clericus quidam tonſuratus non coniugatus conuictus occidiſſe V. Cl. Raymundum Ioannem Aduocatum in Curia Parlamenti Tholoſani, Arreſto pariter Tholoſano 11. Septembris 1469. corrogatis omnibus Conſiliariis tam Eccleſiaſticis quàm Laicis, priuilegio Clericali ſuo depulſus eſt: decretúmque, eum iuxta criminis qualitatem nullo prædicti priuilegij reſpectu habito, iudicandum. Et verò poſt hoc Arreſtum aliud Arreſtum ſuper iudicio prædicti Clerici à iudicibus ſecularibus emanauit, quo morti addictus fuit.

Maynardus *lib. 1. qu. 25.*

Curia

Digitized by Google

L.

Pignorum ſependrium beneficij capio ad Iudicem Regium Laicum ſpectat.

Curia capere reditus temporales beneficiorum poteſt, ac præterea patrimonium Prælatorum, qui aut recuſant, aut differunt nimio plus quam par eſt Arreſtis, & decretis Curiæ parere. Et verò eam in rem Arreſtum Pariſienſe extat in exemplum huius ſeueritatis datum aduerſus Epiſcupum Rhotomagenſem die 5. Auguſti, 1373.

Lucius *lib.2.tit.2. Arreſto 6.* Vide *in appendice Arreſtum* 21. Martij, 1571.

L I.

Curiæ ſupremæ Iudices Curis in delegantibus, et non etiam alij iudices.

Non licet iudici regio, ſed ſupremis tantùm Curiis ſeu tribunalibus ſuper fori præſcriptione iudicando, aduerſus Clericum accuſatum decernere vti Epiſcopus delegare quendam cogatur, qui de prædicto accuſato cognoſcat ſeu iudicet, *l.eum qui iudicare. ff.de iuris,dict. omnium Iudicũ.* Alia ſcilicet ratio eſt Curiæ, quæ corpore Eccleſiaſticorum, & Laicorum conſtat. Et ita iudicatum fuit Arreſto. 26 Ianuar. 1532.

Quod ſi Epiſcopus id facere renuat, aut differat poſtea quam ei ſignificatum eſt, Curia quendam ex Officio delegare conſueuit: prout refert Dom Maynardus de Curia Tholoſana *lib.1. Reſponſ.ca.*25. I.C.

L I I.

Rationes Hoſpitalis coram Iudice Laico reddenda.

Rector ſeu Oeconomus hoſpitalis Presbyter coram Iudice Laico rationes reddere debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Rectorem quendam ſeu Oeconomum hoſpitalis Vxellodunenſis qui remitti ſeſe ad Officialẽ ſuum poſtulabat, 15. Decemb. 1544. Dictũq; fuit prędictũ Rectorẽ, ſeu Oecunomũ rationes ſuas corã Locũtenente redditurũ eum eo Capitulo, quod patronatus ius ſibi vindicabat, itémque Procuratore regio, & Scabineo ciuitatis Aduocatis: Et quoniam notoriæ quædam ſeu elogia à D. Mariliaco Aduocato Regio aduerſus prædictum Rectorem ſeu Oeconomum recitata fuerunt, eorum nomine ad Officialem ſuum remiſſus eſt: interim tamen momentario remedio, ſeu vt voeant, per prouiſionem eligendos à Seabinis duos viros probos quibus adminiſtratio committeretur, & in quorum manus inſtrumenta traderentur: rationibus ab iis poſtea reddendis, exemolo tutoris ſuſpecti, §. *ſi quis autem. Inſt. de ſuſpectis tut.* & iuxta concilium Viennenſe: quod continetur Clementina *quia contingit. §. vt permiſſa de relig. domib.*

Hoc Arreſtum, & præcedens aliud, quod datum Maioribus diebus Andegauenſis, vna cum quæſtione illa, ad quem ſpectet rationum reddendarum hoſpitalium, & ſartorum tectorum audientia plene tractatur, *cap. 12. collect. mea.* I.C.

L I I I.

Epiſcopi, quorum diœceſes per varia Parlamenta ſunt, officiales peregrinos in ſingulis Parlamentis conſtituere debent.

Viceſima ſeptima die Maij, anno 1541. ſecundum alia Arreſta, quæ tum allegata fuerunt, mãdatum fuit Epiſcopo Burdegalenſi, ſub pœna decem mille librarum Pariſienſium, vt Vicarium in diſtrictu Pariſienſi delegaret, qui de cauſis diſtrictus ipſius cognoſceret: alioquin hoc non facto licere litigatoribus coram quocumque libuerit prædicti diſtrictus metropolitano litigare, vel etiam Iudices à Papa impetrare.

Rex Franciſcus Primus, vt diſtractioni diſtrictus ab vno Parlamento ad aliud occurreret, Edictum promulgauit anno 1542. quo conſtituit, Archiepiſcopum Burdegalenſem, eiúſque ſucceſſores perpetuum Vicariatum bonis viris quibuſdam idoneis & peritis in ciuitate Pictauenſi conſtitutis committere oportere, qui ſcilicet de omnibus appellationum cauſis cognoſcerent quæ fierẽt ab officialibus Diœceſeon & diſtrictuũ Pictauiẽſis, Mailezenſis, Luconenſis, Engoliſmenſis, qui ſanè ſunt in diſtrictu Curiæ Parlamenti Pariſienſis, vt ita ſubditi ipſius in prædictis Diœceſibus appellat onum cauſas perſequi in ciuitate Burdegalenſi non cogantur, neque alibi quàm in prædicta ciuitate Pictauenſi, quæ ad diſtrictum Parlamenti Pariſienſis pertinet. Eáque conſtitutio poſteà renouata fuit conſtitutione Molinenſi *art.* 76. & ad omnes Prælatus, Archiepiſcopos & Metropolitanos huiuſce Regni extenſa fuit. Super hoc agitata fuit quæſtio, vtrum Epiſcopus Auguſtodunẽſis (qui ſanè eſt in diſtrictu Parlam. Burgũd) poſtquã conſtituit Molinis in Borbonius quod eſt ſub Parlamẽto Pariſienſi, Vicarium ſuum & Officialem peregrinum, vtrum inquam poſſit alium Iudicem ſpecialem delegare, eùmque Auguſtodunum mittere, ad cognoſcendum de accuſato quodam e Diœceſi ſua, ſed in diſtrictu Pariſienſi commorante? Et vero Arreſto Curiæ cum N. Vicinus Presbyter ab huiuſcemodi delegatione tanquam ab abuſu appellaſſet: patente velo 11. Februarij 1602. partes quantum ad appellationem ſpectat iudicio liberatæ ſunt, appellator vero ad Officialem peregrinum Molinis remiſſus fuit Choppino iuniore & Peleo perorantibus: quorum hic Arreſtum refert ipſum *in Actionibus ſuis Forenſibus c.* 37 I.C.

Curia Pariſienſis appellans tanquam ab abuſu.

L I V.

Iudex Laicus & Eccleſiaſticus ſeparatim iudicare debẽt.

Eo ipſo die Curia improbauit, quòd aduerſus Clericum vel Presbyterum ad Officialem ſuum remiſſum, ſalua cognitione & iudicio de delicto priuilegiato tam Iudex Regius ſuper prædicto delicto priuilegiato quàm Officialis ſuper delicto communi coniunctim iudicium haberent, inſtituerent, & vno elogio iudicarent: ideóque prohibitum, ne deinceps id fieret amplius, & mandatum, vt ſecretis ſeu ſeparatis elogiis iudicium ferrent. (v. Arreſtum 24.)

L V.

Iudices Eccleſiaſtici in criminali iudicio conſtitutionem Regiam ſeruare debent.

Nondum hactenus liquidò definitum eſt, vtrum Iudex Eccleſiaſticus in proceſſu ſuo criminali, formam Regiæ conſtitutionis, quæ ſancta & è viſceribus Iuris tum ciuilis tum Canonici petita eſt, ſeruare debeat? Et nihilominùs tamen Domini Actores Regij in Parlamento Pariſienſi ſæpe ſunt proteſtati, huiuſcemodi Iudices prædictam conſtitutionem ſequi debere: ſæpéque poſtularunt, id iis mandari, eóſque moneri, ni id facerent, ſeſe ſibi conſulturos appellatione tanquam ab abuſu. Ab hoc tempore iudices hanc viam & rationem ſeruare cœperunt: vt ſanè debent, neque etiam melius quidquam facere poſſunt.

Hac de Quæſtione integrum caput contexui 8. *quæſtionum mearum notabilium.* I.C.

L V I I.

Clericus domo pignori iudicali capta migrare & ſupellectilẽ efferre coactus.

Aduerſus Illuſtriſſimum Franciſcum de Rohan Archiepiſcopum Lugdunenſem, qui Arreſto in ſummam quandam condemnatus fuerat, eámq; ſoluere renuebat, dictum fuit Arreſto Pariſiẽſi, eius immobilia capi, ſequeſtro poni, iiſq; adminiſtrandis Curatorem præponi oportere, eúmque domibus ſuis migrare cogendũ, ſuámque ſupellectilem efferre. Quod ipſum poſtea quique alio Arreſto aduerſus alium quendã pariter contumacem factum fuit. 4. Maij 1537.

L V I I.

Quæſtio ſuper matrimonio inter tert. aperſonas, iuriſdictionis ſecularis eſt.

Controuerſia vtique ſuper matrimonio Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ eſt, & coram Iudice Eccleſiaſtico agitari, iudicari debet: Verùm id

tum demum obtinet, cùm huiuſcemodi controuerſia inter ipſum ſponſum & ſponſum agitatur: alioquin, ſi pater & mater aut alteruter eorum vna cum ſponſo & ſponſa citētur, vt reſponſuri ſuper promiſſionibus quas fecerunt conſummandi matrimonij ergo, veniant, tum hoc caſu prædicti pater aut mater, vel etiam tertius ſeu extraneus aliquis aduerſus Iudicem Eccleſiaſticum præſcribere ſeque ad Iudicem ſuum & Laicum remitti poſtulare poſſunt: vel etiam ad Curiam tanquam ab abuſu appellare poſſunt à literis videlicet citatoriis. Et verò huiuſcemodi appellatio in Parlamento recipi, & pro appellantibus iudicari ſolet: prout refert Imbertus in *Enchiridio, in verb. c. ſi diligenti: extra de foro competenti.* Vide quæ notantur ad *Arreſtum* 11. *tit.* 4. *& Arreſtum* 3.

LVIII.

Seditio inter laicos ſuper rebus Eccleſiaſticis, iuriſdictionem non immutat.

In ſacra pompa quadam ſuper capparum geſtatione tumultu & ſeditione exortis, plagæ quædam non leues inflictæ fuere: Officialis, ad Promotoris poſtulationem hanc in rem inquiri facit, inſtātibus læſis: Quidam laicus eo nomine perſonaliter citatus is Officiali allegat, eum in ſe cognitionem ſeu iuriſdictionem non habere, atque ideo for præſcriptionem opponit: Eius ratione non habita, quinimò repulſa: iudicio ſeſe ſiſtere & procedere iubetur: Is non appellat: verùm ad Iudicem ſuum & ſæcularem ſeſe cōfert, à quo literas & mandatum impetrat, quibus mādatur, interdici oportere Officiali ne ſuper ea re de qua ageretur cognoſceret, vlteriuſue pergeret parte altera literis illis exprimitur, huius rei cognitionem ad Iudicem ſæcularem, non verò ad prædictum Officialē ſpectare. Qui inſtabat ad Curiam appellat, & impetrationem ac executionem prædictarum literarum inſinuari facit. Cauſa vtriuſq. perorata Arreſto vltima die Decembris 549. dictum fuit, bene indultas literas à Iudice ſæculari: benè executorem exequutum: malè ab appellatore appellatum: eòque idem in expenſas cauſæ appellationis & in multam condemnatus. In hac cauſa monebat D. Marillacus Aduocatus Regius, prædictum appellantem antequam appellaret, debuiſſe ſe coram Iudice Laico ſiſtere, eique quod vellet qood putaret ingerere: & tum, ſi nulla eorum ratione habita quid decreuiſſet, appellare potuiſſe. Subiecit nihilominùs, inſpecta penitus re, dici decerni oportere, eam ad iuriſdictionem & notionem officialis non ſpectare: de ſimplici quippe rixa & de ſeditione agi, quæ inter ac non etiam de re in contemptum Eccleſiæ, & ſacramentorum facta.

Vide Arreſtum 13. *tit. ſuperiore.*

LIX.

Deſloratio virginis commiſſa Laico ad iuriſdictionem officialis non pertinet.

Stuprum & copulatio carnalis in virgine vel muliere à viro merè Laico admiſſa, non id efficere poſſunt, vt Laicus coram Iudice Eccleſiaſtico conueniri poſſit: Nam ſi eam deſpondere recuſet, ad id hactenus obligatur, vt eam dotare, quo virum inueniat, ſi virgo fuerit eamque deflorauerit, cogatur, partumque agnoſcere & exhibere, & parienti impenſas præbere: Quæ ſanè omnia ſæcularia ſunt, neque quidquam in his eſt qood ſit Eccleſiaſticæ notionis: Niſi forte ageretur ſuper promiſſioobus matrimonialibus, quæ ad Officialem ſemper remittendæ ſunt. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 28. Iunij 1534. pro Grugelino appellante ab Officiali Andegauenſi ab vna parte, & Marguarita Porcbetta appellata.

Deſumptum hoc ex D. Magiſtr. *tractatu de appellationibus tanquam ab abuſu cap.* 6. I. C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

Eccleſiaſticus conductor appellans à denegatione ſiuem renouatione.

VIgeſima ſeptima Ianuarij 1581. Arreſto Cameræ Patricidalis aduerſus quendam nomine de Vaux, perorante Loyſellio, qui etſi Eccleſiaſticus aſſereretur, à corporis captura aduerſus ſe tamen decreta appellauerat, porro ideò decreta eo quòd aſſereretur conducto cenſu quodam in Glatiniaco propè Vallem Galiēſem, peſſimè in eo verſatū: item, quòd adulterij accuſaretur: Poſteaquàm igitur appellator adquieuiſſet, Curia decretū capturæ perſonalis in citationem perſonalem commutauit, & iudicium de eo habendum decreuit, integro manente iure, appellantem criminis conuictum poſteà Iudici ſuo Eccleſiaſtico reddendi, ſi adulterij cauſa id poſtularet. B.

Lucius *lib. 2. tit. 2. Arr.* 15. *&* 16. *lib.* 18. *t.* 5. *Arreſt.* 38. Iudex Eccleſiaſticus pœnam aliquam pecuniariam etiam pro crimine imponere non poteſt *cap. licet de pœn.* nec pro contumacia *cap.* 1. *de dolo & contumac.* nam alioqui multam hanc in finem ſeu commodum ſuum verſurus videri poſſet, quod ei non licet. *Archidiac. in cap. venerabilis de ſentent. excomm. in* 6. Peleus *Actionum Forenſium lib.* 2. *Arr.* 38.

II.

Obſeruantia tranſactionis coram Actuario Eccleſiaſtico celebratæ.

Si tranſactio corām Actuario Eccleſiaſtico inter perſonas Eccleſiaſticas & de rebus Eccleſiaſticis, celebrata ſit, ad eius obſeruantiam corām Iudice Laico agi poſſe iudicatum ſuit: & cū ita definitum fuiſſet, appellatioque ſecuta fuiſſet, appellator in multam & expenſas condemnatus fuit 28. Februarij 1566.

III.

In cauſa matrimoniali, dāna & intereſſe à Iudice Laico adiudicantur.

Iudex Eccleſiaſticus ſuper fœdere matrimonij cognoſcere poteſt: ſed in caſum diſcidij ſeu repudij non poteſt parti læſæ damna & intereſſe adiudicare, ſed eum ad iudicem Laicum remittere debet. Iudicatum ita 9. Iulij 1578. aduerſus puellam appellatam, pro appellante, non potuiſſe Officialem de damnis & intereſſe conuentionum matrimonialium cognoſcere: parteſque ad Iudicem ordinarium remiſſæ fuerunt. Idem ſtatuendum de dotis æſtimatione & alimentis, etſi Iudex Eccleſiaſticus de cauſa matrimonij & dote cognoſcat. B. (v. *ſuperiore tit. Arr.* 4. *& ibi notata.*)

IV.

Papa de poſſeſſorio non cognoſcit.

Exorta controuerſia ſuper inthronizatione Archiepiſcopi, Abbatum & Priorum Senonenſium: eam ſibi Archidiacono prædictæ Eccleſiæ vindicante, cōtradicente autem Abbate S. Rhemigij, partibus contradictorio iudicio auditis, præiudicatum fuit, Pontificem non poſſe de poſſeſſorio cognoſcere, etſi petitorium immixtum ſit: partes ipſæ ad Dominos Iudices Libellorum ſupplicum remiſſæ fuerunt. B.

V.

Remiſſio Religioſi in caſu priuilegiato.

Etſi Religioſus quidam Monaſterij noui Pictauenſis

ctauienſis

Ganicoſis in habitu adſcititio & in via publica Regia armatus repertus fuiſſet, atque adeò res hæc ad Hierarchæ notionem ſpectaret, nihilominus cùm de ſtatu hominis liqueret, in cognitione ſuper appellatione à decreto capturæ, remiſſus fuit redditúsque Iudici Eccleſiaſtico videlicet, citra præiudicium tamen deiecti priuilegiati, cuius ergo Locumtenens ad Officialem ſeſe conferre debebit. [illegible] Februarij 1559. B.

VI.

Caſus, quo Presbyter coram Iudice Laico ſeſe ſiſtere non cogitur.

Iudex Laicus, ſi deceuerit Presbyterum capiendum & de Presbyteri ſtatu ſeu conditione appareat, vt primum ſit reuocatio petita fuerit, prædictus Clericus ad Iudicem ſuum remitti debet, ſaluo delicti priuilegiati caſu. Quòd ſi Presbyter talis ex conſ[illegible] decreto & notoria pro tali agnoſcatur [illegible] notoria ſit incompetentia, Presbyter non tenetur coràm Iudice Laico ſeſe ſiſtere, ideóque accuſator qui ſeſe iniuria affectum ait (ſi agit de iniuria verbis facta) Iudicem Eccleſiaſticum adire debet. Iudicatum Arreſto 5. Februarij [illegible]. B.

VII.

Clericus Laicâ iuriſdictione prorogare non poteſt.

Clericus Iuriſdictionem Laicam prorogare non poteſt, ſed in cauſa [illegible] priuilegium ſuum allegans ad Iudicem ſuum Eccleſiaſticum remitti Iudicique ſuo reddi debet: Nihilominùs tamen in expenſas proceſſuum ſponte factorum vſque ad exhibitionem literarum ſuarum tonſuralium, & ad ſoluendas ſportulas condemnandus venit. Arreſto anni 1531. B.

V. de Mayhandum [illegible] 14. I C.

VIII.

Ab[illegible] in [illegible] de præbenſio.

Cùm Abbas quidã in habitu [illegible] Aubet in Camera parricidali cõparuiſſet, præterquam quod partes ad forum ſuum remiſſæ fuerunt, decretum inſuper fuit, eum carceris limen ſubiturum: Præſide D. du Four 10. Ianuar. 1558. Gallotio aduerſus Briſſonium perorante. B.

IX.

Pignorũ bonorum temporalium beneficiorum capio [illegible] Iudicib. ſecularibus interdicta.

Quintadecima die Februarij 1571. in cauſa appellationis Pappatius, Decani Montis buſſonij, qui à decreto & conſequenter à captura Prioratus de Saueuſe, propter neglecta ſarta tecta, factus à Iudice D. de Conzeran appellauerat, appellationes & quod appellatum fuerat in iudiciũ deductæ fuerunt, dictũque male & nulliter decretum captum Dominum Conzeranum benè appellatum: ideóque in expenſas, damna, intereſſe decreti & capturæ relaxationem erga prædictum Priorem condemnatus fuit: Inſuper omnibus Iudicibus ſubalternis interdictum, ne decreta ad pignori capienda bona temporalia Beneficiorum, ſub ſpecie ſartorum tectorũ aut non reſidentiæ emitterent. Hoc ipſum iudicatum fuit 22. Martij 1572. B.

TIT. VI. QVANDO SEV Quibus caſibus Priuilegio Clericali derogatur.

ARRESTVM I.

Clerici artem inſtitoriam ſuo aduerſum & volens exercen- tes priuilegio ſuo carebunt.

PRima Clementina, *de vita & honeſtate Clericorum* vult, vnumquemque Prælatũ. Diœceſanos ſuos Clericos, ſi priuilegio Clericali frui velint, monere, vt honeſtè viuant, neque tabernariorum, macellariorum aliave vilia & inhoneſta officia exerceant, atque item, ne veſtem diſſolutam gerant: alioquin ſi non deſiſtant ſed in vitæ ſuæ tenore permittant, poſt huiuſmodi monitiones, declarantur priuilegium Clericalem amiſiſſe, ſiue coniugati ſint ſiue non coniugati. Curia Tholoſana videns hac parte quotidie peccari, Arreſtum dedit 22. Augusti 1453. quo mandatum fuit Officiali Tholoſano, vt prædictam Clementinam aduerſus Clericos Diœceſeos ſuæ ſæpius publicaret, propoſita pœna pignori capiendi bona temporalia Archiepiſcopatus ſui.

II.

Idem

Clericus tonſuratus ſiue coniugatus ſit, ſiue non ſit, officium exercens, priuilegio ſuo Clericali aduerſum eo vti non poteſt: neque quantũ ad hoc ſe ſub tutela Eccleſiæ eſſe dicere poteſt: vt ait Panormit. in *cap. tuæ nos [illegible] verbo & regularis. [illegible]*. Ac propterea Clericus quidam, quorundam delictorum accuſatus: in exercitio Chirurgiæ, vel in rebus ciuilibus quas adminiſtrat ad [illegible], coram Iudice Laico reſpondere tenetur, neque fori præſcriptionem allegare poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1524.

III.

Idem.

Secunda Octobris 1[illegible]2 in Camera vacationum pro [illegible], & vero ita obſeruatum fuit, in perſona cuiuſdam cui nomen Benedicto [illegible] argẽteæ aliquid in domo Domini [illegible] Præſidis accuſatus fuerat [illegible] exercentem [illegible] officium [illegible], maximè, cùm animalia [illegible], non ſuo priuilegio Clericali, vt maxime ab Epiſcopo aut etiã officiali non antè monitus fuerit, iuxta præſcriptum *Clementina Diœc[illegible] de vita & honeſtate Clericorum*: quæ requirit vt ter admonitus fuerit. Cæterum quod ſuperius dictum eſt, id ita intelligi oportet, [illegible] officium exerceat. Eiſdem dictum fuit altero adhuc Arreſto Pariſien. 16. Aprilis [illegible]. & tertio, quod dictum fuit nundinis diebus Mol in habitus [illegible] Octobris 1534.

IV.

Clerici decenter [illegible] non [illegible] habentur

Clerici tonſurati, veſtibuſque ordini conuenientibus amicti eſſe debent, alioquin priuilegio Clericali non fruuntur *[illegible] lib. 6. [illegible]* Sunt enim pro Laicis habentur, prout Gloſſa dicit *[illegible]*. Arreſti Tholoſani meminit, quo Clericus quidam coniugatus, caligas indutus virgatas vel variegatas, pro Laico habitus fuit, & ſuſpenſus ſtrangulatusque propter delictum quoddam commune, nulla priuilegij ratione habita.

V.

Clericus bis ad forum ſuum remiſſus, non vltra fori præſcriptione vti poteſt.

Clericus, qui iam bis ad Iudicem ſuum Eccleſiaſticum remiſſus fuit, non amplius tertia vice forum reuocare poteſt, verùm, tanquam vitæ inemendatæ priuilegio Clericali priuatur. Et ita quidem decretum fuit deliberatione habita in perſona cuiuſdam cui nomen erat Valeramni Ganchini qui Præfecto vrbico Pariſienſi ſeu eius Locumtenente, à quo condemnatus fuerat ad vindemiam furtorum quorundam quæ commiſerat nomine, appellabat. Fuit enim Præ-

dicti Præfecti vrbici Pariſienſis ſententia confirmata Arreſto, quod datum 9. Martij 1531. non obſtante priuilegio eius Clericali, à quo hac parte depulſus fuit. Id ipſum actitatū in perſona Io. Moterelli Aduocati Carnotenſis, vt maximè de nullis Officialis ipſius in ipſum condemnationibus appareret: ſiquidem ſi à prædicto Officiali ſuo abſolutus fuiſſet ab iis quorum nomine ad ipſum remiſſus fuerat, ipſe idem his facere debebat, non alius Et ita iudicatum fuit in Camera Patricidali, eáque vacationum tempore: Præſide D. Præſide Lizeto die Veneris 27. Septembris 1532. pro quo vide Panorm. in *cap. & ſi Clerici. col.* 14. *verſ. & circa hoc deind.* vbi defendit, frequentem lapſum & delictorum iterationem delinquentem plurimum adgrauare. *l. omnes Cod. de delator. lib.* 10.

VI.

Religioſus militans habitu militari, fori præſcriptione vti non poteſt.

Monachus quidam vagus in numeros militantes relatus, & ſtipendio militari accepto, veſte militari ſuccinctus propter crimen captus à fori præſcriptione & priuilegio Clericali depulſus fuit. Quod poſtea Arreſto Cameræ Patricidalis 2. Ianuar 1547. confirmatum fuit, ac præterea Monachus appellator in multam condemnatus.

VII.

Si Clericus miles à Papa rehabilitatus ſit, valde dubitatur, vtrum fori præſcriptione vti poſſit.

Clericus militiæ adſcriptus ſtipendio à Principe accepto, citra vllam aliam declarationem (iure ipſo ſcilicet) Clericali priuilegio excidit. Et ita de more in hoc Regno obſeruatur, iuxta opinionem Innocentii in *ca. fin. de Cleric. coniug. & cap. perpendimus de ſententia excommunica.* Niſi forte à Pontifice rehabilitatus fuerit, vt ait Hoſtienſis, & poſt eum Panormit. in *ca. ſicut dignum de homicid.* Quod tamen poſtremum in hoc Regno non pro certo habetur, quia ſæpè in dubiū reuocatum fuit in Parlamento Pariſienſi: ac nominatim Vacationum tempore 9. Octobris 1532. circa captiuum quendam cui nomen erat de Corſant, qui falſæ monetæ reus erat, quique ipſe fatebatur ſæpius militiæ ſeſe adſcriptū fuiſſe, & ſtipendium à Rege accepiſſe: qui tamen idem allegabat ſeſe poſtea rehabilitatum fuiſſe: cui datum fuit duorum menſium laxamentum ad fidem huic rei faciendam. Neque tamen eò deuentum, quia hoc valde agitatum fuerit: plurimi quippe huic rehabilitationi contradicebāt, dicentes, eam hanc pernicioſi exempli eſſe, quæque periculoſæ rei viam muniret: quoniam & ceteri milites, ſub ſpecie rehabilitationis quæ facile impetratur, Laici Iudicis correctionem eluderent, adeo vt hac ratione Rex pleroſque ſubditos ſuos amitteret. At præterea dicebatur, prædictum de Corſant incarceratum, tempore prætenſæ rehabilitationis coniugatum fuiſſe. Igitur, quemadmodum iure Canonico, huiuſmodi priuatis ordo tonſuræ Clericalis coniugato conferri non poteſt, *cap. fin. de temp. ordi. lib.* 6. niſi ſe Religioſum de conſenſo vxoris ſuæ reddere velit, voto continentiæ hac ratione ſuſcepto, ita nec rehabilitationem coniugato fieri poſſe. Eadem ſcilicet ſolemnitas vel habilitas requiritur in actu deſtructo reuocando, quæ in ordinando *l. ſi vt proponis. C. de nuptiis.* ac propterea, prædictum rehabilitationem prædicto de Corſant prodeſſe non debere.

VIII.

Clericus etiam qui expenſis ſuis militauit, fori præſcriptione vti non poteſt.

In deliberatione habita in Curia ſuper ſententia capitali lata aduerſus Nicolaum Dezium, appellantem & in carcere conſtitutum, dubitatū fuit vtrum priuilegio ſuo tonſuræ priuandus is eſſet, quòd militiæ ſeſe adſcriptum fuiſſe fateretur, & depugnaſſe vnà cum aliis nonnullis Brixiæ Nobilibus, pro Rege in obſidione Ticini, verum id propriis ſtipendiis feciſſe ſe, nulla pecunia à Rege accepta: Nihilominus Curia Arreſto ſuo dixit & declarauit, nullam à ſe rationem haberi tonſuræ appellantis, eò quod ex Clerico ſtatum mutaſſet. Quilibet videre poteſt rationē qua Curia mota fuit: nihil ſcilicet differre, vtrū quis ſuis expenſis an verò alienis inimicos interficiat, & vt maximè prius illud nobilius & liberalius aliquid in ſe contineat, nihilominùs nō facilè quæ cuiuſque fuerit intentio cognoſci poteſt. Et ſanè quidquid ſit hac parte, verum ſemper erit, vnumquemque eorum ſæuis ſeſe rebus & actibus immiſcuiſſe, Prædictum Arreſtū pronunciatum fuit 14. Nouembris 1531. Hanc ad rem facit quod Plinius ſecundus *lib.* 10. *Epiſtolarum* ad Traianum Imp. ſcribit de duobus ſeruis à Sempronio Celiano inter tyrones prædicti Imperatoris repertis, eidémque Plinio puniendis traditis, qua ſanè parte dubitabat ob hęc maximè, quod prędicti ſerui ad ſui defenſionem allegabant ſacramento militari ſeſe nondum in numeros diſtributos: ea de re igitur Imperatorē conſuluit, qui ei conſultè admodum reſpondet: *nempe ſi lecti fuerunt Inquiſitorem peccaſſe: ſi vicarij dati ſunt, penes eos culpam eſſe qui dederunt: at ſi ipſi cum haberent conditionis ſua conſcientiam venerunt, animaduertendum in illos eſſe, neque multū intereſſe*, quod nondum per numeros diſtributi ſunt: *ſatis enim eſſe operam huic rei ſuam eos addixiſſe.*

IX.

Clericus falſa moneta reus priuilegiū ſuū non amittit.

Priuilegium Clericale falſæ monetæ crimine non amittitur: quin, vt maximè crimen priuilegiatum ſit, Clerici accuſati ad iudicem Eccleſiaſticum ſaluo priuilegiati iudicio remittuntur: vt dictum fuit Arreſto Pariſienſi 6. Iulij 1437.

X.

Officiales Regij delinquentes in ipſorum officiis priuilegio clericali priuantur.

Bulla Regi per Pontificem indulta aduerſus Clericos Officiales Regios, qui in Officiis ſuis malè ſunt verſati, qua priuilegio Clericali exuuntur, vt puniri eorum delicta poſſint, publicata fuit, & in regeſta relata in Parlamento Pariſienſi, 17. Febr. 1525.

XI.

Clericus tonſuratus incarcerari poteſt in carceribus Iudicis laici propter pecuniam mutuam ab ipſo acceptam ad comparandum officium laicum.

Clericus tonſuratus ad ſolutionem pretij Officij Laici quod venale erat, & quo empto, ad id receptus fuerat, à vicino quodam ſuo duo millia Coronatorum mutuò accipit, eique ea reſtituturum ſe ſe cauet, ſub corporis & bonorum hypotheca: Die elapſo non ſoluit: creditor eum in Caſtello Pariſienſi, vigore executoriæ ſuper obligatione ipſius à Præfecto Vrbico Pariſienſi acceptæ incarcerari facit. Is remitti ſeſe ad Iudicem Eccleſiaſticum poſtulat, eo quod Clericus tonſuratus ſit: cui petitioni creditor intercedit: quique ideo ab indulta à Pręfecto Vrbico forum reuocatione appellat: Curiæque allegat, eum nullo modo Clericalem vitam agere, eumque hactenus ſemper ſtipendia à Rege Officij laici

laici nomine accepiſſe: item eum inſpectorem ſeu inquiſitorem numerorum militarium peditum fuiſſe. D. Riantius Aduocatus Regius doctiſſimè expoſuit, cum tonſuræ ſuæ priuilegio frui non oportere: eáque ratione miſſa in hoc tantùm inſtitit, rem qua de ageretur quodammodo realem eſſe: & ſi perſonale quid immixtum ſit, id ſatiè procedere, & originem ſuam à reali ſumere attenta debiti qualitate: atque ita non debere, neque poſſe eam coram iudice Eccleſiaſtico agitari, ſed coram iudice laico: nam & idem obſeruãdum, ſi inter Presbyteros ſuper huiuſmodi re quæſtio eſſet, vt puta de reditibus conſtitutis, & aliis ſimilibus. Arreſto 28. die Auguſti, 1554. appellatio & id à quo appellatũ fuerat in irritum deducta fuerũt: decretumq; debitorem in Caſtello Pariſienſi carcere continendum, quo reducendus ſit: idémque in expenſas cauſæ appellationis condemnatus.

His caſibus homicidia atrocia adiici debent, vide *ſub tit. de homicidiis.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. VI.

I.

Clericus pro[illegible] damna[illegible] [illegible] incar[illegible].

CLericus incarcerari poteſt à iudice ſeculari propter damna & intereſſe, quæ à vi ab eo admiſſa promanant, vſque quo plenè ab eo ſatiſfactum fuerit: Arreſt. 22. Decembr. 1562.

Arreſtum inferiùs *tit. de appellat. tanquam ab abuſu lib. 19.* proferetur, quo iudicem Eccleſiaſticum de vi cognoſcere non poſſe defenditur, eiuſque rei ratio ſimul adſignabitur.

II.

[illegible] aduer[illegible] Clericum pro reuocatione[illegible] poſtulare non poteſt.

Clericus coram Iudice laico à clerico conuentus procedere debet. Ita iudicatum aduerſus Dagonnellum appellantem à denegata ſibi à præfecto Pariſienſi corã quo conuentus fuerat, fori reuocatione ad poſtulationem œconomi Bernardinorum propter temporale aliquid prędicti collegij à nepote prædicti Dagonneau defenſore adminiſtratum 3. Maij, 1575.

TIT. VII. DE RELIGIOSIS[a].

a Conſtitutionibus Canonicis, & multis Arreſtis prohibitum fuit nouas religiones, id eſt nouos religioſorum ordines recipere & admittere, *cap. vlt. ext. de relig. domib.* Inter alia extat Arreſtum aduerſus Ieſuitas. 1565. quanquam concilium Tridentinum vltimum aliter decreuerit, *ſeſſione 9. cap. 7.*

ARRESTVM I.

Religioſus beneficiatus de fructibus diſponendi facultatem habet.

REligioſus qui ab Abbate ſuo vel Priore facultatem acceptandi beneficij cuiuſdam accepit, per conſequens liberè diſponendi de fructibus ipſius ſiue locationibus, venditionibus, donationibus, aliiſue inter viuos contractibus facultatem habet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 7. 1527. Martij per *legem ad legatum, & l. ad rem ff. de procurat.*

II.

Religioſi ab

Religioſus in monaſterium receptus in alio monaſterio eiuſdem regulæ recipi poteſt, etſi diuerſæ ſint Abbatiæ *cap. 1. §. ſane in verbo recipiantur, de ſtatu lib. 6. & Can. puella, 20. qu. 1. & Can. nullum 18. quæſt. 7.* Et quanquam receptio monachi ad Abbatem ſpectet, nihilominus Conuentum vocatum vel præſentem eſſe oportet, vt maximè non conſentiat: quia res ad vtrumque reſpectiuè pertinet, *vt per Gloſſam in cap. fin. in verbo pertineat de regul. lib. 6.* Abbas Viarchienſis præſentib. tribus religioſis conuentus Officialib. non contradicentibus Fratrem Oliuarium Pilletum receperat. Poſteaquã per 21. ann. circiter in hoc ſtatu & monaſterio manſiſſet, atq; ita hoc tẽporis lapſu præſumptionẽ conſenſus totius Conuentus ſibi quæſiuiſſet, ad beneficium iſtius Ordinis promouetur, quod affectatum erat religioſis prædictæ Abbatiæ: hoc ipſum beneficium Romæ impetratur *cum derogatione* à Bertrando Pouuieretio qui Arreſto Burdegalẽſi repulſam paſſus eſt, & prædictus Pilletus in poſſeſſione confirmatus fuit.

vno Conuentu in alium recepi poſſunt.

Sanè nouitius quidam S. Columbæ Senonenſis, cum repugnante & abſente Abbate receptus fuiſſet, cognatis ſuis redditus eſt Arreſto 28. Aprill. 1580. B.

III.

Cartuſiani & Celeſtini in diſtrictu Pariſiẽſi adquirere non poſſunt.

Ius commune noluit acquirendi à Collegiis facultatem coërceri: eaque Panormitani opinio fuit iuxta rationem *legis penult. ff. de pactis.* Nihilominus tamen Curia Parlamenti Pariſienſis, eſſ tænem auaritiam Celeſtinorum & Religioſorum Cartuſię Pariſienſis exploratam habens, eoque progredi, vt nihil ipſorum adquiſitionem effugeret Arreſto ſuo interdixit, ne de cætero quicquã in diſtrictu Pariſiẽſi adquirerent, iuxta rationem capitis, *nuper de decimis lib. 3.* Id omne ita factum ad cohibendam inſignem iſtam auaritiam, quæ in religioſis magis quàm in aliis reprehendenda eſt. *cap. auaritia, de præbendis.*

IV.

Priores commendatarij quando Abbati & principi ordinis ſubditi ſint vel non.

Priores Commendatarij non religioſi à iuriſdictione Abbatis à quo alioquin dependent ipſorum Prioratus immunes ſunt, neque in capitulo Ordinario, vel indictiuo, tanquam religioſi comparere tenentur, nam literis ipſorum & commenda plena ipſis adminiſtratio prioratuum in temporalibus & ſpiritualibus collata eſt: vt ait Panormitanus *in cap. cum nobis olim de electione.* Attamen, ſi penſionem prædicto Abbati ratione prædictorum Beneficiorum debeant, prædictus Abbas iure non poteſt eas iuriſdictione ſua ad ſolutionem cogere: eoque ſine eos monere, & excommunicare ſi id denegent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 11. Maij 1515.

V.

Reſcriptum impetratum ad liberationem à profeſſione.

Infrà *tit. de appellat. tanquam ab abuſu* memoratur Arreſtum ſingulare inter Dom. de Torcy appellantem tanquam ab abuſu ab Officiali Syluanectenſi ſubdelegato ab Epiſcopo Cameracenſi qui à Pontifice delegatus fuerat, ab vna parte: & Nobilem fœminam Annam de Torcy ſororem ipſius religioſam profeſſam, quæ diſpenſationem, & reſcriptum à Pontifice impetratum obtendebat, vt à profeſſione ſua liberaretur, 18. Maij 1569.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VII.

I.

Abbas commendatarius Priorem obedientiarium destituere non potest.

ABbas Commendatarius non poteſt Priorē Obedientiarium deſtituere ſiue reuocare: verùm id ad Vicarium prædicti Abbatis ſpectat, Iudicatum 20. Iunij, 1581.

II.

De reformatione religioſorum & monaſteriorum.

Vt ad reformationem Prioratus alicuius vel Abbatiæ procedatur duo ex ſuperioribus Ordinis deputandi ſunt, Aduocato in proximo conſtituto iudice regio: & ad expēſas ab Abbate trecentæ vel quadringentæ libræ, prout res exiget, conſignandæ & prorogandæ ſunt. Ita decretum fuit, ſuper reformatione Abbatiæ Burgidei, cuius Abbas eſt Archiepiſcopus Bituricenſis 20. April. 1564. Cæterùm vbi de reformatione agitur non ſunt noua ſtatuta introducenda. Verum vetera hactenus renouari oportet: alioquin appellationi tanquam ab abuſu locus eſt. Iudicatum ita pro Prioratu Caluimontij 9. Auguſti, 1585. Ac prætetea obſeruandum eſt, reformationem, ſi ſuperiores recuſati aut ſuſpenſi fuerint, ad Officialem ſpectare. Ita iudicatum 1. Decembr. 1578. Briſſonio perorante pro Abbate S. Martini Spernacenſis B.

III.

Religioſus cenſum ſeu reditum pecuniarium ſibi conſtituere in præiudicium Abbatis non poteſt.

Arreſto 21. Iulij 1600. iudicatum fuit, ad relationem D. Louetij in quinta Inquiſitionum Camera, Religioſum non poſſe ſibi reditum ſeu cenſum pecuniarium reditus Beneficij ſui in præiudicium Abbatis qui ipſius peculij ſucceſſor eſt conſtituere. D. Pelæus *actionum forenſium lib. 1. actione 24.*

TIT. VIII. DE RELIGIOSIS Mendicantibus.

ARRESTVM I.

Iuriſdictio, correctio & diſciplina Cuſtodibus competit.

EPiſcopo ab vna parte & Cuſtode conuentus fratrum Minorum ab altera, ſuper forum reuocatione, & cognitione ſuper Franciſcano quodam accuſato, & in cuſtodia detēto contendentibus, dictum fuit, attento priuilegio prædictis Franciſcanis iure Canonico, eoque in corpus iuris Canonici relato, eum Cuſtodi ſuo reddendum eſſe 26. Febr. 1427.

II.

Monachi mendicantes hereditatem adquirere non poſſunt.

Franciſcani Monſpeſſulani à poſtulatione ſua depulſi fuerunt, qua bona defuncti cuiuſdam poſtulabant à quo ſe ſe teſtamento heredes inſtitutos dicebant: idque Arreſto Tholoſano anno 1393. iuxta doctrinam Bartoli in *l. 1. ff. de lega. 1. & Baldi in Authent. ſi qua mulier. Cod. de ſacroſ. eccleſ.*

Idque iuxta diſpoſitionem Concilij Viennenſis 1310.

III.

Idem.

Arreſto Pariſienſi, quod datum 7. April. 1385. dictum fuit, quandam penſionem annuam quatuor Mendicantium Conuentibus teſtamento relictam ipſis non eſſe ſoluendam, verum ſortē inter eos æqualiter partiendam, ea lege vt primo anno per ſingulos Conuentus pro ſalute animę teſtatoris precibus deſungerentur, & in expenſas condemnati fuerunt: quæ ſententia eſt *Clementina, exiui de Paradiſo de verbor. ſignific.* Et hanc ad rem ſingularis eſt tractatus Bartoli in *lib. ſuo de fratrib. minorib.* Et tamen quoniam in prædictis locis de Iacobitis non agitur, circa ipſos dubitatum fuit: addito eo, quod in eam rem ſcripſit Cardinalis *ad prædictam Clementinam*: ſuſtineri nihilominus poteſt, prædictum Arreſtum, cum quatuor ordines complexum fuerit, iuxta regulam iſtorum ordinum conditum fuiſſe, aliud foret ſi ſpeciale priuilegium obtenderetur, vt ait Baldus *in l. cum acutiſſimi, Cod. de fideicomm.*

IV.

Idem.

Arreſto Pariſienſi, 10. Maij, 1530. ſuper appellatione inter religioſum cuſtodem, & conuentū Fratrum minorum Montis Briſonij, & ipſorum Amicum ſpiritualem ab vna parte, & D. Carolū Labeſſeum ab altera parte. prædictus Labeſſeus ad ſoluendam ſortem principalem reditus ab ipſo prædicto conuentui debiti, quæq; erat quingentarum librarum, cōdemnatus fuit, Prædicti nihilominus religioſi à poſtulatione ſua depulſi fuerunt, qua poſtulabant, prædictam ſummam præfato ipſorum amico ſpirituali tradi: dictum quippe fuit eam in manus duorū ipſorum amicorum, qui tamen religioſi non eſſent, tradendā, præſente vel aduocato Procuratore Regio, quo ea in ſarta tecta aliaque prædicto conuentui neceſſaria impenderetur. Et quantum ad reliqua reditus iſtius ſpectat, quandoquidem inter perorandum defuncta Sereniſſima Domina Ludouica Sabaudiæ Regis mater, & poſſeſſor comitatus Foroſeguſieoſis (cuius metropolis eſt prædicta ciuitas Montis briſonij) poſtulabat vt reliqua illa ſoluerentur, atque in Officialium ſuorū manus, in ea quæ ſuperius dicta ſunt eroganda, traderentur, parte altera quoniam præfatus Labeſſeus aiebat, ſuper ea re nunquam conteſtatū fuiſſe, litigatores iſtorum reliquorum nomine ad Libellarios remiſſi fuēre.

Quomodo Mendicantium ſolutio facienda ſit.

V.

Auguſtiniani immobilia poſſidere non poſſunt.

Aduerſus Conuentum Auguſtinianorum Ambianēſium Arreſto, quod datum 5. Decemb. 137. iudicatum fuit, iis immobilia poſſidere ius non eſſe: itemque iniunctum vt à ſeſe domum quæ ipſis donata fuerat abdicarent: Vide *Appendicem.*

VI.

Idem ſuper priuato quodam.

Carmelita quidam, nomine Gratianus, Arreſto Pariſienſi, anno 1391. à poſtulatione ſua depulſus fuit, qua poſtulabat, rem quandam ex re immobili procedentem, cuius obtinendæ poteſtatem ex diſpenſatione Pontificis impetrauērat: dictumque fuit, eum hæc omnia à ſe abdicare oportere.

VII.

Quod priuatus mendicans capere non poteſt, id conuentus capit.

Donatio quædam in Carmelitam quendam Doctorem Theologiæ, & Pariſijs literis operam dantē à fratre ipſius naturali, & legitimo collata, irritata fuit, ſaluo tamen ipſi monaſterio agendi eamque donationem perſequendi coram Iudice ordinario iure: Arreſto Pariſienſi, 10. Maij, 1541. & in expenſas Carmelita condemnatus fuit, etſi ſuperioris ſui autoritatem præferret.

VIII.

Albinatus Religioſi mendicantis.

Religioſus quidam mendicans, qui eiuſ regni incola

gni incola

gni incola non eſſet, à Rege tamen obtinendi Beneficij in Regno ad 500. vſque libras facultatem emeruerat ſeu impetrauerat, nulla tamen licentia neque à Pontifice neque à Rege de reditu teſtandi impetrata, teſtamentum condiderat, eóque multa legata reliquerat, quæ coram Seneſchallo Pictauienſi petebantur. Contradicebatur à Procuratore regio: qui victus in prima inſtantia cauſam tenuit, ſue vicit Pariſiis Arreſto quod datum 6. Iunij, 1539. perorantibus Dominis regijs defenſoribus pro iure Albinatus, (id eſt pro vindicandis fiſco peregrinis bonis) & D. Fabro pro Fratribus prædicatoribus, & pauperib. Pictauẽſib. appellatis, Præſide D Cancellario Poyeto, qui ipſe Arreſtũ pronũtiauit, quo ſcil. omnia iure Albinatus fiſco vindicata fuerũt. In prædicta cauſę peroratione prædictus D. Cãcellarius noluit permittere, vt Curia cõpellaretur *Illuſtriſſima* & *Illuſtriſſimorum* nomine, ſed hoc verbo tantùm compellari voluit, *Domini*.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VIII.

I.

Poſſeſſio immobilium mendicantibus interdicta. Carmelitani v. propria quædam poſſidere poſſunt.

COncilium Viennenſe anno 1310. Mendicantibus interdixit ne fundos, reditus, cenſus, immobilia tenerent poſſiderent. Pariter Arreſto iiſdem adiudicatus fuit reditus quidam tanquam incapacibus, 24. Martij 1385. & extat Arreſtum illud inter vetuſtiora Curiæ Arreſta in *quinta parte ſtyli qu. 62.* Et non ita pridem aliud Arreſtum emanauit anno 1538, aduerſus Franciſcanos Cenomanenſes, quo dictum fuit Iulianum Malletum ad inſtar Eleemoſynarum quod debebat ſoluturum. Et tamen Arreſto anni 1341. Maioribus diebus Lugduni habitis iudicatum fuit pro Carmelitis, eos propria quædam poſſidere poſſe. Item 19 Iunij 1565. iudicatum fuit eos eſſe poſſe perpetuos alicuius hoſpitalis adminiſtratores ſeu œconomos. Idque iudicatum fuit pro Carmelitis inſulæ Iordani. B.

II.

Alienatio fundorum Eccleſiæ legatorum ab herede impediri poteſt.

Vt maximè Mendicantes legatorum immobilium incapaces ſint, nihilominus pretij & æſtimationis ipſius capaces ſunt, citra præiudicium tamen pactorum dotalium, & dotalitij. Ita iudicatum pro Franciſcanis, quibus duæ ædes legatæ fuerant, cauſam agente pro ipſis Gibboſo 19. Mart. 1577. Et tamen heres cognatus aut alius cuius intereſt alienationem piorum legatorum impedire poteſt, appellatione interpoſita etiam ab alienationis permiſſione, eique alienationem factam retrahere refuſo pretio licet, iuxta *Canonem ſily.* Aliud foret ſi eius non intereſſet: iudicatum 9. Maij, 1564. B.

III.

Authentica Ingreſſi quãdo locum habeat.

Obiter notandum eſt, monaſterium in bonis profeſſi alicuius non ſuccedere, niſi nominatim id in diplomate prouiſionali expreſſum fuerit: Nam *Authentica ingreſſi. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* in Francia locum non habet: niſi vt dixi id nominatim expreſſum fuerit, Arreſt. 1531.

TIT. IX. DE IVRE ORDINANDI Clericos vel Presbyteros.

ARRESTVM I.

Epiſcopus adverſus omnes im fundatum habet omnes conferendo.

ARreſto Pariſienſi an. 1393. Epiſcopus Ambianenſis ad querelam ſeu interdictum intentandum admiſſus fuit aduerſus Religioſos, Abbatem & Conuẽtum Corbienſem, eò quod, cùm prædicta Abbatia ſita eſſet in Diœceſi & diſtrictu prædicti Epiſcopi, & ad eum ſolum in prædicta Diœceſi ius conferendi ordines ſpectaret, excluſis cæteris omnibus etiam aliàs exemptis: eo quod, inquam prædictus Abbas his non obſtantibus, ſub ſpecie exemptionis ſeu immunitatis quam ſibi vindicat, Epiſcopos & Suffraganeos quando ipſi videtur acceſſat ad ordinandos Monachos & ſubditos in prædicto Conuentu. Et verò prædictus Epiſcopus admiſſus fuit, non obſtante Religioſorum ſuorum & Conuentus immunitate, de qua prædictus Abbas fidem faciebat: cuius mentio fit in *c. venerit de præſcript.* Et pro dicto Epiſcopo allegatum fuit in cauſæ dictione, caput *per emptionem. de priuileg. lib. 6. & c. Abbates eod. tit. lib. 6.*

II.

Delegatus à Curia ſede vacante ad ordinandum.

Sede Epiſcopali Pariſienſi vacantè, Archidiaconi cùm non poſſent inter ſe conuenire, quanam auctoritate, quaque ratione emergentia negotia diſcingenda eſſent. Et hoc dubio exorto, diſputationibus, indagationibus ſuper præteriti temporis obſeruantia fruſtrà laboratum fuiſſet, nulla ſatis certa definitione facta, vſque ad 15. Februarij, qui genuinus erat dies ſacrorum Ordinum anno 1420. Curia ſuper hoc dubio properè & prouiſionaliter, citra præiudicium iuris cuiuſque decreuit, Archiepiſcopum Senonenſem, qui tum ab iis omnibus qui Pariſiis erant pro primo agnoſceretur, eos qui prædictos ordines ambiebant expedire oportere, iiſque diplomata ſuper eo tradere: mentione tantùm facta auctoritatis prædictæ Curiæ, eiúſque ſigillo, mutuatóque ad hoc territorio. Hac ratione prædictus Archiepiſcopus impediebatur, ne poſtea id iure ſuo feciſſe ſe dicere poſſet: huiuſmodi enim Arreſto, in expeditionibus & litteris ſuis memorato, ſatis conuincebatur.

TITV. X. DE EQVITIBVS S. Ioannis Hieroſolymitani.

ARRESTVM I.

DVo Nobiles cum famulo 5. die Auguſti an. 1549. ſtrictis gladiis D. Pompeium Gouttes Secretarium & Actuarium Domanij Regij in Foroſeguſienſi occiderunt: idque Montebriſonij in ſtrata publica: atque inde ſeſe celeriter ſubduxêre. Super ea re inquiſitione facta apparuit, alterum ex Nobilibus biennio vel triennio ante ſemper minatum & inſectatum prædictum Gouttes, vindicandi ſeſe animo ob ſicæ ictum ſibi ab ipſo impactum: & quòd cùm eum in platea reperiſſet, in ipſum ea ira quam diu fouiſſet animo vindictæ irruiſſet: adiutumque eum à ſodalitio ſuo, id eſt ab altero Nobili, & famulo ſuo: atque ita ab ambobus cæſum, neque antè relictum quàm animam ei exhalare vidiſſent. Item apparebat, Commendatorem Montiſbriſonij, Equitem ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani in ſodalitio illo fuiſſe, neque huic rei quidquam interceſſiſſe, quin eum vnà cum iis è domo Commendæ, in qua omnes pranſi fuerant, in publicum, & in officinam Sartoris cuiuſdam

De præſente in maleficio quodam neque adclamante.

prodiiſſe. Igitur aduerſus Commendatorem, quòd huic rei nequicquam obſtitiſſet, neque adclamaſſet, eum comprehendum ſeu corpore prehendi duci decretum fuit, id poſtulante Procuratore Regio per Balliuium Foroſegulienſem: quod & factum ſeu executioni traditum fuit.

Iudex Equitum ordinis Hieroſolymitani eſt ipſorum magnus Prior.

Examinatus Commendator, atque carcere detentus, ne iudicium de ſe ferretur fecit, oppoſita fori præſcriptione ſeu poſtulata reuocatione ſeu remiſſione ad Magnum Priorem ſuum. Igitur remittitur & relaxatur ſub cautione, enim coram prædicto magno Priore ſiſti, vel coràm eo Iudice quem is delegare cogeretur: atque inde prædictum accuſatum intra trium menſium ſpatium Acta iudicialia ſeu geſta relaturum, ſub reſeruatione cognitionis & iudicij ad Balliuium de delicto priuilegiato ſpectantis. Commendator dimiſſus ſeu relaxatus appellat à decreto, eiúſque executione, incarceratione, ſuique detentione, aliíſque iniuriis & grauaminibus: & in Parlamento eam appellationem perſequitur, vbi cauſa perorata fuit. Procurator Catholicus Regius, cauſam Vices ſuas gerentis in Foroſegulienſi defendens, atrocitatem facti repræſentat, & culpam prædicti appellantis, cúmque nimis leniter habitum: inſuperque poſtulat, admitti ſe appellantem à relaxatione & remiſſione prædicti Commendatoris, & vti decernatur, eum ſeſe ſiſtere oportere in carcere intra id ſpatium quod Curiæ definire libuerit. Curia Arreſto ſuo prædictum Procuratorem Catholicum à prædicta remiſſione & relaxatione appellantem admittit & decernit, Commendatorem prædictum ſeſe incarcerandum ſiſtere oportere in carcere intra menſem proximum: alioquin pro reo & conuicto criminum ſibi obiectorum habendum, declarandum: item propoſita pœna capiendorum bonorum eius temporalium: ſaluo tamen poſt hæc iudicandi ſuper prædictis appellationibus quà prædicti Procuratoris Catholici Regij, quà prædicti Commendatoris iure.

Initium Equitum S. Ioannis fuit circa annum 1110. & primum quidem Templarij erant, i. cuſtodes templorum & Hoſpitalium conſtitutorum in via illa quæ ducit ad Terram ſanctam. At verò Equites S. Ioannis dicuntur, quia primus locus in eo loco extructus dicitur vbi olim Zachariæ oratorium fuerat. Prædicti Templarij à Philippo Pulchro funditus deleti fuere, ſub ſpecie maioris potentiæ, & vſurarum.

I I.

Idem.

Arreſto Pariſienſi ann. 1393. nonnulli Equites Ordinis S. Ioannis criminum rei ad Priores ſuos, non etiam ad ordinarios Iudices Eccleſiaſticos, à quibus in criminalibus immunes ſunt, remiſſi fuerunt.

I I I.

Eques ordinis Hieroſolymitani cum hæreticus ſit, præſcriptione vti non poſſunt.

Eques Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani, vt maximè ab Epiſcopi iuriſdictione immunis ſit, in crimine hæreſeos tamen conueniri & vt procedat cogi poteſt. Et verò in ſimili negotio quidam huius Ordinis cum appellaſſet tanquam ab abuſu ab Epiſcopo qui de ſe iudicium ferre volebat, velut ſacramentario, Arreſto Pariſienſi, quod ſine data, i. citra vllam temporis circumſtantiam D. Rebuffus allegat, declaratus fuit non admiſſibilis.

I V.

Eques ordinis Hieroſolymitani in prædecimis fori præſcriptione non vtitur.

In cauſa petitoria decimarum nomine, Curio quidam Commendatorem quendam S. Ioannis Hieroſolymitani, coram Iudice ſuo Eccleſiaſtico conuenit, quæ quidem decimæ antiquitus infeudatæ erant, & à perſonis laicis poſſeſſæ, poſteà verò in manus ſeu ius prædicti Commendatoris délapſæ, Commendæ ſuæ nomine: Hic eum in modum vt dixi petitorio iudicio coram iudice Eccleſiaſtico iſtarum decimarum nomine côuentus, literas Regias ſeu reſcriptum ad Præfectum vrbinm Pariſienſem impetrat, quibus ei mandâtur, vt ſi ei appareat prædictas decimas antiquitus infeudatas eſſe, cauſæ cognitionem ſibi ſeruet ſeu vindicet, & Iudici Eccleſiaſtico eius cognitione interdicat. Igitur Præfectus Pariſienſis decernit, vti Commendator intra certum tempus infeodationem probet, & interim Iudici Eccleſiaſtico cognitione interdicit: Ab eo Curio appellat, & pro cauſſis appellationis ſuæ ait, vt maximè antiquitus decimæ infeudatæ fuiſſent, nihilominus eas ad perſonâ Eccleſiaſticam delapſas puta ad Commendatorem, atq; ideò ea ratione ad priſtinam naturam ſuam quæ ſpiritualis eſt regreſſas, & mutationem quam ſenſiſſent per infeudationẽ amiſiſſe: inſuper addebat in caſu planè ſimili obtinuiſſe ſe Arreſtum aduerſus Decanum & Capitulum Eccleſiæ cuiuſdam, quæ decimas quaſdam parochiæ ſuæ antea infeudatas nacta fuerant: & quòd illo Arreſto prædictus Decanus & Capitulum depulſa fuiſſent ab approbatione quarundam & quidem ſimilium iis de quibus hodie quæſtio ſit literarum, & ad Iudicem Eccleſiaſticum remiſſa fuiſſent, quo ſuper petitorio decimarum ſecundùm iuris rationem procederetur. In contrarium nitebatur Commendator, qui dicebat, etſi Arreſtum quo ſe Curio iactaret, in terminis tale eſſet, vti dicebat aduerſus prædictum Decanum & Capitulum, nihilominus multum differre caſum illum ab eo de quo ageretur.

Equites ordinis Hieroſolymitani, Eccleſiaſtici.

Decanum quippe & Capitulum perſonas merè Eccleſiaſticas eſſe, iiſque conſtare nihilominus ſi decimæ in eorum manus delapſæ merè ſpirituales cenſerentur: at ordinis ſui S. Ioannis Hieroſolymitani viros, etſi votis ſeſe quibuſdam obligauerint, non eſſe tamen merè Eccleſiaſticos, & cuiuſdam Eccleſiaſtici cœtus nomine indigerari non propriè religioſos. Regerebat Curio, Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani viros perſonas Eccleſiaſticas cenſeri, per *capur Canonica, de ſentent. excomm. & cap. cum deputati de iud. gloſſ. in Can. duo ſunt genera, 12. quæ. 1.* D. Seguierus pro D. Procuratore Catholico Regio aſſerebat, cauſam ad iudicem Eccleſiaſticum remittendam, etſi D. Magiſtri aſſereret aliquando Arreſtum in caſu tantum ſpeciali interceſſiſſe. Curia litigatores in principali cauſam ampliauit, & per prouiſionem interim iudici Eccleſiaſtico cognitionem detulit. Pro Curione perorabat D. Alheanmius: pro Commendatore D. Vergnius. Pronuntiatum autem fuit Arreſtum die Martis poſt prandium 24. Maij 1552.

Origo Equitum ordinis Hieroſolymitani.

Equites S. Ioannis initio nonniſi hoſpitalarij erant, qui licentiam impetrarant à magno Calypha Ægypti ædificandi templi prope S. ſepulchrum, excipiendis videlicet peregrinis eo commeantibus, circa annum quadringenteſimum, tempore Honorij. Poſtea anno 1100. (quo tempore Principes Franciæ eò ſeſe contulêre) ex deuotione alterum templum acceſſit: quique propius ad ipſum templum habitabant, *Templarij* dicti fuerunt: qui vbique ſparſi propter ipſorum vitia extincti fuerût, regnante Philippo Pulchro, eorúmque bona hoſpitalariis ad-

tiis adiudicata fuerunt, qui dicti ſunt Equites S. Ioannis Hieroſolymitani. Præter *Volaterranum* vide *Wilhelmum Tyrium.* Poſtea Equites Rhodij facti fuerunt: Rhodo capta Melitam tranſlati. B. vide *ſuprà c. 2. & 3. titul. 5. & cap. 9. tit. 12.*

V.

Equites Hieroſolymitani cũ de cõgrua portione decimarum agitur, fori præſcriptione vti nõ poſſunt.

Die Lunæ 26. Iunij 1553. agitata fuit appellatio quædam in magna Camera Parlamenti Pariſienſis, inter Franciſcum de Sole Canonicum Eccleſiæ Lugdunenſis, & Curionem S. Mauritij in Gorgenſi appellantem tanquam ab abuſu executionis cuiuſdam reſcripti Apoſtolici, & à iuriſdictione perperam vindicata vigore eius per Carolum Chauuetium Decanum Eccleſiæ B. Virginis Montiſbriſonij, ab vna parte, & fratrem Wilhelmum de Groing Equitem Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani, & fratrem Ioannem Thomaſſinũ Religioſum prædicti Ordinis Procuratorẽ, & Quæſtorẽ generalẽ religionis prædicti ordinis appellatos ab altera parte, Bartholomæus pro cauſis appellationis, & appellãte dixit, appellantẽ de Parochia S. Mauritij in Gorgenſi diœceſi Lugdunenſi prouiſum fuiſſe: In ea conſtitutum, cuaſſe Commendatorem Commendę S. Ioannis prope Montem Briſonium, eò quod omnes decimas Parochiæ S. Mauritij in Gorgenſi ſibi vindicaret, idque coram Officiali Archiepiſcopi Lugdunenſis diœceſano, & aduerſus eum in cauſa concluſiſſe, Vti ad præbendam ſibi congruam vel Canonicam decimarum parochiæ ſuæ portionem condemnaretur. Coram prædicto Officiali ad iſtam concluſionem pars citata ſe ſiſtit quæ ait, omnes Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani nullis Epiſcopis, nullis Prælatis quibuſcumque, dempto Romano Pontifice, in omnibus & ſingulis cauſis ſuis, ſiue agendo, ſiue excipiẽdo ſubeſſe, & priuilegiis Ordini in id collatis ſeſe niti, atque hoc obtentu de non vlterius procedendo concludit ſiue ſatagit: Appellator repræſentat, quæcunque tandem priuilegia Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani viri haberent, ea nonniſi ad ipſorum delicta & priuatas inter ipſos cauſas pertinere, neque ea ad decimarias cauſas extendere poſſe: prout deciditur in *cap. 1. de priuileg. in ſexto.* Item non agi, niſi de congrua & Canonica decimarum portione, quę vt minimum ipſi tanquam parochiæ Curioni, deberetur: neque æquum eſſe vt eius rei cauſa Romæ litigaret vel coram Iudice Ordinis. Hac de cauſa ab Officiali Archiepiſcopi Lugdunenſis diœceſano decernitur, coràm ſe cauſam agitari oportere. A quo tum Commendator, tum Procuratorem ſeſe Ordinis dicens, appellant & appellationem ſuam perſequuntur coram Officiali Primatiæ, qui partibus auditis ſententiam Officialis ordinarij confirmat. Et quanquam appellantes non eſſent admittendi ad appellandum ſecundò ad interlocutoria iuxta concordata, nihilominus reſcriptum Apoſtolicum impetrant directũ ad Carolum Chauuetium Decanum Eccleſiæ Montiſbriſonij, quo ſcilicet ei iniungitur vt de appellatione à ſententia Officialis Primatiæ facta cognoſceret. Huius reſcripti vigore Curionem citant ad prædictũ Chauuetium Montebriſonij (cæterùm Lugduno ad Montembriſonium plus aliquid quàm diei ſpatium ſeu iter interiacet) nihilominus prædictus Curio S. Mauritij ſeſe ſiſtit: appellantes poſtulant, vt ſuper appellatione eorum procedere cogatur, in cuius appellationis terminis concludunt, priuilegiaque ſua allegant. Verùm ea non exhibent, non magis quàm coram Officiali Lugdunenſi, & coram Officiali Primatiæ: quinimò nonniſi priuilegium Papæ Gregorij VIII. allegant. Igitur etſi nullum priuilegium exhiberent, nihilominus Chauuetius delegati reſcripto iudicis nomen ſibi vindicans ſententiam profert, qua Officiali Lugdunenſi interdicit, ne porrò huiuſce cauſæ cognitionem ſibi aſſerat, item & prædicto Curioni ne coram prædicto Officiali petitionem aliquam inſtituat, nempe quia aiebat priuilegio Apoſtolico eius rei cognitionem ad Curiam Romanam pertinere: ac ſuper appellatione à prædictis literis ius reddendo ait, malè iudicatum ab Officiali Lugdunenſi, malè cõfirmatum ab Officiali Primatiæ, & iudicia illa emendando miſſum Curionem Romam mittit, ad poſtulandam ibi congruam, & Canonicam portionem ſuam. Ab executione prædicti reſcripti Apoſtolici, & praua iuriſdictionis vſurpatione, vigore ipſius facta à prædicto Chauuetio, & ab eius ſententia prædictus Curio tanquam ab abuſu appellat, & concludit, vti pronuncietur, malè, & abuſiuè executioni traditum, vſurpatum, iudicatum fuiſſe: contra, bene appellatum à prædicto Curione appellante, & expenſas inſuper adiudicari ſibi petit. Bourdinus pro appellatis dixit, cauſam ſpecie ipſa prima leuem videri, & in leuioribus verſari, verùm magni exempli & momenti eſſe pro Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani viris qui ſeſe totos pro fide Catholica tuenda deuouerunt: cuius rei ergo dignos eos eſſe quibus priuilegia ſua ſeruarentur intacta, Fateri quidem ſe, complures cauſas eſſe quæ in prima inſtantia coram iudicibus ordinariis agitari debeant: Verùm quando S. Papæ à quo omnes Eccleſiaſticæ iuriſdictiones quas locorum Ordinarij habent, velut à fonte ipſo dependent, placeat ſibi quarundam cauſarum cognitionem reſeruare, vel ob ipſarum, aut perſonarum dignitatem, id non minus fauorabile videri oportere, quàm iuriſdictionem ordinariam.

Poteſtas Papæ circa Iuriſdictiones Eccleſiaſticas.

Extare in chartophylacio S. Ioannis Hieroſolymitani innumera priuilegia Ordini iſti conceſſa, indulta maioribus ex cauſis & occaſionibus: extare priuilegia Papæ Alexandri III. Papæ Innocentij VIII. Gregorij VIII. Gregorij IX. Gregorij X. Paparum & cæterorũ Pontificum qui ad Gregorium XI. vſque fuerunt: Hos omnes adeò Ordini iſti S. Ioannis Hieroſolymitani factum voluiſſe fauiſſeque, propter maiora officia quæ ad defenſionem fidei noſtræ prædicti Ordinis viri exhiberent, vti voluerint eos ab omnibus iuriſdictionibus ordinariis omniumque Prælatorum immunes eſſe, reſeruata ſibi cauſarum & negotiorum ordinis cognitione. Ac ſi quis dicere vellet hæc priuilegia non niſi de perſonis tantùm iſtius ordinis intelligenda eſſe, priuilegia ipſa contrarium oſtendere, in quibus nominatim comprehenſum ſit de omnibus rebus quibuſcumque generaliter nulla diſtinctione adhibita: Complurima excerpta prædictorum priuilegiorum in Curia approbata fuiſſe quæ nondum nanciſci potuerint. Verùm appellatorum cauſam ita ſeſe habere, vt ceſſantibus etiam prædictis priuilegiis tempore immemoriali & longa conſuetudine

Priuilegia ordinis S. Ioannis circa Iuriſdictionem.

Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani viri ab omnibus iuriſdictionibus ordinariis Eccleſiaſticis immunes ſint: neque in quibuſcunque cauſis ſuis & negotiis ſiue agendo, ſiue excipiendo vlli alij ſubiiciat quàm ipſimet & ſoli Pontifici. Atquin prædictum appellantem qui ſeſe Curionem S. Mauritij in Gorgenſi diceret, aduerſus Commendatorem S. Ioannis prope Montem Brilonium pro habenda ſeu nanciſcenda Canonica portione decimarum parochiæ coram Officiali Lugdunenſi egiſſe. Ideò Commendatorem pro tuendis Ordinis priuilegijs id intendiſſe, ne coram prædicto Officiali procederetur, ſeque priuilegiis immunitatis defendiſſe his verò non obſtantibus Officialem eius rationem non habuiſſe, & decreuiſſe, vt in hoc negotio coram ſe procederet: Commendatorem ab hoc appellaſſe: cumque videret ſe ſolum imparem ad prædicta priuilegia defendenda, eum in cauſa appellationis Procuratorem & Quæſtorem generalem Ordinis euocaſſe, ſibique adſciuiſſe: his non obſtantibus ſententiam prædicti Officialis Lugdunenſis ab Officiali Primatiæ confirmatam fuiſſe: ab hoc tam prædictum Actorem quàm Procuratorem appellaſſe, eo quod de infirmandis Ordinis priuilegiis ageretur: exinde reſcriptum Apoſtolicum impetraſſe directum ad Carolum Chauuerium Decanum Eccleſiæ Montilbriſonij coram eo immunitatis priuilegium ſe allegaſſe: quo viſo iudicem delegatum pronunciaſſe malè iudicatum ab Officiali Primatiæ, & pariter ab Officiali ordinario fuiſſe, partéſque non Romam ſed ad Legatum, vel delegandum à ſummo Pontifice remiſiſſe. Ab executione eius reſcripti, & iudicio à prædicto Chauuerio lato appellantem appellaſſe tanquam ab abuſu, qui proinde dicat, non licuiſſe appellare à ſecunda interlocutoria, idque concordatis aduerſari. Ad hæc ſe reſpondere ſi à ſecunda interlocutoria ſimpliciter appellatum fuiſſet, faſſurum ſe ad appellationem quem admitti non oporteret: Verùm quando agitur de ſecunda interlocutoria vim definitiuæ habente, appellare licere: verſari in hoc caſu partes: ſententiam, quippe Officialis Primatiæ quam pars aduerſa ſecundam interlocutoriam ſententiæ Officialis Ordinarij confirmatiuam vocaret, definitiuæ vim habere: nam ſi ea obtineret, Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani Viri priuilegiis immunitatis ſuæ exciderent, quod damno irreparabili ipſis cederet: Tandem igitur concludere ſe, vt appellator in appellatione ſua non admiſſibilis declaretur, ſibique expenſæ adiudicentur.

Sententia ſuper competentia vel incompetentia iudicis eſt interlocutoria. & à tali ſent. licet appellare v. Guid. Pap. quæſt. 10 c. ſignificantibus & ibi D D. cat. de off. delegati. I.C.

¶ Riantius pro Procuratore Catholico Regio dicit, ſi de appellatione tanquam ab abuſu quæſtio tantùm eſſet, cauſam facilè explicari poſſe, verùm liquere dubium aliquod eſſe etiam principalis reſpectu, de forma videlicet decernendi: Appellationem tanquam ab abuſu in eo fundatam eſſe, quòd extent duę ſententiæ conformes: primam earum, merè interlocutoriam eſſe, idcoque à ſecunda non licuiſſe appellare: ſed in eo dubium eſſe, quando iudex pronunciat pro ſua iuriſdictione: quia poſt illam ſententiam expectatur alia ſententia, per quam Iudex pro ſua iuriſdictione pronuntiet: & dicitur merè interlocutoria. Sed quando pronuntiat per ſententiam, vim quaſi definitiuæ habentem, alia ſententia non expectatur: Ideoque non eſſe ſententiam merè interlocutoriam. Porro prædictos appellatos intendere à ſe allegata fuiſſe immunitatis ab Ordinariorum iuriſdictione priuilegia, & ipſorum obtentu id egiſſe ne vlteriùs procederetur: ſuper hac non procedendi exceptione iudicem pro ſua iuriſdictione pronunciaſſe, ergo ſententiam non fuiſſe merè interlocutoriam, ſed vim definitiuæ habere, quandoquidem ea tolleretur & renceretur quod allegatum fuerat immunitatis priuilegium, atque ita præiudicium irreparabile eſſe, ideoque licuiſſe eis à ſententia priorem confirmante appellare. Hæc argumenta fuerunt vtrimque. Sed procurator Catholicus de cætero in eo ſubſiſtebat nempe quod allegatum priuilegium eſſet abuſiuum, neque etiam in duobus primis iudiciis vnquam exhibitum fuiſſe, quemadmodum ab appellante tanquam ab abuſu dictum fuit. Cæterum abuſiuum eſſe ex eo apparere, quod Pontifex qui id indulſit, non modo Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani Viros à iuriſdictionibus Eccleſiaſticis ordinariis immunes reddit, verum etiam ab omnibus vectigalibus pontium, portuum, itinerum, itaque in iuriſdictionem temporalem à Pontifice inuolatum, ideoque apiari non poſſe negotio de quo agatur. His de cauſis Curiam facilè de appellatione tanquam ab abuſu iudicare poſſe. Parte altera ſi ratio immunitatis indultæ prætendatur, eam potiſſimum fundatam eſſe ſuper correctione & diſciplina fratrum Ordinis: atquin Curiam iudicaſſe, ſi delictum priuilegiatum ab aliquo fratrum Ordinis admiſſũ fuerit, quod exauctorationem mereatur, reum non remittendum ad delegatum Ordinis pro exauctoratione peragenda, quandoquidem ſemel accidit, vt vnum ex his ad Epiſcopum Pariſienſem tanquam Ordinarium remitteret. Item priuilegium vt ordinis iſtius Viri habeant iudicem delegatum, qui de ipſorum cauſis & controuerſijs cognoſcat, non obſeruari, neque vnquam obſeruatum fuiſſe: & ſi obſeruaretur maximo incommodo ſubditi Regis afficerentur, quandoquidem iſtius Ordinis Viri id intendunt ſe ſiue agendo ſiue excipiendo in omnibus cauſis & negotiis, non poſſe neque cogi alibi quàm corã iudice delegato cauſam agere: itaque ſi à fratre aliquo eius ordinis hoc vel illud peteretur, qui acturus eſſet in longinquo quærendum, & adeundum fore iudicem illum delegatum vel Romæ vel Melitę, vel alibi vbi conſiſteret, quod magno ipſi conſtaret. Igitur dato quod ordinis iſtius Viri generale priuilegium habeant, vt pretendunt, tamen id ad terminos iuris communis reſtringere oportere: Petitionem ab appellante tanquam ab abuſu factam eſſe pro congrua & Canonica portione decimarum: Cæterum ad eam habendam nitendum Officio iudicis Eccleſiaſtici, cuiuſmodi eſt Epiſcopus Ordinarius, eiuſue Officialis, ad quem cognitio de decimis ſpectat, neque alios iudices de iis cognoſcere poſſe. His momentis & rationibus aſſerere ſe, vnà cum appellante tanquam ab abuſu, priorem ſententiam Officialis Lugdunenſis eſſe merè interlocutoriam: conſequenter, à ſecunda interlocutoria prioris confirmatiua non licuiſſe appellare, & prædictas duas ſententias ſubſiſtere debere: tandem admittendam, appellationem tan-

Priuilegium à Pontificibus Ordini S. Ioannis conceſſum nimis generale.

quam

quam ab abuſu ab executione reſcripti apoſtolici, eoque omni quod exinde ſecutum eſt.

CVRIA dixit, malè & abuſiuè executioni traditum, iudicatum, decretum à iudice delegato fuiſſe, bene appellatum ab appellante, appellatoſque in expenſas cauſæ appellationis condemnat, & Officiali Ordinario Lugdunenſi vlterius procedendi facultatem facit, iuxta ipſius ſententiam confirmatam, citra præiudicium priuilegiorum Ordinis S. Ioannis Hieruſolymitani in aliis rebus.

VI.

Equites S. Ioannis quomodo ſuccedant.

Equites S. Ioannis Hieroſolymitani, ad ſucceſſionem aſcendentium, deſcendentium, collateralium admittuntur ſiue à patre, ſint ſiue à matre: verum id hactenus, vt ad vitæ ſuæ dies vtantur fruantur, velut ſimplices vſufructuarij: omnia quippe ad proximos eorum cognatos ſucceſſionis capaces poſt eorum mortem redire oportet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod inferius *tit. de legitimis ſucceſſionibus Arreſto* 13. inſeritur.

Vide infra Arreſtum 8. *tit. de appell. tanquam ab abuſu.*

VII.

Equites Ordinis S. Ioannis conditio ferendi nominis & inſignium imponi nō poteſt.

Iudicio de hæreditatis petitione defuncti Clementis Sangnatij, qui teſtatus fuerat & heredem ſibi vxorem nūcupauerat agitato, repertum fuit inſtrumentum contractus quo deficientibus maſculis bona proximis cognatis affectata erāt: Interuenerunt cognati, & filia vnica: filiæ igitur ſextans adiudicatus fuit ſeu duæ vnciæ: prædictę hæredi, quatuor vnciæ è duodecim: cognatis reliquum atque adeo ſemis hæreditatis ſub ferendi nominis & inſigniorum lege oneréque: Interuenit Guyon Sangnatus defuncti frater, Eques ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani, qui aiebat ſe proximum & ſucceſſioni capacem: literaſq́; impetrat, quibus aduerſus apocham quā prædicto fratri ſuo defuncto minor adhuc tredecim annorum dediſſet, reſtitueretur: aſſerens ſe admitti oportere, eò magis quod nondum profeſſus eſſet? Extorta ab eo fuit confeſſio, quindecim iam annos elapſos, ex quo prædictæ religionis Eques eſſet: & vt maximè nondum profeſſus eſſet expreſſa profeſſione, cup: tōtamē eum excidiſſe: primam quippe Clementinam §. *cæterum de ſtatu monachorum* de tacita profeſſione quoque intelligi debere: & tum demum expreſſam requiri, cū de Beneficio inueſtitus ſeſe aptum & beneficij capacem obtendit: alioquin ſi vtcumque contra eum opponatur defectus, ſufficere tacitam profeſſionem per *cap. ex parte* Arreſto Parlamenti Tholoſani 17. Aprilis 156-. prædictus Guyon Eques declaratus fuit non admiſſibilis ſeu incapax. Vnde colligitur, etſi huiuſcemodi Equites ſucceſſionum capaces ad dies vitæ & iure vſusfructus ſint, non eſſe tamen eos ſub lege ferendi nominis & inſigniorum capaces.

Tacita profeſſio quandoadmitti debeat vel non.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum X.

I.

Reſcriptum Papæ quo E-

DVodecima Martij 1571. Rege in throno ſuo Iudiciali in Palatio ſedente; Inter Equites ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani, tanquam ab abuſu appellantes ab impetratione reſcripti impetrati à Pontifice per Equitem Seurium, quo ſcilicet licentiam de bonis ſuis immobilibus teſtandi emeruerat, appellatum ab altera parte: Poſteaquam Funtenaius pro appellantibus, & Buſſonius pro appellato, du Faur pro Rege verba feciſſent: Etiamſi prædictum reſcriptum Pōtificis probatum in prædicta Curia antea fuiſſet, parte tamen non audita, & poſtquam Regij Triumuiri concluſiſſent, vt attenta Regis approbatione, Curięque auctoritate appellatione reiecta id à quo appellatum fuiſſet plenum & integrum exitum ſortiretur: Arreſto quod datum per eius Maieſtatem, & prolato per Dominum Thuanum primum Præſidem dictum fuit iure meritoq́; appellātes reſcripto interceſſiſſe, malè verò & abuſiuè id impetratum, &c. idque citra expenſas. Creditur abuſus in eo conſtitiſſe, quòd neque Papa neque alij Principes, poſſint facultatem præbere in Francia diſponendi de bonis temporalibus, verùm id ad vnum & ſolum Regem pertineat. Item: quia appellatus licentiam non petiiſſet à Magno ordinis Magiſtro: qui teſtandi ad pias cauſas facultatem tribuere conſueuit: idque hactenus de auro & argento ſtato tantum: vt iudicatum fuit anno 155-. aduerſus teſtamentum Magni Prioris Flandriæ, cui nomen erat Valee: cuius ſanè legata ad tertiam argenti partem reducta fuerunt. Denique quia Equites S Ioannis tribus ſolemnibus votis obligantur, vt maximè armatā militiam militent, cui exercendæ multis pecuniis opus eſt. B.

quitibus Hieroſolymitanis teſtari de immobilibus permittitur, abuſiuū declaratum.

Quod teſtamentarias prædictorum Equitum diſpoſitiones attinet, notandum eſt, Curiam de more, id que iuxta ipſorum ſtatuta, eas ad tertiam partem coarctare: vt in cauſa Equitis Seurii 12. Martij 1571. Ac præterea nota, ordinem Hieroſolymitanum hoc triplici redituum genere ſtare: per id, quod *mortuorum* dicitur, i. fructibus ab obitu ad feſtum vſque D. Ioannis: per *vacans*, quod eſt vnius anni ſequentis: & per *Deſpoinſionem*, quod eſt dimidia pars reditus quam quique conferre tenetur. B.

II.

Cleri appellatione non comprehenduntur Equites Hieroſolymitani.

Arreſto Curię ſubſidiorum menſe April. 1598. & menſe Maio 1601. Equites S. Ioannis Hieroſolymitani, immunes à quādam collatione Clero impoſita declarati fuerunt, quod ſcilicet ſub Cleri appellatione generaliter elata non comprehendantur, attentis eorum videlicet priuilegiis Dominus le Bret. Oratione 17.

TIT. XI. DE IVRE VISITAtionis.

ARRESTVM I.

Viſitatio reſtringi non debet.

VIſitationis ius quod ſuperiori competit, coarctari neutiquam poteſt, eam quippe pro arbitrio ſuo, & quo libet tempore & qua ratio ne iudicauerit exercere Superior poteſt: reſque fauorabilis eſt. Et ſanè, cùm Religioſis, Abbati & Conuentui S. Martini de Campis Pariſiis minus placeret toties ſeſe ab Abbate Cluniacenſi Capite ordinis ſui viſitari, ei reique contradicerent, aſſerentes ſeſe in poſſeſſione conſtitutos, vt nonniſi bis in anno viſitarentur, repulſam paſſi ſunt, & Abbas in poſſeſſione ſua defenſus fuit, vnà cùm expenſis, Arreſto Pariſienſi anno 1387.

II.

Epiſcopus in iure viſitationis fundatus eſt.

Menſe Iannario 1589. agitata fuit in maiore Camera Parlamenti Pariſienſis appellatio, inter Abbatem S. Mauri, & Priorem S. Eligij Pariſiis appellantes ab vna parte, & Epiſcopum Pariſiẽſem ab altera appellatum. In hac cauſa Prior S. Eligij, ſeſe immediatè Abbati S. Mauri ſubditum agnoſcens, quoad viſitationem & procurationem contra immunem ab Epiſcopo Pariſiẽſi quantum ad hoc, eique prædictus Abbas iunctus hoc ipſum intendens, aiebat, Epiſcopum iniuria viſitate & ſubditum ſibi reddere Priorem S. Eligij ſategiſſe, atque hanc iniuriam prædicto Abbati in eius iura inuolando illatum iuiſſe: ab qua re ſeſe appellare, E contrario Epiſcopus Pariſienſis aiebat, ſeſe in iure communi fundatum eſſe vt omnes Diœceſeos ſuæ Prioratus viſitare poſſet. Curia immunitatem Præfati Prioris S. Eligij & Abbatis S. Mauri probati iuſſit, & viceuerſa contrarij ab Epiſcopo probationem exeg t: Et interim ſeu prouiſionaliter tamen Epiſcopo, velut in iure communi fundato momenti beneficium (atque adeo viſitandi ius) adiudicatum fuit.

III.

Viſitatores quomodo Eccleſiæ Parochialibus male adminiſtratis prouidere debeant.

Viſitator Matricularios Laicos parochiæ alicuius, in officio ſuo quod delinquentes admonere vel coercere non poteſt, vt maximè Officium ipſorum circa res ſacras & ſpirituales verſetur: verùm Curionem eo nomine pulſare debet, qui in commonendis prædictis Matricularijs negligens fuit, & in coercitione eorum per Iudicem ordinarium, quæ recta hac parte ratio eſt promouenda: Prout declaratum fuit Arreſto maioribus diebus Molini habitis, pro Eccleſia Condatenſi in Borbonijs 14. Octobris anno 1550. Viſitator repererat labra quædam baptiſteria aqua fœtida plena, veſtes item ſacras laceras, & Eccleſiam ipſam ruinarum plenam, & Matricularijs iniunxerat, vt his mederentur, cúmque ceſſarent eos commouerat: à quo appellanerunt tanquam ab abuſu, cauſámque tenuerunt ſub prædicta declaratione, & forma deinceps obſeruanda.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum X I.

I.

Iura viſitationum & quomodo viſitatoribus ſoluenda ſint.

QVæſtio illa ſæpiùs in Curia agitata fuit, vtrum ius quod iure Canonico *ius procurationis, charitatiui ſubſidij*, *Cathedraticum* vocatur, quodque Archiepiſcopi, Epiſcopi & Archidiaconi diœceſes ſuas obeuntes ſeu viſitationes peragentes (quas quidem ipſimet ſingulis annis inſtituere debent ex concilio Lateranenſi quod relatum *in cap. conquerente de offic. extraordin. extra*, & Concilio Tridentino *ſeſſione 4. cap. 3.* & conſtitutionibus noſtris Aurelianenſi & Bleſenſi *art. 6. & 32.*) vtrum inquam ius illud in pecunia an verò in paſtu i. in ipſis ſpeciebus debeatur? Et verò compluribus Arreſtis iudicatum fuit, non deberi niſi in paſtu: & non adæratum, id eſt in pecunia certa taxata, iuxta deciſionem Bonifacij VIII. quæ refertur *in cap. ſi Epiſcopus de officio ordinar. nu. 6.* niſi malit Beneficiatus certam pecuniam, quod in eius eſt optione, ſeu adærationem ſoluere: alias Beneficiatus colligens ſeu excipiens ſuperiorem ſuum viſitantem, eúmque cum comitatu ſuo exhibens ſeu paſcens (quem quidem Comitatum ſuum beneficiati detrimento augere non debet) liberatur. Et quoties huiuſmodi viſitatores, id adærarunt, id eſt in pecunia taxarunt, aut Officiales vel Iudices Regij Beneficiatos in certam pecuniæ ſummam iſtius iuris loco condemnarunt, ſeu ius iſtud adærarunt, toties Curia iudicauit, abuſum committi, Arreſtis ſuis, quorum in aduerſarijs meis tria integra habeo: primum, quod datum pro Fratre Vilelmo de Portu Priore Curione Firmitatis Gauchieri, appellante tanquam ab abuſu ab adæratione taxatione decem librarum facta contrà ipſum ab Epiſcopo Meldenſe, pro prætenſo iure viſitationis annuo, vltima Aprilis 1566. Renato Choppino pro appellante: & Loyſello pro Epiſcopo appellato perorantibus. Secundum Arreſtum eſt pro Religioſis, Abbate & Conuentu Vedaſti, appellantibus tanquam ab abuſu à ſententia data ab Officiali Cenomanenſi 9. Septembr. 1577. executoria ſcilicet expenſarum & licentia eam exequendi ab vna parte, & Cardinalem Rambouilletum Epiſcopum Cenomanenſem appellatum ab altera parte: Pichonato, pro appellante, Fabro pro appellato, & Thuano pro Procuratore Catholico perorantibus. Curia prædictum Procuratorem Catholicum appellantem à prædictis ſententijs & decretis Officialis Cenomanenſis admiſit, & pro rectè recepto admiſit, & ius reddendo tam ſuper prædicta appellatione quàm ea quam partes priuatæ interiecerant, dixit, in omnibus & per omnia malè & abuſiuè proceſſum, & executioni traditum, benè appellatum, ſaluo Epiſcopo iure, ſibi ſecundum ſancta decreta, & vt optimũ ipſi videbitur, conſulẽdi 12. Maij 1583. ſimilis cauſa ampliata fuit in Parlamento Turonum tranſlato vltima die Maij 1593. inter Ioannem Iouſſolinum Priorem Dionis Andegauenſis, appellantem à ſententia data per Seneſchallum Andegauenſem, à iudicio quod latum non obſtante appellatione & eo omni quod exinde ſecutum eſt, & Illuſtriſſ. Carolum Mironium Epiſcopum Andegauenſem appellatum, Boutillerio, & Aduocato perorantibus Curia appellationes & id & c. annihilauit citra multam, principalem controuerſiam partium ad ſe euocauit: & vt ius ſuper ea redderetur, cauſam ampliauit, decreuitque vt id quod ſolutum fuiſſet vigore prædictæ ſententiæ prouiſionalis redderetur, reſtitueretur appellanti: inhibitúmque Iudicibus Andegauenſibus cæteriſque omnibus ne ſentẽtiam prouiſionalem ferrent, ne ſententias ſuas executioni traderent, niſi caſibus quibus eis per Conſtitutiones licet: hócque Arreſtum in Auditorio Iudiciali publicandum. De prętenſo hoc iure vide Titulum *Decretalium de cenſibus ext. & in 6.* & an adquiri poſſit & tempore præſcribi: Auſterium *in deciſ. Tholoſ. 332.* Oldradum *Conſil. 172. & 143.* D. Choppinum *lib. 2. de ſacra politia tit. 7. num. 11.* & Monaſticôn *lib. 2. t. 1. n. 14. can. inter cetera 10. q. 3* & Concilium Tridentinum *de ſeſſione 24. cap. 3.* I. C.

II.

Iura Synodalia ab Epiſcopo aduerſus Curiones prætenſa.

Præter hoc procurationis, ſeu viſitationis ius, Epiſcopi aliud prętetea ius ſibi vendicant, quod etiam cathedraticum vel ſynodaticum vocatur,

quod

quod duobus ſolidis annuis adæratur ſeu taxatur per Honorium III. *in c.conquerẽte de off. Iud. ordin.ext.* eóque quod definitum fuit in concilio Toletano (vt refertur in *can.inter cætera 10.q. 3.* ad querelam factam per presbyteros parochiales Gallicanæ prouinciæ. Eſt autem ius honorificum quod Curiones Epiſcopo Diœceſano ſuperiori ſuo debent, quod præſcribi non poteſt. *d.c.conquerente, & c.auditis & ca.ex officij de praſcript.ext.* quotitas tamen præſcribi poteſt. *c. olim. de cenſibus,* & ſecundum Conſuetudinem debetur. Super eo iure cauſa quædam ampliata fuit inter Curionem diœceſeos Niuernenſis tanquam ab abuſu appellantem eo quod Epiſcopus eum condemnaſſet ad ſoluendos viginti quinque ſolidos præter eos quos obtuliſſet, qui ſcilicet nonniſi quini annui erant: pro quo cauſam orabat Ramatus, quique dicebat, clientem ſuum nunquam conſueuiſſe hoc ius Epiſcopo appellato ſoluere, neque prædeceſſores ſuos Curiones: item, ius hoc ei non iure communi, ſed ex conſuetudine tantum deberi. *d.cap.conquerente in verb.inſpectis probationib.& ibi gloſ.* & in omnem euentum, vt maximè in iure fundatus eſſet ad id percipiendum: in arbitrio tamen Curionem id eſſe quod dare eis placeret, & vel modicum honoris cauſa dare licere. Chandous pro Epiſcopo Niuernenſi appellato contra dicebat, omnes Epiſcopos in iure communi fundatos eſſe ad poſtulandum, imò ad cogendos omnes Diœceſeos ſuæ Curiones ad Synodatici ſolutionem: neque ei alio titulo opus eſſe præter ſolum munus Epiſcopale, Pedum & Mitram: idque iuxta Curionis facultates ei ſoluendum: aſſerebátque appellantis parochiam ampli reditus eſſe. Curia rem ampliauit 11. Decembris 1564. Notetur, ius hoc in Francia Epiſcopis non ſolui, niſi longa & continua poſſeſſione & conſuetudine eius exigendi, eáq; ſuper iuſta cauſa fundata, nitantur. *ex cap.præſenti in verbo, niſi de ſpeciali priuilegio vel conſuetudine iã præſcripta legitimè. de off.ordin.in 6.* Et ſanè in pari dubio, Curia Arreſto ſuo, quod datum in cõtrouerſia inter Capitulum Ambianenſe tanquam ab abuſu appellans, & Epiſcopum appellatum, decreuit, Epiſcopum longam poſſeſſionem ſuam probare oportere, interim iuris huius exigendi & exercendi facultate ei interdicta, 7. Ianuarij 1537. Hodie qui gratia maximè valent, à rege Diplomata impetrare ſolent, quibus Balliuio prouinciæ vel eius Locũtenenti mãdatur, vt hoc ius per prouiſionem ſeu momentaneo beneficio & interim adiudicet, non obſtante oppoſitione aut appellatione qualicunque: & quod ad principale attinet, partes ad Officialem remittat, atque ita miſelli Curiones quod ordinario ipſorum videtur ſoluere coguntur. Ita vſurpatum, obſeruatum à viginti annis in diœceſi Bituricenſi, vbi plerique Curionum adeo decimis & iuribus Archiepiſcopalibus, Synodalibus, & Cathedraticis premuntur, quantum fructus Beneficiorum ipſorum valent: quæ cauſa eſt, cur parochiani ſæpe Paſtore ſuo careant. I.C.

III.

Ius Vacantiui Archidiaconis permiſſum ſit & quando. Curiones iura ſuperius expreſſa & ab Epiſcopis prætenſa ſoluendo liberantur. Et tamen Archidiaconi (qui in iure *oculi Epiſcoporum* vocantur *can.diacon 93.diſtinct.* eò quod olim & Concilio nominatim Laodunenſi, Archidiaconi in Epiſcoporum locum ſubrogati ſunt, eiſq; cura Curionum tam in vrbibus quàm rure commiſſa fuit, vnde etiam *Epiſcopi Rurales* dicti) in iis partem portionem ſibi vindicant iure quod de deport vacantiui, & eſt reditus anni primi parochæ quoties aut morte aut per reſignationem ea vacauit: quod vacantiui ius abuſiuum declaratum fuit, tum ſacro Concilio Baſilienſi *in pragmatic.ſanct.tit.de annat.* iuréque Canonico *in cap.nullus Abbas 1.q.2.can.Eccleſias 13.q. 1 & cap. præſenti de off.ordinarij in 6.* tum Arreſtis Curiæ neque ſolum id ius, verum etiam chirographum & promiſſio data Archidiacono pro tranſactione prætenſi huiuſce iuris, Arreſto dato cauſa perorata, pro quodam Curione, cui nomẽ Corbino, aduerſus Archidiaconum Sablacenſem in Eccleſia Sablacenſi 20. Aprilis 1563. Pomeridianis horis huiuſmodi controuerſia ampliata fuit die Iouis 24. Martij 1588. inter Curionem Landinum in Cenomanenſi, appellantem à ſententia data à Præſidialibus Cenomanenſibus, & Archidiaconum pariter Sablacẽſem in Eccleſia Cenomanenſi appellatum Cheaellio & Dagueſo perorantibus: prædictus Archidiaconus prætendebat ſeſe fundatum in tempore immemoriali, eáque de re certum contractu & tranſactione habere ſe, ad petendam quartam partem fructuum parochiarum Archidiaconatus ſui, vacatione adueniente per permutationem: tertiam, per reſignationem aut mortem: Dominus Fayus pro Rege perorans Curiæ ſupplicauit, vt modus prætenſo huic iuri Vacantiui imponeretur, atque in totum aboleretur: & Archidiaconis modicum aliquod ius in parochiis quę centum Coronatorum reditum ſuperarent, relinqueretur: iuxta ſentent. aut Ioa. Andreæ *in c. inter cætera de off.ordin.in 6.* Curia nihilominus hoc ius tolerauit: quando videlicet Curiones ſeſe intra annum ad ordines Presbyterij promoueri non faciant, ad deſeruiendum parochiis, idque ipſi in perſona (quibus tamen ipſis Curia laxamentum ſeu dilationem dare ſolet ad aſſumendos ordines:) vel quando propter controuerſias Curio non ſeruit, & per Archidiaconum deſeruire facit. Choppinus ſuper ea re Arreſta adducit *lib.1.de ſacra Politia cap.8.n.17.18. & lib. 3.tit.3.n.4.5.6.7.& in Indice libri Monaſticon in verbo Arreſtum.* I.C.

TIT. XII. DE DECIMIS, NOualibus, Primitiis & congrua Portione Curionum.

ARRESTVM I.

OBlationes primorum fructuum, quas *Primitias* vocant, antiquitus ter in anno fiebant: puta in Paſchate, frumenti noui: in Pentecoſte, panis noui, & Septembri menſe, vini noui. *Antiquitas Primitiarum.* Plinius refert, olim ante luitionem factam, Romanos vina noua bibere noluiſſe, vel farra ſeu frumenta comedere antequam Sacerdotes Primitias nacti fuiſſent: Modus harum primitiarum ex voluntate & deuotione cuiuſque oblationem facientis eſſe ſolebat: ſed poſtea in conſuetudinem & neceſſitatem res hæc verſa fuit, mo- *Explicatio Primitiarum de ipſarum neceſſitate & quota.*

dúſque certus eſt præſcriptus, nempe quod ad animalia ſpectat, è centum vitulis vnus, & ita de reliquis: de cæteris fructibus, veluti vino, frumento parrochianus non minorem quàm ſexageſimam partem offerre poteſt: & Curio non amplius quàm quartam exigere poteſt. *cap. 1. & ibi Innoc. Panorm. & alij de decim.* & ita quidem vt hæc obligatio præcepti eſſe iudicetur, pariter vt decimæ: prout dicit Boërius *qu. 236. n. 2.* Neq; impedit, quod vltrò tributa ordinariè nullã obligationẽ neceſſariã producunt *l. ſi certis annis C. de pact.* Innocen. *in cap. cum in Eccleſia de cauſ. poſſ. & propriet.* Id enim locũ non obtinet in his quæ ex officio charitatis procedũt, vbi ſanè conſuetudo vltrò ſeruata obligat. *cap. ſuã de decim.* & Hyppolit. *de Marſil. ſingul. 191.* Et hac ratione Abbates, Priores, Cõmendatores & cæteri coerceri cogi debẽt, eleemoſynas porrò præſtare quæ ab ipſorum prædeceſſoribus annuatim factæ ſunt, & eadem ratione, ſic vt non appareat eos aliter obligari quàm ex prædicta conſuetudine & Conſuetudo laudabilis obligat. præſtatione ordinaria: ſecundum doctrinam Pauli de Eleazar *in cap. ex literis de reſtitut. ſpoliat.* per textum *cap. ad Apoſtolicam de ſimon.* ſed & Curio parrochianos ſuos cogere poteſt, ad obſeruantiam laudabilis & charitatiuæ conſuetudinis, quam obſeruarunt, ad faciendas Primitiarum oblationes pro modo vicinorum ſuorum & prædictæ conſuetudinis *per cap. olim de conſuetud. & can. Apoſtolica 11. qu. 1.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi pro Arnaldo Baſterio Curione Traſienſi, appellato, contra Ioannem Larriguanam, Giraldum Spauellum & conſortes parrochianos ipſius appellantes à Seneſchallo Vaſatenſi 2. Decembr. 1558.

II.

Decimæ ab omnibus non habita ratione immunitatis debentur. *Immunitatem* Decimarum pro fundis quos poſſidet nemo prætendere poteſt *cap. ex nobis de decim.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano ann 1459. aduerſus Wilhelmum Vaſquiũ Capitaneum Granenſem, qui condemnatus fuit decimas poſſeſſionum ad Illuſtriſſimum Delphinum pertinentium, & à prædicto Capitaneo officii ſui ratione poſſeſſarum, ſoluere.

III.

Præſcriptio quota decimarum. *Præſcribi* Decimæ non poſſunt. *can. quæcunque 16. quæſt. 7. & per Innocen. & Gloſſ. in cap. in aliquibus de decimis.* Forma tamen præſtandarum decimarum alia vel minore quantitate, quam legitima, puta vt quintadecima, ſeptima decima, vicesima præſtetur, præſcribi poteſt. Et hæc opinio fuit Hoſtienſis *in ſumma de decimis*, & multorum aliorum. Et ita compluribus Arreſtis Gratianopolitanis iudicatum fuit, quæ Papa *qu. 274.* ſine data, i. citra temporis circumſtantiã allegat.

Etſi decima ſit impræſcriptibilis. vt iudicatum fuit pro Curione Liguerolenſi in Borbonijs aduerſus incolas qui validam & enixam nã quam ſolutæ vini decimæ probationem habebant, menſe Iunio 1574. in prima Camera Inquiſitionum: Quotitas tamen tempore immemoriali, & longa poſſeſſione præſcribi poteſt, vide *ca. olim de cenſibus* lib. 6.

Adde cap. 29. Tit. de præſcriptio. Quod dicitur, decimas præſcribi nõ poſſe, id de Parochianis aduerſus Curionem ſuum, aliumve dominum decimarũ intelligi debet, nam Curio poſſeſſione quadraginta annorum decimas alteri Curioni vicino ſuo debitas præſcribere poteſt, *argumento capitis ad aures, extra de præſcriptione:* Non aliter ac dici ſolet, iura feudi & cenſus à vaſallis, & poſſeſſoribus poſſeſſionum cenſualium præſcribi non poſſe. præſcribi tamen poſſe à tertio domino: Et tamen quotitas, & modus ſoluendi præſcribi-

tur vt in cenſibus, ita in decimis, dummodo ſolutio vniformis fuerit, id eſt, eadem ratione ſemper ſolutio facta fuerit, ſecus ſi difformiter, quia forte vno anno plus altero minus ſolutum, iuxta Butrigarium, & Bartolum in *lege ſolent, de Offic. Procon. ff. & in l. cum de in rem verſo, de vſuris,* D. Franciſcus Marcus *Deciſ. 667. tom. 2. gloſſ. in ca. aliquibus, & ibi Hoſtienſis de decimis.* Chupinus *lib. 2. de morib. Pariſienſium tit. vlt. num. 6.* Vide Arreſtum tertium in Parlamento Britanniæ pronunciatum per D. Leſtratium *fol. 95. Arreſtorum in purpura pronunciatorum, quæ Pariſiis excuſa anno 1588.* Grimaudetus *in tractatu ſuo de decimis, lib. 3. cap. 8.* I. C.

IV.

Immunes à Decimis ipſi fundos ſuos colere ſeu exercere debent. Arreſto Gratianopol. quod datum 24. Iunij, 1459. inter Decanum, & Capitulum B. Virginis Gratianopol. actores ab vna parte, & Commẽdatorem Scalarum, eiuſque conſortes poſſeſſores partiarios compluriũ fundorum prædictæ commendæ recuſãtes vnà cum prædicto Commendatore decimam ſoluere, obtentu priuilegij & exemptionis prædicti ordinis pro fundis quos ipſi poſſident ab altera parte, prædicti opponentes, ſeu excipientes ſummoti fuerunt ab hac præſcriptione, eo quod apparuiſſet prædictũ Commendatorem fundos fructuum partiariorum lege elocaſſe, iuxta *textum in cap. ex nobis in ca. ad audientiam de decimis, & cap. ita eodem tit.*

Hoc priuilegium olim commune fuit omnibus religioſis: coarctatum poſtea ad ordinis Ciſtertienſis religioſos, & Templarios qui erãt Equites, quique ita vocabantur, eo quod Hieroſolymis in quibuſdam domibus templi habitarent, & nunc ad equites Hieroſolymitanos & Melitenſes pro fundis videlicet quos colunt ipſi propriis manibus & ſumptibus: alioquin ſi eos lege partiaria elocẽt cum hoc priuilegium nonniſi perſonale ſit, vtique ad conductores non tranſit, quique ideo decimas earum immune ſoluere debent, *ca. ex parte 7. de decimis, cap. audum de priuileg. extra, cap. nuper de decimis,* Grimaudetus *lib. 3. cap. 3.* Charondas *lib. 1. Reſponſ. cap. 52. & lib. 7. ca. 12.* & Arreſtum 4. & 5. *tit. decimis infra.* & Deciſ. 207. Guidonis Papæ, vnde hoc Arreſtum deſumptum eſt. I. C.

V.

Conſtitutio Philippina ſuper Decimis inſolitis. Conſtitutio Philippi Auguſti, quam *Philippinam* vocant, qua coactio & perceptio decimarum in regno Franciæ inſolitarum prohibetur, anſam præbuit liti quæ Arreſto iudicata fuit omnibus tribunalibus ſeu cameris coadunatis inter Ioannem Marguinum Curionem parochiæ Bellouelli in Bria actorem & interdicto expetientem propter decimas in loco quodam, qui vocatur Maillart in parochia ſua exiſtente, prouenientes & inter Religioſos, & Conuentum Cartuſianorum prope Pariſios, reos & opponẽtes ab altera parte, ſuper quæſtione, an mutata ſoli qualitate debeantur decimę: Exempli gratia, ſi dominus fundi qui ſolum mutauit quod conſueuerat frumento cenſeri, ex quo decimæ ſoluuntur, in aliam culturæ formam, ex qua nullæ decimæ ſoluuntur, veluti in prata, ſyluas, ſtagna: vtrum in quã decimas ſoluere cogatur fœni, ſylua, vel piſcium in ſtagno extractorum. Facti ſpecies hæc erat: quod prędicti rei locum quendam qui vocatur Maillart, in prædicta parochia Bellouelli adquiſiuiſſent, atque in eo loco in aruis ſtagna quædam, & noua viuaria inſtituiſſent, veteraque produxiſſent, ex quibus aruis ſcilicet ante inſtituta prædicta ſtagna & viuaria Curioni decimæ præſtari ſolebant: is igitur hac ratione piſcium decimas loco decimarum frumenti, quas accipere ſolebat, poſtulabat, atque in eo bene fundatum ſeſe aſſerebat iuxta

capitulum

Digitized by Google

capitulum commiſſum extra de decimis, vbi per ſtatus mutationem, & formæ loci non mutatur, nec alteratur ſubſtantia obligationis feudalis: itaque ſi Curio actor, antea percipere ſolebat decimas milij, frumenti, aliorumque fructuum ex aruis, milio, frumento, aliiſve fructibus conſitis, vel ex vineis ſi poſtea frumento conſerantur, viteſque eradicentur & ſolum frumento conſeratur, decimæ frumenti nunc conſiti debeti videntur iuxta opinionem Zabarellæ *in Clementina prima §.1. de decimis*. Eadem igitur ratione, Curionem qui decimas ex prædictis terris fructuum ibi enaſcentium cùm auorum vſum præſtabant percipere ſolebat, nunc cùm terræ in ſtagna conuerſæ fuerint, decimam piſcium qui ibi producuntur Curioni deberi, vt maximè in prædicto loco de Maillart aliiſque vicinis decimæ ſtagnorum & piſcium percipi non ſoleant, & decimæ inſolitæ in prædicto loco. Prædictam quippe Philippinam quæ decimas inſolitas interdicit, de iis terris, fundis intelligi debere, qui fructus non decimabiles producunt, quique ab omni æuo cultæ non fuerunt, vel in ſtatu fundorum non decimabilium, veluti ſi ſemper in ſtatu ſtagnorum, pratorum, ſyluarum fuiſſent, ex quibus in prouincia decimæ præſtari non ſolent: At cùm olim & memoria hominum in ſtatu terrarum decimabilium fuerint, atque ex fructibus ipſarum olim decimæ ſolutæ fuerint, vt in hac facti ſpecie, in qua conſtabat multa arua quæ dependebant à prædicto loco de Maillart, ex quibus Curio decimas frumenti, & aliorum ſeminum percipere ſolebat, à prædictis religioſis in ſtagna conuerſa fuerant, hoc caſu prædictam Philippinam locum habere non debere, argumento *capitis nuper de decimis extra*. E contrario prædicti rei aſſerebant, prædictam Philippinam indefinitè accipiendam de omnibus terris fructus non decimabiles producentibus, vt maxime antea decima de prædictis terris ſolui conſueuiſſet, quo tempore fructus decimales producebant: eo quod dominus decimarum ſiue Curio ſit, ſine alius fundi dominus nõ eſt, neque poſſeſſorem cogere poteſt vt conſerat, & colat terram, aut impedire ipſum quo minus ſoli qualitatem immutet, frumento conſeri ſoliti: cum liberum cuique ſit de re ſua ad ipſum pertinente pro arbitrio ſuo diſponere etiam cum alterius damno *l. fluminum. l. Proculus, ff. de damno infecto*: modo animo nocendi id non fiat, *l. cùm in fundo, ff. de rei vindica.* alioquin lapſu ſeu proceſſu temporis res omnes decimarum iuri obnoxias fore: quare plus nimio libertas hominum infringeretur. Et verò iuxta hæc pro libertate tuenda iudicatum fuit, dictúmque Arreſto 24.Febr.1539. quod datum ad relationem D. Le Vois, Carthuſianos nullas decimas iſti Curioni piſcium prædictorum ſtagnorum & viuariorum ſoluere cogi, quamdiu videlicet ſtagna manerent.

Hoc Arreſtum excerpſi ex ſchedis prædicti defuncti D. Le Vois aliter & melius iudicio meo, quàm hoc loco inſertum fuerat à defuncto D. Papone I.C. Nota quod qui habet ius decimarum in aruis non ſeruent prædictum ius, ſi in aliud culturæ genus migrauerint. Charondas *lib. 7. Reſponſor. cap. 135.* Grimaudetus *lib. 3. de decim. cap. 3. & 4.*

VI.

Corruptio ſtatus Leuitici.

Poſteaquam ſtatus Eccleſiaſtici, & Leuitici mores tantopere deprauatos compertum eſt, decimarum debitores ſuamet alioquin ſponte corruptos lubido inceſſit, vel paucas decimas ſoluere, vel etiam nullas, cùm tamen iuris diſpoſitione & olim criminis prope capitalis inſtar fuerit eas non præſtare. Prædicti ſcilicet debitores compererunt prædictam decimam in pauperum alimenta dedicatam poſt presbyteros videlicet inde exhibitos, à prædictis presbyteris omnino adſeruari, ſic vt nullam earum partem poſt honeſtam videlicet ſui exhibitionem in prædictum ſecundum finem impenderent: & quod peius eſt compertum fuit, presbyteros ad ſtipem neceſſariam pereuntibus pauperibus in alimoniam conferendam rogatos non modo recuſaſſe, quin potius vt decimas ita res alias ex caritate in ipſorum manibus in pauperum ſubſidia magis quàm in prædictorum Presbyterorum fauorem relictas, in voluptates ſuas profudiſſe. Vnde factum, vt quiſque de his pro arbitrio ſuo opinatus ſit: adeo vt non dubitarent dicere, non æquum eſſe, vt vnus presbyter, Prior, Abbas, Capitulum, aut Conuentus ſolus deuoret quod tot hominibus tot generum indigentibus fameque pereuntibus relictum fuerat. Et nihilominus tamen id poſtulantibus Epiſcopo, Capitulo & Clero Carnutenſi Rex Edictum ſuum ſuper præſtatione decimarum 1.Martij 1545. condidit, quod & poſtea publicatum, lectum & in Regeſta relatum vltima die prædicti menſis fuit: quo ſcilicet interdictum [a] frumẽta decimabilia demetere quin prius dies huic rei peragendæ publicatus eſſet, publiceque denunciatus ex Ambone die Dominica aliaue quo die huic rei idoneo: quo videlicet Dominus decimalis, id eſt cui decimæ debentur, eo comperto ipſe ei rei ſupereſſe poſſit, aliumue ad percipienda iura ſua mitteret idque ſub comminatione pœnæ damnorum & intereſſe [b] aduerſus ea quid facientibus: Hoc edictum non eſt iuris noui, ſed declaratio iuris antiqui. Agricola quippe fructus citra ſcientiam aut præſentiam decimarij ſui, aut ab eo delegati transferre euehere [c] non debet, *l. 2. ibi, ſub aſpectu Curialium, Cod. quando & quibus quarta pars lib. 10. & C. non ſolùm de rei vindicat.* Neque dubium eſt, eum ad quem decimæ ſpectant partiarium fructuum dominum eſſe atque adeò & fundorum: fructus enim pars fundi ſunt. *l. fructus ff. de rei vindicat.* Itaque non poteſt agricola abſque prædicto decimario id transferre quod ad ipſum non in totum ſpectat, & vt loquuntur ſine perſonario ſuo, i. partiario, cuius ſue intereſt. *l. Paulus ff. de procurat. & l. nam ita Diuus ff. de adopt.* Vide quæ ſcripſimus in *conſuetudines Borbonias*, & ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1549. pro capitulo de Menhe, prædicti loci Gratianopoleos inquam, aduerſus fundorum decimabilium poſſeſſores.

Edictum Regis ſuper præſtatione decimarum.

a Omnibus proprietariis, dominis, poſſeſſoribus, in poſſeſſione conſtitutis, detentatoribus fundorum & poſſeſſionum, quæ iuri decimarum obnoxiæ ſunt. B.

b Itemque confiſcationis frumentorum ſeu ſeminum, fructuum, equorum, carrorum, & inſtrumentorum B. Vide hoc edictum multaque alia *cap. vlt. tractatus de decimis D. Grimaudeti.* I.C.

c Vel in ipſo agro conſuetudo ſeu conſuetum ius, id eſt pars debita relinquenda eſt, B. Simile Arreſtum datum fuit 24. Iulij 1562. pro Religioſis, Abbatiſſa, & Conuentu Celſenſi Sanctæ Bautheæ: Huique addatur noua

conſtitutio ſub forma mandati ad Præfectum vrbicum Pariſienſem directa,de cogendis quibuſcunque ad ſoluendas decimas,Campipartia,ſolaria,cenſus,reditus,aliaque iura & debita,Prælatis, ſub pœna capieodorum fundorum & dominiorum, quæ lecta fuit & publicata 20 Auguſti. Aliud Edictum Regis pro reſtitutione, inſtauratione,& ſolutione decimarum aliorumque bonorum male poſſeſſorum ad Eccleſiaſticos pertinentium, idque ad prædictum Edictum 20. diei Auguſti relatiuum,lectum & publicatum fuit ad idoræ ſenatum, 1 Decembr.1563.Hic obſeruandum eſt,Edictum Bleſenſe iubere decimas ſolui propoſitis multis: & tamen decioa oona Iulij 1563. ſententia Lugdunenſis infirmata fuit in eo quod ante pignora capta multa adiudicata fuit.B.

Arreſtū quod Edictum Bleſenſe pro præſtatione decimarum interpretatur.

Maynardus *quæſt.notabilium cap.31.3.36.37.38.40. &c lib.2.cap..* refert, Arreſto Tholoſano omnes eos qui decimas perciperent ad collationem in alimenta pauperum,& prædicatoris ſalarium condemnatos fuiſſe. I. C.

VII.

Nouãlia pro tertia Curionibus debentur.

Etſi iuris diſpoſitione noualia Curioni debeantur, priuatiuè excluſis cæteris in parochia ſua,nihilominus Arreſto, quod pronunciatum fuit vigilia Pentecoſtes anno 1534. dictum fuit, tertiam tantùm prædictorum noualium Curioni relinquendam, vnà cum reſtitutione fructuū decennij.

VIII.

Cognitio Controuerſiæ decimalis ad Curiam Eccleſiaſticam ſpectat.

Anno :262.Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit pro Epiſcopo Baiocenſi, cognitionem controuerſiæ decimalis ad Iudicem Eccleſiaſticum pertinere,niſi forte de poſſeſſione ageretur.

Deſumptum ex D.Lucio *lib.2.tit.1.Arreſto* 2. & extat repetitum *ſupra tit.de iuriſdict.eccleſiaſt.* I. *Arreſto.*2.I.C.

IX.

Sola allegatio infeudationis ad remittendā controuerſiam ad Iudicem Regiū ſufficit.

Si controuerſia ſit petitoria de decimis coràm Officiali,& illico reus infeudationem probet,vnde liqueat, eum in feudum à Domino Laico tenere,hoc caſu prædictus Officialis controuerſiam ad iudicem Domini à quo decima mouetur remittere debet: alioquin ab eo tanquam ab abuſu appellare licet,& ita iudicatum fuit inter cætera Arreſta Parlamenti omnium Sanctorum, Pariſiis anno 1283.

Hoc Arreſtum deſumptum eſt à D.Paponio è veteri ſtylo Curiæ Parlamenti *parte 7.cap.* 75. vbi D. Carolus Molinæus rectè obſeruauit, id in vſu non amplius eſſe: nam inquit,is qui decimas infeudatas poſſidet & coram Officiali citatur ſuper portione congrua, poteſt ad Iudicem Regium recurrere,atque ab eo cauſæ euocationem impetrare,& interea ceſſat Iudex Eccleſiaſticus, donec Iudex Regius cognouerit *an ſit infeudata.* Et hodie hoc iure vtimur,vt coram Iudice Eccleſiaſtico ſufficiat allegare decimam eſſe infeodatam,nulla præſtita probatione infeodationis, iſque ad iudicem regium remittere debet,coram quo Curio poſtulabit vti Dominus decimarius exhibeat inſtrumenta feudalia fidelitatis, & hominij præſtiti decimarum nomine: quod ſi ea non exhibeat Curio,ad iudicem ſuum Eccleſiaſticum remitti debet,idem Molinæus *ad articulum* 47.*num.* 16. *& ſequent tit.de feudis ad conſuetudines Pariſienſes.* D.Bourdinus *ſuper articulum primum conſtitutionum* 1539. & poſt eos Choppinus *lib.2.de ſacra politia tit.1.num.*5.quæque hac re ſcripſi, ad *artic.*27.*ſtyli Curiarum Eccleſiaſticarum Bituricenſium.* Vide etiam *Arreſtum* 1.2. *&* 3.*tit.*5.*& Arreſtum* 4.*tit.*10.I.C.

X.

Noualia quibus competāt.

Curio fundatus eſt in iure percipiendi noualia,priuatiuè cæteris omnibus excluſis: niſi ſuprà ipſum Curio primitiuus aliquis conſtitutus ſit: tum enim Vicarius tantùm perpetuus foret,neque prædicta noualia excluſo Ordinario ſuo,& præſentatore qui eſt Curio primitiuus, & ad quem illæ ſpectant, ſalua tantum congrua portione prædicti Vicarij perpetui, vindicare poſſet.(Varꝺiⁱ aduerſus cæteros eas petere & obtinere poteſt, etſi illis priuilegio quodam huiuſcuiuſmodi noualia indulta fuerint)& verò illo caſu Curia ea olim Arreſtis Pariſienſibus adiudicauit ſingulis eorum videlicet ex parte dimidia: è quibus vnum Arreſtum eſt 23. Decembr.1545. iuxta Deciſionem *ca ſtatuto, §.ſtatuimus de decimis lib.6.*

Cap.*quoniam,cap.ex parte,cap.in tua de decimis*,Rebuffus *in tractatu de congrua portione,num.*111.B ɛ r G. Verum ſi ſuper ipſas ſit Curio primitiuus Vicarius perpetuus portionis congruæ ius habet, Maynardus *lib.1.quæſt.cap.*30. I.C.

XI.

Decimæ ſoluendæ ex fructibus non deductis impenſis & oneribus.

(cap.cū ſint homines de Decimis. I.C.)

Verus controuerſia, mota ſuper ſolutione Decimarum,temporibus Clementis 3.Celeſtini 3.& Innocentij 3. Pontificum, ſatis definita videtur,vt de ea amplius agi non debeat:vt eſt deciſum *cap.ex parte:cap.non eſt in poteſtate.cap.tua nobis ext.de decim:*nempe, Decimam de fructibus fundi nulla ſementis,impenſarum ad culturam,& cenſuum debitorum, fundi nomine diminutione neque diſtractione facta ſoluendam eſſe.Nihilominus tamen tempeſtate ſeu ſeculo noſtro mercator quidam Turonenſis, nomine Renatus Morellus,cùm prædictum dubium iudicio ſuo ratione niti & quadātenus bene fundatum crederet,periculum eius fecit,fiducia rationis cuiuſdam quæ videtur & habet veri ſpeciem quandam:nempe, quòd omnino conſtet, Decimam, nonniſi ex fructu deberi:atquin fructus domino, decimæ debitori non prouenire, niſi diſtractis oneribus &impenſis. Acpræterea, ſanctiones & Conſtitutiones Canonicas in cōtrarium cōditas ſuſpectas eſſe, vtpote ab iis profectas, quorum maximè intereſt,quiq; adeo in cauſa propria iudices eſſent. His igitur rationibus æquitatem hoc tempore cognitam iri ſperans,teniti rurſum cœpit,atque excipere aduerſus interdictum vti poſſidetis Decani, Canonicorum & Capituli S. Martini Turonenſis, qui adſerebant ſe ius & poſſeſſionem habere percipiendarum Decimarum in parochiis ſibi ſuppoſitis,ac nominatim in vinea prædicti Morelli,in ſingulas vndenas vehas,vnam. Is itaque regerebat, vt maximè ita antea ſoluiſſet,nulla tamen id ratione factum: quandoquidem vineam illam poſſideret ab actoribus ſub magnis oneribus & cēſibus frumenti,caponum,aliarúmque rerum: quibus oneribus cum impendiis circa vites deductis non ſupereſſe ſibi tertiam fructuum:cuius tertiæ Decimam ſoluere offerebat,quæ ratione habita omnium fructuum ne trigeſimam quidē partem cōſtituebat:atquin fructus non dici,niſi deductis impenſis.Deinde Canonum contrariorum compilatores,hac in re partes eſſe:ſimul & Iudices ſcilicet:Poſtremò,originem Decimarum ex ſola &mera voluntate citra vllam neceſſitatem fluxiſſe, idque pro Curione ſolummodu. Actores in propoſito perſtabant:ac prætereà quòd eſſent Curiones primitiui. Iudicio Libellariorum Palatij,cauſa vincunt: à quo appellatum à Morello: & admiſſa appellatio in Parlamento Pariſienſi:vbi Arreſto 7.Septembris 1,60. dictum fuit,benè iudicatum: & ipſe multæ ſubiectus.

l.fructus D. de rei vindicat.

Ita Rex viceſimam vini per auerſionem venditi exigit non deductis impenſis in vineam factis. Conſtitutio anni 1534.

Præſup-

Digitized by Google

XII.

Venditio Decimarum à laicis Eccleſiæ facta, retractui gentilitio obnoxia non eſt.

Præſuppoſito lege diuina (qua Decima introducta fuit) Eccleſiaſticos eos eſſe quibus ea debetur, excluſis Laicis, vt continetur *vltimo capite Leuitici*: Filiis enim Leui decima reſeruata eſt qui in fœderis tabernaculo miniſtrabant: Si Laicus decimam aliquam poſſideat, eamque vẽdat Eccleſiæ, huiuſcemodi venditio retractui gentilitio obnoxia non eſt: neque poteſt ad Laicum iterum redire *c. prohibemus de decim.* & arg. *l. ſi vnus §. pactus ne peteret ff. de pactis*. Ita iudicatum fuit Arreſto Parisienſi, pro Epiſcopo Conſtantinenſi.

XII.

Noualia ad Curiones potius quàm ad alios omnibus aliis ſpectant.

Curio [a] turbatum ſe in percipiendis noualibus in parrochia ſua à Religioſis Abbate & Conuentu vicinis ſuis dicens, eos citat, atque aduerſus eos interdicto experitur: dicens ſeſe fundatum in iure communi, in ipſorum poſſeſſione, in qua turbetur, impediatur, atque ideo concludere ſe, & Rei conuenti ei regerũt, ſe huiuſmodi noualium poſſidendorum capaces eſſe: ac prætereà fundatos ſeſe eſſe in inſtrumento quodam peculiari & ſpeciali cum Curione interdicto experientis prædeceſſore, quadraginta iam annos celebrato: prędictũmque Curionem eiuſque ſucceſſores reditum & ius annuum percepiſſe, quod rei conuenti antidori nomine pręſtare debebant, atque adeò in poſſeſſione eſſe inſtrumento munita & vallata, Iudicio Libellariorum Palatij Curio depulſus fuit, reíque in poſſeſſione defenſi fuere: Curio appellat, & appellatio eius in Parlamento recipitur: Intereà euenit, vt poſſeſſor quidam parrochianus ſyluam excinderet atque inibi vineam inſtitueret. Curio decimam vini exigit. Oeconomus Cœnobitarum intercedit, & ait, ſe ratione Officij ſui clauſtralis ius habere exigendi Decimam in prędicto loco, eóque poſtulare ſe Decimam & noualia. Sententia Libellariorum Curio manutenetur. Religioſi, Abbas & Conuentus appellant, & in Curia appellatio eorum recipitur, vbi duæ inſtantiæ & appellationes coniunguntur. Arreſto, quantum ad œconomum pertinet, dicitur benè iudicatum, malè appellatum à Religioſis, vna cum expenſis & mulcta præiudiciali. Quod ad primam appellationem ſpectat, Curia ſententiam infirmat, & Curionem in poſſeſſione omnium noualium parrochiæ ſuæ tuetur, appellatóſque in expenſas inſtantiarum, damnorum & intereſſe turbatæ poſſeſſionis condemnat, non obſtante inſtrumento 31. Octobris 1551. Deſumptum ex aduerſariis Domini Buiſſonij. Ita iudicatum fuit 12. Martij 156[illegible]. pro Curione Camporum prope Pariſios. Notandom eſt etiam, Curionem ex certis cauſis ius ſuum Decimæ ſui temporis parrochiano cedere poſſe. Iudicatum, aduerſus Curionem Maureſlandenſem in Bria menſe April. 1577. ad relationem defuncti Domini Marillaci. Berg.

a [illegible] Curionem ſolum ad nullum alium ſpectent, Charundas compluꝛima eam in ſem[illegible] Arreſta [illegible] libro 1. Reſponſ. c. 27. 28. v. Maynardum lib. 1. quæſt. Notab. c. 10. Germ. audectum lib. 3. c. 4. de decimis. l. C.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum XI.

Quando Decima coram Iudice Regio petatur.

NOta. Decimam coram Iudice Regio peti, cùm videl. de iure indubitato, ſeu quod in dubium non reuocatur agitur: Iudicatum ita inter Commendatorem & Religioſos Andegauenſes 24. Martij 1575. Item cùm agitur, non quidem de iure ipſo & continuatione ac præſtatione continua, verùm de ſolutione reliquorum vnius anni aut duorum. B.

II.

Vtrum Curio in conductione Decimarum aliis præferatur.

Curiones in Parochiis ſuis reſidentes omnibus aliis præferuntur in conductionibus Decimarum parrochiæ ſuæ, ex Conſtitutione anni 1577. quæ & confirmata fuit Arreſto 18. Nouembris 1578. Berg.

Conſtitutione, quæ data Pariſiis menſe Decembri 1606. art. 14. continetur, vt Eccleſiaſtici quibus videbitur Decimas ſuas elocare poſſint, ita vt Curiones nullũ in his conducendis prælationis ſeu protopraxiæ ius ſibi vindicare poſſint, non obſtantibus quibuſcunque conſtitutionibus huic contrariis: quas ſi quæ ſunt, ait conſtitutio illa, reuocamus, & volumus decernimus, atque vt earum loco Arreſtum datum in Curia noſtra Parlamenti Pariſienſis 11. Februarij 1604. in ſimili controuerſia, & ad impediendas huiuſcemodi prælationes protopraxias inuiolabiliter cuſtodiatur. Vide Collationem Conſtitutionum *lib. 1. tit. 2. part. 3. §. 4.*

III.

Deſumptum ex Regeſtis Curiæ Parlamenti.

Curia ſuprema lite pendente ſuper poſſeſſorio præſtet decimas aduerſus Curionem vel propter ipſius portionẽ congruam alimenta Curionũ eorumque perpetuo Vicario adiudicant & in principali partes ad Iudicẽ Eccleſiaſticum remittunt.

HENRICVS Dei Gratia Franciæ & Nauarræ Rex. Omnibus haſce viſuris, ſalutem. Cùm menſe Iunio anni 1601. inſtantia ſeu lis introducta fuiſſet coram Conſiliariis & Commiſſariis Libellorum Palatij noſtri Tholoſani, amicis & fidelibus noſtris, Vigore ſupplicis libelli in eo oblati à Ioanne Carbonello Presbytero & Rectore Recturæ Eccleſiæ parrochialis ſancti Blaſij in loco Baſt. dæ Montisfortij, & annexarum ipſius, aduerſus Illuſtr. Alphonſum Albenium Epiſcopum Albienſem, amicum noſtrum, & Hieronymum Bandinellium Canonicum & Archidiaconum in Eccleſia Cathedrali Albienſi, velut maximam fructuum & redituum decimalium partem in parrochia prædictæ Eccleſiæ, & prædictis eius annexis percipientem: quo quidem libello id agebatur, vt prædictus Carbonellus manuteneretur in tertia omnium & ſingulorum fructuum & redituum parte, pro congrua videlicet portione ei debita, tanquam Recturi, vt ſupra dictum iuxta ſancta decreta: Super quo libello ſupplice cauſa perorata 8. prædicti menſis Iunij, cùm prædicti Conſiliarij & Commiſſarij iudicio ſuo declaraſſent, quãtum ſpectaret prædictam congruam portionem, ſe non impedire, quominùs ſibi partes conſulerẽt vbi opus eſſet, & ſuper prouiſione interim à prędicto Carbonello poſtulata, decreuiſſent partes ſcripto conſignaturas, daturas, producturas quod ipſis videbitur intra tridui proximi ſpatiũ: cùmq; poſt hoc iudiciũ prædictus Bandinellius alium libellum obtuliſſet prædictis Conſiliariis & Commiſſariis, vt ſi locus congruæ foret portioni, ea prædictus Albenius Epiſcopus oneraretur, ac prætereà, vt idem Albenius ad collationẽ in ſtipendia & alimoniam prædicatoris qui prędicaturus eſſet in prædicto loco Baſtidæ, per Quadrageſimæ tempus condemnaretur ſecundum & proportione habita fructuum & redituum quos in prædicta parrochia percipit: Cùmque ſuper hunc libellum partib. admiſſis ad ſeu-

can. de reditibus can. clericos 12. q. 1.

pro conſignandum & producendum 12. Iulij prædicti anni 1602. præfatus Albenius Epiſcopus & ipſe alium libellum obtuliſſet, eo fine vt prædictus Bandinellius cogeretur ei in cauſa adeſſe, & ſi forte ſuccumberet, condemnaretur ad eum indemnem aduerſus Carbonellũ præſtandum. Cumque ſuper hunc quoque libellum partes admiſſæ fuiſſent ad ſcripto cõſignandum

Rationes Carbonelli.

& producendum, præfatus Carbonellus ad ſui defenſionem dici curaſſet, quod vt maximè ad officij celebrationem in prædicta Eccleſia eiuſque annexis peragẽdam, quinimò in loco Mauriacenſi, qui leuca vna & dimidia à Baſtida diſtat, multas & magnas impenſas facere, ac maximè in ſalaria trium Vicariorum, & trium Clericorum, itémque magnas Decimas ſoluere cogeretur, tamen prædictum Albenium & Bandinellium Epiſcopũ & Archidiaconum penè omnes fructus & reditus ex illis locis percipere: adeò quidem vt quòd prædicto Carbonello Rectori ſupereſſet, ad ſalaria præſtanda prædictis Vicariis & Clericis & ad decimas ſoluendas non ſufficeret: atque ideò concludebat, libellum, ſeu petitionem ſuam ciuilem eſſe & admittendam: & quo caſu contradiceretur, expenſas, damna & intereſſe poſtulabat. Viceuerſa Bandinellius di-

Rationes Bandinelli.

xit contra prædictum Carbonellum, iſtum Carbonellum non eſſe Rectorem prædictæ Eccleſię Baſtidæ: & quidquid huius eſſet, reditum quem Rectores eius in prædicta parrochia percipere conſueſſent, plus ſatis ad eorum ſubſiſtentiam ſufficere, vt pote cùm deductis omnibus oneribus, plus quàm centum coronatos immunes haberent: proinde his ita ſe habentibus concludebat prædictum Carbonellum in prædicto libello ſuo non eſſe admittendum. Contra Epiſcopum verò prędictus Bãdinellius dixit, cùm tempore ſecularizationis prædictæ Eccleſiæ Cathedralis Albienſis factæ iuxta Bullam Papæ Bonifacij 8. Canonicis qui in ea inſtituti fuerunt, ſumma quinquaginta librarum, pro portione adſignata fuiſſet, Archidiaconis verò ſumma centũ librarum annuarum, ab omni onere immunium, Epiſcopum Albienſem poſtea hunc reditum ſuper quibuſdam Diœceſeus ſuę Beneficiis adſignaſſe, ac inter alia reditum Archidiaconatus, quo ipſe Bandinellius fruitur, ſuper tribus partibus, toto in ſeptem diuiſo, maiorum fructuum Decimalium prædictæ Parrochiæ Baſtidæ: atque ideò prædictum reditum valde exiguum non potuiſſe diminui, quandoquidem traditus fuiſſet vice ſummæ centum librarum, quæ tempore prædictæ ſecularizationis pluris erat, quàm hodie ſumma mille librarum, ideóque aptè concludebat vt libellus ipſius admitteretur. A parte

4. Calend. Ianuarij pontificat. anno 3. id eſt 29. Decembris 1297

Rationes Epiſcopi.

prædicti Albenij Epiſcopi dictum fuit, controuerſiam motam à prędicto Carbonello non ſpectare ad cognitionem Iudicis Laici, verùm ad Iudicem Eccleſiaſticum pertinere, ideóque ad ipſum prædictos Conſiliarios & Commiſſarios ſe remittere debere: de cætero dicebat, libellum prædicti Bandinelli ineptum eſſe: è contra eum quem ipſe obtuliſſet ad indemnitatẽ adſequendam, ciuilem eſſe, eò quòd Bulla Papæ Clementis V. anni 1307. cuius vigore reditus prædicti Archidiaconatus ſuper tribus partibus prædictorum fructuum Decimalium aſſignatus fuerat, prædicta aſſignatio ordinata factáque fuiſſet cum reſeruationibus portionum congruarum Vicariorum perpetuorum: & per conſequens, ſi ſupplementum aliquod Carbonello adiudicaretur, prædictum Bandinellium id ſufferre oportere: atque ita concludebat, & quo alio meliore modo: Et ad probationem intentionum cuiuſque, prædictæ partes inſtrumenta ſua exhibuerunt: primùm prædictus Carbonellus exhibuit duo inſtrumenta elocationis factæ à prædicto Albenio quatuor partium prędictorum fructuum decimalium ad ipſum ſpectantium, vt ita de eius valore fidem faceret: ſub data 25. Maij 1590. & 5. Iunij 1599. quorũ vnius pretium prædictæ elocationis annuæ ſummæ quingentorum viginti duorum coronatorum reſpondebat: alterius verò ſummæ, 416. coronatorum & quadraginta inſuper ſolidorum: Secũdò exhibebat aliud inſtrumentum elocationis reditus quem prædictus Rector percipere ſolebat in prædicto loco Baſtidæ pro ſumma 25. coronatorum, datum 24..... anni 1600. Tertiò exhibebat mandata quædam ſuſceptoris Decimarum, vt exinde liqueret anno 1601. & 1602. ſe pro parte prædictarum Decimarum in 57. libras ſex denarios cenſitum fuiſſe, at verò prædictum Bandinellium in 54. libras ſex denarios tantùm, cùm tamen Bandinellius tres partes reliquas è ſeptem prædictorum fructuum decimalium perciperet. At Bandinellius exhibuit excerpta quædam, nonnullarum clauſularum Bullæ continentis ſecularixationem prædictæ Eccleſiæ Cathedralis Albienſis: ac prætereà quinque inſtrumenta elocationis prædictorum fructuum decimalium quoa prædictus Rector Baſtidæ in prædicto loco percipere ſolebat, de die 26. Iulij 1586. 29. Iunij 1587. 7. Iunij 1588. 2. Iunij 1589. & 9. Iunij 1598. Inſuper, duo alia inſtrumenta elocationis fructuum, quos idem Rector in prædicto loco Mauriacenſi, & loco Maurellenſi prædictæ Rectorę Baſtidæ annexis percipere ſolebat, de die 8. Maij 1597. 1598. Et prædictus Albenius Epiſcopus, exhibuit excerpta è prędicta Bulla prędicti Papę Clemẽtis 5.

Iuxta cap. fin. §. vbi autem de decimis lib. 6. Conſtitutio Regis Philippi Pulchri. Arreſtum deciſio. Capellæ Tholoſanæ 148. 149.

Visis omnibus his quæ exhibita fuerant, prædicti Conſiliarij & Commiſſarij iudicio ſuo, dato inter partes 2. Septembris prædicto anno 1602. (citra præiudicium prædicti iudicij 18. Iunij, quo exprimebatur, non ideò impediri partes quin prædictæ partes ſuper congrua portione à prædicto Carbonello poſtulata ſibi proſpicere poſſint coram ipſorum Iudice Eccleſiaſtico competente) quantum ad hoc ratione habita libelli prædicti Carbonelli, ei per prouiſionem quartam partem omnium & ſingulorum fructuum decimalium adiudicarunt, qui proueniunt in prædicta parochia Sancti Blaſij Baſtidæ Montisfortij, vnà cum quarta onerum parte, quæ prædictis fructibus imminent citra præiudicium iu[illegible] vltro citroque prætenſorum à prædicto Epiſcopo & Bandinellio, quæ coram prædicto Iudice vt pareret, explicare poterunt, idque citra expenſarum rationem. Ab hoc iudicio prædictus Albenius Epiſcopus in Curia noſtra Parlamenti Tholoſani aduerſus prædictos Carbonellum & Bandinellium appellauit: cuius occaſione in prædicta Curia partibus per Procuratores ſuos comparentibus Bandinellius expoſuit, ſeſe prædictæ appellationi adhærere velle, ac proinde appellare ſeſe à prædicto

(Probatur ... [illegible] ... de portionibus cõgruis quæſt. 7. num. 59. Chopp. de Sacra Polit. li. 3. cap. 4. n. 8.

prædicto iudicio aduerſum prædictos Albenium & Carbonellum, & conſequenter ſuper prædictis appellationibus concluſum fuit pariter, vt in proceſſu, qui ſcripturâ abſolutus fuerat, 9. Decembr. prædicto anno 1602. & 7. Febr. nuper tranſacta. At prædictus Albenius grauamina ſua exhibuit, quæ manifeſta adſeuerabat eſſe, eò quod non relaxatus fuiſſet à prædicta congrua portione, quódq; ad eius collationem pro quarta parte condemnatus fuiſſet, nulla ipſi indemnitate proſpectum aduerſus prædictum Bandinellium, & quod prædictus Bandinellius non condemnatus fuiſſet eam ſoluere, omnino iuxta prædictam bullam Papæ Clementis V. ac præterea quod adiudicatio prouiſionis quartæ partis prædictorum fructuum commodo prædicti Carbonelli eſſet immodica, cùm certum ſit eam in Regno noſtro ad 40. coronatorum ſummam redigi ſolere: His de cauſis prædictus Albenius Epiſcopus concludebat malè iudicatum, & decernendum bene appellatum ſeque relaxandum ab articulis & concluſionibus aduerſus ſe intentatis, ſaluo regreſſus iure prædicto Rectori aduerſus prædictum Bandinellium Archidiaconum, ac poſtremum expenſas, damna, & intereſſe poſtulabat. Similiter prædictus Bandinellius grauamina ſua exhibuit, quibus exponebat, vt iam quoque fecerat coram prædictis Conſiliariis, & Commiſſariis, prædictum Rectorem amplum redituum habere, & percipere in prædicta parochia Baſtidæ eique annexis puta ducentarum librarum, oneribus omnibus deductis, multóque ampliorem quàm quæ ad eius exhibitionem neceſſaria eſſet, quin ſi ipſe officium diuinum vtrobi gatos erat celebraret, nullo Vicario opus ipſi fore, quandoquidem multi Preſbyteri in prædicto loco nati ſint, qui libenter in prædicta Eccleſia ſeruirent, lucri videlicet quod ibi de more faciebant ergò, vtpote manuali ipſius ampliſſimo exiſtente: eámque in rem allegabat conſtitutiones quibus prohibebatur huiuſcemodi congruas portiones adiudicari, ſi Rectores aut Vicarij perpetui 40. coronatorum reditum haberent: Itémque inſtrumenta elocationis fructuum, quos prædictus Rector in prædicta parochia, & prædictis annexis per prædictum Bandinellium percipiebat, quæ iam coram prædictis Conſiliariis & Commiſſariis exhibuerat, quóſque etiamnum in prædicta Curia noſtra exhibere paratus eſſet, ex quibus apparebat pretium prædictæ elocationis multum prædictam 40. coronatorum ſummam oneribus ſolennibus decretis ſuperare: ac præterea non debuiſſe prædictos Conſiliarios & Commiſſarios prędictam congruam portionem ſuper præfatum Bandinellium adiudicare, Verùm ſupra prædictum Albenium Epiſcopum, ſi adiudicationi locus eſſet, ex cauſis quæ in prædicta ſecularizationis bulla continentur: ac maximè habita ratione reditus prædicti Archidiaconatus, qui tempore aſſignationis ipſius non ad ſummam vſque prædictam 100. librarum pertingebat, quæ quidem tum temporis pluris æſtimabantur, quàm hac tempeſtate 100. vel 1200. libræ: inſuper, prædictos Conſiliarios & Commiſſarios prædictum Bandinellium grauaſſe, in eo quod prædictum Epiſcopum ad collationem in expenſas ſalarij, & exhibitionis prędicti prædicatoris condemnare noluiſſent. His de cauſis prædictus Bandinellius pariter concludebat, malè iudicatum à prædictis Conſiliariis & Commiſſariis, à ſe bene appellatum, atque adeo ab articulis & concluſionibus prędicti Carbonelli ſe relaxandum: & in omnem euentum nulla libelli prædicti Albenij ratione habita, ſui verò habita, ſi prouiſioni locus eſſet eam in prędictum Epiſcopum reijciendam, cúmque ad collationem in ſalarium & exhibitionem prædicti prædicatoris condemnandum, atque omni alio meliore modo concludebat. Cæterùm prędictus Bandinellius quatuor inſtrumenta elocationis prædicti Archidiaconatus exhibuit, 15. Iunij 1564, 10. Febr. 1575. 6. Decembr. 1576. 17. Nouembr. 157[illegible]. & 11. Septembr. 1579. itémque ſedecim alia inſtrumenta elocationis fructuum Epiſcopatus Albienſis, ac nominatim fructuum prædicti loci Baſtidæ anni 1294, 1295, & 1296. quos Epiſcopus penitus percipiebat, pro quantitate 99. ſextariorum frumenti, qui minimi valoris erant, vt inde adſtrueret, id quod poſtea ex prædictis fructibus præfato Archidiacono prædictum fuit, ne quidem ſummam 100. librarum æquare, quæ ipſi penſionis nomine adiudicata fuit prædictæ ſecularixationis tempore. Ex contrario prædictus Carbonellus contradictoriis libellis defendit articulos à ſe coram prædictis conſiliariis & Commiſſariis deductos, probatos nempe de medio reditu, quem ex prædicto loco Baſtidæ percipiebat, deque expenſis quæ ipſi pro ſui & prædictorum Vicariorum, & Clericorum exhibitione incumberent ſeque verum titularium & poſſeſſorem prædictæ Recturæ eſſe, vti conſtabat ex documentis quæ coram prædicta Curia noſtra exhibuerat. Igitur concludebat, prædictos appellantes declarari oportere nō admiſſibiles vnà cū expēſis & multa ordinaria. Tādem cùm prædictę partes dixiſſent, deduxiſſent, allegaſſent, produxiſſent quod ipſis commodū videbatur. NOTVM facimus, quòd prædicta Curia noſtra in inſtantia inter prædictum Illuſtrem Alphonſum Albenium Epiſcopum, & Dom. temporalem Albienſis ciuitatis appellantem à iudicio prædictorum Conſiliariorum & Commiſſariorum, & prædictum Hieronymum Bandinellium Canonicum & Archidiaconum in prædicta Eccleſia Cathedrali Albienſi, prædictæ appellationi adhærentem ab vna parte, & prædictum Ioannem Carbonellum Preſbyterum, ſeque Rectorem prædicti loci Baſtidæ intigetantem appellatum: & alio quoque reſpectu inter prædictum Bandinellium pariter appellantem ab altera parte: Viſoque proceſſu, ſeu viſis geſtis cauſarum perorationibus, prædicto die [illegible] Decembr. 1602. & 7. Februar. nuper præterita, grauaminibus, libellis contradictoriis, libellis ſupplicibus, allegationibus, aliiſque partium productionibus, Arreſtu ſuo hoc die dato; cum matura magnaque deliberatione, quantum ad id ſpectat, quod prædicto iudicio præfati Conſiliarij, & Commiſſarij nullam ſupplicis libelli prædicti Bandinellij rationem habuerūt, qua parte ſcilicet poſtulabat prædictum Epiſcopum ad expenſas prædicatoris conferre oportere, appellationem, idque à quo appellatum eſt, annihilauit, & annihilat, & hac in parte prædictum iudicium reformando, per prouiſionem

Appellatio ab vna parte interpoſita alteri quoque parti prodeſt.

Portio cōgrua 40. coronatorum.

Rationes in cauſa appellationis Archidiacon. Patroni & Curionis primi.

Regis Caroli IX. ann. 1571. 1572.

Concluſiones aduerſus Epiſcopum pro cōtributione impenſarum in Prædicatores.

Rationes & reſponſa [illegible] in cauſa appellationis.

Iudicium Curiæ Tholoſanæ.

Epiſcopus qui decimas in [illegible] percipit condemnatus ad collationem ſalarij Prædicatoris cum aliis Decimatoribus.

& citra præiudicium prædictarum partium, condemnauit, & condemnat prædictum Albenium Epiſcopum ad conferendum in ſalarium & exhibitionem prædicatoris, qui in loco Baſtidæ prædicaturus eſt, ratione & proportione habita quantitatis fructuum, quos præfatus Albenius in prædicta parochia Baſtidæ percipit: In cæteris verò omnibus prædictam appellationem annihilauit & annihilat, decreuitque & decernit, vt id à quo appellatum fuit effectum ſuum ſortiretur. Nihilominùs declarat prædicta Curia noſtra præfatum Carbonellum ſuper quartam prædictorum fructuum ipſi prædicto iudicio adiudicatam, prænumerare & deducere oportere, id quod capere & percipere conſueuit, tum in prædicto loco & parochia Baſtidæ, tum in ipſius annexa: idque citra expenſas prædictæ appellationis iuſtis de cauſis. In cuius rei fidem ſigillum noſtrum præſentibus hiſce apponi curauimus, &c. Datum Tholoſæ in Parlamento noſtro, 17. Martij, 1603.

Ita ſignatum *Fontaines.*

Idem iudicatum fuit in terminis altero Arreſto prædictæ Curiæ ad eaſdem rationes, inter D. Albeoium Epiſcopum & Ioannem Cirontum Canonicum, & Archidiaconum de Podio S. Georgij in prædicta Eccleſia Albienſi, atque hoc contemplatu, Curionem primitiuum, & patronum Eccleſiæ parochialis Caramouſij, eiúſque annexarum appellantes à ſententia data à Libellatis Palatij pro Huguone Richardo prædictæ Eccleſiæ, eiúſque annexarum, & prædictum Richardum appellatum 9. Septembr. 1602. qua ſententia non habita ratione exceptionis dilatoriæ & forum reuocationis ad Iudicem Eccleſiaſticum à prædicto Epiſcopo, & Archidiacono petitæ, decretum fuerat partes ad iudicem Eccleſiaſticum ituras pro portione congrua à prædicto Richardo poſtulata: atque interim per prouiſionem prædicto Richardo quarta pars fructuum decimalium, qui in territorio prædictæ parochiæ Caramuuſij, eiúſque annexos proueniunt, adiudicata fuit: Curia appellationem annihilauit, decreuitque vt id à quo appellatum fuiſſet plenum & integrum effectum ſuum ſortiretur: ac inſuper appellantes in expenſas condemnauit Arreſto 21. Iunij 1603. quod factum non fuerat in iudicio Carboneliano, eo quod Curia perſpexerat prædictum Carbonellum non tantam conquerendi occaſionem, quantam Richardus habere, qui vtique ne quidem dimidiam emolumentorum ex prædicta parochia & Rectura eius quod Carbonellus habebat, prout competit ex geſtis iudicialibus ſeu proceſſu & inſtantiis, quæ fuerunt & etiamnum pendent, coram Officiali Metropolitano Bituricenſi, coram quo prædictus D. Epiſcopus præfatum Carbonellum, & Richardum ſuper principali citari fecit. I C. Vide compluſima Arreſta ſimilia apud Mayuardum *lib. 1. cap. 31. 35. & lib. 2. cap. 2. quaſt.*

Quarta pars decimarum Curionis per prouiſionem pro congrua ſua portione adiudicatur.

Propter decimas infeudatas in Curia ſeculari agi debet.

IV.

Quota portionis congruæ quænam ſit.

Canonica & congrua portio decimarum, quæ Curioni debentur reſidenti, & hoſpitanti, arbitraria eſt pro modo & facultate decimarum laboris, & oneris, lure Canonico ſcilicet in *capite extirpandæ, de præbendis* extat querela aduerſus quoſdam qui Preſbyteris non niſi decimam ſextam portionem decimarum relinquebant: at Pontifex huiuſmodi conſuetudinem improbam declarat, decernitque vt non obſtante eâ portio ſufficiens Preſbyteris adſignetur. Quæ quidem Arreſto Pariſienſi, 17. Iulij 1539. quarta pars adiudicata ſeu definita fuit. Sed Rebuffus huius Arreſti mentionem faciens in tractatu *de congrua portione quæſt. 19.* ait, Iudicem arbitrum eſſe huius quantitatis, eique liberum eſſe ea de re ſtatuere, *argumento legis 1. Cod. de edendo.* & ita vſu obtinet in Francia, vbi congruæ portiones arbitrariæ ſunt pro qualitate Vicarij perpetui, vel Curionis, pro amplitudine redituum, & ſpatio beneficij, pro oneribus quæ inde dependent, prout ſcripſerunt Ioannes de Salua *in tractatu de beneficiis, parte prima, qu. 5. num. 121.* Rebuffus *in tractatu de congrua portione, quæſt. 19.* Choppinus *lib. 3. de ſacra politia, cap. 4. num. 5.* & Grimaudetus *lib. 2. de decimis, cap. 7. & 8.* Et pendente proceſſu interim prouiſio adiudicari ſolet, vt videlicet Rector de fructibus decimalibus, qui ad ipſum iure diuino ſpectant, pendente proceſſu, viuere poſſit, *argumento legis ſi iudex nutriri. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. l. quoties. C. de iudicijs, & cap. vnam de ordin. cognit. ext.* quam prouiſionem ſeu alimoniam Curia 40. coronatis quandoque taxauit ſeu adæquauit iuxta edicta Regis Caroli IX. anno 1571. & 1572. quibus decernitur, ne Curiones quorum beneficia reditus annui 120. librarum erunt oneribus ſolemnibus ſeu Canonicis deductis & detractis, puta decimis ordinariis & extraordinarijs, & iuribus Epiſcopalibus, ne inquam, aliam præterea portionem eõgruam poſtulare poſſint. Arreſtorum horum vnum datum fuit inter Illuſtrem Gaſparem Biraguium Priorem Chouuiniacenſem in Borboniis appellantem à Seneſchallo Borboniorum, vel eius Locumtenente Molinis (eò quod prædictus Locumtenens decreuiſſet, ſententiam quandam, quam obtinuerat Ioannes Mailletus Vicarius perpetuus Eccleſiæ parochialis S. Nicolai Souuiacenſis ab Officiali Claromontano, qua quidem ratas quaſdam fructuum pro eius portione congrua adiudicabatur, executioni tradendam non modò prouiſionaliter, ſed & definitiuè, etſi ab ea appellatura qua ſuſpendebatur interiecta fuiſſet) Et inter prædictum Mailletum: Curia igitur Arreſto ſuo Buiſſonio & Chauuelino perorantibus, quod datum 7. die Maij 1585. appellatione, eóque à quo appellatum fuerat annihilatis, per prouiſionem, ſeu interim pendente proceſſu appellato ſummam 40. coronatorum annuam præter id quo frui ſolitus fuiſſet ex reditu Prioratus ſumendam adiudicauit: atque in eam ſummam appellantem pro reliquis præteriti temporis condemnauit, à die videlicet petitionis, id eſt à menſe Decembr. 1579. Alterum Arreſtum pro Iacobo Pithardo ſucceſſore Vicario perpetuo prædicti Mailleti appellato aduerſus Illuſtrem Philippum Biragu um ſucceſſorem prædicti Gaſparis Prioris appellantem tanquam ab abuſu à ſententia data per Officialem Primatiæ Reuer. Archiepiſcopi Bituricenſis, pariter cauſa perorata datum, 13. Martij 1601. Curia iudicauit abuſum admiſſum, & nihilominus ex conſequentia prioris Arreſti, Priorem ad ſoluendam prædictam prouiſionem condemnauit. Et quanquam autores ſuperiùs allegati exiſtiment in Francia non adiudicari portiones congruas in quota fructuum, vt in Italia *iuxta textum cap. extirpandæ de præbendis*, quod decimam ſextam portionem fructuum decimalium Curioni adiudicat, & iuxta *Canonem Clericos, de reditibus, & Can. quatuor. 12. quaſt. 2.* qui quartam partem adiudicat, tamen Curię quandoque pendente proceſſu, quartam fructuum adiudicant, prout Pariſienſis fecit, pro & ad libellum Chriſtophori Bagnocenſis Preſbyteri Curionis Eccleſiæ parochialis S. Dionyſij Caſtelli ruſi, in Bituricenſi, eo fine vt pendente appellatione tanquam ab abuſu quæ in Curia pendebat, factaque fuerat ab Abba-

Pendente proceſſu prouiſio congruæ portionis quomodo Vicario adiudicari ſolet.

Quarta pars Decimarum per prouiſionem pendente proceſſu Curioni adiudicatur.

Digitized by Google

ab Abbate & Religioſis Abbatiæ de Deols à ſententia data per Officialem ordinarium Bituricenſem, qua quarta pars fructuum decimalium parochiæ ipſius adiudicabatur, Curiæ placeret ei prædictam penſionem per prouiſionem adiudicare, Curia Arreſto contradictorio dato, ad productionem 10. Febr. 1601 decreuit, per prouiſionem pendente appellatione, & citra præiudicium ipſius petitorem fruiturum quarta parte decimarum, ipſi ſententia Officialis Bituricenſis pro portione ſua congrua adiudicata, & rei quantum ad hunc libellum ſpectat in expenſas condemnati. Curia Parlamenti Tholoſani hoc ipſum iudicauit aduerſus Reuerendiſſimum Albenium Epiſcopum Albienſem Arreſtis quæ continentur articulo 3. huius Appendicis, quæque ipſe adiecit. I.C.

V.

An ſuper congrua portione tranſigi poſſit, & num ea ſucceſſorē obliget.

Tranſactio à Curione vel Vicario perpetuo cum patrono ſuo aliôve Domino decimario celebrata, Curionem obligare non poteſt: argumento *legis cum his, 8. & ibi DD. ff. de tranſact. cap. veniens. eod. tit. extr.* Ac multò minus ſucceſſorem obligat. Charondas *lib. 7. Reſponſor cap. 5.* quia beneficiatus, non niſi vſufructuarius eſt, Rebuffus *in tractatu de congrua portione qu. 4. num. 25.* Maynard. *lib. 1. c. 30. qu. ſuarum.* Et tamen Curio poteſt cum parochiano ſuo pactum inire de nō petendis ab ipſo decimis, quas deinceps debiturus eſſet, quamdiu Curio eſſet, nempe quòd ipſi documenta ad decimas perſequendas ſuppeditaſſet. Ita iudicatum Arreſto quod refert Charondas *lib. 1. Reſp. 4.* I.C.

Pactum inter Curionem cum parochiano ſuo de non petendis decimis valet.

VI.

Intra quod tēpus agni decimandi ſint.

Decimarij lanicij, & carnium numerare, notare, & capere die Iouis aliôve quo die S. hebdomadæ per ſingulos annos decimam agnorum tenentur, eoque tempore præterito proprietarius, vel qui ab eo conduxerunt, vel eius actores computare, numerare & notare poterunt: quo videlicet in caſum mortis ſine fraude pelles ita notatæ repręſententur, & reddantur: qua in re prædicti proprietarij eiúſve actorum, qui notauerint iureiurando ſtabitur: Quòd ſi decima prædictorum agnorum poſt pręd ictam ſanctam hebdomadam capiatur, decimarij iuſtum ſalarium pro cuſtodia prædictorum agnorum ſoluere cogentur. Ita iudicatum Arreſto, quod datum inter venerabiles prædictæ Capellæ Bituricenſis appellantes à ſententia, 27. Iulij 1577. quę data à Balliuio Bituricenſi pro Franciſco Tegulario Minoris Mazieres, 27. Maij 1559. ad productionem.

VII.

Curio iure minores decimas in territorio & diſtrictu parochiæ ſuæ capit.

Arreſto Curiæ Parlamenti Pariſienſis 2. Martij 1584. inter Hadrianum Iacquetum Presbyterum Curionem Spinacenſem prope Luzarchiam petitorem, & Interdicto Vti poſſidetis experientem, & Hilarium de Monaſterio agricolam in prædicta ciuitate Luzarchia commorantem, redemptorem præfecti Canonicorum, & Capituli prædictæ Luzarchiæ, & prædictos Canonicos & Capitulum iunctos auctores & euictionis nomine pro prędicto de Monaſterio reos: prędictus Curio in poſſeſſione & gaudimento omnium & ſingularum minorum decimarum, quę in Parochia & territorio Spinacenſi Campi Plaſtrenſi, & Trienonenſi, quorum in proceſſu mentio fit prouenie bant, manutentus fuit: quod verò maiores decimas ſpectat, prædicti Præfectus Canonici & Capitulum ab articulis, petitionibus, & concluſionibus aduerſus eos captis factis abſoluti fuerunt: atque ita prędicti Præfectus, Canonici & Capitulum manuteneri & defenſi in poſſeſſione & gaudimento fuerunt prędictarum maiorum decimarum, itémque noualium prędicti territorij & pagi Spinacenſis, & locorum qui ſunt intra fines & limites parochię Spinacenſis, quinimo prædictorum locorum Campi plaſtri, & Trienonij citra fructuum reſtitutionem vltrò citróque ſaluo iure ſibi prout ipſi videbitur, pro prætenſa portione congrua conſulendi.

TIT. XIII. DE ALIENATIONE rerum Eccleſiaſticarum.

Aduerſus res ſacras & ſanctas præſcriptio locum non habet, & inalienabiles eæ ſunt. Cicero *libro de Oratore, & lib. de reſponſ. Aruſpicum.* Probo tamen & neceſſitate publica, fame, bello, &c. eas alienare licet, vt fecit Ezechias, qui pacis obtinendæ ergo etiam portarum Templi argentum dedit 2. *Regum* 18. Ambroſ. *lib. 2. oper. c.* 28. Quando poſſint bona Eccleſiaſtica in caſu neceſſitatis alienari, v. Chaſſan. *in de Iuſtitia, fo.* 32. vbi citat exempla Ioas & Ezechiæ: item tractatum Rebuff. *de alienat. rer. Eccleſiaſt.* & in f. *tractatu de Decimis* Berg.

ARRESTVM I.

Differentia inter nouam alienationē ſeu translationē, & veterem alienationē ſeu translationem ſequ.

MVltæ ſolemnitates obſeruandæ veniunt, cùm res Eccleſiaſtica alienatur, vel in emphyteuſin & cenſum annuum datur Et hac parte tamen ita habetur, ſi aliquando ſeu olim prædicta res tranſlata fuerit, mox in poteſtatem iuſque Rectoris, Abbatis, Prioris aut Capituli redierit, eam nullis, earum quæ alioquin pręcisè requiruntur, ſolemnitatibus obſeruatis transferri tutium poſſe: de quibus inferius pleniùs agetur: & ſufficit Eccleſiam non minorem reditum accipere. *cap. 2. de feud. & per* Bald. *in Authent. p. rpet. Cod. de ſacroſ. Eccleſiis.* Quin & hoc ipſum in Regis domanio obtinet, ceteriſque rebus omnibus quæ alienari non poſſunt, vt doctiſſimè defendit Iaſon *Conſil. 227. vol. 2.* aduerſus incolas & ſubditos Summonpanos & Procuratorem Ducis Sabaudiæ Philippi VII. Ducis, qui irritari volebat infeudationem quam Carolus propatruus ipſius ſextus Dux fecerat vrbis & arcis Summoripanæ in Dominum Theodorum Rotarium, qui cauſam aduerſus eos eo nomine tenuit, vt maximè prædictus locus limitrophos eſſet Ducatus Sabaudiæ, & eius domanij. At ſi de nouo fiat tranſlatio, ſolemnitates & formę in alienationibus Eccleſiaſticis ſtatutę ſeruandę ſunt, vt ait Bartolus *in d. Auth. perpetuam.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1456, inter Priorem Mirobellanum ab vna parte, & Ticaudos ab altera. Cæterùm hac parte notandum eſt, ad ſecuritatem & cautionem accipientis primo caſu, i. quando Prælatus aut Capitulum alienare & in feudum dare res quæ alioquin in feudum dari ſolent poſſunt, non ſufficere, vt in infeudatione & alienatione Prę latus aut Capitulum dicant aut exponant, res haſce iam olim infeudari aut alienari ſolitas: quoniam huiuſmodi aſſertiones, à perſonis manant, quarum poteſtas ad huiuſmodi actus, niſi hoc

Digitized by Google

facto libera non eſt, ſuſpectæ ſunt, neque ſtatim creduntur: ſed neceſſe eſt id ex antiquis infeudationibus liqueat: ita conſulit Baldus *in præludiis feudorum tertia diuiſione feud.*

Vide Duarenum *lib. 7. de benefic. cap. 9.* Mazuerum *tit. de locat. num. 18. l. C.*

II.

Diuerſitas opinionum in Camera Curiæ ſuper alienationibus rerum Eccleſiaſticarum.

In maiore Camera Inquiſitionum ita habetur, in alienationibus rerum Eccleſiaſticarum factis ab Eccleſiaſticis, non haberi rationem ſolennium iuris non obſeruatorum, dummodò Eccleſiæ fraus non fiat, & alienatio facta fuerit in caſum licitum, & non interdictum. Eaque eſt opinio Innocentij *in cap. 1. circa fin. de reſtit. in integr.* nam ita omiſſio formæ *Canon. ſine exceptione 12. qu. 2.* nil obeſt in caſibus licitis, niſi aliud accedat. Nihilominus tamen in minore Camera Inquiſitionum, forma data & introducta iure Canonico obſeruatur, nulla læſionis ratione habita, ſed ſolennitatum tantum quæ iure requiruntur in alienationibus rerum Eccleſiaſticarum. Vnde videre licet varietatem opinionum in cœtibus quę alioqum ſub eodem, vt loquuntur, tecto ſunt.

Ratio tutò comparandi bona Eccleſiaſtica.

In alienationibus bonorum Eccleſiaſticorum primum inquiſitio facienda eſt ſuper commodo vel incommodo, item conſenſus habendus totius conuentus & corporis, ratum que haben tum id omne à Superiore: hoc ſi ex poſtfacto fiat, nil prodeſt, vt ait Petrus de Anchar. *in Rubr. 2. de rebus Eccleſiæ non alienan.* per *l. ſi tutor. de autorit. tut.* De cætero conſenſus & inquiſitio ſubſequens valet, quæ impetrari ſolet, libello oblato, diœceſano, veluti Epiſcopo citato promotore vel Syndico, & Clero, Abbate, & religioſis, &c. II.

III.

Notabilis explicatio formæ alienandi res Eccleſiaſticas.

Solennia alienationum rerum eccleſiaſticarum multis [a] iuris Canonici & ciuilis locis exprimuntur, quę quidem neceſſariò ſeruari oportet: alioquin alienatio ipſo iure nulla eſt, vt *in c. ſine exceptione 12. quæſt. 2. cap. dudum de rebus Eccleſiæ non alienan. lib. 6. au. hoc ius correctum, C. de ſacroſ. eccleſ.* Guido Papę de iis quoque egit *in deciſionibus ſuis quæſt. 149. & 594.* Innocentius, Hoſtienſis, & Ioannes Andreas, ſed confusè ſatis. Et quoniam video argumētum hoc dignum, quod hic pertractetur & explicetur ad emendationem plurimorum errorum qui hac parte admitti ſolent, mihi viſum eſt, id minutatim nunc expendere, ſcriptóque conſignare: idque quàm dilucidè fieri à me poterit. Primum oportet huiuſmodi ſolennia coniuncta eſſe cum *cauſis* alienandi, neque valere poſſunt, niſi vtruoque pariter obſeruetur. Et verò ad eam declarandam oportet cauſam alienationis in capitulo, conuentu, collegio aliòue cœtu à quo poſſidetur id de cuius alienatione quæritur, exponi. Ad id peragendum Conuentus ad ſonum campanæ cogi debet, more ſolito, ad tractatum ſuper eâ re habendum, alioquin omnium conſenſus non valere, niſi priùs liqueat, eos de negotio propoſito verba feciſſe, & tractatum cōiunctim habuiſſe. Cæterùm negotium proponi oportet ab eo qui primas obtinet in cœtu, *l. 2. C. de decur.* Poſt mentionem eius iniectam idem ſingulorum opinionem ſigillatim exquirere debet: idque eſt quod dici ſolet, tractatum neceſſarium eſſe inter ipſos ad deliberandum ſuper cauſis alienationis, quænam videlicet prædominari debeant:

V. Chopp. d. l. 5. Reſponſ. cap 18. Monard. lib. 2. cap. 7.

abſque his enim ſolennia parum proſunt: Primùm de neceſſitate alienandi agitatur, tum de vtilitate. Neceſſitas eſt cauſa iuſtiſſima, & omnia complectitur. *Can ſicut, & Can. non habenti 12. q. 2.* Vtilitas ſemper admittitur, ex rationibus quæ ſuprà ſecundo Arreſto continentur, *Canon. ſine exceptione ibidem his verbis, meliora proſpiciat.* Tertiò rei ipſius alienandæ incommoda maxima, & inconuenientia expenduntur, velut ſi res de cuius alienatione quæritur, longinqua ſit, expenſarum plena, reditus modici, derelicta, & ob neglecta ſarta tecta expenſis ſubiaceat: vel ſi inſtrumenta antiqua ſunt controuerſa, præſcripta, malè habita, & quorum inſtauratio, vel recuperatio redituum decem annorum abſumeret: huiuſmodi cauſa iuſta eſt, *Can. non liceat, Papæ & dict. Can. ſine except. §. fin.* Quartò iuſtiſſima cauſa eſt, cùm Eccleſia facta alienatione lucrum facit, & plus recipit, quàm dat, *cap. tua de his quæ fiunt à prælatis.* Quintò admittitur cauſa redemptionis captiuorum, & cuſtodiarum, qui ſunt in manibus Turcorum, aut hoſtium S. Sedis Apoſtolicæ *l. ſancimus C. de ſacroſ. eccleſ.* Poſt huiuſcemodi tractatum habitum, atque ita poſteaquam de cauſis conſtiterit antequàm in alienationem conſentiatur, illud definiri oportet, vt duo vel tres è cœtu adiectis peritis aliquibus ſecularibus, viris bonis, ad ea loca ſe ſe conferant, in quibus id de quo quæritur, ſitum eſt, vt commoda aut incommoda ſcire poſſint, vtrum videlicet commodo, an verò incommodo Eccleſiæ alienatio ceſſura ſit: eáque de re poſtea pleno Capitulo referant: & ſi ex ea relatione appareat aliquam cauſam ſubeſſe, atq; lucrum ea re quæri, omnes è cœtu in id conſentire debent, & tum decernendum ad prædictam alienationem procedendum eſſe: Quæ tamen & ipſa rata non erit, niſi decreto Superioris, Abbatis vel Epiſcopi approbata fuerit, vel etiam à S. Papa, ſi videlicet alienaturi ab Epiſcopo exempti ſint: & tutiſſimum eſt non ſtare decreto Abbatis *per Gloſſam in Clement. 1. de rebus Eccleſiæ non alienan.* & tum præfatus S. Papa bulla ſua duos iudices delegare ſolet, coram quibus, vel coram Ordinario, ſi Epiſcopus hanc cognitionem habeat, Rurſum inquiſitio fiet lucri, vel damni alienationis faciendæ, ad petitionem eius qui ad eam ambit, vocatis iis à quibus inſtrumentum alienationis ſeu contractus initus eſt, vt ita vnà cum iis & promotore qui eum in finē creabitur, ſi non ſit, cauſa legitima probata decretum interponatur. Si adprobatione Epiſcopi aut Archiepiſcopi contenti eſſe velint, ipſe vel Vicarius eius generalis adeundus eſt: neque enim ſimplex Officialis ſufficit, verum eum Vicarium eſſe oportet in temporalibus & ſpiritualibus, *Can. 2. de tranſact.* & ibi Innocentius, Aufrerius ad hanc rem citat iudicium Tholoſanum quoddam *Deciſ. 97.* Cæterùm ad maiorem ſecuritatem, fundatores citari & audiri oportet, ſiue laici ſint illi ſiue Eccleſiaſtici, ſi qui ſint, aut Patroni ſi quos Eccleſia habeat: eſt quippe eorum conſenſus valde neceſſarius quandoquidem eorum intereſt. Atque ita exiſtimat Ioannes Andreæ *in addit. ſuis ad Speculatorem in tit. de emp. §. nunc dicendum.* Quidam dicunt ſufficere, vt ſolennia in vltimo decreto adhibeantur poſt alienationem, iuxta opinionem Panorm. *in cap. cum vos de his, quæ fiunt à præ-*

Decreta alienationis rei Eccleſiaſticæ.

à prælatis ſi conſ.cap. Aufretius tamen contrarium Thuloſæ iudicatum fuiſſe ait. Nihilominus verum eſt, non attendi niſi ad decretum, & ſufficit ſi bene factum ſit. Et hæc eſt forma è iure Canonico deſumpta, quam Curia in alienatione immobilium Eccleſiaſticorum obſeruari vult: qua non obſeruata alienationes factæ in caſibus interdictis & prohibitis per *tit. de rebus Eccleſiæ non alienand.* compluribus Arreſtis infirmatæ fuerunt, tum in maiore Camera Inquiſitionum, tum in alijs, non habita ratione vtrum Eccleſiæ fraus facta fuerit annon: ſed in caſibus licitis, vt in locationibus ad longum tempus, beneuiſis, albergationibus, emphyteuſibus, & alijs. Eaque opinionum diuerſitas eſt, quam in ſecundo Arreſtu videre licet. Si ſimplex Curio, aut Prior abſque capitulo alienet, huiuſmodi alienatio ad S. Papam referri debet, vel ad Epiſcopum eiuſue Vicarium generalem, qui vt minimum duos delegabunt vt in occaſionem, cauſam, valorem, commoditatem, aut incommoditatem huiuſcemodi alienationis inquirant. Hoc facto, & peracta vt oportet inquiſitione; poſt adprobationes, & neceſſarios conſenſus, decretum interponi oportebit. At ſi Epiſcopus, Abbas vel Prior, aliiue Capitula habentes alienare velint prima illa ſolennia vnà cum Capitulo obſeruari debent. Eſt & hoc notandum quod ſi in manibus delegatorum à Pontifice is qui alienat iurauerit poſſeſſionē accipiendo ſe non alienaturum bona Eccleſiæ ſuæ, hoc caſu ad huiuſcemodi alienationem Pontificis autoritas requiritur: idque ipſum in Epiſcopo obſeruãdum eſt. Eadem dicenda ſunt de rebus ad ordinem S. Ioannis Hieroſolymitani pertinentibus: eæ quippe niſi ſimilibus ſolennibus obſeruatis, & decreto interpoſito alienari non poſſunt, quod quidem non ſufficit à Capitulo Prouinciali impetrare, ſi Commendator qui alienaturus eſt, in manibus Magni ordinis Magiſtri, vel ab eo delegati iurauerit & promiſerit ſe non alienaturũ, tum enim decretum capituli generalis requiritur: & ita ſtatutis prædicti Ordinis cautum eſt, etiam circa iuramentum. Vetus dubitatio eſt de tranſlatione Eccleſiæ ab vno loco ad alium, ſiue prædicta Eccleſia parochialis ſit, ſiue alia, eaque tranſlatio à neceſſitate aut voluntate, puta ad exornandam & decorandam aream publicam, vel domũ aliquam, cauſam habeat. Et verò hodie ea paſſim fit dummodo obſeruentur prædicta ſolennia, & cognita neceſſitate, vel vtilitate: prout factum vidi circa Eccleſiam parochialem S. Andreæ in Roannenſi prioratus Granmontani in Borbonijs. Plinius ſecundus Proconſul Imperatoris Traiani cùm rogatus fuiſſet à Nicomedienſibus quæ vrbs Græciæ (Bithyniæ) eſt, vt permitteret templum matris Deorum demoliri, quod erat in angulo cuiuſdam areæ publicæ quam in ciuitate ipſorum inſtituebant, & cui exinde multum incommodi accedebat, alibi eam inſtauraturi, ad Imperatorem ad voluntatem exquirendam ſcripſit, qui ei reſpondit id citrà religionis contemplationem permitti oportere, ea tãtummodo de cauſa, quod hac ratione areæ publicæ multum decoris acceſſurum ſit, ea tamen lege, vt alibi commodè templum inſtauretur.

Alienatio ab eo facta qui capitulum non habet.

Alienatio facta à Capitulo ordinis S. Ioannis & Rhodienſis.

Tranſlatio Eccleſiæ ab vno loco ad alium.

Bona pauperum ad inſtar bonorum Eccleſiaſticorum habenda ſunt, atque ideo ſecunda Iulij, 1567. prohibitum fuit, ne domus ad hoſpitale Lugdunenſe ſpectantes, niſi communi conſenſu & conſilio omnium Curatorum ad longum tempus elocarentur V. Charondam, *5. Reſponſ. cap. 18.* Maynardum *lib. 2. cap. 7.*

a Alienatio rerum Eccleſiaſticarum abſque cauſa & ſolennitate facta ipſo iure nulla eſt: debentque illa duo quæ requiruntur copulatiue concurrere. Veritas cauſæ & ſolennitas formæ. Archidiaconus. in *cap. hoc ius porrectum. 10. q. 2.* Cauſa eſt neceſſitas & euidens vtilitas: ſolennitas. interuentus cognitionis & conſenſus. Iohan. Andreas *in addit. ad Specul. tit. de locat. §. 2. Clement. monaſteria, de reb. Eccleſiaſt. non alien.* Item capreſſio nominum *Arch. in c. ſine exceptione 12. q. 2.* Item decretum ſuperioris cum inſinuatione. Attamen per diſpoſitionem Concilij Agathenſis res Eccleſiæ ſine ſolennitate poſſunt alienari, ſi mulctæ ſint, minus vtiles, nimis oneroſæ, longè poſitæ. Cæterum poſſunt dari res Eccleſiaſticæ in Emphyteuſim in caſu permiſſo & ſeruata forma. Gui. Pap. *in decif. quæſt 58.* V. *Canon. terrulas. 12. qu. 2. Authentic. ſi quas ruinas, C. de ſacroſ. eccleſ.* B.

Duo in alienatione Eccleſiaſtica requiruntur.

Caſus in quo ſolemnitas in alienatione non requiritur.

IV.

Lectio ad longum tempus, veluti ad dies vitæ conductoris, vel etiam longius, non niſi ſuperioribus omnibus ſolennibus obſeruatis valet: eſt enim veræ alienationis ſpecies, *Clement. 1. de reb. Eccleſiæ non alien.* Et tamen obſeruatis Canonis ſine exceptione ſolennibus, huiuſcemodi fundorum vacantium, quique inſtauratione egent, elocatiu fieri poteſt, ſub onere ſeu conditione inſtaurandi eos: hoc facto quippe lucrum eccleſiæ quæritur, atque ea ratione actus ſuſtinetur *argumento legis non eo minus. C. de procurat.* etiã alienationis ſpecies ſit. Et iuxta hæc Arreſto Parlamenti 16 Maij. 1548. declarata fuit nulla elocatio ad lõgum tempus facta à Capitulo Bellouacenſi ſine ſolennibus facta: atque inhibitum omnibus collegiis, capitulis & eccleſiis, ne de cætero amplius huiuſcemodi locationes facerent.

Locatio ad longum tempus rei Eccleſiaſticæ ſolennitatibus non adhibitis nõ valet.

V.

Capitulum omniſque alia Eccleſia ad triennij ſpatium non amplius elocationes facere poteſt, vt expreſsè habetur in bulla Papæ Pauli 1. die Martij, anno 1468. quæ relata eſt *in extrauagante communibus de reb. Eccleſiæ non alien.* Immo, quod magis eſt, non poteſt proferre prædictam locationem neque extendere, vel renouare, aut alij locare antè extinctam primam locationem: Idemque obtinet in beneuiſis, vel albergationibus, veluti ſi intra triennium locationis conductor tempore locationis nondum elapſo, alterius triennij locationem à prædicto capitulo acciperet, quæ initium ſumptura eſſet à die prioris expiratæ, id non valet, & duabus de cauſis prohibitum eſt, quarum vna optima eſt, & concludens: altera communis, & notoria. Prima igitur eſt, quòd Capitulum non poſſit futuri reditus pretium ſcire quod ſæpe variat, haud aliter ac pretia rerum non eadem ſunt ſemper ſed pro temporum diuerſitate varia, *l. pretia ff. ad l. Aquil.* Altera ratio eſt, quod fieri poteſt, vt qui hodie elocant, non futuri, ſeu manſuri ſint Canonici, eo tempore à quo ſecundæ elocationis initium ducunt, quodque ſucceſſores non habituri ſint fortaſſe, aut occaſionem, aut voluntatem eius ratæ habendæ, atque ideò valere non debet, *argumento l. quod ſponſæ C. de donat. ante nupt.* Quinimò quod ſi hæc res ſemel admittatur, opportuna futura ſit ad præiudicandum ſucceſſoribus ſuis in beneficio, aduerſus

Locatio rei Eccleſiaſticæ ad longum tẽpus facta ante prædictam elocationem finitam nulla eſt.

Iuris diſpoſitionem, §. *moribus ſi de feudo cont. fuer. inter dom. & agn. Vaſ.* Et verò in ſimili caſu Arreſto Pariſienſi, quod datum cauſa perorata in maiore Camera, 4. Decembr. annò 1539. conceſſio quædam & albergatio facta à Capitulo S. Germani Autiſiodorenſis ante finitum tempus prioris conductoris, nulla iuriſque contraria declarata fuit.

Regula vulgata eſt, Locationes factas per temporis anticipationem maioris quam ſex menſium, reprobari, reſcindi, & in præiudicium Eccleſiæ, Collegij, vel Communitatis factas præſumi. Fieriqúe debent ſolenniter ſub haſta publica, & licitationibus admiſſis, prout ſtatutum conſtituit. Bleſenſi *artic. 79.* & Arreſtis, prout ſcilicet iudicatum fuit 28. April. 1581. in Camera Edictali pro Octauio Italo. 30. Ianuar. 1582. pro religioſis Poſſiacenſibus, & antea 26. Februar. 1571. pro ſartis tectis Montimacenſibus aduerſus Ioannem Bertum Procuratorem in Curia, perorante V. Cl. Renato Choppino, qui & ipſe Arreſtum hoc laudat *lib. 3. de domanio Fran. cap. 13. num.* 10. Rebuffus quoque *in tractatu de alienat. rer. eccleſiaſt.* duo Arreſta laudat: vnum, de die 4. Decembr. 1539. quo contractus reſciſſus fuit Emphyteuticus à Religioſis S. Germani Autiſiodorẽſis celebratus, eo quod tempus anticipaſſent: Alterum, de die 16. Maij 1548. quo locatio ad longum tempus a Collegio Bellouacenſi facta irrita facta fuit. Item indubitati iuris eſt, ſucceſſorem reſignatarium ſeruare & teneri oportere locationes à reſignante factas ſi licitæ ſint & ſine fraude, maximè ſi conductor ſit qui impenſas quaſdam in ſarta tecta prorogauerit. Aliud eſt in ſucceſſore collatario, is enim locationes a prædeceſſore ſuo factas ſeruare non tenetur. I. C. v. Charondam *lib. 6. Reſponſ. Arr.* 22. 23. deſumptum ex Rebuffo in tractatu *de alienat. rerum Eccleſiaſt.* & Chuppinum *lib. 3. de ſacra Politia num. 3.*

VI.

Conductor vetus nouo præferendus.

Non eſt æquum, vt eius rei poſſeſſione per inuidiam quis deiiciatur in qua quis benè verſatus eſt. Igitur, ſi poſſeſſor quidam ab Eccleſia rem aliquam locatione temporaria nactus ſit, vel locatione ad dies vitæ aliouè quo modo, ſuóque locationis ſcil. tempore in ea benè verſatus ſit, ſic vt id quod poſſidet in peius ruere paſſus non ſit, atque tertius aliquis eam ipſi præreptam velit cùm iamiam locationis tempus exiturum eſt, eóque ſine prædictus tertius meliorem Eccleſiæ conditionem offerat: hoc iam caſu priſtinum conductorem eiuſue hæredem ſi facta per illum augmenta ſuſcipiant citra vllum aliud augmentum, præferre oportebit. Item ſi fortè prædictus tertius nullam adiectionem faciat, ſed eadem qua priſtinus conditione eſſe eſſe velit, aut admiſſus fuerit, audiri neutiquam debet, verùm prædictum priſtinũ præferri ſemper oportebit, vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 26. Martij anno 1528. iuxta doctrinam Bartoli *in l. 1. Cod. de metallis li. 11.* Ludouic. Rom. *conſ.* 22. & Iaſ. *l. fin. Cod. de iure emphyteutico num.* 10. & *in l. qui Roma §. cohæredes ff. de verb. obligat.*

Extremum huius Arreſti deſumptum eſt ex Rebuffo in *compendio alienationis rerum Eccl. n. 62.* Hanc in rem eſt textus expreſſus *in l. congruit C. de locat. præd. ciuil. lib. 11.* quæ tamen in Francia non obſeruatur: vt notatum eſt a Choppino *lib. 3. de domanio Franciæ tit. 13. num. 11.* & *de ſacra Politia lib. 3. c. 7.* Adde Arreſtum *in Appendice capitis 5. h. t.* pro Capellanis Capellæ Paſſiacẽſis. I. C.

Caſus in quo vetus conductor non præfertur.

l. ex cong uit. C. de locat. præd. ciuil. de prælatione veterum conductorum regulariter in Francia non obſeruatur, niſi magnis de cauſis & circumſtantiis: veluti ſi conductores diu poſſederint, & Canonẽ ſeu penſiones probè ſoluerint: vel ſi quis ſine cauſa malo tantum animo veterem conductorem ſupplantare velit, ſi modo facta per illum augmenta ſuſcipiat, ita iudicatum pro vidua D. Bouchardi Conſiliarij, quæ vtique prælata fuit ei qui eam domo quam à Sorbona conductam habebat expellere volebat 4. Auguſti 1564. Quod ſi tempore locationis finito, vetus conductor conductionem non renouauit, qui primus ſeſe locationi obtulerit præferturne aliòquin à conductionibus alij reuocentur, neue Eccleſiæ gratificandi cui viſum fuerit facultas præripiatur: prout definitum fuit compluribus Arreſtis: ac nominatim pro nouo conductore reditus S. Luciæ, quod membrum ab Epiſcopatu Syluanectenſi pendet, aduerſus veterem cõductorem, anno 1574. & pro Eccleſia S. Innocentij, Eccleſia S. Coſmæ aliiſque. Hoc ipſum & in locationibus Domanij ſeu Fiſcalibus obſeruatur: vt iudicatum fuit pro quodam cui nomen Vaulerio ſuper domo Maleſedentis ſupra pontem S. Michaëlis 5. Aprilis 1576. B.

VII.

Religioſi mendicantes non obſeruatis ſolennibus alienare poſſunt.

Etſi Fratres Minores aliiique Mẽdicantes *Eccleſiæ* nomen obtineant, tamen ob auſteritatem voti regulæque ſuæ ac nominatim paupertatis, nullam rem propriam poſſidere poſſunt: Quæ cauſa eſt, cur ea ſolicitudine immunes ſint formas inquam & ſolennia prædicta obſeruandi in vendendis iis quæ habent immobilibus: contra, ne paupertas & mendicandi occaſio eis deſit, prædicta immobilia alienare, pretiúmque inde redactum ad pedes Miniſtrorum ordinis proiicere coguntur, exemplo eius quod in re ſimili ſcriptum exſtat *in Actis Apoſtolorum ca. 6.* Vendere itaque & alienare citra vllam ſolemnitatem poſſunt, iuxta Gloſſ. *in l. vno. in verbo domum de religioſ. domibus.* Cęterùm ſuper coacta hac alienatione multa Arreſta extant *infra tit. de Religioſis mendicantibus* (Non idem eſt in propriis Nonnarum ſeu Religioſarum; neque enim citra ſolemnia alienare poſſunt, vt maximè prædictis mendicantibus ſubiectæ ſint, eiuſdémque ordinis: ſed neceſſe eſt, vt tractatus ſuper hoc habitus fuerit, vt conſenſus ipſarum accedat, & auctoritas ipſarum Prouincialis vel Generalis, vel alterius iuriſdictionem habentis, vt ait Barbat. *Conſil. 40. vol. 1. & Conſil. 14. vol. 2.*

VIII.

Religioſi mẽdicates res incorporales ſine ſolennitate alienare non poſſunt.

Et tamen ſi agatur de alienanda re incorporata intra diſtrictum Conuentus ipſorum, eíque iuncta, ſolemnibus opus eſt, & huiuſcemodi res inalienabilis eſt. Et verò Cõuentus Auguſtinianorum Lugdunenſium coràm Seneſchallo agebat, de ſeruitute altius non tollendi, quæ debebatur & ſpectabat ad prædictum Conuentum, aduerſus ciuem quendam prædicti loci: ſuper hac lite tranſactione facta ſeruitus remiſſa fuit, eáque remiſſio confirmata ſententia prædicti Seneſchalli: à quo poſt aliquod tempus appellatum fuit: Igitur, & maximè conſenſum fuiſſet, ob defectum tamen ſolemnium, id omne irritum factum eſt, & partes priſtini ſtatui reſtitutæ fuerunt Arreſto Pariſienſi 8. Iulij 1544.

IX.

Alienatio rei Eccleſiaſticæ quando abſq. ſolennibus valeat.

In aliis caſibus, formæ ſeu ſolemnia iſta non requiruntur in prædictis alienationibus, per rationem *legis ſi quis. §. vtrum. ff. ad Sillan.* nempe cùm pro defenſione & neceſſaria ciuitatis alicuius munitione capi & vſurpare bona Eccleſiaſtica oportet. Et verò, ſæculo noſtro euenit, vt ad munitiorem ciuitatem Aurelianenſem reddendam, clauſtrum & domus Religioſorum Sancti Hiuerti caperetur & publico ciuitatis vindicaretur citra vlla ſolemnia: eaque vindicatio Arreſto Pariſienſi a. 1539. comprobata fuit: ea lege tamen vt prædicti incolæ alium locum prædictis Religioſis opportunum in vicem darent. Hoc ipſum

nuper

nuper maiori areæ B. Virginis Conſortatricis Lugduni euenit.

X.

Reſtitutio fructuum quando in alienatione rei Eccleſiaſticæ reuocata locum habeat.

Quando huiuſcemodi alienationes nullæ declarantur, & poſſeſſor poſſeſſione decedere cogitur, quæſitum eſt an & fructus reſtituendi eſſent? Quidam putarunt, reſtituendos, ex regula quæ extat *in l. iubemus C. de ſacroſ. Eccleſ.* nempe quod qui aduerſus formam iuris quid comparauit, in mala fide ſemper conſtitutus ſit: & ita ait Felinus *in c. de quarta nu. 23. de præſcript.* Alij exiſtimarunt, non reſtituendos: puta Abbas *in c. penult. de reb. Eccl. non alien.* verum tamen eſt, quòd ſi Prior aut alius qui alienauit, agat ad nullitatem hanc & rei alienatæ recuperationem: tùm emptor vel poſſeſſor ad fructus non teneatur: vt notatur *in c. ſi diligenti de fori præſcript.* & *per Io. Fab. in §. rurſus circa f. Inſt. de action.* viceuerſa poſſeſſor ad fructus tenetur, ſi poſſeſſioni decedere eum oportere iudicatum fuerit, inſtante ſeo agente alio quam authore ipſius, ſeu eo qui alienationem fecit: ea tamen conditione vt cum fructibus impenſæ vtiles & neceſſariæ vſque ad earum concurſum compenſentur: iuxta textum *l. ſi in area ff. de condict. indeb.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Priore quodam, cuius deceſſor albergauerat & abbeneuiſauerat cenſu annuo, aream quãdam ad ei inædificandum: propter defectum ſcilicet ſolemnium, cui accedebat & læſio, poſſeſſor poſſeſſione decedere condemnatus fuit, ſimul & fructus reſtituere: ſaluis tamen vtilibus & neceſſariis in reparationes impenſis. Quando præſumptio eſt locationis emphyteuticę, itémque mala fides, & poſſeſſor deneget ſe ab Eccleſia poſſidere, vel inſtrumenta exhibere nolit, tum grauiori condemnationi locus eſt: vt euenit in controuerſia hæredum cuiuſdam cui nomen erat Ducis, qui volebat ſibi vindicare elegantem villam Prioratus Petræfundanti in qua prædicti hæredes appellãtes præter rei & fructuum reſtitutionem multæ ſubiecti fuerunt in ſecunda Camera Inquiſitionum. Berg.

XI.

Lex Franciæ ſuper alienatione Eccleſiaſtica.

Secunda Aprilis 154). ante Paſcha, Arreſto quodam inter Religioſos S. Columbę propè Senonas ab vna parte, & priuatos quoſdam ab altera, interdictum fuit prædictis Religioſis ceteriſque Eccleſiaſticis, ne bona Eccleſiarum ſuarum alienarent, propoſitis nonnullis & maioribus quidem pœnis: præterquàm caſibus de iure permiſſis, ídque ſolemnibus iure ſtatutis omninò ſeruatis, adhibitis. Quod quidem Arreſtum notatu dignum eſt, quoniam legem in Francia conſtituit, qua leges & capitula ſuperius laudata confirmantur. Deſumptum ex aduerſariis D. Briſſonii.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum XIII.

I.

Conductio facta à duobus coniugibus pro ſe liberiſque ex ſe deſcendentibus.

FRequenter iudicatum eſt, locationes ad decenniũ alienationum inſtar cenſeri, quæ ſolemnia requirunt: exceptis regionibus limitaneis veluti Picardia, in quibus locare ad octodecim annos vſque licet, citra ſolennia, idque contemplatione bellorum. Et nota, quod cum maritus & vxor ad longum tempus vel in perpetuum pro ſe liberiſque ſuis poſſeſſionem aliquam conduxerunt, liberorum nomine comprehenduntur, non modo ex hoc matrimonio ſuſcepti, verùm etiam alij ex alterutro eorum in altero matrimonio ſuſcepti, iuxta deciſionẽ Baldi *Authent. qui rem C. de ſacroſ. Eccle.* & *in l. cum viri ff. de condit. & demonſtrat.* vterque enim poſteritati ſui conſulere voluiſſe videtur: arg. *l. cum acutiſſimi C. de fid. com. l. cum auus ff. de condit. & demonſt.* Maximè ſi mens contrahentium declarata fuerit ex actibus ſequentibus: ſcilicet ex vita & poſſeſſione. *l. reprehendenda C. de inſtitut.* Arreſtum menſe Nouemb. 1531. & 1533.

II.

Vxor conductrix emphyteutica ſola in ſolidum fruitur, &c.

Locatione emphyteutica facta marito ſimul & vxori pro ſe & hæredibus ſuis ex ſe pronatis, vxor in ſolidum ea locatione frui poteſt, poſt obitum mariti ſui, vt maximè communioni renunciauerit. Iudicatum Arreſto, quod refert Charondas *lib. 3. Reſponſ. c. 46.* I. C. Pariter iudicatum fuit, locationem factam *ad dies vitæ conductoris, eiuſque liberorum*, in ſe non niſi vſumfructum continere, neque liberorum liberos in ea ſuccedere poſſe. Idem Charondas *lib. 2. Reſp. c. 74.*

Locatio ad dies vitæ nihil aliud eſſe quam vſumfructum.

Verùm ſi Titio facta fuerit *pro ſe liberiſque ſuis, exque deſcendentibus*, aliud foret: nam hoc caſu repræſentationi locus eſt. Charondas *lib. 7. Reſp. c. 98* At ſi facta fuerit *patri eiuſque liberis & hæredibus*, & filia pactis dotalibus bonis patris renunciauerit, in ea iure ſuo vindicare poteſt: Idem *lib. 4. Reſp. c. 12.* Choppinus *lib. 3. c. 7. de ſacra Politia c. 7. num. 16.*

An filia heres non exiſtens in ea ius habeat.

III.

De locatione in ſeptennium facta ab Abbate.

Notandum eſt, locationem in ſeptennium ab Abbate factam, poſt eius obitum à Religioſis irritari ſeu reuocari non poſſe, vt maximè læſis, & quamlibet augmenta ſeu adiectiones ab aliis fiant. Iudicatum ita aduerſus Religioſos Abbatiæ Belliloci 14. Martij 1534. Quod ſi conductor areæ in ea ædificauerit, & emponemata ſeu meliorationes magnas fecerit, Eccleſia reſciſſionẽ locationis petere poteſt vel penſionem augeri: & ita iudicatum fuit 26. Ianuarij 1542. Tandem obſeruandum eſt, locationem, ſub conditione habitatione excipiendi locatorem toties quoties, Arreſto 2. Februarij 1547. ad octo vices in anno coarctatam fuiſſe.

IV.

Alienationes ex vrgente neceſſitate factæ reuocantur.

Quum ex neceſſitate bona Eccleſiaſtica alienata fuerunt, ea poſtea retrahere ad priſtinum vſum ſuum licet: prout iudicatum fuit ſuper quodam iure menſuræ ciuitatis Vitriacenſis Franciæ, cui prædictum ius officio Eccleſiaſtico ſeu ſacro deſtinatum, retrahere pretio reſtituto conceſſum fuit: Iudicatum fuit 8. Auguſti 1564. Et notandum eſt, Edictum de alienatione rerum Eccleſiaſticarum, publicatum Auguſto menſe 1563. reuocatum fuiſſe & retractatum, vt ex & vrgente neceſſitate extortum. 17. Ianuarij 1561.

V.

Deſumptum ex Regeſtis Curiæ Parlamenti.

Vitem condendi fundatio.

Inter Capellanos Capellæ Pariſienſis, quæ fundata in Eccleſia S. Geruaſij & S. Prothaſij

lapſi ſub conditione in eo ad certam vſque ſummam ædificandi ſi iter amplius impenderit in prædicta locatione continuari debeat aut impenſæ ei præſtari debeant ſi illa vltra id ad quod tenebatur,

appellantes à ſententia data à Præfecto vrbico Pariſienſi 8. April. 1595. & ab eo omni quod exinde ſecutum eſt, & actores vigore ſupplicis libelli 3. Decembris, ab vna parte: aduerſus Ioannam du Bois viduam defuncti V. Cl. Iacobi Sanctionij Aduocati in Parlamento, appellatam & ream ab altera parte: & Marguaretam de Querat vxorem V. Cl. Girardi Giroultij Aduocati in Parlamento antea viduam Viri Cl. Ioannis du Bois praeter Aduocati interuenientem ab altera, idque omne ſic vt qualitates nulli præiudicare poſſent. Molinæus pro appellantibus concluſit in appellatione ſua, quod videlicet cum Præfectus Pariſienſis de plano, & illicò debuiſſet iudicare, partibus hanc legem dixiſſet, vt ſcripto conſignarent intentiones ſuas, contradictorios libellos præberent, & ſaluationes. Item in libello ſupplice euocationis principalis controuerſiæ in id concludebat, vt ſuper eum ius reddendo appellata condemnaretur de domo decedere, eiuſque acceſſoriis elocatis ad tempus nonaginta nouem annorum iam finitorum, ſibique eorum poſſeſſionem relinquerent, citra neceſſitatem refundendorum ſumptuum neceſſariorum, & emponematum prætenſorum, vltrà clauſulâ contractus. I. Arnaldus pro appellata dixit ſe cauſam agere pro vidua & pupillis qui non aliud ambiût, quàm vt quæſita à maioribus contineret: at appellantes iniuſtè ſibi ea vindicare velle, quandoquidem emphyteutica locatione, quæ iam finita ſit, parietinæ tantùm datæ fuerint, ea lege vt in iis ædificaretur ad eum vſque valorem qui 8. librarum Turonenſiũ promiſſarum in tuto locaret, itemque vt finita locatione redderentur, quod factum eſt, & eo amplius vſq; ad 5000. coronatorum & amplius, quæ ædificij facti tempore iuxta relationem ſuper eo factam ſexcentos coronatos valebant, ſpe reſtitutionis, vel reconductionis, atquin appellantes omnia ſibi vindicare velle nullo reſtituto, eamque cauſam controuerſiæ eſſe; cui componendæ viam omnino muniat appellata, oblatione facta renunciandi reſtitutioni ei relinquendo adhuc 20. annis, vel 50. conductionem, quo caſu offerat loco 8. quinquaginta libras, alioquin adierit ſeſe id quod ædificiorum excedit, quam reditus ſecuritatem vindicare debere. Audito Duteto pro vxore Giroultij, & Seguiero pro Procuratore Catholico Regio, qui dixit in hac controuerſia nulli rei attendendum eſſe, quàm factæ oblationi: contractum enim aduerſus appellatam facere, & veriſimile eſſe relictis ædificiis quæ reditũ in tuto collocant, reliqui vindicationem permitti: Curia euocauit, & euocat ad ſe negotium principale, & ſuper eo ſimul & ſuper appellatione ius reddendo, appellationem, idque à quo appellatum eſt, in irritum deduxit citrà mulctam & expenſas: decernitque locatione emphyteutica finita appellatam poſſeſſionem domus controuerſiæ, & acceſſoria appellantibus nulla reſtitutione facta derelinquere oportere. Factum in Parlamento 3. die Martij, 1597. I. C. Signatum du Tiller.

Vide *l. domum. Cod. de rei vindicat.* Cuiac. *lib.* 10. *obſeruat. cap.* 2.

VI.

Propter pretij vilitatem, venditio Eccleſiaſtica reſcindi poteſt.

Venditiones & addictiones publicæ bonorum Eccleſiaſticorum non valent, & reſcindi poſſunt propter pretij vilitatem. Arreſtum maioris conſilij, 30. Septemb. 1599. quo reſciſſa fuit venditio publica Molendini prioratus S. Macarij prope Burdegalam, hodie collegio Ieſuitarũ prædicti loci annexi aduerſus Andream de la Roque, cuius matri prędictum molendinum publicè addictum fuerat. Eſt & alterum Curiæ Arreſtum 21. Martij 1600. quo reſciſſa fuit venditio domus cuiuſdam Pariſiis, pro Abbatiſſa de Maubuiſſon prope pontem Oeſiæ aduerſus Nicolaum Pouſſepinum emptorem propter pretij videlicet vilitatem. Pelæus *actionum forenſium li.* 2. *Arreſto* 52.

VII.

Abbatis ſimul & Religioſorum in alienationib. conſenſus requiritur.

Religioſi abſque Abbatis conſenſu, & Abbas abſque religioſorum conſenſu nihil alienare poſſunt, etiamſi diſtinctam & ſeparatam habeãt menſam, habitationem, & rationem. Iudicatum Arreſto duodecima Decemb. 1599. quo confirmata fuit ſententia Dominorum Palatij Libellariorum, quo cenſualis locatio fundi ab Abbate Trinitatis Vindocinenſis facta, qui ſcilicet ad eius menſam ſpectabat, diſtinctùſque erat à menſa religioſorum, & à fundis ſpecialiter Officiis Clauſtralibus Conuentus affectatis reſciſſa fuit. Idem *eodem libro actione ſecunda.*

TIT. XIV. DE AMORTIZAtionibus.

Super hac materia vide quæ ſcripſerunt Dominus Magiſtri qui Primus Præſes fuit, & V. Cl. Renatus Choppinus, *de Domanio Franciæ lib.* 2. *c.* 13. & V. Cl. Ioannes Bacquetus *in tractatu ſuo de Domanio parte* 4. I. C.

ARRESTVM I.

Manus mortuæ quæ dicantur.

VOcabulum *Amortizationis* originem ſumpſit à *Manibus mortuis*. Manus mortuæ quę dicũtur ſunt Eccleſiæ, Capitula, Collegia, Communitates, Monaſteria, Hoſpitalia. Sic dictæ, quoniam eę deficere nunquam intelliguntur, ſiue per mortem, alienationem, diuiſionem, donationem, heredis inſtitutionem, ſubſtitutionem, legatum, permutationem, ſiue per aliam quamcunque mutationem: ſed iidem ſemper poſſeſſores intelliguntur citra mutationem apparentem. Qua in re dominorum feudalium & directorum plurimum intereſt, propter iura quę his debentur & quæruntur facta poſſeſſoris mutatione, veluti Quintæ, ſubquintæ, redemptionis, Releuij aliorumque bonorum nobilium & feudalium nomine vel laudimiorum, ſemilaudimiorum, Recognitionum, & ſimilium bonorum ignobilium & cenſualium nomine. Atquin huiuſmodi Capitula & Monaſteria neque donare, alienare, neque confiſcationi occaſionem præbere ſeu *committere* poſſunt, item mori non poſſunt vel alia qua ratione mutari, vt Dominis ius & occaſionē percipiendorum horum iurium dominicorum præbere poſſint, ſemper enim, etiam poſt mille annos, aliudue quod tempus eędem perſonæ cenſentur, iidem poſſeſſores, nullo diſcrimine eius temporis quo primùm bona adquiſiuerunt: id quod ſubrogatione ſucceſſiua, & citra apparentiam diſcriminis eorum qui ingrediuntur, ſubeunt, naſcuntur, & ſuccedunt in locum decedentium: vt ſingulariter ait Alphenus

in l.

in l. proponebatur 76. ff. de iudiciis. his verbis. *Nam & legionem eandem haberi ex qua multi deceſſiſſent, quorum in locum alij ſubiecti eſſent, & populum eundem hoc tempore putari, qui abhinc centum annos fuiſſet, cùm ex illis nemo nunc viueret: Itaque nauem ſi adeò ſæpè refecta eſſet vt nulla tabula eadem permaneret quæ non noua fuiſſet, nihilominus eandem nauem eſſe exiſtimari.* Sed & aliud exemplum philoſophicum Alphenus deſumit à corpore humano, quia nos ipſi non iidem eſſemus qui ab hinc anno fuiſſemus: propterea quod ex quibus minimis particulis conſiſtimus, hæ quotidie ex corpore noſtro decedunt, aliæque extrinſecus in earum locum ſuccedunt: ſic vt ſucceſſione aliarum renouetur, neque ideò tamen aliud ſit vel diuerſum, ſed idem corpus ſemper. Rex igitur ea re domanij ſui iacturam facit: & ideò non temerè in his quæ Eccleſia ab eo poſſidere poteſt, eius domanium vſurpatione, aliaue qua alienatione, imminutionem, diuiſionem, aut immutationem pati debet, veluti res ſacra, quæque à Corona ipſius pendet. Eſt ſcilicet domanium vera dos, quam Reſpublica Regi ſponſo ſuo in hoc connubio politico dicit ſeu affert. Atqui dos conſtante matrimonio regulariter præſcribi non poteſt, alienari aut diminui: pariter igitur neque hæc ipſa dos huiuſce connubij Politici, ceu primus & potiſſimus Coronæ flos citra conſenſum Reipublicæ, quæ in Tribus Regni ſtatibus conſiſtit: vt plenè explicatur *libro 5. inf. a capite primo titulo 10. de Domanio Regis*. Ex ſuperioribus liquet, quod ſi Eccleſia in Francia, cuius Rex Princeps ſummus eſt, & cui omnia recognitionibus ſingularibus reſpŏdere debẽt, aliquid adquirat ſiue feudi ſiue bonorum ignobilium, medijs, gradibus, & titulis neceſſariis, Regem primum eſſe cuius ratione domanij ſui intereſt. Ipſe enim, tanquam ſupremus, omnium fons eſt & ſcaturigo omnium Regni ſui feudorum: feuda ipſius peculiaria cenſus habent & debita immediata, quæ alij à Rege habent ſub feudi nomine: omniáque ſi probè perpendãtur, à Corona eiúſque domanio mouentur, neque Dux eſt quiſquam, non Princeps, Marchio, Comes, Baro, neque vllus alius, qui ſibi quidquam vindicare debeat quod non eò referat. Eſt igitur hæc ſcaturigo & fons ſuperioritatis cuiuſcúnque in Francia, & ad quam omnia mediatè vel immediatè referuntur. Quod immediatè à Rege mouetur, id eſt, ſi non per alios ambulauerit, neque eo nomine alius dominus agnoſcatur, vocatur *feudum* & recognitio feudalis banno grauata pro feudi qualitate: Quod ab alio mouetur, qui à Rege immediatè tenet, vocatur *ſubfeudum* ſub onere *ſubbanni*. Vt ecce, Baro Baronatũ ſuum à Rege feudi titulo poſſidet: vaſallus Baronis ab eo poſſidet ſubfeudi nomine. Et tamen omnia à Rege mouentur mediatè aut immediatè, qui ſemper & omnium fons eſt, ſcaturigo, dominus, & ſupremus Princeps. Baldus *ſuper capit. ad hoc tit. de allod.* ait, à ſupremo Principe cuiuſmodi eſt Rex in Regno ſuo, fluere & viciſſim ad eum recurrere omnia, haud aliter atque per naturales meatus & caniculos terræ aquæ è mari fluunt, & in id relabuntur. Hæc ita præſuppoſita neque inutilia ſunt, neque fruſtratoria, ſed plurimùm conducunt, & duplici quidem fine. Primùm, vt intelligatur Regem velut ſupremum iure legé-

Rex fons & caput eſt omnium feudorum & ſubfeudorum.

que eſſe dominum directum omnium bonorum temporalium in Regno ſuo: ſiue à Laicis ſiue ab Eccleſiaſticis poſſideantur & quod omnes Principes, Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones, Caſtellani, Domini, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Cummendatores, Collegia, & vt vno verbo dicam omnes eius Vaſalli ſint, atque ab eo poſſideant. Alter finis eſt quod æquum non ſit Eccleſiam quæ ſola ſe ſecundùm legem Chriſti viuere profitetur alteri iniuriam faciat. Ieſus Chriſtus expreſſa lege cauit, vti iura Imperatoribus & Regibus debita ab Eccleſia ipſis porto præſtarentur, quam & ipſam ideo quantum ad hoc attinet ſecularibus Dominis ſubiecit: adeò quidem vt ipſemet ſpecimẽ ediderit agniti à ſe ſoluique tributi ſecularis. Eccleſia igitur ſi capiti ſuo contraueníat, omnino futurum eſt vt iura Dominorum temporalium ſupprimat, ſi in manu ſua retineat Dominia rerum & bonorum temporalium propter prædictas videlicet cauſas ex quibus prædicti Domini quintis, ſubquintis, redẽptionibus, releuijs, laudimijs, venditionibus, ſemilaudimiis, recognitionibus, Confiſcationibus, Commiſſis & id genus obuentionibus quæ directi Domini propriæ ſunt, tum earum rerum nomine quæ in feudum tenentur, tum immobilium bonorum nomine. His ita à Triumuiris Regis probè cognitis itémque à Dominis qui à Rege quid poſſident, viſum eſt: poſtulatum & obtentum, mox compluribus ſupremarum Curiarum Arreſtis iudicatum eſt, æquum eſſe vti Eccleſia à ſe abdicare cogeretur & vt vocant manus ſuas vacuefacere huiuſcemodi bonis eaque relinquere vel ſaltem homines inuicem ſubſtituere ſeu nominare, qui vt loquuntur viuentes morientes & cõmittentes eſſent, id eſt qui certa vitæ ſpacia habeant qui vitæ finem aliquando faciant, qui denique bona ſua certis caſibus fiſco committere poſſint, vel denique ſaltem indemnitatem præſtare. Aduerſus hoc ius Eccleſia initio fortiter ſeſe oppoſuit, nempe quod pars longa poſſeſſione temporis lege requiſito Maioris præſcripſiſſet. Pars vero ſola ſui prærogatiua nixi, qua ſcilicet intendebant omnia ab Eccleſia poſſideri. Verùm his opponebatur Lex Deuteronomij 10. *ca.* vbi dicitur, diuiſione inter Leui & eius fratres facta, cuique familiæ poſſeſſiones certáque loca adſignata fuiſſe: at familiæ Leui quæ Ceremoniis & Officio Diuino deſtinata erat, pro ſorte & poſſeſſione ipſius Dominum Deum adſignatum fuiſſe: decretúmque, vti ne in reſiduo terræ partem aliquam haberet: *non habuit* inquit *Leui partem neque poſſeſſionem cum fratribus ſuis quia ipſe Dominus poſſeſſio eius eſt.* Et vltimo *Leuitici cap.* Decimæ quæ Deo debentur Leuitis id eſt Filiis Leui adſignatæ fuerunt iiſque qui in Tabernaculo fœderis miniſtrabant, vt & reperitur *in cap. decimas 16. q. 1. & in cap. Cleros circa fin. 21. diſt.* Procedente tempore per vſurpationem Eccleſia poſſeſſionem nacta eſt, & magnis bonis temporalibus locupletata fuit: veluti reditibus, Feudis, caſtris, terris, Dominiis, Iuſtitiis, Iuribus quæ à Rege mouebantur & compluribus Dominis ipſius Vaſallis aduerſus inſtituta Eccleſiæ Primitiuæ, quæ, vt ait Papa Melchiades *cap. futuram Eccleſiam 12. qu. 1.* itemque Papa Vrbanus *cap. videntes eadem cauſa & quæſt.* nulla bona hu-

Eccleſia cogitur vacuefacere manus ſuas vel hominem viuentem & morientem ſubſtituere vel indemnitatem præſtare.

Eccleſia res temporales poſſidere nõ debet.

Leuitæ qui ſint.

Eccleſia primitiua res ſibi donatas nullas ſeruabat.

ius generis poſſidebat: Et ſi quæ oblata fuiſſent & ad pedes Apoſtolorum proiecta, confeſtim ea ad nutriendos & fouendos egentes reddebãt: idque faciebant prævidentes fore, vt ipſorum Eccleſia in manus & poteſtatem Gentilium perueniret, prout etiam accidit: neque enim Gẽtiles tantum ceteri, verum etiam Romani nominati Imperatores & Principes ad eam ſeſe contulerunt baptizatique fuerunt: Quare Eccleſia ad id faſtigij contendit, vti de ſuo quiſque ipſe quid conferret donaret: Pars quippe Eccleſias ſumtuoſas ædificare: Pars de poſſeſſionibus ſuis donationes conferre, poſteaquam ſcilicet primus Conſtantinus Imperator ædificandi, donandi, accipiendi libertatem fecit, qui & ipſe Eccleſiam Diui Petri Romæ ædificare cœpit, eamque aliaſque Eccleſias magnis bonis locupletauit: In Concilio quoque Niceno, cui ipſe quoque præſedit, Eccleſiæ Chriſtianæ decus & authoritatem confirmauit & adauxit, palamque profeſſus eſt ipſius Miniſtros non poſſe ab hominibus, verùm à ſolo Ieſu Chriſto compeſci: Ab hoc tempore bona ſecularia, paſſim acceperunt & renuerunt, & cùm venditione precioque in pauperes diuiſione ea à ſe abdicare deberent, Contra autẽ obſtinatè ea ſibi vindicarunt, vt ea ſibi propria fecerint: eò quidem vti ea Eccleſijs ſuis perpetua facerent, alienatione ipſorum interdicta & illicita facta: Cùm tamen verum ſit ea tantum irreuocabiliter Eccleſiæ adquiſita quæ ab Imperatoribus, Regibus, & Principibus aliiſque ſuperiores non agnoſcentibus quique ab aliis ea non poſſidebant adquiſiuiſſent: Nam ſi alij præter ea bona quæ à ſuperiore aliquo poſſidebant Eccleſiæ dõnarunt obtulerunt id in præiudicium prædicti ſuperioris qui eam in rem nõ conſentit fieri non potuit. Conſenſus igitur iſte *Amortizatio* eſt: haud aliter ac à Superiore facta donatio conſenſum importat: quandoquidem donando ſatis & eo ipſo conſentit, vt donatio locum habeat, citra vllã ſeruitutis exceptionem, ſed libere vt ait Vlpianus in *l. quicquid* 0 *ff. Commun præd.* & Paul. IC. in *l. ſi quis ædes 30. ff. de ſeruitutib. Vrban. præd.* Eccleſia igitur vt libere bona temporalia ſibi ab aliis oblata & donata libere poſſidere poſſet, donata inquam ab aliis quàm à Rege in hoc regno neue cogerentur à ſe ea bona abdicare præteritis temporibus aliquando Dominos à quibus poſſidebant adire ſoliti ſunt quo ipſi ea Amortizarent id eſt vt titulo Amortizationis conſentirent in id vt ea ab Eccleſiis poſſideri poſſent & irreuocabiliter, à manu mortua poſſiderentur: Regem vero tantum adibant eorum nomine quæ ipſis ab aliis donatæ fuerãt, quæque immediatè ab ipſo mouebantur. Id ita diu toleratum fuit, receptum æquumque viſum eſt, vt videlicet Principes, Duces, Marchiones, Comites Vicecomites Barones, Domini quicũque Regem recognoſcẽtes & ab ipſo poſſidentes amortizare & in huiuſcemodi manum mortuam conſentire poſſent: eoque iure in hoc regno vſi ſunt, cum aliqua non veri ſimilitudine ſeu veri ſpecie, ſcilicet vt ius quod ad ipſos ſpectaret, remittere poſſent. Verum cum omnia à Rege poſſideantur & moueantur, definitum, conſtitutum eſt ad ipſum ſolum ius amortizandi & amortizationis indulgendæ ſpectare, quæ nihil aliud eſt quàm indulgentia, diſpenſatio, & concesſio facta iis quos *manus mortuas* vocant, bona immobilia poſſidendi vt maximè ab alio Domino immediatè moueantur. Ita iudicatum fuit Arreſto Conſiſtorij Regij inter cætera Areſta Feſti trium Regum anno 1277. aduerſus Capitulum Catalaunenſe.

Constantinus Imperator primus Eccleſias locupletauit, & locupletandarum exemplum præbuit.

Quæ bona Eccleſiæ, amortizationem non ſint obnoxia.

Amortizatio *quid ſit.*

Occaſio Amortizationis.

Vetus error ſuper poteſtate Amortizandi.

Rex ſolus amortizare poteſt. Cho. de Domanio Franc. vbi ſupra.

II.

Fratres Minores Niuernenſes, ad incrementum & apoteleſma ſtructuræ Eccleſiæ ſuæ, domum quandam et contiguam in ciuitate Niuernenſi ſitam & à Comite Niuernenſi ignobili conditione tribus obolis annui & perpetui cenſus nomine directi Dominij prędicti Ducis nomine poſſeſſam & grauatam comparatarunt, Comes Ludouicus Flandriæ Dux Brabantiæ, idémque & Comes Niuernenſis & Rhetenſis amortizauit & inſtrumentum amortizationis prædictis Religioſis dedit ceſſitque, & condonauit prædictum reditum pro ſtructura & incremento Eccleſiæ ſuæ: diplomate 7. Aug. Anno 1372. id in Camera Rationalium inſinuandum exhibitum eſt: verùm reſponſum fuit id admitti non oportere, neque vllo modo valere, declaratumq; fuit tum cum habitum fuit in prædicta Camera Conſilium definitumque in ea, neque prædictũ Comitem Niuernenſem, neque alium quemcũque ſiue Baro ſit, ſiue alterius conditionis, ius Amortizandi cenſus habere: ideoque diploma prædictum amortizationis in prædicta Camera cancellatum adſeruandum, & peculiari ſacciperio ſeu ſacco habendum & adſeruandum. Poſtea amortizatio per prædictos Religioſos à Rege poſtulata impetratáque fuit. Ex his quæ ſuperius dicta ſunt, videri poſſet Dominum Directum, ſiue Feudalem ſiue ignobilem non poſſe poſſeſſorem à tributo vel Cenſu annuo liberare, neque poſſe cum prædicto poſſeſſore ſuper directo Dominio paciſci: quoniam cum Rex ſemper & ſuper omnes res & ſuper omnes Perſonas Regni ſui ſuperior ſit, eius pariter ſemper interſit, idque ex iiſdem rationibus quæ ſuperius datæ fuerunt Eccleſiæ contemplatu impedire poſſit. Quare cognoſci poteſt, facileque diſcerni diſcrimen quod eſt inter legata, facta Eccleſiæ, quæ *manus mortua* eſt, & inter ea quæ manus viuæ: Rurſum, quæ facta homini qui mutari neſcit, & inter ea quæ facta homini viuenti vt loquuntur, morienti, committenti. Verum tamen eſt in poſtremo caſu, paulo ante in dubium vocato, directum Dominum qui cenſum & reditum ſuum remittit, & poſſeſſionem nobilitat quæ ipſi ſerua erat, tributaria & ſubdita, Feudi ſui partem amittere & alienare: Verum hac in re Regis nihil intereſt, dummodo poſſeſſio eum in modum nobilitata in manibus hominis viuentis morientis & committentis remaneat qui ſemper erit & manebit ſubuaſallus Regis pro ſubfeudo ſi primus vaſallus cognitionem prædicti ſubfeudi retinuit: Si vero nihil ſibi reſeruauit, vaſallus immunis factus eius loco ſuccedet, & immediate poſſeſſionem ſuam à Rege poſſidebit, oneráque banni & ſubbanni pro rata ſua ſuſtinebit: haud aliter, atque is qui alienauit, ſuſtinebat: Atque adeò venditione facta, donatione, permutatione, legato, aliòue quo alienationis genere, Iuribus, Regibus locum faciet & delictis ſuis poſſeſſionem committet: quæ omnia Regem

Idem & expreſſius adhuc ſuper Amortizatione cenſus.

Quemadmodũ vaſallus liberam reddere poſſit poſſeſſionem cuius nomine cenſus ei debetur.

Regem eiuſque Domanium in tuto collocant: cum nihil ſimile ſit in manu mortua.

III.

Pares Franciæ Eccleſiaſtici ſubfeuda ſua amortizare poſſunt & nō alia.

Archiepiſcopi, & Epiſcopi: Pares Franciæ, puta Archiepiſcopus Rhemenſis, Epiſcopus Campaniæ ſiue Catalaunenſis, Epiſcopus Nouiodunenſis, Epiſcopus Lingonenſis, ſingulari priuilegio amortizationes Perſonis Eccleſiaſticis & manibus mortuis tribuere poſſunt pro reditibus videlicet rebúſque nobilibus, quæ ab ipſorum Eccleſia in ſubfeudum & mediate tenentur: at non etiam pro iis quæ nobili conditione ab ipſis in Feudum immediatè mouentur. Hæc prærogatiua ipſis ſpecialiter competit: Cæteri quippe Prælati, qui Pares Franciæ non ſunt, nihil amortizare poſſunt, ſiue id mediate ſiue immediate ab ipſis moueatur. Ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum in Parlamento quod tum Regem ſequebatur, & in eius præſentia, inter Arreſta cetera Feſti Trium Regum, Anno 1277. ſuper Amortizatione facta ab Archiepiſcopo Rhemenſi, itémque altero Arreſto præcedente Anno 1270.

IV.

Domini directi, excepto Rege, Eccleſiam cogere non poſſunt ad abdicanda è manibus ſuis bona temporalia ut vice ſua præbeat hominem viuentem, & morientem.

Superius ſatis ſupérq; inculcatū videtur, ad Regem ſolum ſpectare Ius & autoritatem amortizandi, & Indulgentiam præbendi hominibus manus mortuæ conditionis poſſidendi res nobiles vel bona ignobilia in Regno ſuo, denegato eo Iure penitus aliis eiuſdem Regni Dominis. Dubium tamen eſt, vtrum prædicti Domini ad quos Ius amortizationis immediate ſpectat, id eſt quos ea res contingit, vtrum inquam poſſint cogere homines Eccleſiaſticos de poſſeſſione eorum quæ ab ipſis mouentur decedere. Et vero in Francia definitum eſt non poſſe. Ideoque ſi prædicti homines Eccleſiaſtici parati ſint vice ſua ſeu Vicarium hominem præbere viuentem, morientem & committentem, vel ſi indemnitatem polliceantur, eos à prædictis Dominis Feudalibus ſecuros fore qui in poſſeſſione eos quietos relinquere cogūtur: quoniam huiuſcemodi Oblationibus prædicti Domini indemnes præſtantur.

Indemnitatem præſtare quid ſit.

Indemnitas videl. talis eſt, ſi verò Eccleſia polliceatur ſeſe ſoluturam quintam, ſubquintam, Releuium, Feudorum nobilium vel laudimia rerum ignobilium aut Cenſualium directo Domino, quotieſcunque Abbas mutabitur vice hominis viuentis & morientis. Verum tamen eſt, videri ea re non omnino præſtare indemnem Dominum: quandoquidem alienationis & commiſſionis caſus hac indemnitate non comprehenduntur neque in Eccleſia locum habere poſſunt: atque ita Dominus huiuſcemodi lucris caſualibus priuari videtur. Et tamen re bene perſpecta videtur eum non tantum indemnem præſtari, verùm meliorem eius conditionem fieri: Quandoquidem ſæpe accidit vt res Feudales vel ignobiles 300. vel 400. annis ab vna & eadem familia deriuata à Patre in filios ſucceſſiue poſſideantur citra vllam alienationem pro quibus ſane directis ita immutationibus, atque adeo pro tanto hoc tempore Dominus nihil conſequitur: Atquin prædicto caſu tranſactionis ſeu pactionis, quotieſcunque Prælatus mutatur, id quod ſæpius euenire poteſt, lucrum percipit. *Hominem viuentem & morientem committentem præbere*, aliud eſt quàm indemnitatem polliceri: Eccleſia quippe, ſi quid adquirat, non ad aliud obligabitur quàm vt Domino directo rei quæſitæ nominet ſiue præbeat hominem, qui ipſi videbitur, qui ſcilicet morte ſua aut commiſſione iuribus Dominicalibus locum faciat: Eccleſia igitur alterutrum Domino præbere poteſt vel hominem vel indemnitatem. Alia ratio Regis eſt: is enim præcisè Eccleſiam cogere poteſt, vt de poſſeſſione bonorum quæſitorum decedat: Dominus vero non niſi, vt ſibi Vicarius homo nominetur vel indemnitas præſtetur. Ab hac indemnitate manauit conſuetudo illa, quæ à directis Dominis in locis ſeu regionibus quæ Iure ſcripto reguntur vſurpatur, qua ſcilicet ſucceſſores beneficiorum inueſtiunt & laudimia ſibi ſolui faciant ea ratione quam conſuetudo fert rerum quæ ab ipſis mouētur, quæque ad prædicta beneficia ſpectant. Superiora omnia ita iudicata fuerunt Arreſto Pariſienſi 23. Maij 1539. inter Georgium Chenayum ſcutiferum petitorem ab vna parte, & Capitulum Viuarienſe in Brienſi ab altera parte: quo dictum fuit, Dominum inferiorem non poſſe homines conditionis manus mortuæ cogere vt de poſſeſſione quam amortizatam tenent decedant: poſſe tamen poſtulare hominem viuentem morientem, committentem, aut indemnitatem: & alterutro contentum eſſe oportere: At ſolum Regem poſſe manum mortuam cogere, vt poſſeſſione decedat, &c.

Beneficiarij ſibi ære laudimia ſoluunt quando beneficia ſua ingrediuntur pro ipſorū temporalibus.

V.

Amortizatiō ſumptibus donatoris vel Eccleſiæ vel donatoris impetrari debeat.

Quoties Eccleſia rem aliquam ſuperioribus obnoxiam adquirit, ipſa Regem adire ſolet indulgentiæ eius videlicet poſſidendæ, & diplomatis amortizationis impetrandi gratia: At ſi huiuſcemodi res prædictæ Eccleſiæ donatione mortis cauſa aut inter viuos, vel legato, Teſtamento facto adquiratur ſeu deferatur, is qui rem donauit, aut legáuit, amortizationē ipſe vrgere, ſuiſq; impenſis indulgentiā & amortizationē à Rege impetrare cogetur. Ita iudicatū fuit Arreſto Pariſiēſi, quod datum in Camera conſilij 27. Martij 1558. pro Oeconomis hoſpitalis ſanctæ Trinitatis Pariſienſis aduerſus Mariam Biçonetam pro Feudo de l'Hiemille. Hoc Arreſtum fundatum eſt in maxima ratione: nempe, quod is qui donat, aut legat, ſcire poteſt & debet rei qualitatem quam donat, nempe quod obnoxia ſit fidelitati, hominio, banno, ſubbanno, quintis, ſubquintis, redemtionibus, releuiis, laudimiis, venditionibus, aliiſque Iuribus Dominicalibus, quæ de neceſſitate præſtanda ſunt & iure ſeruitutis, de quibus diſponere nequit. Inſuper quod ſcire poſſit & debeat ſtatum & conditionem eorum quibus donat, qui ſunt *manus mortua* & incapaces & inhabiles bonorum quærendorum, poſſidendorum citra amortizationem: Igitur cum donat aut legat rem ita obnoxiam & obligatam, vel ipſe vel heres eius eam immunem liberam præſtare cogitur, atque adeo eius immunitatem ſuis expenſis impetrare, quandoquidem ipſius onera explorata habuit: vt Iulian. ait *in l. Si tibi homo quem pignori dederas 56. in prin. de legat.* 1. & expreſſius adhuc Scæuol. *in l. penult. §. vlt. ff. de legat.* 3. Teſtator cuidam amico ſuo (liberto ſcilicet) militiam legauit, quam militiam & Teſtator habuit, quæſitum eſt, an onera omnia & introitus militiæ ab herede ſint danda? Reſpondit Scæuola, ab herede danda.

Digitized by Google

VI.

Explicatio materiæ amortizationis.

In hoc amortizationis ſcilicet argumento quinque notanda ſunt. *Primum*, quòd Eccleſia quæ rem adquiſiuit, & cuius poſſeſſione decedere propter manum mortuam à Procuratore Regio cogi poterat, ſi eam poſtea 30. annis pacificè poſſederit eius nomine nunquam inquietata, nunquam interpellata à Triumuiris Regiis, quod inquam aduerſus Regem Ius tenendi poſſidendi rem prædictam præſcribat, adeo vt eius poſſeſſione decedere non cogatur: atque ita Rex huiuſcemodi patientia 30. annorum ad inſtar Dominorum reducitur: nempe, vt non poſſit Eccleſiam ad aliud cogere, quàm vt præſtet hominem morientem & committentem, vel ſanè cautionem indemnitatis. De præſcriptione 30. annorum text. eſt expreſſus in *c. Si de Feudo ac ſun cts controuerſia ſit inter Dominum & agnatos Vaſalli & ſi quis per 30. annos. Secundum* notabile eſt, quod vt maximè complures Eccleſiæ ſatis habuerint & contentæ olim fuerint generali amortizatione ſeu indulgentia facta à Rege toti Clero ſuo Gallicano, nihilominus multi ſunt qui id probare non poſſunt, velut ſuſpectum, & ob ſui inanitam generalitatem neque determinatam fraudibus & dolo obnoxiam, quæque in præiudicium Regis & ipſius Coronæ, valere aut admitti non poteſt. Et verò tutius eſt, vt quælibet Eccleſia minutatim ſeu ſpeciatim deſignet fundos & poſſeſſiones quas poſſidet, alioquin res minus in tuto erit: prout notat Iaſon ad *l. cum Aquiliana ff de Tranſaction.* Nihilominus tamē generalis indulgentia percrebuit: Et vero Rex Fräciſcus primus complurimas generales amortizationes Normanniæ, Picardiæ, Burgundiæ, Lugdunenſi, aliiſque Regni ſui locis ſeu regionibus conceſſit nulla ſpeciali deſignatione facta rerum amortizatarum, verùm ſub generali appellatione eorum omnium quæ Clerus in prædictis locis ex bonis temporalibus poſſident, mediante certa pecuniæ quantitate Regi promiſſa: & huiuſmodi amortizationes generales in Parlamento admiſſæ, verificatæ, approbatæ fuerunt. *Tertium* ſingulare eſt, quòd per amortixationem Eccleſiæ conceſſam, vel per cautionem indemnitatis, vel per lapſum 30. annorum Eccleſia à fidelitate & homagio non ideò liberetur, verùm ad eorum præſtationem nihilominus tenetur, niſi ſpeciatim & hæc remiſſa fuerint: prout iudicatum fuit Arreſto pro Domino Valentiniano aduerſus Abbatem & Conuentum Sancti Victoris prope Pariſios 41. Mart. 1536. *Quartum* ſingulare eſt, quòd Rex pecuniæ ab Eccleſia exigendæ propter amortixationem & indulgentiam ſuperiorem ius habeat. Cæterum Taxa huius pecuniæ non alibi expreſſa reperitur quàm in vnica Conſtitutione Regis Caroli ſexti menſe Octob. Anno 1402. Nempe tertiam partem eſſe valoris & æſtimationis poſſeſſionum amortizatarum: eaque tertia pars conſtitutione illa nominatim Regis Domanio deſtinata eſt, & affectata, & ea tamen hactenus in alios vſus conuerſa eſt, atque in priuatas perſonas donationibus tranſlata. Neque dubium eſt huiuſmodi amortixationem in diminutionem prædicti Domanij vergere: cuius ſic vt dicatur viſcerale erat ius quod Eccleſię remiſſum eſt: veluti onus banni, & ſubbanni, commiſſionum, & aliorum iurium Dominicalium, quorum alia ſunt ordinatia, alia verò caſualia: Proinde nihil æquius erat quàm vt huiuſmodi diminutio cum pecunia quę eo nomine percipitur compenſaretur: id verò fieri non poteſt, niſi conuertatur & Domanio applicetur, quod & natura ſua & antiqua Franciæ Conſtitutione neque diuiſionem, neque ceſſionem, neque alienationem, neque diminutionem recipit. Prædicta igitur pecuniæ taxa, ſeu adętatio eſt tertiæ partis: quæ tamen & ipſa non ſemper obſeruata fuit: liquet enim quaſdam Eccleſias ita adæratas taxatas, vti pecuniam reditus ſex annorum quem percepturi eſſent ex bonis amortizatis inferrent, aliæ vero plus minus taxatæ fuerunt, aliæ per auerſionem certa ſumma: veluti Clerus Normanniæ ſumma 80. millium librarum à defuncto Rege Franciſco anno 1532. Clerus Burgundiæ, ſumma 50. millium librarū, eodem videlicet tempore: atque ita de cæteris. *Quintum ſingulare* eſt, quod Eccleſia quæ 30. annorum ſpatio ius poſſidendi huius commodi res præſcripſerit: nihilominus huiuſcemod pecuniam ſoluere cogatur, itemque fidelitatem & hominium porrò præſtare teneatur, itemque banno, ſubbanno, aliiſque iuribus Dominicalibus obnoxia maneat: id enim aduerſus Regem tantum præſcripſerit, quod poſſeſſione decedere non cogatur, nihil aliud.

Ius amortizationum præſcribitur 30. annis & 40. vt intelligitur.

Amortizatio generalis ſecuritatem non probat nec legitima eſt.

Amortizatio præſcripta ab obſequiis debitis liberatione non præſtat.

Quænam pro amortizatione pecunia debeatur.

Eccleſia quæ ius amortizationis præſcripſit pecuniam ſeu adærationē nihilominus ſoluere cogitur.

VII.

Illuſtris Gabriel de Valle Baro Pleſſiaci Tornellarum, & Illuſtris Ioanna Brinonia nuper ipſius Domina maioris & minoris Mitriaci & Courteutourij in Balliuiatu Pleſſiacēſi, dicebāt, in prædictis Dominiis omne ius Feudi & ſubfeudi in poſſeſſionibus ſitis intra iſta dominia ſibi competere: ſeſe iā inde ab anno 1551. inſtrumēta ſeu diplomata ſolatij quæ vocant impetraſſe, eáque publicare feciſſe: Dominos autem Stipendiarios Collegij Cardinalis Monachi defenſores & opponentes, plus quàm trecenta iugera in prædictis Dominiis poſſidere, nulla habita prædictæ publicationis ratione: eáque de cauſa omnia quæ ad ipſos ſpectarent, pignori capta, cui rei prædicti Defenſores ſeſe oppoſuerint: Ideóq; concludere ſe, vti prædicti Defenſores minutatim & ſpecialiter prædictas poſſeſſiones earúmque onera deſignarent & inſtrumenta ſua exhiberent. Defenſores contrà dicebant, locum qui Fouyon vocabatur de quo controuerſia erat, ſibi à Cardinali Monacho donatum fuiſſe, & iam ducentos annos elapſos, ex quo amortizari prędictas poſſeſſiones feciſſet, ab eo tempore fruitos citra vllorum cenſuum ſolutionem: ſe de amortizatione fidem facturos facta anno 1419: ideóque non cogendos ſe deſignationem aliquam præbere, quandoquidem nihil deberent, eóque loco tanquam immuni, libero & amortizato fruiti eſſent. Petitores replicabant, amortizationem à Rege factam non potuiſſe Domino feudali præiudicare à quo poſſeſſiones quæ amortizatæ dicuntur habentur, cuiúſque ius cenſus & hominij tolli non poſſit: Nunquam id probari poſſe, ſe petitores vel ipſorum prædeceſſores cenſum ſibi debitum remiſiſſe: eamque in rem extare Arreſta pro Ioanne de Valentianis aduerſus Monachos ſancti Victoris 13. Martij 1556 per *cap. 1. de ſtat. Regul. lib. 6.* Item aliud Arreſtum pro Ioanne de Habare domino Buſti

Rex neque in fauorem Eccleſiæ, neque in alterius, in præiudicium domini feudalis vel directi amortizare poteſt.

Licet Franciſcus fundator Collegij Cardinalis Monachi Pariſienſis ſit. I.C.

aduerſus

aduerſus Capitulũ Drocēſe: item aliud aduerſus Capitulũ Viuarienſe in Brieſi: Axioma eſſe, vti omnes perſonæ conditionis manus mortuę cogantur V.carium hominem viuentem morientem Domino ſuo feudali præbere, vel ſanè ei indemnitatem ſoluere, vt maximè amortizationem à Rege impetraſſent: De cætero id præſcribi non poſſe: quãduquidem id in ſuperioritatis ſignum pręſtetur. Sententia Libellariorũ Palatij pignoris capio iuſta & valida declarata fuit: decretúmque eam ſtare debere, vſque quò Defenſores deſignationem præbuiſſent poſſeſſionum quas ipſi poſſiderẽt in Dominio & cenſu Contreurotij, oneráque quæ deberent præſtitiſſent: item vſque quò inſtrumenta ſua exhibuiſſent: condemnatique in expenſas fuēre: Id quod poſtea confirmatum fuit Arreſto 7. Septembris anno 1560. Quod quidem iuris communis diſpoſitioni quodammodo aduerſari videtur, quo videlicet præſtatio & onus fidelitatis & hominij in Feudis, & cenſus annui in ignobilibus ſeruitus eſt, vt Accurſius inquit in gloſſa ſua *in l. Si cuius. §. ſi vſusfructus, in verbo oportet. ff. de vſufruct.* & Baldus *ſuper cap. 1. prope finem, de Controuerſ. inueſt.* Item alibi dicitur omnes res liberas & Allodiales præſumi niſi probatio fiat aut manifeſta præſumptio ſit ſeruitutis. *l. fin. de Seruitutibus. & l. altius. C. eod.* Præterea res omnes pręſcribuntur etiam contra Romanam Eccleſiam, *cap. fin. de præſcript. Authen. quas actiones. C. de ſacroſanctis eccleſiis.* ac nominatim huiuſcemodi annuę pręſtationes: prout dicitur *in l. cum notiſſimi. §. fin. C. de præſcript. 30. vel 40. annorum.* Et tamen hac parte ſeu in hac quæſtione hęc ratio adſignatur, quòd huiuſmodi cenſus, aliáque præſtatio debita ratione directi Dominij & Domino directo debeantur in ſignum & recognitionem ſuperioritatis, eóque præſcribi non poſſint ſiue à laicis ſiue ab Eccleſiaſticis *cap. cùm non liceat, cum gloſ. de præſcript. & l. competit. C. de præſcript. 30. vel 40. annorum.*

Ius fidelitatis & hominij præſtandi in feudis vel cenſus annui in bonis ignobilibus præſcribi non poteſt.

Videantur 6. 7. 8. *cap. Deciſionum* defuncti Domini Magiſtri primi Præſidis, & Arreſtum 17. *infra tit. de Fidelitate & hominio.*

Ius Fidelitatis & hominij in feudis non præſcribitur: Itaque Vaſallus qui feudum ſuum poſſedit etiam vltra centum annos non præſtita fidelitate & hominio Domino feudali, præſcriptione ſe tueri non poteſt. Charond. *lib. 11. Reſponſ. Artic.* 18. T.

APPENDIX ARRESTORUM ad Titulum XIV.

I.

AMortizatio fit à Rege: Indemnitas verò à Domino. Iudicatumque fuit Arreſto ſolenni 21. Decemb. anno 1581. pro Hoſpitali Bononienſi, quòd pręſuppoſita Regis amortizatione, Dominus indemnitatem accipere pro modo tertiæ partis ſi de feudo agatur: quartæ ſi de ignobilibus bonis cogatur. Tandem ſciendum eſt, heredem legatarium ad pias cauſas indemnem ab omni amortizatione præſtare debere, vt ab indemnitate. Ita iudicatum pro Hoſpitali Montrolienſi 1. Iulij 1579. vide *ſuprà Arreſt. 5.* Berg.

Amortizatio fit à Rege. indemnitas verò à domino.

II.

In Parlamento Tholoſano pro certo habetur, non ſolùm ius præſtationis annuæ præſcribi poſſe, verùm etiam quotam 30. annorum ſpatio & amplius, ſi modò Dominus fidem faciat de traditione cenſuali & Inſtrumento originali, neque ſufficeret hac parte recognitio: prout ſcribit Dominus Maynardus in pręd:cto Parlamento *lib. 4. quæſtionum cap.* 47. I. C.

Ius præſtationis Tholoſæ præſcribitur.

III

Ius indemnitatis, quod perſonę conditionis manus mortuę Dominis infeodantibus pro compenſatione diminutionis feudorum debẽt, non præſcribitur. Ita iudicatum Arreſto 3. Auguſti 1602. aduerſus Abbatiſſam & Religioſos ſancti Pauli, quod retuli in *quæſtione mea* 91. I. C.

Ius indemnitatis contra Dominum nõ præſcribitur.

LIBER SECVNDVS.

TITVLVS I. DE LEGATIS PAPÆ IN FRANCIA.

ARRESTVM I.

Tempus à quo poteſtas Legati incipit.

DEcima die Martij 1547, in controuerſia ſuper Decanatu S.Euſebij Autiſſiodorenſis inter Wilhelmum de Prato ab vna parte, & Vigilium Natium ab altera parte, tempus poteſtatis ſeu facultatis quod Legatus Papæ in Francia ſibi vindicat, nõ computari debere à die quo Bulla lecta fuit, publicata, & regiſtrata in Parlamento, verùm à die quo prædictus Legatus à Rege exceptus fuit. Hoc Arreſtum tantùm in vna Camera conceptum & definitum fuit: verùm poſtea congregatæ omnes Cameræ in hanc ſententiam quoque conceſſerunt, & tum concluſum fuit & pronunciatum.

Adde *Arreſt. 6. ſup. & ſequentia de Iuriſdictione ſecularì in Eccleſiaſticos*, & infrà, *Arreſt. 1. tit. de Simonia.* Et ſciendum eſt, ex Conſtitutione Regis Franciſci quæ in Curia regiſtrata fuit, Legatos nullum introitum, nullam poteſtatem vel autoritatem habere vtendi facultatibus, vt vocant, ſuis, niſi prius cauerint & promiſerint, ſeſe nihil aduerſus libertatem Eccleſiæ Gallicanæ vſurpaturos, & citra limitationem & homologationem quæ ſcilicet in Parlamento fieri ſolet. Berg.

Hoc deſumtum eſt ex Lucio *lib. 1. tit. 4. art. 4.* Vide *cap. 47 48. & ſequentia lib. 1. quæſtionum Iuris Domini Maynardi*, vbi extant limitationes quas Curia de more adhibere ſolet cum facultates id eſt Bullæ Legatorum publicantur. Vide & Chopinum *lib. 2. de Sacra politia titul. 4. numero 3.* I.C.

TIT. II. DE VICARIIS ET Vicariatibus.

ARRESTVM I.

Vicariatus abſque teſtibus non valent.

VIcariatus non eſt authenticus, neque admitti debet abſque teſtibus: nam ſi ſub ſigillo eius qui Vicarium conſtituit, & ſub ſigno ipſius Secretarij collatus fuerit, priuata tantùm & ſimplex ſcriptura, quæ fidem nullam mereretur, foret. *l. Inſtrumenta, & l. rationes, C. de probationibus.* Et pari paſſu quantum ad hoc Vicariatus & Collationes ambulare debent, ita vt cùm

Collationes abſque teſtibus inualidæ ſunt.

alterum abſque teſtibus non valeat, neque alterum valere debeat: Et ita iudicatum fuit Arreſt. Pariſienſi 29. Iulij 1519.

II.

Vicariatus inſinuari debẽt.

In cauſa Vniuerſitatis Pariſienſis quam Dominus Riautius eo tempore prædictæ Vniuerſitatis Aduocatus, hodie verò Aduocatus Regius in Parlamento agebat, repræſentatæ fuerũt magnæ imposturæ, quæ à Vicariis Ordinariorum admittebantur: quæ cauſa fuit vt Arreſto prædicti Parlamenti, quod datum menſe Martio 1548, decerneretur, Vicariatus de cætero in acta Tribunalium Regiorum referri oportere. Poſtea Edictum Regis Henrici in hunc finem interceſſit ampliſſimum & fauorabile pro veritate conſeruanda ſeu tuenda in materia beneficiali. *2. anno 1553. art. 10.* I.C.

III.

Vicarius inſinuationes extra diœceſin recipere poteſt.

Arreſto Burdegalenſi 1. die Februarij 1518. iudicatum fuit, Vicarium conferre & recipere inſinuationes extra Diœceſin poſſe, iuxta deciſionem nouæ Rotæ *in tit. de offic. Vic. deciſ. fin.* & iuxta notata *in cap. nouit. de off. Legat.* & per Innocent. *in cap. quia diuerſitatem. de conceſſ. præb.*

Ex Rebuffo: & ideo Conſtitutione & Edicto actorum inſinuationum anno 1553. cautum eſt, vt Collatores & Patroni Eccleſiaſtici qui extra loca in quibus acta conſtituta ſunt commorantur, in prædictis locis Vicarium vel Procuratorem conſtituere cogantur, quibus videlicet Graduati nomina & cognomina inſinuare poſſint. Niſi hoc fiat ſatis erit Collatoribus inſinuare in perſona Actuarij vel eius adiutoris, qui huiuſce rei Acta eis præbebit, & in acta publica referet. I.C.

IV.

Curia Burdegalenſis in controuerſia de beneficiu Altifagi ſuper tribus dubiis notatu dignis aliquandiu hæſit. Primum eſt, vtrum Vicarius ab Epiſcopo conſtitutus ad collationem beneficiorum, ſola alterius & ſecundi Vicarij ordinatione reuocatus cenſeatur, etſi non ſit facta expreſſa prioris reuocatio. Secũdum, vtrum facta expreſſim prioris reuocatione in ſecundi Vicariatus ordinatione, vtrum, inquam, neceſſe ſit eam primo ſignificari, & ſi prædicta ſignificatione non facta primus Vicarius conferat ſeu conferre pergat, vtrum collationes ab eo factæ ratæ ſint. Tertium vtrum prædicta ſignificatione facta, ſi ea non obſtante Vicarius qui reuocatus eſt porro conferre pergat ſciente vidente & patiente Epiſcopo, vtrùm inquam renouata eius poteſtas videatur. Quod primum attinet concluſum fuit, ordinatione ſecundi Vicarij primum non eſſe reuocatum, eóque non obſtante porrò conferre poſſe ſiue ſecunda ordinatio ei ſignificata fuerit, ſiue non. Hanc in rem eſt gloſ. magna *in Canone in Galliarum 25. quæſt. 2.* & Alber. de Roſ. *in l. ſi quis cùm procuratorio. §. fin. ff. de Procuratoribus.* Et quanquam contrarium in Procuratore obſeruetur, differentia tamen eſt inter Procuratorem & Vicarium: quia duo Procuratores in concurſu ſe impediunt, per *not. in cap. penult. de Electionibus lib. 6.* At duo Vicarij eſſe poſſunt per *not. in cap. prudentiam. de off. delegati.* Quod ad ſecundum, concluſum fuit iuxta opinionem plerorumque è Dominis Conſiliariis, Vicarium expreſſè reuocatum ante ſignifica-

Ordinatione alterius primus Vicarius non ideo reuocatus cẽſetur.

gnifica-

Digitized by Google

Vicarius reuocatus ante ſignificationem ſibi factam iure conferre poteſt.

gnificationem ſibi factam iure adhuc conferre poſſe, pert text. *in l. ſi forte. ff. de off. Præſ.* & Bald. *in l. ſolent. §. ſicut per illum textum. ff. de off. Proconſ.* & ſufficit vt Epiſcopus vel ipſius Secretarius poſteaquam prædictam reuocationem accepit, vel etiam alius quiuis procurator eam ſignificationem peragat, non exacta ab eo mandati ſeu procurationis exhibitione, per Gloſ. *in Clementinam cauſam. §. animatio, de Electionibus lib. 6.* Quod ad poſtremum dubium attinet, decretum fuit & concluſum, Vicarium reſtitutum, eiuſque poteſtatem renouatam videri, atque adeò collationes ab eo factas ratas eſſe, velut à Procuratore ait Gloſ. *in l. qui mutuam. §. non ideo in fin. ff. mandati.*

Vicarius ſe reuocatum ſciens poteſt permittente hoc Epiſcopo conferre.

V.

Vicarius reuocari ſeu deſtitui non poteſt.

Religioſus, vel non Religioſus ab Abbate aut Priore Commendatario Vicarius ordinatus ſi huiuſcemodi ordinatio à Papa approbata fuerit reuocari non poteſt: metuendum enim eſſet, ne ſi fortè prædictus Religioſus ita ordinatus, officio ſuo ſatisfacturus pro religione, Abbati ſuo vel Priori minus placeret, non diu in officio iſto manſurus eſſet. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Abbatem Commendatarium de Cha ge 18. Iulij anno 1514. vt not. Rebuff. *in for. Vicar. Archiepiſcopi & alio nu. 58. in prax beneſ.* & id ſcribit Panor. *in cap. niſi eſſent, de Præb.* ſed & Imbert. *in Enchiridio ſuo in verbo Abbas* ea de re diſertim agit.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum II.

I.

Vicarius Francus ſeu Gallus eſſe debet.

IVdicatum fuit 22. Decembr. 1579. Abbatem Cluniacenſem Priori S. Martini de Campis ad Religioſorum videlicet profeſſionem Vicarium dare oportere. B. & Conſtitutione anni 1554. omnes Vicariatus Francis ſeu Gallis conferri debent, & peregrini Vicariatuum incapaces ſunt. I.C.

II.

Vicarius Epiſcopi reſignationes beneficiorum admittere non poteſt.

Chopinus *lib. 2. de ſacra politia tit. 6. nu. 6.* refert iudicatum fuiſſe Arreſto Curiæ 4. Martij 1515. Vicarium Archiepiſcopi vel Epiſcopi alicuius vt maximè poteſtatem plenam habeat, non poſſe tamen reſignationes recipere & admittere, quem vide & *lib. 1. tit. 6.* Et minus adhuc ex cauſa permutationis. Iudicatum Tholoſæ Arreſto quod refert Maynardus *lib. 1. cap. 66.* I. C.

III.

Epiſcopus nondum ingreſſus poſſeſſione, conſtituere Vicarium, & etiam Vicarius conferre poteſt.

Idem Chopinus *lib. 1. de ſacra politia tit. 6. nu. 10.* refert, iudicatum fuiſſe Arreſto anno 1541. Epiſcopum electum & prouiſum, vt maximè poſſeſſionem Epiſcopatus nondum ingreſſus ſit, poſſe Vicarium generalem etiam in ſpiritualibus ordinare & conſtituere, & prædictum Vicarium in ea omnia quæ ad vicarij munus pertinent peragere poſſe. I. C.

TITV. III. DE IVRE REgaliæ.

De hoc iure plenè ſcripſerunt Dominus primus Præſes Magiſtri & D. Ruzeus Senator Pariſienſis, Philippus Probus Bituricus Doctor & Profeſſor in Iure Canonico Lutetiæ, Duarenus *lib. 3. de Beneficiis cap. 11.* Molinæus *ad §. 27. Conſuetudinum Pariſienſ.* & Chopinus *lib. 1. de ſacra Polit. tit. 2. & lib. 2. de Domanio Franciæ tit. 9.*

ARRESTVM I.

Origo regaliæ.

Explicatio quid ſit regalia.

IVs Regaliæ ex Anglia manauit, vt ex epiſtola quadam, quam Rex Philippus Pulcher (qui ſanè hoc ius maximè fundauit) ad Archiepiſcopum Cantuarienſem Angliæ Cancellarium ſcripſit dum eſſet in Abbatis villa, & ex Reſponſo quod ei dedit prædictus Archiepiſcopus, ſuper dubiis quibuſdam de vſu iſtius Regaliæ anno 1334. Eiſque ex veteri Edicto *dum Epiſcopus*, quod in Camera computorum ſeu Ratiociniorum inregiſtratum eſt, locus eſt, quoties Archiepiſcopus aut Epiſcopus mortuus eſt, & immediatè morte aliáve vacatione Beneficium vacat, & in id Rex ſuccedit, locúmque & ius legitimi Adminiſtrationis temporalium Eccleſiæ vacantis ſibi vindicat: & beneficia confert, quæ onus animarum annexum non habēt durante tempore Regaliæ: quæ tamdiu locum habet, vſque quò alius Epiſcopus legitimè ordinatus poſſeſſionem ceperit, & iuramentum fidelitatis Regi Domino noſtro ipſe coràm, nõ etiam per Procuratorem, vt tenetur præſtiterit, eique diplomata ſeu Inſtrumentum confectum fuerit, quibus de prædicto iuramento præſtito fides fiat, eáque regiſtrata in Camera computorum fuerint, & Quæſtor ac Commiſſarius prædictæ Regaliæ à prædicta Camera in mandatis acceperit, vti prædicto Ordinato *manum*, vt loquuntur, *Regiam* tollat, eumque frui poſſidere ſinat, facta illi temporalium prædicti beneficij traditione: Neque ante Regalia finitur, quàm prædictus Quæſtor & Commiſſarius hoc mandatum acceperit: & ad eam mandati receptionem Rex ius conferendi prædicta beneficia & rationes fructuum à prædicto Commiſſario exigendi habet. Prædictum Ius, Regaliæ ſcilicet, compluribus Decretis & Canonibus confirmatum eſt: verùm non vſque adeò, vt vſu inualuit: & ius Regaliæ non tam ſcriptum eſt quàm ex antiqua traditione Patrum, qui eas ita audiuerunt, & nos deinceps de manu in manu receptum: Cuius rei non minor eſt quàm ſcripturæ vis: iuxta id quod in re ſimili ſcriptum eſt in Veteri Teſtamento, Iudęos præter leges ſcriptas ſcientiam & legem quandam non ſcriptam quam patres liberis ſuis voce declarabant, quæque *Cabala* nominabatur, habuiſſe, quámque Iſidorus poſt Iſraëlitarum reductionem in literas & ſcripturam redigere voluit. Plerique Canoniſtarum noſtrorum, hoc Regaliæ ius calumniati ſunt ſeu traduxerunt, poſt ea videlicet, quæ ea de re Ioannes Monachus in *cap. 2. de præb. in 6.* ſcripſit, qui ait, hoc ius Regaliæ nil aliud eſſe quàm tolerantiam & diſſimulationem Papalem ad euitandum ſcandalum, & ferme vſurpationem eſſe Regum Franciæ contrariam & exorbitātem à Iure communi. Sunt hæc ipſa prædicti Monachi verba, quibus excæcati ſunt plures, cùm nõ aduerterēt prædictū Monachū auctorē nouæ iſtius opinionis ab omni parte ſuſpectum eſſe: vtpote, qui Papę Bonifacij, cuius domeſticus erat, & à quo Cardinalis factus fuerat & Vicecancellarius, *Creatura*, vt loquuntur eſſet, prout ipſemet refert in *cap. ai cui*

Cabala.

Calumniatores iuris Regaliæ.

F x

de ſentent.excomm.in ſext. Item cùm non aduerterent, prędictum Papam Bonifacium eſſe illũ qui his temporibus totis viribus prædicto iuri Regaliæ ſeſe oppoſuit aduerſus Regem Philippum Pulchrum. Cæteri omnes qui veritatem & originem prædicti iuris à calumnia ſe vindicare voluerunt, id pluribus rationibus indubitatis fundarunt. Prima eſt, antiquitas & vſus perpetuus eius, vt quæ ab iſta traditione, à ſeculo in ſeculum promanat. Secunda eſt, quod æquum ſit, vt Reges Franciæ Principes propter magnas à ſe fundationes & dotationes factas, hoc ius & Patronatus ſibi reſeruarent ſede vacante, quod *Regalia* vocatur, quæque ſpecies Iuris Patronatus excellentior dicitur. Tertia ratio, quòd vacatio Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ dignitatis Feudi vacationi ſimilis ſit: ſiquidem temporalia Eccleſiarum notoriè mouentur & à Rege manarunt, eáque ratione ſucceſſores & Ordinati in prædictis Eccleſiis Iuramentum fidelitatis pro temporalibus præſtare tenētur: quod quidem idem valet quod præſtatio fidelitatis & hominij: & ſæpe alterum pro altero accipitur: prout ſcribit Hoſtienſ. *in cap. ex diligenti*, qui & allegat *cap. veritatis de iureiurando.* Hæc tertia ratio fuit, qua Curia Regi Ludouico vndecimo ſatisfecit, & in qua Rex acquieuit, cùm noſſe vellet, qua ratione prædictum Regaliæ ius defendi poſſet. Nemini dubium eſt, vel incognitum, Dominum feudalem dum Vaſalli aduentum expectat, *in manu ſua tenere*, id eſt ſibi vindicare feudum, vſquequo debitum ſeu obſequium fidelitatis, fidei, & hominij ipſi præſtitum fuerit. Prouinciæ in quibus Rex ius Regaliæ habet, erant olim Senonenſis, Rhemenſis, Bituricenſis, Burdegalenſis, Turonenſis, Normanniæ, aliæque cis Ligerim & Prouinciæ Languedociæ ſeu Septimanię. Quin & ſuffraganeæ nonnullæ prædictarum ab hoc iure immunes erant: verùm hodie omnes eodem iure habentur: In hoc enim Articulo & aliis nonnullis Ius Regaliæ hodie amplius eſt & melius intellectum fuit, & exercitum, quàm antea: adeóque indubitatum redditũ eſt prædictũ Regaliæ ius ab omni parte ſine nulla exceptione, vti iam anno 1364. Arreſto Pariſienſi Dominus Ioannes Boëtius depulſus fuerit, qui poſſeſſionis ius pro Epiſcopo Pariſienſi allegabat, cuius ius ſe habere prætendebat & collationes cõtrarias allegabat poſſeſſioni prædictę Regaliæ aduerſus Dominum Procuratorem Catholicum Regium & Dominum Petrum Soillatum Actores. Et verò ratio, cur aduerſus huiuſmodi Iura nihil vſurpari poſſit, hęc eſt, quòd iura Domanij & Patrimonij Coronæ, quorum numero eſt ius Regaliæ, ad vſum publicum in perſona Principis, qui Rempublicam repræſentat, deputata ſint, & de Iure extra hominum commercium ſint, & temerarium foret ea alienabilia dicere, & vt nonnulli dicunt *ſpecies dementiæ foret*, & per conſequens præſcribi non poſſunt etiam mille annorum ſpatio. Sola præſcriptio quæ hac parte obtinet eſt ſingularis: hæc videlicet, vt ſi beneficium Iure Regaliæ vacauerit, conferendi ius 30. tantum annis duret, exempli gratia, ſi præbenda iure Regaliæ vacauerit, & nouus Epiſcopus eam contulerit vel etiam Capitulum, eáque à Rege impetrata non fuerit, at Rex intra 30. annos alij conferat iure Regaliæ, is cui collatio facta fuit

Ius Regaliæ olim limitatum quantum ad prouincias quaſdam.

admittetur & præualebit aduerſus eum qui ab Epiſcopo ordinatus fuerit: quia Regi 30. annorũ ſpatiũ hoc competit ad exercendum Ius Regaliæ ſuæ, ſiue in prædicto caſu: ſiue in alio hoc puta qui ſequitur. Rex vni, contulit: Epiſcopus vel Papa vel Capitulum, ij de beneficio litigant: ſi Regalis, id eſt qui à Rege ordinatus fuit, interdictũ Vti poſſidetis impetrat, & decedat antequã plenum poſſeſſorium iudicatũ fuerit, & ſi prędictus Regalis 20. annorum ſpacio id poſſederit, non tamen pacificè, ſed momenti beneficio, & vt loquuntur *per prouiſionem* poſſedit, atque ita Regalia non eſt adimpleta, ſed in ſuſpenſo manet, prędictum beneficium iure Regalię vacabit & alij Rex intra 30. an conferet. Hac de re extat Conſtitutio Regis Ludouici II. Anno 1499. art. 11. Qua parte valde notandum eſt, quòd Regalis cum altero litigans qui ab Ordinario ordinatus eſt, non poſſit tranſigere, cedere, reſignare, neque aliud quidquam facere in præiudicium Regaliæ, neque in eius poteſtate ſit intra prædictos 30. annus de eo pro arbitrio ſuo diſponendi: ſed omninu neceſſe eſt, vt ſi illi locus ſit, effectum ſuum ſortiatur, & poſteaquam pacificus poſſeſſor fuerit de eo pro arbitrio ſuo diſponere poſſit. *Regalia* eſt ius naturale, & annexum Coronæ, teſte Paulo Æmilio *lib.* . quod promanat non tantum ex dotatione & fundatione, verùm etiam propter conſeruationem & cuſtodiã ſeu tuitionem regiam: & ſanè Rex de beneficiis nonnullis diſponit iure Regalię, velut conferens pleno iure ea quæ ad collationem Epiſcopi ſpectant ſede vacante: de aliis verò diſponit, iure Regio veluti in Canonicatibus & præbendis fundationis Regiæ in beneficiis electiuis per nominationem iuxta pragmaticam ſanctionem. Et ita creditur, Regaliam locum habere vbicumq; Rex ingredi poteſt. Ita iudicatum aduerſus Eccleſiam S. Flori in Aruernia 7. Septem. 1582. & 23. Iulij 1573. aduerſus Eccleſiam cathedralem Andeganenſem iuxta *cap. dilectus de Præb. adde & Specul. & Petrum Ferrand. de Priuilegiis Liliorum.* Verum tamen eſt, ius Regaliæ in quibuſdã Epiſcopatibus non obtinere: vt ſolemni Arreſto iudicatum fuit pridie Natalis Domini Anno 1564. pro Epiſcopatu Petracoricenſi. Itemque de Immunitate Ambianenſis & Baiocenſis liquet ex Arreſto *1263. fol. R. 6. 20. 11.* Ac præterea Arreſtis generalibus Pentecoſtes 19. Maij 1564. iudicatum fuit, Regaliam locum habere mortuo Epiſcopo non ſolum in præbendis & Canonicatibus, verum etiam in ſemipræbendis.

Vide doctam Orationem quandam ſuper hac re D. Briſſonij tum Aduocati Regij quam memoraui *cap. 2. q. mearum.* Huius iuris immunitatem vindicant ſibi Archiepiſcopus Auſcenſis, Epiſcopatus Lemouicenſis, & Tullenſis. vide *prædictam 2. quæſt.* & D. Chopin. *lib. 2. de Domanio Franciæ.* I.C.

II.

Duobus Arreſtis Pariſienſibus, quorum vnum datum 20. Nouembr. 1561. ſuper præbenda quadam Theroranenſi, inter D. Petrum Doriemontium & D. Procuratorem Catholicum Regium petitores ſeu actores pro Regalia ab vna parte, & D. Ioannem Demoralio reum ab altera parte: Alterum veru, 20. die Martij 1363. ad concertationem D. Nicolai Dedormans, Ioannis Rupini & D. Wilhelmi Challay pro præbenda

Per promotionem Epiſcopi ad dignitatem Cardinalitiam locus ſit Regaliæ.

Digitized by Google

benda quadam Rothomagenſi, iudicatum fuit per promotionem Archiepiſcopi vel Epiſcopi ad dignitatem Cardinalitiam Regaliæ locum fieri: Quod valdè notandum eſt: ſiquidem dubium nullum eſt, promotionem ad Papatum Regaliæ locum facere: At dubium ſpecioſum ſeu euidens erat, circa Cardinalem de nouo factum, vtrum Rex vindicare ſibi Regaliam in Prælatura poſſet.

Hoc ipſum poſtea iudicatum fuit ſuper quadam cauſa ampliata 29. Auguſt. 1598. ad relationem D. Gillotij, pro D. Iacobo Ioucneray: & extant Orationes Bouillerij & Roberti Aduocatorũ partiũ, itémque Domini Seruini Aduocati Regij impreſſę in 1. *quæſtione quaſi mearum notabilium*, prout eas ex Actis Curiæ excerpſi.

III.

Inter Goffredum Vouto petitorem vi Regaliæ ab vna parte, & Rogerium Martinum defenſorem ab altera parte, ſuper capella S. Petri Collaruillæ in Diœceſi Drocenſi: Actor dicebat, loco facto Regaliæ per mortem poſtremi Epiſcopi, ſibi factam à Rege collationem antequam modernus Epiſcopus fidelitatem & iuramẽtum Regi præſtitiſſet: Et vero ad id vſque tempus & inſinuationem mandati de tuitione commiſſario facti effectu ipſo prædictam Regaliam durare. Defenſor contra dicebat, ſibi à moderno Epiſcopo factam collationem, poſteaquam is in poſſeſſionem Epiſcopatus ingreſſus & admiſſus fuiſſet: ſibique obſtare non poſſe culpam non præſtitæ fidelitatis & iuramenti Regi: quandoquidem reſcriptum ſeu litteras vt vocant patentes Regis is impetraſſet dilatorias, id eſt quibus dilatio ei dabatur pręſtandæ fidelitatis & iuramenti: Cæterum hanc dilationem fidelitatis & iuramenti præſtiti loco eſſe pro tempore in ea deſignato. Nihilominus Arreſto Pariſienſi ac. Iulij 1430. prædictus defenſor cauſa cecidit & poſſeſſio Regali adiudicata fuit. Hinc nota, quid operetur dilatio data à Principe: nempe id hactenus operari, vt ſuppleat id omne quod pręiudicij titulo ſuo lapſus temporis afferre poſſit, at non etiam vt ei cõcedatur & remittatur quod ad Principem ſpectat durante vacatione. Item notetur præſtationem fidelitatis & iuramẽti factam per procuratorem, Regaliam non abſumere ſeu terminare: nam, vt Regaliæ amplius locus non ſit, neceſſe eſt prædictam pręſtationẽ perſonaliter fieri: prout iudicatum fuit Arreſto 14. Iul. 1406. ſuper præbenda quadam Rhemenſi inter Sorpium & Bordequinum. Præterea notetur, titulum Commendæ non impedire Regaliam: neque enim titulus eſt, ſed depoſitum ſimplex commiſſio & mandatum vel procuratio, *cap. cum nobis olim in fin. ibi vobis in procuratorem concedimus de Electionibus*. Ea de re extat Arreſtum 15. Iunij 1325. ſuper ſubdiaconatu Baiocenſi, pro Fricurio Regali. Et tamen hodie cum Rex Ordinato poſſeſſionem tradi iubet, poſteaquam iuramentum fidelitatis præſtiterit, Regaliam abſumit finit, non minus quo ad commẽdatarios quam quo ad Titularios.

Regalia vſque ad effectualem Regi fidelitatis præſtationem coràm in perſona, & ſemper aduerſus commendatarium durat.

Arreſto, quod datum pro Dominis Capellanis Sanctionis Capellæ, dictum fuit 19. Iun. 1567. ius Regaliæ vſque ad admiſſionem in Camera computorum ſeu Ratiocinatorum durare & capta poſſeſſione finiri.

Præſtationem perſonaliter fieri,) & vt nouus Epiſcopus literas ordinationis ſuæ Cameræ Computorum ſeu Ratiociniorum exhibuerit, inibi verificari & regiſtrari fecerit, & vt Quæſtor literas acceperit à *prædicta* Camera Computorum pro poſſeſſione tradenda prædicto nouo Epiſcopo: vide D. Magiſtri *tractat. de Regalia cap. 5.* Et ſic vt prædictus Epiſcopus in plenam poſſeſſionem inductus fuerit: iuxta Arreſtum 19 Iun. 1577. quod laudatur à Charond. *lib. 1. Reſponſ. cap. 2.* Cætera quę ſuperius relata ſunt deſumta ſunt è *prædicto tractat. de Regalia cap. 2. I.*

IV.

Regalis, (id eſt is cui à Rege collatum eſt beneficium) quod iure Regaliæ cauſam agere in poſſeſſione conſtitutus debet, neque vnquam aduerſus eum ſequeſtro locus eſt. Qua de re allegari ſolet ſolemne Arreſtum, datum Pariſiis 25. Martij 1349. inter D. Simonem de Lauſages Reginæ Medicum, ſubrogatum in locum & ius D. Rogerij Rubei petitorem vi Regaliæ ab vna parte, & D. Wilhelmum Mẽſium defenſorem ab altera parte, ſuper Canonicatu & præbenda S. Genoani Autiſſiodurenſis.

Regalis cauſã agere in poſſeſſione conſtitutus debet neque aduerſus eum ſequeſtro locus eſt.

Hoc Arreſtum deſumptum eſt ex D. Magiſtri *tractatu de Regalia cap. 2. num. 3.* Charondas *lib. 1. Reſponſ. cap. 6.* contrarium huic Arreſtum allegat. T.

V.

Fauor Regaliæ rigorem inducit quendam qui odioſus videtur in ſpecie quæ ſequitur. Robertus de Preta à Papa de Canonicatu Eccleſiæ Rotomagenſi Canonicè prouiſus ſeſe capitulo ſiſtit, ſeque admitti poſtulat: quod ipſi denegatur: Poſt hanc denegationem euenit, vt Archiepiſcopus Rotomagenſis moreretur, atque adeò Regaliæ locus fieret: Rex hunc canonicatum cõfert Matthæo Auguſtello Iuris Canonici Doctori, qui ſeſe petitorem conſtituit, & intendit denegationem ſuperiorem non ſufficere ad impediendum effectum Regalię. Arreſto Pariſienſi 27. Nouemb. 1380. ſuperior euadit, & prouiſus à Papa repulſam patitur.

Regalia non impeditur per denegationem à Capitulo factam admittendi prouiſum ante Regaliã.

Charondas contrarium tenet. *lib. 1. Reſponſ. cap. 6.* I.C.

VI.

Hic caſus mirus adhuc magis quàm ſuperior videri poterit. D. Iacobus Lozonius Præſes Inquiſitionum Canonicus Tornacenſis, & D. Nicolaus Bracqueus Canonicus Pariſienſis, inter ſeſe de permutandis prębendis ſuis conueniunt. Reſignationibus earum in Curia Romana admiſſis Lozonius in Canonicum Pariſiis admittitur: at non etiam Tornaci Bracqueus: quinimò eo tempore quo admiſſionis ſuæ promouendæ ergo proficiſcitur, Epiſcopus moritur, atque ita Regaliæ in Eccleſia Tornacenſi locus fit. Præbenda permutata à Rege D. Philippo Deſſars confertur. Igitur controuerſia oritur inter Regalem & Bracqueum Romæ prouiſum ex cauſa permutationis: qui cauſa cadit Arreſto Pariſienſi 18. Ianuar. 1389. Verum equidem eſt, aduerſus hoc Arreſtum, vſque quo Reſignatarius appareat, reſignantem in poſſeſſione manere: & non reſignaſſe fingitur: ſed Regaliæ alia ratio eſt, quoniam nullam fictionem illa admitit.

Regalia permutatione non impeditur ſi ante receptionem Epiſcopus moriatur.

Regalia fictionem non admittit.

Charondas eodem *prædicto lib. art. 4.* laudat Arreſtum huic contrarium. T.

VII.

Sequitur alius caſus notabilis, & valde dubius. Inter D. Henricum Roſſillonium prouiſum ex mandato Apoſtolico, quique poſſeſſionem realem apprehenderat ab vna parte, &

Regalia locum habet in beneficiis litigioſis etiam contra poſſeſſorem.

Iacobum Remundum ab altera parte in Curia Romana controuerſia agitatur, ſuper canonicatu & præbenda in Eccleſia collegiali S. Bartholomæi de Beauuoir: Ante litis deciſionem locus fit Regaliæ in Eccleſia de Beauuoir: à Rege prædicta præbenda litigioſa confertur D. Nicolao de Houſſay, qui Roſſillonio controuerſiam mouet: is ſe tuetur hac exceptione, quòd præbenda non vacauerit Iure Regaliæ, & quod eſſet poſſeſſor de facto: Arreſto Pariſienſi 18. Ianuar. 1387. Regalis ſuperior euadit.

VIII.

Idem. Similiter deciſum fuit Arreſto prædictæ Curiæ anno 1401. Vigilia Natalis Domini, inter Nicolaum Roſſilliũ petitorem vi Regaliæ ab vna parte, & Wilhelmum de Belloia propter præbendam de Beauuoir: quæ ſanè vacans iure Regaliæ declarata fuit, eò quod ea litigioſa deprehenſa fuiſſet in Curia Romana inter prædictum de Belloia ab vna parte & D. Ioannem Pellicanum ab altera, quo ſcilicet tempore Regaliæ locus factus eſt in prædicta Eccleſia de Beauuoir: Quin prædicto Arreſto expreſſa fit mentio poſſeſſionis apprehenſæ de facto prędictæ præbendæ ab altero litigatorum. Horum duorum Arreſtorum 7. videlicet & octaui ratio difficulter ſatis reddi vel admitti poteſt: quandoquidem directo facit aduerſus *l. Fiſcus cum in priuati iur ff. de Iur. fiſci.*

IX.

Duobus Arreſtis Pariſienſibus, quorum vnum datum 12. Februar. 1367. inter D procuratorem Catholicum Regium, & D. Ægidium de Malataberna Conſiliarium Regium ab vna parte, & Bertrandum de la Mothe defenſorem, ab altera pro Theſauraria Rhoromagenſi, quæ iure Regaliæ prædicto Conſiliario collata fuerat: Alterum datum die Mercurij 15. poſt feſtum S. Martini 1338. inter D. Robertum le Gay ab vna parte & D. VVilhelmum Marchiolliũ ab altera parte dictum fuit, Regalem poſſe vti prouiſione Regis vi Regaliæ, & prouiſione Papæ, eaſque citra contrarietatem cumulare: Idemque de prouiſione ordinarij vt de prouiſione Papæ dicendum. Et quanquam duæ collationes, Regis inquam & Papæ diuerſos habere ſcopos & diuerſa media videantur, ad eundem tamen finem tendunt, nempe vt beneficium litigioſum obtineatur ſiue vna ſiue altera prouiſione ſubordinatè.

Regalis prouiſionem Romæ ſibi collatam cum Regia cumulare poteſt.

X.

Regalis in dubio obtinere debet. Quoties inter Regalem & prouiſum à Papa cauſa difficulter iudicari poteſt, vt maximè excommunicatione vel aliter prouiſus à Papa in iure fundatus videatur, nihilominus ſi tergiuerſetur, poſſeſſio interim adiudicari Regali ex ea ſola tergiuerſatione debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 14. Iunij 1439. inter Hugonem Perterium petitorem ab vna parte & Ioannem Eyguenium Conſiliarium in Parlamento, ab altera. Vice verſa, ſi tergiuerſatio nulla ſit, in huiuſmodi dubiis Curia conſueuit, ſi cauſa ampliata fuerit, decernere beneficium ſequeſtrari oportere: prout iudicatum fuit Arreſto, quod datum 4. Martij 1545. inter Trouhardum petitorem vi Regaliæ præbendæ S. Germani Autiſſiodorenſis ab vna parte, & Bourlium defenſorem ab altera.

Propriè loquendo in Regalia locus non eſt momenti beneficio, neque interdicto vti poſſidetis, ſed petitorie ſemper concludere oportet non poſſeſſoriè: & ſi controuerſia ſit, officium ſibi adiudicare poſtulare: Ita à Præſide Thuano 21. Auguſt. 1554. repræſentatum fuit & notã officium adiudicari, cum manifeſta falſitas aduerſus alterutram partium proponitur. B.

Regalis in dubio momenti beneficium impetrare debet, niſi in alia inſtantia & antequam Regaliæ locus fieret, momentum parti aduerſæ adiudicatum fuiſſet: hoc quippe caſu prouiſio Regis de nouo impetrata non poſſet impedire ne momenti beneficium inter eaſdem partes decretum per prouiſionem executioni traderet. In eam rem Arreſtum Pariſiẽſe 26. Nouemb. 1560. quod Charondas *initio Reſponſ ſuorum* allegat. Inter duos Regales momenti beneficium vi Regaliæ amplius locus non ſit, non ſufficit. Idem *lib. 1. Arreſt. 9.*

XI.

Si vtrinq; res dubia ſit & probandi onus vtrique partium imponendum ſit, momenti beneficium Regali potius quam alteri decerni debet. Ita iudicatum fuit Arreſto 20. Martij 1416. inter Ioannem d'Eſtain ab vna parte & Petrum Sergueium ab altera parte. *Idem.*

XII.

Si vnus litigantium moriatur, aut reſignet, eiuſque ſucceſſor vel reſignatarius in eius ius ſubrogari poſtulet, ſi contradicatur, momenti beneficium pendente proceſſu Regali adiudicari debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum prædicto anno. *Idem.*

Vide Chopin. *lib. 2. de Domanio Franciæ tit. 2. num. 8.*

XIII.

Beneficia in Regaliam commiſſa, reſeruationi factæ à Papa beneficiorum vacantium in Curia Romana non ſunt obnoxia, nam vt maximè vltimus poſſeſſor beneficij huius generis in domo Papæ decederet, Rex tamẽ vel qui ab eo ius haberent, id conferre poſſent. Et verò, exorta huiuſcemodi controuerſia de Capella in Eccleſia S. Euſtachij Pariſiis quæ poſt mortem Cappellani & abbreuiatoris Papæ Romę mortui vocabat, collata à Papa Ioanni Varletu, itemque poſtea collata fuerat à Cantore S. Capellæ, qui ius & facultatem eius faciendæ à Rege habebat Ioanni de Culomiers, hic poſtremus obtinuit & prædictus Varletus cum prouiſione ſua Apoſtolica Arreſto anni 1388. depulſus fuit: aduerſus *Capitul. ſi ſtatutum de præb. in 6.* propter expreſſum videlicet priuilegium prædictæ Regaliæ, quæ à Papa neque eius reſeruationibus ordinationibus quibuſcunque impedire poteſt. Coronæ enim illus ita cohæret, vt ab ea ſeparari nunquã poſſit. Eaque ratio fuit cur hactenus Regenti, id eſt Adminiſtratori Regni in Francia per abſentiam Regis captiui, vel etiam per eius infantiam, non licuerit beneficia quæ in Regaliam vacabant conferre. Nonnulli allegant Curiam Arreſtis ſuis admiſiſſe & adprobaſſe eas collationes, quæ factæ fuerant à Carolo Duce Normanniæ & Delphino Viennenſi Franciæ Regente, quo tempore Rex Ioannes pater ipſius ab Anglis captiuus detinebatur. Verùm iidem non attendunt, Curiam eo motam, quòd prædictus Delphinus Regens à Rege patre ſuo reuerſo ratihabitionem collationum ab ipſo factarum beneficiorum quæ in Regaliam vacauerant Rege abſente impetrauerat: quæ quidem ratihabitio in Curia verificata & regiſtrata fuit.

Regalia non eſt obnoxia reſeruationi Beneficiorum vacantium in Curia Romana.

Regens ſeu Adminiſtrator in Francia beneficia vacantia in Regaliam conferre non poteſt ſed ſolus tantum Rex.

Regens in Francia non poteſt beneficia vacantia in

Regaliam

Regaliam cōferre,ſed Rex ſolus & de proprio motu ſuo, nō etiam ad alterius nominationem, præſentationem, aut interceſſionem Charond. *lib. 1. Reſponſ. Arreſt. 3.* T. vid. Chopin. *lib. 1. de Domanio tit. 9. Arreſt. 8. & 9.* 1. C.

XIV.

Super Regalia controverſa cauſam Parlamento & nō alibi agi debet.
Vid. c. 12. tit. de Regaliis D. Magiſtri.

Quo tempore Cardinalis Triuultius Epiſcopus Baiocenſis erat, vacauit præbenda quædam prædictæ Eccleſię anno 1537. vel 1538. per reſignationem videlicet cuiuſdam, eaque collata fuit cuidam, cui nomen erat Ioanni Baptiſtę Triuultio Mediolanenſi, quique prædicti Cardinalis adgnatus erat: Is igitur Ioannes Baptiſta per Procuratorem ſpecialiter in id conſtitutum prędictæ præbendę poſſeſſionem accepit, atque ab eo tempore decimas perſoluit, ſed in cæteris omnibus pro vero poſſeſſore geſſit: Euenit anno 1547. menſe Martio vel Aprili, vt Cardinalis Triuultius in fata concederet, atque ita prædictus Epiſcopatus Baiocenſis vacauit & Regaliæ factus eſt locus. Filius Domini Reimundi primi Pręſidis Rothomagenſis à Rege prædictam prębendā impetrat veluti vacātē de iure & de facto, vel, ſaltē de facto, & vigore cōmiſſionis iudicis Cadomenſis in Normannia prædictam præbendam ſequeſtrari facit, quanquam cognitio omnium Regalium priuatiuè ad Curiam Parlamenti Pariſienſis ſpectet. Poſteaquam diu cauſa Regaliſtæ, id eſt a Rege prouiſi à Domino Menilio Aduocato agitata & defenſa fuiſſet, & cauſa Ioannis Baptiſtæ Triuultij à Domino Boëtio Aduocato cauſa principalis ampliata fuit: Verum prædictus Boëtius libellum Curiæ obtulerat duplici fine. Primus erat, vti prædicta Curia ipſum admitteret appellantem ab impetratione commiſſionis Iudicis Cadomenſis: alter finis erat, vti in eandem poſſeſſionem reſtitueretur in qua erat tempore factæ ſequeſtrationis: nempe quia cognitio de Regalia non ſpectaret ad Iudicem Cadomenſem, verum ad Curiam Parlamenti Pariſienſis priuatiuè etiam ad cætera Parlamenta Franciæ, prout continetur conſtitutione Regis Ludouici XI. 9. Iunij 1464. Ea videlicet de cauſa quod prædicta Curia ſit prima & antiquiſſima omnium Curiarum. Super hoc libello ſupplice agitatum fuit inter Actorem & Dominos Regios Triumuiros perorāte Domino Marillaco, qui ad ſui defenſionem dicebant, poſſeſſionem prædicti beneficij nullam eſſe, eò quod ipſe peregrinus eſſet, neque literas quas vocant *naturalitatis* haberet: ac præterea conſtitutionem extare, qua omnibus Capitulis interdicitur, ne in Eccleſias ſuas Peregrinum aliquem admiſiſſe velint, abſque literis naturalitatis neque eo nomine poſſeſſionem alicui tribuere: eādemque Conſtitutionem iubere omnibus Iudicibus Regis, vti prædictam conſtitutionem obſeruari faciant, neque permittant cuicunque tādem Extraneo beneficiis huiuſce Regni frui, niſi *naturalizatus* fuerit. Atque his rationibus adſerebant, quantum ad hoc, cognitionem ad prædictum Iudicem Cadomenſem ſpectare, & quod conſtabat poſſeſſionem prædicti Triuultij velut Peregrini nullam eſſe, atque ideo redintegrandæ poſſeſſionis interdicto experiri non poſſe: Non magis quam in materia beneficiali ex communi ſtilo forenſi ſeu Palatij interdictum redintegrandæ poſſeſſionis locum non habet. Ad hæc Boëtius replicabat, quantum ad primam rationem ſpectaret, defunctum Regem Franciſcum in nominatione quam defuncto Epiſcopo Baiocenſi Cardinali Triuultio fecerat prædicto Cardinali indulſiſſe ſeu poteſtatem feciſſe conferendi præbendas & dignitates prædictæ Eccleſiæ Baiocēſis omnibus perſonis etiam extraneis: quinimo prædictum Ioannem Baptiſtā Triuultium ſpeciale priuilegium à defuncto Rege Frāciſco emeruiſſe beneficia videlicet poſſidendi in hoc Regno, quod tamen priuilegium in Camera Computorum ſeu Ratiociniorum verificatum non fuerat. Quantum vero ad prædictam commiſſionem ſeu Decretum Iudicis Cadomēſis, dicebat non obſtantibus prædictis omnibus ſpoliatum ante omnia reſtituendum eſſe *cap. in literis de Reſtitut. ſpoliatorum cap. cum Eccleſia de cauſ. poſſ. & prop.* Curia admiſſis duobus illis capitibus libelli ſupplicis Clientis Boëtiani eum appellantem ab impetratione commiſſionis admiſit: & ius reddens ſuper altero Capitulo dixit, decreuit, Ioannem Baptiſtam Triuultium in eūdem ſtatum reſtituendum reponendum eſſe, in quo ante factam ſequeſtrationem fuerat. Id ita pronunciatum fuit 19. Martij 1548.

Tā in petitorio quam poſſeſſorio. Molinæus ad Stilum Parlamenti p. 5. q. 38. & p. 7. num. 86. I. C.

Peregrinus Beneficium in Francia poſſidere nō poteſt.

Interdictum redintegrandæ poſſeſſionis beneficij.

Hoc allegatur à Domino Magiſtro *in tract. de Regalijs ſub finem cap. 2.* & à Charondalib. 1. *Reſponſ. art. 10* T.

Quando ſuſpenſioni beneficij per dilationem locus eſt, ex harum cauſarum vna, puta quia Beneficiatus Regni fines exceſſit, vel quia Peregrinus eſt, aut delictum aliquod admiſit, eamque ſuſpenſionem vel interdictionem Papa declarauit. Tum Rex aliquem conſtituere poteſt qui redditus percipiat, & qui huiuſcemodi diploma à Rege habet *Oeconomus* vocatur: ſed Papa non poteſt locum facere Oeconomatui, citra Regis verificationem. & omnis Oeconomus rationibus reddendis obnoxius eſt *cap. in his de Præb. in 6.* Seruat enim fructus futuro ſucceſſori.

XV.

Regalis à Capitulo repulſū paſſus ad Regem recurrere poteſt.

Si Rex Canonicatum iure Regaliæ contulerit, & Prouiſus à Capitulo nō admittatur, poteſt libellum Regi vel eius Curiæ offerre, vt literas impetret, quibus cogatur Capitulum eum admittere, & quidem captis pignoribus, ſeu reditibus temporalibus prædicti capituli. Et eam in rem allegatum fuit Arreſtum citra data, i. citra temporis circumſtantiam à Domino Magiſtro Aduocato Regio, cùm peroraret 27. Martij 1549.

XVI.

Regalis ſolennitatem iuris non requirit.

Collatio beneficij, quod ad Regis diſpoſitionem & nutum ſpectat, valet, ſi ſub conditione *ſi vacet* facta ſit: itemque non expreſſa diœceſi, vt & non addito *quod impetrans ſit Clericus*: aduerſus diſpoſitionem iuris, & quantum ad conditionem ſpectat, aduerſus opinionem Ioannis Andreæ, & cæterorum Canoniſtarum in *cap. in electione de elect. in 6.* Et quantum ad omiſſionem Diœceſeos aduerſus *legem Cod. de Epiſc. & Cler.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1584.

XVII.

Tranſlatio nō acceptata in Regalia locum non habet.

Papa anno 1368. Bullam ad Epiſcopum quendam direxit, vti beneficium ſuum & Epiſcoparū qui erat in Francia relinqueret, & inuicem alium Epiſcopatum adſumeret, cum clauſula & conditione *ſi ita ipſi videretur*: Epiſcopus contradicit, id eſt hanc permutationem non admittit. Rex rem ad Curiam remittit, vt ſententiā eius ſuper eo audiret: videlicet num hac ratione Regaliæ locus factus eſſet, verum à prædicta Curia re-

ſponſum fuit, ſecundum ea quæ proponerentur, Regaliæ locum factum non eſſe: Id quod Regi quoque placuit.

XVIII.

Poſſeſſor ciuilis Regaliam non impedit.

Vt iuri Regaliæ locus ſit, ſufficit nullum poſſeſſorem naturalem & actualem beneficij eſſe: Ciuilis enim poſſeſſor non impedit, quominus Regaliæ locus ſit: Veluti ſi is qui Regaliſtæ reluctatur, poſſeſſionem præbendæ ceperit, ac à Capitulo nondum admiſſus fuerit: Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 4. Mart. 1545. Ad huius Arreſti intelligentiam, itemque Arreſti 5. 6. 7. 8. *ſupra*, notandum eſt, beneficium occupari oportere eodem genere quo poſſeſſio eſt: quæ vtique triplex eſt: vna eſt, facti magis quàm iuris: Secunda, iuris magis quàm facti: tertia, & facti & iuris prorſus. Quantum ad primam attinet, non ſatis eſt ſeſe in poſſeſſionem intrudere & beneficium de facto tenere, citra titulum Canonicum: nam etſi tum de facto non vacet, de iure tamen vacat: vt eſt *in cap. cum noſtris de Conceſ. præb.* Quod ad ſecundam ſpectat, ſi beneficium canonicè impetratum fuit, & prouiſus iuſtum titulum habeat, non dicetur de iure vacare: ſed ſi prædictus prouiſus poſſeſſionem non ſit ingreſſus, de facto vacabit, neque dici poteſt occupatum, igitur locus erit Regaliæ: atque hic caſus eſt 5 & 6. Arreſti *ſup. h. t.* quibus additur, poſſeſſionem actualem eſſe oportere & prouiſum eam ipſummet ingredi oportere: Nam quæ per procuratorem capitur & exercetur non vera poſſeſſio eſt, ſed ficta, quæ non ſufficit ad impediendam Regaliam. Eaque de re extat Arreſtum anno 1351. ſuper Canonicatu quodam Carnotenſi inter Rogerium & Sanctum Germanum: Eſt enim perpetua regula, Regaliam fictione non impediri. Per poſtremã poſſeſſionis ſpeciẽ Regalia impeditur, ſi poſſeſſor ſit pacificus & abſque cõtrouerſia: at ſi cõtrouerſia ſit, prędicta Regalia nõ impeditur. Vt Arreſt. 7. & 8. *ſupra.* Igitur vt impediatur prædicta Regalia, oportet beneficiũ occupari de facto & de iure ab vna & eadem perſona. Nam vt non admittuntur duo titularij & poſſeſſores eiuſdem beneficij, ita neque is qui beneficium de iure habet, at non etiam admiſſus eſt alterius iure qui de facto admiſſus eſt & occupauit vti poteſt, & econtra: vel enim non impediret quo minus Regaliæ locus eſſet: prout iudicatum fuit circa præbendam quandam Bellouacenſem 18. Ianua. 1487.

Poſſeſſio beneficialis triplex eſt.

Poſſeſſio per procuratorem non eſt vera ſed ficta poſſeſſio.

Beneficium de facto & de iure ab vna eademque perſona occupari ſeu haberi debet ad impediendam Regaliam.

Poſſeſſio per procuratorem occupata nihilominus & naturalis & iuſta & valida cenſetur, & ita declaratum fuit & iudicatum aduerſus Regaliſtam, neque opus eſſe eam in perſona capere. 23. Aprilis 1573. Berg.

XIX.

Cardinalatus ab Epiſcopo impetratus locum ſacit Regaliæ non ob ſtante reſeruatione.

Iunge Arreſtũ 2. ſupra.

Vetus eſt quæſtio, & à multis agitata, vtrum Epiſcopi alicuius in Cardinalatum promotio Regaliæ locum faciat in Epiſcopatu ſuo, vt maxime eodem diplomate Papa Epiſcopo indulgeat & poteſtatem faciat, vtriuſque retinendi? Ab omnibus definitum eſt, acceptationem prædicti Cardinalatus efficere, vt Epiſcopatus vacet, atque ideo vt Regaliæ locus ſit, per ea quæ Panor. dixit *ſuper cap. ſin. & bonæ de poſtul. prælat.* Dubium remanſit circa reſeruationem & indulgentiam Papalem. Et tamen ſuper eo Curia cõplurimis veteribus Arreſtis iudicauit, huiuſcemodi reſeruationem, à Papa indultam non poſſe Regaliam impedire. Ratio huius rei hæc eſt, quòd Epiſcopus primùm fiat Cardinalis, & poſteà demum indulgentia ei præbeatur Epiſcopatus retinendi: promotioque ad Cardinalatum eſt prior: alioquin niſi prior eſſet, indulgentia fruſtranea eſſet: Itaque cum illa prior ſit, per eam ipſam Epiſcopatus vacare cœpit, reſeruatióque & indulgentia inſtar nouæ collationis ſunt: Denique vacatio ſola locum facit Regalię: vt maxime vel momentanea ſit, ſic tamen vt ea comprehendi & intelligi poſſit *l. Arethuſa ibi, momento quo parit. ff. de ſtat. hom.* Neque noua prouiſio ſeu collatio Regaliam excludere poteſt, citra nouam fidelitatis præſtationem cæteraque quæ ſuperius requiri dicta ſunt. Ex Arreſtis illis quæ dixi, vnum datum eſt 21. Nouemb. 1361. Aliud circa Canonicatum Rothomagenſem 20. Martij 1363. Aliud 2. Iul. 1384. Nihilominus tamen ſi Epiſcopus tantum creatus & publicatus fuerit Cardinalis, ſub expectatiua tituli ſui qui ei dari & adſignari dilatus eſt, vſque ad tituli adſignationem, nullus erit Regalię locus, Prout agitatum fuit pro Cardinali Amboſiæ qui nondum titulum ſuum nactus fuerat & aduerſus quem adſerebatur tamen locum factum eſſe Regaliæ in ipſius Archiepiſcopatu Rhotomagenſi.

Cardinalis publicatus ſub expectatiua tituli ſui Regaliæ ſtatim locũ non facit.

XX.

Regalis reſeruatione facta à reſignante ab impeditur.

Die Iouis 6. Iul. 1564. cauſa agitata fuit in Parlamento Pariſienſi ſuper eo quod ſuperiori Mẽſe Auguſto Epiſcopus Siluanectenſis beneficiũ ſuum cum alio beneficio permutans per Concordatum collationem beneficiorum ſibi reſeruaſſet: & aſſerebatur, præbendam quandam vacaſſe antequam ipſius reſignatarius & Succeſſor ad iuramentum fidelitatis admiſſus fuiſſet, atque ideo declarari eam oportere in Regaliam commiſſam, itemque nullam pronunciari oportere collationem eius ab eo factam Domini Triumuiri Regis admiſſi fuerunt appellantes à fulminatione Bullæ qua reſignans ſibi reſeruauerat collationem beneficiorum, idque ita Papa autoritate ſua comprobauerat. Arreſto de die prædicta dictum fuit ſuper appellatione Triumuirorum Regiorum, cauſam ampliatam eſſe: interim vero poſſeſſio præbendæ Regaliſtæ adiudicata fuit.

Vide Charond. 1. *Reſponſ. cap.* 7.

XXI.

Collatio prebendarum ad Capitulum ſpectat.

Die Veneris 21. Decemb. 1584. prima iudiciaria cognitione quæ in purpura exercetur, Dominus primus Præſes Thuanus vnicum Arreſtũ pronunciauit inter Ithierum Nauuium ſubrogatum in locum Petri Nauuij: quo Arreſto prædictus Nauuius qui momenti beneficium impetrauerat in poſſeſſione præbendæ cuiuſdam Eccleſiæ Petracoricenſis, confirmatus fuit aduerſus partẽ aduerſam, quæ Regaliſta erat: collatio quippe prębendarum ad Capitulum ſede vacante pertinet: quod Capitulum nunquam moritur neque Regaliæ vnquam locum facit, neque de iure neque de facto.

Vide Choppinum *libr. 2. de Domanio tit. 9. numero 5.*
I. C.

APPEN-

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum III.

I.

Quando Oeconomo locus ſit.

OEconomo propriè locus non eſt, niſi tẽpore cõtrouerſiæ & vacãtiæ iure Regaliæ, qui ſcilicet in Archiepiſcopatibus & Epiſcopatibus deſtinatur ad cuſtodiam, adminiſtrationem, & diſpenſationem fructuum, bonorum temporalium. Neque poteſt Oeconomus iſte locationes reuocare aut renouare. Ita iudicatum 12. Auguſti 1568. & 29. Iulij 1575. & 4. Martij 1575. Perorante Difneto pro veteribus conductoribus Quinctienſibus dictum fuit eos in antiqua locatione quæ ipſis facta fuerat tempore Cardinalis Caſtillonenſis, durare permanere oportere. Poteſt tamen bona alienata reuocare. Ita iudicatum aduerſus quendam ex Officialibus defuncti Burgenſis Epiſcopi Catalaunenſis B.

Neque Officiales vide *cap. 64. collectionum mea.* I.C.

II.

Reſignatarius locus Regaliæ ſiat.

Reſignatarius ſignaturam à Roma ſub forma *dignum habens*, ſeſe Epiſcopo ſiſtere debet vt ſuum *viſa* impetret: alioquin prouiſio nulla eſt & vacationi per mortem & Regaliæ locum facit. Et tamen adiudicatum fuit officium Reſignatario cuidam, qui ſeſe Vicario Epiſcopi Nouiodunẽſi ſtiterat, ad quẽ Epiſcopus ipſum remiſerat: & præiudicatum fuit ſufficere Epiſcopum in loco ipſo quærere. Notabis interim obiter, ſuper quæſtione illa, vtrum Regalia inſinuationi ſubiacent, item vtrum Regaliſta qui primus inſinuari fecit ei præferatur qui primus poſſeſſionem ingreſſus eſt, & vtrum deficiente prædicta inſinuatione prouiſio debeat nulla haberi, negatiuæ partes Marionum defendiſſe, & affirmatiuæ Marraſium 21. Iulij 1575. rẽ verò omnem ampliatam in Curia fuiſſe. Berg.

III.

Duo genera ſunt Regaliæ ſpiritualis nẽpe nempe & tẽporalis: & in quo conſiſtant.

Duo Regaliæ genera ſunt, vnum, ſpirituale, quod collationem beneficiorum ſpectat: alterum temporale pro percipiendis fructibus Archiepiſcopatus vel Epiſcopatus: In quibuſdam Eccleſiis Rex Regaliæ temporalis ius tantum habet: Capitula vero ſede vacante, ſpirituale: qua de re vide Chopin. *lib. 2. de Domanio Franciæ tit. 2. num. 6.* Et quanquam Rex vniuerſam Regaliam habeat, tamen non id omne habet quod eſt ſpirituale, ſed hactenus collationem beneficiorum, quæ ſunt in plena diſpoſitione Archiepiſcopi aut Epiſcopi: quod ſupereſt, ad Capitulum ſpectat. Hæc iura ſpeciatim deſcribuntur & diſtinguuntur Arreſto quodam quod datum eſt inter Dominum Procuratorem Catholicum, Capitulum Eccleſiæ Bituricenſis & Oeconomum Eccleſiæ Bituricenſis 26. April. 1580. quod plenè extat *in collectione mea tit. 1. cap. 4.* Etſi Arreſto anni 1277. Archiepiſcopatus Bituricenſis à Regalia immunis declaratus fuit. I. C.

IV.

Vtrum cùm Regaliæ locus factus eſt Rex poſſit ſuper reſignatione in fauorem conferre.

Quæſtio vtrùm cùm Regaliæ locus factus eſt Rex conferre poſſit ſuper reſignatione in fauorem, definita fuit Arreſto Curiæ in fauorem Regaliſtæ: nempe, quia Rex parẽ poteſtatem habet cum Papa iure Regaliæ conferens: definita, inquam, inter Vincentiũ Morellũ petitorem vi Regaliæ ab vna parte, & Felicem Belinũ defenſore ab altera parte, perorantibus Montellonio & Talonio 7. Maij 1601. Oratio Domini Seruini vnà cum Arreſto extat *in quæſtione mea. 4.* I. C.

V.

Prouiſio Beneficij in Regalia à Notario Status ſignata eſſe debet.

Agitatum fuit, vtrum in materia Regaliæ prouiſio ſiue collatio ſignata à Secretario quodam Largitionum, vel a Notario & Secretario Regio valeat? Et iudicatum fuit, cum ad Regem iure Regaliæ ſpectet diſpoſitio beneficiorum, Maieſtati quoque ipſius incumbere voluntatis ſuæ declarationem: quæ vtique Regis voluntas non ab alio quam à Secretariis Status vt vocant & mandatorum Regiorum excipitur. Arreſto quod datum inter Claudium Bucherium petitorem vi Regaliæ cauſa acta 10. Decembr. 1602. quod refero *quæſtionum mearum 5.* Eodem Arreſto iudicatum quoque fuit, regulam Cancellariæ Apoſtolicæ, *de pacificis poſſeſſoribus* locum non habere in Regalia: detentores ſeſe tuebantur titulo & poſſeſſione pluſquam triennali, cuius tamen Curia rationem non habuit quoniam Regalia 30. annis durat: prout tractant & definiunt Ruzeus *priuileg. 23. de iur. Regaliæ gloſ.* & Probus Bituricus *in pragmatica Sanction. 11. de Pacificis poſſeſſoribus*, Chopin *lib. 2. de Domanio tit. 19. nu. 17.* I. C.

Regula de pacificis poſſeſſoribus in Regalia locum non obtinet.

VI.

Poſſeſſio triennalis in Regalia locum non habet.

Arreſto Curiæ Parlamenti Pariſienſis 10. Decemb. 1602. iudicatum fuit, poſſeſſionem triennalem locum non habere in Regalia. Peleus *Action. for. 18.*

TIT. IV. DE CAPACITATE aut incapacitate vel inhabilitate poſſidendi Beneficia.

ARRESTVM I.

Filij beneficiis paternis excluduntur.

EXpreſſa Iuris Canonici prohibitione interdicuntur & excluduntur omnes filij ſiue legitimi ſiue naturales à Beneficiis obtinendis, quorum parentes ipſorum poſſeſſores fuerunt: *cap. ad extirpandas, de fil. presbyt.* Ratio in legitimis hæc eſt, ne alioquin iure hereditario & ſanguinis Beneficia tranſmittantur: quo iure nil odioſius eſt. *c. ex tranſmiſſa & c. conquerente eod. tit. & c. 1. de preb.* Quod ſatisfacere ei debet, qui vt petitionibus ſuis colorem inducant, allegare ſolent, Beneficia quæ petunt, diu in ipſorum familia conſtitiſſe: quæ res, eos depelli potiùs quàm admitti ſuadet, ad extirpandum videlicet ius iſtud hæreditarium in Beneficiis: *cap. venerabilem verſ. in ſuper. de elect.* Quod ad naturales attinet, res eſt deteſtanda, eos patribus in dignitate ſuccedere, quod inter laicos in rebus profanis non toleraretur. Atque ideò de nouo, anno 1533. Pontifex Clemens 7. conſtitutionem edidit, qua prohibet, ne vnquam deinceps Naturales, ſeu ſpurij ad beneficia patrum ſuorum admittãtur, ſiue per legitimationem, diſpenſationem, vel aliter. Atque ita hodie nulla facta prædictæ Clementinæ mentione diſpenſationes in huiuſmodi caſu non valent. Ante illam conſtitutionem licebat naturalibus ſeu ſpuriis Beneficia obtinere, quorum patres poſſeſſores fuiſſent, dummodò ea non obtinerent à patribus per mortem

In eam rem vide Clementinã.

Digitized by Google

aut reſignationem, ſed ſatis erat, ſi prædicta Beneficia per alienas manus ambulaſſent, & intereà ea poſſeſſa fuiſſent per aliam perſonam: quia eo modo accuſabatur purgatum eſſe vitium, dummodò tertius ille de facto & realiter Beneficium poſſediſſet *d. cap. ad extirpandas*: Item dummodò ne in fraudem huiuſmodi ſuppoſitio facta fuiſſet: veluti ſi pater cuidam reſignaret, qui idem mox naturali ſeu ſpurio reſignaret: nā tum naturalis repellebatur, vt etiamnum hodie repelleretur. Rebuffus ait id in indiuiduo ita iudicatum fuiſſe Arreſto Pariſienſi pro Abbate Sancti Amabilis & Rupibaronis ſuper Prioratu Ambierlenſi aduerſus Nicolaum Scabannium filium naturalem defuncti Domini Puteani Dominum Antonium Scabannium qui Ambierlenſem Prioratum reſignauerat in fauorem cuiuſdam fratris ſui monachi Michaelis Pontij, qui poſtea in fauorem prædicti naturalis reſignauit. Scio tamen poſt ſententiam ſuper poſſeſſione Præfecti Pariſienſis vel ipſius Locumtenentis Conſeruatoris pro prædicto Abbate S. Amabilis appellatum fuiſſe à parte Nicolai Scabānij qui in fauorem Domini Bouei reſignauit, qui ſubrogatus fuit, & cum prædicto Abbate S. Amabilis tranſegit, & concordatum corroboratum fuit Romæ & in Curia, vbi prædictus Dominus Boucius Prioratum obtinuit, eumque citra vllum Arreſtum poſſedit: & ideò lapſus eſt in eo Rebuffus.

Regula huius articuli fallit in Beneficiis Cōſiliariorum Curiæ, quæ in cuſtodiam dantur alicui Clerico ſiue Presbytero. Conſiliario mortuo poteſt cuſtos cogi vt reſignet filio vel proximo defuncti cognato, & vt maxime ſucceſſioni locus non ſit in materia beneficiali, neque id obſeruetur quod in Veteri Teſtamento obſeruabatur, & omnia procedere per Electionem debeant extra vſum vllum aut vſurpationem ſubſtitutionis gradualis aut ſimilis alterius negotiationis. Auguſt. *lib. 20. de Ciuitat. Dei cap. 20.* Attamen in turbulentiſſimo & corruptiſſimo rerum ſtatu, maxime ad collēdam hominum perfidiam, contra iuris regulas multa fieri expedit: prout repræſentatum fuit a Domino Fabro Aduocato Regio, cum peroraret pro fratre Domino Vallæ aduerſus famulum beneficij cuſtodem, perorante Paſquiero 14. Iunij 1566. Berg.

II.

Nepotes non poſſunt beneficia auorum ſuorum poſſidere.

Superior prohibitio videri poſſet intelligenda tantum de filiis primi gradus, ſic vt ad vlterioris gradus liberos non extendatur. Et tamen Arreſto Tholoſano vigilia Pentecoſtes, anno 1534. id ipſum iudicatum fuit circa Ioannem de Nuptijs, qui filius erat legitimus filiæ naturalis ſeu ſpuriæ Domini Rogerij Magiſtri: is enim à Beneficio depulſus fuit, cuius auus immediatus poſſeſſor fuerat, tanquam comprehenſus in prohibitione *Capituli ad extirpandas*. Quod notabile eſt, quandoquidem huiuſmodi filius erat legitimus, cui proinde macula matris imponi, vel præiudicium ex ea inferri non deberet, cùm ea non obſtante ad omnes ordines promoueri poſſit, *cano. Dominus, diſtinct. 56.* poſſit etiam ſuccedere in omnibus aliis actibus dignitatum, acceptare exercere & admittere, nullum enim habet canonicum obſtaculum: vt dicit textus in *c. vno de ætat. & qualitat.*

III.

Bigami diſpenſati nō poſſunt neque ad tonſur ā neque ad beneficium.

Bigami, etiamſi diſpenſentur, Beneficiorum incapaces ſunt. Igitur Arreſto quodam nullius momenti declarata fuit diſpenſatio indulta bigamo, qua illi ſimplex tonſura clericalis permiſſa fuit ad poſſidendum beneficium ſimplex, puta præbendam in quadam Eccleſia Collegiali anno 1519. Arreſto Pariſienſi in quadam controuerſia inter Nicolaum & Ioannem de la Lone.

Etſi matrimonium laudabile ſit ceu remedium ſanctitatis plenum aduerſus laqueos diaboli *canone Nicenæ Synodus 31. diſtinct. canon ſi quis nuptias diſtinct. 30.* Tamen ſecundæ nuptiæ velut profanæ reprobatæ fuerunt, & obnoxiæ pœnitentiæ publicæ iudicatæ Concilio Neocæſarienſi. Euſebius *ar. 7. & tit. de ſecundis nuptiis art. 1.* In Concilio Lateranenſi ſub Alexandro tertio benedictio lecti ſecundarum nuptiarum interdicta fuit. Berg. Aduerſus ſecundas nuptias *vide 14. & 18. quæſtionum meorum*. I.C.

Bigami alij ſunt de facto, & alij ex ſuppoſitione vel fictione iuris ſeu interpretatiue *Gloſ. in cap ſuper eo de Bigamis.* Horum quatuor genera ſunt: videlicet qui caſtitatem promiſſam violat 27. q. 1. *cap. quotquot*: qui matrimonium contraxit cum vidua 33. *diſtinct. cap. maritum cap. debitum, c. a nobis de Bigamis*: qui votum caſtitatis promiſſum violat, cum vni adhæreret aliam poſtea ſumendo *c. nuper de Bigamis*: qui ſcienter vxorem adulteram cognouit *ſi laicus c. ſi cuius 34. diſtinct.* Bigamus de facto eſt, is qui diuerſis temporibus ſucceſſiue vxores duas habuit *c. deinde c. acutius 26. diſt.* Bigamus talis rectè probatus in quinquennium extra fines Regni relegatus fuit, & ad agnitionem ſolemnem in Curia & in multam 100 librarum Pariſienſium partis commodo & 50. Regis ſeu fiſci commodo, Arreſto Martij 1451. B.

IV.

Tonſor cōnuerſus in Abbatia beneficij poſſidendi incapax eſt.

Parochia B. Virginis Villæbichotiæ cùm per mortem D. Hadriani Arnulphi vacaſſet anno 1546. Abbas Ciſtertienſis, qui eſt ordinarius, Epiſcopo Auguſtodunenſi Franciſcum Guyenotum tonſorem ſuum præſentauit, & in Abbatia Ciſtertienſi inter Conuerſos allegitur: is igitur inſtituitur, & in poſſeſſione conſtituitur: At ab altera parte Romanus Naucellus eandem parochiam à prædicto Epiſcopo impetrat per deuolutionem, incapacitatem, alteriue, velut vacantem, eiuſque poſſeſſionem accipit, mox interdicto expetitur coràm Balliuio Diuionenſe vel eius Locumtenente apud quem Guyenotus momenti beneficium impetrat, eò quod incapacitas ipſius conſiſteret in facto, cuius probatio nō niſi teſtibus fieri poterat: & tandem ſententia prædicti Iudicis prædictus Guyenotus plenam poſſeſſionem obtinet. Inde appellatum fuit, & Arreſto Diuionenſi 14. Auguſt. 1555. dictum fuit, malè iudicatum, & bene appellatum, & Nantellus appellans in poſſeſſione manutentus & appellatus vel potius in eius locum ſubrogatus (ſi quidem lite pendente deceſſerat) in expenſas inſtantiarum damna & intereſſe condemnatus fuit, & reſtitutionem fructuum propter incapacitatem.

V.

Epiſcopus qui bullam ſuam habet, clericos ante poſſeſſionem captam ordinare non poteſt.

Qui titulum Epiſcopi habet, neque dum tamen poſſeſſionem & exercitium iſtius dignitatis, Clericos tonſuratos vel Presbyteros ordinare nequit: quique ab eo ordinatus eſt, ad beneficium obtinendum qualificatus non eſt, eoque repelli debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, vt refert Dominus Boërius *quæſt. 171. num. 25. 1. parte. c. quanto. de cōſuetudine*, & per Baldum & gloſ. in *auctor. C. in quib. cauſ. reſt. in integ. non eſt neceſſ.* gloſ. in *l. iuſiurandum quod ex conuentione §. 1 in verbo, non competit ff. de Iureiurand.*

VI.

Profeſſus tacitus, incapax eſt.

Religioſus de beneficio regulari prouiſus, ſeſe profeſ-

Digitized by Google

Profeſſio expreſſa requiritur ſcripta & adiecta data: neque teſtibus probari poteſt conſuetum. Molinæus art. 55. interpretationis cuſtura Regiſtrorum amiſſorum allegatur I.C.

ſe profeſſum ordinis eſſe probare debet, à quo prodet beneficium, de quo quæritur: tacita quippe non ſufficit poſſeſſio. *Clement. ne in agro §. certum verſ. ſane de ſtat. Monach.* Et vt maximè non niſi de momentanea poſſeſſione ageretur, non ideo tamen ſufficeret allegare vel probare prędictā tacitā poſſeſſionē, & neceſſario produci probari oportet expreſſā monachi profeſſionē, qui momenti beneficium implorat, & vt ex huiuſmodi profeſſione liqueat eum profeſſum fuiſſe antequam beneficium ei collatum fuiſſet & ſi abſque data eſſet id eſt abſque temporis circumſtaotia, ad eum effectum inutilis eſſet. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 21. Februar. 1504. aduerſus Religioſum quendam, cui nomen Leoneto ad relationem Domini Gilberti, qui Leonetus primus erat in prouiſione & poſſeſſione beneficij regularis, de quo quætebatur, quinimò in poſſeſſiooe habitus monachalis erat tempore prędictæ prouiſionis & decennio ante: ſed & tam literis dimiſſoriis quàm aliis inſtrumentis & actibus præcedētibus ſemper à Priore ſuo expreſſim & nominatus fuerat religioſus profeſſus appellatus, & poſtremo exhibebat inſtrumentum profeſſionis expreſſæ abſque data. Et his tamen omnibus oou obſtantibus momēti beneficio excidit: huiuſcemodi quippe inſtrumentum abſque data æquè ſeu tam facile ſubſequutum ac præceſſiſſe aſſeri poteſt. *cap. in præſentia de probat.*

VII.

Religioſus, qui ad alium Conuentum conceſſit, beneficiū obtinere non poteſt in ordine vltimo, niſi ibi profeſſionē fuit.

Religioſus alterius Abbatiæ, qui ad aliam cōceſſit, eiuſdem ordinis, incapax eſt obtinēdi beneficij regularis, quod à prædicta Abbatia depēdet, in qua ſcilicet ſeſe admiſſum fuiſſe vel profeſſionem expleſſe probari non poteſt, vt maximè in ea maneat neque enim ſola commotatio ſiue domicilium ſufficit arg. *l. ſi verum C. de Incolis lib. 10. & l. cum neque eodem tit. & l. libertus §. Sola ff. ad Municip.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi pro Domino Antonio Sapiente, appellante à Seueſchallo Lemouicenſi aduerſus Dominum Antonium Fodyonum, qui ſeſe ſubrogari poſtulabat in ius monachi cuiuſdam, qui de beneficio prouiſus fuerat, quod affectatum Religioſis Eccleſiæ Tullenſis 7. Septembr. 1524.

Deſumptum ex deciſionibus Domini Boerij.

VIII.

Capacitas quo tempore attendatur.

19. Februarij 1537. Concluſum fuit ſeu definitum, inter fratrem Vincentium de Rupe & Ægidium Queſtinum capacitatem prouiſi tempore vacationis attendi oportere, vt maximè tempore oominationis capacitas non eſſet: & quod Religioſus nominatus admitti debeat & capax æſtimari ſi ex ordine ſit per tranſlationem tempore vacationis, etſi non ſit tempore nominationis: Et prædicta lis in tertia Camera Inquiſitionum æquas ſententias tulerat: poſtea in maiore Camera prædictarum inquiſitionum diſpares ſententias tulit.

IX.

Capacitas plenum eſt, abſque exhibitione literarum tonſuræ vel clericatus, etiamſi ab aduerſa parte in dubiū nō vocetur.

Pars pro poſſeſſorio beneficij contendens, ſiue Canonicatus ſit, in quo nonniſi clericatura requiritur *cap. 2. de Inſtitutionibus*: ſiue ſit Parochia, io qua ordo Preſbyteratus intra annum requiritur *ca. licet canon de Elect. l. 6.* obtinere nequit, quocunque titulo munitus ſit, niſi fidem faciat de capacitate ſua, id eſt de clericatura vel preſbyteratu, vt maximè pars aduerſa id oon controuerterit. Nam etſi communis opinio ſit, non poſſe Iudicem per ſe partem reiicere malè qualificatam, niſi id ei obiectum fuerit, proue definiunt Canoniſtæ in *cap. fin. de præſcript.* nihilominus contrarium in Francia obſeruatur, in omnibus Curiis per text. *in l. quos prohibet Prætor. ff. de Poſtul.* & pars de capacitate ſua fidem facere debet: alioquin Iudices eam non expectata partis aduerſæ poſtulatione reiiciunt, & ita euenit Burdegalæ in iudicio quod iudicandū erat ſuper Officio Cancellarij in maiori Eccleſia Cadurcenſi aduerſus Dominum Ioannem de Subernayo, qui Clericaturam ſuam oon produxerat, & iam iam omoium ſuffragiis reiiciendus erat, verum genio quodam admonitus eam produxit, eaque admiſſa fuit aduerſus omnium Curiarum conſtitutionem, quæ productiones non admittunt poſteaquam in cauſa concluſum fuit: atque hac ratione officium qnod prętendebat obtinuit ex eo quod abſque titulo præbenda ſiue beneficium obtineri noo poſſit. Porrò hic titulus oon poteſt verificari niſi de capacitate impetrantis per ea quæ voluit Ioannes And. *in mercurial. in regula non licet actoribus de reg. Iur. lib. 6.* Itaque etiamſi bulla ſua Clericus & capax nominetur, id tamen noo ſufficit.

X.

Incapacitas eius cum munitetis ſuperſtite alleganda debet.

Ioannes Moneſterius in fauorem Protonotarij Scandillaci ex cauſa permutatioois ius quod prætendebat in beneficio quodam ioter ipſum & quoſdam alios litigioſos reſignauerat, vice mutua prædictus protonotarius ſeſe reſignaturum ex eadem cauſa io fauorem prædicti Monaſterij beneficium quoddam promittit. Hic protonotarius prouiſiooem ſuam expediri ſibi facit, & poſſeſſiooem ingreditur beneficij illius litigioſi, in qua erat conſtitutus Moneſterius: Literaſque Regias, ſeu Reſcriptum impetrat: quibus ſubrogetur. In hac ſubrogationis inſtantia Moneſterius opponit, vt ait, Scandillacum noo eſſe admittendom, quandoquidem ab ipſius parte permutatio effectum non fuerit ſortita. Arreſto depulſus eſt à literis illis ſubrogatoriis. Is impetrat deuolutum & vigore ipſius in poſſeſſione manet, oeque eam derelinquere vult. Moneſterius reſignat in fauorē Gordonij: iſque vna cum Scādillaco ſubrogatur: Scandillacus admittitur ſeſe oppooens Gordonio. Mooeſterius interea moritur. Poſt eius mortē Scandillacus deuolutum ſuum propugnat aduerſus Gordonium, dicens Moneſterium eo tempore quo beneficium ipſi conferebatur à Papa excōmunicatum fuiſſe, & biennium in ea excommunicatione manſiſſe, non impetrata ſui abſolutione, atque ideo incapacem obtinendi beneficij fuiſſe, quod argumentum eſt. *cap. illa quotidiana de elect. in cap. conſtitutus in 1. de appellat. & text. in ca. poſtulaſti & c. ſequenti & in c. ſi celebrat. de Cleric. excommun.* Gordonius pro titulo ſuo, & aduerſus prędictum deuolutum, dicebat, prouiſionem Papæ factā Moneſterio vim abſolutionis habere ad effectum: vt per Dec. *in c. Apoſtolica. verſ. vltim. prædicta regula de except.* debet enim iſta regula operari *l. ſi quando ff. de legat. 5. & c. ſi Papa de priuileg. lib. 6.* Secundò quod poſt

Clauſula abſolutoria ad effectum.

mortem Moneſterij id amplius allegari non poſſet:nam ſi ſuperſtes eſſet ipſe de abſolutione ſua ſatis fidem facere *arg.d.ſcriptura C. de fid.inſtrument.& cap.imputari eod tit.* Tertiò, quòd Scandillacus ſemel à prædicto defuncto Moneſterio beneficium acceptaſſet ex cauſa permutationis,atque ita titulum eius approbaſſet,quem hodie amplius reprobare non poſſet *l. Pomponius ff.de negot.geſt.c.accepimus de etat. & qual. & c.diſtinct.verſ.quorum de preb.* Scandillacus è contra dicebat,clauſulam abſolutionis ad effectum non amplius obtinere,per notat.*in c. bonæ de etat.& qual.* & per expreſſam diſpoſitionem quæ continetur *in regula cancellariæ* 74. quam Boëtius de verbu ad verbum *deciſioni ſua* 290. *nu.*5.inſerit. Et quantum ad præſenſam probationē attinet, ex eo quod ipſe eius ius accepiſſet,dixit confeſſionem ſuam ſi quæ in eo ſit,non potuiſſe vim titulo Moneſterij incapacis tribuere: Beneficia enim titulo non confeſſione patrium quæri debent:vt per Dyn.*in c.beneficium de reg.iur.lib.*6.Cæterùm ſe admitti oportere, allegantem huiuſcemodi incapacitatem poſt mortem prædicti Moneſterij , quia neceſſario quærendum eſt de iure defuncti vt cognoſcatur ius ſuperſtitis vt dicit Fel.*in c. olim de reſcriptis.* Curiæ Burdegalenſi in hoc dubio definiendo aqua hæſit,ſic vt æquæ ſententiæ fuerint in maiori Camera:poſtea verò in Totnella vt vocant deciſum fuit. Omnes in eo conſentiebant,protuſionem factam Moneſterio,qui anno amplius excommunicatus manebat,nullam eſſe: verùm in eo hærebat Curia,quòd Scandillacus diſtuliſſet id allegare poſt mortem ipſius demū,& eo tempore quo iam amplius legitimè contradici non poterat:ex quo dubio ſeſe extricarunt per ſequeſtrationem,quam decreuerunt : in quam tamen Dominus primus Præſes non conſentiebat, & ſolus in ea ſententia erat,Gordoni non tantùm momentaneam poſſeſſionem adiudicandam,verum plenam poſſeſſionem, & Scandillacum repellendum. Arreſto 27. Iunij 1522. dictum fuit, prædictum beneficium ſequeſtrari oportere.

Deſumptum ex *deciſione* 290. *Domini Boerij.*
Excommunicatus de iure reprobatur , & antiquitus quoque prout etiamnum, ſtilo Hanouienſi contijcitur. & tamen in Francia non habetur eius ratio, qua de re conqueritur Gerſonus *in tract.de vit. Spirit. anim. lect.4. propoſ.*5.Felin.*in rub.de ſentent.excomm.* ib.

XI.

Incapacitas vi- uentis incapace mideant debet. Vbi quis beneficium impetrauit , quod per incapacitatem poſſeſſoris vacare dicit, eoque ſuperſtite impetrauit,eum ſuperſtitem inquietare debet : alioquin ſi mortem eius expectauerit,& alius per mortem id impetrauerit, primus ipſe non audietur prædictam incapacitatem allegans. Præſumitur enim intercepiſſe diſpenſationem prædicti defuncti, & ſufficit ad excludendas omnino huiuſcemodi impetrationes per incapacitatem ſiue , ſuperſtite poſſeſſore factæ fuerint, ſiue poſt eius mortem, probare defunctum diu beneficium pacificè & ſine lite poſſediſſe : Neque enim aut ipſe aut impetrans per mortem fidem facere debent de diſpenſatione naturalitatis aut alterius incapacitatis,quæ opinio eſt Caldor.*in conſil.*10. *de rer. permut.* Gloſ. *pragmat.in verb.inquire. & in verb.quandocunque de pacif.poſſeſſ.*Et nihilominus tamen Hoſtienſis & Panor.*in c.illud de præſump. & in c. cum venerabile de except.*dicunt , huiuſcemodi poſſeſſionem defuncti id tantum præſtare , vt ei qui impetrauit per incapacitatem probandæ incapacitatis onus incumbat. Quod cum ſuperioribus non bene concordaret,niſi diſtinctionem adhibeamus Dn.Molinæi *in reg.cancellar.*34. *de publ. reſig.num.*154.nempe id tum demum verum eſſe, quod à prædictis dicitur, quando poſſeſſio defuncti paruo tempore conſtitit : at ſi biennalis aut triennalis pacifica,tum prædicto impetranti per incapacitatem omnem omnino facultatem præciſam incapacitatis probandæ, vel eius allegandæ amplius,quia ex ea pacifica poſſeſſione nata eſt præſumptio iuris & de iure. Et ita quidem ſeſe tueri poteſt qui impetrauit per mortem vel per reſignationem. Qua parte duo ſunt valde notabilia: Vnum,enim qui impetrauit per incapacitatem ſuperſtite poſſeſſore pacifico non admitti poſt mortem poſſeſſoris incapacitatem allegantem,Si diu poſſederit defunctus : ita tamen dummodo prædictus impetrans eam non allegauerit prædicto poſſeſſore ſuperſtite,& prædictus poſſeſſor mortuus fuerit antequam citaretur & comperta ei fuerit hæc impugnatio. Et verò hac de re extat Arreſtum datū Pariſijs ante 20.annos aut circiter ſuper Prioratu Iſſorenſi in Aruernia, qui Romæ impetratus fuerat velut vacans per incapacitatem, incompatibilitatem & diuturnam deuolutionem ſuperſtite poſſeſſore prædicti prioratus: Is ſcilicet citatus liſq; ei mota ab eo qui impetrauerat fuit: mox mortuus poſt factam reſignationem: inde inter reſignatarium & impetrantem per incapacitatem lis poſſeſſoria intentata in Curia libellariorum Palatij Pariſienſis: ibi qui impetrauerat prouiſionem ſuam de Roma exhibet ſeu producit factam ſuperſtite prædicto poſſeſſore & tempore priorem prouiſioni reſignatarij: item probat incapacitatem & incompatibilitatem:poſtremum probat , quomodo poſſeſſorem ante mortem ipſius citari fecerit eique ſignificauerit impetrationem ſuam.At reſignatarius probabat prouiſionem ſuam priorem eſſe citatione,& vt maxime poſterior ipſius prouiſio eſſet,nihilominus ſe vincere debere ex cauſis ſuperius allegatis.Iudicio prædictorum Dominorum Libellariorum momenti beneficium reſignatario adiudicatum fuit.Ab vtraque parte appellatum : à deuolutario,nempe ob non impetratum momenti beneficium,à reſignatario,ob non impetratam plenā poſſeſſionem. Arreſto Pariſienſi appellationes, idque à quo appellatum fuerat in irritum deductæ fuere,plenumque poſſeſſorium prædicto reſignatario adiudicatum fuit. Alterum Arreſtum eodem fine extat,datum Pariſiis intra hoc decennium pro impetrante quodam per mortem Dn. Ludouici Seguieri qui pacificus erat poſſeſſor beneficiorum de quibus agebatur,quæque longo tempore incompatibiliter poſſederat , & in pacifica eorum poſſeſſione deceſſerat, aduerſus Deuolutarium quendam qui ea per incapacitatem & incompatibilitatem ſuperſtite prædicto Seguieto impetrauerat, & ſi probaret litem à ſe motam aduerſus prædictum defunctum pro impetratione ſua eoque inquietando:verum quoniam apparebant prædicti proceſſus quodammodo ſuſpecti,velut remiſſe facti , & quòd defunctus

Vera doctrina ſuper prædicto articulo.

Idem.

functus iis non plenè instructus fuiſſet de prædicti deuolutarij intentione, is qui per mortem impetrauerat in poſſeſſione vicit. Dn. Molinæus *prædict. loc.* mentionem facit ſine data tameo prædictorum Arreſtorum. Alterum notabile eſt, quòd cum per incapacitatem beneficium pacifici poſſeſſoris impetratur poſt ipſius mortem, quod inquam tum prædicta diſcuſſio fiat: nempe vt ſi prædictus poſſeſſor paruo tempore poſſederit, tum huiuſmodi impetratio admittetur: At non etiam, ſi biennio, aut triennio Et ita iodicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro fratre Ioanne de Neoburgo pro Prioratu S. Deſiderij: quod à multis allegatur, ac nominatim à Rebuff. idq; in ſchedis defuncti Dn. des Loges Conſiliarij in Parlamento Pariſienſi ipſe vidi.

Idem.

Cauſa Curionis cuiuſdam qui incapax dicebatur, quaſi ne verbum quidem Latinum ſciret, cum officij ſui rationem reddidiſſet ampliata fuit 21. Ianuarij. 1586. B.

XII.

Diſpenſatus ſuper ætate eſt diſpenſatus de non promouendo.

Bernardus Albertus naturalis ſeu ſpurios, & aliter adhuc incapax, cùm Presbyter non eſſet, neque ætatis ſufficientis, ab Ordinario ad reſignationem alterius de Archidiaconatu Vaſatenſi, cui tres parochiæ annexæ ſunt prouidetur, & vigore huius prouiſionis eo fruitur: biennio tandem cùm vitium eius exploratum eſſet, ad ſedem Pontificiam recurrit, à qua diſpenſationem impetrat, partim ob id quòd illegitimus eſſet, & minor 17. annis, partim propter perceptionem indebitam fructuum quam Papa ipſi dedit in ſuper intruſione ab eo admiſſa & commiſſio delegatur ſuper eo cum hac clauſula, vt antequam in poſſeſſionem prædicti beneficij ingredi rurſum poſſit, id derelinquere atque in manus Officialis Condomenſis id reponere debeat, alioquin omnia irrita fore. Is igitor diſpenſationem ſuam ſibi ſeruat, & triennio atque ita in vniuerſum quioqueunio, prædictum beneficium non facta prædicta in manus remiſſione Exſecutoris delegati, neque noua poſſeſſiooe impetrata poſſidet. Intra hoc tempus triennij tertius quidam prædictum beneficium impetrat, qui aſſerit prędictum de Alberto eo excidiſſe. Primò, eo quod voluntatem Papæ non exequutus fuiſſet. Secundò, quòd intra annum Presbyter factus non fuiſſet, neque diſpenſationem de non promouendo haberet, ac nomioatim cùm tres parochiæ in prædicto beneficio eſſent, quæ huiuſmodi promotionem requirunt *cap. licet canon. de Elect. lib. 6.* Arreſto Burdegalenſi, quod datum 3. Iulij 1522. Prædictus tertius qui impetrauerat depulſus fuerat. Quantum ad primam rationem attinet, quod ſcilicet non prædictum beneficium in prædicti delegati manus repoſuiſſet Dn. de S. Geminiano *conſil.* 106. poſteaquam in vtramque partem in ſimili caſu diſputauit eodem recidit ſeo idem definit quod prædicto Arreſto iudicatum eſt: quantum verò ad poſtremam ratiooem, ea eſt Baldi opinio *conſil.* 440. *vol.* 3. Et verò ſuper ætate diſpenſatus neceſſariò diſpenſatus eſt de non promouendo infra annum ſecundum Archidiaconum *in c. cum ex eo. de prab. lib. 6.*

(*tranſcriptum* ex Deciſ. 119 *Bourg.* I.C.)

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IV.

I.

Diſpenſatio ſubreptitia.

DIſpenſatio ſubreptitia cenſetur, niſi omnia exprimantur quæ mouere aut dimouere poſſint, *c. non poteſt. c. ſi ex motu proprio. de præb.* & beneficium exprimi debet quantumuis minimum, aliàs iudicatur gratia ſubreptitia: *not. in c. fin. de fil. presb. Rot. deciſ. 280. in ant. vid. c. execrabilis in extrauag. de prabend.* Qui multa beneficia impetrat, abſque vel vnios diſpenſatiooe, omnibus priuatur *c. de multa. de prab. Clem. ſi plures. de prabend.* Vnde donec reſtituti fuerint fructus & purgatum vitium non poteſt beneficia tenere. *Hoſtienſ. in c. poſtulaſti. de reſc. c. dudum. de elect.* Et tamen ſi irregolaritatis diſpenſatio iam impetrata fuerit, & ſi in ſecunda diſpenſatione eius non fiat mentio, non ideò quis priuabitur. Ita iudicatum Arreſto anno 1531. ad relationem Dn. Gayantij. B.

I I.

Impubes capax præbendæ in Eccleſia Cathedrali & Metropolitana.

Puer 10. vel 12. annorum, atque ita nondum pubes, declaratus fuit capax præbendę in Eccleſia Cathedrali & Metropolitana, & in poſſeſſione & gaudimento cuiuſdam præbendæ Rothomagenſis confirmatus fuit Arreſto Maioris Conſilij anno 1599. Dn. Pel. *in Act. ſuis forenſibus arreſto* 57.

TIT. V. DE GRADVATIS.

Menſes affectati ſimplicibus Graduatis ſunt hi, Aprilis & October, Graduatis vero nominatis, Ianuarius & Iulius. *§. præfati ordinarij de collat. in concordatis.* I.C.

ARRESTVM I.

Inſinuatio nominationum quo tempore fieri debeat.

NOtatu dignum eſt, quòd Graduatus nominatus per celebrem Vniuerſitatem literas ſuas nominationis inſinuare poſſit toties quotieſcumque ipſi placuerit Collatori ſuo vel in perſona ſi eum offenderit, vel Vicario ipſius abſente prædicto Collatore ſimpliciter: nam poſtea neceſſe eſt, vt nomen ſuum & cognomen dicto Collatori aut ipſius Vicario inſinuet, ſiue dictus Collator præſens, ſiue abſens ſit. Sed * ſi dictus Graduatus nominatus ceſſet per decem annos inſinuare, ille à tali iure eſt excluſus per præſumptionem iuris, quæ ipſum declarat voluntatem habuiſſe iuri ſuo renunciandi: itaque neceſſariò intra decem annos inſinuare debet. *Secundo*, notabile eſt, quòd in quocunque anni tempore inſinuare poſſit, modo non quadrageſimali: nam textus Concordati vult, ſolummodo eum inſinuaſſe ante vacationem Beneficij ad quod aſpirat abſque temporis determinatione, quod non debet vltra dictum textum extendi. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Foucautio menſe Iunio anno 1545. pro præbenda Rupi Fucaltij, quo caſu inſinuatio facta fuerat menſe Octobri, mors verò vacatio & requiſitio inſecuta menſe Ianuario ſequente, & dicto Graduato nominato dicta præbenda adiudicata fuit. *Tertio*, in dicto iudicio iudicatum fuit, ſi inter inſinuationem & requiſitionem non interuenіat Quadrageſima, non ideò minus re-

(* v. no. ſup: art. 3. Tit. 2. lib. 2. I.C.)

Notabilis doctrina pro Graduatis, in vndecim articulis.

quiſitionem atque inſinuationem validam eſſe. *Quarto*, Beneficium deberi ſeniori Graduato, etiamſi iunior nominatus prior inſinuauerit & petierit, *c. tibi qui in Conc.* Atque ita in dicto iudicio iudicatum fuit. *Quinto*, quòd ſi Graduatus nominatus ſemel ritè literas ſuas promotoriales intra decem annos Collatori inſinuauerit, huiuſcemodi inſinuatio 30. ann. duret, neque ante præſcribatur, per textum *in l. 1. ff. de nund.* Attamen intelligendum eſt quod annis in quibus tempore Quadrageſimali Graduatus nominatus nomen ſuum & cognomen non inſinuauerit, non poſſit poſtulare, & quantum ad illum annum ſpectar, eo carere debet. Et ita definitum fuit & concluſum in prædicto iudicio. *Sexto*, Collator requiſitus à Procuratore Graduati nominati non cogitur requiſitioni prædicti Procuratoris aures præbere, niſi ſpeciatim & nominatim ad hoc fundatus ſit. *Septimo*, tẽpus quinquennij quod requiritur ad ſtudia Graduatorum nominatorum, abſolui poteſt poſt gradum Baccalaurei vel alium ſimilem adſumptum, & nihil refert vtrum antecedat an verò ſequatur prædictum gradum. *Octauo*, teſtimonialis temporis in ſtudia collocati non ritè concipitur, ſi ea dicatur Graduatum litteris operam dediſſe ſpacio quinquennij, verùm ſpeciatim requiritur, vt deſignetur eum operam dediſſe literis à tali tempore vſque ad tale tempus quinquennij ſpacio incluſum: nam hac ratione parti aduerſæ facultas contrarij probandi tollitur: & ſi generalis deſignatio prædicti temporis vaga & ſine coarctatione fiat prædictæ parti fas eſt prædictum Graduatum cogere vt ſpeciatim declaret tempus quo cœpit, & tempus quo deſiit ſtudiis operam dare, & hac ratione occaſionem & rationem contradicendi arripere poteſt, & ſi ipſi videatur contrarium probandi.

Graduatus nominatus quotannis inſinuare debet, *v. Concordat. in tit. de collat. § tenetur*, vnde hoc & ſequens caput deſumptum eſt.

I I.

Nono, Graduatus nominatus non tenetur pro-
Idem. bare ſe quinquennio ſine interruptione ſtudiis operam dediſſe: nam vt maximè interrupta fuerint etiam quinquennio vel ſexennio, nihilominus ſi iũctis inter ſe annis, poſt detractionem interrupti temporis factam, quinquennium ſtudiis operam dederit, ſatis eſt, *arg. l. Paulus. § Cassius*
Idem. *ff. de liberali causa* vbi id definitur, conditionem ſeruiendi per triennium ad libertatem adſequendam expleta cenſeri, ſi ſeruus ante triennium diſceſſerit, poſteàque reuerſus fuerit, & tempus expleuerit: & quanquam nonnulli hunc textum eludere voluerunt, ad hanc rem tamen eſt expreſſus, *ibi expleto tempore libertatem ei*
Idem. *competiiſſe.* *Decimo*, quod beneficio vacante menſe Graduatorum ſimplicium ſufficiat, vt in prouiſione Ordinarius dicat, *tibi sufficienti & idoneo conferimus*, &c. neque requiritur vt dicat, *tibi Graduato*, &c. niſi id velit vltrò. *Vndecimo*, ſi prædictis menſibus prædictus Ordinarius conferat non ritè Graduato & qualificato his verbis *tibi Graduato*, huiuſcemodi collatio non valet, quæ omnino valeret ſi prædicta qualitas non eſſet expreſſa. Et hæc omnia quę ſuperius dicta ſunt, ita iudicata fuerunt Arreſto quodam, quod vidi inter ſchedas defuncti Dn. de Loges Conſiliarij in Parlamento.

I I I.

Penultima die Iulij 1528. definitum fuit in *Graduatus*
maiori Camera Inquiſitionum in quadam con- *cessans per 10.*
trouerſia pendente in Curia inter Petrum Bon- *annos, promotione sua insi-*
natum appellantem à Libellariis Palatij ab vna *nuare, gradu*
parte, & Ioannem Bertruierum ſubrogatum in *suo se tueri ne-*
locum & ius Wilhelmi Taillebois Appellatum *quit.*
ab altera parte, in qua lite prędictus Bertruierus confirmatus fuerat in poſſeſſione præbendæ Remoranthini, definitum inquam fuit, malè iudicatum fuiſſe à prædictis Libellariis, eò quod ex actis & probatis liqueret, prędictum Taillebois, qui ſeſe Graduatum nominatum dicebat, integro 21. annorum ſpatio prædictam nominationem non inſinuaſſe.

Arreſto Tholoſano, quod refert D. Maynardus *lib. 1. quæst. cap. 65.* iudicatum fuit, Graduato nihil præiudicare non inſinuatam nominationem intra decennium, 30. tantum annorum ſpatio hoc ius præſcribi. I.C. *v. artic. 4.*

I V.

Nihilominus, neque obſtantibus iis quę dicta *Idem.*
ſunt tum in proximè pręcedenti Arreſto, tum *in l. & c. singulari*, contraria opinio hodie ſanior habetur, nempe 30. annorum ſpatio taorum ius inſinuandi pręſcribi, etiam ſi intra decennium initium inſinuationis factum non fuerit, ſed ſufficit primùm inſinuaſſe intra triennium, quę reſolutio eſt Gloſ. in *d. l. 1. ff. de nundinis*: nempe priuilegium publicum publicare oportere intra decennium: alioquin id admitti & derelictum videri: at priuilegium priuatum peculiare, quale eſt de quo nunc agitur, intra tricennium publicari poſſe & executioni tradi. Et ita iudicatum fuit Pariſiis duobus Arreſtis, quorum vnum datum, pro Petro Bonaio aduerſus Ioannem Bertruierum: alterum datum in maiore Camera Inquiſitionum 5. April. 1541. ante feſtum Paſchatis pro Ioan Sanſonio, qui ſubrogatus fuerat in ius Michaëlis Noriſſeti Doctoris Theologiæ aduerſus Petrum Riottium. Et hoc ipſum pariter conſuluerunt complurimi & celeberrimi Aduocati Pariſienſes ſuper parochia Durbizenſi, cuius momentanea poſſeſſio adiudicata fuerat Laurentio Monteto iudicio iudicis Foroſeguſienſis aduerſus nobilem D. Wilhelmum Digonium & Petrum Montandrium Graduatos, Dominus des Loges Arreſtum illud Bonaij pro limitatione decennij *supra articulo* 3. adducit: at D. Rebuff. pro 30. annis. Atq; ita contrarij ſunt.

Vide Maynardum *lib. 1. cap. 65. quæst.*

V.

In cauſa inter Ioannem Bouinum appellan- *Tempus stu-*
tem à Præfecto Pariſienſi vel ab eius Locumte- *diorum abso-*
nente ab vna parte, & Ioannem Maluatium ap- *lutum esse de-*
pellatum ab altera parte, in minore Camera In- *bet tempore*
quiſitionum deciſum fuit, antequam Graduati *gradus.*
Vniuerſitatum nominationes impetrare in quibus Graduati fuerint poſſint requiri vt ſtudiis operam dederint tempore definito & ſtatuto ſanctis Decretis Concilij Baſilienſis & Regiis Conſtitutionibus, neque ſufficere vt prædicto tempore requiſito ſtudiis operam dederint tempore vacantis Beneficij.

V I.

Curia in maiore & tertia Camera Inquiſi- *Tempus studij*
tionum adſcitis nonnullis è Conſiliariis mino- *ad obtinendũ*
ris Ca-

Parochiam in ciuitate quam dicunt murata i. muro cincta.

ris Cameræ definiuit in iudicio & lite per ſcripturam agitata, inter Wilhelmum Eſcliſſonium appellantem à Libellarus Palatij ab vna parte, & Leonardum Mannum appellatum ab altera parte, Eccleſias Parochiales quæ ſunt in ciuitatibus & vrbibus muro cinctis non poſſe conferri ab Ordinariis, etiam à Legato à latere, niſi Graduatis, qui vt minimum trienoio ſtudiis operam dederint, iuxta Concilium Baſilienſe & Concordata.

Quod ſi aliter factum fuerit, prouiſio ſiue collatio nullius momenti erit neque locum habebit decretum de pacificis poſſeſſoribus. Maynard *lib.* 1. *cap.* 56. I.C.

VII.

Forma collationis Graduatis facta.

In id itum eſt, ſeu pro definito habetur, non neceſſe eſſe in collationibus Beneficiorum quæ ſimplicibus Graduatis affectata ſunt, neque etiam in collationibus Eccleſiarum Parochialium quæ in ciuitatibus & vrbibus muro cinctis ſunt, addi *tibi Graduato aut tanquam Graduato*, vel alia formula æquipollente, verùm ſufficere vt prædicta Beneficia aut Eccleſiæ Parochiales hominibus qualificatis iuxta prædicta Concilia & Concordata conferantur. Quod verò ad collationes Beneficiorum attinet, quæ Graduatis nominatis affectata ſunt, definitum fuit, in prædictis collationibus nominatim addendum eſſe *tibi Graduato nominato*, *aut tanquam Graduato nominato*, vel aliam ſimilem æquipollentem formulam, qua ſcilicet intelligi poſſit prædictas collationes prædictis Graduatis nominatis factas fuiſſe, alioquin prædictæ collationes factæ prædictis Graduatis nominatis nullius momenti cenſeantur & habeantur, ſi videlicet alij ſint Graduati nominati qui prædicta beneficia poſtulent.

VIII.

Iudicatum fuit in maiore Camera Inquiſitionum, anno 1535. ad relationem D. Quelini collationem Beneficij vacantis factam in menſe Graduatorum ſimplicium vel nominatorum, non expreſſo gradu nominationis eius, nullam eſſe, neque præiudicare alteri Graduato vel nominato, cui eiuſdem Beneficij collatio facta eſt, expreſſa qualitate Gradu aut nominatione ipſius, vt maximè tempore poſterior ſit: quod quidem contrarium videtur deciſ. Panor. *in c. cum ſuper. de off. delegat.* & Doctorum *in l.* 1 *C. quæ pro ſua iuriſdict.* vbi definitur, actum ſimpliciter factum non adiecta qualitate declarari oportere & accipi ſecundùm qualitatem neceſſariam & requiſitam, vt actus valeat & non pereat. Et tamen id emendatum fuit altero Arreſto, quod datum tribus Cameris Inquiſitionum coadunatis mẽſe Maio 1536. quo videlicet dictum fuit, collationes Graduatis ſimplicibus factas ſine adiectione aut expreſſione Gradus, non ideo pro nullis habendas, ſed pro iuſtis & legitimis dummodo Prouiſus re ipſa Graduatus ſit: At quod ad Graduatos nominatos attinet, declaratum fuit in collationibus in ipſos faciendis vigore nominationis ipſorum Beneficiorum quæ nominatis ſunt affectata, exprimi oportere qualitatem per hæc verba *tibi Graduato aut tanquam Graduato*, aut per alia verba æquipollentia, alioquin pro nullis habendas.

Idem.

Arreſtum notabile ſuper prædicta firma.

IX.

Idem.

Vigeſima quinta Aprilis 1535. poſt ferias Paſchales iudicata fuit controuerſia quædam ex ſcripto inter Mathurinum Gnibouſt appellantem à Præfecto Pariſienſi, & Cancienum Biſellum appellatum, definitumque fuit, ſi Collator beneficium Graduato cuidam menſe Graduatorum conferat, non ſatis eſſe vt prædictus Collator conferat beneficium illi tanquam bene merito idoneo & capaci, verùm neceſſe eſſe, vt addatur *tanquam Graduato ſimplici* vel *nominato*, alioquin prædictum Graduatum non poſſe ſe tanquam Graduatum prædicta collatione tueri: Et verò hac de re deliberatum fuit cum cæteris Cameris Inquiſitionum.

X.

Collatio ab Ordinario facta cuidam non Graduato præuentionem Papæ impedit, etiamſi ea excidat.

In lite quadam inter Auliſſonium appellantem à Præfecto Pariſienſi, & Wilhelmum Cauenchium definitum fuit, vt antea quoque factum fuerat in lite inter Ioan. Lormeum appellantem à Iudice Bituricenſi, & fratrem Ioannem Aurelianenſem appellatum, collationem factam ab Ordinario, menſe Graduati nominati aut ſimplicis, cuidam qui Graduatus non ſit, præuentionem Pontificis impedire, & ſi contingat vt prædicta collatio facta præfato non Graduato annullata ſit per aliam collationem factam Graduato, non poſſe enim qui à Pontifice prouiſus fuerit ius aliquod ſibi in prædicto beneficio vindicare, etſi prior collatio annullata fuerit. Id ita iudicatum fuit 18. Februarij 1540. Et in prędicta lite definitum eſt, poſſeſſionem à prędicto appellante captam, etſi non facta mentione tituli ſui & prouiſionis vitioſam non eſſe, nempe quia titulum præcedentem haberet, neque alius in poſſeſſione eſſet.

XI.

Legatus conferre poteſt Graduato ſimplici, etſi ipſe non inſinuaſſet.

Viceſima ſecunda Februarij 1537. concluſum fuit inter D. de Gouy Conſiliarium in Parlamento, & Ioan. Girardum, Dom. Legatum (Pontificium ſcilicet) Graduato ſimplici potuiſſe cõferre, etſi is prædicto Legato non inſinuaſſet, ſed Ordinario, item etſi prædictus Legatus prædictum Beneficium alij cuidam non Graduato antea contuliſſet. Quæ controuerſia æquas alioquin ſententias tolerat in tertia Camera Inquiſitionum, poſtea verò diſpares ſententias tulit, atque ita definita fuit in maiore Camera prędictarum Inquiſitionum.

XII.

Semeſtre ſpatium Ordinarij pro Graduatis ſimplicibus.

Graduati ſex menſes habent ad requiſitionem.

In iudicio litis quæ ſcripto peragebatur inter Ioan. Spineum appellantem, à Pręfecto Pariſienſi vel eius Locumtenente & Bellangerum appellatum ſuper controuerſia, Vtrum collatio Beneficij vacantis tempore Graduatorum ſimplicium facta à ſuperiore poſt requiſitionem factam Patrono qui habebat ius præſentandi ad Beneficium, qui autem diſtulerat præſentare infra ſemeſtre infra quod Patronus præſentare debuerat, vtrum inquam hæc collatio valeret, an verò expectandus eſſet exitus prædicti ſemeſtris, quod prædicto Patrono competebat ad præſentandum antequam prædicto ſuperiori liceret prædictum beneficium conferre recuſante vel differente Patrono, definitum fuit in iudicio prædictæ controuerſiæ quod ſi prædictus Patronus ad prædictum Beneficium præſentet infra ſemeſtre perſonam capacem benéque & debitè qualificatam, collationem factam à ſuperiore ante præſentationem factam à præ-

dicto Patrono nullam & nullius momenti fore, & habendam, ac ſi facta non fuiſſet: vice verſa, præſentationem Patroni effectum ſortiri oportere, etſi collatio ſuperioris facta recuſante vel differente Patrono tempore prior eſſet: At ſi contingeret, vt Patronus perſonam incapacem præſentaret, aut quæ non foret benè & debitè qualificata, tum hoc caſu collationem à prædicto ſuperiore factam recuſante vel differente prædicto Patrono, iuſtam & legitimam fore & manſuram, ſiue præſentatio prædicti Patroni prior eſſet ſiue poſterior. Et idem in collatione Ordinarij.

XIII.

Capitulum ſede vacante Graduatis conferre poteſt.

Viceſima prima Iunij 1532. concluſum fuit & definitum in minore Camera Inquiſitionum Pariſiis, Conuentum eo tempore quo Abbatia aut Prioratus vacat conferre & præſentare ad beneficia poſſe tempore Graduatorum ſimplicium aut nominatorum, dummodo id fiat vigore gradus & Graduato. Ratio hæc eſt, quòd huiuſmodi præſentatio ſiue collatio quodammodo & ſecundùm quid neceſſaria ſit: quoniam ſi Graduatus poſtulans nihil in ſe habeat quod impediat eum qualificatum & capacem dici, Patronus ſiue Collator ei conferre tenetur, neque ei denegare poteſt: Igitur cùm huiuſmodi prouiſio non liberè fiat, & Conuentus tempore vacationis in rebus quæ dependent à Iuriſdictione neceſſaria ſuccedat, *in c.1. Ne ſede vac. in 6.& c. Eccleſia cathedralis, de ſupplend. negl. præl.* inde ſequitur, Capitulum poſſe huiuſmodi neceſſarias prouiſiones expedire, non attento quòd prædicti textus de Eccleſiis ſecularibus & non regularibus loquuntur. Nam ſecundùm communem opinionem quantum ad hoc nulla differentia eſt, quoniam fundamentum & cauſa principalis deuolutionis ad Capitulum & Capituli ad Prælatum in communione conſiſtit, quæ eſt inter ipſos. Cæterùm hæc communio non minor eſt, imò maior, in Regularibus, Abbate videlicet & Conuentu, quam inter Epiſcopum & Capitulum ſeculares, iuxta notat. *in c. dilectus. de conſuet.* & *in c. nec in agro. §. Abbate, de ſtat. monach.* Proinde quantum ad hoc, eiuſdem generis eſſe debent, cùm non ſit diuerſitas, & poſſunt ambo ſede vacante præſentatos inſtituere, & Graduatis beneficia vacantia vigore gradus & nominationis reſpectiuè conferre.

XIV.

Legatus habet poteſtatem in dies diſpenſandi in præiudicium Graduatorum.

Curia in maiore & tertia Camera Inquiſitionum cum nonnullis Conſiliariis minoris Cameræ congregatis ſuper dubio, quod ſeſe obtulit in lite iamiam iudicanda in prædicta maiore Camera inter Florentium Parmenterum actorem & interdicto experientem pro Parochia S Medardi maioris Ru, in diœceſi Nouiodunenſi & Rodulphum Tebatium Doct. Theologiæ & Ludouicum Clericum reos & excipientes ab altera parte, vtrum Legatus Papæ ſcilicet habens poteſtatem diſpenſandi ſuper regulis Cancellariæ Apoſtolicæ à Papa poſſit diſpenſare ſuper regula *ſi quis in infirmitate conſtitutus* &c. quando ſcilicet vacatio beneficiorum incidit in menſibus qui Graduatis ſimplicibus vel Graduatis nominatis affectati ſunt, definiuerunt prædictũ Legatum poſſe diſpenſare ſuper prædicta regula prædictis menſibus, & quod ſi contingat vt reſignantes decedant in illis menſibus intra 20. dies poſt reſignationes admiſſas, prouiſiones factas ſuper talibus reſignationibus à prædicto legato cum diſpenſatione prædictæ regulæ iuſtas & legitimas æſtimandas, neque prædicta beneficia pro vacantibus per mortem habenda.

XV.

De duobus Graduatis qui poſtularunt, præter quos & tertius extat qui prouiſionẽ medio inter vtrumque tempore habet.

Si duo ſint Graduati, qui ab vno eodémque collatore ſeſe nominatos dicant, & poſtremus nominatus primus poſtulationem ſuam fecerit, antequam primus & antiquior nominatus poſtulauerit, tertius autem quidam ſit, qui ſit prouiſus in Curia Romana, vel etiã ab Ordinario, etſi maximè prouiſio facta prædicto tertio præferatur prædicto antiquiori velut facta ante eius poſtulationem, tamen quoniam antiquior iuniorem & poſtremum nominatum excludit, qui ipſe tertium excludit, huiuſmodi prouiſio prædicti antiquiori præferri deberet tertio videlicet, per regulam *ſi vinco vincentem te, a fortiori vinco te*: Nihilominus hæc regula ita limitatur, vt locum habeat quando prędicta poſtulatio facta à prædicto poſterius nominato, facta eſt ab habili idoneo & debitè qualificato. Haut ei beneficium deberetur niſi ab antiquiori euinceretur, ita vt affecerit beneficiũ, alioquin nec quicquam prodeſſet antiquiori prouiſo ab Ordinario aut Papa. Quæ limitatio fundata eſt in conſtitutione, quæ loquitur de prædictis Graduatis nominatis, cuius verba important & huiuſmodi poſtulatio ſit valida vt effectum ſortiatur: Quod notandum eſt contra opinionem Rebuffi qui indiſtinctè loquitur, ſiue poſtulatio valida ſit ſiue non. Propter hanc difficultatem controuerſia æquas ſententias tulit inter D. Bartholomæum Relatorem & D. Fabrum. Tãdemque iudicatum pro dicta limitatione, vt ſcriptum eſt à D. des Loges, qui iudicio interfuit.

XVI.

Graduato nominato ſufficit capacem fuiſſe tempore prouiſionis ſuæ.

Notatu digniſſimum eſt, circa id quod ſuperius ſcriptum fuit in 7. *art.1. Arreſt. h. t.* nempe, quinquennium quod ad ſtudia Graduatorum requiritur nominatorum expleri poſſe poſt Gradum adeptum, & vt maximè tempore nominationis Graduatus ſit incapax, quod ad perfectionem prædicti temporis, nihilominus poſſet ſeſe capacem reddere expleto poſtea eo tempore, continuatis videlicet ſtudiis & ſatis eſt vt prouiſionis ſuæ tempore capax ſit, & ab hoc tẽpore capacitas æſtimari debet, non autem à tempore nominationis. Ita iudicatum Arreſto Pariſienſi 11. Februar. 1537.

XVII.

Defectus qualitatis in gradu expreſſo beneficium vacare facit.

Vltima die Ianuarij 1544. datum fuit Arreſtũ ad cauſæ perorationem, quo prouiſus de beneficio à Papa longe poſt prouiſionem Ordinarij in poſſeſſione beneficij confirmatus fuit, non habita ratione prouiſionis Ordinarij quæ facta fuerat menſe Graduatorum nominatorum cuidam qui talis non erat, quæ vtique valida fuiſſet ſi ſimpliciter dictum fuiſſet *tibi idoneo*, verùm quoniam in ea hæc clauſula extabat *tibi nominato Graduato & qualificato*, neque probare poſſet is gradum ſuum nominationem & inſinuationem vt oportebat, repulſam paſſus eſt, & à Papa prouiſus admiſſus fuit, qui nullomodo Graduatus erat, aut aliter qualificatus, quam ſimplici tonſura, & poſt eum qui ab Ordinario prouiſus

fuerat

fuerat (Graduatum nominatum non poſſe diſpenſari ad tenendum beneficium regulare, Iudicatum fuit pro Archidiacono du Quo 6. Febr. 1564.)

TIT. VI. DE MANDATIS ET Indultis.

ARRESTVM I.

Quinam comprehendantur indultu Curiæ conceſſo.

PRæſides, Conſiliarij, Actuarij Ciuiles & criminales, itemque præſentationum, vt & quatuor Notarij & Secretarij Curiæ indultis Pontificum iamdudum id priuilegij ſunt adſecuti, vt à Rege & Prælatis ad obtinenda beneficia vacantia, quæ ſub eorũ ſunt diſpoſitione nominati poſſint, & in ipſorũ defectũ à Delegatis ad eum finẽ. Et verò prima matricula huius nominationis facta fuit 1. die Sept. 1403. Et poſtea Arreſto, quod datũ fuit 16. April. 1498. Cõſiliarij, Libellarij Palatij, veluti de corpore Curiæ exiſtentes, declarati fuerũt eſſe de matricula, & quidẽ poſt omnes Conſiliarios, qui vt maximè Conſiliariorum munere ſint exuti vel ſuncti ex honeſta tamen cauſa, eorũ nihilominus numero permanent, poſt omnes tamen tam à Actuarios quam Notarios. Et ita iudicatum fuit Arreſto 5. Iunij 1434.

De mandatis & indultis Curiæ Parlamenti & Cardinalium ſcripſerunt Carolus Molinæus *ad Reg. Cancellariæ Romanæ reg. de infirmis reſig.* [illegible] Chop. [illegible] *de ſac. polit. tit. 6. lib. 2. Monaſt. cap. vlt.* I.C.

II.

Mandata ſpecialia non valent.

Mandatum Papæ ſuper prouidendo ad aliquod Beneficium eſt nullum ſi ſit de ſpeciali ſeu peculiari aliquo beneficio: nam vt valeat neceſſe eſt ſit generale, de omnibus videlicet beneficiis vacantibus, & vt ad collationem loci ſpectet ad quem prædictum mandatum dirigitur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſiẽſi, prout ſcripſit Rebuffus *in tr. Benefic. tit. de Clauſ. & mand. n. 29. in prim. part.* Quantum ad hoc limitatum fuit ius quo poterat mandatum fieri ad dignitates tantum vel etiam ad Canonicatus *c. executor & cap. ſi ſoli de priuil. lib. 6.*

III.

Mandatum non inſinuatũ ordinarij ius non extinguit.

Mandatarius tam mandatum ſuum quam literas executoriales quæ ad executorem ſunt directæ. Ordinario inſinuare tenetur, alioqui Ordinario facultas collationis non adimitur & collatio ab eo alteri facta valida erit, non obſtante prædicta inſinuatione. Ita iudicatũ Arreſto Pariſienſi in maiore Camera Inquiſitionum 23. Decemb. Poſteaquam ſuper huiuſmodi dubio cauſa æquas ſententias tuliſſet in minore Camera Inquiſitionum, ad relationem D. Longolij, Compartitore D. de Stella inter fratrem Iacobum Barillenſium & fratrem Nicolaum Maſſuanium pro poſſeſſione & gaudimento prioratus & parochiæ Corbrionenſis & Tuyæ annexæ ipſius in Diœceſi Aurelianenſi.

IV.

Mandatarius repulſam paſſus ab Ordinario, intra quod tempus per executorẽ prouideri ſe facere debeat.

Si mandatarius inſinuauerit, & poſtea vacare cœperit beneficium affectatum prædicto mandatario intra menſem beneficij vacantis poſtulare tenetur: Et ſi denegatio ei fiat, regreſſum ad executores ſuos habet, pro obtinenda prouiſione. Cæterum dubitatum fuit, intra quod tempus collatio à prædictis executoribus obtineri debeat. Nonnulli exiſtimarunt intra 6. Menſes: alij verò nullum certum tempus definitum eſſe, & ipſorum prouiſionem etiam poſt 6. menſes validam eſſe. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in controuerſia ſuper Præfectura Varenenſi inter Quieterum & Chapilietum ad relationem D. Fabri, in qua prædictus Quieterus hoc fundamento nitebatur aduerſus quendam cui Normanno nomen erat, quòd videlicet intra ſex menſes non fuiſſet prouiſus: cuius rei ratio habita non fuit.

Vide Peleum *act. forenſ. Arreſt. 1. & alios deinceps*, quantum ad indulta pertinet, & alios Authores qui ſuper hoc ſcripſerunt.

TIT. VII. DE PERMVTATIONE Beneficiorum.

ARRESTVM I.

Permutatio beneficij cum nõ beneficio.

PErmutatio beneficij cum non beneficio facta veluti cum Capella quæ non niſi ſimplicis præſtimoniæ qualitatem habet, quæque in beneficium erecta non eſt, non valet, & prouiſus de beneficio titulum coloratum non habet, *cap. vnico ibi, beneficia, cum ibi notat. de rer. permut. lib. 6. & c. authoritate de priuileg. eod. lib.* Nam huiuſmodi permutationes non debent claudicare, cum ſit actus indiuiduus. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 1545. Verum quidem eſt, cauſam antea agitatam fuiſſe in Maiore Camera, & quidem doctiſſimè 18. Decemb. anno 1544. pro præbenda quadam Bellouacenſi, neque ea ex tempore deciſa fuit, verùm comperendinata ſeu ampliata: Regaliſta quidam præbendam illam per prædictam permutationem impetrauerat, dicens eam pro Capellania de nouo fundata à Præbendario quodam qui ſibi ius Patronatus reſeruaſſet, eam detineri, & dicebat huiuſmodi Capellaniam nõ eſſe beneficium, & quod locus eſſet Regaliæ, *per prædict. c. authoritate & c. vnicum ſupra allegatum*, quódque tam per prædictum ius Regaliæ poſtea apertum quàm per mortem reſignantis prædicta præbenda vacaſſet: Poſſeſſor permutans dicebat, Capellaniam conſecratam ex licentia Capituli ſede vacante, atque ideo permutationem tuebatur: Et is tamen cauſa cecidit.

In permutationibus tamen non id attendendum eſt, verum æquales ſint reditus, ſed ſufficit vt vnũquodque beneficium titulum habeat. vid. *Arreſt.* quod refert Charond. *lib. 1. Reſponſ. cap.* 40. I.C.

II.

Permutantes euicto an ad priſtinum beneficium ſuum reuerti & redire ipſi poſſint.

Ex iuris diſpoſitione, ſi vni ex permutantibus admiſſo beneficium euincatur ad ſuum liberè reuerti poteſt, citra nouam collationem, ſi videlicet facta ſit ſimplex dimiſſio bonorum *c. ſi beneficia de præb. lib. 6.* At ſi reſignatio vtrinque facta fuerit, noua collatione opus eſt *c. cum vniuerſarum de rer. permut. & not. in c. cum venerabilis de except.* Hodie in Francia ſiue dimiſſio ſiue reſignatio facta fuerit, cùm vnum ex beneficiis euincitur is cui id traditum fuerat, ex cauſa permutationis, citra nouam collationem ad prius beneficium ſuum reuerti poteſt, vt not. Io. And.

in c. vnico de rer. permut. in 6. Et ſecundum hoc ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 27. Maij 1525. Et poſtea quoque Arreſto maioris conſilij pro euictione Prioratus Belliloci in Roannenſi, qui datus fuerat pro Prioratu S. Triuerij in Breſſia per Gayandum Decanum Aquæperſæ.

Ad prius beneficium ſuum reuerti poteſt, niſi alter permutans ante euictionem tertio alicui id beneficium reſignaſſet, idque id beneficium per triennium poſſediſſet. vid. Arreſt. Pariſienſe 27. Maij 1588. quod memorat Charondas *lib. 1. Reſponſ. Art. 12.*

III.

Permutans cui non ſatisfactum eſt ad ſuum, abſque noua prouiſione, regreſſum habet.

Quando vnus ex permutantibus permutationem adimplere non poteſt, vel quando beneficium ab eo datum euictum fuit, tres diuerſæ ſententię ſuper regreſſu eius qui poſſeſſione beneficij ſui deceſſit ad eam recuperandam exortæ ſunt. Prima, quòd citra nouam collationem id facere non poſſit. Anton. de Butr. *in c. cum venerabilis de except.* Secunda, quòd citra prouiſionem id facere poſſit, Ioan. And. *in c. vno de rer. permut. lib. 6.* & Iu. de Sel *in tract. benef. 3. part. qu. 32.* Tertia, iudicio declaratorio opus eſſe, vt quiſque ad beneficium ſuum redire poſſit. Albert. Lampagania *in repetit. dict. c. vnic. quaſt. 7.* Poſtrema opinio multum habet veriſimilitudinis & ęquitatis, ad euitandas videlicet fraudulentas colluſiones. Et nihilominus tamen iuxta opinionem Ioan. And. quæ ſecunda eſt inter ſuperius numeratos, iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 3. April. 1520.

Vid. Charond. *lib. 1. Reſponſ. cap. 22.*

IV.

Permutans ſi ei non ſatisfactum ſit, iudicem Laicum adire debet.

Si quis ſine reſeruatione, beneficium aliquod permutatione reſignauerit quod poſtea penſione oneratum reperitur, qui cum eo permutauit eum coram Iudice Laico conuenire poteſt, ſic vt cogatur alterutrum facere: nempe, vel prædictum beneficium prædicta penſione exonerare, vel id relinquere quod ex prædicta permutatione poſſidet & tenet. Et ita compluribus Arreſtis iudicatum fuit. Et primùm quidem in maiore Regis Conſilio inter Cardinalem Borbonium ab vna parte & Abbatem Corbienſem ab altera.

V.

Regreſſus inter permutantes propter fidem non præſtitam adiudicatur.

Inter Reuerendum D. Antonium de Leuis de Caſtromorando Archiepiſcopum Ebrodunenſem ab vna parte, & Reuerendum Balthaſarum Iarentium Epiſcopum S. Flori ab altera parte, hæc facti ſpecies vertebatur. Prædictæ ſuperius partes concordatum fecerant ſeu inierant, chirographis ipſorum ſignatum, quo mutuo ſpondebant, ſe inuicem reſignaturos: nempe prædictus de Caſtromorando, Archiepiſcopatum Ebrodunenſem: prædictus vero Iarentius, Epiſcopatum S. Flori, ex cauſa permutationis: ſimul & euictionem pollicentur: ſeque inuicem ea libera & immunia ab omni penſione præſtitutos adiecta clauſula vt ſi aliqua penſio vni ex prædictis beneficiis aut membris ipſorum impoſitum deprehenderetur, prædictę partes reſpectiue ea exonerare tenerentur vel ſoluere propriis cuiuſque expenſis intra ſex menſes tum proxime ſequentes vnà cum omnibus impenſis damnis & intereſſe: Additum &, vt cõmutantes reſpectiuè regreſſum haberent prædicto caſu ad beneficia ſua. Concordato hoc adprobato, & reſignationibus factis & admiſſis, compertum eſt penſionem quingentarum librarum Turonenſium Epiſcopatui S. Flori impoſitam: prædictus D. de Caſtromorando in Conſiſtorio Regis aduerſus prædictum Iarentium experitur, ad implendum prædictum concordatum: inde partes ad Maius conſilium remittuntur: vbi Arreſto antepaſchali 27. Martij 1552. prædictus Iarentius condemnatus fuit, ad liberandum, intereſſe præſtandum, indemnem reddendum prædictum de Leuis à reliquis iam debitis, quæque debebuntur pendente Arreſti executione, & vt pignoris capionem tolli faceret, ſuper temporalibus & fructibus prædicti Epiſcopatus S. Flori ad petitionem D. de Ioyiuſa penſionarij & propter prædictam penſionem: ac præterea condemnatus fuit prædictus Iarentius in expenſas factas in inſtantia prædictæ pignoris capionis, damna & intereſſe inde emergentia prædicto D. de Caſtromorando: & vt de cætero ſeu inpoſterum eum indemnem præſtaret, ſimul etiam prædictum Epiſcopatum ſuum S. Flori prædicta penſione 500. librarum intra quatuor menſes proximos leuaret, & niſi intra prædictum tempus id feciſſet: permiſſum fuit D. Caſtromorantio ſi ipſi videretur, iure ſuo regreſſus vti & in poſſeſſionem prædicti Epiſcopatus Ebrodunenſis redire: & hæc omnia iuxta prædictum concordatum, & eius adprobationem: & pręterea prædictus Iarentius condemnatus fuit, quoniam videlicet prædicto concordato eius adprobationi inter prædictum tempus non ſatisfeciſſet, in damna & intereſſe quæ huius rei & moræ occaſione prædictus D. Caſtromorantius ſufferre poſſet.

Hoc ipſum adhuc in fortioribus terminis iudicatum fuit aduerſus reſignatarium quendam, qui recuſabat penſionem reſignanti: & dictum fuit prædictum reſignantem in poſſeſſionem beneficij ſui redire poſſe 8. Mart. 1565. & ſæpius quoque deinceps. B.

VI.

Reſtitutio reſignationis ex cauſa permutationis coram iudice Laico peragitur.

Si beneficiorum permutatio inualida dicatur ab vno ex permutantibus, qui cauſas ſufficientes ad eam reſcindendam habet, neceſſe eſt Iudicem ordinarium & Eccleſiaſticum eo nomine adeat, neque poteſt vi diplomatis Regij Iudicem Regium tanquam de re profana adire. Et ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi 6. Septemb. 1522. quo ſcilic. Io. Ruſſellus beneficio prædicti diplomatis depulſus fuit, cuius beneficium implorabat aduerſus quendam cui nomen Pidouſio.

TIT. VIII. DE RESIGNATIONIBUS, Reſeruationibus & Reuocationibus.

ARRESTVM I.

Mandatum ad reſignandũ elapſo anno nõ amplius valet.

POſteaquam procuratio i. mandatum ad reſignandum anni ſpatium exceſſit, neque intra annũ effectui tradita eſt, pręſumitur is qui procurationem ſeu mandatum dedit eius memoriam amiſiſſe, eamque reuocaturus ſi meminiſſet *arg. l. 2. ff. de Adquirend. poſſeſſ.* Atque ita non valent prouiſiones factæ vi procurationis ſeu mãdati, quod anni terminum exceſſit. Et ita iudicatum

dicatum fuit Arreſto Tholnſano, qnod D. Rebuff. laudat abſque data ſeu temporis circumſtantia *ſuper regula de veriſimili notitia gloſ. 7. in fin.* Poſtea hac de re expreſſum Regis Edictum promulgatum eſt.

Reſignatio intra ſex menſes publicari debet.

Reſignaciones intra 6. menſes non publicatæ quando reſignans moritur in poſſeſſione ſunt nullæ & locum faciunt vacationi per mortem: prout iudicatum fuit, pro quodam cui Epiſcopus Cenomacenſis vigore Edicti Aurelianenſis beneficium & præbendam, cui nomen du Chemin ſeu Viali qui id nepoti ſuo reſignauerat, contulerat 1. April 1567.

II.

Reſignationes vi facta nulle ſunt.

Reſignationes ſponte, non vi, metu aut dolo fieri debent, aliuquin non valent *c. accedens de procurator.* Hac ratione Arreſto Pariſienſi 12. Apri. 1510. Epiſcopus quidam 100. libris Pariſienſibus multatus fuit, ac prætetea condemnatus in eapenſas, damna, & intereſſe, præter retroceſſionem beneficij ſcilicet, eo quod Quæſtorem ſuum, recuſantem beneficium ſuum reſignare, in carcerem conieciſſet.

III.

Reſignationes cum regreſſu & retentione omnium fructuum in Frãcia illicitæ ſũt.

Anno 1496. 13. die April. poſt ferias Paſchales inter Franciſcum de Stagno Reſignatarium defuncti Io. de Stagno patrui ſui reſignatarij, id eſt qui ab eo reſignationem acceperat Chamareriæ quam vocant Eccleſiæ Lugdunenſis, appellantem ab vna parte & Canonicos & Capitulum Lugdunenſe & Ioa. Dais appellatos & viciſſim appellantes ab altera parte, dictum fuit, reſignationes factas ſub retentione omnium fructuum nullas eſſe, interdictumque omnibus, ne prouiſiones & bullas Pontificales impetrarent, quibus reſignationes omnium fructuum & regreſſus continerentur, vtpote ſanctis decretis & pragmaticæ ſanctioni derogantes, propoſita pœna, effectu ipſarum non potiundi. Et nihilominus tamen ſimilis admiſſa fuit prædicti D. Franciſci de Stagno. Boërius huius Arreſti meminit in 2. *decs. 1. par.* quæ eſt apud Aufrer. *ord.* 192. Non præſumendum eſt, Pontificem huiuſcemodi res temerè indulgere ſecundum Fel. *in c. nonnulli de reſcript.* Et quantum ad regreſſum ſpectat in Francia in omnibus & per omnia illicitus eſt: quantũ vero ad reſeruationem, Papa eam niſi ex magna cauſa facere non poteſt, & in Francia prohibita eſt: vt in *Concord. de reſer. ſus beneſic. ſine omn. fruct.*

Talis reſeruatio non reddit reſignationem nullam, ſed cã ſum retentio ſine effectu manet Chopinus lib. 3. de ſac. Polit. tit. 1. nu. 24. I. C.

Retentio penſionis & creatio ipſarum ſuper Parochiis non amplius permittuntur. Nihilominus tamen cum quidam, cui nomen Renato Noyer, reſignaſſet Parochiam ſuam Vicario ſuo, reſeruata ſibi certa penſione, qua non ſoluta ad eam redire poſſet, dictum fuit prædicto de Noyer, regredi licere non ſoluta penſione, ſub onere tamen reſidendi 10. Septembr. 1565. perorante Verſorio & Durantio. Item pariter menſe Nouembr. 1569. Arreſto condemnatus fuit Curio quidam Reſignatarius pactum conuentum præſtare vel reſignanti qui ſibi reſignauerat mandatum dare, idque ad expoſtulationem ſeu commonitionem Aduocati Regij Thuani, qui in perfidiam Reſignatarij acriter inuectus fuerat. Et notandum eſt, propter eandem perfidiam etſi pacta in beneficiis reprobata ſint, famulum cui cuſtodia beneficij tradita fuerat, cogi retrocedere cui ipſius Dominus retrocedi voluerat. Ita iudicatum aduerſus famulum quendam. 14. Iun. 1566.

IV.

Reſignatio cũ retentione dimidia fructuũ in Francia admittitur.

Anno 1534. Menſe Aprili Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit reſeruationem dimidiæ partis fructuum à Reſignante factam, valere. Boët. *prædict. loco* ait ſæpius ita iudicatum fuiſſe in prædicto Parlamento. Ratio hæc eſt, quia Reſignatarius ea dimidia ſibi relicta Eccleſiæ inſeruire ſeque exhibere poteſt. At ſi in totum iis priuetur id eſt ſi reſignans omnes fructus ſibi reſeruauerit, Eccleſiæ ſeruire non poteſt. Æquũ etenim eſt vt qui Altari ſeruit, ex eo victum nanciſcatur *c. cum ſecundum de Præb.*

V.

Reſignatio ante captam poſſeſſionem admittitur.

Beneficium ante captam eius poſſeſſionem & ante expeditionem Bullarum reſignari poteſt: at non etiam ante collationem factam reſignãti: nam, vt ait Abbas Sicul. in *c. cum venerabilis de Except.* Etſi Reſignatarius non præciſè teneatur monſtrare titulum & ius Reſignantis ſui, attamẽ probare debet eum in poſſeſſione pacifica beneficij fuiſſe: Et idem dicit Gloſ. *pragmatica ſanct. ti. de Pacif. poſſ. §. ordinary in verbo inquirant.* Et ita definitum fuit in Parlamento Burdegalenſi aduerſus Petrum Larmandinm Protonotarium pro Alano & fratre Antonio de Ferreriis Defenſoribus.

VI.

Reſeruatio nulla propter exceſſum retentionis reſtricta valet ſi ratihabitio reſtrictionis accedat.

Reſeruatio facta à Reſignante omnium fructuum abuſiua eſt & integram bullam vitiat *c. ſi eo tempore de reſcript. lib. 6. & l. 1. C. ne rei domin. ſibi, cingulo.* Et non attenta huiuſmodi prouiſione ſi reſignans intra ſex menſes vel poſtea moriatur ſiue reſignatio publicata fuerit, ſiue non, beneficium per mortem reſignantis impetrare poteſt in odium prædicti abuſus, qui totam prouiſionem nullam reddit, & non tantum prædictam reſignationem vt maximè Papa eam moderatus ſit, & ad maiores fructus reſtrinxerit, niſi fortè reſignans poſtea hanc moderationẽ acceptauerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi inter Vincentium Flauertum interdicto experientẽ ab vna parte, & Bartholomænm Magninum opponentem ſeſe poſſeſſorin Parochiæ Aminiacẽtia in Matiſcouenſi quæ in fauorem interdicto experientis à Nicolao Notmeio vltimo poſſeſſore pacifico reſignata fuerat ſub prædicta reſeruatione omnium fructuum, quique interdicto experiens prouiſus fuerat anno 1501. & bullas ſuas intra 6. menſes publicauerat, poſſeſſionem cœperat, duobus annis & dimidia poſſederat, poſtea vero 1505. reſignans mortuus fuerat, & per mortem ipſius prædictus Magninus opponens ab Ordinario prouiſus fuerat, In hac controuerſia iudex Matiſconenſis momenti beneficinm interdicto experiẽti reſignatario adiudicauerat: à quo opponens ad Parlamentum Pariſienſe appellauit: vbi dictum fuit 5. Mart. 1512. male iudicatum fuiſſe, & emendata ſententia momenti beneficinm prædicto appellanti adiudicatum fuit non obſtante prædicta poſſeſſione penè triennali eo quod nullus eſſet titulus coloratus.

Vide Charond. *libr. 1. cap. 46. & lib. 2. cap. 16.*

Idem.

Si procuratio ad reſignandum reſeruationem omnium fructuum in ſe contineat, & procurator videns non poſſe id ita fieri, reſignationem cum reſeruatione dimidiæ fructuum faciat, prouiſio non valet *c. cum dilecti de reſcript.* Sed ſi reſeruationem ſuam integram faciat, & Pontifex eam ad dimidiam partem moderetur, prouiſio valet, Officio enim ſuo functus eſt, neque illi imputari poteſt ſi Pontifex poteſtate ſua vtatur *ca. 2. de*

præb.l.6. cui non poteſt modum imponere: & in omnibus rebus beneficialibus ſemper ſubintelligendum, ſaluo beneplacito Pontificis *cap. cum pridem de pact.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi anno 1552. quod videri poſſet quodammodo ſuperiori contrarium, in cuius ſpecie procurator reſtrictionem fecerat, in hoc vero Papa Franciſcus Mar. *deci.* 131. allegat Arreſtum quoddam Gratianopolitanum in hanc rem. Verum tamen eſt, ſi reſignans ſuperſtes ſit, eum prædicto temperamento & prouiſioni ſtare oportere.

VIII.

Reſeruatio in menſa reſignationi non corrumpit.

Ioanna Cardelacea Abbatiam ſuam in manus Papæ reſignat, reſeruatis ſibi omnibus fructibus, iuriſdictione, correctione & cæteris præeminentiis, & regreſſu per ceſſum & deceſſum in fauorem Catharinæ ſororis ſuæ quæ de ea prouidetur, & poſſeſſionem capit: Religioſæ comperta hac nullitate, aliam Abbatiſſam eligunt. Hinc controuerſia naſcitur: & deinceps, Arreſtum, quo electio nullius momenti declarata fuit, & Catharina Cardelacea reſignataria in poſſeſſione confirmata, non habita ratione prædictarum reſeruationum tum fructuum tum regreſſus: 1. die Februar. 1493. Toloſæ.

IX.

Notarius aliquid omittens in exemplari rei à ſe conſcriptæ ſeu exceptæ, excuſatur.

Notarius quidam, qui procurationem ſeu mandatum ad reſignandum conſcripſerat, ſub reſeruatione cuiuſdam penſionis, eius exemplar abſque prædicta reſeruatione conficit: falſi eo nomine accuſatur, & beneficium ab alio impetratur. Arreſto Curiæ Burdegalenſis, quod pronunciatum 27. Martij 1520. pro Petro de Poilron aduerſus Leonardum Cledarum interdicto experientem, poſtremus impetrans depulſus fuit tam ab inſtantia falſi quàm à prætenſa impetratione ſua: Nam etſi ita habeatur vulgo, quod falſum in omittendo ſit, vt in committendo *l. decurio C. de Decurio. libr. 10. & per tex. in l. 1. §. qui in rationibus, & in l. Paulus §. Paulus ff. ad l. Cornel. de falſ.* huiuſmodi tamen omiſſio potius ex Notarij obliuione, quàm per dolum facta præſumi debet, & ſemper ad euitandum falſum pro Notario præſumi oportet, qui à publico approbatus eſt & pro diligẽte eſt habendus *l. 1. C. de Ponderat. & aur. illat. lib. 10. & l. 1. C. de Suſceptor.* eaq; non obſtante, eiuſmodi reſignatio vera eſt. Et ſuper hac controuerſia eſt text. *in c. cum Ioannes eremita & ibi gloſ. in ver. quod libel. in fin. de fid. inſtr.* ſed & in præſenti facti ſpecie, teſtes inter ſe non conueniebant, neque erant omni exceptione maiores, quod alioquin valde requiritur *ca. cum P. Tabellio de fid. inſtrum.* Poſtremo actus ſeparari poſſunt & poteſt notarius cogi ad expediendum inſtrumentum ad effectum huiuſcemodi retentionis penſionis & conſenſus ſuper hoc præſtiti, pro reſignatario, quod denegare poteſt non requiſitus à reſignante: vt notatur in *d. c. cum Ioannes.*

X.

Concordatum licet approbatum continens pacta iure reprobata beneficium vacuum reddit.

Super cauſa quadam de beneficio quodam, quæ agitabatur inter Protonotarium quendam, & Monachum quendam, concordatum ſeu pactum conuentum initur, quo prædictus Protonotarius in fauorem Monachi Prioratum controuerſum reſignat: qui vice verſa ſpondet, ſeſe prædictum Prioratum prædicto reſignanti redditurum, vel ei quem is nominaturus eſſet intra biennium ab adprobatione prædicti concordati: quod ſi ex cauſa aliqua iuris aut facti emergente is prædictum prioratum reſtituere nõ poſſet, eum obnoxium fore & obligatum prædicto Protonotario aut alteri quem nominaturus eſſet prouiſionem procurare, & tradere beneficiũ pacificum Regulare non litigioſum neque penſioni alicui obnoxium: cuius redditus annuus 200. librarum eſſet, intra prædictũ vero biennij tempus præfato Protonotario annuam penſionem 200. librarum Turonenſium præſtare: eoque fine vſq; ad prædicti concordati adimpletionem prædictum beneficium locabatur ſub prædicta penſione annua, affectato interea beneficio pro prædicto Protonotario. Concordatum iſtud Romę prorſus approbatur reſignatioque admittitur: Monachus prouidetur: qui inde Prioratus poſſeſſionem realem ingreditur: Poſt annum & dimidium Protonotarius moritur: tertius quidam Prioratum velut vacantem per mortem impetrat: is à Monacho turbatur & interdictu experitur, atque aſſerit eum vacaſſe per mortem, non per reſignationem, attentis pactionibus Simoniacis, vitioſis, & diſpoſitione iuris reprobatis. *Practica notabilis.* Econtra Monachus dicebat, non eſſe locum factum vacationi per mortem, ſeque poſſeſſorem eſſe. Iudicio Seneſchalli Pictauiẽſis vel eius Locumtenentis momenti beneficium Monacho reſignatario adiudicatur: qui interdicto experiebatur: appellat in curia Parlamenti Pariſienſis, inibi ita conſultus literas impetrat, quibus admitti poſtulat appellans tanquam ab abuſu ab executione adprobationis Papalis ſuper prædicto concordato. Cauſa agitata fuit apertis velis: in ea Aduocatus appellãtis nil aliud intendebat, niſi quòd Concordatum iſtud directo concluſum, approbatum executioni traditũ fuiſſet aduerſus decretum de reſignationibus ſublatis, & quod in eo regreſſus & reſeruatio aduerſus prædictum decretum in fraudem & ad id eludendum exciperentur. Cęterum quotieſcunque de fraude facta apparet, quamlibet adprobatio ſecuta ſit ſiue directa ſiue indirecta, abuſũ eſſe atque ita impugnari etiam regulam *de pub. reſig.* Aduocatus appellati, diſertus & eloquens, econtra dicebat oſtendebat, cauſæ ſuæ ſeruiens non aliud vitium in iſto concordato argui poſſe niſi reſeruationem quãdam ſiue regreſſum, quæ non reprobantur neque interdicuntur niſi quoties beneficium ſuperſtitis alicuius eo inſcio reſeruatur, & per mortem ipſius affectatur: At nõ etiam cùm in id conſentiret, vt in hac ſpecie: Pręterea dicebat, ex prædicto concordato ſi bene intelligatur, non poſſe aliud ſubſumi vel colligi, quàm ſimplicem promiſſionem futuræ permutationis prædicti prioratus, quando videlicet Monacho reſignatario & appellato obtingeret beneficium eiuſdem valoris, interim vero dum hanc occaſionem expectat eum promittere fructus vel eorum valorem. Dominus Seguierus Aduocatus Regius doctiſſima oratione ſua penitus in appellationem inclinauit, & ipſe pro D. Procuratore Catholico Regio appellauit & oſtendit adductis quamplurimis Canonibus & capitulis in id expreſſis, in hac facti ſpecie non ſolum manifeſtum abuſum admiſſũ eſſe aduerſus ſancta Decreta, Canones, Cõcilia, *Regreſſus nullomodo permittuntur.*

edicta

edicta Regia, & Arreſta Curiæ, verum etiam prædictum abuſum peſſimi exempli eſſe, ſeu maximi præiudicij in ſubſtantia diſciplinæ Eccleſiaſticæ: tantumque abeſſe, vt ſeſe excuſare aut purgare obtentu conſenſus à ſuperſtite præſtit: poſſet, vt contra exinde duplex offenſa procederet: Nam loco vnius duos apparere qui peccarent & ſimoniam admitterent, neque eos quicquam excuſare adprobationem Pontificis, quandoquidem omnibus Conciliis & decretis ei interdictum ſit, ne in facto ſimoniæ diſpenſet aut diſſimulet, & per conſequens ne pœnam eius remittat: neque ſimplicem tantum reſignationem hîc eſſe retenta penſione vel fructibus, quæ ad tertiam partem prædictorum fructuum reduci poteſt, verum prædicto concordato id exprimi vt ſi præmoreretur Monachus reſignatarius, vel etiã moram admitteret, poſt biennium in adimplendo eo quod ſpopondiſſet, ſuperſtes beneficium recuperaret: vnde procedit & apparet manifeſte facta reſeruatio & regreſſus abuſiuus & intolerabilis. Et ſanè ſi prædictum concordatum adprobatum in ſtatu ſuo maneat, biennio quod in eo præſcriptum eſt beneficium vacaturum non eſt, ſed ſuperſtiti ſemper è duobus qui cõcordatum fecerunt reſeruatum erit: quinimo poſt bienniũ etiam ſi nolit reſignans reſignatarium ſuum vrgere, aut exercere nolit clauſulas reſolutorias concordatas, ſemper prædictus regreſſus duraturus eſt: quæ via ſiue ratio nimis manifeſta eſt ad præbendam occaſionem ludendi, negotiandi de beneficiis ſpiritualibus, haud aliter ac de equis ac poſſeſſionibus, quarum tamen & ipſarum commercium ſemper ad honeſtatem publicam dirigi debet: At in hac facti ſpecie neminem non videre rem penitus inordinatam eſſe: atque rationibus pronunciari poſtulabat, *abuſiue* &c. & poſſeſſorium beneficij appellanti adiudicari. Hæc notabilis cauſa perorata fuit die Iouis 11. Februar. 1550. Curia eam non ex tempore expediuit, verum eam appliauit, & partes comperendinauit, ad ius ipſis reddendum viſis titulis ſiue inſtrumentis. Et verò poſtea 7. Sept. iudicatum fuit Arreſto, malè & abuſiuè proceſſum fuiſſe, ſub prædicto concordato abuſiuo, & Monachus in expenſas cauſæ appellationis condemnatus fuit, & in principali appellans plenè in poſſeſſione Prioratus firmatus fuit, & prædictus Monachus in expenſas & intereſſe turbatæ poſſeſſionis condemnatus. Arreſt. pronunciatum 7. Septembr. 1551.

Nota quando in reſignatione & concordato quod in Curia Romana adprobatum eſt, retentio penſionis eſt, conuenit vt non ſoluta prædicta penſione reſignanti ad beneficium regredi liceat, regreſſus licitus ſit. v. *ut. prox. praced. de permut. Arreſt. 5. vna cum eius appendice.* L. Nota etiam prouiſum per confidentiam & ſub promiſſione facta in alterius commodum eſſe incapacem, & efficere vt beneficium per deuolutum impetrari poſſit v. Charond. *lib. 7. Reſponſ.* c 190. I.C.

XI.

Reſignatio cũ retentione poteſt ſimpliciter expediri per legatum & penſio per Papam.

Poſſeſſor cuiuſdam beneficij procurationem ſeu mandatum ad reſignandum prædictum beneficium dat in manus Legati, cum retentione certæ penſionis, & non aliter. Procurator in eum finem conſtitutus reſignat in fauorem eius qui in prædicta procuratione exprimebatur, iſque de eo tum prouidetur nulla tamen ratione habita ſiue conſenſu non præſtito ſuper penſione reſeruata à reſignante, eo quod prędictus Legatus non haberet approbandi & conſtituendi huiuſmodi reſeruationem poteſtaté. Poſt aliquod tempus reſignans moritur, ei tertius quidam beneficium iſtud velut vacans per mortem impetrat. Inter eum & reſignatarium lis oritur in qua prouiſus per mortem dicebat reſignationem effectum ſuum non eſſe ſortitam, eò quod ſub conditione prædictæ reſeruationis facta fuiſſet, eáque nihilominus omiſſa fuiſſet: Ex aduerſo dicebat reſignatarius, duo illa, nempe prouiſionem prædicti reſignatarij rigore prædictæ reſignationis & conſtitutionem prædictæ penſionis diuidi & ſeparari, & alterum ex his à Legato, alterum vero poſt aliquod tempus à Pontifice expediri potuiſſe. Atque ita iudicatum fuit Arreſto 23. Decemb. 1536. qui cauſam agebant erant Iacobus Mietus & Simon Bourgeus: & prædictum Arreſtum ſingulare habitum fuit in materia beneficiali.

Quid ſi legatus pure & ſimpliciter ſuper procuratione facta in fauorem prouidit? v. Charond. *lib. 1. Reſponſ. Ar.* 14. vbi ait, Arreſto quodam huiuſcemodi prouiſionem iuſtam & validam declaratam fuiſſe.

XII.

Reſignatio du-plici ratione facta quomodo iudicari debeat.

Petrus de Cameraco Archipreſbyter Campagnacenſis die 6. Auguſti 1523 duas procurationes ſeu mandata ad reſignandum Archipreſbyteratum ſuum expedit: vnam, ex cauſa permutationis: alteram, purè & ſimpliciter. Vtraque executioni tradita fuit. Inde quæſitum fuit agitatum eſt cuinam prouiſioni ſtandum eſſet: Bald. *in l. falſus §. ſi is tamen C. de furt.* exiſtimat, eam ſequendam eſſe quæ reſignanti minimum præiudicat *per l. Sempronius Proculus ff. de leg. 2.* Alexand. *in addit. ſuis ad Bald. ad d. l. falſus* ait vtramque nullius eſſe momenti per *l. 1. §. Stipulantis & §. ſi quis ſimpliciter ff. de v. o. & arg. l. duo ſunt ff. de Teſt. tut.* Arreſto Burdegalenſi inter D. Chenayicum interdicto experientem ab vna parte, & quendam cui nomen erat Bourſino, & alterum quendam cui nomen Albeter, qui ſubrogatus fuerat D. Io. Theobal. iuxta primam opinionem iudicatum fuit, nempe eam prouiſionem quæ ex cauſa permutationis facta fuerat validam eſſe, at non etiam alteram.

XIII.

Conſenſus reſignantis pro expeditione bullarum in Francia neceſſarius non eſt.

Regulæ Cancellariæ Papæ Sixti IV. quæ eſt 50. ordine, & Papæ Innocent. octaui, quæ eſt 43. & tertia Papæ Alex. VI. quæ eſt ordine 46. quibus prohibitum eſt vllo modo bullas prouiſionum beneficiorum collatorum per reſignationem expedire citra expreſſum reſignantis conſenſum vel in coràm ſi ipſe Romæ agat, vel per Procuratorem in id expreſsè conſtitutum ſi abſit, & ſuperſtite etiamnum reſignante: Hæ, inquam, regulæ Cancellariæ in Francia locum nõ obtinent, veluti iuri communi aduerſæ: nempe quia iis admiſſis inter admiſſam reſignationem & expeditionem bullarum reſignans variare poſſet, & in alterius fauorem reſignare aduerſus *Clementinam primam de Renunc.* atque ita poſt mortem reſignantis bullæ expediri non poſſent contra *l. Iulianus ff. qui ſatiſ. cog.* cùm tamen procurator poſt mortem ſe domini poſſit perficere, id quod cœperat: Atqui per ſolam reſponſionem *fiat gratia*, eſt abſoluta & negotium expeditum, & exinde Procurator ad conſenſum ſuum præ-

Digitized by Google

Cõputatio 20. dierum à die reſignationis admiſſæ inire debet.

ſtandum cogi poteſt *c. quidam de renunc.* Neque enim quicquam noui facit, verum exequitur rem iam factam: & ſane computatio 20. dierum iniri à die reſignationis admiſſæ debet, vt tenet Guid. Pap. *conſilio 172. v. dico quod regula cancell.* vbi id amplius dicit 20. dies computari à die renunciationis factæ coram Notario & teſtibus per *not. per Gloſ. Innoc. Ioan. And. Ant. de Gal. in c. quod in dubiis de renunciat.* Et certè Notarius velut perſona publica poteſt reſignationem purã & ſimplicem admittere nomine Ordinarij & ſuperioris *l. 2. ff. Rem pup. ſal. fore & l. eum pro quo ff. de in ius voc.* Et ita iudicatum fuit in Parlamento Tholoſano duobus Arreſtis quorum vnum datum 21. Auguſt. 1519. inter Ioan. Colatium appellantem à Seneſchallo Tholoſano ab vna parte & Guidonem de Collario appellatum ab altera parte: alterum vero, 20. Februar. 1525. inter Ioan. Guarinum appellantem à prædicto Seneſchallo ab vna parte, & Ioan. Roſſeleum & Germanum Roqueum appellatos ab altera.

XIV.

Procurator ad reſignandum conſtitutus poteſt conſentire in expeditione bullarum poſt mortem reſignantis.

Procurator ad reſignandum conſtitutus in expeditionem bullarum Reſignatarij poſt mortem reſignantis conſentire poteſt, neque enim rem nouam facit, ſed rem factam exequitur *l. heredes palam. §. ſi quid. ff. de teſtam. & c. paſtoralis. §. fin. de app. l.* dummodo procurationem ſuam habeat, eámque poſſideat: alioquin, quod ab ipſo factum eſt ſub ſola ſignificatione eius conſtituti, & quod procuratio confecta fuerit, nullius eſt momenti. Et quanquam in Curia Romana, propter lucrum ſcilicet, contrarium obſeruetur, in Francia tamen, & quidem ex Regis conſtitutione, vt ſuperius dictum eſt, obſeruatur. Eáque quoque eſt opinio Alex. *in l. multum. ff. de condit. & demonſt.* Paritérque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 21. Iul. 1496. inter Petrum Girardum interdicto experientem ab vna parte, & V. C. Ioa. Auritum Conſiliarium in prædicta Curia ab altera parte, itémque Arreſto Burdegalenſi 3. Octob. 1526. inter Grimoaldum & Bounalium.

XV.

Ordinarius in id de quo Papa ſaiſitus ſe immiſcere prohibetur.

Ioannes de Selua *in tr. ſuo beneficiali 3. part. queſt. 6. art.* poſteaquam Pontifex Iudex alicuius rei conſtitutus eſt, quæ ſpectat beneficium reſignatum, ſiue ſimpliciter in fauorem, ſiue per permutationem, ordinarium ſeſe ei immiſcere non debere: nam per eam quæ dicitur *manus appoſitio* Pontificis prædictus Ordinarius manus, vt vocant, habet ligatas. Et ait compluribus Arreſtis Tholoſæ datis prædictum ſanctum Pontificem iudicatum fuiſſe ſaiſitum ad effectum prædicti impedimenti ſtatim atque curſor menſæ profectus eſt Romam cum procuratione ad reſignandum: & ad hoc ponderat text. *in cle. 1. de re iudic.* Barb. *in conſil. 48. vol. 4.* eius ſententiæ fuit, eum qui ſemel procurationem ad reſignandum fecit in Curia Romana non poſſe reſignare in manibus Ordinarij, vt maxime prædictam procurationem prius reuocauerit. Fel. contrarium exiſtimauit *in c. ex parte decani de reſcript.* Arreſto Burdegalenſi quod datum 23. Maij 1514. iudicatum fuit ſecundum opinionem Barb. & Sel. pro Remund. Beron. aduerſus Anton. Rochalium appellantem à Seneſchallo Petricoricenſi. Et quoniam poſteà nonnulli dubitare cœperunt ſuper prædicto Arreſto circa defectum ſignificationis procuratorum reuocatorum, iudicatum fuit abſolutè ſeu ſimpliciter alio Arreſto prædictæ Curiæ 1. Februar. 1532. opinionem prædictorum Barbat. & Sel. locum habere ſiue reuocatio ſignificata fuerit, ſiue non, pro Wilhelmo Farquio aduerſus Ioan. Cropiom. Et notandum eſt, omnem difficultatem ſitam eſſe in reuocatione prædictorum Procuratorum Romæ conſtitutorum, quod facile fieri poteſt & ſine dubio, niſi qui conſtituit idem quoque promiſerit ſe non reuocaturum, quo caſu quidam exiſtimarunt ſi facta ſit procuratio ex cauſa permutationis, non poſſe reuocari ac in ſimplici reſignatione poſſe. Deciſio Dom. *de rot. 104. in antiquis*: Eaque eſt opin. Felin. *ſuper prædicto c. ex parte decani.* Gloſ. *in c. fin. de procur. in 6.* contrarium exiſtimauit. Bald. *in Rubr. de Procurat.* ait, ſe eiuſdem ſententiæ eſſe eum Gloſ. prædicta, ſi videlicet ſimplex iuramentum in procuratione fuerit de continuando, at ſi expreſſum iuramentum ſit de non reuocando procuratores id obſeruari debere tanquam licitum & ex eo oriri obligationẽ. Nihilominus plerique in contraria ſunt ſententia, & exiſtimant, libere non obſtante prædicto iuramento huiuſmodi reuocationem fieri poſſe, eáque facta poſſe reſignantem ad ordinarium ire, iuxta opin. Fel. contrariam opinioni Barb. & Sel. Et ita iudicatum fuit Arreſto Toloſano 14. Februar. pro VVilhelmo Fillolo ab Ordinario prouiſo aduerſus Petrum de Tolza prouiſum à Papa de Eccleſia S. Mauritij. Super hac re 3. ſunt Arreſta contra vnum.

Reſignãs quibus caſibus poſſit procuratores conſtitutos reuocare.

Procuratio ad reſignandum reuocari poteſt re infecta iuxta *c. cum eluſio Clement. 6.*

Siue reuocatio ſignificata fuerit ſiue non.) dummodo alteruter puta Procurator vel ſuperior prædictam reuocationem ſciat, iuxta id quod notatur a Molin. *conſil. 58.* Hæc Arreſta deſumpta ſunt ex Boër. *qu. 207.*

XVI.

Permutatio non valet, ſi vnus de beneficio quod tradit certus non ſit.

In permutationibus beneficiorum omnino oportet, vt permutantes de beneficiis ſint prouiſi, & ſi alteruter non ſit prouiſus, in totum permutatio non valet per regulam *Cancellariæ* 38. & text. in *c. 1. ubi ſua beneficia de rer. perm. lib. 6.* V. C. Ioan. Sauonierus Conſiliarius in Parlamento Toloſano ad iudicium pertraxit Ioannem Franciſcum ad declarandum aduerſus ipſum errorem qui erat in promotione, & vacationem beneficij ſui hac de cauſa ab ipſo impetrat: Pendente iudicio, prædictus Franciſcus ex cauſa permutationis Graulatio reſignat, qui rurſum Ioanni Gareycochio. Arreſto Burdegalenſi non habita ratione prædictæ permutationis Sauonierus beneficio potitur, eo quod huiuſmodi permutatio nullam aliam cauſam finalem haberet, quam ad eludendam prædictam accuſationem, neque vlla neceſſitas aut ratio ſuberat, & per conſequens valere non debebat *c. poſt tranſlationem de renun.* Felinus in *c. inquiſitionis de accuſat.* ſuadet accuſato ne expectet ſententiam priuationis, quandoquidem præter amiſſionem beneficij infamię locus eſſet *ca. cum te. de re iudicata*, non ex cauſa permutationis, neque enim ita ſecutus eſſet. Et quantum ad tempus attinet, quo accuſatus ſimpliciter reſignare poteſt, iſtud eſt, videl. antequã Triumuiri Regij aduerſus ipſum concluſerint per *text. in l. quia pœna ibi, quia iam lege Cornelia*

Reſignatio ad euitandam accuſationem quando fieri poſſit.

damnatus

Digitized by Google

damnatus eſſet vel iam futurum proſpiceret vt dãnaretur ff. de manumiſſ. Et ita tenet quoque Felinus in *d. c. inquiſitionis & in c. per tuas.* Et Dominus Præſes Boërius in ſpecie ab eo poſita de Frãciſco Ferronio qui pridie ante ſententiam priuationis ſuæ procurationem emiſerat ad reſignãdum, qui diu poſt Romæ ſupplicio affectus eſt: Et erat tum prædictus Ferronius contumax & fugitiuus, & appellauit à iudicio priuationis, & pœna in ipſum decreta, ſed appellationem ſuam non eſt proſecutus, ita vt per deſertionem ſeu eremodicium iudicium aduerſus eum vim rei iudicatæ obtinuerit, & hac ratione ipſius reſignatarius depulſus fuit tanquam ſubmiſſus & in fraudem datus ad declinandum iudicium & ad illuſionem priuationis *c. 2. de renunc. lib. 6.*

In permutatione beneficij cum quidam conuentus fuiſſet ad retrocedendum aut recompenſandum defectum æquiualentis beneficij dati, partes lite & iudicio liberatæ penitus ſunt 26. Iul. 1583. B.

XVII.

Reſignans recuſante reſignatario in priſtino iure remanet.

Buchetellus Canonicus Bituricenſis, procurationem ſeu mandatum emittit pro reſignatione Canonicatus ſui in Curia Romana, in fauorẽ cuiuſdam nepotis ſui & non aliter: Poſt reſignationem admiſſam nepos iſte prouiſus, eiuſque rei conſcius, non vult acceptare, verùm expreſſe ſeu diſertim prædictum beneficium recuſat: Buchetellus id videns, obtinet prouiſionem Papæ, quæ ipſi indulgetur prædictum beneficium retinere, eodem iure quo antea acceperat: Is cum id poſſidere vellet, & acta capitularia facere, aliaque quæ conſueuerat à Canonicis impeditur: aduerſus quos interdicto expetitur retinendæ poſſeſſionis. Canonici contradicunt per admiſſam ſemel reſignationem & nouam prouiſionem inſecutam pro ipſius nepote Buchetellum nullum amplius ius habere retinendi iſtius beneficij, etſi prætenderet vltima prouiſione à Põtifice impetrata niti poſt recuſationem reſignatarij ſui: requiri enim vt ſeſe de nouo & velut nouum Canonicum recipi impetraret. Buchetellus contra aiebat, ſibi per illam reſignationem nunquam animum fuiſſe à beneficio ſuo recedere, niſi ſimul etiam nepos ipſius, id ſumeret & acceptaret: & vt maximè id non expreſsè dictũ fuiſſet in prædicta procuratione, id tamen intelligi oportere. Et ita pro dicto Buchetello fuit iudicatum Arreſto Pariſienſi 13. Ianuar. 1549. idque ex tempore & poſt procurationem cauſæ quod pronunciatum à D. Bertrandi tum Præſide, hodie vero ſigillorum Cancellariæ Francicæ cuſtode.

Vt in ſimili caſu Arreſtum pronunciatum fuit à D. Thuano vigilia B. Virginis, quæ in Septembr. incidit 1565.

XVIII.

Præſentatores reſignationes admittere non poſſunt.

Arreſto Pariſienſi, quod ipſe in quodam breuiculo defuncti D. des Loges Conſiliarij in Parlamento vidi, iudicatum fuit Abbatem, Priorẽ, vel alium ad quem ius præſentandi ad beneficia vacantia ſpectat, non poſſe admittere reſignationes huiuſmodi beneficiorum, verum id tum demum poſſe ſi priuilegio aut aliter diſpoſitio pleno iure ad eum ſpectet. Etſi nonnulli de eo dubitauerint, eo quod iis non poſſit reſignationes remittere, quibus non poſſit deſtituere: ac nominatim in beneficiis quibus annexum eſt onus animarum, hoc enim caſu Curio vel alius non poteſt citra autoritatem ſuperioris ſui beneficium ſuum reſignare vel cedere.

XIX.

Qui ante litem conteſtatam reſignauit, reſignatarii iudicio ſiſtere non tenetur.

Præſuppoſita conſtitutione defuncti Regis, quæ publicata fuit anno 1539. *art. 64.* appellatus quidam ex interdicto apud Libellarios Palatij dicebat, ſe non cogi procedere, quandoquidem ante iudicium reſignaſſet, neque quicquam amplius in beneficio iuris haberet. Actor dicebat ipſum & non alium poſſeſſionem turbaſſe & reſignatarium ſuum aduocare debere: Decreto Curiæ Libellariorum dictum fuit, eum reſignatarium ſuum Aduocaturum: Ab eo appellat, & in Curia appellationem exequitur: in qua Arreſto 15. Ianuarij 1545. dictum fuit, malè iudicatum fuiſſe, & appellato permiſſum contra appellantem procedere ſuper turbata poſſeſſione prætenſa, & eum in finem ad Libellarios remittuntur: & de cætero prædictus appellans liberatur cum expenſis cauſæ appellationis. Attamen ſi poſt conteſtationem reſignatio facta fuiſſet tùm reſignans reſignatarium ſuum aduocare iudicioque ſiſtere teneretur, ex Conſtitutione Regis Franciſci primi, quæ publicata eſt anno 1539.

XX.

Reſignationes factæ in fauorẽ ordinario non valent.

Reſignationes factæ in fauorem in manibus Ordinarij vel aliorum quàm Papæ non valent, & collationes hac ratione factæ nullæ ſunt, & nullius effectus, & reſignans in ſtatu ſuo manere, neque ſuum beneficiũ amittere debet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi inter Hardouinum Fornerium appellantem à Præfecto Pariſienſi ab vna parte, & Renatum Vallanum appellatum ab altera parte anno 1513. Dn. Rebuff. *in tract. de pac. poſſeſſ. n. 254.*

XXI.

Reſignans reſtituitur.

Die Veneris 20. Maij 1567. poſtridie Aſcenſionis, Briſſonius pro patruo appellãte à Iudicibus præſidialibus Aruerniæ & Vilarcus pro nepote appellato perorantibus, partes quantum ad appellationem ſpectat liberæ pronunciatæ, & à iudicio dimiſſæ ſunt: in principali vero cauſa Nepotem obligatum iri retrocedere beneficiũ patruo qui reſignauerat metu mortis, & cum promiſſione. Vide Arreſtum quod datum pro Dn. Benedicto Curione S. Innocentij *libr. 3. titu. Arreſt. 4.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VIII.

I.

Reſignatarius repulſam in Curia Romana paſſus, quomodo ſibi conſulere debeat.

RESignationes in fauorem Romæ non niſi duobus caſibus recuſantur: vno, quando nimis magnam diſpenſationem important: altero, quando à parte reſignatarij nimis magna incapacitas eſt. Alioquin ſi Procuratione ſeu mandato admiſſo à Datario, & conſenſu à Notario præſtito Papa ſignaturam recuſet, duæ ſunt rationes vel appellandi tanquam ab abuſu vel etiam interdicto experiendi, ſi quis poſſeſſionem accipere impediatur, vel prouiſionem ſuam obtinendi à Collatore ordinario: & conſueuit Curia in huiuſmodi negotio ad requiſitionem partis iniuſtè in Curia Romana repulſam paſſæ &

Procuratore Regio adiŭcto, eam ad Epiſcopum aut Archiepiſcopum Diœceſanum remittere, prout iudicatum fuit in cauſa Longidici & Bucherij, non ita pridem, perorante Mulleto pro appellante in cauſa Boyeti 28. Februar. 1563. cùm eſſet Boyetus reſignatarius Cameſati.

II.

De Reſignatario qui non acceptauit.

Si reſignatarius non acceptauerit, nemò poteſt per vel poſt mortem eius prouiſionem impetrare, verum is qui reſignauit regreſſum habet & in poſſeſſione manutenetur & defenditur. Iudicatum Arreſto leuato velo pomeridiano tempore 5. Februar. 1577.

Collectionem meam tit. pe. c. 168 edition. 3. I. C.

Reſignatio facta in manibus eius qui eius rei poteſtatem non habet vtrum reſignanti & reſignatario præiudicet vide Doctores in *c. aduenıet ca. quod in dubiis de renunc.* Dn. de Rot. *Deciſ. 3. & 4. in antiq.* B.

III.

Quando reſignans proſeri poſſit in regreſſu.

Arreſto, quod pronunciatum in purpura, reſignans quidam, ad ingrediendum rurſus in beneficium ſuum, prælatus fuit, nempe quod reſignatarius conuentionibus ſuper penſione non ſatisfeciſſet, vt maximè prouiſio per mortem prædicti reſignatarij facta fuiſſet 17. Septembr. 1575.

TIT. IX. DE PROVISIONIBUS & Titulis Beneficialibus.

ARRESTVM I.

Signatura fidem faciunt contra impetrantem, & contra bullam ſi qua diuerſitas ſit,

BVlla quantum ad ſubſtantialia ipſa ſignatura amplior eſſe non poteſt: atque ita longe vtiliſſimum eſt parti, videre ſignaturam partis ſuæ aduerſæ: nam in eo quòd bulla excedit prædictam ſignaturam, vel ſi omiſſio ſit alicuius exceptionis aut reſeruationis bulla reiici poteſt, & ſignaturæ ſtatur in eo quòd contra impetrantem facit *l. cum precum C. de liberal. cauſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro ſignatura, in qua hæc continebantur. *Prouiſo quod beneficium non ſit de collatione Epiſcopi Pictauienſis*, contra bullam in qua talis clauſula omiſſa fuerat: quòd allegatur ſine data à Do. Rebuff. *in tract. benef. tit. tertia pars ſignatura nu.* 10. Id autem ita intelligendum eſt, quando ſignatura & bulla aliquid diuerſitatis habeot, nam tum ſignaturæ ſtatur: ſed ſi contrarietas quædam ſit & repugnantia, tùm neutri ſtatur aut fides adhibetur *l. ſcriptura C. de fid. inſtrum. l. vbi repugnantia ff. de reg. iur. & c. imputari de fid. inſtrum.* veluti ſi vnum eſſet cũ retentione penſionis, alterum ſine penſione: Vnum, in titulum: alterum in commendam, aliáque ſimilia in quibus formalis eſt repugnantia & contrarietas diametralis, in his caſibus videtur ſemper is qui producit falſi ſe adſtringere, neq auditur aut admittitur huiuſmodi titulis, ſignaturis & bullis ita contrariis nitens, verum repelli debet: omnia quippe explicari aduerſus producentem debent *d. l. cum precum*.

II.

Signatura in quem finem produci poſſint.

Signaturæ ad obtinendam momentaneam poſſeſſionem beneficij alicuius non ſufficiunt neque ad probandum titulum, ſed oportet vt bulla producatur: & tamen ſufficiunt, vt ſequeſtro beneficij locus eſſe poſſit, & ad impetrandam pronifionem penſionis alicuius. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 22. Maij 1543.

III.

Signatura verificata æquipollet Bullæ fauore pauperum & quando aditus obſepti ſunt.

Signatura verificata vacante ſede Romana fauore pauperum æquipollet bullæ, in aliis autem quàm in pauperibus vel, &c. bullas expeditas habere oportet, nam ſignatura verificata tantundem valet ac bullæ vnico tantum caſu, quando ſcilicet aditus ad Romam obſepti ſunt, & occluſi propter bella, & non etiam cum ſedes vacans eſt. Ita dictum fuit Arreſto 13. Maij 1550. in cauſa quadam Dn. Deymieri Conſiliarij in Curia, pro quo cauſam iunior Dn. Thuanus, qui Dn. Deymierus pauperibus reliqua penſionis ſibi debitæ ex quodam beneficio donauerat. Pro pauperibus perorabat D. Marillacus vice Dn. Procuratoris Catholici Regij, & Dn. Menilius pro titulario beneficij aduerſus Dn. Procuratorem Catholicum & Dn. Thuanum.

IV.

Prouiſiones Ordinariorum ſine teſtibus non valent.

Nihilominus in beneficiis minoris valoris hodie ſupremæ Curiæ non attendunt, vtrum bullæ ſint, ſed acquieſcunt ſignaturæ, quã Menſularij agnoſcant: & eo fine Iudices locorum in quibus ſunt Menſularij pro hac cognitione delegantur: hac ratione vitantur itineris pericula, & litigantium parſimoniæ conſulitur. Et ita ſæpius iudicatum fuit Arreſtis vt ait Dn. Imbertus *in verb. Diplomatis in Enchirid. ſuo*.

V.

Collatores ob quæ ipſis præſentatur examinare non debent.

Vt falſitatibus occurreretur, quæ facile in prouiſionibus Ordinariorum ſuper beneficiis admittebantur, compluribus Arreſtis Curiæ iniunctum fuit & mandatum omnibus Ordinariis ipſius diſtrictus, vt teſtes adhiberent eorumque ſigna in prædictis ipſorum prouiſionibus, præſentationibus & aliis actibus neceſſariis ad hoc. Hodie Edicto Regis quod publicatum verificatum & admiſſum in Parlamento anno 1532. Requiritur, vt teſtes alij ſint quàm domeſtici & familiares.

VI.

Præſentatione ius non adquiritur.

Ad Collatores non pertinet, vt inqnirant & cognoſcant, vtrum qui ipſis præſentantur capaces ſint vel non ad beneficia de quibus agitur, ſed id ad præſentationem tãtum ſpectat, vt probè perpendat ne quem niſi capacem præſentet. Nam hoc præſuppoſito, quòd per præſentationem non adquiratur beneficio ius & titulus ad impediendam Papæ præuentionem, ſed per inſtitutionem & collationem tantum, facile fallaci præuentioni aduerſus præſentatum receptionem ſuam vrgentem locus fieret, puta eum ſub examine diu differendo, atque ita Papa interim eum præueniendo. Quid quod durante tempore talis examinis illicitæ negotiationes tractãtur queque prauæ ſunt? Hac ratione in quadam lite inter Epiſcopum Carnutenſem ab vna parte, & Capitulum ab altera, in qua partibus in eo quidem conueniebat, quòd Canonici ab Epiſcopo Capitulo præſentabantur, at verò à Capitulo recipiebantur, prouidebantur & inſtituebantur: verùm in eo diſſentiebant, quòd Capitulum prætendebat ſeſe in poſſeſſione conſtitutum ne vnum quidem admittendi, niſi eo audito à quatuor vt vocant Capituli dignitatibus, eorumdémque ſuper eo relatione audita: Epiſcopus è contrario dicebat, ad eos non ſpectare huiuſ-

modi

modi cognitionem, verùm eos adquieſcere præſentationi quam ipſe faceret debere : & quod eam non faceret, niſi de viris capacibus, quæ res eius fidei commiſſa eſſet : & iſtiuſmodi cognitionem in maximum ſui præiudicium vergere: quia pendente tempore quod in eam inſumeretur, alij ſeu nonnulli è Capitulo operam nauarét vt præuentioni Papæ locus eſſet: alij negotiabantur : omnes non aliò ſpectarent ſeu tenderent quàm vt ius ſuum Epiſcopo periret. Aduerſus eum Capitulum dicebat, ſe nihil inquirere in iis quos præſentaret, quin potius iis non auditis, neque explorata eorum capacitate, literas ad eos admittendos ſeſe emittere : Arreſto 7. Septembris 1497. interdictum fuit prædicto Capitulo, ne de cetero circa collationem prædictatum præbendarum huiuſmodi cognitionem ſibi vindicaret, quarum ius tranſacto ſeu elapſo ſemeſtri ad Capitulũ ceſſante prædicto Epiſcopo deuoluitur: Viceuerſa, Capitulum firmatum fuit in poſſeſſione non recipiendi vllum præſentatum ad prædictas præbendas ab Epiſcopo per ſcripturam, ſed tantùm viua voce. Prouiſio Papæ aut Legati non poteſt præiudicare electioni Collegij ſiue Capituli, quod prouiſum aliquem habet de Beneficio electiuo : iuxta *cap. quia propter. & cap. fin. de election.* electioni, inquam, quæ confirmata eſt à ſuperiore. Ita iudicatum pro quodam cui nomen Curtio aduerſus Sauarium, ſuper Diaconatu S. Marcelli, non obſtante duplici prouiſione, tam Pontificis quàm Legati Triuollij 23. Decembris 1563. Item non poteſt prouiſio Capituli, ſede vacante præiudicare prouiſioni Legati vel alterius Superioris: quandoquidem prædictus Legatus omni alij priuilegio derogare poteſt, iuxta *cap. cùm olim.* Electio ad Prioratum S. Vedaſti Sueſſionenſis Arreſto abuſiua declarata fuit, eò quod non permota declaratione prædictum Diaconatum per incapacitatem vel aliter vacare, ea præcipitanter facta fuiſſet aduerſus Edictum Aurelianenſe, 9. Decembris 1572.

Electio abuſiua.

Hoc Arreſtum malè ad annum 1497. relatum eſt. Molinæus *ſuper regul. Cancellariæ de infirmis reſignantib. n. 29. & num. 62.* id refert ad annum 1479. T.

VII.

Impedimentũ præuentioni Papæ fauorabile eſt pro Ordinario.

Deinceps & poſt ſuperius Arreſtum, & ſexennio quidem poſt, dubium emerſit ſuper facti ſpecie quæ ſequitur. Præbenda quædam Carthuſianorum, quæ per mortem vacabat, à Legato qui tum erat Rothomagi impetrata fuit. Epiſcopus Carnutenſis tùm Lutetiæ agens eam ſcripto ea ipſa die confert : & in prouiſione inſeri curauit horam ipſam: nihilominus [a] aliis literis cuidam vicario ſuo mandat vt tertium aliquem Capitulo præſentet viua voce, vt is examen ſubeat, & poſtridie eidem ſi capax reperiatur, collationem conferat: Id quod factum fuit, & executioni traditum, nulla facta præcedentis collationis mentione, quæ ſcripto facta fuerat. Hinc lis orta inter duos Prouiſos, nempe inter eũ qui à Legato prouiſus fuit interdicto experientem ab vna parte, & eum qui Pariſiis ab Epiſcopo prouiſus fuerat ab altera parte, coràm Præfecto Pariſienſi vel eius Locumtenente Conſeruatore: Inibi, qui interdicto experiebatur dixit, præuentioni Legati locum factum, neque Epiſcopi prouiſionem quicquam impedire: quoniam contra Arreſtum anni 1497. ſcripto facta fuiſſet, & caput *ſi à ſede, de præbendis in 6.* in hoc caſu ceſſare. Epiſcopus videns ſeſe hoc negotio proximè contingi, litem ingreditur, vt ſeſe ei quem primum prouiderat iungat, ad collationem ſuam tuendam defendendam quam ſcripto fecerat aduerſus præſentationem Papæ eiúſque Legati. Capitulum hac Epiſcopi interuentione in arenam & litem pertrahitur, ad manutentionem Arreſti, & infirmandam collationem ſcripto factam. Epiſcopus aduerſus hæc omnia dicebat, Arreſtum locum habere quantum ad Capitulum, & eos qui ab ipſo [b] præſentabantur: Ceterùm, viua voce Vicarij ſui ſe vnum ipſis præſentaſſe: cum quo nulla lis intercedat : verùm hodie rem agi cum eo qui à Legato prouiſus fuit, quique dicitur præueniſſe: ideóque ad euitandas ſcil. huiuſcemodi præuentiones, prædictum Arreſtum ſe non impediſſe quin collationem ſcripto faceret : ſic quantum ad prouiſum à Legato pertinet, liberas ædes habere. Illud quidem verum eſſe, ſi Capituli intereſſet, aut concertatio eſſet cum alio prouiſo ob non ſeruatum prædictum Arreſtum, colori locum fore, eo intendit: Arreſto Pariſienſi vltima Iunij 1540. Capitulum ab interuentione ſua depulſum fuit, & momentanea poſſeſſio Epiſcopo eique qui ab eo prouiſus fuerat adiudicata fuit, ſententiâ priore contraria infirmata.

[a] In materia prouiſionum, quotieſcunque controuerſia eſt de prioritate vel poſterioritate temporis, & ambo ſeſe eadem hora prouiſos dicunt, is qui horam deſignat, eámque probat, vincit, ſaltem quo ad momentaneam poſſeſſionem. Felinus aliique DD. *in c. ſi à ſede,* iuxta methodum Barthol. *in l. ſi pluribus. ff. de ſolut.* Ita iudicatum Arreſto ſuper Regalia 7. Februar. 1563. Et notandum eſt, quando id agitur vt per teſtes hora & dies probetur, oportere teſtes in die concordare *l. ob carmen. ff. de teſtib.* Si vero inter ſeſe varient, tunc probatio vitioſa eſt.

[b] Præſentationes non ligant donec ad aures collatoris peruenerint. Felin. *in cap. cum Bart. de re iudic.* præſentari enim dicitur quis propriè, cum id fit in præſentia collatoris. *Clement. dudum in verb. præſentari. de ſepult.* Panor. *in c. cum paratis. de app. c. 1 de iur. patr. in 6.* B.

VIII.

Arreſto Pariſienſi, anno 1389. in materia beneficiali articuli admiſſi fuerunt per teſtes probandi, quibus errata circa collationem facta proponentis reparabantur, nempe collatorem ſciuiſſe reſeruationem quam feciſſet talium beneficiorum pro parte vel etiam Vicariatus quẽ reſeruaſſet, & quòd eo non obſtante tum declaraſſet, ſe eo non obſtante collationem facere de qua nunc quæritur reſeruationi derogare: item quod tempore prouiſionis partis aduerſæ quæ tempore prior erat poſterior poſſeſſor mortuus nondum eſſet. Nihilominus momentanea poſſeſſio aduerſus proponentem adiudicata fuit.

Articuli admiſſi ad ſuſtinendam prouiſionem beneficialem.

IX.

Si eiuſdem beneficij eodem die duobus collationes factæ ſint: vna ab Epiſcopo: altera, à Vicario ipſius, is qui ab Epiſcopo prouiſus eſt propter prærogatiuam Domini præferendus eſt, *c. ſi à ſede. de præb. lib. 6.* At ſi Vicarianus primus poſſeſſionem acceperit, præferetur, per *textum d. c.* Quod caput non niſi de duabus collationibus à duobus diuerſis collatorib. factis loquitur, & dubium relinquit caſum de duabus collationibus factis ab eodem collatore: Multi

Collationes diuerſa facta ab Epiſcopo & Vicario ipſius vno die per c. ſi à ſede, iudicantur.

exiſtimatunt parem rationem eſſe in hoc caſu, atque in ſuperiore, & de hoc quoque caſu intelligendum eſſe prædictum *c. ſi a ſede*. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 29. Iul. 1519. pro Dn. Petro Molinæo quod allegat Dn. Rebuff. *act. benef. tit. de præſcript. ad benef. vac. num.* 30. Arreſtum quod ſequitur valde notabile eſt & huic quodammodo contrarium videtur, cui ſatisfiet ſub finem prædicti ſequentis Arreſti.

Vide Chop. *lib. 1. de ſac. p. l. tit. 6. num. 7.* & Charond. *lib. 1. Reſp. art. 34.* vbi tractat, de duabus collationibus eiuſdem beneficij factis, vna ab Abbate, altera à Magno eius Vicario, & exiſtimant collationem ab Abbate factam potiorem eſſe, vt maxime prouiſus à magno Vicario primus poſſeſſionem ceperit. I.C.

X.

Collationes eiuſdem Beneficij facto eodem die à Papa duobus, nullæ ſunt.

Parochia S. Martini Geneurenſis per mortem vacans à Papa eodem die, eiſdem verbis & bulla eiuſdem tenoris confertur Ioanni Durando & Vincentio Platello: Singuli vigore tituli ſui in poſſeſſione conſtituuntur: Durandus tamen primus in poſſeſſione conſtituitur. Platellus in Curia Romana reſignat in fauorem Petri Freuillij: is tum vigore prædictæ reſignationis, tum clauſulæ *aut alias quouis modo vacet* de beneficio prædicto prouidetur & in poſſeſſione conſtituitur coram Notario quodam Apoſtolico, & interdicto experitur aduerſus Durandum, quem in poſſeſſione conſtitutum offendit. Et quoniam non tam citò prouiſionem ſuam à Roma ſub plumbo recipere poterat, Durandus momenti beneficio vincit, à quo Freuillius appellat. In cauſa appellationis cùm iam bullam ſuam haberet, iam propius congreditur, & quod tuendo iuri ſuo cunque habebat, exponit. Durandus ſeſe tuetur iure Papæ Bonifacij octaui, quo dicitur, ſi de concurſu collationum caſus emergat, neque appareat vter primus prouiſus fuerit, eum obtinere & vincere qui primus poſſeſſor eſt, *cap. ſi a ſede. de præbendis in 6.* Freuillius contrà ait, huiuſmodi decretum expreſſum eſſe in eum videlicet caſum quãdo duæ collationes ita concurrunt, vt vna à Papa facta fuerit, altera verò ab Ordinario. Verùm in propoſito caſu rem aliter ſeſe habere, ſiquidem concurſum eſſe & fieri propter vtramque collationem factam ab eodem Papa, eâque ratione vtramque nullam eſſe, & neutrum ex prouiſis beneficium obtendere poſſe: & quantum ad ſe appellantem ſpectaret ſe non tantùm prouiſum eſſe per reſignationem Platelli, verùm etiam per prædictam clauſulam, aut *alias quouis modo vacet*. Res hæc multum agitata fuit in ſecunda Camera Inquiſitionum, in qua prædicta appellatio iudicari debebat. Poſt communicatas cæterarum camerarum ſententias Arreſtu dictum fuit, Durandum cui momẽtanea poſſeſſio adiudicata fuerat, ea ſemoueri, viceuerſa eam prædicto Freuillio conſtitui momenti beneficio, vſquequo pleoum poſſeſſorium diſcuſſum eſſet, déque eo aliter decerneretur: neque enim conſtare poterat, vter à Papa primus auditus fuiſſet, atque ita cui tanquam primo prouiſo poſſeſſorium prædictæ Curiæ adiudicari deberet. Arreſtum pronunciatum fuit 3. Iun. 1551. Relator fuit Dn. Iacobus Vigorius Conſiliarius. Arreſtum iſtud immediatè præcedens quod pro Molinæo datum, huic contrarium videtur: niſi forte quis dicat, in caſu illius Arreſti concurſum fuiſſe Epiſcopi & Vicarij ipſius: at, ſi idem Papa duobus contulerit, vel idem Epiſcopus aut alius collator, neque appareat ex libro Collationum aut aliter, quæ prior ſit, neutram valere, *arg. l. duo ſunt Titij. ff. de teſt. tut.* ſed eſt text. inſignis *in l. ſi ita fuerit in prin. ibi. nec apparet quis prior venerit. ff. de reb. dub. & in l. ſi quis ita. §. ſi duobus. ibi dicimus neutri legatum. ff. de adim. legat.*

XI.

Reſignatarij fauorabiles ſunt.

Si eodem die Papa beneficium conferat ex cauſa reſignationis cum clauſula *Aut alias quouis modo etiamſi per obitum*, & cum derogatione regulæ 20. dierum: & eo ipſo quoque die Ordinarius per obitum cõferat, pro collatione Pontificis præſumptio eſt: tum propter prærogatiuã ſcil. Pontificis *d. c. ſi a ſede*: tum propter rationem, quæ fauorabilis eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 24. Decemb. 1524.

XII.

Ex collationibus eadem die factis, ea in qua hora deſignata eſt, præfertur.

Duo prouiſi ſunt, vnus à Legato: alter ab Ordinario: & ambo poſſeſſionem accipiunt eodem die: qui ab Ordinario prouiſus eſt horam deſignat captæ poſſeſſionis, at non etiam qui à Legato. Arreſto vigiliæ Pentecoſtes 1534. quæ ſententia Præfecti Pariſienſis confirmata fuit, ad relationem Dn. Hacqueuillij prouiſus ab Ordinario, qui de hora idem faciebat, vicit, non attento quod alter à maiore prouiſus fuiſſet & prouiſionem accepiſſet.

Etiamſi Papa habeatur & æſtimetur Ordinarius ordinariorum, *iunct. c. ſi à ſede.* & ius habeat conferendi beneficia, per præuentionem tamen Curia Parlamenti cuſtos libertatum Eccleſiæ Gallicanæ ſemper in iure ei fauet, qui ab Ordinario loci & prouinciæ prouiſus eſt, ſiue Patronus ſit, Prior, Abbas, Capitulum, aut Epiſcopus, Vide *Arreſtum 5. ſup.* B.

XIII.

Rex in collationibus ſuis variare nequit, aliàs priuatus, poteſt.

Patronus inferior & priuatus præſentando duos vel tres variare poteſt, *c. quod autem. & c. cum autem. de Iur. patron.* Non idem Rex facere poteſt: Maieſtas quippe ipſius huiuſmodi rem ſe indignam non admittit, verùm vox eius conſtãs eſſe debet, velut lapis fundamentalis, vt ait Bal. *in conſ. 326. vol. 4.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Maioris Conſilij anno 1539.

XIV.

Retinẽdæ poſſeſſionis beneficij interdictũ ex conſenſu partis, non viſis literis, iudicari nõ debet.

Arreſto Burdegalenſi quod datum inter Stephanum Medicum Actorem & appellaotem à Seneſchallo Santonenſi ab vna parte, & Dn. Wilhelmum Epiſcopom ſeſe opponentem & appellatum ab altera parte, ſuper ſententia retinendæ poſſeſſionis beneficij à qua appellabatur data non niſi titulo retinendæ poſſeſſionis ſuper ſimplici declaratione partis ſe nihil habere in beneficio, dictum fuit appellationem & id omne à quo appellatum fuerat in irritum deduci, partes ad iudicem à quo vel ipſius Locumtenẽtẽ aliũ, &c. remitti, ex eo quòd huiuſmodi ſententiæ non valent, neque enim ſuper confeſſione partis rectè fundantur per Glo. *in c. 2. in verb. ſi non appareat, in vlt. ſolut. de reſcrip. in 6.* Sed fundari debet poſſeſſionis manotentio ſuper titulo viſo *per text. & not. in c. 1. de eo qui mitt. in poſſ. clauſ. rei ſeru. lib. 6. & in c. vnic. vt lit. pend.* Beneficium enim ſine titulo poſſideri non poteſt, *c. beneficium. de reg. iur. lib. 6.*

Vox *tituli* in Canonibus aliquando pro beneficio accipitur *c. 2. 70. diſt. c. Epiſcopi. 80. diſt.* aliquando pro dignitate & prælatura Eccleſiaſtica, *c. ſanctorum, 70. diſtinct. c. ſi*

quis

Digitized by Google

quis Diaconus 50.*diſt.* Legiſtæ, i. Iuris Ciuilis Interpretes hoc verbum accipiunt pro contractu, *l.* 1. *de poſitul.* aut pro actione & iure in aliqua re, *l. non eſt ambiguum. C. ſi mil. artiſt.*

XV.

Apprehenſio poſſeſſionis, antequam titulum conſequi potuerit.

Dubiom eſt inſigne, ſi ex duobus prouiſis vno Romæ, altero verò ab Ordinario eadem die, is qui Romæ prouiſus fuit poſſeſſionem capiat vno die vel duobus poſt prouiſionem ſuam Romæ, neque tamen poſſeſsionem ingrediatur, is verò qui ab Ordioario prouiſus fuerit, poſtea: vtrum præuentio *c. ſi a ſede* locum habere debeat? Extat Arreſtum Pariſienſe menſe Martio 1546. ante Paſcha ad relationem Dominorum Briſſelli & Bellaij, omnibus Cameris congregatis ſuper prouiſu Romæ, quique poſtridie poſſeſſionem beneficij in Vindocioenſi ſiti in ipſis locis ceperat, qui cauſam tenuit, etſi pars aduerſa ipſi intruſionem opponeret, à qua depulſa fuit, ſæpè enim Menſularij pollicentur & ſpondent ſe intra certum diem bullarum expeditionem reddituros. Nihilominus magna differentia eſt inter hos duos caſus: oam priore caſu præcipitatio non toleranda eſt in præiudicium Ordinarij, poſteriore nulli præiudicium fit.

XVI.

Inſtitutio præſentati ab Officiali expeditur.

Officialis vel Vicarius generalis, citra expreſſum mandatum, vel Vicariatum ſpecialem, ad cooſereoda beneficia præſentatum ad aliquod beneficium vacans inſtituere poſſunt ad ſolam præſentationem Patroni ordinarij: iuxta text. *in c. ex frequentibus de inſtit.* & Gloſſ. *in Clem. auditor. de reſtit. arg. cap. fin. de inſtit. in* 6. Huiuſmodi enim inſtitutiones ſunt iuris & neceſsitatis, at noo etiam gratiæ & liberalitatis, vt ſunt collationes quæ fiunt pleno iure, de quibos agitur *in cap. fin. de off. Vicar.* Igitur ſi exercitum iuriſdictionis ad Officialem ſeu Vicarium ſpectet, poterit idem inſtituere. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi quod pronunciatum ad relationem Dn. Longolij 15. Iun. anno 1541. inter Nicolaum Preuotium Conſiliarium ab vna parte, & Fratrem Ioanoem Baccalaureum ab altera.

XVII.

Prouiſio per fauorem Romæ ambientis impedita, quomodo in Francia à ſupremis Curiis ſuppleatur.

Notanda eſt cautela ſeu ἐμμηχάνησις ad viam intercludendam fauoribus inordinatis, qui Romæ & alibi viſi ſunt, ad impediendum ne beneficiatus beneficium reſignet, quod ambiat Cardinalis aliquis vel alius qui in delitiis eſt Pontificis, ſcilicet vt ita id ad aliquem ex ſuis deriuet. Facti ſpecies hæc eſt. Præfectus S. Martini Turonenſis ex cauſa permutationis in compenſationem alterius beoeficij in fauorem Poyetij nepotis ſui Præfecturam ſimul & eadē procuratione Prioratum ſitum in prouincia Andegauenſi reſignauerat. Illicò poſt. procurationes ſeu mandata ad Dauidem Menſularium Andegauenſem mittuntur, ad ea videlicet in Curia Romana comprobanda: igitur inibi ſub eadem data comprobantur, & datarius Apoſtolicus conſenſum adſcribit. Quoad primum, nullum impedimentum extat, & prouiſioni locus eſt, & adnatu facilis: quoad Præfecturam attinet, verum erat nullam diuerſitatis rationem in ea eſſe poſſe, idémque quod de Prioratu iuris eſſe, vt quæ vnica procuratione reſignata fuiſſent, & cōſenſus appoſitus, acceptus & ſumptus eadem data eſſet. Nihilominus prouiſio Præfecturæ refutabatur. Poyetus reſignatarius ob hoc impedimentum coactus fuit pati, vt Reſignatarius ipſius poſt reſignationem admiſſam frueretur, & decederet in poſſeſsione prædictæ Præfecturæ. Do. Cardinalis de Giury vel eius Vicarius de ea prouidet non iure ordinario, ſed vigore mandati Apoſtolici: ab eo ita prouiſus poſſeſsionem capit, & frui cupit. Poyetus id impedit. Aduerſus eum apud Libellarios Palatij Pariſienſis interdictum intentatur: vbi aqua ei hæſit cùm non poſſet titulum probare ad ſui defenſiooem. Igitur momentanea poſſeſsione excidit ob defectum tituli prædicti. Appellat ad Parlameotum, vbi libellum bene conſultus offert, in eum finem vt Ordinarius cogatur ei expedire prouiſiooem & titulum, aut ſi Curia id nollet, diceretor & pronunciaretur, extractum datæ ſuæ & conſenſus parem vim habiturum, & eundem effectum ſortiturum, ac prouiſionem inſuper apetebat, quò fine ſuo potiretur & vt id in præiudicium partis ſoæ vergeret, culpam non acceptæ prouiſionis ſuæ in D. Cardinali Gyurio reſidere, cui Papa voluerit fauere & factum voluerit in compenſationem ſuffragij ſibi præbiti ad conſequendum Papatum: idque fiebat ideo vt interim liberè poſſet de hoc beneficio diſponere, & omnibus aliis quæ ad collationem prædicti D. Cardinalis ſpectabant ratione Archiepiſcopatus ſui Turonenſis: & vt eò perueniret, Papa ei promiſerat, ſe nullas reſignationes admiſſurum. Perorantibus Dn. Malleto pro Poyeto actore & Deſportio pro parte aduerſa iudicatum fuit Arreſto, quod datum ex tempore poſt perorationem in Maiore Camera, iniungi ſiue mandari Archiepiſcopo Turonenſi eiúſue Vicario, vti prouiſionem prædicto Poyeto beneficij prædicti Præfecturæ S. Martini darent ſub eodem die & data quo conſenſus & data procurationis ad reſignandum ex cauſa permutationis Romæ accepta fuerant: quò ſcilicet hæc prouiſio prædicto Poyeto io momentanea poſſeſſione & manutentione conduceret: haud aliter ac factura fuiſſet prouiſio Papæ: Decretumque vt interim beneficium ſequeſtraretur. Deſumtum ex ſchedis Do. Buiſſonij.

XVIII.

Præſentatio beneficij facta à poſſeſſore valida manere debet, etiamſi ius præſentandi reſolutum poſtea fuerit.

Aotonius & Paulus Perioi fratres heredes patris ipſorum hereditatem inter ſe diuidūt, in qua ius præſentandæ parochiæ Torzienſis reperiebatur: ex diuiſione prædictum ius præſentationis Antonio cedit, vi ſcilicet Feudi cuiuſdam, quod ei in diuiſione adiudicatum fuit, ad quod Feodum ius iſtud ſpectabat: Poſteaquam ita in poſſeſſione conſtitutus fuit, Parochia vacare cœpit: is igitur Preſbyterum quēdam ſuum præſentat, eúmque ab Epiſcopo prouideri facit. Paulus poſtea agnoſcens ſeſe minorem fuiſſe diuiſionis tempore atque adeò ea re deceptum ſe, eò quod reperiret prædictum Feudum ad ſe ſpectare extra communionem & iure proprio & præcipuo, in integrum ſeſe reſtitui poſtulat, & reſcriptum eo fine impetrat, quod præſentat, vrget & approbari facit: proinde caſſationem impetrat & declarationem nullitatis diuiſionis: & quod amplius eſt, omnia adeo reformari facit, vt iudicio Feudum cui prædictum ius collationis annexum erat, ſibi adiudicaretur. In hæc omnia Arreſtum intercedit. In eius executione

Paulus citra reſtitutionem fructuum iſtius Feudi, qui ipſi adiudicati fuerant de prædicta præſentatione, agit atque adeò fructus repetit prædictæ Parochiæ ab ipſo vel eo qui ab ipſo præſentatus fuit perceptos: Quinimo de validitate prædictæ præſentationis diſputant, quandoquidem fundamentum quo niti poterat, iam Arreſto deſtructum eſſet: proinde alium præſentat, quem inſtitui facit, & poſtulat vt in poſſeſſione manuteneatur & conſeruetur. Igitur in hac controuerſia prædictus Paulus citat Presbyterum fratris ſui Antonij, qui primo prouiſus fuit, qui ſeſe cum Domino ſuo defendit. Controuerſia hæc ſcripto agitata poſtea iudicata fuit Arreſto Pariſienſi ad relationem Dn. Ferrerij Conſiliarij 10. April. 1554. ante Paſcha, quo Antonius & Presbyter ipſius abſoluti ſeu liberati fuerunt: Paulus verò repulſam paſſus eſt, & à petitionibus ſuis, iſque qui ab eo prouiſus fuerat excidit, & in expenſas condemnati fuerunt.

Verum curator ſeu commiſſarius præſentare poſſe.

Curator poſſeſſionis captæ, à qua ius præſentationis pendet, præſentare poteſt, quando videlicet poſſeſſio vna cum omnibus iuribus ſuis quibuſcunque capta eſt: & prouiſus huiuſmodi præſentatione præfertur ei qui à proprietario præſentatus erit, vid. Maynard. *lib. 2. Notabil. quæſt. c. 41.* (& Io. Aloiſium Riccium *Deciſion. Neapolit. deciſ.* 11.)

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum IX.

I.

Ordinarius præfertur.

IN collatione & prouiſione beneficij abſente vel mortuo, aut non conquerente Collatore aut Patrono, tutius eſt ſeſe ad Ordinarium conferre qui eſt Epiſcopus, quàm ad Papam. Et ſanè Arreſta ſemper fauerunt Ordinario, & prætulerunt iuxta *c. decernimus, cap. 1. de elect. Clem. 1. de off. Ordin.* & nominatim momentanea poſſeſſio beneficij S. Chriſtophori in Andegauenſi adiudicata fuit prouiſo ab Ordinario aduerſus mandatarium quendam Arreſto 3. Februar. 1563. & Curia in poſſeſſione prouiſum ab Ordinario firmauit 7. Maij 1568. Præſumtio ſemper eſt pro Ordinario *c. ex frequentibus de Inſtit. can. omnes baſilicæ 16. qu. 7.* B.

II.

Canonicis interdictum ne plures receptiones faciant.

Theſaurarius quidam cùm à Capitulo Nouiodunenſi quod prouidendi ad Theſaurari officium ius habet receptus fuiſſet & poſſeſſionem accepiſſet, & Canonici alium admiſiſſent qui ſeſe præſentauerat, primus tanquam ab abuſu appellauit: Arreſto appellatio in irritum deducta eſt, & de cætero Canonicis interdictum, ne plures receptiones facerent. 8. Iul. 1574. B.

III.

Collatio ſiue prouiſio officij Principalis in aliquo collegio à Papa facta nulla eſt.

Prouiſio impetrata à Papa Principatus Collegij alicuius nulla & abuſiua eſt, & talis Arreſto declarata fuit: quoniam videlicet Beneficium non eſt, verùm ſimplex tantùm adminiſtratio. Charond. *l. 1. c. 1.* I. C.

LIBER TERTIVS.

TITVLVS I. DE REGVLA CANCELLARIÆ DE PVBLICANDIS Reſignationibus.

ARRESTVM I.

Regula de publicandis reſignationibus legis inſtar in Francia recepta.

REGVLA Cancellariæ *de publicandis reſignationibus intra ſex menſes* in regeſta relata fuit & à ſupremis Franciæ Curiis comprobata, legiſque perpetuæ inſtar obtinet, ita vt per mortem Pontificis aut aliter non reuocetur: Et ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi 27. Auguſt. 1492. poſteáque compluriмis Arreſtis firmatum fuit: quorum vnum 7. Septemb. 1526. inter Nicolaum Preud-homme ab vna parte, & Falquium de Cuſſi ab altera parte pro præbēda quadam Podienſi: Aliud, 31. Decembris 1505. pro Hugone Rogero, aduerſus Guilhelmum Cartonium: aliud, inter Martinum de Rogis & Epiſcopum Ebroicenſem: Et hæc omnia, ob non acceptam videl. poſſeſſionem intra ſex menſes, computandos à die reſignationis admiſſæ, poſt quos reſignans mortuus fuit.

II.

Reſignans beneficium in forma reſignatarij ſui obtinens Regulam publicationis ceſſare facit.

Prædicta regula tam præciſa neceſſitate obſeruatur, vt non reperiatur vllum Arreſtum, per quod illi derogatum ſit. Verum quidem eſt, quòd propter diuerſitatem occurrentium caſuum, declarata fuit: veluti ſi reſignans in poſſeſſione beneficij moriatur: & reſignatarius probet poſteà ſe id conductionis titulo poſſediſſe, tùm prædicta regula locum non habet: per *l. quod meo ff. de acquir. poſſeſ.* Et tamen hoc adhuc caſu neceſſe eſt, vt prædictus reſignatarius ſuperſtite

perſtite

perſtite reſignante ſua publicauerit,& poſſeſſionem ceperit:ac præterea vt præd.ctum reſignantem ſuum in conductione relinquens, id non per colluſionem & diſſimulationem fiat, nempe nulla penſione à conductore accepta, nam rum vacaret beneficium per obitum vt ait Rebuff.*ad dictam regulam num.7.* vbi allegat Arreſtum Pariſienſe die 13.Auguſt.1540.pro Gilberto Colombeio aduerſus Martinum Gambardum: vel etiam, vt reſignans amplius quàm ſex menſibus ſuperſtes ſit,quorum mentionis & limitationis ratio non habetur vtrum reſignans ſuperſtes ſit:& ita, vt ſi intra biennium vel triennium poſſeſſio capta ſit ſuperſtite ipſo, id ſufficit per verba prædictæ Cancellariæ, *ibi, ſi poſt modum.* Neque quicquam prodeſſet ad impediendam iſtam regulam apprehenſio poſſeſſionis facta die mortis:quia pro mortuo habetur qui proximè moriturus eſt *l.penult.ff.de teſta.*ac præterea, quia non liquet vtrum ante mortem an vero poſt ea facta fuerit: & ſibi ipſi reſignatarius imputare debet quòd ſeſe in has anguſtias redegerit, in quibus non admittitur allegans & probans, quod poſſeſſio ipſius ante mortem eodem die capta fuerit.Sed ſi pridie poſſeſſionem cepiſſet, regula ceſſat,neque beneficium per mortem vacaret: Et extat Arreſtum maioris conſilij quod allegat Rebuf.ſine data *ad ſupradictam Regulam num.* 11.quo reſignatarius quidam cùm poſſeſſionem pridie mortis cepiſſet depulſus fuit, vt maxime mane id factum & reſignantem veſperi eiuſdem diei mortuum probaſſet.

Regula publicationis locum habet, ſi poſſeſſio capta ſit poſt ſex menſes die ipſo mortis.

III.

Regula publicationis locum non obtinet cò tra impeditum ex probabili cauſa.

Prædicta regula etiam locùm non haberet, ſi reſignatarius officio ſuo functus fuiſſet,ſeu quod in ſe eſt feciſſet, pro publicanda prouiſione ſua & capienda poſſeſſione intra ſex menſes, & per reſignantem vel alium impedimento facti:puta violentiæ,metus,litis, aut aliter impeditus fuiſſet. Hac enim ratione officio ſuo functus eſſet, neque moram contraxiſſet, neque iudicaretur prædictam regulam declinare velle *l.non videtur fruſtranda ff.de iudic.* Et ita,talia etiam non facta pro actis habentur *l.in omnibus cauſis & l.in iure ciuili ff.de reg.iur.* alioquin eſt minoritas,ignorantia,dolus aliaue quæ res proponatur, ea cauſatio nulla eſt,& prædicta regula ſemper obtinet, ne ad circumueniendam prædictam regulam rima aperiatur: quemadmodum fieri poſſet ſi huiuſmodi excuſationem præberent. *arg.l.in fundo ff.de rei vindica.* & ita quidem iudicatum fuit Arreſto Maioris Conſilij 2.Ianuat.1543. pro Franciſco Matthæo aduerſus Nicolaum Bituricenſem.

IV.

Sex menſes Regula publicationis à die Bulla computantur.

Sex menſes,intra quos reſignationes per Regulam Cancellariæ 24.publicari debent, computantur à die & data reſignationis admiſſæ, & prouiſione facta,non etiam à die conſenſus præſtiti à reſignante vel ipſius procuratore per expeditionem bullarum: prædicta quippe Regula introducta eſt in fauorem ordinariorum & impetrantium per mortem. Et ita quidem ſæpius iudicatum fuit Arreſtis Pariſienſibus, puta 14. Iulij 1541.& altero,quod datum poſtea in eodem Parlamento omnibus Cameris congregatis. Facti ſpecies huiuſmodi erat: Prouiſus ab Ordinario habebat prouiſionem ſuam per mortem poſſeſſoris 13. Nouemb. reſignatarius bullam ſuam de prima die Maij præcedentis conſenſum reſignantis pro expeditione prædictæ bullæ de menſe Auguſto inſequente, & ſic verſabatur intra ſex menſes, computandos à tempore prædicti conſenſus,& poſt illos à d.ebullæ, Curia declarauit diem bullæ & non conſenſus prædictum tempus regere,& beneficium adiudicatum fuit prouiſo ab ordinario.Dn.Molinæus allegat iſtud Arreſtum, ſine data, *ad prædictam Regulam num.*108.

V.

Sex menſes ſtatuti ad capiendam poſſeſſionem à reſignatario intra Regulam Cancellariæ, à Papa ad alios ſex menſes, expreſſa prouiſione prorogari poſſunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi anno 1532.cùm Papa ſit vltra ius poſitiuum *cap.propoſuiſti.de conceſ.præb.*& fortiori ratione ſuper Regulas Cācellariæ *arg.l.ſed & manente ff.de precar.* Et nihilominus tamen ſunt quidam,qui hac de re magna ex cauſa dubitāt, quæ locum obtinet in Francia: nempe quòd prædicta Regula in Francia obſeruetur non tam velut Regula Cancellariæ, quàm velut huius Regni publicatæ & in Regeſta Curiarum ſupremarum relatæ,& ex conſtitutione Regia: & huiuſmodi prorogationibus peculiaribus iniuria fieret Graduatis Mandatariis & aliis, qui vacatione per mortem in beneficio ſuccedere poſſunt. Neque liquet eas Arreſto aliarum Curiarum receptas ſeu admiſſas, Alij dicunt, in Prouinciis obedientiæ eas valere. *arg cap.quis diuerſitas vm de conceſſ.præb.& l.1.ff.de iur. delib.* non alibi, citra cauſas quæ continentur in 2. Arreſto ſupra:alioquin via mille abuſibus aperiretur.

Sex Menſes Regulæ publicationis à Papa prorogari poſſunt.

Deſumptum ex Boërio *quæſt.* 312. Extat Arreſtum Pariſienſe contrarium quod allegat Charond. *1.lib.Reſp. cap.14.& 21.* vbi ait,ita iudicatum fuiſſe, Papam non poſſe ſuper *Regula de publicand.reſig.* diſpenſare.I.C.

VI.

Regula Cancellariæ de reſig. non habet locum, niſi reſignans intra ſex menſes moriatur, vel poſtea anteaquam reſignatarius prouiſionem ſuam publ.cauerit, & poſſeſſionem ceperit:idque ea ipſo text.prædictæ Regulæ, *ibi ſi reſignantes poſt modum:* Nam vt maximè reſignans integrum annum abſumſiſſet in publicanda prouiſione ſua, & beneficij poſſeſſione accipienda: nihilominus dummodo ante mortem reſignantis id factum ſit,ſufficit. Hanc in rem Arreſtum, quod datum Pariſiis in facti ſpecie quæ ſequitur Philippus Bernhardus Canonicus Belloiocenſis Canonicatum ſuum in fauorem Ioannis Maſierij reſignauerat. Reſignatio Romæ admittitur, & reſignatarius prouidetur 25. Iunij 1543.Poſtea prædictus reſignans à engnatis ſuis à ſententia dimotus & variandi ſeu pœnitendi autores ei fuere: is igitur prædictam primam reſignationem reuocat, & aliam procurationem ſeu mandatum emittit ad reſignandum in fauoré Petri Bernardi nepotis ſui,quæ admiſſa fuit 7.Septemb. ſequente prædicti anni 1543. Reuocatio Ioanni primo reſignatario nante ipſius prouiſionem ſignificata non fuit:ſed poſtea:Petrus tamen primos Romæ expeditur,& acceptis bullis ſuis eas publicari fecit, & poſſeſſionem capit,non deiecto poſſeſſione reſignante,qui in

Regula publicandi non habet locum, niſi reſignans moriatur, antè apprehenſam poſſeſſionem.

poſſeſſione manſit: Anno ſequenti menſe Auguſto 1544. in morbum incidit ex quo mortuus eſt: Ioannes primus prouiſus hunc morbum videns, præſentibus quatuor teſtibus & Notario, ſe in poſſeſſione conſtitui facit prædicti canonicatus: & probabatur eo ipſo die captæ huius poſſeſſionis reſignantem ægrum ſeſe vehi curaſſe in lectica in aliam ciuitatem & extra Belloiocum: Et quindecim poſt dies moritur, Iudicio ſeu proceſſu inſtructo cognitione Præfecti Pariſienſis vel ipſius Locumtenentis conſeruatori momentanea poſſeſſio Petro Bernardo ſecundo reſignatario adiudicata fuit: à quo Ioannes appellat: & Arreſto 1. Februarij 1547. impetrat, vt malè iudicatum diceretur & prædicta momentanea poſſeſſio ipſi adiudicatur, partéſque propter articulos quoſdam prædicti Petri ad quorum probationem admiſſus fuerat, neque tamen probauerat, remiſſæ comperendinatæ fuerunt: eáque ratione plenum poſſeſſorium adiudicatum fuit prædicto Ioanni ſententia prædicti Præfecti, & poſtea confirmata Arreſto, quod datum Auguſto 1550. Ratio verò ſimultor hæc fuit, quod illicò poſt captam à Ioanne poſſeſſionem reſignans eam reliquiſſet, neque poſſeſſor mortuus fuiſſet & eo caſu non eſſet inquirendum de publicatione, etſi Petrus extractum factum parte vocata ex regeſtis Curiæ Romanæ ſignaturæ Ioannis exhibuiſſet, in his verbis *Miſſa 18. Octob.* Et inde inferebat, ſignaturam prædicti Ioannis non fuiſſe admiſſam, neque ſignatam à Papa, niſi vno amplius menſe poſt expeditionem Petri: Nihilominus Ioannes expeditionem ſuam habebat Menſe Iunio præcedente.

Etſi reſignatarius diu procurationem ſuam adſeruet, ſi tamen poſſeſſionem capiat ac prætereà publicet ante mortem reſignantis ſex menſibus poſt impetrationem bullarum, reſignatio nihilominus valet. Iudicatum 16. Decemb. 1574. pro reſignatario quodam Nepote Curionis Magdalenæ, contra quendam Doctorem cui nomen Amonio, qui prouiſus erat ab Epiſcopo Pariſienſi. B.

VII.

Regula de publica. *ſuper ſignatura executionem traditur.*

Regulæ Cancellariæ de publicandis reſignationibus ſatisfit per publicationem factam ſuper ſimplici ſignatura, dummodo bellum ſit, vel aliud quod impedimentum itineri intercedat: & Arreſto Pariſienſi declarata fuit huiuſmodi publicatio citra bullas ſufficere partibus auditis anno 1523. vbi reſignatarius literis admiſſus fuerat ad verificandum per Menſularios prędictam ſignaturam, & prædictæ ſignaturæ ita verificatæ partatio habita fuit, ac bullæ Eaque doctrina eſt Felin. in *cap. dilecta verſ. limita ſeptimo de reſcript.*

VIII.

Poſſeſſio beneficiaria intra triennium capi debet.

Si reſignatarius poſſeſſionem beneficij ſibi reſignati & collati intra triennium computandū à die prouiſionis ſuæ non capiat, & reſignantem ſuum vel alium in poſſeſſione relinquat, eam amittit, tam ratione poſſeſſorij quàm petitorij, per text. & Gloſſ. *in verb. tenentur in c. 1. de pacif. poſſ.* & ante triennium elapſum beneficium impetrari non poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi in lite Petri Chauuratij menſe Ianuario anno 1532. Id verò ita intelligitur, tum demum cùm reſignans & reſignatarius viuunt: Nam ſi reſignans moriatur, & ſi poſt ſex menſes computandos à prouiſione reſignatarius non probetur cepiſſe poſſeſſionem, beneficium vacat: *Regula Cancellariæ* 34.

Vide Peleum *in act. forenſ. lib.* 1 *act.* 3. *Art.* 21. vbi ait, reſignationem adſeruatam plus quàm triennium, non valere. Si reſignans interea incapax ſit, deuolutarius vincit. & *art.* 30. vbi ait reſignantem ſemper manere titularium ſi reſignatarius poſſeſſionem non capit.

IX.

Regula de public. *non impeditur per apprehenſionem poſſeſſionis, ſi reſignans in poſſeſſione relictus fuerit.*

Ioannes Darmius Canonicus S. Ciri Niuernenſis procurationem ſeu mandatū emittit ad reſignandum in manibus Papæ Canonicatum ſuum in fauorem Martini Graulatij: ea Romæ admiſſa fuit menſe Octobr. anno 1498. Poſtea niente Maio 1499. Graulatius poſſeſſionem capit vel ſaltem teſtimoniale captæ poſſeſſionis de nae data circa receptionem impetrat: Reſignans moritur Ianuario ſequente 1499. poſſeſſor realis prædicti Canonicatus & eo tempore inueſtitus & fructus percipiens, nihil autem prædictus Graulatius reſignatarius: is poſt mortem prædicti reſignantis ſeſe recipi facit & inueſtiri: Gilbertus Coulonius hoc impetrat per obitum Epiſcopi Niuernenſis, & poſſeſſionem capit, & interdictum intentat aduerſus Graulatium, & aduerſus eum proponit ſeu allegat obitum & vacationem & prouiſionem ſuam: Graulatius ſeſe tuetur reſignatione ſua, & capta poſſeſſione ante mortem reſignantis: Coulonius dicebat, illum nunquam receptum fuiſſe ſuperſtite reſignante: vt vt ſit prædictum reſignantem ſemper poſſeſſorem fuiſſe ad mortem vſque. Atque ita Regulam Cancellariæ 34. *de public. reſig.* intra ſex menſes locum habere: & falſi ſe impugnare captam poſſeſſionem. Præfectus Pariſienſis iudicio ſuo partes ad informandum comperendinauit, & momentaneam poſſeſſionem reſignatario adiudicat: à quo appellatum ad Curiam: vbi Coulonius qui eam habebat per obitum, plenè in poſſeſſione firmatus fuit, cum expenſis, damnis, intereſſe principalis inſtantiæ. Quod Arreſtum inſigne eſt ad intellectum prædictæ Regulæ: nempe, quod non ſufficiat ſuperſtite reſignante publicaſſe, ſed oporteat, vt reuera reſignatarius in poſſeſſione conſtitutus ſit: ſaltem illud ſpectandum eſt ne reſignans poſſederit.

X.

Idem. Regula de Public. *in Officiis Regiis locum obtinet.*

Regula Cancellariæ *de publicand. reſignationibus 34. intra ſex menſes a reſignatione admiſſa,* obſeruata fuit per prouiſionem Arreſto Burdegalenſi, quod datum vltima die Martij 1520. ſuper Officio Procuratoris Regij in Seneſchallia Santonenſi: nam vt maximè à reſignatario poſſeſſio capta fuiſſet, nihilominus in poſſeſſione is reſignantem ſuum ad mortem vſque reliquerat poſteaquam Rex prouiderat. Partes erant Guilhelmus Arteiracius reſignatarius & petitor ab vna parte, & Iacobus Arnaldus opponens ab altera parte: Igitur poſt inquiſitiones partium relatas & poſt proceſſum inſtructum ſententia definitiua prædictus reſignatarius depulſus fuit. Alio Arreſto 20. Februar. 1521. in prædicta lite ęquæ ſententiæ fuerunt, & poſtea decisa in maiori Camera inquiſitionum. Et quamquam reuera reſignans in beneficio nihil iuris haberet: nihilominus propter poſſeſſionem ſuam habere debet Regis officiarius, & ab hoc communi errore potuit procedere noua prouiſio per mortem, per *regul. l. 2. C. de ſententi. interlo. omn. Iud. & l. Bar-*

barius

Digitized by Google

Barius Philippus de Offic. Præſ. & c.1. §. aria ſunt 3.q.7. Dn. Præſes Boërius & tres aut quatuor cũ ipſo contrarium tenebant ex complurimis rationibus quas deducit *in Deciſione ſua cl. part. 1.*

TIT. II. DE REGVLA CANcellariæ de Infirmis reſignantibus & viginti diebus.

ARRESTVM I.

Regula viginti dierum in Ordinariis & Collationibus voluntariis locum non obtinet.

SVper veteri dubio, vtrum Regula Cancellariæ 18. *de infirmis reſignantibus & decedentibus intra 20. dies poſt reſignationem admiſſam,* obſeruari debeat in Ordinariis. Contraria enim Arreſta extant: vnum anno 1538. alterum & poſtremũ ſolemne, anno 1550. Facti ſpecies quę primo Arreſto occaſionem præbuit hæc erat. Claudius Vauelotius Canonicus Matiſconenſis cùm ægrotaret Capitulo Canonicatum ſuum reſignauit, & ad hanc reſignationem Philippus Bernicotius prouidetur: is videns reſignantem ſuum morti propinquum, firmando iuri ſuo reſignationem ſuam apud Legatum qui dum erat in Francia cum derogatione prædictæ Regulæ & diſpenſatione 20. dierum expediri facit: reſignans moritur intra 20. dies: Franciſcus Bituricenſis prouidetur à Capitulo per obitum. Sententia præfecti Pariſienſis vel eius Locumtenentis Conſeruatoris momentanea poſſeſſio prædicto Bituricenſi adiudicata furtus appellat: Arreſto Pariſienſi prędicti anni 1538. dictum fuit, bene iudicatum fuiſſe. Et ſanè affirmatiua ſententia tum à pleriſque tenebatur & ſecundum eam aduerſus Ordinarios ſemper iudicatũ fuit, ad annum vſque 1540. A quo tempore veritas melius intellecta fuit, & quilibet incepit tum opinando tum iudicando in negatiuam propendere: quod videlicet Regula prædicta locum in Ordinariis non habeat. Atque in eam rem complurima Arreſta poſteà interuenerunt, tam Pariſienſia, quàm Maioris conſilij: & nominatim illud, cuius inferius fit mentio, quod datum anno 1550. Cameris omnibus cógregatis, & pronunciatum à Dn. Magiſtro primo Pręſide vigilia Aſſumptionis 1550. die 14. menſis Auguſti. Facti ſpecies hæc eſt, Parochia de la Boiſſiere in Diœceſi Andegauenſi à poſſeſſore ipſius cùm ægrotaret in manibus Ordinarij reſignata fuit & collata 14. Iunij 1542. intra menſem Iunium & ſic intra 20. dies reſignans moritur ex illo morbo: Ordinarius prouidet tãquam per mortem vacaret: Prouiſus iudicium intentat reſignatario. Per ſententiam Seneſchalli momentanea poſſeſſio beneficij prædicto vltimo per mortem prouiſo adiudicata fuit. Reſignatarius appellat ad Parlamentũ, vbi dictum fuit malè iudicatum eſſe & ſententia reformata reſignatarius manutentus & plenè firmatus in prædicto beneficio fuit, & appellatus condemnatus in expenſis tam cauſæ appellationis, quam principalis, damna & intereſſe, procedentia ex turbata poſſeſſione. Ratio huius poſtremi Arreſti eſt euidens, nempe quod Papa aut Legatus per neceſſitatem ſi velint conferre ex cauſa reſignationis conditionem in fauorẽ &c. ſequi debent, & non alias &c. Sed Ordinarius cui reſignatio facta eſt, purè & ſimpliciter conferre aut recuſare poteſt, & ſi conferat ſibimetipſi imputare debet, ſi contingit vt reſignans intra 20. dies moriatur, quia ſimpliciter contulit & non ex neceſſitate. Hæc materia notatur in *cap. quod in dubiis de renunc.* facit in *arg. l. inter Aſtipulantem § Sacram de Verb. obl.* Præterea hæc Regula 20. dierum iuri communi contraria eſt, quo ſtatim vt Superior ceſſionẽ & reſignationem beneficij factam in manibus ſuis recepit & admiſit, idque contulit, ſimul collatio & prouiſio valida eſt & perfecta, neque vlla re quæ poſtea ſuperueniat infirmari poteſt, quemadmodum notatur in *cap. quod in dubiis de renunciat.* & in *prædicta lege inter ſtipulantem §. ſacram* Ad hæc Ordinarius eiuſue Vicarius in prouincia & in ipſis locis reſidentes, melius ſciré poſſunt reſignantis diſpoſitionem, quam Papa, qui procul abeſt à locis in quibus beneficia vacant: ac proinde hac ratione facilius circũueniri poteſt: ita ratio militat quæ eſt in *Clem. 1. de Off. ordin.* præſumptio ſcilicet ſemper eſt & ſuſpicio maior obreptionis in poſtulationibus quæ Papæ fiunt quam illis quæ Ordinatus fiũt. Hoc quod ſupra amplè notatur per Petrum de Anchar. *in conſil.* 297. quem ſequitur Decius *conſil.* 224. & Molinæus *in annotationibus ad Decium & in loco ad marginem adſcripto, collationes neceſſaria velut in permutationibus.*

Vide Charond. *L.* 1. *Reſp. Cap.* 18. Lucium *l.* 1. *Arreſt. Ti.* 4. *art.* 9. Molin. ad *Reg.* 18. *nu.* 54. Maynard. *l.* 1. *Cap.* 53. *quæſt.*

II.

Regula 20. dierum in Ordinariis.

Id quod ſupra dictum eſt, locum tantum obtinet in ſimplici reſignatione ob liberum arbitrium Ordinarij. Et quanquam id ad reſignationes ex cauſa permutationis extẽdere voluerint: nihilominus contrarium receptum eſt & obſeruatur, nempe ſi reſignans ex cauſa permutationis intra 20. dies à reſignatione admiſſa moriatur beneficium per mortem vacare, dummodo tempore reſignationis ab eo factæ vel procurationis emiſſæ ægrotauerit. Nã huiuſmodi reſignatio in fraudem Ordinarij facta fuiſſe videtur, qui eam admittere ex neceſſitate cogitur, & voluntatem reſignantis ſequi, alioquin eo recuſante ſuperior id faceret. Non igitur Ordinarius perdere ius conferendi debet ſuperueniente caſu mortis *arg. l. iure ſuccurſum eſt. ff. de iur. dot.* Et ita diſertè iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo confirmata ſententia Balliuij Trecenſis pro Eſinio Bizeto Præfecto Eccleſiæ S. Stephani Trecenſis interdicto experiente ſuper poſſeſſorio Parochiæ Vallonіæ, aduerſus Michaelem Natalem opponentem 23. Decemb. 1552.

Char *Lib.* 1. *Reſp. Cap.* 18. Chop. *de Sac. polit. lib.* 1. *tit.* 6. Maynard *lib.* 1. *ca.* 94.

III.

Regula 20. dierum prouiſionib. Regis exprimi ſolet.

Etſi Regula 18. Cancellariæ de infirmis reſignantibus ex decedentibus intra 20. dies poſt reſignationem admiſſam in beneficiis locum non habeat quæ ad plenam Regis collationem ſpectant, vt ſunt Canonicus Sanctarum Cappellarum Pariſienſis Bituricenſis Saltus, Vincennarum Eccleſiarũ collegialiũ Cleriacenſis S. Quintini B. Virginis Mombriſonij & aliarum, eo quod Rex illarum ſolus ſit ordinarius, neque in iis Papa quicquam iuris habeat, & ita quidem vt Cõ-

Digitized by Google

cilium S. Ioannis Lateranenſis multo minus in iis locum habeat, cuius mentio fit *cap. nul. de conceſ. prabend.* neque pariter alia forma Canonica. Nihilominus Rex proviſiones ſuas facit prædictæ Regulæ conformes, eaſque expreſsè ad earum formá limitat prout poteſt, nempe cùm ſit ſupremus, neque alium agnoſcat ſuperiorem. Et ſuper hoc dubio duo, cùm Diplomata proviſionis à Rege Cappellæ S Laurentij in Eccleſia Cathedrali Meldenſi haberent: vnus per reſignationem & primus quidem: alter vero, per mortem, eo quod appareret defunctum mortuum eſſe intra 20. dies is qui eam habebat per mortem, eam iudicio obtinuit Arreſto Pariſienſi prima Decemb. 1494.

IV.

Papa & eius Legatus in præiudicium Graduatorum Regula 20. dierum derogare poſſunt.

In iudicio quodam poſſeſſorio ſuper Parochia de Grand-Ris in Diœceſi Nouiodunenſi, quod pronunciatum 2. die Iunij 1536. inter Florentinum Parmentierum Radulphum Tabarietum & Ludouicum Clericum contendentes, dictum fuit Legatum poſſe diſpenſare ſuper Regula Cancellariæ quæ eſt 18. de infirmis reſignátibus ſuper diebus vitæ qui requiruntur per reſignationem admiſſam & conſenſum reſignantis præſtitum in fauorem prouiſi per vacationem quæ contigerat per reſignationem factam in manibus Legati purè & ſimpliciter in menſe Graduatorum nominatorum: Nihilominus paulò poſt in Maiore Camera & maiore Conuentu in dubium reuocatum fuit, nempe vtrum Papa id ita facere poſſet? & ſuper eo magna diuerſitas & conflictus rationum vtrinque extitit: ac oppoſitum illud opponebatur, ipſius autoritatem etſi ſupra S. Decreta Eccleſiæ eſſet, & eorum gratiam facere poſſet: nihilominus ſuppoſitam eſſe S. & vniuerſali Eccleſiæ & Synodo & quod vt minimum non poſſet citra ſcrupulum aduerſus concordata inita inter ipſum Regem & Eccleſiá Gallicanam facere in quibus huiuſmodi res cóprehenderetur. Et in hac quæſtione (iuxta id quod concluſum fuit, non habita ratione bullæ in eo quod derogationem Regulæ 20. dierum in ſe contineret, neque pariter reſeruationis fructuum factæ & loco penſionis) Curia Arreſto ſuo decreuit momentaneam poſſeſſionem beneficij reſignatario & diſpenſato adiudicatam executioni tradendam, non obſtante appellatione, cautione iuratoria præſtita. De cetero omnes Ordinarios in abſentia ſua Vicarios capaces ſubſtituere teneri, qui beneficia vacantia conferant prædictis menſibus vni ex iis quibus affectati ſunt, citra præiudicium tamen autoritatis ſuæ, & id ipſum per ſe ipſos iure faciendi, nó obſtantibus huiuſcemodi Vicariatibus. Præterea prædictos Vicarios poſſe deinceps Vicariatus ſuos in acta Capitularia, Abbatialia, & Prioratuum referre eorum exhibitionem poſtulare, & ex iis extrahere quotieſcunque opus fuerit. Itemque prædictos Ordinarios & Vicarios deinceps indiculos ſeu breues Collationum ab ipſis factarum facere oportere ad obuiandum fraudibus ante commiſſis, ac nominatim detrimento prædictorum Graduatorum. Et tandem pro vnaque collatione prædictos Ordinarios vel eorum Vicarios non amplius quàm vnum Coronatum exacturos. Prædictum Arreſtum pronunciatum fuit ex tempore poſt cauſam peroratam in prædicta Camera 19. Ianuarij 1548.

[Deſumptum ex Lutio lib. 1. tit. 4. Arreſt. 7.]

Ordinarij, Vicarios in abſentia ſua relinquere tenentur.

Ordinarij plus vno coronato pro vnaquaque collatione exigere non poſſunt.

Vide D. Maynard. *queſt.* 51. & 52. *Lib.* 1. *Notabil. queſt.* vbi recitat Arreſtum ſimile Curiæ Parlamenti Toloſani.

V.

Papa Regula 20. dierum derogare poteſt: Legatus aduerſus indulta non item.

Indulta à Papa Cardinalibus data qui eius electioni adfuerunt, cum decreto irritante (quo videlicet interdicitur omnibus Legatis ne Regulæ 20. dierum derogent) impediunt, ne prædicti Legati huiuſcemodi derogationes licet illis non ſint ſignificata facere poſſint: & ſic ligát ignorantes. *cap. dudum de præb.* Et ſi Papa iis deroget, expreſſim id facere debet. Ita iudicatum fuit compluribus Arreſtis Pariſienſibus.

VI.

Idem quod in ſecundo.

Arreſto Curiæ, quod pronunciatum 23. Decembr. 1494. inter Guilhelmum Spinaſſium & Dragonem Coinardum dictum fuit, Regulam Cancellariæ in Curia Romana de infirmis reſignantibus, qua dicitur, vt ſi reſignans infirmus intra 20. dies poſt reſignationem admiſſam in eadem infirmitate moriatur, Beneficium reſignatum per mortem vacet, locum habere & obſeruari in omnibus Beneficiis & Officiis Eccleſiaſticis quæ ad diſpoſitionem Regis pertinent.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. II.

I.

Regulam 20. dierum in collatione factam per Ordinarium ex permutatione menſe Graduatorũ nominatorum locum habere, & permutationẽ fraudulentam admiſſam per Ordinarium non poſſe præiudicare Graduato nominato prouiſo de eodem beneficio per obitum.

MOta & pendente lite coram Balliuio Noſtro Bituricenſi, eiúſque Locũtenente, priuilegiorum Vniuerſitatis in vrbe noſtra Bituricenſi Conſeruatore, inter Sebaſtianum Alemannum Presbyterum Baccalaureum in Iure Canonico antiquum Graduatum nominatum, ſtudiis operam dantem in prædicta Vniuerſitate, petitorem & interdicto experientem ratione poſſeſſorij Canonicatus S. Ciri Vxellodunenſis, quem Iacobus Buſſeratus tenere ſolebat, ab vna parte, & Franciſcum Cheritium defenſorem & repellenté ab altera parte: Super eo quòd petitor dicebat ſe iamdudum Graduatum nominatum in prædicta Vniuerſitate eſſe, ſe gradum ſuũ in compluribus Eccleſiis collegialibus inſinuaſſe, ac nominatim in Vxellodunenſi, pariter vt nomen & cognomen ſuum tempore Quadrageſimæ proximè præcedentis obitum prædicti defuncti Buſſerarij: eóque mortuo 21. Menſis Ianuarij anno 1600. qui affectatus Graduatis nominatis, & per mortem eius prædicta præbenda vacante ſeſe 26. eiuſdem menſis & anni Capitulo prædictę Eccleſię S. Ciri ſtetiſſe, & inibi Priorem & Canonicos ipſius tùm Capitulariter cógregatos requiſiuiſſe, ac nominatim Laurentium Fauchonium vnum ex prædictis Canonicis, quem tum ordo præſentandi prędictis Canonicis & Capitulo contingebat, vt ſibi videlicet prædicta præbenda per mortem prædicti Buſſerarij qui prædicto menſe Ianuario obierat vacans conferretur. Hac poſtulatione à prædicto Fauchonio prædictis Canonicis & Capitulo oblata, poſt recuſationem conferendæ ſibi prædictæ præbendæ factam, ſeſe ad Diœceſanum eiuſque maiorem Vicarium contuliſſe, qui ipſi

collar

Forma concluſionum poſſeſſoriarum in materia beneficiali. collationem præbendæ dederit, velut Graduato nominato, cuius vigore eius poſſeſſionem cepetit: adeò vt ſeſe verum titularium & poſſeſſorem prædicti Canonicatus, & præbendæ ſeſe dicere poſſet: nihilominus cùm ſeſe à prædicto poſſeſſore turbatum videret, ſe eum vigore priuilegij ſui coram prædicto noſtro Balliuo citaſſe, ad reſpondendum finibus & concluſionibus ab ipſo captis quæ eò tendebant & concludebant, vt in poſſeſſione & gaudimento prædicti Canonicatus & præbendæ fructuum lucrorum & emolumentorum ipſius in poſſeſſione & ſaiſina defenderetur, & manuteneretur: Non licuiſſe prædicto poſſeſſori eum turbare & impedire, & ſi vlterius lis procederet vt momentanea poſſeſſio ei cum expenſis damnis & intereſſe & reſtitutione fructuum adiudicaretur.

Exceptiones defenſoris vel rei.

§ A parte prædicti defenſoris dictum fuit, prædictum defunctum ſexagenariũ, & dimidia corporis ſui parte præcluſum, cùm ambiret ſeu optaret beneficium aliquod ſimplex non obnoxium curæ & reſidentiæ, & prædicto defenſori fratri vterino ſuo confideret, qui de Capella Sanctæ Annæ non obnoxia curæ & reſidentiæ prouiſus erat conſtituiſſe cum ea præbendam ſuam permutare: eo fine 19. Ianuarij 1600. mandatum emiſiſſe ad reſignandum prædictam ſuam præbendam, pariter vt defenſor prædictam ſuam Capellam: has permutationes à Capitulo S. Ciri collatorio Ordinario admiſſas, iuxta eam admiſſionem reſpectiuè vigore prouiſionum ſuarum poſſeſſionem cepiſſe: nempe prædictum Buſſeratum prædictæ Capellæ, & prædictum defenſorem prædicti Canonicatus & præbendæ: & quanquam prædictus Buſſeratus aliquot diebus poſt deceſſiſſet, nihilominus non poſſe dici prædictã præbendã per mortẽ vacaſſe, quoniam mortis tẽpore prædictæ præbendæ non amplius poſſeſſor erat, vtpote quæ de facto & de iure per perſona prædicti defenſoris vigore prædictæ permutationis admiſſæ & effectui traditæ ſuperſtite præd.cto defuncto replebatur: Regulam 20. dierum, qua petitor forte nitetetur, locum non habere in collatione ordinaria, ſed tantummodo in prouiſione Papæ & Legati: & ita iudicatum fuiſſe, determinatumque autoritate Arreſtorum & iudiciorum ſupremarum Curiarum, poſt captum conſilium plurium celeberrimorum Doctorum huius regni noſtri: ac nominatim * Arreſto, quod pronunciatũ Vigilia Aſſumtionis 1530. pro Curione Boeſſeriæ in Andegauenſi: neque tantum in reſignationibus puris & ſimplicibus, verum etiam in iis quæ ex cauſa permutationis factæ ſunt: Idque ita vulgatum eſſe, vt de eo dubitare fas non ſit: prædictam Regulam fauore Ordinariorum factam fuiſſe: & ad reſtringendam iniuriam poteſtatem quam ſibi Papa vindicabat conferendi beneficia Franciæ, & ad occurrendum ſucceſſioni beneficiorũ quæ S. Decretis & conſtitutionibus Canonicis prohibita eſt: Quod in fauorem Ordinariorum factum eſt id non debere in ipſorum damnum & præiudicium retorqueri. Prædictos Ordinarios poſſe admittere vel non reſignationes, at iis ſemel admiſſis non poſſe amplius variare: quod vtique contingeret, ſi præd cta Regula ipſorum reſpectu locum haberet: Quòd ſi petitor fortè diceret prædictam permutationem factam in fraudem Graduatorum nominatorum, quandoquidem prædictus defunctus menſe Ianuario ipſis affectato mortuus ſit, inſpecta proximitate obitus ipſius & cognationis prædicti defuncti, vtpote fratris vterini prædicti defuncti, item inſpecta inæqualitate reditus beneficiorum permutatorum, ad id facilem eſſe reſponſionem: Primum enim, quantum ad *indiſpoſitionem* prædictis reſignantis pertinet, collatorem potuiſſe ſuper eo inquirere antequam reſignationem admitteret ſed cùm eam ſemel admiſerit, eaque effectui ante obitum reſignantis tradita eſt & poſſeſſio capta prædictam regulam ei amplius præiudicare non poſſe Quod ad *cognationem* ſpectat, eam non adeo odioſam eſſe, econtra affectiones pro reſignandis beneficiis proximis cognatis capacibus & ſufficientibus ſemper admiſſas fuiſſe, & in Eccleſia ſummè fauorabiles extitiſſe. Quod ad *inæqualitatem*, eam non eſſe cõſideratione dignam, quandoquidem præbenda defuncti curæ & reſidentiæ obnoxia eſſet, at Capellam defenſoris ſimplex eſſe beneficium non alicui oneri obnoxium: Hoc præterea addito, quod eædem ſuperiores rationes in Arreſtis prææallegatis repræſentatæ fuiſſent: Et nihilominus Curiam noſtram nulla illarum ratione habita, prædictam Regulam locum non habere in Ordinario ſiue in reſignatione pura & ſimplici ſiue in permutatione iudicaſſe. Et quantum ad *qualitatem Graduati nominati* ſpectabat, nihilo magis iuri defenſoris præiudicare poſſet, quandoquidem priuilegium Graduatis nominatis indultum intelligeretur & obſeruaretur tantum in beneficiis quæ prædictis menſibus vacarent, at non etiam cum per reſignationem vel alio genere vacationis vacarent. Et vt maximè prædicta præbenda per mortem vacaſſet, quod tamen nõ concederet, prædictum petitorem ſemper priuilegio ſuo excluſum fore, propter *pluralitatem* beneficiorum quæ contra tenorem Concordati teneret: neque probari poſſe eum nomen & cognomen ſuum inſinuaſſe ab 18. vel 20. annis Capitulo S. Ciri collatoris Ordinarij vt requiritur: Neque ad hanc rem ei quicquam prodeſſe prætentam inſinuationem pro ipſo factam maiori Vicario Archiepiſcopi Biturcenſis eo quod id prodeſſe non poſſet, niſi in beneficiis quæ in collatione prædicti Archiepiſcopi ſũt, & oportere vt prædicta inſinuatio fiat Collatoribus Ordinariis beneficiorum quæ Graduati prætendũt, & non alij, prout per prædictum Concordatum requiritur. His rationibus ſuſtinebat ſe tanquam verum titularium & poſſeſſorem prædictæ præbendæ, de qua ritè & Canonicè prouiſus eſſet, manutenen oportere, & firmari in poſſeſſione & gaudimento ipſius fructuum, commodorum, & emolumentorum, & quo caſu lis vlterius procederet momentaneam poſſeſſionem ipſi adiudicandam, vtpote cùm manifeſtiore & notorio iure niteretur.

Replicationes.

§ Prædictus petitor pro replicatione dicebat, permutationem inter prædictum defunctum Buſſeratium & prædictum defenſorem factam, notoriè nullam & fraudulentam eſſe.

Nota fraudis.

Fraudem pateſcere ex conditione defenſoris fratris vterini prædicti defuncti, ex propinquitate mortis ipſius biduo poſt prædictam permutationem defuncti, vtpote qui eius factæ tempore in extremis ageret, ex inæqualitate beneficiorum

Margin notes:

Suſpicio fraudis ex menſe. (beside "quandoquidem prædictus defunctus menſe")

Reſignatio facta cognatis fauorabilis eſt.

Priuilegium Graduatorum nominatorum tantum in Beneficiis per mortem vacantibus locum habet.

Pluralitas Beneficiorũ Graduatum præiudicat.

[Molinæus ſuper prædi. Regulam n. 21. & ſeq. Rebuffus in praxi beneficiali part. 178. n. 43.]

rum permutatorum quandoquidem prædicta præbenda ad valorem & reditum annuum 300. librarum adſcenderet, prædicta vero Cappella S. Annæ non niſi ad 100. ſolidos vel 10. libras ad ſummum, nullam eſſe proportionem, hancque inæqualitatem ſolam ſufficere ad arguendam fraudem & colluſionem * inter reſignantem reſignatarium, & Capitulum S. Ciri collatorem Ordinariũ, ac maximè cùm procuratione à defuncto emiſſa 19. Ianuar. 1600. ad reſignandum defenſori præbendam ſuam, nõ miſſo aliquo ex Capitulo ad explorandum ſtatum & diſpoſitionem in quo defunctus conſtitutus eſſet, vt de more fieri ſemper adſolet in omnibus communitatibus, prouiſio illo ipſo die expedita fuerit, & poſſeſſio ſequenti die capta fuerit. His addebat teſtimonium defenſoris ipſius, quod ex dictis & articulatis in ſcriptis ipſius emergebat, nempe ex eo quod dicebat prædictum Buſſeratium defunctum diu beneficium aliquod ſimplex non obnoxium reſidentiæ quod ei ad vitæ ſuæ finem exhibẽdo ſufficeret deſideraſſe: itaq; nõ eſſe veriſimile ſi hæc ipſius intentio fuiſſet eũ huiuſcemodi permutationem facturum, vt videlicet inuicem acciperet Capellam tam parui reditus qui ipſi ne quidem biduo vel triduo exhibendo ſufficeret neque contra quicquam facere, quod defenſor dicebat, prædictam Curiam noſtram cùm prædicta Arreſta daret non habuiſſe rationem rationum iſtarum quę tum quoque repræſentatæ fuerant vt in præſenti ſpecie, quandoquidem non probari poſſet fraudem tã ocularem & manifeſtam fuiſſe, vt eſt in iſta permutatione qua de agitur. neque probari poſſet. prædicta Arreſta data fuiſſe cum Graduatis nominatis, vel aliis expectantibus in fraudem, quorum huiuſcemodi fraudulentas reſignationes prædicta Curia noſtra nunquam & approbare & confirmare noluiſſe intelligi poteſt: Quod ſi eæ locum habere poſſent, priuilegium quod indultum eſt Concilio Baſilienſi & pragmatica ſanctione in fauorem ſtudioſorum penitus aboleretur, neque vnquam contingeret vt beneficiũ per mortem vacaret, ſi videlicet huiuſcemodi reſignationes fraudulentæ menſibus qui affectati ſunt Graduatis nominatis admitterentur. Et vt maximè ita foret, vt prædictis Arreſtis iudicatum fuiſſet prædictam Regulam in collationibus Ordinariorum locum non habere: nihilominus prædictam Curiam nunquam videri poſſe fraudes quæ in prædictis reſignationibus admittuntur velare voluiſſe contra, & in præiudicium Graduatorum nominatorum, qui tantum fauore digni eſſent quantum literæ & ſcientia ſtatui publico, defenſioni & ornamento Eccleſiæ neceſſariæ adgnoſcerentur: oportere prædicta Arreſta ad caſus ſuos reſtringi, qui facto de quo nunc quæritur ſimiles non eſſent, in quibus fraus manifeſta apparet, vice verſa fauor Graduati nominati: Quod in prædictis Arreſtis non ita erat, quibus etiã petitor adiẽtiretur iudicatum fuiſſe prædictam Regulam 20. dierum locũ non habere in Ordinariis. Diſtinctionem tamen ſemper factam inter collationem voluntariam & eam quæ neceſſaria eſt, veluti in permutatione, in qua collator neceſſario cogebatur permutanti conferre: & vero hoc caſu iudicatum fuiſſe Regulam 20. dierum locum habere: Eandem

* [cap. quia veriſimile de Præſumpt. cap. ſuper hoc. de Renuncia. Rota deciſio. 129 in antiq.]

Reſponſum ad Arreſta allegata.

Literæ ſeu ſtudia Eccleſiæ neceſſaria.

Diſtinctio inter reſignationem voluntariam neceſſariam.

rationem non occurrere in reſignationibus puris & ſimplicibus, eò quod Ordinarius eas non niſi ex voluntate ſua admitteret, & in iis pleno iure ſuo vteretur, quod cauſam præbuit prædictis Arreſtis: & ſi probaretur iudicatum fuiſſe pro permutatione, id factum non fuiſſe pro Graduato nominato qui reſignationem impugnare poterat iuxta diſpoſitionem * iuris, ex qua diſpoſitiones factæ à perſonis in lecto ægrotantibus morbo ex quo poſtea decedunt, & morti vicinis pro teſtamentariis & mortis cauſa factæ habentur: quod ſi huiuſmodi reſignationes beneficiorum in extremis morbis permitterentur, & potiſſimum in fraudem Graduatorum nominatorum, hereditaria hac ratione redderentur beneficia, & prædicti Graduati nominati legitima ſpe fauori ſtudiorum debita fruſtrarentur: quantum ad defectum inſinuationis prætenſum attinet, probari poſſe ſe ritè nomen & cognomẽ ſuum inſinuaſſe Quadrageſima præcedente obitum prædicti Buſſeratij, idque in actis inſinuationum Archiepiſcopatus, eo quod prædictum Capitulum Vicarium aut procuratorem in prædicta ciuitate noſtra Bituricenſi ad recipiendas prædictas inſinuationes iuxta conſtitutiones noſtras non conſtituiſſet. Quod diceretur, prædictum petitorem in poſſeſſione conſtitutum fuiſſe, atque ideò non poſſe aliquid iuris prætendere in præbenda, iſtud eſſe ius tertij allegare, neque aduerſarium Graduatum nominatum eſſe, vt ſibi hanc pluralitatem obiiceret: Quid quod non, non niſi Prioratũ B. Virginis de Salle minimi reditus haberet? His rationibus cõcludebat, vt ſupra, cum expenſis damnis & intereſſe.

[l. ſi filiæ meæ. 59. D. ſolut. matr. l. 7. §. patri D. de Don. Gomezius ad Reg. Cancellariæ 18.]

¶ At Defenſor pro duplicatione ſua dixit: in facti ſpecie quæ nunc agitaretur, nihil difficultatis quantum ad ſe extare, quandoquidem ea tes tam prędictis Arreſtis anni 1550. quàm alio 12. Iulij 1578. pro quodam cui nomẽ erat Poeureto ſeu Piperato pro poſſeſſorio Parochię Coſſonſenſis Diœceſeos Lingonenſis iudicata fuerit, cùm eędem videl. tùm rationes & conſiderationes in medium adductæ fuiſſent. Qualitatem Graduati nominati prætenſam à petitore non poſſe genus beneficij immutare, quandoquidem prædicti Graduati non ſint fauorabiliores Ordinario, ad quem ex antiqua Eccleſiæ diſciplina collatio & diſpoſitio beneficiorum ſpectabat, quique de ſufficientia & capacitate eorum quibus confert iudicare poterat, & vt eidem hæc libertas & poteſtas ſarta tecta eſſet prædictam Regulam 20. dierum in eius fauorem introductam fuiſſe, nempe quia alioquin per reſignationes, quas Papa in fauorem admittit, beneficia hereditaria reddita fuiſſent, in magnũ Ordinariorũ & Eccleſiaſticæ integritatis præiudicium. Atque his rationibus perſiſtebat in poſitionibus ſuis & concluſionibus, atque ita ſeſe manu teneri & in poſſeſſione prædictæ præbendę firmari poſtulabat: & quo caſu lis protraheretur, momentaneam ſibi poſſeſſionem adiudicari. ¶ Partibus ita auditis impoſita eis lex ſiue conditio in ſcripturam dicta ſua redigendi, literas & inſtrumenta ſua producendi, contradictiones & ſaluationes præbendi, quibus omnibus reſpectiuè ab his ſatisfactam eſt, tandem ad iudicium & ſententiam audiendam partib. adſignatis, prædictus noſter Balliuius eiuſque

Duplicationes defenſoris.

Locum-

Locumtenens ſententia ſua 17. Nouemb. 1601. cùm nil opus eſſet ſuper ſequeſtro iudicare, decreuit ſuper pleno poſſeſſorio, ambas partes intra quindecendium communicationem allegatorum vtrinque accepturos, intra quindecendium proximum reſponſuros allegationibus contrariis, menſe ſequenti informaturos producturos, reprobationes teſtium tradituros, contradictiones, ſaluationes ſingulis octonis diebus, vt ita primo die ſequente ius eis dicatur ſuper plena manutentione prout æquum erit, interim adiudicatâ prædicto Alemanno prædicta momentanea poſſeſſione prædictæ præbendæ, vt ſcilicet ea frueretur prouiſionaliter, data idonea & ſufficienti cautione, omnibus expenſis, damnis & intereſſe in definitiuam reſeruatis. Ab hac ſententia à parte prædicti defenſoris ad Curiam noſtram Parlamenti appellatum fuit, in qua partibus auditis ſuper cauſis appellationũ & proceſſu ſcriptura concluſo, & admiſſo ad iudicandum vtrum videlicet bene vel malè iudicatum fuiſſet, iunctis grauaminibus extra proceſſum, rationibus nullitatis prætenſis, & productione noua prædicti appellantis, quam intra tempus conſtitutione definitum traderet, vſq; grauaminibus & prætenſis rationibus nullitatis prædictus intimatus reſpondere poſſet, & aduerſus prædictam nouam productionem contradictiones daret, expenſis videlicet prædicti appellantis. Eo proceſſu, grauaminibus reſponſis ad ea productionibus nouis, contradictionibus & ſaluationibus prædictarum partium incidentibus ſuper adprobatione cuiuſdam libelli prædictæ Curiæ noſtræ per prædictum defenſorem oblati 5. Mart. 1602. eo fine vt euocaretur proceſſus principalis pendens inter prædictas partes coram prædicto noſtro Balliuio, Arreſtum 2. Auguſt. prædicto anno inter prædictum Cheriteum actorem iuxta ſeriem cuiuſdam commiſſionis ab eo impetratæ, 5. Martij prædicto anno ab vna parte & Franciſcum Alemannum defenſorem & petitorem per libellum oblatum 30. Iulij prædicto anno ab vna parte & prædictum Cheriteum & Sebaſtianum Alemannum defenſores ab altera parte, quo prædicta Curia noſtra prædictum Franciſcum Alemannum tertium interuenientem in prædicto iudicio admiſit, decreuitque vt intra triduum interuentionis ſuæ rationes ederet præberet ad quas prædictus Cheriteus & Alemannus intra triduum reſponderent: prædictæ partes intra octiduum ſequens producerent, id eſt petitionem ſuam ederent, contradictiones & ſaluationes intra tempus conſtitutione definitum darent: & prædicta ſententia prædicto proceſſui adiuncta cauſis interuentionis reſponſo ad ipſas, & productionib. prædictarum partium, iuxta prædictum Arreſtum, declaratione prædicti Cheritei & Alemanni quod videlicet vice omnium contradictionum vſurparent ea ipſa quæ iam antea ſcripſiſſent & produxiſſent in prædicto proceſſu, excluſione non oblatarum per prædictum Franciſcum Alemannum, *Viſis* & diligenter examinatis prædicto iudicio ſuo & Arreſto non habita ratione libelli euocationis & citra expenſas incidentis in eam controuerſiæ appellationẽ in irritum citra multam deduxit, & decreuit decernitque vt prædicta ſententia, à qua appellatum fuit plenum & integrum effectum ſuum ſortiatur, appellantem in expenſas appellationis condemnat: Et quod ad inſtantiam interuentionis pertinet lite ſeu iudicio partes penitus liberauit, liberátq. citra expenſas damna & intereſſe, vtrimque taxatione expenſarum adiudicatarum, ſibi reſeruata. Pronunciatum 6. Septemb. 1603. I. C.

TIT. III. DE REGVLA CANcellariæ, de non tollendo ius alteri quæſitum.

ARRESTVM I.

SI Papa idem beneficium duobus, diuerſis temporibus contulerat & lite pendente vnus ex ipſis qui poſtremus prouiſus eſt reſcriptum à Papa impetret, quo declaret ſe velle & intelligere voluiſſe & intellexiſſe vt prædictum beneficiũ collatum habeatur prædicto poſtremo prouiſo & non primo: Non obſtante prædicta declaratione, neque habita eius ratione pro primo iudicandum eſt: nam huiuſcemodi declarationes per importunitatem extorquentur, & inciuiles ſunt, in eumque finem extat Regula Cancellariæ 16. *de non tollendo ius alteri quæſitum.* Et iuxta eam iudicatum fuit Arreſto Maioris Conſilij pro Prioratu S. Martini de campis Pariſiis.

Ius adquiſitum non tollitur etiam declarante Papa.

TIT. IV. DE REGVLA CANcellariæ, de veriſimili notitia.

ARRESTVM PRIMVM.

REgulà Cancellariæ 24. *de veriſimili notitia* in regeſta ſupremarum huius Regni Curiarũ relata, & pro lege certa & irreuocabili recepta fuit, ita vt diſpenſationes Papæ aduerſus eam non admittantur, non magis quàm eius abrogatio ab eodem facta, paſſim enim & quotidie legis inſtar obſeruatur & non inſtar Regulæ Cancellariæ *per not. per Gloſ. cap. in cap. in primis.* 2. *quæſt.* 2. & *Gloſ. anniuerſariæ C. de Collatione donatarum lib.* 10. Eáque de re extat Arreſtum Pariſienſe die 2. Nouemb. 1493.

Regula de veriſim. notitia in Francia recepta.

Hic obſeruandum eſt, Regulam *de veriſimili notitia,* nullo modo Regem in prouiſionibus ſuis obligare ac adſtringere, niſi adeo rationi & naturæ conformis ſit, vt nulla res vllam veriſimilitudinem habeat per rerum naturam: vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 13. April. 1564. aduerſus quendam qui ſeſe reſignatarium cuiuſdam qui mortuus S. Quintini 24. Februar. anni 1561. eodemque die prouiſionem ſuam à Rege impetrauerat Amboſiæ conſtituto prætendebat. Cauſa perorata per Magiſtrum & Hamelium. *Alias,* quantum ad obſeruationem dierum, prædicta Regula locum non habet in prouiſionibus & collationibus Regiis, prout in cauſa peroranda defendit Dn. Menilius: neque alius caſus eſt quam hic, quando ex veriſimili ratione falſi præſumptio eſt. B.

Regula de veriſ. not. in prouiſione Regis nõ obſeruatur.

II.

Prouiſiones Beneficij quod per mortem vacauit à Papa factæ non valent niſi tempus ſufficiẽs ſit medium inter mortem poſſeſſoris & prædictæ prouiſionis, vt veriſimile fiat, Papá de morte certiorari. Et non valet, ſi prouiſio alterius generis vacationis quam per mortem ſit veluti ex incapacitate, incompatibilitate, deuolutione,

Declaratio Regulæ 20. dierũ.

vel aliter, & per expreſſionem cauſæ, *& alias quonis modo vacet, etiamſi per obitum*, prout apponi conſueuit ſecundum ſtylum Curiæ Rom. vel ſi is qui ſeſe nimirum præcipitauit, prouiſione ſua non vtatur, verùm alius hoc comperto eam poſtea impetrauerit, hæc omnia in fraudem legis & Regulæ pro factis habentur neque valent: vt ſcripſit Caſſiod. *deciſ. 29. in reg. Cancell.* Et ita Arreſto Pariſienſi, quod Rebuffus *in eam Reg. Gloſ. 5.* allegat ſine data, dictum fuit. Excipi tamé debet caſus reſignationis: nam ſi defunctus ante mortem ſuam reſignauerit, & procuratio cauſam præbuerit Romam pro beneficio feſtinandi, ſi poſtea probetur tempore præſentationis prædictæ procurationis mortuũ eſſe, veluti pridie vel etiam ipſo die, hæc clauſula *quouis modo vacet etiam per obitum* locum habet contra prędictam regulam: tempus enim veriſimilitudinis computari debet à die procurationis ſeu mandati & nõ à die mortis: quoniam præuenientis intentio non eſt vicioſa ſed rationabilis *arg. l. 3. C. ad Maced.* ſecundum *Gloſ. in § neque verb. faciendas de collatio. in prag. ſanct.* Ac præterea in hoc caſu derogatio expreſſa prædictæ regulæ requiritur, & abſque prædicta derogatione à die obitus numerus inibitur. Et hic vnicus eſt caſus, quo Papa ſuper prædicta Regula diſpenſat.

Regula 20 diebus reſignatarios per mortem prouiſos nõ comprehendit.

Caſus vnicus quo Papa Regulæ de Veriſimil. not. derogare non poteſt.

III.

Regula Cancellariæ de veriſimili noticia in Francia aduerſus prouiſiones Apoſtolicas Romanas in fraudem impetratas obſeruatur prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1499. pro Georgio Bitonio opponente aduerſus Mathurinum de Cuſai ſuper Canonicatu & præbenda S. Hilarij maiori Pictauienſis, quo confirmata fuit ſententia quædam data à Seneſchallo Pictauienſi, vel eius Locumtenente.

Idem cum Arreſto primo.

IV.

Regula Cancellariæ *de veriſimili notitia* ita intelligi debet, quod ſcilicet tempus dictæ veriſimilitudinis non poſſet duci, niſi ab momento mortis poſſeſſoris: neque vnquam anticipationes factæ admittuntur ſub ſpecie falſi romoris de morte, verùm neceſſariò veritati ſtandum eſt, neque vlterius ſub quacunque occaſione procedendum: *arg. not. in Gloſ. pen. in l. ſi non ſuc. ff. Pro ſoc.* Neque intereſt mors cognita fuerit, an non. Super hac re valde notandum eſt, ſi facto patris, matris, fratris, vel alterius perſonæ coniunctæ, ei qui eſt prouiſus, corpus mortuum ad decipiendum ordinarium & præuentioni Papę aut Legati locum faciendum adſeruatum ſit, tum tempus prædictæ veriſimilitudinis à die quo mors declarata cognitáq; fuit, duci debere. Déque ea re extat Arreſtũm Pariſienſe 23. Feb. 1525. ſuper Canonicatu quodã Caſtelleraudenſi, cùm id per obitum Guilhelmi Abrionij qui Pictauiis contigit vacaſſet, vbi hoſpes ipſius corpus eius conditum aliquo temporis ſpacio adſeruauit, intra quod Romam miſit & præbendam à Papa pro filio quodam ſuo impetrauit: Ordinarius publicata hac morte alium prouidit, qui obtinuit & prouiſum Romæ depelli fecit, vt maximè primus eſſet: huiuſcemodi quippe præuentio fraudulenta eſt, & in hoc caſu tempus prędictæ veriſimilitudinis niſi à tempore mortis publicatæ non incipit.

Computatio temporis veriſimilis notitiæ.

Cuſtodia corporum defunctorum.

V.

Retentum eſt in mente Curiæ per formã prouiſionis, vſque quo aliter ea de re decretum fuerit, Curiam non habituram rationem aliquam derogationum Papæ, neque defuncti Illuſtriſſimi Georgij Ambo[illegible] Cardinalis Legati aduerſus Regulam Cancellariæ Apoſtolicam *de veriſimili notitia*, niſi cùm mandatum ſeu procuratio facta fuiſſet, cuius vigore beneficium reſignatum fuerit, vel collatio aut prouiſio inſecuta fuerit cum clauſula *etiam ſi per obitum* cum prædicta derogatione: nam ſi hoc caſu etſi non eſſet tempus veriſimile à morte vſque ad diem prouiſionis ſeu collationis, dummodo tamen tempus veriſimile ſit à tempore quo gerulus procurationis ſeu mandati profectus eſt vſq; ad diem collationis ſeu prouiſionis ceſſante dolo vel fraude derogationis ratio habebitur. Idq; quod dictum eſt, prædicta Curia intelligit, tam quo ad tempus præteritum, quàm quo ad futurum, retinendo tamen in mente quòd qui præterito tempore aliquod beneficium poſſederunt in vim prædictæ derogationis per annum & diem pacificè, non poſſint in poſſeſſorio inquietari, niſi aliud obſtaculum ſit: Item quod in præſens non facienda ſit generalis ſiue certa interpretatio ſuper veriſimilitudine temporis, cuius mentio fit in prædicta regula, verum id in arbitrio iudicantium pro caſus contingentia manere debeat.

Derogatio Regulæ de veriſimil. not. nõ niſi in Reſignationes admittitur.

Tempus proficiſcendi ad collatorem in arbitrio Iudicantis poſitum eſt.

VI.

Regula de veriſimili notitia in collationibus Ordinariorum locum habet pariter vt in Papalitario quippe ſemper & in omnibus caſibus ſimilis eſt & eadem, vt ſcilicet ambitio euitetur *per cap. 2. & 3. de conceſſ. præb. in 6. & gloſſ. in verb. faciendas. § neque de col. in prag. ſanct.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Parlamenti Pariſienſis 29. Auguſti 1537. pro quadam præbenda S. Radegondæ Pictauienſis, & pro Germano Cornuto aduerſus Triſtandum. Idémque dictum fuit Arreſto Tholoſano quod allegat ſine data Rebuffus *prædicta gloſſ. 5.*

Regula de Veriſim. notiti. in collationibus Ordinariorum locum habet.

Reg. de veriſim. not. locum habet in Ordinariis) Papa & Legato, Charond. *lib. 1. Reſponſ. c. 11.* Locum non habet in Regalia vt idem exiſtimat *lib. 1. cap. 5. & 15.* & de eo allegat Arreſtum quoddam Pariſienſe datum menſe Martij 1572. Chop. *lib. 2. de Domanio cap. 9. numer. 1. I. C.*)

Non in Regalia, in Papa, & Legato.

TITVL. V. DE PENSIONIbus Beneficialibus.

De penſionibus Beneficiorum amplè tractarunt Ioannes Nicolaus in libello intitulato *Flores Iuris patronatus penſionum & permutationum beneficiorum.* Hierony. Gigas, Chopinus *lib. 2. de Domanio Franciæ tit. 9. & 16. titul. 10. n. 15. De ſacra Politia, lib. 3. tit. 3. n. 15. 16. 17.* & Monaſticon, *l. 2. tit. 6. n. 21.* Charondas, *lib. 2. Reſponſor. cap. 23. 24. 25.* & ample admodum & doctè Robertus *Rerum iudicatarum lib. 1. c. 7.* vbi innumera Arreſta ſuper hac materia allegant. Ex his Scriptoribus hanc ſummam excerpſi: Omnes penſionum creationes Simoniam redolere: quoniam fructus Beneficiorum quodammodo hereditarios reddunt, iiſque qui nullum præſtant miniſterium adſcribunt: cum ex diſpoſitione iuris, beneficia propter officia dentur. Nihilominus nonnulli exiſtimarunt, conſtitutionibus Canonicis licere conſtituere & reſignare penſiones ſuper Beneficiis, tribus tantummodo caſibus. Primum, *pro bono pacis*, ad componendum diſſidium quod eſt inter duos Beneficiarios; eámque in rem allegant

Autores qui de Penſionibus ſuper beneficiis tractãt.

Penſionũ creationes Simoniam redolẽt.

Tres caſus in quibus penſiones ſunt permiſſæ.

gant Decretalem Innocentij III. quæ refertur *cap. ti ſi aſſent, de præbend.* in permutationibus Beneficiorum, ratione inæqualitatis beneficiorum ex *c. ad quæſtiones, de rerum permutation.* & ne reſignans omnium patiatur diſpendium, vt ſenex Beneficiatus & capularis, quique miniſterio Eccleſiaſtico amplius ſupereſſe non poteſt, habeat quo ſe exhibere in ſenectute ſua poſſit, neque in opprobrium Cleri mendicare cogatur: Extra tres hoſce caſus, ſi penſiones indultæ per fauorem, obreptionem aut aliter fuiſſent, & titularij Beneficiorum de eo conquererentur, eóque nomine Curias ſupremas adiêre, his liberati Arreſtis fuêre. Neque etiam indiſtinctè in omnis generis beneficia prædictis tribus caſibus penſiones tolerantur: vt puta in his quibus populus & cura animarum ſunt annexa, veluti Epiſcopatus, quoniam Epiſcopus eſt primus Curio diœceſeos ſuæ curam & ſolicitudinem gerens in omnibus: cuiuſmodi paſtores reſidentiam actualem facere coguntur, & rationi diſſentaneum eſſet, vt beneficiatus reſidens & miniſtrans non fructus integros beneficij ſui acciperet. *Illud penitus interdicimus,* inquit Innocentius III. *in cap. extirpanda §. qui vero, & cap. de præb. ne quis in fraudem de prouentibus Eccleſiæ quæ curam habere debet proprij ſacerdotis alij quaſi pro beneficio conferre præſumat.* Et nihilominus in Francia penſiones tolerantur & reſignatarij condemnantur qui beneficia velut Epiſcopatus parochias & Abbatias acceperant, quæ curam animarum habere videntur, ad ſoluendas penſiones promiſſas vel ad beneficia reſignantibus reſtituenda, *arg. l. 5. C. de cond. ob cauſam.* Ne ſcilicet conſequantur fructum & emolumentum malæ fidei & perfidiæ, & euitetur maius malum, perfidiæ ſcilicet. *Fides,* inquit Seneca, *ſanctiſſimum humani pectoris bonum eſt, nulla neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio,* Epiſtol. 88. Fides humana quæ promiſſa ſeruari iubet non patitur eum decipi, qui alterius promiſſioni fidem habuit: Reſignatarius igitur vel ſoluere vel cedere cogitur: Et ita iudicatum Arreſtis, dummodo penſio immodica non ſit, hoc enim caſu ad tertiam fructuum partem reduceretur. Et quod ad parochias pertinet ad eiuſcemodi fructuum portionem vt Curio commodè ſe exhibere ſeu viuere poſſit, & oneribus Parochiæ ſatisfacere, Abbas *in c. quærente, de Cler. non reſident.* & vt ipſi ſuperſint 120. libræ decimis aliiſque oneribus ſolutis: quia ſcilicet ea Conſtitutione anni 1571. & 1572. portiones congruæ ad hanc vt minimum ſummam limitatæ fuerunt. Curia Parlamenti Tholoſani conformiter Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. cap. 4. de reformatione,* non approbat penſiones ſuper Parochiis vſque 100. ducatorum redditum exæquent diſtractis decimis aliiſque oneribus: prout ipſa iudicauit Arreſto 30. Martij 1599. inter Gabrielem Pouderunſium Curionem Eccleſiæ S. Laurentij Pingemierenſis appellantem & Carolum Fugam audium Canonicum Caſtelli Arrianorum appellatum: quo decretum fuit, prædictum appellantem rationes fructuum prædictæ parochiæ anni nuper emerſi 1598. redditurum: quo videlicet detracto ea iis ad eius emolumentum valore & ſumma 100. ducatorum, itémque præſtatione decimarum, aliiſque prædicti beneficij oneribus ſuperfluum ſeu reliquum appellato tradatur ſub conditione iuramenti ab appellante præſtandi. Et quo caſu penſiones tolerentur non modo primus reſignatarius qui beneficium ea conditione accepit, verùm etiam alius de beneficio per reſignationem prouiſus prædictam penſionem continuare porro debet, quia mala fides authoris tranſit in ſucceſſorem *l. cum heres. D. de diuerſ. & temp. præſcri.* Et ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum 21. Februar. 1575. perorante Mariono & F. Chauuelino aduerſus quendam qui de quadam parochia prouiſus erat ex cauſa permutationis factæ cum quodam cui nomen erat Cererio, qui ipſe antea prouiſus fuerat per reſignationem factam in ſui fauorem à primo reſignatario ſub onere penſionis: eiúſque reſignationes factæ fuerant in fraudem primi reſignantis & ad eum fruſtrandum penſione, quam ſibi ſuper prædicta parochia reſeruauerat, qui in appellatione quam poſtremus titularius tanquam ab abuſu interiecerat erat appellatus: Curia ſuper hac appellatione partes penitus lite abſoluit & dimiſit, decreuítque appellatum beneficio ſuo abſque noua collatione reſtituendum: niſi appellans mallet penſionem continuare, quod intra menſem optare ſeu eligere cogeretur. Idem iudicatum pro D. Lenoncurtio, qui Abbatiam ſub lege penſionis reſignauerat aduerſus reſignatarium primi reſignatarij prædictæ Abbatiæ: Curia Arreſto ſuo 21. April. 1575. Mariono & Chopino perorantibus, quorum hic id refert *de ſacr. polit. lib. tit. nom. vt ſuprà,* partes ſuper appellatione tanquam ab abuſu lite penitus abſoluit, & ſecundum reſignatarium condemnauit ad ſoluendam penſionem vel beneficium retrocedendum, vt maximè allegaretur huiuſce penſionis creationem abuſiuam eſſe, vtpote quæ in Curia Rom. citra Regis conſenſum creata & inſinuata fuiſſet: quod fieri non poterat ex Concilio Baſilienſi & Concordatis. At ſi Beneficiatus per mortem de beneficio prouiſus ſit ſuper quo penſio ab ipſius prædeceſſore creata fuerat, ſunt nonnulli qui exiſtimarunt prouiſum ſuper mortem ad penſionem non teneri, quia ius non habeat à defuncto beneficiato, verum à collatore. Eáque de re allegatur Arreſtum, quod datum velo leuato 30. Iulij 1598. inter Ioannem Munachum Curionem Eccleſiæ Parochialis Lugdunenſis Andegauenſis appellantem tanquam ab abuſu à declaratione penſionis cuiuſdam, & F. Garotetum appellatum, Roberto & Bauſſanio perorantibus: aduerſus quod Arreſtum idem Robertus *loco præallegato* reſert contrarium aliis Arreſtis iudicatum fuiſſe ſuper beneficiis quibus cura animarum non eſt annexa, dummodo penſio immodica non ſit & inſinuata fuerit: quoniam huiuſcemodi penſiones loco alimentorum relinquuntur & præſtantur à qualicunque ſucceſſore *per l. 2. l. liber. §. Lucius. ff. de aliment. legat.* & ita iudicatum fuiſſe, & de more obſeruari, etiam aduerſus tertium prouiſum per mortem de beneficio cui non eſt animarum onus annexum, qui penſionem in Curia Rom. creatam quandiu primus reſignatarius ſuperſtes erit continuare cogitur. Arreſtum ſuper eo datum Doleo pro Nobiliſſ. Maria Thuana Abbatiſſa Abbatiæ Clerecianæ appellante, & Roberto pro appellato perorantibus 8. Mart. 1591. Verum is qui ita per mortem prouiſus eſt penſionem reduci ſeu coerceri ſi immodica ſit poſtulare poteſt. Ita iudicatum Arreſto 7. Februar. 1595. poſt cauſæ perorationem inter Andream Hamelium appellantem. Quod ſi penſiones non ſint ritè inſinuatæ in Curia Rom. nullius ſunt momenti, neque reſignatarius ad earum ſolutionem adſtringi poteſt. Ita iudicatum poſt cauſam peroratam in Maiore Camera die Iouis 1. Decembr. 1598. inter Franciſcum & Magdelenum Chauotio, appellantes, & Cochinos appellatos. Aduocati partium erant de Campis & Dauidis. Vid. ſuper hac materia alia Arreſta, quæ ab autoribus ſuperius citatis referuntur. I. C.

Penſiones an poſſint ſuper Curionibus, & quando tenent.

Quare penſiones in Francia tolerentur.

An tertius prouiſus de beneficio penſionem ſoluere teneatur & quando.

Omnes penſiones Romæ non inſinuatæ nullæ ſunt.

ARRESTVM I.

PEnſio ſuper præbēda Theologali ab eo qui eius tenendæ capax eſt, quique ei miniſtrat imponi non poteſt: neceſſariò enim oneratus eſt plurimis oneribus, quæ continentur in Concilio Baſilienſi *tit. de collationibus. §. ord. hac S. Synodus.* & ibi *Gloſſ. in verb. reſidente*: ac præterea huiuſmodi præbènda Theologo affectata eſt, neque cum alio quàm Theologo permutari poteſt, *d. §. ord. verſic. quoties.* Idémque de præbenda dicendum eſt, quæ reſidentiam requirit, quæque nullum alium reditum habet præter diſtributiones quotidianas, quæ vtique penſione onerari non poſſunt, *arg. l. ſpem eorum præmiorum, C. quæ res pig. oblig. non poſ. & c. peruenit, de arbitris,* vbi Baldus declarat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 3. Iunij 1529. aduerſus Franciſcum Molinæum Regalem, qui penſionem præbendæ Theologalis perſequebatur.

Præbenda Theologalis nō poteſt penſione onerari.

Vide Charond. *lib. 1. c. 13.* hæc materia in ratione *leg. de bu. ff. de tranſact.* fundata eſt.

II.

Penſiones ſuper beneficio ſiue in quota aut quātitate contributioni decimarum obnoxiæ ſunt. Arreſto 9. Ianuar. 1551. quod repetitur *infra Tit. 13. lib. 1. de decimis*, vt ſunt pariter eæ de quibus *duobus capit. ſequentibus.*

Penſionarius decimas contribuere debet.

Penſio enim eſt de fructibus beneficij, ratione cuius tenetur ad onera, *in l. 1. & Gloſ. cap. ſi propter publ. penſ. rationem, & Gloſ. in c. 1. de Decimis.* Idipſum iudicatum fuit Arreſto, ad relationem Dn. Brulartij & Burgonij. & tenetur Penſionarius in decimas appoſitas ſiue à Rege ſiue

ue à Papa : nam vſufructuarius etiam ad onera leuia & communia tenetur, *l. quemadmodum, de vſufr. leg.* B.

III.

Idem. 12. Decembris 1532. concluſum fuit in Camera Inquiſitionum in iudicio per ſcripturam, inter Ioannem Griffetum Curionem Ferrierenſem appellantem à Libellariis Palatij, & Ioannem Rogerium prætendentem penſionem 25. librarum Turonenſium ſuper prædicta Parochia appellatum, prædicto penſionario prędictam penſionem ſuam ſoluẽdam, deducta per prædictum Curionem portione ſua & quota decimarum & ſubſidiorum charitatiuorum.

IV.

Idem. Penſionarius ſuper beneficio aliquo ſubſidia, mutua, decimas, donationes, charitatiuas, aliáque onera quæ emergunt, & prædicto beneficio imponuntur vnà cum Curione conferre tenetur. Et ita definitum fuit Arreſto ad relationem Dn. Burgonij pro quodam qui Rogerus appellabatur, circa annum 1530.

Vide *notata titulo de decimis infra*, & Maynardum *lib. 1. quæſt. Notab.* 44. I. C.

V.

Penſio ſuper beneficio pro compenſatione temporalis eſſe debet. Abbas, Prior, aliúſve Prælatus citra conſenſum Capituli penſionem ad certum tempus ſuper beneficio pro compenſatione officiorum præſtitorum prædicto beneficio aſſignare poteſt, ſed in perpetuum non poteſt abſque Capitulo. Et hæc eſt ſententia Archidiaconi *in c. poſſeſſiones 26. quæſt. 1. verſic. clericus. & in c. 2. in fin. de reb. Eccleſ. non alienand.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod allegat ſine data Guid. Pap. *quæſt.* 179.

VI.

Penſiones benefic. quando permiſſæ ſint. Sanctis Decretis penſiones ſuper Beneficia nonniſi duobus caſibus permiſſæ ſunt. Primus eſt, *pro bono pacis*: Secundus, ne nimium diſpendium quis patiatur permutando vel reſignando *c. niſi eſſent, de præb.* alioquin reprobantur tanquam libertati Eccleſiæ Gallicanæ aduerſæ. Hoc præſuppoſito, duo permutant, vnus reſignat ex ea cauſa Parochiam in manibus Ordinarij, qui eo ipſo die de ea prouidet : alter reſignat Prioratum in manibus Papæ ex eadẽ cauſa & in fauorem eius à quo Parochiam acceperat : Poſtero die alia procuratio expeditur ad conſentiendum in id vt ſuper prædicto Prioratu penſio permutanti conſtitueretur : ab executione bullæ tanquam ab abuſu appellatio interiicitur à ſucceſſore in Prioratu, qui dicebat quod vtrumque deeſſet, & quod penſio creata eſſet tum cùm conſentiens nihil amplius iuris haberet in Prioratu: Arreſto Pariſienſi 16. Ianua. 1544. declaratus fuit appellans non admiſſibilis: nempe quia procuratio ad reſignandum nondum admiſſa fuiſſet tempore conſenſus prædictæ penſionis quæ conſtituta fuerat, ne nimium diſpendium pateretur, atque ita iure optimo.

Penſiones aſſignatæ ſuper Epiſcopatibus ordinarie reprobantur & ſuper beneficiis. Prioratibus, Abbatiis, &c. tantùm admittuntur. Ita iudicatum ratione Prioratus 6. Auguſt. 1573. Et Arreſto Curiæ Octob. 1563. (Parlamento videlicet tum continuato) in appellatione quadam tanquam ab abuſu aduerſus executionem bullæ cuiuſdam continentis creationem 500. librarum ſuper Epiſcopatu Nouiodunenſi ab Epiſcopo Abbate Giuricenſi, cum Triumuiri Regij ipſimet tanquam ab abuſu appellaſſent, dictum fuit non habita vlla ratione prędictæ bullæ, malè & abuſiuè ſuiſſe natum & executum fuiſſe, penſio extincta, & appellatus in expenſas condemnatus fuit. Et poſtea quoque creatio penſionis ſuper Epiſcopatu Trecenſi à Principe Melphitano reſignante declarata fuit nulla & abuſiua ad poſtulationem Procuratoris Regij 11. April. 1564. Receptum eſt in Palatio citra Regis Placet vt vocant, non poſſe creari penſionem ſuper beneficiis electiuis ad nominationem Regis.

VII.

Alter ex prædictis caſibus pro bono pacis, ſeu pro pacificanda lite quadam beneficiali, intelligi debet etiamſi is cum quo componitur, non habeat titulum indubitabilem : ſufficit enim vt habeat coloratum. Hac ratione appellans quidam tanquam ab abuſu ab executione conſtitutæ huiuſmodi penſionis, cùm allegaret tantum penſionarium nõ habere titulum validum, ſed ſimplicem tantum ſignaturam & in principali iure deſtitueretur, depulſus fuit Arreſto Pariſienſi 11. Decemb. anno 1543. *Declaratio caſuum quibus penſiones permittuntur.*

VIII.

Penſiones ſuper beneficio conſtitui non debent quæ tertiam reditus partem excedant: & ſi maiores ſiot, is qui conſtituit ſuo quidem tempore reclamare non poteſt, non magis quàm alio facto ſuo contra ire, verùm ſucceſſor ad poſtulandam huiuſcemodi penſionum moderationem admittitur : prædeceſſor quippe eius beneficium diminuere non potuit: *cap. ſi quis Presbyterorum, de reb. eccleſ. non alie. & tit. vt Eccleſ. benef. ſi dimi. confer.* Ita iudicatum fuit compluribus Arreſtis Pariſienſibus, vnde firma hæc Regula procedit : Penſionem ad modum tertiæ reduci & reponi debere, aliàs abuſus eſſe. Arreſto 16. Decemb. 1563. *Penſiones benefic. quales admittantur.*

IX.

Die Martis 26. Martij 1554. perorata fuit cauſa quædam inter appellantem quendam tanquam ab abuſu ab impetratione & executione cuiuſdam bullæ permutationis & retentionis penſionis ſuper duobus beneficiis reſpectiuè permutatis à duabus partibus ab vna parte, & Dn. Cardinalem Lenuncurtium ab altera : Res tum expediri ex tempore non potuit, ampliatáque & comperendinata fuit in craſtinum mane : & ita factum fuit. Enimuerò poſtea die Iouis ſequente 28. Martij pronunciatum fuit Arreſtum liberationis manè diei præcedentis, quo dictum fuit malè & abuſiuè impetratum fuiſſe, permutatum & executioni traditum, omniáque in irritum redacta ſunt, Dn. Roberto & Sammelorio perorantibus. *Retentio penſionis in permutatione ſuper duobus beneficiis permutatis abuſiua eſt.*

X.

Die Martis 26. Februar. 1566. in Parlamento Pariſienſi Trouſſattus pro Ioanne du Bois appellante tanquam ab abuſu à penſione 30. libr. ſuper Parochia quadam aduerſus Concilium Turonenſe, quíque dicebat eam non amplius 80. lib. valere : Chopinus pro Dionyſio Fillolio dixit ſe appellanti reſignaſſe : item penſione ſua deducta, Vicarióque nutrito, Parochiam adhuc 80. lib. valere : Appellantem ad querelam cùm ſit reſignatarius non admittendũ eſſe. Meſnilius pro Procuratore Catholico appellauit & dixit ſuper Epiſcopatib. & Parochiis non poſſe pẽſiones adeò immodicas tolerari vt ſuper aliis beneficiis: Curia admiſit & admittit appellãtẽ Procuratorem Catholicũ Regiũ à creatione prædictæ penſionis, eúmque pro benè admiſſo habuit habétque: *Penſioni immodicæ à reſignatario contradici poteſt.*

bèrque: Et ius reddendo ſuper appellatione ipſius dictum fuit, malè & abuſiuè executionis traditum fuiſſe, benè ab ipſo appellatum, & medio prædictæ appellationis admiſit appellationem prædicti du Bois, & in ea partes iudicio penitus abſoluit, citra expenſas, damna, & intereſſe, iuſtis de cauſis & rationibus ad id ſeſe mouentibus, partes in eum ſtatum reponit quo erant tempore creationis & ante creationem penſionis & reſignationis, appellante nihilominus in poſſeſſione Parochiæ beneficialis remanente.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

Penſio ſuper Diaconatu abuſiua eſt.

PEnſio ſuper Diaconatu Eccleſiæ Cathedralis abuſiua eſt: quia Epiſcopum repræſentat: ſecus, ſuper Collegiali Arreſto 19. Iunij 1572. Ruellio & Chopino perorantibus. Et citra dubium eſt, penſiones ſuper Epiſcopatibus, Parochiis & aliis beneficiis quibus cura animarum annexa eſt, quæque parui ſunt reditus, reprobatas eſſe, & ab iis appellari poſſe tanquam ab abuſu: prout repræſentatum fuit à Dn. Aduocato Fabro 9. Auguſt. 1565. V. de *Arreſtum 6. & 5. ſupra & auth. 1. 2. & 3. de ſacroſ. Eccleſ.* C.B.

II.

Reſignatarius reſignanti ſuo penſionem ſoluere debet, aut recedere: tertius non item.

Etſi penſio tertiam reditus in aliis beneficiis quàm Parochiis excedat, nihilo minus reſignans penſionem ſuam amittere non poteſt: verùm ad id quod communiter obſeruari ſolet & quantum beneficium ferre valet, reduci poteſt. Vt iudicatum fuit Arreſto Curiæ 9. Ianuar. 1572. ſuper penſione impetrata & creata in Curia Romana à Reſignatario Decanatus Melodunenſis ſuper Ligerim, partes ſuper appellatione ab abuſu iudicio penitus abſoluti fuère: & quantum ad prætenſum exceſſum penſionis vltra tertiam reditus ordinarij & reductionem eius ad tertiam partem, Arbiter datus eſt ad ſepta Curiæ, Chopinus *lib. 3. de ſac. polit. tit. 2. num. 19.* I.C.

III.

Regreſſus non ſoluta penſione competit.

Etſi diſciplina Eccleſiaſtica regulariter penſionem ſuper beneficio Parochiali non admittat, tamen Curia hoc temperamentum de more admittere ſolet, ad occurrendum perfidiæ, vt Curioni qui reſignauit ſub onere penſionis non immodicæ vtputa tertię, regreſſus ei ſemper non ſoluta prædicta penſione competat, quod etiam admittitur & toleratur aduerſus tertium reſignatarium, ſiue in fauorem, ſiue ex cauſa permutationis factę veriſimiliter & in fraudem primi reſignantis penſionatij. Ita iudicatum 14. Februar. 1569. 28. Maij 584. & 21. Ianuar. 586. pro Curione Varloenſi in diœceſi Ambianenſi aduerſus ipſius Vicarium. Aliud foret, ſi tertio cuidam prædictæ penſionis onus impactum ſeu impoſitum fuiſſet, ea quippe facilè exonerari poſſet, & rectè admitteretur ad appellandum tanquam ab abuſu, cùm huiuſcemodi conuentio non niſi perſonalis ſit. Et ſanè 28. Maij 1574. Curia terminando litem quandam, appellantem à creatione huiuſcemodi penſionis tanquam abuſiuæ & reprobatæ abſoluit, appellato in expenſas condemnato. Simile Arreſtum datum fuit 5. Decembr. 1583. perorante Chauuelino ſeniore. Edictum Bleſenſe poſtea ſuper reuocatione penſionis immodicæ prouidit. B.

TIT. VI. DE VACATIONIBUS beneficiorum ipſo iure aut facto.

ARRESTVM I.

Relegatus beneficio ſuo priuatur.

PErpetuum exilium neceſſaria priuatio beneficij eſt, id eſt ex neceſſitate priuationem beneficij poſſeſſi ab eo qui relegatus eſt inducit: qui vtique non poteſt beneficio ſuo ſeruitium præſtare, prout ait Panorm. *in cap. cum non ab homine, de iudic. & in c. 2. de arb.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano vigilia Natalis Domini anno 1539.

II.

Forma impetrandi beneficia ob ſimoniã, hæreſin, & defectum promotionis vacantia.

Diſpoſitione Iuris in caſibus quibus beneficiatus beneficio ſuo priuabatur, veluti ob hæreſin, ſimoniam, defectum promotionis, vel alium caſum, requirebatur vt antequam beneficium ita vacans impetraretur, vt declaratio impetraretur aduerſus poſſeſſorem & tres ſuper ea ſententia expectarentur: per *text. Clem. 1. de re Iud.* Hodie in Francia contrarium obſeruatur: Pleno quippe ſaltu beneficium ita vacans citra declarationem aut ſententiam impetrari poteſt. Et poteſt qui impetrauit poſſeſſorium experiri aduerſus poſſeſſorem, & litem perſequi, vitiùmque probare, & manutentionem impetrare. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Nicolao Durero ſuper Parochia de Meneres aduerſus Gilbertum Dauidem qui per reſignationem ſimoniacam Iacobi Durieri de prædicto beneficio prouiſus fuerat, vltimus quippe hic impetrans prædicto Arreſto anno 1543. in poſſeſſione firmatus fuit. Hodie Dn. Cardinalis Ferrarienſis Legatus in Francia confert beneficia eorum qui prætenduntur antiqua religione derelicta nouam ſequi, velut vacantia certo modo, idque citra ſententiam & declarationem præcedentem quæ priuationem importet, ea tamen conditione expreſſa in prouiſionibus, vt impetrans intra ſex menſes vacationis rationem declarare & probare cogatur, e facto prætenſo Apoſtata, ſub pœna priuationis, ſi id non fecerit intra prædictum tempus, effectu prædictæ prouiſionis & damnorum & intereſſe prædicti poſſeſſoris.

An accuſatus criminis beneficium ſuum poſt ſententiã reſignare poſſit.

De hac quæſtione varie ſcripſerunt complurimi Doctores & Practici. de Selua *in tractat. de Beneficiis 3. part. q. 2.* Probus *in addit. Gaymerij ad Pragm. ſanctionem. in §. item inſuper in verb. diſponere. tit. de collation.* Rebuff. *de pacif. poſſeſſoribus num. 265.* Boerius *deciſ. Burdegal. 260.* Duarenus *de beneficiis lib. 8. cap. 5.* Dn. Mainard. *lib. 1. notabi. quæſt. cap. 61* & Charond. *lib. 1. Reſponſ. cap. 21. lib. 6. cap. 82. & in 1. o. Pandectarum ſuarum cap. 10.* Communior opinio eſt, beneficiatum poſt contractum capitale crimen purè & ſimpliciter beneficium ſuum ante condemnationem reſignare poſſe: quinimo poſt condemnationem pendente appellatione interpoſita à Iudicio, vtpote quæ effectum prædicti Iudicij ſuſpendat: niſi crimen & delictum adeo atrox ſit & abominandum, vt beneficium de iure & facto vacans reddat, quódque titulum nullum de iure reddat. Cuiuſmodi crimina Papon. *in Notariis ſuis Tom. 2. lib. 8. Tit. de Interdictis & actionibus poſſeſſoriis pro beneficiis*, hæc recenſet, hæreſim, ſimoniam, falſum, vim contra Cardinalem admiſſam, coactionem ad reſignandum, intruſionem, & poſſeſſionis captionem violentam, homicidium qualificatum ſeu inſigne, velut partici-

dictū, rapina, latrocinium, aſſaſinatus D. Iuris Doctores hanc quæſtionem tractant *in l. qui à latronibus § fin. D. de teſta. l. qui pœnæ D. de manum.* Præpoſitus *in can. ſtudentes 50. diſt.* ſed reſignatio in fauorem non valet arg. *l. poſt contractum D. de donat.* I. C.

Quando per reſignationē Beneficium vacans eſſe dicatur. Quando Officium.

Beneficium vacans per reſignationem titularij non poteſt dici antequàm admiſſa fuerit, ſed quamprimum admiſſa fuerit etiamſi poſſeſſio capta non fuerit, vacat. Maynard. *lib. 1. cap. 62. arg. l. ſi forte ff. de off. praeſ.* ſecus in officijs: nam vt valida ſit reſignatio neceſſe eſt, vt receptio & præſtatio iuramenti interueniat, alioquin reſignans ſemper in poſſeſſionem manet; & reſignatario mortuo officium vacare non cenſetur: Prout iudicatum fuit aduerſus Selectos Aurelianenſes, pro quodam du Pleſſis qui alij reſignauerat poſt mortem primi reſignatarij nō recepti, volentes dicti Selecti hoc beneficium per mortem ſupprimere 27. Maij 1573. apud Catholicianos perorante Rebuſſo pro dictis Selectis. I. C.

III.

Declaratio, quomodo Beneficia ab iis poſſeſſa, qui antiquam religionem deſeruerunt vacent.

Id tamē ita intelligitur, quādo demiſſionem deſtitutio dubia eſt: nā ſi titularius beneficij inquiſitus declaret, ſe ab antiquâ religione decedere velle, & nouam prætenſam reformatā ſequi, hoc caſu non poteſt euitare, quin beneficium eius ſit vacans, nam prædictam religionem ſuam ſequendo non amplius huiuſmodi beneficio quod agat habet, verùm econtrà id neceſſariò relinquere debet: alioquin ſeſe non reformat cùm ipſius religio non permittat neque admittat rem huiuſmodi. Eáque de re datum fuit in Conſiſtorio Regis Arreſtum quo reſoluuntur omnia dubia quæ antea ſuper hac re mota ſunt de his rebus. Verum tamen eſt quòd ſi declaret ſe velle ad primam religionem ſuam redire, tum Edictis pacificationis ſeu Irenicis beneficium ipſius ipſi reddi debeat. Apponam tenorem prædicti Arreſti ipſum. Eſt igitur tale, Inter Decanum & Capitulum Eccleſiæ B. Virginis Belnenſis & Ioannem Amicidium Canonicum in ipſa appellantem à delegatis deputatis pro executione Edicti pacificationis ſeu Irenici & petitores per libellum, eo fine vt ipſorum appellatio pro bene admiſſa haberetur ab vna parte, & Ioannem Milotium Miniſtrum in Eccleſia quæ reformata dicitur in præfectura Diuionenſi ab altera parte. Viſa per Regem in Conſiſtorio ſuo ſententia quæ data 18. April. proxime elapſo per Ioannem Moeſſonium & Ioannem Batualium Conſiliarios in maiore Conſilio commiſſarios deputatos in Prouincia Burgundiæ pro executione prædicti Edicti pacificatorij ſiue Irenici pro vadimonio deſerto eiuſq; cōmodo implorato à prædicto Ioanne Milotio petitore & poſtulante ad probationem quarundam literarum Regiarum die 6. Decem. poſtremo pręteriti, qua ſententia prædictus Milotius repoſitus fuit manutentus & firmatus in plena & integra poſſeſſione Canonicatus & præbendæ fructuum, lucrorum redituum & emolumentorum ipſius vt iis ſcilicet pacificè frueretur, pro vt prædictus Milotius ante concitatas in Regno turbas fruitus fuerat: Proceſſu verbali ſeu relatione & notoria prædictorum Commiſſariorum 29. Aprilis eiuſdem anni, ſuper executione prædictæ ſententiæ: Altero Proceſſu verbali prædictorum Commiſſariorum quo inter alia continentur reſponſiones factæ à prædicto Milotio ad interrogationes prędicti Amicidij & Capituli pręſentationibus factis à prædicto Capitulo: Copia libelli prædicti Milotij ſeſe miniſtrum Eccleſiæ reformatæ dicentis oblati prædictis Commiſſariis eo fine, vt ad ipſos citarentur prędictus Amicidius & alij vt adeſſent approbationi literarum à ſe impetratarum: Libello oblato Maieſtati ſuæ ac Clero Burgundiæ eo fine, vt prædictorum Commiſſariorum proceſſus caſſarentur, quandoquidem prædictus Milotius religionis reformatæ prætenſæ eſſet: Diplomate 20. Maij poſtremi eo fine, vt prædictus Milotius ad Conſiſtoriū Regis appellaretur: Notificationibus factis prædicto Milotio reſponſionem eius continentib. hanc videlicet ſibi decretū ad Eccleſiam reformatam ſeſe conferre, ſeque ad eam conformare pro conſcientiæ ſuæ quiete, & pro ſalute ſua, ſeque in ea perſtare velle ad mortem vſque. Prouiſione ſiue collatione facta 17. April. 1562. à Decano & Capitulo prædicti Belni prædicto Ioanni Amicidio prædicti Canonicatus & præbendę velut vacantis per demiſſionem ſeu abdicationem prædicti Milotij Libello oblato prædicto Dn. & Decano prædicti Belni, eo fine, vt appellatio prædictorum ſupplicantium pro rectè admiſſa haberetur: Arbitrio 16. Iunij proximè præteriti inter Aduocatos prædictarum partium: Poſteaquam à parte prædicti Milotij nihil præterea productum fuit, & ab vlteriore productione excluſus fuit 2. huius menſis: audita relatione Commiſſarij ad id deputati, REX in Cōſiſtorio ſuo habita ratione libelli oblati à prædicto Decano & Capitulo Belnenſi, habuit & habet appellationem ab iis interpoſitam pro bene admiſſa, & ius ſuper ea reddendo, appellationem idque à quo appellatum eſt velut non facta habuit habetque, iudiciumque emendādo prædictum Milotium à literarum ab ipſo impetratarum & à libelli ſui approbatione depulit citra expenſas idque iuſta de cauſa. Factum in Conſiſtorio Regis, quod habitum Lugduni 8. Iulij 1564.

Poſt hoc Arreſtum indultum fuit beneficiatis vt maxime prædictæ religioni addicti eſſent: licentia, tempus & ſpatium beneficia ſua reſignandi. Conſule Edicta Irenica & ſecretiores articulos B.

TIT. VII. DE DEVOLVTIS.

De eo qui matrimonium cōtraxit.

Beneficiarius qui matrimonium per verba de præſenti contraxit, efficit vt beneficium eius vacet *cap. ex tranſmiſſa extr. de renunciat.* Panormit. *in cap. 1. de Cleric. coniugat.* Mainard. *lib. 4. quaeſt. Notabil. cap. 55. num. 8.* I. C.

ARRESTVM I.

Deuolutarium declarare genus vacationis debet.

QVi beneficium iure deuoluto prętendit, nominatim genus vacationis beneficij quod impetrauit declarare tenetur: alioquin collatio ei nihil prodeſt: iuxta Regulā Cancellariæ 15. *de imp. benef.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 2. Mart. 1528. pro Ioanne Blandeto appellante à denegatione ſibi facta ad libellū à ſe eo fine oblatum à Præfecto Pariſienſi vel ipſius Locumtenente Conſeruatore: huic igitur ob eam quam dixi cauſam Curià momenti beneficium adiudicauit.

Vide *art. 4. Edicti ad commonitionem Statuum ſeu Comitiorum Aurelianenſium anno* 1560. poſt 46. bleſenſe Edictū. Et videtur declaratio incapacitatis a prædictis ſtatibus requiſita ſeſe ad incapacitatem quę iuris eſt non extendere, quæ procedit ex non facto faciendo, quod eſt ex neceſſitate ſubſtantiæ: veluti deuolutum aduerſus eum

quæ

qui ad ſacros ordines non eſt promotus, quæ iuris eſt incapacitas *ex cap. bene de elect.* Aliud foret & dubio careret, declaratione nempe opus eſſe ſi incapacitas facti eſſet, vt ſuper vita & moribus, non reſidentia &c. B.

II.

Deuolutum ante tempus impetratum, non valet: licet tempus poſtea aduenerit.

Super prouiſione beneficij per Papam, vel alium ſuperiorem iure deuoluti & ante tempus facta diuerſitas opinionum eſt, num adueniente tempore & deuolutione huiuſcemodi prouiſio ab initio nulla, valere poſſit? Abb. Sic. in *cap. cum ex officij de præſcrip.* & Ioan. de Selua *in tract. ſuo beneficiali*, exiſtimarunt valere. Felinus, *in dicto cap. cum ex officij* exiſtimauit contrarium. Et ſecundum eius opinionem iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi quod datum 29. April. anno 1520. & altero Arreſto, ib. de: Boërius *Deciſ. Burdegal. lib. 70.* vid. Molinæum *ad Reg. Cancellariæ de infirmis reſignan.*

III.

Deuolutum fuit olim ſui origine ſed per abuſum corruptum.

Inter Iura titulóſque Beneficiales deuolutum fauore dignum & neceſſarium viſum eſt, ac nominatim propter æquitatem cauſarum ex quibus receptum fuit: nempe quòd præſuppoſito primum collatorem interea dum beneficium vacans repletur fructus ſuos facere, veriſimile ſit propter eorum perceptiuuem proſpectorum ſeu prouiſurum quam poterit tardiſſimè: *cap. vno vt Eccleſ. benef.* Igitur per prædictum deuolutum ad id faciendum vrgetur. Quinimo Ordinarij hac ratione ad beneficia vacantia replenda perſonis capacibus mouentur, etſi ea debeantur & affectata ſint aliquibus per priuilegia indulta, mandata, legem antiquam fundationū, vel aliter, prædicti collatores recuſare non poſſunt: nam ſi id faciant, ius conferendi ad ſuperiorem deuoluitur, ad quem recurri poteſt. *Gloſ. in verb. intra in cap. nulla de conceſſ. præb. & cap. propoſuit eodem.* Præterea non eſt bonum neque tolerabile, gregem ouium relinqui prædæ lupi abſque paſtore *cap. ne pro defectu de electio.* Et hæ rationes ſunt, quare huiuſce rei retardatio perniciosa ſit etiam vel vno die *d. cap. nulla & cap. quam ſit de electio lib. 6.* Nihilominus abuſus, in quem quotidie fauorabilis deuoluti titulus vſurpatur, dodiuſum reddidit. Iam enim communiſſima hæc eſt via & ratio ad beneficia extorquenda tam ex manibus ordinariorum quā eorum qui canonicè iis prouiſi ſunt: Neque facilè lis reperitur, in qua non deuolutarius aliquis interſit, qui vt ſæpius ab vna ex partibus vt in ſcenam productus obtentui eſt ad capiendos fructus, præciſa ſpe reſtitutionis, quoniam hoc genus hominum fermè ita electorum, pauperes ſunt, incogniti, & vnde domo ſint plerumque neſcitur, neque vbi reperiri poſſint ſi citari eos neceſſe ſit ex quibus niſi vna partium humeros, vt aiunt, ſupponat, tertius ſupponit. Et hinc quoque promanat turbatio iniuſta quæ quotidie admittitur aduerſus quietem pacificorum poſſeſſorum. Rex igitur his occurrere cupiens, non ita pridem legem ſiue Edictum promulgauit cuius tenor hic eſt.

Edictum Regium ad cohibendam deuolutariorū malitiam.

Henricus Dei gratia Rex Franciæ omnibus præſentibus & futuris. Iam antea compluribus ſubditorum noſtrorum querelis & complurimorum Officiariorum noſtrorum boni publici zelo incenſorum commonitionibus debito modo informati ſeu inſtructi fuimus ſuper turbationibus, moleſtiis & inquietationibus quæ quotidie de more iam fiunt & dantur pacificis beneficiorum Regni noſtri poſſeſſoribus à quibuſdā terræ filiis ſeu incognitis, qui ſub ſpecie & obtentu deuoluti vel maximè pacificis & iuſtiſſimis titularis controuerſiam mouere non verentur. Huic vt occurreretur ſeu remedium adhiberetur, mandauimus Aduocatis noſtris & Procuratori Catholico Curiæ noſtræ Parlamenti Pariſienſis, vt videlicet conſilia ſua nobis ad hanc rem expromerent: cui rei ab ipſis ſatisfactum eſt. Significamus igitur, quòd nos cupientes ſubditos noſtros à moleſtiis expenſis & impenſis in quas per prædictos deuolutarios merguntur liberare, & viam fraudibus & abuſibus qui in prædictis beneficiorum impetrationibus admittuntur præcludere, & poſt cōmunicatam rem totā in Conſiſtorio noſtro: Ex conſilio & deliberatione ipſius & Edicto perpetuo & irreuocabili diximus, ſtatuimus, voluimus, & decreuimus, & tenore præſentium, ex certa ſcientia, plenitudine poteſtatis & authoritate Regia dicimus, ſtatuimus, decernimus, volumus, nobiſque placet, vt omnes deuolutarij cuiuſcumque qualitatis aut conditionis ſint, de quocunque pariter beneficio agatur, antequam ad actiones intentatas admittantur vel quando voluerint intentare & perſequi aduerſus titularios & poſſeſſores prædictorum beneficiorum, quæ in Regno noſtro ſita ſunt, vt inquam cogantur Domicilium eligere coram Iudice corā quo in cauſa conſiſtent, & ſub diſtrictu Curiæ Parlamenti, in quo beneficia litigioſa erunt. Et coram prædicto iudice idoneam & ſufficientem cautionem præſtare iudicatum ſolui ſecundum iuris formam: Niſi hoc factum fuerit iure à ſe prætenſo lite causáque cadant, neque prædicti poſſeſſores prædictā actionem accipere cogentur, niſi prædicta cautione prius præſtita, ſic vt nullo colore aut prætextu à Iudicibus noſtris ea cautione liberari poſſint. A quibus ne lites immortales fiant, volumus prædictos deuolutarios ob id quod prædictis, intra tempus quod ipſis præfigitur non ſatisfecerint, prætenſo iure ſuo priuari ſeu multari non perpenſo cauſæ merito ſiue iuſtitia, neque inquiſito iure ipſorum.

Deuolutarius domicilium eligere & cautionem præſtare tenetur.

Proinde in mandatis damus Amicis noſtris & Fidelibus Conſiliariis Curiæ noſtræ Parlamenti Pariſienſis, Præfecto item prædicti loci, eiúſue Locumtenenti Conſeruatori, omnibuſque Iudicibus noſtris & Officiariis &c. Etiamſi hactenus non obtineret vt, partes litigantes cautionem præſtare cogerentur, id tamen harum præſentium literarum effectum impedire noluimus, vt nec quæcunque prætetea mandata inhibitiones huic contraria. Datum Pariſiis Menſe Ianuario 155.. & Regni noſtri X I. Ita ſignatum ſuper Replicato per Regem in Conſiſtorio ſuo. *Du Thier.*

Cautio Iudicatum ſolui, in Francia non obtinet.

¶ Sequitur nunc tenor Arreſti, quod datum Pariſiis ſuper publicatione prædicti Edicti: Viſa per Curiam, &c. Concluſionibus Procuratoris Catholici Regij, omnibus conſideratis, Curia decreuit & decernit prædictum Diploma in forma Edicti primo quoque die legendum, publicandum, & ſuper replicatum eius ponendum: *Lecta, publicata, & regiſtrata, audito & requirente Procuratore Generali Regis ſub modificationibus contentis in regiſtro:* Quæ ſunt, prædictā Curiam eo non comprehenſos velle Graduatos

Arreſtum & publicatio Edicti.

Modificationes ſeu limitationes caſeæ notabiles.

nominatos, Indultarios, & alios ſimiles impetrantes deuoluta vigore Graduum ipſorum, & nominationum, & indultorum ad Prælatorum refutationem vel Collatorum Ordinariorum, quorum impetrantium contemplatu tum effectus prædicti Edicti locum non habebit, ſed tantum aduerſus deuolutarios qui deuoluta ſua impetrauerint aduerſus pacificos poſſeſſores per annum & diem, qui ſcilicet hoc caſu idoneam & ſufficientem cautionem iudicatum ſolui iuxta prædictum Edictum cogentur præſtare: itemque natiuitatis ſuæ locum nominare, & domicilium ſiue ipſi ſiue per Procuratorem ſpecialiter ad hoc conſtitutum, idque ante litis conteſtationem eligere. Iniungit prædicta Curia Iudicibus vt in admittendis cautionibus reſpectu habito ſeu ratione habita qualitatis partium & beneficij ſummariè procedant: Et decernit prædicta Curia vt poſt prædictarum cautionum admiſſionem Iudices procedere poſſint ad principalis cognitionem non obſtantibus oppoſitionibus vel appellationibus quibuſcunque, neque his quicquam præiudicantibus. Factum in Parlamento 5. die Maij anno 1558. Ita ſignatum *Camus*: quæ publicatio facta fuit eodem die.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. VII.

I.

Cautio Iudicatum ſolui, quando in Francia locum habeat. [vid. infra l. 8. Tit. 1. Art. 7.

DEuolutarius beneficium per incapacitatem alterius impetrans illico cautionem præſtare debet: dictúmque fuit malè iudicatum à Præfecto Pariſienſi, qui partibus iniunxerat, vt titulos ſuos inuicem communicarent, antequam decerneret, deuolutarium cautionem præſtare oportere: Et defenſor, manutentus ſeu firmatus in poſſeſſione fuit 20. Martij 1563. Idem, 20 Ianuar. 1581. aduerſus quendam appellantem Deuolutarium, qui declaratus fuit non admiſſibilis, vſque quò conſtitutioni ſatisfeciſſet. Alias deuolutarius ſubrogatus in locum prouiſi cautionem præſtare non tenetur. Ita Iudicatum 13. Decemb. 1584. B.

II.

Fideiuſſor iudicato pro deuolutario ad quid teneatur.

Cautio iſta, id eſt is qui pro deuolutario cauit, ſeu fideiuſſor non tantum fructus beneficij contentioſi, damna, & intereſſe reſtituere, verùm etiam expenſas litis ſoluere tenetur, quibus taxandis cautio ipſa citari ſolet, quę in vniuerſum ſoluere tenetur id omne in quod pars principalis condemnatur: Faber *in Aut. generaliter. C. de Epiſc. & Cleric.* Et coguntur deuolutarij ex conſtitutione Bleſenſi, *art.* 46. litem conteſtari intra tres menſes, computandos à die captæ ab ipſis poſſeſſionis, & in eum ſtatum litem deducere, vt intra biennium quo ad principale iudicari poſſit. I.C.

III.

Prouiſionis per reſignationem &c. & vacationis per mortem differentia.

Termini in quadam prouiſione per reſignationem vel alias quouis modo appoſiti ad vacationem per mortem extendi non poſſunt. Iudicatum Arreſto Tholoſano aduerſus ſententiam Rebuffi. Maynardus *lib. 1. quæſtionum cap.* 59. I.C.

IV.

Deuolutarius

Iudicatum fuit Arreſto Curiæ, Deuolutarium cautionem præſtare, eoque non facto centum coronatos conſignare oportere inter Oliuerium Richerium Aduocatum in parlamẽto & Curionem Eccleſiæ Parochialis Sancti Benedicti Cenomanenſis petitorem per libellum & Claudiũ Buiſſoniom Canonicum in Eccleſia Cenomanenſi qui ſeſe Curionem pariter dicebat, defenſorem: Curia partibus per ipſorum Aduocatos auditis, iuxta oblationem à petitore factam, decreuit eum intra quindecim dies cautionem & certificatorem idoneum iudicatum ſolui præſtiturum in ciuitate Cenomanenſi, niſi mallet intra prædictum tempus apud acta prædictæ Curiæ ſummam centum coronatorum deponere: alias ſi id intra prædictum tempus factum non fuerit, eo præterlapſo ad Iudicium prædictæ litis procedendum, prout prædictæ Curiæ licuerit, non habita ratione tituli petitoris 20. Ianuarij 1600. *centum coronatos cõſignãs à cautione præſtandâ liberatur.*

Exiſtimo tamen ſummas arbitrarias eſſe, id eſt ab arbitrio iudicis pendere, habita ratione qualitatis partium & valoris beneficij. I.C.

TIT. VIII. DE VNIONIBVS Beneficiorum.

Vniones beneficiorum à Iure introductę ſunt, quando videlicet beneficia veluti epiſcopatus & maximè parochiæ & Eccleſiæ parochiales tam exigui reditus ſunt, vt ex iis omnino paſtori non ſufficiant, & hoc caſu ordinarius alia beneficia adunare poteſt cauſa cognita *cap. ſicut vnire ne extr. ſed. Prælat. ext. can. vnio.* 10. *q.* 3. *ca. non. temporis & conſequenti* 16. *q.* 1. Quod probarunt etiã Conſtitutiones: Aurelianenſis *artic.* 16. & Bleſenſis *artic.* 22. Concilium Tridentinum præterea requirit confirmationem & approbationem Papæ *ſeſſio* 24. *de reformat. cap.* 13. Et vt vniones fieri poſſint cauſa omnes docent quidem ſufficit: item vt vrgens ſit neceſſitas, alioquin appellationi tanquam ab abuſu locus eſſet, qui nullo tẽporis curſu conualeſcetur. Charondas *lib.* 7. *reſponſorum ca.* 152. Neque poteſt ſubſidiaria & annexa Parochiæ inſtitui in præiudicium Patroni vel Curionis neque his auditis *cap. ad audiendum ext. de reſcript.* Et vniones peragi debent in ipſis locis, id eſt locis oculis ſubiectis, iuxta Concilium Baſilienſe, Concordata, & Arreſta Curiæ. Neque poſſunt Parochię aliis beneficiis vniri, quoniam vniones parochiarum cum aliis beneficiis, veluti cum eccleſiis Collegialibus aut aliis ſimilibus abuſiuæ declaratæ fuerunt. Ita iudicatum Arreſtis, quorum vnum datum aduerſus vnionem Eccleſiæ Parochialis Sancti Saluatoris Pariſiis factam Eccleſiæ Sancti Germani Autiſſiodorenſis 3. Aprilis 1560. Parochiæ Douacenſis in Andegauenſi cum Eccleſia Collegiali prædicti loci 16. Aprilis 1575. quod datum ſuper ampliata cauſa 7. Maij 1573. Inter Illuſtriſſimum Guilhelmum Ruzeum Epiſcopum Andegauenſem & Petrum Sudonum Curionem prædicti Douacij & commanentes & habitantes prædicti loci appellantes tanquam ab abuſu & Canonicos Eccleſiæ Collegialis Sancti Dionyſij prædicti loci appellatos. Aliud Arreſtum ſuper parochia Blouacenſi quæ vnita fuerat Epiſcopatui Lemouicenſi, die vltimo Aprilis 1572. Chopinus *lib.* 1. *de ſacra politia tit.* 6. Hodie Eccleſiæ Collegiales aliæque non hac forma vniunt, verum ad beneficia quæ ad ipſorum præſentationem ſpectant, nominant, vel ſi ad ipſorum collationem ſpectet conferunt alicui ex Capitulo, ſub cuius nomine reditu fruuntur & parochias exercerι faciunt qui maximam partem ignari ſunt & ſegnioris vitæ, & cum Parochiani ſuper eo conqueruntur hoc reſponſo ſatisfacere ſe putant, *approbatum eſt ab Epiſcopo quoad eius ſufficientiam ſpectat ſi vitioſus eſt, reum peragite.* I.C.

ARRESTVM I.

VNio Eccleſiarum & Beneficiorum perpetua eſſe debet, & non temporaria: de qua agitur *V de Conſtitutionem Statut*

Aurelianenſium art. 16. Vnio perpetua & non temporalis eſſe debet.

agitur *in cap. ne ſede vacante. & in c. quoniam Abbas de offic. del. g.* aliter in Francia non admittuntur, nam reſeruationi illicitæ propiores ſunt, quàm vnioni: vt ait Gloſſa *in c. ſi. de reſeru. in prag. ſanct.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Parlamenti pro Curione Sancti Ioannis in Greua Pariſius, quæ declarata fuit nullius momenti, prout dictum eſt *in prædicta Gloſſa.*

II.

Vniones ſine conſenſu Patroni non valent.

Vniones à Papa vel Epiſcopo Eccleſię aut beneficiis, cuius collatio ad Patronum Laicum ſpectat, citra conſenſum patroni factæ non valent. *Gloſ. & doct. in c. nobis & c. cum dilectus de Iur. patr.* atque ita vniones Abbatiarum aliorúmue beneficiorum electiuorum in Franciâ, quorum præſentatio ad Regē ſpectat, vel membrorū ipſorū & beneficiorum quæ ab iis dependent, nullius ſunt momēti in præiudicium Regis abſq; ipſius conſenſu & per appellationem domini Procuratoris Catholici Regij, tanquam ab abuſu omnia annulantur: prout ſæpius Arreſto iudicatum fuit tam Parlamenti Pariſienſis quàm Maioris Conſilij ait Rebuffus *in tit. de vnionibus benef. n.* 18. & huiuſmodi appellationes tanquam ab abuſu admittuntur etiam poſt centum annos: quotidie enim grauamem in præiudicium Regis & Beneficij cuius eſt patronus exiſtit, & ideo ſemper appellatur, vt ait Bald. *in l. 2. C. de ep. & c. aud.* & in hanc rem inſignis eſt textus *in l. 1. §. fin. ff. de vſufr. accreſ. ubi, vſusfructus quotidie.*

[Vide Molineum Conſ. 44.]

III.

Forma impugnandi Vniones.

Super vnione inualida & abuſiua hodie hæc ratio obſeruatur: Primò, beneficium vnitum impetratur: deinde interdicto poſſeſſorio experiūdum: tūm ſi vnio opponatur, & communicetur, tanquam ab abuſu appellatur, & hac ratione irritatur. Et ita iudicatum fuit compluribus Arreſtis, quæ allegat Rebuff. *Tit. de vnionibus*: aliiq; qui ſuper hoc ſcripſerunt.

IV.

Vnio cuiuſdam Commendæ S. Lazari cum altera S. Ioannis renouata.

Centum anni elapſi erant, ex quo Bullis Papæ tum ſedem Pontificiam tenentis, ex conſilio & ſuffragio Cardinalium, reunio ſeu conſolidatio facta fuerat & executioni tradita, cuiuſdā Commendæ S. Lazari, quæ perperam nominatur S. Ladri, cum altera Commenda S. Ioannis Hieroſolymitani: quam vnionem poſtea in parua quadam quæſtione ciuili obtendi contigit: verum ab hac vnione Magnus Magiſter ordinis S. Lazari tanquam ab abuſu appellauit, & in Parlamento Pariſienſi admiſſus fuit, vbi caſſationem prædictæ vnionis impetrauit, ex ſententia Dn. Seguieri & Moleudini, qui prædictę appellationis ei autores fuerant.

V.

Commendæ S. Ioannis Concilio Conſtantiēſi comprehenduntur.

Concilio Conſtantenſi vniones beneficiorum ſimpliciter interdictæ ſunt: Itaque diu dubitatum fuit, vtrum id intelligi poſſet de Commendis S. Ioannis Hieroſolymitani: quod tandem definitum fuit à Curia Parlamenti Pariſiēſis in quadam appellatione tanquam ab abuſu, nempe huiuſmodi commendas eo comprehendi non obſtante peroratione in contrarium habita, in qua inter alia dictum fuerat eas eſſe ſimplices & temporales adminiſtrationes, ſic vt in eo recurrendum non ſit neque agnoſcendus Papa, neque ſuperior alius quàm Magnus ipſorum Magiſter qui de iis prouidet priuatiuè ad ſedem Apoſtolicam: Nihilominus iuſtis de cauſis agnitum fuit, eas dicto Concilio contineri, Arreſto quod datum 17. Februarij. 1547.

VI.

Vniones beneficiorum antè decretum Conſtantienſe, corā Pontifice non coram Curia agitari debet.

Concilium Conſtantienſe habitum fuit anno 1517. quo inter cætera decretum continetur, quo prædictæ vniones prohibentur ii Martij in *ſeſſ.* 42. Igitur in Curia indifferenter appellationes tanquam ab abuſu ab vnionibus poſt id tēpus factis admittuntur: at non etiam ab iis, quæ antea factę fuerant: nam etſi ratio ſemper eadem ſit, & ante & poſt id tempus, nihilominus decretum ſuper eo nondum erat. Igitur cum Curiæ occaſio præbetur huic rei manum admouendi, cùm ſanctorum decretorum ipſa cuſtos ſit, de iis cognoſcere, niſi poſt prædictum tempus non poteſt. Et vero appellatio quædam tanquam ab abuſu ab vnione ante id tempus facta, declarata fuit non admiſſibilis, ſaluo appellanti iure Papam ſuper eo adeundi. Lucius ſcribit ſe id comperiſſe ex Dn. Rupefortio Aduocato in prędicto Parlamento.

TIT. IX. DE BENEFICIIS Patronatus Laici.

Patronus Eccleſiæ eſt is, qui eam ædificari & conſtrui expenſis ſuis curauit, vel qui eam dotauit, idque ante ipſius conſecrationem. *Benefactores* autem ſeu *Benefactores* ſunt ij, qui poſt extructam eam & conſecratam aliquid Eccleſiæ donarunt: vide hanc in rem *Canonem piæ mentis. 6. q. 7. can. Abbatem* 18 *q. 2. ca. 3. de iure patronatus*, Bacquetum 3. *ſuo tract. de Iuribus Iuſtitiæ* I.C.

ARRESTVM I.

Forma irritandi prouiſionem factam præiudicium Patroni Laici.

PRouiſio à Papa Epiſcopo vel ipſius Vicario beneficij alicuius quod Patronū Laicum habet, abſque ipſius cōſenſu, vacantis per reſignationem ex cauſa permutationis factæ ipſo iure valet, & vigore ipſius prouiſus in necem patroni Laici fruitur. Igitur patronus prouiſionem iſtam per ſententiam aut Arreſtum reuocari & annullari curare debet, eóque fine tanquam ab abuſu ad Curiam appellare, & tum prædicta prouiſio Papæ vel Epiſcopi irritabitur: Atque ita à Dn. Rotæ admiſſa fuit: quòd ſcilicet ea prouiſio nō prorſus ſit nulla, ſed venit annullanda per ſententiam 307 *in nouis*: Eaque de re extat Arreſtum Gratianopolitanum inter Procuratorem Catholicum Delphinatus ab vna parte, & Antonium Pel. ſſunium ab altera ſuper beneficio & Parochia S. Georgij. Prouiſionū ſit diſtinctio, nempe vt ſi neceſſaria ſit veluti ex cauſa permutationis non eſt omnino nulla: ſed ſi ex voluntaria, vt per obitum aut ex ſimplici reſignatione, omnino nulla ſit: *Clem. vna de rer. perm. cap. decernimus 16. quæſt. 7. & Gloſ. ſup. verb. præſenti in cap. cum dilectus de iur. patron.*

II.

Prouiſus in præiudicium Patroni Laici ſtari debet.

Arreſto Pariſienſi, quo confirmatum momēti beneficium adiudicatum à Seneſchallo Lugdunenſi anno 1534. iudicatum fuit, Patronum Laicum, vel eum qui prouiſus eſt ab ipſo, non eſſe admiſſibilem in poſſeſſorio aduerſus prouiſum à Papa vel ab Epiſcopo, eo contempto ſi ſufficienti tempore fruitus ſit: & nihilominus prædicto Patrono remedium appellationis tanquam ab abuſu ſupereſt.

Et in cauſa appellationis Patronus ſemper præferri debet ſuperiori, ſiue ordinarius ſit ſiue Papa: Vt olim iudicatum fuit Arreſto pro Guilhelmo Chauſſoten menſe Nouemb. 1531. Sed & viduam Patroni frui debere per prouiſionem, vt ſolita eſt priuilegio ſuo, etiam quo ad ſeſſionem & præcedentiam iudicatum menſe Iunio 1584.B.

III.

Per reſignationem ex cauſa permutationis relicto patrono Laico Epiſcopus adiri poteſt.

Patronus Laicus cuiuſdam Capellæ S. Catharinæ in Eccleſia Andegauenſi cauſam defendens pro Capellano à ſe prouiſo & commiſſo ad prædictam Capellam appellãte à Seneſchallo Andegauenſi eiuſue Locumtenente dicebat aduerſus appellatũ ſe dominũ eſſe Feudi, cuius vigore ad ſe ius conferendi & committendi prędictã Capellã pertineret titulo patronatus Laici, vacatione eius adueniente: poſtremum pacificum poſſeſſorem eam reſignaſſe in fauorem alterius, nẽpe prædicti appellati ex cauſa permutationis cum alio beneficio in manibus Epiſcopi à quo prædictus intimatus ſeſe prouideri fecit, poſſeſſionem cepit, eáque frui nititur: & hæc omnia inconſulto Patrono & ſine ipſius conſenſu, ac propterea ſeſe prædictam præbendam velut vacantem habuiſſe & appellãtem de ea prouidiſſe, qui interdicto expertus ſit coram prædicto Seneſchallo Andegauenſi aduerſus prædictum appellatum, qui cauſam tenuit, prædictus vero interdicto experiens idémque nunc appellans cauſa cecidit, pro quo prædictus Patronus cauſam ſuſcepit pro conſeruando iure ſuo Patronatus & concluſit. Appellatus contra dicebat, collationem ſibi ab Epiſcopo factam ex cauſa permutationis, & ſic neceſſariam & de iure, iuxta Sancta decreta & Statuta Canonica, & impoſſibile fuiſſe vel difficillimum, aliter id peragere: atque ita concludebat. Arreſto, quod pronũciatum in Ordinaria pronunciatione per Dn. Lizetum Primum Pręſidem 6. Martij 1546. dictum fuit, bene iudicatum fuiſſe, & appellans in multam & expenſas condemnatus fuit.

Contrarium iudicatum fuit Arreſto Curiæ, quod datum in Petrum Bernardum Aduocatum in Curia prouiſum de Capella S. Ioannis Baptiſtæ in Eccleſia S. Sulpitij Fori huberti appellantem tanquam ab abuſu à prouiſione prædictæ Capellæ Patronatus Laici exiſtentis impetrata ab Officiali Aurelianenſi per Antonium Iabinum & ab altera præcedente impetrata à Ioanne Roberto, & petitorem per libellum prædictum Iabinũ appellatum & Petitorem vi ſummationis, & Ioannem Robertum defenſorem ab altera parte. Curia audito Boutillerio Mornacio & A. Roberto, ſimul etiã Dn. Seruino pro Dn. Procuratore Catholico, qui Seruinus doctiſſimam perorationem & Arreſtum Curiæ typis mandauit: quantum ad appellationem tanquam ab abuſu ſpectat partes iudicio penitus abſoluit, & iura reddens tam in principali quam ſuper ſummatione, prouiſionem Iabini nullam declarauit, nullius effectus & valoris, & habita ratione literarum à Roberto impetratarum, eum in poſſeſſione & Gaudimento prædictæ Capellæ firmauit, & nihilominus eum condemnauit ad ſatisfaciendum permutationi factæ cum Iabino citra expenſas 21. Februar. 1602. Hoc Arreſto tres quæſtiones iudicatæ fuerunt. Prima, Patronum Laicum non poſſe ad præſentandum in caſum permutationis cogi. Secunda cum prouiſio nulla eſt, vtpote facta ab Epiſcopo poſt recuſationem Patroni Laici, beneficium ad reſignantem reuerti debere. Tertia prouiſum abſque præſentatione Patroni Laici non poſſe poſſeſſionem triennalem acquirere: Regula de pacificis poſſeſſoribus locum non habente in hoc caſu, niſi in caſu Regaliæ, cuius euidens & ſpeciale ius eſt. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum IX.

I.

De Iure Patronatus vniuerſitatis.

VIceſimaſecunda Auguſt. 1586. perorante Seruino appellante tanquam ab abuſu pro Amiltonio Collatario Rectoris Vniuerſitatis aduerſus Loiſellum pro Prouiſo in Curia Romana, poſt habitas quinque diebus perorationes ſuper iure patronatus Vniuerſitatis magis Laici quàm Eccleſiaſtici æſtimati, partes ſuper appellatione tãquam ab abuſu iudicio abſolutæ ſunt, & partes comperendinatæ: interim vero momẽtanea poſſeſſio prædicto Amiltonio Scoto adiudicata fuit, poſteaquam is in promptu ſeu ex tẽpore tum Latinè tum Gallicè peroraſſet.

De Iurepatronatus, & iurib. honorificis ad religionis prætenſæ reformata viros pertinentibus.

¶Verum aliquis religionis prætenſæ reformatæ ius Patronatus habere poſſit, vide quæſt. Du. Pellei *quæſt.* 156. Item iura honorifica in Eccleſiis, puta ſepulturam & ſedẽ. Vtrum Patroni qui religionis vt prætendunt reformatæ ſunt de iis controuerſiam mouere iis poſſint, qui in ipſorum præiudicium fruuntur, & verum probatio iotis Patronatus & iurium honorificorum per teſtes fieri poſſit, v. leges Franciæ *Arreſto* 95. & 96.

TITVL. X. DE CVSTODIA Corporum mortuorum beneficiatorum.

Extat conſtitutio anni 1539. *art.* 52. 54. 55. 56. qua ad euitandas fraudes eorum qui corpora mortuorum occultant, conſtituitur, ſepulturæ perſonarum quæ beneficia tenent, acta ſiue regiſtrum fieri oportere per capitula, collegia & monaſteria, ſignata ab vno Notario cũ regiſtro capitum, quod ſuper tempore mortis beneficiarii idem poſtea facturum eſt. I.C.

ARRESTVM I.

Præuentio Papæ, cui occaſionem præbuit occultatio corporis mortui non attẽditur.

IN conflictu duarum collationum, quarum vna Papæ eſt, qui alteram Ordinarij & poſtremi præuenerat, quoniam ex proceſſu apparebat corpus poſtremi poſſeſſoris beneficij quod per mortem ipſius vacaſſet celatum fuiſſe, ad impediendum Ordinarium, is qui collationem Papæ habebat, repulſus fuit, & alter plene in poſſeſſione defenſus: Arreſto Burdegalẽſi, quod datum 12. Mart. 1523. iuxta rationem *legis fin. & eius quod ait Gloſ. ibid. cum duabus Auth. quæ ſequuntur C. de ſepulch. violat. & in Authent. vt defunct. ſeu funer. eor. in prin. collat.* 5. & quod Angelus ait *in l. 1. §. quotidie de iureiur.* & Ioan. de Imola *in c. ſicut 2. in fi. de homi.* & ad hanc rem notandi ſunt textus: nempe *l. ſi quis ſepulchrum §. funus ff. de relig. & ſumpt. fun. & in l. at ſi quis impediat. §. ſi cui funeris & §. idem Labea ait & §. Diuus ff. eod. tit.* Ac nominatim quando defunctus mortuus fuiſſet in loco, in quo is qui prouiſionem habebat Papæ, poteſtatem habebat, atque ita de ipſius dolo conſtaret, qui vtique ipſi prodeſſe non debet. *cap. ſedes Apoſtolica & cap. ex tenore de reſcript.*

Pariter, ſi probetur pro validanda reſignatione officij corpus mortuum adſeruatum fuiſſe ex conſtitutione anni 1539. id corporali pœna plectitur, ac prætereu prouiſio nulla eſt. Et dictum fuit Arreſto, Officiarios Caſtelli Pariſienſis ſuper hoc facto inquiſionem habituros aduerſus Ioan. Bargelonium 27. Iulij 1564. B.

Supra *titulo de Regula Cancellariæ de veriſimili notitia* 4. *Idem.*

Arreſto

Arreſto proponitur factum quoddam deciſum in Parlamento ſuper Canonicatu quodam Caſtelleraudi ad hanc rem notabile eſt.

TITVL. XI. DE RESTITVtionibus Maiorum vel Minorum in materia Beneficiali aduerſus reſignationem.

ARRESTVM PRIMVM.

Minor aduerſus reſignationem ſuam reſtituitur.

FRanciſcus Matthæus Clericus & beneficiatus adoleſcens, 14. aut 15. annorum, ſuaſionibus inductus fuit ad reſignandum Parochiam S. Hilarij Luneraycnſis in fauorem Nicolai Bituricenſis, aduerſus id poſteà cognati reſignantis libellum Regi eiuſque Conſiſtorio offerunt, ibi partibus auditis Arreſto prædicti Conſiſtorij, quod datum Rupellæ, vbi Rex tum erat 2. die Ianuarij 1542. prædictus Bituricenſis cōdemnatus fuit in carcerem, ad expediendam & reſtituendam prædicto Matthæo procurationem ſpecialem ad reſignandum in fauorem prædictum beneficium: Et prædicto Arreſto interdictum fuit prædicto Matthæo, ne reſignaret aut procurationem expediret citra authoritatem aut conſilium curatoris ſui, & omnibus ne eum acceptarent ſub pœna multæ arbitrariæ.

Simile Arreſtum datum fuit in ſimili materia Burdegalæ 25. Iun. 1544. Super hoc notandum eſt, quod etſi compluribus caſibus minor 25. annis reſtituatur in materia beneficiali, vt ait Pet. de Anchar. & Geminianus *in cap. ſi annum de iud. in 6.* Glo. & Hoſtienſ. *in cap. ex parte de reſt. ſpoliat.* Nihilominus huiuſmodi reſtitutionis remedium locum non habet, quando de adipiſcenda noua beneficiorum prouiſione ageretur, ſed tantum cum agitur de conſeruandis iis quæ quis iam habet: & hoc adhuc caſu iuſtas & legitimas cauſas ſubeſſe oportet, veluti metum, dolum, & alias ex quibus maiori etiam ſuccurreretur. Omnis differentia inter maiorem & minorem hæc eſt, quod in maiore huiuſmodi cauſæ non admittuntur, niſi ſint vrgentes & tales, vt ab his ſeſe expedire non potuerint: Velut ſi agatur de metu, huiuſmodi eum eſſe oportet qui poſſit terrere & mouere cōſtantem virum: vel ſi de dolo agatur, requiritur, vt is qui dolum admiſit, adeo vafer fuerit, vt prudentiſſimus quiſque captus fuiſſet. At minori propter imbecillitatem eius imprudentiā vel minimus metus & impoſtura ſufficiens eſt, vt reſtitui poſſit citra Papæ reſtitutionem. Ita ait Dn. Molinæus *ſuper Regulam Cancellariæ de publicandis reſignationibus num. 195. & ſequente*: & poteſt in huiuſcemodi caſu qui reſignauit interdicto redintegrandæ poſſeſſionis experiri. Ita iudicatum pro M. I. L. Canonico S. Martini Turonenſis, qui bellis ciuilibus vt ſeſe carcere liberaret & ſanari ſeu curari faceret, ſitu Capitanei portæ carceris præbendam ſuam reſignauit, & ſilius iſte alij, cuidam cui nomen Goffredo: Libello igitur a reſignante Curiæ oblato & partibus in facto diſſentientibus dictum fuit, interim & per prouiſionem reſignantem in beneficium ſuum reſtituendum, iuſſique fuit Canonici eum admittere, propoſita multa 600. librarum Pariſienſium. Dauid pro Presbytero perorabat aduerſus Chopinum B. V. de Charond. *lib. 1. Reſponſ. cap. 45.*

Differentia minoris & maioris in reſignando decepti.

II.

Reſignatarij mādatum ſeu procurationē ad reſignandū per incarcerationem in caſu regreſſus emittere coguntur.

Super controuerſia mota inter Hieronymum Montheuſium Dn. Mirobelli ab vna parte, & Ioan. Hieronymum & fratrem Andream Garneriorum ab altera parte, ſuper fraudibus & fallaciis, quas prædictus Montheuſius prætendebat admiſſas à prædictis Garneriis in retentione Parochiarum S. Chalmerij & S. Ioan. de Seaus: Auditis reſpectiuè prædictis Ioanne & Hieronymo Garneriis, itemque prædicto Montheuſio, & deliberatione ſuper eo habita, deque omnibus ad Regem relatione facta prædictus Dn. Rex conſtituit prædictum Ioannem & Hieronymum Garnerios cogendos præſtare prædicto Montheuſio validam & non fraudulentam procurationem ad reſignandas prædictas Parochias & Capellas, & ad id præſtandum cogendos omnibus rationibus debitis & rationabilibus: quinimo & incarceratione & ſui detentione. Factum in Conſiſtorio Regis, quod habitum S. Germani in Laiana 1. die Martij 1553. ad relationem Dn. Bertrandi Cuſtodis Sigillorum Cancellariæ Franciæ.

III.

Alterum & notabile hanc ad rem Arreſtum relatum *infra tit. de reſtitutione in integrum Arreſto 3.* quod datum Burdegalæ Septemb. 1500. vbi notabilis eſt huiuſce materiæ declaratio *Ti. 3. lib. 16. Arreſt. 3.* *Remiſſiuè.*

IV.

Qui in grauiore morbo conſtitutus ſub promiſſione regreſſionis reſignauit, vbi conualuit, beneficium ſuum reſtituitur.

Ad libellum ſupplicem Regi oblatum à Ioanne Benedicto Presbytero Doctore regente in facultate Theologica in vniuerſitate Pariſienſi, quo ex cauſis in eo comprehenſis id agebat, & concludebat, vti prædicto Dn. Regi placeret, citra aliam tertiam aut figuram proceſſus, verum nuda veritate facti tantum cognita, iubere decernere, vt prædictus ſupplicans in poſſeſſionē beneficiorum ſuorum reſtitueretur, puta Parochiæ Innocentium in ciuitate Pariſienſi & Pouillacenſis in Diœceſi Senonenſi, ad fruendum ipſis vt ante factam ipſorum reſignationem fruebatur menſe Auguſto 1556 in fauorem Franciſci Semelli famuli ſui & Vicarij in prædicta parochia Innocentium, vtpote reſignatione illa per prædictum reſignātem facta cum extremo morbo teneretur, & ſpe vitæ ipſi præciſæ, idque per importunitatē & inductionem prædicti Semelli famuli ſui & Vicarij, qui ipſi promittebat ſe prædicta beneficia ei reſtituturū, ſi prædictus ſupplicans Dominus ipſius conualeſceret: hoc addito ſe mortem ſibi malle & optare quàm aut eum falleret aut fidem frangeret: quod tamen effectui tradere poſtea noluerit, negans ſeſe promiſſionē aliquam feciſſe quæ foret aut eſſet obligatoria & ad cuius obſeruantiam & effectum prædictus ſupplicans eum poſſet rectè in iudicio perſequi, vel extra iudicium: Audiendis partibus: ad hunc libellum Epiſcopus Ambianenſis & Do. de Roiſſi Conſiliarij & Magiſtri Libellorum ſupplicum Ordinariorum Palatij prædicti Domini delegati fuerunt ad relationem ſuper eo faciendam & poſtea in locum prædicti Epiſcopi Ambianenſis ſubrogatus fuit Dn. Chriſtophorus Thuanus Conſiliarius & Præſes in Curia Parlamenti, ex cuius Decreto & prædicti Dn. de Roiſſi citatus fuit prædictus Semellius, iſque præſente prædicto ſupplicante auditus fuit, qui & ſcripto quædam obtulit, nempe quod propter compenſationem beneficiorum à ſupplicante acceptorum, ac nominatim beneficia ſua in ſui fauorem reſignandi, conſentiebat vt ad dies vitæ ſuæ iis frueretur acceptis per manus prædicti Semellij nummis, & relicto ſibi aliquo ad viuendum & exhibendum ſe: Id quod prædictus ſupplicans acceptare noluit, perſtans in petitione ſua: Prædictus Dn. Rex in Conſiſtorio ſuo audita rela-

tione, quæ ſibi à prædicto Thuano Præſide qui partes audiuerat facta fuit, & ſi id quod expoſitum ei fuerat à prædicto ſupplicante, & oblatione prædicti Semellij ab ipſo ſignata, prædictus Rex ex conſilio & deliberatione Cōſiſtorianorū ſuorum, inter quos aderant & adſiſtebant tum Rex Delphinus, Rex Nauarræ, Cardinalis Lotharingiæ, & Senonenſis, Cuſtos ſigillorū Franciæ, Duces Guiſiæ, Aumaliæ, D. Aegidius Magiſtri primus & Petrus Segnierus in Curia ſua Parlamenti Præſides, Bapiiſta Meniliuſ, Emundus Boucheratius Aduocati, & Ægidius Bourdinus Procurator Catholicus, dixit & ordinauit, dicit & ordinat, nulla habita factæ Oblationis à prædicto Semellio ratione, contra habita ratione petitionis prædicti Benedicti ſupplicantis, eaq; admiſſa, prædictum ſupplicantem reponendum & reſtituendum in poſſeſſionem & Gaudimentum beneficiorum ſuorum puta Parochiæ Innocentium & Poulliacenſium, quo ſcilicet ius fruebatur vt fruebatur eo tempore quo procurationem emiſit ad reſignandum in fauorem prædicti Semellij famuli ſui & Vicarij: & prædictum Semellium reſtituere & reſignare prædicta beneficia oportere in manibus collatorum Ordinariorum ipſorum, vt ita ab ipſis prouideatur prædictus Benedictus: & ad id faciendum cogendum prædictum Semellium per incarcerationē: ſic vt carcere Palatij euſque contineatur, donec

Ordinarius per reſignationem certum aliquē tenetur prouidere.

præſenti huic Arreſto paruerit, idque prius executioni traditum fuerit: ac præterea condemnatos fuit prædictus Semellius ad reddendos & reſtituendos prædicto Benedicto ſupplicanti omnes & ſingulos quos prędictus ſupplicans percepturus fuiſſet fructus ſi prædictus Semellius fidem ei non fefelliſſet, deductis ex iis expenſis, quas prædictus Semellius fecit pro prouiſione ſua, itemque eo qood probauerit ſe ſoluiſſe prædicto Benedicto, aliiſque oneribus quæ prædictus Benedictus agnouiſſet ſi ipſe fruitus fuiſſet: Ac præterea prędictus Semellius in expenſas huius perſecutionis, damna, & intereſſe rationabilia condemnatus fuit. Ad executionem præſentis huius Arreſti prædictus Thuanus Præſes delegatus eſt: Iniunctum prædicto Aduocato & Procuratori Catholico prædicti Domini, vt inſtent huius Arreſti executioni, & hæc omnia nō obſtantibus oppoſitiooibus & appellationibus quibuſcunqoe, neque his qoicquam prędiudicantibus: quorum cognitionem prædictus Dn. ſibi reſeruauit & reſeruat, eam interdicens omnibus iudicibus ſuis ſupremis & inferioribus: Et quod

Lex pro reſignantibus.

præſens hoc Arreſtum vice legis in caſibus & cauſis ſimilibus per totum eius Regnum Prouincias terras & Dominatus quæ ſub Imperio eius ſont obſeruetur, voluit & decreuit, id legi, publicari, inregiſtrari, io regeſtis omnium Curiarum ſuarum ſuperiorom & inferiorum: mandando omnibus Iudicibus ſuis & Officiariis, vt ita feciſſe velint, & omnibus Procuratoribus ſuis Catholicis & Specialibus vt executioni diligenter inſtare velint. Factum in Cooſiſtorio prædicti Domini, quod habitum Pariſiis 29. April. 1588. Collatum à Domino Cardinali Senonenſi & ſignatum à Thuano. ¶ Hoc argumentom dignom erat quod à Rege qui ſupremus eſt, neque ſuperiorem habet, decideretor: Et lex, quæ inde reſultat notatu digniſſima eſt, non ſolùm pro beneficiis, verum etiam pro Officiis ſecularibus, io quibus renunciatum fuit ſiue per ſimplicem reſignationem ſiue in fauorē ad reſoluenda dubia quæ ſæpe occurrunt ſuper interpretatione iuris communis, quo regulariter reſignans non admittitur ad poſtulandam reſtitutionem beneficij quod reſignauit, text. *eſt ca. ex tranſmiſſa de renunciat. & cap. quam periculoſa 7. quæſt. 1.* Imo & ſi ipſe Papa foret qui Papatum reſignaſſet. *cap. 1. de renunc. lib. 6.* Imo quod maius eſt ipſa petitione & impetratione licentię ad reſignandum, variare amplius non licet & beneficio cedendum eſt. *cap. quidam cedendi licentiam de renunciat.* Hæc omnia locum habent quando

Remedia pro reſignantibus per potentatū.

ſponte fiuot & integra libertate & ex certa ſcientia: At ſi potentatus intercedat, veluti ſuperioris authoritas, metus, indignatio, dolus, fraus, ſuggeſtio vel alia ſimilis cauſa libertati contraria, bis caſibus ios reſignantes abſque remediis nōn deſtitui, *cap. ſuper hoc, eod. tit. & cap. Abbas quod met. cauſ. notat Dec. in c. 2. de reſcript.* Scilicet quaoquā reſignationes iure ſtricto valeaot, nihilominus qui reſignauit vias habet, & modos, quibus ſibi proſpiciat: hos videlicet pro Officiis, actionem Prætoriam & generalem, Quod metus cauſa: & pro beneficiis, quoniam Iudices Laici hodie ſuper iis cognoſcere non poſſunt, cautius in manu Regia abſoluitur, ac nominatim Regis noſtri, qui eſt ſupremus, neque ſuperiorem habet, & cuius eſt omnia ex bono & æquo, & oon ſummo iure expedire vt videre eſt ex Arreſtis præcedentibus huius tituli ex Arreſto *ſecundo ſupra de reſignationibus* aduerſus Dn. quendam qui famulū

Iuſtitia permanum Regiam.

ſuum ad reſignaodum coegerat. Ius huiuſce Arreſti facile coocipi poſſet, abſque obſeruātia huius Regni foret quæ odio proſequitor regreſſus reſeruationes & omnis generis pactiones, quibus beoeficia quodammodo hereditaria efficiūtur: alioquin nil tam æqoum & officio naturæ proximum eſt, quàm promiſſa ſeruare, neque alium ſub ſpecie bonæ fidei aut decipere aut ſpoliare. Et hæc omnia maioris cōſiderationis ſuot & ponderis io Domino, qui fidem famuli ſui ſecutus eſt: At ſi ioter pares ageretur, id obſeruaretur per ratiooem *cap. veniens, eod. tit.* vbi expreſſe dicitur, reſignationem non effectualem eſſe quando alicui fit qoi gratiæ alterius ſe commiſit: Atqoe hac ratione infirmata fuit ſententia, qua huiuſcemodi reſignatio declarata fuerit neceſſaria & perpetua: Cæterum in propoſita ſpecie noſtra cauſa finalis reſignationis factæ à Magiſtro noſtro Beoedicto erat promiſſio Semellij: nam vt maximè grauis eſſet morbus, nūquam tamen reſignaturus fuiſſet ſine prędicta promiſſione retroceſſionis: igitur id adimpleri debet: alioquin grauamen ſobeſt, & culpa: quę ſufficere debet ad reſoluendam huiuſcemodi reſignationem *c. poſt tranſlationem eod. tit.* Hæc omnia vſque io hodiernum in praxi nobis iocomperta e-

Ordinarijs hac l. præiudicium non fit.

rant, & multo magis adhuc modus Ordinarios adeundi, non miſſa Romam pecunia. Verum qoidem eſt quod non poſſint alias reſignationes admittere quàm ſimplices: verum intelligeotes verbaliter ſuper præſentatione ſimplicium procuratiooum quæ ipſis præſentantur, quod videlicet certum aliquem eo prouideant, ſemper illud malle debeot vt id per ipſorum manus fiat, quàm vt Romam tendi patiatur. Tandem hæc

lex cogit

lex cogit in omnibus ſimilibus cauſis Ordinarios, vt retroceſſionem admittant, & ea prouideant primum cedentem & non alium: quod fortè inſolens vel mirum ipſis videbitur propter diminutionem videlicet libertatis eorum, ſed ſi rem melius perpendant tantum authoritatis his accedit.

Hoc Arreſtum datum pro Dn. Ioan. Benedicto in regeſta Curiæ Parlamenti relatum eſt 9.Maij 1558. *vel. inter conſtitutiones Regis Henric. II. fol.* 447. quo videlicet pro lege obſeruatur in caſibus ſimilibus. Et ſane poſtea ſimile aliud Arreſtum datum fuit in prædicta curia pro Dn. Guilelmo Bugnonio 22. Februar. 1578 Char. *lib.* 1. *ca.* 46. *Reſpon.* Fallus *in collectione ſua Arreſtorum Britanniæ fol.* 236. & nouiſſime Arreſto Conſiſtorij Regis non obſtante quod reſeruatio & retentio penſionis facta fuiſſet, quod poſtea refertur ſub data 3. Iulij 1603.

V.

Reſciſſio permutationis beneficij coram iudice Eccleſiaſtico agitari debet.

Si poſt permutationem beneficiorum vnus ex permutantibus promiſſa non adimpleuerit, vel ſi dolus interceſſit, atque adeo hac de cauſa vel ſimili huiuſmodi permutatio reſciſſioni obnoxia ſit, iudicium hoc reſciſſorium coram Iudice Eccleſiaſtico agitari debet, iſque cuius intereſt eum & non alium libello adire debet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 6. Septemb. anno 1522. *ſupra titulo de permutat. Arreſto vltimo.*

APPENDIX ARRESTORVM

Ad Titulum XI.

I.

Reſignatio à Scholari, dolo & fraude præceptoris facta nullius eſt momenti. Interdictum Præceptoribus huiuſmodi reſignationes directè vel indirectè acceptare.

RESignatio beneficij à Scholari ſiue ſtudioſo in fauorem Præceptoris ſui facta nullius eſt momenti: & vero talis declarata fuit Arreſto Curiæ 18. menſe Iunio 1554. aduerſus Michaelem Scutiferum pro Maturino Longueto Secretario Regis pro reſignationibus factis à Maturino Longueto Scholari filio ſuo præbendæ cuiuſdã in Eccleſia S. Honorati & Capellæ B. Virginis in Eccleſia S. Andreæ arcuum, quas Curia nullas, illicitas, nullius effectus, & valoris declarauit: ſimul etiam id omne, quod reſignationem illam inſecutum fuiſſet vel deinceps inſequeretur, vtpote procurationibus ad reſignandum per Bartholomæum Violarium extortis à prædicto Lõgueto filio Scholari ſuo per dolũ, ſeductionem & ſubornationem, & velut tales & reprobatas lacerandas, & protocolla cancellanda, inducenda ex regiſtris Notariorum: & propterea quod prædictus Violarius prædictas ſeductiones & ſubornationes admiſiſſet erga prædictum Scholarem ſuum & Conuictorem, Curia eum condemnauit ad ſolemnem delicti agnitionem in ſepto maioris Cameræ die perorationum: ſicut is capite nudo & de geniculis manu tædam ceream ardentem tenens, diceret & declararet alta voce, ſe malitioſe, dolo, & circumuentione induxiſſe, subornaſſe prędictum Longuetum iuniorem, cùm ipſius Scholaris & conuictor eſſet, ad prædictas procurationes faciendas, cuius rei ipſum pœniteat, veniámque deprecetur à Deo, Rege, & iuſtitia: eumque inſuper in centum librarum multam condemnauit Regi applicandam, & in ſimilem alteram ſummam, prædictis Longuetis adquirendam, & 100. adhuc lib. alias pauperibus Trinitatis Pariſienſis deſtinandas, & in carcerem vſque quo prædictas multas plenè intulerit. Inſuper Ioannem Violarium quod ita extortis procurationibus niſus fiſuſque vigore ipſarum poſſeſſionem capere prædictorum beneficiorum attentauerit, condemnauit in multã 40. lib. Regi applicandam & in parem ſummam prædictis Longuetis quærendam: Inſuper prædicta Curia inhibuit & interdixit omnibus Magiſtris, Pædagogis aliiſque perſonis curã, gubernationem & adminiſtrationem infantium Scholarium habentibus: ne deinceps huiuſmodi ſeductionibus & fraudibus vterentur erga prædictos Scholares ſuos, ne ab ipſis vllas reſignationes directè aut indirectè acciperent, ſub pœna nullitatis & multæ arbitrariæ: eóque fine Arreſtum legẽdum in prima cõgregatione & conuẽtu quem Rector Vniuerſitatis Pariſienſis habiturus eſſet & vbique vbi opus fuerit, ne quis ignorantiæ cauſam prætendere poſſit: vide *infra Tit.* 3. *lib.* 16. *Arreſt.* 3. I. C.

II.

Arreſto, quod datum in Audientia, vt vocãt, Bartholomæus Puteanus, qui cum 10. annorum eſſet Capellam quandam patre ſuo in carcere conſtituto reſignauerat, in eam reſtituturus fuit ad fruendum ipſa pariter vt ante prædictam reſignationem fruitus fuerat die Lunæ 16. Ianuar. 1591, Peleus id refert *in quæſt. iuris illuſtrib. cap.* 78. & *infra lib.* 16. *Tit.* 3. *Arreſt.* 3. I. C. *Reſignatio ab impubere facta, patre ſuo in carcere conſtituto, nulla eſt.*

III.

Vbi reſignatum eſt ſemel officium, & reſignatio admiſſa ſemel fuit, non eſt amplius regulariter pœnitentiæ locus, quoad maiorem ſcilicet: atque ita obſeruatur ſecundum cap. 2. *de renunc.* vt iudicatum fuit ſolenniter 9. Febr. 1571. pro quodam cui nomen Herautio reſignatario cuiuſdam nomine Roſei, ſuper præfectura Vaſſienſi, quæ adiudicata fuit prædicto Herautio, & reſignans in expenſas condemnatus fuit: vide *ſupra Arreſtum* 4. *Quando pœnitentiæ locus non ſit in reſignatione officij.*

IV.

Deſumptum ex Regeſtis Conſiſtorij Regij.

Reſignatarius beneficij propter ingratitudinem aliquã reſignatum reſtituere cogitur

Inter Sororem Renatam Salliam Abbatiſſam Abbatiæ S. Antonij de Campis prope Pariſios petitricem per libellum 4. Decemb. 1602. & ſororem Mariam Salliam Prioriſſam Prioratus Hoſpitalis Syluanectenſis defenſoris, viſa per Regem in Conſiſtorio ſuo procuratione ad reſignandum prædictam Abbatiam per Dominam Ioannam Puteanam olim Abbatiſſam in fauorẽ prędictę Renatæ Salliæ 13. Feb. 1600. Breui Maieſtatis ſuæ menſe & anno prædictis prouiſionibus & bullis prædictæ Renatæ Salliæ de menſe Aprili prædicti anni: Proceſſu verbali vt vocant captæ poſſeſſionis prædictæ Abbatiæ 9. Iunij prędicti anni: Exemplari Arręſti prædicti Conſiſtorij menſe April. 1558. inter Ioannem Benedictum Doctorem Theologiæ & Franciſcum Semellium eo fine, vt in poſſeſſionem Parochię S. Innocentij Pariſienſis reſtituatur: Breui Maieſtatis ſuæ, ſignatura, & bullis prædictæ Abbatiæ impetratis per prædictam Mariam Salliam 8. Februar. & 27. Iun. 1602. quibus creatio & aſſignatio 30. coronatorum penſionis ſuper bonis & reditibus prædictæ Abbatiæ in fauorem prę-

dictæ Salliæ: Proceſſu verbali captæ poſſeſſionis prædictę Abbatiæ per prædictam Mariam Salliam 23. Auguſt. prædicto anno: diplomate cõmiſſionis 4. Decemb. 1602. ad aſſignandam prædictam defenſorem ad conſilium: actũ ſiue relatione aſſignationis vel citationis prædicto menſe & anno: ſignificatione patrui, patruorum, fratrum prædictarum partium factarum ab ipſis iuxta conſilij decretum: relatione duorum medicorum huiuſce vrbis ſuper morbo prędictæ Salliæ eo tempore cum reſignatet prędictam Abbatiam de 12. Iun. pariter nuper præteriti: Auditione Claudij Gilbertij Notatij Apoſtolici Diœceſeos Pariſienſis vltimo Iunij, qui excepit procurationem ad reſignandum: Ampliatione, Admonitione, Inuentarus & omnibus iis quæ per partes producta fuerunt: Maieſtas ſua in Conſiſtorio ſuo decreuit & decernit prædictam Renatam Salliam in poſſeſſione prædictæ Abbatiæ S. Antonij manſuram ad fruendum ea prout fecit & faciebat antequam procurationẽ ad reſignandum prædictam Abbatiam prædictę Mariæ Salliæ futuri ſuæ expediret: hancque redituram reſtituturam omnes prædictas prouiſiones impetratas in Curia Romana prædictæ Abbatiæ intra octiduum præciſè, præciſis omnibus dilationibus: alioquin etſi intra prædictum tempus his non ſatisfecerit, ad id cogẽdam modis omnibus rationabilibus: & hæc omnia citra expenſas habita ratione qualitatis partium. Factum in Conſiſtorio Regis, quod habitum Pariſiis die 3 Iul. 1603. Signatum l'Huillier.

Idem locũ habet in reſignatione cuiuſdã Officij Regij facta ob morbum, ſub promiſſione retroceſſionis, reſignante conualeſcente.

Vide *cap. 67. 1. lib. quæſt. Du Maynar. & quæſt. 147 quæſt. illuſtr. Peles.* Hæc lex ſuper beneficiariis, etiam locum obtinet inter Officiarios Regios, quando in graui morbo parentibus ſeu cognatis affinibus vel amicis reſignatũt, ſub promiſſione Officij conſeruandi & reſtitutionis ſi conualeſcat, & huiuſcemodi reſignationes hanc tacitam conditionem in ſe habẽt, vt donatio cauſa mortis, videlicet vt conualeſcente reſignante reſoluantur, neque reſignatarius iis amplius vti poſſit. Char. *lib. 2. cap. 26 Reſp.* I.C.

TIT. XII. DE SIMONIA.

Simonia, hæreſis, & crimen læſæ Maieſtatis eiuſdem generis crimina ſunt *c. 6. q. 5. verum.* Et Canones apoſtolici Presbyteros vel Diaconos ſimoniacos non tantum degradarunt, verum etiam excommunicarunt, & velut hereticos publicarunt *Concil. Turon. 3. art. vlt.* Calcedon. *art. 2.* Concil. Toletano *6. art. 6.* B.

ARRESTVM I.

Factum notabile pro poteſtate Legati.

ALexander & Harduinus Furnerij fratres, ſpurij ſunt filij Preſbyteri ex ſoluta: Vnus ex ipſis prædictus Alexander poſſeſſor duorum beneficiorum incompatibilium & Eccleſiarum Parochialium, quorum vnum in Diœceſi Maletezenſi, alterum Andegauis ſitum, cùm ægrotaret ſeu infirmus eſſet, procurationem expedit ad reſignandum in fauorem fratris ſui Harduini in manibus Papæ & ipſius Legati Cardinalis Amboſij prædicta duo beneficia: Reſignatio admittitur, & prædictus Harduinus prouidetur, iſque poſſeſſionem capit: Renardus Valinus prædicta duo beneficia à prædicto Legato impetrat per deuolutum: Ioannes Buuautius impetrat beneficium quod eſt in Diœceſi Andeganenſi ab Epiſcopo Andegauenſi per aliud deuolutum & reſpectiuè poſſeſſionem capiunt: Valinus interdicto experitur aduerſus Fornerium poſſeſſorẽ realem: Buuautius interuenit qui ait, ſe Scholarẽ eſſe, atque ita rem omnem Lutetiam remitti facit ad Præfectum prædicti loci, vel ipſius Locũtenentem Conſeruatorem. Poſt hæc Bunautius reſignat Valino qui ſe ſubrogare facit, & vtriuſque iure nixus ait, beneficium non obſtãte prouiſione Fornerij vacaſſe & per iſtam vacationem ius deuolutum ad Ordinarium eſſe, & emerſo tempore Ordinarij id transgreſſum ad Papam vel ipſius Legatum. His rationibus: Prima, quia Legatus non habuit poteſtatem admittendi reſignationes in fauorem: Secunda, vt maximè hãc poteſtatem haberet, non potuiſſe tamen ſuper pluralitate prędictorum beneficiorum cum illegitimo diſpenſare: eſſent enim duo ſingularia, quæ non poſſunt ſtare circa vnum & idem. Tertia Simonia admiſſa eſt: nam ſe adſerere Forneriorum ingentes ſummas pecunię cognatis ſuis dediſſe qui familiares erant aduerſarij fratris ſui ad reſignationem ipſi extorquendam, & prędictum Harduinum promiſiſſe ſe non percepturum fructus prędictorum beneficiorum ſuperſtite fratre ſuo, ac præterea ingentibus ſummis & inſolitis cum Menſulario egiſſe & depectum fuiſſe, pro negotij ſui ſecuritate: atque hac ratione reſignationem in præiudicium reſignantis valituram non etiam commodo reſignatarij ceſſuram: per ea quæ dicit Baldus *in cap. quod in dubiis de renunciat.* atque hæc eſt in vniuerſum intentio Valini, qui his rationibus concludebat. Fornerius dicebat, ſe eſſe reſignatarium, ſeque ritè prouiſum, & in poſſeſſione. neque beneficia prædicta vacaſſe: ſic nullum ius conferendi deuolutum eſſe: Secundo ait, procurationem ſuam continere reſignationem in fauorem in manibus Papæ, Legati, vel alterius poteſtatem habentis, & purè & ſimpliciter in manibus Ordinarij. Sic ſi legatus non habuit poteſtatem admittendi in fauorem, id pro non facto haberetur, ſic vt neque prodeſſet, neque noceret: ac nominatim cũm viuente prædicto reſignatario procuratio Romam remiſſa inibíque admiſſa fuerit. Tertio prædictum legatũ de more reſignationes in fauorem admittere, atque hunc articulum inter ipſius facultates vt vocant eſſe. Quarto dixit, ſe abſente prædictam procurationem expeditam fuiſſe, neq. quicquam ſimoniacè actum. Quinto, ſe ſpeciatim diſpenſatum ſuper pluralitate beneficiorum incompatibilium & ſuper defectu natalium: Ait præterea, vt maxime ex vitiis prędictis reſignatio vicioſa foret, non ideò tamen beneficium vacaturum ſuperſtite reſignante, & in ipſius præiudicium: per *not. Innocent. & Hoſt. in c. vniuerſorum de rer. permut. & deciſ. Rota 216. & Ioan. And. in c. dudum de Simon. in 6.* Poſteaquam partes comperendinatæ fuerunt ſuper momentanea poſſeſſione manutentione vel ſequeſtro, poſteaquam produxiſſent contradixiſſent, Fornerius falſi incuſare cœpit quædam inſtrumentà, quæ prædictus Valinus producebatis literas impetrat quibus mandatur prædicto Conſeruatori, vt ipſi proſpiciat data ſufficienti dilatione ad bullam Romæ conſequendam, & vt ipſum admitteret ad eam producendam: nam quodammodo de prouiſione ſua à Legato facta malè opinabatur. Valinus id impedit, atque ita incidens formatur ſuper prædictis

Acta Simonia.

literis

literis quod comperendinatum & alteri coniunctum: Tandem ſententia prædicti Conſeruatoris prædictus Fornerius literarum ſuarum beneficio deiicitur & partes in poſitionibus ſuis contrariæ pronunciantur, & ad informandum comperendinantur, & momentanea poſſeſſio duorum beneficiorum Valino adiudicata fuit, expẽſis, damnis & intereſſe in definitiuam reſeruatis. Valinus appellat, & admittitur in Curia; vbi Arreſto 23. Decemb. 15u. dicitur, malè iudicatum fuiſſe, & prædictus Fornerius ab articulis impugnationis depellitur, aliiſque ab ipſo propoſitis, & Valinus plenè in prædictis beneficiis manutentus, cum expenſis cauſæ principalis, damnis & intereſſe.

II.

Summa nume rata pro pacto ſimoniaco non reſtituitur.

Sub prouiſione, quam quidam Ioannes Poletus Cremienſis fecerat cuidam de Latra impetrandæ pro ipſo Commendæ S. Antonij, prædictus de Latra ei realiter & propter hanc cauſam ſummam 100. coronatorum dat: poſtea res eò deuenit vt Poletus promiſſis ſeu conuentionibus ſtare non poſſit: Latra reſtitutionem 100. coronatorum ab ipſo petit: Poletus contradicit, & nititur regula Iuris quam huiuſcemodi cauſis prohibitis aut exorbitãtibus eſt fauetur qu poſſidet *l. ſi duo dolo. ff. de dol.* Re hac & controuerſia in Parlamento Gratianopolitano agitata, quidam pro petitore cenſebant ad inſtar vſuræ repetitæ per *text. in c. debitores. de iureiur.* Alij pro defenſore cenſebant, iuxta prædictam *l. ſi duo:* Alij ab his diuerſi hoc negotium ad inſtar colluſorum red gere volebant, dicentes, quemadmodum ſi luſor aliquis qui immenſam iacturam fecit: promotor ludi fuiſſet ad repetitionem non admittitur ſeu repetens non auditur: vice verſa ſi prouocatus fuit ab eo qui lucratus eſt repetere poteſt, *per not. per nos in 3. lib. in præcept. Non mœchaberis:* conſequẽter, eadem ratione Latra primus author huiuſce negotij ſimoniaci extitit, tenere debere & ſidere: viceuerſa, ſi Poletus primus author fuit, Latram recuperare debere quod dedit: eaque eſt opinio Innocent. *c. quia plerique. de immunit. Eccl ſ.* Tandem conclusum & iudicatum fuit Arreſto anni 1461, Poletum liberatum eſſe, & Latram intentione ſua depulſum; Neque difficultas alia ſupereſt, quàm ſuper *cap. debitores*, quæ tamen ſoluitur *per cap. cum contingat. de iureiur.* nempe vſuram promiſſam importare crimen reſpectu creditoris, at non etiam reſpectu debitoris: nam per prædictum *caput cum contingat*, ſi iuramento promiſſa fuerit, ſoluenda eſt: at in ſimonia ambo crimen admittunt, & flagitium *cap. de hoc. de Simon.*

Pactio ſimplex de ſimonia non impedit decretum de pacificis poſſeſſoribus, Maynard. *lib. 1. cap. 58. I. C.*

APPENDIX ARRESTORUM ad Titulum XII.

I.

Doctor, qui pro Parochia quadam pecuniam accepit cita tum ad ſeſe in perſona ſiſtendum.

27. IVnij ſuperallegatione facta aduerſus Doctorem quendam, quòd pecuniam pro Parochia quadam accepiſſet, dictum fuit eum ſeſe in perſona ſiſtere oportere. Notandum eſt etiam etſi decretum de pacificis poſſeſſoribus locum non habeat, quando ſimonia eſt in prouiſione, tamen ſi poſt decennium quis aduerſus ſimoniacum veniat, non eum admitti. Et vero allegatio ſuper ſimonia 13. annis poſt prouiſionem declarata fuit non admiſſibilis 4. Mart. 1574.

TIT. XIII. DE DISPENSAtione non reſidendi.

De Reſidentia Curionum vide *Articulum 5. Edicti Comitiorum Aurelianenſium*: Pariter, ſuper reſidentia Officiariorum, veluti Balliuorum & Seneſcallorum, &c. quæ officia erant perſonalia abſque vllis Locumtenentibus vel ſubſtitutis, niſi forte quis ex ſontica morbi cauſa non obſit. Vide *antiquam Conſtitutionem Philippi Pulchri, & Aurelianenſem art. 48. & poſtea Bleſenſem.* B.

ARRESTUM I.

Epiſcopi nihil accipere ſiue exigere debent, pro literis de non reſidendo.

INter plures articulos & cauſas, ex quibus ſeu propter quas pecunia accipi poteſt, vna in vſu eſt, quã Epiſcopi inter reditus ſuos ſolennes & Canonicos cõputant, & ipſorũ Quæſtores eã inter Canonicas ordinarias æras ſeu reditus referũt: hæc videl. quòd Curiones cùm non poſſint reſidere, quia videlicet alibi ſunt obſtricti vel obligati, ſiue ſtudiorum cauſa, vt ſuper hoc diſpenſentur, quod inquam conferre aliquid pecuniæ teneantur, quæ res etſi gratia nominetur, nihilominus in ſubſtantia & rei veritate actio & petitio eſt. Id quod Domini Triumuiri Regij Curiæ repræſentarunt: quæ Arreſto ſuo decreuit, Epiſcopos de cætero nihil amplius pecuniæ ex hac cauſa exacturos: quinimò cogendos id omne reſtituere quod eo nomine hactenus accepiſſent in pauperes erogandum arbitrio Curiæ, eóque fine rationes Quæſtorum exhiberi oportere. Prædictum Arreſtum pronunciatum fuit ex tempore 5. Februarij 1548.

II.

Caſus, quo Epiſcopus de nõ reſidendo diſpenſare non poteſt.

Dubio caret, Epiſcopos, Vicarios ipſorum, & Officiales poteſtatem habere diſpenſandi Curiones diœceſeos ipſorum de non reſidendo, & Vicarium conſtituendi: At ſi contingeret vt duo litigarent ſuper beneficio huius generis, & ambo huiuſcemodi diſpenſationem vrgerent, in hoc concurſu non æquum eſt de cauſa cognoſci ab Epiſcopo ſcilicet, neque vni ex prædictis cõtendentibus prædictam diſpenſationem tribui: hac enim ratione momentaneæ poſſeſſioni beneficio præiudicium fieret quod ad Iudicem Eccleſiaſticum non ſpectat, verùm ad Iudicem ſecularem ex Conſtitutione huius Regni. Et verò ſuper huiuſcemodi diſpenſatione facta iudicatum fuit Arreſto ad appellationem tanquam ab abuſu interiectam ab alterutro contendentium diſpenſantem abuſum admiſiſſe 11. Februarij 1541.

III.

Diſpenſatio de non reſidendo per Curionem quendam abuſiua.

Die Lunæ 24. Nouembris 1550. in maiore Camera in qua cauſæ perorantur, Præſide domino Magiſtro Procurator Catholicus Regius admiſſus fuit appellans tanquam ab abuſu à diſpenſatione non reſidendi, habitúſque pro bene admiſſo, iudicatúmque Epiſcopum Andegauenſem, qui prædictam diſpenſationem dederat, ſuper ipſius appellatione intra menſem ad defenſionem ſui venire ſeu occurrere oportere: de cætero appellantem qui Curio erat reſidere in beneficio ſuo oportere: & ad id cogendum à pote-

ſtatibus ſecularibus & Eccleſiaſticis: nempe ab Eccleſiaſticis, per cenſuras quas prædictus Epiſcopus exercere teneretur, à ſecularibus verò, captis pignoribus.

Et tamen propter hanc pignoris capionem non ideò Vicarius poſſeſſione eiiciendus eſt, neque dilapidandus, aut minore pretio addicendus reditus: nam in huiuſmodi caſu appellatio à prædicta captione & ſequeſtri conſtitutione locus eſſet: prout inter perorandum dictum fuit à Domino Meſnilio, qui repræſentauit non oportere tam ſtricte & rigide edictum reſidentiæ interpretari, 13. Iunij 1564. *Vide Constitutionem Bleſenſem articu.* 14. 15. 16. B.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum XIII.

I.

De Iuribus Archiepiſcoporum Bituricenſium in prouiſionibus.

ARreſto, quod datum inter Archiepiſcopum Bituricenſem & Decanum, Canonicos, & Capitulum Eccleſiæ Cathedralis, pro determinatione ipſorum 27. Iunij 1542. quod extat *cap.* 1. *collectionis meæ.* Curia iuxta ſancta decreta, quæ referuntur *in pragmatica ſanctione Tit. de electionibus. cap. vt omnia & cap. Notariis, per tot tit. de Simonia, extr. in 6. & extrau.* Inhibuit & interdixit prædicto Archiepiſcopo, ne plus vnico coronato, qui non niſi 40. ſolidis æſtimabatur, acciperet tam pro collatione ſiue ex deuoluto ſiue aliter ſiue ex inſtitutione, quàm pro ſigillo, cera, ſcriptura, expeditione prædictæ collationis aut inſtitutionis. (Id quod confirmatum conſtitutione Comitiorum Bleſenſium *art.* 20. malè in eadem diœceſi obſeruatum: vbi hodie accipiuntur vndecim libræ loco 40. ſolidorum.) Et quantum ad literas non reſidendi ſpectat, & indulgentias quas præbet deſeruiendi vice Curionum abſentium, ei interdixit ne literas aliquas de non reſidendo & indulgentiis ſeruiendi vice abſentium præberet, niſi ex cauſis comprehenſis & expreſſis iure: & ſi quo caſu ex prædictis cauſis præbeat, eum non amplius quàm 10. ſolidos Pariſienſes exacturum: quod triplicatum hodie eſt. I. C.

II.

De Canonicis diſpenſatis à reſidendo.

Canonicis Eccleſiæ Bituricenſis & alij beneficiarij diſpenſantur à reſidendo in cæteris beneficiis ſuis etiam in parochiis delegando Vicarios capaces vitæ inculpatæ & morum: Iudicatum Arreſto 13. Iulij 1563, quod extat *cap.* 3. *collectionis meæ.* Canonici Bellouacēſes parem executionem ſibi vendicant, ex bulla Victorij: Nihilominus in appellatione quadam tanquam ab abuſu ab Officiali Turonenſi, qui decreuerat Curionem Firmitatis Bernardi Canonicū Bellouacenſem diſpenſandum à reſidētia parochiæ ſuæ ſubſtituto idoneo Vicario, dictum fuit abuſiuè iudicatum, decretúmque eum ipſum in perſona ſeruitia præſtiturum, perorantibus Martino & Paſquiero 12. Februarij 1587. Ambianenſes hoc ipſum ſibi vendicant ex priuilegio Pij ſecundi, cui derogatum fuit à Pio quinto an. 1568. Præter hos nulli alij Canonici ſunt, qui à reſidentia diſpenſantur & maiores fructus lucrantur, Præſides pura & Conſiliarij ſupremarum Curiarum, & Scholares: de quo vide *cap.* 2. *Tit.* 3. *lib.* 1. Cantores, Capellani, Notarij, & Compoſitores Muſicæ Capellæ Regis & Reginæ, Lectores publici & Doctores, Regentes Canonici, qui in Comitatu ſunt Archiepiſcoporum aut Epiſcoporum ſuorum: qua de re refero Arreſta integra *in collectione mea, Tit.* 1. *cap.* 9. Vide Choppinum *lib.* 3. *de ſac. polit.* Charondam *lib.* 7. *Reſp. cap.* 150. I. C.

TITV. XIIII. DE DISPENſatione tenendi Beneficia quibus cura animarum imminet.

ARRESTVM I.

Diſpenſatio ad beneficia regularia, quib. cura animarū imminet.

IS qui diſpenſatur ad beneficia regularia quibus cura animarum imminet, habetur & intelligitur pro diſpenſato ad beneficia regularia, parochialia, id eſt ad beneficia actu curam animarum annexam habentia, & non tantùm ad beneficia quibus imminet cura animarum habitu, id eſt ad beneficium quod per Vicarium deſeruiri poteſt citra veniam & diſpenſationem de non reſidendo. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi ab relationem Domini Longolij 15. Iul. 1541. inter V. C. Nicolaum Preuoſtium Conſiliarium ab vna parte, & Fratrem Ioannem Baccalareum ad altera parte: agebatur de beneficio regulari parochiali Ordinis Sancti Auguſtini: & diſpenſatio ſuper verbis concepta erat, *de beneficio Regulari etiam ſi cura immineat animarum cuiuſcunque ordinis, etiamſi ſancti Benedicti:* neque exprimebatur *etiamſi ſancti Auguſtini*: Verùm huiuſmodi beneficia regularia ordinis ſancti Auguſtini fermè omnia ſunt parochialia, at non etiam quæ ſunt ordinis Sancti Benedicti.

II.

Idem.

Diſpenſatio ætatis pro minore 10. annis, & ad obtinendū beneficiū regulare, cui annexa eſt cura animarum, nō intelligitur de beneficio, quod annexam habet curam animarum actu, verùm de eo quod annexam curam habitu tantùm habet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi ſuper Beneficio & Prioratu Rupeguyonij. Deſumptum ex ſchedis Domini des Loges Conſiliarij.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum XIV.

I.

Studioſi maiores fructus ſuos percipiūt.

STudioſi ad recipiendos maiores fructus ſuos, durante tempore ſtudiorum ſuorum & ad accipiendas diſtributiones prout præſentes erunt, diſpenſantur. Iudicatum menſe Februario 1575. pro Studioſo quodam Theologiæ: & poſteà ruſum 6. Maij 1577. pro pædagogo Dominorum Seguierorum.

TITVL. XV. DE PRÆCISA neceſſitate de promouendo.

ARRESTVM I.

Annus promotionis quomodo computari debeat.

NEceſſitas prouiſionis intra annum, de biennio intelligitur: Nam poſteaquam prouiſus poſſeſſionem apprehendit, annum manet dubius ne inquietetur: At primus hic annus non poteſt dici pacificus, niſi eo demum elapſo, &

tum

tum cùm iam prædictus prouiſus non poteſt inquietari, qui alium annum habet pro prædicta promotione. Nam annus qui diſpoſitione Iuris datur, à die pacificæ poſſeſſionis adquiſitæ numeratur, quod ante annum contingere non poteſt. Non eſſet æquum cogi prædictum prouiſum, vt ſeſe ſtatui Eccleſiaſtico obligaret intra primum annum, & fortè ſub finem anni turbator aliquis eum inquietatum veniret, eique beneficium ſuum præriperet: qua ratione Preſbyter maneret, ſimul & mendicus, quod opprobriu eſſet ordini Eccleſiaſtico. *cap. Diaconi. v. in xciij. diſtinctione.* Cui euitando prohibitum eſt, ne quis vnquam abſque beneficio aut patrimonio ordinetur. *cap. poſtulaſti. de Reſcript. c. cum ſecundum. & c. Epiſcopatus. de Præbend.* Et ita obſeruatur in Francia circa computationem anni promotionis: quæ eſt nobiliſſima interpretatio Iurium, quæ hac de re loquuntur: & ſignati *capitu commiſſa. de Electionibus. in 6.* vbi Gloſſa ſuper hoc laborat, neque tamen quicquam definit, Ita iudicatum Arreſto Pariſienſi menſe Februar. anni 1542. in Camera Domani pro Petro Bernerio contra quẽdam Chaſtinum ad relationẽ Dn. Saniceri Conſiliarij in prædicta Camera.

Presbyteri ſine patrimonio ordinari non debent.

II.

Diſpenſatus vel non diſpẽſatus de non promouendo, ad quid teneatur, ſi vxorem ducat.

Diſpoſitio Iuris maximè notoria (nempe, vt beneficium & Curam Parochialem habens intra annum à pacifica poſſeſſione ordinem Preſbyteratus impetrare debeat, aliàs anno præter lapſo, non impetrato Preſbyteratu, beneficium ipſius vacet, alij que conferri poſſit: *cap. licet canon. de Electione li. 6.*) locum habere in Prioratibus cõuentualibus. *Clemen. in agro. §. cæterum. de ſtat. curat.* Et etiam in Commendatariis & diſpenſatis à Papa ferendi beneficia ſecularia, Et ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum in Maiore Camera Inquiſitionum, anno 1554. Vna ex principalibus rationibus *Capituli, licet. Canon. de Electio. li. 6* (quod videlicet ſi prouiſus de beneficio curam habens animarum annexam, non ſit Preſbyter ante annum factus, beneficium amittit) eſt hæc: ne ſub ſpecie ad Eccleſiam ambiendi, complures vſurpent & compeodium faciant ex bonis Eccleſiaſticis, & poſtea ſtatum illum relinquant, ad ſeſe maritandos, *cap. commiſſa. de electio. lib. 6.* Dubium magnum fuit, ſi diſpenſatus *de non promouendo*, diu beneficium prædicti generis tenuerit, vel etiam non diſpenſatus plus quàm annum tenuerit, idque poſtea relinquat & vxorem ducat, vtrum cogatur fructus quos percepit reddere? Quidam ita exiſtimabant: *dict. cap. commiſſa*: Alij, quod non. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 21. Nou. 1522. pro Petro Gario appellante à Decano & Capitulo Ambianenſi. Omne dubium eſt, ſuper eo, qui nullam habuit diſpenſationem: Nam ſi diſpenſationem habuit peccat ex autoritate Papæ, qui poteſt velare & excuſare eum à prædicta coactione, at non etiam quoad conſcientiam: Et vtrumque prędicto Arreſto ad verum punctum conſcientiæ reducitur.

LIBER QVARTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE REGE ET EIVS MAIESTATE.

Vnde procedat titulus *Maieſtatis* vide *Titulum ad Legem Iuliam Maieſtatis*, & tractatum C. Goſtæ *de poteſtate & autoritate Regis.* De libertate & immunitate Regum Franciæ, qui ſuperiores non agnoſcunt, agunt Baldus, Ioann. Andr. Speculat. *tit. de appell. §. nunc tractemus & ext. qui filij ſint leg. l. C. per venerabilem. tit. de feudis § quo.* Oldr. *conſ. 69.* Iaſon *in l. 2. § nouiſſ. de ſumm. Trinit.* Bald. *conſ. 217. & 218.* Ioan. Ferrand. *de iure Reg. Franciæ, & lib. De origine Francorum*, vide Sleidanum *lib. 8.* & contrariam ſententiam Conani *lib. 2. c. 18.*

ARRESTVM PRIMVM.

Titulus Maieſtatis vnde procedat.

DIVVS Paulus *ad Romanos cap. 13.* viam ſalutis docens, iubet Regibus obedire: oſtenditque hoc facto, ipſi Deo obediri, à quo omnis poteſtas procedit: è contra, quiſquis poteſtati reſiſtat, Deo eum reſiſtere. *Non ſine cauſa*, inquit, *gladium portant*: Dei enim miniſtri ſunt in eo ad bonorum quietem, & pœnam maleficorum. In eo Deo miniſtrant, qui expreſſè iis iubet vt iuſtitiam diſtributiuam populo ſibi commiſſo exerceant. Inde huiuſmodi poteſtas ſancta, ſacra, ſimilibúſque appellationibus *Maieſtas* vocatur velut diuina res, non attento an Princeps Deique miniſter, qui hanc poteſtatem habet, requiſitam ſanctitatem habeat vel non. Reges Franciæ ab omni æuo *Chriſtianiſſimi* nomen ſibi quæſiuere. Ac præterea id aſſecuti ſunt, vt inter cętera Imperia, Reſpublicas, Potentes iuſtitia in ipſorum Regno adminiſtrata maxime facta fuerit: deque iis ob innumeros actus integritatem & conſtantiam ipſius exhibentes, veluti per conſtitutiones, continuatas Curias ſupremas, aliáſque res ſanctas, quarum in hoc tractatu fit mentio, dici poſſit per iuſtitiam eorum Maieſtatem non minus cõſeruatam ſartam tectam & auctam, quàm ipſorum armis & victoriis Primus Rex Chriſtianus Clodoueus in IESV CHRISTO regeneratus & de nouo baptizatus per Sanctum Remigium, ipſum interrogauit ſuper duratione Regni Francici, & hoc reſponſi tulit, quandiu Iuſtitia in eo

[coniunge Titul. de Domanio & Iuribus Regis infrà.]

Iuſtitia Franciæ.

[Vide Aemilium de geſtis Franco.]

regnatura eſſet. Hæc conſideratio ſiue ratio inter compluresalias admonitiones comprehenſa fuit, quas Curia Parlamenti Regi fecit ſuper nouitate Sedium ſeu Tribunalium Præſidialium menſe Iulio. 1557. ad inferendum, quod Curiis ſupremis eum in modum huiuſmodi diuiſionibus in minimas & leues partes factis, non minimum Maieſtatis & Amplitudinis detracto, neceſſariò quoque Iuſtitia debilitaretur: Eamque rem tempus ipſum infinitis erroribus iam antea vt & hodie comprobaſſe. Quod ad primam ſententiam ſpectat, etſi Reges noſtri ab obſeruatione Legum * ſoluti ſint, & ſupra Legem ipſam ſint, velut nullum ſuperiorem recognoſcentes, nihilominus tamen ad commouendos & continendos ſubditos ſuos ad continuandam obedientiam, quam ſibi & Iuſtitiæ ſuę debent, vltrò ſeſe ſemper in controuerſiis ſuis Parlamento Pariſienſi, ſubmiſſos voluere, vt ex cõpluribus Arreſtis liquet: tùm temporibus Sancti Ludouici, & aliis. Inferius *lib.* 7. *Arreſto* 4. ſcriptum exſtat: Arreſto Pariſienſi. 26. Nouembr. 1419. dictum fuiſſe, Regem obligari vendere, vſque ad triginta arpennes ſiue iugera ſiluarum Vrbi Pariſienſi proximarum, & quidem pretio taxato per prædictum Arreſtum pro Rege, ratione emptorum, & pro emptoribus, ratione populi, idque ad ſubſidium defectus ligni, qui tum erat maximus. Expreſſa Theodoſij & Valentiniani Impp. Romanorum ſimul regnantium declaratione ad Voluſianum directa: Nihil rege dignius eſt, nihil maius Imperio eſt, & ad Maieſtatem tuendam, quàm Principatum ſuum obedientiæ Legibus ſubmittere, ſeque fateri & rebus ipſis quàm poteſt maximè, ipſi ſubditum, teſtari. Etſi in iis quibuſdam cauſis Legem vitiari & corrumpi oportet, id tum demum fieri debet, cùm ex iuſta occaſione admouenda & repellenda vis eſt repugnandi cauſa. Inuerecundum eſt, ait Paulus IC. *in l. ex imperfecto.* 23. *ff. de legat.* 3. Ex Imperfecto teſtamento legata Imperatorem vindicare eo obtentu, quod Princeps ſit, & ſciat, hominem priuatum id facere non poſſe. Id potius attendere debet, nihil tam conueniens eſſe, nihil dignius Maieſtate ſua, quàm Leges ſeruare, quibus ipſe ſolutus videtur: Quin & illud in animum inducere ſuum debet, hoc facto, maieſtatem ſuam augeri & firmari obſequium à ſubditis ſuis debitum, qui nullam ita declinandi anſam habent, quin quodam modo ſponte ſua Principis exemplum ſequi & imitari adigantur. Quam ad rem grauis eſt locus apud Poëtam Claudianum, cùm ait:

[* l. digna C. de legibus.]

Rex obligatus populo, quo ſub mittere.

Rex ad Maieſtatem tuendam Principatum ſuum obedientia legibus ſubmittere debet.

In commune iubes ſi quid cenſeſue tenendum,
Primus iuſſa ſibi, tunc obſeruantior æquì
Fit populus, nec ferre negat, quum viderit ipſum
Cenſorem parere ſibi. Componitur orbis
Regis ad exemplum.

II.

Lex Salica.

Ex lege Salica, quæ facta fuit & publicata anno 424. à Faramundo primo Rege Fráciæ, quinto ipſius regni anno, ex conſilio quatuor Dictatorum ſuorum, & trium Regni ſtatuum tempore Papæ Bonifacij huius nominis Primi, quique Primus Romæ regnare cœpit, Honorio primo Imperatore, filiæ à ſucceſſione regni ſiue in totum ſiue ex parte excluduntur: verba ſunt hæc, *Nulla portio hereditatis de terra Salica mulieri veniat, ſed ad virilem ſexum tota hereditas pertineat.* Super qua Lege notatu digna eſt vetus controuerſia inter Philippum Valeſium quadrageſimum Regem Franciæ ex vna parte, & Eduardum Tertium Regem Angliæ ab altera parte, ſuper regno Franciæ, quod vterque ſibi poſt mortem Caroli Pulchri Regis Franciæ & Nauarræ vindicabat, quæ agitata fuit anno 1327. Prædictus Rex Carolus Pulcher abſque liberis mortuus fuerat, relicta tamen vxore Ioanna Burgundiæ pręgnante, cœpitque prædicta controuerſia inter prædictos Principes propter Curam ventris, quę proximo debetur. Et ſanè Eduardus proximus erat: Philippus verò Valeſius gradu remotiore. Intereà & pendente prædicta controuerſia euenit, vt Regina prima die Aprilis prædicto anno filiam, cui nomen inditum Blanchæ, pareret. Eius natiuitas cauſam præbuit, vt prædicta controuerſia magis quàm antea exarſerit: alioquin ſi filius editus fuiſſet, res facilè componi potuiſſet. Igitur vice adminiſtrationis, de qua primùm controuerſia enata fuerat, de regno ipſo controuerſia nata eſt, componendæ illi Status generales regni Franciæ, itémque notabiles clerici Doctores & principalès iuſtitiarij conuocati fuere. In prædicto conuentu ſeſe ſtiterunt ab vna parte Philippus Valeſius: ab altera parte, Eduardus Rex Angliæ: Vterque in eum, qui ſequitur, modum Iura ſua propoſuit: Philippus Valeſius dicebat: Seſe filium eſſe & hęredem Caroli Comitis Valeſij: Cæterum prędictum Comitem Carolum fratrem germanum eſſe Regis Philippi Pulchri: Prædictum verò Philippum Pulchrum tres habuiſſe filios: Ludouicum Hutinum, Philippum Longum, Carolum Pulchrum, prædictos tres filios ordine & ſucceſſione ab vno ad alterum tranſmiſſum tenuiſſe regnum, ob defectum maſculorum: poſtremum ex his Carolum Pulchrum Regem ſine maſculo mortuum, ſeque Philippum Valeſium proximum eſſe maſculum prædicti Regis, puta, ſe patruelem eſſe, & in ſecundo gradu collaterali conſtitutum: atque his rationibus concludebat. Vice verſa Rex Angliæ Eduardus tertius dicebat: Se filium eſſe Eduardi Secundi, cui cognomen erat Canerarij, & Iſabellę ſororis germanæ prædictorum trium regum fratrum, ac nominatim poſtremò defuncti Caroli Pulchri, atque ita ſe ſolum maſculum ſupereſſe ex directa linea Philippi Pulchri aui ſui, patris poſtremi Regis. Cæterum iure communi, heredes in recta linea procreatos præferri iis, qui ex linea collaterali ſunt, atque ita cõcludebat. Fundabat ſeſe ſuper Lege Imperiali, quæ publicata fuit à Iuſtiniano in *Nouella ſua, de heredib. ab inteſt. venien. §. Si igitur defunctus Collat. IX.* Philippus Valeſius verò ſuper Lege Salica qui ideo aſſerebat cùm ſexus fæmineus à regni ſucceſſione excluſus fuiſſet, excludi proinde etiam omnes maſculos ab eodem ſexu deſcendẽtes. Igitur Status decreuerunt Regem Franciæ, cùm Imperatorẽ neque alium Superiorem recognoſceret, non ſubiacere legi Imperiali, dictumque fuit partibus in hac re nullam prædictæ legis rationem habitam iri, verum legis Salicę, atque ideo prædictas partes id agere debere vt ſinguli verba & mentem prædictæ legis Salicæ in ſuam ſenten-

Regum Franciæ & Angliæ controuerſia ſuper Regno Franciæ.

tiam

ciam vrgerent. In quod ambo Principes conſenſere. Rex Angliæ dicebat, prædictâ legem bene intellectam pro ſe facere: quandoquidem ea lege nonniſi filiæ ſimpliciter excluſæ eſſent, nulla facta liberorum maſculorum ex iis deſcendentium mentione, ſed econtrario omnes maſculos ſine diſcrimine vocari. Philippus Valeſius dicebat, Edouardum non poſſe aliquod Iuris prætẽdere, niſi per matrem ſuam. Ceterum eam diſertis verbis excluſam eſſe pariter vt vniuerſam lineam fœmineam à fœmina deſcendentem, Solamque lineam maſculinam vocari. Tãdem partibus auditis à prædictis Statibus pronũciatum fuit Arreſtum de ſentẽtia omnium Principum, Prælatorum, Nobilium, inſigniorum vrbium, Iuſtitiariorum, & notabilium, In quos partes conſenſerant, quo prædictō Philippo Valeſio adiudicatum fuit Regnum Franciæ, declaratúſque fuit ipſorum Rex genuinus & ſupremus dominus, excluſis cæteris omnibus, & iniunctũ omnibus fuit, vt eum pro tali agnoſcerent eique obedirent. Et tum inauguratus ſeu vnctus fuit Rhemis à Guilelmo Archiepiſcopo prædicti loci, die Trinitatis, præſente prædicto Edonardo qui non interceſſit, ſeu id ne fieret non impediuit. Id factum fuit anno 1327.

Arreſtum cō- tra Regem Angliæ.

Et eſt eiuſmodi conſuetudo ſiue lex veterum Francorum ſiue Salicorum conformis legi diuinæ Iſraelitarum & rationi ciuili, quæ fœminas à talibus muneribus virilibus excludit: nonnulli eam appellant *Gallicam* pro *Salica* &c. Papo hic Gaguinum & alios communes Scriptores de lege Salica ſequitur. Præterea notandum eſt, quod dicit Baldus *conſilio 418. libro 1. & conſilio 8 lib. 7.* Regem Franciæ ſupra omnes Reges Chriſtianos ferre coronam libertatis & gloriæ. B.

Solámque lineam maſculinam vocari] addito quod conditio nepotis non debeat eſſe melior quàm filij aut filiæ *l. 3. ver. nam licet. de bon. mat.* Atqui Filia lege Salica excluſa eſt: quod ergo Iuris eſt de filia, debet etiam eſſe de deſcendentibus ex ea *§. hoc autem de eo qui feud. dare poſſ. in vſib. feud.* Vide Charondam *lib. 3 reſponſorum art. 13 & lib. 5. cap. 47* I. Nota bene, legem Salicam generaliter loqui *de omni terra Aviatica*, videatur inter cætera 62. cap.

III.

Rex quâ ætate conſecrari & regnum ſuum admini- ſtrare poſſit.

Ex lege Franciæ, quæ publicata eſt in Parlamentis anno 1407. Rex minor annis in coronam ſuccedens, conſecrari poteſt ſine vlla ætatis limitatione, Regnúmque ſuum adminiſtrare de conſilio Principum ſanguinis ſui. Antea & alia lege, quæ publicata fuerat per Regem Carolum V. cognomine *Sapientem*, nonniſi 14. anno ætatis & non ante huiuſmodi inauguratio fieri poterat. Tempeſtate noſtra vtraque lex vſurpata fuit in perſona Regis noſtri Caroli IX. à Deo vocati ad coronam, anno ætatis 10. vel circiter 11. is illico poſt inauguratus fuit & impubes regnum ſuum adminiſtrauit de conſilio Reginæ Catharinę matris ſuę & aliorum Principum ſanguinis ſui, ſic vt nullus fuerit viſus vel auditus qui titulum Regentis aut Gubernatoris ſibi vindicauerit. Cum ad 14. ætatis annum perueniſſet, ſedens in Parlamento Normaniæ Rothomagi ſemetipſum maiorem declarauit in præſentia & ex conſilio matris ſuæ & prædictorum Principum. Ab hac re non aliena erit quæſtio hæc vtrum quemadmodum prodigo & bonorum ſuorum profligatori curator datur, bonorúmque adminiſtratione interdicitur: rurſum quemadmodum per legem minori 25. annis alienatione immobilium ſuorũ interdicitur, vtrum inquam Regibus profuſis & prodigis eſſe liceat, & ſi prodigi exiſtant ſeu appareant, vtrum ab interdicto immunes ſint, quemadmodum à cura immunes ſunt ſi minores exiſtãt? Papa Innocentius Quartus *In capite grandi* (quod deſumptum ex conſilio Lugdunenſi) *de ſupplen. neglig. prælato. lib. 6.* cùm intellexiſſet Regem Portugaliæ probatum ſeu compertum conſeruandi regni ſui incurioſũ eſſe, Principibus Regni mandauit, vt coadiutorẽ delegarent, cui negotia regni committerentur: *non inquit per hoc intendimus memorato Regi vel ipſius legitimo filio (ſi quem habuerit) prædictum regnum adimere: ſed potius ſibi & eidem regno deſtructioni expoſito ac vobis ipſis in vita ipſius Regis per ſolicitudinem & prouidentiam comitis conſulere ſupradicti.* Prædictus Rex non erat prodigus neque decoctor: ſed ſegnis tantum & incurioſus: neque videbatur ea re interdici poſſe: alioquin peioris eſſet conditionis Rex quàm priuata perſona, cui in ſimili caſu ſocordię, negligentiæ & deſertæ frugalitatis non poteſt interdici: vt expreſſe ait Pomponius in *lege etiam filios §. licet ff. ſoluto matrimonio* in his verbis. *Quia in rerum ipſius adminiſtratione non erat culpa ab eo exigenda:* Id tamen non poteſt in conſequentiam trahi quantum ad Regem negligentem, quique profuſus eſt, etſi id faciat citra dolum & apparentem culpam, quoniam adminiſtratio quæ tot perſonas reſpicit, puta populum vniuerſum, qui ipſi à Deo commiſſus eſt & cuius tutela & conſeruatio eum debitorem teneret obligatum ad curam ſolicitudinem & vigilantiam, at huiuſcemodi negligentia in priuato non poteſt incommoda eſſe aut præiudicare alteri quàm illi ipſi & eius ſucceſſoribus. Ex ſuperiore interim exẽplo apparet, Papas autoritate ſua vſos, ſuper Regnis Chriſtianitatis. Pariter fit mentio *in cap. licet de vot.* ab alio Papa Innocentio III. regni Hungariæ & quo modo is ad primogenitum maſculum pertineret: nihilominus eidem minitatur: ſi votum patris ſui non adimpleat, eum regno priuandum, atque id in manus Secundogeniti deferendum: Prædictam quæſtionem tractat quoque Ioannes Faber *ſuper §. furioſi in. de curatoribus in fine.*

Regnum Regis Caroli IX. quomodo cœperit.

Regi inerti & ſegni bonorum admi- niſtratione interdici poteſt? priuato non item.

Papa ſupra Reges Chriſtianos.

De maioritate Regum ab anno 14. ad capeſſandam Regni adminiſtrationem vide edictum Caroli V. & declarationem factam pro Carolo IX. vna cum tractatu Tilij actuarij. B.

IV.

Reges Franciæ crudelitate & ſæuitia non vſi.

Ex omnibus orbis totius locis nullus reperitur in quo Reges minus ſæuitiæ & crudelitatis exercuerint, quàm in hoc Regno Franciæ: quinimò econtra tam inſignis clementia, ex Chronicis quæ publici iuris facta ſunt de rebus geſtis Regum noſtrorum apparet, vt dici poſſit omnino hoc Regnum eſſe quod minimum ſanguinis effuſi accuſetur: Itemque cõfiſcationum & alterius cuiuſcumque crudelitatis. Eius rei ſufficiens teſtimonium occurrit in hiſtoriis Regis Ludouici XI. & peculiare tempeſtate noſtra, quando videlicet defunctus Rex Henricus à quodam malè feriato Pariſiis gladio aduerſus ipſum ſtricto appetitus fuit. Is ſcilicet captus & intentionem ſuam expromere iuſſus reſpondit, ſe interficiendi Regis animum habuiſſe: cùm plurimorum manus ad hæc verba iam iam ei

necem intentatæ eſſent, ecce Rex præſens inſtantiſſimè id egit, vt intercederet, ſeu id impediret: captus igitur neque per Regem factum quin abſolueretur: nempe quia tam infauſtas rationes allegaret, vt maniæ aliquid immixtum appareret: Nihilominus ſupplicio affectus fuit, quia res mali exempli eſſet. Eius temporibus complures aduerſus ipſius perſonam coniurationes detectæ ſunt, quas diſſimulauit. Poſtremis hiſce temporibus infinitus numerus detectus fuit, in quibos rigor Iuris non fuit obſeruatus, quin potius clementia & edictis humaniſſimis in Parlamento prædicti Regni publicatis omnia ſopita fuere. Sunt complurimi qui hoc clemētię genus incuſent & ſupremas curias quę in eam quoque inclinent, inſuper habita altiore & ſuprema autoritate ſua: Nihilominùs tamen ſunt alij ſanioris iudicij, qui eam approbant, quique ita exiſtimant, non habita ratione eius quod crudeliter & exitioſo fine faciendum eſſet, modum ſiue rationem hactenus vſurpatam neceſſariam fuiſſe, longéque vtiliorem probari poſſe ea quam ſeueri rigidíque expoſcebant. Hanc in rem inſignis eſt Hiſtoria coniurationis Lucij Cinnæ iuuenis nobilis Romani, cui fauebant & adhęrebant complurimi, eo quod ex nobili familia eſſet: de eo igitur ad Auguſtum Cęſarem Imperatorem relatum fuit, eum eius occidendi impetum cepiſſe, addito loco, tempore & ratione: ſcilicet mane in Gallia vbi tum verſabatur & inter ſacrificandum. Auguſtus conſilium aduocat inque rei veritatem inquirit, & in præſentia ipſius de complurimorum coniuratorum vita & bonis decernitur. Liuia vxor ipſius hoc conſilio intellecto, Auguſto marito ſuo repræſentat maturè eum deliberare ſuper eo oportere, eíque ſuadet, vti medicorum regulam ſequatur, qui cùm vident conſueta remedia non ſuccedere, ad contraria ſeſe conferunt: Eum ſcire poſſe & debere hactenus ſeueritate nihil profectum eſſe: Eum priùs amicè Cinnam audire debere, eique ignoſcere, vt maximè verum ſit quod de eo proferatur, ac maximè cùm coniurationis compertus nihil amplius in vitam prædicti Auguſti moliri poſſit: Sed è contra plurimum ad eius famam poſſe eiúſque decus ſi ipſi ignoueꝛit. Auguſtus id conſilij cœpit vt maximè à muliere datum, verum id ab eo factum quòd eam prudentem & circumſpectam comperiſſet: atque ideo omnibus monitionibus contrarius interceſſit. Proinde Cinnam ad ſe ſolum venire iuſſit & depoſita ira neque vultu efferio, eum ſibi in ſede aſſidere iuſſit, eúmque rogauit, vt patienter ſeſe audiret, & attentè neque ſe interrumperet: inuicémque ei pollicetur tempus & ſpatium dicendi quod collibuiſſet. Ibi itaque Imperator ei recenſere ingentes honores & benefacta quæ ab ipſo accepiſſet, nempe quod eum bello cœpiſſet, captiuum tenuiſſet, poſtea liberaſſet, vitam dediſſet bonaque relaxaſſet citra damnum aliquod aut detrimentum: quinimò ad magiſtratum eum euexiſſe alióſque proceſſus: tum eum rogat qua cauſa motus vitæ ipſius inſidiari voluiſſet: quantum indignitatis, ingratitudinis abominationis in ipſo reſideret vel hæc molitum eſſe. Ad hęc Cinna omnibus auditis ex iuuentute ſua & temeritate perſpecta turbatus fuit: Neque aliud quidquam reſpondit, quàm

Exemplum quantopere magni Principes condeceat ignoſcere, quā ſeueritate vti.

vt diceret ſeſe illorum numero non fuiſſe, & Imperatorem orat, ne relationibus fidem habeat: Imperator cùm turbatum eum videret ei dixit, Cinna vitam tibi largitus ſum cùm eſſes inimicus meus, nunc vitam tibi largior tanquam homicidę, proditori & parricidæ: bono animo eſto deinceps, amici ſimus, & deinceps fidem faciamus viuendo tuque & ego quis noſtrum meliorem animum habeat, tu ne vitam mihi accepto ferendi quam mihi debes, an ego meliore animo tibi largitus ſim. His dictis Imperator eum amplexus eſt, cúmque Conſulem Romæ deſignari fecit, qui potiſſimus erat magiſtratus ſecundum dictaturam aut Imperatoriam dignitatem quam tenebat Auguſtus. Cinna deinceps poſtea non aliud egit quam vt ipſi deuotiſſimus eſſet, eúmque hæredem ſuum vniuerſalem moriens inſtituit.

TIT. II. DE ORDINE QVI medio tempore inter mortem Regis, & ſucceſſoris ipſius inaugurationem obſeruatur.

ARRESTVM PRIMVM.

Honor qui Regi defuncto in corpore defertur.

IN Francia ab omni æuo Solemne illud obſeruatū fuit, vt poſt mortem Regis, idem ille Rex populo exhibeatur in habitu ſuo regio, eadémque ratione officiarij ipſius ei miniſtrent, ac ſi viueret: neque is qui ad regnum vocatur conſecrari debet aut Solemnem Regium introitum celebrare, vſque quo defunctus Rex ſepultus ſit, iſque de nouo ad coronam veniens vnà cū Principibus ſuis B. Virginem Pariſienſem ſalutatum venerit, atque inde forte dubium exortum eſt, in quo antea Curia hæſit, ſub qua autoritate pēdente illo tempore expeditiones publicè fieri & ſigillari debeant, an Regis defuncti, an vero noui qui nondum conſecratus eſt? Super quo declaratum fuit Arreſto 19. Aprilis 1498. Regem de nouo ſuccedentem in coronam & inaugurationi proximum pro inaugurato habendum.

Rex ante conſecrationem Maieſtate ſua vtitur.

Nota, quòd articuli eorum & ſolemnium verborum in quæ Rex in ingreſſu coronæ ſeu regni iurare conſueuit, a Rege Ludouico XI. ad Parlamentarum directæ ſeu emiſſæ fuerunt 22. Aprilis 1481. vt mihi videlicet in regeſta referentur B.

II.

Alia forma ſeu ſolemnitas Curiæ Tholoſana.

Anno 1460. 7. Auguſti Curia Parlamenti Tholoſani comperta Regis morte, deliberauit & decreuit, Interea dum Principis recenter ad coronam accedentis voluntatem expectant, conuentum Iudicialem nullum habitum iri, nullas cauſas actas iri, nulla Arreſta pronunciata iri, verum eas tantum lites tractandas quæ iam inſtructæ eſſent, neque aliud requirerent, quàm vt definirentur. Nihilominus ſi negotia inciderent quę noua prouiſione egerent, Curiam per literas & mandata proceſſuram hoc titulo. *Viri Parlamenti Regij Tholoſani. Les gens tenants le Parlement Royal a Thoulouze*: eaque ſignaturam non, niſi ſigillo prædictæ Curiæ, nulla facta mentione Regis defuncti neque noui ſucceſſoris eius.

III.

Mandata Re-

Arreſto Pariſienſi 20. Februarij 1389. dictum fuit

quæ parem vim habent poſt mortem ipſius ac ipſo ſuperſtite.

fuit in contrarium non obſtante morte Regis, nihilominus Arreſta pronuncianda perindéque agendum vt eo ſuperſtite. Hoc axioma obſeruatur: omnia mandata morte mandantis reſolui: & nihilominus tamen propter vtilitatem publicam contrarium obſeruatur in mandatis Regis, quæ parem vim habent poſt mortem Regis ac ipſo ſuperſtite. Ita iudicatum fuit Arreſto 6. Octobris 1521.

IV.

Officiarij Regij poſt mortem Regis & antequam in officio ſuo confirmentur, in eodem ſtatu, quo antea permanent.

In hoc Regno ius hoc commune ab omni memoria eſt, vt cùm Rex deceſſit omnes qui ab ipſo habent Officia & munera, nouam prouiſionē accipere teneantur. Et ex hoc iure dici poſſet per mortem Regis Officiales & magiſtratus nō tales eſſe quales erant, neque idem poſſe quod poterant: nihilominus ex æquitate & propter vtilitatem Principis publicamque non inferri debet aut induci eiuſmodi ceſſatio: & optima ratione dici poteſt & ſuper hoc ita æſtimari Principē ſucceſſorem prædictos Officiales eorumque miniſteria approbare vſque quo aliter ſuper eo decreuerit. Et vero Curia morte Regis Ludouici XI. comperta & in ſimili dubio hærens, decreuit Officiarios prædictæ Curiæ in eodem ſtatu quo antea manſuros. Interea dum reſponſum exſpectant à Rege, qui in coronam ſeu Regnum ſucceſſit, ad quem Curia quoſdam miſſura eſſet orando illi, vt eos de nouo in ipſorum Officiis confirmaret. penultima Auguſti 1483. Deſumptum ex Lucio.

Notandum eſt, Regem nunquam mori, & Parlamentum Pariſienſe in interregno ei rei ſemper prouidere, ſiue de approbatione Regentiæ vt vocant, id eſt administrationē Regni ſiue de alia re agatur, Interea dum inauguratio vel electio expectatur: quemadmodum actitatum quoque fuit poſt mortem Caroli IX. quando videlicet 3. Iulij 1574. litteræ Reginæ matris confirmatæ fuerunt. Et Princeps ſucceſſor creditur approbare Officiarios vſque quo aliter ſuper eo decreuerit. Ita iudicatum pro Locumtenente peculiari Stampenſi, cui Iudex intercedebat eo prætextu quod confirmatus non fuiſſet 22. Februarij 1564. B. V. de *in corpore conſtitutionum Regiarum* formam ſiue ordinem quæ obſeruata fuerunt. pro adminiſtratione Regni die ipſo & poſtridie dece. ſandi parricidij admiſſi in perſona Henrici Magni IV. eius nominis.

TITVL. III. DE REGINA.

ARRESTVM I.

Regina peculiarem breuem in Parlamento habet pro Controuerſiis ſuis.

CVria Arreſto ſuo, quod datū 27. Iun. 1412. declarauit, pariter vt Pares Franciæ, ita Reginā ad cauſas ſuas & cōtrouerſias agitandas, dirimendas dies legitimos & ſtatos habere oportere, & peculiarē breuem iis regiſtrādis, ac præterea iiſdem partibus & gradibus ipſam prærogatiuas ſupra prædictos Pares habituram, vt Rex ipſe, cuius Maieſtatis ſocietatis Iure participationem habet. *Lucius.*

In Signum huius rei, Regentiæ, id eſt, adminiſtrandi regni capax eſt, ſuoſque procuratores Catholicos pariter vt Rex habet, ſub quorum nomine ipſa litigat. B.

II.

Regina, cùm ciuitatem primum inuehitur, pari honore Rex ipſe excipienda.

Reginæ, cùm ciuitatem Pariſienſem ſolenni ritu primùm inuehitur, decernitur & debetur par honos ac Regi ipſi: vt continetur Arreſto 17. *infra tit. de Supremis Curiis.* Et quamuis pro alio Principe, & Principiſſa, quam pro Rege, Domini Parlamenti non debeant neque poſſint ferre Capitia, quas vocant, Capetones & togas pellice ſuffultas, tamen pro Regina ea ferre debent.

TIT. IV. DE CONNESTAbili Franciæ.

Conneſtabilis Franciæ primus eſt inter Officia militaria: toti militiæ imperat, ac propterea & velut Caput vocatur, *Magiſter militum*, vt dicunt Imp. Valentinianus, Gratianus & Theodoſius in *L. 1. C. de Offic. Magiſtri militum.* Vnicos tantum eſt in Francia, ſub quo ſunt Mareſchalli Franciæ, qui antiquitus nonniſi quatuor erant. Hiſtoriæ Franciæ aiunt: Primum, qui nomen & dignitatem Conneſtabilis geſſit, fuiſſe Illuſtriſſimum Dominum Bouchardum, tempore Caroli Calui & Ludouici Pij anno 840. Vide memorialia Domini Petri Montmorencij, antea Conſiliarij in Camera theſauri, nūc autem Locumtenentis maioris præfecti aulæ regiæ, ſiue Caſtrenſis *Tit. de Conneſtabilia & Mareſchalſia Franciæ*, vbi refert, quæ origo, autoritas & poteſtas Conneſtabilis Franciæ ſit, quæ ex regeſtis Curiæ Parlamenti & Cameræ Computorum excerpſit. I. C.

ARRESTVM I.

Iuramentum Illuſtriſſimi Dn. Conneſtabilis.

CVria in præſentem vſque diem id honoris tribuit, vt in ea vnà cum Illuſtriſſimo Domino Cancellario & quatuor Franciæ Mareſchallis in Parlamento ſedentibus, Illuſtriſſimus dominus Conneſtabilis à Rege creatus iuramentum præſtare teneatur, idque Arreſto 2. Octobris 1465.

Conneſtabilis antea Officialis domeſticus, poſt cubiculi præpoſitum hodie caput militiæ primus Coronæ ſeu Regni Officiarius ab initio erat, quem vocabant *grand Eſcuyer*, id eſt *Præpoſitus ſtabuli.* Hæc dignitas ſub Hugone Capeto aucta eſt. B.

Curia Conneſtabilem captiuum detentum, ſine in carcere adijt.

Anno 1475. prima die Decembris, ſuper dubio quodam, in quo hærebat Curia, ſuper Conneſtabili Franciæ, qui captiuus erat in Baſtilia reus læſæ Maieſtatis, & cui per quoſdam Commiſſarios à Rege delegatos, proceſſus criminalis intentatus fuerat & inſtructus, & quorum relatione audita Curia decreuerat, neceſſe eſſe, & vt interrogationes ei factæ, vnà cum reſponſionibus ab eo datis, repeterentur & publicarentur in eius præſentia, ſuper dubio, inquam vtrum ex duobus fieri oporteret, an Curia ipſum adire deberet, an verò ipſe ad Curiam perducendus eſſet, Dictum fuit Arreſto, Curiam ad Conneſtabilem in Baſtilia captiuum ituram.

Nota, Conneſtabilem cum Mareſchallis ſuis ſedem & iuriſdictionem ab antiquo habere, ad menſam marmoream Palatij, quæ nunc habetur prope Libellarios aulæ. B.

TITVL. V. DE PARIBVS Franciæ.

Pares primitus ab Hugone Capeto inſtituti fuere conciliandis ſibi Ducibus ſuis, Comitibus & Baronibus. *Par* antiquitus præferebatur Regis filio, ſi is Par non eſſet. Nonnulli eos vocant *Pares* vel *Patritios*: vulgariter in veteribus memoriis Latinis vocantur *Parones*. Ita vocati autem *Pares*, quia dignitate & poteſtate pares erāt, ait Beroſus. B. Alij exiſtimant, eos à Rege Carolo M. primum creatos & inſtitutos, exemplo Duodecim Apoſtolorum, tum ſcil. cum expeditionem in Hiſpaniam fecit, expellendis inde Saracenis qui eam ingreſſi fuerāt. Gaguinus *lib. 4. Hiſtoriæ cap. 1.* Id quod Paſquierus *lib. 2. Curioſarum inueſtigationum Franciæ* arguit. Pares Laici hi erant: Duces Burgundiæ, Normanniæ, Aquitaniæ, Comites

Google

Flandriæ Campaniæ & Tholoſæ: hodie verò omnes iſti Ducatus & Comitatus Coronæ Franciæ accreuere ſeu vnita & conſolidata ſunt, excepta Flandria quæ à Rege Hiſpaniæ occupatur ſeu tenetur. Rex ſæpe Pares facit & creat: magnoque ſunt ij numero. Quod ad Eccleſiaſticos attinet, iidem manſere, qui olim: Archiepiſcopus videl. Rhemẽſis, Epiſcopus Lingonenſis, Nouiodunenſis, Catalaunenſis, Bellouacenſis, & Laodunenſis. Budæus eos vocat Patricios aut *Pares communes Reipub.* I.C.

ARRESTVM I.

Iudicium Criminale Pari Franciæ, niſi in aliqua ex ſupremis Curiis intentari non poteſt.

ACcuſatio ſeu iudicium criminale Pari Franciæ intentari non poteſt, niſi in aliqua ex ſupremis Franciæ Curiis. Et ita iudicatum fuit à Rege ipſo, Paribus Franciæ & Curia Parlamenti adſidentibus 2. Martij 1386. non habita tum rationeeius quod aliquando aduerſus Ducem Amorticum Anglum aliter decretum fuerat.

II.

Prærogatiua inter Niuernenſes & Mompenſerios Duces.

Duces Niuernenſis, & Mompenſerij primi omnium Pares Franciæ creati fuere: ſic tamen vt ex his Mompenſerius poſtremus creatus fuerit. Et verò Curia, eo tempore quo more in ea recepto Roſæ offeruntur, hæſit, vter ex his præcedere deberet: tandem Arreſto prærogatiua Domino Mompenſiero adiudicata fuit: nempe quod cognatione Regem à patre contingeret: quæ ratio prærogatiuam præ cæteris omnibus tribuit. Prædictum Arreſtum pronunciatum fuit 17. Iunij 1541.

III.

Approbatio Curiæ ſuper Pariatu Ducis Niuernenſis.

Curia anno 1469. penultima die Iunij, creationem Ducis Niuernenſis in Parem Franciæ à Rege factam approbauit.

27. Nouembris 1581. Dominus de la Valette Par factus fuit. B.

IV.

Dux Aumaliæ Par Franciæ creatus.

Quinta die Ianuarij 1547. in Parlamento lecta fuerunt diplomata Regis Henrici II. quibus in fauorem Illuſtriſſimi D. Franciſci Lotharingi, Ordinis Regij Equitis, Comitis Aumaliæ, prædictum Comitatum in Ducatum & Pariatum erexit: ſub hac tamen exceptione, vt ſi is abſque liberis maſculis decederet, Pariatus titulus extingueretur, ſaluo manente Ducatus titulo.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

Pares Franciæ ratione cauſarum ſuarum fori præſcriptionem habẽt in Curia.

PAres Franciæ ratione cauſarum Pariatus ipſorum ſpectantium, fori præſcriptionem in Curia ſcilicet habent, at non etiam ipſorum ſubditi qui forum ſortiuntur apud Iudicem Regium: Ita iudicatum aduerſus ſubditos Cardinalis Lotharingiæ 19. Nouembris 1365. Ipſi poſſunt pro iuribus Pariatus ſui ſubditos quos intra iuriſdictionem ſuam habent conuenire coram ſublimiſſimis magiſtratibus ipſorum omiſſo medio, puta in Curia: Ita iudicatum pro Domino Cardinali Caſtellionæo 11. Decembris 1564. perorante Loiſello. Præſidiales magiſtratus ſeu Iudices de controuerſiis Parium cognoſcere non poſſunt: vt dictum fuit 17. Decembris 1565. B.

II.

Pares cæteros præcedunt.

7. Ianuarij 1577. publicata fuerunt diplomata, quibus Rex declarabat, velle ſe vt Principes Pares ceteros in conuentibus præcederent. Et 26. Martij 1579. definitum fuit in Curia, Epiſcopum Bellouacenſem præceſſurum Conſiſtorianos, quando Curia proceſſura eſſet. B.

III.

Pares in terris ſuis conceſſionis præbendæ ſuper artificio aliquo exercendo poteſtatem non habent.

Par Franciæ poteſtatem non habet in terris ſuis conſtitutionis edendæ ſeu præbendæ conceſſionis ſuper artificio aliquo exercendo, eóue immutando & innouando, verum Rex ſuper his adeundus eſt. Et improbatum valdè fuit in Curia, quod Dominus Niuernius ſartoribus interdixiſſet, ne tibialia deinceps facerent, indulta licentia & artificio iis quos ipſe elegerat Tibialium conficiendorum Iudicatum 9. Februarij 1569. B.

TIT. VI.
DE SVPREMIS FRANCIÆ Curiis ſeu Tribunalibus: ac nominatim de Parlamento Pariſienſi, eiúſque prærogatiua.

ARRESTVM I.

Cancellaria peculiaris cuique Curiæ ſupremæ.

QVælibet ſuprema Curia peculiare ſuum habet ſcrinium ſeu peculiarem Cancellariam expediendis emittendis videlicet quibuſcunq; prouiſionibus quæ iuſtitiam intra diſtrictum cuiuſque ſpectant: at ſi in alium diſtrictum emittantur, ipſis impunè non paretur: & parti ab executione appellare fas eſt: omniaq; poſtea reuocantur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 17. Decembris 1543. pro Comite Sauinganio aduerſus Archiepiſcopum Rothomagenſem: & anteà quoque 8. Martij anno 1508. inhibitúmque fuit Seneſchallo Pictauienſi, ne literis ex Cancellaria Burdegalenſi directis pareret. Eáque ipſa doctrina eſt Baldi, in *l. minor autem.* §. 1. *ff. de minoribus.*

De Cãcellariis in ſingulis ſedibus præſidialibus.

Rex Henricus II. in vnaquaque ſede Præſidali paruam Cancellariam, & ſigilli cuſtodem qui idem eſt in Præſidali ſede Conſiliarius, cum eadem auctoritate, prærogatiuis, iuribus, lucris & emolumentis quæ ceteri Conſiliarij prædictarum ſedium habent erexit. Edictum adprobatum fuit 14. Februarij 1557. De ipſorum poteſtate, & quas literas ſignare poſſint v. *tit. 4. de Cancellariis ſedium Præſidalium in Collectione mea:* & Mayoardum, *li.* 2. c. 17. I.C.

II.

Autoritas Curiæ ſuper Cancellariam Franciæ.

Si quando contingat, vt in Cancellaria literæ admiſſionales ad perſequendam appellationem denegentur, quæ eius generis ſit, cuius cauſa neceſſario eundum ſit ad prædictam Cancellariã, non ideo tamen appellans grauamen à quo appellauit præſciſa ſpe reparationis ſufferre cogetur. Nam in tali caſu iam olim mos fuit ad ſupremam Curiam cõfugere: vt factũ in appellatione quadam quę facta fuerat ab Irenarcha Barrenſi 9. Decembris 1403. quæ à Curia admiſſa fuit, & poſtulatæ literæ appellanti expeditæ fuere, quas Illuſtriſſimus D. Cancellarius recuſauerat: ad quem prædicta Curia per Actuarium Curię prędictas admiſſionales appellationis miſit, vt ei ſigillum apponeret: qui ad id reſponſum dedit, *je n'ē feray rien*. Et ſuper ſimilibus cauſis extant adhuc hodie regeſta quædam in Parlamento, quę tamen valde corrupta & vetuſtate arroſa ſunt,

quibus

Digitized by Google

quibus antiqua Curiæ dignitas & auctoritas hac parte conſignatur. Prædicta ſcil. Curia in huiuſmodi caſu appellantem remedij exortem non reliquit, quin potius ei manum præbuit, & auxilium præſtitit renuente Cãcellaria ſigillare, vel quid aliud: in tantum vt prædicta Curia admiſſionales appellationum dederit: Quæ ab admiſſionalibus prædictæ Cancellariæ nonniſi duobus diſtant: nempe ſigillo: item quòd in admiſſionalibus Curiæ nulla prohibitio continetur de non faciendo aut attentando quid in præiudicium prædictæ Curiæ. Iuxta id paucis ab hinc diebus, duo fratres, cùm ab Irenarcha in Balliuatu Foroſeguſienſi per contumaciam poſt trinam publicam proclamationem condemnati fuiſſent ad patibulum, ſtatim vt adprehenſi fuiſſent (eò quod accuſati fuiſſent quaſi adgreſſi fratres Marcouſios mercatores, à nundinis redeuntes, & pecuniam ſeu pretium referentes aliquot pinguium boum, quos vendiderant, idq; in via publica, in ſodalitio armatorum hominũ qui in vniuerſum ſeptem fuere, eóſque ad terrã proſtraſſe & pro mortuis reliquiſſe, qui poſteà erecti pecunia nudati reperti fuerant,) interim verò decretum fuerat, vt propoſita publicè imagine ſupplicium hoc & iudicium repræſentaretur: nunquam cùm ita condemnati fuiſſent, ad Regem eiuſque Conſiſtorium confugere, ad obtinendas admiſſionales appellationis à ſententia prædicti Irenarchæ: quod ipſis denegatũ fuit: poſt hanc igitur denegationem ad Coriam Parlamenti confugiunt, in qua ad libellum oblatum, admiſſionales à Camera impetrant, quo Irenarchæ mandatur, Vt intra triduum à ſignificatione notoriam ſuam ſeu elogium ad acta prædictæ Curiæ mittat: eique interdicitur, ne ad executionem progredi velit. Aliusquidam circa idem tempus qui nominabatur Brucellus Aduocatus Petricorij in prædicto Balliuatu reſidens, captiuus detentus à prædicto Irenarcha, quòd falſæ monetæ cuſæ accuſaretur, iuriſdictionem prædicti Irenarchæ declinat: is eo non obſtante, & reiecta eius appellatione, conſummationi proceſſus inſtat: ab eo appellat ad Parlamentum: Ad diem condictam ſeſe non ſiſtit, libellum tamen Curiæ offerri curat, in eum finem vt prædicto Irenarchæ vlterior iuriſdictio interdicatur: id ei Areſto indulgetur, ſub pœna talionis: addito hoc mandato, vt is elogium ſuũ & geſta omnia ad Conſiſtorium Regis intra triduum à ſignificatione deferret vel mitteret. Hæ duæ prouiſiones inter ſe valdè differunt. In prima quippe Coria noluit prouiſionem admiſſionalium dare, niſi poſt recuſationem & denegationem Illuſtriſſimi D. Cancellarii: & in eodem caſu de appellatione cognitionem ſibi vindicat, elogio & geſtis omnibus ad ſe mitti iuſſis In poſteriore Brucelli ſcil. rectà, neque expectata recuſatione, prouiſionem admiſſionalium pręſtat: ac prætereà cognitionem ſibi non vindicat, verùm cognitionem ad Regem eiúſque Conſiſtorium remittit. Edictis defuncti Regis Henrici II. & Caroli IX huiuſmodi remedia ſublata ſunt. Et ſanè ſuper caſibus ſpecialibus ſuperius expreſſis, Rex diplomate ſuo 18. Iulij 1566. in Conſiſtorio ſuo expedito, & ſignato *Alba ſpina*, huiuſcemodi inſtantias interdixit, & prædicto Irenarchæ iniunxit vt proceſſum conſummaret, & iudicium ſuum exequeretur. Prætereà ſi in lite aliqua pendente in prædicta Curia, vitium ſit in inſtructione proceſſus, & neceſſe ſit litteras impetrare ad vitium emendandum, ſi huiuſmodi literæ in Cancellaria recuſentur, inſtans poteſt Curiam libello adire: eáque auditis partibus, ſuper reparatione prædicti vitij ius dicere ſolet, haud aliter ac ſi literæ ſuper eo impetratæ fuiſſent. Attamen Curia hodie nullam amplius auctoritatem, nullum imperium in prædictam Cancellariam habet, vt ante defuncti Regis Franciſci reditum ex Hiſpania, vbi ab inimicis captiuus detinebatur, habebat: is quippe reuerſus prædictam auctoritatem ſuſtulit in gratiam Cancellarij Pratenſis qui eo irritatus fuerat, quod Curia tempore captiuitatis Regis caſtigandi & arguendi prædicti Cancellarij initium iam faceret.

Auctoritas Curiæ ſuper Cancellaria, quando declinare velimminuere cœperit.

Vide hunc ipſum auctorem 5. *Notario: tit. de Cancellario Franciæ, lib. 5.* vbi refert ſimile Areſtum, & alterum ſuper hac materia. I.C. Nota eum Parlamenti nomen olim proprium & peculiare Pariſienſi fuerit, dum Parlamentum Pariſienſe quoque maiorem ceteris auctoritatem ſibi rei nuſſe ſeruaſſe, veluti de Edictis Regis cognoſcendi, de controuerſiis Parium, Ducum, Comitum, & de Regis vmbraculaliter, *v. Conſtitutionem Caroli VII.* in qua prædicta Curia dicitur Caput, & Metropolitana & exemplaris, &c.

III.

Delegati à Curia ad Cancellariam Pariſienſem.

Viceſima prima Septembris, 1531. abſentibus Dominis, Magiſtris libellorum Aulæ Regiæ, Curia Parlamenti Pariſienſis, Dominum Alardum & Abotum, ad exercendum ſigillum in Cancellaria Curiæ Pariſienſis mittit. Id factum fuit ad poſtulationẽ Contrarotulatorum quos vocant & Secretariorum prædictæ Cancellariæ.

IV.

Idem. Appellatio à Computariis ſeu Rationalibus ad Curiã.

Camera Computorum ſeu Rationum aduerſus ius & æquitatem Secretarium quendam & Amanuenſem prædictæ Curiæ officio ſuo deiecerat, à quo appellauit: et Cancellarius contemplatione patruorum Regis qui tum omnia turbabant, literas ad id neceſſarias denegauit: ea re comperta, & ad poſtulationem, Curia pro vltimo & nil tam refugio, aduerſus tantam vim & potentatus rationem prædictas literas conceſſit 28. Ianuarij, 1401. Harúmque exequendarum negotium Præfecto Pariſienſi datum: qui eo ipſo die officio functos aduerſus Cameram Rationalium: quæ quanto poterat opere tergiuerſationibus & dilationibus illuſoriis, cognitionem & aothoritatem Curiæ euitare ſatagebat.

Quando in Cancellaria expeditio admiſſionalium appellationis denegatur, eique *refutata* Referendarij addita, libello Curia adiri ſolet, eo fine ſcil. vt pro benè admiſſo ad appellationem habeatur, & partem ſuam ad Curiam citare liceat, non ſecus, ac ſi impetratæ admiſſionales appellationis fuiſſent: & ita obtinere vidi. Et cum quis à ſententia libellariorum Palatij appellat, appellatio admittenda proponitur libellô Curiæ oblato, ſic vt nil neceſſe ſit alias admiſſionales appellationis à Cancellaria impetrare. I.C.

V.

Appellatio à Maiore Conſilio ad Curiam.

Decima ſeptima Februarij anno 1499. dictum fuit, quendam qui à maiore Conſilio appellauerat, in Curia admittendum: eóque fine Curia ei admiſſionales præbuit.

VI.

Prærogatiua Curiæ ſuper Maius Conſilium.

In omnibus Mandatis & Edictis in quibus

Curiæ Parlamenti & Maioris Conſilij inſtio fit *Curia* præponi debet: Et ita conſtituit ſpeciali reſcripto R. Carolus VII. quod lectum, publicatum, & in regeſta Curiæ relatum 15. Iunij 1499.

Omnes commiſſiones, omnia mandata, per Curiam Pariſienſem videri debent, vt poteſtatem & vim aliquam habere poſſint. Ita iudicatum 13. Februarij 1564. B.

VII.

Præſides Inquiſitionũ Eccleſiaſtici.

Præſides Camerarum Inquiſitionum neceſſariò Eccleſiaſticos eſſe oportet. Et ita dictum fuit 19. Auguſti 1317. Et hac ratione Viuianus, qui biduũ poſt ad hoc Officium promotus ſeu deſignatus fuerat, vt in Curia admitti poſſet, laicum ſtatum abdicare, ſeque Eccleſiæ dicare coactus fuit. Deſumptum ex Lucio.

De Inſtitutione Parlamenti, maioris Cameræ & Cameræ Inquiſitionum.

Hoc non amplius obſeruatur I.C.

Initio inſtituti Parlamenti vnica tantum erat Camera, quæ *Camera Parlamenti* vocabatur: quandoque etiam *Camera Prælatorum*: eo quod Parlamentum maximã partem Prælatis & Eccleſiaſticis conſtaret: Poſt inſtitutam alteram Cameram, quæ *Camera inquiſitionum* vocata fuit *Maior Camera cauſarum peroratarum* dici cœpit, ad diſcrimen Cameræ inquiſitionum propter auctoritaté quã ſupra Cameram inquiſitionum eminebat, in qua iudicabantur tantum controuerſiæ quæ ſcripto agitabantur: eiuſque Conſiliarij, quorũ pleriq; Eccleſiaſtici erant, vocabantur Cognitores & Relatores, eo quod relationes facerent ſeu referrent coram Dominis Maioris Cameræ: prout ſcripſit Nicolaus Bayeus Actuarius. Ea que Camera iam inde ab anno 1317 inſtituta deprehenditur. Poſt annum circiter 1453. prædicta Camera Inquiſitionum in duas diuiſa fuit: quarum prima *maior Camera Inquiſitionum*, altera *minor* dicta fuit. Poſtea propter negotiorum concurſum, & cauſarum multitudinem, R. Franciſcus I. anno 1543. viginti Conſiliarios in Parlamento creauit, ex quibus conflata fuit *tertia Camera* Inquiſitionum: anno 1543. inſtituta fuit *quarta Camera*: tandem anno 1568. inſtituta fuit *quinta Camera*: ex his quinque inquiſit. & maiore Camera conflatur Camera, quæ Tornellæ vocatur, ad iudicandas cauſas Criminales: quæ ita vocatur, quoniam conflata eſt ex conſiliis prædictarum Camerarum qui in ea per vices funguntur, & ideo vocata eſt Camera *Tournelle*, (non tamen malè dixeris *Orbicularium*, *rotularium*, vel *viciſſitarium*.) Præter has omnes eſt quoque Camera, quæ *Camera Edicti* vocatur, excitata ſiue inſtituta anno 1596. pro iudicandis cauſis eorum, qui religionis vt ipſi prætendunt, reformatæ ſunt. vide *Collectionem meam determinationum tit. 31. cap.* 170. I.C.

VIII.

Idem & contrarium ex Regis mandato.

Rex à viro Clariſſimo Iacobo Beruyero aduocato ſuo, tũ, cùm adhuc Delphinus eſſet, certioratus Dominum Spifanium Conſiliarium in Curia, & vnum ex Præſidibus Inquiſitionum Epiſcopum Niuernenſem, non poſſe prædictum Præſidis Officium obtinere, id poſtulanti Beruyero donat: Spifanius eo decedere reluctatur. Cameris coadunatis Arreſto, quod datum prima die Aprilis 14‥ prædictum Officium vacans declaratum fuit: nihilominus decreuerat etiam Curia Regi quædam ſecreta ingerere per duos ipſius conſiliarios, qui ad id deputati fuerunt: Verum euenit, vt hæc deliberatio non adeò ſecretè concluſa & complacita fuerit, quin Princepsis reſciret, antequam conſiliarij deputati progreſſi fuiſſent; ſcilicet, vt aiunt, Deus aliquis e‥us Locutius extitit: qua cauſa Rex illico literas ad Curiam direxit, quibus declarabat, ſeſe iam ſatis doctus omnibus, quæ ipſi inſinuare vellent ſuper hac re certioratum, ſeque ea de re amplius quicquam audire nolle: iubebátque vt omni dilatione poſtpoſita Beruyerus inſtitueretur & ad prædictum Præſidis officium admitteretur: Curia hiſce literis nihilum commota, in propoſito ſtetit & prædictos duos Conſiliarios à ſe dimiſit, quibus audientia non præbita fuit, idq; tantum retulere, *faciendum eſſe*. Curia videns hac in re Principis placitum, nullámque amplius ſibi rationem ſupereſſe, in opinione perſiſtendi, ſeſe ad Beruyerum ipſum conuertit, eique oppoſuit ſtatum perſonæ ipſius inſtitutioni Curiæ repugnare. Secreta, de quibus ſuperius agitur, hæc erant, quòd Edictis Regum deceſſorum & Curiæ decretis Præſides Inquiſitionum Eccleſiaſticos eſſe oporteret: Beruyerum verò talem eſſe, qualis audit, ac præterea bigamùm eſſe, ſecundam quippe vxorem habere, cui ipſe ſit ſecundus maritus. Ex his quiſque videt, nil difficile ſeu impoſſibile eſſe ei, cui Princeps faſtum & factum capit, vel etiam is qui apud Principem gratia valet. Deſumtum ex prædicto *Lucio*, qui nomina ſilentio inuoluit.

IX.

Iudices vnius Parlamenti in alio admittuntur.

Rex anno 1465. conſtitutionem edidit: puta Præſides & Conſiliarios Pariſienſes & Tholoſanos, ſi alteri in alterutrum Parlamento verſarentur, in eo admittendos conſiliúmque præbituros, non ſecus ac ſi ex ipſo illo Parlamenti corpore eſſent. Domini Pariſienſes prædictam conſtitutionem verificare ſeu adprobare noluerunt, prætendentes ſcilicet, quod ipſi ab omni æuo id Iuris in cæteris Parlamentis habuerint, at non cætera pariter in ipſorum: Hac ratione. Anno 1466. Sexta Aprilis Curia Tholoſana decreuit. Præſides vel Cõſiliarios Pariſienſes Tholoſam ingredientes, Conſilium ingrediendi ius non habituros, neque ad conſeſſum admittendos, vſque quò Parlamentum Pariſienſe prædictam conſtitutionem admiſiſſet, eique paruiſſet.

Hodie nulla ſuper eo amplius difficultas eſt. vide Maynardum *lib.* 2 *quæſt. cap.* 14. I.C.

X.

Prælati à conſeſſum Parlamento Tholoſano excluſi.

Poſtea anno 1469. vndecima Ianuarij Curia Tholoſana Arreſto & certis ad id cauſis permota decreuit: deinceps Epiſcopos aut Prælatos, vt Conſiliarij Pariſienſes aut alij quicunque forent, de cætero non amplius adſiſtere vel intereſſe deliberationibus prædictæ Curiæ poſſe.

XI.

Quales Prælati in Curia Tholoſana adſiſtere poſſint.

Archiepiſcopi & Epiſcopi, niſi Pares Franciæ ſint, aliique Prælati, excepto Epiſcopo Pariſienſi & Abbate S. Dionyſij, ſedendi in Parlamento in ordine Conſiliariorum ius non habent: prout iudicatum fuit Arreſto 27. April. 1463. Reperitur tamen, quod 28. Ianuarij 1482. Abbas Cluniacenſis ad prædictum ordinem ſeu conſeſſum admiſſus fuerit. Item eodem anno Legatus Auſtriacus pariter admiſſus fuit.

Et tamen ſi conſiliarius Eccleſiaſticus Epiſcopus fiat, non illico Seſſionis ius habere deſinit: B. An Conſiliarij Conſiſtoriani ſeſſionis ſcilicet in Parlamento ius habeant, vide Maynardum *lib.* 1. *ca.* 8. I.C.

XII.

Primus Præſes vnius Parlamenti in alio, loco honoratiſſimo admittitur.

Primo Præſidi cuidam Tholoſano propter negotia quædam Pariſiis exiſtenti Regiſque declaratione ſeu conceſſione ſubnixo pro iure adſiſtendi, ſedendi, ſententiam ſuam in Parlamento di-

re dicendi, tam ad cauſas peroratas, quàm in Cameris & deliberationibus, & ad id admitti poſtulanti reſponſum fuit, licere ei primo loco inter Laicos poſt Præſidem ſedere, niſi fortè Par Franciæ adeſſet. 22. April. 1463. Hodie curia Regis declarationem loco honoratiſſimo, poſt quatuor primos Præſides admittitur.

XIII.

Admiralius in Parlamento ius ſedendi non habet.

Admiralius Franciæ non habet ius ſedendi in Parlamento in prædicto Ordine. Id quod Illuſtriſſimo Gaſpari Colineo Ordinis Equiti Domino Caſtellionei cùm Admiralius Franciæ admitteretur, Arreſto diſertè dictum fuit, nempe ei ſedere licere tanquam Gubernatori & Locumtenenti Generali Regis in Inſula Franciæ, & non etiam tanquam Admiralio. 11. Ianuarij 1551. Deſumptum ex Lucio.

Admiralius poteſtatem habet ſuper mare & rem maritimam occidentalem & ſedem ſuam habet in tabula marmorea Palatij Pariſis & Rothomagi vide tractatum quendam, qui inſcribitur: *Admiralius Franciæ.*

XIV.

Antiqua grauitas & Ordo Curiæ.

Lucius inclinantis ſeculi ſtatum deplorans ait, hodie minimum ſupereſſe veteris Maieſtatis ſupremarum Curiarum, ac nominatim Pariſienſis, duæ non modò in Francia, verum etiam omnibus exteris gentibus in admiratione erat. Ordo hic erat, cùm cauſæ perorabantur. Præſides & Conſiliarij ſedebant, nempe Laici à latere Præſidis in toga purpurea, capitiis pelle ſubſultis, & eodem colore veſtiri: Eccleſiaſtici verò ab altera parte togis violaceis amicti, & capitiis pelle ſubſultis: Primo ſub eis gradu, qui nominatur *florum Lily* Sedebant Balliui & Seneſchalli eorumque Locumtenentes, & vna cum ipſis Seniores aduocati Curiæ: neque fas erat aliis inibi ſedere. Secundus gradus ſequens deſtinatus erat iis quorum præſentia requirebatur in litis perorationе. Tertius, procuratoribus. Locus medius erat vacuus neque licebat alicui in eo conſiſtere, ſiue ſtaret ſiue ſederet, ſiue de geniculis. Princeps oſtiariorum toga rubea amictus, pileo aurato pelle ſubſulto cum pluma berillis ſiue vnionibus exornata cauſas ſecundum matriculam vocabat: Iſque ſiue Curiam ingrederetur ſiue Præſides alloqueretur eum in modum amictus caput non aperiebat: cum hodie contrariũ fiat, iuxta Arreſtum ſuper hoc datum. 28. Ianuar. 1452. Procuratores amicti togis longioribus & capitiis in capite, ſiue verba facerent ſiue Præſides eos alloquerentur, vel etiam inter cauſam orandam in qua procurabant, frontem tantum detegebant ſeu aperiebant tecto reliquo capite: Tempore hæc omnia abolita fuere, neque quicquam eorum ad tempora noſtra ſtetit, quàm pileus Principis Oſtiariorum. Atque ita apparet, collaris inter ſe probè ſeculis, prout huiuſmodi ſolennibus detractum fuit, ita & maieſtatem quoque inclinaſſe ſeu imminutam.

Ceremoniæ ſeu ritus antiquatæ.

Fridericus 2. controuerſiam habens cum Innocentio 4. Comes Namurcenſis, cum Carolo Valeſio: Philippus Tridentinus, cum Duce Burgundiæ: Dux Lotharingiæ, cum Guidone Caſtillionæo: Dux Sabaudiæ, cum Delphino: Rex Caſtiliæ, cum Rege Portugalliæ, in arbitrium Parlamenti Pariſienſis conſenſere: Quod abunde veterem Curiæ iſtius maieſtatem comprobat, cum Reges & Principes exteri eam controuerſiarum ſuarum arbitram eligere ſolerent. B.

XV.

Luctus domeſticus non obſeruatur in publico.

Dictum fuit 6. Nouembris 1471. Præſidi lugubria ferenti & vxorem ſuam lugenti, fas non eſſe atto veſtiri diebus ſolennibus & iudiciariis, verum veſte purpurea: alioque habitu dignitati ſuæ & loco conuenienti, amiciri oportere.

XVI.

Ordo & habitus Curiæ & Rationalium.

Decima tertia Iunij 1430. controuerſia exorta ſuper eo quod Magiſtri Rationalium prætendebant eodem habitu, eodémque gradu, cum Curia incedere ſeu procedere dictum fuit, Conſiliarios Curiæ amiciendos togis ſuis forenſibus oſtrinis: Eccleſiaſticos ſcilicet violacea & Laicos purpurea & capitiis pelle ſubſultis: Magiſtros verò & Amanuenſes Rationalium, velut diſpares tum Officiorum dignitate tum auctoritate, ſeſe nullo modo Conſiliariis prædictis immixturos, ſed ſeparatim & ſecretim proceſſuros. Deſumptum ex Lucio. Vide Arreſtum 21. infrà.

XVII.

Ordo quem Curia Parlamenti in pompa procedens obſeruat.

Cùm Curia Regem Carolum VIII. qui ad Coronam ſeu Regnum euectus fuerat recenter mox mox Lutetiam venturum certiorata, ei honorificè occurrere conſtituiſſet. Et in hac deliberatione Triumuiri Regij in prædicta Curia Parlamẽti, poſtulaſſent, vt gradus ipſis adſignaretur, id eſt, quo gradu eſſent inceſſuri, dictum fuit eorum gradum poſtremum poſt Officiarios prædictæ Curiæ eſſe. Et ne impoſterum dubitaretur, quo loco & ordine quiſque incedere deberet, quotieſcunque in Purpura ipſis procedendum eſſet, hæc conſtitutio facta fuit: Oſtiarios binos Palatium egreſſuros: vbi in plateam venerint, quatuor primos inceſſuros, quatuor alios Ordinem Conſiliariorum ſequuturos, ad impediendum, ne alter vlterius altero procederet, eoque fine proceſſuros media platea à ſe inuicem longè ſeparatos ad latera Conſiliariorum. Quatuor *Notarios* Curiæ honeſtè veſtitos cum atramentariis ſuis & capitiis pelle ſuffultis proceſſuros primos binos poſt quatuor oſtiarios præcedentes. Duos *Actuarios*, nempe Criminalem & Præſentationum, ſimiliter veſtitos proceſſuros: Poſt eos *Actuarium Ciuilem* iniecto pallio pelle ſubſulto oblonga toga ſolum inceſſurum. *Primicerium Oſtiariorum* deinceps ſequuturũ pileo ſuo pelle ſubſulto, & verbena ſua in manu ſolum in ordine hoc inceſſurum, vt ita inter Curiã ipſam & miniſtros ipſius medius incederet. Quatuor *Præſides* cum capitiis ſuis & pelle ſubſultis Palliis & pileis ſericeis cum fluccis binos primos proceſſuros: Primum, propter prærogatiuam & vt ab aliis diſtinguatur, pallio focalibus prætexto vſq; ad imos humeros, itémque pileo fimbria aurea. *Conſiliarios* binos proceſſuros ab vno latere Eccleſiaſticos, ab altero latere Laicos togis oſtrinis amictos & capitiis pelle ſubſultis ſingulos ordine ſuo præcedentes. Poſt Conſiliarios proceſſuros *Triumuiros Regios*: ſi velint ex quatuor oſtiariis, qui poſtremi ſunt ante ipſos binos proceſſuros. Nemini pædagogianum ſuum habere licere, neque famulum in equo, verum cui viſum fuerit, licere vel duos habere famulos pedibus incedentes. Ita ordine binos proceſſuros omnes vſque ad Capellam S. Dionyſij. Quando eò ventum fuerit, vt primus Præſes Regem o-

[Septem ſunt ab anno 1596.

rationę ſuæ compeller, neminem propius accedere debere, omnes Regem cum humilima reuerentia ſalutaturos. Sic vt apud Regem non conſiſtant: Rege ita ſalutato, omnes ad Eccleſiam B. Virginis reuerſuros: cùm eo ventum fuerit, ſuo quemque itinere domum ſuam reuerſurum, idque per alios vicos & alias plateas, quàm quibus proceſſum eſt. Impoſterum quotieſcunque tum Regi tum Reginæ occurrendum eſſet, vel etiam nouo Regi nondum inaugurato, aut nouæ Reginæ vel Principi aut Principiſſæ, quibus occorrendi honos debetur, parem ordinẽ ſeruandum: eo tamen excepto, quod ſi alij quàm Regi ſit occurrendum, abſtinendum ſit Capitiis & palliis pelle ſubfultis, niſi ſi hic honor Reginę nominatim decerneretur. Deſumptum ex *Lucio*.

XVIII.

Controuerſia Curiæ & Catholicianorum.

Prædictus dominus Lucas notabilem controuerſiam memorat, quæ euenit hoc Rege inter Curiam & Catholicianos, & ait: Henricum ſecundum anno 1552. quarto Ianuarij propter felicem ſucceſſum rerum ſuarum in Italia, Germania & Lotharingia, & recuperato nominatim Hedino, quod ipſi ab inimicis ad id enactis reſtitutum fuit: item propter noua accepta, exercitum Imperatoris qui Metim obſidebat, propter intoleranda mala accepta coactum fuiſſe retrocedere, non dato ipſi ſpatio neque commoditate impedimenta abducendi, magna deuotione ad Diui Dionyſij proceſſiſſe, vt Deo gratias ageret & ſanctis Corporibus propter ea quæ ſibi contigerant, & etiam ad reponendas loco ſuo ſanctas reliquias, quas demitti curauerat tùm, cùm regno ſuo exceſſit, exemplo prædeceſſorũ ſuorum Regum: hac re comperta Curiam eò proceſſiſſe cum viginti quatuor Catholicianis & Magiſtris & Amanuenſibus Rationalium & aliis quos huic rei adeſſe oportebat: Ibi viſos Catholicianos præter rubeas togas de nouo amictos capitiis pelle ſubfultis: his igitur Curiã, rem nouam ab his attentari ſignificaſſe, idque eis ex ſuprema autoritate interdixiſſe. Catholicianos ſpreta hac autoritate ſeſe Pares vendicaſſe, & Curiam nihil amplius poteſtatis præſente Principe habere, ad eum quippe imperiũ & interdictionem ſpectare, at non etiam ad Curiam: & ſi poteſtate & autoritate vtendum eſſet, ſe tantundem poteſtatis & autoritatis habere in qualitate ſua, & ſi Princeps ſuper hoc decerneret, ſe obedire paratos & non aliter. Vtrinque interdicta ex poteſtate in alios manaſſe, ſic vt tandem ad Principis notitiam id peruenerit. à quo dictum fuit Catholicianos capitiis ſuis non viſuros. Scilicet tàm æquum & honeſtum viſum eſt, vt Curia Parlamenti velut antiquiſſimum Collegium, & in quod, at non etiam apud Catholicianos, Reges, Principes & Pares Franciæ ad deliberandum ſuper ſtatu Regni & aliis maximi momenti rebus de more venire ſolent & ſedere, æquum, inquam, & honeſtum viſum eſt, vt quemadmodum ipſa ſuper cæteras emineret omnes, ita quoque neceſſarium eſſe, vt ornamento etiam diſcrimen aliquod eſſet.

Prælatio Curiæ.

Determinatio inter Curiam & Catholicianos.

Extat determinatio inter dominos Curiæ & Catholicianos huiuſcemodi. vt ſi lis quædam pendeat in vna, quæ pariter introducta vel deuoluta ſit ad alteram: Domini Triumuiri Regij ſubſidiorum ſeſe inferius ad communicãdum ſuper eo in ſepto dominorum Triumuirorum Regiorum in Parlamento conferant, & ſi ipſis conuenerat, vt aliqui ex Præſidibus prædictorum Catholicianorum ſeſe ad maiorem Cameram ibi de re collaturi conferant: & ſi neque his conuenirет, rem omnem remittendam ad Conſiſtorium Regis. Cæterum compertum eſt, Curiam Parlamenti cauſam cuiuſdam, qui vocabatur Diotius, quæ apud Catholicianos pendebat, euocaſſe, decima ſeptima Februarij in Regeſtis Cauſarum huius temporis. Eadẽ quoq; cognoſcit de erroribus propoſitis aduerſus Arreſta Catholicianorum: veluti 27. Aprilis 1047. non obſtantibus literis in contrarium impetratis: vide *in ſubſeq. & proximum, De poteſtate Catholicianorum.*

Hoc Arreſtum 18. Paponij deſumtum eſt ex Lucio *lib. 4. tit. 2. Arreſto 3.* vide Maynardum *lib. 2. quæſtion. cap. 20.*

XIX.

Ordo Præſidum Inquiſitionum.

Quando Curia in pompa procedit, Præſides Inquiſitionum non in ordine Præſidum, verùm in Ordine Conſiliariorum procedunt. Ita dictum fuit 8. Februar. 1419. Deſumtum ex prædicto Lucio.

Vide *Collectionem meam, Tit. 3. cap.* 170. I.C.

XX.

Abſentia vnius ex quatuor Præſidib. a Seniore conſiliario ſuppletur.

Vigeſima ſeptima Ianuarij 1463. Cùm Principi Curia occurreret, & vnus ex quatuor Præſidibus abeſſet, dictum fuit hoc caſu, ſeniorem ex Conſiliariis eius locum occupaturum, eademque veſte amiciendum, qua qui abeſt, amictus fuiſſet. Ex prædicto Lucio.

XXI.

Autoritas Curiæ ſupra Rationales.

Super dubio, vtro in loco, Parlamenti, inquam, an Cameræ Rationum primùm legi oporteret, publicari & in Regeſta referri Edicta & literas Regias, quæ ab vtroque dirigerentur, dictum fuit, initium ducendum à Camera Rationum 26. Auguſt. 1495. Ratio hæc eſt, quod quamuis contemplatu Rationum ſupremi ſint, quo ad cætera tamen eos ad diſtrictum Curiæ per appellationem ad Curiam pertinere. At fortè quis aduerſus hanc rationem dicere poſſet, quòd in expeditionibus factis in Curia ad Balliuins & Seneſchallus, idipſum obſeruari poſſet: verùm diſpar eſt in his ratio, ſiquidem citra vllam contradictionem vſque in hodiernum Curiam pro ſuperiore ſua agnouere, at prædicta Camera contrarium ſemper defendit, adeò quidem, vt ſeſe parem Curiæ dicere auſa ſit. Deſumtum ex prædicto Lucio.

Iunge *Arreſtum 16. ſupra.* B. Contrarium quotidie obſeruatur, ſiquidem publicationis initium ducitur in Curia Parlamenti, ſi videlicet Edictum ad eam directum ſit.

XXII.

Dictum fuit 2. Septembris 1583. ex Camera Rationum ad Curiam appellari poſſe. *Idem.*

Curia Parlamenti de depoſitione ſeu abdicatione Amanuenſis Rationum appellantis cognouit. 25. Februarij 1401. B.

XXIII.

Rex cùm Duci Borbonio Ducatum Aruerniæ donaſſet, eadem opera Curiæ & Cameræ Rationum mandauit vt verificarent, publicarent, & in regeſta referrent prædictam donationem: id verò dominus Procurator Catholicus Regius impediuit ſeu donationi huic interceſſit in Curia: itaque Curia propter hanc interceſſionem prædictam donationem admittere noluit: Mox poſtea ea admittitur, verificatur, & in Regeſta refertur in Camera Rationum: hac re comperta Dominus Procurator Catholicus Re- *Idem.*

gius

gius ad Curiam appellauit, & in Cancellaria inſtitit ad impetrandas admiſſionales appellationis ſuæ, vbi tet repulſam tulit. Puſt has tecuſationes Curia autoritate Regia & pro Iuriſdictione, quam habet in prædictam Cancellariam, prædictas literas induſſit. 7. Septembris 1418. Deſumtum ex prædicto Lucio.

Determinatio inter Curiam & Cameram Rationalium.

Diploma Regis Franciſci extat, quo determinatio fit Cameræ Rationum & Curiæ Parlamenti, datum Bleſis menſe Decembri 1520. Et notandum eſt, quod quando Curia publicat & adprobat Edictum de expreſſo mandato Regis, ita habeatur, huiuſmodi adprobationem locum ſeu vim non habere, niſi ſuperſtite tantum prædicto Rege. B.

XXIV.

Idem.

21. Martij 1464. ante Paſcha Curia admiſit & iudicauit ſuper appellatione à Camera Rationum.

XXV.

Euocationes abrogata.

19. Februarij 1423. dictum fuit, euocatoriis cauſarum ex Curia in Maius Conſilium non parendum eſſe.

Huic conformis eſt Conſtitutio edita in Comitiis Bleſenſibus: *articulo 53. fol.* 106.

XXVI.

E decem ſeptẽ ſuffragia prævalent.

Si è decem Conſiliariis tres in ea ſint ſententia, proceſſum nondum in eo ſtatu eſſe, vt termineturt, & quod de re amplius & melius deliberandum ſit, & ſeptem pro terminanda lite opinentur, Arreſtum quod ex iſtorum ſententia fuerit, obtinere debet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 12. Iulij 1490.

De æquis ſeu paribus ſententiis in Iudiciis vide Maynardum *lib.* 4 *Quæſt. cap.* 80. & 81. I.C.

XXVII.

Forma periculi concipiendi.

Conſiliarius qui ſummam litis coniecit ſiue retulit, idem ille ſententiam Arreſti, quod concluſum fuit per Cameram in qua relatio facta fuit, in periculum referre debet, idq; periculum poſtea Iudicibus, qui prædictæ relationi adfuerunt, communicare debet. Extra decretum fuit Arreſto Pariſienſi 20. Nouembris 1437. Arreſtum iſtud ſanctum eſt & ſingulare pro Iudicibus omnibus, & religioſè obſeruari debet: Sic vt hoc quod dictum eſt, Actuariis committere non debeant: inde namque mille pericula naſcuntur.

XXVIII.

Emendationes Arreſtorum notabiles ſunt.

Non abſurdum eſt, imò conuenientiſſimum, vt ij qui in manu ſua habent aliorum emendationem, quandoque ipſi met errores ſuos emendent: iuxta textum *in cap. qualiter. 1. de accuſ.* his verbis, *Non pudeat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis, vt cæterorum errores corrigatis.* Et iuxta id ſupremæ Curiæ ſæpius poſt concluſum Arreſtum aliquod, priuſquam id pronuncietur, comperto errore ſe retractare debent eóque iterum ad iudicium reuerti: ideóque Præſes cùm ipſi ſententia ſignanda affertur, ſi vel ex ſe vel ex alio errorem compererit, eos qui ſententiam dixerunt & ad quorum ſententias concluſum fuit, conuocare debet, & ſi de errore tum conſtet, emendandus eſt, non habita ratione eius quod concluſum fuit. Et ita factum Pariſiis in Parlamento 27. Nouembris 1483.

Poſt definitiuam ſententiam maiores Iudices eam declarare & interpretari poſſunt, *cap. 1. de poſt. prel. in gloſſ.* non item inferiores: neuter vero corrigere aut mutare poteſt: ſecus de interlocutoria. *L. quod iuſſu ff. de r. iudic. & l. cum ſeſſentem. de appellat.* B. v. Maynardum *lib.* 1. *cap.* 20.

XXIX.

Conſiliarius executor non plus autoritatis habet, quã alius Iudex Regius commiſſarius.

Conſiliarius Curiæ executor Arreſti alicuius, non plus poteſtatis & autoritatis habet, neque poteſt inſuper habere appellationem, neque maiorem autoritatem vſurpare, quàm quilibet alius Commiſſarius non Conſiliarius. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 20. Iunij 1499.

Vide infra *ſub titulo de vi Renunciationum & Arreſtorum.*

XXX.

Opinionũ trium minima ad vnam e maioribus applicari debet.

Sæpius Conſtitutio Regis Ludouici XII. *Articulo* 32. quæ publicata fuit anno 1512. impugnata fuit, quæ vult vt minima trium diuerſarum opinionum, minima, i. in qua minimus opinantium numerus eſt, vni maiori applicetur & ad eam reducatur: quandoquidem vera iudicia non numero opinantium ſeu opinionum æſtimari debent, verùm pondere rationum: & cùm quilibet Conſiliariorum opinantium libertatem habeat dicendi & reſpondendi, quod ipſi optimum videtur, ſi contingat aliquando, vt exiet ſententia quam minor numerus amplectatur, id ſufficere debet, vinci eam ab iis, in quibus maior eſt numerus, neque cogendi ſunt minore numero opinantes ab opinione ſua aduerſus voluntatem ſuam recedere, & alteram opinionem optare, quæ ipſis non probatur: Quoniam ipſo temporis proceſſu prædicta Conſtitutio ſancta comprobata fuit, vtque occaſiones confuſionis tollat, Arreſto Pariſienſi 20. Februar. anno 1527. declaratum fuit, prædictæ Conſtitutioni parendum eſſe, & quando è numero vndecim dominorum Conſiliariorum ſeptem eiuſdem ſententiæ fuerint, octo alterius, quatuor alterius; quatuor hos ſeſe applicare debere vni maioris numeri ſententiæ cuilibet ipſorum videretur. Et hæc eſt vis æqua, per not. *in l. & ſumm. in fin. vnic. a gloſſ. penult. ibi. Sed qua eſt æquitas ſiue ratio, quod alij adſtringuntur pactis aliorum ſtari?* & in *l. ſeq. ff. de pactis.* Et ideo plurimum valet id quod Baldus exiſtimat in *l. 1. C. qui teſt. fac. poſſ.* Ex tribus, vt vocant, perſonariis, id eſt, ſociis, in re communi quadam, ſi duo eam locare velint, tertium reluctantem in id conſentire cogere poſſe, non habita ratione eius, quod ipſe tertiam partem ſuam retinere velit.

Vide diſtinctionem Gellij *lib.* 9. *cap.* 18. quando plurium ſententiam ſequi dicamur. Et Maynard. *lib.* 2. *ca.* 9. Cæteris paribus benigniorem in criminibus ſententiam ſequimur.

XXXI.

Iudicium partitum dumtaxat de controuerſo intelligitur.

Quando lis à pluribus articulis incidentibus conſtat, & difficultas eam terminandi in vno tantum aut duobus punctis eſt, at non etiam ſuper aliis, ſi æquæ ſint ſententiæ, iudicium partitum non eſt, niſi quo ad controuerſum & non quo ad reliqua, de quibus pluralitate vocum ſeu ſuffragiorum conſentitur: Atque ita, in Camera, in qua cauſa rurſus plenius excutienda agitabitur, de nullo agitabitur alio, quàm de articulis, qui æquas tulerunt ſententias, non etiam de cæteris, qui expediti ſunt. Arreſto Pariſienſi 4. die Ianuarij anno 1508. Et poſtea ita obſeruatum fuit in lite inter Illuſtrem dominum Iuſtum Toutonenſem, Dominum prædicti loci ex vna parte & Illuſtrem Arraudum Apchonium, Dominum, prædicti loci, anno 1555.

In lite in qua æquæ ſententiæ fuerint, nouæ productioni locus non eſt. Arreſtum 5. Iulij 1518.

XXXII.

Verba Supremæ manus ad Curias ſupremas ſpectant.

Ad Curiam ſpectat vſurpare verba *Supremæ manus*, priuatiuè ſeu omnibus aliis iudiciis excluſis, ſiue Præſidiales ſint ſiue alij quicunque. Et verò cùm, Dominus Thuanus Aduocatus, pro quodam priuilegiato Aurelianenſi petiiſſet Carnuti cauſæ remiſſionem, ſuperuenit appellatus, qui ſe venditabat Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani, non deſignato intereſſe ſuo, ſeque ad Caſtellum remitti poſtulauit, vigore priuilegij quod vocant *Cuſtodiæ*. Adhæc Præſidiales cognitionem ſibiretinent *per manum ſupremam*, à quo appellat Chauuelinus pro appellato dixit, appellantem de priuilegio ſuo fidem non feciſſe: quantum ad intimatum verò pertinet, eſſ mirum, ſi intereſſe ſuum non deſignaoerit, cùm nec ad id faciendum interpellatus fuerit. Procurator Catholicus Regius citationem perſonalem poſtulat propter vſurpata hæc verba *Supremæ manus*. Curia dixit, malè iudicatum fuiſſe, benè appellatum ab appellante, appellatum in expenſas cauſæ appellationis condemnat, & partes intra quindecim dies Aureliam remittit, interdicitque Præſidialibus, ne hæc verba *manu ſuprema* vſurpent, Præſidemque ipſum ſeſe ſiſtere debere ad reſpondendum concluſionibus Procuratoris Catholici Regij, die Lunæ, 5. Aug. 1560.

Iudicium Bazochiæ.

Sub Curiis Parlamentorum tolerata fuerunt iudicia & Arreſta regnorum Bazochiæ pro cauſis videlicet inter Clericos, quos vocant, id eſt, Amanuenſes; quæque compluribus Arreſtis comprobata ſunt, ſicut ſuum habeant Secretarium, Cancellarium, Thetaurarios, Regeſta, &c. B.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VI.

I.

Prohibitiones factæ Curiæ, ne ſuper negotiis ad ſtatum Regni ſpectantibus amplius cognoſcat.

OCcaſione denegatæ approbationis & admiſſionis Edictorum Pacificationis ſeu hæreticorum, & aliarum Declarationum in Curia, Arreſto Conſiſtorij 24. Septembr. 1563. Prohibitiones factæ fuerunt Curialibus, ne in poſterum in controuerſiam totaliter reuocarent, opinarentur, deliberarent ſuper Edictis Regis, quę ſtatum Regni ſpectarent: fuitque hoc Arreſtum in Regeſta relatum. B

II.

Appellatio ex Camera Rationum admiſſa in Curia.

14. Decembris 1586. pars quædam appellans in Curia admiſſa fuit, & iniunctum Oſtiario, vt appellationem notificaret ex Camera Rationũ. Idem factũ 6. Mart. 1586. an. 1461. Ludouicus XI. conſtituit, certis caſibus Curiam Parlamenti de Appellationibus ex Camera Rationum cognituram. *fol.* 251. *in Regeſtis cauſarum peroratarum.* Præterea Curia manu ſuprema Præfectum Pariſienſem vel alium delegare poteſt ad iudicium faciendum ſuper eo, quando videlicet magnus eſt iuriſdictionis conflictus, idque citra præiudiciũ iurium in cæteris caſibus: vt factum fuit occaſione cuiuſdam Coquet. 1. Septembris 1451. B.

III.

Magnum Conſilium de Euocationibus cognoſcit.

Magnus Conſilium de Euocationibus & conflictu inter Parlamenta cognoſcit, veluti ſi partes ex diuerſis Parlamentis ſeſe eſſe dicant: vnus ſe dicat eſſe, ex Pariſienſi, alter verò ſe dicat ex Parlamento Burdegalenſi. Ego vidi huiuſcemodi cauſas à dominis Curialibus ad prædictum Magnum Conſilium remitti. 20. Ianuar. 1563. B.

IV.

Cognitio de Officiis ad Curiam Parlamenti ſpectat.

Ad dominos Curiæ Parlamenti Pariſienſis ſpectat priuatiuè excluſis cæteris Parlamentis cognitio de Officiis: prout dictum fuit & iudicatum in appellatione quadam à Libellariis Palatij, qui proceſſus factos à Parlamento Rothomagenſi in irritum deduxerant, ſibique cognitionem aſſeruerant ſuper duobus litigantibus de officio Verderij Normanniæ. 15. Maij 1564. B.

V.

Parlamentum Pariſienſe appellanti quandam à Curia Parlamenti Dolani admittere noluit.

Super appellatione quadam facta à Iudicio Curiæ Parlamenti Dolani, Curia Parlamenti Pariſienſis cùm nollet omnino prædictum appellantem admittere, quin prædicto iudicio honorem tribuens appellationem idque à quo, &c. in irritum deduxit, appellantem in expenſas condemnauit, permiſitq; vt ſibi cõſuleret per mediũ oppoſitionis executioni prędicti iudicij, 4. Maij, 1564. Briſſonio perorante pro appellante. Alio Arreſto appellans quidam à ſignificatione Arreſti Catholicianorum depulſus fuit & in multam condemnatus. 26. Ianuarij 1571. B.

VI.

Litera Euocatoriæ quomodo intelligendæ.

Euocatoriæ de cauſis intentandis tantùm intelligendæ ſunt, non etiam de iis, quæ iudicatæ ſunt & in executione conſiſtunt. Itaque 22. Iunij 1576. quidam nomine Bernardus, Heteus pro quo cauſam agebat Marraſius, declaratus fuit non admiſſibilis, depulſus, in multam & expenſas condemnatus, eo quòd euocare vellet litem iam terminatam Burdegalæ citra libellum, vt vocant quidem, ſic vt nihil aliud quàm executio ſupereſſet facienda. Simile Arreſtum datum 22. Iunij 1582. perorante Memmeo. Præterea decretum & ſtilus Parlamenti interdicit Procuratoribus, ne euocationem aliquam introducant, niſi literas in manibus habeat: quod confirmatum Arreſto penult. Nouembr. 1564. Pariter. 11. Aug. 1553. quidam qui abſque literis euocauerat, depulſus fuit & in multam condemnatus fuit. Poſtremo Iudex appellationis euocare vel iudicare principale citra conſenſum partium non poteſt, alias Curia tatò euocat in prima inſtantia, niſi ex magna occaſione, veluti ſi omnes Iudices ſint ſuſpecti, vt 6. Maij 1564. perorante La Ruë. B.

VII.

Arreſtorum executionem impedientes dupliciter multa ſubiacent.

Omnes, qui Arreſtorum executionibus intercedunt, ſeu eas impediunt, duplici multæ ſubiacent, prout iudicatum fuit aduerſus quendam Officialem 27. Martij 1576. vel condemnatio angetur, vt iudicatum fuit aduerſus Iacobum Pelletierum Aduocatum Crecienſem 28 Nouemb. 1585. De executionibus Arreſtorum, à quibus & quomodo ad eas procedi oporteat, videnda eſt Conſtitutio *ad querelas ſtatuum promulgata, artic.* 46. B.

TITV. VII. DE CATHOLICIANIS [a] & Curia Subſidiorum.

a Catholiciani ſub Carolo VIII. parua numero ſolliciti fuere.

Vide Schedas Domini Petri Miraumontij, vbi tractat de erectione ſeu inſtitutione iſtius Curiæ, deque eius auctoritate diſcuſſiſſimo, quem deſumſit ex Regeſtis

Regeſtis Curiæ Parlamenti & Curiæ Subſidiorum & Cameræ Rationum. Vide & *caput 172. lib.31. collectionum mea.* I. C.

ARRESTVM I.

Controuerſia notabilis inter Curiam & Catholicianos.

CVria Parlamenti & Curia Subſidiorum inter ſe diſſenſerunt ex veteri quadam occaſione, quæ de nouo excitata fuit, & ex ea incendium exortum eſt, quò Palatium (quo dictę duę Curiæ includuntur) in periculo verſatum eſt: & poſtea Regis autoritate compoſitum, euocatione totius rei à ſe facta, & facta prohibitione, ne de eo amplius inter ſe agerent. 4. Martij 1418. quidam Oſtiarius Curiæ ad petitionem creditoris cuiuſdam ceperat, vendiderat, tradiderat debitoris cuiuſdam duos equos. Ex hac venditione Publicani ſiue Conductores Gabellæ, cùm ius Gabellæ prætenderent, litem denuntiant Oſtiario iſti coram Selectis, id eſt Iudicibus ſubſidiorum. Is declinat, ſéque ad iudicem ſuum remitti poſtulat. Publicani à Curia ſubſidiorum literas impetrant, quibus Oſtiario interdicitur, ne alium ſibi iudicem poſtulet ſuper eo negotio, de quo ageretur. Hac re comperta Curia, & auditis prius partibus, Conſiliarios ſubſidiorum in perſona Præſidis ipſorum Abbatis S. Mauri foſtarum, in multam centum marcharum auri condemnauit: eodemque Arreſto iis præcipi iuſſit, vt caſſarent, irritarent id quod ab iis factum fuiſſet, hoc ipſis de cætero ſeu impoſterum prohibitum eſſe. Ac prætereà Publicanos itémque Oſtiarium, qui Decretum Catholicianorum executioni tradiderat, capiendos ipſos & in carcerem Palatij deducendos. Deſumtum ex Lucio.

[Vide idem inter Cameram Rationum & Catholicianos ſupra Arre. 18. Titu. de Curiis, &c.]

Catholiciani Largitionum & Theſaurarij poſſunt vſque ad ſuſpenſionem officij manum, vt vocant, claudere ſuſceptorum particularium, eiſque officio interdicere: at non etiam eos deponere, deſtituere, priuare, prout iudicatum fuit 19. Martij 1595. Et ſciendum eſt: Curiam ſubſidiorum niſi de prædictis ſubſidiis, quę ſunt Indictiones & Superindictiones non cognoſcere. Verùm poſtea ei cognitio Tributorum, annonæ militaris, decimarum tributa fuit, Edicto, quo inſtituta fuit ſecunda Camera, & Latinè vocabatur *Curia Immunium*. Cum agitur de Domanio Regis & executione Arreſtorum Curiæ Parlamenti, etſi de ſubſidiis res ſit, Curia Parlamenti nihilominus de eo cognoſcit. B.

II.

Curia de erroribus propoſitis aduerſus Arreſta Catholicianorum cognoſcit.

Cùm per propoſitionem, vt vocant, Arreſtum datum à Curia ſubſidiorum in dubium reuocatur, cognitio eius ad Curiam Parlamenti Cameris coadunatis ſpectat. Et ita dictum fuit Ioanni Mortio depulſo eò de præſidio literarum contrariarum ab eo impetrararum. Idémque iudicatum fuit in alio caſu. 4. Ian. 1407.

Notandum eſt, per erectionem ſeu inſtitutionem ſecundæ Cameræ Curiæ ſubſidiorum, Catholicianis permitti ſuper poſitione erroris cognoſcere. Et ſane, 14. Februarij 1444. diſcuſſa ab ipſis fuit quædam huiuſmodi propoſitio inter duos nobiles Niuernenſes Carolum Dameſium & Carolum Gaillardum, in qua cauſa Procuratores erant Botellus & Bernardus. Cęterum in propoſitione erroris poſteaquam Præſes errorem declarauit, partibus indicare ſolet, vt petitiones ſuas, defenſiones, duplicationes præbeant, ſaluo iure ſuper finibus, vt vocant, non recipiendi cognoſcendi. Iudicatum 26. Nouembris 1577.

III.

Cognitio criminalis interdicta Catholicianis, niſi incidenter.

Catholiciani Iuſtitiarij prætendunt ſe habere ius condemnandi ſupremo iudicio & supplicio afficiendi propter crimina, quæ incidunt in caſus, qui ſpectant ad ipſorum cognitionem: id quod ipſis iam olim contradictum fuit, vt ex ſequentibus apparet, ſcilicet 17. Maij 1494. pronunciatum fuit Arreſtum in Parlamento Pariſienſi, ſuper Secretario Regis quodam, qui in officio ſuo horreorum Præfecti deliquerat, quo prædictis Catholicianis appellatis & auditis dictum fuit, eos ſuper delictis admiſſis circa ſal cogniturus & iudicaturos ciuiliter citra corporale ſupplicium, & ſaluo honore prædicti accuſati, horum enim cognitio declarata fuit ad Curiam ſpectare. Hoc Arreſtum ipſi Catholiciani ita interpretati ſunt, quaſi ei cauſam dederit priuilegium prædicti Secretarij Regij, neque alio caſu obtinere. Alij dicunt, non poſſe Catholicianos terminos ſuos egredi puta tributa, ſubſidia, ſubuentiones, vt non criminale aliquid contingant: eámque in rem allegant caſum quendam, qui contigit de quæſtione capitali incidente in ciuilem in ipſorum Curiam introducta, quam ipſi iudicare volebant tam in ciuili, quàm in criminali. Hac re comperta Rex literas emiſit ad Curiam Parlamenti directas ad iudicandum ſuper criminali, & ad Catholicianos ad iudicandum ſuper ciuili. Quod Dominus Lucius allegat ſine data: ac prætereà aliquos vidiſſe picturam in ipſorum Regeſtis ſupplicij cuiuſdam capitalis: ſed & ſe tempeſtate ſua vidiſſe ab ipſis & ipſorum iudicio è decem teſtibus corruptis ad falſum deponendum in cauſa quadam, quæ ad ipſorum cognitionem ſpectabat, octo ſuſpenſos duos verò publicam agnitionem & deprecationem feciſſe, corruptorem verò condemnatum ad prædictam pariter publicam agnitionē & deprecationem, fune in collum iniecto, & vt inclamaret & fateretur, ſeſe cauſam mortis aliis præbuiſſe, ſeque illud ſupplicium promeritum, per tumultum ſeſe prorupiſſe delapſum de patibulo.

Supplicium ſuſſorum teſtium & corruptoris ipſorum.

Cognitione criminali Catholicianis interdictum eſt, niſi incidenter, pariter vt Præſidialibus. Et vidi ipſe aliquos agnitionem & deprecationem ſolemnem facientes medio auditorio, face in manibus. B. Et ego vidi ſuſpendi ſuſceptorem tributorum: iudicatum Arreſto prędictæ Curiæ. I. C. Hæc ipſa Curia non ita pridem ſuper homicidio admiſſo in via regia cognouit, admiſſo, inquam, in perſona cuiuſdam litigatoris in comitatu cuiuſdam Conſiliarij prædictæ Curiæ de loco in locum pergentis pro inſtructione proceſſus cuiuſdam criminalis, aduerſus quendam ſuſceptorem tributorum, etiamſi qui accuſabatur, non ipſe eſſet homicida, verum nepos ipſius: Item etſi Iudex territorij vel loci, in quo homicidium commiſſum fuerat, puta latruncolator, ſeu Irenarcha prouinciæ reſpectiuè de eo cognitionem ſibi vindicarent.

IV.

Quæſtio prohibita Catholicianis.

11. Februar. 1497 Catholicianis Iuſtitiariis decreto Curię interdictum fuit, ne reum quem penes ſe habebant quæſtioni ſubiicerent, de cuius quæſtione inter ſe iam conuenerant.

Cum prædicta Curia Catholicianorum poteſtatem habeat inſtruendi & iudicandi iudicij criminalis ſecundum id, quod ſuperius dictum fuit, conſequenter poteſtatem habet reum quæſtioni ſubiiciendi.

TIT. VII. DE FORMA ANtiqua eligendi Iuſtitiæ caput, Cancellatiùm, Præſides & cæteros.

ARRESTVM I.

Electio Orgemontq Can-

LVcius de Arreſtis Curiæ & aliis rebus maioris momenti agens, rem notabilem quan-

cellarij Regeſtis comprehẽſa primo die 3. menſis martini anni.

dam, deſumtam ex Chronico Officij Cancellarij, ſcripſit: hanc videlicet: Anno 1373. 20. Nouembris, cùm Dormantius Cancellarius Franciæ obiiſſet, & Rex Carolus. V. cognomento Sapiens alium in eius locum ſubrogatum vellet, eminentiores viros, Conſiliarios, Magiſtros libellorum alióſque compluſimos ad numerum vſque centum & triginta in Curiam vocauit: eoſque non indicata ipſis cauſa, propter quam eos conuocaſſet, foras prodire iuſſit, nullo alio penes ſe retento, quàm Actuario vnico & vnico ex ſecretariis ſuis, cui nomen Blanchetto. Poſtea ſeparatim & peculiariter ſingulos vocari atque ingredi curauit, & à ſingulis ſolenne iuſiurandũ exegit, ſe ipſi conſilium præbituros, ſuper eo quem ſaluti Reipub. idoneum maximè crederent qui ſcilicet Dormantio in Officio Cancellarij ſuccederet, ſiue is Eccleſiaſticus ſiue Laicus foret: Omnibus & ſingulis ſeparatim ita auditis, reperit Petrum Orgemuntium primum Præſidẽ centum & quinque ſuffragia tuliſſe: is vocatus & voluntate Regis audita, ſeſe ob incapacitatẽ multáque alia præterea excuſauit: neque tamen ideo vllomodo ſeſe expedire potuit: Rex quippe, præter quam quod eum tot ſuffragiis electum videret, ſuo quoque ſuffragio eum in vice, eadémque opera ei ſigilla Cancellariæ Franciæ tradidit: ea ab ipſo acceptata, móxque iuramentum Regi præſtitit ſuper Sancta Euangelia: quo iurauit id, quod ipſi propoſitum fuit, quod eſt tale: Tu Orgemunti, iura, te Regi obedientiſſimum fore: te bona fide ſeu ex animi tui ſententia ipſi conſilia ſuggeſturum, quod commodum dignúmque Maieſtate ipſius & vtile ipſi Reique publicæ æſtimaueris: Te omnibus viribus tuis patrimonium ipſius rémque publicam conſeruaturum: Te nunquam in obſequio aut ſeruitio alterius, quàm ipſius futurum: Te nunquam ab alio quoquam, quàm ab ipſo ſuſcepturum, accepturum, niſi eo conſentiente, togam, pallium, ſtipendium, ſalarium, munus, neque aliud commodum: Te per fauorem, gratiam aut odium nihil vnquam facturum, & ſi in præſenti aliquo iuramento obſtrictus ſis Domino alicui aut Dominæ vel etiam obſtrictus fuiſti, te ipſis nunc cedere & in totum renuntiare. In hæc verba formalia Orgemuntius iuramentum præſtitit. De cætero, omnes qui in foro verſati ſunt, norunt, non ita pridem idem circa quatuor primos Præſides & Triumuiros Regios obſeruatum: verum id omne in deſuetudinem à paucis annis abiiſſe: nempe Princeps, qui ſupra Legem conſtitutus eſt, Conſuetudinem quoque hac de re pro arbitrio ſuo conſtituere potuit.

Iuramentum Cancellarij.

Diverſæ rationes Electionis.

Electio fit aut voce per Scrutiniũ & ſuffragia viua, vt vocant, vel ſcripto, id eſt, per ſcedulas, breuia & ſphærulas. Antiquitus electio fiebat per viam ſcrutinij tum Præſidum, Conſiliariorum, tum Aduocatorum & Procuratorum Regiorum in Curia Parlamenti, ita vt is maneret qui plura ſuffragia tuliſſet: vt teſtatur N. Bayus. & abſque dubio eſt, Regem pro nutu & arbitrio ſuo Cancellarios depoſuiſſe. Ita Guaguinus ſcribit Ludouicum XI officio Cancellarij Moruillerium priuaſſe, qui id officium citra reprehenſionem aliquam exercuerat, eíque Ioannem Iuuenalem Vrſinum ſubſtituiſſe, qui idem fuerat temporibus patris Ludouici: pariter 21. Febr. 1372. voluntaria abdicatione Illuſtriſſimi Ioannis Deſdormans Cancellarij Franciæ frater ipſius VVilhelmus Deſdormans electus fuit, qui Cancellarius erat in Delphinatu, & in ipſius locum in prædicto Delphinatu Petrus Dorgemontius, qui poſtea Cãcellarius extitit. In prima Electione cœtus habitus fuit in Prætorio S. Pauli ducentarum perſonarũ. vide 7. *Regiſtrum & inſuper Regiſtrum cauſarum peroratarum.* Caſſiodorus *Variarum lib.* 2. vide etiam Epitaphia prædicti Orgemontij, & ſuorum in S. Catharinæ de Valle Scholarium Pariſiis, & Capellam Orgemontij in S. Innocentij.

II.

Laus Dn. Cancellarij Hoſpitalij.

Die Martis 2. Iulij 1560. lecti fuerũt, publicati, & in Regeſta Curiæ relati codicilli quos literas prouiſionales vocãt, cõceſſi à Rege Illuſtriſſimo Michaëli Hoſpitalio de Officio Cancellarij Franciæ per mortem defuncti illuſtriſſimi Domini Franciſci Oliuarij, & in quantum opus eſſet per voluntariam abdicationem ſigillorum cuſtodiæ factam ab Illuſtriſſimo Ioanne Bertrando Cardinale Sedonenſi in manus Regis: Dominus Meniliius pro procuratore Catholico dixit, ſeſe gratias agere Deo, quod ipſi viſum fuiſſet, hoc conſilium Regi ſuggerere, vt prædictum Dominum Hoſpitalium ad hoc Officium deſignaret, virum eo officij dignum hiſce temporum tenebris, quibus huiuſcemodi viris plurimùm opus eſt, déque eo ſe poſſe dicere, *virtutis verè cuſtos rigidúſque ſatelles.* Déque eius magnitudine ſe gratias Deo agere & Curiæ, ex qua deſumtus fuiſſet, vt alioquin omnes veri Magiſtratus in ea deliguntur, ſéque dicere poſſe, *vt teſſera Hoſpitalis datus eſt Hoſpitalius ad Rempub. optime conſtituendam, & ornandam.*

III.

Forma notabilis eligendi.

Anno 1454. 12. Febr. Curia Tholoſana literas Regis admiſit, quibus voluntatem ſuam ſignificabat, nempe ſibi animum eſſe, inſtituendi tertij Præſidis in prædicto Parlamento, iubebátque vt inter ſe diſpicerent, quo tres ſibi nominarent, quos eo officio capaces & dignos noſſent, additis eorum nominibus & cognominibus, ac nominatim vt vnum deſignarent, in quo potiſſimum Rex acquieſcere deberet: & hæc omnia probè conſignata, clauſa ipſi mitterentur: prædicta Curia congregata, vt his ſatisfaceret, decreuit, vnumquemque ex iis daturum breuiculum, quo nomina trium illorum notabilium continerentur: & verò iis ita traditis, atq; in vnum collatis quamplurimi nominari apparuerunt: nihilominus tres extitere, qui ſuffragiorum numero cæteros vincebant, & à quamplurimis nominati fuerant: nempe Barthelodus Conſiliarius, Vernadius Præſes & Gentianus Conſiliarius in prædicta Curia: & relatis poſtea his tribus ad prædictam pluralitatem apparuit Barthelodum tredecim tuliſſe ſuffragia, Vernadium nouem, Gentianum octo, ſic vt Curia hæſerit, quemnam ex illis tribus deſignaret, in quo nempe Regi acquieſcendum putaret, prout mãdauerat, & nihilominus quoniam inæqualia eſſent ſuffragia, id ita ad Regem miſere, eius beneplacito & voluntati re commiſſa. Factum in Parlamento coram vno Præſide & ſeptendecim Conſiliariis.

Vide in hanc rem articulum 39. Edicti conditi in Comitiis Aurelianenſibus, ſimul etiam antiquam conſtitutionem Caroli Sexti 1388. & memorialia Nicolai Bay actuarij in Curia Parlamenti anno 1413. Vbi pulcherrima exempla allegantur de Electione ſupremorum Magiſtratuum. B.

TIT. IX. DE CVRIA LIBELlorum ſupplicum ſeu Libellariorum Palatij & eius cognitione & priuilegio ipſius.

ARRESTVM I.

De quibus cauſis cognoſcant Domini Libellarij.

DOmini libellorũ ſupplicũ ſeu Libellarij Iuriſdictionẽ limitatã habẽt:cognoſcũt enim de actionibus perſonalibus & poſſeſſorijs,at nõ etiam de realibus,hypothecarijs,aut reliquis debitorum. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 19 Aug.1530. At ſi perſonalis quodammodo hypothecariæ immixta ſit,de ea cognoſcunt, ob vim perſonalis potiorem.

ª Et ſi literis Cancellariæ petitoriũ ad ipſos dirigatur, de eo tamen cognoſcere non poſſunt.Ita iudicatum ab omnibus Cameris coadunatis.7.Febr.1519. iuxta *articulum 40.Conſtitutionis Ludouici XI.* Anno 1533. non niſi x Conſiliarij in Curia ſupplicum libellorum erant.

II.

Curia Libellaria cognoſcit de Actionibus mixtis & non de realibus.

Domini libellorum ſupplicum Palatij Pariſiis ſeu Libellarij non poſſunt de actionibus realibus cognoſcere,ſed de perſonalibus & poſſeſſorijs tantùm: Et hac ratione petitor cum agere vellet in Curia libellaria actione hypothecaria,Arreſto depulſus fuit anno 1584. cum hypothecaria ſit actio merè realis.

Hypothecaria realis eſt.

Poſſunt tamen de perſonali & hypothecaria cognoſcere,cum videlicet agitur ad ſolutionem & continuationem.Arreſtum 22.Iun.1555.Et nota ob.tent.hypothecariam eſſe perſonalem & realem aduerſus poſſeſſorem ex conſuetudine Pariſienſi.

III.

Cauſas,in quibus Procurator Reg. vt partium vicem ſupplet, non poſſunt ad ſe accire Domini libellarij. Interdictum redintegr. ndæ poſſeſſionis ad illos remittitur & quomodo.

Domini Libellarij ius euocandi &ad ſe acciẽdi cauſas poſſeſſorias habent: at criminales vel alias,in quibus Procurator Regius partis vicem ſupplet,vt maximè ciuiles ſint,coram alijs iudicibus intentatas,non poſſunt. Ratio bona hæc eſt,deſumta à diſtractione & tranſlatione perſonali, quod difficillimum & damnoſum foret. Et ita ſæpius iudicatum eſt Arreſtis. De interdicto tamen redintegrandæ poſſeſſionis, in quod quæſtio criminalis incidit,propter vim ſcilicet, dubitatur vtrum id euocari poſſit? Et verò extat Arreſtum Pariſienſe 27.Nouembris 152.. quo dictum fuit plenitudine poteſtatis & autoritate Regia prædictum interdictum redintegrandæ poſſeſſionis remitti oportere ad Libellarios: ſaluo tamen,quod ſi per eius definitionem crimen prætenſum non purgatum eſſet per victoriam accuſati in ciuili, vt partes remitterentur ad primum Iudicem, ad faciendum prædictum iudicium criminale.Hanc in rem notabile eſt quod ſcriptum extat *in l.2.§. hoc edicto. ff. Vi bonor. raptor.*

IV.

Differentia literarum quas vocant committimus, Conſiliariorum & Aduocatorum & Procuratorum.

Aduocati & Procuratores Parlamenti forum ſortientur in cauſis ſuis apud Libellarios: Verum non tam plenè, quàm domini Curiales. Nam prædicti Domini vigore ipſorum *Committimus* vt vocant,poſſunt cauſas ſuas euocare coram quibuſcunque Iudicibus pendentes, citra aliarum literarum ſubſidium:Aduocati verò & Procuratores id iuris tantum habent in cauſa pendente coram Præſide Pariſienſi: etſi remitti velint cauſas, quæ pendent coram alijs Iudicibus,neceſſe eſt, muniri ſint alijs literis, quibus prædictæ cauſæ mẽtio fiat expreſſa, quæque expreſſam clauſulam habeant reuocandi & remittendi à cæteris prædictis Iudicibus. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 8.April. 1521. ante Paſcha.

V.

Sollicitatores cauſarum,vbi forum ſortiantur.

Sollicitatores cauſarum ſeu litium ſcil. vel negotiorum apud Libellarios:forum non ſortiuntur,Prout iudicatum fuit Arreſto 24.Decembris anno 1521.

Verum remittuntur ad Iudices ordinarios: forum tamen ſortiuntur pro ſalarijs in Balliuatu Palatij,ſi & ipſi ſint ex eodem Palatio.Iudicatum 2.Maij 1575.Hanc in rem extat Arreſtum 21.Martij 1563.B.

VI.

Priuilegium Curiæ libellorum locum habet per vniuerſum regnum Franciæ.

Priuilegium Curiæ Libellorum ſupplicum Palatij Pariſienſis Arreſto 15.Maij 1508. declaratum fuit, locum habere per vniuerſum regnum Franciæ, citra exceptionem aut diſtinctionem Parlamentorũ.Et depulſus quidam fuit,qui erat ex Parlamento Burdegalenſi à fine ſeu concluſione non procedendi ab ipſo oppoſita. Et poſtea in pari altercatione idem dictum fuit alio Arreſto 27.Iunij 1514.

VII.

Petitoriũ poſt Poſſeſſorium.

Extant duo Arreſta, quæ invicem contraria videntur: vnum de decima quarta vel 15. Maij 1515. quo etſi domini Libellarij de poſſeſſorio cognouiſſent,& literis mandatum fuiſſet, vt de petitorio cognoſcerent, nihilominus Arreſto prædictũ dictum fuit,eos ſuper eo non poſſe cognoſcere.ª Poſtea anno 1559 pro Barone Montroſienſi aduerſus ipſius matrẽ contrarium iudicatum fuit:fuit ſiquidem eadẽ cauſa,quod in priore nõ plenè de poſſeſſorio cognouiſſent,cuius occaſione eò facilius petitorium terminare poſſent, vt notatur in eadem materia *infra tit.de Iuriſdictione competente Arreſto 23.*

Petitorium ceſſare debet, vſque quò poſſeſſorium definitum fuerit.Iudicatum 11.Aug.1584. & 10. Decembris eodem anno.B.

ª Hoc ipſum iudicatum fuit.2.April.1584.

VIII.

Priuilegium Libellariorum non habet locum in tranſlationibus etiam onerosa titulo factis.

Qui forum in cauſis ſuis apud Libellarios ſortientur,non poſſunt priuilegium ſuum ad alias cauſas extendere,quàm quæ ex ipſorum capite fluunt ª, & non etiam ex tranſlationibus, quæ ipſis factæ ſunt,etiam titulo oneroſo: veluti venditionis,permutationis, in ſolutum aut aliter.Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 16. Iulij 1520.

V de *Conſtitutionem Aurelianenſe articulo 36. Bleſenſem art.177.*

ª Veluti Epiſcopus & Collegium pro re tantum, quæ pendet ab ipſorum Eccleſia & corpore.*C.cum capella de Priuileg.* Hic conſiſtui poteſt Rubrica *de Iuriſdictione Magiſtrorum, Libellorum ſupplicum, Palatij. Qui cognoſcunt de Controuerſijs officiariorum & de abuſu ſigilli,de ciuilitate literarum,de libellis ſupplicibus,de Euocatione,&c.*

IX.

Quando literæ Committimus opus non ſit.

Cùm domeſticus domus Regiæ notoriè pro domeſtico, & dignus priuilegio *Committimus* cognoſcitur,nil opus habet literis *Committimus*: verum abſq; iis,ſi id poſtulet,ad Libellarios Palatij remittendus eſt. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1564.

X.

Priuilegiatus pro cauſis Beneficij ſui pro cæteris cauſis non eſt priuilegiatus.

Die Veneris 15. Decembris 1564. à prandio Choppinus pro priuato quodam appellante à vindicatione ſeu retentione cauſæ à libellariis Palatij facta aduerſus Bonaltiuoi Aduocatum Epiſcopi Andegauenſis, qui ſeſe Eleemoſynarium ordinarium Regis dicebat, cuius rei fidem non faciebat, & dicebat, Epiſcopum Andegauenſem & Canonicos hoc priuilegio ſubnixos fuiſſe, contrà replicabatur id intelligi cùm ageretur de Iuribus Epiſcopatus, at in hac ſpecie agi de Prioratu, qui ad prædictum Epiſcopum ſpectaret. Boucheratus pro Procuratore Catholico dixit, ſe appellanti adhærere. Curia appellationem idque à quo appellatum fuit in irritum deduxit, appellatum in expenſas condemnauit, parteſque ad iudices ordinarios poſt quindecim dies remiſit.

Conſtitutio Molinenſis *articulo* 56. ait pro negotiis communibus Eccleſiarum tantum. I.C.

XI.

Catholiciani Monetarij liti pendentem apud Libellarios euocare non poſſunt.

Die Lunæ 5. Aug. 1560. in Parlamento Pariſienſi Canayus concludebat in quadam appellatione pro vidua domini Gryes aduocati in Caſtellero ab euocatione facta à Catholicianis monetariis, litis pendentis apud Libellarios Palatij: Mango pro appellatu dixit, dominum Monachis deputatam eſſe, appellantem in ea non niſi ſeptimam partem habere, Catholicianis nõ niſi cognitionem competere ſuper locis idoneis monetis fabricandis, eum à Rege habitationem habere, eos priuilegium habere in monetis adprobatum in Curia: Curia dixit, malè euocatum fuiſſe, malè proceſſum: bene appellatum ab appellatore, condemnat appellatum in expenſas, remittit partes poſt octiduum ad Libellarios Palatij. Dominus Præſes poſt pronuntiatum Arreſtum dixit, Catholicianos non ſuperiores eſſe Libellariorum.

De priuilegio literarum, quæ vocantur, *Committimus*, deque ipſarum differentiis & de literis quæ vocantur, *de garoet gardieunes.* Vide quæ ſcripſi ea de re in *meis Quæſtionibus notabilibus.* I.C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IX.

I.

Remiſſio ad Libellarios petita indulgeri debet.

Remiſſio ad Libellarios petita indulgeri debet citra cauſæ cognitionem, ſaluo Iure ſuper eo agitandi & retromittendi ſi cauſa ſubſit. Id ita compluribus Arreſtis deciſum eſt: ac nominatim 4. Ianuarij 1563. & 7. Iunij 1574. Quod ſi agatur de appreciatione vel viſitatione, aliaque re, quæ locis oculis ſubiectis à Iudice ordinario fieri debent, tum remiſſio neque ad Libellarios neque aliò fieri debet. Iudicatum 7. Iunij 1574. B.

II.

Priuilegium ſpeciale quomodo intelligi debeat.

Quando quis ſeſe ex priuilegio ſpeciali forũ ſortiri apud Libellarios Palatij allegat, veluti ſi Epiſcopus dicat, hoc intelligi debet, quantum ad ea, quæ ſpectant iura & bonum Eccleſiæ, & non etiam quoad ad priuatum alicuius commodum: prout iudicatum fuit Arreſto 15. Decemb. 1564. Vide *cap. cum Capella. de priuileg.* Priuilegia in præruptis haberi debent. *c. cum olim de priuileg.* neq; debẽt extendi. *L. ex eo. de Teſtam.* *mili.* Nota præterea dominos Libellarios Palatij cognoſcerere ſuper controuerſijs Officiariorum, quantum ad titulum officij ſpectat, quantum verò ad determinationem, eundum eſt ad dominos Triumuiros Regios vel ad Curiam Parlamenti. B.

TIT. X. DE PRÆFECTO Pariſienſi & Priuilegio Iuriſdictionis ipſius.

ARRESTVM I.

Iuramentum Præfecti Pariſienſis.

Qvarto Februarij 1421. Arreſto Curiæ dictũ fuit, Præfectum Pariſienſem iuramentum in prædicta Curia præſtare oportere: & iuramenti ipſius remiſſio ad Cancellarium in Codicillis ſuis cõtenta, ſimul etiã omne id, quod ſuper remiſſiones illius admiſſione factum fuerat iuxta id ceſſatum fuit: prout ſcripſit *Lucius.*

II.

Priuilegiũ ſigilli Præfecturæ Pariſienſis.

Præfectus Pariſienſis priuilegium habet cognoſcendi priuatiuè ſupra cæteros iudices huius Regni ſuper omnibus rebus, quæ continentur in contractibus, qui habiti ſunt ſub Sigillo prædictæ Præfecturæ, ipſarum circumſtantiis, & dependentibus quibuſcunque inter contrahentes eorum heredes vel ius ab ipſis habentes: Nihilominus huiuſmodi priuilegium aduerſus tertius poſſeſſores non extenditur, ſi aduerſus eos actio dirigatur hypothecæ nomine, quæ prædictis contractibus contineetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto poſt peroratæ cauſæ auditionem, Riaotio & Roberto perorantibus. 13. Martij 1549.

In Francia tria ſigilla ſunt, quæ Iuriſdictionem attribuunt, citra ſubmiſſionem aut prorogationem: nempe Caſtelleti Pariſienſis Montiſpeſſulani & Nundinarum Brienſium I.C.

III.

Procurator Catholicus Regius Præfectura Pariſienſi vacãte locum implet.

Vacante Officio Præfecti Pariſienſis Cancellarius & Conſiliarij Maioris Conſilij conſenſerunt, vſque quo Rex ſuper eo prouideret id à Locumtenente ciuili exercendum. Curia contra Arreſto ſuo decreuit, hoc Officium ad Catholicum Procuratorem Regium ſpectare 11. Martij 1420. Quod deinceps & in hodiernum obſeruatum fuit: vt ſcripſit Lucius.

Poſt obitum de Prato Domini Nantouilletij Præfecti Pariſienſis anno 1564. id ita obſeruatum fuit.

TITVL. XI. DE SEDIBVS ſeu Tribunalibus Præſidialibus.

De inſtitutione Sedium Præſidialium, Salariis, ſuppreſſione, inſtauratione ipſarum, deque ipſorum poteſtate, numero officiariorum Regiorum, plene ſcripſi *titulo 3. lib. 3. collectionis meæ.* Vide & quæ Maynardus ſcripſit in *notabilibus Quæſtionibus lib. 2. ca. 16.* I.C.

ARRESTVM I.

Quum quæſtio eſt de interpretanda conſuetudine aut Edicto, Iudices Præſidiales incompetentes ſunt.

Die Veneris 1. Decembr. 1564. Thuanus pro appellante dixit, ſe in materia retractus gentilitij citaſſe appellatum, qui expoſuit viginti iam annos effluxiſſe, ex quo adquiſiuit: Appellans dixit, eum nondum poſſeſſionem nactum,

neque

neque poſſeſſionem Notarium & teſtib. adhibitis cepiſſe, imò appellatum ne quidem natum fuiſſe, quando id à patre ipſius contra ipſum acquiſitum fuit, ac proinde eius rationem nunc haberi oportere, per *l. 1. § Proximus. ff. vnde Cognati. L. vltima. ff. de ſuis & legit. hered.* Iudex Ganapenſis appellantem à retractu excluſit, attento temporis lapſu: à quo appellat Molinæus ad Præſidiales, ſeque ad Edictum reſtringit. Iudices Præſidiales de hoc retractu iudicant Iure ſupremo, à quo appellat: eo non obſtante iudicatum exequuntur: conclud t inſe iudicatum. Dauid dixit iam 20. annos elapſos ab adquiſitione, quod omnia cenſeantur ſolenniter acta, nonniſi triginta quinque libras in principali & fundo eſſe, nil opus eſſe reſtrictione. Menilius pro Procuratore Catholico dixit, cum ſeſe reſtringēdo, alienare rem ſibi propriam fauore familiæ, & quidem huiuſcemodi quam ſine familiæ intereſſe non eſſet relicturus, & obtentu eam habendi eam relicturus ſit: Ac præterea cùm de Retractu agatur & de interpretatione Conſuetudinis Iudices Præſidiales non potuiſſe Iure ſupremo de eo iudicare. Curia quantum ad primā appellationem pertinet, dixit, partes vt in proceſſu per ſcripturam, concludere: quantum verò ad id quod executum eſt, non obſtante prima appellatione, dixit malè & nulliter iudicatum fuiſſe & executum, benè appellatum ab appellante, caſſat & reuocat tanquā attentatum, id omne quod factum fuit à prima inde appellatione: appellatum in expenſas Cauſę appellationis, damna & intereſſe condemnat, & in expenſas Inſtantiæ ſupplicis libelli ſuper hoc oblati.

II.

Iudices Præſidiales non poſſunt vſurpare terminos: manu ſuprema.

Vide ſupra *Arreſtum 32. de ſupremis Curiis,* quomodo Iudices Præſidiales non poſſint vſurpare terminos *manu Suprema* Sunt enim hi termini proprij ſupremarum Curiarum, priuatiuè & excluſis omnibus aliis.

III.

Iudices Præſidiales non iudicant Præſidialiter ſuper retractu gentilitio.

Vide 1. *Tit. de Retractu gentilitio Arreſtum vlt.* Quomodo Iudices Præſidiales non poſſint Præſidialiter ſuper Retractu gentilitio iudicare, quoniam id Ius eſt inæſtimabile: neque poteſt Retrahens ſe reſtringere: quoniam alienationis ſpecies eſt, & volens acquirere alienaret, quod eſſet oppoſitum in obiecto, neque pretium attendi oportet, verum illud tantum, quòd res Maiorum fuit. Arreſtum illud datum fuit Pariſiis 2. Iulij 1560.

Iudices Præſidiales non poſſunt) Choppinus *ad Conſuetudinem Andegauenſem lib. 3. cap. 1. tit. 5.* allegat Arreſtum Pariſienſe 20 Nouemb. 1570. Dominus Louetius *in Arreſtis ſuis lit. R. Arreſto 37.* & addit, neque de interpretatione Conſuetudinis.

IV.

Edictum ſuper recuſatione cauſarum ad Magiſtratus pertinentium.

Quod Rex Edicto ſuo vetat, ne Magiſtratuum negotia in auditorio ſuo tractentur, id intelligi debet de cauſis, quæ non excedunt ipſorum cognitionem Præſidialem in poſtremo diſtrictu: Nam ſi ipſorum cognitionem Præſidialem excedant, non debet prædictum Edictum obſeruari; prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 26. Iulij 1568.

V.

Appellatio pro 32. libris à Præſidialibus ad Curiam.

Tit. *de Legatis ſpecialibus infrà,* apparet: Curiam admiſiſſe appellantem quendam à ſede Præſidiali, ſuper materia triginta libras non excedente, vel exercet nullo alio ex priuilegio, nullaue alia ex occaſione eam acceptandi, ſub pœna multæ arbitrariæ, niſi ea quam Bourdinus Procurator Catholicus Regius abſente domino Aduocato Regio repræſentauit, nempe materiam hanc pertinere ad exemplum & perniciosæ conſequentiæ eſſe, ſi vel ſolido vnico legi & diſpoſitioni Iuris tam apertè contrà iri patientia præberetur. vide Arreſtum 14. Iulij 1568.

TIT. XII. DE OFFICIARIIS Regiis & aliis.

Conſtitutionibus Ludouici Pij, primi qui inſtituti & conſtituti fuerunt ad Iuſtitiam adminiſtrandam fuerunt *Comites:* hi poſtea ad Regem ſeu Regis latera applicati & acciti Locumtenentes ſibi delegerunt Præpoſitos, Vicarios, quos in Langue docia vocant *Viguedos*, in Normannia *Vice-comites.*

ARRESTVM PRIMVM.

Qualitas Iudicis Regij non admittitur.

SI Rex alicui ad vitæ ſuæ dies Ducatum, Comitatum vel Marchionatum ex Patrimonio ſuo dederit: Iudices non ideo Regij eſſe deſinunt, perinde vt antea: Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Officiariis Biturricenſibus 3. Februarij 1525.

Hoc obſeruatur in terris in Appanagium datis, in quibus Officiales proclamationes publicas faciunt, & Regis ſimul & Domini nomen præferunt, vide Choppinum *lib. 3. de Domanio ſ*. 5, 4. Ita iudicatum fuit contra Regem Nauarræ Patrem Regis Henrici IV. 20. Iulij 1566. pro Locumtenenti Balliuj Caſtrinouí in Thimarenſ. & alios viros eminentes, quibus Rex terras Domanij ſui in Appanagium dederat, Arreſtis, quæ refert Bacquetus *tractat. 5. de iuribus iuſtitiæ cap. 17. numero* 5. I. C.

V.

Officiarij Regij irreuocabiles.

In Francia omnia officia Regia ſunt propria, patrimonalia & perpetua ad dies vitæ eorum, qui ea habent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi aduerſus Dominum Albertum ſuper eius iudice. Eorum conceſſione Princeps cum Officiario contrahit, à quo poſtea citra cauſam rationabilem recedere nō poteſt. *l. 1 haec § ſorore. ff. de Fideicom. libert.* & vt maximè Deus Leges Principi ſubmiſerit, uſque diſpenſauerit, nihilominus quod ad contractus attinet obligationi fidei humanæ relictus eſt, cui nil tam conueniens eſt, quàm ea quæ placuerunt ſeruare *l. 1. in princip. ff. de pactis.* Neque quicquam magis contrarium, quàm fidem fallere. *l. 1. in pr. ff. de conſt. pecun.* Neque deſtitutioni locus eſt. niſi cōperto crimine & probato & Officiario audito. Benedictus *in cap. Raynutius in verb. duas habēs. nu. 58.* ait huiuſmodi officia non niſi tribus caſibus vacare, nempe, morte, reſignatione & priuatione propter delictum. Dominus Boerius *Deciſ. cxlix. part. 1.* allegat aliud Arreſtum Burdegalenſe inter Fabianum Boudetum, qui officium cuſtodis ſigillorum Cancellariæ Burdegalenſis impetrauerat, appellantem ab vna parte, & Lancellotum de Fau, Epiſcopum Lucenſem, opponentem ex altera parte.

III.

Officiarij aliorum Regij

Officiarij Regij interdicto experientes admittuntur propter turbatam poſſeſſionem ſuam

exercitio retinere interdicto qui bus caſibus admittantur. in exercitio & poſſeſſione officiorum ſuorum: quoniam iis inuiti deſtitui non poſſunt, niſi ex delicto, quod deſtitutionem mereatur. At Officiarij alij quàm Regij huius generis non ſunt, & videntur precariò, & à domino poſſidere: & deſtitutioni abſque cauſa obnoxij ſunt, atque ita non admittuntur interdicto experientes, etſi remunerandi animo, aut aliàs titulo oneroſo, & ſic, irreuocabiliter prouiſi fuiſſent. Poſtquam auditus fuit Barmeus Aduocatus Regius, datum fuit Arreſtum Pariſienſe 12. Iunij 1513. quo Actuarius de Villemes, etſi prouiſionem ſuam ea hiberet, ex preſsè cauſam compenſationis meritorum ipſius, id eſt, remunerandi animo factam, ab interdicto depulſus fuit. Attamen quicquid hac de re hac tempeſtate ſentiatur, hodie contrarium obſeruatur, ea ratione admodum manifeſta vel veriſimili, nempe quòd cor officiarij Regij interdicto experiri pro poſſeſſione ſua poſſint, hæc vnica ratio ſit, quod irreuocabiles ſint. Quid igitur, ſi alij quàm Regij certo caſu irreuocabiles, vt puta ſi prouiſio eorum facta ſit titulo oneroſo, & ob bene merita *l. ſi pater. §. 1. de donat.* Fel. *in cap. nouit. de Iud.* vel etiam in fauorem matrimonij: vt Bartolus *dicit in l. priuilegia: de SS. Eccleſiis*: & quanquam de his cauſis tantùm loquatur, nihilominus cauſa matrimonij quoque comprehenditur *l. cum te, ad Pamphilum. §. ſi in ea opinione ff. de condict. indeb.* Proinde ſi huiuſmodi caſus emergant vel etiam emtio, atque reuocari ea non licet, qua e non etiam admittentur illi interdicto poſſeſſorio pariter experientes vt Regij? Et verò hanc ad rem à quinque annis vel ita complurima Arreſta data fuerunt illi, quod datum anno 1 1, contraria, quibus materia melius intellecta, prædicti admiſſi fuerunt: vnum aduerſus Ducem Guyſium 2 . die Martij . 50. alterum aduerſus Ducem Dunenſem & alios plures: vt ſcripſit Lucius.

| Quod mereatur deſt tutionem) Ex conſtitutione Regis Philippi Valeſij anni 1341. & Caroli Octaui anni 148 . I.C.

Interdictum) Imbertus in *Inſtitutionibus ſuis forenſibus lib. 1. cap. 16.* refert ſimile Arreſtum, quod datum Maioribus diebus Pictauenſibus. 22. Septembris 1532. Sed contrarium in praxi obſeruatur, non tantum in officijs Regijs, verum etiam in officiis Dominorum ſubalternorum, & vti oportet, via oppoſitionis, non interdicti, prout ſcripſit Ioannes Bacquetus *in tractatu ſuo de Iuribus Iuſtitiæ.* vide & *collectionem meam Tit. vit. De deſtitutione Officiariorum cap. 104. & artic. 2. Tit. 4. lib. 8. infra.* I.C.

IV.

An emptor Domanij à Rege venditi poſſit deſtituere officiarios. Domino Marillaco pro appellante, & Segueto pro appellato, & Raymundo pro Rege, dictum fuit, Officiarios Regios deſtitui non poſſe, vt maximè Rex Domanium ſuum & dominium alienauerit, cuius eſt prædictus officiarius: non obſtantibus rationibus allegatis à prædicto domino Seguero in contrarium: ac nominatim, quod ſucceſſor particularis Colono ſtare non tenetur. Molini maioribus diebus die Lunæ 19. Octobris, 540. poſt prandium. Verum [vide cap. 2. huius Tituli.] quidem eſt per *L. emptorem, C. Locati*, emptorem non cogi ſtare delegatis à venditore, ſed tamen & illud verum eſt, ſi pacto expreſſo tacito vel aliter id ita cautum fuiſſet vel actum, ſtari oportet *d. L. emptorem*: prout ſit in venditionibus Domanij, in quibus Rex hanc ſemper mentem habet, ſequi id, quod per Legem ei licet, non aliud, nempe vt nolit neque poſſit Officiarios ſuos eò redigere, vt liberè & ad nutum reuocari poſſint.

V.

Deſtitutio è dioſa. In Codicillis cuiuſdam Officij hæc clauſula continetur, *vt eo fruatur, quamdiu ſuperſtes, & in ſeruitio noſtro erit*, &c. euenit, vt is qui officium donauit, vendat dominium & Iuſtitiam à quibus pendet Officium. Sic Officium iſtud alteri à nouo domino datur. Qui primus prouiſus fuerat, in Officium ſuum reſtitui poſtulat, vel ſaltem damna & intereſſe ſibi refundi: opponitur ipſi, eum non eſſe in ſeruitio neque primi neque nuui domini, & ideo non eſſe admittendum. Hoc non obſtante poſtulatio eius admittitur Arreſto Pariſienſi 24. Martij 1550.

VI.

Remedium pro Officiariis non regiis deſtitutis. Pro officiis quæ ab alio, quàm à Rege tenentur, non poteſt interdictum intentari pro deſtitutione: verùm reparatio prædictæ deſtitutionis impetrari poteſt officio Iudicis, ſi data fuerit fauore matrimonij vel ad remunerãda ſeruitia vel emptione. Hi enim tres tituli ſunt oneroſi & irreuocabiles. Pro primo textus eſt *in l. pro oneribus C. de iur. dot.* pro ſecundo *in l. ſed ſi lege. §. conſuluit de petit. heredit.* pro tertio, lex contractuum, & magnum Edictum Prætorium: *Pacta ſeruabo.* Ita iudicatum fuit duobus Arreſtis Pariſienſibus: vno 12. Iulij aut Iunij 1513. altero Arreſto poſtero die, vt plenius notatum *ſupra Arreſto tertio.* Hac in rem ſingularis eſt textus *legis primæ, ibi, præbeatur ei, qui voluntate ſeruo ſuo libertatem gratuitam præſtitit, non qui debitam reſtituit. C. de libert. & eo. liber.*

De eo quod hic proponitur, extat expreſſa conſtitutio Caroli IX. facta Ruſſilione, qua domini merum imperium habentes deſtituere poſſunt officiarios ſuos, niſi titulo oneroſo prouiſi ſint, quæ etiam locum obtinet in Officiariis dominorum Eccleſiaſticorum: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod allegat Charondas *lib. 3. Reſponſ. cap. 35.* Vide etiam quæ plene tractaui *in tractatu Collectionis meæ dicto titulo* I.C.

VII.

Officiarius pro pter merita ſeu ſeruitia exhibita ſicum deſtitui non poteſt. Commendator Stampenſis, idémque dominus temporalis Cabilloni-Reginæ, deſtituit Ballinium prædicti loci à prædeceſſore ſuo inſtitutum, eiuſque loco alium inſtituit: Deſtitutus appellat & admittitur in Curia Parlamenti Pariſienſis, vbi repræſentat, prouiſionem ſuam complecti, *tam ueis prolixa & gratuita ſeruitia tam ei qui prouidit, quam prædeceſſoribus eius exhibita.* Arreſto 19. Octobr. 1568. dictum fuit, deſtitutum per prouiſionem fruiturum, principali cauſa ampliata ſeu comperendinata.

In hac quæſtione an ſucceſſor in beneficio teneatur continuare officiarios Iuſtitiæ beneficij ſui, prouiſos pro recompenſatione diſtingui ſolet. Et vero certum eſt, quod ſi ſeruitia non niſi perſonæ beneficiatæ defuncti exhibita fuerint, eos poſſe à ſucceſſore deſtitui, ſecus ſi prouiſi ſint propter ſeruitia exhibita in conſeruatione Iurium beneficij. Ita iudicatum aduerſus Epiſcopum Andegauenſem Dominum Mironium pro officiariis officialitatis & aliis: quæ prolixe retuli *Collectionis meæ, Tit. vlt. cap.* 201. I.C. Si Prouiſio cautata ſit pro compenſatione ſeruitiorum, & nihilominus à minore impetrata fuerit, id non ſufficit, & oportet, vt prouiſus probationem aliunde afferat, alias facilè minor circumueniretur: vide Arreſta domini Luuetij, *liuera O. cum annotationibus mibi addito.*

VIII.

Officialis ſine cauſa deſtitui nequit. Arreſtum, quod datum Burdegalæ contra

Prioſem

Priorem S. Martini de Campis, & altero, quod datum Burdegalæ contra Epiſcopum Tullenſem, dictum fuit, Officialem ſine cauſa deſtitui non poſſe: contra *Gloſſ. in clem. & ſi principalis in verb. & electionem de Elect. & Ioan. Fab. in §. item ſi adhuc. Inſt. mandat.*

Deſumtum ex Gallo. *quæſt.* 173. v. Boërium *Deciſio. Burdegalenſi* 131. Charondam *lib.* 1. *Reſponſ.* 65. Maynard. *lib.* 2. *cap.* 24. I.C.

IX.

Officiarius notatus in deſtitutione, opponendo ſe aut appellando reluctari poteſt.

Notandum eſt, ad materiam huius tituli, & ſi Dominus alius quàm Princeps poſſit officiarium ſuum deſtituere pro arbitrio ſuo, nihilominus tamen id fieri non debet ex cauſa infamante: Nam tum, ſi officiarius notatus non fuerit expreſſa huiuſmodi cauſa, reluctari poteſt, neque debent domini in caſibus, quibus ei deſtitutio permittitur, cauſam inſerere. Alioquin ab ipſo factom repararetur & officiarius ad ſeſe purgandum admitteretur, & ſuper eo iudiciū ei peragendum eſſet. Hæc doctiſſima peroratione executus eſt Dominus Marillacus ſuper Arreſto maiorum dierum Molinenſium 20. Septembr. anno 1550. Domino Fabro & Puteano perorantibus.

[vide ſupra Arreſt. 3.]

Poſtea ita iudicatum pro Luca, Seneſchallo Chauiniacenſe in Pictauenſi deſtituto ex cauſa infamante aduerſus Epiſcopum Pictauenſem 7. Decembr. 1573. quod totum refertur *in prædicta collectione mea cap.* 207. I.C.

X.

Locumtenentes cuiuſdam Iudicis, à Domino, non verò à Iudice creari debent.

Dominus de Aiſe habens pro adminiſtranda iuſtitia loci Iudicem quendam ordinarium, ipſe Locumtenentem prædicti Iudicis creat quendam, nomine Franciſcum Mandatum, vt de Iure facere poteſt. *l.* 1. *ff. de tut. & curat. dat. ab his l.* 1. *§. à Præfectis vero Prætorio ibi. ex mandato Principis. ff. d. legat.* 3. Supérque coextat Conſtitutio Regia ſuper Locumtenentibus Seneſchalliarū fundata in ratione *l. à Iudice Iudex C. de Iudic.* Iudex alium ſibi Locumtenentem inſtituit, nomine Simonem Bellibrachium, qui contra prædictum Mandatum nititur, per *l.* 1. *C. de offic. eius qui vic. alt. obit, & l. quidam C. de Pedaneis Iudic.* Arreſto Burdegalenſi 7. Septembr. 1529. prædictus Mandatus admiſſus fuit, & prædictus Bellibrachius depulſus.

Deſumtum ex *deciſione* 152. Dn. Boerij. Vide ſimile Arreſtum Parlamenti Tholoſani relatum à Dn. Maynardo *lib.* 2. *Notabilium quæſtionum cap.* 22. I.C.

XI.

Officiarij non Regij pro arbitrio deſtitui poſſunt.

Arreſto Burdegalenſi, quod datum. 27. Ianuar. 1522. depulſus fuit Franciſcus Arnoldus Fayus interdicto experiens pro Officio Caſtellani & Capitanei Caſtri, quod ad Dominum Albertum ſpectat opponentem, quique prædictum Arnoldum deſtituerat. per *text. in L. ſi ita §. dominus. ff. de vſu & habitat. & in cap.* 1. *iunct. gloſſ. de feud. guard. & Cuſtod.* Et hoc idem iudicatum fuit Arreſto, quod datum Burdegalæ. 23. Octobris. 1536. pro Domino Rupefucaltio, qui cauſam ſuſcepit pro Franciſco Fondebono, qui de nouo prouiſus fuerat, quique à Seneſchallo Sandonenſi appellauerat aduerſus Petrum Dompetrū deſtitutum, aduerſus quem prætendebatur, eum quandam ex Domicellis Dominæ, à qua Officium tenebat ſeduxiſſe. Quæ res ad priuationem non ſufficeret, niſi quoque ipſa ſub poteſtate & ſubiectione Domini eſſet: per ea quæ not. Andr. de Iſern. *in c.* 1. *§.* 1. *quem ibi ſequitur Aluarat. quib. mod. feud. amittitur.*

Hic adhibenda eſt diſtinctio ſuperius allatâ, nēpe vt ſi puré & ſimpliciter prouiſus fuerit, deſtitui poſſit, iuxtà Conſtitutionem Ruſſinonenſem: Et quidem quoniam Domini, de Iudiciis Iudicum ſuorum reſpondere debent: ſecus ſi prouiſi ſint pro compenſatione ſeruitiorū, aut titulo oneroſo. I. C. Vide *Arreſta Domini Louetij lit. O. Arreſto.* 12. *& annotationes ibidem adiectas*, vbi dicitur, Officiarium ſimpliciter & ſub Clauſula oneroſa deſtitui poſſe, vt maxime 20 annis & amplius exercuerit: atque ibi duo Arreſta laudantur.

XII.

Etſi tam Conſtitutione Regia, quàm Iuris Communis diſpoſitione, abſente vel recuſato vno ex iudicibus, cognitio & auctoritas ſpectet ad eum, qui eum proximè ſequitur: ab eo, ſiue poſt eum, ad Seniorem Aduocatum. *L. Imperatores. §. Magiſtratus. ff. de Appellat.* & vt notat Alexand. in *L. more. ante fin. ff. de Iuriſdictio. omn. Iud.* Nihilominus ſi de quibuſdā actibus à Rege nominatim Seneſchallo aut ipſius Locumtenenti delegatis agatur, oportet vt prædictus Seneſchallus de iis cognoſcat, aut ipſius Locumtenens à Rege creatus: Neque de iis cognoſcere poteſt Locumtenens à Seneſchallo tantum delegatus: ac per conſequens neque quiſquam Aduocatorum, vt eſt notatum in *cap. cum aliquibus. de Reſcript. & in cap. ſi apoſtolicè. de præbend. per illos textus. & in L.* 1. *Cod. de vet. iur. enucle.* Hoc præſuppoſito Carolus Batterius de Officio Locumtenentis Generalis Seneſchalli Lancij prouidetur, & prædicto Seneſchallo, ſiue Locumtenenti particulari mandatur, vt ab ipſo præſtitum iuramentum exigat. Is igitur Seneſchallum adit, is ſe excuſat, non poſſe ſe ſcil. ad Tribunal conferre, prout neceſſarium erat: Locumtenentem particularem adit, qui à Seneſchallo tantum delegatus fuerat, is eum admittit præſentibus viris Regiis & pro Tribunali: hæc receptio, ſiue admiſſio ex prædictis rationibus in dubium reuocatur: Arreſto. 13. Decembr. anno. 1521. admiſſio & præſtatio Iuramenti pro nullis declaratę fuerūt, & pro non factis interdictúmque prædicto Barrerio, exercitio Officij ſui, vſque quo debito modo admiſſus fuerit: ab excuſatione quippe Seneſchalli appellare debebat ad Curiam Burdegalenſem vel in ea oblato libello ſibi conſulere. *L. fin. §. penult. C. de appellat. & Auth. in med. litis non ſi. ri ſacr. §. penult.* In diſtrictu Parlamenti Pariſienſis Locumtenentes generales receptionem ſuam in Curia obtinere debent.

Receptio Locumtenentiū generalium.

XIII.

Forma creandi & deſtituendi Clerici.

Clericus Eccleſiæ, cui onus incumbit lampadum accendendarum, matutinarum ſonandarū, Eccleſiæ purgandæ, facis ante Presbyterum ferendæ, & aliarum rerum iuxta cuiuſque Eccleſię obſeruantiam, non admittitur interdicto experiens, ſi in munere ſuo turbetur aut ſpolietur: Neque enim eſt Officium hoc titulare, neque perpetuum: verum per viam libelli ſupplicis ſibi conſulere debet, & Officium Iudicis Superioris implorare, ne videlicet huiuſcemodi res citra cauſam rationabilem ei auferatur. Et verò huius generis Clericus Eccleſiæ S. Marcelli in oppido S. Dionyſij in Francia à Matriculariis expulſus, cùm interdicto expertus fuiſſet huius-

turbationis nomine, & vigore huius interdicti momentaneam poſſeſſionem Præfecti Pariſienſis obtinuiſſet, Arreſto ab interdicto ſuo depulſus fuit, declarato interdicto non admiſſibili. Sed quoniam apparebat, Matricularios ad prædictam deſtitutionem feſtinaſſe, nō vocato Curione aut Vicario, neque etiam Parochianis iſtius Eccleſiæ, qui colligendi ſeu cocundi ius habent & conferendi iſtius Officij, Curia decreuit prædictum Clericum in munere manſurum, vſque quo à prædictis Matricularijs, Curione & Parochianis ritè congregatis aliter ſuper eo decretum fuiſſet. Prædictum Arreſtum datum fuit in maiore Camera Inquiſitionum ad relationem Domini Britelli. 20. Nouembr. 1530. Eadem enim ſolemnitas requiritur in actu deſtruēdo, quæ in perficiendo. *L. ſi vt proponis. C. de Nuptiis.* & Deſtitutio ad eum ſpectat, qui inſtituere poteſt. Baldus in *L. ſi quis ſub conditione. ff. de Teſtament.*

XIV.

Matricularij Eccleſiaſtici per Epiſcopum inſtitui nequeunt.

Officia Matriculariorum, quorum ſuperius mentio facta eſt, etſi potiſſima pars muneris ipſorum, in rebus circa res ſacras conſiſtat, ſunt nihilominus laica & ſecularia, & vbique videre licet, ad id Laicos deſignari, & ipſorum iuramentum & inſtitutio apud iudicem ſecularem peragi debet, & non coram Officiali. Id quod declaratum fuit Arreſto Pariſienſi in appellatione quadam tanquam ab abuſu aduerſus Officialem Nouiodunenſem, qui literas præbuerat ad citandos cuiuſdam Parochiæ matricularios, ad præſtandum videlicet iuramentum, prout antea fieri ſolebat. Arreſtum. 2. April. 1542.

Hoc Arreſtum referri debet ad 22. Decemb. 1539. vt videre potes *in Collectione mea. Tit. 1. cap. 12.* I.C.

XV.

Officiarij Regij etiam ex cauſa onerosa deſtitui.

Si Dominus aliquis Iuſtitiarius benè de ſe meritis & ex Cauſa meritorum, Officia Actuarij, Notarij aliáue pro diſtrictu ſuo & Iuriſdictione donet, ſi poſtea dominium & Iuſtitia ab ipſo alteri vendantur, iſque nouos Officiarios conſtituat, priores prouiſi eum impedire non poſſunt: *non tenetur enim ſtare colono.* Nihilominus tamen admittuntur petentes à Domino qui eos prouiderat, compenſationem prædictorum meritorū: eorum quippe ratione contraxit tanquam permutando per huiuſmodi prouiſiones. Et ita fuit iudicatum Arreſto Pariſienſi. 24. Martij 1550.

Iunge hunc articulum *cum articulo* 6.

XVI.

Locumtenens particularis ſe ſe immiſcere non poteſt, ſi in delegatione Generalis tantum mentio fiat.

Si in commiſſione ſiue delegatione & mandato ita ſcriptum ſit *Baliuio vel ipſius Locumtenenti generali*, Particularis ſeſe immiſcere non debet: Etſi id faciat, quicquid geſſerit, nullius erit momenti: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi. 12. Aug. anno 1521. Agebatur de Inquiſitione facta à Locumtenente particulari Montisferrandi ſub ſpecie commiſſionis, quæ dirigebatur ad Baliuium Montisferrandi vel ipſius Locumtenentem generalem, & cuius receptio reſpectiuè poſtulabatur, & contradicebatur, Arreſto decretum fuit teſtes repetendos: quæ neceſſaria illatio erat nullitatis prædictę inquiſitionis, id eſt, ex quo neceſſario infertur, nullam fuiſſe prædictam inquiſitionem, ſed Curia ex gratia prædictam teſtium inquiſitionem decreuit.

APPENDIX ARRESTORUM Ad Tit. XII.

I.

Officium Iudicaturæ non poteſt reſignari mediante præmio vel pretio.

Officium iudicaturæ, i. quod in Iure dicendo conſiſtit mediante præmio vel pretio reſignari nō poteſt, quia eſt extra Commercium: vt perroatum fuit 7. Decembr. 1574. verum gratuito dari debet. & Regina Scotię in cauſa ſuppreſſorū duorum Officiorum, Officialium Valeſiorum, quorum pretium acceperat, condemnata fuit, Officiarijs ſuis & ſuſceptoribus ſiue Quæſtoribus pecuniam & intereſſe reſtituere. 4. Decembris 1575. Item Receptum eſt, ex duobus Officiarijs eum præferri, qui primus prouiſus fuit: Iudicatum 20. Martij. 1578. pro quodam Andegauenſi, quem aduerſarius ipſius machinatione quadam ſupplantauerat, & præuenerat: atque ita libellus ciuilis approbatus fuit, perorante Chauuel ino contra Lucium. B.

II.

Officiarius ex cauſa infamante deſtitutus. [vid. Cap. 170. collect. meæ. I.C.]

Officiarij Dominorum admittuntur appellantes cùm deſtituti fuerunt ex cauſa infamante, aut cùm prouiſio ipſorum eſt cauſata, ſuper compenſatione meritorum: aliàs domino permittitur ei rei proſpicere. Et verò huic conformiter ad appellationem deſtitutionis cuiuſdam Actuarij Siluæ de Eu, aduerſus alium quendam inſtitutum à Principe Porciano, data fuit licentia dominæ Viduę vt prouideret 3. Ianuarij. 1569. B. v. *Arreſta Domini Louetij litera O. Arreſt. 1. & annotatio.*

III.

Pupillus continuare debet prouiſionem officij à tutore ſuo collati.

Protutor vel Tutor, ſi aliquem de aliquo Officio prouiderit, pupillus maior factus eum continuare debet Iudicatum pro Domino Cardinali Borbonio. 27. Febr. 1574. B.

IV.

Officiarij non reſidentes deſtitui poſſunt.

Quæri poteſt vtrum Officiarius deſtitui ob non reſidentiam poſſit: quandoquidem extat conſtitutio Philippi Pulchri, quæ inſuper cōfirmata fuit altera Franciſci Primi. anni. 1539. quibus iniungitur Iudicibus & Officiarijs, vt munus ſuum & Officium ipſimet exerceant in perſona, non commiſſis ſeu delegatis Locumtenentibus, niſi in caſu morbi aut abſentiæ legitimæ? Sanè in huiuſcemodi caſu Iudex Superior non protinus inferiorem ſuum negligentem deſtituit, ſed ei iniungit, id eſt, iniungere ſolet, vt veniat reſidere intra certum tempus, aliàs prouiſum iri: prout fecit Curia reformando iudicium Iudicis ſubalterni. 23. Ian. 1563.

V.

Officiarij imperiti deſtitui poſſunt.

Eadem Curia Arreſto ſuo. 30. Decembr. 1585. deſtitutionem cuiuſdam, nomine Richardi Mercerij Præfecti Cormeſſienſis ex defectu literaturæ & experientiæ in re iudiciaria, cùm peroraret pro Domino Cardinali Guyſio confirmauit, & in fauorem cuiuſdam nomine Coqoillardi, prouiſi de nouo à prædicto Domino Cardinali, deſtituto prædicto Mercerio. B.

VI.

Proceſſus &

22. Februar. 1569. proceſſus & iudicia facta à Baliuio

Digitized by Google

Iudicia facta à Balliuo cassata, eo quod pro Tribunali ſediſſet amictus ſuccinctiore toga.

Balliuo Nemorcienſi *caſſata* fuerunt & annullata ad poſtulationem Procuratoris Regij, eo quod pro tribunali ſediſſet amictus ſuccinctiore toga, cum enſe & pugione, & ad comparendum perſonaliter citatus fuit. B.

VII.

Succeſſor ſingularis Officiarij non tenetur.

Ita habetur, itaque iudicatur, ſucceſſorem ſingularem non cogi Officiarios Iuſtitiæ continuare, & ſi patet Officiarij per viginti annos antea exercuiſſet. Ita iudicatum pro Domino Niuernio aduerſus Balliuum d'Heruy le Chaſtel, qui prouiſus fuerat de balliuatu à domino Principe Condæo inte Dominæ vxoris ſuæ, cuius prædictus dominus Dux hæres erat 15. Ianuarij 1602. vide *Collectionem meam cap.* 205. I. C.

TITVL. XIII. DE IRENARCHIS QUOS *præfectos Mareſchallorum* VOCANT.

Plene ſcripſi *in collectione mea titulo de præfectis dominorum Mareſchallorum Franciæ*, de origine prædictorum præfectorum, prout etiam factum eſt à domino Miraumontio in *memorialibus ſuis de ipſorum poteſtate & Iuriſdictione*, & inſerui ad verbum Arreſta definitoria determinatoria inter Locumtenentes criminales Balliuorum & Seneſchallorum & prædictos præfectos, ipſorumque Locumtenentes, quo Studioſum & curioſum lectorem remitto. I. C.

ARRESTVM PRIMVM.

Irenarchæ non debent Locumtenentem habere.

IRenarchæ ipſimet in perſona officio ſuo fungi debent: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 9. Febr. 1514. neque poſſunt Locumtenentes delegare, præterquàm in caſu neceſſitatis. Idémque dictum fuit altero Arreſto Pariſienſi 6. Iulij. 1514. cum declaratione expreſſa, cauſa neceſſitatis ceſſantis, Commiſſionem quoque ſeu delegationem ceſſare oportere: & prædicto Arreſto quidam Locumtenens cùm codicillos à Rege prædicti officij impetraſſet, depulſus fuit.

Hodie ſunt Locumtenentes prolixioris togæ, Locumtenentes ſuccinctioris togæ, itémque Adſeſſores, vt pleme *in mea collectione* oſtendi.

II.

Irenarchæ vbi ſe iudicantes litem ſuam faciunt.

Irenatchæ litem ſuam faciunt, & in expenſas tenentur, & multæ ſubijciuntur, ſi ab ipſis appellatum, poſtea dictum fuerit, ab ipſis benè appellatum fuiſſe: neque vllum habent diſtrictum aut territorium: Ita fuit iudicatum Arreſto Pariſienſi anno 1538.

III.

Locumtenentes generales non habent auctoritatem, poteſtatem, iuriſdictionem ſuper Irenarchas.

Inter Locumtenentem Generalem Landunenſem, & Irenarcham præd. dicti loci ab altera parte dictum fuit Arreſto 11. Decembr. 1548. prædictum Locumtenentem non habere autoritatem, poteſtatem neque Iuriſdictionem ſuper prædictum Irenarcham.

IV.

Irenarchæ indulgentias ad ſe prouendi non habent.

Literæ indulgentiæ, remiſſionis vel innocentiæ ſuper caſibus ad Irenarcharum cognitionem pertinentibus, & vt maximè qui impetrarunt cuſtodia vel carcere Irenarcharum contineantur, ad prædictum Irenarcham dirigi non poſſunt, Verum ad Balliuos & Seneſchallos iis adprobandis. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi inter Irenarcham Laodunenſem ab vna parte, & Locumtenentem Generalem prædicti loci 11. Decembr. 1548.

V.

Iudices admittuntur defenſionem iudicia ſua capitalia poſt executionem.

Guido Seruilius ſeſe Locumtenentem Irenarchæ in Seneſchallia Santonenſi dicens cùm duos adoleſcentes cepiſſet, eos die Dominica ſuſpendi curauit, non abſoluto numeris omnibus proceſſu: quinimò ex eo ipſo proceſſu penè innocentes apparebant: Litem igitur ſuam fecit, & lis aduerſus eum intentatur, vt aduerſus iudices ex officio procedẽtes, & ſine accuſatore inſtãte & accuſante fieri adſolet: Hoc enim caſu loco accuſatoris ſunt: vt ait Bartolus *in l. 2. §. ſi publico ff. de adult.* & Innocent. *in cap. in noſtra de Procur.* Poſtea proceſſu viſo ex decreto Curiæ, apprehenſus in carcerem Burdegalæ conijcitur: vbi interrogatus, reſponſionibus ſuis aſſeruit, prædictos adoleſcentes, mortem promeritos, multorum delictorum nomine, quæ memorabat: Hæſit Curia Burdegalenſis, Vtrum eum ad probationem faciendam admittere deberet: Pro affirmatiua, quòd Iudex probationibus & productionib. iudiciũ ſuum defendere poteſt poſt executionẽ, tenet Baldus *in l. Bello amiſſi 18 ff. de excuſatio. tutor.* & conſequenter, Paris de Puteo *in tract. ſyndic in verb. Condemnatio in pr. per l. ſi quis filio. §. hi autem ff. de iniuſt. rupt.* ac nominatim aduerſus Ribaldos & Vagos, quique vt dici ſolet, gallinam perſequuntur, & agros infeſtant, de quibus Irenarchæ ſummariè iudicium faciunt. *l. lenia. ff. de excu. at.* Sed & Index interpretari poteſt, declarare & ſuſtinere iudicium ſuum, vtcunque poteſt: vt per Felin *in c. qualiter & quando de accuſat.* Et in hanc partem quamplurimi inclinant: idque repetiit Baldus *in l. Æmilius verſ. quarto concluſ. ff. de Min.* Nihilominus tamen negatiua communior eſt: Superiora enim omnia locum obtinent, vbi periculum præruptum eſt, & tempore bellicali: ſed non oportet citra cauſam à Lege & Iuſtitia recedere, neq; Iudex admitti debet ad ſuſtinendum iudicium ſuum alijs rationibus, quàm illis, quæ in ipſo ſunt Proceſſu, quæque coram ipſo ſcribuntur, vt *not. in L. nos in pr. C. de Appell.* Ratio hæc eſt: Quia condemnatus & ſupplicio affectus ſeſe tueri potuiſſet per exceptionem *Alibi*, vt vocãt, aut Aliter, vel etiam teſtes reprobaſſet, ſicut omnia ad innocentiam ſuam facta fuiſſent: verum iſtorum omnium occaſio ipſi adimitur cum ipſa vita: id quod fieri non debet: *clem. paſtoralis. de re iud. not. omnes in L. quoties. & L. fin. C. de Precib. Imp. offer.* Atque ita iudices, qui ex ira, v. iudicta & citra cauſam innocentes morti addicunt, puniendi ſunt, iuxta id quod dicit *Bald. in L. 1. C. ſi ex delict. p. r L. Lege Iulia. §. fin. ff. ad L. Iul. Repet.* Nihilominus Arreſto Burdegalenſi prædictus Seruilius admiſſus fuit ad probationem faciendam per acta aut teſtes de delictis, de quibus defunctos arguebat. Et quoniam nullam probationem poſtea fecit, & defuncti innocentes reperti fuerunt, altero Arreſto condemnatus fuit ad mortem: quod pronunciatum. 4. Aug. 1528.

Executiones in alter prou ibitæ diebus feſtis.

Prius Arreſtum valde gratioſum videtur, inſpecta forma procedendi Locumtenentis Irenarchæ, qui die Dominica huiuſmodi crudelitatem exercuiſſet & executus fuiſſet aduerſus duos miſellos adoleſcentes innocentes: quæ omnes circumſtantiæ ſunt graues & conſideratione digne

aduerſus huiuſmodi carnificem & inhumanum iudicem: Nam quantum ad diem executionis ſpectat, qui Sanctus eſt & ceſſationi omnium rerum præcepto DEI, deſtinatus, prædictus Locumtenens, ſatis indicauit, quantopere ea res ipſi cordi fuerit. Iacobus de Belloui ſu pariter exclamat aduerſus inhumanitatem Capitalium Tholoſæ, qui die quodam feſto, vt populo tumultuanti acquieſcerent, iudicium quoddam aduerſus miſellum ſtudioſum adoleſcentem innocentem, executioni tradi fecerant, qui iuxta prædictum iudicium ad caudam equi ligatus humóque tractus, præciſáque ei manus, dein & caput amputatum & corpus eius ſuſpenſum: & ad eam rem allegat iudicium maledicti Pilati eo tempore, quo huiuſmodi executiones interdictæ erant, ne contaminarentur Iudæi, ſed vt mãducarent Paſcha. Verum quidem eſt Legem Imperialem aduerſus latrones inſignes & quorum ſupplicij dilatio metuenda eſt: mors verò ipſorum Populi ſolatio, ſaluti & incolumitati, permiſiſſe, ne vllus dies exciperetur, ne quidem venerabilis Paſchæ dies: cùm hac ratione gratum Deo ſacrificium fiat, procurata ſecuritate commeantibus, & exemplo maleficis, per *text. in L. Prouinciarum Præſides. C. de Ferijs.* Et verò pari die Paſchatis Tholoſæ à Carnifice virgis cæſus fuit, & relegatus quidam fur zonarius, qui in flagranti delicto repertus fuerat: eámque in rem ſingularis eſt *text. in L. Cuſtodias. ff. de Publ. Iud.* Verum in alijs caſibus id odioſiſſimum eſt per *L. dies feſtos. prædict. titulo.* His addatur innocens adoleſcentia & bona ſpes adoleſcentium, qui ſupplicio affecti fuerunt, qui potius excuſandi erant ſeu abſoluendi nocentes, quàm condemnandi innocentes. *L. auxilium §. in delictis, & L. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ff. de Minor.* Atque ita cohibendæ huiuſmodi Iuſtitiariorum laniænæ, potius procedi oportebat, quàm occaſio præberi Locumtenenti excuſationis fabricãdæ. Nihilominus proprium eſt Supremæ Curiæ, ſeueritate non vti: & etiam forte crimina, de quibus defuncti arguebantur atrociora erant, & dubitabatur verum Curia de iis per appellationem cognoſcere poſſet.

Executiones capitales ſeu mortis faciendæ de die.

Executiones capitales non tantum de die interdicuntur, verum etiam prohibentur & interdicuntur de nocte: Et vero morti addictus fuit & ſuſpenſus in aula Palatij quidam Irenarcha Aquitaniæ, eo quod de nocte hominem ſupplicio affici curaſſet, & latera igne & face admotis ad eruendam veritatem aduſiſſet: Arreſto, quod pronunciatum ſolenniter in purpura à defuncto Domino Riandio. Hanc in rem ſingulare eſt, quod dicit T. Flaminius (referente Gellio) contra quendam Prætorem: *Qui nunquam vidi lege agi ad lucernam, & nocte ſupplicium ſumi, pœna enim vnius, metus eſſe multorum debet.*

VI.

Pœna Iudicis iniuſte hominem morte afficientis.

Aliter iudicatum fuit Arreſto pariter Burdegalenſi aduerſus Ioannem Fauntium Iuris Doctorem, & olim Aduocatum in Parlamento Burdegalenſi, tùm verò Irenarcham, qui reum quẽdam ſuſpendio affecerat, cùm is in quæſtione nihil confeſſus fuiſſet, neque aliter conuictus: Is igitur officio ſuo priuatus fuit, & multa quædam ei impoſita. Idque factum iuxta opinionem Io. Fabr. *Inſt. de oblig. quæ ex quaſi delict. naſc.*

VII.

Supplicium cuiuſdam ſeſe falsò pro Irenarcha gerentis.

Quidam falsò ſeſe pro Irenarcha, in Seneſchallia Landenſi gerens, hoc obtentu. Septem mulieres, magiæ per iniuriã & citra vllam probationem incuſatas, morti addixerat: quaſdam igne, alias verò ſanguinis effuſione, capite plexus fuit, Arreſtu Burdegalenſi, quod datum 3. Ianuarij 1525. Tria vitia & delicta erant: vnum, Iuriſdictionis, quoniam delictum non pertinebat ad notionem Irenarchæ: ſecundum, quod mulieres illæ conuictæ non fuerant: Tertium, quòd falsò ſeſe Irenarcham geſſiſſet. Pro hoc Arreſto text. eſt in *L. Iulia. §. hoſte. ff. ad L. Iul. repet.* Et quanquam fauor quidam prædicta Lege pro Iudicibus continetur in huiuſmodi re delinquẽtibus, nempe vt deportationi loco mortis locus ſit, qualitas tamen falsò iudicis adſumta in hoc caſu prædictum fauorem excludere debet, & prædictum falſum Irenarcham ad ius commune redigere. *L. lege Iulia. in pr. ff. ad L. Iul. de Vi pub.* Ioannes Faber *in princ. Inſtit. de Oblig. quæ ex quaſi delict.* diſtinguit inter iudicem, qui iniuſtè reum per imprudentiam morti addicit, & tũ in ea ſententia eſt, eum extra Ordinem puniendum & arbitrio Iudicis: at ſi per dolum, pœnæ ordinariæ Legis Corneliæ locum eſſe, id eſt, morti.

Rebuffus refert hoc Arreſtum *ad conſtitutiones Regias & Irenarcharum.* I. C.

VIII.

Captiuus non debet tradi Capitaneis Triremium, quin prius iudicium a Iudice & Conſilio ſignatum fuerit.

Nona Iulij anno 1538. dictum fuit ſuper appellatione quadam facta ab Irenarcha Trecenſi à patre quodam, eò quòd prædictus Irenarcha filium ipſius cuidam Triremium commiſſario tradidiſſet, id eſt, eum ad Triremes condemnaſſet, partes ſuper eo comperendinari, déque cætero decreuit Curia inhiberi eámque inhibitionem publicandam tam pro dicto Irenarcha quàm pro alijs eiuſdem generis Iudicibus Regijs, alijſque quos ea res continget, ne de cætero aliquem traderent prædictis Commiſſarijs aut Capitaneis Triremium, quin prius iudicium ſuper eo aduerſus reum ſignatum fuerit à decem Senioribus Aduocatis ſedis vnà cum ipſo. Domino Vicario & Boucherario perorantibus.

[Extat Arreſtum ſingulare. 7. April. 1576. datum contra quendam nom ne Bequet Locumtenentem Irenarchæ in Balliuiatu Siluanectenſi, quo ipſe & Præſidiales Laodunenſes valde reprehenſi fuerunt, eo quod ſuper competentia iudicaſſent non viſo reo, & appellatione non obſtante, ſeu appellationi non deferendum. Arreſtum alterum 5. Maij 1575. contra Præſidiales Abbauillanos, eo quod quæſtionem decreuiſſent contra Preſbyterum quendam, non habita ratione fori præſcriptionis ipſi debitæ. B.

TIT. XIV. DE NOTARIIS.

Vide Tit. 16. 25. 26. Collectionis meæ de Determinationibus, vbi ſuper hac materia plene egi, puta de poteſtate Notariorum, determinationibus factis inter illos Iudices, Commiſſarios examinatores, ſuper confectione Inuentariorum & familiæ diuiſionum inter ipſos Tabelliones & cuſtodes Notarum. I. C. ¶ Notarij ſunt totidem Iudices voluntariorum, qui partes ex ipſorum conſenſu condemnant, eóque hoc iuramenta ipſorum excipiunt, Iudices chartularij. Cuiac. in *l. ſi fundum. D. de reg. I.* Vide Robert. *Rer. iudicat. lib. 4. cap. 14.* Coram Notarijs Regijs Iuriſdictio voluntaria fungitur, etiamſi qui ſubeunt, non ſint eius territorij & diſtrictus, in quo ipſi ſunt conſtituti, dummodo Notarij contractus celebrent intra diſtrictum ſuum. Id quod fieri non poteſt coram Notarijs Domini alterius merum imperium habentis.

Hi e-

Hi enim poteſtatem habent definitam & limitatam, neque poteſtatem habent Iuriſdictionis voluntariæ, niſi inter ſubditos Domini, cuius ſunt Notarij, neque poſſunt aliæ perſonæ ſeſe ſubiicere Iuriſdictioni voluntariæ eiuſmodi Notariorum. Omnes Notarij ſiue Regij ſiue ſubalterni debent eſſe Laici & non Eccleſiaſtici: vide Arreſta Domini Loueti *tit.* 20. *artic.* 5. *&* 10. & annotationes ibi additas? Qui in Arreſto 4.tit. maxime triuiale eſſe Pariſiis, Notarios eſſe proxenetas contractuum ſuper cenſibus perpetuis, eos partes ad contrahendum inuitare, quique emolumétum ex eo capiunt. Poteſtatem habent limitatam, neque poſſunt extra territorium & Iuriſdictionem ſuam inſtrumenta facere. Notarij Regij ſi fundati ſint in poſſeſſione immemoriali, de qua ſcriptura conſtet reſidendi in terris mere Imperium habentium, inde expelli non poſſunt, atque ibi inſtrumenta conferre poſſunt. Stipulari poſſunt pro abſentibus: cuius rei ratio redditur à Paſquetio libro 4. Curioſarum Inquiſitionum Franciæ, cap. 12.

ARRESTVM I.

Notarij creati à Comitibus Palatinis.

PApa non poteſt per ſuos Comites Palatinos creare Notarios in Francia, vt continetur Tit. de Legitimationibus infra, in Arreſto Ioannis Nauarræ.

Vide Arreſta Domini Louetij lit. N. Arreſto 10. & annotationem ibi ſubiectam.

II.

Notarij diſtrictum ſuum nõ poſſunt excedere.

Notarij non poſſunt alibi [a] inſtrumenta conficere, quàm in loco in quo ſunt creati, vt tenent Hoſtienſ. & Anton. de Butr. *cap. cum P. Tabellin. de fide inſtrum.* & idem de Butr. *in c. ſicut ne clerie. vel monachi.* Item Notarij Eccleſiaſtici non poſſunt inſtrumenta [b] contractuum excipere inter Laicos, neque etiam inter quoſcunque ſuper rebus temporalibus, & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vt refert Dominus Boyer. *quæſt. 242. num. 4.*

Notarij Eccleſiaſtici & de ipſorum poteſtate.

a Alibi inſtrumenta conficere) Notarij diſtrictum ſuum non poſſunt excedere, Bartol. *in l. 2. ff. de offic. Proconſ.* Ioan. Fab. *in l. ſecundum. C. de donat.* Rebuff. ad Conſuetudines *in tractat. de literar. oblig. art. 2. gl. 1 n. 50.* Attamen Paul. de Caſtro *in l. fin. C. de tempor. in integ. reſt.* Contrarium tenet, dummodo id faciant inter perſonas diſtractus ipſorum & bonorum ibi poſitorum & ſitorum. Idem Felinus *in cap. cum P. Tabellio. in fin. de fide inſtrument.* & Imbert. *lib. 1. Inſtit. forenſ. cap. 4 in gloſ. circa finem.* Vide Boyer. *quæſt. 242. in principio.* Notarij ſubalterni, puta Dominorum merum imperium habẽtium non poſſunt inſtrumenta conficere inter alias perſonas, quàm ſubditas & commorantes intra iuriſdictionem Domini, qui eos conſtituit. Vide additionem ad Arreſta. Notarij Caſtelleti Pariſienſis poſſunt officia ſua exercere per totum regnum Franciæ, dummodo ordinariam ſuam reſidentiam faciãt in ciuitate Pariſienſi, ex priuilegijs quæ continentur quodam libro excuſo, quod conſignantur priuilegia Notariorum Caſtelleti Pariſienſis. I.C. Pariter Notarij Aurelianenſes & Monſpellienſes poſſunt pariter, vt Pariſienſes per totum Regnum contractus celebrare. Vide *Conſuet. reform. Aurelian. artic. 463.*

b Contractus celebrare) Extat Conſtitutio Regis Henrici II. anno 1559. quæ determinat, hos Notarios ſuper exercitio officij ipſorum, quod ſi contractus aliquos celebrent, contractus iſti vt ſcripturæ priuatæ habentur, neque hypothecam important, ex Conſuetudine Aurelianenſi, *art.* 431. Vide Dn. Choppinum *libr. 2. de ſacr. polit. tit. 1. n. 17.* Maſuerium in praxi, *tit.* 30. *n.* 7. & Dn. Bacquet. *de Domanio.* I.C.

III.

Idem.

Notarius Apoſtolicus vel Eccleſiaſticus non poteſt teſtamentum excipere, etiam in piam cauſam, niſi Curio ſit aut Vicarius teſtatoris, & quidem dum ei vltimum viaticum ſeu ſacramentum præbet: Neque fides adhibetur prædicto teſtamento, niſi auditis teſtibus numero ſolenni. Hæc opinio fuit Matth. de Afflict. *in conſuet. Neapolit. tit. de fid. inſtrum.* & iuxta hanc opinionem iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 19. Ianuar. 1537. inter Dominicellam quandam appellantem à Seneſchallo Petricorcenſi ab vnâ parte & Nobilem quendam, cui nomen Bardetum, appellantem ex altera parte.

Vide Conſuetud. Aurelianenſem *Art.* 27. Charondam *libro 4. cap.* 7.

Aut Vicarius) cuius Vicariatus inſinuatus fuerit, neque ſatis eſſet eum pro Vicario haberi in conſuetudine Pariſienſi. Ita iudicatum Arreſto, quod datum poſt cauſam peroratam 4. Iulij 1590. contra teſtamentum exceptum à Vicario S. Seuerini Pariſienſi, qui per decennium vicarius fuerat & pro tali ab hominibus Parochianis habitus, quique approbatus fuerat per declarationem & teſtimonialem Curionis in lite productam, inter Girardum & Ioannem Perrunm, heredes defunctæ Mariæ Perrnæ appellantes à Libellariu Palatij, Simonem Crtodum & Iacobum Fabrum appellatos, perorantibus Langleo & Danide: quo præterea iniunctum fuit Curionibus, vt committant ſiue conſtituant Vicarios generales excipiendis teſtamentis, & prædictis Vicariis, vt Vicariatus ſuos in Regeſta referri curarent. Vide Chopinum *lib. 1. de ſacr polit. cap. 1. n. 14. & ſuper articul. 190. Conſuetudinum Pariſienſis.* Bellamera *deciſ.* 42. I.C.

IV.

Menſe Septembr. ſequente 1538. datum fuit Arreſtum contrarium pro Ioanne Rupano, domino Suprani, quo dictum fuit, teſtamentum factum Pariſiis à Preſbytero quodam, qui vocabatur Ioannes Montarguretus, & receptum à quodam Notario Apoſtolico, coram tribus teſtibus, bonum eſſe & validum, non attento neque inquiſito, vtrum Notarius fuerit Curio an Vicarius Eccleſiæ, vbi prædictus teſtator mortuus eſt, vt requiritur per conſuetudinem Pariſienſem. In hoc caſu teſtator erat Preſbyter, in præcedente Laicus. *Idem.*

Aliud Arreſtum extat *Tit. de legatis pijs.* ſuper teſtamento Ludouici Pomarij.

V.

Notarius Regius nemini potest obligare, vt ad coercitionem ſpiritualem.

Notarius Regius non poteſt Preſbyterum obligare, neque alias perſonas Eccleſiaſticas ad coërcitionem ſpiritualem, niſi ipſemet ſit Eccleſiaſticus. Hanc enim poteſtatem nõ habet, etiam ſi ipſi contrahentes conſentiant: *not. in l. priuatorum. C. de iuriſdict. omn. iudic.* Et ita fuit iudicatum Arreſto Curiæ Burdegalenſis pro Nobili Franciſco Bituriceoſi contra Ludouicum & Martialem Rogerios fratres, incolas Lemouicenſes, menſe Februar. 4. vel 5. 1544.

VI.

Notarij Apoſtolici nullam habent inter laicos poteſtatem.

Contractus inter Laicos celebrati & excepti à Notariis Apoſtolicis nullam fidem faciunt aut probationem, neque executionem patiunt, in eam rem Conſtitutio expreſſa eſt, & ita inſuper iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in maiori Camera Inquiſitionum 24. Martij 1534. ante Paſcha. Et hæc opinio eſt Ioan. Fabr. *in l. ſecundum. C. de donat.*

Conſtitutio Aurelianenſis, *artic.* 17. Charond. *Reſponſ. ſuo. lib. 4. c.* 7. I.C.

VII.

Literæ obligatoriæ exceptæ à Notario Eccleſiaſtico & ſub ſigillo Epiſcopi, neque executionem habere poſſunt aduerſus Laicos, neque hypothecæ ius conferre. Verùm priuatæ ſcripturæ neque agnitæ habentur: vt ait Baldus *in conſ. cxxxxiij. vol. 3.* & Maſuer. *in tit. de execut. verſ. 5.*

tem virtute literarum conceſſarum. vbi ait, eas aduerſus Laicos fidem non facere, niſi certis caſibus, & per viam actionis procedendum eſſe & ſententia executoria impetranda, quæ via eſt quam Maſuerus deſignat & deſcribit. Et ita iudicatum fuit Pariſiis Arreſto, anno 1520. iuxta opinionem Card. *in cap. ſedes de Reſcript.* Itémque dictum fuit Arreſto Burdegalenſi 26. Ianuarij 1522. pro appellante quodam Seneſchallo Petrigoricenſi, eodemque Arreſto decretum fuit, Locumtenentem à quo appellatum fuerat, quique compulſorias dederat ſuper paribus ſimilibus literis: itémque Officialem executorem ſeſe Curiæ ſiſtere oportere. Idémque iudicatum fuit altero Arreſto Burdegalenſi, 10. Maij, 1524. pro quodam appellante à Seneſchallo Petrigoricenſi, idémque alio Arreſto, quod datum 9. Februa. 1525. pro appellante quodam à Seneſchallo Santonenſi.

VIII.

Notarius iure improbata.

Notarius excipiens contractum rei à Iure improbatum, veluti ſimoniæ, coniurationis vel alterius rei, officio ſuo priuari debet & in perpetuum relegari. *l. iubemus. 2. §. œconomus.* ibi, *ijs tabellionibus. C. de SS. Eccleſ.* Nonnulli exiſtimarunt manum ei amputari debere, *per text. in c. 1. ſi quis. de prohib. feud. alie.* neque huiuſmodi Notarij ignorantia Iuris excuſantur & reprobatarum huiuſmodi conuentionum: id enim ſcire tenentur. *l. generali de Tabularijs, lib. 10. C.* Nihilominus tamen aduerſus eum qui per ignorantiam delinquit clementius proceditur, quàm contra eos, qui plus malitiæ habent, & ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano in ſimili caſu, anno 1460. aduerſus Notarium quendam, qui exceperat conuentionem coitionis ad conſpirationem prohibitæ & mulcta arbitraria punitus fuit.

Notarius qui ſupponit aut antidatat prolato vel dilato die obligationem in fauorem alicuius, morte puniendus eſt: & vero pro tali admiſſo Herbinus Notarius in Caſtelleto Pariſienſi ad patibulum condemnatus fuit: & vero ſuſpenſus 8. Martij 1581. Arreſtum illud infra reperies *lib. 22. tit. 29.*

IX.

Notarij non tenentur communicare regiſtra ſua.

Ex conſtitutione prædicti Regis defuncti quæ publicata fuit anno 1539. art. 177. Notarius non debet oſtendere neque communicare regiſtra ſua ſiue protocolla neque expeditionem contractus à ſe excepti aliis quàm contrahentibus ipſorum heredibus ſucceſſoribus aut aliis ad quos ius prædictorum contractuum notoriè ſpectat, vel ſi id Iudex decreuiſſet. Hæc poſtrema exceptio intelligi debet quod Iudex ex cauſa poſſit Notarium ad id cogere contemplatu eius qui non contraxit neque titulum aut ius contractus habet: ſed ſufficit vt eius interſit prædictum contractum ſibi exhiberi quo deinceps in aliqua re vtatur, iuxta id quod not. gloſ. in *l. ſi quis ex argentarijs. §. pertinere. ff. de edend.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1543.

X.

Notarij quomodo extendere poſſint clauſulam: Et cetera.

Notarius poteſt in expeditione & exemplari ſeu copia quam partibus dat extendere clauſulas derogatorias & per alia verba quæ ordinariè requiruntur pro effectu prædictarum clauſularum & ſecundùm quod prædictus Notarius intellexiſſe potuit & ſciuiſſe certus eſt teſtes ita ſciuiſſe & intellexiſſe teſtatoris videlicet hanc voluntatem fuiſſe. Hæc fuit opinio Speculat. *in tit. de inſtrument. edit. §. oſtenſo verſ. quid ergo ſi abbreuiatura. & §. inſtrumentum. verſ. hoc puto.* atque Notario fides habenda eſt ſuper prædictis extenſionibus *l. decurio. C. ad leg. Cornel. de falſ.* neque regulariter præſumi oportet Notarium aliquid amplius ſcripſiſſe quàm quod excepit, vt notatur in *l. ſtipulatio. ff. de verb. obligat.* Ac nominatim cùm in protocollo breuis mentio extat prædictarum clauſularum cum *&c.* [a] Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano inter Ioannem Mirabellum ab vna parte & Mariam neptem ipſius defenſorem ab altera parte, 2. Auguſt. 1457.

Tabelliones & de illorum poteſtate.

Tabelliones ante annum 1542. nihil aliud erãt quàm conductores ſeu publicani annexi cuſtodiæ ſigillorum, verùm poſtea in peculiare officium conuerſi & inſtituti fuere. Officium ipſorum eſt tabellionare, id eſt in mundum redigere & exemplare contractus Notariorum: & nota Tabelliones in Valeſiis ac non etiam Veromanduis neque in Siliis inſtrumentare poſſe, id eſt inſtrumenta excipere appellatis aliquibus Notariis vel teſtibus, ita iudicatum fuit 17. Febr. 1576.

Notarij debẽt ad longum exprimere effectum renunciationũ in fauorem fœminarum factarum.

a Et cætera.] Notarij non poſſunt extendere in obligationibus id &c. ad corpus & incarcerationem obligari, vt complurimis Arreſtis iudicatum fuit: nam & cætera reſtringi potius quàm extendi debent: item Notarij debent plenè ad longum exprimere effectum renunciationum factarum à fœminis beneficijs in ipſarum fauorem introductis tam in authentico quàm in exemplari, at non etiam vt à quibuſdam ignaris factum eſt renuncians beneficij Senatuſconſulti Velleiani, &c. ſub pœna omnium expenſarum, damnorum & intereſſe, proprio & priuato nomine ſuo & complures huiuſcemodi contractus Arreſtis irritati fuerunt. Quinimo & ob non additam obligationi mulieris matrimonio coniunctæ ad Velleiani explicationem in hæc verba etiam pro marito ſuo. Iudicatum Arreſtis quæ ad longum referuntur in *quæſt. 55. mearum quæſt. notabili, tenetur Notarius ſicut Iudex de imperitia l. ſi index. D. de variis & extraord. cogn. arg. l. illicitas § ſicuti D. de offic. Præſid.* Vide etiam cap. 140. collectionis meæ de Determinationibus. I. C. Hæ renunciationes Senatuſconſulti Velleiani nihil amplius extenſione aut remiſſione egent, ſunt enim abolitæ Edicto verificato, id eſt vt fœminæ non ideo minus obligatæ maneant cum maritis ſuis, etſi non expreſſa fuerit renunciatio prædictis iuribus introductis in ipſarum fauorem.

XI.

Forma, qua Notarij contractus recipiunt.

Arreſto Pariſienſi, 4. Septembr. 1421. dictum fuit Notarios teneri in præſentia partium contrahentium & teſtium appellatorum ſcribere contractus antequam eos recipiat, ſic deinde eos legere debeat alta voce & clara iuxta text. *in l. Lucius Titius in princ. de milit. teſta. & notata in l. contractus. de fide inſtrum.*

XII.

Notarij quomodo debeant recipere contractus in forma notabili.

Huius ſermonis occaſione dignum eſt tali Parlamento Decretum Curiæ & Arreſtum datum 19. Aug. 1552. ad poſtulationem domini Procuratoris Catholici Regij, nempe inhibitiones & prohibitiones faciendas omnibus Notariis tam Caſtelleti Pariſienſis, quàm aliis districtus Parlamenti, ne deinceps admittant & expediant vllos contractus aduerſus formam conſtitutionis Decreti & Arreſti prædictæ Curiæ, item vt in ſcripturam redigi contractus prius curent, deinde eos in præſentia vtriuſque vnum ſeparatim legant, clarè exprimant ſubſtantiam & veritatem conuentionum, neque vllas extenſiones faciant clauſulæ alicuius abbreuiatæ, quàm de effectu ipſius, idque ſub pœna priuationis officij Nota-

riorum

riorum & multæ arbitrariæ, declarauítque tum prædicta Curia, omnes contractus aliter celebratos exceptos, nullius effectus & valoris, ipſiſque partibus interdixit, ne iis vterentur, ſaluo tamen, ſi per ignorantiam aliter contraxerint, regreſſu contra Notarios, qui contra formam Arreſtorum, contractus exceperunt, pro omnibus ipſorum expenſis, damnis & intereſſe, ea eſt Maſuetij doctrina in *text. de iur. not.* & not. *verſ. item Tabellio.* dum ſcripſerit notulam, gloſſa *l. fideicommiſſa. §. 1. ff. de legat. 3.* & Bartolus plenè ibidem, poſtea ad commonitionem Statuum Franciæ Aurelijs conuocatorum, & habitorum menſe Decembri & Ianuar. anno 1560. ad præcludendam viam falſitatibus, quæ antea in innumeris contractibus eueniebant, ſic vt indeſinenter partes incaſſum laborauerint nullo remedio propoſito, à Rege Carolo IX. perpetua Lege conſtitutum fuit: Notarios oportere audientiare contractus ab ipſis exceptos, i. præſentibus & audientibus partibus ex ſcripto recitare & partes ipſas ad ſignandum adigant, teſteſque ſi ſignandi periti ſint, déque ea re dictas partes interpellare & mentionem facere ſub pœna nullitatis: quæ Conſtitutio publicata fuit 13. die Septembris prædicti anni in Parlamento Pariſienſi.

Notarij Pariſienſes 28. die Ianuar. 1579. adſtricti fuerunt & condemnati Arreſto ad parendum conſtitutioni Aurelianenſi, atque ita iniunctum eis fuit, vt partes ad ſignandum adigerent vel eius mentionem facerent, ac præterea vt præter protocolla ſua fidele Regiſtrum haberent. B.

Ad ſignandum adigere partes & teſtes] Hic articulus de ſignatura requirit non ſolum in contractibus, verum etiam in teſtamentis, ad quos extenditur verbum, *Actes*, quo Conſtitutio vtitur. Itaque propter defectum huius rei teſtamentum quoddam declaratum fuit nullum Arreſto Pariſienſi quod datum 15. die Maij 1570. & alterum teſtamentum ſimili Arreſto 22. Decemb. 15 1. Choppin. *lib. primo, de priuileg. ruſtic. part. 2. cap. 1.* Charond. *lib. 3. Reſponſ. artic. 49.* Conſtitutio Bleſenſis in eam rem eſt expreſſa, *artic.* 165. T.

XIII.

Commiſſarius alicuius protocolli non poteſt expedire, ſi aduerſa pars, cuius intereſt, id impediat aut contradicat.

Si Commiſſarius aliquis & cuſtos Protocollorum Notarij alicuius defuncti rogetur expedire contractum aliquem reperti in prædicto protocollo, & pars aduerſa cuius intereſt id impediat propter errores manifeſtos authenticæ qui non eſſent manifeſti in exemplari veluti quod defunctus Notarius eum non ſignauit, vel quia cancellatum eſt, vel quod carta non ſimilis alteri, ſimiliaque alia. Iudex non ſimpliciter decernere debet prædictam expeditionem faciendam: verùm ita pronunciare debet authenticum, prout eſt iungendum proceſſui quo eius ratio quæ par eſt habeatur, & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1545. inter Dn. Muratum ab vna parte & Dn. de Spinaco ab altera parte.

XIV.

Notarij quod non poſſint ſibi adſociare in excipiendis contractibus.

Die Iouis 22 Maij 1550. prohibitum fuit Notariis vrbis & Præfecturæ Pariſienſis ne Notarios ſibi adſociarent excipiendis contractibus, nempe ne pater cum filio, frater cum fratre, patruus ſiue auonculus cum nepote, ſocer cum genero contractus excipere poſſent, idque ad obuiandum vitiis quæ detegi non poſſunt per huiuſmodi perſonas quæ colludunt.

XV.

Notarius non poteſt cogere contrahentes, vt exemplar ſeu copiam contractus ab ipſo petant.

Notarius nó poteſt cogere eos qui corá ipſo contraxerunt vt exemplar eius quod exceperunt ſumant, verùm expectare debet vt ita ab eo poſtuletur, prout iudicatum fuit Arreſto quod datum Maioribus diebus Marini 14. Octobr. 15.. id poſtulante Dn. Marillaco Aduocato Regio aduerſus Dionyſium de Coſu Notarium S. Gumerij Foti-Segoſij, & tum à prædicto Aduocato id defenſum fuit Notarium poſſe ſalarium exigere vacationis ſuæ ab iis qui eius opera ad eam rem vſi ſunt; & ſi id non exegit culpæ ſuæ adſcribat.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum XIIII.

I.

Notarij quomodo poſſint poſtulare & occupare.

ARreſto 14. Maij 1565. prohibitum fuit omnibus Aduocatis & Procuratoribus ne in iis cauſis in quibus Notarij officio functi ſunt, poſtulent & occupent, atq; ita hac ratione vtrumque officium ipſis exercere licet. Iudicatum 17. April. 1584. pro Notario quodam Rogenciacenſi appellante à ſententia qua condemnatus fuerat optare alterutrum officium. B.

II.

Notarius quilibet minor pro maiore habetur.

Singulare eſt minorem Notarium non admitti ſeu non audiri petentem in integrum reſtitui beneficio minoris. Ita iudicatum aduerſus Carolum Mandaſſium Arreſto quod pronunciatum in purpura 23. Decemb. 1594. Et verò defunctus Dn. de Vilatoes appellans ab eo quod à poſtulata reſtitutione ſeu reſciſſione depulſus fuerat fundata ſuper minoritate in multam condemnatus fuit, dictúmque inſuper à Dn. primo præſide Lizeta, Regem non vti opera minorũ in pari caſu 22. Nouembr. 1576. Dn. Vigneronio Procuratori Regio poſtulante ſeu petente rationes à tutore vxoris ſuæ qui appellabat ab eo quod coactus fuiſſet cautionem præſtare tanquam minor, attenta eius qualitate, dictum fuit malè iudicatum fuiſſe & rationes purè reddi oportere, & Arreſtum tutori liberationis loco fore. B.

Vide *quæſt. meam 37.* I. C. Arreſto Dn. Louetij lit. S. cum annotatione ibi ſubdita. Quin & Notarius non admitti debet ante 25. ætatis annum. Conſtitutio Aurelianenſis *art.* 83.

III.

Notarius condemnatus ad exemplar contractus præbendum, cuius authenticum amiſſum fuit.

Arreſto 21. Iulij 1564. Notarius quidam condemnatus fuit ad exemplar contractus præbendum cuius Authenticum Amanuenſis amiſerat.

IV.

Notarij Regij non poſſunt inſtrumenta conſcribere intra Iuſtitiam Dominorum ſine illorum conſenſu.

In Francia vbi ſunt Iuſtitiæ patrimoniales, ij qui merum imperium habent, poſſunt Notarios creare ad excipiendos omnis generis contractus, prorſus itidem vt in ciuitatibus Regiis: Notarij Regij non poſſunt in præiudicium Iuſtitium prædictorum dominorum inſtrumenta conſcribere intra iuſtitiam prædictorum Dominorum, niſi ex conſenſu prædictorum Dominorum, neque Officiales Regij effectui tradere poſſunt ſententias & iudicia ſubalternorum Iudicum. Et ita iudicatum fuit ſecundùm Conſtitutionem Regis Philippi Pulchri de anno 1302. pro Domino Niuernenſi aduerſus Notarios & Officiales Regios Rhetellenſes, 11. Febr. 1590. & S. Valerij Arreſto 20. Septem. 1575. vide Bacquet.

Tracta.5. Cap.25.& Collectionem meam. cap. 135.& 153.I.C.

V.

Notarius minor non poteſt eſſe tutor.

Etſi qualitas Notarij eum faciat pro maiore haberi, cùm ex conſtitutione Notarij non poſſint admitti, quin attigerint annum 25. & cùm perſonæ ſint publicæ, quæ alios obligent, ſeipſos vtiliter obligare poſſint & quod allegantes minorem ætatem ſuam propriam turpitudinem allegent, velut occupato officio primitos periurio: nihilominus iudicatum fuit, eum non poſſe eſſe tutorem, & quod qualitas ipſius eum quidem reddat maiorem, ſeu conſtituat loco maiorum. Quod ad adminiſtrationem negotiorum ſuorum, at non etiam, quod ad adminiſtrationem alienorum, & quãdo de Tertij præiudicio agitur, Arreſto quo infirmata fuit ſententia Præfecti Pariſienſis aduerſus Greſſeium Notarium in Caſtellero 28. Febr. 1611. vt maximè is vitricus eſſet minorum & offerret bonam & ſufficientem cautionem vſque quo ætatem maiorem attigiſſet. Vide Dn. Louet. lit. 6. Art. 9. & annotat. ibi addit.

VI.

Notarius etſi incapax, nihilominus, cum pro capaci habeatur, inſtrumenta ab eo confecta valida ſunt.

Notarius etſi incapax, nihilominus cùm pro capaci habeatur, actus eius nõ ideo minus valẽt fidemque faciunt. iudicatum Arreſto die Iouis 30. Decembr. 1604. quo decretum fuit, Teſtamẽtum plenum & integrum effectum ſortiturum, etſi conditum fuiſſet coram quodam, qui ſeſe delegatum Tabellionis cuiuſdam dicebat, admiſſum à Præfecto loci ex conſenſu Præfecti Regij in Præfectura: & defenderetur, non licere tabellioni delegare, neque Iudici admittere vel inſtituere delegatum vel ſubſtitutum, & in omnem euentum prædictum delegatum eſſe incapacem ad exercendum iſtud officium, vtpote cùm minor 25. annis ſit. Atquin neminem ante eam ætatem Notarium admitti poſſe. Ratio qua Curia mota fuit inter alias erat ratio conſequentiæ, nempe quia prædictus delegatus innumeros contractus excepiſſet, inde ab anno 1602. Et quod in poſſeſſione eſſet, alioquin omnes irritandos eſſe. Vide Arreſta Dn. Louet. lit. T. Art. 11. & annotat. ibi addit.

VII.

An vidua cuiuſdam Notarij defuncti ob culpam a marito ſuo in aliquo contractu commiſſam conueniri poſſit?

Arreſto die Iouis 7. Iulij. 1575. Vidua cuiuſdam Notarij liberata fuit à finibus & concluſionibus cuiuſdam priuati tendentis ad id, vt prædicta vidua euictionem ſibi præſtaret cuiuſdam contractus excepti à defuncto mariti ipſius, qui eo quod non fuiſſet ſignatus à partibus & teſtibus teſtamentariis pro nullo declaratus fuerat, dicentis: Culpam à Notario procedere ſeu in Notario eſſe, qui ex conſtitutione tenetur, partes & teſtes ad ſignandum adigere. Contrà dicebat Vidua, maritum nunquam ſuperſtitem interpellatum fuiſſe, ratione prætenſi huius vitij, item Vxorem ex delicto mariti non teneri neque actiones pœnales in heredem dari. Rurſum ex prædicto errore ſiue vitio nihil ad defunctum peruenisse, Communionem exinde locupletiorem non factam fuiſſe. *L. ſi ex duobus. §. pen. Si menſ. falſ. mod. dix.* Idem iudicatum fuit pro vidua cuiuſdam Procuratoris Caſtelleti, cui fides derogata fuerat biennio poſt ipſius mortem. Arreſto die Martis manè 28. Febr. 1576. Dn. Louet. *lit. N. Arr. 9. & annot. & lit. A. Arreſto.* 18.

VIII.

Notarij ſubalterni extra territorium, in quo Notarij ſunt, nullos contractus excipere poſſunt.

Notarij ſubalterni non poſſunt vllos contractus excipere, teſtamenta aut alios voluntarios actus, niſi intra territorium & Iuriſdictionem terrarum & Dominiorum, in quibus Notarij creati ſunt, neque inter alias perſonas, quàm ſubditas & commorantes intra prædictas Iuriſdictiones & Dominia, ſub pœna falſi & nullitatis actus. Ratio hæc eſt, quia extra territorium, non ſunt amplius Notarij: & nonniſi purè putè priuatæ ſunt perſonæ. Iudicatum Arreſto, quod datum in maiore Camera ad appellationem à Locumtenente Generale de Bauge in Andegabenſi. 3. April. 1604.

Ipſis nihilominus licet contractus excipere ſuper poſſeſſionibus ſitis extra fines territorij ſui, quoniam ad ſtabiliendam Notarij ſubalterni Iuriſdictionem ſufficit, vt partes contrahentes morentur. & domicilium habeãt intra prædictum diſtrictum, neque attenditur, vtrum poſſeſſiones, de quibus agitur in contractu, intra eum ſitæ ſint, aut non. Quoniam perſona velut dignior & nobilior rem ad ſe trahit. *L. Iuſtiſſimè. 44. in pr. ff. de Aedilit. Edicto.* Id quod poſtea iudicatum fuit Arreſto die Martis mane 21. Maij. 1613. quo confirmata fuit ſententia Præſidialium Andegauenſium. Dn. Louet lit. N. Arreſto. 10. & annotationes ibid. ſubiectæ.

LIBER

Digitized by Google

LIBER QVINTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE IVRIBVS REGI RESERVATIS.

Vide ſupra de Rege eiuſque Maieſtate & titul. Quę ſunt Regalia.

v. ſup. *de Rege & ipſius Maieſtate*: & tit. *quæ ſunt Regalia*.

ARRESTVM I.

Archiepiſcopus Ebrodunenſis ius fabricandæ monetæ habet.

MONETÆ cudendæ fabricandæ ius eſt ius ſupremum & ad Imperatorem ſiue Regem ſpectat, qui ſuperiorem non agnoſcunt ex diſpoſitione iuris communis cap. quæ ſunt Regaliæ ibi moneta in feud. col. 10. Nihilominus ex conſuetudine vel priuilegio huiuſmodi ius ad alios inferiores principes & prælatos ſpectare poteſt, vt ait Cyninus in *l. ſi quis nummos. C. de falſ. monet.* Archiepiſcopus Ebrodunenſis hac parte ius Regaliæ habet aliaque: nam vt in Archiuis prædicti loci vidi cùm inibi verſaretur pro Reuerendiſſ. & Illuſtriſſ. Antonio de Leuis de Caſtromorando tum Archiepiſcopo & principe prædicti loci anno 1545. tam ex conſuetudine quàm priuilegio monetæ cudendæ fabricandæ ſcorſim ſuo ius habet, itemque indulgentiæ præbendæ nundinarum & mercatuū iuris concedendi & in nonnullis quoque cauſis limitatis cognoſcendi iure ſupremo. Et quo ad monetam pertinet Guid. Pap. *queſt.* 498. ait ſeſe vidiſſe iudicari Arreſto Grationopolitano pro prædicto Archiepiſcopo Ebrodunenſi. Rex poteſt quidem cedere iura Regia veluti iuſtitiæ, cenſus: at non etiam caſus Regios qui que ſunt Superioritatis veluti indulgentiam præbere &c. vt vidi iudicati aduerſus Ducem Niuernenſem 24...... 1564. B.

II.

Concordata nō ſunt perpetua.

Eligendi ius definitum fuit Concordatis inter S. Papam ab vna parte & Regem Franciæ ab altera per ea quippe Rex habet ius præſentandi prædicto S. Papæ viros idoneos ad beneficia electiua vacantia: Et nihilominus tamen poſt mortem defuncti Regis Franciſci ius hoc præſentandi velut perſonale extinctum videtur: Quare in beneficiis vacatoribus factæ fuerunt per complurimos conuentus & Capitula electiones iuxta formam cap. quia propter, de electi. additis ad maiorem ſecuritatem ſolennitatibus conſcriptis à Concilio Baſilienſi. Huic rei ſiſtendæ Rex Henricus ſumma celeritate breuē à Papa impetrauit ſub annulo Piſcatoris quo continebatur continuatio prædicti concordati ad vnum annum vſque quo amplior expeditio procederet. Prædictum indultum publicatum. Religioſi S. Saturnini tū elegerunt Abbatē vnū ex ipſorum corpore vacatione videlicet exorta à quo Dn. Procurator Catholicus in maiori conſilio appellauit tanquam ab abuſu, eiuſque appellatio in prædicto Conſilio admiſſa fuit, vbi Arreſto 26. Auguſt. 1549. quod pronunciatū à Dn. de Meſines Magiſtro libellorum ordinario Regis, & tum Præſide in prædicto conſilio dictum fuit malè & abuſiue proceſſum fuiſſe & electum, omniáque irritata & caſſata fuerunt.

Electio alicuius Abbatis poſt mortem Regis infirmatur.

Nihilominus non obſtante præſentatione & dono Regis & ante apprehenſam poſſeſſionem eum Religioſi Vallis Chriſtiani eum Religioſum ordinis elegiſſent, prædictus religioſus ionuit & confirmatus fuit à Rege anno 1563.

III.

Conceſſio Iuris Marque Regi competit.

Repræſſaliarum indulgendarum aduerſus extraneos ius quod vocatur *droict de Marque*, ac ſi diceres ius limitaneum Princeps ſibi ſoli reſeruauit cum antea Curia id indulgere ſoleret: & vero reperitur anno 1591. 14. Mart. indultum fuiſſe huiuſmodi ius à Curia Mathurino Bruſticllo.

IV.

Ius virorum aut mulierum conſtituendorum in Monaſterio.

Monachi vnius Laici in vnoquoque conuentu & Monaſterio conuentuali Regni ſui conſtituendi ius Rex habet nouo Regni ſui exortu ſi conuentus ſit virorum vel etiam vnius mulieris ſi Conuentus ſit mulierum. Ex iuxta hoc ius Rex literas dedit cuidam Dominicellæ quæ dirigebantur ad Religioſas & Abbatiſſam Cuſſeri, eæ recuſarunt eam admittere, quoniam tum ipſarum Abbatiſſa mortua erat, neque adhuc prouiſio facta fuerat nouæ Abbatiſſæ. Super eo Arreſto Pariſienſi 1274. inter alia Arreſta quæ data diebus purificationis dictum fuit, prædictas Religioſas cogendas prædictam Dominicellam admittere, eámque tanquam vnam ex ipſis nutriendam expenſis Abbatiæ, ſaluo tamen Abbatiſſæ futuræ habitus ei conferendi.

De Oblatis & Monachis Laicis.

De iure quod Rex habet prouidendi & implendi locum Monachi Laici vacantem, vel *Oblati* in ſingulis Abbatiis & Prioratibus fundationis Regiæ, Comitalis aut ducalis, veterano confecto aut etiam mutilato quo ſcilicet inibi ad reliquos vitæ ſuæ dies nutriatur & alatur id ſeruitio quod in ipſo erit præſtando, quænam eius penſio eſſe poſſit, quænam Monaſteria in Francia ab hoc iure excipiantur, vide quæ ſuper eo plene ſcripſi & collegi in *collect. mea de determinationibus* 18. tit. 1 Et quomodo Imperator ſimile priuilegium habeat vide Sleid. de ſtatu Reipub. ſub Carol. V. I. C.

V.

Tranſactiones de Alimentis nulla ſunt.

Idem dictum fuit Arreſto, quod datum 27. Septemb. 1555. aduerſus Abbatem Picardiæ quēdā qui duo ad defenſionē ſuam allegabat: vnū

quod Abbatiæ ipſius non eſſet fundationis Regiæ. Alterum quod cum nominatim à Rege tranſegiſſet accepta ſumma quadam pecuniæ: verum horum nulla ratio habita fuit: nam & Abbatia ad præſentationem Regis ſpectabat inſtar cæterarum & huiuſcemodi tranſactio alimentaria nulla eſt per *l. cum hi ff. de Tranſact.*

Idem dicendum eſt de ceſſionibus.

VI.

Idem. Arreſto Tholoſano 20. Februar. 1567. dictum fuit & declaratum Regem habere ius prouidendi militis vel alterius ob ſeruitia coronæ præſtita vel aliter debilitati ſeu adynati facti ſic vt vitam ſuam quærere non poſſit penſione ſimili vnius ex Religioſis cuiuſque prioratus Regni fui etſi fundationis Regiæ non ſit.

VII.

Idem. Super eodem caſu peroratio facta fuit in prædicto Parlamento vltimo die Iul. prædicto anno 1569. Rex literis prouiſionalibus huiuſcemodi penſionem cuidam militi dederat in Prioratu Tornacenſi. Syndicus impediebat repræſentās prædictum Prioratum non eſſe fundationis Regiæ Ducalis aut Comitialis, interpellatus igitur fuit vt de ea re ex tempore fidem faceret, vtpote qui paratus accederet, Triumuiri Regij aiebāt Regem in iure Coronæ ſuæ fundatum ſuper temporalibus beneficiorum Regni ſui iuxta ea quæ dicit Panorm. *ad cap. 2.* & notata ſuper *c. veniens de accuſat.* & per Benedict. ſuper *cap. Raynutius in verbis & vxor. no. Adelaſ. numer. 5. deciſi. de teſtam.* Arreſto prædicti diei voluntas Regis ſeruata fuit & pēſio adiudicata prædicto militi ea quæ vni ex Religioſis debebatur: ita tamen vt miles id ſeruitij Conuentui præſtaret quantum in ipſo eſſet, penſiuque tum 60. lib. taxata fuit.

Penſiones Religioſorum aut Religioſarum augeri debent pro neceſſitate caſuum. Ita iudicatum 16. Mart. 1563. Verum penſio ordinaria eſt huiuſce ſummæ 60. lib.

VIII.

Nummularij in Codicillis Regiis nō admittuntur. In Francia non poteſt quis propria authoritate citra Regis permiſſionem menſanam & argentariam exercere quin hoc ipſo delinquat & puniri poſſit, & eſt id à Curiis ſupremis iudicatum & citra dubium omne obſeruatur & in iure fundatum. Nam antiquitus huiuſmodi viri authoritate publica conſtituebantur certo numero & argentarij vocabantur *l. argentarius in prin. ff. de Edend.* Nihilominus gloſ. in *l. quidam. §. nummularios* & eadem gloſ. in *l. prætor. in prin. ff. eod. tit.* exiſtimat quemque liberè citra authoritatem aliquam poſſe ſe ad hoc Officiū ingerere. Guid. Pap. *quæſt.* 238. mentionem facit ordinis boni qui ſuper ea re in Francia obſeruatur.

De Cambio Lugdunenſi vide Edict. Franciſci I. quo confirmatur præcedens Caroli VII. 1443. quo ſimile priuilegium prædicto Cambio conceditur quod habent nundinæ Brieoſes & Campaniæ ex conſtitutione Philippi Valeſij. B.

IX.

Rex in poſſeſſione conſtitutus litigat. Cum Rex molendina de nouo extrui feciſſet in portu Greſtonenſi, Illuſtris Robertus Bertrandus Eques nouitij opus ei nunciauit, inquiens id ab ipſo fieri in præiudicium Portus ſui Harflotenſis, pronunciatum fuit inter alia iudicia conſilia & Arreſta Parlamenti Pentecoſtes anno 1281. Regem in poſſeſſione iſta manſurum, ſaluâ prædicto Equiti actione proprietatis aduerſus Regem.

Regem in poſſeſſione iſta manſurum] Rex non litigat niſi in poſſeſſione conſtitutus, niſi de plano liqueret de eo. eſt ſubditi. Arreſtum Pariſienſe datum pro Marchione de Maſieres ſuper dominio de Villebois 6. Auguſt. 1565. Choppin. *de Domanio Franciæ lib. 3. Tit. 10. in fin.*

X.

Haud facilè ſeculum aliquod aut tempus reperietur quod non ſermones calumnioſos produxit qui indeſinenter maloque animo Euremarica & cautelas ſuper conſtitutiones Ordinarias excogitarunt, vel etiam nouas opiniones Principibus qui per ſe ſatis ab obſeruantia legum diſpenſati ſunt atque hac ratione faciles à prędictis calumniatoribus quorum cautelæ id in ſe habent vt ad commouendum Principem aliquid veriſimilitudinis habent vt iuſti & æqui nihil concludunt, & verò ſuper hac re & ad rem extat inter alia controuerſia ſiue lis terminata in Parlamento inter Regem & Comitem Alenzonium ſuper Dominio Montis acuti, ſuper quo datum fuit Arreſtum cuius æquitas & reuerentia ſuccincti ſermonis alius omnino ab hodierna inani copia meretur vt de verbo ad verbum conſignetur. Et verò huiuſcemodi. Cum in dubio num Dominium Montis-acuti ſcilicet eſſet & ſpectaret ad Comitatum Alenzoniū, viri Regij id vindicaſſent & vt loquuntur in manu ſua poſuiſſent, quandoquidem Comes in poſſeſſione prædictæ terræ conſtitutus erat, dictum fuit Arreſto manum Regis leuari oportere & prædictum Comitem in poſſeſſione ſua manere, ſaluo Regi Domino noſtro actione ſua ſuper proprietate: Factum & datum inter cætera iudicia Conſilia & Arreſta expedita in Parlamento omnium Sanctorū anno 1278. Deſumptum ex Dn. Lucio: hoc ipſum vult text. ſingul. & in terminis ex veteri Edicto Marci Imperatoris, quod extat *in l. creditores ff. ad leg. Iul. de vi priuat.* Optimum eſt (ait ille) vt ſi quas putes te habere petitiones actionibus experiaris, interim ille in poſſeſſione debet morari, tu petitor es: alioquin vis eſt. *Arreſtum pro Comite Alenzonij contra Regem.*

XI.

Epiſcopi tenētur, velint, nolint, Regē pro facultatibus ſuis iuuare, ad exercitus ipſius inſtructionē munitiones & ſtipendia, & ita iudicatum fuit inter cætera iudicia Conſilia & Arreſta Pentecoſtes Parlamenti Pariſienſis anno 1280. aduerſus Epiſcopum Lemouicenſem qui contradicebat petitioni eius rei quam Rex ab ipſo fecerat. *Prælati Regē iuuare ad bellum tenentur.*

TIT. II. DE IVRE PEREGRINITATIS QUOD VOCATUR, *Droict D'Aubeine*, id eſt, Ius Albinatus.

Singolare eſt Arreſtum Pariſienſe quod datum pro Goffredo Cenancio aduerſus Ioannem Longouallium Aduocatum in prædicta Curia 14. die Auguſti 1554. ſuper hac Regula quod ſcilicet is qui natus eſt in Francia iure ciuitatis quod naturalitatis vocant non priuetur, etſi in ciuitate quadam confœderata extra Regnum habitet: niſi extra Regnum relegatus fuerit & cognato ſuo in Regno mortuo ſuccedere poſſit. Charond. 2. *lib. Reſponſ.* *Ius Albinatus commune Regi & aliorum Imperium habentibus.*

Reſponſ. Art.5.& 4.lib.cap.75. Bacquetus *in tract. de Iure Albinat. ſub fin.* & D.Chopin. *de Domanio Franciæ.* vbi plene de hac materia egerunt, Albinus eſt is qui *alibi natus* in regione extera in regionem noſtram concedit in ea commorandi ergo. Albinos melius dici aduenas quam albinos ait Dn.Peleus qui ſuper hac materia multa elegantia adducit *in quæſt. ſuæ ſtrem. quæſt.* 129.

ARRESTVM I.

Regi ius competit occupandi bona vacantia itémque ſucceſſionem peregrini iure ciuitatis non donati, itémque illegitimorum *ſeu* baſtardorum qui abſque liberis deceſſerunt velut ad ſe pertinentia. Idémque competit omnibus merum imperium habentibus intra iuriſdictionem ſuam ſcilicet:& ita iudicatum fuit Arreſto 22.Februar 1422 Tamen quod ad baſtardos attinet reſtat illi poſſunt,vt oſtenditur *infra tit. de ſucceſſionibus baſtardorum* : alioquin Regi competit ius vindicandorum ipſorum bonorum, idémque iuris competit dominis merum Imperium habentibus, dummodò huiuſmodi baſtardi domicilium habuerint nati ſint &mortui in ipſorum iuriſdictione. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 7.Septemb. 1545. aduerſus Dn.Cillantium pro Dn.Barjeo donatario Regis: atque ita conſuetudines peculiares Franciæ limitantur.

Vide Molineum *ad conſuetudinem Meldenſem*,qui ait, id intelligi de Albinis non commeantibus, ſed domicilia habentibus & habitantibus. Quod ſi prædicti Albini abſque liberis decedunt, Rex ipſis ſuccedit vt maxime ius ciuitatis impetrauerint. Iudicatum apud Catholicianos 29 Mart.1580.per præſidem Morſanium.Ad hanc rem notandum eſt,Canonici cuiuſdam Cleriacenſis peregrini iure ciuitatis donati, qui nullis heredibus legitimis relictis deceſſerat,bona Capitulo velut vacantia adiudicata fuiſſe non Regi 27.Maij.1569.B.

Idemque iuris competit Dominis merum Imperium habentibus]contrarium verum eſt,quoniam Rex ſolus peregrino ſuccedit priuatiue excluſis omnibus Dominis merum imperium habentibus Regni Franciæ. Bacquetus *prædict. tract. cap.27.*Charondas *7.lib. Reſponſ. cap. 7.*in eam rem allegat Arreſtum Pariſienſe 29.Mart.1583. *V. Articulum vltimum huius tit.*

Iuriſdictione) in Francia merum imperium habentes non poſſunt baſtardos ſuccedere,niſi 3.caſibus ſimul concurrentibus : nempe vt baſtardus natus ſit in ipſorum terra vt in ea commoratus fuerit vt in ea deceſſerit: Bacquetus *tract.de Iure Baſtardiæ part.1.cap.*8.I.C.

II.

Declaratio ſingularis Iuris Albinatus ſuper ſucceſſione pro liberis peregrinorum in regno natis.

Benedictus *ſuper cap. Raynutius in verb. & vxorem nomine Adelaſiam num.* 1042. *de teſtam.* meminit conſuetudinem generalem huius Regni qua peregrini iure ciuitatis non donari non poſſunt de bonis ſuis diſponere, quæ intra hoc Regnum habent in præiudicium Regis, qui in prædicta bona ſuccedit: Attamen ſi peregrinus vxorem habeat:& liberos legitimos in fauorem ipſorum diſponere poteſt, dummodo prædicti liberi in Regno nati ſint: & quidem in vxore in ipſo Regno adſumpta,& non peregrina:ac præterea ſi in Regno reſideant:Vnum quippe abſq; altero non ſufficit. Et quáquam Dn.Rationarij addere ſoleant cùm diploma ciuitatis ſiue naturalitatis adprobant hanc clauſulam *Proviſo quod heredes eorum ſint regnicolæ*, attamen præterea requiritur vt ſint indigenæ & nati in Regno:nam ſi & ipſi non minus quam Pater peregrini ſint & extra Regnum commorantes, vel ſi nati quidem in Regno eſſent id eſt, indigenæ: at extra Regnum alibi commorarentur, ciuitate donatus non poſſet ipſos heredes inſtituere. Itaque vt id procedat, neceſſe eſt ipſe ius ciuitatis adeptus ſit, vt liberi nati ſint in Regno, vt in Regno cõmorentur, vt ſuſcepti fuerint ex vxore adſumpta nata & commorante in Regno : Et tum his concurrentibus ei ſuccedunt vt ſuperius dictum fuit. Et vero de hac re extant complurima Arreſta data in Parlamento Pariſienſi : quorum vnũ datum fuit pro quodam qui vocabatur Gringautius, quique appellauerat à Seneſchallo Pictauẽſi vel ipſius Locumtenente aduerſus Procuratorem Regium anno 1519. aliud datum 22. Auguſt. 520. Aliud rurſum datum anno 1548. in Camera Domanij pro Roberto Ripario filio Franciſci Riparij nati in Luſitania aduerſus Procuratorem Regium qui ceperat ſeu vindicauerat bona prædicti Roberti Luſitani,cui capturæ prædictus Franciſcus Filius ipſius legitimus & natus in Francia ſeſe oppoſuit, & vero cauſam tenuit,& alio Arreſto prædicti loci quod datum in maiori Camera inquiſitionum 4. Septembr. 1534.ad relationem Dn. Mommiralij : Item alio Arreſto pro quodam Petro Caſtelleto contra Petrum & Iacobum Harancurtios Lotharingios die Sabbathi 11. Mart. 1536. ad relationem Dn.de Lugduno.Item altero Arreſto quod datum in ſucceſſione Rameloti pro Roberto Torcio cognato defuncti Peregrini aduerſus Guillelmetam Ramelotam ſororem prædicti defuncti natam Namurci extra Regnum, & commorantem in Francia,cui propterea quod non niſi vnum ex prædictis haberet, putà quod incola tantum eſſet,prælatus fuit cognatus natus & incola ſimul Regni, non obſtante eo quod prædicta Guilelmeta poſt mortẽ prædicti Rameloti fratris ſui ius ciuitatis impetraſſet : neque enim Curia eius rei rationem habuit : quoniam ſucceſſio iam quæſita fuerat prædicto Torcio, neque in in præiudicium ipſius Rex potuerat prædictum ius ciuitatis ſiue literas naturalitatis indulgere, quæ ſic retrotraherentur arg. *l: Gallus* §.9.*& quid ſi tantum ff.de liber. & poſth.*

Arreſto ſingulari 7.Septembr.1576.dictum fuit pro quadam quæ nominabatur Maria Vilana nata in Anglia,eam habilem eſſe ad ſuccedendum in Frãcia, nempe quia parentibus Francis orta fuerat, qui ſe eo ex neceſſitate contulerant.B.

Ex vxore in ipſo Regno adſumpta.] Hoc non requiritur : nam liberi nati & commorantes in Francia omnino ſuccedunt patri ſuo & matri peregrinis iure ciuitatis non donatis, vt notat Bacquetus *in 4. part. tract. de Albinatu cap.3.*Et Chopinus *3.lib.de privileg. Ruſt.part. 7. cap.8.*allegat Arreſtum Pariſienſe,quod datum 23. Iul. 1540.quo adiudicata fuit ſucceſſio Galli liberis ipſius, etſi mater ipſorum peregrina eſſet: ibidem allegat aliud Arreſtum,quod datum menſe Septemb. 1515. in eum ſcilicet finem:quod cognati peregrini iure ciuitatis donati & commorantes in Francia præferuntur in ſucceſſione ipſius cognatis proximioribus extra Regnum cõmorantibus:quod confirmatur ab eodem Bacqueto *in 3.pract.prædictis tractat.cap.25.*]

III.

Albinatus nõ habet locum in bonis peregrini qui extra Regnum reſidet.

Peregrinus,qui in Regno quædam bona acquiſiuit, ſi reſideat & commoretur extra Regnum,in prædictis bonis legitimos heredes ſuos habet ſucceſſores,etſi peregrini ſint, ac non etiam Rex:Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 23.Februar.1518.Ratio eius rei bona eſt, quòd huiuſmodi acquiſitio non ſit facta ex pretio quod in prædicto Regno quæſitum fuerit.

IIII.

Albinatui nõ eſt locus, niſi in deſ. luum liberorum.

Benedictus & cæteri qui ſcripſerunt de prædicto iure Albinatus ita exiſtimarunt peregrinum in Regno decedentem, ſiue liberos habeat ſiue non, ſolum Regem heredem habere. In quo decepti fuerunt. nam ex lege Franciæ ſuper prædicto Albinatu quæ eſt in regeſta relata & religioſe in Camera Ratiociniorũ adſeruatur, liberi legitimi & deſcendentes ex directa linea nati & commorantes in Francia patri ſuo, auo vel alteri adſcendenti in directa linea peregrino iure ciuitatis non donato ſuccedunt, at non etiam collaterales. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſien. 23. die Febr. 1515.

Vide in *Appendice huius tit. Arreſtum* 2.

V.

De mendicante beneficiato, ſuperius.

Superius *tit. de Religioſis mendicantibus* extat Arreſtum 8. de beneficiaro mendicante ex voluntate & permiſſu Regis, cuius reditus & reliqua adiudicata fuerunt Regi aduerſus pauperes & fratres prædicatores.

VI.

Peregrinus quomodo de bonis ſuis diſponere poſſit.

Peregrinus donatione vel contractu inter viuos de bonis ſuis diſponere poteſt: dummodo id in fraudem fiſci non fiat: Atque hac ratione iudicio Cameræ Ratiociniorum approbata fuit quædam donatio à peregrino in vxorem ipſius collata 24. Nouembr. anno 1544. per *l. omnis ne quid in fraudem patroni. ff.*

VII.

Albinatus quando donari poſſit.

Decimo ſexto Ianuar. 1538. Iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi ſuper appellatione quadam inter Ioannem Chatillonium ab vna parte, & Iacobũ Cocquebornium Scotum ab altera, perorante Dn. Reburſio, antequam quis rectè & validè caducum Albini impetret, neceſſarium eſſe vt Albinus declaratus & caducum Regi adiudicatum fuerit.

VIII.

Idem, & contrarium.

Poſtea 30. Octob. 1550. Arreſto ſolemni, quod pronunciatum à Dn. Præſide Siguiero contrarium iudicatum fuit, nempe id quod ſupradictum, locum habere in confiſcatione, non in caduco Albini. Diſertè admodum & cum ſingulari quadam doctrina prædictus Dn. Præſes explicabat differentiã quæ eſſet inter hæc duo quoad eorum petitionem & impetrationem donationis titulo à Rege: caducum Albini & ſimplex vocatio facti & obuentio Regi ipſo facto acquiſita citra aliam declarationem, proinde Regij ſolent & de iure poſſunt manum Regis immittere, idque capere ſeu vindicare nullo præcedente iudicio: atque adeo nihil eſt quod Regem impediat quin id donare poſſit cui & quomodo id viſum fuerit non expectato iudicio adiudicatione aut declaratione. Non idem eſt in confiſcationibus quæ Regi acquiſitæ dici non poſſunt, niſi iuris miniſterio, & neceſſe eſt vt antequam de iis agi poſſit quid non tantum vt ea donari vendi vel aliter de iis diſponi: verum etiam vel ſaltem ita nominari, neceſſe inquam eſt, eas dici & prætendi adiudicatas Regi per mortem naturalem, ciuilem, aliũdue ſupplicium accuſati.

Quod ſi Rex duobus idem Caducum Albini donauerit, primus in commentarios relatus præfertur. Charond. *lib. 7. ca.* 10. I. C.

IX.

Ius Albinatus ad Regem non ad imperium merum habentem ſpectat.

Arreſto Pariſienſi die Martis 29. Mart. 1580. pronunciatum fuit, bona peregrini iure ciuitatis non donati ad dominum merum imperium habentem in cuius terra deceſſit non ſpectare iure vacantium bonorum per defectum heredum, verum ad Regem iure Albinatus ſpectare.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. II.

I.

Mercator incola, ſi ius ciuitatis non impetrauerit, Regem heredem habet.

MErcator habitans in Francia, & in ea negotians, ſi ius ciuitatis non impetrauerit, Regem heredem habet, velit nolit: Iudicatum 30. Mart. 1569. aduerſus heredes Pandulphi Itali, qui 22. annis Lugduni commoratus fuerat. Aliud foret, ſi proponeretur extraneus negotians & in Francia decedens. B.

II.

Adoptatus ſuccedit patri ſuo, qui literas impetrauit.

Peregrinus quidam nomine Champagnonius cùm literas impetraſſet naturalitatis, hac conditione *dummodo liberos haberet Regnicolas*, euenit vt nominis ſui aliquem adoptaret, is cùm vellet ſuccedere, à Procuratore Regio impeditur, Arreſto 6. Iun. 1576. Succeſſio adoptiuo adiudicata fuit. B.

III.

Liberi Albini regnicolæ ipſi ſuccedunt, etſi ius ciuitatis nõ impetrauerit.

Si Albinus qui ſedem fixit & matrimonium contraxit in Francia liberos ex eo matrimonio ſuſcipiat, huiuſmodi liberi Regnicolæ & legitimi patri ſuo Albino ſuccedunt, etſi is ius ciuitatis non impetrauerit: excluſo ſiue Rege, ſiue Domino merum ius habente fundato in iure Albinatus. Quã in rem complurimi ſcriptores & Cõſuetudines conſentiunt. Idque etiam iudicatum fuit Arreſto, quod datum 6. Maij. 1606. ad relationem Dn. Bucherij Præſidis, quo confirmata fuit ſententia Cameræ Theſaurenſium Pariſienſis 27. Iunij 1605.

IV.

Vidua Albini, qui ius ciuitatis impetrauit & Regnicola fuit ei Rege excluſo ſuccedit. Iudicatum Arreſto, quod datum in 3. Camera Inquiſitionum ad relationem Dn. Olerij, quo infirmata ſententia Conſiliariorum Theſaurenſium.

Super vtroque hoc Arreſto 3. & 4. vide Arr. Dn. Louet. *lit. A. Art.* 6. *& lit. V. art.* 13. & vltimũ cum annotat. ſubiecta Dn. Peleus *quaeſt. Illuſt. quaeſt.* 123. *& alia.*

TIT. III. DE IVRE REPRESALIARVM, quod *Ius Marquæ* vocant.

ARRESTVM I.

Ius Marquæ in quibus caſibus & quomodo indulgeatur.

IVs *Marquæ*, quod Repreſalias vocant non niſi tribus concurrentibus indulgetur. Primum eſt vt iuſta & rationabilis cauſa ſit competendi, veluti quod quis expilatus fuerit ex nulla occaſione præcedente præbita & ſubpilatus à peregrinis & alterius ſubiectionis: vel ob retinendum aliquem qui in alia regione deliquit & merces resque raptas alias: alioquin ſine iuſta & vera cauſa conceſſio nil valeret *l. cum vera* 9. *ſubn. ...*

tum

tum ff. de fideicom. libert. l. 1. §. hac verba ff. ne vis fiat ei qui Secundum requiſitum eſt, vt, antequam prædictum ius Marquæ petatur, quis prius ad ius obtinendum a parte aduerſa Principem adierit, & ſuper eorum eorum qui latrocinium admiſerunt, iſque iuſtitiam adminiſtrare recuſauerit *c. dominus noſter 23. q. 2.* & per Innoc. *in cap. olim de reſtitut. Spoliat.* & Cynus *in auth. habita C. ne filius pro patre.* Nonnulli exiſtimarunt, Principe latronum hoc denegante, adeundum eſſe ipſius ſuperiorem ſi quem habeat: & in hanc ſententiam inclinauit Bartholus *in tract. de repreſaliarum q. 1. circa princ.* veluti ſi Dux Sabaudiæ ſit, ad Imperatorem recurri oportere. Nihilominus duobus Arreſtis Gratianopolitanis Anni 1448. contrarium iudicatum fuit: & alio Arreſto anni 1446. aduerſus Sabaudos pro Rupechinardo: itémque aduerſus Ducem Burgundiæ & ipſius ſubditos, pro quodam Capidorao o. Tertium eſt requiſitum, quod neceſſe ſit vt is qui prædictum ius Marquæ indulget ſit Princeps ſuperiorem non agnoſcens: & vero ad eum ſolum huiuſmodi Ius ſpectat iure diuino *d. c. dominus noſter. 23. q. 2.* De iure Canonico ciuili dubitatur *Auth. vt non fiant pignorat. pro al. perſ. & 16. Barthol. coll. v. ca. pignorationes de iureiurand. & dam. dat.* Et regulariter tribus his quæ dixi concurrentibus repreſaliæ indulgentur: vt compluribus Arreſtis Gratianopolitanis iudicatum fuit, etiam aduerſus Epiſcopos, Clericos, aliaſque perſonas cuiuſcunque conditionis ſint: Ac nominatim vero Arreſto prædicti loci, quod datum 1. die poſt Feſtum omnium ſanctorum, 1448. indultum aduerſus Epiſcopum Valentiæ, qui detinebat quendam nomine Carolum de Sancto Saturnino actorem Petri Thomaſſini Auenonienſis, vna cum 1400. coronatis aureis falſo in Delphinatu fabricatis, & ſi boni eſſent nummi & auri obryzi: neque enim remittere volebat vt iuſtitia ſuper eo adminiſtraretur, vt maximè de eo ſæpius monitus, & requiſitus fuiſſet: quod ius ita executioni traditum fuit, vt prædictus Epiſcopus prædictos Coronatos ſimul & expenſas reddere coactus fuerit.

Marqua data contra Epiſcopum Valentiæ.

Mediante hoc Iure Marquæ in caſum rebellionis aut reſiſtentiæ ad primum cuiuſlibet ciuitatis vel pagi rebellis occurſum id exerceri poteſt: ſed tamen de prædicta rebellione fidem fieri oportet. Iudicatum aduerſus Quæſtorem Carnutenſem 16. Mart. 1565. *vide ſupra de Iurib. Regi reſeruat. Arr. 3.* Nota ius hoc non temere cócedendum eſſe: quoniam e iuri naturali contrarium *ſit vnic. C. ne vxor ex vican. & Nouel. 53. vt non fiant oppign.*

II.

Anno 1389. perorata fuit cauſa Genoenſium appellantium aduerſus mercatores Monſpelienſes & Carcaſſonenſes appellatos in Maiore Camera Parlamenti Pariſienſis: in ea prædicti Genuenſes dicebant, ſe cùm eſſent in Francia ſub ſaluaguardia & tuitione Regis ſpoliatos fuiſſe & omnibus bonis ſuis exutos, quadam executione aduerſus ipſos facta ad inſtantiam & petitionem prædictorum mercatorum, cuiuſdam rei nomine cuius non tenebantur aut obligabantur, neque condemnati fuerant: Ideóque ab eo ſeſe appellare: atque ita concludebant. Appellati hæc repræſentari curarunt per Aduocatum ſuum: ſeſe vigore Arreſti cuiuſdam quod datum in prædicto Parlamento, quo ius Marquæ ſuper omnes Genuenſes indulgebatur ad reparationem iniuriæ cuiuſdam ſibi appellatis illatæ, executoriales à prædicta Curia impetraſſe anno 1389. & vigore cauſarum omnia mobilia prædictorum appellantium Genuenſium capi curaſſe, eorúmq; aduerſus quos Arreſtum Marquæ datum eſt: & in hac cauſa nil aliud quæri, quàm verum prædictum Arreſtum obtinere debeat, quod cum magnæ cauſæ cognitione datum ſit. Appellantes regerunt, ſe ſaluum conductum à Rege habere, & licentiam reſidendi, eundi, veniendi, conuerſandi, liberéque negociandi in Francia abſque periculo, ſic vt ne (ſub pœna criminis læſæ Maieſtatis) ipſis ab aliquo ſubditorum iniuria fiat aliqua, nulla vis, violentia, extorſio, idque ad ſpacium quadriennij, quod nondum elapſum ſit: ſeque vigore prædicti Saluiconductus eiúſque fiducia reſediſſe & etiamnum reſidere in Francia: & quidem reſediſſe ante prædictum Arreſtum Marquæ nonnullos Pariſiis, quoſdam Monſpelij: neque ſe eorum numero eſſe à quibus iniuria proceſſerit: atque his rationibus bona ſua ſibi reſtituenda. Igitur ſuper effectu prædicti Saluiconductus agitatum fuit: & cuius vigoris eſſet, & quid importaret eius infractio. Mercatores appellati defendebát: quandoquidem Arreſtum Marquæ datum fuiſſet poſt Saluumconductum, neque in ea reſeruatio facta fuiſſet, appellantes eo quoque comprehendi. Curia non ex tempore ſeu illico hanc rem expediuit, verum decreuit bona occupata in inuentarium redigenda & ſub manu Regis conſtituenda ſequeſtro, & prædictos appellantes diaria ſua ſeu calendaria ſua repræſentaturos, vt ex his cognoſci poſſet vtrum alia prætereà bona in Francia haberent, omnibus vt ſuperius occupandis, vſque quo decretum aliter fuiſſet. Poſt hæc prædicti Genuenſes cum comperiſſent clam & ſecretò, ſeſe Arreſto condemnandos, tanta inſtantia apud Regem eiuſque Conſiſtorium egere, vt propter multas conſiderationes, & propter conſequentiam Saluorumconductorum, quorum authoritas eneruari ea ratione poſſet, quibúſque illuſoriis reddendis via aperiretur, Marqua videl. clàm impetrata, quod æque in præiudiciú Regis quà aliorú vergeret, & quod huiuſmodi priuata reparatio aduerſus damnum publicum admitti non deberet, à Rege eiúſque Conſiſtorio declarationem impetrarunt, hanc ſcilicet prædicto Arreſto Marquæ ſaluoconductui obtemperatum non fuiſſe & prædictis appellantibus prædictorum bonorum occupationem relaxatam eſſe. Hoc ius *Marquæ* ita vocatur eo, quòd id potiſſimum vſurpetur in Marchis id eſt limitibus Regni. Cuiac. *in l. vn. C. vt null. ex vican. pro alien. vican. debit. ten. lib. 11.* v. Budæ. *ad Pandectas.*

Notabilis peroratio ſuper Iure Marquæ.

Saluumconductum infringitur impetratione Iuris Marquæ.

III.

Ius Marquæ Arreſto impetratum non incarcerationem perſonarum, verùm bonorum tantummodo captionem importat, & ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi pro Epiſcopo Tridentino ipſiuſque ſubditis aduerſus Nicolaum & Ioannem Seurium mercatores Pariſienſes, anno 1394. Et altero Arreſto Pariſienſi vltimo die Ianuar. 1390. pro Epiſcopo Motentino, qui à quibuſdam captiuis diœceſanis & ſubditis prædicti Epiſcopi Tridentini accuſatos fuerat, quos di-

Ius Marquæ ſuper bona tantummodo impetratur.

Captiui iniquè detenti impune euadere poſſunt.

miſerat & cōuenerat pro iis reddendis aut ſumma præſtanda, à quo abſolotus fuit cum expenſis. Hoc Arreſtum ſingulare eſt ad id *quod impune dimittitur qui inique detinetur.*

IV.

Ius Marquæ contra Officialem peregrinum, iniuſtè procedentem.

Officialis Auenionenſis propter beneficiom in Parlamento Tholoſano controuerſum, aduerſus vnam ex partibus complures excommunicationes actauerat: puta aduerſus Humbertum Bernardum. Huic id Curia indulſit, vt Officialis, etſi ad ipſorum diſtrictum non pertinexet, neque Regi ſubditus eſſet, nihilominus captis pignoribus ſeu temporalibus abſolutionem ei præuaie & prædictas excommunicationes reuocare cogeretur, & ad id peragendum die 2. Maij anno 1463, literæ expeditæ fuere ad executionem prædicti Arreſti, quibus Officiales Papæ Auenioni commorantes rogabantur, vti prędictæ executioni auxilium & fauorem præberent, addita pollicitatione in ſimili caſu vel maiore paria faciendi: addicta inuicem comminatione, niſi id factum fuerit, ius Marquæ dandum & executioni tradendum, iuxta opinionem Bar. *in l. nulli C. de iudic. & in tract. ſuo Repreſaliar.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum III.

I.

Dominus condemnatus ad liberandum inſtitorem ſuũ captiuum.

CVm inſtitor, ſiue actor, mercatoris cuiuſdã Bononienſis captiuus Dubris pro Domino ſuo detineretur, prædictus Dominus ad inſtitorem ſuum è carcere liberandum condemnatus fuit. Iudicatum 17. Decemb. 15 6. Vid. Conſtitutionem Aurelianenſem. *Art.* 1:0.

TIT. IV. DE NOBILITATE.

ARRESTVM PRIMVM.

Ius Equites faciendi alios, quàm nobilis.

REx è Villano facere Equitem poteſt, vt in prouerbio eſt, id eſt ex ignobili nobilem: verùm alius recognoſcens ſuperiorem hanc poteſtatem non habet, citra ſuperioris ſui qui aliũ non agnoſcit authoritatem. Et ita iudicatum fuit inter cætera iudicia, Conſilia & Arreſta expedita Pariſiis Parlamento Pentecoſtes anno 1280. aduerſus Comitem Flandriæ qui eo abuſus erat.

II.

Equites non facile degradantur.

Aliud extat Arreſtum inter cætera Arreſta Parlamenti Sammartiniani, anno ſequenti 1281, quo duo adoleſcentes propter hoc vitium in multam 1000. lib. Turonenſium damnati fuerunt, & nihilominus Equites manſerunt, quoniam eos degradaſſe oportuiſſet.

III.

Nobilitas à patre venit, & non à matre.

Nobilitas non acquiritur ex eo qood quis habeat matrem Nobilem, Patrem verò ignobilem *l. liberos & ibi Bald. ff. de Senat.* Gloſ. *pragm ſanct. tit. de collat. § inſuper in verb. vtriq;* an eſſe periſſologiam dicere, Nobiles à patre & matre, quia Nobilitas matris non attenditur, ſed ſolummodo patris Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, quod datum maioribus diebus habitis Liburnus 7. Septembr. 1518. pro Franciſco Bonaillio iuniore aduerſus Franciſcum Bonaillium maiorem natu ipſius.

In Campania venter nobilitat.

In Campania venter nobilitat, & ſatis eſt vel patrem vel matrem nobilem habere: quod ſingulare eſt & decisum conſuetudine Trecenſi *art. 1.* Hoc priuilegium inde manare dicitur, quod poſt magnam Nobilium Campaniæ in foſſis Iannenſibus prope Brayam cladem Comes Campaniæ ipſorum viduis conceſſerit poteſtatem matrimonium contrahendi cum ignobilibus, dato priuilegio vt venter nobilitaret: ſic Æneas à Venere nobilitatem ſuam potius traxit quam ab Anchiſe

Nate Dea

——genus huic materna ſuperbum

Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.

ad quam conſuetudinem Dn. Pithœus exiſtimat, huiuſmodi nobilitatem non prodeſſe, niſi quo ad ea quæ in ipſa conſuetudine continentur, at non etiam quo ad iura Regis. I.C.

IV.

Quomodo Nobilitas probetur.

Nobilitas debet vſque ad abauum qui nobilium more vixerit probari, aliàs citra codicillos nobilitatis nemo inter nobiles admittitur, etſi deriuata à patre in filium nobilitate quis nobilis repertatur. Ita iudicatum aduerſus Dn. de la Mote Maiorfontanum 30. Iul. 1575. & inhibitiones factæ fuerunt cuidam, ne ſeſe nobilem venditaret, cum probatus fuiſſet ignobilis, idq; ſub pœna corporali 8. Auguſt. 1582. in Camera Edicti. Cæterum nota nobilitatem Francicam cum Lacedæmoniis conuenire, in eo quod ipſi interdictum ſit artibus manuariis: vide Edictum Comitiorum Aurelianenſium *aduerſus eos qui derogant.* &c.

Conſiliarij curiarum ſupremarum nobiles, vt & Aduocati nobiles non derogant nobilitati.

Vt quis nobilis ſit & priuilegiis nobilitatis fruatur, neceſſe eſt eam probare iam inde ab auo, hunc in modum, nempe auum, patrem, nepotem de cuius nobilitate quæritur, nobilium more vixiſſe: auum nobilitatem à maioribus ſuis quæſiuiſſe, ſiue ſcilicet nobili vel propria virtute aut Officiis: veluti auus Conſiliarius in Curia ſuprema nobilitatur: Secretarius Regis ſi filius ipſius ſit Secretarius aut Conſiliarius. Nobilitas à Patre quæſita in perſonam filij ipſius continuatur: nepos qui tertius eſt in gradu ſi nobilitati non deroget, pariter nobilis eſt & immunitate tributorum fruitur, itemque cæteris nobilitatis priuilegiis. Ita iudicatum Arreſto Curiæ Subſidiorum pro nepotibus Secretarij cuiuſdam Regis domus & Coronæ Franciæ, filius Conſiliarij cuiuſdam maioris Conſilij, qui Nobilitati non derogauerant menſe April. 1593. quod refert Dn. Aduocatus Brettius VII. perorat one. Idque etiam probari poteſt inſtrumentis & teſtibus oratione 16. I.C.

Conſiliarius Regius in Curia Parlamenti Nobilis eſt ſimul & ipſius liberi. Arreſtum Pariſienſe, quod datum Pentecoſte anno 1573. Choppinus *lib. 3. de Domanio Franciæ tit. 26. num. 12. & ad co ſuetud. Andegau. lib. 1. c. 31. n. 3. & lib. 2. part. 3. c. 1. tit. 3. art. 12.* Attamen dubitat, vtrum liberi à tributis immunes ſint, & aduerſus ipſos allegat Arreſtum Curiæ ſubſidiorum Pariſienſis 21. Iulij 1589.

Nobilitati non derogatur exercendo officium Iudicaturæ vel exercendo officium Aduocati: Ita iudicatum Arreſto Conſiſtorij quod datum Lutetiæ 4. Mart. 1447. inter incolas Rhedonenſes & Tertij ſtatus ſeu ordinis homines in prædicta vrbe I.C. Dummodo officium Aduocati in ſuprema aliqua Curia exerceatur.

TIT. V. DE LEGITIMAtionibus.

ARRESTVM I.

Comites Palatini poteſtatem in Francia non habent.

IOannes Nauarrus Eques & Comes Palatinus Arreſto Tholoſano quod pronunciatum 25. Maij 1462. condemnatus fuit ad ſolemnem delicti agnitionem & ad deprecandum Regi propter

propter abuſus ab ipſo commiſſos, dum videlicet in Francia legitimationes indulgeret, Notariatus, & ſimilia quorum poteſtatem à Papa habebat, aduerſus authoritatem Regis, omniáque ab ipſo attentata nulla & abuſiua declarata fuerunt. Benedict. *in cap. Raynut. fol. 365.* & Boerius *Quæſt. 122.*

II.

Legitimatio abſque cognatorum aliis quàm patre fieri poteſt.

Antea dubitabatur, vtrum baſtardus abſque conſenſu proximorum cognatorum legitimari poſſet, quandoquidem huiuſmodi reſcripta legitimationis Principum clauſulam continent ſuccedendi ex teſtamento & ab inteſtato cognatis & conſanguineis dummodo huiuſmodi legitimatio ab ipſorum conſenſu procedat. Sanior opinio fuit, eum ab inteſtato tantum ſucceſſurum iis qui conſenſerunt, puta patri, aliiſque conſentientibus: & ita tenet Bald. *in authent. præterea. C. de natural. liber.* Et quanquam Arreſto Pariſienſi & Burdegalenſi dictum fuit, in huiuſmodi legitimationibus non neceſſarium eſſe conſenſum alterius quam patris, non citatis conſanguineis, attamen id eatenus operatur, vt patri ſuccedant, at non etiam cæteris non auditis.

Conſenſu] Charond. *lib. 5. Reſponſ. cap. 84.* ait conſenſum cognatorum non requiri. Bacquetus *in tract. ſuo. de Iure Baſtardiæ 2. parte cap. 12. nu. 8. 1. C.*

Reſcripta legitimationis in Camera Ratiociniorũ adprobari debent ſuperſtite patre, alias nullius ſunt effectus & valoris Choppin. ſuper eo allegat 2. Arreſta Pariſienſia *ſuper Conſuetudine Andegauenſi lib. 3. ca. 7. Tit. 4. Art. 14.* Et alterum, nempe patrem huiuſmodi reſcriptum poſſe impetrare patrique auitam paternam Arreſto 4. Auguſti 1592. Choppin. *ſuper Conſuetudinibus Pariſienſibus lib. . Tit. 5. Art. 13. & de Domanio Franciæ Tit. 11. num. 11.* Bacquet. *in tract. de baſtardia cap. 11.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

PAter, qui filium legitimari fecit, eum poſtea legitima priuare non poteſt. Iudicatum pro Dn. G. Calumuntio 4. Auguſt. 1565. Arreſto generali Apr. 1. 509. dictum fuit pro filia quadam Presbyteri legitimata eam contentam fore dimidię ſucceſſionis vſusfructus nomine. Ac præterea notandum eſt, liberos in concubinatu ſuſceptos & poſtea legitimatos per ſubſequens matrimonium cum liberis prioris matrimonij ſuccedere. & ſufficit vt matrimonium contractum fuerit Arr. 12. Iun. 1576. B.

TITVL. VI. DE CAPTIVIS & Iure belli.

ARRESTVM I.

Compoſitiones pro redemptione facta non recipiunt augmentum.

SI Captiuus bello factus ſemel cum Domino ſuo, qui ipſum tenet captiuum, componat certa ſumma pro redemptione ſua, prædictus ipſius dominus non poteſt poſtea ſub ſpecie certiorationis ſibi factæ quod maiorem ſummam ab eo nanciſci potuerit, eum ad maiorem compoſitionem adigere: & ſi faciat ſemper ad priorem compoſitionem reductio fiet, Ita tenet Gui. Pap. *quæſt. 113.* & Arreſtum allegat Gratianopolitanum menſe April. 1457. inter Bertrandum Papium ab vna parte & Antonium Motapium ab altera parte, tempore belli Sabaudici.

II.

Debita inimicorum capta à Rege in Francia, pace facta peti non poſſunt.

Belga quidam Franco cuidam 100. Coronatos mutuos dat: tempore ſolutionis elapſo, Belga in iure debitorem vrget, Francus ſeu Gallus tot dilationes & tam bene nectit, vt tergiuerſationibus ſuis Belgã lite duxerit, vſque quo denunciatum fuerit bellum inter Principes vtriuſque nationis. Itaque ſumma vindicatur, ſimul & ſoluitur Theſaurario largitionum Regis: poſtea pax conciliatur, Belga debitorem ſuum repetit, debitor captione ſeſe tuetur & ſolutione quæ Theſaurario facta fuerat, Belga ait, hæc dolo patris ſuæ facta & tergiuerſatione quam nexuerat. Arreſto Pariſienſi menſe Auguſto 1549. Belga cauſa cadit & nihilominus Gallus ad reſtituere quod ex prædicta ſumma reperietur eius lucro ceſſiſſe condemnatus fuit. Similis controuerſia fuit in iudicio cuius meminit Quintilianus *lib. 5. cap. 10.*

Notabilis controuerſia inter Thebanos & Theſſalos.

inter Thebanos actores & Theſſalos reos: Alexander Magnus vrbem Thebas ſpoliauit, quam obſidione ceperat. Inter cæteras res Reipub. cautionem reperit, qua Theſſali cauebant, ſeſe mutui nomine debere ſimul & ſpondebant ſeſe ſoluturos Thebanis 100. talenta quæ monetæ noſtræ efficiũt ſummam 60000. Coronatorum: Is cautionem debitoribus reſtituit qui ipſi auxilium præbuerant in hac obſidione, eamque ipſis liberaliter donat. Poſtea per Caſſandrum Thebis in antiquum ſtatum reſtauratis omnino liberatis. Ciues à Theſſalis hanc ſummam exigunt, qui ſeſe dono Alexandri tuentur. Hæc controuerſia agitata fuit coram Amphyctionibus quod erat Græciæ Parlamentum ſeu concilium Thermopolis pro 12. vel ... videlicet Græciæ vrbibus. Creditores intentionem fundatam habebant in eo, quod debitum ſolutum non fuiſſet. Debitores pariter ſuper donatione fundatã habebant eò quod cautionem penes ſe haberent. Aduerſus id opponebatur Alexandrum pecuniam debitam non dediſſe, verum cautionem tantum neque quicquam ſolutum fuiſſe. Iudices pro more ſuo ex æquitate iud caſunt: & quanquam iura belli ad debitores liberandos maximè vrgerentur, nihilominus huiuſmodi iura à iure humano procedunt *l. ex hoc iure. gentium introducta ſunt bella ff. de iuſt. & iur.* Verum æquitas eſt iuris naturalis ac non inatum in hoc caſu in quo & in omnibus aliis ſimilibus iure naturæ æquum eſt, neminem cum detrimento alterius fieri locupletionem quæ verba ſunt legis *l. iure naturæ ff. de reg. iur.* Quilibet apud ſe facile iudicare poteſt huiuſmodi caſibus alieno ſeſe locupletandi contingentibus neminem bona fide & citra ſcrupulum ea occaſione vti poſſe: atque ita ſub hoc dubio ſatius videtur æquitatem ſequi: atque hic valet prouerbium vulgatum: Quæ dubitas ne feceris *l. 1. in fin. ff. de ſeruis l. ſi interruptione in fin. ff. fin. regund.* idque quod ſingulariter dicit Cicer. 1. *de Officiis Bene præcipiunt* (inquit) *qui vetant quicquam agere quod dubites æquum ſit an iniquum, Æquitas enim lucet ipſa per ſe, dubitatio autem cogitationem ſignificat iniuriæ.* Debent igitur omnes Iudices iſtam æquitatem coram oculis habere eamque in iudicando ſequi *l. quod ſi Epheſ. in fin. ff. de eo quod cert. loc.*

Amphyctiones iudices ſupremi.

Æquitas in bello attendenda.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. VI.

I.

Caſus dubij ſunt euitandi. Redemtiones affectatæ & colorata an ſolui debeant.

REdemptionis affectatæ & coloratæ ei qui tempore bellorum ciuilium fugitiuum aliquem celauit ſolui non debent. Quidam proinde nomine Vilerins appellans à denegatione ſolutionis certæ cuiuſdam ſummæ pro redemptione debitæ declaratus fuit non admiſſibilis, ac prærerea in multam condemnatus, menſe April. 1580.

TITVL. VII. DE SALVIS conductibus & eorum infractione.

ARRESTVM I.

Saluiconductus quando infringi poſſit & de pœna.

QVidam mercatores Hiſpani tempore belli ſub ſpecie ſaluiconductus quem à Rege impetrauerant negociandi mercibus ſuis in Francia, in nauibus ſuis complurimos piratas continebant, qui probabantur aliquot naues Gallorum expilaſſe: Mercatores capiuntur & aduerſus eos concluditur, puniendos eos velut infractores prædicti Saluiconductus velut, reos læſæ Maieſtatis *l.1.ff. ad l. Iul. Maieſtat.* eiúſque effectu priuandos, condemnandóſque ad reſtituendum quadruplum eius quod mercatores Galli ſibi ablatum adſererent. Prædictæ concluſiones firmabantur *per cap. priuilegium 11.q.3.& in cap. cum acceſſiſſent de conſtit.& per l. ab his qui in naucleros prædas egerunt C. de naucler. l.11.* Nihilominus contradictum fuit quantum ad pœnam criminis læſæ maieſtatis prædictam *l.1.* non intelligendam niſi cum ſaluusconductus infringitur aduerſus ipſum Principem qui indulſit, vel contra Rempub. at non etiam quando in priuatum peccatum eſt, vt in hoc caſu, vt ait Alberic. de Roſa *in l. illicitas ff. de Offic. Præf.* Et Guid. Pap. *quæſt.* 417. atque ita non niſi extra ordinem, prout caſus exegerit puniendos: puta vt ſi homicidium aut mutilatio non fuerit, ſed ſola deprædatio, caſum non eſſe adeo grauem, vt dicit Ioan. Faber *in l. denunciamus C. de his qui ad Eccleſ. conf.* Et iuxta hanc opinionem condemnati fuerunt mercatores Hiſpani Arreſto Burdegalenſi ad reſtituendum mercatoribus Gallis id quod probarent ac iurarent ſe reuera amiſiſſe, & in quaſdam prætereà multas Regi addicendas.

TITVL. VIII. DE IVRISDIctione Regia & priuilegiata.

ARRESTVM I.

Cognitio de falſa moneta & de varia eius expoſitione.

IVdex ſubalternus & non Regius de cauſa falſa moneta cognoſcere poteſt, verum de expoſita illa: Et ita de conſuetudine & complurimis Arreſtis ſuper eo datis obſeruatur, quibus hoc crimen numero eorum caſuum de quibus Iudices Regij priuatiuè ſupra cæteros omnes cognoſcere debent admiſſum eſt.

II.

Cognitio de crimine officiarij exequitis, aut alterius contra ipſum, regia.

Anno 1536. menſe Iun. Arreſto Burdegalenſi aduerſus Vicecomitem Turenium & altero Arreſto anno 1507. pro Abbatiſſa Santonenſi dictum fuit ſuper exceſſu admiſſo ab Officiali Regio viceuerſa ab alio aduerſus ipſum in Officij ſui exercitio iudicem Regium ſolum competentem eſſe ac non etiam Dominum Iuſtitiariũ domicilij officialis. Et hæc eſt doctrina Ioan. Fabri *in l. quod promulgatis C. de Officio præf. vrbis* per *l. militibus ff. de cuſtod. reor.* facit *l.2. C. de ſport.* & ibi. Faber. Boer. *deciſ.9.*

Exceptis Officialibus & oſtiariis Caſtelleti Pariſienſis qui iudicem habeant præfectum Pariſienſem præ cæteris Officialibus vid. *collectionem meam Tit. 2. de Officialibus cap.152.* I.C.

III.

Fori competentia procedens à ſigillo contra tertios poſſeſſores locum non habet.

Priuilegium Sigilli Regij, quod iuriſdictionem attribuit, locum habet aduerſus debitorem perſonaliter obligatum, ac non etiam aduerſus alium qui acceſſoriè obligatus eſſet, veluti poſſeſſorem fundi, qui debet reditum venditum vel promiſſum obligatione: nam tum remittendus erit *arg. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. pet.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 6. Mart. 1542.

Tria ſigilla in Francia ſunt, quæ iuriſdictionem attribuunt & prorogant, nempe Caſtelleti Pariſienſis Monſpelij, & Nundinarum Brienſium. I.C.

IV.

Acceſſoria eiuſdem cognitionis, cuius eſt principale ſunt.

Caſus cognitionis & Iuriſdictionis Regiæ ad ſe trahit caſus dependentes & acceſſorios, vt maximè de iſtis acceſſoriis & dependentibus tantum quæratur. Crimina læſæ Maieſtatis, falſæ monetæ, deprædationis, hæreſeos & alia cõplura coram Iudice Regio agitari debent. Etſi aliquis verbis iniurioſè prolatis vocatus fuerit procliuior erga Regem vel etiam paracharactes ſeu falſus monetarius prædo aut hæreticus, iſtiuſmodi iniuria coram Iudice Regio & non alibi agitari debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto maioribus diebus Pictauienſibus 17. Octobris 1531.

V.

Submiſſiones ſeu prorogationes à dominis Iuſtitiariis impediri non poſſunt.

Barones, Caſtellani, aliique Domini Iuſtitiarij non poſſunt interdicere Notariis qui in ipſorum terris ſunt iurati ſub ipſorum ſignis, ne in contractibus quos excipiunt inferant clauſulas quibus partes ſeſe ſubmittunt iuſtitiis Regiis. Et ita dictum fuit Arreſto Toloſano anno 1279.

Vide 19. *Arreſtum infra de Iuriſdictionibus*: & nota, nullum ſigillum Regium nullam iuriſdictionem tribuere abſque prorogatione Exceptis Pariſienſi, & Monſpeſſulenſi.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VIII.

I.

Accuſatus duorum criminum, id quod non ad Irenarcham ſpectat ad ſe trahit id quod pertinet.

CVm quidam duorum criminum accuſatur, quorum vnum ad Irenarchæ notionem ſpectat, alterum vero non: Illud quod non pertinet ad Irenarchæ notionem, ad ſe trahit id quod pertinet: ſic vt eius cognitionem tribuat Iudici ordinario at non econtrario. Iudicatum Arreſto

Digitized by Google

Arreſto inter Ioannem Planchonium & conſortès appellantes 7. Februar. 1598.

Vide *Collectionem meam cap.* 50. I. C.

TIT. IX. DE SALVAGVARDIIS, ſeu Tuitione & debitis Regiis quas vocant, id eſt, Moratoriis præſcriptionibus.

ARRESTVM I.

Saluaguardia & debitis generalia.

AD Regem ſolum ſpectat, priuatiuè ad omnes Balliuios & Seneſchallos indulgere reſcripta, debitis, ſeu moratorias præſcriptiones & Saluaguardias: Quam in rem expreſſa conſtitutio eſt. Et ita iudicatum quoque fuit Arreſto Pariſienſi 15. Iulij 1553.

II.

Idem.

Archiepiſcopus & Dux Rhemenſis primus Par Franciæ ius habet decernendi & expediendi debitis generalia authoritate Regia. Et ita iudicatum Arreſto 6. April. 1418. ante Paſcha.

III.

Opponentes ſe reſcriptis debitis ad eorum iudices remittuntur.

Reſcripta debitis à Rege indulta, non adimũt aut tollunt Iuriſdictionem ordinariam, ſed omnia remitti ſolent ad iudices eorum qui huiuſmodi reſcriptis intercedont, ad quos horum cognitio ſpectat: & ita fieri oportet, vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 1. die Decembr. 1530. pro Regina.

IV.

Appellatio omiſſo medio.

Notandum eſt, quòd ſi intercedens aliquis executioni alicui aduerſum ſe factæ vigore debitis generalis à Rege impetrari, remittatur ad iudicem ſuum qui Regius eſt ſed inferior, quique non ſine medio ad Curiæ diſtrictum pertinet & appellet à quodam decreto prædicti iudicis, appellatio ad Curiam deooluatur, & non ad Iudicem Regium ſuperiorem. Et ita iudicatum fuit Arreſto 17. Iulij 1522. & deinceps altero Arreſto 10. Maij 1536.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum IX.

I.

Quomodo quis ſaluam guardiam Regis poſtulare poſſit.

PArs quæ minas adoerſarij perhorreſcit vel metuit, tuitionem ſeu ſaluaguardiam Regis & Curiæ poſtulare poteſt: vt de more obſeruari ſolet: ac nominatim in Tornella obſeruatum pro Ioanne Troncheto aduerſus Dn. de Kelu, 10. Decemb. 1580. B.

TITVL. X. DE DOMANIO REGIS.

ARRESTVM I.

Declaratio Domanij Regis.

DOmanium Regis vera dos eſt, quam Reſpub. Regi Sponſo ſoo in matrimonio quodam ciuili ſeu politico dicit ſeu dat. Et quoniam non niſi vnus Rex eſt, huiuſmodi Domanium non ad alium ſpectare poteſt quàm ad ſolum Regem, priuatiuè ſupra cæteros Regis defuncti liberos, qui in eo rigore iuris nihil iuris habent. Prædictum Domanium præcipuus flos eſt coronæ, qui pati non poteſt ſeu neſcius ceſſionis, alienationis aut diuiſionis, vt ait Bald. *in Auth. hoc amplius. C. de fideicommiſſ.* Atque ita iura quæ ad coronam ſpectant, quæque ex Domanio ipſius ſunt, vnione quadam ad eum qui Rex eſt, & nõ ad alium ſpectare & perpetuo manere debent: nam ſi plures ſint liberi, vnus tantùm ex ipſis Rex eſt, neque cæteri Reges ſunt, neque ad ſucceſſionem & communionem iurium & Domanij Coronæ & Regni admittuntur, vtpote cùm ſint vt ſuperius dictum eſt, vera dos Reipub. quę nullum alium coniugem habet præter Regem, qui onera, defenſionem, tutelam & conſeruationem Reipub. ſponſæ ſuæ ſuſtinet. Quinimò non poſſunt prædicti cæteri legitimam petere: vt communiter exiſtimant omnes Canoniſtæ, ac nominatim Hoſtienſis *in ſumm. de feud.* His addatur lex Franciæ, qua indiuiduè & citra imminutionem aliquam omnia ad primogenitum pertinent. Nihilominus tamen ſecundogeniti liberi Franciæ iure naturali ali & exhiberi debent, & pro ipſorum exhibitione & eorum poſteritate maſcula ipſis prouiſio quædam datur, quæ appellari ſolet *Appanagium*: neque tamen ita ceſſio aliqua aut diuiſio Regni fit: proprietas enim terrarum & Dominiorum quæ ita traduntur penes coronam remanet, & propriè loquendo id quod vocamus *Appanagium*, nihil aliud eſt quàm vſuſfructus aut prouiſio. Lex Franciæ Salica adeò rigida eſt. & defendi poteſt ea lege quæ in Regno Iſraëlitico obſeruabatur, cuius mentio fit *lib. 2. Paralip. cap. 21.* vbi Ioſaphat cùm ſex liberos haberet, Ioramo primogenito òmne Regnum tranſcripſit, cæteris vero ſecundogenitis quinque certam quandam penſionem adſignauerat, ſeu vt ibi habetur, magna dona ipſis fecit argenti, auri & rerum pretioſarum cum vrbibus validis in Iuda, nihilum tamen de Regno ipſo: & ita in Francia fieri ſolet. Primogenitus enim qui Delphinus appellatur, pleno iure in Regnum ſuccedit, & ſecundogenitis prouiſio quædam adſignatur ad ipſorum exhibitionem: quæ res iure naturæ debetur: idq; quantum ad maſculos attinet: at, quantum ad filias attinet, quoniam in familiam alienam tranſeunt, nunquam eis terra aut portio aliqua Domanij Regij adſignatur, verùm pecunia tantùm. Pro, ſeu de hac re & æquitate iſtius legis quæ Regnum in integro retinet atque conſeruat, notabiliter ſcripſit Bald. *in l. quod ſcitis. C. de bon. qua lib.* vbi ait ad hanc rem huiuſmodi Appanagia ſecundo liberorum genitorum Franciæ coronæ conſolidari, ſi vi delicti in quibus data fuerunt, ipſorùmve deſcendentes maſculi in directa linea, abſque liberis maſculis decedant: alioquin paulatim patrimonium Coronę & Domanium Regis citò eneruaretur: Et ideo aduerſum ea quæ ſuperius diximus, Reges non poſſunt liberè contrahere velut de re quæ prædicti Domanij alienationem importat, cuius ſunt Domini. Idémq; iuris eſt quod in marito circa dotem vxoris ſuæ, *l. doce ancillam. C. de rei vindic.* Verum quidem eſt, diſputatum fuiſſe, quomodo intelligendum ſit illud, in defectum deſcendentium liberorum in linea directa terras in Appanagium datas coronæ conſolidari non admiſſis collateralibus vt maximè maſculis, nam fieri poteſt vt fortè collaterales maſculi in linea directa

Appanagium liberorum Franciæ.

Lex Salica iure diuino fundata.

Filiæ in Francia in pecunia appanagiatæ.

Appanagia quando coronæ conſolidentur.

Collaterales quomodo conſolidationem Appanagij impedire poſſint.

deſcendant ab eo cui Appanagium datum eſt, verùm quoniam ſecundo genitus ſit ipſius vel ex eius deſcendentibus in defectum ipſorum primogeniti aut deſcendentium maſculorum eiuſdem primogeniti ipſorum plurimũ intereſt prędictam conſolidationem impedire? Nonnulli exiſtimarunt ſi in Appanagio lex & pactum expreſſum contineatur conſolidationis in defectum deſcendentium maſculorum in linea directa & nominatim collaterales excludantur, hoc caſu huiuſmodi collaterales etſi ex eadem origine deſcendant, excludi in fauorem prædictæ conſolidationis: Econtra ſi prædictum pactum expreſſum additum non fuit, æquum videri vt collaterales procedentes ex origine Appanagiati admittantur: verum enim eſſe illos eſſe deſcẽdentes in directa linea ab Appanagiato etſi non à poſtremo mortuo ſint: ac præterea cùm Appanagium fiat pro deſcendentibus maſculis, hique ex eo gradu ſint, non æquum eſſe eos excludi. Alij contrarium exiſtimarunt, nempe etiam citra prędictum pactum expreſſum & ſimpliciter Appanagia in ſe hoc habere, tacitè, vt omnes collaterales etſi eiuſdem originis ſint excludantur: exemplo feudorum Imperialium in quibus non niſi ſucceſſioni in linea directa deſcendentium locus eſt, ad exclutionem collateralium eiuſdem ſtirpis, vt ait Chalderin. *in conſil. 1. ſub tit. de feud.* & Hoſtienſ. *in ſum. tit. de feud. c. qualiter.* Hoc prę-

Controuerſia ſuper ſucceſſione Alphonſi fratris Regis S. Ludouici.

ſuppoſito quando primùm S. Ludouicus ad coronam Franciæ acceſſit, duos fratres habebat, Alphonſum & Carolum: Alphonſus appanagiatus fuit Ducatu Pictauienſi & Aruernenſi: Carolus fuit Rex Siciliæ: Alphonſus cùm aliquandiu Pictauienſi & Aruernenſi Ducatibus fruitus fuiſſet, illiberis deceſſit, relicto tantummodo Carolo fratre ſuo vnico, quoniam eo tẽpore Rex Ludouicus frater primogenitus iam deceſſerat, & tum regnabat Rex Philippus Pulcher. Is igitur Philippus Pulcher prædictos Ducatus ſibi vindicauit & Coronæ conſolidauit. Rex Siciliæ Carolus litem Regi mouet, & ab ipſo prædictos Ducatus petit, quos frater ipſius tempore mortis ſuæ tenebat, & cuius ipſe heres eſſet tanquam frater germanus, excluſo Rege qui vlteriori gradu eum contingeret: Rex tenebat, lege Coronę, id eſt Regni, huiuſmodi Ducatus qui antiquitus de patrimonio & domanio Regni ſui ſunt, ad ſe rediiſſe, quandoquidem Alphonſus qui eos Appanagij iure & titulo tenebat, abſque liberis ex ſe deſcendentibus mortuos fuiſſet, neque fratres aut alios collaterales in his ſuccedere poſſe. Hæc controuerſia diu multùmque vtrinque agitata fuit & examinata in cœtu Principum Pariu Franciæ, Præſidum & Conſiliariorum Curiæ. Tandem definita fuit Arreſto Pariſienſi in Parlamento vt vocant omnium Sanctorum anno 1281. quo Rex Siciliæ cauſa cecidit, & prædicti Ducatus Pictauienſis & Aruernenſis coronæ adiudicati fuerunt & conſolidati.

[vide perorationem domini Capelli Aduocati Regij anno 1537. loquentis de Domanio.]

Bona Domanij ſeu patrimonialia coronæ cenſentur Ducatus, Comitatus, Baronatus, quæ in Appanagium data ſunt, & conſolidationi obnoxia: vt pronunciatum fuit ſolemniſſimè anno 1283. feria 4 poſt Innocentes. Et notandum eſt, quod antiquitus mortuo Rege, Regnum inter liberos diuidebatur: poſtea Appanagia introducta fuerunt. B.

11.

Alienatio Domanij Regij nulla.

Anno 1394. Arreſto declarata fuit nulla, alienario 400. lib. reditus Domanij Regij citra ſolemnitates facta pro Procuratore Regio Catholico aduerſus Comitem S. Pauli: iuxta notata per Bart. & Alex. *in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam.* Cyn. *in l. digna vox. de leg.* Regula perpetua eſt in hoc Regno quo ad hanc legem attinet quæ ſuper Domanio Regis obſeruatur, nempe huiuſmodi allegationes effectum ſortiri non poſſe, ſi vel minima ſolemnitatum quæ requiruntur, non obſeruata fuerit: veluti ſi cauſa alienandi non bene cognita fuerit, ſi non aliunde pecunia reparari potuerit, ſi nõ commodum & incommodum perpenſum fuerit, precium item competens, niſi proclamationes præceſſerint, itémque publicatio & ratihabitio Curiæ. Et quanquam, vt Concilio Meldenſi deciditur, Reges Franciæ legibus ſoluti ſint, nihilominus Maieſtas ipſorum regulas iuris non dedignatur,

Rigor alienationis Domanij Regij.

quibus, quando de alienatione ſiue venditionis, donationis, renunciationis, permutationis titulo, vt maximè cum Eccleſia atque adeo permiſſæ, agitur, pragmatica ſanctio requiritur, quæ propriè loquendo eſt deliberatio præcipuorum ſeu Summatum & gubernatorum Regni: vt continetur *in cap. 1. de rer. permut.* vbi prædictum Conſilium memoratur, *iuncta gloſ.* quæ à Papa ad Regem argumentabatur: Papa quippe in tam ardua materia nihil abſque Cardinalium conſenſu facere debet, prout ait Cardinalis Monachus *ſuper Decretal. ſuper eod.* Similiter in alienatione facta à Rege alicuius rei Domanij ſui, etſi ſecundùm legem facta ſit, nihilominus niſi authoritatem ei Proceres Regni præſtent, id eſt,

Alienatio dicti Domanij citra approbationem Curiæ valida nõ eſt.

Curia Parlamenti Pariſienſis, quæ tutrix & conſeruatrix eſt iurium Coronæ, effectum ſortiri non debet. Cardinalis Florentinus agens de huiuſmodi alienationibus in Regno Cypri ait, eas non valere, niſi in Conſilio Procerum & Summatum factæ ſint. In hoc Regno prædicta Curia illa eſt quæ ſtatus regni repræſentat, quæque adeò benè conſeruationi Coronæ & omnium rerum ex quibus illa conſiſtit conſulere ſolet: vt optima ratione omiſſio authoritatis & ratihabitionis ipſius faciat actum nullum: Atque ideò qui inde aliquid adquirunt, contractum ſuum Curiæ offerre debent, eiúſque publicationem & approbationem requirere: Alias non tantùm proprietatem ſibi non acquirunt, verùm ne quidem ſimplicem poſſeſſionem: Neque hoc caſu obſeruatur Regula, qua regulariter poſſeſſio cõtractu ſiue validus ſit ſiue inualidus acquiritur, *l. 1. §. ſi vir vxori. ff. de acquirend. poſſeſſ.* nam limitatur ea regula in fauorem Eccleſiæ & Principis, ex quorum contractibus nullis ne quidem poſſeſſio acquiritur: *argum. l. magis puto. ff. de reb. eo. qui ſub tutel.* Et ita tenet Bald. *in l. iubemus. C. de ſacroſ. Eccleſ.* & Guil. de Cum. *in l. vna. C. commun. de vſuca.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1418. aduerſus Duciſſam Bituricenſem: ſaluo & reſeruato ipſi iure præſentandi literas ſuas Curiæ & poſtulandæ earum ratihabitionis & publicationis, & ſaluo iure Procuratori Regio cauſas oppoſitionis ſeu interceſſionis ſuæ proponendi. Atque hæc dicta fuerunt in oratione Dn. Lixet: cùm peroraret pro Rege aduerſus Illuſtriſſimam Principiſſam Luduuicam

Curia Parlamenti Pariſienſis ſola eſt Curia ſuper Iuribus Coronæ. Idem de iure Regio.

de Sa-

de Sabaudia matrem defuncti Regis, Annam Franciæ viduam dominus Borboniæ, & Illuſtriſſ. Carolum Borbonium Equitem Ordinis, Patem & Conneſtabilem Franciæ 26. Martij anno 1521. in maiore Camera Pariſienſi ſuper conſolidatione Appanagij olim facti Ducatus Aruernenſis domus Borboniæ, & ſuper poſſeſſione Ducatus Borbonij, Comitatus Foroſeguſienſis, Dominij Belloiocenſis, Dumbenſis & aliorum prædictæ domus.

Id quod Domanij eſt & Coronæ, ſiue iure proprietatis, ſiue conſolidationis, alienari non poteſt, *l. Lucius, vbi gloſſ. de legat.* 2. & Feudiſtæ *in cap.* 1, *de Feud. March.* ſiue proprietas ſit ſiue feudum, inueſtitura. Dominium, Regalia, diſtrictus, aliaque iura Dominicalia prædictæ coronæ, quæ cedi, transferri, alienari non poſſunt: prout Reges ipſi iurant in inauguratione ſua, præterquam pro Appanagiis filiorum, pro aſſignationibus dotalium filiarum, pro dotationibus aut fundationibus Eccleſiarum. Et vero hac de cauſa reuocati fuerunt Comitatus Drocenſis & Bellofortius. Et ad Curiam Parlamenti Pariſienſis tantum ſpectat ratihabitio & verificatio literarum ſeu diplomatum, quibus Domania, Ducatus, Comitatus, Vicecomitatus, Baroniæ conſtituuntur. Arreſto aduerſus liberos Domini Nououillani in Cenomanenſi, 19. Nouemb. 1564. B.

III.

Facultas redimendi Regi acquiſita cedi non poteſt, & ſit domanialis.

Die Sabbathi penultima Auguſti 1533. in Curia quoddam Regis diploma oblatum fuit, lectúmque, quo à prædicto Dn. mandabatur in prædicta Curia vt aliud quoddam diploma iam antea emiſſum adprobaretur, publicaretur, & in regeſta referretur: Quo videlicet ceſſio redimendi Baronatus Marcolienſis in Ducatu Aruernenſi continebatur: qui Baronatus à Rege & defuncta ipſius matre Duci Lotharingiæ relictus fuerat propter Duciſſam vxorem ipſius quæ ſoror erat defuncti Dn. Borbonij Comitis Mompenſerij, ex tranſactione quadam inter prædictum Do. Regem, & Dominam ipſius Matrem facta, ab vna parte, & prædictum Ducem & Duciſſam ab altera parte, in lite ſeu controuerſia quæ iam inter eos mota erat ob cauſam ſucceſſionis defuncti domini Borbonij & dominam Suſannam vxorem eius. Atque cùm de adprobatione prædicti diplomatis ageretur, difficultates exortæ ſunt, quarum gratia Curia prædicto diplomati locum dare ſeu obtemperare noluit, vt maximè ſuper eo quartum iam mandatum & iuſſionem accepiſſet. Potiſſima ratio dubitandi erat, quoniam anno 1527. cùm Rex cum Domina matre ſua tranſigeret, pactus fuiſſet & disertè conueniſſet, prædictos Ducatus Aruerniæ & Borbonij cæteróſque omnes, quos defunctus Dominus Borbonius poſſidebat, quorúmque numero prædictus Baronatus Marcolienſis erat, penes prædictam Dominam ad dies vitæ vſque manſuros, poſt ipſius verò obitum prædictas terras ad Dominum Engoliſmenſem prædicti Domini ſecundogenitum filium redire oportere, quo ſcilicet prædictas terras præfatos Dominus Engoliſmenſis iure quodam appanagij tantùm teneat & occupet & pro portione ſua hereditaria velut vnitas & inſeparabiliter Coronæ incorporatas: ſed & poſtea, cùm prædicta incorporatio verbalis fieret, domina Duciſſa Lotharingiæ monita ſiue citata non fuerat, cùm tamen in eo inſigne eius intereſſe verteretur, vtpote quæ ſoror & heres prædicti defuncti Caroli Borbonij erat, & conſequenter cùm prædicta incorporatio ei præiudicare non poſſet, vtpote cùm ſuper eo neque audita neque citata fuiſſet, alia quædam tranſactio facta fuit prædicto ann. 1527. inter Regem & Dominam matrem ipſius & prædictos Ducem & Duciſſam Lotharingiæ, qua prædictam primam tranſactionem confirmando, & vt contentus redderetur, prædictus dominus Lotharingiæ, qui de prædictis ſucceſſionibus prædicti defuncti Borbonij & dominæ Suſannæ vxoris ipſius controuerſiam mouebat, dictum fuit & conuentum, prædictos Ducem & Duciſſam Lotharingiæ cedere & dimittere Regi ſub conditionibus ea expreſſis omne ius ſucceſſionis ab ipſis prætenſum in prædictis ſucceſſionibus: itémque dotem prædictæ dominæ Lotharingiæ conſtitutam, quæ ad centum millia coronatorum excurrebat, reliquis redituum, qui debebantur, ea comprehenſis: vice verſa Rex pleno proprietatis iure prædictis Duci & Duciſſæ prædictam terram & dominiũ Marcolienſe cum dependentibus ab ea, quæque duodecim mille libras reditus annui valere dicebantur ceſſit: ſaluo tamen prædicto Domino iure Baronatus iſtius luendi, redimendi, pretio ſiue ſumma centum millium coronatorum vna ſolutione præſtandorum, ídque toties quoties. Et quoniam prædictum ius redimendi Coronæ quæſitum videbatur Regis miniſterio per prædictam ſecundam tranſactionem, & per conſequens inalienabile inſtar cæterarum rerum, quæ ad patrimonium Coronæ ſpectant, Curia prædictum Regis diploma adprobare noluit, quo Rex ex cauſis quibuſdam incertis neque expreſſis prædictum redimendi ius prędictis Domino & Dominæ Lotharingiæ cedebat: quia quemadmodum res immobilis minoris, cui Reſpub. in hoc æquiparatur, ſine decreto alienari non poteſt, ita nec actio ad illam reuocandam competens, *l. ſi ad reſoluendum. de præd. minor. non alie.* Neque quicquam in contrarium mouebat, quòd prædicta incorporatio per prædictam primam tranſactionem facta valida non eſſet ſaltem in præiudicium prædictæ Duciſſæ, vtpote quæ citata non fuerat, & per conſequens quod prædictus Baronatus Marcolienſis, qui nunquam antea ad Coronam ſpectauerat, non obſtante prædicta prætenſa incorporalitate liber & immunis manſiſſet eorum commodo, qui euentu iudicij euaſuri ſuperiores eſſent: Hac enim ratione ex conſenſu ſuperueniente prædicti Ducis & Duciſſæ Lotharingiæ, qui cõtenti fuerant prædicto Baronatu Marcolienſi pro omnibus iuribus & dote ab ipſis prætenſis, prædictã incorporationem quæ à prædicto Duce & Duciſſa ex cauſis ſupradictis infirmari potuiſſet, validatam fuiſſe & confirmatam per prædictam prætenſionem ita factam de conſenſu omnium partium quorum intereſt, *argum. l. cum via. cum alijs vulgar. ff. de vſuc.* vbi ius ſuperueniens in perſonam autoris confirmat alienationem factam prius quæ alioqui foret inualida. Ex quo reſultat, prædictam actionem & ius redimendi acquiſita fuiſſe prædicto Duci Engoliſmenſi miniſterio prædicti Domini Patris ipſius ex prima prætenſione, qua prædicti Ducatus Aruerniæ & Borbonij, itémque prędictus Baronatus aliæque res ad ipſum ſpectare debebant iure quodam appanagij poſt obitum prædictæ Dominæ ma-

Facultas redimendi æquè ſi.ulter ac principale cedi poteſt.

tris ipſius, vt ſuperiùs dictum eſt ; & prædictum dominum Regem non poſſe neque debere prædictum ius redimendi cedere in commodum prædicti Ducis & Duciſſæ & in præiudicium prædicti Domini Engoliſmenſis. *arg. l. qui Romæ §. Flauius de verb. oblig.* vbi Bartol. *& alij l. quoties de Donat. quæ ſub modo.* vbi ius mihi quæſitum facto tertij, non poteſt facto illius vllo modo tolli, ſeu auferri. De quo an verum ſit, & quomodo intelligatur, vide latè per deciſ. *Cappe. Tholoſ. 452. Ioan. Fab. in tit. ſi mancip. ita ven.* Et plerique dominorum Parlamenti ſeu Curialium in ea ſententia fuerunt prædictas cauſas Regi repræſentari oportere potius, quàm prædicto diplomati obtemperari: &, ſi fortè non obſtantibus prædictis commonitionibus prædictus Rex iuberet, id adprobari oportere, ad ſcribendum in opiſtographo, *Lecta, publicata, & regiſtrata, de mandato expreſſiſſimo Regis, pluribus vel iteratis vicibus, facto.*

Duodecima Martij 1571. Rex in throno iuſtitiæ ſeu lectiſternio ſuo ſedens poſt lectionem factam diplomatis ab ipſo conceſſi Duci Lotharingiæ ſuper ceſſione Ducatus & Balliuatus Barrenſis quantum ad iura & caſus regios & regalia prædictum diploma adprobatum iri, pronunciauit per primum Præſide & audito ſuper eo Procuratore Catholico Regio, ſaluo tamen & illibato iure diſtrictus Parlamenti & ſedis præſidialis Senonenſis.

Nota: Donationem factam à quodam domino quarundam terrarum vel vectigalis ſeu conductionis, quæ partem Domanij cuiuſdam Comitatus, quem Rex ipſe ex permutatione dederat continet, ſi prædictus Comitatus Coronæ conſolidetur, reuocari, quæcunque tandem genere confirmata fuerit. Ita iudicatum Arreſto quod refert Carondas *lib. 7. Reſponſ. 6. I. C.*

IV.

Declaratio quorundam articulorum aduerſus emtores Domanij Regis.

Defunctus Rex Franciſcus huius nominis Primus vrgentibus ex cauſis, quibus pro Regni defenſione identidem vrgebatur, & ad ſubleuandos ſubditos cæteroquin iam ſatis grauatos, in animum induxit ſuum ad alienationem Domanij ſui progredi, Decimaria conditione, id eſt, vt habita ratione rerum alienatarum æſtimationis dextantes fructus colligeret: eáque de re Edicta, declarationes & Mandata expediuit, quæ tum in Curia Parlamenti tum in Camera ratiociniorum publicata fuerût. Inter initia res valde dubia videbatur & anceps, & difficulter emptores reperti fuerunt, in hoc quippe negotio nouo atque inſolito quilibet per ſe quabitatem & naturam prædicti Domanij apud ſe perpendebat, quod vtique extra commercium eſt ſeu inalienabile, & quid ex eo contingere deinceps poſſet: Secundò, quoniam etſi alienandi cauſæ ſubeſſent, eius tamen nihil in præſentia appareret, quinimò vt ad id deueniri poſſit, cauſam omnium iuſtiſſimam eſſe ab imminente hoſte defenſionem ſeu tuitionem, & ita quidem vt prædictus hoſtis iam in penetralibus regni ſit conſtitutus. Quinimo & vice verſa magnos & vberes Regis reditus propter tributa, quæ in ipſius regno exiguntur, aliò conuerti, qui alioquin viribus & militibus tuendis ſuffecturi eſſent. Tertiò compertum erat, ſimiles his alienationes à defunctis Regibus factas, irritatas ob defectum prædictarum rationum fuiſſe: ac præterea quòd tres Regni Ordines ſiue ſtatus in id non conſenſiſſent, vt Lege iuriſque communis diſpoſitione requirebatur. *l. fi. ibi, non aliter vendantur, niſi Prouinciis præſentibus omnibus, ſeu plurima parte, tam Curialium quàm honoratorum & poſſeſſorum &c. de vend. reb. Ciuita. lib. XI. C. & l. 2. de Præd. Decur. lib. 10. ibi, conſenſu omnium, maxime ditiorum, & l. fi. eod. tit. & §. quod in fin. de legatis lib. 10.* Et quanquam huiuſcemodi res, puta habendi conſenſus trium ordinum Regni, velut formam Reipub. ſeu popularis ſtatus redolens hoc tempore negligeretur, vtpote cùm Rex ſolus cum Parlamento ſuo prædictam Rempub. repræſentet, nihilominus tamen metum ſubeſſe, ne temporis proceſſu exorirentur, qui hæc ſcrupuloſè reuocarent. Quartò conſtabat, huiuſcemodi vſuram dextantem ſeu decimariam iniquam eſſe, quæque initio ſemel facto quotidie improbaretur, ad æquitatem reduceretur & emendaretur in Parlamentis, in priuatorum negotiis & contractibus iam inde à quinquaginta annis, per notata *in l. pen. C. de vſur.* & quòd fortiori ratione ea improbari poſſit, ſupremo Principi ſuo commiſſa, & negotiis publicis implicato, quæ æquè imò magis noſtræ ſunt quàm ipſius & ex quorum ſucceſſu, ſi infelix ſit, iacturam libertatis & bonorum noſtrorum metuere debemus: at ſi felix ſit, quietem & liberam felicitatem expectare & ſperare: & eſt de vitio hoc propter exceſſum vſurarum. *Text. in l. duplex, ibi, precij vilitate, ob exiguum debitum, gratioſam emtionem in fraudem tuam, vtilitatemque rationum mearum, &c. de Fide Inſtr. lib. 10. C.* Poſtremùm, occurrebat ſeu in mentem veniebat ingens illa poteſtas & autoritas Principis, à quo omnia mouentur, & poſſidentur, quíque propter Maieſtatem ſuam ius habet de bonis ſubditorum ſuorum diſponendi, ac nominatim in caſum neceſſitatis: & quòd ſi vltro tributis à ſubditis ſuis adiutus fuiſſet, eodem vltrotributorum genere impoſterum ei ſuccurrendum ſit: viceuerſa, ſi per vim & rigorem quiſque quod ſuum erat, tenuit, Maieſtatem ſuam Populus exerceret: quicquid huius ſit, ad æquitatem res omnis redigeretur: nam præſuppoſito in huiuſmodi alienationibus certam à Lege formam præſtitutam, vtique ſi vel in vno puncto forma neglecta fuerit, res in totum non valet. *L. ſi ſecundum Legem C. de Iur. Reipub. lib. XI.* Porrò forma ſimilis ei requiritur, quæ in venditione rerum pupillarium deſideratur. *l. rempub. eod. tit.* Cæterum notorium eſſe, in venditione rerum pupillarium duo decreta requiri, cognatis auditis & cum magna cauſæ cognitione. *l. lex quæ tutores C. de adm. tutor.* Alia inſuper attendebantur & fortè prudenter & verè. E contrario extitere, qui adfirmarent adſererent, tuerentur hoc negotium pro iuſtitia Principis: à quo nihil vnquam iniuſti proceſſerit, ac præterea ingeniû eius inuictum bellicoſum, qui vtique hanc expediendæ pecuniæ rationem & viam muniturus eſſet & tuiturus, potius, quàm malo quodam exemplo præcluſurus: quo hæc expediendæ pecuniæ ratio in parato ſemper deinceps eſſet, emtores benè habitos iri, alioquin neminem ad emtionem acceſſurum. Poſt agitatam ita vtrinque cauſam, complurimi Summatum ſiue Procerum proceſſere, qui ad id deſcendere, atque prædictum Domanium prædicta ratione comparauere: Horum deinceps exemplo mercatores & alij à pecuniis inſtructi eò quidem, vt officiarij Prin-

Conſenſus ordinum in alienationem Domanij Regis.

rij Principis & miniſtri, qui ab hoc negotio antea alieni fuerant, quiſque cum domino ſuo cõmerciũ mutui vel emptionis periculoſum aſſerebant, feſtinarent. Breuiter, paulatim & exemplo gliſcente plures emtores acceſſere, quàm vendibilis Domanij eſſet. Quæ cauſa extitit, vt Rex in venditione adeo perſtaret, vt iam Domanij nulla amplius mentio ſit, id eſt, nullum Domanium ſit, quod non venditum ſit: imò extant, qui tempore pacis vel etiam belli comparauerunt, qui tamen emptioni ſuæ nullam cauſam vel occaſionem prætendere poſſent. Quinimo ex prædictis emptoribus nonnulli id affectarunt, vt prædictum Domanium cum omnimoda Iuriſdictione acquirerent, & diſtraherent altiorem & mediam ſedium ſiue tribunalium præſidialium, in quibus exercebatur, quæ ea re valde eneruata fuit: ſubditi verò moleſtus afficiuntur & Regi fraus fit: quandoquidem prædicta Iuriſdictio non ſatis iuſto pretio addicta fuit. Nonnulli citra cauſæ cognitionem & contra prædictam *l. Rempublicam.* per auerſionem acceperunt, veluti ducentas libras aut trecentas pro Iuriſdictione & maiorem inde anni ſpatio pecuniam fecerunt ſiue redegerunt, imò vel pro vnico actu iudiciali: alij verò pro portione ſeu ratione quinque ſolidorum in ſingulos lares, ſiue, vt vocant, focos annuatim, quod fermè æquum foret, ſi eadem ratione haberentur, ſiue tractarentur, vt ſub Regis ipſius autoritate. Alij nihil omnino perſoluerunt, quoniam ad æſtimationem reſpexerunt, quæ continebatur ratiociniis ſeu breuibus decennalibus peculiarium ſuſceptorum deſumtis ex Camera Ratiociniorum, in quibus ratiociniis vtique nullum emolumentum repertum fuit maioris & mediæ Iuſtitiæ. Prædicti quippe ſuſceptores nihil eius ſuſceperunt, quandoquidem in ſede ſiue tribunali principali & regio id exerceretur. Sed & laudimiorum ratio habita non fuit, quæ priuati ſuſceptores in commodum ſuum vertebant, in partem Rege ex minima parte vocato, & hodie emtores ferme plus eo nomine percipiunt, quàm reditus adſcendit, cuius nomine pecuniam præſtiterunt. Sunt & innumeræ præterea aliæ rationes, quæ tempus ipſum Principi reuelabit, quæque tolerari non poſſunt citra complurimorum confuſionem, quarum nonnullæ repræſentatæ deiectæ fuerunt, doctiſſima peroratione domini Marillaci Aduocati Regij maioribus diebus Molini habitis aduerſus Bariotum Procuratorem Regium Matiſcone, qui ex Domanio Regis dominium Mallenacenſe, Belloiocenſe, Varenenſe, & Quinciacenſe comparauerat, & cuius Iuriſdictio controuerſa erat actione Canonici cuiuſdam, prædicti Belloioci, cui nomen erat Fabri, qui à prædicto Barioto agitatus fuerat: Arreſto prædictorum dierum 10. Octobr. 1550. eo quod probabatur, altiorem Iuriſdictionem Varenenſem nonniſi viginti libris annuis æſtimatam fuiſſe: Belloiocenſem verò nullo pretio taxatam, dictum fuit, Varenenſem conductionis titulo addicendam & à conductore annuatim viginti libras Barioto præſtandas, reliquum verò theſaurario Belloiocenſi inferendum: & pariter Belloiocenſem elocandam & conductorem eius interim & prouiſionaliter totum conductionis pretiũ in manus prædicti theſaurarij tradi oportere, vſque quò Curia aliter ſuper eo decreuerit: Eodem Arreſto prohibitum fuit, ne officiarij Regij deſtituerentur, & Canonicis indultum, vt Belloiocum ad ſe retraherent, prædicta ſiue illata pecunia intra duos mẽſes: Ipſe ego Aduocatus fui & in ædibus prędicti domini Marillaci interfui deliberationi, quam domini Triumuiri Regij habuerunt ſuper hac re peroranda, ſolus exiſtens è numero Locumtenẽtium generalium, quos intereſſe oportebat ex regionibus quæ iure ſcripto reguntur, quæ ad diſtrictum prædictorum dierum maiorum pertinent, puta ex Lugdunenſi, Foroſeguſienſi, Matiſconenſi, Belloiocenſi. Vbi inter cætera audiui prædictum Dominum Marillacum aſſerentem huiuſmodi emtiones vt maximè in Regeſta Cameræ ratiociniorum relatæ fuiſſent & adprobatæ, nihilominus nullas eſſe & irritas, ſi in Regeſta Parlamenti relatæ non eſſent, atque inibi comprobatæ, eámque in rem Arreſta allegabat ſuper eo data, neque ſufficere in ea publicata fuiſſe & admiſſa mandata ad alienandum, peculiari enim decreto Curiæ opus eſſe. Deinceps poſtea expreſſum ad eam rem textum legi *in l. nec venditio, ibi niſi apud acta totius vel maioris partis Ordinis, intercedente decreto ineundi contractus cauſa probetur de Præd. decur. lib. 10. C.*

Alienationes Domanij Regij in Parlamento verificari debent.

[Videatur Arreſtum 5. Maij 1586. aduerſus Epiſcopum Baiocenſem, qui diploma à Rege impetrauerat oblatum Parlamento Rothomagenſi, vt aduerſus omiſſam poſſeſſionem mero imperio in ſe tranſlato reſtitueretur.

Rebuff. *in Comment. ſuo ad Conſtitutiones. Tit. de Domanio* iuxta ſuperiorem definitionem Arreſtum quoddam refert de quinta Maij 1544. I.C.

V.

Prouiſio in fauorem adquirentis ſuper longa poſſeſſione.

Dominus Procurator Catholicus Regius in cauſæ peroratione, quæ habita in maiore Camera Pariſienſi, die quodam Veneris poſt meridiẽ. 27. Iunij. 1544. adſerebat aduerſus Geruaſium Arcuarium mercatorem Pariſienſem, non obſtante longa ipſius poſſeſſione, & Ratiociniorum adprobatione, eum de poſſeſſione domus commerciorum Malignenſis, quæ ad Dominium Regis ſpectabat, quæque adeò citra decretum & auctoritatem Curiæ alienari non potuiſſet, decedere oporteret. Arcuarius dicebat, ſe habere inſtrumentum autoritaris, poſtea à Rege confirmatum, vna cum adprobatione & decreto Cameræ Ratiociniorum: itémque poſſeſſionem ſexaginta quinque annorum prætendebat. Curia Arreſto ſuo die prædicta rem omnem irritauit, decreuitque nouas licitationes fieri, & impenſas prædicti Arcuarij ex fructibus perceptis deduci oportere. Pariter iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, perorante domino Marillaco Aduocato Regio aduerſus dominum Maiorem ſcutiferum ſuper Burgo-Reginę die Lunę. 5. Maij. anno 1544. per prædictam expreſſam *L. Nec venditio.* & per *text. adhuc expreſſiorem in L. duplex. de Fid. Inſtr. lib.* 10. I.C.

Pro domina Marolienſi aliàs domina Meſierẽſi ſuper Baronatu Vilebois per prouiſionem lite pendente, & quia Procurator Regius ampliora documenta expectabat, cauſa in principali ampliata dictum fuit, prædictam dominam inſpecto longo tempore & longa poſſeſſione ducentorum annorum & eo amplius fruituram, iudicatum in maiore Camera. 6. Aug. 1565. B.

VI.

Ratio [illegible] Domanij Regij.

Rex Edicto ſuo, quod publicatum anno 1553. os obturauit tribus peritorum generibus confiſcationum, Albinatuum, Obuentionum: neque

enim quicquam aptius habet ad redimendum Domanium ſuum, aliaque vrgentia negotia, quàm huiuſcemodi res caſuales, quæ in caſum & fiſcum cadunt, iuxta expreſſam diſpoſitionem *L. multarum. Cod. de mod. multa.* Et hac ratione aliiſque maximè fauorabilibus aduerſus quendã qui à Rege donationem huiuſmodi obuentionum generaliter quæ in quadam Prouincia à triginta annis obuenerant, emeruerat ſiue impetrauerat, domini Triumuiri Regi aſſeruerunt, Regem id facere non potuiſſe, vtpote alienatione Domanij ſuffacta, quod ipſi & Reipub. adeò importat, vt ij, qui antè hoc tempus huiuſcemodi dona emeruerunt, in eo ſint, vt metuere debeant, ne impoſterum ab ipſis extorqueantur, iuxta *text. in L. ſi quando. & in L. fin. Cod. de bon. vaca. lib. 10.*

VII.

Quan in Rex alienare poſſit.

Ceſſantibus prædictis rationibus, & quando Domanium Regis conſolidatum eſt, citra dubium huiuſmodi fortunæ obuentiones liberè peti & à Principe impetrari poſſunt, dummodo ei quæſitæ fuerint & adiudicatæ, & non ante. Textus eſt expreſſus in *L. 1. de Petitio. bon. ſublat. lib. 10. Cod.* At quamdiu prædictis rationibus maximè fauorabilibus locus eſt, tamdiu peti non poſſunt aut donari, verum diſtrahi debent ſeu vendi. Idque Rex facere tenetur, partim ne præiudicium faciat dominis feudalibus, ſi alius ſit præter ipſum: prout iudicatum fuit ſuper confiſcatione Mareſchalli Bientis Pariſiis. 3. die Auguſti. 1. 2. partim ad conſolidationem & redemtionem prædicti Domanij, quod inalienabile manet. Et ad hanc rem notanda eſt differentia huiuſcemodi confiſcationum & obuentionum prædicti Domanij. Illæ quippe alienabiles ſunt & fructuum loco habentur, poſtremum verò nõ item. Quod facit ad intelligentiam *titulorum de Fide inſtrumentorum & iure haſtæ fiſcalis*, itemque *de venatione rerum fiſcalium* & ſequentis, *ne fiſcus rem quam vendidit, euincat. lib. 10. Cod.* Neque enim illi tituli de Domanio Regis quod Coronæ annexum eſt intelligendi ſunt: verum de Obuentionibus fructuariis, puta confiſcationibus, Albinagiis aliiſque ſimilibus: & verò id importat vox F I S C I, cui huiuſcemodi fructus quæſitus eſt & confiſcatus. Et tamen hanc ad rem valde notabile eſt, Confiſcationes huiuſcemodi duobus tantum caſibus alienari non poſſe.

Confiſcationes Domanio incorporatæ, inalienabiles. Confiſcationes in rationes publicas relatæ non alienabiles.

Primus caſus eſt, quando videlicet res ex delicto domini cuiuſdam vaſalli fiſco quæſita eſt, qui eam tenet ſiue poſſidet alteri ſuperiori, quæ ex Domanio Regis eſt, vnitam. Nam tum huiuſcemodi res ita confiſcata & vnita, eiuſdem generis cenſetur, cui vnita eſt, & cum ea ſacra reputatur, atque ita non alienabilis. *L. fin. § fin. D. de Actio. empt.* Alter caſus eſt, quando huiuſcemodi res confiſcata vna cum Domanio Regis à ſuſceptore Domanij adminiſtrata fuit, atque in rationes relata. Nam tum certiſſima regula eſt, ſi ſemel in rationes relata fuit, eam ſimul etiam Domanio Regis vnitam eſſe, atque ita alienari non poſſe. textus bonus eſt ſuper hoc poſteriore & priore puncto in *L. prædia. § Titio. ibi, inſpiciendum, an literis, & rationibus, &c. & ibi, accepto lati, &c. & § ſi per totum. ff. de Leg. 3.*

Qui corpus confiſcat, & bona confiſcat.

Conſuetum eſt in Francia, vt qui corpus confiſcat, is deio & bona confiſcet. Et tamen id intelligi deberet de bonis mobilibus quæſitis & differentibus, at non etiam de propriis affectatis familiæ ſeu lineæ, quæ præferri deberet iuxta Legem Caroli Magni, quæ in Saxonia & Hungaria obtinet iuxta æquiſſimam ſententiam Bartoli in *L. 3. D. de interd. & releg.* Andreas Fetcius in *Oratione de Homicidio p. 72.* Molinæus in *Conſuet. Senon.* Confiſcationes extra Franciam per totam inferiorem Germaniam & Belgium reguntur *per Auth. Bona. C. de bonis damnat.* Carolus Molinæus *in Conſuet. Anſola*: Et nota: Mariti confiſcationem vxori præiudicari non poſſe, non tantum quo ad iura & pacta dotalia, verum etiam quoad dimidiam Communionis ſeu quæſitorum conſtante matrimonio. *Conſuetudo Biturigenſis*: idque ita iudicari effeciſſe, ait Carolus Molinæus anno. 1532.

VIII.

Multa aliò conuerti non poſſunt.

Multæ Regi adiudicatæ ei adquiruntur, neque à Iudicibus aliò conuerti poſſunt, ne quidem ſententia ipſa condemnationis, veluti ad ſarta recta aliáque ſimilia citra Regis licentiam: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi menſe Decembri 1504. & altero Arreſto. anno 1555. in quadam appellatione à Præfecto Foroſeguſienſi.

IX.

Vſus ſyluæ eſt pars dominij.

Prima die Iulij. 1549. Curia ius vſus Syluæ ad calefactionem, quod à Rege Franciſco Domino Villeregio ad dies vitæ donatum fuerat, quæq́; donatio prædicto Villeregio continuata fuerat à Rege Henrico reuocauit, idque propterea quod prædicta continuatio ſimpliciter facta, eſſet alienatio patrimonij. Nam vſus ſicut vſusfructus quodammodo pars dominij videtur. Et quanquam prædicta continuatio adprobata fuiſſet in Camera Ratiocinatorum, nihilominus quia omnis generis alienationes à Rege factas publicari & in Regeſta Parlamenti referri oportet, & hæc nominatim de qua quæritur, in ea publicata non fuiſſet, prædicta Curia prædictum ius vſus ad quinquennium coartauit ſeu temperauit.

X.

Protocolla Notariorum mortuorum ad Domanium Regis ſpectant.

Protocolla & Regiſtra Notariorum Foroſeguſienſium, Borbonenſium & Belloiocenſium poſt ipſorum obitum ad Regem ſpectant: & quidem in Foroſeguſienſi excluſis omnibus vaſallis ſuis. Nam in Borbonenſi complures ſunt vaſalli qui parem habent autoritatem, eò quod ius ſigilli habent. Huiuſmodi Protocolla & Regiſtra publicè licitationibus diſtrahi ſolent, & inuentario facto ei qui licitatione vicerit, reſignantur, ad ea partibus expedienda iuxta commiſſionem ſeu poteſtatem, quæ eo nomine ei expeditur, & prædictum inuentarium in archiuis Regis adſeruatur. Et ſuper hoc more eſt expreſſa iuris communis diſpoſitio in *Auth. de defenſorib. Ciuit. in pr. verſic. ſi verò quædam.* Nonnulli prædictorum Notariorum defunctorum heredes huic locationi reluctari voluerunt, eámque impedire atque Protocollorum traditioni intercedere, ac nominatim heredes Notarij cuiuſdam Sancti Boneti Caſtelli in Foroſeguſienſi, cui nomen Boërij, qui vtrique in Parlamento ſuccubuerunt, & iuxta ſuperius dicta Arreſto Curiæ condemnari fuerunt ad inſtantiam Philippi Hippolyti Procuratoris Regij in Præfectura & diſtrictu Foroſeguſienſi.

Statutum Notariorum.

Statutum Notariorum huiuſcemodi extitit Regiſtra, Protocolla & chartulas Senioris deſtituti aut defuncti tradi oportere tabellioni, vt exemplari, quotieſcunque opus fuerit, idque partes exegerint, poſſint. Prout iudi-

catum

Google

catum fuit aduerſus quendam, cui nomen Poſtello, 10. Ian. 1515. ac præterea Notarij Regiſtra ſua ad iudices deferre debent coram quibus contractus falſi accuſantur ita definitum in cauſa quadam patente relo. 11. Ian. 1580.

XI.

Domanium Regis præſcriptioni non ſubiacet.

Die Mercurij, quem Abſolutum ſeu Abſolutionis vocant. 1. April. anno. 1555. Inter alia Arreſta, quæ dominus primus Præſes Magiſtri recitanit, dictum fuit & iudicatum Arreſto aduerſus detentatorem quendam Domanij Regij, qui præſcriptionem allegabat & titulum oneroſum irreuocabilem citra ius & facultatem luitionis ſeu redimendi. Non obſtantibus his omnibus neque habita eorum ratione huiuſcemodi Domanium conſolidationi obnoxium eſſe.

XII.

Domanium Regis donari vel alienari ex titulo compenſationis non poteſt.

Procurator Regius in Camera Theſaurorum Pariſienſi ex mandato dominorum Theſaurienſium capi facit & ſub manum, vt vocant, Regis reduci ius menſurationis, quà aridorum quà liquidorum, aliàque iura Domanialia à priuato quodam poſſeſſa, qui huic vindicationi intercedit, qui eo nomine ad prædictos Theſaurienſes citatur, vt eo præſente declaretur, prædictum ius ad Regem ſpectare & ſimul etiam inſtrumenta & documenta deferat, quorum vigore in poſſeſſione conſtitutus fuit & prædicta iura tenet: Hic poſſeſſor, cui nomẽ Gràcilis, ita citatus, non comparet ſeu eremodicium contrahit, & tandem declaratur excidiſſe omnibus medijs, rationibus, quas aduerſus prædictam capionem opponere potuiſſet: & rurſum citatus non comparet: vigore huius ſecundi eremodicij, ad productionem Procuratoris Regij iudicatum fuit, iuſta de cauſa prædicta iura capta fuiſſe atque adeo Domanio Regis conſolidata, & non comparens ad reſtitutionem fructuum ab eo tempore quo frui cœpit, condemnatus fuit. Gracilis ita condemnatus appellat, & in Parlamento admiſſionales impetrat, vbi lis iudicanda admittitur, & ſuper ea concluditur. Prædictus appellans de nouo inſtrumenta ſua edit, cauſaſque oppoſitionis: nempe ait & probat, inſtrumentis defunctum Regem Ludouicum XI. anno 1577. ſibi donaſſe & quidem officij hereditarij titulo huiuſcemodi iura menſurationis aridorum & liquidorum & codicillos eo nomine ſibi expediiſſe, in forma, vt vocant, chartæ probè ſignatæ & ſigillo maiore Cancellariæ Francicæ munitæ, qui in Camera rationiorum approbati fuerint: & hæc omnia nihilominus pro compenſatione ſeu permutatione fundorum quorundam Regi relictorum in ciuitate Giſortienſi, & Molinenſi captorum & munitioni prædictæ Vrbis deſtinatorum eo videlicet tempore, quo Dux Burgundiæ Normanniam inuaſit: Hoc titulo, quà maiores ſuos quà ſe prædicto iure nullo contradicente fruitos, eo tantum excepto, quod poſt aliquod interuallum quodamtenus in poſſeſſione turbatus fuiſſet à Procuratore Catholico Regio in conſiſtorio Regis, vbi viſis inſtrumentis ſuis Arreſtum datũ fuit, quo capionis relaxatio ei facta: & poſtea quoque cum Dominus primus Præſes Nicolai Ratiocinia tractaret anno 1554. pro conſolidatione Domanij Regij quod alienatum fuerat, prædicta iura pariter capta fuiſſe, ſe interceſſiſſe & relaxationem impetraſſe editis inſtrumentis ſuis, tandem prædictum officium & iura capta ipſi confirmata fuiſſe à defuncto Rege Franciſco Primo, eòque nomine diplomá impetraſſe, quod adprobatum & admiſſum fuerit in Camera Ratiociniorum. His rationibus concludebat, ſibi prædicta iura relaxanda & relinquenda. Dominus Procurator Catholicus Regius aduerſus nouam hanc productionem & rationes à prædicto appellante oppoſitas dixit, quantum ad donum & munificentiam à Rege Ludouico XI. factum iure quodam permutationis fundorum ſuperius dictorum, id omne nullum eſſe. quandoquidem Reges nullam rem Domanij Coronæ alienare poſſint ex veteribus Conſtitutionibus, niſi tribus tantum caſibus: quorum primus eſt pro appanagio liberorum maſculorum Franciæ, & ita quidem vt huiuſmodi appanagium conſolidationi obnoxium ſit, itémque pro filia Franciæ ſub onere luitionis ſiue redemptionis perpetuæ: ac præterea pro fundatione Hoſpitalis aut Eccleſiæ, & pro repellendo hoſte, idque omne ſub onere permutationis & redemptionis: ac propterea non potuiſſe Regem Ludouicum XI. prædictam alienationẽ facere. Aliam quoque nullitatem ſubeſſe, nempe quod prædicta donatio in Curia Parlamenti adprobata non fuiſſet, prout neceſſariò in omnibus alienationibus Domanij Francici requiritur: Alioquin effectum ſortiri non poſſe in præiudicium Coronæ. Nec quicquam prodeſſe adprobationem factam in Camera Ratiociniorum: ſemper enim ad Parlamentum eundum eſſe. Quantum verò ad Arreſtum Conſiſtorij dicebat prædictus Procurator Catholicus Regius Curiam eius rationem nullam habere debere, vtpote quod abſque vllo legitimo contradictore datum fuerit. Neque ſe Procuratorem Catholicum Regium in Parlamento vllo modo adgnoſcere prætenſum Procuratorem Catholicum Regium in Cõſiſtorio, neque alium quencunque Procuratorem Catholicum: neque debuiſſe prędictam controuerſiam agitari in prædicto Conſiſtorio, verum in prædicta Curia Parlamenti cum prædicto Procuratore Catholico, & non cum alio aut alibi: quoniam in ea inſtructus eſſe poteſt ab omnibus inſtrumentis, documentis iurium & Domanij Curiæ, vtpote quæ ſint in Camera Parlamenti Theſaurienſium & in Camera Ratiociniorum, vnde ſtatim petere ea poſſit: id quod prædictus prætenſus Procurator Catholicus Regius in conſiſtorio facere non poſſit, qui vtique ea ignorare poteſt, & per conſequens prædictum Arreſtum nullum præiudicium hoc caſu facere poſſe. Quantum ad relaxationem factam à domino prædicto primo Præſide ratiociniorum eum pariter nequicquam præiudicare poſſe, partim quia incapax perſona eſſet, partim quia prædicta relaxatio non æquipolleret alicui confirmationi aut iudicio & momenti beneficium cõtinebat. His rationibus concludebat. Arreſtum proinde emanauit Curiæ 1. die April. 1555. ante Paſcha, quod pronuntiatum fuit à domino primo Præſide in generali, vt vocant, pronunciatione, quo videlicet appellatio & ſententia Cameræ Theſaurienſis irritata fuit in eo quod opponens condemnatus fuerat ad reſtitutionem fructuum à tempore fruitionis. Proinde emendata prædicta ſententia quantum ad hoc oppo-

Caſus quibus domanium Regis alienari poteſt.

Alienatio Domanij in Parlamento approbari debet.

Procurator Catholicus Regius in Conſiſtorio.

Arreſtum.

nentem abſolnit & relaxauit, eo tantum condemnato ad reſtitutionem fructuum à tempore poſtremæ capionis. De cætero prædicta ſententia in eo videlicet, quod prædicta iura prædicto Domanio conſolidata ſunt, & depulſo prædicto opponente plenum & integrum effectum ſuum ſortiente: ſaluo tamen iure prædicto opponenti Regem adeundi, ad obtinendam compenſationem fundorum amiſſorum & destructorum pro munitione Ciuitatis Giſortienſis.

Nota Iuriſdictionem Theſaurienſiū in prima inſtantia de Domanio cognoſcere & ad eam ordinarie à Curia cauſas remitti.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum X.

I.

Donatio maioris alicuius ſummæ vel maioris fundi in Camera Ratiociniorum adprobari debet.

DOnatio maioris alicuius ſummæ vel pecuniæ vel etiam maioris alicuius fundi à Rege facta nō valet, niſi in Camera Ratiociniorum adprobata fuerit. Itémque adquiſitio per decretum citra pecuniæ & pretij ſolutionem realem, vt maximè quis apocha regia munitus ſit & imaginaria ſolutione, prout iudicatum fuit Arreſto pro terra Belloſortiana in Vallea, & prout peroratum fuit à domino Aduocato Regio Meſnilio aduerſus dominum Moreue cui nomen Franciſco Suilletto, vbi cauſa ampliata fuit. 18. Decembr. 159.. Et notandum eſt, in caſu dubio quando Rex titulo acquiſitionis ſpecialis poſſidet terram aliquam, quæ ab altero mouetur eámque iure pignoris aut venditionis tradat ſub facultate luitionis ſeu redemtionis, tū in hoc dubio, qui rem adquiſiuit, manu, vt vocant, ſuprema, relaxationem impetrat præſtita cautione, vt dictum fuit ſuper Comitatu Claromontano 2. Maij 1586. B.

II.

Merum Imperium habens non poteſt ſuper iure confiſcationis & expenſis litis tranſigere cum ſubdito ſuo reo.

Dominus merum Imperium habens, quem vocant, altioris iuſtitiæ, ſi tranſigat ſuper iure confiſcationis & expenſis litis cum quodam ſubdito ſuo reo, admodum puniri debet: Et verò dominus de veteri manſione condemnatus fuit, quod tranſegiſſet cum quodam vaſallo ſuo reo incarcerato, criminis capitalis accuſato in ſumma ducentarum librarum Pariſienſium mulctæ & expenſarum nomine, & tanquam appellans ab adprobatione cuiuſdam libelli ſupplicis loco Procuratoris ſui fiſcalis in ſexaginta librarum multam, atque inſuper admonitus fuit, promeritum ipſum, vt iuſtitia ſua priuaretur. 2. Septembr. 1564. B.

TIT. XI. DE TRIBVTIS, INdictionibus & ſubſidiis, déque immunibus à tributis & non immunibus.

Tributa introducta ſunt ex bellorum neceſſitate, facta per ſingulos adſcriptione in caſum neceſſitatis tempore Caroli VI. propter Anglorum vſurpationem videlicet qui Domanium occupabant: poſtea adiecta fuerunt tributa pro militia ordinaria, itémque augmenta: & propter alias neceſſitates à Rege Franciſco proceſſerunt ſubſidia; ſuper vino in viginti videlicet, octo aut quatuor, Gabellæ & tractatus: qua de re conſulenda ſunt Regeſta Curiæ Parlamenti & Cameræ Ratiociniorum: V.C. Ioannes Cumbeſius tractatum edidit *de Tributis & aliis oneribus & ſubſidiis*: & poſt eum Fontanonius *in annotationibus ſuis ad Maſuerium*, quas quilibet conſulere poteſt: vt & doctiſſimas & diſertiſſimas perorationes domini Brettij Aduocati regij tum temporis in Curia ſubſidiorum, hodie vero in Curia Parlamenti: ac nominatim forma quadam ſuper collectione tributorum, quæ eſt *in oratione* 15. & Edictum *ſuper determinatione tributorum* menſe Martio 1600. I.C. vide & conſtitutiones ſuper ſubſidiis & tributis *in collatione conſtitutionum lib.* 10. *tit.* 17. *& ſequentibus*: vbi reperies complurimas deciſiones tam ſuper ſubſidiis quàm ſuper tributis, quæ ſub hoc titulo non comprehenduntur.

ARRESTVM I.

Rex ſolus indictiones ſiciere permittit.

ARreſto maioris Conſilij, quod datum Lugduni, anno 1507. aduerſus Seneſchallum Agenenſem & Martialem Cortellum dictum fuit, ad neminem alium quàm ad Regem in Prouinciis ſuis ſpectare ius permittendæ indictionis pecuniæ alicuius, per doctrinam *Fab. in l.* 1. *Cod. Non. vectigal. inſtit. non poſſ.* Idémque ſæpius dictum fuit Arreſtis Pariſienſibus: quorum vnum datum menſe Iunio 1534.

Vide *Boerium quæſt.* 60. Brettium *oratione* 13. Pariter Rex ſolus immunitatem à tributis præſtare poteſt. Brettius *Orat.* 39. V. *Conſtit. Aurelianenſem artic.* 126. *& ſeqq. & inf. de iure tributor.* &c.

Indictio non fit citra expreſſum Regis mandatum *l.* 1. *C. non. vectig. inſt. non poſſe.* & quaoquam ad conſilij relationem Rex delegationem ſignauerit, opus eſt tamen ſpeciali Regis mandato *l.* 2. *C. de prab. Sala lib.* 10. quin & præterea nomina in Curia approbari oportet *l. a præcedente. C. de dilat.* & audito aduocato Fiſci *l. ſi filius D. de Iure fiſci.*

II.

Notabilis doctrina de Indictionum determinatione.

Indictio ſit ſecundum æſtimationem totius patrimonij.

Indictio particularis.

Cauſa indictionis attendenda eſt, vt ita ſecundum ipſam indictio determinetur. Dynus & Pet. de Bella Pert. duos caſus conſtituunt: Prior eſt, quod ſi indictio fiat propter neceſſitates Principis, adſcriptio fieri debet pro ratione eorum, quæ poſſident incolæ, tam in ipſo loco, quàm alibi extra Prouinciam & portionem *L. reſcripto. §. ſciendum. in fin. ff. de Muner. & honor.* & adſcriptio perſonæ fieri debet ſecundum æſtimationem totius patrimonij *arg. L.* 1. *§.* 1. *Cod. de impo. lucrat. deſcript.* Alter caſus eſt, ſi indictio fiat contemplatione Ciuitatis, in qua quis habitat & ratione bonorum, quæ quis in ea poſſidet: tum etiam ciuitatis territorium excedere non oportet, neque bonorum alibi ſitorum ratio habetur. *L.* 1. *ſunct. gloſ. fin. C. de Mult. in quo loco muner. lib.* 12. *& §. adhac ſancimus in Auth. Eccleſiaſticis titulis collat. X.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod abſque data allegatur à Guid. Pap. *quæſt.* 5. Hoc prodeſſe poteſt, cùm de indictione agitur, quæ ciuitatibus muro cinctis fit ſeu imponitur, & de ſtipendio quinquaginta milliū peditum. Super hac re dominus Philippus Præſes in ſuprema Curia ſubſidiorum Monſpeſſuli *XI. conſilio* inter ea quæ non ita pridem edidit, in terminis proponit, & in vtramque partem agitat hanc quæſtionem: Vtrum facta delegatione indicendæ cuiuſdam ſummæ ciuitatibus muro cinctis & oppidis inſignioribus pro ſtipendio quinquaginta millium peditum: vtrum, inquam, poſſint illarum ciuitatum & oppidorū ciues & oppidani eos adſcribere ſeu deſcribere, qui extra ipſorum ciuitates & ſuburbia vel etiam prædicta inſigniora oppida ſunt. Que-

Ruſticos qui extra ciuitatem & ſuburbia habitant, tributo ciuitatum muro cinctarum pro quinquaginta millibus peditum obnoxios non eſſe.

ſtio

ſtio vertebatur inter ciues ciuitatis S. Albani in Gynodinia ab vna parte, & quoſdam Parochianos eiuſdem ciuitatis qui extra ciuitatem & ſuburbia habitabant, quique tributis & ſubſidiis ordinariis obnoxij erant, quique adeò intercedebant ne adſcriberentur vnà cum ciuitate & ſuburbus collationi ad ſtipendiũ pro quinquaginta millibus ab altera parte. His opponebatur, eos ſub eadẽ Iuriſdictione eſſe, Parochia & Imperiu, ſub eodẽ Cõſulatu, ſub eadẽ delegatoria cuiuſcunq; generis tributorũ coniunctos & cumulatos eſſe, pariteq; iiſdẽ omnibus priuilegiis & commodis, quibus vrbs ipſa & ſuburbia fruerentur, frui promiſcuè & nullo diſcrimine, ac proinde incolas cenſeri debere & eiuſdem naturæ. *L. 2. D. de Nundinis.* Nihilominus tamen aduerſus ciues & incolas prædictæ ciuitatis & ſuburbiorum iudicatum fuit, tum propter expreſſos terminos delegatoriæ, tum aliis rationibus, quas ipſe allegat.

III.

Caſus, quibus priuilegiatis etiam tributa imponuntur.

Si Ciuitas quædam propter quaſdam publicas neceſſitates mutuum contrahat, & ſanior, vt loquuntur, pars habitans incolarum ſub hypotheca bonorum ſeſe obliget, ſi ante ſolutionem prædicti mutui, nonnulli decedant relictis heredibus aut ſucceſſoribus priuilegiatis, Clericis aut presbyteris, hi vtique heredes priuilegiis ſuis ſeſe tueri non poſſunt aduerſus indictionem ſeu adſcriptionem, quæ corpori Ciuitatis imponitur, ſed ratione hypothecæ bonorum quæ poſſident, conferre tenentur. Et ita iudicatum fuit Pariſiis Arreſto Curiæ in Parlamento Feſti omnium Sanctorum anno 1579.

Quod cõcordat *cap. 1. & 2. de immunita. Eccleſiæ in antiq & L. 2. ff. ad L. Rhod. de iactu.* In caſu neceſſitatis priuilegiati deſcribuntur, id eſt, & ipſi conferre tenentur, vt quondam Romæ pupilli, aliique.

IV.

Indictiones ſuper eo, vt propter publicum utile eſſe litigetur, eos obligant, quorum in præſens non intereſt.

Incolæ & ſubditi, vt coire & conuenire poſſint & in commune deliberare ſuper lite & controuerſia quæ ipſis intercedit aduerſus ipſorum dominum vel alium quemcunque ſuper re quæ communem omnium vtilitatem ſpectat, autoritatem & veniam Iudicis habere debent: at verò ad faciendam pecuniæ collectionem diploma Regis emerere ſeu impetrare debent: Et verò ſuper hac re dubium eſt notabile, puta ſi dominus petat & prætendat onera carrorum, operarũ corporalium vel manualium, recognitionis, vel adſcriptionis in quatuor caſibus ratione fundorum qui mouentur à directa ipſius Iuſtitia, maiora quàm ipſi offeruntur, atque ſuper eo propter publicum intereſſe litigari oporteat, atque adſcriptioni, quæ prædictis incolis & ſubditis imponitur pro expenſis videlicet litis nonnulli intercedant, allegantes, quòd vt maximè incolæ ſint, nullos tamen fundos, nullas poſſeſſiones habeant, atque ita ipſorum in lite non interſit, ſint item alij, qui fundos quidem habeãt, ſed liberos & immunes à prædictis Iuribus litigioſis, quæ vtique realia ſunt: at corpus prædictorum incolarum dicat, quòd vt maximè in præſens eius generis fundos non habeant vel ipſi vel eorum ſucceſſores habituri fortè ſint: ſuper hoc, inquam, dubio, Arreſto Pariſienſi 14. Iunij 1548. iudicatum fuit aduerſus incolas Tonnarienſes, omnes ad collationem teneri. Deſumptum ex domino Lucio. Eáque eſt notabilis doctrina Bartol. in *L. prouidendum eſt. C. de Decurio. lib. 10.* & Mauri. *in L. 1. C. quo loco mul. mun. ſub ſol. pag. 189. & 190.* Eamque in rem eſt textus expreſſus, ſi benè intelligatur *in L. ad portus C. de operib. publ.*

V.

Incolæ pagorum vrbi finitimorum ad inſtaurationem foſſarum, at non etiam murorum vrbis illius tenentur.

Arreſto Pariſienſi anno 1388. inter incolas Vernonenſes petitores collationis ad inſtaurationem murorum & foſſarum ciuitatis Vernonenſis ab vna parte, & ruſticanos ſeu incolas pagorum ſuburbicariorum ſeu vrbi finitimorum & viciniorum defenſores & intercedentes prædictæ collationi ab altera parte, dictum fuit non obſtante contraria defenſione, defenſores ruſticanos ratione murorum immunes eſſe, ratione verò foſſatum petitores circa probationem laborare oportere. (Hoc Arreſtum & tria ſequentia deſumta ſunt ex Ioanne Gallo *quæſt.* 131. 137. 254. & 238. Choppin. *ad Conſuet. Andegauenſes lib. .cap. 47. n. 6. in fin.* ſimile Arreſtum proximè ſequenti laudat.)

VI.

Idem.

Incolæ Lagniacenſes ſupra Matronam ad munitionem Ciuitatis ſuæ cuiuſdam pecuniæ adſcriptionem fecere, & ad eandem extraurbanos ſeu extra ciuitatem habitantes deuocauere, ex quadam conſuetudine eius faciendi ab ipſis vſurpata, ſeu continuata: Arreſto Pariſienſi dictum fuit, extraurbanos ad hanc collationem non teneri, iuxta opinionem Iacobi Rebuffi in *L. reſtaurationi mœnium. Cod. de Diuerſ. præd. vrb. & ruſt. lib. X.*

VII.

Idem.

Simile Arreſtum deinceps datum fuit in Parlamento Pariſienſi anno 1391. aduerſus dominũ Cordonium pro incolis Caſtellaniæ prædicti loci ſuper inſtauratione fortalitij prædictæ dominæ.

VIII.

Suburbia tributis obnoxia.

Arreſto Pariſienſi anno 1394. dictum fuit aduerſus ſuburbanos, id eſt, incolas ſuburbij Ebroicenſis, eos ad inſtaurationes munitionum Ciuitatis & ſtipendium Capitanei conferre oportere.

Nemo à munitionibus immunis eſt, quocunque priuilegio ſit munitus. Iudicatum ita aduerſus quendam Regis domeſticum iuxta *L. ad inſtructiones C. de Epiſc. & Cler. & de immunit. non. conced.* 20. April. 1572. V. *Oratio.* 17. *domini aduocati Regij Bretij.* 2. *Oratio.* I. C.

IX.

Indictio pro feſto aduentus & introitus noui domini, abſque regio diplomate illicita.

15. April. 1550. dictum fuit Arreſto, non licere incolis Ciuitatis ad alium Dominium ſpectantis quàm Regem, ſiue Princeps ſanguinis Regij ſit, ſiue alius, collectionem facere inter ipſos titulo tributi ſiue ſubſidij ad collationem impenſarum felicis introitus prædicti ipſius domini abſque regio diplomate. Dominus Gillotius perorabat pro priuatis quibuſdam, qui à delegatione Iudicis ad exigendum prædictum ſubſidium à prædictis priuatis appellauerant. Dominus Aduocatus Marillacus pro domino Procuratore Catholico perorabat, & à Curia petiit appellantem ſeſe admitti, id quod Arreſto factum fuit dictúmque malè decretum fuiſſe, malè proceſſum ab incolis in prædicta collecta, & prædictum appellatum in expenſas condemnauit per *L. ordinis ambitioſa decreta. C. de Decurio. lib. 10.*

X.

Vxor loco domicilij mariti ſui adſcribi debet.

Subſidia præſtantur in loco domicilij & non in locis, in quibus bona ſunt ſita, vt tenet *Bartol. in L. 1. C. de muli. & in quo loco mun.* ſub ratione tamen habita patrimonij alibi ſiti. *L. 1. C. de mun. patr. lib. 10.* atque ita mulier loco domicilij mariti ſui adſcribi debet, non in ſuo, etiam pro bonis paraphernalibus *dicta L. 1. de mulier & in quo loco.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano. 24. Maij. 1460.

Qui plura domicilia habet in loco, quo præcipua ipſius ſedes eſt tributum ſoluere debet.

Niſi maritus & ipſa reperiantur in loco primi ipſius domicilij, nulla ſignificatione aperta facta. Ita iudicatum 23 April. 1574. Auberto perorante. Aliàs etiam ſi duobus locis inſtructam domum quis habeat, tamen ſi in vno loco in quo præcipua ipſius ſedes eſt, ſoluat, id ſatis eſt, neque in altero exigi poteſt. Arreſtum Catholicianorum aduerſus incolas Beati Dionyſij pro vidua Capitanei tormentis Lupariæ bellicis præfecti. Edicto anni 1600. quod factum eſt ſuper forma tributorum ex præſſus eſt artic. 22. quo cautum eſt, eos qui ad euitandam tributorū ſolutionem domicilium mutant, in loco antiqui domicilij exigendos, tandiu vſque quo anni & diei ſpatio commorati ſint in loco in quo commorandi animum ſeſe habere publice teſtati ſunt. V. prædictum Edictum excuſum *Codice HenricIano lib. 13. titulo 25. v. orationem 17. Domini Breſtij. I. C.*

XI.

Eccleſiaſtici ſine conſenſu Papæ ſubſidiorum exactione onerari nequeunt.

Rex diplomate ciuibus vrbis Ambianenſis indulſerat, vt imponerent & adſcriberent ſingulis vini modiis in vrbem delatis ſummam ſexaginta ſolidorum, qui in reparationem prædictæ vrbis impenderentur: Qui inter hos ciues erant Laici à domino Cancellario petiere, vt quoniam Eccleſiaſtici hac impoſitione expreſsè adſcribi non poſſent, hoc ipſis concederet, vt prædicta adſcriptione tacite comprehenſi intelligerentur. Dominus Cancellarius hanc rem ad Curiam detulit ad ſententiam eius ſuper eo explorandam, & verò oratione Aduocati regij Rapo, poſteaquam is rem hanc vtrinque agitaſſet, Curia rogata fuit, ſententiam ſuam ſuper eo expromeret, id quod denegauit, allegans, euenire poſſe, vt ſuper hac re lis oriretur, quæ poſtea in Curia iudicanda eſſet: tandem à prædicto domino Cancellario rogata, id reſponſi dedit, non æquum eſſe, Eccleſiaſticos nouis indictionibus onerari, non conſulto Eccleſiæ capite: textus eſt *in l. placet C. de SS. Eccleſ. & in cap. quanquam. de cenſib. lib. 6. & in cap. Clericis de immunitat.*

Huc refer Philippinam vel Bonifacianam. Et notandum eſt, quod ſi Rex diploma indulgeat ad colligendam pecuniam ſpecie cuiuſdam mutui ab iis, quos viſum fuerit, aut aliis ſimilibus terminis, Eccleſiaſticos eo non comprehendi, niſi id expreſſe dictum fuerit propter vtilitatem publicam & in hoc caſu ſpeciali iuxta *c. ad hæc. c. non minus ext. de immun. & l. ad inſtruendam ff. de adm. tutor.* Arreſtum pro San Thomaſianis Creſpientibus, & & pro quodam Canonico Niuernenſi 23. Ian. 1567.

XII.

Immunitas Præſidum & Conſiliariorum.

Præſides & Conſiliarij ſupremarum Curiarum pro Nobilibus habentur, ob eximiam Officij dignitatem Senatorum *L. Senatorum. L. nemo & L. iur Senatorum. C de Dignitat. lib. XII. & L. 1. & 2. C. de Comitib. Conſiſt. eod. lib. VII. & L. 3. in fin. de Silentiar. eod. lib. L. fin. C. de Senator.* Eámque in rem extant complures conſtitutiones Regum Caroli VII. Ludouici XI. & Caroli VIII. atque ita immunes ſunt ab omnibus ſubſidiis, tributis, pedagiis ſeu vectigalibus, ſigillis, liberis feudis, nouis adquiſitis, banno, ſubbanno, expreſſo Regis Caroli VIII. priuilegio quod publicatum anno 1487. Et quod magis eſt, ipſorum viduæ ac liberi durante tempore viduitatis & minoris ætatis reſpectiuè prædicto priuilegio fruuntur: Quod confirmatum à defuncto Rege Franciſco. anno 1521. Huius occaſione in Parlamento Gratianopolitano dubitatum fuit, verū dominus Franciſcus Portarius, qui officium ſuum Præſidis in prædicta Curia à ſe abdicauerat, prædictis priuilegiis adhuc frui deberet? Et verò Arreſto dictum fuit, eum hiſce fruiturum, per *L. eam Legem. C. de excuſ. mun. lib. 10.* Et ita id refert Pap. *quæſt. 376. & 377.* Dominus Præſes Boërius prædicta priuilegia & Edicta memorat in ſuis deciſionibus *quæſt. 146. part. 2. ſub fin. ibi, vel niſi eſſent Præſidentes & Conſiliarij num. 5.*

Præſes, qui officium ſuum à ſe abdicauit, nihilominus priuilegio ſuæ immunitatis frui debet.

Simile Arreſtum pro Præſide Bougeo in Parlamento Britanniæ 22. Martij. 1565. Idémque de iis qui in commentarios domus Regis & Reginæ relati ſunt, vt videlicet immunes ſint: interdictúmque fuit vltima Decembris 1563 publicanis, ne adſcriberent, vel deſcriberent eos qui in commentarios & breues, ad Regeſta ſeu acta Curiæ delatos relati ſunt, & ſufficit hac parte, ſuſceptoris ſecuritas ſeu breue, quomodo quis in commentarios relatus ſit. Vide Arreſtum quoddam Curiæ Subſidiorū, quod datum Turonis menſe Iulio 1593. quo videlicet Conſiliarius quidam Curiæ Parlamenti Britannici declaratus fuit immunis ab adſcriptione contra ipſum facta pro ſolutione militiæ & præſidiorum: vice verſa ſuppoſitus deſcriptioni pro munitione Ciuitatis Chinonenſis, in qua commorabatur Dominus Brettius *in peroratione ſua 6. v. ſupra titulum de Nobilitate.* & Bacquetium *in tractatu ſuo, de iure Nobilitatis cap. 19.* & Choppinū *lib. 1. de legibus Andium.* I. C.

de Immunitate eorum qui in Commentarios domus Regis relati ſunt.

XIII.

Immunitas Curiæ Parlamenti.

Conſiliarij Parlamenti, Magiſtri, Adiuuæ ratiociniorum, Secretarij item & Notarij Regis officia ſua actu exercentes, immunes ſunt à gabellis & vectigalibus rerum ipſis propriarum nomine pro vectura videlicet ſiue aqua ſiue terra, quæque ad inſtructionem domus ſeu familiæ ipſorum pertinent, Et ita declaratum fuit Arreſto 20. Septembr. 1442.

Quinimo immunes ſunt à militibus ſeu militum metatis. Edicto anni 61. pariter vt Curiones reſidentes Edicto anni 63. 29. Nouemb.

XIV.

Cognitio controuerſiarum ſuper indictionibus ortarū.

Cùm de indictione excubiarum, ſtipendij peditatus, operarum, equorum ad tormenta bellica ſubuehenda annonis & cæteris militaribus inſtructionibus controuerſiæ oriuntur, eæ coram Balliuis & Seneſchallis agitari debent at non etiam coram Selectis: prout compluribus Arreſtis iudicatum fuit.

Nihilominus quantum ad ſtipendium militare pertinet, Catholicianí de eo cognoſcunt ex Edicto. Idem ſi alienato à Rege Domanio ſuo ſub-publicatoi ſint, qui litigent neque Regis intereſſe verſatur. Et verū iudicatum fuit Arreſto aduerſus Selectos Lugdunenſes, cognitionem de reſciſſione vel obſeruatione locationum inter priuatos, quando de Iuribus Regis non quæritur, ſed de Domanio coram iudice ordinario agitari oportere. 27. Iunij 1564. B. Hoc Arreſtum 14. vt & ſuperior annotatio non concordant Edictis & Conſtitutionibus emiſſis ſuper Iuriſdictione Selectorum, ac nominatim Edicto & declarationi Henrici Magni 28. Decembris 1594. Cuius verba hic proponam, vt intelligatur, quænam ſit poteſtas & iuriſdictio prædictorum Selectorum ac nominatim Selectorum Primiceriorum. Speciales enim ſelecti de aliis rebus cognoſcunt, quàm de actionibus intentatis pro ſolutione ſubſidiorum & tributorum publicano prædictorum ſubſidiorum vel exactori prædictorum tributorum facienda.

[Inter-

[Interpretantes Edicta & Conſtitutiones antea emiſſas in fauorem Selectorũ declaramus, volumus, nobiſque placet, vt plenæ & antiquæ Iuriſdictionis ſuæ autoritati, poteſtati & vfficiorum ſuorum exercitio reſtituantur, putatis adſcriptionibus & peræquationibus faciendis ſubſidiorum, tributorum aliarũmq; pecuniarũ exactarũ & exigendarum facta per ſingulos adſcriptione in Ciuitatibus & Suburbiis huius Regni, militorum priuilegiatorum & non priuilegiatorum, ſtipendij quinquaginta millium peditum, ſubuentionum, donorum, compenſationum, aſſignationum, pecuniarum, communitum, indultorum, Decimarum, omniſque generis collationum ſiue ordinariarum ſiue extraordinariarum, quæ fient vigore delegationum noſtrarum, quacunque tandem ex cauſa & occaſione, pariter in negotio, inſpectione & tutela aggerum, pontium, portuum, acceſſuũ, itinerum, deque omnibus vectigalibus decretis & deſtinatis ad ſuperiorem inſtaurationem & tutelam, & notionem habebunt litium & controuerſiarum in omnibus cauſis ciuilibus & criminalibus, circumſtantiis & ſequelis prædictorum in prima inſtantia, deque omnibus ſubſidiis quæ exiguntur ex vino, animalibus, mercibus cæteriſque impuritatis, impoſitionibus & adſcriptionibus, æquiualentibus, auerſione, octauis menſuratum, liquidorum diminutione, Ciuitatum ingreſſu, adſcriptionibus frumenti, ligni, materiæ, pannorum, pedis vt vocant ſiſi & pedis rotundi, quæque piſcibus impoſitæ, aliiſque rebus quibuſcunque inſtructionibus, manſionibus, exactionibus equorum, ſeu animalium ſubuehendis tormentis bellicis & operis, & generaliter de omnibus ſubſidiis & indictionibus quacunque de cauſa impoſitis vel imponendis, quas ipſis quatenus opus videbitur, de nouo eis adtribuimus, ſimul etiam cognitionem ſuper pecuniis quæ exiguntur vel etiam impoſterum exigentur pro mœnibus Ciuitatum, Burgorum ſeu oppidorũ, vicorum munitionibus: ac præterea de Decimis conmunibus indultis Ciuitatibus & comunitatibus priuilegiatis, & non priuilegiatis, cæteriſque omnibus decimis & ſubſidiis, quæ impoſterũ exigantur pro ipſarum tuitione & tutela: iſtámque cognitionem & vindicationẽ prædictorũ omniũ & præfatis Edictis comprehenſorum, circumſtantiarum & ſequelarum interdictum & prohibitum volumus cæteris omnibus Iudicibus cuiuſcunque ſtatus & conditionis ſint, iiſque interdicimus, ne eas ſibi vindicaſſe, ne his immiſcuiſſe ſe quacunque tandem ratione velint, vt maximè diplomata ſuper eo his iam antea indulta fuerint, vel etiam poſtea indulgebuntur & expedientur per obreptionem vel aliter, ſub pœna falſi & nullitatis proceſſuum & actorum omniũ, aliiſque pœnis quæ prædictis Edictis comprehenduntur. Quapropter præfatis Iudicibus mandamus, vt cuiuſcunque generis diplomata quæ ad ipſos dirigentur, vna cum proceſſu & geſtis quæ prædicta contingunt ad Præſides Locum-tenentes & Selectos cuiuſque diſtrictus & Iuriſdictionis remittant, ſub pœna nullitatis irritatis &c. & reuocatis in quantum opus eſſet, omnibus aliis Edictis &c. Et ne impoſterum præſentibus contrauenjatur, neque ſubditi noſtri amplius de cætero per varias Iuriſdictiones prædictorum ratione vexentur & agitentur, inhibuimus & inhibemus partibus, ne alibi quam coram prædictis Præſidibus Locum-tenentibus & Selectis ſibi conſuluiſſe velint. Itémque Aduocatis & Procuratoribus ne ſtitiſſe vel poſtulaſſe ratione ipſorũ & offic alibus, ne partes eis ſiſte velint ad alios Iudices, ſub pœna mulctæ arbitrariæ. Mandamus Procuratoribus noſtris quatuorcunque Iuriſdictionum, vt executioni præſentium inſiſtere velint & prædictas cauſas remitti curent ad prædictos Selectos &c.]

Nota hæc geminata verba in Edicto: *Circumſtantia & Sequela*: quæ ſane tanti momenti ſunt, vt Arreſtis tam Curiæ Parlamenti, quàm Maioris Conſilij anno 1607. quorum vnum datum in cauſa quadam per appellationem delata à Balliuo Autiſiodorenſi vel ipſius Locum-tenente, qui ſe Iudicem competentem declarauerat ad cognoſcendum ſuper dilatione poſtulata aduerſus executoriales expenſarum emiſſas à Selectis Tonnarienſibus, quo ſcilicet dictum fuit, male decrètum fuiſſe & partes ad Selectos remiſſæ fuerunt, à quibus executoriales proceſſerant, & quidem cum expenſis: Alterum verò Arreſtum datum in actione quadam iniuriarum prolatarum aduerſus aliquem, qui ante triennium tributa exegerat, & cui priuatus quidam loci illius breuium tributariorum falſificationem obiecerat, quæque iniuriæ in platea prolatæ fuerant: igitur cum appellatum fuiſſet à ſententia Selectorum Tonnarienſium qui ſeſe competentes Iudices dixerant aduerſus id quod iniuriatum reus poſtulabat ſeſe remitti ad iudicem ſuũ ordinarium, cuique dominus loci adhærebat eum ſibi vindicans, dictum fuit Arreſto prædicti Maioris Conſilij, bene decretum fuiſſe, parteſque ad prædictos Selectos remiſſæ fuerunt ad procedendum in Inſtantia: priuato defenſore ſiue reo & prædicto loci domino in expenſas condemnatis. Antequam in prædicto Maiore Conſilio ſibi prædicti conſulerent: domini Triumuiri Regij in Curia Parlamenti, quam appellantes primum adierãt, definiuerant, bene iudicatum à prædictis Selectis. *v. collationem Conſtitutionum vbi alia præterea Arreſta recenſentur ad hæc eadem verba. Circumſtantia & Sequela.*

XV.

Eccleſiaſtici ad ſuſtentationem præſidiariorũ & ad munitionem militaret conferre tenentur.

Eccleſiaſtici ad præſidium militare & inſtructionem annonariam Ciuitatis in qua reſident conferre teneantur, & ad id faciendum captis pignoribus ſeu bonis temporalibus cogi poſſunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto prædictæ Curiæ, putà .28. die Maij 1369. inter Conſiliarios Ciuitatis Lugdunenſis ab vna parte, & Capitulum Eccleſiæ Ciuitatis ab altera parte: & deinceps altero Arreſto. anno 1379. 10. Iunij inter Conſules S. Flori in Aruernia ab vna parte, & Epiſcopum & clerum ab altera. Textus eſt in *L. fin. C. De quib. mun. non lic. ſe excuſare lib.* 10.

Hæc ipſa quæſtio tractata fuit in Curia ſubſidiorum Turonum translata, inter capitulum Eccleſiæ S. Aniani in Bituricenſi, quod appellauerat ab eo quod adſcriptione facta pro tuitione Ciuitatum Bituricenſis Prouinciæ, quæ Regis partium erat, comprehenſum fuiſſet. Et perpetuo definitum fuit, vt maximè Eccleſiaſticis propter dignitatem ordinis ipſorum tum diuinæ tum humanæ leges faueant, atque ab omnibus collationibus & tributis ordinariis immunes ſint, ab extraordinariis tamen immunes eos non eſſe: cuiuſmodi ſunt munitiones & vallationes Ciuitatum, præſidiariorum belli tempore exhibitio: neceſſitate videlicet vrgente immunitatem Eccleſiaſticorum ceſſare faciente. Et ita iudicatum fuit aduerſus prædictum Capitulum S. Aniani Arreſto menſe Ianuar. 1593. pariter vt antea iudicatum fuerat aduerſus clerum Lugdunenſem 18. Maij. 1368. V. doctiſſimam & diſertiſſimam orationem *domini Bretty* ſuper qua emanauit prædictum Arreſtum anni 1593. V. Guido Papæ *Quæſt.* 79. 83. 303. *&* 381. *& Conſilium.* 32.

Eccleſiaſtici collationi impenſarum in honorem primo introitus Regum in ciuitates ingredientium obnoxij ſunt.

Idem dominus Brettius *in Oratione ſua* 18. refert iudicatum fuiſſe Arreſto eiuſdem Curiæ ſubſidiorum Pariſiis ſubſiſtentis menſe April. 1595. aduerſus clerum Trecenſem, qui depulſus fuit ab oppoſitione ſeu interceſſione ſua facta aduerſus adſcriptionem collationis impenſarum factarum ab incolis prædictæ ciuitatis Trecenſis cum Rex Henricus Quartus eam primum ſolenniter ingrederetur anno 1595. decretũmque fuit Eccleſiaſticos cogendos captis pignoribus ſeu bonis temporalibus ipſorum ad ſoluendam deſcriptionem, cui adſcripti fuerant pro prædictis expenſis prædicti ingreſſus. I. C.

XVI.

Eccleſiaſtici ad inſtaurationem pontium: itinerum & politia conferre tenentur.

Hoc ipſum iudicatum fuit aduerſus Epiſcopum & capitulum Matiſconenſe, qui vnà cum Prouincia Matiſconenſi comprehenſi ſunt fœdere quod initum cum Attrebatenſibus: & præter ſuperiora dictum fuit, eos vnà cum Laicis ad inſtaurationem pontium & itinerum, conferre oportere, & ad id faciendum captis pignoribus ſeu bonis temporalibus ipſorum cogendos. De cætero quod ad collationem attinet Regi oblatam & indultam iuxta primum decretum à tribus ordinibus prædictæ Prouinciæ factum, pro ſupprimendo videlicet tabellionatu nouiter creato, & ad quam prædictus Epiſcopus & capitulum conferre renuebant, Curia rem ampliauit .2. Martij. 1552. Pro primo articulo, expreſſa eſt *diſpoſitio. l. ad inſtructiones itinerum pontiúmque.*

C. de SS. Eccleſ. & l. abſit. de Priuileg. Auguſt. lib. XI. C.

XVII.

Idem.

In lite quadam inter ciues Laicos Laodonẽſes ab vna parte, & Eccleſiaſticos ab altera, ſuper collatione ad inſtaurationes & tutelam publicarum commodiarum, dictum fuit Arreſto 29. Iulij 1404. prædictos Eccleſiaſticos prouiſionaliter conferre oportere. *per L. Iubemus nullum. C. de SS. Eccleſiis.*

V. *lib. 1. tit. 5. Arr. 20.*

XVIII.

Idem.

Poſtea 19. Decemb. 1405. principale iudicatum fuit atque ita Arreſto definitiuo dictum & declaratum, prædictos Eccleſiaſticos conferre oportere ad ſalarium & ſtipendia prædictæ ciuitatis Officiariorum ſequentium, puta Præfecti Irenarcharum, Præfecti item Vigilum tam intra quam extra ciuitatem, portæ cuſtodis, itémque eorum, quibus fontium & latrinarum & incendiorum cura commiſſa erit: Quantum verò ad eos quibus horologij & pontium cura commiſſa erat abſoluti atque immunes declarati fuerunt.

XIX.

Caſus quibus Eccleſiam conferre oporteat.

Arreſto 7. Octobris. anno 1550. quo maiores dies Molini habiti fuerunt, Eccleſiaſtici Ciuitatis Biturcenſis declarati fuerunt, conferre oportere ad inſtaurationem murorum ciuitatis, pontium, ſtratarum & viarum publicarum hoſpitalis, domus deſtinatæ iis qui peſte ſunt attacti, ad ſalarium Doctorum regentium & conſeruatione Vniuerſitatis Biturcenſis, vice verſa immunes declarati fuerunt à ſalariis Præfecti Irenarcharũ & eius officialium, à politia & publicis horologiis, cæteriſque ſuperius non expreſſis per *L. maximarum. C. de excuſat. muner. lib. 10.*

XX.

Quinam Clerici immunes ſint.

Clerici ſimplicis tonſuræ ſtudentes in Grammatica, vt aiunt, id eſt in humanioribus literis, vel in Iure aut Theologia clericaliter viuere cẽſentur, atque ideo ad tributa & ſubſidia deuocari non poſſunt. *L. 2. C. de Epiſcop. & Cler. L. 2. C. qui ætat. & profeſſ. ſe excuſ. lib. 10. & c. vno. de Cler. coniug. in 6. ibi, in literis & Baldus in L. presbyteri. C. de Epiſco. & Cler.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod datum. 4. Iul. 1455. itémque altero Arreſto, etiam quoad bona ruſtica ipſis quæſita, vel ad eos deuoluta, quod datum ibidem. 28. Ianuarij. 1460. Conſtitutio Regis Philippi Pulchri vltima Nouembr. 1247. vult omnes Clericos non coniugatos clericaliter viuentes à tributis immmunes eſſe.

Actu ſtudentes, ait Conſtitutio Aurelianenſis *artic.* 127.

XXI.

Priuilegiati indiſtinctè ratione prædiorum ſuorum ruſticorum onerari non poſſunt.

Ij qui Nobilitatis priuilegio cenſentur (id eſt, qui nobilium numero ſunt) vel Presbyterali ordine ad tributa deuocari non poſſunt, aduerſus ipſorum priuilegium, ſub ſpecie eius quòd proprîs manibus in propriis ipſorum poſſeſſionibus operentur, vt ait Speculator *in titulo de clericis coniugatis. §. 1. verſ. veruntamen non prohibeo.*

Nobiles aut Presbyteri negotiantes.

Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quòd datum anno 1457. Sed nec adſcribi poſſunt, fundorum ruſticorum nomine, quę adquiſiuerunt. *quia mutatione perſonæ mutatur conditio rei, vt dicit Bartolus in l. Paulus reſpondit per Procuratorem. ff. de acquir. hered.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 28 Iun. 1460. Attamen ſi negotientur vel etiam publicum conduxerint, priuilegio ſuo ſe tueri non poſſunt, vt maximè nobilis eques eſſet aut filius nobilis: Eámque in rem aduerſus Presbyterum eſt textus *in cap. fin. de vita & honeſtat. Clericor. & aduerſus nobilem in l. 3. §. 1. ff. de mun. & hono. & in l. nobiliores C. d. commer. & mercat. iunct. l. miles C. locati.* Et aduerſus vtroſque extat Arreſtum Gratianopolitanum vltima April. 1461. Conſtitutio defuncti Regis Franciſci quæ publicata anno 1440. in eam rem expreſſa eſt. Idem fuerit, ſi prædicti priuilegiati officium Notarij exercerent, *per l. vniuerſos C. de Decur. lib. 10. cum Gloſ. Notariatus enim vilis eſt & per ſeruum publicum expeditur l. impuberum C. de Adopt. facit l. 2. C. de Tabula. lib. 10.* *Notariatus vilis eſt.*

Conſuetudo Trecenſis *articulo* 16. permittit Nobilibus mercaturam exercere, & ignobilium more viuere: quod de ſecundogenitis intelligendum eſt vſque quo in Repub. verſari poſſint. Cæterum prohibitio negotiandi Nobilibus facta, eſt de Negotiatione quam vocant, artificiali, veluti ſi quis emat, vendat, at non etiam de naturali, veluti ſi quis vernacula, i. domi ſibique nata vendat aut mutet. B.

Paponius finem Arreſti ſui deſumſit ex Guido. Pap. *quæſt* 90. & 292. Adde *Oldrad. conſ.* 75. & Aym. Crauet. *conſ* 163. & *conſtitutionem Aurelianenſem artic.* 110. 118. 119. Et nota, quod qui allegat Nobilitatem aut aliud priuilegium pro immunitate tributorum, id facere debeat coram Selectis Primiceriis, dictumque fuit Arreſto 20. April. apud Catholicianos male & incompetenter iudicatum, eo quod proceſſum fuiſſet coram Selecto delegato ſeu ſpeciali. v. *Dom Bret Orat.* 21. I. C.

XXII.

Aduocatus priuilegio nobilitatis & generis ſui frui non deſinit.

Nobilis vir Annas Terrerius dominus de Chappes, quoniam nobili ſtirpe erat ciuis Pariſienſis & inſignis primique nominis Aduocatus in Parlamento prædicti loci ſententia Libellatiorum, quæ poſtea confirmata fuit Arreſto 1. die 1545. immunis à tributo vini vernaculi, quod per flumen Sequanam Lutetiam ſubuehi curabat, declaratus fuit, aduerſus dominum Longolium Præſidem Inquiſitionum eiúſque conſortes, qui publicanorum ſuorum cauſam tuebantur, qui condemnati fuerunt ad reſtitutionem eius quod à vectuariis prædicti domini de Chappes exegerant, ac præterea in expenſas & multam. Deſumtum ex Dn. *Lucio lib. 5. tit. 1.* In hac lite tantum abeſt, officium aduocati nobilitati prædicti domini de Chappes præiudicaret, vt contra ex Iuris diſpoſitione ei potius aliquid adderet ad huiuſmodi præſtationum immunitatem. *l. ſancimus. & l. Aduocat. C. de Aduoc. diuer. iudic.*

Extat Arreſtum notabile pro Domino Ioanne de Ville Procuratore regio Prouini 1562. quo gente eius & genere nobili adprobatis non obſtante togata militia immunis declaratus fuit: & poſtea quoque menſe Octobr. 1579. Idem iudicatum in Conſiſtorio Regis Franciſci, 1544. inter ciues Rhedonenſes & Aduocatos. Aduocatus etſi titulum Nobilis gerat, non ideo tamen priuilegiatus eſt ratione fori vectigalis. & vero non attenta hac nobilitate cauſa domini N. Guedonij remiſſa fuit à Præfecto Pariſienſi ad Iudicem de To. 18. Febr. 1564. B. Hoc intelligendum eſt de Aduocatis ſupremarum Curiarum, at non etiam de Aduocatis inferiorum ſubſelliorum, qui ſtatum nobilitatis non retinent, prout iudicatum fuit.

Officium Aduocati præiudicaret] Choppinus *iij. de priuileg. ruſtic. parte 3. cap.* 1 de eo Arreſtum laudat maioris Conſilij quod datum pro Rhedonenſibus in Britannia. 4. Martij 1457. *ſupra titulo de Nobilitate.*

XXIII.

Priuilegiati propter bona ſua ruſtica tributis non adſcribuntur.

Nobili ſtirpe natus aut Preſbyter bona ſeu prædia ruſtica adquirentes non ideo ad tributa vocantur, & quantum ad hoc huiuſcemodi bona nobilia cenſentur, quandiu à priuilegiatis tenebuntur. Ita tenet Boërius *queſt. 246. n. 4. in fin.* Qui idem aliud dubium huic ſubiicit, vtrum videlicet Iudices Regij, qoi à Rege ſalarium accipiunt, ſubſidia præſtare debeant: Pro vtroque laudat Conſtitutionem Regiam, quam proponit Aufr. *in tit. de taill. & exactio.* nempe pro primo *articulum duodecimum*, & pro poſtremo *ſecundum articulum*: & addit Arreſto Burdegalenſi quod datum 13. die Maij 1534. ita iudicatum fuiſſe pro domino Petro Lauergnio Locumtenente generali Vaſatenſi aduerſus Syndicum Saluationis, & quantum ad poſtremum articulum ad immunitatem inquam, iudicum & officiariorum, qui pertinent ad diſtrictum Parlamentorum, tam conſuetodine quàm iure contrarium obſeruatur, omniſque generis ſubſidia præſtát: vt per *gloſ. & Ang. in l. Actores. C. de exact. tribut. lib. 10.* facit *l. vniuerſi. de legatio. lib. eod.* Guid. Pap. q. 378. poſt propoſitas aliquot pro ipſorum immunitate rationes, tandem concludit, generalem eſſe conſuetudinem, vt ad ſolutionem teneantur non aliter, quàm cæteri.

Iudices Præſidiales tributũ ſoluunt.

XXIV.

Presbyteri negotiantes quãdo tributis obnoxij ſint.

Defunctus Rex Franciſcus, huius nominis Primus, Conſtitutione ſua, quæ data Aumaliæ, menſe April. 1540. & publicata Pariſiis menſe Septembri eiuſdem anni vult, nobili ſtirpe profatos cenſuum aut vectigalium redemtores ſeu publicanos ad tribota deuocari, non habita priuilegij ipſorum & dignitatis ratione. Quantum verò ad Eccleſiaſticus pertinet, idem Rex voluit eadem conſtitutione, publicè proclamandum & publicandum, ne de cætero priuilegio ſuo abuterentur, & ſi poſt publicatiuncm factam in culpa aliqua deprehendantur, aduerſus eos, vt par eſt, procedi oportere: Et verò iuxta hanc rationem anno 1277. Arreſto Pariſienſi dictum fuit, Epiſcopum Tholoſanum rogari oportere, vt trina denunciatione omnes Preſbyteri & Clerici admoneantur: ne negotienturaut mercaturam exerceant, nève ſe vilibus negotiis & ſecularibus implicent, alioquin ſignificatum ipſi ſeu denunciatum, ne contrauenientes ab oneribus, ſubſidiis, aliiſque rebus ſecularibus de cætero amplius immunes tueretur. Quod ſanè Arreſtum & ſanctum & ſingulare fuit, ſi modò obſeruaretur: & eſt conformis iuris communis diſpoſitioni, iuxta ea quæ dicit Innoc. *in cap. Ioannes, vbi gloſſ. de coniug.* & Card. *in Clem. 3. de vita & honeſt. cleric.*

V. Conſtit. Aurel. *articul.* 129.

XXV.

Fæmina nobili ſtirpe, ignobili nupta, viduitatis obtentu nobilitatem amiſſam repetere nõ poteſt.

Si ignobilis tributis ſoluendis obnoxius vxorem nobili ſtirpe ducat, paterna dignitate & nobilitate mulier excidit, *l. fæmina.* (à contrario ſenſu) *ibi, parentes verò. ff. de Senatoribus.* Quin & poſtea ſi ex hoc matrimonio vidua maneat, amiſſam prædictam nobilitatem viduitatis obtentu relegere ſeu repetere non poteſt. *l. filij. §. vidua. ff. ad municipal.* In viduitate quippe ſua eundem ſtatum retinet, quem tempore prædicti matrimonij habebat, quod adhuc durare videtur. *§. ſoluto. in Auth. de nuptijs.* ac proinde tributis obnoxia eſt. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano pro Conſulibus prædicti loci aduerſus Mariam Ciſtetoniam viduam defuncti Stephani Nigri, hominis plebeij in prædicto loco habitantis, vigilia Natalis Domini ann. 1459.

XXVI.

Fæmina vidua plebeij cõtrahens, ſi cum nobili matrimonium repetat, nobilitatẽ ſuam recuperat.

Si vidua, quæ matrimonio cum plebeio contracto nobilitate ſua excidit, cum nobili matrimonium repetat, amiſſam dignitatem recuperat & nobilitate ſua frui debet, atque adeò à tributis immunis eſt. Ita ait Bart. *l. 1. C. de dignitat. lib. 10. in repetitione*: & ad hanc rem textus eſt *in l. mulieres. eod. tit.* à contrario ſenſu. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano menſe Aprili 1492. pro Nobili fœmina Felicia Regnalda. Notandum tamen eſt, iacturam nobilitatis factam per matrimonium cum ignobili contractum, non eam vim habere, vt ad recuperandam amiſſam nobilitatem iiſdem ſolennibus opus ſit, quibus opus eſſet in adquirenda primum nobilitate. Nam vt res ad eum modum amiſſæ facilè ad primum ſtatum ſuum reduci, reſtitui poſſunt: ita pariter prędictæ fœminæ quæ nobilitatis ſuæ iacturam matrimonio fecit, facilis via eſſe debet & parata, ad eam repetendam & recuperandam: non equidem durante matrimonio, id enim fieri non poteſt, niſi ipſius maritus omnibus ſolennibus requiſitis in Camera Ratiocinatorum nobilitetur. Verùm tempore viduitatis ſuæ & poſt mortem mariti ſui ignobilis diploma regium ex maiore Cancellaria ex motu Principis impetrare poteſt, vt nobilitati ſuæ reſtituatur, nullis aliis ſolemnibus requiſitis, quã vt ſeſe coram Selectis ſiſtat, & priuilegio nobilitatis vtatur in ſolutione tributorum, neque in Camera Ratiociniorum id approbandom eſt iuxta regulam iuris quæ in huiuſmodi caſibus de more obtinet, quęque deſumta eſt ex *primo cap. de pactis. lib. 6.* putà ad rem quamcunque reducendam ad primam naturam ſuam, nullis Iuris ſolennibus, quę alioquin requiruntur, opus eſſe. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in Curia Catholicianorum ſuper appellatione quadam Sangermanenſium Laualij in Foroſeguſienſi ab vna parte, & viduam defuncti Antonij Fabri, mercatoris Ceruenæ nobili ſtirpe oriundæ Et hoc ipſum tamen liberis, quos ex defuncto ſuo marito ſuſcepit, nequicquam prodeſt. Hi quippe patris conditionem ſequi debent *l. cum legitima. ff. de ſtat. homi.*

XXVII.

Fæmina plebeia nobili ſtirpe orto nupta nobilitatur.

Si mulier plebeia nobili ſtirpe orto nubat, ipſa nobilitatur, *l. fi. C. de incol. lib. 10. & l. mulieres. C. de dignitat. lib. 12.* Quinimò vidua neque plebeio ſeſe matrimonio coniungens, nobilitatis priuilegio perfrui debet, & mariti dignitatem retinet, neque tributis adſcribi debet. *l. cum te. C. de nuptijs.* dummodò tameo & ipſa caſtè & honeſtè viuat: *l. qui adulterium. in fin. Cod. de adulter.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano menſe Aprili 1461. pro vidua Ioannis Marolij.

XXVIII.

Quæ feuda tributis eximant.

Ignobiles feuda nobilia tenentes ab eo cui tributum debetur ad tributa deuocari non poſſunt propter prædicta feuda ſcilicet tribus concurrentibus: Primum eſt, vt tale feudum ſit, in quo Iuſtitia & ſubditi ſint. Secundum, vt prædi-

cti ignobiles eo inueſtiti fuerint, atque in fidem & hominium à Principe admiſſi. Hoc facto quippe priuilegium eis quæritur. Tertium eſt, vt nobiliter viuant. His concurrentibus ratione iſtius feudi tributis adſcribi non debent, vt dicit Andr. de Iſern. *in lib. 10. feud. tit. de cap. qui Curiam vendidit. circa prin. ibi, propter dignitatem.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe April. 1461.

Vide *Annotat. ad Arreſtum ſequent.*

XXIX.

Feuda quæ tributis non eximunt.

Ignobiles feuda nobilia tenentes citra iuriſdictionem & citra ius Caſtellaniæ & ſubditos, verùm quæ in reditu tantùm, Domanio & ſimilibus conſiſtunt, à tributis & ſubſidiis immunes non ſunt: not. in *l. ſemper. §. Diuus. ff. de iur. fiſci.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1451.

Quæ his duobus *Articulis* 28. *&* 29. continentur, non obſeruantur, & quemadmodum feuda ſiue iuſtitiam habeant, ſiue non habeant annexam, in Francia non nobilitant, ita neque poſſeſſores ſuos à tributis immunes præſtant. V. *Conſtit. Bleſenſem*, & dominum Magiſtrum in *deciſionibus ſuis.* I.C.

XXX.

Procuratores viles ſunt & non immunes.

Procuratores pragmatici, ſiue in Curiis ſupremis ſiue aliis nobilitate ſua ad euitandam tributorum ſolutionem ſeſe tueri nõ poſſunt, verùm ea præſtare coguntur. Huiuſmodi quippe officium vile eſt, nota *in l. ſi quis procuratorem. C. de decurio. lib.* 10. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano aduerſus Bertrandum Cizerinum & Vincennum Baccalaureum Procuratores, eoſdémque nobili ſtirpe ortos.

XXXI.

Notarij & Apparitores à prætenſa immunitatis conſuetudine excluſi.

Cùm Notarij & Officiales ſeu Apparitores Aurelianenſes ad inſtaurationem murorum ciuitatis adſcripti fuiſſent, atque iure immunitatis ſeſe tuerentur, quo tempore immemoriali fruitos ſeſe dicebant; dictum ipſis fuit, huiuſmodi res conſuetudine non ſoluendi præſcribi non poſſe. Huiuſmodi quippe conſuetudo improbatur, vtpote Reipublicæ aduerſa. *l. viam. ff. de via public. & itiner. publ. reficiend. & in vſibus feud. de pac. iuram. firm. §. illicitas. & per Baldum in tit. quæ ſint Regal. num.* 3. Et iuxta id aduerſus prædictos Notarios & Apparitores iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1385. quo declarati fuerunt non admiſſibiles ad allegandam & probandam prædictam præſcriptionem.

Notarij & Secretarij Regis ex priuilegio Ludouici II. ab omni indictione immunes ſunt.

XXXII.

Requiſita, ſi peregrinus priuilegiis & immunitate ciuitatis alicuius frui velit.

Inter Arreſta Parlamenti Sam-Martiniani anno 1282. iudicatum fuit, negotiatores vltramontanos Pariſiis commorantes tributis obnoxios eſſe, & ad omnia ſubſidia conferre oportere, quę ciuitati Pariſienſi incumbere incipiunt, neque habitationis ſeu incolatus iure priuilegiis & immunitate prædictæ ciuitatis frui poſſe, niſi matrimonium contraxerint & liberos ſuſceperint, citra ſpem aut veriſimilitudinem in patriam remeandi: quinimo & hoc ipſo caſu, dummodo ſocietatem cum extraneis non habeant contractam, neque in patria ſua tributis adſcripti ſint. His proinde caſibus prædictis priuilegiis frui debent. Ciuitas Lugdunenſis quotidie aduerſus hoc Arreſtum committit, promiſcuè quippe omnes eos admittit, qui ius ciuitatis poſtulant vt maximè prædictis non ſatisfaciant.

De Iure ciuitatis extat Conſtitutio Regis Ioannis. Ciuis & Burgenſis Pariſienſis, Suppoſiti item & Officiarij vniuerſalis immunes ſunt à ſubſidiis & indictionibus ratione vernaculorum & ad ipſorum vſum & præſidium comparatorum. Nihilominus tamen id eos deprecari oportet, atque ſecuritatem eo nomine poſtulare: quo non facto res eorum pignori capiuntur: ſic quidem vt etſi priuilegium poſtea probetur, nulla expenſarum ratio habeatur. Iudicatum 1. Martij 1563. Ciuis, ciuitatis ius habens immunis eſt ab inferiore & ſubalterna iuſtitia, ſoláque & ſimplici adprobatione adquiritur citra alia acta iudicialia. Arreſtum 21. Ianuarij 1578. perorante Choppino. B.

XXXIII.

In ratione exactionis cuiuſcunque generis Subſidiorum Conſuetudo obſeruatur: & ſi ex prædicta conſuetudine nonnulli ſpeciatim ab his immunes ſunt facti, iniuria iis eo ipſo fit, ſi ea ab his exigantur, *l. ſi publicanus. §. fin. D. de publican. & l. fin. C. eod.* veluti ſi mercatores Interamnates inter duo flumina nauigabilia Alerium & Ligerim negotiantes, neque à remotiore loco commeantes, neque vlterius pergentes, vſum immunitatis à vectigalibus intra prędictos fines prætendant, ad conſuetudinem recurrere éamque ſequi oportet. Nonnulli exiſtimarunt, perſonas priuilegiatas vectigal quidem non præſtare pro mercibus quas ſiue aqua ſiue terra ad proprium vſum ſubuehi curant, *l. omnium. C. de vectigal. & commiſſ.* verùm pro iis quæ ad familiæ ipſorum vſum ſpectant, ſoluere oportere, per *l. hoc legatum. ff. de lega.* 3. vbi Albericus de Roſate hanc ſententiam ſequitur. Et verò in his ſuper ſimili dubio lis exorta eſt inter publicanos maioris conſuetudinis Burdegalæ ſeu maiorum ſolénium, & dominum Cardinalem Albertum, in qua id compertum fuit & definitum ex conſuetudine nunquam diſcrimen factum, inter ea quæ ad domini vſum pertinẽt, & ea quæ familię neceſſaria ſunt, quantum ad immunitatem ſubſidiorum: Iudicatúmque fuit Arreſto Burdegalenſi ſecundùm opinionem Baldi *in l. vſurpationem. C. de vectigal. & comm.* Familiam prædicti domini Cardinalis penitus immunem eſſe, *deciſione* 213. *Immunitas.*

XXXIV.

Dominicella Philippea Pourra hodie vxor domini Wilhelmi Chancei, Selecti Foroſeguſienſis & Domanij inſpectoris minor ætate & ſub adminiſtratione & tutela domini Antonij Gauteni aui ipſius materni & Gabrielæ matris ipſius filiæ prædicti Gauteni, cùm breuibus tributi Regij Sancti Bonneti Caſtelli in Foroſeguſienſi adſcripta fuiſſet, diploma Regium impetrauit, eo ſcilicet fine, vt diceretur & declararetur malè adſcripta fuiſſe, & inſerta prædictis breuibus, atque adeo vt Conſules prædicti Sancti Boneti tenerentur eam expungere de prædictis ipſorum breuibus, éamque immunem habere, quandiu minor ætate eſſet. Hoc diploma incidenter productum fuit in appellatione quadam interpoſita à Selectis Foroſeguſienſibus, oblatúmque à dominis Catholicianis ſubſidiorum Pariſiis, quorum Arreſto partibus plenè auditis prædicta appellatio iudicata fuit prædictum di- *Minores à tributis immunes ſunt.*

ctum diploma, quod approbatum fuit, & Conſules prædicti Sancti Bonoeti in expenſas condemnati fuerunt. Prædictum Arreſtum pronunciatum fuit 20. die Martij anno 1550. Lex quæ de huiuſcemodi immunitate loquitur, non adeò generalis fuit, verùm de pupillis pauperibus egit, quos ob facultatum & rerum quibus compendium faciant, inopiam, æquum eſt immunes eſſe: exempli gratia, Artifex, faber, ſartor, aurifaber, pictor, aut alius quis in arte ſua excellens nonniſi operæ & manus ſuę pretium habet: atque adeò quandiu ſuperſtes eſt, inops non eſt: at ſi moriatur, liberi ipſius alienæ miſericordiæ ſeu eleemoſynæ expoſiti ſunt. In his igitur & ſimilibus aliis æquitas militat, ac nominatim cùm incolæ huiuſmodi oneribus ſuſtinendis idonei ſunt, viceuerſa ſi pupillus locuples ſit, incolę autem huiuſmodi immunitatum oneri ſuſtinendo & ſubeundo impares ſint, immunes eſſe non debent, expreſſus eſt textus *l. cùm filioe. ibi, a muneribus perſonalibus quæ ad patrimonium non pertinent, non adſtringentur, ſi eorum inopia non eſt. C. lib. 10. qui æta. ſe excuſ.* Neque obſtat, quod dici poſſet, hanc legem intelligendam de muneribus perſonalibus quę cum facultatibus & patrimonio nihil commune habent: Nam vt maximè onera magis patrimonialia quàm perſonalia eſſent, ætas immunitatem præſtare non debet: Textus eſt expreſſus *in l. neque tempore ætatis, neque numero liberorum in muneribus quæ patrimoniorum ſunt, excuſationem quis habere poteſt.* & alter *in l. etiam minores ætate. C. de munerib. patrim. eod. lib.* Et ſanè non aliam immunitatem Lex iis pręſtitiſſe videtur, quàm à publicis muneribus, veluti à Conſulatu vel à ſuſceptione & exactione tributorum: prout dicit Accurſius *in gloſſ. 1. d. l. etiam ibi, vt ea ſuſtineant & perſoluant, non autem vt ea exigant & adminiſtrent.* & allegat *l. ad Rempub. ff. de minoribus.* Et ſuper hoc notabile eſt, quod quanquam tributa perſonalia ſint, nihilominus ſecundùm patrimonium regantur. Neque omittere poſſum, poſt hoc Arreſtum tantam inopibus ſubditis iniuriam factam, vt omnes pupillos & minores nullo diſcrimine immunes factos perſpexerim: viceuerſa incolas in quibuſdam collectionibus coactos domóſque locáque deſerere, eo quòd impares eſſent oneri adſcriptionis, à qua minores, qui potiſſimam & optimam regionis tributarię partem tenebant, immunes declarabantur: Qui in locis ipſis verſantur, huius rei conſequentiam vident, & quomodo tutores & curatores compareant, compendia maiora faciant, & minorum ſuorum patrimonia adaugeant, interea dum cęteri oneribus ſuſtinendis ſua imminuunt. Tertius ordo prouinciæ Foroſeguſienſis cùm ſeſe hoc onere premi videret propter molem tributorum & ſubſidiorum tam ordinariorum quàm nouorum, antè biennium Regem adiit obtinendo alicui temperamento & peręquationi, quandoquidem huiuſmodi oneribus ſuſtinendis impar eſſet, puta ſoluendis tributis pupillorum & minorum locupletum & in re lauta poſitorum: quinimo ex contagione ſiue peſte pręcipuos tributarios mortuos relictis pupillis pro quibus inopes atque egeni tributa ſoluere cogerentur. Ad hanc querelam à Maieſtate ipſius declarationem impetrarunt, directam ad dominos Curiales ſubſidiorum, ne videlicet decætero huiuſcemodi immunitatum rationem vllam haberent: id quod approbare noluerunt.

V. 41. *Orationem domini Brettij*, ex cuius Arreſto conſtat minorem quendam Montisbriſonij in Foroſeguſienſi immunem à tributis declaratum fuiſſe, infirmata ſententia Selectorum prædicti loci, & interminatione facta Selectis prædicti loci, aliiſque, ne minores tributis deinceps adſcripſiſſe velint.

XXXV.

Horrearij ſeu partiarij coloni vbi tributa debeant.

Præſuppoſito, quòd ij quos *Grangeros* vocamus, ſeu *Horrearios*, ſint coloni partiarij, qui habentur ad culturam triennali quoquo tempore in dominio ſiue fundo ex quo dominus dimidiam percipit, colonus verò alteram dimidiam ſub onere ſationis, culturæ & aliorum ruſticorũ actuum, de quibus agit Iaſon, *Conſilio* 153. *verſic. accedunt. volum.* 11. quodam tempore viſum fuit & creditum, eos ſi à laribus ſuis ſeu certo fixóque domicilio tantummodò abeſſent triennio vel ſexennio, eo reuertendi animo, eos, inquam, ibidem hærere & reſidere credi, & non etiam in colonia, quam tenent & colunt: atque ita non adſcribendos cenſibus prædictæ colonię, quin potius in loco certi & fixi ipſorum domicilij, arg. *l. nihil. de captiu. & poſtl. reuer. & l. qui in vtero ſunt. de ſtat. hom.* Paul. *in l. huiuſmodi. §. legatum. ff. de leg.* 1. Nihilominus tamen, vt argueretur & iudicaretur tributa penitus perſonalia eſſe. Arreſto Catholicianorum Parìſienſium, quod datum 13. Martij 1553, inter incolas Suriaci Comitialis appellantes à Selectis ab vna parte, & Ioannem Prodonium horrearium ſiue colonum partiarium Philippi Bertrandi appellatum, ab altera parte dictum fuit, horrearium ſeu colonum partiarium rectè adſcriptum in loco Suriacenſi, in quo erat colonia, cúmque in prædicto loco tributa illaturum, quamdiu ibidem horrearius ſeu partiarius eſſet: & de cętero decretum fuit, eum expungendum breuibus de Veauchette, vbi larem ſuum habebat, quandiu abeſſet, & reſtituendos ei nummos, quos ſoluiſſet. Multi exiſtimarunt, horrearios ſeu partiarios à tributis immunes eſſe. arg. *l. ſi. C. qui tutor. dar. poſſ.*

Articulus 21. Edicti *De modo tributorum*, vult eos adſcribi in loco antiqui ipſorum domicilij, vſque quo anni & diei ſpatio hæſerint, in Parochia in quam ſeſe receperunt.

XXXV.

Baſtardi nobili ſtirpe nati quomodo immunes ſint.

Dominus Præſes Boërtius [a] defendit & ſcripſit, in Francia obſeruari tam in Curiis Parlamenti quàm apud Catholicianos, vt baſtardi ſeu naturales inſignia vindicent, cum diſcrimine tamen aliquo [b], nobilitatem item, priuilegia, immunitatem tributorum aliáſque prærogatiuas: attamen dominus Imbertus [c] ait, ſeſe vidiſſe baſtardum quendam ex inſigni quadam familia benè conſultum ſeu conſilio maturè capto, qui impetrauerit atque approbari fecerit Reſcriptum Regis [d] ad fruendum prædictis omnibus, & vt capax dignitatum & honorum dici poſſet: quod vtique non feciſſet, niſi aliquid dubij in eo reperiſſet.

a *Deciſion. Burdegalenſi* 157. Guido Pap. *deciſ.* 580.

Differentia inſignium quibus baſtardi vtuntur.

b Cum trabe videlicet per obliquum à læua initio ducto ad dextram deſcendendo. Nam ſi trabs à recta ad ſiniſtram inclinaret, tum id non naturalitatis ſignum eſſet, verùm ortum familiæ à latere fœminarum, vt vi-

dereeſt in inſignibus domus regiæ Borboniæ. *Benedict. in cap. Raynutius.*

c *In enchiridio ſuo in verbo: Si vn Aneiſtre.*

d Quæſtio valde agitata, vtrum baſtardi nobili ſtirpe oriundorum ſint nobiles? de qua Dominus Tiraquel. varias opiniones refert, *de Nobilitate cap.* 15. Definita eſt Edicto generali *de modo tributorum artic.* 26. quo cautum, baſtardos, vt maximè patre nobili ortos, non poſſe ſibi titulum aut qualitatem Nobilium vindicare, niſi reſcriptum nobilitatis à Rege impetrauerint, idque fundatum ſuper conſideratione meritorum ipſorum aut patrum, & inſuper adprobatum vbi par eſt. Communi prouerbio fertur: Principum baſtardos nobiles eſſe: nobili vero ſtirpe oriundorum vilanos eſſe, id eſt, plebeios & ignobiles. *V. de Oratio. 35. domini Brett. & tit. 3. lib. 22. infra. Arr. 1. I. C.*

XXXVII.

Suſceptores tributorum ſummates pro omnibus exigere non poſſunt, neque incarceratione vti.

Suſceptores tributorum in Foroſeguſienſi propter magnas difficultates exigendi à tributariis ſingulares ſeu peculiares adſcriptiones cuiuſque exactionis, & quantum ad ipſos pertinet exactioni generali ſatisfaciēdi diploma à Rege impetrant expeditum in Cancellaria. 25. Febr. 1555. quo prædictis Suſceptoribus ſingulis in munere ſuo permiſſum fuit, vim & coactionem adhibere pro ſolutione prædictorum tributorū aduerſus præcipuos & Summates locorum, vrbium & pagorum, quæ ad ipſorum exactionem pertinent, quæcunque ipſis indiſtinctè viſa fuerit, prorſus ita vt aduerſus peculiares collectores locorum & ipſorum fideiuſſores. Secundo eiuſdem diplomatis capite permiſſum fuit, vim vſque ad incarcerationem quoque adhibere. Mandatúmque Curiæ ſubſidiorum & Selectis Foroſeguſienſibus, vt id legi, publicari, & in Regeſta referri curarent, quo caſu id æquum, iuſtū ſeu rationi congruum competiſſent. Citra hoc examen menſe Aprili inſequente in ciuitate Montisbriſonij metropolis prædictæ Prouinciæ Foroſeguſienſis ad tubæ ſonum publicarū fuit. Dominus Antunius Clepperius Procurator in præfectura Foroſeguſienſi & regionis Syndicus comperta hac publicatione velut mali exempli ab ea appellat, & in Curia ſubſidiorum & Catholiciauotum Lutetiæ appellationem perſequitur, vbi partibus plenè auditis, itémque Procuratore Catholico Regio qui repræſentauit, impetrationem huius diplomatis rationi & iuris diſpoſitioni aduerſari, nempe vt vnus tributariorum eiuſdem Collectæ ſeu ſtationis indiſtinctè pro omnibus cogi poſſit tributum ſoluere: cùm in re tributaria nemo vnus pro altero teneatur: ac pręterea incarcerationem ſuſtineri nō poſſe, quin aduerſus formam eſſe introductam pro collectoribus tributorum, qui non poſſunt: ipſiſque interdictum eſt, ne tributarios ad ſolutionem per incarcerationem ipſorum cogant: verum bona tantum capere poſſe, non etiam perſonas. Atque ita prædictus Procurator Catholicus declarauit, nulla ratione publicationē & executionem prædicti diplomatis defendi poſſe, ac proinde ſeſe ab eo appellare, poſtulauitque ſeſe appellantem admitti vnà cum incolis Foroſeguſienſibus, qui per prædictum Syndicum ipſorum ad appellandum admiſſi ſunt. Prædicta Curia Subſidiorum Arreſto ſuo & ſententia ſua definitiua data patente velo & cauſa perorata. 29. Ianuarij. 1566. prædictum Procuratorem Catholicum appellantem admiſit & pro bene admiſſo habuit, iuſque reddendo tam ſuper ipſius, quàm ſuper partium appellatione iudicauit, malè publicatum proceſſum & executioni traditum: contrà benè appellatum fuiſſe. Et ſuſceptor appellatus pro diplomate nitens in expenſas cauſæ appellationis condemnatus fuit, interdictúmque ipſi, ne prædicto diplomate vti velit: decretúmque vti præſens hoc Arreſtum in iis ipſis locis in quibus diploma publicatum fuiſſet & in auditorio Selectorum publicaretur: permiſſúmque prædicto ſuſceptori vti ob tributa vim & capiones adhiberet more conſueto. Arreſtum hoc ſingulare eſt & notatu dignum, quo ad duo capita illa, quæ eo continentur: quorum vnum eſt, ne vnus ex vicanis ſeu ne priuati alioqui alicuius collectæ ſeu ſtationis pro omnibus conueniantur, niſi ſint exactores vel eorum fideiuſſores: alterum ne tributarij ob tributa incarcerari poſſint. Quod ad primum attinet, ſanè illud non omni dubio caruit: nonnulli quippe pro prædicto diplomate cenſuerunt, nempe quoties tributum aliquod indictum eſt alicui Iuriſdictioni, Ciuitati, pago vel Parochiæ, *ceſſante populo*, ditiores cogi poſſe, nam cæteri ſoluendo non eſſe præſumuntur, & fruſtra ij adſcripti eſſent, qui ſoluendo non ſunt: id quod & in aliis prætereà quam collectoribus ſpiritualibus locum habere deberet, ac nominatim cùm tributum perſonale eſt, vt ſunt illa quæ in quæſtione vertuntur: eáque doctrina eſt Bartol. *in L. ſemel C. de Apoch. publ. lib.* 10. & in hanc rem bona videtur ratio *in l. Honor. §. fin. ff. de Muner. & honor.* ac pręterea certè in his muneribus perſonalibus, quæ præſtationem pecuniæ annexam habent, quod alij exſoluere non poſſunt, reliqui præſtare debent, eò quòd ſint de ciuitate, aut collecta, quæ adſtricta eſt *l. ſicut ff. Quod cuiuſque vniuerſ. & l. Proponebatur. ff. de Iud.* Ac prætereà hic valet & notabile eſt priuilegium pecuniarum quæ pro Regni neceſſitatibus exiguntur, quæ vtique res neceſſaria eſt, & in qua de ſummo iure quæri nō debet. *ta. 11. C. de quib. mun. vel præſt. nem. lic. ſe exc. lib.* 10. Sed & illud prætereà cōſiderandū eſt, nominationē ſeu electionē ſpecialiū exactorū & fideiuſſorū à ditioribus Parochiæ peragi, qui vtique ex ipſorū culpa tenentur, atque ita æquū eſt aduerſus prædictos ditiores actionem dirigi, omiſſa diſcuſſione quę in huiuſmodi rebus ſatis ſubintelligitur, ſi exactores tempore præfinito non ſoluant, ac maximè cùm in electione prædictorum exactorum plerumque abuſus admittatur pauperioribus videlicet ad id munus electis. Tandem pro prædicto diplomate expreſſus eſt textus in *l. iure prouiſum eſt, ibi, denique quod ab vno committitur, id totius delinquatur periculo numeri, &c. vſque ad fin. C. de Fabric. lib.* 11. Nihilominus communis & ſanior opinio defenditur à Bartolo, Baldo Vbaldino & aliis iuxta Arreſtum & aduerſus diploma. Graue etenim viſum eſt, & æquitati repugnans, alienorum debitorum cauſa, alium moleſtari: idque modis omnibus effugiendum iura omnia clamant. Hæc expreſſa verba ſunt Zeno. Imp. alium pro alio conueniri prohibentis. Et pro prædicto Arreſto expreſſi ſunt textus *in l. 1. C. de exactor. tribut. lib.* 10. & expreſſior adhuc *in l. vnic. C. vt nullus ex vican. pro alie. vica. debit. ten. lib.* 11. Quod ad ſecundum caput attinet, nempe coactionem per carcerem, etiamſi ita vſurpetur, tamen id iuris diſpoſitioni aduer-

Digitized by Google

aduerſatur, quæ expreſsè prohibet prædictam incarcerationem pro ſolutione debitorum *l. nemo carcerem. C. de exactor. trib. lib.* 10.

Forma generalis præſtituta à Curia ſubſidiorum pro collectione tributorum 17. Maij. 1596. in ſcita orationibus dom. Aduocati Regij Brettij vult, vt in caſum inopiæ poſt factam ſimplicem denunciationem exactoris & mobilium ipſorum excuſſationem, incolæ & quidem vel vnus vice omnium cogi poſſint per captionem & venditionem bonorum, ſaluo regreſſus iure aduerſus corpus incolarum & inhabitantium. Edictum ſuper forma tributorum factum anno 1600. *artic.* 54. ait, huiuſmodi coactiones aduerſus priuatos quoſdam incolas decerni non poſſe, niſi de rebellione Selecti iudicauerint, vel niſi adſcriptio & peræquatio facta fuerit, & exactor nominatus, vel niſi exactores ſummaria bonorum diſcuſſione facta non ſoluendo reperti fuerint: quo caſu conceſſiones huiuſcemodi coactionum ſeu executionum ſignari debent ab vno ex Selectis & ſuſceptore & dirigi aduerſus ditiores Parochiæ. Antea cauebat Conſtitutio Reg. Franciſci Primi adprobata anno 1543. qua executio prohibebatur & priuatorum incarceratio pro communi Parochiæ quæ Conſtitutio renouata fuit Arreſto Curiæ ſubſidiorum menſe Ianuar. 1593. & ſuſceptor in omnes expenſas, damna & intereſſe priuati cuiuſdam incarcerati condemnatus fuit. *Dom. Brettius Orat.* 14. I. C.

Titulus, *vt nul. ex vic. pro alie.* locum obtinet in exactione & perſecutione tributorum. Iudicatum 28. Martij 1576. & 12. Martij 1563. Attamen cum de executione rei iudicatæ agitur in odium contumaciæ, neque vllus Syndicus aut matricularius aut Scabini ſoluendo ſunt, primus ſeu obuius quiſque conueniri poteſt *ut ff. ad municip. & in. Quod cuiu. que vniuerſ.* B.

XXXVIII.

Separatio indictionum ſeu adſcriptionum non niſi ex magna cauſa fieri debet.

Inter incolas & inhabitantes Valelienſes indictionis ſeparationem poſtulantes ab vna parte, & Conſules exæquatores ſimul & incolas portionis Suriaci Siluenſis defenſores & prædictæ ſeparationi intercedentes ab altera parte, corâ Selectis Foroſegulienſibus Montisbriſonij. Petitores dicebant, quòd vt maximè ab omni æuo duo illa loca, Valelia ſc. l. & Suriacum, adſcripta tributis regiis coniunctim & eadem delegatione fuiſſent, ſic vt ſingula portionem collectæ facerent: attamen id factum aduerſus Franciæ conſuetudinem & morem, quo tributa per Parochias & turres nolarias adſcribuntur, & locum Valelienſem veluti ſeparatum à prædicto loco Suriacenſi & in prædicto loco Valelienſi turrem nolariam eſſe & Parochiam: Suriaci verò alteram turrem nolariam. Ac præterea interſtitium quoddam & Siluam mediam eſſe, quæ realem eorum ſeparationem faciunt, & tantam, vt quemadmodum cæterorum, ita & indictionis ſeparationem fieri oporteat: id verò ſe cum inſtantia poſtulare. Suriacenſes ſiluatici dicebant è contra: verum quidem eſſe indictiones tributorum ſecundum Parochias definiri, verum Suriacum & Valeliam nonniſi vnam eſſe Parochiam, nempe Valeliam, quæ trans ſiluam eſt: Suriacum verò eſſe locum capitalem iuriſdictionis, atque in eo reſidere officiarios, & antiquitus in eo ſedem habuiſſe dominos Comites Foroſegulienſes, qui propter interuallum inibi capellam extrui curauerint, vbi quidem ſit turris nolaria, verùm id non ideò diſtinctionem aliquam aut ſeparationem inducere: ac præterea huiuſcemodi ſeparationem fieri non poſſe citra magnum intereſſe ſubditorum & tributariorum, ac nominatim propter multitudinem Cõſulum, Peræquatorum & Exactorum, qui eo caſu futuri eſſent plures, cùm ſi coniuncti manerent, tot non opus futurum eſſet. Item vnam ex partibus contendentibus alteram validiorem eſſe, partim propter loci fertilitatem, partim verò propter diuitias & potentiam. Proinde ſi ſepararentur inferiorem opprimendam ſub ſarcina tributorum: ac proinde huiuſmodi ſeparationis poſtulationem citra iuſtam aliquam cauſam fieri. Procurator Regius in auditorio prædictorum Selectorum re minus perpenſa declarauit, ſeſe prædictæ ſeparationi conſentire: & nitebatur notoria ſeu relatione vnius ex prædictis Selectis qui facta tranſuectione ſeu luſtratione loca oculis ſubiecerat. Sententia prædictorum Selectorum attento conſenſu prædicti Procuratoris Regij ſeparatio fit. Suriacenſes ſiluatici appellant, eámque appellationem in curia ſubſidiorum Pariſiis perſequuntur: vbi partibus plenè auditis iudicatum fuit Arreſto 16. die Maij 1560. pro appellantibus: decretúmque nullam ſeparationem faciendam prædictæ portiunculæ Suriaci ſiluatici ab incolis Valelienſibus, qui inſuper in expenſas tam cauſæ principalis quàm appellationis condemnati fuerunt. Cui rei inſtitit ſagacitate ſua & prudentia dominus Amatus Roiguardus Caſtellanus prædicti Suriaci, qui conſequentiam iſtius negotij & intereſſe probè perſpexerat. Huiuſmodi ſeparationes fieri & indulgeri non debent citra apparentes & neceſſarias rationes, neque vnquam factæ fuerunt: quandoquidem quò maiorem numerum incolarum habet portiuncula, eo tributarij quoque expenſis magis ſubleuantur, aliíſque rebus: id quod omnino ceſſaturum eſt, ſi in minores adhuc portiunculas ſubdiuidatur. Siquidem loco vnius ſocietatis ſeu collegij Conſulum & Peræquatorum, & loco vnius exactoris duobus vel tribus opus futurum ſit, ac præterea vnicam portiunculam ad peræquationem faciendam non amplius expenſarum expoſcere, quàm ſingulas duabus iam conſtitutis: Suſceptorem tributorum tantundem expenſarum facturum in cogenda vnaquaque diuiſarum portiuncularum, ac pro omnibus coniunctis. Hæc omnia conſideratu ſunt digna, propter expreſſam declarationem *l.* 1. *C. de ſuſcept. lib.* 10. Eſt & alia ratio eáque validiſſima deſumta disertè ex *l. omne territorium. C. de cenſib. &c. lib.* 11. puta, quòd præſuppoſito tributa tributariis validioribus adſcribi ſarcinam inferiorum ſuſtinentibus difficile ſit, vt ſemper eadem perſona aut validior aut infirmior nulla mutatione facta maneat. Atque ita in prædicto caſu apparere, vnam ex partibus in regione & territorio fertiliorem quàm alteram eſſe: & fieri poſſe, vt grandine aliáve qua calamitate altera veluti debilitata ab altera ſubleuanda ſit: id quod prædicta ſeparatione tolleretur & confunderetur, aduerſus prædictam *l. omne territorium.* & contra diſpoſitionem Iuris communis, quæ excogitauit & comprobauit omnis generis vias & rationes quaſcunque potuit, ſubleuandis tributariis: & oppreſſiones & ſarcinas extraordinarias vitauit odióque proſecuta eſt, quæ videlicet Principis negotiis nequicquam conferunt. Et tamen in hodiernum vſque horum nulla ratio habita eſt, admiſſis indiſtinctè atque omnis generis poſtulationibus ſeparationum: in tantum quidem, vt vel vnicus homo & tributarius à portiuncula

Separationes odioſæ & aduerſus iuris communis diſpoſitionem.

diſtraheretur ſeu ſepararetur, & peculiaris indictio facta eius nomine fuerit: adeo rurſum, vt ante 25. annos loco centum portiuncularum ordinariarum amplius quadringentis repertæ fuerint: quarũ ſingulæ quod dici ſolet, frænum ſuũ arrodere ægrè poſſunt, abſque vllo alio leuamento: Quinimo nouis ſemper expẽſis merguntur & vrgentur.

Extat articulus in Edicto *de Forma tributorum*, quo cautum, Villulas quæ ratione tributorum à Parochiis ſeparatæ fuerant, iis rurſum à Selectis adſcriptiones facientibus conſolidari oportere. Complurima etiam Arreſta Curiæ ſubſidiorum ſuper hac re extant, quæ ſeparari & diſtrahi villulas à corpore Parochiarum prohibent: & inter cætera extat vnum de menſe Febr. 1596. quo id omne quod factum fuerat à Selectis Stampenſibus in ſeparatione Parochiæ Boſeacenſis à villula, quæ dicitur pagus Crecyacenſis, irritatum fuit, interdictumque omnibus Selectis diſtrictus prædictæ Curiæ ſubſidiorum, ne de cætero diuiſiſſe diſtraxiſſe Parochias ſub ipſis conſtitutas velint, citra diploma Regis bene & rite in Curia adprobatum, ſub pœna temporariæ officij interdictionis. Dn. Brettius Arreſtum illud refert & habitam ſuper eo à ſe orationem, quæ eſt. 18. *Orationum ab ipſo editarum*. I. C.

XXXIX.

De Tributis in regionibus quæ iure ſcripto reguntur.

Memorabilis eſt huiuſce capitis ſpecies, & id omne quod exinde ſequutum eſt, partim propter maximam vtilitatem quæ ex ipſa narratione capi poteſt, partim quia ſub finem eius extat Arreſtum, quod fixam & perpetuam in Francia legem tribus vel quatuor ordinibus conſtituit, (ſi Iuſtitia admittitur, vt videl. ratio habeatur regionũ Prouinciæ, terrarum item adiacentium & aliarũ quæ Languedoceiæ ſunt) pro ſuprema videlicet deciſione altercationũ, controuerſiarũ & iurgiorum quibus longo adeò tempore prædicti Ordines mutuò ſeſe implicuerãt. Non alia præfatione ad Lectorem vtar, cui hac publicatione id repræſento, niſi vt ipſum commonefaciam, vt attentè rationes & ſingularem doctrinam eò comprehenſas notet, quæ promanant ab præcipuis ſeculi noſtri viris, quique ea re omnibus etiam qui eos non audierunt ſeſe dignos commonſtrarunt argumenti tam eximij & grauis, quorum numero cùm maximè huc ipſum eſt in quo nihil ab ipſis prætermiſſum eſt. Proponam igitur breuiter perorationum ſummam & coniectionem & Arreſtum Curiæ in eadem verba quibus datum eſt. Nam quod ad perorationem attinet, eam adeò incorrectam & malè conceptam nactus ſum, vt id tantum conſignare quod à me intellegi potuit, coactus fuerim, alibi verò coniecturis vti, & ex omnibus cauſæ coniectionem conficere, quæ talis eſt:

Qualitates ſeu ſtatus partium litigantium.

Inter delegatos Tertij Ordinis & Populatium ſeu plebis & vulgi Prouinciæ petitores & & poſtulantes publicari & approbari diploma Regis quoddam ad formam Edicti, cuius per aliud diploma cognitio & approbatio ad Curiam euocata fuit, atque exinde ab ipſa vindicata, ab vna parte: & Officiarios Regios quà iuridicundo præpoſitos, quà alios ſeſe priuilegiatos aſſerentes, & duorũ Ordinũ Eccleſiaſtici videlicet & Nobilitatis viros in prædicta Prouincia defenſores & intercedentes publicationi & approbationi prædicti diplomatis & Edicti, qua parte ſcilicet tributa & ſubſidia regia ſpectat, quibus poſſeſſiones ignobiles à prædictis defenſoribus poſſeſſæ onerantur: ab altera parte, Præ-

Vrbatio.

ſide domino Bertrando. Riantius pro petitoribus dixit, Curiam ſatis perſpicere poſſe ex ſola partiũ qualitate & ſtatu, qua de re agatur, quidque inter ea controuertatur: nempe ordinem popularem ſeu plebeiũ Prouinciæ, aduerſus Eccleſiaſticos, Nobilitatem & Iuſtitiam conſiſtere: has veras eſſe partium conditiones, ex quibus res admodũ noua atq; inſolita reſultat, quæque hactenus inaudita eſt, Quatuor videlicet Ordines conſtitui.

Quatuor ordines.

Romanos à primis exinde Reipub. ſuæ fundamentis nonniſi duos habuiſſe: eius rei fidem facere L. Romuli vna cum cæteris ipſius legibus in Capitolio fixam in hæc verba: *Patres ſacra ſoli peragunto ineuntóque: plebs agros colunto*: poſtea quibuſdam de cauſis plebẽ commotam ſeſe ſeparare voluiſſe, eique Patricios metu ſeditionis conceſſiſſe, vt è prædicta plebe Magiſtratus caperentur & crearentur, qui Tribuni plebis iique ſacroſancti vocati fuerunt, quique vna cum Conſulibus Rempub. curarent atque operam darent, ne qua Plebi iniuria fieret. Et poſtea quoque aliis de cauſis ad ſeditionem inclinantibus, datam prædictis Magiſtratibus plebeiis poteſtatem legum & Edictorum vnà cum populo promulgandorum, quæ Plebiſcita vocata fuerunt, quæ vtique poſtea Lege lata à Q. Hortenſio Dictatore parem vim apud omnes Romanos cum legibus à Conſulibus latis, & Senatus decretis nacta ſunt.

Duo ordines olim.

Iulium Cæſarem ſcripſiſſe, in Gallia ipſius temporibus nonniſi duos ordines extitiſſe, purà Nobiles & ciues vrbium in dignitate poſitos: Plebem verò artificibus ruſticis aliiſque inferioribus conſtitiſſe, qui ad inſtar fermè ſeruorum habebantur, ſicut ad negotia vel conſilia non vocarentur, quique ex ſeſe nihil attentare poſſent: atque ita Plebem inibi pro nullo habitam & cenſitam.

Duo olim ordines in Gallia.

Plebs pro nullo olim habita.

Poſtea exortos Reges Franciæ, qui nouam Politiam inuexerint & æquabilitatem quandam retinere voluerint inter Summates & infimos Plebis, puta Nobiles & populares ſeu Plebeios, ideóque tertium quendam ordinem & ſtatum prædictæ Plebis conſtituiſſe, atque ab eo ſicut à cæteris ordinibus petitam & admiſſam ſententiam & conſilium quotieſcunque pro Regni neceſſitatibus tres ipſius ordines congregari oportuit: atque exinde ita compoſitos atque in hodiernum ſeruatos, vti ſint Eccleſiaſtici, Nobiles, & Populares ſeu plebs, quem vocant tertium Statum ſiue ordinem.

Creatio tertij ordinis in Francia.

Hoc præſuppoſito, dixit, quanquam hæc multitudo popularis præteritis temporibus in Prouincia adeò oppreſſa & vexata à defenſoribus fuerit, atque adeò ſemota, vt quoad honores & commoda non amplius videatur de corpore trium ordinum, nihilominus eam cæterorum onera ſuſtinere & in hodiernum ſuſtinuiſſe: ſic vt reſpirare vix amplius poſſit. Eam occaſionem fuiſſe Regis adeundi qui ad hanc præſentem Curiam eos omnes remiſerit, tanquam ad Aſylum & locum Iuſtitiæ, vbi tota controuerſia vindicata fuerit.

Controuerſiæ ſtatus.

Hanc quæſtionem quæ negotialis magis eſt quàm iudicialis in tribus articulis ſeu capitibus conſiſtere: Primum ſpectare numerum & qualitatem ſubſidiorum & onerum, quæ in prædicta Prouincia ſuſtinentur. Secundum ſpectare formam indictionis horum onerum. Tertium in eo conſiſtere, vt liqueat, à quibus huiuſmodi onera exigi oporteat. Quod ad primum attinet, conſtare illud, duo ſubſidiorum

Partitio huius controuerſiæ.

Subſidium Focagiorum onera in Prouincia ſeu Gallia Narbonenſi.

rum genera eſſe, vnum certæ præſtationis, quod in ſubſidio conſiſtit, quod vocatur *Focagiu*, certum videlicet, quia quatuor coronati annui exiguntur ex vnoquoque foco, id eſt, ab vnoquoque lare ſeu familia eodem foco vtentium. Alterum incertum eſſe & amplum abſque limitatione vlla & indeterminatum, quod tuitionem & conſeruationem Prouinciæ limitaneæ ſpectat prope mare mediterraneum Africæ oppoſitæ atque ideo incurſionibus & deprædationibus expoſitæ, quæ quotidie à Piratis Africanis exercentur, magno ſæpe numero cum nauigiis, quibus occurrendum eſt, atque ideo cogi Prouinciales habere idoneas cuſtodias toto littore diſpoſitas expenſis vrbium & Pagorum prædictæ Prouinciæ: ſæpè ob eandem cauſam atque etiam æſtiuo tempore cogi eos cuſtodiam augere & focagia exigere, puta duos aliquando homines in ſingulos focos, ita vt ſeptem aut octo millia hominum habeantur ſtipendiis Prouinciæ & Prouincialium ratione tributoria. Ac præterea prædictam Prouinciam obnoxiam eſſe tranſitui maritimo exercitus Imperatorum & Gentium ex Italia in Hiſpanias, & retrò ex Hiſpaniis in Italiam mari commeantium: id fieri non poſſe, niſi per littus Prouinciæ commeando, atque ibidem hærendo: ob has cauſas prædictam Prouinciam idoneam cuſtodiam habere oportere, quin & cogere viros, vt diximus, focagios pro tuitione locorum maritimorum, ac nominatim Maſſiliæ, Tholoni & Antipolis: qui quidem focagij conſcribi non poſſunt, niſi expenſa triginta aut quadraginta milliū librarum: rurſum Regem non poſſe militem in Pedemontium mittere, niſi tranſitu per Prouinciam facto, atque ita miſeram plebem cogi annonā militarem ſuppeditare, & manſiones inſtruere, quod quidē onus iam ſolenne & canonicum propè redditum eſt: ac præterea tres aut quatuor cohortes in præſidiis inſtare oportere annonis, habitatione, lignis & inſtrumentis quod ipſorum perſonas attinet, itemque capito pro ipſorum animalibus ſeu equis. Ad hæc omnia accedere tuitionem & munitionem caſtrorum, quæ Rex quotidie excitat, operas, angarias, inſtructiones, pecuniam quam ſuppeditari oportet, inſtaurationes pontium & itinerum, mœnia ſeu muros Ciuitatum, aliaque innumera onera realia prędictæ Prouinciæ ſeu Galliæ Narbonenſis quæ olim teſte Cicerone pro Marco *Fonteio* Romanorum propugnaculum erat arx ſeu præſidium aduerſus Gallos, hodie verò verſa vice præſidium Gallorum ſeu Francorum aduerſus ipſorum hoſtes: Et nihilominus tamen eam ex omnibus huius Regni Prouinciis cum maximè oneratam & adſtrictam, adeò quidem vt ſinguli foci ſeculares quà ordinariis quà extraordinariis oneribus quinquaginta coronatis annuis ſint onerati, id quod ad ducenta millia coronatorum & eo amplius excurrat. Hæc eſſe onera quæ ferri vix poſſint, à quibus tamen Eccleſiaſtici, Nobilitas & Iuſtitia propria autoritate ſeſe ſubduxerint, vt maximè bona ignobilia & tributaria poſſideant: & proximè præteritorum annorum conſuetudine id obtinuiſſe, vt prædicta onera omnia miſeræ plebi relinquerent. Solum prædictæ Prouinciæ non latè procurrere, maximam partem ſitum in locis ſcrupoſis, montibus infrugiferis: planitiem ſi quæ eſt, aquarum inondationibus valdè obnoxiam quæ vtique in his regionibus impetuoſiſſimæ ſunt: plebi paucas vias & rationes ſuppetere compēdij ſeu quæſtus alicuius cum Nobilibus faciendi, eo quod Nobiles ipſimet bona ſua teneant, & poſſideant, & colant, neque ea elocent, magnam vim animalium nutriant, frumenta & grana ipſi reponant & adſeruent, vnde magnum ipſi quæſtum & compendium faciant, atque ita Plebi totum emolumenti & cōpendij detrahi. Nam cum alioquin Nobiles in cætera Francia agros ſuos plebi elocent, quę hac ratione quæſtus ſeu compendij particeps cum ipſis eſt: in Prouincia contrariā planè rationē prędictos Nobiles bona ſua ipſomet colere, frumenta & animalia cumulare, quibus & parſimoniam & mercimonium exerceant, negotiari & negotiis ſuis vacare: hoc ipſum Eccleſiaſticos & Iuſtitiarios facere, qui omnes rem ſuam adeò benè geſſerint, vt proceſſu temporis adquiſierint, & verò hodie poſſideant optimos & opimos agros, & fundos ignobiles qui à plebe antea poſſidebantur, quos vtique menſæ ſuæ, vt dici ſolet, annexuerint, & nihilominus prædictarum poſſeſſionum onera prædictam plebem ſuſtinere. Hanc eſſe formam oneium, conditionem Prouinciæ, & rationem viuendi apud Prouinciales: atque ita primum caput abſolutum eſſe.

Forma ſeu ratio tributorum realis in Prouincia.

Quod ad Secundum ſpectat, aliam eſſe rationem indicendorum ſubſidiorum in prædicta Prouincia, quàm in Prouincia Languedociæ. In ea quippe ſubſidia perſonis pro ratione fundorum & facultatum imponi atque adſcribi, atque hac ratione tributa & onera prædictarum indictionum mixta dici: ea adſcribi inter incolas locorum, ita vt is qui extra locum habitat, & ſi bona ruſtica poſſideat, in eo tamen adſcribi non poſſit, ſed tantum in loco domicilij ſui pro omnibus facultatibus ſuis ſitis in diuerſis locis & Prouinciis & non etiam in loco, in quo bona ſita ſunt, niſi ſimul etiam in eo reſideat: ſecus in Prouincia, in ea quippe fundos & poſſeſſiones adſcribi & poſſeſſores ipſorum, & huiuſmodi onera & ſubſidia realia & patrimonialia cenſeri *L. reſcripto. 6. fin. ff. de Muner. & honor. L. indictiones. C. de annon. & tribut. lib. 10. L. . C. de indict. eod. lib. l. 1. C. de mulier. & in quo loc. mun. ſub.* Rationem diuerſitatis hanc eſſe, quod in prædicta Prouincia ſubſidia ſint realia, eóque ſine anno 1461. commiſſarios ſiue inſpectores deputatos fuiſſe à maiore Seneſchallo Prouinciæ generali inſpectioni peragendæ, & de nouo ſubducendo numero focorum prædictæ Prouinciæ qui antea trium millium ſubductus fuerat, vt ita peræquatio fieret ad numerum priſtinum ſeu antiquum, iuxta fertilitatē & opimitatem territorij, vt Lex requirit *per tit. de Cenſib. & Cenſit. Peræquat. & inſpector.* Mandatis ipſorum comprehenſum fuiſſe, inſpectores relaturos de omnibus iis quæ vidiſſent & inſpexiſſent, vt poſtea ſuper eo per prædictum Maiorem Seneſchallum decerneretur, atque ita limitatè factam fuiſſe delegationem: id quod notari oporteat, quandoquidem aduerſæ partes quadam declaratione ſeu quodam inſpectorum decreto niti velint, de qua poſtea ſuo loco agetur: hanc delegationem factam ſub data 9. April. 1471. Inſpectores ſiue delega-

tos mandatum hoc exequendo focos ſuper vnamquamque ciuitatem aut præfecturam adſignaſſe, non habita ratione perſonarum, ſed rerum. Nam in ciuitate Aquenſi quadraginta octo focos adſignatos, eo quod territorium ipſius non adeo amplum eſſet, vt maximè prædicta ciuitas Prouinciæ metropolis ſit, atq. in ea ſedes Archiepiſcopalis, Tribunal ordinarium, Conſilium ſupremum Tribunal Cameræ Ratiociniorum: nihilominus habita ratione territorij anguſti non niſi 48. focos ei adſignatos. Tarraſcone, quæ parua ciuitas eſt adſignatum numerum 120. focorum ob territorium quod magnum eſt, optimum & fertile: Hoc fidem facere focos non dici neque ſtatui aut adſignari pro modo aut numero perſonarum, ſed pro modo & valore rerum. Inſuper ſciendum, in vnoquoque loco ſpeciali peculiarem deſcriptionem fundorum eſſe vel æſtimationis valoris ſecundum quod dicitur *in l. omne territorium. C. de cenſ. & cenſitor.* & eſſe factam denominationem, non à perſonis ſed à rebus ipſis: Adſcriptionem enim in hæc verba factam: *Domus huius vel illius: pratum, ſilua, fundus huius aut illius &c.* Si poſſeſſoris mutatio fiat, vt quotidie fieri videmus, in capite huius adſcriptionis nomẽ noui poſſeſſoris ſcribi prout fieri videmus in libris cenſualibus & polyptychis, in quibus ſcriptæ ſunt poſſeſſiones cenſibus annuis oneratæ, non etiam perſonæ, eo tantum excepto vt liqueat quiſnam poſſeſſor ſit, vt ita conſtare poſſit, quis pro ſolutione ſit conueniendus *l. forma ſſ. de Cenſib. l. Imperatores. ff. de Publica.* Igitur eùm focagia vel alia onera exiguntur ad Cataſtra recurri, atque onera à poſſeſſoribus exigi, in quocunque loco habitent, idque tributaria ratione: verùm quidem eſſe onus exactionis ad Conſules locorum pertinere, qui ipſi tenentur ſi qua in ſoluendo mora fiat, ita quidem vt Theſaurarius ſiue Largitionalis Prouinciæ eos incarcerare ſoleat, de quo ſpecialius poſtea.

Forma exigendorum focagiorum in Prouincia.

Summam hanc eſſe: Onera exigi rerum æſtimatione ducta non perſonarum: Præterea conſtare peculiari deſcriptione in ſingulis locis facta non comprehenſos fuiſſe fundos quos tum Nobiles Iuriſdictionem habentes feudi titulo poſſiderent, qui nunquam tributis obnoxij fuerunt, ſed fundos tantum & bona ignobilia, quæ vt dictum eſt, æſtimata fuerunt, vt iuxta prædictam æſtimationem ad prædicta onera deuocata, adeò quod æſtimatio eadem manſerit. Poſtea, poſt prædictum videlicet tempus anni. 1471. Nobiles, Eccleſiaſticos & Iuſtitiarios quemlibet pro loci & vtilitatis ſuæ ratione magnam partem bonorum ignobilium prædictis oneribus nexorum adquiſiuiſſe, & veroſimile eſſe, ea eſſe vel maximè optima, quæ tributis eximere voluerint, magno Plebis incommodo, quandoquidem ipſorum onus in tenuiores reuoluitur: id quod Deo, Iuri, rationi & æquitati aduerſum ſit: inde mille incommoda, mille miſerias, calamitates mille: eſſe quædam loca, in quibus Nobiles optimam & potiſſimam territorij ignobilis partem antea tributis obnoxiam adquiſiuerint, neque quicquam præſtare velle prætenſa ſeu deriuata immunitate perſonæ ſuæ & Nobilitatis: onus ita reuolui & reijci in loca pauperiores, quique minimum poſſident, quique adeo pro omnibus exiguntur & incarcerantur: atque ita pro iis quæ Eccleſia, Nobilitas & Iuſtitiarij debent: id onus ipſa rerum experientia nimis graue atque haud ferendum viſum: & compertum eſſe, vnde factum vt miſeri ſubditi poſſeſſiones ſuas & lares derelinquere coacti fuerint: atque adeò complurima loca deſerta & ſqualida eſſe: eo ſolo prætextu iamdudum Conſules Olerienſes carcere detineri ob non ſoluta tributa quæ ipſi exigere non potuerint, eo quod dominus loci totum territorium adquiſiuit, & id quod tributi nomine debet præſtare renuat. In ſumma ſe in mandatis habere, vt proponat infinitas ſimiles calamitates, quibus plebs oppreſſa, cùm humeris amplius huiuſmodi onera ſuſtinere non poſſet, quæ omnibus communia ſunt & eſſe debent, tam Nobilibus, Eccleſiaſticis quàm Iuſtitiariis coacta fuit, adeò vocem ſuam efferre & conqueri, vti defunctus Rex Franciſcus huius nominis Primus omnibus probè auditis, anno. 1534. diplomate ſuo decreuerit, vt prædicta onera ab omnibus poſſeſſoribus bonorum ignobilium quæ ex antiquo tributis obnoxia erant ſuſtinerentur: prædictum diploma in Camera Ratiociniorum Prouinciæ in Regeſta relatum fuiſſe, ad quam videlicet ſpectat cognitio focagiorum & onerum Prouincialium, cùm nulli ſint in Prouincia Selecti.

Allegatio plebis ſuper immunitate cæterorum ordinum.

Primum Franciſci I. Edictum ſuper hac quæſtione.

Quinimò quoties Rex focagia à prædicta Prouincia poſtulauit, ea à tribus Ordinibus poſtulaſſe, vt ex eius delegatoriis in eam rem emiſſis apparet prædicta focagia etiam nunquam decreta & indulta fuiſſe, niſi in conuentu prædictorum ordinum & ipſorum decreto indubitatum hoc argumentum eſſe, omnes tres ordines hoc onus pro modo poſſeſſionum, quibus onera fuerunt indicta ſuſtinere oportere. Et quoniam innumeræ lites ſuper hac collatione eſſent, & innumeræ viciſſim immunitates allegarentur: atque ita in Languedocia ſpeciale Edictum eſſet ad cogendos omnes ordines ad præſtationem onerum pro fundis ruſticis & ignobilibus iuxta veterem collationem, concluſum fuiſſe à tribus ordinibus Prouinciæ, vt ſimile Edictum impetraretur pro prædicta Prouincia exceptis Eccleſiaſticis, Nobilibus & Iuſtitiariis, quod ad ea bona attinet, quæ titulo feudi poſſident: Iuxta hoc decretum trium Ordinum Regem diplomate ſuo & Edicto generali & ſpeciali legéque irreuocabili probè edoctum onera prædictæ prouinciæ realia & patrimonialia eſſe decreuiſſe, omnes poſſeſſores fundorum & bonorum ruſticorum & ignobilium onera focagiorum & cæterorum ſubſidiorum quæ prædictæ Prouinciæ indicta ſunt ſuſtinere oportere, haud aliter atque veteres poſſeſſores præſtare ſolebant, nullo diſcrimine habito ſeu facto ſtatus & qualitatis perſonarum: atque ita potentiores & ſummos cum inferioribus pari iure habuiſſe: Prædictum diploma in maiore conſilio Regis lectum fuiſſe, ac deinceps Parlamento Prouinciæ oblatum, quò inibi publicaretur: id in prædicto Parlamento dilatum propter eorum intereſſe: atqui moram & reprobationem magno præiudicio eſſe miſeris petitoribus, ac propterea impetratas de nouo atque oblatas prædicto Parlamento literas, vt vocant, Iuſſionis, quarum nullam rationem habuerit, atque ideo alio diplomate rem totam ad ſe Regem euocaſſe, & ad hanc Curiam remiſiſſe quæ Metropolis ſit & lumen iuſtitiæ in hoc

Alterum Henrici Regis Edictum.

regno

Concluſio. regno. Tandem igitur concludere ſe, vt dicatur, prædictum diploma legi, publicari & in Regeſta referri oportere, atque opiſtographo inſeribi, *l. cùm publicatum & in Regeſta relatum*, & vt & quo caſu ob allegata à partibus aduerſis Curia quæſtionem illico expedire non poſſet, vt ſaltem momenti beneficio diceretur ſeu per prouiſionem prædictum edictum cuſtodiri oportere, ſaluo quoque deinceps iure repetendorum eorum quæ à plebe ſoluta fuerunt ad ſubleuationem poſſeſſionum ignobilium tributariarum ab Eccleſiaſticis Nobilibus & Iuſtitiariis adquiſitarum: Tandem petere ſe expenſas, damna & intereſſe.

Defenſio Nobilium. Seguierus pro *Nobilibus* Prouinciæ dixit, actores ſeu petitores ipſo perorationis initio confuſum velle diſcrimen ab omni æuo factum & ſeruatum inter Nobiles & ignobiles. *Discrimen hominum defenditur.* *Nos omnes eſſe filios Noachi*, id verum quidem eſſe, & adeò verum vt ne quidem de eo diſputari poſſit, quinimò iuxta Euangelium S. Matthæi *cap.* 23. vnum patrem habemus qui in cœlis eſt: Hunc ſermonem in hac quæſtione odioſum, & inter vicinos ſeditioſum: atque ita melius eſſe in eam non deſcẽdere: *Vera Nobilitas.* Vel hoc ſufficere oportere, quòd ſi philoſophicè velimus loqui inter ſpecies Nobilitatis ſola atque vnica Nobilitas ſit virtus, cæteræ ſint nomine & fortuna tenus, verùm *Ciuilis Nobilitas.* communiter loquendo, certè Nobilitatem quãdam eſſe politicam & ciuilem, cuius meminerit *Imp. in l. 1. C. de dignitat.* eam certè initium ſuum ducere à virtute, & tamen dignitatem vimque ſuam à Principe ſortiri, *l. Imperatores C. de Decurion.* Et verò fatendum, hanc nobilitatem citra virtutem nihil fore: quinimò in terminis ciuilibus & Iuris, nobilitati ſanguinis & nominis abſque virtute, ſemper virtutis nobilitatem præferri, *l. pronuntiatum. §. fin. ff. de V. S.* at ſi nobilitas ſanguinis ſociata ſit & comprobata virtute, vt debet (alioquin à dignitate & decore fontis ſui ſecernitur,) vtique tum ignobilem fateri debere, idquod negari non poteſt, nobilem, quantumuis & filius Noachi, eſſe ſaniore digniorem, & priuilegiis atque prærogatiuis ſuper ignobilem efferendum. *Bald in l. nobilior. 5 C. de commerc. & mercat.* Panor. *in c. 1. de Donatio.* & Cynus *in l. præcedendum C. de poſtulando.* vt ad rem veniatur dixit, ſummam defenſionis ſuæ deſumi poſſe ex IC. Calliſtrato, *in l. non tantum* *§. Ilienſibus, ſingularis.* *§. Ilienſibus de excuſat. tutor. Ilienſibus*, inquit ille, *tum propter inclytam nobilitatem, tum propter coniunctionem Vrbis Romanæ pleniſſima immunitas conceſſa eſt.* Ad negotij & cauſæ intelligentiam dixit regnante Ludouico II. Rege Siciliæ Comite Prouinciæ 14 6. controuerſiã ſimilẽ ei, quæ hodie vertitur, obortã ſuper ſolutione tributorũ Prouinciæ. *Sic dũ Plebs incõpoſita facilè inuidet, facilè commouetur aduerſus nobiliores, ſic quondam pop. Rom. nobilitatis impatiens ſeceſſit in montem Auentinum* vt teſtatur IC. *in l. 2. ff. de Orig. Iur.* Regem iſtum Ludouicum II. controuerſiam iſtam Arreſto ſuo compoſuiſſe, quod datum cum magna cauſæ cognitione quo decreuit, inter cætera, Nobiles Comitatus Prouinciæ, qui feuda ſubbanno obnoxia poſſident & Iuriſdictionem habent collationibus tributorum obnoxios non fore. Aliud Arreſtum datũ à Renato Rege Siciliæ Comite Prouinciæ anno. 1448. Et id Arreſtum prioris interpretatiuum diſcrimine facto inter bona ruſtica & feudalia: Pro ruſticis iudicatum fuiſſe, nobiles conferre teneri, pro feudalibus haud item. Quinimò quæ ipſi adquiſituri eſſent intra feuda ſua iure commiſſi aut prælationis, eorum nomine nihil ſoluturos. Poſtea anno 1471. inductam formam generalem per vniuerſam Prouinciam ex conſenſo ordinum, qua videlicet aſſignatio focorũ facta eſt ad numerum trium millium redactorũ; eũmq; in finem commiſſarios ſeu inſpectores à prædictis Ordinibus delegatos quibus mandatũ fuit, vt ad id procederent habita ratione qualitatis perſonarũ & facultatũ ipſorum, qui id ita executi ſint atq; certũ focorũ numerũ vnicuiq; ciuitati, certũ vnicuiq; oppido, certum cuique pago adſignauerint: tam tum hanc adſignationem peragentes diſertim declaraſſe iuxta veterem conſuetudinem, neque nobiles neque eccleſiaſticos tributa ſoluturos pro bonis quæ adquiſituri eſſent *proprio iure, id eſt, iure prælationis aut commiſſi aut deſamparationis.* Exinde ab eo videlicet anno. 1471. in hodiernum vſque obſeruata fuiſſe omnia, quæ à prædictis commiſſariis geſta ſunt, qua in numero & adſignatione focorum, qua immunitate nobilium. Eueniſſe poſtea vt Comitatus prouinciæ in iura Regis Frãciæ transiret anno. 1481. teſtamento Caroli II. Regem Ludouicum XI. in hunc Comitatum ſuccedentem, Prouinciam in omnibus Legibus ſuis & immunitatibus antiquis reliquiſſe: ſub qua expreſſa conditione ipſi Comitatus Prouinciæ teſtamento prædicti Caroli II. donatus fuerat: ac nominatim inter cæteras conditiones exprimi libertates quæ in ordinibus ſeu comitiis Prouinciæ ſtabilitæ ſunt. Huius reſeruationis numero eſſe illam de qua ageret, omnium iuſtiſſimam & rationi conſentaneam. Regem Carolum VIII Regi Ludouico XI. ſucceſſiſſe, qui prædictum comitatum Prouinciæ Coronæ incorporauit & conſolidauit, adiecta hac Lege vt Prouincia in legibus immunitatibus & ſolidis libertatibus maneret. Similes declarationes & confirmationes à Regibus deinceps Ludouico XII. Franciſco I. poſtremùm mortuo & Henrico hodie regnante factas. Conformiter Regum beneplacito vniuerſam Prouinciam ſub hac forma vixiſſe, ſempérque tributa ſoluta & exacta iuxta adſcriptionem trium millium focorum Nobilibus in libertate ſua manentibus pro bonis quæ intra feuda ſua acquiſiuerunt iure proprio vel prælationis aut commiſſi aut deſamparationis: atque ideo hac ratione eos Regibus & Reipubl. Francicæ obſequia ſua præſtitiſſe in banno & ſubbanno, traditis breuibus & expreſſione feudorum ſuorum comprehenſis acquiſitis de genere ſuperiore: hoc certè eſſe reditus augmentum & conſequenter augmentum onerum & obſequiorum erga Regem ratione ſubbanni videlicet: hanc immunitatem in plebis iniuriam & ſarcinam non redundare pro bonis quæſitis iure Prælationis, commiſſi aut deſamparationis: Certũ enim eſſe poſt factas infocationes, id eſt, focorum diſtributiones & adſignationes anno. 1471. Nobiles plus bonorum vendidiſſe quàm emiſſe, plus alienaſſe, quàm adquiſiuiſſe: contra ignobiles plus emiſſe quàm vendidiſſe & plus adquiſiuiſſe quàm alienaſſe. Ita vt ratione

bus omnibus ſubductis Nobilitas Prouinciæ minus fundorum hodie poſſideat quàm poſſidebat anno 1471. Atque ita nullam popularibus ſeu plebi querelæ occaſionem ſupereſſe aduerſus nobilitatem Prouinciæ : Et verò certum eſſe, non vniuerſitatem totam Prouinciæ non conqueri, ſed tantum ſub ſpecie cuiuſdam deliberationis factæ ab Ordinibus Prouinciæ anno. 1544. ad eum finem, vt Regi ſupplicaretur aduerſus quoſdam nouos officiarios ſimili libertate abutentes, neque quicquam aduerſus Nobiles attentando, actores ſiue petitores diploma à Rege impetraſſe ſub hac allegatione, quòd tributa in Prouincia ſint realia, quod falſum : & quod Plebs Prouincialis inops eſſet, neque vlla immobilia poſſideret : quod rurſum falſum eſt. Eo diplomate mandari, vt nobiles adſcribantur ratione adquiſitionum ab ipſis factarum poſt infocationem anni 1471. huiúſque diplomatis adprobationem anno in Parlamenti Prouinciali poſtulatam, rem verò omnem poſtea huc remiſſam.

Declaratio ſingularis, quæ ſpecies ſint Tributorum.

Proinde dicit, diploma falſo ſuggeſto impetratum: imprimis omnia tributa in Prouincia non eſſe realia, neque tamen aſſerere ſeſe ea perſonalia eſſe, verùm dicere ea mixta eſſe, quia perſonis pro Rebus imponuntur: ſi realia eſſent cedendum fore, cùm ab eo munere reali nemo excuſetur, ne Pontifex quidem aut Primipilaris vt expreſsè ait Arcadius IC. *in l. fin. §. patrociniorum. ff. de Muner. & honor.*

Tributa, ſunt mixta.

Sed à munere mixto quod perſonis pro rebus imponitur, Nobilem excuſari *l. & qui originem ad princip. verſ. hi qui in caſtris. d. t.* nullum dubium eſſe quin onus de quo quæreretur, mixtum eſſet per expreſſa eius verba, puta focagij & infocationis anno 1471. à quibus non ſit diſcedendum. Lucam de Penna equidem ad *l. fin. C. de fund. Limitrophis.* contrarium ſuſtinere voluiſſe, dicendo, eum ignarum eſſe qui putat æquum eſſe immunitatem tributorum & onerum mixtorum Nobilibus tributam: eadémque opera textui prædicti §. *hi qui in caſtris.* ſatisfacit dicens : IC. de iis qui in caſtris & bello ſunt, loqui: nihilominus tamē huic replicatum fuiſſe, maiorem dignitatem eſſe Nobilitatis, quàm belli, cui præterquam quod nobiles operam ſuam impendant etiam ignobiles artifices atque alij infimi ordinis ſtipēdus Principis militent quíque etſi ignobiles ſint, immunitate & libertate tantum fruantur, quamdiu in caſtris ſunt aut in bello. Nobiles verò ad id ſemper paratos & velut in procinctu eſſe, quandocunq; occaſio poſtulauerit : Quicquid ſit, Legē in hoc regno receptam eſſe vt Nobiles à tributis immunes ſint ; præterquam in locis vbi realia ſunt. Ita ſi lex ſcripta deficiat, Legem Regni ſufficere.

Feuda adquiſita tenantur.

Sed redeamus ad ius ſcriptum: Quotquot ſuper vſibus Feudorum ſcripſere, hoc definiuerunt: Iure feudi ſeruientis. Vaſallum ab omnibus oneribus perſonalibus & mixtis excuſari ne duplici onere opprimatur, quod futurum eſſet, ſi expenſis ſuis iuxta vires feudi ſui obſequia præſtaret, & mixta præterea onera ſolueret : Nec enim pro eodem fundo prægrauandum eſſe. *l. nauis onuſtæ §. cum autem iactus. D. ad l. Rhod. de iactu.* & expreſſius *in prædicta l. fin. C. de fund. limitroph.* Guidonem Pap. *quæſt.* 394. memorare Arreſtum quoddam, quod datum in ſimili re pro Nobilibus Brigantionenſibus, quo declarati fuerunt immunes ratione quæſitorum ruſticorum intra feuda ipſorum factorum, quæ à tributis immunia dicta ſunt: pariter vt ipſorum feuda principalia: & nihil mirū, cū id quod adquiritur intra feudū, ſit incrementū ipſius feudi intrinſecum huícque accedat & eandem naturam recipiat cum ipſo feudo. Bald. in §. *ſiquis de manſo. per illum text. de Controuer. inueſt.* & ſuper hac re eſt bonus textus in *l. hoc amplius §. dein autem. verſ. Alphenus. ff. de damno inf.* Hinc ſequi oportere, Si tributum à perſonis debeatur ratione facultatum & bonorum, vt certè debetur, Nobiles ab iis immunes eſſe ratione quæſitorum intra ipſorum feuda, vt minimum tribus caſibus ſupra dictis vel Lege ſcripta vel Lege Regni vel Lege Feudi. Primam rationem ad hanc rem deſumtam è textu ſuperius allegato *ex §. Ilienſibus propter inclytam nobilitatem pleniſſima immunitas conceſſa*, hic repetendam pro concluſione.

Onus banni & tributi non poſſunt pro eadē re exigi.

Neque hic omittendum ingens damnum quod Regis & Reipub. obſequio inferretur: nobiles quippe qui in Camera Ratiociniorum breues ſeu deſignationem feudorum ſuorum tradiderunt, quſque illa adquiſita à ſe cōplexi eſſent eáque ratione banni & ſubbanni obſequiis ſe nexuerunt petituros ab hoc obſequio ſeſe exonerari pro tanta quæſitorum, quorum ratione tributis de nouo necterentur, in quo magnum eſſet Regni decrementum, & nullum aliunde incrementum in re tributaria: Siquidem ſemper & quocunque caſu Regem tributa ſua habiturū puta tria millia focorum, neque plus minúſue. Poſtremò prædictos defenſores in complurimis iudiciis & Arreſtis fundatos eſſe, puta Arreſto Ludouici II. anno 1406. Arreſto Renati. 1448. in declaratione commiſſariorum ſeu inſpectorum trium Ordinum anno 1471. & in complurimis Arreſtis Parlamenti Prouinciæ, quæ deinceps data conformiter Arreſtis & declarationibus Comitum Prouinciæ cauſa cognita partiúmque allegationibus auditis: ita vt iudicare debeant ad inſtar Edicti ad conſtituendam legem generalem in tota Prouincia iuxta *L. fin. C. de legibus.* Proponere ſe ac repetere, Carolum Comitem Prouinciæ teſtamento ſuo cauiſſe vt leges & libertates Prouinciæ ſuæ ſeruarentur: & iuxta hanc voluntatē defunctum Carolum VIII. Regem Franciæ, cùm prædictum comitatum Coronæ ſuæ conſolidaret ſeu necteret, voluiſſe vt prædictæ Prouinciæ priuilegia ſua illibata conſtarent. Hanc conſolidationem ſeu coniunctionem notandam, Pro ſecunda ratione. §. *Ilienſibus*, Superiùs allegati in hęc verba: *Propter coniunctionem vrbis Romanæ immunitas pleniſſima conceſſa eſt*: & in huiuſmodi caſu ſcilicet cum aliena Prouincia in poteſtatem alicuius Principis tranſit immunitatem ſemel conceſſam perpetuò ſeruandam eſſe, velut ex quaſi contractu debitam, per *l. ſi cùm mihi permiſiſſes ff. de dolo.* Quin hac etiam ratione ſemota beneficium ſemel conceſſum perpetuum eſſe debere. *cap. decet de R. I.* idque potiſſimum in Principe, qui velut lapis angularis eſt, & cuius ex ore quæ procedunt irrita eſſe non debent : quin & in priuato hoc ferendum non eſſe, cùm nemo poſſit in alterius iniuriam cōſilium mutare *l. nemo poteſt mutare. ff. de R. I.* Ex ſupradictis omnibus fluere ſolutiones faciliimas ad rationes à petitoribus allegatas.

Allegaſ-

Reſponſiones ei allegata à patronis.

Allegaſſe ipſos, tributa in Prouincia realia eſſe, id verum non eſſe: verùm mixta eſſe, vt ex ipſo textu inſocationis, & reipſa ſatis conſtare mercatores Prouinciales diuites & opulentos nonnu. mobilia habentes nihilominus tributis adſcribi pro modo facultatum ſuarum iuxta rationem deſumtam *ex l. omnes pro ſic C. ſin. cenſ. vel reliq. fund. alie. non poſſe.* idem eſſe de iis qui fœnus exercent *l. ſin. §. ſed & eos, qui fœnus exerceat. ff. de Muner. & honor.* Dicere prætetea petitores, plebem debilitatam eſſe adquiſitionibus nobilium, cùm tamen contrarium verum ſit. Nam ſi quæſita à Nobilibus cum quæſitis ab ignobilibus conferantur nouem partibus, cuiuſmodi decem totum abſumunt, quæſita prædictorum Nobilium ſuperatura: & ſi eò res deuenerit, hanc actionem plebem non adprobaturam. Hiſce rationibus pro defenſoribus ſe perſtare in abſolutione ſeu liberatione. Nihil iam ſupereſſe, quàm vt ad poſtulatum momenti beneficium ſeu prouiſionem vt loquuntur, reſpondeatur. Ad id igitur ſeſe dicere, locum ipſi non eſſe: Nam vt prouiſioni huiuſmodi locus eſſe poſſit, pro proſequente aduerſus poſſidentem neceſſe eſt, vt Lex aliqua communis vel ſingulare priuilegium pro ipſo ſit: Atquin hic omnia conuenientia pro reis, Legem ſcriptam, Legem Regni, Legem Feudi, Legem contractuum & conſolidationum cum corona: iudicia & Arreſta tam Comitum Prouinciæ quàm Parlamenti, antiquam poſſeſſionem à centum vel centum & viginti annis cuſtoditam & obſeruatam. Poſtremò diminutionem factam in redituum Regis & ſubbanni ipſius, quod ipſius ius eſt domaniale detrimentum. Hæc omnia ſi non ſingula certè coniuncta prouiſionem excludere *cap. cum perſona de priuileg.* Proinde concludere ſe & expenſas poſtulare.

Defenſio Eccleſiaſticorum.

Rupifortius pro *Clero* dixit, cauſam ſuam nullius præfationis egere, adeò ſcilicet validam eam eſſe, iuſtam & fauorabilem, vtpote cùm Dei ipſius & miniſtrorum eius cauſa ſit. Ad ipſius defenſionem ſe nihil eorum quæ ab Aduocato Nobilium allegata ſunt, repetiturum: eo tantum ſe vſurum, quod dixiſſet in Prouincia tributa miſta eſſe & non realia, vt reuerà ſunt mixta: neque tamẽ in eo ſe hæſurum. Nam ſiue ſint perſonalia, ſiue mixta, ſiue realia, prætendere ſe & tueri velle, Clerum ab iis immunem eſſe. Initium orationis ſe ducturum ab apologo quo *Menenius Agrippa* vſus eſt miſſus decreto Senatus ad plebem quæ coierat & irritata à Nobilibus & Patritiis Romanis in *Auentinum* ſeceſſerat, vt ad concordiam eam reduceret, & cum Patritiis conciliaret. Præiuliſſe igitur ipſum eis ſeu propoſuiſſe olim membra ſeu partes corporis humani hoc ipſum feciſſe in ventrem irritatas, qui otioſus ipſe & inutilis prædicta membra haberet in opere aſſiduo putà caput, linguam, manus, brachia, ſuras, pedes, &c. quæ nulli alij rei quàm pro obſequio ventris patebant, qui obſequij ipſorum commoda & fructus omnes perciperet, & ex quibus ſoli illi benè eſſet. Hanc diſtinctionem ſeu hoc ſchiſma euentu ipſo comprobaſſe quantopere exitioſa nõn minus membris quàm ventri ea eſſet: Eò quippe redacta ea vt languerent & deficerent ob neglecta ſolita obſequia, comperiſſeque nihil melius eſſe, quàm vt quiſque ad ſolita officia rediret. Hac fabuloſa oratione *Menenium* ipſos & ſeditionem, quæ ex huiuſmodi ſeceſſione oritura erat, cõpoſuiſſe, effeciſſeque vt Plebs Romam reuerteretur, atque exinde duos Ordines cepiſſe meliùs quàm antea pacificè inter ſe viuere.

Seditio plebis Romanæ contra Patritios & nobiles.

Dicere ſe pariter, nos omnes eſſe membra Ieſu Chriſti, membra eiuſdem Monarchiæ, eiuſdem Reipub. ſub eodem vnico Principe, putà ſub Rege ſupremo domino noſtro: Et niſi omnes in mutua pace & vnione viuamus, difficulter alterum ſine altero ſubſiſtere poſſe: Sibi verba facienti hanc ſententiam ſtare mentémque dominos clericales ceu bonos Prælatos & paſtores ſubleuare & adiutare plebem oportere, cùm ea in pace & vnione viuere ceu capita cum membris. Et reuera conſtare, eas prædictam plebem valdè ſubleuare, dum ſcilicet onera, de quibus deinceps actutus ſit, ſubeant, quibuſque contenta Plebs eſſe deberet, quàm vt eos nouis & grauioribus oneribus prægrauatos velint. Si plebs attentiùs perpendat, quid agat, eam competturam, ſeſe infeſtam eſſe ventri ſuo, ſibique internecionem protſus parare: eam fateri oportere, vim omnem & potentiam ſuam dependere ab Eccleſia, Nobilibus & Iuſtitia, abſque quibus certa eſſe poſſit, ſe neque viuere ſtare neque tueri ſe poſſe, quicquid prædictæ plebis Aduocatus perorauerit: certè non vtile fore, vt prædicta plebs, nobiles, Eccleſia, & Iuſtitia æquales eſſent iiſdémque iuribus & priuilegiis cenſerentur: quin contrà rem eam Reip. exitio futuram: id ita teſtari eos, qui de adminiſtratione Monarchiarum egere: Dicere quippe eos, nihil aduerſum magis, nihil pernicioſius in omnibus rebuſpub. eſſe æqualitate: mille annos vel etiam amplius Prouinciam in hodiernum vſque in pace abque vlla diſſenſione vixiſſe, eo quòd quatuor membra ſeu quatuor Ordines in officio ſuo ſemper ſeſe continuiſſent, vnoquoque ſarcinam ſuam & onus ferente: Hac ratione rem benè adminiſtratam. Proinde non tranſgrediendos terminos antiquos, quos poſuerunt Patres noſtri.

Aequalitas in Repub. pernicioſa.

Eos qui ſcripſerunt de diſtributionibus & diuiſionibus antiquarum Rerumpub. benè compoſitarum, quæque diu floruerunt & imperium obtinuerunt, vt puta Perſarum, Athenienſium & Lacedæmoniorum, quas Cicero nominat, *tria lumina mundi*, memorare quomodo in hiſce Rebuſpub. ſtatus publicus in duos ordines diuiſus fuerit, in populares, inquam & Pontifices: Pontifices eos vocaſſe, qui ſacra procurabant, quos nec re nec verbo violare licuit, eos ſemper propter Auguſtum nomẽ & fauore religionis liberos & immunes ab omnibus tributis & oneribus perſonalibus & patrimonialibus extitiſſe, Romanos pari immunitate ſacerdotes & miniſtros Religionis ipſorum donaſſe: Numam ſecundum ipſorum Regem Pontificem maximum creaſſe, alióſque ſacerdotes duodecim, quos Marti dicauit, Veſtales, inſuper & alios multos ſacris addictos, quos omnes omni donauit immunitate. Poſtea Gallos imitatione ſeu exemplo iſtarum veterum Rerumpub. Rempub. ſuam in duos Ordines diuiſiſſe putà militares & Druydas, vt ſcribit *Cæſar. libro ſexto Comment. ſuorum.* His duobus Ordinibus ſeu ſtatibus plebem comprehenſam non fuiſſe. Huius tum nullam rationem habitam, vt ab Ad-

Libertas ordinis Eccleſiaſtici vnde orta.

Druydes.

uocato petitorum peroratum eſt: Druydas eos fuiſſe, qui diuinis rebus intererant Regibus, quique interpretabantur Sacra publica, eos rerum omninò omnium immunitatem habuiſſe. Si Rempub. Iudæorum attendamus, eóque ſine vetus & nouum Teſtamentum conſulamus, cõperiemus nullo tempore ſubſidium aliquod à Sacerdotibus cæteriſque ad ſacras ceremonias adhibitis exactum. Pharaonem Regem Ægypti Aegyptios tributarios reddidiſſe, verùm cùm hoc ipſum faceret, poſſeſſiones ſacerdotum immunes reddidiſſe atque in plena immunitate eos reliquiſſe, qua vſi fuerant, iuſſiſſéque illis ex horreis ſuis eleemoſynam dari de publico. *Gen. 47. & Leuit. 27.* rationem prædictis locis adiiei, quòd terra Sacerdotum libera & immunis fiat ab omni tributo & ſeruitute. Heliodorũ à domino percuſſum fuiſſe, eo quòd argentum ex templo Sacerdotum Hieroſolymitanorum autore Rege ſumſiſſet. *Machab. 2. cap. 3.* Primum bellum quod vnquam geſtum fuit ſub lege Moſaicâ, ab Abrahamo geſtum fuiſſe aduerſus Reges quinque, *Gen. 14.* Ad hoc bellum non tantum abſtinuiſſe à Subſidiis exhibendis à Melchiſedecho, qui Ieſu Chriſti & omnium ſacerdotum Chriſtianorum typus erat, verum poſt victoriam de inimicis ſuis ipſi bona & munera obtuliſſe, non attento, quòd prædictus Melchiſedechus plenus opum & diuitiarum, neque vllius rei indigus eſſet: ob id Abrahamum benedictum fuiſſe à domino. Si Leges Impp. & decreta Pontificum attendamus, ex concilio Lateranenſi & quod Oecumenicum dicitur, Viennenſi conſtitutum, huiuſcemodi immunitates & plenas libertates pro Eccleſia non tantum decretas & expreſſas fuiſſe, verùm etiam grauiſſimas pœnas, veluti exilij aliáſque impoſitas & decretas aduerſus eos, qui his aduerſari vellent: hoc ipſum factum Legibus & Conſtitutionibus Imperatoriis. *L. placet. C. de SS. Eccleſ. & noua Conſtitutione Friderici in Auth. item nulla communitas de Epiſcop. & Cleric. Can. aduerſus de immun. Eccleſ. Can. Clericus eod. tit. li. 6. Clement. I. ibid.* Diſputatum equidem fuiſſe in Iure, vtrum Eccleſia à muneribus patrimonialibus immunis eſſe debeat, ſicut nõnulli ſubtiles agere voluerint, & communem opinionem in Iure ciuili inuexerint quòd immunes nõ ſint. *L. fin. §. Patrimoniorum ff. de Muner.* Nihilominus Canoniſtas aliter ſenſiſſe & abſolutè definiuiſſe, Eccleſiam ab omnibus tributis ſiue perſonalibus ſiue realibus ſiue mixtis immunem eſſe *d. c. Clericus* idque in propriis terminis ita decidere *Guido Pap. decis. 58.* qui dicat, ita iudicatum fuiſſe à tribus ordinibus Prouinciæ Delphinatus. Quinimò & ratione bonorum, quæ antea tributis obnoxia fuerant, atque in cataſtra ſeu polyptycha relata, vtpote cum eò referrentur ab ignobilibus & tributariis poſſeſſa: quoniam videlicet ex quo Eccleſiæ fuerunt acquiſita, ex tributariis perſonarum immutatione libera & immunia facta ſunt: Eam ſententiam Baldi eſſe ſuper prædicta *l. Placet.* & ſuper §. *Nos Romanorum de Pace Conſtantiæ.* Neque id mirum, quicquid enim Deo ſemel conſecratum eſt, perpetuò ſanctum eſſe debere, vt dicitur *Leuit. 27. extremo.* Si Lex Franciæ requirenda ſit, vti fieri poteſt, quandoquidem Comitatus Prouinciæ Coronæ Franciæ conſolidatus

Eccleſiam immunem eſſe à muneribus patrimonialibus.

eſt) comperturos nos hanc quæſtionem definitam fuiſſe à Statibus ſiue Comitiis in ciuitate Pariſienſi tempore Regis Ludouici VI. cognomine Longi anno 1329. qui Arreſtum ſuum pronuntiauit Ordinibus plenè auditis in luco ſeu ſilua Vicennarum, quo dictum fuerit, Eccleſiam cui tum Iuriſdictionem & libertatem ſuam nonnulli ademtam volebant in Iuribus libertatis ſuæ immunitatibus & priuilegiis conſuetis nullo detracto manſuram. Tantumdem poſtea iudicatum fuiſſe à Comitiis habitis Turonis tempore Regis Caroli VIII. in quibus erant etiam legati Prouinciæ. Et quamlibet ſuperiora omnia ceſſarent, dixit, ſeſe fundatum in priuilegiis, ſtatutis, iudicio & Arreſto quod datum à tribus Ordinibus Prouinciæ in poſſeſſione immemoriali, & maximis oneribus: eáque quinque capita eſſe, de quibus ſigillatim acturus ſit, eáque apertius explicaturus. Quod ad primum attinet, conſtare ab omni æuo & antiquitùs Comites Prouinciæ propter honorem & reuerentiam quam Clero habebant, immunitatem & libertatem à tributis aliiſque ſubſidiis perſonalibus, realibus, mixtis dediſſe, eáque de re priuilegia ſpecialia & peculiaria emanaſſe: ex quibus poſtremum à defuncto Rege Renato indultum fuerit & confirmatum à Regina Elizabetha, quo tempore regimen & adminiſtrationem Prouinciæ habebat, & poſtea à Rege Carolo Andegauenſi, à Rege Ludouico XI. Carolo VIII. Ludouico XII. Franciſc. I. poſtremùm mortuo, & à Rege Henrico qui hodie feliciter regnum obtinet. Et quanquam in iure dubitatum fuerit, nempe priuilegium generale pro immunitate onerum patrimonialium non ſufficere, attamen dubitatum nunquam fuit, quando videlicet huiuſmodi priuilegium ſpeciale eſſet & peculiare, vt in caſu de quo agitur, vt ait Hermogenianus *in l. ſunt munera. ibi, præter eos quibus principali beneficio conceſſum eſt, facit l. 1. de excuſ. muner. lib. x.* Alterum ſeu ſecundum caput conſiſtere in ſtatutis & decretis Prouinciæ. Cæterum ex primo decreto liquere, Regem Ludouicum II. tum comitem Prouinciæ à ſubditis ſuis exigere voluiſſe ſummam ſexaginta millia librarum, quam mutuò acceperat à Duce Sabaudiæ pro ſui defenſione aduerſus Carolum Duraſium, nepotem ipſius, qui ſub ſpecie cuiuſdam iuris, quod ex ceſſione cognati ſui Ludouici Regis Hungariæ nactus fuerat prædictum Regem Ludouicum II. regno ipſius Neapolitano expellere voluit: decreuiſſe tum prædictum Regem Ludouicum II. vt pro hoc onere, à quo certè nemo immunis eſſe poterat, Eccleſiaſtici ſoluerent & conferrent pro ipſorum bonis patrimonialibus tributariis & non obſtante conſtitutione Friderici Imperatoris. *Item nulla communitas.* Alteram cõſtitutionem factam fuiſſe ab eodem Ludouico II. qui poſteaquam prædictus Duraſius regnum Neapolitanum inuaſiſſet, atque in Prouinciam impetum faceret, vt Comitatum ſibi vindicaret, vt ſanè etiam poſtea contigit: (nam poſt mortem) Regis Ludouici II. Reginam Ioannam amitam ſuam captiuam cepit & prædictum Comitatum ſibi vindicauit.) Hunc igitur Regem Ludouicum II. ante obitum ſuum repellendis prædicti Duraſij inſultibus à ſubditis ſuis ſubſidium aliquod exigere

Neceſſitas in Prouincia contra dominum Duraſium.

voluiſſe

Neceſſitas nō conſtituit legem.

voluiſſe: Plebem tum ob vrgentem neceſſitatem poſtulaſſe, vt Eccleſiaſtici haud aliter ac laici conferrent, tam ex bonis patrimonialibus ipſorum quàm eorum Eccleſiæ: ad hanc poſtulationem decreuiſſe & ſtatuiſſe, vt bonorum patrimonialium nomine tãtum ſoluerent. Inde ſe, qui verba faceret, argumentum & fundamentum perpetuum deſumere, cùm Clerus ratione bonorum patrimonialium in caſum extremæ neceſſitatis conferre teneatur, eum in reliquis fundatum eſſe in immunitate & libertate. Quod ad iudicia & Arreſta pertinet, quod quidem tertium caput eſt, duo extare pro Clero: quorum prius datum, à Commiſſariis ſeu Inſpectoribus deputatis ad faciendas inſcriptiones anno 1471. (quo pars aduerſa aduerſus Clerum vti voluit:) eo ſcilicet Arreſto expreſſè dici, Eccleſiaſticos & cæteros conferre oportere pro bonis ipſorum tributariis, iuxta diſpoſitionem iuris communis & tenorem ſtatutorum Prouinciæ, niſi expreſſo priuilegio aut regia diſpoſitione aliter conueniſſet: id verò ſummoperè notandum eſſe; Nam quantum ad bona Eccleſiaſtica, apparet ex eo quod antea demonſtratum fuit, ea non eſſe neque vnquam fuiſſe tributaria, ſiue de iure ſiue de communi Prouinciæ obſeruantia. Et quantum ad prædicta ſtatuta pertinet, iis contineri, vt dictum eſt, Eccleſiaſticos in caſum vrgentis neceſſitatis conferre oportere, pro bonis ipſorum patrimonialibus, quorum certè nomine conferre nunquam detrectauerint, quin id ſemper obtuliſſe vt etiamnum offerunt. Et quantum ad priuilegium pertinet, ſeſe id non repetiturum: verùm contentum fore iis, quæ de eo ſuperius dixit. Alterum Arreſtum eſſe de anno 1519. quo quicquid pars aduerſa perorauerit, à tribus Ordinibus decretum fuit, Regem adeundum eſſe ad impetrandam ab ipſo delegationem ſuper cogendis tantummodo officiatus, qui ſeſe à tributis immunes volebant, & nihilominus in declaratione ipſa, quæ impetraretur, Eccleſiaſticos non comprehendendos: hęc duo Arreſta, etſi nullæ aliæ rationes ſuppeterẽt, legis & priuilegij inſtar pro Clero eſſe oportere. Eſſe inſuper Eccleſiaſticos fundatos in poſſeſſione immemoriali, quod quartum diuiſionis ſuæ poſtremæ caput ſit, eamque poſſeſſionem immemorialem agnitam & confeſſatam à partibus fuiſſe, talem vt vim Legis obtinere debeat & pro titulo haberi, per *l. 1. §. denique. ff. de aq. plu. arc. & notata in cap. ſuper quibuſdam. §. præterea. de verb. ſign.* Quod quintum & poſtremum caput attinet, quod eſt de oneribus quæ Clero imminent, rogare ſe Curiam, vt conſideraſſe velit, Prouinciam iure ſcripto regi, ac propterea quemadmodum ex ſanctis Decretis, quæ continentur in *cap. conceſſo. & in c. quatuor. 12. queſt. 2.* bona Eccleſiaſtica in quatuor partes diuidũtur, quarum vna pauperibus, ſecunda ſartis tectis, tertia ſuſtentandis miniſtris, quarta titularis beneficiorum deſtinata ſit. Parem omnino diuiſionem & partitionem in prædicta prouincia obſeruari. Et quò Curia id ita rectè intelligat, & quomodo huius rei obſeruantia ſtrictè cuſtodiatur, partes faſſuras, neque derogare poſſe, ad huiuſce rei obſeruantiam conſtitutos pro pauperibus Aduocatos & Procuratores, quibus hęc cura incumbat; Plebem quoque ei rei incumbere cum magna vigilantia vt pars pauperibus deſtinata rectè cuſtodiatur, nullo excuſato ſeu ſubleuato: itémque ea quæ ſartis tectis deſtinata eſt: ea parte complurima Arreſta Parlamenti Prouinciæ extare; aduerſus moratores ſeu ſolutionem detrectantes. Hæc duo priora onera eſſe. Tertium onus quod exercitium miniſterij diuini ſpectat, ſecundùm voluntatem fundatorum procedere, ac præterea annuatim expenſis Eccleſiaſticorum prædicatores, qui verbum diuinum populo annunciant, ſuſtentari. Quartum onus eſſe bannum & ſubbannum, ad id quoque Clerum conferre ratione bonorum ipſius feudalium & expenſis ſuis prædicto banno ſatisfacere: aliter atque nobiles. Quintum ſeu poſtremum onus eſſe grauiſſimum, putà decimas quæ de more ex ſingulis beneficiis annuatim exiguntúr exacta quarta parte, vel etiam amplius. Et quantum ad hoc notandum eſſe, anno 1516. cùm defunctus Rex vellet certam & generalem adſcriptionem facere, Commiſſarios ad id deputatos Eccleſiaſticos coegiſſe, vt minutatim ſummam ſeu breues bonorum & redituum beneficiorum ſuorum & Eccleſiarum ederent, idque exacto ab ipſis iureiurando, atq; ita adſcriptiones feciſſe iuxta vires cuiuſque beneficij ratione decimaria ſeu dextante, id eſt, exactis decem in centum, præter onera pauperum, ſartorum tectorum, miniſterij diuini & aliorum, quorum omnium nulla ratio habita ſuit. Proinde quiſquis Eccleſiam ad collationem tributorum coacturus ſit, eundem ſaluo meliore iudicio eadem opera eandem Eccleſiam immunem à prædictis omnibus muneribus habere oportere: Ne illa ſic prægrauata corruat. Poſtremò nolle ſe omittere præter ſupradictas rationes, generalem Amortizationem Clero multoties indultam, quæ non id tantùm præſtat, ne Eccleſia bona à ſe quæſita à ſe abdicare teneatur (qui verus effectus eſt Amortizationis) Verumetiam vt immunia à collationibus omnibúſque tributis reddantur bona amortizata. In ſumma, cùm Clerus fundatus ſit in diſpoſitione omnis iuris, in lege Regia, & Comitatus Prouinciæ, in titulis, poſſeſſiune immemoriali plusquàm ducentorum annorum, & ſupradictis oneribus, de quibus in promtu conſtat, certum eſſe tam in principali, quàm in momenti beneficio Clerum non poſſe, neque debere comprehendi diplomate à parte aduerſa impetrato, niſi eo in omnem euentum exonerato à prædictis omnibus oneribus quod detrimento redituum Regis maximo futurum ſit tam ratione banni & ſubbanni, quàm decimarum. Concludere tandem ſe & expenſas poſtulare.

Declaratio oblatio Cleri nomine bonorum patrimonialium.

Onera, quæ Clerum in Prouincia ſuſtinet.

Quarta beneficiorum pauperibus deſtinata.

Onus ſubbanni Clero impoſitum.

Decimæ quomodo taxatæ & quando.

Thuanus pro Præſidibus & Conſiliariis Parlamenti Prouinciæ defenſoribus dixit, hanc cauſam eſſe cauſam vt liberalem, & in qua de ingenuitate & libertate quæritur. Huiuſmodi cauſas eſſe cauſas ſtatus, quæ maiores iudices habere debent, vt ait I C. *in l. diſtinguemus. §. Iulianus. verſ. de liberali cauſa. ff. de recept. Arbit.* Hoc proinde contemplatu non poſſe partes aduerſas conqueri, neque poſtulare, vt ipſorum cauſa alibi, quàm apud maiores iudices tractetur, vt potè cùm ad hanc Curiam remiſſa ſit, quæ ſuprema ſit omnium non tantùm earum, quæ in hoc Regno ſunt, verùm etiam in toto urbe habitabili

Defenſio Iuſtitiariorũ.

Cauſa ſtatus maiores Iudices requirit.

Extate & alterum fauorem & prærogatiuam in huiuſcemodi cauſis, nempe vt ordinata liberali cauſa, omnia lite pendente in ſtatu ſuo maneát, & ſi quis de libertate in ſeruitutem prouocatur, æquum ſit, vt pendente hac quæſtione reus in libertate moretur & maneat, dentúrque vindiciæ lite prorogata ſecundùm libertatem, *l. 1. l. vt libertus. §. fin. ff. de liberal. cauſa.* & ſingularis eſt eam in rem Conſtitutio, cuius mentio fit *in l. 2. § initium. ff. de orig. iur.* Ex ſupra dictis apparere, quoad prouiſionem ſeu momenti beneficium à parte aduerſa poſtulatum, rem ſiue cauſam ampliandam, vt natura ſua ampliationem recipit. Nam cùm petitores rem, quæ nunquam petita fuit ſeu poſtulata, petant, puta vt rei ſiue defenſores adſtringantur & nectantur rei à qua ſemper liberi, immunes, exemti, & in pacifica libertate ab omni æuo fuerût, rationis eſſe vt lis curſat ſuo marte habeatque ſuum finem legitimum ex probatione & allegatione partium. Interim verò res in ſtatu ſuo maneant, puta vt rei in libertate ſua cuſtodiantur, in qua ſunt & antea ſemper fuerunt, videntibus & ſcientibus petitoribus: Qua vtique re benè perpenſa & attenta aduerſus ſe agant, eò quòd Senatores & Iuſtitiarij quartum ordinem non conſtituant, quod tamen petitores vt cauſæ ſuæ ſubſeruirent dicere & facere voluerint, quartum videlicet ordinem Iuſtitiæ conſtituentes: ſanè nunquam niſi tres ordines fuiſſe, conſiſtentes in Eccleſia, Nobilitate & Plebe, quem tertium ordinem appellant: Ex his tribus omnibus ordinibus, ordinem Iuſtitiæ deſumi, qui eorum eſt particeps, eò quòd conſtet Eccleſiaſticis, Nobilibus, & plebeis, qui nunc ſeſe aduerſus ſuperiores & Magiſtratus ſuos erexerunt: Neq; tamen id nouum. Iam diu enim exploratum eſſe, & à multis memoriæ proditum, naturale plebeiorum eſſe inuidere bonis & optimatibus: Neque tamen his cedendum eſſe, verùm attendendam & ſequendam regulam axiomatis vice, quod nullam fallentiam ſeu exceptionem admittit, nempe, Potentioribus pares nos eſſe non poſſe, atque adeò rem valdè nouam eſſe, quam petitores perſuadere voluerunt, puta in rebus publicis benè inſtructis omnia ad æqualitatem reduci oportuiſſe, paríque omnes eſſe oneribus ſuſcipiendis: Contrarium enim verum eſſe, atque à creatione mundi, hominum diſcrimina fuiſſe: Quoſdam *maiores*, nonnullos *medios*, alios *infimos* fuiſſe: Quam rem inductam & conſtitutam continendis omnibus in officio & quiete, & ad tuendam ſocietatem inter homines ad ſimilitudinem cæleſtis hierarchiæ, in qua ſunt angeli, archangeli, *cap. ab exordio, ſexta di. tenetur.* Inde quoque titulum *de maioritate & obedientia* cópoſitum: Eum qui contrarium aſſerturus ſit, rebus ipſis teſtaturum, nihil eſſe tam inæquale, quàm æqualitatem ipſam. Igitur hanc cauſam eſſe cauſam Senatorum aduerſus plebeios, quæ in Senatu & apud Senatores agitur. Et ex ea ſe nullum aliud commodum ſe captare, quàm putare ſe, Curiam libentiſſimè inſpectis meritis & mediis cauſæ pro defenſoribus pronúciaturam, ſi benè fundatos ipſos in exceptionibus & defenſionibus ſuis comperiat. Antequam ad eas accedat, præſupponendam eſſe creationem & inſtitutionem Parlamenti Prouinciæ factam à defuncto Rege Ludouico XII. qui apotelesma ei dedit, cùm initium feciſſet deceſſor ipſius defunctus Rex Carolus VII. Ante prædictam creationem in prędicto Parlaméto, eos qui inſtituti, admiſſi, & cóſtituti in ciuitate Aquiſextienſi in Prouincia fuerunt, in Comitatu Principis antea fuiſſe, & Regum Hieroſolymitanorum & Siciliæ, qui eodem tempore iidem Comites erant Prouinciæ: Prædictum Parlamentum inſtitutum fuiſſe ad inſtar Parlamentorum Franciæ cum iiſdem prærogatiuis, priuilegiis & autoritate, cum veteribus Parlamentis: nihilominus non fuiſſe eam mentem Regi Ludouico XII. vt tolleret & adimeret prædicto Parlamento noniter inſtituto vetera priuilegia, quæ antea habebat, cùm Parlamétum eſſet ambulatorium & in comitatu Principis, eámque in rem expreſſam eſſe *l. maior dignitas. C. de dignitat. lib. 12.* Et verò obſeruandum, eos ex quibus prædictum Parlamentum eſt conflatum, cùm in Comitatu Principis eſſent, eandem cognitionem habuiſſe, quæ poſtea prędicto Parlamento attributa fuit, putà appellationum à Iudicibus inferioribus, eáſque ſupremo iure & vltimo diſtrictu terminaſſe, atque priuilegium ſpeciale & peculiare hoc habuiſſe, vt liberi immunes & exemti eſſent ab omnibus oneribus perſonalibus, realibus & mixtis, ordinariis & extraordinariis ſordidis & non ſordidis, ſub magnis interminationibus & prohibitionibus, ne adſcriberentur, atque huius libertatis compotes ſemper vixiſſe, haud aliter ac compotes erant ante inſtitutum prædictum Parlamentum, poſt inſtitutionem pariter ita viſos: & ſanè quando Comitia ordinum indicta fuere pro tituli exactione de qua nunc agitur, toties decretum fuiſſe, nihil à prædictis defenſoribus exigendum, eóſque in libertatibus & immunitatibus ſolitis & priſtinis relinquendos. Quapropter ad ſui defenſionem defenſores dicere, ſeſe omni priuilegio & præſidio munitos eſſe, ſéque fundatos in Iure communi, priuilegio, conſuetudine, poſſeſſione immemoriali. Quantum attinet ad Ius commune, nolle ſe ad hanc diſputationem deſcendere, vtrum onera & tributa de quibus agitur, ſint realia, perſonalia, an verò mixta: Rem illam ſeſe Aduocatis relinquere, qui ante ſe perorauerunt, quíque pro ſui defenſione rem eam optimè tractarunt: Nam ſiue onera realia ſint, ſiue perſonalia, ſiue mixta, certum eſſe quod iure communi poſſit certo corpori, certo collegio, pleniſſima immunitas tribui, quæ præſtet exemtionem à muneribus realibus, quoniam ibi ſpeciatim cóſtitutum eſt, vt ait text. *in l. His oneribus. ff. de vacat. & exc. mun.* Atqui ita eſſe, vt defenſoribus pleniſſima immunitas tributa fuerit, & nominatim à muneribus realibus. Igitur iure communi tutos eſſe aduerſus petitionem actorum: eo fine locum habere priuilegium Regis Ludouici I. qui Rex fuit Hieroſolymitanus & Siciliæ, ſimul & Dux Andegauenſis, Comes Cenomanenſis & Prouinciæ, de cuius poteſtate ambigi non poteſt, quin potuerit huiuſmodi priuilegium præſtare ſeu indulgere: quandoquidem Comites Prouinciæ ab omni æuo habuerunt iura Imperij, vt memorat Alber. *in rub. de muner. & oner.* præter ius commune, præter priuilegia defenſores fundatos eſſe in conſuetudine, quæ conſuetudo præ ca-

Iuſtitiariŭ ſeparatum ordiné non conſtituunt, verùm ex tribus ordinibus conſtant, eorúmque participes ſunt.

Plebs de more Optimatibus inuidet.

Omnes Reſpublica conſtare debuerunt in æqualitate perſonarum.

Creatio Parlamenti Prouinciæ.

Rationes immunitatis Iuſtitiariorum.

Comites Prouinciæ antiquo vſu iura Imperij habuerunt ante conſolidationé cũ Corona factă.

præ cæteris rebus attendi debet & conſiderari, *l. ſi Publicanus. §. in omnibus. & l. locatio. §. earum rerum. ff. de publica. & vectigal.* Præter conſuetudinem poſſeſſionem quoque immemorialem eſſe, quæ eſt loco Cõſtituti *l. hoc iure. §. ſi aquam. ver. ductus. ff. de aq. quot. & æſtiu.* & quæ etiam regalia præſcribuntur. *cap. ſuper quibuſdam. §. præterea. de verb. & rer. ſignifi.* Quocirca cùm defenſores fundati ſint in iure communi, priuilegio, conſuetudine, poſſeſſione immemoriali, habere eos abundè, quod petitioni aduerſariorum obſiciant, quique adeò melius facturi eſſent, ſi ſeſe continerent. Quicquid ſit, improbari non poſſe, ſi defenſores, qui aliis ius reddere ſolent, in iure poſtulent ſeſe conſeruari in libertatibus & immunitatibus ſuis, *id quod in ſimili præfatur Pontifex in cap. licet. de ſuppl. negl. prælat.* His tandem rationibus ſeſe concludere, ſimul & expenſas, damna & intereſſe poſtulare.

Pro Rege & intereſſe publico.

Marillacus pro Procuratore Catholico Regio dixit, Platonem *lib. 3. de Repub.* dicere, naturam in generatione hominis mixturam quandam feciſſe, in nonnullis materiæ auri, atque hos in honore habitos, atque ad faſtigium imperandi & regnandi euectos: in aliis argenti materiam vſurpaſſe eos natos, vt ſuccedanei eſſent & ſubadiutæ maiorum, & ad res bonas adſpirarét pro honorifico obſequio & auxilio Regum. Alios conflatos citra nobilium iſtarum venarum & metallorum mixturam, ſola ferri mixtura: hoſce ad obſequium & ſeruitium tantum natos, veluti ruſticos, agricolas & artifices: Ad eundem modum naturam nobis commonſtraſſe in Republ. ordines eiuſdem generis eſſe non poſſe: Naturarum quippe diſcrimen eſſe, atque ex hoc diſcrimine nonnullos cæteris maiores eſſe ſecundùm dotes, quas Natura nonnullis dedit, eminentiſſimas, mediocrem ſtatum aliis, inferiorem cæteris. Sicut aurum cætera metalla ſuperat: ita homines quos virtutibus magis inſtruxit conſtitutos ad regendos eos qui virtute non adeo excellunt: & hos tamen, qui ſecundo gradu ſunt inſtituti, magnum aliquod lumen habere, atque adeò ad Rempubl. adminiſtrandam admitti, non vt Domini ſint & capita, verùm vt eos iuuent, qui regunt quique ius imperandi habent: & certè ſi ij qui nati ſunt ad regendum, ad iuuandum & conſulendum, ad id non deuocantur, potiſſimum exemplum eſſe & prognoſticum, Rempub. non diu duraturam, ſi videlicet is qui ex ferro aut ære conflatus eſt regat & imperet, qui alioquin natus & factus ad parendum erat, atque ita contrarium in finem Platonem alibi omnia ad æqualitatem reducere voluiſſe: At Ariſtotelem in Politicis ſuis magnis rationibus commonſtraſſe inter homines æqualitatem conſeruari non poſſe. Et omnino neceſſe eſſe, vt homines & ordines diuerſorum ſint generum & variorum: iiſque inter eos, qui probati ſunt, manifeſti fiant. Iiſdem de cauſis Rempub. famoſam tres diuerſos hominum gradus conſtituiſſe, etſi ſinguli ſint commendatione digni, dummodo ſuo quiſque fungantur officio: Primum eſſe Statum Eccleſiaſticum, qui non ad aliud tenetur, quàm cultui diuino deſeruire, & orationibus pro totius populi ſalute apud Deum vacare: Bona quæ poſſident impendi non oportere, niſi ad exhibendos eos & ad ſuccurrendum ipſorum neceſſitatibus, itémque in alimoniam pauperum & egenorum: Secundum Statum ſeu ordinem eſſe Nobilium, qui videlicet plebem ab omni oppreſſione tuerentur. Quod Iuſtitiarios attinet, eos commendatione digniſſimos fore, ſi à ſeipſis initium ducerent Iuſtitiæ aliis adminiſtrandæ, atque cæteris exemplo eſſent. Neque enim ſatis eſſe, eam inter priuatos adminiſtrare, verùm eam ſibiipſi adminiſtrare oportere: Reipublicæ enim æquus eſſe non poteſt, qui domi ſceleſtus eſt. Quod plebem attinet, eam intra cancellos obedientiæ contineri oportere, ſéque ad omnem patientiam componere, Deóque gratias agere, cùm ſeſe adſcribi & ſubſidiis onerari videt. Deus enim ſolus eſt, qui tributa & indictiones permittit. Ferendum enim eſſe æquo animo, quicquid ab eo proficiſcitur, neque inquirendum cur id permittat. Occulta enim eſſe eius conſilia, nec diſcutiendam eius voluntatem, ſed cum gratiarum actione ſuſcipiendum quicquid contigerit. Quoque munere & officio ſuo defungente, indubiè in Repub. omnia benè proceſſura. Porrò vt ad rem veniat, qua de agitur dixit, ſibi in manus tradita à parte Nobilium 5. vel 6. inſtrumenta, quæ ponderanda ſint. Vnum eſſe de anno 1406. Ludouici II. Regis Siciliæ & Comitis Prouinciæ, quo ſuper quadam controuerſia incolarum Barbantancenſium in Prouincia, qui Nobiles ad onera quę tum erant, deuocari poſtulabant, Decretum fuit à prædicto Rege Ludouico, Comite Prouinciæ Nobiles nihil ſoluturos feudorum nomine quæ poſſident Iuriſdictionis & Iuſtitiæ titulo: Sibi videri hoc inſtrumentum inter cætera valde ponderandum eſſe. Nam ex his verbis *feuda quæ poſſident Iuriſdictionis & Iuſtitiæ titulo*, totam difficultatem pendere, vtrum onera ſint realia, an purè perſonalia? non ſine cauſa id ponderandum eſſe. Præiudicium enim eſſe, Nobiles cùm immunes ſint ratione feudorum quæ poſſident titulo Iuriſdictionis & Iuſtitiæ, onera præſtare debere ratione aliorum feudorum, quę poſſident alio quàm Iuriſdictionis aut Iuſtitiæ titulo: Atque ita dici poſſe, onera realia eſſe in prædicta Prouincia: Nam in Francia ac nominatim in locis Lutetiæ vicinis, vbi tributa perſonalia cenſentur, vbicunque Nobiles bona habeãt, ſiue ea bona nobilia ſint, ſiue ignobilia, nulla tributa ſoluere: quoniam tributa perſonalia cenſentur. Igitur conſtitutionem Regis Siciliæ Ludouici II. indici & argumento eſſe, tributa in Prouincia non eſſe ſimpliciter perſonalia: verùm aliquid reale continere. Et hæc de primo inſtrumento. Secundum inſtrumentum eſſe de anno 1448. Regis Renati, itidem Comitis Prouinciæ pro incolis, qui poſtulabant ſeſe immunes reddi à quibuſdam inſtaurationibus murorum, ciuitatum, qui in ruinas collapſi erant, & vt nobiles eas præſtarent ratione bonorum feudalium, quæ poſſidebant abſque Iuriſdictionis aut Iuſtitiæ titulo: Hoc inſtrumento, quod continet iudicium Regis Renati, dictum fuiſſe, Nobiles præſtare oportere ratione bonorum ab ipſis quæſitorum aliter quàm per retentionem, *vi maioris & directi dominij*. Tertium inſtrumétum eſſe delegationem ſpecialem, anni 1471. maioris Seneſchalli Prouinciæ autoritatem à Rege, eodémque Comite Prouinciæ habentis,

Breuis inſtructio de tribus ordinibus, Eccleſia, Nobilitate, Iuſtitia, quomodo ſeſe gerere debeant.

Diſcrimen naturarum iuxta naturã & rationem.

Æqualitas inter homines Reipubl. aduerſa.

Tertius ordo.

Inſtrumenta edita à partibus.

quæ mandatum, vt inſpectio fieret focorum prædictæ Prouinciæ vniuerſæ, vbi indictiones per focos adſcribuntur, deque eo partes conſentire, & ſcire quantum in ſingulos focos præſtare debeant: & quoniam multum temporis elapſum eſſet, ex quo inſpectio focorum prædictæ Prouinciæ celebrata non fuerat, & pagi nõnulli focis quibuſdam aucti fuiſſent, alij verò imminuti, prædictum delegatorium ſiue commiſſionem à maiore Seneſchallo Prouinciç emiſſam peragendæ inſpectioni per totam Prouinciam & ad inquirendum ſuper focis & facultatibus incolarum & fertilitate regionum: Hanc delegatoriam ſibi perſuadere, tributa non eſſe puta realia: verum realia magis eſſe quàm perſonalia: Porro vigore prædictæ delegatoriæ, delegatos ad id nominatos & deputatos, totam Prouinciam luſtraſſe, focagia conſtituiſſe, breuéſque ſuper eo confeciſſe, & quod in hoc vel illo pago tot focos reperiſſent, in hoc vel illo loco tot, in hac vel illa vrbe tot: neque ſe reperire poſt annum illum 1471. nouam aliquam inſpectionem præterea factam, & fortè propter eam non factam controuerſiam, quæ hodie inter partes eſt, obortam: ac præterea ſe non videre focationes factas à prædictis delegatis à ſuperiore confirmatas fuiſſe, etiamſi ijs comprehendatur, quod perſonæ imponantur pro rebus, & perſonæ contemplatione rerũ tributariç ſint: ſibi non liquere, vtrum hoc decretum ſeu hæc determinatio obſeruata fuerit vel non: attamen ſe non videre aliquam immutationẽ factam à prçdicto anno 1471. vt poſtea dicturus ſit. Verum reperire ſe anno 1476. imminutionem cuiuſdam foci factam ad poſtulationem Domicellæ cuiuſdam, quæ lactauerat Regem Hieroſolymitanum filium Comitis Prouinciæ: reperire ſe etiam anno 1418. Regem Hieroſolymitanũ heredem ſuum inſtituiſſe in prædicto Comitatu Prouinciæ, Regem Franciæ Ludouicum XI. & Carolum VIII. filium ipſius, & anno 1486. Regem Carolum VIII. omnia priuilegia comprobaſſe, quæ Reges Hieroſolymitani comites Prouinciæ, Prouincialibus largiti fuerant, decreuiſſéque vti cuſtodirentur potióque obſeruarẽtur. Ruſum Nobiles ſibi edidiſſe Arreſtum quoddam ſiue Curiæ placitum anno 1528. quo cautum fuit, nobilem Prouincialem ratione bonorum quæ depẽdent à feudo ab ipſo quæſito, nihil tributi ſoluturum, at ratione bonorum ab ipſo quæſitorum, quæ videlicet ab ipſius feudo non dependent, ſoluere oportere. Quod Eccleſiaſticos ſpectat, eos nihil aliud ſibi edidiſſe, quàm priuilegia nonnulla ante infocationẽ celebratã anno 1461. Ex quibus priuilegijs liquet, eos ab omnibus ſubſidijs immunes eſſe poſſeſſionum nomine, quas iam ante prædictum annum 1471. poſſidebant. Et verò ſe credere, nihil ab ipſis peti illarum poſſeſſionum nomine, verùm pro ijs tantum, quas poſt annum 1471. acquiſiuerunt. Siquidem infocatione facta prędicto anno 1471. dicitur pro poſſeſſionibus tributarijs tam Eccleſiaſticos, quàm Nobiles tributa ſoluturos exceptis tribus caſibus, qui continentur & declarantur in prædicta infocatione. Quod Iuſtitiarios attinet, eos nulla inſtrumenta ſibi edidiſſe. At verò à plebe ſiue à petitoribus ſibi editum diploma Regis Franciſci, anno 1541. de cuius ap-

Aduerſus Eccleſiaſticos.

probatione nunc agitur ſuper cogendis Eccleſiaſticis & Nobilibus ad ſolutionem tributorum pro bonis ruſticis, quæ tenent & poſſident. Editum quoque ſibi iudicium quoddam anni 1534. quod datum à quibuſdam Regis deputatis, putà à defuncto Præſide Poilloto. Item à quodam cui nomen de Cetta, alijſque, quo iudicio ad terminandam litem procedentes inter dominum Maioris Siluæ, & incolas quoſdam, prædicto domino de maiore Silua nitente decreto quodam delegatorum ſuper negotio focagiorum, Prædicti deputati regij, qui octo erant, decreuerunt non habita ratione decreti, anni 1471. facti à commiſſarijs ſuper negotio focagiorum, veluti quod nullum ſit & abuſiuum, dominum Maioris ſiluæ ratione bonorum ab ipſis quæſitorum ſoluere oportere. Pariter editam ſibi rem quandam, quæ valde ponderanda ſit, puta cataſtrum, id eſt, deſcriptionem bonorum Oleriensium: Neſcire ſe vtrum hæc deſcriptio integra ſit vel nõ; Quandoquidem eiúm inſcriptio eius ita habeat, *inuentarium bonorum mobilium*, &c. nihilominus non niſi de immobilibus agatur, poſt ſcripta nomina & cognomina incolarum Oleriensium: in iſta deſcriptione prædictorum fundorum vbiq; præterquam tribus locis tantum ſemper has occurrere *dominus d'Olires tenet*, ita vt nonniſi tres fundos repererit ex territorio Oleriẽſi exceptos, quos domini Olerienſes non poſſideant. Nulla alia cataſtra aliorum pagorum ſe vidiſſe. Præterea eos qui pro plebe ſeu popularibus agant ſibi edidiſſe aliquid quod pariter ponderandum ſit idque contemplatu Iuſtitiariorum, puta infocationem, in qua ſcriptæ ſunt ciuitates & pagi prædictæ infocationi obnoxia, & quot focos vnaquæque ciuitas & vnuſquiſque pagus ſuſtinere debeat: Excepti fundos, quos conſiliarij & Iuſtitiarij poſſident, in qua exceptione intereſſe aliquod verti poſſit: Inſuper exhibuiſſe ſibi Arreſtum quoddam, quod datum anno 1544. quo nobili ſtirpe satus quidam interim & per prouiſionem condemnatus fuit ad ſolutionem pendente proceſſu, qui in ſcriptis peragebatur, tributorum & indictionum, de quibus agebatur. Et hæc eſſe illa, quæ partes ſibi ediderint. Ex quibus definitio controuerſiæ inter prædictas partes reſultet, Si Curia putet, id properè fieri poſſe. Alioquin decreturam ipſam, quod ipſi bonum videbitur: verum ſaluo meliore iudicio videri ſibi requiri, imò neceſſarium eſſe vt forma aliqua conſtituatur & ordo in Prouincia, & quidem properè: Alioquin confuſionem aliquam oriri poſſe & emotionem: videre ſe ab vna parte Eccleſiaſticos dicentes, ſeſe priuilegiatos & immunes omni iure ab omnibus tributis perſonalibus & omnibus oneribus extraordinarijs, ſiue ea munera ſint ſordida ſiue alia cum omnibus angarijs & parangarijs, & verò eos verum dicere: At quando de muneribus patrimonialibus aut realibus agitur, ſe non reperire eos priuilegio aut iure ijs immunes eſſe. Textum in eam rem eſſe, *ſi petit tributũ Imperator*, illi ſoluendũ eſt. Nam Dominus *Matt.* 27. iuſſit Petro, vt ſolueret didrachma pro eo. Si Ieſus Chriſtus tributum ſoluit, quemnam adeò cõfidentem futurũ, vt ſeſe immunem dicere auſit? Igitur ſaluo meliore iudicio, Eccleſiam ſi nihil poſſideat, nihil etiam ſoluere oportere; at ſi fundos poſſideat,

eam

eam tributum præſtare debere, quod eorum ratione Regi debetur. Non eſſe ipſorum priuilegio inſiſtendum ſeu priuilegium ipſorum ad rem nihil facere: Neque enim quicquam ab iis peti eorum nomine, quæ acquiſiuerunt ante annum 1471. verùm pro iis tantum quæ poſtea acquiſiuerunt, & quorum nomine adſcripti fuerunt infocatione facta prædicto anno 1471. poſtquam omnes fundi ab ipſis non poſſeſſi tributarij facti ſunt: impoſſibile eſſe vt à tributis immunes ſint: & ſi ab iis immunes eſſent, promiſcuè fundos, quos poſſent omnes, adquirere iis liceret, & nihilominus non niſi miſera plebs ſolita tributa præſtaret, & contra æquitatem. Non poſſe priuilegia ipſorum extendi, ad futura incommoda miſellorum incolarum, qui nullos fundos vel paucos admodum poſſident: poſſeſſiones ſiue deſcriptiones prædictorum Eccleſiaſticorum ſe nullas videre: itaque nullam rationem ſibi occurrere aut veri ſpeciem, qua ſeſe tributis eximere poſſint ratione bonorum poſt annum 1471. quæſitorum, quæ quidem tributa ſeſe magis realia, quàm perſonalia putare. Conſtitutionem Regis Siciliæ qui & idem Comes Prouinciæ, Ludouici II. ipſis aduerſari, vt & alteram, anni 1471. Itaque ſi onera ſuper bonis affectata ſint & prædicta bona tributaria ſint, ſe non videre aliud, quàm prædicta tributa realia magis quàm perſonalia eſſe. Nihil obſtare, quòd ij qui plus bonorum poſſident, putà mercatores & artifices immunes ſint. Id enim non pertinere ad exonerāda bona tributaria, neque nō oportere, onera bonis annexa realia magis, quā perſonalia eſſe. Quicquid ſit, nō aliud dici poſſe, quàm ea mixta eſſe: verū quidē eſſe, in ciuitate Aquiſextienſi plus focorū eſſe quàm intra decem leucas, ſeu decem miliaria quaquà verſus: Neq; tamē id efficere, quin realia ſint tributa, atque ideo etiam adſcribi domos vrbanas, quæ tantundem vel etiam amplius valent, quàm fundi ruſtici. In cataſtris quæ viderit, ſe non reperire inuentarium, niſi bonorum immobilium tantùm: quod ſatis arguat, cenſus prædiis tantum eſſe impoſitos. Quapropter tandem cùm onera magis realia quàm perſonalia ſint, non videre ſe quomodo Eccleſia ſarcinam tributorum defugere poſſit.

Aduerſus Nobiles.

Quod Nobiles attinet, eos nonniſi pro vno articulo contendere, putà: Se nihil debere pro bonis quæſitis ab ipſis per commiſſum retentionem aut deſamparationem: Fundamentum ipſorum eſſe in decreto anni 1471. & in iudicio Regis Renati, quod ſuperius à ſe recitatum ſit: Veram ſaluo meliore iudicio videri, varia genera eſſe recuperandi feudi in ſolidum vel pro parte, putà cùm reuertitur ex lege primæ inueſtituræ, veluti ſi is qui id poſſidet, inofficioſus fuerit, ſeu, vt loquuntur, feloniam commiſerit aduerſus dominum ſuum feudi dominantis, & tum huic feudo dominanti tanquam membro conſolidatur: hoc ſanè caſu æquum videri, vt nihil tributi præſtet, dicendùmque conſtitutionem, quæ de feudis Iuriſdictionem & Iuſtitiam habentibus loquitur, ita intelligendam & ita conditam. Dicere ſe nihilominus, ſibi non videri adeò rationabile aut æquum, vt nobiles & Eccleſiaſtici ex hac ratione omne nihil præſtent, cùm de intereſſe alicuius tertij agitur, proſpicere ſe & videre incommodum quod inde ſæpe oriri poteſt: vt ecce, Dominus feudi per ſeruum ſuum ſubditum ſibi aut aliam ſuppoſitam perſonam poſſeſſionem comparari curabit, quam mox eodem pretio à ſubdito ſuo nanciſcetur, dicétque id iure retentionis fieri: Nihilominus miſellus tertius ille, tributum & onera ſoluturus eſt. Dominus autem qui in poſſeſſione conſtitutus eſt, quique retraxit, nihil eius ſoluturus eſt. Nihil prodeſſe Conſtitutionem Regis Siciliæ Renati his verbis: *Quod ratione & vi maioris & directi dominij*: decretum quippe anni 1471. vlterius procedere & decernere, vt bona quæſita iure prælationis tributa præſtent. Atque hic dicere ſe oportere, quod ſibi videtur, nempe commiſſarios ſeu delegatos ad faciendam infocationem fines mandati exceſſiſſe. In mandatis enim non habuiſſe niſi vt Prouinciam inſpicerent ſeu luſtrarent, vt terminos fundorum inquirerent atque incolarum facultates, non etiam vt aliquid decernerent ipſi: Et verò nulla eius habita ratione ann. 1533. Regis delegatos, qui præclari & magni viri erant, iudicium ſuum dediſſe aduerſus dominum Maioris ſiluæ. Præterea reperire ſe, non obſtante hoc decreto controuerſiam ſemper fuiſſe: vnde liqueat prædictum decretum non fuiſſe inuiolabiliter obſeruatum. Item dixit, ſeſe vidiſſe in ſacciperionibus partium complurima iudicia data inter dominos & ipſorum ſubditos pro ſubditis ipſis: & alia quoque data in Parlamento Prouinciæ aduerſus Nobiles ſolutionem detrectantes. Nec quidquam prodeſſe, quòd Nobiles ſubbannum præſtent: id enim pro feudis quæ poſſident fieri, & meliore eos conditione, quàm cæteros eſſe. Quid, quod Rex cum detrimento miſeræ plebis locupletari nolit, verùm iure licitéque? Neque bonum eſſe ſeu vtile, vti pauperes ſemper & paſſim ſoluant, atq; interea Nobiles adquirāt. Si dicatur, Nobiles de feudis ſuis nōnulla ruſticis dediſſe, ipſimet ea retineāt, & tū ruſtici nihil ſoluturi ſunt. His rationibus dixit, ſe nō videre magnū incōmodū, vt Nobiles nihil ſoluant pro huiuſcemodi feudis. Regē quippe bāno & ſubbāno contentū fore.

Aduerſus Iuſtitiarios ſeu Magiſtratus.

Quod *Iuſtitiarios* attinet, eos priuilegium, diſpoſitionem iuris communis, præſcriptionem, conſuetudinem & æquitatem allegare. Igitur quoad diſpoſitionem Iuris communis, ſe non reperire, vt Iuſtitiarij immunes ſint, à muneribus patrimonialibus & realibus, non magis quàm Eccleſiaſticos: Neque quidquam obſtare, quod ſint pars corporis Principis, Quantum enim ad prætenſum ipſorum priuilegium pertinet, id non datum fuiſſe, niſi maiori Seneſchallo Prouinciæ, iiſque qui ordinariè in præſenti eſſent & in comitatu Principis ad eum Conſiliis adiuuandum, de Iuſtitiariis non loqui. Ad id quod dicerent, ſeſe eos ipſos eſſe, qui Principi adſiſtebant, ſéque conſtitutos in ciuitate Aquiſextienſi ad conſtituendum Parlamentum, atq; ita prædicto priuilegio frui oportere, reſpondere ſe, argumentum ipſorum ſibi inſufficiens videri: Nam quotiens ordo immutatur priuilegium etiam ordini datum, immutari *l. ſicut municipium ff. Quod cuiuſque vniuerſ.* vbi Gloſſa ait, Quòd quando priuilegium aliquod datum eſt, in loco quodam vt inibi ſeruitium exhibeatur ab iis, qui in eo loco conſtituti ſunt, ſi ita conſtituti recedant, quod, inquam, priuilegium in

illo loco ſemper maneat:at non etiam ſequatur eos, qui inde receſſerunt citra renouationem prædicti priuilegij & clauſulam diſpenſationis *de non reſidendo in loco*, cuius contemplatione ſeu fauore datum eſt priuilegium & primitus indultum:te immutata,qualitates & priuilegia non amplius manere. Quo tempore Comes Prouinciæ erat,eum quocunque proficiſceretur, ſuum habuiſſe conſilium quod eius comitatum ſequebatur: Ob hanc rationem conſilium immunitatis priuilegiū habuiſſe,at poſteaquā certo in loco conſtitutum eſſe cœpit,non iam Principis Conſilus adiuuandis, verum iuri partibus reddendo, in certo loco iam nouum corpus factum,& nouum ordinem, & nouam functionem.Quapropter opus fuiſſe priuilegij renouatione,haud aliter atque præſens hæc Curia,quę olim Reges Franciæ ſequuta eſt, eorúmque comitatum,adiuuandis illis conſilio in maioribus & vrgentibus negotiis Reipub. poſteaquam ea in hac ciuitate conſtituta fuit,ad reddendum ius partibus factus fuit nouus ordo & noua functio: ita vt iam non iiſdem priuilegiis fruatur, quibus fruebatur, cùm in Comitatu Regum eſſet: Palam eſſe, eos qui quotidie in comitatu Regis ſunt pro maximis negotiis, multò plus laboris & impenſarum ſuſtinere iis, qui conſtitutim hac ciuitate Pariſienſi ſedent,atque ideo plus priuilegiorum habere. In ciuitatibus & Præfecturis harum regionum tributariis & non immunibus, officiarios Regis Iuſtitiarios tributa ſoluere,haud aliter ac viliſſimos quoſq; plebeios:quinimò & Selectos ipſos & ſubadiuuas,qui tributa adſcribunt, quique delegatorias pro adſcriptionibus & exactionibus expediunt: Si Iuſtitiarij Prouinciæ priuilegio quod allegant frui ſint,id autoritate priuata eos vſurpaſſe,cùm nemo eſſet,qui ſeſe iis opponeret, quique eos cogerę auderet: & ſic per concuſſionem.Proinde poſtulare ſe vti dicatur, tam Eccleſiaſticos quàm Nobiles & Iuſtitiarios Prouinciæ tributa ſoluere oportere pro bonis ab ipſis quæſitis in quibus prætenſam ipſorum poſſeſſionem deneget. Si *præſcriptionem* allegent, tum neceſſariò vt minimùm aduerſus Regem, contrariam eam eſſe oportere, id quod demonſtrandum eis foret.Ac præterea aduerſus bonam fidem id fore, atque propria autoritate id eſſet Regi adimere quod ad ipſum ſpectat. Multò minus *conſuetudine* muniros eſſe poſſe. De *æquitate* ſe quidem aſſentiri,Iuſtitiarios, multum laboris in reddendo & adminiſtrando Iure ſubditis Prouincialibus ſuſtinere, verum id non ideò efficere,vt immunitatem aliquam vſurpare abſque expreſſo Principis priuilegio poſſint. Et quoniam apparet,ab anno 1471. nullam factam fuiſſe focorum Prouinciæ inquiſitionem, facileque credi poteſt,lapſu temporis in nonnullis locis focos numero auctos fuiſſe,alibi verò imminutos.Curiam ſuppliciter ſe orare, vti decernat inſpectiones in locis peragendas, ad inquiſitionem imminutionis & incrementi, & facultatum ad nouas infocationes faciendas & peræquationes,potentiore debilioris ſarcinam ſuſtinente, & vt id ſtatis annis ad Populi ſubleuationem perficiatur.Et ſi fortè Curia ilico definitiuè iudicare nollet,interlocutoria ſententia decerneret,omnes pro ratione bonorum tributariorum per retentionem quæſitorum ſoluere oportere.

Riantius pro replicatione ſua dixit ſeſe probè perſpicere,plebem potentes aduerſarios habere:attamen non valituram ipſorum aduerſus iuſtitiam,æquitatem & rationem potentiam. Et quanquam hæc quæſtio in duobus articulis cōſiſtat:quorum vnus eſt facti,alter verò Iuris: neque hic conſideranda ſit Eccleſiæ vel Nobilitatis aut Iuſtitiæ prærogatiua:in controuerſia,qua nunc de agitur: atque argumentum ratióque diſputandi vnius communis ſit omnibus tribus, atque commune habeant conſilium, & omnea tres priuilegia,Iura,decreta, ſtatuta, poſſeſſionem,aliáſque exceptiones ſeu defenſiones eiuſdem generis prætendant, nihilominus vnumquemque ſuo & peculiari vti voluiſſe Aduocato,atque ab eo eandem rem diuerſo ſermone eadem ſubſtantia repeti voluiſſe, ídque extra cauſam.Statū cauſæ eſſe, vtrū onera in Prouincia ſeu Gallia Narbonenſi,realia ſint, an perſonalia?tum &,vtrum perſonis ob res indicantur? Rurſum ſi realia ſint, an immunitas eorum Eccleſiaſticis, Nobilitati & Iuſtitiæ competat? Hoc vnum ante omnia admitteodum eſſe,quod ad bona feudalia pertinet, partibus in eo conuenire,quòd de his nulla quæſtio ſit, quódque huiuſcemodi bona tributaria non ſint,quódque in Prouincia is qui feudum nobile tenet,neque tributum neque focagium ſoluat:verùm banno & ſubbāno ſit obnoxius,idque prorſus,ſiue dominus feudi nobilis ſit, ſiue Eccleſiaſticus, ſiue Iuſtitiarios ſiue plebeius, adeò vt in Prouincia eo prętextu feudo dominus feudi nobilitetur:ac proinde feudū immunitatē præſtare,non Nobilitatē,nō Eccleſiam,non Magiſtratum. In hac igitur quæſtione tantum de bonis paganis ſiue ignobilibus, quæque aliquando tributaria fuerunt quæri, vtrum videlicet ad quemcunque & quocunque titulo peruenerint,eadem conditione apud nouos poſſeſſores maneant, qua prius apud antiquos eſſe ſolebant:& in hoc conſiſtere controuerſiam,& de hoc quærendum non repetitis prolixius Rerumpub.formis & differentiis, quæ ſuperflua fuit aduerſariorum inquiſitio:neque ſe Aduocatum voluiſſe Ordines æquare, eóſque confundere,nolle ſibi dictum,quaſi Nobilitas non ſemper modis omnibus tertium Ordinem ſuperauerit:verùm id ſibi dictum, diſtinctionem & qualitatem perſonarum in hac cauſa attendi minùs oportere, in qua tantum de æquabilitate quadam admodum fauorabili agitur,puta vtriquiſque proprium onus ſufferat,neque pauperior ditioris ſarcinā ſuſtineat. Graue etenim,& non ſolum Legibus, ſed etiam æquitati contrarium,pro aliorum onere alios onerari & moleſtari *l. in fraudem. C. de an. & trib.* Id porrò huic quæſtioni,de qua agitur, valdè conuictum eſſe, vnumquemque teneri pro eo, quod tributarij & ignobilis poſſidet,onere in alios non tranſlato ſub ſpecie cuiuſcunque priuilegij:nempe eum qui hæc recuſat, rem inuidioſam & ſeditioni proximam eum exequi. Igitur in hoc primo articulo id tantum quæri, vtrum fundi ignobiles Prouinciales tributarij ſint, & focagiis aliiſque oneribus in prima oratione ſua expreſſis, obnoxij,& conſequenter reales?Hanc quæſtionem dubio carere, quicquid in contrarium

Replicatio Actorum.

Feudum nobile, immune à tributo, & plebeium poſſeſſorem in Languedocia nobilitat: in Languedocia non item.

Super bonis ignobilibus notabilis diſcurſus.

Digitized by Google

tium partes aduerſæ dicant. Huiuſmodi enim onera perſonis ratione bonorum indici, compluribus rationibus & argumentis comprobari. Primò enim Lege ea dici realia onera, quæ poſſeſſionibus aut poſſeſſoribus indicuntur. *L. indictiones. C. de annon. & tribut. lib.* 10. nempe poſſeſſoribus, ſiue ſint municipes ſiue non ſint: Perſonalia verò aut mixta, ſolis municipibus vel incolis *l. reſcripto. §. fi. l. munerum. §. patrimoniorum. ff. de muner. & honor.* vt proinde ad internoſcendã & diſtinguendam realitatem & perſonalitatem, videndum ſit, an quæ tantùm incolis, hæc perſonalia vel mixta ſint? an verò quæ poſſeſſoribus etiam non incolis aut municipibus realia ſint, velut *in l. 1. C. de mulier. & in quo loc. muner. ſub. Munera, inquit lex, quæ perſonis cohærent in loco incolatus, patrimonij verò munera neceſſe eſt, mulieres in his locis, in quibus poſſident, ſuſtinere, &c.* Probationem hac in re promtam & paratam eſſe, nempe in Prouincia, focagia aliáque onera è fundis ignobilibus & pro modo poſſeſſionum exigi, eúmque in finem ſi cataſtra inſpiciantur, id omnino compertum iri, in quibus hæc verba occurrunt, quibus prædicta onera realia eſſe liquet: *Pratum ſitum in tali loco ad talem pertinet.* Item de cæteris, idque ratione tributoria: meritò igitur verè realia eſſe *l. omne territoriũ. C. de cenſ. cenſito. & peræq. lib. 11. de reſcript. §. fin.* Secundò

Differentia indictionum quæ ſunt in Languedocia & Languedoia.

partes inter ſe conſentire, in Prouincia dominos & poſſeſſores fundorum ignobilium, ſiue Nobiles ſint & feuda poſſideant, ſiue alij, cogi tributa & onera in loco territorij poſſeſſionum, etſi alibi habitent ſoluere, veluti: Incola Aquiſextienſis poſſeſſionem ignobilem Tarraſcone habens onera & focagia ſuſtinere pro modo & rata poſſeſſionum Tarraſcone, vbi poſſeſſiones ſitæ ſunt cogetur. Id verò arguere veram realitatem *d. l. reſcripto. § fin. & d. l. 1. C. de Mulier. & in quo loc. mun. ſub.* Et diuerſitatem omnino rectè ita demonſtrari. In omnibus Prouinciis, ſcilicet quæ appellatione *Languedoia* veniunt, Francia diuiditur à nonnullis in *Languedoc & Languedouy*, ex illo ſemel errore, quaſi Lãguedoc dicta fuerit gens & lingua qua vſurpatur *oc* pro ita, quæ fatua eſt originatio, & *Languedouy* in qua *ouy* pro ita, & in earum breuibus tributariis, qui in ciuitatibus & pagis tributariis conficiuntur, dũtaxat deſcriptionem perſonarum fieri, rerum autem nullo modo, ſcilicet *huic vel illi centum ſolids*, exempli gratia adſcribuntur, de poſſeſſionibus nullum verbum. Contrarium omnino obſeruari in Prouincia. In Languedoia rurſum nonnulli in locis domicilij ſolui, non etiam in locis, in quibus poſſeſſiones habentur: vt ecce, qui San-dionyſij in Francia commoratur, habens bona apud Pictones aut alibi, non niſi in loco domicilij ſui ſoluet, putà San-dionyſij: Ergo præſtationem eſſe perſonalem *d. l. 1. de Mulier.* In Prouincia vbique locorum ſi poſſeſſiones habet: igitur realem eſſe. In Languedoia i-

Ignobilis ratione feudi nobilis tributarius in Languedoia.

gnobilem feudum poſſidentem tributis adſcribi, non etiam in Prouincia: In his partibus Nobilem tributis non adſcribi, quæcunque tandem bona poſſideat ſiue feudalia, ſiue ignobilia, quoniam inibi tributa mixta & non plus perſonalitatis habere quàm realitatis cenſentur. Hanc immunitatem non ex diſpoſitione Iuris ſed ex gratia Regis noſtri procedere, prout continetur in conſtitutione Regis Caroli VI. & abſque eo ſanè articulus hic eſſet iuris controuerſi. *auth. de Defenſ. ciuit. § 8, vt vnus vſi nobiliores. Alber. ad rub. de muner. & honor.* In Prouincia nobilem quẽ extra feudum domicilium ſuum tenet, fundos ignobiles tributa ſoluere vt Aduocatus Nobilitatis in iudicio faſſus eſt: Ergo neceſſe eſſe fateri realia eſſe munera. In Francia Nobilem penitus immunem eſſe. In Prouincia nullos eſſe Selectos. Nihil enim diſputari ſuper adſcriptione perſonarum poſſe. In Francia infinitas lites. In Prouincia numerum focorum eſſe certum, nulla perſonarum diſtinctione, In Francia Selectos teneri tranſire vel tranſuehi per regiones

Selecti niſi opus vbi Tributa realia ſunt.

ſuæ Selectionis ad explorandum, vtrum calamitates aut mutres intercesserint, vt poſtea tributorum peræquatio per cæteros pagos fiat. In Prouincia eundem ſemper numerum eſſe, numerum focorum certum & perpetuum eſſe in quacunque ciuitate & pago, non pro modo perſonarum, ſed pro modo territorij, fertilitate aut ſterilitate agrorum: veluti in ciuitate Aquiſextienſi, quæ populoſa ciuitas eſt, non maior, imò ne tantus quidem focorum numerus eſt, ac in aliis minoribus ciuitatibus, veluti Tarraſcone, quæ territorio amplior eſt, domibus & ciuibus inferior. Prætereà ſi onera perſonalia eſſent in Prouincia, nil opus futurũ Nobilitatis aut Eccleſiæ priuilegiis ſpecialibus, nec hoc caſu indici poſſe aliis quàm incolis, & nihilominus peculiaribus quibuſdam cataſtris contineri, quod ad marginem quorundam focorum dicatur, hunc vel illum fundum ad hunc vel illum dominum pertinere ad hunc vel illum cõſiliarium, ad hanc vel illam Eccleſiam, & ſic de ſingulis, hinc euidentiſſimè patere, quòd poſſeſſionibus indicuntur, non perſonis, & maximè, quod Camera Ratiocinorum Conſiliarios ratione bonorum ruſticorum immunes faciat: quæ exemtio eſſet ſuperflua, niſi ius commune eſſet in contrarium *l. 1. §. fin. ff. ad Municipal.* Non poſſe partes denegare, ſe tributarios ratione bonorum ignobilium eſſe. Nam Regem imperare, & indicere hæc tributa & onera omnibus Ordinibus, nempe tribus Ordinibus, qui eo fine coire ſolent & communi conſenſu ſeu decreto decernuntur focagia & onera, quæ ex bonis ignobilibus & tributariis exiguntur. Hac inſpecta ratione concludente dici oportere, huiuſmodi onera omnibus Ordinibus imminere, qui alioquin niſi ea res omnes tangeret, non cõuocarentur & niſi ratione ignobilium promiſcuè tenerentur. Ratione feudorum quippe focagia non exigi. Curiam iam ſatis ſupérque edoctam certò in Prouincia fundos ignobiles tributarios eſſe & adſcriptionibus obnoxios ratione tributoria, defenſores ab eo immunes eſſe non poſſe, & conſequenter expeditam eſſe facti quæſtionem.

Alteram ſeu ſecundam quæſtionem quæ Iuris eſt, multò faciliorem & expeditiorem fore. Præſuppoſito, quod ſuperius abundè probatum eſt, tributa & onera, de quibus quæritur, realia eſſe, neceſſariò ſequi, omnes ea agnoſcere & ſubire oportere. Idque Aduocatum Nobilitatis concedere his verbis, quæ inter perorandum protulit: *Si, inquit, realia eſſent, cedendum fore, quia ab illo munere reali nemo excuſaretur.* Qua-

propter nec fauorem Eccleſiæ, nec priuilegium Nobilium & Iuſtitiæ onera realia ſpectare, quantum ad poſſeſſiones ignobiles, poſt prædictam infocaoonem quæſitas. *l. 2. C. de præd. & omnib. reb. nauicula. lib. x. & l. 2. C. de muner. patrimo. lib. eod. ab his oneribus ff. de vacat. muner.* Non oportere titulum aut rationẽ qua immobilia tributaria quæſita ſunt atq; in ius prædictorũ Nobilium & Eccleſiaſticorum peruenerunt, attendi ſiue iure prælationis commiſſi aut alio. Nam in cenſualibus prælationem non concedi. *C. conſtitutione. de relig. domib. not. modern. in l. 3. C. de iur. Emphy.* Nõ eſſe commiſſo niſi in feudis locum. *c. primo quib. mod. feud. amitt.* vt proinde ſuperfluũ & fruſtraneum ſit diſputare, vtrum bona ignobilia quæſita iure prælationis aut commiſſi tributaria manere debeant, quandoquidem in iis prædicto iuri locus non eſt: dubium non eſſe ſi ad prædictos dominos feudales perueniant, eos tributis quibus onerati ſunt, obnoxia eſſe: Legem imperialem hoc ipſum dicere de rebus Principi quæſitis, citra vllam excuſationem *l. 1. C. de Præd. & omnib. reb. nauicular. Domũ,* inquit, *manſuetudinis noſtræ in iis quæ naviculario nomine obnoxia ſunt, agnoſcere præcipimus debitam functionem* Id ipſum pariter rigidè conſtitui in Eccleſia *l. fin. Cod. de exact. tribut.* vbi generaliter omnes tituli modique adquirendi recenſentur, déque omnibus illis nullo diſcrimine conſtituitur, Eccleſiam tributa & onera realia debere: atque inibi etiam dubium illud ſoluitur, vtrum quæſita iure prælationis, commiſſi aut aliter tributa debeant Porrò cùm in Prouincia diſtributa fuerũt & adſcripta focagia totius territorij & omnium fundorum ignobilium, qui tenebantur & poſſidebantur tum ab incolis locorum habitam rationem, non fuiſſe iis comprehenſa domania & patrimonia dominorum, quæ tum poſſidebant: cæteros ignobiles adſcriptos & ſigillatim ſingulos æſtimatos & cenſitos in libris & cataſtris, iuxta *l. & omne territorium. C. de cenſib. cenſitor. & peræquat.* Ideò hac id temporis ſeruitute impoſita cum ſua cauſa, ſuóque onere tranſiiſſe, quomodo *Bald.* in propriis terminis *tit. de Pac. Conſtant. §. Imperialis clementia. col. 4. verſ. Quid de collectis* ait: quod ſi dominiũ ab Eccleſia quæſitum tenebatur collectam & tributum ordinarium ratione tributaria ſoluere, vt in caſu *l. reſcripta. §. fi. ff. de Mun. & honor.* Prædictum dominium ita oneratum, cum onere ſuo Eccleſiæ adquiri *l. alienatio. ff. de a. leo. emt. & l. omnes. C. ſine cenſ. v. l. reliq. fund. aliẽ. non poſſ.* Baldum ibid. rationem adducere, dicendo, huiuſmodi dominiũ tributis oneratum eius ratione expreſſa hypotheca obligatum & ſuppoſitum eſſe, haud aliter ac reali cuidam ſeruituti, eáque ratione æquum eſſe & neceſſarium, vt venditum, alienatum ſeu acquiſitum cenſeatur, cum onere ſuo, non attento, cui: Aliam præterea conſiderationem ſubeſſe, vt dicatur, dominium feudi, qui iure prælationis dominium ignobile tenet; teneri ei ea ratione omnia onera ſuſtinere quę priſtinus poſſeſſor eiuſq; dominus ſuſtinebat, hanc nempe, quòd is qui fundum tributis & focagiis obnoxium vendit, eum longè minoris vẽdat, eo quòd ſit tributarius, & pretium venditionis minus ſit, maius alioquin futurum, ſi prędictum dominium liberum & immune foret. Quapropter hoc

Vtrum Nobiles ratione bonorum ignobilium ipſis iure commiſſi aut prælationis quæſitorũ ſeſe immunes dicere poſſint.

Tributum ſeu Cenſus est inſtar hypothecæ: ſine quo fundus comparari nõ poteſt.

Fundus tributarius minoris venditur. atque onera cenſus pretio pretij loco ſunt.

onus & conditionem hanc tributariam partem pretij conſtituere *l. fundi partem. ff. de contrah. emt.* Igitur ea lege venditum, eadem lege retentum eſſe debere & eodem iure ſeruitutis quo penes venditorem fuit *l. ſeruus ff. de manumiſſ.* Non obſtare id, quod Bald. dicat *in §. ſi quis de manſo Si de Inueſt. feud. fuer. controuerſ.* nam quoties Vaſallus adquirit, & feudo ſuo rem conſolidat, quæ antea ab eo diſtracta fuerat, hæc conſolidatio tamen onera focagiorum, tributorum, aut aliarum hypothecarum quibus erat hypothecata extinguere non poteſt: Nec enim poteſt huiuſmodi retractus ius tertio quæſitum extinguere *l. ſi pater. in fine ff. quemad. ſeru. amitt.* Hæc omnia id efficere, quocunque genere dominium quæſitum fuerit, iure prælationis vel commiſſi, id ſemper cum onere ſuo manere: quod ipſum ſequitur, non perſonam. Quin pręterea in iure prælationis pecuniam præſtari: Nam is qui fundum retrahit, emtori pretium renumerat, eiúſque locum ſubintrat, vt eodem iure quo, emtor vtatur. Hanc quæſtionem iam antea deciſam fuiſſe à Commiſſariis deputatis à Rege pro reformatione Prouinciæ, vti liquet, & à quo appellatum non fuit atque ita Arreſtum rémque iudicatam eſſe, cui adquieſci oporteat: Secundò id conſenſu trium Ordinum definitum & decretum eſſe, qui videlicet in conciliũ coacti decreuerũt, impetrandum ſimile Edictum Edicto Languedociæ pro cogendis videlicet omnibus poſſeſſionum ignobilium detentatoribus ad præſtationem focagiorum aliorúmque onerum, & hanc quidem legem latam, à Principe editam & promulgatam fuiſſe: atque iſtud Edictum eſſe, de cuius adprobatione nũc agatur: eo Edicto Regem omnibus prætenſis priuilegiis, prærogatiuis & actibus contrariis derogaſſe: Proinde prædictam adprobationem celebrandam, non attentis iis, quæ in contrarium opponuntur. Primùm enim diplomate regio Ludouici II. Comitis Prouinciæ id tantum dici, Nobiles feuda cum Iuriſdictione poſſidentes ad tributorum pręſtationem non teneri. Cæterùm id omninò facere aduerſus Nobiles Eccleſiaſticos & Iuſtitiarios, quoniam extra caſus exceptos manet regula, nempe: Pro feudis non habentibus Iuriſdictionem cõferre oportere, & vnum excipiẽdo, alterum retinetur in onere *l. cùm Prætor ff. de Iudiciis.* quin & ex eo probari, tributa & focagia realia eſſe, quandoquidem feudum Iuriſdictionale eſt, quod immune eſt, at non etiam perſona. Multò minus obſtare diploma Renati, anno 1448. quo non quærebatur de reſtitutione minorum, & de confirmatione quantum ad onera, quinimo eo ipſo mentionem fieri realitatis iſtorum onerum. Idipſum dici oportere de delegatione Maioris Seneſchalli anno 1471. ad inquirendum ſuper incremento focorum & ad rem omnem poſtea referendam in Concilio trium Ordinum Prouincialium: declarationem iſtorum delegatorum ſeu commiſſariorum contrariam eſſe mandato ſeu reſcripto, non fuiſſe æquum aut admittendum, vt ii aliquid pronuntiarent aut decernerent, neque enim id mandatis eorum continetur: & verò hanc declarationem ab aliis commiſſariis inſirmatam fuiſſe Quod Arreſta Prouincię ſpectat, ea inter Priuatos data eſſe, atque à Iudicibus

cibus quotum interetar; vt quilibet videre poteſt: vt proinde eorum ratio nulla haberi debeat, neque vllo loco eſſe poſſint in hac materia. Quinimo al a Atteſta contraria eſſe, quibus complures Nobiles Prouinciæ ſpeciatim erga ſubditos ſuos condemnati fuere ad collationem pro bonis ipſorum ignobilibus. Cætera inſtrumenta nihil obeſſe, atque iis potios plebis cauſam iuuari: Magis enim magiſque ùs perſpici, tribota realia eſſe, & poſſeſſiones tributarias, idq; ex eo adhuc magis liquere eo quòd conductores non teneantur tributa præſtare pro conductis prædiis, verùm ipſi fundorum proprietarij ſiue domini: Id verò quòd Nobiles aſſerunt, ſeſe plures fundos alienaſſe poſt celebratam infocationem, quàm ipſi quæſiuerint, id probari nõ poſſe. Et quamlibet id verum foret & probabile, neceſſe fore, vt in eo loco in quo Nobilis fundum poſt infocationem adquiuiſſet, in eo ipſo loco tantundem alienaſſet, alioquin ſi in altero territorio alienaſſet, nihil profuturum in prædicto loco, vbi acquiſiuit & in quo infocari debet: Ac proinde plebis intereſſe ſemper locum fore, niſi in eo ipſo loco Nobilis tantundem poſt prædictum tempus alienaſſet, quantum vice verſa acquiſiuit, & paris meriti. Quantum verò ad bannum & ſubbannum pertinet, id verò ius plebis tollere non poſſe: Nam eum, qui in ſeudo ſuo fundum ignobilem obnoxium focagiis acqoiſiuit, non debuiſſe pittacio ſuo ſeu deſignationi feudali inſerere, niſi emolumentum, quod antea conſequebatur, neque potuiſſe ſeruiturem impoſitam prædictorum focagiorum extinguere. Quid quod pittacia & deſignationes feudales reformari poterunt atque ea re leuari: vtcunque ſit. Plebem onera & focagia prædictorum fundorum ſuſtinere non oportere. Quod ad præſcriptionem à partibus aduerſis prætenſam attinet, ſaluo meliore iudicio ei locum eſſe non poſſe. Præſcriptionem enim ſine poſſeſſione non procedere. Atquin hic nullam eſſe poſſeſſionam. Igitur nullam præſcriptionem. Quapropter non poſſe Nobiles immunitatem ſuam fundare iudiciis præſcriptione aut alia quacunque ratione: atque ita per prædicta videri ſatisfactum his, quæ ex aduerſo foerunt poſita. Quod ad Eccleſiam ſpectat, hac in re non agi, ei tollantur contradicantur aut derogentur eius priuilegia, quæ habet ſiue ex veteri aut nouo Teſtamento. ſiue ex Iure ciuili aut Canonico. Nullo etenim iure, nullóq; priuilegio ab hiſce realibus muneribus neq; primipilaré, neq. veteranũ, aut militem aliúmq;, qui aliquo priu legio ſubnixus eſt, nec Pontificẽ excuſari *l.fi.§.ab huiuſmodi.ff.de muner.* IC. omnia dubia ſoluere, quæ in hac materia occurrere poſſent *in l.his oneribus.ff.de vac. & excuſat.muner. His oneribus*, inquit, *quæ poſſeßionibus vel patrimonio indicuntur, nulla priuilegia præſtant vacationem*: Id reſponſi loco eſſe ad omnia prætenſa priuilegia ſingularum partium, etiam Iuſtitiariorum. Quanquam præterea priuilegium, quod ij prætendunt, de ris tantum, qui olim ad latus Principis erant, quique eius comitatum ſequebantur, intelligatur, Curiam Parlamenti Prouinciæ in locum maioris Seneſchalli ſubrogatam eſſe: ſed vtcunque ſit, nihil eis prodeſſe ſeu opitulari prætenſum priuilegium. *l. 2. C.de*

Contra Eccleſiam.

Ab oneribus realibus nemo prorſus immunitatem prætendere poteſt.

Præd.& omnib.reb.nauicular.lib.10. Ad id quod Eccleſia dicit, ſeſe decimas ſoluere, aliáque complurima onera ſuſtinere, ſe reſpondere, in Edicto, de cuius approbatione nunc quæritur, non agi de fundis, quæ fundationis antiquioris ſeu inſignium, vt loquũtur, ſint ante inuocationem, verùm de ignobilibus quæſitis poſt prædictum tempus, quorum ratione Eccleſiæ eodem iure ſint cum priuatis *d.l.ſi cuiuma omni.* Ad hæc, æquitatem euidentem eſſe, quod prædicta onera, de quibus agitur, exigantur pro cuſtodia, tuitione & ſecuritate Prouinciæ, & vt occurratur bellis & incurſionibus, à quibus nemo ſit, qui iure excuſari poſſit, *l.iubemus nu.am.& ibi Bal.C.de SS.Eccleſ.Bartol.in l.nullus.per illum tex.C.de cur. pub.lib.12.* Vel ipſorum iure Eccleſiaſticos ad ſuccurſum prædictarum incurſionum conferre oportere *c.2.de Immu.Eccl.* Abbas *in c.non minus.eod.tit.* Idque non tantum ratione immobilium; verùm omnium aliarum rerum nomina, puta ad collationem frumenti, vini & capitis, ad inſtructiones militares, vt ait Anaſtaſius *Imp.in l.vnic. C.vt nem.lic.ab emt.ſpecier.&c. lib.10.* Id ipſum obtinere in pontibus & itineribus, in inſtaurationibus ciuitatum & caſtrorum, à quibus nullo priuilegio quis excuſari poteſt, expreſſa conſtitutione Impp. *in l. abſit vt nos. C. a.priuil.dom. Aug.lib.1.* Curiam rogari, vti omnia à ſe dicta pro cauſæ ſuæ iuſtitia & æquitate rei perpendiſſe velit. Ex quibus concludendum ſit cum Aureliano Imp. *Quod vniuerſi pro portione ſua poſſeſſionis ad hæc munera coarctari debeant, vt à primis vſque ad infimos vſque, communis ſarcina decurrat. l.1. C. de quib.muner.vel præſtat.nc.lic.ſe excuſ.lib.10.* Et poſſe Curiam non tantum momenti beneficiũ ſeu prouiſionem iudicare, verùm principale, attento Regis beneplacito, qui expreſsè reuocat, vt iure poteſt, quemadmodum ait Bald. *in l. quiſe patri.C.vnde liberi*, omnia Edicta, priuilegia, & reſcripta huic contraria. Concludere ſe vt antea.

Seguierus pro duplicatione ſua dixit: Primum caput huius cauſæ eſſe, vt ſciatur, cuius generis ſint tributa in Prouincia, an in perſonas, an in res, an potius in perſonas pro rebus. Vt prædictus articulus meliùs intelligatur, ait, Legem ſcriptam ſæpius locutam eſſe de munere patrimoniali, & deſcribere illud ipſum eſſe, quod ſũtibus patrimonij, & damnis adminiſtrantis expeditur: ita dicere Arcadium *in l. fin. §. patrimoniorum.ff.de muner. & honor.* & poſſe tripliciter imponi. Primùm perſonis tantùm, nulla habita ratione patrimonij, qualis eſt capitatio. *L.ætatem in pr.ff.de cenſibus.l.cum antea.C.de Agric.& cenſ.lib.11.* Deinde rebus tantùm, nulla habita ratione perſonarum, ſiue exigatur certa pars fructuum ipſius rei *l.modio C.de ſuſcept.& arca.lib.10.* ſiue extra fructum exigatur pecunia certa pro rebus *l.neque ſtipendium.ff.de impenſ. in reb.dot. fact.& l.Imperatores.ff.de Publica.& l.ſine harede §.Lucius.ff.de adminiſtrat.tutor.* Hoc onus exigi & imponi non ratione & ſecundum æſtimationem totius patrimonij, verùm ratione æſtimationis vniuſcuiuſque fundi & poſſeſſionis *l.1.& 2.C.de annon.& tribut.* Et notandum, pro hoc tributo, poſſeſſionem ſeu fundum ſolum obligatum eſſe, & non perſonam: neque aliam rem poſſeſſoris, quàm fundum ipſum pro ſpeciali-

Duplicatio Nobilium & ceterorum defenſorum.

Genera tributorum.

Perſonalia.

Realia.

pſius tributo. *d. l. Imperatores.* Hoc tributum proculdubio eſſe reale, perpetuum & vniforme, vt per *Bald. in l. omnes C. ſine cenſ. vel reliq. fund. aliè. non poſſ. & in l. placet C. de SS. Eccleſ.* Rurſum, hoc munus imponi perſonis pro rebus, & hoc reſpectu poſſe cenſeri munus mixtum, quòd nō præciſè imponitur perſonis, nec præciſè imponitur rebus, ſed mixtim perſonis pro rebus: de quo ut text. cum Gloſ. *in l. reſcripto. §. fi. & Gloſ. in verb. aius & in verb. incolis. ff. de muner. & honor.*

Mixta.

Tributa triũ generum pro negotiatione caſualia.

Notandum Iuriſconſultum *in prædicta l. fin.* mentionem facere cuiuſdam alterius generis tributi mixti, quod ex negotiatione & opera eius qui tributis adſcriptis eſt exigitur *in §. mixta munera.* Vt ad rem redeat, dicere ſe, tributa in Prouincia prima ſui origine caſualia fuiſſe: eo quòd Principes Prouinciæ pecuniā exegerint à populo in Concilio prouinciali trium Ordinum ex priuilegio patriæ iuxta occurrentem neceſſitatem, quæ ipſis è plebe indulgebatur, idque ex decreto prædictorum trium Ordinum iuxta vires prædictæ Plebis, ad formā oblationis ſeu doni gratuiti, cum expreſſa proteſtatione, *ne in conſequentiam traheretur.* Et ad faciliorem eius exactionem, indultum eis fuiſſe ad ſeruandam æqualitatem inter perſonas collationi prædictæ donationis obnoxias, vt prædicti ordines vel ab ab us deputati qui vices Selectorum qui in hac regione ſunt, gererent æſtimarent ſeu cenſerent, vniuerſitates incolarū cōtributioni cuiuſq; ciuitatis, pagi, aut caſtri Prouinciæ obnoxiorū, idq; per focos: & prædictam æſtimationem celebratam inſpecto numero perſonarum ibi habitantium principaliter reditibus Communitatum ipſarum, commoditatibus locorum & aliis vtilitatibus, cæteriſque per quas potentiores videbantur ad ea onera perferenda. Qua æſtimatione facta prędictorum focorum per omnes communitates prædictæ Prouinciæ, & inſpecto vniuerſali numerō focorum ęſtimatorum rationem ſubductam, quouſque aſcenderet, ſumma decreta pro vnoquoque foco: poſtea exactum à prædictis communitatibus partem prædictæ ſummæ iuxta ipſarum adſcriptionem, & in quātum ipſas contingebat iuxta numerum focorū, quo cenſitæ fuerant & æſtimatæ. Et rei veritatē hāc eſſe. (quicquid prędicti defenſores ignari iuris tributarij, exceptionibus ſuis repræſentari fecerit,) hanc focorum æſtimationē & numerum ipſorum limitatum non fuiſſe, neque determinationem ſeu formā certā in prædicta Prouincia extitiſſe vnoquoq; loco aut ipſius cōmunitatibus. Verū immutatos & innouatos, quādo opus eſſet pro iuuando Principe in ipſius neceſſitate, & pro oblatione ei facienda, Si imminutio facta fuiſſet incolarum prædictę Prouinciæ, Ciuitatū, Pagorum & caſtrorum aliáque damna & calamitates, idque vt æqualitas in hoc munere exequendo ſeruaretur, & vt communitas, quæ pro ſolutione oblationi Principi factæ antea maiore numero focorū erat, ſi poſtea ad minorem numerum perſonarum reducta eſſet, non maneret onerata & cenſita eodem numero focorum, & ſimili onere donationis inſequentis priore æſtimatione ſeruata, ac ſi æquè popoloſa eſſet, vt tempore primæ oblationis ad aliam æſtimationem recurſum fuiſſe. Hunc recenſum vocatum fuiſſe *focagiorum recurſum*, id eō adſcriptas fuiſſe ciuitates, loca & caſtra dominiorum Prouinciæ propter ſe: verùm propter illic habitantes. Nam ſi contingeret, poſt vltimum recenſum aut reinfocationem, vt pagus aliquis, locus aut caſtrum deſolatum eſſet, expungi ſolitum à prædicta indictione & focagiis, vſque quo rurſus inhabitatum fuiſſet, viceuerſa, ſi nonnulla loca aut caſtra, poſt vltimum recenſum & inſpectionem prædictorum focagiorum nouo recenſui aut inquiſitioni locum facerent, ſecundum multitudinem incolarum cenſeri ſeu ſtimari ſolita iuxta veterem Prouinciæ con[...] tudinem, neque eſſe omittendum, iſtiu[...] di incremento aut imminutione numeri [...] rum prædictæ Prouinciæ nullum præiu[...] Principi factum: Semper enim ipſum [...] ſummam ſuam habuiſſe, quæ ipſi à præ[...] dinibus offerebatur: verùm hanc æſtimatio[...] tantum adinuentam pro commoditate incolarum, ad ſeruandam æqualitatem in adſcriptionibus quæ fiebant oblationum Principi factarum nomine, aliarúmque rerum prædictæ Prouinciæ neceſſariarum. Et quoniam euenit, vt prædictus recenſus poſt annum 1471. factus non fuerit ſiue negligentia ſiue dolo præcipuarum quarundam Prouinciæ communitatum, quæ ſeſe tam viris quàm facultatibus mirum in modum auctas videntes, atque ideo metuentes & præuidentes per recenſus & inſpectiones, quæ fieri iuxta veteres Prouinciæ conſuetudines potuiſſent & debuiſſent, ſeſe maiore focorum numero onerandas, atque adeò maiore portione prædictarum oblationum. Hac ratione complures communitates viris & facultatibus imminutas poſt vltimam infocationem, celebratam fuiſſe atque etiamnum eſſe prægrauatas éxque eo maximam inæqualitatem in his muneribus ſubeundis inter tributarios ad hæc vſque tempora ſubſecutam fuiſſe. Id quod non eueniſſet, ſi prædictus recenſus ſæpiùs iteratus fuiſſet, vt antiquitùs fieri ſolebat, eam cauſam eſſe iſtius Prouincialis iurgij. Prædictam infocationem focorúmque æſtimationem iteratam fuiſſe prædicto anno 1471, eò quod mortes, bella maritima, fructuum ſterilitates, calamitates, depopulationes exortæ comprobaſſent, focos qui ſupererāt, atque ſubſidia & tributa ſuſtinebant, plus nimio oneratos & grauatos eſſe. Commiſſarios ſiue delegatos prædictam infocationem celebraſſe, de perſonarum numero & facultatibus ipſarum probè edoctos. Id teſtari ipſorum relationem ſiue geſta, in quibus æſtimatio & recenſus focorum adſcriptus fuit, hac expreſſa clauſula, *inſpecta qualitate perſonarum & pro modo facultatum.* Ac prætereà in prædictis geſtis mentionem fieri onerum, *quæ ordinariè imponuntur perſonis pro rebus.* Diſtributos tum fuiſſe focos *per modum vniuerſi*: vt puta hæc vel illa ciuitas tot focos, hic vel ille pagus tot focos. A prędictis commiſſariis neque menſurationem territoriorum factam, neque æſtimationem poſſeſſionum, neque cataſtrum ſingulorum poſſeſſorum: Quemadmodū factum oportebat ſi ſolæ poſſeſſiones indicendæ fuiſſent: verùm collectum & deſignatum fuiſſe numerum incolarum cuiúſque loci habita ratione & ſitus ipſorum, & communis & veriſimilis commoditatis numeri & facultatum incolarum, æſtimationémque factam generaliter hunc

Recurſus Focagiorum ſiue reinfocatio.

Argumentũ vrgentia perſonalitatis tributorum.

hunc in modũ: In hoc vel ill[illegible]
in hoc vel illo tot. Id p[illegible]
giorum, qui ex archiui[illegible]
bus excepti ſunt: Et ipſo ne[illegible]
tis conſtare. Et verò vrbes & pag[illegible]
tos multò plus infocatos fuiſſe, q[illegible]
& poſſeſſiones habita ratione te[illegible]
ſeſſionum ad alios ſpectantium
ſent: Verùm rationem differenti[illegible]
ſuperius dictum eſt, procedere. [illegible]
licet infocationes æſtimatæ fue[illegible]
datur fieri, non tantum pro p[illegible]
mobilium, verùm pro num[illegible]
témque pro ratione mercium
cuius magnam copiam hab[illegible]
vicini ſint. Idipſum factum
regionum montanarum: mo[illegible]
que in his aut frumétum aut vi[illegible]
& eos tamen rarius cæteris infocatos eſſe, [illegible]pter numerum videlicet incolarum & negotiationum animalium, quæ in iis abundant. Idem argumentum eſſe pro vrbibus: Ciuitatem Aquiſextienſem paruum territorium habere, & nihilominus hanc vnam ciuitatem plus focorum ſuſtinere, quàm triginta pagos circumvi[illegible]nos, cùm tamen pagi illi coniunctì vicies [illegible]mplius territorij habeant, quàm ciuitas Aquiſextienſis. Ex his igitur iam liquere, infocationes factas, diſtributas, & impoſitas vrbibus & pagis incolas habentibus, verbiſque expreſſis, perſonis pro rebus & euidentia rei pro numero perſonarum. Non reuocandam in dubium Commiſſariorum poteſtatem, qui infocationem celebrarunt prædicti anni 1471. Lapſum quippe temporis ei reſpondere, ex quo omnia præſumuntur ſolenniter acta, ac præterea mandatum expreſſum eſſe, cuius vigore actum illum exercuere, idémque decretum Concilij Prouincialis anni 1469. datas in eam rem expendendas, mandatum eſſe de 9. *Martij a natiuitate Domini* relationem ſeu geſta, quibus executio continetur, eſſe data à Notariis de 5. *Martij ab incarnatione Domini.* quod non ideò mandato citeriorem datam contineat: verùm id procedere ex differentia *a natiuitate & ab incarnatione*, vt fidem facit initium geſtorum, ac vt redeatur ad executionem prædictæ infocationis, eam eſſe collectam quæ celebretur à Conſulibus locorum, qui tenentur exigere pecuniam oblationis factæ Principi, ſecundum numerum focorum, quo Præfectura ipſorum ſiue communitas adſcripta fuerit, eámque tradere theſaurario Prouinciali, qui poſtea eam tradat Regis theſaurario, atque ideò adſcriptionem ſingulis & priuatis locorum fieri. Sed & hoc ipſum diuerſa ratione fieri. In quibuſdam enim locis nullam adſcriptionem particularem fieri, furnos quippe habere, molendina aliáque iura ad ipſorum communitatem ſpectantia: quorum reditus ſolutioni onerum impendant, quæ numerum focagiorum ipſis impoſitarum reſpiciunt, eámque ſolutionem valere non tantum ad incolarum liberationem, verùm etiam extraneorum in prædictis locis poſſeſſiones habentium. Alia loca eſſe, quæ nullum communem habeant reditum: verùm in iis locis adſcriptiones fieri ſuper vina, farinas, carnes, piſces aliáſq; merces in prædictis locis venditas, quę vocantur *Reues* verbo Prouinciali: vel etiam exigi

Diuerſitas in [illegible] *in genere, quá in ſpecie in Prouincia.*

Subſidia ſuper [illegible]

1520. à Locumtenente Regio in Prouincia ad inſtantiam trium ordinum, ex quibus petitores v[illegible]
[illegible]m ordinem conſtituerent. Supereſſe, vt reſpó[illegible]
tur rationib. à petitoribus allatis, ad id nem[illegible]
[illegible]od aiunt, quòd poſſeſſiones habentes in
[illegible]io ciuitatis aut pagi Prouinciæ, vt maxi[illegible]
non habitent, nihilominus conferre
[illegible]nera focagiorum illius loci, in quó
[illegible]ſſiones ab ipſis poſſeſſæ: ergò pró
[illegible] non pro perſonis, nempe id ita
Rege Siciliæ, Comite Prouin[illegible]
[illegible]ta prædictæ Prouinciæ. Et
[illegible] præſtari per Principem
[illegible] muneris: atque etiam ſi[illegible]
[illegible]otuiſſe, vt ait Bartolus
[illegible]co. Id indultum eſſe
commune in con[illegible]
[illegible] poſſe ante præ[illegible]
[illegible]co fundi, ſed
[illegible]ita non eſſe
[illegible]ealitatem
[illegible] ruſtico[illegible]
[illegible]ban[illegible]
[illegible]di[illegible]
[illegible]æ
rum [illegible]
re, indictione[illegible]
ſuper bona & ſuper pe[illegible]
tentia. Extare pagos in quibu[illegible]
infocationis ſuæ adſcriptio facta [illegible]
dorum pro ſingulis libris, in aliis duode[illegible]
dorum pro ſingulis libris: & ita de cæteris. [illegible]
è duobus pagis vicinis eodem focorum numero
oneratis, in vno adſcriptio fiat decem ſol[illegible]
tum, in al[illegible] vigi[illegible] ſolid[illegible]rum pro libra. Qu[illegible]
nimo in eodem pago & iiſdem p[illegible] per annos
varium onus adſcribi [illegible] prout creſcunt aut decreſcunt facultates Municipum. Vt ei rei prouideatur, deputari quoſdam à Decurionibus Ciuitatum, qui eodem munere funguntur, quo in hac regione peræquatores & ſuſceptores collectarum. In omnibus his differentiis ſeu differentibus ſpeciebus perpetuam quandam regulam eſſe, nempe omnes indictiones ſemper priuatis ita fieri, vt locupletes inferiorum ſarcinam ſuſtineant, vt pro æqualitate perſonarum, & pro modo facultatum, ita vt perſonæ nulla immobilia poſſidentes, ſi tamen alias facultates habeant, tantundem vel etiam amplius, quàm ij qui poſſeſſiones habent, adſcribantur. Quemnam igitur futurum, qui tributa in Prouincia realia ſit iudicaturus? Nam vt in commune à verbis in dubio diſcedendum non eſt: ita hic verba ex diametro pugnare. Fidem facere infocationem anni 1471. *pro numero perſonarum, perſonis pro rebus, pro qualitate perſonarum, pro modo facultatum.* Conſulendos etiam breues focagiorum generalium, illic omnia deſcripta eſſe in vniuerſo, nulla deſignatione fundorum, ſed reſpectu habito per modum vniuerſi ad perſonas potius, quàm ad res ipſas. Attendendum eſſe onus, quod magis impoſitum & indictum perſonis, quàm poſſeſſionibus. Conſulendam eſſe collectam: eſſe qui poſſeſſiones habeat, qui tamen nihil ſoluat, eſſe qui non habeat, & tamen ſoluat. Conſulenda cataſtra locorum, in quibus ſunt. Nam in cõplurimis nulla eſſe. Ex his conſtiturum, ea priuatim facta inter eos qui ea fecerunt ad diſtributionem onerum inter ſe, neque iis vnquam cõprehenſos fuiſſe locorum dominos, quaſcunque tandem terras intra territorium feudorum ipſorum poſſiderent, verùm diſtributione ſeu æſtimatione focorum facta ipſo initio nunquam

Extare & alterum fauorem & prærogatiuam in huiuſcemodi cauſis, nempe vt ordinata liberali cauſa, omnia lite pendente in ſtatu ſuo maneāt, & ſi quis de libertate in ſeruitutem prouocatur, æquum ſit, vt pendente hac quæſtione reus in libertate moretur: & maneat, deorúmque vindiciæ lite prorogata ſecundùm libertatem, *l. 1. l. vt libertus. §. fin. ff. de liberal. cauſa.* & ſingularis eſt eam in rem Conſtitutio, cuius mentio fit *in l. 2. § amiſſum. ff. de orig. iur.* Ex ſupra dictis apparere, quoad prouiſionem ſeu momenti beneficium à parte aduerſa poſtulatum, rem ſiue cauſam ampliandam, vt natura ſua ampliationem recipit. Nam cùm petitores rem quæ nunquam petita fuit, ſeu poſtulata, petant, puta vt rei ſiue defenſores adſtringantur & nectantur rei à qua ſemper liberi, immunes, exemti, & in pacifica libertate ab omni æuo fuerūt, rationis eſſe vt lis curratur ſuo marte habeatque ſuum finem legitimum ex probatione & allegatione partium. Interim verò res in ſtatu ſuo maneant, puta vt rei in libertate ſua cuſtodiantur, in qua ſunt & antea ſemper fuerunt, videntibus & ſcientibus petitoribus: Qui vtique re benè perpenſa & attenta aduerſus ſe agant, eò quòd Senatores & Iuſtitiarij quartum ordinem non conſtituant, quod tamen petitores vt cauſæ ſuæ ſubſeruirent dicere & facere voluerint, quartum videlicet ordinem Iuſtitiæ conſtituentes: ſanè nunquam niſi tres ordines fuiſſe, conſiſtentes in Eccleſia, Nobilitate & Plebe, quem tertium ordinem appellant: Ex his tribus omnibus ordinibus, ordinem Iuſtitiæ deſumi, qui eorum eſt particeps, eo quòd conſtet Eccleſiaſticis, Nobilibus, & plebeis, qui nunc ſeſe aduerſus ſuperiores & Magiſtratus ſuos erexerunt: Neq; tamen id nouum. Iam diu enim exploratum eſſe, & à multis memoriæ proditum, naturale plebeiorum eſſe inuidere bonis & optimatibus: Neque tamen his cedendum eſſe, verùm attendendam & ſequendam regulam axiomatis vice, quod nullam fallentiam ſeu exceptionem admittit, nempe, Potentioribus pares nos eſſe non poſſe, atque adeò rem valdè nouam eſſe, quam petitores perſuadere voluerunt, puta in rebus publicis benè inſtructis omnia ad æqualitatem reduci oportuiſſe, paribúſque omnes eſſe oneribus ſuſcipiendis: Contrarium enim verum eſſe, atque à creatione mundi hominum diſcrimina fuiſſe: Quoſdam *maiores*, nonnullos *medios*, alios *infimos* fuiſſe: Quam rem inductam & conſtitutam continendis omnibus in officio & quiete, & ad tuendam ſocietatem inter homines ad ſimilitudinem cæleſtis hierarchiæ, in qua ſunt angeli, archangeli, *cap. ab exordio, ſexta diſtinctio.* Inde quoque titulum *de maioritate & obedientia* cōpoſitum: Eum qui contrarium aſſerturus ſit, rebus ipſis teſtaturum, nihil eſſe tam inæquale, quàm æqualitatem ipſam. Igitur hanc cauſam eſſe cauſam Senatorum aduerſus plebeios, quæ in Senatu & apud Senatores agitur. Et ex ea re nullum aliud commodum ſe captare, quàm putare ſe, Curiam libentiſſimè inſpectis meritis & mediis cauſæ pro defenſoribus pronūciaturam, ſi benè fundatos ipſos in exceptionibus & defenſionibus ſuis comperiat. Antequam ad eas accedat, præſupponendam eſſe creationem & inſtitutionem Parlamenti Prouinciæ factam à

Iuſtitiarij ſeparatum ordinē non conſtituunt, verum ex tribus ordinibus conſtant, eorumque participes ſunt.

Plebs de more Optimatibus inuidet.

Omnes Reſpublica conſtare debuerunt in æqualitate per ſonarum.

Creatio Parlamenti Prouinciæ.

defuncto Rege Ludouico XII. qui apoteleſma ei dedit, cùm initium feciſſet deceſſor ipſius defunctus Rex Carolus VII. Ante prædictam creationem in prędicto Parlamēto, eos qui inſtituti, admiſſi, & cōſtituti in ciuitate Aquiſextienſi in Prouincia fuerunt, in Comitatu Principis antea fuiſſe, & Regum Hieroſolymitanorum & Siciliæ, qui eodem tempore iidem Comites erant Prouinciæ: Prædictum Parlamentum inſtitutum fuiſſe ad inſtar Parlamentorum Franciæ cum iiſdem prærogatiuis, priuilegiis & autoritate, cum veteribus Parlamentis: nihilominus non fuiſſe eam mentem Regi Ludouico XII. vt tolleret & adimeret prædicto Parlamento nouiter inſtituto vetera priuilegia, quæ antea habebat, cùm Parlamētum eſſet ambulatorium & in comitatu Principis, eámque in rem expreſſam eſſe *l. maior dignitas. C. de dignitat. lib.* 12. Et verò obſeruandum, eos ex quibus prædictum Parlamentum eſt conflatum, cùm in Comitatu Principis eſſent, eandem cognitionem habuiſſe, quæ poſtea prędicto Parlamento attributa fuit, putà appellationum à Iudicibus inferioribus, eáſque ſupremo iure & vltimo diſtrictu terminaſſe, atque priuilegium ſpeciale & peculiare hoc habuiſſe, vt liberi immunes & exemti eſſent ab omnibus oneribus perſonalibus, realibus & mixtis, ordinariis & extraordinariis ſordidis & non ſordidis, ſub magnis interminationibus & prohibitionibus, ne adſcriberentur, atque huius libertatis compotes ſemper vixiſſe, haud aliter ac compotes erant ante inſtitutum prædictum Parlamentum, poſt inſtitutionem pariter ita vſos: & ſanè quando Comitia ordinum indicta fuere pro tituli exactione de qua nunc agitur, toties decretum fuiſſe, nihil à prædictis defenſoribus exigendum, eóſque in libertatibus & immunitatibus ſolitis & priſtinis relinquendos. Quapropter ad ſui defenſionem defenſores dicere, ſeſe omni priuilegio & præſidio munitos eſſe, ſéque fundatos in iure communi, priuilegio, conſuetudine, poſſeſſione immemoriali. Quantum attinet ad Ius commune, nolle ſe ad hanc diſputationem deſcendere, vtrum onera & tributa de quibus agitur, ſint realia, perſonalia, an verò mixta: Rem illam ſeſe Aduocatis relinquere, qui ante ſe perorauerunt, quíque pro ſui defenſione rem eam optimè tractarunt: Nam ſiue onera realia ſint, ſiue perſonalia, ſiue mixta, certum eſſe quod iure communi poſſit certo corpori, certo collegio, pleniſſima immunitas tribui, quæ præter exemtionem à muneribus realibus, quoniam ibi ſpeciatim cōſtitutum eſt, vt ait text. *in l. His oneribus. ff. de vacat. & exc. mun.* Atquin ita eſſe, vt defenſoribus pleniſſima immunitas tributa fuerit, & nominatim à muneribus realibus. Igitur iure communi tutos eſſe aduerſus petitionem actorum: eo fine locum habere priuilegium Regis Ludouici I. qui Rex fuit Hieroſolymitanus & Siciliæ, ſimul & Dux Andegauenſis, Comes Cenomanenſis & Prouinciæ, de cuius poteſtate ambigi non poteſt, quin potuerit huiuſmodi priuilegium præſtare ſeu indulgere: quandoquidem Comites Prouinciæ ab omni æuo habuerunt iura Imperij, vt memorat Alber. *in rub. de muner. & oner.* præter ius commune, præter priuilegia defenſores fundatos eſſe in conſuetudine, quæ conſuetudo pіæ ca-

Rationes immunitatis Iuſtitiariorum.

Comites Prouinciæ antiquo vſu iura Imperij habuerant ante conſolidatione cū Corona factā.

præ cæteris rebus attendi debet & conſiderari, *l. ſi Publicanus. §. in omnibus. & l. locatio. §. earum rerum. ff. de publica. & vectigal.* Præter conſuetudinem poſſeſſionem quoque immemorialem eſſe, quæ eſt loco Cōſtituti *l. hoc iure. §. ſi aquam. ver. ductus. ff. de aq. quot. & aſtiu.* & qua etiam regalia præſcribuntur. *cap. ſuper quibuſdam. §. præterea. de verb. & rer. ſignifi.* Quocirca cùm defenſores fundati ſint in iure communi, priuilegio, conſuetudine, poſſeſſione immemoriali, habere eos abundè, quod petitioni aduerſariorum obiiciant, quique adeò melius facturi eſſent, ſi ſeſe continerent. Quicquid ſit, improbari non poſſe, ſi defenſores, qui aliis ius reddere ſolent, in iure poſtulent ſeſe conſeruari in libertatibus & immunitatibus ſuis, *id quod in ſimili præfatur Pontifex in cap. licet. de ſuppl. negl. prælat.* His tandem rationibus ſeſe concludere, ſimul & expenſas, damna & intereſſe poſtulare.

Pro Rege & intereſſe publico.

Marillacus pro Procuratore Catholico Regio dixit, Platonem *lib. 3. de Repub.* dicere, naturam in generatione hominis mixturam quandam feciſſe, in nonnullis materiæ auri, atque hos in honore habitos, atque ad faſtigium imperandi & regnandi euectos: in aliis argenti materiam vſurpaſſe eos natos, vt ſuccedanei eſſent & ſubadiuuæ maiorum, & ad res bonas adſpirarēt pro honorifico obſequio & auxilio Regum. Alios conflatos citra nobilium iſtarum venarum & metallorum mixturam, ſola ferri mixtura: hoſce ad obſequium & ſeruitium tantum natos, veluti ruſticos, agricolas & artifices: Ad eundem modum naturam nobis commonſtraſſe in Republ. ordines eiuſdem generis eſſe non poſſe: Naturarum quippe diſcrimen eſſe, atque ex hoc diſcrimine nonnullos cæteris maiores eſſe ſecundùm dotes, quas Natura nonnullis dedit, eminentiſſimas, mediocrem ſtatum aliis, inferiorem cæteris. Sicut aurum cætera metalla ſuperat: ita homines quos virtutibus magis inſtruxit conſtitutos ad regendos eos qui virtute non adeo excellunt: & hos tamen, qui ſecundo gradu ſunt inſtituti, magnum aliquod lumen habere, atque adeò ad Rempubl. adminiſtrandam admitti, non vt Domini ſint & capita, verùm vt eos iuuent, qui regunt quique ius imperandi habent: & certè ſi ii qui nati ſunt ad regendum, ad iuuandum & conſulendum, ad id non deuocantur, potiſſimum exemplum eſſe & prognoſticum, Rempub. non diu duraturam, ſi videlicet is qui ex ferro aut ære conflatus eſt regat & imperet, qui alioquin natus & factus ad parendum erat, atque ita contrarium in finem Platonem alibi omnia ad æqualitatem reducere voluiſſe: At Ariſtotelem in Politicis ſuis magnis rationibus commonſtraſſe inter homines æqualitatem conſeruari non poſſe. Et omnino neceſſe eſſe, vt homines & ordines diuerſorum ſint generum & variorum: vſque inter eos, qui probati ſunt, manifeſti fiant. Iiſdem de cauſis Rempob. famoſam tres diuerſos hominum gradus conſtituiſſe, etſi ſinguli ſint commendatione digni, dummodo ſuo quiſque fungantur officio: Primum eſſe Statum Eccleſiaſticum, qui non ad aliud tenetur, quàm cultui diuino deſeruire, & orationibus pro totius populi ſalute apud Deum vacare: Bona quæ poſſident impendi non oportere, niſi ad exhibendos eos & ad ſuccurrendum ipſorum neceſſitatibus, itémque in alimoniam pauperum & egenorum: Secundum Statum ſeu ordinem eſſe Nobilium, qui videlicet plebem ab omni oppreſſione tuerentur. Quod Iuſtitiarios attinet, eos commendatione digniſſimos fore, ſi à ſeipſis initium docerent Iuſtitiæ aliis adminiſtrandæ, atque cæteris exemplo eſſent. Neque enim ſatis eſſe, eam inter priuatos adminiſtrare, verùm eam ſibiipſi adminiſtrare oportere: Reipublicæ enim æquus eſſe non poteſt, qui domi ſceleſtus eſt. Quod plebem attinet, eam intra cancellos obedientiæ contineri oportere, ſéque ad omnem patientiam componere, Deóque gratias agere, cùm ſeſe adſcribi & ſubſidiis onerari videt. Deus enim ſolus eſt, qui tributa & indictiones permittit. Ferendum enim eſſe æquo animo, quicquid ab eo proficiſcitur, neque inquirendum cur id permittat. Occulta enim eſſe eius conſilia, nec diſcutiendam eius voluntatem, ſed cum gratiarum actione ſuſcipiendum quicquid contigerit. Quoque munere & officio ſuo defungente, indubiè in Repub. omnia benè proceſſura: Porrò vt ad rem veniat, qua de agitur dixit, ſibi in manus tradita à parte Nobilium 5. vel 6. inſtrumenta, quæ ponderanda ſint. Vnum eſſe de anno 1406. Ludouici II. Regis Siciliæ & Comitis Prouinciæ, quo ſuper quadam controuerſia incolarum Barbantancenſium in Prouincia, qui Nobiles ad onera quę tum erant, deuocari poſtulabant, Decretum fuit à prædicto Rege Ludouico, Comite Prouinciæ Nobiles nihil ſoluturos feudorum nomine quæ poſſident Iuriſdictionis & Iuſtitiæ titulo: Sibi videri hoc inſtrumentum inter cætera valde ponderandum eſſe. Nam ex his verbis *feuda quæ poſſident Iuriſdictionis & Iuſtitiæ titulo*, totam difficultatem pendere, vtrum onera ſint realia, an purè perſonalia? non ſine cauſa id ponderandum eſſe. Præiudicium enim eſſe. Nobiles cùm immunes ſint ratione feudorum quæ poſſident titulo Iuriſdictionis & Iuſtitiæ, onera præſtare debere ratione aliorum feudorum, quę poſſident alio quàm Iuriſdictionis aut Iuſtitiæ titulo: Atque ita dici poſſe, onera realia eſſe in prædicta Prouincia: Nam in Francia ac nominatim in locis Lutetiæ vicinis, vbi tributa perſonalia cenſentur, vbicunque Nobiles bona habeāt, ſiue ea bona nobilia ſint, ſiue ignobilia, nulla tributa ſoluere: quoniam tributa perſonalia cenſentur. Igitur conſtitutionem Regis Siciliæ Ludouici II. indici & argumento eſſe, tributa in Prouincia non eſſe ſimpliciter perſonalia: verùm aliquid reale continere. Et hæc de primo inſtrumento. Secundum inſtrumentum eſſe de anno 1448. Regis Renati, itidem Comitis Prouinciæ pro incolis, qui poſtulabant ſeſe immunes reddi à quibuſdam inſtaurationibus murorum, ciuitatum, qui in ruinas collapſi erant, & vt nobiles eas præſtarent ratione bonorum feudalium, quæ poſſidebant abſque Iuriſdictionis aut Iuſtitiæ titulo: Hoc inſtrumento, quod continet iudicium Regis Renati, dictum fuiſſe, Nobiles præſtare oportere ratione bonorum ab ipſis quæſitorum aliter quàm per retentionem, *vt maioris & directi dominij.* Tertium inſtrumētum eſſe delegationem ſpecialem, anni 1471. maioris Seneſchalli Prouinciæ autoritatem à Rege, eodémque Comite Prouinciæ habentis,

Diſcrimen creaturarum iuxta naturā & vim auri.

Æqualitas inter homines Reipubl. aduerſa.

Breuis inſtitutio de tribus ordinibus, Eccleſia, Nobilitate, Iuſtitia, quomodo ſeſe gerere debeāt.

Tertius ordo.

Inſtrumenta edita à partibus.

qua mandatum, vt inſpectio fieret focorum prædictæ Prouinciæ vniuerſæ, vbi indictiones per focos adſcribuntur, deque eo partes conſentire,& ſcire quantum in ſingulos focos præſtare debeant:& quoniam multum temporis elapſum eſſet,ex quo inſpectio focorum prædictæ Prouinciæ celebrata non fuerat, & pagi nõnulli focis quibuſdam aucti fuiſſent, alij verò imminuti, prædictum delegatorium ſiue commiſſionem à maiore Seneſcballo Prouinciæ emiſſam peragendæ inſpectioni per totam Prouinciam & ad inquirendum ſuper focis & facultatibus incolarum & fertilitate regionum: Hanc delegatoriam ſibi perſuadere,tributa non eſſe pura realia: verum realia magis eſſe quàm perſonalia:Porro vigore prædictæ delegatoriæ, delegatos ad id nominatos & deputatos, totam Prouinciam luſtraſſe,focagia conſtituiſſe, breuéſque ſuper eo confeciſſe, & quod in hoc vel illo pago tot focos reperiſſent, in hoc vel illo loco tot,in hac vel illa vrbe tot: neque ſe reperire poſt annum illum 1471. nouam aliquam inſpectionem præterea factam,& fortè propter eam non factam controuerſiam, quæ hodie inter partes eſt,obortam:ac præterea ſe non videre focationes factas à prædictis delegatis à ſuperiore confirmatas fuiſſe, etiamſi is comprehendatur,quod perſonæ imponantur pro rebus, & perſonæ contemplatione rerũ tributariæ ſint: ſibi non liquere,vtrum hoc decretum ſeu hæc determinatio obſeruata fuerit vel non:attamen ſe non videre aliquam immutationẽ factam à prædicto anno 1471. vt poſtea dicturus ſit. Verum reperire ſe anno 1476. imminutionem cuiuſdam foci factam ad poſtulationem Domicellæ cuiuſdam,quæ lactauerat Regem Hieroſolymitanum filium Comitis Prouinciæ:reperire ſe etiam anno 1418. Regem Hieroſolymitanũ heredem ſuum inſtituiſſe in prædicto Comitatu Prouinciæ, Regem Franciæ Ludouicum XI.& Carolum VIII.filium ipſius,& anno 1486.Regem Carolum VIII.omnia priuilegia comprobaſſe,quæ Reges Hieroſolymitani comites Prouinciæ,Prouincialibus largiti fuerant,decreuiſſéque vti cuſtodirentur pariterque obſeruarẽtur. Rurſum Nobiles ſibi edidiſſe Arreſtum quoddam ſiue Curiæ placitum anno 1528.quo cautum fuit, nobilem Prouincialem ratione bonorum quæ depẽdent à feudo ab ipſo quæſito, nihil tributi ſoluturum, at ratione bonorum ab ipſo quæſitorum, quæ videlicet ab ipſius feudo non

Aduerſus Eccleſiaſticos. dependent,ſoluere oportere. Quod Eccleſiaſticos ſpectat, eos nihil aliud ſibi edidiſſe, quàm priuilegia nonnulla ante infocationẽ celebratã anno 1461. Ex quibus priuilegiis liquet,eos ab omnibus ſubſidiis immunes eſſe poſſeſſionum nomine,quas iam ante prædictum annum 1471. poſſidebant.Et verò ſe credere,nihil ab ipſis peti illarum poſſeſſionum nomine, verùm pro iis tantum, quas poſt annum 1471. acquiſiuerunt. Siquidem infocatione facta prędicto anno 1471. dicitur pro poſſeſſionibus tributariis tam Eccleſiaſticos, quàm Nobiles tributa ſoluturos exceptis tribus caſibus,qui continentur & declarantur in prædicta infocatione. Quod Iuſtitiarios attinet, eos nulla inſtrumenta ſibi edidiſſe. At verò à plebe ſiue à petitoribus ſibi editum diploma Regis Franciſci. anno 1541. de cuius approbatione nunc agitur ſuper cogendis Eccleſiaſticis &Nobilibus ad ſolutionem tributorum pro bonis ruſticis,quæ tenent & poſſident. Editum quoque ſibi iudicium quoddam anni. 1534. quod datum à quibuſdam Regis deputatis,putà à defuncto Præſide Poilloto.Item à quodam cui nomen de Cetta,aliiſque,quo iudicio ad terminandam litem procedentes inter dominum Maioris Siluæ,&incolas quoſdam,prædicto domino de maiore Silua nitente decreto quodam delegatorum ſuper negotio focagiorum, Prædicti deputati regij,qui noto erant, decreuerunt non habita ratione decreti,anni 1471.facti à commiſſariis ſuper negotio focagiorum, veluti quod nullum ſit & abuſiuum,dominum Maioris ſiluæ ratione bonorum ab ipſis quæſitorum ſoluere oportere. Pariter editam ſibi rem quandam, quæ valde ponderanda ſit, puta cataſtrum, id eſt,deſcriptionem bonorum Olerienſium: Neſcire ſe vtrum hæc deſcriptio integra ſit vel nõ; Quandoquidem cùm inſcriptio eius ita habeat, *inuentarium bonorum mobilium*,&c. nihilominus non niſi de immobilibus agatur,poſt ſcripta nomina & cognomina incolarum Olerienſium: in iſta deſcriptione prædictorum fundorum vbiq; præterquam tribus locis tantum ſemper has occurrere *dominus d'Olires tenet*,ita vt non niſi tres fundos repererit ex territorio Oleriẽſi exceptos, quos domini Olerienſes non poſſideant. Nulla alia cataſtra aliorum pagorum ſe vidiſſe.Præterea eos qui pro plebe ſeu popularibus agant ſibi edidiſſe aliquid quod pariter ponderandum ſit idque contemplatu Iuſtitiariorum, puta infocationem, in qua ſcriptæ ſunt ciuitates & pagi prædictæ infocationi obnoxia, & quot focos vnaquæque ciuitas & vnuſquiſque pagus ſuſtinere debeat:Excipi fundos, quos conſiliarij & Iuſtitiarij poſſident,in qua exceptione intereſſe aliquod verti poſſit:Inſuper exhibuiſſe ſibi Arreſtum quoddam, quod datum anno 1544. quo nobili ſtirpe ſatus quidam interim & per prouiſionem condemnatus fuit ad ſolutionem pendente proceſſu, qui in ſcriptis peragebatur, tributorum & indictionum, de quibus agebatur. Et hæc eſſe illa, quæ partes ſibi ediderint. Ex quibus definitio controuerſiæ inter prædictas partes reſultet,Si Curia putet, id properè fieri poſſe.Alioquin decreturam ipſam,quod ipſi bonum videbitur:verum ſaluo meliore iudicio videri ſibi requiri,imò neceſſarium eſſe vt forma aliqua conſtituatur & ordo in Prouincia,&quidem properè: Alioquin confuſionem aliquam oriri poſſe & emotionem;videre ſe ab vna parte Eccleſiaſticos dicentes,ſeſe priuilegiatos & immunes omni iure ab omnibus tributis perſonalibus & omnibus oneribus extraordinariis, ſiue ea munera ſint ſordida ſiue alia cum omnibus angariis & parangariis,& verò eos verum dicere: At quando de muneribus patrimonialibus aut realibus agitur, ſe non reperire eos priuilegio aut iure iis immunes eſſe. Textum in eam rem eſſe,*ſi petit tributũ Imperator*, illi ſoluendũ eſt. Nam Dominus *Matt.* 27.iuſſit Petro,vt ſolueret didrachma pro eo.Si Ieſus Chriſtus tributum ſoluit,quemnam adeò cõfidentem futurũ, vt ſeſe immunem dicere auſit? Igitur ſaluo meliore iudicio, Eccleſiam ſi nihil poſſideat, nihil etiam ſoluere oportere; at ſi fundos poſſideat,

eam

eam tributum præſtare debere, quod eorum ratione Regi debetur. Non eſſe ipſorum priuilegio inſiſtendum ſeu priuilegium ipſorum ad rē nihil facere: Neque enim quicquam ab iis peti eorum nomine, quæ acquiſiuerunt ante annum 1471. verùm pro iis tantum quæ poſtea acquiſiuerunt, & quorum nomine adſcripti fuerunt in focatione facta prædicto anno 1471. poſtquam omnes fundi ab ipſis non poſſeſſi tributarij facti ſunt: impoſſibile eſſe vt à tributis immunes ſint: & ſi ab iis immunes eſſent, promiſcuè fundos, quos poſſent omnes, adquirere iis liceret, & nihilominus non niſi miſera plebs ſolita tributa præſtaret, & contra æquitatem. Non poſſe priuilegia ipſorum extendi, ad futura incommoda miſellorum incolarum, qui nullos fundos vel paucos admodum poſſident: poſſeſſiones ſiue deſcriptiones prædictorum Eccleſiaſticorum ſe nullas videre: itaque nullam rationem ſibi occurrere aut veri ſpeciem, qua ſeſe tributis eximere poſſint ratione bonorum poſt annum 1471. quæſitorum, quæ quidem tributa ſeſe magis realia, quàm perſonalia putare. Conſtitutionem Regis Siciliæ qui & idem Comes Prouinciæ, Ludouici II. ipſis aduerſari, vt & alteram, anni 1471. Itaque ſi onera ſuper bonis affectata ſint & prædicta bona tributaria ſint, ſe non videre aliud, quàm prædicta tributa realia magis quàm perſonalia eſſe. Nihil obſtare, quòd ij qui plus bonorum poſſident, putà mercatores & artifices immunes ſint. Id enim non pertinere ad exonerāda bona tributaria, neque nō oportere, onera bonis annexa realia magis, quā perſonalia eſſe. Quicquid ſit, nō aliud dici poſſe, quàm ea mixta eſſe: verū quidē eſſe, in ciuitate Aquiſextiēſi plus focorū eſſe quàm intra decem leucas, ſeu decem miliaria quaquà verſus: Neq; tamē id efficere, quin realia ſint tributa, atque ideo etiam adſcribi domos vrbanas, quæ tantundem vel etiam amplius valent, quàm fundi ruſtici. In cataſtris quæ viderit, ſe non reperire inuentarium, niſi bonorum immobilium tantùm: quod ſatis arguat, cenſus prædiis tantum eſſe impoſitos. Quapropter tandem cùm onera magis realia quàm perſonalia ſint, non videre ſe quomodo Eccleſia ſarcinam tributorum defugere poſſit.

Aduerſus Nobiles. Quod Nobiles attinet, eos nonniſi pro vno articulo contendere, putà: Se nihil debere pro bonis quæſitis ab ipſis per commiſſum retentionem aut deſamparationem: Fundamentum ipſorum eſſe in decreto anni 1471. & in iudicio Regis Renati, quod ſuperiùs à ſe recitatum ſit: Verum ſaluo meliore iudicio videri, varia genera eſſe recuperandi feudi in ſolidum vel pro parte, putà cùm reuertitur ex lege primæ inueſtituræ, veluti ſi is qui id poſſidet, inofficioſus fuerit, ſeu, vt loquuntur, feloniam commiſerit aduerſus dominum ſuum feudi dominantis, & tum huic feudo dominanti tanquam membro conſolidatur: hoc ſanè caſu æquum videri, vt nihil tributi præſtet, dicendúmque conſtitutionem, quæ de feudis Iuriſdictionem & Iuſtitiam habentibus loquitur, ita intelligendam & ita conditam. Dicere ſe nihilominus, ſibi non videri adeò rationabile aut æquum, vt nobiles & Eccleſiaſtici ex hac retentione nihil præſtent, cùm de intereſſe alicuius tertij agitur, proſpicere ſe & videre incommodum quod inde ſæpe oriri poteſt: vt ecce, Dominus feudi per ſeruum ſuum ſubditum ſibi aut aliam ſuppoſitam perſonam poſſeſſionem comparari curabit, quam mox eodem pretio à ſubdito ſuo nanciſcetur, dicétque id iure retentionis fieri: Nihilominus miſellus tertius ille, tributum & onera ſoluturus eſt. Dominus autem qui in poſſeſſione conſtitutus eſt, quíque retraxit, nihil eius ſoluturus eſt. Nihil prodeſſe Conſtitutionem Regis Siciliæ Renati his verbis: *Quod ratione & vt maioris & directi dominij*: decretum quippe anni 1471. vlterius procedere & decernere, vt bona quæſita iure prælationis tributa præſtent. Atque hic dicere ſe oportere, quod ſibi videtur, nempe commiſſarios ſeu delegatos ad faciendam infocationem fines mandati exceſſiſſe. In mandatis enim non habuiſſe niſi vt Prouinciam inſpicerent ſeu luſtrarent, vt terminos fundorum inquirerent atque incolarum facultates, non etiam vt aliquid decernerent ipſi: Et verò nulla eius habita ratione ann. 1533. Regis delegatos, qui præclari & magni viri erant, iudicium ſuum dediſſe aduerſus dominum Maioris ſiluæ. Præterea reperire ſe, non obſtante hoc decreto controuerſiam ſemper fuiſſe: vnde liqueat prædictum decretum non fuiſſe inuiolabiliter obſeruatum. Item dixit, ſeſe vidiſſe in ſacciperionibus patrium compluríma iudicia data inter dominos & ipſorum ſubditos pro ſubditis ipſis: & alia quoque data in Parlamento Prouinciæ aduerſus Nobiles ſolutionem detrectantes. Nec quidquam prodeſſe, quòd Nobiles ſubbannum præſtent: id enim pro feudis quæ poſſident fieri, & meliore eos conditione, quàm cæteros eſſe. Quid, quod Rex cum detrimento miſeræ plebis locupletari nolit, verùm iure licitéque? Neque bonum eſſe ſeu vtile, vti pauperes ſemper & paſſim ſoluant, atq. interea Nobiles adquirāt. Si dicatur, Nobiles de feudis ſuis nōnulla ruſticis dediſſe, ipſi met ea retineāt, & tū ruſtici nihil ſoluturi ſunt. His rationibus dixit, ſe nō videre magnū incōmodū, vt Nobiles nihil ſoluant pro huiuſcemodi feudis. Regē quippe bāno & ſubbāno contentū fore.

Quod *Iuſtitiarios* attinet, eos priuilegium, diſpoſitionem iuris communis, præſcriptionem, conſuetudinem & æquitatem allegare. *Aduerſus Iuſtitiarios ſeu Magiſtratus.* Igitur quoad diſpoſitionem Iuris communis, ſe non reperire, vt Iuſtitiarij immunes ſint, à muneribus patrimonialibus & realibus, non magis quàm Eccleſiaſticos: Neque quidquam obſtare, quod ſint pars corporis Principis, Quantum enim ad prætenſum ipſorum priuilegium pertinet, id non datum fuiſſe, niſi maiori Seneſchallo Prouinciæ, iiſque qui ordinariè in præſenti eſſent & in comitatu Principis ad eum Conſiliis adiuuandum, de Iuſtitiariis non loqui. Ad id quod dicerent, ſeſe eos ipſos eſſe, qui Principi adſiſtebant, ſéque conſtitutos in ciuitate Aquiſextienſi ad conſtituendum Parlamentum, atq; ita prædicto priuilegio frui oportere, reſpondere ſe, argumentum ipſorum ſibi inſufficiens videri: Nam quotiens ordo immutatur priuilegium etiam ordini datum, immutari *l. ſicut municipium ff. Quod cuiuſque vniuerſ.* vbi Gloſſa ait, Quòd quando priuilegium aliquod datum eſt, in loco quodam vt inibi ſeruitium exhibeatur ab iis, qui in eo loco conſtituti ſunt, ſi ita conſtituti recedant, quod, inquam, priuilegium in

illo loco ſemper maneat:at non etiam ſequatur eos, qui inde receſſerunt citra renouationem prædicti priuilegij & clauſulam diſpenſationis *de non reſidendo in loco*, cuius contemplatione ſeu fauore datum eſt priuilegium & primitus indultum:te immutata,qualitates & priuilegia non amplius manere. Quo tempore Comes Prouinciæ erat,eum quocunque proficiſceretur, ſuum habuiſſe conſilium quod eius comitatum ſequebatur: Ob hanc rationem conſilium immunitatis priuilegiũ habuiſſe,at poſteaquã certo in loco conſtitutum eſſe cœpit,non iam Principis Conſilus adiuuandis, verum iuri partibus reddendo, in certo loco iam nouum corpus factum,& nouum ordinem, & nouam functionem.Quapropter opus fuiſſe priuilegij renouatione,haud aliter atque præſens hæc Curia,quę olim Reges Franciæ ſequuta eſt, eorúmque comitatum,adiuuandis illis conſilio in maioribus & vrgentibus negotiis Reipub. poſteaquam ea in hac ciuitate conſtituta fuit,ad reddendum ius partibus factus fuit nouus ordo & noua functio: ita vt iam non iiſdem priuilegiis fruatur, quibus fruebatur, cùm in Comitatu Regum eſſet: Palam eſſe, eos qui quotidie in comitatu Regis ſint pro maximis negotiis, multò plus laboris & impenſarum ſuſtinere iis, qui conſtituti in hac ciuitate Pariſienſi ſedent,atque ideo plus priuilegiorum habere. In ciuitatibus & Præfecturis harum regionum tributariis & non immunibus, officiarios Regis Iuſtitiarios tributa ſoluere,haud aliter ac viliſſimos quoſq; plebeios:quinimò & Selectos ipſos & ſubadiuuas,qui tributa adſcribunt, quique delegatorias pro adſcriptionibus & exactionibus expediunt: Si Iuſtitiarij Prouinciæ priuilegio quod allegant fruiti ſint,id autoritate priuata eos vſurpaſſe,cùm nemo eſſet,qui ſeſe iis opponeret, quique eos cogere auderet: & ſic per concuſſionem.Proinde poſtulare ſe vti dicatur, tam Eccleſiaſticos quàm Nobiles & Iuſtitiarios Prouinciæ tributa ſoluere oportere pro bonis ab ipſis quæſitis in quibus prætenſam ipſorum poſſeſſionem deneget. Si *præſcriptionem* allegent, tum neceſſariò vt minimùm aduerſus Regem, contrariam eam eſſe oportere, id quod demonſtrandum eis foret.Ac præterea aduerſus bonam fidem id fore, atque propria autoritate id eſſet Regi adimere quod ad ipſum ſpectat. Multò minus *conſuetudine* munitos eſſe poſſe. De *æquitate* ſe quidem aſſentiri,Iuſtitiarios, multum laboris in reddendo & adminiſtrando Iure ſubditis Prouincialibus ſuſtinere, verum id non ideò efficere,vt immunitatem aliquam vſurpare abſque expreſſo Principis priuilegio poſſint. Et quoniam apparet,ab anno 1471. nullam factam fuiſſe focorum Prouinciæ inquiſitionem, facileque credi poteſt,lapſu temporis in nonnullis locis focos numero auctos fuiſſe,alibi verò imminutos.Curiam ſuppliciter ſe orare, vti decernat inſpectiones in locis peragendas, ad inquiſitionem imminutionis & incrementi, & facultatum ad nouas infocationes faciendas & peræquationes,potentiore debilioris ſarcinam ſuſtinente, & vt id ſtatis annis ad Populi ſubleuationem perficiatur.Et ſi fortè Curia ilico definitiuè iudicare nollet,interlocutoria ſententia decerneret,omnes pro ratione bonorum tributariorum per retentionem quæſitorum ſoluere oportere.

Replicatio Actorum.

Riantius pro replicatione ſua dixit ſeſe probè perſpicere,plebem potentes aduerſarios habere:attamen non valituram ipſorum aduerſus iuſtitiam,æquitatem & rationem potentiam. Et quanquam hæc quæſtio in duobus articulis cõſiſtat:quorum vnus eſt facti,alter verò Iuris: neque hic conſideranda ſit Eccleſiæ vel Nobilitatis aut Iuſtitiæ prærogatiua:in controuerſia,qua nunc de agitur: atque argumentum ratióque diſputandi vnius communis ſit omnibus tribus, atque commune habeant conſilium, & omnes tres priuilegia,Iura,decreta, ſtatuta, poſſeſſionem,aliáſque exceptiones ſeu defenſiones eiuſdem generis prætendant, nihilominus vnumquemque ſuo & peculiari vti voluiſſe Aduocato,atque ab ouo eandem rem diuerſo ſermone eadem ſubſtantia repeti voluiſſe, idque extra cauſam.Statũ cauſæ eſſe, vtrũ onera in Prouincia ſeu Gallia Narbonenſi,realia ſint, an perſonalia:rum &,vtrum perſonis ob res indicantur? Rurſum ſi realia ſint, an immunitas eorum Eccleſiaſticis, Nobilitati & Iuſtitiæ competat? Hoc vnum ante omnia admittendum eſſe,quod ad bona feudalia pertinet, partibus in eo conuenire,quòd de his nulla quæſtio ſit, quódque huiuſcemodi bona tributaria non ſint,quodque in Prouincia is qui feudum nobile tenet,neque tributum neque focagium ſoluat:verùm banno & ſubbãno ſit obnoxius,idque prorſus,ſiue dominus feudi nobilis ſit, ſiue Eccleſiaſticus, ſiue Iuſtitiarius ſiue plebeius, adeò vt in Prouincia eo prętextu feudo dominus feudi nobilitetur:ac proinde feudũ immunitatẽ præſtare,non Nobilitatẽ,nõ Eccleſiam,non Magiſtratum. In hac igitur quæſtione tantum de bonis paganis ſiue ignobilibus, quæque aliquando tributaria fuerunt quæri, vtrum videlicet ad quemcunque & quocunque titulo peruenerint,eadem conditione apud nouos poſſeſſores maneant, qua prius apud antiquos eſſe ſolebant:& in hoc conſiſtere controuerſiam,& de hoc quærendum non repetitis prolixius Rerumpub. formis & differentiis, quæ ſuperflua fuit aduerſariorum inquiſitio:neque ſe Aduocatum voluiſſe Ordines æquare, eóſque confundere,nolle ſibi dictum,quaſi Nobilitas non ſemper modis omnibus tertium Ordinem ſuperauerit:verùm id ſibi dictum, diſtinctionem & qualitatem perſonarum in hac cauſa attendi minùs oportere, in qua tantum de æquabilitate quadam admodum fauorabili agitur,puta vt quiſque proprium onus ſufferat,neque pauperior ditioris ſarcinã ſuſtineat. Graue etenim,& non ſolum Legibus, ſed etiam æquitati contrarium,pro aliorum onere alios onerari & moleſtari.*l. in fraudem. C. de an. & trib.* Id porrò huic quæſtioni,de qua agitur, valdè coniunctum eſſe, vnumquemque teneri pro eo, quod tributarij & ignobilis poſſidet,onere in alios non tranſlato ſub ſpecie cuiuſcunque priuilegij:nempe eum qui hæc recuſat, rem inuidioſam & ſeditioni proximam eum exequi. Igitur in hoc primo articulo id tantum quæri, vtrum fundi ignobiles Prouinciales tributarij ſint, & focagiis aliiſque oneribus in prima oratione ſua expreſſis,obnoxij,& conſequenter reales? Hanc quæſtionem dubio carere, quicquid in contrarium

Feudum nobile, immune à tributo, & plebeium poſſeſſorem in Languedocia nobilitat: in Languedcia non item.

Super bonis ignobilibus nobilis diſcurſus.

tium partes aduerſæ dicant. Huiuſmodi enim onera perſonis ratione bonorum indici, compluribus rationibus & argumentis comprobari. Primò enim Lege ea dici realia onera, quæ poſſeſſionibus aut poſſeſſoribus indicuntur. *L. indictiones. C. de anno. & tribut. lib. 10.* nempe poſſeſſoribus, ſiue ſint municipes ſiue non ſint: Perſonalia verò aut mixta, ſolis municipibus vel incolis *l. reſcripta. §. fi. l. munerum. §. patrimoniorum. ff. de muner. & honor.* vt proinde ad internoſcendā & diſtinguendam realitatem & perſonalitatem, videndum ſit, an quæ tantùm incolis, hæc perſonalia vel mixta ſint? an verò quæ poſſeſſoribus etiam non incolis aut municipibus realia ſint, velut *in l. 1. C. de mulier. & in quo loc. muner. ſub. Munera, inquit lex, quæ perſonis cohærent in loco incolatus, patrimonij verò munera neceſſe eſt, mulieres in his locis, in quibus poſſident, ſuſtinere, &c.* Probationem hac in re promtam & paratam eſſe, nempe in Prouincia, focagia aliáque onera è fundis ignobilibus & pro modo poſſeſſionum exigi, cùmque in finem ſi cataſtra inſpiciantur, id omnino compertum iri, in quibus hæc verba occurrunt, quibus prædicta onera realia eſſe liquet: *Pratum ſitum in tali loco ad talem pertinet.* Item de cæteris, idque ratione tributoria: meritò igitur verè realia eſſe *l. omne territorium. C. de cenſ. cenſito. & peraeq. lib. 11. de reſcript. §. fin.* Secundò partes inter ſe conſentire, in Prouincia dominos & poſſeſſores fundorum ignobilium, ſiue Nobiles ſint & feuda poſſideant, ſiue alij, cogi tributa & onera in loco territorij poſſeſſionum, etſi alibi habitent ſoluere, veluti: Incola Aquiſextienſis poſſeſſionem ignob. Item Tarraſcone habens onera & focagia ſuſtinere pro modo & rata poſſeſſionum Tarraſcone, vbi poſſeſſiones ſitæ ſunt cogetur. Id verò arguere veram realitatem *d. l. reſcripta. §. fin. & d. l. 1. C. de Mulier. & in quo loc. mun. ſub.* Et diuerſitatem omnino rectè ita demonſtrari. In omnibus Prouinciis, ſcilicet quæ appellatione *Languedoia* veniunt, Francia diuiditur à nonnullis in *Languedoc* & *Languedouy*, ex illo ſemel errore, quaſi Lāguedoc dicta fuerit gens & lingua qua vſurpatur *oc* pro ita, quæ fatua eſt originatio, & *Languedouy* in qua *ouy* pro ita, & in earum breuibus tributarijs, qui in ciuitatibus & pagis tributarijs conficiuntur, dūtaxat deſcriptionem perſonarum fieri, rerum autem nullo modo, ſcilicet *huic vel illi centum ſolidi*, exempli gratia adſcribuntur, de poſſeſſionibus nullum verbum. Contrarium omnino obſeruari in Prouincia. In Languedoia rurſum nonniſi in locis domicilij ſolui, non etiam in locis, in quibus poſſeſſiones habentur: vt ecce, qui San-dionyſij in Francia commoratur, habens bona apud Pictones aut alibi, non niſi in loco domicilij ſui ſoluet, putà San-dionyſij: Ergo præſtationem eſſe perſonalem *d. l. 1. de Mulier.* In Prouincia vbique locorum ſi poſſeſſiones habet: igitur realem eſſe. In Languedoia ignobilem feudum poſſidentem tributis adſcribi, non etiam in Prouincia: In his partibus Nobilem tributis non adſcribi, quæcunque tandem bona poſſideat ſiue feudalia, ſiue ignobilia, quoniam inibi tributa mixta & non plus perſonalitatis habere quàm realitatis cenſentur. Hanc immunitatem non ex diſpoſitione Iuris ſed ex gratia Regis noſtri procedere, prout continetur in conſtitutione Regis Caroli VI. & abſque eo ſanè articulus hic eſſet iuris controuerſi. *auth. de Defenſ. ciuit. vers. vt vniuerſi nobiliores. Alber. ad rub. de muner. & honor.* In Prouincia nobilem qui extra feudum domicilium ſuum tenet, fundos ignobiles tributa ſoluere vt Aduocatus Nobilitatis in iudicio faſſus eſt: Ergo neceſſe eſſe fateri realia eſſe munera. In Francia Nobilem penitus immunem eſſe. In Prouincia nullos eſſe Selectos. Nihil enim diſputari ſuper adſcriptione perſonarum poſſe. In Francia infinitas lites. In Prouincia numerum focorum eſſe certum, nulla perſonarum diſtinctione, In Francia Selectos teneri tranſire vel tranſuehi per regiones ſuæ Selectionis ad explorandum, vtrum calamitates aut mortes interceſſerint, vt poſtea tributorum peræquatio per cæteros pagos fiat. In Prouincia eundem ſemper numerum eſſe, numerum focorum certum & perpetuum eſſe in quacunque ciuitate & pago, non pro modo perſonarum, ſed pro modo territorij, fertilitate aut ſterilitate agrorum: veluti in ciuitate Aquiſextienſi, quæ populoſa ciuitas eſt, non maior, imò ne tantus quidem focorum numerus eſt, ac in alijs minoribus ciuitatibus, veluti Tarraſcone, quæ territorio amplior eſt, domibus & ciuibus inferior. Præterea ſi onera perſonalia eſſent in Prouincia, nil opus futurū Nobilitatis aut Eccleſiæ priuilegiis ſpecialibus, nec hoc caſu indici poſſe alijs quàm incolis, & nihilominus peculiaribus quibuſdam cataſtris contineri, quod ad marginem quorundam focorum dicatur, hunc vel illum fundum ad hunc vel illum dominum pertinere, ad hunc vel illum cōſiliarium, ad hanc vel illam Eccleſiam, & ſic de ſingulis, hinc euidentiſſimè patere, quòd poſſeſſionibus indicuntur, non perſonis, & maximè, quòd Camera Ratiociniorum Conſiliarios ratione bonorum ruſticorum immunes faciat: quæ exemtio eſſet ſuperflua, niſi ius commune eſſet in contrarium *l. 1. §. fin. ff. ad Municipal.* Non poſsè partes denegare, ſe tributarios ratione bonorum ignobilium eſſe. Nam Regem imperare, & indicere hæc tributa & onera omnibus Ordinibus, nempe tribus Ordinibus, qui eò fine coire ſolent & communi conſenſu ſeu decreto decernuntur focagia & onera, quæ ex bonis ignobilibus & tributariis exiguntur. Hoc inſpecto ratione concludente dici oportere, huiuſmodi onera omnibus Ordinibus imminere, qui alioquin niſi ea res omnes tangeret, non cōuocarentur & niſi ratione ignobilium promiſcuè tenerentur. Ratione feudorum quippe focagia non exigi. Curiam iam ſatis ſuperque edoctam certò in Prouincia fundos ignobiles tributarios eſſe & adſcriptionibus obnoxios ratione tributoria, defenſores ab eo immunes eſſe non poſſe, & conſequenter expeditam eſſe facti quæſtionem.

Argumenta pro actione in Tributorum.

Differentia indictionum quæ ſunt in Languedocia & Languedoia.

Ignobilis ratione feudi nobilis tributarius in Languedoia.

Selecti niſi opus vbi Tributa realia ſunt.

Alteram ſeu ſecundam quæſtionem quæ Iuris eſt, multò faciliorem & expeditiorem fore. Præſuppoſito, quod ſuperius abundè probatum eſt, tributa & onera, de quibus quæritur, realia eſſe, neceſſariò ſequi, omnes ea agnoſcere & ſubire oportere. Idque Aduocatum Nobilitatis concedere his verbis, quæ inter perorandum protulit: *Si inquit, realia eſſent, cedendum fore, quia ab illo munere reali nemo excuſaretur.* Qua-

propter nec fauorem Eccleſiæ, nec priuilegium Nobilium & Iuſtitiæ onera realia ſpectare, quãtum ad poſſeſſiones ignobiles, poſt prædictam infocationem quæſitas. *l. 2. C. de præd. & omnib. reb. nauicula. lib. x. & l. 2. C. de muner. patrimo. lib. eod. ab his oneribus ff. de vacat. muner.* Non oportere titulum aut rationẽ qua immobilia tributaria quæſita ſunt atq; ipſius prædictorũ Nobilium & Eccleſiaſticorum peruenerunt, attendi ſiue iure prælationis commiſſi aut alio. Nam in cenſualibus prælationem non concedi. *C. conſtitutus. de relig. domib. not. modern. in l. 3. C. de iur. Emphy.* Nõ eſſe commiſſo niſi in feudis locum. *c. primo quib. mod. feud. amitt.* vt proinde ſuperfluũ & fruſtraneum ſit diſputare, vtrum bona ignobilia quæ ita iure prælationis aut commiſſi tributaria manere debeant, quandoquidem in iis prædicto iuri locus non eſt: dubium non eſſe ſi ad prædictos dominos feudales perueniant, eos tributis quibus onerati ſunt, obnoxia eſſe: Legem imperialem hoc ipſum dicere de rebus Principi quæſitis, citra vllam excuſationem *l. 1. C. de Prab. & omnib. reb. nauicular. Domũ*, inquit, *manſuetudinis noſtræ iuſsu quæ nauiculario nomine obnoxia ſunt, agnoſcere præcipimus debitam functionem* Id ipſum pariter rigidè conſtitui in Eccleſia *l. fin. Cod. de exact. tribut.* vbi generaliter omnes tituli modique adquirendi recenſentur, déque omnibus illis nullo diſcrimine conſtituitur, Eccleſiam tributa & onera realia debere: atque inibi etiam dubium illud ſoluitur, vtrum quæſita iure prælationis, commiſſi aut aliter tributa debeant. Porrò cùm in Prouincia diſtributa fuerũt & adſcripta focagia totius territorij & omnium fundorum ignobilium, qui tenebantur & poſſidebantur tum ab incolis locorum habitam rationem, non fuiſſe iis comprehenſa dominia & patrimonia dominorum, quæ tum poſſidebant: cæteros ignobiles adſcriptos & ſigillatim ſingulos æſtimatos & cenſitos in libris & cataſtris, iuxta *l. & omne territorium. C. de cenſib. cenſitor. & peræquat.* Ideò hæc id temporis ſeruitute impoſita cum ſua cauſa, ſuóque onere tranſiiſſe, quomodò *Bald.* in proprijs terminis *in tit. de Pac. Conſt. int. §. Imperialis clementia. col. 4. verſ. Quid de collectis* ait: quod ſi dominiũ ab Eccleſia quæſitum tenebatur collectam & tributum ordinarium ratione tributaria ſoluere, vt in caſu *l. reſcripta. §. fi. ff. de Mun. & honor.* Prædictum dominium ita oneratum, cum onere ſuo Eccleſiæ adquiri *l. alienatio. ff. de actio. emt. & l. omnes. C. ſine cenſ. vel reliq. fund. alie. non poſſ.* Baldum ibid. rationem adducere, dicendo, huiuſmodi dominiũ tributis oneratum eius ratione expreſſa hypotheca obligatum & ſuppoſitum eſſe, haud aliter ac reali cuidam ſeruituti, eàque ratione æquum eſſe & neceſſarium, vt venditum, alienatum ſeu acquiſitum cenſeatur, cùm onere ſuo, non attento, cui: Aliam prætereà conſiderationem ſubeſſe, vt dicatur, dominum feudi, qui iure prælationis dominium ignobile tenet, teneri ei ratione omnia onera ſuſtinere quę priſtinus poſſeſſor eiuſq; dominus ſuſtinebat, hanc nempe, quòd is qui fundum tributis & focagiis obnoxium vendit, eum longè minoris vẽdat, eo quòd ſit tributarius, & pretium venditionis minus ſit, maius alioquin futurum, ſi prędictum dominium liberum & immune foret. Quapropter hoc

Verùm Nobiles ratione bonorum ignobilium ipſis iure commiſſi aut prælationis quæſitorũ ſeſe immunes dicere poſſunt.

Tributum ſeu Cenſus e inſtar hypothecæ: ſine quo fundus comparari nõ poteſt.

Fundus cũ ſuo onere venditur. atque ita cenſus pars eſt pretij loco.

onus & conditionem hanc tributariam partem pretij conſtituere *l. fundi partem. ff. de contrah. emt.* Igitur ea lege venditum, eadem lege retẽtum eſſe debere & eodem iure ſeruitutis quo penes venditorem fuit *l. ſeruus ff. de manumiſſ.* Non obſtare id, quod Bald. dicat *in §. ſi quis de manſo Si de Inueſt. feud. fuer. controuerſ.* nam quoties Vaſallus adquirit, & feudo ſuo rem conſolidat, quæ antea ab eo diſtracta fuerat, hæc conſolidatio tamen onera focagiorum, tributorum, aut aliarum hypothecarum quibus erat hypothecata extinguere non poteſt: Nec enim poteſt huiuſmodi retractus ius tertio quæſitum extinguere *l. ſi pater. in fine ff quemad. ſeru. amitt.* Hæc omnia id efficere, quocunque genere dominium quæſitum fuerit, iure prælationis vel commiſſi, id ſemper cum onere ſuo manere: quod ipſum ſequitur, non perſonam. Quin pręterea in iure prælationis pecuniam præſtari: Nam is qui fundum retrahit, emtori pretium renumerat, eiúſque locum ſubintrat, vt eodem iure quo emtor vtatur. Hanc quæſtionem iam antea deciſam fuiſſe à Commiſſarijs deputatis à Rege pro reformatione Prouinciæ, vti liquet, & à quo appellatum non fuit atque ita Arreſtum rémque iudicatam eſſe, cui adquieſci oporteat. Secundò id conſenſu trium Ordinum definitum & decretum eſſe, qui videlicet in conciliũ coacti decreuerunt, impetrandum ſimile Edictum Edicto Languedociæ pro cogendis videlicet omnibus poſſeſſionum ignobilium detentatoribus ad præſtationem focagiorum aliorúmque onerum, & hanc quidem legem latàm, à Principe editam & promulgatam fuiſſe: atque illud Edictum eſſe, de cuius adprobatione nũc agatur: eo Edicto Regem omnibus prætentis priuilegiis, prærogatiuis & actibus contrariis derogaſſe: Proinde prædictam adprobationem celebrandam, non attentis iis, quæ in contrarium opponuntur. Primùm enim diplomate regio Ludouici II. Comitis Prouinciæ id tantum dici, Nobiles feuda cum Iuriſdictione poſſidentes ad triburorum pręſtationem non teneri. Cæterùm id omninò facere aduerſus Nobiles Eccleſiaſticos & Iuſtitiarios, quoniam extra caſus exceptos manet regula, nempe: Pro feudis non habentibus Iuriſdictionem cõferre oportere, & vnum excipiẽdo, alterum retinetur in onere *l. cum Prætor ff. de Iudiciis.* quin & ex eo probari, tributa & focagia realia eſſe, quandoquidem feudum Iuriſdictionale eſt, quod immune eſt, at non etiam perſona. Multò minus obſtare diploma Renati, anno 1448. quo non quærebatur de reſtitutione minorum, & de confirmatione quantum ad onera, quinimo eo ipſo mentionem fieri realitatis iſtorum onerum. Idipſum dici oportere de delegatione Maioris Seneſchalli anno 1471. ad inquirendum ſuper incremento focorum & ad rem omnem poſtea referendam in Concilio trium Ordinum Prouincialium: declarationem iſtorum delegatorum ſeu commiſſariorum contrariam eſſe mandato ſeu reſcripto, non fuiſſe æquum aut admittendum, vt ij aliquid pronuntiarent aut decernerent, neque enim id mandatis eorum contineri: & verò hanc declarationem ab aliis commiſſariis infirmatam fuiſſe Quod Arreſta Prouincię ſpectat, ea inter Priuatos data eſſe, atque à Iudi-

cibus

ctibus quorum intereſſet, vt quilibet videre poteſt: vt proinde eorum ratio nulla haberi debeat, neque vllo loco eſſe poſſint in hac materia. Quinimo alia Arreſta contraria eſſe, quibus complures Nobiles Prouinciæ ſpeciatim erga ſubditos ſuos condemnati fuere ad collationem pro bonis ipſorum ignobilibus. Cætera inſtrumenta nihil obeſſe, atque iis potius plebis cauſam iuuari: Magis enim magiſque iis perſpici, tributa realia eſſe, & poſſeſſiones tributarias, idq; ex eo adhuc magis liquere eo quòd conductores non teneantur tributa præſtare pro conductis prædiis, verùm ipſi fundorum proprietarij ſiue domini: Id verò quòd Nobiles aſſerunt, ſeſe plures fundos alienaſſe poſt celebratam infocationem, quàm ipſi quæſiuerint, id probari nō poſſe. Et quamlibet id verum foret & probabile, neceſſe fore, vt in eo loco in quo Nobilis fundum poſt infocationem adquiſiuiſſet, in eo ipſo loco tantundem alienaſſet, alioquin ſi in altero territorio alienaſſet, nihil profuturum in prædicto loco, vbi acquiſiuit & in quo infocari debet: Ac proinde plebis intereſſe ſemper locum fore, niſi in eo ipſo loco Nobilis tantundem poſt prædictum tempus alienaſſet, quantum vice verſa acquiſiuit, & paris meriti. Quantum verò ad bannum & ſubbannum pertinet, id verò ius plebis tollere non poſſe: Nam eum, qui in feudo ſuo fundum ignobilem obnoxium focagiis acquiſiuit, non debuiſſe pittacio ſuo ſeu deſignationi feudali inſerere, niſi emolumentum, quod antea conſequebatur, neque potuiſſe ſeruitutem impoſitam prædictorum focagiorum extinguere. Quid quod pittacia & deſignationes feudales reformari poterunt atque ea re leuari: vtcunque ſit. Plebem onera & focagia prædictorum fundorum ſuſtinere non oportere. Quod ad præſcriptionem à partibus aduerſis prætenſam attinet, ſaluo meliore iudicio ei locum eſſe non poſſe. Præſcriptionem enim ſine poſſeſſione non procedere. Atquin hic nullam eſſe poſſeſſionem. Igitur nullam præſcriptionem. Quapropter non poſſe Nobiles immunitatem ſuam fundare iudiciis præſcriptione aut alia quacunque ratione: atque ita per prædicta videri ſatisfactum his, quæ ex aduerſo fuerunt poſita. Quod ad Eccleſiam ſpectat, hac in re non agi, ei tollantur contradicantur aut derogentur eius priuilegia, quæ habet ſiue ex veteri aut nouo Teſtamento, ſiue ex Iure ciuili aut Canonico. Nullo etenim iure, nullóq; priuilegio ab hiſce realibus muneribus neq; primipilarē, neq. veteranū, aut militem aliúmq;, qui aliquo priuilegio ſubnixus eſt, nec Pontificē excuſari *l. fi. § ab huiuſmodi. ff. de muner.* IC. omnia dubia ſoluere, quæ in hac materia occurrere poſſent *in l. his oneribus. ff. de vac. & excuſat. muner. His oneribus*, inquit, *quæ poſſeßionibus vel patrimonio indicuntur, nulla priuilegia præſtant vacationem*: Id reſponſi loco eſſe ad omnia prætenſa priuilegia ſingularum partium, etiam Iuſtinianorum. Quanquam præterea priuilegium, quod ij prætendunt, de iis tantum, qui olim ad latus Principis erant, quíque eius comitatum ſequebantur, intelligatur, Curiam Parlamenti Prouinciæ in locum maioris Seneſchalli ſubrogatam eſſe: ſed vtcunque ſit, nihil eis prodeſſe ſeu opitulari prætenſum priuilegium. *l. 2. C. de Præd. & omnib. reb. nauicular. lib. 10.* Ad id quod Eccleſia dicit, ſeſe decimas ſoluere, aliáque compluria onera ſuſtinere, ſe reſpondere, in Edicto, de cuius approbatione nunc quæritur, non agi de fundis, quæ fundationis antiquitatis ſeu inſignium, vt loquuntur, ſint ante infocationem, verùm de ignobilibus quæſitis poſt prædictum tempus, quorum ratione Eccleſiæ eodem iure ſint cum priuatis *d. l. ſtatuimus omnes*. Ad hæc, æquitatem euidentem eſſe, quod prædicta onera, de quibus agitur, exigantur pro cuſtodia, tuitione & ſecuritate Prouinciæ, & vt occurratur bellis & incurſionibus, à quibus nemo ſit, qui iure excuſari poſſit, *l. sub intimo m... am. & ibi Bald. C. de SS. Eccleſ. Bartol. in l. nullus per suum tex. C. de erir. pub. lib. 12.* Vel ipſorum iure Eccleſiaſticos ad ſuccurſum prædictarum incurſionum conferre oportere *c. 2. de Immu. Eccl.* Abbas *in c. non minus. eod. tit.* Idque non tantum ratione immobilium; verùm omnium aliarum rerum nomina, puta ad collationem frumenti, vini & capiis, ad inſtructiones militares, vt ait Anaſtaſius *Imp. in l. vnic. C. vt nem. lic. ab emt. ſpecier. &c. lib. 10.* Id ipſum obtinere in pontibus & itineribus, in inſtaurationibus ciuitatum & caſtrorum, à quibus nullo priuilegio quis excuſari poteſt, expreſſa conſtitutione Impp. *in l. abſit vt nos. C. de priuil. dom. Aug. lib. 11.* Curiam rogari, vti omnia à ſe dicta pro cauſæ ſuæ iuſtitia & æquitate rei perpendiſſe velit. Ex quibus concludendum ſit cum Aureliano Imp. *Quod vniuerſi pro portione ſuæ poſſeſſionis ad hæc munera coarctari debeant, vt a ſummis vſque ad infimos vſque, communis ſarcina decurrat. l. 1. C. de quib. muner. vel præſtat. ne lic. ſe excuſ. lib. 10.* Et poſſe Curiam non tantum momenti beneficiū ſeu prouiſionem iudicare, verùm principale, attento Regis beneplacito, qui expreſsè reuocat, vt iure poteſt, quemadmodum ait Bald. *in l. quā ſe patri. C. vnde liberi*, omnia Edicta, priuilegia, & reſcripta huic contraria. Concludere ſe vt antea.

Contra Eccleſiam.

Ab oneribus realibus nemo priuſus immunitatem prætendere poteſt.

Duplicatio Nobilium & cæterorum defenſorum.

Seguierus pro duplicatione ſua dixit: Primum caput huius cauſæ eſſe, vt ſciatur, cuius generis ſint tributa in Prouincia, an in perſonas, an in res, an potius in perſonas pro rebus. Vt prædictus articulus melius intelligatur, ait, Legem ſcriptam ſæpius locutam eſſe de munere patrimoniali, & deſcribere illud ipſum eſſe, quod ſūtibus patrimonij, & damnis adminiſtrantis expeditur: ita dicere Arcadium *in l. fin. §. patrimoniorum. ff. de muner. & honor.* & poſſe tripliciter imponi. Primùm perſonis tantùm, nulla habita ratione patrimonij, qualis eſt capitatio. *L. æta-tem in pr. ff. de cenſibus. l. cum antea. C. de Agric. & cenſ. lib. 11.* Deinde rebus tantùm, nulla habita ratione perſonarum, ſiue exigatur certa pars fructuum ipſius rei *l. modio C. de ſuſcepto. & arca. lib. 10.* ſiue extra fructum exigatur pecunia certa pro rebus. *l. neque ſtipendium. ff. de impenſ. in reb. dot. fact. & l. Imperatores. ff. de Publica. & l. ſine hærede §. Lucius. ff. de adminiſtrat. tutor.* Hoc vnus exigi & imponi non ratione & ſecundum æſtimationem totius patrimonij, verùm ratione æſtimationis vniuſcuiuſque fundi & poſſeſſionis. *l. 1. & 2. C. de annon. & tributis.* Et notandum, pro hoc tributo, poſſeſſionem ſeu fundum ſolum obligatum eſſe, & non perſonam: neque aliam rem poſſeſſoris, quàm fundum ipſum pro ſpeciali-

Genera tributorum.

Perſonalia.

Realia.

pſius tributo. *d. l. Imperatores.* Hoc tributum proculdubio eſſe reale, perpetuum & vniforme, vt per *Bald. in l. omnes C. ſine cenſ. vel reliq. fund. alie. non poſſ. & in l. placet C. de SS. Eccleſ.* Rurſum, hoc munus imponi perſonis pro rebus, & hoc reſpectu poſſe cenſeri munus mixtum, quòd nō præcisè imponitur perſonis, nec præcisè imponitur rebus, ſed mixtim perſonis pro rebus: de quo iit text. cum Gloſ. *in l. reſcripto. §. fi. & Gloſ. in verb. aiis & in verb. incolis. ff. de muner. & honor.*

Mixta.

Notandum Iuriſconſultum *in prædicta l. fin.* mentionem facere cuiuſdam alterius generis tributi mixti, quod ex negotiatione & opera eius qui tributis adſcriptis eſt exigitur *in §. mixta munera.*

Tributa etiam generum pro negotiatione caſualia.

Vt ad rem redeat, dicere ſe, tributa in Prouincia prima ſui origine caſualia fuiſſe: eo quòd Principes Prouinciæ pecuniā exegerint à populo in Concilio prouinciali trium Ordinum ea priuilegio patriæ iuata occurrentem neceſſitatem, quæ ipſis è plebe indulgebatur, idque ex decreto prædictorum trium Ordinum iuxta vires prædictæ Plebis, ad formā oblationis ſeu doni gratuiti, cum expreſſa proteſtatione, *ne in conſequentiam traheretur.* Et ad faciliorem eius exactionem, indultum eis fuiſſe ad ſeruandam æqualitatem inter perſonas collationi prædictæ donationis obnoxias, vt prædicti ordines vel ab ab iis deputati qui vices Selectorum qui in hac regione ſunt, gererent æſtimarent ſeu cenſerent, vniuerſitates incolarū cōtributioni cuiuſq, ciuitatis, pagi, aut caſtri Prouinciæ obnoxiorū, idq; per focos: & prædictam æſtimationem celebratam inſpecto numero perſonarum ibi habitantium principaliter reditibus Communitatum ipſarum, commoditatibus locorum & aliis vtilitatibus, cæteriſque per quas potentiores videbantur ad ea onera perferenda. Qua æſtimatione facta prędictorum focorum per omnes communitates prædictæ Prouinciæ, & inſpecto vniuerſali numero focorum ęſtimatorum rationem ſubductam, quouſque aſcenderet, ſumma decreta pro vnoquoque foco: poſtea exactum à prædictis communitatibus partem prædictæ ſummæ iuxta ipſarum adſcriptionem, & in quātum ipſas contingebat iuxta numerum focorū, quo cenſitæ fuerant & æſtimatæ. Et rei veritatē hāc eſſe, (quicquid prędicti defenſores ignari iuris tributarij, exceptionibus ſuis repræſentari fecerit,) hanc focorum æſtimationē & numerum ipſorum limitatum non fuiſſe, neque determinationem ſeu formā certā in prædicta Prouincia extitiſſe vnoquoq; loco aut ipſius cōmunitatibus. Verū immutaros & innouatos, quādo opus eſſet pro iuuando Principe in ipſius neceſſitate, & pro oblatione ei facienda, Si imminutio facta fuiſſet incolarum prædictę Prouinciæ, Ciuitatū, pagorum & caſtrorum aliáque damna & calamitates, idque vt æqualitas in hoc munere exequendo ſeruaretur, & vt communitas, quæ pro ſolutione oblationi Principi factæ antea maiore numero focorū erat, ſi poſtea ad minorem numerum perſonarum reducta eſſet, non maneret onerata & cenſita eodem numero focorum, & ſimili onere donationis inſequentis priore æſtimatione ſeruata, ac ſi æquè populoſa eſſet, vt tempore primæ oblationis ad aliam æſtimationem recurſum fuiſſe. Hunc recenſum vocatum fuiſſe *focagiorum recurſum*, iis nō adſcriptas fuiſſe ciuitates, loca & caſtra dominiorum Prouinciæ propter ſe: verùm propter illic habitantes. Nam ſi contingeret, poſt vltimum recenſum aut re infocationem, vt pagus aliquis, locus aut caſtrum deſolatum eſſet, expungi ſolitum à prædicta indictione & focagiis, vſque quo rurſus inhabitatum fuiſſet, viceuerſa, ſi nonnulla loca aut caſtra, poſt vltimum recenſum & inſpectionem prædictorum focagiorum nouo recenſui aut inquiſitioni locum facerent, ſecundum multitudinem incolarum cenſeri ſeu æſtimari ſolita iuxta veterem Prouinciæ conſuetudinem, neque eſſe omittendum, iſtiuſmodi incremento aut imminutione numeri focorum prædictæ Prouinciæ nullum præiudicium Principi factum: Semper enim ipſum integram ſummam ſuam habuiſſe, quæ ipſi à prædictis Ordinibus offerebatur: verùm hanc æſtimationem tantum adinuentam pro commoditate incolarum, ad ſeruandam æqualitatem in adſcriptionibus quæ fiebant oblationum Principi factarum nomine, aliarúmque rerum prædictæ Prouinciæ neceſſariarum.

Recurſus Focagiorum ſiue reinfocatio.

Et quoniam euenit, vt prædictus recenſus poſt annum 1471. factus non fuerit ſiue negligentia ſiue dolo præcipuarum quarundam Prouinciæ communitatum, quæ ſeſe tam viris quàm facultatibus mirum in modum auctas videntes, atque ideo metuentes & præuidentes per recenſus & inſpectiones, quæ fieri iuxta veteres Prouincię conſuetudines potuiſſent & debuiſſent, ſeſe maiore focorum numero onerandas, atque adeò maiore portione prædictarum oblationum. Hac ratione complures communitates viris & facultatibus imminutas poſt vltimam infocationem, celebratam fuiſſe atque etiamnum eſſe prægrauatas éxque eo maximam inæqualitatem in his muneribus ſubeundis inter tributarios ad hæc vſque tempora ſubſecutam fuiſſe. Id quod non eueniſſet, ſi prædictus recenſus ſæpiùs iteratus fuiſſet, vt antiquitùs fieri ſolebat, eam cauſam eſſe iſtius Prouincialis iurgij. Prædictam infocationem focorúmque æſtimationem iteratam fuiſſe prædicto anno 1471, eò quod mortes, bella maritima, fructuum ſterilitates, calamitates, depopulationes exortæ comprobaſſent, focos qui ſupererāt, atque ſubſidia & tributa ſuſtinebant, plus nimio oneratos & grauatos eſſe. Commiſſarios ſiue delegatos prædictam infocationem celebraſſe, de perſonarum numero & facultatibus ipſarum probè edoctos. Id teſtari ipſorum relationem ſiue geſta, in quibus æſtimatio & recenſus focorum adſcriptus fuit, hac expreſſa clauſula, *inſpecta qualitate perſonarum & pro modo facultatum.* Ac præterea in prædictis geſtis mentionem fieri onerum, *quæ ordinariè imponuntur perſonis pro rebus.* Diſtributos tum fuiſſe focos *per modum vniuerſi*: vt puta hæc vel illa ciuitas tot focos, hic vel ille pagus tot focos. A prędictis commiſſariis neque mēſurationem territoriorum factam, neque æſtimationem poſſeſſionum, neque cataſtrum ſingulorum poſſeſſorum: Quemadmodū factum oportebat ſi ſolæ poſſeſſiones indicendæ fuiſſent: verùm collectum & deſignatum fuiſſe numerum incolarum cuiúſque loci habita ratione & ſitus ipſorum, & communis & veriſimilis commoditatis numeri & facultatum incolarum, æſtimationémque factam generaliter

Argumentū vrgentia perſonalitatis tributorum.

hunc

hunc in modū: In hoc vel illo loco tot ſunt foci, in hoc vel illo tot. Id perſpici ex breuibus focagiorum, qui ex archiuis Regis Aquiſextienſibus excerpti ſunt: Et ipſo euētu atque reipſa ſatis conſtare. Et verò vrbes & pagos ad mare ſitos multò plus infocatos fuiſſe, quàm territoriū & poſſeſſiones habita ratione territorij & poſſeſſionum ad alios ſpectantium ſuſtinere poſſent: Verùm rationem differentiæ ex eo, quod ſuperius dictum eſt, procedere. Quoniam videlicet infocationes æſtimatæ fuerunt, prout mandatur fieri, non tantum pro poſſeſſionibus immobilium, verùm pro numero perſonarum itémque pro ratione mercium & negotiationis, cuius magnam copiam habent, eo quòd mari vicini ſint. Idipſum factum fuiſſe in infocatione regionum montanarum: montes ſteriles eſſe, neque in his aut frumētum aut vinum prouenire, & eos tamen tantùs cæteris infocatos eſſe propter numerum videlicet incolarum & negotiationum animalium, quæ in iis abundant. Idem argumentum eſſe pro vrbibus: Ciuitatem Aquiſextienſem paruum territorium habere, & nihilominus hanc vnam ciuitatem plus focorum ſuſtinere, quàm triginta pagos circumvicinos, cùm tamen pagi illi coniuncti vicesies amplius territorij habeant, quàm ciuitas Aquiſextienſis. Ex his igitur iam liquere, infocationes factas, diſtributas, & impoſitas vrbibus & pagis incolas habentibus, verbiſque expreſſis, perſonis pro rebus & euidentia rei pro numero perſonarum. Non reuocandam in dubium Commiſſariorum poteſtatem, qui infocationem celebrarunt prædicti anni. 1471. Lapſum quippe temporis ei reſpondere, ex quo omnia præſumuntur ſolenniter acta, ac præterea mandatum expreſſum eſſe, cuius vigore actum illum exercuere, idémque decretum Concilij Prouincialis anni 1469. datas in eam rem expendendas, mandatum eſſe de 9. *Martij a natiuitate Domini* relationem ſeu geſta, quibus executio continetur, eſſe data à Notariis de 5. *Martij ab incarnatione Domini.* quod non ideò mandato citeriorem datam contineat: verùm id procedere ex differentia *a natiuitate & ab incarnatione*, vt fidem facit initium geſtorum, ac vt redeatur ad executionem prædictæ infocationis, eam eſſe collectam quæ celebretur à Conſulibus locorum, qui tenentur exigere pecuniam oblationis factæ Principi, ſecundùm numerum focorum, quo Præfectura ipſorum ſiue communitas adſcripta fuerit, eámque tradere theſaurario Prouinciali, qui poſtea eam tradat Regis theſaurario, atque ideò adſcriptionem ſingulis & priuatis locorum fieri. Sed & hoc ipſum diuerſa ratione fieri. In quibuſdam enim locis nullam adſcriptionem particularem fieri, furnos quippe habere, molendina aliáque iura ad ipſorum communitatem ſpectantia: quorum reditus ſolutioni onerum impendant, quæ numerum focagiorum ipſis impoſitarum reſpiciunt, eámque ſolutionem valere non tantum ad incolarum liberationem, verùm etiam extraneorum in prædictis locis poſſeſſiones habentium. Alia loca eſſe, quæ nullum communem habeant reditum: verùm in iis locis adſcriptiones fieri ſuper vina, farinas, carnes, piſces aliáſq; merces in prædictis locis venditas, quę vocantur *Reües* verbo Prouinciali: vel etiam exigi vicesimas decimas, duodecimas, quintodecimas fructuū vernaculorū, quæ in ipſorū terris & poſſeſſionibus prædictis in locis proueniūt. Verùm id omne abſque præiudicio Nobilium & dominorum localium, qui ab his immunes declarantur decretis Statutorum & Indulgentiis ad id faciendum Comitum prædictæ Prouinciæ. Rurſum alia loca eſſe, quæ nullum reditum habent, & in quibus neque ſuper vino neque ſuper farina indictio fit. Verùm adſcriptiones fieri ſuper priuatis pro modo facultatum, idque per encōmata ſiue notas & inciſuras in tallia lignea, prout quiſque adſcriptus eſt, ita quemque ſoluere: Alia loca polyptycha habere, quę vocant, cataſtra, non publica Prouincialium, ſed priuata Conſulum eiuſmodi locorum autoritate, in quibus cataſtris priuatis ſingulis annis adſcribātur pro ratione bonorum, mobilium & immobilium opum & facultatum, idque vſque ad cōcurrentem ſummam ſiue quotam iuxta numerum focorum ipſis adſcriptorum. Ex his liquere, indictionem & adſcriptionem peculiarem ſuper bona & ſuper perſonas in multiplici differentia. Extare pagos in quibus ad præſtationem infocationis ſuæ adſcriptio facta ſit decem ſolidorum pro ſingulis libris, in alijs duodecim ſolidorum pro ſingulis libris: & ita de cæteris. Ita vt è duobus pagis vicinis eodem focorum numero oneratis, in vno adſcriptio fiat decem ſolidorum, in altero viginti ſolidorum pro libra. Quinimo in eodem pago & iiſdem perſonis per annos varium onus adſcribi, prout creſcunt aut decreſcunt facultates Municipum. Vt ei rei prouideatur, deputari quoſdam à Decurionibus Ciuitatum, qui eodem munere funguntur, quo in hac regione peræquatores & ſusceptores collectarum. In omnibus his differentiis ſeu differentibus ſpeciebus perpetuam quandam regulam eſſe, nempe omnes indictiones ſemper primaris ita fieri, vt locupletes inferiorum ſarcinam ſuſtineant, vt pro æqualitate perſonarum, & pro modo facultatum, ita vt perſonæ nulla immobilia poſſidentes, ſi tamen alias facultates habeant, tantundem vel etiam amplius, quàm ij qui poſſeſſiones habent, adſcribantur. Quemnā igitur futurum, qui tributa in Prouincia realia ſit iudicaturus? Nam vt in commune à verbis in dubio diſcedendum non eſt: ita hic verba ex diametro pugnare. Fidem facere infocationem anni 1471. *pro numero perſonarum, perſonis pro rebus, pro qualitate perſonarum, pro modo facultatum.* Conſulendus etiam breues focagiorum generalium, illic omnia deſcripta eſſe in vniuerſo, nulla deſignatione fundorum, ſed reſpectu habito per modum vniuerſi ad perſonas potius, quàm ad res ipſas. Attendendum eſſe onus, quod magis impoſitum & indictum perſonis, quàm poſſeſſionibus. Conſulendam eſſe collectam: eſſe qui poſſeſſiones habeat, qui tamen nihil ſoluat, eſſe qui non habeat, & tamen ſoluat. Conſulenda cataſtra locorum, in quibus ſunt. Nam in cōplurimis nulla eſſe. Ex his conſtitui, ea priuatim facta inter eos qui ea fecerunt ad diſtributionem onerum inter ſe, neque iis vnquam cōprehenſos fuiſſe locorum dominos, quaſcunque tandem terras intra territorium feudorum ipſorum poſſiderent, verùm diſtributione ſeu æſtimatione focorum facta ipſo initio nunquam

Diuerſitas adſcriptionū.

Diuerſitas tributorum tam in genere, quàm in ſpecie in Prouincia.

Subſidia ſuper [illegible]

æſtimationem poſſeſſionum factam cataſtris ſpecialibus, quæ, et æſtimationem fiunt ex qualitate perſonarum quæ ſæpe amplius onerantur ex viciſſitudine rerum & temporum. Non eſſe igitur hoc tributum reale, neque tamen defenſores aſſerere, id merè perſonale eſſe: verùm ad rem veniendo ſanè tributum non eſſe perſonale: quia alioquin capitario eſſet, quæ per capita æqualiter diſtribueretur per *Gloſſ. ſuper rubric. C. de anno. & tribut. lib. x.* Non eſſe etiam reale, quia non fiat æſtimatio, dum focagia adſcribuntur, niſi locorum, quæ habitantur, nulla illorum habita ratione. Ac præterea eo adſcribi eos, qui immobilia non poſſident. Neceſſarium itaque eſſe concludit, id mixtum eſſe, vt certè eſt. Ita tamen, vt plus perſonalitatis, quàm realitatis contineat, & verò perſonis non habentibus iuriſdictionem imponi pro quibuſcunque rebus. In eam rem omnia illa, quæ in oneribus mixtis videntur, argumento eſſe. Primùm enim conuenire oneri mixto, vt omnes facultates tributarij æſtimentur. *l. formu. ff. de cenſib. l. fin. de immu. conced.* Præterea indictionem huius tributi fieri, ratione tributoria, vt videlicet is, qui plus bonorum, facultatum, & opum habet, etiam amplius adſcribatur. Vice verſa, vt qui minus facultatũ, bonorum & opum habet, minus etiam ſoluat. *l. ſancimus 1. cum Gloſſ. in verb. quadam C. de Ad nec. diuerſ. Iudic.* id omne in Prouincia obſeruari & ita expreſsè decerni textu infocationis anno 1471. Item hoc munus certum non eſſe, ſed deforme: creſcere & decreſcere ex varietate temporum, & ex neceſſitate rerum *l. fi. vbi Bald. not. C. fine cenſ. vel reliq.* Ita in Prouincia vſitatum, vbi focorum numerus auctus & imminutus fuit ſecundùm populi incrementum & imminutionem. Quandoque augmentum valori focorum æſtimatorum impoſitum, neceſſitate id poſtulante & quotidie augmenta fieri pro occurrentibus neceſſitatibus, quibus vtique neceſſitatibus Nobiles perſonis ſuis ſuccurrãt. Eos enim in perſona obſequiũ præſtare, at ignobiles in bonis ſuis. Accedere quòd etiã is, qui nulla immobilia habet, huiuſcemodi muneribus adſcribatur *l. fin §. ſed & eos qui fœnus exercent. ff. de Mun. & honor.* Ordinariè & quotidie negotiatores animalium altores, aliíque immobilia non habentes adſcribi & plerumque magis quàm eos, qui habẽt. Stare ergo abſolutum omnibus numeris, tributũ in Prouincia imponi perſonis pro rebus & pro modo facultatum. Ex quo ſequi, Nobiles ab eo immunes eſſe, vel lege ſcripta, vel lege Regni, vel lege Feudi, vt iam exceptionibus ſuis dixit. Hoc primum eſſe in cauſa, tributum in Prouincia origine, progreſſu & conſuetudine non eſſe in rem, ſed in perſonas pro rebus. Hanc theſin eſſe. Petrum Antibolum Doctorem Prouinciæ *in tractat. ſuo de Muner. & honor.* tueri & teſtari, tributum Prouinciæ mixtum eſſe & imponi perſonis pro rebus. Conſequenter Nobiles ab eo liberos & immunes eſſe, quia perſonæ exemtæ indici non poſſit *l. reſcripto. §. fin. ff. de Muner. & honor. Bartol. in l. libertus. §. ſola ff. ad Municipal.* Nihil obſtare, quod dicatur, tributo Nobiles onerari oportere pro modo facultatum, quas extra feuda ſua poſſident, quandoquidem ex Lege Patriæ & iuxta Arreſtum Ludouici II. ſic receptum ſit, vt in collatione tributorum, quod prædictos Nobiles attinet, nonniſi feudorum ipſorum ratio habeatur, & eorum, quæ ab his dependent, & non etiam eorum, quæ extra prædicta feuda poſſident. Hoc eſſe ſecundum caput huius cauſæ, vtrum videlicet adquiſita iure prælationis, commiſſi, aut deſamparationis, & ſic ex natura contractus, intra feuda, feudalia cenſeri debeant, an verò vulgaria ſeu ignobilia maneant, vt erant cùm ab ipſorum ſubditis poſſiderentur ante adquiſitionem factam à Nobilibus? Defenſores dixiſſe exceptionibus ſuis, huiuſmodi adquiſitiones eſſe conſolidationes vtilis dominij, quod Nobiles contractu Emphyteutico ad ſubditos ſuos tranſtulerunt, ſaluo prædictis Nobilibus directo dominio, ac proinde id eſſe incrementum internum feudi, & cum eo eandem naturam recipere, eſſeque integrum, quod prius erat reuulſum. Et hanc in rem notabilem eſſe differentiam, quæ eſt inter feudum nobile & poſſeſſionem ignobilem. Feudum initio ſuo limitatum eſſe per traditionem & inueſtituram, quæ vaſallo à domino ſuo feudali facta eſt: prædictum dominum feudalem tradere vaſallo ſuo maſſam quandam terræ circumſcriptã & limitatam certo arepennium ſiue iugerum numero, certis confinibus & terminis. Huiuſcemodi limitationem impedire ipſius incrementum extrinſecum. Proinde ſi vaſallus rem aliquã feudo ſuo contiguam extra ipſius limites tamen acquirat, huiuſmodi acquiſitio feudum ſubire ſeu ingredi non poſſe, neque eius incrementum facere: quia eſt incrementum ab extra, & per ſe aliunde ſubſiſtens. *§. contrario. de Inueſt. de re alien. fact.* Quid quod iuris communis regula in eandem rem ſit quod limitata res incrementum non recipiat. *l. Rutilia Polla ff. de contrah. empt. l. in agris limit. l. Lucius l. ſtagna. ff. de adquir. rer. dom.* Sed cùm vaſallus feudum ſuum eo quod ab initio ipſi datum eſt à Domino feudali augere vult, & cuius inueſtituram ab eodem accepit (vt vbique in his regionibus vaſalli ſunt, qui terras feudi ſui quaſdam in cenſum elocarunt) ſi idem tamen fidem & hominium prædicti cenſus nomine domino ſuo præſtet, & poſtea fundum à cenſuali ſuo adquirat, tum dubium nullum eſſe, quin huiuſmodi adquiſitio feudum ingrediatur & incrementum eius faciat, quia videlicet ἀπὸ ἀρχῆς eſt eiuſdem feudi, & intra limites & confinia feudi: nimirum hoc incrementum eſſe intrinſecum, coaleſcens cum ipſo feudo. *d. §. ſi quis de manſo*: & conſtat hoc incrementum vel primordio, vel ex neceſſitate, vel ex libera voluntate. ſi *ex primordio* fundus attendatur, ipſo initio feudalem fuiſſe: & cenſum fundi nomine acceptum fuiſſe: & cenſum titulo feudali poſſeſſum fuiſſe: Poſtea rurſum retracto fundo cenſus nomine, atque ideò feudo remeãte, eum loco cenſus, feudalem manere debere, ſic enim rem reuerti ad primam ſuam naturam: *vulgato §. pactus ne peteret*: & fundum magis redditum quàm tranſlatum eſſe videri. *l. filio quem pater. ff. de liber. & poſthumis.* Quinimò hãc reuerſionẽ videri fieri ex quadam *neceſſitate*: nam cenſum domino feudi debitum ratione feudi: ergo domino feudi facto domino fundi, ſibi ipſi cenſum debere non poſſe *obſtante confuſion.*: Neceſſe igitur

Tributa mixta, vt dinumerentur ſeu cognoſcantur.

Idem.

Idem.

Secunda quæſtio huius materiæ, quantũ ad Nobiles. Vtrum res feudo conſolidata priſtinam ſuã libertatem reciperent.

Declaratio notabilis rerum rurſus vnitarum & conſolidatarum.

ſe igitur eſſe feudo ab vno alterius vice adimpleto, domino feudi dominantis obſequia fundi loco cenſus præſtari: nec debere feudum decreſcere præiudicio domini, vt careat & feudo & cenſu. At quia vel ex nuda voluntate ipſius vaſalli hoc incrementum ſubſiſtere poteſt, poſſe vaſallum poſteaquam intra feudum ſuum acquiſiuit, declarare ſibi eam mentem ſtare & ſententiam eſſe, vt corpori feudi conſolidet quæſita ſibi intra feudum ſuum, poſſe rurſum ea deſignatione feudali comprehendere, poſſe deniq; citra deſignationem, declarationem eius facere: Nuda declaratione hoc caſu ſufficiente pro feudi conſolidatione. Hac ratione, quòd pro reuerſione ad primam cauſam ſolennitas iuris alioqui neceſſaria non deſideretur, *c.1. de pact. lib.6.* Non obſtare, quod per huiuſcemodi conſolidationem factam opera & pecuniis domini feudi, videri debeat diuerſos titulos ſubeſſe, per *§. ſi cum fundus. Inſt. de legat.* Et per ea quæ ibidem Io. Fab. ait: aliam quippe rationem ſubeſſe, nempe, duos titulos lucratiuos non poſſe in vnam & eandem ſpeciem concurrere, & vtcunque duo tituli diuerſi ad eandem acquiſitionem concurrerent, nihilominus ſingulos titulos nonniſi vnam habere originem & cauſam efficientem, puta Ius Feudi, In Iure, cauſam naturalem vincere accidentalem, *l. qui habet. ff. de tut.* & cauſam ex Iure antiquo repetitam trahi retrò. *l. ſerui qui apud hoſtes, & l. in ratione. §. Imperator. ff. ad l. Falc.* & in terminis propriis, quod opera & ſumptus non impediunt cauſam trahi retro ex Iure antiquo, text. *l.3. §. ſi quis ſeruum. ff. de captiuis.* Eam in rem eſſe complurima Arreſta data à Curia, vt iam dubitari non poſſit. Ita iudicatum fuiſſe pro Hacqueuillanis, pro Bouſchardis & aliis, acquiſita facta intra feudum feudo conſolidari, & conſequenter feudale manere ſola acquirentis declaratione. Pro defuncta Com. i ſla Ioigniacenſi iudicatum fuiſſe, Dominum Percium maritum ipſius non potuiſſe aduerſus & præter ſententiam ipſius, quæ erat domina feudi, vaſallum nouum acquirentem admittere, qui prætendebat feudum retinere & menſæ ſuæ conſolidare, cùm aliunde pecuniā reperiret, quā ex marſupio mariti ſui redēptioni ſeu loitioni faciēdæ. Tantam eſſe virtutē feudi, vt cùm retinetur, nō videatur de nouo quæri, ſed ius antiquū ſeruari. Poſſeſſionem ignobilem nun ita comparatam eſſe, nam vniformem eſſe, & huic accedere omnia quæcunque in vſibus ipſius fundi ſunt, quæ ſub vna feudi appellatione deſignata ſunt. Atque ita ſecundum parſimoniam, diligentiam aut negligentiam patrisfamiliàs acquirentis aut alienantis, prædictam poſſeſſionem incrementum aut imminutionem ſenſuram, *l. cùm fundus nominatim legatus eſt. ff. de legat. 2. l. Seia ex parte. §. Tyranno. ff. de fund. inſtruct.* In Feudis non ita ſeſe rem habere, quæ vt ſuperius dictum eſt, per inueſtituram limitata & certa ſunt. Ex his concludi poſſe & conſequentiam trahi, pro principali & ſecundo articulo huius materiæ, puta acquiſitiones factas à Nobilibus intra ipſorum feuda, iure retentionis, prælationis aut deſamparationis, feudalia cenſeri, atque ita à tributis immunia, ne fortè vna & eadem res diuerſo iure cenſeatur. Et ita declaratum fuiſſe præter ſententias & Arreſta ſupradicta anno 1520. à Locumtenente Regio in Prouincia ad inſtantiam trium ordinum, ex quibus petitores vnum ordinem conſtituerent. Supereſſe, vt reſpōdeatur rationib. à petitoribus allatis, ad id nempe quod aiunt, quòd poſſeſſiones habentes in territorio ciuitatis aut pagi Prouinciæ, vt maximè in eo non habitent, nihilominus conferre debere ad onera focagiorum illius loci, in quo ſitæ ſunt poſſeſſiones ab ipſis poſſeſſæ: ergò pro rebus ſimpliciter non pro perſonis, nempe id ità indultum fuiſſe à Rege Siciliæ, Comite Prouinciæ, ſecundùm Statuta prædictæ Prouinciæ. Et indubiè hoc potuiſſe præſtari per Principem nulla offenſione mixti muneris: atque etiam ſine conceſſione præſcribi potuiſſe, vt ait Bartolus *in l. vnic. C. de mil. & in quo loco.* Id indultum eſſe priuilegium: ergo fuiſſe ius commune in contrarium, nempe peregrinum nō poſſe ante prædictum priuilegium adſcribi in loco fundi, ſed tantum in loco domicilij: ergo tributa non eſſe realia. Ad id quod dicant & inferant realitatem ex eo, quòd Nobiles ratione bonorum ruſticorum, quæ extra feuda ſua poſſident, adſcribantur, reſpōderi, Hanc quæſtionem non eſſe modicam, vtrum Nobiles eiuſcemodi tributa, quæ perſonis pro rebus imponuntur, ſoluere debeāt? eam definitam & determinatam Arreſtis Comitum Prouinciæ pro omnibus poſſidentibus feuda cum iuriſdictione in Prouincia, qui declarati fuerunt liberi & immunes ratione prædictorum feudorum & rerum feudalium: at pro ratione rerum ruſticarum & in quibus Iuriſdictionē non habent, ſoluere tributa debere. Hinc proinde ſequi, id quod feudale prius extitit, poſteaq; ad primam naturam ſuam & ad corpus feudi reuertitur, priuilegio feudali reſtitui debere, per ea quæ dicta ſunt ſuperius, alioquin temporis proceſſu feuda manſura vacua, & Regem vaſallorum obſequiis deſtitutum iri. Cæterùm ad id, quod in dubium Ius prælationis & commiſſi reuocant, ac nominatim in dominiis cenſualibus ſolutionem ad id ex prædictis eſſe: nempe per vnionem eorum, quæ acquiruntur intra limites feudi, & feodo incorporantur, reſtitui totum feudum, & eius nomine, vt totius feodi integri, nihil deberi. quandoquidē in primū ſtatū ſuum reſtitutum eſt, atque ita in priſtinū priuilegium ſuum *l. tantum. ff. de Rer. diuiſ.* Nihilominus vlterius pergendo dixit, ſciendum eſſe, in Prouincia Nobiles primùm fuiſſe inueſtitos, feudis ipſorum à Comitibus Prouinciæ, cum omni Iuriſdictione, omni territorio, & omni dominio, tam vniuerſali, quàm ſingulari rerum in ipſo exiſtētium, & cum integro ſtatu ipſorum locorum, iuxta *l. ſi quando. C. de bon. vac.* & poſtea prædictos Nobiles ita inueſtitos feudis ſuis à Comitibus, tam ipſos quàm ipſorum prædeceſſores ab omni æuo fruitos, atque eorum quibus inueſtiti fuerant, complurimas locationes feciſſe complurium fundorum intra ipſorum feuda ſitorum, idque titulo emphyteuſeos & non aliter. Illam eſſe veluti Legem Prouincialem, omnes elocationes factas à dominis feudorum hoc titulo celebratas, non autem titulo cenſus, vt auctores interpretantur. In quo toto cælo errant: & in hoc contractu contingere ius prælationis ſeu retentionis, & id obſeruari in Prouincia iuxta ſcriptas conſtitutiones *in l. 1, 2, 3. C. de iur. emp.*

Idem, pro conſolidatione rerum feudaliū antea diſtractarum.

Feudum ignobile recuperatum augmentum & immunitatē.

Quomodo vaſalli elocationes ſpeciales fecerunt quarundam partium feudorū ſuorum.

Differunt titulum Emphyteuſeos & cenſum.

Q

Digitized by Google

Confiſ. ſi ſu. ctus eſt.

phyt. Igitur ſi Iuriſdictionem feudi intueri velimus, confiſcationem quæ inde promanat, fructum eius dicendum *l. 2. l. eos. C. de mod. mult.* vt in ſimili prouiſio beneficiorum eſt fructus pro Prælato *c. cum olim. de maior. & obed.* & fructus patronatus eſt præſentatio *c. cum Bertoldus. de re iudica.* Si velimus legem, Emphyteuſeos attendere, regreſſum fundi antea alienati ſiue Iure commiſſi, vel etiam prælationis aut deſamparationis aut retentionis, illam ſemper videri ineſſe contractui à primordio ipſius contractus, & ideò debere ſequi, vt reſoluto iure emphyteutæ ex natura emphyteuſeos ſeruitutes & omnia onera impoſita tales emphyteuticæ cenſeantur eſſe reſoluta, arg. *l. voluntate. in fi. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. ſo.* tacit *l. lex vectigal fundo. ff. de pign.* & ſuper hanc regulam Io. Fabrum *in l. fin. Cod. ſi res al. pign. data ſit:* & ſingulariter *in l. & in prouincial. prædio. C. de ſeruit. & aq.* dicere, regulam, *Seruitutes & onera fundis impoſita non ceſſare ceſſantibus vel mutatis perſonis, verum perpetuo prædictos fundos comitari in quaſcunque manus delabantur,* locum non habere, quando prædicti fundi ad dominum directum redeunt: nam tùm extingui & reſolui per expreſſam diſpoſitionem prædictæ *l. lex vectigal.* verum quidem eſſe, ſi adquiſitiones factæ ſint extra legem contractus, eo caſu rem tranſire cum onere ſuo reali, modò illud ſit vniforme & perpetuum: ſic loqui Baldum *in tit. de pac. Constant.* quem *in §. Imperiali.* partes aduerſæ allegarunt. Eundem Baldum allegare Rubricam *Cod. ſine cenſu vel reliq.* verùm longè aliud eſſe in iure commiſſi, retentionis aut deſamparationis, quæ iura ſunt quibus dominus directus recipit & recuperat quod ipſius eſt magis à ſeipſo quàm ab emphyteuta ſuo, *arg. l. cum qui ciuitatem. ff. de interdict. & relegat.* Quid quod onera de quibus nunc agitur, realia non ſunt, verùm perſonalia pro rebus, à cuiuſmodi oneribus ab omni æuo feuda libera & immunia fuerunt. Quapropter id quod à prædicto feudo diſtractum fuit, atque tum liberum & immune erat, ſi ad feudum reuertatur, priſtinam libertatem ſuam recuperare debere, *l. vnic. §. ſed vt manifeſtetur. Cod. de cadu. toll.* vbi Baldus ait notabiliter, regreſſum hunc eiuſmodi eſſe oportere, vt qualis receſſit, talis reuertatur. Hanc quæſtionem tractatam atque ita deciſam à vetuſto Doctore Iacobo Rebuffo in *l. . Cod. de prædiis & omnib. naucul. lib. xi.* & Ioann. Fab. *ſuper præd. l. in prouinciali Cod. de ſeruit. & aqua.*

Nouis ex Caſtrorum.

Petitores magni facere Cataſtra ſua, verùm ipſis tegeri tempore factæ prædictæ æſtimationis & celebratæ inſpectionis focorum anno 1471. vt & antea nihil vnquam per Cataſtra expeditum fuiſſe: & etiamnum hodie in compluribus locis nullam Cataſtrorum mentionem fieri, neque factam vnquam, verum quidem eſſe, in locis quibuſdam ſpecialibus, in quibus locum non obtinebant reditus, gabellæ, viceſima, duodecima, aliæque indictiones ſuper fructibus, ex poſtfacto Conſules & incolas inter ſe & ſua authoritate priuata quadam Cataſtra confeciſſe, ſperantes hac ratione faciliorem exactionem & adſcriptionem tributorum ſuorum: verùm huiuſcemodi Cataſtra nunquam facta fuiſſe mandato & adprobatione Concilij prouincialis, ac nominatim ordinis Nobilium, qui hoc fieri nunquam viderunt, ſciuerunt, nunquam conſenſerunt, neque ad id citati fuêre: Proinde prædicta Cataſtra nihil concludere pro realitate aut perſonalitate, in præiudicium ſtatus publici prouincialis. In iure libros æſtimorum id genus ita demum fidem facere, ſi auctoritate publica & inter conſentientes facti ſunt, *l. ſolennibus. Cod. de rei vindicat. l. ſi pater. ff. de act. empt. l. ſi functiones. Cod. de donation.* & in propriis terminis *l. forma. §. ſi ego ff. de cenſib.*

Libri æſtimorum qui fidem faciant.

Non bonam eſſe ſolutionem quam petitores afferant ad onus ſubbanni, cùm aiunt, breues ſeu deſignationes feudales Nobilium exonerandos pro hac proportione: huiuſmodi quippe exoneratione fore imminutioni redituum Regis, & tandem ſuppreſſioni & abolitioni totius fidelitatis: eam verò rem contingi non poſſe niſi ex principali iuſſu Principis *l. omnes. Cod. de annona & trib. l. vn. Cod. de ſuperindict.* Econtrà rebus in ſtatu ſuo manentibus Regem integros & illibatos habere reditus ſuos, ac inſuper obſequium ſubbanni percipere, in quo magnum Regis intereſſe vertitur. Poſtremum eſſe, (quod partes inſocientur,) Plebem multò plus adquiſiuiſſe quàm vendidiſſe poſt inſocationem anni 1471. idque citra dubium verum eſſe compertum iri, quod in hac cauſa peremptorium eſt ad onerandam plebem ſi appareat prædicto anno prædictos focos ad numerum trium millium ſuper totam Prouinciam limitatos fuiſſe, & in ſingulos focos ſummam 15. florenorũ annuã 14. coronatis æſtimatam, & indictos adſcriptóſque fuiſſe Vrbibus, pagis, & caſtris Prouinciæ, cóſque Canonicos ſiue perpetuos habita tantùm ratione terrarum & poſſeſſionum ab ignobilibus poſſeſſarum, æſtimatarum, & cataſtris comprehenſarum & vniuſcuiuſque loci ſpeciatim ita vt obligari potuerint incommutabiliter ſub prædictis oneribus & ſubſidiis prædictas poſſeſſiones, quantumuis eſſent ex Feudo Nobilium & titulo emphyteuſeos ab ipſorum ſubditis intra ipſorum Feuda poſſeſſæ, quod præcipuum eſt prætenſæ realitatis fundamentum. Et verò petitores id præuidentes dicere, hanc conſiderationem locum obtinere non poſſe, niſi in iis quæ Nobiles in ipſiſmet locis adquiſiuiſſent, in quibus alienaſſent aut alia qua ratione ad ignobiles tranſtuliſſent. Econtra aſſerere defenſores, nempe conſiderationem perpetuam eſſe debere pro omnibus venditionibus factis Nobilibus, & pro omnibus quæſitis factis ab ignobilibus in vniuerſo Comitatu Prouinciæ & in omnibus Regionibus adiacentibus, vt diſtributione facta per vrbes, per ſuburbia, & vicos fieret collatio & peræquatio tam quæſitorum ab ignobilibus, quàm venditorum à Nobilibus. Peræquatione prædicta ſuper vniuerſo facta vna poſſeſſione in vno loco ſita pro altera in alio loco ſita reſpondente vſque ad conſummationem ſummæ & pecuniarum Regi debitarum, alioquin iniquitatem nimis manifeſtam fore, vt Nobilis immunis lege Nobilitatis, ac nihilominus Regi obſequia in bello præſtans, quique poſt annum 1471. adquiſiuit, adquiſiti ſui ratione tributis obnoxius eſſet. Et econtrà vt ignobilis naturaliter tributarius, neque aliter Regi obſequia præſtans, qui adquiſiuit & à Feudo nobili aliquid diſtraxit ſeu diſtractum accepit, poſt annum 1471. immunis eſſet, & liber adquiſiti ſui ratione.

tione. Si petitores opponant, huiuſmodi adquirentem onerandum pro rata, & huiuſmodi adquiſitionem ſuo loco habendam, hoc verum eſſe: verùm hoc onus ſuo loco Nobilibus liberationi non futurum, neque aliquo Regis commodo ceſſurum: verùm ceſſurum id commodo cæterorum tributariorum adſcriptionis imminutione facta, quamlibet poſſeſſiones ipſorum imminutæ eſſent. Id enim fore tam abſurdum quàm iniquum. Quibus abſurditatibus & iniquitatibus vt occurratur, in prædicto caſu remedium promptum fore, ſi peræquatio generalis eſſet, collatione facta omnium quæſitorum ab vna parte & alienationum ab altera factarum à Nobilibus Prouinciæ. Et quoniam rationes à petitoribus propoſitæ ad commonſtrandam ſeu probandam realitatem ab ipſis prætenſam veræ ſeu probabiles non ſunt futuræ, conſilium fore ſaluo meliori iudicio per quæſitionem generalem ſeu ſpecialem focorum iamiam faciendam, & quandocunque opus fuerit, per vrbes, pagos & caſtra Prouinciæ, in quibus incolæ reperientur obſequia Principi non præſtantes iuxta veteres leges & conſuetudines eius. Et vt antea repræſentatum fuit, de eo conſtiturum ex actis & editionibus prædictorum defenſorum, vt ita hac ratione æqualitas ſemper ſeruetur & cuſtodiatur in adſcriptionibus tributorum & ſubſidiorum ſuper tributarios: Nobilibus & aliis feuda mobilia poſſidentibus in immunitatibus & libertatibus ſuis manentibus iuxta ipſorum poſſeſſionem, titulos, iura & priuilegia vt ſuprà. Cæterùm quod ad inſtrumenta ſpectat quæ allegata fuerunt, defenſores vt breuitati conſulant, contenta in ipſis & ipſos vſurpare, in iiſque ius ſuum fundare & tandem concludere, &c.

Pro Rege & Fiſci veritate.

Quæſtio principalis.

Marillacus pro Procuratore Catholico Regio dixit, iam tempus eſſe, vt lis exitum ſortiatur: Hac de cauſa ſe te prolixum non fore, & præcipua tantum capita breuiter perſtricturum: ſiquidem partes in facto conſentirent, in eo tantum diſſentire, vtrum tributa Prouinciæ ſint realia, an verò perſonalia? Et verò hanc adiectam attendendum eſſe, non hic tantùm agi ſeu quæri de Eccleſiaſticis, Nobilibus & Iuſtitiariis, verum etiam de omnibus locupletioribus Prouinciæ, qui feudum cum iuriſdictione habent, qui hac ratione ſeſe immunes dicturi ſunt, atque ita miſeram plebem ſolam manſuram tributis obnoxiam & oneratam. Hoc caput præcipuum eſſe, quod Procuratorem Catholicum Regium permouerit, vt miſeræ plebi adhæreret, omnibus tam Eccleſiaſticis, quàm Nobilibus & Iuſtitiariis adſerentibus, tributa eſſe perſonalia & tributa non rebus, ſed perſonis imponi. Et ſanè ſi probarent in celebrandis infocationibus non ſolum habitam rationem facultatum infocatorum, & negotiationis quam exercebant, aut fertilitatis regionis, tum profectò fore aliquid veriſimilitudinis in iis quæ dicerent: verùm dubium eſſe, quandoquidem nihil eius probarent. Quinimò argumentum indubium eſſe, quod ſuadeat fertilitatis Regionum non habitam rationem, vt poſtea dicetur. Argumentum partium aduerſarum eſſe, quod ad infocationes vocati fuerunt ij, qui bona tributaria poſſidēt & quod quantum ad ipſos attinet, ipſi bona tributaria non poſſideant. Curiam ſcire, in Francia nō eam formam obſeruari, quæ in Prouincia vſurpatur: Siquidem tributa à Rege, populo & ſubditis Franciæ indici iuxta rerum neceſſitatem, locupletiore inferioris ſarcinam ſuſtinente, attentò quod delegatoriæ ad faciendas infocationes dicant, *bona tributaria*: igitur voluiſſe tributo afficere poſſeſſiones, hoc argumentum ſibi videri inuiolabile, & vt id probetur, præſupponi prò certo infocationes eſſe perpetuas: Si tributa perſonis pro infocationibus imponerentur, quot annis ea immutanda & quotannis inſpectiones faciendas ad explorandum quantum tributi adſcribendum ſeu imponendum eſſet, quandoquidem euenire poteſt vt in aliqua Regione exercitus qui tranſiuit, omnia abſumſerit & vaſtauerit, ita vt tributum inde exigi non poſſit: cùm partes hoc argumento vtantur, quod infocationes ſint perpetuæ, Ergò reales neque ipſarum ratione inſpectiones faciendas: nam in infocationibus contineri, *tantum huic vel illi*, vt ipſemet vidit comperiſſe ſe aliquando terram aliquam valorem ſuum immutaſſe atque ea dé cauſa infocationes immutari debuiſſe: quæ ratio fuit propter quam poſtulauit nouam viſitationem ſeu inſpectionem fieri. Præterea ſe non vidiſſe in Prouincia diſcrimen ſtatui Eccleſiæ à Nobilitate & Iuſtitia, neque Nobilitatis ab Eccleſia aut Iuſtitia, neque Iuſtitiæ ab Eccleſia aut Nobilitate: verùm bonorum differentiam ſemper fieri. Ergo tributa non perſonis ſed rebus imponi. Quod ad ea tributa pertinet, quæ perſonis imponantur pro rebus, Eccleſiaſticos nihil ſoluere oportere, neque priuilegiatos: verùm petere ſe, vtrum aliqui ſint ſuſceptores, qui Eccleſiam ad ſoluendum cogant: nam quotidie augeſcere in bonis: eos dicere tanquam Peruinos id fore contra libertates Eccleſiæ ratione bonorum iam Eccleſiæ quæſitorum. Verùm in Prouincia eos noluiſſe contingere bona quæ Eccleſia poſſidebat neque ab ipſis quicquam exigi ratione eorum bonorum, quæ adquiſita erant ante annum 14, 6. ſed tantùm ratione eorum, quæ poſtea adquiſita fuerunt præterquam tribus caſibus. Et verò Eccleſiam non renuere quin prædictis tribus caſibus ſoluere debeat, & quantum ad hoc poſſeſſiones ipſorum videri affectas tributo. Nobiles dicere, non plus rationis eſſe eos priuandi bonis quæſitis pleno iure Feudi, quàm iuribus Feudorum ipſorum, neque contentos fuiſſe Arreſtis datis pro forma & pro feudo. Hæc argumenta ad eundem finem tendere, nempe Dominum poſſe augere vel imminuere Feudum ſuum, verùm clauſulam ſubeſſe *ſine præiudicio tertij*. Proinde quemadmodum maritus feudum ſuum in præiudicium Feudi vxoris ſuæ augere non poteſt: ita Dominum Feudalem non poſſe feudo ſuo incorporare poſſeſſionem quandam in præiudicium tertij: Arreſtum Bouchardi eò tendere. Breuiter, cùm de vnionibus agitur eas in præiudicium tertij fieri non poſſe, Feuda enim reducta eſſe ad inſtar patrimoniorum: ſi vaſallus vendat Feudum ſuum pignori nexum, & Dominus hoc Feudum redimat, vtique pignus ſeu hypothecam eum luere oportere: neque enim adquirere potuiſſe aliter, quàm citra præiudicium tertij. Fateri quidem ſe, ſi Feudum Domino Feudali adquiſitum eſſet, per feloniam aut per fideicommiſſum Dominum feu-

Feudum conſolidatione vel vnione, damno tertij augeri non poteſt.

Quando onera menti ſit partis feudo ſuo dominanti conſolidata extinguntur.

dalem hypothecæ nomine non obligatum fore. Ita iudicatum fuiſſe Arreſtò huiuſce Curiæ pro Domino de Lourey: ac præterea quod ad Dominũ feudalem attinet, eum per retractũ res ignobiles retrahere poſſe, neque tamen retractũ feudalẽ fore, alioquin eũ ab omnibus ſubditis ſuis fundos ignobiles adquiſiturũ & Feudo ſuo incorporaturum, & ſub hac ſpecie nihil ſoluturum tributorum, quæ ratione ignobilium debentur. Quod dicitur, in rebus nouis conſtituendis magna attentione opus eſſe, id ſpeciem quandam habere: verùm Procuratorem Catholicum Regium neceſſitatem & habilitatem allegare: tot iam annos eſſe, ex quo miſeri ſubditi ſoluant, Nobiles verò Eccleſiaſtici & Iuſtitiarij nihil ſoluerunt, forſitan fauore aut gratia Commiſſariorum, eorum rationem magis habentium, quàm publicæ vtilitatis. Iam tempus eſſe, eos ſubleuari. Et verò quando ſenſerunt clitellis ſeſe prægrauari, quòd dicitur, ſeque ſolos onerari, tum etiã vocem ſuam efferre & conqueri cœpiſſe, ſed & Principis ipſius commodo cedere, ſi ſubiectos habeat locupletes. Si Eccleſiaſtici, Nobilitas & Iuſtitia ipſos ſubleuent, poſſe nihilominus Regem in neceſſitate ſua focagia augere. Hac de cauſa non opponendum neque metuendum eſſe, vt Rex hac parte iacturam aliquam faciat, quandoquidem non verſamur in rebus nouis conſtituendis. Hanc ad rem notandum id, quod ſuperius dictum eſt de domino Siluæ-Maioris, ſuper quo decretum fuit: atque ita nunc nihil noui conſtituendum, ſi dicatur, Nobiles ſoluere oportere. Aduocatum ſcrupulum ſuggeſſiſſe ſuper poteſtate: verùm non ideò ſaluo meliore iudicio Curiam non decernere oportere. Neque enim ipſam numos diſtributorã Capitaneis ſeu Præpoſitis militaribus & caſtrorũ, atq; in alios vſus: verũ tãtũ iudicaturã, id quod facere poteſt ad quod Iuris eſt. Sed & Regẽ non ſolere cuiquã iniuriam facere, verùm Curiæ mandaſſe, vt Ius redderet tam pro ſe, quàm contra ſe. Propterea Curiam non hærere debere in ſcrupulo, quem Aduocatus Nobilium ingeſſit, cùm dixit, Nobiles ab anno 1471. de dominio ſuo tranſtuliſſe in ruſticos cenſu emphyteutico aut aliter. Reſpondere enim ſe, id equidem fieri poſſe, & quotidie fieri: verùm communem & miſeram plebem Prouinciæ dicere, id in ipſorum Prouincia non fieri: Nobiles enim vniuerſum dominium ſuum retinere, ſuóſque habere colonos, qui terras ipſorum colant, & nihilominus tributa non ſoluere. Si id ita eſt, rem æquiſſimam fore. Hac de cauſa, quantum ad hoc attinet, prædictum Procuratorem Catholicum Regium in animum induxiſſe, temperamentum hoc poſtulare, nempe vt impoſterum abſciſè iudicetur, omnes ratione eorum, quæ poſſident, conferre oportere, præterquam prædiis, quę poſſiderent retentione feudali. Et in præteritum pro acquiſitis ad feuda ipſorum factis. Saluo tamen, eáque conditione, vt ſi alias poſſeſſiones plebi tradere velint, eæ in cataſtra referantur. Seguierus dixit, id quod Nobiles populari ſeu plebi tradiderunt, quæſitorum ab ipſis loco eſſe.

Continuatio pro Rege.

Marillacus dixit, ſaluo meliore iudicio, Nobiles alióſque earum poſſeſſionum nomine, quę in cataſtra relatæ reperientur, ſoluere condemnandos: quãtum verò ad Eccleſiam ſpectat, quæ vocem iſtam, *Reale* vrgere voluit, dixitque ſteriles quoſdam montes eſſe, in quibus nihilominus plus tributorum ſoluatur, quàm in locis fertilibus. Reſpondere ſe, id fieri propter animalia, quæ in montibus, in quibus bona ſunt paſcua, & ex quibus montani magnum compendium faciunt, paſcuntur. Ergò tributa hac ratione realia & non perſonalia eſſe: id omne enim procedere à locis & à rebus ipſis. Rurſum eos dicere, ciuitates maritimas pluribus focis, quàm alias ciuitates alibi ſitas longéque diſſitas oneratas eſſe. Ergò & hac ratione realia tributa eſſe. Rationem enim eas prægrauandi, eam eſſe, quòd domus pluris ibi elocantur, pluriſque valent, quàm in aliis locis. Id omne procedere à rebus ipſis, non à perſonis. Ad id quod dicatur, non proprietarios eſſe, qui ſoluant: verùm conductores, ſeſe ad rei veritatem prouocare. Sed petitores aſſerere id non ita ſeſe habere. Quod ad priuilegia attinet, dixit, ſe non videre, niſi præcedentia quædam, at non videre ſe vlla ſubſequentia. Si dicant, ea etiam in futurum intelligenda eſſe, omnium opinionem in contrarium eſſe. Quantum ad Amortizationes Regis, eas nequicquam in propoſito prodeſſe, neque aliud conferre, niſi vt impediatur, quominus Eccleſiaſtici manus ſuas vacuefacere cogantur. Se neſcire, vtrum conſerant ad ſubbannum, ſaltem ſe nihil eius vidiſſe. Fateri quidem ſe, æquum eſſe, vt pro bonis quæſitis & ruſticis decimas non ſoluant, tributa ſoluendo pro prædictis bonis: verùm decimas ſoluendo, eos non ideo immunes eſſe à tributis, ratione bonorum illorum quæſitorum & ruſticorum, ſaluo ipſis poſtea iure, Regem, vt iis videbitur, interpellandi. Quod ad priuilegium Iuſtitiariorum ſpectat, id pro ipſis hac parte nequicquam facere. Loqui enim tantum de iis, qui ad latus Principis hærent. Ad id quod dicant, Parlamentum ſubrogatum in locum Conſiſtorij Principis fuiſſe, atque ideò eodem priuilegio frui oportere, quo fruebantur ij in quorum locum ſubſtituti fuerunt. Reſponderi, omnia Iuris axiomata aduerſus ipſos facere. Eſſe enim quaſdam ſurrogationes, quæ fiant per modum cumulationis, alias eſſe, quæ fiant per modum nouationis: has omnes ſubrogationum ſpecies non ſeruare priuilegium eius, in cuius locum alterum ſubrogatum eſt. Fateri ſe, Parlamentum Prouinciæ conflatum ex Conſiſtorianis Principis, & Parlamentarios in eorum locum ſubrogatos: neſcire ſe, vtrum Conſiſtoriani Principis à focagiis immunes fuerint vel nõ, & ſi immunes fuerunt, fortè id non factum ex priuilegio aliquo ſpeciali, quod haberent: verùm vt fieri aſſolet circa quoſdam Summates, qui latera Principum claudunt, quique etſi priuilegiati non ſint, nihilominus vt ſæpius, immunes præſtantur à tributis ſeu ſubſidiis, quæ Principes priuilegiatis & non priuilegiatis imponi iubent, eiúſque immunitatis cauſam eſſe compenſationem quandam honeſtam officiorum & ſuffragiorum, quæ pro occaſionibus huiuſcemodi viri præſtare poſſunt. Ac præterea, fortè conſideratum fuiſſe, huiuſmodi Conſiſtorianos de more in Comitatu Principis eſſe & de ſuo expenſas facere ad Principem proſequendum & conſiliis iuuandum, ac præterea laborem maiorem requiri, quàm ſi certo loco conſiſterent.

Contra Iuſtitiarios.

Subrogati quomodo priſtinũ priuilegium retineant.

Huiuſmodi

Huioſmodi conſiſtorium repræſentari poſſe ab eo, quod hodie ad latus Regis, qui & idem Comes Prouinciæ eſt, bætet: Parlamentarios eſſe ſtatos & duio officia ſua exerceot, priuatis & domeſticis ſuis negotiis vacare poſſe, id quod facere oon poſſent, ſi Principis Comitatum ſequerentur: His rationibus videri, priuilegium quod habent ipſis io hac cauſa opitulari noo poſſe, atque ſoluere oportere, vſque quo nouum priuilegium impetrauerior. Vt finem faciat, ſi Curia nolit definitiuè iudicare ſuper concluſionibus captis ratione bonorum quæſitorum poſt annum 14 1. quæ tributaria facta ſunt, defenſores ſeu reos condemnandos ad ſolutionem & collationem tributorum realium, exceptis bonis quæſitis ſola feudali reuerſione, idque prouiſionaliter. Rogare ſe Curiam, vti ooret, quando ruſticus poſſeſſionem ſuam alteri ruſtico vẽdit, emtorem eo quòd tributa ſoluat, minus ſortis ſoluere. Si dominus poſſeſſionem emat à ruſtico tributario, niſi tributa ſoluat, duplex compendium facere. Nam & minoris poſſeſſionem emere, eo quod tributaria ſit & nihilominus nihil tributorum ſoluere. Quapropter duplex eum locum facere.

Arreſtum momentaneum ſeu prouiſionale. Curia dixit, partes correcturas perorationes ſoas, editoiáſque hinc inde. quæ ipſis videbuntur: cootradictorios libellos & ſaluationes præbituras intra tempus cooſtitutionibus præfinitum & io conſilio: interea ſpecie quadam momentanei iudicis, vſque quo aliter decretum fuerit, prædicta Curia decreuit & decernit omnis generis perſonas tam Eccleſiaſticos, quàm Nobiles & Iuſtitiarios, mercatores, ciues alióſque Prouinciales, qui poſt annum 1471. proprio arbitrio fundos acquiſiuerunt, vel etiam iure prælationis retinuerunt, atque in eam rem pecunia interceſſit, deinceps tributa aliaque onera à prædictis fundis exigi ſolita, præſtare oportere: idque ratione fundorum, qui iam olim tributis obnoxij erant, quique in Cataſtra relati. Saluo ſeu excepto, ſi fundi ita relati & æſtimati fuiſſent ſub onere banni & ſubbanni præſtandorũ, hoc caſu diminutionem prædicti banni & ſubbanoi pro rata facieodam. Pariter prædictam Curiam hoc Arreſto prouiſionali non comprehendere fundos ritè amortizaros, iuxta Conſtitutiones: coius ret Eccleſiaſticos exhibituros iuſta & valida inſtrumenta.

Poſtulatio interpretationis. Hoc Arreſto proountiato Seguierus pro Nobilibus Curiam rogauit, declararet, noin in prædicta prouiſione comprehenſos vellet fundos, quos Nobiles ignobilibus tradidiſſent, itémque fundos, quos prædicti Nobiles acquiſiuerunt pro rata boooruin tributariorum. Id quod Rupifortius pariter poſtulauit, & vt Clerus à decimis liberaretur. Ad id Marillacus pro prædicto Procuratore Catholico Regio dixit, bi æquum videri, Nobiles immunes eſſe ratione fundorum ab eis proprio arbitrio & voluntate aut iure prælationis quæſitorum præſtitis ab eis ioui ce in ignobilibus ſimilibus fundis & eiuſdem valoris qui in Cataſtra referreotur, interim verò ipſi ſoluerent.

Prædicta Curia dixit, Arreſtum ipſius obtinere oportere: ſaluo tamen & reſeruato, habita ratione tam poſtulatioois prædicti Procuratoris Catholici quàm partium, quòd quando Eccleſiaſtici, Nobiles, Iuſtitiarij ciues & negotiatores aliíque Prouinciales, habentes & tenentes feuda nobilia probatum ſunt, poſt annum 1471. ſe tradidiſſe & tranſtuliſſe in manus ignobilium fundos qui antea tributarij non erant, neque Cataſtris obooxios, eos exonerandos pro rata valoris eorundem fundis, quos autem emerint, aut iure prælationis retinuerint idque omne ad inſtar & forma quadam prouiſionis, & interim vſque quo ea de re cognitum fuerit, réſque omnis illuſtrata fuerit, prædictos Nobiles, Eccleſiaſticos, Iuſtitiarios, ciues, negotiatores & cæteros ſoluere oportere.

Arreſtum de ... Marillacus rurſum pro prædicto Procuratore Catholico Regio dixit, ob hanc controuerſiã, quaſi incendio quodam totam Prouinciam conflagraſſe, exortis inter priuatos vbique controuerſiis, adeò quidem vt, quantum quidem ipſe intellexerit, vel trecentæ ſint pendentes atque indeciſæ. Eapropter poſtulare ſe, attento prædicto Arreſto momentaneo, vti prædictæ lites omnes conquieſcant, vſque quo principale, quod ampliatum eſt, terminatum fuerit, atque interea inter alias priuatas perſonas dicatur, eos ſoluere oportere. Adhæc Seguierus, Riantius & Rupefortius dixerunt, ſeſe cooſentire in euocationem prædictarum controuerſiarum iuxta Regis diploma neque ſe impedire poſſe, inſpecto Arreſto prouiſionali, ne omnes ſoluant.

Arreſtum iſtud. Curia dixit approbando quantum ad hoc attinet, poſtulationem prædicti Procuratoris Catholici Regij, habitáque ratione conſenſus partium priuatarum ſeſe decreuiſſe & decernere, vti lites quæ ſunt in Prouincia, ſuper hac controuerſia, vſque quo ampliata cauſa in prædicta Curia definita fuerit, conquieſcant. Et nihilominus per prouiſionem an prædicta Curia inter partes priuatas prædictam prouiſionem cuſtodiri & obſeruari oportere. Ita ſignatum, Camus.

Curia dixit] Arreſtum iſtud datum fuit. 6. Martij. 1549. vt deſignatur à Choppino libr. 1. de Domanio Franciæ. tit. 14. n. 9. Vide perorationem Domini Breſſij 39. Verum in Aquitania tributa ſint realia, an perſonalia, & num ſuper iis tranſigi poſſit.

XL.

Qui ſeſe ſuperindictum contendit, quomodo ſuperindictum probet. Antea praua quædam conſuetudo & ratio iooleuerat: nempe, quum quis ſeſe tributis oneratum ſentiebat, remedio adhibendo, priuatũ quemcunque tandem appetebat, cui ſeſe *comparabat*. & neque plus neque minus quam illum onerandum ſe defendebat, vnde confuſio ſequebatur inter contendentes minime effectus. *Forma controuerſiarum de ſuperindictis.* Poſtea id Arreſto Curię Subſidiorum emendatum fuit, cuius tenor ſequitur. *Viſo* per Curiam Proceſſu per Scripturam concluſo, & ad iudicandum rite admiſſo. 20. die Martij 1568. inter Iulianum Bitiſſonem commorantem in Sancto Preſtio Lauaſte appellantem à quadam ſententia contra ſe data à Selectis Foroſeguſienſibus. 1..Nouembris 1566. ab vna parte, & Matthæum Parronum appellatum ab altera parte, ſententia prædicta 14. Nouembris prædicto anno 1566. grauaminibus & reſponſoriis ad ea, réque omni conſiderata, Curia dixit, malè iudicatum à prædictis Selectis Foroſeguſienſibus, benè appellatum à prædicto appellante: & reformando iudi-

cium, prædictum appellantem, à petitionibus prædicti appellati liberauit & liberat, eundémque appellatum in expenſas tam cauſæ principalis, quàm cauſæ appellationis, quæ æquæ videbuntur, condemnat. Prædictáque Curia interdixit & interdicit, prædictis Selectis Foroſeguſienſibus, ne impoſterum priuatum aut priuatos, aduerſus quos *comparationes* inſtituentur, in iudicium trahi patiantur, atque æſtimationem bonorum iniſſe velint: contrà iniungit eis, vt Conſtitutiones Regias, & Arreſta, & formas à prædicta Curia in huiuſmodi cauſis introductas custodiant & obſeruent. Et nihilominus condemnauit & cōdemnat prædictos Selectos, vt reddant & reſtituant prædicto appellato pecunias, quas ipſi à prædictis partibus acceperunt, tam pro inſtructione & confectione præſentium harum literarum, quàm pro iudicio. Et vt impoſterum euitetur ne prædicti Selecti in cauſa ſuperindictionis huiuſcemodi errorem admittant, decreuit prædicta Curia opponentes ſeu cōquerentes de ſuperindictione, incolas Parochiæ citare oportere die feſto post Miſſam, compellatis ipſorum Procuratoribus, vel ipſis abſentibus, Matricularis, iiſque breuem citationis cauſáſque oppoſitionis tradere, quo ſcilicet prædicti incolæ deliberent & declarent ad diem conſtitutum, vtrum adſerere velint & contendere conquerentem benè cenſitum ſeu adſcriptum fuiſſe, vel an conſentiant, eum ad antiquū cenſum ſeu adſcriptionem reducendum: vt ita viſa incolarum declaratione, partibuſque ſummariè auditis & interrogatis ſuper prædictis cauſis quetelarum, prædicti conquerentes, ſi fieri poſſit, ſummariè iudicentur, aut ſaltem decernatur, partes in Summates Parochiæ aut alios vſque ad numerum quatuor vel ſex, conſentire oportere, vt ita his auditis ſuper querela iudicetur. Et ſi fortè prædictæ partes conſentire non poſſent, decernatur eas ſummariè allegationes ſuas conſignaturas, & ſuper ipſis quatuor vel ſex teſtes producturas iuxta conſtitutionem. Et ſi incolæ declarent ſe nolle adſcriptionem conquerentium rectè factam aſſerere, & cenſitores non dicantur fraudem adhibuiſſe ſeu in adſcriptione tributorum malè verſati, prædictos Selectos de plano & citra ſtrepitum iudiciorum querelam terminare oportere. At ſi partes allegent, Cenſitores male verſatos, Cenſitores oportere, prædicta mala verſatione à prædictis partibus debitè probata ſuo & priuato nomine conſiſtere. Et præſens hoc Arreſtum legi atque in Regeſta ſcriniorum prædictæ Selectionis referri oportere, quo impoſterum prædicti Selecti in controuerſiis de ſuperindictione iuxta id ſeſe gerant: propoſita pœna exigendorum ab iis per partes omnium expenſarum, damnorum & intereſſe. Pronunciatum 13. die Decembris 1568. & ſignatum *de Prat*, ad decretum Curiæ.

Ratio comparationis vnius tributarij cum altero interdicta, & quomodo in ea procedi oportet.

Articulus. 6. Edicti generalis formam propè ſimilem huic Arreſto conſtituit, quæ ſcilicet obſeruanda in litibus ſeu cauſis de ſuperindictione, vt articulus 34. Conſtitutionis Aurelianenſis cuſtodiatur, atque hoc facto partibus ipſiſmet auditis, cauſæ iudicentur iuxta breues cenſuales trium annorum proxime præcedentium, & ex conſilio trium aut quatuor Summatum, incolarum Parochiæ, vel Parochiarum circumvicinarum, in quos partes intra breue tempus conſentire oportebit. Alioquin hoc non facto, iudices ex officio huiuſcemodi Summates delecturos. Neque partes allegationes ſuas in ſcripta referre condemnandos, neque ſportulas vllas ab his exigendas: vice verſa ab horum iudiciis appellantes non eſſe admittendos, dummodo taxa non excedat tres coronatos & tertiam partem coronati ſortem tributi, & tres Selecti iudicio adfuerint, & periculum Sententiarum ſignauerint. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. XI.

I.

TRibuta magis perſonalia quàm realia cenſentur, quandoquidem perſonæ iis tantum in locis, in quibus domicilium habent, tributis adſcribuntur. Iudicatum 21. Maij. 1573. & altero Arreſto. vlt. Iul. 1573. B.

Tributa ſunt perſonalia.

II.

Adſcriptiones tributorum ſecundum Conſtitutionem iuxta Parochias fieri debent, non diſtractis vilulis & villis pagorum, etſi ſeparatum ſubſidium ſit. Arreſtum, pro incolis d'Onay aduerſus Saugniacenſes, Catholicianorum. 8. Martij. 1563. B.

Quomodo adſcriptio tributorum fiat.

III.

In caſu doli aut malæ verſationis incolæ & cenſitores citandi ſunt, & ex hac cauſa Præſes & Scabini Montorij, vbi flumē Yonna interuenit, in expenſas damna & intereſſe condemnati fuerunt Arreſto. 18. Decembris 1563.

In caſum doli citandi ſunt incolæ & cenſitores.

IV.

Conſtitutio prohibet, ne pro tributo poſt triennium quis conueniatur. Et ita iudicatum vidi 5. Martij. 1566. B.

Poſt triennium tributum exigi non poteſt.

Guenois *in collatione Conſtitutionum* & poſt eum Charondas *ad Codicem Henricianum* Arreſtum referunt anni 1586. quo prohibitum fuit Selectis diſtrictus Curiæ ſubſidiorum Pariſienſis, vbi prædictum Arreſtum datum fuit, ne impoſterum actiones aut petitiones pro tributis admitterentur, poſteaquam annus proxime ſequens eum annum, pro quo tributum exigitur, elapſus fuerit. Arreſtum hoc æquiſſimum eſt, vt fraudibus occurratur.

V.

Quando delegatoriæ à Rege pro adſcribenda & indicenda quadam extra ordinem pecuniæ ſumma emittuntur, adſcriptionem fieri oportet, pariter vt in tributis ordinariis & Canonicis, ſeruata æquitate & habita ratione facultatum. Quod ſi exceſſus aliquis & ſuperindictum ſit, cenſitores eo nomine tenentur, ſi eorum culpa vertitur, ex quaſi delicto, alioquin Præſides & Scabini tenentur, qui id fieri curarunt. Arreſtum Catholicianorum 15. Decembris 1563. Monfortiano ſimile: Arreſtum in ſimili caſu 15. Ianu. 1563. pro Melodunenſibus, qui à pontificia religione ſeceſſerunt, appellantibus à ſuperindicto, dictúmque fuit malè cenſitum fuiſſe, & adſcriptio reducta, temperata & ad inſtar adſcriptionis tributariæ conſtituta fuit.

Tributa extraordinaria ad inſtar ordinariorum ratione tributoria formari & regi debent.

Arreſtum hoc eſt conforme *articulo* 2 3. *Edicti de forma generali tributorum* menſe Martio. 1600. Et quod ibi additum cenſitores eo nomine teneri ex quaſi delicto, ſi culpa eorum vertatur, Sanè hæc conditio, *Si culp. eorum vertatur*, apponi non debuit. Nam niſi indictionem iuxta canonica tributa & ratione tributoria faciant, proculdubio culpa ipſorum vertitur: atque adeo ſoli eo nomine tenentur, & non etiā Scabini aut Procuratores Syndici: niſi prædicti Scabini aut Syndici id ei iniunxiſſent, quo caſu ambo tenentur per regulam iuris vulgatam:

Agentes

Agentes & conſentientes &c. vel tanquam ob conſilium fraudulentum executioni traditum.

VI.

Virum Equites S. Ioannis Hieroſol. conferre teneãtur ad indictiones quæ ad neceſſitates militares imponuntur.

Etſi Equites S. Ioannis Hieroſolymitani inter Eccleſiaſticos habiti fuerint: qui ſcilicet caſtitatem & perpetuam continentiam profeſſi ſunt, quo promtiores & paratiores ad militares expeditiones eſſe poſſint, quæ continuè fiunt infeſtendis proceſſibus communium Chriſtianitatis inimicorum: & vt tales indictionibus adſcripti fuerint, quibus Eccleſiaſtici per bellorum occaſionem & vrgentes neceſſitates adſcripti fuerunt, ſiue pro Ciuitatum munitionibus, in quibus ipſorum commendæ ſitæ ſunt, ſiue pro Præſidiariis aliiſque pecuniarum exactionibus: quin & cùm ad impediendam loci alicuius expilationem, aliqua pecuniæ ſumma Duci obſidionis promittitur, nihilominus iis immunes facti liberatique fuere. Et verò, cùm huiuſcemodi dubium enatum fuiſſet, Curia rem ampliauit, vt videre eſt ex peroratione, quæ ſequitur.

Hæc Oratio eſt D. Ayraldi deſumpta ex editis ipſius orationibus.

Curia paulò poſt eandem iudicandi rationẽ tenuit, in quadam quæſtione pro Maiore & Scabinis Caſtellodunenſibus aduerſus Commendatarium Souſceuſem, putà, Vtrum prædictus Commendatarius ad ſuccurrendum munitioni caſtrorum Regis iure adſcriptus, & poſtea coactus præſtare quantitatem 20. modiorum frumenti eſſet. Nam non obſtante Eccleſiaſticorum immunitate & libertate, quæ ab omni æuo reperiebatur: item etſi Equites S. Ioannis Hieroſolymitani hoc præterea nitantur, quòd pro religione militent, nihilominus poſteaquam pro prædicto Maiore & Scabinis breuiter repræſentaſſem (alioquin tędium conciliaſſem in tam amplo & lato argumento) hæc priuilegia omnia tempore neceſſitatis & tumultus publici ceſſare, quia neceſſitati parendum ſit, *quam ne dij quidem ſuperant*: & iſtum ne res quidem ſacræ intactæ ſint, teſte Cornelio Sylla, qui aduerſus Mithridatem bellum moturus vaſa reliquias & diuitias templorum vſurpauit, quanto magis, ſi res ſacræ in huiuſmodi neceſſitatibus priuilegiis ſuis non potiuntur, perſonas potiri non oportere, quæ nulla alia ratione ſacrę aut ſanctę ſunt, quàm quod rebus ſanctis ac religioſis ſeruiunt.

Plato lib. 5. & 7. de leg. Liuius Decad. 1. lib. 9. Plutarch. in Sylla.

Plutarch. in Camillo.

Et nihilominus hanc collationem magis patrimonialem, quam perſonalem eſſe. Antiquitus Romæ Pontifices vacationem præterquam in tumultu Gallico habuiſſe, atque ideò nos oportere multò magis hanc conſtitutionem & hoc ius vſurpare, quòd præſentem tumultum à nobis ipſis cognominatum in noſmetipſos vertemus. Athenis ne quidem immunes fuiſſe, qui ex Harmodio & Ariſtogitone nati eſſent, cùm de belli neceſſitatibus & ſalute Reipub. ageretur. Et in ſimili, etſi Valerius Publicola decreuiſſet, viduas, pupillos & generatim infimam plebem ab indictione & ſubſidio immunem eſſe, quod ſatis ſtipendij ſoluerent, ſi liberos ederent, atque alerent, nihilominus neceſſitate Romæ oborta ob magna & diutina cum Volſiis bella omnis generis homines, & Pontifices, & pupillos adſcriptos fuiſſe, viduas verò matrimonium contrahere coactas, quò ita honeſtius in perſona maritorum exigerentur, minúſque ſuſpectum foret, domos ipſarum ingredi, quo caſu conferre renuerent. Tempore Hannibalis cùm is Italiæ appropinquaret, dictum fuiſſe, colonos maritimos, qui ſacroſanctam vacationem habere dicebantur, ad bellum nihilominus ituros, & non minus quàm cæteros ad expenſas collaturos. Poſtremò dicebam, quòd ſi huiuſmodi ſubſidia omnia miſeræ plebi imponerentur, quæ ſola fermè ſtultitiam & rabiem huiuſmodi bellorum ſuſtinet, rectè; imò potiori iure dicturam, quod Andrienſes Themiſtocli dixerunt: Is videlicet magnum ab his tributum exigebat, & vt eos ad id induceret, repræſentabat ſeſe ad ipſos duo potentia Numina adducere, Amorem, & Vim: ea propter viderent vt alterutrius nomine ſoluerent: verùm ei reſponderunt, ſeſe duo Numina validiora illis habere, quæ ipſis intercederent, puta Inopiam & Impoſſibilitatem. Curia rem totam ampliauit, neque rem generaliter definiuit, nec daret actionem vel repetitionem eius quod ſolutum vel ſoluendum eſſet.

Demoſth. aduerſus Leptinem.

Plutarch. in Publicola.

Tit. Liu. Decad. 3. lib. 7.

Liuius Decad. 3. lib. 7.

Plutarchus in Themiſtocle.

2. Iulij 1564.

Hoc ipſum factum in cauſa inter Commendatorem Colombarienſem in Bria appellantem, & incolas ciuitatis appellatos, ſuper eo quod appellans collationi quinque milium coronatorum adſcriptus fuerat, quæ Duci Parmenſi promiſſa fuerant anno 1591. ad euitandam ciuitatis deprædationem: Arreſto Curiæ ſubſidiorum 13. Mart. 1595. Tandem Arreſto menſe April. 1598. pro Commendatario Laodunenſi, qui collationi viginti milium Coronatorum adſcriptus fuerat quæ Rex indic tulerat incolis & Clero ciuitatis Laodunenſis poſteaquàm ea ad obſequium Regis redacta fuerat: iſque ea exoneratus fuit: vt poſteà quoque Commendatarius Autiſſiodorenſis aduerſus Clerum prædicti loci menſe Maio 1601. *v. 27. Orationem D. Aduocati Regij Brethij* I.C.

VII.

Vtrum Canonici conferre debeant ad tributa pro ædibus ipſorum Canonicis.

Arreſto Curiæ ſubſidiorũ 21. Aug. 1577. quod datũ in fauorẽ Decani, Canonicorũ & Capituli Eccleſię collegialis S. Furſij Peronnę appellantium à quadam adſcriptione ipſis facta à Maiore & Scabinis prædictæ Ciuitatis propter Canonicas ipſorum domos: & inter prædictum Maiorem & Scabinos appellatos, dictum fuit, malè proceſſum & adſcriptum, benè appellatum ab appellantibus fuiſſe: decretúmque ipſorum bona per executionem capta, ipſis reddenda & reſtituenda: ſaluo iure appellatis, nouæ adſcriptionis faciendæ pro ratione bonorum patrimonialium quæ Eccleſiaſtici prædictæ ciuitatis & ſuburbiorum Peronnæ poſſident: ſic tamen, vt in ſingulis adſcriptionibus prædicta bona patrimonialia deſignare cogãtur. Idem in regionibus quę iure ſcripto reguntur. Iudicatum pro Canonicis Eccleſiæ Albienſis pro hortis ipſorum intra ciuitatem Albienſem Arreſto Curiæ 8. Aprilis 1603. v. *quæſtiones meas notabiles cap.* 10. & integram orationem pro prædictis Canonicis Albienſibus, quam D. Aduocatus Regius Seruinus publicauit. I.C.

VIII.

Domeſtici Regis ab indictionibus immunes, non etiam ab oneribus politiæ ſeu municipalibus.

Domeſtici domus Regis in commentarios relati, & actus miniſtrantes ab omnibus Indictionibus immunes ſunt: ac non etiam ab oneribus municipalibus, veluti à munitione ciuitatum, à mutuis, quæ nullum priuilegium admittunt: Iudicatum 30. die Martij 1576. Itémque Cantores ordinarij Comitatus Regij 8. Februarij 1575.

TIT. XII. DE PRIVILEGIIS, Prærogatiuis & Immunitatibus.

Priuilegium immunitatis ad caſus neceſſitatis & vrgentia negotia non extenditur, in quibus legi locus eſſe non poteſt, adeo vt immunes & liberi generaliter in caſum neceſſitatis conferre teneatur, veluti in tumultu pro vtilitate publica. Baldus *in l. placet l. iubemus, vbi citatur Bartolus Cod. de ſumma triuit. & fid. Cath. & tit. Cod. quib. praſtat. vel mun. vel in lit. ſe excuſ. & tit. de iure immunit.*

ARRESTVM I.

Qui fori præſcriptionem apud Libellarios habeant.

CONſiliarij maioris Conſilij fori præſcriptionem habent apud Libellarios Palatij: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 8. Septembris 1441.

Rex ſubditos ſuos à vexationibus leuare cupiens quibus vrgentur priuilegiis illis quæ *Committimus* vocãt, quæ ſibi complurium Nobilium aliique vindicant, vt iniquè miſeros ſubditos ad Libellarios Palatij trahant, Molinenſi *art.* 56. & Bleſenſi 177. & 178. conſtitutionibus declarauit ſeu deſignauit eos qui prædictu priuilegio frui poſſent, & quidem ipſos cum de eorum re agitur, vel ratione vxorum, & non etiam vi ceſſionum & tranſlationum v. quæ plene de eo ſcripſi *quæſtione* 87. *quæſtionum mearum Notabilium.* I.C.

II.

Conſiliarij qui reſignarunt, retinent priuilegia.

Conſiliarij qui officia ſua à ſe abdicarunt, ſimul etiam poteſtatem à ſe abdicant, & quadamtenus honorem qui inde dependet: priuilegia nihilominùs retinent. Et ita iudicatum fuit Arreſto 27. Maij 1434. pro V. Cl. Ioanne Lamberto, qui officium Conſiliarij in Parlamento Pariſienſi à ſe abdicauerat, qui vtique breui comprehenſus fuit, qui ad Papam pro indultis Beneficiatorum mittebatur: attamen poſt omnes tã Præſides, Conſiliarios, quàm Actuarios, Notarios & Secretarios.

v. titulo ſuperiore Arreſt. 12.

III.

Canonici Hoſpitalis Pariſin.

Canonici Hoſpitalis Pariſienſis Arreſto, quod datum 1. Aprilis anno 1374. poſt Paſcha immunes à iuriſdictione officialis Pariſienſis declarati fuerunt, & vnus ex ipſis tùm incarceratus ad Capitulum remiſſus.

Canonici Eccleſiæ Bituricenſis & complurium aliarũ Cathedralium Eccleſiarum eodẽ priuilegio potiuntur. v. Collectionem meam *de determinationib. cap.* 1. *&* 2. I.C.

IV.

Stricta obſeruatio priuilegij tonſuræ.

Priuilegium tonſuræ tanto in honore ſemper habitum fuit & reuerentia, vt etſi in homine Laico vel alio qui eo potiri non debet, reperiatur, nihilominus eius quoque ratio habita fuerit. Et verò, cùm Laicus ob crimen captus fuiſſet, cui properè & cautè poſt crimen admiſſum *corona* ſacerdotalis facta, & veſtes Clericales indutæ fuerant, dictum fuit, poſteaquàm criminis conuictus fuiſſet, eum antequam iudicaretur, priſtina veſte amiciendum, & tundendum ad delendam *coronam*, quæ ipſi facta fuerat, 13. Iunij 1371.

De priuilegio Clericali ſuper remiſſionibus.

Conſtitutiones, Aurelianenſis, *art.* 10. Molinenſis, *art.* 40. legem certam huiuſcemodi remiſſionibus conſtituerunt, & voluerunt, ne quis priuilegio Clericali frueretur, pro remiſſionibus ad Iudices Eccleſiaſticos, vel aliis cauſis, niſi in ſacris ordinibus conſtitutus ſit, & vt minimum ſubdiaconus aut Clericus actu reſideus aut miniſtrans in officiis, miniſteriis & beneficiis quæ tenet in Eccleſia: Sed ſi tales ſint, & ad Iudices Regios citentur, remitti debent, & etiam volentes non poſſunt iuriſdictionem prorogare, vt ait Auferius *deciſione* 126. Faber *in l. ſi quis Cod. de Epiſcop. audient.* quoniam beneficium ordini datum eſt, cui priuatorum pactis derogari non poteſt *l. ſi quis in conſcrib. Cod. de pactis.* V. Cl. D. Petrus Ayraldus *libro tertio de ordine & Forma Iudiciorum parte* 3. *n.* 33. alteram inſuper rationem reddit: hanc nempe, quia Presbyteri, etiamſi inter nos degant, nihilominus quodammodo a nobis ſunt diuulſi, & in alia prouincia & territorio aliud & ſeparatum conſtituunt. *v. notas meas ad artic.* 1 *ſtyli Iuriſd. Eccleſ. Archiep. Bituric.* Et his caſibus, Iudices Regij hanc vocem *Remittimus* vſurpare non debent, quoniam id denegare non debent neque poſſunt, quin accuſatus ad eorum Iuriſdictionem pertineat, verùm vocem *Reddimus*, vel *Relinquimus* vel *partes ſibi proſpiciant*, vſurpare debent.

Eccleſiaſtici litigare debent coram ipſorum Iudicibus Eccleſiaſticis.

Remittere, Reddere & Relinquere.

V.

Quinam ius habeant retinendorum piſcium qui Lutetiam ſubuehuntur pro ipſorum inſtructione. Epiſcopus Bellouacenſis.

Procurator Mercatorum, iuncto illi Procuratore Regio interdici volebant Epiſcopo Bellouacenſi, ne decætero amplius ſibi caperet piſces, quos à mari Lutetiam marinorum piſcium ſubuectores ſubuehebant, tranſitu per prædictum locum facto: ex eo quod onus ipſorum ſiue quantitas expreſsè deſtinata eſſet & adſumta, vt Lutetiam ſubueheretur, at non etiam in itinere ſeu tranſitu diſtraheretur, ac nominatim, quod id ex autoritate vſurparet. Ecõtra prædictus Epiſcopus poſſeſſione immemoriali nitebatur, & quòd Par Franciæ eſſet, & quòd attenta hac poſſeſſione ius haberet ſibi capiendi, quamdiu in eo loco verſaretur pro domus ſuæ inſtructione ſeu exhibitione prædictum piſcem per diœceſin ſuam ſubuectum iuſto pretio eóque probè perſoluto, per *l. ſi quis ſepulchrum. ff. de relig. & ſumt. fun. & l. venditor. §. ſi conſtat. ff. com. prædio. & cap. ſuper quibuſdam. de Verb. ſign. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de Aqua quot. & æſti.* Et ita iudicatum fuit pro eo vt ſupra, Arreſto Curiæ Pariſienſis. anno 1388. Idémque iudicatum fuit pariter pro Religioſis S. Dionyſij. Et poſtea Arreſto anni 1390. pro domino Montmorãciaco, primo Barone Franciæ, hodie verò Duce.

Abbas S. Dionyſii. Dux Montmoranciacus.

VI.

Priuilegium quæſitum poſt actum incaptũ attendendum eſt.

Iuuenis quidam ſtudioſus, poſteaquam executio facta fuiſſet in bonis ipſius mobilibus, eáque capta fuiſſent, ſeſe Clericum tonſuratum conſtitui procurat, mox aduerſus hanc executionem priuilegium ſuum clericale opponit, Arreſto Pariſienſi anno 1386. dictum fuit, eum prædicto priuilegio potiturum: prædictáque executio nulla & oppoſitio valida declarata fuit. Arreſtum iſtud mirum viſum fuit, quandoquidem prædictæ executionis tempore opponens clericus non erat, & facta bonorum capione iuſtitia ſecularis anteuertiſſet: illud tamen ècontra conſideratum fuit, quòd tempore priuilegij quæſiti mobilia nondum vendita aut addicta fuiſſent, & potuiſſe euocari à iure pignoris prætorij.

VII.

Conductores fori præſcriptione qua domini & ipſi fruuntur.

Conductores hoc nomine cauſas ſiue actiones incidentes conductionum ſuarum nomine perſonales & poſſeſſorias agitare apud libellarios Palatij poſſunt, ſi iſtius fori præſcriptionem dominus habeat per *l. cum vendente. C. vbi cauſ. fiſca.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 5. Februar. 1530. Tutiſſimum eſt, vt dominus liti adſiſtat.

Publicani ſeu publicorum conductores pro ſolutione debitorum, quæ ipſorum conductiones ſpectant, priuilegio Regis non fruuntur, niſi id conductionis lege expreſsè

Digitized by Google

expreſsè contineatur. Guid Pap. *Quæſt*. 208. & *ſingul*. 287. Boer. *Quæſt*. 180. *in fi*. & *Quæſt* 213. *in fin*. Rebuffus *ad Conſtitut omnes in tractatu de Literar. obligator. Artic.* 11 *gloſ.* 3. *num* 19. Imbert. *in enchiridio ſuo in verbo, conductores vectigalium.* Conſtitutio Aurelianenſis in eam rem expreſſa eſt *Artic.* 136. Ad quam Chalardus defendit complurimis iuris autoritatibus Conductores eorum, qui fori libellariorum Palatij præſcriptionem habent, non poſſe ſub ipſorum nomine prædicto priuilegio potiri, quod cum perſonale ſit, in perſonam tertij transferri non poteſt. I.C.

VIII.

Domeſtici priuilegio dominorum fruuntur.

Familiares & domeſtici eodem priuilegio, quo domini ipſorum, frui debent. *l. reſtituendæ. C. de Aduoc. diuerſ. iud. & l. 2. C. de Epiſc. & Cler.* Itémque dominus ſæpe ciuiliter tenetur delicti à familiaribus & domeſticis ſuis commiſſi nomine *l. ſi familia. ff. de Iuriſd. omn. iud.* Et pro primo articulo datum fuit Arreſtum Tholoſæ. 4. April. 1463. quo interdictum fuit Locum-tenenti Seneſchalli Tholoſani, ne de cætero amplius Iuriſdictionem ſiue notionem in amanuenſes, ſeruos & domeſticos Præſidum & Præſidiatiorum Curiæ ſibi vindicarent: verum vt ad prædictam Curiam deferri curarent omnes informationes, quæ aduerſus ipſos haberent ſeu omnia crimina, de quibus accuſantur, vt ita de iis ibi iudicium fiat.

Vide Maynard. lib. 2 cap. 21. Quæſt. & Conſtit. Aurelia. art. 26. Doctores contrarium tenent, vt notatur ab Aufrerio in tractatu, de Poteſtate ſeculari ſuper Eccleſiaſticos in ſecunda regula. nu. 36. & Ant. Capte. deciſ. 12. Arreſtum Tholoſanum quod hic memoratur, deſumtum fuit ex collectione, quæ eſt ſub finem ſtyli Parlamenti. artic. 260. veteris impreſſionis, poſtremæ vero. 56. vbi Molinæus ait, id iniquum eſſe, neque Pariſiis obſeruari. T.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum XII.

I.

Modificatio Edicti Molinenſis ſuper remiſſione Eccleſiaſticorum.

CVm Conſtitutione Molinenſi artic. 39. conſtitutum fuiſſet, vt antequam Eccleſiaſtici remitterentur ad ipſorum Iudices ratione delicti communis, caſus priuilegiatus prius inſtrueretur & iudicaretur, interpretatione & moderatione adhibita dictum fuit: Delinquentem ſiue reum remittendum ea conditione, vt Iudex ipſi adſiſteret ad decernendum ſuper caſu priuilegiato. Et ita iudicatum fuit Arreſto Curiæ patricidalis, quam Turnellam vocant, 19. Aug. 1581. Cui conforme eſt & Edictum Melodunenſe.

II.

De Priuilegio Protectorum &c.

Quotieſcunque agitur de priuilegio immunitatis Arcuariorum ſeu Protectorum Regis aliorúmque, id intelligi debet, quo ad ipſorum propria pertinet. Ita iudicatum pro quodam Arcuario arietario, 8. Aug. 1565. Et nota, quod 12. Ian. 1575. quidam Arcuarij ſeu Protectores Regis, & quidam Optio vel opinator militaris immunes declarati fuerunt, habitíque ad inſtar domeſticorum domus Regis.

De Officiariis & domeſticis Regis aliiſque ad Regis Comitatum pertinentibus priuilegiatis vide Artic. 126. Comitiorum Aurelianenſium.

III.

Miniſter non poteſt certificatum pro Domino priuilegiato dare.

Non admittitur, vt ſeruus ſeu miniſter pro domino ſuo priuilegiato poſſit certificationem præbere, veluti pro Conſiliario ipſius Conductor vel colonus, qui eo alioquin abuteretur, & ſub ipſius nomine frumenta aliáſque merces annonarias in Regis præiudicium diduceret. Peroratum ita pro publicano Regis à Menilio Aduocato Regio. 13. Febr. 1563. Præterea notandum eſt, iuxta moderationem arti. 39. Edicti ſuper dominum reuocatione ſeu remiſſione Eccleſiaſticorum. 19. Aug. 1581. dictum fuit pro ſtudioſis Pictauienſibus prædictam remiſſionem intelligendam tam pro ſtudioſis Clericis, quàm pro Eccleſiaſticis.

IV.

Notarij Caſtelleti ſingulare Priuilegium habent fori præſcriptionis ſeu Garda Gardienne.

Notarij Caſtelleti Pariſienſis ſingulare Reſcriptum ſeu priuilegiũ ſuper fori præſcriptione, quod Gardam Gardiennem vocant, à Rege Carolo VI. emeruerunt ab aliis confirmatum, idq; locum obtinet tam agendo quàm excipiendo, dummodo in Curia approbatum fuerit, & ab ea approbationem impetrauerint. Iudicatum 16. Martij 1564. B.

V.

Priuilegium abuſiuum tolerari nõ debet.

Priuilegium abuſiuum tolerari non debet, quocunque antiquitatis longíque vſus prætextu: prout iudicatum fuit aduerſus incolas Laegneacenſes qui ſub obtentu ſeu ſpecie conceſſionis & reſeruationis, in cuius poſſeſſione ab omni æuo erant, putà colligendorum ramorum ludóſque faciendi in pratis feriis Pentecoſtes, omnia vaſtabant & deprædabantur, ipſis quippe interdictum fuit, ne de cætero id agere perſeuerarent, propoſitis grauiſſimis pœnis. 13. Maij. 1562. Paſquiero perorante B.

VI.

De vi & effectu ſingularis ſuper fori præſcriptione, ſeu Garda Gardienne.

Reſcriptum ſingulare ſuper fori præſcriptione ſeu Garda Gardienne extra Iuriſdictionem Præfecturæ & Balliuiatus, in quibus bona ſita ſunt & locata, extendi non poteſt. Iudicatum 27. Martij 1575. aduerſus commendatarium Andegauenſem, qui religioſas prædicti loci ad Præfectum Pariſienſem citauerat. Item Eccleſiis fundationis regiæ indultum ad perſonas corporis prædictæ Eccleſiæ & ad iura ipſius atque intra Balliuiatum tantum, vbi bona ſita ſunt & poſita tantum extenditur: neque id amittitur alienatione tertatum à Rege facta. Iudicatum 13. Iulij 1574. forique præſcriptionem habent, vel apud libellarios vel in Balliuiatu. Preterea notandum eſt, priuilegium ſingulare ſuper fori præſcriptione ſeu Gardam Gardienne extendi nonniſi per diſtrictum Balliuiatus, vnde quis eſt, ad conueniendos videlicet coram Balliuio eos, qui ex eodem Balliuiatu ſunt, non etiam ad alienum diſtrictum trahendos. Iudicatum Arreſto 11. April. 1564. Idem Arreſto 5. Martij prædicto anno aduerſus Canonicum quendam Bellouacenſem. Et oportet, vt id pro bono Eccleſiæ ſit.

VII.

Apparitor nõ poteſt eius vigore remiſſionem inſiſtere.

Vigore priuilegij ſingularis ſuper fori præſcriptione ſeu Gardæ Gardienne, non poteſt apparitor ſeu officialis iudicis iubere, vti cauſam remittat, eóque renuẽte eam remittere, id quod facere poteſt vigore reſcripti, quod *Committimus* vocant, pro Libellariis Palatij. Iudicatum Arreſto 26. April. 1566. quod à me refertur in Quæſt mea 27. vnà cum aliis complurimis Quæſtionibus ſuper *Garda Gardienne* & *Committimus*, & iuriſdictione dominorum Libellariorum Palatij. I.C.

TIT. XIII. DE DECIMIS.

Vide formam conſtitutam ſuper Decimis anno 1599. quæ approbata in Parlamento 8 Martij eiuſdem anni. I.C. quæque integra extat in *Collatione Conſtitutionum*.

ARRESTVM I.

Penſionarij beneficiatis etiam conſtrimr.

ONus Decimarum pro vrgentibus Regni negotiis anno 1516. impoſitum redditibus beneficiorum, quæ in Francia ſunt per formam doni cuiuſdam & oblationis charitatiuæ temporis proceſſu, & pro vrgentibus negotiis in neceſſitatem & coactionem conuerſum eſt, hodiéq; pars eſt ſubſidiorum, neque de eo amplius dubitatur. Onus iſtud ad penſionarios quoque beneficiorum extenditur, qui ad hanc collationem tenentur nullo diſcrimine facto, vtrum penſio ſit prędialis ao perſonalis, vel etiam quotæ portionis veluti tertiæ, vel etiam quantitatis vniformis. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſiẽſi in quadam peroratione & ex tempore die Martis 9. Ianuar. 1531. Et poſtea quoque altero Arreſto quod datum in prædicto Parlamento, in Camera Inquiſitionum inter Ioannem Maierium ab vna parte, & Ioannem Griffetum curionem Ferreriẽſem ab altera parte, [v]igilia Natalis Domini 1532. Eáque opinio fuit Decij in *l. pen. C. de Collatio. & in Conſil.* 156.

Vid. tit. 5. lib. 3. cap. 1.

Arreſtum illud paradoxon videtur, quoniam hodie alio iure vtimur. Nam qui penſiones habent ſuper beneficiis, ad decimas non conferunt, ſiue ordinariæ ſint ſiue extraordinariæ: verum titularij tantum. Hæc Arreſta non ſunt intelligenda, quando penſiones ſuper fructibus ſunt, quando penſionarius pro penſione ſua certam fructuum quotitatem accipit, puta tertiam aut quartam partem. Prout iudicatum fuit Arreſto, quod refert dominus Maynardus lib. 1. notab. Quæſt cap. 43. quo Arreſto, quod datum 27. Auguſt. 1569. ſuper penſione quadam prætenſa ex prioratu Buzetenſi, Curia Tholoſana ſuper validitate aut inualiditate reſeruationum penſionum partes ad iudicem Eccleſiaſticũ remiſit, & interim decreuit, prouiſos à Papa de prædictis penſionibus impoſitis ſuper fructibus beneficij Buzetenſis per prouiſionem ſeu interdicti & momenti beneficio fruituros, citra præiudicium iuris partium, tertia parte fructuum, redituum, & emolumentorum prædicti beneficij ſub onere & conditione ſoluendi & conferendi pro quotitate ad omnia onera, & indictiones tam ordinarias quam extraordinarias prædicti beneficij, at ſi penſiones certæ cuiuſdam ſummæ ſint, vt hodie omnes creatæ ſunt & conſtitutæ, eiuſmodi penſionarij non tenentur ad Decimas conferre. Et in ea ſententia eſt prædictus dominus Maynardus c. 44. & ſequent. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum XIII.

I.

In diœceſi in qua capitale beneficium adſcriptum eſt, beneficia illius membra atque ab eo dependentia ibidem adſcribi debet.

AXioma eſt in materia decimarum, quòd ſi beneficium capitale ſeu præcipuum ſitum ſit in diœceſi quadam: membra verò, quæ ab hoc capitali dependent, in alia diœceſi ſita ſint, quod, inquam, vbi Capitale adſcriptum eſt, ibidẽ etiã beneficia clauſtralia, quæ inde dependẽt, adſcribãtur, nõ habita ratione ſitus: Si caput in vna diœceſi, & mẽbra in alia diœceſi, mẽbra adſcribi debẽt in diœceſi capitis, & quidẽ vnica adſcriptione *tale beneficium cum annexis ſuis*. Atque hoc axioma confirmatum fuit Arreſtis Maioris Conſilij & Parlamenti, & ſententiis ſtationum Eccleſiaſticarum erectarum pro cognoſcendo ſuper decimis in facti ſpeciebus ſequentibus. Ab Abbatia Burgi Deolziani in diœceſi Bituricenſi dependent & annexa ſunt complurima beneficia inter cætera Prioratus caſtri Bonfacij, qui eſt in diœceſi Lemouicenſi. Prædicta Abbatia cum annexis ſuis adſcripta fuerat decimis in diœceſi Bituricenſi, & nihilominus à Clero Lemouicenſi, eundem Prioratum Caſtri Bõfacij decimis diœceſeos ſuæ adſcribunt. Anno 1544 Cardinalis Amboſius Archiepiſcopus Rothomagenſis, & Abbas prædictæ Abbatiæ & Principatus Deolzenſis mandatum à Maiore Conſilio impetrat ad citandum ad id Epiſcopum Lemouicenſem: ibi tamdiu res agitata fuit, vt poſteaquam prædictus Abbas commonſtraſſet ſeu probaſſet, prædictum Prioratum à tempore immemoriali vnitum fuiſſe prædictæ Abbatiæ Burgi Deolzenſis, Arreſto quod datum in prædicto Conſilio habito apud pontem Æſiæ, 7. April. 1547. dictum fuerit, prædictum Prioratum Caſtri Bonfacij, velut adſcriptum cum capite ſeu prædicta Abbatia in diœceſi Bituricenſi adſcriptionibus decimarum diœceſeos Lemouicenſis expungendum, inhibitúmque prædicto Epiſcopo eiúſque vicariis, ne de cætero prædictum Prioratum in prædicta diœceſi Lemouicenſi adſcripſiſſe velint, condemnatúſque ad reddendos ſeu reſtituendos fructus poſt litem conteſtatam, & in expenſas inſtantiæ.

Hoc ipſum iudicatum fuit Arreſto Curiæ, quod datum ſuper cauſa ampliata pro domino Carolo Albaſpineo Conſiliario in prædicta Curia & Abbate prædictæ Abbatiæ Deolzenſis appellante à pignore iudiciario, atque elocatione iudiciaria fructuum Prioratus Sancti Pauli à prædicta Abbatia dependentis: & inter Nicolaum Chorillonium ſuſceptorem decimarum in diœceſi Lemouicenſi, quo Curia habita ratione literarum ſeu Reſcripti ſuper conuertenda appellatione in oppoſitione ſeu interceſſione dixit, legitima iuſtaque de cauſa prædictum dominum Albaſpineum ſeſe oppoſuiſſe ſeu interceſſiſſe prædicto pignori & elocationi redditus prædicti Prioratus, eique adeo prædicti pignoris relaxationem puram & ſimplicem dedit, & habita nulla ratione prædictæ elocationis iudiciariæ decreuit, fructus prædicti Prioratus captos & perceptos vigore prædicti pignoris ipſi reddendos reſtituendos, vel ipſorum valorem, &c. 26. April. 1603. I.C.

Hoc ipſum quoque ita iudicatum fuit Arreſto Cameræ & Stationis Eccleſiaſticæ Biturigibus 18. Iunij. 1601. pro reuerendiſſimo Iacobo Genouillaco Epiſcopo Tullenſi actore aduerſus Syndicum deputatorum Cleri Cadurcenſis, quo decimis diœceſeos Cadurcenſis adſcriptio facta Abbatiæ Rotomadorij, & Præfecturæ Veracenſis, quæ membra ſunt dependentia ab Epiſcopatu Tullenſi, & nihilominus in diœceſi Cadurcenſi ſita, nulla declarata fuit, decretúmque eam expungendam. Aduerſus hanc ſententiam cum prædicti deputati Cadurcenſes Conſiſtorium Regis adiiſſent, atque inde ad procedendum ſuper appellatione Bituricenſi remiſſi fuiſſent ad deputatos generales Cleri Francici Pariſiis conſtitutos, prædictus dominus Genouillacus ipſorum Arreſto die Veneris 29. Aug. 1603. relaxationem pignori captorum fructuum prædictorum membrorum vna cum reſtitutione fructuum impetrauit, decretúmque impoſterum prædictum Epiſcopum Tullenſem in diœceſi Tullenſi adſcribendum tam ratione Canonicarum ſeu ordinariarum collationum, quàm extraordinariarum, quæ in prædicta diœceſi exigentur, beneficiorum prædicto Epiſcopatui vnitorum in prædicta diœceſi Cadurcenſi ſitorum nomine, inhibitúmque & interdictum prædictis deputatis Cleri Cadurcenſis, ne prædictum Epiſcopum ratione prædictorum beneficiorum breuibus tributorum, quæ in prædicta diœceſi Cadurcenſi exigentur, adſcripſiſſe velint ſub pœna expẽſarum, damnorum & intereſſe. Et vt incommodis vel potius litibus, quæ deinceps inter ſucceſſores prædictarum partium exoriri poſſent, occurreretur, iniunctum fuit Syndico

prædicti

prædicti Cleri Cadurcenſis, vt breuibus & adſcriptionibus antiquis decimarum prædictæ diœceſeos Cadurcenſis prædicta memora Epiſcopatus Tullenſis expungerent, atque in expenſas condemnati. Ego ipſe in proceſſu, qui iudicatus in ſtatione Bituricenſi ſcripſeram. I.C.

II.

Curionatus dependentes vel ad præſentationem Magnorũ Priorum Commendatariorũ & Equitum S. Ioannis Hieroſolymitani ſpectantes à decimis immunes ſunt.

Arreſto Curiæ Subſidiorum Pariſienſis. 21. Iunij. 1559. inter Ioannem Guinardum Presbyterũ Curionem Montigniaci Lalerij in diœceſi Meldenſi, quod ad præſentationem Commendatarij Moſiacenſis Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani pertinet, actorem, iuxta comprehenſa in quadam commiſſione impetrata in prædicta Curia 15. die Iunij 1558. ab vna parte. Et reuerendiſſimum Ludouicum Breſſium Epiſcopum Meldenſem reum ab altera parte, decretum fuit, prædictum Curionatum ſeu Parochiam breuibus decimarum Epiſcopatus Meldenſis expungi oportere, & pecunias à prædicto Guinardo, pro prædictis decimis ſolutas, ei reddendas & reſtituendas: inhibitumque prædicto Epiſcopo eiúſque ſucceſſoribus, ne eum Curionatum prædictis decimis adſcripſiſſe impoſterũ velint, nempe quia Rex Franciſcus I. (cui Clerus Franciæ decimas indulſit anno 1516.) diplomate ſuo ad formam Chartarum, vt vocant, anno 1542. à prædictis decimis liberaſſet Magnos Priores Commendatarios, Equites & fratres tam regulares, quàm ſeculares beneficia Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani poſſidẽtes: quæ diplomata poſtea quoque alio diplomate menſe Iunio. 1544. confirmata fuerunt, quo Rex declarauit, animum ſibi non fuiſſe, vt beneficiarij beneficia prædicti Ordinis poſſidentes, prædictis breuibus decimarum comprehenderentur, quod diploma in maiore Conſilio in Regeſta relatum fuit. Illud etiam in diœceſi Bituricenſi obſeruatum vidi, prædictos Curiones non cogi venire ad Synodos, neque ſoluere vlla iura Synodalia *pro rata*, neque alia iura Archiepiſcopalia, quibus hodie Curiones non minus quàm decimis vexantur. I.C.

TITVL. XIV. DE PRIVILEGIO Scholaritatis ſeu Studioſorum.

ARRESTVM I.

Priuilegium Scholaritatis an pro Profeſſoribus. Pro Theologiæ Studioſis. Pro iuris ſtudioſis. Pro Grammaticis &c.

PRiuilegium Scholaritatis in vniuerſitate Pariſienſi temporale eſt, & ad certum tempus reſtringitur iuxta genus ſtudiorũ ſeu profeſſionem, & vt vocant, facultatem, in qua quiſque ſtudet, ſeu operam nauat, non habita ratione temporis, quo quis in ea immoratur. Regentes ſeu Profeſſores eo fruuntur pro ratione temporis, quo Regentes agunt, & ſi 20. annis Regentes egerint ſeu profeſſi fuerint, priuilegium perpetuum fit, quamdiu in prædicta Vniuerſitate commorabuntur. Studioſi Theologiæ pro 14. annis. In Iure Canonico & Ciuili pro 7. annis. Grammatici, Dialectici & Phyſici pro 4. annis neque plus. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1551. menſe Maio.

Iunge huic tit. Tit. de Vniuerſitate eiúſque iuribus in Edictis Comitiorum Aurelianenſium, & Bleſenſium & Arreſtum 20. de Tributis. Et priuilegium Vniuerſitatis, quod Eccleſiaſticis ſtudioſis & Doctoribus & Regentibus competit, de iis tantum intelligitur, qui actu & aſſiduo profitentur. Item intelligitur de iis, qui primas literas docent & diſcunt, ex conſtitutione Ludouici XII.

II.

Cenſura conſeruatoris Apoſtolici interdicta citra diſcuſſionẽ laici.

Clericus reſidens in vniuerſitate Pariſienſi & priuilegiis vniuerſitatis fruens non poteſt laicũ ad conſeruatorem priuilegiorum Apoſtolicorũ prædictæ vniuerſitatis citare aut conuenire, neque aduerſus ipſum procedere monitionibus & cenſuris Eccleſiaſticis, niſi prius legitima diſcuſſio facta fuerit mobilium & immobilium prædicti laici coram Præfecto Pariſienſi. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1597.

- Vide infra Tit. de Excommun. & Cenſuris.

III.

Studioſus Procuratoris Amanuenſis factus vtrũ priuilegium ſuum amittat.

Nota, ad impetrandas literas vt vocant protectionis, munitum eſſe oportere teſtimonialibus ſtudiorum & reſidentiæ vel ſeruitij actualis.

Charondas Procurator in Caſtelleto habebat amanuenſem, cui certis quibuſdam diei horis permittebat audire profitentes in Vniuerſitate, vt ita ſtudia ſua continuaret quæ cœperat, antequam ſecum ipſe commoraretur. Et nihilominus hic amanuenſis, exceptis horis, diebus quas in prædictas lectiones impendebat, reliquum temporis impendebat in miniſterio & praxi domini ſui, vt amanuenſem Procuratoris facere oportet. Is debitorem quendam ſuum conueniri ſeu citari facit coram conſeruatore priuilegiorum Regiorum vniuerſitatis Pariſienſis. Is fori declinatione vtebatur, dicens, ipſum non eſſe ſtudioſum, verum Procuratoris amanuenſem, atque ideo priuilegio ſtudioſorum frui non oportere. Econtra amanuenſis allegabat, ſe, antequam ad ædes Charondæ accederet, ſtudioſum fuiſſe, & adſiduè ſtudia ſua continuaſſe: & quamlibet amanuenſis foret, nihilominus ſe quotidie quibuſdam lectionibus intereſſe, permittente domino ſuo, atque ideo priuilegium ſtudioſorum amittere non oportere. Econtrario pars eius aduerſa repræſentabat, cùm amanuenſis factus eſſet, eum priuilegium ſtudioſorum amittere debere, eo quòd ab officio tranſierat ad artificium. *arg. l. legatus ſeruus. §. 1. ff. de legat. 3.* Conſeruator nihilominus decernit, eum procedere oportere. Is ab eo appellat. Curię Arreſto appellatione & eo, à quo appellatum fuerat, in irritum deductis appellans remiſſus fuit: & appellatus nihilominus in expenſas cauſæ appellationis condemnatus. Pro appellatione perorabat Budeanus: pro appellato verò Aurußius. Et pronuntiatum fuit Arreſtum 3. Iulij 1530. à D. Pręſide, Sant-Andreano.

Pro Amanuenſi conſiliarii cuiuſdam ſtudiis operam dante dictum fuit, eum fruiturum priuilegio Scholaritatis menſe Maio. 1573.

IV.

Studioſi tempore ceſſionis 6. menſibus ſtudiis operam dediſſe oportet.

Coram Præfecto Pariſienſi conſeruatore priuilegiorum Regiorum, quidam ſeſe ſtudioſum dicens, menſe Iunio partem ſuam aduerſam citari fecerat. Is non ante comparet, quàm menſe Nouembri ſequenti. Quo primum die comparuit, forum declinare cœpit, allegans prętenſum illum ſtudioſum non dediſſe ſtudiis operam ſpatio 6. menſium, id quod Conſtitutio requirat. Studioſus dicebat, ſeſe ſtudiis operam dediſſe iam inde à menſe Februario præcedente, atque ita 8. vel 9. menſibus. Ac præterea exhibebat te-

ſtimonialem quæ erat de menſe Iunio: ac propterea aduerſarium procedere oportere. Conſeruator decernit, partes coram ſe proceſſuras: à quo reus appellat. Pro appellatore dominus Bucheratius iunior dicebat, Conſtitutionem requirere, vt ſtudioſus, antequam alium extra forum ſuum trahere poſſit, ſpatio 6. menſium tempore citationis ſtudiis operam nauarit, & liquere ex appellati cõfeſſione, eum ſtudiis nonniſi à menſe Februario. 4. tantum vel 5. menſibus, tempore citationis, quæ facta menſe Iunio, ſtudiis operam dediſſe, atque ita Conſtitutioni nõ ſatis feciſſe. Pro appellato D. Coigneuſius dicebat, tempore decreti, à quo appellatio facta fuiſſet, quod eſt de menſe Nouembri eum 6. menſibus & amplius ſtudiis operam dediſſe, computatione facta à menſe Februario præcedente: & quãquam citationis tempore nondum 6. menſes completi eſſent, nihilominus inſpecto ſi die, quo decretum factum, eum citaſſet, appellans impediri non potuiſſet, quin coram prædicto Conſeruatore procederet, hac ratione benè iudicatum fuiſſe. Dominus Seguierus Aduocatus Regius pro appellante concluſit poſtulauitque, vt Rectori Vniuerſitatis interdiceretur, ne de cætero amplius teſtimoniales ſtudioſis daret, niſi expleto 6. menſium ſpatio in ſtudiis. Curia Arreſto ſuo 16. Octobris. 1551. dixit, malè iudicatum fuiſſe, & benè appellatum, appellatúmque in expenſas cauſæ appellationis condemnauit. Et ius reddens ſuper poſtulatione domini Procuratoris Catholici interdixit Rectori Vniuerſitatis ne de cętero amplius teſtimoniales præberet ſtudioſis, qui ſpatio 6. menſium ſtudiis operam non dediſſent.

V.

Studioſus non domum reuocat in cauſa ad ius publicum pertinente & aduerſus Procuratorem Regis.

Studioſus non poteſt in cauſa politica, id eſt, quæ ad ius publicum pertinet, poſtulare ſe remitti ad iudicem ſuum priuilegiatum: fauor enim Iuris publici, de quo quæritur, maior eſt ipſius fauore, qui ex ea cauſa ceſſat. Ita iudicatum fuit Arreſto maiorum dierum Molini habitorum 6. Octobris anno 1550. Neque pariter in cauſis, in quibus Procurator Regius in ipſis locis patris locum explet: eas quippe inibi terminari oportet, vt iudicatum fuit altero Arreſto Maiorum dierum habitorum Molini anno 1540. 22. Octobris.

Axioma in Palatio ſeu Foro receptum eſt: nulli priuilegio, nullis literis, quas *Committimus* vocant, aduerſus Regem locum eſſe. Iudicatum 13. Martij 1583. ſuper Committimus.

VI.

Studioſus interueniens quando ſubhaſtationes remitti impetrare poſſit.

Studioſus ſubhaſtationibus à creditore quodam inceptis interueniens, rem totam ad iudicem ſuum conſeruatorem remitti impetrare poteſt, ſi videlicet huiuſmodi ſubhaſtationes ſeu præconia fiant vigore alicuius obligationis, ſeu chirographi: at ſi fiant vigore iudicij ſeu rei iudicatæ id facere non poteſt, verùm ea abſolui oportet coram iudice ordinario, pro vt cœpta ſunt. Hæc fuit peroratio Domini Marillaci Aduocati Regij confirmata Arreſto Maiorum dierum Molini habitorum 2. die Octobris anno 1550.

VII.

Allegata contra priuilegiũ Scholaritatis principaliter iudicantur.

Priuilegium Scholaritatis pro litibus datum fuit à Regibus Studioſis actu ſtudentibus fauore ſtudiorum & in eo fundati ſunt, & cuſtodiuntur viſis ipſorum teſtimonialibus, pro quibus præſumitur ad cauſam introducendam, non obſtantibus omnibus exceptionibus declinatoriis. Et ſi ſemper exceptiones admittendæ eſſent aduerſus prædictas teſtimoniales, nunquam quicquam ſtudioſus priuilegio ſuo potiretur, quia ſuper eo Arreſto opus eſſet. Quapropter reus procedere tenetur in omnem finem, & ſaluo iure ſuper fori præſcriptione iudicandi, veluti ſi reos dicat ſe probare velle, actorem mercatorem eſſe, & non ſtudioſum, aut alia qua ratione præſcribat, ſeu declinet. Ita iudicatum Arreſtis Maiorum dierum Molini habitorum 16. die Octobris, anno 1550.

VIII.

Quãdo Studioſus remiſſionẽ poſtulans de iure ſuo probare debeat.

Conſtitutio Regia, quæ vult, vt Studioſus antequam poſſit impetrare, vt cauſa inter alios cœpta remittatur, prompte titulo fidem faciat in beneficialibus, & iureiurando in cęteris, de iis cauſis intelligenda eſt, in quibus Studioſus interuenit proprio motu, & non etiam, vt autoritatem præſtet, vel etiam etſi ad autoritatem præſtandam euocetur, vt autor admitti debet & quòd ſua res agatur: tum enim nullius alterius rei fidem facere aut approbare debet, quàm teſtimonialem & protectionem. Attamen in beneficialibus ſemper fidem facere debet, ſiue autor ſit, ſiue ipſe interueniat: item & ſecundò in prophanis, quando res autoritati non eſt obnoxia, vel etiam cùm obnoxia eſt, & petitor impediat, ne ſtudioſus admittatur fraudem allegãs & defendens, ſtudioſi nihil intereſſe. His quippe caſibus non tenetur affirmare, antequam remittatur. Ita iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molini habitorum 22. Septembris anno 1540.

IX.

Conſtitutio de quatuor Dietis locum habet in priuilegiis Apoſtolicis.

Conſtitutio, quæ prohibet profectiones & citationes coram Iudicibus, conſeruatoribus Vniuerſitatum plus quàm quatuor Dietarum ſeu quatuor dierum itineris, nõ intelligitur de conſeruatoribus priuilegiorum Regiorum, verùm de Apoſtolicis tantùm. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi die Martis 14. Maij 1521. & altero Arreſto ad relationem domini Maſuerij, in maiore Camera Inquiſitionum, cum quodam, cui nomen Doniato inter Arreſta natalitia 1525.

Suppoſiti Vniuerſitatum.

Hoc ipſum confirmatum 18. Iulij 1564. Et ita limitata fuit Conſtitutio, quæ eſt Regis Ludouici XII. cum plurimis Arreſtis Curiæ: nam quantum ad Conſeruatores Regios pertinet, remiſſio intelligi debet per totum diſtrictum Parlamenti, & Dietas non legales decem leucarum ſiue milliarium: verum ordinarias & conſuetas diebus & paſtionibus in regione ſolitis. Nota, quod inter ſuppoſitos Vniuerſitatum comprehendantur papyri confectores, librarij iurati & alij ſimiles, veluti tabellarij, bedelli qui fori præſcriptionem habent, & immunes ſunt & liberi vigore teſtimonialium, iuxta complurima Arreſta, quæ notiſſima ſunt.

APPEN-

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum XIV.

ARRESTVM I.

Studioſi inſerere debēt domicilium ſuum in Protectionibus ſuis.

STudioſi in teſtimonialibus & protectionibus ſuis locum domicilij ſui inſerere debent ſub pœna nullitatis. Arreſto 20. Martij 1564.

II.

Suppoſiti Vniuerſitatis ſub Rectoribus, Doctoribus, & Regentibus comprehenduntur.

Cùm Rectores, Doctores & Regentes Vniuerſitatis ſint priuilegiati & immunes ab omnibus indictionibus, & oneribus, ſuppoſiti etiam ſub his comprehenduntur, exceptis duobus caſibus, putà quando rex vnumquemque nominatim & ſpeciatim adſcribit, & pro inſtauratione & neceſſitate foſſatum, mœnium & cuſtodia ciuitatis. Iudicatum compluribus Arreſtis pro Aurelianenſibus, & renouatum adhuc 19. Februarij 1575. apud Catholicianos perorante Paſquiero aduerſus Rebuffum.

III.

Priuilegiū de Vernaculis intelligitur.

Cùm de immunitate à ſubſidiis & indictionibus agitur, ea intelligi debet de vernaculis, quod Studioſos & Regentes ſeu Profeſſores attinet: quod verò principales attinet, id eſt, Præfectos Collegiorum, de ipſorum inſtructione citra diſtractionem. Iudicatum 20. Iulij 1565. Ad hanc rem Arreſtum determinatorium extat anni 1557.

IV.

Priuilegiū Librariorum cōfirmatum.

Quod ad librarios iuratos, id eſt, bibliopolas Vniuerſitatis Pariſienſis attinet, priuilegium ipſorum confirmatum fuit Arreſto 3. Maij 1594. apud Catholicianos ſuper immunitate ipſorum à iuribus, quæ vocant, foraneis & tranſitus ratione librorum excuſurum in cauſa G. Mertanij bibliopolæ. Et notandum eſt, 8. Februarij 1578. Arreſto ad poſtulationem bibliopolarum iuratorum Vniuerſitatis Pariſienſis interdictum fuiſſe C. Ranoto, & cæteris foraneis ſeu peregrinis, ne libros exponant ſeu vendant aliis, quàm mercatoribus librariis ſeu bibliopolis.

V.

Conſeruatores priuilegiorum & ipſi priuilegiati.

Conſeruatores priuilegiorum ipſimet priuilegiati ſunt, forique præſcriptionem habent etſi delegati tantùm ſint. Iudicatum pro Abbate quodam delegato à Cardinale Lotharingiæ conſeruatore Turonum. 30. Maij, 1564.

VI.

De concurſu priuilegiorum.

Practici, qui de concurſu priuilegiorum ſcripſerunt, vter videlicet ex duobus priuilegiatis priuilegio frui debeat, formaliter defenderunt, quod cùm priuilegia ſunt æqualia, veluti inter duos Studioſos, tum regulæ ſtandum eſſe, actorem ſequi forum rei, & tum actorem reum coram iudice ſuo conuenire oportere, & ſi aliter faciat, reum remittendum eſſe, quoniam priuilegia confunduntur, & pro non priuilegiatis habentur. Si verò non ſint æqualia, veluti ſi actor ſit commenſalis & domeſticus Regis, vel aliam qualitatem præ ſe ferat, quæ ipſi priuilegium *Committimus* attribuat, at reus ſtudioſus fori præſcriptionem habeat coram conſeruatore priuilegiorum Regiorum Vniuerſitatis, in qua actu ſtudiis operam det, vel ſi ſit ciuis Pariſienſis, Bituricenſis, Turonenſis, aut Rupellenſis, atque ita habeat iuxta priuilegia ipſis indulta à Ludonico XI. fori præſcriptionem coram iudice ordinario prædictarum ciuitatum, ſiue agendo ſiue excipiendo priuilegium Libellariorum Palatij, tanquam maius & eminentius trahit ad ſe priuilegium Scholaritatis & Ciuitatis, velut minora *l. iudicium ſoluitur. D. de iudicijs.* Et priuilegium Scholaritatis trahit ad ſe priuilegium Ciuitatis, vtpote maius & eminentius, eo quod incertum ſit nō tantum Corpori ſeu codici Conſtitutionum: verùm etiam Corpori ciuil., quod apud omnes gentes obſeruatur fauore ſtudioſorum prout ſcripſit Menochius *lib. 6. præſumt.* 40. *n.* 12. & Thomas Grammaticus *deciſio.* 20. hac de cauſa ciuis quidam Rupellenſis ad poſtulationem Studioſi cuiuſdam ad Præfectum Pariſienſem, conſeruatorem priuilegiorum Vniuerſitatis citatus oppoſita fori præſcriptione depulſus fuit, Arreſto, quod datum in Camera Edicti poſtrema die Auguſti 1605.

Priuilegiū Libellariorū trahit ad ſe priuilegium Scholaritatis.

Priuilegium Scholaritatis trahit ad ſe priuilegium Ciuitatis.

Peleus Quæſt. Illuſtr. cap. 113. Vide quæ notaui ad priuilegia Bituricenſia. I.C.

LIBER SEXTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE REBVS PVBLICIS, POLITIA, CONSVLATV, ET cognitione quæ inde dependet.

ARRESTVM PRIMVM.

Conſules eliguntur ex ſuburbijs & pagis, pariter vt ex ciuitate ipſa.

ETſi verbo *Vrbis* continentia ſeu ſuburbia quoque comprehendantur, *l.2.de verb.ſig.* Item, etſi ij, qui vrbis onera ſuſtinent, priuilegiis ipſis frui debeant, vt maximè extra eam habitent, ſiue nobiles ſint ſiue plebei, *per text.in §.nos Romanorum Imperator.de pac.Conſt.* Atque ita & hi Conſules vel defenſores Ciuitatis eligi quoque debeant, ac nominatim, cùm neceſſitas id requirit, & non ſufficiens numerus in ciuitate reperitur, *l.ſemper. poſt pr.ff.de iure immun.* Nihilominus contrarium Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit menſe Septembri 1536. *per text.in §.1.in Authent.de defenſ. ciuit.ibi:ſed ſecundum circulum.* Et *ibidem* Angel. tenet, Ruſticos & paganos, i.pagorum incolas, vt maximè de corpore ciuitatis ſint, ciuilibus tamen muneribus impediri non debere: tum quia eorum ignari ſunt, tum quia ab agricultura abducerentur, reſidendi enim neceſſitas his immineret. Igitur huiuſmodi munera ciuilia ordine ſeu gradatim ciuitatum incolis defendi debent, *iuxta prædictum §. in his verbis, ſecundum circulum:* facit *l.vt gradatim.ff.de muner. & honor.* Verùm hac in re maximè idonei & honeſtiſſimi eligi tantum debent *per prædict.text.*

De Iuriſdictione, quam Maiores Scabini & Conſules in Francia hodie habent.

Vide quæ ſcripſi de forma eligendorum Maiorum, Scabinorum, & Conſulum *in Notis meis ad priuilegia ciuitatis Bituricenſis collatis cum tribus aliis.* Olim pene per totam Galliam Maior. Scabini, Capitularij vel Capitales Conſules iurati, aliique Magiſtratus ciuitatum, omnimodam Iuriſdictionem habebant tam ciuilem quàm criminalem in ciues & incolas, vt teſtantur *Strabo lib. 4. & Cæſar lib.6.de bello Gallico:* Idque etiam cognoſcere licet, tum ex antiqua, tum noua Bituricenſium conſuetudine, & iis, quæ commentatores ipſius hac de re ſcripſerunt, *ad art. 2.tit. 1.* & iis quæ notaui *in Collectione mea Tit.2.cap.71. & 73.* ſuper determinatione inter officiarios Regios Andegauenſes & Engoliſmenſes, & Maiores Scabinos: & plenius ex iis quæ ſcripſi *ad priuilegia ciuitatis Bituricenſis, ſub finem,* quæ excuſa ſunt à Fuetio & Buonio Pariſiis, vbi complurima Arreſta refero, quibus confirmata fuit Conſtitutio Molinenſis *artic.71.* quæ Maioribus & Scabinis, &c. iuſtitiam ciuilem ademit, eiſque Iuſtitiam ſuper Politia reliquit: itémque criminalem: quæ conſtitutio non habet locum in ciuitatibus, quæ Iuſtitiam habent ex conceſſione Regis titulo oneroſo, veluti S.Quintini, Peronæ, Chauniaci, & Montedeſiderij. I.C. Quod in hoc primo Arreſto dictum eſt de Conſulibus, id etiam ad Scabinos, Capitularios Iuratos & ſimiles extenditur.

II.

Conſules, niſi communicato prius cum incolis ſeu ciuibus conſilio, litigare non debent.

Conſules, Syndici, Actores, aliique huius generis, neque inchoare neque perſequi litem aut appellationem, vel in horum aliquid conſentire debent, niſi communicato prius & capto conſilio cum incolis ſeu ciuibus: aliàs facta ab iis reprobari poſſunt: vt declaratum fuit à defuncto domino Monthelonio Præſide, in Maioribus diebus Molinenſibus, perorante Fabro 23. Septembr.1540.

III.

Muri tempore pacis ſarti tecti conſeruari debent.

Tempore pacis Conſules & Syndici alicuius ciuitatis muros & foſſas ciuitatis corruptos relinquere non debent: Et ſi ea reparari faciant, & priuati incolæ contradicant atque opponant, nullum bellum eſſe neque periculum, eo non obſtante, per prouiſionem ſoluere debent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, aduerſus incolas Aurelianenſes.15.Martij 1522.

IV.

Princeps neceſſitate publica vrgente legibus ſolutus non eſt.

Neceſſitas publica ſufficiens eſt cauſa ad cogendum quoque Principem, vt ei ſuccurrat & ſubſidium præbeat, Et verò in eam rem datum fuit Arreſtum Pariſiis 26.die Nouemb.1419. quo decretum fuit, propter penuriam ligni in ciuitate Pariſienſi Regem vẽdere oportere vſq; ad tres Arepennes ſeu tria iugera ſyluarum ſuburbanarum, id eſt, ciuitati Pariſienſi proximarum, pretio taxato Arreſto, quod Regem attinet, ratione mercatorum: & quod mercatores, ratione populi.

V.

Abſque conſenſu Domini murum ciuitatis perforare nulli permittitur.

Non licet propria autoritate & abſque conſenſu Domini priuato cui murum ciuitatis perforare, lumini viſorio, feneſtræ, foramini, aliúve huiuſmodi rei faciendæ, neque in eo ædificare ad quemcumque tandem vſum, *l. qui perforauerit.ff.ad leg. Iul.peculat. & l.ſacra.§. muros. de rer. diuiſ.ff.* Verùm vniuerſitas ſiue corpus incolarum id autoritate ſua facere poteſt: *vt dicit Gloſſ. in dicto §.muros. per text.in l. omnes 19. C.de operib. publ.* Neque pariter licet, per prædictum murum tranſire ſeu egredi, vt not. in *l. deſertorem. §. in bello.verſic.nec non. de re milit. ff.* Et quantum ad hoc, hodie limitata eſt lex ciuilis, quæ pœnam capitalem iſtius murorum ſanctitatis violatoribus infligit: nempe eam locum tantùm habere tempore belli & in ciuitate militari ſeu limitanea & non aliter. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, quod pronunciatum vltimo die April.1530. inter Syndicum ciuitatis Montis-regalis,

Notabilis limitatio l. deſertorem. §. in bello.

galis ex vna parte, & quendam nomine Benguerium ex altera parte.

VI.

Mercatores qui annonam ſubuehunt, defendi oportet.

Politiæ ciuitatis potiſſimum iſtud caput eſt, vt impediatur, ne mercatores qui annonam ad ciuitatem ſubuehunt, vexentur ſeu moleſtia afficiantur: iique aduerſus omnes defendantur: manúſq; eis porrigatur auxiliaris: & ſi tale quid admiſſum ſit, cognitio eius ad ordinarium ſpectet: & verò Publicanus Gabellæ Pariſienſis, qui equos & fiſcos cuiuſdam exteri annonam ſubuehentis ceperat, citatus coram Præfecto Pariſienſi, cùm remitti ſeſe ad Iudices Gabellæ poſtularet, ab eo depulſus fuit: cúmque ad Parlamentum appellaſſet, declaratum fuit, eum iure repulſam paſſum fuiſſe, Arreſto Cameræ Particidalis, quam *Turnellam* vocant 2. die Iulij 1551.

Bladum ſeu frumentũ mercatoris retentum & captũ pro neceſſitate publica.

Attamen bladum ſeu frumentum Mercatoris arreſtari ſeu retineri pro neceſſitate publica poteſt. Et in ſimili caſu dictum fuit Arreſto 22. Febr. 1575. Scabinos bladum ita retentum ſoluere oportere, vel ſoluendum curare pretio forenſi, quod tum erat. Et ad rem notandum eſt, Mercatorem Stampenſem appellantem ab eo, quod à Iudice ordinario condemnatus fuiſſet in mulctam ducentarum librarum, & in confiſcationem bladi ſui madidi, in annonæ caritate *ſupra ſiccum*, vt aiunt, *inſtau*, depulſus fuit 18. Iunij 1573. B.

VII.

Pœna piſtoris panem iniuſti ponderis vendentis.

Pœna piſtoris venalem panem iniuſti ponderis vendidiſſe & habuiſſe deprehenſi pecuniaria eſt pro prima vice: pro ſecunda verò vice, relegationis: vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vltimo die Martij 1418. not. *in l. an excoctione bucellati. cod. de excoction. & translat. milit. anno.* & in *l. iubemus. de erogat. milit. anno. lib. 12.*

VIII.

Fauor politiæ conſeruandæ plateas mundas.

Coërcitio ſeu pœna impoſita eis, qui plateas Ciuitatis mundas non habent, executioni tradi debet aduerſus omnes tam priuilegiatos, quàm cæteros, non habita ratione oppoſitionis aut appellationis, neque his quicquam præiudicantibus, vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 23. Septembr. 1476 Textus eſt expreſſus *in l. 1. in fine. ibi, omnibus & omnes. ff. de via public. & itin. public. refic.*

IX.

Idem.

Onus platearum ciuitatis mundandarum poſſeſſoribus domorum imminet, ante domum videlicet cuique ſuam, & pro latitudine domus: vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 14. Martij 1506. *l. pen. §. construat. ibi, vnuſquiſque ſecundum propriam domum. ff. de via publ.*

Platearum ciuitatis mundandarum] Et pro iis, quod par eſt, ſoluere. Vide Choppin. *lib. 3. de priuileg. ruſtic. parte tertia cap. 2. 12. art.* & ad conſuetudines Andegauenſe. *lib. 2. parte 2 cap. 2. Tit. 2. art. 6.* T.

X.

Porci extra vrbem arcẽdi.

Compertis maximis damnis, quæ à porcis per plateas errantibus, illata fuerant, tum propter fœtorem & ſuccerdam eorum, tum propter comeſos & occiſos infantes quodammodo expoſitos, Arreſto Pariſienſi 4. Maij 1400. decretum fuit, porcos ad Hoſpitalem domum pertinentes extra vrbem haberi oportere.

Huic Arreſto, non 4. Maij adſcribi debet, verum 18. Lucius ad hoc Arreſtum mentionem facit cuiuſdam infantis expoſiti ante Hoſpitale Pariſienſe, cui porcus attracto faciem ambederit, indéque mortuus fuerit. Et 7. die Martij 1580. oborta peſtis ſuſpicione, interpoleſ piſcorum aliique interpolæ interdicti fuerunt: prohibitúmque, porcos, cuniculos, columbas nutrire, & interpolis pileorum ne vllos deinceps venderent, idque momenti iudicio, ſeu per prouiſionem. 10. Martij. B.

XI.

Variolis infecti vrbibus haud aliter ac lepſi eiecti.

Variola, quæ *morbus Neapolitanus* vocari ſolebat, eo tempore, quo in Franciam inuecta fuit, adeo abominationi extitit, vt morbus contagioſus habitus fuerit, & vrbibus & ſanorum cœtu expulſi fuerint ij qui ea infeſtarentur: haud aliter, ac ſi leproſi forent: Et ita dictum fuit Arreſto 4. Martij 1496. Verùm poſtea ob prompta remedia, quæ tempore adinuenta ſunt, malum hoc adeò promiſcuum factum eſt, vt Arreſtum hoc ineſſicax redditum fuerit.

Variola] Hoc xj. Arreſtum deſumtum eſt ex Dn. Ioan. Lucio. Nunquam quis ab hoc morbo ſanatur, vt ait Thomas Grammaticus, *dec. 56. num. 6.*

XII.

Conſtitutio de vindemijs.

Arreſto Curiæ Pariſienſis, anno 1534. ſuper appellatione, quæ à Bellouiſorio migrabat, inhibitiones factæ de non vindemiando, aut expectando ad certum vſque tempus, inquiſitione tamen non prius facta ſuper commodo aut incommodo, nullæ declaratæ fuerunt: Et ſanè huiuſmodi res à voluntate & opinione ſolius Magiſtratus dependere non debet, niſi prius communicato captóq; conſilio forma quadam probationis & informationis: atque ita deliberatione facta eius, quod decreto opus ſit, cum poſſeſſoribus & ex pluralitate vocum & ſuffragiorum.

Bannũ ſeu apertura vindemiarum.

Forma, quæ obſeruari debet in aperiendis vindemiis multis conſuetudinibus præſcribitur: Bituricenſi *de vindemiatorib. quarto & quinto.* Niuernenſi *eodem Tit. art. 1. 3. & 4.* & Burgundiæ, vbi Chaſſanæus plene ad hoc ſcripſit: Ea apertura vindemiarum dicitur *Bannie*, quod deriuatur à voce *Bannum*, quod ſignificat proclamationem publicam, eo quod prædicta vindemiandi licentia publicari ſoleat: Cuius rei & vſus duplex eſt vtilitas: Prior, ne vicini aliis damni quid inferant, ſi antequam aliis ſignificatum fuerit vindemient: altera, ne vineis nondum maturis vindemietur: Quibus addi poteſt & priuatum commodum vindemiarum decimæ. Et huiuſmodi aperturæ fiunt à Iudicibus ordinariis, qui ſunt Iudices Politiæ, id quod a Præſidibus Prouinciarum olim fiebat, *l. 4. D. de Feriis.* I. C.

XIII.

Sors odioſa in politia.

Pelletarius pro chirurgis Montargienſibus aduerſus quendam eiuſdem artificij appellantibus, ab eo quod Balliuus Montargienſis decreuiſſet tempore periculoſæ peſtis ſorte decidendum, quiſnam ex ipſis peſte contactos viſitare teneretur, dixit, ſortem potuiſſe ſuper valetudinarium quendam ſenem, & imbecillum, &c. cadere Rémque hanc ſiue modum ſiue rationem ſortis hac parte prohibitam eſſe & aduerſus omnem conſuetudinem, vſus, Arreſta, ſimiliáque. Brebarius pro appellato dixit, ſortem eſſe receptam: *l. ſed cum. ff. de iudiciis.* neq; ipſorum quicquam intereſſe: In electione, abuſus admitti, & in ea cuiuſque inimicum prægrauari: At in ſorte neminem decipi. Menilius pro Procuratore Catholico dixit, ſortem eſſe prohibitam, neq; eam vſurpari, niſi in diuiſionibus & partibus hereditariis conſtituendis ex neceſſitate, atque ideo appellanti ſeſe adhærere: Si abuſus ſit in electione, eam minorem eſſe & iuramentum præſtari, ſed & abuſui occurri poſſe. Curia appellationem & id à quo appellatum fuit in irritum deduxit, appellatum in expenſas cauſæ appellatio-

nis condemnauit, decteuítque emendato iudicio, *electione* in ea re procedendum, iuxta Arreſta determinatoria in ſimilibus caſibus in ciuitate Pariſienſi 11. Iulij 1564.

XIIII.

Ad ſuſtentationem pauperum deſtinatũ, in alium vſum conuerti non debet.

Incolæ Caſtri-Theodorici cùm deliberarent de ſubſidio ad ſuſtentationem Ludimagiſtri: quem Ludum ſiue Scholam pro Iuuentute ciuitatis ipſorum excitauerant, quinquaginta libras ex reditu pauperibus deſtinato vſurparant: puſtea Arreſto Pariſienſi 7. Iulij 1579. ad eas reſtituendas vnà cum expenſis condemnari fuerunt.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

ARRESTVM I.

Cuſtodia Ciuitatu & punitio Delictorũ ad quem pertineat.

CVſtodia ciuitatum, vnà cum punitione & animaduerſione minorum criminum ad ipſius ciuitatis corpus ſpectat: prout iudicatum fuit pro Rhemenſibus, qui Locumtenentem & duodecim Conſiliarius in hunc finem habent, præter Maiorem & Scabinos. Arreſto 9. Aprilis 1563. & anno 1570. aduerſus Archiepiſcopum, quod renouatum 2. Decembr. 1576. Verum maiora crimina, ſanguinis videlicet & mortis, ad Regem & Officiarios ipſius ſpectant. Cæterùm officia vrbica, viputa Maioris Scabinorum, non durant neque excedunt ſpatium quinque annorum. Iudicatum pro Chauniaco, S. Quintino, & Feta.

II.

Cuſtodia portarum virile onus eſt.

Cuſtodia portarum virile onus eſt. Iudicatúmque fuit, viduam cuſtodis portæ Nellæ poſſeſſione prædicti loci Comiti commerciorum, quem Præfectum Mercatorum vocãt, ceſſuram, 9. Decembris 1572. Præterea portæ & muri ciuitatum inter res ſanctas numerantur. *Tit. de rer. diuiſ. §. res ſacras. Tit. ne quid in loco ſacro.* Et per conſequens inalienabiles, nec ad longos annos elocari poſſunt. Sed & Arreſto aduerſus heredes Domini à Villaregia, & pro portario S. Germani 13. Martij 1563. dictum fuit deinceps portariis habitatione gratuita in portis conceſſa, reliquum ædificij elocandum, non quidem in annos multos, verùm in luſtrum ſeu quinquennium tantùm, vel etiam minus ſpatium, præcedentibus omnibus locationibus aliis caſſatis. Vide *Caſſiodor. in formula, de portis ciuit.* B.

Elocatio ædificiorum portarum non vltra luſtrum ſeu quinque annos fieri debet.

III.

Conſtitutio politica aduerſus molitores & piſtores.

Arreſto anni 1419. menſe Martio & Aprili ſequenti, prohibitum fuit molitoribus, ne pro molitura de cætero amplius frumentum exigerent, verùm vt in pecunia eis ſolutio deinceps fieret. Et menſe Iulio 1420. interdictum fuit piſtoribus, ne molitores eligerent, ne molendina tenerent, neque ſeipſis aſſociarent & econtra. Quod Arreſtum confirmatum fuit decreto ſeu conſtitutione Politica Caſtelleti: quæ & ipſa poſtea altero Arreſto menſe Maio 1563. confirmata fuit ſub pœna catamidiationis. 27. Iun. 1565. publicatum fuit Edictum valde amplum ſuper modo & impenſis epularum & eſcarum, quo Leges ſumptuariæ continentur. B.

IV.

Maritus propter variolam ſeparatus.

Prima die Iunij 1558. maritus cùm tanquam ab abuſu appellaſſet ab eo, quod eũ Officialis ſeu Iudex Eccleſiaſticus in quinquennium ab vxore ſua propter iteratam Variolam ſeparaſſet, declaratus fuit non admiſſibilis, perorante Durantio. B.

V.

Determinatio aduerſus Piſtores.

Piſtores ciuitatis & ſuburbiorum Molinenſium, cùm partim à Maiore & Scabinis coërciti nonnulli que etiam incarcerati, eò quod aduerſus prædictam definitionem feciſſent, partímque à ſiliquatico, quod ad prædictum Maiorem & Scabinos ſpectat: à prædictis incarcerationibus ad Curiam appellaſſent: & cùm plurimos libellos ſupplices multis articulis conſtantes obtuliſſent, Curia Arreſto ſuo, quod datum ſuper ampliata cauſa 19. Ianuar. 1600. Audito Domino Procuratore Catholico, appellationes idq; à quo appellatum fuerat, irrita declarauit, citra mulctam, & partes in totum liberauit, citra expenſas, damna & intereſſe: iúſque reddens in principali, non attento reſcripto Regio à prædictis Piſtoribus impetrato, decreuit, prædictos Piſtores ciuitatis & territorij Molinenſis, vrbi & territorio panem ſufficientem habituros, quà mundum, quà ſecundum ſeu ſordidum & plebeium, eo pondere & pretio, quod continetur in examine & definitione ſuper prædicto pane facta, pen. Ianuar. 1576. eóſque teneri eos vendere in domibus ſuis & ergaſteriis, vt antea ſolebant, ſub conditione viſitationis in prædictis domibus & ergaſteriis, pro conſeruatione prædicti ſiliquatici debiti ciuitati, ad quod Curia eos condemnauit, ſoluendum ſcil. prædicto Maiori & Scabinis appellatis, ipſorum Publicano & Quæſtori ſub hoc modo: Nempe vt decimum denarium totius panis, mundi, ſordidi & alterius cuiuſcunque quem vendituri erunt minutatim, præſtant, exceptis nundinis liberis: & hoc facto liberationem eis præſtandam & cautiones liberandas.

TIT. II. DE RECEPTIONE, Dignitate, Prælatione, reguláque formáque viuendi, Magiſtratuum, qui Iuſtitiam adminiſtrant.

Vide Collectionem meam *tit. pen. de Prærogatiuis deciſis inter Eccleſiaſticos & officiarios Regios & ſubalternos.* I. C.

ARRESTVM I.

Iudices boni publici cauſa reuereri oportet.

IVdicia ſeu res iudicatæ autoritatem non aliunde magis accipiunt, quàm ex opinione, quam homines habent de iis, qui ea dederunt ſeu pronuntiarunt: & prout ipſorum nomen ſacrum eſt, apud vnumquemque res ipſæ indicatæ ſacræ quoque ſunt. Vice verſa ſiue arreſta ſint, ſiue conſulta, Decreta, ſiue quæ alia ſint nomina ponderoſa, quæ ipſis imponentur, nihilominus apud ſe non eo pondere is æſtimabit, qui ſemel opinionẽ hanc conceptam habebit eos à quibus promanant nihil in ſe Iudice dignum præter nomen & honorem quendam vmbratilem habere: Proinde Reipub. plurimum intereſt, videat quiſque quid loquatur, ac nominatim de Iudicibus, ne eo, quò dixi, redigantur. Et iuxta hoc 6. Aug. anno 1491. Curia Aduocatis iniunxit, vti reuererentur & Maieſtatem digni-

gnita-

gnitatémque Curiæ inter perorandum ſartam tectam haberent: Interdixitque ne honorem alicuius ex conſiliariis ipſius quis perſtrictum vellet, non petita prius venia id faciendi à Curia, addita comminatione, eos, qui ſecus feciſſent, multandos. Nam vbique lex iudicem revereri iuſſit. *l. 1. §. cauſam. de poſtul. & l. obſeruandum. ff. de offic. Præſid.* Et quod magis eſt, etſi iudex iam iudicium dediſſet, officióque functus eſſet, nihilominus is qui condemnatus eſt, ſiue appellet ſiue non, citra infamiæ notam, ei conuiciari non poteſt, vt ait *l. iudices ab appellatoribus. ff. de Iniur. & l. appellanti. ff. de appel.*

II.

Aduocatus Regis, iudex eſſe non poteſt.

Conſtitutio Regis Franciſci, quæ publicata anno 1539. *artic. 2.* qua Seniori Aduocato, impedito, recuſato aut abſente ipſorum Locum-tenente generali vel particulari, cognitio & expeditio cauſarum attribuitur, de Aduocato Regio, non eſt intelligenda: verùm ab iis penitus abſtinere debet ex ratione *l. ſancimus C. de Aduocat. diuerſ. iudic.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 20. April. 1540. Verum de cæteris Aduocatis ordinariis intelligi debet, qui cauſas ſummarias prouiſionales & priuilegiatas, quæ moram vel dilationem non patiuntur, expedire debent: & ſi prædictus Locum-tenens generalis vel particularis plus triduo abſit, poteſt prædictus ſenior Aduocatus leuiores cauſas terminare: & ſi plus octiduo, omnis generis controuerſias nullo diſcrimine diſtingere ſeu terminare poteſt: vt iudicatum & declaratum fuit prædicto Arreſto anni 1540.

Seniores Aduocati quod in ducatu, abſentibus iudicibus expedire poſſint.

Intellexi in publica peroratione Domini Meniilij Aduocati Regij poteſtatem cauſas expediendi, per expedieus vt vocant, non ſpectare niſi ad Aduocatos iudicus vt vocant, non ſpectare niſi ad Aduocatos ſupremarum cauſarum B. vide *lib. 7. tit. 9. Arr. 4. infra* & Rebuff. *in Tract. ſuo de Recuſat. artic. 2. gloſſ. vnic. num. 9. vnde hic §. deſumtus eſt*, & Imbertum *lib. 1. Inſtit. ſuar. Forenſ. cap. 18.* Nihilominus poſt hæc Arreſta compluſima data fuerût contraria, pro Aduocatis Regis & Aduocatis Fiſcalibus, aduerſus ſimplices Aduocatos, qui ad exercitium Iuſtitiæ ſeu ad adminiſtrationem admiſſi fuerunt abſentibus ægrotis vel recuſatis Iudicibus, priuatiue ad ſimplices Aduocatos: ſecus de ſubſtitutis Domini Procuratoris Catholici in ſedibus ſeu tribunalibus Regiis. Vide *collectionem meam. Tit. 14. cap. 91. & 92.* vbi hæc Arreſta referuntur. I.C.

III.

Lex Corbienſis Cancellarij ſuper Dominum Curialium.

Eo tempore, quo Rex Carolus VI. in furore verſabatur, & patrui ipſius regnum adminiſtrarunt, Repub. eius turbatiſſima Arnoldus Corbienſis Cancellarius tantum autoritatis adſecutus eſt, vt cum permiſerit, ſeu voluerit, Edictum quoddam ad formam duodecim Tabularum publicari in huiuſmodi verba: *Curia vitio Careto: Cæteris omnibus exemplo præſto. Conſiliarij in culpa deprehenſi a quatuor Præſidibus coercentor & ſi meruerint, deponantor.* Hoc Edictum in Parlamento oblatum, vt ibi ſcilicet publicaretur & in Regeſta referretur, à Præſidibus reiectum fuit: ſub ſpecie honeſtiſſimæ excuſationis: nempe quod indigniſſimum foret Conſiliarium capitis accuſatum aliter audiri & iudicari, quàm omnibus Cameris coadunatis, ſeu congregatis. Et tum datum fuit Arreſtum 17. Febr. 1406. Edicto obtemperandum non eſſe.

Deſumtum ex Lucio *lib. 4. Tit. 1. Arreſt. 19.*

IV.

Prærogatiua primorum Præſidum.

Prædictus Lucius refert in Arreſtis ſuis audiuiſſe ſe à Iacobo Lucio Iuriſconſulto fratre ſuo, defunctum Dn. Præſidem Barmeum vnum ex quatuor Præſidibus, qui antea Romam pro abrogandâ Pragmatica Sanctione deſtinatus fuerat, dicere ſolitum: Ex quatuor primis Præſidibus neminem neque primum neque poſtremum eſſe, & propriè loquendo, nonniſi pro vno haberi: & quod, qui primus ex iis quatuor, ingrederetur & ſedem occuparet & prærogatiuam Curiæ, idem ille quoque prior eſſet. Quod quidem hominis iſtius autoritate inſpectâ, fidem mereretur, niſi tria repugnarent. Primum, quod ſi eum in modum prærogatiua inter quatuor primo occupanti cederet, conſequentia rerum mirarum & intolerabilium inter Iudices oboriretur, nempe confuſio, ambitio & diſcordia. Secundum, quod tum temporis quartus Præſes erat tam animoſus & tam audax, vt ſi ordine ſuo in eum modum primum ſeſe conſtitutum vidiſſet, fortè aliter iudicaturus fuiſſet, quàm cæteri. Tertium, quod tum & ante contrarium obſeruatum fuerit. Et de hoc prædictus Lucius ſolemne exemplum refert, putà de Marleio, qui poſtea Franciæ Cancellarius fuit 22. die Maij 1403. cùm primus Præſes Popincourtius deceſſiſſet ac in prædicto officio Rex ſucceſſorem Marleium conſtituiſſet, iſque id acceptare nollet citra conſilium & approbationem Curiæ, propter hoc reſponſum Cancellarius Franciæ in Curiam venit, quæ huius rei occaſione tum congregata fuit, ac nominatim propter oppoſitionem factam à Lochero ſecundo Præſide, qui aſſerebat, morte Popincourtij ſeſe in primum locum ingreſſum. Hinc prædictus Cancellarius non aliud dixit, quàm Regi ita placere, vt Marleius primus eſſet. Conſiliarij verebantur apertè dicere, quid ſibi ſuper eo videretur, & vnus poſt alium ad aures Cancellarij acceſſit, vt quid ſibi videretur, ipſi ſecretò dicerent. Tandem collectis ipſorum ſuffragiis Cancellarius, hæc verba, quæ ſequuntur, pronunciauit: *Quod Principi placuit, id Curiæ placet. Cæterùm magna res & plena difficultatum videtur, quod tu Lochere ſecunde Præſes adeo felix fueris, vt officium iſtud ad præſens vſque teneres, & quoniam ætas iam te excuſat, & minus aptum illi exercendo deinceps reddit, præſtat vt nunc ab hoc officio honeſtè recedas, quàm vt in eo amplius moreris, in honoris tui detrimentum & turpiter ad aliquam infelicitatem prolabaris. Itaque tantum abeſt, vt primus admiſſus ſis, vt prætendebas, vt omnia tibi nunc ſint relinquenda. Rex te de Officio tuo deponit, quàm honeſtè fieri poteſt locóque tuo ſucceſſor deſtinatus eſt Realis:* Atque id omne eſt quod Cancellarius ſuper hoc decreuit. Ex quo videtur, prædictum dominum Barmeum, id quod ſupra, dicere ſolitum ex animoſitate potius quadam, quàm ſano iudicio: Et ſanè quocunque modo id dixerit, habemus noſtris temporibus executionem quandam, quæ in ſimili caſu facta fuit, tum à Rege tum à Curia, qua ſcilicet Sexagenarius quidam depontanus factus eſt, id eſt, officio ſuo deiectus fuit.

Electio Marlei primi Præſidis.

Grauis ſermo Cancellarij Præſidem ab Officio ſuo deponentis.

Antiquitus vſque ad tempora Ludouici XI. Magiſtratus partim erant Electiui, partim Collatitij & temporales & commiſſarij ſeu delegati, vt teſtatur Conſtitutio B. Ludouici, quæ iubet, ne durante officio quicquam in Prouincia adquirant neque contrahant. Item, vt rationem reddant per 40. dies. In [illegible] us rei ſignum

Magiſtratus olim in Francia electiui.

ſingulis annis Feſto S. Martini Iuramentum renouabant. Cæterum Papo de ſexagenario quodam in Arreſto ſuo ſub finem agens, Lizetum intelligere videtur. Et verò Præſes Malraſius Conſiſtorianorum numero deſtitutus fuit: verum proceſſu temporis reſtitutus & repoſitus fuit. B. Videantur Edicta Comitiorum Regni ſuper Electionibus, Præſentationibus & Nominationibus Officiariorum.

V.

Primò receptus non ſemper præferendus eſt.

D. Iacobus Brulardus Præſes, Dominus Wilhelmus Guido Conſiliarius in Camera Inquiſitionum, admiſſi fuerūt: nempe prędictus Guido, primus: prædictus verò Brulardus, poſteà, Conſiliarij in maiore Camera: Dubitatum fuit, quiſnam in ſede præferendus eſſet? Guido dicebat, ſe primò fuiſſe receptum: Brulardus dicebat, ſe ipſius Præſidem eſſe, neque honeſtum fore, ſi ipſe primus ſederet, ſibique præferretur. Arreſto Curiæ 28. Iunij 1323. Brulardus prælatus fuit. Deſumtum ex Lucio. *lib.4. Tit.6. Arreſt.* 4.

Attamen Officiarius, qui ſuperſtite Officiario deſignatus eſt ad officium poſt eius obitum, nec id exercuit, non poteſt eos præcedere, qui etſi poſtea recepti fuerint, ante tamen exercere cœperunt. Ita iudicatum Arreſto 21. Iulij 1551. contra Dn. Archerium Conſiliarium in Curia Subſidiorum, quo Curia decreuit, Conſiliarios admiſſos poſt Archerium, qui tamen officia ſua ante illum exercere cœpiſſent, eum præcedere oportere: vide Senatoſconſulta *Coraſij cent.4. cap. 12.* Maynard. *lib.4. Quæſt. Notabil. cap.27 & Tit. penult. Collection. mear. dict. Tit. 1. C.*

Præcedentia Magiſtratuū in conuentibus.

[Cæteris paribus, prælatio pendet à prioritate cooptationis ſiue Receptionis, quæ controuerſia fuit inter Præſidem Dacy & Potonum.]

VI.

Depoſitio Cognatelli Præſidis.

Secunda Iunij 1442. Cognatellus Præſes, cùm diu officium ſuum exercuiſſet, depoſitus fuit, aliúſque ei ſubrogatus, qui Arreſto admiſſus eſt ea lege, vt depoſito ducentas libras Turonenſes annuas præſtaret. Deſumtum ex prædicto Lucio *lib.4. Tit.6. Art.4.*

VII.

Conſiliary Curiæ & Maioris Conſilij cōpatibiles.

Si Cōſiliarius Curiæ in Maiore conſilio Conſiliarius eligeretur, Cōſiliariatus primus ipſius, per poſteriorem admiſſionem vacans eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 18. Iulij. 1402. Ratio hæc eſt: quòd aſſiduè Curiæ intereſſe oporteat, & duo tantum menſes ad quietem deſtinati ſint: at in Maiore Conſilio ſex menſes anni ad quietem deſtinati ſint. Hodie in vnam æqualitatem omnia redacta ſunt, atque ita vtrumque officium incompatibile eſt.

VIII.

Conſiliarius ætatem iuſtam non habens admiſſus.

Prædictus Lucius *lib.4. Tit.6. Arreſt.* 1. ſcribit in prædictis Arreſtis ſuis, 9. Nouembr. 1492. Curiam admiſiſſe Cōſiliarium quendam, quem tamen iuſſerit propter ætatis defectum, à Curia abeſſe, vſque quo ad iuſtam peruenisset ætatem: Et hic etiam eſt text. expreſ. in *l. Spurij. §. minorem. 25. anno. ff. de Decur.* vbi huiuſcemodi quidem admittuntur, ſed interim ſuffragium inter cæteros ferre non poſſunt. Hoc Arreſto etſi magna & manifeſta gratia facta ſit, admiſſo eo, qui nondum legitimam ætatem attigit, grauitas tamen & ſeueritas antiqua obſeruatur. Nō dubiū eſt equidem, ſæpe adoleſcentes extare ea prudentia & iudicio, vt miraculo propius quid ſit: attamen & illud verum eſt, neque ei contradici poteſt, Senes his inſtructos, illis ſuperiores eſſe vſu & multorum annorū experientia, qua Iuuenes deſtituantur. Hac de re *Cicero* Catonem inducens loquentem de Scipione auo ita loquitur: *Conſilio, ratione, ſententia viceretur, quæ niſi eſſent in Senibus, non ſummum conſilium Maiores noſtri appellaſſent Senatum. Apud Lacedamonios quidem ij, qui ampliſſimum Magiſtratum gerunt, vt ſunt, ſic etiam appellantur Senes. Quod ſi legere & audire voletis externa, maximas Reſpub. ab adoleſcentibus labefactatas, à ſenibus ſuſtentatas & reſtitutas reperietis. Cedo, qui veſtram Rempu. tantam amiſiſtis tam citò?* Ad hanc percunctationem ipſemet plures reſponſiones affert, & hāc inprimis: *Proueniebantur ad res noui, ſtulti, adoleſcentuli. Temeritas eſt videlicet florentis ætatis, prudentia Senectutis.* Et ad hanc rem quoque dicebat *Gregorius Nazianzenus*: Experientia temporis plus præſtat & refert, quàm ſapientia ingenita, ſeu à Natura data. *Plinius ſecundus* quadam *Epiſtola ſua* ad Traianū Imp. ſuper inſigni dubio refert: *Cautū eſt Pompeia Lege, ne quis capiat Magiſtratū, neve ſit in Senatu minor annorum 30. Eadem Lege comprehenſum eſt, vt qui ceperint Magiſtratum, ſint in Senatu. Sequutum eſt dein Edictum Diui Auguſti, quo permiſit, minores Magiſtratus ab annis duobus & viginti capere. Quæritur ergo, an qui minor 30. annorum geſſit Magiſtratum, poſſit a Cenſoribus in Senatum legi: & ſi poteſt, an ex iis quoque, qui non geſſerint, poſſit quis per eandem interpretationem ab ea ætate Senator legi, a qua illis Magiſtratum gerere permiſſum eſt, quod alioqui factitatum adhuc, & eſſe neceſſarium dicitur: quia ſit aliquanto melius, honeſtorum hominum liberos, quam e plebe, in Curiam admitti? Ego,* addit Plinius, *a deſtinatis Cenſoribus quid ſentirem interrogatus, eos quidem qui minores 30. annis geſſiſſent Magiſtratum, putabam poſſe in Senatum, & ſecundum Edictum Auguſti, & ſecundum legem Pompeiam, legi: quoniam Auguſtus gerere Magiſtratum minoribus annis 30. permiſiſſet, Lex Senatorē eſſe voluiſſet, qui geſſiſſet Magiſtratum. De his autē qui non geſſiſſent, quamuis eſſent ætatis eiuſdem, cuius illi quibus gerere permiſſum eſt, hæſitabam.* Traianus Imperator ad hæc reſpondet: *Hactenus Edicto Diui Auguſti nouatam eſſe legem Pompeiam, vt Magiſtratum quidem capere poſſent ij, qui non minores 22. annorum eſſent: & qui accepiſſent, in Senatum cuiuſque ciuitatis peruenirent. Cæterum, non capto Magiſtratu, eos qui minores 30. annorum ſint, quia Magiſtratum capere poſſint, in Curiam etiam loci cuiuſque legi non poſſe.*

Grauis ſermo de præferendis ſenibus adoleſcentibus ſeu iunioribus.

Plin. lib. 10. Epiſt. 83. 84.

[Ætas Præſidū in Parlamēto Tholoſano 40. annorū: Cōſiliariorum vero 26. annorum *Maynard. lib. 6. c. 76.*]

IX.

Admiſſus in Ordinem Conſiliariorum, etiam non Graduatus.

Decreto & Arreſto Curiæ, primo die Februarij. 1463. admiſſus fuit Conſiliarius in Parlamento Pariſienſi Malzardus, non habita ratione eius, quod Gradum non adſumſiſſet. Verum tamē eſt, quod cùm is ſuper hoc dubio dubitaret, diploma à Rege Ludouico XI. impetrauerat, quo Curiæ mandabatur, vt ſi capax reperiretur & idoneus, ætatis rationem non adeo haberet. Et quanquam ſcripto appareat, Regem in hac opinione ſua peculiarem fuiſſe, & ſolum, nihilominus Curia non ſemper eius ſcripta ſeu reſcripta ſecuta eſt Quam ie non fecit rem aliquā mali exempli. Aetate quippe noſtra complurimi ignari ſunt, quique nil aliud præferunt, quàm Gradū: alij verò abſque Gradu, qui illis itidem præferuntur. Igitur Reſcriptum Regis nil aliud erat, quàm ſimplex admonitio promanans ex

iudicio

iudicio & ſumma prudentia citra autoritatem aut poteſtatem extraordinariam, vt ſcribit Lucius *lib. 4. tit. 6. artic. 2.* Nihilominus tamen poſtea primo die Octubris anno 1555. complures admonitiones factæ fuerunt à Do. Riantio Aduocato Regio ad querelas Doctorum Regentium Vniuerſitatum, quod nempe Studioſi recederent penè omnes Gradu nõ aſſumto ex cauſis prædictis, ſuper quo Curia decreuit, vt continetur *primo articulo, tit. de Aduocatis.*

Aduocati Curia gradum habere debet.

X.

Theorici doctique abſque praxi rerum incapaces ſunt.

Quemadmodùm poſt Leges XII. Tab. interpretatio deſiderauit Prudentium autoritatẽ, alioquin omnia aſpera valdè & difficilia fuiſſent: Ita poſt prædictam interpretationem penè infinitam, & in complurimis locis tenebris potius inuolutam, quàm lucidam & claram, neceſſaria eſt Praxis, antequam rectè ea quis vti poſſit, ſiue poſtulando ſiue iudicando: Quid quod tanta occurrentium caſuum & temporum varietas eſt, vt quotidie nouas formas reſque nouas natura edat, de quibus nullum certum ſatis conſilium, nulla inſtructio, nulla ſententia è Legibus noſtris, Gloſſis, & conſiliis haberi poteſt, verùm ex ſola facti ſpecie & propoſitione & re controuerſa: vt proinde, ſi rem probè ſupputemus, præſuppoſito, quòd Iuriſprudentia duabus partibus conſiſtat, Theoria & Praxi, hęc omnino tertia pars futura erit, adeò incerta, vt prudentiſſimi quique haud parum cunctentur. Et hac ratione nil mirum eſt, quandoque viros doctos & peritos, repulſam tamen pati, quod ſcilicet partibus requiſitis inſtructi non ſint: Et verò anno 1447. vlt. Maij Arreſto quidam, qui codicillos officij Conſiliarij in prædicta Curia habebat, in id tempus quo ſufficienter praxi imbutus fuiſſet, reiectus fuit. Deſumtum ex prædicto Lucio *eod. Libr. & tit. Art. 3.*

XI.

Cæcus ea lege, ne officium exerceret, Cõſiliarius admiſſus.

Arreſto Pariſienſi 20. Nouemb. 1437. admiſſus fuit Conſiliarius quidam cæcus, ea lege ne officium exerceret vſque quò viſum reciperaſſet. Quæ formalis eſt ſententia Accurſij in *l. Cæcus. ff. de Iudiciis. ſub fin.* vbi nominatim ait: cæcum retinere quidem dignitatem, at non etiam adminiſtrationem aut exercitium iudicandi. Et quanquam Bartolus, Baldus & Angelus eum in hoc reprehendant, nihilominus Curia eum in hac ſententia ſecuta eſt.

XII.

Sollicitator corruptor Iudicum punitus.

[Maynardus ſimiliter iudicatum Tholoſæ fuiſſe refert, lib. 1. cap. 8. num. 4.]

Lucius, agens de muneribus, quæ Iudicibus dãtur, à ſollicitatore, quem Nomẽclatorẽ dicere poſſis, quodam initium ducit, quod genus hominum ſunt veri Proxenetæ ad corrumpendos Iudices) qui quod libello ſupplici oblato Conſiliario cuidam duos coronatos addidiſſet inſeruiſſet, condemnatus fuit Arreſto 3. Iunij 1494. ad gerendam producente ipſum oſtiario, ceream tædam, in quam prædicti duo coronati impendereotur ad Eccleſiam B. Virginis (id eſt, ad ſolennem & publicam delicti agnitionem;) interdictúmque ipſi deinceps ſolicitatione ſeu Nomenclatura. Mox ſubiicit idem, ſermonem inſtitutum pertexens, temporibus noſtris cognitos fuiſſe Iudices quoſdam, & ex iis etiamnũ aliquos ſupereſſe, tantæ frugalitatis & continentiæ fama, qui non modo ab auro & argento, verum etiam ab omnibus aliis donis & muneribus in totum abſtinuerint: alios contrà extitiſſe, qui non veriti fuerant, vocationem ſibi oblatam vel pullarium acceptare, aliáſq; res προξίμους iuxta ſententiam Iuriſconſulti Vlpiani in *l. Solent. ff. de Offic. Proconſ.* & autoritatem duorum Imp. *Seueri & Antonini*, quorum Epiſtola ab Vlpiano in hæc verba refertur: *Quantum ad xenia pertinet, audi, quid ſentimus: Vetus prouerbium eſt, οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων, id eſt, neque omnia, neque quouis tempore, neque ab omnibus. Nam valde inhumanum eſt, a nemine accipere: ſed paſſim, viliſſimum eſt: & omnia, auariſſimum.* Et quod in determinatione ſuper hoc facta cõtinetur, vt officiarius non poſſit capere ſeu acceptare, niſi id quod pro ordinario ſolitóque ipſius victu cogitatum fuerit, intellig. non debet, de muneribus culinariis, quæ non ſunt determinanda ſecundum qualitatem aliorum munerum, quæ ſunt extra vſum manducabilium: de his enim prædicta inhibitio intelligenda eſt. Prædicti munerarij ſeu qui non verentur munera accipere; pro ſe quoque habeant autoritatem Modeſtini Iuriſconſulti, in *l. Plebiſcito. ff. de Offic. Præſidis*; qui ait, *Plebiſcito continetur: Vt ne quis Præſidum, munus donum caperet: niſi eſculentum, potulentúmve, quod intra dies proximos prodigatur.* Dubium; quod multi propoſuerũt, vtrum Iudices ratione culinariorum huiuſcemodi munerum poſſint prædictis autoribus & autoritatibus excuſari; facilè ſolui poteſt, ſi differentiam temporum, quibus huiuſmodi conſtitutiones ſcriptæ fuerunt & noſtrorum attendamus: itemque ſi attẽdamus qualitatem Officiariorum & huiuſmodi munerum. Et verò eo nne, ne alias differentias congeramus, quibus res adhuc magis magiſque eluceſcere poſſet, ſufficiet ea tantum proponere, quæ huic ſermoni ſatis erunt. Quo tempore Romanum Imperiũ magnitudinem ſuam ſartã tectam & illibatam tenuit, omnes Officiarij ſeu officia gerentes erant temporarij: at noſtri & moderni perpetui ſunt, & ad dies vitæ; neque citra delictum deſtitui poſſunt. Proconſules & Præſides, de quibus nominatim prædictis locis agitur, ſinguli in eam prouinciam mittebantur, quæ ipſis ſorte euenerat: Domo ſua & familia relicta Rempub. adminiſtratum ibant: at noſtri penè omnes domi ſuæ ea officia exercent, quæ modis quibuſcunque potuerunt, adepti ſunt, Rémque publicam in manu ſua habentes, rem ſuam luculenter faciunt in locis, in quibus ius reddunt: Ciues ſunt & incolæ: Veteres autem, peregrini & hoſpites prouincialium ſuorum erant. Proinde in his munera culinaria ferri poterant, at nõ etiam in noſtris: ξένος quippe idem eſt ac hoſpes & peregrinus. & ξένιον idem valet, ac donum, quod hoſpitibus dari conſueuit, ac non etiam incolis ac ciuibus. Lex duodecim Tabularum *cap. de Magiſtratibus* huiuſcemodi eſt, vt neque accipere neque dare munera poſſint, neque pro officio adipiſcendo, neque pro re ſeu iudicio dicendo. Proinde omnia munera hac ratione improbantur: itémque omnes Magiſtratus comprehenduntur nullo excepto. Inde manauit Lex, quam Iulius Cæſar repeti & publicari fecit antea promulgatam à *L. Piſone*, aliudque Plebiſcitum, ne ſcil. quod omnibus licebat, id Officiariis Romanis Prouincialibus illicitum eſſet: itémque ne huiuſmodi

Iudices qualia munera acceptare poſſint. Conſt. Aurelianenſis Artic. 43. & 44. hoc permittit.

Differentia priſcorum Iudicum & hodiernorum temporum, ratione munerum.

[Cicero lib. 2. de legib. de lege Cin c. 2. Liuius lib. 34. Tacit. lib. 11.] *Iulij Cæſaris & Piſonis lex de muneribus iudicibus datis.*

Lex noua pro muneribus. [*vide Maynard.* lib. 1. *cap.* 36.]

munera victualia, quæ ex humanitate & beneuolentia fiunt, recuſantes, ſtulti, ruſtici & barbari haberentur, poſteaquam expreſsè cætera omnia munera prohibuiſſent, huiuſmodi munera permiſſa fuerunt: ea lege modóque, ne inhumanum eſſet à nemine accipere, ne paſſim viliſſimum, omnia, auariſſimum. Poſtea proceſſu temporis contigit, vt ex conſuetudine accipiendi limitatio Legis violata à Iuſtiniano reſtricta fuerit, mox & abolita penitus: qui voluit, ne quiſquam eorum, qui in Prouincias adminiſtraturi mitterentur, rem vllam acciperent: & Dominico Præfecto Prætorio reſcripſit, ſe velle vti auaritia Defenſorum ceſſaret, neque quicquam à ſubditis acciperent, præterea quæ ex publico conferri ſolebant, vel ſi non talis conſuetudo eſſet, vt diſpoſitioni veteri prædictorum munerum ſtarent, in *auth. vt iudi. ſine quoqu. ſuffrag. caput. ſcriptum eſt exemplar huius Dominico. §. quapropter dum Codicillos. coll.* 2. Vnde Accurſius Gloſſator Iuris cum his inferebat, munera Culinaria non permitti aut tolerari niſi in defectum ſtipendij ſiue ſalarij, Iudices qui à Principe annuum ſtipendium accipiunt, nihilominus capiunt, Species, vt vocant, ſeu tragemata & taxas iudiciorum ſeu proceſſuum, quæ geſta propriè vocantur, quæ antiquitus erant permodica: & hodie ea ſunt, qualia Iudicibus placent, qui debent benè attendere, quomodo in hoc ſeſe gerant. Imò tam confidentes ſunt quidam in delictis ſuis, vt non vereantur iactare fiducia diſpoſitionum Iuris communis ſuperius allegatarum ſe habere præter ſtipendia ſua & ſpecies, vt vocāt, ſolutas ſemper aliquid venationis, quod in paxillo culinæ ſuæ pendeat: imò reperiuntur adhuc magis excæcati & corrupti nonnulli euſque vt poſt annonam culinariam ex prædictis muneribus iubeant etiam, quod per quoſdam propolas ſubornatos vendant, & vt coniugum auaritiæ complaceant, ſtatum & certum quendam reditum exinde conſtituant. Quæ res probroſiſſima eſt præ cæteris omnibus, quæ iudici honeſti ſpretori contingere poſſit. Cæterum ego exiſtimo, munera culinaria, quæ hodie in vſu ſunt, non ea eſſe munera, de quibus Lex intellexit: verum eſſe corruptelas in præiudicium eorum, qui eas donant, quorum donatorum numero alij id liberè faciūt, alij verò non ita facilè, neque vllus eſt ex iſtis donatoribus qui non ita opinetur, ſe non aliter impetrare poſſe, quod impetrare debet: vel ſe imperraturum hoc facto, quod impetrare non deberet. Hęc materia plenè digeritur per textus in *l. Plebiſcito. ff. de offic. Præſid. in l. ſolent. §. non verò in totum xenys. ff. de offic. Proconſ. & leg. in l. eadem. §. fin. cum lege Iulia. ff. ad l. Iul. pecul.* Inde ſcilicet promanat contemtus Iuſtitiæ & Magiſtratuum & miniſtrorum ipſius. Nam dū ita accipiunt, quicquid poſtea gerant, honor non poteſt integer & illibatus manere, & qui cauſas ſuas obtinent, non meliorem opinionem de prædictis Magiſtratibus concipiunt, quàm qui cauſa cadunt.

XIII.

Iudices, quos dolo ſefellerunt, iis reſtituere omnia emolumenta compelluntur.

Dominus Petrus Domanius conſiliarius Regius in Parlamento Tholoſano, eo quod in fauorem Domini Claromontani in quadam delegatione ſibi à prędicto Parlamento facta abuſus ea fuiſſet à Vvilhelmo Romerio appellante ab incarceratione ſui facta ad iudicium pertractus fuit, & Arreſto prædictæ Curiæ. 2. Septemb. 1449. iudicatum, malè proceſſum fuiſſe, & prædictus Commiſſarius ſeu delegatus condemnatus fuit prædicto Romerio ad reddendum 26. ducatos, quos pro vacatione & ſalario acceperat, ſimul etiā id omne, quod ipſius Actuarius & officialis accepiſſet: ac præterea condemnatus fuit in ſummam 100. librarum Turonenſium pro intereſſe prædicti Romerij & in expenſas inſtantiæ. Hoc Arreſtum valde ſingulare eſt pro dominis commiſſariis, qui ſeſe ita benè gerere debent: ne ad id dedecoris prolabantur, vt litem ſuam faciant, *in l. cum ad quamlibet vrbem. ibi, ad damnum tuum referentur. C. de Decurionibus libr.* 10. & alter text. *in l. Iudices*, ibi *omnia quæ in adminiſtratione poſiti perceperunt emolumenta, reddere compellantur. C. de annon. lib.* 10. & alius text. in *l. omnes penſita.* ibi, *de propriis facultatibus dare compellentur. eod. tit.* Et quod magis eſt, non modò ad id tenentur, verùm etiam in quadruplum *l. peræquatores. C. de cenſib. & cenſitorib. lib.* 11. Quid, quod ad æquitatem iſtius Arreſti, iudici delinquenti nullum debetur ſalarium. *l. omnes iudice C. de Decur. l.* 10. *& per* Alexandr. in *l. diem functo. de offic. adſeſſor.*

Omnibus iſtis Arreſtis concordat illud quod datum inter Conſiliarium Pœleum. 19. Maij. 1582. præter ea, quorum vnum datum aduerſus quendam, cui nomen Cancrolo, anno 1496. Alterum aduerſus quendam, cui nomen Liedelio 1528. Item aduerſus Conſiliarium Pellerarium. 20. Februarij 1581.

XIV.

Integritas Iudicum.

Iudex cauere debet, ne in iudicio criminali diſſimulet, viceuerſa ne nimium ſeuerus & rigoroſus ſit, ſiue ex fauore, auaritia, vindicta aliòue quo affectu, quandoquidem ante oculos ſcriptas habet pœnas ordinarias, quas ſequi tenetur, ſi accuſatus criminis conuictus ſit: neque ei licet, aut ſeueritate aut indulgentia vti, & ſi ea in re ſeſe gerat vel odio vel gratia aut cupiditate, ipſemet puniendus eſt. *§. ſi verò contigit in Auth. Vt nulli iudic.* & quoniam ſeſe eum in modum polluere voluit, dignitate ſua deiiciendus, atque in plebem reiiciendus, quandoquidem ea hoc facto ſeſe indignum præbuit *l. Iudices. C. de Dignit. lib.* 12. Et verò iuxta id ob furta ſua & delicta, quæ magno numero erant & inſignia Petrus Ledetus Conſiliarius Pariſiis, Arreſto Curiæ 20. Iunij 1528. condemnatus fuit ad publicam & ſolemnem delictorum agnitionem, & officio ſuo priuatus, incapax declaratus, de gradu deiectus, veſtéque plebeia amictus fuit. Id quod executioni traditum fuit ad Petram ſeu lapidem, quē vocant, marmoreum Curiæ Palatij. Omnibus iudicibus pro vero exemplari ſingularis integritatis, quæ ipſis obſeruanda eſt, ob oculos ſemper propoſita eſſe debet forma, ſiue ratio, quam Ariſtides Princeps & Magiſtratus Athenienſis obſeruabat. Nam cùm is pro Tribunali aliquando ſediſſet, vt inter duos priuatos ſuper eorum controuerſia cognoſceret, atque actorem audiuiſſet, qui actioni ſuæ inſeruerat complurimas iniurias ab aduerſario ſuo aduerſus honorem Ariſtidis prolatas, vt ita ipſum aduerſus aduerſariū ſuum irritaret, ſilentium ei impoſuit, addens: *Bone Vir, hæc relinque, atque ita in his tantum inhære, in quibus ad aduerſario te læſum putas. Hic enim*

Iudex, id quod vna partium litigantium ipſum aduerſus alteram irritare vult, audire non debet.

tum ſedeo pro te & pro illo, nullatenus pro me.

Iudex Regius Curiæ ſubalternus, & inferior ſecundum Conſtitutiones iudicare debet: itaque eſſi Arreſto dictum fuiſſet multam reſtituendam attenta ignorantia & bona fide, nihilominus Locum-tenens ſucceſſoris togæ, dictus fuit male appellatus, qui piſtoletum & equum cuiuſdam Parthenis ex Flandria venientis ſisteret, eo quod poſt Edictum publicatum piſtoletum gereret. B.

XV.

Iudices Regij in Curia approbantur. Peculiares vero in ſedibus Præſidialibus.

Balliuij & Seneſchalli & ipſorum Locum-tenentes generales antequam officia ſua exerceant, iuramentum præſtare, atque in Curia admitti, prius debent: at verò Locum-tenentes peculiares in ſedibus Regis, quibus reſpondent, coram Balliuio vel ipſius Locum-tenenti generali. Neque plus duobus aut tribus extant, qui per Procuratorem admiſſi fuerint, putà Iudex maior Tholoſanus . Octobris. Magiſter ſeu Præpoſitus aquarum & ſiluarum, 20. prædicti menſis. 1417. & Seneſchallus Carcaſſonenſis poſtrema die Februarij. 1418.

Iudices in Curia per Procuratores admittuntur.

Res eſt hodie vulgaris, omnes iudices, à quibus immediatè ad Curiam Parlamenti appellatur, in ea examinentur & admittantur, ac nominatim noui Conſiliarij Balliuorum præter Præſidiales iuxta Edictum Molinenſe. B.

XVI.

Prælatio Iudicum per legem conſtituta.

Curia Burdegalenſis ſuper dubio quodam hæſit, quòd ideo etiam ampliauit inter quendam Secretarium Regium ab vna parte, & iudicem maiorem Locum-tenentem generalem in Seneſchallia Agenenſi, vtri prælatio deberetur atque honos præcedendi ſedendique ad dextram. Prædictus Locum tenens generalis allegabat pro ſe vſum & conſuetudinem, & *l. potiores gradus Cod. de offic. Rect.* Vocari enim id genus iudices, Clariſſimos. *Auth. ſi vero contigerit. ibi.* vna cum Clariſſimo Iudice. *Cod. de Iudic.* ipſiſque omnem honorem & reuerentiam deberi, vt ait textus in *l. omnem honorem. Cod. Quand. prouo. non eſt neceſſ.* Ac præterea ipſos iudices eſſe in cauſis Secretariorum, & aliorum in dignitate conſtitutorum *l. fin. verſ. ita tamen. Cod. de Senat. vel Clariſſ.* Prædictus Secretarius contrarium aſſerebat, dicens, Officium ſuum principalem eſſe dignitatem *l. 2. Cod. de Dignit. lib. 12. ibi nobilem.* Et quoniam in Principis obſequio fit, & ad latera ipſius, ex eius fulgore aliquid trahere, vocarique Clariſſimum in *Auth. ſcriptum exemplar. col. 2. poſt principium ibi, Primicerio.* & nobile eſſe atque immune ab omnibus Subſidijs: id quod de Locum-tenente dici non poſſit: ac præterea priuilegio ſuo frui quoque vxorem ipſius liberos, familiam, & poſt ipſum viduam ipſ os, prout plenè notat Zaſius *in l. 1. in verb. ſerua ff. de Orig. Iur.* Prædictus Locum-tenens Conſuetudinem ſeu formam circa hanc prælationem obſeruatam allegabat, in quo prædicta Curia hæſit, partéſq; ad informandum Arreſto ampliatæ fuerunt, iuxta *L. 1. ff. de Albo ſcrib.*

Honor Secretariorum Regis.

Caput hoc deſumtum eſt ex deciſio. 1 22. D. Boërij, primi Præſidis in Parlamento Burdegalenſi: verum poſtea complurima Arreſta emanarunt pro præcedentia Secretariorum Regis aduerſus Conſiliarios ſedium Præſidialium, Doctores & Profeſſores iuris, Auditores Ratiociniorum, quæ integra extant in collectione mea. *Tit. pen. de Præcedentia.* L. C.

XVII.

Locumtenens pro commiſſione ſeu mandato generali conueniendus.

Qualitates Commiſſarij ſeu delegati, & Ordinarij diuerſiſſimæ ſunt: & cùm Locum-tenens alicuius Iudicis tanquam Commiſſarius ſeu delegatus aliquid peregit, atque exinde appellatur, non ſatis eſt, citationem ſiue intimationem fieri aduerſus prædictum iudicem. Nam ipſius Locumtenens in eo ſeſe geſſit, non tantum vt ipſius Locum-tenens, verùm vt ab eo delegatus: atque prædictus Locumtenens nominatim conueniendus eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Parlienſi anno 1387.

XVIII.

Tuitio aliorum iudicis aduerſus Iudicem ſuum Regum non admittitur.

Arreſto Pariſienſi, anno 1390. pro Ioanne Mileto, Præfecto Regio Laodunenſi dictum fuit, Officiarios & Iuſtitiarios Regios non teneri tuitionem præſtare Iuſtitiæ ipſorum ſuppoſitis, atque intra terras diſtrictus ipſorum conſtitutis, ad inſtar dominorum Iuſtitiariorum, qui non tenentur ſubditis ſuis tuitionem præſtare, vt notatur Arreſto, infrà *1. tit. de Iuribus Dominorum.*

XIX.

Iudices poſſunt ſibi aſſeſſores Patronos & extra ipſorum ſede adſciſcere.

Conſtitutio Regia, quæ in multis caſibus vult vt Iudices Regij, quo ipſorum ſententiæ ſint executoriæ, Conſiliarios ſeu Aduocatos certo numero adſciſcant, non impedit, quominus poſſint iuxta pondus rei ſiue cauſæ alios ex alijs ſedibus adſciſcere, ac nominatim ex Parlamento. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 9. Ianuar. 1524. pro Balliuio Meldenſi vel ipſius Locumtenente, qui conſilio Domini Montheloniij vſus fuerat, aliorumque celeberrimorum Aduocatorum, quos ex conſtitutione adſciſcere debent. Facit *l. Gradatim ff. de muner. & honor.*

XX.

Iudices firmas ſeu vectigalia tenere non poſſunt.

Arreſto Maioris Conſilij quod datum Lugduni 6. die Iulij anno 1536. declaratum fuit, ferri non oportere, vt officia iudicandi ſeu iudiciaria exercentes, quaſcunque tandem firmas vel vecti galia teneant conducant. Idque nominatim interdictum, de quo tum agebatur, Ioanni de Campis Locumtenenti Balliuij de Vlay in ſede Monſalconia, ne de cætero amplius prædicta vecti galia conduceret, tam ab Epiſcopo Pudien'i, quàm alijs, propoſita pœna priuationis Officij & multæ arbitrariæ. Maiore pœna dignus eſſet iudex, si clam conductioni loci, in quo iudex eſt, participaret. *l. Curialis ibi*, nec fideiuſſor, aut mandator Conductoris *C. Loc.* & *l. Spurij. §. Decurio etiam ſuæ Ciuitatis vectigalia exercere prohibetur. ff. de Decurio. iuncti. Gloſ. in verb. exercere*, id eſt, conducere.

Vide Conſtitutionem Aurelianenſem, & Tit. de ſubſidijs. Et Maynard. lib. 2. cap. 11. Quæſtio. Notabilium. L. C.

XXI.

Actor mandato inſtructus ulteriori alia probatione nõ oneratur.

Antonius Gardinus Florentinus & ciuis Lugduenſis, ad pecuniarum quarundam ſeu debitorum ſibi exactionem Lemouicum actorem quendam ſuum mittit, eóque nomine mandatum ei ſcriptum tradit: Actor hic Lemouicum venit, & cum iudicio quendam conueniret tanquam debitorem, ab eo repellitur, negante, ſe eum eſſe, qui mandato deſignaretur. Locumtenens generalis, cui nomen Ioanni Poheto, cùm ab hoc debitore promiſſa pecunia corruptus fuiſſet, decernit, actorem probare oportere, hunc debitorem eſſe, qui mandato deſignate-

tur, & antequam id ab ipſo præſtitum fuiſſet, iuſtitiam & audientiam ei denegat. Ab eo appellatur ad Curiam Burdegalenſem, vbi prædictus Locumtenens ſuo & proprio nomine conuenitur fiducia probationum conuentionis inter ipſum & partem aduerſam initæ ſuper emolumēto ob iniquum iſtud iudicium. Arreſto quod datum 20. Februarij 1521. dictum fuit, malè iudicatum in eo fuiſſe, quod prædictus actor gerulus mandati prædicta probatione oneratus fuiſſet, & prædictus Locumtenens condemnatus fuit prædicto Gardino ratione damnorum & intereſſe in ſummam centum librarum & in omnes expenſas. Primus articulus eſt iuxta opinionem Azonis *in ſumma C. de fid. inſtr. verſ. quid ſi proferatur charta.* & Hoſti*an ſumma ibid.* Nam cùm charta mandati authentica profertur à prędicto actore, nihil amplius requiritur. Angelus *l. ſi procuratorem abſentem ff. de Procurat. 3. quaſt.* ait, ſe ita ſæpius iudicari vidiſſe. Quod verò ad corruptionem iudicum attinet, textus eam ad rem eſt *in Auth. Nouo iure. Cod. de Pœn. iud. qui male iudica.* not. Angel. & Iaſon. *in l. non dubium C. de Teſtament.* Et quod magis eſt, pro accelerandis litibus non poteſt neque debet Iudex pecuniam vllum accipere, vt ait Gloſſ. *in l. 2. §. fin. ff. de cond. ob turp. cauſ.* per text. *in d. Auth. nouo iure.* quæ Gloſſa hoc reſpectu ſingularis habetur per Bar. Bald. & Salic. Et Iudex qui pecuniam accipit, punitur *l. omnes, C. ad l. Iul. Repet.* & *l. quoniam iudices. de Appel.* Si Iudex è publico ſtipendium non accipiat, ſalarium tantum operæ ſuæ accipere, vt ait Gloſſ. *in l. Plebiſcito ff. de offic. Praſid. cap. ſtatutum §. inſuper de Reſcript. in Sexto.*

Iudex in ciuili cauſam ex auaritia componens ſuo & proprio nomine conuenitur.

Pœna corrupti Iudicis. [vide 13. Art. huc. tit.]

XXII.

Locumtenens particularis iuri dicundo operam dare poteſt, etiamſi Locumtenens generalis non abſit, dummodo id in auditorio fiat, & in locis Maiorum. Et hæc fuit opinio Paul. de Caſtr. *in l. ſed ſi pupillus §. conditio.* per illum text. *ibi, à quiſſimum erat id ſeruari, in quod prapoſitus eſt. ff. de Inſtit. actio.* & Dec. *in cap. quoniam Abbas de Offic. deleg.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi. 22. Maij 1536. pro patre quodam cui nomen Baulio, aduerſus quendam, cui nomen du Blois, appellārem. Sanè ſi prædictus Locumtenens peculiaris operam iudicis dare vellet domi ſuæ, ab ipſo acta nulla fore: niſi Locumtenens generalis adeſſet. In facti ſpecie prædicti Arreſti prædicta pars opponebat Locumtenenti particulari, præſentiam generalis, & de nullitate proteſtabatur: prout Gloſſa in ſimili caſu conſuluit, *in cap. cupientes. §. quod ſi per viginti.* in verb. propoſita in fin. *de elect. in ſext.* & Imol. *in l. de pupillo §. ſi quis ipſi Pratori. ff. de oper. nou. nunciat.*

Locumtenentes particulares quando iuri dicundo operam dare poſſint.

[Videatur determinatio pro Locumtenentibus Meuſirtenſibus & Treuenſibus.

XXIII.

Si in proceſſu ſeu lite ciuili, etſi criminalis ſit incidenter, & ciuilis acceſſoria Iudex criminalis operam dedit in informando, inquirendo aut alij rei peragendæ, vt maximè conſenſu partium id fiat, & ex commiſſione ſeu mandato generali ad informandum, omnia nullius ſunt momenti, & ita declaratum fuit Arreſto Pariſienſi. 19. April. 1526. Textus eſt *in l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de iudic.* & ſuper hac re mentio fit in duobus Edictis Regiis de Locumtenentibus criminalibus, quorum vnum factum anno 1552. alterum, anno 1554. Vicenerſa poteſt prædictus Iudex criminalis de ciuili cognoſcere incidente in criminalem cauſam, vt colligi poteſt ex iis, quæ ait Iulianus *in l. interdum. 2. in pr. & §. qui furem deducit ad Præfectum Vigilum vel ad Præſidem &c. ff. de furt.*

Iudex criminalis non poteſt operam dare cauſæ criminali, ſi ciuilis acceſſoria ſit.

Vide collectionem meam cap. 22. & 32. & infra in App. Art. 8. I. C.

X XIV.

Balliuius vel Seneſchallus togæ ſuccinctioris adſiſtere poteſt iudiciis cauſarum & audientiam præbere, verùm id omne ex conſilio Locum-tenentis generalis vel particularis: neque poteſt ſententias ſignare aut acta alia iudiciaria, neque quicquam pro ſportulis accipere. Vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Domino Riantio. Monterico & Marillaco perorantibus pro controuerſia Officiariorum Sennnenſium. 5. Maij. 1541.

Balliuij quomodo ſeſe gerant cum Locumtenentibus ſuis.

Idem pro Sede Siluanectenſi & Droenſi, inter cæteras determinationes videntur ea, quæ proceſſit de Nouodano ſuper Sequanam & alterum de Balliuio Nemorcienſi.

XXV.

Poſtea & quidem proximè præteritis his diebus in quadam controuerſia inter dominos fratres Borbonios ab vna parte, & dominum Franchelinum Balliuium Belloiocenſem ab altera parte, quibuſdam ex cauſis & occaſionibus, quas hic expreſſim & ſpeciatim non commemorabo, verum eas in medium relinquam, quemadmodum Curia quoque propter honorem perſonarum nihil aliud exprimere voluit, quàm eius quod Arreſto ipſius comprehenſum eſt, quod mox inſeretur. Determinatio facta fuit ſuper modo, quo Balliuij ſeſe in officiis ſuis gerere debent, vt etiam factum eſt complurimis aliis Arreſtis: nihilominus quoniam illud quod inter prædictos datum eſt, exemplare eſt, & notabilis conſequentiæ, id hoc loco ſternendum putaui, cuius tenor hic eſt, Viſo per Curiam proceſſu criminali ex decreto Curiæ Maioribus diebus, qui Claromōrij in Aruernia habiti, facto ad poſtulationem domini Claudij Borbonij, domini de Saint-fons & Limans ſuſceptorem Regium in Prouincia Belloiocenſi, & Benedictum Borbonium Antigrapheum fiſcalium prædictæ Prouinciæ, petitores in exceſſu criminis & delicti poſtulantes ad probationem duorum libellorū ſupplicum. 29. Septembris & 17. Nouembris ann. 1582. aduerſus Alexandrum Poncetonium, dominum Franchelinum Balliuium prædictæ Prouinciæ Belloiocenſis defenſorem & accuſatum: Arreſto prædictæ Curię Maiorum dierum, quod datum ad perorationem prædictarum partium. 27. Septembris 1582. quo inter cætera proceſſum & controuerſiam inter prædictas partes euocauit, eiúſque cognitionem ſibi reſeruauit, decreuítque ſeſe viſuram *πινακας* & elogia criminalia acta iudiciaria, aliáque inſtrumenta à Procuratore Cathol eo memorata, atque ſuper eo in conſilio deliberaturam: prædictis informationibus ſeu elogiis, interrogationibus, repetitionibus, compoſitionibus teſtium factis cum prædicto Poncetonio: prædictis libellis ſupplicibus. 29. Septembris & 17. Nouembris 1582. Arreſtis prædictæ Curiæ Maioribus diebus 9. Auguſti. Anno 1582. quo decretum fuit, prædictum Poncetonium

cetonium teſtes laudare oportere, quibus probare intendit allegata & exceptiones aduerſus nõnullos teſtes cum ipſo compoſitos, etſi quos laudaret, eus audiendos & ex officio examinandos ad poſtulationem Procuratoris Catholici Regij, ab vno ex Conſiliariis prædictæ Curiæ, qui eam in rem deputabitur: prædictarum allegationum excerptis: laudatione prædictorum teſtium: examine eorum facto ab vno ex Conſiliariis prædictæ Curiæ ad id deputato, probationibus falſitatis datis à prædicto Poncetonio aduerſus prætenſam quandam notoriam Lallerij apparitoris ſub data 12. Aug. 1582. pariter aduerſus prætenſam notoriam ſignatam nomine Sauigny prædicto die & anno interrogationibus & reſponſionibus factis à prędicto Poncetonio 25. die Ianuarij proximè præteriti coram vno ex conſiliariis prædictæ Curiæ ad id deputato ſuper nonnullis allegationibus & circumſtantiis prædicti proceſſus, libello inſcriptionis in falſi crimen factæ apud Acta prædictæ Curiæ à prædicto Poncetonio aduerſus prædicta acta: rationibus ſeu probationibus falſi traditis à prædicto Poncetonio aduerſus prædicta acta: libellis ſupplicibus oblatis à prædicto Poncetonio 27. April. 1584. eo fine, vt ipſi teſtimonialis præberetur deſertionis prædictæ inſcriptionis in crimen falſi ab ipſo factæ aduerſus prædicta acta, ſuper quibus interrogatus fuerat: cõcluſionibus ciuilibus prædictorum actorum, & reſponſionibus per extenuationem prædicti defenſoris ſeu rei. Productionibus prædictarum partium reſpectiuè: concluſionibus prædicti Procuratoris Regij cui omnia communicata fuerant: audito & interrogato per prædictam Curiam prædicto Põcetonio ſuper iis, quorum nomine accuſabatur: réque omni perſpecta, Dictum fuit, poſteaquam prædictus Poncetonius ob id rurſum in Curiã citatus admonitus fuiſſet, atque commonitiones ipſi factæ fuiſſent, & nulla habita ratione probationum falſitatis ab ipſo datarum aduerſus prædictam notoriam prædicti Lallerij, & alteram ſignatam Sauigny, prædictam Curiam decreuiſſe & decernere, verba iniurioſa actis in prædicto proceſſu productis inſerta expungi oportere, tam ex prædictis actis quàm Regeſtis Actorum prædicti Balliuiatus Bellouacenſis: Et prædicta Curia prędicto Poncetonio interdixit, ne de cętero amplius contentioſam Iuriſdictionem vſurparet neque aliquid aduerſus bona & perſonas prædictorum Borboniorum famulorum & cognatorum attentaret, quos omnes in tutione Regis conſtituit & prædictæ Curiæ, prædictúmq; Poncetoniũ in expenſas prædicti proceſſus, atque eorum omnium, quę inde ſecuta ſunt prædictis Borboniis, prout æquum videbitur, condemnauit & condẽnat. Factũ in Parlamẽto 15. die Maij anno 1584. Signatum Boucher.

XXVI.

Cùm iudex recuſantibus aut deficientibus Conſiliariis à Rege creatis approbatis & iuratis in ſubſidium Aduocatos fori ſeu ſedis adſciſcit, iuramentum ab illis ſub pœna nullitatis exigi ab iis debet, num forte ſint vel fuerint Conſiliarij vel Aduocati alterutrius partis, & vt permittant, ſeſe, quod verum eſt, ſuggeſturos, quodque æquius, iuſtius crediderint Et verò eo quod id factum non fuiſſet, ſententia cuiuſdam iudicis Regij Arreſto Pariſienſi 2. Februarij 1540. annullata fuit.

Adſeſſores nõ Off. iur. ant. quam Conſiliar prebeant iurare debent.

XXVII

Poſteaquam viſo proceſſu periculum ſententiæ conceptum fuit, ſignatum atque in Acta relatum ad id recitandum, iudices manus, vt aiũt ligatas habent, neque poſſunt aut debent illud, aut proceſſum ex Actis edere, vt prędictum proceſſum retractent. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 17. die Decembris. ann. 1555. quo ſuper iudicio in eum modum à quadam ſede iudiciali retractato, etiamſi materia Edictalem nõ excederet, declaratum fuit Curiam proceſſum viſuram, interdictúmque, ne id de cętero amplius vſurparetur ſeu fieret, itémque interdictum parti conquerenti, ne aduerſus ſedem verba iniurioſa proferret, decretúmque ea quæ in libello appellatorio inſerta fuiſſent, vel etiam inter perorandum eſſent prolata, per prouiſionem expungi oportere. *l. illud* 1. *D. de Appellatio. & l. iudici. ff. de Iniurijs.*

Periculum ſententiæ conceptum, ſignatũ & in Acta relatum retractari non debet: & tamen Arreſtum non iuſſi à die Prænunciationis vim obtinet.

V. Maynard. lib. 1. cap. 20.

XXVIII.

V. CL. Bertrandus Lambertus, Petrocoriis natus Primicerius ſeu Primus in ſede Præſidiali prædicti loci Conſiliarius abdicato ſe officio ſuo ſeſe prouideri & cooptari curat inter Conſiliarius Curiæ Subſidiorum recenter in prædicto loco inſtitutæ. Triennio poſt prædicta Curia Burdegalam, quantum videlicet Aquitaniam ſpectat, tranſlata fuit, reliquum in eum ſtatum, quo ante prædictam inſtitutionem erat, reſtitutum & repoſitum fuit. Nonnulli ex conſiliariis compenſationis loco in Parlamento Burdegalenſi conſtituti fuere: alij verò inter Libellarios Palatij relati, qui Curiæ ſubſidiorum iuncti fuerunt. Prædictus Lambertus, cùm ſeſe malè affectum videret, conſilium Petrocorium remeandi capit, Regéque permittente officium ſuum conſiliarij in Parlamento à ſe abdicat, & officio cõſiliarij in prædicta ſede Præſidial Petrocorienſi, quod per mortem V. C L. Stephani à Coſta vacabat, prouidetur. Literáſque declarationis à Rege impetrat, quibus mandabatur, prædictum Lambertum recipiendum in prædicto officio Conſiliarij eodem gradu, ordine, ſede, quibus erat, cùm id à ſeſe abdicaret & mutaret officio conſiliarij in prædicta Curia Subſidiorum, ac nominatim, quia non aliud officium exercuiſſet, quàm priore maius, vt in ſupremis Curiis. Is igitur in prædicta ſede Præſidiali ſeſe ſiſtit, cumque videret, prædictæ ſedi id minus gratum eſſe, atque moras necteret, appellat ad Parlamentum Burdegalenſe, quo omnes Cõſiliarios, quibus ſeſe præferendum prætendebat, appellat. Re perorata tam ſuper appellatione, quàm ſuper principali, quod iunctum fuit ad libellum incidenter eo fine ab vtraque parte oblatum, Arreſto prædicta appellatio atque id omne, à quo appellatum fuerat, in irritum deductum eſt citra multam & expenſas, prædictæque literæ declarationis approbatæ fuerunt, & prælatio ſeu prærogatiua adiudicata fuit prædicto Lamberto eadem ratione eodémque gradu, quo conſtitutus erat cùm prædictũ officium ſuum conſiliarij à ſe abdicaret, idque citra expenſas menſe Iulio anno 1560. ex tempore poſt cauſam hinc inde agitatam in auditorio vbi ſedebat inter cæteros illuſtriſſimus Mareſchalhus ſeu Magiſter militũ

Conſiliarius primus, qui à ſ. officium abdicauit, poſteà verò ad idem remeauit, priſtinum gradũ retinet.

Sancandreanus Marchio Fronſacenſis, qui ſuffragium ſuum tulit. Huic Arreſto concordant textus *in l.maior dignitas nulli debet circa prioris dignitatis,&c. C.de Dignit.lib.12.& in l.Decurionibus in pr. C.de Silent. eod. in l.vt gradatim & in l.honor.in fin.ff.de Mun.& honor.*

Similiter iuxta *cap. in literis ex.audiuimus.de Electio.* Si quis dignitate aut æquali aut inferiore dignitate mutet,neutiquam examen ſubire cogitur: Si vero quis ad ſuperiorem conſcendat dignitatem, examini obnoxius eſt.B.

XXIX.

Præſidiales vnum de numero ſuo ad audiendas partes ad ſepta deputare non poſſunt.

Præſidiales Carnutenſes more in Curia ſolito, ad audiendas partes quaſdam apud ſepta,ad iudicij ſui executionem Conſiliarium quendam è numero ſuo deputauerant. Ab eo domini Regales in Parlamento Pariſienſi appellationem interpoſuere & repræſentarunt,conſtitutionem poſtulare,vt proceſſus ab ipſis inſtituantur & iudicentur, numero ſeptenario conſtitutis:& ſi eis liceret ad ſepta proceſſum eum in modum inſtruere,id foret iudicem controuerſiæ conſtituere in vltimo diſtrictu vnicum Conſiliarium, ab ipſo quippe appellationi locus non eſſet, cùm tamen conſtitutio velit eos pro inſtructione & iudicio numero ſeptenario eſſe, Curia ad hanc appellationem Arreſto ſuo proceſſum omnem factum à Conſiliario ita deputato nullum declarauit,prædictiſque Conſiliariis interdixit,ne de cætero amplius ita deputaſſe velint, verùm ſeptenario numero inſtruant & iudicent iuxta conſtitutionem, decreuitque prædictum Arreſtum legendum & publicandum in præſidiali Carnutenſi,die perorationum domino Menilio pro appellante perorante.Rationes,quæ Arreſto 11.tit.proximè ſeq.de Arbitris &c. afferuntur,huc omnino pertinent.

Idem iudicatum aduerſus Aurelianenſes 4. Iulij 1564.I.C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum II.

I.

Pœna iudicis incarcerationé alicuius impedientis.

DOminus I.Mattheus Cõſiliarius in Maiore Conſilio reprehenſus fuit, quod incarcerationem ſubditi cuiuſdam ſui prætenſi impediuiſſet, aduerſus quem decretum incarcerationis impetratum fuerat,idémque reprehenſus,quòd ſibi in Maiore conſilio prouidiſſet ſpreta Curiæ interdictione.vlt.Februarij.1566. Porrò iudex irreuerentiam ſeu contumeliam ſibi illatam ipſemet punire poteſt. Fidem huic rei facit exemplum Præpoſiti Parui S. Menehaldis à quodam apparitore iniuria affecti, qui vtique cùm ab incarceratione & ſententia de teſtibus repetendis appellaſſet, declaratus fuit non admiſſibilis remiſſúſque ad iudicium excipiendum 7. Ianuar. 1556.perorante Hamelio. Aliud foret, ſi de iniuria perſonali ageretur non etiam officio ipſius et illata. Iudicatum aduerſus N.Hermannum ſecunda Decembri 1576.

II.

Aduocatus Regius citari nequit; verùm Procurator Regius.

Aduocatus Regius perperam Eremodicij nomine conuenitur, verùm eo nomine conueniendus eſt Procurator Regius, ſi partis locum ſuſtineat:& vt maximè Procurator Regius cauſa cedat, nihilominus Aduocatus Regius iudicio abſoluitur.Ita iudicatum 5.Maij 1564.B.

III.

Si Conſiliarius litiget, lis remittitur.

Cùm Conſiliarius Præſidialis litigat, lis ad aliam ſedem ſeu ad aliud iudicium etiamſi tantum ageretur de inſtantia pendente in Balliuiatu,pro inſtructione videlicet & ob metum potentatus & artium clandeſtinarum. Ita iudicatum.13.Maij 1583.in Camera Edicti.B.

IV.

Magiſtratus cum litem ſuã fecerunt, facilè excuſari ſolét.

Magiſtratus cùm litem ſuam fecerunt,de more excuſari ſolent.Si vel minimus color ſit iuſtitiæ ab ipſis adminiſtratæ: Sed & iniunctum partibus ſeu litigatoribus priuatis, vt honorem & reuerentiam Magiſtratui exhibeant ſub pœna animaduerſionis corporalis. vt iudicatum fuit 3.Martij 1574.B.

V.

Clauſula 40. dierum in reſignationibus officiorum.

Clauſula 40.dierum, modo reſignans ſuperuiuat requiritur in officiis venalibus, at in officiis iudicialibus neceſſaria non eſt. Et ſanè Curia id non ſpectat,& ſemper reſignatarium prouiſo per mortem etſi in poſſeſſione conſtituto præfert.Ita iudicatum pro nepote D. Hadriani Fabri aduerſus alium quendam prouiſum & admiſſum, decretúmque fuit perorante Hamelio reſignatarium remittendum. 1. Decembris 1579.B.

V.quæ plenè ſcripſi in collectione mea tit. 29. I.C. Hoc Arreſtum non adeo rectè huic titulo reſpondet.

VI.

Iudex non poteſt iudicare ſuper lite, in qua patrocinium præſtitit.

Iudex ſi in eadem cauſa, in qua index ſedit, pro vno ex litigatoribus patrocinium præſtitit, id eſt,ſi idem iudex & patronus extitit, puniendus eſt. Vt iudicatum aduerſus Foquinum Locumtenentem Balliuij Pyrnerienſis.2.Iunij.1583.

VII.

De Titulo Locumtenentis generalis.

In controuerſia Locumtenentis generalis Amianenſis & Monſtrorienſis decretum fuit: Locumtenentem Amianenſem ſolum ſibi vindicaturum titulum *Generalis*: Monſtrorienſem verò titulum ſibi vindicaturum Locumtenentis Balliuij Amianenſis,interdicto ei titulo Locumtenentis generalis. B.

VIII.

Ad quem cognitio criminis incidentis in ciuilem ſpectet.

Iudex criminalis criminali cauſæ, quæ ciuili acceſſoria eſt, operã ſeu officiũ ſuũ præbere non debet: è cõtra iudex ciuilis incidenter de criminali,at non etiam principaliter iudicare poteſt, veluti Præſidiales & Catholiciani. Ita iudicatum fuit pro præpoſitis Balliuiatus Amianenſis, qui non niſi de ciuili cognoſcunt ad ſexaginta ſolidos vſque multæ nomine. 1. Decembris. 1569.B.

TIT. III. DE ARBITRIS, compromiſsis & tranſactionibus.

Ad huius Tit. intelligentiam videantur Edicta de Arbitris.anno 1560.& de Tranſactionibus. anno 1561. vna cum artic,63.& 83.Edicti Molinenſis ſuper arbitris iudicibus controuerſiarum inter partes.& Charond.lib. 4.Reſponſ.cap.3.qui de iis tractauit. Cæterum diſcrimé ſtatuendum eſt inter arbitratorem & arbitrum,in eo videlicet, quod ille tanquam ex æquo & bono iudicat, maioréque poteſtatem altero habet.

ARRESTVM I.

Compromiſſū cum libera ſeu omnimoda poteſtate appellationem non impedit.

DVo litigantes ſuper controuerſiis ſuis compromittunt in ea quæ dicturi iudicatiue tres vel quinque, quos nominabant, eſſent, ſic vt contradicere non liceret, haud aliter ac ſi Arreſtum foret: atque adeò his poteſtatem dant ſuper eo iudicandi decernendi, quod ipſis videbitur, atque alterutrius iura alteri addicendi, aliáque quacunque ratione agendi, prout capto inter ſe conſilio his videbitur: addita expreſſa renuntiatio, quibuſcunque appellationibus, reſtitutionibus & ad ſuperiores regreſſibus, ſolenníque iureiurando promittunt: ſe nunquam contradicturos ſiue regreſſu ſiue appellatione ſiue reſtitutione implorata, iuſtè an iniuſtè iudicatum fuerit. Nihilominus, ſi contingat, arbitros arbitrari ſeu decernere, pars quæ ſe læſam putat, æquè prædicti grauaminis reparationem perſequi poteſt, ac ſi expreſſè id ſibi reſeruaſſet aut excepiſſet, idque non obſtantibus prædictis clauſulis, renuntiationibus, promiſſionibus. pactis, iureiurando, & ita quidem vt reſtitutionem poſtulare nil opus ſit aut Iuriſiurandi gratiam. Huius generis compromiſſum quippe quàm amplum ſit, hanc ſemper in ſe clauſulam habet, quæ tacitè ſubintelligitur, puta ſi arbitri iuſtè & bona fide ſe gerant. *l. ſi libertus. ff. de operis. cap. veniens. cap. Quinta-vallis. de iureiurando*, Quinimò & hæc altera clauſula excepta eſt ſeu reſeruata, dummodo partes non immodicè læſæ non ſint. *arg. l. quero. §. inter locatorem. ff. locati. & l. quidam cum filium. de verb. oblig.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1460.

Vide infra in Appendice Art. 1.

II.

Appellans ab Arbitris & à primo iudice condemnatus, pœnam prius arbitrio inſertam præſtare cogitur.

Conſtitutione Regis Ludouici XII. quæ publicata anno 1500. art. 34. cautum eſt, ab arbitris appellari poſſe ad iudicem ordinarium, & ſi ab eo ſententia arbitrorum confirmetur, non licere iterum appellare, niſi conſignata prius ſumma, quæ compromiſſo inſerta fuit pœnæ loco: & quamlibet ſententia omnino nulla ſit & inciuilis, nihilominus eadem conſtitutione comprehenditur. Et verò Arreſto Pariſienſi anno 1548. appellans quidam depulſus fuit, cùm prędictam Conſtitutionem ita interpretaretur, ac ſi ea locum tantùm haberet in ſententia iniqua, & non etiam in ſententia ipſo iure nulla.

Idem iudicatum Pariſiis menſe Februario 1522.

III.

Arbitri qui arbitrium in ſe receperunt, excuſare ſe [illegible] non poſſunt.

Vbi Arbitri ſemel arbitrium in ſe receperunt, iudicare tenentur, officioque ſuo, quod ſuſceperunt perfungi, neque ſe excuſare poſſunt, *l. Pomponius. ff. de Negot. geſt. & in l. arenam. Cod. de inoff. teſtam.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 26. Ianuarij 1534. alioquin dolo vnius ex litigantibus poſſent à ſententia dicenda dimoueri: atque ita ad inſtantiam vnius partis ſeu litigatoris cogi poſſunt, *l. 3. §. 1. ff. de Arbitris.*

Decima tertia Maij 1566. perorante Chapotino aduerſus de Lacu iuniorem iudicatum fuit, Arbitrum non poſſe ſuſceptum munus defugere, niſi ex communi conſenſu duarum partium, quæ compromiſſæ erunt.

IV.

Idem cum ſuperiore & ſecundo.

Conſtitutio Regis Ludouici XII. quæ publicata anno 1560. artic. 34. vult appellantes à ſententia Arbitrorum nō antè teneri pœnam compromiſſo additam ſoluere, quàm prædicta ſententia à Iudice ordinario confirmata fuerit, ad quem videlicet appellatum erit: viceuerſa ſi ab eo ad Curiam appelletur, appellans non eſt admittendus, niſi pœna prius illata. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi menſe Februario anno 1522. contra Ioannem Pleuoſium, appellantem à Balliuo Carnutenſi. Eodémque Arreſto declarata fuit prædicta Conſtitutio in his verbis: Non antè appellans admittetur, niſi prius ſoluendo. Hoc enim verbum ſoluendo gerundiuum reſoluitur in conditionem ſi ſoluerit, *l. ſi ita ex parte.* iunct. Gloſſ. *in verb. edendo. ff. de acquir. hered.*

In *Articulo primo Appendicis* ex Schedis Viri Clariſſimi Nicolai Bergeronij memoratur, appellantem à ſententia arbitrali Pœnam ſoluere debere, eamque appellato adquiri, etiamſi appellans poſtea adquieſcat. Charondas *prædicto loco* ea de re duo alia Arreſta refert, itémque *lib. 7. c. 212.* vbi refert iudicatum quoque fuiſſe Arreſto, quod datum in Camera Edicti 23. Decembris 1582 appellantem à ſententia arbitrali non ante admitti oportere, quàm pœnam conſignauerit, eamque reuera in manus Actuarij tradiderit, id quod Dominus Maynardus *lib. 1. c. 55. Quæſt.* in Parlamento Tholoſano non obſeruari refert. I. C. Iuxta id cum appellans quidam à ſententia arbitrali, eaque à Iudice ordinario cōfirmata diceret, ſe pœnam ſoluturum, à quo ſecundo appellatum, in cauſa appellationis decretum fuit, partes concluſuras veluti in proceſſu per ſcripturam atque interim appellato permitti executioni tradere ſententiam arbitralem quod pœnam attinet, 13. Maij 1575. poſt meridiem. Vid. in App. *Art.* 1. 3 *&* 5.

V

Appellans ſecundo à ſententia arbitrali ſi pœnam nō ſoluerit, ab appellatione repellitur.

Inter Ioannem Caſtaneum dominum Vergerij appellantem à ſententia, qua confirmata quædam ſententia arbitralis data à quibuſdam Commiſſariis ſub pœna ab vna parte, & Ioannem Caſtaneum petitorem appellatum ab altera parte dictum fuit Arreſto Pariſienſi 2. Nouemb. 1532. ad relationem domini Famei ob non ſolutam ducentorum coronatorum pœnam, appellantem ad appellationem non admitti, ſententiámq; à qua appellatum, effectum ſuum ſortiri oportere, & nihilominus prædictum appellantem condemnari ad ſoluendam prædictam ſummam ducētorum coronatorum, quod eſt notandum, quia duæ hic pœnæ ſunt. Eaque eſt Conſtitutio Regis Ludouici XII. artic. 4.

Pœna vnà cū appellatione committitur.

Ex veteri Conſtitutione de Arbitris pœna conſignabatur & nihilominus repeti poterat, ſi ab arbitris malè iudicatum fuiſſet: verum ex poſteriore conſtitutione pœna committitur, etiamſi malè iudicatum fuerit.

VI.

Super lite pendente in Curia, abſque venia Curiæ trāſigere non oportet.

Quando lis in Curia iam agitata eſt, partes abſque venia Curiæ de ea tranſigere non poſſunt, vt plenè notatur per Aufrer. in addit. ad Panorm. *in cap. finem litibus. in fine, in verb. debet indicere. de Dol. & contumac.* Et verò hac de cauſa Ægidius Futoleguſienſis Arreſto Pariſienſi, quod datum anno 1386. condemnatus fuit in multam 40. librarum Pariſienſium, eo quòd Aduocatus ipſius inter perorandum faſſus fuiſſet, ipſum cum Religioſis Fayunenſibus ſuper quadam lite pendente in prædicta Curia tranſegiſſe.

VII.

Idem.

Tranſactio ſuper lite in Curia pendente nequicquam prodeſſe poteſt, etſi facta fuerit reſeruata venia Curiæ, antequam à Curia adprobata fuerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Ioanna de Hames aduerſus Ioannem Caſſartum, anno 1386.

VIII.

Idem.

Si Curia Parlamenti permiſerit partibus de lite quadam apud ſe pendente tranſigere, & poſt hanc veniam partes tranſegerint, nondum tamen alterutri parti prædictam tranſactionem in prædicta Curia laudare, allegare, eaque ſe tueri poſſunt, antequam à prædicta Curia approbata fuerit & inſinuata, vt notatur ſuper prædicto *cap. finem litibus.* Et ita iudicatum Arreſto prædictæ Curiæ aduerſus dominum Coſſartum, anno 1387.

Hæc duo Arreſta, 7. inquam & 8. vnum & idem ſunt deſumtum ex Ioann. Gall. quæſt. 118.

IX.

Vna ex partibus adprobationem tranſactionis in Curia impedire non poteſt.

Poſteaquam partes ſuper lite in Curia pendente, ex eius autoritate vel etiam reſeruata eius venia tranſegerunt, id vt ſuperius dictum eſt, in Curia approbari & inſinuari oportet. Et tamen vna ex partibus prædictam inſinuationem impedire non poteſt, & aduerſus prædictam tranſactionem venire: & quanquam, cùm de hac re in Curia agitaretur Aduocatus contradicentis multas rationes allegaſſet, vt ab hoc contractu recedere poſſet, nempe eum non eſſe perfectum nec abſolutum, verùm ſuſpenſum, & in quo conditio ineſſet, puta ſi ita Curiæ videretur, & ſic ante conditionis euentum alterutram partem contrauenire poſſe. *l. fin. Cod. de non num. pecun. l. fin. ff. qui ſatiſd. cog. & cap. ſi pro te. de Reſcriptis.* Nihilominus Arreſto, quod datum anno 1390. repulſam paſſus eſt, eo quod nullam aliam rationem ſiue cauſam à contractu recedendi haberet, quàm quod diceret, eum ſibi non placere: Item quod conditio ad Curiæ placitum eſſet non ad ſuum.

X.

Cõpromiſſum in Curia reiectum ob potentiam vnius ex litigatoribus, inopiam alterius.

Curia Parlamenti adeò ſeu in tantum iuſtitiæ adminiſtrandæ intendit pro cuiuſque neceſſitate, vt oculos quoque eò intenderit, ne tenuiores gratia vel vi metúve potentiorum opprimerentur. Et verò duo notabiles caſus extant in eam rem, qui in prædicta Curia euenerunt, prior anno 1388. poſterior anno 1391. In vno, cùm Duci Burgundiæ lis intercederet cum quadam Dominicella in prædicta Curia, inter eos conuenit, controuerſiam ſuam committendi certis quibuſdam arbitris, quos nominabant: In altero quidam appellans à iudice prædicti Ducis Burgundiæ, quique appellationem ſuam in Curia perſequebatur, cum prædicto Duce compromittit in iudicem ipſius, à quo appellatum fuerat. Hæc compromiſſa Curiæ oblata à partibus, vt in ea approbarentur, Arreſto refutantur ſeu reiiciuntur. Ratio à Regiis triumuiris hæc allegata fuit, quod cùm miſellus aliquis litigator potentiores quoſdam habet aduerſarios, facilius opprimatur, neque tam facilè ius ſuum ferant in locis, in quibus prædicti aduerſarij poteſtatem habent, atque in Curia, quæ omnibus promiſcuè abſque προσωποληψίᾳ ius reddit atq; à tenuioribus & à maioribus pariter metuitur, atque ita non poſſe probabiliter prædictam Dominicellam ius ſuum ferre aduerſus tam potentem dominum, & adeò timendum adeò pauperibus perſonis, & multò minus prædictum appellantem, ac nominatum coram iudice prædicti Ducis & à quo appellaſſet.

XI.

Vnus aut alter à tribus arbitris iuſiurandum à teſtibus excipere non poſſunt, niſi ſi nominatim conuentum fuerit.

Sæpe Arbitri compromiſſarij decernere coguntur, probationem huius vel illius rei teſtibus fieri oportere: verùm hoc caſu à teſtibus, qui ab ipſis audientur, omnes coniuncti iuramentum exigere debent, neque vnum ex ſe ad id delegare poſſunt, neque vnus id exequi poteſt, niſi id compromiſſo conuenerit & complurimi ſint pariter vt in cauſæ deciſione omnes intereſſe debent: niſi dictum fuerit, vnum aut duos reliquis abſentibus partes expedire poſſe, itémque iuramentum exigere *l. ſi in tres. ff. de Arbitris.* & proceſſum inſtruere *c. prudentiam. de Offic. deleg.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 9. Iulij, anno 1543.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

ARRESTVM I.

Pœna compromiſſi debetur nonobſtante appellatione.

Conſtitutione anni 1559. & 1561. & Arreſtis eas confirmantibus, ſi partes ſeſe ſubiiciant & in arbitros compromittant ſub pœna, appellans prius præſtare ſeu conſignare pœnam debet, niſi euidens nullitas ſit, veluti ſi compromiſſum à minore factum fuerit, aut manifeſta falſitas. Et quanquam allegetur probabiliter, vnum ex arbitris qui ſignauerunt, non interfuiſſe aut aliquid tale, & pars ad id probandum admiſſa fuerit, nihilominus iudicium interim & pœna executoriæ per prouiſionem declarantur. Iudicatum penult. Auguſti 1577. apud Catholicianos, perorante Briſſello aduerſus Danguechinum. B.

II.

Pœna compromiſſi debetur, etſi appellans poſtea appellationi renunciet.

Arreſto 23. Decembris 1566. dictum fuit, pœnam compromiſſi deberi, etſi appellans poſteà adquieuiſſet: & appellans ab huiuſmodi condemnatione & adiudicatione in expenſas condemnatus fuit, iuxta *l. Celſus. ff. de recept. arbitr.*

III.

Arbitria & compromiſſa mera voluntatis.

Notandum eſt, Arreſto Maioris Cameræ 2. Iulij 1571. dictum fuiſſe, Arbitria meræ voluntatis eſſe oportere: id eſt, Iudices non poſſe partes ad Arbitros ſumendos adigere. Et verò, ſententia data ab Arbitro vi prætenſi cuiuſdam compromiſſi quod in ea verbis narratiuis memorabatur, etſi cum ea quoque mentio fieret præſentiæ partis quæ compromiſſum inficiabatur, eò quod id non probaſſet, nulla declarata fuit, 29. Decembris 1580. poſt meridiem, perorante Martino. B.

IV.

Compromiſſum nullum varijs ex cauſis.

Compromiſſum variis ex cauſis nullum eſſe poteſt: puta ſi Iudex coëgiſſet partes in ſe cõpromittere *l. 3. ff. de receptis.* Item, ſi compromiſſum à maiore factum ſit: vt iudicatum 2. Iunij 1573. Cùm in quatuor arbitros compromiſſum fuit, & duo iudicant tertio adſcito. Pariter ſi compromiſſum ab incarcerato factum fuerit, vt iudicatum 27. Februarij 1586. B.

V.

Pœna compromiſſi debetur, etſi appellatio dicis cauſa facta fuerit.

Quamprimùm vnus ex compromittentibus in Arbitros appellauit, etiamſi dicis cauſa tantùm id fecerit, ad euitandam rigoroſam executionem, etſi non concluſerit, neque reſcriptum appellationis impetrauerit, nihilominus pœna adqui-

v. Arreſtum 11. ſupra.

adquiſita eſt & commiſſa parti adquieſcenti adnerſus contrauenientem: Ita iudicatum Arreſto ſolenni adprobato libello ſupplice eius cuius commodo ſententia arbitralis proceſſerat, pridie Natalis Domini 1582. pronuntiante Domino Præſide Murſano. B.

VI.

Edictum de tranſactionibus.

v. Maynardi l. 6. c. 18. quæſtioni. I. C.

Edicto Regis, quod datum ad Fontem bellaqueum Aprili 1560. & in Curia Pariſienſi publicatum 18. Maij 1563. confirmantur & ratæ habentur omnes tranſactiones à maioribus factæ, non obſtante quacunque læſione vltra dimidium iuſti pretij & valoris rei, citra dolum, aut vim, & decernitur, omnes qui aduerſus eas reſtitutionum diplomata impetrauerint, earum effectu & adprobatione priuandos. Iuxta id, Presbyter quidam condemnatus fuit ad ſolutionem iuxta tranſactionem factam, cuiuſdam ſummæ immodicæ 24. Aprilis 1564. B.

VII.

Clauſula tranſactionis explicata.

Cùm tranſactio & conuentio inter partes facta fuit ſuper mobilibus & conquiſitis, & ſuper omnibus quæ ſucceſſionem ſpectant, hæc clauſula non tantùm ad mobilia & fructus mobilium pertinet, verùm etiam ad ſarta tecta ædificiorum: ita vt pars ruinarum & labium nomine conueniri non poſſit, quæ culpa prædictæ partis contigerunt, vtpote ea re per tranſactionem extincta: Arreſtum 27. Ianuarij 1563. aduerſus primicerium oſtiariorum Bararum. B.

VIII.

Conſtitutio Molinenſis de compromiſſo inter cognatos.

Conſtitutio Molinenſis compluribus Arreſtis confirmata iubet vt cognati omnes inter ſe litigantes compromittant, ſeſeque ſubiiciant arbitrio propinquiorũ cognatorum. Verumtamen intelligendum eſt in iudicio familiæ erciſcundæ inter Maiores & quando lis nondum longè proceſſit, vt iudicatum fuit in lite inter dominum Chanteloum & M. Flourett. 16. Decembris 1568. perorante Grangero aduerſus Dauidem.

IX.

Si ex tribus arbitris vno ſententiam ſignare recuſante, ſententia valet.

Si è tribus Aduocatis arbitris, qui ſententiam dederunt, vnus ex ipſis ſignare nolit, allegans ſententiam non eo modo conceptam, vti conuenerat, etſi reliqui duo eam ſignaſſent. Arreſtu Curiæ Parlamenti Pariſienſis, quod datum ad relationem domini Louetij 11. Decembris 1585. pronuntiatum 14. inſequente arbiter, qui renitebatur, ad ſignandum condemnatus fuit. eóque vlterius renitente, decretum, ſententiam à duobus ſignatam parem vim habituram, atque ſi tertius ſignaſſet.

Vide Arreſta D. Louetij lit. C. *Arreſt.* 3. vnà cum annotationibus D. Brodei.

X.

Tutori à ſententia arbitrorum appellare licet non ſoluta pœna compromiſſi.

Tutor quidam cùm hac officij ſui ratione pro pupillis ſuis compromiſiſſet, addita pœna ei qui contradicturus eſſet, à ſententia arbitrorum appellat, ei opponitur præſcriptio gemina, antequam in appellatione admittatur, eum pœnam ſoluere prius oportere, itémque ſententiá prius executioni tradendam iuxta conſtitutionem de Arbitris: Arreſto Pariſienſi ad relationem D. Memmæi in quinta Camera Inquiſitionum 8. Martij 1595. Reſcriptum à tutore impetratum approbatum fuit, eadémque opera permiſſum ei fuit, appellationem ſuam perſequi, pœna compromiſſa non ſoluta, à qua liberatus fuit.

Deſumtum ex Arreſtis D. Louetij, lit. C. *Arr.* 4. vbi D. Brodeus ait, Idipſum iudicatum fuiſſe velo leuato die Lunæ 16. Iunij 1608.

TIT. IV. DE ADVOCATIS & Procuratoribus.

De Aduocatis ſupremarum Curiarum, ſedium Præſidialium, Balliuatuum, Seneſchalciarum, itemque de Procuratoribus duos titulos confeci *in mea Collectione*: vbi complurimas elegantes & quotidianas Quæſtiones tractaui de ipſorum officiis, receptione Procuratorum, prælatione filiorum Procuratorum ſenioribus Amanuenſibus, quæ inibi Lector videre poteſt. I. C.

ARRESTVM I.

Aduocati in ſupremis Curijs Gradum habere debẽt.

DOminus Riantius Aduocatus Regius, cùm in cauſa quadam cuiuſdam Aduocati in Curia peroraret prima die Octobris 1555. ſeriò repræſentauit querelas ad ſe delatas à Doctoribus & Profeſſoribus Vniuerſitatum, eò quod penè omnes ipſorum auditores & ſtudioſi Gradu non aſſumto recederent: id quod inde procederet, quod hodie promiſcuè in Curiis ſupremis admitterentur ſtudioſi ad iuſiurandum ſeu officium Aduocati ſine delectu, neque viſis Gradus ſeu promotionis ipſorum teſtimonialibus, idq; ipſum quoque fieri circa officia iuri dicundo regia: proinde poſtulauit, vt repetitis antiquis Conſtitutionibus decerneretur, deinceps nullos, niſi Graduatos admittendos: id quod Curia Arreſtu ſuo decreuit.

Vide *l. Nemini licere. 11. Cod. de Aduoc. diuerſ. iudicior.* & *l. 5. Cod. de Aduoc. diuerſ. iud.* Id quod locum obtinet non tantum in Curiis ſupremis: verum etiam in ſedibus Præſidialibus, Balliuiatibus, Seneſchaliis, & aliis ſedibus Regiis, & oportet, vt prædicti gradus impetrati fuerint & abſoluti in famoſis & approbatis Vniuerſitatibus, prout poſtulatum fuit à D. Seruino pro D. Procuratore Catholico in cauſa agitata 27. Nouembris anno 1600. inter tres Aduocatos, quorum vnus admiſſus in ſede ſeu foro Rhemenſi, ſecundus in Ribemontano, tertius in Curia Parlamenti, qui poſtea omnes Guiſiæ larem fixerunt ſuper præcedentia: igitur Curia in ea cauſa iudicium emendando decreuit, admiſſum in Curia cæteris præferendum, etſi poſterius receptum. Vide Collectionem meam *tit. de Prærogatiuis, ſub fin.* Hodie qui in matriculam & numerum Aduocatorum ſedis ſeu fori alicuius Regij referri cupit, teſtimoniales Licentiæ aut Baccalaureatus in Iure Ciuili aut Canonico Regalibus viris communicare debet, neque quiſquam abſque iis admittitur. Quam in rem extat Conſtitutio Regis Franciſci I. Præcipuum Aduocati munus eſt, Reipub. conſulere & iurgiorum materiam amputare. *l. Aduocati. C. eod. tit de Aduoc. diuerſ. iud.* Romæ de publico ſtipendium accipiebant. verum Nero iuſſit, vt litigatores pro patrociniis certam iuſtam que mercedem, pro ſubſelliis nullam omnino darent, præbente ærario gratuita. Sueton. in Neron. *cap.* 17. I. C.

II.

Veſtis propria & inſignia pro Forenſibus.

Sexta die Octobris 1550. Curia tum Molini conſtituta in cauſa perorata appellationis inter Philibertum Bouchetium Inquiſitorem Autiſiodorenſem & Locumtenentem generalem in Præfectura prædicti loci appellantem à quibuſdam prohibitionibus ipſi factis à Regnaldo Cheualerio Locumtenente in prædicto Balliuiatu ab vna parte, & prædictum Cheualerium Locumtenentem generalem appellatum ab altera parte, Arreſto ſuo, idque ad poſtulationem domini Marillaci Aduocati Regij in Parlamento Pariſienſi: interdixit omnibus iudicibus Regiis iſtius diſtrictus, Aduocatis, Procuratoribus,

& Inquiſitoribus Sedium, ne ingredi velint cancellos fori cum togis ſuccinctioribus vel longioribus è panno Phrygio aut ſerico: verùm decreuit, eos deinceps teneri geſtare togas longiores honeſtas & habitum decentem Iudicibus & Aduocatis, dictúmque fuit, prædictum Inquiſitoré, cui Locumtenens foro interdixerat, quamdiu togam Phrygiam geſtaret, collari reſupino temerè appellaſſe, atque in mulctam & expenſas condemnatus fuit.

III.

Nomenclatores ſiue ſollicitatores pactio de quota litis cum domino litis inire nō debent.

Diſpoſitio *l. quiſquis. §. præterea. C. de poſtul.* qua prohibetur Aduocatus cum litigatore, quem in propriam recepit fidem, contractum inire vel pactionem conferre in Francia aduerſus Procuratores & Nomenclatores, quos ſollicitatores vocant, qui perſequendæ litis manus in ſe receperunt, obſeruatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum ex tempore ad perorationem 7. Iulij 1514. pro Balthaſaro Carlato poſtulante contractum huius generis reſcindi, perorante Domino Carterio aduerſus Egidium Courtinum reum. Diſpoſitione iuris communis ex Senatuſconſulto Volutiano huiuſmodi pacta omnibus perſonis interdicuntur, eáque res infamiam & delictum importat: tenentúrque ij qui coëunt in alienam litem, vt quicquid ex condemnatione in rem ipſius redactum fuerit, inter eos communicetur. L. Iulia de vi priuata tenentur *l. ex Senatuſconſ. ff. ad l. Iul. de vi priuat.*

Dominus Badumvillanus hac de cauſa Aduocato cuidam negotium faceſſiuit menſe Martio 1583 B.

Donatio in Aduocatum ſuum collata à litigatoribus.

Tertium hoc Arreſtum deſumtum eſt ex Molinæo ſuper regula Cancellariæ 34. de Publicandis reſignat. n. 310. vid. *l. 1. & l. ſi quis C. de Poſtulando*, & Curia Parlamenti Tholoſani ſæpe irritauit legata omnia, donationes aliáſque diſpoſitiones factas à litigatoribus, cum modo ſeu ad emolumentum Aduocatorum ſeu Procuratorum ipſorum, Arreſtis quæ refert Maynard. *lib. 3. c. 12.* Quæſt. Iuris. I.C. vide Arreſtum in Appendice.

IV.

Inopibus gratis ſupereſſe debent Aduocati & Procuratores.

Iudex Procuratorem & Aduocatum cogere poteſt gratis operam ſuam præſtare inopi qui nihil habet: quinimò prædictus Iudex potius de ſuo id præſtare debet. *§. ſit ibi quoque tertium ſtudium in Auth. de Mandatis Princip.* Et Aduocatus, vel alius id gratis exequi renuens, niſi iuſtam causam præferat, officio poſtulandi interdicendi ſunt. *cap. tria 3. quæſt.* . . *& l. nec quiſquam §. aduocatos. ff. de off. proconſ. & legati.* Et ita à Curia Gratianopolitana obſeruatum fuit: vt ſcripſit Guido Papæ *quæſt.* 561.

Curia, vel Domini Triumuiri Regij ſæpe miſerabilibus perſonis in caſum neceſſitatis Aduocatos præbere ſolent. B.

V.

Vaſallus Aduocatus in quibus cauſis aduerſus dominum ſuum feudalem patrocinium præſtare poſſit.

Aduocatus, qui à Domino feudum aliquod habet, aduerſus directum dominum ſuum conſiliũ præbere & poſtulare poteſt: vt ait Speculator. *in tit. de aduocatis §. 1. verſ. item quod poſtul.* Duobus tantum caſibus exceptis, quorum primus eſt, cùm de honore agitur: alter, cùm de feudo agitur quod à prædicto domino mouetur ratione illius ipſius dominij: his quippe duobus caſibus Aduocatus vaſallus dominum ſuum feudalem defendere ſeu tueri tenetur, ſi cauſa ſit iuſta: ſecus, ſi non ſit iuſta: vt ait Baldus in *cap. 1. quib. mod. feud. amitt. n. 4. & in tit. hic finit lex ea.* 1. *num.* 5. Et ita iudicatum fuit anno 1584. Arreſto Parlamenti Pariſienſis.

VI.

Regina per Procuratorem in Parlamento ſicut Rex, litigans admittitur.

Definitio ſeu regula ordinaria ſeu vulgata eſt, eſt, ab omni æuo in hoc Regno obſeruata: quod in Curia Parlamenti nemo per Procuratorem litigans admittatur, ſolo Rege excepto. Cui tamen ſub hoc regno vel Rege, quadamtenus in fauorem Reginæ Catharinæ Mediceæ, coniugis Regis Henrici II. derogatum fuit: & quanquam Curia hæreret vel teniteretur, nihilominus Rex videns eo ſe contingi, rem definire voluit, non expectata Curiæ ſententia: eóque fine ad Curiam ſcripſit, Reginam prædicta regula non comprehendi: ſibique placere, vti per Procuratorem in cauſis ſuis litigans admitteretur, haud aliter ac ipſe. Id quod Curia Arreſto ſuo quod datum 9. die Iunij 1549. approbauit: addito temperamento tum à Regalibus poſtulato: nempe ad diſcrimen Procuratoris Reginæ, & Procuratoris Regij, nominandum V. Cl. Dominum Ioannem Lucium *Procuratorem Catholicum Reginæ*: & non ſimpliciter, *Procuratorem Reginæ*.

Hoc ipſum priuilegium continuatum fuit pro Regina Elizabetha Auſtria coniuge Regis Caroli IX. quæ Procuratorem Generalem habebat, D. Monthelonium Aduocatum in Parlamento, qui poſteà Cuſtos ſigillorum Regni extitit Rege Henrico III. anno 1588. Et pro Regina Margaretha Lotharingia coniuge prædicti Regis Henrici III. quæ Procuratorem ſuum Catholicum habuit D. Burlonium Aduocatum in prædicto Parlamento: Et Regina hodie regnans, D. Doleum Aduocatum in prædicto Parlamento. I.C.

VII.

Cauſa terminata Procurator non amplius admittitur, & pars ipſamet ad executionem citanda eſt.

Litigatores (appellans & appellatus ſcilicet) terminari faciunt *per expediens* [a] vt vocant, ſeu per Aduocatorum & Procuratorum euematica, & ad tertij cuiuſdam Aduocati ſententiam, appellationem in Curia introductam: pronuntiatur, appellatione in irritum deducta, id à quo appellatum, effectum ſuum ſortiri oportere: appellatúſque in expenſas condemnatus, & ad ſolutionem per prouiſionem ſummæ qua de agitur, in manus prædicti appellati, præſtita ab ipſo cautione: & in principali probationes hinc inde faciendas adſtricti, & ad Iudicem à quo remiſſi. Appellatus, Pariſienſis, libellum offert, ad impetrandos delegatos ſeu Commiſſarios pro cautione ſua admittenda, atque inde ſummæ accipiendæ. Decretum emanat, de intimando. Intimatio procuratori fit: is ait, mandatum ſe nullum amplius habere, rémque omnem, quod ſe ſpectet, terminatam: atque [b] appellatum, ſi ita ipſi videatur, clientem olim ſuum conuenire oportere. Is prædictum Procuratorem & appellantem vrget ob contumaciam & eremodicium, Curia pro vniuerſa adiudicatione prædictorum eremodiciorum appellatum repellit, decernitque appellantem citandum & audiendum antequam prædicta cautio admittatur: idque Arreſto 14. Maij 1552.

[a] Cauſæ quas Curia voluit & decreuit per Expediens determinari, ad leuamentum litigantium & pro eorum bono, ſunt hæ: Cauſæ deſertæ appellationis, Appellationum incompetentiarum nomine, illicitis & prauis intimationibus, Vadimonia deſerta, contumaciæ, taxatio expenſarum, in præſentia Procuratorum litigantium aliæque ſimiles quæ referuntur *tit. 26. cap.* 141. & alijs collectionis meæ. I.C.

b Nunc

6 Nunc nihil opus eſt aduerſarium ipſummet citare ex conſtitutione Regis Caroli IX. anno 1563. art. 7. qua conſtituitur, Procuratorem qui mandatum ſuſceperit, miniſterium in cauſa præſtandi cogendum comparere in inſtantia, in qua agitur de executione Arreſti vel iudicij, ſic vt nouo mandato opus non ſit.

VIII.

Procuratores non poſſunt eſſe Notarij.

Extat Arreſtum Pariſienſe, quo Procuratoribus Balliuiatuum & Sedium diſtrictus prædictæ Curiæ interdicitur, ne officia Notariorum exerceant. Nihilominus Procurator quidam donationem impetrat officij Notarij Regij, mox diploma Balliuio ad quem dirigebatur, vt videlicet admitteretur, offert: Notarij prædictæ receptionis prædicto Arreſto intercedūt: Nihilominus admittitur, à quo appellant: Cauſa agitata fuit in diebus Maioribus Andegauenſibus 16. Septembris 1539. vbi appellantes adſerebant attento Arreſto de quo ſupra, quod iuri communi conforme eſt *l. 2. C. de Tabul. l.* 1. eum admitti non oportere. Nam cùm Procurator ſit, directò eum prohibitioni contrauenire id agendo, vt Notarij ad officium admittatur. Appellatus dicebat, tam prædicto Arreſto, quàm diſpoſitione prædictæ *l. 2.* ſeſe non impediri, impetrari & acquirere duo officia: id enim hactenus, ſi rigor iſte exercendus ſit, fieri poſſe, vt cogatur eligere, vtrum ex duobus malit, & ad eum ſpectat optio per prædictam *l. 2.* iunct. Gloſſa *in l. vniuerſos C. de Decurio. lib. x. ſub fin.* Atque ideo ad ſummum prædictos appellantes ſibi appellato id facere potuiſſe, vt cum admiſſum videntes poſtularēt, quo optaret Notarij aut Procuratoris officium, & tum ſanè cogi ſe potuiſſe alterutrum officium relinquere. Arreſto, quod datum prædicta die dictum fuit, benè iudicatum. Inferius occurret Arreſtum huic contrarium.

E duobus officiis incompatibilibus, qui vtrumque poſſidet, alterum optare poteſt.

Hoc locum obtinet in ſedibus Præſidialibus, Balliuiatibus & Seneſchaltiis & non etiam in nudis ſeu ſimplicibus ſedibus Regiis, prout iudicatum fuit Arreſtis, quæ plene refero in collectione mea. *Tit. 56. artic. 142.* I. C.

IX.

Procuratores officij non admittuntur in cauſa appellationis vel alibi extra, ipſorum ſedes.

Procuratores officij quos vocant, conſtituti in Iuriſdictionibus Baronum, Caſtellanorum & aliorum Dominorum non habent poteſtatem tractandi, perſequendi, tuendi, agitandi negotia iuriſdictionalia & dominicalia Domini, niſi in loco & Iuriſdictione dominij: & ſi alibi in alia ſede ſeſe ingerant ad reſpondendum vel perſequendum pro domino ſuo, præiudicium ipſi facere non poſſunt, ſiquidem oportet prædictos dominos citari, & ipſos conueniri, vt ait Ioan. Fab. *in §. ſi quis poſtulante Inſt. de Actio.* & extat Arreſtum Pariſienſe 10. Decembris 1529. quo Dominus quidam appellans à quadam ſententia contra ſe data ſe non audito cum Procuratore ſuo obtinuit. Et ſi prædicti Procuratores officij appellarunt, non poſſunt appellationem introducere & perſequi, & intimatus expenſas ſtultæ, vt vocant, intimationis feret. Et nihilominus poteſt dominus citari ex vadimonij deſertione. Prout iudicatum fuit altero Arreſto Pariſienſi 7. die Auguſti anno 1543.

Attamen cum Procurator fiſcalis limites officij ſui egrediens, proprio & priuato nomine ſuo appellauit, citari poteſt, Prout iudicatum fuit Arreſto 24. Februarij 1563. quo Procurator quidam fiſcalis Domini de Feſquens cum appellaſſet à quadam taxa proprio & priuato nomine ſuo, quatenus taxa eſſet aduerſus Dominum, quandoquidem prædictus Procurator nihil egiſſet niſi in ſtatu Procuratoris officij, ſique Procurator citatus, deſertionis nomine, appellatio declarata fuit deſerta, & prædictus Procurator, qui perperam citatum ſe intendebat in multam condemnatus fuit.

X.

Aduocatus quando poſſit ſupplere vel emendare perorationem ſuā.

Quando ad cauſæ perorationem partes ampliantur & iubentur inſtrumenta ſua conſignare abſque contradictione, pars vna ex litigatoribus perorationem ſuam in ſcripturam redigens poteſt re integra addere ad rem pertinentia, ſic vt id ſignificare non teneatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi. 7. Auguſti. 1504. Aliud foret, ſi partes ex tempore atque ilicò expedirentur. Nam tum Iudici & parti aduerſæ iniuria fieret, ſi quid adderetur.

XI.

Libellus in vna Camera refutatus in altera offerri non debet.

Decima Maij. 1475. Procurator quidam in multam condemnatus fuit, eo quòd libellum iam in alia Camera oblatum, & ad quem reſponſum tulerat, quod ipſi minus ſatisfaciebat ad intentionem ſuam, in alia Camera rurſum obtuliſſet, id enim eſt obreptio, dolus & circumuentio.

XII.

Procuratores Epiſtolas per Amanuenſes ſuos ſcribere non debent.

Propter obreptiones in complurimis litibus detectas Arreſto Pariſienſi expreſsè interdictum fuit Procuratoribus Curiæ ſub pœna perpetuæ interdictionis & priuationis officij ſui, ne de cętero amplius partibus ſuis, à quibus mandatum habent, literas ſcribant niſi manu ſua propria ſcriptas vel ſigillis ſuis ſignatas 12. Iulij 1552.

XIII.

Scheda pragmatica Procuratoris defuncti vendi non debent.

Prohibitū eſt ceu res mali exēpli, ne Procuratoris alicuius defuncti Practica ſeu ſchedę chartęq; forenſes, quas poſt ſe relinquit ematur, idque complurimis Arreſtis. Nihilominus 6. die Februarij. 1534. in cauſa cuiuſdam viduæ Procuratoris dictum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum ad prædictam perorationem, defenſorem cogendum prædictæ viduæ ſingulis annis certam ſummam præſtare, quam arbitrarum eſſent communes ipſorum amici propter practicam ſeu ſchedas chartáſque pragmaticas defuncti mariti ſui prædicto defenſori ceſſas: idque tamen ne in conſequentiam trahatur.

Nihilominus Arreſto menſe Nouembri 1531. pro vidua Ioannis Ioſſeri Procuratoris aduerſus Adrianum Formeum dictum fuit, conſtitutionem reditus factam à prædicto Formeo prædictæ viduę viginti quinque librarum annuarum porro præſtandam præſtita cautione à prædicta vidua pro dimidia parte, quæ heredi debebatur. B.

XIV.

Procuratores delinquentes ſub chirographo indemnitatis puniuntur.

Ob ſuffugium ſeu ſutelam forenſem iniquū ſeu irrationabile Procurator quidam in Curia admonitus ſeu culpatus, culpam in Aduocatum quendam litigatorem reiecit, à quo videlicet chirographum habebat, quo pollicebatur, ſeſe prædictum Procuratorem indemnem præſtiturum, idque chirographum exhibuit. Et quanquam prædicta culpa facilè excuſari potuiſſet, nihilominus Curiæ hoc chirographum maximè diſplicuit: & poſteaquam decreto ſuo Aduocatus & Procurator ſeſe in auditorio ſtitiſſent, ibique publicè atque ipſis præſentibus prędictum chirographum lectum agnitum fuiſſet, ſupérque ea re Triumviri Regij admonitiones quaſdam peregiſſent, Arreſto dictum fuit, prædictum chirographum ibidem lacerandum, & Aduocatus

in biennium, Procurator verò in annum officio ſuo interdicti fuere cum infamia facto condigna. Lucius ait, id ipſum quoque dictum fuiſſe aduerſus tres alios Procuratores, de quibus ea modeſtia agit, vt non tantum eorum nomina celari voluerit, ſed etiam Arreſtorum datam.

XV.

Procurator ſubſtitutus morte ſubſtituentis non reuocatur.

Procurator ad lites ſubſtitutus Procuratoris generalis alicuius, morte ſubſtituentis non reuocatur, quin potius morte primi Conſtituentis, vt notatur in *l. mandatum. C. mandati.* & per Fabr. *in §. rectè. Inſt. eod.* & per Gloſſ. idem eſt *l. inter cauſas. D. eod.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1386.

XVI.

Procurator mandatum habens ſeſe ſiſtendi coram omnibus iudicibus, admittitur coram apparitore executore.

Procurator qui mandatum habet generale ſe ſe coram iudicibus Eccleſiaſticis & ſecularibus ſiſtendi, ſeſe coram apparitore executore ſiſtit & vi huiuſce mandati executioni intercedit: pars quæ executioni inſiſtebat, dicebat, mandatum iſtud non eſſe ſufficiens, neque enim apparitore iudicem eſſe, neque in hac re quicquam executoris eſſe: igitur ab apparitore repulſam patitur, à quo appellat, Arreſto Pariſienſi anno 1593. dictum fuit, prædictum mandatum ſufficiens eſſe ad ſe coram prædicto apparitore executore ſiſtendi, & ab ipſo malè proceſſum, maléque Procuratorem repulſam paſſum.

XVII.

Procurator generalis non poteſt autoritatem acceptare neque reiicere.

Procurator niſi expreſſum mandatum habeat ad admittendam vel recuſandam autoritatem vicariam, quæ in pecunia fit vice euictionis, quę præciſè præſtari non poteſt, non poteſt vel denarium accipere. Vt iudicatum fuit decreto Curiæ Pariſienſis anno 1323. Actus quippe hic tanti imò maioris momenti eſt, quàm alius quiſquam totius litis *l. ſi ſe non obtulit in pr. ff. de re iudic.* innct. gloſſ. *obtulit.*

XVIII.

Procurator generalis quando in caſibus ſpecialibus referre iudicare poſſit.

Procurator generalis non poteſt ſe referre ad iuriurandum partis aduerſæ citra expreſſum mandatum. Et in ſimili caſu ſententia quædam irritata fuit, quæ data fuerat ad huiuſmodi iuriſiurandi delationem, atque appellatus in expenſas condemnatus fuit. Arreſto 26. Nouembris 1543. Attamen litigator cautè attendere debet in aliis caſibus, qui mandatum ſpeciale requirunt. Nam ſi ſub mandato generali procurator aliquid geſſit aut conſenſit, non ſatis foret dicere, eum non habuiſſe poteſtatem eius faciendi, verùm vtendum eſt improbatione, nam alioquin ipſi præiudicaret, vt Imbertus ait compluribus Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuiſſe.

XIX.

Pactiones inter Procuratorem & clientem ipſius odioſæ.

Pactiones inter Procuratorem & clientem ipſius ſunt odioſæ, & pro remunerando officio tantum permiſſæ, idque lite penitus terminata: ante litem quippe terminatam nullæ ſunt & improbãtur. *l. ſumtus. ff. de pact. l. ſi remunerandi. §. ſi. D. Mandati. l. 1. ff. de var. & extraord. cog. l. creditori. C. de pact. & arg. l. medicus. ff. de var. & extra. cognit.* Et ita declaratum fuit Arreſto Pariſienſi. 28. die Nouembris anno 1545. in Camera parricidali, perorante D. Riantio pro cliente.

Vide in Append. huius tit. *Arr. 4.* & Arreſta D. Louëtij *lit. N. Arr. 2.* & *lit. T. Arr. 4.* vna cum additionibus Brodei.

XX.

Idem.

Curia Arreſto ſuo quod datum Pariſiis. 17. Martij anno 1544. Chirographum ſeu ſyngrapham à Sollicitatore Aduocatu factam, qua ſummam ſex coronatorum illi pollicebatur pro operis ipſius conſultationibus & perorationibus in quadam lite, quam dominus ipſius Pariſiis habebat, nullam declarauit & improbauit, reſeruatis illi actionibus in Curia, in qua lis erat ad taxationem ſeu æſtimationem ſalarij ipſius, & ne quid de cætero tale fieret, interdixit.

XXI.

Procurator ius retentionis habet pro recuperandis expenſis à ſe factis.

Die Martis 27. Nouembris. (vel vt alij volunt. 23.) anno 1543. tres appellationes Procuratoris cuiuſdam in Caſtelleto in Parlamento Pariſienſi agitatæ fuerunt. Dicebat is, ſe Procuratorem fuiſſe appellatorum in accuſatione raptus, quam aduerſus quoſdam inſtituebant: ſe cum vno ex accuſatis certa quadam ſumma, quam etiam acceperit nomine partium ſuarum, & eorum mandato tranſegiſſe: Intimati hanc ſummam ab eo poſtulant, contractum exhibent, quo ex ipſorum nomine accepiſſe ſe confitetur, atque eo nomine prædictum accuſatum liberat. Is excipit & ait, ſe pro ipſis in criminis accuſatione multos ſumptus feciſſe, rationeſque reddere ſe paratum & reliqua. Intimati pecuniam ſibi ante omnia præſtari poſtulant. Is intercedit, mox à Præfecto Pariſienſi ad pecuniæ ſolutionem condemnatur: Ab eo appellat: non obſtante appellatione ipſius dictum, eum ſoluere oportere. Is ſecundò appellat: pignora eius capiuntur: Tertiò appellat, appellationem perſequitur & concludit. Intimati aſſerebant & allegabant, intentionem ipſorum fundatam eſſe, exceptionem verò ipſius nullo modo, quam etiam non probaret, & vſque quo id faceret, eum ſoluere oportere ſub cautione, quam ipſi dederint. Curia antequam ſuper appellationibus ius redderet, appellantem admiſit ad probationem expenſarum, quas in prædicta perſecutione ſeu accuſatione feciſſet, reſeruatis impenſis damnis & intereſſe ex pignorum capione procedentibus in definitiuam. Hinc notandum eſt, Procuratorem eorum nomine, quæ in litis alicuius proſecutione de ſuo erogauit, ius retentionis habere eorum, quæ probabiliter occaſione prædictæ litis parti ſuæ debita ad manus ipſius peruenerunt. arg. not. per Gl. & Bart. *in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de Cond. indeb. in l. fin. Cod. Commod. & in l. quis omnia. §. fin. ff. de Procur.* & per Ioan. Fab. *in l. vnic. Cod. Etiam ob Chirogr. pec. pign. rete. poſſ.*

Procuratores inſtrumenta partibus reſtituere coguntur.

Huic Arreſto conformiter dictum fuit. 23. Iunij 1575. aduerſus viduam, Outrelæi, eam ſolutis ipſi ſalariis omnibus & expenſis, inſtrumenta reddere oportere, quæ ad litigatorem pertinere probabuntur. Defunctus ipſius maritus ob denegationem & moram, quam fecerat in reddendis ſaccis & inſtrumentis cauſæ, per incarcerationem coactus & coercitus fuerat 9. Decembris 1572. B.

XXII.

Procurator fines mandati excedens quãdo reprobandus ſit.

Notabilis eſt fori obſeruantia ſeu praxis, quod ſi Procurator aliquid geſſerit, quod vi mandati ſpecialis agere & expedire potuiſſet, atque id præiudicio ſit, nulli alij remedio locus ſit, quàm improbationi, quam fundari oportet ſuper dolo, errore vel etiam ob non captum ab Aduocato ſuo conſilium: & tum non ſatis eſt dicere, eum

non

non habuiſſe in mandatis, vt id faceret, improbatione enim opus eſt. Veruntamen, ſi ea res ſit, quæ mandatum ſpeciale requirat, quámque vi mandati generalis expedire non poteſt, tum ſi ſecus res cadat, citra improbationem appellare licet, atque impetrare, vt omnia nulla dicantur & declarentur, iuxta Arreſtum quoddam Pariſienſe. 26. Nouembris 1545.

XXIII.

Procurator Regius ... non debet.

Arreſto Pariſienſi menſe Iulio, anno 1523. interdictum fuit Procuratori Regio Turonis, & conſequenter omnibus alijs in diſtrictu Parlamenti Pariſienſis conſtituti, ne pro priuatis litigatoribus procurarent, poſtularent aut perorarent, id poſtulante D. Procuratore Catholico Regio. Id poſtea obſeruatum non fuit, eo quod parum interſit Regis & Reipub. & quia id ad inopiam tenderet ſubſtitutorum prędicti D. Procuratoris Catholici, qui in nonnullis Balliuatibus tam exigua ſtipendia habent, vt ſeſe exhibere non poſſint, niſi præter ordinarium officium ſuum emolumentum & compendium faciant ex profeſſione ſua.

Vt obſeruatur in Caſtelleto Pariſienſi, & in Seneſchalcia Tholoſana, Biturigibus & alijs, non obſtante Arreſto, quod datum aduerſus Aduocatos Regios in Seneſchalcia & ſede Præſidiali Aruernenſi, 22. Nouembris. 1588. Maioribus diebus Claromontij habitis, quod plene extat in Collectione mea *Tit. de Aduocat. & Procurator. Regijs* 14. *cap. vlt.* I.C.

XXIV.

Procurator Regius quando ſubſtituere poſſit.

Procuratores Regij alios loco ſuo ſubſtituere non poſſunt, præterquam in caſum abſentiæ aut morbi, Edicto Regis Franciſci, quod publicatum in Parlamento Pariſienſi anno 1522. Et ita iudicatum fuit Arreſto maioribus diebus Molini habitis die Lunæ 5. Octobris 1540. poſt meridiem, perorante D. Raymundo Aduocato Regio.

Hodie poſt annum 1586. poſteaquam videlicet Rex Henricus III. in vnaquaque ſede Præſidiali, Balliuatu & Seneſchalcia ſubſtitutum ſubſtituti D. Procuratoris Catholici in vnaquaque prædictarum ſedium inſtituit, hæc ſubſtitutio non amplius vſurpatur. Qui videre cupiet Edictum & determinationes inter prædictos ſubſtitutos & eorundem ſubſtitutos, is legat collectionem meam prædicto tit. 14. aliaſque determinationes inter Aduocatos Regios & Subſtitutos prædicti D. Procuratoris Catholici, aliáſque Quæſtiones ſuper ipſorum officiis. I.C.

XXV.

Procurator Notarium eſſe poteſt.

Arreſto Pariſienſi anni 1582. Montelonio & Bernardo perorantibus dictum fuit Notarios poſſe in eadem Sede ſeu eodem foro Procuratores eſſe. Sedes, de qua tum agebatur, erat Meungenſis ſuper Yparam in Bituricenſi Prouincia minimi territorij, cuiuſmodi fermè eſt Sedes Monbriſenſis, quæ nunc diuulſa eſt ad ſollicitationem Caſtellanorum.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. IV.

I.

Procurator qui partis ſuæ inſtrumenta parti aduerſæ tradidit puniendus.

PRocurator quidam Bleſenſis, cui nomē Luoneto, cùm inſtrumenta partis ſuæ parti aduerſæ ſub promiſſione indemnitatis tradidiſſet, Arreſto condemnatus fuit, ea intra menſem reſtituere, eòque præterlapſo in omnes expenſas, damna & intereſſe condemnatus.

II.

Procuratores obreptionibus vtentes puniuntur.

Procuratores obreptione vtentes multæ ſubijciuntur, & proprio priuatóque ſuo nomine in expenſas condemnantur, & nonnunquam incarcerātur. Prout iudicatum fuit aduerſus quoſdam, quos nunc nominare non ſuſtineo. Arreſto 15. Februar. 1569. 21. Ianuarij 1575. 18. Ianuarij 1577. & innumeris alijs. B.

III.

Procurator citra mandatū ſiſtere ſe vel operam dare non poteſt.

Procurator ſeſe ſiſtere vel operam dare citra mandatum ſpeciale non poteſt: & verò quidam, eo quòd ſeſe ſtitiſſet citra mandatum 4. Iulij 1564. in multam 100. ſolidorum Pariſienſium cōdemnatus fuit, & Arreſtum publicè additis prohibitionibus lectum fuit. B.

IV.

Procurator, qui iura litigioſa acquiſiuit, quomodo puniatur.

Decima octaua Aprilis 1580. Procurator quidam Caleſienſis ſeu portus Iccij cùm clientis ſui, qui Luſitanus erat, ius litigioſum acquiſiuiſſet, vterque iure excidiſſe declaratus fuit, & parti aduerſæ res adiudicatæ fuerunt, prædictúſque Procurator in multam 10. coronatorum condemnatus, perorante Brebario. B.

Vide *Arr.* 19. *ſupra.*

V.

In quibus litigator Procuratorem ſuum improbare non poſſit.

Litigator non poteſt improbare procuratorem ſuum ob conſenſum præſtitum vel quemcunque alium actum geſtum præſente prædicto litigatore, Arreſto 10. die Maij 1564. Et ſi abſque cauſa Procurator improbetur, munere ſuo defunctus expenſas, damna, & intereſſe fert. Iudicatum 6. Martij 1564. B.

VI.

Procurator Regius quod variaſſet, punitur.

Procurator Regis, eo quòd in concluſionibus ſuis variaſſet, in multam 100. librarum condemnatus fuit, atq; officio ſuo ad anni ſpatium interdictus. Is erat Procurator in Camera Ratiociniorum. Arreſtum de 9. Septembris 1454. B.

VII.

Sollicitator ceſſionem actionum acceptās punitur.

Maioribus diebus Claromontij habitis 18. Septembris 1582. Nomenclator ſiue ſollicitator, cui ceſſio facta fuerat actionum iurium litigioſorum Ioannis Ducharij, ſub ipſius nomine aduerſus duo Arreſta libellum, vt vocant, ciuilem impetrauit. Curia concluſiones D. Aduocati Thuani, pro D. Procuratore Catholico decreuit, ſollicitatorem ſeſe ſiſtere oportere ad reſpondendum concluſionibus prædicti D. Procuratoris Catholici, quas aduerſus ipſum facturus eſſet, appellantem ab effectu libelli ſui depulit, eundémque condemnauit in multam & expenſas, decreuitque, ſi peritor in libello ciuili multam Regi ſeu fiſco adiudicatam inferre non poſſet, eam à ſollicitatore exigendam: & ſuper eo, quod defenſor poſtulabat, Arreſtum declarari in prædictum ſollicitatorem executorium decreuit, vbi is auditus fuiſſet, ius reddendum, vt ratio & æquitas ſuaderent. I.C.

VIII.

Reductio Procuratorum ad certum numerum.

Edictum anni 1559. quo prohibentur Procuratores vltra numerum præſcriptum admitti in omnibus Curiis inferioribus Parlamenti obſeruatur. Hac de cauſa 6. Ianuar. 1564. prohibitum fuit, ne Procuratores admitterentur, niſi duobus caſibus, putà ſi priſtinus numerus non eſſet cō-

pletus, vel niſi id è re eſſe comperiretur. 10. Februarii 1575. Arreſto Catholicianorum pro quodam noniter recepto in Electione Caſtellodunenſi dictum fuit, eum manſurum, ea tamen lege, vt primi decedentis locus ſupprimeretur, interdictúmque ne deinceps aliter, quàm ea autoritate Curiæ admitterentur.

Vide *Tit. de Procuratoribus* 15. *cap.* 143. Collectionis meæ. I.C. Et quæ notantur in Collatione conſtitut. *lib.* 2. *tit.* 4. §. 15.

IX.

Intra quod tempus Aduocati & Procuratores instrumenta reddere cogantur.

Tempus, intra quod Aduocati & Procuratores ſaccos & inſtrumenta ſibi commiſſa reſtituere tenentur, Conſtitutione Henrici IV. quæ approbata in Curia Parlamenti. 14. Martij 1603. definitum eſt: & Arreſto approbationis continetur, Aduocatos & Procuratores prædictæ Curię, ipſorum viduas & hæredes inquietari nulla ratione poſſe pro reſtitutione ſaccorum, inſtrumentorum, proceſſuum, inſtantiarum & productionum ſibi commiſſarum, putà indeciſorum, neque dum iudicatorum poſt decenniū, quàm eis commiſſa fuerunt: iudicatorum verò poſt quinquennium, ipſorúmque viduas, liberos & hæredes, alioſve iura ab ipſis habentes fruituros prædicta liberatione tam ratione litium iudicatarum, quàm indeciſarum quinquennio poſt obitum prædictorum Aduocatorum & Procuratorum.

Vide prædictam Conſtitutionem *in collectione mea Tit.* 26. *cap.* 150. I.C.

Determinationes & taxa ſalarij Procuratorum.

In collectione mea *Tit* 18. extant determinationes factæ a Curia Parlament, & Curia Subſidiorum de Officio & Salariis Actuariorum, Miniſtrorum. Curia Parlamenti Tholoſani formam quandam inſtituit inter Actuarios & præcipuos Miniſtros ſedium Præſidialium, Seneſchalliarum & Sedium Regiarum diſtrictus prædictæ Curiæ, Arreſto memorabili. 9. Martij. 1575. quam prædicta Curia præciſe obſeruari curat, vt comperi ex quodam Iudice prædicti diſtrictus deſignato in additione prædictæ determinationis, quam retuli in Collectione mea *Tit.* 1. *cap.* 3. I.C.

X.

Quando munus Procuratoris in cauſis & negotiis finiatur.

Procurator, in cauſa minoris Curator creatus, non poteſt amplius cauſæ operam dare poſt obitum Curatoris vel tutoris minoris, non magis quàm Procurator, cui cauſa à tutore demandata eſt: Idémque cùm impubes pubes factus eſt, atque ex conſuetudine ſeu iure tutela finitur, atque minori alius Curator ſiue tutor dandus eſt ex conſilio propinquorum ſeruatis ſolemnibus: vtpote procuratore vel curatore in cauſa non ampliorem poteſtatem habente, quàm cùm pars maior deceſſit. Iudicatum Arreſto 27. Nouembris 1551.

Deſumtum ex Arreſtis D. Louetij *lit. C. Arr.* 27. Vide etiam *lit. I. Arr.* 13. vbi in Annotatione D. Brodei dicitur, munus procuratoris in inſtanti mortis partis ſeu litigatoris finiri iuxta vulgat. iuris Regulam: *Mandatum morte eius, qui mandauit ſoluitur. l. fin. D. de ſolutio.*

TIT. V. DE PROCVRATORibus, Actoribus ſeu Inſtitoribus, & Negotiorum Geſtoribus.

ARRESTVM I.

Actores admittuntur ſolo mandato exhibito nulláque vlteriore probatione præſtita.

ARreſto Burdegalenſi. 20. Februarij. 1521. iudicatum fuit pro Antonio Gordino Florentino, & ciue Lugdunenſi, incognitum mandatum habentem admittendum, ſic, vt probare non teneatur ſe ipſum eſſe, qui in mandato deſignatus ſit. Vt per Angel. *in l. ſi procuratorem abſentèm. ff. de Procurat.* & Azo *in ſumma de Fide Inſtrum. verſic. quod ſi procurator.* De hoc plenius agitur ſupra hoc ipſo libro. *Tit. de Receptio. Dignita. &c. Arr.* 21. vbi facti ſpecies plenè memoratur.

II.

Mandatū ad exhibendum ſignatum à creditore admittitur.

Arreſto 11. Iulij. 1494. declaratus fuit abundè fundatus procurator quidam ad recipiendum, & remittendum debitum eius, qui mandatum abſque Notario & teſtibus ſignauerat & obſignauerat chirographo & ſigillo ſuo, atque adeò mandatum huiuſcemodi tantundem valere, ac ſi Notarius aut teſtes adhibiti fuiſſent.

III.

Debitores quo modo tutò & ſecurè Actori ſoluere poſſint.

Debitor facilis eſſe non debet in ſoluenda pecunia actori vel miniſtro creditoris, niſi inſtructo mandato aut epiſtola, qua contineatur clauſula de ſoluendo debito quo de agitur, prędicto actori nominatim deſignato: à quo etiam prædictus debitor in opiſtographo prædictæ epiſtolæ apocham ſeu confeſſionem ſolutionis accipere debet: alioquin prędictus debitor ſecurus non eſt, ſi ſub nuda epiſtola commendatitia, in qua ſuperiora omnia non exprimantur, ſoluat, vt ait Bartol. & Paul. de Caſtr. *in l. Lucius Titius. ff. de fideiuſſ.* Bald. & Salic. *in l. fin. ff. quod cum eo.* & *in l. ſi vero non remunerandi.* §. *cum quidam ff. Mandati.* Facit *l. ſi literas C. Mandati.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Curiæ Burdegalenſis abſque data allegato per Boërium *Quæſt.* 272. *num.* 6.

IV.

Procuratore tam Procuratorio, quàm ſuo nomine, & ita, vt vel vnius in totum conueniri poſſit, operā dāte.

Procurator expreſſum mandatum habens ad mutuam pecuniam accipiendam, vel etiam ad vendendum & euictionem præſtandam, ſi vltra fines mandati ſui nomine quoque ſuo interueniat, & promittat tam procuratorio nomine, quàm proprio & priuato ſuo nomine, & ita quidem, vt vtrouis nomine ſolus & in totum conueniri poſſit, à creditore primus conueniri poteſt citra beneficium diſcuſſionis & ordinis, & ſic vt allegare non poſſit, ſe nomine alieno contraxiſſe. Et ita intelligendæ ſunt Gloſſ. Bart. & Bald. *in l. ſi pupilli* §. 1. *ff. de negot. geſt.* & *l. Procurator, qui de euictione ff. de Procur.* Et eligere poteſt petitor, vtrum aduerſus procuratorem experiri velit, qui tenetur ex contractu vel aduerſus conſtituentē, qui tenetur ex mandato, ſecundū Gloſſ. & Iacob. de Aretio *in d. l. ſi pupilli* §. 1. Ratio quoque hęc eſt, quod actor ſiue petitor, qui prædictum procuratorem voluit proprio & priuato nomine ſuo conuenire, ipſum & eius fidem ſecutus eſt, magis quàm conſtituentem, vt ait Paul. de Caſtr. *in l.* 1. §. *exercitorem. ff. de exercitor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi. 7. die Septembris 1531. pro quodam Tholoſano, aduerſus Præfectum aulæ Archiepiſcopi Foccenſis.

V.

Inſtitores pro ſyngraphis inſtitorio nomine & pro domino factis cōueniri non poſſunt.

Actor ſeu inſtitor mercatoris cuiuſdam Turonenſis, nomine prædicti mercatoris merces quaſdam acceperat vſque ad ſummam octoginta librarum & quod excurrit, ſub chirographo ſuo in hæc verba. Ego Petrus actor Ioannis pro-

fiteor

fiteor, me debere ſommam hanc vel illam Wilhelmo pro mercibus ab eo acceptis, nomine prædicti Ioannis, quam ſummam polliceor me ipſi ſoluturum, vel ſolui curaturum intra hos proximos ſex menſes. Euenit, vt intra ſex menſes creditori pecunia ſoluta nõ fuerit: is actorẽ cõuenit coram Balliuio Turonenſi vel eius Locumtenente, atque intendit, vt is ſibi prędictam ſummam octoginta librarum & quod excurrit, ſoluere cogatur. Actor pro exceptionibus ſuis ait, ſe ſoluere non cogi, quandoquidem ipſe nõ niſi actor vel inſtitor ſit: Quapropter creditor, ſi ipſi videatur, prædictum dominum ſuum conueniat. Balliuius Turonenſis decernit, ab actore intra certum tempus dominum ſuum citandum, vt creditori reſpondeat, atque ab eo actor non appellat. Intra prædictum tempus actor dominum ſuum non accerſit, atque hac de cauſa ad ſoluendam & præſtandam prędictam ſummam condemnatur, & pignora eius capiuntur, à quo appellat. Pro cauſis appellationis ſuæ dicebat, ſeſe non niſi actorem eſſe ſeu inſtitorem, & vt dominum ſuum conueniendum eſſe, vt apparet *ex toto tit. de Inſtitor. actio.* Contrà creditor dicebat, ipſum promiſiſſe ſeſe ſoluturum vel curaturum vt ſoluatur: ſaltem vnam ex duabus his alternatiuis intelligendam, nomine proprio, maximè quia verba illa ſunt executiua, concepta in perſonam ſuam. Ac prætereà ſententia contineri, cum intra certum tempus dominum ſuum euocaturum, à quo non appellauerit, eum huic ſententiæ non ſatisfeciſſe, atque ideò iure condemnatum. Actor replicabat, quòd quanquam verba ſint executiua, ſemper tamen intelligi debeant concepta eſſe in perſonam domini, cuius nomine contractũ eſt. per *l. fina. ff. de Inſt. actio.* vbi dicit Iuriſconſultus *Quos ego numerare debebo pridie Kal. Maias.* Id intelligi debet nomine domini, non inſtitoris. Arreſto Pariſienſi quod datum ad perorationem 2. Iunij 1551. Appellatio, & id à quo appellatum in irritum deductum fuit & appellatus in expenſas cauſæ appellationis condemnatus fuit, & iudicium emendando dictum, creditorem dominum conuenire oportere, ſaluo tamen, ſi inſtitorem dominus improbaret, inſtitorem ipſum conueniendi. Pro appellante perorabat Bechetus, pro appellato Bouchetatius ſenior. Hoc Arreſtum videtur contrarium deciſioni Bartoli *in l. fin. ff. de Inſt. act.* & Paul. de Caſtr. *in l. 1. §. exercitorem. eod.*

Inſtitor aut delegatus priuilegio delegãtis fruitur.

Inſtitor etſi polliceatur ſe ſolui curaturum, id tamen intelligitur nomine inſtitoris, non ſuo *l. vlt. de Inſtitor. actio.* Verum, ſi promitto me ſoluturum vel curaturum, vt alius ſoluat, cum principalem debitorem me conſtituo, etſi filius gerat negotia patris, vt iudicatum fuit aduerſus Claudium Fiebepinũ, pro quo perorabat Villecoq. & condemnatus fuit in mulctam. vlt. Februarij 1563. Prætereà notandum eſt, delegatum & deputatum veluti factorem ſeu inſtitorem, apparitorem pro delegante ſuo aliquid promittentem priuilegium fori prædicti delegantis habere. Ita iudicatum 10. Februarij 1536. pro quodam apparitore Electionis à præpoſito horrei delegato. B. Vide D. Maynard. *lib. 2. Quæſtio. Iuris cap. 25.* I.C.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum V.

I.

Inſtitor ſi quid amittat, ad quem iactura ſpectet, ad ipſum, an verò ad dominum.

INſtitor, qui onus in ſe ſuſceperat pecuniæ Lutetiam deferendæ, & allegabat ſe eius partem quandam amiſiſſe, eo quòd, dum propter latrones curſu publico ſeu poſta, vt loquuntur, decurreret, rupta auerta id eſt, vidulus ſeu ſaccus, qui ephippio ſeu equo imponitur, fuiſſet: nihilominus & non obſtantibus atteſtationibus ipſius Arreſto condemnatus fuit ad ſolutionem, ſaluo iure mercedis ſeu ſalarij exigendi. 12. Iulij 1585. in Camera Parricidali. B.

Nihilominus vide quæ ſuper hac quæſtione D. Maynard. *lib. 4. cap. 6. Quæſtio.* Carondam *lib. 7. cap. 18.* c. *Reſponſor.* qui referunt Arreſta Parlamenti Pariſienſis & Tholoſani, quibus iudicatum fuit, ſi ſocius mercibus emendis vendendis, miniſter, procurator vel inſtitor mercatoris alterius rei iacturam faciat, vtputa à latronibus captus, hanc iacturam ad dominum & ſocium pertinere per *l. qui occidit §. in hac. D. ad l. Aquil. l. cum duobus §. quidam D. pro ſocio* I.C.

TITVL. VI. DE ACTVARIIS; Ipſorum Salariis, & Taxa.

Actuarius Curiæ ſolus ab initio erat, & nudus Amanuenſis in præſentationibus, marſupium, vt aiunt, Secretarij habebat pro ſtipendio Amanuenſium ſuorum: tunc erant Arreſta valde breuia & ſuccincta, quando ſcilicet pro iis nihil ſoluebatur. In Curia eligebantur pariter vt Præſides, Conſiliarij, Aduocati & Procuratores Regij, vt teſtatur Nicolaus Bayus *in memorialibus ſuis, de Reſtauratione Actuariorum* B.

ARRESTVM I.

Actuarius Cõmiſſi ſui, nomine tenetur.

ACtuarius criminalis vel alius per cõmiſſum, vt vocant, & ſubſtitutum officio ſuo fungi poſſunt, cuius tamen nomine tenetur bonorum ſuorum ratione. *l. nominem Cod. de Decur. 10. lib.* 1 c. Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, anno 1507.

II.

Determinatio inter Actuarios & Iudices ſuper commiſſionibus extraordinariis.

Sæpe controuerſia exorta eſt inter Actuarios & Iudices Regios, Actuariis de prædictis Iudicibus conquerentibus, quod Amanuenſibus ſuis tanquam Scribis vtantur, quando ſcilicet extraordinariæ delegationi operam dant, ſiue inquiſitionibus peragendis, ſiue Arreſtis exequendis cùm Actuariorum ordinariorum opera vti deberent: nitebantúrque textu, quem Baldus in eum finem inducit *in l. fin C. vbi & apud quem.* itémque in eo quod ait Baldus *in Auth. ſed iudex. C. de Epiſ. co. & Cler.* Et ita tenent pro Actuariis Dd. *in l. 1. C. de Sportulis:* neque poteſt Iudex arbitratu ſuo ſcribam ſibi adſciſcere, verùm id ad Principem & dominum Iuſtitiarium ſpectat, vt ait Innocent. *in cap. cum P. Tabellio. de Fid. Inſtrum.* & Iacob. Rebuff. *in l. duos Tabellarios. verſ. nota, quod autoritate Principis. C. de ſuſcept. lib. 10.* Verum quidem eſt, ſi Commiſſio ſeu delegatio Decano fiat, vel alteri in dignitate conſtituto, qui ordinariam Iuriſdictionem non habet, eum pro arbitrio ſuo, quem voluerit, Actuarium ſibi adſciſcere poſſe, eáque eſt ſpecies *cap. ſtatutum. §. Notarium. de Reſcript.* vbi iudex acerbè culpatur, qui Amanuenſem pro arbitrio ſuo per auaritiam ſibi adſciſcit ad participandũ cum ipſo in ſalariis operæ ipſius, & ſcripturarum, Salicet. *in dict. l. fin. Cod. vbi & apud quem:* per hunc ipſum text. ait, aduerſus iuriſdictiones & notiones eſſe committentis ſeu delegantis, vbi Actuarius ſeſe immiſcere non debet, & Commiſſi ſeu delegati. Pro huius dubij ſolutione ſeu definitione quinque Arreſta in Par-

lamento Burdegalenſi data fuerunt, vnum, pro Actuario ciuili & criminali, in Sede ſeu tribunali Agenenſi petitore ſeu actore, & poſtulante diploma Regium eo fine à ſe oblatum comprobari ab vna parte, & inter Ioannem Seuinum iudicem prædicti loci, iuncto eidem Procuratore Regio ab altera parte, quo comprobato prædicto diplumate prædicto iudici interdictum fuit, ne de cætero amplius Amanuenſi ſuo alióue quo Scriba vteretur, quàm prædicto Actuario vel ipſius Commiſſo in delegationibus tam ordinariis quàm extraordinariis, & tam intra prædictum dominium quàm extra: iudicatúmque id fuit 4. Maij. 1527. Et antea hoc ipſum iudicatum fuerat aduerſus prædictum Seuinum pro Alnardo Chartio, Actuario prædictæ Seneſchaltiæ in Sede Condonenſi, Arreſto prædicti loci 20. Februarij. 1525. Et poſtea aliud ſimile Arreſtum datum fuit pro Petro Fabro Actuario Iudicis Ordinarij prædicti loci Aginni aduerſus Wilhelmum Torrentium, Iudicem ordinariũ prædicti loci 12. Martij 1527. Et aliud longè ante pro Ioanne Seguino, Actuario Seneſchaltiæ Cadurcinenſis in Sede Martelana, appellante à Ioanne Liuarrio Locum-tenente generali ſuo & proprio nomine conuento. 27. Maij. 1508. Et quintum pro Petro Gayo Actuario Seneſchaltiæ Petricoricenſis Actore, aduerſus Eliam Merlium Locum-tenentem generalem prædicti loci. 1. die Auguſti. 1531.

Determinatio inter Actuarios & Notarios, quod inuentariorum confectionem attinet.

Actuarij & Notarij, quod inuentariorum confectionem attinet, ita diſtincti fuerunt: puta, Actuarios ea confecturos, quæ ex decreto & autoritate Iudicis procedunt, id eſt, iudicialia: Notarios verò nouiſſimè voluntaria ordinaturos, quando videlicet extraiudicialiter à partibus & priuatis aduocabuntur. Huiuſmodi diſtinctio facta pro Ambotenſibus extat: & non ita pridem pro Lingonenſibus. 16. Maij. 1550. B. Vide Collectionẽ meam *Tit. de Commiſſariis examinatoribus*, & *Tit. de Notariis*. vbi reperies compluſculas determinationes inter hæc officia. I.C.

III.

Iudices quæ Acta abſque Actuario expedire poſſint.

Iudex acta voluntariæ Iuriſdictionis ipſemet abſque Actuario vel Scriba partibus expedire poteſt, velùti teſtimoniales, indulgentias, delegationes & id genus. *l. Diuus. ff. de Offic. Præſ.* idémque obſeruatur in Iuriſdictione neceſſaria ex tempore & de plano in cauſis leuioribus & ſummariis expedita. *Auth. niſi breuiores. C. de ſen. ex periculo recit.* at ſi materia ſit contentioſæ Iuriſdictionis, id abſque Actuario facere non poteſt. *L. ne in arbitriu. ff. de Arbitr. & cap. quoniam contra falſam. de Probat.* Et ita ſtilo ſeu vſu forẽſi Parlamenti Gratianopolitani obſeruatum fuit, vt teſtatur Guid. Pap. *quæſt.* 564.

Iudices acta voluntariæ Iuriſdictionis expedire poſſunt, puta quæ nudam functionem reſpiciunt, non iudicium *l. vlt. ff. de Interro. in iure fac.* B.

IV.

Decima Actuariorum ablata.

Secretarij & Actuarij Parlamenti Gratianopolitani decimam à cõdemnatis in multam ſeu multatis exigere ſolebant citra multæ ipſius imminutionem, puta: ſi multa centum librarum eſſet, decem: multatúſque Theſaurario centum libras perſoluebat, decem verò Secretariis: idque ipſum pariter faciebant actuarij Curiarum & Balliuatuum ad diſtrictum prædicti Parlamenti pertinentium. Id quod Arreſto 6. Auguſti. 1560. abolitum ſeu antiquatum fuit, quoniam æquum non eſt, vt reus ſeu accuſatus miniſterij aduerſus ſe exerciti operam ſeu pretium ſoluat, vt ait Archidiaconus *in cap. vt officium de Hæretic. lib. 6.* in Gloſſ. *ſuper verb. Publicum allegat text. in §. inſuper in Auth. vt nulli iudi.* Verùm æſtimatio prædicti miniſterij ſuper multis & expeditionibus iudiciariis, prout tum factum fuit, exemplo ſtili iudicialis ſeu forenſis Ciuitatis Ebrodunenſis, in qua Notarij & ſecretarij operæ ſuæ pretium ferunt ſuper expeditionibus Principis, neque prædictam decimam vſurpant, quæ ſanè propria & vera eſt concuſſionis ſpecies l. 1. & ibi Gloſſ. *ff. de Concuſſio.* Antea, quando priuatus actionem non inſtituebat priuatam, Actuarij operæ ſuæ mercedem exegerunt ab accuſato, iuxta æſtimationem iudicis, iuxta opinionem Franciſci Zabarel. *in Clem. 1. verſ. notarius de Hæretic.* Verùm poſt Conſtitutionem & Edictum Molinenſe, quod publicatum anno 1566 Iſtud tam ab Actuariis quàm Iudicibus ſemotum fuit.

V.

Partes quibus conuentis, quo ratione ſaccos ſuos repetere poſſunt.

Partes quæ ſuper lite tranſegerunt, ex Actis Curiæ ſaccos ſuos, quibus inſtrumenta litis continentur, repetere non poſſunt, niſi prius tranſactio ipſorum Arreſto prædictæ Curiæ cõprobata fuerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi. 27. die Septembris. 1421.

Vide *Tit. 5. huius libri, Arreſt.* 6. 7. & 8.

VI.

Actuarius delegatus delegationis ſuæ inſtrumentum à Iudice ſignatum habere debet.

Actuarius ad aliquod negotium delegatus ipſemet delegationis ſuæ inſtrumentum conficere non poteſt: & neceſſe eſt, id ab alio excipi & expediri, atque à iudice ſignari, alioquin id quod agit, nullius eſt momenti. Eáque eſt opinio ſcilicet. *l. iuriſiurandi. C. de Teſtibus.* & Ioann. Andr. *in cap. quoniam contra falſam. de Probat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1461.

Deſumtum ex Guid. Pap. *quæſt.* 126. idémque dictum fuit Arreſto Senatus Neapolitani, vt teſtatur Matth. de Affl. *dec.* 317. Idem tenet Franc. Aretio *Conſil.* 33. *n.* 5 præter ea, quæ Molinæus citat in ſuis Annotatio. ad Alexandr. *Conſil.* 213. *n.* 6. *lib.* 2.

VII.

Actuarius nihil collationis nomine exigit.

Arreſto, quod datum. 3. die Aprilis ann. 1507. Pariſiis interdictum fuit Actuario Caſtelleti, ne aliquid exigeret à partibus pro collatione inſtrumentorum, niſi prius eius rei æſtimatio à Præfecto Pariſienſi vel eius Locumtenente facta fuerit, deſumtum ex Lucio *lib. 6. Arr. 1. tit. 3. Arr.* 12.

Hodie aduerſus determinationes Curiæ Iudices, vel quidam ſaltem eorum collationes faciunt, eas ſignant & extraordinarium ſalarium eo nomine accipiunt, & Actuarij dimidiam partem, atque ita in ipſorum Sedibus hoc Arreſtum non obtinet. I.C.

VIII.

Delegatus ad expeditionem Actorum ſuſceptorum à defuncto Actuario.

Arreſto Pariſienſi 30. Martij. 1514. dictum fuit, eum qui ius habeat à vidua cuiuſdam Actuarij defuncti, poſſe ſignare & expedire acta excepta à prædicto defuncto, haud aliter, ac prædictus ipſius prædeceſſor facere potuiſſet.

APPEN-

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VI.

I.

Actuarius ordinarij emolumentum literarum dimiſſoriarum percipit.

ACtuarius ordinarij Iudicis emolumentum literarum dimiſſoriarum accipere debet, non Actuarius Præſidialium. Arreſtum 7. Decembris 1565. Coehonio perorante.

II.

Inquiſitor emolumentum inſtrumenti Inquiſitionum percipit.

Inquiſitor inquiſitionum inſtrumenti emolumentum percipit, & non etiam Actuarius. Ita iudicatum. 19. Februarij. 1571. pro Syluanecto.

III.

Iudices Actuarij eſſe non poſſunt, neque Actuarij Iudices.

Complurimis Arreſtis ſtrictè prohibitum fuit Iudicibus, ne Actuarij ſint, ſiue ad id officium admoueantur: viceuerſa Actuarius Iudicis officium exercere non poteſt. Illud quidem verum eſt, in re non contentioſa veluti medius conſenſu partium aut Procuratorum conuentis, Actuarium inſtar Iudicis eſſe, cuius rei admonitus fuit D. Longuilletus. 7. Martij 1563.

IV.

Acta domanialia alienari poſſunt.

Acta ſunt domanialia neque alienari poſſunt: attamen iuſta ex cauſa pro meritorum compenſatione in fauorem alicuius elocari poſſunt, & ad dies vitæ tradi poſſunt, vt dictum fuit. 2. die Iulij. 1576. B.

V.

Actuarius Primicerius delegatos habere poteſt.

Actuarius Primicerius poteſt in aliis Iuriſdictionibus ſubalternis, inferioribus & dependentibus alios delegare. Ita iudicatum Arreſto pro Actuario in Electione Molinenſi, Dauide pro ipſo perorante. 9. Ianuar. 1564. B.

VI.

Actuarius cõductor à domino ſuo nihil accipit.

Actuarius, qui Acta conduxit, ſiue à Rege ſiue ab alio domino vſufructuario, nihil accipere ſeu exigere debet pro expeditionibus, in quibus Rex ſiue dominus partes ſunt, idque ipſorũ reſpectu. Ita iudicatum Arreſtu poſtrema April. 1566. in Maiore Camera aduerſus Actuarium Sanctæ Menehaldis, appellante ab expunctione quarundam ætatum ſiue ſummarum de expenſis & ſalariis, quorundam actorum traditorum pro Regina Scotiæ Regis vidua: atque adeò poſtulantem prædictas ætas in Camera Ratiociniorum prædictæ Dominæ ſibi adſcribi, ſcilicet cùm ætæ iſtæ expunctæ fuiſſent, inde appellauerat. Igitur in multam condemnatus fuit. B.

VII.

Actuarij aliæque perſonæ publicæ per incarcerationem cogi debent ad exhibendum.

Actuarij, Notarij & omnes perſonæ publicæ cogi poſſunt per corpus, vt vocant, id eſt, incarcerationem reſtituere & repræſentare partibus inuentaria, aliáque acta communia: ad ipſorum poſtulationem facta. Arreſtum 17. Ianuarij. 1564. Et verò hæres Actuarij cuiuſdam condemnatus poſt viginti annos ad exhibendum quædam acta iudicialia Arreſto liberatus fuit 25. Iunij. 1582.

VIII.

Iudicatum fuit Arreſtis Curiæ Parlamenti Pariſienſis. 27. Februarij. 1593. & 18. Maij 1604. Actuarium aduerſus contractum venditionis immobilium reſtitui non poſſe, eo quòd officium Actuarij faciat, vt pro maiore 25. annis habeatur: quandoquidem Actuarij perſonæ publicæ ſunt, quæ partes ad inſtar Notariorum obligare poſſunt; & tantumdem poteſtatis, ac Notarij habent, quódque Arreſto iudicatum fuiſſet, Notarios non poſſe ſe minores dicere.

Vide Arreſta D. Louetij *lit. G. Arreſto. 9.* & Annotationes D. Brodei.

TIT. VII. DE OSTIARIIS Curiæ, viatoribus ſeu Executoribus, & Forma, ſeu Ordine, quem obſeruare debent.

Vox *Sergent*, quæ Apparitorem ſignificat, deſcendit ex Latino *Cæſariani*, qui ſunt Officiales, Procuratores Cæſaris & Catholiciani dicuntur, in *l. penult. §. vlt. C. de Bonis Proſcript.* Cuiac. *in l. 1. & l. 7. C. de Iur. Fiſci lib.* 10. Idem Baſilicos eos dici notat in expoſitione *Nouel. 1. ad finem.* B.

ARRESTVM PRIMVM.

Viatores legere & ſcribere noſſe debent.

ARreſto Pariſienſi. 4. Octobris 1550. quo repetitum alterum ſimile Arreſtum quod datum fuerat Maioribus diebus Ricodulenſibus, anno 1546. interdictum fuit Iudicibus diſtrictus illius, ne viatores ſeu executores admitterent, inſtituerent, niſi qui legere ſcirent & ſcribere: iniunctúmque fuit ei, de quo agebatur, quique erat Apparitor Montpenſerienſis, vt officium intra ſex menſes à ſe abdicaret, vel literas diſceret, id eſt, legere & ſcribere: Domino Marillaeo Aduocato Regio id poſtulante. Poſtea de ea re Conſtitutio emanauit.

II.

Viatores Clerici habitum clericalem geſtare non debent, atque cælibes eſſe.

Viator Clericus Tonſuratus non coniugatus à iudice ſeculari cogi debet matrimonium contrahere, & veſtem ſeu habitum mutare, atque viatoris habitum inducre, & non etiam Clerici intra certum tempus. Et ita iudicatum fuit, Arreſto Pariſienſi. 11. Septembris. 1525. Quo Arreſto dictum fuit, viatores Clericos cogendos matrimonium contrahere intra dies Purificationis proximos, atque habitum ſeu veſtem Apparitoris inducre: id omne ſcilicet, vt nõ obſtante ipſorum priuilegio Clericali, Iudices ſeculares delinquentes eos punire poſſint.

Edictum, quo ampliatus numerus viatorũ.

Edictum, quo ampliatus numerus Viatorum, nonniſi de Viatoribus Iuriſdictionum Ordinariarum intelligendum eſt, non etiam de Viatoribus Selectorum, qui Regis negotiis intenti ſunt & occupati. Ita iudicatum aduerſus quendam Viatorem, decretúmque à cæteris Viatoribus refundi oportere pretium ab ipſo pro officio erogatum intercedentibus & appellantibus ab ipſius receptione 15. Decembris 1572. Atque ſubiacent & obnoxij ſunt Edicto, quo ſuppreſſa fuerunt officia Viatorum ſupernumerariorum. Ita iudicatum. 28. Nouembris. 1564. B. Extat Edictum Regis Henrici III. menſis Ianuarij 1583. quod approbatum. 16. Iunij. prædicto anno, quo poteſtas data viatoribus tam Balliuatuum, Præfecturarum, Aquarum & Syluarum, quàm Electionum & Horreorum ſalis, exequendi per totum Regnũ omnis generis decreta ſeu mandata, præſtita ab ipſis pecuniæ quantitate iuxta aliud Edictum menſe Maio. 1568. & Arreſtum contrarium *Tit. 27.* Collectionis meæ *cap.* 151. I. C.

III.

Viatores non Regij non poſſunt exequi mandata Iudicio Regij.

Balliuij & Seneſchalli non poſſunt decreta ſua aliis Viatoribus, quàm Regiis exequenda tradere: & ſi alius quiſpiam manum huic rei ad-

moueat, omnia irrita ſunt. Et ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi. 2. Iulij. 1523.

Deſumptum ex Rebuffo ad Conſtitutiones *in tractatu de literarum obligat. art. 2. in Gloſſ. num.* 57. Aliud Arreſtum 6. Martij 1572. quod allegat Choppinus *lib.* 1. *de Domanio Franciæ tit.* 7. *num.* 5.

IV.

Viatores non Regij minus opera ſua pretium ferunt, quàm Regij. Ex Conſtitutione Regis Franciſci I. quæ publicata anno 1539. Viatores Regij in dies ſingulos viginti ſolidos Turonenſes operæ ſuæ nomine ferunt, Et ita quoque antea Arreſto 8. Septembris 1471. iudicatum fuerat. Nihilominus prædicta Conſtitutio de aliis Viatoribus non Regiis non agit: quibus Iudices non tantum operæ ſuæ pretium ſtatuere debent, verùm minus iuxta ipſorum qualitatem & operam. Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano in quadam appellatione inter Syndicum Eccleſiæ Metropolitanæ S. Mauricij Viennenſis, & Ioannem Palmarium Canonicum prædictæ Eccleſiæ appellantem à Iudice Viuarienſi ab vna parte, & Syndicum pauperum Satilloceníium appellatum ab altera parte. 10. die Octobris 1541. Maioribus diebus Nemauſenſibus.

Viatores ſeu executores Regij non exequuntur intra diſtrictum capituli Carnutenſis. Viatores Regij vigore contractuum ſub ſigillo Regio celebratorum exequi non poſſunt intra diſtrictum Decani Canonicorum, & Capituli Carnutenſis, qui vtique vnà cum Epiſcopo olim Comites Carnutenſes fuerunt ante pactum conuentum cum Carolo Valeſio. 1306. Iudicatum ita 18. Ianuarij 1580. Cauchonio & Choppino peroranntibus. B. Poſtea conſtitutione Caroli IX. anno 1571. Salaria Regiorum aucta fuerunt vſque ad triginta ſolidos Turonenſes diurnos tam pro ipſis quàm pro ipſorum teſtibus. Verum quoniam taxatio hæc Salarij exigua eſt, exiſtimo id intelligendum eſſe, quoties operam dant in loco domicilij ſui non etiam. cum ex loco domicilij ſui prodeunt, atque ad extera proficiſcuntur, quo caſu taxatio augeri poteſt, iuxta annonæ caritatem.

V.

Viatores ſeu executores geſtorum à ſe Notoriam conſtitere debent. Relatio ſeu Notoria eorum, quæ Oſtiarij vel Viatores ſeu executores executi ſunt, inſcriptuſram ted-gi oportet eique, cui denuntiarunt quid, quem citarunt aut executi ſunt, exemplar tradi deber, nec dæ ſeu verbali relationi fidem nõ habendam. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi. 7. die Iulij 1549. & altero Arreſto, quod datum 14. die Ianuarij 1551.

Deſumtum ex Lucio lib. 4. tit. 11. Arr. 8. & 9. Conſtitutio Ruſcinonenſis poſtea ſecuta eſt, quæ vult, executiones libellis comprehendi, & exemplar tradi ſub pœna nullitatis, & expenſarum citationis ſaluo regreſſu aduerſus ipſum executorem. I.C.

VI.

Forma notoria ſeu relationum executoris. Oſtiarij notorias ſuas ſeu relationes conficere non debent ad ſpeciem proceſſuum verbalem, quos vocant: verùm ad ſpeciem ſimplicium relationum & executionum. Ita iudicatum fuit altero Arreſto prædicti loci 21. die Martij 1449. Lucius *prædicto lib. Arr.* 7.

VII.

Quæſtio ſeu Inquiſitio quæ ab executore facta poſſit. Die Lunæ 5. Aug. 1560. Arreſto Pariſienſi decretum fuit, teſtes ab executore in quadam quæſtione ſeu inquiſitione examinatos, à proximo Iudice Regio examinandos: interdictúmque executoribus, ne de cætero amplius vllas inquiſitiones facerent & Amanuenſibus Actorum, ne huius generis mandata ad ipſos dirigant, & Procuratoribus ne conſentiant, vt in hac cauſa factum fuerat. Mandatum ſuper informando in criminali ad amplificandum valet, ad executorem directum, non etiam in ciuili.

VIII.

Executor improbatus ab eo, qui operam vſus eſt. Defunctus D. Marillacus Aduocatus Regius in Parlamento Pariſienſi defeodit, relationem executoris non informari ſola improbatione partis negantis ſeſe executorem rogaſſe, mandaſſe, vti exequeretur, & neceſſariò requiri, vt improbans in crimen falſi inſcribat: alioquin ſtari executioni, cúmque in finem complurima Arreſta allegabat. Hoc difficulter verum videri poſſit: quandoquidem exrant Arreſta, quibus nudæ improbationes admiſſæ fuerunt, & pars, cuius intereſt, & aduerſus quam executio facta fuit, aduerſus executorem agens admiſſa, & executor aduerſus improbantem. Lucius *præd. lib. Arr. vlt.*

IX.

Executores in quibus fides tribuitur, ordinarij teſtes. Executori in re, quæ ipſius officium ſpectat, fides ei habetur in eo quod executus eſt: ſed ſi de vi & violentia aduerſus ipſum admiſſa agatur, vno teſte præter eum opus eſt: vt ait Iacob. Rebuff. *in l. prohibitum. in pr. & in addito ad eundem ad verb. cognoſcatur. Cod. de Iur. Fiſci libr.* 10. Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, anno 1579.

Hodie in omni re duo teſtes requiruntur. Vid. *App. huius tit. Arr.* 3.

X.

Executor quis de poſſit eum, quem apprehendere, vult, occidere. Viator ſeu executor mandatum habens rei alicuius comprehendendi corripiendi, ſi reus reluctetur, eum interficere poteſt: vt ait Bald. *in l. ſi vt allegas. in fin. Cod. ad l. Cornel. de Sicar.* & Ioan. Fabr. *in l. ſi ſeruus. Cod. de his qui ad Eccl. confug.* Attamen executorem attendere ſeu videre oportet, ne in eo culpa eius aliqua verratur, & vt, quod huiuſce fecerit, id ex neceſſitate aduerſus reum fecerit, putà quod is armis reſtiterit, neque eum aliter quàm mortuum capere potuerit. Alioquin his deficientibus executor eo nomine tenetetur. *Auth. ſed omnino verſic. ſed quæritur. C. ne vxor pro marito.* Et niſi reus reſiſtat, debet executor in executione ſua modeſtus eſſe & temperatus, ſiue ciuilis ſit ſiue criminalis, neque ſuriosè ſe gerere debet aduerſus eum, quem interpellat, quin ſeſe gerere debet decenter & honeſtè, iuxta ipſorum qualitatem & ſtatum, neque eos aut prouocare aut iniuria afficere: id enim ſi faciat, eo nomine punitur tam aduerſus fiſcum, quàm aduerſus partem iniuria affectam, quæ actione iniuriarum realium aut verbalium, prout iniuria eſt, ſibi proſpicere & conſulere debet, at non etiam appellare. *l. iniuriarum. ff. de Iniur.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Catholicianorum Pariſiis, 28. Octobris. 1528. Et aduerſus huiuſcemodi actionem prædictus executor nullã exceptionem aliam habet, quàm ſi proponat & probet, reum occaſionem præbuiſſe, dum reluctatur obedire & reſiſtit. *Forma agendi aduerſus executorem, qui exceſſum admiſit.* Nam ſi prædicta reſiſtentia probetur, prædictus executor non tenebitur. *l. quemadmodum. ff. ad l. Aquil.*

Huius Arreſti meminit Imbertus *init. lib.* 2. *Inſt. For. lat. in Commentario.* Vide infra *Arreſt.* 2. *Tit. de Homicidiis*, quod deſumtum ex Boer. *quæſt.* 170. & Thoma Grammat. *deciſ.* 41.

Pœna eorum, qui aduerſus executores officio ſuo fungentes rebellant. Pœna eorum, qui ſeſe aduerſus executores erigunt, officium ſuum exercentes, magna eſt, nempe quia iniuria non ipſa executori fit, verum Regi, ſi Regius ſit, & Iudici

Iudici, cuius mandatum exequitur. Vt proinde facta Officiali Regio, rebellio ſiue iniuria ipſi Regi, Maieſtati vel in ipſius contemtum facta videatur: & idem ſi fiat iniuria famulo, clerico & ciui, actio iniuriarum competit domino, Epiſcopo & ciuitati. *cap. ad Apoſtolicam.* & ibi Gloſſ. *de re iudic. in. 6.* Proinde qui executorem pulſauit, ſeu iniuria aliqua affecit, læſæ Maieſtatis reus eſt, iuxta Conſtitutionem Henrici. VIII. *Tit. Qui ſint rebelles in extrauag.* I.C.

XI.

Executor non obtemperans mandato Iudicis incarcerari poteſt.

Balliuius Amianenſis viua voce cuidam nomine Taſſardo du Bois ſeruo publico Amianenſi iubet, vt in carcerem contumacem quendam præſentem duceret. Seruus hic publicus diſſimulat, & cùm eum in carcerem ducere deberet, eum domum ſe proripere ſinit, neque mandatum ſibi exequitur, neque quicquam præterea agit. Prædictus Balliuius Taſſardum ſeruum publicum capi facit, eúmque ob huiuſmodi neglectum obſequium in carcerem conijci curat, à quo appellat ad Parlamentum Pariſienſe: ibi Arreſto dictum fuit, eo quòd mandatum ipſi iniunctum facilis executionis fuiſſet, atque obſequio ſuo defuiſſet, eum malè appellaſſe, remiſſúſque fuit & condemnatus in multam ordinariam temerariæ appellationis, quantumlibet ſeruus ille publicus probaſſet comperta & cognita culpa ſua, ſe prædictum reum in carcerem conieciſſe.

Verum apparitor exequitur mandatum verbale in ſcriptum non redactum.

Hoc videtur pugnare cum vulgata regula, quòd nullus apparitor ſeu executor exequi poſſit vigore mandati verbalis Iudicis & in ſcripturam non redacti. De quo vide quæ ſcripſerunt Imbertus *in Inſtit. ſuis forenſ. lib. 1. cap. 1.* & Maſuerius *tit. de citation. n. 5. & 6.* Id de cauſis ciuilibus intelligendum eſt pro executionibus videlicet ſummarii pecuniariarum; qua de re eſt Arreſtum, quod refert Imbertus: verùm cùm de crimine agitur, Iudice ſedente pro tribunali vel etiam reos in flagranti delicto reperiente, eóque iubente apparitoribus ſuis & viatoribus, vt decretis ſuis non obedientes in carcerem trudant, vel etiam criminum reos, illico verbali eius mandato parendum eſt. I.C.

XII.

Executores in Notoria ſui exprimere debent & nominare autores & inſtigatores incarcerationis.

Quotidie tam atroces inter litigantes calumniæ exoriuntur, vt, quoniam apertè proponi nõ poſſunt, atque ex ipſa lite educi, aliunde arceſſantur, atque ita ſatis ſit, dummodo pars aduerſa vexetur, & in diſcrimen deducatur. Id quod ſæpe compertum eſt tam malitiosè agi, vt in vitam & delicta iuuentutis aduerſarij inquiſitio fieret, eáque in apertum producerentur, quinimo ſi fieri poſſet, etiam arceſſerent vetus quædam captura, ſeu corporis, quam vocant, prehẽſio, atque eam executioni tradi procurarent, ac ob rem quandam inueteratam & peremtam aliquem in carcerem trudi facerent, inſciis iis, quos res contingit, & ad quos ea ſpectat. Ob has cauſas, & propter conſequentias, quas Curia inde emergere vidit, atque præiudicium, quod inde naſcitur, Arreſto Pariſienſi. 10. Iulij 1546. omnibus ſeruis publicis, viatoribus & executoribus iniunctum fuit, vt notoriis ſeu relationibus ſuis, in quibuſcunque executionibus nominatim exprimerent, à quo ſeu per cuius manus mandatum acceperint, & nomen eius, qui ab ipſis poſtulauerint, ſéque vrſerint & inſtigauerint ad executionem faciendam.

XIII.

Viatores extra Balliuiatum ſuum exequi non poſſunt.

Seruus publicus ſeu executor in vnico Balliuiatu admiſſus, in altero Balliuiatu & extra ſuũ exequi non poteſt. Et hac ratione Arreſto Pariſienſi 26. Maij 1521. iudicatum fuit, appellantem quendam in Curia anticipatum, à viatore quodam alterius Balliuiatus non teneri ſe ſiſtere ad citationem ſibi factam à prædicto viatore, & pars litigans, quæ anticipauerat, in expenſas cõdemnata fuit. Alij ita exiſtimarunt partis citatæ nullum in hoc intereſſe verti, verùm intereſſe tantùm verti dominorum Regalium, ſeu eorum, qui iura Regis tuentur: Id quod durum viſum eſt, vt priuatus nullitatem aduerſus ſe commiſſam declarari efficere non poſſit, niſi ad alterius placitum, qui prout ſibi videbitur, ea in re ſeſe geſturus eſt.

Viator ſeu executor extra Balliuiatum ſuum iure non exequitur: excipiendus eſt tantum viator eques Caſtelleti. Vide *l. nullus exceptor. C. de diuerſ. offic. & Apparit.* & *l. 1. C. de executor. lib. 12.* Extra dubium eſt, viatores Caſtelleti Præfecturæ Pariſienſis fori præſcriptionem habere in his, quæ ſpectant executionem mandatorum prædicti Præfecti: ſed vtrum hoc priuilegium ad cæteras ipſorum cauſas extendatur, adhuc dubitatur.

XIIII.

Executores pecuniam, quam à debitoribus acceperint, ſeruare non debent.

Prima die Aprilis 1555. poſt peroratam cauſam pronunciatum fuit Arreſtum, quo prohibitum fuit omnibus executoribus, ne pecuniam, quam executionibus à ſe factis vigore Arreſti ſententiarum executoriarum, chirographum acceperint, retineant, verum vt ilico eam tradant partibus à quibus mãdatum acceperunt, & quorum nomine eam perceperũt, ſub pœna interdictionis & priuationis officij, & mulctæ arbitrariæ, & omnium expenſarum, damnorum & intereſſe.

Vide *Articul. 92 Edicti Aurelianenſis*, & Conſuetudinem Lirarum enſem *Tit. 1. Artic. 26. 27. & 28.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

ARRESTVM I.

Executores, vt teſtes ipſorum ſignent, procurare debent.

COmplurimis Arreſtis, ac nominatim 22. Februarij 1577. iniunctum fuit executoribus, vt teſtes ſuos ſignare curent, & delegatos ſeu Commiſſarios ac Iuſtitiæ depoſitarios: Item, ne amplius vna notoria ſeu inuentario bonorum cuſtodiæ traditorum tradant. Neque pecuniam pro ſalario ſuo retinere poſſunt, ſaluo taxationis ſeu æſtimationis per Iudicem iure. Arreſtum 19. Decembris 1580.

II.

Incarceratio citra ſcandalũ fieri debet.

Executores decretum aliquod incarcerationis exequentes etſi iuſtum ſit, ſcandalum tamen euitare debent: & verò executor quidam, qui Preſbyterum à Miſſæ cantu adhuc veſte ſacerdotali amictum cum opprobrio ceperat & in carcerem detruſerat, eo nomine conuentus in decem libras Pariſienſes Regi ſeu fiſco cõdemnatus fuit, in octo libras parti, ſimul & in expenſas. Arreſto vlt. Decembris 1563. Pariter executor in Balliuiatu Laodunenſi, cùm Preſbyterum Curionem poſtridie Natalis Domini incarceraſſet, iure conuentus declaratus fuit, & incarceratio iniqua iudicata, atque executor eo nomine conuentus in expenſas, damna & intereſſe condemnatus 29. die Nouembris 1584.

III.

Executor non Regius munitus diplomate Pareatis poteſt exequi.

Notandum eſt, executorem non Regium munitum diplomate, quod vocant, *Pareatis*, poſſe in præiudicium viatorum Caſtelleti exequi. Ita

iudicatum pro quodam Largicurtiano 26. Martij 1577. B.

Vide Collectionem meam Tit. 26. I.C.

IV.

Executores reſtituere debẽt inſtrumenta & pecuniam acceptam.

Executor ſeu viator, qui inſtrumenta & pecuniam intra menſem non reſtituit, in duplum condemnatur & per capturam. Arreſtum 23. Iulij 1571. Et verò hanc ad rem notandum eſt, executorem, qui ſalario accepto pollicitus fuerat ſe aliquam executionem facturum, intra annum eo non facto proprio & priuato ſuo nomine condemnatum fuiſſe ad ſummam præſtandam, cúmque appellaſſet, dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe, malè appellatum, atque in mulctam & expenſas condemnatus fuit, decretúmque Arreſti executionem differendam vſquequo Paſcha præterlapſum fuerit. Iudicatum 13. Martij 1563. B.

V.

Captura ad nudam viatorum notoriam decerni non debet.

In omnibus cauſis executoribus duobus teſtibus opus eſt ſecundùm poſtremas Conſtitutiones. Et ſi de crimine quæratur, executori ſeu viatori fides non habetur, ac multò minus Iudex ad ſupplicem eius proceſſum verbalem relationem ſeu notoriam capturam alicuius decernere debet: verùm opus eſt, eam notoriam fulciri teſtibus ſynodalibus, vt vocant, qui à Iudice repetiti fuerint, antequam decretum emittat, propter abuſum qui inde emergere poſſet. Id quod prohibitum fuit Arreſto ad poſtulationem D. Procuratoris Catholici 15. Decembris 1601. in Camera Parricidali, interdictúmq; iudici Maynio cæteriſque diſtrictus Parlamenti, ne capturam aliquam decernerét ad nudas notorias ſeu proceſſus verbales executorum ſub pœna nullitatis & omnium expenſarum, damnorum & intereſſe proprio ſuo nomine. Chouartius pro appellatore à captura eum in modum decreta perorabat. I.C.

VI.

Viatores Regij quando & quo poſſint in iuriſdictione ſubalternorum.

Complurimis Arreſtis Curiæ, quæ data pro Dominis merum imperium habentibus pariter vt articulo 18. Conſtitutionis Philippi Pulchri anno 1302. nullus viator Regius quicquam peragere debet in terris Prælatorum, Baronum, vel aliorum Feudalium Regis, in quibus omnis generis iuriſdictionem habét, ſupremam, mediam & infimam: niſi in caſu diſtrictus alióve quo ad Regem ſpectante, id eſt, mandatis & delegationibus Iudicum Regiorum. D. Ioannes Bacquetus eam in rem refert complurima Arreſta *lib. 5. cap. 26.* Sed & ego ipſe quoddam Arreſtum plenè refero quod datum pro illuſtr. Franciſco Cunaco, duorum Ordinum Equite, appellante à Balliuio Genabenſi aduerſus Philibertum Midorium & Corpus viatorum Genabenſium appellatos, ad perorationem 20. Martij 1603. in Collectione mea *cap. 153.* Quinimo Iudices Regij non poſſunt, dum permittunt viatoribus Regis exequi obligationes celebratas ſub ſigillo prædictorum Dominorum merum imperium habentium vel ſententias Iudicum ipſorum addere, vt multi faciunt ad eneruandam iuriſdictionem prædictorum dominorum & *in caſum oppoſitionis diem eis coram nobis dicimus, vt ſeſe coram nobis ſiſtant*: id quod Curia reformauit Arreſto, quod datum pro Venerabilibus Theſaurario & Canonicis S. Capellæ Bituricenſis dominis Baronibus Gracæenſibus, aduerſus Locumtenentes D. Balliuij Bituricenſis in ſede Regia Vxelloduneuſi. 7. April. 1601. quod extat plenè in prædicta Collectione mea loco prædicto. I.C.

VII.

Interdictum viatoribus, ne pignora capta ipſiſmet dominis pignorum, eorum vxoribus vel domeſticis cuſtodia tradant.

Executiones reales eſſe oportet, pignoraque reipſa loco moueri.

Nimis peruulgatum eſt inter Practicos, omnes executiones reales eſſe oportere & mobilia pignori capta cum effectu transferri ſeu loco moueri oportere, alioquin executionem nonnulli imaginariam eſſe, & primum, qui validè executus eſt, præferendum, prout notatur *in additione tractatus de Præconiis ſeu Subhaſtationibus* D. Magiſtri *cap. 3.* iudicatum fuiſſe Arreſto 22. Ianuarij 1577. in tertia Camera Inquiſitionum aduerſus Girardum Ligolium Procuratorem in Maiori Conſilio, id quod omnes viatores ſcire debent: itémque ſe non oportere vlla bona in cuſtodiam tradere partibus ipſiſmet, quarum bona illi pignori capta ſunt, neque earundem vxoribus, ſeruis aut domeſticis. Ob hoc vitium ſeu ea hac culpa Petrus Patuus viator verbenarius in Caſtelleto Pariſienſi, cùm pignora cepiſſet anno 1589. ad poſtulationem Gaucheti de l'Eſchalle D. Doronij Magiſtri libellorum abſentis, eáque mobilia vxori ipſius, ſimul & fratri Aduocato in Parlamento domeſtico ipſius cuſtodiæ tradidiſſet, poſteáque prædicto Eſchallio notoriam ſeu relationem tradidiſſet, atque is Eſchallius prædictam executionem perficere volens, cùm compeperiſſet prædictam coniugem & fratrem prædictum dominum Magiſtrum libellorum in Picardiam ſecutos bonáque tranſtuliſſe, prædictum viatorem conueniſſet, quo ſcilicet condemnaretur proprio ſuo & priuato nomine ad ſolutionem, eo quod perperam executus fuiſſet, ſententia Præfecti Pariſienſis condemnatus fuit, à qua cùm prædictus viator appellaſſet, Curia appellationem atque id omne &c. in irritum deduxit, partéſque iudicio penitus liberauit, nitebatúrque acceptatione ſeu admiſſione notoriæ ab appellato facta, qui eam tribus menſibus ſeruaſſet, neque executionem perfici curaſſet: iúſque reddendo ſuper concluſionibus Procuratoris Catholici Curia interdixit omnibus oſtiariis Curiæ & viatoribus, ne pignora ſeu mobilia capta vxori eius, cuius abſentis pignora capta ſunt, vel ſeruis aliiſque domeſticis cuſtodiæ tradant: Alioquin conueniendos eos proprio & priuato nomine ſuo, & ſub pœna expenſarum omnium, damnorum & intereſſe: verùm vicinis fidis, quique ſoluendo eſſent, decreuítque Arreſtum publicandum in Caſtelleto Pariſienſi die ſolenni ſeu iudiciali, quo impoſterum legis vicem obtineat. 8. Februar. 1590.

TITVL. VIII. DE PROXENETIS.

ARRESTVM I.

Proxenetæ numero deſiniendique eorum gradibus.

PRoxenetæ in Repub. valde neceſſarij ſeu vtiles ſunt, ſiue in venditionibus mercium, equorum, ſiue ad pecunias mutuas accipiendas: Verùm non tot admittendi ſunt, quot ſeſe offerunt aut ingerunt. Et hac ratione Arreſto Pariſienſi 16. die April. 1370. decretum fuit, certum numerum eorum eſſe oportere, qui tum deſignatus

gnatus fuit, qui videlicet admitteretur & adprobaretur à Commiſſariis ſeu Inſpectoribus ad id deputatis, & antequam admitterentur, prędibus cauerent & laudatores darent, quod ſpeciatim de mercatura pannorum decretum fuit.

Deſumtum ex Lucio *lib. 6. tit. 17. Arr. 12.* Proxenetæ nudi ſunt & mediatores, qui rationes ſeu commentaria eorum quæ vendunt vel vendi procurant, conficere non tenentur, atque ideo immunes à iuramenti præſtatione: alij vero prætereà mercatores ſunt, vt Pariſiis Proxenetæ, qui pecuniam accipiunt, ſibique ipſis operæ ſuæ pretium perſoluunt & reliquum mercatoribus reſtituunt, & hi iuramento adſtringi poſſunt, vt ſeiatur iuxta commentarium ab ipſis confectum quantum venierint. Arreſtum 20. Martij 1563. Cæterum non niſi maiores 25. annis id miniſterium exercere poſſunt. Iudicatum 5. Decembris 1579. aduerſus iuuenem quendam proxenetam per mortem & reſignationem patris prouiſum ſeu admiſſum.

TITVL. IX. DE OPIFICIIS IVRATIS EXERCITIS A VIduabus poſt mortem maritorum ſuorum.

ARRESTVM I.

Vidua priuilegium defuncto rum maritorũ ſacrum retinent.

IN exemplum certiſſimum honoris, quem mulieres à maritis ſuis mutuantur ſeu naneiſcuntur, tam ipſis ſuperſtitibus, quàm poſt fata ipſorum, ſummoperè notandum eſt Arreſtum, quod datum Pariſiis 19. Nouembris 1427. inter Ioannam viduam Alani Pocquelioi tonſoris & Chirurgi in ciuitate Pariſienſi ab vna parte, & huius artis opifices iuratos ab altera parte, quo dictum fuit, eam per columellas ſeruos tonſtrinam exercere, itémq; Chirurgiam per idoneos & expertos admiſſos & adprobatos à Commiſſariis ſeu deputatis Curiæ. Ea materia eſt ſeu hoc argumentum *l. 1. C. de dignitat. lib. 12.* & *l. fœmina.* itémque *l. vlt. D. de Senatorib.* Deſumtum ex Lucio *lib. 6. tit. 17. art. 9.*

Vide de Tyrocinio & magiſterio opificiorum Conſtitut. Aurelianenſem *Artic. 99.*

TITVL. X. DE ÆDIFICIIS domorum, Pontibus, Stagnis, &c.

Ad Maiorem & Scabinos pertinet cura ædificiorum publicorum, itinerum, ſuggrundiorum ſeu protectorum ad noui operis nuntiationem, interceſſionem & ad deſtruenda ea quæ contra ius vſurpantur, iuxta *titul. Ne quid in loco publico.* Hæc cura temporibus Auguſti adſumpta fuit, & præſertim poſt incendium vrbis Neronianum.

ARRESTVM I.

Arcem in fundo ignobili abſque domini cõſenſu excitare non licet.

IN fundo ignobili dominus vtilis citra veniam domini ſui Iuſtitiarij & directi domum munitam aut turrem excitare ſeu ædificare non poteſt, neque propugnacula aptare aut foramina emittendis ſeu explodendis tormentis bellicis: verùm domum depreſſam muris & foſſis cinctam, citra pontem verſatilem & foramina tormentaria. Eáque eſt opinio Baldi *in l. fin. verſ. ſed ponè quedam nobilis. C. de pact. int. emt. & vend.* & *l. opus nouum. in pr.* & ibi Gloſſ. *ff. de operib. public.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 22. Maij 1494. pro nobili Franciſco Caumontio, Domino Barbegierenſi, aduerſus Marcialem Roquium Scutiferum, Dominum Pontpongentij. Idémque altero Arreſto 17. April. 1535.

Deſumtum ex Boerio *queſt. 320.* Choppinus *libro 3. de priuileg. Ruſticor. part. 12. Art. 3.* duo contraria Arreſta Pariſiensia allegat, quibus permiſſum Vaſallo aduerſus voluntatem domini, domum ſuam turribus & foſſis munire. Verum id intelligendum eſt moderate & cum permiſſione domini altioris merum imperium habentis: vt explicat idem Choppinus ad Conſuetudinem Andegauenſem *lib. 1. cap. 42. art. 15.* vel impetrato à Rege diplomate, vt Arreſta ab ipſo allegata aiunt, vt refert Charondas *lib. 9. Reſponſ. cap. 21.* Imò vi huius Arreſti notatur, non tantum in fundo ignobili, verum etiam in fundo nobili non licere abſque venia domini altioris merum imperium habentis munire domum ſuam turribus, ponte leuatili & foſſis. Vide *App. huius tituli.*

Non licet domos nobiles abſque domini merum imperium habentis conſenſu munire.

Dominus altioris ſeu ſuperioris Iarreau in Andegauenſi Prouincia, in feudis ſuis inferiorem & mediam iuriſdictionem tantum habens, tempore nuperorum bellorum ciuilium, cùm quandam domum ſuam propinquam arci Rupiforrianæ, vt maxime ſita eſſet intra iuriſdictionem altiorem & mediam domini Breſei, Domini Caſtellani Milliacenſi & prædictus D. Breſeus dominus ipſius feudalis & Caſtellanus actionem aduerſus ipſum intendiſſet, quo videlicet foſſas expleret, obhumaret, turres deiiceret, tormentaria foramina & muros, cauſa ad Curiam deuoluta ſuper appellatione à quodam incidenti & libello ſupplici in ea oblato ad cauſæ principalis euocationem, Curia audito Iſaaco Arnaldo & Lameto viris clariſſimis Aduocatis, itemque viro clariſſimo Mariono pro domino Procuratore Catholico, dominum ſuperioris & inferioris Iarreau ab effectu & approbatione diplomatis ab ipſo Rege impetrati depulit, eúmque condemnauit ad fortalitium ab ipſo excitatum in Caſtellania domini Breſei, & abſque ipſius conſenſu, vt de more requiritur, ſolo æquaret & deiiceret: ac nihilominus decreuit iuſtis quibuſdam de cauſis, executionem Arreſti differendam, vſque quo ii Rupiforrium & Armorica ſeu minor Britannia ad obſequium rediiſſent. Prima die perorationum poſt feſtum S. Martini 1597. Prædictus dominus de Iarreau, præter prædictum diploma Regium mandatum impetrauerat à D. Pleſſeo Mornæo, & approbationem Rupiporij Rectoris ſeu Præſidis prouinciæ Andegauenſis. I. C.

II.

Qui viuariũ excitat & fundũ alienum vſurpare poteſt.

In complurimis locis mos hic obſeruatur, vt ſtagnũ ſeu viuarium fieri poſſit, quo ſcilicet fundus etiam alienus comprehendatur, dato inuicem fundo alio: & ſatis eſt vt agger extructus ſit in ædificantis ſolo, atque huiuſcemodi operæ plus emolumenti percipiat, quàm ij, ad quos fundi ſubmerſi pertinent, damni percipiunt, arg. *§. ſed etiam inſtit. de his qui ſunt ſui. vel alie. iur.* & *§. cùm ſuo. de rer. diuiſio.* Id quod dominus directus qui reditum habet, in fundis illis ſubmerſis impedire non poteſt, dummodo conſtruens, eos in ſe & viuariũ ſuum recipiat, ſecundum ipſius modum, atque ita directum dominum indemnem præſtet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 27. Nouembr. 1460.

III.

Pontes ad eũdem ſpectare poſſunt, & aquas ipſa ad eundem.

Poſt excitatum ſeu ædificatum pontem S. Michaëlis Pariſiis, Religioſi, Abbas & conuentus S. Germani de Pratis intendebant ſibi domos ſupra prædictum pontem excitatas ſeu extructas adiudicari oportere, velut ſibi acquiſitas ex eo, quod dominium ſummum, medium & infimum fluminis Sequanæ à paruo ponte eò vſque & vlterius & latitudo vnius lanceæ ab vtraque parte fluminis vnà cum iure piſcandi, aucupij aliiſque iuribus ad ipſos ſpectare: cùm ædificata & ſata ſolo cedant *§. cum quis, Inſt. de Rer. diuiſ.* & *l. 3. §. Labeo. ff. vti poſſid.* Rex è contrario dicebat, eos veriſimilia dicturos poſtulaturos, ſi Religioſi ſuis expenſis prædictum pon-

tem excitaſſent, *l. ſi locus. §. cum via publica vel fluminis impetu. ff. quemad. ſer. amitt.* Atqui cùm Rex prædictum pontem excitari curauerit, domos ad ipſum quoque ſpectare, & ius pontis, citra vllum impedimentum iuris Religioſorum in aqua, ſeu ſaluo Religioſis iure in qua ipſa intra diſtrictum ſeu modum ad eos pertinentem. *l. Lucius Titius in pr. D. de euictio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1394. pro Dn. Procuratore Catholico Regio, iuncto ipſi Ioanne Pelleo.

Vndecima Decembris 1584. iudicatum fuit, ſatis eſſe & ſufficere, vt quis priuatus ſuper ripam fluminis vel in loco publico ædificare poſſit, vt veniam a Iudice, cauſa cognita, impetraret, neque neceſſe eſſe, diploma Principis impetrare. B.

TIT. XI. DE DAMNO INfecto, ſeu ruina domus vicinæ præuiſa.

ARRESTVM I.

Actio damni infecti aduerſus vnum ex ſocijs intentari poteſt.

MIchael Clericus Ioannem Henricum iudicio conuenit, & aduerſus ipſum intendit, prædictum Henricum domum habere ſuæ vicinam, quæ ruinam minetur, neque id euenire poſſe citra periculum & ruinam domus prædicti Clerici: eóque concludebat, vt cogeretur domum ſuam in eo ſtatu conſtituere, vt tam ipſa, quàm domus prædicti actoris ſecuræ eſſe poſſent. Prædictus Henricus excipit, domum ad ſe non ſpectare, niſi pro quarta tantum parte, & vxorem in ea quartam partem habere, duos alios verò dimidiam: ac proinde, quòd quartam partem ſuam attinet, paratũ ſe eſſe, id facere, quod actor peteret, de cætero ſeſe non debere, *l. ead. §. Cato. in fin. ff. de verb. obl. l. Pretoria. ff. de prat. ſtipulat. & l. ſtipulatio. §. quæſitum. ff. de nou. oper. nunciat.* Actor regerit, inſtaurationem quam petat, ſi pro quarta tantum parte fiat, vt aduerſarius offerat, nihil prodeſſe, & huiuſcemodi res, niſi perfectè & abſolutè perficiantur, nequicquam prodeſſe, ac præterea rem iſtam celeritatem requirere & fauorabilem eſſe, ne vrbs ruinis deformetur. *l. 2. §. ſi quis a Principe. & l. ſi. ff. Ne quid in loc. publ. & l. 1. C. de ædific. priuat.* Tardum fore, ſi omnes & ſinguli domini domus conueniendi & requirendi eſſent. *l. ſi vt proponis. C. de ædific. priuat.* & quanquam ſinguli pro rata teneantur, nihilominus executionem in ſolidum fieri oportere. *l. plures. ff. de damno inf.* Præfectus Pariſienſis prædictum Henricum condemnat ſaluo ei regreſſus iure aduerſus ſocios ſuos. Ab eo appellat ad Curiam, vbi Arreſto dictum benè iudicatum, malè appellatum, anno 1388.

TITV. XII. DE SALARIIS, Taxis ſeu æſtimationibus, mercedibus & ſtipendiis.

ARRESTVM I.

Presbyter admiſſus ad ſalarium pro Miſſa petendum.

VNdecima Iulij 1531. Boſuino & Barioto Aduocatis perorantibus ex tempore iudicatum fuit, Presbyterum admittendum ad petendum miniſterij ſui ſalarium ſeu operæ ſuæ pretium in celebranda Miſſa: idque tantùm aduerſus Laicum, & coram iudice Laico: nam etſi attenta huius ſancti Sacramenti maieſtate, nihil pro eius celebratione exigi debeat, nihilominus æquum non eſt, vt Presbyter ei rei ſuis expenſis incumbat, non magis, quàm miles ſtipendiis ſuis militet. *can precariæ. 10. quæſt. 22.* Attamen ſtatus Sacerdotalis & honeſtas Chriſtiana quodammodo refragari videntur, adeò vt Presbyter, ſi eo facilè carere poſſit, atque aliunde ſeſe exhibere queat, melius fecerit, ſi in ea re iniuriam potius patiatur, quàm litiget. Ita ait Lucius 1. omnium Arreſto.

Vide 1. 2. 3. &c. Arreſtum *Tit. 1. de Rebus ſacris.* & *Tit. 3. eiuſdem lib. 1. Arr. 7.* quæque ibi notaui. I. C.

II.

Aduocatis & Procuratori Regio pro opera data, dum officium ſuum exercent, à priuatis nihil debetur.

Cùm Balliuius Amboiſiæ, Aduocatis, & Procuratori Regio, ob operam liti criminali ex officio ſuo datam, honorarium in priuatum litigatorem æſtimaſſet, decreuiſſétque ſummam ita taxatam ſeu æſtimatam, non obſtante ſeu poſthabita omni prouocatione, dictum fuit Arreſto 26. Auguſti 1530. malè ſeu perperam taxatum & decretum fuiſſe, vetitúmque ne tale quid vnquam admitteretur. Lucius *lib. 6. tit. 6. Arr. 1.*

Salarium Aduocatorum.

Hodie contrarium obſeruatur iuxta Edictum Amboiſienſe. 1554. art. 19. Id quod Aurelianenſis & Molineoſis Conſtitutiones prohibuerunt. I. C. Salaria Iudicibus & Aduocatis debent conſtitui. *l. laudabile. C. de Aduoc. diuerſ. iudicio.* Romę e publico ſalaria accipiebant, id quod Nero prohibuit, decreuit que eos à litigatoribus ſalaria accipere poſſe. *Suet. in Nero. c. 17.* I. C.

Stipendia dominorum Curialium.

Honoraria & ſtipendia dominorum Curialium Edicto Regis Franciſci I. ſuper ſalinis, gabellis & horreis ſalis huius regni aſſignati ſunt, Plin. *lib. 31. cap. 1.* ait, Salaria per ſimilitudinem à ſale dicta, ſine quo nihil poteſt ſeruari eduliorum, & ſine ſtipendiis officium nemo facit. Neque tantum prædictorum dominorum Curialium ſtipendia, verum etiam ſupremarum quatuor Curiarum, Parlamenti, Cameræ Ratiociniorum, Maioris Conſilij, & Curiæ ſubſidiorum, & pro ipſis per horrea diſtrictus Parlamenti Pariſienſis. 28. ſolidi in ſingulos modios exiguntur, id quod etiam reſeruatum generali elocatione facta Moiſſeto, cui cognomen Montalbano anno 1605. I. C.

III.

Viatores gratis inſtituendi ſunt.

Viceſima quinta Ianuarij 1422. Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, Præfectum Pariſienſem vel ipſius Locumtenentem nihil exigere debere ob admiſſum & iuramento approbatum viatorem Regium, Actuarium verò pro actis ſuper eo confectis nonniſi quatuor ſolidos Pariſienſes exacturum, & Sigillatorem ſeu Signatorem, qui ſigillum apponit, totidem. Idémque pariter dictum fuit menſe Maio ſequente. Deſumptum ex Lucio *lib. 6. tit. 3. Arr. 7.* Id tamen non obſeruatur.

IV.

Determinatio ſuper ſigillare Caſtelleti.

Sigillator in Caſtellero reprehenſus fuit, quòd ſingulatum auctionalium autoritatum nomine duos ſolidos Pariſienſes pro ſingulis paginis, quas rotulas vocant, exigeret, totidémque in ſingulas creditorum interceſſiones, ſiue addictionem præceſſiſſent, ſiue eam eſſent inſecutæ. Sigillator ſeſe defendebat, atque aiebat, id ita ab omni æuo agitatum & obſeruatum fuiſſe. Arreſto 15. Decembris 1522. dictum fuit, in ſingulas auctionum autoritates, etſi mille paginas implerent, eum non vltra duos ſolidos exigere debere: in ſingulas verò interceſſiones ab ipſo in

Regeſta

Regeſta ſeu acta relatas poſt prædictam additionem (quoniam ſcilicet coram eo peraguntur) totidem. Iniunctúmque fuit prædicto ſigillatori, vt in ſtatione ſua aſſiduus maneret, à ſeptima matutina ad vndecimam vſque, & à ſecunda pomeridiana ad quintam vſque. Deſumtum ex Lucio *prædicto lib. & tit. Arreſt.* 14.

V.

Quinã Adminiſtratores ſalarium non accipiant.

Conſules, Syndici, Procuratores & Delegati Prouinciæ alicuius vel Ciuitatis, Tutores vel Curatores, Commiſſarij Adminiſtratores & his ſimiles expenſas, quas fecerunt in officij ſui exercitio, recuperare debent, at non etiam operæ ſuæ pretium, niſi aliorum opera ad id vſi ſint, vel niſi tales ſint, qui aliunde ſeſe ſuámque familiam exhibere non poſſint, quàm accepto operæ ſuæ pretio & ſalario, vt plenè notat Bart. *in l. placet C. de SS. Eccl.* & *in l. Reſcripto §. fin. ff. de Mun. & honor.* Et ita iudicatum fuit pro ſolis expenſis & ſalarij excluſione. Arreſto Gratianopolitano, anno 1454. Quod ad ſalarium Tutorum pertinet, vide infrà. *Arreſt. 12. tit. de tutoribus & curator. lib. 15. tit. 5.*

Guido Pap. Quæſt. 68. I.C.

VI.

Teſtis operæ ſuæ pretium an ferat, & quos ſumtus.

Eadem eſt ratio teſtis, qui operam ſuam vendere ſeu venalem habere non debet. c. *non ſanè* 14. *q.* 5. Verùm ſumtus tantum ferre debet *l. quoniam liberi. C. de teſtibus.* Nihilominus ſi opifex, operator, vinitor, artifex aut alius ſit, qui manibus victum quærat, præter ſumtus operæ pretium eis præberi oportet, quia officium his non debet eſſe damnoſum *l. ſed & ſi quis D. quemad. teſta. aperia.* Et ita in hoc Regno obtinet, atque in Curia ita obſeruatur.

VII.

Aduocatorum & Procuratorum honorarium in Curia.

Antea ſeu antiquitùs ſexaginta ſolidi Aduocato pro ſingulis cauſarum actionibus, Procuratori 40. ſolidi decreti fuerunt, iuxta Arreſtum ſuper hoc datum. Nihilominus auctum poſtea honorarium Aduocati fuit, & coronato definitum, Procuratoris verò quinque ſolidis Pariſienſibus æſtimatum, altero Arreſto, quod datum poſtea Pariſiis. *Luc. lib. 5. tit. 1. Arr.* 6.

VIII.

Procuratores intra triennium ſalarium ſuũ poſtulare debent, idque ſcripto annotare id quod acceperunt.

Procurator poſt biennium ad petendum ſalarium ſuum à litigatore, cui operam dedit, non admittitur: ac præterea tenetur commentarium ſeu rationes conficere, atque ea ſcripto annotare, quæ accepit à prædicto litigatore; vt ita ſciatur, quidnam de iure ei adhuc præſtandum ſit: & niſi hoc fecerit, quamlibet non integrum ſalarium acceperit, idque iureiurando affirmare paratus ſit, nihil omnino petere poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum patente velo, per D. Præſidem Sant-Andreanum. 1. die Februarij 1570. idque iuxta Conſtitutionem Ludouici XII. anno 1512.

Iudicatum aduerſus quendam, cui nomen Philippo Tannieto, Procuratorem Carnutenſem, idipſum quoque iudicatum in Curia Catholicianorum 29. Iulij 1573. aduerſus Procuratorem quendam Selectorum Pariſienſium.

IX.

Vinitores ſalarium ferunt, quantum mini[...] dij.

Ciuis quidam Gratianopolitanus in vineas ſuas complures operarios operatum mittit, iiſq; pollicetur, ſe tantumdem ipſis pro diurnis operis ſoluturum, quantum cæteri ciues Gratianopolitani vinitoribus ſuis ſoluturi eſſent. Poſtea reperiuntur nonnulli in diem quindecim denarios dediſſe, alij octodecim, nonnulli etiam viginti. Dominus quindecim offert. Iudicatum fuit pro quindecim Gratianopoli, per text. expreſſum *in l. qui concubinam §. cum ita 1. D. de leg.* 3. Deſumtum ex Deciſio. Guido. Papæ.

X.

Operæ diurnæ vinitoris.

Vinitores mercede conducti ad operas diurnas à ſole oriente ad ſolem occaſum aſſiduè operari debent: alioquin ſalarium ipſis promiſſum ſolui non debet, iuxta ea, quæ not. Bald. *in rubr. de Oper. libert.* Ioan. de Imol. & Alex. *in l. ſtipulatione. de Verb. Oblig.* & *in l. mora. ff. de Fer.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1391.

Vide Conſuetudinem Bituricenſem, quæ præſcribit horam, qua vinitores operæ initium facere debent, & finem facere, diurnas operas aliis præſtantes.

XI.

Quorum ſententiæ de ſalario executoriæ ſint non obſtante appellatione.

Iudicia de Salariis vſque ad 25. libras Turonenſes executioni tradi debent, non obſtante appellatione, quantum ad id, quod ſalarium ſpectat: alioquin ſi quædam alia res aut materia non priuilegiata immixta ſit, hoc reſpecto appellationi deferendum eſt, ſeu appellatio admittenda eſt. Veluti ſi ſeruus domino ſuo aliquid mutuò vel commodatò dederit, depoſuerit, ſiue aliquam fidei eius commiſerit, vel ſi ab eo iniuria affectus fuerit, vel ancilla deuirginata & impregnata, vt oporteat eam aut dotare aut ducere. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 7. Martij, anno 1529.

XII.

Ob morbum excuſatus ſalarium ſuum accipit.

Aegrotus ab officij ſui exercitio excuſatur, neque ideo minùs ſalarium ſuum pro rata eius temporis, quo ægrotauit, ferre ſeu accipere debet [a]. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 15. Iunij. 1419. & altero Arreſto 22. Septembris, anno 1483.

Deſumtum ex D. Lucio, *tit. de Curia conſcriptis. Arreſt.* 12. & 13. *lib.* 4. vbi vltimum Arreſtum allegatur de die 9. Kal. Octobr. 1488 Charondas *lib.* 9 *Reſponſor. cap.* 24. allegat aliud quoddam 26. Maij 1556. quod datum pro quodam mercede conducto ſeu mercenario. Eáque eſt opinio Gloſſæ *in l. arboribus §. de illo ff. de vſuf.* aduerſus Bartolum *l. operas ff de vſuf. legat.* Vide Deciſionem Capellæ Tholoſanæ, *quæſt* 159. & Aufre. *ad quæſt.* 268. Ant. Capyc. *deciſ.* 125. T.

a Iuxta *l. cùm heres §. Stichus ſi heredi. D. de Statuliber. l. vlt. §. penult. ff. Ad l. Rhod. de iactu.* & *l. qui operas ff. locati.* & ibi Bartol. aliáſque quas refert D. Maynardus, qui hanc quæſtionem tractauit *lib.* 3. *cap.* 13. *Quæſtio. ſuar.* & ait, ita iudicatum fuiſſe in Parlamento Tholoſano pro quodam mercenario. Idem de Doctore & Profeſſore publico, & Medico ſalario conducto iudicandum, non tantum, cum morbo detinentur, verum etiam, quando propter contagionem ſeu peſtem aut bella aliáque impedimenta prodire non poſſunt, vel ægrotos ſuos inuiſere, idque plenè tractatur per Franciſcum de Ripa *in tract. de Peſte à num.* 111. Facit *l.* 1. *§. Diuus.* & ibi Bartol. *D. de variis & extraord. cognit.* & ita conſuluit Decius *Conſilio* 70. I.C.

Excuſatio propter bella.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. XII.

I.

Quæſtores ſalaria officiariis vltrò ſoluere debent.

QVæſtores ſalaria Officiariis vltrò ſoluere debent, neque pati, vt ea iudicio à ſe poſcantur, condemnatúſque fuit Quæſtor Dardrenſis ad ſoluenda ſalaria quadriennij Procu-

ratori Regio prædicti loci, Arreſto 20. Decembris. 1563. B.

II.

Præſcriptio aduerſus petitionem ſalarij operariorum de ruſticis intelligenda non eſt.

Etſi conſtitutione & conſuetudine mercenarius, operarius poſt 6. menſes à ſalario ſuo petendo excludatur: hoc tamen in ruſticis locum habere non videtur, ſed magis in vrbanis: Et verò Arreſto 4. Februarij 1583. Colonus quidam partiarius ab hac exceptione depulſus fuit, à prædictæ, inquam, Conſtitutionis præſcriptione aduerſus miſellum quendam operarium cuius operas conduxerat.

Vide Arreſtum vltimum *Tit. de Præſcriptio.* & Maynard. *in Quæſtio ſua lib. 6. cap.* 89. I. C.

III.

Quando Procurator retentione ſalarij ſui nomine vti poſſit.

Procurator, qui expenſas æſtimatas pro cliente ſuo accepit, vel quid aliud ipſius nomine, retentione vti poteſt, ſibique ſoluere id quod ſibi debetur ſalarij nomine, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 23. Nouembris, anno 1543. per *l. ſi non ſortem §. ſi centum D. de Cōdictio. indebiti.* Ioan. Faber. *in Enchiridio ſuo ad l. vnicam. C. Etiam ob Chirogra. cautio. pignus retiner. poſ.* ait valdè ad rem, ſi quid mihi debeas, atque in manus meas deueniat vel delabatur res, quæ tibi debebatur, vel quę ad te ſpectabat, eam me retinere poſſe, dummodò tu in mora ſis mihi ſatisfaciendi, idque à te petiero, neque quicquam mihi obtuleris, id quod huic Arreſto valdè conuenit: addatur & fauor Procuratoris, qui ſollicitauit, procurauit, & laborauit pro te, qui eius opera impetraſti id, cuius nomine ei ſatisfacere debes, nempe expenſas, in quibus tacitam quandam hypothecam habet, atque ita ius retentionis.

IV.

De Procuratore, qui per obreptionem quid accepit.

Procurator quidam nomine la Riuiere, qui ſub falſa notoria ſeu ementito obrentu 20. Coronatos exſculpſerat, ad eorum reſtitutionem pœna carceris condemnatus fuit, ac præterea in multam 10. librarum Pariſienſium, atque in ſexennium officio interdictus 21. Decembris, 1453.

Iudices non poſſunt ſibi alios obligare pro ſalario ſuo.

Cæterum Iudices aliíue Officiarij non poſſunt vllos ſalariorū ſuorum nomine ſibi obligare, verùm ea ab his, ad quos ea res pertinet, æſtimari curare debent. Ita iudicatum in Camera Patricidali 2. Septembris. 1564. vbi huiuſmodi cautiones ſeu obligationes irritatæ fuerant. B.

LIBER

LIBER SEPTIMVS:

TITVLVS PRIMVS, DE IVRE ET STATV HOMINVM.

Vide ſupra *Tit.de Receptione & Dignitate.* & infra *Tit.de Reſcriptis moratoriis.*

ARRESTVM PRIMVM.

Filiusfamilias quando patris autoritate egeat, quando non.

PER *l.non ſolum §. neceſſitate. C.de Bon.quæ liber.* filiusfamiliàs agendo aut excipiendo abſque patris ſui autoritate procedere non poteſt, reſque omnino nulla eſt. Bartol. *in l. fin.§.1.ff.de Verb.oblig.* amplius ſeu præterea ait: Filium familias minorem 25. annis pro re, quæ patrem non contingit, litigantem, non poſſe abſque curatore in iudicio ſe ſiſtere, etſi pater autoritatem præſtiterit: verùm in re, in qua patris intereſt, autoritatem patris ſufficere ſine curatore. Hodie ſtilo & obſeruantia generali in patria iuris ſcripti, ſi filiusfamilias maior ſit, patris autoritas non attenditur, & abſque ea iure procedere poteſt: & ſi minor ſit, atque de re ipſi peculiari agatur, in qua patris intereſſe non vertitur, con curatore ad eam rem ipſi dato procedit, renuente patre autoritatem præſtare: At ſi patris interſit, iſque autoritatem præſtare recuſet, officio Iudicis ad id faciendum cogitur, & vbi pater autoritatem præſtat, curatore opus non eſt: Ita dictum fuit compluribus Arreſtis Gratianopolitanis anno 1456. & aliis deinceps.

Deſumptum *ex deciſione* 54. Guido Pap. I.C.

II.

Idem.

Iuris diſpoſitione filius familias non emancipatus, in iudicio [illegible] e non poteſt, autoritate patris non munitus. Not. Bartol. *in l. Domus. ff. de Teſtamentis.* Nihilominus ſi maior ſit, non ideo proceſſum nullum aduerſum ſe allegare poteſt. Ita iudicatum in actione perſonali Arreſto Gratianopolitano.3. April.1460.

III.

Filius patrem incarceratum liberare tenetur.

Filius liberationem [a] patris ſui ob debitum ciuile vel criminale carcere detenti procurare tenetur: & ſi ex ratione *l. curatores & l.ſeq. Prior §.filium.ff.de Adm.rer.ad Ciu.pert.* ſoluere ſolit, vt minimum cauere ſeu fideiubere debet. *Auth. vt cum de appellatione cognoſcitur.§. cauſas.* ibi: *Si quemlibet de prædictis.* Id ſi non faciat, filius ingratus iudicatur per text. *prædicta Auth.* Ex eo nonnulli inferre voluerunt, ſubditum, qui quatuor caſibus adſtringitur, teneri iuuare dominũ ſuum carcere detentum propter crimen aut debitum aliquod ciuile, ſi non habeat, vnde ſatisfaciat. Sanior opinio fuit, eum dominum ſuum iuuare teneri, cùm captiuus eſt, aliter quàm per iuſtitiam, & iniuſtè, ſi dominus pauper ſit & ſubditus opulentus. *cap.1.§.item & qui delator,* ibi: *cùm potuerit. Quæ fuer.prim.cauſ.benef.amitt.* Verùm pro debito & multa non teneri *l.qui proprio nomine.§.Procurator.verſic.item contra ibi Pœnã. ff.de Procurator.* & *l.ſi communis familia.ff.de Noxal.actio.* verùm tantum pro redemtione domini ſui capti ab hoſtibus legitimo Regis ſui bello, & non aliter. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi aduerſus Dominum Gymelium pro ſubditis ipſius prædicti loci, quod memorat D.Boërius *deciſ.128.n.8.* Vnde [b] colligi poteſt, bello ciuili nupero Dominos, qui partium aduerſarum Regi fuerunt, captos, non poſſe aduerſus ſubditos ſuos pro adiuuanda redemtione ſua ius aliquod prætendere, quoniam prædicta bella legitima non fuerunt.

Pro domino captiuo quando ſubditi ipſius pretium redemtionis ſoluere cogantur.

[a] Hac de cauſa, etſi doarium conſuetudinarium propria ſit liberorum hereditas, quæ a patre, matre & liberis alienari non poteſt. Curia, vxorem & liberos, quamuis minores, huic doario renunciantes admiſit, vt videlicet prædictæ poſſeſſiones doario illi obnoxiæ venderentur, pro liberando marito & patre incarcerato in carcere palatij pro crimine homicidij, fauore patris redimendi. Arreſto ſolenni, quod pronunciatum tempore Paſchali.11. April. 1571. à Domino primo Præſide Thuano. vid. *Nouell.* 115. & *Auth.ſi captiui. Cod.de Epiſco.& Cler.* Gloſ. *in cap.1.diſtinct.* 30. *l.2. Cod. de Patrib.qui fil.diſtrax.* Charond. *lib.4.cap* 16. & *l.6.cap.* 28. I.C.

[b] Aduerſus conſequentiam, quam D. Paponius ex hoc Arreſto deducit, deſumto ex deciſionibus D Boerij, iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum habitorum Lugduni, anno 1596.22.die menſis Octobris, quod datum pro Domino Ioanne Rupano, Barone Sabazacenſi aduerſus incolas prædicti loci Sabazacenſis, qui condemnati fuerant ſententia Seneſchalli Aruernenſis, vel ipſius Locum-tenentis Rigoduli ad ſoluendum redemtionis pretium, quod ipſe, cum partium aduerſarum eſſet, ab iis, qui partes Regis tuebantur, bello captiuus factus, ſoluere coactus fuerat: Curia appellationem in irritum deduxit citra multam, decreuitque id à quo appellatum eſſet, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, appellantes in expenſas cauſæ appellationis condemnauit, & ſolutionem redemtionis ita faciendam, vt per ſingulos focos 30. ſolidi ſoluerentur iuxta conſuetudinem Aruerniæ. Bernardus pro appellantibus adſerebat, eos non verſari in caſu Conſuetudine expreſſo, vt pote quæ nominatim agat de domino captiuo apud hoſtes, id quod de bellis ciuilibus intelligi non poſſet: verum de iuſto bello & licito indicto à Principe, belloque aperto, & denunciato à Supremo Domino hoſti peregrino, atqui eos, qui appellatum captiuum cepiſſent, latrones & prædones fuiſſe, qui ſe ſe in arcem Montpenſoriam recepiſſent, ſine vlla approbatione abſque duce, cùm iam Dominus Dux May-

nitus Regi ſeſe ſubmiſiſſet, alioquin hac ratione rimam ſeu feneſtram aperiri Nobilibus Prouinciarũ, in quibus ſimiles ſunt conſuetudines per colluſionem captiuitatem ſuam procurandi, atque ita ſubditos ſuos perdendi: Dominus Seguierus pro Rege ſententiæ adhæſit. I.C.

IV.

Vſuſſr. paternum in Francia nullum.

Generali huiuſce Regni obſeruantia pater in bonis aduentitiis filij ſui vſumfructum nõ[a] habet: videndum eſt in eam rem Arreſtum ſolenne *Tit. de Tutorib.* Id à iure patriæ[b] poteſtatis dependet, quæ vtique in hoc Regno non obtinet, vt ait Gloſ. §. 1. *Inſt. de Patr. Poteſta.* Et inde Alexand. de Imul. *ad l. Placet. ff. de Acquir. hered.* ſcripſit & tenuit, in Francia patres in bonis adventitiis liberorum ſuorum ius vſusfructus non habere. Chaſſanæus *in Commentariis ſuis ad Conſuetud. Burgundiæ. Tit. de Liberis ex pluribus lectis, id eſt, ex diuerſo matrimonio ſuſceptis*, ait, in regione Conſuetudinaria contrarium iudicatũ fuiſſe, Arreſto Pariſienſi, Imbertus *in Enchiridio ſuo* ait: Inter quoſdã Rupellanos hoc ipſum iudicatum fuiſſe, putà, patrem ius vſusfr. habere in bonis aduentitiis filij ipſius, & ad ipſum delatis ex ſucceſſione matris, etſi pater ad ſecundas nuptias conuolaſſet, in Prouinciis, quæ Iure Romano reguntur, huiuſmodi vſusfructus in vſu certo non eſt, vt in prædictis Prouinciis Conſuetudinariis.

Patria poteſtas qualis in Francia.

a Contrarium obſeruatur in diſtrictu ſeu diœceſi Parlamenti Tholoſani, vt refert D. Maynard *lib. 2. cap. 7. Quæſt.* I.C.

b de Patria Poteſtate & autoritate vid. Alcia. *2. diſpunctio* & Phil. Bugnyonium *in nupero ſuo tractatu de legibus abrogatis*, Gloſ. *in verb.* Romanorum § *fin. Inſt. de Patr. Poteſt.* Bartol. *in cap. 1. de duob. fratr. & in l. qui teſtamento C. de Probat. & tractatum* D. Petri Ærodij Locumtenentis criminalis Andegauenſis, quem ex ea occaſione compoſuit, quod Filius ipſius primogenitus ad ſocietatem Ieſuitarum ſeſe contuliſſet, vbi etiam hæſit.

V.

Vſuſſr. patris in bona filij.

Mater quædam maritum ſuum heredem inſtituit ea lege, vt hereditatem filio ſuo reſtituat, cùm ad ætatem 25. annorum peruenerit. Maritus ad ſecundas nuptias conuolat adſcita vxore iuuene, & priuigno huic infeſtiſſima. Is, cùm ad 25. annos perueniſſet, hanc reſtitutionem poſtulat. Pater quidem aſſentitur: verùm ſibi retineri intendit vſumfructum tertiæ partis, quæ filij legitima eſt in bonis matris, quæ vtique non potuerit huiuſcemodi inſtitutione patrem prædicto vſufructu priuare, quæ ipſi debetur ex lege. Quę opinio fuit Bartoli *in Auth. excipitur. C. de Bonis quæ liber.* per text. *Vt lice. matr.* Alex. *in l. cùm ex filio. in fin. ff. de Vulg. & pupilla. ſubſtit.* niſi fortè pater prodigus eſſet ſuáque bona lapidaret. Nã hoc caſu totum amittit *l. Imperator ff. ad Trebell.* filius reluctatur & ait, ſibi omnia reſtituenda, non retento vſufructu prædictæ legitimæ ſuæ: vt tenet Gloſſ. *in dict. Authent. lice. matr. & auia. in pri.* & Baldus *in l. ſi vnus ant. fin. ff. Famil. erciſc.* ac nominatim attento ſecundò matrimonio, & inſpecta mala tractatione filio facta. per *l. cum oportet. Cod. de Bon. quæ liber.* Hæc controuerſia in Parlamento Burdegalenſi, & in Maiore Camera dubia viſa fuit, poſteáque æquas ſententias tulit, & rurſum in Camera Libellariorum retractata iterum pares ſententias tulit, tandem concluſum fuit, & datum Arreſtum pro opinione Bartoli, in fauorem patris, aduerſus opinionem Gloſſæ. 3. Auguſti. 1523.

VI.

Filiusfam. ob patre fruens poſſeſſionem ſibi non acquirit.

Liberi ſæpè cum patre, ſæpe abſque patre fundos ad patrem vel matrem ſuam ſpectantes exercent ſiue colunt, fructúſque ſibi capiunt ſolíque fruuntur, haud aliter ac ſi fundi ad eos ſpectarent: poſt mortem patris & matris hac poſſeſſione in quadam cauſa ſeſe tueri volebãt. Arreſto Burdegalenſi, penult. Nouembris, 1531. cauſa ceciderunt, eo quòd quicquid egiſſent id non poſſeſſionem induceret, verùm obſequium patri & matri ſeu miniſterium ipſorum nomine, & iure familiaritatis exhibuiſſent. *l. qui iure familiaritatis. ff. de Acquir. poſſ.* & *l. & habet. §. 1. de Precar. l. ob maritorum. Cod. Ne vxor pro marit.*

VII.

Mortis cauſa donati in patrem autorem filio non valet.

Donatio mortis cauſa à filio in patrem collata ipſius autoritate non valet, ſi in ſacris ſeu patris poteſtate ſit, quoniam filio ſuo in rem ſuam autor eſſe non poteſt *l. 1. §. pupillus & l. quod diximus & l. ſeruus communis. ff. de autor. tut. & §. fin. Inſt. eod.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 19. Auguſti 1459.

Deſumtum ex Guido. Pap. *queſt.* 223. Contrarium defendit Molinæus *in Annotatio ſuis ad Alexandr. conſil.* 106. *lib. 1. & ad Philippum Decium conſ.* 245. Hac videlicet ratione, quod cum patria poteſtas in fauorem patris introducta fuerit, in ipſius odium & præiudicium retorqueri non debeat. Atque id ita quoque tenet Guil. Benedict *in repetit. c. Raynutius in verb. matrem inſuper Cleram. numer. 46. de Teſtam* Et Ferronius ad Conſuetudines Burdegalenſes *tit. de Teſtamentis* § 24. T. D. Maynard. etiã *lib. 5. Quæſtio cap. 3.* contrarium quoddam Arreſtum refert, quod datum in Parlamento Tholoſano 7. Februarij 1589 vbi vide ipſius rationes. I.C.

VIII.

Minor 25. an. non ſeruus vel manus mortuæ iudicari non poteſt, ſen de Carbonia. Edict.

Si pupillo ſtatus controuerſia moueatur, & ſeruus dicatur aut ſeruilis conditionis & manus mortuæ, vt nonnulli ſunt in Francia, tam in patria conſuetudinaria, quàm in patria Iuris ſcripti, ex compoſito actio in pubertatis tempus differri debet, poſteaquam videlicet 25. annum adimpleuerit. Et ita de cæteris actionibus, in quibus ſtatus controuerſia pupillo mouetur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata ſententia quædam Libellariorum Palatij, anno 1394. Atque adeò emendata ſententia dictum fuit, Cauſam ſtatus differri oportere, vſq; quo reus annum 25. compleſſet, per text. *in l. Diui fratres, in princ. de liberal. cauſ. & in l. Carbonianum §. cauſa verſ. alia eſt cauſa cognitio. de Carbo. Edict. ff.*

IX.

Hoſpitale non niſi ſucceſſioni eorum, qui bona ex ipſius reditu acquiſiuerunt, acquirit.

Preſbyter Hoſpitale ingreſſus Arreſto Burdegalenſi declaratus fuit habere poteſtatem acquirendi alienandi & diſponendi de bonis ſuis: & Syndicus, ſeu Procurator Hoſpitalis id impedire volens cauſa cecidit 17. Iulij 1548. iuxta doctrinam Baldi *Conſil. 7. volu. 2.* & text. iunct. Gloſ. *in cap. vt lex continentia.* dummodò bona non acquiſiuerit ex reditu & re Hoſpitalis, tum enim Hoſpitali ipſi acquirit *l. ſi defunctus. C. Arbitr. tut. Auth. licet. C. de Epiſcop. & Cleric.*

X.

Mulier quando abſque autoritate mariti agere poteſt.

Arreſto Pariſienſi, quod datum Maioribus diebus Molini habitis 22. Octobr. 1540. Matillaco & Longueuallio perorantibus, proceſſus intentati

tentati aduerſus fœminam nuptam à marito ſuo autoritatem non habentem, nulli declarati fuerunt: in cauſa nempe ciuili id ita iudicatum. At in criminali: [a] validi eſſent proceſſus aduerſus fœminam accuſatam, haud aliter, ac contra minorem abſque curatore, aduerſus *l. Clarum. C. de Autor. præſt.*

a In cauſa iniuriarum & criminalibus filij familias & vxores abſque patris vel mariti autoritate ſtare in iudicio poſſunt: Maſuer. *tit. de Exceptio. art. 9. 23.* Conſuetudo Bituricenſis *Tit. 1. §. 11.* & complures aliæ huic exceptioni concordant. Vide infra *Arreſt. 22. & 23.* Duæ præterea exceptiones addendæ ſunt, quarum prior eſt, cum mulier publice negotiatur, id eſt, cum ſeparatim à marito ſui mercatura negotiationi inſiſtit. Idem in filiofamilias publicè mercaturam exercenti. Is quippe ſe obligare poteſt, atque in iudicio ſtare, ſiue agendo ſiue excipiendo, pro rebus videlicet, quæ mercaturam ſpectant, abſque patris autoritate, quoniam hoc caſu pro patrefam. habetur. arg. *l. ſed etſi §. parui. D. de Inſtitor. actio.* Alter caſus eſt, cum mulier reipſa à marito ſuo ſeparata eſt, & hoc tamen adhuc caſu ſeſe nonniſi pro re negotia domeſtica ſpectante, vel pro bonorum ſuorum & reditus adminiſtratione, & pro exhibitione mariti ſui, ſua ipſius & liberorum ſuorum obligare poteſt, & non etiam poſſeſſiones ſuas alienare, iuxta *l. vbi adhuc. C. de Iure dot.* & diſtinctionem, quam Arreſta Curiæ ſuper hoc conſtituerunt, quæ plene vna cum rationibus litigatorum à me referuntur in meis Quæſtio. Iuris, *quæſt. 49. 50. & 51.* I.C.

Mulier quando publice negotiari dicatur.

Filiusfam. mercator obligare ſe atque in iudicio ſtare poteſt.

Mulier ſeparata, quando abſque autoritate mariti ſui obligare ſe poſſit.

XI.

Expenſæ aduerſus mulierem ſine autoritate viri citatam.

Altero Arreſto prædicti loci. 22. Octobris 1540. dictum fuit, expenſas aduerſus mulierem ſine autoritate viri citatam taxari ſeu æſtimari non oportere.

XII.

Idem.

Abſente marito fœmina conuenta & autoritate Curiæ monita aduerſus Arreſtum contra ſe in principali datum admittitur, libellum ſeu querelam proponens ex capite abſentiæ mariti, ſi ea probabilis ſit, atque ex belli occaſione, neque ei autoritas Curiæ obeſſe poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi. 17. Februarij. anno 1525.

XIII.

Autoritas mariti præcedere debet.

Iudex antè mulieri à marito autoritatem præſtari curare debet, vel in eius defectum, eove recuſante ipſe autoritatem præſtare, antequam [a] eam cogat coram ſe vllo modo procedere [b]. Et ita iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molini habitorum, 9. Septembris 1540. infirmata ſententia Balliuij Foroſeguſienſis, qui decreuerat, mulierem intra quindecim dies actionem excipere oportere, eóque ipſo die autoritatem mariti ſui interponi curatoram.

a Charond. *ad Art. 234.* defendit autoritatem ſequentem ſufficere. I.C.

Quomodo ſententia aduerſus mulierem autoritate mariti deſtitutam executioni ſit.

b Iudicium tamen, quod aduerſus mulierem autoritate mariti non munitam datum fuit, executorium non eſt ſuper bonis communionis, niſi poſt obitum mariti vel ſoluto matrimonio. Ita iudicatum Arreſto, anno 1562. Attamen iudicatum fuit, propria mulieris bona vendi poſſe ad concurrentem debiti quantitatem reſeruato vſufructu mariti ad dies vitæ ipſius, Arreſto 3. Auguſti 1574. aduerſus mulierem quandam, quæ ſeſe viduam iactabat, cum tamen nupta eſſet, atque cum 300. librarum red. cum conſtituiſſet, atque cum vt redimeret, conueniretur. Id quod in fortioribus terminis iudicatum fuit pro marito quodam, aduerſus cuius vxorem ante matrimonium iam agi cœptum erat, quique ei poſtea autoritatem præſtare recuſauerat. Nam qui ære alieno obſtrictam mulierem ducit ſeu ſibi deſpondet, is ſimul, vt dicitur, æs alienum ſibi deſpondet, adeo vt cogatur vxori ſuæ autoritatem præſtare Arreſto 11. Aprili. 1564. Vide *Arreſt. 17. 18. & 1. huius tituli.* B. Durum nihilominus eſt ei, qui ſententiam condemnatiuam impetrauit, aduerſus mulierem autoritate mariti deſtitutam, & tamen autoritatem Iuſtitiæ habentem, mariti mortem expectare, vt ſententiam exequatur, præſertim cum mobilia extant, in quibus mulier partem habet ex bonorum communione obtentu regulæ practicæ, quæ maritum dominum conſtituit mobilium.

XIV.

Mulier excuſare ſe poteſt, quod intra tempus legitimum non egerit, metu viri.

Mulier quæ poſt decennium Conſtitutione præſcriptum reſtitui poſtulat, admittitur allegans, maritum ſuum impediuiſſe, ne intra tempus legitimum veniret, eóque nomine à marito malè habitam ſe & tractatam, eo quòd niteretur eius conſenſum impetrare. Et in huiuſmodi re debet iudex decernere, vt partes procedant, & reum excipere oportere omni exceptionum genere in reſcindente & reſciſſorio, vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 2. die Decembris. 1538. Et illud obſeruatur, vt niſi mala tractatio probetur, præſcriptio locum habeat & currat aduerſus mulierem per *cap. peruenit. de empt. & vendit.*

Quatuor Arreſtis ſubſequentibus quæ à me referuntur in quæſtio. 14. iudicatum fuit, metum maritalem ſeu viri non ſufficere ad impediendum curſum præſcriptionis decennalis, conſtante matrimonio, neque ſufficere ſolum metum reuerentialem, verum neceſſe eſſe, vt præterea accedant minæ, vel verbera. Not. *in l. 1. § onerandæ. D. Quar. rer.* I.C.

XV.

Mulier in patria iuris ſcripti non eſt in mariti poteſtate & agere & conueniri poteſt.

In patria Iuris ſcripti ſeu Regionibus, quæ iure ſcripto reguntur, mulier in mariti ſui poteſtate non eſt, & citra eius autoritatem & agere & conueniri poteſt. *l. ſi vxor tua.* & ibi Ioann. Faber, *C. de Conducto. inſer.* & §. 1. *Inſt. ad Tertullia.* vbi expreſsè dicitur & nominatim in d. l. ſi vxor tua mulierem nuptam in poteſtate patris ſui manere, & notatur, maritum ipſi Curatorem dare non poſſe. Hoc præſuppoſito, mulier quædam appellans à taxa expenſarum adiudicatarum, ſententia data in quadam lite aduerſus ipſam intentata autoritate mariti deſtitutam, deſertæ appellationis nomine conuenta ſeſe tuebatur prædictæ autoritatis defectu. Verùm Arreſto Pariſienſi cauſa cecidit, & multæ ordinariæ ſubiecta fuit. 20. die Martij. 1528.

Contrarium poſtea iudicatum fuit, nempe mulierem nuptam in Prouincia Lugdunenſi iuris ſcripti, in poteſtat. patris ſui non eſſe, verùm in poteſtate mariti ſui: & ſiquidem matrimonio ſeu nuptiis per totam Franciam patriam poteſtatem ceſſare, & in maritum transferri. 19. Iunij 1593. ad relationem D. Lalemantij in prima Camera Inquiſitionum inter Mauritium Charletum ciuem Lugdunenſem appellantem à Seneſchallo Lugdunenſi vel ipſius Locumtenente, & Ioannem Baptiſtam Rouuillium appellatum. I.C.

XVI.

Maritus autoritatem vxori ſuæ præſtare cogi non debet.

Maritus autoritatem vxori ſuę ad litigandum præbere cogi non poteſt, etſi nulla cauſa recuſandæ autoritatis ſit: neque aduerſus hoc facit *l. vlt. §. neceſſitate. C. de bon. quæ liber.* qua pater cogi poteſt captis pignoribus filio autoritatem præſtare: Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata ſententia data à Iudice Rupellano aduerſus maritum recuſantem autoritatem pręſtare, quod allegat Imbertus *in Enchiridio ſuo.*

XVII.

Idem.

Attamen prædicta Curia Arreſto, quod datum 27. Auguſti 1543. poſteaquam dixiſſet, malè iudicatum fuiſſe à iudice, qui maritum recuſan-

Sententia aduerſus vxorē lata, executioni aduerſus maritum. rem autoritatem vxori ſuæ præſtare, condemnauerat, declarauit & permiſit, vt ſententia quæ contra mulierem daretur, executioni tradi poſſet aduerſus maritum, idque ideò, quòd perſpexiſſet, prædictum maritum iniuria recuſaſſe.

Et poſtea ita iudicatum fuit Arreſto 4. Iunij 1576. Secus, ſi iuſtam habuerit cauſam autoritatis denegandæ. Charond. *lib. 2. Reſponſor. cap.* 46 I.C.

XVIII.

Idem. In alia quadam facti ſpecie, maritus quidam conuentus ad autoritatem præſtandam recuſat, ideò quia diceret, pactis dotalitijs ſeſe ſocios eſſe & communes in omnibus bonis, id eſt, communionem omnium bonorum contractam, excepto ære alieno ante matrimonium contracto: cæterum æs alienum de quo ageretur, omnino matrimonium præceſſiſſe. Aduerſarius dicebat, mulierem tutricem ſuam fuiſſe, & in prædictam communionem intuliſſe complurima mobilia. Atque ideò poſtulat, vt marito tenuente Curia autoritatem præſtet, decernátque Arreſta aduerſus maritum executoria fore. Curia Pariſienſis Arreſto ſuo 16. Decembris Anno 1544. prædictæ mulieri autoritatem præſtitit, decreuitque Arreſta & iudicata, quæ ſuper eo dabuntur aduerſus maritum executoria fore ad concurrentem vſque modum bonorum, quę prædicta mulier in communionem intuliſſet.

Vide quæ ſcripſi ſupra hanc quæſtionem Quæſtio. meis notabilib. *15, quæſt.* 107. co. I.C.

XIX.

De muliere quæ contraxit citra autoritatē mariti ſui. Mulier abſque autoritate mariti ſui contrahere non poteſt. Nihilominus, ſi citra prędictam autoritatem contrahat, poſt matrimonium ſolutum tenetur & conueniri poteſt, iuxta doctrinam Ioannis Fabri *in l. Filius. C. de Pact.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod allegat D. Tiraquellus *lib. de legibus Connubialibus ſub finem.*

Conſuetudo Bituricenſis *Tit. 1. art.* 16. 17. contrarium ſtatuit. Vid. *Art.* 13. ſupra nuſt. Annotatio.

XX.

Mulier quomodo citra autoritatem et quæ ipſo ſciente marito valide ſe obligare non poſſit. Dominicella Margareta Harentia Condaminenſis nupta fuit nobili viro Iacobo Chauuetio Domino Bruyeriæ, & ex hoc matrimonio editus filius Ioannes Chauuetius, qui in Delphinatu mortuus eſt apud matertetam quandā ſuam. Teſtamentum profertur, quo mater ipſius heres vniuerſalis inſtituitur: qua de re controuerſia exorta pro prædicta matre definita fuit. Cùm vidua eſſet, ſecundas nuptias contrahit cum quodam, cui nomen Ludouico Bertolino militę Bourgi Argentalij, nimirum inæqualiter, & vtcunque admota quadam, neſcio corruptione aut amore, impreſſione. Ita coniunctis matrimonij fœdere, quandoque benè conueniebat, quandoque non. Euenit aliquando, vt cùm ipſis non conueniret, prædicta Dominicella ſeſe recolligeret atq; cognatos ſuos compellare vellet, cùm commodum incidit in patruelem quendam ſuum dominum Trocelardium, Ludouicum Harentium Condaminenſem: is ſubſidium & auxilium ei ad diuortium inter maritum & ipſam præſtat: ea inuicem prædicto patrueli ſuo cauet, ſeſe ei ſummam 2000. Coronatorum debere, quam partim mutuam probè acceperit, vel aliter in negotia ſua erogatam, eique pollicetur, ſe ea ipſi ſoluturam, omniáque & ſingula bona ſua hypothecę ſupponit. Poſtea Bertolinus & mulier ipſius ſeſe quadamtenus conciliant, atque iter Luteriam inſtituunt propter litem quandam ſuper fundo quodam in Prouincia Lugdunenſi, quem ſibi mulier vindicabat. Ibi in prædicta videlicet vrbe Pariſienſi ipſa teſtamentum condit, atque eo heredem maritum ſuum Bertolinum inſtituit, mox moritur. Is hereditatem adit, & quicquid bonorum eius erat, vendit partim tranſactione facta de bonis quibuſdam, ac nominatim quæ litigioſa erant, partim expreſſa aliorum venditione, etſi Bruyeriæ præcedeos prior alia venditio eſſet facta ſub facultate redimendi, ſeu luitionis, cuius nouum pretium pro confirmatione Bertolinus ſumſit: quinimò conſenſit, prædictam Bruyeriam ſubhaſtari & adiudicari per decretum, prout etiam poſtea factum fuit, ita vt in prædicta hereditate nihil amplius extet, neque quicquam ſuperſit prædicto Bertolino præter actionem duorum millium Coronatorum. Et hæc actio vtique paſſiua, ſi ſoluendum ſit, & cautio vera ſit & legitima, vel ſanè actiua, ſi qua ratione vacua & inanis declarari poſſet, velut facta à prædicta Dominicella abſque autoritate venia & ſcientia mariti ſui, vt requirebatur, etſi non eiuſdem conditionis eſſet, qua illa. In hoc dubio reſcriptum à Rege impetrat directum ad dominos Parlamenti, qui cauſam ad ſe euocauerant, eo fine ſcilicet directum, vt prædicta cautio irritaretur, quæ quodam modo ſuſpecta prætendiuit citra falſi tamen actionem, vt ita prædictus Bertolinus parem ſummam retentam in manibus ſequeſtri pretij addictionis Bruyerianæ admitteretur. Prædictæ partes diu multúmque ſuper validitate aut nullitate prædictæ cautionis diſceptarunt, Curiáque ſuper eo hæſit, atque ideò cauſa ampliata fuit. Arreſto 2. die Martij. 1582. Etſi altero præcedente Arreſto 30. Decembris 1581. inter alia multa decretum fuiſſet, prædicto Bertolino prædictam ſummam 2000. Coronatorum tradi oportere, præſtita ab ipſo cautione, id quod perſequi non potuit, eo quòd cautionem non reperiret: poſtea Arreſto definitiuo prędicti Parlamenti Pariſienſis, quod pronuntiatum 14. Iulij 1584. dictum fuit, habita ratione Reſcripti ſeu diplomatis Regij oblati à prædicto Bertolino 30. Decembris 1581. eóque approbato Curiam prædictam cautionem factam prædicto D. Trocelardio à prædicta defuncta Dominicella Margareta Harentia Condaminea 14. Martij 1579. ceſſare & annullare. Et relaxationé prędicto Bertolino fecit, Arreſtorū aduerſus ipſum factorum ad poſtulationé prædicti Harentij Condaminei, cúmque omnibus cautionibus liberauit, ſaluo & reſeruato iure prædicto Harentio ſibi proſpiciendi eorum nummorum nomine, quos prædictæ defunctæ tradidiſſe intendit, quóſque in ipſius vtilitatem conuerſos comprobabit, itémque ratione ſumtuum, expenſarum, ſalariorum & operarum, quas in lites & negotia ipſius feciſſe & impendiſſe ſe intendit, quas ideo intra menſem deſignare eum oporteat, viceuerſa ſaluis prædicto Bertolino exceptionibus ſuis in contrarium, & conſequenter prædictum Bertolinum abſoluit à petitio-

à petitionibus, poſtulationibus & concluſionibus à prædicto Harentio aduerſus ipſum coram Balliuio Foroſeguſienſi vel ipſius Locumtenente: denique Harentium in expenſas condemnat.

XXI.

Maritus cum vxore ſua quando contrahere poſſit.

Maritus qui bona quædam vxoris ſuæ vendidit, compenſationem quandam cum ea inſtituere poteſt, atque ita cum ea contrahere, alia videlicet bona vice alienatorum ipſi tradendo eámque indemnem præſtare, validæque erunt apochæ eo nomine ab ipſa emiſſæ & cautiones, quibus ſeſe contentam profitetur. Ita iudicatum fuit pro Clemente Formatio, aduerſus Claudiũ Cruſium & Annam Andienſem, appellantes à Balliuio Foroſeguſienſi, anno 1539. & altero Arreſto Pariſienſi 9. Aug. 1540.

Vid. *Art.* 232. Conſuetud. Pariſienſ.

XXII.

Minor accuſatus quando curatore egeat.

Accuſatio criminalis atque extraordinariè aduerſus minorem 25. annis, Curatore deſtitutũ intentata valida eſt: & conſequenter ſententia ſuper ea accuſatione prolata, aduerſus text. *l. Clarum. Cod. de Autor. præſt.* Vt Arreſto Tholoſano iudicatum fuit, anno 1542. Attamen ſi ciuiliter agatur, atque ordinariè minori curatore dato proſpici oportet. *ad l. Clarum.*

XXIII.

Mulier accuſare ſine autoritate mariti non poteſt, de bet, accuſata autem.

Fœmina nupta ex communi Franciæ obſeruantia autoritate mariti deſtituta in falſi crimen inſcribere aut accuſare non poteſt: ipſa tamen accuſari & criminaliter conueniri abſque prædicta autoritate poteſt, per rationem prædictæ *l. Clarum.*

Pro his duobus articulis vid. Notata ſuprà ad Art. 10. & adde caſum quo minor abſque patris vel curatoris autoritate ſiue agat ſiue conueniatur, in iudicio ſtare poteſt, hoc videlicet, in actione ſuper fœdere matrimonij. Et ita in Curiis Eccleſiaſticis ſeu apud Iudices Eccleſiaſticos obſeruatur. I. C.

X XIV.

Filiusfamil. Presbyter quãdo patria poteſtate liberetur.

Filiusfam. etſi Presbyter factus fuerit, patria poteſtate non ideo ſoluitur, neque emancipatus cenſetur, verùm in prædicta poteſtate nihilominus manet, vt ait Bartol *ad l. patr. furioſo D. de his qui ſunt ſui vel alie.* Attamen ſi prædictus filiusfam. Archiepiſcopus aut Epiſcopus factus fuerit, patria poteſtate liberatur, ex iure Românо & conſtitutione Iuſtiniani *in Auth. ſed hodie. Cod. de Epiſcop. & Clericis.* Alioquin ſimplex & nudus Presbyter, Curio vel Prior ſecularis in patris poteſtate, niſi emancipatus fuerit, manet, quamlibet id, quod ex officio ſuo vel ex fructibus beneficij ſui acquirit, propria ipſius ſint, & in iis pater vſumfr. non habeat. Et ita in ſupremis Franciæ Curiis ſeu Tribunalibus obſeruatur, iuxta doctrinam Dd. noſtrorum *ad l. ſacroſanct. C. de Epiſcop. & Clericis.* ſunt enim quaſi Caſtrenſia.

Religioſus mẽdicans Epiſcopus factus voto paupertatis ſoluitur, eius cognati ipſi ſuccedunt.

Non tantum Presbyter ſecularis Epiſcopus vel Archiepiſcopus factus, patria poteſtate liberatur, verũetiã religioſus profeſſus, etſi e mendicantium ordine fuerit Epiſcopus factus voto paupertatis ſoluitur, & ad inſtar aliorum Eccleſiaſticorum reponitur, adeo vt cognati ipſius ei ſuccedant, at non etiam conuentus, in quo profeſſus fuerat. Ita iudicatum Arreſto, quod pronuntiatum in purpura ſuper ſucceſſione D. Foullei religioſi profeſſi ordinis S. Dominici Epiſcopi Catalaunenſis 15. April. 1585. quod refert Charondas *lib. 7. Reſponſor. cap.* 127. I. C.

XXV.

Tacita emãcipatio.

In Francia conſuetudine inoleuit, vt filiifamilias maiores 25. annis, etſi non coniugati pro emancipatis habeantur, omnéſque actus celebrare poſſunt, putà teſtari, codicillos facere, contrahere, mutuo ſe obligare aduerſus Macedonianum, & in iudicio ſtare citra patris autoritatem, vt ait Boëtius *in Cõmentar. ſuis ad Conſuetud. Bituricenſ. Tit. de Statu hominum. §. 2.* In patria iuris ſcripti rigor iuris communis obſeruatur, vt videlicet filiusfam. etſi maior 25. annis, teſtari non poſſit, vt ſæpè Arreſtis iudicatum fuit. In prædicta patria emancipatio vſurpatur, quæ fit infantis impuberis, puberis vel maioris promiſcuè & abſque Reſcripto Principis, vt antiquitus iure Romano requirebatur: idque coram loci iudice infimam & mediam Iuriſdictionem habente: & ſufficit, vt ſimpliciter & abſque aliis ſolennibus, quibus ſuperſtitioſi vel curioſi nonnulli vti voluerunt, vt pater declaret, ſe filium ſuum poteſtate ſua dimittere & emancipare, & conſentire poſtularéque, vt id à prædicto iudice comprobetur, atque in Acta eius ſeu Regeſta referatur: id quod indulgere debebit, cæteris ſolennibus inanibus & abſque vllo fructu ſeu inutilibus.

Expreſſa emancipatio.

Forma emancipationis.

Hæc emancipatio ad vnicum quoque finem tantum particularem fieri poteſt, veluti vt contrahere poſſit, negotiari, aut in Iudicio ſtare vel ſimpliciter nulla re ſpeciatim deſignata, vt ſcripſerunt & tenent Bartol. *ad l. 1. ff. ad Trebell.* & Iaſon. *ad l. cum quid D. ſi cert. pet.*

Emancipatio particularis.

Multùm autem inter hæc duo Emancipationum genera intereſt. Simplici quippe & generali emancipatione pater ius vſufr. in bonis filij ſui emancipati admittit, niſi expreſsè id ſibi reſeruaret, id quod facere poteſt pro dimidia tantum parte, & non etiam pro toto, vt ait Imperator *in l. cum oportet. & in l. ſi vina Cod. de Bon. qualiber.* At per particularem emancipationem ad certum actum facta, pater nihil ex prædicto vſufructu amittit, & totum ſibi retinere poteſt.

Pater emancipatus quando vſumfr. bonorum filij ſibi amittit.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum I.

I.

Filius negotians pro patre eum obligat.

Filiusfam pro patre negotians, eum, vt inſtitor, obligare poteſt. Ita iudicatum 18. Septem. 1576. patente velo.

II.

Pater ob crimen vel debita filij non tenetur, niſi caſibus hic deſignatis.

Pater pro delicto filij conueniri non poteſt, & noxa caput ſequitur: vt iudicatum fuit Arreſto 27. Maij 1564. & 19. Martij 1569. aliàs pro filio in ſolidum tenetur *l. pater filio ff. Quod cum l. 1. l. ſi mandatu C. eod. l. 1. § ratum ff. quod iuſſu. C. eod.* in contractibus, itémque in iudiciis *l. 3. § idem ff. de Peculio.* Ita Arreſto 26. Nouembris 1569. Papus Conſiliarius Tholoſanus ad ſoluendas expenſas pro filio ſuo in quadam lite ſuper beneficio, in qua prædictus filius cauſa ceciderat, condemnatus fuit, & 14. Auguſti 1549. expenſæ impetratæ & taxatæ aduerſus Iacubum Marchebonium filium, aduerſus patrem executoriæ de-

claratæ fuerunt 29. Auguſti 1557. aduerſus Inannem Paruum, fuit etiam pater proprio & priuato ſuo nomine condemnatus ad ſoluendas expenſas, damna & intereſſe aduerſus filium adiudicata. B.

D Maynardus *lib. 7. Quæſtio. cap. 22.* reprehendit hoc loco hanc additionem, quæ eſt D. Bergeronij, & ait, Arreſtum Tholoſanum hic relatum Tholoſæ datum non fuiſſe, atque in lite, in qua id datum eſt, nullam factam expenſarum condemnationem aduerſus filium D. Pappi, in qua agebatur de titulo Præbendæ cuiuſdam Eccleſiæ S. Sernini Tholoſæ, & vero id aduerſus regulas iuris eſſe, quibus cautum, ex alterius contractu neminem obligari *l. cum te poſſeſſiones C. Ne vxor pro marit.* niſi pater contractui conſenſerit, niſi quatenus in peculio aut in rem patris verſam. V. Cuiac. Obſeruat. *lib. 13. cap. 34.* I.C.

III.

Liberi non facilè reſtituuntur aduerſus contractus cum patribus ipſorum celebratos & initos.

Vicesima ſecunda Decembris 1579. poſt meridiem ſententia quædam confirmata fuit, qua filia cuiuſdam reſtitui poſtulans aduerſus apocham patri ſuo datam eius, quod ipſi tutelæ ſuæ nomine debebat repulſam paſſa eſt, etiam non viſis rationibus, idque ob reuerentiam paternam. Ex eadem cauſa 25. Ianua. 1577. Cùm Pouſſenius Conſiliarius in Caſtelleto reſcindi poſtularet & reſtitui aduerſus alienationem vitrico ſuo factam, qui doario matris ipſius eum acquieſcere fecerat, alienationem inquam, domus cum redditibus permutatæ ad liberorum commodum, etſi abſque decreto alienatio facta fuiſſet, dictum fuit, ob reuerentiam paternam factũ à patre teneri oportere, præſumente videlicet Curia, quod pietas conſilium pro liberis capiat. B.

IV.

Mulier pro marito obligata incarcerari non poteſt.

Mulier, quæ pro marito ſuo ſe obligauit & interceſſit, durante contractu reſciſſionis & reſtitutionis aduerſus verumque incarcerari non poteſt, quicunque tandem prætextus doli ſit. Ita iudicatum 19. Febr. 1577. perorante Gothofredo. Et notandum eſt, etſi mulier regulariter non poſſit intercedere ſeque obligare, niſi beneficio Velleiani renunciet: nihilominus id locum non habere in cautione iudiciali, iudicatum ſolui vel iudicio ſiſti. Ita iudicatum poſtrema Auguſti. 1578. in Camera Patricidali ſeu criminali. B.

Velleiano in cautione iudiciali locus non eſt.

Vide quæ dixi in *Quæſt. mea* 52. I.C.

V.

Maritus vxorem ſuam male tractans non ideo incarceratur.

Cùm vxor à marito emendata ſeu caſtigata fuiſſet, citra probationem ſæuitiæ, & ſocrus violenter repulſa fuiſſet, ad poſtulationem Procuratoris Regij ab ipſa ſuſcitati maritus in carcerem conijcitur, appellatione facta Procurator Regius benè appellatus iudicatus fuit, & in expenſas, damna & intereſſe .6. libris Pariſienſibus taxata condemnatus fuit, Marillaco pro appellato perorante 19. Martij. 1575. in Camera Parricidali.

VI.

Mulier cùm vidua eſſet obligata, iterum nupta non incarceratur.

Mulier vidua & corporali nexu obligata, ſi iterum nubat, incarcerati non poteſt: attamen conſignare debet vel relaxare in materia ſubhaſtationum.

VII.

Vxor pro marito ſuo nexu corporali ſe obligare poteſt.

Vxor pro marito ſuo ſe obligare poteſt, etiam nexu corporali in materia ciuili, maximè ſi renuntiauit *Auth. ſi qua mulier*, Velleiano, & *Auth. ſed hodie.* Neq; mulier admittitur reſtitui poſtulans ſub ſpecie metus vel proteſtationis, iuxta *l. quamuis D. ſolut. matr.* Ita iudicatum Arreſto 3. Iulij 1564. aduerſus vxorem Godardi, præſidis & Iudicis Præſidialis Sancti Petri Monaſterij, Buiſſonio perorante.

TIT. II. DE VNIVERSITAtibus, communitatibus ſeu corporibus, aliiſque.

In omnibus ciuitatibus & Rebuspub. bene compoſitis, vt Ioannes Faber de Fracta teſtatur *in §. Vniuerſitatis. de Rer. Diuiſio.* nullus cœtus, nulla coitio, concilium populorum abſque Regis aut Curiæ, aut alterius Summatis, qui apud Regem venia permitti debet, ad euitandas videlicet factas & ſeditiones. *l. 1. §. item collegia. quod cuiuſque vniuerſ. l. 2. §. in ſumma de Collegiis.* attento eo, quod hinc maxima oriuntur pericula. *l. 1. in fine ff. ad l. Iul. Maieſt. l. conuenticulus. de Hæ. qui ad Eccleſ. l. 1. & 2. Cod. de Sen.* Neque etiam communitatibus vt coeant ad conſtituendum Syndicum pro quadam cauſa perſequenda, abſque decreto, licentia & permiſſione Magiſtratus, alioquin puniri poſſunt. Guido Pap. *Deciſio.* 87. 106. Boerius *Deciſ.* 60. neque poſſunt Comites Corpus erigere, neque Primates aliquorum Officiorum in præiudicium Statutorum & poteſtatis Regiæ, prout Epiſcopo & Comiti Bellouacenſi 27. Februarij 1578. interdictum fuit, perorante Hamelio.

ARRESTVM PRIMVM.

Vniuerſitas, etſi mutatur, eadem tamen cenſetur.

SI agitata lis fuerit à domino loci vel alia priuata quadam perſona aduerſus vniuerſitatem incolarum Caſtellaniæ, Baronatus aut dominij, vſque ad ſententiam incluſiuè aut excluſiuè: longóque poſtea temporis interuallo proceſſus illos obtendere velit, aut ſententiam ſi quæ ſit, incolæ illius temporis excipere non poſſunt, ſeſe eorum, qui litigarunt aut condemnati fuerũt, heredes vel ſucceſſores non eſſe, ſpecie rationis et regulæ vulgatæ, quòd ea res inter alios acta fuerit. Enimverò quiqui ſint illi, heredes vel non, cùm prima inſtantia aduerſus vniuerſitatem incolatum intentata fuerit, atque eorum loco hodie ſint, eandémque vniuerſitatem repræſentent, & noui ſint incolæ, idem populus habeatur. Textus eam in rem notabilis, *in l. Proponebatur. D. de Iudiciis.* ibi, *nam & legionem eandem haberi, ex qua multi acceſſiſſent, quorum in locum alij ſubſtituti eſſent, & populum eundem hoc tempore putari, qui ab hinc centum annis fuiſſet, cum ex illis nemo nunc viueret.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano pro Capitulo Beatæ Virginis prædicti loci aduerſus Herbricenſes, anno 1458. Idémque dictum fuit poſtea Arreſto Pariſienſi pro illuſtri Ludouico Riuorio, Domino Cheualardij, aduerſus incolas prędicti loci. 19. Iunij 1556.

Verum noui incolæ Parochiæ alienum conferre debeant ad antiquum æs alienũ Parochiæ.

In hac materia in Curia Subſidiorum diſputatum & agitatum fuit, verum incolæ Parochiæ cuiuſdam, qui nuper vel recenter eo conceſſerunt, conferre debeant ad ſolutionem debiti à Parochia longe ante contracti ad ſubueniendum communibus neceſſitatibus, & vero iudicatum fuit Arreſto, quod datum pro Syndico & Procuratore incolatum Maranenſium, menſe Martio 1596. infirmata ſententia, à qua appellatum fuerat, appellatos, qui à quadriennio tantum eo conceſſerant, conferre oportere ad collationem quæ in prædicta Parochia fiebat, pro ſoluendo ære alieno contracto iam inde ab anno 1588. D. Brettius Arreſtum ipſum refert vna cum Oratione ſua, quæ eſt 43. poſtremæ Editionis Orationum ipſius I.C.

Si Cu-

II.

Quando inco-lis ad Vniuer-ſum Syndicũ creare tenea-tur.

Si Curio aduerſus Parochianos, vel priuatus quidam aut Republica aduerſus incolas, aut aliud corpus commune agat, poſtulare poteſt, vt cogantur Syndicum eligere & creare, qui vice ipſorum citetur & reſpondeat. Nam alioquin eos ſigillatim citare pro occurrentibus rebus, nimis negotioſum foret. Veruntamen Iudex id nõ antè decernere debet, quàm priùs ipſi ſeſe defendere cœperint, atq; actionem excipere. Nam poſtea, ſi ſe defendant iiſdem exceptionibus, creatio legitimo fundamento innititur: at ſi diuerſis exceptionibus, tum priuati ſunt, & non vniuerſitas. Ita iudicatum fuit pro Curione quodam Aruerniæ, aduerſus ipſius Parochianos, Arreſto Pariſienſi quod datum Maioribus diebus Molini habitis, .Octobr.1534. Et hic textus eſt, *l.qui ſeparatim. §. quoties.* ibi, *ſi vna eademque cauſa fuerit defenſionis. Cæterum ſi diuerſæ, &c.ff. de Appell.*

Iudex Communitatem cogere poteſt, vt Syndicum creet. Bartol.in *l.erg. §.creditoribus.ff de Fideic.libert.*

III.

Indictio pro publica neceſ-ſitate facta, eos quoque com-plectitur, quo-rum propriè non intereſt.

Si Conſules communi conſilio defenſionem litis cuiuſdam aduerſum ſe ceptæ pro tributis, debitis vel ſeruitute reali ſuſceperunt, atque Reſcriptum impetrarunt pro indicendis pecuniis incolis, id quoque qui fundus huiuſmodi rebus obnuxios non poſſident, à ſolutione ſe excuſare non poſſunt eo prætextu: fieri enim poteſt, vt deinceps habituri ſint. Arreſtum extat in Tit. de Tributis, &c. ſuprà Art.4. Deſumtum ex Lucio *l.11.tit.3.Arr.1.*

IV.

Incolæ geſta à Conſulibus ſer-improbare non poſſunt.

Conſules vel Syndici litem exercere non debent, neq; appellationem perſequi, niſi re communicata in cœtu Vniuerſitatis, & niſi communi decreto id eis impoſitum fuerit. Attamen ſi aliter fiat, non eo minus condemnationes, quæ inde ſe uuntur, aduerſus incolas diriguntur, haud aliter ac ſi conſentiſſent, & in commune deliberaſſent, atque ad executionem proceditur, non ad miſſa improbatione incolarum eorum, quæ à prædictis Syndicis vel Conſulibus factæ ſunt: ſed etiam incolis regreſſus patet aduerſus prædictos Syndicos & Conſules, expenſarum, damnorum & intereſſe nomine, iuxta id quod expreſſè dicitur in *l.qui ſolidum.80.§.etiam Re.pu.delegat.* Ita dictum fuit Arreſto Maioribus diebus Molini habitis 23.Septembr.1540.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum II.

I.

VT longioribus moris & fruſtrationibus occurreretur; itémq; vt ſubditi Regis ſumtibus & impenſis perendinationũ & dilationũ ſubleuarẽtur, ad cummonitionẽ Regaliũ Arreſto 11. Martij, 1563. Procuratoribus iniunctũ fuit, cauſarum vadimonia ſeu denunciationes pro incolis ipſorum nomine ſuſcipere, & non etiam Syndicorum, Procuratorum, Peręquatorum aut Collectorum, ne alioquin in caſum improbationis prædictos incolas citari oporteat: interdictumque fuit prædictis Procuratoribus, ne de cætero amplius in Codicem ſeu Album cauſarum litem aliquam referant nomine prædictorum Peræquatorum, Collectorum aut Syndicorum, niſi pro mala verſatione aut dolo. De cætero notandum eſt, Ciuitatum Rectores vel Quæſitores ab incolis interpellatos ad rationes reddendas, addita prohibitione, ne ampliùs ſeſe immiſceant, non poſſe ſe ingerere, neque ab interdictione appellare, neque aliquam rem retinere: actionem tantùm ipſis ſupereſſe. Iudicatum apud Catholicianos 1.Martij 1563.

Renocatio Rectorum ciuitatis.

II.

Incolæ in cauſa criminali quomodo ſe ſiſtant & puniantur.

In materia ſeu cauſa criminali incolæ per Syndicum comparere non tenentur, neque Vniuerſitas ipſorum citatur, niſi delictum communicato conſilio aut tumultu commiſſum fuerit, veluti ad ſonum campanæ: Iudicatum ita 21.Martij 1583.pro Fecanenſibus. B.

Etſi huiuſmodi infortunium acciderit, pœna in priuatos non recidit, ſiue ciuilis ſit, ſiue criminalis, verum in Corpus ipſum & Commune. Vide Charond. *lib.3. Reſponſ.cap.23.* Porro qui ſcire cupiet, quomodo executio fieri debeat pro debito aduerſus Corpus incolarum, legat Arreſtum 21. Tit.de Executionibus, quæque ad id notantur. I. C.

TIT. III. DE CONSORTIBUS eiuſdem litis.

ARRESTVM I.

Diviſio expenſarum inter conſortes eiuſdem litis.

QVoties plures conſortes ad expenſas adiudicatas *pro rata* tenentur, veluti Religioſi, Abbas & Conuentus, aliique priuati litigatores, Religioſus, Abbas & Conuentus nonniſi vnum caput cenſentur ſeu vnius perſonæ vice: atque pro rata, quantum vnus ex reliquis, debent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1594. pro Religioſis, Abbate & Conuentu S. Vedaſti, qui litigauerant & condemnati fuerant vnà cum Duce Burgundiæ

II.

Multa temerariæ appellationis pro rata ſoluitur.

Pluribus pro temeraria appellatione in vnam multam condemnatis, ſinguli *pro rata* parte ſua tenentur. Et ita iudicatum fuit anno 139·. Arreſto Pariſienſi pro Religioſis & Abbate S. Leonardi qui integræ multæ nomine aduerſus ipſos & Ducem Burgundiæ conſortem appellationis decretæ conueniebantur.

III.

Multa indicta aduerſus plures, quando exſoluatur pro rata, an vero aliter.

Vetus quæſtio, vtrum ex pluribus eiuſdem delicti nomine condemnatis, vnus eorum, qui ſoluendo ſunt, pro cæteris, qui ſoluendo non ſunt, in ſolidum conueniri ſeu exigi poteſt, nondum adhuc liquidò definita eſt. Nonnulli quippe affirmatiuam tuentur, *per l. ſi multi publicani.* ibi, *& quod ab alio præſtari non poteſt. ff. de Publican.* & *l.Offertur. D.de iure fiſci.* & Dd.*in l.2. C ſi plur.vna ſent.* Alij verò negatiuam tuentur validis rationibus, *per l.ſancimus.C.de pœn.* & *l. ſi quis ſuo.§. leges autem.C.de inoff.teſtam.* Et verum quidem eſſe, in crimine læſæ Maieſtatis affirmatiuę locũ eſſe, *per l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt.* itémque in crimine hæreſeos. *cap.vergentis.de hæret.* Alij ita diſtinxerunt, vt ſi ſententia expreſſè contineatur, vnum in ſolidum in cæterorũ defectum cõueniendum, ſententiam ſequendam eſſe *per l. Paulus reſpondit eos. D.de Re iudicata*, at ſi ſimpliciter condemnati ſint; ſingulos pro rata ſua

y. de infrà tit. de pœnis, et perſonnis ar riſtum 20.

teneri, neque alterum pro altero, vt tenet Gloſſ. *in d. l. Paulus. de re iudicat.* & *l. legatorum. ff de leg. 2.* Alij aliam diſtinctionem adhibent: putà, ſi delictum à pluribus ſimul, neque tamen ratione alicuius Collegij coniunctis admiſſum fuerit, vnum ſoluendo repertum pro cæteris, qui non ſoluendo ſunt, conueniri. Aliàs ſi à plurimis, qui eiuſdem corporis ſunt, Collegij, Ciuitatis, Conuentus, Capituli vel aliter, ſingulos pro parte ſua teneri. Eaque doctrina eſt Baldi *in l. 1. de Condict. furt.* quam nonnulli ſequuntur, *in l. ita vulneratus. §. fin.* & *in l. item Mela. §. ſi ſeruum plures. ff. ad l. Aquil.* Nihilominus hodie, vt huiuſmodi difficultatibus occurratur, ſolent ſupremæ Curiæ id exprimere & determinare Arreſtis ſuis, putà, condemnatos teneri in ſolidum aut pro rata. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 26. Iunij 1546. pro Ioanne Podienſi Domino Cheriaci petitore & accuſatore aduerſus Antonium Lonanium Dominum Rougnaci accuſatum, vt plenè ſcribitur *Tit. de vi admiſſa*, & iure ibi manu ſua dicto, ſeu iuſtitia propria adminiſtrata. Arreſto 5. idémque Arreſto Burdegalenſi pro Raymundo Cato, Rectore Abracenſi, aduerſus Ioannem Champagnacium 23. Decembr. 152.. Alio Arreſto Burdegalenſi pariter ſuper ſolutione expenſarum, cùm vnus ex condemnatis in extrema paupertate eſſet, pro Wilhelmo Georgio Actore, aduerſus Ioannem Chauuinum & Margaretam Ancelinam vxorem ipſius reos, 27. die Iunij 1536. Et alio Arreſto 5. Ianuarij, prædicto anno.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

I.

Multa temerariæ appellationis à Iudice quoque nō Regio procedens ad Regem ſpectat.

MVlta temerariæ appellationis ad Regem ſpectat, etiamſi procedat ex ſententia iudicis non Regij: ita iudicatum 4. Decembr. 158.. Ameloto perorante pro Quæſtore Mondeſiderij. Et ſciendum eſt, cùm Quæſtor aquarum & ſyluarum Reſcriptum impetraſſet anno 15.0. quo liceret ei inſuper habita appellatione multam exigere, dictum fuit 16. Ianuarij 1584. Alemanno perorante ad commonitionem D. Aduocati Regij, id intelligendum de multa delicti non temerariæ appellationis. B.

TITV. IV. DE IN IVS VOcando ſeu citationibus.

Totus pene hic tit. deſumptus eſt ex iis, quæ D. Ioannes Imbertus de hac materia ſcripſit *in Inſtit. Forenſibus lib. 1. cap. 2. 6. & 7.* quem Lector ipſe legere poteſt, vna cum Annotationibus D. Petri Guenſii & Conſtitutiones anni 1539. & 1563. I. C.

ARRESTVM I.

Citatio facta aduerſus Præſidem extra ipſius domicilium valida eſt.

DEcimaſexta Martij 1517. aduerſus heredes defuncti domini de Selua primi Præſidis Pariſienſis Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, citationem aduerſus defunctum factam tum ſuperſtitem in domicilio originis ſuæ ad poſtulationem cuiuſdam retractum alicuius rei vgeontis, & ad finem temporis huic rei præſtituti propè accedentis iuſtam & validam eſſe, conſignatiúque ad ſeu poſt prædictam citationem facta admiſſa fuit: eo quòd res, de qua ageretur, in loco illo ſita eſſet, & præterea propter difficultatem citandi prædicti defuncti in domicilio ſuo Pariſiis, vbi primum Præſidem agebat, quod Lex ſiue Ius Ciuile notauit *in l. in ius vocari non oportet. ff. de in ius vocand.* atque ita conueniri potuiſſet in loco, vbi nullam dignitatem præferebat, vt tenet Gloſſa prima nuncupata ſingularis *in l. ſi Præſes. C. de epiſc. audient.* Boer. *deciſ.* 111.

In materia dici ſtati-condicti & citationum ſatis eſt in domicilio, vbi veriſimiliter pars aduerſa certiorari poteſt, & ſcire potuit, id peragi. In vaſallo feudum genuinum & verum domicilium cenſetur. Vid. Bald *in tit. quo. & quand. iud.* neque in Francia locum obtinet. *l. Heres abſens* Et ſane iudicatum fuit, Mercatores, Conſules non poſſe forenſem ſeu extraneum ad ſe trahere ſub ea ſpecie, quod is Pariſiis mercaturam exercuerit, & negociatus fuerit, menſe Nouembri 1565. Verum ſi ſeſe Pariſiis aut Aureliis obligauerit, ex priuilegio Mercatoribus indulto, vel ſi merx aut ipſius ſolutio, ibi facienda ſit: Vide *Tit. 22.* Collectionis meæ, de Iuriſdictione Conſulum. I. C.

II.

Citatio aduerſus litigantem in loco domicilij fieri debet.

Arreſto Pariſienſi 10. Maij 1530. citatio ab vno ex litigantibus ſuper beneficio in loco & ſede beneficij pacifici facta nulla declarata fuit, propter captiones, quæ inde quotidie emergere poſſunt, & neceſſe eſt, domicilium ipſius adire, eáque eſt opinio Ludouici Romani *Conſil.* 342.

Verùm cùm beneficium litigioſum non eſt, atque de iuribus beneficij agitur, validæ ſunt citationes, ſi fiant in beneficio ipſo vel ad fores Eccleſiæ aſſigantur. Ratio eius rei hæc eſt, quia beneficiatus reſidentiæ in beneficio ſuo adſtringitur, quando videlicet pacificus eſt poſſeſſor. *cap. ſua. ext. de cleric. non reſid. cap. quoniam §. porro*, & ibi Gloſſ. *Vt lite non conteſtata. cap. quamuis. de foro competenti.* Imbertus Inſtit. *lib. 5. cap. 5.* Autrer. *ad ſtilum Parlamenti. tit. 1. § 14.* I. C.

Quomodo Capitulum, Collegium & Conuentus citari debeat.

Superioribus conſequenter notandum eſt, quod quamuis diſpoſitione iuris huiuſmodi citatio in Capitulo fieri debeat ad ſonum campanæ, Religioſis & Canonicis capitulariter congregatis, *cap. ſi capitulo. de conceſſ. prabend. in 6.* Gloſſ. & D. *in ... non poteſt. D. de reg. iur.* Attamen moribus noſtris ſufficiat, citationem fieri compellato vel ſolo Abbate aut Priore, Decano, aut alio Religioſo aut Canonico reperto in Monaſterio vel ab Eccleſia redeunti, quo ſcilicet poſtea cæteris Religioſis aut Canonicis oſtendatur vel ſignificetur. I. C.

III.

Citatio in beneficio litigioſo facta nulla eſt.

Pars non rectè citatur in domicilio & ſede beneficij litigioſi, neque enim in eo reſidere cogitur, niſi pacificus ſit poſſeſſor. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 9. Februarij 1523. iuxta opinionem Ludu. Roma. *conſ.* 342.

IV.

Excerpta quomodo parte nō citata ſint nulla.

Pars citari debet ad videndam excerptorum confectionem. *l. de vnoquoque. D. de re iudicata.* Nihilominus ſi inter perorandum Iudex partes compellatis ipſarum Procuratoribus ad eum finem, certum in locum, diem & horam comperendinet ſeu condicat, huiuſmodi comperendinatio tantum valet, ſi tempus ſufficiens datum fuerit, intra quod prædictus Procurator parti ſuæ id ſignificare poſſit. Et ita iudicatum fuit Arreſto 10. Maij 1521.

Quod dicitur, partem citari oportere, vt excerptorum confectioni adſit, id intelligitur de excerptis factis à Notariis, qui ſecreti ſunt, quique tamen inſtrumenta nonniſi partibus contrahentibus tradunt, etſi tradiderint, fidem ea non faciunt, ſi pars ad videndam excerptorum confectionem citata fuerit. Charondas *lib. 4. cap.* 4.

Ar

Digitized by Google

4. At non etiam de excerptis Actorum, quæ ſunt officinæ publicæ, vbi acta communicantur. Vid. *cap. vlt. de fid. inſtrum.* & vnde à partibus omnis generis acta peti poſſunt, parte non citata.

V.

Citatio præconio ſeu clarigatione non facile indulgetur.

Curia Parlamenti Pariſienſis citationes publico præconio ſeu clarigatione & ad tubæ ſonitum aduerſus accuſatos domicilium habentes, non niſi cauſa cognita permittere ſolet, & niſi compererit, domicilia ipſa ſiue perſonas aditu difficilia eſſe, & conatus aliquis & animus ſit, viatorem & eius ſuperſtites ſeu teſtes iniuria afficiendi, pulſandi ſiue in ipſo loco, ſiue in itinere: & tum ſanè huiuſmodi citationes ad tubæ ſonitum & publico præconio ſeu clarigatione in proxima ciuitate & loco tuti acceſſus domicilio accuſatorum permittere conſueuit: Vt iudicatum fuit Arreſto 10. Iunij 1545. Et ad vadimonium non obitum ſeu eremodicium ita impetrata in accuſatione quadam, 16. Iunij 1546. pro Ioanne Podienſi Domino Cheriaci & Longeuillæ, aduerſus Antonium Louanium dominum Rongnaci & conſortes ad diem vadimonij non occurrentes.

VI.

Studioſi domicilium patris habent, vt ibi citari poſſint.

Citatio aduerſus Scholarem ſtudiis operam dantem in Vniuerſitate priuilegiata in domicilio patris ipſius facta, etſi priuilegio Scholaritatis nitatur, bona eſt & valida. Et ita declaratum fuit Arreſto Pariſienſi inter Arreſta Molinenſia. 19. Septembris 1534. & hic textus eſt *l. lex Cornelia de iniuriis competit. ff. de iniur.* verſic. *Ponamus enim ſtudiorum cauſa Romæ agere, Romæ vtique domicilium non habet.*

VII.

Citatio abſque teſtibus deſignatis non valet.

Arreſto Pariſienſi 6. Maij 1542 Notoria ſiue relatio citationis nulla declarata fuit, in qua ſcriptum erat, factam eam fuiſſe vicinis præſentibus, nullo alio addito, neque teſtibus deſignatis, neque vllo ex prædictis vicinis nominato.

VIII.

Citationes triũ perendinorum lege quomodo celebrentur in Parlamento Pariſienſi.

Citationes trinorum perendinorum ſimpliciter poſitorum lege, eum in modum, qui ſequitur fieri debent: putà, Viator duos ſibi viros bonos & inſignes teſtes adſciſcere debet: ad domicilium rei ire cum decreto capturæ ſibi dato, atque inibi ad eum capiendum ſe accingere: ſi ipſum non reperiat, factæ à ſe diligentiæ notoriam ſeu breuem conficiet. Dein eum citabit compellato eo de domo, quem inſigniorem ibi repererit, vt ipſe in perſona tertio perendino ſe ſiſtat: ſi neminem reperiat, vicinos compellabit, & exemplar decreti ſui ianuę rei affiget: & terminum competentem & legitimum, quo ipſi ſignificari poſſit, pro locorum diſtantia, præſtitui oportebit. Poſtea Iudex ſingulis trinis diebus eremodiciorum contractum iudicabit, non connumerato die eremodicij eius, in quem citatus eſt, vltimúmque eremodicium iudicabitur ſalua dilatione competenti, vt in prima citatione. Et ita declaratum fuit & decretum, vt id ita obſeruarent Ballinij & iudices Pariſienſes Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, die Martis 26. Octobris, poſt meridiem. 1540.

Vide *Arreſt. 3. Tit. de Eremodicijs.*

IX.

Citationes aduerſus Dominos iuriſdictionem habentes quomodo fieri debeant & quando validæ ſunt.

Cùm Dominus aliquis Iuſtitiarius ſeu iuriſdictionem habens citatur, ratione Iuriſdictionis certi loci veluti in caſu appellationis interpoſitæ ab Officiariis ſeu Iudicibus prædicti loci, ſatis eſt eum appellari ſeu citari compellato Procuratore officij prædicti loci. Viceuerſa ſi de alia re agatur, veluti ſi euocetur, vt cauſam aliquam ſiue litem inter alios pendentem euictionis ſeu autoritatis defenſurus nomine veniat, vel ſi de alia re agatur, quæ Iuriſdictionem aut munus prædicti Procuratoris Officij non ſpectet, tum citatio in perſona vel domicilio prædicti domini fieri debet, alioquin nihil valet, ſecundum Bart. *in l. qui abſentem. C. de procur. & in l. 1. §. pœna. ff. de liber. agnoſc.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1380. pro Duce Burgundiæ.

In cauſa appellationis quando Procurator Officij partis vicem ſuſtinuit, Dominum proprio ipſius nomine appellare oportet, non etiam Procuratorem Fiſcalem, qui veniam impetraret, quoniam Domini Iuſtitiarij, id eſt, qui Iuriſdictionem habent, per Procuratores fiſcales non litigant, niſi coram ipſorummet iudicibus. Nihilominus Domini compellatis ipſorum Procuratoribus fiſcalibus rectè citari poſſunt, ac potiſſimum, cùm de iuribus ipſorum Iuſtitiæ vel dominicalibus agitur, & de quibuſcunque rebus cum Domini fiſcales ipſi ſunt, ſibique adeo indulgent, vt huiuſmodi citationes in perſona ſua vel domicilio fieri non patiantur, tum enim validæ ſunt, & vt tales eas declarari vidi. I.C.

X.

Citatio abſque die ſixa valida eſt.

Dies, quo reus comparere debet, mandato ſeu decreto citationis inſeri non ſolet, verùm viatori tantum mandatur, vt citationem faciat in certum & competentem diem, quem ipſe præſtituere debet: quem ſi omittat, valde dubitatum fuit, vtrum citatus ſe ſiſtere teneatur. Nonnulli exiſtimarunt eum teneri, putà, Cynus *in l. fin. C. de ferijs*, & Bartol. *in l. liber homo. §. decem. ff. de verb. obl.* alij exiſtimarunt, eum teneri ſe ſiſtere coram Iudice in auditorio ipſius ſolennibus diebus iudiciariis: atque Ioannes de Imol. Philipp. Franc. *c. cum parati. de appellat.* per eum textum, quem ad id ſingularem aiunt, in ea ſunt ſententia, citatum, quamprimum poteſt, ſeſe ſiſtere debere, ita tamen, vt non cogatur, curſu publico ſeu diſpoſitis equis vti, neque adeò ſe præcipitare ſeu feſtinare cum magno diſpendio. arg. *l. quod dicitur. & l. ratum ff. de ſolut.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 5. Octobris 1528.

XI.

Citatio in repetitione vel abſentus neceſſaria partiter, vt in primo actu.

Pendente quadam lite apud Libellarios Palatij inter Dominicellam Ioannam de Nefs, & Adamum Columbeum ab vna parte, & Michaëlem Gibboſum ab altera parte dictum fuerat, luſtrationem ſeu inſpectionem fieri oportere torcularis eiuſdam prædictæ Dominicellæ & Adami à materiariis ſeu fabris lignariis à quo appellatum non fuit: Poſtea prædictæ luſtrationis relatione facta, eáque proceſſui iuncta, & poſt partium productiones ſtatu cauſæ conſtituto, Iudices videntes relationem luſtrationis nullam æſtimationem numariam prædicti torcularis contineri, decernunt, prædictos fabros lignarios ad locum redire oportere, rurſúmque inſpicere, & prædictum torcular pretio numario æſtimare, quo videlicet ad iudicium prædictæ litis tutius procedatur: Igitur fabri lignarij ad loca rurſum deducuntur, & æſtimationem faciunt, non citato neque audito prædicto Gibboſo. Hæc æſtimationis relatio prædicto proceſ-

Digitized by Google

ſui iungitur, à quo appellatum fuit in Curia. Ibi appellans dixit, ad quod dictum eſt, fieri non potuiſſe ſe non præſente, *l. de vnoquoque. ff. de re iudi.* Appellati aiunt, nihil noui in ea re factum, quandoquidem à duobus præcedentibus decretis non appellauerit: Cæterùm poſtremum ſolam præcedentis declarationē eſſe, ad quod citatus fuerat, arg. *l. Heredes palam. §. ſi quis. ff. de teſtam. & cap. cum clamor. de teſtibus.* Arreſto Pariſienſi dictum fuit, malè proceſſum & decretum, anno 1391.

Iunge infrà *Tit. de Executionibus*, & *Tit.* ſuprà *de Viatoribus, & eorum citorijs.*

APPENDIX ARRESTORVM *ad Titulum IV.*

I.

Citationes per clangationem quando valida ſint.

RESeriptum Autoritatis ſeu autoritas citationis per clangationem ſeu præconum & ad tubæ ſonitum à Rege impetrari debet, poſt factam diligentem eius qui quæritur, perquiſitionem, ac primùm in domicilio eius, & acceptis teſtimonialibus notorietatis, quomodo in eo non ſit, ac poſtea in locis, quæ frequentare ſolet. Alioqui huiuſmodi Reſcriptum, eiuſque executio nullius ſunt momenti: vt notatur *in l. magis. §. iſtud ff. de reb. eor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 2. Iunij 1534.

TITVL. V. DE VENIA EXEQUEND. Literas ſeu Decreta extra diſtrictum ſeu diœceſin.

ARRESTVM I.

Pareatis Parlamenti ad aliud, à quo præſtari debeat.

SI Oſtiarius Curiæ aliúſve executor, Arreſtum aliquod Parlamenti cuiuſdam, intra diſtrictum alterius Parlamenti exequi velit, non ſatis eſt, vt literas, quas vocant *Pareatis* (quibus ſcilicet pareri ſeu obtemperari executioni faciendæ iubetur, quas *Paritorias* dicere poſſis.) à Balliuo vel Seneſchallo poſtulet, verùm eas à Parlamento ipſo diſtrictus, in quo locus ille eſt, neque aliter, executio fieri poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 2. Iulij 1545. pro domino Periero per *l. cum vnus. §. his qui poſſidere. ff. de reb. auor. iud. poſſid.* Curia Tholoſana huiuſmodi *Pareatis* præſtare non ſolet & omnino recuſare allegans contractum cum Rege initum ne extra diſtrictum ſuum, ex quacunque tandem ratione transferantur.

Vide Conſtitut. Comitiorum Bleſenſium, *art.* 172.

II.

Idem. Nihilominus Balliuus, Seneſchallus aliúſve iudex alterius diſtrictus poteſt quidem capturam alicuius ab alio Parlamento impetratam concedere, dummodo intra ſuos carceres relinquatur, ac ipſum dimittere, id verò abſque venia Parlamenti ſui non poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum in Camera parricidali, 28. Iunij, anno 1544.

III.

Idem. Propter prædictas rationes, 10. Februarij 1454. Arreſto Tholoſano prohibitum fuit Iudici maiori Tholoſano, ne de cætero amplius concederet, *Placet* aut *Pareatis* pro citandis ſubditis prædicti Parlamenti & ad iuriſdictionem ſuam pertinentis extra limites Parlamenti, niſi Curia conſulta. Et hæc difficultas obtinendarum huiuſmodi literarum in hodiernum vſque obſeruatur, neque vllæ impetrari poſſunt. Et verò paria eis quoque fiunt, non ex Iuris ordine, verùm vt mutuum eis reddatur.

IV.

Mandata ſeu Decreta conſeruatorum vniuerſitatum non requirunt Pareatis.

Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit. 12. Iulij 1552. pro exequendis mandatis conſeruatoris priuilegiorum regiorum Vniuerſitatis Pariſienſis extra ciuitatem Pariſienſem non neceſſe *Pareatis* poſtulare. Idémque de iudiciis, ſententiis & mandatis quorumcunque iudicum conſeruatorum Vniuerſitatum Franciæ aliiſque à Rege delegatis.

V.

Viator abſque Pareatis exequens.

Viator exequens abſque *Pareatis* ſeu literis Paritoriis, arreſtari ſeu capi non poteſt: attamen equum ipſius arreſtari comprobatum fuit Arreſto Pariſienſi 1. die Februarij 1543.

Poteſtas exequendi viatorum Equitum Caſtelleti.

Viator eques in Caſtelleto vbique, quæ ad ſigillum aut iudicatum Præfecti Pariſienſis & alterius iudicis pertinent, exequi poteſt: Quinimo viator verbenarius ſeu virgarius id ipſum per vniuerſam Præfecturam ſeu conuratum facere poteſt. Et verò condemnatus fuit Balliuus Briæ Comitis Roberti, ſimul etiam Præfectus Feritatis Aleſiæ, eo quod viatorem Caſtelleti exequentem, ob non petitam veniam incarcerari iuſſiſſet, in omnes ſumtus, damna & intereſſe. Poſtea Edicto de Ampliationibus anno 1588. indultum fuit omnibus Viatoribus, vt per totum Regnum exequi poſſent abſque *Viſa*, *Venia* aut *Pareatis*, qui videlicet certam pecuniæ quantitatem contuliſſent, atque ita ex hac attributione poſſunt abſque metu iudicum tam equorum quam ſui reſpectu liberè exequi.

VI.

In aula ſine Comitatu Principis nulla decreta Parlamentorum Oſtiarij Curiæ exequuntur.

Oſtiarij Curiæ Parlamenti non poſſunt, neque debent exequi ſignificare, aut executioni tradere vllas literas ſiue vlla mandata, in loco in quo Princeps agit non petita venia, imò quamlibet Rex in Palatio diuerſaretur: ipſius quippe Maieſtas tam magnæ autoritatis eſt & ſplendoris, vt reliquæ omnes in præſentia eius ceſſent. Et hac ratione Oſtiarius Bourgeſius, cùm inconſideratè & temeratiè abſque venia ad Regis portam citaſſet, captus fuit, mox remiſſus puniendus ſtultitiæ & arrogantiæ ſuæ nomine 22. Februarij, anno 1504. Scilicet id ſibi perſuaſerat, ſibi velut Oſtiario omnia licere. Dominus Lucius *lib. 4. Placitor. tit. 11. Arr. vlt.* de hoc Arreſto agens perſtringit effrænem libertatem & licentiam, quam huiuſmodi homines ſibi arrogant eo vſque vt ſequi non dignentur, neque ſeſe ſubmittere ei, cui Conſiliarius vel iudex Regius ſe ſubmittit, qui vtique non niſi cum magna modeſtia appellationem reiiciunt, neque inquiſitiones peragunt ſeu informant abſque ſcriba aut adiuncto ſeu adiuua aliquo: at Oſtiarij eius nihil audire volunt, nulli appellationi deferunt, nullum ſcribam aut adiunctum habere volunt, eaque confidentia agunt, vt notoriæ ſuæ fidem adhiberi velint, ac ſi Curia ipſa operam dediſſet. Verum quidem eſt, repeti & committi cum reis teſtes, qui vtique ab eo recedere poſſunt & recedunt, quod notoria ſeu relatione comprehenditur: attamen & illud verum eſt, interim, vt aiunt pati iuſtum ſeu innocentem vexari citatum

tum ad ſeſe ſiſtẽdum, comprehenſum, ductum, incarceratum, legibus interrogatum & cuius adeò interſit, id factum non eſſe, vt id vix vnquã æſtimari, nedum ſarciri poſſit. Proinde ſalutare foret, huiuſcemodi temeritatem reſtringi, quàm temporis prolixitati miſeras partes committi, & poſt læſam ſemel cauſam remedium quærere. arg. *l. ſancimus. verſic. melius. C. quib. in cauſ. reſtit. non eſt nec. & l. 1. C. quand. lic. ſi. iudic. ſe vend.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. V.

I.

Permiſſio iudicis Regij exequendorum actorum aliquorum iudicis ſubalterni gratuita eſſe debet, neque ad Iuriſdictionem ſuam trahere debet.

SI iudex Regius licentiam præbeat exequendæ cautionis alicuius, quæ celebrata eſt ſub ſigillo domini alicuius merum imperium habentis vel ſententiam datam à Iudice ſuo Regio viatori, pro ea re ſalarium aliquod accipere non debet, vt compluribus Arreſtis determinatoriis iudicatum fuit: neque etiam addere poteſt in caſum oppoſitionis, id eſt, ſi executioni intercedatur, intercedentes coram ſe citandos. Ita iudicatum pro Theſaurariis & Canonicis S. Capellæ Bituricenſis, dominis Baronibus Graçaeentibus in Prouincia Bituricenſi aduerſus iudices Regios Vxellodunenſes 7. April. 1601. vt retuli in Collectio. mea. *cap.* 153. I. C.

TIT. VI. DE EREMODICIIS, Contumacia, & adiudicatione eorum.

Ad hunc Tit. vide Imbert. *in Inſt. Forenſib.* & Conſtit. anni 1539. & anni 1563.

ARRESTVM I.

Quot eremodicia requirantur, vt cauſam obtinere quis poſſit.

COnſtitutio quæ publicata anno 1539. ait, duobus eremodiciis poſſe Actorem aduerſus ſe non ſiſtentem cauſam ſuam obtinere, ſi probationem iuris ſui præſtet, neque ait ad id aduerſarium rurſum citari oportere: attamen verum eſt, eum citari oportere, vt videat produci teſtes eoſque iurantes: & ſi res inſtrumento authentico probetur, neceſſe eſt tertiò citetur prædictus deficiens ſeu abſentiuus, vt ſi velit, productionem inſtrumenti in dubium reuocare, alioquin iudicium nullum eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto penultim. Decembris 1540. Pariſiis.

II.

Eremodicia quomodo iudicentur.

Decima nona Decembris anno 1544. dictum fuit infirmando ſententiam contumacialem Præfecti Pariſienſis poſt duo eremodicia iudicem nonniſi abſentiuum ab exceptionibus ſuis & defenſionibus excludere poſſe, idémque petitorem admittere ad probationem Iuris ſui per teſtes & inſtrumenta & decernere abſentiuum rurſum citandum ad dandos contradictores libellos, & videndas productiones, vel ſi teſtes ſint ad adſiſtendum probationi iuxta Conſtitutionem.

Eremodicia iudicari non debent citra probationem ab actore præſtitam.

Simile Arreſtum datum fuit 16. Ianuarij 1563. vbi Præſes D. Thuanus Iudicem Caldimontij in Baſſinianenſi Prouincia reprehendit velut praxeos imperitum, eo quod emolumentum eremodicij adiudicans abſentiuum condemnaſſet ad petitorum inſtrumenta, ad ſolutionem, à quo reos appellauit, etſi in huiuſmodi caſu iudex excludere tantum debeat abſentiuum ab omnibus exceptionibus declinatoriis & dilatoriis, & non etiam à peremtoriis, & actori decernere, vt editionem ſuã comprobet & probationes præſtet, ſaluo iure probationes contradicendi. Aliud Arreſtum 10 Decembris 1576. 12. Februarij & 11. Decembris, 1580. B.

III.

Poſt vnicam citationem trium perendinorum lege aduerſus cõtumacem ad iudicium definitiuum mortis aut aliud, prout caſus exegit, procedi poteſt ſic vt nulla alia citatione opus ſit: Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 19. Iulij 1533. aduerſus Ioannem Lanceum, Protectorem & Irenarcham Cenomanenſem accuſatum & condemnatum ob ſubornatos teſtes ſecundum text. *in l. Senatus §. Senatus, & in l. 2. §. Senatus ff. Iur. fiſc.*

IV.

Clerici abſentes mulctati non ad forum ſuum remiſ. ſi mulctã impoſitam non debent.

Conſtitutione defuncti Regis Franciſci, quæ publicata anno 1539. veti contumaces non poſſe per appellationem vel aliter ſententiarum aduerſus ſe prolatarum executionem impedire: nihilominus ſi poſtea huiuſmodi contumaces capiantur, & priuilegium clericale allegent, & ad forum ſuum Eccleſiaſticum remittantur, mulctæ ob contumaciam eis impoſitæ, ab his exigendæ non ſunt, neque iudicia executioni tradenda iuxta conſtitutionem. Ratio eius rei hæc eſt: quia contumacia eorum non amplius operari poteſt, quàm expreſſus eorundem conſenſus. Atquin conſentire non poſſunt, neque prorogare Iuriſdictionem iudicis laici, ſemper reclamante priuilegio. Textus in eam rem eſt, *in cap. at ſi clerici, & in cap. ſi diligenti. de for. comp.* & not. per Dyn. *in cap. ea quæ fiunt a Iudice. de Reg. Iur. in 6.* Et ita in ſimili dubio executionis Arreſti in cauſa criminali & multa iudicata concluſum fuit Arreſto Gratianopolitano 13. Aug. 1460.

V.

Condemnationes in quibus ſoluere oportet per contumaciam, antequam quis audiatur.

Conſtitutio Regia, quæ vult, vt delinquens per contumaciam à iudice & Arreſto condemnatus, non admittatur ad poſtulandum, iuxta literas à ſe impetratas ſeſe audiri, niſi prius præſtito eo parti ciuili, id eſt, quæ ciuile & priuatum ſuum intereſſe perſequitur eo quod ipſi adiudicatum eſt, declarata fuit Arreſto vlt. die Iunij 1548. locum obtinere aduerſus condemnatos Arreſto, citra priorem aliquam ſententiam, & repulſam paſſus eſt, qui literas impetrauerat contrarium aſſerens, pro quo Porteus Aduocatus perorauerat in Camera Patricidali.

Arreſtum Cõſtitutionis declaratorium.

Idem iudicatum fuit 3. Iunij 1581. Magno iuniore perorante pro reis, & Duuallio pro mercatore expilato. Poſtea promulgatum eſt Edictum Bleſenſe, artic. 25. quod vult, eum non declarari contumacem, qui ieſe ſiſtit etiam cum remiſſione intra quinquennium à die ſententiæ Arreſto confirmatæ: ita iudicatum fuit in auditorio Cameræ patricidalis 7 Iulij 1584. Econtra, ſi falſi aliquid reperiatur, appellans quis admittitur, poſteaquam quis effigie ſeu imagine reous propoſita ſupplicio adfectus fuit, & abſens iure Codicis poſt annum & biennium ex conſtitutionibus Antoninorum & Conſtantini, ex conſtitutione Bleſenſi intra quinquennium; & poſteaquam, vt Carolus quidam Clericus 11. annis poſt condemnationem ſuam admiſſus fuit 26. Martij 1586 | ortho Conſtitutio Amboiſienſis & Edictum Ireneum ſeu Pacificationis anni 1577. quæ vult, appellantem à condemnatione per eremodicia & contumacias

expenſas refundere, &c. æquè intelligitur de ſententia, ſuper qua Arreſtum interceſſit ad poſtulationem partis aduerſæ & aduerſus eum, qui nō fuit in vrbe aliqua hoſtili, neque propter religionem armis vſus eſt. Iudicatum in Camera Parricidali. 21. Martij, 1578. B.

VI.

Appellans duobus eremodiciis cauſam amittit.

Appellatus non poteſt cauſa ſua cadere, niſi duobus eremodiciis. Ita iudicatum Arreſto Pariſienſi 9. Iunij 1455.

VII.

Actuarij eremodiciorum emolumenta expedire non debent.

Olim Actuarij abſque iudicio eremodicia expediebant vnà cum emolumentis, quæ res periculoſa erat & praui ordinis: ea ratione Arreſto Tholoſano, anno 1454. & 19. Ianuarij prohibitum fuit Actuario præſentationum, ne de cætero amplius huiuſmodi expeditiones faceret, antequam citationes & inſtrumenta cauſæ à Curia iudicatæ fuiſſent.

VIII.

Eremodicia ante litem conteſtatam: excluſiones, poſt.

Vltima die Septembris 1550. in peroratione cauſæ appellationis cuiuſdam inter Iacobum & Ioannem Vacheronios appellantes à Seneſchallo Bourbonenſi & Nicolaum Puteanum appellatum, Curia tum temporis Molini conſiſtens omnibus Iudicibus diſtrictus ſui interdixit, ne poſt litis conteſtationem per eremodicia deinceps procedant verùm per excluſiones tantum ilico ſeu ex tempore expeditas non iudicatis vllis expeditionibus per excluſiones inquiſitionum aut aliter, itémque omnibus Procuratoribus, ne cauſas iudicandas præbeant eo fine, poſtulatis ſcilicet emolumentis prædictarum citationum ſub pœna interdictionis officij.

IX.

Contumaci delinquenti in cauſa ciuili os occluditur, id eſt, contumax non auditur.

Contumax, aduerſus quem captura decreta eſt, in cauſa ciuili audiendus non eſt, ſi per Procuratorem in eodem foro cauſam ſuam agitare velit: & ita declaratum fuit Arreſto Magnorum dierum Molinenſium, id poſtulante D. Marillaco Aduocato Regio, 6. Octobris, 1550. aduerſus nobilem quendam Aruerniæ prouiſionem poſtulātem, in cauſa ciuili alimentorum, cui denegata fuit audientia, vſque quo capturæ paruiſſet.

X.

Prodigus ita declaratus per eremodicia: à iudice ſuo ratione bonorum in eo loco præſentium, verùm extra illum locum alienare poſſit.

Per eremodicia ritè impetrata & ſuper citationibus ſecundum Conſtitutionem aut aliter legitimè iure factis, poteſt contumax prodigus declarari, eíque bonorum ſuorum alienatione & adminiſtratione interdici, idque ad prædicta Eremodicia, & poſt probatos malos ipſius mores ſeu prodigalitatem & nequitiam, qua ſcilicet probatur decoctor, dilāpidator, ſtultus & tuendæ rei familiari improuidus: ita vt exinde per ſententiam aduerſus ſe abſentem & ignorantem datam, manus, vt aiunt, vinctas ſeu ligatas habeat, atque alienare prohibeatur, vt ſæpe iudicatum fuit iuxta opinionem Felini iuxta *ca. Cæterum. de Reſcriptis.* Et ſi contingat, vt appellet, nihilominus ſententia quamlibet per appellationem ſuſpenſa adminiſtratione eum ſuſpendit & interdicit: & conſultè fecerit, quiſquis à negotiatione cum ipſo abſtinuerit, quamlibet ſententia à Iudice domicilij tantum vadimoniū deſerentis, ſeu ad iudicium non occurrentis prolata fuerit, prædiorum autem, de quorum alienatione quæritur, in alia iuriſdictione ſita ſint. Nam ſiue contra abſentem ſiue contra præſentem ſententia interdictionis ritè data fuerit, ritéque ad ſonum tubæ & præconio publico publicata fuerit die nundinarum aut mercatus, in loco prædicti domicilij vbi data fuit, omniū bonorum, etſi alibi ſitorum, alienationem impedit. Nonnulli id colligunt ex ratione Vlpiani *in l. relegatorum. § interdicere. D. de interdict. & relega.* cuius principium contrarium eſt, & finis non adeò expreſſus: attamen id ita æquum eſt.

XI.

Sententia per eremodicia qua actor intentionem ſuam probare iubetur, certam & permanentem litis conteſtationem facit.

Omnes ſententiæ per contumaciam datæ, quibus vadimonium deſerens & reus declaratur exceptionibus ſuis excluſus, & actori permittitur intentionem ſuam probare, litis conteſtationem important: & quanquam prædictæ ſententiæ Reſcripto Regio poſtea in irritum deducantur, & reus de nouo ad excipiendum admittatur, vt antea facere potuiſſet, nihilominus prædicta conteſtatio prædicto Reſcripto non abolètur aut tollitur, verùm manet pariter ac ſi prædictus reus liberè conteſtatus fuiſſet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi ad perorationem matutinam 27. Februarij 1533.

XII.

Eremodicia & excluſiones ex lege circumſcripta, vt expenſæ refundantur & ſatisfiat, ſi ſatisfactum non fuerit, repetuntur.

Vndecima Februarij 1537. in cauſa quadam perorata in Parlamento Pariſienſi, repræſentatum fuit à Dominis Triumuiris Regiis complures appellationes interpoſitas à ſententiis datis ad eremodicia contumacias & excluſiones, denique eremodiciales ad Curiam deferri, quas Curia vna cum prædictis ſententiis, eremodiciis, contumaciis & excluſionibus in irritum deducere conſueuit, ſeu circumducere & infectum reddere, remiſſis partibus ad Iudicem à quo ad certum diem, intra quem appellans id præſtare teneatur, quod præſtare tenebatur ante prædicta eremodicia, & cuius cauſa prædicta eremodicia contumaciæ & excluſiones aduerſus ipſum data fuerant, refuſis ſcilicet expenſis iſtorum eremodiciorum, contumaciarum & excluſionum & ſententiarum vigore iſtorum datarum, ſi aliquæ ſint factæ, aliàs prædicta iudicia plenum & integrum effectum ſuum ſortiri iuberi. Igitur, vt dixi, repræſentatum fuit, his non obſtantibus, ſæpe appellantem decreto Curiæ non ſatisfacere, eaque ratione partem aduerſam ſeu actorem cogi vel Curiæ prædictæ libellum ſupplicem offerre, quò ſcilicet, cùm ab appellante decreto eius paritum ſeu ſatisfactum non fuerit, intra diem ab ea præfixum, dicatur purè & ſimpliciter prædicta eremodicia, contumacias & excluſiones, iudicia ſuper his inſequuta, effectum ſuum ſortiri oportere: vel ſanè ſimilem libellum iudici à quo offerre cogi, qui id exequi differat, vel ſi id exequatur, alteri appellationi locum facere, ea re cauſam principalem retardari, atque immortalem reddi, & actorem in expenſas coniici, ideóque poſtulare ſe, vti Curia bonum aliquem ordinem huic rei imposterum dediſſe velit. Curia ſuper hac re facta deliberatione, Arreſto ſuo ad litigatorum leuamentum, & ad euitandos circuitus & expenſas decreuit, imposterum, quando litigator ab huiuſmodi ſententiis vigore eremodiciorum, contumaciarum & excluſionum datis appellauerit, & Curia, id à quo appellatum fuit vnà cum eremodiciis, contumaciis & excluſionibus circumſcripſerit ſeu in irritum deduxerit, partéſque ad iudicem

dicem à quo intra certum diem remiſerit, intra quem ei ſatisfiat, cuius cauſa prædicta eremodicia, contumaciæ & excluſiones datæ ſeu iudicatæ fuerint, & ſi id factum non fuerit, prædictas ſententias, vigore prædictorum eremodiciorum, contumaciarum & excluſionum datas plenum & integrum effectum ſuum ſortiri: pariterque ea lege, vt expenſæ prædictorum eremodiciorum, contumaciarum & excluſionum & eorum omnium, quæ exinde ſecuta ſunt, intra certum diem poſt eorum taxationem veluti præiudiciales refundantur, alias prædictas ſententias ad prædicta eremodicia, contumacias & excluſiones datas plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere: Decreuit, inquam, Curia ſi prædicta pars appellans intra dies definitos ſeu præfixos prædictis non ſatisfecerit, diebus illis elapſis & citra aliam vlteriorem declarationem iudicis inferioris, ad quem prædictę partes remiſſæ fuerint, aut prædictæ Curiæ, quæ Decretum prædictum emiſerit, prædictas ſententias velut Arreſto prædictæ Curiæ confirmatas realiter & de facto, non obſtantibus oppoſitionibus aut appellationibus quibuſcunque, executioni tradi poſſe, haud aliter ac cætera Arreſta à prædicta Curia data. Inſuper decreuit, Arreſtum iſtud in Sedibus Regiis diſtrictus ſui publicari oportere, ne quis ignorantia eius ſe tueri poſſit.

Vide Tit. de In pendeat. & excep. declinat. in- fi.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum VI.

I.

Sententia vigore primo eremodicij data, confirmata.

PRimum vel ſecundum eremodicium non importare debet, niſi excluſionem ab exceptionibus, ad quam poſtea citare rurſum oportet ad videndum produci & ad contradicendū: nihilominus cùm vigore primi eremodicij iudex quidam à quo vlterius perrexiſſet & literas reſciſſionis approbaſſet, atque ea ratione læſio eſſet, appellatio in iterum deducta ſeu circumſcripta fuit citra expenſas: ſententia nihilominus in cæteris plenum & integrum effectum ſuum ſortiente: ita ſæpe appellatio eſt ſuper formalitatibus, vt loquuntur, & non etiam in cauſa principali. Chazcho perorante pro appellato, iudicatum fuit in principali benè fundatum & non etiam in appellatione 16. Iulij 1585.

II.

Idem

Decima Martij 1584. aduerſus Arreſtum quoddam per eremodicium impetratum, cùm Dn. Lieruillanus cùm ciuilem libellum impetraſſet, eò quod exceptiones ſuas præbuiſſet earum exemplari tradito ante eremodicium iudicatum: at quoniam exceptiones ſuas commeatui iungi non curaſſet, id quod facere debebat: eâm Curia iudicaſſet nulla culpa Procuratoris partis aduerſę id factum, à libello ciuili depulſus fuit.

TIT. VII. DE FORO SEV IVriſdictione competente & Exceptionibus Declinatoriis, ſeu fori præſcriptionibus.

Iuriſdictio ſiue Iuſtitia, vel ordinaria eſt, & coram ea ſiſtere ſe neceſſe eſt, quamlibet eam quis declinare velit: vel delegata eſt, pro certis cauſis delegatis & tum conuentus notorietatem incompetentiæ cognoſcens ſe ſiſtere non tenetur. *l. non videtur, & l. ſi quis ex aliena ff. de Iudic.* In controuerſia Iuriſdictionis interim pro Regia iudicari ſolet, vt 10. Ianuar. 1584. B.

ARRESTVM I.

Arreſtum Tholoſanum aduerſus Presbyterum, Arreſto conſiſtorij reuocatum.

VNdecima die Iunij, anno 1550. Syndici Prouinciæ & diſtrictus Tholoſani libellum ſupplicem Regi obtulerunt Sancti Germani in Litana, continentem, vt quamlibet Conſtitutionibus & priuilegiis perſonis Eccleſiaſticis indultis à defuncto Rege S. Ludouico & Ioanne mediato ipſius ſucceſſore diſpoſitioni diuinæ & S. Decretis conformibus ſub grauiſſimis pœnis Iudicibus ſecularibus expreſse interdictum ſit, ne perſonis Eccleſiaſticis vel ipſorum mobilibus manuum iniecisſe velint, etiam cùm de delictis agitur, quorum vtique emendatio iure diuino & humano ad Prælatos & Iudices Eccleſiaſticos ſpectat, qui ab omni æuo ſeparatam & diſtinctam Iuriſdictionem à ſeculari habent, nihilominus nulla habita ratione prædictorum priuilegiorum, Conſtitutionum & S. Decretorū, à Rege delegatos in Camera Iuſtitij ſeu vacationum in cauſis criminalibus in prædicto Parlamento Tholoſano prædicto tempore Iuſtitij, vacationum & feriarum forenſium 26. Octobris proximè præteriti Arreſtum & Iuſtitium forma Edicti dediſſe, quo inter cætera iniunctū fuerit Seneſchallis, Iudicibus, Maioribus Vicariis, Locum-tenentibus dominis Iuriſdictionē habentibus, Conſulibus cæteriſque Magiſtratibus ipſorum diſtrictus, vt caperent manumque immitterent perſonis Eccleſiaſticis, qui accuſati fuerint cum mulieribus impudicis egiſſe, quo poſtea videlicet ius dicatur, prouideatur tam ſuper crimine priuilegiato, quàm ſuper remiſſione ſeu domini reuocatione ad iudicem Eccleſiaſticum delicti communis nomine, non attento eo, quod ex prædictis S. Decretis prædictum crimen etſi publicum, nō caſum aliquem priuilegiatum in ſe contineat, eiúſque cognitio ad Prælatos & Iudices Eccleſiaſticos excluſis Iudicibus laicis pertinere debeat: & hoc iudicium ilico typis mandatum fuiſſe, publicatum & per palatium & ciuitatem Tholoſanam promulgatum ſub hoc titulo ſeu elegio: *Arreſtum aduerſus Presbyteros*: ob hanc rationem Clero prædictarum Prouinciarum complurima maiora ſcandala & irreuerentias à plebe impactas aduerſus honorem, qui ex diſpoſitione diuina ordini Eccleſiaſtico debetur: & verò extitiſſe Balliuium ſiue iudicem pagi & nobiles iuriſdictionem habentes, qui cùm ſibi controuerſiæ intercederent cum Vicariis ſuis aliiſue in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis, vt ſeſe vindicarēt, autoritate ſua ignominioſè perſonas Eccleſiaſticas in carcerem coniecerint, & diutino tempore intra carceres continuerint: horúmque nonnullos coactos bonis ſuis & patria cedere & miniſterium atque adminiſtrationem Eccleſiarum ſuarum delinquere: alios maioribus mulctis ſubiectos fuiſſe, domos ipſorum confiſcatas, & complures alias iniurias & grauamina exceptiſſe ſeu paſſos: adeò vt ſi prædictum iudicium in ſtatu ſuo maneret, neceſſe eſſet, ordinem iuriſdictionum confundi, & ſtatum ſeu ordinem

Eccleſiaſticum intra exiguum temporis exterminari, magno præiudicio & detrimento fidei Catholicæ: His de cauſis poſtulare ſe, vt quoniam iudicium verba ſcandaloſa & ignominioſa aduerſus Dominum Eccleſiaſticum contineret, plebem ſeu populum in eius contemtum concitaret, Rexque libertatum Eccleſiaſticarum protector, S. Decretorum conſeruator eſſet, placeret ei declarare, prædictum iudicium nullum & abuſiuum eſſe, ceu datum à iudicibus poteſtatem vel iuriſdictionem non habentibus, neque auditis vel citatis prædictis conquerentibus & ſupplicantibus, additis aliis poſtulationibus in id tendentibus tam ad inquirendum de abuſibus & ſcandalis, quæ euenerant, quàm vt interdiceretur, ne de cætero aliquid tale attentaretur. Prædicta poſtulatio, cùm in Conſiſtorio Regis repræſentata fuiſſet, reſponſúmque decreto condito ad eam fuiſſet, Procuratorem Catholicum Regium citandum, vt ſuper hac poſtulatione audiretur, poſtea penultima die Apr. 1551. Cauſa in prædicto Conſiſtorio Amboſiæ peruiata, prædictum Arreſtum Tholoſæ datum 26. Octobris, anno 540. nullum declaratum fuit, velut datum inuolata aliena iuriſdictione aduerſus S. Decreta & priuilegia Eccleſiaſtica. Ac præterea alia Arreſta & iudicia deinceps inſecuta, data in prædicta Curia Parlamenti, aliáque omnia in ſimilibus cauſis nulla declarata fuerunt, velut attentata & data in præiudiciom Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ: & nihilominus pro conſeruando prædicti ordinis Eccleſiaſtici bono exemplo, & euitando omni ſcandalo malóque exemplo, mandatum fuit prædictis Syndicis, vt interpellarent ſignificarent, certiorarent Archiepiſcopos, Epiſcopos, Capitula alióſque prædicti Cleri Prælatos, vt diligenter indagaſſe & inquiſiſſe velint, ſuper incontinentia vitæque tenore miniſtrorum prædicti Cleri, ſinguli intra diœceſes ſibi commiſſas, atque aduerſus infamatos & ſuſpectos incontinentiæ vitæque lubricæ monitionibus aliíſque iuris rationibus proceſſiſſe velint, ita vt exemplaris punitio ſeu animaduerſio fiat: & in caſum negligentiæ & ſcandali iniunctum fuit prædicto Procuratori Regis Tholoſæ, vt prædictum dominum certioraſſe velit, vt ei rei à prædicto domino prouideatur, vt ipſi videbitur. Pro petitoribus perorauit V. Cl. Claudius Pithus, & pro prædicto Dn Procuratore Regio V. Cl. Bertrandus d'Aigna, Aduocatus Regis in prædicto Parlamento.

Vide Commonitiones defuncti primi Præſidis Tholoſani Malencal. in de hac controuerſia forma quadam Apologetica.

II.

Si quatuor citatis in actione perſonali & declaratione hypotheca vnus declinans forum ſui præſcriptionem allegans non auditur.

Die Martis 8 Auguſti 1561. Canayus pro appellante quodam Donciers, qui coram Balliuio Autiſſiodorenſi citatus fuerat in actione quadam perſonali, & declaratione hypothecæ ad cuiuſdam poſtulationem, ſeſe remitti ad forum ſuum poſtulat: idque ipſum pariter Dux Niuernenſis poſtulat: actor id impedit, allegans, alias quoque partes pro eodem reditu eſſe, idq; ipſum pariter Procurator Regis Autiſſiodori, attenta connexitate impedit. Reus repræſentat ſeu allegat, cauſam perſonalem eſſe eam conteſtatam non eſſe, & ante conteſtationem litis pendentiam dici non poſſe: præterea id diuidi poſſe vel debere, etſi alij procederent, imò ſi condemnationem ſufferrent, ſe alias rationes habere ſeu exceptiones: His non obſtantibus, à poſtulata domum reuocatione depellitur, à quo appellat & concludit. Briſſonius pro appellato dixit, quatuor appellatos eſſe pro hoc reditu coram iudice Regio, qui præuenerit: tres procedere: quartum appellantem domum ſeu ad forum ſuum remitti ſe poſtulare: id verò impediri attenta connexitate per *tit. De quib. reb. apud eund. iud. eat.* Poſſe enim alioquin diuerſas ſententias emanare. Boucheratius pro Procuratore Catholico pro iuſtitia regia ſuſtinebat, & quod præuentioni locus eſſet, atque hypotheca indiuidua eſſet. Curia dixit, malè & ſine vllo grauamine appellatum ab appellante, & multã præiudicialem inferri debere, atque in expenſas eum condemnat.

Idem iudicatum fuit. 23. Ianuarij 1564. ſcilicet, cùm nonnulli conuenti ad rationes reddendas coram iudice Trecenſi fori præſcriptionem allegaſſent, eaque depulſi fuiſſent ad appellationem dictum fuit, bene iudicatum.

III.

Diaconi & Presbyteri poſt quatuor menſes corporali captura cogi ſeu coerceri nõ poſſunt.

Die Lunæ 1. die Auguſti 1569. inter Nicolaum Perdriellum Decanum S. Germani Autiſſidiorenſis, aduerſus Dominicellam Mariam Marliã viduam defuncti Dn. Petri Magiſtri, Briſſonius pro appellante à ſententia Dn. Libellariorum Palatij dixit, ea ſententia poſt quatuor menſes Edicto Molinenſi reſtitutos, eos decreuiſſe, ipſum corporali captura ad ſolutionem reliquorum, atque altera quadam ſententia condemnatus fuerat, cogendum. Atqui in ipſum priuilegio Clericali niti, ſimul etiam Corpore iuris eum contineri, atque ideo ſpeciali derogatione opus eſſe, neque ſub generalitate comprehendi. Brebatius pro prædicto Magiſtro dixit, legem eſſe generalem, Eccleſiam tertiam partem tenere, eámque ratione tertiæ partis limitandam. Faber pro Procuratore Regio dixit, leges generales eſſe, & vt tales promulgari. Quod ſi ſemel exceptione aliqua vitietur vel mutiletur, quemlibet promiſcuè fines regulæ exceſſurum: nihilominus fortius eſſe Eccleſiæ priuilegium, atque ideo appellanti ſeſe adhærere. Dn. primus Præſes ſententias perrogauit, mox dixit: Rex in Curia ſua Parlamenti ſedens appellationem, atque id à quo appellatum fuit, circumſcripſit & circumſcribit citra multam & expenſas, & iudicium emendando declarauit & declarat, mentem ſibi non fuiſſe, neque eſſe, vt Diaconi & Presbyteri prædicto articulo comprehenderentur aut captura corporis cogi poſſent: & quantum ad Clericos gradus inferioris pertinet, ſe in conſilio deliberaturum.

Hoc Arreſtum & exceptio artic. 48. Conſtitutionis Molinenſis, anno 1566. quod quidem pronunciatum fuit præſente Rege Carolo IX. poſteaque cauſam præbuit Edicto eidam condito à Rege Henrico III. Pariſiis, 5. Iulij, 1576. in fauorem perſonarum in S. Ordinibus conſtitutarum, eas videlicet capi non poſſe, neque incarcerari pro condemnatione & debito ex cauſa ciuili ob ſolutionem non factam intra quatuor prædicta Conſtitutione Molinenſi comprehenſos, ne quidem pro Decimis aliíſque ſubuentionibus: & poſtea facta fuit Conſtitutio Comitiorum Bleſenſium anno 1579. vbi extat articulus 57. quo confirmatur prædictum Edictum anni 1576. I.C.

Presby-

IV.

Iudex laicus quando poſſit iudicare ſuper ſolutione chirographi à Presbytero agniti.

Presbyter vel Clericus ad chirographiſmi agnitionem conuentus iudicem laicum declinare non poteſt: At ſi eo agnito de ſolutione agatur, Iudex laicus ſeſe immiſcere non debet, & partes ad Iudicem Eccleſiaſticum remittere. *ca. ſeculares. de for. compet.* & ita ſæpius in ſupremis Curiis iudicatum fuit. Nihilominus ſi prædictus Clericus aduerſus creditorem ſuum experiri velit, pro reſciſſione, nullitate vel falſitate coram Iudice laico, tum incidenter prædictus Iudex poterit per prouiſionem ſeu momenti beneficio debitorem ad ſolutionem condemnare. Et ita iudicatum fuit pro quodam nobili, aduerſus fratrem ſuum Epiſcopum ſuper ſolutione 1000. librarum Arreſto Pariſienſi, vlt. die Iunij 1541.

Vid. Conſtitutionem 1539. art. 93. & Rouſcinonenſem artic. 10. & Dn. Magiſtrum in tracta. de Subhaſtationibus *cap.* 44. Boer. deciſio. Burdegal. 114. n. 8. I.C.

V.

Presbyter ſibi præſcriptione allegans in eo ſtatu, in quo citatus eſt, venire debet.

Clericus tonſuratus [a] criminis accuſatus ipſemet priuilegium ſuum allegaturus venire debet, neque ſatis eſt, vt per Procuratorem de literis Clericalibus & priuilegio ſuo fidem faciat. Præſentia eius quippe neceſſaria eſt, vt intelligatur, vtrum habeat adhuc an verò amiſerit prædictum priuilegium ſuum, & ſi non compareat, non obſtante fori præſcriptione aduerſus ipſum proceditur vſque ad exilium aliáſque pœnas, neque appellans admittitur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus quendam nomine Ambroſium appellantem à præfecto Pariſienſi, anno 1394.

a Hodie ex poſtremis Conſtitutionibus Aurelianenſi, Ruſcinonenſi & Molinêſi, artic. 40. vt priuilegio Clericali quis frui poſſit, non ſatis eſt, aliquem tonſuratum eſſe, verû neceſſe eſt, vt in S. Ordinibus conſtitutus ſit, & vt minimum Subdiaconus vel actu reſidens, & obſequiis exhibens in officiis, miniſteriis & beneficiis, quæ in Eccleſia poſſidet, ſeu gerit, & hi etiam volentes in criminalibus non poſſunt renunciare priuilegio, cum beneficium illud fori non ſit perſonale, ſed toti Eccleſiaſtico collegio indultum, cui ideo priuatorum pactis derogari non poteſt. *l. ius publicum. de Pactis.* I.C. vide Arreſt. 1. App. huius tituli.

VI.

Clericus appellans à iudice incompetente, nõ admittitur, niſi in ſtatu compareat.

Si citatus ad ſeſe in perſona ſiſtendum ſiue is Clericus ſit ſiue Laicus non compareat, vt tenetur, atque à denegata domum reuocatione ſeu fori præſcriptione appellet, vel etiam à proceſſibus tanquam à iudice incompetenti hoc caſu, ſi Dominus Iuriſdictionem habens citati nõ comparentis domum reuocationem poſtulet admittendus non eſt, niſi prius homo ipſius, id eſt, iuriſdictioni ipſius ſuppoſitus comparuerit, vel niſi Curia de appellatione, ſi quæ interpoſita fuit, cognouerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1394.

VII.

Eremodicia aduerſus Clericum valide indicari poſſunt.

Presbyter vel Clericus citatus in cauſa ciuili coram iudice vel per ſe vel per Procuratorem comparere debet: & ſi non compareat, iudicia aduerſus ipſum data iure valebunt: at ſi compareat, domum reuocationem poſtulare poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1394. *per l. ſi quis ex aliena. ff. de Iudic.* Vide artic. 30.

VIII.

Studioſus interuenient cauſam remitti ſinit, etſi terminatam.

Duo ſuper beneficio contendunt coram Balliuio Bituricenſi vel ipſius Locum-tenente: poſſeſſio alteri contendentium adiudicatur: cùm eam executioni tradere vellet, ecce tertius quidam Studioſus Bituricenſis aduenit, qui ſeſe opponit & domum reuocationem propter oppoſitionem ſuam coram Conſeruatore Bituricenſi poſtulat, id quod ipſi denegatur, à quo appellat, non obſtante appellatione ipſius ad executionem proceditur, à quo ſecundò appellat. Seguierus pro appellato aſſerebat, quandoquidem prædicta lis non modò conteſtata eſſet, verùm etiam definita, terminata eum inibi iudicium ſubire oportere, & litem perſequi. Arreſto, quod datum Maioribus diebus Molini habitis, vlt. die Septembr. 1540. dictum fuit, malè denegatum, benè appellatum, atque oppoſitio Biturigum remiſſa, & appellatus in expenſas condemnatus fuit: Et quod ad ſecundam appellationem, benè executioni traditum & proceſſum, malè appellatum, appellans condemnatus in expenſas & mulctam. Vid. artic. 11. Appendicis.

Vid. art. 17.

IX.

Dominus in cauſa ciuili nõ admittitur poſtulans, ſubditum ſuum, qui prorogauit, ad ſe remitti.

Iuxta id quod ait Panormitanus *in cap. requiſiuit. de Reſtit. in Integ.* & Alexander *in l. 1. de Iudiciis*, ſi partes coram Iudice Regio litigent & in ipſum iudicem conſentiant, non poteſt poſtea Dominus poſtulare ſubditum ſuum remitti, eóque non obſtante prædictus iudex cognoſcet. *l. de qua re. ff. de Iudic. & l. priuatorum. C. de Iuriſd. omn. iudic.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Curiæ Pariſienſis, anno 1385.

X.

Submiſſio non impedit remiſſionem.

Non obſtante ſubmiſſione facta iudici Regio, reus ad ordinarium iudicem Domini ſui Iuſtitiarij ſeu Iuriſdictionem habentis remitti debet: abſque quo in ipſius præiudicium ſubmiſſionem facere aut progreſſum non poteſt, velut dicit Bartol. *in l. 1. ff. de iudic.* & Ioan. Faber. *in l. 1. C. de Offic. præf. vrb. per tex. in c. tranſmiſſa. de For. compe.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi. 16. Februarij 1519. inter Bernardum & Hernerium Corderios appellantes à Seneſchallo Lemouicenſi & Guidonem Leſterium appellatum. Et altero Arreſto prædicti loci. 3. Iulij, 1527. inter Poncetum Farguium appellantem à Seneſchallo Petricoricenſi & Boulcalium Sauihacum. Attamen ex huiuſmodi ſubmiſſionibus creditor optionem habet, debitorem ſuum conuenendi pro executione huiuſmodi obligationis coram alterutro qui ipſi placuerit, vel coram iudice Regio vel coram ordinario debitoris, qui ſeſe ſubmittere poteſt & regiam iuriſdictionem prorogare. Et hodie huiuſcemodi ſubmiſſiones factæ in coercitionibus iudicum ſigilli Regij, ex ſemet ſententiæ inſtar valent, & paratam executionem habent, vt ait Faber *in l. certum Cod. Fam. erciſc.* Et ita iudicatum fuit Arreſto prædicti loci 7. Aug. 1529. pro Arnoldo Arelatenſi aduerſus Dd. Ioannem Doherſium. [a]

V. infrà Art. 21. & 22. huiꝰ ipſo tit. & ſuprà de Iuriſdictione Regia Art. 5.

Deſumtum eſt Boerio Deciſ. 114. nu. 5. & 15. I.C.

Artic. 14. Edicti Cremiacenſis, anno 1536. ſubmiſſiones locum habebant, verùm poſtea Domini merum imperium habentes à Rege Franciſco diploma impetrarunt declaratorium præfati Edicti Cremiacenſis, quódque approbatum in Curia Parlamenti 23. April. 1537. quo prædictus Dominus Rex declarauit, ſibi mentem

non fuiſſe, Edicto ſuo Cremiacenſi iuribus Dominorum iuriſdictionem habentium præiudicare. Proinde etſi ſubditi ipſorum intra iuriſdictiones regias conſiſtant & ſpeciatim ipſorum Iuſticiabiles iis ſe ſubmiſerint atque ipſorum ſigillo ſubditos & Iuſticiabiles ſuos conuentos coram iudice, cuius iuriſdictioni & ſigillo ſeſe ſubmiſerunt, vindicare poſſe: viciſſim ſi non vindicentur, iure conuentos iubendos, neque declinare valituros, ſ ac iuriſdictionem Balliuorū & Seneſchallorum ſiue Præfectorum Regiorum, ſi coram iis conueniantur, eo quod præuention. inter ipſos locus ſit. ita vt ſuper eo conqueri non poſſint, neque domini merum imperium habentes ſi remitti non poſtularunt, vt altero diplomate & declaratione Regis Henrici II. quæ data Laoduni 17. Iunij 1554. continetur, & Arreſto, quod interceſſit ſuper publicatione eius facta in Curia, 15. Nouembris, prædicto anno 1554. quod lector totum videre poterit in Collectione mea de Determinationibus. *Tit. 12. cap. 58. 59. 60. & 61.* I.C.

a Choppinus ſuper Conſuetud. Andega. *lib. 1. cap. 76. nu. 1.* alterum Arreſtum, quod datum Maioribus diebus habitis Andegabis 27. Octobris. 1519. hanc in rem allegat. I.

XI.

Priuilegium iuriſdictionis Epiſcopi Pariſienſis in ciuitate & ſuburbiis.

Epiſcopus Pariſienſis ius habet capturam iubendi atque ad ſe reuocandi Clericos in delicto deprehenſos in Ciuitate & ſuburbiis Pariſienſibus priuatiuè & excluſis omnibus aliis Prælatis, quorum iuriſdictioni fortè ſuppoſiti ſunt & ſubditi. Et ita iuxta prædictum ius iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1394. aduerſus Priorem quendam S. Albini in diœceſi Cenomanenſi & Epiſcopum Cenomanenſem, & altero Arreſto quod datum antea aduerſus Bernardum Rupellanum, & altero adhuc ſimili Arreſto aduerſus Matthæum Rauellum & prædictum Epiſcopum Cenomanenſem.

Hodie poſt Conſtitutionem Molinenſem, Ruſcinonenſem & Aurelianenſem eos tantum, qui in S. Ordinibus conſtituti ſunt, & vt minimum ſubdiaconi ſunt vel Clerici actu reſidentes & obſequia præſtantes, officiis, miniſteriis & beneficiis, quæ in Eccleſia tenent. v. artic. 5. ſupra. I.C.

Quando remiſſio ad Eccleſiaſticos denegetur.

In caſibus priuil. giatis & regiis iudex laicus poteſt denegare remiſſionem ad iudicem Eccleſiaſticum, vt cognoſcat de prædicto priuilegio: nempe quia iudices Regij de eo cognoſcunt priuatiue excluſis aliis omnibus, quinam ſint caſus Reg. j. Vide cap. 6. 7. & 8. lib. 3. Imbert. Inſt. t. Forenſ. vbi eos caſus accurate tractat & recenſet. B.

XII.

Libellarij Iudices ſunt competentiæ ſuæ.

Libellarij Palatij priuilegium habent euocandi cauſas cognitionis ſuæ à quibuſcunque Iudicibus per nudum viatorem Regium vigore *Committimus*, ſic vt neceſſe nihil ſit partem inſtare, neque expectare, vt Iudex cauſam remittat: verùm ſatis eſt, vt viator iudici audientiam præbenti iubeat vti cauſam remittat, atque eo renuente aut differente ipſemet eam remittat. Non idem obtinet in iudicibus Conſeruatoribus Priuilegiorum, iudex enim id facere debet. Ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi, 8. die Iulij 1368. neque quicquam obſtat, ſi dicatur, cauſam, quæ remittitur, ad ipſorum cognitionem non ſpectare. Neque enim ad iudicem ſpectat, ſuper ea re cognoſcere, verùm ad prædictos Libellarios, qui prout res erit, vel eum ſibi vindicabunt, vel remittent. Extat hanc ad rem altera appellatio à Locum-tenente ciuili Pariſienſi, qui prædictam remiſſionem denegauerat, ad quem dictum fuit Arreſto 1. die Aprilis 1389. perperam denegatum fuiſſe, réique omnis ad Libellarios remiſſa ſaluis remiſſis exceptionibus declinatoriis & ſaluo à prædictis Iudicibus ſuper iis iure reddendo. Atque ita dubium antiquũ reſoluitur, eos non poſſe iudices eſſe cauſarum ſuarum præ cæteris iudicibus, qui eandem poteſtatem habent, quibus interdicere ſeu iubere non poſſunt, niſi in eo, in quo delegati ſunt, & commiſſi à Principe, in cæteris nihil. Ita ſi viator cauſam remittere velit, quæ ad ipſos non ſpectet, vt maximè iudex Iuriſdictionem ſuam contra quoſcũque defendere poſſit, etiam pœnali iudicio. *l. 1. in pr. D. ſi quis ius dic. non obt.* id tamen aduerſus prædictos Libellarios facere non poteſt, qui iudices ſunt de prædictis remiſſionibus & ad eos ſpectat cognitio, vtrum cauſa, de qua agitur, ad ipſorum Iuriſdictionem ſpectet vel non. Neque vllus iudex poteſt mandatum aut perſonam ipſius viatoris detinere. Et ita iudicatum fuit aduerſus prædictum Locumtenentem ciuilem Arreſto anni 1497. Deſumtum ex Lucio *lib. 4. tit. 8. Arr.* 1. 2. 3.

Hanc in rem complurima Arreſta data fuerunt, inter cætera 8. Martij. 1375 & 14. Tit. de Curia Libellariorum.

Priuilegium ſingulare & eximium tranſlationum ad Libellarios.

Priuilegium tranſlationis ſeu remiſſionis ad Libellarios ita eximium eſt, vt iudices quicunque ſint, ei parere debeant quocunque in ſtatu cauſa ſit, & poſt conteſtationem. 1. Martij 1585. Si incidenter aliquis interueniat cuius intersit, veluti auctor ſeu qui euictionem & autoritatem debet, cauſa remitti debet, ſaluo diſceptandi iure ſuper prædicta tranſlatione ſeu remiſſione coram Dn. Libellariis, qui ſoli iudices ſunt & diſceptatores competentiæ vel incompetentiæ ſuæ. Nota obiter, ſedecim Regionarios depulſos a diplomate impetrato pro conſequendo *Committimus* 4 Februarij, 1549.

Vide ſuper hac materia, quæ tractauit D. Bacquetus tract. 5. cap. 8. nu. 53. & quæ ſcripſi in Quæſtio meis notab. quæſtio. 87. vbi haſce Quæſtiones tractaui de Iuriſdictione, poteſtate & autoritate Dno. Libellariorum Palatij, de iis qui fori illius præſcriptionem habent, de differentia *Committimus* & Gardatum Gardiennarum quas vocant, alia que ſimiles, quas lector ipſemet, ſi placet, videre poteſt, I.C.

XIII.

Domeſtici domus Regiæ vbi citari poſſint.

Goyetus Aduocatus Regis in Caſtelleto fori Libellariorum præſcriptionem habens Forgetum Regis Secretarium citari curat ad Curiam Libellariorum, is forum hoc declinat ſeu præſcribit, & ait, ſeſe domeſticum Regis, ſeu vt vocant, domus Regiæ eſſe, atque ideo remittendum ad dominos Libellarios aulæ Regiæ. Goyetus intercedit & ait, cùm Forgetus duos habeat iudices priuilegiaros, actorem eligere poſſe pariter, vt in actione reali, vtrum iudicem è duobus velit, putà eum illius loci, in quo res de quibus quæritur, ſitæ ſunt, an verò domiciliarẽ, ſeu domicilij. Dictum fuit & iudicatum, Forgetum apud Libellarios Palatij procedere oportere. Inde prouocat ad Parlamentum, vbi Arreſto 2. Februarij 1550. cauſa ampliatur, & nihilominus interim cauſam apud Libellarios diſceptati oportere, iuxta alterum ſimile Arreſtum, quod datum 60. annis antè.

Deſumtum ex Luc. lib. 4. tit. 8. Art. 5.

In concurſu priuilegiorum & priuilegiatorum quid iuris?

Cum duo priuilegiati concurrunt, veluti domeſticus domus Regiæ, qui priuilegium *Committimus* habet, & ſic fori Dominorum Libellariorum Palatij præſcriptionem, & Scholaris ſiue Studioſus qui priuilegium Scholaritatis habet, coram iudice Conſeruatore priuilegiorum vniuerſitatis, vel etiam ciuis Pariſienſis aut Biturīcenſis, qui fori Iudicis localis præſcriptionem habẽt, excipiendo priuilegio Ludouici XI. fortius & maius priuilegium, vt eſt priuilegium *Committimus*, cætera ad ſe trahit & præualet. Proinde cæteros priuilegiatos ad Libellarios prædictos Palatij remitti oportebit per *L. Iudicium ſoluitur. D. de iudicijs.* Quod ſi duo priuilegiati pari priuilegio concurrant, tum priuilegia confunduntur, & pro non priuilegiatis habentur *l. ſed & ſi milites. D. de Excuſ. Tutor.* ac proinde ad communem iuris diſpoſitionem redigi oportet, qua actor forum rei ſequitur. Báque

que eſt ſententia D. Bacqueti de Iuribus Iuſtitiæ num. 54 I C.

Vid. Art. 19 App. huius tituli.

XIV.

Domini libellarij non poſſunt in Curia Eccleſiaſtica nomine aſſe ſuſpeſcie ſuſcepta lite in actione perſonali.

In Maioribus diebus Pictauienſibus ſingularis admodum cauſa & notatu digna agitata ſeu perorata fuit. Nobilis quidam mutuam accepturus pecuniam, fideiuſſorem diuitem quendam Preſbyterum offert. Is admittitur, atque ita cauet, additis ſolennibus renuntiationibus beneficij, diſcuſſionis, & ordinis, ſeque adeò principalem debitorem conſtituit. Creditor poſtea ſolutionem vrgens, iudicem Eccleſiaſticum adit & interpellat, coram quo Preſbyter ille conuenitur. Dum id fit, interuenit Nobilis ille verus & principalis debitor, qui cauſam in ſe ſuſcipit, vel ſaltem ſupereſſe ipſi cupit: Igitur priuilegium ſuum *Committimus* per viatorem inſinuat, qui Iudici iubet, vti cauſam remittat, eóque renuente eam ad Libellarios ipſe remittit. Creditor tanquam ab abuſu appellat, & ait atque allegat, Preſbyterum perſonali obligatione obligatum & neceſſariò coram iudice ſuo non alibi conueniendum: neque interuentionis & in ſe ſuſceptionis rationem vllam habendam. Neque enim ea Preſbyterum poſſe immunem fieri, vel prædicto creditori eripi, aut lite ſeu actione liberari. *Auth. qua in Prouincia. C. vbi de crim. agi oport.* Nobilis appellatus nitebatur generalibus & expreſſis verbis priuilegij ſeu Reſcripti ſui *Committimus*, quæ vtique nullos iudices exciperent, atque hanc cauſam de earum numero eſſe, de quibus Domini Libellarij cognitionem haberent. Tandem Arreſto appellans in omnibus & per omnia cauſam obtinuit, 23. Septembris, 1531.

XV.

Aduocatus qui pro ſpecie non dat, pro libellariorum præſentationem non habet.

Aduocatus qui cauſis orandis intentus non eſt, ſed tantum iuramentum præſtitit, quod ab Aduocatis in introitu exigitur, & in foro aliquamdiu verſatur, mox diſcontinuat ſeu abrumpit, ſic vt prædictum munus Aduocati non exerceat, priuilegio *Committimus* frui non debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 7. Ianuar. 1521. pro quodam cui nomen Perditello, qui ad iudicem ſuum ordinarium remiſſus fuit. Dn. Riantius quoque peroratione ſua vlt. Septembr. & Kal. Octobr. anno 1555. in ſimili dubio ſuper Aduocato quodam ſollicitatore, cui nomen Amoroſo, æquitatem huius Arreſti doctè admodum repræſentauit.

XVI.

Iudices literis ſeu citatoriis ſuis decretis competentiam ſuam fundare debent.

Cùm Iudex literas aliquas ſeu decreta aliqua expedit ſuper facto ſeu re aliqua, cuius eſt competens Iudex, aduerſus quoſdam, quorum alioquin iudex competens non eſt, ſummopere cauere ſeu attendere debet, vt in prædictis literis expreſſa fiat mentio cauſæ competentiæ ſuæ, cuius videlicet ratione prædicti ad ſe trahuntur: nam ſi hoc omiſſo ſimpliciter eos citari faciat, tanquam ab incompetente iudice appellare poſſunt, & appellatio ipſorum valida erit. Ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi, 8. Aprilis, 1543. pro lignariis mercatoribus appellantibus aduerſus Præfectum & Scabinos Vrbis Pariſienſis, qui in prædictos appellantes iuriſdictionem tantum habent in flumine, cuius rei nulla mentio facta fuerit. Simile Arreſtum datum fuerat ibidē 17. Februarij, 1543. pro appellante quodam à ſui captura aduerſus ſe decreta à Curia Subſidiorum & Catholicianis Pariſiis, qui accuſabatur, Conſiliarium prædictæ Curiæ ad Regem proficiſcentem mandato prædictæ Curiæ iniuria pulſaſſe ſeu affeciſſe. Proinde dictum tum fuit: quādoquidem in decreto capturæ nulla cauſa expreſſa fuiſſet ad fundādam ipſorum iuriſdictionem, perperam decretum & proceſſum fuiſſe. Domini Regales tum perorarunt, allegatáque fuit *l. 1. in fin. ibi, ſciátque ex ipſo nomine, quid Præfecto debeatur.* C. de Offic. Præf. vrbi. Et pro materia prædictorum Arreſtorum datorum ſuper Iuriſdictione peculiari & limitata, quam vtique ſpeciatim deſignare oportet, ſingularis eſt *l. Defenſores. 2. ibi, nominis ſui tantum funguntur officio. C. de Defenſor. Ciuitat.*

Vide Art. 9. in App. huius Tit.

XVII.

Remiſſio ſeu tranſlatio quādo abſque Domino poſtulari poſſit.

In Prouinciis, quæ iure Conſuetudinario reguntur, ſubditus abſque Domino ſuo fori præſcriptionem allegare non poteſt, & remitti ſe poſtulare: at in Prouinciis quæ iure ſcripto reguntur, id ſolus facere poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 12. Maij, 1530. Niſi prædictus ſubditus iudici ſeſe vltro ſubiecerit, à quo poſtea declinare cupit. Tum enim auxilio domini ſui opus habet. & neceſſe eſt, vt adprobatione eius munitus ſit: quandoquidem ex capite ſuo prorogauit *l. 1. & 2. D. de Iudiciis.*

Remiſſio à Iudice Regio ad Iudicem non Regium non fit abſque vindicatione & poſtulatione Domini: contra ſi ad Iudicem Regium fiat, requiſitione ſeu poſtulatione nil opus eſt, & oportet iudicem ſponte ſua remittere quando exceptio declinatoria opponitur. Ita iudicatum Arreſto. B.

XVIII.

Subditus quādo prorogare poſſit.

Subditus alterius iudicis quàm ſui Iuriſdictionem tacitè prorogare poteſt, vltrò coram eo procedendo vel expreſsè litem conteſtando, quia contraxiſſe videtur *l. ait Prætor § idem ſcribit ff. de Peculio l. 1. ff. de Iud.* & adeò quidem, vt niſi aduerſus huiuſmodi conſenſum Reſcripto Principis reſtituatur, declinare amplius nō poſſit. Et verò datum fuit Arreſtum hanc ad rem ſuper approbatione ſimilis Reſcripti, 19. die Octobris 1531. Maioribus diebus Pictauienſibus. Attamen ſi Dominus Iuſtitiarius de nouo interueniat, & hominis ſui ſeu ſubditi remiſſionem poſtulet in cauſa criminali, is admitti poteſt, neque ei prorogatio ſubditi ſui & conteſtatio cum ipſo facta opponi poteſt, vt iudicatum fuit Maioribus diebus 17. Octobris.

In cauſa criminali Dominus remiſſionē poſtulare non poteſt.

Poſt Conſtitutionem Ruſcinonenſem artic. 19. anno 1564. in cauſa criminali Dominus Iuſtitiarius hominem ſuum & Iuſtitiabilem vindicare non poteſt, ſiue coram Iudice Regio ſiue coram iudice ſubalterno conueniatur. Nā ſi ex prædicta Conſtitutione delinquens in loco delicti capiatur & apprehendatur, proceſſus eius inſtrui & perfici debet, ſic vt iudex eum ad aliam iuriſdictionem, in qua accuſatus ſeſe domiciliatum allegabit, remittere non teneatur: imò ſi à iudice domicilij ſui capiatur, ad iudicem loci, in quo delictum admiſſum, ſi id ab eo poſtuletur, remittendus eſt iuxta artic. 35. Conſtitutionis Molinenſis, quæ Ruſcinonenſis eſt interpretatiua, quæ Conſtitutiones in vſum reduxerunt *l. 1. & Auth. qua in Prouincia. C. vbi de Crim. agi oport.* Hanc ad rem Symmachus dicebat *epiſtol. 7. Facinus vbi admiſſum eſt, ibi expiari*

Auth. Qua in Prouincia obſeruatur. *Vid. Art. 37. & 58.*

Iudices ſubalterni non de omnibus criminibus cognoſcunt.

debere. Nota etiam Iudices Dominorum merum imperium habentium, non cognoſcere de omnibus omnino criminibus, veluti de homicidio, raptu, incendio, & aliis caſibus Regiis vt vocant, quorum cognitio Iudicibus Regiis tributa eſt priuatiuè, excluſis Iudicibus Caſtellanis: de quibus vid. Dn. Bacquetum tractat. de Iuribus Iuſtitiæ, *cap. 6. & 7.* I.C.

XIX.

Dominus poſtulans ſubditum ſuum remitti neceſſitatem ſiſtendi ſe non impedit.

Dominus non admittitur vel auditur poſtulans remitti ſubditum ſuum, qui citatus eſt ad ſeſe in perſona ſiſtendum coram Iudice Regio, quo iuſtitia ſeu iuriſdictio prædicti Domini per appellationem delabitur, niſi prædictus ſubditus ipſemet remiſſionem ſuam petitum eat: alioquin enim Dominis occaſio præberetur colludendi cum ſcelerato, ſeu malefico aliquo ſubdito ſuo, eúmq; hoc obtentu pœnæ & obſequio, quod Iuſtitiæ debet, eripiendi. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Ducem Guyſium 9. Ianuarij, anno 1545. ex Lucio lib. 12. Tit. 1. Art. 2.

Et aduerſus Dn. Caſtellioneum altero Arreſto 26. Nouembris 1551. Choppinus ad Conſuetudines Andegauenſes *lib. 1. cap. 77. n. 3.* T. Idem aduerſus Religioſos S. Martini de Campis Arreſto, quod refert Dn. Bacquetus, tractat. 5. cap. 9. num. 5. I.C.

XX.

Sigillum regium abſque ſubmiſſione cõpetentiam ſeu iuriſdictionẽ importat.

Die Lunæ quem pinguem vocant, 9. Februarij 1550. Arreſto dictum fuit, Dominum poſſe ſubditum ſuum à Iudice Regio vindicare ſeu poſtulare, coram quo conuenitur vigore cautionis cuiuſdam ſub ſigillo regio celebratæ, dummodo à parte prædictæ cautioni ſigillatæ ſubmiſſio nulla facta fuerit: alioquin ſi vi ſigilli Regij citra ſubmiſſionem factam Domini à remiſſionibus ſuorum ſubditorum poſtulatis repellerentur, ingens præiudicium Dominis fieret, qui nullum Tabellionatus ius habent. Semper enim partes malunt coram Notario Regio, quàm non Regio quid expedire, & ſic Domini Iuriſdictionis ſuæ, quæ ipſis patrimonialis eſt, iacturam magnam partem facerent. Pro Sigillo perorabat D. Aduocatus Seguierus, aduerſus ipſum D. Menilius, præſes erat Dn. Magiſtri.

Aliud Arreſtum 19. Ianuarij 1575. excipiendum eſt ſigillum Præfecti Pariſienſis, quod iuriſdictionem tribuit, vt & Monſpeſſulanum & nundinarum Brienſium.

XXI.

Submiſſio remiſſionem à iudice Regio ad alteram Regium non impedit.

Si contractu inito ſubditus Regiæ iuriſdictioni, alteri Regiæ iuriſdictioni ſe ſubmiſerit, nihilominus remitti debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto quod datum in Maioribus diebus Molinenſibus. 17. Sept. 1534.

Vide ſupra Art. 10. & lib. 5. tit. 8. Art. 5.

XXII.

Idem

Si debitor ſeſe omnibus Curiis Regiis, ſeu tribunalibus cautione celebrata non ſubiecerit, & extra locum domicilij ſui reperiatur, & decreto iudicis Regij alterius, quàm eius aduerſus eum executio fiat, vel etiam quamlibet ſeſe omnibus Curiis Regiis ſubiecerit, & Iudex non Regius ſubalternus declarauerit cautionem executoriam, oppoſitione formata remitti ſe ad iudicem ſuum poſtulare poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 5. Februarij 1529.

Nemo ſè Iuſtitiæ ſeu Iuriſdictioni ad certum caſum limitatæ & à qua quis immunis eſt, niſi expreſſo Regis mandato vel conſenſu iudicum & partium, quarum intereſt. Dd. *in l. pœnult. C. de pact. & c. ſi diligenti. Ext. de For. compet. c. in omnibus cauſis. de Reg. Iur. §. & nomos. de ſanct. epiſ. & Eccl. c. placuit, 24. Canon licet. 3. qu. 6.* Secus ſi ſint Iudices delegati ad certum genus cauſarum. V. notata ad art. 40. ſuſ. B.

XXIII.

Reſciſſio tranſactionis ſuper lite pendente in Curia corã iudice ordinario tractari debet.

Si partes litigantes ſuper lite in Curia pendente tranſigant, & alterutra poſtea reſcriptum impetret ad reſcindẽdam tranſactionem directam ad Curiam, altera allegare poteſt, ſeſe malè citatam: neque enim Curia eſt, quæ hoc caſu adiri debet: Et verò in ſimili materia reus cauſam tenuit, Arreſto Pariſienſi. 6. Octobr. 1531.

Choppin. prædicto libro Artic. 4. Arreſtum contrarium allegat. 13. die Decembris, 1578.

XXIV.

Reſciſſio vbi agitari debeat.

Reſcriptum reſciſſionis pro reſcindente ad iudicem Regium domicilij rei & non etiam rerum de quibus agitur, dirigi debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi. Attamen qui impetrauit pro reſciſſorio eligere poteſt, vtrum malit, déque ea re extat Arreſtum Pariſienſe, quod pronunciatum à D. Præſide Sanct-Andreano. 23. Decembris 1545. etſi vtrumque cumuletur, tam reſcindens quàm reſciſſorium, prædictam quoque electionem habet. Hoc tamen dubio non caret, tempore quippe prioris Arreſti agitatum fuit in pari cauſa Patitius magno apparatu in die Martij, poſt prandium, anno 1544. inter appellantem quendam à Balliuio Aurelianenſi, ab vna parte, & inter quendam, qui reſciſſionem impetrauerat, ab altera parte pro Dominio Belluſorto ſito in prædicto Balliuiatu, aduerſus appellantem quendam Bleſenſem, qui allegabat actionem merè perſonalem eſſe, quòdque prædictus Balliuius de ea iudex competens non eſſet. Appellatus è contra dicebat, actionem eſſe in rem ſcriptam, eò quod reſciſſorium cumularet. *l. in cauſa. §. fin. D. de minorib.* quodque in huiuſmodi caſu optionem haberet ibi proſpiciendi in loco, in quo res ſita eſſet. *l. fin. Cod. vbi in rem actio.* Dn. Marillacus pro Rege verba faciens appellati partes ſuſtinuit, Curiámque rogauit, ne Arreſtorum antè datorum rationem vllam haberet, & vt Arreſtum conderet iuri conforme, quod legis vice eſſet. Curia rem ampliauit, manúque ſuprema partes Amboſiam remiſit. Similis controuerſia ampliata fuit Arreſtis Maiorum dierum Rigodulenſibus 4. die Octobris 1546.

Poſtea iudicatum fuit, quando reſcindens & reſciſſorium cumulantur, impetrantem optionem habere adeundi iudicem domicilij rei, vel iudicem loci, in quo res ſitæ ſunt, ſiue comprobationem eius perſequatur aduerſus eum cum quo contraxit, ſiue aduerſus tertium detentatorem, Arreſto Curiæ die Martis 8. Iulij, circiter horam tertiam, 1557. aduerſus Dominum Hecquium appellantem à Balliuio Crecíaceoſi in Brienſi Prouincia. Et huiuſmodi Reſcripta ad Iudices Regios dirigi debent. Quod ſi lis coram iudice ſubalterno non Regio pendeat, vbi incidenter quis huiuſmodi literas impetret, ad primum viatorem Regium dirigi debent, quo ſcilicet is Iudici mandet, vt prædictas literas comprobet. I.C.

Priuilegium Ciuium Bituricenſium, qui pro litibus extra Ciuitatem trahi non poſſunt, excipiendo etiam Reſcripto Regio.

Idem priuilegium habent Turonenſes Rupellani & Cenomanenſes.

Ciues & incolæ Bituricenſes complurimis eximiis priuilegiis à Regibus decorati fuere pro fide ipſorum remuneranda & auxilio quod ipſis totam Prouinciam Bituricenſem reductis vi Anglorum & factione domus Burgundiæ ipſorum inimicis tulerant: inter cætera, ne citari, conueniri, in ius vocari, trahi priuilegio Scholaritatis aut alio in aliam iuriſdictionem extra ciuitatem Bituricenſem in prima inſtantia poſſint. Priuilegium hoc eſt Regis Philippi Auguſti, & expreſſiùs adhuc Ludouici XI. menſe Iunio 1474. Pariſienſes ſimile priuilegium ab eodem Rege habent, ex quo deſumtus eſt art. 112. Conſuetudinum Pariſienſium. Iuxta hoc Bituricen-

ſium

Digitized by Google

ſium priuilegium, cùm Mathurinus Matthæus & vxor ipſius, anno 1558. Verdunum Cadictum eiuem Bituricenſem, coram Balliuo Bituricenſi vel Locumtenente eius Vxellodum conueniſſet & citaſſet, vigore literarum ſeu Reſcripti Regij ab ipſis in ſcriniis ſeu Cancellaria impetrati pro irritando contractu venditionis ab impetrantibus factæ villulæ ſeu maſſæ terræ cuiuſdam Villæcurtianæ ſitæ in Iuriſdictione de Neufuis Paillours, diſtrictus Vxellodunenſis, atque reus fori præſcriptionem oppoſuiſſet, petiiſſetque ſe ad Balliuum Bituricenſem vel eius Locum-tenentem Biturigibus remitti vigore prædicti priuilegij, atque actores ad impedirent ſeſe fundantes in ratione præcedentis Arreſti, nempe quod cum de reſcindente agatur, reſcisſorio cumulato, actor optionem habere Reſcripti dirigendi ad iudicem domicilij rei, vel ad iudicem loci in quo res ſitæ ſunt: prædictus Locumtenens, cum cognitionem cauſæ ſibi reſeruaſſet, & remiſſionem denegaſſet, atque ab eo rei appellaſſent ad Curiam, Arreſto quod datum poſt ampliatam cauſam, poſteaquam Actores & Dn. Procurator Catholicus decreto Curiæ priuilegiorum editionem ſeu communicationem accepiſſent, atque iis Actores contradixiſſent, dictum fuit ſuper appellatione, male iudicatum fuiſſe decretúmque à Iudice à quo, benè appellatum ab appellante, & emendato iudicio ſeu ſententia appellantem ad Balliuum Bituricenſem vel ipſius Locumtenentem Biturigibus remiſit, vt ſuper principali cauſa ſecundum iuris rationem procederet, appellatóſque in expenſas cauſæ appellationis, coriúnquo omnium, quæ inde ſecuta fuerant, condemnauit, 28. Ianuarij 1567. I.C.

XXV.

Idem.

Si minor hereditatem defuncti ſimpliciter adiit, Reſcriptum, quo reſtituatur, impetrare poteſt. Verùm dubitatum fuit, quiſnam iudex futurus ſit competens Reſcripto comprobando, num iudex minoris, an verò iudex bonorū & domicilij defuncti, & coram quo citari & audiri oporteat creditores, & ij quorum intereſt? Arreſto Pariſienſi 15. die Decembris 1539. Domino Rebourſio & Marillaco perorantibus, iudicatum fuit, iudicem bonorum & defuncti Regium ſolum in ea re competentem eſſe.

XXVI.

Iudex de poſſeſſorio non etiā ſuper petitorio competens eſt.

Si Index Regius poſſeſſorium terminauerit, & victus ſuper petitorio iam agere velit, res omnis poſtulante id alterutra partium ad iudicem ordinarium remittetur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Maioribus diebus Molinenſibus, 17. die Septembris 1534. Facti ſpecies hæc erat, quòd ſcilicet vidua interdicto experiens in ipſo cauſæ limine in in poſſeſſionis tuitionem conſenſiſſet, atque ilico in petitorio concluſiſſet: atque ita *l. fin. C. de iudic. & l. fin de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* in hac facti ſpecie obſeruari non poſſent. Tum demum enim obtinent, cùm iudex de poſſeſſorio plenè cognouit, atque hac ratione ſuper petitorio iam magis inſtructus & eruditus: at vbi in ipſo limine extra cauſæ cognitionem conſenſum eſt, petitorium remitti oportet, Neque vlla ratio eius vindicandi ſeu retinendi eſt.

Id de more obſeruatur apud Libellarios Palatij, vbi de petitorio cognoſci non poteſt. I.C.

XXVII.

Studioſus quo modo remiſſionem poſtulare debeat.

Si Scholaris ſiue Studioſus interueniat in lite cepta, neque dum conteſtata, ſiue voluntariè ſiue ad autoritatem præſtandam euocatus, non poteſt litē remitti impetrare, niſi ilico & promptè de iure ſuo quod in re litigioſa habet, fidem faciat, vel niſi id iuramento præſtito adſeuerent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum in Maioribus diebus Molinenſibus 22. die Octobris, 1534. Eáque eſt Conſtitutio inter eas, quæ publicatæ fuerunt anno 1529.

In materia profana aſſertio ſufficit: at in materia beneficiali de titulo fidem facere oportet, ſeu inſtrumentum edi oportet (Vide ſup. Art. 8.)

XXVIII.

Leproſi à quo ſegregari poſſint.

Cognitio ſuper laico leproſo eiúſque ſegregatione ſeu reiectione ad iudicem laicum ſpectat: & iudices Eccleſiaſtici tum demum huic rei immiſcere ſe poſſunt, ſi leproſus Presbyter ſit aut Clericus, non coniugatus, etſi antiquitùs de omnis generis leproſis cognoſcerent iuxta opinionem Panormitani *in cap. cùm ſit generale. de for. compet.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in Maioribus diebus Molinenſibus 12. die Octobris 1534. vbi tum Dn. Monthelonius Aduocatus Regius allegauit, Iudices Eccleſiaſticos ſeſe fundaſſe in eo, quod dicitur *in cap. 8. S. Matthæi, Vade & oſtende te Sacerdotibus.* Quod vtique alio fine dictum fuerit, hoc nempe, quod antiquitùs, cùm leproſus examinatus & ad ſegregandum ſe condemnatus fuiſſet, Sacerdotibus pittacium ſeu ſchedula traderetur, quo ſcilicet plebi publicaret, hunc vel illum leproſum eſſe, eiúſque conſortio ſeu commercio abſtinendum: ſi poſtea valetudinem recuperaret, prædictis Sacerdotibus ſeſe ſiſtebat, & de recuperata valetudine fidem faciebat, quò ſcilicet id poſtea publicarent & ab eo nihil amplius metuendum.

Interdictum vxori ne, ne cum marito ſuo leproſo conuerſentur.

Arreſto Curiæ, quod datum 11. Iulij 1453. prohibetur vxor cum marito ſuo leproſo conuerſari, ſub pœna exilij & catamidiationis, ſeu ad ſolem & palam ludibrio omnium expoſitionis, ac præterea ne fructus vendat. De lepræ contagione vide Bald. *in l. nullus. C. de ſum. n. Trin.* & *Leu. c. 13. 1. Paralip. 35. extra caſtra ſuum h.bitabat.* Videatur Arreſtum Bononienſe 13. die Septembris 1578. B.

XXIX.

Selecti ſeu tributarij iudices litem coram ordinario pendentem euocare vel impedire nō poſſunt.

Illuſtris Iacobus Chaugyus Dominus S. Iuliani, interdicto coram iudice ſuo experitur aduerſus tabernarium quendam ſiue cauponem, qui ſe in poſſeſſione iuris cuiuſdam, quod Veria vocatur, quod ex vinu minutatim vendito in prædicto loco habet, turbauerat: Tabernarius iſte, vt hunc proceſſum euitaret, Procuratorem Catholicum in electione Bituricenſi adit, eíque repræſentat, ius iſtud exigi & exerceri in præiudicium octauæ Regi debitæ: Prædictus Procurator Reſcriptum impetrat, quo res ad Selectos euocetur & prædictus Dominus Chaugyus citetur ad inſtrumenta prædicti iuris à ſe prætenſi edenda. Ab his omnibus Lutetiam appellatur, vbi Arreſto dato Maioribus diebus Molinenſibus 11. die Octobris dictum fuit, in omnibus & per omnia perperam indultum & executioni traditum fuiſſe, benè appellatum cum expenſis, réſque omnis ad iudicem S. Iuliani remittitur.

Certiſſimum eſt, Procuratorem Regium electionis alicuius ſeu ſtationis tributariæ poſſe conuenire coram Selectis partes alibi, quàm coram ſe litigantes ſuper re ad iuriſdictionem ipſorum ſpectante, vt ita eis interdicatur alibi ſuper ea re litigare. Quænam ad iuriſdictionem Selectorum ſpectent, ſuperius ſunt expreſſa *libro 5. tit. 11. Art. 14.* Selecti hanc poteſtatem habent, ita partibus litigantibus interdicendi, ſuamque iuriſdictionem, poteſtatem & autoritatem tuendi iudicio pœnali. Nam cui iuriſdictio data eſt, ea conceſſa videntur, ſine quibus iuriſdictio nequit explicari. *l. 2. ff. de iuriſd. omn. iud. l. 1. §. damni. Damn. inf.*

XXX.

Iudex peregrinus non poteſt citatum cogere vt ſeſe ſiſtat.

Citatus ad iudicem, à quo penitus immunis eſt & notoriè iſti iudici extraneus coram eo ſe

ſiſtere non tenetur, ad opponendam fori præſcriptionem & ſui remiſſionem poſtulantem: alioquin, ſi prædictus iudex aliquo modo, & certo caſu eius iudex ſit, ſiſtere ſe tenetur, & remiſſionem ſeu tranſlationem poſtulare, ſi velit, etſi non agatur ſuper vno ex iis caſibus, de quibus prædictus iudex competens foret, *l. ſi quis ex aliena. ff. de Iud. & l. ex quacunque. & ibi Roma. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit* [a]. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1390. & poſtea ann. 1540. pro Petro Moutunio appellante à Iudice Chenayenſi, qui contra ipſum capturam decreuerat, & citationem trium perendinorum lege aduerſus Dominum prædicti loci, remiſſúſque fuit ad iudicem Durbiſinm proprium, videlicet ipſius iudicem, etſi ſe Chenayi non ſteuiſſet.

[a] Hæ leges locum non obtinent, vbi notorie Iudex incompetens eſt, *c. cum nulli. de iudic.* B.

XXXI.

De competentia in queſtione ſuper re apud tranſeuntem agnita ab alio.

Tres diuerſæ ſententiæ ſunt & opiniones ſuper commeante aliquo ſeu tranſeunte, apud quem repertus eſt equus, mulus, pallium, merx, vel aliud quid mobilium, atque à domino rei eam agnoſcente arreſtato, rémque ſibi reſtitui poſtulante, vtrum prædictus commeans ad iudicem ſuum remitti debeat, an verò vbi repertus eſt, inibi quoque reſpondere teneatur. Prima ſententia fuit Hugolini & Accurſij in Gloſſa, in *l. fin. Cod. vbi in rem actio*, eum remitti oportere, cautione præſtita pro æſtimatione rei: Si cautionem præſtare non poſſit, rem ſequeſtrari oportere, arg. *l. Senatus. D. de offic. Præſid.* Secunda opinio fuit Azonis in *Tit. de rei vendicat.* eum in loco, in quo repertus fuit, reſpondere debere, per text. *in d. l. fin.* etſi inibi domicilium aut notitiam nullam habeat, & pro hac ſententia eſt textus in *l. 1. ibi, à Iudice. C. vbi quis Decurial.* Tertia fuit Placentini, qui differentiam conſtituit inter rem eò delatam, vt ibi maneret, & rem quæ tantùm tranſuehitur vel transfertur, & primo caſu opinionem Azonis tenet, poſteriore verò Hugolini per *l. debitor. ff. de pignorat.* Nihilominus Arreſto Burdegalenſi, quod datum 5. Auguſti 1519. inter Stephanum Morellum viatorem Lemouicenſem appellantem à Seneſchallo Petricorcenſi in ſede Carlatenſi, & poſtulantem certas merces ſibi adiudicare, quas ad ſe ſpectare adſerebat, & Ioannem Boutaudum & Ioannem Fanertum appellatos, Azonis ſententia præualuit: & ita in Francia velut æquior, iuſtior, obtinet.

XXXII.

Iudex ex conſenſu partium iuriſdictionem ſuam excedere poteſt.

Si Caſtellani, qui iuriſdictionem nonniſi ad 60. ſolidos habent, ex prorogatione & voluntate partium vlterius cognoſcant, ab ipſis geſta iure valent. Eáque eſt ſententia Saliceti *in l. certa ratione. C. quand. prouoc. non eſt neceſſe.* Et ad hanc rem facit textus *in l. de qua re. §. 1. ff. de Iudic.* Et ita complurimis Arreſtis Gratianopolitanis iudicatum fuit, quæ ſine data allegantur per Guido. Pap. *quæſt.* 285. Id verò intelligendum eſt, quatenus priuatum intereſſe partium ſpectat: alioquin ſi Regales ab eo appellent, omnia irrita declarabuntur. Videri poſſet *l. priuatorum. Cod. de iuriſdict. omn. iud.* huic aduerſari, quæ vult rem omnino irritam eſſe, ſiue quod partium intereſſe ſpectat ſiue aliter: verùm ea loquitur de eo qui nulli præeſt iudicio, & non etiam qui iuriſdictionem habet, quam ex voluntaria prorogatione excedere poteſt. *l. 1. Cod. eod. tit. & l. 1. ff. de Iudic.*

XXXIII.

Merum imperium. V. Arreſt. 16. lib. 13. tit. 2.

Die Martis 24. Nouembris 1547. in maiore Camera Curia declarauit, in omni conflictu, in quo effuſio ſanguinis fuerit, rem eam ad meri imperij exercitium ſpectare, non ad mediam aut infimam iuriſdictionem, Oratores ſeu Aduocati tum erãt Dominus Porteus & Robertus.

Species Iuriſdictionum, & de poteſtate altiorem, mediam & infimam iuriſdictionem habentis.

Hoc Arreſtum datum ſubſcriptam habere debet 24. Nouembris 1551. vt notat Choppinus lib. 1. de Iuriſdict. Andegau. cap. 39. n. 7. Et datum fuit ad perorationem in ordine cauſarum Veromandouenſium inter Comites Sueſſionenſes Dominos merum imperium obtinentes, & Celeſtinos prædicti loci, mediam tantum iuriſdictionem habentes ſuper controuerſia, quæ inter duos illos Dominus iuriſdictionem habentes erat, ad quem videlicet ſpectaret cognitio conflictus cuiuſdam, in quo ſanguis effuſus fuerat. In Francia tres ſpecies Iuriſdictionis ſunt, altior, media, & infima, quarum ſingularum poteſtas Conſuetudinibus Prouinciarum limitata eſt, quod lector in earum collatione facta à D. Petro Gueuoſio videre poteſt, *lib. 1. tit.* 3. & in iis quæ ſcripſit Loiſellus in diſſertatione de abuſu iuriſdictionum pagenſium ſeu pagorum, vbi plene de earum origine tractat poſt Don. Molinæum, Choppinum, Maynarduum *libro 2. Notab. quæſt. cap.* 59. & Bacquetum. Charta articulorum de iuribus iuriſdictionum, quæ facta fuit & oblata deputatis reformandis Conſuetudinibus Pariſienſibus, quamque prædictus Bacquetus refert 1. *cap. Tractatus ſui de iuribus Iuſtitiæ ſeu Iuriſdictionum*, iura altioris, mediæ & infimæ iuriſdictionis diſtinguuntur, altiorem quippe iuriſdictionem habens de omnibus criminibus & caſibus cognoſcit, pro quibus pœna mortis conſtituta eſt, vel mutilatio membrorum, aliæque pœnæ corporales, veluti fuſtigationes, ad palum adfixionis, vel ad numellas, vel etiam publicæ & ſolennis criminis agnitionis & deprecationis: item præconia & proclamationes publicas facere poteſt extra territorium & iuriſdictionem ſuam relegare, itémque ſtigmatizare, ſeu ferro candente inurere: cognoſcere tamen non poteſt de vel ſuper caſibus Regiis, veluti de crimine læſæ Maieſtatis diuinæ & humanæ, crimine falſæ monetæ, vſus armorum, cætuum illicitorum, homicidiorum ſeu aſſaſinatuum, aliiſque quæ prolixe referuntur à Bacqueto *Tractat. de Iuſtitia art.* 7. & in Corpore conſuetud. Franciæ, *Tit. de Iuribus Regiis*, & à Choppin. *lib. 2. de Domanio Franciæ libro* 7. Horum enim cognitio ad Iudicem Regium ſpectat, priuatiue excluſis cæteris omnibus.

Altiorem iuriſdictionem habens, déque iuribus ad eã ſpectantibus.

Caſus Regij de quibus Iudex Regius cognoſcit.

Iura ſpectantia ad mediam iuriſdictionem habentem.

Mediam Iuriſdictionem habens in prima inſtantia de omnibus actionibus ciuilibus, realibus, perſonalibus & mixtis cognoſcit, itémque de delictis, in quibus multa quæ Iuſtitiæ cedit, ſummam 60. ſolidorum Pariſienſium non excedit: at ſi crimen admiſſum in territorio mediam iuriſdictionem habentis maiorem pœnam mereatur, id ad altiorem iuriſdictionem habentem referri debet, vt is de eo cognoſcat & iudicet.

Iura infimam iuriſdictionem habentis.

Infimam iuriſdictionem habens, de omnibus actionibus perſonalibus cognoſcere poteſt inter ſubditos ſuos, vſque ad ſummam 60. ſolidorum Pariſienſium, ac prætereà de delictis, quorum multa eſt 6. ſolidorum Pariſienſium, & cis eam ſummam: at ſi delictum maiorem multam ſequatur, ad altiorem iuriſdictionem deferre debet, & ipſe infimam iuriſdictionem habens hoc caſu multa iudicata vſque ad 6. ſolidos Pariſienſes conſequetur.

Iuriſdictio fundialis & nuda inſpectio.

Nonnullæ Conſuetudines quartam adhuc Iuriſdictionis ſpeciem conſtituunt, puta Iuriſdictionem fundialem, ab infima ſegregatam: attamen nonnullæ prædictarum Conſuetudinem inferiorem Iuriſdictionem vocant, Iuriſdictionem infimam & fundialem, alij vocant Iuriſdictionem infimam fundialem & nudæ inſpectionis, veluti Conſuetudo Andegauenſis & Cenomanenſis, quæ Conſuetudines duæ, vt ait Corpus conſuetudinarium, ſane hanc materiam melius quam cæteræ conſuetudines tractant. Primum enim caput harum duarum Conſuetudinum hunc *Tit.* præfert, *de Infima Iuriſdictione, fundiali & ſimplici ſeu nuda inſpectione*, quæ vnum & idem ſunt. Conſuetudines quæ Iuriſdictionem feudalem ab infima iuriſdictione ſeparare voluerunt, ei tantum attribuerunt cognitionem inter Dominos feudales, cenſuales & ipſorum ſubditos, pro Iuribus

cenſua-

cenſualibus & dominicis ſcilicet, quo videlicet adigant ad ſoluenda ſibi Iura feudalia, cenſus & reditus tantum, vt loquitur Bouticularius *Titul. de infimam iuriſdictionem habente*: & hæc Iuriſdictio in Conſuetudine Andegauenſi, Touronenſi, Cenomanenſi, Bleſenſi, *vnda inſpectio* vocatur, & à Maſuerio *Tit. de Iudicibus & Iudiciis*, vocatur *Iuriſdictio domanialis*, in Senonenſi & Altiſſiodorenſi dicitur, eum qui Iuriſdictionem feudalem habet, poſſe quidem habere viatorem ad colligenda iura ſua, & menſam ſeu ſtationem ad ea percipienda: at non etiam Iudicem aut ſedem aut auditorium: & Valeſia dicitur, Dominos fundiales iuriſdictionem non habentes, nullam cauſæ cognitionem habere, neque Officiarios, verum iura ſua dominicalia perſequi coram iudicibus partium, ipſiſque libellum ſupplicem offerri debere, quo ſcilicet eis liceat capere feuda à ſe mouentia vel fundus cenſuales cenſum ipſis præſtantes, & non etiam vigore decretorum ſuorum, quod per abuſum ſæpe fit, ad huiuſmodi captionem procedere: atque ita quarta hæc Iuriſdictionis ſpecies ſecundum librorum conſuetudines determinatur, vti lector videre poteſt *lib. 2. tit. 3.* Collationis Dn. Guenoſij, déque eo plene tractat Bacquetus ſuprà citato libro. I.C.

XXXIV.

Appellatio à citatione non valet.

Nicolaus Boutonius Arreſto Pariſienſi anno 1390. declaratus fuit non admiſſibilis appellans à quadam citatione aduerſus ſe indulta à Balliuio Bituricenſi, atque à Viatore facta, atque ad prædictum Balliuium remiſſus fuit, ſaluo ei iure domum reuocandi, iuxta notat. *in l. ſi quis ex aliena. ff. de Iud. & l. ex quacumque cauſa. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. & cap. veniens. de Accuſat.*

Appellans à citatione perſonali quando audiatur.

Appellans à citatione perſonali ex Conſtitutione non admittitur, niſi appellatio fiat tanquam à iudice incompetente, vel niſi iuxta *cap. Statutum*, tutus acceſſus non pateat, aut niſi iudex notorie incompetens ſit, *cap. nulli. de Iudiciis.*

XXXV.

Clericus vſus armorum accuſatus fori præſcriptionẽ allegare non poteſt.

Balliuius Ambianenſis perſonaliter in Parlamento conuentus ob quoſdam exceſſus ab eo commiſſos à fori præſcriptione oppoſita, puta, quod Clericus eſſet, Arreſto anni 1390, depulſus fuit, ac nominatim quia vſus armorum reus ageretur: atque in hoc attendenda erat & attendebatur qualitas eius Balliuij quæ ſecularis eſt, & cuius ratione Iuriſdictioni ſeculari neceſſariò ſubiacet, etſi de caſu vel delicto priuilegiato non agatur.

Aliud in Sacerdote declinante. Iudicatum 17. Maij 1564. Arreſto, quo remiſſio ſeu tranſlatio ad Officialem ſeu Iudicem Eccleſiaſticum facta fuit ea lege, ne prædictus Officialis reum carcere dimitteret, ante finitum iudicium propter caſum videlicet priuilegiatum. B. Nihilominus tamen is, qui poſt crimen admiſſum in ordinem Eccleſiaſticum ſe confert, priuilegio clericali frui non debet, puta vt ad Iudicem ſuum Eccleſiaſticum remittatur, quamlibet de crimine communi agatur: verùm iudicium eius à Iudice ſeculari perfici debet, ad quem tempore prædicti criminis admiſſi cognitio ſpectabat. Ita iudicatum fuit Arreſtis 11. Maij 1407. & menſe Auguſto 1584. quæ refert Charondas *lib. 7. Reſponſor. cap. 3.* I.C.

XXXVI.

Præſcriptiones in defectum declinatoriæ.

Si aduerſus reum aliquem plures actiones proponantur coram iudice, qui nonniſi de vna iſtarum actionum competens eſt, prędictus reus reliquarum nomine declinare & incompetentiam opponere non poteſt: verùm ad finem, vt loquuntur, non procedendi tendere debet. Et verò hac ratione quidam, cùm ab huiuſmodi iudice appellaſſet, qui recuſauerat ipſum remittere, ab appellatione ſua depulſus fuit, Arreſto Pariſienſi 15. Iulij 1528. quæ praxis eſt notabilis, & ad quam multi noſtro ſeculo non probè attenderunt.

Quando appellationis cauſa per expediens, vt loquuntur, terminari debeãt.

Viceſima Nouembris 1582. prima die perorationum ſub finem orationis Dn. Præſidis Morſanij, iniunctum fuit Procuratoribus, vt omnes præſcriptiones mercatorias extra iudicium in ſeptu Curiæ terminari faciant propoſita multa. Idem de leuioribus cauſis. B.

Antea altero Arreſto, quod datum 23. Maij 1576. ad poſtulationem factam à Domino Procuratore Catholico decretum fuit, omnis generis inſtantias citationum extraordinariarum, ſtultarum, vt vocant, denuntiationum, appellationum à decretis ſuper præſcriptionibus, incompetentiis & taxationibus expenſarum prædictæ Curiæ, præſentibus partium Procuratoribus factæ ex Conſilio Aduocatorum & Procuratorum deciderentur, & Procurator quid facere teneretur, centum ſolidorum Pariſienſium multa plecteretur, vel etiam maiore, prout caſus exigeret: & in huiuſmodi cauſarum determinatione Aduocatos & Procuratores non poſſe reuocari, vel eorum autoritatem defugi non poſſe: id quod poſtea compluribus aliis Arreſtis determinatoriis a Curia factis pro abbreuiandis litibus repetitum fuit, quæ collecta habes in collectione mea de Determinationibus, *Tit. de Procuratoribus, cap. 141. & ſequenti.* I.C.

XXXVII.

Conflictus Domini & accuſati ſuper remiſſione.

Lemouicenſis quidam propter homicidium à ſe admiſſum in loco Pleuſij, capitur & carcere detinetur: Dominus Seruieræ, vbi natus ipſe & vbi complurima bona habet, eum ſibi vindicat, quo iudicium eius ab Officiariis ſuis peragatur. Itaque ad ipſum remittitur. Cùm Iudex Seruieræ iudicium eius cepturus eſſet, is declinat ſeu præſcribit, & ad Officiarios Auriaci remitti ſe poſtulat, allegans in iuriſdictione prædicti loci ſibi domicilium eſſe, partémque bonorum: remiſſio ipſi denegatur: ad Curiam Burdegalenſem is appellat, vbi Arreſto 10. Martij 1536. dictum fuit, benè iudicatum & nihilominus ob multas recuſationis cauſas propoſitas aduerſus Officiarios Seruieræ, appellans ad Seneſchallum Lemouicenſem remiſſus fuit. In hoc iudicum conflictu prima tranſlatio ſeu remiſſio Seruieram facta, qui natalis rei locus erat, rectè facta fuerat per *§. ſi quis verò. in Auth. vt nulli Iudic.* déque eo prædictus Iudex Seruieræ cognoſcere debebat, tum propter prædictos natales & bona inibi ſita, tum propter tranſlationem ſeu remiſſionem à Iudice loci, in quo delictum admiſſum fuerat, factam. *Cle. Paſtoralis. §. quid ſi puniti criminis ibi inuentus, vel ad illum de more remiſſus. de Reiudic.*

Vide Nota ad Arr. 18. huius Tit.

Vid. Arreſtum 7. Martij, 1563 *in Appendice huius Tit.*

XXXVIII.

Rationum redditio litigioſa non eſt, niſi ſuper eis ſeu articulis earum controuerſia ſit.

Suſceptor ſeu Quæſtor quidam, cùm pollicitus fuiſſet ſeſe omni loco & tempore, in quo citatus interpellatus & requiſitus fuerit, rationes ſuas redditurum, oblaturum, cõmunicaturum, coram Iudice ſuo conuenitur, quo ipſi iubeatur, vti rationes ſuas Mechliniam in Flandria, vbi Domina, cui id pollicitus fuerat, & cuius Quæſtor fuerat, reſidebat, deferret: id ille renuit ſeu recuſat: igitur decernitur, eum id facere oportere: appellat is ad Parlamentum: vbi Domini Triumuiri Regij partes eius tuiti ſunt, non potuiſſe videlicet eum in terras extraneas & peregrinas diſtrahi, & generalem ipſius obligationem extra regnum extendi non debere. Arreſto Pariſienſi dictum fuit, eum rationes ſuas Mechliniam deferre oportere, ſaluo tamen, ſi rationes ſuas reddendo, inter Dominam & ipſum controuerſiæ oriantur, vt controuerſiæ illæ non alibi agitari & iudicari, quàm intra Regnum & ab ipſius Iudicibus poſſint, 3. Decembris 1458.

Rationes tributi ablaritij ex heminarum imminutione, ex ſalis vectigali, aliiſque ſimilibus redacti, in Camera Ratiocinatorum priuatiua aliis Iudicibus excluſis redduntur: at vero rationes Canonicorum tributorum ſeu indictionum coram Selectis ſeu tributarijs Iudicibus. De hoc poſtremo extat Arreſtum Curiæ Parlamenti, 12. Maij 1609. pro Selectis Lugdunenſibus: ac præterea Edictum de Commiſſarijs examinatoribus Selectionum hanc poteſtatem ei attribuit.

XXXIX.

Remiſſio ilico ſeu de plano videtur debet.

Iudex de plano atque ilico incidentem remiſſionis ſeu tranſlationis quæſtionem expedire debet, niſi quædam allegata fuerint, quarum probatio requireretur, & tum pronuntiabit, teſtibus id probandum præſcripto numero decem teſtium, ſeu decem teſtibus teſtimonij denuntiandi poteſtate facta, vel potioribus. Et ita iudicatum fuit Arreſto, 24. Maij 1530. Allegata ſeu exceptiones, quæ admittuntur, huiuſmodi ſunt. *Ego alterius ſum Iuriſdictionis, puta huius vel illius*: vel ita, *Tu ex mea Iuriſdictione es, & in ea domicilium habes.*

Attamen partes ſcripto conſignare debere decernitur, ſi magna contentio ſit ſuper remiſſione pro ſede Præſidali. Vid. artic. 52. Conſtitutio. Aurelianenſis.

XL.

Iuriſdictio limitata tacitè non extenditur.

Caſtellania Foroſeguſienſes.

In Balliuiatu ſeu Præfectura Foroſeguſienſi, præter Caſtellanias Dominorum, Baronum & Vaſallorum, triginta Caſtellaniæ aut circiter ad Regis domanium pertinent: putà Mombriſonium, Forenſe, Sancti Galmetij, Sancti Germani Lauallij, Cerietij, Sancti Bonneti Caſtelli, Marollij, Sutiaci Comitialis, Sutiaci ſiluatici, Sancti Marcellini, Sancti Hayandi, Sancti Halitus, Crozeti, Foulllouſæ, Fayi, id eſt Sancti Ioannis Bonneſonſij, Caſtelli noui, Sancti Victoris, Neyrondæ, Douciaci, Cleppæ, Sancti Mauritij, Villeræ, Verniaci, Roãneolij, Marcilliaci, Bourgi Argentalij, Palleræ vel Rupiblinæ, Turris Iarenis, Virigniaci, Cambeonij, Marcloptij, Lauiaci, Sancti Romani Podienſis, Munſeuptij, aliæque ad prædictum vſque numerum, in quibus ab omni æuo Caſtellani fuerunt, qui de cauſis ciuilibus ad 60. ſolidos vſque cognoſcerent: quod hanc ſummam ſuperabat, Mombriſonij agebatur coram Iudice Seguſienſi, quinimo ſuper prędicta limitata cognitione vbi quoque præuentioni locus erat. Et verò aduerſus id nunquam quicquam contradictum aut muſſitatum fuerat, niſi poſt Edictum defuncti Regis Franciſci, quod datum Cremiaci pro determinatione Balliuiorum & Seneſchallorum, ac Præfectorum, ac Caſtellanorum ſuper ipſorum Iuriſdictione, publicatum in Parlamento, 16. die Aprilanno 1537. poſt Paſcha: quo Edicto Rex declarat, prædictos Præfectos & Caſtellanos habere ius cognoſcendi de omnibus cauſis ciuilibus & criminalibus, exceptis nonnullis, quæ prædictis Balliuiis adtributæ ſunt & relictæ priuatiuè his excluſis. Hac publicatione freti prædicti Caſtellani de nouo ſe cognitioni ingeſſere iuxta textum Edicti ſic vt non amplius limitationi adhærerent, cui antea adſtricti fuerant prima ſui origine atque conſuetudine & poſſeſſione immemoriali: neque ex his vllus repertus fuit duobus tantùm exceptis, putà Croizetenſi & Santhalitano, qui prædictam limitationem exceſſerit: nihilominus prædicti duo vel vſurpatione quadam vel Principis conceſſione ad

Caſtellanorum ſpecies & diuerſa genera.

inſtar Præfectorum & cum ampliore Iuriſdictione relicti fuerunt. Officiarij Regij & Præſidiales prædicti Balliuiatus, puta V. CL. Vitalis Chalanſonius Iudex, Petrus Charillonus Aduocatus & Philippus Hyppolitus Procurator Regius, in Conſiſtorio Regis de hac nouitate ſeu vſurpatione conqueſti ſunt, ad hanc querelam declarationem impetrant, Regi Edicto ſuo nunquam mentem fuiſſe, vt Iuriſdictionem Caſtellanorum extenderit vltra limites, quibus limitata fuerat. Prædicta declaratio Curiæ Parlamenti Pariſienſis offertur, ad quam directa fuerat, eique publicandæ & comprobandæ vt adeſſent, Caſtellani Foroſeguſienſes citati fuere: qui reluctantur atque Edicto mordicus adhærent. Prædicti autem Iudices & Regales limitationi, conſuetudini & poſſeſſioni præter prædictam declarationem, perorante pro ipſis D. Maynardo & Caſtellanis D. Fabro: Præſes ſedebat Dominus Licetus: vbi res diu vtrinque agitata, & pro vtilitate publica audito Dn. Remondo Aduocato Regio, Arreſto prædicti Iudex & Regales publicationem & comprobationem prædictæ declarationis emeruerunt: prædicti Caſtellani ab interceſſione ſua depulſi, atque in expenſas condemnati fuerunt. 19. Iunij 15.9. Prædictum Arreſtum ſingulare eſt duplici fine. Prior eſt, quod cùm per huiuſmodi Edictum defunctus Rex Iuriſdictionis Balliuiorum & Seneſchallorum & Præfectorum & Caſtellanorum formam conſtituere ac definire ſeu declarare voluerit, nihil quicquam vni adiecerit, quod alteri ademerit, nec viceuerſa: verum vnicuique id reliquerit, quod antea habere conſueuiſſet: atque hoc tantummodo declarauit, quanam ratione ſcilicet iuriſdictionem exercere deberent, iuxta ea quæ dicit text. *l. Heredes 21. §. 1. verſ.* nihil enim dat, ſed datum ſignificat. *ff. de Teſtamentis.* Alter finis eſt, quod etſi prædicti Iudices & Regales non habeant, quo hanc limitationẽ, quæ à prima Caſtellanorum origine facta eſt, vt cognitionem de 60. ſolidis haberent, probare poſſent, excepta priſca quadam determinatione à Comitibus Foroſeguſienſibus de illis facta, vt & per actus ac vſum eiuſce rei continuum: nihilominus abundè id viſum per expreſſam diſpoſitionem in *l. Scæuola. vlt. ff. de Aq. plu. arc.* Ac nominatim quia prædicti actus & vſus memoriam hominum excedunt, cùm tamen nonniſi 30. annorum tempus requiratur, cùm ſit actus cõtinuus. Et huiuſmodi limitatio ſemper à titulo procedere inducitur *l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aq. quotid. & æſtiu.* Poſtea defunctus Rex & Rex Henricus II. ſubleuandis neceſſitatibus ſuis maximis & iuuandis militaribus ſumtibus ſuper prædictis Caſtellanis pecunias acceperũt ratione decimaria ſub facultate redemtionis ſeu luitionis perpetuæ. Atque hac ratione omnẽ Iuriſdictionem emtoribus conceſſere, quæ vtique æſtimata non fuit, quámque gratis tenent: ex qua nonnulli magnum adeo compendium faciunt, vt ex actu vno iudiciali dimidiam partem eius pecuniæ quam dederunt, colligant, atque ita nulla occaſione neglecta compendij faciendi magno plebis detrimento ditati fuere, quæ ab huiuſmodi hominibus, qui nulli alij rei intenti ſunt, quàm vt rem faciant & compendium, agitatur & vexatur, quamdiu ſub hac

latua

larua & imagine dominorum manent vel deliteſcunt.

XLI.

ᵃ Idem. Luc. lib. 6. tit. 4. Art. 5.

Poſtea alia quædam controuerſia in prædicta Curia inter Præfectum Turonenſem ab vna parte, & Balliuium Turonenſem ab altera iudicata ſeu definita fuit. Præfectus prædicto Edicto Cremiacenſi nixus ius cognoſcendi ſuper politia, quam vocant, id eſt ciuilem adminiſtrationem & ἀστυνομίαν intra Præfecturam & diœceſin ſeu territorium ſibi vindicabat. Balliuius contra dicebat, ſe ab omni æuo & antiquitate iſtam cognitionem habuiſſe priuatiuè & excluſo Præfecto, qui nullam vnquam niſi pedaneam Iuriſdictionem habuerit, adeóque obſcurum habitum, vt nulla eius ratio habita fuerit, verùm ſuper omnibus rebus Balliuium adiri ſolitum, qui vtique auditorium Regium habeat & ſtipendium à Rege: at Præfectum neque ſedem habere ſeu auditorium vel tribunal, verùm conductam officinam vel domum expediendis litibus, quæ de leuiſſimis rebus ſunt. Deinde ſi is Iuriſdictionem intra Ciuitatem & territorium Turonenſe haberet, Balliuiatum abſque ordinaria iuriſdictione futurum, quandoquidem prædictus Præfectus eius partem ferret, Archiepiſcopus, Capitulum Sancti Galiani & ſancti Martini, Abbas Maioris Monaſterij & alter Sancti Iuliani aliam partem: quinimo politiam valdè extenuandam, neminem quippe Præfecto pariturum. Hæ erant Balliuij rationes: at Præfecti rationes non aliæ erant, quàm Edicto adhærendum eſſe. Arreſto 16. Ianuarij 1553. ampliata cauſa fuit, atque interea momenti beneficio poſſeſſio Præfecto adiudicata fuit, ita vt in eodem loco, quo Balliuius, ius diceret, at non iiſdem diebus. Caſtellanus Mombriſonius hoc Arreſto velut excitatus Reſcriptum à Rege impetrat ad formam & inſtar ciuilis, vt vocant, libell. aduerſus Arreſtum ſupraſcriptum 38. atque Balliuium Foroſeguſienſem appellat: is ei opponit multùm inter vtrumque intereſſe, ibi quippe Balliuio quinque rationes peremptorias eſſe, quas Balliuius Turonenſis non habuiſſet. Primam eſſe ſtatutum quoddam antiquum conditum à Comitibus Foroſeguſienſibus ante 240. annos. quo omnes prædictæ Caſtellaniæ conſtitutæ fuere, iiſque iuriſdictio 60. ſolidorum tributa, addita prohibitione, ne quid amplius vſurparét, prædictúmque ſtatutum publicatum fuiſſe, comprobatum & in Regeſta ritè relatum. Secunda ratio, quòd id ita continuo vſu, pacifico neque vnquam contradicto obtinuerit. Tertia, quòd Caſtellani compluſimas cauſas ciuiles & criminales ad prędictum Balliuium remiſerint. Quarta, quòd prædictus Balliuius habeat Locumtenentem generalem, qui in omnibus prædictis Caſtellaniis iudex ordinarius ſit ſupra 60. ſolidos. Quintam eſſe, prædictum Arreſtum, quo prædictus Caſtellanus depulſus fuit, ne Edictum Cremiacenſe vſurparet, atque his rationibus prædictum Caſtellanum admittendum non eſſe, per *l. ſi quid erit. ff. de Offic. Proconſul. & in l. defenſores 3. & l. nulli Cod. de Defenſor. Ciuitat.* Prædictus Caſtellanus nitebatur vetuſto quodam diplomate, quod dicebat eſſe Priuilegia Ciuitatis Mombriſoniæ, quæ vel neque publicata neque confirmata erant, ac multò minus obſeruata & recepta, atque ita nulla per *l. primam ff. de Nundi.* Curia poſtea 1. die Decembr. anno 1557. poſteaquam integro ſeptiduo inſtrumenta partium expendiſſet, examinaſſet, Arreſtum pronuntiauit, quo decretum fuit, partes ſuas, exceptiones, replicationes duplicationes in ſcripturam redigere oportere, & Caſtellanus tam teſtibus quàm inſtrumentis fidem facturum, & à ſe allegata probare oportere, purà, ab omni æuo & vetuſtate, ac nominatim ante Edictum Cremiacenſe Caſtellanum Mombriſonij cognouiſſe in prima inſtantia de omnibus cauſis ciuilibus ᵇ & criminalibus & ſuper ciuili adminiſtratione ſeu politia, de quibus Pręfecti Caſtellani aliíque huiuſce regni iudices cognoſcere conſueuerunt, & Locumtenentem generalem in contrarium probationes facturum. Hoc vtique Arreſto prædictus Caſtellanus præſidio præfati Edicti Cremiacenſis depellitur. Poſtea prædictus Caſtellanus videns ſe prędicto Arreſto intentione ſua excidiſſe, ſeque nullam probationem legitimam præſtare poſſe, Locumtenentem generalem ſollicitari facit, vti ſibi aliquid amplius, quàm quod obtinere debebat, indulgeret: Locumtenens minus ambitioſus atque exonerare ſe cupiens minutioribus cauſis, atque ab hac lite ſe liberare, prædicto Caſtellano nonnulla indulget, quæ politiam manualem ſpectat, vilem vtique & laborioſam, veluti inuentaria pro pupillis, non pro Officiariis priuilegiatis & nobilibus, ſolicitudinem fimorum, ſpecuum, eloacarum, inſpectionem ponderum & menſurarum, coercitionem ludorum publicorum in via publica, creationem Conſulum, cœtibus Ciuitatis adſiſtendi licentiam & minora alia huiuſmodi, & quoad iuriſdictionem ordinariam attinet, manſuram eam, atque ipſi competituram vſque ad 60. ſolidos tum in ciuili tum in criminali cauſa. Hæc tranſactio Curiæ comprobanda offertur Domini Triumuiri Regij id impediunt, quia prædictus Locumtenens generalis amplius, quàm par erat, tribueret, poſtulántque vt non obſtante prædicta tranſactione prædictus Caſtellanus priſtino iuri ſuo & conſuetæ iuriſdictioni reponatur, nullo addito. Nihilominus Arreſto anni 1560. dictum fuit, interim & momenti beneficio tranſactionem obtinere oportere citra præiudicium ſucceſſorum prædicti Locumtenentis generalis aliorúmque qui non tranſegerunt.

Vltimum Arreſtum ſuper Iuriſdictione Caſtellani Mombriſonij.

ᵇ De hac materia Determinationum videlicet, inter Balliuios, Seneſchallos & ipſorum Locumtenentes & Præfectos Iudices Ordinarios Caſtellanos & ipſorum Locumtenentes, integros Titulos concinnaui, quibus complexus ſum Edicta, Diplomata & Declarationes vnà cum Arreſtis veteribus & nouis, quæ curioſus lector in Collectione mea. *Tit. 12. de Determinationibus*, videre poterit. I. C.

XLII.

Actor quidam, cùm ſententiam impetraſſet, qua filiusfamilias quidam in 100. Coronatorum ſummam ei condemnatus fuit, compulſoriales impetrat ſeu executoriales ſententiæ, & per viatorem ſeu appatitorem aduerſus ſibi cōdemnatum ad executionem progreditur. Pater condemnati ſeſe ſiſtit & creditorem rogat, ne vlterius exequi velit, ſeque ſoluturum pollicetur, id quod creditor acceptat. Poſt aliquod tēpus creditor prædictum patrem coram iudice, qui iudicauerat ſeu ea de re cognouerat citari curat: Pater declinat: Actor ei reponit, agi de e-

Fideiuſſor rei iudicatæ non alio iudici, qui iudicauit, ſubiicitur.

xecutione rei iudicatæ, quæ alibi fieri non poſſit. *l. a Diuo Pio. ff. de re iudicat.* Prædictus pater à petita remiſſione ſeu fori præſcriptione depellitur: à quo appellat, & verò vincit Arreſto Pariſienſi 7. Auguſti, anno 1543. per *l. 2. C. de except. rei iud.* videbatur enim obligatio, & ſic actio eſſe nouata.

XLIII.

Retractus gentilitium, eſt actio realis.

Actio retractus gentilitij promiſcuè intentari poteſt coram iudice emptoris vel coram iudice rei venditæ, eſt enim aliquid reale, & optioni retrahentis ſeu redimentis relinquitur. Vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 13. Decembris, anno 1545. vt plenè continetur infra *in Tit. de Retractu gentilitio.*

Lib. 11. Tit. 4. Art. 26. I.C.
Id intelligitur, cum reſciſſorium & reſcindens cumulantur, & non etiam, quando ſolum reſcindens abſque reſciſſorio agitatur. Nam tum plus difficultatis foret. B.

XLIV.

Crimen compoſitum à quo puniatur. Forſfactura quid?

In Ciuitate Rhemenſi Scabini banni, vt vocant, omnem Iuriſdictionem habent tribus caſibus exceptis, putà homicidio, proditione & quã forfacturam vocant, id eſt, blaſphemiam & nominis diuini matriſque ipſius in vanum aſſumtione iuxta interpretationẽ, quam Curia compluribus Arreſtis fecit: Caſus autem hi reſeruati ad Archiepiſcopum ſpectat. Euenit, vt ſuper iniuria reali admiſſa cum multis blaſphemiis aduerſus Deum informationes ſeu inquiſitiones fierent ab Officiariis prædicti Archiepiſcopi, & accuſatio coram ipſis inſtitueretur. Scabini rem ad ſe remitti poſtulant, allegantes de vulnere agi ſeu plaga, quæ ad ipſorum cognitionem ſpectent: Repulſam patiuntur: appellant ad Curiã, atque in ea concludunt. Appellati aiunt, quandoquidem forfactura blaſphemiarum, de quibus agitur, maior ſit & atrocior commiſſione de vulnere, cognitionem ad ſe ſpectare debere. Nam ex principali crimine è duobus coniunctis æſtimari & definiri competentiam oportere *l. quæritur. ff. de Sta. hom.* ac præterea compoſitum crimen ſimplici aptari *l. 2. §. 2. D. de V. O.* atque ideo concludunt. Scabini cum Regalibus repræſentant, quod ſi id locum haberet, iuriſdictio appellantium illuſoria foret. Poſito enim eos Iudices eſſe competentes conflictuum & vulnerum, ſanè è centum huiuſcemodi conflictibus vix vnicum dari poſſe, cui non ſit blaſphemia immixta. Curia Arreſto ſuo die Martis 16. die Decembris 1544. accuſatum ad Scabinos remiſit.

Blaſphemia in omnibus rixis eſt incidens & acceſſorium.

XLV.

Iuriſdictio Abbatis in Monachum.

Abbas Monachi ſui clauſtralis, qui deliquit, competens iudex eſt, & non etiam Epiſcopus, in cuius diœceſi delictum fuit admiſſum. Vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, prout ait D. Imbertus *in Enchiridio ſuo in Verbo: Abbas*: Attamen ſi vel minima aduerſus Abbatem ſuſpicio ſit, Curia rem omnem ad Epiſcopum remittere conſueuit. Cęterum huiuſmodi Abbatis iuriſdictio limitata intelligi debet, putà quantum tranſgreſſionem regularum Ordinis & irregularitatem Monachi & ſimiles alias res, quæ diſciplinę ſunt regularis. Textus eſt *in cap. ea quæ de ſtatu Monachorum*, eáque doctrina Abbatis *in ca. cùm Eccleſiarum de Offic. Ordin.* & Felin. *in ca. Paſtoralis num. 3. eod.*

In quæſtione, ad quemnam correctio Religioſi alicuius Clauſtralis ſpectet, ad Diœceſanum, an vero ad Abbatem illius, hodie id obſeruari ſolet, vt correctio & diſciplina regularis Religioſorum ad Abbatem priuatiuè pertineat, *c. cum ad monaſterium. §. Abbates de Stat. Monach. c. quanto, de offic. ordinar.* Verum cum de crimine aliquo enormi ac pœna illorum agitur, in figura Iudicij, hoc ſcilicet caſu ad ſolum Archiepiſcopum aut Epiſcopum cognitio ſpectat, *can. hoc tantum. can. Abbates, 18. q. 2. & Quæſtio. Toloſan.* 408. & ibi Aufrerius. Choppinus de eo Arreſta refert *lib. 2. de ſacr. Polit. Tit. 8. num. 13. & 24. & lib. 1. Monaſticon Tit. 2. num. 17.* ſecutus conſtitutionem Aurelianenſem. *Art.* 11. & neceſſe eſt inter Abbates titulares diſtinctionem conſtituere, hi quippe correctionem ac regularem diſciplinam habent, Commendatarij non item. Vide præfatam conſtitutionem Aurelianenſem, & Collectionem meam. *Tit. 1. cap. 7.* I.C. Vide *Art. 6. Ianuarij 1565. in Appendice huius Tituli.*

XLVI.

Inſtigatores accuſatoris Iudicem declinare non poſſunt.

Cùm accuſatus quis abſolutus fuerit, expenſis omnibus, damnis ac intereſſe aduerſus eum, de quo poſtea iudicabitur, reſeruatis, inſtigatores etiamſi in lite nominati non fuerint, item teſtes, aut conſpiratores, qui calumniati ſunt ac ſecreto ad accuſationem inſtituendam opem tulerunt, pro prædictis damnis & intereſſe, conueniri tamen coram Iudice, qui ſententiam tulit poſſunt, aut in Parlamento, ex quo Arreſtum prodiit, ita, vt nullam incompetentiam ob id, quod alterius Iuriſdictionis aut Parlamẽti ſint, opponere poſſint. Ita iudicatũ fuit Arreſto Diuionenſi, 2. die Auguſti 1546. & Arreſto Pariſienſi 26. Martij modò dicti anni pro D. Dionyſio Betarderio, Actuario Belnenſi aduerſus D. Iacobum Foultræum & Ioannem Pettalum, Aduocatum & Procuratorem Regis in prædicto loco Ciuitatis Belnæ.

Nos accuſatores & denunciatores, Procuratores Regis, & Fiſcales Dominorum nominare, cum ab eis hoc requiſitum fuerit, tenentur, poſtquam videlicet accuſatus Arreſtum vel ſententiam abſolutoriam obtinuerit, per Conſtitutionem Aurelianenſem *Art. 72.* idque propter damnorum & intereſſe refuſionem aduerſus quem iudicatum fuerit. *ex l. Senatus ff. de iure fiſci.* I.C.

XLVII.

Archiepiſcopus aduerſus Epiſcopũ Prouincialem per Vicarium iudicare & procedere nequit, verum tantum per ſemetipſũ & ex aliorum conſilio.

Archiepiſcopus in Epiſcopum licet primarium ſeu principalem, qui ſub illius Archiepiſcopatu eſt, Iuriſdictionem habet, atque eundẽ, vt coram ſe compareat, literis ſuis adeſſe iubere, ſéque in iure ſiſtere procedere, ac aduerſus ipſum iudicare poteſt: verum id ipſum per Officialem ſuum Vicarium aut ſuffraganeum expedire non poteſt: verum per ſemetipſum duntaxat adſcitis ſibi aliis Prouincialibus Epiſcopis, quos ad deliberandum in iudiciario proceſſu, quem inſtiturus eſt, conuocare debet. Et de eo duo Arreſta Parlamenti Pariſienſis extant, vnũ pro Epiſcopo Niuernenſi anni 1550. Alterum anni 1553 pro Epiſcopo Trecenſi, aduerſus Archiepiſcopum Senonenſem, qui contrarium fecerat & vſurpauerat, putà citationẽ decreuerat proceſſerat & iudicauerat aduerſus prædictos Epiſcopos aliis in conſilium non adhibitis à quo reſpectiuè ad prædictum Parlamentum tanquam ab abuſu appellauerant.

XLVIII.

Sequeſter iudicialis bonis annotatis debitores à Iudice

Commiſſarius ſeu Sequeſter iudicialis bonis alicuius annotatis, captis vel qua alia ratione ſequeſtratis deſtinatus creatus debitores eius

ad quem

ſuo extrahere non poteſt: verùm eos ibi cõueniri, vbi rerum domini agunt.

ad quem ea bona pertinent trahere ſeu conuenire non poteſt coram iudice à quo mandatum accepit, quiſquis ille ſit, neque alibi quàm coram iudice, coram quo à prædicto bonorum captorum domino conueniremur, ſi ipſe bona ſua teneret, adminiſtraret, idque ſiue per oppoſitionem executionis, ſiue per actionem, vt maximè prædictus ſequeſter literis in id ſubnixus ſit, quæ ideò inutiles dicentur. Ita Arreſto Pariſien. dictum fuit, & ſcripſit Dn. Lucius *libr.* 4. *tit.* 4. *Arr.* 4.

XLIX.

Viator à quo puniendus ſit.

Viator Regius, qui, vt priuatus & extra officij ſui exercitium delinquit, à Iudice ordinario domicilij ſui puniri debet: at ſi vt viator atque officium ſuum exercens à Iudice Regio, à quo inſtitutus eſt & cui iurauit, puniendus eſt: vt iudicatum fuit Arreſto Maioribus diebus Molinenſibus, 6. die Octobris, anno 1540.

De exceſſibus & iniuriis Viatoribus factis, quinam Iudices iuriſdictionem habent.

Quod deſumtum videtur ex doctrina Ioannis Fabri in *l. quod promulgatu Cod. de Offic. Præf. Vrb.* vbi *Iudex*, inquit, *habet cognitionem ſuorum ſeruitorum & Officialium & debent remitti, & x l. de miniſtris d. Cuſtod. Reor. & c. hoc caſu de Appel. & l. Officiales C. de Offic. Rector. Prouin.* Pariter ſi viatoribus iniuria facta fuerit in muneris ſui exercitio, & cum mandata Iudicum exequuntur, Iudices de delicto cognoſcere poſſunt: quia iniuria Viatori facta, creditur Magiſtratui facta, cuius mandatum exequitur. vide Collectionem meam de Determinationibus *tit.* 6. *cap.* 33. & Dionyſ. Halicarnaſ. *lib.* 10. Excipiendi ſunt Oſtiarij & Viatores Equites Caſtelleti Pariſienſis, qui prætendunt ſe non alium iudicem habere, quam Præfectum Pariſienſem vel ipſius Locumtenentem, qua de re plene vg & Arreſta retuli in prædicta Collectione mea *tit.* 27. *cap.* 153. L.C. vide *Arreſt.* 13. in App. huius Tit.

L.

Cauſæ in quibus Procurator Regius interuenit nõ remittuntur.

Cauſæ in quibus Procurator Regis locum partis ſuſtinet, ad Libellarios, vel ad Iudices Conſeruatores poſtulante id parte priuilegiata non remittuntur ſeu tranſferuntur. Prout iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molini habitorum 22. die Octobris, anno 1540.

LI.

Gardæ Gardiennæ quomodo exerceantur.

Ex iure cõmuni Abbates, Priores aliique Vertices & principes conuentuum & Capitulorum habentes diuerſa membra ſub Principe Ordinis ſiue annexa iam ipſorum menſis ſiue non, ratione proceſſuum ſeu litium, quæ motæ ſunt vel mouendæ pro reditibus aliiſque iuribus ad ipſorum Abbatias vel Prioratus ſpectantibus, detentatores & debitores alibi conueniri non poſſunt, quàm coram iis iudicibus, coram quibus Priores & Adminiſtratores prædictorum membrorum eos conuenire poſſunt, putà Iudicibus locorum: non attento quod huiuſcemodi membra naturam principalis beneficij pota Abbatiæ vel Prioratus ſortiantur, & quod videri poſſit, ea eadem conuentionis lege cum iis eſſe, ſiue agendo ſiue excipiendo: Id quod expreſsè conſtitutum *Clem. 1. de Reſcript.* Nihilominus tamen id locum non habet in Abbatibus & Prioribus, qui priuilegio & iure quodam ſpeciali, vnà cum rebus omnibus ad ſe mediatè vel immediatè ſpectantibus, in tuitione & ſaluaguardia Regis ſunt, eóque fine expreſſum priuilegium habent Gardæ Gardiennæ quam vocant. Hi igitur coram iudicibus locorum, in quibus res, de quibus agitur, ſitæ ſunt, litigare ſeu agere non tenentur, verùm omnis generis perſonas tam è loco, vbi principale beneficium eſt, quàm ex locis, in quibus membra ſita ſunt vel Prioratus ab eo dependentia, etſi Priores ſeu Adminiſtratores titulo particulari ſub ſe habeat, coram Dominis Libellariis Palatij Pariſienſis cõuenire poſſunt, vel coram Iudicibus Regiis ſuperioribus locis. Interim inſignis differentia perſpicitur, nempè quod in Curia Libellariorum indiſtinctè omnis generis perſonæ, non attento diſtrictu citari poſſint, at non ita pariter coram Balliuis & Seneſchallis aliiſque Iudicibus Regiis, verùm coram eo tantum in cuius diſtrictu debitores conſiſtunt, vel res de quibus agitur, ſitæ ſunt, in alienum diſtrictum non inuolando. Et ita obſeruatur in Francia per regulam, ſuper eo datam & exactè à Supremis Curiis obſeruatam.

LII.

Religioſus à quo puniatur.

Abbas Religioſi ſui, qui deliquit, iudex competens eſt priuatiuè, excluſo Epiſcopo Diœceſano, in quem delictum admiſſum fuerit. Id intelligendum eſt, cùm videlicet huiuſmodi delictum tranſgreſſionem diſciplinæ regularis tantùm ſpectat, alioquin & de cætero Abbas iudex competens non eſt, qui vtique nullam aliam Iuriſdictionem habet, quàm de prædicta diſciplina *c. ea quæ de Stat. Monach. & per Felin. in c. paſtoralis de Offic. Ordin.* Quinimo neceſſe eſt vt prædictus Abbas in Religioſorum ſuorum coërcitione vigilans & integer habeatur. Nam ſi vel minima conniuentiæ & diſſimulationis ſuſpicio in eo reſideat, Supremę Curiæ pro prædicta diſciplina regulari ex minima occaſione coërcitionem Monachorum irregulariter viuentium & à regula recedentium ad Epiſcopum remittere conſueuerunt. V. Art. 45. ſupra.

LIII.

Determinatio Iuriſdictionis & eius exercenda inter Balliuum Cõuentus agentē in durantibus ab vna parte, & Præfectum Locum quo Cõuentus agantur, ab altera.

Notabile ſeu ſingulare eſt Arreſtum, quod datum cauſa perorata 5. Decembris, 1530. perorante Dn. Cappello pro Garnerio appellante à Præfecto Laudunenſi, & Dn. Chomedo pro D. Matthæo Turca Locum-tenente generali in Balliuatu Veromanduenſi appellato. Facti ſpecies hæc erat: Appellans dicebat, ſeſe ab omni æuo & vetuſtate fundatum eſſe in iure cognoſcendi de omnibus cauſis ciuilibus & criminalibus in prima inſtantia, Balliuum autem Veromanduorum vel ipſius Locum-tenentem nonniſi cognitionem de Appellationibus & reformatione iudicij habere: nihilominus eo nõ obſtante, in Conuentibus proximè Lauduni habitis appellatum, qui quater in anno eos agere & celebrare conſueuit, & ſingulis quidem vicibus integro ſpatio 6. ſeptimanarum ſibi appellanti qui Præfectus ſit, interdixiſſe, ne durantibus prædictis Conuentibus vllam iuriſdictionē vllius rei ſibi vindicaret aut exerceret, ab eo igitur ſe Præfectum appellare & concludere. Chomedus pro appellato dixit: cùm ad cognitionem ſuam perueniſſet, partem aduerſam, durantibus Conuentibus Balliuij ſibi omnium cauſarum cognitionem vindicare, atque ita prædictum Balliuum in Conuentibus ſuis turbare & impedire, quibus ipſe etiam Præfectus intereſſe teneretur, ob hanc rationem & turbationem Balliuum ea, quæ appellans memorauerit, prohibuiſſe, ab iis ſe aſſerere prædictum Præfectum appellantem admittendum non eſſe, vel ſaltem eum ſine vllo grauamine appellaſſe, ea enim eſſe Conuentuum iura, atque ita concludebat.

Dominus Alligretius pro D. Procuratore Catholico Regio dixit, ſibi non placere factas prohibitiones ſeu interdictiones: appellatum enim conſuetudinem generalem allegare, qua prætendit, durantibus Conuentibus Iudices inferiores nullius rei cognitionem ſibi vindicare poſſe: atqui ſi hæ interdictiones locum haberent, nihil aliud id fore, quàm ordinariam Præfecti iuriſdictionem penitùs abolere, qui ſanè durantibus prædictis Conuentibus cauſas ſummarias expedire cogatur, inquiſitiones facere, prouiſiones decernere, ſuper delictis inquirere, aliáque expedire, quæ differri vel ſuſpendi non poſſunt neque debent. Quando quæſitum fuit, An minor in præſentia maioris iuriſdictionem exercere poſſit, diſtinctionem hanc adhibitam, vt quo ad iuriſdictionem voluntariam non poſſet c. an. volentes. de Iudic. deleg. at quoad iuriſdictionem contentioſam, in qua de æqualitate iuriſdictionis non quæritur, vt in hac facti ſpecie pariter non quæritur, in qua citra controuerſiam appellatus Præfecto ſuperior eſt, id poſſe: proinde prædictas interdictiones ſuſtineri non poſſe. Curia appellationem & interdictiones in irritum deduxit, ac præterea appellatum in expenſas cauſæ appellationis condemnauit: de cætero prædictas interdictiones reformando, prædicto Præfecto appellanti iniunxit, vt Conuentibus Balliuij Veromanduorum intereſſe velit, eique interdixit, ne durantibus prædictis Conuentibus vllum actum iuriſdictionis exercuiſſe velit: & ne Locumtenens prædicti Balliuij fraudem aliquam admittere poſſit, decreuit Curia, vt prædictus Locumtenens manè tantum Conuentus agere poſſet, quo videlicet Præfectus iuriſdictionem ſuam exercere poſſit horis pomeridianis, diebus ſolitis.

Vide Collectionem meam de Determinationibus, vbi hoc Arreſtum integrum retuli, & alia præterea huiuſce materiæ. *Tit. 12. cap. 68. & 70. I.C.*

LIV.

Omnia ad tutelam pertinentia coram iudice tutelaris agitari debent.

Durando & Ærodio, Aduocatis in Parlamēto, ſuper facti ſpecie, quæ ſequitur, perorantibus: Renatus Mauſſonius minor cum tutore ſuo cōtraxerat, quo contractu prædictus tutor à rationibus reddendis, quarum nomine obligatus erat, liberatus fuerat. Minor literas ſeu beneficium reſtitutionis impetrat, ad iudicem Salmurienſem directum, vbi tutela adminiſtrata fuerat, ad prædictam liberationem reſcindendam, & prædictum tutorem ad reddendas rationes compellendum. Prædictus tutor declinat & ait, ſe alibi reſidere ac domicilium ſuum habere, quo ſe remitti poſtulet, itémque ſe neq; ſubditum neque iuſticiabilem vlla ratione Salmurio eſſe, allegat *l. 2. Cod. vbi & apud quem.* Minor intercedit ſeu id impedit, ſéque in regula, *Tit. vbi de ratiocin. Cod.* fundat. Iudex Salmurienſis tutorem à declinatoria ſua depellit, ipſúmque procedere oportere decernit. Is ad Parlamentū appellat vbi datum Arreſtum, quo Curia appellationem & id omne, à quo appellatum, in irritum deduxit, & decreuit, id à quo appellatum effectum ſuum ſortiri oportere, condemnato appellante in expenſas appellationis. Lex igitur certiſſima eſt, omnia omnino à tutela aliqua dependentia, coram Iudice loci tutelæ, agitari debere.

Peroratio, quam defunctus Do. Ærodius, qui longo tempore Locumtenens criminalis Andegauis fuit, habuit, ab ipſo vna cum compluribus aliis perorationibus in lucem emiſſa eſt eum in modum ſubeóque ſummario, vt ſequitur.

Interpretatio & limitatio *l. 2. Cod. vbi & apud quem cognitio in integrum reſtitutionis agitanda ſit.*

Hęc controuerſia ſolenni peroratione nō indigna viſa fuit, & conſequenter non indigna futura, quæ memoretur iudicibus & Aduocatis inferiorum Sedium ſeu Tribunalium. Non agebatur, niſi de fori præſcriptione: verumtamen & hac parte Conſtitutionis, quæ tranſlatiua dicitur, Græci in iudiciis, Romani in iure ciuili pleunque vſi ſunt, inquit Cicero. Facti ſpecies hæc erat. Cyprianus Mauſſonius tutor Renati Mauſſonij minoris annis, nepotis ſui creatus fuit: tutela in ciuitate Salmurienſi adminiſtrata fuit, in qua ij commorabantur, & in cuius loci Salmurij diſtrictu ſeu territorio maior pars bonorum prædicti minoris ſita erat. Tutor poſtea tutela ſeſe exonerari fecit, & rationes reddendo cum nepote ſuo quaſdam tranſactiones & conuentiones init, aduerſus quas poſtea minor Reſcriptum reſtitutionis in integrum ad Seneſchallum Andegauenſem vel ipſius Locumtenentem Ciuitatis Salmurienſis directum impetrat, quo ipſi mandabatur, vt ſi ei de circumuentione & læſione liqueret, rationes tutelæ prædicti minoris retractaret, non obſtantibus prædictis contractibus. Porro quoniam, dum hæc peraguntur, hic Cyprianus Mauſſonius domicilium mutauerat, atque Lodunum conceſſerat, ipſe vel ſaltem eius vidua & hæredes eo remitti ſe poſtularunt: verum repulſam paſſi fuere: atque pro iis in cauſa appellationis V. Cl. Durandus nihil aliud allegabat, præter vnicum textum expreſſum Imperatorum Diocletiani & Maximiani *in l. 2. C. vbi & apud quem.* in qua deciditur, omnem actionem in petitione Reſtitutionis perſonalem eſſe, & conſequenter in eo ſequendam eſſe regulam generalem, quam antiquiſſimam Græciæ fuiſſe ait Thucydides, nempe: *Actorem ſequi forum rei. l. 2. §. idem Claudio. ff. de iudicia. lib. 4.* Vigore reſcripti reſciſſorij id principaliter quæri, an bona fide tranſactum ſit, & vtrū dolus interceſſerit: Breuiter, vtrum Actor admittendus eſſet, non etiam quæri de ratiociniis: vel, ſi de iis ageretur, non niſi acceſſorie & ſubordinate id fieri, Proinde iudicem Lodunenſem bene fundatum eſſe in iure ſuper eo cognoſcendi.

Ego in contrarium pro appellato dicebam, *l. 2. C. vbi & apud quem,* haudquaquam generalem eſſe: verùm eam intelligendam, quando videlicet nihil aliud conſiderandum venit, vt ſciatur, vbi de reſtitutione agi debeat, niſi quis reus quis actor ſit: neque quicquam aliud, neque natura, neque actionis, neque qualitas negotij, neque priuilegium alterutrius partis iuriſdictionem dirigat, verum hæc tantum nuda regula: *Actorem ſequi forum rei:* tum ſane locum habere Reſcriptum Impp. Diocletiani & Maximiani, exempli gratia: Pecunia à minore petebatur, creditórque coram iudice ſe litigabat, interea minor ſoluit, atque ita à lite receſſum eſt: mox tamen Reſcriptum impetrat, vt aduerſus ſolutionem reſtituatur. Sane hoc caſu, quia minor actor eſt, neque ſingulare aliquid intercedit, quod hanc *l. 2.* vitiare poſſit, huiuſcemodi reſtitutionem coram iudice creditoris, qui reus eſt in hac cauſa agitandam, idemque dici poſſe, ſi aduerſus venditionem, ſi aduerſus donationem, dotem, vſucapionem reſtitutio poſtularetur.

Verum cum reſtitutio ad aliquem actum tendit, qui non niſi coram certo iudice expediri ſeu agitari poteſt, non inſpecto, quiſnam aut actor aut reus ſit, vel etiam ſi actio, ad quam minor reſtitui poſtulat, eius qualitatis ſit & conditionis, vt aliis expreſſis Iuris deciſionibus non niſi coram hoc vel illo iudice agitari poſſit, tum hoc caſu, vt ab initio à communi illa regula, *Actor ſequitur forum rei,* receditur: ita quoque poſtea ſi beneficio Principis hanc actionem reſuſcitare quis velit, ab illa *l. 2.* recedi, quæ non alia ratione nitatur, quàm ratione prædictę regulæ illius generalis. Eam eſſe doctrinam Bartoli & Alberici in *d. l. 2. & in l. qui certo loco ff. de Condict. indebit.* Albericum etiam exemplum deſumere ex *l. Heres abſens. ff. de iudiciis:* Verum quoniam ea in Francia non vniuerſaliter obſeruatur, exemplum conſtituebam in contractu, in quo ſeu cuius ratione ea obſeruari poſſet. Fingebam ſcilicet, Contractum celebratum ſub ſigillo Præfecturæ

Digitized by Google

ſecturæ Pariſienſis, quod attributionem Iuriſdictionis impetraſſe(id quod de iure ordinarium eſt)fingebam.m. Reſcriptum impetraſſe, vt aduerſus hunc contractum re ſtitueretur: ſane ſeu, etſi extra Præfecturam & Vicecomitatum Pariſienſem commoretur, nihilominus eo litigatorum venire cogendum, quoniam hoc inducit ratio & natura contractus. Ad exemplum Bartoli illud eſſe, quod hanc cauſam decideret, cum ait, quod ſiue ordinarie, ſiue extraordinarie, puta per reſtitutionem de ratiocinijs agatur, ibi agi oporteat, vbi ſeu priuata ſeu publica adminiſtratio geſta eſt: & vero dicebā, ſi ex duobus malis minus eligeretur, rationem hic iuſtiſſimam ſubeſſe, eo quod æquius ſit, partem à domicilio ſuo abſtrahi, vt ibi de ratiocinijs ſiue per conſequentias commodius agatur, vbi tutela geſta eſt, quàm alibi male rationes expediri, dummodo in foro rei agatur. *C. vbi de ratiocin.* Nam cum verum ſit illud, quod vulgo dicitur, *eum qui iudex eſt præparatorij, eſſe quoque iudicem præparati, l. ordinarij C. de Rei vindicat.* euenturum, vt comprobato reſcripto reſciſſionis, ibidem rationes retractari oporteant, id quod commode fieri non poteſt, neque rationibus excipiendis, neque reddendis commodo. Præter Doctores duo exempla adhuc allegabam. Prius, in reſtitutione eius, *quod vi metuſve cauſa,* licet (vt in reliquis) actoris ſit qui reſtitui poſtulat: attamen de vi nō quærendum vbi reus habitat, ſed ibi, vbi vis illata eſt, quoniam probatio, quæ hac parte facilior eſt & expeditior, longe fauorabilior ſit, quam reo priuilegium illud, *vt domum remotet,* Seruare ſeu tueri illibatum. *C. vbi de poſſeſſione agi oporteat.* Alterum exemplum illud erat, ſi aduerſus fiſcum reſtitutio petatur, ſiue fiſcus actor ſit ſiue reus, agetur coram Procuratore fiſci & rationali, (nos hodie diceremus, coram Theſaurarijs) at non etiam coram iudice ordinario. Tametſi regula *l. 2. C. ſi aduerſ. fiſc.* eam in rem expreſſa ſit, nihilominus alia lex eſt, quæ ſpecialem & ſingularem formam huic cauſæ præſerat, puta *C. vbi & apud quem cauſæ fiſcal.* Breuiter dicebam, in omnibus rebus ad rei veritatem recurrendum eſſe: in Francia nos non tantam rationem habere formularum habere, ordinarie nos reſcindens cum reſciſſorio cumulare, neque quidquam parti ei, cui ſuperetiam, imputari poſſe, quod pleno ſaltu reſcriptum impetraſſet ad irritandos & reſcindendos contractus initos, ac ſubordinate ad petendam rationem tutelæ: quandoquidem ſi aliter egiſſet, puta ſi priori loco appellantem coram iudice Salmurienſi pro reddendis rationibus conueniſſet, ac poſtea ſi appellans pro exceptionibus ſuis contractus & tranſactiones allegaſſet & obtrudiſſet: appellatus reſcriptum incidenter impetraſſet, Quo facto certum eſt, quod appellans iuriſdictionem iudicis Salmurienſis euitare non potuiſſet. Proinde eius nihil intereſſe, & nihil aliud id eſſe, quàm ſubtilitatibus quibuſdam immorari, quæ ſuſpicionem aliquam malæ fidei ſecum importent, & inuitum rationi accedere. Tandem, etſi prædictæ conſiderationes omnes ceſſarent, dicebam, deciſionem Impp. Diocletian. & Maximiani *in d. l. 2. C. vbi & apud quem.* inter pupillum & tutorem ipſius ceſſare oportere: quandoquidem æquum non ſit, tutorem, quem leges adeo & tam enixe noluerunt directe aut indirecte curare, qui liquido & ex bona fide rationem reddat, adeo quidem, vt hanc conditionem ne rationibus reddendis obnoxius ſit ἀνυπεύθυνος, reprobent, *l. quidam decedens ff. de Adminiſtr. tutor.* eique interdicant ſub pœna falſi, ne cum fiſco negotientur vel contrahant, niſi prius depoſito officio reſtituta tutela vel curatione. *l. 1. §. ex illa quoque ff. de Falſis l. Tutores ff. Locati.* Quandoquidem, inquam, æquum non ſit, tutorem tam ſubtilibus rationibus agere, poſteaquam qualiqualiratione à tutelæ ratione liberatus fuit, ideo poſtea deteriorem eius conditionem reddere, quia domicilium mutauerit: ſed quicquid inter tutorem & pupillum eius geſtum fuerit, ſemper agi principaliter de tutela: ſemperque obſeruandam *l. vbi de ratiocin.* Præterea ſi beneficium minori datum, ipſum reſtituat ad veterem actionem, per conſequens id etiam effici, vt ibi agat, vbi ante tranſactionem expediri potuiſſet: alioquin eius reſtitutionem non fore integra. Curia appellationem in irritum deduxit, decreuitque id à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, & appellantem in expenſas cauſæ appellationis condemnauit. 11. Decembris 1565. I.C.

Per l. vbi de Ratiocinijs.

LV.

Inſtandi … & poſſeſſio

Actor in actione reali optionem habet agendi aduerſus reum ſuum coram Iudice domicilij illius, vel coram Iudice fundi, de quibus agitur. Ex ſequela & conſequentia huius regulæ, quæ vera eſt & fundata in diſpoſitione Iuris communis, nonnulli quidam ſubtiles vitilitigatores Pictauienſes & aliarum Prouinciarum ſtylum quendam valdè pernicioſum introduxerunt ad diſtrahendos ſubditos à Iudice ſuo & proprio ſeu genuino & ex ipſorum domicilio abſque iuſta vlla cauſa: ſanè nulla actio perſonalis eſt, quæcunque tandem illa ſit, ex contractu deſcendens, quæ non hypothecariam coniunctam habeat, quinimo & legatarius ea actione vti poteſt. Stylus igitur Pictauienſis erat, vt debitor vel ſucceſſor ipſius conueniretur, atque aduerſum ipſum concluderetur, vt ex fundi poſſeſſione hypothecæ obligati decederet, niſi mallet ſummam debitam præſtare. Proinde ad cōmonitionem Dominorum Trium virorum Regiorum in quadam cauſa perorata 16. die Iunij, 1565. D. Builionio & D. Ærodio perorantibus, & D. Menilio pro Rege: Huiuſcemodi Stylus abolitus, interdictus & ſuppreſſus fuit, & declaratum fuit, hypothecariam actionem perſonalis acceſſoriam eſſe, eapropter perſonalem principalem manere & eſſe, & cuius nomine coram Iudice debitoris litigandum ſit, non habita ratione hypothecariæ, quæ pediſſequa eſt, &c. quámque principalem fieri æquum non ſit.

Actionem hypothecariam extra domicilium debitoris transferri non poſſe.

LVI.

Notabile ſeu ſingulare eſt dubium, quod à nonnullis Dominorum Parlamenti proponitur ſuper eo, quod hactenus obtinuit, nempe quod in cauſis realibus ſiue in totum ſiue cum aliqua perſonalis actionis commixtione veluti rei vindicatione, interdicto retinendæ vel recuperandæ poſſeſſionis, ſaluaguardia, alióue quo interdicto poſſeſſionis, retractu ſiue gentilitio ſiue conuentionali, reſciſſorio cum reſcindente cumulato, vel etiam poſt reſcindens intentatum & à reſciſſorio ſeparatum pro eius executione, actione hypothecaria ſola & nuda vel etiam cum perſonali mixta, aliíſque compluribus, petitori in huiuſcemodi cauſis optio dari ſoleat adeundi iudicem rei de qua quæritur, vel etiam iudicem poſſeſſoris vel rei, ſecundum iura & rationes ſuperius allegatas Arreſto huius Tit. 22. 23. 24. Præfati quippe Domini Parlamenti his non obſtantibus dicunt & adſeuerant, non attento eo quod de iure & communi obſeruantia ſeu vſu creditum fuit, rei veritatem hanc eſſe, neceſſariò & æquius iudicem rei contentioſæ competentem eſſe, actorémque ipſum adire debere, at non etiam iudicem poſſeſſoris. Nam vt maximè perſonalis actio quadantenus immixta eſſet, nihilominus hanc rei veritatem ſemper fore, quod in ipſa actione nullum aliud ſubiectum principale & conſiderabile ſit, quàm rem ipſam quæ petitur & de qua diſputatur, & nullomodo vel parum admodum actionem perſonalem, quæ hic non alio fine intercedit, quàm quia ad rem ſolam agi non poteſt, abſque perſona quæ eam poſſidet, & à qua recuperari & impetrari poteſt. Alteram adhuc rationem eſſe, quod videlicet perpenſa probè eius, qui iudicare debet, poteſtate, liquebit, eum nullam aliam poteſtatem aut iuriſdictionem habere ſuper re quæ extra ipſius diſtrictum ſita eſt: & quicquid

Paradoxon quod ſuper actione reali coram iudice rei agendum ſit.

Digitized by Google

coram ipſo agatur, eam ſententia ſua afficere non poteſt, velut qui ad id faciendum incompetens ſit. Præterea præcipuum in Iuriſdictione eſſe, & quò omnia tendunt, vt videlicet eius ſententia executioni tradatur, atquin ſi de re ita contentioſa iudicet, eum nullomodo ſententiã ſuam exequi poſſe. Complures aliæ validæ rationes hanc in partem allegantur, quæ viuæ ſunt rationes & ſpirantes. Nondum reſciui, quidnam Curia ſuper eo ſentiat, quanquam à compluribus & præcipuis quidem illius Curiæ intellexi. Curiæ decretum formam iuxta prædicta & ordinem inſtituere.

LVII.

Edictum Aurelianenſe prohibens ceſſiones à patribus in filios factas iudicij mutandi cauſa, in ceſſione ex cauſa oneroſa locum non habet.

Prædicto Buiſſonio & Aerodio 27. die Ianuarij 1564 perorantibus, cliens Aerodij nomine Villanouanus ſtudioſus ſtudiis operam dans Andegauis, cùm à patre ſuo quorundam redituum ceſſionem haberet, in anteceſſum iuris & portionis ſuæ hereditariæ, vigore ceſſionis ſuæ & protectionis eiuſdam, clientem Buiſſonij coram iudice ſuo conſeruatore Andegauis citari curat. Citatus remitti ſe poſtulat ſeu domum reuocari & Edicto Aurelianenſi nititur, quod ait, ceſſionem iudicij mutandi cauſa, etiam à patre in filium non valere. Studioſus regerit, hanc ceſſionem non huius generis eſſe iudicij mutandi cauſa, & gratuitam in fraudem, verùm ſerio factam & titulo oneroſo, puta in anteceſſum & compenſationem iuris ſucceſſiui quod ſibi debetur iure naturali & ciuili, ideo non debere cenſeri donatum quod debitum ſoluitur, etiamſi præmature ſoluatur. Conſeruator reum à poſtulata domum reuocatione ſeu remiſſione depellit; inde appellat. Curia irritata appellatione decreuit, id à quo appellatum fuerat effectum ſuum ſortiri oportere & appellantem in expenſas cauſæ appellationis condemnauit.

Sequitur Peroratio prædicti D. Ærodij, deſumta ex Orationibus eius excuſis.

Limitatio Conſtitutionis editæ ad poſtulationem ſtatuũ artic. 56. de Ceſſionibus factis à patre in filium, à patruo vel auunculo in nepotẽ.

Rationes Edicti Prætorij Tit. de Alie. mut. iud. cauſ. facta, & Edictorum Regum noſtrorum Caroli V. Ludouici XII. & Caroli IX. hodie Regnum obtinentis vulgatæ ſunt: itemque quomodo ob fraudes, quæ in dies magis magiſque admittebantur, tandem omnis generis ceſſiones factas trahendis cauſis ad alios iudices, nullæ quantum ad illum effectum declaratæ fuerint. Porro caſus quidam ita emerſit. Nobilis Vir Renatus Villanouanus filio ſuo Renato Villanouano Studioſo Andegauis operam Studiis nauanti terram quandam & dominium donauerat & ceſſerat: eáque donatio in anteceſſum iuris hereditarij facta fuerat: huius vigore & vi mandati ſui, quod vocant Scholaritatis, prædictus Villanouanus filius paulo poſt Ioannem Gironeum & Franciſcum Laudetium coram Seneſchallo Andegauenſi vel eius Locum-tenente Conſeruatore conuenit, & quanquam rei domum reuocari ad iudicem ſuum Pictauienſem poſtulaſſent, repulſam paſſi ſunt, à quo poſtea appellarunt. Igitur Buiſſonius pro appellantibus allegauit Conſtitutionem quæ generalis eſſet, hanc ceſſionem eo magis fraudulentam eſſe, quod magis colorata & ſubtilius velata prorogatione quadam iuris ſucceſſiui ſeu prænumeratione illa videretur: Si hæc donatio in fauorem matrimonij facta fuiſſet, vtique aliquam veritatis ſpeciem habituram, neque in anteceſſum ſucceſſionis liberis noſtris alio caſu quidquã donare vel prænumerare nos ſolere, repræſentabat etiam quod maius eſt, ætatem huius filij iuuenis, conditionem eius ſtudioſi, ſeq; conſecutam citationem ad ipſius poſtulationem factam, poſt datam donationis & ceſſionis ſibi factæ, conſanguinitatem, vnitatem ſeu identitatem quæ inter patrem & filium intercedit: his coniecturis omnibus palam fieri, ceſſionem hanc in fraudem Conſtitutionis factam fuiſſe, & ſi ſemel hæc via aperiretur, eam in perpetuum luſoriam reddi: donationem quippe à patre in filium collatam, præſertim in minori ætate conſtitutum, eiuſcemodi eſſe, ac ſi ſibimet ipſi donaret, cum ipſe poſſeſſor, adminiſtrator imo dominus maneat propter patriam & naturalem poteſtatem quam habet: Si mens Conſtitutionis probe attendatur, eam omnino ſenſiſſe de huiuſcemodi donationibus, quandoquidem ita iuſſit ex omnibus ferme Franciæ Conſuetudinibus ac ſpeciatim ex conſuetudine Andegauenſi, in qua prædicta donatio facta fuit, pater & mater liberis ſuis non aliter donare poſſint, vel vni plus quàm alteri, niſi in anteceſſum iuris ſucceſſiui: conſequenter ſi leges ad ea, quæ frequenter accidunt, aptare & interpretari oporteat, nouam Conſtitutionem, quod donationes à patre in filium factas attinet, has multo magis vel ſaltem æque ac cæteras complecti.

Ego contra dicebam pro appellato, omnes Conſtitutiones & Edictum Prætoris, ad quod ſeſe illæ referre voluerunt, locum non habuiſſe, niſi duobus concurrentibus, puta vt alienatio & dolo malo & iudicij mutandi cauſa facta fuerit: dolo malo cũ re vera, qui alienauit, alienare noluit, & vt ait Iuriſconſultus *in l. item ſi vel ff. de Alie. iud. mut. cauſ. fact.* cum rem habere vult, litem ad aliũ transferat & moleſtum aduerſariũ pro ſe ſubiciat. Conſequenter ſi alienatio, ceſſio aut donatio ex alia cauſa facta fuerit, puta ex cauſa neceſſaria, neque mere lucratiua, verum oneroſa, neque Edictum neque Conſtitutiones, præſertim nouam locum habere non poſſe. Exempli gratia, ſi ceſſio facta fuerit pro liberatione alterius obligationis conſequenda, aut ſi emtor venditori redhibuerit, denique (quod huic cauſæ proximum eſt) ſi quis alienauit vel heredem inſtituendo vel legando, nihil iudicij mutandi cauſa feciſſe dici poteſt: quia & poſt mortem confertur hæc alienatio: & alienatio neceſſaria eſt *l. ex hoc Edicto. §. vlt. & l. ſeq. ff. eod.* non magis quam in fraudem Legis Sentiæ is non poteſt videri manumiſſus, qui ante hac Lege erat emtus vt manumitteretur, aut qui ex cauſa fideicommiſſi libertas debebatur. *l. cùm fideicommiſſa. ff. qui & a quib. l. cauſam ff. de Manumiſſio.* Igitur donationem de qua ageretur poſito quod ea pura eſſet & ſimplex, primum dici non poſſe, dolo malo factam hoc ipſo, quod à patre in filium collata fuerit, cum ſola ratio paternæ affectionis, fraudis ſuſpicionem non admittat, *l. penult. ff. de in quã viſu dignu. l. penult. ff. de Bon. libertor.* Secundo non litis ſed rei factam alienationem, alienationem enim irreuocabilem eſſe, & factæ ceſſionis tempore nullam adhuc litem fuiſſe ceptam, neque diu poſt motam. Verum vlterius pergendo (quæ ſane ratio fuit, in qua Curia ſubſtitit ſeu acquieuit) dicebam, donationem factam in anteceſſum iuris ſucceſſiui non pro donatione quadam gratuita, pura & ſimplici fundata ſuper ſola liberalitate & munificentia donatoris accipiendam, verum pro conceſſione oneroſa & velut cõpenſationis titulo facta: quinimo eam amplius importare, quàm cum pater aut mater liberos ſuos connubio iungunt ſub conditione ſolius vel principalis heredis: hoc quippe caſu & dominium & vſumfructum penes patrem & matrem manere eo excepto, quod non poſſint, niſi certam patrimonij ſui partem alienare: at in donatione facta in anteceſſum iuris ſucceſſiui filium illico quodam modo heredem fieri adhuc viuente patre, arg. *l. fin. C. de Pactis* illico poſſeſſorem fieri, fructus ſuos facere & patrem in eo nihil amplius iuris habere, & huiuſmodi donationem adeo ad formam hæreditatis, quæ poſt mortem capitur, cenſeri, vt filius ad patris ſucceſſionem non admittatur, niſi collatione facta eius quod ex hac donatione accepit, & viceuerſa ab ea abſtinere non poſſe, niſi ſimul cedat & reddat id quod ita accepit patre ſuperſtite in anteceſſum iuris ſucceſſiui. Quapropter è duobus alterutrum ſtatuendum: Si hæc donatio loco inſtitutionis vel donationis cauſa mortis acipiatur, dicebam de Edicto Prætoris Conſtitutionem de Ceſſionibus locum non habere, ſi pro donatione inter viuos ſimiliter, quia non ſimplex eſſet donatio, ſed ob cauſam, *d. l. ex hoc Edicto.* & ad id probandum ſeu commonſtrandum dicebam, patrem qui filio ſuo donauit, in anteceſſum iuris ſucceſſiui, vt in quæſtione qua de agitur, potius id vel ſaltem eius partem, quod debebat reddidiſſe, quam donum, munus mera liberalitate obtuliſſe. Nihil enim adeo vulgatum eſſe, & nihilominus nihil notabilius eſſe in legibus noſtris, quàm quod filius

lius viuo patre quaſi dominus ſit bonorum:vt poſt mortem patris non tam ſucceſſionem, quàm rerum paternarum liberam adminiſtrationem adipiſci videatur *l.in ſuis ff.de liber.& Poſth.* Plato *lib.8.de Rep.lib. 2. de legibus.* Quintilia.*lib 3. Plutarch.in Solone.& in Cic.*Ariſtot. *lib. 2 & 6.pol.*Demoſthenes *aduerſus Leptinem*,filium appellatum filiumfamilias,æque ac patrem aut matremfamilias ad demonſtrandum,quod æqualiter domini ſint,atque inſtar vnius,bonorum familiæ citra vllam aliam appellationum diſtinctionem excepto quod vnus patrem deſignet,alter vero filium d.l.in ſuis cum pluribus legibus & conſuetudinibus ob hanc cauſam alienatione propriorum ſuorum interdictum:quaſi dicerent, eos alienaturos, id quod ad ipſorum liberos magis pertinet, quam ad ipſosmet,& magis familiaria bona,quàm quæſita & induſtrialia. Eapropter Iuriſconſultos noſtros nominatim ſcripſiſſe,id quod filius viuo patre accipiat, id non fictione iuris ſed reipſa,& magis pro debiti ſolutione,quam titulo donationis accipere:& patrem id potius excludere,ad quod communi voto,tacita lege & ratione naturali obligatus erat,quàm quid ſua ſola liberalitate donare ac conferre *l.nam etſi parentibus ff.de inoffic. teſtam.l.ſcripto herede §.vlt ff. vnde liberi,& l.cum ratio vlt. ff. de Bonis damnator.* Verum duos textus expreſſiſſimos in id allegabam, vnum in *l. pen.ff.de Collatio.bonor.*vbi Paulus quærit,cum filius emancipatus & extra poteſtatem patris conſtitutus, ſi ad bonorum poſſeſſionem contra Tabulas,venire velit, fratri ſuo in poteſtate patris relicto conferre teneatur id omne quod tempore, quo pater mortuus eſt,habebat:quærit,inquam, Paulus,verum id quod pater non expectata morte ſua filio emancipato reſtituerat,quod niſi poſt mortem ſuam reſtituere tenebatur,id conferre teneatur, id quod Iuriſconſultus negat, quia id non tam ex donatione, quam ex cauſa debiti accepiſſe & poſſediſſe videatur. Ita dicebam,hereditatem patris honeſte liberis nonniſi poſt mortem eius deberi,ſed ſi ſupeſtes ipſe eam ipſis prænumerare velit & prorogare,eam ex debito, non ex donatione capere. Alter textus Imperatoris in *l. vnic. C. de impon.lucra.deſcriptione.*Magis adhuc expreſſius eſt, *In neceſſarijs coniunctiſque perſonis* (ait Imperator) *ſub liberalitatis appellatione,debitum naturale perſoluitur,& debiti potius ſolutio eſt,quam muneris oblatio,itaque profectam donationem à patre,quaſi ſit non lucroſa ſed oneroſa,obnoxiam non eſſe lucratiuæ deſcriptioni.*Sane durum id & crudele mihi videbatur, vt maxime ita res ſe haberet,quod pater à debitore ſuū conſequi non poſſet, niſi fauorem priuilegij, & rationem,quam habere poſſet à filio ſuo,vſurpando, ſi, inquam,ei vſurpare non liceret,ea qua licitum eſt via. Et in hac ſum opinione præcipuam hanc fuiſſe rationem, cur vetus Conſtitutio ceſſiones à patre in filium factas,itemque à patruo ſeu auunculo in nepotem permitteret,quia inuidioſum eſt, vt perſonæ tam propinquæ,quasque lex & natura vnius loco habent, priuilegia ſua,auxilia & beneficia mutuo atque inter ſe communicare non poſſint, quæ reſpectiue iis competunt. Si dicatur,id eſſe aliquem moleſtia afficere,cum videlicet extra forum ſuum trahendo,ſane maior moleſtia eſt miſero creditori,ſi ſuum niſi lite intentata conſequi nō poſſit. Porro vt ad eandem noſtram contentionem reuertar, ad id quod dicebatur *fraudem etiam fieri tempore,* reſpondebam id quod Iuriſconſultus ſcripſit *l.ait Prætor. §.ſi cum in diem ff. quæ in fraud.cred.& l patrem ff.eod. Patrem qui non expectata morte ſua fideicommiſſum hereditatis maternæ ſiue ſoluto poteſtate reſtituit,vel omiſſa ratione Falcidiæ,plenam fidem ac debitam pietatem ſecutus creditores non fraudaſſe:* Conſequenter,quoniam ceſſio,qua de agebatur,in antceſſum iuris ſucceſſiui facta fuerat, eam non ideo fraudulentam fuiſſe, & cum hac ratione Studioſus iam ex capite ſuo,& pro intereſſe ſuo ageret, benè iudicatum fuiſſe & decretum,ipſum priuilegio ſuo hac parte fruiturum.

Curia, Domino primo Præſide Thuano ſedente, appellationem in irritum deduxit, decreuitque id à quo appellatum fuerat,plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere:quin & appellantem in expenſas cauſæ appellationis condemnauit,27.Ianuar.1564.

LVIII.

Subditus corā Iudice Regio citatus à Domino ſuo vindicari debet, ſecus ſi ad alium Iudicem non Regium citatus fuerit.

Iuriſdictiones Dominis Iuſtitiariis patrimoniales ſunt. quæ ipſis conſeruari debent, vt ait Faber *in ſin.de legit. Patrono.Tutel.* & Iaſon *in themat.conſil.8 .vol. .conſil.6 .vol.3.*Et hæc ratio eſt,cur ita creditum fuerit,reum à iudice ſuo ordinario & domicilij ſui diſtractū, alióque citatum,Domini ſui conſenſum habere oportere, qui vnà cum ipſo remiſſionem ſeu tranſlationem poſtulet, vt expreſſius notat prædictus Faber ſuper *l.cùm aliquod.C.vbi cauſ.fiſcal.*In patria iuris ſcripti, ſiue in ciuili ſiue in criminali cauſa hæc ſolennitas requiſita vel obſeruata non fuit, & tamen in criminali neceſſariò omnino eſt vt in patria Conſuetudinaria.Poſtea Arreſto Pariſienſi ad quandam cauſæ perorationem pomeridianam 6.die Februar. 1544. declaratum fuit, quando ſubditus coram Iudice Regio,ſuperiore ſuo citatur, domini Iuſtitiarij interuentionem neceſſariam eſſe,qui remiſſionem ſeu tranſlationem poſtulet.At ſi non citatus fuerit coram Iudice Regio,ſed coram ſubalterno, quique nullum ſuperioritatis ius in prædictum ſubditum habeat,nil neceſſe eſſe, vt prædictus dominus interueniat,& ſatis eſt, vt ſubditus ſolus declinet, & ad ſolam & ſimplicem eius poſtulationem remitti debet.

De hac materia,quando Domini Iuſtitiarij ſeu Iuriſdictionem habentes ſubditos ſuos citatos & conuentos coram Iudicibus Regiis vel non Regiis vindicare debeant & poſſint, pleniſſime tractant D. Ioannes Imbertus in Inſtit.ſuis Forenſ.*lib.1.cap.22.* de Remiſſionibus ſeu Tranſlationibus,Molinæus ad *artic.1.Tit.1.Gloſ.5.*antiquæ Conſuetudinis Pariſienſis, & Bacquetus de Iuribus Iuſtitiæ ſeu Iuriſdictionis *tractat.5.cap. 8. & 9.* vbi tenent pro certo exceptionem declaratoriam fori atque præſcriptionem,coram iudice,ad quem quis citatus eſt,ante omnes alias exceptiones & litem conteſtatam allegari ſeu opponi oportere:Dominos teneri, ſubditos ſuos ad Iudicem Regium citatos vindicare, alioqui ſubditum ſolum non admitti poſtulantem remiſſionem ſeu domum reuocationem duabus rationibus, quarum prior:quoniam Iuriſdictio non Iuſtitiabili ſeu ſuppoſito iuriſdictioni,verum Domino, cui patrimonialis eſt,tributa ſit:Altera & principalis, quoniam omnes Iuriſdictiones à Rege promanant & fluunt, in quas præuentioni eius locus eſſe debet, ad conſeruandam videlicet ſaltem autoritatem & præeminentiam, quam ſupra omnes Dominos Iuſtitiarios regni ſui habet, & ad commonſtrandum, Iuriſdictiones ab ipſo fluere, proinde Dominus Iuſtitiabilem ſuum ſeu Iuriſdictioni ſuæ ſuppoſitum poſtulare & vindicare debet. Si iudex Regius decernat,citatum procedere debere, Dominus appellare debet,tanquam à denegata remiſſione,incompetentia & Iuriſdictionis inuolatione:& abſque Domini vindicatione Iuſtitiabilis eius non admitteretur appellās, quoniam Domini præcipuum intereſſe vertitur in tranſlatione:id quod locum obtinet, quantumuis Dominus Par Franciæ ſit:at ſi Iuſtitiabilis Domini alicuius Iuriſdictionem habentis ſubalterni ad Iudicem alterius Domini vocetur, nil neceſſe eſt ipsū vindicari,& Iudex ſponte ſua remittere debet,vid.*l.ſi quis ex aliena. ff de Iudicijs* & Arreſta à prædictis Autoribus locis prædictis relata,&Collectionem meam *Tit.12.cap.62.I.C.*

Hæc regula, quod videlicet Iuſtitiæ ſeu Iuriſdictiones Dominorum ipſis patrimoniales ſint,non ita generaliter accipi debet, vt autoritas Regis inde detrimentum aliquod capiat.

LIX.

Viatores vigore protectionis cauſam remittere non debēt.

Balliuius Syluanectenſis Viatorem quendam multæ ſubiecerat, eo quòd in Auditorio ſuo Cauſam quandam ſiue litem coram prædicto Balliuio pendentem ad Iudicem Conſeruatorē remiſiſſet, ſeu tranſtuliſſet vigore ſimplicis Protectionis citra diploma Regium: ab eo prædictus Viator appellauit : Poſt cauſam appellationis peroratam & appellationi terminandæ, poſtulantibus Dominis Triumuiris Regiis Præfecto Pariſienſi vel ipſius Locumtenenti Conſeruatori interdictum fuit,ne de cætero amplius Decreta emittant, in quibus Viatori iubeant,cau-

ſam remittere iudice recuſato ſub pœna nullitatis decreti iſtius & impunè ei à Viatore non parendi, neque eius quicquam exequendi. Pro appellante perorabat Croiſettius 19. die Ianuarij 1545.

Vide Collectio. meam Notab. Quæſtio. quæſt. 87. vbi reperies differentiam inter literas, quas vocant, *Committimus* & Gardas Gardienoas, quod ad tranſlationes ſeu remiſſiones ſpectat, quias Viatores *Committimus* vigore tantum facere poſſunt. I.C.

L X.

Edictum Cremiacenſe non impedit limitationem iuriſdictionis.

Viceſima octaua die Auguſti, 1555. cùm Edictum Regis determinatorium inter Præfectos & Iudices Præſidiales Trecenſes in Curia oblatum fuiſſet, ſuper interpretatione Edicti Cremiacenſis plenè agitatum fuit, & poſtea re ad deliberationem rurſum reuocata iudicatum fuit Arreſto, 27. die Maij, anno 1557. dictúmque Edictum publicari oportere atque in Regeſta referri, & nihilominus Iuriſdictio prædictorum declarata & limitata ſecundum vſum* antiquum moremque priſtinum.

L XI.

Epiſcopi & Officiales nullum territorium habent neque ius capturæ etiam in ſuos.

In Francia Epiſcopi nullum territorium habent, atque ita abrogatum, id quod dicitur *in cap. cum Epiſcopus* [a] *de Offic. ordina. lib. 6.* Epiſcopum poſſe in quolibet loco ipſius diœceſis non exemto pro Tribunali ſedere. Scilicet omne id quod territorij loco habent, eſt auditorium ipſorum, in quo per ſe vel per Officiales ſuos ius reddere poſſunt, capere & carceri deputare, extra hæc decreta ſua etiam contra ſuos exequi non poſſunt, niſi brachio ſeculari [b] implorato, quod vtique ipſis denegari non debet, viſo ipſorum decreto. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 10. Maij 1535. pro quodam Canonico Cenomanenſi appellante tanquam ab abuſu ab eo, quod ob accuſationem aduerſus ipſum inſtitutam, & ad proceſſum eius inſtruendum iudicatum fuerat, ipſum in domo ſua clauſtrali tanquam carcere coërcendum.

a D. Carolus Molinæus *in Notis ſuis* ad hoc Capitulum Arreſtum iſtud notauit & ad quæſtionem 276. 363 Galli, qua de re etiam tractauit D. Magiſtri de Appellationibus tanquam ab abuſu *cap.* 5. Vnde hoc caput deſumtum eſt, quod quilibet videre poteſt, & Choppinus *lib. 2 Tit. 3.* I.C.

b Ex cap. noui. de Iudic. extra. cap. vlt. de Offic. Ordinar. quam in rem eſt expreſſus arti. 23. Edicti Melodunenſis: ſi ſententia Iudicis Eccleſiaſtici pro crimine ſit, ad Præfectum, Iudicem Ordinarium vel Locumtenentem criminalem balliuij eundum eſt: ſi vero ſuper re pecuniaria ſit, ad Locumtenentem eiuſdem iuxta determinationem datam inter Officiarios ſedis Pictauienſis, quam retuli in Collectione mea *Tit. 6 cap. 27.* Vide etiam quæ ſuper hac materia ſcripſi in ſtylo Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ Archiepiſcop. Bituricenſis. I.C.

LXII.

Submiſſiones ſeu ſubmiſſio omnium Curiarum ſimpliciter de iure intellegenda eſt, quæ in Prouincia domicilij ſunt.

Subiectiones omnibus & quibuſcunque Curiis generaliter contractibus ſeu inſtrumentis Contractuum appoſitæ non ſufficiunt, vt debitor cogi poſſit iudicium ſubire coram Iudicibus extraneis ſeu peregrinis, aliiſque quàm Prouincialibus & domicilij ſui, iuxta *l. ſed & ſi quis. §. quæſi. uno. ff. Si quis Cautio.* At ſi expreſſa & ſpecialis ſit, ei ſtare non oportet. Et verò Mercator quidam Montargenſis, qui prædicto in loco domicilium habebat, ſeſe Curiæ Aurelianenſi ſubmiſerat, vbi conuentus declinabat & remiſſionem poſtulabat, quæ ei à Balliuio Aurelianenſi denegata fuit. Is ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi Arreſto 19. die Iulij 1568. dictum fuit benè iudicatum, & appellans in multam & expenſas condemnatus, atque ad prædictum Balliuium Aurelianenſem remiſſus fuit.

Hoc Arreſtum contrarium eſt alteri, quod relatum à Bacqueto in tractat. de Iuribus Iuſtitiæ, *cap.* 8. & declarationi, quæ data ſuper Edicto Cremiacenſi à Rege Henrico II. & anno 1559. Comprobata Arreſto Curiæ poſt mortem ipſius, 27. Iulij 1560. iuxta literas iuſſorias Franciſci II. quæ extant integræ in collectione mea mea Tit. 12. 63. qua ſubmiſſiones ſeu ſubiectiones Iuriſdictionem non attribuunt, etſi reus intra Balliuiatum commoretur, ac multo minus ſi commoretur extra Balliuiatum, atque Notariis interdicitur, ne contractibus vllas Submiſſiones inſerant: excipiendum eſt ſigillum Pariſienſe, Monſpeſſulanum & nundinarum Brienſium. I.C.

Notandum eſt, appellationem tanquam à Iudice incompetente & pro Iudicibus addicendis, nude & rectà ad Curiam Parlamenti deferri. Item cùm Curia videt cauſam nulla ratione niti, eam definire ſolet, non obſtante incompetentia. De Præſidialibus vide Tractatum de Determinationibus D. Bergeronij ad calcem horum Arreſtorum. B.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VII.

I.

Presbyteri in delicto communi deprehenſi remiſſio quomodo fiat.

REmiſſio ſeu tranſlatio Presbytero ad Officialem ipſius delegari non poteſt, vigore priuilegij Clericalis: ſi tamen caſus priuilegiatus ſit, veluti vſus armorum, remiſſio ad Officialem fit ea lege & conditione, vt prædictus Officialis, id eſt, Iudex Eccleſiaſticus reum carcere non liberet vſque quo ſuper caſu priuilegiato cognitum fuerit. Prout iudicatum fuit 16. Maij 156 . Attamen Conſtitutio Ruſcinonenſis aduerſus Presbyterum Sancti Germani pederaſtem anno 1577. ſeruata fuit, purà vt prius ſuper caſu priuilegiato cognoſceretur: eáque cauſa ſiue lis ampliata fuit 1. Febr. 1578. B.

Vide Artic. 22. Edicti Molinenſis, anno 1580.

II.

Studioſus interuenientis cauſam ſiue litem remitti impetrat.

Decima ſeptima Decembris, 1577. perorante Roberto pro ſtudioſo quodam appellato, qui cauſam Aurelias remitti impetrauerat, à quo vnus ex creditoribus appellauerat, appellatio in irritum deducta fuit, decretúmque id quo &c. effectum ſuum ſortiri oportere, & appellans in expenſas condemnatus fuit, eò quòd iam aliquot eum ſtudioſo Aureliis proceſſiſſent. B.

III.

Committimus *aduerſus Regem locum non habet.*

Vltima Martij 1583. iudicatum fuit *Committimus* aduerſus Regem locum non habere, vt videlicet cauſa ad Libellarios remittatur, atque ita cauſa Procuratoris Regij auctoris ad iudicem loci remiſſa fuit.

IV.

Committimus *Aduocatis abſentibus quando ſeruatum.*

Priuilegium *Committimus* Aduocatis abſentibus ob bella ciuilia ſeruatur. Ita iudicatum pro D. F. Alauda 12 Februa. 1577.

V.

Committimus *in cauſa appellationis locum non habet.*

Committimus in cauſa appellationis locum non habet, etſi tranſlatio ſeu remiſſio ab auctore defenſionem principaliter ſuſcipiente poſtularetur. Iudicatum 10. Ianuarij, 1585.

VI.

Ceſſionarius

Quolibet priuilegio quis ſubnixus ſit, non admit-

[Non] admittitur remiſſionē ſeu tranſlationem poſtulās.

admittitur poſtulans remiſſionem ſeu tranſlationem velut ceſſionatius alterius iuris poſt conteſtatam cum cedente cauſam, quia vbi ceptum eſt iudicium, ibi finem accipiat oportet. Iudicatum 13. Decembris 1565. idémque iudicatum fuit 13. Februarij 1581. Et verò cùm merum imperium quidam habens cuiuſdam bona velut vacantia capi curaſſet, poſtéaque heredes exiſtentes ſeu emergentes ius ſuum nobili cuidam vicino *Committimus* ſubnixo ceſſiſſent, iſque eum qui capi fecerat, citaſſet, atque remiſſionem ſeu tranſlationem poſtulaſſet, repulſam paſſus eſt, indéque eùm appellaſſet, appellatio in irritum deducta fuit, decretúmque id à quo, &c. 16. Martij 1575.

VII.

Procurator quando frui poſſit impetrato priuilegio Committimus.

Procuratoribus Arreſto interdictum fuit, ne *Committimus* impetrarent, niſi decènnio pòſt vel ampliùs, poſt depoſitum officium. 2. Martij 1555.

Vide Conſtit. Molinenſem artic. 56. & Bleſenſem artic. 177. 178. & quæſtio 87. quæſtio. meatum. I.C.

VIII.

Amanuenſis Procuratoris priuilegio Scholaritatis non fruitur.

Amanuenſis Procuratoris etſi ſtudiis operam daret, priuilegio Scholaritatis non fruitur. Iudicatum 29. Martij, 1576. Idem iudicatum aduerſus Amanuenſem Procuratoris Pictauienſis 15. die Maij 1578. B.

IX.

Appellationi ab incompetentia Iudex deferre tenetur.

Quando appellatio tanquam à Iudice incompetente facta fuit, Iudex obſtante appellatione vlterius pergere non poteſt, etſi ſeuera temerariam appellationem credat. Et ipſe vidi ampliatam cauſam appellationis incompetentiæ. Quo ad cæteras verò appellationes, eas in adhærentia, vt vocant, in irritum deduci, appellatum in expenſas condemnati, 17. Martij 1563. B.

X.

Nobilium iudices & diſtrictus.

Edicto Cremiacenſi anno 1536. pro determinatione Iuriſdictionum inter Balliuos, Seneſchallos & Præfectos Regios, Nobiles ad diſtrictum & Iuriſdictionem Balliuorum vel ipſorum Locumtenentium in cauſa ciuili tam agendo quàm excipiendo pertinent. In cauſa verò criminali excipiendo tantùm: & quanquam de re leuiſſima & ſummaria agatur, velut de damno dato à familia & domeſticis, (vt exempli gratia iudicatum fuit in cauſa cuiuſdam conuenti coram Præfecto Vaſtienſi herbæ ſeu graminis nomine demeſſi ſeu præſecti ex prato quodam ab ipſius domeſticis.) Nihilominus tranſlatio ſeu remiſſio ad Balliuum fieri debet. Ita iudicatum fuit, 17. April. 1574. Ab Edicto Cremiacenſi Iuſtitiæ ſeu iuriſdictiones ſubalternæ excipiuntur.

XI.

Iudicium à iudice peregrino datum nullū.

Iudicium ab extraneo ſeu peregrino Iudice datum aduerſus extraneum abſentem nullum eſt, & ab eo velut ab incompetentia & nullitate appellari poteſt: & verò Arreſto 20. die April. 1564. in appellatione quadam à ſententia Iudicum Venetorum, quæ per Canayum perorata fuit, propter reuerentiam prædictorum Iudicum partes, quantum ad hoc attinet, lite liberatæ fuere, abſque vllis expenſis, & Actori permiſſum, debitorem ſuum perſequi coram Præfecto Pariſienſi, quandoquidem vterque Gallus eſſet. B.

XII.

Declaratio Edicti Cremiacenſis, quo ad Nobilium remiſſione pertinet.

Edictum Cremiacenſe per ſubſequentem declarationem, Dominis merum imperium habentibus nullum præiudicium infert. Igitur Nobiles etiam iuſtitiabiles Dominorum merum imperium habentium, remiſſionem ſui coram Balliuis Regalibus non habent, verùm eos coram prædictis Dominis reſpondere oportet, qui iudices habebunt, per quos cum Actuario iuſtitia exercebitur: Iudicatum Arreſto pro Domino Longuillerio, 7. Martij 1563. B.

XIII.

Vbi rationes pecuniæ oblatitiæ reddi debeant.

Rationum redditio pecuniæ oblatitiæ aut alterius conceſſionis ſeu vltrotributi, coram Iudice Regio fieri debet, non Comitiali vel Ducali: quinimo executio ipſa rationum, aut aliud quid ab eo dependens coram primo iudice Regio expediri debet, coram quo rationes redditæ fuerunt. Arreſtum 22. Nouembris 1564. ſupra quadam appellatione à ſententia Balliuij Comitum Sueſſionenſium, partéſque Laudunum remiſſæ fuerunt. B.

XIV.

Iuriſdictio quando prorogari poſſit.

Iuriſdictio neque prorogari neque extendi etiam ex conſenſu partium poteſt, quando iudices ad certum cauſæ genus tãtum delegati ſunt, veluti Conſules. Aliter foret, cùm Iudices ad vniuerſitatem cauſarum delegati fuerunt: vt notatur *in l. 1. de iud. l. inter conuenientes. 28. ad municipal.* Et verò in appellatione quadam à iudicibus & Conſulibus, quamuis appellatus remiſſionem ſui non poſtulaſſet, verùm compenſationem petiiſſet, dictum tamen fuit malè iudicatum, malè proceſſum, appellatus in expenſas condemnatus, quoniam in principali quæſtio erat de ſolutione emptorum in officina pannorũ. Qua parte notabile eſt, iuriſdictionem Conſulum cùm delegata ſit & limitata, ſimul etiam & per conſequens prorogari non poſſe, non obſtante partium conſenſu. Vide Arre. 22. ſuprà. B: Arr. 13. Append. huius Tit.

XV.

Iudex cōmiſſionis & loci delicti competens eſt.

Iudex, à quo commiſſio ſeu decretum emanauit, competens eſt delicti in executione & ſequela eius admiſſi. Præterea ex Conſtitutione Aurelianenſi & Molinenſi, vbi crimen perpetratum eſt ibi loci iudex competens eſt, iuxta *Tit. Cod. vbi de crim. agi oport. & Tit. vbi Senator vel clariſſi. Auth. qua in Prouincia, d. tit. vbi de crim. agi oport.* Arreſto 29. die Ianuarij 1563.

XVI.

Priuilegium Clericale perſonale eſt.

Cùm Preſbyter coram iudice ſuo Eccleſiaſtico & cum ipſo laicus quis pro eodem crimine, & ad eaſdem vt vocant informationes conueniuntur, prædictus laicus ſi remiſſionem ſui poſtulauerit, remitti debet, priuilegium quippe clericale perſonale eſt: Iudicatum 6. die Ianuarij 1563. in Camera patricidali, & appellatio tanquam ab abuſu admiſſa. B.

XVII.

Viatores delinquentes quos iudices habeant.

Aduerſus Dominum quendam Pictauienſem, qui pignora alicuius capi fecerat pro iure, quod vocant *de Gué* ipſi debiti, Viatore delinquente & coram ſuperiore iudice Prouinciæ citato, qui remiſſionem Viatori pro Domino ſuo denegauerat, dictum fuit appellationem in irritum deductam, & id à quo &c. Nota etiam, quod Viator fines officij ſui excedens litem ſuam faciat:

Ita iudicatum 10. die Februarij 1579. B.

XVIII.

Cognitio de officio ad Parlamentum Pariſienſe pertinet, priuatiuè omnibus alijs exemptis.

Domini Libellarij Aulæ iudices competentes ſunt, non tantum in caſu conflictus ſuper officio quod controuertitur & confeſſatum eſt pro titulo Officij: verùm etiam ad cognoſcendum, vtrùm officium de quo agitur, ſit hereditarium aut domaniale & titulare ad diſpoſitionem Regis. Iudicatum 13. die Maij 1564.

XIX.

Secretarij Regis & Equites ordinis ſui & Committimus ſubnixi ſunt.

Secretarij Regis, veluti Domeſtici & Commenſales litteris *Committimus* ſubnixi ſunt: quibus à Parlamento ad Parlamentum euocatio fit: & ita fortioribus in terminis iudicatum fuit pro Magiſtro Libellorum ſupplicum Reginæ matris Regis. 26. April. 1582. Viduæ Equitum Ordinis priuilegiatæ non ſunt: vt iudicatum fuit aduerſus viduam Domin. Armenij, . Decembr. 1564. Niſi Equites Sancti Spiritus forent, pro quibus in ipſorum inſtitutione expreſſius extat articulus. I. C.

XX.

Edictum de Iudicibus & Conſulibus Mercatorum & de ipſorum poteſtate ac iuriſdictione.

Menſe Ianuario 1563. publicatum fuit Edictum de Iudicibus & Conſulibus Mercatorum Pariſienſium ad exemplum Burſæ Antuerpienſis, Rotomagenſis Lugdunenſis, Tholoſani: & poſtea ſimile beneficium Trecenſibus, Andegauenſibus & Senonenſibus indultum. Edictum hoc ſtrictè ſumi debet, cùm inter Mercatores res agitur pro mercibus. Veruntamen prædicti iudices cauſam aliquam ſiue litem coram alio iudice iam intentatam & introductam ad ſe euocare nequeunt: nec per capturam cogere ad ſoluendum aduerſus vim chirographi ſeu obligationis alicuius: ipſiſque interdictiones factæ fuerunt, ſub pœna nullitatis, ne iuriſdictionem ſupra id quod continetur Edicto etiam in volentes vſurpent, 15. die Martij 1565. neque iuriſdictionem ſuam aduerſus extraneos extendant, niſi pro mercibus Pariſijs traditis, etſi debitor ibi repertus fuerit: etiam vſq; ad ſummam quingentarum librarum prouiſionaliter cognoſcere poſſunt: & ſi notoriè ſupra iuriſdictionem ſuam vſurpent, Præſidiales neque ipſis neque partibus cognitione interdicere poſſunt: verùm aduerſus ipſorum ſententias rectà ad Curiam quiſque ſibi per appellationem conſulere debet. Iudicatum duobus Arreſtis 11. die Ianuarij 1571. Cæterùm nota, in præiudicium Dominorum merum imperium habentium Iudices & Conſules inſtitui non poſſe, & cùm ſimilis controuerſia mota fuiſſet ſuper Bellouacenſibus, negotium ad Regem remiſſum fuit, 20. die Nouembris 1564. B.

Vide Collectionem meam de Determinationibus Tit. 22. de Iuriſdictione Iudicum & Conſulum, vbi pleniùs de ipſorum poteſtate tractatur.

TIT. VIII. DE LITIS PENDENTIA AD FINEM SEU EXCEPTIONEM DECLINATORIAM.

ARRESTVM I.

Citatio quando litis pendentiam inducat.

NVda citatio ſeu in ius vocatio facta perſonæ vel in domicilio rei coram iudice competente & vigore decreti, quo reuera ſubſtantia negotij & facti ſpecies, ex quibus Actor acturus eſt continetur, & dilationibus competentibus datis, litis pendentiam inter partes inducit, aliàs non, *clem. cùm lite. vt lit. pend. nihil innoua.* iunct. Gloſſ. Et ita iudicatum anno 1460. Arreſto Gratianopolitano. Vide tertium Arreſt. Tit. 1. de ceſſionibus. infra.

II.

Exceptio moratoria dubia cum principali cumulatur.

Maioribus diebus habitis Andegauis anno 1539. agitata fuit appellatio cuiuſdam, qui agebat ſeſe interdicto expertum pro vniuerſa ſucceſſione ſeu hereditate cuiuſdam cognati ſui defuncti aduerſus turbatorem quendam intercedentem, qui interdictum excepit: poſtea hunc reum ipſum aliam litem ſeparatam intentaſſe & aduerſus prædictum appellantem actorem in prima lite interdictum mouiſſe pro fundo quodam peculiari. Appellans igitur dicebat, ſe non teneri procedere, neque poſterius hoc interdictum excipere vſque quo primum terminatum fuerit: quandoquidem fundus ille ex ſucceſſione ſeu hereditate contentioſa ſit, & ſub vniuerſali hereditate comprehendatur. Appellans contrarium aſſerit, ac nominatim prædictum fundum de illa hereditate non eſſe, verùm prædeceſſori ſuo à defuncto donatum: ſeque ante prædictam hereditatem delatam eius poſſeſſorem fuiſſe. Igitur coram primo iudice partes conteſtantur & moratoriæ præſcriptioni inſiſtunt, verùm procedi vel non procedi oporteat ſuper donatione ab appellato allegata & ab appellante denegata, qui aiebat eam effectum non ſortitam: nemque locum [a] iſti donationi non additum, vbi facta fuerit: denique non obſtante ea, defunctum in poſſeſſione fundi mortis tempore fuiſſe. Conſtituto cauſæ ſtatu, Iudex ſuper ea ius reddens dixit, non habita ratione neque obſtante prædicta litiſpendentia allegata appellantem interdictum excipere oportere iuxta Conſtitutionem, iſque in expenſas incidentis condemnatus. A quo is appellat & concludit. Appellatus ait, in hac facti ſpecie, de qua ipſi conueniat cum appellante, Iudicem benè iud. caſſe, quandoquidem partes in prima inſtantia nunquam in eo conuenerint, fundum illum ex hereditate eſſe, atque eiuſdem generis cum iis quæ in primum interdictum venerant, neque appellantem eius quicquam probaſſe: quinimo de contrario appellatum fidem feciſſe, inſtrumento & titulo à prædicta ſucceſſione diuerſo: & quod in contrarium appellans dixerit, magis dubium eſſe: quicquid ſit, omnia dubia eſſe, nempe vtrum defunctus in poſſeſſione conſtitutus deceſſit vel non: & in hoc dubio nos in terminis Conſtitutionis verſari, putà vt omnes præſcriptiones quæquæ ſint, excipiantur. Quod agendo eadem opera appellantem potuiſſe litiſpendentiam allegare, & ius quod ex ea prætendit: & ſi Iudex declaraſſet, prædictum appellantem non cogi procedere, poſteriorem litem terminaſſet & appellatum effectu donationis ſuæ depuliſſet ab omni parte alienæ à titulo hereditario. Arreſto dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe. Eáque eſt genuina praxis *l. ſi quis libertatem, in fin. ff. de petitio. hered.* vbi Conſtitutio Imperatoris Diui Pij memoratur huic Arreſto conformis: *Quotiens autem,* inquit Vlpianus, *quis patitur controuerſiam libertatis & hereditatis, ſed ſe non ex teſtamento liberum dicit, ſed alias vel a viuo teſtatore manumiſ-*

ſum,

ſam non debere impediri liberalem cauſam diuus Pius reſcripſit.

Inſtrumentum abſque loci adſcriptione vanum ſeu inane.

a Ex Conſuetudine Marchiæ art.39. omiſſio loci, in quo inſtrumentum celebratum & à Notario confectum, non reddit inſtrumentum nullum, verum efficit, vt non niſi vim ſcripturæ priuatæ habeat. I.C.

III.

Iudices Regij ſunt competentes per præuentionem creditoris præ aliis euocationibus creditorum.

Antonius Gilbertus Mercator Burdegalenſis, metuens ne executione ſeu pignorum capione facta præueniretur, Sebaſtianum Syluanum, Menſulatium Floreotinum creditorem ſuum complurimarum ſummarum citari curat ad Locumtenentem Maioris & Iuratos Burdegalenſes ad exhibenda & producenda chirographa ſua ſeu ſyngraphas. Creditor eteinodicium contrahit ſeu iudicio ſe non ſiſtit, & non obſtante prædicta euocatione debitorem ſuum ad Seneſchallum Aquitaniæ Iudicem Regium vigore ſubmiſſionis ſuæ citari curat. Debitor declinat ſeu præſcribit tam iuriſdictionis, quàm litis pendentiæ nomine. A quo depellitur, liſque à iudice Regio vindicatur. Inde appellatur: ad quam appellationem Arreſto Burdegalenſi, quod datum menſe Maio anno anno 1521. dictum fuit, ex prædictis rationibus benè iudicatum fuiſſe. Nullum aliud dubium eſt, niſi de litis pendentia: verùm propter eam debitor ſubmiſſionis effectum inuertere non potuit. Nam præſuppoſito hoc, creditorem eligendi facultatem habere, coram quo ex duobus iudicibus, domicilij aut Regio, agere velit, per not. tam per Gloſſ. quàm Dd. *in l. fin. C. vbi in rem actio* & Gloſſ. *in Auth. habita. C. ne fil. pro patre.* itémque præſuppoſito, debitorem præuenire poſſe, vt, antequà conueniatur ſuper exceptionibus ſuis audiatur, arg. *l. diffamari. C. de ingenu. manumiſſ. c. conquerentes. de offic. ordin.* & not. *in l. ſi contractat ff. de Fideiuſſ. & in c. 1. de iur. iurand.* Veriſſimum tamen eſt, quòd ſi Iudex Regius pro actione & executione obligationis competens ſit, vt certè eſt, eundem pro exceptione pariter competentem fore: quia origo naturalis, non id quod vltra incidit, attendi debet *l. qui habebat. ff. de Tutel.* Et ſi debitori permitteretur, eiuſmodi reuocationibus Iudicem ſibi eligere, facultas creditori data illuſoria foret. Poſtea alterum Arreſtum prædicto loco Burdegalæ, omnibus Curiis hunc in finem congregatis, datum fuit, quo 3 Februarij 1530. dictum fuit, iuxta prædictum vltimum Arreſtum, prouiſionaliter, Iudicem Regium de controuerſiis per præuentionem creditoris competentem eſſe, & alium Notarium non Regium, ſub ſigillo Regio ſubmiſſiones recipere non poſſe.

Notarius Regius ſubmiſſiones ſub ſigillo Regio recipere non poteſt.

Caput hoc deſumtum eſt ex *deciſ.* 114. D. Boerij. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VIII.

I.

Fori præſcriptio ante omnia terminatur.

PRæſcriptio fori declinatoria ante omnia terminari debet: Iudicatum 1. die Februar. 1577. in Camera Parricidali. Præterea cùm litis pendentia coram Libellariis Palatij eſt, atque eiuſdem rei ratione ad Caſtellerum trahor, velut informatione & decreto à prædicto Præfecto factis, à decreto appellare poſſum. Arreſtum 7. Martij 1563.

II.

Iudex ſuper exceptione moratoria ius reddere debet.

Iudex ſuper præſcriptione moratoria de non procedendo expreſſè ius reddere debet, *c. examinata, de Iudic.* Cæterùm Curia multare ac grauiter punire ſolet tergiuerſatores, eóſque qui tergiuerſationibus, dilationibus & ſubterfugiis inopes partes vexare conſueuere: vt fecit 16. Martij 1563. B.

TITVL. IX. DE RECVSAtionibus Iudicum.

¶ Vt probè intelligatur materia de Recuſationibus Iudicum, & quænam forma in iis obſeruari debeat, lege & vide Conſtitutionem anni 1539. Artic. 10. & ſequentibus, & Conſtitutionem Ruſcinonenſem Artic. 12. & quæ D. Bourdinus ſuper Conſtitutionem anni 1539. annotauit, & poſt eum Fontanonios, Cuiac. *obſeruat. 9. cap. 2.* Aufrerij Tractat. *de Recuſat.* Ex quibus omnibus hæc tantùm ſubnotabo, nempe Iudices à partibus in perſona vt aiunt, vel per Procuratores, qui expreſſum id ac ſpeciale mandatum habent, recuſari oportere: & cùm eæ proponuntur, Iudicis officium eſſe, eas veras vel non declarare, & ſi veras declaret, non tamen legitimas inueniat: veras quidem eas Iudex, non tamen admiſſibiles declarare debere, túmque ad cauſam cognoſcendam procedere. Id quod de Iudicibus contentioſam iuriſdictionem habentibus intelligi debet, non verò de iudicibus, qui nudi tantùm executores, aut ſimplices examinatores & inquiſitores ſunt. Nam ſi iuriſdictionem contentioſam non habeant, decernere debent, vt qui cauſas recuſationis proponunt, apud ſuperiorem iudicem ſibi conſulant, ad prædictas recuſationis cauſas diiudicãdas. Quod ſi Iudex cauſas recuſationis veras non declaret, vlteriùs progredi eum, ſi appellatum non ſit, oportet, & ſi appellatum fuerit, nihilominus vlterius in principali pergetur, non quidem à iudice recuſato, verùm ab eo, qui ipſo abſente pro Tribunali iura reddit, iuxta Conſtitutionem 1539: ac non etiam cauſa ampliabitur, aduerſus id quod D. Maynardus obſeruatum fuiſſe ait in Parlamento Tholoſano *lib. 1. cap. 96. Quæſt. ſuarum*, quódque continetur in generali Determinatione à prædicta Curia facta, Art. 14. pro directione iuſtitiæ ſeu iuriſdictionis Seneſchallotum & ſedium Præſidialium diſtrictus prædicti Parlament. 9. Martij 1575, quod integrum refertur in Collectione mea *Tit. 2. cap. 5.* Ne partibus, Arreſtum ait, facultas detur Iudices eligendi vel eoſdem reuciendi abſque ſufficiente ratione & quauis occaſione: limitatio addita eſt, niſi id fieret inſtantia vel expreſſo conſenſu appellati, & non appellantis. I.C.]

ARRESTVM I.

Procurator abſque mandato expreſſo recuſare non poteſt.

REcuſationes per Procuratorem, cui nominatim id mandatum non eſt, proponi non debent, *l. non ſolum. 39. §. fin. ff. de Procurat.* & not. *in l. ſi Procurator. ff. de cond. indeb.* per Bart. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 21. Iulij 1534.

perotante Bardonio pro appellante quodam à Domino Deſmio Conſiliario, & operam dante inquiſitioni Domini Rupiforrij, & Cappello pro appellato.

II.

Idem & limitationum ſuperiorum.

Veruntamen, ſi Procurator Dominum ſuũ abſentem eſſe dicat, & longè à loco remotum & dilationem pro ratihabitione poſtulet, audiri debet: atque interea Iudex rem ſiue litem contingere non debet, vt declaratum fuit altero Arreſto Pariſienſi 4. aut 13. Decembris 1543. pro appellante quodam à Iudice Fontenenſi Comitiali: quamuis præcedentes proceſſus voluntarij eſſent: Eaque eſt opinio Specula. *in titul. de Procurato. verſic. ſed nunquid in medio cauſa. in prima parte.*

III.

Filius iudex appellationis aduerſus patrem.

Rationi ſane congruum eſt, vt filius Iudex nõ poſſit eſſe appellationis à patre interpoſitæ, qui primus iudicauit ſeu cognouit. Nihilominus eo non obſtante Arreſtum Pariſienſe datũ fuit, quod Lucius *lib. 1. tit. 4. Arr. 10.* abſque data allegat, quo appellans quidam à Libellatus Palatij recuſatione à ſe oppoſita ſummotus fuit aduerſus Conſiliarium quendam Parlamenti, filium Conſiliarij Libellatiorum, qui è numero illorum erat, qui iudicauerant & à quibus appellatum fuerat. Ratio hæc fuit, quod nemo ſciebat, patrem in iudicatum conſenſiſſe, & fortaſſis non ita ſeu contrarium cenſuerat.

IV.

Aduocatus & Procurator Regis iudices eſſe nõ poſſunt.

Conſtitutio, quæ vult, vt partes poſt Iudices recuſatos Seniorem Sedis Aduocatum adeant, de aliis Aduocatis & graduatis, quàm de Aduocatis & Procuratore Regis, qui Iudices eſſe non poſſunt intelligitur. Vt iudicatum fuit Arreſto 13. Martij 1532.

Vide *lib. 6. Tit. 2. Arr. 2.* vbi hanc quæſtionem tractaui, & citaui Arreſta, quibus permiſſum fuit Aduocatis Regis, in caſu in hoc Articulo contento Iudices eſſe, non autem Procuratoribus Regis: quæ plene in Collectione mea *tit. 16.* comprehenduntur: atque hoc detumtum eſt ex Imberto *in lib. 1. Inſt. Forenſ. cap. 18.* I.C.

V.

Forma recuſandi extra ſedem.

Quando iuſtus metus eſt recuſandi aliquem Iudicem, ab eo appellari poteſt, tanquam à Iudice recuſato & ſuſpecto, & recuſationes in Curia proponi libello, quæ eas admittere conſueuit. De eo Arreſtum datum fuit Pariſiis, 22. Februarij 1529.

VI.

Idem.

Verùm per eiuſmodi literas nudas & abſque appellationis remedio effici minimè poteſt, vt Iudici interdicatur, ne de re cognoſcat: neceſſe quippe eſt, eum de recuſationibus cognoſcere. Et extant Arreſta Pariſienſia, vnum 10. Decembris 1515. alterum 5. April. 1520. per quæ appellans quidam ab executione eiuſmodi literarum obtinuit. Eáque eſt materia *cap. cum ſpeciali 61. de Appellat.*

VII.

Recuſatus iudex deliberationi intereſſe non debet.

Si aliquis Dominorum Parlamenti, ſiue Præſes ſiue Conſiliarius, recuſetur, & recuſatio admittatur, prædictus recuſatus præſens adeſſe nequit, tum cùm de cauſa hac tractabitur, etiãſi is de ea nullum verbum facere voluerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano 28. die Iulij 1463. iuxta opinionem Lanfr. de Oria. *in c. quoniam contra falſam. in verb. recuſationes. num. 5.* iunct. nota ſeu additione marginali.

VIII.

Idem.

Alio Arreſto 3. Iulij 1471. dictum fuit, eiuſmodi recuſatum, ſiue Præſes ſiue Conſiliarius ſit, ſi cauſa in Audientia, vt vocant, agitetur, de ſede ſua deſcendere oportere, niſi partem formalem ſeſe dicere velit: tum enim propè Aduocatum ſtare debet.

IX.

Iudex recuſatus non poteſt partes adigere, vt in Iudices conueniant.

Iudex recuſatus, licet accuſationes receperit, partéſque eo quò oportet, ad probationem faciendam remiſerit, vel etiam eaſdem reiecerit friuoláſque declarauerit & ab eo recuſans appellauerit, non poteſt horum aliquo caſu, partes, vt de Iudice conueniant, adigere. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 21. Martij 1526. Nam quémadmodum negotij huius iudex eſſe non poteſt, pari ratione neque delegare neque vt de Iudice conueniatur facere poteſt. *c. cum ex ſpeciali.* & per Panorm. *nu. 13. de Appellat.* Id omne quod hac parte facere poteſt neceſſariò de recuſatoris expreſſo aſſenſu fieri oportet, vt expreſsè dicitur *in fin. pr. d. cap. cum ſpeciali 61. & cap. 10. de For. compet.* & expreſſius adhuc *in cap. Iudex 5. de Offic. deleg. lib. 6.*

X.

Recuſationes ex perſona Procuratoris ſeu ſollicitatoris duci non poſſunt.

Recuſans recuſationes ſuas ex perſona Procuratoris ſeu Sollicitatoris alicuius, ob id quod Procurator amicus vel cognatus Iudicis ſit, deducere non poteſt. *l. qui cum natu maior eſſet 14. §. ſi patroni filius. ff. de bon. libertor.* Et ideò, cùm appellans dixiſſet, Sollicitatorem Domini Rupifortij conſobrinum Commiſſarij eſſe, prædictóque Sollicitatori promiſſionem factam de conſequendo Capitaneatu ſeu Præfecti militiæ munere, depulſus fuit Arreſto 21. Iulij 1534.

Niſi Procurator aut Sollicitator in iiſdem ædibus cum Iudice commoretur: Maynard. *lib. 1. cap. 91.*

XI.

Recuſatio non rectè fundata ſuper collatione neceſſaria.

Summoperè notandum eſt, Conſtitutionem Regis Ludouici XII. quæ publicata 1499. Artic. 37. Conſiliarus aliiſque quibuſcunque Iudicibus prohibentem, ne in iudiciis litium Prælatorum aut Dominorum adſiſtant, à quibus videlicet ipſis aut ipſorum liberis, Beneficium vel Officium collatum fuerit, haudquaquam de eo intelligendam eſſe, ſi ex neceſſitate Beneficia collata fuerint, putà propter nominationem, mandata aut indulta, arg. *l. 1. ff. de fundo dotal.* & *l. rem legatam ff. de adim. legat.* & hanc ad rem videtur mihi adhuc expreſſior *l. manumiſſionis C. de Oper. liber.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 27. Auguſti 1543. Veruntamen Lucius contrarium iudicatum fuiſſe refert, vt veriſimile eſt.

XII.

Recuſatio ob cognationem generalis non valet.

Recuſatio Iudicis ob id quod cognatus ſit, non expreſſo gradu, non admittitur: ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano in Maioribus diebus Podienſibus, 25. die Octobris 1548.

Vide Maynard. *lib. 1. cap. 89.*

XIII.

Recuſationes aduerſus Iudicem non approbatæ, quique officio ſuo functus, non valent.

Cappellani Eccleſiæ Collegialis beatæ Virginis Mõbriſoniæ, vt ſuper diſtributionibus panis, vini, pecuniarum & hortorum ordinariis & quotidianis, à Decano Canonicis & Capitulo

accisis

accisis ſiue arroſis Locumtenentem generalem in Balliuiatu Foroſeguſienſi adeunt, is partibus auditis in allegationibus ſuis, quæ longiore diſquiſitione egerent, decernit, eos ſcriptis intentiones ſuas conſignare oportere, reſpondere, producere, contradicere, ac intereà per prouiſionem decernit, ſolitas diſtributiones abſque vlla imminutione ſeruandas, vſque quo aliter decretum fuerit. Pro executione huius prouiſionis, Cappellani capi curant frumenta decimæ cuiuſdam ſingulis Canonicis, qui reſidentiam fecere, debitæ. Intercedunt Decanus & Canonici nominatim, qui aiunt prouiſionem ſeu momenti beneficium datum aduerſus Capitulum & non contra ſingulos Canonicos, quibus prædictum frumẽtum debetur. Cappellani cùm hoc viderent, prædictum Locumtenentem generalem recuſant, allegantes, vnum ex prædictis Canonicis intercedentem, cui nomen Ludouico Paponio germanum ipſius auunculum eſſe, domeſticum & cum ipſo viuentem & Commenſalem, itémque prædictum Canonicum teſtamento ipſum heredem inſtituiſſe, ac præterea prædictum Canonicum Eccleſiæ Theſaurarium eſſe & eum quu in prædicta lite maximum ſibi negotium intercedat: Prædictus Locumtenens poſt factam ſibi prædictarum recuſationum communicationem, & poſteaquam Canonici eas friuolas dixiſſent, eas velut tales declarauit, decreuítque iis non obſtantibus, ſe plenius perrecturum. Inde Lutetiam appellatum: vbi cauſa perorata, & nominatim excuſſis prædictis recuſationibus, quæ pleno auditorio lectæ fuerunt, Arreſto anni 1554. dictum fuit, benè iudicatum, & cauſa ad prædictum Locumtenentem generalem remiſſa fuit.

Iudices Canonici in cauſis Concanonicorum ſuorum iudicare non poſſunt.

Hanc ad rem nota id quod D. Maynard. *lib. 1. Quæſtio. ſuar. cap.* 55. retulit, quod Parlamentorum Senatores clerici, qui Eccleſiæ alicuius cathedralis aut collegialis Canonici ſunt, ex eodem capite tanquam ſuſpecti recuſari queant, ſi alij eiuſdem Eccleſiæ Canonici coram iis litem in Parlamentis habeant. Quia arctius eſt fraternitatis coniunctionisque vinculum inter eiuſdem Eccleſiæ Canonicos, quàm inter eos, qui ſanguine & cognitione fratres ſunt, vt ait Alberic. *in l. verum D. pro ſocio*, ac multo magis, ſi de iuribus ipſorum Capituli agatur. I. C.

Recuſationes quid, & quando proponi debeant.

Recuſatio Iudicis eſt Iuriſdictionis vel audientiæ, cauſa ſuſpicionis propoſita declinatio. *l. apertiſſimi C. de Iudicio cau. quia ſuſpecti* 3. q. 5. & ideo proponi debet initio litis, & ante litem conteſtatam, *d. l. apertiſſimi & l. 4. C. de Iuriſd. omn. Iud.* propterea quod per litis conteſtationem approbamus Iudices *l. vlt. C. de exceptio.* niſi de nouo ad notitiam & cognitionem partis cauſæ recuſationis deuenerint, *cap. inſinuante de offic. delegat. ext.* Gloſſ. *in cap. ſecundo requireret. de Appellat.* id quod pars probare tenetur. I. C.

XIV.

Idem & ſequela ſuperioris Arreſti. Idem.

Poſt hoc Arreſtum, per Sollicitatorem volentem omnia periclitari, prædicti Capellani aliud iter inſiſtunt, nempe, quia prædicto Arreſto contineretur, prouiſionem iudicatam executioni tradendam non obſtante vlla oppoſitione vel appellatione, aliáque nonnulla capita executionem requirentia, ex Actis literas executoriales prædicti Arreſti ad Seneſchallum Lugdunenſem & Balliuium Foroſeguſienſem vel ipſorum Locum-tenentes & ad ſingulos ad ipſos directos impetrant, eáſque prædicto Seneſchallo Lugdunenſi offerunt, ad quem prædictum Capitulum citari curant, quod declinat & ait, ſe Arreſto ad Balliuium Foroſeguſienſem vel ipſius Locumtenentem non obſtantibus recuſationibus, à quibus prædicti Capellani depulſi fuerunt, remiſſum fuiſſe, & ſi directò non licuit, ſeſe cognitioni prædicti Locumtenentis generalis ſubducere, indirectè id permitti non debere. Seneſchallus Lugdunenſis vel ipſius Locumtenens Capitulum intentione ſua depellit & declarat, ſe ſuper eo cogniturum, & partes procedere oportere. Inde appellatum, & appellatio Arreſto 19. Nouembris 1555. definita, quò dictum malè decretum fuiſſe, réſque omnis ad prædictum Balliuium Foroſeguſienſem vel ipſius Locumtenentem remiſſa fuit.

XV.

Infra hanc ad rem extat ſingulare Arreſtum pro Balliuio Drocenſi, 15. Ianuarij 1389. lib. 8. tit. de iniuriis. *Idem.*

XVI.

Iudex recuſatus à parte ciuili pro Regalibus ſeu pro Regis intereſſe cognoſcere non poteſt.

Nonnullis Iudicibus viſum fuit, recuſationes contra ſe propoſitas veluti parentelæ, id eſt, cognationis ſeu affinitatis partium, vt vocant, ciuilium, id eſt, quæ ciuile ſiue priuatum ſuum intereſſe ciuili actione perſequuntur, vel etiam odij, admitti non poſſe, niſi quatenus res intereſſe prædictarum partium ciuilium ſpectaret, & non etiam ſi aliqua res Regis intereſſe ſpectaret. Siquidem hac parte veriſimile non ſit, Iudicem aliter quàm rectè verſari velle, & hac parte nonniſi iuſtitia procedere debeat, citra iniuriam aut gratiam, veluti à capite iuſtitiæ, ac præterea quià obſequio Regis iurati ſunt, neque facilè ab eo deſiſtere poſſunt. Nihilominus ſi prædictę recuſationes validæ ſint & ſufficientes, etſi non niſi partem ciuilem contingant, nihil autem fiſcum, à iudicio propter eas in totum abſtinendum eſt. Et iuxta id dictum fuit, Iacobum Maſſotum Locumtenentem generalem in Sede Cancellariæ Belnenſis, qui recuſationes Dionyſij Berarderij Actuarij prædicti loci admiſerat, quantum intereſſe prædicti Berarderij ſpectaret & declarauerat, quantum intereſſe Regalium ſpectaret & Iuſtitiæ, cuius & potiſſimas partes ſuſtineret, & iuratus eſſet, ſe eas non admittere, verùm ſe in cauſa iudicaturum, dictum fuit, malè iudicatum, reſque omnis ad alium iudicem remiſſa fuit, Arreſto Diuionenſi, 12. Martij 1549.

XVII.

Recuſatio Iudicis ſimilem litem & controuerſiam habentis, legitima eſt.

Recuſatio legitima eſt & admittenda, ſi dicatur iudicem recuſatum habere litem, in qua eadem vel ſimilis controuertitur, & quam eadem deciſio manet, quódque in ea eaſdem rationes alleget, quas allegat pars aduerſa, vt iudicatum fuit Arreſto Pariſien. , Ianuarij anno 1428. per *cap. cauſam. quæſt. de ſua & cap. perſona. de Teſtibus.* Veroſimile enim eſt, eum non iudicaturum aduerſus, id quod ipſemet aſſerit: hominum etenim ea corruptela, & plerúmque ſui oblita affectio, & πλεονεξία, vt ſibi omni ex parte obſequi difficile ſit, adeò, vt videretur ſibi ius dicere. Gloſ. eſt *in cap. ſuper Abbatia. de Offic. deleg. lib. 6.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. IX.

I.

Iudex recuſatus cauſas con-

IVdex recuſatus decernere vel partes remittere non debet, niſi prius declarauerit, cauſas

cuſationis admiſſibiles vel non declarare debet.

recuſationum admiſſibiles eſſe vel non. Arreſtum aductſus Locumteoentem Rupellanum 21. Decembris 1563. Et ilico ſeu properè ſuper admiſſibilitate aut inadmiſſibilitate pronuntiari oportet, ac non etiam decernere, partes coram ſe proponere oportere ſaluo ſuper eo iudicandi iure. Arreſtum Catholicianorum 13. Martij 1563. B.

II.

Multa inſignis propter recuſationem iniurioſam.

Octaua Martij 1580. Dominus Hallo & Domina Altauilla ob temerariam recuſationem ab ipſis factam D primi Præſidis Thnani allegantibus, eum Sollicitatorem eſſe D. Baſſum-Petræ, ſinguli 2000. coronatorum multa affecti fuerũt: & oora ob recuſationes iniurioſas neminem admitti eas vindicare eapientem poſt 12. annos: & verò in ſimili cauſa partes lite liberatæ fuerunt. 28. Martij 1579. B.

III.

Iudex recuſatus vlterius pergere non poteſt, niſi prius declaratis recuſationum cauſis inadmiſſibilibus.

Iudex reenſatus non declaratis eauſis recuſationis inadmiſſibilibus, vlterius pergens, etſi nihil aliud faciat, quàm remittere, omnino litem ſuam facit, & in expenſas condemnatur: Iudicatum 21. Decembris 1563. aduerſos Locumtenentem Rupellanum.

IV.

Complures recuſationũ cauſæ validæ & admiſſibiles.

Recuſatio, qnod quis partis vnios conſiliarius ſit valet. Iudicatum 5. Ianuarij, 1565. at non etiam valet, quod quis nudus Aduocatus fuerit, quæ valida eſt, ſi ſimul & aduocatus fuerit, & negotia partis direxerit: Arreſtum 4. Ianuarij 1575. Valet etiam recuſatio Iudicis conductoris, qui videlicet in ædibus partis cœnaculum aliquod conduxit. Ita iudicatum 15. Februarij 1564. B.

Complures aliæ recuſationum validarum & admiſſibilium ſpecies ſunt, quæ a Iudicibus recuſatis ſi eas veras eſſe cognoſcant, vt tales declarare debent: puta quod frater ſit, patruus vel auunculus, nepos, conſobrinus, affinis veluti gener, Sororius, cognatus vſque ad 4 gradum. Maynard. *lib. 1. cap. 93. 94. & 98.* li, quorum præſumti heredes ſumus, Conſtitutio Bleſenſis *artic. 122.* Inimicus capitalis: ſi gener aut filius Iudicis ſit Aduocatus vel Procurator partis, & cum eo habitet, ſecundum Maynard. *lib. 1. cap. 91.* ſi Iudici lis intercedat cum altera parte partium: vel ſi alterutri parti lis intercedat cum proximo aliquo cognato Iudicis, Maynard. *eod lib. cap. 92.* ſi intimus alterutrius partis amicus ſit, eo amicitiæ genere, vti definitur *in l. lata §. amicos D. de V. S.* Si votum ſuum emiſit ſeu declarauit partibus vel alterutri parti præmature: ſi patrinus ſeu pater ſuſceptitius ſit. Maynard. *ca. 89.* & aliæ ſimiles. I.C.

V.

Recuſationes terminis generalibus aduerſus ſedem non valent.

Reeuſationes terminis genetalibos aduerſus ſedem aliquam integram ſeu forum factæ non valent, & admitti non debent, Sæpe Arreſtis iudicatum.

VI.

Iudex recuſatus alium Iudicem addicere non poteſt.

Iudex tecuſatus alium iudicem addicere ſen dare neque poteſt, neque debet. Et verò Balliuius Dordanenſis ipſiuſque filius ad Curiam citati fuere, vt ipſi comparerent, eò quod Balliuius proceſſum ſeu litem in qua ipſe recuſatus fuerat, per filium ſuom terminari fecerat. 20. Ianuarij, 1564. Vide ſupra Arreſtum 3. B.

VII.

Iudex recuſatus, qui cauſam ſemel remiſit, neque decernere, neque prohibere amplius poteſt.

Index recuſatos, qui cauſas recuſationis admiſſibiles declarauit, atque ideò à lite ſemel abſtinuit, nullo modo iudieare debet, verum decernere debet, vti partes ſibi conſolant ſecundũ iuris rationem & æqoitatem: Arreſtum 15. die April. 1564. & alterum Arreſtum 22. die Maij 1578. Quinimo ne quidem præſens in Camera adeſſe debet, quando ad definitionem litis, propter quam recuſatus fuit, procedetur, verùm foras prodire debet iuxta formas Curiæ datas ſuper directione & ordine iuſtitiario, quas retuli Tit. 2. Collectionis meæ. I.C.

VIII.

Procurator Regius quando recuſari poſſit.

Arreſtis Curiæ quæ ad verbum in Collectione mea *Tit. 14. cap. 91.* iudicatum fuit, Procuratorem Regium ab accuſato recuſari non poſſe, poſſe in cauſis ciuilibus à partibus, ſi inimicitias capitales, cognationem, affinitatem cũ accuſatis prætendant vel allegent, quoniam in cauſa criminali neceſſaria pars eſt Procurator Regius.

TITVL. X. DE FERIIS.

ARRESTVM I.

Eremodicium non agitatur aut contrahitur tempore feriarum.

MEſſium Vindemiarũmque tempore eremodicij ſeu deſertæ cauſæ inſtantia agitari non poteſt, niſi partium conſenſu, & ſi defectus vt vocant, indulti fuerint, vel in inuitos quid actum, nullius momenti ea ſunt. Et ita declaratum fuit Arreſto Pariſienſi 22. Maij 1532. putà Præfectum Pariſienſem qui hæc fecerat, malè indulſiſſe, iudicaſſe & decreuiſſe.

II.

Executio die feriato facta quomodo nulla ſit.

Vtile eſt oonnullis caſibus Dominos Regales fauentes habere ad allegandum quid, quod pars ciuilis ſeu priuatus allegans non anditetur, veluti ſi aduerſus debitorem executio facta fuerit die Dominica, vel alio die feſto, etſi iure huiuſmodi res ſub pœna nullitatis interdicta ſit *l. fin. Cod. de Feriis.* Nihilominus in Francia debitor hoe allegans non auditur: nam cùm debitor ſit, ſoluat neceſſe eſt, neque eius intereſt, quo die eogatur ſoluere: at Procurator Regius pro conſeruãda religione & honeſtate publica nullitatem illam repræſentare poteſt, atque ita debitor per eum obtinebit id quod non obtineret, ſi Procurator Regius ea de re verbum non faceret. Ita iudicatum ſuit Arreſto Pariſienſi, 15. Maij 1528.

Vid. Maſuer. *tit. de Executio. num.* 8. Rebuff. *in Commentar. ſuo ad Conſtitutiones.* Tit. de Sententiis Prouiſionalibus, in Præfat. nu. 34. Aufrerium *ad deciſio. Capellæ Tholoſanæ* 152. & Boer. *deciſio.* 259. I.C.

III.

Calendarium Curiæ, dieſque feriati.

Curia Parlamenti Pariſienſis ferias annuatim obſeruat ceſſatione cognitionum iudicialium, cœtuum & conuentuum ſub perpetuo Calendario, qnod ſequitur.

Ianuario menſe, vel Kal. Ianuarias, 3. 6. 13. 28. diem. Notandum tamen eſt, etſi dies 1,. qui eſt dies ſancti Hilarij, feria forenſis ſit, itémque 28. qui dies eſt ſancti Caroli Magni, nihilominus præcedente die quintadecimanam eſſe.

Februario menſe 2. & 24. & quod ſecundum attioet, qui dies eſt Candelariæ vt vocant, ſiue Purificationis, Vigilia nulli Commiſſarij ſunt.

Martio, 25. hodie verò 22.

Aprili. 25.

Maio, Kal. Maias.

Iunio,

Google

Iunio, 2.24.28. propter indictam ſeu nundinas San-Dionyſianas.

Iulio, 22.25. & 28. quorum 28. iam inde ab anno 1536. Arreſto feriis connumeratus fuit.

Auguſto, 10.15. 24.25.

Septembri, 8. 14.21.& 29.

Octobri, 9.18.28.

Nouembri, Kalend. Nouembr. 2.3.11.25. & 30.

Decembri, 6.8.21.24.25.26.27.28.

Dominicos omnes dies totius anni.

Paſchales dies ſeptem initio facto à die Iouis abſolutionis ſeu indulgentiali.

Pentecoſtes quinque dies initio ducto à die Sabbathi vigilia.

Aſcenſionis diem.

Feſtum Dei. Vigilia eſt quinta decimana. Poſt meridiem nulli ſunt Commiſſarij.

Octauam Feſti Dei.

His addi oportet tempus vacationum à medio menſe Auguſto vſque ad feſtum Sancti Martini, quæ feriæ ſunt vindemiales. (fortaſſis dicere voluit, à feſto Beatæ Virginis quod in Septembrem incidit) vide Gloſſ. in *cap. vlt. in verb. Vindemiar. ext. de Iudicm.* His adde ferias Paſchales vſque ad Quaſimodo.

IV.

Cauſarum & locum ceſſatio ſiue mutatio ob peſtem.

Occaſio ſiue cauſa iuſtiſſima eſt, diebus Iuridicis intermittendi cauſarum cognitiones & conſuetum Prætorium & locum relinquendi & mutandi, ſi peſtis periculum ſit & mortalitas in prædicto loco, vt declaratum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Auguſto 1550. Neque tamen id ſolo motu Iudicis loci fieri debet, verum deliberatione facta, & de commodo aut incommodo cognitione habita, captóque conſilio cum Dominis Regalibus, Aduocatis, Procuratoribus, Actuariis, aliiſque pragmaticis veluti de re, quæ omnes contingit.

V.

Sententia die feſto data.

Sententia die feriato data infirmata fuit ob hanc tantummodo cauſam, Arreſto Pariſienſi 13. Martij 1542. Neque tamen id promiſcuè obtinet. Nam ſi cauſa ciuilis ſit voluntariæ iuriſdictionis veluti inſinuationes, emancipationes, curatorum voluntariorum creationes, tutorum teſtamentariorum confirmationes, aliique ſimiles complures actus, expeditio die feſto facta valida eſt per *l. 2. & l. actus. C. de fer.* vbi tamen excipiuntur dies Paſchales, Natalis Domini & Epiphaniæ, ſiue Regum: at in cauſis criminalibus non adeò id obſeruatur, nullis non enim diebus ea tractari poſſunt, vt notatur *in l. Prouinciarum. eod. tit.* Ante cognitionem Euangelij nullum diſcrimen hac parte fiebat, & velut res maximè fauorabilis, Ius dicebatur omnibus diebus promiſcuè, vt Suetonius de Claudio Cæſare Imperatore ſcripſit, qui laborioſiſſimè ius dixit etiam ſuis ſuorúmque diebus ſolennibus, nonnunquam feſtis quoque antiquitùs & religioſis.

LIBER OCTAVVS.

TITVLVS PRIMVS, DE PLVS MINVSVE PETITIONIBVS.

ARRESTVM PRIMVM.

Creditor minus petens reſiduum non amittit.

CREDITOR, cui centum coronati debentur, 50. petens, ad reſiduum redire non ideò prohibetur, etſi pro reſiduo nihil proteſtatus fuerit, vt per Ioan. Fabr. in §. ſi minus in intentione. Inſt. de Actio. Et ita iudicatum Arreſto Gratianopolitano, Vigilia Palmarum. 1458.

Tit. *de plus Petitionibus* in Francia non obtinet, & reus id quod debet, offerre debet.

II.

Actor qui in dicto minus petito impetrat quando expēſas recuperet ſenſerat ex l quidam exiſtimauerūt. ff. de Reb. cred.

Si creditor plus petat, quàm ſibi debeatur, quidam exiſtimauerunt, reum iure debitum inficiari: & licet id quod debet, non offerat, in mora non eſſe, ad expenſas damna & intereſſe perſoluenda per text. *in l. Tutor. 4. §. Lucius. ff. de Vſur.* Alij tenuerunt, eum vt minimum quod reuera debetur agnoſcere & fateri oportere, ne videatur in mala fide: & tum ſi actor non poſtulet id quod reus deberi fatetur ſibi præſtari, reum extra culpam & malam fidem eſſe neque expēſarum, damnorum & intereſſe nomine teneri. *l. ſecundum in fin. 21. & l in fideicommiſſi. 3. ff. de vſur.* Inſuper in caſu quo actor rei exceptionem vidit, & petat, vt prouiſionaliter & abſque præiudicio eius quod plus eſt ſeu excedit, reus condemnetur ad offerendum id quod agnouerit, & de reſiduo iudicio experiatur, ſi reus id renuat, in mora conſtituitur, omnibúſque litis ſumtibus, damnis ac intereſſe ſoluendis obnoxium ſe reddit. Et hic textus eſt *l. qui ſolidum 78. ff. de leg. 2.* & ita prædictæ leges conciliari poſſunt, quæ quodammodo contrariæ eſſe videntur. Hoc præſuppoſito, Subſtitutus hereditatem teſtatoris ſibi reſtitui poſtulat, non adiecto, detractis detrahendis, nec in quartarum aliarúmque rerum detractione conſentiens.

De ſubſtituto, qui in detractiones non conſentit.

Heres heredis grauatus excipit & dicit, defunctum heredem filium fuiſſe, cúmque in prædicta hereditate legitimam habuiſſe. Præterea & ſecundò, ſe legatorum ſolutione muneribuſque teſtamentariis perfunctum eſſe. Tertiò, debita teſtatoris exſoluiſſe. Quartò, ſumtus funeris, qui ad hanc vel illam ſummam excurrant, feciſſe. Quintò, inſtaurationes & emponemata ſeu meliorationes pro tribus quartis *l. 2. iunct. Gloſſ. ff. ad l. Trebell.* Poſtremò detractis prædictis omnibus, ſe quartam Trebellianicam retinere debere, quæ omnia ad ipſum ſpectent ipſíque debeantur, quorúmque retentionis ius ipſe habeat, ac proinde petitorē malè omnia petere. Si ſuper hac conteſtatione proceſſus formam ſuam capiat, neque aliud quid agat reus, is in mora non eſt, nec ad reſtitutionem fructuum tenetur. At ſi petitor, prædicta exceptione viſa, poſtulet, vt citra præiudicium pleno iudicio de prædictis detractionibus agitandi interim, ei reſtituatur id quod in confeſſo eſt, & tum reus huiuſmodi petitioni non conſentiat, moram contrahit atque iniuria litigat, & in omnes expenſas nec non fructuum pro rata reſtitutionem tenetur. Et id text. eſt in *d. l. qui ſolidum, in pr.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1460.

Deſumtum ex Guido. Pap. *Deciſ. 27.* Vide infrà *lib. 18. T. 1. 2. Arr. 4.* I. C.

III.

Actor, qui non id omne quod poſtulat, ſed partem tantùm impetrat, vt iudicatum Arreſto Pariſienſi, omnes [a] expenſas ferre ſeu impetrare debet, ſi reus nihil omnino obtulit: at ex Arreſto Gratianopolitano eas pro modo eius tantum, in quo cauſam tenet ferre ſeu impetrare debet, vt *titulo de expenſis inſtantiæ* tenetur. Hodie in Frācia prius obſeruatur, non etiam poſterius, etſi iuri conſonum ſit, vt per Gloſ. & Dd. *in cap. fin. de Confeſſ. in 6.* *Idem.*

a Compenſandas eas potius videtur per ea quæ notat Molin. *tractat. de Vſur. quæſt 20. no. 152.* Id quod hic à Paponio proponitur, ex Rebuffo deſumtum eſt *in Proœmio ad Conſtitutiones, Gloſ. 5. num. 53.* I.

IV.

Vnus ex heredibus pluribus id omne quod defuncto debetur, poſtulans admittitur: neque debitor ipſi opponere ſeu excipere poteſt, quod alios habeat cohæredes: ſanè enim ſolutionem facturus eſt, ad pleniſſimam liberationem debitor id allegare ſeu excipere poteſt. Et ita iudicatum fuit pro Domincella Anna Burgenſi, aduerſus hoſpitem ſeu cauponem Cygni in area Moberti Pariſiis, menſe Iunio 1543. ſuper reditu quodam ad ſucceſſionem ſeu hereditatem defuncti Magiſtri Hardouyni Melei, Primicerij præceptoris in Collegio Turonenſi, per *l. qui repudiantis. ff. de inoffic. Teſtam.* etſi æs alienum defuncti heredes pro portionibus virilibus & hereditariis ſequatur, *l. pro hereditariis. C. de Heredit. Actio.*

Vnus ex pluribus heredibus in ſolidum agere poteſt ſub conditione l. 3. de v. o. l. teſtamento ff. de leg. 2.

V.

Actor, qui ab initio litis in actione à ſe in- *Si actor ab*

tentata

itio malè fundatus pendente lite ius & actionem conſequatur, quando obtinere debeat.

Nota etiam ius alteri ab actio debile per ſubrogationem aut cumulationem iura & teſtamenti &c. validam ſin firmam.

tentata benè fundatus non eſt, condemnandus venit. Attamen, ſi ex cauſis emergentibus vel de nouo quæſitis pendente lite benè fundatus reperiatur, dubitatum fuit, vtrum obtinere ſeu vincere debeat. Dubitatum non fuit de exceptione rei, quin conſtiterit, ſi ea ſuper cauſa emergente fundata reperiatur, eam admittendam ad repellendum actorem. Non idem fuerit in actione petitoris, niſi ius, quo actionem ſuam firmaturus eſt, ei ſuperuenerit ex cauſa quæ procedat & originem ducat à tempore, quod initium prædictæ litis præceſſit. Vlpia. *in l. ſi rem alienam 9. §. fin. ff. de Pignorat. Actio.* hanc regulam ampliat. Præſupponamus, te, pro centum coronatis, quæ mihi debes, rem quandam pignori dediſſe, ſanè pignus à me nunquam repetere potes, niſi prius debitum ſolueris, eo non obſtante tamen, iudicio mecum expertis & pignus à me repetis, ſanè malè fundatus es, neque ius aut actionem habes aduerſus me vllam ſolutione nõ facta. Fingamus, te pendente lite debitum mihi offerre, an eo non obſtante dicendum erit, te malè egiſſe, egóque abſoluar? Non ſanè: Verum pignus tibi reſtituere & pecuniam ſeu debitum recipere condemnandus ero. Ratio eius rei hæc eſt, quia ius ſuperueniens per oblationem tuam, fundatum eſt ſuper cauſa litem præcedente, atque ideò ſi iam recuſem, pignus liberare & debitum recipere ad intereſſe tuum tenebor: & tamen ante conteſtationem & iudicium conſtitutum oblationem hanc factam oportet, alioquin & ſic, ſi ius ex cauſa litem præcedente non ſuperueniat, actor obtinere non debet, verùm reus abſoluendus eſt. Atque hæc iure ciuili. At iure Canonico aliter cautum eſt ſub hac quæ ſequitur, diſtinctione. Actor poſſeſſorem alicuius fundi, quem ſimpliciter ad ſe ſpectare ait, non expreſſo ſeu deſignato titulo vel cauſa, conuenit: Si pendente lite dominium prædicti fundi ei acquiratur, quamlibet ex nouo titulo ſeu cauſa & poſt litem ceptam, non ideò minùs obtinere debet, vt continetur *cap. Abbate ſanct. de re iudic. lib. 6.* Si actione ſua ſeu petitione titulum ſine cauſam expreſſerit, ex qua ſeſe proprietatẽ ſeu dominium ait, & pendente lite dominium ipſi acquiratur ex nouo titulo poſt conteſtationem citra dubium, ſi in probatione prioris tituli deſignati deficiat, reus abſoluendus eſt, ſaluis tamen actori probationibus & allegationibus ex alia cauſa ſuborta. Aliud petitionis genus fuerit, ſi equum tuum, quem mihi commodaſſe ad quædam negotia mea ais à me repetas, egóque conteſter, & actioni tuæ teneat, túque de dominio equi probes, probes item, te mihi eum depoſito dediſſe, & non etiam commodato, neque ideo tamen libellum emendes, ſed ſimpliciter ius & æquum poſtules, quænam partes erunt Iudicis? Num me condemnaturus eſt, vt tibi equum tuum reſtituam? Videri poſſit, quod non. Id enim alioquin extra actionem à te intentatam foret: Dubium equidem nullum eſſet, ſi in titulo variaſſes Commodati & depoſiti, me citra expenſas condemnandum. Verùm actionem ſiue libellum mutare noluiſti, neque corrigere & declarare ceptam. Nihilominus tamen ex ſententia Vlpiani *in præd. l. ſi rem alienam. §. fin.* & ſententia Baldi non ideò minus ob huiuſmodi culpam obtinere debes: quandoquidem ex probatione ius cauſæ, quæ ante litem erat, quæque te dominum rei arguit benéque fundatum, ſuperuenit ſeu emergit, purà depoſitum, de quo actum non fuerat. Imbertus *in Enchiridio ſuo* hac de re agens in eam ſententiam inclinat, ſiue ex cauſa præcedente ſiue ex noua, pendente lite ius ſuperuenit, & de iure petitoris liquere poſſit, ipſum obtinere debere, ac nihilominus in expenſas prædictam ſuperuenientiam præcedentes condemnandum, idémque notat, ſi reus poſtulet poſt prædictum nouum ius cognitum admitti ad defendendum de nouo, eum admittendum abſque reſcripto, verùm ſolo meróque Iudicis officio.

VI.

Actor reum ad exhibendũ inſtrumẽtum, quo tenatur, cogere non poteſt.

Canayus pro appellante dixit, clientem ſuũ iudicio conuentum ad agnoſcendum videlicet defuncti ſoceri ſui chirographum coram iudice Turonenſi. Ad hæc reſpondiſſe ipſum, ſe non teneri, ac prætereà ſe hereditatem repudiaſſe: tum appellatum petitionem ſuam mutaſſe & poſtulaſſe, vt appellans ſibi pacta ſua dotalia ederet, ſeu exhiberet, vel ſaltem diem & annum & Notarium coram quo celebrata, deſignaret: clientem ſuum commonſtraſſe ſe ad id non teneri: nihilominus iudices Præſidiales id decreuiſſe: ab eo igitur ſe appellare & in appellatione concludere, quod videlicet dictum fuerit, eum ſuper articulis prædicta pacta dotalia ſpectantibus Notarium & datam reſpondere oportere. Magiſter pro appellato dixit, aduerſarium ſolutionem defugere, & bona ſoceri ſui occupaſſe, & quanquam actor non poſſit cogere reum ad actionem fundandam, poſſe tamen ad replicationem. Curia dixit, malè iudicatum fuiſſe, & à cliente Canayi benè appellatum, & appellatũ in expenſas condemnat, & emendato iudicio decernit, appellantem non cogendum reſpondere, ac multò minus Notarium vel datam deſignare. Pronuntiatum poſt cauſam peroratam 9. Iulij 1560.

Vide l. cogi neminem. ff. de Petitio. hered.

VII.

Quibus caſibus cautio Iudicatum ſolui, præſtari debeat.

Arreſto quod datum verbaliter in Audientia, vt vocant, Parlamenti Pariſienſis 13. Iulij, 1498. quo confirmata ſententia Seneſchalli Lugdunenſis decretum fuit, peregrinum & à Regnõ extraneum petitorem cogendum cautionem præſtare *Iudicatum ſolui* vſque ad ſummam centum coronatorum.

Notandum iure eſt in Francia, Francos ſiue Gallos non teneri præſtare cautionem iudicatum ſolui: Iudicatum enim ſolui ſtipulatio in tantum committitur, in quantum iudex pronunciauit. *l. iudicatum ff. iudicatum ſolui.* ſed peregrinum tantum, qui fugæ ſuſpectus eſt. Vt iudicatum fuit Arreſto, quod refert D. Ioannes Papontus, & altero quod datum ad perorationem Stephani Paſquierij aduerſus Italum quendam 24. Ianuarij, 1575. id quod temporibus Ioannis Fabri non obſeruabatur, vt teſtatur *in §. ſed hodie. inſt. de ſatisdat.* Gallus quoque *in ſua quæſt. 49* refert ita iudicatum fuiſſe Arreſto, quod datum anno 1385. pro quodam Ligure: Vide Bugnionium *lib. 1. leg. abrogatarum in Francia cap. 25.* & D. Bacquetum *in tractat. ſuo de Iure Albinatus 1. parte cap 16.* vbi complures elegantes quæſtiones ſuper hac materia tractat. Inter duos extraneos ſeu peregrinos actor cautionem præſtare tenetur: Iudicatum Arreſto 23. Auguſti 1571. Robertus rerum Iudicatar. *lib. 4. cap. 11.* Deuoluratius etiam quamuis Gallus cautionem præſtare tenetur ex Conſtitutione quæ ſuperius relata *lib. 3. cap. 8.* Arreſto vltimo I. C.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum I.

I.

Is qui bonis ceſſit cautionē Iudicatum ſolui, præſtare tenetur.

IS etiam qui bonis ceſſit, cautionem iudicatum ſolui præſtare tenetur, vt refert Choppinus iudicatum fuiſſe duobus Arreſtis Curiæ, quorum vnum datum pro Franciſcu Gnthofredo appellante aduerſus Nicolaum Rulandum 14. April. 1598. & alterum 26. Aug prædicto anno datum in 5. Camera Inquiſitionum, *lib. 2. de Moribus Pariſior. tit. 1. nu. 16.* ſi vnus ex litigatoribus bonis ceſſerit, Iulianus ſcribit non eſſe cogendū arbitrum ſententiam dicere: cùm neque conueniri poſſit, *l. item. 17. D. de Recept. arbi.* Idem indicatum patente velo 26. Iulij 1607. perorante Duchatio, & Arreſto Curiæ Subſidiorum 20. Septembris 1606. pro Maria Babina aduerſus Ynezium Landium, qui bonis ceſſerat ad relationem D. Heberti I.C.

TIT. II. DE SYNGRAPHIS & earum agnitione.

ARRESTVM PRIMVM.

Chirographi agnitio in, tam ſa appellationis poſtulari poteſt.

MErlinus nuntius Vniuerſitatis Pariſienſis vigore priuilegij ſui illuſtriſſimum Antonium Luxenburgium ad agnitionem chirographi ſui ad Præfectum Pariſienſem vel ipſius Locumtenentem Conſeruatorem citari curat: Is fori præſcriptionem opponit ſeu declinat: Ea exceptione depellitur, dictúmque eum adgnoſcere debere: inde ad Curiam appellat, vbi Merlinus libellum offert eo fine ſcilicet, vt momenti beneficio ſeu prouiſionaliter & citra præiudiciū appellationis, appellans manum ſuam ſeu chirographum recognoſcere teneatur: Is huic petitioni intercedit, & ait, id abſque præiudicio appellationis ſuæ neutiquam fieri poſſe, ſuper qua paratus eſſet, properè litigare, vel eam terminare arbitrio tertij alicuius. Merlinus ait, ex Conſtitutione defuncti Regis Franciſci, quæ publicata anno 1539. nullam incompetentiam allegari poſſe, vbi de agnitione chirographi agatur. Appellans regerit, id verum eſſe quoties debitor in ipſo loco reperitur: alioquin viam & rationem aperiri vexandis debitoribus temerè longè poſitis. Arreſto Pariſienſi, 5. die Iulij 1550. dictum fuit, appellantem chirographum ſuum vel agnoſcere vel abnegare cogi. Ratio, cur debitor ad prædictam agnitionem cogatur, ea eſt, quòd hac ratione creditor debitorem ſuum non quidem conueniat, ſed ſeſe ad conueniendum tantum inſtruat ſeu præparet: neque poteſt huiuſmodi agnitionem euitare, neque moratoriam præſcriptionem allegare, quaſi tempus ſolutionis nondum venerit: Textus eſt *in l. in omnibus. ff. de Iudiciis.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 27. die April. 1523.

II.

Chirographū abnegatum coram Iudice incompetente.

Verum quidem eſt, ſi poſt prædictam agnitionem coram Iudice competente factam petitor ſeu actor pecuniam repræſentari poſtulet, eum ante diem non audiri, *l. non quemadmodum, in fin. ff. de Iud.* At ſi coram Iudice incompetente id fiat, ſiue dies venerit ſiue non, reus ad Iudicem ſuum ſi id poſtulet, remitti debet. Hanc in rem expreſſa eſt Conſtitutio Regis Franciſci, quæ publicata menſe Iunio 1539. & ante quoque ſæpè ita iudicatum complurimis Arreſtis. At ſi reus chirographum inficietur, actor à prædicto Iudice ſiue competens ſit, ſiue non, ad chirographi probationem per teſtes admitti debet. Et ita iudicatum Arreſto Pariſienſi, 22. Maij 1526.

Ex Conſtitutione Ruſcinonenſi omnes Iudices competentes ſunt pro agnitione chirographi & debiti repræſentatione, *artic.* 10. verum id intelligendum eſt, cum partes præſentes ſunt & ambo ſuperſtites ſunt. Et nota, etſi repræſentatio pecuniæ à Iudice incompetente iudicari non poſſet: attamen in cauſa appellationis, ſi de debito liqueat, Curia appellatione in irritum deducta, cauſam principalem euocare & repræſentationem iudicare ſolet: vt factum fuit 18. Iunij 1565. B.

III.

Chirographum Laici coram Officiali vel alio Eccleſiaſtico adgnoſcī non debet.

Viceſima Nouembris 1533. in Maiore Camera Parlamenti Pariſienſis lis agitata fuit inter creditorem quendam repræſentationem ſeu ſolutionem pecuniæ poſtulantem ab vna parte, & heredes debitoris ab altera parte. Facti ſpecies hæc erat: Coram Officiali, id eſt Iudice Eccleſiaſtico chirographum ſuum debitor agnouerat. Creditor poſt ipſius mortem heredes eius ad iudicem laicum citat, & repræſentationem pecuniæ ſeu debiti poſtular. At illi allegabant, agnitionem non valere factam coram iudice incompetente. Arreſto dictum fuit, eos pecuniam repræſentare non oportere.

IV.

Chirographū teſtibus probatum repræſentationem pecuniæ non importat.

Chirographum à debitore vel ipſius ſucceſſore agnitum, repræſentationem pecuniæ importat: at non etiam denegatum & teſtibus tantùm vel comparatione ſcripturarum comprobatum: tum enim repræſentationi pecuniæ locus non eſt. Quod axioma notabile eſt, & pro certo & indubitato in Parlamento Pariſienſi obſeruatum, & complurimis Arreſtis iudicatum, ac nominatim ad relationem Domini Turnebullæ, die Martis poſt meridiem 9. Decembris 1539. in Maiore Camera Inquiſitionum aduerſus viduam quandam Prouinciæ Lugdunenſis, & liberos eius, prædictúmque Arreſtum datum fuit capto & communicato à cæteris Cameris conſilio, quæ retulerunt ita ſæpe Arreſtis iudicatum fuiſſe.

Iudicatum 15. die Decembris 1575. pro vidua quadam Lugdunenſi, quæ probato mariti ſui chirographo condemnata appellauerat. B.

V.

Chirographum agnitum repræſentationem importat.

Chirographa, poſteaquàm agnita fuerunt, executoria ſunt, neque audientur debitores dilationem poſtulantes aduerſus petitam à creditoribus pecuniæ ſeu debiti repræſentationem, cùm de re ſatis ſint certiorati arg. l. . in fin. ff. de Dot. prælegat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 12. die Maij, 1533.

VI.

Chirographum recognitum vigore vnius cremodicη.

Arreſto Tholoſano, quod datum 7. die Septembris anno .448. dictum fuit, Chirographum quoddam Philippi Leuis Archiepiſcopi Auſcenſis ſummæ .000. Coronarorum aureorum pro agnito habendum, & prædictus Archiepiſcopus ad repræſentationem condemnatus, vigore

gore vnici eremodicij, & id ſecundum Conſtitutionem Regis Franciſci, quæ publicata anno 1539. Attamen in Parlamento Pariſienſi id non niſi quoad agnitionem pertinet, ita obſeruatur, et non etiam quoad repræſentationem pecuniæ, ad quam altero eremodicio opus eſt.

ᵃ D. Maynard *lib. 3. cap. 5. ſuarum Quæſtio.* ait Arreſtum hoc verum non eſſe, deſumtum eſt ex Aufrerio in ſtylo Parlament. 4 *part*, 205. *art* Hodie *artic.* 92. Conſtitutionis 1539. Syngrapha priuata etiam vnico eremodicio pro confeſſata habetur, & hypothecam importat, ſi pars ipſa & compellata & citata fuerit. I.C.

VII.

Chirographum non impedit remiſsionē niſi quis in ipſo loco ſit.

Balliuius Foroſeguſienſis decreuerat quendam qui remitti ſe poſtulabat ad forum ſuum, declarare oportere, verum heres eſſet vel non defuncti, item adgnoſcere vel denegare prædicti defuncti chirographum oportere abſque præiudicio declinatoriæ ſuæ ſeu fori præſcriptionis. Id quod in Curia Parlamenti Pariſienſis infirmatum fuit, & appellatus in mulcam 100. ſolidorum ſeu aſſium Pariſienſium, eo quod id eo agente & inſiſtente factum fuiſſet, condemnatus fuit: Conſtitutio quippe intelligenda ᵃ eſt, cùm quis in ipſo loco reperitur. Arreſtum iſtud datum fuit 2. die Iunij 1545. vid. 1. Arreſtum ſupra.

ᵃ Et ita nominatim declarat Conſtitutio anni 1539. *artic.* 10. T.

VIII.

Chirographū adue ſus ſcribentem fidem facit, non autem aduerſus tertium.

Syngrapha non importat vllam hypothecam, niſi ex die quo agnita fuerit, *l. ſcripturas & Aut. quæ ſequitur, & l. cùm tibi. C. qui potior. in pign. hab.* Proinde creditor chirographarius cum aliis creditoribus hypothecariis non concurrit, & debitum eius perſonale tantum eſt, quod fundum captum & ſub haſta publicè proclamatum non ſpectat. In eam rem expreſſa eſt Conſtitutio anni 1539. *& cap. ſi cautio. de Fid. inſtrum.* Curia, vt fraudibus & machinationibus debitorum in fraudem videlicet creditorum occurreret, apocharum, tranſactionum, promiſſionum aliarúmve rerum fidem, quæ nonniſi chirographo priuatáque ſcriptura comprobantur, eatenus tantum admittit, quatenus ſcilicet intereſſe debitoris vertitur, & aduerſus ipſum, nullo modo autem, vbi de intereſſe tertij alicuius agitur.

Vide infrà *Tit. de Prouiſionibus & Repræſentationibus.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum II.

I.

In ceſſion protectorum — eius admitt—

SI quando longas moras trahat lis ſuper agnitione chirographi, actor auditur petitam ſummam & chirographo inſertam repræſentari poſtulans. Ita iudicatum vlt. die Martij, 1575. aduerſus protectorem quendam Pariſiis repertum. B.

De agnitione chirographi vide *cap.* 44. de Subhaſtationibus in Deciſio. Dn. Præſidis. M.

II.

Syngrapha abſque cauſa ad repræſentationem debiti non valet.

Syngrapha abſque cauſa inſerta ex Conſtitutione nulla eſt, id quod intelligendum eſt, vt videlicet repræſentationis beneficium tribuere poſſit: attamen valet pro confeſſione debiti, & de cauſa inquirendum eſt, etſi 100. librarum ſummam excedat. Iudicatum Arreſtis quæ refert Charondas *lib. 5. Reſponſor. cap.* 53. I.C.

III.

Syngrapha cuiuſdam ſummæ quo caſu quis ludat.

Nepos quidam auunculo ſuo ſyngrapham emittit, qua promittit ſeſe non amplius luſurum, & ſi luſiſſe reperiatur, promittit ſe ei 100. coronatos ſoluturum. Auunculus poſtea, cùm nepotem ſuum in ludo deprehendiſſet, aduerſus eum iudicio experitur, quo ſcilicet prædictam ſyngrapham ſuam agnoſcere condemnetur, & prædictam ſummam ſoluere: Nepos ſeſe tuetur *l. iuris gentium. §. ob maleficium. ff. de Pactis.* Auunculus nititur *l. ex ea parte. §. ff. de v. rb. obl.* Arreſto Parlamenti Tholoſani nepos condemnatus fuit, menſe Iulio, anno 1585 in Camera Edicti, quod refert Maynardus *lib. 2. quæſtionum cap.* 62. quod lector videre poterit. I.C.

Chirographū penes debitorē repertum præſumtionem ſoluti debiti inducit.

Antequam hunc Tit. dimittamus, notandum eſt, ingentem eſſe diſputationem, ſi chirographum penes debitorem reperiatur, an ei incumbat onus probandi ſolutum eſſe debitum. Doctores contrarium aſſerunt, cum tamen textus in eam rem expreſſus ſit, præſumi ſcilicet pro liberatione & ſolutione: vide *l. 2. de Pact. l. ſi chirographum. de probat.* Aliud in pignore: poteſt enim pignoris aliquis eſſe vſus, redditi vero chirographi nullus. T.

Item notandum eſt, chirographum à debitore agnitum hypothecam importare: non etiam id quod agnitum eſt a curatore dato bonis vacantibus, quoniam omnium creditorum loco eſt, neque vni ex his in præiudicium alterius cauere poteſt. l. fin. ff. de Curat. bonis dat. Choppinus ad Conſtit. Andega. lib. 1. cap. 73. num. 6. T.

TIT. III. DE INIVRIIS VERbalibus & Famoſis libellis.

ARRESTVM I.

Iniuria in iudicio prolata, etſi res vera ſit, tub lomiuus pœnam meretur.

ILluſtris Audoenus Calderonius Eques Præfectus Pariſienſis, cùm in Parlamento eſſet & cauſā plebeij cuiuſdā hominis & ſtudioſi, qui ab ipſo appellauerat agitari audiret, atq; rationes edere vellet, quibus motus ſe prædictum ſtudioſum capi curaſſet, eáque feciſſet, quæ tam aduerſus ipſum quàm contra plebeium illum hominem fecerat, adeò incaluit & exarſit, vt pleno auditorio & ſæpius diceret, ſtudioſum cum vxore prædicti plebeij concubuiſſe, ſéque id probaturum. Tum prædictus plebeius & vxor ipſius ilico poſtulant, præfatum Præfectum ſibi condemnari in ſolennem deprecationem & iniuriæ ſatisfactionem, itémque in multam pecuniariā, idque ipſum & Triumuiri Regij poſtularunt, qui rem iſtam, circumſtantiis ſuis omnibus exaggerant, tam ipſius proferentis ratione, à quo appellatum fuerat, quàm miſellorum iniuria affectorum, qui omnium opum & diuitiarum loco nihil aliud haberent, præter honorem & exiſtimationem, quæ plus valet, quàm omnes totius orbis theſauri, Prouerb cap. 2. Comicum verum Cenſorem morum id ſatis perdocere cùm ait: *Ego ſi bonam famam mihi ſeruaſſo ſat ero diues,* quoniam vt ait Plautus, *hominum immortalis eſt infamia etiam tunc viuit, cum eſſe credes mortuam.* Et vice reparationis grauaminum, à quibus appellaſſent, eos nouis iniuriis affici, his accedere maieſtatem loci, & cœtus, in quo hæ iniuriæ illatæ fuiſſent: atque ita promtè iuſtitiam ſuper eos adminiſtrandam iuſque dicen-

dum, rem denique & iniuriam vindicandam nulla vlteriori inquiſitione ſiue de iniuriis prolatis, cùm id Dominis Iudicibus notorium ſit, ſiue de facti ſeu rei veritate ita iniurioſè propoſita. Nam vt maximè vera foret, iniuriam tamen admiſſam, & reparatione dignam *l. eum qui nocentem infamauit.* & *l. lege Cornelia, §. ſi quis librum. D. de iniur. l. vnic. C. de Famoſ. libel.* Tandē in multam fiſco quærendam ordinariam eum condemnari poſtulabant. Præſes qui tum pro Tribunali ſedebat, etſi plerique cenſerent, prædictum Præfectum ilico huiuſmodi culpam ſolenniter deprecari oportere, nihilominus rem ampliauit, & interea Præfectus indulgentiam à Rege impetrauit, qua videlicet liberatus fuit ſatisfactione parti læſæ facienda, ſimul etiam multa pecuniaria Regi debita, ac nihilominus in multā decem librarum Pariſienſium cōdemnatus fuit quærendam miſello iſti plebeio & eius vxori. Complurimis dominorum Parlamenti id diſplicuit, nempe quia res ilico expediri debebat, & quia dilata fuerat, eum quem dixi terminum conſecuta eſt. Id factum anno 1387.

II.

Iniuria in cauſa appellationis prolata aduerſus primum Iudicem, pœnam merentur.

Procurator Regius in Balliuiatu Droëcenſi coram V. Cl. Wilhelmo de Bello-caſtro prædicti loci Balliuio aduerſus Abbatem & Conuentum Columbenſem iudicium intentat quorundam incarceratorum ab vna Iuriſdictione ad aliam tranſlationis nomine, inobedientiæ, infractæ ſeu violatæ tuitionis & ſaluaguardiæ & rebellionis factæ aduerſus viatorem ſeu executorem: ſupérque ea re complures teſtes audiuntur, litéque inſtructa iudicium conſtituitur. Antequam iudicium pronuntietur accuſati videntes caſus ſibi impoſitos, & quorum nomine accuſati fuerant, probatos, mandatum à Rege impetrant directum ad Balliuium Carnutenſem ad repetendos videlicet teſtes, idque fundatum ſuper inimicitia prædicti Balliuij, & ſuper animoſitate, qua hac in re proceſſerit, quódque ipſemet teſtes ſimpliciter audiuerit, vnico Amanuenſi aſcito, abſque vllo alio adiuua, examinatore aut inquiſitore. Tandem aduerſus teſtes dicebant, eos nunquam ea dixiſſe, quæ teſtimoniis ſcriptis continerentur. Hæc Reſcripti Regij inſtantia non ſeriò agitatur, neque vlla teſtium repetitio fit. Igitur aliud reſcriptum Procurator Regis impetrat ad terminum videlicet conſtituendum ſeu tempus definiendum prædictis Religioſis & Conuentui ad peragendam prædictam teſtium repetitionem, alioquin eo elapſo rem omnem ad prędictum Balliuium Droecenſem remittendam, atque ibi iudicandam. Tandem prædicti Religioſi aliud reſcriptum impetrant quo prædicto Balliuio malè adminiſtrati Magiſtratus crimen impingebatur, veluti falſa admiſſa lite diſſoluta, & in ſpecie in hoc ipſo proceſſu, itémque inimicitia aduerſus impetrantes, eóque reſcripto res omnis ad Curiam euocata fuit. Inibi prædictus Balliuius conuentus & cum eo Procurator Catholicus Regius poſtulant ſatisfieri iniuriarum nomine, & Balliuius repræſentat: Primò, ſe nunquam recuſatum fuiſſe eo tempore, quo proceſſus criminalis inſtitutus fuit aduerſus nunc euocantes, qui vtique voluntariè proceſſerint, iudicium conſtitui paſſi ſint, viderint, legerint & totius rei communicationem habuerint, nulla facta ſuſpicionis, neque teſtium repetitionis mentione. Secundò, quæ contra nunc dicant, ea non ſufficere, non enim dicere aut proponere prædictum Balliuiū corruptum fuiſſe: verùm hoc re ipſa dicere tantùm, ſe iſtum proceſſum inſtituiſſe in Regis fauorem. Tertiò prædictum Balliuium eſſe graduatum, virum bonum, neque vnquam reprehenſionis alicuius notam ſubiiſſe, aut malæ alicuius rei ſuſpectum fuiſſe. Quartò & in ſpecie, nunquam accuſatos odio proſecutum, quin complurima iudicia extarent, quæ pro ipſis & ipſorum Conuentu dederit: Et quandoquidem non probarent, aliquod factum illegitimum aduerſus ipſos, neque cauſam aliquam inimicitiæ vel odij, non præſumi officio ſuo deeſſe voluiſſe citra magnam aliquam cauſam. *l. fin. C. ad l. Iul. Repet.* Quintò, ſatis eſſe quod ipſemet adſcito Amanuenſi in cauſa criminali teſtes examinauerit. Sextò, fidem nō habendam teſtibus, ſi dicant, ſe aliter quàm teſtimoniis ipſorum contineatur, depoſuiſſe. Singulares enim eſſe aduerſus prædictum Balliuium & eius Amanuenſem, quibus plena fides habenda, ſtandúmque quoad ad deſcriptum teſtimoniorum ab ipſis confectum, *cap. præterea. de Teſtib. cog.* Septimò ſubornationis ſeu corruptelæ præſumptionem ſubeſſe, cùm videlicet integro anno poſt, poſt viſam inquiſitionem & depoſitionem teſtium recantare atque retractare ſe proponuntur, id quod admitti nullatenus poteſt. *l. fraternitatis. de Teſtib. Clem. fin. eod. tit. & §. quia vero ſæpe in Auth. C. de Teſtib. & cap. tertiam de Teſtib.* Religioſi complurimis rationibus in contrarium nitebantur. Nihilominus Arreſto Pariſienſi 25. die Ianuarij 1489. dictum fuit, quātum ad iniurias attinet, Religioſos actionem excipere oportere, Procuratorem verò Regium & Balliuium ad ſatisfactionem iniuriarum & multam poſtulandam admitti. Quantum verò ad euocationem & poſtulatam teſtium repetitionem pertinet, prædicti Religioſi ea depulſi fuere, liſque ad prædictum Balliuium remiſſa fuit, vt in eo ſtatu quo eſt, ab ipſius Locumtenente iudicetur.

Recuſationes poſt iudicium conſtitutum non admittuntur, niſi de nouo, ſeu nunc primum ad notitiam partis peruenerint Conſtitutio Caroli VIII. artic. 64. & Ludouici XII. artic. 20. B.

III.

Pœna Conſiliarij aduerſus Curiam contumacis.

V. Cl. Petrus Demanius Conſiliarius in Parlamento Tholoſano à Curia deſignatus ad exequendum Arreſtum quoddam datum inter Ducem Borbonium & Comitem Armaniacenſem ſuper Comitatu inſulæ Iordanæ & Vicecomitatu Gnureſtiæ eò proficiſci recuſauit, dixítque quicquid Curia ſuper eo iuberet decerneret, ſe eius nihil facturum, eo quòd Magiſter quidam palatij prædicti Ducis Borbonij ſe recuſaſſet. Ob hanc contumaciam dictum fuit Arreſto 7. Maij 1565. durante Parlamento ei ciuitate egredi non licere, atque adeò intra ciuitatem morari iuſſus. Vide Ludouici Rom. ſing.

IV.

Iniuria aduerſus Procuratorem prolata multata.

Wilhelmus Breſontius, cùm in Parlamento Tholoſano per Aduocatum ſuum in peroratione diei curaſſet, Ioannem Gardium Procuratorem

rem partis aduerſæ nempe fratris Antonij Bartonij iactaſſe ſeſe, tot amicos in Curia habere, vt interdictum ſuper poſſeſſorio Abbatiç Congniſiæ nunquam iudicari poſſit: cúmque ad id probandum complures dilationes habuiſſet, ob id nun peractum, Arreſto prædicti Parlamenti quod datum 20. Decembris 1463. condemnatus fuit ad dicendum & declarandum in Curia, ſe malè, temerariè & indiſcretè hæc verba quæ diximus proferri curaſſe, & ad veniam deprecandam Regi & Iuſtitiæ, & ad ſoluendam multam 15. librarum, aliáſque decem libras commodo prædicti Gardij & in expenſas.

V.

Iniuria ab Aduocato inter perorandū prolata, in cliētem cum ſi id comprobet. reddit, iſque mulctatur.

Ioannes Balduinus Maior Belloniſorij, & V.Cl. Draco Foliſius, Conſiliarius Ducis Burgundiæ rei, eo quòd quædam verba iniurioſa à V.Cl. Iuuenali Aduocato ſuo inter perorandum prolata aduerſus Iaquettam Iolieram & maritum ipſius actores adprubaſſent, Arreſto Pariſienſi anno 1390. in ſummam quadringentarum librarum Pariſienſium, & in ducentas libras Regi quærendas condemnati fuerunt. Pronuntiando iſtud Arreſtum primus Præſes dixit, Aduocati quidem vitio factum, verùm cùm rei id comprobauerint, eos culpam luere oportere.

VI.

Iniuria aduerſus Procuratorem Regium prolata vel ſcripta.

Gerardus Martinus Preſbyter anno 1465. libellum Curiæ Parlamenti Tholoſani obtulit, eóque V.Cl. Antonium Mortonium Procuratorem Catholicum Regium in prædicto Parlamento perſtrinxit, quod videlicet ob ingentia munera tam in auro, panno, quàm aliis rebus, quæ pars aduerſa ipſi contulerat, aduerſus ſe inſiſteret, ídque effeciſſet, vt beneficium quoddam in gratiam partis aduerſæ reſignaret, aliáq; plectenda complurima ipſi imputabat. Ob hæc ſeptima Decembris prædictus Preſbyter Arreſto in ſolennem deprecationem in Curia uſtiis clauſis prædictu Procuratori Catholico proprio & priuato nomine ſuo ob prædictas iniurias cōdemnatus fuit, & vt diceret ac conſiteretur palam, ſe temerariè & proteruè prædictum libellum obtuliſſe, eóque contenta adprobaſſe, cuius ipſum nunc pœniteat, ideóque veniam à Rege, Curia & prædicto Procuratore Catholico petat citra multam pecuniariam & expenſas, quibus liberatus fuit, fuitte ideo, quia probatio prolatorum ei impoſita fuiſſet. Quicquid huius ſit, eare ita iudicata & executioni tradita præſente vno Præſide & quatuordecim Conſiliariis, nominis integritati nihil additum, detractum verò apud bonos & graues viros aliquid fuit. Arreſtum iſtud eſt caſus is ipſe, quem ponit Andr. de Iſern. *in cap.1. Quæ ſint Regal.*

VII.

Iniuria aduerſus Conſiliarium ſcripta quomodo plectatur.

Wilhelmus Curtabilis ſutor Pariſienſis libellum Curiæ obtulit plenum atrocium & infamantium iniuriarum aduerſus V.Cl. Ioannem Porteum Conſiliarium in Parlamento Pariſienſi, cuius nomine Arreſto prædicti Parlamenti, quod datum 25. Maij 1429. condemnatus fuit ad ſolennem agnitionem & veniæ deprecationem à Deo, Rege, Iuſtitia & prædicto Porteo Conſiliario, & vt palam profiteretur, ſe falsò & perperam prædictum libellum confici & offerri curaſſe, & quoniam omnino inops erat, neque quicquam prorſus habebat, condemnatus fuit

Pœnam non habens vnde multam ſoluat.

in abſtinentiam intra carcerem ſolo pane & aqua ei relictis. Poſt Arreſtum pronuntiatum prędictus Porteus vir vitæ inſignis & inſigni modeſtia palam declarauit, quantum ad ſe attineret, ſe remittere ſolennem deprecationem, neque vllam aliam pœnam velle intacta ea, quæ Deo & Regi adiudicata fuerat. Deſumtum ex Lucio.

VIII.

Iniuria inter perorandum à Procuratore Regio in Parlamento Regio prolata quomodo plectibitur.

Bernardus Laniſius Procurator Regius in Seneſchaleia Tholoſana ad Parlamentum venit, atque inibi ſuper politia piſcium in prædicto loco venalium nonnulla repræſentauit, dúmque id faceret, arroganter locutus eſt, paulatímque eò prouectus eſt atque incaluit, vt ſanguinem Dei iuraret præſente Curia aliíſque Officiariis congregatis. Et quanquam iracundia ipſius ad Curiam non dirigeretur, verùm ad Aduocatum Regium tantùm, nihilominus blaſphemia hæc coercitione digna viſa fuit: eapropter in carcerem cōiectus fuit 16. Martij, & 29. eiuſdem menſis anno 1434. Arreſto condemnatus fuit in ſolemnem delicti agnitionem præſente Curia & Officiali Tholoſano, & ad veniam deprecandam à Deo & à Rege, & ad ſoluendam multam quadraginta librarum Capellæ: id quod eo ipſo die executioni traditum fuit. Nonnulli, qui huius Arreſti meminere, magnam in eo clemētiam nutant erga blaſphemiam prolatam à tali viro; qui modeſtiam dignitati officij ſui conuenientem præſetre debet, & in loco tam illuſtri, in quem reipſa concurrunt & reſeruntur Maieſtas Regis & dignitas Iuſtitiæ, atque iniuria huiuſmodi Collegio ſeu cœtui facta, crimen læſæ Maieſtatis habetur *l.quiſquis.12.in pr.* & ibi Ioan. Fab. *C.ad l.Iul. Maieſt.* & *in Auth. qui ſint rebell. ibi machinantur.* Bal. *in Tit. de pac. Conſtantiæ in verbo Opizon. in pr. per illum text. in verb. vobis, & in verb. dam.* & Andreas Iſernias *in tit. Quæ ſint Regal.* prædictum intereſſe præſupponit & ait crimen eſſe læſæ Maieſtatis *per d. l. quiſquis. & l. fin. C. de decurio. lib. 10.*

Procuratorem Regium modeſtum eſſe debet.

IX.

Reſponſum irreuerens Iudici factum plectendum.

Petrus Diambleus Clericus tonſuratus non coniugatus Arreſto Pariſienſi anno 1593. in ſolemnem agnitionem & deprecationem cōdemnatus fuit, eo quòd irreuerenter, interrogatus ſuper quodam delicto, cuius accuſabatur à duobus Dominis Parlamenti reſpondiſſet & locutus eſſet, ídque nulla habita ratione priuilegij ipſius.

X.

Dominus libello famoſo à ſubditis ſuis infamatus quomodo agere debeat.

Si incolarum & ſubditorum nomine libelli famoſi aduerſus Dominum publicati fuerint, iſque poſtea eos adprobari vel improbari intendat, non ſatis eſt prædictam adprobationem generaliter & vniuerſim fieri: verùm peculiariter ſinguli ſuper eo reſpondere tenentur vſquequò autores reperiantur, qui vtique puniendi poſtea ſunt & non etiam corpus ſeu vniuerſitas prædictorum incolarum. Et ita iudicatum fuit Arreſto pro Comite Tonnarienſi aduerſus incolas prædicti loci, 14. Iunij 1548. Deſumtum ex Lucio.

XI.

Libelli ſupplices à Procuratore ſignari debent.

Quoniam ſæpe Libelli ſupplices reperti fuerunt, quibus alterius honos appetitur, & alij quoque inepti ſuper quibus poſtea Procuratores inquiſiti ſola denegatione ſe expediebant, ideò Arreſto prohibitum fuit, ne de cætero amplius libelli ſupplices offerrentur, niſi ipſorum

Digitized by Google

manibus ſignati & deſignati. 12. Decembr. 1483.

XII.

Iniuria ſcripta vice ſatisfactionum expuncta.

Decimanona Martij 1543. Aduocatus quidam in Parlamento Pariſienſi peroratione ſua Commiſſarium & examinatorem Caſtelleti pecunia corruptum fuiſſe dixit. Poſtulantibus Triumuiris Regiis interpellatus fuit, verum id probare poſſet. Cliens qui aderat, declarauit, id adeò ſecretè factum fuiſſe, vt explorari non poſſit. Ad hæc Curia iſti Commiſſario Arreſto ſuo nihil aliud Iuris fecit ſeu adiudicauit, quàm quod decreuit, verba illa ex peroratione expungenda eſſe, ac inſuper Aduocatis interdixit, ne de cætero amplius huiuſmodi criminalia perorationibus ſuis inſererent, niſi exploratum haberent, teſtes eſſe, per quos probatio fieri poſſit ſub pœna ſuſpenſionis & interdictionis.

Simile Arreſtum datum fuit 19. die Decembris 1573. ſuper iniuriis contentis formula appellationis aduerſus Præfectum Prouinium B.

XIII.

Forma procedendi in materia iniuriarum verbalium.

Super appellatione ad Curiam facta à Ioanne Durerio pharmacopæo Forenſi in prouincia Foroſeguſienſi appellante à proceſſibus factis à Balliuio Foroſeguſienſi ad inſtantiam Ioannis Verpillij in actione iniuriarum verbalium per petitionem, exceptiones, replicationes, duplicationes, iudicium è contrarietate partium circa facti ſpeciem, iudicium ſuper informando quinque aut ſex dilationes dictum fuit & iudicatum Arreſto Pariſienſi 27. die Iunij 1537. à prædicto Balliuio, dum partes in facto contrarias iudicaſſet, eáſque in prædicta cauſa ordinariè procedere curaſſet, malè proceſſum, decretum & iudicatum fuiſſe, omnibúſque irritatis & annullatis, partes remiſſæ fuerunt ſeu perendinatæ in menſem proximum, poſt quem menſem appellatus teſtes ſuos produceret audiendos & examinandos in iudicio, eóque pacto ius redderetur partibus & ſummariè procederetur, prout iuris ratio dictat, decerneretúrque iudicem, qui ita proceſſiſſet, ipſummet coram ſe ſiſtere oportere vt ſuper eo reſponderet.

Similiter iudicatū fuit perorante Memmio 14. Iulij 1576. citatúſque vt in perſona ſe ſiſteret Præfectus Montlerius. & rurſum inter Ligerium Saurrellum, vinitorem Pictauienſem appellantem à ſententia data à Balliuio Bituricenſi vel ipſius Locumtenente criminali Biturigibus 4. Ianuarij 1593. & Natalem Ducetum vinitorem pariter & vxorem ipſius appellatos, quo Curia prædicto Locumtenenti criminali iniunxit, vt deinceps cauſas iſtiuſmodi iniuriarum verbalium ſummatie diſtingeret ſeu terminaret, & in cauſa iniuriarum teſtes de plano & ilico audiret, interdixitque ne ſententias ſuas ſpreta appellatione exequeretur, niſi in caſibus Conſtitutione comprehenſis ſub pœna ſuo nomine damna & intereſſe partibus præſtandi: decreuitque Arreſtum in Sede legi oportere die iuridico velóque leuato id curante ſubſtituto D. Procuratoris Catholici, qui de ea re Curiam intra menſem certioraret 31. ſeu vlti. die Octobris 1594. in ſecunda Camera Inquiſitionum: agebatur de iniuriis verbalibus prolatis ab vna ex partibus, quæ ſcilicet alterum publicè veneficum vocauerat. Similiter iudicatum alio Arreſto, 6. Iulij 1602. inter Ioannem Pinſoniuro & Mariam Bernoniam vxorem ipſius, & Ioannem Pomelerium appellantes à ſententia data à Balliuio Bellouocenſi & Noualienſi, 19. Iunij 1601. & Ambroſium Patuum appellatum ab altera parte: qua ſententia prædictus Balliuius præfatos appellantes ſex coronatis multauerat prædicto Patuo quærendis ob iniurias prolatas aduerſus prædictum Patuum, pro omni reparatione ciuili ſeu priuata, damnis & intereſſe, ſinguloſque dimidio coronato multauit Dominæ Bellouocæ quærendo, addita prohibitione, ne eo prolabi rurſus velint, propoſita aliorum exemplari punitione. Curia prædictam appellationem & ſententiam, à qua appellatum fuerat, Arreſto ſuo citra mulctam in irritum deduxit, emendando corrigendóque prædictam ſententiam, abſque expenſis, damnis & intereſſe ab vtraque parte penitus liberauit: ipſiſque prohibuit & interdixit, ne ſe vel facto læderent vel verbis iniurioſis inuicem appeterent, decreuitque D. Daniel Chazeræus, Balliuius Bellouocenſis & Noualienſis, ſummam ſex coronatorum, quam pro ſportulis ſententiæ, qua ad probationem allegatarum exceptionum & reprobationum partes admiſerat, acceperat, itémque ſex coronatorum pro operæ ſuæ pretio & ſalario, eo quòd inquiſitioni celebrandæ intitiſſet, paritérque Riſſeus Procurator prædicti dominij ſummam trium coronatorum reſtitueret, quam pro eiuſdem operę pretio perceperat, & ad id faciendum cogendos: & ſubſtituto prædicti Procuratoris Catholici iniunxit, vt præſens hoc Arreſtum executioni tradi curaret, deque ea re intra menſem proximum Curiam certioraret: & prædicto Balliuio, vt ſimiles cauſas ſummarie & de plano ſecundum Conſtitutionem tractaret, definiret. Noretur de iniuriis cùm quæſitum ſeu actum, & de impactis nonnullis pugnorum ictibus. Hæc ratio procedendi frequentiſſima fuit in cauſis iniuriarum & leuioribus exceſſibus tam in Curiis Regiis quàm Eccleſiaſticis, & promiſcuè nimis capturæ decernebantur, id quod Curia præcedentibus Arreſtis reformauit & aliis innumeris, & inter cætera vno, quod datum ad cauſam ampliatam, 19. Februarij 1605. inter Giluertum Montelonium Curionem Eccleſiæ ſancti Bonneti Bituricenſis, & antea Eccleſiæ Parochialis Montlazonæ (vbi iniuriæ prolatæ fuerant) appellantem ab Officiali Bituricenſi tanquam ab abuſu à ſententiis ab ipſo datis, licentia informandi, decreto citationis perſonalis captura, ſui incarceratione, & iis omnibus quæ inde ſecuta ſunt ab vna parte: & Claudium Alexandrum appellatum ab altera. Curia viſis grauaminibus, &c. concluſionibus D. Procuratoris Catholici, cui decreto prædictæ Curiæ proceſſus communicatus fuerat, dixit, male, nulliter & abuſiue proceſſum, decretum & iudicatum à prædicto Officiali Bituricenſi, aduerſus prædictum Monthelonium appellantem, irritauit & annullauit omnes proceſſus, decreuitque vt intra menſem prædictus Officialis Bituricenſis in Curia ſe ſiſteret, ad reſpondendum concluſionibus, quas prædictus Procurator Catholicus aduerſus ipſum propoſiturus foret, appellatum in expēſas cauſæ appellationis condēnauit, & ſaluis prædicto appellāti damnis ſuis ac intereſſe aduerſus prędictū appellatum & ipſi viciſſim exceptionibus ſuis in contrarium, agebatur de iniuriis verbalibus, quas appellatus aduerſus ſe ab appellante tum ipſius Curione prolatas prætendebat. Hæc lis iuxta Conſtitutiones Canonicas ſummariè terminanda erat, cùm Iudices Eccleſiaſtici lites inter Eccleſiaſticos ratione vel poteſtate componere teneantur, præſertim eas, quæ diutius agitatæ, ſcandalum aut officij diuini interruptionem afferre poſſe videntur, & ſi obſtinati ſint, celeri iudicio terminari. *Can. diſſidentes. & can. ſequenti. diſt. 90. cap. nonnullis. de Reſcript. cap. penult. de Accuſat. cap. vltim. de dolo & contumacia.* quinimo ſportulas accipere non debent, niſi tantum pro conſilio, cum reditus habeant Eccleſiaſticos, vnde viuant, *cap. cum ab omni*, & ibi Gloſſ. *de Vita & honeſt. cleric. extr.* Verum id male obſeruant, & æque ſportulas accipiunt (quamuis eorum officia ipſis gratis conferri debeant) ac Iudices Regij, & cariùs* coram ipſis litigatur, quàm in Sedibus ſeu Tribunalibus Regiis, eorúmque auditoria calumniis, impoſturis ac ſtrophis forenſibus quæcunque Regia tribunalia longe ſuperant. Axioma igitur eſt certiſſimum, in cauſis iniuriarum verbalium & pro leuibus exceſſibus ſummariè procedendum eſſe, reúmque proprio ore defendentem ſe audiendum, & ſi iniuriam factam deneget, decernendum, vt actor duos vel tres teſtes producat, qui ſummariè audiantur, & non etiam per repetitiones aut cum reo confruſionem, & examen ex officio, accuſatum admittere in factis ſuis, vt vocant, iuſtificatiuis & teſtium reprobationibus: id quod adeo certum eſt, vt Arreſtis determinationis, & inter cætera eo quod datum inter Officiarios Seneſchalciæ Pictauienſis pro determinatione ipſorum munerum & officiorum (quod tranſcriptum extat *ca. 27. Collectionis meæ de Determinationibus*) cognitio de cauſis iniuriarum verbalium, vt maxime ſubſtitutus D. Procuratoris Catholici cum accuſatore iunctus eſſet, atque

Iudex id, quod plus æquo decepit, reſtituat.

Aduerſus Officiales & Iudices Eccleſiaſticos.

Aduerſus Officiales Epiſcoporum.

**Nota ſtud. & pro certo teneo, & multo cariùs.*

Determinatio inter Iudices ciuiles & criminales pro cognitione de cauſis iniuriarum.

atque in ſolenuem agnitionem & ſatisfactionem multámque arbitrariam concluderent, Locumtenenti ciuili attributa ſit: cognitio vero de iniuriis realibus, vbi ſanguis effuſus aut membrum aliquod ruptum, Locumtenenti criminali. Vide Arreſtum 10. *in Append. huius Tituli.*

XIV.

Idem & aper tius.

Compluribus Arreſtis Pariſienſibus maximè notabilis procedendi forma in cauſis iniuriarum verbalium cõſtitura fuit, quorum primum datũ 14. Martij 1507. Eáque hęc eſt: Quod Iniuria affectus libellum iudici offerre debeat ad habendam commiſſionem ac licentiam inquirendi ſuper prolatis prædictis iniuriis: Hoc facto & relata inquiſitione alium libellum offerre debet, quò videlicet attenta qualitate iniuriæ, quæ atrox eſt, ſibi venia detur, & permiſſio agendi ad reparationem ſeu ſatisfactionem, itémque decretum ad ducendum eum qui iniurias protulit, ad eas videlicet aut adprobandas aut denegandas, vt & teſtes, quò ſcilicet ij properè audiantur, ſi fortè denegatio facta fuerit, conſequendæ reparationi & iuſtitiæ ilicò: & verò hæc forma in indiuiduo valida declarata fuit Arreſto Pariſienſi anno 1550. pro Ioanna Chaſlemia vxore Emeraudi de Curia appellata aduerſus Iacobum Fauetonium & vxorem ipſius appellantes à Balliuio Foroſegulienſi. Itémque altero Arreſto, quod datum inter Dionyſium Trunellum appellantem ab vna parte, & Vitalem Beſſæum appellatum, 1549.

Guenoſius notauit hanc Conſtitutionem eſſe, quæ hac die in Curia regeſta fuit.

XV.

Iniurians ſi dictum nolit emendare eſt.

Si reus actione iniuriarum conuentus vice omnium exceptionum dicat, ſe nolle eas dictas, neque eas veras credere, quinimo fateri ſe, actorem eſſe virum bonum, & indignum iniuria, à ſolenni deprecatione & agnitione, itémque à multa pecuniaria liberari debet, in expenſas tamen inſtantiæ condemnandus eſt, ipſique interdicendum, ne decætero amplius actori contitietur, eúmque diffamet pœna propoſita, itémque actori permittendum vt hanc ſententiam pro omni reparatione [a] publicari faciat. Neque enim temerè licet, huiuſmodi actione & ſolenni deprecatione & multa pecuniaria viro alioquin bono infamiam inferre ob lubricum linguæ tantum: ac nominatim in huiuſmodi materia, quæ abſque dubio famoſa eſt, quæque extra ordinem tractari debet, *l. qui iniuriarum ff. de iniurijs*. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Vitali Beſſæo appellato & petitore, aduerſus Dionyſium Trunellum, Selectum Foroſegu ſienſem appellantem & reum in actione iniuriarum, anno 1549.

Reparatio & pœna iniurian tis, recantatio.

a Iniurians condemnandus tantum eſt, vt recantet in Sede vel in Prætorio Iudicis, & non etiam addendum. *& alibi vbique*, pro iniuria videlicet verbali: & vero cum huiuſmodi ſententia prolata fuiſſet, infirmata fuit Arreſto, quod datum in Audientia, 17. die Ianuarij 1579. B.

In leuioribus iniuriis ſufficit, iniuriantem culpam ſuam coram Iudice fateri ſeu recantare, & actorem virum probum adgnoſcere, & prolata iniuria indignum, vt verbo, quam dixerit iniuriam reparet, & ſatis eſt, ſi dicat, nollem dictum, nollem factum. & vt Terentius *in Adelph. act. 2. ſcena 1. ait: Nam ego veſtra hæc, nollem factum, iuſiurandum dabitur, te eſſe indignum iniuria hac.* Plautus *in Amphytrio: Atque adiuret inſuper, nolle eſſe dicta, quæ in me inſontem protulit.* Nihilominus in expenſas condemnandus eſt. Vide V. Cl. Franciſcum Grimaudetum, *in Tract. ſuo de cauſis à dolo excuſantibus, num. 61.* Si autem iniuriæ totam familiam ſpectent, veluti ſi quidam leproſus vocatus fuerit, vel ex ſtirpe leproſorum, cognati actione iniuriarum experiri poſſunt, vt iudicatum fuit Arreſto, quod datum in Camera parrocidali, 12. Ianuarij 1582. quodque refert Robert. *Rer. iudicat. lib. 4. cap. 12.* Fœminaque iniurians condemnata fuit, ad recantandum in iudicio, præſentibus iniuriati cognatis, & decretum, ipſam declarare & adgnoſcere debere, familiam aut ſtirpem eius ab omni ſuſpicione lepræ immunem eſſe, ſeque pœnitere, quòd iſtiuſmodi iniuria aduerſus honorem illius familiæ dixerint & protulerint. I.C.

Quando cognati actione iniuriarum experiri poſſint.

XVI.

Si reus iniuriarum verbalium declaret, ſe nolle à ſe dicta defendere, & ſe ea recantare, hoc omnino ſatis eſt: neque Iudex ad vlteriorem cõfeſſionem aut eorum quæ dicta ſunt inficiationem eum adigere, neque actorem ad inquirendum ſuper eo admittere debet. Ac propterea; quoniam Seneſchallus Lugdunenſis litem ampliauerat aduerſus mulierem quandam à mercatore quodam conuentam, eo quòd illum furem appellaſſet, prædictum mercatorem ſuper eo inquiſiturum, non obſtante eo quod prædicta fœmina parem, vt ſupra, declarationem feciſſet, Arreſto Pariſienſi, quod datum in Maioribus diebus Molini habitis, die Iouis 15. Octobris 1534. appellationes, & id à quo appellatum fuerat, in irritum deductum fuit, partéſque lite à Curia abſque expenſis liberatæ fuerunt.

Simile Arreſtum 9. die Februarij 1564. B.

Iniuriato ſatis eſſe debet, ſi iniurians in plena Audientia ſeu Auditorio, vbi plerumque plurimi ac inſignes viri congregantur, in præſentia horum recantet, ſeque iniurias à ſe prolatas indictas velle.

XVII.

Vaſallus ob mendacij notã domino impactam feudo ſuo excidit ipſi, quandiu ſuperſtes eſt.

Cum Vaſallus quidam aduerſus Dominum ſuum feudalem litigans, eique in iudicio mendacij notam impegiſſet, per ſententiam ſolemnem agnitionem, & ad recantandum in iudicio in præſentia Iudicis & Procuratoris Regis condemnatus fuit. Ambo ad Parlamentum Pariſienſe appellant, in quo Dominus libellum Curiæ offert, eo fine vt declaretur videlicet per iſtiuſmodi iniuriam feudum vaſalli ſibi commiſſum eſſe. Super eo libello vaſallus excipit, primum proceſſum ſiue litem non de feudo fuiſſe, nec verba hæc feudum ſpectare, prædictúmque libellum à proceſſu longè alienum eſſe: & quod magis eſt, feloniam à ſe non commiſſam. Dominus ait atroci iniuria ſe affectum, habita ratione perſonarum putà quòd ipſe Dominus ſit, iniurians verò vaſallus: & loci, qui eſt in iudicio & coram Officialibus Regis. Curia Arreſto ſuo, vltimo Decembris 1556. dixit, à vaſallo abſque grauamine appellatum, qui in expenſas & multam condemnatus fuit. Quantum autem ad Domini appellationem attinet, ea & id à quo appellatum fuerat, in irritum deducta, iúſque inſuper prædicto libello reddendo, declarauit prædicto Domino feudum commiſſum, quo viuente prędicto vaſallo ipſe frueretur: ea lege, vt poſt mortem ſuam eius vſusfructus ſimul & proprietas abſque infamiæ nota ad ipſius heredes redire debeat.

Arreſtum iſtud repetitur *Titul. de Feudis. Arr. 18.* Vide Charond. *lib. 2. Reſponſor. Ar. 16.* Chop. *lib. 2. de Domanio Franciæ Tit. 8. num. 10*

XVIII.

Iudices ordinarij Sancti Deſiderij Petrum *Recãtatio iniu*

[...]oria verbalis quænam fieri debeat.

Viallonium ad ſolenniter deprecandum à Simone Ioſſerando condemnauerant, eo quod eum falſæ monetæ reum appellaſſet: inde appellatum fuerat, & Arreſto Tholoſano, quod pronuntiatum Vigilia Pentecoſtes, 6. Iunij 1579. hoc iudicium reformatum decretúmque fuit, prædictum Viallonium in præſentia Officiariorum prædicti S. Deſiderij, & teſtium in inquiſitione ſuper eo facta auditorum declarare oportere, ſe prædictum Ioſſerandum virum bonum adgnoſcere & habere, prædictúſque Ioſſerandus in expenſas cauſæ appellationis condemnatus. Reliquis capitibus prædictæ ſententiæ prædictorum ordinariorũ in eo quod videlicet expenſas prædicto Ioſſerando adiudicatas ſpectat, in effectu ſuo relictis.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. III.

I.

Verba irreuerentialia aduerſus iudicẽ prolata puniuntur.

SCabinus quidam Iauuillanus cùm Iudici irreuerenter dixiſſet, eum ſcilicet egregium iudicem eſſe, ſéque melius ipſo iudicaturum, Arreſto in multam viginti coronatorum & in expenſas condemnatus fuit, 28. Februarij 1578.

II.

Verba iniurioſa ſcriptis iudicialibus inſerta expungi debent.

Verba iniurioſa reſcripto ſeu relcuio aliiſque inſtrumentis iudicialibus inſerta, vna cum multa expungi debent, vt dictum fuit aduerſus Ioannem Tellerium, 19. Martij 1575.

III.

Iniuria aduerſus iudicem delegatum prolata multæ obnoxia.

Cùm recuſantes iudicem deputatum & delegatum ad id, quod iniurias aliáſque res friuolas & ridiculas propoſuiſſent, in 10. Coronatorum multam condemnati fuiſſent, ſuper appellatione appellantes non admiſſibiles declarati, & in multam abſque infamiæ nota condemnati fuerunt, 13. Maij 1580. B.

IV.

Idem aduerſus Aduocatum Regium.

Cùm Sollicitator quidã literis ſuis euocatoriis Aduocatum Regis Rotomagenſem iniuria affeciſſet, decretum fuit, partem originale ſeu authenticum & exemplum repræſentare ſeu exhibere debere, vt in præſentia eius dilaceretur, cui ſi prædicta pars contumaciter non paruerit, ab hoc ipſo momento eam in ſummam 100. coronatorum condemnandum, ſaluo aduerſus Sollicitatorem regreſſu, 15. Decembris 1578. B.

V.

Idem aduerſus Locumtenentem criminalem.

Cùm Aduocatus quidam Locumtenentem criminalem Meldenſem conuiciis appetiiſſet, cùm eum pro inſtituto ſuo recuſare deberet, propter irreuerentiam & exceſſum verbis admiſſum ad relationem Domini Archerij in multam 100. coronatorum, in expenſas & in eodem cœtu ad recantandum condemnatus fuit, 15. Martij 1578. B.

VI.

Exceſſus & iniuria aduerſus Locumtenentem generalem.

Cùm duo nobiles in gratiam Præſidis alicuius Præſidialis, Locumtenentem de ſede ſua ſeu tribunali detraxiſſent vt præſideret, & poſtea prædictus Locumtenens prædictos nobiles ope & auxilio prædicti Præſidis elapſos captiuos detinuiſſet, is ſuper informatione prædicti Locumtenentis, in carcerem coniectus fuit: Curia partibus auditis, prædictos nobiles in multam condemnauit, veluti abſque vllo grauamine appellantes, & in multam 200. librarum Pariſienſium in pauperum alimoniam, & carcerẽ, & vt prædictum Locumtenentem ambo nudo capite in ſuam ſedem reponerent, Præſéſque & Locũtenens ad trium menſium ſpatium officio ſuſpenſi ſeu interdicti. Iudicatum 22. die Martij 1574. iniunctum Procuratori Regis vt prædictum Arreſtum publicari curaret.

VII.

In actione iniuriarum poſt condemnationem pecuniariam, pœnalis repeti non poteſt.

Si iudicium in actione iniuriarum datum fuerit, quamuis pecuniaria duntaxat condemnatio facta fuerit, pœnalis repeti ſeu reſumi amplius non poteſt. Iudicatum 11. Februarij 1584. B.

VIII.

Iniuria & cõuitia prohibita.

Super conuiciis, quæ inter ludendum proferũtur, notandum eſt Arreſtum, quod datum 7. Februarij 1565. aduerſus Bazochios, id eſt, Amanuenſes & pragmaticus forenſes ludos ſuos & iocos ſolitos exhibentes, & prohibitio ipſis facta, ne quem ſuis iocis, nomine, notiſue proderent: quòd ſi ſecus facerent, ipſorum iuribus priuarentur. B.

IX.

Quando qui non admittatur ad obiciendum crimen priuato, & vtrum qui admitti debeat ad id probandum.

Doctores agitantes quæſtionem, vtrùm priuato alicui permiſſum ſit, virum aut fœminam iniuriis afficere, ipſiſque crimen ſeu culpam quã admiſerint, obiicere, & vtrum ad crimen iſtud probandum & iniuriam à ſe prolatam, admitti poſſit, & an iniuriarum actione teneatur is, qui alteri verum crimen conuitio obiecerit, Bartolus cæteríque Doctores ſupra *l. cum qui nocentem infamauit, non eſſ. bonum & æquum ob eam rẽ condemnari. D. de Iniuriis.* exiſtimant, quando Rei pub. non intereſt vitium illud, quod conuicio obiectum fuerit, manifeſtum fieri: eum qui iniuriauit, actione iniuriarum teneri: verùm Didacus Couarruuias *variar. reſol. lib.* 1. *cap.* 1. tenet, ſiue vtile ſit, vitium ſeu crimen manifeſtum eſſe, ſiue non, in omni caſu, peccatum eſſe non omnino ab iniuriarum actione liberum, id quod ait ille, ex intentione iniuriantis iudicandum eſt, cuius peruerſa voluntas rem malam, peruerſam ac reprehenſione dignam reddit, ex *can. cum miniſter. & can. relegantes* 13. *q.* 2. & veritas conuicij ipſum conuiciantem non eximit à crimine iniuriæ *l. Iuſtiſſimos. C. de Offic. Rector. Prouinc. l.* 3. *C. quando & quibus quarta pars debeat. lib.* 10. vbi voluntas & intentio iniuriandi magis, quàm veritas conuicij conſideratur, & *l. qui iniuria de Furtis.* Sic conſuluit Oldradus *conſil.* 53. & Gail. *practic. obſeru. tom.* 2. *cap.* 100. Fachinæus *lib.* 9. *controuerſ. Iur. cap.* 10. Aufrerius Capellæ Tholoſ. 127. Iuxta hoc cùm quidam à primo Iudice ad probandas iniurias aduerſus quẽdam vicinum ſuum prolatas veras eſſe, Arreſto, quod poſt perorationem datum 14. Iulij 1576. dictum fuit, malè iudicatum, interdictumque appellato, ne deinceps eiuſmodi actiones intentare vellet I.C.

X.

Quando iniuriarum verbaliũ nomine criminaliter agi poſſit.

Iniurias leues ab atrocibus diſtingui oportet: cùm enim iniuriæ atroces ſunt, pro reparatione illarum & ciuiliter & extraordinariè agi poteſt, & ab informatione ac captura initium duci *l.* 37. §. 1. *l. vlt. D. de Iniur. & l. vlt. C. eod.* Arnobius *lib.* 4. *aduerſus Gentes. Ne veſtras aures,* inquit, *conuiciis aliquis petulantioribus pulſaret, de*

atroci-

atrocibus formulas conſtituiſtis iniuriis. Ac proceſſus iſtiuſmodi Curia Arreſtis ſuis approbauit, quorum vnum datum pro Perretta Combautia appellata, pro qua perorabat Dominus Iſaacus Arnaldus, aduerſus M.P.G. appellãtem à decreto capturæ aduerſus ſe facto à Balliuio Bituricenſi vel Locumtenente ipſius criminali Bituricenſi, pro quo perorabat Raguellus. Curia appellationes abſque multa in irritum deduxit, principalem controuerſiam, quæ inter partes erat, euocauit, déque eo ius reddens, cùm appellans in præſentia declaraſſet, ſe nil niſi quod honorificum probúmque eſſet, de perſona appellari noſſe, decreuit, vti teſtimoniales illi traderentur, quibus pro occaſione & neceſſitate vteretur, appellantem verò in expenſas viginti coronatis taxatas condemnauit. Alterum pro Antonio Compino & Ioanna Bonartia vxore eius, mercatore commorante in ciuitate Duni regij ſeu Regioduni Bituricenſi appellantis, aduerſus Ioannam Chotardam viduam, tum famulam domeſticam Franciſci Compini Preſbyteri & Prioris Eccleſiæ Collegialis prædicti loci appellantem à ſententia quadam, quæ data à Balliuio Bituricenſi vel Locumtenente ipſius prædicti Regioduni, 23. Decembris 1605. qua declaratum fuit, ipſam manifeſtò ſatis compertam ac conuictam, præfatas atroces iniurias aduerſus honorem & pudicitiam prædictæ Bonaltiæ in proceſſu protuliſſe: pro reparatione ſeu ſatisfactione decreuit, illam in Palatio in præſentia Subſtitut. D. Procuratoris Catholici, prædictæ Bonaltiæ ac trium perſonarum quas ipſa deſignatura eſſet, declarare oportere, ſe temerè proteruè contráque veritatem, iniurias præfatas in proceſſu dixiſſe ac prædictæ Bonaltiæ improperaſſe: illas ſe recantare: Bonaltiam iſtam bonam honeſtámque fœminam adgnoſcere, ac inſuper in 20. librarum multam Regi inferendam condemnata, paremque ſummam ciuilis & priuati intereſſe nomine prædictæ Bonaltiæ præſtaret, & carcere contineretur vſque quo prædictam ſummam ſolueret, ipſique iniunctum vt prædicta ciuitate & diſtrictu in triennium excederet, propoſita pœna corporalis coërcitionis & expenſarum, ſi contraueniſſet. Curia in Camera Vacationum, Arreſto 19. Septembris 1605. poſtquam prædicta Chotarda ob id adſcita in Camera de geniculis, declaraſſet ſe prædictam Bonaltiam probam honeſtam fœminam adgnoſcere, nec verba iniurioſa, quorum in proceſſu mentio facta fuit, vera putare, veniámque ab actoribus petere, appellationem & ſententiam à qua appellatum fuit, in irritum deduxit, abſque multa, & nihilominus appellantem in decem libras Pariſienſes prædictæ Bonaltiæ condemnauit, & in expenſas litis illis actoribus exoluendas, ipſiſque permiſit Arreſtum hoc in Acta Regiodoni referre. Iniuria hæc erat: Bonaltiam peperiſſe, antequam nupta fuiſſet, qualitas appellantis ancillæ videlicet Presbyteri, qui frater erat mariti prædictę Bonaltiæ pœnam exaggerauit. Conueniens igitur eſt, iniurias & exceſſus leuiores, diſtinguere & ſeparare ab atrocibus, quæ fiunt tribus modis: perſona videlicet, tempore aut re: qua de re vide, quæ doctè ſcripſit Ræuardus *lib. 1. Vario. Iuris, ca. 9.* I.C.

XI.

Quod iniurias verbales * attinet id in Francia obſeruatur, de iis neque ciuiliter neque criminaliter agi poſſe, ſi ab eo die, quo prolatæ fuerint, annus exceſſerit. *l. 5. C. de iniur.* vt iudicatum fuit compluribus Arreſtis, & inter alia eo quod datum in Camera parricidali Pariſiis die Sabbathi 19. Iunij 1563. verùm ſi præter verba etiam verbera acceſſiſſent, etiam poſt annum de iis agi poterit. Iudicatum Arreſto in Camera parricidali 12. Maij 1571.

* Quantum ad iniurias ſcripto, programmatibus affixis & libellis diffamatoriis comprehenſus, eos qui eas ſpargunt, prima vice virgindemia ſeu fuſtigatione, ſecunda vero vice capite ſeu vita plecti oportet, iuxta cõſtitutionem Caroli IX. 1562.

TIT. IV. DE INTERDICTO vti poſſidetis.

Vide D. Ioannem Imbertum *in Inſtit. ſuis Forenſibus 1. cap. 16. & 17.* Maluerium *in praxi ſua* & Rebuffum *ad Conſtitutiones Regias, in Tractat. de materia poſſeſſ.* & Tit. de Interdictis in Conſuetudine Pariſienſi, Formula horum interdictorum integra extat apud Tertullianum *lib. Aduerſus hæreſites.*

ARRESTVM I.

Interdicta pro mobilibus quæ non intententur.

INterdictum vti poſſidetis pro mobilibus nõ intentantur *l. 1. §. quotiens, ibi: tunc ſi res ſoli ſit. ff. vti poſſid.* at mobilium nomine aliud interdictum eſt, quod *vtrubi* vocatur, niſi mobilia ſub vniuerſo comprehenderentur, veluti ſub vniuerſis & ſingulis bonis ab hoc vel illo derelictis, aliáve qua ratione. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 14. die Iulij 1537.

Vide Conſuetud. Pariſiẽſem *artic. 97.* non pro re mobili, aut ſingulari, verum pro vniuerſitate mobilium, veluti pro ſucceſſione mobilium.

II.

Interdictũ pro officio clauſtrali aduerſus ſuperiorem, & officiarij aduerſus Dominum ſuum;

Camerarius S. Martini de Campis Arreſto Pariſienſi anno 1390. interdicto experiens admiſſus fuit, ſuper officio ſuo clauſtrali & eius emolumentis aduerſus inquietationem Prioris ſui, quantumuis prædictus Prior pro turbatore conuentus in contrarium opponeret, prædictum Camerarium non admittendum interdicto experientem aduerſus ſuperiorem ſuum: atque Arreſto poſtea aduerſus prædictum ſuperiorem ſuum in poſſeſſione confirmatus fuit. Ex Galli *quæſt.* 173.

Vide Imbert. *in Inſtit. ſuis Forenſibus lib. 1. tit. 16.* & id quod plene tractaui *in Collectione mea de Determinationibus, cap.* 167. I.C.

III.

Subditus aduerſus Dominum non admittitur interdicto experiens.

Subditus aduerſus Dominum Iuſtitiariũ ſeu Iuriſdictioné habente nõ auditur interdicto experiens: attamen ſi intra Iuriſdictioné aliquam cõſtitutus veluti in cõuentu aliquo immunis ſit, huiuſmodi regula locũ non obtinet. Et ita iudicatum fuit pro Conuentu Religioſorum, aduerſus Comitem Alençonium, Vicecomitem Bellomontanum, Arreſto Pariſienſi anno 1394.

IV.

Stylus antiquus abolitus interdictũ tribuendi illico; parte non audita.

Antiquitùs res contentioſa ſequeſtrari ſolebat, atque ilicò ſuper interdicto ius reddi, citra cauſæ cognitionem neque parte audita: attamẽ

hic ſtylus poſtea reprobatus fuit, velut iniquus & iniquitatis plenus. Atque ideò hodie partes à Iudice audiuntur, ac nominatim intercedens ſeu interdicto ſeſe opponens auditur ſuper cauſis, quas allegat ſeu proponit aduerſus interdictum. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 26. April. 1531.

Et anno 1551, quod refert Rebuffus *Tit. de Sequeſtrationibus artic. 1. Gloſ. 1. n. 22.* Vide Imbert. *in Inſtit. ſuis Forenſibus lib. 1. tit. 16. & 17.* I.C.

V.

Prouiſiones in interdicto quænam ſiant.

In interdicti inſtantia nonniſi duæ ſunt prouiſiones, putà, ſequeſtratio & munimenti beneficium: attamen ſi interdicto experiens filius ſit, qui hereditatem patris vindicet: aut vidua, quæ dotem ſuam aut doarium aut alius quis fauore dignus tam inſpecta ſui qualitate quàm ipſo actionis genere, tum alimenta ſuper bonis decernenda poſſunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Domino Culantio, aduerſus Dominum Fotouillanaca, 5. Februarij 1533.

Aduerſus dominum in poſſeſſione conſtitutum locus non eſt prouiſioni in Interdicto.

VI.

Damna & intereſſe res ſequeſtrata.

Is qui interdicto vicit, vna cum damnis & intereſſe prius ſequeſtros ſeu Commiſſarios, qui adminiſtrauerunt, interpellare debet, & non etiam partem ſeu aduerſarium: & ſi cum ab iis non conſequatur quæ conſequi debet, veluti fructus qui percipi poterant, vel ſi non ſoluendo facti fuerint, tum partem interpellare poteſt ad reſiduum conſequendum, veluti damna & intereſſe. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in Camera Domanij, 19. Ianuarij 1547. pro Emerico Rogemuntio aduerſus Curinnem Carnetenſem.

VII.

Damna & intereſſe in interdicto, quando debeantur.

Si in interdicto poſſeſſorio citatus in ipſo limine dicat, ſe nihil attentaſſe ad impediendam poſſeſſionem interdicentis, & contentus ſe, vt in poſſeſſione maneat, nullas expenſas, damna & intereſſe debet: verùm oportet, vt expreſſè ſeſe opoſuerit, & actualis turbatio facta fuerit: Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 21. Martij 1550. Nam damnorum & intereſſe adiudicatio, ex natura huius interdicti, à conſenſu huiuſmodi non procedit, verum ex contractu tantùm, vt ſi contendatur, vter poſſideat, *l. 1. §. inter litigatores, & §. ſeu ſi inter ipſos. ff. vti poſſid.*

VIII.

Nuntiatio noui operis ab interdicto diuerſa.

Nuntiatio noui operis ab interdicto diuerſa eſt in eo, quod cui denuntiatio facta fuit, admittatur cautione præſtita, omnia in priorem ac priſtinum ſtatum reſtituendi, ſi decernatur ab ſoluendum opus nuntiatione interruptum. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 20. Septembris 1439. ſuper ædificio molendinorum Ambianenſium extra cæptorum ſuper pontem, cuius tranſitus anguſtior eo reddebatur.

Vide Tit. de damno infecto. 6.

IX.

Idem.

In interdicto iudicatum fuit in contrarium Arreſto Pariſienſi, 26. Nouembris 1513. putà Libellus, quo poſtulata licentia in loco contentioſo ædificandi, cautione præſtita demoliendi, reiectus fuit.

X.

Idem.

Iuxta ſupra dicta, Arreſto Pariſienſi, 27. Nouembris 1514. illuſtris Dominus Gabriel Chaſtræus Eques (auus illuſtriſſimi Domini Mareſchalli ſeu Magiſtri militum Chaſtræi) à vi ſeu ab effectu literarum ſeu reſcripti ab ipſo oblati depulſus fuit, eo videlicet fine, quo ſibi liceret pendente interdicto ædificium continuare, præſtita cautione demoliendi ſeu deſtruendi, ſi id ita poſtea iudicatum fuerit. Ratio huius rei optima eſt, quòd ſatius ſit iniuriæ alicui in tempore occurrere, quàm poſt exitum vindicare, *l. 1. C. quan. lic. vnic. ſine Iud. ſe vindicare.*

XI.

Interdicta per præuentionem ad Iudicem Regium aut ſubalternum pertinent.

Inter Iudices Regios & ſubalternos Dominorum, præuentioni locus eſt in interdicto: Et cum pluribus Arreſtis quæſtio ampliata fuit, vtrùm videlicet prædicti Iudices Regij cognitionem ſuper prædicto interdicto abſque reſcripto Regio ſuſcipere poſſint. Poſtea penult. die Nouembris 1547. iudicatum fuit, prædictos Iudices Regios de eo cognoſcere, & abſque Regis commiſſione ſeu mandato, ſimplicibus ſuis literis præuenire poſſe. Hoc ipſum pariter iudicatum fuit anno 1540. inter Antonium Theuenonium mercatorem Cruxetenſem interdicto experientem ab vna parte, & Guichardum Aurillonum Dominum S. Bonneti excipientem.

Veruntamen ita obſeruatum, vt interdictum inter caſus Regios numeretur, & quod Iudex non Regius, niſi ex ſingulari Reſcripto de eo minime cognoſcere poſſit. Iudicatum 9. Iunij 1578 B. Et poſtea Arreſto determinatorio, quod datum in Curia Parlamenti Pariſienſis, inter Officiarios Sedis Præſidialis Rigoduli ab vna parte: & Officiarios ciuitatis Montpenſerij ab altera, 21. Iunij 1614. pariter, vt Arreſtis ſupra relatis conſtitutum fuit, nempe præuentioni locum eſſe, niſi hoc obſtet, quod qualitas Iudicis prædicti Montpenſerij, qui Balliuius Pariatus eſt, aut longi temporis poſſeſſio ei hanc prærogatiuam & concurſum cum prædictis Officiariis Regiis attribuerint. Cæterum notandum eſt, cognitionem ſuper omnibus interdictis & cauſis poſſeſſoriis in materia beneficiali & ſpirituali, ad Iudices Regios, excluſis Iudicibus Eccleſiaſticis, pertinere, quoniã videlicet in damna & intereſſe reſoluuntur ſeu reducuntur, de quibus Iudex Eccleſiaſticus cognoſcere non poteſt, & ob alias rationes, quæ notantur in Arreſtis D. Loueti, *lit. D. Arr. 29.*

XII.

Annus interdicti à turbatione incipit.

Interdicto poſſeſſorio locus non eſt ab anno turbationis, tam in Beneficiis, quàm in rebus profanis, per Conſtitutionem. Nihilominus in Beneficio annus à capta poſſeſſione & non à morte aut vacatione incipit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1540. pro fratre Gilberto Paponio Eleemoſinario Ambianenſi aduerſus fratrem Bertrandum de Sallignaco: exturbari autem non poteſt, qui intus non eſt: & interdicto locus factus.

Interdictum poſt annum & diem non admittitur, vt Paponius hic dicit, niſi eo caſu, quo reus nullo titulo nititur. vide Conſtitutionem Regis Franciſci I. anno 1539. *artic. 62.* B.

XIII.

Interdictum aduerſus Sequeſtrum non valet.

Si rei à Iudice captæ nomine proprietarius interdicto experiatur aduerſus Sequeſtrum conſtitutum, prædictus Sequeſter, ſi id poſtulet, ac fidem commiſſionis ſuæ faciat, interdicto abſolui debet. Et quantum ad expenſas ſpectat, eæ illi adiudicari debent, ſi interdicenti antequam inter-

interdicto experiatur, capio ſignificata fuerit: alioquin pronuntiandum eſt citra expenſas: vt iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Mulinenſium, 6. Septembris 1544.

XIV.

Interdictum aduerſus conductorem non datur.

Interdicta non admittuntur & nulla ac impertinentia declarari debent, quę aduerſus conductorem intra locationis tempus à locatore intentantur, qui vtique ab eis excluditur, velut declaratum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Dominum Brinonium, 11. Ianuarij 1546. quo ſententia à Præfectu Pariſienſi vel ipſius Locumtenente data infirmata fuit. Prædictus Dominus Brinonius aduerſus inquilinum quendam & conductorem domus ſuæ in platea quinque adamantium Pariſiis interdicto experrus fuerat: & poſteaquam prædictus Conductor prædictam præſcriptiuuem moratoriam ineptam & nullitatem interdicti oppoſuiſſet, ſuamque conductionem allegaſſet, prædictus Dominus Brinonius eum improbauit, qui ſuo nomine prædictam conductionem celebrauerat, & reſcripta obtulit, quibus reſtitueretur aduerſus apochas à ſe ſignatas ſolutæ penſionis prædictæ locationis, & in omnem euentum adferebat, interdicto experientem ſe admitti oportere *per l. ſi duo §. cum inquilinus dominum ædes reficere volentem prohibet, æque competere interdictum vti poſſidetis, placuit. ff. vti poſſidetis.* Nihilominus Curia prædictum interdictum impertinens declarauit, prædictúmque Dominum Brinonium à reſcripto ſuo depulit, & decreuit, prædictam inquilinum ad tempus locationis ſuæ fruiturum. Prædictus *§. cum inquilinus* ad ipſius caſum ſingularis eſt, qui profectò alius eſt & ſpecialis, nempe quando conductor locatorem in eo quod ei *per l. æde 3. C. locati.* permiſſum eſt, impediat, videlicet vt conductor æde, quam conductam habet, expelli poſſit, ſi locator ex neceſſitate domum corrigere ſeu inſtaurare voluerit, veluti in prædicto caſu prædictum locatorem experientem interdicto ſuo proteſtari oportet, & Paulus Iuriſconſultus in hiſce terminis conſulit, teſtari dominum non prohibere inquilinum vt habitaret, ſed ne poſſideret: putà vt eum poſt reparationem factam in prædicta domo reponat & reſtituat. Alioquin in omnibus reliquis caſibus prædictum interdictum nullius eſt momenti, per ea quæ Vlpianus in his terminis *in l. 1. in fin. prædicto tit. Vti poſſidetis,* ait, ſi verò ab aduerſario, non debet eum propter hoc, quod ab eo poſſidet, vincere: alioquin in omnibus aliis caſibus, locator pro penſione, damnis ac intereſſe, conductorem actione ex locato conuenire poteſt, ſi conductor corrumpat, & in re locata malè verſetur: & conductori ſi ad tempus conductionis ſeni impediatur, & in caſu neceſſario, actiones competunt, ex conducto & iniuriarum *l. qui pendentem 25. ff. de Actio. emt.* vt ait Accurſius *in Gloſ. in verb. placuit. præd. §. cum inquilinus.* Simile Arreſtum datum fuit Pariſiis, 23. Nouembris 1543. Species facti hæc erat: Conductor finito tempore conductionis domo excedere nolebat: propterea locator interdicto aduerſus eum experiri cœpit. Is declarat, ſe de poſſeſſione litigare nolle, verùm id tantum dicere, locationem à locatore prorogatam fuiſſe: & ad ipſius iuramentum prouocat. Curia pronuntiauit, interdictum abſque ratione intentatum, decreuítque actorem iurare aut reo iuſiurandum deferre ſuper prædicta prorogatione facta debere.

Quamuis interdictum aduerſus conductorem aut locatorem non admitteretur: attamen valebit, ſi conductor de proprietate controuerſiam moueat. B.

XV.

Interdicto experiri Procurator Regis nō poteſt.

Procurator Regis in Domanio, in Seneſchallia Borbonienſi interdictum aduerſus incolas Neutriæ pro iure, quod vocant, *Blairie,* id eſt, pecuniæ præſtandæ ob ius compaſcui in fundis, ex quibus iam fructus demeſſi ſunt & collecti, intentauerat. Molini Maioribus diebus D. Montholonius Aduocatus Regius repræſentauit, prædictum interdictum malè intentatum fuiſſe pro denegato prædicto iure. Regem quippe eū eſſe, qui ſubditos ſuos tueatur & defendat: neque conueniens eſſe, vt ipſe poſtulet, ſe aduerſus ipſos manuteneri & defendi: ac præterea interdictum præſupponere turbationem, quæ ſanè à ſubditis ipſius ipſi fieri neque poteſt neque debet Arreſto 15. Decembris 1544. prædicta querela ſeu interdictum in irritum deductum fuit, atque ineptum declaratum, partéſque ad Seneſchallum Borbonienſem vel ipſius Locūtenentem remiſſæ fuerunt, ad procedendum coram eo ſuper actione confeſſoria de prædicto iure *Blairie.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum IV.

I.

EMtor cui res emta tradita non eſt, interdicto experiri non poteſt. Ita iudicatum anno 1531. ex *l. ſi ex ſtipulatione. 3. ff. de acquir. poſſ.* B.

Poſſeſſorem actualem eſſe oportet, qui interdicto vti poſſidetis experturus eſt.

Arreſtum iſtud in his terminis refertur à D. Louetio lit. C. Arr. 10. Iudicatum eum, qui acquiſiuit, aut cui fundus exceſſione contigit, interdictum intentare non poſſe, niſi realem & actualem poſſeſſionem fundi, cuius ratione interdicto experiri vult, nactus fuerit, quæcunque randem clauſula conſtitut: aut precarij in contractu inſerta fuerit: adeo quia is qui poſſeſſionem actualem non habet, nec turbationem prætendere poſſit, iuxta *l. ex ſtipulatione ff. de acquir. poſſ.* ad relationem D. Megretti, menſe Iulio 1531. cum his æquas ſententias tulit. r. V. Ioan. Fabr. *§ retinendæ num. 2. & ſ. q. Inſt. de Interd.*

II.

Fructus non perceptos dānis ac intereſſe comprehenſi.

Viceſima tertia Decembris 1577. Arreſto generali, quod in purpura à primo Præſide Thuano pronunciatum, iudicatum fuit pro actore quodam executionem Arreſti poſtulante, qui poſſeſſionem in cauſa interdicti obtinuerat aduerſus turbationem quæ ei in beneficio ſuo facta fuerat, vnà cum adiudicatione expenſarum, damnorum & intereſſe, fructus, pendente lite caducos & ab Archidiacono captos, damnis ac intereſſe connumerandos, & reus ac turbatorem eos ſoluere oportere, etiamſi eos non percepiſſet: & interim à petitione ſua depulſus, & à petitorio coram Conſeruatoribus priuilegiorum Apoſtolicorum ſuſpenſus, vſque quò prædictis ſatisfeciſſet. B.

Interdictum tria iudicia, penes duas proin ſiones ſeu mo-

Priuſquam ab hoc titulo recedamus, notandum eſt in interdicto vti Poſſidetis, tria iudicia pro poſſeſſione, quæ controuertitur, conſtitui: Vnum eſt Sequeſtri, alterum momentaneæ poſſeſſionis, tertium abſolutæ, &

mentapeas ſeu ſententia & definitiuam continet.

plenæ manutentionis. Antea quidam ſuper probatione poſſeſſionis, quæ ad obtinendum in prædictis tribus iudicijs præſtanda eſt, dubitauerunt. Omnes pro certo ac notorio tenuerunt, in plena manutentione eum, qui illã obtinere velit, plene ac ſufficienter de prædicta poſſeſſione iuſto teſtiũ non reprobatorũ numero, probaſſe oportere. Si vtriuſque litigantium probationes pares reperiantur, conſtitutione Regis, quæ conformis eſt diſpoſitioni Iuris communis, reus obtinere debet. Reus excipiens & prouocatus erit: Actor prouocans erit: non obſtante, quod in huiuſcemodi inſtantijs vtraque pars actoris & rei locum obtineat: ambo enim ad eundem finẽ, nẽpe vt manuteneantur tendunt. Quantum ad Sequeſtrũ & momenti beneficiũ pertinet, hæc iudicia magni momenti & præiudicij non ſunt, adeo, vt antiquitus ab iis appellare permiſſum non fuerit, vt expreſſe continetur in *lege Imperiali C. ſi de mom. poſſ. fuer. appellat.* & hac ratione abunde erat ſeu ſufficiebat, probatio ſummaria ab vnico tantum teſte facta, & tenuerunt Barto. & Bald. & eos ſecuti, ſuper *l. 2. Vbi in rem actio.* & *l. vn. C. Quor. bonor.* attamen Bartolus ſuper *l. admonendi ff. de Iureiur.* in ea opinione eſt, ſuppletorium iuriurandum adiung. oportere. Antiqua praxis in id cõſentiebat, quinimo & in minus, ea quippe viſitores executores interdictorum illico ſequeſtrabant: verum id omne compluribus Arreſtis abrogatum & correctum fuit, vti infra plenius *Tit. de Sequeſtro.* declarabitur, nempe quia perſpectum fuit, huiuſmodi iudicia, quamuis prouiſionalis reparatique poſſint, nihilominus magni momenti eſſe ac intereſſe, & hac ratione ad ea obtinenda, non minus acſi de plenaria poſſeſſione controuerſia foret, plenam probationem requiri. Idem obſeruare oportet in interdicto redintegrandæ poſſeſſionis, quod interdictum Iuriſconſulti noſtri, *vnde vi* appellant. Felin. *ſuper cap. cum Ioannes de Fra.* poſt. Ioan. Imol. *ſuper prædicta l. admonendi.* Ratio peremtoria eſt, quod vnicus teſtis equidem audiatur fidemque faciat in cauſis leuibus adhibito iureiurando ſuppletorio, quæque non adeo magni momẽti & præiudicij ſunt: verum commodum aut damnum poſſeſſionis, ſiue ſequeſtro, momenti beneficio aut redintegrandæ, haud dubie ſatis ac perpetuo maximi præiudicij ſunt: quicquid Doctores noſtri ſuper eo dicere voluerint, nec obſtante ſtylo veteri, quo Executores ſeu apparitores nec auditis partibus nec cognita cauſa ſequeſtrabant. Id quod iniuſtum ac iniuriarum plenum repertum penitũ, que abolitum fuit. Vide de hac materia Imbertum *in ſuis Inſtit. Foreuſ. lib. 1. cap. 16.* & id quod defunctus Guenoiſius ibi notauit.

Probatio propoſitionis neceſſaria.

Probatio per vnum teſtem pro poſſeſſione cum iuramento ſuppletorio abrogata.

Redintegrandæ poſſeſſionis interdictum abſque plena probatione iudicari non debet.

TIT. V. DE REDINTEGRANdæ poſſeſſionis interdicto, ſeu, Vnde vi.

Vide Arreſtum 5 *Tit. . . lib. 8.*

ARRESTVM PRIMVM.

Spoliatus ante omnia reſtituendus. vid. cap. ſolicite eod.

POſſeſſor vi ſpoliatus ante omnia reſtituendus eſt: neque pars ſeu aduerſarius admittitur ius proprietatis vel poſſeſſionis opponens, niſi prius interdictum vnde vi executioni traditum fuerit quod vtique priuilegiatum eſt, *cap. literas, de Reſtit. ſpol. 1.* cum Gloſſ. *ff. de vi & vi armat.* & *l. ſi maritus. C. de donat. int. vir. & vxor. & cap. 1. de reſtit. ſpoliat.* Tres tamen exceptiones addi ſolent, quarum prima eſt, ſi videlicet reus aſſerere velit, ſemetipſum naturalem ſeu verum & pacificum poſſeſſorem fuiſſe. Nam hoc facto poſſeſſionem ab actore prætenſam excludit, & per conſequens, qui poſſeſſione deiici non potuit, vt dicit Abbas Siculus *in d. c. 1.* Neque enim ſpoliatio eſt poſſeſſione ſuam eum mutare, *cap. olim & c. cum venerabil. de Reſtitut. ſpoliat.* neque ſatis foret, item poſſeſſoriam allegare & & quod actor dicere vellet quamuis poſſeſſioni corporali non inſtiterit, nihilominus ſe poſſeſſore fuiſſe: neq; enim autoris re ſua vti poterat, ſeu alterum poſſeſſione ſua deiicere. Secunda li-

Prima limitatio.

mitatio ſeu exceptio eſt, ſi videlicet agatur de munimento aliquo ſeu caſtro, quod difficulter abſque magna vi recuperari non poteſt: tum enim petitorio ſeu poſſeſſorio agendum eſt, ac non etiam poſſeſſione priuandus, vt ait Paul. *in l. 2. in fin. C. de Ed. Diui Adr. toll.* & Iaſon *in cap. literas de Reſtit. ſpoliat.* Huic limitationi adiici ſolet, munimentum iſtud ita occupatum, alteri Principi ſubiectum eſſe oportere. Nam ſi ad eũdem Principem tam actor quàm reus ſpectarẽt, qui ſcilicet vim & autoritatem ſuam interponere poſſet, prædictæ limitationi locus non foret, vt per Iacob. de S. Georgio *in l. fi. de vi. verſic. 6. fallit. ff. de Iudic.* qui exemplum ponit in Rege Franciæ, qui Princeps eſt, qui ad omne obſequiũ cogere poteſt: & tum aduerſus ſpoliatorem quiſquis ſit, prædictum axioma præſuppoſitum ſeu prædicta regula obſeruatur & exercetur, putà, vt ſpoliatus ante omnia reſtituatur, atque idẽ hoc caſu armati & machinæ ſeu tormenta, & aliud quodcunque vis genus ad executionem adhiberi poſſunt: iuxta textum *in l. qui reſtituere ff. de Rei Vind.* Et ita decretum factũmque fuit pro exequendo Arreſto quodam Tholoſano, quod datum aduerſus Regem Nauarræ, pro Comite Bigorienſi, quod D. Boërius abſque data allegat deciſ. 238. Tertia limitatio eſt, ſi videlicet poſſeſſione deiectus in ciuili poſſeſſione ficta tantùm conſtitutus fuiſſet, vti eſt ea, quæ à defuncto in heredem continuatur, tum enim redintegrandæ poſſeſſionis interdicto experiri non poteſt, vt per Bald. *in Auth. defuncto. C. ad Tertull.* Quanquam in Francia prædicta limitatio difficulter ſuſtineri poteſt, quandoquidem ex Conſuetudine heres ſe poſſeſſorem realem dicit: vt ait Io. Fab. *in §. 1. & in §. retinendæ. Inſtit. de inter.* Et verò iuxta prædictam Conſuetudinem in patria Iuris ſcripti & aduerſus prædictam limitationem Arreſto Pariſienſi, penult. die Martij 1554. iudicatum fuit pro Anna Biciella tutrice filiæ ſuæ heredis defuncti Antonij Durantonij Aduocati in Balliuiatu Foroſegulienſi, interdicto redintegrandæ poſſeſſionis expetente, aduerſus Ioannem Regis Aduocatum in prædicto Balliuiatu, qui eo obtentu, quod prædictus defunctus cùm ſuperſtes adhuc eſſet, & ipſe ſuper poſſeſſorio quorundam bonorum litigaſſent, ſtatim poſt prædictam mortem autoritate priuata bona contentioſa non ſequeſtrata realiter occupauerat: atque aduerſus prædictam actricẽ opponebat, interdictum vnde vi cum interdicto vti poſſidetis cumulari non poſſe, neque locum habere aduerſus talem poſſeſſorem, qualem ſe in primo proceſſu dicebat. Secundò eam non realiter in poſſeſſione conſtitutam fuiſſe, per fictam poſſeſſionem quæ ex Conſuetudine inducitur: verùm ab his exceptionibus depulſus fuit ac iudicium ſuper informando à partibus redditum.

Secunda limitatio.

Tertia limitatio.

II.

Interdictum vnde vi primi legiatum eſt ad trahendam cauſam ad iudicem Regiũ.

Dominicella Margareta, vi adhibita Petrum Rayerum Aduocatum in Parlamento Burdegalenſi poſſeſſione quadam deiecit. Igitur cùm metueret, ne ſibi conſuleret interdicto redintegrandæ poſſeſſionis coram Seneſchallo Vaſatenſi, reſcriptum à Rege impetrat directum ad iudicem ordinarium Montiſtenſem, quo interdiceretur prædicto Rayero, ne ipſius

ne ipſius poſſeſſionem turbater, & in executione reſcripti à ſe impetrari duo cremodicia emeretur. Rayerius reſcriptum redintegrandæ poſſeſſionis & querelæ impetrat, & prædictam Dominicellam citari curat. Illa moratoria præſcriptione ſe tuetur: allegat & ilicò litis pendentiam ſuperiorem repræſentat. Prædictus Seneſchallus, vel ipſius Locumtenens pronuntiat, eam procedere oportere. Illa appellat. Grauaminibus ſuis ait, omnem litispendentiam eſſe moratoriam præſcriptionem, vt notant Doctor. *in cap. 1. de litis conteſtat. in 6.* Secundò, remedium ordinarium iam cœptum fuiſſe, neque poſſe vnam ex partibus extraordinarium eligere, vt not. *in l. etiam. C. ſi tut. vel curat. intern. & in l. in cauſæ 2. ff. de Minor.* Tertiò, quod ex his duobus executio vnius exceptionem alterius pariat, *dicto cap. 1. de lit. conteſtat.* Nihilominùs Arreſto Burdegalenſi, quod datum 8. Ianuar. 1531. appellatio in irritum deducta fuit, partéſque ad prædictum Seneſchallum Vaſarenſem remiſſæ, coram quo caſus priuilegiatus intentatus fuerat, qui alios caſus non priuilegiatos ad ſe trahit, arg. *l. ſi cui § fi. ff. de accuſat.* Ac præterea huiuſmodi litispendentia veriſimiliter in fraudem à prædicta Dominicella facta fuerat, quæ præoenire voluerat ad impediendam Rayerij iuſtitiam: res quæ reprehenſionem meretur, *l. in fundo ff. de Rei vindicat.* Tertiò poſſeſſor violentus ſibi conſulere non poteſt, neque interdicto, neque aliis remediis: is enim poſſeſſorem ſe dicere non poteſt, *l. fi. ff. quod vi aut clam.*

Deſumtum ex Deciſio. 161. D. Boerij. I.C.

III.

Deuolutarius ſpoliator non admittitur.

Fontenæus Aduocatus Ioannis Bonarerij, negotia Domini Maioris Scutiferi de Boiſy actoris gerentis, & approbationem libelli à ſe Curiæ oblati poſtulantis, dixit, triennium iam elapſum, ex quo de Prioratu Canonicè prouiſus fuiſſet, quo poſtea fruitus fuerit. Nihilominus Monachum quendam Prioratus iſtius deuolutum & prouiſionem per incapacitatem vel aliter impetraſſe, & quanquam Conſtitutione omnibus deuolutarus interdictum ſit, ne ſe vllomodo in poſſeſſione beneficiorum, quæ litigioſa reddunt, ingerant, aduerſus omnem formam propria autoritate, prædicti Prioratus poſſeſſionem occupaſſe, eóque integrum annum fruitum: eapropter concludere ſe ſeu poſtulare, vt decernatur, prædictum Bonarerium in poſſeſſionem reſtituendum, prout ante ſpoliationem erat, & Monachus deuolutarius condemnetur in reſtitutionem fructuum cum expenſis, damnis, ac intereſſe. Malletus pro Monacho, Prioratui de quo agatur, annexam eſſe curam animarum, & prædictum Bonarerium non eſſe ritè prouiſum, & nullam habere intentionem, vt Preſbyter eſſe velit, & beneficij poſſidendi incapacem eſſe: Offerre tamen ſe, Curiæ placito ſeu Senatus decreto parere, ei impenſas, quas feciſſet, reſtituere. Curia Bonarerij libellum approbauit & dixit, eum in eadem poſſeſſione reſtituendum, in qua erat ante ſpoliationem: reumque condemnat ad decedendum poſſeſſione, ſimul etiam in damna, intereſſe & expenſas inſtantiæ. Die Iouis 3. Aug. 1564.

Vide Arreſtum 14. De iure Regio.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

Petitorium cũ poſſeſſorio miſceri non debet.

FOemina etiã matrimonio repetito, prioris mariti domum iure dotis & pro pactis dotalitiis tenens, eius poſſeſſione detecta, Arreſto 5. Februarij 1577. reſtituta fuit. Cæterùm Iudex, qui poſſeſſorem ſpoliatum reſtituere vult, benè attendat, ne petitorium cum poſſeſſorio confundat & iudicet, vti cùm Præfectus Pariſienſis aliquando dixiſſet, actorem in priſtinum ſtatum reponendum, & toto reſiduo tempore frui debere, dictum fuit, malè iudicatum, benè appellatum, in eo quod dixiſſet, ipſum frui debere. Præterea nota, interdictum redintegrandæ adeò priuilegiatum eſſe, vt ſpoliatus in poſſeſſione reſtitui debeat, etiamſi in principali malè fundatus eſſet: Iudicatum pro Domina Mouronia 28. Martij 1577. & omnis audientia ſpoliatori denegata fuit, vſque quò ſpoliatum in priſtinum ſtatum repoſuerit, & pendente lite citatio perſonalis aduerſus huiuſmodi ſpoliatores decreta. Iudicatum perorante Boutellerio, aduerſus Dominum Saintſal, 12. Februarij 1587. B.

TIT. VI. DE MODIS ACquirendæ poſſeſſionis.

ARRESTVM I.

Donatarius quando ſe aduerſus heredẽ, poſſeſſorem dicere poſſit.

DOnator quotundam bonorum, retento ſibi vſufructu, per mortem ſuam donatariũ realiter ſaiſinat ſeu in poſſeſſionem conſtituit, qui ipſo adhuc viuente ciuilis tantùm poſſeſſor erat. Huiuſmodi ſcilicet retentio vſusfructus traditionis inſtar eſt, *l. quiſquis, & l. ſi quis argentum. § ſed ſi quidem. C. de Donat.* Et heredes ad impediendam poſſeſſionem donatarij non admittuntur. Hi enim ex generali Franciæ conſuetudine, nullius alterius rei poſſeſſionem, quàm eius, in qua defunctus conſtitutus, cuiuſque verus poſſeſſor mortis tempore fuit prætendere non poſſunt, *l. nihil aliud eſt heredit. ff. de V.S. & l. heredem eiuſdem & l. non poteſt. ff. de Reg. iur.* Nec admittitur heres ſi dicat, donatarium teneri bona ſibi donata propriis ſuiſque manibus apprehendere, iuxta textum *in l. filiam fratribus ff. ad Trebell.* & etiam quòd contractus non inducant poſſeſſionem iuris, cùm facti ſint, *l. conſilio, in fin. ff. de Curator. furioſ.* Contrarium enim obſeruatur, vt ſuprà dictũ fuit, quinimò etſi donatio naſcituris facta fuiſſet. Ac pro priore iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi menſe Ianuario 1519. pro Elia Sarraceno donatario, & appellante à Ioanne Bauſſeo Cõſiliario prædictæ Curiæ aduerſus Martinum Hamelium & Margaretam Sarracenã vxorẽ ipſius. Pro poſteriore caſu, qui eſt, quando naſcituris donatum eſt, cùm Curia maxima parte ferè ſecundum donatarios cenſuiſſet, lis euocata fuit.

Caput iſtud deſumtum eſt ex Boerio, deciſio. 171. Et eſt exceptio regulæ ſeu axiomatis. *Donare neq. tradere ſeu retinere non valet.* id eſt, Donatio abſque traditione non valet: neque enim donare & retinere eſt, cùm quis proprietatem alicuius fundi donat, retento ſibi ad dies vitæ

aut ad tempus vſufructu, aut vbi clauſula eſt Conſtituti vel precarij, & huiuſmodi donatio valet. Conſuetudo Pariſienſis. *artic.* 275. Nam hoc caſu donator facit donatarium poſſeſſorem. *l. quod meo D. de acquir. poſſ.* Guido. Pap. *decis.* 268 & 506. I.C.

II.

Mortis donatio cauſa non ſaiſinat.

Aliud foret, ſi quis aduerſus heredem donationem teſtamentariam aut mortis cauſa prætenderet: hoc quippe caſu donatarius aut legatarius ſe in poſſeſſione conſtitutum dicere non poteſt: & neceſſe eſt, vt eam ab herede accipiat, *d. l. filiam fratribus.* Et ita iudicatum fuit Arreſto prædictæ Curiæ Burdegalenſis, pro Margareta Grammontana, herede, appellante à Seneſchallo Lemouicenſi, aduerſus Petrum Grammontanum fideicommiſſarium, 13. Auguſti 1521.

III.

Conſtitutum precarij conditionale.

Donatio ab aliquo facta, *ſi ſine liberis deceſſerit*, cum conſtituto precarij prædicto caſu, *ex nunc prout ex tunc*, donatarium à tempore mortis donatoris in poſſeſſione conſtituit, deficiente conditionis liberorum: qui hac ratione bona ſibi donata à manibus heredis accipere non tenetur, *l. quædam ff. de Rei vendic.* & *l. quod meo ff. de acquir. poſſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod abſque data allegatur à Guido. Pap. *quæſt.* 263. poſſeſſio enim, ſicut dominium ſub conditione transferri poteſt. *l. qui abſens §. primo ff. de acquir. poſſ.*

IV.

Conſtitutum precarij valet ad l. Quotiens.

L. quotiens duobus C. de rei vend. vult, quotiens duobus eadem res inſolidum iure diſtrahitur, eum, cui priori tradita eſt, in detinendo dominio eſſe potiorem. Et compluribus Arreſtis Gratianopolitanis iudicatum fuit, nudum conſtitutum titulo precarij, nomine emtoris factum, vice traditionis eſſe: Priórque poſſeſſor is eſt, qui primus à venditore eiuſmodi conſtitutum pro titulo ſuo habet. Eáque eſt opinio Alberici de Roſat. *ſuper d. l. quotiens.* Facit Gloſſ. fi. approbat. per Bartol. *in l. ab emtione ff. de Pact.* Guid. Pap. prædicta Arreſta abſque data allegat. *quæſt.* 113.

Ex duobus, qui eundem fundum acquiſiuerunt, prior in poſſeſſione potior eſt.

Contrarium eſt Arreſtum Pariſienſe allegatum à Caronda *lib. 11. Reſponſ. Ar. 62. & lib. 5. cap. 119. & lib. 8. cap.* 58. quod pro ſecundo emtore datum, qui de facto fructus fuerat, aduerſus priorem, qui venditori rem venditam locauerat. Iaſon *in allegata hic l. quotiens.* ait, eam in donatione à Rege facta locum non habere: vt etiam Molinæus dicit *ſuper Regula Cancellariæ. de infirmis reſignan. num.* 180. vbi tenet, in huiuſmodi donatione locum eſſe Regulæ, *Qui prior eſt tempore, potior eſt iure.* Choppinus *ad Conſtitutiones Andegauenſes lib. 3. cap. 2. Tit. 1. n. 2.* allegat Arreſtum quoddam Pariſienſe, quod datum 12. Februarij 1548. deque eo intelligitur, qui prior in Commentarios Regis relatus fuit: quamuis in donationem ſubſequens fuerit, vt dicit Carondas *lib. 8. Reſponſor. cap.* 11. vbi refert ita iudicatum fuiſſe Arreſto Curiæ ſubſidiorum 10. Februarij 1576. *lib. 3. cap.* 6. tenet, prædictam *l. Quotiens*, locum habere in ceſſione actionis duobus diuerſo tempore facta, primúmque occupantem præferri, iuxta Arreſtum Pariſienſe, quod allegat, anni 1549. T.

De duobus à Rege ad idem beneficium nominatis.

V.

Conſtitutum in contractu nullo vice traditionis nõ eſt.

Dominus Tiraquellus *in tractat. ſuo, de Conſtit. in 3. part. & 7. limita. nu.* 12. ait, ſe Arreſto Pariſienſi iudicatum vidiſſe, per clauſulam conſtituti in contractu inutili appoſitam, poſſeſſionem non acquiri, aduerſus opinionem quorundam, qui contrarium tenent, per text. *in l. 1. §. ſi vir vxori. ff. de Acquir. poſ.* qui hac ratione de poſſeſſione realiter occupata ac tradita intelligitur, *l. ſi quis rem. §. toto. ff. de Pollicitat.*

VI.

Forma notabilis ad firmandam poſſeſſionem heredis.

Heres vniuerſalis teſtamentarius ipſo iure poſſeſſionem apiſcitur, ex generali Regni Franciæ Conſuetudine cõſtituitur, qua *Le mort ſaiſit le vif*, id eſt, mortuus ſaiſinat ſeu in poſſeſſione viuũ conſtituit, ac propterea remediũ *ex Edicto Diui Adriani* hodie parũ admodum prodeſt, & licet, iſtud remedium, ac pariter interdictũ *vti poßidetis* à quieto poſſeſſore intentari non poſſint, nihilominus ſi heres metuat, ne probationes nonnullæ aduerſus teſtamentum, ex quo heres eſt, fabricentur, aut in præiudicium poſſeſſionis ſuæ quid fiat, vt ſe ſecurum ſuper eo reddat, vel etiam aduerſariis ſuis præludat teſtamentum ſuum in iudicio publicari, partéſque ad id videndum citari curet, quas ſibi aduerſas eſſe prætendit, & aduerſus illas poſtulare, vt iuxta tenorem prædicti teſtamenti ipſe hereditatis poſſeſſor declaretur: ac præterea verus heres, & aduerſus prædictos citatos definitiuè in prædicta hereditate manuteneatur, iuxta *l. diffamari. 5. C. de Inge. manum.* Eáque praxis conformis eſt textui *l. 1. C. de Carb. Edict.* ſecundum vnam interpretationem affertur, & *l. 5. §. miſſam ff. eod.* vbi Bartol. Et iuxta eam iudicatum & heres admiſſus fuit, Arreſto Gratianopolitano, anno 1496.

VII.

Conſtitutum ab vno in alterum ſubſtitutum.

Super dubio, vtrum videlicet Conſtitutum precarij à donatore quodam in gratiam donatarij factum, & poſt eum alterius ſubſtituti, poſt mortem huius primi donatarij valeat: & à ſecundo donatario extendi poſſit conditione exiſtente: exempli gratia Petrus Ioanni donat ea lege, vt poſt mortem ipſius omnia ad Martinum perueniant & vtriuſque nomine reſpectiuè Petrus ſe poſſidere, & titulo precarij tenere conſtituit: ſuper eo, inquam Arreſta contraria data fuerũt, putà Parlamenti Pariſienſis, quod allegat Dominus Tiraquellus datum fuiſſe in Maiori Camera Inquiſitionum, 9. Martij, anno 1548. inter Ioannem Bourgeſium, & Ioannem Chazereum pro negatiua: & quod per eiuſmodi conſtitutum prior donatarius realis poſſeſſor fieri poſſit, verum poſterior non item, iuxta opinionem Guido. Pap. *quæſt.* 512. *in deciſ.* & Corn. *Conſil.* 173. & Steph. Bertrand. *conſil.* 276. Alterum Arreſtum datum fuit in Maiori Conſilio quod allegat abſque data Imbertus tam *in inſtit. ſuis Forenſib.* quàm *in Enchiridio*, prædictum Conſtitutum poſteriori donatario prodeſſe iuxta opinionem Decij *Conſil.* 239. & D. Præſidis Boërij *quæſt.* 172. nulla facti differentia conſtituta. Ad cautelam ad euitanda eiuſmodi dubia, prædictus Imbertus ſuadet, vt donator expreſsè ſe nomine primi donatarij titulo precarij tenere poſſeſſionem conſtituat, ſeque inſuper velle ac decernere, vt prædicta poſſeſſio primi donatarij exiſtente conditione, commodo & vſui vltimi ac ſubſtituti cedat, ita vt prædictus primus donatarius tanquam vſufructuarius pro ſecundo donatario fruatur: & poſt mortem prioris, vſufructus proprietati in perſona poſterioris conſolidetur. Nihilominus tamen cum prædicto Imberto ita cenſerem, licet à donatore conſtitutum precarij non niſi ad vtilitatem primi donatarij factum ſit, ſecũdum donatarium effectu

iſtius

iſtius conſtituti ſiui debere, ſeque eadem ratione [a] qui primum, poſſeſſorem adſerere. Idq; verum dubium eſt: nullum quippe planè dubium foret, ſi conſtitutum in fauorem primi donatarij factum eſſet, & exiſtente conditione in fauorem ſecundi donatarij. Pro his duobus caſibus facit lex generalis Franciæ, quæ eſt: Mortuum ſaiſinare ſeu in poſſeſſionem conſtituere viuum ad ſucceſſionem aptiorem &c. quę in omni caſu ſubſtitutum donatarium poſſeſſorem facit, veluti aptiorem per *l. filiam 56. ff. ad Trebell.* & per ea, quæ ibidem Bartolus. Tum quod donatarius primus donationem cum omnibus qualitatibus, oneribus & conditionibus acceperit, nec aliter facere potuerit. Propterea is quid detrahere aut derogare ne minimum quidem poteſt, *l. Cams 23. ff. de manumiſſio.* Adhæc non eſt dubium, quin ad ſecundum donatarium proprietas perueniat & pertineat. Solum dubium eſt de poſſeſſione: verùm quo ad hoc vnuſquiſque id, quod ratio flagitat, conſiderabit, donatorem ſcilicet hæc duo, poſſeſſionem & proprietatem eadem ratione ordinare voluiſſe, & cùm de his duobus, proprietate & poſſeſſione prouidiſſet, in capite primi donatarij, pari ratione is prouidiſſe intelligitur in capite ſecundo, quod ſecundum donatarium ſpectat, & ſi in primo capite tantum conſtitutum ſit, in ſecundo verò non, id intelligendum eſſe pro ambobus, quamuis de eo probabiliter diſputari poſſit, ac per aliquas apparentes rationes demonſtrare, huiuſmodi conſtitutum ad ſecundum donatarium extendi non oportere, quandoquidem pro eo expreſſum non ſit: nihilominus æquum eſt eo videlicet caſu, quo de proprietate nullum dubium mouetur, neque de poſſeſſione vllum fieri debere, quæ, ſicut proprietas, ſub conditione acquiri ſeu tradi poteſt, *l. qui abſens 38. §. 1. ff. de Acquir. poſſ.* Aduerſus hæc iniquiſſima eſt & abſque rationis fundamento opinio Paponij, qui duabus tantũ rationibus nititur. Quarũ prior eſt, quod duo eiuſdẽ rei poſſeſſores eodem tempore eſſe non poſſint, id quod neque valet neque perſpici poteſt, hoc caſu vbi diuerſa tempora ſunt, quæ ſe mutuò impedire nequeunt: conſtitutum quippe vnius pro ſuo tempore, & alterius pro ſuo eſt. Poſterior ratio hæc eſt, quod conſtitutum in id tempus collatum eſt, quo conſtituens fruiturus non eſt. Huic ſupra ſatisfactum eſt *per d. l. qui abſens.* Nihilominus prædicta cautio neceſſaria eſt, ne in iſtiuſmodi dubia incidamus.

[a] Communis opinio in contrarium ac meliùs fundata eſt, iuxta Molinæum *in Annotationibus ad Phil pp Decon conſilio hic alleg. nu. 7.* & Vallam *in libr. ſuo de rebus dub. tract. 2. quaſt. 1. num. 22. T.*

VIII.

Ex duobus ac poſſeſſionibus in inducendo, qui primus occupat præfertur.

Arreſtum 9. *Tit. 7. de Retractu conuentionali, infra lib. 11.* maximè notabilem limitationem *l. Quoties.* ſupra allegatæ continet, putà, ex duobus emtoribus, ex iure Retractus Conuentionalis, priorem non præferri, ſi ſibi priori traditam rem dicat: verùm ex illis eum præferendũ, licet is poſterior emtor ſit, qui primus pecuniã obtulit & redemit: in huiuſmodi quippe initium actuali poſſeſſione emtor à venditore nec conſtitui poteſt niſi redemat.

IX.

Declaratio clauſularum conſtituti, retentionis vſusfructus & traditionis instrumenti &c.

Donatores, venditores, permutatores aliòue quo modo alienantes, valdè abſque actuali apprehenſione poſſeſſionis donatarios aut emtores ſuos ſaiſinare ſeu in poſſeſſione conſtituere non poſſunt, neque rem donatam aut venditam ex nuda conuentione donationis, venditionis aut alterius contractus tradere quæcunque tandem clauſulæ additæ fuerint, veluti *ſaiſinauit, inueſtiuit, tradidit, poſſeſſione ſeſe exuit, deueſtiuit, &c.* Nam eiuſmodi verba neque poſſeſſionem neque traditionem important, verùm nudã tantum facultatem rem donatam aut venditam propria autoritate citra aliam formam occupandi. Neceſſariò igitur factum contrahentium requiritur, veluti traditio & occupatio actualis, ſi præter ipſorum contractum nihil aliud habeant, qui certè magis in facto, quàm in iure conſiſtit, vt probatur per ea, quæ ait Iuriſconſultus in *l. Conſilio 7. D. de Curat. furioſ.* Et nihilominus ius ciuile tria notabilia remedia adinuenit ad conſtituendum in poſſeſſione acquirentem abſque facto, quæque ex ſolo contractu ac nudo conſenſu, actualis traditionis & poſſeſſionis vicem obtinent. Primum eſt, ſi venditor aut donator tempore contractus emtori aut donatario tradat inſtrumentum, quo antea res donata aut vendita ipſi acquiſita fuerat, huiuſmodi ſcilicet traditio actualis poſſeſſionis loco eſt, per expreſſam Cõſtitutionem Imperatoris in [a] *l. 1. C. de Donatio.* Secundum eſt, clauſula conſtituti, qua donator aut venditor ſe conſtituit res à ſe donatas aut venditas titulo precarij à donatario vel emtore tenere, de quo plenè ſupra in præcedentibus capitibus actum fuit. Tertium eſt, retentio vſusfructus, quod ſanè prægnantius ac certius eſt, vt ex iis, quæ infrà notabuntur, videri poterit. Clauſula conſtituti inter plures articulos, quibus munita eſſe debet, quatuor principales cum primis habet, puta: Primus, vt contractus, cui apponitur, validus ſit & legitimè initus. Nam ſi inutilis & inualidus ſit, prædicta quoque clauſula conſtituti nullius momenti erit. Complures per *l. 1. §. ſi vir vxori. de acqu. poſſ.* contrarium tenuerunt. Tiraquellus *in tract. ſuo de Conſtit.* huc inclinat, & poſtea ad primam concludit, & ait, ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuiſſe: putà ad id vt quis poſſeſſor rei ex inualido contractu ipſi acquiſitæ conſtituatur, clauſulam conſtituti non ſufficere, verùm eum traditionẽ & poſſeſſionem actualem habere oportere, *in 1. parte tract. ſui num.* 22. Secundus eſt, vt conſtituẽs tempore prædictæ clauſulæ conſtituti, rei, quã vẽdit, donat aut alienat, realis poſſeſſor ſit. Alioquin niſi poſſeſſor ſit, prædicta clauſula inutilis eſt: verùm ſi tum poſſeſſor ſit, prædicta clauſula ſanè efficax eſt & traditionis inſtar valet, ſi ab acquirente probetur, autorem ſuum tum poſſeſſorem fuiſſe. De quo notabile eſt id, quod definit Paulus Iuriſconſultus *in l. Quamuis 32. §. 1. ff. de acquir. poſſ.* Species facti eſt: Proprietarius fundum ſuum alicui vendit, cuius nomine eum ſe titulo precarij tenere conſtituit, eúmque inſuper pro certa annua penſione ab emtore conducit. Is poſtea eundem alteri ſub eodem conſtituto & conductione vendit. Hic vtrique per aliquot annos mercedes præſtat. Ad quemnam horum ſpectabit poſſeſſio? priorem emtorem &

locatorem poſſeſſionem per conductorem rectiſſimè retinere, prædictus Iuriſconſultus ait. Imbertus in terminis fortioribus præſupponit, ſecundum emtorem anno & die & amplius actualiter fruitum fuiſſe: nihilominus eo non obſtante, à poſſeſſione eum expulſum, & primum acquirentem iudicio dato manutentum ſeu potiorem habitum, *per l. quotiens 15. C. de rei vindicat.* Tertius eſt, quod oporteat, vt prædicta clauſula ſit de re certa, exempli gratia, fundo aliquo vel alia re limitata ac determinata, non verò de re incerta, veluti de iure, quod in tali vel tali fundo habeo, vel etiam confusè, veluti operam vt aiunt, prati aut vineæ in hoc vel illo loco accipiendam & limitandam: vt ait Iaſon *conſil. 88. vol. 3. & conſil. 147. vol. 2.* Quartus eſt, cõſtitutum huiuſmodi nonniſi de eo quod venditor aut donator, venditionis aut donationis tempore, non verò de eo, quod ei poſt eam acquiſitum fuit, intelligi: adeò vt donator vniuerſorum bonorum præſentium & futurorum, donatarium ex clauſula conſtituti nonniſi bonorum præſentium, non verò futurorum poſſeſſorem conſtituere poſſit, per conſequentiam eius quod ait Paulus Iuriſconſultus *in l. actione 65. §. ſi poſt diſtractam ff. Pro Socio.* Veruntamen, ſi vſusfructus à donatore retentus fuerit nõ tantùm bonorum præſentium, verùm etiam pòſt adquiſitorum traditio facta iure intelligitur: iuxta ea quæ dicit Iuſtinianus Imperator *in l. ſi quis argentum 35. §. ſed ſi quidem 5. C. de donatio.*

a Quæ ita intelligi debet, vt ait Molinæus ad Conſtit. Pariſienſ. §. 13 *gloſſ. 5. num. 14.* T.

Nota ad apprehendendam poſſeſſionem in Regionibus, in quibus Prætorio pignori locus eſt *en pays de nantiſſement*, velut in Picardia, actionem non ſufficere: veiũ poſſeſſione reali opus eſſe & decreto Iuris ſeu Iudicis, iuxta conſuetudines. B.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VI.

I.

Fruitio pacifica & publica poſſeſſionem acquirit.

ETſi Conſuetudo aut Statutum requirat, vt poſſeſſio per Notarium præſentibus teſtibus apprehendatur: ſi tamen quietè ac publicè per æquipollens quis fruitus fuerit, poſſeſſio valida eſt, iuxta *l. ſi mater 3. C. de Inſt. & ſubſtit. ſub condit. & l. cum pater 77. §. Hereditatem ff. de leg. 2.* id quod confirmatum Arreſto aduerſus retrahentem quendam, 1. die Decembris 1564. perorante Thuano. B.

TITVL. VII. DE MANVTENtione in poſſeſſione Beneficij ex conſenſu partis aduerſæ.

ARRESTVM I.

Beneficia niſi viſis titulis, licet partes conſentiant, adiudicari non debent.

ANtea dubitatum fuit, vtrùm conſenſus vnius litigantium in poſſeſſorio beneficij abſque vllo alio ſufficiens ſit ad manutentionem et adiudicandam, in quem eſt conſenſum? Anton. Butr. *in cap. literis. num. 14. verſic. aliquid autem de Reſtit. ſpoliat.* ait quod ſic. Veruntamen melius viſum fuit, poſtea prædictum poſſeſſorium quodammodo eum proprietates participare: iuxta Gloſſ. *in verbo de liberis, in l. 2. §. quadam. ff. de interd.* Et propterea iudicium de prædicto poſſeſſorio, ſolo partis conſenſu fieri non debet, & titulis non viſis: verùm Beneficium ſequeſtrari oportet, interim dum prædictorum titulorum inſpectio fiat, vt Boërius *quæſt. 79.* Neque ita res ſe habet, vt in rebus profanis: Beneficia quippe abſque titulo poſſideri non poſſunt, *cap. 1. de Reg. Iur. in 6. not. in cap. dilecto. de Preb.* neque pars aduerſa beneficio partis ſuæ titulum aut ius tribuendi facultatem habet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1534. quo dictum fuit, Iudicem quendam malè iudicaſſe, eo quod litigantem quendam ex ſolo partis ſuæ conſenſu in poſſeſſione manutenuiſſet. Et poſtea altero Arreſto, quod datum Maioribus diebus Molinenſibus, 6. Octobris 1540.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

I.

NVlla manutentio ſiue in materia beneficiaria ſiue profana, executoria iudicari debet inſuper habita & non obſtante appellatione: ita iudicatum Arreſto 17. Ianuarij 1564. B.

TITVL. VIII. DE PIGNEratione Beneficiorum vacantium.

ARRESTVM I.

Moratoria præſcriptio ſuper beneficio ſiſco Regio incorporato.

SI beneficium vacans ſub manus, vt aiunt, Regis redactum fuit, id eſt, incorporatum, & quis ſe prouiſum dicens alterum citari curet, vt ipſe in poſſeſſione prædicti beneficij manuteneatur, prædictus citatus moratoriam præſcriptionem opponere poteſt, vſque quo manus leuata, id eſt, pigneratio relaxata fuerit: vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Abbate S. Benedicti ſuper Iſaram, aduerſus de Ligneris.

Huiuſmòdi pigneratio etiam ob inſtaurationis defectum, nonniſi ad Iudicem Regium ſpectat. Arreſtum 29. Maij 1571. & complura alia. B.

TITVL. IX. DE PACIFICO Triennali alicuius Beneficij, aliiſque temporalibus præſcriptionibus aduerſus negligentiam Ius in eo prætendentium.

ARRESTVM I.

Poſſeſſio triennalis interdicto experientẽ excludit.

PAcifica poſſeſſio, ſiue Beneficii ſiue rei profanæ, triennio continuo ſequeſtrum impedit, aliámque prouiſionem in interdicto *vti poſſidetis*. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Pictauij, 24. die Octobris 1531. Et in materia ſeculari, partes ſuper prædicta poſſeſſione triennali ad incidens de Sequeſtro conteſtari debent, nec per ſaltum ſeu ilico ſequeſtratio fieri debet: vt com-

vt compluribus Arreſtis Pariſienſibus indicatum fuit, abolito priſco ſtylo ilico ſequeſtrandi. In materia beneficiaria prædictum triennale maiorem vim obtinet: excludit enim omnes controuerſias ex expreſſo Decreto *De Pacificis poſſeſſoribus*, ſiue in poſſeſſorio, ſiue in petitorio, in Pragm. ſanct. *de Pacifi. poſſeſſo.* & Clem. *vnic. de Sequeſtr. poſſeſſ.*

Vide Conſtitutionem anni 1539. qua *artic. 63* interdicto poſt annum & diem experiens non admittitur, conformiter *l. 1. ff. vti poſſidetis & l. 1. §. fin. de Interdictis.* B.

II.

Poſſeſſio triennalis poſt momenti beneficium valet.

Decretum *de Pacific. poſſeſſ.* locum habet, ſi poſt momenti beneficium, momentaneus poſſeſſor Beneficio, triennio completo abſque litigio fruatur: id quod tum erit, ſi poſt prædictum beneficium momenti pars aduerſa litem interruperit, neque de ea amplius egit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1509. inter Ioannem Tillonium, appellantem à Seneſchallo Andegauenſi ab vna parte, & Bartholomæum Boucherium appellatum, qui ex ſupradicta ratione plenam manutentionem obtinuerat, aduerſus rationem *l. fin. C. de praſcript. 30. vel 40. annor. & cap. venerabilis de Iudic.* ex quibus inſtantiæ poſſeſſoriæ perpetuæ ſunt, iuncto eo, quod momenti beneficium abſque conteſtatione, partibus auditis non iudicetur. Verumtamen ſi poſt hæc momenti beneficia cauſa trium annorum ſpatio non agitetur, autoritatem Arreſti huius ſequi oportet.

III.

Idem.

Momentaneus poſſeſſor, poſt momenti beneficium adiudicatum octo aut nouem annis vel amplius pacificè & abſque lite, Eccleſia parrochiali, Presbyteratu nō adſumpto, fruitur: Alius Beneficium ipſius impetrat, veluti vacans per promotionis defectum: Curia Burdegalenſis ſuper hac cōtrouerſia diu hæſit & dubitauit: nonnulli quippe exiſtimabant, momentaneum poſſeſſorem pacificum non eſſe, eo quod plenū poſſeſſorium indeciſum manſiſſet. Maxima pars contrarium cenſebat, per *cap. licet canon.* & *cap. commiſſa de Elect. in 6.* Abbas & Dd. *in cap. ſuper inordinata de Præbend.* Et ita iudicatum fuit Arreſto prædictæ Curiæ, quod refertur à D. Boëtio.

IV.

Vnio expedita et non tradita executioni non impedit vnionem beneficij vniti.

Si Papa vnionem cuiuſdam beneficij cū altero admiſerit, neque Bullæ ſuperſtite Papa expeditæ fuerint, neque poſſeſſio Beneficij vniti capta, adeo vt omnia ob negligentiam eius, pro quo vnio facta fuit, intra executionē ſteterint, ſi interea Beneficium vacare per mortem incipiat, ab ordinario conferri poteſt, nulla habita prædictæ vnionis ratione, quæ effectum ſortita non eſt, neque poſtea is qui vnioni inſtitit, inſtantiam ſuam repetere poteſt per Bullas, quas ſibi expediri *in forma rationi congruit* curabit. Super eo regula eſt Cancellariæ Sedis Apoſtolicæ, & text. *in cap. fin. de Conceſſ. præb. in 6.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, pro Portacia S. Pancratij Aginenſis.

V.

Poſſeſſionem de nouo per mortem vacans apprehendere ... [illegible]

Beneficium per mortem vacans à tribus impetratur. Duo ab ordinario id accipiunt eiúſque poſſeſſionem capiunt & inter ſe contendunt. Tertius id à Papa conſequitur, primúſque in prouiſione eſt: qui neque poſſeſſionem apprehendit neque litem inſtituit, ſed in fauorem vnius litigantium id reſignat. Hic litigans, nullam aliam poſſeſſionem adprehendit, & in priore adquieſcit. Tandem producendo, prædictum titulum producit, qui integro triennio poſterior eſt apprehenſa poſſeſſione ab aduerſa parte: quę contradicit, ſeque aduerſus hunc nouum titulum, Decreto *de Pacific. poſſeſſoribus* tuetur, momenti quippe beneficium habuerat: & ait, ſi poſſeſſio ſua litigioſa ſit, id nō eſſe ratione prædicti noui tituli, verùm partis ſuæ, quę titulum ab ordinario habet: & ideò interrumpenti & litiganti ſolùm, & non cæteris Decretum prodeſſe. Seque prædictæ parti ſuæ dicere poſſe: *quoad te liberas ædes habeo. l. loci 4. §. penult. ff. ſi ſeruit. vindic.* quæ vna exceptio eſt, quæ opponi poteſt tam prouiſo, quàm ceſſionario, vt per Cyn. *in l. eius. C. de Compenſat. & in l. ſi quis in rem. ff. de Procurator.* Super hoc Rebuff. Arreſtum memorat *in tract. de Pacific. poſſeſſor. pag. 24. nu. 167.* Ceſſionarius dicebat, ſe ius à Papa habentem, per reſignantem ſuum primum eſſe, & licet poſſeſſionem non apprehendiſſet, triennium ſibi nocere non poſſe, veluti qui litigauerit & cui neceſſe non fuit nouam poſſeſſionem apprehendere, quam iam alio iure haberet, *§. interdum. Inſt. de Rer. diuiſ.* & Glo. *in tit. de Pacific. poſſeſſorib. in verb. coloratum in Pragmat.* nec in beneficiis tam attenditur poſſeſſio, quàm titulus. *cap. ex frequentibus de inſtit.* Atquin per prouiſionem prædicti tertij Papam præuentum, eámque præuentionem ſufficientem cauſam eſſe ad impediendum, ne titulus ordinarij, quem momentaneus poſſeſſor habet, coloratus non ſit: ac propterea poſſeſſionem ipſius, quamuis litigioſa non fuiſſet, nullam eſſe, vt not. *in ca. auditis. de Elect.* & *in cap. ſi à ſede. De Præb. in 6.* Iuxta vltimam hanc opinionem, quæ ex maioris partis ſententia obtinuit, iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 18. Octobris 1518. præſide Domino Boëtio, qui hoc Arreſtum refert in Deciſio. 24. pro Ioanne Bellopilo, aduerſum Ioannem Verum ſuper Eccleſia parrochiali Montboheriana. Simile huic Arreſtum extat, quod datum pro Ioanne Mergeo interdicto experiente, ſuper Eccleſia S. Viuiani de Valle, aduerſus fratrem Ioannem Baillandum ſubrogatum in iure Ioannis Textoris, & Petri Hilareti & Chardonij Bellomontani excipientes, 7. Nouembris 1522. Et aliud ſimile Arreſtum pro Gulielmo Blaneo excipiente, aduerſus Golielmum Vitalem interdicto experientem, quod datum menſe Decembri 1535.

VI.

Cùm Dominus Bouguerius pro appellante quodam à Balliuio Monferrādi peroraret, dixit, interdicto actū fuiſſe aduerſus prædictum appellantem pro poſſeſſione Beneficij alicuius, quo is triennio eum titulo fruitus fuerat, ſuper quo literas in forma Decreti *de Pacific. poſſeſſoribus* impetrauerit, eas ipſum repræſentaſſe, & loco exceptionis approbationem ſuper ea poſtulaſſe. Interdicto experientem poſtulaſſe, vt titulum ſuum exhiberet. Reum hodie appellantem reſpondiſſe ſe id facere paratum, ſi idem à prædicto experiente fieret, qui ait, ſe ad id non teneri. Decretum fuiſſe, reū * titulum ſuum exhibere debere: nunc ab eo ſe appellare & concludere. Igi-

Decretum de Pacifi. poſſeſſor. opponentem primum de titulo ſuo docere tenetur.

ſtur repræſentat, eam exhibitionem vno contextu fieri oportere, & nominatim prædictum experientem initium facere oportuiſſe: abſque titulo quippe neque ius in Beneficio aliquo prætendere, neque interdicto experientem admitti poſſe. Appellatus ait, literas *de Pacific poſſeſſor*, fundatas eſſe & pendere à titulo, quem exhibere debeat: & licet iure communi, reus, etiamſi nihil præſtiterit actore non probāte, liberetur: nihilominus ſi reus opponat exceptionem, quæ litis conteſtationem impediat, vt in hoc caſu, in quo reus actorem loco exceptionis à lite excludere velit, & interdici ne inquietetur in poſſeſſorio aut petitorio, ratione prædicti beneficij, tum reum præcedere oportere & intentionem ſuam probare, antequam actor ex parte ſua tantundem facere cogatur. Eáque eſt doctrina deſumta & notata *ad cap. vnic. de litis conteſtat. lib. 6.* Arreſto Maioribus diebus Molinenſibus, 15. Septembris 1534. dictum fuit, benè iudicatum, malè appellatum.

Decretum iſtud Curienſi alicui tantum alicuius mœnibus cincta, nō graduato non prodeſt.

* Neceſſe enim eſt, vt is qui Decreto *de Pacific. poſſeſſor.* frui vult, titulum, vt minimum coloratum habeat, vt tenet Maynardus *lib. 1. cap. 64. Quæſtio. ſuor.* & ſi quis ſcire cupiat, quis ſit titulus coloratus, videat Papon in ſuo *Notario Tit. de interdictis & actionibus poſſeſſoriis pro Beneficiis.* Et licet Beneficiatus titulum habeat ac triennio fruitus fuerit, eum capacem tamen eſſe oportet ad prædictum beneficium obtinendum, veluti ſi Parochia ſit in oppido mœnibus cincto, Graduatū eum eſſe oportet: alioquin poſſeſſio, quamuis triennalis, ei minime prodeſſe poteſt, ad obtinendum decretum *de Pacific. poſſeſſor.* Maynard. *lib. 1. cap.* 56. I.C.

VII.

Poſſeſſor pacificus lite inter alios conteſtata non turbatur.

Decretum *de Pacific. poſſeſſor.* locum habet, nec impediri poteſt lite intentata aduerſus alium, quàm pacificum beneficii poſſeſſorem, qui perpetuam exceptionem habet, *quod ad te liberas ædes habeo*, deſumtam ex *l. locis. §. penult. ff. ſi ſeru. vindic.* & quæcunque tandem lis ſuper prædicto Beneficio inter alios ſit, ſi actualis poſſeſſor in ea non comprehendatur & citetur ratione prædictæ litis pacificus non ideo minus poſſeſſor manet, & prædicto Decreto munitur, vitium enim litigioſi perſonale eſt & non reale, iuxta notata *in l. 1. ff. de Litigioſ.* & quemadmodum ciuilis interruptio poſſeſſionis perſonalis eſt *l. naturaliter. ff. de vſucapio.* ſic idem in hoc caſu eſt. Imò & ſi aliqua ratione reale eſſet, res tamen litigioſa reddi non poteſt, niſi aduerſus eum, qui eam actualiter tenet & poſſidet, agatur: & quantum ad actionem alteri moram attinet, colluſio potius erit, quàm iuſta ratio ſeu via. Dominus Riantius in conſultatione allegabat Arreſtum de eo datum, ex certis cauſis præſumta colluſione.

VIII.

Decretum de Pacific. poſſeſſor. locum habet in Beneficium litigioſum inter alios, quo pacificum poſſeſſorem non turbatum.

Pinardus interdictu experiens, Arreſtum de manutentione impetrat aduerſus Maillardum excipientem in poſſeſſione Beneficij alicuius. Executioni huiuſce Arreſti Tricaudus ſe opponit ſeu intercedit: is ab executore ad Parlamentum remittitur, vbi ait ſe plus triennio pacificū Beneficij poſſeſſorem eſſe, & conſequenter, quæcunque lis inter Pinardum & Maillardum interceſſerit, quamuis ipſo ſciente factum fuiſſet, attento, quod eo non obſtante poſſeſſor manſerit, neque de facto neque de iure in poſſeſſione ſua turbatus fuit, interuenire non teneri, neque de vlla re interdicto experiri, vſque quò turbatus fuerit, vt nunc fiat cui ſe oppoſuerit, atque ideò nunc titulum iuſtum & validum exhibeat, & aſſerat, Arreſtum iſtud aduerſus ſe executioni tradi non oportere, neque ſibi nocere, neque ſe vllo modo tangere. Pinardus dicit, Arreſtum ſuum executioni tradi debere, eóque facto ipſum aduerſus tam Maillardum quàm Tricaudum manutenendum, quoniam lis inter ſe & Maillardum, prædicto Tricaudo ſciente ac vidente ſeu palam, agitata fuerit, qui interuenire ac de titulo ſuo cum illis litigare potuerit. Tricaudus in cauſa appellationis literas Regias *de pacific. poſſeſſor.* offert, ſuper quo lis ſeu iudicium conſtituitur, iuncta inſtantia executionis Arreſtorum. Arreſto Pariſienſi, 14. Auguſti 1554. Pinardus à poſtulatione ſua, præſcriptionibus & exceptionibus ab ipſo adductis ſuper executione prædicti Arreſti aduerſus prædictum Tricaudum depulſus fuit, & in expenſas condemnatus, ſaluo ei interdicto ſibi conſulendi iure, prout ipſi viſum fuit, & ad procedendum ſuper approbatione prædictarum literarum Regiarū *de pacific. poſſeſſor.* partes ad Præfectum Pariſienſem vel eius Locumtenentem remiſſæ.

Beneficium quando litigioſum fiat.

Nota ad reddendum Beneficium aliquod litigioſum, & ad impediendam pacificam & triennalem poſſeſſionem, citationem ſolam non ſufficere: verum neceſſe eſſe, vt quis inſtantiam, ſeu litem perſecutus fuerit, vt exhibiti tituli, communicatique fuerint, & litis conteſtatio facta fuerit. Carondas *lib. 1 Reſponſor ca.* 36. I.C.

Simoniacus an Decreto iſto fruatur?

Obiter hic notetur, Simoniacum Decreto *de pacific. poſſeſſor.* frui ſeu gaudere non poſſe. Carondas *lib. 1. cap.* 47. Rebuff. *in tractat. de Pac. poſſeſſ.* Maynardus diſtinguit inter Simoniam ſimpliciter conuentionalem, velut promiſſione de compenſando reſignanti facta, & hoc caſu eiuſmodi Simoniam Decretum non impedire, & ait, eam eius generis eſſe oportere, vt exprimitur *in Extrauag. cum deteſtabile de Simo. Can. cum ſtudeo 1. q. 1.* Vide *lib. 1. cap. 58. quæſtio. ſuor.* I.C.

Nota etiam, Decretum iſtud locum habere aduerſus Regaliſtam. Choppin. *lib. 2. de Doman. Franciæ Tit. 9. num.* 17. I.C.

IX.

Canonicus triennio poſſeſſor à Capitulo poſſeſſione ſua deiici non poteſt, vt præbendam ſuam præceptori cedat.

Martineus pro Ioanne Fleuretto Canonico Nouiodunenſi dixit, cauſam miſericordia plenam, & dignam commiſeratione ex parte prædicti appellantis eſſe: Eum præbenda quadam Nouiodunēſi ex cauſa permutationis prouiſum fuiſſe: receptū in Capitulo, iura exoluiſſe, quę magna ſunt, ſummámque quadringentarum librarum excedunt: pacificè triennio ſcientibus omnibus ſeu palam fruitū. Tandem, poſtquam Maior & Scabini Nouiodunenſes diploma impetraſſent pro præbenda quadam in eo conſequenda pro præceptore Scholarium, ſeu ſtudioſorum, cōueniſſe & concluſionem capitularem confeciſſe, qua declarauerint præbendam, quæ nuper vacauerat, prædicto Ludimagiſtro tradi & offerri oportere. Poſtea aliam capitularem concluſionem feciſſe, qua declarauerint præbendam appellantis poſtremam fuiſſe, & per hoc de poſſeſſione dimouiſſe eum, qui tribus annis fruitus fuerat ab eo ſe tanquam ab abuſu appellare & concludere. Thuanus pro Decanis & Canonicis Nouiodunenſibus ait, Maiorē & Scabinos Nouiodunenſes longo tempore ſumtus prædicti Ludimagiſtri toleraſſe, & fatigatos diploma à Rege impetraſſe, ſuſtinendis iſtis expenſis præbendam quandam,

quæ

Vſque quo præbenda præceptoriali tradita fuerit, capitula penſionē valore præbendæ præſtare debent.

quæ prima poſt Edictum vacauerit, deſtinarē iuxta has Regias literas atque ipſis obtemperando deſtinaſſe ſe præbendam quandam, & declaraſſe appellantis præbendam vltimam vacantem eſſe: reuera ſcilicet illam vltimam vacātem fuiſſe, primámque à publicatione Edicti in Curia: dixit, eos nihil hac parte aliud feciſſe, quā voluntatem Regis exequi & implere. Menilius pro Procuratore Catholico dixit, ex parte Capituli magnos affectus dominari: id enim triennio pacificè ex cauſa permutationis fruitū fuiſſe, quod non ſit vacationis genus Edicto comprehenſum, & quod tum vna vacauerit & poſtea alia, quarum non magnam rationem habuerint. Curia dixit, malè & abuſiuè proceſſum, ab appellante benè appellatum, appellatū in expenſas cauſæ appellationis damna ac intereſſe condemnauit: ac propterea & emendata ſententia Curia decreuit, primam vacantem, quæ per mortem vacauerit, deſtinatā in ſumtus & ſuſtentationem prædicti Ludimagiſtri: ac interea vſque quo id contigerit prædictum Capitulum & Epiſcopum centum & viginti libras prædicto Ludimagiſtro * ex Capitulo ſuo & ex ſe ſoluturos. Id ita iudicatum die Lunæ 27. Nouembris 1566.

*Vide Carondam *lib. 3. Reſponſor. cap. 61.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. IX.

I.

Regula de pacif. poſſeſ. quando locum non habeat.

Literas *in forma de pacif. poſſeſſ.* vigore poſſeſſionis ſuæ ac tituli obtinens, momenti beneficium ſemper impetrat aduerſus eum, qui neque Clericus eſt, neque tonſuratus. Arreſtum 15. Iunij 1564. Nota prætetea, Regulam *in forma de pacific. poſſ.* non habere locum in Prochotrophiis, Noſocomiis, Leproſucomiis: Et hoc tenet Gloſſ. *in tit. de Pragmat. ſanct. tit. de pacif. poſſ. in verb. Beneficium, & in verbo, officium: facit* Clem. 1. *de Præb.* Arreſtum 4. April. 1532. B.

II.

Vtrùm à Capella quadam, quæ certo Canonicorum numero fundata eſt, præbenda pro præceptore ac iuuentutis moderatore capi poſſit? Iudicatum quod non, Arreſto 13. Februarij 1599. aduerſus Maiorem & Scabinos ciuitatis Barrenſis ſupra Sequanam pro Capellanis Capellæ Regiæ prædicti loci. Carondas *lib. 10. cap. 13.* I. C.

TIT. X. DE SEQVESTRIS ſeu Curatore bonis dando, & Sequeſtratione.

ARRESTVM PRIMVM.

Forma Sequeſtri Iudicialis conſtituendi.

QVando [a] Decretum de Sequeſtro ſeu Curatore bonis dando factum eſt, partes ſeu litigatores Sequeſtros nominare ad adminiſtrandas res, de quibus agitur, & in eos conſentire, mox iudex eos conſtituere debet: neque iudex ſolus abſque partibus ex officio ſuo eos conſtituere poteſt, verùm ad id faciendum, ſpatium eis præbere debet: quo demum elapſo prædictam delegationem facere poteſt, & non ante. *l. in venditione. ff. de Rebus autor. Iudic. poſſid.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 25. April. 1531.

[a] Poſt concluſionem in cauſa prouiſioni Sequeſtri locus non eſt. Molin. *ſuper Regu. Cancellariæ de publicand. reſignat. num. 291. in fin.* Vide Imbert. *lib. 1. Inſt. For. cap. 16. in Gloſſa, verb. ſequeſtrationem.* I.

II.

De numero Sequeſtrorum.

Iudex attendere debet, ne litigatoribus permittat effrenem ſequeſtrorum iudicialium ſeu curatorum bonis numerum, veluti tres eligere: id enim nimis foret. Et quanquam id ita litigatores vellent, iudex id facere non debet. Igitur Sequeſtrorum nominatio hoc numero, trium videlicet, facta, Arreſtu Pariſienſi, 11. Maij 1533. irrita declarata fuit.

III.

Idem.

Attamen ſi bona per plures Prouincias adminiſtranda ſint, duo Sequeſtri ſeu Curatores per ſingulas Prouincias ad ſummum eligi poſſunt, *arg. l. ex facto ff. de Hered. inſtituen.* & iudex ſingulos in ſingulis Prouinciis conſtituere debet, & ſi partes velint, plures conſtituit, voluntatem ipſorum ſequi debet, ita tamen vt duos non excedat, arg. *l. 1. ff. de Iur. delib.* Prout Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit ad cauſæ perorationem in Maiore Camera, Domino du Fourt & Montelonio perorantibus, 20. die Martij 1524.

IV.

Curator officij clauſtralis.

In ſequeſtro officij clauſtralis ſeu curatore dando, pro officio Monaſterij diuino religioſus curator conſtitui ſolet: pro perceptione verò reditus temporalis, laicus. Si omnia ad menſam Conuentus ſpectent, & ab officio diuino ſeparari non poſſint, tum religioſus curator datur, qui ex autoritate Abbatis ſui vel Prioris, rationes & reliqua ei, qui in cauſa vicerit, redditurus eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 29. Ianuarij 1534. pro Prioratu Longi Pontis.

V.

Recuſans rem ſequeſtrare apud curatorē, quam pœnam ſuſtinere debeat.

Beneficio contentioſo & ſequeſtrari iuſſo, alter ex litigatoribus ſequeſtrare rem ſeu in manus ſequeſtri ſeu curatoris conſtituti tradere recuſat, atque ob hanc recuſationem alteri parti momenti beneficium adiudicatur, à quo appellatum fuit: Arreſto, quod datū ex tempore, 15. Iulij 1537. dictū fuit, malè iudicatū, & appellatus ad ſequeſtrandos apud Curatorē fructus condēnatus fuit, quos ex prædicto momēti beneficio perceperat, & emendata priore ſententia dictum fuit, intra certum tempus appellantem fructus, de quibus quærebatur, ſequeſtrare cogendum, ſi id non feciſſet, prædicto tempore elapſo prædictum appellatum in poſſeſſione prædicti beneficij conſtituendum, & per prouiſionem fructus percepturum, vſque quo iudicio momentaneæ vel plenæ poſſeſſionis aliter decretum fuiſſet, tam ſuper reſtitutione fructuum perceptorū, quàm ſuper poſſeſſione: & interea beneficium ſequeſtro manſurum. Id intelligendum eſt de fructibus perceptis & liquidis: nam pro non liquidis ſatis eſt cautionem præſtari, *l. ſtatuliber rationem D. de Stat. liber.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 10. die Ianuar. 1535.

Ex Lucio *lib. 2. Placitor. Cur. Tit. 4. Arr. 9.*

VI.

Sequeſtrum in ſpeciem executorium non obſtante appellatione.

Sæpe negotij qualitas, de quo quæritur, vel etiam rei difficultas, iudicibus occaſionem præ-

ber decernendi, ſequeſtro nonniſi in ſpeciem locum eſſe, & tum huiuſmodi ſententiæ, non obſtante appellatione, executioni traduntur, æquè ac ſententiæ de iuſta & reali ſequeſtratione. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 9. Auguſti, 1499. omnibus Cameris coadunatis.

Luc. lib. 9. Placit. Cur. Tit. 9. Arr. 1.

VII.

Sequeſtrum reditus contentioſi.

Duo Domini eundem reditum ex eodem fundo prætendunt. Detentores, ne duobus ſoluere cogerentur, oblatum reditum conſignare ſeu deponere ſeparatos aiunt. Seneſchallus Sãtonenſis reditum iſtum ſequeſtrat, à quo vnus Dominorum appellat. Pro detentatoribus appellatis, aduerſus iſtum appellantem, 12. Martij 1519. Arreſto Burdegalenſi dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe & appellantem in expenſas & centum ſolidorum multam condemnatus. Similem controuerſiam vidi inter illuſtrem Artaldum Apchonium Dominum prædicti loci, & illuſtriſſimum Ludouicum Calmaſelum Dominum prædicti loci, pro reditu quodam Bouſſaillenſi ex eodem fundo debito: & quoniam detentatores paratos ſe aiebant ei ſoluere, cui decretum fuiſſet, ac poſtulabant ſuper hoc negotio ſententiam ferri, ne eandem rem bis ſoluere cogerentur: prædicti Domini apud Acta in Curatorem ſeu ſequeſtrum conſentire coacti fuerunt, qui videlicet conſtitueretur ad reditum exigendum, cuius poſtea reſtitutionem faceret ei, cui tandem decretum fuiſſet per Gloſſ. *in l. litibus in verb. reſtituuntur. C. de agric. & cenſ. lib.* 11. & Bald. *in l. Lucius & Titia, per illum text. ff. fam. erciſc.*

VIII.

Sequeſtra inſuper habita appellatione executoria nõ ſunt.

Conſtitutio, quæ vult ſequeſtra executioni non obſtãte appellatione tradi, de iis ſequeſtris intelligenda eſt, quæ partibus auditis decernuntur, & non etiam, quæ per contumacias & eremodicia iudicantur: pars quippe contumaciam purgare poteſt, atque audienda eſt: Et ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum in Maioribus diebus Pictauienſibus, 12. Octobris 1531. Veruntamen ſi iudex videat, contumaciam veram eſſe, neque eam excuſari poſſe, ex conſtitutione, quę publicata anno 1539. ad executionem pergere poteſt.

Lucius eod. lib. 9. tit. 9. Arr. 2.

IX.

Elocationes verum ſequeſtratarum partibus ipſis fieri debent.
** Verùm licitationibus fieri debent.*

Quando res litigioſa ſequeſtratur, Sequeſter ſeu Curator publicè eam elocans, eam alterutri partium addicere neque poteſt * neque debet, vt maximè vidua foret, quæ repræſentaret deſiderium ſeu cupiditatem commorandi in domo defuncti, ſi ex contendentibus ſit, atque hæc contentio, in qua ſequeſtrum decernitur, procedat ex actione intentata ſuper familia erciſcunda, vel à ſubhaſtationibus ceptis, vel à ſequeſtratione in interdicto, vel aliter quocunque modo, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi inter illuſtrem Gabrielem Alegreum, Prę fectum Pariſienſem ab vna parte, & Comitem Iognacenſem ab altera, inter cætera Arreſta Septembralia, anno 1527. & altero Arreſto, quod datum inter duos litigatores Pariſienſes, puta inter Dominum Ioannem Briçonnetum ab vna parte, & viduam Antonij Mallij, fine menſis Nouembris anno 1538. & deinceps alio Arreſto, 13. Februarij, anno 1543. inter fratres Pradalios & viduam. Et quanquam de iure id fieri poſſit, & ſatis ſit, ſi pars, aduerſus quam ſequeſtrum decernitur, rem accipiat à curatore titulo locationis, *l. ſi pignore §. ſi poſt diſtractum pignus. ff. de pignor. actio. l. ſi aliquam rem & l. qui bona fide ff. de acquir. vel omit. poſſ.* nihilominus id in cauſa non eſt, vt contendens poſſeſſione ſua deiiciatur: primò, ne vis admittatur: ſecundò, vt ita partibus occaſio præbeatur ad id recta via citra dolum, quod oportet, deueniendi, *l. ſi is cui. in pr. ff. vt in poſſ. leg.* & *l. 3. ff. de acquir. poſſ. & l. finita. ff. de dam. infecto.* Luçin.

Deſumtum ex Rebuffo *ad Conſtitutiones in tractat. de Sequeſtro artic. 1. Gloſſ.* 4. Arreſtum illud extat inter Arreſta D. Louetij *lit. S. Arreſto* 12. quod datum 8. Februarij 1543 vbi dicitur, alioquin ſi id admitteretur, id eſt, ſi altera partium in poſſeſſione relinqueretur, ſequeſtrum hac ratione eludendum, & hac ratione occaſionem præberi, ei, qui poſſideret, litem aliquam perpetuand & immortalem reddendi. Ibidem Gloſſator ſeu qui Commentarium ſcripſit, ait ex antiquis Arreſtis debitores bonorum ſuorum pignori captorum cuſtodes eſſe non potuiſſe. Vide Choppinum *lib. 3. de Moribus Pariſienſium tit. 3. n. 5.* Vindicans vel aliquis ex intercedentibus curator conſtitui non poteſt. Dominus Magiſtri *in tractat. de ſubhaſtat. cap. 3. n. 2.*

Reſignatario ne ſequeſtro locus ſit, impedit aduerſus cæteros, qui ex alia cauſa vacationis prouiſionem habent.

Notandum eſt, ſi plures de poſſeſſione beneficij contendentes vno & eodem genere vacationis nitantur, veluti omnes per mortem, per inhabilitatem vel apoſtaſiam, per delictum, per reſignationem, abſque dubio beneficium ſequeſtrari debet. At ſi partes diuerſo genere vacationum nitantur, & inter eos reſignatarius aliquis ſit, ſequeſtro locus non eſt, verum momentanea poſſeſſio reſignatario adiudicanda eſt, prout ſæpe iudicatum fuit. Deſumtum ex ſcedis Domini Buiſſonij.

Nota, ſequeſtrum ſeu curatorem non poſſe beneficia præſentare vel conferre, neque etiam reuocare & deſtituere Officiarios. Choppinus *lib. 3. de Domanio. tit. 19. num. 5.*

APPENDIX ARRESTORUM
Ad Titulum X.

I.

Qui ſequeſtrũ poſtulauit, ideò poſt manutentionem poſtulare poteſt.

IS, qui ſequeſtrum poſtulauit, in continenti poſt manutentionem non ideò minus poſtulare poteſt. Iudicatum 1. Iulij 1574. B.

II.

Curatores bonis viciniores conſtituendi ſunt.

Curatores bonis viciniores loco conſtituendi ſunt, atque ideò quidam curatores tribus miliaribus à loco pignori capto remoti cùm conſtituti fuiſſent, hoc onere liberati fuerunt, 4. Februarij 1575. B.

III.

Curatores bonis dati bona conducere non poſſunt.

Curatores bonis dati res pignori captas etiam per procuratorem conducere non poſſunt. Iudicatum Arreſto, 6. Decembris 1581. B.

IV.

Debitore curatoribus non fidente vel ſi locus munitus ſit quid agendum.

Si debitor curatoribus bonorum conſtitutis non fidat, vel ſi locus pignori captus, locus ſit munitus, qui pignori cepit, id præſtare debet, vel ſanè alij Curatores conſtituendi ſunt. Arreſtum, 10. Iunij 1564. B.

V.

Quænam beneficia non ſequeſtrentur.

Arreſto 20. Aprilis 1564. dictum fuit, deinceps fructuum beneficiorum litigioſorum ſequeſtrationem fieri non oportere, ſi beneficia ad collationem Abbatiarum & Conuentuum priuilegiatorum

giatorum ſpectet, quæque poteſtatem habent prouidendi per electionem & quorum beneficia obedientiaria & reuocabilia ſunt: igitur ſi de his controuertatur, à Cellarienſi ſiue Oeconomo domus adminiſtrantur. Notandum eſt etiã huiuſmodi beneficiariorum morte, antiquos conductores reditus temporalis prædictorum beneficiorum non mutari, & tãdiu eos perfrui, vſque quo tempus conductionis expirauerit Arreſtum 16. die Maij 1564. B.

TIT. XI. DE MOMENTANEA Poſſeſſione, ſeu momenti beneficio: *vertunt alÿ*, de Vindiciis.

Curia cùm de momentanea beneficij poſſeſſione adiudicanda agitur, ſummariè procedere ſolet, ne Eccleſiæ deſtitutæ relinquantur.

ARRESTVM I.

Sequeſtrũ beneficij in defectum tituli vtriuſque partis.

IVdex, quàm poteſt maximè, attendere debet, ne beneficia in eorum manus, qui ea prætendunt, delabantur ſeu perueniant, abſque iuſto titulo & capacitate, *cap. i. de eo qui mitt. in poſſ. lib. 6.* Et ſi videat, duobus idem beneficium prætendentibus, iudicio que ſuper momentanea poſſeſſione conſtituto, neutrum de titulo valido & capacitate fidem facere, neutri etiam momentaneam poſſeſſionem adiudicare: verùm beneficium ſequeſtrare debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Maij 1548.

Quinimo aduerſus Ctionem titulum vel poſſeſſionem coloratam non habentem, appellantem ab eo, quod ob defectum momentanea poſſeſſio deuolutario adiudicata fuerat, partibus remiſſis Arreſto, 6. Iulij 1574. beneficium ſequeſtratum fuit.

II.

Pignerationis relaxatio & momentanea poſſeſſio differunt.

Momentanea poſſeſſio & pignerationis relaxatio longè differunt. Nam momentanea poſſeſſio, nonniſi parte aduerſa audita, & productione tituli hinc inde facta, vel excluſione id agendi decernitur ſeu adiudicatur: at pignerationis relaxatio fit μονομερῶς, neque viſu titulo partis aduerſæ, neque inſuper habita appellatione, executioni tradi poteſt, vt nec momentanea poſſeſſio, quæ adiudicata fuit partibus non auditis: veluti per contumaciam facta, vel per præcipitationem: Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Martij 1536.

Momentanea poſſeſſio, non executioni ſuper habita appellatione.

III.

Idem.

Si beneficio ſequeſtrato partes proceſſerint non impetrato iure ſeu iudicio ſuper momentanea poſſeſſione, & pòſt inquiſitiones peractas, tam ſuper ipſis, quàm ſuper titulis, id eſt, vtriuſque vigore, momentanea poſſeſſio alterutri partium adiudicetur, huiuſmodi momentanea poſſeſſio, inſuper habita appellatione executioni tradi non poteſt. Et ità iudicatum fuit, 18. Maij 1508. Nam in momentanea poſſeſſione probatio per teſtes vel teſtimonia non admittitur.

Lucius Placitor. Cur lib. 9. Tit. 19. Ar. 3.

IV.

Momentanea poſſeſſio iudicanda: ...

Et quod magis eſt, partes interrogari non debent. Et verò iuxta id, cùm ante momentaneam poſſeſſionem, ſeu antequam momentanea poſſeſſio adiudicaretur, Seneſchallus Andegauenſis decreuiſſet, alteram partium ſeu alterum ex litigatoribus prius examinandum ſuper eo quod pars aduerſa allegaſſet, putà quod Decretalem aliquam legere non poſſet, atque ab eo appellatum fuiſſet, 12. Maij 153. Arreſto Pariſienſi dictum fuit, malè iudicatum fuiſſe; *cap. quam ſit. de Cleric. in 6.*

Partis inquiſitionem ſine examen.

V.

Idem.

Ante momentaneam poſſeſſionem, vt modò dictum eſt, inquiſitio fieri non poteſt: attamen pars aduerſa ad agnitionem ſcripturæ cuiuſdam priuatæ ſeu chirographi adigi poteſt. Et quanquam Arreſto quodam cõtrarium iudicatum fuerit, nihilominus compluribus aliis Arreſtis Pariſienſibus pro prædicta agnitione iudicatum fuit: ac nominatim in lite ſuper beneficio du Meſnil aduerſus Secretarium Prioratus S. Martini de Campis, 19. April 1531. poſt Paſcha: & itidem Arreſto 29. Maij 1526. aduerſus Franciſcũ Puteanum. Hi ſcilicet, Secretarius & Puteanus reſpectiuè ambo declarati fuerunt ad agnitionem adigendi, ita tamen, vt hac agnitione pars aduerſa in inſtantia de momentanea poſſeſſione niti nõ poſſet, ſed tantũ in pleno poſſeſſorio. Ratio huius rei iuſtiſſima hæc eſt, quod mori poſſint, & poſtea difficulter prædicta chirographa adgnoſci poſſent: Et hac ratione conciliantur prædicta Arreſta, quæ in ſpeciem contraria erant. Hoc ipſum tamen & de interrogationibus dici poſſet, quæ omni modo ante momentaneam poſſeſſionem interdictæ ſunt.

Agnitio chirographi à parte in momentanea poſſeſſione.

VI.

Idem.

In materia beneficiali ſiue in inſtantia ſubrogationis ſiue principali, interrogationes fieri, vel partem aduerſam ſuper quibuſdam articulis iuramento præſtito reſpondere cogi ante momentaneam poſſeſſionem iudicatam nemo poſtulare poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 27. Iunij 1509. inter fratrem Ioannem Refugium actorem ab vna parte, & Petrum Mariam & fratrem Gaufredum de Amboſia ab altera parte. Arreſtum iſtud varium eſt in eò, quod inſtantia ſubrogationis in eo inſeratur, quæ videbatur nullam commotionem habere cum inſtantia poſſeſſionis momentaneæ.

VII.

Idem

Epiſtolæ etiam adgnitæ in incidenti ſuper momentanea poſſeſſione beneficij non admittũtur: & nulla earum ratione habita ab Ordinario iudicari debet. Et ita ſæpè Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuit, anno 1534.

VIII.

Momentaneã poſſeſſionem prius executioni traditam oportet, quàm ad principalẽ cauſam pergatur.

E duobus ſuper poſſeſſorio beneficij cuiuſdam contendentibus, is qui momentaneã poſſeſſionem impetrauit, ſuper pleno poſſeſſorio procedere non tenetur, niſi prius iudicium momentaneæ poſſeſſionis penitus executioni traditum fuerit, ſiue quoad poſſeſſionem beneficij, ſiue quoad fructuum reſtitutionem, ſiue quoad expenſarum ſolutionem, ſi adiudicatæ fuerint. His concordant ex identitate Ioannes Faber & Iaſon *in §. Item Seruiana. Inſt. de Actio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 2. Auguſti 1512.

Arreſtum 6. Martij 1566.

Menſe Aprili 1532. pro quodam G. de Ponte, aduerſus I. Britonem ſuper incidenti quodam iudicatum fuit, iudicio cauſæ principalis per ſcripturam agitatæ ſuper- [illegible]

Aa 5

ſedendum, vſquequò, qui momentaneam poſſeſſionem impetrauit, omnes fructus ab eo, aduerſus quem momentanea poſſeſſio iudicata fuit, acceperit, dato aliquo temporis ſpatio ad fructus liquidandos. B.

IX.

Momentaneā poſſeſſionē qui Arreſto impetrauit, ad quid teneatur.

Etſi is, qui momentaneam poſſeſſionem Arreſto impetrauit, cautionem præſtare non teneatur, nihilominus, ſi is cauſa cadat in pleno poſſeſſorio, eadem opera ad omnium fructuum durante poſſeſſione perceptorum reſtitutionem condemnatur. Et ita in materia profana, iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1394. pro Regina Siciliæ & Hieroſolymitana, aduerſus Comitem Vieſuenum, pro Comitatu Ruſſiacenſi.

X.

Momētaneus poſſeſſor ex Arreſto quo nomine cautionem præſtare debeat.

Is qui beneficij alicuius momentaneam poſſeſſionem Arreſto impetrauit, cautionem præſtare non tenetur. Verùm id intelligendum tantùm eſt de cautione fructuum reſtituendorum: alioquin ſi mobilia ſint, monilia & iocalia ex ſpolus defuncti, is qui momenti beneficium impetrauit, eorum poſſeſſionem non ante, quàm præſtita cautione valoris ſeu æſtimationis prædictorum monilium, eorum poſſeſſionem nanciſci debet. Ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, 20. Aprilis, 1425. aduerſus Gilbertum Iourdanum, pro æſtimatione mobilium Præfecturæ Bellomontanæ, cuius momentanea poſſeſſio Arreſto ipſi adiudicata fuerat, non comprehenſis fructibus prædicta cautione. Et hæc materia eſt Speculatoris *in tit. de ſatiſd. cog. § viſo. verſic. & nota quod actor.*

XI.

Momētaneus poſſeſſor ſi cautionem nō habeat, quid facere debeat.

Si qui momentaneam poſſeſſionem impetrauit, cautionem præſtare aut non poſſit, aut nolit, poſtulare debet, vti beneficium ſequeſtretur, ſibique à curatore fructus exigere integrum ſit, quando cautionem reperent, vel quando cauſam tenuerit, ſeu in cauſa vicerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Petro Germano, Canonico Pictauienſi, aduerſus Geruaſium Coruum appellantem.

XII.

Momentanea poſſeſſio quando appellatione ſuſpendatur.

Momentaneæ poſſeſſionis executio ab appellante impediri poteſt, ſi manifeſtè atque ilicò probet, vel etiam id ſummariè probare offerat, notabile & irreparabile intereſſe, quod ſibi ea re fieret, vel etiam ſi de iniquitate & corruptione Iudicum propere fidem faciat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2t. Iulij 1526.

Momentanea poſſeſſio Arreſto adiudicata non præſtita cautione executioni traditur, & regulariter inſuper habita appellatione executioni traditur, in fauorem Eccleſiæ, ne viduata ſit paſtore. B.

XIII.

Idem.

Executio momentaneæ poſſeſſionis inter aliquos adiudicatæ, à tertio opponente ſeu intercedente, qui in lite neque auditus neque citatus fuit, impeditur, *cap. 1. de cauſ. poſſeſſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 28. Februarij 1537.

XIV.

Idem.

Momentanea poſſeſſio inſuper habita appellatione executoria non eſt, niſi ſex Conſiliarij aut Aduocati fori ſeu Sedis illius ad deliberandum citati fuerint, hique vnà cum Iudice ſignauerint déque eo Actuarius in breuiculo ſententiæ geſta confecerit. Et ita, præterquam quod id Conſtitutione continetur, ad commonitionem inſuper defuncti Domini Capelli Aduocati Regij in Parlamento Pariſienſi, Arreſto decretum mandatúmq; fuit, tam Iudicibus quàm Actuariis diſtrictus illius, 3. Maij 1539. Hanc ad rem allegata fuit ſententia Baldi *in cap. 1. fin. de re iud.*

Vide ſupra Arreſtum 13.

XV.

Capitularis cōſuetudo ſuper fructibus præbendæ alicuius abolita.

Priuilegium, ſtatutum, aut conſuetudo, quæ in compluribus Eccleſiis collegialibus aut cathedralibus, fructus Canonicatus alicuius contentioſi (licet vnus litigantium momentaneam poſſeſſionem impetrauerit, vel etiam ſequeſtratio decreta fuerit, verbo tantum, & vna partium ex conſenſu alterius ad præſidendum delegata in Canonicatu contentioſo fuerit) Capitulo acquiruntur, non valent: neque eo obſtante, is qui momentaneam poſſeſſionem impetrauit, vel etiam in quem tanquam ſequeſtrum conuenit, frui debet. Nihilominus tamen prædicti fructus probabiliter tēpore vacationis Capitulo acquiri poſſunt, dummodo Capitulum de præbendis prouidendi ius habeat: aliud fuerit, ſi non habeat. Eáque eſt materia, *c. quia ſæpe.* vbi Gloſſa expreſſa *in verb. collegiatis. de elect. in 6. & cap. præſenti. de offic. ordin. in 6. & cap. cum vos. eod. tit.* Et ita Arreſto Burdegalenſi, 3. Iunij 1525. iudicatum fuit.

Nona die Iulij 1565. in cauſa quadam Canonici cuiuſdam præbendarij S. Iuſti Lugdunenſis appellantis tanquam ab abuſu, à Conſuetudine & ſtatuto Eccleſiæ ſuæ, perorante Domino Fabro Aduocato Regio, per prouiſionem dictum fuit, maiores & manuales fructus prædictarum præbendarum æqualiter diſtribuendos & diuidendos eſſe, reſeruata ſenioribus electione prædictarum partium: cauſa in principali ampliata. B.

XVI.

Momētaneus poſſeſſor quando cautionem præſtare teneatur.

Si beneficiū ſequeſtratum fuerit, partéſq; poſtea ſuper momētanea poſſeſſione proceſſerint, iudicióq; conſtituto produxerint, is qui momētaneam poſſeſſionem impetrat, cautionem præſtare tenetur: verùm ſi eam abſque præcedente ſequeſtro obtinuerit, præſtandæ cautionis onere grauari non debet: niſi duobus tantùm caſibus: quorum primus eſt, ſi Iudex aliquantum hæreat: poſterior, ſi appellatum fuerit. Ita Arreſto Pariſienſi 10. Februarij 1520. iudicatum fuit.

XVII.

Cautio à momentaneo poſſeſſore præſtita quando refici ſeu renouari poſſit.

Si pars, quæ momenti beneficio excidit, videat, cautionem præſt. tam idoneam non eſſe, & ad inopias redigi, vel etiam proceſſus tam longè protrahatur, vt perceptio fructuum longè maior fiat quàm vires prædictæ cautionis patiuntur, poſtulare ea poteſt vti aduerſarius aliam cautionem præſtet. *l. ſi ab arbitro. 10. ff. qui ſatisd. cog. l. Prætoria. 4. ff. de prætor. ſtipulat. & l. ſi quo tempore. ff. de petit. hered.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 20. Aprilis 1518. ante Paſcha, cum ageretur de approbatione ſimilis libelli.

XVIII.

Momentanea poſſeſſio quando principali præiudicet.

Iudicium momentaneæ poſſeſſionis, aliáque prouiſionalia ſeu momentanea iudicia, principali præiudicant, niſi partes vel vna ſaltem earum titulos aut probationes in pleno poſſeſſorio vel principali præſtet, quę ante prouiſionem edita non fuerant: vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, ad relationem Domini Auberti, 28. Iunij 1555.

APPEN-

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XI.

I.

Falſi accuſatio ante momentaneam poſſeſſionem nō attenditur.

SI pars aduerſa aduerſarij ſui titulū falſi inculet aut impugnet, eo nō obſtante momētanea poſſeſſio iudicari & executioni tradi debet: eiuſmodi quippe exceptio falſi in pleno poſſeſſorio diſcutienda eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 3. Aprilis 1521. *per l. ſiue ordinata. C. de liberal. cauſ.*

II.

Ceſſio bonorū fructuum bene ficij alieni nomine non admiſſa.

Is qui fructus percepit, prædictorū fructuum nomine bonis cedere non poteſt. Ita iudicatum in Parlamento Britanniæ, Arreſto, quod datum ſuper cauſa ampliata, 24. die April. 1557. quo Curia decreuit, Capænum integros fructus Parochiæ Iouenſis Rabailio per Arreſtum adiudicatæ reſtituere oportere itque Capænus beneficio ceſſionis quam fructuum perceptorum nomine facere intendebat, depulſus fuit. Faillus inter Arreſta Britanniæ, *fol.* 3. I.C.

TIT. XII. DE PETITORIO poſt Poſſeſſorium.

ARRESTVM I.

Petitorio diremto, ſuper poſſeſſorio litigare amplius non licet.

PRior Caldofontanus cùm inti ſuo, quod in Beneficio quodam haberet, cuiuſque poſſeſſorij nomine in Parlamento Pariſienſi litigauerat haud ſatis fideret, id egit vt ſuper petitorio prædicti beneficij litem coram Iudice Eccleſiaſtico induceret. Et hunc in finem tertium quendam actorem in ſcenam producit, qui productus in ſcenam, cæteros ad iudicium pertrahit, & quidem partes, quæ ſuper poſſeſſorio iam egerant. Tandem, per ſententiam, vnus eorum in petitorio Romæ cauſam aduerſus prædictum Priorem Caldofontanum obtinuit. Hac ſententia is qui obtinuerat munitus in Parlamentum venit, atque ait, hac viſa, prædictum Priorem non amplius prædictæ liti ſuper poſſeſſorio inſiſtere poſſe, ſeque aduerſus ipſum obtinere debere, quandoquidem petitorio expedito, poſſeſſorium quoque expeditum ſit. Et ita iudicatum fuit Arreſto anni 1391.

Adde *Arreſtum 3 infra.* Idem iudicatum Arreſto menſe Decemb. 1491. nempe, actione petitoria conteſtata, eum qui eam intentauit, ad interdictum *Vti poſſidetis* mouendum non admitti: reúſque manutenendus eſt aduerſus quem vtramque actionem intentauit. Carondas *lib.* 5. *Reſponſ. cap.* 23. Maſuer *tit. de Actionibus poſſeſſorijs, num.* 59. quod pugnare videtur cum *l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſ.* & quandoque poſſeſſorium & petitorium cumulari poſſunt: Quando autem id fieri poſſit, vide Maſuerum *prædicto loco*: Imbertum *Inſtit. forenſ. lib.* 1. *cap.* 9. I.C.

Concilia *Arreſtum* VII. *Tit. de Curia Libellariorum.*

II.

Ne ſuper beneficijs Romæ [illegible] litigetur.

Antea petitorium Beneficij alicuius Romæ agitari ſolebat: & complura extant Arreſta quæ iudiciorum Romæ agitatorum ſuper Beneficiis Franciæ mentionem faciunt, quorúmque rationem Curia habuerit: ac nominatim aduerſus Priorem Caldofontanum: cùm enim is cauſa ſuper petitorio Romæ cecidiſſet, ad poſſeſſorium in Curia perſequendum non amplius admittendum eum declaratum fuit. Arreſtum hoc datum anno 1391. Nihilominus poſtea prohibitum fuit Arreſto 27. Ianuarij 1419. ne deinceps ſuper Beneficiis Franciæ lites ſeu actiones petitoriæ Romæ agitarentur.

Et hoc iuxta Decretum *de Cauſis in Pragmatica & Concordatis*, vbi conſtitutum fuit ex autoritate Concilij Baſilienſis, neminem Romam pertrahendum, omnéſque cauſas in Prouinciis tractandas, comprehenſis etiam cauſis criminalibus quinimo & in cauſis appellationum ab Officialibus Archiepiſcoporum & Epiſcoporum, reſcriptum à Papa impetrari ſolet, ad Eccleſiaſticos in dignitate eiuſdem Prouinciæ conſtitutos directum, quibus Papa cauſæ appellationis deciſionem delegat, neque neceſſe eſt poſt Concilium Baſilienſe (quod habitum anno 1433. ſub Carolo VII.) Romam litigandi cauſa proficiſci, neque in prima neque in ſecunda inſtantia. I.C.

III.

Poſſeſſorio diremto ad petitorium deueniri poteſt, nō ante.

Capellanus quidam in Eccleſia Beatæ Virginis Pariſienſis habituatus, interdicto experitur coram Dominis Libellariis Palatij ſuper reditu quodam annuo, cuius ſe poſſeſſorem in eóque turbatum à Petro Caſtello aiebat: & poſt quam diu in cauſa iſta poſſeſſoria litigaſſet, cauſſa cecidit, & opponens ſeu intercedens in poſſeſſione ſua contraria manutentus fuit. Igitur Capellanus iſte mox aliam viam ingreditur: ac proinde ait & proponit, prædictum reditum annuum ad ſe ratione Beneficij ſui ſpectare, in his & illis fundis à prædicto Caſtello poſſeſſis conſtitutum, qui decennio in ſolutione ceſſauerit, ac concludit, eum ad reliqua prædictorum annorum ſibi ſoluēda condemnandum. Reus ait, huius ipſius rei nomine inter partes iam antea litem inſtitutam, in qua ipſe vicerit: neque actorem abſque præiudicio prædictæ ſententiæ eum in modum concludere poſſe. Sententiis Libellariorum declaratum fuit, actorem non admittendum eſſe: ab eo is ad Curiam appellat: in qua Arreſto anni 1390. dictum fuit, malè iudicatum: & decretum, reum litigare & excipere oportere: Poſſeſſorio quippe diremto, actor, prout etiam fecit, ad petitorium deuenire potuit.

IV.

Idem, & declaratio ſuperioris.

Vſquequo poſſeſſorium omnibus partibus terminatum fuerit, vna partium ad petitorium tranſire non poteſt, niſi prædicto poſſeſſorio idem renuntiauerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 3. Ianuarij 1397. inter Cardinalem Tuſſeium ab vna parte, & Fratrem Ioannem Mercerium ab altera parte, ſuper cauſa Prioratus cuiuſdam inter eos contentioſi.

V.

Conſtitutio anni 1539. Artic. 49. explicata.

Conſtitutio defuncti Regis Franciſci, quæ publicata fuit anno 1539. qua is qui in pleno poſſeſſorio ſuper beneficio aliquo ſuccubuit, ad petitorium tranſire non poteſt, vſquequo poſſeſſorium plenè executioni traditum, damna & intereſſe ſoluta fuerint, ac reſtitutio fructuũ ſi adiudicata ſit, facta fuerit: Conſtitutio, inquam, hæc hodie in rebus profanis ex identitate rationis obſeruatur. Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 13. die Maij 1544. Et cumprimis notabile eſt, eam etiam aduerſus ſpoliantem condemnatum locum habere: vt iudicatum fuit altero Arreſto, pro Domino Montalio, aduerſus Dominum de la Rochebrou in Aruernia anno 1541. in Maiore Camera. Pariterque de expenſis iudica-

Priuilegium interdicti Vnde vi.

tum Arreſto 20. die Nouembris anno 1545. pro Priore S. Martini de Campis.

Vide *Tit.* ... *Vide* ...

a Alioquin appellatio tanquam ab abuſu locum habebit, ſi Iudex Eccleſiaſticus cognitionem de petitorio in materia beneficiaria vindicaret poſſeſſorio prius non dirempto, neque ſententia executioni tradita, tam in principali quàm pro fructibus, damnis, intereſſe & expenſis. D. Bourdinus *ad prædictam Conſtitutionem.* ...

VI.

Idem: Et quod tempus ei præfigatur qui in poſſeſſorio obtinuit.

Cæterum hac parte conſiderandum eſt, quod ſiis, qui in poſſeſſorio obtinuit, ad impediendam litem in petitorio, longas moras in exequendo iudicio, & damnis ac intereſſe liquidandis nectat, Iudex certum tempus definire debeat, intra quod omnia peragantur; addita denuntiatione, Niſi intra prædictum tempus id factum fuerit, eo elapſo in petitorio procedere eum teneri, per *l. in iure ff. de Reg. iur.* Et ita iudicatū fuit Arreſto Pariſienſi, pro Petro Puteano, aduerſus Iacobum Vollantium, 4. Decembris 1531.

Vide *in Append. huius Tit. Arr.* 11.

VII.

Idem,

Conſtitutio ſupra dicta ex Arreſto quodam Pariſienſi deſumta fuit, quod datum 2. die Augusti 1312. pro Dionyſio Ioberto, aduerſus Dauidem Bouſſigneum, qui ſuper Beneficio S. Radegondæ Pictauienſis contendebant.

VIII.

Expenſæ ſub damnis ac intereſſe non comprehenduntur.

Prædicta Conſtitutio de expenſis non agit, verum de damnis tantum & intereſſe. Dubitatum igitur fuit, vtrum expenſæ pariter vt reliqua antequam procedere quis teneatur, præſtari debeant? Actor quidam in petitorio, aduerſus exceptionem rei qui plenum poſſeſſorium obtinuerat, adſerebat expenſarum in Conſtitutione mentionem nullam fieri. Officialis decernit, reum abſque præiudicio expenſarum ſuarum procedere debere, iis reo reſeruatis, abſque retardatione petitorij: Ab eo prædictus reus, tanquam ab abuſu ad Parlamentum Pariſienſe appellat: vbi Arreſto, 22. die Nouembris 154.. dictum fuit, malè & abuſiuè proceſſum & decretū fuiſſe. Ratio optima eſt, eo quòd verba hæc * *Damna & intereſſe,* implicitè expenſas * contineant, quæ æquè ac damna patrimonium imminuunt, *l. quod dicitur 15. ff. de impenſ. in re dotali fact.*

** Ibidémque hoſpitij & curatoris expenſæ, Arreſto 25. Febr. 1585. B.*

a Deſumtum ex Rebuffo *ad Conſtitutiones in Tractat. de ſenten. executor. Art. 6 in fin.* & allegatur à Choppino *libr. 2. de Sacr. Polit. tit. 1. num. 14.* Ita videtur ſentire Alexander *Conſil. 14. in fin lib. 3.* Verumtamen textus in contrarium eſt *in cap. in noſtra de iniur.* per quem complures cenſuerunt, ſub damnis & intereſſe expenſas non comprehendi, prout notatur à Boerio *quæſt. 52. nu. 7.* Similiter expenſæ damna ac intereſſe non comprehendunt. Gloſſ. *in l. 1.* & ibi Bartol. & Alexand. *in addit. ad Bartol. ff. de alienat. iudic. mut. cauſ. fa.* Bald. *in l. 3. C. de fructib. & lit. expenſ.* Iaſon *in l. 3. § fin. num. 37. ff. ſi quis in ius voc. non obtempera.* Boerius *prællegato loco, num. 5.* Rebuffus *ad Conſtitutiones in Tractat. de expenſ. art. 3. num. 7.* Et damna ac intereſſe, neque principale neque fructus comprehendunt: ſuper priore deciſio eſt Alexand. *Conſil. 168. lib. 2.* ſuper poſteriore *Bald. in tit. de Pace Conſtant. § poſſeſſiones, in verbo fructibus, in vſib. Feudor.* & Molinæus *in Tractat. de eo quod intereſt, nu. 9. in fin.* Aduerſus opinionem Philippi Decij *in Rubr. C. de ſent. quæ pro eo quod int. prof. in fine.* T.

IX.

Damna & intereſſe non liquida petitorium non retardant, ſi non dominium teneat.

Prædicta Conſtitutio nullam inter damna & intereſſe liquida & non liquida differentiam conſtituit. Et ſæpe contingit, vt propter cognitionem, quæ ſuper non liquidis neceſſaria eſt, petitorium maximè retardetur, quare actori magnum præiudicium fit. Et ideò æquiſſimum eſt, prædictam Conſtitutionem ita interpretari, vt liquida promptè ſoluantur vel eorum nomine, ſatisfiat & pro reliquis cautio præſtetur, iuxta *l. ſtatuliber rationem. ff. de ſtatulib.* quæ hâc in rem expreſſa eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Maij 1544. ſuprà *cap.* 5. allegato.

X.

Conductore & colono in actione petitoria rei vindicatione & hypothecaria conuento ſatis eſt eum proprietarium fundi deſignare.

Conductor & colonus in actione petitoria conuentus, vt poſſeſſione fundi decedat vel rei vindicatione & hypothecæ declaratione, dominum & proprietarium fundi tantum, à quo fundum habet & poſſidet, nominare neque eum citare, vt cauſæ adſiſtat, tenetur: quia conductor rei reſtituendæ facultatem non habet: *l. officium D. de rei vindicat.* quippe cùm teneat poſſeſſionem nomine domini, *l. 18. D. de acquir. poſſ. l. nunquam § ſi ſeruus, D. de Vſucap.* & hæc controuerſia inter iuris ciuilis interpretes *in d. l. officium,* & inter Canoniſtas *in cap. accedens & cap. quoniam, extra, vt lite non conteſtat.* agitata fuit, & in ea Canoniſtarum ſententia obtinuit, & ſecundum eam complurima Arreſta data fuerunt: quibus conductores vel coloni poſt nominationem & deſignationem dominorum prædictis actionibus cùm conuenti fuiſſent, liberati fuerunt.

Choppinus *de privileg. ruſticor. lib. 3. c. 2. n. 4.* ſuper actione petitoria Arreſtum quodda eam in rem refert, 24. Septembris 1563 quod datum poſt cauſam peroratam. Super actione & declaratione hypothecaria duo Arreſta ipſe refero, quorum vnum datum Maioribus diebus Pictauienſibus 28. Septembris 1529. alterum Maioribus diebus Trecenſibus, 22. Nouembris 1583. Id quod ita intelligendum eſt, dummodo dolus & fraus à parte conductorum vel colonorum in nominandis dominis & proprietariis fundorum non admittatur: ſuo quippe periculo eos nominare tenentur. Vide *quæſtio. meam* 188. I. C.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum XII.

I.

Executio poſſeſſorij in re ſacra non ita realiter fieri debet, vt præiudicium irreparabile importet.

IN executione iudicij poſſeſſorij ſuper re ſacra & Eccleſiaſtica, (quandoquidem in huiuſcemodi re potiùs quaſi poſſeſſio, quàm vera poſſeſſio dicitur) quando Arreſto quis in poſſeſſione ſua manutenetur & cuſtoditur, in exequendo res figuratè & dicis cauſa atque in ſpeciem expediri debet potiùs, quàm realiter & de facto: ita videlicet, vt nihil fiat, quod præiudicium facere poſſit irreparabile & perpetuum. Atque in principali ſuper petitorio partes coram iudice Eccleſiaſtico litigare debent, coram quo ſi aliquid expenſarum exigendarum & executioni tradendarum ſuperſit, quantum ad prouiſionem pertinet, pars condemnata liquidam ſummam conſignare, pro non liquida cautionem præſtare debet, prout Arreſto, 8. die Februarij 1563. iudicatum fuit inter Dominum Grimencourtium & Abbatiſſam Morgueuallenſem. Prædictus Grimencourtius appellauerat à reali executione Arreſti facta à Domino Riuiere Conſiliario, qui nolas ſeu campanas detrahi, turrimque nolanam deſtrui, labra baptiſteria deiici, atque incinctum cœmiterij cuiuſdam

Capellæ

Capellæ à prædicto Domino Grimencourtio in ſubſidium excitatæ diſturbari curauerat: dictúmque fuit prædictam executionem manutenrionis pro prædicta Abbatiſſa reformando, Eccleſiam & cæmiterium muris tantum cincta manere oportere, vſque ad exitum petitorij, & Abbatiſſa in expenſas condemnata, & qoantum ad appellationem à prędicta Abbatiſſa interpoſitam à Decreto Officialis ſeu Iudicis Eccleſiaſtici, qui coram ſe procedi oportere decreuerat, partes iodicio Curiæ liberatæ fuerunt, atque ad prædictum Officialem remiſſæ ſub prædicta conditione. B.

II.

Tempus præſtitutum intra quod executio ſententiæ liquidationis fructuum terminanda.

Cùm Prior quidam aduerſus Curionem quendam decimatum ratione ſeu nomine corã Seneſchallo Cenomanenſi poſſeſſorium impetraſſet, Curio Priorem actione ſuper portione congrua coram Officiali ſeu Iudice Eccleſiaſtico conoenit. Prior declinat ſeu fori præſcriptionem opponit, in eámque rem laudata conſtitutione anni 1539. repræſentat, ſententiam ſuper poſſeſſione redintegranda nondum protſus executioni traditam, ac propterea non potuiſſe ſe portionis congruæ nomine coram Iudice Eccleſiaſtico citari, quæ vtique petitoriũ ſpectet. His non obſtantibus Officialis ſententia portio congrua Curioni adiudicatur: ab eo Prior tanquam ab abuſu appellat: & pro fundamento ſuo prædictam Conſtitutionem, compluriméque Arreſta, quibus prædicta Conſtitutio confirmata allegat. Appellatus excipiebat, exceptionẽ ab appellante coram Iudice Eccleſiaſtico propoſitam dilatoriam tantùm, peremtam fuiſſe conteſtatione & volũtario prædicti Prioris proceſſu. Curia ſuper appellatione, tanquam ab abuſu, partes Curia ſeu lite liberauit citra expenſas, ac prætcrea decreuit, Priorem inſtantiam executionis ſententiæ ſuper liquidatione fructuum, damnorum & intereſſe, intra ſtatutum ab ea tempus terminari curare oportere: alioquin eo elapſo Curioni integrum fore, litem petitoriam pro portione ſua congrua perſequi. 14. Septembris 1479. poſt cauſam peroratam. Carondas *lib. 1. cap. 61. ſuor. Reſponſor. & lib. 7. cap. 5.* I.C.

TIT. XIII. DE REI VINDIcatione.

ARRESTVM I.

Reparatio turbationis valide accepta eſt ante ſuſcepturo petitorium in Rei vindicatione.

VLtima die Aprilis 1532. in Parlamento Parisienſi lis agitata & perorata fuit, inter Dominum Laoſunium petitorem ſeu actorem in rei vindicatione ab vna parte, & Dominum Aubignyum reũ ab altera parte ſuper eo videlicet, quòd prædictus Dominus Aubignyus dicebat, ſe pendente petitoria lite in poſſeſſione ſua turbari, neque pacificè rebus; de quibus ageretur, frui, ac proinde in poſſeſſione ſua pacifica ſe relinqui poſtulabat, & turbationes reparari, aſſerens, vſque quo id factum fuiſſet, ſe in petitorio procedere non cogi. Dominus Lauſunius è contra dicebat, prædictum reum in omnem eoentũ procedere cogi, ac nominatim quia de turbatione nuem nun faceret. Domious Aduocatus Regius Lizetus hoius rei controuerſiam duobus verbis expediuit: nempe, etſi Iaſon *in §. æquè Inſt. de Actio.* diſtinguat, vtrùm actor ignoret, an verò ſciat, vtrum poſſideat vel non. item vtrum alius fruatur, poſſideat, an verò ipſe: nihilominus miſſis his ſcrupuloſitatibus, petitorem de rè certum eſſe oportere, priuſquam litem inſtituat. Nam ſi rei vindicationem inſtituat, neceſſariò eum agooſcere reum poſſeſſorem. *§. omnium. inſt. de Actio. l. fi. C. de Rei vindicat. & l. officium ff. eod.* & ſi prædictus reus in poſſeſſione ſua turbetur, poſſe eum interdicto poſſeſſorio ſibi conſulere, puta per querelam, ſi vis adhibita non fuerit, vel per interdictum *vnde vi*, ſi vis adhibita: & aduerſus aduerſarium ſuum petitionem inſtituere poſſe, qui vtique non admittetur opponens, attenta ipſius confeſſione in petitorio: proinde ſi per actionem eo fine ſibi conſulere poſſit, multò magis per exceptionem poſſe. *l. 1. §. quod autem ait. ff. de ſuperficieb.* Curia Arreſto ſuo prædictum Dn. Aubignyum ad probationem allegatorom admiſit, decreuitque, interea, & vſque quo aliter decretum fuiſſet, litem petitoriam conquieſcere oportere.

II.

Conteſtatio in terminis generalibus periculoſa.

Vide Artic. 2. Conſtit. Ruſſinonenſis ſuper litis conteſtatione, & Arreſtum 21. infra de Contro: & Fideiuſſoribus.

Dominus Menucourtius actor propoſuit & repræſentauit, octuaginta arepennium ſeu iugerum terræ numerum, velut intra feudum ſuum & iuriſdictionẽ Menocourtianam ſitorum ad ſe ſpectare, atque ideò duplici modo in rei vindicatione concludebat, partim quà Dominus directus, partim verò, quà Dominus vtilis his verbis, *ad ſe ſpectare*, quorum vi ad reſtitutionem fructuum à nouendecim annis concludebat. Reus abſoluendum ſe in terminis generalibus concludebat: inde ad hanc generalem conteſtationem ſecuta ſententia, cuius vi ſuper duobus prædictis capitibus reſponderat & conteſtatus fuerat, nempe, prædicta octuaginta iugera intra fundum & iuriſdictionem Menucourtianam ſita non eſſe, verùm intra feudum & iuriſdictionem Curtimanchẽſem ad ſe reum ſpectare, qui in directo dominio fundatus eſſet. Item prædicta octuaginta iugera ad petitorem non ſpectare: Atque exinde ſequebatot, per prædictam generalem conteſtationem, ac nominatim, quò ad ſecundum articulum, negando, petitorem vtilem dominum eſſe, ipſum liti ſe offerre velut poſſeſſorem, atque ideò pro poſſeſſore deinceps habendum, ita quidem, vt ſe petitor poſtea dominus & proprietarius prædictarum rerum à ſe petitarum iudicaretur & declararetur, reus, etſi poſſeſſor nõ eſſet, in fructus teneretur, eò quòd ſe aduerſarium & contradictorem, ceu verum poſſeſſorem, exhibuiſſet. Ab hac ſeotentia ſuper prædicta conteſtatione prolata ad Coriam appellatum fuit: at prædictus reus, Conſilio in Palatio capto, metuens, ne conteſtatio ipſius nimium generalis fuiſſet, diploma Regium in prędicta caoſa appellationis impetrat, quo ſibi liceret, prædictas concluſiones ceu nimium generales exprimere & limitare: Actor ad probationi huios diplomatis intercedit, atque ita iudiciom conſtituitur: Super quo Curia aliquandiu hæſit, tandem verò perſpectum fuit & exploratum, reum eadem conteſtatione, quantum ad primum articulum attinet, adſeruiſſe, prædicta octuaginta iugera intra feudum ſuum ſita eſ-

locatorem poſſeſſionem per conductorem rectiſſimè retinere, prædictus Iuriſconſultus ait. Imbertus in terminis fortioribus præſupponit, ſecundum emtorem anno & die & amplius actualiter fruitum fuiſſe: nihilominus eo non obſtante, à poſſeſſione eum expulſum, & primum acquirentem iudicio dato manutentum ſeu potiorem habitum, *per l. quotiens* 15. *C. de rei vindicat.* Tertius eſt, quod oporteat, ᵃ vt prædicta clauſula ſit de re certa, exempli gratia, fundo aliquo vel alia re limitata ac determinata, non verò de re incerta, veluti de iure, quod in tali vel tali fundo habeo, vel etiam confusè, veluti operam vt aiunt, prati aut vineæ in hoc vel illo loco accipiendam & limitandam: vt ait Iaſon *conſil.* 88. *vol.* 3. *&* *conſil.* 147. *vol.* 2. Quartus eſt, cõſtitutum huiuſmodi nonniſi de eo quod venditor aut donator, venditionis aut donationis tempore, non verò de eo, quod ei poſt eam acquiſitum fuit, intelligi: adeò vt donator vniuerſorum bonorum præſentium & futurorum, donatarium ex clauſula conſtituti nonniſi bonorum præſentium, non verò futurorum poſſeſſorem conſtituere poſſit, per conſequentiam eius quod ait Paulus Iuriſconſultus *in l. actione* 65. §. *ſi poſt diſtractam ff. Pro Socio.* Veruntamen, ſi vſusfructus à donatore retentus fuerit nõ tantùm bonorum præſentium, verùm etiam pòſt adquiſitorum traditio facta iure intelligitur: iuxta ea quæ dicit Iuſtinianus Imperator *in l. ſi quis argentum* 35. §. *ſed ſi quidem* 5. *C. de donatio.*

ᵃ Quæ ita intelligi debet, vt ait Molinæus ad Conſuet. Pariſiens. §. 13 *Gloſſ.* 5. *num.* 14. T.

Nota ad apprehendendam poſſeſſionem in Regionibus in quibus Prætorio pignori locus eſt *en pays de nantiſſement.* velut in Picardia, actionem non ſufficere: verũ poſſeſſione reali opus eſſe & decreto Iuris ſeu Iudicis, iuxta conſuetudines. B.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VI.

I.

Fruitio pacifica & publica poſſeſſionem acquirit.

ETſi Conſuetudo aut Statutum requirat, vt poſſeſſio per Notarium præſentibus teſtibus apprehendatur: ſi tamen quierè ac publicè per æquipollens quis fruitus fuerit, poſſeſſio valida eſt, iuxta *l. ſi mater* 3. *C. de Inſt. & ſubſtit. ſub condit. & l. cum pater* 77. §. *Hereditatem ff. de leg.* 2. id quod confirmatum Arreſto aduerſus retrahentem quendam, 1. die Decembris 1564. perorante Thuano. B.

TITVL. VII. DE MANVTENtione in poſſeſſione Beneficij ex conſenſu partis aduerſæ.

ARRESTVM I.

Beneficia niſi viſis titulis, licet partes conſentiant, adiudicari non debent.

ANtea dubitatum fuit, verùm conſenſus vnius litigantium in poſſeſſorio beneficij abſque vllo alio ſufficiens ſit ad manutentionem et adiudicandam, in quem eſt conſenſum? Anton Butr. *in cap. literis.* *num.* 24. *verſic. nunquid autem de Reſtit. ſpoliat.* ait quod ſic. Veruntamen melius viſum fuit, poſtea prædictum poſſeſſorium quodammodo eum proprietates participare: iuxta Gloſſ. *in verbo de liberis, in l.* 2. §. *quadam. ff. de interd.* Et propterea iudicium de prædicto poſſeſſorio, ſolo partis conſenſu fieri non debet, & titulis non viſis: verùm Beneficium ſequeſtrari oporter, interim dum prædictorum titulorum inſpectio fiat, vt Boërius *quæſt.* 79. Neque ita res ſe habet, vt in rebus profanis: Beneficia quippe abſque titulo poſſideri non poſſunt, *cap.* 1. *de Reg. Iur. in* 6. *not. in cap. dilecto. de Præb.* neque pars aduerſa beneficio partis ſuæ titulum aut ius tribuendi facultatem habet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1534. quo dictum fuit, Iudicem quendam malè iudicaſſe ¹, eo quod litigantem quendam ex ſolo partis ſuæ conſenſu in poſſeſſione manutenuiſſet. Et poſtea altero Arreſto, quod datum Maioribus diebus Molinenſibus, 6. Octobris 1540.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

I.

NVlla manutentio ſiue in materia beneficiaria ſiue profana, executoria iudicari debet inſuper habita & non obſtante appellatione: ita iudicatum Arreſto 17. Ianuarij 1564. B.

TITVL. VIII. DE PIGNEratione Beneficiorum vacantium.

ARRESTVM I.

Moratoria præſcriptio ſuper beneficio ſiſo Regio incorporato.

SI beneficium vacans ſub manus, vt aiunt, Regis redactum fuit, id eſt, incorporatum, & quis ſe prouiſum dicens alterum citari curet, vt ipſe in poſſeſſione prædicti beneficij manuteneatur, prædictus citatus moratoriam præſcriptionem opponere poteſt, vſque quo manus leuata, id eſt, pigneratio relaxata fuerit: vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Abbate S. Benedicti ſuper Iſaram, aduerſus de Ligneris.

Huiuſmodi pigneratio etiam ob inſtaurationis defectum, nonniſi ad Iudicem Regium ſpectat. Arreſtum 29. Maij 1571. & complura alia. B.

TITVL. IX. DE PACIFICO Triennali alicuius Beneficij, aliiſque temporalibus præſcriptionibus aduerſus negligentiam Ius in eo prætendentium.

ARRESTVM I.

Poſſeſſio triennalis interdicto experiente excludit.

PAcifica poſſeſſio, ſiue Beneficii ſiue rei profanæ, triennio continuo ſequeſtrum impedit, aliámque prouiſionem in interdicto *vti poſſidetis.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Pictauij, 24. die Octobris 1531. Et in materia ſeculari, partes ſuper prædicta poſſeſſione triennali ad incidens de Sequeſtro conteſtari debent, nec per ſaltum ſeu ilico ſequeſtratio fieri debet: vt com-

vt compluribus Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuit, abolito priſco ſtylo ilico ſequeſtrandi. In materia beneficiaria prædictum triennale maiorem vim obtinet: excludit enim omnes controuerſias ex expreſſo Decreto *De Pacificis poſſeſſoribus*, ſiue in poſſeſſorio, ſiue in petitorio, in Pragm. ſanct. *de Pacifi. poſſeſſo.* & Clem. *vnic. de Sequeſtr. poſſeſſ.*

Vide Conſtitutionem anni 1539. qua *artic.* 63 interdicto poſt annum & diem experiens non admittitur, conformiter *l.* 1. *ff. vti poſſidetis* & *l.* 1. *§. fin. de Interdictis.* B.

II.

Poſſeſſio triennalis poſt momenti beneficium valet.

Decretum *de Pacific. poſſeſſ.* locum habet, ſi poſt momenti beneficium, momentaneus poſſeſſor Beneficio, triennio completo abſque litigio fruatur: id quod tum erit, ſi poſt prædictum beneficium momenti pars aduerſa litem intercuperit, neque de ea amplius egit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1509. inter Ioannem Tillonium, appellantem à Seneſchallo Andegauenſi ab vna parte, & Bartholomæum Boucherium appellatum, qui ex ſupradicta ratione plenam manutentionem obtiouerat, aduerſus rationem *l. fin. C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annor.* & *cap venerabilis. de Iudic.* ex quibus inſtantiæ poſſeſſoriæ perpetuæ ſunt, iuncto eo, quod momenti beneficium abſque conteſtatione, partibus auditis non iudicetur. Verumtamen ſi poſt hæc momenti beneficia cauſa trium annorum ſpatio non agitetur, autoritatem Arreſti huius ſequi oportet.

III.

Idem.

Momentaneus poſſeſſor, poſt momenti beneficium adiudicatum octo aut nouem annis vel amplius pacificè & abſque lite, Eccleſia parrochiali, Presbyteratu nō adſumpto, fruitur: Alius Beneficium ipſius impetrat, veluti vacans per promotionis defectum: Curia Burdegalenſis ſuper hac cōtrouerſia diu hæſit & dubitauit: nonnulli quippe exiſtimabant, momentaneum poſſeſſorem pacificum non eſſe, eo quod plenū poſſeſſorium indeciſum manſiſſet. Maxima pars contrarium cenſebat, per *cap. licet canon.* & *cap. commiſſa de Elect. in* 6. Abbas & Dd. *in cap. ſuper inordinata. de Præbend.* Et ita iudicatum fuit Arreſto prædictæ Curiæ, quod refertur à D. Boërio.

IV.

Vnio executioni non tradita non impedit vnionem beneficij vniti.

Si Papa vnionem cuiuſdam beneficij cū altero admiſerit, neque Bullæ ſuperſtite Papa expeditæ fuerint, neque poſſeſſio Beneficij vniti capta, adeo vt omnia ob negligentiam eius, pro quo vnio facta fuit, intra executionē ſteterint, ſi interea Beneficium vacare per mortem incipiat, ab ordinario conferri poteſt, nulla habita prædictæ vnionis ratione, quæ effectum ſortita non eſt, neque poſtea is qui vnioni inſtitit, inſtantiam ſuam repetere poteſt per Bullas, quas ſibi expediri *in forma rationi congruit* curabit. Super eo regula eſt Cancellariæ Sedis Apoſtolicæ, & text. *in cap. fin. de Conceſſ. præb. in* 6. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, pro Portacia S. Pancratij Aginenſis.

V.

Poſſeſſionem de nouo per hunc titulū apprehendere non eſt neceſſarium.

Beneficium per mortem vacans à tribus impetratur. Duo ab ordinario id accipiunt eiúſque poſſeſſionem capiunt & inter ſe contendunt. Tertius id à Papa conſequitur, primúſque in prouiſione eſt: qui neque poſſeſſionem apprehendit neque litem inſtituit, ſed in fauorem vnius litigantium id reſignat. Hic litigans, nullam aliam poſſeſſionem adprehendit, & in priore adquieſcit. Tandem producendo, prædictum titulum producit, qui integro triennio poſterior eſt apprehenſa poſſeſſione ab aduerſa parte: quę contradicit, ſeque aduerſus hunc nouum titulum, Decreto *de Pacific. poſſeſſoribus* tuetur, momenti quippe beneficium habuerat: & ait, ſi poſſeſſio ſua litigioſa ſit, id nō eſſe ratione prædicti noui tituli, verùm partis ſuæ, quę titulum ab ordinario habet: & ideò interrumpenti & litiganti ſolùm, & non cæteris Decretum prodeſſe. Sequę prædictæ parti ſuæ dicere poſſe: *quoad ſe liberas ædes habeo. l. loci* 4. *§. penult. ff. ſi ſeruit. vindic.* quæ vna exceptio eſt, quæ opponi poteſt tam prouiſo, quàm ceſſionario, vt per Cyn. *in l. eius. C. de Compenſat.* & *in l. ſi quis in rem. ff. de Procurator.* Super hoc Rebuff. Arreſtum memorat *in tract. de Pacific. poſſeſſor. pag.* 24. *nu.* 167. Ceſſionarius dicebat, ſe ius à Papa habentem, per reſignantem ſuum primum eſſe, & licet poſſeſſionem non apprehendiſſet, triennium ſibi nocere non poſſe, veluti qui litigauerit & cui neceſſe non fuit nouam poſſeſſionem apprehendere, quam iam alio iure haberet, *§ interdum. Inſt. de Rer. diuiſ.* & Glo. *in tit. de Pacific. poſſeſſorib. in verb. coloratam in Pragmat.* nec in beneficiis tam attenditur poſſeſſio, quàm titulus. *cap. ex frequentibus de inſtit.* Atqui per prouiſionem prædicti tertij Papam præuentum, eámque præuentionem ſufficientem cauſam eſſe ad impediendum, ne titulus ordinarij, quem momentaneus poſſeſſor habet, coloratus non ſit: ac propterea poſſeſſionem ipſius, quamuis litigioſa non fuiſſet, nullam eſſe, vt not. *in c. auditis. de Elect.* & *in cap. ſi à ſede. De Præb. in* 6. Iuxta vltimam hanc opinionem, quæ ex maioris partis ſententia obtinuit, iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 18. Octobris 1518. præſide Domino Boërio, qui hoc Arreſtum refere in Deciſion. 24. pro Ioanne Bellopilo, aduerſum Ioannem Verum ſuper Eccleſia parrochiali Montboheriana. Simile huic Arreſtum extat, quod datum pro Ioanne Mergeo interdicto experiente, ſuper Eccleſia S. Viuiani de Valle, aduerſus fratrem Ioannem Baillaudum ſubrogatum in iure Ioannis Textoris, & Petri Hilareti & Chrdooij Bellomontani excipientes, 7. Nouembris 1522. Et aliud ſimile Arreſtum pro Guilielmo Blanco excipiente, aduerſus Guilelmum Vitalem interdicto experientem, quod datum menſe Decembri 1535.

VI.

Decretum de Pacifi. poſſeſſor. opponente primum de titulo ſuo docere tenetur.

Cùm Dominus Bouguerius pro appellante quodam à Balliuio Monferrādi peroraret, dixit, interdicto actū fuiſſe aduerſus prædictum appellantem pro poſſeſſione Beneficij alicuius, quo is triennio cum titulo fruitus fuerat, ſuper quo literas in forma Decreti *de Pacific. poſſeſſoribus* impetrauerit, eas ipſum repræſentaſſe, & loco exceptionis approbationem ſuper ea poſtulaſſe. Interdicto experientem poſtulaſſe, vt titulum ſuum exhiberet. Reum hodie appellantem reſpondiſſe ſe id facere paratum, ſi idem à prædicto experiente fieret, qui ait, ſe ad id non teneri. Decretum fuiſſe, reū * titulum ſuum exhibere debere: nunc ab eo ſe appellare & concludere. Igi-

tur repræſentat, eam exhibitionem vno contextu fieri oportere, & nominatim prædictum experientem initium facere oportuiſſe: abſque titulo quippe neque ius in Beneficio aliquo prætendere, neque interdicto experientem admitti poſſe. Appellatus ait, literas *de Pacific poſſeſſor.* fundatas eſſe & pendere à titulo, quem exhibere debeat: & licet iure communi, reus, etiamſi nihil præſtiterit actore non probāte, liberetur: nihilominus ſi reus opponat exceptionem, quæ litis conteſtationem impediat, vt in hoc caſu, in quo reus actorem loco exceptionis à lite excludere velit, & interdici ne inquietetur in poſſeſſorio aut petitorio, ratione prædicti beneficij, tum reum præcedere oportere & intentionem ſuam probare, antequam actor ex parte ſua tantundem facere cogatur. Eáque eſt doctrina deſumta & notata *ad cap. vnic. de litis conteſtat. lib. 6.* Arreſto Maioribus diebus Molinenſibus, 15. Septembris 1534. dictum fuit, benè iudicatum, malè appellatum.

Decretum iſtud Curioni alicui ciuitatis alicuius mœnibus cinctæ, nō graduato non prodeſt.

* Neceſſe enim eſt, vt is qui Decreto *de Pacific. poſſeſſor.* frui vult, titulum, vt minimum coloratum habeat, vt tenet Maynardus *lib. 1. cap. 64. Quæſtio. ſuar.* & ſi quis ſcire cupiat, quis ſit titulus coloratus, videat Papon ſ in *ſuo Notario Tit. de interdictis & actionibus poſſeſſoriis pro Beneficiis.* Et licet Beneficiatus titulum habeat ac triennio ſtatus fuerit, eum capacem inſuper eſſe oportet ad prædictum beneficium obtinendum, veluti ſi Parochia ſit in oppido mœnibus cincto, graduatū eum eſſe oportet: alioquin poſſeſſio, quamuis triennalis, ei minime prodeſſe poteſt, ad obtinendum decretum *de Pacific. poſſeſſor.* Maynard. *lib. 1. cap.* 56. I.C.

VII.

Poſſeſſor pacificus lite inter alios conteſtata non turbatur.

Decretum *de Pacific. poſſeſſor.* locum habet, nec impediri poteſt lite intentata aduerſus alium, quàm pacificum beneficij poſſeſſorem, qui perpetuam exceptionem habet, *quod ad te liberas ædes habeo*, deſumtam ex *l. loci. §. penult. ff. ſi ſeru. vindic.* & quæcunque tandem lis ſuper prædicto Beneficio inter alius ſit, ſi actualis poſſeſſor in ea non comprehendatur & citetur ratione prædictæ litis pacificus non ideo minus poſſeſſor manet, & prædicto Decreto munitur, vitium enim litigioſi perſonale eſt & non reale, iuxta notata *in l. 1. ff. de Litigioſ.* & quemadmodum ciuilis interruptio poſſeſſionis perſonalis eſt *L. naturaliter. ff. de vſucapio.* ſic idem in hoc caſu eſt. Imò & ſi aliqua ratione reale eſſet, res tamen litigioſa reddi non poteſt, niſi aduerſus eum, qui eam actualiter tenet & poſſidet, agatur: & quantum ad actionem alteri moram attinet, colluſio potius erit, quàm iuſta ratio ſeu via. Dominus Riantius in conſultatione allegabat Arreſtum de eo datum, ex certis cauſis præſumta colluſione.

VIII.

Decretum de Pacific. poſſeſſor. locum habet in Beneficium litigioſum inter alios, quam pacificum poſſeſſorem non turbatum.

Pinardus interdicto experiens, Arreſtum de manutentione impetrat aduerſus Maillardum excipientem in poſſeſſione Beneficij alicuius. Executioni huiuſce Arreſti Tricaudus ſe opponit ſeu intercedit: is ab executore ad Parlamentum remittitur, vbi ait ſe plus triennio pacificū Beneficij poſſeſſorem eſſe, & conſequenter, quæcunque lis inter Pinardum & Maillardum interceſſerit, quamuis ipſo ſciente factum fuiſſet, attento, quod eo non obſtante poſſeſſor manſerit, neque de facto neque de iure in poſſeſſione ſua turbatus fuit, interuenire non teneri, neque de vlla re interdicto experiri, vſque quò turbatus fuerit, vt nunc erat cui ſe oppoſuerit, atque ideò nunc titulum iuſtum & validum exhibeat, & aſſerat, Arreſtum iſtud aduerſus ſe executioni tradi non oportere, neque ſibi nocere, neque ſe vllo modo tangere. Pinardus dicit, Arreſtum ſuum executioni tradi debere, eóque facto ipſum aduerſus tam Maillardum quàm Tricaudum manutenendum, quoniam lis inter ſe & Maillardum, prædicto Tricaudo ſciente ac vidente ſeu palam, agitata fuerit, qui interuenire ac de titulo ſuo cum illis litigare potuerit. Tricaudus in cauſa appellationis literas Regias *de pacific. poſſeſſor.* offert, ſuper quo lis ſeu iudicium conſtituitur, iuncta inſtantia executionis Arreſtorum. Arreſto Pariſienſi, 14. Auguſti 1554. Pinardus à poſtulatione ſua, præſcriptionibus & exceptionibus ab ipſo adductis ſuper executione prædicti Arreſti aduerſus prædictum Tricaudum depulſus fuit, & in expenſas condemnatus, ſaluo ei interdicto ſibi conſulendi iure, prout ipſi viſum fuit, & ad procedendum ſuper approbatione prædictarum literarum Regiarū *de pacific. poſſeſſor.* partes ad Præfectum Pariſienſem vel eius Locumtenentem remiſſæ.

Beneficium quando litigioſum fiat.

Nota ad reddendum Beneficium aliquod litigioſum, & ad impediendam pacificam & triennalem poſſeſſionem, citationem ſolam non ſufficere: verum neceſſe eſſe, vt quis inſtantiam, ſeu litem perſecutus fuerit, vt exhibiti tituli, cōmunicatique fuerint, & litis conteſtatio facta fuerit. Carondas *lib. 1 Reſponſor. ca.* 36. I.C.

Simoniacus an Decreto iſto fruatur?

Obiter hic notetur, Simoniacum Decreto *de pacific. poſſeſſor.* frui ſeu gaudere non poſſe. Carondas *lib. 1. cap.* 47. Rebuff. *in tractat. de Pacif. poſſeſſ.* Maynardus diſtinguit inter Simoniam ſimpliciter conuentionalem, veluti promiſſione de compenſando reſignanti facta, & hoc caſu eiuſmodi Simoniam Decretum non impedire, & ait, eam eius generis eſſe oportere, vt exprimitur *in Extrauag. cum deteſtabile de Simo. Can. cum ſtudeo 1. q. 1.* Vide *lib. 1. cap.* 58. *quæſtio. ſuar.* I.C.

Nota etiam, Decretum iſtud locum habere aduerſus Regaliſtam. Choppin. *lib. 2. de Doman. Franciæ Tit. 9. num.* 17. I.C.

IX.

Canonicus triennio poſſeſſor a Capitulo poſſeſſione ſua deiſtitui non poteſt, vt præbendam ſuam præceptori cedat.

Martineus pro Ioanne Fleuretto Canonico Nouiodunenſi dixit, cauſam miſericordia plenam, & dignam commiſerationeex parte prædicti appellantis eſſe: Eum præbenda quadam Nouiodunēſi ex cauſa permutationis prouiſum fuiſſe: receptū in Capitulo, iura exſoluiſſe, quę magna ſunt, ſummámque quadringentarum librarum excedunt: pacificè triennio ſcientibus omnibus ſeu palam fruitū. Tandem, poſtquam Maior & Scabini Nouiodunenſes diploma impetraſſent pro præbenda quadam in eo conſequenda pro præceptore Scholarium, ſeu ſtudioſorum, cōueniſſe & concluſionem capitularem confeciſſe, qua declarauerint præbendam, quæ nuper vacauerat, prædicto Ludimagiſtro tradi & offerri oportere. Poſtea aliam capitularem concluſionem feciſſe, qua declarauerint præbendam appellantis poſtremam fuiſſe, & per hoc de poſſeſſione dimouiſſe eum, qui tribus annis fruitus fuerat ab eo ſe tanquam ab abuſu appellare & concludere. Thuanus pro Decanis & Canonicis Nouiodunenſibus ait, Maiorē & Scabinos Nouiodunenſes longo tempore ſumtus prædicti Ludimagiſtri toleraſſe, & fatigatos diploma à Rege impetraſſe, ſuſtinendis iſtis expenſis præbendam quandam,

quæ

Vſque quo præbenda præceptoriales tradito fuerit, capitula penſionē valere præbendæ præſtare debent.

quæ prima poſt Edictum vacauerit, deſtinatē iuxta has Regias literas atque ipſis obtemperando deſtinaſſe ſe præbendam quandam, & declaraſſe appellantis præbendam vltimam vacantem eſſe: reuera ſcilicet illam vltimam vacātem fuiſſe, primámque à publicatione Edicti in Curia: dixit, eos nihil hac parte aliud feciſſe, quā voluntatem Regis exequi & implere. Menilius pro Procuratore Catholico dixit, ex parte Capituli magnos affectus dominari: id enim triennio pacificè ex cauſa permutationis fruitū fuiſſe, quod non ſit vacationis genus Edicto comprehenſum, & quod tum vna vacauerit & poſtea alia, quarum non magnam rationem habuerint. Curia dixit, malè & abuſiuè proceſſum, ab appellante benè appellatum, appellatū in expenſas cauſæ appellationis damna ac intereſſe condemnauit: ac propterea & emendata ſententia Curia decreuit, primam vacantem, quæ per mortem vacauerit, deſtinatā in ſumtus & ſuſtentationem prædicti Ludimagiſtri: ac interea vſque quo id contigerit prædictum Capitulum & Epiſcopum centum & viginti libras prædicto Ludimagiſtro * ex Capitulo ſuo & ex ſe ſoluturos. Id ita iudicatum die Lunæ 27. Nouembris 1566.

*Vide Carondam *lib.3. Reſponſor.cap.61.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. IX.

I.

Regula de pacif. poſſeſ. quando locum non habeat.

Literas *in forma de pacif. poſſ. ff.* vigore poſſeſſionis ſuæ ac tituli obtinens, momenti beneficium ſemper impetrat aduerſus eum qui neque Clericus eſt, neque tonſuratus. Arreſtum 15. Iunij 1564. Nota præterea, Regulam *in forma de pacific. poſſ.* non habere locum in Prochotrophiis, Noſocomiis, Leproſucomiis: Et hoc tenet Gloſſ. *in tit. de Pragmat. ſanct. in de pacif. poſſ. in verb. Beneficium, & in verbo, officium: facit* Clem. 1. *de Præb.* Arreſtum 4. April. 1532. B.

II.

Vtrùm à Capella quadam, quæ certo Canonicorum numero fundata eſt, præbenda pro præceptore ac iuuentutis moderatore capi poſſit? Iudicatum quod non, Arreſto 13. Februarij 1599. aduerſus Maiorem & Scabinos ciuitatis Battenſis ſupra Sequanam pro Capellanis Capellæ Regiæ prædicti loci. Carondas *lib.10. cap.13.* I. C.

TIT. X. DE SEQVESTRIS ſeu Curatore bonis dando, & Sequeſtratione.

ARRESTVM PRIMVM.

Forma Sequeſtri Iudicialis conſtituendi.

QVando [a] Decretum de Sequeſtro ſeu Curatore bonis dando factum eſt, partes ſeu litigatores Sequeſtros nominare ad adminiſtrādas res, de quibus agitur, & in eos conſentire, mox iudex eos conſtituere debet: neque iudex ſolus abſque partibus ex officio ſuo eos conſtituere poteſt, verùm ad id faciendum, ſpatium eis præbere debet: quo demum elapſo prædictam delegationem facere poteſt, & non ante. *l. in venditione. ff. de Rebus autor. Iudic. poſſid.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 25. April. 1531.

[a] Poſt concluſionem in cauſa prouiſioni Sequeſtri locus non eſt. Molin. *ſuper Regul. Cancellariæ de publicand. reſignat. num. 291. in fin.* Vide Imbert. *lib.1. Inſt. For. cap. 16. in Gloſſa, verb. ſequeſtrationem.* I.

II.

De numero Sequeſtrorum.

Iudex attendere debet, ne litigatoribus permittat effrenem ſequeſtrorum iudicialium ſeu curatorum bonis numerum, veluti tres eligere: id enim nimis foret. Et quanquam id ita litigatores vellent, iudex id facere non debet. Igitur Sequeſtrorum nominatio hoc numero, trium videlicet, facta, Arreſto Pariſienſi, 12. Maij 1533. irrita declarata fuit.

III.

Idem.

Attamen ſi bona per plures Prouincias adminiſtranda ſint, duo Sequeſtri ſeu Curatores per ſingulas Prouincias ad ſummum eligi poſſunt, *arg. l. ex facto ff. de Hered. inſtituen.* & iudex ſingulos in ſingulis Prouinciis conſtituere debet, & ſi partes velint, plures conſtitui, voluntatem ipſorum ſequi debet, ita tamen vt duos non excedat, *arg. l.1. ff. de Iur. delib.* Prout Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit ad cauſæ perorationem in Maiore Camera, Domino du Fourt & Mouttelonio perorantibus, 20. die Martij 1524.

IV.

Curator officij clauſtralis.

In ſequeſtro officij clauſtralis ſeu curatore dando, pro officio Monaſterij diuino religioſus curator conſtitui ſolet: pro perceptione verò reditus temporalis, laicus. Si omnia ad menſam Conuentus ſpectent, & ab officio diuino ſeparari non poſſint, tum religioſus curator datur, qui ex autoritate Abbatis ſui vel Prioris, rationes & reliqua ei, qui in cauſa vicerit, redditurus eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 29. Ianuarij 1534. pro Prioratu Longi-Pontis.

V.

Recuſans rem ſequeſtrare apud curatorē, quam pœnam ſuſtinere debeat.

Beneficio contentioſo & ſequeſtrari iuſſo, alter ex litigatoribus ſequeſtrare rem ſeu in manus ſequeſtri ſeu curatoris conſtituti tradere recuſat, atque ob hanc recuſationem alteri parti momenti beneficium adiudicatur, à quo appellatum fuit: Arreſto, quod datū ex tempore, 15. Iulij 1537. dictū fuit, malè iudicatō, & appellatus ad ſequeſtrandos apud Curatorē fructus condēnatus fuit, quos ex prædicto momēti beneficio perceperat, & emendata priore ſententia dictum fuit, intra certum tempus appellantem fructus, de quibus quærebatur, ſequeſtrare cogendum, ſi id non feciſſet, prædicto tempore elapſo prædictum appellatum in poſſeſſione prædicti beneficij conſtituendum, & per prouiſionem fructus percepturum, vſque quo iudicio momentaneæ vel plenæ poſſeſſionis aliter decretum fuiſſet, tam ſuper reſtitutione fructuum perceptorū, quàm ſuper poſſeſſione: & interea beneficium ſequeſtro manſurum. Id intelligendum eſt de fructibus perceptis & liquidis: nam pro non liquidis ſatis eſt cautionem præſtari, *l. ſtatuliber rationem D. de Stat. liber.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 10. die Ianuar. 1535.

Ex Lucio *lib.2. Placitor. Cur. Tit.4. Arr.9.*

VI.

Sequeſtrum in ſpeciem executoriorum non obſtante appellatione.

Sæpe negotij qualitas, de quo quæritur, vel etiam rei difficultas, iudicibus occaſionem præ-

bet decernendi, ſequeſtro nonniſi in ſpeciem locum eſſe, & tum huiuſmodi ſenteotiæ, non obſtante appellatione, executioni traduntur, æquè ac ſententiæ de iuſta & reali ſequeſtratione. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 9. Auguſti, 1499. omnibus Cameris coadunatis.

Luc. lib. 9. Placit. Cur. Tit. 9. Arr. 1.

VII.

Sequeſtrum redituu contentioſi.

Duo Domini eundem reditum ex eodem fundo prætendunt. Detentores, ne duobus ſoluere cogerentur, oblatum reditum conſignare ſeu deponere ſeparatos aiunt. Seneſchallus Sãtonenſis reditum iſtum ſequeſtrat, à quo vnus Dominorum appellat. Pro detentatoribus appellatis, aduerſus iſtum appellantem, 12. Martij 1519. Arreſto Burdegalenſi dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe & appellantem in expenſas & centum ſolidorum multam condemnatus. Similem controuerſiam vidi inter illuſtrem Artaldum Apchonium Dominum prædicti loci, & illuſtriſſimum Ludouicum Calmaſelium Dominum prædicti loci, pro reditu quodam Booſſaillenſi ex eodem fundo debito: & quoniam detentatores paratos ſe aiebant ei ſoluere, cui decretum fuiſſet, ac poſtulabant ſuper hoc negotio ſententiam ferri, ne eandem rem bis ſoluere cogerentur: prædicti Domini apud Acta in Curatorem ſeu ſequeſtrum conſentire coacti fuerunt, qui videlicet conſtitueretur ad reditum exigendum, cuius poſtea reſtitutionem faceret ei, cui tandem decretum fuiſſet per Gloſſ. *in l. litibus in verb. reſtituuntur. C. de agric. & cenſ. lib. 11.* & Bald. *in l. Lucius & Titia, per illum text. ff. fam. erciſc.*

VIII.

Sequeſtra in ſuper habita appellatione executoria nõ ſunt.

Conſtitotio, quæ vult ſeqoeſtra executioni non obſtãte appellatione tradi, de iis ſequeſtris intelligenda eſt, quæ partibus auditis decernuntur, & non etiam, quæ per contumacias & eremodicia iudicantur: pars quippe contumaciam purgare poteſt, atque audienda eſt: Et ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum in Maioribus diebus Pictauienſibus, 12. Octobris 1531. Veruntamen ſi iudex videat, contumaciam veram eſſe, neque eam excuſari poſſe, ex conſtitutione, quę publicata anno 1539. ad executionem pergere poteſt.

Lucius *eod. lib. 9. tit. 9. Arr. 1.*

IX.

Elocationes rerum ſequeſtratarum per iudices ipſis fieri debent.
** Rerum licitationibus factis fieri debent.*

Quando res litigioſa ſequeſtratur, Sequeſter ſeu Curator publicè eam elocans, eam alterutri partium addicere neque poteſt * neque debet, vt maximè vidua foret, quæ repræſentaret deſiderium ſeu cupiditatem commorandi in domo defuncti, ſi ex contendentibus ſit, atque hæc contentio, in qua ſequeſtrum decernitur, procedat ex actione intentata ſuper familia erciſcunda, vel à ſubhaſtationibus ceptis, vel à ſequeſtratione in interdicto, vel aliter quocunque modo, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi inter illuſtrem Gabrielem Alegreum, Prę fectum Pariſienſem ab vna parte, & Comitem Iognacenſem ab altera, inter cætera Arreſta Septembralia, anno 1527. & altero Arreſto, quod datum inter duos litigatores Pariſienſes, puta inter Dominum Ioannem Briçonnetum ab vna parte, & viduam Antonij Mallij, fine menſis Nouembris anno 1538. & deinceps alio Arreſto, 13. Februarij, anno 1543. inter fratres Pradalios & viduam. Et quanquam de iure id fieri poſſit, & ſatis ſit, ſi pars, aduerſus quam ſequeſtrum decernitur, rem accipiat à curatore titulo locationis, *l. ſi pignore §. ſi poſt diſtractum pignus. ff. de pignor. actio. l. ſi aliquam rem & l. qui bona fide ff. de acquir. vel omit. poſſ.* nihilominus id in cauſa non eſt, vt contendens poſſeſſione ſua deiiciatur: primò, ne vis admittatur: ſecundò, vt ita partibus occaſio præbeatur ad id recta via citra dolum, quod oportet, deueniendi, *l. ſi is cui. in pr. ff. vt in poſſ. leg. & l. 3. ff. de acquir. poſſ. & l. finita. ff. de dam. infecto.* *Lucius.*

Deſumtum ex Rebuffo *ad Conſtitutiones in tractat. de Sequeſtro artic. 1. Gloſſ. 4.* Arreſtum illud extat inter Arreſta D. Looetij *lit. S. Arreſto* 12. quod datum 8. Februarij 1543 vbi dicitur, alioquin ſi id admitteretur, id eſt, ſi altera partium in poſſeſſione relinqueretur; ſequeſtrum hac ratione eludendum, & hac ratione occaſionem præberi, ei, qui poſſideret, litem aliquam perpetuand. & immortalem reddendi. Ibidem Gloſſator ſeu qui Commentarium ſcripſit, ait ex antiquis Arreſtis debitores bonorum ſuorum pignori captorum cuſtodes eſſe non potuiſſe. Vide Choppinum *lib. 3. de Moribus Pariſienſium tit. 3. n. 5.* Vindicans vel aliquis ex intercedentibus curator conſtitui non poteſt. Dominus Magiſtri *in tractat. de ſubhaſtat. cap. 3. n. 2.*

Reſignatarius ne ſequeſtro locus ſit, impedit aduerſus cæteros, qui ex alia cauſa vacationis prouiſionem habent.

Notandum eſt, ſi plures de poſſeſſione beneficij contendentes vno & eodem genere vacationis nitantur, veluti omnes per mortem, per inhabilitatem vel apoſtaſiam, per delictum, per reſignationem, abſque dubio beneficium ſequeſtrari debet. At ſi partes diuerſo genere vacationum nitantur, & inter eos reſignatarius aliquis ſit, ſequeſtro locus non eſt, verum momentanea poſſeſſio reſignatario adiudicanda eſt, prout ſæpe iudicatum fuit. Deſumtum ex ſcedis Domini Buiſſonij.

Nota, ſequeſtrum ſeu curatorem non poſſe beneficia præſentare vel conferre, neque etiam reuocare & deſtituere Officiarios. Choppinus *lib. 3. de Domanio. tit. 19. num. 5.*

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum X.

I.

Qui ſequeſtrũ poſtulauit, de/co poſt manutentionem poſtulare poteſt.

IS, qui ſequeſtrum poſtulauit, in continenti poſt manutentionem non ideò minus poſtulare poteſt. Iudicatum 1. Iulij 1574. B.

II.

Curatores bonis viciniores conſtituendi ſunt.

Curatores bonis viciniores loco conſtituendi ſunt, atque ideò quidam curatores tribus miliatibus à loco pignori capto remoti cùm conſtituti fuiſſent, hoc onere liberati fuerunt, 4. Februarij 1575. B.

III.

Curatores bonis dati bona conducere non poſſunt.

Curatores bonis dati res pignori captas etiam per procuratorem conducere non poſſunt. Iudicatum Arreſto, 6. Decembris 1581. B.

IV.

Debitore curatoribus non fidente vel ſi locus munitus ſit quid agendum.

Si debitor curatoribus bonorum conſtitutis non fidat, vel ſi locus pignori captus, locus ſit monitus, qui pignori cepit, id præſtare debet, vel ſanè alij Curatores conſtituendi ſunt. Arreſtum, 10. Iunij 1564. B.

V.

Quænam beneficia non ſequeſtrentur.

Arreſto 20. Aprilis 1564. dictum fuit, deinceps fructuum beneficiorum litigioſorum ſeqneſtrationem fieri non oportere, ſi beneficia ad collationem Abbatiarum & Conuentuum priuilegiatorum

giatorum ſpectet, quæque poteſtatem habent prouidendi per electionem & quorum beneficia obedientiaria & reuocabilia ſunt: igitur ſi de his controuertatur, à Cellarienſi ſiue Oeconomo domus adminiſtrantur. Notandum eſt etiã huiuſmodi beneficiariorum morte, antiquos conductores reditus temporalis prædictorum beneficiorum non mutari, & tãdiu eos perfrui, vſque quo tempus conductionis expirauerit Arreſtum 16. die Maij 1564. B.

TIT. XI. DE MOMENTANEA Poſſeſſione, ſeu momenti beneficio: *vertunt alij*, de Vindiciis.

Curia cùm de momentanea beneficij poſſeſſione ad iudicanda agitur, ſummarie procedere ſolet, ne Eccleſiæ deſtitutæ relinquantur.

ARRESTVM I.

Sequeſtrũ beneficij in defectum iuris vtriuſque partis.

IVdex, quàm poteſt maximè, attendere debet, ne beneficia in eorum manus, qui ea prætendunt, delabantur ſeu perueniant, abſque iuſto titulo & capacitate, *cap. 2. de eo qui mitt. in poſſ. lib. 6.* Et ſi videat, duobus idem beneficium prætendentibus, iudic. ùque ſuper momentanea poſſeſſione conſtituto, neutrum de titulo valido & capacitate fidem facere, neutri etiam momentaneam poſſeſſionem adiudicare: verùm beneficium ſequeſtrare debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Maij 1548.

Quinimo aduerſus Curionem titulum vel poſſeſſionem coloratam non habentem, appellantem ab eo, quod ob defectum momentanea poſſeſſio deuolutario adiudicata fuerat, partibus remiſſis Arreſto, 6. Iulij 1574. beneficium ſequeſtratum fuit.

II.

Pigneratiõnis relaxatio & momentanea poſſeſſio differunt.

Momentanea poſſeſſio & pignerationis relaxatio longè differunt. Nam momentanea poſſeſſio, nonniſi parte aduerſa audita, & productione tituli hinc inde facta, vel excluſione id agendi decernitur ſeu adiudicatur: at pignerationis relaxatio fit μονομερῶς, neque viſo titulo partis aduerſæ, neque inſuper habita appellatione, executioni tradi poteſt, vt nec momentanea poſſeſſio, quæ adiudicata fuit partibus non auditis: veluti per contumaciam facta, vel per præcipitationem: Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Martij 1536.

Momentanea poſſeſſio ... executioni ſuper habita appellatione.

III.

Idem.

Si beneficio ſequeſtrato partes proceſſerint non impetrato iure ſeu iudicio ſuper momentanea poſſeſſione, & poſt inquiſitiones peractas, tam ſuper ipſis, quàm ſuper titulis, id eſt, vtriuſque vigore, momentanea poſſeſſio alterutri partium adiudicetur, huiuſmodi momentanea poſſeſſio, inſuper habita appellatione executioni tradi non poteſt. Et ita iudicatum fuit, 18. Maij 1508. Nam in momentanea poſſeſſione probatio per teſtes vel teſtimonia non admittitur.

Lucius *Placitor. Cur lib. 9. Tit. 19. Ar. 3.*

IV.

Momentanea poſſeſſio iudicanda ...

Et quod magis eſt, partes interrogari non debent. Et verò iuxta id, cùm ante momentaneam poſſeſſionem, ſeu antequam momentanea poſſeſſio adiudicaretur, Seneſchallus Andegauenſis decreuiſſet, alteram partium ſeu alterum ex litigatoribus prius examinandum ſuper eo quod pars aduerſa allegaſſet, putà quod Decretalem aliquam legere non poſſet, atque ab eo appellatum fuiſſet; 12. Maij 533. Arreſto Pariſienſi dictum fuit, malè iudicatum fuiſſe; *cap. quam ſit. de Cleric. in 6.*

partis inquiſitionem ſeu examen.

V.

Ante momentaneam poſſeſſionem, vt modò dictum eſt, inquiſitio fieri non poteſt: attamen pars aduerſa ad agnitionem ſcripturæ euiuſdam priuatæ ſeu chirographi adigi poteſt. Et quanquam Arreſto quodam contrarium iudicatum fuerit, nihilominus compluribus aliis Arreſtis Pariſienſibus pro prædicta agnitione iudicatum fuit: ac nominatim in lite ſuper beneficio du Meſnil aduerſus Secretarium Prioratus S. Martini de Campis, 19. April. 1531. poſt Paſcha: & itidem Arreſto 29. Maij 1526. aduerſus Franciſcũ Puteanum. Hi ſcilicet, Secretarius & Puteanus reſpectiuè ambo declarati fuerunt ad agnitionem adigendi, ita tamen, vt hac agnitione pars aduerſa in inſtantia de momentanea poſſeſſione niti nõ poſſet, ſed tantũ in pleno poſſeſſorio. Ratio huius rei iuſtiſſima hæc eſt, quod mori poſſint, & poſteà difficulter prædicta chirographa adgnoſci poſſent: Et hac ratione conciliantur prædicta Arreſta, quæ in ſpeciem contraria erant. Hoc ipſum tamen & de interrogationibus dici poſſet, quæ omnimodo ante momentaneam poſſeſſionem interdictæ ſunt.

Idem.

Agnitio chirographi à parte in momentanea poſſeſſione.

VI.

Idem.

In materia beneficiali ſiue in inſtantia ſubrogationis ſiue principali, interrogationes fieri, vel partem aduerſam ſuper quibuſdam articulis iuramento præſtito reſpondere cogi ante momentaneam poſſeſſionem iudicatam nemo poſtulare poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 27. Iunij 1509 inter fratrem Ioannem Refugium actorem ab vna parte, & Petrum Mariam & fratrem Gaufredum de Amboſia ab altera parte. Arreſtum iſtud varium eſt in eò, quod inſtantia ſubrogationis in eo inferatur, quæ videbatur nullam communionem habere cum inſtantia poſſeſſionis momentaneæ.

VII.

Idem.

Epiſtolæ etiam adgnitæ in incidenti ſuper momentanea poſſeſſione beneficij non admittũtur: & nulla earum ratione habita ab Ordinario iudicari debet. Et ita ſæpè Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuit, anno 1534.

VIII.

Momentaneã poſſeſſionem prius executioni traditam oportet, quàm ad principalẽ cauſam pergatur.

E duobus ſuper poſſeſſorio beneficij cuiuſdam contendentibus, is qui momentaneã poſſeſſionem impetrauit, ſuper pleno poſſeſſorio procedere non tenetur, niſi prius iudicium momentaneæ poſſeſſionis penitus executioni traditum fuerit, ſiue quoad poſſeſſionem beneficij, ſiue quoad fructuum reſtitutionem, ſiue quoad expenſarum ſolutionem, ſi adiudicatæ fuerint. His concordant ex identitate Ioannes Faber & Iaſon *in §. item Seruiana. Inſt. de Actio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 2. Auguſti 1512.

Arreſtum 6. Martij 1566.

Menſe April. 1532. pro quodam G. de Ponte, aduerſus I. Britonem ſuper incidenti quodam iudicatum fuit, iudicio cauſæ principalis per ſcripturam agitatæ ſuper-

Am

Digitized by Google

ſedendum, vſque quò qui momentaneam poſſeſſionem impetrauit, omnes fructus ab eo, aduerſus quem momentanea poſſeſſio iudicata fuit, acceperit, dato aliquo temporis ſpatio ad fructus liquidandos. B.

IX.

Momentaneā poſſeſſione qui Arreſto impetrauit, ad quid teneatur.

Etſi is, qui momentaneam poſſeſſionem Arreſtu impetrauit, cautionem præſtare non teneatur, nihilominus, ſi is cauſa cadat in pleno poſſeſſorio, eadem opera ad omnium fructuum durante poſſeſſione perceptorum reſtitutionem condemnatur. Et ita in materia profana, iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1394. pro Regina Siciliæ & Hieroſolymitana, aduerſus Comitem Viefuenum, pro Comitatu Ruſſiacenſi.

X.

Momētaneus poſſeſſor ex Arreſto quo monilium cautionem præſtare debeat.

Is qui beneficij alicuius momentaneam poſſeſſionem Arreſto impetrauit, cautionem præſtare non tenetur. Verùm id intelligendum tantùm eſt de cautione fructuum reſtituendorum: alioquin ſi mobilia ſint, monilia & iocalia ex ſpolus defoncti, is qui momenti beneficium impetrauit, eorum poſſeſſionem non ante, quàm præſtita cautione valoris ſeu æſtimationis prædictorum monilium, eorum poſſeſſionem nanciſci debet. Ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, 20. Aprilis, 1425. aduerſus Gilbertum Iourdanum, pro æſtimatione mobilium Præfecturæ Bellomontanæ, cuius momentanea poſſeſſio Arreſto ipſi adiudicata fuerat, non comprehenſis fructibus prædicta cautione. Et hæc materia eſt Speculatoris *in tit. de ſatiſd. cog. §. viſo. verſicu. & nota quod actor.*

XI.

Momētaneus poſſeſſor ſi cautionem nō habeat, quid facere debeat.

Si qui momentaneam poſſeſſionem impetrauit, cautionem præſtare aut non poſſit, aut nolit, poſtulare debet, vti beneficium ſequeſtretur, ſibique à curatore fructus exigere integrum ſit, quando cautionem repererit, vel quando cauſam tenuerit, ſeu in cauſa vicerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Petro Germano, Canonico Pictauienſi, aduerſus Geruaſium Coruum appellantem.

XII.

Momentanea poſſeſſio quando appellatione ſuſpendatur.

Momentaneæ poſſeſſionis executio ab appellante impediri poteſt, ſi manifeſtè atque ilicò probet, vel etiam id ſummariè probare offerat, notabile & irreparabile intereſſe, quod ſibi ea re fieret, vel etiam ſi de iniquitate & corruptione Iudicum properè fidem faciat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 21. Iulij 1526.

Momentanea poſſeſſio Arreſto adiudicata non præſtita cautione executioni traditur, & regulariter inſuper habita appellatione executioni traditur, in fauorem Eccleſiæ, ne viduata ſit paſtore. B.

XIII.

Idem.

Executio momentaneæ poſſeſſionis inter aliquos adiudicatæ, à tertio opponente ſeu intercedente, qui in lite neque auditus neque citatus fuit, impeditur, *cap. 1. de cauſ. poſſeſſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 28. Februarij 1537.

XIV.

Idem.

Momentanea poſſeſſio inſuper habita appellatione executoria non eſt, niſi ſex Conſiliarij aut Aduocati fori ſeu Sedis illius ad deliberandum citati fuerint, hique vnà cum Iudice ſignauerint déque eo Actuarius in breuiculo ſententiæ geſta confecerit. Et ita, præterquam quod id Conſtitutione continetur, ad commonitionem inſuper defuncti Domini Capelli Aduocati Regij in Parlamento Pariſienſi, Arreſto decretum mandatúmq; fuit, tam Iudicibus quàm Actuarius diſtrictus illius, 1. Maij 1539. Hanc ad rem allegata fuit ſententia Baldi *in cap. 1. fin. de re ind.*

Vide ſupra Arreſtam 13.

XV.

Capitularis cōſuetudo ſuper fructibus præbendæ alicuius abolita.

Priuilegium, ſtatutum, aut conſuetudo, qua in compluribus Eccleſiis collegialibus aut cathedralibus, fructus Canonicatus alicuius contentioſi (licet vnus litigantium momentaneam poſſeſſionem impetrauerit, vel etiam ſequeſtratio decreta fuerit, verbo tantum, & vna partium ex conſenſu alterius ad præſidendum delegata in Canonicatu contentioſo fuerit) Capitulo acquiruntur, non valent: neque eo obſtante, is qui momentaneam poſſeſſionem impetrauit, vel etiam in quem tanquam ſequeſtrum conuenit, frui debet. Nihilominus tamen prædicti fructus probabiliter tēpore vacationis Capitulo acquiri poſſunt, dummodo Capitulum de præbendis prouidendi ius habeat: aliod fuerit, ſi non habeat. Eáque eſt materia, *c. quia ſæpè.* vbi Gloſſa expreſſa *in verb. collegiatis. de elect. in 6. & cap. præſenti. de offic. ordin. in 6. & cap. cum vos. eod. tit.* Et ita Arreſto Burdegalenſi, 3. Iunij 1525. iudicatum fuit.

Nona die Iulij 1565. in cauſa quadam Canonici cuiuſdam præbendarij S. Iuſti Lugdunenſis appellantis tanquam ab abuſu, à Conſuetudine & ſtatuto Eccleſiæ ſuæ, perorante Domino Fabro Aduocato Regio, per prouiſionem dictum fuit, maiores & manuales fructus prædictarum præbendarum æqualiter diſtribuendos & diuidendos eſſe, reſeruata ſenioribus electione prædictarum partium: cauſa in principali ampliata. B.

XVI.

Momētaneus poſſeſſor quando cautionem præſtare teneatur.

Si beneficiū ſequeſtratum fuerit, partéſq; poſtea ſuper momētanea poſſeſſione proceſſerint, iudicioq; conſtituto produxerint, is qui momētaneam poſſeſſionem impetrat, cautionem præſtare tenetur: verùm ſi eam abſque præcedente ſequeſtro obtinuerit, præſtandæ cautionis onere grauari non debet: niſi duobus tantùm caſibus: quorum primus eſt, ſi Iudex aliquantum hæreat: poſterior, ſi appellatum fuerit. Ita Arreſto Pariſienſi 10. Februarij 1520. iudicatum fuit.

XVII.

Cautio à momentaneo poſſeſſore præſtita quando refutari ſeu recuſari poſſit.

Si pars, quæ momenti beneficio excidit, videat, cautionem præſt. tam idoneam non eſſe, & ad incitas redigi, vel etiam proceſſus tam longè protrahatur, vt perceptio fructuum longè maior fiat quàm vires prædictæ cautionis patiuntur, poſtulare ea poteſt vti aduerſarius aliam cautionem præſtet. *l. ſi ab arbitro. 10. ff. qui ſatiſd. cog. l. Prætoriæ. 4. ff. de prætor. ſtipulat. & l. ſi quo tempore. ff. de petit. hered.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 20. Aprilis 1518. ante Paſcha, cum ageretur de approbatione ſimilis libelli.

XVIII.

Momentanea poſſeſſio quando principali præiudicet.

Iudicium momentaneæ poſſeſſionis, aliáque prouiſionalia ſeu momentanea iudicia, principali præiudicant, niſi partes vel vna ſaltem earum titulos aut probationes in pleno poſſeſſorio vel principali præſtet, quæ ante prouiſionem edita non fuerant: vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, ad relationem Domini Auberti, 28. Iunij 1555.

APPEN-

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XI.

I.

Falſi accuſatio ante momentaneam poſſeſſionem non attenditur.

SI pars aduerſa aduerſarij ſui titulũ falſi incuſet aut impugnet, eo nõ obſtante momẽtanea poſſeſſio iudicati & executioni tradi debet: eiuſmodi quippe exceptio falſi in pleno poſſeſſorio diſcutienda eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 3. Aprilis 1521. *per l. lite ordinata. C. de liberal. cauſ.*

II.

Ceſſio bonorũ fructuum bona fide alienis nomine non admiſſa.

Is qui fructus percepit, prædictorũ fructuum nomine bonis cedere non poteſt. Ita iudicatum in Parlamento Britanniæ, Arreſto, quod datum ſuper cauſa ampliata, 24. die April. 1557. quo Curia decreuit, Capænum integros fructus Parochiæ Iouenſis Rabailio per Arreſtum adiudicatæ reſtituere oportere, ſique Capænus beneficio ceſſionis quam fructuum perceptorum nomine facere intendebat, depulſus fuit. Faillus inter Arreſta Britanniæ, *fol.* 3. I.C.

TIT. XII. DE PETITORIO poſt Poſſeſſorium.

ARRESTVM I.

Petitorio dirempto, ſuper poſſeſſorio litigare amplius non licet.

PRior Caldofontanus eũm iuri ſuo, quod in Beneficio quodam haberet, cuiúſque poſſeſſorij nomine in Parlamento Pariſienſi litigauerat haud ſatis fideret, id egit vt ſuper petitorio prædicti beneficij litem coram Iudice Eccleſiaſtico induceret. Et hunc in finem tertium quendam actorem in ſcenam producit, qui productus in ſcenam, cæteros ad iudicium pertrahit, & quidem partes, quæ ſuper poſſeſſorio iam egerant. Tandem, per ſententiam, vnus eorum in petitorio Romæ cauſam aduerſus prædictum Priorem Caldofontanum obtinuit. Hac ſententia is qui obtinuerat munitus in Parlamentum venit, atque ait, hac viſa, prædictum Priorem non amplius prædictæ liti ſuper poſſeſſorio inſiſtere poſſe, ſeque aduerſus ipſum obtinere debere, quandoquidem petitorio expedito, poſſeſſorium quoque expeditum ſit. Et ita iudicatum fuit Arreſto anni 1391.

Adde *Arreſtum 3. infra.* Idem iudicatum Arreſto menſe Decembri 1495. nempe, actione petitoria conteſtata, eum qui eam intentauit, ad interdictum *Vti poſſidetis* inſtituendum non admitti: ceuſque manutenendus eſt aduerſus quem vtramque actionem intentauit: Carondas *lib. 5. Reſponſ. cap.* 25. Maſuer. *tit. de Actionibus poſſeſſorijs, num.* 59. quod pugnare videtur cum *l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſ.* & quandoque poſſeſſorium & petitorium cumulari poſſunt: Quando autem id fieri poſſit, vide Maſuerium *prædicto loco*: Imbertum *Inſtit. forenſ. lib. 1. cap. 9.* I.C.

Concilia *Arreſtum vet. Tit. de Curia Libellariorum.*

II.

Ne ſuper beneficio Romæ poſthac litigetur.

Antea petitorium Beneficij alicuius Romæ agitari ſolebat: & complura extant Arreſta quæ iudiciorum Romæ agitatorum ſuper Beneficiis Franciæ mentionem faciunt, quorúmque rationem Curia habuerit: ac nominatim aduerſus Priorem Caldofontanum: cùm enim is cauſa ſuper petitorio Romæ cecidiſſet, ad poſſeſſorium in Curia perſequendum non amplius admittendum eum declaratum fuit. Arreſtum hoc datum anno 1391. Nihilominus poſtea prohibitum fuit Arreſto 27. Ianuarij 1419. ne deinceps ſuper Beneficiis Franciæ lites ſeu actiones petitoriæ Romæ agitarentur.

Et hoc iuxta Decretum *de Cauſis in Pragmatica & Concordatis*, vbi conſtitutum fuit ex autoritate Concilij Baſilienſis, neminem Romam pertrahendum, omnéſque cauſas in Prouinciis tractandas, comprehenſis etiam cauſis criminalibus: quinimo & in cauſis appellationum ab Officialibus Archiepiſcoporum & Epiſcoporum, reſcriptum à Papa impetrari ſolet, ad Eccleſiaſticos in dignitate eiuſdem Prouinciæ conſtitutos directum, quibus Papa cauſæ appellationis deciſionem delegat, neque neceſſe eſt poſt Concilium Baſilienſe (quod habitum anno 1433. ſub Carolo VII.) Romam litigandi cauſa proficiſci, neque in prima neque in ſecunda inſtantia. I.C.

III.

Poſſeſſorio dirempto ad petitorium deueniri poteſt, nõ ante.

Capellanus quidam in Eccleſia Beatæ Virginis Pariſienſis habituatus, interdicto expetitur coram Dominis Libellariis Palatij ſuper reditu quodam annuo, cuius ſe poſſeſſorem in eóque turbatum à Petro Caſtello aiebat: & poſt quam diu in cauſa iſta poſſeſſoria litigaſſet, cauſa cecidit, & opponens ſeu intercedens in poſſeſſione ſua contraria manutentus fuit. Igitur Capellanus iſte mox aliam viam ingreditur: ac proinde ait & proponit, prædictum reditum annuum ad ſe ratione Beneficij ſui ſpectare, in his & illis fundis à prædicto Caſtello poſſeſſis conſtitutum, qui decennio in ſolutione ceſſauerit, ac concludit, eum ad reliqua prædictorum annorum ſibi ſoluẽda condemnandum. Reus ait, huius ipſius rei nomine inter partes iam antea litem inſtitutam, in qua ipſe vicerit: neque actorem abſque præiudicio prædictæ ſententiæ eum in modum concludere poſſe. Sententiis Libellariorum declaratum fuit, actorem non admittendum eſſe: ab eo is ad Curiam appellat: in qua Arreſto anni 1390. dictum fuit, malè iudicatum: & decretum, reum litigare & excipere oportere: Poſſeſſorio quippe dirempto, actor, prout etiam fecit, ad petitorium deuenire potuit.

IV.

Idem, & declaratio ſuperiorum.

Vſquequo poſſeſſorium omnibus partibus terminatum fuerit, vna partium ad petitorium tranſire non poteſt, niſi prædicto poſſeſſorio idem renuntiauerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 3. Ianuarij 1397. inter Cardinalem Tuſſeium ab vna parte, & Fratrem Ioannem Mercerium ab altera parte, ſuper cauſa Prioratus cuiuſdam inter eos contentioſi.

V.

Conſtitutio anni 1539. Artic. 49. explicata.

Conſtitutio defuncti Regis Franciſci, quæ publicata fuit anno 1539. qua is qui in pleno poſſeſſorio ſuper beneficio aliquo ſuccubuit, ad petitorium tranſire non poteſt, vſquequo poſſeſſorium plenè executioni traditum, damna & intereſſe ſoluta fuerint, ac reſtitutio [a] fructuũ ſi adiudicata ſit, facta fuerit: Conſtitutio, inquam, hæc hodie in rebus profanis ex identitate rationis obſeruatur. Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 13. die Maij 1544. Et cumprimis notabile eſt, eam etiam aduerſus ſpoliantem condemnatum locum habere: vt iudicatum fuit altero Arreſto, pro Domino Montalio, aduerſus Dominum de la Rochebrou in Aruernia anno 1541. in Maiore Camera. Paritérque de expenſis iudica-

Priuilegium interdicti Vnde vi.

tum Arreſto 20. die Nouembris anno 1543. pro Priore S. Martini de Campis.

Vide *Tituł. Vnde Vi.*

a Alioquin appellatio tanquam ab abuſu locum habebit, ſi Iudex Eccleſiaſticus cognitionem de petitorio in materia beneficiaria vindicaret poſſeſſorio prius non dirempto, neque ſententia executioni tradita, tam in principali quàm pro fructibus, damnis, intereſſe & expenſis. D. Bourdinus *ad prædictam Conſtitutionem.* I. C.

VI.

Idem: Et quod tempus ei præfigatur qui in poſſeſſorio obtinuit.

Cæterum hac parte conſiderandum eſt, quod ſi is, qui in poſſeſſorio obtinuit, ad impediendam litem in petitorio, longas moras in exequendo iudicio, & damnis ac intereſſe liquidandis nectat, Iudex certum tempus definire debeat, intra quod omnia peragantur, addita denuntiatione, Niſi intra prædictum tempus id factum fuerit, eo elapſo in petitorio procedere eum teneri, per *l. in iure ff. de Reg. iur.* Et ita iudicatũ fuit Arreſto Pariſienſi, pro Petro Pureano, aduerſus Iacobum Vollantium, 4. Decembris 1531.

Vide *in Append. huius Tit. Arr.* 11.

VII.

Idem.

Conſtitutio ſupra dicta ex Arreſto quodam Pariſienſi deſumta fuit, quod datum 2. die Auguſti 1312. pro Dionyſio Ioberto, aduerſus Dauidem Bouſſigneum, qui ſuper Beneficio S. Radegondæ Pictauienſis contendebant.

VIII.

Expenſæ ſub damnis ac intereſſe ea pro beneuntur.

Prædicta Conſtitutio de expenſis non agit, verum de damnis tantum & intereſſe. Dubitatum igitur fuit, vtrum expenſæ pariter vt reliqua antequam procedere quis teneatur, præſtari debeant? Actor quidam in petitorio, aduerſus exceptionem rei qui plenum poſſeſſorium obtinuerat adſerebat expenſarum in Conſtitutione mentionem nullam fieri. Officialis decernit, reum abſque præiudicio expenſarum ſuarum procedere debere, iis reo reſeruatis, abſque retardatione petitorij: Ab eo prædictus reus, tanquam ab abuſu ad Parlamentum Pariſienſe appellat: vbi Arreſto, 22. die Nouembris 154. dictum fuit, malè & abuſiuè proceſſum & decretũ fuiſſe. Ratio optima eſt, eo quòd verba hæc a *Damna & intereſſe,* implicitè expenſas * contineant, quæ æquè ac damna patrimonium imminuunt; *l. quod dicitur* 15. *ff. de impenſ. in re. dotal. fact.*

** Idemque beſſitę & curerum expenſas, Arreſto 25. Febr. 1585. B.*

a Deſumtum ex Rebuffo *ad Conſtitutiones in Tractat. de ſenten. executor. Art. 6 in fin.* & allegatur a Choppino *libr. 2. de Sacr. Polit. tit. 1. num.* 14. Ita videtur ſentire Alexander *Conſil.* 34. *in fin lib.* 3. Veruntamen textus in contrarium eſt *in cap. 3. noſtra de liom.* per quem complures cenſuerunt, ſub damnis & intereſſe expenſas non comprehendi, prout notatur a Boerio *quæſt.* 52. *nu.* 7. Similiter expenſæ damna ac intereſſe non comprehendunt. Gloſſ. *in l.* 1. & ibi Bartol. & Alexand. *in addit. ad Bartol. ff. de alienat. iudic. mut. cauſ. fa.* Bald. *in* § 9. *C. de fructib. & lit. expenſ.* Iaſon *in l.* 2. §. *fin. num.* 27. *ff. ſi quis ius dic. non obtempera.* Boerius *præallegato loco, num.* 5. Rebuffus *ad Conſtitutiones in Tractat. de expenſ. art.* 3. *num.* 7. Et damna ac intereſſe, neque principale neque fructus comprehendunt: ſuper priore deciſio eſt Alexand. *Conſil.* 168. *lib.* 2. ſuper poſteriore *Bald. in tit. de Pace Conſtant.* §. *poſſeſſiones, in verba fructibus, in vſib. Feudor.* & Molinæus *in Tractat. de eo quod intereſt, nu.* 9. *in fin.* aduerſus opinionem Philippi Decij *in Rub. C. de ſent. quæ pro eo quod int. prof. in fin.* I. C.

IX.

Damna & intereſſe non liquida petitorium non retardant, ſi iure dominus caueat.

Prædicta Conſtitutio nullam inter damna & intereſſe liquida & non liquida differentiam conſtituit. Et ſæpe contingit, vt propter cognitionem, quæ ſuper non liquidis neceſſaria eſt, petitorium maximè retardetur, quare actori magnum præiudicium fit. Et ideò æquiſſimum eſt, prædictam Conſtitutionem ita interpretari, vt liquida promptè ſoluantur vel eorum nomine, ſatisfiat & pro reliquis cautio præſtetur, iuxta *l. ſtatuliber rationem. ff. de ſtatulib.* quæ hac in rem expreſſa eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 15. Maij 1544. ſuprà *cap.* 5. allegato.

X.

Conductore & colono in actione petitoria rei vindicatione & hypothecaria conuentus ſatis eſt ab iis proprietarium fundi deſignari.

Conductor & colonus in actione petitoria conuentus, vt poſſeſſione fundi decedat vel rei vindicatione & hypothecæ declaratione, dominum & proprietarium fundi tantum, à quo fundum habet & poſſidet, nominare neque eum citare, vt cauſæ adſiſtat, tenetur: quia conductor rei reſtituendæ facultatem non habet: *l. officium D. de rei vindicat.* quippe cùm retineat poſſeſſionem nomine domini, *l.* 18. *D. de acquir. poſſ. l. nunquam* §. *ſi ſeruus, D. de Vſucap.* & hæc controuerſia inter iuris ciuilis interpretes *in d. l. officium,* & inter Canoniſtas *in cap. accedens & cap. quoniam, extra, vt lite non conteſtat.* agitata fuit, & in ea Canoniſtarum ſententia obtinuit, & ſecundum eam complurima Arreſta data fuerunt; quibus conductores vel coloni poſt nominationem & deſignationem dominorum prædictis actionibus cùm conuenti fuiſſent, liberati fuerunt.

Choppinus *de priuileg. ruſticor. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 4. ſuper actione petitoria Arreſtum quodda eam in rem refert, 24. Septembris 1563 quod datum poſt cauſam peroratam. Super actione & declaratione hypothecaria duo Arreſta ipſe refero, quorum vnum datum Maioribus diebus Pictauienſibus 28 Septembris 1529. alterum Maioribus diebus Trecenſibus, 22. Nouembris 1583. Id quod ita intelligendum eſt, dummodo dolus & fraus a parte conductorum vel colonorum in nominandis dominis & proprietariis fundorum non admittatur: ſuo quippe periculo eos nominare tenentur. Vide *quæſtio. meam* 188. I. C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XII.

I.

Executio poſſeſſorij in re ſacra non ita realiter fieri debet, vt præiudicium irreparabile importet.

IN executione iudicij poſſeſſorij ſuper re ſacra & Eccleſiaſtica, (quandoquidem in huiuſcemodi re potiùs quaſi poſſeſſio, quàm vera poſſeſſio dicitur) quando Arreſto quis in poſſeſſione ſua manutenetur & cuſtoditur, ii exequendores figuratè & dicis cauſa atque in ſpeciem expediri debet potiùs, quàm realiter & de facto: ita videlicet, vt nihil fiat, quod præiudicium facere poſſit irreparabile & perpetuum. Atque in principali ſuper petitorio partes coram iudice Eccleſiaſtico litigare debent, coram quo ſi aliquid expenſarum exigendarum & executioni tradendarum ſuperſit, quantum ad prouiſionem pertinet, pars condemnata liquidam ſummam conſignare, pro non liquida cautionem præſtare debet, prout Arreſto, 8. die Februarij 1563. iudicatum fuit inter Dominum Grimencourtium & Abbatiſſam Morgueuallenſem. Prædictus Grimencourtius appellauerat à reali executione Arreſti facta à Domino Riuiere Conſiliario, qui nolas ſeu campanas detrahi, turrimque nolariam deſtrui, labra baptiſteria deiici, atque incinctum cœmiterij cuiuſdam

Capellæ

Capellæ à prædicto Domino Grimencourtio in ſubſidium excitatæ diſturbari curauerat: dictúmque fuit prædictam executionem manutentionis pro prædicta Abbatiſſa reformando, Eccleſiam & cæmiterium muris tantum cincta manere oportere, vſque ad exitum petitorij, & Abbatiſſa in expenſas condemnata, & quantum ad appellationem à prędicta Abbatiſſa interpoſitam à Decreto Officialis ſeu Iudicis Eccleſiaſtici, qui coram ſe procedi oportere decreuerat, partes iudicio Curiæ liberatæ fuerunt, atque ad prædictum Officialem remiſſæ ſub prædicta conditione. B.

II.

Cùm Prior quidam aduerſus Curionem quendam decimarum ratione ſeu nomioe corã Seneſchallo Cenomanenſi poſſeſſorium impetraſſet, Curio Priorem actione ſuper portione congrua coram Officiali ſeu Iudice Eccleſiaſtico conueoit. Prior declinat ſeu fori præſcriptionem opponit, in eámque rem laudata conſtitutione anoi 1559. repræſentat, ſententiam ſuper poſſeſſione redintegranda nondum prorſus executioni traditam, ac propterea non potuiſſe ſe portionis congruæ nomine coram Iudice Eccleſiaſtico citari, quæ vtique petitoriũ ſpectet. His non obſtantibus Officialis ſententia portio congrua Curioni adiudicatur: ab eo Prior tanquam ab abuſu appellat: & pro fundamento ſuo prædictam Conſtitutionem, complurimáque Arreſta, quibus prædicta Conſtitutio confirmata allegat. Appellatus excipiebat, exceptionẽ ab appellante coram Iudice Eccleſiaſtico propoſitam dilatoriam tantùm, peremtam fuiſſe conteſtatione & volũtario prædicti Prioris proceſſu. Curia ſuper appellatione, tanquam ab abuſu, partes Curia ſeu lite liberauit citra expenſas, ac præterea decreuit, Priorem inſtantiam executionis ſententiæ ſuper liquidatiooe fructuum, damnorum & intereſſe, intra ſtatutum ab ea tempus terminari curare oportere: alioquin eo elapſo Curioni integrum fore, litem petitoriam pro portione ſua congrua perſequi. 14. Septembris 1479. poſt cauſam peroratam. Carondas *lib. 1. cap. 61. ſuor. Reſponſor. & lib. 7. cap. 5.* I. C.

TIT. XIII. DE REI VINDIcatione.

ARRESTVM I.

Apparatio turbationis [illegible] ſine exceptio [illegible] petitorium in Rei vindicatione.

VLtima die Aprilis 1532. in Parlamento Pariſienſi lis agitata & perorata fuit, inter Dominum Lauſuoium petitorem ſeu actorem in rei vindicatione ab vna parte, & Dominum Aubignyum reũ ab altera parte ſuper eo videlicet, quòd prædictus Dominus Aubignyus dicebat, ſe pendeore petitoria lite in poſſeſſione ſua turbari, neque pacificè rebus, de quibus ageretur, frui, ac proinde in poſſeſſione ſua pacifica ſe relinqui poſtulabat, & turbationes reparari, aſſerens, vſque quo id factum fuiſſet, ſe in petitorio procedere non cogi. Dominus Lauſunius è contra dicebat, prædictum reum in omnem euentũ procedere cogi, ac nominatim quia de turbatione fidem non faceret. Dominus Aduocatus Regius Lizetus huius rei controuerſiam duobus verbis expediuit: nempe, etſi Iaſon *in §. æquè Inſt. de Actio.* diſtinguat, vtrùm actor ignoret, an verò ſciat, vtrum poſſideat vel non, item vtrum alius fruatur, poſſideat, an verò ipſe: nihilominus miſſis his ſcrupuloſitatibus petitorem de re certum eſſe oportere, priuſquam litem inſtituat. Nam ſi rei vindicationem ioſtituat, neceſſariò eum agnoſcere reum poſſeſſorem. *§. omnium. inſt. de Actio. l. fi. C. de Rei vindicat. & l. officium ff. eod.* & ſi prædictus reus in poſſeſſione ſua turbetur, poſſe eum interdicto poſſeſſorio ſibi conſulere, putà per querelam, ſi vis adhibita non fuerit, vel per interdictum *vnde vi*, ſi vis adhibita: & aduerſus aduerſarium ſuum petitionem iuſtituere poſſe, qui vtique non admitteretur opponens, attenta ipſius coofeſſione in petitorio: proinde ſi per actionem eo fine ſibi conſulere poſſit, multò magis per exceptionem poſſe. *l. 1. §. quod autem ait. ff. de ſuperficieb.* Curia Arreſto ſuo prædictum Dn. Aubignyom ad probationem allegatorum admiſit, decreuitque, interea, & vſque quo aliter decretum fuiſſet, litem petitoriam conquieſcere oportere.

II.

Dominus Menucourtius actor propoſuit & repræſentauit, octuaginta arepeonium ſeu iugerum terræ numerum, velut intra feudum ſuum & iuriſdictionẽ Menucourtianam ſitorum ad ſe ſpectare, atque ideò duplici modo in rei vindicatione concludebat, partim quà Dominus directus, partim verò, quà Dominus vtilis his verbis, *ad ſe ſpectare*, quorum vi ad reſtitutionem fructuum à nouendecim annis concludebat. Reus abſoluendum ſe in terminis geoeralibus concludebat: inde ad hanc generalem conteſtatiooem ſecuta ſententia, cuius vi ſuper duobus prædictis capitibus reſponderat & conteſtatus fuerat, nempe, prædicta octuaginta iugera intra fundum & iuriſdictionem Menucourtianam ſita oon eſſe, verùm intra feudum & iuriſdictionem Curtimanchẽſem ad ſe reum ſpectare, qui io directo dominio fundatus eſſet. Item prædicta octuaginta iugera ad petitorem non ſpectare: Atque exinde ſequebatur, per prædictam generalem conteſtationem, ac nominatim, quò ad ſecundum articulum, negando, petitorem vtilem dominum eſſe, ipſum liti ſe offerre velut poſſeſſorem, atque ideò pro poſſeſſore deinceps habendum, ita quidem, vt ſe petitor poſtea dominus & proprietarius prædictarum rerum à ſe petitarum iudicaretur & declararetur, reus, etſi poſſeſſor nõ eſſet, in fructus teneretur, eò quòd ſe aduerſarium & contradictorem, ceu verum poſſeſſorem, exhibuiſſet. Ab hac ſententia ſuper prædicta conteſtatione prolata ad Curiam appellatum fuit: at prædictus reus, Conſilio in Palatio capto, metuens, ne conteſtatio ipſius nimium generalis fuiſſet, diploma Regium in prędicta cauſa appellationis impetrat, quo ſibi liceret, prædictas concluſiones ceu nimium generales exprimere & limitare: Actor ad probationi huius diplomatis intercedit, atque ita iudicium cooſtituitur: Super quo Curia aliquandiu hæſit, tandem verò perſpectum fuit & exploratum, reum eadem conteſtatione, quantum ad primum articulum attinet, adſeruiſſe, prædicta octuaginta iugera intra feudum ſuum ſitum ſitam eſ-

Conteſtatio in terminis generalibus periculoſa.
Vide Artic. 2. Conſue. Rueſtinonenſis ſuper litis conteſtatione, & Arreſtum 21. infra de Cautioni & Fideiuſſoribus.

ſe,& non etiam intra feudum actoris: & quoad alterum articulum attinet, eadem pariter conteſtatione minutatim declaraſſe, ad quem prædicta octuaginta iugera ſpectarent, quantum ad vtile dominium pertinet, & quinam ea detinerent & poſſiderent deſignatis & expreſſis ſpeciatim nominibus prædictorum vtilium dominorum, poſſeſſorum & detentatorum: & quanquã non diſertè negaſſet, ſe ipſum poſſeſſorem eſſe, perinde tamen eſſe, cùm alios poſſeſſores nominaret: duos enim non poſſe in ſolidum dominos eſſe vel poſſeſſores eiuſdem rei *l. poſſideri §. ex contrario ff. de Acquir. poſſ.* Atque inde videbatur prædictam conteſtationem ſufficientem eſſe, eo quod per eam in ſecundo articulo petitori ſatisfactum eſſet, vt iam ſcire poſſet, reum poſſeſſorem non eſſe, ac proinde, cùm ita certioratus fuiſſet, in ipſo culpa erat, qui rei vindicationem perſequeretur aduerſus non poſſeſſorem: hæc quippe actio neceſſariò duobus extremis nixa eſſe debet, putà vt proprietas rei vindicatæ ad petitorem ſpectet, & poſſeſſio penes reum ſit, *l. in rem, in pr. ff. de Rei vindicat. & l. officium eod. tit.* Igitur ſi reus in rei vindicatione, qui non poſſidet, procedat & ſimpliciter conteſtetur, per denegationem intentionis petitoris: quamuis poſtea poſſeſſor non reperiatur, pro tali tamen habebitur, atque in fructus condemnabitur, quia ſe liti obtulit, niſi manifeſtis probationibus prædictus reus probet, petitorem in ipſo limine litis, & ante conteſtationem vel etiam litis conteſtatæ tempore exploratum habuiſſe, ſe reum non poſſidere. Neque ſatis eſt probare, actorem id poſt conteſtationem compertum habuiſſe: lite quippe ſemel conteſtata, in eodem ſtatu lis decurrere debet, *l. licet. §. idem ſcribit. ff. de peculio.* Atque ita neceſſaria eſt expreſſa denegatio poſſeſſionis: & qui ante iudicium acceptum negat ſe poſſidere, actorem non decipit, iuxta *l. is qui ſe obtulit. cum l. ſeq. ff. de rei vindicat. & l. qui ſe liti obtulit ff. de petit. heredita.* Quapropter, cùm prædictus reus in conteſtatione ſua eum, qui prædicta iugera poſſideret, & velut vtilis dominus detineret, deſignauit, expreſsè ſatis ac manifeſtè actori declarauit, ſe poſſeſſorem non eſſe. His, inquam, rationibus Arreſto Concluſiones in primo proceſſu à reo iuſtè & concludentes declaratæ fuerunt, ob exceptiones videlicet ipſius tam in prædicta Conteſtatione inſertas, quàm in cæteris Actis & ſcripturis iudicialibus, quæ ad conteſtationem pertinere iudicata fuerunt. Nam ſi in prædictis ſcriptis aliud quid inſeratur, addatur, quod in prædicta conteſtatione allegatum non fuit, pars aduerſa id expungi curare, atque reiici id poſtulare poteſt: at ſi aduerſus ea nihil proponat, in omnibus & per omnia approbantur. Quapropter prædictum diploma Regium liti principali nexum fuit, vt eodem iudicio & Arreſto prædicto iudicaretur, ſecundum prædictos textus, quorum praxis in his articulis ſingularis eſt.

Rei vindicatio duo neceſſaria extrema habet.

Reus in rei vindicatione quo modo conteſtari debeat.

Rationes ſeu exceptiones ſcriptoris comprehenſa extra conteſtationem retinenda.

Litis conteſtatio in ciuili negotio intelligitur, cùm poſt petitionem & exceptionem, atque adeo poſt narrationem negotij iudex officium ſuum interponit, & iudicium conſtituit. Ita iudicatũ aduerſus conſignatarios, 2. die Decemb. 1566. Vel etiam, cum reus eremodiciũ cõtrahit, atque duobus eremodiciis ab omni exceptionum & defenſionis iure excluditur, *ex conſuetudine Pariſienſi artic. 104.* Atque hæc iudicij conſtitutio intelligenda, ſiue iudicium conſtitutum fuerit ad litem ſcriptis peragendam, ſiue ad perorandam per Aduocatum. Ita iudicatum Arreſto Curiæ, perorante Domino Antonio Arnaldo pro quodam appellante, qui contrarium adſerebat, 19. Ianuarij 1587. Appellatio vertebatur à iudicio quodam, quo decretum fuerat, reum in actione retractus gentilitij procedere oportere iuxta præcedens Decretum ante biennium datum, quo decretum fuerat, partes ſuper petitionibus & exceptionibus ad cauſam per Aduocatos perorandam venire oportere: Appellans ſcilicet exiſtimabat, decretum iſtud ſeu iudicium vim litis conteſtationis non habere, & ſic inſtantiam retractus extinctam lapſu anni & diei, atque adeo actionem velut annalem præſcriptam: verum, vt dixi, contrarium iudicatum, & appellans in multam condemnatus fuit. Vide *Quæſtio. meas cap. 95. I. C.*

Litis conteſtatio quid ſit.

Per Decret. quo ad cauſam perorandam, partes condicuntur, litis conteſtatio inducitur.

III.

Vt proprietarium ſe petitor ſeu actor eius rei, quam petit & vindicat, dicere poſſit, ſufficiens non eſt probatio, ſi dicat & probet, ſe rem, de qua quæritur, à quodam qui eius poſſeſſor erat, adquiſiuiſſe. Nam etſi is, qui in poſſeſſione fundi moritur, proprietarius ipſius de iure præſumatur, iuxta ea quæ dicit Accurſius *in Gloſſa ſua l. 1. C. de Priuileg. Fiſci.* & opinionem Guido. Papæ *in quæſtio. ſua 242.* Nihilominus tamen hęc præſumtio non ſufficit, & pleniore probatione opus eſt: ex qua appareat, autorem iſtum factæ ceſſionis vel mortis ſuæ tempore proprietarium & poſſeſſorem fuiſſe, alioquin reus poſſeſſor liberatur. Neque prædicto reo quicquam nocebit, ſeu obeſſe poterit declaratio, quam olim fecerit, quod nihil iuris in fundo, de quo nunc quæritur, vindicet ſeu prætẽdat. Nuda hæc quippe declaratio quacunque tandem ratione facta declaranti non obeſt, neque petitori prodeſt: eáque in rem ſingularis eſt *l. nec vtilem D. ex quib. cauſ. maior.* ex qua colligi poteſt, proprietarium nuda declaratione, vel aliter quam expreſſa ceſſione alteri facta, proprietatem à ſe abdicare non poſſe: neque enim (quæ ipſiſſima verba ſunt Papiniani *in prædicta l. nec vtilem*) intelligitur amiſſum, quod ablatum alteri non eſt. Attamen iſtud de proprietate & non etiam de poſſeſſione intelligitur, & Vlpianus notabiliter declarat *in l. ſi quis. 17. §. differentia. ff. de acquir. poſſ. Differentia*, inquit, *inter dominium & poſſeſſionem hæc eſt. quod dominium nihilominus eius manet, qui dominus eſſe nõ vult: poſſeſſio autẽ recedit, vt quiſque cõſtituit nolle poſſidere. Si quis igitur ea mente poſſeſſionem tradidit, vt poſtea ei reſtituatur, deſinit poſſidere.* In eam rem expreſſum eſt etiam, quod Paulus ſcribit *in l. poſſideri §. in amittenda. eod. tit. In amittenda*, inquit, *poſſeſſione, affectio eius, qui poſſidet, intuenda eſt. Ita ſi in fundo ſis, & tamen nolis eum poſſidere, protinus amittis poſſeſſionem. Igitur amitti & ſolo animo poteſt, quamuis animo acquiri non poteſt.*

Proprietas ſeu dominium non ſufficienter probatur per ſimplicem poſſeſſionem detentatoris vel autoris ipſius.

Nuda declaratio, quod quis in fundo aliquo nihil iuris habet, nil obeſt, niſi ceſſio alteri facta fuerit.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum XIII.

I.

Rei vindicatio locum non habet rei in aliam naturam & qualitatem mutatæ nomine: velut ſi quis pecuniam loco maſſæ vindicaret *l. 1. C. quo. & quib. quart. pars.* Cæterùm nota, actionem ad exhibendum eſſe præparatoriam rei vindicationis, & reus inſtrumentum, quo ſe iactanit,

Rei vindicatio pro re mutata locum non habet.

nit, exhibere tenetur. Arreſtum 15. Decembris 1568. B.

TIT. XIV. DE DESCENSV in rem præſentem, ſeu, locorum, quorum nomine controuerſia eſt, luſtratione & oculari inſpectione.

ARRESTVM I.

Petitor iuris vniuerſi alicui, loca ſingula oculis ſubijcere non tenetur.

HEreditatis petitor vel bonorum relictorum, dominiorum, Baronatuum, & ſimilium rerum vniuerſalium rei oculis ſubijcere non tenetur, neque exprimere minutatim ſingula iſtius Vniuerſitatis. Et ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Dominum de Tetrida, ſuper interdicto aduerſus ipſum intentato, dimidiæ partis Vicecomitatus Guynenſis nomine, anno 159. Et altero ſimili Arreſto pro Comitiſſa Barrenſi, aduerſus Ducem Burgundiæ.

Carondas *lib. 2. Reſponſor. artic.* 93. Arreſtum quoddam Parlamenti Pariſienſis laudat, 3. Iunij 1582. quo iudicatum fuit, in petitione rerum ſeu iurium vniuerſalium oculari inſpectioni locum non eſſe: & alterum vlt. die Decembris 155 6. quo iudicatum fuit, executionem poſtulantem rei iudicatæ ſeu Arreſti ſuper familia erciſcunda aduerſus tertium detentatorem cuiuſdam fundi, pertinentis ad familiam ſeu ſucceſſionem, quæ erciſcenda ſeu diuidenda eſt, non teneri oculis eius ſubijcere. T.

II.

Dominus directus cenſus ſui nomine ocularem demonſtrationem facere non tenetur.

Illuſtris Claudius Cremiaucēſis Eques, prædicti loci Dominus recentari ſeu renouari curans libros ſuos cenſuales ſeu polyptycha, & profeſſiones, Claudium Gonarium & ipſius cōſortes ſubditos ſuos & iuriſdictioni ſuæ ſuppoſitos, in Curia Libellariorum Palatij, apud quos fori præſcriptionem habet, eo quòd nobilis domus Regiæ eſſet, conuenit, ipſiſque certos fundos ſcripto deſignat, quos ab ipſis poſſeſſos dicat à directo dominio ſuo mouentes, atque ideò poſtulat & concludit, vti ſibi nouam profeſſionem facere ſeu edere teneantur cenſuum ſeu redituum debitorum tam in frumento, quàm in pecunia, quibus videlicet prædicti fundi onerati ſunt & nexi, & iuxta antiquas prædeceſſorum ipſorum profeſſiones. Ad hanc poſtulationem prædicti ocularem inſpectionem prædictorum fundorum poſtulant: Actor replicat, ex deſignatione, quam ipſis dederit, adſcriptis finibus & terminis ſatis intelligere poſſe, quid poſſideant. Iudicio * Libellariorum dictum fuit, citra prædictam ocularem luſtrationem eos actionem excipere oportere. Inde ad Parlamentum appellant, vbi cauſa à partibus perorata, Dn. Marillacus Aduocatus Regius dixit, rem iſtam ad exemplum pertinere. Nam ſi, quoties dominus polyptycha ſua recentare volet, vt ſciatur, quinam ipſi cenſus debeant, neceſſe ſit, ſingulorum nomine ocularem inſpectionem peragere, ſeu in rem præſentem deſcendere, eò rem redigendam, vt plus impenſarum facere teneatur, quàm reditus & cenſus adſcendant, atque ita ſatius fore aliquando, iuri ſuo renuntiare, ac nominatim propter longiſſimas alias moras & euitematica in eiuſcemodi proceſſibus. Ac præterea quod magis eſt, vnumquemque, qui fundum poſſideat, ſcire oportere, quiſnam ipſius cenſualis dominus ſit, idque domino poſſeſſores declaratum ire oportere. Nam cenſum ita priuilegiatum eſſe, vt dominus cenſualis eum poſtulatum ire non teneatur; verùm certo & ſtatuto die ad eum deferri oporteat: atque ideò appellantes nullam iuſtam & probabilem excuſationem habere, ſiquidem, eùm dominus eos citari curat, id ipſo effectu facere, quod ipſimet facere deberent, putà profeſſionem ei tradere ex polyptychis eius, in quibus prædeceſſores ipſorum ſeſe inſcripſerant, exceptam, atque ita prædictos appellantes vt minimùm id profiteri debere, *Nos ab hoc poſſidemus, vel ab eo non poſſidemus, verùm ab alio, hoc vel illo.* Atque ita cum appellato concludebat. Curia Arreſto ſuo, 8. die Decembris 1530. iudicauit, benè iudicatum fuiſſe, parteſque remiſit, & appellantes in multam & expenſas condemnauit. Tantundem dictum fuit & iudicatum, 3. die Auguſti anno 1566, Arreſto prædicti Parlamenti, quo confirmata ſententia Balliuij Foroſegulienſis vel ipſius Locum tenentis, pro Domino Cremiaucenſi appellato, aduerſus Ioannem Paulatum Dominum Porteum appellantem, qui legi ſuper eo iam in prædicto Parlamento conditæ non acquieſcens, iudicij aleam rurſus ſubire voluit, allegans, fines ſeu terminos vetuſtate obſcuratos, neque ſatis dignoſci aut perſpici poſſe. Inſecuto tempore nonnulli poſſeſſores videntes ſeſe non iure poſſe dominum ſuum hac demonſtratione fundi onerare, nouam cautelam & nouum eurematicum commenti ſunt: putà, vt poſtularent, vt directus dominus è duobus alterutrum facere cogeretur, putà, vt vel fundos nouis limitibus circumſcriberent, vel prædictam demonſtrationem expenſis poſtulantium facerent: id quod aliquid veriſimilitudinis & probabilitatis habere poterat, quoniam omnis actor ſeu petitor certus eſſe debet de eo, quod petit, atque de eo reum certiorare. Nihilominùs nonnullis Iudicibus, id iniquum viſum fuit his rationibus: quòd directus dominus poſſeſſorem cenſualem cogere poſſit, profeſſionem omnium fundorum, quos à ſe & directo ſuo dominio tenet edere, itémque quos cenſus eorum nomine debeat, vt ita de nouo ipſum dominum agnoſcat. Vt nuper Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, pro Priore Cleppenſi, proximè elapſo menſe Iunio. Proinde mirum foret, & prædictæ rationi contrarium, ſi neceſſe eſſet, prædictum dominum ipſummet profiteri & declarare. Altera ratio eſt, quæque neceſſariò cōcludere videtur: hæc ſcilicet, Dominus directus polyptycha ſua & ſuum territorium habens, ſolutionem exigit, non inquirendo ſuper mutatione fundorum, verùm videlicet ex prato ager factus ſit, an verò ex agro vinetum, aut vice verſa. Nunc ponamus, eum polyptycha ſua recentari negligere, vel patri ſuo ſuccedendo, vel alio quopiam in polyptychis ipſius complures fundos repeniente, quorum ſitum & confinia ſeu terminos neſciat, ſanè poſſeſſori, vel ei qui poſſeſſor dicitur, nullam iniuriam faciet, ſi ipſum interroget, & ab eo petat, *vtrum id, quod polyptychis ſuis continetur, poſſideat vel non* neque quiſquam eſt in orbe, qui certiùs de eo reſpondere poſſit, quàm is, qui conueni-

Idem iudicatum fuit in Auentica, perorāt. Marillaco, & dominus declaratus fuit immunis à demonſtratione oculari. 3. Iunij 1582.

Digitized by Google

tur. Scire enim poteſt, verùm poſſideat, & optimè ſciet, verùm non poſſideat, & liberatur *dicendo non*, ſeu negando: neque dominum directum onerare debet, vt doceat eique locum demonſtret, eique confinia ſeu limites deſignet, ſiue expenſis ſuis, ſiue non. Fieri enim poteſt, vt prædictus dominus directus huius nihil ſciat. Quicquid ſit, verum ſemper eſt, poſſeſſorem magis ſcire poſſe, quàm ipſum.

*Paponius hic compluribus Arreſtis probat, directum dominum pro cenſu ſuo ocularem demonſtrationem non facere. Attamen Maſuerius contrarium tenet *in Tit. de locato §. item dominus directus tenetur, & tit. de feud. §. item non ſequitur* & Rebuffus *ad Conſtitutiones in tractat. de dilat. artic. 2. num. 16.* Ioan. Gallus *queſt. 5.* ad eam rem Arreſtum quoddam Pariſienſe allegat, datum aduerſus Religioſos Poiſſiaceſes, vbi Molinæus ait, id vt. Il. gendum de eo, qui non recognouit Dominum. Vide Choppinum *ad Conſuetud. Andegauenſes lib. 2. parte* 1. c. 1. *tit.* 1. *n.* 7. vbi Arreſta refert, quibus iudicatum fuit, dominum feudi pignora capientem feudum, non cogi vaſallo ſuo, cuius feudum captum, ocularem demonſtrationem facere. Vide etiam quæ notauit defunctus Dn. Guenoiſius. *ſuper cap. 19. lib. 1 Inſt. Forenſi. Dn. Ioannis Imberti*, vbi plene tractatur materia ocularis demonſtrationis, & quomodo celebretur, & quare, & exiſtimat, hodie dominum cenſualem ocularem demonſtrationem facere cogi, ſi id ab eo poſtuletur. I.C.

III.

Auctor laudatus & cauſam in ſe ſuſcipiés demonſtrationem ocularem poſtulare non poteſt.

Auctor euictionis nomine enoctus ſeu laudatus, poſteaquam litem ſeu cauſam eius nomine qui ipſum laudauerat, in ſe ſuſcepit, non admittitur poſtulans ocularem demonſtrationem. Nam præſumtio neceſſaria eſt, cùm euictionis periculum in ſe receperit, quòd de eo, de quo quæritur, certus ſit *l. 1. ff. de Actio. emt. & cap. ab excommunicato. de Reſcript.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Wilhelmo Brothoo, anno 1327.

Similiter, qui dilationem ad defenſionem accepit, etſi ſe nondum defenderit, non amplius admittitur poſtulans dilationem ocularis inſpectionis. B.

IV.

Ocularis demonſtratio fundorum intra viuarium conſiſte.

V. Cl. Stephanus Monmiralius Conſiliarius in Curia, cùm lis ipſi intercederet apud Libellarios aduerſus Ioannem Clericum, ocularis inſpectionis & deſignationis locorum & fundorum, de quibus inter ipſos in prædicta lite quærebatur, iudicium emeretur. In ipſis igitur locis conſtitutus allegat ſeu repræſentat, prædictum Clericum reum multos fundos intra viuarium, quod altioribus muris cinxerit, incluſiſſe, atque hoc facto omnem viam, & rationem limites fundorum, de quibus quæritur, dignoſcendi, conturbaſſe, neque certam amplius demonſtrationem fieri poſſe, ac propterea ſe eam non aliter facere poſſe, quàm per circuitum prædictorum murorum, allegans, intra hos muros controuerſiam ipſorum conſiſtere. Hæc ocularis demonſtratio à Clerico velut inſufficiens arguitur. Iudicio Libellariorum iuſta declaratur: ab eo ad Parlamentum appellat, vbi Arreſto dictum fuit, benè iudicatum.

TITVL. XV. DE OBLATIONIBUS & Acceptationibus.

ARRESTVM I.

Oblatum in totum acceptari debet, neque diuidi poteſt.

CVm iudex, ſuper oblatione facta iudicium profert, nullam aliam rationem habens, qua iudicium ſuum fundare poſſit, quàm ſuper prædicta oblatione, neceſſe eſt eam oblationem omnimodo ſequatur, neque partem eius amplecti poteſt & ſequi, alteram verò aſpernari vel etiam emendare & immutare: ſimiliter vt inter partes ipſas, ſi quid oblatum ſit, id eo modo prorſus agnoſcendum aut seiiciendum. *l. cùm quæritur. ff. de admin. tutor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi. 7. Martij, 1529. Gueo & Lameſio perorantibus.

Arreſtum iſtud deſumtum è *lib. 1. Inſt. For.* Dn. Ioannis Imberti *cap. 49. in fine.* vide Carond. *lib. 7. Reſponſor. cap. 91. &* 101. I.C.

II.

Idem.

Inter Claudium Courtioum & Ioannam Soucheriam vxorem ipſius à Balliuio Aurelianenſi appellantes, & Ioannem Britonem appellatum. Seruinus pro appellantibus dixit anno 1579. Memmium Durandum domum quandam & fundos ſitos Sammartini Zotettij Ioanni Britoni locaſſe ſub redemtionis lege & facultate. Decima ſeptima Februarij eiuſdē anni eundem Durandum aliam locationem celebraſſe pro reditu annuo vnius ſolidi ſeu coronati aurei ad fruſtrandos gentiles ſiue cognatos fors retractuſos. Poſtero die appellantes, quibus prima locatione via patefacta fuerat, appellatum coram Præfecto Aurelianenſi citaſſe, quo ſcilicet, id quod acquiſiuiſſet, iure retractus gentilitij ſibi relinqueret. Appellatum pro exceptionibus ſuis poſteriorem locationem ſibi factam oſtendiſſe. Appellantes proteſtatos, ſe falſam hanc locationem aſſerere, & replicationibus ſuis dixiſſe, priorem locationem ſub conditione redemtionis ſeu luitionis factam. Cæterùm hoc caſu per articulum 295. & 296. Conſuetudinis retractui locum eſſe: ac præterea repræſentaſſe, intimatum ſibi obtuliſſe prædictos fundos relinquere citra litem & actionem: item prima locatione facta numeratam fuiſſe pecuniam. Cęterùm, quotiens pecunia numerata eſt, aut res æquipollens, per articul. 287. & 300. eiuſdem Conſuetudinis gentiles ad retractum vocari, vt maximè in contractu in ſcripturam redacto nulla eius mentio facta fuiſſet: & quanquam rationes hæ validæ eſſent, atque appellātes iuſtam occaſionē habuiſſent adſerendi fraudem à parte appellati admiſſam, propter πιϑανοὺς λογισμοὺς & quoniam veritatem aperto marte non detegeret, attamen reo inſtantiæ à ſe intentatæ commeatum dari obtuliſſe: dummodo tamen id citra expenſas fieret, adſerentes oblata à ſe diuidi non poſſe: & ſi appellatus ea ſolida acceptare recuſaret, & qualia facta fuiſſent, appellantes declaraſſe, ſeſe allegata probaturos. Poſt hanc oblationem appellatum animos collegiſſe, atque à concluſionibus appellantium abſolui ſe vnà cum expenſis poſtulaſſe. Et verò ſententia Præfecti prædicti Aurelianenſis, 5. Auguſti 1559. prędictum appellatum abſolutum fuiſſe, atque appellantes in expenſas condemnatos: inde eos ad Balliuium & Sedem Præſidialem appellaſſe, vbi prior ſententia confirmata fuerit. Ab hoc iudicio appellationem interpoſitam amicè tranſactam fuiſſe ex conſilio V. Cl. Renati Choppini, partes ſcilicet conſenſiſſe, vt appellatione, atque eo, à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, & omnibus expenſis reſeruatis, partes ad Præfectum Aurelianenſem

vel ipſius

vel ipſius Locumtenentem alium ab eo, qui iudicauerat, remitterentur, coram quo allegationes ſuas proponerent, eáſque quà ſcripto quà teſtibus probarent: verùm Vallium Aduocatum appellati in id conſentire nolle: eapropter appellantes nunc concludere, malè iudicatum fuiſſe, atque expenſas poſtulare. Vallio pro appellato audito, & Thuano pro Procuratore Catholico Regio, qui dixit, oblationes appellantium diuidi non potuiſſe, atque articulos Conſuetudinis Aurelianenſis legis ſine recitauit, Curia dixit, tam à Balliuio quàm à Præfecto Aurelianenſi, malè iudicatum fuiſſe, decreuitque partes allegationes ſuas proponere, eáſque probare quà ſcriptis quà teſtibus oportere, appellatúſque in expenſas cauſarum appellationis condemnatus fuit, 2. die Octobris 1582.

Carondas hoc ipſum Arreſtum refert *lib. 7. Reſponſor. cap.* 101. Vide Dn. Maynard. *lib.* 8 *quæſtio. cap.* 78 & Notata *ad Arreſtum* 21. *Tit.* 1. *lib.* 9. I.C.

TITVL. XVI. DE REASſumptione litis per mortem alterutrius litigantium interruptæ.

De hac materia vide Dn. Ioannem Imbertum *in Inſt. Foreſ. lib.* 1. *cap.* 59. Vide infra *lib.* 11. *Tit.* 5. *Arreſt.* 16. *& ſeqq.*

ARRESTVM I.

Lis interrupta intra annum repeti debet.

Lis morte rei interrumpitur: verùm actor intra annum à prædicta morte litem repetere tenetur: alioquin non amplius admittitur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Dn. Tounyenſem ſuper lite cœpta aduerſus Epiſcopum Pariſienſem anno 1390. Idémque dictum fuit altero Arreſto pro Marcelleto Menilio aduerſus Ioannem Petracoutrium.

II.

Vno è pluribus reis mortuo lis non omnino interrumpit.

Vno è reis pluribus mortuo actor antequam cæteros ad procedendum cogat, defuncti ſucceſſorem citare tenetur ad repetendam vel ad defendendam litem, & interea inſtantia aduerſus cæteros conquieſcere debet, vt maximè ab inuito diuelli ſeu ſeparari potuerint. Et ita Arreſto iudicatum fuit Anno 1327. pro heredibus Nicolai Paſhaſij & conſortibus ipſorum primorum reorum, aduerſus Comitiſſam Artheliæ ſeu Atrebatenſem iuxta text. *in l. etiam. ff. de Minor. & cap. ſanè* 3. *q.* 6. *cap. quippe. cap. ad petitionem. de accuſatione.*

III.

Interruptio integro triennio ex Reſcripto tamen ſſe.

Inter Remundum Caſtellanum, Petrum Traginum, & Dionyſium Iuonem controuerſia maxima exorta eſt, verum videlicet poſt conteſtationem ſuper pleno poſſeſſorio beneficij cuiuſdam eamque triennio poſt penè integro interruptam, ex reſcripto prædicta lis repeti poſſit. Et lanè ſuper hac controuerſia in vtramque partem contraria Arreſta in Maiore Camera Inqueſtionum, vbi incidens hoc iudicandum erat, ad relationem Dn. Fabri Conſiliarij producta fuerunt, & ſuper hoc dubio cæteræ Cameræ congregatæ fuerunt. Tandem Arreſto, quod datum 1. die Februarij 1547. prædictum reſcriptum comprobatum fuit, iſque qui impetrauerat, ad litem repetendam admiſſus. Ratio prædicti Arreſti, vt poſtea ex motu, vt vocant, Curiæ compertum eſt, hęc fuit, quòd videlicet per litis conteſtationem actiones ſiue pro rebus temporalibus ſiue pro ſpiritualibus quadriennio [a] prorogantur, atque intra hoc tempus neutra pars præſcribere poteſt, ita vt vnaquæque ex ipſis intra prædictum tempus melius faciat, ſi inſtantiam repetat & excitet, vt maximè diu conquieuerit, quàm vt nouam inſtantiam inchoet.

[a] Conſtitutio Ruſſinonenſis *artic.* 15. huic Arreſto derogauit, & inſtantiā triennio tantum prorogatur.

IV.

Cohæres ſimpliciter litem repetens omnes expenſas debet.

Morte vnius ex litigantibus lis interrupta ab vno ex ipſius heredibus ſimpliciter; non expreſſa parte, pro qua heres eſſet, repetita fuit, atque ita condemnatur: aduerſarius ipſius aduerſus ipſum omnes expenſas taxari poſtulat: ipſe excipit, ſe nonniſi quartam debere pro rata videlicet portione ſua hereditaria: aduerſarius regerit, id eum repetitæ litis tempore allegare potuiſſe, verùm eo ſemel celato ſeu ſuppreſſo, in ſolidum teneri Arreſto Pariſienſi, 7. die Aprilis 1576. dictum fuit, eum in ſolidum ſoluere oportere, ſaluo pro tribus quartis aduerſus cohæredes ſuos regreſſu.

Lucius lib. 11. *Placitor. Cur. tit.* 17. *Ar.* 6.

V.

Lis petitoria interrupta poſſeſſorio præiudicat.

Maior, Iurati & Conſules Ciuitatis Nouiodunenſis, litem petitoriam, quorundam iurium nomine, aduerſus Epiſcopum pariter Nouiodunenſem inſtituerant. Lis hæc biennio interrumpitur: poſt hoc tempus, prædicti Actores interdicto ſuper poſſeſſione horum iurium aduerſus prædictum Epiſcopum experiuntur: is præſcriptione eos repellit, attenta videlicet lite petitoria iam inſtituta. Actores dicunt, ſe, eo non obſtante, admittendos, & quod interea poſſeſſionem acquirere potuerint, & quidem vel vnius anni ſpatio, ſeque tuentur textu, qui in hāc rem ſingularis eſt *in cap. paſtoralis. de cauſ. poſſ. & proprietat.* Nihilominus Arreſto Pariſienſi, anno 1325. declarati fuerunt non admiſſibiles.

VI.

Vacante Epiſcopatu quomodo Epiſcopatus cauſam ſpectans continuari poſſit.

Si aduerſus Epiſcopum quorundam iurium ab Epiſcopatu ipſius dependentium nomine agatur, atque is moriatur, quiſnam litem reaſſumere tenebitur, antequam alius Epiſcopus prouiſus & admiſſus fuerit? Videri poſſet, Oeconomum, qui durante vacatione adminiſtrationem redituum temporalium habet, huius rei capacē eſſe. Et nihilominus tamen Curia Parlamenti Pariſienſis Arreſto, 13. Februarij 1579. decreuit, Dominum Procuratorem Catholicum Regium ſufficiendum ſeu ſubſtituendum, & cum ipſo, vt cum defuncto Epiſcopo, procedendum: nempe quia Rex Conſeruator & protector eſt Epiſcopatuum Regni ſui: ac propterea proceſſus validus erit, veluti factus cum legitimo defenſore bonorum & iurium Eccleſiaſticorum. Attamen, ſi ſucceſſor ſeu nouus Epiſcopus prætendat, in proceſſu non omnia deducta ſeu allegata fuiſſe, ad reſcribendum, & de nouo informandum admittetur, ſi opus ſit, ea lege, vt aduerſario quoque, ſi videatur, reſpondere déque nouo informare liceat, ſaluo iure decernendi in ſententia definitiua ſuper expenſis.

Vide cap. 148. lib. 7. Reſponſor. Dn. Ludouici Carondæ, I.C.

VII.

Heres ad repetendam inſtantiam conuentus, vel eam repetere debet vel repudiare hereditatem.

Is, qui ad reaſſumendam inſtantiam morte vnius litigantium interruptam conuenitur, vel hoc facere tenetur, vel defuncti hereditatem repudiare: neque ſatis erit, ſi ſe heredem non eſſe dicat & declaret: verùm neceſſe eſt, vt à prædicta inſtantia deinceps excludi poſſit, vt repudiauerit & expreſsè hereditati renuntiauerit: Atque ideò heres quidam, cùm ſimpliciter proteſtatus eſſet, ſe heredem non eſſe, neque coactus fuerat renuntiare & repudiare, declaratus fuit admiſſibilis velut heres ad repetendam prædictam inſtantiam etiam intra 30. annos. Arreſto Pariſienſi, quod allegauit Dn. Aduocatus Sammelonius in conſultatione Molini anno 1566. menſe Februario, præſente defuncto Dn. Mareſchallo Bourdillonio, & Dominis Chezedio & Seguiero Præſidibus.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XVI.

I.

In materia beneficiali lis reaſſumenda eſt, ſi in proceſſu per ſcripturam concluſum fuerit.

IN materia beneficiali, quando in proceſſu per ſcripturam agitato concluſum fuit, alterutra partium mortua, ad iudicium litis non proceditur, niſi à ſubrogatore reaſſumta fuerit; ſuperſtes tamen in Maiore Camera manus relaxationem poſtulare poteſt; ſecùs in materia profana ſeu ſeculari. Arreſtum anni 1531. B.

Si beneficiarius pro iuribus à beneficio ſuo dependentibus litiget, ſiquo Religioſus fit, ſatis eſt, ſucceſſorem citari ad proceſſum reaſſumendum: ſi vero Presbyter ſecularis ſit, citandi ſunt heredes ipſius ſuper fructibus rei, de qua quæritur, & ſuper expenſis litis: quoniam ex generali Franciæ Conſuetudine cognati Presbyterorum ſecularium iis ſuccedunt. Vide Gloſſ. *Tit. de Pacifis. poſſeſ. in verbo, poſſedit, in Pragmat. Sanctio.* I.C.

II.

Fori præſcriptio allegari non poteſt poſt litem reaſſumtam.

Poſt reaſſumtam defuncti litem nemo admittitur poſtulans remiſſionem, id eſt, fori præſcriptionem allegans vel aliam moratoriam præſcriptionem. Iudicatum 25. Martij 1566. B.

III.

Inſtantia poſt annum interrumpitur, poſt triennium perimitur.

Iuxta diſpoſitionem Iuris inſtantia poſt annũ interrumpitur, poſt triennium perimitur, *l. properandum. de Iudic. & c. venerabilis. eod.* Ita iudicatum inter cætera Arreſta generalia, quæ pronuntiata à Præſide Morſanto, anno 1570. iuxta Edictum Molinenſe. Videatur Edictum Ruſeriſonenſe art. 15. Ad commonitionem Dn. Aduocati Fabri iudicatum fuit, 25. Iunij 1571. & compluribus aliis Arreſtis puta 2. Nouembris 1575. & 1. die Martij 85. peremtæ inſtantiæ exceptionem (exceptione intra 30. annos nata) locum habere aduerſus minores etiam poſt litem conteſtatam, ſaluo minoribus aduerſus tutores negligentes regreſſu. Et nota, etſi exceptioni inſtantiæ locus ſit poſt triennium, nihilominus actus probatorios ſaluos manere, veluti inquiſitiones. Iudicatum 19. Ianuarij 1574.

Citatio non interrumpit.

Sed neque interrumpitur inſtantia nuda citatione vt iudicatum 8. Martij 1575. Rurſum locum non habet in executione Arreſti; neque in Curia, quando proceſſus per ſcripturam concluſus eſt: quia ex eo tempore factum eſt Iudicis, non partis. Item in appellatione verbali, ſi cauſa ſiue lis in numerum & breuem cauſarum ſiue ordinum relata fuerit, videtur peremtæ inſtantiæ exceptio malè fundata eſſe ſuper *l. properandum*, quæ generaliter vult, litem non vltra triennium durare. Scilicet ſuper hac re quinque matutinis peroratonibus Mangoto & Marionio perorantibus, cauſa Dn. Montpenſerij aduerſus Reginam pro Comitatu Claromontano vertebatur: tandem 2. Martij 1574. inſtantia peremta declaratum fuit, ſaluo iure intentandæ de nouo actionis. Ad eũdem modum Comitatus Bleſenſis Regi vigore peremtionis adiudicata fuit. Cæterùm nota, ad renouandam inſtantiam non ſufficere productionem apud Acta, ad iudicium videlicet impetrandum, verùm iudicem *a quo* in mora conſtitui oportere, ſecus in Curia. Ita iudicatum 11. die Ianuarij 1575. B.

Hæc appendix ſiue nota pauciſſimis verbis multa complectitur: qui omnes quæſtiones ea contentas plenius tractatas videre cupiet, is legat *Quæſtiones meas Notab. à cap. 90. vſque ad 96. & ea quæ infra ſum notaturus ad articulum 17. & 18. tit. 3. lib. 12.* I.C.

IV.

In inſtantia reaſſumtione iuxta præſenſam qualitatẽ quis condemnatur.

Pars ordinaria iuxta qualitatem reaſſumtæ litis condemnari ſolet, veluti ſi mater litem tam ſuo nomine, quàm tutorio reaſſumſit creditori ſub ea qualitate ad ſoluendum condemnabitur, quamuis poſtea coniugali communioni renuntiet, citra præiudicium eorum, quæ aliunde debentur. Ita iudicatum 15. die Maij 1564. B.

TIT. XVII. DE SVBROGAtionibus iudicialibus.

ARRESTVM I.

Prouiſus mortuo litigãtium, ſi poſſideat, ſubrogari ſe curare non tenetur.

IN Francia alterutro ex litigantibus ſuper beneficij cuiuſdam poſſeſſorio mortuo, & beneficio à Papa vel ab Ordinario collato, prouiſus ſi non poſſideat ſubrogari ſe curare poteſt. Nam ſi poſſideat, in poſſeſſione ſua pacifica manere poteſt, neque verbum mutire, atque adeò ignorantiam inſtitutæ litis prætendens auditur. Et quemadmodum poſt annum non admittitur ſubrogari ſe poſtulans (prout compluribus Arreſtis Pariſienſibus, ac nominatim Arreſto quodam aduerſus Iacobum Polmgeum & Abbatem quendam Vaudalenſem iudicatum fuit, iuxta notat. *in cap. 1. & 2. de eo qui mittit in poſſeſſ.*) ita pars ipſius ſeu aduerſarius interdicto aduerſus ipſum experiri, aut poſt annum pacificæ poſſeſſionis interpellare volens non admittitur. Eáque limitatio ad obſeruationem ſubrogationis eumptimis notabilis eſt, nempe eum, qui poſſidet, non teneri poſtulare, vt ſubrogetur, vt ait Rebuff. *in tit. de ſubrogat. num. 51.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Ianuarij anno 1544.

Vnus collitigantium alteri ſurrogari poteſt & ius alterius cum ſuo cumulare.

Attamen ſi non poſſideat, intra annum poſtulare, vt ſubrogetur, tenetur, & eum in finem Reſcriptum impetrare: niſi prima pars vni litigantium reſignaſſet, vel etiam morte ipſius vnus prædictorum litigantium prouiſus fuiſſet: tunc enim abſque ſubrogatione & abſque noua poſſeſſione, litigãs primi ius perſequetur: licet enim ex pluribus cauſis poſſim poſſidere, vnica tamẽ poſſeſſio ſufficit, *l. 3. § ex pluribus. ff. de acquir. poſſ.* Atque ſubrogatus vel non ſubrogatus prædeceſſoris

deceſſoris ſui ius & inſtantiam perſequi nec biennio interrumpi pati debet: poſtea quippe ad repetendam eam non admitteretur, etiam ſi Reſcripto niteretur, propterea quoniam eiuſmodi actiones ſunt, quæ conteſtationes non ſiunt perpetuæ: vt iudicatum fuit Arreſto, 14. die Decembris 1528.

II.

Poſt momentanei poſſeſſoris mortem ſuperſtes pars manus relaxationem conſequi debet.

Interim dum ſubrogatio expectatur, ilicò poſt mortem poſſidentis momenti beneficio vel aliter, pars libellum offerre poteſt, vt Beneficij manus relaxationem conſequatur. Et ſi tertia pars ſit, quæ non poſſideat, impedire id ſuúmque titulum exhibere poteſt: Curiáque, viſis titulis, ei è prædictis partibus properè manus relaxationem largiri conſueuit, cuius titulus manifeſtior ac eminentior eſt: vt ait Rebuff. *tit. de ſubrogat. num.* 39. Et ita iudicatum fuit Arreſto Parisienſi anno 1553. pro Ludouico Paponio, Canonico Beatæ Virginis Montbriſonij, manus relaxationem poſtulante Parochiæ S. Georgij Altoutllani, poſt mortem Martini Bazodij momentanei poſſeſſoris, aduerſus Ioannem Giraldum deuolutarium, Prædictus Paponius, viſo ipſius titulo, non obſtante contradictione Giraldi, qui deuolutarius erat, prædictam manus relaxationem impetrauerat: id quod ſummoperè notandum eſt. Nam prædictus Paponius, aut is à quo ius habebat, momenti beneficium amiſerat: & nihilominus eo non obſtante Rebuffus *in tract. de ſent. exc. in ordinat. gloſ. 4. num.* 4. tenet, poſt momenti beneficium iudicatum, huiuſmodi manus relaxationem non fieri: verùm illud intelligi poteſt, ſi momentaneus poſſeſſor non moriatur. Alterum ſingulare eſt, quod prædictus Paponius nondum ſubrogatus fuerat, & ipſius ſurrogatio à Bazodio momentaneo poſſeſſore impediebatur, cuius morte, eo non obſtante, quod non ſurrogatus fuiſſet, ipſi prædicta manus relaxatio facta fuit. Et ita altero Arreſto Pariſienſi, 29. Iulij 1519. pro Petro Pouſſauſio aduerſus fratrem Guilielmum Vaillantium iudicatum fuit.

III.

Surrogatio intra annum poſtulari debet.

Nemo ad poſtulandam ſui ſurrogationem in locum reſignantis litigantis, poſt annum captæ poſſeſſionis admittitur, nec Reſcripta, quibus reſtitutio poſt anni lapſum petitur, admittuntur: Vt Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, aduerſus fratrem Iacobum Pontiqnium, actorem & approbationem duorum Reſcriptorum poſtulantem, quorum vnum ad ſubrogationem, alterum verò ad reſtitutionem poſt anni lapſum impetrandam tendebat, & pro Ioanne Draco, Canonico Carnotenſi, die Iouis 8. Ianuarij 1514.

Petens enim ſe ſubrogari debet infra annũ ſui tituli venire, nec ſufficit infra annum poſſeſſionis ſuæ. Arreſtum anni 1531. B. Vide Arreſta Domini Louettij *lit. C. Art. 5. & annotationem ſubiectam*, quæ hoc axioma confirmat.

IV.

Idem.

Matthæus Goalterus Theologiæ Doctor, de Prioratu Sauignacenſi Conuentuali Ordinis Cluniacenſis, morte Ludouici Rupicauardij cum ſuperſtes eſſet Epiſcopi Santonenſis vacante prouidetur, poſſeſſionémque eius capit. Petrus Maria Aduocatus in Parlamento Pariſienſi eam impetrat: vt & Gaufredus Amboſius, Religioſus Ordinis Cluniacenſis, ac vterque eorum poſſeſſionem apprehendit. Gualterus pro poſſeſſione prædicti Prioratus aduerſus prædictos Mariam & Amboſium turbatores interdicto experitur, ac inter illos lis aliquamdiu ventilatur. Tandem expenſas litiſque moras metuens, per Procuratorem Romæ reſignat, in fauorem fratris Ioannis Reffugij, Religioſi Ordinis S. Benedicti, qui de eo hac ratione, 10. Septembris 1506. prouidetur poſt annum prouiſionis ſuæ, is prouiſionem ſuam Gualtero ſuo reſignante ſuperſtite capit: ac duo Regia Reſcripta poſthæc impetrat, quibus ſe in prima prædicta lite in ius Gualteri ſubrogetur: vnum eorum in Decembri, alterum in Ianuario, quæ Præfecto Pariſienſi vel eius Locumtenenti Cõſeruatori, coram quo prædicta lis pendebat, offert, & approbationem poſtulat. Prædicti Maria & Amboſius id impediunt, & aiunt, eum poſt admiſſam reſignationem annum labi paſſum, nec Beneficij poſſeſſione apprehenſa, neque prædictæ liti ſeſe ſiſtendo, quæ hac ratione interrupta manſerit: ac nominatim huiuſmodi inſtantias anno & die perimi, ſi nemo eas inchoet: aut ſi ſemel inchoatas per annum nemo perſecutus ſit: nec quicquam prodeſt, quod Gualterus in cauſa ſemper fuerit: neque enim litem perſecutus eſt, vti nec perſequi poterat, eo, quod quãtũ ad ipſum pertinet, Beneficium vacans eſſet. Accedit alia ratio, quòd intra annum iuxta obſeruantiam huius Regni, ſe ſubrogari curare debuerat, quo lapſo, amplius nemo admittitur: Prædictus Reffugius dicebat, ſe nunquam de reſignatione illa, nec de prouiſione Romæ impetrata commonitum, niſi tum cùm poſſeſſionem capit & Reſcriptum ſurrogationis obtinuit, & aſſerebat, ſe prædictã poſſeſſionem opportuno tempore cepiſſe, nec iure tempus vllũ ad id expediendum conſtitutum, modo reſignans viuat. Iudicium inter partes conſtituitur, atq; hinc inde producũt ipſæ, & contradicunt. Poſtea ſententia prædicti Præfecti prædictus Reffugius ſubrogatur, Reſcripta approbantur, expenſæ in definitiuam reſeruantur: ab eo à prædictis reis ad Curiam appellatur, vbi Religioſus Amboſienſis libellum offert, quo petit, vt Gualterus & Reffugius ipſius reſignatarius actor, ſuper notitia prędictarum reſignationum ac nouæ prouiſionis iureiurando præſtito interrogentur. Curia Arreſto ſuo, 23. Iunij 1509. eos ab hac poſtulatione depellit, & ait, à prædicto Præfecto malè iudicatum fuiſſe, ac iudicium emendando, prædictum Reffugium ab effectu Reſcripti ſubrogationis depellit, eúmque in expenſas principalis inſtantiæ condemnat, abſque expenſis cauſæ appellationis, eo quòd appellatus eſſet. Atque ab eo tempore, vt & antea, vſq; ad annum 1540. ſtilus hic, ne quis appellatus in expenſas condemnetur, obſeruatus fuit: verùm poſtea contrarium ob multitudinem calumniantium vſu obtinuit, vt ait D. Molinæus *ſuper Regula, de Public. num.* 309.

Inſtantia poſſeſſoria annô perimitur.

Stilus vetus de non condẽnando in expenſas appellato.

Nonnunquam Reſcriptum ſubrogationis poſt annũ adprobatur, ſi pars impetrans diligentiam adhibuerit: ita iudicatum 18. April. 1564. perorante Chauelino. Nota etiam, Regaliſtam ſubrogatione opus non habere, vtpote cùm ſit Principis Collatarius. B.

V.

Subrogatio intra annum captæ poſſeſſionis.

Quarta die Maij 1540. iudicatum fuit, reſignatarium quendam, licet intra annum tituli ſui non emerſerit ſeu venerit, verùm intra annum duntaxat poſſeſſionis ſuæ, ſubrogari oportere, non obſtante præſcriptione à parte ſeu aduerſario ipſius ſupra allegata: quod eſt admodum notandum, cæterùm inter Gabrielem Sallignacenſem actorem & fratrem Claudium Baſtium reum, Dominus Barthelotus relator erat. Annus vnus treſque menſes poſt prouiſionem elapſi fuerant, atque poſſeſſio intra annum tituli ſui capta. Notandum tamen eſt, quòd quamuis videatur ſufficere, ſi quis intra annum poſſeſſionis ſuæ veniat, tamen ſi probaretur notitia reſignationis, ante prædictam poſſeſſionem videretur computandum ab anno huiuſmodi notitiæ ſeu ſcientiæ. Aliud ſimile Arreſtum Pariſiis, 2. die Decembris 1543. datum fuit.

Annus ſubrogationis vnde præciſè computari debeat.

VI.

Vnius litigantium morte prouiſus primam litem perſequi debet.

Prouiſus de iure vnius litigantium nouam litem poſſeſſoriam inchoare non poteſt: verùm neceſſe eſt, vt ſe per Reſcriptum per Iudicem ſubrogari curet, ac primam litem prædictam repetat, ea ratione vt eſt *in l. nulli. C. de iudic.* Et ita Arreſto 11. die Maij 1525. iudicatum fuit.

VII.

Duo pro ſubrogatione concurrentes ſup. titulo alterum audiri debent.

Non eſt nouum, eum, qui ſe ſubrogari poſtulat, à parte principali litigante, verùm etiam ab altero quodam tertio, qui pariter ſubrogari cupit, impediri. Nam quamuis vltimus prouiſus, & vltimus veniſſet, audiri tamen debet, ſi primum ob incapacitatem, inhabilitatem, aut defectum validi tituli excluſum velit: & tum lis de titulo ac prædictis incapacitatibus admittitur. Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, pro Hadriano Gemolio Theologiæ Doctore, aduerſus Ioannem Hais, 9. Februarij 1526. & poſtea altero ſimili Arreſto 17. die Martij 1527.

Res litigioſa in præiudicium tertij alicuius contendentis acquiſita.

Quando quis rem litigioſam in præiudicium tertij alicuius contendentis acquirit, prædictus tertius ſubrogari & præferri poteſt, iuxta *l. per diuerſas. & ab Anaſtaſio*, ceſſante fauore cedentis, qui non niſi perſonalis eſt, veluti minoritatis, filiationis. ſi filius aduerſus teſtamentum paternum reſtitui volens, ius ſuum alteri ceſſiſſet, fauor ipſius ceſſaret. B.

VIII.

Subrogatio aduerſus impedimentum aut notorietatem admiſſa.

Quando is qui ſubrogari poſtulat, à Papa cum clauſula ſubrogationis prouiſionem habet, vt & eundem in finem Reſcripto Regio munitus eſt coram iudice laico tantùm: ſubrogationem eius aduerſa pars ob defectum tituli impedire poteſt: verùm perſonali vitio, incapacitati aut inhabilitati, ad impediendam ſubrogationem inſiſtere non debet, niſi vitium iſtud notorium eiúſque probatio parata ſit & in promtu. Alioquin, ſi cauſæ cognitionem requirat, prædictus de nouo emergens ſeu veniens ſubrogari debet, prædicta allegatione non obſtante, quæ nectetur ac in principali lite reſeruabitur: ac impediens in expenſas condemnabitur. Et ita Arreſto Pariſienſi, anno 1514. iudicatum fuit.

IX.

Subrogatus quando ad id, ad quod prædeceſſoris ſui, tenentur.

Si poſt momentaneam poſſeſſionem Beneficio alicuius alteri litigantium adiudicatam, is qui eam amiſit, moriatur aut reſignet, prouiſus loco ipſius ex Reſcripto ſubrogari poſtulans, à momentaneo poſſeſſore impediri poteſt, ne admittatur vſque quo omnes fructus à reſignante ſuo aut defuncto perceptos reſtituerit, ac expẽſas, damna & intereſſe adiudicata ſoluerit: Nam qui Beneficium ſimul cum inſtantia ac iure primi acceptat, huic oneri ſe obnoxium reddit ſeu ſupponit. *l. alienatio D. de contrah. emtio.* Adde quòd ex eo quo ſententia pronuntiatur, Beneficium eo nullo modo oneretur: id quod ante ſententiam ita non erat. Ac propterea notabilis differentia eſt, ante momentaneam poſſeſſionẽ ſubrogari, quo tempore quis non niſi de ſuo tempore & de ſuo facto tenetur: aut poſt, & tum ſubrogatus ad omnia tenetur. Alioquin quiuis ita condemnatus, ad condemnationem euitandam, alterum quendam ſuo loco ſupponeret. Id omne quod ſupra dictum, Arreſto Pariſienſi, 11. die Maij 1542. pro Ægidio Durando, aduerſus Petrum Combautium iudicatum fuit. Veruntamen ſi Curia dicit, non obſtante ſubrogatione reſignantem in lite permanere debere, ſubrogatus ad id non tenetur. Idque quandoque commodè fit, quoniam reſignans in facultatibus conſtitutus eſt, alter verò non item.

Cautela fraudulenta aduerſus reſignantẽ.

X.

Subrogationũ ſpecies, quo ad expenſas damna ac intereſſe diuerſa.

Is qui ſe ſubrogari poſtulat, conditionem ac legem, qua ſubrogari velit, penè attendere debet. ac nominatim poſt adiudicatam momentaneam poſſeſſionem: Nam ſi purè in inſtantia quis ſubrogetur, in ius poſſeſſionis & litis, reaſſumendo vetera cauſæ veſtigia, in omnes expenſas, damna & intereſſe tam ſui temporis, quàm illius, in cuius locum ſuffectus eſt, tenetur. Et ita Arreſto 3. Aprilis ante Paſcha 1516 iudicatum fuit. Et poſtea altero Arreſto, quod datum Maioribus diebus Pictauienſibus, 17. die Octobris 1531. pro Ioanne Fontenæo, aduerſus Antonium Pelletium.

Luc. *lib. 11. tit. 16. Arr. 7.* V. Carondam *lib. 1. cap. 30. Reſponſor. ſuor.* I.C.

XI.

Idem.

Subrogatus in inſtantia & poſſeſſione vnius litigantium, cuius ius vacauit & in ſubrogatione in actorem collatum fuit, ad expenſas ſui temporis tantum, nec temporis primi teneri debet. *ca. fin. vt lit. pend. in 6. & cap. ſi tibi abſenti de præb. eod.* Et ita Arreſto Pariſienſi, 3. die April. ante Paſcha, 1508. iudicatum fuit. Ac pariter ad reſtitutionem fructuum à prædeceſſore ipſius perceptorum non tenetur. Beneficium quippe ab eo non obtinet. Id not. Panſ. *in cap. præſenti. de offic. ord. in 6.* Facit *l. 1. C. de adminiſtrat. tutor.* Et ita Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Februario 1536. iudicatum fuit.

XII.

Idem.

Reſignatarius ſubrogatus ante momentaneam poſſeſſionem iudicatam, nonniſi in expẽſas ſui temporis tenetur, verùm poſt momentaneam poſſeſſionem in omnes tenetur: Arreſto Pariſienſi 13. .... 1540. quod datum in Maiore Camera, perorantibus Cotlocio & du Bois. Et altero Arreſto, 11. die Maij 1542. inter Ægidium Durandum, & Petrum Combautium.

XIII.

Reſignantes extra litem reſignatarios ſuos venire curare non tenentur.

Si pendente lite Beneficium litigioſum ex Conſtitutione Regis reſignetur, reſignans reſignatarium ſuum in ius venire curare tenetur. Super quo eo in Parlamento peroratum fuit, vtrùm

trum videlicet id aduerſus reſignantem ante litem obſeruari poſſit; & Arreſto dictum fuit, quod non, menſe Ianuario 1545.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XVII.

I.

Subrogatio nõ obſtantibus allegationibus contrarium admiſſa.

SVbrogatio in lite, quidquid tandem allegetur, denegari non poteſt: & verò ad appellationem à ſententia qua partes circa facti ſpeciem diſſentire atque ideo circa probationem laborare debere iudicatum fuerat (propterea ſcilicet quod pars aduerſa allegauerat, defunctum heredi ſuo mandaſſe, vt litem deſereret, heres verò ſubrogari ſe poſtulans id negabat) à Curia dictũ fuit, ſubrogationem admittendam, ſaluo allegata impugnandi & probandi iure 16. Iulij 1565. B.

Nota etiam, ſubrogatum frui poſſe poſſeſſione prædeceſſoris ipſius, cuius in locum & iura ſubrogatus fuit, arg. *l. cum quaſi ff. de fideicom. libert. & l. proponebatur. de Iudicum.* Ita iudicatum Arreſto. Caronda *lib. 1. cap. 51. Reſponſor. ſuor.* I. C.

II.

Subrogatus in materia beneficiali litem reaſſumere debet, vt iudicari poſſit.

In materia beneficiali lite in Curia concluſa, morteque vnius litigantium interueniente, validè iudicari non poteſt, niſi à ſubrogato in defuncti locum lis reaſſumta fuerit: attamen pars, quæ ob tum probat in Maiore Camera in plena audientia manus relaxationem poſtulare debet. Iudicatum menſe Ianuario 1530. Secus in materia profana: Nam poſteaquam lis concluſa eſt & in eo ſtatu, vt iudicari debeat, mors vnius litigantium iudicium non impedit. Differentiæ ratio eſt, quòd in beneficialibus ſucceſſorem non habemus, verùm in profanis iudicium aduerſus heredem executioni traditur: etſi heres nullus ſit, aduerſus bonorum vacantium curatorem.

Deſumtum *ex Arreſtis Dn. Louetij lit. S. Art 5.*

III.

Reſcriptum ſubrogationis in materia profana & beneficiaria approbari debet.

Omnia Reſcripta ſubrogationis, tam in materia profana, quàm beneficiaria, abſque præiudicio præſcriptionum moratoriarum approbari debent. Nam diſpoſitione iuris, iudicia particularia, quæ vniuerſali præiudicium non pariunt, non debent differri, quoad iudicium vniuerſale finem accipiat, *l. ſi quis libertatem. 7. de petit. hered. vbi Dd.* velut iudicatum fuit in cauſa inter Dominos & Dominam de Guyſia, actores vi Reſcripti ſubrogationis, & Dominum Ducem Aſcotanum reum. Arreſto die Iouis 7. Martij 1571. lite per quinque matutinas audientias agitata.

Deſumtum *ex Commentario ad Arreſt. prædicti Domini Louetij vbi ſupra.*

IV.

Subrogatus in expenſas condemnatus quæ...

A duabus Cameris iudicatum fuit, ſubrogatum qui in expenſas condemnatur, non tantum ſui temporis, verùm etiam, quæ tempore prædeceſſoris ſui factæ fuerunt, debet. Id quod intelligitur eo caſu, cùm litem purè ac ſimpliciter reaſſumſerit. Et poſtea altero Arreſto Maiorum dierum Pictauienſium, 17. Octobris 1541. Regulariter quippe ſubrogatus nonniſi diei ſubrogationis expenſas debet, eo quod omnes expenſæ perſonales ſunt, vt altero Arreſto, 5. Aprilis ante Paſcha 1508. iudicatum fuit. Hæc Arreſta referuntur à Rebuffo *in Praxi. Benefic. parte 2. tit. 2. de ſubrog. num. 47. 48. & tom. 3. ord. Reg. tract. de expenſ.*

Hoc Arreſtum extat *in Commentario Arr. D. Louetij lit. S. Art. 11.*

TITVL. XVIII. DE FORMA ſeu modo in regeſta vel Acta publica referendi.

Videatur Art. 51. Conſtitutionis anni 1539.

ARRESTVM I.

Iuriſdictio ſimpliciter de ordinaria intelligitur.

CVm res aliqua intimari, & apud Acta Iuriſdictionis partium inſinuari debet, id de ordinaria, prima & immediata & non de ſuprema & Regia intelligitur, arg. *l. metus autem §. ſed licet.* & ibi Bartol. *ff. quod met. cauſ.* & *l. ſocium qui in eo. ff. pro ſocio.* Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, quod abſque data allegatur à Dn. Tiraquello *in Tractat. ſuo de Retract. gentilitio, §. 36. gloſ.* 19. pro interpretatione Conſuetudinis Pictauienſis. ibi, *annus retractus currit à die, quo acquiſitio in Acta iuriſdictionis, in qua fundus quæſitus ſitus eſt, relata ſeu inſinuata fuerit.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum XVIII.

I.

Inſinuationes donationum in ſedibus Regiis peculiaribus fieri debent.

EX ſupradicta ratione compluribus Arreſtis iudicatum fuit, Articulum 58. Conſtitutionis Molinenſis interpretando, non ſufficere inſinuare (quod nihil aliud eſt, quàm in ſede ſeu foro iudiciali, quo tempore habetur, legi ſeu recitari, & donationes in Regeſta vel Acta publica referri) in Sedibus generalibus & principalibus Balliuiatuum & Seneſchaltiarum, in quibus res donatæ ſitæ ſunt, & partes commorantur: verùm neceſſe eſſe, vt eæ apud Sedes Regias ordinarias & particulares inſinuentur. Exempli gratia, cùm donatio fundorum quorundam ſitorum in Caſtellania Regia Croſantiæ in Marchia, quæ ſimul partium domicilium erat, apud ſedem principalem Seneſchaltiæ Marchiæ Gueretij inſinuata fuiſſet, nulla declarata fuit Arreſto, quod datum in ſecunda Camera Inquiſitionum, ad relationem D. Picardij, 24. Ianuarij 1579. inter Paulum Falconarium, qui de prædicta donatione aduerſus Catherinam Brandoniam viduam impugnabat. Item ſi de rebus ac fundis nobilibus & inter Nobiles quæſtio agitaretur: vt iudicatum altero Arreſto 12. Auguſti 1600. quod vnà cum aliis plenè refertur: *cap. 73. & 74. Quæſtionum. Notabilium.* I.C.

LIBER NONVS.

TITVLVS PRIMVS, DE PROBATIONIBVS, TESTIBVS, INQVISITORIBVS, AC modo inquirendi.

Qui videre volet Determinationes inter Iudices, Inquiſitores, Commiſſarios, & Examinatores, Adiunctos & taxationem eorum ſalarij & operæ, quam Inquiſitoribus ad confectionem Inquiſitionum procedentibus præſtant, quod vtique nonniſi ſalarij Iudicis, Inquiſitoris, Commiſſarij, Examinatoris, media pars eſſe debet, legat *Titulum 15. 16. & 17 Collectionis meæ Determinationum*. I. C.

ARRESTVM PRIMVM.

Teſtes quando producti & iuramentum ab iis exigi poſſit, abſque Adiuncto ſeu Adiuncto.

ETsi Inquiſitor teſtes abſque Adiuncto ſeu Adiuncto examinare non poſſit, nihilominus tamen eundem expectans partibus præſentibus, aut ad hunc finem legitimè citatis, in abſentia prædicti Adiuncti productionem admittere, & iuramentum à teſtibus exigere poteſt: Vt Arreſto iudicatum fuit, omnibus Cameris coadunatis, 5. die Iunij 1535. inter Ioannem Chartinum Dominum d'Yuoy ab vna parte, & Petrum Meuſſonium, Procuratorem in Parlamento ab altera parte. Ac tantundem altero Arreſto, 15. die Maij prædicto anno.

Inquiſitio cum Adiuncto incepta, & abſque eo continuata, nulla declarata.

Vide Maynardum *lib. 4. ca. 71. Quaeſt. ſuar.* Arreſto Tholoſano declaratum: vbi refert idem Arreſto Tholoſano iudicatum fuiſſe: & *cap. 62.* vbi ait, Arreſto Tholoſano, Inquiſitionem quandam nullam declaratam fuiſſe, eo quod Inquiſitor vna cum adiutore teſtes examinare cœpiſſet, atque poſtea inquiſitionem illam ſolus continuaſſet, 6. Ianuarij 1583. etiamſi tum adſereretur, id quod in præſentia Inquiſitoris & Adiuncti geſtum fuiſſet, valere ac ſubſiſtere debere, cum vtile per inutile nõ vitietur: verum regula hæc in indiuiduis locum non habet, & iis quæ ita connexa ſunt, vt diuiſionem non recipiant, *l. ſi ſpon. 11 5. §. generaliter ff. de Donat. int. vir. & vxo. l. 1. §. quædam. de rer. diuiſ. l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de ver. obl.* I. C. Vide Luc. *lib. 11. Tit. 8. Arr. 1.* Vide quoque Conſtitutionem Molinenſem *Artic. 54.*

II.

Adiunctus iurare debet.

Inquiſitor, aut alius ad Inquiſitionem faciendam procedens, ab Adiuncto ante omnia iuramentum exigere debet: quod cum ab ipſo factum non fuiſſet, inquiſitio nulla declarata fuit, Arreſto Pariſienſi, 4. die Martij 1534.

III.

Reſponſa categorica ad iudicem, nec ad Inquiſitorem pertinent.

Iudices excluſis Inquiſitoribus priuatiuè reſponſa categorica audire debent. Et ita iudicatum fuit pro Locumtenente generali & particulari Lodienſi aduerſus Inquiſitorem prædicti loci, Arreſto Pariſienſi, menſe Iunio 1518. *per cap. cum Ioannes. de fid. inſtrument.*

Vide proximè *lib. huius Tit. 5. Art. 1. de Reſponſis Categoricis.*

IV.

Idem.

Inquiſitores reſponſa categorica excipere, quæ vna partium ſuper articulis alterius dat, non poſſunt, niſi expreſſè decernatur: verbo ad ad delegari poſſunt. Et ita Arreſto Pariſienſi, Maioribus diebus Pictauienſibus, 26. Septembris 1519. iudicatum fuit.

V.

Inquiſitor inquirendo in rem præſentem deſcendere non poteſt.

Inquiſitor aliud nihil agere poteſt, niſi teſtes productos admittere & audire: ac ſi producens, vt in rem præſentem deſcendat, poſtulet, quo eum & eius formam teſtes videant, in rem præſentem deſcendere non debet. Atque ita in ſimili caſu, perorante Domino Poicto & Chermoulléo, dictum fuit, malè proceſſum, Arreſto Pariſienſi 8. Iulij 1527. per *l. diligenter 5. ff. mandati.*

VI.

Si pars, quæ Inquiſitionem peragendam habet, inops ſit, Inquiſitor impedire non poteſt, quin mandatum extra locum impetret, in quem Inquiſitorem equo proficiſci ac impenſas facere oporteret. Ita Arreſto Pariſienſi, 26. Ianuarij 1519. iudicatum fuit. Et altero Arreſto, quod datum menſe Februario 1524. pro inope quodam Scholari Beneficium quoddam in Lugdunenſi Prouincia habente. Idémque altero Arreſto quo ſententia contraria Præfecti Pariſienſis vel eius Locumtenentis infirmata fuit, die Veneris poſt prandium 23. die Nouembris, anno 1543.

VII.

Inter Inquiſitores & Iudices determinatio.

Arreſto Pariſienſi, anno 1534. determinatio ſuper Inquiſitoribus facta fuit, putà ad Inquiſitores ſpectare inquiſitiones ciuiles & criminales cauſarum, quæ ciuiliter inſtituuntur, examina ad futuram rei memoriam, repetitiones non decretas ex officio, informationes, rationum auditiones quæ per formã Iuriſdictionis contentioſæ fiunt, & taxationes expenſarum, abſentibus impeditis vel recuſantibus Locumtenentibus generalibus & particularibus, & inuentariorum confectiones intra Vrbem: at criminales Inquiſitiones, informationes ſuper bona fama, repetitiones ciuiles decretæ ex officio, rationum amicabiliter redditarum auditio, taxatio expenſarum, inuentaria intra ciuitatem vel extra ciuitatem locupletiorum vel etiam aliorum, ſi partes id poſtulent, ad Iudices ſpectant. Obſignatio bonorum ea ratione qua antea, figuræ induliæ, oculares inſpectiones, vbi teſtium examen

men inſtituendum erit ad Iudices adſcito Inquiſitore, Adiuna pertinent.

Vide T.t.15.16.& 17.Collectionis meæ.I.C.

VIII.

Inquiſitores Adiunam adſiſtere debet.

Commiſſarij & Examinatores, tam Caſtelleti Pariſienſis, quàm alij, nec debent nec poſſunt de rebus litigioſis inquirere, abſque Adiua adſcito: Iudicatum 2.Inoij 1487.

IX.

Inquiſitiones à Iudice reſeruari poſſunt.

Determinando controuerſiam inter Locum tenentem generalem & inquiſitores Turonenſes dictum fuit, Inquiſitorem omnes inquiſitiones peragere oportere, exceptis eis, quas Iudex ſibi reſeruaret, id quod ei facere integrum eſſet, prædicto tamen Inquiſitore pro Adiuua adſcito. Præterea dictum fuit, ſi partes Commiſſarios ſeu delegatos extra Prouinciam poſtulent, ad examinandos teſtes extra Prouinciam reſidentes Iudex id tribuere debet. Arreſtum hoc eſt Pariſienſe de die 24.Iannarij 1488. Lucius *eod.lib. & tit. Arr.*2. Poſtea complures aliæ determinationes factæ fuerunt iſti derogantes ſuper directione Iuſtitiæ & muneribus inter Iudices & Inquiſitores.

Inquiſitores deputationem extra prouinciam impedire non poſſunt.

X.

Adiuua abeſſe non debet.

Arreſto Pariſienſi 9.Februarij 1547.Curia videns, ex quadam facti ſpecie quæ tum vertebatur, partium maximè intereſſe, ne Inquiſitor aut Adiuua alterutro abſente teſtes examinet, ne de cætero id amplius fieret, maximis pœnis propoſitis interdixit.

Iunge *Arreſtum 5.huius Tit.*

XI.

Quinam delegari poſſint ad inquiſitiones peragendas.

Balliuius ad inquiſitiones intra diſtrictum ſuum peragendas, nullos alios delegare debet, quàm Officiarios Sedis ſuæ vel diſtrictus, putà Inquiſitores, ſi qui ſint: vel ſi non ſint, alios de prædicto diſtrictu. Ratio huius rei & quidem optima hæc eſt, quod aduerſus eum, qui ex diſtrictu adiunctus eſt liberè procedi poſſit, ſi in Inquiſitione peragenda deliquit, at non item aduerſus peregrinum ſeu extraneum citra veniam, quæ cum magna difficultate impetrari ſolet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 12. Ianuarij 1494. Huic Arreſto adde *Arreſtum 6.& 9.in fine ſuprà.*

XII.

Teſtes morientes antea repetitionem.

Si nullitas ſit in inquiſitione, & teſtes repeti oporteat, vel etiam ita decretum fuit ex cauſa, atque interea aliqui ex teſtibus moriantur non repetiti, teſtimonia ipſorum non valent. Ita Arreſto Pariſienſi 20. die Martij 1510. iudicatum fuit aduerſus Ioannem Daumontium.

*Lucius eod.lib.& Tit.Ar.*1.

XIII.

De duabus diuerſis depoſitionibus, cui ſtare oporteat.

Cùm teſtis bis ſeu iteratò inquiſitus fuit ſeu interrogatus, & variè deponat & contraria ſuper eo de quo quæritur, attendi ſolet, vtrùm poſtrema depoſitio poſt priorem publicatam facta fuerit: tum enim priori ſtatur, non attenta poſteriore. Eáque eſt opinio Bartoli *in l. ſi poſtulauerit.§.penult. ff. de Adult.* & Gloſſæ *in Auth. de Teſtibus.§.alind tamen.* Alij dixerunt, ob periurium & infamiam, quæ inde reſultat, vtramque depoſitionem reiiciendam eſſe: verùm tamen Bartoli ſententia obtinuit. Et ita iudicatũ fuit Arreſto Gratianopolitano. Verũ ſi poſterior depoſitio ante publicationem facta fuerit, & per repetitionem, propter nullitatem prioris, poſteriori ſtatur, vt notat per Speculator. *in tit. de Teſtib.*§.1. vel etiamſi conflictus probationũ ab vtraque parte præſtitarum ſit, & iudex ob prædictum conflictum hæreat, atque ex officio decernat, teſtes à ſe audiendos & repetendos in loco ipſo controuerſo, & ſi in prædicto loco teſtes apertiùs loquantur, vel etiam ex occaſione manifeſtæ iam controuerſiæ deſiſtant ſeu retractent, & recantent, vel etiam prioribus depoſitionibus ſuis coram iudice addant, tum repetitioni iſti & poſteriori depoſitioni ita factæ fides adhibebitur, ſi ſolenniter in ea proceſſum fuerit, & decreto præcedente. Ratio hæc eſt, quòd repetitio decreta hunc effectum habere debeat, vt teſtes addere, detrahere ac proinde controuerſiam declarare poſſint, alioquin inutilis futura eſſet: atque ita niſi à prædicto decreto teſtium repetẽdorum appellatum fuerit, abſque dubio teſtes diuerſimodè & variè loqui ſeu deponere poſſunt. Ita expreſsè Arreſto Pariſienſi 21.Iunij 1561. iudicatum fuit, quo confirmata ſententia Balliuij Foroſeguſienſis vel eius Locumtenentis, pro Petro Meandro Notario Cerucrij, Andrea Fanſio, Michaële Occedato appellato, aduerſus Natalem & Blaſium Rupanũ, & conſortes appellantes, qui in multam & expenſas condemnati fuerunt. In prædicta cauſa vel proceſſu notabile illud eſt, quod appellantes, cùm communicationem proceſſuum ſuper loco controuerſo factorum habuiſſent, & repetitionis teſtium iis comprehenſæ, & videntes iudicem controuerſiæ iam ſuper loco controuerſo, omnia quæ neceſſaria erant ad rei veritatem cognoſcendam & iudicium litis, putà explorâſſe, facta iugeratione & menſoratione, & rei ipſius veritate teſtium oculis ſubiecta, qui-que adeò inibi aliter locuti fuiſſent, quàm in prioribus inquiſitionibus factis extra & procul à loco illo. Singulare, inquam, illud eſt, quòd appellantes in falſi crimen inſcripſerant, atque coram prædicto Balliuio prædictum proceſſum impugnauerant, atque poſt nonnullos ex eiſdẽ teſtibus produxerant, qui deponebant, prædictum iudicem nihil aliud circa ſe feciſſe vel à ſe exegiſſe, quàm vt priorem ipſorum depoſitionem repeteret, cui nihil detraxiſſent, neque addidiſſent: igitur ea re Iudex & Actuarius loci & prædictæ partes criminali accuſatione impediti fuerunt, quæ peracta fuit per repetitiones, commiſſiones, examen ex officio teſtium: Officiarij & partes proceſſum ſuum probauerant, non ſine captatione teſtium inſtrumentariorum, quæ & quibuſdam aliis malis artibus appellati, prædictos Officiarios calumniari ſeu infamare voluerant: verùm hi prædicto Arreſto plenè abſoluti fuerunt, & accuſatores appellati multæ ſubiecti fuerunt propter calumniam, & parti principalis cauſa adiudicata iuxta proceſſum habitum in ipſo loco.

Deſumtum ex Guido Pap. *quæſt.546. & quæſt.593.* Agitur de duabus diuerſis depoſitionibus factis in iudicio, in materia ciuili: & communis opinio eſt, priori ſtãdum eſſe: In materia criminali poſterioris maior ratio habetur vel potius neutri ſtatur, propter teſtis variationem, qui ea de cauſa falſi ſuſpectus eſt. Probationes enim criminum luce meridiana clariores eſſe oportet.

l.vlt.C.de Probatio. At ſi ex duabus diuerſis probationibus prior citra iudicium, altera iudicialiter facta fuerit, abſque dubio poſterior valebit, Bald. *in l. nullum in princ. C.de Teſtib.* & *in l. fin.col.1 1.C.de re iudicata.* Lud.Ruma.*conſil.* 505. Alexand.*conſil.* 74.*col.*3.*lib.* 10. Aufrer. *in decis. Capel. Tholoſ quaeſt.* 280. Vide Alciatum *de praeſumptio. regul.* 2. *praeſumptio.* 20. I.C.

XV.

Teſtes quando denegant, ita dictum unmcupatum fuiſſe.

Si ad Inquiſitionem aut contractum quendam, teſtes dicant, ſeſe ita non depoſuiſſe, vel etiam contractum aliter fuiſſe, & Notarius vel Inquiſitor adſerat contrarium, cui ſtare oporteat, magnum dubium eſt, quod ex exiſtimatione Notarij aut Inquiſitione reſoluitur: ea quippe ſi bona ſit ac laudabilis, ei ſtatur: Si verò eadem ſuſpecta ſit, teſtium depoſitioni inhaerendum eſt. Eáque eſt ſententia Speculat. *in tit. de inſtru.edit.* §.*reſtat.verſic.quid ſi additiones publicantur.* Et ita Arreſtu Gratianopolitano anno 1460. iudicatum fuit.

XVI

Probatio feloniae perfecta eſſe debet.

Probatio admiſſae feloniae à Domino feudali aduerſus vaſallum ſuum, per quinque teſtes ſummae atque integrae opinionis fieri debet, *ca. vnic. Quot teſt. ſunt neceſſar. ad proband.feud. ingrat.* 57.*lib.*2.*feud.* Vbi Aluarottus optimam rationem aſſignat, putà, quod ei obuiandum ſit, ne Dominus feudalis feudum Vaſalli ſui ſibi appropriandi cupidior opera teſtium mercede conductorum, ſuppoſitorum & exigui valoris vti poſſit. Et ita Arreſto Gratianopolitano 20. Martij 1458. indicatum fuit inter Dominum Sancti Germani ab vna parte, & Dominum de la Garde, Dominum feudalem ab altera parte. Gloſſ.*in d.cap.vnic.* dubitat, an id obſeruari debeat.

XVII.

Probatio proprietatis quomodo fieri debeat.

Proprietatis probatio diuerſa eſt iuxta inſtantias, in quibus de ea quaeſtio vertitur, putà: ſi in inſtantia de praedicta proprietate principaliter quaeritur, velut in Rei vindicatione, vt proprietas illa adiudicetur, non ſufficit probare, longo tempore fundi poſſeſſorem fuiſſe, & pro domino habitum: huiuſmodi quippe cauſae non concludunt, & alij etiam aeque ac proprietario accidere poſſunt: verùm neceſſe eſt probare cauſas propter quas Actor proprietarius ſit, nempe quia eius, qui proprietarius erat, iure nitatur, & ex cauſis concludentibus, & propter quas iure praedicta proprietas acquiratur, vt aiunt Bartol. in *l.cùm res C.de Probat.* & *in l.prim ff. de oper. non.* Alioquin ſi in inſtantia de praedicta proprietate principalis quaeſtio non ſit, verùm incidenter, probatio facilius fieri poteſt. Exemplum eſt in Actui e in Negatoria. Is ait, haec prata ad ipſum ſpectare, ſeque eorum proprietarium & poſſeſſorem eſſe. Secundò ea libera eſſe & reo nullam ſeruitutem debere, & id negando, ei licere praetendere & ius ſeruitutis paſcendi in iiſdem vſurpare. Tertiò reum contrarium molitur. Concluditur ad interdictionem faciendam & declarationem libertatis & negatoriam ſeruitutis: quae libertas probata, quarum ad proprietatem, ſufficere debeat ad probandum praedictum actorem eius poſſeſſorem eſſe, & notoriè dominum habitum, vt not. Gloſſ. *in l.ſicut.* §.*ſi quaeratur.ff.ſi ſeru.vend.* & probatur *in l.1.iuncta ſua gloſſ.ff.fam.erciſc.* Et ita Arreſto Gratianopolitano anno 1447. iudicatum fuit.

XVIII.

Teſtes quo numero examinari poſſint.

Ex Conſtitutione nemo admittitur ad inquiſitionem faciendam ſuper vnoquoque articulo propoſito, maiore numero, quàm decem teſtium. Nonnulli Conſtitutionem iſtam calumniari voluerunt ac dicere, ſuper articulis generaliter propoſitis & ſub hoc articulo. *Item, quod ſupradicti articuli veri ſunt, notorij & manifeſti, & ſuper his vox atque fama publicata eſt*, in tantum quantum quis vult, examen inſtituere poſſit, & de nouo cumulationem ſuper iiſdem articulis abundantis probationis ergò reaſſumere. Veruntamen plus in vno quàm in altero rationis ineſſe non videtur, ſed è còtrario quod directè prohibitum, id per obliquum fieret, & ad effrenem teſtium numerum coarctandum, conſtitutio haec decreta fuit, ne alioquin partes expenſis mergantur. *cap.cùm cauſam. de teſtibus.* Ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit inter Dominum Procuratorem Regium, iuncta Domina Haya Puteana ab vna parte, & Wilhelmum Molanum ab altera parte, anno 1394.

XIX.

Idem & ſingulare.

Praedicta Conſtitutio, ne plures quàm decem teſtes ſuper vno articulo producantur, ita intelligi debet, vt, ſi duo litis conſortes ſint, qui vnà eoſdem articulos poſuerint, quilibet illorum ſuper quolibet articulo decem teſtes producere poſſit, atque adeo pro his duobus viginti teſtes adducentur. Et huius rei bona ratio eſt, quoniã ſi ſeparatim ſcripſiſſent, quilibet ſuam productionem faceret, & ſic coniunctio damnum iis afferre non poteſt, arg. *l.ſi communem. ff. quemad. ſeru.amitt.* Et ita ſimili in caſu Arreſto Pariſienſi annò 1388. dictum fuit.

Praedicta conſtitutio de numero teſtium audiendorum, de cauſis ciuilibus & non criminalibus, & propter eundem articulum intelligitur: Ita iudicatum compluribus Arreſtis. Vide *Arreſt.* 34. *huius T.1.B.* Maynard. *lib* 4. *cap.* 6. *Quaeſtio fuit.*

XX.

Idem.

Conſtitutioni de examine inſtituendo vſque ad decem teſtium numerum, ſuper vnoquoque articulo, nec plurium, ſaepe ex cauſa derogatum fuit, non quidem eius permiſſionem dando: verùm ſi vnus litigantium plores quàm decem teſtes adhibuerit, & Curia poſtea videat, magnitudinem cauſae hoc requirere, examen teſtium ſupernumerariorum admittere conſueuit, & ex eadem ratione alteri partium idem eundémque teſtium numerum concedere, non tamen maiorem, ex ratione, quod quiſque iuris in alium. Et ita Arreſto Pariſienſi, ànno 1394. iudicatum fuit. Praeterea praedictam Conſtitutionem interpretari oporret de decem teſtibus ſeparatim auditis, non verò de iis qui per turbas audiuntur, quae vniuerſitas ordinariè decem teſtium eſt, ac nonniſi pro vno teſte, quantum ad effectum Cõſtitutionis iſtius, habetur: Et ita ſaepe Arreſto Pariſiẽſi iudicatũ fuit. Huiuſmodi turbę ſeu turmariae probationes de more fiũt ad ſpeciẽ maiorẽ probationis. Quanquã non fiant, niſi ad probandam conſuetudinem aliquam, quae non niſi per populum induci poteſt, qui decem perſonis vt minimum conſtare debet. Et quanquam nonnulli dicant, conſuetudinem minore quàm decem teſtium numero probari poſſe, non eſt tamen haec

Turba pro vnico teſte habetur.

Turba ad quid proſit & quo numero teſtiũ conſtare debeat.

men hæc ſententia veriſimilis. Nam ſi quinque vel ſex dicant, ſe ita facere conſueuiſſe, & fieri de more vidiſſe ad conſuetudinis probatioñem ſeu cooſuetudinem inducendam, non ſufficiens eſt numerus. Cynus id de duobus teſtibus ita ſcripſit *in l.2. C. quæ ſit long. conſuetudo.* Coria raro huiuſmodi turbas & turmarias probationes approbare ſolet, eò quod ea res mali exempli ſit: via enim alioquin Iudicibus muniretur ad admittendam ſubinde nouam conſuetodinem & veteres emendandas, admiſſis videlicet probatiooibus turmariis, id quod ad Curiam tantum ſpectat, & non etiam ad Iudices [a] ſubalternos: quid qood huiuſcemodi probario eſt practica ſeu cautela poſt cooſtitutionem adinuenta, & ad eam circumueniendam, neque lex vlla vel capitulum de ea agit.

Turba à Curia non approbatur.

[a] Probatio per turbas ſeu turmaria ex autoritate Parlamenti fieri debet, neque Iudices ſubalterni eam decernere poſſunt, vt definitum Arreſto 8. Iunij 1577. quod refert Choppinus *in Tractat. de Communibus Gallicæ. Conſuetud. præceptis, parte 1. quæſt. 2. in fine. T.*

Probatio per turbam ex decreto Curiæ fit.

XXI.

Aduocatus & Procurator cogi, clientem ſuum non deponunt.

Aduocatus & Procurator partis aduerſæ cogi non poſſunt aduerſus clientem ſuum litis dominum deponere ſeu teſtimonium perhibere, *l. mandatis. ff. Mandati,* & not. *in cap. Romana. eod. tit. lib. 6.* Et ita Arreſto Pariſienſi anno 1586. iudicatum fuit.

Iudicium quod allegatur per expediens, non Arreſto datum fuit, vt memorat Ioannes Gallus, quæſt. 76. Vide Arreſtum 31. infra.

XXII.

Confeſſio partis ſemper fidē facit, inquiſitio non item.

Confeſſio facta in iudicio, ei qui eam fecit, in alia inſtantia nocet, etiam inter alias partes, *cap. inquiſitionem de elect.* Aliud dicendum de inquiſitione, quæ non prodeſt, niſi in inſtantia, ſeu inter perſonas inſtantiæ illius, in qua facta fuit, *cap. inter dilectus de fid. inſtrum.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod allegat abſque data Guido Pap. *quæſt.* 254. Ratio hæc eſt, quia teſtis reprobationi obnoxius eſt, atque ita non plenè probat, *l. ſi quis libertatem,* & ibi Bart. *ff. de Iureiur.* in Confeſſione ſecus eſt, cui fides ſua ſemper conſtat, neque ab eo, qui eam fecit, reprobari poteſt, *l. generaliter C. de non num. pecu.*

Ranchinus *ad deciſio. Guido. Pap.* 254. tenet cum Baldo *in l. 2. C. de edendo.* confeſſionem factam in vna inſtantia prodeſſe in alia inter eaſdem perſonas tantum, non inter alias: ſequitur Io. Imolenſis *in cap. per inquiſitionem. de Electio. ext.*

XXIII.

Examen in futuram rei memoriam quandò abſque repetitione profit.

Teſtes ad futuram rei memoriam [a], & valetudinarij, examinati ante litem conteſtatam, rurſus examinari debent, ſi tempore iudicij ſuper informando ſuperſtites ſiot: vt ootatum fuit à Bartol. *in l. ſi quis nauicularius. C. de naufrag. lib. 11.* Attamen ſi examen illud primum ex autoritate Curiæ Parlamenti factum fuit, teſtes rurſum examinari non debent, etſi ſuperſtites forent: & examen velut validum liti necti debet: Et ita Arreſto Curiæ Pariſienſis, anno 1585. iudicatum fuit.

Hoc in materia ciuili tantum intelligendum eſt: Iudicatum 5. Martij 1575. in Camera parricidali. B.

[a] Hoc deſumtum eſt ex Ioanne Gallo quæſt. 50. Attamen Carondas 4. *libr. Reſponſor. cap.* 74 teſtatur, ſe vidiſſe contrarium obſeruari. Vide Imbertum *lib. 1. Inſt. For. cap.* 43. T.

XXIV.

Iudicium ſuper informando.

Si actor allegationem ſuam propoſuit, eámque reus ſimpliciter denegauit, non propoſita contraria allegatione, & Iudex pronuntians actorem ſuper allegatione ſua informare oportere, eadem opera dicere debet, reum in contrarium informare poſſe, *l. petenda. C. de temp. in integr. reſtitut.* Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatuoi fuit, 20. die Decembris 1519. pro Domiño Cruceo.

XXV.

Dilationes ad informandum, ſeu probationes conquirendas.

Duo mercatores Lucenſes commorantes vel ſanè frequentantes nundinas Lugdunenſes, mercatorem quendam Turonenſem nomine Perdriellum nundinas pariter frequentantem coram Conſeruatore ſeu Comite commerciorum prædictarum nundinarum citari curant, eo ſcilicet fine, vt ſolueret & præſtaret ſummam quandam quadam ſyngrapha comprehenſam, & vt eam vel confiteretur, vel inficiaretur: prædictus Perdriellus negat, ſe eam vnquam aut ſcripſiſſe aut ſignaſſe. Prædictus Comes commerciorum decernit, prædictos mercatores Lucenſes intra proximas nundinas [illegible] ſeu omnium Sanctorum informare oportere. Huic Decreto cùm prædicti Lucenſes non ſatisfeciſſent, aliam adhuc dilationem poſtulabant, vt informare poſſent: id Iudex eis indulget, decernítque vt omnium præfixionum & dilationū loco intra nundinas proximas Regum informarent, ſeu probationes conquirerent. Hoc tēpore elapſo prædicti actores aliam dilationem poſtulant, eo quòd nulli mercatores Turonenſes, quibus teſtimonium ſuper prædicta Syngrapha denuntiari poſſet ad recognoſcendum, verùm à prædicto Perdriello facta fuiſſet, ad prædictas nundinas commeaſſent. Igitur Iudex nouam dilationem eis dat, vſque ad nundinas Paſchales: ab eo prædictus reus appellat: cauſæ appellationis ipſius hæ erant, quod Conſtitutione prohibitum ſit, plures ad peragendam inquiſitionem, quàm duas dilationes tribui, atqoin prædictum Comitem Commerciorum tres indulſiſſe: Pro appellante Boucheratius ſenior appellabat, pro appellato Puteanus, qui aiebat, nihil intereſſe rei, ſi iudex tertiam dilationem tribuiſſet: intra duas priores actorē non potuiſſe inquiſitionem peragere, quandoquidem nulli mercatores Turonenſes ad nundinas Lugdunenſes commeaſſent. Curia appellatione citra multam in irritum deducta decreuit, id à quo appellatum fuit, effectum ſuum ſortiri oportere, expenſis cauſæ appellationis in definitiuam reſeruatis, partéſque ad Comitem Commerciorum remiſit. Arreſtum hoc datum fuit 1. Iulij 1549.

XXVI.

Mulier teſtis aduerſus maritum ſuum.

Quodam modo iniquum videtur & irrationabile, vt mulier aduerſus maritum ſuum teſtimonium ferre cogatur, vt ait Baldus *in l. Etiam. C. de Teſtibus.* Attameo Arreſto Pariſienſi, 9. Ianuarij 1530. cootrarium iudicatum fuit, pro Franciſco Paillardo appellato aduerſus Carolum Paillardum, appellantem à Balliuio Ambianenſi, pro quo Bodious perorabat, pro appellato verò Bordellus, qui iniuriam probationum oppooebat, & laudabat *l. reſponſo. ff. de Probatio. & l. cùm probatio. eod. tit. & l. quæro an*

ſi ſeruus.§.fin.ff.de ædilit.Edict. Cæterùm cauſa ciuilis vertebatur, in criminali quippe aliud foret.

Caput hoc deſumtum eſt ex Imberto *lib.2. Inſt.Forenſ. cap.41.* Ioannes Faber *in l.2.C.de Teſtibus* in hac ſententia eſt. Maſuetius verò *in Practica ſua de Teſtibus num.5.* in contraria ſententia eſt, poſt Baldum & Cynum, *in l.eum C.de teſtibus.* niſi ex defectu probationum. Vide etiam *Capellæ Tholoſanæ deciſio.3.* I.C.

XXVII.

Mater aduerſus filium quādo teſtis audiatur.

Appellatio à Balliuio Aurelianenſi interpoſita, qui decreuerat matrem, cui teſtimonium denuntiatum fuerat aduerſus filium ſuum, audiri non oportere, in irritum deducta fuit, decretómque prædictam ſententiam, à qua appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuū ſortiri oportere, licentia tamen appellanti præbita, interrogandi prædictam matrem partis ſuę aduerſæ, quo ſcilicet interrogatione ea peculiari ſacco incluſa, eius ratio, prout æquum viſum fuerit, habeatur: Arreſto 14. Octobris 1546. Maioribus diebus Rigoduli habitis. Nam etſi de iure communi pater, mater, auus vel auia non cogantur *l. parentes. C.de teſtibus.* excepta tantummodo ætatis probatione, *l.etiam ff.de Probatio.* Attamen teſtes, quantum ad hoc plus priuilegij habere non poſſunt, quàm pars ipſa aduerſus quam producuntur, quæ ex Conſtitutione Regia iuramento præſtito reſpondere cogi poteſt.

Vide *Arreſtum* 10. *in App.*

XXVIII.

Idem.

Quinque diebus poſt & in eodem loco, 19. Octobris eiuſdem anni agitata fuit veroſimilis materia in lite agitata inter liberos, qui de fructibus & eorum æſtimatione, quos videlicet defunctus ex bonis neptis ſuæ ex filio, cuius tutor erat, perceperat, diſceptabant: quoniam videlicet liberi & heredes eorum rationem reddebāt. Res erat domeſtica, in qua vidua eadémque mater audienda erat, non equidem aduerſus liberos ſuos, verùm inter liberos, in quibus par affectionis ratio erat: & nihilominus tamen idē quod ſuperiore Arreſto dictum fuit. Idémque dicendum eſt de aliis perſonis ei ſuppoſitis, aduerſus quem teſtium productio fit. Nam vt maximè aduerſus eum cui obſequium debet, produci non poſſit, interrogari tamen poteſt, déque facto & ſcientia ſua reſpondere cogitur. *l. quæro.in fin.ff.de ædilit.Edict.& l.ſeruos.C. de Teſtibus.*

Domeſtici teſtes quando admittantur.

In re ſeu facto de nocte admiſſo & domi, domeſtici teſtes admittuntur. *c.dilecto.de Offic. Arch.in autiq. l. conſenſu. §. verius.Cod.de repud.l.quoties.C.de nauf.eg.lib.11.* Guid.Pa. ſingulari 48.

XXVIII.

Cauſa prorogationis dilationis arbitraria.

Sæpe perdifficile eſt, probare impedimentum aliquod, quo quis impeditus fuit, quo minus intra decretā dilationem inquiſitionem faceret, quæ ex cauſa per Conſtitutionem prorogari debet: & ex hac cauſa arbitrio Iudicis relinquitur, partem prorogationem poſtulantem præſtito iuramento ſuper prædicto impedimento, *cap.1. 22.quæſt.1.* & Speculat. *in tit.de appell.§.nec breuiter.verſ.quid ergo.* & Salic. *in l. Præſes. de Appell.* Et ita Arreſto Gratianopolitano dictum fuit, ſecundo die Iuridico poſt Quaſimodo, 1459.

XXX.

Teſtes examinati poſt dilationem.

Curia Gratianopolitana obſeruat, ſufficere vt teſtes intra dilationem producantur & iurent, etiamſi poſtea examinentur: vt & die quodam feriato iuramentum ab iis exigatur, quamuis die non feriato examinentur: omne quippe ad diē iuramenti ipſorum refertur, vt not. Bart. *in l. ſi quando.C.de Teſtib.in fin.* Hoc ſemper tutum non eſt, ac videtur litigatorem meliùs facturum, ſi intra dilationem teſtes ſuos audiri curet.

Deſumtum ex Guido. Pap. *deciſ.125.* Adde Rot. *deciſ. 3.de Teſtib.in nouis.* Felin. *in c.licet cauſam.num.19. de Probat.* Carondas *lib.4.Reſponſor.cap.74.ſub fin.* refert ſe vidiſſe iudicare Arreſto poſt longam diſceptationem, teſtes, qui intra dilationem iuramentum præſtiterant, poſt illam examinari poſſe, niſi expreſſa inquiſitionem faciendi excluſio obſtitiſſet. I.C.

XXXI.

Procurator teſtimonium perhibet aduerſus clientem ſuū.

Procurator ad litem, iureiurando ſuper articulis partis aduerſæ deponere tenetur, iuxta opinionem Bartoli *in l. deferre. §. idem decreuerunt.ff.de Iur.fiſci,* & Gloſſæ *in c.Romana.de Teſtib.in 6.* & alterius Gloſſæ *l.etiam C.de Teſtibus, & in l.final.ff.eod.* Et ita Arreſto Gratianopolitano iudicatum fuit, 8. April. 1454. aduerſus Ioannem Hugonem, Procuratorem Antonij Nererij, ad libellum Celeſtini Columberij, Regnicolæ: ſupra *hoc titul.num.21.* contrarium Pariſienſe Arreſtum extat.

Arreſtum iſtud deſumtum eſt *ex deciſio.* Guido. Pap. 45. vbi plenius & manifeſtius refert, quod quando cliens aliquis ſuum Procuratorem ad lites in teſtimonium adhibere velit, (idem dicendum de Aduocato) eum non admitti debere. Id quod locum habet, etiamſi neque Aduocati neque Procuratores amplius forent, idque in cauſa appellationis, *ex cap fin.cum gloſſ.de Teſtib.in 6.* quod procedit etiamſi Procurator eſſet reuocatus in lite pēdente. Rota *deciſione 126.* ſi pars aduerſa illos in teſtimonium producere velit, admitti eos debere. Id quod etiam Arreſtis Parlamenti Pariſienſis iudicatum fuit, 5. Decembris 1579. & 18. Iunij 1580 quæ refert Robertus, *rer.iudicatar lib.2.cap.vlt.* & ſaluis parti ſeu aduerſario refutationibus. Qui quæſtionem hanc plenius tractatam videre deſiderat, legat *additiones ad prædictam deciſio, Pap.* & Franciſc. Marcum *deciſio. Delphinali quæſt 683. & 1316. & parte 2 quæſt. 382.* vbi tenet, locum hoc habere ob defectum aliarum probationum. I.C.

XXXII.

Religioſi teſtes admittuntur.

Monachi, Religioſi, & Mendicantes, teſtes in contractibus & teſtamentis adhiberi poſſunt, quoniam expreſsè ab eiuſmodi actibus prohibiti non reperiuntur, ac propterea idonei ſunt, *l.1.ff.de teſtibus.* Ioannes Faber *Inſtit. de Teſta.§ teſtes,* contrarium tenet, verùm expreſsè nihil allegat, ne pro ſententia ſua. Et pro priore, Arreſto Gratianopolitano, anno 1460. iudicatum fuit.

XXXIII.

Presbyteri quando & quomodo deponere cogantur.

Presbyter aut Religioſus in cauſis criminalibus teſtimonium perhibere non poteſt, nec ad id à Iudice laico, abſq; Epiſcopi ſui, Abbatis aut Prioris authoritate cogi poteſt, vt ait *Innoc.in cap.extra.de Iuram.calum.& in c. 2.de poſtul.* verùm ſi abſque hoc illi deponant, depoſitio illorum valet. At in lite ciuili à Iudice laico cogi poſſunt, leui coërcitione, velut arreſtatis illorū equis, non tamen ipſorum perſona, nec expectata illorum venia, quæ neceſſaria non eſt. Atque ita compluribus Arreſtis iudicatum fuit, tam Gratianopoli, vt ait Guid. Pap. *quæſt. 45.* quàm in aliis ſupremis Curiis. Hodie in Francia

amplius.

amplius hoc nō obſeruatur, vbi Presbyteri ſeculares & Regulares cogūtur à Iudicibus ſecularibus tā in ciuilibus quā in criminalibus litibus deponere, abſque venia Epiſcoporum diœceſeos & Abbatum: ipſorúmque depoſitiones valent, & ſufficit, Presbyteros iuſiurandum præſtare, dextra manu ad pectus appoſita, non tactis ſacroſanctis Euangelus. Ex Buignomo *lib.* 3. *leg. abrogatarum*. Guido Pap. *deciſio* 542. Imbert. *lib.* 1. *inſtit. ſuar. cap.* 4. I.C.

XXXIV.

Conſtitutio de decem teſtibus in criminalibus locum non habet.

Conſtitutio Regia, ne plures decem teſtibus ſuper vnoquoque articulo produci poſſint, in criminalibus locum non habet, nec pariter iuris axioma, non poſſe teſtes poſt publicationem produci, vt plenè Arreſto 10. *infra tit. de nouis articulis ſeu poſitionibus*, dicitur.

XXXV.

Teſtes quiuis pro accuſato admittuntur.

Accuſatus pro ſuæ innocentiæ & exceptionum ſeu defenſionum probatione, teſtibus etiam iis, quos ipſemet reprobauit, & ſecum commiſſi collatique fuere, vti poteſt, nec ob id in periculum *l. ſi quis teſtibus. C. de teſtib.* incurret, vt Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 24 Auguſti 1545. pro quodam Dannonæo nomine: adulterij accuſato: Ipſius quippe defenſio tam fauorabilis eſt, vt teſtibus cuiuſcunque tandem generis ſint, vti poſſit, ſiue domeſtici [a] ſint, cognati, ſuſpecti, vitioſi aut alio quouis modo reprobati: eáque doctrina eſt Bald. *in l. parentes C. de teſt.*

a De domeſticis & cognatis ſeu parentibus præter doctrinam Baldi hîc allegatam agit Speculator *in tit. de teſte §. 1. verſ. ſed numquid* Alexand. *conſil.* 5. *lib.* 2. Thom. Grammat. *deciſ.* 34 *num.* 14. T.

XXXVI.

Inquiſitor aduerſus ſe propoſitas recuſationes remittere debet.

Inquiſitor recuſatus, recuſationis ſuæ cauſas friuolas aut impertinentes declarare nō poteſt: id quippe à iuriſdictione depēdet *l. cognitio. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſd.* quam is non habet: verùm partes coram Iudice prædictarum recuſationis cauſarum remittere debet. Et ſi eo inſuper habito vlterius procedat, licet appellatum ab eo non fuerit, pars quæ recuſauit, via nullitatis inquiſitionem improbari atque irritari curare poteſt. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Maij, anno 1545.

Arreſtum de 24. Nouembris 1570.

Et quando Inquiſitor periculo partis vltra progreditur, & adhærendo appellatur, Curia decernit, de recuſationis cauſis informandum, verùm pertinentes ſint, vt Iudex facere debet, ad quem Commiſſarius remiſſionem fecerit. Cauſæ recuſationum iuſtæ ſunt, ſollicitatorem in cauſa eſſe, iuxta *cap. vlt. de appell in* 6. commenſalem eſſe: Iudicatum Arreſto 18. Februarij 1563. B.

XXXVII.

Adiunctus inquiſitionis ſignare debet ſub pœna nullitatis.

Iudex controuerſiam ſeu litem ſuper inquiſitionibus ab Adiuua non ſignatis dirimere non debet. De eo Arreſtum in Parlamento Pariſienſi, 7. die Auguſti, anno 1546. datum fuit, decretúmque, priuſquam in iudicio prædictæ litis procedatur, Inquiſitionem in Prouinciam reportandam, quò ab Adiuncto ſignetur, prædicti Iudicis expenſis, qui in expenſas, damna & intereſſe condemnatus fuit. Et eodem Arreſto omnibus Iudicibus interdictum fuit, ne litem in qua inquiſitiones ſunt, dirimant, niſi eæ à Commiſſario & adiuncto ſignatæ fuerint, ſub pœna omnium expenſarum, damnorum & intereſſe partium. Decretúmque prædictum Arreſtum in Sedibus diſtrictus Parlamenti publicandum eſſe.

Poſtea promulgatum fuit Edictum de Adiunctis, quod eiuſmodi controuerſiam definit ſeu determinat.

XXXVIII.

Aduocatus ſenior abſentibus Iudicibus non delegatus inquiſitionem facere non poteſt.

Conſtitutio, abſentibus aut recuſatis Iudicibus, Locumtenentibus generalibus aut peculiaribus, cognitionem ſeu notionem Seniori Aduocato aut Sedis Pragmatico attribuit. Idque pro expeditione cauſarum obſeruatur, vt ſuprà ſuo loco plenè tractatum fuit. Prædicta Conſtitutio de Inquiſitionibus faciendis non loquitur. Qua ratione prædictus Senior Inquiſitionibus operam dare non poteſt, niſi à Iudice aut Locūtenente delegatus fuit. Arreſto Pariſienſi, 15. Decembris 1550. Inquiſitio quædam nulla declarata fuit, eo quod à Seniore Aduocato, loco Præfecti & Locumtenente ipſius abſente, ad id non delegato facta fuerat.

APPENDIX ARRESTORVM *ad Titulum I.*

I.

Probatio per teſtes non admittitur aduerſus tenorē inſtrumenti.

Conſtitutione Molinenſi nemo ad probationem per teſtes aduerſus inſtrumenti alicuius tenorem admittitur, conſtitutúmque de omnibus rebus, quarum ſumma centum libras excedit, vnica ſolutione præſtandarum, contractus celebrari per ſcripturam oportere: præteréaque contenta in illis, probationem per teſtes non admittendam. V. Maynard. *lib.* 4. *cap.* 82. Iuxta hanc conſtitutionem Arreſtum penult. Decembris 1568. aduerſus Dominum Campanum datum, dictúmque fuit Conſtitutionem hanc obſeruandam. Attamen Arreſto, 22. Martij 1571. articulus quidam aduerſus contractus tenorem admiſſus fuit: putà ſolutum fuiſſe, & apocham ſeu quittantiam ſignatam non fuiſſe, eo quod Notarius repertus non fuiſſet. Hanc ad rem notandum eſt, licèt omnia Acta iudicialia per Acta ſeu Regeſta probentur; nihilominus illorum ſubtractionem per teſtes probari poſſe. Arreſtum Catholicianorum, 10. Ianuarij 1564. Vide gloſſ. *cap.* 1. *de Cenſibus.* B.

Arreſta inter ſe contraria.

Exceptio peremptoria ſuper conſtituta fundata decreto contrarietatis non eliditur.

Præſcriptiones peremtoriæ deſumtæ ex Conſtitutione Molinenſi *artic.* 54. quæ prohibet in cauſis centum libras excedentibus, vllam probationem per teſtes præter contenta in contractu admitti, non eliduntur decreto contrarietatis, vt vocant, vt notatur à Caronda *lib.* 2. *Reſponſor. Art* 91. *ſub fin. & lib.* 4. *cap.* 76. Ioannes Eyma tributorum ſuſceptor, tempore belli ciuilis ſyngrapham quingentarum librarum Simoni de Villepouteux præbet, eámque vt ſuſceptor ſignat. Cum creditor ſummam illam ab illo peteret, prædicta qualitate ſe defendebat, quæ capitaneat. Actor adiecit, cum proprio ac priuato ſuo nomine ſibi promiſiſſe: is tegerit, allegationem iſtam iuxta Conſtitutionem non admitti: ſuper hac allegatione coram Iudice conteſtatio fit, eáque probatur, non obſtante rei appellatione. Poſtea lite ad Parlamentum Tholoſanum remiſſa, cum reus Reſcriptum Cancellariæ impetraſſet, vt ad perſequendam appellationem admitteretur, quam à conteſtatione interpoſuerat, Reſcriptum ipſius adprobatum fuit Arreſto, 25. Maij 1581. Hanc ad rem Arreſtum Pariſienſe allegatur à prædicto Caronda *lib.* 3 *Reſponſor. ſuor. cap.* 50. & alterum *lib.* 6. *cap.* 74. Prædicta Conſtitutio locum habet in omnibus contractibus, etiam in depoſito. Arreſtum Pariſienſe pronunciatum in purpura, 14. Auguſti

1575. Carondas *lib 3. Reſponſ. cap. 52. & lib 9. cap. 55.* aduerſus opinionem Cuiacij *in paratitl. Cod. Tit. depoſit.* cui tamen conforme Arreſtum idem Carondas allegat, *lib. 7. reſponſ. cap. 226.* cuius poſtea datam *lib. 8. cap. 56.* putà de 23. Octobris 1582. deſignauit. T.

Conſtitutio Moluſianſila. cum habet in depoſito.

II.

Ad poſtulationem partium, antequam inquiſitio celebretur, inſpectio, iugeratio, menſuratio, adæratio ſeu æſtimatio fieri poteſt: ita iudicatum 29. die Nouembris 1576. aduerſus appellantem quendam Andegauenſem. Præterea antequam ad inquiſitionem peragendam procedatur, neceſſe eſt, vt in allegata & articulos apud Acta partes conſentiant, & non per eremodicium: alioquin nullitati locus eſt. ita præiudicatum in cauſa quadam perorante Riparto 13. die Auguſti 1584. Nota præterea, neminem teneri teſtes nominari, antequam iurauerint, & depoſuerint. Iudicatum, 12. Februarij 1571. B.

Inquiſitio nulla ob articulos non adſpectatos.

III.

Si Inquiſitor per imprudentiam, errorem aut aliter, teſtes inquirere ſuper articulis nonnullis vel eorum circumſtantia, ratione & cauſa ſcientiæ intermiſerit, aut etiam obſcurè depoſitionē prædictorum teſtium conceperit: Iudex ex officio ſuo decernere debet, prędictos teſtes à ſe audiendos ſuper iis, quæ ipſe notauerit, & ſecretò in mente retinuerit. Et res probabilis eſt, licet inquiſitiones publicentur, & partibus earum communicatio facta fuerit: verùm etiam opus non eſt, vt pars ſe ingerat ad id poſtulandum: hæc quippe poſtulatio ſuſpecta ac periculi plena foret: ac proptereà non admitteretur: verùm pars aduerſa ea excludi debet, vt notat Baldus *in l. fi. verſicul. retuoce in dubium. C. de Teſtib.* & in *cap. conſtitutus eod. tit.* Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, anno 1391. Ac neceſſe eſt, vt id ex proprio motu ex officio Iudicis procedat, qui conſiderare debet, Inquiſitoris culpam parti prçiudicare non debere. Hic textus eſt *in cap. per tuas verſic. niſi forte.* & ibi Innocent. & Ioan. Andr. *in Nouel. de teſtibus.* & ſententia Bald. *in l. ſi quis. §. nec tiro iure. ff. de Edendo.* Et ita Arreſto Gratianopolitano * iudicatum fuit, 23. Iunij 1463.

Teſtes male inquiſiti ex officio, abſque poſtulatione, poſt publicationem repetuntur.

* Ego puto auctorem huius collectionis hic referre velle Arreſtum 23. Iulij 1463. quod extat in Deciſione Guid. Pap. 124. vbi tenet, quod ſi Iudex aut Inquiſitor omiſerit vnum teſtem examinare ſuper vno articulorum, cuius omiſſio ad notionem partis producentis peruenerit (ante Inquiſitionis tamen publicationem) poſtulante id prædicta parte, Iudex rurſum audire & examinare teſtem poſſit & ſubiicere, etiamſi dilatio Inquiſitionis peragendæ expirauerit: ſufficit quippe teſtem productum fuiſſe, ac iuſiurandum intra dilationem præſtitiſſe, quia error Iudicis non debet nocere parti *cap. per tuas.* & ibi Innocentius *ext. de Teſtibus.* Bald. *in l. ſi quis § nec tironum D. de Edendo.* V. Cl. Laurentius Rabotius, Conſiliarius in Parlamento Gratianopolitano, *in ſuis Notis ad Deciſionem Guidonis Papæ 72.* refert, hoc ita Arreſto prædicti Parlamenti iudicatum fuiſſe, de ſabbathi Dominicæ Palmarum 1544. Secus poſt diligentia reſtificata, ad euitandam teſtium ſubornationem, ſuper iiſdem articulis, *cap. praeterea tam. cap. per tuas ext. de teſtib.* Ita iudicatum fuit Arreſto 4. Martij 1573. pro Ducibus Montmorancea, aduerſus viduam Seneſcalli Agannenſis. non licere videlicet teſtes vllos iterato ſuper iiſdem articulis audire per Inquiſitionem, ſuper quorum articulis Inquiſitio facta fuerat, aut examen ad futuram rei memoriam parti communicatum, atque id omne, quod poſtea factum fuiſſet, nullum declaratum fuit. Secus, ſi iudex id fecerit proprio motu ad iuſtitiam indam ſuam religionem, depoſitionibus confuſis atque intricatis exiſtentibus. Pariterque poſt inquiſitionis publicationem pars non admittitur, ſi audire velit teſtem, qui citatus fuerat, & non comparuerat, etiam durante dilatione, & huiuſmodi ſententia Iudicum & Conſulum Pictauienſium infirmata fuit Arreſto, quod datum 26. Maij 1575. appellatus in expenſas cauſæ appellationis condemnatus, perorantibus Rigoleto & Fontenæo: ſubeſt enim hoc caſu ſubornationis ſuſpicio, & per decretum publicandæ inquiſitionis, partes à citationibus ad poſtulationem ſuam factis aduerſus teſtes ad deponendum, recedunt. Inſuper in materia criminali, poſtquam teſtes repetiti ac cum accuſato commiſſi fuerant, ad partis ciuilis poſtulationem, iterum audiri & interrogari non poſſunt, propterea quod vindicandi ſui & reprobationis ſuæ animo, ex odio facile aduerſus accuſatum deponerent: ita iudicatum perorante Amaritonto pro Serto Aduocato Lociensi, appellante a Locumtenente criminali Lociensi, aduerſus Quintinum, pro quo Robertus in Camera parricidali perorabat, 4. Martij 1595. quamuis D. Seruinus Aduocatus Regius nimis atrocitate accuſationis, raptus videlicet filiæ Quintini appellati, quæ octo tantum annorum erat, pro appellato concluſiſſet. Id quod tamen fieri poteſt, ſi pars ciuilis id non poſtulet, ſed ſolus Iudex ex officio procedit, cum in eo non ſit aliqua mali præſumtio, vt notat Innocentius in cap. cum clamor. ext. de teſtib. Guido. Pap. *deciſione 72.* I. C.

Teſtes quando & in cauſa ciuili & criminali rurſus audiri poſſunt.

Sumtum ex Guido. Pap *queſt.* 124. addè Gloſſ. *in §. illud. in Nouel. de teſtib.* & in *c. cum Ioan. in verb. poſtquam. de fide inſtrum.* Ludou. Roman. *conſil.* 479. Iaſon. *in l. non hoc C. vnde legitimi, num. 8.* Ant. Capyc. *deciſio.* 61. Arreſtum Pariſienſe quod hic allegatur, ſumtum eſt ex Ioanne Gallo *queſtio* 238. Et hoc quod ſuprà dictum, videlicet id ex proprio motu ac officio Iudicis procedere oportere, verum quidem eſt: verum nihilominus fieri id optime poteſt, etiamſi pars id poſtulauerit. Alexand. *Conſil* 1, 8. *num.* 4. *lib.* 6 Steph. Bertrand. *Conſil.* 48. *in fin. lib.* 1. I. C.

IV.

Poſt inquiſitionis publicationem ad nouos teſtes producendos quis non admittitur, corruptionis metu. Arreſtum 26. die Maij 1573. B.

Productio teſtium poſt inquiſitionis publicationem non admittitur.

Arreſtum iſtud conforme eſt *cap. Fraternitatis. 17. de teſtib. & atteſtat. Extr.*

V.

Inquiſitor quamuis iudicare neque decernere ſeu iudicium conſtituere poſſit, verùm ad Iudicem remittat, attamen ſe ad id quod ſibi demandatum, proceſſurum, pronuntiare poteſt, putà ad inquiſitionis confectionem. Iudicatum 23. die Iulij 1577. B.

Inquiſitor litem decidere non poteſt.

VI.

Iudex, cùm decreuiſſet, duos ex abundanti teſtes audiendos, ſaluo alios duos reprobandi iure: appellatione & id &c. in irritum deductis. id emendando decreuit, poſtulationem cæteris litis inſtrumentis nectendam vt de ea poſtea decernatur: 21. die Nouembris 1577. B.

Verùm duo teſtes ex abundanti ſaluo aliis reiiciendi iure audiri debeant.

VII.

Non oportet, pendente dilatione, quæ alterutri partium data fuit, vt ſcilicet paratus veniat ad ſe defendendum, alteri permittere informare: ita iudicatum, 6. die Februarij 1564. aduerſus ſententiam Conſiliariorum Theſauri. Hanc ad rem notandum eſt, informationem factam ſuper libello oblato ad informandum de vita ac moribus, non valere, ſed oportere informationem ſuper poſitionibus articulatis fieri: Arreſtum 18. Ianuarij 1571. Idem disertè iudicatum fuit 16. Martij 1585. B.

Informatio ſuper libello de informando de vita & moribus, nulla.

VIII.

Appellans à tertia aut quarta dilatione, quæ dilatio non niſi octiduì vel quindecennij erat eò quod à primis præiudicialibus non appellaſſet: in mul-

Non ſemper quis bene fundatus eſt in appellatione à multiplici dilatione.

Digitized by Google

in multam & expenſas condemnatus fuit, 2. Auguſti 1564. B.

IX.

Confeſſio in materia ciuili diuidi nõ poteſt.

Quemadmodum oblationes ab vna partium factæ, diuidi non poſſunt, & integræ acceptari debent, vt dictum eſt ſupra *tit.* 15. §. 1. *lib.* 8. Ita pariter confeſſio partis vnius in materia ciuili diuidi non debet, vt in hac facti ſpecie. Cùm mulier quædam coram Balliuio Veromanduorum vel ipſius Locumtenente Rhemis conuenta fuiſſet, ad poſtulationem cuiuſdam, ceſſionem ab Hiſpano quodam habentis, quo ei redderet & reſtitueret catenam quaodam auream, quam pignoris loco ab Hiſpano iſto habebat: atque ea confeſſa fuiſſet, penes ſe eam catenam fuiſſe: verùm ſibi debitam ſummam 300. coronatorum, eámque catenam ex decreto prædicti Iudicis diſtractam, ſe ſe nihilominus paratam aliam catenam confici curare, dummodo priùs ſibi ſumma 300. coronatorum ſolueretur. Ceſſionarius cùm adſeruiſſet, mulieri nonniſi 300. francos deberi, Iudex decreuit mulierem curaturam aliam catenam auream confici, non addito priùs ſolui oportere ei, quod debebatur. Igitur cùm ab eo appellaſſet, perorante Roberto pro ipſa appellante & Dureto pro appellato, Arreſto, 12. Decembris 1594. Curia appellatione atque eo, à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, atque emendato iudicio decreuit, appellanti debitam ſummam ſolui oportere. I.C.

X.

Verum auia & ... [illegible] ... perhibere poſſit.

Auia teſtimonium perhibendo aduerſus nepotem ſuum, 6. Septembris, 1579. liberata fuit. Pariter die Veneris 10. Iulij 1562, perorante D. Pulcro, qui nunc Magiſtrum libellorum ſupplicum agit pro appellante, & Valla pro appellato, Arreſto iudicatum fuit, ſororium in actione iniuriarum non cogi aduerſus ſororium ſuũ teſtimonium perhibere, vide Robertum *rer. iudicat. lib.* 12. *cap. vlt.* In caſu diuerſo Arreſto, 25. Februarij 1556. matri iniunctũ fuit, vt teſtimonium perhiberet in cauſa teſtamentaria inter viduam primogeniti & alterum, vtrùm videlicet prædictus primogenitus teſtatus fuiſſet, iuxta *l. qui teſtamentum.* §. *per contrarium. ff. de teſt.* B.I.C.

XI.

Depoſitum excedens ſummam 100. librarum per teſtes non probatur.

In quinta Camera Inquiſitionum, 28. Iulij 1599. iudicatum fuit, ad relationem Dn. Louetij, in lite inter Catharinam Arcus & Bayum depoſitum 100. librarum ſummam excedens, teſtibus probari non poſſe: & quanquam à decreto contrarietatis appellatum non fuiſſet; quinimo etſi executioni traditum fuiſſet, atque inquiſitio admiſſa, nihilominus inquiſitionem videndam non eſſe, vtpote futuram prorſus inutilem, cùm agatur de depoſitione teſtium deponentium ſuper re centum libras excedente. Id quod in depoſito fauorabile & ſingulare eſt. Nam cùm depoſitum totum eius fidei, cui cuſtodiendum datur, committatur, vtique is, qui bona fide depoſitum accepit periculum facilè incurreret, imò exiſtimationis ſuæ iacturam faceret, admiſſa vel duorum teſtium depoſitione. Breuiter, qui omnis probationis loco à ſe depoſiti, non niſi fidem eius, cui id commiſit, habet, eandem fidem in reſtituendo & repetendo depoſito ſequi debet.

Arreſtum hoc deſumtum eſt ex Dn. Louetio *lit.* D. *Arreſto* 33. vbi in vtramque partem rationes extant, vide locum ipſum, vnà cum doctiſſimo Commentario Dn. Brodei, qui alia quædam eiuſdem generis Arreſta refert.

TIT. II. DE FORMA PROcedendi in cauſis leuioribus.

ARRESTVM I.

Cauſæ leuiores ilicò & de plano expediri debent. Vide Conſtitutiones Aurelianenſium, artic. 57. & Bleſenſium articulo 153.

Vigeſima ſeptima die Maij 1544. datum fuit Arreſtum Pariſiis, quo decretum fuit, Iudicem Niortium, qui paſſus fuerat litigatores quoſdam coram ſe pro quinque ſolidis ordinariè procedere, ſeſe coram Curia ſiſtere oportere, & proceſſus annullatus ac litigatoribus regreſſus reſeruatus pro expenſis ſuis, damnis & intereſſe aduerſus Aduocatos ſuos & Procuratores, & de cætero prædicti litigatores iudicio penitus liberati fuere citra expenſas & multam. Domini Triumuiri Regij tum perorando doctiſſimè repræſentarunt formam & ordinem procedendi in cauſis leuioribus, hunc nempe, reum cogendum ilicò reſpondere, negare, inquam, aut confiteri: ſi fateatur, cõdemnandum: ſi neget, decernendum, vti is primo die iuridico nulla vlteriori dilationi teſtes ſuos adducat, qui ante omnia alia à Iudice audiri debent, hoc facto, iudicem pronuntiare oportere citra vlteriorem proceſſum, neque iudicio per ſcripturã dato, iuxta *Auth. niſi breues. C. de ſent. ex breui. recit.* tunc enim, inquit, ſine ſcriptis, & ſine aliqua expenſa cognoſcere præſidem oportet.

II.

Idem.

Aliud ſimile Arreſtum ſuper appellatione quadam Sancti Bonneti Caſtelli datum fuit pro ſumma 60. ſolidorum, anno 1535. quo iniunctum fuit Caſtellano prædicti loci, vt huiuſmodi cauſas ſummariè expediret, neque litigatores proceſſu ordinario detineret.

APPENDIX ARRESTORVM *Ad Tit.* II.

I.

Idem rurſum in materia ciuili & criminali.

PRæfectus & Procurator Regius Montheriens, citati perſonaliter fuerunt, eo quòd proceſſum per ſcripturã feciſſent, cùm ſummariè procedere debuiſſent ſuper quibuſdã iniuriis & leuioribus vulneribus, perorante Memmino, 14. Iulij 1576. Et ſæpe Curia Procuratoribus & Aduocatis iniunxit, vt cauſas leuiores per expediens, vt loquuntur, determinarent. Et verò, 10. Iunij 1586. Gilloto perorante, Iudici à quo interdictum fuit, ne litem ſeu proceſſum ſuper materia ſummaria & moratoriis præſcriptionibus inſtitueret, atque appellatio à decreto in ſcriptis procedendi in huiuſmodi cauſis leuioribus admittitur. Iudicatum 22. Nouembris 1574. Hanc ad rem facit Conſtitutio Caroli V. quæ prohibet iudicari partes ſeu litigatores in facto contrarios eſſe, cùm res per viam iuris terminari poteſt: & Conſtitutio Bleſenſis *artic.* 154.

TITVL. III. DE REPROBAtionibus Teſtium.

Super hac materia vide tractatus Auſterij *de Reprobationibus teſtium*, & Rebuffi, qui plene tractant de reprobationibus & ſaluationibus teſtium, ac poſt illos Dn. Petrum Ærodium Locumtenentem criminalem Andegauenſem, *de ordine & formula practica criminalis*. Dn. Ioannem Imbertum *in Inſtitution. ſuis forenſibus, lib. 1. cap.* 47. atque inibi Guenoiſium. I.C.

ARRESTVM PRIMVM.

Reprobationes quando admittantur.

REprobationes teſtium admittuntur, ſiue traditæ fuerint, ſiue ad id peragendum ſeu admitti poſtulatum fuerit, vt admitterentur, ſi abſque his proceſſus determinari poſſit, iuxta Conſtitutionem Imperialem per *l. ad probationem. 21. C. de Probatio* Et ita Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit pro Domino Caſtrobouchero, aduerſus Dominum Montrocberium, & altero Arreſto, quod datum in lite Domini Roce, poſtulantis approbationem cuiuſdam Reſcripti Regij à ſe impetrati, eum in finem, vt ad reprobandos de nouo teſtes admitteretur.

II.

Reprobatio à minore poſt publicationem facta.

Minor ex Reſcripto Principis ad proponendas reprobationes aduerſus teſtes poſt publicationem, abſque aliis ſolennibus admittitur, dummodo in eo ſtatu eſſet, vt abſque iis cauſa caderet. Et ita Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, pro Domino Bellopilo, aduerſus Dominũ Griuotum. Auſterius *ad deciſ. Capel. Tholoſa.* contrarium tenet, iuxta *deciſionem* 53.

III.

Teſtis quando reprobari poſſit ab eo, qui eum proſe produxit.

Ex diſpoſitione Iuris communis pars ad reprobandum teſtem à ſe productum, veluti à parte aduerſa, non admittitur, ſiue examinatus fuerit ſiue non, *l. ſi quis teſtibus.* 17. *C. de teſtibus.* Attamen Doctores Canonici *in cap. præſentium, illo tit.* hic diſtinctionem fecerunt, putà in cauſa, in qua eum produxi, me eundem reprobare nõ poſſe, ſi pars mea ſeu aduerſarius eum examinari curauerit. Verùm ſi in alia lite, alia pars eum produxerit, & aduerſus me audiri fecerit, ad eũ reprobandum me admitti, neque obiici mihi poſſe, quod eum in alia re produxerim, ſiue eum examinari ſiue non curauerim. Hodie ea ſententia inualuit, in eadem cauſa huiuſmodi teſtem ab vtraque parte productum reprobari poſſe, ſi noua faciendi huius occaſio ſuperuenerit, *d. l. ſi quis teſtibus, & d. cap. præſentium*, vel etiam de nouo & nunc primum cauſa cognita fuerit, licet maximè antiquior ſit. Et ita Arreſto Burdegalenſi cauſa quædam iudicata fuit inter Dominum Caſtrobouchetum ab vna parte, & Ioannem du Bois ab altera parte.

IV.

Reprobationes in cauſa appellationis admittuntur.

Guido Papa *quæſt.* 500. ait, ſe quadraginta annis ex quo iam in Parlamento Gratianopolitano Aduocatum egiſſet, de ſtilo & conſuetudine prædicti loci obſeruari vidiſſe, obiectus contra teſtes admitti ad probandum in cauſis appellationis, qui non fuerant probati in prima inſtantia, aduerſus *cap. præſentium. de teſtibus.*

V.

Reprobationes in incidenti prouiſionis nõ admittuntur.

Nemo ad reprobandos teſtes ſuper momentanea poſſeſſione & prouiſione inquiſitos admittitur: & ſi reprobationes proponantur, prouiſio inſuper iis habitis iudicatur, vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Iunio 1497. Ratio huius rei bona eſt, eo quòd huiuſmodi incidens ſummarium ac reparabilis præiudicij ſit, licet duæ inſtantiæ, putà plena manutentio, ac poſtea petitorium perſequendæ ſint. In quarum vnaquaque pars vna facilè reaſſumere omnia poteſt, quæ ſibi vtilia fore cognoſcet, ac nominatim in negotio prædictarum reprobationum. Hanc ad rem notabilis eſt textus *in l. penult. ff. de his qui ſui vel alien. iuris ſunt.*

VI.

Proteſtatio neceſſaria reprobationis.

Pars, quæ productioni & iuramento teſtium à parte ſua aduerſa productorum adeſt, proteſtari debet, de iis reprobandis poſt exitum inquiſitionis, alioquin reprobationes illius poſtea non admittuntur. Et ita Arreſto Pariſienſi pro Petro Boucheto, aduerſus hippocomum quendam, anno 1489. iudicatum fuit.

V. Maynard. *lib. 4. Quæſtion ſuar. cap.* 70. I.C.

VII.

Teſtis non obſtante reprobatione admitti & audiri debet.

Inquiſitor non ideo minùs teſtem reprobatum audire debet, etiamſi ad reiiciendum eum reprobationem idoneam ac ſufficientem eſſe, ilico & de plano ei demonſtretur: verùm abſq; præiudicio obiecti vlterius procedere debet, non obſtante eo & oppoſitione vel appellatione quacunque, iuxta Conſtitutionem Regis Ludouici XII. *art.* 85. quamuis ex diſpoſitione Iuris prædictæ reprobationi de plano deferatur, vt ait Felin. *in cap. ex parte. de teſtibus.* Arreſto Pariſienſi, 14. Martij 1532. dictum fuit, Commiſſarium, qui huiuſmodi reprobationes admiſerat iiſque paruerat vt earum probatio fieret, malè decreuiſſe, eúmque ſuper eo coram reſpondere debere.

Vide *Arreſtum* 20. infra.

VIII.

Teſtem à me productum, eius refutandi cauſa me neque ſiſtere, neque indicare teneri.

Patrono, qui prædio clientelari manum iniecerat, & clientis heredibus, de fructibus caducariis diſceptantibus, ambigebatur quo tempore cliens fatis conceſſiſſet? Poſuerat patronus, eum certa in acie cecidiſſe, & commilitonum aliquot teſtimoniis (vt exiſtimabatur) probauerat. Dicebant heredes, teſtium refutandorum cauſa, de iis ſe terra marique inquiſiuiſſe: neque de latibus, neque de focis, neque de cuiuſquam cenſu quicquam vſquam fuiſſe inuentum. Ne igitur teſtium fidei, forſan de medio ſumptorum & maximè inſectandorum, nihil obtrectaretur: petierant, vt qui eos produxerat, ſiſteret, aut ſaltem indicaret: quod & ipſi impetrauerãt. Sed appellatæ Curiæ placuit, patronum hoc onere non fuiſſe grauandum. Ex tempore, Seguerio Haſtei cauſam orante. 6. Calend. Iul. M.D.L.

Lucius *lib. 11. Placitor. Curiæ Tit. 8. Art. vlt.*

IX.

Generalem teſtium omnium reprobationem admitti.

Productos in ſe teſtes generatim omnes vna vel altera partium inteſtabiles eſſe dixit. Huiuſmodi generalem teſtium omnium reprobationem, licet non ſpeciatim contra cuiuſlibet teſtis perſonam oppoſita fuiſſet, admitti placuit. Tantum quippe in omnibus generale valere, quantum ſingulare in ſingulis. Et ita Arreſto Pariſienſi 14. Februarij 1450. ab omnibus Inquiſitionum

tionum Cameris concluſum & iudicatum fuit. Ac poſtea altero Arreſto, vltima die Auguſti 1509.

Lucius *lib. 11. Placitor. Curiæ Tit. 8. Arr. 2.*

X.

Reprobationes generales aduerſus teſtem quemlibet teſtium non admittuntur.

Reprobationes teſtium non admittuntur in terminis generalibus, veluti infames eſſe, periuros, adulteros, homicidas, fures domeſticos atque alia eiuſmodi, niſi ſpeciatim particulares circumſtantiæ, nempe loci ac temporis admiſſi delicti, vel ſententiæ ſuper eo datæ, & à quonam iudice, vt ſciatur, competens is ſit necne, aliæve huius generis circumſtantiæ additæ fuerint. Eaque doctrina eſt Innocentij *in c. præſentium. §. teſtes. de teſtibus lib. 6. per l. libellorum. ff. de accuſatio. & in l. in cauſis. ff. eod.* Et quantum ad tempus attinet, menſem & annum exprimi ſufficit, & in accuſatione neceſſe eſt diem & horam addi, *d. l. in cauſis,* & ibi Gloſſ. *in verb. tempus, & in verb. ſecretarium.* Ita tribus Arreſtis Burdegalenſibus iudicatum fuit, quorum vnũ anno 1528. aduerſus Franciſcum Materium: alterum anno ſequenti, aduerſus nobilem Gabrielem de l'art Dominum Aubiaci: tertium denique, aduerſus Benedictos Lemouicenſes datum fuit.

Vid. Lud. Roma *conſ. 290.* Adde *deciſio. Cappel. Tholoſ. 53.* Maynardum *lib. 4. cap. 90.*

XI.

Idem.

Reprobatio generalis à Curia admittitur, hoc addito, partem, quæ ita generaliter eam propoſuit, expreſſius & ſpecialius tempus deſignare debere, vt & locum, perſonas & caſus à ſe propoſitos in confuſo: vt ita pars è contrario teſtes ſaluare poſſit: pro quo facit *cap. præſentium* & quæ illic ſcribit Philipp. Franc. *in §. teſtes. cum Gloſſ. in verb. interrogatoria de teſtibus in 6.* Lud. Roma *conſ. 290.*

XII.

Reprobationes ob delictum non ſententiâ vel pactum non admittuntur.

Reprobationes aduerſus teſtes ob crimina qualia qualia non admittuntur, nec validæ ſunt, ſi teſtes, aduerſus quos proponuntur, confeſſi [a] non fuerint: aut pacti aut per ſententiam condemnati; hoc quippe ſatis non eſt ad conuincendos eos: quoniam id ſæpe per falſos teſtes euenire poteſt: ac Princeps eos ex indulgentia honoribus ac exiſtimationi reſtituere. Et ita Arreſto Pariſienſi, omnibus Cameris congregatis, iudicatum fuit, 12. die Auguſti 1538.

Quando & in quibus Curiis admittantur.

[a] Iuxta *l. furti. de his qui not. infam.* P. Anchar. *conſil. 25.* Boerius *deciſ. 340.* tamen accipiuntur ad eleuandum teſtimonium. Alex. d. Barbat. *conſil. 3. lib. 3.* Attamen in Curiis Eccleſiaſticis contrarium obſeruatur, iuxta diſpoſitionem Canonicam *in c. ſuper eo.* & ibi notat. *ext. de teſtibus.* vbi delictum in grauioribus ipſo iure infamat, atque parti recuſanti teſtes conuincere permittitur, ſi iam conuictus non fuerit: Maſuerius, *Tit. de Teſtibus. num. 17* & Dn. Maynardus *lib. 4. cap. 75. & 26.* refert in Parlamento Tholoſano, ſi teſtis reprobetur, quòd leno ſuæ vxoris ſit, huiuſmodi reprobationem admitti, etiamſi ſententia de eo dicta non fuerit, ob facinoris videlicet enormitatem, item ſi aduerſus teſtem obiiciatur, eum patrem aut matrem ſuam verberaſſe, duas vxores habere, ordinarium diuini nominis blaſphematorem eſſe: huiuſmodi, inquam, reprobationes admitti, etſi de eo teſtis neque conuictus neque condemnatus, neque etiam de eo pactus fuerit. Id quod in Curia Parlamenti Pariſienſis non obſeruatur, neque in ſedibus ad illius diſtrictum pertinentibus. Verùm quæritur, verùm qui in pœna aliquam corporalem condemnatus fuit, exempli gratia, fuſtigationis, exilij aut alteram ſimilem, ac ſententia executioni tradita, à Principe Reſcriptum impetrauerit, quo bonæ famæ & exiſtimationi reſtitutus fuerit, vtrum, inquam, eam ob cauſam ad teſtimonium perhibendum admitti poſſit? Prædictus Dn. Maynardus *lib. 4. cap. 93.* tenet, quod non, eo quòd vulnus illud reſtitutione ac reuocatione haud ita plene coaleſcat, quin cicatrix ſeu veſtigia adhuc remaneant & appareant, & vt Ouidius canit:

Pœna poteſt demi: culpa perennis erit.

Carondas in contraria ſententia eſt, *lib. 4. Reſponſ. ſuor. cap. 34.* I. C. de Pont.

XIII.

Reprobatio in omnibus articulis ſpecialis eſſe debet.

Reprobatio aduerſus teſtem facta, ſpecialiter caſum, locum & tempus continere debet: vt is, qui prædictum teſtem produxerit, eundem ſaluare poſſit. Pro quo vid. Paul. Caſtrenſ. *in l. Turpia. ff. de legat. 1.* ac cùm aliter propoſita fuiſſet, compluribus Arreſtis reiecta fuit.

XIV.

Reprobatio ob corruptionẽ admittitur.

In Maiore Camera Inquiſitionum obſeruatur, reprobationem teſtis, qui inductus & ad deponendum pecunia corruptus eſſe dicitur, idoneam eſſe: etiamſi reprobans non adiiciat, prædictum teſtem falſum depoſuiſſe, aut ſe contra veritatem depoſiturum promiſiſſe: ſufficit enim pecunia fuiſſe corruptum profere ndo teſtimonio, licet non arguatur, quòd teſtimonium falſum dixerit. Ita tenet Panorm. *in cap. licet cauſam de Probat.* Bartol. *in l. Diuus. ff. de re iudic.*

Maynardus *lib. 4. cap. 91.* hoc loco Paponium reprehendit, eo quod Bartolum & Panormitanum allegauerit, qui (ait ille) in locis citatis de hac facti ſpecie nõ loquantur. & addit, Parlamentum Tholoſanum reprobationem ob corruptionem non admittere, niſi ſpeciatim particulares circumſtantiæ, veluti pecuniæ quantitas, corruptionis modus, locus & tempus corruptionis exprimantur, & allegat Paul. Caſtrenſ. *in l. turpia. D. de legat. 1.* I. C.

XV.

Reprobatio ob mendicitatẽ admiſſa.

Arreſto Pariſienſi, menſe Auguſto 1532. iudicatum fuit, mendicantem [a] per plateas idoneũ teſtem non eſſe, eo quòd facilimè corrumpi poſſit, propter extremam, in qua conſtitutus eſt, paupertatem, iuxta id, quod vulgò dicitur: *En grande pouureté n'y a pas grand' loyauté.* hoc eſt, *In magna paupertate, non eſſe magnam fidem.* Maſuerius *in tit. de teſtibus col. 2.* & Alex. *in Conſil. 237. volu. 6.* Gloſ. *in l. 3. in verb. egens de teſtibus.* Altera ratio ex Platone *lib. 9. de leg.* ſumitur, qui in Republica benè conſtituta mendicantes tolerari non vult, & Magiſtratibus, cui Reipub. onus incumbit, iniungit, vt eos, qui mendicitati exercendæ totos ſe dedũt, expellant: inde quippe ignauiam ac puſillanimitatem procedere. Ac idem Plato *lib. 8. de Republica* ait, neceſſariò vbi complures in Vrbe aliqua mendicantes ſint, complures pariter maleficos reperiri. Atque hanc ad rem lex eſt Moſaica *Deutero. cap. 15. Ne ſit inops aut mendicus inter vos.*

Mendicantes Reipub. perniciosi.

Aduerſus huiuſmodi ignauiæ ſectatores, inertes, & deſides, Athenis lex quædam promulgata fuerat, quam Solon à Rege Ægypti Amaſi, vt & Spartæ didicerat. Nos in Iure duas Conſtitutiones aduerſus mendicantes non inualidos habemus, putà *l. vnic. de mendic. valid. C. Iuſtinian. lib. 11. tit. 25. & Cod. Theodoſia. de mendicant. non inualid. & Nouella 80. de Quæſtore.*

Reprobatio ob paupertatẽ inſufficiens.

[a] Alioquin abſque huiuſmodi vilitate & mendicitate, paupertas in teſte non reprobatur, vt ait Plinius Secundus ad Traianum ſcribens, *Summa ſæpius integritas in paupertate.* Tiberius Cæſar, vt Suetonius ſcripſit, in teſtamento ſuo, teſtes pauperes adhibuit, idque obſignauit etiam humillimorum ſignis. Hanc ad rem faciunt verba *§. ſi. de ſuſpect. tutor. Inſtit.* I. C.

XVI.

Reprobatio ob inimicitiam in omnibus caſibus admiſſa.

Quamuis in accuſatione criminis læſæ Maieſtatis teſtes infames, qui ius accuſandi non habent, vilesque item ac alij improbioris notæ admittantur, *l. famoſi. ff. ad l. Iul. Maieſta.* verumtamen de inimicis accuſati teſtibus recipiendis id non intelligitur: ac reprobatio ob inimicitiam pertinens eſt, & legitima, nã in teſte inimico timetur mendacium, iuxta *l. 1. §. propterea ff. de Quæſtionibus, præterea inimicorum quæſtioni fides haberi non debet, quia facilè mentiuntur:* ita dicit Bartol. *l. in quæſtionibus. ff. ad l. Iul. Maieſta.* Ego ita ſcriptum vidi, Arreſto Pariſienſi iudicatum fuiſſe *in Schedis defuncti Domini* de Loges *Conſiliarij.*

Attamen reprobatio ob inimicitiam affectatam non admittitur, Dn. Maynardus *lib. 4 Quæſtio. ſuar. cap.* 84. neque inimici reconciliati, idem Maynardus *lib. eod. cap.* 98. Pariter reprobatio illa non admittitur, ſi dicatur, teſtem intimum amicum eſſe illius inimici, aduerſus quem producitur. Idem Maynardus *lib* 4. *cap.* 85. Itémque reprobatio ob amicitiam, familiaritatem, aut ſeruitia non admittitur, niſi ordinarius domeſticus ſit, P. Anchoranus *Conſil.* 246. 289. neque ad leuandum aut minuendum teſtimonium, Andreas Barbarius *conſil.* 3. *lib.* 5. I. C.

XVII.

Mulieres teſtes produci poſſunt.

Mulieres teſtimonij dicendi ius tam in ciuilibus, quàm criminalibus, ex diſpoſitione Iuris communis habent, *l. ex eo. ff. de teſtibus. l. qui teſtamento. §. Mulier. ff. de Teſtam. §. poſſunt. Inſt. de Teſtam.* Conſuetudo Laodunenſis Prouinciæ olim hæc erat, vt mulieres in criminalibus quidem admitterentur, verùm in ciuilibus non: item iure Canonico, è contrario in criminalibus teſtimonio ijs interdicitur, in ciuilibus autem admittuntur, *cap. Forus. de verb. ſignif.*

Conſuetudo correcta.

Arreſto Pariſienſi inter prima, quæ data poſt feſtum S. Martini, anno 1393. prædicta Conſuetudo correcta & reprobata fuit, atque hæc res ad diſpoſitionem iuris communis reducta.

XVIII.

Reprobationes quando admittantur: vt ſuperius informetur.

Iudex decernere non debet, vt partes reſpondeant per *credo, vel non* & hodie cathegoricè ſuper articulis in Reprobationibus teſtium comprehenſis: neque pariter decernere, vt partes probationem præſtent ſuper articulis in prædictis reprobationibus comprehenſis, niſi prius, verùm ij probabiles ſeu pertinentes ſint vel nõ, viderit, ac præterea prædictas reprobationes vlterius ſpecificare ſeu deſignare oportet. Inquiſitionem quippe facere ſuper reprobationibus non concludentibus, nihil aliud foret, niſi vexare partéſque inanibus ac ſuperfluis ſumtibus onerare. Ita in Maiori Camera Inquiſitionum iudicatum fuit, die Veneris 16. die Auguſti 1532. ad relationem Domini Harlæi, ſententia Aurelijs data infirmata, qua aduerſus Conſtitutionem Regis Ludouici XII. *artic.* 39. videlicet ex iis, qui anno 1512. publicati fuerunt, decretum fuerat, partes ſeu litigantes, quorum relationem tum temporis Dominus Harlæus fecerat, per *credo, vel non,* reſpondere debere, ſuper reprobationibus, & ſuper iiſdem inquiſitionem faciendam, non viſis iis neque iudicatis pertinentibus ſeu admiſſibilibus. Præterea eo quòd ante publicationem inquiſitionum, reprobationes dantur, fieri poteſt, vt huiuſmodi teſtis reprobetur, qui non depoſuerit, rem quæ producenti proſit, ac proinde non futura neceſſaria reprobationis probatio.

Plerumque teſtes in reprobationibus auditos, reprobare non permittitur: Arreſtum menſe Iunio 1531. Et notandum eſt, ſi iniurioſa reprobationis allegatio ſiue cauſa ex affectato partis alterutrius conſilio atque animo procedat, actionem pro reparatione iniuriæ aduerſus prædictum conſilium intentari poſſe, Arreſtum 22. Ianuarij 1563. Vide Appendicem *Arreſti* 1. infrà.

XIX.

Reprobationes in incidenti momentanea poſſeſſionis nõ admittuntur.

Anno 1497. menſe Iunio & Iulio, omnibus Cameris coadunatis lis quædam ſuper terra & dominio Montrolienſi Bellai iudicata fuit atque Arreſto dictum, reprobationes teſtium non videndas, eo quòd inquiſitiones & inſtantia de momentanea tantùm poſſeſſione erant, eámque ob rem certus teſtium numerus præfinitus fuiſſet. Supra hoc titulo Arreſtum quintum ſimile huic eſt, ac de eadem facti ſpecie fuiſſe videtur.

Lucius *lib.* 11. *Placitor. Curiæ, Tit.* 8. *Arr.* 4.

XX.

Teſtis audiri debet non obſtante reprobatione.

Coram Seneſchallo Cenomanenſi, vel Locumtenente ipſius criminali, inter duos lis criminalis mota fuerat, vnus eorũ prædictum Seneſchallum recuſauit, & cauſas recuſationis ſcripto exhibuit, ſuper quas informare oporteret: ex hac ratione ſe ad Locumtenentem generalem conferunt, coram quo, ſuper cauſis recuſationis teſtis producitur. Pars, aduerſus quam is productus fuerat, impedit, quò minus admittatur, eo quòd ipſi ſuſpectus ſit & ſummus aduerſæ partis amicus. Alter contrarium ait non impedire videlicet ad teſtis admiſſionem, ſaluo ei illum reprobandi iure. Ex altera parte, pars replicabat, iure exceptionem legitimam contra teſtes à principio recipiẽdam eſſe, *cap. præſentium, de teſtibus.* Panorm. *in cap. ex parte. eod. tit.* Præterea in caſu, de quo quæritur, eum reprobationes porrigere non poſſe: tum quippe ſuper iudicis recuſatione ordinariam litem inſtitui: erat atque hanc ad rem Arreſtum datum conforme diſpoſitioni iuris: quod ait, in ſummario iudicio non poſſe obijci exceptionem in perſonam teſtium, Ioann. Andr. *in cap. veniens. 2. de teſtibus.* Locumtenens generalis Cenomanenſis decreuit, teſtem illum admitti non debere: ab eo appellatur. Arreſto Curiæ, quod datum in Camera particidali, 7. die Martij 1550. dictum fuit, malè iudicatum, & benè appellatum, appellatúſque in expenſas cauſæ appellationis condemnatus. Pro appellante perorabat Regnardus, pro appellato, Rubeus. Suprà hoc titulo ſimile extat Arreſtum ſeptimum.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum III.

I.

Actio reprobationum diffamatoriarum quando permiſſa.

REprobationes iniurioſæ & diffamatoriæ idoneæ ſunt & in iudicio admittuntur. Arreſtum 10. Decembris 1584. neque ſuper iis informationem fieri neque ſuper recuſationis ignominioſæ cauſa, niſi lite finita; Arreſtum 28. Martij 1579. in Camera particidali B.

Videtur

II.

Cognati quo gradu repro-bentur.

Videtur, cognatos, qui ex diſpoſitione Iuris, teſtimonium neque pro cognatis neque contra eos dicere poſſunt, *l. teſtis idoneus. D. de teſtibus l. parentes. C. eod. tit.* accipiendos duntaxat in gradu, ſiue aſcendentium ſiue deſcendentium, ſiue denique collateralium, eos qui ex Conſtitutione iudices eſſe non poſſunt, vt ſunt parentes, liberi generi, fratres, ſororij, patrui, auunculi, nepotes, fratres patrueles aut conſobrini, vel ab iis deſcendentes, Bleſenſis *Artic.* 117. 120. Attamen Maynardus *lib. 4. quæſtio. ſuar. cap. 92.* vlterius progreditur ac tenet, intelligendum hoc de cognatione vſque ad quartum gradum, & ita in Parlamento Tholoſano obſeruari: niſi quæſtio ſit de probatione ætatis, & affinitate, *l. etiam. C. de teſtibus. cap. videtur. Qui matrimon. accuſar. poſſunt.* I.C.

Compater teſtis.

Teſtis, cuius infans, è ſacro baptiſmate à parte, à qua in teſtimonium producitur ſuſceptus fuit, à teſtimonij dictione repellitur, ext. non è contrario, ſi partis producentis infans e ſacro fonte à nunc producto ſuſceptus fuerit. Maynard. *lib. 1. cap. 89.*

III.

Reprobatio ad uerſus teſtem ſententia iudicis reprehenſum notari debet.

Reprobatio aduerſus teſtem iudiciali ſententia reprehenſum, de crimine infamante notanda eſt, benè ſupplendo, etiamſi verbum, *condemnati*, additum non fuerit. Ita iudicatum ad relationem Domini Iabini in quinta Inquiſitionum.

IV.

Reprobatoria reprobatoriorum non admittuntur.

Vigeſima prima Iunij 1531. in cauſa Regnaldi Marlei Arreſtum datum fuit, diſpoſitio. *cap. licet 49. Ext. de teſtibus* non obſeruari, quæ reprobatoria reprobatoriorum admittit: & ab eo actor depulſus fuit, quod voluerit etiam in cauſa criminali ad reprobandos teſtes in inquiſitione audiri ſuper articulis reprobationum: Arreſtum iſtud ſub antiquo Palatij ſtilo datum, quo reprobatoria reprobatoriorum non admittuntur, fallit in arduis, ac in religione Iudicum relinquitur, probationem ex magna cauſa admittere, vbi ſuſpicio ſubornationis teſtium, quos reprobari quis cupit animaduertitur: verùm iſtud potius Iudicis officio, quàm parte requirente admittitur.

Arreſtum iſtud nec non præcedens deſumta ſunt ex Arreſtis Dn. Louetij lit. R. *Arr. 4. & 5.* vbi Commentator ait, reprobatoria reprobatoriorum fieri non poſſe, nominatim in materia ciuili & in materia criminali, cum de re minima agitur, idque propter infinitatem vitandam, & hanc ad rem laudat Arreſtum 6. Februarij 1568. Vide locum ipſum.

TITVL. IV. DE PVBLICAtione inquiſitionum.

ARRESTVM I.

Publicatio inquiſitionum neceſſaria.

EX ſententia Gloſſæ in *l. prolatam. C. de ſent. & interloc. omn. iud.* publicatæ inquiſitiones defectus proceſſum nullum reddit. Nihilominus eo non obſtante vſque ad publicatam ano. 1539. Conſtitutionem, huiuſmodi res ſtrictè obſeruata non fuit. Poſtea in eam ſententiam magis inclinatum fuit, idque neceſſariò ob complura Arreſta Pariſienſia prædictæ Gloſſæ, *ibi, & publicentur*, conformia.

II.

Publicatio in Curia non fit.

Arreſto Pariſienſi, anno 1376. dictum & decretum fuit, ne vlla Inquiſitionum publicatio in Parlamento fieret: verùm tantum in Balliuatibus, Seneſchaltiis, aliiſque Iuriſdictionibus ad Parlamenti diſtrictum pertinentibus.

Poſt Arreſtum iſtud, cuius Articulus 86. ex conſtitutione anno 1539. publicata, cuius mentio in primo huius tituli Arreſto facta, derumtus fuit, altera Conſtitutio Ordinum ſeu Statuum Bleſenſium interuenit, *Art.* 150. qua dicitur, publicationem Inquiſitionum deinceps in Curiis Parlamentorum, & apud Libellarios Palatij fieri oportere, tanquam coram ordinariis Iudicibus: id quod æquiſſimum eſt, res quippe nocentiſſima eſt ac periculorum pleniſſima in tenebris & obſcuro litigare. Hac ratione Imbertus refert, Dominos Curiæ Parlamenti Tholoſani nunquam Articulum iſtum prædictæ Conſtitutionis 1539. verificare ſeu approbare voluiſſe: *lib. 1. Inſtit. ſuar. forenſ. cap. 47.* Aufrerius ſuper veteri ſtilo Curiæ Parlamenti ait, practicam hanc introductam, vt omne ſcandalum euitaretur. Publicatio Inquiſitionis aliud nihil eſt, quam relatio eius, quando Inquiſitiones in Acta referuntur & admittuntur, partesque communicationem earum acceperint, atque reprobationes aduerſus teſtes fecerint, aut iis excluſi fuerint, ac poſt publicationem illam amplius non admittuntur, in titulis præcedentibus demonſtratum fuit: I.C.

Publicatio Inquiſitionis quid ſit?

III.

Reprobatio poſt publicationem.

Poſt publicationem Inquiſitionis, minor ad reprobandos teſtes ex Reſcripto admittitur. Arreſto ſecundo *ſupra Tit. de Reprobationibus teſtium.*

TIT. V. DE RESPONSIS Cathegoricis.

ARRESTVM I.

Articuli ad reſpondendum cathegoricè communicari debent.

IS, qui partē ſuam aduerſam cathegoricè reſpondere ſuper articulis à ſe poſitis poſtulat, prædictos articulos prædictæ parti ſuæ communicare tenetur, nec prædictæ communicationis recuſatio admittitur, ſub prætextu eo quod petitor dicat, prædictam partem omnium copiam ſeu exemplum habuiſſe cùm prædictos articulos proponeret. Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, quod datum in Maiore Camera perorantibus Dominis Thuano & Nullio Aduocatis, 15. Decembris 1519. per *l. qui interrogatur. 5. ff. de interrog. actio.*

V. Conſtitutionem 1539. Artic. 37.

II.

Audientia reſponſionū Cathegoricarum ad Inquiſitores nō ſpectat.

Exceptio ſeu audientia reſponſionum cathegoricarum ad Inquiſitores non ſpectat, atque ab ea excluſi fuerunt Arreſto Maiorum dierum Pictauienſium, 26. die Septembris 1519. vt ſuprà *Tit. de Probationibus Arreſto 3. & 4.* notatur.

III.

Reſponſiones Cathegoricæ in propria perſona & ſuper omnibus articulis pertinentibus fieri debent.

Nonnulli ſuper praxi Conſtitutionis Ruſcinonenſis *Artic. 6.* pertinaciter mordicus adhæſerunt, aſſerentes, omnem reſponſionem cathegoticam per Procuratorem ſpeciali mandato ſubnixum fieri poſſe, nec eiuſmodi reſponſionem exigentes nouos articulos adiungere poſſe, vt ſuper iis reſpondeatur: verùm iis contenti eſſe debent, qui in inſtantia proponuntur, neque alios proponere ſuper eo Arreſtum 26. Nouembris 1534. in Parlamento Pariſienſi interuenit, quo prædicta Conſtitutio confirmata, ac declaratum fuit, eiuſmodi reſponſionem in perſona

propria fieri oportere: omnéſque articuli ad materiam pertinentes admittuntur, quamuis poſiti non fuerint: perorantibus Pulchro & Corblondello.

TITVL. VI. DE IVREIVrando.

Olim diuerſæ Iuriſiurandi formæ extitere, exempli gratia, *per ferrum candens, per purgationem ignis*, nonnunquā ſolemnibus quibuſdam verbis, in aliquibus locis, per ſonum Campanæ, ſuper ſanctis reliquiis: verùm huiuſmodi ceremoniæ veluti abuſiuæ reprobatæ & reiectæ fuerunt duobus Arreſtis Maioribus diebus Claromontij habitis, 22. die Iunij 1582. & 28. die Martij 1585. B.

ARRESTVM I.

Periurium aduerſus iudicem vel partis delationem quando admittatur.

MAxima differentia eſt inter iuſiurandum deferente parte præſtitum, & alterum, quod Iudex ipſe detulit. Illud enim à litigatore delatum, tranſactionis ſpeciem continet, atque maiorem, quàm res iudicata, autoritatem habet, ſic vt non amplius is qui detulit, ad probationem contrarij admittatur: quoniam expreſsè iura noſtra voluerunt, vindictam contemptę religionis iuriſiurandi iſtius Deo, quem ſatis vltorem habeat: relinquendam, *l. 2. C. de iureiur.* In altero verò non ita eſt, poteſt enim pars cuius intereſt, ſi noua inſtrumenta aut teſtes ſeinuenisſe dicat, ab integro cauſam agere: nihilominus tamen, ſuper hoc dubitatum fuit, déque quo duo Arreſta Pariſienſia extant, quæ inuicem ſibi non reſpondent: quorum prius pronũtiatum in Camera particidali, à defuncto Domino Præſide Montelonio: poſterius die 9. Iunij 1550. Facti ſpecies prioris hæc eſt, pars expenſas à ſe impetratas taxari ſeu æſtimari curans cùm non haberet, vnde demonſtrare poſſet ſportulas à ſe ſolutas fuiſſe, ad iuſiurandum admittitur: ipſi ſumma decem coronatorum æſtimatur, præſente Procuratore condemnari, qui poſtea eo nomine conuentus fuit & exactus. Accidit vt prædictus condemnatus rationibus repetitis, & cum ſententiæ breuiculo, quo ſportularum modus continebatur, collatis, petitorem pro quinque decem abſtuliſſe deprehenderet. Tum is periurij petitorem inſimulat, & actionem perſonalem impetrat. Cauſa ſiue lis in Camera particidali conteſtatur, vbi prædictus appellans adſerit, nihil ſe niſi ſanctè ac verè iuraſſe. Arreſto Partes abſque vllis expenſis à Curia abire iubentur. Alterius facti ſpecies eſt, Antonius Caluinus, poſtquam ſoluiſſet expenſas aduerſus ſe Auguſtino Colino taxatas, ſeu adiudicatas, de periurio prædicti Colini informari curat, eò quòd multa de itinere, aliiſque rebus perperam affirmaſſet, cuius nomine accuſatio admiſſa fuit: ac poſtea probatione non concludente, litigatores ad ordinarium proceſſum admiſſi.

Ex Lucio *lib. 11. Tit. 16. Arr. 19. & 20. Vid. l. 21. quod ſi. & ſeq. ff. de Dolo* & Cicero *2. de legib.* qui ait, *Periurij pœnam diuinam, exitium eſſe, humanam dedecus.*

II.

Reus cui iuſiurandum delatum, addita exceptionibus ſuis iurare poteſt.

Simplex iuriſiurãdi delatio ab actore reo facta, ac ſimpliciter acceptata, dubia & anceps fuit: nonnulli quippe tenuerunt, ſi actor adſerat ſe mutuò centum coronatos dediſſe, ac ad iuſiurandum partis ſeu aduerſarij ſui prouocet: atque reus iuret, verum quidem illud eſſe, iſtos coronatos ſibi mutuo datos, verùm ſub onere quodam poſtea adimpleto, aut ſub conditione quæ poſtea extitit, aut etiã illos ſe ſoluiſſe, huiuſmodi inquã, iuramẽtorũ, quoad cõfeſſionem pertinet, valet: quoad exceptionẽ non itẽ. Atq; Actor partem alteram approbare alteram verò reprobare poteſt, *l. perfecta 4. C. de donat. quæ ſub mod.* vt notatum eſt in prima gloſſ. *in l. ſiquidem. C. de exceptio.* Bart. & Bald. hanc ſententiam tenent per *text. in l. publica. §. finali. ff. depoſiti.* Et ita Burdegalæ iudicatum fuit, vt ſcriptum reliquerunt Petrus de Bella Pertica, Doctor Borbonienſis *in l. vnic. C. de confeſſ.* & Boer. *quæſt. 243. & 253. num. 7.* Alij contrarium exiſtimauerunt, ac ſaniùs huiuſmodi iuſiurandum præſtitum ſub exceptione, partim acceptari, partim verò reprobari non poſſe. Eáque ſententia fuit Ioannis Fabri, in *§. ſi quis poſtulante. de Actio. in pr.* & ab omnibus probis approbata fuit, & communis eſt, ac ab iis prædicta ſententia reprehenſa & infirmata: nec Arreſtum iſtud fuiſſe crediderim. Hodie alia praxis eſt; nempe reum Conſilio priùs capto excipere debere, ſe ſuper intentione actoris iurare non teneri, niſi ſimul & eadem opera defenſioni & exceptioni ſuę fides adhibeatur, ſuper quo Iudex decernere debet. Et ita tenet Iaſon, *in conſilio 87. nu. 1. volum.* & ſi actor contrarium vrgeat, reus pro abſolutione ſua iurare poteſt, ac excipere, neque mutuum eſſe, neque obligationem, à qua non liberatus ſit, neque ad id ſe teneri, ac expreſsè petitionem negare, & per Specular. *tit. de poſ. §. 10. verſic. quod ſi debes mihi*, qui aſſerit, ſufficere, aduerſus actorem, qui ſuper eo contumaciter ac obſtinatè litigat, iurare, *ego debeo, aut nihil debeo.* Atque iuxta vltimam hanc ſententiam Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, pro Domino Iſarnæo reo, aduerſus Martialem Belcerium actorem, 13. Februarij 1531.

Vide *Arr. 2. Tit. 15. libri 8.*

III.

Lis leuior iuramento dirimitur.

Cùm de minori aliqua ſumma quæſtio eſt, actoris iuramento ſtatur, ſiue de rationibus ſiue de alia re agatur, modò bonę virę, famę nec ſuſpectæ ſit. Eaque eſt ſententia Bartoli, in *l. ſi quis pro redemtione. §. penult. C. de donatio.* Et ita Arreſto Gratianopolitano iudicatum fuit.

IV.

Iuramentum delatum recuſari non debet.

Decima ſeptima die Iulij 1522. Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, actorem vel reum, ſi à parte ſua ei iuramentum deferatur, ſuper intentione ſua aut defenſione ſeu exceptione iurare teneri: nec id impedire poteſt, ſi dicat, ſe per teſtes probationem ſuam facturum, ac nominatim cùm & ſuper actione & ſuper exceptione iurandum eſt. Eáque eſt doctrina Bartoli, qui hanc ad rem notatur, in *l. fin. ff. de in lit. iura.*

Sumtum ex Dn. Boerio *deciſ. 95. nu. 2. Manifeſtæ turpitudinis eſt nolle iurare, nec iuſiurandum deferre, l. Manifeſtæ D. de Iureiur.*

V.

Iuramentum ei, qui probationem præſtitit, delatum non admittitur.

Pars alteri parti, quæ probationem ſuam præſtitit, iuramentum deferre non poteſt. *cap. ſicut conſuetudo. de Prob.* & ibi Bald. & Felin. Et ita Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, pro Ioanne Go-

ne Godino, aduerſus Stephanum Vilbanum appellantem, 19. die Octobris 1536. Poſtea Conſtitutio interuenit, quæ publicata anno 1539. qua pars cogi poteſt, in quacunque parte litis, per iuſiurandum* reſpondere. Prior iſtius Arreſti ſententia *infra Arreſt.* 8. plenè declaratur.

Vid. *Art.* 6. & 7. Conſtitutionis Ruſcinonenſis.
* Super articulis pertinentibus.

VI.

Idem & contrarium.

Omnibus dilationibus præſtandæ probationis elapſis, actor ſe ad iuſiurandum rei referre poteſt, niſi contrariam per teſtes probationem præſtiterit. Ita iudicatum Arreſto Burdegalenſi, menſe Iunio 1531.

Deſumtum e Dn. Boërio, loco citato *Art.* 4. *num.* 6. Aliter iudicatum fuit, 20. Iunij 1556. iuxta *l. admonendi.* § 1. *D. de Iureiur.* B.

VII.

Delatio iuriſiurandi quādo impediat repræſentationē pecuniæ.

Si creditor repræſentationem per prouiſionem poſtulat, debitor autem ſolutionem alleget, ſeq; ad iuſiurandū à creditore præſtitum referat, repræſentatio iſta differri debet, ſi creditor præſens ſit, aut vnius alteriúſue diei itinere abſit: verùm ſi longius quàm duorum dierum ſpatio abfuerit, dici debet, intra præfinitum tempus eum iurare, ac interea debitorem apud Acta conſignare debere: ſaluo poſtea iuſiurandum præſtitum decernendi iure. Et ita Arreſto Burdegalenſi, 1. die Aprilis, 1526. iudicatum fuit.

Huius Arreſti mentionem facit Rebuffus *ad Conſtitutiones in Tract. de literar. obligator. artic.* 5. *gloſ.* 5. qui tamen id Parlamento Pariſienſi attribuit, non autem Burdegalenſi, vt hic Papinius facit, B.

VIII.

Iuramentum à creditore, qui probationem ſuam præſtitit, nullum.

Dubium à Doctoribus noſtris motum, *in l. admonendi. ff. de Iureiur. & in cap. 2. de probatio.* putà præſuppoſito, poſt plenam probationem creditoris delationem iuriſiurandi debitoris non admitti, reſolutum fuit Arreſto Pariſienſi, 12. Maij 1539. vt ſi reus actorem iurare velit, verùm ſcilicet comprehenſa in obligatione ſeu inſtrumento verè ac iuſtè debeantur, eum non admitti debere: inſtrumentum quippe plenam ac ſufficientem eius fidem facit: iſque caſus eſt prædicti *cap. 2.* Verùm ſi poſtulet, vt actor iuret, verùm videlicet et ſolutum fuerit: ex æquitate eum audiri oportet, vt notant prædicti Doctores, *in l. admonendi.* Arreſtum ſuperius 6. idem eſt.

IX.

Caſus, quibus iuramentum ſuppletorium admittatur aut non admittatur.

Complures caſus ſunt, quibus ex diſpoſitione iuris communis iuramenta ſuppletoria deficiente probatione non admittuntur; veluti in matrimoniali cauſa, *cap. mulieres, cap. fin. de Iureiur.* & Gloſſ. *in l. ait Prætor. §. quacunque, in verb. agatur. eod. tit. ff.* & cùm quæſtio eſt de maiore ſumma aut quantitate, Gloſſ. *in l. admonendi. eod.* Præterea in lite criminali, vt *in dict. Gloſſ.* In cæteris caſibus, licet ſtilus non ſit ea admittendi, inſpecta Conſtitutione de decem teſtibus, attamen diſpoſitione Iuris admittuntur, ſi probatio dimidio plus perfecta ſit: puta, ſi duo teſtes ſint, quorum alter non reprobetur, aut etiam ſi nonnulla indicia vnà cum idoneo teſte adſint. Et ita duobus Arreſtis Burdegalenſibus iudicatum fuit, quorum vnum datum pro vidua quadam Rupellana nomine Ioanna Seuerina, alterum pro Lamberto Lancollo appellante, Vigilia omnium Sanctorum, anno 1520.

Caput iſtud deſumtum eſt ex *ex Deciſio.* 85. & 86. Dn. Nicolai Boërij Aduocati in Balliuiatu & Officialiatu Bituricenſi, poſtea ac tempore, quo munera & officia publica iudicialia venalia non erant, Conſiliario in Maiore Conſilio, & tandem primo Præſide in Parlamento Burdegalenſi. Super hac quæſtione vide *Deciſio. Capellæ Tholoſanæ* 161. & ibi Aufretium Coraſium Miſcellan. *lib.* 3. *cap.* 4. Hippolytum de Marſiliis *ſingul. num.* 27. Panormitanum *in d. cap. mulieres. de iureiur.* vbi indiſtinctè arbitratur, iuramentum neceſſarium reo deferri, per *cap. atteſtationes. de deſponſat. impub. extr.* In actore propter negotij arduitatem dubitat, tandem concludit, hoc totum Iudicis prudentiæ eſſe committendum, qui pro cauſæ perſonarúmque dignitate & qualitate deferendum eſſe ſtatuet. Coraſius in eadem ſententia eſt tam reſpectu actoris, quam rei, cum de matrimonio contrahendo agitur: ſecus ſi de matrimonio diſſoluendo, vel etiam ſi agatur pro matrimonio, ſed ſit præiudicium alteri matrimonio, de quo conſtat clariſſime: ita deciſum *in Capella Tholoſana.* I.C.

X.

Iuſiurandum ſuppletoriū in iniuriis, ſi infamia pertinebit non ſit.

Arreſto Curiæ Burdegalenſis, quod datum 17. die Auguſti anno 1535. Gratianus Cheurius appellans à Seneſchallo Landenſi, in actione iniuriarum ad ſuppletorium iuramentum admiſſus fuit, in qua ad pœnam tantùm pecuniariam, ad palinodiam abſque infamiæ nota cantandam, condemnetur, per text. *in c. fin. de iureiur.* Abſque ſolenni quippe agnitione infamiæ nulla nota infligitur. Deſumtum ex eodem Boerio *deciſio.* 86.

Attamen quando condemnatio multæ pro quocunque tandem conuitio infligitur, nota infamiæ incurritur, ac tutiſſimum eſt à Curia adiici *citra infamiæ notam.* B.

XI.

Iuſiurandum ſuppletorium in retractu conuentionali.

Arreſto Burdegalenſi, 10. Iulij 1533. inter Dominum Montguyonium actorem in retractu conuentionali ab vna parte, & Dominum Rameforcium reum ab altera parte, ſuper depoſitione vnius ſolius teſtis ſe præſentem fuiſſe dicentis, cùm prædictus reus in facultatem retrahendi actori conſenſiſſet, ac in præſentia partis ita confeſſus fuiſſet & cùm aliud teſtes quoque deponerent, rumorem hunc eſſe, actori iuſiurandum delatum fuit, pro probationis ſupplemento, poſteáque eo audito, reus ad reuendendum condemnatus: probatio quippe plus quàm ſemiplena fuerat. Ea eſt ſententia Ioannis de Imol. *in conſil.* 92. incipien. viſis & conſideratis, & Alexand. *in conſil.* 120. *lib.* 11. & Philippi Decij *conſil.* 17.

Vide Boerium *deciſio.* 13.

XII.

Iuſiurandum ſuppletorium in Parlamento non admittitur.

Iuramenta ſuppletoria in Parlamento Pariſienſi non admittuntur, veluti rem, quæ ſaluti æternæ præiudicet, eò quod hominum hac huiuſce ſeculo infelicitate deprauati & corrupti mores explorati fuerunt, adeò huiuſmodi iuſiurandi religionem vel in leuiſſimis cauſis contemnunt. Rebuffus in Præfatione ſua Tomi primi Conſtitutionum, inter leges noſtras, quæ non obſeruantur, caſum hunc velut abolitum poſuit. Attamen nonnulli contrarium *tenent. Illud ſcio, in Palatio Pariſienſi huiuſmodi iuramenta conſulta non videri.

Veluti Imbertus *in Enchiridio ſuo in verb. iuſiurandum.* Vide Duarenum *lib. 2. Diſputat. Anniuerſa. cap. 33.* ibi ſtatum Parlamenti Pariſienſis aduerſus communem opinionem defendit.

XIII.

Iuſiurandum actibus iure limitato appoſitũ, limitationẽ nõ derogat.

Iuramenta ſemper intelliguntur iuxta qualitatem actuum, ſuper quibus interueniunt, & iuxta terminos iuris, *l. fin. qui ſatiſd. cog. l. fin. C. de non num. pecun.* Quapropter ſi filius heres, cui ex quacunque ratione alienatio interdicta, vt & omnis legitimæ & Trebellianicæ detractio prohibita fuit, quique approbauit & iurauit, voluntatem huiuſmodi ſe obſeruaturum, tam ante, quàm poſt teſtatoris mortem, alienare non prohibetur, ad dotãdas filias ſuas, huiuſmodi quippe alienatio neceſſaria eſt, & lege permittente fit. *l. ſi ita quis. §. ea lege donatum ff. de verb. oblig. & per Bald. in l. ea lege C. de cond. ob cauſ.* Et ita Arreſto Gratianopolitano, vigilia Natalis 1455. iudicatum fuit.

XIV.

Iuſiurandum Presbyterorũ.

Iuramenta à Presbyteris aut Religioſis, tactis ſanctis Euangeliis præſtari debent: nec ſufficit manus pectori admouere, *cap. nuper. ext. de teſtib.* Guido Pap. ait, in Parlamento Gratianopolitano, ſuo tempore depoſitiones ab huiuſmodi hominibus aliter factas nullas declaratas fuiſſe.

Hoc deſumtum eſt ex *deciſione 65.* Guido Pap. verum illud amplius non obſeruatur, & ſufficit, Presbyteros, Religioſos, aut ſeculares, iuſiurandum præſtare, manu dextra ad pectus appoſita, quemadmodum idem Papa refert obſeruari de ſtilo patriæ Delphinalis, *in deciſione ſua 605.* Dn. Maynardus *lib. 2. Quæſtio. ſuar. cap. 63.* Reburfus *in præfatione ordinat. Regiar. Gloſ. 5 num. 27.* Aufrerius *ad deciſio. 160. Capel. Tholoſa.* I. C.

XV.

Iuramenta ſuper reliquiis in criminibus ſuperſtitioſa & periculoſa.

Arreſto Burdegalẽſi, quod datũ 20. Iunij 1528. ſuper purgatione rei accuſati & vnico teſte conuicti, decretũ fuit, ipſum ſuper reliquias Domini S. Antonij iurare oportere, iuxta Gloſſam* *in verb. ſi ita eſt.* & ibi Abb. & Felin. *de homicid.* Huiuſmodi iuramenta in criminalibus delata periculoſa ſunt, nec quicquam proſunt, quoniam veriſimile eſt, reum vt pœnam effugiat, non dubitaturum peierare ac ſanguinem ſuum qualiter qualiter redemptum velle, *l. 1. ff. de Bonis eor. qui mort. ſibi conſc.*

*Deſumtum ex Boerio *quæſtio. 86.* Verum hic principium *cap. 1. ſignificaſti,* omiſſum fuit.

XVI.

Iuramenta deciſoria d. ſquiſitionem nõ ſunt obnoxia.

Si parte aduerſa in iudicio iuſiurandũ deciſoriũ deferente, pars altera iuret, ob periuriũ poſtea conueniri non poteſt. Nã vindicta periurij ſoli Deo relinquitur, *l. 2. C. de iureiur.* etſi certe petat Alicet Iaſon *in §. ſi quis poſtulante aduerſario. Inſt. de Actio.* contrarium tenuerit dicens generaliter, eum, qui alterius periurio prægrauatur, de periurio agere poſſe: nihilominus eo non obſtante huiuſmodi opinio non inualuit, quando deferente vna partium iuramentum deciſorium, altera iuret, & neceſſe ſit, vt iuret, aut iuſiurandum alteri parti referat, *l. manifeſtæ. ff. de iureiur.* Nec de vllo alio quæri oportet, niſi vtrùm conformiter delationi iuratum ſit vel non, *l. non erit. §. dato. ff. eod. tit.* & *d. §. ſi quis poſtulante.* Hoc quippe, quod ita iuratum eſt, pro veritate habetur, *l. 1. & 2. eod. tit.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 10. die Octobris 1512. quo cùm periurium notorium criminaliter quis perſequeretur, repulſam paſſus eſt.

Quando videlicet iuſiurandum à parte parti, & non à Iudice delatum fuit: V. ſuprà *Art. 1. & Artic. 6.* Conſtitutionis 1563.

XVII.

Idem & limitatio præcedentis.

Poſtea Arreſtum aliud in prædicto Parlamento datum fuit, menſe Octobri 1531. quod præcedentis limitationem continet, & quod declaratio tum facta, ne ſi quæſtio ſit de re particulari litigioſa inter perſonas priuatas, accuſatio de periurio admittatur, ſiue reſpectu partis priuatæ, ſiue etiam Fiſci: verùm ſi periurium huiuſmodi rempublicam concerneret, & publicum crimen in ſe contineret, aliud fore.

XVIII.

Idem & ſequela.

Deinceps, anno 1532. die 23. Decembris, à Curia Burdegalenſi Cameris congregatis Arreſtum datum fuit, vbi prædicta duo Arreſta diſceptata fuerunt, ac in omnibus & per omnia prius obtinuit, nulla habita ratione limitationis poſterioris.

XIX.

Iuſiurandum in teſtamento derogatorium eſt.

Iuſiurandum in ſecundo teſtamento appoſitum, quo teſtator iurat, ſe nolle, prius teſtamentum valere, ſufficiens eſt, ac omnium ſpecialiorum derogatoriorum ad reuocandum prius neceſſariarum vicem obtinet, quo priore omnibus aliis teſtamentis derogatum fuerat, vt per Bartol. *in l. ſi quis. in pr. ff. de leg. 3.* & *l. eam quam. C. de fideicomm.* notatur. Et ita Arreſto Gratianopolitano, 2. die Auguſti 1457. iudicatum fuit.

XX.

Iuſiurandum ſuper re præſcripta.

Arreſto Pariſienſi, penult. Ianuarij 1544. declaratum fuit, creditorem videlicet poſt biennium iurare teneri, ſuper exceptione pecuniæ numeratæ, contra *l. in contractibus. C. de non numer. pecun.*

XXI.

Delatio iuriſiurandi expreſſum mandatũ requirit.

Iuſiurandum deciſorium per Procuratorem, cui id ſpecialiter mandatum non eſt, deferri non poteſt. Et ſi aliter factum fuerit, párſque ſuper delatione huiuſmodi iuramentum præſtiterit, & in cauſa obtinuerit, omnia nulla ſunt, etſi pars condemnata improbatione non vtatur, vt neceſſe non eſt: in re quippe per ſe nulla, huiuſmodi improbatio neceſſaria non eſt. Appellans quidam à ſententia abſolutionis pro reo data, qui pro ſe ſuper huiuſmodi delatione abſque expreſſo mandato facta iurauerat, cauſam obtinuit Arreſto Pariſienſi, 26. Nouembris 1543. abſque vlla improbatione. Iſque textus eſt *l. iuſiurandum quod ex conuentione. §. fin. iuncta ſeq. lege ff. de iureiur.* & Gloſſ. *in cap. nonnulli. §. cùm autem eod. tit.*

XXII.

Iuſiurandum ſuper veritate pretij in ſubhaſtatione præſtitum.

Arreſto iudicatum fuit non admittendum libellum ſupplicem eo fine oblatum, vt emtor per ſubhaſtationem ſuper veritate pretij, & vtrùm tantum, quantum ſcripto comprehenſum eſt, dederit, iuraret: res quippe ex omni parte notoria & manifeſta eſt, propter ſubhaſtationem, vt notatur ſuper *l. emtorem. 12. ff. de Actio. emt.* Quid quod nunquam res adiudicetur decurſis haſtis, niſi prius pretium in Acta relatum fuerit, iuxta *l. a Diuo Pio. §. fin. de re iudic. ff.*

Diſpoſitione.

Digitized by Google

Vide Arreſtum 10. Tit. de Filiisfam. nuptiis, & Arreſtum 8. de crimine falſi.

XXIII.

Iuſiurandum valere non ſinit id quod de iure reprobatum eſt.

Diſpoſitione iuris cōmunis religio iuriſiurandi ſummam vim & efficaciam habere creditur, veluti in ſpecie *cap. ex reſcripto de iureiur.* in quo cùm mulier quædam pro Abbate fideiuſſiſſet, & iuramento promiſſioni ſuæ ſe ſtaturam cauiſſet, Velleiani exceptionem opponere non poteſt, etſi nominatim eius mentionem non fecerit. Nouella Conſtitutione Iuſtiniani Imperatoris *in Auth. Sacramenta puberum. Cod. ſi aduerſus venditio.* quamuis venditio à minore facta rei immobilis, omnibus partibus nulla ſit, nihilominus eo non obſtante, ſi minor rem immobilem alienet, ac iuſiurandum tactis ſacroſanctis Euangeliis corporale præſtiterit, prædictam alienationem ſe ſeruaturum, reſtitutionem in integrum petere poſtea non poteſt. Hodie tamen in Francia, huiuſmodi interpoſito iuriſiurandi non nocet, nec eo obſtante, tam ſupradictis caſibus, quā aliis remediis iuris locus eſt, æquè ac ſi nullum iuramentum præſtitum fuiſſet. Et ita ſæpè compluribus Arreſtis Curiarum ſupremarum iudicatum fuit.

XXIV.

Iuſiurandum de minori, quòd ſe maiorem profiteatur, quando & quomodo admittendā reſtitutionem vetet.

Arreſto Pariſienſi, quod datum aduerſus Dominum Nouo caſtri in Bituricenſi prouincia, anno 1560. obſeruata fuit *lex Imperialis, ſi alterius circumueniendi cauſa. Cod. ſi minor ſe maior dixer.* cuius tria notabilia capita ſunt. Primum eſt, ſi minor ætate maior appareat tam aſpectu ſuæ ſtaturæ, quàm ſagacitate, prudentia & aſtutia, & publicè pro tali habeatur, & ab omnibus maior eſſe credatur, qui liberè cum eo negotientur & contrahant, ſi, inquam minor his quæ egit, per circumuentionem contrauenire velit, ſub colore & prætextu minoris ætatis, ac nihilominus in omnibus aliis in quibus de commodo ſuo agitur maiorem ſe eſſe adſeueret, non admittitur. Idem pariter ait *l. 2. præd. tit.* Secundum caput eſt, quòd ſi per dolum vel circumuentionem aduerſarij, cum quo contraxit, minor ætate maiorem ſe aſſerat ſeu alleget, hoc caſu, ſi ſe ſufficienti probatione minorem probet, reſtitui debet, non obſtantibus huiuſmodi ſimplicibus allegationibus & aſſertionibus. Quinimo neceſſe non eſt, vt minor, quò reſtitui poſſit, prædictæ partis circumuentionem probet: ſatis enim eſt, vt prædicta pars non poſſit probare, minorem dolo vſum fuiſſe: hoc quippe ſi non demonſtretur, ſemper præſumetur, minorem abſque dolo egiſſe: atque hoc caſu reſtitutioni, non obſtante prædicta ſua adſeueratione, locus erit, ſi de minori ſua ætate fidem faciat. Tertium eſt, ſi in inſtrumento per ſacramenti religionem tactis corporaliter ſanctis Dei Euangeliis minor maiorē ſe eſſe adſeuerauerit, poſtea nō admittetur, minorem ſe allegans, neque per teſtes vllo modo minorem ætatem ſuam probare poterit, probando quippe tantùm ea admittetur, ſi palam, euidenter ac propere ex inſtrumenti prolatione de minoritate fidem faciat, præciſa omni alterius remedij ſpe. Et verò prædictis de cauſis cum prædictus Dominus Nouo Caſtelli per teſtes equidem ſe minorem eſſe probaſſet, nec ſcripto id demōſtrare potuiſſet, repulſam paſſus eſt, eo quòd actualiter affirmaſſet, & corporali iuramento præſtito ſe maiorem eſſe adſeueraſſet.

Iuſiurandum quale præſtiti fidem ad aſſerendam minoritatem …

X XV.

Solemnitas iuriſiurandi ſuperſtitioſa.

Arreſto, quod datum Maioribus diebus Claromontenſibus in Aruernia, anno 1582. habitis, perorantibus Ruelio & Brigardo, ſententia quædam confirmata fuit, qua Iudex Aurillacenſis decreuerat, maritum, qui vxorem ſuam malè tractauerat, iuſiurandum præſtare debere, ſolenni ac conſueta in Prouincia formula, ſuper eo, quod in Aruernia appellatur, *Teigeur*, aut ſuper ſanctis Euangeliis, aut ſuper cruce, præſente Iudice, in Eccleſia, in Conuentu populi, ad ſonum campanæ, ac ſuper articulis, quos vxor ipſius aduerſus ipſum propoſuerat, quibus affirmabat, eum mobilia & iocalia ſubtraxiſſe.

Arreſtum hoc datum 8. Octobris 1582. inter Octauium Teulurium appellantem à ſententia data à Balliuo montium Aruerniæ, eiuſue Locumtenente, & Præſidiales Aurillacenſes & Domincellam Annam Caſſotam vxorem ipſius appellatam. Vide Tertullianum *de teſtimonio animæ.* & Lactantium *lib. 2. cap. 1.* Robertum *rer. iudicatar. lib. 1. cap. 12.* I.C.

APPENDIX ARRESTORVM *ad Titulum VI.*

I.

Quando iuramento aduerſus tutorem fides adhibetur.

IVramento aduerſus tutorem, qui neque inuentarium confecit, neque iuxta illud rationes reddidit, ad rationes reddēdas conuentum fides adhibetur: item aduerſus heredem ſuum, ſi lis aduerſus defunctum conteſtata fuerit. Iudicatum 5. Auguſti 1566. B.

II.

De iuramento in materia ſubſidiorum & vini venditi.

Quando in materia Subſidiorum, veluti pro vino ad menſuras vendito iuramentum exactum fuerit, & publicanus contrarium probare velit, non licet monitionem ſcandaloſam, vt vocant, vſurpare, neque de periurio inquirere, verùm partes contrarias in facto eſſe decerni oportet. Iudicatum pro appellante quodam, tanquam ab abuſu, à Catholicianis. 3. Iulij 1577. B.

Vide Collationem Conſtitutionum *lib. 10. tit. 17.* vbi publicano ſuper contrario Iuriſiurandi informare permittitur.

TIT. VII. DE PRODVCTIONE & communicatione ſeu editione inſtrumentorum, & actorum.

ARRESTVM I.

Quæ rei reo edenda debeant.

MAximū diſcrimē eſt, vtrum actor in intentione ſua mentionem faciat actorum Curiæ, Reſcriptorum & iuriſpendentiæ; an verò titulorum, vt vocant, epiſtolarum & inſtrumentorum, quibus ſe tempore probationis vſurum dicat. Quantum enim ad acta & reſcripta Regia attinet, ſi eorum communicationem reus poſtulet, antequam excipiat, eam conſequetur; non verò titulorū, epiſtolarum & inſtrumentorum, ac ſufficit ea produci tempore productionis, niſi aduerſus ſucceſſorem quendā ageretur;

aut etiam actor vnicum fundamentum in contractu & inſtrumento poneret, quod neceſſariò à reo videri debet, antequam vlterius procedatur, veluti ceſſionis aut debiti, atque tum actor id recuſare non debet; nominatim quando reus affert, ſe ſi id validum ſit, vltrò ceſſurum. Eaque doctrina eſt Innocent. j *in cap. 1. de probat.* At ſi per ſimplicem aſſertionem id alleget, non principaliter ſuper eo ſe fundando, ad id non tenetur. Eaque declaratio eſt Bartoli *in l. ſi legatum, ff. de edend.* per illum text. vel etiamſi inſtrumenti illius notitiam certam reus habeat. Et ita, vt ſupra dictum fuit Arreſto aduerſus Ducem Aquitaniæ anno 1323. iudicatum fuit.

Vide Conſtitutionem Ruſcinonenſem, *Art. 5.* quæ hanc quæſtionem in hoc capite tractatam decidit, & id quod ſcripſit Carondas *lib. 1 cap. 35.*

II.

Priuilegiatus priuilegio ſuo vti volens, id edere eiuſque fidem facere tenetur.

Si actor priuilegium alleget, vel aliud quid, quo iure communi abſque expreſſo priuilegio frui non debet, in ipſo limine ſtatim titulum ſuum ſeu inſtrumentum reo edere tenetur. *cap. cum perſona. de priuileg. in 6.* Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, anno 1321. pro Procuratore officij Domini Tournacenſis aduerſus Procuratorem ciuitatis prædicti loci.

Ciues & incolæ Bituricenſes; ex priuilegio Regis Ludouici XI. menſe Iunio 1474. approbati in Curia Parlamenti 6. Auguſti 1475. citari, conueniri aut ad vllam aliam Iuriſdictionem extra ciuitatem Bituricenſem in prima inſtantia pertrahi non poſſunt: quod priuilegium confirmatum fuit Arreſtis prædictæ Curiæ, vt apparet ex collatione, quam in lucem edidi, prædictorum priuilegiorum & complurium priuilegiorum metropoleon huius Regni. Hoc præſuppoſito, ciuis quidam eiuſdem ciuitatis omine (qui præcipuus priuilegij eſſe ſtatus eſt), a tertio quodam in alia Iuriſdictione euocatus, litem excipit, ac ſe ad Iudicem ſuum ordinarium, protectorem priuilegiorum, Balliuum Bituricenſem remitti poſtulat: vigore priuilegij, cuius fidem non faciebat, quodque a reo in dubium vocabatur, repulſam patitur, mox appellat. Ego exiſtimo, bene iudicatum fuiſſe, ex ratione *cap. porro de priuilegiis, ext. &* prædicti *cap. cum perſona. Statuimus,* inquit Bonifacius, *vt ij qui ſe aſſerunt per priuilegia exemptos a locorum ordinarijs, huiuſmodi priuilegia, quibus ſe munitos fore dicunt, ipſis ordinarijs oſtendere, & ad legendum integraliter exhibere.* Hoc priuilegium facti eſt & iuri contrarium, quod propterea Iudex ſupplere non debuit, licet ipſi notorium eſſet, vt ſcripſit Antonius Capycius, *Deciſio. Neapol. 209. num. 7.* per doctrinam Cyni *in l. ſolemnibus. C. de pa. inſtrument.* (aliud foret Pariſiis, vbi *Artic. 112.* Conſuetudinis, quæ Pariſienſium ius commune eſt, hoc priuilegium interitus & comprehenditur) ita vt Doctores, Profeſſores, Suppoſiti & Studioſi Vniuerſitatis, qui ſoli priuilegia habeant, coram Conſeruatore priuilegiorum Vniuerſitatis, nihilominus ſi declinare velint, ante de teſtimoniali & garda gardienna fidem faciant, inde excludantur: & Commenſales Regis à ſuo *Committimus* 1. C.

III.

Idem,

Pariter ſi actor poſſeſſionem rei alicuius pretendat, cuius titulum allegat, illum ante omnia edere tenetur, *cap. ordinarij. de offic. ordin.* Nam etſi nemo aduerſario ſuo titulum poſſeſſionis ſuæ dicere cogatur, ſi nolit, *l. cogi de petit. hered.* attamen ſi titulus allegetur ac contrarius iuri communi eſſe videatur, actor edere eum cogitur. Et ita Arreſto Conſiſtorij iudicatum fuit, per Sercomontium Cancellarium Franciæ, aduerſus Maiorem & Iuratos S. Quintini.

IV.

Forma rationum mercatorum exhibendarum.

Si in incidente pecuniæ repræſentandæ, debitor ſolutiones aliquas alleget, & ad creditoris diarium ſeu rationes diurnas prouocet, poſtulans, vt id exhibeat, quo videri & inſpici poſſit, Iudex id ita ante omnia decernere debet. In ſimili caſu, cùm ante hoc præſtitum indicium repræſentandæ pecuniæ, Lugduni datum infirmatum fuiſſet, appellatus peroratione ſua allegabat, ſe codicis ſui editionem obtuliſſe ea parte ſeu eius temporis quo appellãs ſolniſſe ſe deſignaret, ipſiq; hoc maximo præiudicio fore, ſi negotia ſua hoc modo diuulgaret. Appellans aiebat, ſe tempus declarare non poſſe: ſe quippe ipſum non ſoluiſſe, verùm inſtitorem ſuum. Curia Pariſienſis Arreſto ſuo 2. Iunij 1545. decreuit, appellatum libros ſuos rationum eius anni exhibere debere, quo appellans ſoluiſſe ſe prætendebat, in manus inſignis alicuius mercatoris Lugdunenſis, qui iurare deberet, ſe nihil reuelaturum, excepta ſolutione, de qua partes inter ſe conuenirent, & appellatum iuramento cauere debere ita quoque ſe facturum.

Vide *l. quædam §. nummularios l. Argentarius ff. de Edendo.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VII.

I.

Ephemerides ſeu diaria mercatoris aduerſus quem fidem faciant.

EPhemeridibus ſeu diurnis rationibus, non niſi aduerſus eũ, qui eas ſcripſit, fides adhibetur, *l. admonendi,* & ibi Bar. *de iureiur. l. cũ pretiũ l. exemplo pernicioſum. C. de Probatio.* Et ita aduerſus heredes iudicatum fuit mẽſe Iulio 1577. ad relationẽ Domini Cuttini. Niſi de parua & exigua ſumma agatur, & ad liberationem naturalis obligationis. Ac pro mercatore faciunt ſemiplenam probationem, ſi ſit probatæ fidei.

Vide *infra lib. 12. Tit. 3. Arreſto 28.*

TITVL. VIII. DE FORMA Inſtrumentorum legitima.

ARRESTVM I.

Inſtrumentum non ſignatum authenticum non eſt.

INſtrumentum, niſi ſignatum fuerit executorium non eſt. *cap. conſuluit. de appellat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi quod datum Maioribus diebus Molini habitis, menſe Octobri 1550. quo omnibus Iudicibus diſtrictus interdictum fuit, ne inſtrumentis non ſignatis fidem adhiberent.

Ac nullæ ſunt executiones, quinimo & pœna propoſita viatori executionem facienti, ſuper eiuſmodi inſtrumentis obligationis non ſignatis, ex Edictis Regis Caroli IX. anno 1568. & declaratione 6. Febr. 1571. Item ex Edicto de duplicatione Iuris, minorũ ſigillorũ Iuriſdictionum Regiarum Franciæ, 18. Februarij 1595. quod approbatum 23. prædicti menſis & anni, quod ſane tamen intelligi debet: quoniam vigore Edicti prædicta mulcta in bonis Viatoris capi non poteſt, verum per actionem peti debet: vt iudicatum fuit pro Viatore quodam Creciacenſi nomine Rex, aduerſus cuſtodem ſigilli, 18. Februarij 1575. I. C.

II.

Idem.

Poſtea Arreſto, quod datum in Parlamento Pariſienſi, prima die Decembris 1552. nulla declarata fuit executio realis ad poſtulationem Thomæ Parui facta, ſuper bonis Huberti Marleti, ſuper inſtrumento quodam obligationis non

non ſignato:& prædictus Paruus in expenſas, damna ac intereſſe condemnatus fuit.

III.

Idem & de appoſitione ſigilli.

Quamuis expreſsè ac nominatim per obligationem debitor quidam coercitioni Iudicis Regij ſe ſubmittat, niſi tamen prædicta obligatio ſigillo Regis ſignata fuerit, vigore eius prædictus debitor cogi non poteſt, arg. *l. non aliter. in pr. ff. de legat. 3. & l. conſtitutionibus. ff. ad municip.* iunct. *l. quidquid adſtringenda. ff. de v. o.* Et ita Arreſto Gratianopolitano iudicatum fuit, 24. Martij 1458.

Inſtrumentum celebratum coram Iudice non Regio, prima facie executorium non eſt, attamen ex eo promiſſio & repræſentatio pecuniæ debitæ peti poteſt, ſi, vti oportet, authenticum ſit. Et nota appoſitionem ſigilli fieri à magis idoneo, verum manus laxatio coram Iudice loci ſupremæ Iuriſdictionis poſtulari debet. B.

IV.

Contractus à duobus acceptus & ab vno expeditus.

Expeditio ſiue deſcriptum inſtrumenti contractus à Notario vno è duobus, qui eum conceperunt, ſeu apud quos celebratus fuit, executorium eſt, modò properè probetur (ſi contradicatur) authenticum ſiue originale à duobus ſignatum eſſe, *l. ſi quis decurio. C. ad l. Corn. de falſ. & §. ſi verò moriantur. in Auth. de fid. Inſtr. & §. item verborum. Inſtit. de Inutil. ſtipulat. & arg. cap. ſi duo. de Procurat. in 6. & per l. item ſi vnus. §. cùm in plures ff. de arbitr.* Et ita Arreſto Gratianopolitano iudicatum fuit, menſe Iulio 1457. inter Catherinam Pebo, viduam Antonij Burgundi Romanenſis, actricem ab vna parte, & Deſiderium Villartium & Ioannem Alleum reos ab altera parte.

V.

Breuiculum Notarij fidem non facit.

Breuiculum Notarij atteſtans, tali anno, tali die, tali loco, inter tales contractus ſe concepiſſe, in quo ſubſtantia contenti continetur vnà cum ſignatura Notarij, ſufficiens non eſt. Nam quamuis probet & fidem faciat, vt poſtea in mundum redigatur & ad id Notarius cogatur, nihilominus eo non obſtante in iudicio fidem non facit, neque etiam executioni tradi poteſt. Hæc fuit ſententia Cyni & Baldi *in l. contractus. C. de fid. Inſtrument.* Et ita Arreſto Gratianopolitano vigilia Dominicę palmarum, anno 1447. iudicatum fuit, ſuper mandato quodam, de cuius inſtrumento tanta non fit diſputatio, vt de principali aliquo litis inſtrumento, exempligratia, teſtamenti, cui Balliuius Foroſeguſienſis ſub pari teſtimoniali Notarij cuiuſdam Podienſis, qui inſtrumentum iſtud conceperat, adhærere noluit, nihilominus ſedes Præſidialis ei adhæſit, & repudiationem prædicti Balliuij, quod in conſequentiam trahi non oportet, reprobauit.

VI.

Mandatum cuius tenor inſeritur inſtrumento, ſatis eſſe probatum.

Inſtrumentum ſatis completum & validum eſt, abſque vllo alio, in quo is qui vendit aut contrahit nomine alieno & Procuratorio, mandatum ſuum authenticum exhibuiſſe dicitur, cuius tenor prædicto inſtrumento de verbo ad verbum inſeri debet, neque amplius opus eſt, vt prædictum mandatum, eo tempore, quo prędicto inſtrumento quis vti velit, exhibeat. Et ita Arreſto Pariſienſi, ad relationem & aſſertionem Domini Carleti Conſiliarij iudicatū fuit, quod Dn. Lucius abſque data in eodem titulo allegat. Complures in contraria ſententia fuerunt, iuxta *Authent. ſi quis aliquo. C. de Edendo.* Verùm hæc authentica intelligi debet, ſi nuda tantum ac ſimplex inſtrumenti iam celebrati mentio fiat, nec vel tenor vel textus eiuſdem inſeratur, in præſentia partium concepti & in ſcripturam redacti, quæ confiteri debent ſe vidiſſe & audiuiſſe inſertum tenorem: hoc quippe caſu aduerſus prædictam Authenticam fidem facit, aliàs non: prædictáque Authentica capite ſequente declaratur: nihilominus, ſi venditione facta, vẽditor tum abſens poſtea dicere velit, ſe mandatum non dediſſe, id demonſtrari & exhiberi oportebit, vt continetur Arreſto 10. infra.

Auth. ſi quis in aliquo explicata.

Deſumtum ex Lucio *lib. 11. Tit. 9. Art. 1.*

VII.

Vidimus ſeu deſcriptum publicum inſtrumenti ex exẽplari partium, originalis inſtar eſt.

Archiepiſcopus Rhemenſis, cùm ſe fundatorem Scabinorum prædicti loci diceret, inſtrumentum prædictæ fundationis ſe amiſiſſe allegat, ac poſtulat, vt prædicti Scabini ad exhibendum inſtrumentum cogantur, & in Acta Curiæ referendum, ac exemplum inde præſentibus illis approbatum ſumere permittant, quod originalis inſtar ſit. Id quod ſi recuſarunt. Hæc materia tractatur à Bartolo & Iaſone, *in d. Authent. ſi quis in aliquo. C. de Edendo.* Et iuxta illorum ſententiam prædicta poſtulatio aduerſus prædictos Scabinos approbata fuit, anno 1384.

Ex Lucio *eod. lib. Art. 4.*

VIII.

Vidimus ſeu deſcriptum publicum fieri nõ debet, vt in alia cauſa aduerſus producentem proſit.

Si vna partium producat inſtrumentum, quo in alia cauſa aduerſus producentem vti ſe poſſe aduerſarius ipſius cognoſcat, extractum aut copiam eius originali ſuo collatum, præſente producente, poſtulare non poteſt, niſi ea in eadem cauſa vti velit, nec in alia vti poterit, Panormitan. *in c. cauſam quæ. & in cap. veniens. de teſtibus.* Ita iudicatum fuit Arreſto in lite quadam per appellationem à Caſtelleto ad Parlamentum deuoluta, inter fratrem Robertum Bartellum, Religioſum S. Antonij, poſtulantem quædam deſcripta ſeu exemplaria, fratri Ioanni de l'Eſtoe tradita à Hugæo Loiſæo, à quo depulſus fuit 19. Maij 1508. Ratio eſt eo quòd minimè conueniat, ex officina aduerſarij, inſtrumenta & probationes aduerſus ipſum petere.

Vide Carondam *lib. 1 Reſponſor. ſuor. cap. 35.*

IX.

Idem.

Poſtea 16. die Maij 1536. idem iudicatum fuit Arreſto, quod omnibus Cameris coadunatis concluſum, ac præcedens Arreſtum obtinuit, & in mente Curiæ retentum fuit, obſeruari id, etiam inter eaſdem partes, & in eodem iudicio debere: veruntamen copiam ſeu exemplar non ſignatum dari oportere. Relator Dominus Alardus fuerat.

X.

Mandatum inſertum inſtrumento cuiuſdam qui alieno nomine contraxit ſide non facit, & originale ipſũ exhiberi oportet.

Prima die Februarij 1538. in ordinaria pronuntiatione Arreſtorum in Parlamento Pariſienſi, Arreſtum pronuntiatum fuit inter Ioannem Charterium & vxorem ipſius, appellantes à Pręfecto Pariſienſi ab vna parte, & Petrum de Domo & conſortes appellatos ab altera, quo appellatione in irritum deducta, appellati condemnati fuerunt ad reſtituendos fundos prædictis appellantibus in inſtrumento quodam vendi-

tionis deſignatos,quo prædicti appellati vti volebant,celebrato à quodam, qui ſe Procuratorem illorum appellantium dicebat expreſsè ad vendendos prædictos fundos conſtitutum, à qua venditione appellati excluſi fuerunt, eo quòd mandatum non exhibuiſſent, nec etiam eo obſtante, quod tenor eius prædictæ venditioni inſertus fuiſſet:cuius nulla ratione habita, Curia prædictam venditionem nullam declarauit.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VIII.

I.

Mandatum Procurationis verumpraſumitur, niſi fal- ſum eſſe dica- tur.

MAndatum Procurationis verum eſſe præſumitur,niſi falſum eſſe dicatur,& tum rationibus falſi deſignatis & admiſſibilibus declaratis, pars mandatum procurationis exhibere tenebitur:ita iudicatum 1.Februarij 1574.

II.

Verum inſtrumento contrahi, in cuius protocollo additio quædam reperitur, à parte non ſignata fides adhiberi debet.

Si in contractu, teſtamento, aliòue quo inſtrumento à Notario concepto, in margine appendix quædam exter, quæ à parte, quæ gnare poteſt aut à teſtibus non ſignetur ei fides adhiberi non debet,licet Notarius vir bonus habeatur. Nam ſi hoc locum haberet & quis fidem adhibere huiuſmodi appendici teneretur, Notariorum poteſtati nimio plus attribueretur, in quorum poteſtate foret clauſulas quaſcunque pro lubitu ipſorum contractibus apponere,mutare,corrigere hominum diſpoſitiones, & nihil non ſibi vindicare. Hanc ob cauſam Doctores huiuſmodi appendices reprobarunt, (Bartolus *in l.Imperator.de Stat.hominum.* Baldus *in l. noſtram.C.de Teſtament.*) veluti nullius momenti: Et Conſtitutione Regis Franciſci 1.anno 1535.*ca.* 19.*Art.*8.Notarius interdicitur,ne quidquam in Regeſtis ſuis vacuum relinquant, neque vel in margine vel à principio additionem faciant,verùm ſi opus ſit, vult eam ad finem concepti inſtrumenti poni,& infrà, antequam ſignetur. Atque iuxta ea, propter apoſtillas margini annexas teſtamenti alicuius, in lite inter Claudium Cotardum appellantem à Libellaris,aduerſus Iacobinam Chapperoniam & Philippum Carreum appellatos, teſtamentum Magdalenæ Chapperoniæ,à Ioanne Michaële Notario Regio Bituricenſi exceptum, nullum declaratum fuit, & perſonalis citatio data aduerſus prædictum Michaëlem,& vſque eò interdictum, Arreſto,quod datum ad perorationem,11.die Maij 1604.Vide de hac materia Carondam *lib.* 5.*cap.* 49.*&* 7.*cap.*169 I.C.

TITVL. IX. DE EXCLVſionibus.

Vide infrà *Tit.de Eremodiciis & Contumaciis* & *Art.*2.3. & 4.*Conſtitutionis* 1563.

ARRESTVM I.

Excluſio excedere non debet.

EXcluſiones ilico & ex tempore poſt litis conteſtationem indicantur,& hoc eſt quod in iure dicimus:Omnes dilationes poſt litis cõteſtationem peremtorias eſſe. Verùm benè obſeruare oportet, vt huiuſmodi excluſiones non niſi de eo fiant, cuius nomine pars excludentum ſatisfacere debuerat:vt declaratum fuit Arreſto Maioribus diebus Pictauienſibus, 16.Septembris 1531.

II.

Si pars in cauſa appellationis aut alia, concludere non poſſit, Iudex aliud agere non poteſt, quam per excluſionem, litem aut appellationem pro concluſa habere,ac ſtatum cauſæ conſtituere,ſecundum notata per Baldum *in cap.*1.*ſi de inueſtit.int.dom.& vaſal.lis oriat.*Et ita Guid. Pap.*quæſt.*588.in Parlamento Gratianopolitano obſeruarum ſe vidiſſe dicit. *Commodum excluſionis eſt, vt in cauſa concludatur.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IX.

I.

EXcluſiones in terminis generalibus oppoſitæ, niſi Arreſto vel Decreto ſatisfiat, non ſufficiunt:verùm neceſſe eſt ſpeciatim excluſionem fieri à facultate ſcribendi,informandi,producendi,&c.vt admonitum fuit à Domino Aduocato Buiſſonio, 3.Ianuarij 1580.8. *Excluſiones in terminis generalibus non ſufficiunt.*

II.

Arreſto 29. Maij 1589. ſententiis per omnes Cameras perrogatis,decretum fuit, excluſiones à præſtandis ſaluationibus aut reſponſis ad grauamina neceſſarias non eſſe, nec præſtare eas, qui nolit:& dilationes decreto præſtitutas,prę- terlapſas ipſo facto ſatis excludere. *Excluſiones à præſtandis ſaluationibus reſponſis ad grauamina nõ ſunt neceſſaria.*

III.

Iudicatum Arreſto in quinta Camera Inquiſitionum, aliarum ſententiis exquiſitis 24. Nouembris 1596. excluſiones pendente Camera vacationum acquiſitas, non niſi mandati inſtar eſſe, & poſt Parlamenti ſeu fori aperturam, nouam inſuper excluſionem impetrari oportere, antequam lis in eo ſtatu ſit, vt iudicetur. Id quod intelligendum eſt de litibus aut incidentibus in Camera Inquiſitionum diſtributis vel de ampliatione alteri liti per ſcripturam iunctæ & in prædictis inquiſitionibus diſtributæ:itémque dicendum de euocationibus, quæ ab vno Parlamento ad aliud non valent. *Excluſiones tempore vacationum ſeu ſeriarum ſtrictiſſum adquiſitæ non niſi mãdati inſtar ſunt.*

Duo iſta Arreſta ex Arreſtis Dn.Louerij & Domini Brodei Commentatoris ipſius *lit.* S.*Art.* 2. deſumta ſunt.

TIT. X. DE FALSI INSTRVmenti indiciis & argumentis.

ARRESTVM I.

VIlhelmus Marcellus Pariſienſis, cùm aduerſus Dominum Riparium chirographũ quoddam ſummam mille librarum Turonenſium cõtinens produxiſſet, deſcriptum in membranæ fruſtulo, ſignatum & ſigillo prædeceſſoris Domini Riparij munitum, de falſo conuictus fuit, atque ex integro inſtrumento conciſiſſe, membranam intra finem prædictæ ſcripturæ & ſigillum, albam manentem, at de nouo prædictum chirographum aptaſſe & propoſito ſuo accommodaſſe:quo promiſſio & confeſſio prædictæ ſummæ comprehendebatur, & argumenta *Argumenta falſi ſingularia.*

menta ſeu indicia falſi huiuſmodi, vt ſequitur, fuerunt: Primò, quod veſtigia apparerent complurium ductuum ſcripturæ & literarum veteris ſcripturæ, qui ſupra marginem noui deſcenderent. Secundò membranę inciſura aſpera valde erat & manifeſtè apparebat, eam factam cum forficibus & nō directò. Tertiò, admodum malè confecta erat, cùm tamen prædeceſſor Riparij ſcilicet amanuenſes ſemper habuiſſet, qui optimè pingerent, quique adeò omnes inquiſiti nunquam potuerunt hanc ſcripturam agnoſcere. Quartò prædictus defunctus nullis titulis & honorum inſignibus deſignatus fuerat, quæ alioquin de more præferre ſolebat, putà Equitis, Domini Riparij, primi Regis Camerarij. Quintò in data ſiue temporis adſcriptione loco anni 1370. extabat tantum, anno 70. Sextò, actor huius debiti nullam vnquam mentionem fecerat, niſi à quadriennio. Septimò, cùm actor aliquando dixiſſet defunctum debitorem ſuum eſſe, atque ſuper eo inquiſitus fuiſſet ſeu interrogatus, vtrùm chirographum ſeu ſyngrapham haberet, id negauerat. Octauò, prædictus actor, ſi defunctus ipſi quidquam debuiſſet, facultatem habuerat ſolutionis accipiendæ, vtpote cùm omnia eius negotia gereret. Nonò, poſt multum temporis hoc debitum exegerat. Super his indiciis & argumentis probabilibus & probatis, ſecretò à nonnullis Dominis Parlamenti inquiſitus falſum confeſſus eſt, atque ideo in multam mille librarum condemnatus, & prædictus dominus Riparius à debito abſolutus fuit, ſaluis ſuis damnis & intereſſe, Arreſto Pariſienſi anno 1394.

* Sunt & alia falſi argumenta ſeu indicia, putà quando pergamena ſeu membrana in prima ſcriptura ſua interſcalpta eſt: item cum ſcriptura recentior apparet reſpectu datæ inſtrumenti: quando pergamena vel charta nonnullis in locis præciſa eſt, & ſciſſura recens apparet atque forficibus non etiam ſcalpello facta: quando ſtilus ipſius inſtrumenti à ſtilo Notarij, qui ſignauit, diuerſus eſt: quando inſtrumentum interſcalptum eſt variis locis vel interletum, & in his inductionibus ſeu lituris alicuius momenti res continetur: cum de debito defuncti agitur, cuius ſolutionem à ſuperſtite conſequi potuit, atque longum tempus præterlabi paſſus eſt, nulla facta exactione: cum creditor ſuperſtite debitore, ac nominatim eo ex morbo decumbente nullam debiti mentionem fecit: item attendendum eſt ad datam, atque explorandum, verùm tempore ipſius Notarius & teſtes in Prouincia tum fuerint: Rurſum, ſi inquiſitionis inſtrumentum & interrogationis ſit, quod plures paginas contineat, attendendum eſt, verùm folia ſeu paginæ quædam fortè mutatæ fuerint, id quod dignoſci poteſt ex nota chartæ, ex colore & magnitudine, itemque ex diſtantia & proportione linearum, quæ continentur paginis de falſo ſuſpectis, & cæteris, item ex atramento & calamo, aliiſque ſimilibus præſumptionibus. I.C.

II.

Producens non tamen poſtea vti inſtrumento contra [illegible] falſo impugnato non [illegible] [illegible] eſt.

Si producens contractum de falſo impugnatum, dicat, ſe eo vti nolle, eum in expenſas, damna & intereſſe impugnanti condemnari debere exiſtimatur: vt Arreſto 18. Maij 1514. dictum fuit pro Domino Montmario aduerſus Bonauenturam Pronillum. Id quod verum eſt, ſi de falſo quis non informauerit: quod ſi enim quis informauerit, huiuſmodi declaratio falſi litem nō moratur: vt notatur 6. & 7. Arreſtis *infrà tit. de Falſo.*

* Alioquin ſi inſtrumento falſo vti perſiſteret, veluti falſarius puniretur, *l. penult. C. de probat.* Rebuff. *tom. 3. ad Conſtitutiones tractat. de materia poſſeſſionis. artic. 12. Gloſſ. vnic. nu. 9.* Boërius *deciſ. c 2.* Guido Pap. *deciſio. 455.* Adde Arreſt. 5. *Tit. 12. lib. 12.* Vide Carondam *lib. 4. Reſponſor. cap. 58.* qui in contraria ſententia eſt circa litis videlicet iacturam. I.C.

III.

Acta Curiæ citra falſi accuſationem emendantur.

Acta Curiæ aliter quàm ſcripto probari non debent, *l. à Proconſulibus. C. de Appellat. & cap. quoniam contra falſam. de Probat.* Verumtamen ſi prætendatur, Actuarium per errorem ſcripſiſſe aut quid omiſiſſe, partes vel alterutra partiū eius per teſtes probationem præſtare poteſt aliter, quàm per inſtantiam falſi arg. *not. in l. errore. C. de teſta.* vbi Cynus eius ſententiæ eſt, quæ Arreſto in Parlamento Gratianopolitano obtinuit, aduerſus Bartol. qui contrarium tenet *in l. cùm proponebatur. ff. de legat. 2.*

IV.

Inbreuiaturā inſtrumēti ſeu deſcripti impugnati de falſo a quo in iudicio exhiberi debeat.

In titulo *de crimine falſi infrà, articulo vltimo,* Arreſtum extat admodum notabile ſuper forma in crimen inſcribendi, rationes falſi proponendi, ſuper iis informendi. Hic practica adiungenda, de qua ſæpius diſputari & dubitari vidi, cui incumbat onus exhibendi ſchedam & protocollum Notarij, ex quo deſcriptum deſumptum fuit, quod impugnare de falſo quis vult. Et verò rationi maximè congruum eſt, eo onere producentem grauari, & eum qui eo vtitur, ſi in deſcripto ſeu exemplari ſuo manifeſtum vitium deprehendatur, quod id ſuſpectum reddat: verum è contra ſi illud integrum ſit, ipſi iniuria fieret, eo quod pro ipſo præſumēdū & pro prædicto deſcripto, quod authenticum eſt & fidem facit nullo alio prætereà requiſito: Pro his omnibus expreſſus textus eſt *l. iubemus 24. C. de Probatio.* Nihilominus ſi pars aduerſa id vt falſum impugnaturum ſe declaret, ac inſcribens ſe in crimen impugnet, æquitas poſtulat, antequam argumenta & indicia falſi præſtet, producentem protocollum Notarij edere debere. Et ita complures Pariſiis iudicatum fuit: eámque in rem expreſſus textus eſt *l. final. C. de fid. inſtrumentor.* quæ producentem in prædicto caſu proferendæ ſchedæ ſeu chartæ onere grauat. Notanda quoque eſt prædicta lex pro dubio, quod ſæpe emerſit, puta vtrùm ſi Notarius, qui chartam illam concepit & in protocollum retulit, mortuus ſit, & protocollum deperditum, ſiue viuente eo igne concrematum, incurſu latronum vel hoſtium ablatum, alióue quo fortuito ac violento caſu deminutum, abreptúmque fuerit, vtrùm inquam, producens vltra probationem prædicti fortuiti caſus ſubire ſacramentum teneatur, *quòd nec habeat eandem chartulam, nec dolo malo fecerit, quo minus ea appareat, ſed reuera ipſa chartula ſine omni dolo ſit deperdita & productio eius ſibi impoſſibilis ſit.* Et ſi tale ſubeat ſacramentum, ab huiuſmodi neceſſitate relaxetur. Quod ſi prædictum iuſiurandum ſubire minimè maluerit: tunc quaſi falſa chartula nullas habeat vires aduerſus eum contra quem prolata eſt, ſed ſit penitus euacuata. Atque hi legis huius termini ſunt.

V.

Inſtrumentū contractus citra falſi accuſationem emendatum.

Species facti Arreſti 11. Tit. ſequ. de nouis articulis ſingularis eſt, de lite inter Dominos de la Baſtie & de Cheurieres, ſi addantur ſequentia: putà: Etſi ante venditionis contractum, qui de reditu Coindræi celebratus fuit, additum fuiſ-

Digitized by Google

ſet, ab iis qui pro venditore intercedebãt, *ipſum nihil, niſi quod ipſe teneret & ad ipſum ſpectaret, vendere velle*, nihilominus eo non obſtante Notarius ſchedæ ſuæ inſeruerat & capita memorauerat, quæ is non teneret: ac præterea, prædictum venditorem vendere comprehenſa in reſponſis tabularum territorij ſeu reditua annui, quas emtori dedit, quibus etiam prædicta capita continerentur. Atque dubium in prædicta lite huiuſmodi mouebatur, putà vtrùm allegationem venditoris aduerſus tenorem venditionis illius admitti oporteret, cùm ſe quod tam antea quam tempore venditionis, ſemper aſſeruiſſet & declaraſſet per ſe vel per ſuos, ſe nolle vendere niſi quod ipſe poſſideret & ad ipſum pertineret: eaque ciuiliter probari poſſe citra falſi accuſationem & inſcriptionem in crimen. An verò contractus qui ita nouiſſimè poſt omnes prædictas declarationes celebratus fuerat, præterri & ſeruari deberet, per *l. pacta nouiſſima. C. de Pact.* Arreſto 23. die Auguſti, anno 1560. ſententia Ballioij Foroiegulienſis, vel Locumtenentis ipſius, qua prædictum venditorem abſoluerat, & actorem in expenſas condemnauerat, confirmata fuit, dictúmque benè iudicatum fuiſſe, malè appellatum, & appellans in expenſas atque multam condemnatus fuit.

TITVL. XI. DE NOVIS POſitionibus ſeu allegationibus.

ARRESTVM I.

Nouæ poſitiones quando poſt publicationem admittantur. POſt teſtes & inquiſitiones publicatas, & poſtquam partes eorum communicationem acceperunt, vna alteraue partium poſitiones ſiue per Reſcriptum ſiue libellum proponere nõ poteſt, quæ eædem ſint aut directè contrariæ iis, quæ primò propoſitæ fuerunt, & ſuper quibus prædictas partes informare debere, ſiue in eadem inſtantia, ſiue in inſtantia appellationis decretum fuit, *cap. fraternitatis, de teſtibus. Cle. fin. eod. tit.* Legiſtarum ſuper hoc diuerſæ opiniones extiterunt, & nominatim quoad cauſam appellationis, *in l. per hanc. C. de tempo. appell.* Nihilominus eo non obſtante, Arreſto Gratianopolitano, quod datum menſe Aprili 1445. iuxta opinionem Canoniſtarum iudicatum fuit. Ac notandum eſt, vt prædictæ poſitiones reprobari poſſint, neceſſe eſſe, quòd eædem ſint, aut contrariæ directè: admitti quippe poſſent, ſi indirectè eſſent eædem aut contrariæ, per Gloſſ. *in Clem. teſtibus.* Caſus quoque extant, quibus huiuſmodi poſitiones, vt ſupra, admittuntur, vt per Spec. *tit. de teſtibus. §. ſatis vtiliter.*

II.

Idem. Dominus de la Baſtie in Delphinatu, ex ſtipulatione amitæ ſuæ Dominæ de Dieſme emit à Domino de Cheurieres reditum quendam, quem à Coindræo habuit iuxta tabulas reditus annui, quas ei tradit, quibus debitores reditus & poſſeſſores inſcripti erant, à quibus is debebatur, & in pluribus capitibus, vti Pelloſino & aliis. Nouē aut decem annis poſt emtor prædictum vẽditorem interpellat, atque repræſentat, ſibi eum omnia, quæ in prædictis tabulis continentur, abſque vlla exceptione vendidiſſe, atque ita reuera ſe habere: nihilominus eo nõ obſtante Gayandum Secretarium Regis partem vnam ex optimis tenere, quam ipſi à patre prædicti venditoris vẽditam fuiſſe probat: ideóque poſtulat & concludit, vt ſibi illa vt cæteris frui liceat, vel etiam venditorem in damna ac intereſſe condemnetur, & in omnem euentũ vt ſibi fructus nõ perceptos reſtituat. Vẽditor excipit & ait, ante venditionẽ & in tractatu qui venditionẽ præceſſit, quinimo & contractus tẽpore, ſemper ſe declaraſſe Dominæ de Dieſme amitæ emtoris, ſe nihil aliud, niſi quod ipſe poſſideret & ad ſe ſpectaret, vendere velle: ac nominatim prædictã Dominam optimè ſciuiſſe Gayandum poſſidere & acquiſiuiſſe id, de quo hodie controuerſia agitatur: tempore quippe tractatuum prædictorum eam ſæpè declaraſſe his, qui contractum prænominatum celebrabant prædicti venditoris nomine, prædictum Gayandum prædicti reditus partem optimam & opimam poſſidere, & ſi omnia coniuncta manerent, eam maiori pretio emturam, etiam vltra quingentas libras amplius, quam reuera tum emeret, inſpecta prædicta diſtractione: vice verſa qui pro venditore intercedebant, ſemper dixiſſe eum venditum nolle, niſi quod ad ſe ſpectaret, quódque poſſideret, quinimo eum ipſum tempore celebrati contractus hoc ipſum coram Notario dixiſſe, cùm membra ſeu particulæ deſignantur. Igitur, quoniam in prædicto contractu ſeu inſtrumento Pelloſinus deſignatus fuerat, emtor poſtulat, vt interim ſeu prouiſionaliter contractus obſeruetur, cui à venditore contradicitur. Super hoc incidenti prouiſionali ſeu momentaneo lis ſeu iudicium conſtituitur, poſteáque à Iudice principali in exum & citra eius præiudicium partibus probationis neceſſitas impoſita. Prædictus venditor poſitiones ſuas probat, inquiſitiones publicantur, atque in principali iudicium conſtituitur: & productionibus factis emtor admittitur ad probationem reprobationum aduerſus teſtes: id quod ipſe præſtat. Et antequam hæc probatio referretur, reſcriptum impetrat, quo Iudici mandatur, vt eos admittat nouas poſitiones in cauſa deciſiuas proponentea, putà, quanquam prædictus venditor antè declaraſſet, ſe venditum nolle, niſi quod poſſideret: nihilominus eum tempore celebrati contractus declaraſſe, ſe omnia vendita velle, & verò vendere omnia, quæ contractu deſignarentur. Igitur emtor prædictum Reſcriptum comprobari poſtulat: ei contradicitur: ſententia Balliuij Foroiegulienſis vel ipſius Locumtenentis dictum fuit, poſitiones prædicto reſcripto comprehenſas nõ admitti oportere, atque impetrans prædicti reſcripti approbatione depulſus fuit, decretúmque, vt in principali ius dici poſſet, eum relationem, & receptionem inquiſitionis, quam ſuper reprobationibus feciſſe ſe allegat, intra menſem impetrare poſſe, atque in expenſas incidentis condemnatus. Inde ad Parlamentum Pariſienſe appellat, ibique de reiectis poſitionibus ſuis pertinentibus & deciſiuis conqueritur, quæ ſanè directò contrariæ nõ eſſent: poſſe enim poſitiones aduerſarij ſui veras eſſe, & ſuas ſimul veras eſſe poſſe. Secundò ſuper eo conqueritur, quod

Iudex non eadem opera principale iudicaſſet. Poſteaquam libellum Curiæ obtuliſſet, vt ipſi placeret, prædictum proceſſum principalem iudicare, & inquiſitionem ſuam reponi curaſſet, Arreſto vltima die Maij 1555. repulſam paſſus eſt, dictumque fuit, benè iudicatum fuiſſe, & prædictus appellans in multam & expenſas cauſæ appellationis, & incidentis libelli condemnatus fuit. Hic ſcil. textus eſt *in Clem. 2. de teſtibus*, vbi Gloſſa ſingularis eſt, *in verb. de directò contrarius, in fi.* ibi, quando talia & ſimilia de eiſdem actibus, & perſonis, & de eodem inſtanti temporis ſic formarentur. Poſtea principale iudicatum fuit à prædicto Balliuio vel ipſius Locumtenente: atque hoc facto reus abſolutus fuit cum expenſis: inde Pariſios appellatum, vbi Arreſto 23. Auguſti 1560. dictum fuit, benè iudicatum, & malè appellatum, & appellans in expenſas & multam condemnatus fuit, vt ſuprà continetur titulo præced. Arreſto 5.

Arreſtum deffinitiuum.

Arreſtum iſtud datum fuit ante Conſtit. Molinenſem artic. 54. quem nota.

III.

Idem.

Antonius Faber, Dominus du Lac, cùm à Domino Rollaro dominium Campitoſianum acquiſiuiſſet, quod Petrus Mureus à prędicto Rollaro poſſidebat ſub facultate & lege redimendi, atque id redimere vellet, à prædicto Mureo repellitur, allegante, ante emtionem prædicti Fabri, prædictum Dominum Rollarum ſibi conſenſiſſe, ſi addictionem terræ ſuæ ſeu fundi quãdoque venderet, eum ipſum fore non alium, vel ſanè eodem ſemper pretio nanciſci poſſe, atque ideò velle, vt prædictę promiſſionis nomine terra prædicta affectata eſſet. Igitur prædictus Mureus offerebat ei pretium, quod eo nomine dediſſet. Inde conteſtatio fit, ſimul & probationes conquiruntur: móxque publicantur. Faber, videns, probationibus aduerſarij ſui ſe intentione ſua excludi, reſcriptum impetrat, eo fine ſcilicet vt ſibi liceat nouas poſitiones proponere, putà: ante emtionem ſuam prædictum Mureum ſibi dixiſſe, ſe prædictum dominium nolle, & tãtundem declaraſſe prædicto Domino Rollaro, ac iuri ſuo retentionis ſeu retractus renunciaſſe: cuius reſcripti approbationi contradicitur, móxque prædictus Faber iudicio prædicti Balliuij Foroſegutienſis ab eo depellitur: inde ad Curiã cùm appellatum fuiſſet, Arreſto anni 1532. dictum fuit, benè iudicatum.

IV.

Poſitiones diuerſæ poſt publicationem admittuntur.

Ponamus, in lite quadam ab vna parte poſitionem proponi ſimul & probatam, rem de qua quæritur, centum libras valere: Si pars aduerſa poſt teſtes publicatos & inquiſitiones viſas proponere velit, & probare, eam centum & quinquaginta libris valere, admitti debet: Huiuſmodi quippe articulus contrarius non eſt, ſed diuerſus tantum: vtrumque enim eſſe poteſt: quæ eſt Bartoli ſententia *in l. cùm furti. circa fin. ff. de in lit. iurand.* Et ita iudicatum fuit in lite Rupechinartij, inter Claudium Alemannum ab vna parte, & Ioannem Alemannum ab altera, Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

V.

Poſitiones nouæ abſque reſcripto non admittuntur.

Nouæ poſitiones, ſiue appellantis alicuius in cauſa appellationis, ſiue in prima inſtantia, abſque reſcripto Regio, non admittuntur: vt Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 2. Maij 1521. pro Ioanne Valleſio, aduerſus Iulianum Bueherium appellantem. Si verò reſcriptum impetratum ſit, facilè approbari debet, dummodo prædictę poſitiones pertinentes & litis deciſiuæ ſint: nec eædem ſint cum poſitis in prima inſtantia, vel etiam directò contrariæ iis, quas aduerſa pars poſuerat, non ſint: itémque vbi ſubornationis ſuſpicio ſit, *Clem. 2. de Teſtibus.* & *cap. Fraternitatis illo tit.*

Rebuffus *ad Regias Conſtit. tit. de teſtibus*: ſub onere & lege, vt pars aduerſa reſpondere poſſit, expenſis proponentis prædictas nouas poſitiones: quæ conditio reſcripto Regio comprehendi debet. Alioquin Imbertus tenet, id videlicet inciuile futurum, *libro 2. Inſt. For. cap. 11.* I.C.

In cauſa appellationis, itémque in ſupplicatione, quam vocant, ciuili, quis admittitur, proponens poſitionem rei ſiue litis deciſiuam: veluti: *Habes penes te inſtrumentum, quod repræſentare damnatus ſum*: & poſt poſitionem ita poſitam concludi poteſt. Ita iudicatum 6. Martij 1564. B.

VI.

Tertius interueniens quando audiri debeat.

Cùm tertius in lite quadam interuenit, dubitatum fuit, vtrùm is iuxta proceſſum iam inſtitutum procedere & excluſiones iam iudicatas pati & ſufferre debeat, an verò de nouo audiri: ſuper hoc dubio ita obſeruatur, vt ſi tertius iſte litem ſciuiſſet, aut etiam probari poſſet, eum de lite certioratum fuiſſe, ſtatum litis, in quo eam reperit, mutare non poſſe: verùm ſi nihil eorum ſciuerit, de nouo audiri debere. Eáque doctrina eſt Ioannis Fabri *in l. principaliter C. de liberal. cauſ.* Facit textus *in cap. cum ſuper de re iud.* Et ita Arreſto Pariſienſi, 26. April. 1543. iudicatum fuit.

VII.

Nouas poſitiones proponens, quando in expenſas teneatur, quando non.

Singulare eſt in praxi, quòd, præſuppoſito eo, impetrantem reſcriptum eum in finem, vt ſibi nouas poſitiones proponere liceat, regulariter in expenſas teneri, quas aduerſa pars fecerit, in probãdis cõtrariis poſitionibus ab aduerſa parte propoſitis, ad excludendas prædictas nouas poſitiones, ſi contingat, vt ea pars probationem intra primam dilationem, quæ ei data fuit, non præſtet, ac alteram ſeu ſecundam dilationem impetret: quòd, inquam, hoc ſecundæ dilationis beneficiũ prædictus impetrans, & nouas poſitiones proponẽs, liberetur, nec in expenſas probationis amplius teneatur, quã quas aduerſa pars intra prædictam ſecundam dilationem ſuarum contrariarum poſitionum factura eſt: verùm è contrario prædictus impetrans prædictæ probationi adſiſtere poterit, expenſis partis aduerſæ. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 17. die Decembris 1543. Atque hac parte impetrans diligenter animaduertere debet, vt tempore prædictæ ſecundæ dilationis parti ſuæ datæ, addi aut exprimi curet, hoc ſub prædicto onere fieri: alioquin ſi beneficium prædictæ ſecundæ dilationis abſque onere prædicto conferri paſſus ſit, ſumtus inquiſitionis ſoluere debet.

VIII.

Expenſæ præiudiciales ſi nõ ſoluãtur. &c.

Aduerſus quamcumque nouam productionem, pars aduerſa contradictoria opponens admittitur, expenſis producentis, ac præiudiciales expenſæ eſſe debent. Quæ cùm non ſoluerentur, productio quædam reprobata fuit Arreſto Pariſienſi, in quinta Camera Inquiſitionum, 5. Ianuarij 1537. ſalua licentia eas intra triduum

ſet, ab iis qui pro venditore intercedebāt, *ipſum nihil, niſi quod ipſe teneret & ad ipſum ſpectaret, vendere velle*, nihilominus eo non obſtante Notarius ſchedæ ſuæ inſeruerat & capita memorauerat, quæ is non teneret: ac præterea, prædictum venditorem vendere comprehenſa in reſponſia tabularum territorij ſeu reditus annui, quas emtori dedit, quibus etiam prædicta capita continerentur. Atque dubium in prædicta lite huiuſmodi mouebatur, putà vtrùm allegationem venditoris aduerſus tenorem venditionis illius admitti oporteret, nempe quod tam antea quam tempore venditionis, ſemper aſſeruiſſet & declaraſſet per ſe vel per ſuos, ſe nolle vendere niſi quod ipſe poſſideret & ad ipſum pertineret: eaque ciuiliter probari poſſe citra falſi accuſationem & inſcriptionem in crimen. An verò contractus qui ita nouiſſimè poſt omnes prædictas declarationes celebratus fuerat, præferri & ſeruari deberet, per *l. pacta nouiſſima. C. de Pact.* Arreſto 23. die Auguſti, anno 1560. ſententia Balliuij Foroſeguſienſis, vel Locumtenentis ipſius, qua prædictum venditorem abſoluerat, & actorem in expenſas condemnauerat, confirmata fuit, dictúmque benè iudicatum fuiſſe, malè appellatum, & appellans in expenſas atque multam condemnatus fuit.

TITVL. XI. DE NOVIS POſitionibus ſeu allegationibus.

ARRESTVM I.

Nouæ poſitiones quando poſt publicationem admittantur.

POſt teſtes & inquiſitiones publicatas, & poſtquam partes earum communicationem acceperunt, vna alterave partium poſitiones ſiue per Reſcriptum ſiue libellum proponere nō poteſt, quæ eædem ſint aut directè contrariæ iis, quæ primò propoſitæ fuerunt, ac ſuper quibus prædictas partes informare debere, ſiue in eadem inſtantia, ſiue in inſtantia appellationis decretum fuit, *cap. fraternitatis, de teſtibus. Cle. fin. eod. tit.* Legiſtarum ſuper hoc diuerſæ opiniones extiterunt, & nominatim quoad cauſam appellationis, *in l. per hanc. C. de tempo. actio.* Nihilominus eo non obſtante, Arreſto Gratianopolitano, quod datum menſe Aprili 1445. iuxta opinionem Canoniſtarum iudicatum fuit. Ac notandum eſt, vt prædictæ poſitiones reprobari poſſint, neceſſe eſſe, quòd eædem ſint, aut contrariæ directè: admitti quippe poſſent, ſi indirectè eſſent eædem aut contrariæ, per Gloſſ. *in Clem. teſtibus.* Caſus quoque extant, quibus huiuſmodi poſitiones, vt ſupra, admittuntur, vt per Spec. *tit. de teſtibus. §. ſatis vtiliter.*

II.

Idem.

Dominus de la Baſtie in Delphinatu, ex ſtipulatione amitæ ſuæ Dominæ de Dieſme emit à Domino de Cheurieres reditum quendam, quem à Coindræo habuit iuxta tabulas reditus annui, quas ei tradit, quibus debitores reditus & poſſeſſores inſcripti erant, à quibus is debebatur, & in pluribus capitibus, vti Pelloſino & aliis. Nouē aut decem annis poſt emtor prædictum vēditorem interpellat, atque repræſentat, ſibi eum omnia, quæ in prædictis tabulis continerentur, abſque vlla exceptione vendidiſſe, atque ita reuera ſe habere: nihilominus eo nō obſtante Gayandum Secretarium Regis partem vnam ex optimis tenere, quam ipſi à patre prędicti venditoris vēditam fuiſſe probat: ideóque poſtulat & concludit, vt ſibi illa vt cæteris frui liceat, vel etiam venditorem in damna ac intereſſe condemnetur, & in omnem euentū vt ſibi fructus nō perceptos reſtituat. Vēditor excipit & ait, ante venditionē & in tractatu qui venditionē præceſſit, quinimo & contractus tēpore, ſemper ſe declaraſſe Dominæ de Dieſme amitæ emtoris, ſe nihil aliud, niſi quod ipſe poſſideret & ad ſe ſpectaret, vendere velle: ac nominatim prędictā Dominam optimè ſciuiſſe Gayandum poſſidere & acquiſiuiſſe id, de quo hodie controuerſia agitatur: tempore quippe tractatuum prædictorum eam ſæpè declaraſſe his, qui contractum prænominatum celebrabant prædicti venditoris nomine, prædictum Gayandum prędicti reditus partem optimam & opimam poſſidere, & ſi omnia coniuncta manerent, eam maiori pretio emturam, etiam vltra quingentas libras amplius, quam reuera tum emeret, inſpecta prædicta diſtractione: vice verſa qui pro venditore intercedebant, ſemper dixiſſe eum venditum nolle, niſi quod ad ſe ſpectaret, quódque poſſideret, quinimo eum ipſum tempore celebrati contractus hoc ipſum coram Notario dixiſſe, cùm membra ſeu particulæ deſignantur. Igitur, quoniam in prędicto contractu ſeu inſtrumento Pelloſinus deſignatus fuerat, emtor poſtulat, vt interim ſeu prouiſionaliter contractus obſeruetur, cui à venditore contradicitur. Super hoc incidenti prouiſionali ſeu momentaneo lis ſeu iudicium conſtituitur, poſteáque à Iudice principali nexum & citra eius præiudicium partibus probationis neceſſitas impoſita. Prædictus venditor poſitiones ſuas probat, inquiſitiones publicantur, atque in principali iudicium conſtituitur: & productionibus factis emtor admittitur ad probationem reprobationum aduerſus teſtes: id quod ipſe præſtat. Et antequam hæc probatio referretur, reſcriptum impetrat, quo Iudici mandatur, vt eos admittat nouas poſitiones in cauſa deciſiuas proponentes, putà, quanquam prædictus venditor antè declaraſſet, ſe venditum nolle, niſi quod poſſideret: nihilominus eum tempore celebrati contractus declaraſſe, ſe omnia vendita velle, & verò vendere omnia, quæ contractu deſignarentur. Igitur emtor prædictum Reſcriptum comprobari poſtulat: ei contradicitur: ſententia Balliuij Foroſeguſienſis vel ipſius Locumtenentis dictum fuit, poſitiones prædicto reſcripto comprehenſas nō admitti oportere, atque impetrans prædicti reſcripti approbatione depulſus fuit, decretúmque, vt in principali ius dici poſſet, eum relationem, & receptionem inquiſitionis, quam ſuper reprobationibus feciſſe ſe allegat, intra menſem impetrare poſſe, atque in expenſas incidentis condemnans. Inde ad Parlamentum Pariſienſe appellat, ibique de reiectis poſitionibus ſuis pertinentibus & deciſiuis conqueritur, quæ ſanè directò contrariæ nō eſſent: poſſe enim poſitiones aduerſarij ſui veras eſſe, & ſuas ſimul veras eſſe poſſe. Secundò ſuper eo conqueritur, quod

Iudex

Arreſtum diffinitiuum.

Iudex non eadem opera principale iudicaſſet. Poſteaquam libellum Curiæ obtoliſſet, vt ipſi placeret, prædictum proceſſum principalem iudicare, & inquiſitionem ſuam reponi curaſſet, Arreſto vltima die Maij 1555. repulſam paſſus eſt, dictúmque fuit benè iudicatum fuiſſe, & prædictus appellans in mulram & expenſas cauſæ appellationis, & incidentis libelli condemnatus fuit. Hic ſcil. textus eſt *in Clem. 2. teſtibus*, vbi Gloſſa ſingularis eſt, *in verb. de directo contrarius, in fi.* ibi, quando talia & ſimilia de eiſdem actibus, & perſonis, & de eodem inſtanti temporis ſic formarentur. Poſtea principale iudicatum fuit à prædicto Balliuio vel ipſius Locumtenenre: atque hoc facto reos abſolurus fuir cum expenſis: Inde Pariſios appellatum, vbi Arreſto 23. Auguſti 1560. dictum fuit, benè iudicatum, & malè appellatum, & appellans in expenſas & multam condemnatus fuit, vt ſuprà continetur titulo præced. Arreſtu 5.

Arreſtum iſtud datum fuit ante Conſt. Molinenſem artic. 54. quem nota.

III.

Idem.

Antonius Faber, Dominos du Lac, cùm à Domino Rollato dominium Campitoſianum acquiſiuiſſet, quod Petrus Mureus à prędicto Rollato poſſidebat ſob facultate & lege redimendi, atque id redimere veller, à prædicto Mureo repellitur, allegante, ante emtionem prædicti Fabri, prædictum Duminum Rollatum ſibi conſenſiſſe, ſi addictionem terræ ſuæ ſeu fundi quãdoque venderet, eum ipſom fote non alium, vel ſanè eodem ſemper pretio nanciſci poſſe, atque ideò velle, vt prædictę promiſſionis nomine terra prædicta affectata eſſet. Igitur prædictus Mureus offerebat ei pretium, quod eo nomine dediſſet. Inde conteſtatio fit, ſimul & probationes conquiruntur: móxque publicantur. Faber, videns, probationibus aduerſarij ſui ſe intentione ſua excludi, reſcriptum impetrat, eo fine ſcilicet vt ſibi liceat nouas poſitiones proponere, purà: ante emtionem ſuam prædictum Mureum ſibi dixiſſe, ſe prædictum dominium nolle, & tãtundem declaraſſe prædicto Domino Rollato, ac iuri ſuo retentionis ſeu retractus renunciaſſe: cuius reſcripti approbationi contradicitur, móxque prædictus Faber iudicio prædicti Balliuij Foroſegulienſis ab eo depellitur: inde ad Curiã cùm appellatum fuiſſet, Arreſto anni 1532. dictum fuit, benè iudicatum.

IV.

Poſitiones diuerſæ poſt publicationem admittuntur.

Ponamus, in lite quadam ab vna parte poſitionem proponi ſimul & probatam, rem de qua quæritur, centum libras valere: Si pars aduerſa poſt teſtes publicatos & inquiſitiones viſas proponere velit, & probare, eam centum & quinquaginta libris valere, admitti debet: Huiuſmodi quippe articulus contrarius non eſt, ſed diuerſus tantum: vtrumque enim eſſe poteſt: quæ eſt Bartoli ſententia *in l. cùm furti. circa fin. ff. de in lit. iurand.* Et ita iudicatum fuit in lite Rupechinartij, inter Claudium Alemannum ab vna parte, & Ioannem Alemannum ab altera, Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

V.

Poſitiones nouæ abſque reſcripto non admittuntur.

Nouæ poſitiones, ſiue appellantis alicuius in cauſa appellationis, ſiue in prima inſtantia; abſque reſcripto Regio, non admittitur: vt Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 2. Maij 1521. pro Ioanne Valleſio, aduerſus Iulianum Bucherium appellantem. Si verò reſcriptum impetratum ſit, facilè approbari debet, dummodo prædictę poſitiones pertinentes & litis deciſiuæ ſint: nec eædem ſint cum poſitis in prima inſtantia, vel etiam directò contrariæ iis, quas aduerſa pars poſuerat, non ſint: itémque vbi ſubornationis ſuſpicio ſit, *Clem. 2. de Teſtibus.* & *cap. Fraternitatis illo tit.*

Rebuffus *ad Regias Conſtit. tit. de teſtibus*: ſub onere & lege, vt pars aduerſa reſpondere poſſit, expenſis proponentis prædictas nouas poſitiones: quæ conditio reſcripto Regio comprehendi debet. Alioquin Imbertus tenet, id videlicet inciuile futurum, *libro 2. inſt. For. cap. 11.* I.C.

In cauſa appellationis, itémque in ſupplicatione, quam vocant, ciuili, quis admittitur, proponens poſitionem rei ſiue litis deciſiuam: velnti: *Habes penes te inſtrumentum, quod repræſentare damnatus ſum*: & poſt poſitionem ita poſitam concludi poteſt. Ita iudicatum 6. Martij 1564. B.

VI.

Tertius interueniens quando audiri debeat.

Cùm tertius in lite quadam interuenit, dubitatum fuit, vtrùm is iuxta proceſſum iam inſtitutum procedere & excluſiones iam iudicatas pati & ſofferre debeat, an verò de nouo audiri: ſuper hoc dubio ita obſeruatur, vt ſi tertius iſte litem ſciuiſſet, aut etiam probari poſſet, eum de lite certioratum fuiſſe, ſtatum litis, in quo eam reperit, mutare non poſſe: verùm ſi nihil eorum ſciuerit, de nouo auditi debere. Eáque doctrina eſt Ioannis Fabri *in l. principaliter C. de liberal. cauſ.* Facit textus *in cap. cum ſuper de re iud.* Et ita Arreſto Pariſienſi, 26. April. 1543. iudicatum fuit.

VII.

Nouas poſitiones proponens, quando in expenſas teneatur, quando non.

Singolare eſt in praxi, quòd, præſuppoſito eo, impetrantem reſcriprum eum in finem, vt ſibi nouas poſitiones proponere liceat, regulariter in expenſas teneri, quas aduerſa pars fecerit, in probãdis cõtrariis poſitionibus ab aduerſa parte propoſitis, ad excludendas prædictas nouas poſitiones, ſi contingat, vt ea pars probationem intra primam dilationem, quæ ei data fuit, non præſtet, ac alteram ſeu ſecundam dilationem impetret: quòd, inquam, hoc ſecundæ dilationis beneficio prædictus impetrans, & nouas poſitiones proponẽs, liberetur, nec in expenſas probationis amplius teneatur, quã quas aduerſa pars intra prædictam ſecundam dilationem ſuarum contrariarum poſitioonum factura eſt: verùm è contrario prædictus impetrans prædictæ probationi adſiſtere poterit, expenſis partis aduerſæ. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 17. die Decembris 1543. Atque hac parte impetrans diligenter animaduertere debet, vt tempore prædictæ ſecundæ dilationis parti ſoæ datæ, addi aut exprimi curet, hoc ſub prædicto onere fieri: alioquin ſi beneficium prædictæ ſecundæ dilationis abſque onere prædicto conferri paſſus ſit, ſomtus inquiſitioois ſoluere debet.

VIII.

Expenſæ præiudiciales ſi nõ ſoluãtur. &c.

Aduerſus qoamcumque nouam productionem, pars aduerſa contradictoria opponens admittitur, expenſis producentis, ac præiudiciales expenſæ eſſe debent. Quæ cùm non ſoluerentur, productio quædam reprobata fuit Arreſto Pariſienſi, in quinta Camera Inquiſitionum, 5. Ianuarij 1337. ſalua licentia eas intra triduum

ſoluendi, quo præterlapſo prædicta productio exinde reprobata fuit.

IX.

Expenſæ noua rum poſitionũ quales taxari debeant.

Duodecima Maij 154. Arreſto declaratum fuit, cum qui ad nouas poſitiones proponendas & informandum admiſſus fuerit, & cum expenſis cauſæ appellationis obtinuerit, inter expenſas referre ac connumerare eas poſſe, quas ob prædictas nouas poſitiones fecerit: non tamen eas, quas aduerſæ parti refuderit: atque in taxandis ſeu æſtimatione facienda expenſarum Dionyſius Arnoldus appellatus fuit, aduerſus Dionyſium Clementem, appellantem à Ballitio Meldenſi, aut Locumtenente ipſius Monterœenſi.

Nota, quamuis nouæ poſitiones articulatæ admiſſibiles declarentur, nihilominus contractus reſque iudicatas executorias eſſe per prouiſionem cautione præſtita ex Conſtitutione 59 quæ tamen de Eccleſiaſticis non intelligitur. Iudicatum Arreſto 18. die Ianuarij 1574. B.

X.

Accuſati ad proponendas & probandas nouas poſitiones admittuntur.

Conſtitutio de non audiẽdis pluribus quàm decem teſtibus ſuper vnoquoque articulo, in lite criminali locum non habet, nec in ea maxima ſiue axioma Iuris locum habet, putà quòd quis poſt Inquiſitionum publicationem articulos directè contrarios proponens non admittatur: accuſatus quippe homicidij aut alterius criminis, poſt teſtium cum reis compoſitionem ſeu commiſſionem (quæ publicationi æquipollet) proponere *alibi* ſuum vt vocant, probare, aliáque ad ſui defenſionem proponere poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 24. Auguſti 155.. Idque eſt *Cap. ex tenore, & cap. fraternitatis de teſtibus.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XI.

I.

Poſitio apochæ, quæ penes creditorem remanſit.

POſitio de accepta apocha Chirographi cuiuſdam, quæ penes creditorem remanſit, admiſſibilis poſt iudicium declarata fuit: ab eo appellatum, & in cauſa appellationis eo demonſtrato, principalis lis abſque reſcripto euocata fuit, & appellans reus cum expenſis abſolutus, 19. April. 1585. B.

II.

Poſitiones cõtrariæ admiſſibiles nõ ſunt.

Poſitiones contrariæ quæ ſcripturæ contrariæ ſunt, citra inſcriptionem in fal. crimen, non admittuntur: verùm ſi huiuſcemodi poſitio ſit, puta ſcriptum quoddam eſſe veluti antapocham, quæ contractui deroget, dubitatum fuit, vtrùm poſitio hæc aduerſus conſtitutionem eſſet: nominatim ſi appellaretur ab eo, quod partes in facto contrariæ iudicatæ fuiſſent poſt inquiſitionem factam & admiſſam. Et verò huiuſmodi appellatione in irritum deducta, decretum fuit, id à quo appellatum fuiſſet, effectum ſuum ſortiri oportere, ſaluo libellariis ſuper præſcriptione peremptoria iudicandi iure, 24. die Maij 1576.

III.

Explicatio Cõſtitutionis Molin. artic. 54.

Iuxta Conſtitutionem Molinenſem, quæ vult, poſitiones & probationem per teſtes rei, quæ ſummam 100. librarum excedat, nõ admitti, vidua Pelrei Secretarij Regis abſoluta fuit, appellans ab eo, quod partes in facto contrariæ iudicatæ fuerant, vt eius quod alius quidam Secretarius prætendebat, ſe defuncto 60. coronatos, in caſtris Rupellenſibus, verbali tantùm obligatione mutuo dediſſe atque appellatus non admiſſibilis declaratus fuit. Idem iudicatum fuit 18. die Martij 1591. pro Quæſtore Principis Condei, qui 80. coronatos hippocomo cuidam ſoluturum ſe promiſerat, eò quòd nihil ſcripto comprehenſum fuerat, & appellans conſtitutione ſubnixus eſſet. Pariter cùm Dominus Botlaruillerius prætenderet apocham in rationes Fraxinei Quæſtoris relatam imaginariam eſſe, & quod è 6000. libris, 2000. accepiſſet tantùm pro filio prædicti Quæſtoris, pro quo perorabat Loiſelius, Conſtitutio Molinenſis obſeruata fuit poſitióque non admiſſibilis declarata fuit, 24. die Februarij 1573. Idem pariter obſeruatur, ſi quid præter tenorem contractus allegetur, vt in hac facti ſpecie, Dominus Moucus, cùm M. I. Corbio prædium ſuum *de l'Eſchel* vendidiſſet, non facta continuandæ elocationis ad 5. annos conductori ſuo mentione, atque is à prædicto conductore, inſtante ſcil. eet Corbio propoſuiſſet, conuentum fuiſſe, vt conductio continuaretur, repulſam paſſus eſt, Mariono perorante pro appellato, 7. Decembris 1573. Pariter poſitionis ſeu allegationis promiſſæ videlicet elocationis, eiuſdémque coram Notario celebrandæ per teſtes probatio non admiſſibilis declarata fuit: ac Dominus Spifamus remiſſus & abſolutus, 29. Decembris 1581. Porrò poſitiones non admiſſibiles déque rebus illicitis voluntariis proceſſibus velari non poſſunt: & verò in huiuſcemodi caſu. 28. die Nouembris 158. appellatio à decreto contrarietatis, à Ioanne Bodino interpoſita admiſſa fuit, non obſtantibus voluntariis proceſſibus.

Poſitiones non admiſſibiles.

Prædicta Conſtitutio Molinenſis artic. 54. quę prohibet conuentiones 100. libras excedentes probare per teſtes non intelligitur de poſitionibus & adminiculis conuentionis, quæ ſolutionem ſpectant, aut circumſtantiam, cùm ſolutio confeſſata eſt: atque huiuſmodi poſitiones admittuntur. Ita iudicatum aduerſus appellantem à decreto contrarietatis, quod ſuper eo datum, quod pars negabat, ſibi 100. coronatos, quod vini venditi pretium erat, ſolutos, quod vinum prædictus appellans emiſſe ſe fatebatur, Arreſto 16. Decembris 1577. Item poſitio alia ſcripta præſumtione ſubnixa per teſtes probari poteſt: veluti in lite Saganij Locumtenentis Equitis ſeu Præfecti Vigilum, qui admiſſus fuerat ad probandum reditum 50. librarum, cuius dimidiæ partis nomine conueniebatur, à ſe redemtum fuiſſe, in cuius rei ſignum penes ſe haberet inſtrumentum conſtituti reditus cancellatum, quod vtique ſolum argumentum ſufficiens non eſt ad inducendam ſolutionem *l. ſi chirographũ de probationibus l. 1. C. de Lat. lib. toll.* & ibi Gloſſa. Iudicatum 21. die Maij 1576. Pariter poſitio nudi & ſimplicis mutui ſeu crediti admittitur. Iudicatum pro Madroneto. 21. die Aprilis 1574. Conſtitutio quippe Molinenſis intelligitur, quando conuentio quædam facta inter partes: præterea ſi de delicto agatur. 21. die Februarij 1578. Item poſitio directò contraria contractui ad eneruandum

Poſitiones admiſſibiles.

In dolo & fraude.

nandum ipſum, quo infertur ſimulatio & fictio aduerſus eius ſeriem ſeu contextum admittitur. Iudicatum 21. die Ianuarij 1577. pro Domicella Maria Capella. Et 27. die Iulij 1580. in Audientia, perorante Domino Aduocato Thuano, admiſſa fuit poſitio eius, qui aſſerebat contractum permutationis loco contractus venditionis ſimulatum, & 200. libras auctarij, epimetri ſeu corollarij ſpecie ſolutas pretij ſupplementum eſſe. Rurſum ſi dolus partis aduerſæ allegetur, veluti ſi Quæſtor dicatur diarium, quo 100. librarum acceptarum ratio continetur, celare, huiuſmodi, inquam, poſitio admittetur, non obſtante Conſtitutione Molinenſi. Ita iudicatum, 4. die Auguſti 1578. & 7. die Auguſti 1582. Pariter poſitio emtoris cuiuſdam œnopolæ dicentis, ſe de pretio conueniſſe, pretiúmque in ſcripturam redactum, & penes venditorem relictum, qui poſtea ſcripturam lacerauerit, in Auditorio ſeu Audientia admiſſa fuit, quoniam videlicet de dolo & fraude aduerſæ partis ageretur. Similis poſitio, putà quòd mutuum contractui inſertum ſuppoſitum eſſet & relatū, idque dolo aduerſatij, admiſſa fuit, 21. die Februarij 1584. Et verò, 3. die Aprilis 1582. cùm vidua quædam hypothecaria conuenta 100. librarum reditus nomine, atque domus quædam à defuncto ipſius marito emta huic hypothecæ nexa diceretur, eáque poneret ſeu allegaret, actorem, cùm contractui venditionis præſens adeſſet, hunc reditum per dolum celaſſe, Domini Libellarij decretum contrarietatis iudicij conſtitutione immutarunt, à quo cùm appellatum fuiſſet, partes contrariæ iudicatæ fuerunt, perorante Chauuero aduerſus Valium. Obſeruandum eſt, eos, qui Conſtitutioni fraudem facere volunt, vt ſupra ſummam 100. librarum per teſtes probationem præſtare poſſint, ſummas ſeparare, eáſque cumulare, deſignatis die & loco. Veruntamen in controuerſia ſolutionis ab eo factæ, qui prætendebat probare, ſe ſoluiſſe, fide habita creditori de ſolutione in opiſtographo chirographi adſcribenda, cauſa ampliata fuit, atque interim creditori per prouiſionem appellanti à decreto informationis permiſſum fuit, obligationem ſuam exequi, 29. die Decembris 1586. Aduerſus Conſtitutionem anni 1513. quæ nonniſi 6. menſium ſpatium indulget, ad exigendas æras rerum ex officina aliqua deſumtarum, ſegmentarius admiſſus fuit ad informandum ſeu probandum, Dominum de Sorty ſibi promiſiſſe, ante decennium vel duodecennium ſe ſoluturum æras ſegmentorum ſeu clauorum cuidam Domino præſtitorum 5. die Martij 1584. Attamen eodem die & anno ſimilis quædam cauſa ſeu lis ampliata fuit.

Poſitiones non comprehenſa in Conſtitutione Molinenſi.

Poſitiones ad inſtibiles aduerſus Conſtitutionem anno 1513. de præſcriptione 6. menſium.

Vide notata pro interpretatione huius Conſtitutionis *ad artic. 1. tit. 3. huc eod. lib. ſuprà.*

TITVL. XII. DE NOVIS Productionibus.

ARRESTVM I.

INgens deſiderium, quod Iudices præ ſe ferre debent, veritatis cognoſcendæ ſuper eo, quod coram iis agitatur, quo videlicet iudiciū ſuum exactè fundare poſſint: parte altera, ingēs commodum, quod ad litigatores redundat, quo videlicet ab omni parte lite liberētur, nullo ſemine nouæ litis relicto, eúmque in finem nullo iurium ſuorum vel aſtutia vel impudentia celato, hæc, inquam, in cauſa fuerunt, quamlibet Arreſto Pariſienſi, 22. Februarij 1498. dictum fuerit, decretúmque, poſteaquam lis in eo ſtatu eſſet, vti iudicaretur, atque productiones viſæ relatæ, ac vt loquuntur, *euangelezata* fuiſſent, partes ad faciendas nouas poſitiones non admitterentur, atque Conſtitutio Regia einſdem ſubſtantiæ emanauerit: nihilominus quotidie & paſſim ad id quiſque admittatur aduerſus prædictas Conſtitutiones & Arreſta. Id quod primùm introductum fuit à Domino de Prato, primo Præſide, mox & Cancellario, & deinceps Cardinali & Legato in Francia, quinimò & Pontificatus candidato, qui ſanè tanta æquitate fuit, vt diceret in omnibus litibus coram ſe agitatis & definitis, ſe nouas productiones à partibus factas ſemper admiſſurum, quocunque in ſtatu lis foret, ſéque nullam repudiaturum. Verum equidem eſt, id aliquid ex iniquo habere: verùm id etiam æquitate publica rependitur.

Noua productionis ſiue tabulæ.

Dominus de Prato cuiuſque morum & honoris inſignia.

Nota cum id euenit, partem aduerſam contradictoria præſtare, expenſis de nouo producentis, pro quibus executoriales præſtantur ab eo, qui relator fuit in lite in Curia Parlamenti: Vt ad nouas productiones faciēdas quis admittatur, libellus Curiæ eo fine afferri ſolet, quo ea admittatur vnà cum ipſa productione nexa liti per ſcripturam agitatæ, quo ſcilicet tempore iudicij eius ea ratio habeatur, prout æquitas ſuaſerit. Hoc facto relator decernere ſolet, prædictam nouam productionem parti communicandam, quo ſcilicet aduerſus eam contradictoria præſtet, expenſis producentis intra octauum diem. Qui iudicium morari nolunt, huiuſmodi expenſis immorati non ſolent, verum libello oblato prædicta contradictoria complectuntur, & loco ſeu *vice* omnium contradictoriorum prædictum libellum præ ſe ferunt, quem Curia decernere ſolet producenti ſignificandum, atque geſtis litis nectendum. I.C. Arreſtum illud ſumtum eſt ex D. Lucio *lib. 11. tit. 4. Arr. 8.*

II.

Contradictoria nouarum productionum expenſis producentis fieri debent: atque taxatione expenſarum contradictoriorum comprehendi debent ſumtus itineris, nuntij miſſi pro recuperandis inſtrumentis ad conficienda contradictoria, ſi id pars adſeuerauerit: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, omnibus Cameris congregatis, vltima die Februarij 1499. Poſtea contrarium iudicatum fuit Pariſiis, Arreſto 16. Iunij 1509, allegato infra tit. de expenſis, &c. Arreſt. 17.

Sumtus itineris ad contradictorios nouæ productionis præſtandos.

III.

Appellans qui reſcripto aut libello ad nouam productionem faciendam admittitur, cōpulſoriales impetrare non debet, ſeu literas, ad excerpta facienda, niſi citra litis retractionem ſeu moram: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod Cameris Inquiſitionum coadunatis datum fuit 10. die Martij, anno 1510.

Noua productio litem morari nō debet.

Deſumtum ex Lucio *lib. 10. Tit. 10. Arr. 6.*

APPENDIX ARRESTORVM *ad Titulum XII.*

I.

NOuæ productiones gratis communicari debent: dictúmque fuit bene iudicatum,

Productio nouæ gratuita.

malè appellatum, pro appellante quodam ad producendum de nouo admiſſo, refuſis 8. coronatorum ſportulis, 18. Iulij 1564. B.

II.

Noua productio non admittitur in lite, qua æquas ſententias tulit.

Decima nona Aprilis 1532. indicatum fuit inter Galoppeum & Verſoriũ, in lite quæ æquas ſententias tulerat, nouam productionẽ non admitti; veluti per Conſtitutionem nõ admittitur, cùm lis in eo ſtatu eſt, vt iudicetur. Et tandem decretũ fuit, ad euitandas prolixiores moras, & præiudicium euitandum, ne videlicet falſis inſtrumentis fabricandis occaſio præbeatur, néue iudiciis mora iniiciatur, atque partium diligentia excitetur, non admittendos libellos ſupplices neque inſtrumenta; poſteaquam lis æquas tulit ſententias. B.

LIBER DECIMVS.

TITVLVS PRIMVS, DE OBLIGATIONIBUS executoriis.

ARRESTVM PRIMVM.

Obligationes conditionales executoriæ.

SECVNDVM ſtylum Curiæ Delphi. S. Marcellini in Delphinatu, aduerſus compulſorias à dicta Curia ſuper inſtrumento obligatorio ad vires & ſubmiſſiones dictę Curiæ confecto, non admittuntur, niſi tres exceptiones, videlicet falſi, ſolutionis & nouationis, ita quòd alij remedio non ſit locus. Hoc præſuppoſito cõtigit, vt in prædicta Curia nobilis Ludouicus de Balma, & Antonia de Saliciis coniuges, impetrauerint compulſorias ſuper quodam inſtrumento, ad vires dictæ Curiæ iunxto, pro ſumma mille florenorum, pro prima ſolutione ſex millium florenorum, contra dominum Principem Auraniæ, qui dominus Princeps nullam ex dictis tribus exceptionibus oppoſuit: ſed oppoſuit inter alia, quòd contractus contentus in dicto inſtrumento, ex quo petebantur dicti mille floreni, conditionalis eſſet, videlicet ſi domina ratificaret dictum contractum, infrà tunc proximum feſtum S. Iannis Baptiſtæ, per verba ibi adiecta: *An cas toutesfois*, &c. quia ille ablatiuus

Ablatiuus abſolutus conditionem importat.

abſolutus addit & demonſtrat Contractum conditionalem *l. à teſtatore. ff. de condit. & demonſtrat. & l. ſi quis ita. §. ſi duo. ff. de Statulsber.* Præterea, dicit Bartolus *in l. quibus diebus. in §. final. ff. de condit. & demonſtratio.* quòd quando dubitatur de verbis, an faciant modum vel cõditionem, & poteſt tacitè vel expreſsè apparere de mente diſponentis, quod voluerit primò aliquid fieri, quàm commodum conſequatur, tunc diſpoſitio deregitur conditionalis, ſicut in caſu iſto: quia Princeps Auraniæ primò voluit ratificationem fieri, quàm ſoluere dictos mille florenos. Quod patet, quia debeat dicta ratificatio in proximo tunc feſto S. Ioannis, & ſolutio poſtea in feſto Natalis Domini tunc proximè ſequente fieri: & ſic longè poſt Dominus de Balma & ipſius vxor compulſorias impetratas defendunt & aiunt, prædictum Principem nouam hanc exceptionem & aliam præter prædictas tres exceptiones in ſtylo declaratas proponere non poſſe. Princeps regerit, quòd ſic, eo quod conditione non adimpleta, nulla exactio ſit, nec obligatio, iuxta *§. ex conditionali. Inſt. de v. obl.* & ſtylum ſolummodò de obligationibus executoriis loqui. Duabus ſententiis repulſam Princeps paſſus fuit: & tandem Arreſto Gratianopolitano, quod datum anno 1445. dictum fuit, malè iudicatum, & prædictus Princeps ad proponendam & impugnandam prædictam conditionem admiſſus.

Obligationes conditionem in ſe continentes executoriæ nõ ſunt niſi poſt euentum, conditionis ac ſed certo: per viã actionis procedere oportet.

Caput hoc deſumtum eſt ex *Deciſione* 15. Guido. Pap. & Rebuffo *ad Conſtitutiones, tractat. De literis obligator. gloſſ. vnic. art. 2. num. 71.* vbi dicit, obligationem contractus conditionalis executoriam non eſſe ſi conditio nondũ exſtiterit, quia debitor pendente conditione nõ eſt ſimpliciter debitor, ideo in eum executio fieri non poteſt: quid enim intereſt debitor quis non ſit, an nondum conueniri poſſit? ait Fulcioius *in l. ſi in diem. D. ex quibus cauſ. ' hoc iure. D. de verb. obl.* ideóque creditor probare debet conditionem eueniſſe & contigiſſe ante executionem. Ex hac ratione executionem quandam nullam adſeri vidi, eò quod facta fuiſſet vigore obligationis cuiuſdam 60. coronatorum, pro venditione equi cuiuſdam, qui tum præſtaretur, cùm emtor cauponam accederet, aut teſſeris luderet, atque actionem intentari oporteret, probationémque præſtari, conditionem eueniſſe, emtorémque in caupona fuiſſe, aut luſiſſe: huiuſmodi ſtipulationes legitimæ videntur, quæ maleficium impediunt & ex bonis moribus conceptæ ſunt, *l. ex ea parte. 121. §. 1. de verbor. obligat.*

II.

Exceptio aduerſus repreſentationem admiſſibilis.

Cùm debitor exceptionem opponit, quæ manifeſtò ex obligatione reſultat, Iudex eam admittere debet: arg. horum quæ notat Bartol. *in l. ſi ita quis ff. vt in poſſ. legato.* veluti ſi creditor facere quid debeat, quod non fecit, aut ſi obligatio conditionalis ſit, aut ſub lege aliqua, vel etiam liquidatio integra non ſit, nec omnibus partibus

bus abſoluta ita iudicatum fuit Arreſto Pariſié-ſi, 19. Februarij, anno 1544. pro typographo Breuiatiorum Bayonenſi.

III.

Obligatio ſi in poſſibiliter iurata præciſè eſt ſeu præciſè adimplenda.

Diſpoſitione Iuris communis, is qui rem aliquam facere obligatur, non præciſè ad factum à ſe promiſſum tenetur, nec cogi poteſt, ſi damna & intereſſe præſtet, *l. ſtipulationes. §. Celſus. ff. de V.O.* & *l. ſi quis ab alio. ff. de re iudic.* Attamen ſi huiuſmodi promiſſio iurata fuerit, ad id præciſè cogi, nec ab eo ſe liberare per oblationem damnorum & intereſſe poteſt, ſi modò ei poſſibilis ſit, *cap. ex reſcripto. de iureiurand.* & Gloſſ. *in l. ſi pecuniam. in pr. in verb. neceſſe eſt. ff. de condict. ob cauſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 12. Septembris 1460. inter Ioannem Faucherantium, ciuem Gratianopolitanum, & Andream de Salicis.

Idem.

Idémque iudicatum Arreſto Curiæ, 12. Iulij 1585. Aliud foret, ſi promiſſio ea impoſſibilis ei eſſet, Arreſto, quod datum menſe Iulio 1532. aduerſus quendam, qui intra certum tempus molendinum ſe extructurum promiſerat, quo elapſo, cum id ſibi impoſſibile eſſe demonſtraſſet, in damna ac intereſſe condemnatus fuit.

IV.

Obligatio tacita debet adgnoſci inſtrui ſi.

In Francia diſpoſitio *l. ſi filiusfamilias 16. ff. ad Macedon.* obſeruata fuit, cuius ſpecies hæc eſt: Emiſi ad te literas, quibus te admonui, vt te parares ad ſoluendam mihi ſummam quandam, quam ex hoc vel tali tempore tibi mutuo dedi, vel etiam aliud quid, quod mihi debes. Tu literas meas recepiſti, nec teſtationem contrariæ voluntatis interpoſuiſti: atque hoc ipſo debitum confiteris atque te mihi obligas: taciturnitas quippe pro ſufficiēte debiti agnitione habetur, cuius in emiſſis literis mentio facta eſt. Verumtamen neceſſe quoque eſt, vt poſtquam viſis intellectíſque literis meis contrariam teſtationem opponere ceſſaueris, eas includas ac ſeponas: ſola enim taciturnitas ac ceſſatio non ſufficeret: ac nominatim ſi literas illas continuò laceraueris aut abieceris: id quod proteſtationis & denegationis inſtar foret.

V.

Syngrapha & promiſſio mercatorum conſortiis executoria inter mercatores aduerſus alterum mercatorem.

Die Louis 7. Septembris 1564. in Parlamento, Tanchonius pro mercatore quodam Cenomanenſi dicit, ſe coram Iudicibus & Conſulibus Mercatorum citatum fuiſſe eum in finem, vt Syngrapham quandam recognoſceret, quam ipſe neque ſcripſiſſet, neque ſignaſſet: verū quidem eſſe fratrem ipſius eam confeciſſe & ſignaſſe: & quamuis illi omnino incompetentes iudices eſſent (pro Mercatoribus quippe Pariſienſibus tantum conſtituti ſunt) eum tamen interrogauerunt. Is adgnoſcit, fratrem ſuum Syngrapham prædictam confeciſſe, fatetúrque ſe ſocium fratris ſui fuiſſe: verùm ait, tempore confectæ prædictæ ſyngraphæ ſocietatem illam vno menſe iam amplius antea diſſolutam fuiſſe; id quod tamen denuntiate non potuiſſet, ob locorum diſtantiam: & licet commune nihil haberent, nihilominus ad repræſentandam pecuniam condemnatus fuit: à qua is appellat: quo non obſtante executio fit: is reſcriptum Regium impetrat, vt aduerſus confeſſionem ſuam reſtitueretur. Amelotus pro appellato ait, plus in hac cauſa ſubtilitatis, quàm ſolidæ rationis ineſſe. Appellantem fratrem eius eſſe qui obligatur, eoſque ſocios eſſe: Appellantem coniugatum eſſe, alterum non eſſe coniugatum: verùm cum prædicto appellante fratre ſuo commorari, & nonniſi eandem negotiationem eſſe: eum ſe liberatum velle, vt inops iſte mercator iacturam debiti ſui faciat: prætēſam ſolutionem ſocietatē præſupponere: & verò de ea certum ſe eſſe. Nam eundē illū prædicto abſenti, vigore literarū prędicti appellantis, dediſſe, qui ei fratri ſuo merces pro more tradere mandauerat: id eum feciſſe, nec vnquam quicquam de prædicta diſſolutione ei conſtitiſſe: & nonniſi captioſam ſubtilitatem eſſe ad mercatorem circumueniendum: & verò reuera eam diſſolutionem non prætendi niſi ſub chirographo priuato, poſtea enim tantum Rupellam profectos, ibique coram Notario proteſtatos, ſe ſocietatem diſtraxiſſe: ac præterea eum aduerſus fratrem ſuum regreſſum habere, cuius bona explorata habeat & ſecurus eſſe poſſit, & omnia inter eos communia eſſe: concludit &c. Boucheratius pro Procuratore Catholico ait, quantum ad formam, illos incompetentes: verùm in principali pro appellato æquitatem ſtare. Appellantem enim neque ſe minorem dicere, neque dolum vel fraudem allegare. Curia dixit, nulla habita reſcripti Regij ab appellante impetrati ratione, à quo eum depulit, appellantem malè & abſque grauamine appellaſſe, ipſúmque temerariæ prouocationis multam inferre oportere, eúmque in expenſas condemnauit.

E duobus mercatoribus ſociis vnus pretium venditorum lignorum recipit ſeque abſentat, alter rem venditam tradere in ſolidum tenetur. Carondas *lib. 7. Reſponſor. iuor. cap.* 103. I.C.

VI.

Syngrapha ſeu inſtrumentum nominis amiſſi quomodo & quando debeat & poſſit rurſus expediri.

Sæpe in terminis viſa & agitata fuit controuerſia de creditore quodam, qui aſſerebat ſe nominis ſui inſtrumentum amiſiſſe, ac Notarium qui iſtud conceperat ſollicitabat, vt id conficeret & expediret. Debitor ſuper eo citatus & auditus dixit, ſe nomen exſoluiſſe, ac ſolutiones à ſe factas in opiſtographo ſeu tergo inſtrumēti relatas, ad id ſe prouocare. Creditor id negat. Primus Iudex decreuit prædictam expeditionem. Arreſto dictum fuit, malè iudicatum, decretúmque prædictum creditorem deperditi inſtrumenti ſui probationem præſtare oportere, debitorem verò ſolutionem factam: appellatúſque in expenſas cauſæ appellationis condemnatus anno 1564.

Carond. *lib. 7. Reſponſor. cap.* 112. Arreſtum iſtud 20. Iulij 1564. datum fuiſſe refert. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum I.

I.

Syngrapha emiſſa quo caſu debuer inueret ve. cum pœnam adiectā valida eſt.

CVm nepos quidam auunculo ſuo chirographum dediſſet, eóque ei centum coronatos ſeſe ſoluturum promiſiſſet, *ſi teſſeris luderet*, atque auunculus nepotem ſuum ludentem deprehendiſſet, eum in ius vocat, vt chirographum iſtud recognoſceret, atque comprehenſam in eo pœnam pēderet, eo quod conditio eius eueniſſet. Nepos ſe tuetur per *l. iuriſgentium. §. ſi ob maleficium. ff. de Pactis*, in qua promiſſio

dè non delinquendo concepta obligationem non patit. Nihilominus Arreſto Tholoſano, menſe Iulio 1585. quod relatum à Maynardo *lib.2.cap. 68. Quæſtio.ſuar.* (vbi hoc Paponius *in Notarus ſuis,lw.3.f.*90.dicit,deſcripſit,) nepos ad ſoluendam prædictam ſummam auunculo ſuo condemnatus fuit.

II.

Obligatio ſeu chirographum ſummæ ſoluendæ quo tempore vxor liberos ſuſcepiſſet, legitimum eſt.

Obligatio ſummæ cuiuſdam numorum, cùm mulier liberos ſuſcepiſſet,ſoluendæ , conditionem non infert, verùm diem ſoluendi, qui tum cùm mulier decedit exiſtit : attamen ſi obligationis cauſa à venditione equi , aut alterius rei ſimilis oriretur , emtor ad ſoluendum iuſtum valorem ac legitimum equi pretium condemnari debet,prout tempore contractus venditionis valebat:Ita iudicatum fuit Arreſto , prima die Auguſti 1582.in Audientia, quod Carondas *lib.7.Reſponſor.cap.*230.refert,quódque ego alibi,anno 1583. datum eſſe vidi : atque prædicto Arreſto omnibus interdictum fuit,ne huiuſmodi promiſſiones impoſterum facerent.I.C.

III.

Vtrum vſuræ in iudicio non petitæ debeantur.

Arreſto quod datum in Audientia die Iouis 8.Auguſti 1602. ſuper appellatione quadam à Balliuo Turonenſi aut Locumtenente ipſius Locienſi,iudicatum fuit,intereſſe ſeu vſuras obligationis alicuius non deberi, niſi eæ in iudicio petitæ fuiſſent , iuxta Conſtitutionem Aurelianenſem & Molinenſem, prædictúmque vſuras ſpontè ſoluras in principalem ſortem imputari oportere.Contrarium iudicatum fuit in tertia Inquiſitionum , huiuſmodi vſuras vltro ſolutas repeti non poſſe , eo quod ſpontanea hæcce ſolutio maioris momenti ſit,quàm petitio in iudicio facta , nec repetitionem fauorabilem eſſe.

Vide Arreſta D. Louetij *lit.I. Arr. VIII.*Vide quoque notas eiuſdem & Arreſt.*XLII.lit.D.& Arr. VI. in prædicta litera I.*

TIT. II. DE OBLIGATIONIBUS nullis ob cauſæ defectum.

ARRESTVM PRIMVM.

Obligatio ſine cauſa nulla eſt.

INſtrumentum obligationis in quo cauſa mutui,venditionis,depoſiti aut alterius conuentionis non exprimitur , executorium non eſt & nullum:quinimò ſi aduerſus executionem oppoſitio fiat ſeu exceptioni intercedatur, Iudex ilico & ex tempore omnia nulla declarare , nec vllam prouiſionem parti adiudicare debet : attamen partes ſuper debito ex integro audire poteſt per *l.2.§.circa.ff.de dol.& met. except.l.ſi cautio.C.de fid.inſtrum.& l.non ſolum. in fin. ff. de pecul.& l.cum de indebito.§.fin.ff.de probat.*Et ita Arreſto Pariſienſi, 23. Februarij 1571. iudicatum fuit.Hanc ad rem inſignis eſt ſententia Romæ à C.Aquilio,viro magnæ autoritatis , & ſcientia Iuris ciuilis excellente data , & à Valerio Maximo *lib.8.cap.2.de priuatis iudiciis* relata. Species facti erat. C. Varro graui morbo correptus , trecenta millia numum ab Octacilia Laterenſi , cum qua commercium libidinis habuerat expenſa ferri ſibi paſſus eſt. Eo conſilio, vt ſi deceſſiſſet,ab heredibus eam ſummam peteret,quam legati genus eſſe voluit , libidinoſam liberalitatem debiti nomine colorando. Euaſit deinde Varro ex illa tempeſtate aduerſus vota Otaciliæ. Quæ offenſa, quod ſpem prędæ ſuæ morte non maturaſſet, ex amica obſequente,ſubitam diſtrictam fœneratricem agere cœpit numos petendo, quos vt fronte inuerecunda, ita inani ſtipulatione captauerat. De qua re C.Aquilius,iudex addictus, adhibitis in conſilium Principibus Ciuitatis, prudentia & religione ſua mulierem repulit. Non abſimilis alia actrix aduerſus heredes Theſaurarij Eccleſiæ Bellouiſorij , repulſam tulit Arreſto 7. Septembris anno 1568. Atque hanc ad rem notatu dignum eſt,confeſſionem alicuius , qui liberè actum citra interuentionem realem eius, quod confitetur,exercere non poteſt,fidem non adhiberi,verùm vt ſuſpectam repudiari , ne fraus legi fiat,*l.ſi fortè.ff.de pecu.*Gloſſ. Bartol. & cæteri *in l.ſi donatione.C.de collat.* nominatim verò in teſtamento , vt expreſsè ait Scæuola , *in l.cùm quis decedens §.Titia honeſtiſſima.ff. de leg.* 3.& expreſſius adhuc *in l.quidam teſtamentum. ff.de probatio.*

Confeſſio ſuſpecta moratis cuſtidia non obligat.

Excipiendæ ſunt ſyngraphæ Theſaurienſium ſeu Theſaurariorum. Iudicatum 12. Martij 1576. Addę *Arreſt.1.Arr.3.in Appendice.*

II.

Obligationes abſque expreſſione cauſæ quænam ſint admiſſibiles.

Attamen notandum eſt,nonnunquam cauſas præſupponi pro qualitate creditoris & debitoris;exempli gratia,ſi Scholaris debitum fateatur ac iſtud Rectori Collegij ſiue Scholæ ſe ſoluturum promittat:aut viator quidam,qui in diuerſorio quodam conſtitit, hoſpiti ſe ſoluturum polliceatur : ægrotus medico : vlceratus Chirurgo:miles armifabro aut hippocomo:litigans ſeu cliens Procuratori ſuo:in his, inquam, caſibus cauſæ notoriè præſupponuntur ſeu pręſumuntur æquè ac ſi ſcriptæ eſſent. Quod ſi dubium moueatur , creditor ad probandum admittitur,debitor verò ad pecuniam promiſſam repræſentandam condemnatur.Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Decembris 1544. Hanc ad rem plurimùm facit,obligationes conditionales ſine cauſa validas eſſe : conditio quippe cauſæ locum obtinet , licet ea debitoris commodum non ſpectet, verùm vtilitatem tantùm creditoris: veluti ſi Wilhelmo centum coronatos promittas ſub conditione, ſi vxorem ducat,ſi literis operam nauet,ſi Romam proficiſcatur aut aliis ſimilibus caſibus, qui ſæpè contingunt. Eámque ad rem ſingularis eſt textus, *in l.à Titio ita ſtipulatus ſum, ſi qua mihi nupſerit.ff.de v.obl.* idémque eſt, licet conditio alterutrum horum non contingat , dummodò inhoueſta non ſit,*l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit. eo. tit.*Si cauſæ huiuſmodi deficiant , actori neceſſitas probandi debiti incumbit,partes videlicet ante obligationem immediatè de cauſa ſufficienti tractaſſe, quæ obligationem pepererit, eámque ex contractu priùs habito ortam fuiſſe. Hæc ſingularis eſt Duareni doctrina , *in interpretatione l.triticum.ff.de v.o.per l.Titia. §.idem reſpondit.*1*.eod.tit.*(*& in l.ita ſtipulatus. de verb. oblig.*)

III.

Confeſſio in-

Si maritus vxori,aliáue perſona,quæ poteſtatem

inter coniunctas perſonas.

rem donandi non habet, ei, cui ſe debere confitetur, vel ab ea rem dotalem, aurum, argentum, aut mobile quid accepiſſe ac ſe reſtiturum promittat, neque aliud faciat, quam confiteri & promittere abſque realitate, omnia nullius momenti nec executoria ſunt, nominatim inter perſonas prohibitas, *l. qui teſtamentum. ff. de Probatio. l. 1. §. ſi mutuam. ff. ſi quid in fraud. patro.* & *l. cum quis decedens. ff. de legat. 3.* cum iis quæ ibidem Bartolus notat. Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit pro Ioanne Lucato, aduerſus viduam Damioti, quæ apocha quadam dotis ſuæ à marito ſuo confecta citra expreſſam numerationem vti voluit, aduerſus prædictum Lucatum, tertium bonorum hypothecæ ſuppoſitorum detentatorem, quæ repulſam paſſa fuit. Hęc expreſſa deciſio eſt Ioannis Fabri *in l. ſcripturas. C. qui potior in pign. habe.* & *in l. ſed iam neceſſe. C. de donat. ante nupt.* atque eſt textus *l. 1. C. de dot. caut. non numerat.* Huc ea faciunt, quæ ſub finem *Arreſti 1. huius Tit.* ſcripta ſunt. Vide Iaſonem *in Conſil. 227. col. 3. in fin. & 4. in princip.* & *Arreſtum 8. Tit. de Hypotheca infra.*

IV.

Obligatio & promiſſio de reſtituendo eo, quod pro redemptione factū ſolutum fuit.

Die Martis 26. Iulij 1569. in Parlamento Pariſienſi, Hamelius pro Nicolao Maſſéo, mercatore Lingonenſi, in appellatione à Iudice Lingonenſi, qui eum à concluſionibus ſuis repulerat, concludit eum ad finem tendens, vt ſibi quingentos coronatos ſoluerentur, quos pro redimendo prædicto appellato hoſtibus rebellibus ſoluiſſet, quorúmque opera is ſaluus illorum poteſtatem effugiſſet, ſéque negotiũ eius vtiliter geſſiſſe allegat *l. nam & Seruius. ff. de Negot. geſt.* Hic ei ſyngrapham 500. coronatorum tradiderat, quos ab eo exigit. Geleus pro Antonio *de Venetis* Aduocato Lingonenſi appellato ait, illos à latronibus captos fuiſſe, qui appellantem hominem diuitem, non verò ſe quærebant: appellantem capturæ occaſionem præbuiſſe: ac reuera eo quod appellantem locupletem viderēt, eos coëgiſſe illum ad fideiubendum pro appellato, poſtea appellatum coëgiſſe, vt appellanti promiſſionem quandam præſtaret, omnia vi geſta, ac propterea eum teneri non debere. Nam ſi ſubtili alia ratione euaſiſſet, propter vim non obligari: prædones quippe eſſe ac hoſtes publicos. Faber pro Procuratore Catholico dixit, appellantem viliori pretio euaſiſſe, quàm redemtionis pretium foret: ergò, ſi is pro appellato ſoluerit, dubium eſſe, verùm id nullum fuerit: ait enim ſe euaſiſſe, cùm Dominus Aumalius verſus Montisbeigardum tendit: allegauítque *l. 2. & fin. de capt. & poſtlim. reuerſ.* Nihilominus videri poteſt, eum vtiliter negotium geſſiſſe. Curia cauſa in principali ampliata, interim per prouiſionem appellatum ad repræſentandos quingentos coronatos condemnauit.

Simile Arreſtum, anno 1590. menſe Iulio datum vidi, pro Meatceo, aduerſus Equitem, qui vterque Sollicitatorem in Palatio agebant, quique ambo capti fuerant ſuper vallo ſuburbij S. Michaelis, Vigilia omnium Sanctorum, prædicto anno 1590. Scilicet abducti fuerant móxque Eques liberatus ad cautionem à Meatceo præſtitam: Arreſto Eques condemnatus fuit, vt ſe vel captiuum redderet, vel Meatceum dimidia parte contributi redemtionis ſuæ pretij liberaret. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Tit. II.

I.

Confeſſio patris quando filio proſit.

CONfeſſioni patris, qua filium ſuum reditum quendam redemiſſe, pro filio confeſſus eſt, aduerſus reliquos heredes fides adhibetur. Arreſtum 12. Februarij 1571.

II.

Cauſa nullitatis obligationum.

Obligationes etiam ex aliis rationibus (quàm ob cauſæ defectum) nullæ ſunt: exempli gratia, quæ in carcere fiunt, *l. qui in carcerem. ff. quod met. cauſ.* Arreſtum 22. Ianuarij 1413. Attamen ſi iuſtus ſit carcer, & ex parte rei oblatio fiat, captiuus aduerſus eam non reſtituitur. Iudicatum ita pro Domino Alemanno Conſiliario, aduerſus Dominum Monſium. Item pro expenſis à minore in caupona quadam factis, obligatio caſſata ſeu reſcripto irrita facta fuit, 17. Decembris 1584. itémque obligatio, quæ promiſſionem facti alterius continet, nulla eſt: ita iudicatum 25. Ianuarij 1565. Iudicatum quoque fuit, obligationem, quę nullitatis arguitur, ex falſa cauſa & ſine cauſa facta fuit, cui probabilitatis exigua ſpecies inſit, pecuniæ repræſentationi obnoxiam non eſſe, aduerſus Franciſcum Barbançonium, Dominum de Can, 24. Martij 1575. Vide Carondam *lib. 3. Reſponſor. ſuor. cap. 3.* I.C.

TIT. III. DE LOCATIONE.

Vide de laxamentis & dilationibus præſtandæ penſionis locationis, *ſub Tit. de moratoria præſcriptionis conceſſione*, &c. infra.

ARRESTVM I.

Emtor quādo locationi à venditore ſuo factæ ſtare teneatur.

ETſi emtorem neceſſe non ſit ſtare conductori, cui prior dominus locauit, *l. emtorem. C. locat.* attamen ſi conductori pro re ei locata expreſſam ac ſpecialem hypothecam locatori cōſtituerit, neceſſe eſt locationi prædictæ ſtare: neque hic generalis bonorum omnium hypotheca eiuſdem efficaciæ foret. Eáque doctrina eſt Bartoli & Ioannis Fabri, *in d. l. emtorem. C. loca.* & *in l. ſi filiofamilias*, & ibi Alexāder, *ff. ſolut. matrimo.* Et ita Arreſto Pariſienſi in ordinaria ac ſolemni Arreſtorum pronunciatione ante Paſchatis feſtum iudicatum fuit, anno 1543. Quo Arreſto ſententia, à qua appellatum fuerat, infirmata fuit: qua Iudex à quo pro conductore iudicauerat ſub ſpecie geminæ rationis, vna erat, quòd prædictus conductor mercedem ſeu penſionem anni nondum elapſi prorogaſſet, altera, quòd hypotheca generalis ſubeſſet. Aliud foret, ſi fundus totus venditus non eſſet, veluti ſi arbores tantùm, aut tegulæ & materia ædificij veniſſet: conductor quippe durante conductione, quo minus cædantur aut ædificium diruatur, impedire poteſt. Eáque eſt ſententia Alexandri Imol. *conſil. 118.*

V. Carondam *lib. 6. cap. 56.* Ita iudicatum 31. Iulij 1581. Arreſtum iſtud Paponij deſumtum eſt ex Rebuffo ad *Conſtitutiones, tractat. de conſtitut. redit. artic. 1 gloſ. 4 num. 10.* & ex Imbert. *enchiridio, in verbo Louage.* V. & Molinæum *ad conſuetudinem Pariſienſem, tit. 1. §. 30. Quæſt. 27. & ſeq.*

Emptor aut ſingularis ſucceſſor venditoris locationi ſtare non tenetur.

Hinc diſertè exprimitur in *Artic.* 171. Conſuetudinis Sedanenſis, emtorem aut ſucceſſorem ſingularem locationi à venditore factæ ſtare non teneri, niſi contractus venditionis ea lege celebratus, aut etiam fundi venditi ſpecialiter hypothecæ pro continuanda conductione ipſa ſuppoſiti fuiſſent. Idem lege Hiſpaniæ cautum refert Couarruuias *variar. lib.* 2. *cap.* 15. Quid ſi locator aut emtor conductori damnum ac id quod eius intereſt offerat, tenebitúrne conductor domo egredi ac emtori poſſeſſionem eius concedere? Ita videtur, cum qui pignoris iure rem perſequitur, à rei vendicatione remouetur, ſi qualiscunque poſſeſſor debitum offerat, *l.* 13. *in fin. ff. quib. mod. pign.* Rollandus à Valle hanc quæſtionem tractat, 1. *conſil.* 6. & alij Doctores quos refert D. Gothofredus *in notis ad l. emtorem. C. locati.* Quid ſi locator promiſit ſe non alienaturum domum locatam, & in eam rem domum ipſam ſpecialiter obligauit? ius retentionis conductori competere eo caſu putat Neguſantius *in tractat. de pignoribus, in pr. arg. l.* 7. *in pr. de diſtra. pignor.* I. C.

Vtrum vxor poſt mortem mariti ſui, locationi ab eo ſui prædij facta ſtare teneatur.

Certum eſt, maritum in Francia, qui bonorum vxoris ſuæ adminiſtrationem habet, prædia vrbana & ruſtica ad conſuetum in Prouincia tempus elocare poſſe, verumtamen vt id infra decennium fiat, alioquin quippe alienatio videretur: ita deciditur noua Conſuetudine Pariſienſi, *Art.* 227. quæ adiungit verba hæc, *Sans fraude*, *abſque fraude*: quoniam ſi locatio in fraudem vxoris ſuæ facta fuiſſet, veluti, viliori pretio cognatis mariti, & conductor fraudis particeps eſſet, locationem factam vxor reuocare poterit, iuxta Edictum Prætoris *in l.* 1. *ff. Quæ in fraud. credit.* & vxor huiuſmodi locationi à marito ſuo celebratæ ſtare tenetur *l. ſi filiofamilias.* §. *fin. D. ſol. matrimo. l.* 1. *in fin. ff. de dot. prælog.* Bartolus *in l. ſi quis domum D. locati.* Idem eſt, ſi tutor aut curator pupilli ſiue minoris fundos elocauerit, *l. ſi tutela. D. de administrat. tutor.* Angelus *conſilio* 24. V. Choppinum *lib.* 3. *de Domanio Franciæ, tit.* 23. *num.* 3. I. C.

Item vtrum minor locationi à tutore ſuo factæ.

II.

Locator quando conductorē expellere poſſit.

Diſpoſitione *l. æde. C. Locati.* locator inquilinum & conductorem æde conducta expellere poteſt, ſi in ea degere velit, aut eam probabili cauſa reficere. Arreſto Pariſienſi, quod datum ad relationem Domini *de la Haye* prædicta lex nō habet locum in conductore ad longum tempus, veluti decennium: quia habet vtile dominium, & huic competit interdictum poſſeſſorium, *l.* 1. *ff. ſi ager vectigal.*

Idem iudicatum 4. die Maij 1582. poſt meridiem. Vide *ſupra in Appendic. Art.* 11.

III.

Conductor ex neceſſitate locatoris migrare coactus, damna ac intereſſe conſequi non debet.

Communis Doctorum doctrina *in l. æde C. locati.* quæ vult, domus elocatæ dominum, eã conductorem ſuum expellere poſſe, ſi aliam, in qua habitet, domum non habeat, ſub conditione tamen ſoluendorum damnorum ac intereſſe, locũ non habet, ſi prædictus dominus neceſſariò domum locatam recuperare cogatur, velut in ſequenti facti ſpecie: Commiſſarius Caſtelleti Pariſienſis Arreſto Curiæ coactus fuerat in regione ſua habitare, in qua domus erat ad ipſum ſpectans, quam cuidam fœminæ elocauerat, quæ aliam quoque domum ad ſe pertinentem habebat, quámque ipſa pariter elocauerat. Commiſſarius fœminam domu ad ſe ſpectante expellebat: fœmina pari modo conductorem ſuum excedere cogebat. Hic conductor conſentiebat, ſi modo damna ac intereſſe ſibi ſolueret: fœmina aſſerit, ſe ad horum ſolutionem non teneri, eo quod non ſponte ſua & voluntate propria, ſed neceſſitate cogente, domum ſuam inhabitare vellet, Arreſto quod datum 12. die Iulij 1552. dictum fuit, conductorem domo citra damnorum ac intereſſe rationem excedere debere. Pro fœmina Menilius perorabat, pro conductore Granchetus.

Adde huic Arreſto, Arreſtum 7. huius tituli.

IV.

Hypotheca priuilegiata in mobilibus locatæ domus.

Penſio conductæ domus ex mobilibus in ea poſt mortem conductoris repertis ſarciri poteſt, licet prædicta mobilia ad vnum tantùm ex heredibus ſpectent. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 4. Februarij 1514.

Idem.

Conſuetudine Pariſienſi, *Art.* 171. proprietarij prædiorum vrbanorum & ruſticorum in bonis mobilibus ſuorum inquilinorum aut conductorum præferuntur, etiamſi adipoterentur, donec autoritate & decreto Magiſtratus vendantur & tradantur, aut alia ratione, bona fide & abſque fraude, vt primi ſolutionem conſequantur penſionis ſuæ vel coloniæ: neque diſtinctio iuris amplius obſeruatur, illatâ videlicet in vrbana prædia tacite obligata eſſe, in ruſtica vero fructus tantum, quę eſt *in l. eo iure. & in l. in prædiis ruſtic. In quib. cauſ. pign. vel hypothec. in l. certi C. de locato*, quando debitor nonniſi mobilia bona poſſidet, quæ æri alieno exoluendo non paria ſint, creditores poſt priuilegiatos tributoria ratione ad ea perueniunt: atque ordo hic obſeruatur, vt ex nummis ſoluantur: *Primò*, ſumptus iudiciales ſigilli, inuentarij & mobilium venditionis: *Secundo* impenſæ exequiarum & funeris, pro arbitrio Iudicis inſpecta qualitate & facultatibus defuncti. *Tertio* mercedes ſeu penſiones domus, in qua defunctus habitauerat, minutis refectionibus annumeratis. *Quarto* medicamenta ac ſalaria Medicorum, qui defuncto in morbo vltimo, quo conflictabatur, auxiliarem operam præſtiterunt. Atque vltimus domus proprietarius aut locator priori præfertur, ſi vna concurrant: Ratio hæc eſt, quod proprietarius ſecundus cum primo eodem ac compari priuilegio munitur, atque præter priuilegium, mobilium domus ſuæ poſſeſſionem habeat, in quorum poſſeſſione conſtitutus & ſic præferendus, cum in pari cauſa melior ſit conditio poſſidentis. Id quod tum intelligi debet, cum primus diu diſtulit pignora ſeu mobilia capere poſt eorum in ſecundam domum locatam illationem, ac elapſo ſolutionis ſecundo proprietario præſtandæ tempore: atque hoc caſu rationi conuenit, ſi duo illi priuilegiati debiti ſui ſolutionem conſequi non poſſint, vt tributoria ratione ad pecuniam ex diſtractis prædictis mobilibus confectam deueniant. Proprietarius quoque prædiorum vrbanorum & ruſticorum ratione penſionis ſibi debitæ ei præfertur, qui rem aliquam mobilem vēdidit & terminum pretij eius ſoluendi præfixit, quæ domum occupauit, pro portione loci, quam res occupauerit, & pro rata temporis, quo in domo fuerit. Idem dicendum, quando quis rem cuſtodiæ ſeu depoſiti nomine locatario tradidit: prædicta quippe mobilia, etſi non ad locatarium non ſpectent, pignori capta ac populationem proprietarij domus, quam occupant, in ſubſidium ſolutioni penſionum obligantur, habita reſpectu loci, quem in prædicta domo occupauerint, & pro rata temporis, quo ibidem fuerint, *l. huius* 6. *in verbo, merces horreorum. D. qui potior. in pignor.* Quando conductor mobilia tranſtulit, eademque pignori nexuit, proprietarium prælationis ius non habere videtur, ex *artic.* 1. *Conſuetudinis Pariſienſis, & l. ſi creditor.* §. *vlt. ff de diſtract. pign.* quæ vult, creditore, cui poſſeſſio pignoris tradita, præferri: id quod nonnulli non fatentur, niſi proprietarius in longa poſſeſſione fuerit, antequam mobilia conductoris ſui capi curet, & creditor bona fide longo tempore rem mobilem pignori ſibi traditam poſſederit. Nec tantum proprietarij in bonis mobilibus primi conductoris, verum etiam in bonis ſecundi ſiue ſubconductoris, priuilegium habent: Verum quidem eſt, mobilia pignori capta (vt friuola illa ad vniuerſam penſionem teneri poſſunt) conductori reſtitui oportere, ſi conductionis mercedem ſoluerit, pro ea parte cœnaculi quam conduxit, *l. ſolutum.* tt. §. *ſolutum, verſic. plane ff. de pignor. actio*: Vnde deſumtus fuit *Articulus* 162. nouæ Pariſienſis Conſuetudinis, cui locum dedit ſententia Molinæi, quæ contraria eſt huic Conſuetudini, *ſuper Artic* 16. veteris Pariſienſis Conſuetudinis. Pars harum reſolutionum deſumta eſt ex Choppino, *de Moribus Pariſiorum, lib.* 3. *tit.* 3. & e Bacqueto, *de Iuribus Iuſtitiæ, cap.* 21. *à numero* 272. I. C.

Ordo inter creditores ad mobilia defuncti venientes.

Quiſnam ex duobus proprietariis domus locatæ, in mobilibus præferatur.

Mobilia in domo conducta reperta, licet ad conductorem non ſpectent, pro penſione obligantur.

De eo cui mobilia pignori tradita ſunt.

An mobilia ſubconductoris ad vniuerſam penſionem teneantur.

V.

Idem.

Mobilia Clericorum non coniugatorum, licet clericalem vitam degant, pro penſione locatarum

catum ædium capi poſſunt. Ratio eſt, quoniam propter penſionem huiuſmodi reale priuilegiũ in mobilibus conductoris competit, *l. eſt differentia. ff. in quib. cauſ. pign. vel hypoth. tac. contr. l. certi iuris. C. locat.* quod priuilegium per priuilegium perſonale extingui non poteſt, Not. *in Auth. quas actiones. C. de Sacroſ. Eccleſ. ſus.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Iunio, anno 1511.

Quæſitum fuit, vtrùm, ſi quis priuato cuidam partem domus ſublocauerit, in qua quantitas mobilium, etiam pretioſorum reperiatur, vtrum inquam priuati huius conductoris mobilia pro vniuerſa locationis pẽſione pignori capi poſſint. Idémque quæſitum fuit, de ſubconductore, qui ſingulare aliquod prædium ruſticum conductionis vniuerſæ ſubconduxit, vtrum vide licet fructus ſubconductionis ſuæ tempore nati, à domino prædij propter vniuerſam penſionem capi poſſint. Molinæus *ſuper Artic. 5. 3. Conſuetudinis Pariſienſis in Annotationibus* ſuis arbitratur, nos non obſeruare *l. ſi. bonum. § ſolutam. verſ. plane ff. de pignorat. actio.* dominũm que totum a priuato illo petere poſſe, eo quod fructus illi in ſuo fundo nati ſint, mobilia etiam in domo ſua conſtituta, regulam inuecta & illata non diſtinguere, generalem eſſe contra quemcunque inquilinum ſeu colonum, qui ignorare non potuerunt, non tam à colono quam a Domino locationem factam fuiſſe: Verum hæc opinio reformata fuit. *Artic. 162. Conſuetud. Pariſienſis:* ſubconductorem penſionem ſuam ſoluentem liberari, quod omnino conueniens eſt dictæ *l. ſolutum §. ſolutam. verſic. plane ff. de pignorat. actio.* nec credibile hoc conueniſſe, vt ad vniuerſam penſionem inſulæ friuola mea tenerentur. Verum videtur, Molinæum ſe in verbis prędictæ Conſuetudinis Pariſienſis fundaſſe, quæ prædictæ *l. ſolutum* derogare videtur. V. Choppinum *lib. 2. de priuil. ruſticor. parte 1. c. 3. num. 5* Bacquetum in Tractat. de Iuribus Iuſtitiæ *cap. 21. num. 283.* Labbeum *ad Conſuetu. Bituricenſem, tit. 9. de executionibus, Artic. 57.* Rebuffum *tract. de liter. oblig. artic. 4 gloſſ. 2 num. 13.* Add. *l. ſi in lege. 27. § ſi colonus ff. Locat.* Ludouic. Roman. *ſingul. 386.* verum ſi conductor ſolutionem obtuliſſet, proprietarius in præiudicium huius oblationis (quę in iuris & extra intereſſe conſtituitur) ſubconductorem conuenire, quinimo neque dem pro eo, quod is occupat, vti iudicatum fuit veteri quodam Arreſto, 17. Decembris 1535. Deſumtum ex Arreſtis Domini Louetij *liter. L. Art. 16.*

VI.

Locator autoritate priuata conductorem expellere non poteſt.

Maioribus diebus Turonenſibus hæc facti ſpecies agitata fuit, Locator, cùm videret inuito eo, tempore locationis iam elapſo conductorem domum poſſidere velle, poſt plurimas denuntiationes & teſtimoniales renuntiationis ſuę propria autoritate domũ ſuam intrat, aſſumto Notario ac teſtibus, & præſentibus illis omnia mobilia conductoris eiicit, eaque in inuentariũ redigi curat. Conductor hic conqueritur, informari curat, & perſonalem citationem aduerſus locatorem impetrat. Locator cùm comparuiſſet & factum faſſus fuiſſet, condemnatur, vt mobilia illa loco ſuo vnde eiecerat, reponeret. Is ab eo appellat, & prædictis Maioribus diebus concludit, vbi Arreſto cauſam obtinuit & abſolutus fuit: aduerſus ſententiam Baldi, *in cap. 1. §. denique, quæ fuit prim. cau. benef. amitt.* & aliorum cõplurium, qui diſpoſitioni iuris ſcripti non conſentiunt, qua huiuſmodi factum domino ędium concedebatur, citra Iuris & Iuſtitiæ ordinem. Atque ad pleniorem articuli huius intelligentiam aliorúmque plurium huic haud abſimilium notandum & retinendum eſt, ex generali Franciæ praxi, (licet prædicto iure priuatis permittatur propria quid autoritate aduerſus alterum facere, ſiue proprio ſuo ſiue alterius nomine,) ſemper neceſſarium eſſe, autoritatem Iudicis ſiue Magiſtratus in eo interuenire; vt ſcripſit Rebuffus *Tom. 1. Comment. ad Conſtitutiones. fol. 16.* Ex qua ratione præſumendum eſt, Curiam prędicti locatoris denuntiationibus, & quòd Notarium publicam perſonam adhibuiſſet, nec non contumacia & fuga conductoris moram fuiſſe. Nihilominus ſatius eſt ſi locator Iudicem conueniat & decretum ab eo parte aduerſa audita emereatur. Quamuis Guido Pap.* ſcripſerit, ſuo tempore in Parlamento Gratianopolitano ita obſeruatum fuiſſe, vt locator finita locatione, domum ſuam locatam claudere poſſit: id quod ipſe ita demum intellexit, ſi conductor fraudulenter & abſque vlla cauſa egredi nollet.

Autoritas priuata cum iudicium caſibus lege conceſſa, abſque Iudiciali ordine exerceri non poteſt.

Arreſtum iſtud ſumtum eſt *ex Enchiridio* Imberti, *in verb. conductor.* D. Renatus Choppinus *lib. 3. de priuil. ruſtic. parte 1. c. 1.* Arreſtum quoddam Pariſienſe laudat, quod datum eſt tempore, 21. Ianuarij 1564. quo Emphyteuta cùm finita emphyteuſi, citra autoritatem publicam Iudicis, poſſeſſione expulſus fuiſſet, poſſeſſioni ſuæ reſtitutus fuit. V. Fabrum *in Codice definitio. Senatus Sabaudiæ lib. 4. cap. 11. Tit. de locat.* I.C.

*Quæſt. 480. V. Buerium. conſil. 7.

VII.

Conductor durante conductionis tempore migrare cogitur quando ea quod ſua intereſt, conſequi debeat, quando non.

Locator ob inopinatum caſum, conductorẽ, vt migret, cogere poteſt, ſi ibidem ipſe habitare velit, nec aliud, in quod ſe conferat, domicilium habeat: verùm hoc ita accipitur, vt prædictus conductor ratione intereſſe ſui indemnis præſtetur, eo quòd locationis lex non obſeruatur: iuxta *l. emtorem. C. locat. & l. 1. §. quia autem. de Superficie.* Alioquin ex hac ratione conductor domo expelli non poſſet, mobiliáque afferre cogi. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 4. Decembris 1522. Aliud ſanè foret, ſi ob manifeſtam domus illius, in qua locator habitabat, ruinam, prędictum conductorem expellere opotteret: hoc quippe caſu conductor id quod ſua intereſt, non conſequitur: verùm remiſſionem penſionis tantummodo pro rata temporis locationis, vt deciditur in *l. ſi vno anno. §. vbicunque. ff. locati.*

V. Arreſt. 2. & 3. *ſuprà hoc tit.* Arreſt. iſtud Papon. 4. Decembris 1522. extat inter *Arreſta D. Louetij, lit. L. Ar. 4.* & alterum vltimo Ianuarij ſimile allegatur *in annotationibus.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

I.

Locatio ad eſtipem vitæ liberorum & aliorum ſuperſtitum.

IVdicatum fuit Arreſto 7. Septembris 1563. quod à D. Thuano primo Prę de pronuntiatum, nempe ſi locatio celebrata fuerit, *ad vitam vſque liberorum & aliorum ſuperſtitum*, atque vnus heredum partem ſuam alij, qui eius ſtirpis non ſit, elocauerit, etiamſi vnus tantum ex hac ſtirpe ſupereſſet, ſolus iſte tamen vniuerſa bona poſſidere & extraneum poſſeſſione ſua deſtituere non poteſt. Obiter hic nota, actionem ex locato perſonalem haberi: & in ea remiſſionem ad Iudicem priuilegiatum poſtulari poſſe, veluti ad Libellarios, aut Conſeruatorem: ita compluribus Arreſtis iudicatum fuit.

II.

Conductor expellitur, ſi in re locata malè verſetur.

Si conductor malè verſatus ſit, impunè expelli poteſt, exempli gratia, ſi loca in ruina labi & abire paſſus ſit, ſi vitam inhoneſtam agat. Hâc ad rem notandum eſt, proprietarium non poſſe

conductorem expellere, qui legibus locationis non obtemperauit, ſi nulla prædictæ locationis reſolutoria clauſula ſit: verùm relinquẽdus eſt: ſalua proprietario pro damnis ac intereſſe ſuo actione. Idem de colonia ſeu locatione ruſtici prædij. Arreſtum 13. Martij 1576. & 4. eiuſdem menſis 1577. in Audientia. Veruntamen Arreſto 24. Maij 1585. iudicatum fuit pro conductore ad nouem annos domus cuiuſdam ad Collegium Montis acuti ſpectantis, prædicta reſolutoria clauſula non obſtante. B.

Idem iudicatum fuit Arreſto, quo infirmata ſententia Præfecti Pariſienſis data, eo quod lapidicina quadam locata corrupta atque in ea conductor malè verſatus fuiſſet, quóque Arreſto Curia locatione reſciſſa, Conductorem ad loca priſtino ſuo ſtatui reſtituenda & in expenſas condemnauit. V. Arreſta D. Louetij, lit. L. Arr. 4. cum annotationibus.

III.

Quando conductor migrare non tenea-tur.

Conductor domo ſibi locata egredi non tenetur, ſi ea ſub lege locationis vendatur, neqe poteſt per capionem domus ob æs alienum emtoris einſdémqne conductoris expelli, ſi prędictus conductor prædicti debiti ſolutionem offerat: quo caſu nouus acquirens ei actiones ſnas cedere eíque autoritatem ſeu euictionem præſtare tenetur. Ita iudicatum 9. Aprilis 1565. Idem eſt, ſi pecuniam pro refectione domus prænumerauerit *l. ſi cui. C. locat.* Quod ſi domus citra locationis continuandæ legem vendatur, conductor, vt maximè promiſſionem chirographariam à proprietario habeat, de non vẽdenda domo abſq; prædicta lege, migrare debet, ſaluo ei aduerſus locatorem ſuum omnium expenſarum, damnorum ac intereſſe regreſſu. Iudicatum 11. Auguſti 1580. quinimò abſque prædicta promiſſione ſua is damna & intereſſe à locatore cõſequi debet: ita iudicatum pro conductore quodam Arreſto, 4. die Maij 1571. Hanc ad rem, cùm colono cuidam ad 6. annos viduæ cuiuſdam dotalitij ſui nomine fundum poſſidentis, quæ quatuor menſibus poſt menſe Octobri mortua fuerat, à proprietario ferrum, id eſt, impenſas culturæ & ſemina offerente ſex menſibus poſt denũtiatum fuiſſet, vt locationem deſerere ac migrare vellet: is conſentit, fundum migrare poſt perceptos fructus, ſolutis de more migrationis intereſſe, & verò ita iudicio obtinet ab eo cùm appellatum fuiſſet, dictum fuit malè & abſque grauamine appellatum, 20. Decembris 1560. B.

IV.

Priuilegium locatoris proprietarij ad conductorem non extenditur.

Priuilegium proprietarij locatoris ad conductorem qui re conduxerit, non extenditur. Ita iudicatum 16. Aprilis 1572.

V.

Priuilegium locationis domus aduerſus vxorem non communem.

Etſi inter maritum & vxorem nulla communio ſit: attamen ſi vxor mobilia locatæ domus ceperit, ſoluere ea tenebitur, vſque ad captorum bonorum concurrentem ſummam. Arreſtum penultima die Decembris 1563. B.

VI.

Oeconomus locationibus à defuncto beneficiato celebratis ſtare debet.

Iudicatum fuit. Oeconomum ad regimen & gubernationem redituum Epiſcopatuum & Abbatiarum, quæ ad nominationem Regis ſpectãt conſtitutum, vſque quo Titularij prouiſionem à Papa acceperint, (id quod intra 6. menſes fieri debet,) locationibus à defunctis Beneficiariis celebratis ſtare oportere; quoniam omnia in ſuo ſtatu conſeruare debet, donec Beneficiarus prouiſus ſit. De quo duo extant Arreſta, anni 1568. 1569. & Maiorum dierum Pictauienſium, 1579. quæ *in Collectione mea retuli, Tit. de deſtitutione Officiariorum, cap. 1.* I.C.

VII.

Quando ſucceſſor in Beneficio teneatur ſtare locationi a prædeceſſore ſuo celebratæ.

Complures hanc quæſtionem tractarunt atque generaliter & indiſtinctè tenuerunt, ſucceſſores Beneficiorum, e locationibus à prędeceſſoribus Beneficiariis celebratis ſtare teneri, ſiue per ceſſum, deceſſum aut reſignationem ius habeant à Beneficiario, dummodo locatio abſque fraude facta & licita ſit, *cap. querelam. Ne Prælati vic. ſug.* Baldus & Cynus *in l. iubemus. C. de Sacroſ. Eccleſiis.* Anchoranus *conſil. 116.* quoniam quod nomine beneficij vel adminiſtrationis fit, ſucceſſorem ſequi oportet, æquè ac adminiſtratores rerum publicarum ei ſtare oportet, quod ab illorum prædeceſſoribus ratione muneris & officij factum fuit: * Minores itidem locationi factæ à ſuis tutoribus ſtare debent: mulieres tempore viduitatis, locationi ab ipſarum maritis celebratæ, alioquin conductores quotidie deciperentur, & iuris autoritate circumuenirentur: id quod rationi conſentaneum non eſt, arg. *l. 1. C. de his qui veniã ætat. impetr.* Hoc tenet Angelus *conſ. 243.* Socinus *conſil. vol. 1. conſ. 32.* & amplè *conſ. 125. præd. vol. 1.* Natta *conſil. 517.* vbi quæſtionem hanc affirmatiuè tractat, vtrùm Eques Maltenſis ſucceſſor in Commenda quadam, locationi prædeceſſoris Commendatoris ſtare teneatur, V. Marcum *deciſ. Parlam. Delphinal. lib. 1. quæſt. 102. & li. 2. quæſt. 2. & quæſt. 296.* Rotam *in nouiſ. deciſ. 232. Tit. de locat.* Papam, *deciſ. 480.* Couarruuiam *variar. lib. 2. c. 15.* Ruſeum *regalio. priuileg. 30.* Arreſta ſententiam hanc ſequuntur aduerſus reſignatarios prouiſos per reſignationem, ſiue puram ſiue ex cauſa permutationis, niſi Curio aut alius Beneficiatus ſit, qui ad Beneficium deſeruiendum, in eo habitare & deberet & vellet: ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum ad perorationem, 20. Decembris 1584. locationem reſoluendam, ſub lege conductorem indemnem præſtandi, licet locatio nonniſi ad triennium facta fuiſſet. Idem, ſi locatio diſtributionum quotidianarum facta fuiſſet. Vide ſuper hoc Choppinum *lib. 3. de ſacra Polit. Tit. 7. num. 6.* D. Maynardum *lib. 1. Quæſtio. notab. cap. 63.* I.C.

VIII.

De prælatione inter cæmentarium, pharmacopolã, & conductorem, qui proprietario pecuniam prorogauit. V. infrà Tit. 5. libri 12. Art. 15.

Agitatum in Curia fuit, quiſnam in penſionibus ſeu mercedibus locationi debitis & debendis, arreſtatis ſeu captis præferri debeat? pharmacopoláne pro pharmacis ſuis, cæmentarius, qui domum locatam reſtaurauit, aut conductor ratione pecuniæ prorogatæ proprietario pro penſionibus, propter quod retentionis ius ei competit, iuxta *l. Proculus. ff. de negot. geſt. l. peculium, l. ſed et ſi D. de peculio.* Aduerſus cæmentarium aſſerebatur, eum hypothecam tantùm in fundo & proprietate domus, quam ædificauit, habere: Arreſto, 23. Iulij 1592. quod datum perorantibus Garnerio & Chezellio iudicatum fuit Cæmentarium præferendum eſſe, confirmata ſententia Libellariorum Palatij, arg. *l. creditor. ff. de rebus credit. l. 1. ff. de ceſſio. bonor.* eò quod Pharmacopola actionem perſonalem tantùm haberet, cæmentarius verò hypotheca-

thecariam ad rem, cuius cauſa penſiones debentur, & cuius pecunia totius pignoris cauſam ſaluam fecerat, & abſque cuius labore & materiis in loco illo ædificando inſumtis, creditores omnes hypothecam amiſiſſent, ad quam ſpem habebant, iuxta *l.interdum.c.ff qui potior in pign. & l.ſeq.eo.tt.Interdũ* (ait Iuriſcõſultus d.l.) *poſterior creditor potior eſt priori: vt puta, ſi in rem iſtã conſeruandam impenſum eſt*, quæ vna exceptio eſt regulæ, *qui prior eſt tempore, potior eſt iure*. I.C.

IX.

De tacita reconductione & cautione diuerſim conductores incautè poſita.

Impleto primo locationis tempore, continuata tacitè locano videtur, & hoc in ipſo anno; quo conductor in conductione remanſit, obſeruandum eſt in ruſticis prædiis: in vrbanis prædiis prout quiſque habitauerit pro primo, dimidio aut quarta anni parte, obligatur: ita iudicatum 15. Iulij 1585. *v.l.item quæritur.* 55. *§. qui impleto.ff locati*, & *Articulum* 149. *Conſuetudinis Antiſſiodorenſis*. Verùm locationum tempore finito proprietarij pro ſolutione annorum tacita reconductione continuatorum, bona conductorum pignori iudicialiter caps curare non poſſunt, verum actionis via eò venire debent, eò quod contractus locationis effectum dimitatem habebat. Guido. Pap. *deciſ.*480. V. Choppinum *ad Artic.*161. *Conſuetudinis Pariſienſis, lib.*3. *tit.*13. *n.*3. *ex Molinæi notis ad §.*124. I.C.

X.

Verùm ob rumorem & horrorem ſpectrorum conductor reſilire poſſit?

Controuerſia hæcce à tam multis clariſſimis noſtri ſeculi Doctoribus tractata & in Curiis Parlamentorum agitata fuit, vt ſatis futurum ſit, ſi hoc loco lectorem ad ea, quæ doctiſſimi viri de ea ſcripſerunt, remittamus. Diſpoſitione ciuili, *in l.habitatores.§.1.ff.locati*, propter inſtantis periculi metum remittitur merces conductori, vnde Doctor Gothofredus occaſionem deſumſit ſuper *d.§.* annotandi, ipſo adoleſcente in Parlamento Pariſienſi foro operam dante, D. Ludouicum Sanctonium diſertiſſimum in foro Pariſienſi Aduocatum, & cognatum ipſius, clienti cuidam ſuo remiſſionem penſionis impetraſſe, conquerenti ſe propter ſpectra, idola ſeu φάσματα domui conductæ infeſta frui non poſſe. Litigantium partium argumenta & rationes præcipuas prædictus D. Gothofredus prædicto loco ſummariè recenſet. Didacus Couarruuias Epiſcopus Toletanus in Hiſpania, *variar. reſolut. lib.*4. *cap.*6. ita iudicatum ſe vidiſſe refert, ſemel atque iterum, in Prætorio Granatenſi, vbi ait, *vix poterant hæc non fabuloſa aut commentitia à Iudicibus cenſeri, niſi tot teſtibus integris ac fide dignis probata forent*. Huius opinionis eſt Porcius, *in §. fin. Inſt. de locato*. Si Arreſtum iſtud Pariſienſe verum eſt, eadem Curia, vt & Curia Burdegalenſis poſtea ita iudicare noluit, quoniam controuerſia illa ad Religionem ſeu ad Curiam Eccleſiaſticam ſpectaret. Arreſto enim Pariſienſi, quod datum ſuper appellatione quadam à Balliuio Turonenſi interpoſita, per Danielem Macquerellum & conſortes, proprietarios domus alicuius, infirmata prædicta ſententia, qua locatio domus cuiuſdam, in qua appellatus per teſtes demonſtrauerat, vxorem appellantis noctu in ſpectro obambulantem conſpici, reſoluta fuerat, Curia Arreſto ſuo, 6. Mart. 1576. ampliata cauſa, atque interim ſententia per prouiſionem reformata, decreuit, locationi ſtari oportere, perorantibus Nauio & Choppino, qui Arreſtum illud, doctáſque eius rationes refert, *lib.*3. *de ſacra polit. tit.*7. *num.*9. ex quo loco Carondas deſumſit ac Gallico idiomate reddidit *quæſtio.*232. *lib.*7. *Reſponſor. ſuor.* Et Arreſto Parlamenti Burdegalenſis, quod pronuntiatum in purpura, à D. Præſide Neemonio, 29. Martij 1595. quódque prædictus Carondas refert *lib.*8. *Reſponſor. ſuor. cap.*232. & poſt eum Peleus idem refert de 20. Martij, ea forma, qua pronuntiatum fuit, *in ſuis illuſtribus quæſtio. cap.*150. In lite mota coram Seneſchallo Aquitaniæ, vel Locumtenente ipſius, inter Robertum *de Vinsis*, proprietarium domus cuiuſdam Burdegalæ ſitæ, appellantem: & Ioannem Tapium conductorem appellatum, Curia appellationem & id à quo appellatum fuerat, in irritum deduxit, ac interim Commiſſarios delegauit, qui ad loca illa ſe conferrent, domos tam appellati quàm viciniorum viſitarent, vt Iudices oculati eſſent facti in lite propoſiti: Curia huiuſmodi ſpectris & illuſionibus φασμάτων prætenſis difficulter fidem adhibente, vt pleniùs antea annotauit doctiſſimus Arnoldus Ferronius Conſiliarius in illo Parlamento, *in Commentario ſuo ad Conſuetudines Burdegalenſes, §.*3. *Tit. de locato*, vbi ait controuerſiam hanc ſuo tempore propoſitam eſſe, eam tamen non reſoluit. I.C.

XI.

Verùm conductor emolumẽtẽ contractum vẽditorem a ſiga ... poſſit locata omnia aduerſus emptorem vt conductione ſua ſtetur.

Pro deciſione controuerſiæ iſtius, Carondas *lib.*6. *cap.*32. allegat duo Arreſta, quorum vnum datum pro Lemæo Procuratore in Parlamento, alterum pro Dominicella Clerica, aduerſus conductorem domus cuiuſdam Pariſiis ſitæ, quæ Arreſta ſibi inuicem contraria ſunt. Prior enim Lemæus in poſſeſſione domus ſibi à tutore locatæ conſeruatus fuit, aduerſus acquiſitorem ſingularem ſucceſſorem, qui eam à minore quodam præſcriptis iure ſolennitatibus non obſeruatis, acquiſiuerat. Poſteriore conductor, vt intra præfinitum tempus domo excederet, condemnatus fuit, ſolutis ſibi damnis ſuis ac intereſſe à prædicta Dominicella. Alterum Arreſtum ſuper eo fundatum fuit, quòd venditio ex ſententia cognatorum minoris facta fuerat. Ego contrarium iudicatum vidi pro Franciſco Palleteo Procuratore in Balliuiatu Aurelianenſi, appellante à citatione quadam prædicti Balliuiatus, & actore in euocatione principalis, aduerſus Dominum Claudium Chorardum Aduocatum in prædicto Balliuiatu appellatum & reum, die Martis poſt meridiem anno 1589. in ſpecie, quæ ſequitur. Chorardus locationem domus cuiuſdam Aureliis ſitæ, à tutore liberorum defuncti D. Eraſmi Parriſij, ad ſex annos acceperat: anno 1587. tutor, cùm vnam minorum ſuorũ elocare vellet, ex conſilio cognatorum, mutuò fœnebrem pecuniam ratione quinadecimaria octingentos coronatos accipit, qui in dotem iſti puellæ dantur: in pactis dotalibus conuenitur, maritum ad amortizandum reditum iſtum de propriis fundis ſponſæ ſuę vendere poſſe: diuiſio hæreditatis fit, domus iſta locata puellæ iſti pro nongentis coronatis adiudicatur. Maritus igitur eam Palleteo vendit pretio mille & ducentorũ coronatorum, atque contractui pactum hoc inerat, eum ſummam illam ad prædictum reditum amortizandum retinere debere, quampri-

mùm fœmina annum 25. attigiſſet, quod anno 1593. fiebat (quo tempore Chotardi locatio expirabat) & validè prædictum venditionis contractum approbaſſet & ratum habuiſſet, atque excurrentis ſummę vſuræ conſtituebantur, ſorte principali poſt ratihabitionem ſoluenda: præſentibus eodem Notario & teſtibus, Palleteus venditoribus per antapocham promittit, ſe ſi locationi Chotardo factę non ſteriſſet, ei omnes expenſas, damna ac intereſſe ſoluturum, quæ prætendere poſſet, quod ei frui non licuiſſet, pro reſiduo prædictæ locationis tempore, ac ex omni parte eo nomine ſe prædictos venditores indemnes præſtiturum, atque ita celebrata prædicta venditione, licet ſcriptum nihil fuiſſet, cõtentum fuiſſe. Palleteus Chotardum coram Præfecto Aurelianenſi citari curat, concludit ipſum condemnandum, vt intra feſtum S. Ioannis migret, eique omnes expenſas, damna ac intereſſe offerat, in quæ vẽditores teneri poſſent. Cõncluſiones ſuas fundat *in l. emtorem. Cod. Locat.* emtorem non teneri ſtare colono, & in *l. ade C. eod. tit.* quæ ait, Colonum aut inquilinum expelli poſſe, ſi Dominus proprijs vſibus neceſſariam domum eſſe probet, aſſerit in caſu & ſpecie horũ textuum ſe verſari. Ad hæc reus reſpondet in primis, id quod in prædicta *l. emtorem.* dicitur locum habere non poſſe, ſi acquirens rem ſub lege locationis acquiſiuit, vt in hac facti ſpecie antapocha ac promiſſiu indemnitatis locat omnis acquirentem obligabat ad eam continuandam: condemnationem quippe in damna & intereſſe nunquam locum habere niſi quando res præſtari non poteſt, alioquin quem præcisè ad ipſius rei traditionem teneri. *l. qui reſtituer. de Rei Vindicat.* Quantum ad priuilegium *l. ade* attinet, id huc in caſu locum non habere, verùm tantùm in eo, quem Gloſſa interpretatur, tum videlicet cùm inopinatus caſus aliquis proprietario ſuperuenit, qui præuideri non potuit quo proprietarius domum ſuam inhabitare cogitur, ſed iſtud propriè ad ſucceſſorẽ adaptari nõ poſſe, ac nominatim ad ſucceſſorem, qui locationi ſe ſtaturum promiſit, aut ſi approbationi locationis prædictæ non ſteriſſet, ad ſolutionem dãnorum & intereſſe ſe obligauit: Palleteo enim cùm poſt contractum excedere coactus non fuiſſet, nihil quicquam ſuperueniſſe, quod occaſionem eiiciendi conductoris præſtaret: Dicebat inſuper, geminam nullitatem contractui iſti ineſſe, quæ acquiſitionem reſcinderet & reuocaret, quo facto ineptum ac impertinens dictu fore, acquiſitionem prædicti Palletei locum minimè habere, nihilominus tamen eum conductorem expellere poſſe: diuiſionem ſeu adiudicationem malè ac nulliter factam, & venditionem magis nullam, quoniam prædium minoris ſine decreto Iudicis alienari non poteſt, ex conſilio cognatorum 6. vtriuſque cognationis, vt nominatim contractus ipſe ſatis demonſtret, acquirentem id probè ſciuiſſe, cùm noluiſſet vel vnicum numum dare niſi maiore fœmina facta & venditionis ratihabitione ſecuta, adeò vt reditus conſtitutio potius ſit, quàm venditio, quæ eſt in ſuſpenſo neque acquirens ſe immutabilem & irreuocabilem dominum validè dicere poteſt: atque ſuper eo fundatum Arreſtum, quod Procurator Meçus impetrauit. Hiſce nullitatibus propoſitis Palleteus replicabat, Chotardum de iure tertij excipere, ideóque audiendum non eſſe, etſi contractus in ſuſpenſo eſſet, tamen verum ſe dominum eſſe, atque vt verum dominum rei vendicationem habere. Quod ad ea, quæ ad *d. l. emtorem* reſpondebantur, attinet, quod ea lege emtor emiſſet, maximam differentiam eſſe, domum iſtam ſub lege continuandæ locationis acquiſiuiſſe, quæ exceptio eſt prædictæ legis, aut ſub lege à damnis & intereſſe venditores liberandi, in quæ teneri poſſent, ſi locationi ſtare non poſſent. Sententia prædicti Præfecti, Palleteus finibus & concluſionibus ſuis vnà cum expenſis obtinet: ad Balliuiatum appellatur, vbi cauſa ampliatur, à quo prædictus Palleteus ad Curiam Parlamenti appellat eique libellum ad finem euocationis tendentem offert. Cauſa perorata, Curia appellationem & id &c. in irritum deducit, principalem litem euocat, & ſuper eo ius reddendo Chotardum condemnauit, vt intra proximum rum S. Ioannis feſtum domo excederet, niſi reditum mille & ducentorum coronatorum ſoluere mallet, quos appellatus pro acquiſita prædicta domo ſoluebat, donec legitimam fœmina ætatem attigiſſet, appellatum verò in expenſas cauſæ appellationis condemnauit die Martis poſt prandium ſub finem anni 1589. D. Annæo Roberto pro appellato perorante. I.C.

XII.

In controuerſia pignoris capionis à creditore factæ ſuper colono, qui complures fundos à diuerſis perſonis titulo colonario poſſidebat, verùm quis capioni fructuum fundi ſui elocati interuenire poſſit, tam ratione pretij ſeu penſionis locationis currentis anni, quàm reliquorum debitorum, & ratione illorum alijs creditoribus fructus pendentes capientibus præferri: Arreſto vltimo Decemb. 1594. in quinta Camera Inquiſitionum, proprietarius in pecunia ex fructibus captis facta prælatus fuit, tam ratione ſolutionis currentis anni, quæ ei debebatur, quàm reliquorum præteriti temporis. *Proprietarius in captione fructuum fundorum ſuorum à colono poſſeſſorum præfertur.*

V Arreſta D. Louetij *lit. F. Arr. 4 Conſuetudinu Pariſien. 1, ritic. 171.* & authores citatos à Fortino *in Collatione ſua Conſuetudinum edit. Secunda.* In prææallegato Arreſto 4 D. Louetius vtriuſque partis rationes & argumenta collegit.

TITVL. IIII DE CAVTIONIBUS, fideiuſſoribus, adfirmatoribus, debitoribus obligatis in ſolidum, & de beneficio diuiſionis, ordine Iuris, & diſcuſſionis.

ARRESTVM I.

MAximum diſcrimen eſt, in lite ciuili & criminali fideiubere: nam in lite ciuili fideiuſſor, qui iudicatum ſolui promiſit, ſub obligatione corporis ac bonorum ſuorum, abſque diſcuſſionis beneficio aliáve condemnatione, quàm principalis partis, incarceratione cogi poteſt, *l. 1. ff. Iudicat ſolui l. fin. in fin. C. de vſur. rei iudicata.* pro ratione videlicet debiti, quod huiuſmodi *Fideiuſſor in cauſa ciuili abſque diſcuſſione cogitur ſecùs in criminali.*

modi acerbitatem exigit. Atque hanc ad rem Arreſtum Pariſienſe extat,quod datum Maioribus diebus Turonenſibus 1533. Verùm in criminali cauſa fideiuſſor ad iudicatum ſolui,obligare ſe non poteſt. Peccata enim ſuos teneant autores: nec quis ob alterius delictum conueniri poteſt,*l.ſancimus.C.de Pœnis*. Ex hac ratione,licet ex delicto pecuniaria tantum multa iudicata fuerit, actor tamen pro prædicta multa fideiuſſorem carcere retinere non poteſt: verùm bona tantum illius pignori capi debent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in Camera patricidali,26.Februarij 1546. Species facti hæc erat: Mercator quidam Andegauenſis pro inope quadam fœmina iudicio ſiſti & iudicatum ſolui fideiuſſerat, ea poſtea,ad inſtantiam Domini de Gié,in ingentem multam Regi & actori inferendam condemnata fuit. Quam ſoluere cùm recuſaret,is in carcerem conijcitur donec ſatisfaciat. Ab eo appellat & ait, ſe ſatisfeciſſe, fœminam condemnatam ſiſtendo, quæ ideo nunc incarcerata ſit. Appellatus dicebat, obligationem fideiuſſoriam duo continere: vnum iudicio ſiſti, atque huic appellantem ſatisfeciſſe: alterum eſſe iudicatum ſolui, cuius cauſa is nunc carcere contineretur, & ſententia Guido.Pap.*quæſt.*26.& Gloſſæ *in d.l.ſi.C. de vſur. rei iudic.* nitebatur: Dominus Riantius pro appellante dicebat, iſtud in ciuili cautione intelligendum eſſe,atque verba hæc (*iudicatum ſolui*) accipienda eo caſu, quo iudicio non ſiſtatur. Viſo inſtrumento fideiuſſionis ſeu cautionis apparebat,fideiuſſorem interrogatum, vtrùm ſciret,quidnam ageret,reſpondiſſe,ita. Prædicto fideiuſſore in carcere mortuo: filius ipſius cauſam perſequebatur & cauſam appellationis peroraret curauit. In ea dictum fuit, malè executioni traditum fuiſſe,benè verò appellatum, & appellatus in expenſas, damna & intereſſe, ad centum & ſexaginta libras Pariſienſes redacta & liquidata condemnatus,ad quarum ſolutionem appellatus incarceratione ſui cogi deberet.

V.Guido.Pap.*deciſ.*429.*&* 570. Maſuerium *in praxi ſua,tit.de Pœnis,num.*17.Rebuffum *tom.*1.*tract.ac liter. obligator.artic.*5 *gloſ.*9.*num.* 8.Boerium *deciſio.* 314.*nu.* 123. *&* *Deciſio.* 315.*num.*1.Ioannem Fabrum *in* §. *in omnibus. Inſtit.de Fideiuſſoribus,&* *cap.*7.*huius tit.*I.C.

II.

Fideiuſſores quomodo ſe obligare debeant.

Fideiuſſor benè attendere debet,qua ratione pro accuſato ſe obliget, Nam ſi pro certa quantitate acceſſit,in eam tenetur,per *l.*2.*in fin.ff. qui ſatiſdar. cogant.* verùm ſi certa quantitas deſignata non ſit,iudicij aleæ ſubiacet,quod dabitur tam à primo iudice, quàm à iudice appellationis,ſi Iudex eam non declarauit. Nam ſi ſimpliciter iudicatum ſolui ſatisdetur, quod aduerſus accuſatum dabitur,fideiuſſor * tenetur tam ob primum iudicium,quàm ſecundum à Iudice appellationis datum. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 9.Martij 1535.aduerſus quendam nomine Alabatum. Eáque eſt ſententia Wilhelmi Conei,*in l.Iulia.ff.qui ſatiſd. cogant.* aduerſus opinionem quorundam,qui contrariam tenuerunt,per *l.cùm apud Sempronium.ff.iudicat.ſolui.* *& l.non a Iudice.*§.*ſi quis alio.ff.de iudiciis.* Verùm ſententia iſta non adeò probabilis eſt,hac quippe ratione via accuſato aperiretur elabendi, & fideiuſſorem ſuum ſubducendi ad nouam inſtantiam ſubeundam, quod rationi conſentaneum non eſt,*l.nec in poteſtate fideiuſſorum. ff. de arbitris.* Et tantumdem altero Arreſto in prædicto Parlamento dictum fuit, pro Bernardo Teſtario,aduerſus Wilhelmum S.Iohannis, 3.Septembris 1537. Pars igitur litigans de cætero cautè aget,ſi inſtrumēto fideiuſſionis partis ſuæ (vt dubia,quę occurrunt,euitentur) hanc clauſulam apponi curet, fideiuſſorem promittere *iudicatum ſolui, omnibus condemnationibus,ſententiis & iudiciis ſatisfacere,quæ tam in hac inſtantia, quam aliis totius litis,toties quoties,quolibet modo, quolibet tempore,quolibet iudice,qui de eo iudicat,quolibet ſententia data, tam Iudice qui fideiuſſionem admiſit,quam alio ei ſuccedente,vel etiam Iudice appellationis.*

Forma tutiſſima fideiuſſoris adhibendi.

* In prima inſtantia in cauſa appellationis tenetur. Molinæus *tra. De diuiduo & indiuiduo,in* 2.*part. num,* 538.duo Arreſta citat, quorum vnum Rotomagenſe, datum penult.Ianuarij 1519. Alterum Pariſienſe, 4. Martij 1518. Inſuper fideiuſſor conductoris ad ſolutionem conductionis continuatæ ſeu prorogatæ non tenetur,*l.item quæritur.*§ *qui impleto.ff.locati.l.ſi cùm Hermes C.eod.l.*3.§.*cum quinquennium.ff.de Iur.Fiſci.* Arreſto Catholicianorum, quod datum pro fideiuſſore cuiuſdam Theſaurarij Rotomagenſis,menſe Martio,1570.Choppinus *lib.*3.*de Domanio Franciæ,tit.*14.*n.*3.T. Vide Maynardum.*lib.*8.*cap.*28.Boerium *deciſio.*315.I.C.

Fideiuſſor in prima inſtantia in cauſa appellationis tenetur.

III.

Fideiuſſio criminalis limitatur ad ſummam certam de eo quod iudicandum eſt, eo quod iudicatum fuit, non comprehenſo, intelligenda.

Sententia in lite criminali extraordinaria data dictum fuerat partes in lite ordinaria admitti,quo ad principalem accuſationem: accuſatúſque relaxatus cautione præſtita, vſque ad ſummam centum librarum & iudicatum ſolui. Atque inſuper ob mobilia nonnulla ſurrepta, accuſatus tum in ſummam ducentarum librarum condemnatus fuerat: ea ſumma ſyngraphis & inſtrumentis non comprehenſis,quæ in principali accuſatione diſcutienda veniunt. Ab hac ſententia appellatur, quæ Arreſto Burdegalenſi confirmata fuit. Ab hac facti ſpecie dubia aliquot oriuntur, vtrùm cautio iuxta Arreſtum præſtita,tantummodo de ſumma tum temporis taxata,centum librarum, intelligatur, an verò illa comprehendat ducentas libras prædicta ſententia adiudicatas,quæ coniunctę ſummam trecentarum librarum efficerent? Nonnulli tenuerunt per ea quæ notantur in *l. talis ſcriptura.ff. de leg.*1.& *in cap.ſecundo requiris.de appellat.*& per *l.*1.& ibi Gloſ.& Iaſon.*ff.de iu lit.iurando.*eum videlicet non teneri ad id quod liquidò iudicatum fuit,verùm tantum ad id quod iudicandum reſeruatum fuit. Contrarium iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 11.Maij 1529. pro Antonio Noëtio pharmacopola actore, aduerſus Ioannem Piſcatorem in lite ſubhaſtationum, *per l.ſi quis pro eo.*§ *ſi nummos*, & ibi Paul.de Caſtro.*de fideiuſſoribus.*

Deſumtum ex Boërio *deciſio.*314.

IV.

Fideiuſſor criminalis in ſolennem agnitionem tenetur,conuerſam in multam pecuniariam, præter alterā pecuniariam.

Super altero ſingulari dubio, putà, vtrùm fideiuſſor accuſati criminaliter carcere relaxati,& ad litem ordinariam ſeu ciuilem admiſſi, cogi poſſit,præter vtilem & pecuniariam multam,ad ſolennem agnitionem,ſi condemnatum non ſiſtat in hoc, vt ea in pecuniariam conuertatur, ſub ſimplici permiſſione aut promiſſione,de iudicato ſoluendo? Arreſto Burdegalenſi dictum

fuit, quod ſic, 22. Auguſti 1530. pro Margareta Guiota, aduerſus Ioannem Vicarium Scutiferum appellantem, & ſolennis agnitio ad ſummam centum librarum redacta fuit, in condemnat. contumaciam. Et ita pariter iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 7. Septembris 1532. pro Ioanne Leſtelerio, aduerſus Bertrandum Doulzeum fideiuſſorem Domini Briannei. Fideiuſſor enim ſimpliciter acceptus, intelligitur in omnẽ cauſam, quæ oriri poteſt, *l. ſi quis pro eo. §. ſi numos. ff. de fideiuſſor. & l. iudicatum ſolui. 1. ff. iudicat. ſolui.* Attamen ſi in ſatiſdatione certa quantitas expreſſa eſſet, putà trecentarum librarum ſumma aut alia, neque ſimpliciter, de iudicando ſoluendo, in maiorem quantitatem fideiuſſor non tenetur, *l. 2. §. fin.* ibi, *tanti, quanti ea res erit, niſi pro certa quantitate acceſſerit. ff. qui ſatiſd. cog.* Boërius *deciſ. 315.*

V.

Socius criminis idoneus fideiuſſor non eſt.

In Camera S. Ludouici Pariſiis, die ſabbathi, 3. Auguſti 1549. Arreſto dictum fuit, delicti de quo quæritur conſortem, non eſſe fideiuſſorem idoneum *toties quoties* reum ſiſtendi. Interdictúmque omnibus Iudicibus fuit, ne huiuſmodi fideiuſſores amplius admitterent.

VI.

Idem & contrarium.

Attamen Curia incarceratum ſuorum ſociorum fideiuſſorem admittere conſueuit: vel etiam ſi inuicem ac mutuò ſatiſdationem ac ſubmiſſionem alter pro altero præſtet, iuxta doctrinam Bartoli in *l. Romanus Appius,* per illum textum. *ff. de tut. & curat. ab his.* & Angel. *in l. reos. ff. de duob. reis,* & *in tract. malef. in gloſ. pro quibus Antonius fideiuſſit. verſic. quæro an vnus ex maleficiatoribus.*

VII.

Fideiuſſor incarcerati barathro relaxati, ad mortem cõdemnati, in multas non tenetur.

Ioannes Operarius, filius Wilhelmi Operarii de Puteo Cornello in Prouincia Caducenſi, incarceratur, ſtupratæ virginis de nocte in tẽplo quodam accuſatus: atque furto ſubrepti iumenti ad Bertrandum ab Inſula. Pater ſupradicti cùm filium ſuum carcere contabeſcere videret, ex barathro eum relaxari curat, & pro eo fideiuſſorem Cabineum dat, qui promittit, ſe carcerem ſubiturum, eum iudicio *toties quoties* ſtiturum, iudicatúmque ſolui. Prædictus pater indemnitatem promittit. Iudicio conſtituto, & inſtructo, in capitis pœnam cõdemnatur, cadauere in quatuor partes diſtractu, bonis confiſcatis & in multam vt & in expenſas prædicti ab Inſula, quæ taxatæ fuerunt. Pro expenſis & multa ſibi adiudicata prædictus ab Inſula Cabinei bona pignori capi curat. Supradictus Vuilhelmus Pater cauſam defendendam ſuſcipit, intercedit & ait, ſatiſdationem præſtitam, etſi de iudicato ſoluendo ſit, intelligi debere, ſi videlicet condemnatum ſiſtere oporteret: cæterùm eũ continuò carcere detentum fuiſſe, ac cautionem iudicatum ſolui accipiendam in ſubſidium, ſi iudicio incarceratus non ſiſtatur, ac præterea terminos ſuos de more inſeri ſolere, ſicut non tacitè ſubintelligantur. Arreſto Tholoſano 6. April. 1566. prædicta executio nulla declarata & reuocata fuit, & tam pater quàm Cabineus fideiuſſores abſoluti à petitionibus prædicti ab Inſula fuere.

D. Maynardus Arreſtum iſtud *lib. 8. cap. 28. Quæſtion. ſoar. notabilium* pleniùs dilatat, & ante eum Guido Pap. *deciſ.* 570. V. *Arreſtum 1. huius Tit.* A.C.

VIII.

Fideiuſſor idoneus non eſt, qui fori præſcriptionem habet.

Fideiuſſor idoneus non eſt, ſi fori præſcriptionem apud Libellarios Palatij habeat, *l. ſi fideiuſſor. 7. ff. qui ſatiſd. cog. & l. 1. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit.* Nihilominus eo non obſtante, ſi is, cui huiuſmodi fideiuſſor offertur, Pariſienſis ſit, aut proximo prædictæ Libellariorum Sedi loco oriundus, eius nihil intereſt. Atque hanc ad rem Aduocatus & Procurator quidam in Parlamento, à Petro Paſquierio Caſtelleti iuriſdictioni ſubdito fideiuſſores dati, Arreſto Pariſienſi, 14. Octobris 1534. in Camera vacationum admiſſi fuerunt.

IX.

Cautio promittè & reipſa præſtari debet, neque ſufficit nuda eius oblatio.

Ad cautionem præſtandam obligatus in mora eſſe non deſinit, oblatione nuda: verùm, vt dici ſolet, fideiuſſorem ad manum habere debet, *l. ſi dubitetur. in pr. ff. de fideiuſſor.* & ſi recuſetur, eum, vt à Iudice admittatur, curare oportet: atque huiuſmodi inſtantia loco conſignationis & præſtitæ cautionis eſt: ac proinde, qui cautionẽ præſtare tenetur, vel eũ penes ſe habere debet, vel ſyngrapham eius, *l. ſeruus, ſi hæredi, in fin. ff. de Statulib.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 19. Iunij 1533. pro conductoribus Epiſcopi Aginenſis actoribus, aduerſus Ludouicum Pontanum, Secretarium Regis & ſusceptorem tributorum Arminiacenſium.

X.

Fideiuſſor quomodo ſe obligare debeat.

Iudex, qui bonorum curatores, cautiones & fideiuſſores admittit, benè animaduertere debet, vt hi ſeſe ſubiiciãt ac ad omnia quæ oportet, obligent: ac præterea, vt expreſsè ac ſpecialiter omnibus declinatoriis fori exceptionibus, remiſſionibus, & incompetentiis renuntient, addita expreſſa ipſius iudicio ſubiectione. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 25. die Iulij anno 1533. per *l. 1. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit.*

XI.

Adfirmatores in ſubſidium vicem fideiuſſorum ſuſtinent.

Adfirmatores fideiuſſorum aut curatorum bonis in ſubſidium pro iis tenentur, quos idoneos eſſe adfirmauerũt, ſi reuera idonei non ſint *l. cum oſtendimus 4. in fin. ff. de fideiuſſ. tutor.* verùm ſi eo tempore quos idoneos eſſe adfirmauerunt, ſoluendo eſſent, & poſtea ad inopias redigantur, adfirmatores prædicti non tenentur. Præter prędictos adfirmatores, in ſubſidium etiam tenentur illi, qui commiſſarios aut fideiuſſores admiſerunt, *l. 1. ff. de Magiſtra. conueniend.* Et ita iudicatum fuit Arreſto, 11. Auguſti 1334. in Maiori Camera.

Iudices fideiuſſores ſubſidiarij ſunt.

XII.

Adfirmator cõueniri non poteſt, indiſcuſſo fideiuſſore.

Fideiuſſoris adfirmator obligatur, ac fideiuſſoris vicem ſuſtinet, qui niſi adfirmatus, admiſſus non fuiſſet. Nihilominus Adfirmator rectà cogi non poteſt, veluti fideiuſſor conueniri poteſt, verùm tantum excuſſo prius fideiuſſore, eóque ſoluendo non exiſtente, licet maximè promiſſio indemnitatis præſtita fuiſſet. Hanc ad rem Arreſto Pariſienſi, quod datum poſt Quaſimodo, anno 1564, executio quædam aduerſus huiuſmodi adfirmatorem nulla & iniuſta declarata fuit, eo quòd fideiuſſor prius, an ſoluendo eſſet, nécne, excuſſus non fuiſſet, ac quamuis nõ ſoluendo appareret, animaduertere oportebit, vtrùm tempore adfirmationis ſoluendo fuerit: eo quippe caſu adfirmator non tenetur, iuxta præcedens Arreſtum.

XIII.

Fideiuſſor momentanei poſſeſſoris incarceratione cogitur.

Si Beneficij ſequeſtrati momentanea poſſeſſio vnii partium adiudicata & ſub cautione executioni tradita fuit, nõ obſtante appellatione, poſtea Arreſto dicatur, malè iudicatum fuiſſe, fideiuſſores incarceratione cogi poſſunt, etſi ad id non obligati fuerint: eo quod in locum Commiſſariorum ſequeſtri ſuccedant. Et ita Arreſto Pariſienſi, 26. Nouembris 1533. iudicatum fuit.

XIV.

Iudices quo ordine vt fideiuſſores tenentur.

Iudex fideiuſſores admittens: aut etiam curatores boois non idoneos dans, in ipſorum defectum non ilicò conuenire poteſt: priùs enim eos ſoluendo non eſſe, conſtare oportet: quorum excuſſis facultatibus veniendum ad adminiſtratores: tertio loco ad Iudicem, *l. cum oſtendimus. ff. de fideiuſſor. tutor.* & per Bald. *C. de Epiſcop. & Cler.* Et ita Arreſto Pariſienſi, 21. Auguſti 1534. iudicatum fuit.

XV.

Fideiuſſor momentanei poſſeſſoris, quando vtere fideiuſſione ſe liberare poſſit.

Si fideiuſſor momẽtanei poſſeſſoris iuſtã cauſam & occaſionẽ habeat ſui relaxationẽ & liberationẽ petendi, exẽpli gratia, ſi longũ iter inſtituere velit, pro Regis & Reipublicæ bono, aliòve quo legitimo modo, ad id admitti poteſt eo nõ obſtante, quod vna vel altera partiũ reluctetur. Attamen prædictus momẽtaneus poſſeſſor eius loco alium dare cogendus eſt: alioquin Beneficium ſequeſtrabitur, prædictáque cautionis remiſſio tam pro præterito, & præſente, quàm futuro tempore fiet. Ita iudicatum fuit Arreſto 18. die Iunij, 1555. in lite inter Philippum Boucquetum ab vna parte, & Dionyſium Hulloſiũ ab altera parte, ſuper poſſeſſorio Prioratus Aluiæ. Eaque eſt ſententia Doctorum noſtrorum *in l. ſi pater. C. de collat.*

XVI.

Idem.

Si momentanea poſſeſſio, à qua appellatum fuerat, Arreſto confirmetur, momentaneus poſſeſſor, coram executore Arreſti poſtulare poteſt, vt fideiuſſores, quos prædictam ſuam momentaneam poſſeſſionem exequendo dedit, liberẽtur, tam pro præterito, quàm pro futuro. Id quod fieri debet, vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Septembri 1557. pro Ioanne Blõdeto, aduerſus fratrem Ioannem Tabourellum, pro Prioratu S. Martini, in Diœceſi Trecenſi. Et altero Arreſto, 18. Nouemb. 1507. inter Matthiã Clauellum ab vna parte, & Stephanum Annerinni ab altera.

XVII.

Momentaneus poſſeſſor, quãdo nouam cautionem præſtare tenetur.

Si fideiuſſores à momentaneo poſſeſſore dati facultatibus labantur, aut lis tamdiu protrahatur, vt fructibus, qui capiuntur, non ſufficiant, pars aduerſa libellum offerre poteſt, quo poſtulet prædictum momentaneum poſſeſſorem alios fideiuſſores dare cogendum: id quod impetrabit. At ſi prædictus momentaneus poſſeſſor alios fideiuſſores non det, fructu & executione momentaneæ ſuæ poſſeſſionis priuari, ac beneficium ipſum ſequeſtrari debet, *arg. cap. de cleric. non reſident.* & *l. 1. §. ſi quis vltro. ff. de quaſt.*

XVIII.

Cautio Iudicatum ſolui.

Theobaldus Duſſonius Arreſto Pariſienſi, anno 1385. repulſam paſſus eſt, ab eo quod poſtulabat, vt actor (erat is Lombardus) cautionem præſtaret de iudicato ſoluendo. Hæcque materia eſt, quam tractat Panormitanus *in cap. quod ad conſultationem. in fin. de re iud.* & Bartolus *in l. filius. ff. de Iudic.* Hodie in Francia huiuſmodi cautiones in vſu non ſunt.

V. *in Appendice huius tit. Arreſtum 8.* velut Arreſti huius ſequelam.

XIX.

Fideiuſſor, incepta ſubhaſtatione, necdum finita, conueniri non poteſt.

Si creditor debitorem ſuum conueniat, & bona eius ſubhaſtari curet, quæ ei ex decreto pro vniuerſo ſuo debito addicta fuerunt, licet nondum ſaiſioatus, neque in poſſeſſionem illorum miſſus ſit, relictis & ſpretis huiuſmodi proceſſibus, ad fideiuſſorem regredi non poteſt, per text. *in l. a Diuo Pio. ff. de re iud.* neque obſtant textus in contrarium, *in l. 2. & in l. omiſſis pignoribus. C. de fideiuſſor.* nec ea quæ ſcripſit Bartolus, *in l. inter reos. ff. de fideiuſſoribus.* Prædicti quippe textus non intelliguntur de pignoribus datis à debitore, & à creditore diſtractis: verùm è cõtrario, ſi diſtracta ſint, creditor plus à fideiuſſore exigere non poteſt, ſi pretium diſtractorum pignorum ſufficiens ſit: quod ſi verò ſufficiens non ſit, prædictus creditor reſiduũ à fideiuſſore petere non prohibetur & non aliter. Textus eam ad rem expreſſus eſt in *l. pignoribus datis. C. de fideiuſſor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Decembri 1459.

Articulus iſte deſumtus eſt ex Guido. Pap. *deciſio. 64.* & ibi Rauchinus. I. C.

XX.

Fideiuſſor quãdo principalẽ debitorem conuenire poſſit, vt ſe liberet.

Fideiuſſor aduerſus debitorem ſuum agendi poteſtatem habet, tribus in caſibus: Primus eſt, ſi prædictum debitorem diu in ſolutione ceſſantem videat, nec vlla ratione ad liberandum ſe componat aut præparet. Secundus eſt, ſi debitor iſte ad paupertatem inclinare videatur, & bona ſua diſſipare incipiat. Tertius eſt, ſi fideiuſſor conuentus & ad ſoluendum debitum condemnatus ſit. Iſque textus expreſſus eſt *in l. Lucius Titius. 38. ff. mandati, in l. ſi pro ea contra quam ſupplicas. C. eod. tit. & in cap. fin. de fideiuſſor.* Atque ſuper eo, vt intelligatur, quando debitor in debiti ſui ſolutione diu ceſſare dicatur, variatum fuit. Hoſtienſis quippe & Anto. de But. *in cap. cùm inter. de Iudiciis* dixerunt, biennium requiri. Alij itaque melius tenuerunt, hoc Iudicis in arbitrio eſſe. Quod ſuperius dictum fuit omne, iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 10. Decembris 1459. aduerſus Euſtachium Ciuem fideiuſſorem, iuxta prædictam *l. ſi pro ea* & prædictum *cap. fin.*

Ita Arreſto iudicatum fuit, perorante Bretonio, aduerſus Oudinetum Irenarcham Pictauienſem, 10. Iulij 1581. etiamſi de eo ſermo non fuiſſet. *cap. fin. de fideiuſſoribus*, vbi Gloſſa quartum caſum adiungit, ſi ab initio ita inter principalem debitorem & fideiuſſorem conuentum fuerit, *ex d. l. ſi pro ea, & l. fideiuſſor. ff. de fideiuſſor.* & Panormitan. *ſuper prædicto cap.* quintum proponit, ſi fideiuſſor longam peregrinationem inſtituere velit, agere eum aduerſus debitorem poſſe, vt eum liberet, *arg. l. aut longa. 13. ff. de Procuratoribus.* Speculator *tit. de iudicio. §. 5. verſ. quod ſi debitor.* Romanus *conſilio 356. num. 17.* alium caſum addit, quo fideiuſſor debitorem principalem conuenire poſſit, vt eum onere fideiuſſionis liberet, ſi videlicet grauis iniuria inter debitorem & fideiuſſorem ſuperuenerit. Quod ſi fideiuſſor ſoluit, indemnis reddi debet, veluti iudicatum fuit Arreſto quodam, quod decimum eſt *in Appendice huius tituli* : Arre-

fuit, quod ſic, 22. Auguſti 1536. pro Margareta Guiota, aduerſus Ioannem Vicarium Scutiferum appellantem, & ſolennis agnitio ad ſummam centum librarum redacta fuit, in condemnat. contumaciam. Et ita pariter iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 7. Septembris 1532. pro Ioanne Leſtelerto, aduerſus Bertrandum Doulzeum fideiuſſorem Domini Briannei. Fideiuſſor enim ſimpliciter acceptus, intelligitur in omnẽ cauſam, quæ oriri poteſt, *l. ſi quis pro eo. §. ſi nummos ff. de fideiuſſor. & l. iudicatum ſolui. 1. ff. iudica. ſolui.* Attamen ſi in ſatiſdatione certa quantitas expreſſa eſſet, putà trecentarum librarum ſumma aut alia, neque ſimpliciter, de iudicando ſoluendo, in maiorem quantitatem fideiuſſor non tenetur, *l. 2. §. fin.* ibi, *tanti, quanti ea res erit, niſi pro certa quantitate acceſſerit. ff. qui ſatiſd. cog.* Boërius *deciſ. 315.*

V.

Socius criminis idoneus fideiuſſor non eſt.

In Camera S. Ludouici Pariſiis, die ſabbathi, 3. Auguſti 1549. Arreſto dictum fuit, delicti de quo quæritur conſortem, non eſſe fideiuſſorem idoneum *toties quoties* reum ſiſtendi. Interdictúmque omnibus Iudicibus fuit, ne huiuſmodi fideiuſſores amplius admitterent.

VI.

Idem & contrarium.

Attamen Curia incarceratum ſuorum ſociorum fideiuſſorem admittere conſueuit: vel etiam ſi inuicem ac mutuò ſatiſdationem ac ſubmiſſionem alter pro altero præſtet, iuxta doctrinam Bartoli in *l. Romanus Appius*, per illum textum. *ff. de tut. & curat. ab his.* & Angel. *in l. reos. ff. de duob. reis*, & *in tract. malef. in gloſ. pro quibus Antonius fideiuſſit. verſic. quæro an vnus ex malefactoribus.*

VII.

Fideiuſſor incarcerati barathro relaxati, ad mortem cõdemnati, in multas non tenetur.

Ioannes Operarius, filius Wilhelmi Operarii de Puteo Cornello in Prouincia Caduicenſi, incarceratur, ſtupratæ virginis de nocte in tẽplo quodam accuſatus: atque furto ſubrepti iumenti ad Bertrandum ab Inſula. Pater ſupradicti cùm filium ſuum carcere contineri videret, ex barathro eum relaxari curat, & pro eo fideiuſſorem Cabineum dat, qui promittit, ſe carcerem ſubiturum, eum iudicio *toties quoties* ſtiturum, iudicatúmque ſolui. Prædictus pater indemnitatem promittit. Iudicio conſtituto, & inſtructo, in capitis pœnam cõdemnatur, cadauere in quatuor partes diſtracto, bonis confiſcatis & in multam vt & in expenſas prædicti ab Inſula, quæ taxatæ fuerunt. Pro expenſis & multa ſibi adiudicata prædictus ab Inſula Cabinei bona pignori capi curat. Supradictus Vvilhelmus Pater cauſam defendendam ſuſcipit, intercedit & ait, ſatiſdationem præſtitam, cùm de iudicato ſoluendo ſit, intelligi debere, ſi videlicet condemnatum ſiſtere oporteret: cæterùm eũ continuò carcere detentum fuiſſe, ac cautionem iudicatum ſolui accipiendam in ſubſidium, ſi iudicio incarceratus non ſiſtatur, ac præterea terminos ſuos de more inſeri ſolere, ſicut non tacitè ſubintelligantur. Arreſto Tholoſano 6. April. 1566. prædicta executio nulla declarata & reuocata fuit, & tam pater quàm Cabinens fideiuſſores abſoluti à petitionibus prædicti ab Inſula fuere.

D. Maynardus Arreſtum iſtud *lib. 8. cap. 28. Quæſtio. ſuar. notabilium* plenius dilatat, & ante eum Guido Pap. *deciſ. 570. V. Arreſtum 2. huius Tit.* I. C.

VIII.

Fideiuſſor idoneus non eſt, qui fori præſcriptionem habet.

Fideiuſſor idoneus non eſt, ſi fori præſcriptionem apud Libellarios Palatij habeat, *l. ſi fideiuſſor. 7. ff. qui ſatiſd. cog. & l. 1. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit.* Nihilominus eo non obſtante, ſi is, cui huiuſmodi fideiuſſor offertur, Pariſienſis ſit, aut proximo prædictæ Libellariorum Sedi loco oriundus, eius nihil intereſt. Atque hanc ad rem Aduocatus & Procurator quidam in Parlamento, à Petro Paſquierio Caſtelleti iuriſdictioni ſubdito fideiuſſores dati, Arreſto Pariſienſi, 14. Octobris 1534. in Camera vacationum admiſſi fuerunt.

IX.

Cautio promiſſa & reipſa præſtari debet, neque ſufficit nuda eius oblatio.

Ad cautionem præſtandam obligatus in mora eſſe non deſinit, oblatione nuda: verùm, vt dici ſolet, fideiuſſorem ad manum habere debet, *l. ſi dubitetur. in pr. ff. de fideiuſſor.* & ſi recuſetur, eum, vt à Iudice admittatur, curare oportet: atque huiuſmodi inſtantia loco conſignationis & præſtitæ cautionis eſt: ac proinde, qui cautionẽ præſtare tenetur, vel eũ penes ſe habere debet, vel ſyngrapham eius, *l. ſeruum, ſi hæredi, in fin. ff. de Statulib.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 19. Iunij 1535. pro conductoribus Epiſcopi Aginenſis actoribus, aduerſus Ludouicum Pontatum, Secretarium Regis & inſceptorem tributorum Arminiacenſium.

X.

Fideiuſſor quomodo ſe obligare debeat.

Iudex, qui bonorum curatores, cautiones & fideiuſſores admittit, benè animaduertere debet, vt hi ſeſe ſubiiciãt ac ad omnia quæ oportet, obligent: ac præterea, vt expreſsè ac ſpecialiter omnibus declinatoriis fori exceptionibus, remiſſionibus, & incompetentiis renuntient, addita expreſſa ipſius iudicio ſubiectione. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 19. die Iulij anno 1535. per *l. 1. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit.*

XI.

Adfirmatores in ſubſidium vicem fideiuſſorum ſuſtinent.

Adfirmatores fideiuſſorum aut curatorum bonis in ſubſidium pro iis tenentur, quos idoneos eſſe adfirmauerũt, ſi reuera idonei non ſint *l. cum oſtendimus 4. in fin. ff. de fideiuſſ. tutor.* verùm ſi eo tempore quos idoneos eſſe adfirmauerunt, ſoluendo eſſent, & poſtea ad inopias redigantur, adfirmatores prædicti non tenentur. Præter prędictos adfirmatores, in ſubſidium etiam tenentur illi, qui commiſſarios aut fideiuſſores admiſerunt, *l. 1. ff. de Magiſtra. conueniend.* Et ita iudicatum fuit Arreſto, 11. Auguſti 1534. in Maiori Camera.

Iudices fideiuſſores ſubſidiarij ſunt.

XII.

Adfirmator cõueniri non poteſt, indiſcuſſo fideiuſſore.

Fideiuſſoris adfirmator obligatur, ac fideiuſſoris vicem ſuſtinet, qui niſi adfirmatus, admiſſus non fuiſſet. Nihilominus Adfirmator rectà cogi non poteſt, veluti fideiuſſor conueniri poteſt, verùm tantum excuſſo prius fideiuſſore, eóque ſoluendo non exiſtente, licet maximè promiſſio indemnitatis præſtita fuiſſet. Hanc ad rem Arreſto Pariſienſi, quod datum poſt Quaſimodo, anno 1564. executio quædam aduerſus huiuſmodi adfirmatorem nulla & iniuſta declarata fuit, eo quòd fideiuſſor prius, an ſoluendo eſſet, nécne, excuſſus non fuiſſet, ac quamuis nõ ſoluendo appareret, animaduertere oportebit, vtrùm tempore adfirmationis ſoluendo fuerit: eo quippe caſu adfirmator non tenetur, iuxta præcedens Arreſtum.

Digitized by Google

XIII.

Fideiuſſor momentanei poſſeſſoris incarceratione cogitur.

Si Beneficij ſequeſtrati momentanea poſſeſſio vnis partium adiudicata & ſub cautione executioni tradita fuit, nō obſtante appellatione, poſtea Arreſto dicatur, malè iudicatum fuiſſe, fideiuſſores incarceratione cogi poſſunt, etſi ad id non obligati fuerint: eo quod in locum Commiſſariorum ſequeſtri ſuccedant. Et ita Arreſto Pariſienſi, 26. Nouembris 1533. iudicatum fuit.

XIV.

Iudices quo ordine vt fideiuſſores tenentur.

Iudex fideiuſſores admittens: aut etiam curatores bonis non idoneos dans, in ipſorum defectum non ilicò conueniri poteſt: priùs enim eos ſoluendo non eſſe, conſtare oportet: quorum excuſſis facultatibus veniendum ad adfirmatores: tertio loco ad Iudicem, *l. cum oſtēdimus. ff. de fideiuſſor. tutor.* & per Bald. *C. de Epiſcop. & Cler.* Et ita Arreſto Pariſienſi, 21. Auguſti 1534. iudicatum fuit.

XV.

Fideiuſſor momentanei poſſeſſoris, quando onere fideiuſſionis ſe liberare poſſit.

Si fideiuſſor momētanei poſſeſſoris iuſtā cauſam & occaſionē habeat ſui relaxationē & liberationē petendi, exēpli gratia, ſi longū iter inſtituere velit, pro Regis & Reipublicæ bono, aliòve quo legitimo modo, ad id admitti poteſt eo nō obſtante, quod vna vel altera partiū reluctetur. Attamen prædictus momētaneus poſſeſſor eius loco alium dare cogendus eſt: alioquin Beneficium ſequeſtrabitur, prædictáque cautionis remiſſio tam pro præterito, & præſente, quàm futuro tempore fiet. Ita iudicatum fuit Arreſto 18. die Iunij, 1535. in lite inter Philippum Boucquetum ab vna parte, & Dionyſium Helluxū ab altera parte, ſuper poſſeſſorio Prioratus Aluæ. Eaque eſt ſententia Doctorum noſtrorum *in l. ſi pater. C. de collat.*

XVI.

Idem.

Si momentanea poſſeſſio, à qua appellatum fuerat, Arreſto confirmetur, momentaneus poſſeſſor, coram executore Arreſti poſtulare poteſt, vt fideiuſſores, quos prædictam ſuam momentaneam poſſeſſionem exequendo dedit, liberētur, tam pro præterito, quàm pro futuro. Id quod fieri debet, vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Septembri 1537. pro Ioanne Blōdeto, aduerſus fratrem Ioannem Tabourellum, pro Prioratu S. Martini, in Diœceſi Trecenſi. Et altero Arreſto, 18. Nouemb. 1507. inter Matthiā Clauellum ab vna parte, & Stephanum Anneriuni ab altera.

XVII.

Momētaneus poſſeſſor, quando nouam cautionem præſtare teneatur.

Si fideiuſſores à momentaneo poſſeſſore dati facultatibus labantur, aut lis tamdiu protrahatur, vt fructibus, qui capiuntur, non ſufficiant, pars aduerſa libellum offerre poteſt, quo poſtulet prædictum momentaneum poſſeſſorem alios fideiuſſores dare cogendum: id quod impetrabit. At ſi prædictus momentaneus poſſeſſor alios fideiuſſores non det, fructu & executione momentaneæ ſuæ poſſeſſionis priuari, ac beneficium ipſum ſequeſtrari debet, arg. *cap. de cleric. non reſident.* & *l. 1. §. ſi quis vltrò. ff. de quaſt.*

XVIII.

Cautio Iudicatum ſolui.

Theobaldus Duſſonius Arreſto Pariſienſi, anno 1385. repulſam paſſus eſt, ab eo quod poſtulabat, vt actor (erat is Lombardus) cautionem præſtaret de iudicato ſoluendo. Hæcque materia eſt, quam tractat Panormitanus *in cap. quod ad conſultationem. in fin. de re iud.* & Bartolus *in l. filius. ff. de Iudic.* Hodie in Francia huiuſmodi cautiones in vſu non ſunt.

V. *in Appendice huius tit. Arreſtum* 8. velut Arreſti huius ſequelam.

XIX.

Fideiuſſor, incepta ſubhaſtatione, necdum finita, conueniri non poteſt.

Si creditor debitorem ſuum conueniat, & bona eius ſubhaſtari curet, quæ ei ex decreto pro vniuerſo ſuo debito addicta fuerunt, licet nondum ſaiſinatus, neque in poſſeſſionem illorum miſſus ſit, relictis & ſpretis huiuſmodi proceſſibus, ad fideiuſſorem regredi non poteſt, per text. *in l. a Diuo Pio. ff. de re iud.* neque obſtant textus in contrarium, *in l. 2. & in l. omiſſis pignoribus. C. de fideiuſſor.* nec ea quæ ſcripſit Bartolus, *in l. inter reos. ff. de fideiuſſoribus.* Prædicti quippe textus non intelliguntur de pignoribus datis à debitore, & à creditore diſtractis: verùm è cōtrario, ſi diſtracta ſint, creditor plus à fideiuſſore exigere non poteſt, ſi pretium diſtractorum pignorum ſufficiens ſit: quod ſi verò ſufficiens non ſit, prædictus creditor reſiduū à fideiuſſore petere non prohibetur & non aliter. Textus eam ad rem expreſſus eſt in *l. pignoribus datis. C. de fideiuſſor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Decembri 1459.

Articulus iſte deſumtus eſt ex Guido. Pap. *deciſio.* 94. & ibi Ranchinus. I.C.

XX.

Fideiuſſor quādo principalē debitorem conuenire poſſit, vt ſe liberet.

Fideiuſſor aduerſus debitorem ſuum agendi poteſtatem habet, tribus in caſibus: Primus eſt, ſi prædictum debitorem diu in ſolutione ceſſantem videat, nec vlla ratione ad liberandum ſe componat aut præparet. Secundus eſt, ſi debitor iſte ad paupertatem inclinare videatur, & bona ſua diſſipare incipiat. Tertius eſt, ſi fideiuſſor conuentus & ad ſoluendum debitum condemnatus ſit. Iſque textus expreſſus eſt *in l. Lucius Titius. 38. ff. mandati, in l. ſi pro ea contra quam ſupplicas. C. eod. tit. & in cap. fin. de fideiuſſor.* Atque ſuper eo, vt intelligatur, quando debitor in debiti ſui ſolutione diu ceſſare dicatur, variatum fuit. Hoſtienſis quippe & Anto. de But. *in cap. cùm inter. de Iudicijs* dixerunt, biennium requiri. Alij ſique melius tenuerunt, hoc Iudicis in arbitrio eſſe. Quod ſuperius dictum fuit omne, iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 10. Decembris 1459. aduerſus Euſtachium Ciuem fideiuſſorem, iuxta prædictam *l. ſi pro ea* & prædictum *cap. fin.*

Ita Arreſto iudicatum fuit, perorante Bretonio, aduerſus Oudinetum Irenarcham Pictauienſem, 10. Iulij 1581. etiamſi de eo ſermo non fuiſſet. *cap. fin. de fideiuſſoribus*, vbi Gloſſa quartum caſum adiungit, ſi ab initio ita inter principalem debitorem & fideiuſſorem conuentum fuerit, *ex d. l. ſi pro ea, & l. fideiuſſor. ff. de fideiuſſor.* & Panormitan. *ſuper prædicto cap.* quintum proponit, ſi fideiuſſor longam peregrinationem inſtituere velit, agere eam aduerſus debitorem poſſe, vt eum liberet, *arg. l. aut longa. 13. ff. de Procuratoribus.* Speculator *tit. de iudicio. §. 3. verſ. quod ſi debitor.* Romanus *conſilio* 356. *num.* 17. alium caſum addit, quo fideiuſſor debitorem principalem conuenire poſſit, vt eum onere fideiuſſionis liberet, ſi videlicet grauis iniuria inter debitorem & fideiuſſorem ſuperuenerit. Quod ſi fideiuſſor ſoluit, indemnis reddi debet, veluti iudicatum fuit Arreſto quodam, quod decimum eſt *in Appendice huius tituli*: Arre-

ſtum iſtud Paponij deſumtum eſt ex Guido. Pap. *deciſion.* 217. I. C.

XXI.

Exceptiones diſcuſſionis & ordinis ante litis conteſtationem opponi debent.

Exceptiones diſcuſſionis atque Ordinis, quibus expreſsè renuntiatum non fuit, antequam lis conteſtetur, opponi debent: alioquin non admittuntur, iuxta doctrinam Bartoli *in l. prolatam. Cod. de ſent. & interloc. omn. iudic.* ibi, *& ideo ex hoc habes.* & Bald. *ibidem in verſicul. ſed oppono, ibi, eſt ordo,* & Bartolus *in l. 2. Cod. commun. diuid.* Ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, vigilia Dominicæ Palmarum 1457. inter Perronium Combeum, mercatorem Valentiæ, appellantem ab vna parte, & Alanum aurifabrum prædictæ Valentiæ, appellatum ab altera parte.

Deſumtum ex Guido. Pap. *quæſt.* 94. Ita tenet Iaſon, *in §. item ſi quis in fraudem, num. 81. Inſtitut. de Action. & in l. patre furioſo. 38. De his qui ſui vel alien. iur. ſunt.* I.

XXII.

Beneficium diuiſionis poſt futurum condemnationem admittitur.

Fratres, ſiue vniuerſi condemnati fuerint, ſiue vnus eorum in ſolidum, tempore executionis exceptionem diuiſionis opponere poſſunt, licet antè eam non oppoſuerint: quia ſemper intelliguntur condemnati in viriles, licet concluſum ſit in ſolidum. Baldus *in l. ea quæ. C. fam. erciſc.* & licet illa exceptio ſit dilatoria & ordinariè opponenda ante litem conteſtatam, vt Cynum *in l. exceptionum. C. de exceptio.* tamen in executione admittitur. *l. Paulus. ff. de admin. tut.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, menſe Iulio 1519.

Deſumtum ex Boëtio *deciſio.* 59. V. infrà *tit. de Tutoribus in Appendice.*

XXIII.

Syndici Prouinciarum vel Reipub. pro rationibus ipſorum beneficium diuiſionis habent.

Decima tertia Iunij 1573 Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, Syndicos & Adminiſtratores Prouinciæ alicuius vel Reipublicæ in reddendis rationibus & reliquis opponere, & ad beneficium diuiſionis admitti poſſe, ſi omnes adminiſtrauerint: vel etiam ad beneficium ordinis, ſi qui non adminiſtrauerunt, per *l. Imperator, cum l. ſequent. ff. Ad Municipal. & l. 1. & 2. ff. quo quiſq. ordin. conue. debe.* & nominatim *in l. quod ergo. ff. ad municipalem.*

XXIV.

Fideiuſſor quando primus conueniri poſſit.

Fideiuſſores adiudicatarum multarum, ordinis tantùm & diſcuſſionis beneficio frui poſſunt, iuxta Authentic. *præſente. Cod. de fideiuſſor.* ſi principalis debitor domicilium in loco & Iuriſdictione habeat, vbi promiſit & condemnatus fuit, atque præſens ſit, nec latitet, facilèque conueniri poſſit: abſente quippe reo, fideiuſſores primi conueniri & incarceratione ſui cogi poſſunt. Eáque eſt ſententia Angeli, *in dicta Authentic. præſente.* Atque ſi prædictus principalis debitor latitet, pro abſente habetur, *l. Fulcinius ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eatur.* Ita iudicatum fuit aduerſus Dominum de Dreme, & Valentinum Baccalaurium, ciuem Gratianopolitanum, fideiuſſores Domini de Strampis condemnati in quinquaginta marcas argenti, menſe Aprili 1461. Arreſto Gratianopolitano.

Deſumtum *ex deciſio.* Guidonis Pap. 570. I. C.

XXV.

Fideiuſſores plures quando ſinguli in ſolidum conueniri poſſunt.

Vi horum verborum: [a] *Seſe obligarunt, & quilibet eorum ſolus & in ſolidum, citra diuiſionem & c.* vnuſquiſque debitorum in ſolidum conueniri poteſt, ſolidúmque ſoluere debet: & iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 19. die Decembris 1527. viceuerſa [b] Si verba illa: citra diuiſionem, non adiiciantur, & priora tantùm reperiantur: *& quilibet eorum ſolus & in ſolidum,* conueniri non poſſunt, niſi vnuſquiſque pro parte tantùm ſua. Textus eſt *in l. 1. aliiſque legibus. Cod. de duob. reis.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 16. die Iulij 1514.

Attamen inter Arreſta generalia medio menſe Auguſto 1584. pronuntiata à Domino Præſide Moriano, priore caſu, renunciationis vnius correorum fideiubēdi ratio habita fuit, & rei condemnati, vt vnuſquiſque pro ſua parte & portione ſolueret, eo quòd omnes ſoluendo eſſent. B.

a V. Rebuffum *ad Conſtitutiones, tract. De litteris obligator. artic. 2. num.* 53. Molinæum *tractat. de vſuris, quæſt. 7. num.* 159. I.

b Exceptionem huius regulæ vide *in Arreſto 30 huius tit.* quando videlicet vnus obligatorum extraneus ſit, nec conueniri poſſit. Carondas idem Arreſtum refert, *lib. 3. cap.* 69 Huic exceptioni aliam adde, quando de obligatione aut promiſſione facta a compluribus mercatoribus in mercaturæ negotio agitur, vt infrà. *in Appendic. Arreſto* 11. dicetur.

XXVI.

Fideiuſſores quomodo conueniri debeant.

Generalis renuntiationis clauſula inſtrumento fideiuſſionis inſerta, aut fideiuſſoris, qui ſe principalem debitorem vnà cum debitore principali conſtituit, hiſce verbis: *renuntias,* &c. in originali à Notario in deſcripto ad beneficium ordinis & diſcuſſionis, quod vnum idémque eſt, extendi non poteſt. Verùm eo non obſtante principalis debitor excuti debet, quo non ſoluendo exiſtente, ſi præſens ſit: aut abſente eo, fideiuſſori dilatio, antequam ſoluat, concedi debet, vt principalem debitorem citet, eíque vt ſoluat denuntiet. Attamen notandum benè eſt, ſi prædicto inſtrumento fideiuſſionis verbum hoc, citra diſcuſſionem, inſeratur, tantum id valere, quantum expreſſam renuntiationem. Et verò cùm Ioannes Sanguinus Dominus Augeruilerij ſoluturum ſe promiſiſſet, ſi tempore inſtrumento comprehenſo ſolutio à Ioanne Floriacenſi principali debitore facta non fuiſſet. Tempore præterito, prædicti Sanguini bona indiſcuſſo Floriacenſi pignori capiuntur. Hic ſe opponit & ait, diſcuſſionem factam non fuiſſe, quæ lapſu temporis tolli non poteſt: neque renuntiationem factam: & licet renũtiationis beneficij diſcuſſionis in deſcripto mentio fiat, nihilominus in originali aliud nihil exſtare, quàm *renuntians,* &c. Notariúmque huiuſmodi extenſionem facere non potuiſſe. Sententia Præfecti Pariſienſis repulſam patitur, ad ſoluendum condemnatur, & decernitur, manus iniectionem duraturam, vſque quo plenè ſolutum fuerit: ſaluo ei regreſſu aduerſus quem æquum fuerit: Ab eo ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi Arreſto, anno 1528. dictum fuit, malè iudicatum fuiſſe, & emendata ſententia decernitur, diſcuſſionem fieri oportere. Dictio enim, *& cætera,* non poteſt extendi ad caſum hūc dependentem ex vnius contrahentium voluntate, argumento horum, quæ notat Socinus *in l. Gallus. § idem credendum. ff. de liber. & poſtu.* & Alciatus *in l. 1. §. ſi quis ita. num. 17. ff. de v. ob.* ſingularis quippe eſt & magnæ renuntiationis huius efficacia

Notarij quomodo extendere poſſint ſua & cætera. Arr. 3. tit. de Notariis ſuprà.

ficacia, ac propterea ſpecialem expreſſionem requirit, alioquin non ſubintelligitur, argumento *l. item apud Labeonem. §. Prætor ait. ff. de iniuriis.* adeò vt ſæpè huius alteriúſue generis notabiles clauſulas, malè inſtrumentis inſertas, effectum non ſortiri videamus: ac pro ſecuritate eiuſdem Notarius fideiuſſorem admonere debet, vtrùm quid ſit, intelligat, per *l. triticum & l. quicquid adſtringenda. ff. de Verborum Obligationibus.*

Arreſtum, cuius hic mentio fit, datum fuit perorante pro appellante Molinæo, vt ſcripſit *in Annotatio. ſuis ad Alexandrum conſ. 2 & lib. 2. & in tractat. de Vſuris, quæſt. 7. ſub finem.*

XXVII.

Heredes quando teneantur, & vnuſquiſque eorum in ſolidum.

Notandum eſt, quando obligatio perſonalis obligationi hypothecariæ iungitur, tum ſi plures heredes ſint, vnumquemque *pro rata* ſeu virili portione teneri, qua heres eſt, habita ratione perſonalis obligationis, etſi perſonaliter agatur. Verùm habita ratione hypothecariæ, etſi hypothecaria actione agatur, vnuſquiſque *in ſolidum* tenetur. Hanc ad rem laudatur Arreſtum Galopi, & textus *in l. vnus ex multis. C. de diſtra. pign. & l. mulier.* iunct. gloſſ. *qui potior. in pign. hab.* Species facti hæc eſt: Antonius reditum centum librarum mihi debet, ſub generali vniuerſorum bonorum ſuorum hypotheca. Is moritur, & Petrum atque Ioannem heredes ſuos relinquit. Petrus ratione perſonalis obligationis tum pro dimidia tenetur: verùm ratione hypothecariæ, in ſolidum; adeò vt ratione prædictæ hypothecariæ ſolidum ſoluere teneatur, aut hereditatem defuncti, pro ea parte, qua ſucceſſit, deſerere. Quo facto, altera parte dimidia liberabitur, nec creditorem cogere poteſt, vt pro prædicta altera dimidia perſonalem actionem aduerſus ſecundũ heredem intentet, & pro ſua dimidia bona & fundos illius ſecundi heredis excuti curet: verùm hypothecaria aget in ſolidum aduerſus quemlibet prædictorum heredum, ſi prædictam portionem, quam poſſident, repudiare nolint. Et ita prædicto Arreſto Galoppi iudicatum fuit, quod Pariſiis datum & ſolenne eſt. Verùm notandum quoque eſt, ſi perſonalis hypothecariæ non coniuncta ſit aduerſus tertium poſſeſſorem, aut aduerſus ſingularem ſucceſſorem, huiuſmodi poſſeſſores non teneri, niſi principali debitore & fideiuſſoribus antè diſcuſſis: etiamſi poſt diſcuſſionem illam prædicti poſſeſſores ratione hypothecariæ teneantur: atque ita intelligenda eſt Authentica: *Hoc ſi debitor. C. de pignor.* nempe in caſu, quo perſonalis hypothecariæ non iungitur: verùm duntaxat, ſi hypothecaria abſque perſonali ſit, aduerſus tertium poſſeſſorem aut ſingulares ſucceſſores.

V. pro hac materia *Arreſtum 5. Tit. de hypothecis infrà, & Arreſtum 332. 333. 334. 1. C. in Appendice huius tit. Arreſt. 5.*

XXVIII.

Declaratio inſignis quam quis à fideiuſſore exigere poſſe.

Singularis hæc praxis eſt, atque ad præcidendam omnem dubitandi occaſionem notanda, ſi quis fideiuſſorem conuenire velit, eum, cui iudicialis cautio, ſiue in ciuili ſiue criminali, præſtita fuit, admitti poſſe ad poſtulandum, vt pars aduerſa, quæ prædictam cautionem præſtat, in præſtatione cautionis præcisè declarare & exprimere cogatur, vtrùm benè omnia ad quæ ſe obligat, ac propter quæ obligatum ſe vult, benè intelligat. Hoc præſuppoſito, Domina Bellæa cùm impetraſſet, vt præſtita cautione per prouiſionem frueretur, aduerſus Dominum Caſtillioneum, fideiuſſorem dat, qui ad reſtituendos fructus & rem adiudicatam, ſi in fine litis id diceretur, ſeſe obligat. Prædictus Dominus ait, cautionem huiuſmodi validam non eſſe: oportere quippe prædictum fideiuſſorem expreſsè ad reſtitutionem rei litigioſæ abſque detentione faciendam ſe obligare, prædictámque Dominam ea, vt bonum patremfamiliâs decet, fruituram, ac in damna, quæ in ea acciderint, teneri debere. Curia Arreſto ſuo fideiuſſionem validam declarauit, ea tamen lege, vt prædictus fideiuſſor re apud Acta declararet, ſe fideiubendo ad omnia, quæ ſuprà, obligatũ velle: ad relationem Domini Hoſpitalij, 14. Octob. an. 1536. Hæc doctrina deſumta eſt ex *l. ſtipulatio iſta: Habere licere. § in ſtipulationibus, & in l. quicquid adſtringenda. & l. triticum. ff. de verb. obl.* Atque veroſimile eſt, prædictum Dominum Caſtillioneum occaſionem habuiſſe, id quod dicebat, opponendi, ne prædictus fideiuſſor, qui ei dabatur, poſtea diceret, ſe erraſſe, neque intellexiſſe neque reuera ſciuiſſe, quod ageret, argumento *l. ſed & ſi quis rei. §. item quæritur. ff. ſi quis cautio.* vbi Vlpianus notabilem diſtinctionem facit fideiuſſorum. Prius membrum hoc eſt, ſi in re in qua eorum quadamtenus intereſt, ſe obligauerint, quæque ipſos quacunque ex ratione contingit, veluti quòd facti cõſortes ſint aut aliter; poſtea allegare errorem ſuum non poſſunt. Verùm ſi in re de qua agitur, neque directè neque indirectè ipſorum interſit, ſanè ſimplici & generali obligationi ab ſe præſtitæ ſtare non coguntur, veluti principalem debitorem iudicio ſiſtere, aut etiam pro eo ſatisfacere, ac exceptione erroris oppoſita ab hac obligatione ſe liberare poſſunt. Aliud foret, ſi ſpeciatim & peculiariter res ipſis expoſita fuiſſet, de quo dubitare non poſſunt, & ſuper eo cautionem fideiuſſoriam præſtitiſſent: tum quippe amplius non admitterentur.

Quomodo fideiuſſorem valide quis obligare poſſit.

Deſumtum è Lucio *in Arreſtis ſuis pag. 179.*

XXIX.

Cautio extra Prouinciam quando admittatur.

Momentaneus poſſeſſor ſententia Balliuij Turonenſis, cautionis præſtandæ onere grauatus, locupletem mercatorem Ciuitatis Cenomanenſis, quæ decem circiter miliaribus Turonibus diſtat, fideiuſſorem offert. Ei contradicitur, etiamſi ſe iudicio ſiſtere ac iudicium coram Balliuio Turonenſi ſubire ſubmitteret, ac prædictus momentaneus poſſeſſor offerret ſumtus faciendos ad perquiſitionem idoneitatis prædictæ cautionis. Pars aduerſa excipit, cautionem quæ ſententia Iudicis præſtatur, neceſſariam eſſe, & ſaltem intra Prouinciam dari oportere, **l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. Qui ſatiſd. cog.* Dictio hæc *Prouincia* communiter pro Balliuiatu aut Seneſchaltia accipitur, vt Ioannes Faber, *in l. fi. C. de praſcript. longi temporis.* Prædictus Balliuius prædictam cautionem minùs idoneam declarat. Arreſto Pariſienſi die Martis 14. die Aprilis 1556. appellatione, & id, à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, decreuit, prædictam

Quid appellatione Prouinciæ intelligatur.

cautionem facta ſubmiſſione antea oblata admittendam. In cauſa appellationis cognitum fuit, prædictum momentaneum poſſeſſorem eam intra Prouinciam præſtare non poſſe.

*Arreſtum Pariſienſe 2. Maij 1564.

XXX.

Vnus debitorũ indiuiſorum in ſolidum conueniri poteſt, ſi alter extra neus ſit, nec R.gatcala, licet non addatur, citra diuiſionem.

Paſquierus pro Religioſis, Abbate & Conuentu S. Theodorici appellantibus à ſententia quadam, quæ data à Balliuio Senonenſi, vel Locumtenente ipſius dicebat, Dominum Cardinalem Guiſium Abbatiam S. Theodorici mercatori cuidam Tornaci in Flandria habitanti elocaſſe, ſub fideiuſſione mercatoris cuiuſdam Galli. Locationis lex erat, *hos duos obligari ad ſoluendam ſummam, vnum pro altero, & vnum ſolum ac vnumquemlibet eorum ſolum in ſolidum:* Nulla renuntiationis beneficij diuiſionis, ordinis & diſcuſſionis mentione facta. Mercatore illo Tornacenſi in ſoluendo moram nectente, fideiuſſor qui in Francia habitabat, conuenitur. Huius bona pignori capiuntur in ſolidum. Is ſe opponit ſeu excipit. Is coram Balliuio Barrenſi ad exponendas oppoſitionis ſuæ cauſas citatur, à quo oppoſitionis ſuæ repulſam patitur, & decernitur executionem peragendam: ab eo Senonas appellat, vbi dictum fuit malè iudicatum fuiſſe, & emendata ſententia, pro parte dimidia executio iniuſta declaratur. Religioſi appellant. Appellationem ſuam fundant in eo, quod verſentur in ſpecie & caſu Authentic. *Habita. Cod. de duob. reis*, & Authentic. *Præſente. de fideiuſſor.* in qua expreſsè cõſtituitur, duorum huiuſmodi debitorum vno præſente, altero verò abſente, præſentem inſolidum conueniri poſſe. Domini Triumuiri Regij appellationi patrocinati ſunt ac pro appellantibus aſſeruerunt, à Balliuio Senonenſi malè iudicatum fuiſſe dicentes, appellantes fidem mercatoris, qui in Francia erat ſecutos, qui ſe liberare ea deberet, nec partem offerre poſſe. Arreſto quod 14. die Martij 1563. pronuntiatum, dictum fuit, à prædicto Balliuio Senonenſi malè iudicatum fuiſſe, ab appellantibus verò benè appellatum, appellatus in expenſas vtriuſque cauſæ appellationis condemnatus, & decretum ſententiam prædicti Balliuij Barrenſis plenum atque integrum effectum ſuum ſortiri oportere.

Arreſtum iſtud limitationis inſtar eſt Arreſti 25. eiuſdem tit. Vide Maynardum *lib. 6. cap. 97. Quæſt. iuur.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IV.

I.

Fideiuſſor incarcerati relaxati & elapſi, ad quod teneatur.

FIdeiuſſor incarcerati ſub conditione relaxati, ſi euadat, antequam carceri reſtituatur: cùm apparitor eum non incarcerаſſet, ac is mortuus fuiſſet, prædictus, inquam, fideiuſſor parti aduerſæ condemnatus fuit, ſaluo ei aduerſus quem æquum eſſet regreſſu. Iudicatum perorante Carpentario, 24. Martij 1582.

II.

Fideiuſſor qui mobilia tantùm poſſidet, idoneus non eſt.

Fideiuſſor idoneus non habetur, qui omniſi mobilia habet, quarum nulla hypotheca eſt, & facilè alienantur. Id quod iuri communi conſentit *in l. ſciendum. ff. Qui ſatiſd. cog.* Arreſtum anni 1531.

III.

Debitor ad poſtulationem fideiuſſoris ad amortizandũ reditum quendam conueniri poteſt.

Arreſto Pariſienſi, 26. Maij 1575. cùm quidam pro Domino Tornonio pro centum libris reditus fideiuſſiſſet, prędictus Dominus Tornonius eum ſe redemturum & fideiuſſorem liberaturũ promiſiſſet: quo non facto, cùm fideiuſſor conuentus & ſoluere coactus fuiſſet, viduam Molinum citari curat, vbi contractus celebratus fuerat: vidua declinat, & vigore reſcripti euocatorij remiſſionem ſui poſtulat, à quo depellitur. Ea appellat: dictum fuit, benè iudicatum, malè & abſque grauamine appellatum: & in principali eam intra ſex menſes reditum redimere oportere. B.

IV.

Syndici, Procuratores, qui rationes non reddiderunt, pro corpore incolarum rectè conueniuntur: & priuati pro vniuerſitate obligati.

Syndicus aut Procurator Vniuerſitatis & Ciuitatis vſquequo rationes reddiderit, municipũ & incolarum nomine conueniri poteſt: & priuati obligati pro corpore quodam condemnari poſſunt: Iudicatum ita aduerſus priuatos quoſdam Carnutenſes, 5. die Decembris 1573. Attamen cùm Syndicus quidam in corporalem apprehenſionem condemnatus fuiſſet, dictum fuit, malè iudicatum fuiſſe hoc reſpectu, ſententia in reliquo effectum ſuum ſortiente: 20. die Iulij 1580. B.

V.

Venditio officij venalis, abſque præcedente diſcuſſione fieri non debet.

Conſtitutio anni 1539. ordini diſcuſſionis modum adhibuit, nec amplius obſeruatur *l. A Diuo Pio. § 8. ff. de re iudicat.* Attamen obſignatio bonorum & Officiorum venalium venditio abſque præcedente diſcuſſione fieri non debet, vt Arreſto, 3. die Martij 1565. iudicatum fuit pro oſtiario Launæo, appellante ab interdictione officij ſui pignori capti. B.

VI.

Fideiuſſor nõ tenetur ob falſum commiſſum in inſtrumento eius, pro quo fideiuſſit.

Fideiuſſor, qui promiſit ſe apochas cuiuſdam ratiociniis publicis obnoxij relaturum, ſi eas retulerit, & falſas quis arguere velit, de eo non tenetur, verùm principalem debitorem conuenire oportet. Ita iudicatum, 28. Maij 1565. B.

VII.

Fideiuſſor iudicialis abſque præcedente diſcuſſione rectè conuenitur.

Fideiuſſor iudicialis, indiſcuſſo reo principali, conueniri poteſt, Bartolus *in l. 2. ff. Iudicat. ſolui.* Gloſſa *in l. fin. in verbo, ſoluere*, & ibi Dd. *C. de vſur.* ſecùs ſi in contractu obligationi acceſſerit, Authent. *Præſente. Cod. de fideiuſſor.* vbi Faber ita diſtinguit, non adfirmator, qui, niſi diſcuſſis principali debitore & fideiuſſore, conueniri non poteſt, *vt hic.* Nihilominus ſi fideiuſſor conuentionalis, qui adfirmatorem dedit, ſe reſtitui velit, adfirmator, qui fideiuſſorem locupletem, idoneum, & ſoluendo adfirmauit, conueniri poteſt, vt petitionem fideiuſſoris, qua ſe reſtitui petit, ceſſare faciat, eo non obſtante, quod alleget, ſe indiſcuſſo prius principali debitore & fideiuſſore, conueniri non poſſe: atque iuxta ea iudicatum fuit Arreſto, quod à Domino Præſide Minardo in purpura, 11. Maij, anno 1554. pronuntiatum fuit, pro oſtiario Lingantio, aduerſus adfirmatorem quendam nomine Epiſcopum fideiuſſorem tertij cuiuſdam conductoris partis reditus Abbatiæ S. Remigij Carnutenſis. Attamen tenetur indicare bona fideiuſſoris, quem ſoluendo adfirmauit, ac diligente inquiſitione facta ſoluere tenetur. Ita iudicatum, 28. Aprilis 1564. perorante

rante Dauide pro appellante ab eo, quod ad deſignandum aut ſoluendum condemnatus fuerat, & appellans in multam condemnatus fuit. I.C.

VIII.

Vtrùm literæ commendatitiæ obligent …

Mercator quidam Lugdunenſis, literis commendatitiis duos filios cuiuſdam ſui amici Pædagogo commendauerat, prædictiſque literis inter alia inſeruerat, patrem horum adoleſcentum virum bonum eſſe, ac mercedes ipſum probè ſoluturum. Patre mortuo, cùm nullam ſolutionem impetrare potuiſſet, ad prædictum commendatorem ſe confert, & concludit aduerſus ipſum, vt in ſubſidium teneatur, ac condemnetur vt vel ſolutionem procuret vel ipſe ſoluat: ab eo appellatur: in cauſa appellationis, cùm appellans manifeſtum feciſſet, pædagogum cum patre rationes iniuiſſe, appellatio & id &c. in irritum deductum fuit, appellans abſolutus, permiſſúmque appellato heredes patris conuenire: eò quòd appellans animo commendandi id fecerat *l. vlt. de conſtit. pecun.* Inter Arreſta generalia die Natali, 23. die Decembris 1575. à primo Præſide Thuano pronuntiata. Idem Arreſto Tholoſano 8. Martij 1574. iudicatum fuit, ad relationem D. Maynardi, vt ipſe ſcripſit *lib. 8. Quæſtio. iuar. cap. 29.* eò quòd huiuſmodi & ſimiles literæ generales commendationes continentes, nullam obligationem pariant, *l. ſi vero non remunerandi. §. cum quidam. ff. Mandati, l. fin. §. neque C. Quod cum eo.* Simile dubium & controuerſia non ita multò poſt in Parlamento Pariſienſi propoſita fuit, cuius ſpecies hæc erat: Cappius Regis medicus literis primùm, poſtea incoram Domino Marchioni Piſano, nobilem quendam Pedemontanum commendat, eumque probũ, virtutibus ac familiæ nobilitate inſignitum, ac optimis negotiis expediundis adhibitum fuiſſe prædicat. Supra hac commendatione Dominus Piſanus, præfectum aulæ ſuæ eum conſtituit, qui 24. diebus poſt Dominum ſuum derelinquit, conclaue Dominæ Marchioniſſæ ingreditur atque inde monilia pretio 3000. coronatorum ſurripit, prædictum Cappium adit, ipſique exponit, ſe Dominum ſuum Sancti-Mauritiue in Caſtro Bagaudarum aditurum, ipſúmque rogauit, vt pro ſe equi nomine fideiuberet: id quod ab ipſo impetrat: nihilominus is abit, nec amplius reuertitur. Dominus Marchio cùm domeſticum hoc furtum reſciuiſſet, Cappium conuenit, & aduerſus ipſum ad ſolutionem æſtimationis monilium concludit, ceu fideiuſſorem & cautionẽ furis iſtius: interrogatus de negat res veras & indifferentes: nihilominus tandem commendationẽ & fideiuſſionẽ pro equo à ſe præſtitam fatetur. Curia Arreſto ſuo prædictum Cappium liberauit, & citra expenſas abſolutum remiſit, iuxta *l. ſciendum ff. A. adilit. Edict.* & *Artic. 56. Conſtitut. Molinenſ.* qui interdicit probationẽ per teſtes rei centum librarum ſummam excedentis, perorante D. A. Arnaldo pro Cappio, D. A. Loiſelio pro Domino Marchione, qui monilia recuperauerat, ſalua tabula quadam adamantina, quam 3000. coronatorum æſtimabat. D. Serninus pro D. Procuratore Catholico, 12. Februarij 1599. I.C.

IX.

Cautio Iudi- *catum ſolui in Francia nõ præſtatur.*

Dieppenſi quodam ad cautionem *iudicatum ſolui* præſtandam condemnato, appellante, appellatione & eo &c. in irritum deductis, appellatóque in expenſas condemnato, declaratum fuit, appellantem non teneri cautionem *iudicatum ſolui* præſtare, etiamſi alterius Parlamenti iuriſdictioni ſubiaceret, 4. Ianuarij 1575.

Vide de hac materia Maynardum *lib. 5. cap. 30.* Robertum *rerum iudicatar. lib. 4. cap. 11.* & ea quæ notaui ad *Arreſtum 3. Tit. 8. lib. 3. ſuprà.* I.C.

X.

Fideiuſſor vſuras reliquorũ quæ creditori principali debitore ſoluto poſtulare poteſt.

Inter Mathurinam Daniſiam viduam defuncti Iacobi Buridardi Procuratoris in Curia, nomine tutorio pupillorum prædicti defuncti & ipſius viduæ heredum ex beneficio inuentarij prædicti defuncti, & Robertum du Bois Conſiliarium, Notarium & Secretarium Regis petitores ad fines impetratæ cuiuſdam commiſſionis, 22. Auguſti 1595. & iuxta contenta in replicationibus ſuis præſtitis 15. Martij 1600. ab vna parte: & Iacobum Benardum Dominum *de la Haye* reum ab altera. Viſa à Curia in Camera Edicti prędicta cõmiſſione, petitione, exceptionibus, replicationibus, cauſę conſtitutione, &c. dictum fuit, prædictam Curiam nulla habita prædicti reſcripti ratione, condemnaſſe & condemnare prædictum reum, vt prædictos actores à reditu 250. Coronatorum liberet, in quos nomine prędictus defunctus Buridardus & du Bois tribus inſtrumentis obligati erant 7. Iunio 1594. defunctæ Stephanæ Bougueriæ, viduæ defuncti D. Petri Rupifortij, & Franciſco Chaunelino & Thomæ Rupiforno, Aduocatis in prædicta Curia, iiſdémque actoribus reſtitueret omnia reliqua prædictorum redituum ab iis ſolutorum, ac prætetea illos ad vſuras ratione duodecimaria, ſeu fœnere vnciario à die cuiuſque ſolutionis prædictorum reliquorum, & ad inſtantiæ expenſas, prout æquæ iudicatæ fuerint, condemnauit. Pronuntiatum Pariſiis, 17. Aprilis 1601. I.C.

XI.

Inter mercatores renuntiatione ordinis diuiſionum & diſcuſſionis opus non eſt.

Quando de obligatione aut promiſſione à pluribus mercatoribus pro re negotiationem ſpectante agitur, etſi promiſſio nullam clauſulã diuiſionis neq; diſcuſſionis cõtineat, nihilominus cũ eadẽ promiſſione breuiculo vel obligatione obligati ſint, licet ſocij non ſint, atque vnus illorum partem debiti ſoluerit, quæ ad id quod ab ipſo admiſſa diuiſione debetur, aſcendebat, attamen vnus in ſolidum tenetur, ſaluo ei regreſſu, eò quòd inter mercatores, qui bona fide contrahunt, potius ad id quod conuentum eſt, reſpici oportet, quàm ad magnas ſubtilitates & formalia Iuris Romani vt Bartolus *in l. fideiuſſor. §. quædam. ff. mandati.* Baldus *in l. ſi pro ea. Cod. eod. tit.* Et ita Arreſto iudicatum fuit, 19. Iulij 1590 Bacquetus *tract. de Iuribus Iuſtitiæ, tit. 23. num. 248.* Carondas *lib. 8. Reſponſor. cap. 58.* pro Inſelino mercatore Pariſienſi, multò magis, quando chirographum à mercatoribus negotiationis ſociis confectum fuerit, licet chirographum ſimplex ſit, tamen ſingulos tanquam inuicem exercitores, inſtitores, præpoſitos aut magiſtros in ſolidum obligat, *l. habebat. §. fin. & l. ſeq. ff. de inſtit. actio.* Ita iudicatum fuit Arreſto 29. Aprilis 1564. Carondas *ibid. lib. 7. cap. 103.*

XII.

Proxeneta pro altero obliga-

Arreſto, 9. Maij 1577. pro mercatore Altiſſiodorenſi iudicatum fuit, perorante Loiſelio, pro-

tus citra diſcuſſionem recte conuenitur.

xenetam, qui ſe proprio ac priuato ſuo nomine obligauerat, licet pro altero obligetur, citra diſcuſſionem, abſque præiudicio regreſſus ſui ſoluere debere: actione enim receptitia aut de conſtituta pecunia tenetur.

XIII.

Vtrùm is qui bonum nomen pro alio præſtitit aut ſoluturum promiſit, debitor non ſoluerit intra certum tēpus, citra diſcuſſionē principalis debitoris conueniri poſſit.

Sæpè contingit, vt pro obligato quodam, amicus nomen bonum faciat & ſoluturum ſe promittat, ſi videlicet intra certum tempus principalis debitor non ſoluat: Tempore elapſo, creditor, cui ſolutio nondum facta fuerat, fideiuſſorem iſtum conuenit, ab eo ſummam iſtam exigit: is recuſat & aſſerit, ad id ſe non teneri, niſi diſcuſſo prius principali debitore, & vſque quo id factū fuerit, creditorē experiri nō poſſe aduerſus ſe, eo quòd beneficio diſcuſſionis nō renūtiaſſet, iuxta *l. decē. ff. de v. o.* è contrario, creditor adſerebat cùm ſecundò obligatus debitum ſuū proprium fecerit, renuntiatione opus non fuiſſe: addit inſuper, tempore & die, qui pro homine, vt dicitur interpellat elapſo, debitorem in mora conſtitutum fuiſſe, *l. cum quis in diem. & l. ſeq. ff. de Obligat. & Actio l. magnam. Cod. de contrah. ſtipulat.* Atque moram huiuſmodi fideiuſſori præiudicare, vero debitore ſemel interpellato. Super hac controuerſia Carondas *lib. 2. cap. vlt. Reſponſ.* refert Arreſto 17. Iulij 1557. iudicatum fuiſſe, pro quodam nomine Spina aduerſus Euſtathium Allerium creditorem videlicet aduerſus fideiuſſorem agere non poſſe, niſi diſcuſſo prius principali debitore. Verùm Bacquetus *tract. 3. de iuribus Iuſtitiæ cap. 23. num. 155.* refert contrarium Arreſto iudicatum fuiſſe aduerſus Luſciniam Notarium, iuxta *l. fideiuſſor. 16. § fin. ff. de fideiuſſor.* Propterea quòd ea non ſimplex aliqua fideiuſſio ſit, in qua diſcuſſione opus ſit, neque conſtitutum quoddam, verùm principalem obligationem factam ſub conditione ſoluendi, ſi debitor non ſoluat. I. C.

XIV.

Nouatione à creditore cum debitore facta fideiuſſor liberatur.

Duo obligati erant, vnus veluti principalis debitor, alter verò vt ſimplex fideiuſſor. Creditor eum debitore nouam obligationem init, in qua prius debitum complectitur abſente fideiuſſore, addita tamen clauſula *citra derogationem aut innouationem prioris obligationis*: fideiuſſor prætendit, hac nouatione facta liberatum, adiectione videlicet ſummæ & diei mutatione, ex *l. nouatione. Cod. de Fideiuſſor. l. 1. Cod. Etiam oblig. chirographar. pign.* Non obſtante proteſtatione, velut actui quem creditor celebrabat, contraria. Ita iudicatum Arreſto, 7. Februarij 1570. pro quodam nomine ab Inſula, quod refert Carondas *lib. 7. Reſponſor. ca. 74.* I. C.

XV.

Vtrùm prorogato obligationis termino, in fauorem principalis debitoris, fideiuſſor liberetur.

Idem Carondas prædicto loco refert, Arreſto iudicatum fuiſſe aduerſus quendam nomine Fortem, 26. Aprilis 1558. ſi creditor terminum ſolutionis principali debitori prorogauerit, non ideo fideiuſſorem liberari, eò quòd prædicta obligatio in ſuo vigore ac ſtatu permaneat, arg. l *ſed ſi manente. ff. de Precario.* licet ante tempus prædictæ prorogationis conueniri non poſſit, *l. fideiuſſor 57. ff. de fideiuſſor.* Verùm in hac quæſtione, quæ acriter inter Doctores agitata fuit, diſtinctionem adhibere oportet, quam Ranchinus affert *ad deciſionem Guido Pap. 127. & 570.* vbi fideiuſſorem quis ſe pro obligato ad certum tempus conſtituit, veluti ſi quis ſe obligauerit ad cuſtodiam caſtri ad ſex menſes, & pro hoc tempore dederit fideiuſſores: elapſo tempore fideiuſſores liberabuntur: quia obligatio ad certum tēpus facta fuerat: quod ſi hoc tempore ſeu termino elapſo adhuc prorogatum fuerit tempus abſque fideiuſſoris conſenſu, fideiuſſor non tenebitur: quia elapſo termino liberatus eſt, & limitata cauſa limitatum effectū producit, *l. ſi ina- gros. ff. de termino mot.* Et ita intelligēda *l. ſi Hermes. ff. locati*, vbi ad quinquennium locatio facta fuerat: quare eo lapſo fideiuſſores ſunt liberati, etſi locatio extendatur ad aliud tempus. Verùm ſi obligatio & mutuum purum ſit, & citra tempus adiectum à creditore, veluti ſi quis ſe purè pecuniam mutuò det: debitor verò ad certum diem ſoluturum promittat, hoc caſu ſi fideiuſſor interueniat, licet creditor ſolutionem in aliud tempus differat, huiuſmod prorogatione fideiuſſor non liberabitur. Inducta enim ad vnum effectum contrarium non debent operari. Hic enim tempus ſolutionis prorogatur, non cauſa nouandæ obligationis, ſed cauſa differendæ ſolutionis. Quare fideiuſſor non erit per hoc liberatus, quia finito termino dato ad ſoluendum, ſemper fideiuſſor tenetur. Hac diſtinctione vſus eſt Anfrerius *ad deciſ. 8. Capella Tholoſanæ*: & ita deciſum eſt in Rota, vt videre eſt *in antiquis Rotæ deciſionibus, deciſ. 840.* vbi concludit, fideiuſſorem non eſſe liberatum, & prædictus Ranchinus refert, ita ſe iudicatum vidiſſe duobus Arreſtis Gratianopolitanis. I. C.

XVI.

Correus debendi ad virilem ſoluendā, citra ceſſionē actionum conueniri poteſt.

Conformiter *l. his conſequenter. 18. §. caſus. ff. Famil. erciſc.* iudicatum fuit Arreſto, quod datum in tertia Inquiſitionum, ad relationem D. Tiraquelli, pronuntiatum in purpura à D. Præſide Morſanio die Martis 14. Augusti 1584. vnum è correis debendi ſolidum, conuentum & condemnatum, antequam ſoluat, & citra vllam actionum ceſſionem, cæteros correos ſuos, vnumquemque pro parte & portione ſua conuenire & cogere poſſe.

Iuxta hoc Arreſtum, die Lunæ r 97, confirmata ſententia Dominorum Libellariorum Palatij, Curia confideiuſſorem pro parte ſeu virili ad redimendum reditum quendam, condemnauit. Atque cum eadem quæſtio in eodem Auditorio propoſita fuiſſet, die Veneris 15. Iunij 1607. D. Poterio Præſide (vt & altero Arreſto, 7. Martij, ſuper appellatione a Libellariis, qui conformiter prædicto Arreſto iudicauerant) cauſa ampliata fuit. V. *Arreſta Louety, lit. F. Arr. 27. & annotatio.*

TITVL. V. DE SOLVTIONIBUS, forma ſolutionum, & quittantiis ſeu apochis.

Vtrùm forma ſolutionum cenſus aut reditus ſolarij præſcribi poſſit.

In reditu ſolario forma ſolutionis non præſcribitur, ſi de Conſtitutione liqueat. Arreſto Pariſienſi ſententia quædam data a Seneſchallo Lugdunenſi, confirmata fuit, qua poſſeſſor quidam ad duodecim coronatos veteres condemnatus fuerat, quos reditu ſolarij nomine debebat, ratione domus cuiuſdam Lugduni ſitæ, iuxta veterem Conſtitutionem, etſi ipſe & prædeceſſores ſui, 24. libras Turonenſes tantum ſoluturos ſe conſtituiſſent, ſpatio plus quinquaginta annorum. Valla *libr. de rebus dubiis, tract. 19. num. 5.* Alterum Arreſtum 12. Maij 1581. quod datum pro Comite Marlio, ſuper ſolutione caponis, qui reditus nomine debebantur, pro quo poſſeſſores annuatim quinque ſolidos publicanis prædicti domini Comitis ſoluerant, & ſpatio 60. annorum

prædictam

prædictam ſolutionem continuauerant. Choppinus *ad Conſuetud. Andegauenſes lib. 1 1. part. 5. cap. 2. tit. 1. art. 4. in fin.* Atque hanc ad rem facit Arreſtum datum 6. Februarij 1529. quod refert Carondas *lib. 3. Reſponſor. cap.* 15. quo continebatur, ius releuij ſeu luitionis ſolui debere iuxta Conſuetudinem locorum, non obſtante acceptatione præcedentium Dominorum certæ ſummæ, quæ iis à ſuis vaſallis ſoluta fuerat, quæ ſucceſſoribus ipſorum non præiudicat. Vide quæ notantur *ad Tit. De Hypothecis* 1 3. *lib.* 1 1. *Arreſt.* 1. *& ad Arreſtum* 14. *Tit.* 2. *lib.* 15.

ARRESTVM I.

Creditor æſtimationem ſpecierum, quæ ipſi debetur, exigere nō poteſt.

NOn magis quàm res inuito creditore, pro altera ſolui non poteſt, ſic ea à debitore exigi non poteſt. *l. Paulus reſpondit. ff. de ſolutio.* Quare Arreſto Gratianopolitano vigilia Natalis Domini 1461. iudicatum fuit, Antonium de Monte acuto non potuiſſe exigere à Domino de Ponte, centum florenos pro veſtimentis & iocalibus vxoris ſuæ, eo quòd centum iſti floreni in obligatione reperti non fuerant. Ita dicit Bartolus *in l. ſi quis ſtipulatus fuerit decem. ff. de ſolutis.* Et res promiſſa, non verò eius æſtimatio peti debebat, *l. cum dotem.* iuncta Gloſſa. *C. de Iur. dot.* & *l. fin. ff. ſolut. matrimo.*

II.

Solutio in quibus ſpeciebus fieri debeat.

Dos conſtituitur definito numero coronatorum Regiorum tribus liliis inſignitorum, aureorum & iuſti ponderis, quorum vnuſquiſque valeat viginti ſeptem ſolidos, ſex denarios Turonenſes. Longo tempore pòſt contigit, valore coronatorum aucto, eam exigi: vbi quæſitum fuit, vtrùm valor temporis prædictæ Conſtitutionis * attendendus ſit, an verò temporis exactionis? Super eo diuerſæ opiniones extiterunt, ac niſi valor tum eodem contractu declaratus fuiſſet, maior adhuc difficultas foret, atque eò inclinare oporteret, creditorem aliam ſolutionem acceptare non debere, quàm monetæ ſpeciatim expreſſæ, non habita augmenti ratione, per *l. Paulus 2. ff. de ſolutio. l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de R. I. l. ſi quando. ff. de Legat.* 1. *& cap. ſi Papa. de priuileg. in* 6. Ratio optima eſt, putà, quoniam vtriuſque creditoris & debitoris periculum verſatur: nam ſi coronatus valore diminueretur, damno id creditori eſſet: ſi verò creſceret, commodo eiuſdem cederet, & ita notat Bartolus ad *d. l. Paulus.* Alioquin ſi coronatus æſtimatus fuit, iuxta æſtimationem ſolui oportebit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vlt. Decembris 1532. Et Arreſto Burdegalenſi, quod datum, 3. Auguſti 1530. & altero Arreſto quod datum 1531. Tantundem poſtea Arreſto Pariſienſi dictum fuit, pro quodam, qui reditum cui obnoxius erat, redimere volebat, conſtitutum ob ſortem ducētorum coronatorum, æſtimato quolibet coronato viginti ſeptem ſolidis, cùm tempore redemtionis coronatus quadraginta ſolidos valeret. Ex hac ratione creditor ſolutionem in ſpecie ſeu in coronatis ſibi fieri volebat. Curia ſententiam Curiæ monetariæ rogauit, quæ retulit, viginti ſeptem ſolidos illius temporis, tam bonitate quàm pondere æquè valere ac quadraginta huius temporis. Quamobrem dictum fuit, ſortem & reliqua ſoluenda, præſtitis pro coronato quadraginta ſolidis. Poſtea huiuſmodi antiquitates expreſſo Edicto defuncti Regis Henrici, quod publicatum 8. Iulij 1551. & altero præcedente de valore monetarum, deciſæ fuerunt. His Edictis interdictum fuit, ne in coronatos, verùm tantùm in libris contraheretur: & decretum obligationes & debita antea in ſpeciebus auri contracta, ſoluenda eſſe æſtimatis ſingulis coronatis quadraginta ſex ſolidis Turonenſibus, quem valorem Rex Edicto ſuo, menſe Iulio, coronato ſolari attribuerat. Ego neſcio, vtrùm hoc tempore, quo prædictus coronatus in tantum valore ſuo excreuit, vtrùm, inquam, prædicta Conſtitutio obſeruaretur. Crediderim equidem, quoad debita Edictum iſtud, menſe Iulio 1551. publicatum præcedentia, prædictam æſtimationem quadraginta ſex ſolidorum ſequendam: non verò quoad poſtea contracta atque eo tempore, quo coronatus plus quàm quadraginta ſex ſolidos valuit. Eaque eſt diſpoſitio Papæ Innocentij III. *in cap. olim. de cenſibus.* & ita notat Accurſius *in Gloſſa ſua ad l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignorat. actio.* & Guido. Pap. *quæſt.* 493. aduerſus ſententiam Ioannis Fabri *ad authenticam: hoc niſi. num.* 11. qui ait, ſtylum Franciæ hunc eſſe, ſi Princeps Conſtitutione ſua valorem monetæ imminuat, eam nihilominus ſoluendam pro tali, qualis ante imminutionem factam fuerat: vice verſa ſi Princeps valorem augeat, æſtimationem & valorem temporis contractus ſequi oportere. Contrarium prædictis Arreſtis iudicatum fuit.

V. infrà *Arreſtum* 8. *& libr.* 11. *tit.* 7. *Arr.* 18. vide Boerium *deciſio.* 327.

De Augmēto coronati & ſolutione in ſpecie faciendā.

*. Omnium hæc reſolutio eſt, ſi creditor coronatos mutuo dedit, aut pretium emtionis in coronatis quis ſtipuletur, coronatos reſtituere oportere, aut tantum quantum tempore ſolutionis valent, ſiue valor eorum creuerit ſiue diminutus ſit: niſi tempore mutui æſtimati fuerint. Ita tenet Cuiacius *in l.* 59 *in fine, de verbor. obl.* vbi ait, ſe nullam legem noſſe, quæ hanc controuerſiam tractet, præter *l.* 2. *Cod. de veter. numiſmat. poteſtat. lib.* 11. B. Attamen Rex Henricus IIII. Edicto ſuo, menſe Septembri 1602. ſuper generali monetarum ſuarum determinatione promulgato, & augmentationem ſpecierum continente, (puta vt coronatus aureus ſolaris, pōderis duorum denariorum, quindecim granorum, quinque ſolidos ponderans, pro ſexaginta quinque ſolidis æſtimaretur, cum antea nonniſi 60. ſolidis æſtimaretur.) volens prouidere controuerſiis, quæ inter ſubditos ſuos interuenire poſſent, ratione contractuum ad coronatos celebratorum conſtituit, ſolutiones, quæ fieri deberent conceptarum ſummarum in coronatis debitarum, ex quacunque cauſa & occaſione, fieri & diſſolui poſſe in ſpeciebus, prædicto Edicto memoratis, iuxta pretium, quod illis eo Edicto tribuebatur, adeo vt qui tredecim coronatos deberet, præſtitis & ſolutis duodecim coronatis aureis ſolaribus, aut etiam quadraginta octo quadrantibus coronatorum & duodecim ſolidis, aut triginta nouem libris in moneta, ſe liberare poſſit, & qui centum coronatos deberet, ſe liberare poſſet, ſoluendo nonaginta duos coronatos viginti ſolidos in ſpecie coronatorum aut trecentas libras in ſpeciebus prædicto Edicto comprehenſis eoque pretio, quod eodem Edicto conſtituitur, ne augmentum coronati damno debitorum, qui coronatos debebant, cederet. Quæ fuit ſententia Molinæi *ad Conſuetudinem Pariſienſem §.* 1 3. *gloſ.* 8. *n.* 2. *& tractat. de vſuris, n.* 736. qui tenet, debitorem ſolum teneri ſoluere æſtimationē, quæ erat tēpore contractus. Vide quoque Boerium *dec.* 327. Guido. Pap. *deciſ.* 493. Tiraquellum *tractat. de retractu gentilitio. §.* 1. *gloſ.* 15. *num.* 75. Et Choppinum *ad Conſuetudin. Andegauenſ. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 9. *& lib.* 3. *cap. vlt. Art.* 21. *& lib.* 3. *de ſacra politia, tit.* 6. *Artic.* 15. Caroudam *lib.* 2. *Reſponſor. art.* 73. *& lib.* 4. *c.* 57. *& lib.* 7. *c.* 31. vbi duo Arreſta Pariſienſia ad hanc rem citat: & Robertum *lib.* 1. *rer. iudicatar. cap. vl.* Maynardum *lib.* 3. *cap.* 30. Vide Edictum Monetarium, anno 1577. Art. 10. Hanc quoque ad rem Arreſtum extat inter Carolum Mazelinum, Secretarium Domini Mareſcalli Chaſtrei, appellantem à Balliuo Bleſenſi & Sebaſtianum Garnerium appellatum, 24. Aprilis 1599. quo confirmatæ duæ ſententiæ Præfecti & Balliuij Bleſenſis, quibus Garnerius condemnatus fuerat ad

dereſinquendam poſſeſſionem vacuam prædicto Mazelino domus cuiuſdam, quæ patri prædicti Garnerij vendita fuerat anno 1548. à Ioan. de Peſſulo pretio 200. coronatorum aureorum ſolarium, cuius nomine præſente Notario ſummam 450. librarum in auro & moneta ſoluta fuerat, & reſiduum putà 50. librarum, quod Ioanni V. ille ſolutum, ad liberationem prædicti Peſſuli; eodemque contractu cum prædicto Valla conuentum fuerat, vt toties quoties prædicto Garnerio (qui gentilis erat & cum temporis prædictam domum retrahere volebat) ſummam 200. coronatorum refunderet, prædictum Garnerium prædictam domum in manus ſ... pſius reſtituere oportere, id quod Mazelinus eam tempra tenens ſeu eius iura habens facere voluit & 500. libras tantum refundere, eo quod eo tempore 200. coronati non amplius 500. libris valerent, tempore vero ſolutionis iuxta prædictum valorem 600 libris, ad quarum ſolutionem condemnatus fuit, iuxta edictum anni 1577. I.C.

III.

Idem & ſingulare.

Attamen, ſi debitori, vt ſoluat, denuntietur, iſque in mora ſit, tempore præterito ac pendente moræ anno, valor coronati creſcat, æquū eſt, coronatum ſolui, non habito augmenti reſpectu, quod creditoris commodo cedit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, anno 1521. iuxta ſententiam Bartoli *in d. l. Paulus.* D. Molinæus *in tractat. de contractibus vſurariis, quæſt. 97. num. 733. 734. 735. & ſeq.* magni facit prædictum Arreſtum, cūm que defendit aduerſus D. Boerium, qui in contraria prædicto Arreſto ſententia eſt, *quæſtio. 327.*

IV.

Confeſſio quo ad liberationē nō vero quoad obligationem inducendam valet.

Confeſſio* ſoluti debiti per creditorem extra iudiciū facta, etiam parte abſente valet quoad probationem liberationis inducendam. *l. Publia Mæuia. §. fin. ff. de poſ.* & per Ioannem Fabrum *in §. item ſi quis. Inſtit. de actio.* Et ita Arreſto Gratianopolitano, vigilia Palmarum 1458. iudicatum fuit. Aliud foret facta debiti confeſſione extra iudicium, abſque cauſa & abſente parte: ea quippe non valet. *l. cùm de indebito. §. fi. ibi-ſin autem cautio. ff. de probatio.*

* Deſumtum è Guido. Pap. *quæſtio.* 176. Notabilis eſt ea facti ſpecies, quam Carondas *lib. 3. cap. 24* proponit, quæ ita ſe habet: Cum debitor apocham exhibuiſſet, creditor Regium reſcriptum, quo aduerſus eam reſtitueretur, impetrat. Lite conſtituta & ad producendum partibus conſtitutis, apocha amittitur, reus ait, ſe fundatum in confeſſione actoris prædicto reſcripto facta. Dictum fuit, id non ſufficere, verum apocham exhiberi oportere. Citat Carondas Arreſtum hoc de 15. Ianuarij 1454. V. Deciſiones *Capel. Toloſanæ* 349. 350. 351. Didacum Couarruuian. *ad cap. quamuis de fide inſtrum.* Cuiacium *ad Nouellam* 90. I.C.

V.

Exactio vltra debitum reditum abolita.

Abbas Cluniacenſis conſueuerat & in poſſeſſione conſtitutus erat exigendi ab iis, qui ipſi debebant reditus & annuos cenſus, in moneta, vt vocant, fortiori, & habita ratione valoris intrinſeci, putà pro duobus ſolidis quatuor, pro blanco ſeu albo duos, cùm tamen ſimpliciter polyptychis ſuis ſeu cenſualibus libris contineretur: *Solidus vnus vel duo, decem denarij vel vnus blancus,* & ita de cæteris. Poſſeſſores conſuetudini huic contradicebāt, etiamſi ea immemorialis eſſet. Curia Arreſto ſuo prædictam conſuetudinem reprobauit, ac recidit ea quæ prædictus Abbas vltra communem valorem exigebat, & ſolidum decem denariis taxauit, francum ſedecim ſolidis Pariſienſibus, qui viginti ſolidos Turonenſes conſtituunt: blancum quatuor denariis Pariſienſibus. Quare factum, vt prædictus Abbas mille librarum reditus iacturam faceret, Ita euenit, anno 1393.

VI.

Solutio quæ diuerſam interpretationē recipit, quomodo determinetur.

In vectigali octauæ vini, alicui peculiareſque quædā ſtationes octauæ pluriū oppidorū, adiudicātur, qui oppidi vnius tantū nomine fideiuſſorē in ipſo loco reſidentē præſtat, cæterorū verò nomine nullū. Hic fideiuſſor ſoluit id, quo vectigal oppidi, & cuius nomine fideiuſſor erat, conſcendebat. Quæſtor ei apocham præbet, qua fatetur, ſe à principali conductore accepiſſe, per manus talis, non addito, talis fideiuſſoris: neque oppidi mentione facta, ac promittit pro liberato ab ab huiuſmodi ſumma conductorem ſe habiturum eius nomine, quod octauarij vectigalis nomine deberet. Contingit, conductorem hunc facultatibus labi, vt ſoluere non poſſet. Quæſtor publicus octauarij nomine fideiuſſorem conuenit: Is ſe opponit, & apocham ſeu liberationem ſuam exhibet. Quæſtor ait, ſe ſummam hanc, aliis octauarii vectigalis rationibus imputaturum, neque enim apocha comprehendi ſolutionem ab eo factam eius octauarij vectigalis, cuius nomine fideiuſſerat. Fideiuſſor regerit, in hoc dubio apocham pro ſe interpretandam. Is apud Selectos cauſa cadit. Apud Catholicianos verò vincit, & Quæſtor in expenſas, damna & intereſſe Arreſto condemnatur: per not. à Bartolo *in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. non. nuntiat. & per l. magis. ff. de ſolutio.* atque huiuſmodi in cauſis ſemper interpretandum eſſe, eum qui ſoluit, ſoluiſſe eo nomine & pro eo debito, cuius liberatio ei vtilior eſt. Hæc materia notatur à Paulo *in l. ſi filius. ff. de in rem verſ.* qui laudat Bartolum *in l. ſi pœna. ff. de cond. indebit.*

VI.

Quæſtor quomodo cogi poſſit ad ſolutiones peculiares.

Sententia Balliuij Montargienſis, Quæſtor quidam publicæ pecuniæ conuentus ad ſoluendam ſummam oneris ſui, cùm ſe excuſaret, penes ſe nullam pecuniam ſuſceptionis ſuæ reſidere, nihilominus ad centum coronatos actori cuidam ſoluendos condemnatus fuit: ab eo is appellat. Super qua appellatione à prædicto Balliuio dictum fuit, non obſtante appellatione ſua & citra ipſius præiudicium, præſtita cautione eum cogendum. Arreſto Pariſienſi. 26. Iulij 1568. appellatione & eo à quo appellatum fuit, in irritum deductis, decretum fuit, appellantem rationes ſuas ſubduci & definiri intra bimeſtre curare oportere, & appellato damnis ac intereſſe reſeruatis, ſi prædictus Quæſtor ex rationum ſubductione reliquator appareret, expenſis ad id vſque tempus reſeruatis.

VIII.

Die Iouis 1. die Auguſti 1560. Marillacus pro D. Balliuio Carnutenſi, nomine Bordinetio, ait, eum reditum quendam appellato vendidiſſe pro centum coronatis aureis ſolaribus & ponderis iuſti, pro mille & ducentis coronatis aureis ſolaribus & ponderoſis, qui redimi poſſet vnica ſolutione eadem ſumma præſtita. Prædictus reditus ſolutus fuit: niſi quod in quinque trimenſtruis ſolutionibus ceſſatum fuit. Eo igitur nomine pignora eius capta: ipſum quinque trimeſtrua illa obtuliſſe in coronatis; verùm valoris hodierni ratione habita, id eſt, numero paucioribus, ita quidem, vt ſi cētum coronati reliquorum nomine deberentur, qui vtique conſtituti

reditus

Digitized by Google

reditus tempore, nonniſi quadraginta ſex ſolidis æſtimabantur, atque ita centum illi coronati ſummam 230. librarum conficerent, eam ducentas triginta libras obtuliſſe, vel in albis, vt loquuntur, ſpeciebus, id eſt in pecunia argentea, vel in coronatis ſeu aurea moneta, at non etiam centum coronatos; auctu quippe hodie pretio coronatorum non centum requiri ad conficiendam ſummam ducentarum triginta librarum: atque ita executioni ſeu pignorum capioni interceſſiſſe, atque etiamnum pro cauſis interceſſionis ſuæ prædicta allegare, ac prætetea ipſum prædictum reditum redemtum velle, atque ideò offerre valorem 1200. coronatorum, qui tempore contractus erat, æſtimatis videlicet ſingulis 46. ſolidis minore tamé coronatorum numero. Cæterùm mille ducentos coronatos tum duobus millibus ſeptingentis & ſexaginta libris æſtimatos, eum librarum numerum ſoluere ipſum paratum, vel in alba moneta vel in coronatis, non equidem, vt mille ducentos coronatos præſtet, verùm vt in quibuſcunque ſpeciebus prædictam ſummam 2760. librarum numeret. A parte aduerſa contradicitur, quæ reliqua præteriti temporis in coronatis in ſpecie petit, paríque modo lui ſeu redimi reditum poſtulat: vel ſanè in aliis nummis ea quantitate ad quam hodie valor mille ducentorum coronatorum excurrit. Igitur etſi vtrumque hoc eodem iudicio comprehenderetur, nihilominus in Caſtelleto Præſidiales vt Præſidialiter cognoſcerent, cauſam diuidunt: & quod reliqua præteriti temporis attinet, quod ea ſummam Edicto comprehenſam non excederent, appellantem Præſidialiter condemnant ad ſoluenda reliqua in coronatis in ſpecie, vel ad eorum valorem modernum ſeu hodiernum: Ab eo appellat: Poſtea controuerſiam ſeu litem ſuper luitione reditus ordinariè ſententia ſua decidunt, & appellantem condemnant ad ſolutionem 1200. coronatorum aureorum ſolarium in ſpecie, vel in eorum modernum valorem, id eſt tres mille libras: Ab eo appellat, & concludit. Durandus pro D. Hennequino ait, illum contractu habito 1200. coronatos aureos ſolares iuſtique ponderis numeraſſe, pro centum coronatis aureis ſolaribus annui reditus, qui eadem 1200. coronatorum ſumma lui ſeu redimi poſſet, coronatorum, inquam ſolarium, iuſtique ponderis: *l. Paulus reſpondit. dicere, non eſſe cogendum creditorem in aliam formam nummos accipere, ſi ex ea re damnum aliquod paſſurus ſit*: ſi coronatus imminutus fuiſſet, ſolutis coronatis aduerſam partem liberandum: ergò & commodum ſentire ſe oportere. Meniſius pro Procuratore Catholico Regio dixit, ſententiam à qua appellatum fuit, defendi non poſſe quo ad formam, quoniam reliqua præteriti temporis ab ipſo principali ſeparata & ſecreta fuiſſent ad vindicandam videlicet huius rei cognitionem, Iudicibus Præſidialibus, atque hoc contemplatu ſeſe appellanti adhærere ſeu adſiſtere. Quod verò materiam ſeu rem ipſam attinet, quæſtionem hanc de luitione reditus ſæpè agitatam fuiſſe, verùm vt breue faciat, ſe nonniſi pactum & conuentionem, legem, rationem, Conſtitutiones & leges Regias ac æquitatem vigere velle: Quod *pactum & conuentionem* attinet, certum eſſe, ſi contractus apertus ſit, cuiuſmodi hic eſt contrahentis voluntatem iuxta ea, quæ ſcriptura continentur, regi, putà vt coronatos in ſpecie nanciſcatur, vel ipſorum valorem: ſi dubia ſit voluntas, eam ex veriſimili interpretandam. Cæterùm veroſimile eſſe, cum velle id quod ſimplex eſt, putà, centum coronatos in reddito, mille ducentos coronatos pro eius luitione: certúmque eſſe, quod reditum attinet, eum iuxta curſum redituum procedere, ita vt ambigi non oporteat, quin ſolutio ad tantundem fieri debeat, ac multò magis in ipſa luitione: nam ibi requiri actum retroſimilem, *l. ab emtione.* Quod verò ad *Ius* attinet, certum eſſe, per *l. Paulus*, non reperiri creditorem, damnum ſentire ex pecunia, ideóque ſolutionem ipſi faciendam in ipſis ſpeciebus vel earum valorem præſtandum. Quod *Conſtitutiones* attinet, quandam in Curia improbatam fuiſſe, qua Rex iubebat, ne quis debitorem ſe in Coronatis conſtituere poſſet, verùm in aliis omnibus quibuſcunque ſpeciebus, & quo pretio quis vellet, atque ideo hanc Conſtitutionem diu circumductam, vt approbaretur in Caſtelleto & apud Catholicianos rei monetariæ: aliam quandam Conſtitutionem ſolennem promulgatam, qua dictum fuit, liberè contrahere licere, quo modo conuentum fuiſſet. Tandem *æquitatem* manifeſtam eſſe, coronatum enim tantundem valere, ac currentem monetam, ſi coronatus reddatur, non reddi niſi id quod debeatur, proinde ſi in ſpecie non reddatur, valorem ſeu æſtimationem eius præſtandam. Marillacus pro replicatione ſua dixit, attendendos eſſe contractus, qui commodo dantis tantùm celebrentur, vt depoſiti, aut accipientis, vt commodati, & in his aliam rem reſtituere non debere, *l. Paulus*. neque enim in his voluntatem eſſe alienandæ pecuniæ: in mutuo autem debere reddi aut ſpeciem aut valorem. Hunc enim contractum fieri gratia vtriuſque, & maximè accipientis, cui liberum eſt, ea redimere, non creditori danti: atque ideò debitori integrum eſſe oportere, vt habita ratione temporis contractus ſoluat, creditorem enim numos ſuos alienaſſe, qui nonniſi tantumdem valebant: proinde ipſum nil ſperare aut conſequi oportere, quod nonniſi tum valebant: vice verſa ſi amplius conſequeretur, improbum fœnus futurum. Pecuniam rem fragilem eſſe: valorem 100. coronatorum præſtari, cuiuſmodi tum erant, & in coronatis, at non tot numero: eámque in rem allegauit Arreſtum in cauſa Dormitantiorũ aliáque. CVRIA dixit, quantum attineret id quod de reditu ſeparatim & præſidialiter iudicatum fuiſſet, ſe appellationem atque id à quo appellatum fuiſſet, in irritũ deducere, citra multam & expenſas cauſæ appellationis, idque iuſtis de cauſis. Quod reliquum ſententiæ attinet, eam plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere.

Certiſſimum eſt axioma, in Palatio ſeu foro tot Arreſtis confirmatũ, vt de eo amplius dubitare non oporteat: Quotieſcunque reditus in ſpeciebus ipſis coronatorum conſtitutus fuit, non expreſſo coronatorum valore, veluti ſi pro 100. coronatis in auro numeratis, venditus & conſtitutus fuerit reditus annuus ſex coronatorum, ſi reditum quis redimere ſeu luere poſtea velit, luitionem in coronatis in ſpecie faciendam, quamlibet valor coronati auctus vel imminutus ſit, incremento vel diminutione commodo vel damno debitoris cedente: vel ſane in alba, vt vocant, ſeu argentea moneta, iuxta *Luitio reditus in coronatis cõſtituti non ad libras æſtimatu, in coronatis ſeu ſpeciebus facienda eſt, iuxta valorem coronati tempore luitionis.*

ta valorem coronati, tempore luitionis. Carondas ſuper ea re Arreſta quædam refert lib. 2. cap. 73. & lib. 7. cap. 31. Robertus rer. iudicat. lib. 1. cap. 16. D. Boetius deciſio. Burdeg. 327. Hotromannus quæſtio. Illuſtr. quæſtio 15. & Rubius ſuper Conſuetud. Burgundiæ quæſtionem plenè tractat: idque adeo triuiale eſt, vt Curia Parlamenti Arreſto, quod datum & prolatum eſt à D. Primo Præſide Harlæo, 27. Iulij 1599. perorante Chouardo pro Decano, Canonicis & Capitulo Eccleſiæ Andegauenſis, appellantibus à ſententia quadam Seneſchalli Andegauenſis, qua condemnati fuerant ad luēdum reditum 6. coronatorum ab ipſis emtum & conſtitutum cuidam nomine Herbeo Ærodio pro 100. coronatis, anno 1526. in ſpecie, reſpecto valore coronati tempore luitionis: vt Curia, inquam, ex gratia, appellatione in irritum deducta decreuerit, id à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, atque appellantem in expenſas condemnauerit, Aduocatiſque interdixerit, ne de cætero amplius ſuper huiuſmodi cauſis poſtulaſſe vellent, quæ complurimis Arreſtis iam antea deciſa eſſent. At ſi contractu Conſtitutionis coronatus æſtimatus fuerit, tum æſtimationi ſtandum eſt, prout iudicatum fuit *Arr. 4. in app. huius tit.* adde & *Arreſt. 2. hoc ipſo titulo.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

Apocha cōtraria aduerſus debitorem faciunt.

QVando debitor apochas, quæ ſibi contrariæ reperiuntur, allegat, ſeu profert, aduerſus creditoris ſui ceſſionarium, aduerſus prædictum debitorem præſumtio eſt, eum non ſoluiſſe, prout iudicatum fuit 2. Maij, 1564. perorante Villecoco pro appellante, & Chipparo pro appellato.

II.

Apocha triū annorum ſolutionem præcedentium præſupponunt.

Apocha ſolutionis triennalis præcedentium annorum ſolutionem præſupponit, prout iudicatum fuit 26. Februarij 1577. pro Domino Zacharia, qui condemnatus fuerat ad ſoluendum cenſum annorum præcedentium triennium, cuius ratione apochas habebat.

III.

Moratoribus debitoribus Curia dilationem præſtare ſolet addita pœna.

Cùm quis in ſolutione moratur, Curia dilationem præſtare ſolet, & niſi intra diem præfinitum ſolutum fuerit, dupli pœnam vel carceris addicit. Ita iudicatum 14. Decembr. 1581.

IV.

Cùm à ſententia quadam data ab amicis & fidelibus nobis Conſiliarijs Libellariis Palatij Pariſienſis in hac cauſa delegatis, pro amico & fideli nobis Conſiliario in Curia noſtra ſubſidiorum, V. Cl. D. Ioanne Hennequino & Domicella Anna Mollea vxore ipſius reis, aduerſus Domicellam Franciſcam de Ferreriis viduā defuncti ..... Fournij, Domini Domuntij & Meruij. actorem in cauſs luitionis reditus 200. librarum Turonenſium: qua ſententia prædicti Conſiliarij noſtri iuxta oblationem factam à prædictis reis, eos condemnauerant ad reditum prædictum à ſe abdicandum, præſtita à prædicta actrice vnica ſolutione ſumma 1100. coronatorum ſolarium, iuxta contractum prædictæ, reditus Conſtitutionis, ſolutiſque reliquis præteriti temporis in moneta vſuali & legitimis expēſis, & inſuper expenſis inſtantiæ. Cùm ab hac, inquam, ſententia prædictus actor ad Curiam noſtram Parlamenti appellaſſet, partibus auditis & proceſſu ad iudicandum admiſſo, iunctis grauaminibus, & ad ea reſponſionibus prædictarum partium, eóque proceſſu viſo & diligēter examinato, PRÆDICTA CVRIA NOSTRA iudicio & Arreſto ſuo dixit, malè iudicatum fuiſſe, & benè appellatum à prædicto appellante, atque emendato iudicio, atque habita ratione oblationis à prædicto appellante factæ, prædictos appellatos condemnauit, ad abdicandum à ſe prædictum reditum, ſoluta à prædicto appellante 2400. librarum Turonenſium, in iiſdem ſpeciebus coronatorum aureorum ſolarium, qui pro conſtitutione prædicti reditus dati fuerant ad concurrentem vſque ſummam 540n. librarum, & iuxta valorem prædictarum ſpecierum aurearum modernum, ſolutis inſuper à prædicto appellante reliquis, quę ad diem vſque prædictæ luitionis aut actualis conſignationis, quæ facta fuerit, deberi conſtab.t: ac prætera prædicta Curia noſtra prædictos appellatos in expenſas tam inſtantiæ principalis, quàm prædictæ cauſæ appellationis condemnauit, earum taxatione ſibi reſeruata. Pronnntiatum 14. Februarij 1599. I.C.

Signatum

DV TILLET.

TIT. VI. DE CONDICTIONE indebiti vel vltrà debitum ſoluti.

ARRESTVM I.

Repetitio rei indebitæ.

SI debitor per ſententiam condemnetur, vt in inſtrumento quodam contenta obligationis prædeceſſoris ſui ſoluat, & is ſoluat ac poſtea apocham ſummæ debitæ exhibeat, reſtitutio eius fieri debet, quod indebitè ſoluit. Et ita Arreſto Pariſ. ēſi, anno 1590. iudicatum fuit, iuxta doctrinam Bartoli *in l. plures apochis. Cod. de fid. inſtrum. lib.* 10.

II.

Moneta æſtimata valor auctus debitori commodo cedit.

Creditor in aliam formam numos accipere, quàm eos quos dedit, quique deſignantur, non eſt cogendus, ſi ex ea re damnum paſſurus ſit, *l. Paulus. ff. de ſolutio.* Quod etiam in rei venditæ pretio, ſi ea redhibenda ſit, reſtituendo, locum habet. Sed ſi tum eiuſdem formæ numi, quo ad valorem & æſtimationem Edicto Principis creuerint, meritò dubitatur, id quod intereſt ad quemnam ſpectare debeat? an ad redhibentem, an ad primum emtorem? Et verò exempli gratia, Pariſienſis quidam pecuniæ indigens, annuam centum aureorum pēſitationem mercatori cuidam vendit, qui venditori non confidens, ab altero ſecuritatem ſibi præſtari cupit. Dominus Dormantius Conſiliarius, amici officio perfungens nomen ſuum accommodat, ſéque in ſolidum obligat, pactúmque redimendi ad certum tempus adſciſcitur. Dormantius ceſſationem venditoris videns, ac die redimendi appropinquante, ſortem mercatori prænumerat mille & ducentorum coronatorum ſolarium, in iiſdem ſpeciebus; in quibus emtio facta fuerat, nec prędictus Dormantius memor illius erat, coronatos in prædicta emtione quadraginta quinque ſolidis Turonenſibus æſtimatos,

poſtea

poſtea verò quadraginta ſex publicè æſtimatos: qua ratione ſexaginta libris Turoneoſibus ſe ipſum fraudauerat: eos igitur à mercatore ſibi reſtitui petit tanquam indebitè ſolutos. Mercator è diuerſo proponit, non plures quàm datos coronatos ſe recepiſſe, nec augmentum illorum quicquam obſtare, quos ſi aſſeruaſſet aut etiam citiùs recepiſſet, lucrum ipſi ceſſurum. Is ſententia Libellariorum Palatij abſoluitur: ab eo Dormantius appellat ad Parlamentum, vbi Arreſto, vigilia Natalis Domini 1552. dictum fuit, malè iudicatum, & mercator ad reſtituendum indebitè ſolutum condemnatus.

V. Molinæum *in fin. de contractibus vſurarum*, & D. Lucium *lib. 10. tit. 6. Arreſt. 5.* v. infra *Arreſtum 18. de retractu gentilitio, & Art. 2. Tit. præcedent.*

III.

Iura dominicalia iuncta contractu poſtea reſoluto repetuntur.

Oſtiatius Richerius * fundum quendam feudi titulo ditionis Ormeenſis poſſeſſum ab affine ſuo dono acceperat. Is eum Domino Ormeo de iuribus dominicalibus ex cauſa donationis illius debitis tranſigit ad octoginta coronatorum ſolarium ſummam, quâ ſoluta admittitur & inueſtitur: Heredes donatoris defuncti reſcriptum, quo prædicta donatio in irritum deduceretur, impetrant, qua ob minorem ætatem donatoris, aliáſque complures rationes approbatur. Richerius fundo priuatus, Dominum Ormeum conuenit, ſibi octoginta coronatos, quos indebitè ſoluiſſet ratione prædicti contractus reſoluti, reſtituat. Prædictus Dominus Ormeus contrarium aſſerit. Sententia cauſam obtinet, & Richerius repulſam patitur: is appellat ad Parlamentum Pariſienſe, in quo vincit & dictum fuit, malè iudicatum, & prædictus Dominus Ormeus ad reddendam octoginta coronatorum ſummam prædicto Richerio condemnatus, 7. die Septembris 1538. Tantundem altero Arreſto prædicti loci, 7. Maij 1552. dictum fuit. Hæc controuerſia vſque ad prędictum Arreſtum indeciſa manſit. Quamuis enim ex contractu nullo aut irriti vitio obnoxio, laudemium aliáue dominicalia iura non debeantur, vt tenuit Ioannes Faber *in l. per illum text. Cod. quando lic. ab emtio. reced.* Attamen vbi ſoluta fuerunt, variæ diſtinctiones factæ fuerunt, vtrùm reſoluto contractu repeti poſſint, nécne. Nonnulli exiſtimarunt, ſi à minore emtum fuit, quem emtor minorem ſciuiſſet, & ſoluiſſet, poſtea repeti non poſſe, *l. ſi quis negotia. in fine. ff. de negot. geſt. & l. ſi quis domum. §. 1. ibi, & aut non recepturum, quia id euenire poſſe proſpicere debuit. ff. locati.* Verùm ſi emtor id neſciuiſſet, nec præuidiſſet, neque intellexiſſet vitia contractus, à quibus nullitas aut reſciſſio oritur, veluti ex prohibita alienatione, aut aliis poſtea detectis, eo caſu repetitionem locum habere, vt in caſu, quam prædictus Faber ponit *in d. l. 1. & in l. fin. num. 10. Cod. Commun. de legat.* Hæc omnia vera ſunt ſi nullitas ſententia declarata fuerit, aliàs repetitio non admittitur, eáque eſt ſententia prædicti Fabri *in l. 1. ibi. ſi contractus iudicetur nullus.* Altera diſtinctio, ſi emtor contractum nullum proſpiciens ſoluerit, repetere non poteſt, *l. 1. ff. de condict. indeb. & l. cum quis. §. 1. ff. de inoffic. teſtam.* Si verò de eo dubitet & litiget, ſi cum proteſtatione ſoluat, repetere poteſt, *l. pro dubietate. C. de condictio. indeb.*

* Deſumtum ex Molineo, qui Arreſtum iſtud de eo ipſo Richerio citat de menſe Iunio, *ad Conſuetud. Pariſ. §. 22. n. 33.* ſub eadem data, qua hic, refertur à Caronda *lib. 3. Reſponſor. cap. 70.* Vide Choppinum *ad Conſuetudines Andegauenſes lib. 2. part. 1. cap. 2. tit. 1. Art. 4. & part. 2. cap. 2. tit. 1. Artic. 7. & ad Conſuetu. Pariſienſ. lib. 1. tit. 3. Art. 5.* T.

V. Tit. *de Iuribus dominicalibus. infrà &c. & ſub fin. de laudimiis & venditionibus neceſſariis.*

TIT. VII. DE PRIVILEGIO Nundinarum.

ARRESTVM I.

Priuilegium nundinarum & qualitates ipſius.

PRiuilegium nundinarum omnes has qualitates habere debet: putà, vt obligatio celebrata in nundinis fuerit, hoc eſt, in loco & ciuitate nundinarum: intra tempus & dies nundinarum: & pro mercibus in nundinis coëmtis. Alioquin ſi extra ciuitatem, vt maximè nundinarum tempore, contractum fuit, aut etiam in prædicta ciuitate, verùm nundinis iam finitis, aut denique durantibus nundinis & in ciuitate: verùm pro alia re & merce, quàm nundinaria, prædictum priuilegium locum non habet, not. *in l. 1. & caeteris. ff. de priuileg. creditor.* Et ita Arreſto Pariſienſi in Maiori Camera, 13. Iulij 1542. iudicatum fuit.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

I.

NVndinæ hoc priuilegio gaudent, vt omnes merces in iis vendendæ à doana, id eſt, vectigali pro introitu & exitu pendendo immunes ſint, etſi merces diſtractæ non fuiſſent, modò alibi non vendantur: & ita 7. Februarij 1576. iudicatum fuit, pro mercatoribus pannos Normandiæ diuendentibus nundinas S. Germani adeuntibus, & à publicanis vectigalis pãnis impoſiti, arreſtatis ad poſtulationem Cardinalis Bourbonij Arreſtum relaxatum fuit, addita interminatione, & mercatores expenſis aduerſus publicanum & Comitem commerciorum abſoluti & remiſſi. Prædictum ius nundinarum à Ludouico XI. indultum fuit.

TIT. VIII. DE RESCRIPTO, quo Iuſtitium, ſeu dies diffiſus eſſe iubetur.

Reſcriptum huiuſmodi eſt reſcriptum dilationis, vt appellatur in Edicto Regis Ludouici XII. anno 1512. quod in maiore Cancellaria impetratur, ad ſiſtendum curſum & ſtatum cauſæ in tempus aliquod, ex cauſa abſentiæ legitimæ, ad obeunda Principis munia, ſiue in bello ſiue legatione. Iulius Cæſar etiam obtinuit, reus ne fieret, cum Reipub. cauſa abeſſet. Sueton. *in Iulio cap. 23.* Hoc Reſcriptum in omnibus promiſcue cauſis non conceditur, vt videre licet toto hoc titulo. I. C.

ARRESTVM I.

Reſcriptum iuſtitij quis concedat?

AD Regem ſolum ſpectat, cõcedere Reſcriptum iuſtitii: & hanc ob cauſam reſcriptũ eiuſmodi à Boucicautio Conneſtabili Franciæ datum reprobatum fuit, eique interdictum, ne

Digitized by Google

deinceps id concederet, Arreſto Pariſienſi, anno 1393.

II.

Abſens cui ſalarium præſtatum, reſcripto iuſtitij gaudere non debet.

Reſcriptum iuſtitij etiam ex alia abſentiæ cauſa, quàm belli concedi poteſt: modò ea propter negotia Reipub. & Regis ſit: nihilominus ſi abſenti ſalarium & ſumtus abſeotiæ ſuæ ſoluti fuerint, prædicto reſcripto non gaudebit: quia affectata abſentia videtur. Et ita iuxta ſeotentiam Corſeti *ſingul. incipien. Ambaſiator*, Arreſto Pariſienſi, anno 1391. iudicatum fuit aduerſus Balliuium Altiſſiodorenſem in Burgundia agentem ob inquiſitionem quandam Regis nomine expediundam, cuius ſumtus in dies ſingulos ei ſoluti fuerant.

III.

Reſcriptum iuſtitij cauſæ cognitionem deſiderat.

Reſcriptum iuſtitij à Principe datur ob probabilem abſentiam impetrantis bello impediti: ac niſi eo Princeps aſſerat & declaret, ſe benè noſſe, impetrantem bello implicari, aut impetrans teſtimoniali Capitanei ſui fidem eius faciat. Reſcriptum, inquam, huiuſmodi approbari non debet, licet id aliunde ei uile fuiſſet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, aduerſus Dominum Tournonium, anno 1390. per doctrinam Felini, *in cap ſignificante. de reſcript. & per not. in Clement. literis. de probat.*

IV.

Reſcriptum iuſtitij in propoſitione erroris.

Anoo 1537. & 16. die Iulij, in Parlamento Pariſienſi & in perotatione Maioris Cameræ, Reſcriptum Iuſtitij in inſtantia quadam propoſitionis de errore aduerſus quoddam Arreſtum approbatum fuit.

V.

Reſcriptum iuſtitij non impedit deciſionem litis.

Reſcriptum iuſtitij non admittitur ad diſſerendam pronuntiationem ſententiæ cuius periculum iam ſcriptum eſt, aut etiam ſi iudicium iam conſtitutum eſt, Arreſto Pariſienſi, 16. Martij 1456.

VI.

Idem.

Reſcriptum iuſtitij in iudicio iam conſtituto & productioonibus, contradictioonibus & ſaluationibus inſtructo, ſic vt in eo ſtatu ſit, vt iudicetur, etſi, qui impetrauit, legationis vel belli cauſa abiit, non admittitur. Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 17. Martij 1456.

Deſumtum ex Lucio *lib. 11. tit. 4. Arr.*

VII.

Reſcriptum iuſtitij in prouiſione, interdicto poſſeſſorio locum non habet.

Reſcriptum ioſtitij in cauſis ſummariis non admittitur, neque ordinariis iam conſtitutis & multò minùs in prouiſionalibus: & ab eo impetrans repellendus eſt: vti iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 5. Maij 1537.

In interdicto vti poſſidetis, Arreſtum 27. Martij 1347.

VIII.

Reſcriptum iuſtitij aduerſus Regem locum non habet.

Si Rex nobili reſcriptum iuſtitij ad omnes lites ipſius in triennium vel aliud tempus tribuat, oon intelligitur de controuerſia, quæ nobili iſti cum Rege ipſo intercedit, niſi expreſſa eius mentio fiat: quia ſub hoc ſermone generali, perſona loquentis non intelligitur, *l. inquiſitio veritatis. Cod. de ſolutio.* Et ita Arreſto Pariſienſi, anno 1536. iudicatum fuit, Gallus *quæſt.* 105.

IX.

In ſubhaſtatione.

Reſcriptum iuſtitij io materia ſubhaſtationum locum non habet: vt iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 23. Februarij 1518.

X.

Reſcriptum iuſtitij inquiſitionem partis non impedit.

Reſcriptum iuſtitij poſtulationem aduerſæ partis neque impedire neqoe differre poteſt, neque pariter proceſſum reaſſumendæ aut derelinquendæ litis interruptæ morte prędeceſſoris, ante inqoiſitionum confectionem: hoc enim foret inquiſitionem differre: Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Domino de Amboſia, aduerſus Comitem d'Eu & ſororem ipſius, heredes patris ipſorum, anno 1389. Atque tantumdem dictum fuit anno 1,9 . pro Capitulo Beatæ Virginis Pariſienſis, aduerſus Abbatem & Coouentum Feſcanum.

XI.

Idem.

Reus qoidam aduerſus petitionem actoris ſui nihil quicquam aliud excipit, niſi quod neget ſe heredem defuncti debitoris, cuius is heres dicebatur, qua denegatione facta in bellum abit. Is reſcriptum iuſtitij impetrat, cui à prædicto actore intercedirur, eo quòd oihil amplius in lite præſeote agendum eſſet, quàm vt partes in facto contrariæ à Iudice proouncientur, & ab actore informationes præſtentur, cuius probationes data dilatione petire poſſent, atque ſibi examine ad futuram rei memoriam proſpiciēdo ſumtus tantum fieri & periculum incurri, neque ſibi abſentiam partis aduerſæ damnoſam eſſe debere, cui conſentiat, vt, ſi reuertatur, alios excuſationis ſuæ articulos, prout bonum ipſi videbitur, proponere & ad eorundem probationem admitti poſſit. Arreſto Pariſienſi in Maiori Camera Domanij, 14. Ianoarij 1552. prędictus reus ab effectu reſcripti ſoi repulſus fuit, & partes vtrinque probationes præſtare iuſſæ intra certum tempus, ea lege vt prædictus actor domum reuerſus, ſi ſibi videretur, de nouo excipere & probationem præſtare poſſet.

Deſumtum ex Lucio *libr. 11. tit. 4. Arr.* 10.

XII.

Reſcriptum iuſtitij repræſentationem aut pecuniæ, executionem ſententiæ non impedit.

Generalis Morletus agnito chirographo quodam, quo ſe ex cauſa mutui debere cooſitebatur, & ſe Illuſtri Iacobo Belnenſi Domino Semblancæo ſoluturum pollicebatur, io Heluetiam extra Regnum legatus proficiſcitur. Prædictus Belnenſis repræſentationem ſummæ actione aduerſus prædictum Morletum inſtituta exigit. Procurator ipſius abſentiam fauorabilem & priuilegiatam allegat. Dictum fuit eo non obſtante petitam ſummā repræſentandam intra ſex menſes, quo intra prædictum tempus certiorari poſſet. Sub exitum ſex mēſium pro eo Reſcriptum iuſtitij offertur, cuius approbationem creditor impedit. Arreſto Pariſienſi à prædicto Reſcripto depellitur, & decretum fuit, ſenteotiam repræſentandæ pecuniæ, præſtita cautiooe effectum ſuum ſortiri oportere.

Arreſtum iſtud deſumtum eſt ex Ioanne Gallo, *parte 7. Arreſt. cap.* 141. vbi D. Carolus Molinæus notat idem in eadem Audientia, 25. Ianuarij prædicto anno, iudicatum fuiſſe. I. C.

XIII.

Reſcriptum iuſtitij in criminali.

Reſcriptum iuſtitij in cauſa criminali propter abſentiam belli cauſa, non admittitur, & ab eo impetrans qoidam, cùm in caſtris Perpignanenſibus verſaretur, Arreſto Tholoſano, menſe Auguſto, anno 1542. per textum *l. final.* quæ fuit allegata

allegata ab Aduocato Regis, perorante in Audientia, *ibi, etiam ſimulitantes docebuntur. Cod. de libert. & eorum liber.*

De aliis differentiis Reſcripti huius videantur Protocolla Cancellariæ.

TITVL. IX. DE RESCRIPTIS, quibus debitoribus laxamentum ſeu reſpiratio conceditur, ac nominatim, de induciis quinquennalibus.

Respit (id eſt, induciæ ſeu laxamentum certi temporis, quod debitoribus conceditur) à reſpirando dictum, quia reſcripto illo, quo huiuſmodi induciæ anni vel quinquennij dantur, reſpirat quodammodo preſſus egeſtate debitor: Et hoc verbo vtitur Caſſiodorus *lib. 11. variar. epiſt. 38.* vbi huiuſce reſcripti formulam tradit. Ne, inquit, *in hoc biennij ſpatio quicquam de credita ſumma æſtiment poſtulandum, quatenus ſub induciis ſupradictis & datam poſſint reparare pecuniam, & aliquatenus debitorum valeat reſpirare ſubſtantia.* Sunt igitur dilationes datæ debitoribus ad ſoluenda debita, anni vnius, duorum, trium, quatuor & quinque, quæ in nonnullis Conſuetudinibus appellantur beneficia anni & quinquennij, & à Iuſtiniano *in l. vl. C. qui bon. ced. poſſ.* quinquennale ſpatium, & introductæ ſunt à Iure *d. l. vlt. & l. 4. C. de precib. Imp. offer.* Antiquitus huiuſmodi dilationes reſcriptis è ſcrinijs Cãcellariis Parlamentorũ Franciæ impetrabantur, vſque ad Conſtitutionem Comitiorum Aurelianenſium ſub Rege Carolo IX. *Artic. 61.* qui expeditionem huiuſmodi reſcriptorum prohibuit, ac conſtituit, vt debitores ſibi coram Iudicibus ordinariis proſpicerent, oblatis libellis, pro relaxamento impetrando, itque ſummarie de contentis in prædictis libellis informarent, ac citatis creditoribus decernerent. V. Ioannem Imbertum *inſtitut. Forenſ. lib. 1. cap. 63.* I.C.

ARRESTVM I.

Quinquennales induciæ quibus ex cauſis impetrentur.

QVi quinquennales inducias & temporis certi laxamentum impetrare deſiderant, allegare & probare debent, qua ratione vel fortunæ iniuria coacti, vel ad incitas redacti vel iacturam maioris bonorum ſuorum partis paſſi ad huiuſmodi veniant adiutorium, iuxta *l. final. Cod. qui bon. ced. poſſ.* ac ſufficit eiuſmodi incommoda poſt contracta debita obueniſſe. Verùm ſi per errorem in prædicto reſcripto dicatur, ante contractum æs alienum ea contigiſſe: probetur verò, ea pòſt demùm aduenisse, prædictum reſcriptum approbari non debet. Et ita Arreſto Pariſienſi, 1. die Decembris 1553. iudicatum fuit. *per l. ſi librarius. ff. de R. I. & l. error. C. de Iuris & facti ignor. & l. errore. Cod. de teſtam.*

II.

Debitor laxamentum impetrans repræſentare pecuniam non debet.

Impetrans Reſcriptum induciarum anni vnius, aut quinquennij, cuius approbatio impeditur, pendente lite repræſentare pecuniam non debet, iuxta ea, quæ notantur *in l. quoties. Cod. de precib. Imp. offer.* Et ita duobus Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuit, quorum vnum datum 4. Februarij 1537. alterum 26. April. prædicto anno. Limitatio ſequens valdè notanda eſt.

III.

Idem & limitatio ſuperior.

Attamen ſi reſcriptum induciarum poſt cõdemnationem ad repræſentandum impetretur, non obſtante eo, condemnationem executioni tradi oportet: idémque, ſi dictum eſſet, capta pignora per prouiſionem diſtrahi debere: & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Martij 1526.

Hæc duo capita deſumpta ſunt ex Rebuffi *Commentario ad Conſtitutiones, tract. de liter. dilationib. cap. 157. art. 1. gloſ. 1. num. 15.* & D. Ioanne Imberto *Inſtit. forenſi cap. 63.* Boerio *deciſio. 296.* Vide Oldradum & alios Doctores *ad l. vniuerſa Cod. de precib. Imp. offer.* Hi practici Galli hæc duo Arreſta ita conciliant, priore videlicet, quo debitor ad repræſentandam pecuniam condemnatus fuit, debitorem iam ante à Iudice Regio ad repræſentandam pecuniam condemnatum fuiſſe, qui Curiæ Parlamenti diſtrictui ſeu territorio immediate ſubiacerit, ac proinde quoniam laxamentum non conceditur, aduerſus debitum ſententia contradictoria adiudicatum, ob autoritatem & vim, quæ ſententiis huiuſmodi Iudicum tribuitur. Curiam debitorem ad repræſentandum condemnaſſe: verum in altero Arreſto anni 1526. Condemnationem repræſentandæ pecuniæ, ante impetratum induciarum reſcriptum factam non fuiſſe. Conſtitutiones quæ poſt Arreſta illa interuenerunt, controuerſiam illam determinarunt. Per eam quippe, quæ edita à Rege Franciſco, anno 1535. *cap. 8. Art. 33.* Iudicibus Regiis iniungitur, ſummarie ſuper induciis & laxamentis ab illis poſtulatis cognoſcant, & litem intra menſem dirimant, quo tempore pendente dilatæ & ſuſpenſæ erunt omnes executiones aduerſus debitores: per Conſtitutionem vero Aurelianenſem, *Artic. 61.* prædicto, dictum fuit, ſi libello nondum oblato, quem ad inducias impetrandas debitor hodie Iudici ordinario offerre debet, executionis via bona pignori capta ſint (id quod non niſi vigore ſententiæ aut obligationis fieri poteſt) manum leuari ſeu laxari non debere, niſi à debitore præſtita cautione de iis reſtituendis. Et ſi debitor incarceratus eſt, carcere contineri debet, aut cautionem præſtare, iuxta prædictam *l. vniuerſa*, niſi reſcripto aliter comprehendatur: vt iudicatum fuit aduerſus Quæſtorem appellantem, Arreſto pomeridiano, die Lunæ 22. Aprilis 1577. I.C.

IV.

Debitor incarceratus poſt citationem vigore reſcripti, reſtitui debet.

Poſt citationem factam vigore reſcripti, quo dilatio debitori ad annum vel quinquennium conceſſa, ſi creditor debitorem, qui reſcriptum impetrauit, incarcerari curet, quæritur: vtrùm debitor in priſtinum ſtatum reſtitui debeat, atque aduerſus Principis autoritatem ea re attentatum fuerit: an verò antequam carcere admittatur debitor, debitum conſignare debeat? cùm de hac re aliquando in Curia Burdegalenſi dubitaretur, nonnulli ex Dominis Parlamenti exiſtimabant, attento rigore ſubiectionis ſeu ſubmiſſionis, vi ipſius obligationis & ſigilli, eum conſignare oportere, neque quicquam creditorem impedire poſſe: quandoquidem reſcriptum impetratum nondum approbatum in Curia eſſet, neque approbatio ſaltem eius poſtulata, vt maximè citatio eum in finem facta fuiſſet. Alij dicebant, manifeſtè attentatum aduerſus Principis autoritatem fuiſſe, qui prædictum reſcriptum dilatorium indulſerat, atque ideò rem reparari oportere, ſecundùm deciſionem Iaſonis, & textum *in l. fin. Cod. qui bon. ced. poſſ.* & Bald. *in l. qui diuerſas. quæſt. 15. Cod. Mandati, & l. 1. Cod. de execut. rei iudica. & arg. l. non ſolùm. 2. § illud. ff. de lib. leg.* Ac licet omnibus, quæ ſuprà dicta, maximè probabile argumentum opponi poſſit, non adeò videlicet prægnantem rationem eſſe & cauſam differendi debiti, vſque quo prædictum reſcriptum approbetur, nihilominus Arreſto in Camera patricidali concluſo, iudicatum fuit, incarceratum, nomine Belinum, appellantem à Seneſchallo Aquitanniæ in priſtinum reſtitui oportere à Iacobina Bonneta appellata.

V.

Impetrans reſcriptum dilationis, ad id approbãdum, certum tempus intra quod ſecurus ſit, habere debet.

Appellans quidam in Camera Patricidali Pariſiis litigans, allegat, ſe reſcriptum dilationis quinquennalis aduerſus appellatum obtuliſſe, qui approbationem impediat, & dolo, non ex-

pectato litis fine, debitum ſuum filio ſuo cedat, qui manum inuci curat, atque appellantem carcere detinet. Appellatus ait, litem in tantum produci, vt nulla ratio ſit, ob quam debiti ſui ſolutio retardetur. Curia Arreſto ſuo, 6. Februarij anno 1545. omnibus in irritum deductis decernit, appellantem id acturum, vt lis intra duos menſes terminetur, iiſque elapſis, appellatum obligationem ſuam executioni tradi curaturum.

VI.

Laxamentum pro debita annona.

Debitor emti panis fide de pretio habita, ſubducto numero ad reſcriptum induciarum admiſſus fuit, Arreſto Pariſienſi, 11. Decembris 1533.

VII.

Laxamentum temporu, debita poſtea contracta non cõprehendit.

Debita contracta, poſt Quinquennales, aut vnius anni inducias oblatas, non admittuntur neque intelliguntur comprehẽſa in priuilegio à Principe indulto, *arg. l. Aurelio. §. Caius Seius. & l. Aur. Iiue. §. Titio Seio. ff. de liberat. lega.* & ita ſæpè Arreſto Gratianopolitano iudicatum fuit: ac notandum eſt, tempus illarum à die, quo datæ ſunt, duci ſeu numerari, *arg. ca. eam rc. de reſcrip. & cap. dilectus de prabend. & cap. ſi propter. de reſcript. in 6.* Atque ita de Franciæ ſtilo obſeruatur.

VIII.

Laxamentum iudicata debita non comprehendit.

Laxamentum vnius anni aut quinquennale executionem rei debitæ & Arreſto iudicatæ, aut ſententia, à qua appellatum non fuit, differre nõ poſſunt. Eáque eſt ſententia Cyni & Baldi *in l. quoties. Cod. de precib. Imp. offer.* Et ita Arreſto iudicatum fuit, præſente Domino Valla, Gubernatore Delphinatus, Domino Montaynardo Locumtenente ipſius, Archiepiſcopo Ebroduuenſi, Naturali Arminiacenſi, Mareſchallo Delphinatus, à Dominis Parlamenti Gratianopolitani, vigilia Natalis. 1456.

IX.

Laxamentum in lite rationũ locum non habet.

Quæſtor quidam alicuius rationibus redditis, & ſubductis iis reliquator deprehenſus, à reſcripto dilationis vnius anni ab ipſo impetrato depulſus fuit: ei tamen ex gratia & cauſa (creditore non admodum reclamante) dilatio ſex menſium indulta fuit: Arreſto Pariſienſi, 14. Ianuarij 1547.

E Lucio *lib. 10. Ti. 6. Arr. 3.*

X.

Laxamentum in pretio debito locum non habet.

Emtor domus, cùm pretium eius non ſoluiſſet, verùm tantum pro prædicto pretio obligatus fuiſſet, ac poſtea laxamentum vnius anni impetraſſet, ab effectu reſcripti à ſe impetrati depulſus fuit, Arreſto 21. Ianuarij 1533.

XI.

Laxamentum in debito iudicato locum nõ habet.

Reſcriptum Quinquennalis ſpatii poſt ſententiam aduerſus debitorem datam, locum ampliùs non habet: id quod pro indubitato in Curia obſeruatum fuit, & iudicatum in Maiore Camera Inquiſitionum, ad relationem Domini Matee, die Iouis 17. Mart. 1540. perrogatis priùs ſententiis Dominorum Maioris Cameræ in qua cauſæ peroranrur. Simile Arreſtum datum fuit Maioribus diebus Tholoſanis, Podii habitis, 16. Octobris 1548.

Maſuerius *Tit. de Solutionibus, ex l. poſt rem iudicatam. D. de re iudicata. I. C.*

XII.

Laxamentum in annona frugum aut pecuniæ penſione locum non habet.

Ad relationem Domini Auberti, ante Paſcha 13. Aprilis 1548. iudicatum fuit, in locatione fundi ruſtici ex qua fruges aut pecunia præſtatur, laxamentum vel quinquennale, aliámue quam Principis dilationem locum non habere: ratio hæc eſt, eo quòd fructus terræ pro alimentis habentur, quæ priuilegiata ſunt & fundi pars eſſe cenſentur. Deinde, in obligatione in futurum, laxamentum quoque locum non habet, non magis, quàm in depoſito, aut re gratis commodata, veluti equo, aliáue re mobili. Abſurdum quippe & iniuſtum foret, alterius rem, inuito domino, ſub ſpecie laxamenti retinere: ac propterea obligatio ad præſtandos annuos fructus obligationi depoſiti aut crediti, quod commodatum appellatur, exæquatur.

* Præſtatio frugum (*Moiſon de grain*) eſt ſolutio, quam coloni in frumento præſtant. Molinæus *tractat. de Vſuris num. 222.* Idem in ceſſione bonorum. Arreſtum Pariſienſe, quod datum, 28. Martij 1583. Carondas *lib. 3. Reſponſor. cap. 5.* Γ.

XIII.

Idem.

Quamuis autem Arreſtum ſuprà citatum inter partes Pariſienſes datum fuerit ac diuerſa ratio allegari poſſit, eo quòd Conſuetudo Pariſienſis expreſſa ſit, in obligatione reditus, laxamenti aut quinquennale beneficium non admitti: in omnibus tamen cæteris Prouinciis, in quibus huiuſmodi ſpecialis Conſuetudo non eſt, prædicta præſcriptio valida eſt & obſeruari debet. Atque ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, vt vidi in ſchedis defuncti Domini *des Loges.*

XIV.

Idem & ſi reoptibus in idemnum.

In terminis fortioribus, ſi reliquorum huiuſmodi reditus rationes ſubductæ fuerint, atque tranſactio & noua obligatio perſonalis contracta, qua realis innouaretur, priuilegium tamen realis prouentus integrum manere debet, quandoquidem eadem cauſa ſubeſt. Et altero Arreſto ad relationem Domini Martinæi, vt ſcriptum reperi in ſchedis Domini *des Loges.*

XV.

Laxamentum in quibus debitis locum nõ habet.

Reſcriptum induciarum quinquennalium & laxamenti vnius anni locum non habent, nec admittuntur aduerſa priuilegiata debita, veluti conſignationes, depoſita voluntaria, & alia, *l. ſi quis vel pecunias. Cod. depoſiti.* Et ita Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, 3. Maij 1524. pro Hiſpano quodam incarcerato, appellante à Seneſchallo Aquitanniæ, aduerſus depoſitarium ſuum appellatum.

Quibus caſibus laxamento locus non ſit.

Octo poſteriora capita deſumta ſunt *ex deciſio. 296.* Domini Præſidis Boerij & Maſuerij *tit. de ſolutionibus.* Vide Choppinum *lib. 3. de Domanio Franciæ tit. 19.* Et Conſuetudines, Pariſienſem, *artic.* 3. Altiſſiodorenſem, *artic.* 150. Borbonienſem 68 Aurelianenſem. 424. 428. Bituricenſem, *tit.* 9. de executionibus, *artic.* 21. 22. Ex quibus collegi caſus, in quibus laxamento locus eſſe non poteſt, quique ſequuntur, putà, in reliquis redituum ſolarium, in annua frugum præſtatione, in penſionibus domorum, colonia & conductione fundorum, fructuum & redituum illorum, in penſione & alimentis ſcholarium diſcipulorum, aliorúmque conuictorum, in debitis minorum cum minoribus vel ipſorum tutoribus, tempore minoritatis contractis, in reliquis adminiſtrationis tutelæ minorum, rerum Reipub. aut Eccleſiæ, prodigorum aut dementium ſeu furioſorum, in alimẽtis debitis pupillis minoribus, inopibus orphanis, indigenibus viduis, aliiſque pauperibus, qui dilationem

pari

pati non poſſunt, in ſumtibus funerum, in re depoſita, & pignore non reddito, in emtoribus alimoniæ & victualium, in venditione frumenti, vini, pecudum, inter mercatores, à mercatoribus ad mercatores, idem in venditione doliorum & vaſorum, quibus vinum reconditur, in vineis, vt Conſuetudine Altiſſiodorenſi continetur, & D. Ferronius refert *ad tit. de vaſis vinarus. in Conſuetudine Burdegalenſi*, & iudicatum fuiſſe Arreſto Parlamenti Burdegalenſis, idque ex cauſa imminentis periculi, quod in publicum redundaret, ſi tempore vindemiarum non reperirentur vaſa, quibus vinum reconderetur. Idem iudicatum refert in inſtitore, pro debito ex delicto aut maleficio procedente, in re iudicata per ſententiam contradictoria & definitiuam à Iudice Regio, qui immediate diſtrictui Curiæ Parlamenti ſubeſt, aut ſententia ex conſenſu partium data, de ſalario & diurna mercede operariorum. *I.C.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XI.

I.

Laxamentum in emtione bonorum ſub haſta publica locũ non habet.

EMtor bonorum ex haſta publica carcere cogi poteſt, nec laxamenti reſcriptum opponere ſeu eo frui: Iudicatum 16. Septembris Maioribus diebus Molini habitis, quod allegatur à C. M. *ad Conſuetud. Aurelianenſem.*

II.

Dilatio libello impetratur loco reſcripti dilatorij.

Loco reſcripti dilatorij, hodie libello oblato, dilatio à Curia impetratur: Curia quippe, cùm creditorum rigorem & acerbitatem in exigendo debito videt, debitoribus bonæ fidei dilationis terminum concedere conſueuit, vt 9. Decembris 1574. decreuit, Dominum Lanſacum iuniorem, intra quadrimeſtre ſpatium tam ſortem principalem, quàm expenſas, damna ac intereſſe ſoluere oportere. Curia quoque ex gratia pauperibus debitoribus laxamenti beneficium indulget, eos relaxat, quinimò obligationem ipſam attemperat & moderatur: vt inter alia 19. Ianuarij 1573. inops quidam ruſticanus ob ducentos coronatos incarceratus, ad ſex menſes relaxatus fuit, & obligatio centum & viginti librarum ad octoginta libras reducta. Eadem ratione 7. Ianuarij 1581. dilatio ſoluendi intra ſexennium æqualibus præſtationibus cuidam pauperi incarcerato indulta fuit: iſque relaxatus, cautione quam poſſet præſtita. Summa erat 400. coronatorum, & Gillotius perorabat.

III.

Minor creditorum numerus cogitur ſubſcribere maiori ad dilationem debitori tribuendam.

Si plures vnius debitoris creditores ſint, prædicta Curia ſæpè cogit minorem creditorum numerum ſubſignare maiori & maioris ſummæ ad præſtandam debitori dilationem: ita iudicatum fuit in Auditorio, 3. Maij 1575. Antea menſe Februario prædicto anno, Lotharingus ad poſtulationem quorundam creditorum incarceratus, à cæteris repetitus, Arreſto Curiæ relaxatus fuit, conſentiente maiore creditorum parte, ea lege vt reſiduum bonorum ipſius ſubhaſtaretur, ac creditores coram Commiſſario quodam ad id negotij delegato diaria ſua exhiberent, quò de numero creditorum in dilationis terminum conſentientium conſtaret. Poſtea dictũ fuit, Arreſtum datum pro nonnullis ratum futurum, pro reliquis verò executionem ad ſex menſes differendam, 2. Martij 1575. Huiuſmodi dilationis beneficium debitori tribuendum, ex maioris partis creditorum conſenſu, minorem numerum ad ſe trahente, extraneis non indulgetur: attamen ſi inter cæteros conueniat in fauorem extranei, minor numerus accedere cogitur: Iudicatum perorante Seruino aduerſus Lucium 6. Februarij, 1582. poſt meridiem. *B.*

Extranei excluduntur à beneficio dilationis & laxamenti.

TITVL. X. DE CESSIONE bonorum.

ARRESTVM I.

Ceſſio bonorũ in multa prouocationis.

CEſſio bonorum aduerſus multam temerariæ prouocationis admittitur: multa quippe hæc non eſt ex delicto. Et ita Arreſto Pariſienſi, anno 1397. iudicatum fuit pro Hermula Gallo, aduerſus Scutiferum quẽdam. Aliud foret, ſi multa ex mero delicto procederet. Vide *Arreſtum 17. huius tituli.*

II.

Vt quis ad ceſſionem bonorũ admittatur quænam requirantur.

Ceſſio bonorum ex leui cauſa admitti non debet: verùm cum ſumma cauſæ cognitione, propter intereſſe videlicet complurium creditorum. Primùm enim oportet, vt de inſtantia aduerſus ipſum ad perſonæ ſuæ detentionem facta liqueat. Secundò vt bona non habeat, quibus ſatisfacere poſſit, *l. 1. & fin. Cod. qui bon. ced. poſ.* ac ſi bona aliqua habeat, ea declarare debet. Item debiti qualitas attendenda eſt. Nam ſi ciuilis multa parti aut fiſco adiudicata fuerit, & bona habeat, quibus ſatisfacere poſſit: verùm non tam citò, Iudex non habens poteſtatem admittendæ ceſſionis bonorum, propter prædictam multam, perſonæ qualitatem conſiderare debet, putà verùm vilis ſit aut honeſta: atque ſi vilis ſit & tantum ex quo ſatisfiat, habeat, bona eius haſtæ publicæ ſubmittere debet, nec eam audire ad pœnam pecuniariam in corporalem conuertendam: ſunt enim nonnulli, qui fuſtigationem lubentiori animo patientur, quàm vt multam ſoluant. Eáque eſt ratio textus *in l. pollicitationis de pollicitationibus. ff. de pollicitat.* & Alexandri *in l. fin. ff. de in ius voca.* verùm ſi inopia laboret & vilis ſit, virgis cædi poteſt & exilio multari, *l. fin. de in ius vocando.* Quam in rem partis conſenſu opus eſt: abſque eo quippe id Iudex agere non poteſt: verùm debitorem in carcere detinere debet, vſque quo ſoluere poſſit, ſecundum Baldum *in l. quod ſi minor. §. ſi ſeruum. ff. de minoribus.* Ratio eſt, quod creditori inuito aliud pro alio ſolui non poſſit, *l. 2. ff. ſi certum pet.* Attamen ſi aliam, præter iuratoriam, cautionem præſtare poſſit, ea admittitur: creditori quippe minimè permittitur, debitorem ſuum vinculis perpetuis ad mortem vſque continere, vt notatur *in l. incredibile. C. de pœnis.* Ad alterum membrum quod attinet, ſi bonis cedens talis ſit, vt honor ipſius curari debeat, Iudex aduerſam partem audire non debet, quo prædicta pœnæ commutatio fiat: reſpectu quippe honeſtiorum, minor corporalis pœna grauior illis eſt: quàm maxima pecuniaris damnatio, *l. in ſeruorum. 10 in fin. ff. de pœnis. & in l. ſi ſeuerior*, & ibi Salic. *Cod. ex quibus cauſ. infamia irrogetur.* Igitur ſibi fideiuſſores dari curare debet, & prædictæ multæ ſolutionem ad complures annos redigere ſeu diuidere. Ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi pro Nicolao Ponges, 3. Iulij 1533.

Conuerſio pœna ciuilis in corporalẽ quomodo fieri debeat.

V. & infrà Art. 8.

Pœna ciuilis in corporalem commutata.

Viceſima prima Iulij 1581. pro quodam nomine Briſonio, pœna ciuilis & pecuniaria, in pœnam corporalem fuſtigationis commutata fuit, niſi pars aduerſa ſolutis & in manum datis 20. coronatis dilationem ei concedere mallet, ita vt reſiduam quantitatem per ſingulos ſex mēſes perſolueret: optione intra quindecim dies facta. Quod ſi incarceratus carcerem diu perpeſſus ſit ac annis obſitus, lenius tractatur: Sic, cum 11. Auguſti 1576. ſallatius ad poſtulationem ſuam condemnatus fuiſſet, vt intra carcerem ac priuatim virgis cæderetur, ac à ſumma 900. librarum, damnorum & intereſſe liberaretur: generalis Pictauienſis Theſaurarius appellans, reúmque in quadriuio caſtigandum poſtulans, auditus non fuit, verum decretum, à quo appellatum fuerat, effectum ſortiri oportere. B.

III.

Ceſſio bonorū aduerſus renuntiationem etiam iureiurando confirmatam admittitur.

Iudex Brigantionenſis anno 1459. Vincentium Mazeum Pedemontanum ad bonorum ceſſionem ſententia ſua admiſit, eo non obſtante, quòd à quodam nomine Morniſteo caupone prædicti Brigātionis impediretur, quoniam expreſſo iureiurando præſtito prædictæ ceſſioni prædictus Mazeus renuntiaſſet: ab eo prædictus Morniſteus ad Curiam Gratianopolitanam appellauit. In ea ob appellationis ſuæ cauſas dictum fuit, Iudicem à quo huiuſmodi renuntiationem inſtrumento obligationis prędicti Morniſtæi comprehenſā reprobare non poſſe, niſi prædictus Mazeus aduerſus id reſtitutus fuiſſet, aut ad minimùm gratiam iuriiurandi à Prælato obtinuiſſet, vt per Bart. *in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſor. & cap. debitores. de iureiurando.* Eo non obſtante, Arreſto prędicti Parlamenti, quod datum 22. Nouembris prædicto anno, dictum fuit à prędicto Iudice Brigantionenſi benè iudicatum fuiſſe, eo quòd renuntiatio huiuſmod., veluti inhumanum quid, & tam libertati hominis, quàm honeſtati ſeu bonis moribus contraria fieri non poſſit, *arg. l. alia. §. eleganter. ff. ſolut. matrimo.* Et ita notant Bartolus & Cynus *in l. 1. Cod. qui bon. ced. poſſ.*

Deſumtum *ex deciſio.* Guido. Pap. 221. Idem tenet Ioannes Faber *Inſtit. de actionibus. §. final. & in l. 1. Cod. qui bon. ced. poſſ.* Auferius *Cappel. Toloſan.* 61. & 8. 130. Molineus *de Vſur. quæſt.* 38. *num.* 271. I.C.

IV.

Fœmina in delicto ad ceſſionem bonorū non admittitur.

Ex Conſuetudine Franciæ generali mulier in multam pecuniariam condemnata carcere contineri poteſt, vſque quò eam perſoluerit, neque vel ad cautionem præſtandam, vel Ceſſionem bonorum admittitur, notatum à Baldo *in l. 1. Cod. qui ſatiſd. cog.* ne quidem ad cautionem iuratoriam, ſed eam fideiuſſoriam præſtare debet. Atque ita Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, pro Ioanna Martina, appellante à Seneſchallo Aquitaniæ, aduerſus Mariam Eyguam, incarceratam appellatam, 4. Septembris 1526.

Deſumtum *ex deciſionibus Burdegalenſibus*, D. Boerij 342. I.C.

V.

Ceſſio bonorū non infamat.

Ceſſio bonorum infamiam * non irrogat, nec numero rerum, quæ infamant, accenſetur, *in l. 1. ff. de his qui not. infam.* & *l. debitores. Cod. ex quibus cauſ. infam. irrog.* eo quod beneficium iuris eſt, *l. 1. ff. de Ceſſio. bonor.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 28. die Sept. anno 1543. quo tempore nullæ Parlamenti vacationes fuerant.

* Verumtamen eā veluti notam quandem & characterem infamiæ imprimit, & honorem admodum imminuit, auctoritati & bonæ ceſſionarij exiſtimationi derogat, vt perfacile ex nouella Iuſtiniani Imperatoris 4. & 135. colligi poteſt. Prodigi quippe ac diſſoluti patresfamiliæ, qui bona ſua vniuerſa diſſiparunt, poſtea vero creditoribus ſuis bonis cedunt, inter honeſtos viros aliquomodo infamia notantur: neque tamen ideo inteſtabiles conſtituuntur. Solon eos legibus ſuis infames eſſe iuſſit, vt Diogenes Laertius ſcripſit. Cicero *Philippica* XI. Seneca *lib. 2. declamatio.* & Quintilianus *declamat.* 302. referunt, Ceſſionarijs & bonorum decoctoribus Romæ in Theatro ad ſpectandos ludos publicos peculiarem ac ab alijs diſtinctum locum adſignatum fuiſſe, vt creditorum huiuſmodi fraudatores inter omnes dignoſcerentur, nominatim vero in nonnullis Franciæ Ciuitatibus ceſſio bonorum fiebat, percutiendo lapidem quendam podice tribus vicibus, in loco publico. id quod fit Burdegalæ & Lugduni, vt Guido Papa *deciſio.* 345. refert. Attamen Bugnonius *lib. 1. leg. abrogatar. cap.* 116. teſtatur, formam hanc Lugduni amplius non obſeruari, & ceſſionem bonorum per ipſum debitorem, non vero per Procuratorem, in iudicio dicbus ordinatis Seſſionum & perorationum vti præſcribitur *Artic.* 70. *Conſtitutionum, anno* 1512. I.C.

VI.

Ceſſio bonorū aduerſus commentarienſem.

Incarceratus, ſeu ob debitum ciuile ſeu criminale, ad bonorum ceſſionem pro cathenaticio aduerſus Commentarienſem, admittitur, vt Arreſto Pariſienſi, 19. die Decembris 1534. pro Iacobo Pinæo incarcerato in caſtellero, aduerſus Nicolaum Chauuellum Commētarienſem ſeu præpoſitum carceri.

Idem iudicatum Arreſto, quo confirmata ſententia Iudicis Lauallij, quod in Arreſto 18. huius tituli allegatur. Vide *Arreſtum* 11. *infra.* I.C.

VII.

Ceſſio aduerſus debitum neceſſarium nō admittitur.

Cùm expreſſo Regis Henrici Edicto extra vſum forenſem eſſe iuſſi fuiſſent ſeu interdicti duodecimani ſeu aſſes denariorum duodecim, tredecimani, & decimani arroſi, iuſſûmque fuiſſet, vt ad proximam monetam deferrentur, quò noua moneta ex iis cuderetur, mercator quidam Lugdunenſis huiuſmodi aſſes ad monetam Mōtis-lymardi ad ſummam vſque 3000. librarum detulit, & cuius ſummæ ſecuritatē à præpoſito monetæ retulit. Allapſo temporis ſolutionis debitum ſuum exigit, recuſante debitore, eum capi atque in carcerem conijci curat. Hic Præfectus rei monetariæ ad bonorum ceſſionem faciendā admitti ſe poſtulat. Mercator ei intercedit. Is ab interceſſione ſua repellitur, & debitor admittitur. Is appellat: in cauſa appellationis conqueritur & ait, ſe ſumma ratione grauari, putà, quòd id, quod egerit, ex Regis mandato egerit, atque vt ei obediret & Edictum ipſius ſequeretur, adeò vt debitum hoc non voluntarium, ſed omninò neceſſarium ſit. Demonſtrat differentiā, quæ eſt inter commodare & dare, volente vel inuito animo: & hac parte neque creditum, neque negotiationem iniuiſſe: verùm tantum obedientiam præſtitiſſe, quam Maieſtati Principis ſui debet, ne pœnam incurreret. Contrà dicebatur, debitorem, in eo quod promiſſis non ſtet, malè verſari, neque perfungi officio Præpoſiti monetæ: verùm è contrario delictum & culpam committere, in quo Ceſſio locum non habet. Debitor excipit & ait, quacunque tandem ratione ſeu modo mercator id accipere velit, tamen non niſi ſimplex & purum debitum eſſe, ac ſemper tria millia librarum ciuiliter deberi, nihil verò ampliùs: item ait, ceſſionem bonorum adiutorium eſſe debitoribus ad inopiam redactis

dactis indultum & conſtitutum aduerſus rigorem creditorum, ad euitandam ſui incarcerationem. Inſuper demonſtrat, paupertatem ſibi non culpa ſua & dolo contigiſſe, verùm iniuria fortunæ & temporis, & negotiorum multitudine, quæ ipſum obruerunt. Poſtulat ſupplexque Curiã rogat, vt ſi à prædicta Ceſſione arceatur, ad minimùm tantum ratione ſortis, non verò ratione vſurarum ſeu intereſſe conueniri & promiſſi id fieret. Huic creditor intercedit, dicens prædictas vſuras acceſſorias eſſe, ac nominatim ratione mercatoris, quæ alterius conditionis aut naturæ eſſe non debent, quàm ſors ipſa principalis. Curia Arreſto ſuo ex tempore & ilicò, perorantibus Rupifortio & Bechero, 12. die Ianuarij 1553. ait, malè iudicatum fuiſſe, atque prædictus monetæ Præpoſitus à Ceſſione repulſus & poſtulatione ratione vſurarum facta. Pro priore ſingulares textus faciunt *in l. ſi fundus, in fin. ff. Locati, & in l. Lucius Titius. de Euictio.* Pro ioteresse textus *in l. quæro. in pr. ff. Locati.*

Vſuræ & accesſiones ſecundum ſortem principalem determinãtur.

VIII.

Pœna pecuniaris quando in corporalem commutatur.

Pro certo axiomate obſeruatum fuit, ex crimine condemnatum, ad ceſſionis auxilium pro ſumma parti ciuili, aut Fiſco adiudicata non admitti: verùm ordinariam viam eſſe, vt ſi non habeat in ære, in corpore luere debeat, neque prædicto caſu ceſſionis remedium inuocare poſſit: quæ ſententia olim Socratis fuit, ab Ariſtotele approbata. Diſpoſitio iuris communis eam in rem eſt, *l. ſi quis id* ibi, *eorum, qui inopia laborant, corpus torquendum eſt. ff. de iuriſdict. omn. iud. l. fin. de in ius voca. l. 1. in fin. ff. de pœn. & l. quicumque in pr.* ibi, *quod ſi ad pœnam ſoluendam, &c. C. de ſeru. fugit.* Nihilominus praxis huius rei in arbitrio Iudicum eſt poſita, qui vtrique qualitatem delicti, ac perſonarum, id eſt, condemnati & accuſatoris accuratè conſiderabunt & penſitabunt: prout diuerſimodè compluribus Arreſtis iudicatum fuiſſe conſtat: quorum vnum pro ſtricta huius legis obſeruantia, de conuerſione ſcilicet pœnæ pecuniariæ in corporalem, datum in Parlamento Pariſienſi, 10. die Decembris 1534. Alterum pro Ioanne Goffredo* condemnato ex delicto ad multam Wilhelmo Fabro inferendam, quo, cùm prædicto condemnato prædictam multam ſoluere impoſſibile fuiſſet, dictum fuit, ipſum corporali pœna propterea non afficiendum: verùm bonis cedere cogendum, Arreſto 29. Martij, anno 1427. Poſtea 25. die Maij, anno 1429. aliud in prædicto Parlamento Arreſtum omnino diuerſum datum fuit, quo pars pœnæ pecuniariæ aduerſus condemnatum iniuriarum iudicatæ in neceſſarium inediam & ieiunium commutata fuit. Vide *Arreſtum 10. tit. de Pœnis, infrà.*

[Vide infrà. Ar. 17.]

Arreſtum hoc fundatur in axiomate: *Qui non habet in ære, luat in corpore.* Verumtamen illud extendi aut relaxari debet, ac benè perpenſis prius circumſtantiis impetrari B.

* Arreſtum iſtud, vt & ſequens ſumta ſunt è Lucio *lib. vlt. Tit. 8.* verum illud de ieiunio, altero poſtea Arreſto 14. Ianuarij 1586. reprobatum fuit. Robertus *rer. iudicatar. lib. 2. cap. 15.* T.

Controuerſia hæc diuerſa iudicata fuit Arreſtis, quæ in hac collectione extant, & *Tit. 10. Arr. 10. lib. 24. & tit. 16. Art. 4.* Vt vero ea concilientur, diſtinctio adhibenda eſt, quam proponit D. Seruinus Aduocatus Catholicus, perorans pro Rege in pari cauſa in Camera parricidali, 29. April. 1595. inter multam Regi adiudicatam, & multam ciuili parti pro intereſſe ſuo ciuili addictam. Vt, quantum ad multam Regi adiudicatam ſpectat, pecuniaria pœna in corporalem commutari poſſit, ac Regi reſeruetur regreſſus ad bona condemnati, quo caſu bona habuiſſet, integer: verum non item quo ad multam ciuili parti addictam, eo quod iuris ſit, aliud pro alio, inuito creditore, ſolui non poſſe, *l. Paulus & alius ff. de ſolutio.* Iuxta ea, Curia actorem quendam repulit ab approbatione libelli cuiuſdam, quo poſtulabat multam pecuniariam tertio cuidam pro intereſſe ciuili ac furti reſtitutione, in corporalem permutari, perorante Fabro pro actore, & Fautræo pro prædicto reo, Præſide D. Forgeto. V. Quæſtionem hanc plenè tractatam à Franciſco Hottomanno *Quæſtio. Illuſtr. cap. 16.* I. C. *V. Arreſt. 17. huius tituli.*

Mulcta pecuniaria Regi adiudicata in corporali mutari poteſt, ſecus verò ſi parti ciuili addicta ſit.

IX.

Ceſſio in prouiſione adiudicata aduerſus homicidã quãdo admittatur.

Superioribus conſequenter, impetrans quidam indulgentiam in Parlamento Pariſienſi, præſcriptione repulſus fuit, vſque quo Arreſto prouiſionali ſatisfeciſſet, quod datum antea aduerſus ipſum contumacem fuerat, quo per prouiſionem condemnabatur, ad quandam ſummam viduæ occiſi ſoluendam. Is cùm videret, hæc ſibi neceſſariò peragendum & impoſitam multam perſoluendam, bona ſua publicari ac haſtæ publicæ ſubiici curat. Emtore nullo reperto, in carcere diutius cõtinetur. Cùm id videret, reſcriptum Regium Curiæ offert, eum in finem, quò ad bonorum ceſſionem admittatur. Super eo perorarunt Domini Vulcocus & Lauernius Aduocati. Arreſto dictum fuit, antequam ſupra prædicta ceſſione decernarur, eum qui indulgentiam impetrauit, intra certum tempus maiorem diligentiam adhibere debere ad diſtribuenda bona ſua, eáque haſtæ ſubiicienda, vt ſummæ prouiſionaliter adiudicatæ ſatisfiat, atque interim extraordinariè procedendum ſuper prædicta indulgentia & inquiſitione ſuper innocentia in ea allegata, & ſuper reprobatione teſtium, quam opponeret. 3. die Septembris. 1555.

X.

Mercator publicus minutatim vendens ad Ceſſionem non admittitur.

Perorantibus Buiſſonio & Fauerio, 9. Februarij 1564.* in Camera parricidali Arreſtum datum fuit inter Ioannem Bonnetum dictum Bridaſſonium, lanionem in ciuitate Biturigum, appellante à Balliuio Bituricenſi, vel Locumtenente ipſius ab vna parte, & Nicolaum Regulatum, Ioannem Godartum & Ioannem Panem appellatos ab altera, quo confirmato iudicio prædictus Bonnetus à ceſſione bonorum repulſus fuit, quam appellatis facere volebat, pro pecunia ex venditione pecudum debita, quas prædictus appellans minutatim in macello diuendiderat.

** 1566.*

V. *Arreſtum. 2. in Appendice huius tituli.*

XI.

Ceſſio bonorũ nõ admittitur pro expenſis carceris.

Decima quinta die Februarij anno 1549. in peroratione quadam in Camera parricidali Arreſto iudicatum fuit, pro pecunia debita ob cuſtodiam & impenſas incarcerati, debitorem ad ceſſionem bonorum faciendam non admitti, ſiue in carcere publico ſiue etiam in domo oſtiarij aut viatoris, incarceratus fuerit, atque huiuſmodi pecuniam priuilegiatam eſſe.

V *ſuprà hoc eod. tit. Arreſtum 6.*

XII.

Peregrinus ceſſionem bonorũ in Francia facere nõ poteſt

Mercator quidam extraneus * & extra Regni limites conſtitutus, alteri cuidam Pariſienſi

mercatori in Francia pro ſumma quadam numorum ob merces ei venditas & traditas, obligatus erat. Is Pariſiis deprehenditur, & propter debitum prædictum in caſtelleto incarceratur. Coram Præfecto Pariſienſi vel Locumtenente ipſius ciuili, ad bonorum Ceſſionem faciendam admitti poſtulat. Creditor ipſius Pariſienſis ei intercedit, & ait, Ceſſionis beneficium nonniſi inter ciues regionis alicuius, quique ſub eiuſdem Principis imperio viuunt, non autem extraneo aduerſus alterum competere, alioquin commercij fidem violatam iri, captionem hanc fore, ſi huiuſmodi debitor, cùm in Francia nihil rerum poſſideat, ad prædictam Ceſſionem admitteretur: atque eam ob cauſam prædicto creditori neceſſitas imponeretur extra Franciam proficiſcendi, & diſcuſſionem bonorum debitoris faciendi. Supradictis rationibus non attentis, Præfectus Pariſienſis prædictam ceſſionem admittit: à quo appellatur ad Parlamentum, in quo dictum, malè iudicatum fuiſſe, & appellatus debitor ad prædictam Ceſſionem non admiſſibilis declaratus fuit. Ita iudicatum fuit, Præſide Domino Pybracio, 7. die Iunij 1578. perorante Seruino.

+Choppinus *de Domanio Franciæ lib* 11 *num.* 7. Simile Arreſtum allegat, quod datum ex tempore poſt prandium, 2. die Aprilis 1565. aduerſus mercatorem Lubecenſem prope Daniam. Bodinus id memorat *lib.* 1 *de Republica cap.* 6. Carondas *lib.* 4. *Reſponſor cap.* 37. & Bacquetus *tractatu de iure Albinatus cap.* 16. Alioquin extraneus pro commodo ac emolumento proprio ſanguinem ac medullam veluti Gallorum exugere & haurire, & poſtea pedem ſtruere ſeu fugere, aut ſi præueniantur ac incarcerentur, ſola ceſſione ſatisfacere poſſet.

XIII.

Tutor pro reliquo rationum ſuarum Ceſſionem facere non poteſt: neque poſtulare, vt diſſoluatur, debitum.

Die Martis 3. Septembris 1566. appellatio quædam perorata fuit inter Quennelium appellantem à Balliuo Belluuacenſi vel Locumtenente ipſius, & reo aduerſus libellum, perorante Villerio pro ipſo ab vna parte, & Tribollero appellato, eodémque prædicti libelli ratione actore pro quo perorabat Auberius, in Camera parricidali, præſide Domino Seguiero. Cuius facti ſpecies, & Arreſtum quod id inſecutum fuit, notatu digna ſunt. Quæ ita ſe habent:

Quennelius & Tribolletus vnius eiuſdémque pupilli tutores ambo creati fuerant. Ij inter ſe contractum celebrant, quo conueniunt atque inuicem promittunt, ſibi mutuò ac viciſſim vnum alteri rationes adminiſtratæ tutelæ redditurum, vt ab onere tutelæ liberentur, & reliqua rationum incarceratione ſui ſoluturum. Quennelius iuxta hunc contractum, cùm appellatum Tribollerum ad inopiam vergere videret, coram Iudice Nouiodunenſi eum citari curat, ad rationes & reliqua adminiſtrationis ſuæ reddenda, auditi & rationes examinari curat, quibus ſubductis reliquator ſummæ octingentarum librarum apparet, ad cuius ſolutionem incarceratione ſui condemnatur: ab eo appellat ad Curiam, poſtea cauſæ acquieſcit, cùm iam in ordinem cauſarum relata fuiſſet. Aliquo tempore poſteaquam acquieuiſſet abſentem ſe & fugitiuum è ciuitate Nouiodunenſi reddit, neque alibi quàm in ciuitate Bellouacenſi apprehendi poteſt, in ea, quoniam prædictam octingentarum librarum ſummam non ſoluiſſet, in carcerem conijcitur. Prædictus Tribolletus carceri incluſus libellum offert, quo ſe ad Ceſſionis bonorum adiutorium admitti poſtulat. Quennelius, qui domicilium in ciuitate Bellouacenſi elegerat, ad electum domicilium citatur, vt ſuper poſtulata Ceſſione procedatur. Is declinat & ait, ſe non teneri coram prædicto Balliuo procedere, poſtulat, vt cauſa ad Balliuum Nouiodunenſem remittatur. Tribolletus petit, vt Quennelius ipſum in carcerem Nouiodunum deduci ſuis expenſis curet, niſi eò loci procedere malit. Quennelius allegat, ſe eò loci procedere non teneri, remittique ad Iudicem ſuum poſtulat: ait inſuper, Ceſſionem cum omnibus creditoribus citatis fieri oportere: rationes Nouioduni redditas, ſententiam à Iudice Nouiodunenſi datam, & conſequenter, executionem eiuſdem ſententiæ ad illum Iudicem omnibus reliquis excluſis ſpectare. Quantum verò ad alterum libelli caput attinet, aſſerit, ſe non teneri, vt eum in carcerem Nouiodunum deduci curet, ipſi potius id incumbere, vt, ſi bonum ipſi videatur, ſe eò abducendum curet. Iudex decernit, Quennelium cogi oportere, vt Tribolletum ſuis ſumptibus in carcerem Nouiodunum deduci curet, niſi Bellouaci procedere malit. Ab eo Quennelius appellat. Aliquo tempore pòſt Tribolletus libellum offert, eum in finem tendens, vt Quennelius condemnetur, ſibi in carcere agenti alimenta & victum ſuppeditare: ſuper eo prædictus Iudex Quennelium condemnat, vt ſingulis diebus quatuor ſolidos Pariſienſes Tribolleto ſoluat, quo adhærendo Quennelius rurſus appellat. Aduocatus prædicti appellantis ſub ea nuda facti narratione concludit.

Ceſſio bonorũ fauorabilis.

Tribolletus appellatus & pro eo Auberius allegat, Ceſſionem beneficium iuris eſſe adeò fauoris plenum, vt ſolo verbo per epiſtolam, aut alia quauis ratione fieri poſſit, ac propterea de competentia Iuriſdictionis nec diſquirendum nec diſputandum eſſe, eò quod extra ordinem, & citra ordinarium remedium ad prædictam bonorum Ceſſionem faciendam admitti poſſit: & facti ſpeciei, quæ offertur, nullam difficultatem ineſſe, quin benè diiudicata fuerit. Nam quoniam appellans eum citari & Bellouaci incarcerari curaſſet, atque eum iuriſdictione huius iudicis coëgiſſet eum ad procedendum cogi debere, excipiendo coram eodem iudice, aut ſe ad iudicem ſuum abduci curare, vt ſuas exceptiones opponat, & paulò maiori cura ſollicitationi cauſæ ſuæ operam nauet. Quantum ad Ceſſionem, allegat, nullam in orbe legem extare, qua decidatur, tutorem ad ceſſionis beneficium aut remedium admitti non poſſe, quoad reliqua rationum ſuarum, cùm nullus dolus in eo deprehenditur, nominatim verò legem noluiſſe, vt tutor corporaliter cogi poſſet, niſi quo caſu pupilli pecuniam otioſam relinqueret, idque contumaciter, & in contemptum iuſtitiæ recuſaret eiuſdem pecuniæ fœnus commodo pupilli exercere ſeu eam collocare, quo caſu extra ordinem puniri poteſt, *l. ob fœnus. ff. de adminiſtr. tutor.* Inſuper priu legium coactionis huiuſmodi pupillo duntaxat perſonaliter competere, quod alteri neque cedi neque ad alterum tranſ-

Tutor otioſam pupilli pecuniam relinquens culpatur.

mitti

mitti poteſt, quinimò nec in heredem prædicti pupilli tranſire, eo quòd priuilegium hoc bona & facultates non concernat: verùm vnicè tantùm minoris perſonam, cui fauorem præcipuum merenti ſuccurritur, *l. ex pluribus. ff. de adminiſtrat. tutor.* Præterea legem ciuilem tantum priuilegiorum tutoribus in bonis minorum tribuere, vt eos dominorum loco habuerit, *l. Tutor. 27. ff. eod. tit.* vſque adeò, vt illis poteſtatem faciat, ſibi ipſis ſoluendi, id quod ſibi debetur. Itémque non tantum à contutoribus ſuis mutuum accipiendi: verùm etiam ſpontè mutuam pecuniam à pupilli accipiédi ſeu vſurpandi pro ſuis & proprijs tutorum ſcilicet negotijs *l. non exiſtimo. l. quotiens. §. ſicut, & §. non tantum. ff. de admin. tutor.* Et his caſibus non reperiri, quod lex videlicet voluerit condemnare tutorem ad incarcerationem perſonæ ſuæ: multò minùs quòd ea tutori beneficium ceſſionis bonorum denegauerit, aut plenum & integrum vſum ac contrectationem bonorum minoris ſiue pupilli ſui: verùm eam tantum tutorem oneraſſe ſolutione vſurarum pecuniæ pupillaris, ſi quam in vſum ſuum conuerterit. Id Tribolletū minimè recuſare, ſi Curiæ videatur, æquitati conſentaneum id eſſe, poſtquam ad meliorem fortunam peruenerit: verùm eum carceris continuo faſtidio enecare, qui ſpontè ſua onus prædictæ tutelæ in ſe non ſuſceperit, ſed coactus officio iudicis eam acceptauerit, id verò perdurum & inhumanitatis pleniſſimum opus fore. Finita doctiſſima peroratiue Domini Fabri Aduocati Regij, qui nihil eius quod dicendum ipſi fuit, pro laudabili more ſuo prætermiſit. Arreſtum 3. Septembris 1566. pronuntiatum fuit, quo Curia, appellationibus & eo à quo appellatum fuerat in irritum deductis, & iudicio emendato, decreuit, appellantem non teneri curare, vt prædictus appellatus in alium carcerem abducatur, vt ei alimenta ipſe exhibeat, ac alimentorum copiam comparet, & eum in expenſas cauſæ appellationis condemnauit. Quantum verò ad libellos attinet, quorum vno Ceſſio bonorum petebatur, altero dilatio poſtulabatur, Curia ab iis prædictum appellatum & actorem in prædictis libellis depellit, & in expenſas condemnat. Arreſtum hoc ſingulare eſt ac magni exempli & momenti, nihilominus intellectu perdifficile. Quod cùm intelligeret præfatus D. Præſes, antequam illud alta voce & disertè pronuntiaret, vt ſolet, declarauit, tutorem veluti *publicum depoſitarium eſſe, pecuniam minoris inſtar conſecratæ rei eſſe, quam tutor niſi ex autoritate & decreto iudicis contingere non potuiſſet, adeò vt dolus & furtū eſſet in contrectatione pecuniæ pupillaris. Tutorē igitur nō magis ad Ceſſionē bonorum propter dolū admittendū, quàm depoſitarium iudicialem, quàm Quæſtorem alicuius fundi. Rem peſſimi exempli futuram. Atque cùm lex voluerit, tutorem extra ordinem puniri debere propter abuſum in pupillari pecunia à ſe commiſſum, minus præſumi legem voluiſſe, vt pupillo reliquationum tutoris locutioſi & negligentis per Ceſſionem bonorum ſoluantur.

Tutor quam minorem & ſpeciem à bonis pupilli ſoluendis.

Tutor inſtar publici depoſitarij eſt in bonis pupilli ſui atque ita reliqua & omnia eius capta aduerſus ipſum priuilegiata ſunt.

Idem iudicatum fuit Arreſto Thuloſano, menſe Iunio 1587 quod refert D. Maynardus *lib. 4. Quæſtio. ſuar. cap. 18.* Item altero Arreſto Pariſienſi in ſolenni peroratione iudicatum fuit, die Martis 16. Februarij 1580.

Suſceptor & adminiſtrator bonorum alienorum.

quod refert Baequetus loco præallegato. Choppinus alia de ea re refert *lib. 2. de Morib. Pariſ. tit. 7. num.* 13. Nota præterea, depoſitarium, ſuſceptorem & adminiſtratorem bonorum Reipublicæ, minorum & Eccleſiæ, bonis cedere non poſſe, ob præſumtionem malæ fidei, qua præſumitur eis in vſus ſuos alienos numos conſumſiſſe, quos inſtar depoſiti ſeruare debet, facit *l. ob fœnus ff. de de adminiſtrat. tutor.* Idem Choppinus de eo Arreſta refert, *de priuileg. ruſticor. lib. 3. cap. 5.* Carondas *lib. 3. cap. 38. & lib. 4. cap* 25. V. Suprà *tit. de reſcript. quib. debit. ſpiratio conced.* ex quæ notantur ad *Arreſtum* 15. I.C.

Debitori incarcerato, nec ad beneficium Ceſſionis admiſſo, creditor diurna alimenta ſuppeditare debet, ac in ſingulos dies id prænumerare & ſoluere, quod Iudex arbitratus fuerit, Gloſſa ad hoc ſingolaris, quam laudat Guido Papa *deciſione 211. in l. fin. C. de erogat. ann. milit. lib. 12.* vbi ait, *ita obſeruari de conſuetudine generali.* Id quod locum non habet, quando manifeſto apparet, ex parte debitoris, dolum, fraudem & malam fidem verſari, ita refert Carondas *lib. 4. Reſponſor.* I.C.

De alimentis eius qui ad ceſſionem nō admittitur.

XIV.

Die Lunæ 4. die Iulij anno 1564. perorante Buiſſonio pro Wilhelmo Goddardo & Maria Vergeria vxore ipſius, Arreſto iudicatum fuit, debitorem*aduerſus fideiuſſorem ſuum ad Ceſſionem bonorum non admittendum eſſe, qui pro eo gratis ſe obligaſſet, nec emolumenti quicquam inde acciperet. Item, fœminam aduerſus Authentic. *ſed hodie nouo iure. Cod. de offi. diuer. iudic.* & Auth. *Hodie nouo iure. De Cuſtod. & exhib. reor.* corporaliter ſeſe obligare poſſe, ad redimendum incarceratum & captiuum maritum ſuum. Dominus Gallopeus è contrario pro heredibus defuncti Wilbelmi Pyonij perorabat: quamuis antea huiuſmodi corporalis obligatio à fœmina inita, quæ prædictis priùs Authenticis non renuntiauerat, nulla declarata fuiſſet. In hac controuerſia quid noſtri cognitum, putà ſuper emtione officij Conſiliarij, ambitioſo voto vxoris.

Debitor Ceſſionem facere aduerſus gratuitum ſuum fideiuſſorem non poteſt.

*Carondas Arreſtum iſtud refert *lib. 4. Reſponſor. cap. 6. & lib 3. cap. 37. & lib. 5. cap. 63* refert contrarium Arreſto iudicatum fuiſſe, menſe Iulio 1571. quod D. Choppinus ait, 13. prædicti menſis Iulij datum fuiſſe, *lib. 3. de Domanio Franc. tit. 14. num. 4.* putà debitorem cedere bonis poſſe fideiuſſori ſuo. Pariter iudicatum fuit Arreſto, quod datum in quarta Camera Inquiſitionum, ad relationem D. Longolij, quod relatum infrà in Appendice huius tituli, Art. 8.

Arreſta contraria.

XV.

Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum à Domino Præſide Thuano, die Mercurij, 22. die Decembris 1579. colonus quidam debitor à poſtulata Ceſſione bonorum repulſus fuit, mercedis ſeu penſionis frumentariæ nomine, etiamſi calamitatem, tempeſtatem & militum deuaſtationem allegaſſet. Tum allegatum fuit, altero Arreſto antea iudicatum fuiſſe, colonum bonis cedere non poſſe, licet frumentum adæratum ſeu pecunia æſtimatum fuiſſet.

Colonus bonis cedere non poteſt.

Compluries iudicatum fuit, pro penſione frumentaria Ceſſionem non admitti, id quod nonnullis Conſuetudinibus exprimitur, nominatim non ita pridem in Auditorio colonus Granuillerij repulſam paſſus fuit, non obſtantibus damnis ac deprædatione belli tempore facta, quia mora præceſſerat caſum, 28. die Martij anno 1483. Alterum & præcedens Arreſtum Auditorij, 29. Maij 1576. & aduerſus colonum Belſiæ Prouinciæ in Auditorio, 11. Martij 1579. V. Baequetum citato loco. Id quod Biturigibus obſeruatur pro vltimo tantum anno. Fideiuſſor quoque pro annua frugum præſtatione ad ceſſionem non admittitur, Arreſto Maioris Cameræ, 6. die Februarij, anno 1570. ſi videlicet liqueat, eum fructus percepiſſe & adminiſtraſſe.

Fideiuſſor coloni ad ceſſionem non admittitur.

Item pro coloni cuiuſdam Noſocomij fideiuſſore

decretum fuit, antequam vlterius procederetur, œconomos Noſocomij appellatos probare oportere, appellantem à ceſſione depulſum adminiſtraſſe. 2. die Auguſti, anno 1576. perorante Bonceto pro Noſocomio. V.D. Louetium *lit. C. Arr. 57.* qui ſuper ea re Arreſtum allegat de anno 1607.

XVI.

Nequam aleator condemnatur ad reſtitutionem.

Quidam nomine Philippotius Caletum à patre ſuo ablegatur, negotiationis ergò. Illicò vbi is Caletum appulit, Anglus quidam nequã aleator ei ſe familiarem reddit, & quamuis aleatori iſti ſub certa pœna alea interdictum eſſet, id quod prædictus Philippotius ignorabat, nihilominus alea ludunt, & Anglus iſte ducentos coronatos ab eo lucratur. Philippotius eo perculſus coram Iudice Caletenſi conqueritur, ac incarcerationem prædicti Angli impetrat. Is incarceratus & pecunia priuatus, quam cum altero quodam nequam aleatore perdiderat, excipit, ſe non in alea fefelliſſe & ad eius rei probationem allegat, quod ſi fallacius inſtructus fuiſſet, nunquam ſe tantum pecuniæ perditurum fuiſſe. Nihilominus ob prædictum interdictum, ad reddendos ducentos coronatos condemnatur, & carcere continetur, vſque quò eos reſtituiſſet. Is cùm ſe adeò preſſum videret, vt ſatiſfacere non poſſet, libellum offert, eòque ad miſerabile Ceſſionis bonorum auxilium admitti poſtulat, aut vt actor ei pro quotidiano victu in ſingulos dies quinque ſolidos aſſignet. Id quod Iudex decreuit: ab eo prædictus Philippotius appellauit ad Parlamentum Pariſienſe, in quo cauſa à Domino Aduocato Regis perorata allegatum fuit, huiuſmodi bonorum Ceſſionem, ex l. Iulia duntaxat ſubditis imperij, non extraneis competere, per *l. 4. Cod. qui bon. ced. poſſ.* Quantum verò ad aſſignationem quinque ſolidorum pro alimentis exhibendorum, apud Gallos ex cauſa delicti, vel quaſi delicti incarceratum ab aduerſa parte alimenta poſtulare non poſſe. Nihilominus Arreſto decretum fuit, appellantem appellatum ad Ceſſionem bonorum admittere, aut ei duos ſolidos in ſingulos dies pro nutritione ipſius aſſignare debere. Pronuntiatum 20. die Decembris 1581.

Ceſſio bonorũ in delicto impeditur ſi promiſſum locum ſit.

V. *Arreſtum ſuprà eod. tit. & §. 2. Tit. 4 lib. 24.*

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum X.

I.

Etiam dilatio data fuit, poſtea ad Ceſſionis beneficium admittitur.

IS qui elegit & recipit fauorem reſcripti laxamenti & dilationis, beneficio ceſſionis ſeipſũ priuaſſe videtur. Accurſius eius ſententiæ eſt, in *l. fin. Cod. qui bon. ced. poſſ.* vbi ait, electione vnius cum alteri renuntiaſſe. Verùm id non obſeruatur, contrarium quippe Curia iudicauit Arreſto, quod datum in peroratione, 18. Martij 1570. & relatum à Caronda *lib. 5. Reſponſ. cap. 16.* eum videlicet rectè ad Ceſſionem admitti, ac poſtea pariter iudicatum fuit perorante Bernardo & Paſquierio, 7. Maij 1585.

II.

Mercator frumenti ad Ceſſionem non admittitur.

Decima ſexta Ianuarij 1574. cùm quidam incarceratus ob venditionem frumenti tanquam publicus mercator, ad Ceſſionem bonorum admitti poſtularet, repulſam tulit, quamuis allegaret venditionem priuatim factam fuiſſe: Ab eo appellat, dictum fuit, benè iudicatum, malè verò appellatum.

III.

Ceſſioni locus non eſt, vbi dolus aut delictum eſt.

Ceſſio ordinariè non permittitur, vbi dolus aut delictum eſt: Iudicatum aduerſus quendam, qui pro tutore falſo ſe geſſerat 2. die Ianuarij, anno 1565. perorante de Platea. Sunt & alij caſus, quibus Ceſſio bonorum non admittitur, veluti, pro alimentis, & incarceratus quidam nomine Dominus de Podio à poſtulatione ſua repulſus fuit in Auditorio, 22. die Februarij anno 1577. Pariter in depoſito, nominatim verò, cùm quis vt depoſitarius bonorum iudicialis obligatus eſt: ita iudicatum aduerſus colonum Domini Guyſij, perorante Calidonio, 20. die Ianuarij, anno 1578. In præiudicium nundinarum Lugdunenſium, inter mercatores nundinas frequentantes: neque cùm tutor cõtutori ſuo corporaliter obligatus pro reliquis rationum minoribus debitis, Arreſto, 2. die Septembris anno 1566. ſedente D. Seguierio Præſide in Camera parricidali, aduerſus ſententiam Aduocati Regij Fabri. B.

Pro alimentis.

Pro depoſito.

In præiudiciũ nundinarum Lugdunenſiũ.

Pro tutore, qui contutori ſuo obligatus eſt.

IV.

Ceſſio bonorũ pro multa ex delicto debita ſiue Regi ſiue parti ciuili, nõ admittitur.

Inter Stephanum Villanouanum, actorem & approbationem cuiuſdam Regij reſcripti poſtulantem ab vna parte: & Heliotum Planchonium ab altera. Brunius pro actore dixit, quæſtionem, quæ proponitur, ita ſe habere: An condemnatus ex delicto poſſit cedere bonis, reſpectu pecuniariæ condemnationis, quæ partis ciuilis intereſſe ſpectat. Id verò duobus aut tribus Arreſtis deciſum eſſe, eum bonis cedere poſſe, appellans condemnatur ad 40. libras parti, & 20. libras Procuratori fiſci, is nonniſi eo nomine accuſatus fuerat, quòd homicidam fortiorem reddidiſſet, incarceratus integro quinquennio reſcriptum Regium impetrauit, quò ad Ceſſionem bonorum admitteretur, quo ad condemnationem attinet, quæ partis ciuilis commodum ſpectat, concluſit ad approbationem eiuſdem reſcripti, & expenſas quoque poſtulauit. Corlæus è contrà ait, controuerſiam hanc ampliatam fuiſſe Maioribus diebus Turonenſibus: ac nominatim condemnationem factam ob contumaciam & etemodicium: verùm hodie quæſtionem eſſe de condemnatione partibus auditis propter homicidam quendam facta, & medietate applicata ſeu adiudicata ad Deum orandum pro defuncti anima, cuius intereſt & qui fauorem publicum meretur, & hac ratione actor à reſcripto Regio à ſe impetrato, & cum expenſis repelli debere. Curia repulit & repellit actorem ab effectu & approbatione prædicti reſcripti Regij, ipſumque in expenſas inſtantiæ condemnauit, citra præiudicium poſtulandi, vt pecuniaria pœna in pœnam corporalem conuertatur 22. Octobris 1539. V. Aufrerium *deciſio. 134. Cap. Tholoſ.* Fabrum *in l. 1. Cod. qui bon. ced. poſſ.* & Ranchinum *ad deciſio. 211. Guidonis Papæ.* I.C.

V. *§. 8 huius tituli.*

V.

An omnes conſuetudinarij cedentes biretum viride teneantur ferre.

Ex quibuſdam Conſuetudinibus ij, qui bonis cedunt, tenentur illis ſe exuere & diſcingere ſeu rezonare in iudicio, in quo Ceſſiones tantùm in perſona fiunt, non verò per Procuratorem, & Iudice pro tribunali ſedente, ac zonam in terram proiicere, (iuxta formam, quæ Conſtitutione Lu-

ne Ludonici XII. anno 1512. præſcribitur, *artic. 70.*) ad declarandum, ſe bona ſua relinquere iis nominatim deſignatis & iureiurando præſtito, ſe ceſſionem non fraudulenter facere, ſe ſi ad meliorem & maiorem fortunam rerum ſuarum peruenjant, creditoribus ſuis ſatisfacturos: ex aliis Conſuetudinibus illi, qui bonis cedunt, viride biretum portare, notæ ſeu inſignis loco, tenentur, eum in finem, vt ita dignoſcantur, per localem Conſuetudinem Lauallenſem & Statuta Romana, *tit. de ceſſione bonorum & iudiciis*, nō admittuntur, niſi qui ſe fatalia damna, calamitates & fortuitos caſus, vel alia aduerſa, poſt contracta debita incurriſſe docuerit, nec audiuntur niſi publicè, & palàm Biretum viride, ita diſcoopertum, quod ab omnibus videri poſſit, in capite deferant, alioquin ipſo iure beneficio priuati cenſentur, & ſine nouo decreto contra eoſdem, ſi ſine bireto viridi reperti fuerint, executores quicunque exequi poſſunt. Iuxta hoc, Curia Parlamenti Pariſienſis Arreſto ſuo, 29. Iunij 1582. perorante Lamio, ſententiam quandam Iudicis Lauallij confirmauit, quæ data aduerſus Wilhelmum Bouhieum, 9. Septembris 1581. inter prædictum Bouhieum appellantem, & Martinum Monachum appellatum, qua prædictus Bouhieus ad beneficium ceſſionis bonorum admiſſus fuerat, tam pro poſtulatis ſummis, quàm pro expenſis carceris, & decretum (cùm id prædictus Monachus poſtulaſſet) vt prædictus Bouhieus deinceps pileum aut biretum viride in capite ferret, quod Monachus ei ſoppeditaret, quod ſi is ſine bireto aut pileo iſto viridi reperius fuiſſet, prædicto Monacho, aliiſque ipſius creditoribus permiſſum iri, eum rurſus in carcerem conicere: appellatio in irritum deducta fuit, citra mulctam & citra expenſas, decretúmque, id à quo appellatum fuerat, plenum atque integrum effectum ſuum ſortiri oportere. Arreſtum iſtud altero Arreſto pomeridiano, 13. Maij 1583. temperatum fuit, quod datum pro fideiuſſore quodā Lauallij, decretúmque, cùm ſingulis menſibus cētum libras ſoluere debere, quo non facto eum Arreſto obnoxiū fore, quod datum aduerſus Bouhieum, id eſt, biretum aut pileum viride ferre debere, verùm ſolennitas huiuſmodi & pudoris aut turpitudinis nota ſtrictè non obſeruatur: ſed duntaxat aduerſus fraudulentos decoctores, qui gula & ingluuie & luxu bona ſua & creditorum diſſipaunt: prout iudicatum fuit pro paupere quodam ſutore Lauallenſi, 18. Februarij 1586. ad commonitionem D. Aduocati Catholici Mangoti. Vbi verò Conſuetudo de nota huiuſmodi, id eſt, bireto viridi nihil diſpoſuit, Curia Parlamenti Pariſienſis non approbauit ſententias, quibus debitores bonis cedentes, ad ferendum biretum viride condemnantur: ita iudicatum, perorante Germano, pro appellante quodam à Balliuio Ambianenſi, ab eo quod decretum fuerat, vt ad ceſſionem admitteretur, eóque facto, biretum viride portaret, & Bernagio pro appellato, Arreſto, quod iuxta concluſiones D. Maronij datum fuit, interceſſione appellati non obſtante, decretum fuit, appellantem ad ceſſionem admittendum, iuxta Conſuetudinem Ambianenſem, & ad id peragendum ad prædictum Balliuium vel Locumtenentem ipſius remiſſus, alium quàm eum, à quo appellatum fuerat, 5. Decembris 1600. Curia Parlamenti Rotomagenſis certam formam ſuper hoc conſtituit, Arreſto generali 15. Martij 1594. in lite inter Thomam Tribourium, appellantem à duabus ſententiis datis à Balliuio Rotomagenſi vel Locumtenente ipſius, & Ioannem Menautum & alios creditores prædicti Tribouti appellatos. Curia audito Procuratore Catholico Regio, citra mulctam appellationem in irritum deduxit, & decreuit id, à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, eúmque in expenſas condemnauit: nihilominus habita ratione declarationis à prædicto Procuratore Catholico factæ, & attento eo quòd hoc primum iudicium eſſet exemplare ad facti ſpeciem, quæ proponebatur, Curia appellantem à pileo viridi ferendo diſpenſauit. Dataque ſententia ſuper concluſionibus prædicti Procuratoris Catholici, prædicta Curia, vt frequenti decoctorum multitudini, illorum fraudibus ac conſutis dolis, qui in præiudicium bonorum & honeſtorum creditorum exercentur, occurreretur, decreuit, vt deinceps ij, qui ad beneficium Ceſſionis admitterentur, & carceribus dimitterentur, ſi Iudici minùs propere, de iactura bonorum ſuorum fortuita, citra fraudem & diſſolutam familiæ adminiſtrationem, fidem non facerent, pileum viridem in capite ferre teneri ac cogi, quò ab omnibus cognoſcantur, nec per imprudentiam admittaotur ad contrahendum fide habita nec vlla cautione data: & quo caſu abſque pileo iſto viridi reperti fuerint, prædicta Curia exinde creditoribus permiſit eoſdem in carcerem conijcere, non obſtante indulto beneficij Ceſſionis bonorum. Atque quò cunctis manifeſtum ac notorium hoc Arreſtum eſſet, prædicta Curia decreuit, hoc Arreſtum ad Sedes Balliuatuum diſtrictus illius Curiæ mitti oportere, vt in iis publicaretur & obſeruaretur. I.C.

¶ Poſtea in Curia Parlamenti Pariſienſis, tandem decretum fuit legem generalem condī oportere, nempe omnes nulla diſtinctione facta, qui bonis ſuis cederent, & ea à ſe abdicarēt, biretum viride in capite ferre oportere. Arreſto 7. Septembris 1606. quod datum ad relationem D. Bauini, inter Vimondum & Loiſellum. Et altero Arreſto eadem controuerſia diiudicata fuit ad relationem Domini *de Here* pro quodam nomine Valeto, 16. Decembris prædicto anno 1606. poſtquam prædictus Dominus Bauinus ſuper ſpecialibus quibuſdam, quæ nonnulli in Arreſto ipſius fuiſſe dicebant, auditus fuiſſet: adeò vt amplius dubitandum non ſit de hac quæſtione. D. Louet *in Arreſtis ſuis lit. C. Artic.* 56. cuius annotatione complura alia conſimilia Arreſta referuntur.

Fœminæ hac generali lege biretum geſtandi viride non comprehenduntur, ob pudorem & infirmitatem atque imbecillitatem ſexus: Bugnonius *in tract. de legib. abrogatis. artic.* 116. Id enim pro genuino pudore, proque animi teneritudine tolerare non poſſunt, arg. *l.* 1. *Cod. de offic. diuerſ. iudic. l.* 1. iuncta Authentica *ſeq. Cod. de cuſtod. reor.* Etiā ſi alij in contraria ſententia ſint, quoniam fœminæ inuuptæ Conſtitutione Molinenſi comprehenduntur, ac poſt quatuor menſes capiura cogi poſſunt: Verum prior ſententia æquior videtur.

VI.

Ceſſio bonorum ei non permittitur, qui vi- *Ceſſio in eo, quo*

vinum in cella & foro vinario emit, locum non habet.

num in cella ciuis cuiuſdam emit, vt id ad menſuram aut in taberna vinaria venderet ex priuilegio Pariſienſi, vtpote cella ciuis, loco fori vinarij exiſtẽte. ita iudicatum Arreſto ad perorationem dato, 3. Maij 1585. atque forum vinarium pro foraneis ſiue exteris intelligitur.

V. Bacquetum *prædicto libro*, & Guenoſium *ad collationem Conſtitution. tit. De ceſſione bonorum*, qui idem Arreſtum refert de 22, Maij, die Iouis, ſuper appellatione quadam à Præfecto Pariſienſi. Vt & pro vino empto in foro vinario, Conſuetudo Altiſſiodorenſis expreſſa eſt, *artic.* 150. & Fertonius *ad conſuetudinem Burdegalenſem. tit. de la vente des Vaiſſeaux & Barriques*, id eſt, de venditione vaſorum & doliorum, ita iudicatum fuiſſe refert Burdegalenſi Arreſto, pro vino diuendito à mercatore alteri mercatori. I.C.

VII.

Maritus propter frigiditatem ſeparatus, propter iura vxoris ſuæ.

Iudicatum fuit, maritum, qui corpore ſeparatus fuit propter frigiditatem ab ea, quam duxerat, quique ad reſtituendam vxori ſuæ dotem condemnatus fuit, ac poſtea poſt quadrimeſtre ſpatium incarceratus, pro reſtitutione dotis & pactorum dotalium, ad Ceſſionem bonorum non admitti, 20. Aprilis 1599. in Camera parricidali, clauſis foribus, perorante Gillocio & Galantio, Peleus *lib. 8. cap. 1. action. iuar. forenſ.* I. C.

VIII.

Debitor fideiuſſori ſuo bonis cedere poteſt.

Arreſto, quod datum in quarta Camera Inquiſitionum, ad relationem D. Longolij, inter Iacobum Reuellium, appellantem à ſententia quadam, quæ data à Balliuio Genabenſi vel Locumtenente ipſius, & D. Iacobum Furonium Aduocatum in prædicto Balliuiatu appellatum, 1. Febr. 1603. Furonius, qui ſe actorem coram Iudice à quo conſtituerat, aduerſus prędictum Reuellium, ad id, vt is condemnaretur ad ſoluendam ſibi ſummam, cuius nomine à creditoribus rei conuentus ipſe fuerat, veluti fideiuſſor eius, ac propterea eum carcere includi curauerat: reus debitum confitetur, verùm ait, ſe ſoluendo imparem, poſtulat ſe ad Ceſſionem bonorum ſuorum admitti. Actor intercedit & ait, ſe obligationi gratis acceſſiſſe, citra vllam vtilitatem & commodum, & conſequenter, reum ad Ceſſionem admitti non debere, aliàs officium ſibi damnoſum fore, aduerſus omnem æquitatis ſpeciem. Iuxta id, Balliuius Genabenſis prædictum Reuellium à Ceſſione repulit. Curia appellatione & eo, à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, emendatóque iudicio, declarauit, appellantem ad Ceſſionem admittendum. Curia præcipuè eo nitebatur, quod D. Fradetus (vnus è Dominis Cameræ) mihi retulit, qui hoc Arreſto me adiuuit, quòd videlicet fideiuſſor fauorabilior eo, qui ex cauſa mutui, gratuitò mutuum dat, non ſit, quia non ſolùm præſtat operam, ſed & pecuniam, cui nihilominus rectè permittitur bonis ſuis cedere: ſecundò quod fideiuſſor certior eſſe debeat de illius facultatibus, pro quo intercedit & ſe obligat, quàm creditor, quoniam ſe ex amicitia obligat & ob familiaritatem ſeu notitiam, quam habere debet de eo, pro quo is ſe obligat. Tertiò quòd cùm cautio aut fideiuſſio petitur, is, quem quis fideiuſſorem accipit, præſumere debeat, ſuſpicionem quandam ſubeſſe, quò minùs debitor ſoluendo ſit, & ita ſibi cauere debet. I.C.

V. *Annotat. ad Arreſtum ſequens*, quod de fideiuſſore penſionum frumentariarum tractat.

LIBER

LIBER VNDECIMVS.

TITVLVS PRIMVS, DE DONATIONIBVS, REVOCATIONIBVS, RETENTIONIBUS, & inſinuationibus.

Donationis appellatione id venit, quod liberaliter & nullo cogente datur. Donatum id tantùm videtur, quod nullo iure cogente conceditur. Complures donationum ſpecies ſunt. Donatio inter viuos, quando videlicet donator ea mente donat, vt res ſtatim ad Donatarium ſpectet, & donator donationem à ſe factã reuocare non poſſit. Atque hæc donatio plerumque irreuocabilis eſt. Donationis ſpecies altera eſt mortis cauſa donatio, cum magis ſe vel rem à ſe donatam quis habere vult, quam eum, cui donat: magisque eum, cui donat, quam heredem ſuum. Hæc donationis ſpecies plerumque reuocari poteſt ſemper & quandocunque donatori videatur: atque hæc mortis cauſa donatio ad exemplum legatorum redacta eſt, iuxta Iuſtinianum *in Inſtitutionibus ſuis. § 1. de Donationibus*. Eſt & alia ſpecies inter viuos donationis, quę donatio propter nuptias vocatur. V. eos, qui de Donationibus ſcripſerunt, vt & Leges Romanas ſine ciuiles, exempli cauſa, Charondam *in Pandectis ſuis & reliquis ſcriptis*: Arreſta D. Louetij *editionis*, vbi maximam inuenies copiam elegantiſſimarum quæſtionum & axiomatum iuris & praxeos.

ARRESTVM PRIMVM.

Donatio à patre in filium facta quando valeat.

DONATIO ſimplex à patre in filium non emancipatum facta, diſpoſitione Iuris communis non valet, *l. 2. Cod. de inoffic. donatio. & l. donationes. Cod. de donatio. int. vir. & vxor.* Nihilominus ſi pater Iuſiurandum adiecerit, ſe ei non contrà venturum, ſed prædictam donationem validam velle, ea hodie pro valida habetur, iuxta ſententiam Baldi *in l. fin. C. de vſuc. ap. pro donat.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Iunio 1461. in reuiſione litis Rupichinarij. Singulare tamen eſt & notatu dignum, iure communi huiuſmodi donationem valere, pro dote filiæ factam: vt notatur *in l. Pomponius Philadelphus. ff. fam. ercis.* & à Baldo *in l. pactũ. C. de collatio.* Alioquin reuocari * ea poteſt, nec niſi per mortem confirmatur, *l. 2. cum ibi not. ca. ſi quis alter vel ſibi, & d. l. donationes quas. Cod. de donat. int. vir. & vxor.*

Idem de donatione facta à patre in nepotem, Arreſto anni 1532. Si donatio à patre in filium facta immodica ſit atque inofficioſa, in præiudicium reliquorum, querela inofficioſi ad legitimum ſubſidium reduci ſolet. V. Maynardum *lib. 4. cap. 7. Quæſtio ſuar.*

* Etiamſi iuſiurandum appoſitum fuerit, prout re ſoluitur aduerſus communem opinionem, à Molinæo *in ſuis annotationibus ad Alexandrum in conſil. 18. lib. 2. & ad Philipp. Decium conſil. 239. in princip. & conſil. 688.* nominatim ſi reuocans alios liberos habeat & velit, vt omnes ei æqualiter ſuccedant: Arreſtum Pariſienſe, quod pronunciatum in purpura, 21. Martij 1570. Carondas *lib. 4. Reſponſor. cap. 60.* T.

II.

Heredum appellatione qui veniant?

Donatio *alicui atque heredibus ſuis* facta, de heredibus quibuſcunque intelligitur, ſiue liberi ſint & ſui ſiue extranei, diſpoſitione iuris non attenta ſeu obſtante, quæ vult, eos tantùm eſſe ſuos heredes, qui in poteſtate ſunt. *§. ſui. I. de Hered. qualit. & differ.* Atque in hanc ſententiam optimus textus eſt, & id, quod ad eum notatur, *in l. facto. § fin. ff. ad Trebellia.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1459.

III.

Pater & filius in acquiſitis pro vno non cenſentur.

Ex conſuetudine neque donari neque teſtamento relinqui poteſt, niſi vſque ad quintam partem, cuius generis partes quinque ſolidum bonorum ſuorum conſtituunt. Et alio capite, maritus & vxor alter alteram vel directè vel indirectè per interpoſitas perſonas conſtante matrimonio commodis augere ſeu ditare non poteſt, ſiue donatione inter viuos ſiue teſtamentaria ſeu mortis cauſa. Hoc præſuppoſito, vxor teſtamento mariti filiæ, quam ipſe ex alio matrimonio ſuſtulerat, omnia mobilia ſua legauerat, quæ poſt mortem ipſius petuntur. Heredes contradicunt & ſe prædictis Conſuetudinibus defendunt, nominatim ea, quæ omnia commoda inter coniunctos prohibet, & vt peſſimè res caderent, reductionem ad portionem prædicta Conſuetudine limitatam fieri debere. Arreſto Pariſienſi, 16. die Februarij, anno 1552. legatariæ quinta controuerſorum mobilium pars per prouiſionem, iuxta prædictam Conſuetudinem adiudicata fuit, reliquum verò heredibus: nullo ad alterum Conſuetudinis caput reſpectu habito: Nam quod filio acquiritur, in hoc Regno patri non acquiritur, ſiue ex vſufructu ſiue aliter, atque in eo non obſeruatur *l. cùm oportet. Cod. de bon. quæ liber.* & de eo Arreſta extant, quæ inuicem ſibi contraria ſunt.

Vſusfructus filii an patri debeatur?

V. *Tit. de vſufructu, Arreſtum vltimum.*
E Lucio *lib. 8. tit. 6. Art. 2.*

IV.

Donationes, quibus manifeſtus dolus ineſt ob proximitatem perſonarum non valent.

Attamen benè attendendum eſt, vt fraus manifeſta aduerſus Conſuetudinem, aut prohibitionem, vel præſumtio & operimentum fraudis abſit, quemadmodum altero caſu contigit, inter Annam Fagiam ab vna parte, & Aligretos ab altera parte: vbi, cùm vxor teſtamento marito ſuo, quicquid Conſuetudine donare potuerat, donaſſet, reſiduum atque id, quod ea donare nō potuiſſet, filiæ mariti ſui donauit. Curia hoc caſu dolo facilè detecto, id quod prædictæ filiæ relictum fuerat, non deberi declarauit, Arreſto die Sabbathi de Libera, anno 1551. Domino Viola Conſiliario Pariſienſi relatore.

E Lucio *eod. libr. & tit. Arr. 3.* Idem iudicatum fuit pro Ioanne Galoppeo patre Iſabellæ Galoppeæ, vxoris I. Verſorij Aduocati, cuius liberis ex alio matrimonio prædicta Iſabella omnia ſua mobilia donauerat: quæ donatio velut in fraudem & præiudicium Conſuetudinis facta, irrita & reuocata fuit: præſumitur quippe id per obliquum marito donari, *l. 3. § ſi mater. de Donat. int. l. cùm filioſam. de leg.* 1. & ſuggeſtionem ſubeſſe: ita iudicatum anno 1532. menſe Ianuario. Attamen, vbi apparet, nullam ſuſpicionem doli aut ſuggeſtionis ſubeſſe, alia vice contrarium iudicatum fuit, anno 1547.

V.

Reſeruatio diſponendi inter viuos de quadam re.

Donator vniuerſorum bonorum, qui ſibi reſeruat poteſtatem liberam diſponendi de iis, & ea alienandi vſque ad tertiam aliámue partem, *dum viueret*, teſtamento, codicillo, donatione mortis cauſa, aut alia qua diſpoſitione mortis cauſam aut occaſionem continente de bonis illis diſponere non poteſt: hæc verba quippe *dum viueret*, de contractibus inter viuos intelliguntur, vt not. in *l. viuus. ff. ne quid in fraud. patron.* Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, quod à Lucio allegatur, in *tit. de Conditionibus, libr.* 8. *Arreſt.* 2.

Vide Carondam *lib. 7. cap. 59.*

VI.

Donatio inofficioſa eſt ſiue vniuerſorū bonorum ſit, ſiue certarum rerum, quæ vniuerſa bona exæquant.

Dominicella Maria Bineta, vidua defuncti Simonis Richebourgij, Domini de Sylua, tres filias habens, ab vna illatum blanditiis pellecta (quæ Carolo de Leſtar nupſerat) fundum quendam nomine Herſam, genero ſuo & filiæ donat, & omnia quæ prædicto in loco acquiſiuerat, vſufructu ſibi retento ac ea lege, vt teſtamenti ſui voluntatem adimpleret: quod vniuerſa eius bona complectebatur. Donatione perfecta anno 1523. & confirmata anno 1527. onera teſtamentaria ad quadringentas libras reſtringuntur. Prædicta Dominicella omnibus his confectis moritur. Alia ex filiabus ipſius nupta, nomine Iuſtina, vxor Ioannis Laudei, ex beneficio inuentarij pro herede ſe gerit, atque in hac qualitate hereditaria interdicto aduerſus prædictos donatarios experitur coram Præfecto Pariſienſi, vel eius Locumtenente Conſeruatore: vbi ſententia data 26. Aprilis, anno 1532. interdicto experientes manutenentur (nulla prædictæ inofficioſæ donationis ratione habita) in bonis donatis, ſaluis reis & donatariis actionibus propter ſucceſſionem defunctæ donatariæ, ſi ſimpliciter eius hereditatem adire & acceptare vellent. Inde ad Parlamentum Pariſienſe appellant, vbi Arreſto, 13. Martij 1533. benè iudicatum. Arreſtum iſtud ſingulare eſt: actores quippe pro dote certam ſummam à defuncta acceperant: & prædicta quoque donatio non de vniuerſo, verùm certarum rerum fuerat: nihilominus ea de prædicto prædio Herſa erat, quod vniuerſam prædictæ defunctæ ſubſtantiam comprehendebat, quæ ſollicitata & ad donationem faciendam inducta fuerat: ac propterea Donatio inofficioſa re & Conſilio fuerat, vt meritò eius reſpectus nullus haberi debuerat, *l. ſi libertus. § plane.* ibi, *ea alienatio nullius momenti eſt. ff. de iure patron. l. Titia Seio. § Imperator. ff. de legat.* 2. Hoc Arreſtum extat *in tractat.* D. Molinæi *de inoffic. donat. & dotib. num.* 59.

Inofficioſitas realis & ſollicitata.

V. *Arreſtum* 5. *in Appendice.*

VII.

Donare & retinere in matrimonio valet.

Donare & retinere valet ex iure, ex Conſuetudine verò non valet, *l. ſi quis argentum. § ſed ſi, & l. ſin autem. Cod. de donatio.* In compluribus Prouinciis quæ Conſuetudine reguntur, expreſsè limitatur, id locum tantùm habere extra contractum matrimonij, veluti in Borbonenſi Prouincia, *artic.* 212. Attamen in Prouinciis in quibus per Conſuetudinem huiuſmodi limitatio non exprimitur, ea ſatis intelligitur & obſeruari debet, in contractu & in fauorem matrimonij, *donare & retinere* valere. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 24. die Martij 1521. in minore Camera Inquiſitionum, pro illuſtri Æmundo Fontiſqueo, & Domina Anna Laualla vxore ipſius, aduerſus illuſtrem Philippum de Suze.

VIII.

Donatio abſenti facta valet.

Decima ſeptima Ianuarij 1538. in lite inter Petrum Tabouæum, appellantem à Præfecto Pariſienſi vel eius Locumtenente, aduerſus Ioannem Pelletarium, tutorem & curatorē Criſpini Clementis, appellatum, Arreſto in Tertia Camera Inquiſitionum decretum fuit, donationem abſenti, *Notario ſtipulante & acceptante: pro abſente*, factam, legitimam & validam eſſe: & retento vſufructu à donatore, prædictam donationem faciente eo, vti ſuprà dictum, modo, putà *Notario ſtipulante & acceptante pro abſente*, poſſeſſionem in donatarium abſentem transferri, quamuis ei de iſta donatione nihil conſtiterit, niſi poſt mortem prædicti donatoris: nec non donatarium intra diem & annum poſt mortem prædicti donatoris, ex cauſa illius poſſeſſionis in ſe tranſlatæ interdicto experiri poſſe. Nonnulli datam Arreſti iſtius retulerunt de 1. die Februarij prædicto anno, idque pronuntiatum fuiſſe à defuncto Domino Præſide Monthelonio. In eo agebatur de domo quadam Pariſiis ſita, in platea quæ vocatur, *de la Harpe.* Eaque eſt ſententia Decij, *in l. contractus. ff. de R. I. & in conſil.* 236. Dominus Molinæus in poſtremo *conſil. & 60. tomi primi, num. 9. & ſeqq.* ita tenet & ait, hoc obſeruari totius orbis praxi, & allegat Bartolum & alios Doctores, *in l. ſtipulatio iſta. § ſi ſtipuler, per l. non aliter. ff. de adoptio. & l. 1. § eligere. ff. de Magiſtrat. con. & l. 2. Cod. eo.* Omnia, quæ ſuperiùs dicuntur, locum habent in donationibus à minoribus factis, verùm non iis, quæ à maioribus factæ ſunt: vt ait Dominus Molinæus *prædicto loco, ad finem.*

Vſusfructus retentio traditionis inſtar eſt.

Retentio eſt inſtar tituli precarij. infrà h. t. Arr. 8.

V. Lucium *lib. 8. tit. 5. Arreſt.* 1. & Maynardum *lib. 7. ſuar. Quæſtio. cap. 84. & lib. 4. cap. 7. & Quæſtionem meam.* I. C. Poſt Arreſtum illud ſuperuenit Articulus 33. Conſtitu-

Digitized by Google

ſtitutionis 1539. continens nullitatem donationis ante acceptationem donatarij. V. *in Appendice huius titul. Art. 5.*

IX.

Donatarius ære alieno contracto & contrahendo onератum.

Eodem Arreſto, præter duos articulos ſuprà notatos dictum fuit, ex clauſula in donatione comprehenſa, *donatarium onera & debita ſoluere oportere quæ donator debet, quæque is tempore mortis ſuæ debiturus eſt*, non eſſe donare & retinere. *Secundò, mentionem mortis in donatione alibi, quam in diſpoſitione factam, veluti, vt eo poſt mortem ipſius frueretur, mortis cauſa donationem non inducere.

*Donatio retento vſufructu facta, ea lege, vt donatarius voluntatem vltimam donatoris teſtamento expreſſam impleret, reuocari non poteſt. Arreſto Pariſienſi, 7. Decembris 1549 quod allegat Choppinus *lib. 3. de priuileg. part. 3. cap. 4. num. 3* T.

X.

Idem.

Ante Conſtitutionem Regis Franciſci I. publicatam anno 1539. qua dictum fuit, donationes inter viuos non valere, & effectum nullum habere, niſi à die, quo acceptatæ fuerint, extat Arreſtum quoddam Pariſieſe ſolenne, quo donatio inter viuos abſenti facta, citra acceptationem Procuratoris & Notarij, nulla declarata fuit. Arreſtum iſtud locum habet in donationibus tam minoribus quàm maioribus factis, cùm deficiat concurſus ſimultanei conſenſus. In quo ſubſtantia donationum conſiſtere debet, vt in cæteris omnibus contractibus, qui citra conſenſum duarum partium valere non poſſunt, *l. conſenſu. de actio. & obligatio.* Atque ita alius caſus eſt, quàm Arreſti 8. ſuprà dicti, atque alius quàm Arreſti 12. infrà: nam octaui Arreſti ſpecies locum habet in minoribus donatariis: duodecimi verò, in maioribus: iſtud verò, in vtriſque. Eáque eſt expreſſa deciſio *l. 3. ff. Rem pupil. ſalu. for. & l. 1. §. 1. ff. de verb. obl.* adeò vt Conſtitutio ſuprà allegata in donationibus impuberibus factis, per prædictos textus locum non habeat.

XI.

Donatio mortis cauſa abſenti facta quando valeat?

Donatio mortis cauſa, Notario ſtipulante pro donatario abſente valet. Eáque eſt ſententia Bartoli, *in l. tam is. §. filiofamilias. verſic. quæro an iſta donatio cauſa mortis. ff. de donat. cauſ. mort.* eo non obſtante, quòd ex diſpoſitione iuris cōmunis præſentia donatarij requiratur, *l. inter mortuos. ff. de donat. cauſ. mort.* & per Ioannem Fabrum *in §. 1. Inſtit. de donatio.* Verùm præſentia & ſtipulatio Notarij defectum abſentiæ donatarij ſupplet, eadem omninò ratione, vt in contractu, cuius naturam huiuſcemodi donationes magis ſapiunt: per ea quæ not. *in l. 2. circa pr. ff. de dot. prælegat.* & ideò validatur ſtipulatione Notarij, *l. non tamen. ff. de adoptio. & l. 3. ff. Rem pupilli ſalu. for.* Et ita Arreſto Gratianopolitano iudicatum fuit, 19. Auguſti inter Arnoldum Rolandum ab vna parte, & Iacobum Maronium & conſortes ab altera.

XII.

Donatio ſuper ſite donatore non acceptata nulla.

Pater quidam Lugduni reſignans, cuidam filiorum ſuorum non emancipato abſenti fundum quendam donat, ſéque nomine prædicti donatarij poſſidere conſtituit, ſeu addita clauſula conſtituti & retento vſufructu. Donatio iſta vſque ad mortem patris celatur, quo tempore liberi æqualiter ſuccedunt, & familiam inter ſe erciſcunt ſeu diuidunt. Donatarius de donatione ſibi facta certior factus, reſcriptum impetrat, vt aduerſus prædictam diuiſionem reſtituatur, & ad donationem ſuam regrediatur. Is Lugduni cauſam obtinet. Poſtea Pariſiis Arreſto cauſa cadit, & donatio nulla declaratur. Idque longè antè Conſtitutionem anni 1539. actum fuerat, quæ quæſtionem hanc clariorem reddidit, pleniuſque ſuper eo prouidit. Nihilominùs Curia ſecura rationē prædictæ Conſtitutionis, quæ poſtea interuenit, eò reſpexit, quòd acceptatio tēpore habili facta non fuerat, purà viuente donatore: poſt mortem quippe non valet, *l. ſi ego. §. ſi res alicui. ff. de iure dot.* & quoniam ea donatio publicè facta non fuerat, & bona fide, *l. donatio. Cod. de donatio.* Alterum expreſſius Arreſtum de fundo Viherij Moyerij, ſito in Balliuiatu Carnutenſi extat, qui donatus fuit à Ioanne Morerio filio ſuo abſenti, nec acceptanti, qui patre mortuo prædictam donationem acceptare, & hereditatem repudiare voluit; ſed ab eo repulſus fuit, eò quòd viuente donatore prædictam donationem non acceptaſſet. Arreſto 26. Maij anno 1531. quod allegatur à D. Molinæo *in poſtremo conſil. num. 8. Tom.* Ad differentiam horum trium Arreſtorum 8. 10. & huius 12. quod in maioribus locum habet, Vide *Arreſtum ſuperius*, prædictum D. Molinæum, *conſil. 60. Tom. 1. num. 23.*

XIII.

Donator vniuerſorum bonorum dimidiæ partis, fundum quendam ex iis in ſolidū vēdere poteſt.

Venditor dimidiæ partis vniuerſorum bonorum, alteri in ſolidum fundum ex prædictis bonis vendere non poteſt: verùm ex vnoquoque fundo dimidiam partem venditam emtori ſuo reſeruare tenetur. Idem planè eſt in permutatore. Verùm aliter ſe res habet in donante medietatem omnium bonorum ſuorum, qui ex ſpeciali donationis fauore, & ne liberalitas ipſi præiudicio ſit, validè & cum effectu in ſolidum atque integrum fundum ex prædictis bonis vendere aut alienare poteſt. Et tum donatarius contentus eſſe debet eò quòd altera bonorum retentorum dimidia parte compenſatio fiat, adeò vt nihil perdat, nihilque eius intereſt, *l. ſi quis argentum. Cod. de donat. & l. non amplius. §. cum bonorum ff. de legat.* Et ita Arreſto Gratianopolitano iudicatum fuit, anno 1461. diremta lite Rupichinardij, inter fratres Alemannos.

Caput hoc deſumtum eſt ex *Quæſtio. 61.* Guido. Pap. V. Dn. Maynardum *lib. 6 Quæſtio ſuar. notab. cap. 31.* vbi ait, in venditore & permutante locum hoc non habere, atque ita Arreſto Tholoſano iudicatum fuiſſe.

XIV.

Donationes ex cauſa meritorū quando citra probationē eorum valeant?

In dubio, vtrùm merita donationibus terminis generalibus inſerta, quibus quis donationem ſibi factam emeruit, ante omnia probari debeant? Communis opinio eſt, quod ſic, in donationibus videlicet, quæ abſque cauſa & merito iure prohibentur, tam perſonarum reſpectu habito, quam æſtimatione rerum donatarum attenta: huiuſmodi quippe mentio generalis meritorum ſiue cauſarum fraudoloſa eſt, arg. *l. qui teſtamentum, in fin. de probat.* & notat. per Ioannem Fabrum *in §. item ſi quis fraudem. & §. de pecunia autem. Inſt. de actio.* ac nominatim inter perſonas, inter quas Donatio prohibetur, vti tenent & aiunt Decius *in conſil. 20.* & Iaſon.

conſil. eliq. volum. 2. ſicut exheredatio à patre facta citra probationem cauſæ ſufficientis effectum ſortitur, bonúmque argumentum à teſtamento ad contractum ducitur, *l. pactum. ff. de pact.* Sic etiam in donationibus licitis & non reprobatis* probatio huiuſmodi meritorum & cauſarum non requiritur. Ita tenet Bartolus *in l. ſi fortè. ff. de caſtrenſ. pecul. verſ. vlt. ibi. & hoc dico.* Ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Decembri 1455. inter Dominum *de Sepeluthe*, ab vna parte, & Antonium Bieum, qui ab Æneo Beltiono ius habebat, ſuper donatione bonorum Wilhelmi Mirebelli, Domini Portæ ab altera parte.

*Et in eo donatarij à donatoribus probatione liberantur.

XV.

Donatarius quando accipere è manibus heredis debeat.

Donatarius aut legatarius poſtulare & apprehendere traditionem ab herede tenentur, neque in poſſeſſionem propria ſua autoritate ingredi. Nihilominus ſi poſſeſſores ſint, conuenire heredem non poſſunt, vt traditio rei donatæ aut legatę ipſis fiat, atque ſufficit heredem, licet is iuris, non verò de facto poſſeſſor ſit, rem donatam retinere, nec quicquam prætendere poteſt: Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, pro heredibus Carpentarij, aduerſus viduam Alemannam, 5. Martij 1538. Iſque textus eſt, *l. ſi vt certo. §. ſi duobus. ff. commod.*

E Lucio *lib. 8. tit. de legat. Arreſt. 6.*

XVI.

Idem.

Altero Arreſto Pariſienſi, 3. Decembris 1535. tantumdem dictum fuit, in diuerſa tamen facti ſpecie, puta donatarium à primo ſtatim limine heredem cõuenire non poſſe, ſi tertius quidam poſſeſſorem in re donata turbet. Atque ſufficit, heredem eam non poſſidere, neque alterum ab eo aut dolo eius: verùm ſi hereseam poſſideat, Donatario aut legatario tradere eam tenetur.

E Lucio *ibid. Arreſt. 6.*

XVII.

Idem.

Quamuis inſtrumentum donationis aut teſtamentum falſi accuſetur, nihilominus traditio properè fieri debet, per prouiſionem, donatario rei ab herede, ſi eius poſſeſſionem tenet, præſtita cautione. Vti iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 19. April. 1543. inter Ioannam Barbam & Antonium Tronçonias ab vna parte, & Ioannem Monterellum ab altera parte.

E Lucio, *eod. libr. Arreſt. 7.*

XVIII.

Donatarius donationem partim acceptare partim repudiare non poteſt.

Mater quædã in filium donationẽ cõtulerat, tria capita in ſe complectentem: Primùm, caſtri alicuius. Secundò quadragentarum librarum reditus: tertiò omnium ſuorum mobilium. Filius donatarius cùm videret, maius æs alienum matris eſſe, quàm mobilia illa valerent, & ex Conſuetudine Pictauienſi debita ex mobilibus ſoluenda eſſe, prædictam donationem, quo ad tertium eius caput, quod de mobilibus agit, repudiat, in reliquis eam acceptat. Arreſto Pariſienſi, 1. die Decembris 1538. dictum fuit, eum donationem vel omninò acceptare vel omninò ex omnibus partibus repudiare oportere.

V. Maynardum *lib. 7. Quæſtio. ſuar. cap. 88.*

XIX.

Donationes natis liberis reuocantur.

Diſpoſitio *l. ſi vnquam. Cod. de reuocan. donat.* hodie in Francia obſeruatur: putà, Donationes factas omnium bonorum, aut dimidiæ partis, tertiæ aut quartæ, ſiue in fauorem matrimonij ſiue alia ex cauſa (niſi Conſuetudo localis repugnet), ipſo iure ita vt nullius hominis miniſterio opus ſit, reuocari, ſi donator donatione iam perfecta liberos legitimos & naturales ſuſceperit. Et ita compluribus Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuit, inde à 25. annis: voo in lite quadam, ad relationem Domin. Rouillardi Conſiliarij, coram Domino Sanct-Andreæ ſecundo Præſide. Altero Arreſto ad relationem Domini Foreſtij Conſiliarij, qui poſtea Præſes Gratianopoli fuit.

Attamen Donatio ab auunculo in nepotem in fauorem matrimonij, veluti heredem ſuum facta, retento à donatore in vitæ ſuæ dies vſufructu, non obſtante liberorum ſuperuenientia, confirmata fuit Arreſto Curiæ, 23. Ianuarij 1582. perorante pro donatario Magiſtro Aduocato, & Gillotio pro donatore appellante, conſiderato matrimonio, attenta vſufructus retentione, & quarundam remunerationum & ſeruitiorum à donatario exhibitorum ratione habita, quo caſu locum non habet *l. 2. C. de reſcind. vendit. neque d. l. ſi vnquam.* V. Maynardum, qui interpretatur hoc Arreſtum, & Arreſta Parlamentorum Burdegalenſis & Tholoſani refert. *lib. 4. Quæſtio ſuar. Notab. cap. 12. & lib. 6. cap. 61.* V. etiam *tractat. Molinæi, de inofficioſis donatio.* I.C.

XX.

Idem.

Ex diſpoſitione *l. ſi vnquam. Cod. de reuocand. donationib.* donationes inter viuos tacitam conditionem in ſe continent, *ſi donator liberos non habeat*: nam ſi liberos poſtea ſuſcipiat, eæ reuocantur. Super huiuſmodi diſpoſitione D. Molinæus Aduocatus in Curia, cùm vniuerſa bona [a] ſua fratri ſuo donaſſet, qui ſeſe gratum poſtea non exhibuit, ſed occaſionem ei præbuerat, vt huiuſmodi eum pœniteret liberalitatis, & quò iure eam reuocare poſſet, vxorem duxit ex eáque liberos ſuſcepit. His igitur ſuperuenientibus reſcriptum impetrat ad reuocandam prædictam donationem: cuius approbationi donatarius ob complures rationes intercedit, quarum vna eáque magis prægnans erat, quòd in contractu videlicet matrimonij à donatario contracti donatio iſta facta fuiſſet, & ante prædictum quoque matrimonium prædictus donator publicaſſet, ſe prædictam donationẽ facere velle, ſi prædictus donatarius bonam pro fratre ſuo conditionem videret. Igitur hac fiducia vxorem, quam haberet, ſibi coniugiſſe: cui ex hac ratione ingens doarium conſtituerit, abſque quo eam nunquam nactus fuiſſet. Itaque ſi reuocatio huiuſmodi admitteretur, nihil aliud hoc fore, quã impoſturã approbare & fraudem in matrimonio contrahendo admiſſam. Donator reſcriptum ſuum tuetur, quod in prædicta *l. ſi vnquam.* fundatum eſſet, quæ vtique indiſtinctè & citra exceptionem vllam loquatur. Arreſto Pariſienſi, die Sabbathi Dominicæ de Libera, 12. April. anno 1551. iudicatum fuit, prædictum reſcriptum approbandum eſſe, quo facto, nulla ratione habita illius, quod in contrarium diſputatum & allatum fuerat donationem reuocatam declarandam, citra doarij* præiudicium ex bonis donatis, ſi videlicet bona donatoris huic rei non ſufficerent.

a Inter catera terram & dominium Magauſium, ſita Epiſiay & Gueneconrtij.

V. *Deciſio.*

V. Deciſio.159. Parlamenti Burdegalenſis, è D. Boerio. Prædictus, D. Molinæus hanc *l. ſi vnquam* explicuit, atque controuerſiam hanc latè deduxit *in commentario quodam ad prædictam l. conſcripto*. Quod ſi donatio de maiori parte bonorum non eſſet, ob ſuperuenientiam liberorum non reuocaretur. Ita iudicatum Arreſto, quod in purpura pronunciatum, anno 1602. & quod *in quæſtionea* 70 latius & plenius retuli & deduxi. I.C.

Ad effectum l. ſi vnquam in præteritum retrocurrat.

*Hinc concluditur, beneficium illius *l. ſi vnquam*, de reuocanda donatione in præteritum non recurrere in præiudicium creditorum donatarij & hypothecarum, nec eas reuocari, iuxta ſententiam Alberici & D. Tiraquelli ſuper prædicta lege: niſi donatarius poſt liberorum ſuperuenientiam donatori res donatas in fraudem dubie hypothecæ obligaſſet: quo caſu beneficium *reuocationis retinetur ad diem ſuperuenientium liberorum: poſt quem donatione reuocata, donatarius rerum donatarum dominus eſſe ipſo iure deſiit. Charondas *lib. 3. Reſponſor. cap. 63. V. Reſponſ. 7. lib. 4* I.C.

† XXI.

Idem.

Cùm conditiones matrimoniales agitarentur inter Vvilhelmum Pellegrueum, & Dominicellam Ioannam Gaumontiam filiam Baronis de Lauzuno, Bertrandus Pellegrueus Protonotarius & ſponſi frater, in fauorem prædicti matrimonij, & in caſum, *quo liberos ex eo ſuſcepiſſet*, partem & portionem, imò vniuerſum ius, quod ſibi tum & in futurum, in bonis, ſucceſſione & hereditate patris ipſorum defuncti, competeret & competiturum eſſet donatione elargitur. Quo facto, prædictæ Dominicellæ ſponſæ pro doario in caſum, quo ea ſuperuixiſſet, fundus quidam & dimo ſita Agini ex prædictis bonis, vnà cum vſufructu reliquorum bonorum adſignatur, conſtituitur ac pacto conuento deſtinatur. Prædictus Bertrandus tempore iſto duos è concubina quadam ſpurios ſuſceperat, quos domi ſuæ ſeruabat: & ſex menſibus poſtea prædictam donationem ratam habuit, & omnia in prædicto contractu contenta confirmauit. Matrimonium iſtud conſummatur: ex eo duæ filiæ ſuſcipiuntur. Bertrandus toto vitæ fratris ſui tempore nunquam præ ſe tulit, ſe prædictæ donationi contrauenire velle, Prædictus Vvilhelmus moritur. Bertrandus duarum illarũ neptium ad aliquot annos tutor exiſtit. Poſtea cùm videret, ſe fratri ſuo deficientibus maſculis ſubſtitutum fuiſſe, concubinam ſuam in vxorem ducit, atque eo modo duo illius ſpurij legitimi fiunt. Tum duas ſuas neptes, ipſarumque matrẽ conuenit, & tam ex capite ſuo, quàm pro legitima ſua, nec non (nullo ad prædictam donationem reſpectu habito) pro capite ſubſtitutionis paternæ, bona, citra vllius reſcripti auxilium petit. Ei prædicta donatio obiicitur, quæ tam legitimam, quàm ſubſtitutionem, atque adeò omnia complectitur. Is ait, ob ſuperuenientiam liberorum ſuorum, quos ſibi eo matrimonio, & legitimatione adgnaſci contigit, prædictam donationem reuocatam, *per *l. ſi vnquam. Cod. de reuocand. donat.* & Baldum *in l. fin. Cod. de inoffic. donat.* Hanc ad rem ſummus fauor & maxima matrimonij priuilegia allegantur, quod ita contemplatione huius donationis contractum fuerat. Lis concluſa in Parlamento Burdegalenſi, poſtea ad Conſilium Maius euocata fuit, in quo Arreſto, 9. Februarij 1545. rei condemnati fuerũt ad reſtituenda prędicto Bertrando omnia bona, quæ patris erant, ſubſtitutioni obnoxia, vt & legitimam iſtius actoris: legitimam à defuncto patre relictam & filiabus detractam: & fructus poſt litis conteſtationem perceptos, pro Trebellianica computatos. D. Boërius Præſes *in deciſio.157.159.160.* ea de re plenè tractat.

V. in Appendice huius tit. Art. 8.

XXII.

Idem.

Antea, 13. die Maij 1528. in Parlamento Tholoſano, ſimile Arreſtum datum fuerat, & magis ſingulare, eò quòd ſuper dubio reuocandæ donationis tranſactum fuerat. Ioannes Iobertus in fauorem matrimonij Marcellino Crozero vniuerſa & ſingula bona ſua, 27. Martij 1495. donauerat Donator iſte vxorem duxerat Margaretham Tardiuam, & ex ea Petrum & Stephanum filios ſuſcepit. Pater ipſe moritur: & donatarius pariter decedit, relicto Ioanne filio ſuo: Aduerſus hunc vidua reſcriptum offert, quò prædict. *l. ſi vnquam*, aduerſus prædictam donationem, tanquam inofficioſam obſeruetur, ac inſuper allegat, defuncto donatori, contra promiſſionem alimenta denegata fuiſſe. Commiſſarius Balliuius Velleius in Sede Mõtfalconia, aliquo modo reſcripti rationem habens, reum condemnat, vt à bonis donatis legitimam liberorum donatoris detrahat. Vidua eáque mater non appellat. Crozerus ad Parlamentum Tholoſanum appellat. Vidua capro conſilio reſcriptum impetrat, quo pro appellante admittatur, & conqueritur, quòd donatio in ſolidum reuocata non fuerit. Ea vincit Arreſto vnà cum reſtitutione fructuum à lite conteſtata, & expenſis cauſæ appellationis & principalis: nulla ratione habita tranſactionis initæ aduerſus prædictam reuocationem, quæ in irritum deducta fuit.

V. Maynardum *lib. 4. Quæſtio. ſuar. cap. 12.* qui limitationem eius refert, & ait, ſi donatio remuneratoria ſit, eam valituram ratione valoris rei remuneratæ. I.C.

XXIII.

Donatio fauore matrimonij collata, ob ſuperingratitudinem & inobedientiam reuocata.

Petrus Perrichonius mercator S. Bonneri Caſtelli, & Anna Vilatella vxor ipſius duas filias, Ioannam & Margaretham habent. Ioannam natu maiorem Petro Briali elocant, 6. die Auguſti anno 1548. ei in fauorem prædicti matrimonij dimidiam partem vniuerſorum & ſingulorum ipſorum bonorum donant, & ſocietatem ineunt, putà prædicti Perrichonius & Villatella pro parte dimidia, & prædicti Brialis & & Ioanna Perrichonia pro parte altera dimidia. Conſtante hac ſocietate quædam emtiones nomine illorum quatuor celebrantur, aliæ peculiares & priuatæ nomine patris & matris. Euenit poſtea, vt prædicta donataria Ioãna in id facinus proruperit, adeò vt odio patrem & matrem ſuã perſequuta, eos iniuriis afficeret, tam domi ipſorum, quàm in publico, vſq; eò vt manus eis inferret violẽtas, eos fugere cogeret, expelleret, atque ad huiuſmodi extremam neceſſitatem compelleret & reduceret, vt etiam bona ipſorum vendere coacti fuerint, nec prędicta Ioanna ab illis rogata & requiſita ne fruſtulo quidem vnico panis eis ſubſidio eſſe voluerit. Prætetea, quò illos ad maiorem miſeriam redigeret, citari eos curat, qui à prædictis ſuis parentibus bona emerunt, & iuxta tenorem donationis inſtar, vt prædicti fundi venditi ſibi addicantur: poſſeſſores prædi-

Digitized by Google

ctum Petrichonium & vxorem ipſius, & mortuis his, prædictam Villatellam euictionis nomine conueniunt: quod eis tantum negotij faceſſiuit, vt prædictus pater rigorem filiæ ſuæ ſequi & litigare coactus fuerit, ac interdum neſciuerit, qua ratione regrederetur, & mendicare cogeretur. Tandem, cùm plura non poſſet, conſilium ceperunt, Margaretham alteram ipſorum filiam matrimonio iungendi, eámque Ioanni de Gutta pragmatico prædicti S. Bonneti elocant, qui poſtea litem ipſorum in ſe ſuſcepit, tam ad repellendam ingratitudinem & inſolentiam prædictæ Ioannæ, quàm ad ſubſidium ferendum & prædictis parentibus alimenta exhibenda: qui donatione inter viuos in prædictos de Gutta & Margaretham ipſorum filiam vniuerſa & ſingula ſua bona præſentia & futura, vltima die Septembris 1578, contulerunt. Atque poſtea prædictus pater morti proximus teſtamentum condidit, eóque contractam ſocietatem & donationem celebratam cum prædicta Ioanna reuocauit ob ingratitudinis ipſius cauſas, memoratas & prædicto teſtamento expreſſas, ac in ſolidum heredes ſcribit prædictos de Gutta & Margaretham filiam ſuam, prædictámque Ioannam exheredauit, legatis ei tantùm quinque ſolidis. Patre mortuo prædicti heredes & donatarij ad vindicandam ingratitudinẽ & indigna iſtius Ioannæ facta, & ad exequendam prædictam reuocationem & exheredationem operam impẽdunt: eámque in finem prædictam Ioannam in ius vocant, quo ei os impudens occludatur, manúſque ligentur, ne deinceps de prædicta donatione & ſocietate ſe iactet, ac quacunque ratione præualere ſeu illarum commodis frui poſſit. Inſuper, vt actiones aduerſus complures tertios poſſeſſores intẽtatas ſiſteret, in quibus prędicta Villatella marer velut auctor appellata fuerat, cũ pro nonnullis cauſam in ſe ſuſcepiſſet, prædicti verò actores pro aliis: ac prædicta Villatella præterea in inſtantia reuocationis donationis interceſſiſſet, ac omnibus ſimul iunctis partes coram Balliuio Foroſegutienſi vel Locumtenente ipſius Mombriſonij proceſſerunt, in qua lite, interim dum probationes expectarentur, prædictæ Ioannæ per prouiſionem ad ſui ſuſtentationem, ſuper prędictis bonis, cuiuſdam ſummæ annuæ penſio adiudicata fuit. Ab ea plenè ac latè defenſum & exceptum fuit, omnia ſibi à patre & matre, ex mutua reconciliatione remiſſa & condonata fuiſſe, tam ante reuocationem, quàm poſt eam, & tam eam quæ in ſecunda donatione continebatur quàm in teſtamento: & ſuper eo partes ſcripſerunt, informarunt, iudicioque conſtitutio produxerunt, exceperunt, contradictorios præbuerunt & ſaluationes. Sententia prædicti Balliuij hæc inſecuta fuit qua dictum & iudicatum fuit, iuſta ac legitima cauſa prædictum defunctum Petrichonium & vxorem ipſius prædictam donationem reuocaſſe & ſocietati renuntiaſſe, in bonum & commodum prædictæ Ioãnæ Petrichoniæ ipſorum filiæ, & hac de cauſa ob prædictam reuocationem, eam exheredari ac legitimè priuari omnibus bonis oportere, quæ ex genere prædictorum parentum ſuorum procederent ſiue auita ſiue gentilitia eſſent, iſque indignam ex eo iudicatam, ob ingratitudinis cauſas, ob opprobria & iniurias aduerſus eos admiſſa: eique interdictum fuit, ne quicquam prætenderet, aut cuiuſquam rei nomine ſe iactaret, aut alia quacunque re frueretur, præter quinque ſolidos ei legatos: nec vllum detentatorem vel poſſeſſorem tertium fundorum è bonis iſtis, aut quęcunque iura à prædictis ſuis parentibus habentem conueniret. Quantum verò ad penſionem antehac ei per prouiſionem adiudicatam, ab ea rũ definitiuè depulſa fuit, ita vt eius deinceps nil poſtulare poſſet, ſiue in præteritũ, ſiue in futurum: hactenus tamẽ vt percepta iam ab ea repeti nõ poſſent, atque quantũ ad ea, quæ à dictis parentibus ſuis acquiſita fuerunt, aut nomine illorum, vt & à marito ſuo Petro Briali, & ab ea ipſa, ei dimidiã partem illorum relinquendã, tã pro ſuo capite, quàm pro capite defuncti ſui mariti cuius ipſa heres eſſet, nihilque in acquiſitis prætendere poſſet, in quibus vel ea vel ipſius maritus nominati non eſſent atque etiam citra præiudicium fundorum & bonorum, quæ actrici illi obtigerant, alio tamen modo, quàm ex prædicta ſocietate & donatione, ex qua nullam rem ad ſe pertinere prætendere poſſet, pro ſuo capite aut prędicti Brialis: ex cuius capite ei reſeruaretur, ſi vel minima res ipſius propria à prædictis parentibus alienata deprehenderetur, in ea prædictam ream indemnem præſtandam, eáque de cætero ab omnibus actionibus & petitionibus aduerſus tertios poſſeſſores prædictorũ bonorũ donatorũ nomine intentatis depellitur, & ab iis Simon Gentiallonus, Pouderoſius prædictique actores, qui litem in ſe velut auctores ſuſceperant, abſoluti fuerunt: vt & Petrus Choſſius & prædicta Villatella, qui litem in ſe pro illo ſuſceperant: Villatella præterea admiſſa fuit, in prædicta inſtantia principali interueniens, & prædicta Ioanna Petrichonia condemnata in expenſas inſtantiæ, à quo ea appellauit ad Curiam Parlamenti Pariſienſis, cuius Arreſto, 5. Ianuarij 1585. dictum fuit, nulla habita præſcriptionum oppoſitarum ratione, malè & abſque grauamine ab appellante appellatum fuiſſe, eáque in expenſas inſtantiæ appellationis & mulctam cõdemnata fuit. Arreſtum iſtud magni exempli eſt pro obedientia patri & matri debita, & ad ſubmouendos vel reuocandos omnes donatarios ab ingratitudine: cuius generis donatarij ſanè deteſtandi ſunt & execrabiles, iuxta illud, quod ait Plautus: *Omnia maledicta dixeris, ſi* INGRATVM *gratum dixeris.*

XXIV.

Alterum Arreſtum prædicti Parlamenti Tholoſani ſequitur, quod pronuntiatum in purpura à D Præſ. de Fabro, 13. Septembris 1564. Species hæc eſt: Claudius Beras Scutifer, anno 1510. omnia bona ſua donationis titulo in Claudium filium ſuum vnicum, in contractu matrimonij confert, ea lege, vt prædicta bona donata ſpectarent & reſtituerentur primo filio maſculo nato ex prædicto matrimonio, & deficientibus maſculis prædicti matrimonij, ad primum alterius & ſecundi matrimonij à prædicto donatario initi filium pertinerent, ac dotem tunc deſignatam & limitatam filiabus, tam primi quàm ſecundi matrimonij ſoluere. Contigit, vt ex prædicto matrimonio maſculus non ſuſciperetur, *Idem & declaratio atque limitatio* L. *ſi* vnquam.

ſed

ſed vnica tantùm filia, quam pater donatarius Iacobo Chambifortio elocat,eóque facto ei dimidiam partem ſuorum bonorum donat: filia iſta moritur relicta alia filia ex ſe & prædicto Cambifortio marito ſuo:cui,ceu pater prædictæ filiæ, prædictus Claudius primus donatarius commodo & bono prædictæ ſuæ neptis donationem facit, reſeruata penſione quadam alterius prædictorum ſuorum bonorum non donatorum partis dimidiæ. Ea omnia coram Iudice ordinario & Arreſto prædicti Parlamenti inſinuantur. Donator hic auus, & primus donatarius, mortua vxore ſua & filia vnica, domi ſuæ concubinā haber, ex qua in concubinatu iſto vnicum filium & filiam vnicam ſuſcipit: & vt eos legitimet, prædictam concubinam in vxorem ducit, quo facto eos vt legitimos haber. Cùm ſe omnibus bonis ſuis deſtitutum videret, & medius priuatum, quo in prædictos filiū ſcilicet & filiam cooferret, ad praxim ſupra allegatæ *l. ſi vnquam*, exercendam ſe confert, & reſcriptum impetrat, quo prædictas duas donationes ob natiuitatem duorum liberorum reuocari curet. Gener, pater poſtremæ donatariæ filiæ ſuę, ei rei intercedit & excipit, prædictos liberos longè ante matrimonium natos fuiſſe. Et licet tempore prædicti matrimonij legitimi facti fuiſſent, eiuſmodi legitimationeio iure retrahi non poſſe, per *ca. quamuis. de reſcript. in 6.* Quicquid ſit, non nili legitimam eos habere debere. His ita agitatis, impetrans prædictum reſcriptum moritur, filium ſuum heredem inſtituit, & iure inſtitutionis nepti ex filia centum libras donat. Filius hic heres litem reaſſumit: ambæ partes litigantes in duos Aduocatos & alios duos ipſorum amicos compromittüt: hi prædicto actori legitimam ſuam adiudicant, quam ipſi redicunt ad diuiſionis ooos euitandum, ad certam penſionē quæ redimi poſſet: is appellat ad prædictum Parlamentum Tholoſanum, vbi appellatio concluditur. Ex eo tempore & poſt prædictam coocluſionem & grauamina propoſita, prædictus appellans moritur, & teſtamento ſororem ſuam ex concubina, heredem inſtituit: quæ litem reſumit. Arreſto, quod pronuntiatum, 13. Septembris 1564. appellatione & eo, à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, dimidia prædictorum bonorum appellanti iſti adiudicatur, altera dimidia verò appellatæ, quæ ad conſignandas quingentas libras intra quindecim dierum ſpatium condemnatur, ad diuiſionē celebrandam, & ad alimenta prædictæ appellanti, pendente prædicta diuiſione præbenda: cuius celebrandæ tempore rationem ſeparationum & meliorationum à prædicto appellato factarum habēdam. Arreſtum iſtud complures dubios reddere poſſet, quandoquidem prædicta *l. ſi vnquam*, non obſeruetur, niſi pro dimidia parte, cùm tamen donator expreſsè in ſolidum egiſſet & concluſiſſet. Et ſanè neceſſe eſt, vt ad prædictum Arreſtum fundandum alia ratio eſſet, quàm concubinatus & legitimatione ſubſequentis: reuera enim nullum dubium eſt, qoin idem planè ſit, ac ſi matrimonium priùs contractum fuiſſet, & in eo liberi nati. Itque textus eſt *cap. tanta. Qui fil. ſint legiti.* Prædictus Dominus Præſes tempore prædictæ pronuntiationis id celare oon potuit, ſed certum dubio iſto liberauit, & declarauit, Curiam in eo ſe fundaſſe, quod filius, ita legitimatus, mortuus fuerat, nec niſi ſoror ſuperſtes manſerat, atque duos illos, auum nempe & patrem, ſemper declaraſſe, ſe maſculos præ ſororibus velle, & filias poſtpoſitas: & ea fuit duntaxat occulta cauſa, abſque ea quippe probabiliter prædicta *l. ſi vnquam* limitari non poſſet: verùm iuxta eam vniuerſa bona donata donatario adiudicanda fuiſſent.

Super hoc Arr. V. Boerium *deciſio. 159.* Choppinum *de morib. Pariſio. lib. 2. tit. 4. n. 18.* Carondam *lib. 7. cap. 94.* Maynardum *lib. 4. cap. 15.* I.C.

XXV.

Donationes eæ tantùm, quæ ſtatim valent, inſinuari debent, non verò eæ, quæ mortis cauſa fiunt: eæ quippe non valent, niſi ſequuta morte. Nihilominus olim, ſi eæ quingentos coronatos excederent, eas inſinuari oportebat, *l. donatio. C. de donat.* Verùm poſtea correctum id fuit per *l. fin. Cod. de donat. cauſ. mort.* modò eæ quinque teſtibus munitę ſint. *l. ſi quis pro redemtione. C. de donatio.* Et ita* Arreſto Gratianopolitano, anno 1461. iudicatum fuit, definita litè Rupichinardij, inter fratres Alemannos. *Donatio mortis cauſa non inſinuatur.*

*Deſumptum ex Guido. Pap. *Queſt. 620.* V. Ant. Rub. *conſil. 57. in pr.* Maynardum *lib. 3. cap. 6. Quæſtio. ſuar.* licet Donatio non niſi duobus teſtibus præſentibus celebrata fuerit, ſi mortis cauſa donatio ſit, cuiuſcunque tandem ſummæ, inſinuationi obnoxia non eſt, iuxta edictum & declarationem Regis Henrici II. anno 1549. *Adde Arreſt. 30. infrà.* I.C.

XXVI.

Donationes coram Iudice incompetente validè ſeu cum effectu inſinuari non poſſunt: cùm enim huiuſmodi inſinuationes ad euitandum dolum & fraudem introductæ ſint, *l. data C. de donat.* partes ea ratione colludendo & ad decipiendum alterum, Iudicem ex compacto ad nutúmque ipſorum eligere poſſent. Eâque ſententia fuit Baldi *in l. illud. Cod. de SS. Eccleſ.* Ita complonbus Arreſtis Gratianopolitanis iudicatum fuit, quæ abſque data allegat Guido Pap. *quæſt. 315. num. 1. in fine.* Quod ad hanc inſinuationis materiam attinet, Conſtitutione nullum tempus inſinuandi præſtitutum eſt, ex qua ratione, intra 30. annos inſinuari poſſe videtur, *l. licet. Cod. de Iur. deliber.* modò id ſuperſtite donatore fiat, etiamſi ipſius conſenſus ad inſinuandum non ſit neceſſarius, ſed ſufficiat * id à ſolo donatario fieri, donatore inſcio, atque eadem paríque ratione ſufficiet, ſi donator abſque donatario inſinuari curet, *l. cùm multa.* & Authentica, *eo decurſum. de donat. ante nuptias.* Pariter non minùs inſinuatio valebit, ſi poſtquam donationi ob defectum inſinuationis contradictum fuerit, fieret. *Inſinuatio coram iudice incompetente nō valet.* *Inſinuatio quando & per quem fieri poſſit.*

Ad interpretationem huius capitis nota, omnem donationem inſinuationi obnoxiam, ad ipſius validitatem inſinuari debere, in Sedibus ordinariis & particularibus Præfecturæ, Balliuiatus aut Seneſchalciæ, vbi partes donantes domicilium habent, & res donatæ ſitæ ſunt, nec validam futuram, ſi in Sedibus principalibus Catholicis inſinuata fuiſſet: exempli gratia: ſi domus quædam ſita in ciuitate Bituricenſi donata fuiſſet ab extraneo quodam extra ciuitatem & intra Balliuiacum habitante, alteri cuidam, qui in eodem loco domicilium ſuum haberet, hoc caſu non ſufficeret, inſinuatam fuiſſe donationem in Balliuiatu Bituricenſi, & Sede Principali Biturigibus: verùm neceſſe eſt, vt inſinuata fuerit in Sede Præfecturæ, & id eum in finem, vt vnuſ- *Donatio in Sede regia particulari, non in ſede generali inſinuari debet.*

quiſque eius magis ſpecialem notitiam habere poſſit: ita compluribus Arreſtis iudicatum fuit, quæ late *in quæſtio. mea 75. Notab. quæſtio. iure vetulo.*

V. *Conſtitutiones anni* 1549. 1566. *artic.* 58. Bourdinum *ad artic.* 32. *Conſtitutionis anni* 1539. Carondam *lib.* 3. *cap.* 4. qui ait, inſinuationem fieri debere coram Iudice ordinario domicilij donantis & donatarij, & ſitus rerum donatarum: quod ſi in diuerſis iuriſdictionibus ſitæ ſint, inſinuatio non niſi pro iis rebus valebit: quæ ibi ſitæ ſunt, vbi inſinuatio facta fuit Maynardus *lib.* 2. *cap.* 57. *&* *lib.* 6. *cap.* 65. I.C.

* Sufficit donationem inſinuari à donatore aut donatario, Baldus *in l. cum multa loc. alleg. &* *in l. hac. Cod. de donatio.* Angelus *conſil.* 579. *in fin.* Alexander *conſil.* 57. *num.* 9. *lib.* 2. Imbertus *in enchiridio, in verbo, inſinuatio, in fin.* Carondas *lib.* 2. *Reſponſ. Ar.* 78. de eo Arreſtum quoddam Pariſienſe laudat, 23. Maij 1561. Tempus, intra quod inſinuatio fieri debeat, hodie Conſtitutione limitatur & definitur ad quatuor menſes, & ſex menſes pro iis, qui extra Regnum habitant. I.C.

XXVII.

Inſinuatio poſt mortem donatoris non valet.

Nicolaus du Creux Preſbyter Donzius in Foroſegu en'i, in fauorem contractus matrimonij inter Antonium Napolerium & Antoninam Tinardam donatione inter viuos irreuocabilis & propter nuptias prædicto Napolerio nepoti ſuo, dimidiam partem vniuerſorum ac ſingulorum bonorum ſuorum elargitur. Et quo caſu *inteſtatus decederet* alteram dimidiam partem ſimul eodemque modo donat: atque ex tunc vt ex nunc ſe bonis ſuis exuit, eáque precarij titulo nomine prædicti donatarij poſſidere conſtituit. Prædictus du Creux donator moritur: legitimi ſui heredes interdicto aduerſus donatarium experiuntur. Is excipit & aſſerit ſe poſſeſſorem eſſe, & donationem inſinuatam, attamen mortuo iam donatore allegat. Præterea ait, citra prædictam donationem matrimoniū non contrahendum fuiſſe, prædicto du Creux dotem prædictæ Tinardæ ſolutam fuiſſe & aduerſus heredes omnia quæ ſuprà locum habere: Conſtitutionem quippe de inſinuatione pro hypothecis creditorum eſſe. Heredes aiunt, donationem, eò quòd viuente prædicto du Creux inſinuata non fuiſſet non valere: eiúſque rationem nullam habendam, nec ad fauorem matrimonii reſpiciendum, adduntque eam non eſſe vniuerſalem, retentiones nonnullas eſſe, prædictúmque donatarium nihil ea parte ſua largiri. Primi Iudices, cùm partium articulos ſeu allegata non ſufficienter probarentur, tam pro interdicto experientibus, ipſos videlicet legitimos heredes eſſe, quàm alios excipientis ſiue rei articulos, partes informare oportere decernunt. Ab excipiente appellatio interponitur ad Parlamentum Pariſienſe directa, vbi partes nouas productiones faciunt, tam allegationum, quàm inſtrumentorum Arreſto, 27. Iulij 1555. quod datum ad relationem Domini Seneton j, qui cum aliis Dominis ad perrogandas aliarum Camerarum ſententias delegatus fuerat, dictū fuit & iudicatum vigore illius quod de nouo factum fuerat, appellatione atque eo à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, Ioannem Iaconium Preſbyterum Forenſem, iura prædictorum heredum habentem, plenè ac definitiuè manutenendum, & excipientem donatariū ab exceptione ſua depellendum, & in expenſas cauſæ principalis & intereſſe ob excitatas haſce turbas condemnandum, ſalua ei actione de dote, quæ à defuncto receptam fuiſſe prætendebatur, & ſaluis appellato exceptionibus ſuis in contrarium. Atque hoc in Prouinciis quæ Iure ſcripto reguntur, obtinet, & omne fundatur ſuper defectu inſinuandi ſuperſtite donatore, iuxta ſententiam Phil. Cornei *Conſil. xxi. volum.* 2 per *l. cùm multa. §. ſimilique modo. C. de donatio. propter nuptias:* aduerſus ſententias complurium magnorum virorum, qui contrarium cenſuerunt.

Ex *artic.* 58. Conſtitutionis Molinenſis addi oportet, niſi inſinuatio intra quatuor aut ſex menſes à prædicta Conſtitutione præfixos facta fuerit, eo caſu donationem non ideo minus valere, etiamſi poſt mortē donatoris facta fuerit. V. Carondam *lib.* 4. *Reſponſo cap.* 4. I.C. Alterum ſimile Arreſtum extat anni 156. Carondas *li.* 6. *cap* 81.

Ratio inſinuandi donationem poſt quatuor menſes.

Quatuor aut ſex menſibus elapſis, ſi mandatum à donatore ad poſtulandam inſinuationem emittatur, inſinuatio quæ intra quatuor menſes à die mandati numerandos fiet, valida erit, atque hoc ordinarie obſeruatur, quando tempus inſinuationis elapſum fuit. Carondas *lib.* 3. *cap* 27. *Reſponſor.* D. Maynardus *lib.* 2. *Quæſtio ſuar. cap.* 59. alioquin donatio nulla declarabitur, abſque vlla reſtitutionis ſpe, ac ne quidem Regio reſcripto impetrato inter maiores: Carondas *lib.* 7. *cap.* 19. Reſponſor. V. pro minoribus id quod notatur ad *Arreſtum* 30. I.C.

Aduerſus defectum inſinuationis nemo reſtituitur.

XXVIII.

Donatio, in qua inſinuationi renuntiatum fuit, aduerſus quem ſeu cum quo reſſa lis valeat?

Donator iureiurando præſtito inſinuationi renuntiare poteſt, ac promittere neque à ſe, neque à ſuis huiuſmodi defectum vnquam oppoſitum iri, *c. cùm contingat. de iureiur. & cap. licet. eod. tit. in* 6. *& l. ſi quis pro eo ff. de fideiuſſ.* Atque hoc ratione eius, quod donatorem & heredes eius attinet, intelligitur: non verò quoad tertium, cuius ratione hypothecæ poſtea acquiſitæ intereſt: huiuſmodi quippe res fraudulosa foret, quæ ex Conſtitutione poſtrema tolerari non poteſt Atque ita vt ſuprà dictum Arreſto Gratianopolitano anno 1433. iudicatum fuit inter Dominum Grollium, Balliuum Matiſconenſem, Seneſchallum Lugdunenſem ab vna parte, & Dominā Eleonoram Tournoniam. Atq; altero ſimili Arreſto, quod datum, menſe Iunio 1461. pro Arce Rupichinartij.

Arreſtum iſtud deſumtum eſt ex Guido. Pap. *deciſio.* 330. quod D. Maynardus *lib.* 6. *Quæſtio. cap.* 63. reprobat, attenta Conſtitutione Molinenſi, & quia maior pars rationum huius Arreſti in iureiurando fundatarum, hodie ceſſet, eo quod inſinuatio eſſentialis donationum forma ſit, ei renuntiari non poſſe, & huiuſmodi defectū actum nullū reddere ſolo iuris miniſterio, quod dicitur *ipſo iure.* D. Bourdinus *ad artic.* 3. *Conſtitutionis anni* 1539. adeo vt donatio etiam ea quæ in fauorem contracti matrimonij celebrata, non præiudicet creditoribus, niſi à die inſinuationis. D. Maynardus *lib* 2. *cap.* 53. *Quæſtio ſuar.* I.C. Illud ſane certum eſt, donatorem de defectu inſinuationis aduerſus donatarium excipere poſſe, prout iudicatum fuit 20. April. 1575. Adde *Arreſtum* 40. *huius eiuſdem tituli.* B. Vide D. Maynardum *prædicto loco, & lib.* 7. *cap.* 93.

XXIX.

Mentio liberorum in matrimonio facta, de quibus intelligatur.

Conſuetudo Borbonienſis Prouinciæ approbat donationes mutuas inter maritum & vxorem Conſtante matrimonio, de illorum mobilibus & immobilibus acquiſitis, ſub hac clauſula: *dummodo liberi non extent: non addito liberos huius vel alterius præcedentis matrimonij*, atque adeò, vt ſæpè in dubium vocatum fuerit, vtrùm ſi vnus coniugum, quorum vnus alteri reſpectiuè ſeu mutuò donauit, ex altero præcedente matrimonio liberos habeat, vtrùm, inquam, huiuſcemodi donatio à prædictis liberis impediri poſſit, pari ratione ac ſi donatio illa à liberis com-

communibus ipſorum matrimonij impediretur? Et verò ſuper hoc dubio Arreſto Pariſienſi, iudicatum fuit, quandoquidem Conſuetudo indiſtinctè loquatur de liberis, & quod per eos donatio mutua impediatur, nullo diſcrimine facto, ex quo matrimonio nati ſint, huiuſmodi donationem à liberis alterius thori impediri.

Vtrum ſpurij legitimati hic comprehendantur, legitimati, inquam, ſiue per ſubſequens matrimonium, ſiue per Reſcriptum Principis, diſputat Boërius *deciſ. Burdegal. 159. num. 5.* Carondas *lib. 1. cap. 23. lib. 4. cap. 44. & lib. 7. cap. 94.* I.C.

XXX.

Vſuſfructus retentio quando in donationibus traditionis inſtar ſit.

In Parlamento, ante Conſtitutionem publicatam anno 1539. quæ formam inſinuationum conſtituit, dubitatum fuit, puta, vtrum pro abſente acceptante Notario, retentio vſuſfructus traditionis inſtar eſſet, & proprietatis & poſſeſſionis in donationibus tranſlationem importaret? Super eo allegabatur fictio iuris, *per l. quiſquis, & l. ſi quis argentum. §. ſed ſi quidem. Cod. de donatio. & l. quod meo. ff. de acquir. poſſ. & l. quadam. ff. de rei vendicat.* Nihilominus prædicta fictio intelligi debet pro præſente, non verò pro abſente. Attamen decretum fuit, dubium non eſſe, quin à tutoribus vel curatoribus minorum, donatio acceptari poſſit, & à filio pro patre, à ſeruo pro domino, & à procuratore, non verò aliter. Ita Arreſto Pariſiẽſi iudicatum fuit, inſpecta vtilitate publica. Ego Arreſtum iſtud deſumſi ex ſchedis Domini Deſloges Conſiliarij.

XXXI.

Donatio reciproca inſinuationi obnoxia non eſt.

Donatio reciproca & mutua inter maritum & vxorem, inſinuationi non eſt obnoxia, tam quoniam ea aliquo modo naturam donationis mortis cauſa ſapit eo quòd reuocari poſſit, quàm quòd ea honeſta quædam inter coniuges prouiſio ſit, plena incertitudinis, à fortuna dependens, vt dicunt Iaſon & Salicetus in *l. ſi pater puellæ. Cod. de inoffic. teſta.* Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, quo momentanea poſſeſſio donatario adiudicata fuit, & cauſa in pleno poſſeſſorio ampliata. Hodie contrarium obſeruatur.

Adde *Arreſta 35. 36. & 40. huius tituli.* I.C.

D. Renatus Choppinus *tractat. de priuileg. ruſtic. lib. 1. tit. 5. num. 3.* Et poſt eum Carondas *lib. 6. Reſponſor. cap. 88.* refert, Arreſtis Curiæ iudicatum fuiſſe, ruſticitatem & ſimplicitatem donatariorum, eos propter defectum inſinuationis excuſare non poſſe. I.C.

XXXII.

Libertas reuocandæ donationis reciprocæ quomodo intelligatur.

In nonnullis Prouinciis donationes reciprocæ inter maritum & vxorem, approbantur, ſub libertate reuocandi eas vſque ad mortem: vt diſponitur & notatur *in l. cum hic ſtatus. §. primo. ff. de donatio. inter virum & vxor.* Id quod nominatim ac ſingulariter explicatum fuit Arreſto quodam, quod datum in Parlamento Pariſienſi & à D. Imberto abſque data allegatur, puta, id locum tantùm tum habere, cùm huiuſmodi reuocatio ab vno Coniugum fiat alteri denuntiata, & quando reuocans corpore & animo ſanus eſt, nec de proxima eius morte dubitetur, per *l. filia agra. ff. ſolut. matrimo.*

Hoc locum habet in Conſuetudine Pictauienſi: dummodo, donatario id ſignificetur & denuntietur per certam denuntiationem, vel per literas expreſſas, vel per nuntium, vnde certa ſit ſcientia, *in cap. ſi tibi abſenti, de preb. in 6. cap. ſacra. de ſent. exc.* Card. *Clem. cauſam. de ele.*

XXXIII.

Donatio inter viuos in teſtamento facta inſinuari debet.

Docta perorario Dominorum Seguierij pro appellante, & Thuani pro appellato, ſuper hac admodum dubia facti ſpecie, Curiæ faceſſiuit negotium. Mater quædam teſtamento in quendam filium ſuum abſentem ſua acquiſita & omnia mobilia, donatione contulerat, quam expreſsè declarabat velle ſe irreuocabilem eſſe, cum latiſſima conſtituti clauſula: & altera clauſula prædictum filium ſuum & donatarium teſtamenti ſui executorem decernebat. Mater moritur: ante mortem ipſius hæc donatio neque inſinuata neque acceptata fuerat. Heredes aduerſus donatarium interdicto experiuntur, qui & mobilium & acquiſitorum poſſeſſionem apprehendit. Is excipit & ait, quantum ad mobilia, eos aduerſus ſe agere non poſſe, veluti donatarium & tanquam executorem, quantum verò ad immobilia, ſe ex clauſula conſtituti in illorum poſſeſſione eſſe. Hi ei regerunt, ex Conſtitutione hanc donationem ei abſenti factam, nec donatrice ſuperſtite ab eo acceptatam, nec inſinuatam, non valuiſſe. Iudex ex tempore atque ilicò, decernit, heredes ex momenti beneficio in poſſeſſione permanſuros. A donatario appellatur. Pro eo Dominus Seguierus clarè repræſentabat, hanc donationem, ſi valere vt donatio inter viuos non potuit, at certè vt legatum valuiſſe, *l. cùm pater. §. eorum. & l. miles ad ſororem. ff. de legat. 2.* Secundò, in huiuſmodi rebus non attendi quomodo, verùm tantùm cui à defuncto relictum fuerit. *l. cùm pater. §. donationis. illo tit.* Tertiò quantum ad verba de non reuocando, in donatione appoſita, quæque hoc dubium inducunt, ea in fauorem donatarij expreſſa eſſe, ac abſurdum fore, illa in odium ipſius retorqueri: nec non in dubio, ſemper ad id attendendum eſſe, quò actus magis valeat, quàm pereat, *l. quoties. ff. de reb. dub.* Dominus Thuanus pro heredibus dixit, nullam cauſam eſſe, ob quam controuerſia de ea moueatur, ne huiuſmodi donatio ſemper donatio inter viuos ſit: allegatáſque rationes locum non habere. Primò, ſi verba actus id non permittant, *l. tutores. §. 1. ff. de adminiſtrat. tutor.* Secundò, quando eo facto teſtatoris voluntas excederetur, *l. verbis. ff. de vulg.* Tertiò quando damnum alterius vertitur, *l. fin. § in computatione. Cod. de iur. deliber.* Quartò, præſumtionem tantùm eſſe, pro heredibus autem, qui liberi ſunt, multò magis præſumi, *l. 2. ff. de iniuſto, rupt.* Addit qualitatem ſuccedendi, *l. quæſitum. §. ſed & ipſe. ff. de fund. inſtru.* Curia, cauſa ampliata, ſequeſtrum decreuit, & Arreſto ſuo intra tres aut quatuor menſes ſententiam, à qua appellatum fuerat, confirmauit.

*Donatio inter viuos non tantùm teſtamento, verùm etiam codicillis facta, inſinuari debet, neque inſinuatio teſtamenti ſufficeret, verùm & codicillus inſinuari deberet: ſi codicillus vnà cum teſtamento eadem ſcriptura & inſtrumento concipiatur, & teſtamentum inſinuetur, nihilominus ſi inſinuatione non comprehendatur, codicillum inſinuatum fuiſſe, & donationem in eo memoratam, prædicta donatio pro inſinuata non habebitur, neque valida erit: ita iudicatum fuit Arreſto quod refert Carondas *lib. 2. Reſponſor. iuor. c. 78.* Eo quod actus diſtincti & ſeparati ſint. I.C.

V. *Arr. 15. huius tituli.*

XXXIV.

Donationes mutua claudicare non debent.

Riantius pro vidua Domini Bouleti dixit, defunctum & prædictam actricem mutuam donationem omnium ſuorum bonorum mobilium, immobilium, propriorum & acquiſitorum : & huiuſmodi donationem ex Conſuetudine Lorrienſi permiſſam eſſe, vbi coniuges domicilium habuerant, in caſum, *quo liberos nullos haberent*, velut in ipſorum matrimonio contigit. Concluſit ad hoc, nempe viduam aduerſus heredem manutenendam, viſis clauſulis poſſeſſionem ab vno in alterum ſuperſtitem continuantibus. Prouiſionem in caſum contradictionis poſtulat. Seguierius pro herede ait, partem bonorum viduæ ſitam eſſe in Valeſia, partem Senonibus, vbi Conſuetudo donationem propriorum interdixit: omnia verò bona viduæ propria eſſe. Hinc ſequi, eam marito ſuo nihil donaſſe: Conſuetudinem quippe id impediuiſſe, quam pro determinatione bonorum ibi ſitorum ſequi oportet. Quantum autem ad maritum, bona ipſius in Lorrienſi regione ſita, vbi donatione mutua de iis diſponere poterat. Propterea aſſerit, ex eo donationem factam ſimplicem eſſe, quæ iure prohibita eſt. Riantius replicat, ex vna & ex altera parte acquiſita eſſe, & Conſuetudinem in perſonam conceptam eſſe: eandem verò eam domicilij mariti eſſe, quæ mutuam donationem acquiſitorum & propriorum permittit. Curia Arreſto ſuo, 27. Martij, anno 1546. viduam quoad donationem manutenet in poſſeſſione mobilium & acquiſitorum immobilium: quantum ad propria bona, cauſam ampliauit.

XXXV.

Donatio mutua in caſum ſuperſtitis abſque inſinuatione legitima eſt.

Petrus Faber Actuarius ciuilis in Parlamento Pariſienſi actor, aduerſus Ioannam & Paſquierã Verdunias heredes Mariæ Lardieriæ, vxoris, dum viueret, prædicti Fabri dicebat, pactis dotalibùs inter ſe & prædictam Lardieriam, eò quòd præſentem pecuniam multam non haberet, conuentum fuiſſe, quo caſu ea ante maritum ſuum decederet, ſe bonorum eius vſumfructum toto vitæ ſuæ tempore citra cautionem habiturum, ea lege vt omnia integro in ſtatu conſeruaret, aliàque onera ſuſtineret. Ac viceuerſa ſi prædictus Faber prædecederet, eã pari modo ipſius bonorum vſumfructum habituram. Quid fit? Prædicta Lardieria prior vita fungitur. Is concludebat ad hoc, vt ſibi prædicto vſufructu iuxta contractum frui liceret. Heredes excipiebant, Conſtitutionem defuncti Regis Franciſci I. publicatam anno 1539. & alteram Regis Henrici publicatam 1549. & quod ob defectum inſinuationis, etiamſi ea in pactis dotalibus fuiſſet facta, huiuſmodi donatio non valeret; atque ita de eo Arreſto iudicatum fuiſſe. Præterea dona & commoda hæc inter coniuges interdicta eſſe Donationem inæqualem eſſe : nam bona prædictæ vxoris plus ducentis libris reditus valere : è contrario verò prædictum Fabrum nihil rerum habere. Inæqualitatem perſonarum hic ſubeſſe, & minorem vxorem fuiſſe, nec decretum interueniſſe : donationem mutuò factam in fraudem Conſuetudinis, *arg. l. verum. §. ſi minor. ff. de minoribus.* Faber actor replicabat, contractum reciprocum & fortunæ aleæ obnoxium fuiſſe, nec vel vnius vel alterius meliorem conditionem, verùm huiuſmodi titulum oneroſum fuiſſe, *l. Attilius ff. de donatio.* id loco pecuniæ numeratæ extitiſſe: inæqualitatem bonorum non conſiderandam : nec neceſſe fuiſſe, vt decretum ob minoritatem vxoris ſuæ interponeretur, eò quòd alienatio proprietatis non interueniſſet. Ex Cõſuetudine donationem mutuam permitti. Reæ Regium reſcriptum impetrant, vt lis iudicetur, non habita ratione contractus cum minore citra decretum celebrati, Sententia Præfecti Pariſienſis reſcriptum approbatur, actor repulſam patitur, rei abſoluuntur, actor in expenſas condemnatur, à quo appellat. Curia dixit, malè iudicatum fuiſſe, benè verò appellatum. Emendato iudicio appellatos à Regio reſcripto ab ipſis impetrato repulit, & decreuit, appellantem fundis & reditibus fruiturum, qui ad vxorem ipſius ſpectabant, derelicti per mortem ipſius, ſub cõditionibus pactis dotalibus inſertis : Arreſto, quod pronuntiatum, 10. Aprilis anno 1554.

Donatio mutua pactis dotalibus facta, mobilium & vſusfructus inſinuationi non eſt obnoxia: ſecus ſi ſit omnium bonorũ vel mobilium, nec mutua.

Articulus 58. Conſtitutionis Molinenſis vult omnes donationes inter viuos inſinuari, etiam donationes reciprocas, & in fauorem matrimonij celebratas : attamen *quæſtio 72. Quæſtio. memor. notab.* duo ſingularia Arreſta retuli, quorum alterum datum in peroratione, 22. Februarij 1601. Alterum 18. Martij 1601. ad relationem D. Iabini, quibus iudicatum fuit, donationem reciprocam, in pactis dotalibus factam, mobilium & fruitionis acquiſitorum & conquiſitorum, inſinuationi non obnoxiam, eo quod donatio illa potius pactio quædam ſit de communione in conuentione matrimoniali facta, quàm donatio. Id de mobilibus dicitur, quorum donatio reciproce facta. Nam ſi donatio viri coniugum tantum generaliter de omnibus mobilibus facta fuiſſet, huiuſmodi donatio inſinuari deberet, prout iudicatum fuit Arreſto, 14. Auguſti 1573. in tertia Camera inquiſitionum, ad relationem D. Archerij. *V. prædictam quæſtio. 72.* Maiori ratione, ſi pactis dotalibus donatio reciproca omnium bonorum fieret ſuperuiuenti, reſeruata ſumma aliqua ad teſtandum, nec tantum ſumma vſusfructus, ſed etiam proprietatis, ſi ex matrimonio liberos non ſuſcipiant : ita iudicatum fuit Arreſto, 24. Martij 1578. quod late refert Carondas *lib. 3. Reſponſor. cap. 82.* Et notandum erit, in donatione mutua appoſitam conditionem ſoluendi legata teſtamentaria validam eſſe, nec donationem nullam reddere. Carondas *lib. 7. Reſponſor. cap.* 145. I.C. *V. Arr. 31. ſuprà.*

XXXVI.

Donationis mutua a præmoriente in ſuperſtitem collatæ anne vim ro debeant?

Super defectu inſinuationis donationis mutuæ in pactis dotalibus à præmoriẽte ſuperſtiti factæ, vide Arreſtum quoddam, quod aliquo modo videtur contrarium eſſe *titulo de Subſtitutionibus, infra penultimo*, inter Andream Peronnetum actorem & appellatum ab vna parte, & heredes vxoris appellantes ab altera : adhæc de donatione mobilium ſiue pecuniæ, quam inſinuationi obnoxiam non eſſe dicere voluerunt, niſi quando ea in genere de omnibus debitis actiuis, de omnibus mobilibus, quæ in tali domo exiſtunt, &c. fieret : tum quippe proculdubio inſinuare eam oportet.

XXXVII.

Heres quando ingratitudinẽ donatarij perſequi poſſit?

Heres donatoris ad ingratitudinem donatarij vindicandam non admittitur, vt donatio reuocetur. *l. fin. C. de reuoc. donatio. in verb. nulla licentia &c.* Attamen ſi alleget, defunctum de eo locutũ, & donatario prædictam reuocationem minatum, atque ad id ſe accinxiſſe, ſufficit hac ratione heredi viam ſterni & ad reuocationem admitti, *l. poſthumus. §. fin. & l. ſeq. ff. de inoff. teſtam.* & ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod abſque data allegat Guido Pap. *quæſtio. 212.*

XXXVIII.

Donatio ſub cauſa reuerſionis ad donatorem, donatario mortuo abſque liberis perſonalis eſt.

Inter ſubditos Prouinciarum, quæ iure ſcripto vtuntur, Arreſto iudicatum fuit de retentione à donatore quodam facta, rem donatam ad prædictum donatorem reuerſuram, ſi donatarius abſque liberis decederet, abſque mentione ſuorum, realem eſſe & non perſonalem, ac propterea ad heredem prædicti donatoris trãſmiſſibilem, ſi tunc mortuus fuerit, cùm conditio eius retentionis euenerit. Non malè huic propoſito quæſtio conuenit inter Doctores noſtros agitata ſuper facti ſpecie, quæ ita habet: Princeps feudum quoddam cuidam illud emerito donauit, ea retentione, vt ſi donatarius ſine liberis naturalibus & legitimis moriatur, prædictum feudum ad Principem reuerteretur. Donatarius moritur, filio relicto, qui poſtea abſque liberis decedit. Dubium hoc eſt, vtrùm videlicet Princeps iuxta retentionem ſuam feudum reuocare poſſit? Baldus & Cynus ſuper *l. vlt. Cod. de hered. inſtit.* putant, quod non. Alexander & Salycetus *ad Authenticam: ſed & ſi quis. Cod. de ſecund. nupt.* contrarium tenent, putà pro Principe, quem veriſimile ſit, huiuſmodi donatione & retentione inibi appoſita, præferre voluiſſe liberos donatarij, ſibi ipſi donatori, vt & in defectum illorum, eum feudum ad ſe reuerti voluiſſe, nec in extraneos alienari poſſe aut debere, ſub eáque voluntate præſumta, quam ſequi oportet, *l. ſi omiſſa. ff. de leg. 2.* executio liberorum defendi poteſt, vſque ad illorum liberos, *l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſthumis.*

D. Maynardus ſimile iudicatum fuiſſe Arreſto Tholoſano ad relationem ſuam, menſe Ianuario 1574. *lib. 8 Quæſtio. cap. 33.* refert. I.C.

XXXIX.

Donator ad conſentiendum inſinuationi cogi poteſt.

Donatarius, qui obedire & ſatisfacere Conſtitutioni, & donationem ſtabilire vult, in ſe abſentem collatam, putà eam acceptare, & inſinuare, ſi interim donator ipſius ſententiam mutauerit, nec donationi factæ ſtare voluerit, prædictus, inquam, donatarius donatorem citari, condemnari &, vt veniat atque conſentiat cogi curare poteſt: prout iudicatum * fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum inter Petrum Caluſium & vxorem ipſius donatarios actores, in ſimili caſu ab vna parte, & Antonium Caluſium donatarios & reos ab altera, quod pronuntiatum à Domino primo Præſide, 23. Decembris 1551, quo confirmata fuit ſententia quædam Libellariorum Palatij, 3. die Iunij 1550.

Arreſto generali, quod pronuntiatum in Pentecoſte 1581. fœmina quædam admiſſa fuit ad cogendos heredes, vt inſinuationi cuidam conſentirent, cum nondum 4. menſes à morte mariti præteriti eſſent. B.

Nec non Arreſto Tholoſano, quod refert D. Maynardus *lib. 7. Quæſtio ſuar. cap. 94.* I.C.

*Choppinus ſimile Arreſtum laudat, ad Conſuetudines Andegauenſes, *lib. 3. cap. 1. tit. 4. Arr. 10.*

XL.

Donatio vſusfructus in caſum, quo ſuperuixerit, à marito in vxorem facta inſinuationem nõ requirit.

In caſu quodam, quo à parentibus fœminæ in contractu matrimonij donatur & ſub conditione, *ſi ſuperuixerit*, poſſeſſio immobilium & fundorum prædictæ fœminæ pacto conuento in maritum confertur, vt *dum viueret*, iis frueretur, hoc, inquam, caſu prædicti parentes non admiſſi, verùm repulſi fuerunt arguentes prædictam donationem ob defectum inſinuationis, Arreſto 10. April. 1554. ante Paſcha, quod datum inter Petrum Fabrum Actuarium, & Ioannem Preuotium.

V. Arreſtum 35. ſuprà cum additionibus.

XLI.

Donatio à patre in liberos collata illicita, pari modo in nepotes collata illicita eſt, ſi vitium à patrè deſcendat.

Donatio à patre in filiam ſpuriam facta, iure reprobatur. Dubium fuit, vtrùm ſi à prædicto patre in liberos filiæ ſuæ ſpuriæ collata ſit donatio, æquè vitioſa dici poſſit, ac priori caſu, quo in matrem ipſorum conferebatur? Nonnulli aſſeruerũt pro nepotibus Presbyteri liberis filius ipſius ſpuriæ, eò quòd naturales & legitimi ſint, nullo reſpectu habito ad maculam ipſorum matris, nec ad vitioſam, ſordidam & reprobatam coniunctionem, quorum nihil in iis hæret, ſed omnis turpitudo in iis deleta eſt. E contrariò tenetur, etiamſi ex Imperiali *l. vlt. Cod. de naturalib. liber.* nepotes & liberi eodem gradu habeantur, nihilominùs hoc intelligendum eſſe de actibus fauorabilibus, non verò reprobatis & odioſis, cuius generis eſt, de quo hic agitur, atque originem ſiue ſtirpem inſpiciendam, quæ à Presbytero deriuatur; Cuius turpitudo per matrimonium ſpuriæ ſuæ filiæ non deletur. Balliuius Senonenſis bona donata filiæ prædictæ ſpuriæ & marito ipſius adiudicauerat: ab eo legitimi heredes appellant. Arreſto ſoleoni, quod in purpura pronuntiatum, 14. Auguſti Pariſiis 1570, dictum fuit, malè iudicatum, & bona donata heredibus Presbyteri legitimis adiudicata, nulla prædictæ donationis ratione habita & citra expenſas. E contrario allegatum fuerat, quòd, licet pater deportato filio donare non poſſit, poteſt tamen filio deportati: verùm origo vitij valdè diuerſa eſt.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

Donatio in maſculos in fauorem matrimonij quoſque extendat.

DOnatio * in liberos maſculos in fauorem matrimonij collata, cum ſubſtitutione vnius in locum alterius & ſuperſtitis, de illorum liberis non intelligitur. Arreſto, quod pronuntiatum in purpura, 7. die Iunij 1565. à Præſide Bailleto.

* Donatio in aliquem & ipſius heredes de corpore ſuo deſcendentes facta, nepotes comprehendit, Arreſto Pariſienſi quod datum 5. die Decembris, anno 1536. Choppinus *lib. 3. de priuileg. ruſtic. part. 3. cap. 4. num. 5.*

II.

Pater & mater in vnum è filiis plus bonorum quàm in alterum conferre non poſſunt.

Pater & mater extra matrimonium & donationem in fauorem illius, in vnum è filiis plus bonorum quàm in alterum conferre non poſſunt, prout iudicatum fuit aduerſus D. I. Preuotium, Præfectum Tornacenſem: quo dictum fuit donationi à patre factæ ex officio in fauorem matrimonij, renuntiatione ſucceſſioni in reſiduo facta, ſtari oportere: verùm quantum ad donationem à matre in teſtamento ſuo factam, collationem fieri oportere: & liberos æqualiter inter ſe hereditatem diuidere, Arreſto, 24. Iulij 1578. perorante Loiſello. B.

III.

Donatio inter viuos ea lege facta, acceptata

Donatio inter viuos acceptata & inſinuata, ſub conditione implendi teſtamenti, nō reuocatur.

&inſinuata, vt teſtamentum donatoris adimpleretur, teſtamentaria diſpoſitione reuocari non poteſt, prædictáque clauſula de piis legatis & ſumtibus funerum intelligitur. Iudicatum 14. Auguſti 1574. inter Arreſta generalia. B.

IV.

Donatio immodica moderationi obnoxia eſt.

Donatio immodica, veluti omnium bonorum inofficioſa eſt & reductioni ac moderationi obnoxia: Arreſto generali, quod pronuntiatum 27. Martij 1563.

V. Louet. *lit. D. Arr.* 23. *&* 46. *cum annotatio.*

V.

An nullitas donationum ante acceptationem locum habeat aduerſus minores?

Poſt *Arreſtum* 8. *ſuperius huius tit.* ſuperuenit Conſtitutio 1539. *Artic.* 33. continens nullitatem donationis ante acceptationem donatarij. Quęſtio autem eſt: Vtrùm id aduerſus minores locū habeat, pro quibus Notarij acceptarunt? Iudicatum fuit, quod ſic: & neceſſe eſſe, vt reſcriptum reſtitutionis impetretur, vt continetur Arreſto Martini Procuratoris, aduerſus Rouſſeum Præfectum Carnutenſem, pro dimidia parte domus Cantiliacenſis, menſe Aprili, 1575. V. *Arreſt.* 30. *infra.* B.

VI.

Donationes nullæ:
1. Ab amita in nepotem collata, ſub falſo obtentu.
2. In concubinam.
3. In nepotem Presbyteri eiuſdam.

Ab amita in nepotem donatio falſo obtentu collata, quaſi iudicio conneneretur, irrita & reuocata fuit, & nepos in multam condemnatus, 4. Februarij 1567. Choppinu pro appellante perorante. Ea quoque quæ in concubinam confertur, reuocabilis eſt: Ita iudicatum fuit 20. Martij 1563. vt pote quæ contra bonos mores, mali exempli & inofficioſa ſit. Præterea, donatio in neptem Presbyteri cuiuſdam, qui iam filiæ ſuæ donauit, pro alimentis collata nulla eſt & huiuſmodi donatio in irritum deducta fuit inter Arreſta generalia, medio Auguſti 157. Itémque donatio in liberos in præiudicium reliquorum, odio religionis collata ſubſiſtere non poteſt: prout repræſentatum fuit ab Aduocato Regio Mennilio, 4. Martij 1564.

VII.

Donatio fundi in fauorem matrimonij diſpoſitionem donātis non impedit, vt.

Donator quidam & quidem pater, donato fundo quodam in fauorem matrimonij, ſibi reſeruata & retenta poteſtate diſponendi de ſumma quadam nummorum ſuper re donata, partem prædictæ rei, vſque ad concurrentem ſummam abſque venia & ſcientia donatarij vendere poteſt. Ita iudicatum Arreſto aduerſus Dominum de S. Cyriaci, anno 1531. qui cenſus fundi cuiuſdam à donatore ſocero ſuo venditi retrahere volebat. B.

Maynardus *prædicto libr.* 6. *cap.* 73. contrarium iudicatum fuiſſe Arreſto Parlamenti Tholoſani, anno 1559. refert. I.C.

VIII.

Defectus inſinuationis ſorori ſubſtitutæ imputari non debet.

Quoad ſubſtitutionis materiam notandum eſt, defectum inſinuationis ſorori ſubſtitutæ imputari non debere, quæ per manus heredis teſtamentum nanciſci non potuit. Iudicatum inter Arreſta generalia 7. Septembris 1585. pro Magdalena Longa ſorore, aduerſus heredem ab inteſtato, hunc defectum allegantem.

IX.

**Inſinuatio pro pecunia aut mobilibus in matrimonio promiſſis non requiritur.*

Arreſto generali, quod pronuntiatum, medio Auguſto 1577. in interpretatione Conſtitutionis Molinēſis, dictum fuit, inſinuationem pro ſumma pecuniæ non requiri, & pro re mobili promiſſa aut data in fauorem matrimonij: feudúmque pro eo hypothecæ obligatum vendi debere, vt pecunia diſtribueretur. Aliud in re immobili. De inſinuatione vide *Artic.* 87. *Comitiorum Bleſenſium.* B.

X.

Inſinuatio rerum in fauorē matrimonij donatarum quomodo approbetur.

Inſinuatio rerum donatarum in fauorem matrimonij ad poſtulationem viduæ mariti aduerſus ſocerum donatorem ſuperſtitē, & 25. aut 26. annis poſt mortem filij ſui & mariti eius actricis, pro Geneuenſi quadam Matiſconenſi, admiſſa & approbata fuit Arreſto generali, quod pronūtiatum à Domino Præſide Seguierio, 12. Maij 1581. & eo præiudicatum, rigorem Conſtitutionis de quatuor menſibus non intelligi poſſe neque obſeruari, quàm pro creditore, non verò aduerſus fœminam, quæ marito iuncta fuit, & agere non potuit.

XI.

Donator de defectu inſinuationis excipere poteſt.

Donator de defectu inſinuationis aduerſus donatarium excipere poteſt, prout iudicatum fuit, 20. Aprilis 1575 B.

V. *Arreſtum* 40 *huius tit.* Maynardum *lib.* 6. *Quæſtio ſua. notab. cap.* 63. *& lib.* 7. *cap.* 9. Vide etiam Arreſta D. Louetij *lit. D. Arr.* 46. vbi refertur, donantem defectum inſinuationis allegare non poſſe, neque pariter donantis heredem.

XII.

Communio propriorum in cōtractu matrimonij ad collaterales extenditur.

Clauſula contractus matrimonij, qua communio ſeu ſocietas propriorum continetur, in caſum, quo liberi ex eo ſuſciperentur, pro collateralibus quoque ad ſucceſſionem venientibus intelligitur. Iudicatum Arreſto pridie Natalis, anno 1532. Non abludit Arreſtum 12. Februarij 1582. perorante Rebuffo, quo donatione ab vxore in maritum, *in ipſum & ſuos* collata, verbum, *ſuos,* ad eos ex eo matrimonio reſtrictum fuit. B.

XIII.

Reuocatio donationis mutuæ teſtamento facta nulla declarata.

Reuocatio mutuæ donationis teſtamento facta, nulla declarata fuit anno 1531. ad relationem Domini Bourgonij Ratio hæc eſt, quòd reuocatio donationis eſt actus inter viuos, qui teſtamento non videtur poſſe reuocari *l. de reuocad. donat.* Ita iudicatum altero Arreſto Paſchali 1536. quod pronuntiatum à Domino Præſide Seguierio B.

XIV.

Donatio in liberos ab vxore aut marito nulla eſt. A ſecunda vxore liberos non habente, legitima eſt.

Donatio in liberos vxoris aut mariti facta, ex noua Pariſienſi Conſuetudine prohibetur. Donatio verò à ſecunda vxore, quæ liberos non habet, in liberos prioris ſui mariti collata, iuſta & valida eſt: ita iudicatum fuit Arreſto ſolenni, vltimo Iunij 1587. & aliis quæ retuli *in Quæſtio. mea* 68. I.C.

De donatione à filio collata ſuorum mobilium & acquiſitorum in nouercam ſuam, Vide Carondam *lib.* 7. *Reſponſor. ſuor. cap.* 124. Maynardum *lib.* 3. *cap.* 84.

XV.

Antapocha priuatim extra præſentiam cognatorum facta interdicta ſunt: vt & donatio extra contractū matrimonij collata.

Infinitis Arreſtis iudicatum fuit, omnes antapochas priuatim cōfectas, abſentibus cognatis, qui contractui matrimonij interfuerunt, nullas eſſe. Hæc Arreſta referuntur à D. Renato Choppino *ad artic.* 258. *Conſuetudinis Pariſienſis, & lib. de priuileg. ruſticor. cap.* 10. Robert. *Rer. iudicata. lib.* 3. *cap.* 1. Carond. *lib.* 2. *Reſponſor. ſuor. ca.* 34. Nihilominus à quibuſdam aſſertum fuit, donationem factam à quodam virginem ambiente ſex menſi-

menſibus ante matrimonium antapocham minimè cenſeri, ac huiuſmodi donatiooem in præiudicium contractus matrimonij minimè eſſe, eo quod rum e·ìm prædicta donatio facta fuiſſet, nulla adhue pacta dotalitia erant. Nihilominus Curia contrarium indieauit pro liberis defuncti D. Floretti Conſiliatij in Curia, appellantibus à ſenrentia quadam, quæ data à Præfecto Pariſienſi, & actoribus in euocatione, aduerſus ipſorum matrem appellatam, cui prædictus Dominus Florettus ſex menſibus ante contractum à ſe matrimonium donauerat, mille librarum reditũ, in caſum, *ſi liberos non ſuſciperet*, vice verſa, ſi liberos haberet, vſumfructum tantùm. Curia audito Tullonio pro appellantibus, Roberto pto appellato, & D. Seruino pro Rege, Arreſto 17. Febmarij 1595. habito ad poſtulatam euocarionem reſpectu, iúſque ſuper eo dicens, declarauit prædictam donationem nullam & nullius effectus, momenri aut efficaciæ eſſe, deereuitque prædictos liberos prædictis mille libris teditus conttouerſis fruituros citra expenſas, qualitate partium attenta. I.C.

XVI.

Donatio ſun. dorum in Præfectura ſitorum non inſinuata, nulla eſt.

Arreſto, quod datum in 3. Cameta Inquiſitionom ad relarionem D. Ruellij, 1. Februarij 1577. aduerſus Carolum Regem, Procuratotem Ambianenſem, quæ donatio quædam in prædictum Regem quorundam fundotũm in Præfectura Regia Bellouacenſi ſirorum collata fuit, ac io Præfectura Regia Ambianenſi domicilio donantis inſinuata, & in ſede principali Balliniatus Ambianenſis & ſede Præſidiali, non verò in Præfectura Bellouacenſi, prædicta, inquam donatio nulla declarata fuir, & prædictus Rex actor à præſeriptionibus & concluſionibus ſuis excluſus fuit.

XVII.

Donatio in vxorem collata, non inſinuata à marito vel ſuis heredibus impugnari nõ poteſt, ſed tantùm à creditoribus donatoris.

Compluribus Arreſtis iudicatum fuit, donationem à marito in vxorem in contractu matrimonij collatam, nihilominus validam eſſe, reſpectu matiti & heredum ipſius, qui eam impugnare non poſſunt, quorum reſpectu ea vires capit à die contractus, ad quem inſinoatio retrotrahirut: verùm reſpectu creditorũ (pro quibus inſinnatio principalitet introducta eſt) effectum non capit, niſi à die inſinuationis, etiamſi creditores contractui matrimonij interfuerint, & vt teſtes ſignauerint: ita iudicatum Arreſto ſolenni à defuncto D. ſecundo Præſide Seguierio, inter Arreſta pronunriata diebus Paſchalibus 1595. qnod prius concluſum & pronuntiatum fuerat, 30. Aprilis 1594. oidinariè, & iudicarum in 3. Camera Inquiſirionũ, pro Paſchali Bazoüino creditore, aduerſus Iſabellam Audonſiam viduam & donatrieem defuncti Ioannis Dagnanij mariti ſui, quod plenè & latè refertur *in Quæſtio. mea.* 71.

D. Bergerontus quæſtionem annotauit: Vtrùm videlicet donatoris heres donationem controuerſam reddere ob defectum inſinuationis poſſit? Ipſi videtur, quod non, hae ratione, quod facto & promiſſis donatoris ſtare teneatur, & ait, Maiorem Cameram in peroratione de eo dubitaſſe, & cauſam ampliaſſe, licet Domini Triumuiri Regij perpetuò negatiuam tenuerint: verùm Cameras Inquiſitionum iudicaſſe iuxta Conſtitutionis rigorem. Verùm de eo amplius dubitandum non eſt, poſt Arreſta à me relata *in Quæſtionibus meis*, & à Choppino, *de legibus Andium, lib. 3. cap. 1. tit. 4. num. 10. & c. 2. eod. tit. num. 11.* Caronda *lib. 4. Reſponſ. ſuer. cap. 5. & lib. 8. cap. 62.* A D. Maynardo ampliſſimè *lib. 7. Quæſtio. ſua. notab. cap. 94.* I.C. Vide *appendic. ſin. Arr. 28. huius tit.* vbi refertur Arreſtum de 20 April. 1575. quo donatarius de defectu inſinuationis aduerſus donatarium excipere poteſt, & notam, quæ dicit contrarium.

XVIII.

Minores ob defectum acceptationis & inſinuationis reſtituuntur.

Minores ob omiſſam acceptationem & inſinuationem reſctipto facilè reſtituuntur, iuxta *l. minoribus. C. de donat. ante nupt. & l. fin. §. 1. C. de iur. dot.* Arreſto penult. April. 1575. Altero Arreſto, 9. Ianuarij 1576. perorantibus Mariono & Chauuelino: à Balliuio Ambianenſi appellatum fuerat. V. Arreſtum quoddam de eo, quod in purpura pronuntiatum, 23. Decembris 1602. à D. Primo Præſide, *in quæſtio. mea* 70. V. *Arreſtum* 27. I.C.

TITVL. II. VTRVM DONAtarius heredis loco conueniri poſſit?

ARRESTVM I.

Donatarius pro herede nõ conuenitur, ſed non habetur.

DOnatarius vniuerſalis perſonam donatoris non repræſentat, neque directò aduerſus ipſum perſonales actiones intentari poſſunt. Eáque materia eſt, quam tractat Barrolus in *l. nomine & rei. & l. pecunia ff. de Verbor. ſignif.* Et ita aduerſus Andream Gilbertum & vxorem ipſius iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1385. Nihilominus, quo tempore Arreſtum iſtud datum fuit, donator ſuperſtes erat: ac propterea non poterat habere ſucceſſorem vniuerſalem, & prædictus donatarius obligatus manet, *l. quid ergò ff. de pecul.* Item actiones fundos non ſequuntur, *l. 1. verſ. ſi heres. ff. ad Trebell.* verùm tantùm perſona donatoris ſuperſtitis obligatur, qui acquirere poteſt, & ſatisfacere, *l. qui bonis cedit. ff. de ceſſio. bonor.* Alioquin ſi mortuus donator fuerit, donatarius ad id tenebitur: bona quippe donata perpetuò intelliguntur ære alieno onerata, *l. ſubſignatum. 39. §. bona ff. de verbo. & rer. ſignific.*

Deſumtum ex Gallo *quæſtio. 39.* I.C. V. *Tit. de commune Arr. 4. 11. & 30.*

II.

Donatarius pro herede habetur.

Super veteri dubio, vtrùm videlicet creditor directò donatarium vniuerſalem debitoris ſui conuenire poſſit? Nonnulli tenuerunt, quòd ſic, *l. per hereditatem. ff. de donatio.* Alij tenuerunt, quòd non, *per l. æris alieni. Cod. de donat. & l. 2. Cod. de hered. vel actio. vend.* Alij verò (atque hęc communis opinio eſt) arbitrati ſunt creditorem ſcilicet, antequam donatarium conueniat, facultates debitoris ſui excurere debere: & tum demum ſi is ſoluendo non exiſtat, aduerſus donatarium, qui poſt debitum ipſius ſuperuenit, agere poſſe, & donationem impugnare velut in fraudem ſui factam. Eáque eſt ſententia Gloſſæ *in d. l. æris alieni*: quam Baldus, Cynus, & Salicetus ſequuntur. & complures alij Doctores. Hodie circuitus hic ſublatus eſt, & aduerſus prædictum donatarium vniuerſalem directò perſonalis actio intentari poteſt, putà, ſuperſtite debitore, ſi notoriè ſoluendo non ſit, aut etiam eo mortuo, ſi heredem non habeat. Atque ita Arreſto Gratianopolitano, 4. Septembris, 1456. iudicatum fuit inter Iacobum Nanetenſem Romanenſem ab vna parte, & Ioannem Boonetum ab altera parte.

Deſumtum è *deciſio. 105. & 460.* Guidonis Papæ. I.C.

Donatarius ſingularis creditoribus retentione retentionis donatoris tenetur.

III.

Dominus Limolius, io contractu matrimonij, purè ac ſimpliciter filio ſuo natu maiori Vice Comitatum Tourenenſem donauit, & alteram donatione dominium Limolenſe Ægidio alter. filio ſuo, retento eius vſufructu & ſumma ſex mille librarum. Poſt mortem ipſius, quidam conductor ipſius nomine Petrus Sirelius, ſupradictos conuenit, quotquodam pactorum nomine cum defuncto initorum pro conductione prædicti dominij Limoleo. s, Natu maior Vice Comes Toureoenſis ait, ſe prædictum Vice Comitatum peculiari titulo poſſidere. Prædictus Aegidius tantumdem de prædicto dominio Limolenſi dicit. Conductor ei adhæret retentionum nomine, quarum reſpectu, & quatenus poſſidet, pro herede haberi debeat, & per conſequens creditoribus reſpondere teneatur. Hanc ad rem ſummopere notandus eſt textus *l. fin. C. de primipil. lib. 12. ibi, ni quæ ſucc. ſſiſti patri veſtro, neque vnicquam ex bonis eius tenetis, conſequens eſt, à paternis creditoribus vos non conueniri.* Adde, quòd fructus percepti ad defunctum ſpectabant, de quibus is diſponere poterat, *l. adiuncta vſuſfructuaria ff. de vſuſfruct.* Huiuſmodi verò fructus ad heredem, non ad donatarium ſpectant, vt not. *in l. fin. ff. de pact.* Et iuxta ea Arreſto Burdegalenſi, 2. die Auguſti 1531. dictum fuit, prædictum Dominum Limolium ob prædictas retentiones, prædicto Sirelio ſatisfacere teneri.

Deſumtum *ex deciſio.* 104. *num.* 47 D. Præſidis Boërij I.C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum II.

I.

An donatarius & legatarius vniuerſalis pro debitis teneantur?

AGitatum fuit, verùm videlicet donatarius & legatarius vniuerſalis propter æs alienū donatoris aut teſtatoris teneretur, & creditores aduerſus eos, indiſcuſſo herede agere poſſent? Iuxta ius Romanum obtinuit, heredem diſcutiendum prius eſſe, & recta via creditores donatarios aut legatarios conuenire non poſſe, *ex l. aris alieni. Cod. de donatio.* & ibi Baldus & Salicetus, vel niſi donator abſque heredibus deceſſiſſet, eùm bona dicantur, deducto ære alieno, *l. ſubſignatum. § bona ff. de V. S.* Attamen hodie ex generali Franciæ praxi, donatarij aut legatarij vniuerſales ad ſolutionem debitorum tenentur, vt pote qui heredes repræſentent per *l. omnes. §. Lucius. ff. Quæ in fraud. credit. l. mulier bona. ff. de Iur. dot. l. in pars. ff. de R. I. l. fin. ff. de Vſufru. l. ex facto. 35. ff. de hered. inſtit.* Quod in legatario omnium bonorum locum habet: at in legatario quotæ partis bonorum, putà dimidiæ, tertiæ vel quartæ partis bonorum aut certi generis bonorum, Vnuſquiſque pro ea parte conferre debet, pro qua legatarius eſt aut donatarius, ad exoluendum æs alienum, vnà cum herede, iuxta Conſuetudinem Pariſienſem repetitæ prælectionis ſeu reformatam, *artic.* 334. qui de nouo additus fuit & deſumtus ex Arreſto, quod ſolenniter pronuntiatum 4. Maij 1562. inter heredem & legatarios defuncti Ioannis Boulardi, Commiſſarij Examinatoris in Caſtelleto Pariſienſi, quo Curia emendata ſententia Præfecti Pariſienſis, heredem, qui appellabat, condemnauerat ad tradendum Franciſcæ Frumentinæ matri & tutrici liberorum ſecundi thori, legatarios omnium bonorum mobilium, acquiſitorum, immobilium, & quintæ partis propriorum prædicti defuncti Boulardi, legatis prædictis minoribus, ea lege, vt prædicti legatarii ad ſolutionem debitorum mobilium & immobilium prædicti defuncti conferrent, aut pro rata valoris ſeu æſtimationis rerum legatarum, ratione habita valoris vniuerſitatis omnium bonorum, mobilium, acquiſitorum immobilium, & omnium propriorum à prædicto defuncto relictorum, atque iuxta emolumentum, quod vnuſquiſque prædictorum heredum prædicti defuncti, & legatarii ex prædictis bonis mobilibus, acquiſitis, immobilibus & proprijs capere poſſent, decretúmque fuit Arreſtum illud legi & in Caſtelleto Pariſienſi publicari oportere, ordinariis peroratoriorum diebus.

Donatarij aut legatarij ad debita tenentur pro ratione conſecuti emolumenti, fiſcus, item, Abbates, & Domini merum imperium habentes.

A tamen prædicti legatarij vniuerſales aut donatarij ad debita non tenentur, niſi vſque ad valorem rerum donatarum aut legatarum, veluti ſimplices bonorum ſucceſſores, quos teſtator non amplius onerare p. teſt, quàm honorauit, *l. Imperator. § ſi certum. ff. de legat.* 2. Quemadmodum dici ſolet, Dominum merum imperium habentem ad ſolutionem debitorum eius, cui iure caduci ob defectum heredis ſuccedit, non teneri, niſi ad concurrentem bonorum quantitatem, cuius compendium facit æſtimationem: Abbatem itidem, qui in peculio religioſi ſui ſuccedit, non teneri niſi pro modo emolumenti, prout Bacquetus *cap. 3. tractat. de iure caduci* demonſtrauit: verum ne ſupradicti vltra modum emolumenti percepti, debitorum nomine conueniri poſſint, inuentarium fieri curare debent, prout iis ſuadet Argentræus *ad artic. 2 89. Conſuetudinis Britannicæ, gloſ.* 7. vbi multa notatu digna ad hanc materiam pertinentia annotauit. Neque amplius opus eſt veteri illo circuitu, cuius Paponius mentionem facit *in Arreſto* 2. *huius tit. Omnia enim circuitus vitandus eſt, l. dominus. de conditi. & vtrinque ſolemnitates & inutilibus conſumenentia*, ait Iurisconſultus *in l. ſicut ff. qui potior. in pign.* Adeo vt hodie recta via, ex æquitate & benignitate, creditores aduerſus huiuſmodi legatarios & donatarios agere poſſint, vti Benedictus notauit *in c. Raynutius, in verbo, cætera bona, num.* 46. Boërius *deciſio. Burd. gal.* 210. Guido Papa, *deciſio.* 460. Capellæ Tholoſanæ *deciſio* 387. Bacquetus *tractat. de iuribus iuſtitiæ, cap. 21. num* 67. & D. Maynardus *lib. 6. Quæſtio. ſuas notab. cap.* 0. de ea re duo Arreſta Parlamenti Tholoſani ſolenniter pronuntiata refert. I.C.

TITVL. III. DE HYPOTHECIS, & actionibus hypothecariis, & iure prælationis inter creditores.

Ad hunc titulum videatur *Conſuetudo Pariſienſis, artic.* 99. & *cap. 12 Tit. de deciſionibus,* Domini Præſid. Magiſtri, & Loyſellus, *de poſſeſſionum deſertione.*

ARRESTVM I.

Hypotheca in cenſibus & reditibus indiuidua.

HYpotheca indiuidua eſt, & dominus directus in ſolidum aduerſum vnum quendam qui partem poſſidet, agere poteſt. * Tantumdem in alijs caſibus. Atque Arreſto Pariſienſi, 8. die Iunij 1586. reprobatæ & interdictæ fuerunt Conſuetudines contrariæ. Infrà titulo: *de Iuribus Dominicalibus Arreſto* 14. hęc materia pleniùs tractatur. Et infrà *Arreſto vltimo* expreſſis quoad alios caſus, veluti de debitis perſonalibus per valida inſtrumenta ſubſidiaria m hypo-

Creditor, ad quemnam ex pluribus fundis hypotheca obligatis agere poſſit.

hypothecam omnium bonorum habentibus, Arreſto iudicatum fuit, creditorem, cui complures & diuerſi fundi à debitore ſuo hypothecæ obligati ſunt, ad quem voluerit fundum, agere poteſt, dummodò negotium ei cum debitore ſuo intercedat, qui eius proprietarius & detentator ſit & maneat. Econtrario, ſi eos alienauerit, aduerſus eos primùm, qui vltimò alienati fuerunt, agere eum oportebit, *l. ſi quis habens creditores plures. ff. Qui & a quib. manum.*

V. *Arr.* 10. quod huic tit. inſertum fuit, quod tamen hoc loco melius fuiſſet poſitum. I. C. V. *Arr. Append. huius tit.*

II.

Hypotheca ſpecialis cum venditione conditionali.

Nobilis quidam à mercatore quodam quingentos coronatos mutuos accipit, quos ei ſe intra anni vnius ſpatium redditurum promittit: eúmque in finem ei feudum quoddam hypothecæ obligat: atque paciſcitur, anno videlicet elapſo, ſi prædictorum coronatorum ſolutionem non præſtet, ex nunc vt ex tũnc, & ex tunc vt ex nunc, prædictum feudum mercatori venditum fore. Annus elabitur, nec ſolutio fit. Mercator poſſeſſionem feudi capere vult, & interdicto experitur: atq; à primo* iudice aduerſus nobilem manutenetur, qui ab eo ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi allegat, hanc venditionem tantùm valere, quantum pactum ſeu legem commiſſoriam, quæ de iure reprobatur, nec debitorem quicquam aliud quàm quod debet, non verò fundum ſuum ſoluere cogi poſſe *l. prima & fin. Cod. de pactis pignor. & l. Caius. §. fin. ff. de pignor. actio.* adeò vt ex huiuſmodi contractu nullo poſſeſſio non acquiratur, *l. ex teſtamento. C. de fideicommiſſ.* Aliud foret, ſi hypotheca ea conditione facta fuiſſet, vt ſi intra tempus conuentum debitum non ſolueretur, creditori poteſtas eſſet, poſſeſſionem obligati fundi apprehendere, & eum ſibi venditum eo pretio, quo æſtimaretur, poſſidere. Curia Arreſto ſuo 19. die Maij 1552.* prædictam venditionem nullam declarauit, & decreuit, vt niſi intra duos menſes appellans ſummæ debitę ſatisfeciſſet, iis elapſis fundum ex tunc prædicto mercatori venditum fuiſſe, eo pretio, quod æſtimatores huius rei peritè æſtimauerint. Eáq; eſt expreſſa diſpoſitio textus *in l. ſi fundus. §. fin. ff. de pignoribus; & in l. fin. in princ. ff. de contra. emtion. l. final. Cod. de leg. commiſſ.* expreſſa eſt, & ea quæ ſcripſit Abbas *in c. ſignificante ſuper gloſſa, in verb. commiſſoria. de pignoribus.*

Venditio conditionalis quo modo fieri poſſit.

*Paponius fallitur. Nam ſententia Iudicis feudum ſequeſtratum tantum fuit. *Curia appellationem & id à quo appellatum fuerat, in irritum deduxit. B. V. Maynardum *lib. 6. Quæſtio. ſuar. Notab.* 27.

III.

Hypotheca generalis poſt effectum ſpecialis præcenſa.

Creditor reditum à debitore quodam ſuo acquirit, qui eum in fundo quodam ſpecialiter ad id hypothecæ obligato conſtituit, & generaliter in omnibus & ſingulis bonis ſuis. Debitor ille compluribus annis ſolutionem moratur. Creditor fundum * iſtum expreſſæ hypothecæ obligatum, & alia nonnulla debitoris immobilia pignori capi curat, eáque ſubhaſtari. Ea ei ex decreto adiudicantur. Poſtquam in eorum poſſeſſionem miſſus fuit, vigore generalis hypothecæ, reditum pro futuro ſolui ſibi poſtulat, & pro reliquis futuris, ad alia immobilia agere poſſit. Nonnulli aduerſus eum tenuerunt ex ratione fundi ſpecialiter hypothecæ obligati, qui in creditoris manus peruenit, & ex ratione aliorum fundorum ex prædicto decreto adiudicatorum, quod conſolidationis cuiuſdam eſt, *§. ſcire autem emphyteutas. in fin. verſ. inſuper. in authentic. de alienat. & emphyt.* Alij exiſtimarunt, eo non obſtante, creditorem reliqua ſibi ſolui curare poſſe, & ad alia bona venire, *d. §. ſi verò. & l. quamuis. De pigno. & l. ſi aduerſus. Cod. de Actio. & Oblig.* In hoc conflictu multa conſideranda ſunt: ac nominatim, ſi vltima opinio obtineret, inconuenientia inde ſequi poſſe, putà, ſi permitteretur hoc modo pedetentim immobilia perſequi, quæ tam expreſsè quàm generaliter hypothecæ obligata fuerunt, propter æs quoddam modicum exiguo tempore omnia bona alicuius debitoris conſumta & ad totalem deſtructionem perducta iri: id quod permitti non debet, *l. magis puto. § item Prætor*, ibi, *ne plus accipiatur*, & ibi, *ne propter æs modicum. ff. de rebus eor. qui ſub. tut. vel cura.* Neque veroſimile eſt, debitorem ad huiuſmodi conditionem obligare ſe voluiſſe, *l. obligatione generali. ff. de oblig.* Nihilominus Arreſto Burdegalenſi, nullo ad prædictas rationes reſpectu habito, iudicatum fuit pro creditore, 7. die Iulij 1531. in lite inter fratres Rupeanos. Alter caſus ſingularis planè contrarius eſt, creditorem videlicet, qui propter hypothecam generalem fundum debitoris ſui pignori capi curat, ſi alter creditor, cui hypotheca in aliis fundis conſtituta eſt, intercedat, eum depellere poſſe, eíque dicere, eum non admittendum, vſque quo ſpecialem ſuam hypothecam diſcuſſerit, per *l. quamuis. 2. C. de pignorib.* debitori poteſtas iſta non concederetur, opponendi aduerſus creditorem ſuum, qui ſpecialem hypothecam habet: prædicta quippe *l. quamuis*, intelligitur tantùm in concurſu creditorum duorum, non autem cùm contenditur inter creditorem & debitorem. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 20. die Auguſti 1558. inter fratres Picotos liberos Domini Præſidis Picoti Subſidiorum, & Bometium Voërium & Muſæum & alios aduerſus prædictos Picotos, 16. die Decembris 1560.

Inter creditores differentia eſt hypothecarum, generalis & ſpecialis.

[*Infrà* lib. 18. tit. 6. ca. 34. & 35.]

Quemadmodum ſpecialis hypotheca generali non deroget, V. Bartolum *ad Auth. hoc ſi debitor. de pignorib. l. 2. de duob. reu. l. ſi non ſingulis. de reb. credit.*

*Quid ſi hypotheca à debitore conſtituatur in parte ſua fundi cuiuſdam, quam cum altero pro indiuiſo communem habebat? Ea tantum in ea parte, quæ ei ex diuiſione obtigit, intelligetur conſtituta. Arreſto Pariſienſi, quod datum 20. die Iulij 1571. aduerſus diſpoſitionem iuris communis, *l. 3. §. vlt. ff. qui potior. in pign. l. ſi conſenſit. §. vlt. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſol. l. ſi qui fundum ff. de vſufr. legat.* Choppinus *lib. 3. de priuileg. ruſticor. part. 3. in fin.* T.

IV.

Hypothecaria purè realis aut mixta.

Hypothecaria realis eſt, & optio actori datur, vel aduerſus detentatorem agendi coram Iudice loci hypothecæ, vel etiam, ſi malit, coram Iudice ordinario prædicti detentatoris: nihilominùs ſi perſonalis ſit, coram Iudice rei agi oportet. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1383. Inter Dominam Vergeriam actricem ab vna parte & Marchionem Salucium reum ab altera.

[*Sup.* Arreſtum 2. Curiæ Libellatorum.

Idem deciſum fuit Arreſto 8. die Februarij 1563. & demonſtratum fuit ab Aduocato Boucheratio, vna vel altera concurrente, perſonalem cum ad ſe trahere hypothecariam velut acceſſoriam, aliàs vnuſquiſque à ſua Iuriſdictione diſtraheretur Et Arreſto 19. die Iunij 1565. aduerſus ordinarium ſeu conſuetum Præſauenſem abuſum, interdictum fuit, hypothecariam vnà cum perſonali intentare: verum ſi concurrant, hypothecam perſonali ſeruire, tanquam pediſſequam debere. B.

V.

Cohæres quãdo pro quota ſua & quando in ſolidum cõueniri poſſit.

Quando hypothecaria perſonali coniungitur, ſi perſonali tantùm agitur, quilibet heredum pro rata ſua tenetur: verùm ſi hypothecaria agitur, quilibet in ſolidum tenetur, *l. vnus ex multis Cod. de diſtract. pign.* Idque ſolenne Arreſtum eſt Gallopei. Verùm ſi hypothecaria abſque perſonali agatur, veluti aduerſus tertium quendam detentatorem, eo caſu diſcuſſione opus eſt, priùs non item. Atque ita intelligenda eſt Authentica. *Hoc ſi debitor. Cod. de pign.* Atque hanc ad rem prædictum Arreſtum Gallopei latiſſimum eſt, quod declaratur titulo, *de fideiuſſoribus, & ordine iuris & diſcuſſione, Arreſtum 27. lib. 10. tit. 4. de fideiuſſoribus.*

VI.

Tertius poſſeſſor quando ad excipiendũ de nouo admittatur.

Hypothecaria ſubſidiaria eſt perſonalis, poſteaquam debitor non ſoluendo apparet, *Authent. Hoc ſi debitor. ſupr. alleg.* ac videri poſſet facta diſcuſſione, tertium poſſeſſorem ex integro ex capite debitoris aut condemnati ad defendendum admitti non poſſe, per notata per Bald. *in l. 2. ff. de except. rei iudic.* Nihilominùs contrarium iudicatum fuit, Arreſto Pariſienſi, 20. die Maij, anno 1559. pro Claudio Tournonio Selecto Foroſeguſienſi, aduerſus Ioannem Pertinum Dominum de Charuea, qui Arreſto anni 1546. Maioribus diebus Rigndulenſibus, ſuper dotis reſtitutione obtinuerat aduerſus Pontum Haganum Aduocatum in prædicto Parlamento, eóque ſoluendo impare exiſtente, atque ita aduerſus prædictum Tournonium agente, tertius poſſeſſor bonorum generaliter prædictæ doti obligatorum, & de nouo præſcriptioné nppo-nens, inſuper prædictæ dotis ſolutionem, complures alias rationes, quæ primũ debitorem cõcernebant, dicẽs non rectè exceptũ & defenſum fuiſſe, additis quibuſdam præſumtionibus colluſionis, cuius non magnam rationem habebãt: ſiquidem eã probare non poterat, ad hoc is loco condemnati admiſſus fuit. Itque eſt textus in *l. Præſes Prouinciæ. Cod. de pignor. & alter in l. ſi per imprudentiam. de Euictio.* Igitur actor, qui reũ ſuum non ſoluendo eſſe ſcit, melius facturus eſt, ſi tertio poſſeſſori litem denuntiari curet.

VII.

Idem & expreſſum.

Die Martis 8. die Martij 1553. in peroratione maturina, cauſa quædam appellationis perorata fuit, qua à ſententia à Balliuio Aurelianenſi data appellatum fuerat: in ea appellans dicebat, ſe pro parte tantùm fundi reditui obnoxij heredem & detentatorem eſſe, de quo quæſtio agitabatur, quiq; reditus recognitus & à defuncto debitore promiſſus fuerat: eo non obſtante à creditore ſe conuentum fuiſſe, & à prædicto Balliuio ſolum & in ſolidum prædicti reditus condemnatum, ceſſis ſibi à creditore actionibus pro regreſſu ſuo aduerſus cohæredes ſuos & condetentarores, eo non obſtante, quod allegaſſet, quòd, licet perſonalis & hypothecaria concurrerent, attamen ſe hypothecaria condemnari non potuiſſe, niſi pro ea portione, qua fundos defuncti debitoris poſſideret: id quod ſe acceptare dicebat, & his iiſdem rationibus concludebat. E contrario, appellatus dicebat, quòd confuſum eſſet patrimonium defuncti cum heredis patrimonio, propterea eum de eo inſolidum teneri. Arreſto, quod ex tempore datum, dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe.

VIII.

Confeſſio dotis non numeratæ tertium poſſeſſorem non impedit.

Bartolus *ad l. Aſſiduus. Cod. qui potior. in pignor. hab.* tenet, ſolam confeſſionem mariti alicuius pro vxore ſua, ſe videlicet dotem recepiſſe, validam eſſe, & aduerſus tertium poſſeſſorem in terminis actionis hypothecariæ efficacem eſſe, Ioannes Faber *in l. Scripturas. cod. tit. in Authentica. Sed iam neceſſe. Cod. de donatio. ante nuptias*, contrarium tenet, putà ſimplicem huiuſmodi confeſſionem numeratione non facta, tertium poſſeſſorem onerare non poſſe, qui vxorem hypothecaria agentem repellere poteſt: quæ Fabri ſententia, vt pote vera obtinet: & approbata fuit Arreſto Pariſienſi, pro Luca, aduerſus viduam Damioti, *titulo: De obligatione nulla ob defectum cauſæ, ſupra Arreſtum 3.*

IX.

Clauſula conſtituti in hypotheca à diſcuſſione liberat.

Vtiliſſima & notatu digniſſima ratio eſt inuenta & approbata à ſupremis Curiis in contractibus & clauſulis hypothecariis, ſiue quo ad dotis ſecuritatem euidentemque reſtitutionem, ſiue aliàs in omnibus cautionibus euictionum & indemnitatis, ad euitandum circuitum & onus diſcuſſionis in perſonali, ſed vt à primo ſtatim limine ad hypothecariam deueniri poſſit. Species facti hæc eſto: Maritus quidam confitetur, ſe ab vxore ſua dotem accepiſſe, in caſum reſtitutionis, & pro ea omnia & ſingula bona ſua obligat, ac ſpecialiter & expreſsè domanium quoddam & prædium ſuum, quod prædicto caſu eueniente, poſſeſſurum ſe conſtituit titulo precarij ab vxore ſua, aut etiam heredibus ſuis & ab iis ius habentibus, ad quos repetitio dotis ſpectabit. Si maritus id conſtante matrimonio vendat, aliúue quo modo huiuſmodi prædium alienet, vxor aut etiam ipſius heredes & ius ab iis habentes, primùm poſſeſſorem prædij illius conuenire poterunt, & aduerſus eum condemnationem ad dotem reſtituendam obtinebunt, aut vt is permittat prædictum prædium pignori capi, ſubhaſtari vendi & ex decreto addici more ſolito, nulla diſcuſſione aduerſus heredes mariti facta. Eáque doctrina eſt Alexandri & Iaſonis *in l. exitus. de acq. poſſ. ſ. & in §. item ſi quis in fraudem. Inſtit. de Actio* Pari ratione ſi venditor in caſum euictionis conſimilem hypothecam conſtituit, & euictio iudicata fuerit, emtor tertios poſſeſſores rei ſpecialiter obligatæ, citra diſcuſſionem conuenire poteſt: *cap. cauſa tantùm conſtitutis*: alioquin abſque eo neceſſaria erit prædicta diſcuſſio, etiam in hypotheca ſpeciali. Aliquo tempore ante prædeceſſores noſtri aliter id obſeruarunt, prout ſcripſit Maſuerius *ti. de executionibus & ſubhaſtat. verſic. Item creditor poteſt.* Putà, creditor quidam hypothecam expreſſam & ſpecialem ob æs ſuum in quodam fundo ſibi conſtitutam habens, qui poſtea à debitore alienatus fuerat, pleno ſaltu, neque prædicto debitore eius neque herede eius conuentis, vt perſonalis diſcuteretur, poterat capere prædi-

Praxis antiqua conueniendi poſſeſſorem omiſſa diſcuſſione abolita.

ctum

ctum fundum ſibi hypothecæ obligatum, eum ſubbaſtari curare,& vlteriùs procedere, non obſtante exceptione tertij poſſeſſoris, qui aliud ius non allegat, quàm quòd fundum illum à debitore emerit, & qui tertius poſſeſſor nihil aliud dicere poterat, quò magis proſcriptionem impediret, niſi vt alia bona prædicti debitoris reuelaret & indicaret, eáque haſtæ publicę ſubiicienda, capienda & vendenda offerret, vt ex iis crediturí ſolueretur intra certum tempus, quod ei præſtitutum fuerat, & interim prima occupatio differebatur. Veteres praxin hanc fundabant in eo, quod dicitur *in l. debitorem. Cod. de pignoribus*, debitorem videlicet alienando effectum hypothecæ impedire neque immutare poſſe: & *in l. Eſt in arbitrio. Cod. de A. & O.* in qua optio datur creditori conueniendi quemcunque, prout ei placuerit, vel creditorem vel tertium rei hypothecæ obligatæ poſſeſſorem. Verùm poſtea, cùm hæc materia meliùs intelligeretur, prædicta praxis reformata fuit, quæ ex prædictis legibus deduci non poſſet: quarum vna nempe *l. debitorem* ciuiliter intelligenda eſt & citra diſcuſſionis præiudicium: altera *l. Eſt in arbitrio*, correcta eſt per *Authentic. ſed nouo iure*, quæ eam immediatè ſequitur: & ex prædicta *Auth.* neceſſe eſt, ſiue hypotheca ſpecialis ſiue generalis ſit, diſcuſſionem fieri actionis perſonalis pro debito aduerſus debitorem & eius fideiuſſorem, antequam aduerſus tertium poſſeſſorem per pignoris capionem deueniatur. Huc quoque facit Authentic. *Hoc ſi debitor. Cod. de pignorib.*

[l. Append. ad hunc §. huius titu li.]
Auth. ſi de bitor explicata.

Antea obtinuit, prout ſub finem *Arreſti primi huius tit.* refertur, quod creditor hypothecarius volens agere aduerſus tertios fundorum detentatores, qui ei hypothecæ obligati erant, capere debeat fundos poſtremo loco alienatos: curare debebat, ad eorum euitandum huiuſmodi videlicet, ſi ad prius venditos primum agerer, quorum acquiſitor regreſſum haberet aduerſus poſtremos acquiſitores, & huiuſmodi praxis deducta fuerat ex *l. ſi quis habem ff. Qui & a quib. manumiſſi.* quæ ad hanc rem nihil facere videtur. Nam quando ſeruus manumittitur, nihil amplius reſtat, cuius nomine creditor agere poſſit: verum fundus hypothecæ obligatus ſemper in ſuo ſtatu manet: itemque quod L. expreſſa ſit, quæ creditori permittit expreſſe primum aut poſtremum acquiſitorem detentatorem fundi hypothecæ obligare conuenire, *l. creditores. 8 ff. de diſtract. pignor.* Id quod etiam colligi poteſt ex *l. Meſsium 47 ff. de iur. fiſ. verſic. in reliquum poſſeſſorem omnem*, & ibi Gloſſ. Choppinus ita ſenet, *lib. 3. de morib. Pariſior. Tit. 2. num. 2.* Loiſellus *lib. 3. de poſſeſ. deſertio. cap. 3.* Faber *de error. Pragmaticor. lib. 5. cap. 9.* Aduerſus id quod extat apud D. Magiſtrum, *ad cap. 44. de ſubhaſtatio.* I.C.

Electio creditoris eſt, an fundos primo acquiſitos diſcutere velit.

Iunge Arreſtum huius tituli.

XI.

Si creditor venditioni fundi alicuius à debitore ſibi cum aliis hypothecæ obligati conſentiat, ſi huiuſmodi fundus poſtea capiatur & proſcribatur, creditor hic, etiamſi prior in hypotheca fuerit, nihilominus omnibus aliis poſterioribus poſtponetur, *l. creditor qui prior. §. ſi tecum de hypotheca. ff. Qui potior. in pign. habe.* Ita iudicatum fuit Arreſto ſuper remiſſione quadam à Commiſſario Caſtelleti Pariſienſis.

Creditor venditioni conſentiens, hypothecæ ſuæ renunciat,

XII.

Domini Parlamenti Tholoſani firmiter tenent, vxorem pro repetitione dotis ſuæ creditoribus anterioribus non priuilegiatis præferendam. Ita iudicatum fuit in Audientia quadam, 23. die Februarij 1566. pro vidua Bernardi Annonæi, pro 1025. libris dotis ſuæ, iuxta ſententiam Martini *in l. Aſſiduis. Cod. qui potior. in pignorib hab.*

Mulier pro dote ſua creditoribus anterioribus præfertur.

Simile poſtea iudicatum fuit in prædicto Parlamento Tholoſano, Arreſto, quod pronunciatum in purpura, in pronunciatione, menſe Septembri 1598. & alia quæ referuntur à D. Maynardo *lib. 2. Quæſtio. ſuar. cap. 51.* Vide ea, quæ ſcripſi *in quæſtio. mea. 99.* Mulier præfertur quoque omnibus creditoribus mariti ſui in fundo à ſe prouenientc. Bacquetus *tract. 5. de Iurib. Iuſtitiæ cap. 21. num. 87.* Verum quæſitum fuit in Parlamento Pariſieſi, verum in caſu, quo omnes creditores in tributum veniunt, in pecunia ex venditione mobilium refecta, mulier & eius liberi prælationem pro pecunia dotali & reſtitutione ſuorum propriorum prætendere poſſint? Et iudicatum fuit Arreſto, quod datum in Conſuetudine Turonenſi, inter Petrum Tourroëum & conſortes appellantes à Balliuio Turonenſi vel eius Locumtenente Turonibus: & Mariam Tourroeam, vxorem VVilhelmi Renardi & conſortes appellatos, perorantibus Buiſſonio & Robertu, 2. April. 1591. in Parlamento Turonum tranſlato, confirmata prædicta ſententia, nullam prælationem hic eſſe, vbi poſt Arreſtum pronuntiatum D. Harlæus Primus Præſes Aduocatos monuit, vt in ſuis deliberationibus & perorationibus hoc fundamento inniterentur, quod cauſa ſuper theſi generali iudicata fuiſſet, in conſequentiam alterius Arreſti à ſe pronuntiati, quod datum fuit pro Bartholomæa Iouarda, aduerſus Suſannam Habertam, viduam cuiuſdam nomine Iardini, in pronunciatione Natalitia, 23. Decembris 1585. quod refert Bacquetus *in tract. ſuo 5. de iuſtitia, cap. 21 num. 169.* cum altero poſtea dato pro creditoribus defuncti Nicolai Chennæi bibliopolæ Pariſienſis, aduerſus Ioannam Regoi viduam ipſius, 15. Februarij 1586. Super tributoria actione. *Vid. l. ſi hominem. §. quoties ff. Depoſiti, & l. qui autem. §. ſciendum ff. quæ in fraud. credit.* & Conſtitutionem *l. pro debito. Cod. de bon. autor. Iud. poſſid.* vnde deſumtus eſt *artic. 177.* & alij *Conſuetudinis Pariſienſis.* I.C.

Quo caſu creditores in tributum veniunt vxor pro dote ſua non præfertur.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

I.

Tertius poſſeſſor ius à condemnato habens, fundi alicuius ſpeciali hypothecæ nexi, rectè conuenitur, prout iudicatum fuit, 30. die Ianuarij 1564. de colonia quadam occupata, velut hypothecæ nexa, nec opus fuit aliorum bonorum diſcuſſionem fieri, perorante D. A. Thuano B.

Tertius poſſeſſor quomodo rectè conueniatur.

II.

Chirographum recognitum ab vno cohæredum, aduerſus alios executorium non eſt: atque appellatio ab huiuſmodi executione in exceptionem commutata fuit, 3. April. 1582. perorante Boutilletio aduerſus Dauidem. B.

Chirographũ ab vno cohæredum recognitũ aduerſus alios executorium non eſt.

III.

Dominus Renatus Choppinus *ad Conſuet. Andegauenſ. lib. 2. Tit. 1. num. 4. & ſeq.* refert Arreſtis iudicatum fuiſſe, dominum cenſus aut reditus ſolaris, qui partem fundi acquiſiuit, in quo cenſus aut reditus debetur, non deſinere poteſtatem habere agendi aduerſus quemlibet poſſeſſorum in ſolidum cenſus aut reditus, deducta parte ſua, citra vllam confuſionem. Ex nonnullis Conſuetudinibus ad dominum cenſualem aut ſolarium, debitor reditus cenſum ſuum aut reditum ad dominium eius deferre tenetur, quò facit *l. forma cenſuali. §. ſi quis agrum. ff. de cenſibus*: quando fundus ibi ſitus eſt, ex Conſuetudine Engoliſmenſi *artic. 21.* Quando fundus quidam iure plebeio tenetur, detentator cenſum ac reditum ſuum ad prætorium deferre debet, à quo res mouetur, ſi modò prætorium intra Caſtella-

De Confuſione cenſus & reditus per acquiſitionẽ factã à Domino directo partis fundi, & loco in quo ſolutio fieri debet.

Digitized by Google

niam habeat, ſi prætorium nullum habeat, eas in alium locum intra prædictam Caſtellaniam deportare debet, vbi prædictus dominus reditum recipere conſueuit. Super eo quæſitum fuit Vtrùm, ſi 3.. annis poſſeſſores in domo Domini ſoluere conſueuerint, ratione ipſorum commoditatis, quæ in pago poſſeſſorum ſita eſt, ac Dominus poſtea iura ſua alteri vendiderit, vtrùm, inquam emtor (aut Dominus ipſe) poſſeſſores ſuos cogere poſſit, vt ſibi in loco dominicali ſoluant, cuius cauſa prædicta iura debentur? Et iudicatum fuit, quod ſic, non obſtante prædicta ſolutione 30. annis in loco facta, eò quòd, quæ ex conſenſu præſtantur, non inducunt obligationem, *l. creditor. Cod. de Vſuris, l. operis non impoſit. ff. De oper. libertor. l. ſi certis annis. Cod. de pactis*: & iura meræ facultatis præſcriptione temporis non tolluntur, niſi à die contradictionis. Ioannes Andreas *in capit. vlt. de conſuetud.* Ext. Baldus *in l. hac autem. ff. de ſeruit. vrb. prædior.* Arreſto Curiæ, quo infirmata fuit ſententia quædam Engoliſmenſis, pro D. Petro Gandilloro, Conſiliario in Sede Præſidiali Engoliſmenſi, qui de eo refert Arreſtum, quod datum in tertia Camera Inquiſitionum, 24. Maij 1586. *in Commentariis ſuis ad articul. 21. prædictæ Conſuetudinis*: prout quoque compluribus Arreſtis iudicatum fuit, formam ſoluendi cenſus & reditus ſolarij minimè præſcribi, exempli gratia: ſi redemtori quinque ſolidi loco capon. ſoluti fuerint. Vide quæ notantur initio *tituli de Solutionibus, tit. 5. libr. 10. & libr. 13. Tit. 2. Arreſt.* 14. I. C.

[Vide notas Arreſti 14. Tit. 2. libri 12.]

* (refer *ad Arr. 1. huius titul.* ad verba *Tantumdem aliis caſibus*) Excipe legatarium, cuius hypotheca diuidua eſt prout notatur à Molinæo *tractat. de diuiduo & indiuiduo, quæſt. 4. num. 128.* Et ad Conſuetudines Pariſienſes. *§ 5 1. gl. ff 2. in fin.* niſi legatum pium faceret: Arreſto Pariſienſi, 13. Iulij 1557. quod allegatur à Choppino *ſupra dicto loco, cap.* 10. *num.* 71. I. C.

IV.

Hypotheca pro expenſis quando incipiat.

Nonnulli tenuerunt, hypothecam pro expenſis incipere à die ſententiæ, qua eæ adiudicatæ fuerunt, veluti quæ principalis acceſſoriæ ſint.

D. Molinæus *in tractat. ſuo, de Vſuris. quæſt. 21. num. 224.* & Carondas *dicto lib. 7. Reſponſor. ſuor. cap. 102.* ita iudicatum fuiſſe Arreſto Curiæ, 14. Februarij 1579. referunt, qui videri poterunt. Verum ego contrarium iudicatum fuiſſe reperi, putà eos tantum hypothecam habere & incipere à die taxæ ſeu æſtimationis illarum, vtpote quæ nonniſi acceſſoriæ ſint, diſtinctæ & ſeparatæ à principali, ex contumacia & temeritate debitoris prouenientes, qui neque nocere neque præiudicare aliis creditoribus poſterioribus ſententia poteſt, arg. *l. fideiuſſores ff. de fideiuſſor. l. 1. ff. De in lit. iur.* Et ita iudicatum fuit Arreſto, 14. die Auguſti 1581. in Inquiſitionum Curia ſuper appellatione quadam a Præfecto Pariſienſi, concernente diſcuſſionem ordinis complurium creditorum hypothecariorum, pro Nicolao Voëſſireo appellante, aduerſus Michaelem Fabrum, ob rationes latè deductas à D. Renato Choppino, qui de eo Arreſtum refert, *lib. 3. de legibus Andium, cap. 3. tit. 3. nu. 22. fol.* 535. Et ego ita iudicatum in Auditorio poſt meridiem vidi, menſe Martio 1600. perorante D. Dauide Arnaldo. Secus eſt in *damno & intereſſe*, quæ eodem gradu ac principale cenſentur, & eodem die veniunt, velut intrinſeca, quæque partem principalis conſtituunt tum, cùm ſtipulatione & obligatione comprehenduntur. Ita iudicatum Arreſtis, quæ refert Bacquetus *tractat. 5 cap. 51. num. 410.* & Choppinus prædicto loco iudicatum fuiſſe, ex quo loco prædictus Carondas deſumſit ea, quæ continentur *cap. 102. Reſponſor. ſuor. lib. 7.* I. C.

De damno & intereſſe.

V.

De Vſuris redituum conſtitutorum.

Pro emolumentis & vſuris redituum conſtitutorum in ſententia ordinis, creditores in ordine eiuſdem diei, ac principalis veniunt, hoc eſt, à die contractus conſtitutionis, eo quòd vſuræ in ſtipulationem deductæ principalis ſortis acceſſoriæ ſint, *l. petitor. ff. de liberat. legat.* Quantum verò ad vſuras obligationum aut ſummarum ex ſententiis & iudiciis debitarum, eæ nonniſi à die petitionis illarum veniunt, ſi non per viatorem ſeu apparitorem poſtulatæ fuerint, iuxta *artic. 60. Conſtit. Aurelianenſis*, à die interceſſionis, prout in compluribus ſententiis & Arreſtis, de Ordine, obſeruari vidi: Iudicatum fuit Arreſto Turonibus dato, 5. Iulij 1593. perorantibus Boutillerio & Martilerio, vſuras in obligatione in ſtipulatum non deductas, hypothecam non importare niſi à die, quo iudicialiter poſtulatæ fuerint, non verò obligationis: irritata ſententia quadam, qua à die obligationis adiudicatæ fuerant, ac ſi à die petitionis acquiſitæ fuiſſent, qua facta, mora eas pari modo, ac ſi per obligationem eas quis ſtipulatus fuiſſet, conſtituerat. Inter Hilarium Cereum appellantem à Seneſchallo Engoliſmenſi, & Iacobum Lardeum appellatum. I. C.

De ſummis per ſententias aut obligationes debitis.

VI.

De hypotheca cæmentarij, qui domum refecit vel ædificauit.

Compluribus Arreſtis, tam Curiæ Parlamenti Pariſienſis, quàm Tholoſani iudicatum fuit, (quæ refert Carondas *lib. 2. Reſponſor. ſuor. cap. 79.* & D. Maynardus *lib. 2. quæſt. ſuar. Notab. cap. 27.*) Cæmentarium, qui domum quandam ædificauit aut refecit, omnibus aliis creditoribus præferri in pretio ex venditione illius confecto, etiam Pharmacopæo, Arreſto Tholoſano, eò quòd reficiens domum conſeruauit, & pro omnibus creditoribus vigilauit, atque ita totius pignoris cauſam ſaluam fecit: & ædificans domum, hypothecæ cauſam præbuit. Nos de ea re complures textus in iure noſtro habemus *l. quis in naue. 26. l. 3. de priuileg. creditor. l. creditor. 25. ff. de reb. credit. l. 1. ff. in quib. cauſ. pign. vel hypoth. l. 5. & 6. qui potior. in pign.* Eſt & locus quidam Harmenopuli hanc ad rem valdè notandus, vt & pro eo, qui pecuniam ad reficiendum mutuam dat, *lib. 3. tit. 5. de reb. quæ pignori hypothecæve obligantur*: *Qui*, inquit, *ob ædificij refectionem mutuum dedit, aut mandato domini, qui ædificij ſumtus redemtoribus miniſtrat, ædes habet ſibi obſtrictas, atque cæteris creditoribus, ſi eas ædes, quò ſibi cautum ſit, accipere voluerit, præfertur.* Propterea cæmentarius prælatus fuit in pretio domus ex decreto adiudicatæ, ei qui eam certa penſione conduxerat, Arreſto 23. Decembris 1597. quinimò in penſionibus ipſimet locatori fundi, Arreſto 17. Martij 1598. quæ à me referuntur *in quæſtio. mea 96. Quæſtio. mear. iuris notabil.* quò lectorem remitto: & ad ea, quæ ſcripſit D. Renatus Choppinus, *lib. 3. de morib. Pariſior. tit. 9. n. 8.* I. C.

V. *Tit. 3. lib. 10. & Arr. 3.* ſuprà.

VII.

De hypotheca priuilegiata venditoris fundi.

Is, qui fundi à ſe venditi pretium nondum ſolutum fuit, pignori capto fundo, omnibus aliis creditoribus præfertur, etiamſi hypothecam ſpecialem in eo ſibi non reſeruauerit, iuxta *l. Procuratoris. §. planè. ff. de Tribut. action.*; quia res vendita

vendita non aliàs deſiuit eſſe ſua, quamuis vendidiſſet, niſi ære ſoluto, vel fideiuſſore dato, vel aliàs ſatisfacto, dicendum erat vendicare eam poſſe. Ita iudicatum fuit Arreſto Parlamenti Tholoſani, menſe Iunio 1577. quod refert D. Maynardus *lib.2. Quæſtio.ſuar.cap.45.* Idem dicendum de eo, qui pecuniam mutuam dedit ad fundi emtionem, per *ll. præcedente capite* citatas.

VIII.

Prælatio eius qui mutuam pecuniam dedit ad officij emtionem.

In Francia officia ſeu munera quædam hereditaria ſunt, cuiuſmodi ſunt viatores ſeu apparitores infeudari & officia Notariorum & Tabellionum, iuxta Edictum anni 1567. Atque hęc ſi occupentur & ex decreto vendantur, creditores officium illud habentis, ad id quod is poſſidet, ordine veniunt, iuxta datam ipſorum contractuum, hypothecam continentem: alia officia temporalia ſeu ad dies vitæ ſunt, vti iudicaturæ, ſeu officia iudicialia, hæc venalia natura ſua non ſunt: attamen hodie capi & ſubhaſtari poſſunt, & iis prouiſi cogi, adiudicatariis mandatum emittere, quò prouideri poſſint ſeu ad ea admitti. Verùm hypotheca nulla conſtituitur in pecunia ex iſtis confecta, ſed vt in mobilibus, primus qui eam pignori cepit, in pecunia præfertur, niſi bona immobilia debitoris creditoribus exiſtentibus non ſufficiant. Hoc quippe caſu creditores in tributū veniunt, neq; prælationi locus eſt. In venalibus & hereditariis officiis de pręlatione diſputatum fuit, vtrùm is, qui ad ea coëmenda pecuniam mutuam dedit, aliis creditoribus tempore anterioribus præferatur? Commentator *ad Conſtitutionem de ſubhaſtationibus*, relatam inter Deciſiones D. Præſidis Magiſtri, *cap.* 48. hanc quæſtionem mouit, quæ poſtea deciſa fuit Arreſto Parlamenti Tholoſani, 21. Iulij 1593. quod refert Carundas *lib.9.cap.7.* & D. Maynardus *li. 2.quæſtio.ſuar.cap.1.* pro creditore, qui ad emendū officium pecuniam mutuam dederat, itémque pro muliere, ad reſtitutionem dotis ſuæ poſteriore tempore & hypotheca, iuxta *Nouellam* Iuſtiniani 97.*cap.*4. ex qua deſumta eſt *Authentica quo iure. Cod. qui potior in pignor.*

IX.

De priuilegio & hypotheca quam fideiuſſor habet in bonis eius pro quo obligatus ſoluit.

Sæpè contingit (prout dici ſolet) vt is, qui pro alio fideiubet, pro eo ſoluat: verùm quæritur: Si fideiuſſor ſoluens ceſſionem actionum creditoris non accipiat, à quo de is ordine ad bona principalis debitoris venire debeat, vtrùm à die indemnitatis ſuæ, an verò à die contractus & obligationis principalis? Et iudicatum fuit Arreſto Curię Parlamenti Tholoſani, vlt. Martij 1583. in Maiore Camera, quod refert D. Maynardus *lib.2.cap.49.quæſtio ſuar.* ſolutione videlicet facta principali creditori à fideiuſſore, huiuſmodi fideiuſſori eandem hypothecam, quam prædictus principalis creditor habebat, tacita ſubrogatione prædicti creditoris, cui ſolutio facta fuiſſet, acquiri, non obſtantibus *l. Modeſtinus. 76. D. de ſolutio. l. vt fideiuſſor. 39. l. cum his. ff. de fideiuſſoribus*, eo quòd illæ magis in ſubtilitate, quàm in ratione & æquitate fundatæ ſunt, & quia eæ locum habere poſſunt in extraneo ſoluente pro alio vel ignorante, & non in reo ſoluendi in ſolidū, abſque beneficio diuiſionis: hac de re vide Molineum *in lectione Dolana ad d. l. Modeſtinus.* Ego putauerim tutiùs multò eſſe ceſſionem actionū & ſubrogationem hypothecæ principalis creditoris accipere, qui eas fideiuſſori cedere tenebitur, citra autoritatis ſeu euictionis pręſtationē, iuxta id, quod ait Modeſtinus in prædicta lege, fideiuſſoribus ſcilicet ſuccurri ſolere, vt ſtipulator compellatur ei, qui ſolidum ſoluere paratus eſt, vendere cæterorum nomina. *ff. de fideiuſſor.* & ibi Gloſſ. & hoc eſt beneficium, quod *cedendarū actionum* ab Interpretibus appellatur. V. Bacquet. *tractat.5.cap.22. num.* 236. & Loiſellum *lib. De poſſeſſionis deſertione cap.*8. I.C.

Creditor cui à fideiuſſore, ſolutum, actiones ſuas & hypothecam prædicto fideiuſſori cedere tenetur.

X.

Notarius creditor eius, quē obligat, qui cōcepit contractum conſtituti reditus, pro tertio quodam obligato, fundo eam ſibi ipſi hypothecæ necto, hypothecæ ſua prioritatē amittit.

Regula iuris, quæ vult in actione hypothecaria, eum qui prior eſt tempore, potiorem eſſe iure, perperuò vera non eſt, nec locum habet: exempli gratia: Nicolaus Paianus Notarius in Caſtelleto Pariſienſi, creditor Mæuij hypothecarius, contractum quendam vtpote Notarius concepit, quo Mæuius Nicolao Depratocíui Pariſienſi ſe obligat, ei eundem fundum hypothecæ nectit, ſpeciali hac clauſula addita, *bona prædicti Mæuij neque obligata neque hypotheca nexa aliis creditoribus eſſe.* Lis inſtituitur in Curia Parlamenti inter Deprato & Paianum ſuper prioritate & poſterioritate hypothecæ in fundo Mæuij conſtitutæ. Deprato ſe Paiano præferendum, etſi tempore & ratione datæ cōtractus pigneratitij vltimum prætendit, quòd ei ſibi ipſi Paianus conceptione contractus & reticentia hypothecæ ſuæ præiudicauerit, & hac ratione hypothecæ ſuæ renuntiauerit, per *l. ſicut §. vlt. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. l. fideiuſſor. §. patet. ff. de pignorib.* Paianus è contrario dicebat, ſe id quod concipiendo contractum feciſſet, ex neceſſitate officij feciſſe, & propterea ſibi ipſi non præiudicaſſe, quemadmodum teſtis, ob id quod contractum ſubſignauerit, non obligatur, nec hypothecæ ſuæ præiudicat, *l. Caius. ff. de pignorat. action.* & aliis locis iuris & prolixis rationibus allegatis & relatis à D. Renato Choppino, qui pro Deprato perorauerat, aduerſus Paianum appellantem à Præfecto Pariſienſi, *V. lib.3. de legibus Andium, tit. vlt. num.2. & 3.* & Annam Robertum, *rer. iudicatar. lib.4. cap.14.* Arreſto, quod pronuntiatum in purpura, & datum ſuper ampliatione cauſæ, prædictus Deprato prælatus fuit, 21. Martij 1581. Et poſtea ſimile iudicatum fuit in Camera Edicti ſuper ampliatione quadam cauſæ Arreſto, menſe Decēbri 1598. D. Bouinus Relator pro Paiano creditore poſteriore, aduerſus heredes Niuani Notarij in prædicto Caſtelleto, prioris creditoris, quibus tamen Paianus prælatus fuit. Vide eundem Choppinum *lib.3. de moribus Pariſiorum, tit.2. num.22. & 23.* I.C.

XI.

Notarius qui inſtrumentum confecit, venditionis domus velut liberæ ab omni nexu, quam tam ex anteriore quodam inſtrumento hypothecæ nexuerat, pro reditu 800. librarum quomodo puniatur.

Ad hanc materiam *de Notariis* notandum eſt Arreſtum quoddā prædictę Curiæ, quod ad perorationem Pariſiis datum, 15. Februarij 1590. inter Bernardum Chopponium Abbatem Cōmendatarium Abbatiæ Beatæ Virginis Boërienſis appellantem à quadam prouiſionis ſententia aduerſus ipſum data à Præfecto Pariſienſi aut eius Locumtenente, & actorem Ioannem Ciraſſum appellatum, & appellantem à Libellariis Palatij, & illuſtrem Audoenum de Thutino Equitem Dominum de Luſarche & Nicolaum Generum nuper Notarium, & poſtea

1

Commiſſarium Examinatorem in Caſtelleto Pariſienſi reos, qui Genet, eò quòd prædicto Chopponio domum quandam à prædicto de Thurino emente, contractum cóceperat, abſq; conditione, ſaluo cenſu, qui mẽſis vnius ſpatio ante prædictũ venditionis contractũ, alterũ cõtractũ conſtitui octingentarũ librarum reditus cóceperat, pro quo prædictus Thurinus prædictã domũ hypothecæ nexuerat: ob hanc impoſturam, qua vſus fuerat, nec ſe ob proximitatem contractuum excuſare poterat, eò quòd inter hos duos nonniſi vnius menſis interuallum fuerat. Curia audito ſuper eo D. Magiſtro pro D. Prucuratore Catholico, iúſque ſuper inſtantia denuntiationis dicens, prædictum Generum in expenſas, damna & intereſſe prædictis Chopponio & Ciraſſo, & in 4. Coronatos pro pane incarceratorum in carcere Palatij inferendos condemnauit. I.C.

XII.

Actio hypothecaria perſonali coniuncta 30. annis durat.

Actio hypothecaria cum perſonali coniuncta protogatur vſque ad 40. annos in regionibus Conſuetudinariis, iuxta diſpoſitionem *l. cum notiſſimi. Cod. de præſcript. 30. vel* 40. *anno*. Ita iudicatum 7. Septembr. 1587. in quinta Camera Inquiſitionum.

V. Arr. D. Louetij litt. H. cap. 3. & notas D. Brodæi.

XIII.

Continuatio contractus alicuius.

Iudicatum fuit Arreſto, 22. Auguſti 1604. continuationem contractus alicuius hypothecam non præbere, niſi tempore præcedentis contractus elapſo, & creditores præcedentes continuationem præferendos eſſe.

XIV.

Diſcuſſio in hypotheca ſpeciali.

Super quæſtione: Vtrùm tertius poſſeſſor fundi ſpecialiter hypothecæ ſuppoſiti pro reditu quodam pecunia æſtimato & conſtituto, cõueniri poſſit, bonis debitoris principalis indiſcuſſis, & pro eo reditu generaliter obligatis? Iudicatum fuit Arreſto 2. April. 1587. in quinta Inquiſitionum Camera, diſcuſſione opus eſſe.

TIT. IV. DE EVICTIONIBUS, & de autoritate præſtanda.

Is qui fundum in fauorem matrimonij donat, etſi non niſi vnicam partem in eo habeat, pro toto fundo euictionem præſtare debet, aut damna & intereſſe ſoluere, pro ratione partium, quas tradere non poteſt, aduerſus *l. ſerui electione. in fin. de lega.* 1. Arreſto Pariſienſi, quod allegatur à Caronda *lib. 2. Reſponſor. Artic.* 40. vbi ait, idem iudicatum fuiſſe in legato quodam teſtamentario Religioſis nonnullis relicto. T. Arreſto deciſum fuit, omnem autoritatis denuntiationem priùs, quàm ad principalem litem deueniatur, expediri debere. Super autoritate ſeu euictione: V. Bacquetum, Loiſellum & alios, qui ea de re ſcripſerunt, & D. Louetium *in Arreſtis ſuis litt. F. Arr.* 25.

ARRESTVM I.

Venditor quomodo emtori ſua inſtrumenta edere teneatur.

VEnditor, qui autoritatem ſe præſtiturum promiſit, emtori ſuo inſtrumenta rei venditæ, quæ habet, tradere non tenetur, niſi emtor eum liberet & prædictam autoritatem in ſe ſuſcipiat: non ſecùs atque traditum eſt, vendita hereditate, heredem teſtamenti exemplum quidẽ dare debere, quo exhibito aduerſus omnes prædictam hereditatem tueri poſſit: tabulas verò autheoricas ipſum retinere poſſe, & deſcriptum Notarij manu dare teneri. Verùm quidem eſt, venditorem ſigillatim & inuentario tradere debere omnia inſtrumenta, quæ habet rem venditam ſpectantia, & promittere ea ſe exhibiturum & iis emtorem iuuaturum, quando occaſio id poſtulauerit. Et ita iudicatum * fuit Arreſto Pariſienſi, perorante Bouchetatio & Danguechino, 18. Nouembris 1550.

[Quando poſſeſſionis turbatio ſit aut impedimentum iuris eſt. l. vlt. de actio. emt.]

* Deſumtũ e D. Ioanne Lucio, *primo tit. lib. ix.* qui tamen hoc Arreſtum in contrarium eius, quod hic dicitur, refert. verum Paponij ſententia confirmatur autoritate D. Molinæi, *conſil. 46. num. 5.* vbi allegat *l. Titius heres. & l. creditor. in pr. ff. de actio. emt. & l. Inſtrumenta. Cod. de fideicommiſſ. T.*

II.

Autoritas de facto ſuo intelligitur, & quomodo de facto prædeceſſoris & heredis ſui.

Complures tenuerunt, venditorem aut donatorem, qui facti ſui tantùm autoritatem & defenſionem promiſerunt, non intelligi eos heredis ipſorum neque prædeceſſoris factum comprehendere: eáque eſt ſententia Baldi *in cap. 1. qui ſucceſſ. tenent, in fin. & in l. ſi ſeruum. §. 1. ff. de ver. ob.* Franc. Aret. *in l. ſtipulatione iſta. ff. eod.* Alij tenuerunt, huiuſmodi promiſſione heredis factum & prædeceſſoris vniuerſalis comprehendi: putà Bartolus, Salicetus & Paulus de Caſtro *in l. ſi ſeruum, in pr.* per Gloſſ. *in verbo intereſt, in fin. ff. de Condict. furt.* Franciſcus Crem. *ſing.* 157. tenet, prędeceſſoris ſingularis factum non comprehendi, verùm tantùm vniuerſalis, per Gloſſam relatam ad text. *in l. ſi cum fundum. ff. de ver. obl.* Dyo. tenet per illum textum *in l. fin. per illum textum. ff. de nou. operis nuntiatione*, eum de facto prædeceſſoris ſui teneri tam vniuerſalis, quàm ſingularis & heredis ſui. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 1. die Februarij 1524. aduerſus illuſtrem Dominum Carolum filium Regis Nauarræ.

Deſumtum *ex deciſione Boerij* 67. I.C.

III.

Venditor, qui autoritatem præſtare non debet, nihilominus in caſu euictionis pretium reddere debet.

Venditor, etſi ſe periculo euictionis non oneret, neque alterius autoritatis, niſi de facto ſuo & ſuorum, & expreſsè dicatur, eum nullo alio nomine non teneri debere, nihilominus, ſi res euincatur, pretium * reſtituere debet, vt ait textus *in l. emtorem. §. qui autem habere licere. ff. De actio. emt. & vend.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in peroratione, die Lunæ 28. die Nouembris 1559. perorante Ramato prò appellante à Iudicibus Præſidialibus Andegauenſibus, & Magiſtro pro appellato. Ratio ſcilicet & natura contractus venditionis, qui bonæ fidei eſt, minimè permittunt, emtorem rem venditam amittere, & venditorem pretium retinere: niſi expreſſè de iactura pretij conuentum fuiſſet: eo tamen non obſtante, ſi venditor ſciens rem alterius vendat, non minus ad reſtitutionem pretij aduerſus conuentionem tenebitur, & ita ait Vlpianus *prædicto § in fine, ibi, niſi forte ſciens alienum vendidit.* Atque hanc ad rem notanda eſt *l. qui libertatis. ff. de Euictio.* iuncto eo quod ait Baldus in *l. non dubitatur. eod. tit.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, in peroratione quadam, 27. Nouembris 1548. & tantumdem dictum fuit pro Domino Berruerio Secretario Arreſto prædicti loci, 5. die Maij 1545. Omittere non debeo, quod Baldus & Paulus *in dicta l. qui libertatis. § qui autem*, in ea ſententia fuerunt, in diuiſione

Autoritas eiuſdem determinationis eſt in diuiſione, ac in venditione.

iſtud

iſtud locum non habere,& ſi conuentum ſit, ne partes de vlla re euictionis ſuperuenientis nomine tenerentur, huiuſmodi pactum ratum atque firmum haberi debere:& prædicto euictionis caſu vnius illorum partis,aduerſus alios, qui eo liberati ſunt, ex ratione prædictæ clauſulæ agi non poſſe. Nihilominus iſtud rationi non eſt conſentaneum, neque ad rem facit,neque ratio ſubeſt differentię iſtius,quaſi in diuiſione minùs obtinere debeat diſpoſitio prædictæ legis *emtorem*, quæ ſancta eſt, quàm in venditione, cùm tamen diuiſio prædictæ *l. emtorem* inter contractus bonę fidei recenſeatur,æquè ac venditionis contractus:ac propterea quod de vno dicitur,in altero omitti non debet. Ex hac ratione prædictæ *l. qui libertatis*,& eorum quæ ad eam notantur, teneri oportet, eodem iure huiuſmodi res cenſeri & haberi debere,omnibus diſputationibus ceſſantibus:aduerſus ſententiam ſupradictorum & Gloſſæ *in l. familia. Cod. Fam. erciſc.* Item notandum eſt,eum qui ſe ſimpliciter facti ſui autorem futurum promittit, nec alterius nomine: nihilominus autoritatem facti prædeceſſoris ſui præſtare teneri, cuius is heres eſt: proculdubio quippe factum defuncti, heredis factum cenſetur,prout ait Imola. 2. *vol. conſil.* 48. iiſdémque in terminis Paulus de Caſtro *ad l. ſi ſeruus. ff. de condictio. furtiua.*

Autoritas ſi-dioſus, intelligitur quoque de facto defuncti.

D. Lucius *eod. Lib. Tit. 4. Arre. 1.*

* Venditor quidam officij Actuarij aquarum & ſyluarum Aurelianenſium, quod dono a Regina Ducatu Aurelianenſi donatu acceperat:& poſtea vendiderat, vtpote ad Domanium Coronæ ſpectans, condemnatus fuit ad reſtituendum emtori pretium, à quo prædictus Actuarius abſque vlla refuſione depulſus fuit. Arreſto Pariſienſi quod datum in Audientia Maioris Cameræ, 15. Iunij 1589. Choppinus *ad Conſuetudines Andegauenſes, lib. 3. cap. 3. tit. 5. Artic. 13.* F.

IV.

Autoritas denegatur in petita laudimia.

Anno 1334. Arreſto Pariſienſi, reus quidam ſuper poſtulatione laudimiorum & venditionũ ab abſoluti & generalis autoris euocatione, quem *formalem* vocant, depulſus fuit,aduerſus ſententiam Præſidis Nanterrei, qui repræſentabat,hunc rem alteri cuidam directum dominum ſe dicenti ſoluere potuiſſe. Altera ratio eſt,putà, ſi hypothecæ nomine omnia laudimia à poſſeſſore petantur, alterius acquiſitionis quàm ſuæ, aduerſus venditorem autoritatem præſtari. Verum eſt,reum pro emtione ſua,fugere non poſſe, ne dominus directus ius ſuum habeat, nihilominus auctorem ſuum euocare poſſe.

V.

Reſcindens nõ habet autorẽ.

In reſciſſione ob dolum & calumniam partis aduerſæ facta, quæ perſonalia ſunt, nouationi aut abſolotæ autoritati locus non eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi,anno 1535.

VI.

Auctor extra Regnum trahi nõ poteſt.

Anno 1533. mercator quidam Flandriæ coram Præfecto Pariſienſi vel eius Locumtenente conueniri curat,mercatorem quendam Pariſienſem vt ſibi autoritatem præſtet rei, cuius ei controuerſia in Flandria mouebatur,quámque ex contractu cum prædicto Pariſienſi inito nactus fuerat:& concluſit ad hoc, vt litem ceſſare curaret, & defenſionem ac cauſam in ſe ſuſciperet. De controuerſia ſibi mota fidem facit & de contractu, in quo clauſula promiſſæ autoritatis cõtinebatur. Prædictus Pariſienſis ait,ſe defenſionem in ſe ſuſcipere non teneri, neque litigandi cauſa in Flandriam extra Regnum abire. Is ad ſuſcipiendam defenſionem prædicti Flandri cõdemnatur:ab eo appellat. Arreſto 13. Maij prædicto anno, dictum fuit,malè iudicatum, & emendato iudicio prædictus Pariſienſis ad præſtandum indemnem prædictum Flandrum condemnatur.

Auctores duũ generum, & coram quibus Iudicibus procedere debeãt. Auctor abſolutus ſeu formalis.

Vt recte intelligatur,vbi & coram quibus Iudicibus auctores procedere debeant,notari oportet,duo auctorum eſſe genera:alios videlicet abſolutos ſeu formales autores eſſe,quibus in actionibus realibus locus eſt, exempli gratia,ſi Titius Gaio fundum quendam vendiderit,& eum poſtea tertius quidam vindicare & euincere velit,tunc Gaius Titium abſolutum ſuum autorem citare debet. Pariter in actionibus hypothecariis, quando quis creditorem venditoris fundi alicuius eſſe ſeſe prætendit,illúmque fundum ſibi obligatum hypothecæ fuiſſe,atque ad id concludit, prædictũ videlicet fundum pro ſuo debito ſibi obligatum declarari debere,emtorem condemnandum,vt ab eo deſiſtat, niſi debitum ſoluere malit,hic, inquam, autori abſoluto locus eſt: vt & tum,cum quæſtio eſt de approbando reſcripto Regio ad reſcindendum contractum quendam impetrato,& cum reſcindens cum reſciſſorio pro re immobili coniungitur:his in caſibus autor litigare debet coram Iudice autoritatem poſtulantis,aut eius,qui autoritatem ſibi præſtandam eſſe prætendit, coram Iudice cauſæ principalis citatur: auctore videlicet locum denuntiantis ſubintrante & perſonam eius ſuſtinente (qua cauſa formalis ſeu abſolutus auctor appellatur) iuxta *l. venditor. 49. ff. de iudiciis*: Niſi expreſſum priuilegium in contrarium obſtaret, cuiuſmodi illud quod à Rege Ludouico XI. anno 1475. ciuibus & incolis ciuitatis Bituricenſis, Turonenſis, Rupellæ & Cenomanẽſis & ab eodem Rege anno 1493. Pariſienſibus indultum fuit,quod expreſſum fuit *in Conſuetudine artic.* 112. quo priuilegio prædicti ciues muniti cogi non poſſunt, vt alibi,quàm in prædictis ciuitatibus rei ſeu conuenti litigent:hoc quippe caſu prædicti ciues in huiuſmodi actionibus auctores citati,remittendi ſunt, prout iudicatum fuit Arreſtis,quæ retuli in notis meis, ad priuilegia Bituricenſia:alioquin ij priuilegiati non forẽt, quoniam regulariter actor rei forum ſequi debet,*l. Iuris ordinem. Cod. de Iuriſd. omn. Iud.* Alterum auctorem genus eſt *auctorum ſimplicium*, qui locum habent in actionibus perſonalibus aut in reſciſſione pro rebus perſonalibus,veluti, vt quis aduerſus obligationem quandam aut promiſſionem reſtituatur,hoc caſu, auctor ſimplex coram Iudice,vbi actio intentatur,appellatus, remitti ſe ad Iudicem ſuum,ad quem in huiuſmodi denuntiatione & regreſſu actionis perſonalis remitti debent,poſtulare poterit,iuxta id quod iudicatum fuit Arreſtis, quæ refert D. Bourdinus *ad artic. 18. Conſtitutionis* 1539. Carondas *lib. 3. Reſponſ. ſuor. cap. 60.* & D. Maynardus *lib. 3. quæſtio. ſuar. Arreſtis Parlamenti Tholoſani deciſarum, cap.* 32. quo lector quo ad alias quæſtiones huic materiæ *de autoribus*, incurrentes regreſſum habebit. I. C.

Auctores ſimplices.

VII.

Auctor, niſi priùs litem ſuſceperit, ſecundum auctorem euocare nõ debet.

Arreſto Pariſienſi, 12. Ianuarij 1593. dictum fuit, quendam nomine Mayeud, dilationem aduerſus ſecundum auctorem impetrare non debere, niſi priùs autoritate ſeu defenſione primi, qui eum euocauit, in ſe ſuſcepta. Nihilominus hoc minimè obſeruatur, inſpecta Conſtitutione,quæ publicata anno 1539. Non probabili tamen ratione. Nam ſi primus auctor, antequam litem ſuſcipiat,& partis loco ſe conſtituat, ſecũdum auctorem euocet,fraudulenter id facit. Ac videtur ex complurium ſententia, praxim prædicti Arreſti iuri communi conſentire, quo auctor non admittitur, ſi quicquam aduerſus primam partem excipere velit, niſi priùs litem in ſe ſuſceperit. Prout ait Imbertus *primo lib. Inſt. Forenſ. in gloſſ. c. reus verò, c. 20.*

Deſumtum ex Gallo, *quæſtio* 17.

VIII.

Cautio autoritatis præſtanda veniente emtori pretiu ſoluere.

Si emtor, antequam pretium ſoluat, emtionem ſibi periculoſam comperiat, eò quòd eamdem rē venditor alteri vendiderit, aut alienauerit, ex diſpoſitione Iuris ad ſolutionem non tenetur, vbi euictio liminaris cognoſcitur, *l. ſi poſt perfectam. Cod. de Euictio.* In Francia prædictus emtor per prouiſionem ſoluere cogitur præſtita ſibi cautione, *tam pretij ipſius nomine, quàm damnorum & intereſſe, quæ huius legis vtique mens & intentio eſt. Et iuxta id iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 20. Nouembris 1543.

*Niſi venditor eam in ipſa venditione præſtitiſſet: quo caſu aliam præſtare non neceſſe foret. D. Molinęus *ad Conſuetu. Pariſienſes §. 55. gloſſ. 5. num. 1 8.* Arreſtum hic allegatum, ex Rebuffo deſumtum fuit, *ad Conſtitutiones, tractat. de dilationibus, artic. 5. in fin.* T.

IX.

Diligentia heredes autoris reperiēdi quanam eſſe debeat.

Duo litigant, quorum reus originalis auctorem ſuum producit, qui admittitur ad cauſam ſuſcipiendam, & reus extra litem conſtituitur. Tandem auctor cauſa cadit. Is appellat & poſtea moritur. Actor liberos eius ad reaſſumendam aut deſerendam litem citari curat. Illi heredes ſe negant. Dictum fuit, actori teſtimonialem huius declarationis præbendam, & ipſorum reſpectu, id à quo appellatum fuit, effectū ſortiri oportere. Sola hac diligentia adhibita, eum, qui auctorem laudauit, conuenit, & aduerſus eum Arreſta & ſententiam executioni tradere cupit. Hic ait, ſe auctoris heredibus iniuriam illaturum, & veniam poſtulat. Actor ei denuntiat alterum ex duobus vt agat, putà, vt vel ipſemet in appellatione concluderet, aut ſibi reum alium ſubiiceret. Is ait ſe ad id non teneri. Curia prædictum laudatorem hac vice abſoluit, ſaluo actori operam diligentem nauandi ad inueniendos auctoris heredes & cum illis, aut etiam cum curatore bonorum, quæ ſubordinatè ſubhaſtari curare poteſt, appellationem dirimi curandi iure, ſibique poſtea cōſulēdi aduerſus prædictum laudatorem, prout rationi conſentaneum fuerit, cum authore enim contractum fuerat, & ideò eius heres priùs conueniri debuit, *l. 3. §. idem ſcribit. ff. de peculio.*

X.

Autor, amiſſa cauſa, quas expenſas emtori debeat.

Reus quidam aduerſus autorem ſuum ſententiam obtinuerat, vt è quatuor vnum ſaltem peragat. primum, vt litem & impedimentum prædicto reo obiectum ceſſare faceret: aut etiam ſecundò, approbationem, defenſionem & autoritatem rei illius ſuſciperet: aut tertiò vt inſtrumenta & rationes exceptionis ſuppeditet & edat periculo prædicti autoris: aut denique omnes expenſas, damna & intereſſe ſoluat, quæ prædicto reo obuenire poſſent, ſi eorum nihil faciat. Poſtea cùm prædictus autor nihil horum ageret, reus liti ſubſiſtit, & in prima inſtantia condemnatur. Is appellat. Is in principali condemnatur, & in mulctam ſexaginta ſolidorum Pariſienſium. Deinde prædictum autorem conuenit eíque repręſentat, ſe in ipſius expenſas, damna & intereſſe condemnatum, eò quòd facere neglexiſſet, quod is facere debuerat: ac ad declarationem prædictorum damnorum & intereſſe, prædictas inſtantiàs, proceſſus & condemnationem tam in principali, quàm quòd mulctam attinet producit. Auctor ei dicit, ſe ad nihil horum teneri: damna quippe & intereſſe, quæ debet, rei perditæ æſtimationem duntaxat eſſe & intereſſe, quod rei in eius amiſſione vertitur. Nam quantum ad prædictos proceſſus, eos ſuperfluos & inconſultos eſſe, eo quòd ſtatim à primo litis limine reus conſilium capere poterat: & cognoſcens ſibi medium & rationem nō ſupereſſe, retrahere ſeu ſubducere ſe debuerat, non verò adeò pertinaciter liti ſubſiſtere, ea fiducia, omnia videlicet in prędictum auctorem recaſura. Arreſtu Pariſienſi, 25. Maij 1549. aduerſus auctorem iudicatum fuit, eum ad omnia, quæ prædictus laudator poſtulauerat, teneri, (eo quod is emtorem indemnem præſtare debeat, iuxta *l. emtori. ff. de euictionib.*) Dubium à Gloſſa oriebatur *in l. 1. Cod. de Euictio. in verb. ſumtu*, & ex diſputatione, cuius mentionem facit Bartolus *in l. venditores. ff. de ver. obl.* Nihilominus

Autor emtorē ſuum indemnē præſtare debet.

prædicto Arreſto veritas conformis eſt, auctorē videlicet perpetuò teneri ad expenſas ab emtore factas in defendenda re litigioſa, eúmque indemnem præſtare, tam in expenſis quàm in omnibus aliis, quibus multa comprehenduntur. Iſque expreſſus textus eſt *in l. ſi cum quæſtio*, ibi, *Præſes Prouinciæ in damnis, quæ te toleraſſe memini ſti, &c. Cod. de Euictio.* Facit *l. ſi plus vel minus. ff. eod.* Aliud foret, ſi emtor venditorem ſuum in lite non laudaſſet, ſeu euocaſſet: tum quippe, licet ſemper prædictus emtor, ſi videlicet condēnetur, aduerſus prædictum venditorem, pro dānis & intereſſe ab emotione procedentibus agere poſſet, *d. l. emtorem*: ea lege tamen, vt prædicto venditori probet, eum qui euicit, iuſtam cauſam habuiſſe: nihilominus prædictus emtor victus expenſas, quas in lite fecit neque eas, in quas damnatus fuit, quæ in eum recidere debent, poſtulare poteſt: prout ait Alexand. *Conſil. 67. volum. 3.* Rationes hæ ſunt, quòd venditor idémque autor emtori ſuo opponere poteſt, cuius cauſam in ſe ſuſcipere debet, putà, ſi emtor venditorem maturè citaſſet, eíque litem denuntiaſſet, venditorem capto conſilio, non litigaturum fuiſſe, & cauſa actori ceſſurum vltrò fuiſſe, quo facto expenſas euitari potuiſſe, aut etiam ſi ita deliberata priùs re comperiſſet, defenſurū & huiuſmodi diligentiam impenſurum fuiſſe, vt prædictus actor omninò cauſa caſurus fuiſſet. Tutius igitur multò eſt emtori, ſi venditorē ſuum euocet, quæcunque tandem turbæ & impedimenta, ei moueantur, ſiue proprietatis ſiue poſſeſſionis nomine, etiamſi Baldus ſanè nimis ſubtiliter, *ad l. emtor. Cod. de Euiction.* ſenſerit, emtorem ſcilicet emtorem non debere venditorem ſuum citare ad autoritatem ſibi in lite aduerſus ſe cæptam præſtandam pro poſſeſſione rei venditæ: qui tamen mox ſe corrigit, & ait, ſi emtor ſuper poſſeſſorio rei emtæ conueniatur, idque facti ſui occaſione, eo caſu eum venditorem ſuum, vt autoritatem præſtet, conuenire non poſſe: verùm ſi hoc ex facto venditoris procederet, is eum autorem nominare debet, & litem ſubire ad ſeſe defendendum curare. Hodie hæc praxis obtinet, tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio, autorem ſcilicet euocandum eſſe, iuxta id, quod ait Vlpianus *in l. emtorem. § 1. ff. de act. emt.*

Autor citatus poſt condemnationem expenſas factas non debet.

Autor quando in poſſeſſorio euocari poſſit, quando nō.

actio.emt. Venditor, ait ille, in re tradenda debet præſtare emtori, vt in lite de poſſeſſione potior ſit, & ſi contradicatur, curare debet, vt ea emtori ſuo adiudicetur: abſque eo quippe, ſi ſuperior in poſſeſſione futurus emtor non ſit, nec traditum videbitur. Hæc omnia intelliguntur, dummodò intra annum & diem traditionis prædicto emtori factæ, conuentus fuerit. Nam ſi poſteaquam per annum & diem integros non turbatus, ſed quietè & pacificè poſſediſſet, prædictus emtor conueniretur, venditore non conuento, ipſemet ſe defendere poteſt, & aduerſarium ſuum repellere, eò quòd ipſe æſtimare debeat, ſe negligentem fuiſſe & annum labi permiſiſſe, nec intra eum poſſeſſionem apprehendiſſe. Baldus *in l. emtor. ff. de Euictio.* ait, quòd ſi venditor omnes expenſas, damna & intereſſe promiſerit, in caſum euictionis, ſiue venditor citatus fuerit ſiue non, arg. *l. ſi quis in conſcribendo. Cod. de pactis.* prædictum venditorem omnes prædictas expenſas debere, verùm contrarium obſeruatur: hac quippe ratione mali occaſio & colluſioni anſa præberetur: propterea huiuſmodi promiſſio non admittitur, neque ea obſtante, obſeruatur id quod ait Alex. per *l. Iuriſgentium. §. paciſcar. ff. de pact.* vt & valida non eſt promiſſio à venditore facta, ſe videlicet iureiurando emtoris ſui ſtaturum pro damnis & intereſſe, quæ ob rem venditam autoritate venditoris non defenſam toleraturus eſt: huiuſmodi quippe conuentio reprobatur & illicita eſt, vt ait Paulus Caſtr. *ad l. Pactum. Cod. de pactis.*

E Lucio *lib. 9. tit. 4. Arr. 2.*

XI.

Emtor ſine auctore intereſſe ſuum liquidare non poteſt.

Arreſto emtor quidam fundi & poſſeſſionis, condemnatur ad ſoluenda domino directo reliqua decem annorum reditus & cenſus ex prædicto fundo debitorum, eadémque opera venditor & auctor eius condemnatur, vt eum in omnibus indemnem præſtet. Hic emtor Arreſto obtemperat, & prædicto domino directo ſoluit, quittancia ſeu apocha accepta: ſub cuius prætextu is Arreſtum ſuum aduerſus prædictum ſuum auctorem executioni tradi curat, eique iniungi, vt in apocha contenta ſoluat, quo ea ſoluere renuente, mobilia ipſius pignori capi curat. Auctor excipit & opponit. Partes à Curia audiuntur: putà excipiens ſuper eo, quod ait, aduerſus ſe præcipitanter executionem factam: oportuiſſe quippe ante omnia, aduerſus ſe prædicta reliqua liquidari, quæ qualia ſint, nondum conſtet. Addit, emtorem vnà eum prædicto domino directo apocham iſtam confeciſſe, quæ plus contineret, quàm deberetur ac emtor reuera tradidiſſet. Nec non autori, æquè ac fideiuſſori euidam proficere debere tranſactionem quã is cum domino directo iniit, *l. & heredi. §. final. ff. de Pactis.* Inſuper Arreſtum hoc eum ad indemnitatem præſtandam tantùm condemnare, quod idem ſit, ac refundere ea, quæ eam ob cauſam expenſa fuerint: & ideò ſe loco fideiuſſoris habendum. Eámque doctrinam eſſe Bartoli *in l. quero. ff. Locati.* Emtor replicat, ſe in Arreſto ſuo & in ſufficienti quittantia ſiue apocha fundatũ eſſe. Curia Arreſto, 10. Iulij 1515. exceptionem admittit, & duos è Dominis delegat, qui ſupra liquidatione prædictorum reliquorum & executione primi Arreſti partes audirent.

XII.

Emtor multã temeraria ſua prouocatione ab auctore ſuo recuperare non poteſt.

Viceſima nona die Decembris 1541. in tertia Camera Inquiſitionum, Arreſtu dictum fuit in lite pendente inter Ludouicum Rouſſum Scutiferum, Dominum de Rupe des Aubiers, & Euſtachium Rupanum, Dominum de Veille Rocheteau, ad relationem Domini Gayandi, actorem in regreſſu autoritatis, ſi poſt denuntiationem autori ſuo factam, condemnetur, & ab hac ſententia is appellet, huiuſmodi, inquam actorem in regreſſu ad autoritatem, quo auctorem ſuum conuenit (qui auctor condemnatus fuit ad indemnem eum præſtandum) multam, in quam is condemnatus fuit, poſtulare non poſſe, eò quòd hoc aliud ſit, quàm cauſa principalis, & cauſa appellationis, principaliter verò, quando in prædicta appellationis cauſa nouam prædicto auctori denũtiationẽ non fecit, ſignificato ei cauſæ ſtatu: verùm huiuſmodi actorem prædicta ſententia aduerſus ſe data contentum eſſe debere: quæ ei ſufficiet ad hoc, vt regreſſum autoritatis aduerſus prædictum auctorem poſtulare poſſit. Arreſtum iſtud iuxta x. præcedens intelligi debet, quod itidem in caſu denuntiationis accipiendum eſt, prout expreſsè conſtituitur *in l. de vnoquoque. ff. de re iudicat.*

XII.

Sententia quãdo executoria aduerſus eum cui euictio debetur pro expenſis, damnis & intereſſe.

Decima octaua Decembris 1533. in tertia Inquiſitionum Camera, iudicando incidens quoddam, inter Ioannem Fornerium actorem, & Wilhelmum Rolandum reum, emtorem, pro quo à ſuo autore cauſa & autoritas ſuſcepta fuerat, in expenſas litis, in quo prædictus autor ſuccubuerat, teneri non oportere, etſi prædictus auctor non ſoluendo extitiſſet. Iſque textus eſt *Conſtitutionis* publicatæ *anno 1539. artic.* 20. antequam hic articulus dubius fuerat. Nonnulli enim tenuerunt, quod ſi auctor operarius tantùm eſſet, & facti ſui nomine citatus in terminis Gloſſæ in *l. in rem. §. fin. ff. de in rei vend* eo caſu prædictum operarium non teneri in expenſas factas aduerſus actorem ſuum condemnatum, niſi in defectum autoris ſui non ſoluendo exiſtentis. Bartolus eodem loco huic ſententiæ cauſam & occaſionem dedit, vt id ita obſeruaretur: verùm ſi quæſtio ſit de proprietate fundi, emtor id ita prætendens in omnes expenſas condemnabatur licet auctor ipſius ad id condemnatus fuiſſet. Nihilominus prædicta Conſtitutio rationi magis eſt conſentanea: expenſæ quippe nonniſi ab eo, aduerſus quem adiudicantur, debentur, *l. ſæpè ff. de re iudicat.* & in iudiciis quaſi contrahitur, *l. 3. §. idem. ff. de peculio.* Bart. *Conſil.* 219. Baldus *in l. vendit. de Iud.* & Ioannes Faber *in l. 1. Cod. vbi in rem act. & in §. fin. num. 10. Inſt. de ſatiſdat.* & plenius adhuc *in Commentariis Conſuetudinis Borbonienſis, artic. 99.*

Hæc quæſtio deciſa eſt prædicta *Conſtitutione anni* 1539. *art.* 20. pro principali, pro expenſis vero damnis & intereſſe, *Conſuetudine repetita prælectionum Aurelianenſis, art. 457.* quibus ſententiæ datæ aduerſus condemnatos, ſaluis expenſis, damnis & intereſſe, quæ aduerſus emtores executioni non tradendæ, niſi prius mobilibus auctoris diſcuſſis. Vide ea quæ ſcripſerunt D. Procurator Catholicus Bourdinus ſuper hoc *artic. Conſtitutionis*, & poſt eum Conſtantinum & Fontanonium, qui in ea ſententia non eſt, niſi inquit ille, actor inopia auctoris præuiſa, aduerſus emtorem proteſtatus fuiſſet, eúmque quo taxæ ſeu æſtimationi prædictarum expenſarum adeſſet, citari curaſſet: quo caſu is, diſcuſſo iam auctore,

actiones ſuas aduerſus emtorem ratione prædictarum expenſarum, damnorum & intereſſe dirigere poſſet. D. Boerius indiſtinctè tenet tam pro principali, quàm expenſis, *deciſio. Burdegalenſ. 75. Etiamſi, ait ille, garandus condemnatus ſit ſoluendo.* Verum poſt Conſtitutionem, ipſius ſententiæ ratio habenda non eſt. I.C.

XIV.

Autoritas onerum & hypothecarum quomodo obſeruatur.

*Venditor, qui domum omnibus oneribus immunem & liberam vendiderat, & pro ea autoritatem ſeu euictionem ſub captura corporis & bonorum ſuorum promiſerat, Arreſto Pariſienſi, 24. Februarij 1542. condemnatus fuit ad reditum quendam in prædicta domo conſtitutum, intra ſex menſes redimendum, prædictóque tempore elapſo ad id eum incarceratione ſui cogendum: quæ forma aduerſus venditores obſeruatur, de quibus conſtat, eos tempore venditionis prædictam reditus Conſtitutionem ſciuiſſe, atque ita dolum & calumniam ipſorum in hac euictionis promiſſione hypothecarum & onerum nomine reſidere. Partes erant, Petrus Teuſſardus Dominus de Chaillou, & Ioannes de Campis, Biturigibus habitans.

De crimine ſtellionatus.

*Qui generaliter bona ſua hypothecæ nexuit, poſteà verò partem eorum alij vendiderit, extra ordinem punitus fuit, veluti criminis ſtellionatus, Arreſto Pariſienſi, 26. Maij 1556. Choppinus *ad Conſuetudi. ces Andegauenſes lib. 1. cap. 73. num. 6.* aduerſus ſententiam Alberic. & Angeli, qui tenent *lib. 1. C. ad de crimin. ſtellionatus.* in generali hypotheca crim en hoc locum non habere. Vide Carondam *lib. 7. cap. 99. Reſponſor. ſuor.* neque venditor ad beneficium ceſſionis bonorum admittetur. I.C.

XV.

Is qui euincit, & a quo euicit, refundere in ijs quibus rem euictã meliorem reddidit, debet.

Notabile Arreſtum eſt, quod datum Pariſiis in noua Inquiſitionum Camera, ad relationem Domini Charonij, inter Ioannem Curtium, cuius nomine is litigabat, actorem ab vna parte, & Domicellam Ioannam Champroniam & conſortes reos ab altera: quo dictum fuit, ſi emtor fundi aut domus reditui obnoxiæ, reditum redimat & amortizet, poſteaque fundus aut domus ei euincatur, neceſſe eſſe, vt is qui euicerit, ei impenſas vtiles & neceſſarias reſtituat, vt ſunt pretium luitionis ſeu redemtionis, & conſnetæ ac legitimæ expenſæ, vnà cum reliquis prædicti reditus, qui interea cucurriſſet, & vſque ad euictionis diem. Arreſtum iſtud datum fuit , Septembris 1526.

Meliorationes ſiue emponemata ab acquiſitore bona fide in fundum qui ei poſtea euincitur, facta ei refundi debent.

Inſuper, eam ad rem notandum eſt, in actionibus hypothecariis, quando tertius detentator fundum deſerere cogitur, creditorem eum ab ipſo euincere non poſſe, niſi eo ſtatu & valore, quo erat tempore conſtitutæ hypothecæ, & ſi detentator fundum meliorauerit, creditor prædictarum meliorationum emolumentum non percipiet, quæ tertio poſſeſſori refundi debebunt ex pecunia ex venditione prædicti fundi conficienda. Ad hoc facit *l. Paulus §. domus ff. de pignoribus, l. 2. in pr. C. de prædiis & aliis rebus minorum. lib. 11.* Hieronymus Paulus Barchinonenſis *in practica Cancellaria Apoſtolica. fol. 109.* I.C.

De inſtaurationum & meliorationum refuſione.

Pro impenſis vtilibus & neceſſariis & meliorationibus, ſemper poſſeſſori bonæ fidei, retentio rei vſque quò plene ſolutum fuerit, citra fructuum reſtitutionem adiudicatur. Adiudicatario à proprietario euicto, pretium reddi debet & emolumentum ratione duodecimaria, ab eo, cuius nomine venditum fuit. Iudicatum 21. ... 1577. perorante Chauuelyno, & quo ad damna & intereſſe diſtingui oportet inter alienationem neceſſariam à curatore factam, & voluntariam, iuxta *l. ſi ob cauſam. D. emtio l. reſcripi. de diſtract. pign.* B.

XVI.

In autoritate actor autorem ſuum cogere debet, vt ex parte contractum conſeruet, ex parte verò reſoluatur.

Renatus Lucas Dominus Pleſſeus, ciuis Turonenſis, Antonio Launaio Andegauenſi, vendit complures reditus, qui ei annuatim ex fundis in Andegauenſi prouinciæ poſitis debentur, & in pecunia, frumento, panno & nucibus conſiſtentes à compluribus poſſeſſoribus fundorum expreſsè ad id hypothecæ nexorum penduntur, vno pretio, vno eodémque contractu, in quo pars pretij ſoluitur, additâ expreſſâ clauſulâ, prædictum Lucam venditorem traditurũ emtori inſtrumenta autoritatis conſtitutionis prædictorum redituum, quando videlicet reſiduum pretij numeratum fuerit. Launaius ſexennio integro ſilet. Eo exacto Lucæ litem mouet & repræſentat, non modò ſibi non ſolui ab aliquibus, ſed & eos, quibus reditus venditus eſt, iactare, nullas cenſuales tabulas ſeu polyptycha extare, nec recognitioné. Poſtulat ab eo inſtrumenta promiſſa, alioquin eum in damna & quanti ſua intereſt, condemnandum. Lucas ei reſpondet, ſe ſummam adhibuiſſe diligentiam in perquirendis inſtrumentis, nihil verò quicquam eorum inueniſſe, idque ſi actor volet iureiurando confirmaturum. Nihilominus abſq; his inſtrumentis Launaium aduerſus huiuſmodi debitores & poſſeſſores cauſam vincere ſeu obtinere poſſe: ſe documenta habere, loca & teſtes quibus eos conuincat, & ad continuandam ſolutionem condemnari curet, prout eam, vſq; in hodiernum præſtiterunt, ſeque ſuis impendiis cauſam in ſe ſuſcepturum offert. Vlteriùs pergit & ait, niſi hæc conditio ei placeat, ſe pretium acceptum paratum reſtituere, & legitima damna ac intereſſe ſoluturum, dummodo venditio reſoluatur & partes priorem in ſtatum reponantur. Launaius ſimpliciter vltimam hanc conditionem non acceptat, verùm conſentit quidem, vt venditio in eo, quod ad prædictos reditus attinet qui controuerſi ſunt, quorumq; inſtrumenta non reperiuntur, reſcindatur, & damna ac intereſſe pretiúmque pro ratâ reſtituatur, verùm in reliquo quoad reditus liquidos, quorúmque inſtrumenta extant, venditio conſeruetur. Primus iudex id decernit itáque iudicatâ qua Lucas ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi in tres Aduocatos celeberrimos compromittitur, vt per expediens lis expediatur & terminetur, qui appellationem Lucæ validam non fuiſſe, vnanimiter pronuntiarunt. Dominus Lucius (quem V. *li. 9. tit. 4. Ar. 3.* I.C.) ipſius patronus cùm hanc cauſam accuratè rimatus fuiſſet, ei non acquieſcit, & notoriè grauatum illum fuiſſe conqueritur: nam quoniam Iudex ſuper oblatione ſeu conditione oblatâ ipſius iudicaſſet, eam integrè ſequi debebat, aut etiam repudiare, non verò diuidere & transformare, prout fecit, nullâ eius rationc habitâ, quòd iuri communi conformis eſſet, & ex eo proculdubio indubitabilis, neque rationi conuenire, vnum eundémque contractum pro parte conſeruari, pro parte verò reſolui. Aduocatus appellari contrarium aſſerebat, promiſſionem de exhibendis & ſuppeditandis inſtrumentis omnium & ſingulorum prædictorum redituum, ad vnumquemque eorum eſſe referendam: tot enim promiſſiones ſeu ſtipulationes & actiones eſſe, quot reditus ſunt: ſeque de aliquibus prædictorum litigioſorum redituum litem intentaſſe, non verò de omnibus. Ad id facere *l. ſi domum emi. ff. de contrah. emt.* Peroratio cauſæ
i ſtius

iſtius dncta ac ſubtilis fuit, ob rationes, quæ tam ex vnâ quàm ex alterâ parte io iure diſcutiebantur, nominatim verò ſuper diuiſione tetum huiuſmodi. Inter complures rationes, quas appellans prnponebat hæcce vrgens fuerat, putà, ſe quòd loogè à locis abeſſet, in quibus reditus illi colligi debeant, quódque viatica ipſe præbere cogeretur, ad euitandos ſumtus ſuiſque vt commodis proſpiceret, reditus illos prædicto appellato vendidiſſe, qui in locis ipſis verſaretur: ex his rationibus facilè colligi, ſe ab ioitio partem târùm prædictorum redituum vendere noluiſſe, partem verò retinere: ſibi quippe tantumdem oneris & incnmmodi reſeruatam partem pariturã, æquè ac ſolidum ſeu omnes reditus afferrent. Propterea oportuiſſe, vt Iudex ſibi vel totom vel nihil relinqueret vel adimeret, iuxta conditionem à ſe oblatam. Arreſto Curiæ, appellatione & eo, à quo appellatum fuerat, io irritum deductis, dictum fuit, appellatum ſimpliciter vel conſentire vel diſſentire appellantis conditioni oportere, cui appellatus in expenſas cauſæ appellationis condemnatus fuit. Eáque materia eſt *l. ſcire debemus, & l. pluribus, in pr. & l. vbi autem § qui ſortem, ff. de verb. obligat. & l. cùm plures. ff. de Euiction. & l. ſi duos. ff. de contrah. emtio & l. cùm duo. ff. de in diem addictio.* expreſſus eſt textus *l. cum eiuſdem, & l. plerumque ff. de adilitio Edicto.* vbi in proptiis terminis dicitur, in eadem venditione, in qua plures res diuerſæ vnà venduntur, euicta vna * totum reſolui, ſi veriſimiliter venditor non vendidiſſet, aut emtor non emiſſet vnum abſque altero: & hoc caſu ſeparationem fieri non oportere, ſi ea abſque damno vnius vel alterius fieri non poſſit. Huic conſentit alter textus *in l. Ædiles. §. fin. eod. tit.* Arreſtum iſtud notabile eſt ad intelligenda prædicta iura & *l. Etſi vno pretio. ff. de actio. emt. & l. quia dicitur. ff. De Euictio.*

V. Arreſtum contrarium infrà hoc titulo *Arreſt. 3 in Append.*

Emtor, cui pars dimidia euicta, inſolidum reſtitui poteſt.

*Euictio partis rei venditæ venditionem non reſoluit *l. 1. ff. de Euictio. l. vlt. Cod. Commu. rer. alienat.* niſi dolus venditoris interuenerit, aut res vendita per ſe redhibitoria eſſet. Exempli gratia: Quidam mercator Lugduni domum quandam emit, quam nulli ſubſtitutioni obnoxiam pro certo venditor affirmat. Contrarium deprehenditur. Sententia Dominorum Libellariorum Palatij Pariſienſis, confirmata Arreſto Curiæ, prædicta venditio infecta declarata fuit. Deſumtum ex Molineo *tract. de diuiduo & indiuiduo, part. 3. num. 611.*

XVII.

Traditio polyptychorũ ſeu librorum cenſualium venditorem tradentem ad autoritatem præſtandam ſuper omnibus in iis cõprehenſis obligat.

Effectus obligationis de autoritate præſtanda clarus ac manifeſtus eſt in corpore certo in ſpecie vendito, exempli gratia, prato quodam, fundo, domo, aliâue qua re confiniis ac limitibus circumſcripta: verùm ſi res incerta ſit, veluti ius, aut etiam feudum, & dominium quoddam cum ſuis iuribus, cenſibus, reditibns, præſtationibus, aliíſque rebus in genere ad prædictum feudum ſpectantibus, paríque modo qno venditor iis vti frui conſueuit, ſanè huiuſmodi generalitas in venditione aut locatione poſita, citra ſpecialem & particularem expreſſionem, venditorem aut locatorem obligare non poteſt, vt in ſpecie pro tali vel tali reditu autoritatem præſtet, & ſufficit, venditorem aut locatorem defendere & autoritatem præſtare, pro feudo ea conditione, qua eo antea fruitns fuerat, nec ob id emtor aut conductor eum in caſum ſpecialis euictionis cogere poteſt: huiuſmodi quippe expreſſio generalis per modum vniuerſitatis, ad inſtar hereditatis eſt, vt in ſimili caſu ait Bartolus *in l. ſi ita. ff. de auro & arg. legato.* Aliud foret, ſi vendita iã aut locata re, aut etiam in ipſo veoditioois aut locationis contractu, is emtori aut conductori ſuo tradat polyptycha ſeu libros cenſuales aut reditus exhibeat, quem vendidiſſe ſe aut elocaſſe intendit continentẽ tot reſpooſiones, vt vocãt &c. tum quippe ſimplex prædictorum polyptychorum aut librorum cenſualium traditio venditorem aut locatorem obligat, ad emtorem aut conductorem manutenendum & autoritatem ei præſtandam in omnibus & ſingulis reditibus & præſtationibus recognitis ac io prædictis tabulis ſeu polyptychis memoratis, & ad id ſpecialiter cogi poteſt, & ad omoes controuerſias, quę illorum nomioe mouebũtur, etiamſi redituum fuerint, quibus venditor non fruebatur, nec vnquam fruitus fuit. Idque eſt, quod Iuriſconſultus ait in *l. 1. ff. de euictio.* Quemadmodum ſcilicet creditor donans & tradens inſtrumentum debiti ſui & obligationis, debitum ipſum donaſſe cenſetur, prout ea prædicto inſtrumento inſerta eſt, per text. *l. 1. Cod. de donatio.* pariter maiori multò ratione in titulo oneroſo venditionis aut locationis, traditum polyptychum tenorem ipſius importat, niſi vẽditor proteſtatus fuiſſet, & declarationem mentis & intentionis ſuæ reſeruaſſet, prout latè continetur *in Arreſto II. ſuprà Tit. de nouis poſſeſſoribus*, quod datum Pariſiis inter Dominum de la Baſtie & Dominum de Cheurieres: & altero *Arreſto 4. tit. præcedentis: De falſis inſtrum. indic.* &c. Hanc ad rem admodum facit hæc facti ſpecies, ſuper qua ſæpè dubitari videmus: Quando in contractu * venditionis, aut alterius alienationis fundi alicuius, veluti prati, vineæ, ſiluæ, agri, mentio fit continentiæ, prati decem diurnarum operarum, decem vineę iugera, decem arepennes ſiluæ, decem ſeſtertia terræ & minoris *inueniatur, quæritur vtrùm vẽditor, permutator aut alio modo alienans, menſuram & prædictam continentiam complere & perficere teneatur? Nonnulli huiuſmodi diſtinctionem fecerunt, putà, ſi ab initio ceſſionis menſura permittatur, veluti, *cedo, repono, transfero, in prædictum talem præſentem & acceptantem, &c. decem iugera vineæ, ſex prati, quinque ſyluæ, ſita in tali regione, iuxta* &c. ſi intra quatuor confinia & limites prædictos, huiuſmodi menſura non reperiatur, autoritati locũ eſſe, & venditorem ea perficere oportere. Verùm ſi initium fiat à confiniis, veluti *cedo, repono & transfero vineam quandam ſitam in tali loco, vineæ tali confinem ab oriente*, &c. hoc caſu neceſſe non fuerit, menſuram perficere, ſi integra non extet: mentio quippe eius modo declarationis potiùs & demonſtrationis facta videtur, quàm expreſſæ diſpoſitionis & aſſertionis, prout ait & diſtinguit Oldradus *in conſil. 197.* Paulus Iuriſconſultus *in l. ſi ſeruum. 4. §. fin. ff. de actio. emt.* hanc differentiam in contractu venditionis non conſtituit, verùm abſolutè ait, ſi venditor certum modum dixit & declarauit, eum implere teneri, pro æſtimatione bonitatis fundi *, ſi modus minor inueniatur, *vt putà*, inquit, *ſi dictum eſt, vinea tot iugera, vel o-*

Modus fundi alienati dictus quomodo perfici debeat, ſi minor inueniatur.

[*Imbertus in enchiridio. in verb. ayant receu.*]

Digitized by Google

lineti, & minùs inueniatur pro bonitate loci ſiet æſtimatio. Ex qua ratione ſententia Imberti *in enchiridio ſuo* docta & rationi congrua videtur, priorem diſtinctionem Oldradi locum habere in titulis lucratiuis, & legem Pauli in oneroſis, veluti venditione, permutatione, & reliquis. Dubium iſtud manifeſtò reſoluetur, ſi contrahentes antequam inter eos conuentum fuerit, de prædicto modo locuti fuerint, agrum menſurandum à bonis ac peritis menſoribus, in quos eo in loco conſentient. Verùm nihilominus huiuſmodi cõuentio venditorem multum releuat, tátúmque valet, ac ſi dicatur, quòd ſi agri modus vti declaratur non inueniatur, nec ei toti placeat, venditio reſoluatur, quæ propterea non perficitur ſed ſuſpenditur, prout ait Vlpianus *in l. quod ſi nolit. §. ſi quid ita venierit, niſi placuerit. ff. de ædilit. edicto.* Adeò vt ſi partes ad menſurationem procedentes, prout dictum fuit, agri modum inueniant, venditio tum purificetur & compleatur irreuocabiliter: ſi verò minorem inueniant, venditio tum reſoluatur. Iuriſconſultus in prædicto *§. ſi quid ita, l. quod ſi nolit* notat, ſi partes ſimpliciter *prędictam menſurationem reſeruauerint, nec de tempore, intra quod fiat conuenerint eo caſu ſanè quadraginta dies tantum à die contractus concedi, quibus præteritis eáque non facta aut poſtulata, emtor ab ea excluditur & venditio purificatur, & venditor à defectu menſurationis liberatur. Cæterum ſi in contractu nihil de eo conueniatur, emtori ſalua eſt ad modum poſtulandum & tuendum, quæ eſt actiu emti & durat 30. annis vt aliæ ciuiles & ordinariæ, *l. ſicut in rem, in pr. Cod. de præſcript. 30. vel 40. annorum.*

Conuentio de menſurando fundo alienato venditionem ſuſpendit.

Menſuratio intra quod tempus neceſſario fieri debeat.

De menſura fundorum venditorum & autoritate pro ipſis præſtanda.

* Quod in hoc capite de autoritate & traditione fundorum venditorum dicitur, ad verbum deſumtum eſt ex deciſionibus D. Boerij, *deciſ. ne 60.* & quęſtio hæc late tractatur & deciditur Arreſtis Curiæ Parlamenti Pariſienſis & Tholoſani, quæ refert Carondas *lib. 8. cap. 54. reſponſor. ſuor.* & D. Maynardus *lib 4 Quæſtio ſuar. cap. 28.* & melius meo iudicio doctus ille Hiſpanus Didacus Couaruuias *practic. quæſtio 6. Tom. 2. cap. 3.* In ſumma, omnes hac diſtinctione vtuntur: aut contractus venditionis à corpore quodam incepit, cui modus adiectus fuit, per confinia & limites deſignatus: aut etiam is à modo incepit: priore caſu venditor ad autoritatem pro modo præſtandam non tenetur, licet is vel maior vel minor ſit, quia actus ad ipſum corpus refertur, & adiectio menſuræ eſt loco demonſtrationis tantum appoſita, quæ non vitiat, nec minuit id cui adijcitur, *l. ſi venditor.* & ibi Gloſſa *ff. de actio. emti. l. falſ. demonſtratio ff de condit. & demonſtrat.* Exempli gratia. Titius vendidit Caio fundum Sempronianum, decem iugerum aut circiter, qui contingit ab vno latere fundum aut agrum huius &c & ex altero agrum illius, &c. *l. qui fundum ff. de Euictionib.* hoc caſu quicquid intra fines & limites deſignatos continetur, cenſetur venditum, quamuis plus aut minus decem iugerum terræ extet. Ita deciſum in conſilio Neapolitano refert Matthæus de Afflictis, *deciſio. 68* Secundo caſu cuius huiuſmodi pone exemplũ. Titius Caio vendidit decem iugera fundi Semproniani, iuxta id venditor tenetur modum tradere non plus, etiamſi intra limites multò maior quam decem iugerum quantitas ſit ex *c. per tuas. de donatio.* Id quod locum habet, etiamſi omnia confinia apponantur, modo venditio à modo inceperit, Socinus *conſil. 32. lib. 4.* Idem dicendum ſi poſt menſuram ponantur limites, quia ipſe actus à menſura incipit, *l. quod ſæpe. §. ſed etſi ff. de contrah. emtio.* Quod ſi in fundo maior modus inueniatur, id quod plus eſt ad venditorem ſpectabit. Idem in legato & donatione dicendum, *d. c. per tuas.* & ibi DD. V. Oldradum *conſil. 292* qui hanc quæſtionem decidit. I.C.

* Quid ſi maior vel aut plus inueniatur, quam dictum fuerit? Si venditio certo pretio pro ſingulis iugeribus conſtituto facta ſit, emtor pro omnibus, quæ inuenientur, ſoluet, *l. qui fundum. § qui agrum ff. de contrah. emtio.* ſecus non itemi, & omnia ad ipſum ſpectant, *Bald. in rubr. Cod. quæſt. 22.* Salic. *in l. C illo tit.* Paulus de Caſtro *in l. ſi ſeruum § 1. de act. emti.*

* Modum loci ſitus rei venditæ non etiam contractus inſpici oportet. Arreſto Pariſienſi 4. Iulij 1585. Choppinus *ad Conſuetud. Andegauenſ. lib. 2. part. 3. c. 1. tit. 3. ſub fin.* Carondas *lib. 7. Reſponſor. cap. 83. & lib. 8. cap. 53.*

XVIII.

Anno * 1563. die Iouis 24. Septembris, quo tempore peroratio apertis oſtiis reſcripto ſeu diplomate Regio continuata fuit decreta continuatione Parlamenti vſque ad .diem Octobris, Fontenæus pro Lamberto perorans appellante à Balliuio Senonenſi dixit, clientem ſuum qui conductor Domini de Vaux fuerat, & propterea domus cuiuſdam ipſius detentator, conuentum fuiſſe à Montano in cauſa petitoria, & vt ſe ad reſtituendam prædicto actori domum vacuam condemnari videret. Eum comparuiſſe & allegaſſe, ſe nonniſi conductorem eſſe, nec vllum proprietatis ius prætendere, ſeque abs te conueniri, actorem debêre conuenire dominum ſuum, quẽ ipſi ſimul eiuſque domicilium deſignet. Montanũ aſſeruiſſe, eum teneri citare & conuenire dominum ſuum, allegaſſe l. 2. *Cod. vbi in rem actio. c. quoniam frequenter* & ibi omnes. *vt lis non conteſta.* Lambertum dixiſſe, ſe non teneri, ſeque ſatisfacere dum nominet & ex omnibus partibus domicilium domini ſui deſignet, itémque quicquid Montanus aduerſus ſe proponere & obtinere poſſet, id omne illuſorium fore: nihil quippe facere poteſt in præiudicium poſſeſſionis domini ſui, *l. Ex libris Sabinianis. Cod. de acquir. poſſ.* Balliuium Syluanectenſem decreuiſſe, Lambertũ dominum ſuum ceu autorem citare debere, qui cauſam ipſius, ſi ei ita videatur, ſuſcipiat, à quo is appellauerit. Arreſto, conſequenter & conformiter perorationi Dominorum Triumuirorum Regiorum pro intentione appellantis dictum fuit, malè decretum, & appellatus in expenſis cauſæ appellationis condemnatus, Montanúmque Dominum de Vaux, ſi ipſi ita videatur, euocare oportere.

Actor in rei vendicatione reum ſuum cogere non poteſt, qui ſe conductorem eſſe allegat, vt dominum ſuum citari curet ſeu euocet.

* Arreſtum iſtud allegat Choppinus *lib. 3. de priuileg. ruſticor. part. 1 cap. 2. in fin* & Carondas *lib 3. Reſponſor. cap. 71.* & Robertus *rer. iudicatar. lib 4. cap 9.* qui alterum ſimile Arreſtum citat, quod datum Maioribus diebus Pictauienſibus, 26. Septembris 1579. & ea, quæ ſcripſi *in Quæſtio. meis cap. 80.* V. Imbertum *lib. 1. Inſtit forenſ. cap. 20* qui contrarium tenet. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum IV.

I.

SÆpè, limitando *l. venditor. ff. de iudiciis*, iudicatum fuit, auctorem citatum ſi ſiſtere ſe recuſet, extra domicilium ſuum trahi non poſſe, vel ſi ipſemet proprietarius à conductore ſuo citaretur, remiſſioni locum eſſe, prout 8. Februarij 1562, factitatum. Quantum ad ſecundum auctorem attinet, ſi ei denuntiatum fuerit, ad Iudicem ſuum ſe remitti poſtulare poteſt, vigore videlicet priuilegij, etſi primus eius auctor cauſam defendere coram altero Iudice inceperit: Ita iudicatum 26. Ianuarij 1564 B.

Auctor quando remitti debeat, ſeu domũ reuocare poſſit.

II.

Is qui alterum autorem euocat, eum extra Iuriſdi-

Auctor citatus poſt condemnationem.

Iuriſdictionem ipſius trahere non poteſt & fori priuilegio vti, principali iam diremto, licet executio nondum ſecuta fuerit. Iudicatum 23. Ianuarij 1563. pro appellante quodam Bellomontano. Præterea, qui auctorem ſuum habet, à ſententia aduerſus ſe data appellare non debet. Iudicatum 29. Decembris 1583. perorante Hottomanno, cui denuntiatum fuit, ſeu qui commonitus fuit, ne ſimilem deinceps cauſam ſuſciperet. B.

III.

In euictione alter auctorē ſuum cogere poteſt, vt ex parte contractum ſeruet, ex parte non.

Cùm Titius domum quandam vendidiſſet, cuius pars dimidia ad ipſum ſpectabat, tanquam heredem patris ſui, & altera dimidia, veluti heredem fratris ſui lōgo tempore abſentis: qui reuerſus, emtoré in petitorio conuenit, vt à prædicta parte dimidia ad ſe ſpectante deſiſteret & decederet. Emtor nominato auctore ſuo, reſcriptum Regium impetrat ad reſcindendum venditionis contractum, ſi ei dimidia pars euicta fuiſſet: venditor pro dimidia ſe auctorem futurum ſpondet eique pretium cum expenſis, damnis & intereſſe hactenus reſtituturum, & aſſerit actorem pro toto non admittendum, ſed pro re euicta, ex *l. 39. & l. 5. ff. de euictio.* Emtor contrarium aſſerit, neque eam ſibi mentem fuiſſe, dimidiam ſcilicet prædictę domus partem emendi, ac propterea venditorem in ſolidum prædictæ domus auctoritatem ſeu euictionem præſtare debere, quæ vno pretio vendita erat: aut venditionem in ſolidum reſcindi debere, *l. quod ſi vno. ff. de in diem addictio. l. Tutor. 47. de minoribus*, Iuxta ea pro acquiſitore iudicatum fuit, Arreſto 10. Martij 1565. quod refert Carondas *lib. 8. cap. 55.* Verùm quæritur, vtrùm ea contractu ita reſoluto, domino cenſuali laudimia debeantur? Michael Fontanus domum quandam à quodam nomine Monacho Carnuti acquiſiuerat, dimidia eius parte ad minorem huius vēditoris ſpectante: acquiſitore partem minoris ſoluere recuſante, ſuper libello Iudici oblato cum in finem, vt pecunia penes ſe relinqueretur, decretum fuit, eam fœnori collocādam, niſi acquiſitor mallet, contractum inſolidum reſolutum permanere, id quod is elegit. Canonici & Capitulum Eccleſiæ Carnutenſis quintam ſeu laudimia poſtulant & aiunt, venditionem ea voluntate Fontani reſolutam fuiſſe: qui è contratio excipit, dimidia parte ad minores ſpectāte, quibus facilè reſtitutionis beneficio ſuccurri poſſet, pro dimidia ſe non teneri contractum ſeruare. Arreſto quod datum in 3. Camera Inquiſitionum, ad relationē D. Coignœſij (à quo id habui) 25. Iunij 1588. partes Curia & lite dimiſſi fuerunt, iuxta alterum Arreſtum ſolenne Natalis 1587. quod Choppinus refert, *lib. 2. de legibus Andium tit. 3. de Laudemiis, nu. 5. fol. 74.* I.C.

Vtrum laudimia ex huiuſmodi cōtractu reſoluto debeantur?

V. *Arr. 8. Tit. de retentione*, infrà.

IV.

Intra quod tēpus emtor non turbatus actionem de auctoritate intentare poſſit, & de præſcriptione ipſius actionis.

Complures quæſtiones de autoritate, quam venditores emtoribus ſuis debent, in præcedentibus Arreſtis agitatæ fuerunt. Reſtat, vt ſciamus intra quod tempus huiuſmodi actio præſcribatur, & quando præſcriptio currere incipiat? Conſuetudines determinarunt præſcriptiones, aliæ decem annis inter præſentes, hoc eſt, habitantes in eodem Balliuiatu, & viginti annis inter abſentes: aliæ earúmque maior pars omnes præſcriptiones limitarunt triginta annis. Hoc poſito, Caius à Titio fundum quendam à triginta, imò pluribus iam annis acquiſiuit. Poſtea is à tertio quodam turbatur, aduerſus quē ob iuris quoddam impedimentum præſcriptio currere non potuit: emtor auctorem ſuum & venditorem euocat, qui præſcriptione 30. anno. ſe tuetur. Emtor replicat, ſe aduerſus auctorem ſuum agere non potuiſſe, antequam in poſſeſſione prædicti fundi turbatus fuiſſet, & à die tantùm turbationis præſcriptionem currere, quia antè litem motam non naſcitur, nec datur actio de euictione, cùm emtor venditori litem denūtiare non poſſit, priuſquam lis mota ſit, & non valenti agere præſcriptio non currit, *l. emti actio*, & ibi Faber. *Cod. de euictio.* Gloſſa *in l. ex placito, in verbo nulla re ſecuta. Cod. de rer. permuta.* Et iuxta ea, Bacquetus *tractat. de reditibus, cap. 6.* refert Arreſtum aduerſus auctorem datum fuiſſe, in Maiore Camera, Michonio relatore, vlt. Februa. 1592. pro auctoritate reditus cuiuſdam ceſſi. I.C.

V.

Bona reditus ceſſi obligata diſcuti debēt.

Die Veneris 26. Ianuarij, Arreſto pronuntiato 1. Februarij 1602. iudicatum fuit, eum cui reditus ceſſus fuit cum clauſula plenæ autoritatis bona reditui obligata diſcuti curare debere, antequam agere poſſit aduerſus eum, qui reditum ceſſit.

V. D. Louet. *in Arreſtis ſuis lit. G. Arr. 25.* & notas ad idem relatas.

TIT. V. DE RETRACTV, & retentione.

Hic titulus de retractu feudali principaliter agit: húcque referri debent articuli Conſuetudinum, qui de poteſtate Domini in feudo loquuntur.

ARRESTVM I.

Conſignatiō propter fructus fit? Nam quoad retractum, ſufficit oblatio.

TAm ex diſpoſitione iuris communis, quàm ea Conſuetudine obſeruatur, actorem in Retractu alium in finem non conſignare * poſt oblationem factam & rei contradictionem, quàm quò ſaltam tectámque reſtitutionem fructuum conſeruet. Ad impediendum enim curſum temporis, repræſentatio pecuniæ ab actore numeratæ & rei recuſatio ſufficiunt: nec prædictus actor conſignare tenetur, ſi nolit. Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit pro Ioanne Argnauio, aduerſus Iohannem de Curia, qui in facto contrarij eſſe & ſuper eo informare debere declarati fuerunt. Nihilominus ſi Curia cognoſcat, actoris petitionem coloratam nō eſſe, eúmque plus fidere potentiæ ſuæ, quàm iuri ſuo, nec non metum ſubeſſe, ne partem aduerſam ſumtibus atterat & exhauriat, Curia decernit, eum realiter pretium venditionis conſignare oportere. Et ita Arreſto Pariſienſi dictum fuit; anno 1394. pro Ioanne Perſona, aduerſus illuſtrem Lambertum Boiſium Præſidem in prædicta Curia & vxorem ipſius, decretúmque eos vtrinque allegata probaturos.

Conſignatiō pro retractu conſtituta.

* Et prædicta conſignatio purè & ſimpliciter fieri debet. Carondas *lib. 4. Reſponſor. ſuor. cap. 57.* T.

II.

Retrahens ſatiſfacit, ſi offerat liquida, nō liquidorum vero nomine cautionem præſtet.

Sub finem temporis redemtionis luitionis, venditor emtorem ſuum conuenit, qui ad retrouendendum intra prædictum tempus, pretio & iuſtis ac legitimis expenſis ſolutis condemnatur. Ab hac ſententia non appellatur. Intra tempus præfinitum venditor pecuniam emtori pro pretio & ſumtibus repræſentat. Emtor ait, multò maiores ſumtus eſſe, quàm quos venditor repræſentet, & ex hac ratione oblationem eius ſufficientem non eſſe. Iudex, vt omnia intra tempus iſtud expediantur, decernit, emtorē intra ſecundam horam meridianam expenſas ſuas deſignare debere, venditorem verò poſtridie octaua hora matutina ad id reſpondere oportere. Venditor ad Iudicem ſuperiorem appellat. Is conqueritur de eo, quod dilatio propter ſumtus facta ſit, quorum nomine cautionem præſtare ſufficiat, & poſtulat, vt malè decretum fuiſſe dicatur, & cauſa ad alterum Iudicem remittatur. Appellatus contrarium ait, & quod ad remiſſionem cauſæ attinet, eam ſuperfluam futuràm, eò quòd hodie nihil controuerſum ſuperſit, cùm pendente temeraria venditoris prouocatione, facultatis ſuæ tempus elapſum fuerit. Dictum fuit, rectè decretum & cauſam remiſſam fuiſſe, à quo emtor ad Curiam appellat: vbi appellatio in Maiore Camera perorata fuit. Appellans repræſentabat fuga & ſubterfugio venditoris temerarij appellātis tempus ipſi elapſum, neque conſignatione neque oblatione debito modo facta. Lalletius pro venditore aſſerebat, quoniam intra facultatis ſuæ tempus is pretium obtulerat & nonnihil pro ſumtibus* & cautionem pro reſiduo non liquido præſtiterat, hoc facto ſatisfeciſſe, *l. Statuliber rationem ff. de ſtatulib.* Arreſto Curiæ Pariſienſis appellatio in irritum deducta fuit, & decretum, id à quo appellatum fuerat, effectum ſuum ſortiri oportere, 9. die Auguſti 1551. per *l. Electio. §. ſi in quem. de Noxal. Actio. & l. ſi eum in fin. ff ſi quis cautio.*

*) In retractu gentilitio, ſi ſumtus legitimi liquidi non ſunt, cautionem præſtare ſufficit, vt poſſeſſionem fundi adiudicati quis ingreditur. Carondas *lib. 3. Reſponſor. cap. 23.* de eo Arreſtum quoddam Pariſienſe laudat. T.

III.

Idem.

Nota in retractu ſufficere, vt actor offerat citra conſignationem in caſibus, qui videri poſſunt *tit. de Tutelis, Arreſto primo, ſub finem*, quod hánc ad rem ſingulare eſt.

IV.

Emtor reuendidiſſe videtur, ſi intra tēpus pecuniam receperit.

Quidam volens fundum venditum retrahere, emtori pretium offert, qui id acceptat, nec reuenditionem celebrat. Quo facto prædictus retrahere volens poſſeſſionem fundi apprehendit, eúmque diebus aliquot poſſidet. Tandem eum alteri cuidam vendit, qui quòd pluries primo emtori impenſas ſuas obtuliſſet, eáſque is recuſaſſet, poſſeſſionem apprehendit & fundo fruitur. Primus emtor conqueritur & ait, ſe ſpoliari: interdicto vnde vi experitur. Sententia Seneſchalli Vaſatenſis in poſſeſſionem reſtituitur: à quo poſtremus emtor appellat. Arreſto Burdegalenſi, quod datū 20. Ianuarij 1523. appellatio & id à quo appellatum fuit, in irritum deducta fuerunt citra expenſas, & decretum, prædictum primum emtorem deſignare oportere impenſas eius legitimas, coram duobus commiſſariis in Arreſto nominatis. Ratio huius Arreſti, licet reuenditio non fiat, nihilominus pretium ſoluitur, nec videtur prædo, qui pretium numerauit, *l. etiam. §. ſi quis ſciens. ff. de petit. her. & l. nemo prædo eſt. De R. I.* nec videtur fur, qui ſoluto pretio rem abſtulit, *l. cùm qui. §. 1. ff. de furt.* Et quicquid peragendum reſtabat, ex fuga & calumnia prædicti primi emtoris procedebat, quod traditionis & conſenſus inſtar eſt, *l. 2. Cod. de acquir. poſſ.*

V.

Retrahens quando fructus lucretur, & de oblatione.

Fructus à litis conteſtatione percepti actori in Retractu adiudicari debent, licet pecuniæ conſignatio non fiat, ſed tantum * oblatio. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 7. Septembris 1533. verùm ſi conſignatio fiat, à facta conſignatione fructus debentur, quæ fit, vt fructus actor lucretur, & poſſeſſor in mora conſtituatur.

* Conſuetudines rem iſtam determinarunt. V. Grimauderum *li. 4. de Retractibus cap. 29.* Conſuetudo Montargienſis *artic. 21. de Retractibus* conſtituit, fructus deberi à die oblationis iudicialiter factæ. Nihilominus Curia reformata ſententia Conſeruatoris priuilegiorum Vniuerſitatis Bituricenſis, qui Ioannem Renardū condemnauerat, ad eos à die petitionis reſtituendos VVilhelmo du Com actori in Retractu gentilitio. Curia, inquam, prædictū Renardū, qui appellauerat, condemnauit tantū ad reſtituendos fructus à die cōſignationis, 3. Iunij 1589. Delierio relatore in prima Inquiſitionum Camera. Videtur ita Conſuetudo intelligenda, oblationem videlicet ſufficere, quando Retrahens de pretio certus non eſt. verum ſi certus ſit, actualem eum oblationem facere debere, hoc eſt, pretium alio modo conſignare, & à die huius actualis conſignationis eum fructus lucrari. *V. l. acceptam. Cod. de Vſuris.* I. C.

V. *in Append. huius tit. Arr. 1. & tit. 6. Arr. 1. Append.*

VI.

Retractum feudi ad dominū ſpectat.

Dominus feudalis in regionibus * iuris ſcripti, ex diſpoſitione iuris communis intra annum à venditione à vaſallo ſuo celebrata, feudum nobile à ſe mouens ad ſe retrahere poteſt, principali ſorte & legitimis impenſis ſolutis. Iſque textus eſt *in §. porrò. Qual. olim fund. alie. poter.* iuncta gloſſa *in verb. æquali.* Et ita iudicatum fuit Arreſto, 4. Iunij 1515. pro illuſtri Franciſco Allegreo, & pro Domino Duce Mommorancio, *tit. de Feudis* 5. Tantumdem dictum fuit, anno 1540. in regionibus iuris ſcripti, pro Domino Caſtromorantio, aduerſus Dominum Chernantium, ob venditionem de Cholis.

Iunge Arreſtum 4. lib. 13. Tit. 1.

* In locis, vbi gentilitius Domino præfertur, ſi emtor venditoris cognatus ſit, is in iure prælationis Dominum excludet, licet is poſt tempus à Conſuetudine præfinitum veniat, ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 8. die Maij, quo confirmata ſententia ſuper eo data à Seneſchallo Petricorienſi, aut Locūtenente ipſius in Sede Brageracenſi, inter nobilem Raymondum de Ponte & Bartholomæum Gilletum ciuem & mercatorem prædictæ ciuitatis. Eáque opinio eſt Boerij *ad Conſuetudines Bituricenſes. tit. de retentio. rer. feud. venditis. §. 1. verſ. alium caſum.* Molinæus *ad Conſuet. Pariſ. §. 13. Gloſſ. 1. num. 7. & gloſſ. 6. nu. 9. & §. 55. gloſſ. 1. num. 146.* Ferronius *ad Conſuetudin. Burdegalenſ. tit. de retract. §. 2. verſ. & ſi iu cum res eſt vendita.* T. vbi tenet, in Burdegalenſi: cognatos præferri Domino feudali. Attamen D. Maynardus *lib. 2. Quæſtio. ſuor. cap. 83.* refert, Arreſto ſolenniter Tholoſæ pronuntiato à D. Daffis primo Præſide, menſe Septembri 1598. iudicatum fuiſſe Dominum gentili præferri, in Languedocia & aliis locis, vbi Conſuetudo contraria non eſt. Idem in Hiſpania obſeruári teſtatur Couarruuias, *variar. reſolut. 3. cap. 11.* I. C.

VII.

Ius retentionis habens, eo ad emolumentum ſuum vti poteſt.

Eccleſia *ius retentionis in feudo alienato habens, eo iure vti poteſt ad reuendendum feudum & emolumentum quærendum, id quod colligi poteſt ex Arreſto quodam, quod datum die Lunæ 29. Ianu. 1559. Pariſiis. Epiſcop. Syluanectēſis eū iure feudi retrahere vellet, dixit, ſe id menſæ ſuæ rurſus vnire velle. Pars retentioni intercedens poſtulat, vt id iureiurando confirmet, an id menſæ ſuæ rurſus vnire velit. Curia dixit, eum iuſiurandum ſuper eo præſtare non teneri, verùm tantùm, an id citra fraudem ageret, & ſua pecunia interueniente. Complures rationem Arreſti iſtius de retractu gentilitio intellexerunt, iuxta ea quæ dicuntur *in Arreſto 4. tit. de retractu gentilit. infra*, *& Arreſto 5 tit. de feudis* pleniſſimè. Suprà *tit. de feudis* notabilia capita ſunt, & *Arreſto 4. & 5.* & eà, quæ ad finem vniuſcuiuſque illorum capitum notantur.

Vtrùm Eccleſia ius retētionis habeat.

*Conſuetudine Bituricenſi, *tit. de retentione*, Eccleſia retentionis ius in fundis ab ea feudali aut cenſuali titulo mouentibus iūs non habet: propterea Eccleſia in cenſu ius habet excipiendi 24. denarios in ſingulas libras pretij alienationis, Laici vero ius tantum retentionis 20. denariorum habent. *tit. de cenſibus art. 6.*

VIII.

Retractus non diuiditur.

Si conuentus vi retractus ſeu redemtionis complures heredes reliquit, aut etiam ſi complures venditores ſint, quorum vnus partem ſuam virilem, aut hereditariam retrahere velit, emtor eam reuendere non tenetur, niſi actor in retractu ſolidum capiat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 7. Februarij 1546. per *l. ſi aliam ff. de ſolutionib.* vide *Arreſtum 2. & 8. Tit. ſequent.*

Retrahens vendendum retrahere debet, ſi ita acquiſitori videatur, licet ſiruaus venditum in ſolidum ab ipſo retrahi non poſſit.

Idem in retractu gentilitio, quod in conuentionali, & licet Conſuetudo complures retrahentes in pari gradu vnà admittat, ad partem ſuam cuiuſque retrahendam, id tamen pro diuiſo non intelligitur: nec acquiſitor ab vno pecuniam acceptare tenebitur, niſi in ſolidum accipiat: prout iudicatum fuit inter Arreſta generalia, 14. Auguſti 1568. Præſide D. Harlæo. Sed cum hoc in fauorem rei & acquiſitoris dictum ſit, per conſequentiam nonnulli concluſerunt, eum pro parte acceptare poſſe, retento reſiduo, iuxta *l. qui plura. ff. de edil. Edicto.* Id quod diſputatum fuit in cauſa quadam perorata à Magiſtro Aduocato, & ampliata. B. Quæſtio poſtea decīſa & iudicata fuit Arreſto, quod datum in prima Inquiſitionum Camera, 3. Iunij 1589. ad relationem *de Here*, quod refertur *in Append. huius ti. Arr. 2.* I.C.

IX.

Actor in retractu, ſi conſignauerit, per prouiſionem ſuſtinam ſeu in poſſeſſionem mitti debet.

Curia conſueuit tum, cùm partes de ſufficientia aut inſufficientia conſignationis conteſtantur, & reuenditio recuſatur, cuius deciſio à prædicta ſufficientia aut inſufficientia depēdet, decernere, partes ſuper eo procedere oportere, & eas probationes vtrinque præſtituras, nihilominùs tamen per prouiſionem actor in retractu in poſſeſſionem rei, de qua quæſtio eſt, mittetur, eautione præſtita tam de eo, quàm de reſiduo pretij & impenſarum legitimarum, reóque in retractu permittere pretium conſignatum accipiendi, ſi ita ipſi videatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Ioanne Tournonio Domino de Fongerolles, aduerſus Petrum Roſtaingum Scutiferum, Dominum de Veauchette, anno 1565.

X.

Rex retinēre poteſt id quod ex feudo ſuo immediato venditur, non verò ſubfeudo.

Non tantùm Manus mortuæ, vt vocantur *velut Eccleſiæ, Capitula, Conuentus, Monaſteria, Collegia, Prochotrophia & alia corpora ex lege feudali ius retentionis habent, & tum eùm per venditionem id apertum ſit, vt plenè notatur *in 4. & 5. Arreſt. tit. de feudis*, *& Arreſto 7. huius tit.* verùm etiam Rex feudum venditum retinere poteſt, prout à Rege Carolo VI. ann. 1277. factitatum fuiſſe reperitur, in feudo quodam in Balliuiatu Sancti Quintini, à Domino *de Chinaux*, incolis & Vniuerſitati ciuitatis illius vendito. Id tamen interpretandum eſt iuxta Arreſtum Domini *du Bie* Mareſcalli Franciæ, verùm *in duodecimo capite tituli de feudis* infrà, putà de feudis, quæ immediatè ab ipſo mouentur, & non de ſubfeudis mediatè ab eo mouentibus: in his quippe nihil retentionis iure prætendere poteſt, & è contrario, ſi ſententia in accuſatione criminis ſpecialiter regi ea confiſcentur, retinere ea non poteſt, verùm ea alteſius in manum veluti tradere tenetur, vt iura dominorum immediatorum eis conſeruentur integra, iuxta *l. Forma eſt. Cod. de venditio. rer. fiſcal. lib. x.*

*V. D. Magiſtrum *tractat de Feudis & homagiis, cap. 5. ſub fin.* & Choppinum *lib. 3. de Domanio Franciæ tit. 23. n. 5.* Carondam *lib 7. Reſponſor. cap.* 140. & id quod notatur *ad Arreſtum 7 Tit. præcedentis.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

V. Art. 16. ti. de Retract. gentilit. & Art. e. Append. illius tit.

REx ius retentionis non habet, eo quòd ſi Rex ius iſtud haberet, nemo reperiretur, qui à vaſallo vel cenſuali Regis emere vellet: ita iudicatum Arreſto Curiæ, menſe Maio 1537. quod refert Choppinus *lib. 3. de Doman. Franciæ cap. 23. num. 5. in fin. & de legibus Andium lib. 2. tit. 2. num. 7.* Maſuerius *tit. de Locationibus, nu. 7.* Pro ea Molineus refert iudicatum fuiſſe Arreſto Curiæ, Regem ſcilicet, eiuſmodi ius cedere non potuiſſe, cùm nemo plus iuris transferat, quàm habet, per regulam iuris, ſuper *artic. 55. Conſuetudinis Pariſienſis, gloſſ. 1. num. 153.* Etiamſi regulariter Domini, ad quos huiuſmodi ius ſpectat, id cedere poſſint, aduerſus *deciſionem* Guidonis Papæ 411. & ſententiam Ranchini ad eam deciſio. quam is munit autoritatibus Chaſſanæi *ad Conſuetudines Burgundiæ, tit. de cenſibus §. 1. in verbo, retinere*, & Boërij *tit. De cenſibus artic. 8. in antiqua Bituricenſi, quoniam*, inquit ille, *hoc ius perſonale eſt, & adhæret oſſibus domini directi.* Arreſta contrarium decidunt, ratio hæc eſt, quia hodie in Francia feuda patrimonialia ſunt, & ius iſtud in fructu eſt, & à feudo ſeparabile, ita iudicatum fuit vltim. Martij 1576. pro Domino S. Romani, qui Chennæ ſeruo ſuo ius retentionis in feudo Capellæ aduerſus Hanninos donauit, & Arreſto iſto pariter iudicatum fuit, dominum, ſi colluſionem venditoris & emtoris detegat, aut contractum ſimulatum fuiſſe, rectè ſemper ad vſurpandum retentionis ius admitti poſſe, à die, quo fraudem, colluſionem & ſimulationem detexit: contractus permutationis prætendebatur anno 1553. venditio verò detecta fuit & actio in-

Vtrum ius retentionis cedi poſſit.

Dominus hoc iure vti poteſt à die detectæ fraudis.

rentata anno 1574. ſuper qua à Libellariis Palatij anno 1575. ſententia data fuit. B.

Super ceſſione huius iuris vide Arreſts quæ refert Imbertus *in Enchiridio ſuo in verbo Cedens*, V. Choppinum vbi ſupra & *ad artic. 20. Conſuetud. Pariſienſ.* Ferronum *ad Conſuetudines Burdegalenſes tit. de feudis* §. 7. D. Maynardus *lib. 8 Quæſtion. cap.* 21. vbi Arreſtum Tholoſanum laudat, & Carondà *lib. 3. Reſponſor. ſuor. cap.* 22. *&* 7. *cap.* 140. *&* 198. *& ad artic.* 20. *Conſuet. Pariſienſis.* Secus in retractu gentilitio. *V. Arreſtum 4. tit. de retractu gentilitio.* I.C.

II.

Retractus indiuiduus.

Super diuiſione retractus, controuerſia diiudicata fuit Arreſto, quod datum in prima Inquiſitionum Camera, 3. Iunij 1589. ad relationem D. de Here, inter Ioannem Renardum appellantẽ à ſententia quadam à Balliuio Bituricenſi vel Locumtenente ipſius Conſeruatore priuilegiorum Regiorum Vniuerſitatis Bituricenſia data, & Wilhelmum du Coin ſtudioſum in prædicta Vniuerſitate, appellatum. Renardus coloniã quandam ex decreto ſeu ſubhaſtatione publica acquiſiuerat, cuius maior pars in Conſuetudine Montargienſi ſita erat (in qua fundus venditus & ex decreto alienatus retractui gentilitio obnoxius eſt) altera verò pars in Conſuetudine Aurelianenſi, (vbi retractui gentilitio non eſt obnoxia) is nihilominus in retractu ad poſtulationem du Coin in ſolidum citatur: is excipit & eo ſe tuetur, eius partis ratione quæ in Conſuetudine Aurelianenſi ſita erat. Du Coin reſpondet, ex eadem Conſuetudine Aurelianenſi, *artic.* 396. ſi eodem contractu, eodémque pretio complures fundi emantur, quorum pars ex hac ſtirpe & familia eſt, & reſiduum ex altera, actionem ſcilicet retractus non competere, ſi pars, ob quam ad retractum quis peruenire velit, minor ſit, quàm ea, quæ à prædicto emtore retrahi non poteſt. Actor replicabat ex eadem Conſuetudine & aſſerebat, portionem, quæ in Lorrienſi Prouincia ſita erat, & ex eius Conſuetudine retrahi poteſt, duplo maiorem eſſe ea, quæ Aurelijs ſita eſt, conſequẽter ſe benè fundatum. Reus dixit hanc Conſuetudinem locum habere in venditionibus voluntariis, & non neceſſariis, quæ ex decreto fiunt. Curia, quantum ad hoc caput attinet, reformata ſententia, Renardum condemnauit, vt à fundis in Balliuiatu Montargienſi ſitis diſcederet, quantum verò ad fundos in Balliuiatu Aurelianenſi ſitos eum abſoluit, & decreuit, æſtimationem prædictorum fundorum ab eius rei peritis æſtimatoribus fieri oportere, idque eam ob cauſam, vt prædicto Renardo fundorum in Conſuetudine Montargienſi ſitorum pretium refunderetur niſi is integrum pro iure retractus reſtituere mallet. V. ea quæ notantur ad *Arreſtum 16. Tit. de Euictionibus.* ſuprà I.C.

TIT. VI. DE RETRACTV conuentionali.

Hoc eſt, de facultate redimendi ſeu luitionis, de qua vide D. Tiraquellum, qui de ea doctè ſcripſit *in tractat. de retractu gentilitio.* Conſuetudo Pictauienſis & aliæ nonnullæ vicinæ de eo expreſſos habent titulos. Titulo quoque præcedente nonnulla Arreſta extant, quæ ad etiam huius tituli pertinent.

ARRESTVM I.

Actio redimendi vel retrouendendo mixta.

QVamuis actio ſuper facultate redimendi perſonalis ſit, nihilominus plus rei continet, quàm quælibet alia: ob hanc rationem coram iudice loci intentari & exerceri debet, in quo fundus ſitus eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Iacobum Rufum Conſiliarium in Curia, 1. die Aprilis 1548.

Lucius *lib. 9. Tit. 2. Arreſt.* 1. V. *Arreſtum 25. de gentilitio.* Attamen contrarium ſæpe iudicatum fuit, huiuſmodi ſcilicet actionem perſonalem eſſe, quia ex contractu eſt, velut 28. Aprilis 1564.

II.

Coheres venditoris aut vnus e pluribus venditoribus in ſolidum retrahere poteſt.

Inter Mariam *de l'Eſpiau*, & Franciſcam de Serraut appellantes à Seneſchallo Aquitanniæ ab vna parte, & Domincellam Iacobinam Cõſtantinam, viduam defuncti domini Carlei, quarti Præſidis Burdegalenſis, appellatam ab altera parte, iudicatum fuit Arreſto Curiæ Burdegalenſis, quod pronuntiatum 4. die Martij 1529. vnum quendam & ſolum è pluribus venditoribus aut heredibus facultatem redimendi, donatam & ad omnes pertinentem, ſolum & in ſolidum exercere poſſe, ſi totius pretij reſtitutionem offerat, iuxta ſententiam Bartoli *in l. quod ſi vno.* per illum text. *ff. de in diem addict.* & *in l. qui fiſtulas. §. qui iniunctum. ff de contrah. emtio.* & ibi Bartolus, per textum *in l. tutor vrgentibus. §. 1. D. de minoribus.* Baldus contrarium tenuit *in l. 2. de pact. int. emt. & vendit.* cuius ſententia ſpeciem quandam habet. Quemadmodum enim emtor vnum venditorum aut heredum pro parte ipſius admittere non tenetur, ſi ſua tantũ pro parte pretium offerat, prout ait Bartolus *in l. cum vſusfructus. ff. de vſufr. leg.* de quo plenè ſcripſi *in Commentario ad Conſuetudin. Borbunenſis Prouinciæ*, §. 440. *in prim gloſſ. &* §. 449. *in 2. & fin gloſſ.* ita quoque vnus ſolus abſque altero ad ſolidum petendum non admittitur. Attamen Cæpolla cautelam tradit, ad conciliandas duas has ſententias, ſolum videlicet retrahere volentem cautionem præſtare debere indemnitatis emtori pro portionibus cæterorum, ſeque illis reuenditurum ſi intra tempus veniant. Superque eo notandum eſt prædictum retrahere volentem errare non poſſe, alterutrum horum peragendo, ſi tempus retrahendi iam inſtet, puta ſi vel prædictam cautionem offerat, vel integrũ pretium conſignet, ſuo ſuorúmque conſortium nomine: poſtea quippe ſi litigare oporteat, ad nihil horum cogi poteſt, ſiue quod cautionem attinet, ſiue ad probandum, ſe mandatum à ſuis conſortibus habere. Lapſu enim prædicti temporis ius ei in ſolidum, iure accreſcendi acquiritur, vt ait Bartolus *in l. ſi mihi & Titio. ff. de Verborum obligatio.* & Socinus *conſilio 16. numer.* 25. Nominatim verò, quando prædictus actor aſſerit ad vnumquemque in ſolidum ius prædicti retractus ſpectare, & ita pro ſe concludat. Sic conſequenter, ſi contractum venditionis Notarius excepit ſub facultate retrahendi ſeu redimendi ad certum tempus, & emtori venditionẽ illam putam & ſimplicem expediuerit, nulla prædictæ facultatis mentione facta; venditori verò ſub prædicta facultate, eo facto de falſo accuſari non poteſt, & productio retrahere volentis valet, dummodo contrarietas aut repugnantia

Notarius venditionis puræ inſtrumentum venditori expediens, ſub facultate vero retrahendi emtori, falſus non eſt.

gnantia nulla ſit, iuxta *l. Scriptura. Cod. de fid. inſtrum.* Huiuſmodi quippe contractus veri ſunt & compatibiles, & Notarius inſtrumenti cuiuſdam à ſe excepti, compluráque capita ſeparata continentis, complura & ſeparata exempla conficere poteſt, vt in caſu ſupradicto, & in vnoquoque illorum pares ſubmiſſiones, obligationes, renuntiationes & clauſulas apponere poteſt, prout id declarat Albericus de Roſat. *in l. 1. §. editiones. ff. de edendo, verſ. inſtrumentum habet plura capita*, vbi ait, tot contractus eſſe, quot capita, *l. ſi ex falſis. Cod. de Tranſact. & l. fin. Cod. de precib. Imperat. offer.* Pariter vt in iudicio tot ſententiæ ſunt, quot capita, *l. etiam. §. ex cauſa ff. de minoribus.* Adde quòd huiuſmodi capita venditionis & redemtionis ipſarum natura ſeparabilia ſint, nec inconueniens ſit, ea ſeparata videre, arg. *l. ſi. ff. de calum.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 4. Martij 1529.

Quod vnus e pluribus venditoribus ſolum ſolidum retrahere poſſit, Arreſto dictum fuit, quod pronuntiatum in purpura propriate Natalis, 22. Decembris 1581. Domino Cognoſſio relatore. V. Carondam *lib. 2. cap. 65. Reſponſ. ſuor.* & ea quæ notantur ad *Arreſtum 8. Tit. præcedent.* Cæterum caput hoc deſumtum eſſe e Lucio *lib. 9. tit. 2. Arr. 3.*

III.

Facultas redimendi intra tempus, quod conuentione relictum ſufficere eſt.

Venditor vendendo facultatẽ redimendi ſibi reſeruat, intra hoc vel illud tempus, de quo inter emtorem ſuum & ſe conuenietur, poſtquam ſcilicet prædictus venditor vxorem ſuam ratum habere curauerit. Huiuſmodi facultati ſuæ contradicitur, eò quòd de ea perfectè conuentum non fuit: niſi enim de prædicto tempore conueniatur, videtur nihil perfectum fuiſſe, *l. cum Salaniamum. Cod. de his quibus vt indign. & l. 3. §. ſed incertum, & l. locus. ff. de acquir. poſſ.* Facit *l. l. Contractus. Cod. de fid. inſtrumentor. & l. quibus ſidem. ff. de verbor. oblig.* vbi conuentiones dilatæ, vt melius conueniretur, & certum tempus deſignetur, aut etiam coram Notario, firmæ non ſunt, ſed ſuſpenduntur. Venditor & actor in retractu aſſerit & defendit hanc facultatem & ait, eam ita factam, prout proponit, perpetuam eſſe, & intra 30. annus fundum recipere ſuum ſe poſſe, quoniam de tempore nihil conuenit, & hanc facultatem in ſui fauorem eſſe, neque eam emtorem reſtringere poſſe: verùm eum ſemetipſum culpare debere, quòd tum tempus, quod concedere volebat, non determinauerit, aut etiam poſt ratihabitionem vxoris coram Notario & teſtibus non proteſtatus fuerit, ſe prædicto tempore elapſo, prædictum venditorem ampliùs admitti nolle, argum. *l. ſi conuenerit. ff. de pignorat. actio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, pro Antonio Laurentio actore in prædicto retractu & appellante, aduerſus Iuanoem Coquar, appellatum, 10. Octobris 1522.

V. Maynardum *lib. 1. Quæſtio. ſuar. cap. 30.*

IV.

Diuerſitas contractuum quando valida ſit.

Actor contractum quendam permutationis reſcindi poſtulans, allegat & probat, ſe non multò antè vendidiſſe & facultatem redimendi retinuiſſe, emtorem verò poſtea ea forma contractum celebrare diſtuliſſe, verùm voluiſſe vt permutatio fieret, quæ intra tres aut quatuor dies inter eos celebrata fuit. Ac propterea poſtulat, vt ſibi permittatur facultas fundum ſuũ recuperandi, reddito eo quod accepit. Et pro intentione ſua allegat, ad probandum ſcilicet contractum ſimulatum fuiſſe, ſufficere pacta præcedentia probare, etſi teſtes non fuerint, qui poſtea poſtremo contractui interfuerunt. Eáque eſt ſententia Baldi in *l. item quia. §. idem Iuliano*, per illum textum *ff. de pact.* Bartolus diſtinguit, putà, vtrùm huiuſmodi contractus diuerſitas incontinẽti fiat, aut etiam aliquo tempore pòſt. Priore caſu non dubitat, quin ſententia Baldi ſequenda ſit, & ea communis omnium eſt, *in l. pacta nouiſſima*, nominatim verò Iaſonis *Cod. de pactis.* & Innocentij *in l. quoties. §. ſi cùm primum ff. de heredib. inſtit.* poſteriore caſu, ſi ex interuallo, maius dubium eſt, nominatim ſi vtraque pars poſſeſſioni rerum permutatarum inſiſtat. Verùm ſi emtor in ſolidum poſſeſſor ſit, ſiue incontinenti ſiue longo tempore pòſt, omnia ſimulata ſunt. *l. ſunt. §. ſuperuacuum. ff. Quib. mod. pign. vel hypoth. ſoluitur* Et idem valet, acſi actor cùm rem ſibi relictam accepiſſet, eam incontinenti emtori permutationis titulo relinquat: prout ait Bartolus in *l. poſt contractum. ff. de Donatio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, menſe Februario 1522.

V.

Tria notabilia axiomata in materia retrouenditionis redituum obſeruantur: Primum eſt, ſi reditus in fundo quodam pretio pecuniario vẽditori mentione retrouenditionis nulla facta vendantur, eos nihilominùs intra 30. annos redimi poſſe. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 6. Februarij, anno 1530. Secundum eſt, ſi venditor vendendo reditum, excipiat & reſeruet, vt ſibi permittatur eum quotieſcunque ita ſibi videbitur, aut etiam in perpetuum redimere: hoc caſu facultatem hanc redemtionis nunquam præſcribi, ſed perpetuò durare. Tertium eſt, ſi ſeparatim & poſt venditionem, emtor facultatem perpetuò redimendi prædictum reditum donet, huiuſmodi facultatem triginta annorum ſpatio præſcribi. Pro triplici hac differentia cõmunis ratio eſt, cuiuſcunque videlicet rei reditum & regreſſum ad priorem ſtatum fauorabilem eſſe, *l. ſi vnus. §. quòd & in ſpecie. ff. de pact.* Sed à primordio prædictus reditus redimi non poterat: poſtea conceſſa prædicta redimendi facultate, ſtatus illius reditus mutatur, qui redit ad primorem ſtatum poſt triginta annos. Id quud in ſecundo caſu non eſt, quo reditus ab initio redimibilis conſtituitur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, omnibus Cameris coadunatis, aduerſus ſententiam complurium contrarium iudicium exſpectantium, 10. Martij 1547.

Reditus quomodo redimi poſſint.

V. ea quæ notantur ad Arreſt. 29. tit. 7. lib. 12.

VI.

Feudum ab emtore vindicatũ ſub facultate redimendi quomodo retrahi debeat.

Si durante tempore ad feudum quoddam redimendum conuento, dominus feudalis, iure commiſſi aut aliter, ab emtore feudum autoritate Iudiciaria vindicet: venditori verò eius rei nomine nihil denuntiatum fuerit, prædictus venditor directò emtorem ſuum conuenire poteſt. Et ſi is ex huiuſmodi parte ab eo non procedente ſe excuſet, verùm ex cauſa emtionem ſuam præcedente, neceſſe eſt Dominum feudalem citare. Et ſingulare eſt, ſi huiuſmodi proceſ-

ſu cum emtore ſolo inſtituto pendente, & antequam Dominus citaretur, tempus conuentæ facultatis elabatur, & antea prædicto emtore audito conſignatum fuerit, nihilominus venditorem admitti: venditor quippe officium ſuum fecit, & huiuſmodi commiſſum ignoraſſe præſumitur. Et ita iudicatum fuit aduerſus Iacobum Rufum Conſiliarium in Parlamento, 26. die Martij 1548 arg. *l. text. in l. electio. §. ſi is quem deſierit. ff. de noxal. actio. l. ſi cum, in fin. ff. ſi quis caution.*

Pecunia pro redemtione fundi tradito.

Lucius *lib. 9. Tit. 2. Arr. 2.*

Arreſto quod pronuntiatum in purpura à Præſide Morſano, 8. die Iunij 1576. decretum fuit, pretium redemtionis fundi alicuius à patre ſub ea facultate acquiſiti, inter maiorem natu filium & filias æqualiter diſtribuendum, idque in Conſuetudine Montis deſiderij. B.

VII.

Venditor ab emtore, qui facultatem redimendi dare promiſit, retrahere poteſt.

Quæſtio hæc diſputabilis eſt, ſi emtor venditori promiſit, ſe celebraturum contractum ſuper facultate redimendi, intra certum tempus, de quo inter ipſos conuentum fuerit: & venditor pleno ſaltu, ſub huius promiſſionis obtentu, aliquot annis pòſt ad retrahendum fundum ſuũ pecuniam offerat emtori, qui ad prædictam facultatem condemnatus non fuit: putà vtrùm venditor fundatus & admittendus ſit? Nonnulli tenuere, quòd non, arg. Text. & not. *in l. quod ſi nolit. §. in factum. verſic. illud planè. ff. de ædilit. edict. & in l. non omnes. §. fin. ff. de re milit.* & per Bald. *in l. ab emtione. ff. de pact. & in l. final. § emtor. paulò ante fin. Cod. com. de leg.* Alij affirmatiuam tenuerunt, prædictum videlicet venditorem admittendum, & emtorem ad reuendendum condemnari oportere, ex omnium iurium æquitate quæ diſponunt, ſuperfluum circuitum euitandum: nominatim verò per text. *in l. cùm fundus. §. ſeruum tuum imprudens. ff. ſi cert. petat. & l. Dominus teſtamento. ff. de condict. indebit.* & Clement. *Auditor. de reſcript.* Dubium iſtud agitatum fuit inter duos ciues Rupellanos: quorũ vnus actor pecuniam offerens allegabat & probabat, reum ſibi promiſiſſe ſe contractum de facultate luitionis celebraturum intra tale tempus, de quo inuicem conuenturi eſſent, & iuxta id poſtulat, vt is ſibi reuendat inſtrumento ſuper ea facultate non confecto. Reus aiebat, ſe primò ſuper complemento iſtius promiſſionis conueniri oportuiſſe, non verò in primo ſtatim limine ad eius executionem deuenire, quæ neque iudicata neque admiſſa fuit. Sententia reus abſoluitur cum expenſis, citra promiſſionis præiudiciũ, ad quàm is agere poſſet, & reus aduerſus eam excipere: inde actor ad Parlamentum Pariſienſe appellat: vbi Arreſto dictum fuit, malè iudicatum, & reus ad prædictum actorem in prædicto retractu admittendum condemnatus, & ad retrouendendum ei, pretio ac ſumtibus receptis, & ad fructus à lite conteſtata reſtituendos. Prædictum Arreſtum æquiſſimum eſt, ad euitandos circuitus ſuperfluos nec vlli rei, quam inanibus expenſis faciendis inſeruientes.

V. Maynardum *lib. 7. Quæſtio. cap. 52.*

VIII.

Vnus è Coheredibus intra tempus facultatem ſolidum retrahere poteſt.

Vnus è pluribus coheredibus venditoris cuiuſdam, cui facultas luitionis ex conuentione promiſſa fuerat, intra tempus emtorem cogere poteſt, vt ſolidum retrouendat, etiamſi neque ius neque ceſſionem à ſuis coheredibus habeat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 21. die Aprilis, 1548.* Eáque fuit ſententia Raph. Fulg. *in l. ſed ſi nolit. §. idem Marcellus. ff. de ædilit. edict.* Contrariam ſententiam tenuit Paulus de Caſtro *in l. ſi quis aliam. ff. de ſolutio.*

Iunge *Arreſtum* 2. ſuprà cum notis ſuis.

Lucius *lib. 9. tit. 2. Arr. 4.*

* Fulgoſius hoc non ait, ſed è contrario id electioni ſeu arbitrio emtoris relinquit. Eiuſque ſententiam ſequitur Molineus *ad Conſuetud. Pariſienſ. §. 13. gloſſ. 1. num. 51. & §. 55. gloſſ. 1. num. 127. & in tractat. de diuiduo & indiuiduo, part. 3. num. 583.* Arreſtum quod hoc loco allegatur, deſumtum eſt ex Tiraquello, *tractat. de retractu conuentionali §. 1. gloſſ. 6 num. 37.* Vide Carondam *lib. 2. Reſponſ. Arr. 65.* Verum is, qui ſolidum retraxerit, eius coheredes ſuos participes facere tenetur, ſi ſibi partem pretij reddiderint *l. fin. §. quatuor, de legat. 2.* Et fortioribus in terminis iudicatum fuit, ſi è tribus fratribus vnà habitantibus vnus alteri portionem ſuam hereditariam vẽdat, acquiſitorem tertium fratrem eius partis participẽ facere teneri, duobus Arreſtis, quæ allegat Choppinus *lib. 3. de priuileg. ruſtic. parte 3. c. 10. in fine*, prius datum fuit 3. die Auguſti 1526. alterum verò 23. die Iunij 1548. T.

IX.

E duobus ceſſionariis iuris is qui prior occupauit & magis vigilauit, præfertur.

Inter Arreſta Pentecoſtes 1548 ad relationem D. Thomæ iudicatum fuit, licet in iure incorporali ceſſio traditionis inſtar ſit, attamen è duobus ceſſionariis iuris retractus conuentionalis eum, qui præoccupauerit, etiamſi poſterior ſit, priori, qui diligentiam non adhibuit, præferendum. Facti ſpecies huiuſmodi erat: Venditor reditus annui, facultatem retractus intra certum tempus ſibi exceperat, poſteàque hanc facultatem duobus ſeparatim, & in ſolidum vendiderat. Poſterior emtor diligentior eſt in conueniendo reditus debitore, & ſic ab eo reditum redimit. Prior emtor prædictæ facultatis illum inſequitur, & aduerſus emtorem prædicti reditus agit. Is repræſentat atque eo quod contigerat ſe tuetur, & poſtremum cui retrouendiderat auctorem laudat ſeu euocat. Hic poſtremus cauſam ſuſcipit & obtinet Arreſto Pariſienſi quo reuenditio ipſius confirmata, vt & prioris emtoris excluſio: quæ notabilis limitatio eſt *l. Quotiens. C. de rei vendicat.*

Venditione duobus facta, quis præfertur?

Maynardus in eadem eſt ſententia, licet contrarium Arreſto iudicatum fuiſſe Tholoſæ dicat, quod ipſe refert *lib. 2. Quæſtio. ſuar. cap. 60. & lib. 8. cap. 34.* V. Carondam *lib. 3. Reſponſor. iuor. cap. 6.* vbi tenet è duobus, qui facultatem redimendi emerunt, eum, qui prior acquiſiuit & poſſeſſionem intrauit præferri. Idem in duobus, qui vnum feudum acquiſiuerunt, iuxta prædictam *l. quotiens.* & in eo qui ius quoddam hereditarium acquiſiuit: Maynardus eodem *libro cap. 63.* Attamen *cap. 60. & 61.* diſtinguit ratione rerum nobilium feudi titulo poſſeſſarum, pro quibus, ait ille, lex locum habet, non verò in cenſualibus, in quibus is, qui prior à domino directo inueſtitus eſt, præfertur, non verò is, qui prior poſſeſſionem ingreſſus eſt. V. *deciſio.* 22. Guido. Papæ. I.C.

APPENDIX ARRESTORUM ad Titulum VI.

I.

Minor aduerſus tempus retractus elapſũ non reſtituitur.

MInor, elapſo decem annorum tempore: aut termino præfixo & limitato præterito, vigore retractus gentilitij aut conuentionalis reſtitui non poteſt: neque aduerſus Arreſtum, quod tempus præfiniuerit, libellus ciuilis quicquam valet. Iudicatum perorante Cauaro, aduerſus Mennilium, 14. Decembris 1564. B.

V. Con-

V. Conſuetudinem Pariſienſ. *artic.* 131. Grimaudetum *lib.* 19. *tit.* 17. *&* 18. Carondam *lib.* 3. *cap.* 67. I. C.

II.

Venditio ſub prætextu permutationis.

Contractus venditionis ſub prætextu permutationis validus eſſe & legitimus non deſinit: verùm ſi emtor reditum retrouendere promittat, quod ex permutatione dederit, ad id intra certum tempus condemnatur. Iudicatum aduerſus Dominam Gallardoniam 29. Iunij 1580. B.

III.

Reditus in ſolidum non vero pro parte redimuntur.

Reditus in ſolidum & non pro parte redimi debent, id quod etiam inter cohæredes locum habet. Iudicatum pro Fontæneo Aduocato, menſe Septembri 1564. Hic notandum eſt, ſuper pecunia luendi reditus collocanda, clauſulam collocationis pactis dotalibus in ſtipulatum deductam, de reditibus conſtante prædicto matrimonio redemtis intelligi: prout iudicatum fuit pro Simone Ianuario, Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum inter Arreſta generalia Pentecoſtes à Domino Præſide Seguierio iuniore, 12 Maij 1581. Inſuper notandum eſt, pecuniam reditus redemti, in dotem datam, mobilium iure cenſeri, inter conquiſita referri, & communionem ingredi ſeu ſubire, niſi ſtipulatum fuerit, eam conuincandam. Iudicatum pro heredibus Graſſini, 13. Decembris 1529. inter Arreſta generalia in purpura pronuntiata à primo Præſide. B.

Arreſtum Graſſinorum plenè inſertum eſt Conſuetudini Meloduneuſi, *tit. de ſucceſſionibus*, & huiuſmodi pecunia ex luitione percepta poſt mortem acquiſitoris reddita immobilium numero habetur. V. Carondam *lib.* 7. *Reſponſor ſu* 1. *cap.* 146. I. C.

V. ea quæ notantur ad Arreſt. 29. *tit.* 7. *lib.* 12. *&* *Arr.* 3. *Append. huius tit.*

IV.

In retractu conuentionali omnes fructus tempore retrouenditionis pendentes ad venditorem ſpectant, nec pro rata temporis inter venditorem & emtorem diuiduntur, Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum in purpura, vltimo Maij 1566.

Choppinus *lib.* 3. *de priuil. ruſtic. part.* 3. *cap.* 5. *in pr.* Carondas *lib.* 5. *Reſponſor. cap.* 33. Maynardus *lib.* 2. *Quæſtio. notabil cap.* 31.

TIT. VII. DE RETRACTV gentilitio.

Super hac materia videatur doctus tractatus Franciſci Grimaudeti, & D. Tiraquellum *ad Conſuetudinem Pictauenſem*, & *Arreſta* Louetij *edit. poſtrem.* vbi complures elegantes controuerſiæ hanc ad materiam pertinentes diiudicatæ extant.

ARRESTVM I.

Retractus gentilitium ab eo fieri poteſt, qui tempore venditionis natus non erat.

ANno 1541. menſe Martio, ante Paſcha in 3. Camera Inquiſitionum, Arreſto dictum fuit, pendente lite inter Ioannem Baretum, curatorem Dominicellæ Annæ Hocheriæ, filiæ defuncti Caroli Hocherij Scutiferi, Domini *de Demes*, actoris in materia retractus gentilitij, aduerſus Franciſcum Crauantinum, Equitem, Dominum *de Cinge*, propter feuda, fundos & dominia Maſſineti, & Baronatus à prædicto Crauantio acquiſitos à prædicto defuncto Carolo Hocherio, ſitos in Prouincia Touronenſi, prædictam Annam Hocheriam prædictos fundos ex retractu intra tempus Conſuetudine præfinitum rectè retrahere poſſe, licet venditionis tempore ea* neque nata neque concepta fuiſſet: ad relationem Domini Sudorij Pariſiis.

Virùm is qui poſt tempus venditionis concipitur, ad retractum gentilitium admittatur, ſi intra annum exiſtat & veniat. Ti

*Reſpectu conceptionis contrarium iudicatum fuit: Nempe eius nomine, qui poſt venditionem conceptus eſt, retractum gentilitium poſtulari non poſſe, etſi nomen & inſignia venditoris gerat. Valla *libro de reb. dubiis tractat.* 4. Ita tenet Tiraquellus *de retractu gentil tit* 1. §. 1. *gloſſ.* 9. *num.* 95. Choppinus in alia ſententia eſt *lib.* 3. *de priuil ruſticor parte* 3. *cap* 6. *num.* 5. *&* *ad Conſuetud. Andegau. lib.* 3. *cap.* 1. *tit.* 5. *artic* 8. V. Carondam *lib* 5 *Reſponſor. cap.* 41. *&* 43 D. Louetij *Arreſta litt R. Arr.* 38.

Grimaudetus *lib.* 2. *cap.* 14 *tractat. de iure retractus gentilitij*, poſt ſententiam D. Boerij, *ad artic.* 2. *de Retractibus in Conſuetudine Bituricenſi*, & D. Ferronij *ad Conſuetud. Burdegalenſem, artic.* 9. *eod. tit.* exiſtimat, poſt venditionem conceptos ad retractum gentilitium venire poſſe, quod ſpectandum ſit tempus executionis quo res ad effectum perducitur, & in fauorem conſeruandorum in familiæ bonorum & recenter ita iudicatum fuit Arreſto, cuius collectio infra extat *in Append. huius tit. Arr.* 11.

II.

Filiusfam. ad retractum gentilitium admittitur.

Super dubio, vtrùm * filius in poteſtate patris exiſtens ad retractum gentilitium rei à patre venditæ nomine admittatur, nonnulli tenuere, quod non per *l. ſi vendit.* §. *pupillus*, *verſic. alter atque ſi ſeruo ſuo vel filio. ff. de in diem addicto. &* *l.* 2. *in pr. ff. de contra. emtio.* hoc quippe nihil aliud foret, quàm à patre ſuo emere, id quod is facere non poteſt. Alij contrarium tenuerunt per text. *in c. conſtitutus de in integr. reſtit.* Et quamuis in hoc capite liberi emancipati ſint attamen notandum eſt, emancipationem eum in finem factam non fuiſſe, verùm tantùm, vt patris venditioni conſentire poſſent: id quod niſi emanciparentur, facere non potuiſſent, *l.* 1. §. *quæ oneranda. ff. Quar. rer. actio. & tot. tit. Cod. de bon. quæ liber.* Et ita iudicatum fuit compluribus Arreſtis Burdegalæ datis, quorum duo D. Boërius *in deciſio.* 238. refert: vnum pro Perterio aduerſus Blanchetum: alterum 14. die Auguſti 1521. inter Ioannem Tallerandum filium actorem & Catherinam Talerandam ipſius amitam.

*Fundus ex retractu gentilitio filij nomine retractus, & proprius eſt & patrimonialis, nec in prædicto fundo pater ſuccedit: Arreſtum Pariſienſe 7. die Septēbris 1570. quod refert Carondas *lib.* 2. *Reſponſor. cap.* 101. Choppinus *ad Conſuetud. Andegauenſ. lib.* 3. *cap.* 1. *Tit.* 5. *Art.* 13.

III.

Gentilis extraneo ceſſionario retractus conuentionalis reſeruato præfertur.

Præſuppoſito, facultatem luitionis expreſſa pactione venditori promiſſam in alterum transferri poſſe, ſi venditor vendendo prædictam facultatem reſeruauerit, perpetuò gentili præfertur. Verùm in eo difficultas eſt, ſi prædictam facultatem extraneo cuidam donauerit, qui rem immobilem venditam retrahere vult, vtrùm videlicet gentilis aduerſus donatarium admittatur? Nonnulli tenuerunt quòd non, quoniam hic donatarius loco venditoris donatoris eſt, & eodem iure vti poteſt, *l. inuitus.* §. *plerunque. ff. de R. I.* Arreſto Pariſienſi, quod abſque data allegat D. Tiraquellus, *in tractatu ſuo, de retract. gentilitio*, §. 26. *gloſ.* 3. *num.* 45. contrarium iudicatum fuit, putà pro gentili, idque ſanctè & iuſtè: alio-

quin quippe latiſſima via gentilem decipiendi & priuilegium ipſius illuſorium reddendi aperiretur, contra *l. final. §. vbi autem Cod. de bonis quæ liber.*

IV.

Ceſſio iuris retractus gentilitij quando inualida ſit.

Id quod ex iure obtinuit, Retractum videlicet gentilitium ad alterum transferri non poſſe, intelligitur: Primò, in præiudicium cognatorũ, qui tantùm reclamare poſſunt, vt tenet Iacobus de Sanct. Georg in *l. ſi mulier. ex aſſe. ff. de iure dot.* Alioquin, ſi cognati ad huiuſmodi ceſſionem impediendam non veniant, ea locum habet, nec aduerſus eã primus emtor excipere poteſt: quoniam eius non intereſt, ſiue cognatus ſit, ſiue extraneus ceſſionatius, qui ab ipſo retrahit, arg. *l. fin. Cod. ad l. Fab. de plag.* Secundò, ſi ceſſionarius cognatus ſit, ceſſio aduerſus reliquos cognatos valet, argum. *l. ſi vſuſfructus. ff. de iure dot.* Hanc ad rem bonus textus eſt *in cap. 1. §. ſed etiam res* & ibi Gloſſa 1. & Baldus. *Per quos fit inueſtitur. & in capit. 1. de alienat. pat. feud. & in l. vna. poſt princip. Cod. de impon. lucrat. deſcript. lib.* 10. Tertiò regula ſupradicta tum intelligitur, cùm cedens nullum adhuc ius in re, de cuius retractu quæſtio eſt, acquiſiuit. Verùm poſt oblationem & conſignationem is ius ſuum acquiſitum cedere poteſt, per ea quæ notat Ioannes Faber *in §. ex non ſcripto. Inſtit. de I. N. G. & C.* Facit *in argum. l. Oratio. ff. de ſponſal.* Et ita Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit pro Domino de Capella. Secùs, ſi fraus interueniat, putà, ſi cognatus pecuniam, quam conſignari oportet, mutuã accepiſſet ab eo, cui poſtea ius ſuum cedit, huiuſmodi ceſſio non valet & nulla eſt, prout declaratum fuit Arreſto Pariſienſi, 4. Iunij 1543. regulariter quippe huiuſmodi ius in extraneũ transferri non poteſt: prout aiunt Paulus & Iaſon, *in l. 1. ff. de non. oper. nuntiat.* Quod iuxta *Arreſtum 7. tit. de retractu & retentione* ſuprà intelligi & obſeruari debet.

Vide ea quæ notantur ad *Arreſtum 7. tit. de retract. & retentio.* ſuprà. Tiraquellus *in §. 26 gloſſ. 1. num. 1. de retractu gentilitio:* & poſt eum Maynardus *lib. 2. cap. 81. & lib. 8. cap. 81.* cenſent, hoc ius retractus extraneo cedi non poſſe.

V.

Idem.

Gentilis repelletur, ſi emtor demonſtrare poſſit, retractum quem prædictus gentilis facere intendit, eſſe ſub pactione cum altero inita, vt rem venditam, quam retraxerit, poſtea in ipſum transferat, iſtúmque alterum pecuniam de ſuo conſignatam contuliſſe, quamuis gentilis conditionem ſuam meliorem faceret. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 4. Iunij 1543. aduerſus Dominum Tilletum, pro Hugone *de Monte* emtore, qui incidenter poſtulabat, vt damna & intereſſe ſibi adiudicarentur aduerſus Philippum Senetonium, qui tertius erat, quíque ab eo abſolutus fuit, & decretum, pecuniam ei reddi oportere, prædictúſque Tilletus à retractu excluſus: iuxta ſententiam Guido. Pap. *quæſt.* 257. & Iaſonis in *l. 4. §. fin. ff. de oper. nou. nunt.*

Adde *Arreſtum 10. huius eiuſdem tit.* & ea quæ ſcripſit Imbertus *in Enchiridio ſuo, in verb. retraict lignager,* aduerſus gentilem, qui vendit fundum ei, à quo is ad ſoluendum mutuam pecuniam acceperat, & Maynardus *lib. 7. cap. 25. Quæſtio. ſuar.* I. C.

VI.

Gentilis quando emtori rem venditam cedere poſſit.

Proximus gentilis, qui rem extraneo venditam retraxit, eam prædicto extraneo pro eodem pretio aut maiore cedit & relinquit. Si id vltra tempus retractus fiat, alter proximus nõ admittitur: hoc quippe acquiſiti loco eſt: ſi verò intra tempus ſit, omninò admittetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 20. die Octobris 1520. iuxta ſententiam Lud. Bolog. *conſilio* 25.

VII.

Gentilis retrahens pendente lite reparationes factas debet.

Arreſto * Burdegalenſi, quod datum 24. Ianuarij 1524. dictum fuit, gentilem qui ſententiam aduerſus emtorem obtinuerat ad retrahendam rem venditam, ad reparationes poſt denuntiationem factas, dummodo exigui ſumtus & valdè neceſſarij ſint, teneri. Præterea, prædictum gentilem poſt ſententiam à ſe impetratam, iuri retractus renuntiare non poſſe, verùm emtorẽ condemnatum eum ad retrahendum cogere poſſe. Pro priori caſu doctrina eſt Baldi, *verſic. 19. quæro. Cod. de reſcin. vendit.* & eas Iudex arbitratur, *l. in fundo, l. ſi ſeruus* & Gloſſa *in l. Hactenus. ff. de vſuris.* Pro poſteriori eſt, quoniam vt emtor præciſè reuendere tenetur, iuxta ſententiã Accurſij, *in §. pretium, in verb. tradatur. Inſtit. de rer. diuiſio.* ita gentilis ex natura correlatorum ad retrahendum tenetur, arg. *l. ſi cum dies. §. penult. ff. de recept. arbitr.* & regula parium eadem, *l. Iulianus. §. ſi quæratur. ff. de actio. emt. & vendit.*

Verùm à retractu poſt citationem recedi poſſit.

* Deſumtum ex Boerio, *quæſtio. 47. & 48.* Gentilis à retractu recedere non poteſt, etſi poſt citationem res deperdita fuerit. Arreſto Pariſienſi 21. die Iunij 1576. Carondas *lib. 4. Reſponſ. cap. 57. ſub fin. & lib. 6. cap. 8.* Ita tenet Boerius *ad Conſuetud. Bituricenſ. tit. de retract. gentilit. §. 4. in fine ibi, alias non.* Ferronius quoque ita tenuerat *in primo commentario ſuo ad Conſuetud. Burdegal. eod. tit. §. 4. verſ. quod verò,* Verum poſtea ſententiam mutauit. Quo ad reparationes, V. Chaſſanæum *ad Conſuetud. Burgund. tit. de retr. in verb. Frais raiſonnables,* & Conſuetudinem Pariſienſem, *artic.* 146. I. C. V. *Arr. ſequens.*

VIII.

Annus retractus gentilitij quando in lege commiſſoria venditionis currere incipiat.

Retractus gẽtilitius locum non habet in venditione ſub facultate. &c.

Vltima die Aprilis 1535. Arreſto Burdegalenſi proximus quidam gentilis non admiſſibilis declaratus fuit, ad retrahendum fundum quendam ita venditum, ſub hac commiſſoria lege, *quod ſi non fiat intra prædictum tempus, & ex nunc vt ex tunc, & e contra vend.* &c. Niſi prædicto tempore elapſo & facultate exiſtente: & tantumdem de venditione ſub luitionis facultate intra certum tempus, ne retrahi poſſit, vſque quò prædictum tempus elapſum fuerit. Alterum ſimile datum fuit 10. die Ianuarij, anno 1530. Quantum enim ad effectum prædicti retractus attinet, venditio perfecta & irreuocabilis eſſe debet & poſſeſſio tradita, citra ſimulationem. Eáque doctrina eſt Cyni & Bartoli *in l. inter maiores. Cod. de inoffic. teſtam.*

D. Valla, *de rebus dubiis. tract.* 20. ſimiliter tenet, retractum videlicet nonniſi à die, quo retractus conuentionalis expirat & finit, incipere, eo quod non ante perfecta videtur venditio, quàm tempus & conditio venerit & extiterit, *l. non ſolum ff. de Oblig. & Actioq. l. ſub conditione, ſ. cum promiſeris ff. de condict. indeb.* Tiraquellus *de retractu fol.* 36. *num.* 22. V. Appendic. *huius tituli.*

IX.

Gentilis, qui retractum obtinuit, ab eo deſiſtere non poteſt.

Gentilis quidam venditorem ad retrouendendum condemnari curat. Ac licet ex Conſuetudine intra 24. horas pòſt, pretium ſumptúſque legitimos reſtituere debeat, nihilominus ſi vel

ob pau-

ob paupertatem aliáue de cauſa aut nolit aut non poſſit, & ab eo recedere velit, Dubium notabile eſt, verùm prædictus emtor condemnatus eum ad id cogere poſſit. Arreſto Pariſienſi, 10. Iulij 1551. iudicatum fuit, gentilem ab eo recedere non poſſe, verùm ab emtore ad reſtituendum pretium & ſumtus cogi poſſe. Suprà *Arreſtum* 6. ſimile eſt, quod datum Burdegalæ, pro poſteriori membro.

Lucius *lib. 9. tit. 3. Art. 10.* Nihilominus gentilis deſiſtere ſique pœnitere poteſt, etſi obtulerit & poſt conteſtationem veniat. Iudicatum 21. Martij 1550. perorante Roberto aduerſus Hamelium. B.

X.

Retractus gentilitius in fundo Regi vendito locum nō habet.

Illuſtris Balduinus *de Guines* Arreſto Parlamenti omnium Sanctorum Pariſienſis, anno 1283. repulſam paſſus eſt, eò quòd à Rege retrahere volebat, intra tempus Conſuetudinis, Comitatum Guinenſem Regi venditum à patre prædicti Balduini, veluti proximior. Et iudicatum fuit in fundo Regi vendito retractum gentilitium locum non habere.

Deſumtum ex Ioanne Gallo. V. *Annotat.* D. Broderi *ad Art.* 22. D. Louetij *lit. R*, qui nonnihil, quod huic Arreſto contrarium, refert.

XI.

Annus retractus gentilitij.

Annus* retractus gentilitij incipit à tempore poſſeſſionis & inueſtituræ emtoris. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1269.

* V Carondam *lib. 6. cap. 64 & 7. cap* 142. Conſuetudinem Pariſienſem *art.* 130. qui ſimilis eſt & addit, citationem fieri debere, & aſſignationem cadere intra prædictum annum & diem a prædicta donatione & poſſeſſione. V. etiam D. Maynardum *lib. 7. Quæſtio. iuat. cap* 43 I. C. Adde *Arreſtum 4. App. huius tituli.*

XII.

Retractus gentilitius in decima Eccleſiæ vendita locum non habet.

Arreſtum Pariſiis anno 1263. datum fuit ſuper venditione decimæ cuiuſdam celebrata cum Epiſcopo Baiocenſi à laico quodam, ius retractus gentilitij locum non eſſe, reſpecto Edicto Regis Beati Ludouici, eò quòd prædicta decima ad priorem ſtatum reuerſa fuerat, putà ad Eccleſiā, quæ eam, magis ob prædictum reditum, quàm propter acquiſitionem, retinere poterat. Menſe Martio ante anno ſcilicet 1261. defunctus Rex B. Ludouicus pro ſumma ipſius clementia ſummóque firmo ac perpetuo ſtudio ſuum cuique tribuendi & conſeruandi, quod præcipuum membrum eſt, in quo omne id, quod nos *Iuſtitiam* appellamus conſiſtit, Edicto declarauerat & decreuerat, non expectata deinceps voluntate & indulgentia ſua ſucceſſorúmque ſuorum Regum Franciæ, Eccleſiis prædicti Regni licere licitúmque fore, vt decimas olim & Regis Philippi Auguſti cognomento à *Deo dati* temporibus profanis & laicis conceſſas retrahere. Attamen iis, quæ ante Concilium Lateranenſe infeudatæ fuerant, non comprehenſis. Alterum ſimile Arreſtum à Rebuffo abſque data allegatur, quod datum pro Epiſcopo Conſtantienſi: prout continetur *Arreſto* 13. *Tit. de decimis* ſuprà *libro primo.*

Lucius *lib. 2. tit. de decimis Art. 1. & 2.*

XIII.

Retractus gentilitius quando locum in permutatione habeat.

In contractu permutationis retractus gentilitius locum non habet ex Conſuetudine & iuxta doctrinam Ioann. *And. in c. ad quæſtiones de rer. permut.* Dominus Ioannes Bouuatius Conſiliarius in Parlamento Burdegalenſi, fundum quendam tribus millibus librarum Touronenſium æſtimatum, cum dominio & fundo Saluiacenſi ſeptem millium librarum permutat. Dominus Ioannes Iacobus Durfortius, heres Dominæ Margarethæ Foixienſis, veluti proximior ad retractum gentilitium admitti ſe poſtulat. Ei permutatio obiicitur. Lis in Maiore Camera Burdegalenſi, vbi prorſus inſtituebatur, æquas ſententias tulit: alij quippe ſequebantur ſententiam Bartoli in *l. 1. ff. de rer. permutat. & in l. tenetur. §. 1. ff. de actio. emt.* qui aſſerit, ob nullam permutationis ſpeciem retrahi poſſe, etiamſi pretiū redhibeatur, atque indiſtinctè, ſiue illud rem immobilem, cui in permutatione iungitur, valore excedat, ſiue etiam idem ſit, aut minus. Alij ſequebantur ſententiam Pauli de Caſtro, in *l. Aristo, in fin. ff de donatio.* quæ eſt, ſi pecunia data maioris valoris, quam immobilis res tradita ex eadem parte, non ſit, aut etiam ſi parum excedat, veram tum permutationem eſſe, nec retractui locum eſſe: verùm ſi pecunia reuerſa multū excedat, venditionem æſtimari & retractui obnoxiam eſſe, nulla eius ratione habita, quod inter contrahentes dictum fuit, permutationem non venditionem ſe contrahere Dominus Boërius, primus tum temporis Præſes, de controuerſia iſta verba faciens, huiuſmodi ſententiam fauorabilem putat, & allegat Arreſtum quoddā, quod datum pro Ioanne Appaſio, nomine ab Inſula actore in retractu, aduerſus Ioannem Domingioſium, 2. die Decembris 1511. Poſtea ſupradictus proceſſus cum rurſus æquas ſententias tuliſſet in Camera patricidali, & rejectis iis, qui recuſati fuerant, à decem iudicatum fuit, quorum numero vnus prædictus Dominus Præſes erat, & Arreſto obſeruata fuit ſententia Pauli de Caſtro, & actor in retractu aduerſus prædictam permutationem admiſſus. Contrarium Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 24. Decembris 1517. iuxta ſententiam Bartoli.

Deſumtum *ex deciſio.* 144. D. Boerij. Vide D. Maynardum *lib. 4. cap. 37. Quæſt o ſuar.* I. C.

Quando fundus ex dimidia parte emitur, & ex altera parte permutatur, retrahens nonniſi dimidiam partem retrahere poteſt. Iudicatum Arreſto 1260. Regiſtri folio 110. aduerſus Abbatem Bellomontanum. B.

XIV.

Retractus gentilitius per cautelam impediri poteſt.

** Prædictus D. Montholonius ex Præſide à Rege Franciſco I. Cuſtos ſigilli conſtitutus fuit, poſtea ipſius natu minor Aduocatus ſeu cauſarū patronus in eodem Parlamento à Rege Henrico III. anno 1588. ſigillorum cuſtos creatus fuit.*

Præſes Montholonius*, qui poſtea Cuſtos Sigillorum Cancellariæ Franciæ fuit, cùm domum quandam, quæ ipſi arridebat & conueniebat, Pariſiis emere vellet, impedimentum verò retractus gentilitij metueret, cum prædicta domo quoſdam reditus, quos Pariſiis habebat, permutat, quorum ſors pretio prædictæ domus reſpondebat, hincque emtori talem ſubiecit, qui è veſtigio prędictum reditum emit & ſoluit. Is à gentili in retractu citatur. Is excipit & ait, in permutatione per expreſſam Conſuetudinem retractui locum non eſſe. Gentilis replicat eam rem in fraudem Conſuetudinis factam. Reus duplicat, in Republica nihil commodius nihilque magis neceſſarium eſſe, quàm commerciū emtionis & venditionis, quæ ex lege ciuili libera eſſe debet: ſi verò ob retractum gentilitium impedimentum & turbæ dentur, id ex malè cōſtituta & odioſa Conſuetudine fieri, potius

quàm fauorabili: & quantum ad ſe attinet, ſe modis omnibus facere potuiſſe, vt prædictam domum, quam ſibi acquiſiuit, perpetuò haberet. Arreſto Pariſienſi, quod ſæpè allegauit D. Aduocatus Riantius, nominatim in Conſultatione, præſente D. Sant-Andreano Mareſcallo Franciæ, vltima die Iunij 1550. prædictus gentilis repulſam tulit. Manum hic & calamum meum continere nequeo, quin indignam typographi detegam calumniam, qui adeò abſurdè caput hoc calumniari auſus fuit, dicens primo ſe ex heredibus prædicti defuncti D. Montholonij inquiſiuiſſe, quibus de hoc Arreſto nihil conſtaret. Crediderim nihil contingere potuiſſe, vt cùm prædictum Arreſtum in domo illorum exigui momenti eſſet (quæ non Arreſto fundata erat, ſeu nitebatur, verū magis ipſa acquiſitione) illud ignorare potuerint. Inſuper mirandum eſt, typographum hunc, id inquirere ſuſtinuiſſe, vt autorem calumniaretur, atque ita poſtea rem falſam ſupponeret. Arreſtum enim verum eſt hec commentitium. Ego quidem iſtud nunquā vidi, niſi tantum in conſultatione quadam, cui prædictus D. Riantius vir fide digniſſimus in cauſa cuiuſdam Mareſcalli Franciæ præſideret. Si ita res ſe haberet, vti hoc nomine reſpōdere teneter, prout typographus iſte dicere voluit, ſanè circa cōplurima alia mihi laborandū foret, quæ fide eorum tantum, à quibus didici & audiui, ſiue in peroratione ſiue deliberatione, à viris magnæ æſtimationis allegaui, quod vtique compluribus in locis feci, quos lectoribus excutiendos relinquam. In retractu incepi ab Arreſto quodam Callinonij, quod defunctus D. Matillacus Aduocatus Regis in peroratione laudauit 3. Octobris 1550. vt ſub finem Arreſti 5. libri 2. continetur Relinquam alia, quæ videri poterunt. Atque hæc hactenus. Præterea prædictus typographus ait, datam prædicti Arreſti falſam eſſe: prædictum quippe Montholonium anno 1542. mortuum, etiamſi id factum fuerit 1543. quo tempore in caſtris Marollenſibus eram, in comitatu defuncti domini Delphini, qui poſtea Rex fuit, quique cùm reſciniſſet Regem Franciſcum I. dominum Chemnerium cuſtudem ſigilli conſtituiſſe, literas mihi ad prædictum dominum Præſidem Turinum deferendas Pariſios tradidit, quibus eum rogabat, vt cuſtodiam ſigillorum Cancellariæ ſuæ ſuſciperet. Prædictus typographus labitur, dum datam anni 1550. ſub finem huius capitis poſitam accipit: ea enim data eſt conſultationis factæ in præſentia D. Mareſcalli Sant-Andreani. Cùmq; prædictus D. Riantius prædictum Arreſtum allegauit, id data diei & anni non memorata fecit.

Deſumtum e D. Lucio *lib. 9. tit. 3. Arr. 7*. Tiraquellus eius mentionem facit *in tractat. de retract. gentilit. ſub finem præfationis*. Chuppinus *lib. 3. de priuil. ruſtic. part. 3. c. 5. in fin* ait, Arreſtum hoc ſuppoſititiū eſſe. Attamen ſimile quoddam refert, quod datum anno 1525. V. D. Maynardum *lib. 7. cap. 35*. I. C.

XV.

Venditio fructuum cumulata retractu gentilitium nō impedit.

Dominus Aduocatus Riantius in conſultatione, præſente Domino Mareſcallo Sant-Andreano, vltimo die Iunij 1550. allegauit, ſe Arreſtum datum vidiſſe, in venditione fructuum in aliquot annos, & fundi addictione, prædicta venditione integra ſub eodem pretio manente, pro duobus ſimul locum retractui gentilitio eſſe.

XVI.

Retractus gentilitius locum habet in venditione cædendarum arborū proceriorum ſeu materiæ.

In venditione ſyluæ * cædendæ arborum proceriorum, ſeu materiæ quæ non renaſcuntur, retractui gentilitio locus eſt, antequam cæſæ arbores fuerint. Quod ſi enim cæſæ ſint, res ex immobili mobilis fit, quæ prædicto retractui obnoxia non eſt: verùm ſi arbores adhuc ſtent, non ſecùs quàm ipſe fundus retrahi poſſunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, prout dictum fuit in peroratione pro Rege in cauſa Comitis & Comitiſſæ de Laual, quod allegat D. Seguierius Aduocatus Regis, 9. Februarij 1552.

Iuxta *L. Quintus Mutius ff. de Actio. emt.*
Lucius *lib. 9 tit. 3. Arr. 1*. I. C.
* Molinæus contrarium tenet tam in retractu feudali, quàm gentilitio *ad Conſuetudin. Pariſienſ. §. 1 3. gloſſ. 4 in pr. & § 23 num. 58. in fin.* & Chuppinus *ad Conſuetud. Andegauenſ lib. 1. § 81. in principio. & lib. 2. part. 2 c. 2. tit. 2. Ar. 2.* vbi Arreſtum quoddam Pariſienſe ſuper eo laudat 8. Auguſti 1587. & Robertus *lib 3. Rer. iudicatar. cap. 9.* alterum quoddam 22. Aprilis 1583. I. C.

XVII.

Reditus in quibuſdam fundis & in omnibus bonis vēditus, retractui obnoxius eſt.

Inter Dominos Leſtreum & Lanerium, in Parlamento Pariſienſi tria notabilia dubia diſceptata & Arreſto deciſa fuerunt. Primum, vtrùm in reditu ſuper fundis quibuſdam, & poſtea in genere ſuper omnibus bonis conſtituto retractus gentilitius locum habeat. Secundum, vtrùm gentilis retrahens pretium & pecuniam in iiſdem ſpeciebus, quibus emtor eam venditori numerauit, refundere teneatur. Tertium & vltimum, apud quem titulus conſtituti prædicti reditus permanere debeat, apud primum emtorem an verò apud retrahentē. Reus excipit, prædictum reditum de nouo ſuper immobilibus venditoris conſtitutum, quæ ferè omnia à ſe acquiſita fuerant. Et ſi quid ex ſuo patrimonio ſit, & antiquum, prædictum emtorem potiùs ad acquiſita, quàm ad reliqua venire poſſe: quæ acquiſita prædicto retractui obnoxia non ſunt. Arreſto 7. die Ianuarij, anno 1420. dictum fuit, prædictum actorem ad retrahendum prædictum reditum admittendum, pretio in huiuſmodi ſpeciebus nō poſtea prohibitis refuſo, quæ in inſtrumento continentur, quod retrahēti reddi oporteret, refuſo per eum hoc, quod pro eo ſolutum fuit, & penes prædictum emtorem deſcripto notarij manu confecto relicto, ea lege, vt id ei cùm opus fuerit, exhiberetur.

Refuſio pretij in qua moneta fiat. Inſtrumentum emtoris retrahenti reſtituendum.

Hoc Arreſto, quod Autor refert, iudicatum fuit, refuſionem in iiſdem ſpeciebus contractu acquiſitionis expreſſis fieri debere, velut ſi emtor ſoluiſſet mille coronatos in ſpecie in contractu promiſſos, retrahens in iiſdem ſpeciebus reddere debet, etſi poſtea coronati valor auctus fuerit, vel æſtimationem pretij, quæ tempore emtionis & ſolutionis erat. Ita iudicatum fuit, vltimo die Decembris 1575. aduerſus quendam, qui coronatum ſexaginta ſex ſolidis æſtimabat, ſub prætextu, quòd tempore emtionis tantum valebat, quoniam creditor (cuiuſmodi prædictus acquiſitor eſſe poteſt) non ſit cogendus in aliam formam nummos accipere, ſi ex ea re damnū aliquod accipiat, *l. Paul. ff. de ſolut.* Quæſtio hæc plene tractatur, à D. Tiraq. *tract. de retract. §. 1 gloſſ. 15. num. 26.* Molineus *de vſuri. num. 736. & in §. 13. gloſſ. 8. num. 2. ad Conſuet. Pariſienſ.* & poſt eos Grimauderus, *de retract. lib. 8. cap. 5.* & id quod ſupra *lib. 10. tit. 5. de ſolutionibus.* Quod ſi valor coronatorum expreſsè deſignatur & limitatur, vt Conſtitutione de Monetis Menſe Nouembri 1577. conſtituitur, vnum 60. ſolido valere, dubium

Vtrum refuſio fieri debeat habita ratione valoris ſpecierum & pretij die venditionis, an verò retractus.

dubium nullum eſt, quin luitio fieri debeat in ſpeciebus vel valore, à tempore refuſionis numerandus, eò quod valor expreſſe deſignatus fuit. V. *Appendicem huius tituli.*

XVIII.

Gentilis retrahens refundere non tenetur excedentem valorem donatum.

Arreſto Burdegalenſi, quod datum 18. die Iunij 1523. dictum fuit, cognatum rem per gentilem ſuum venditam retrahentem, non teneri refundere excedentem valorem expreſsè à venditore donatum. Licet enim nonnulli ſuper eo ſubtiles eſſe voluerint & dicere, qualitatem venditoris inſpici oportere putà vtrum diues ſit an pauper, & exinde intentionem contrahentium metiri, arg. *l. illicitas. §. ne tenuis vita homines. ff. de offic. præſid. & cap. ſi quæſtiones. de ſim.* Alij, conſiderandum eſſe, vtrùm venditor valorem ſciuerit an ignorauerit, per *l. cùm in debito. §. 1. de Vſur.* Alij attendendum eſſe, vtrùm venditor imprudens aut prudens ſit, facilis & liberalis, aut etiam rerum ſuarum curioſè ſatagens, vtrùm mulier, minor, ruſticus & ſimplex aut etiam rerum experientiam habeat, maior ſit & prudens. Omnibus hiſce in arbitrio iudicis conſtitutis, arg. d. *l. cùm de indebito.* Nihilominùs quantum ad prædictum retractum attinet, optima ratio eſt, ſi dicatur, intentionem donandi veroſimiliter non præſumi, vbi facultas eſt retrahendi ſiue ex Conſuetudine ſiue ex conuentione, arg. *l. qui ſic ſoluit. ff. de ſolutio.* Et maximè repugnantia ſunt vendere & donare, prout ait Baldus *conſil. 3. vol. 5.* Et fraus eſt ſi partim vendatur, & partim donetur, vt per Baldum *in l. 2. Cod. de repud. hered.* & neceſſariò contractum determinare oportet iuxta id quod principaliter à contrahentibus actum eſt. putà venditionem, *l. ſi autem. §. fin. ff. de aq. pluu. arc. & cap. cùm olim. de Cenſibus.*

Deſumtum è Boerio *deciſ. 142. & 143.*

XIX.

Retrahens reditum non luere cōpellitur.

Viceſima tertia Decembris 1560. inter appellantem quendam à Balliuo Altiſſiodorenſi, vel Locumtenente ipſius, eo quòd conditiones appellati bonas declaraſſet, malè verò à Præfecto Altiſſiodorenſi iudicatum fuiſſe dixiſſet. Facti ſpecies coram Præfecto Altiſſiodorenſi vel eius Locumtenente hæc erat. Cognatus quidam actorem ſe conſtituebat eum in finem, vt domū quandam à cognato quodam ſuo reo venditā, ex retractu gentilitio, legitimis refuſis ſumtibus nanciſceretur. Reus actorem ad retractum admittit, ſorte principali ſumtibus legitimis tūmque ſumma ducentarum quadraginta librarū, quas pro luitione reditus cuiuſdam pecunia redimibili, ſuper prædicta domo conſtituti expēderat, quique viginti octo frumēti modios erat, refuſis. Actor omnia ſe refuſurum offerebat, non verò prædictum reditum, dicens prædictum reum intra annum retractus eum redimere non debuiſſe, acquiſitionem hanc ab ipſo in ipſius præiudicium factam, & præſumi, id fraude factum ad fruſtrandum & auertendum retrahentem, qui quidem pecuniam pro ſorte principali & legitimis expenſis habere poſſet, verùm pro ſoluendo prædicto reditu non item: is tamen offerebat ſe prædictum reditum in ſe recipere paratum, eiúſque profeſſionem facere eius ſoluendi & continuandi & bona ſua ad id obligandi, nominatim domum, aſſerens eum hiſce contentum eſſe debere. Reus nummos ſuos habere volebat, quoniam eos pro luendo prædicto reditu expendiſſet: dicens in ſua poteſtate & facultate fuiſſe eū redimere, nec iniuria à ſe vllomodo facta placere poſſe aut debere, vt prædicto reditui actor ſeſe obligaret, ſéque reditum habere nolle. Sentētia prædicti Præfecti, oblationibus prædicti actoris validis & iuſtis declaratis, & ad pretium ac ſumtus alios à pretio redemtionis prædicti reditus teneretur: à quo prædictus reus appellauerat ad Balliuum, qui ſententia data dixerat, malè à Præfecto iudicatū fuiſſe, benè verò ab appellante appellatum, & emendato iudicio idque agendo quod agendum prædicto Præfecto incubuerat, prædicti actoris oblationes æquas & bonas declarauerat, eóque facto prædictum reum condemnauerat, vt prædicto actori ex lege retractus prædictos fundos relinqueret, ſorte ſeu pretio legitimiſque impendiis ab eo refuſis vnà cum prædictis 240. libris pro prædicto reditu, actorémque in expenſas condemnauerat, à quo is ad Curiam appellat, cuius Arreſto dictum fuit à prædicto Balliuo benè iudicatum, ab appellante verò malè appellatum fuiſſe, quem in multam & expenſas cauſæ appellationis condemnauit.

XX.

Gentilis ad id quod manifeſtum, non verò in pacta ſeparata & priuata tenetur.

Venditor & emtor de pretio fundi cuiuſdam conueniunt, & inter eos conuenitur, vt fundus ad maiorem cautionem & ſecuritatem emtoris publicæ ſubhaſtationi vel auctioni ſupponatur, & licet emtor fundū maiore pretio licitaret venditori tamē vltra conuentū pretiū nihil ſoluere teneretur: ſi verò minore pretio fundus ei addiceretur, reſiduum venditori præſtaretur. Igitur euenit, vt fundus minore pretio, quàm conuentum emtori traderetur. Gentilis ſuperior in licitatione eſſe vult, pretiúmque ex decreto offert. Emtor pactum allegat. Arreſto 6. Septēbris 1533. dictum fuit, nullâ prædicti pacti ratione habitâ, retrahentem tantùm ad refundendum decreti pretium teneri oportere. Et ex hoc quoque D. Auberius collegit, retractus tēpus initiū ducere, ab addictione, non verò à prima venditione.

Lucius *lib. 9. tit. 5. Arr. 5. V. Appendicem huius tit.*

XXI.

Minor aduerſus retractus tempus reſtituitur, & quomodo.

Ex diſpoſitione * *cap. conſtitutus. De in integ. reſtit.* Princeps minorem aduerſus tempus conuentionalis retractus elapſum reſtituere poteſt. Dubitatum fuit, vtrùm idem in retractu gentilitio obſeruari poſſit? Ex Conſuetudine generali Franciæ obſeruatur, quod non. Tempus quippe à conſuetudine præfinitum cum effectu aduerſus minores currit, niſi expreſſè reſeruetur, *l. Et ſi ſine herede. §. Lucius. ff. de adminiſtrat. tutor.* & ibi Bartolus. Hoc præſuppoſito in retractu gentilitio, tutor quidā intra annum citari curat Dominum Ranconetum vi retractus gentilitij: qui ab eo appellat: in inſtantiâ huius appellationis, annus offerendi & conſignandi elabitur,

Gentili pendente appellatione emtoris annus retractus non currit.

Reus id mox excipit, & pupillum repelli poſtulat. Pro eo tutor reſcriptum reſtitutionis in integrum impetrat, cuius approbatio aduerſus prædictum *cap. Conſtitutus* impeditur, quod hoc reſpectu in Franciâ locum non habet. Tutor aſſerit, abſque reſcripto etiam pupillum admittendum, vt & maiorem; eum quippe vigilaſſe & in

citando intra annum aduerſarium ſuum diligentem fuiſſe, qui appellatione ſuâ tempus labi fecerat, quod pendente appellatione non emittitur, *l. Intra vtile. ff. de minoribus*, Gloſſa *in verbo, finiendámque l. fin. Cod. de temporib. in integr. reſtitut.* & textus *in l. ſi ipſe. ff. de exc. tutor.* Et ita concluſum fuit Arreſto Burdegalenſi, relatore Domino Boëtio primo Præſide, *in deciſio.* 140. *in prim. parte.*

*Attamen ob cauſam legitimam minor reſtitui poteſt, eámque in finem allegatur Arreſtum quoddam Pariſienſe, à Caronda, *lib. 2. Reſponſor. iuer. Arreſt.* 77. *& lib. 6. cap. 2.*

XXII.

Gentilis etiam infanti aduerſus retractus tempus elapſo non reſtituitur.

Arreſtum Pariſienſe pluries laudatum & abſque datâ propoſitum fuit, à Domino Rianio Aduocato Regio, quod datum Pariſiis pro Domino Duce Mommorancio Conneſtabili Franciæ, aduerſus minorem quendam approbationem reſcripti Regij poſtulantem, vt reſtitueretur, quòd intra tempus gentilitij retractus non veniſſet, quod odioſum ſanè eſt & reſtringendum, etiam aduerſus infantem quendam.

Tempus retractus gentilitij tam aduerſus minorem, quàm aduerſus maiorem præſentem aut abſentem, currit, Conſuetudo Pariſienſis *art.* 131. Carondas *lib. 2. cap.* 77. abſque reſtitutionis ſpe. Carondas *lib. 3. cap.* 67. Maynardus *lib. 8. cap.* 12. *Quæſtio. fuer.* V. quæ notantur ad *Arreſtum 9. Tit. de retractu Conuentionali.* I. C.

XXIII.

Retrahens poſt annum Conſuetudine admiſſus, caſus ſingularis.

Conſuetudine Turonenſi cauetur, retrahenti octiduum competere ad refundendam emtori ſortem principalem & legitimas impenſas poſt recognitionem: intra quod octiduum, ſi gentilis proximior quàm primus retrahens admitti poſtulet, ad prædictum retractum eum admittendum, prędictum retractum ipſius emolumento ceſſurum. Hoc præſuppoſitu, emtor quidam à gentili conuentus eum tam citò recognoſcere non vult, ſed diu eum in lite coram Balliuio Turonenſi fruſtratur. Tandem eum recognoſcit, eique vt dicitur, ſinum præbet. Tum intra octo dies à recognitione, curator puellæ cuiuſdam trium vel quatuor tantùm menſium, quæ extra annum retractus nata fuerat, interuenit & pro prædictâ puellâ, quæ proximior erat, ad retractum admitti ſe poſtulat. Primus actor in retractu ei reſpondet, puellam non admittendam, eò quod ex ſuo capite ea admitti non poſſet, quoniam intra annũ nata non fuerit, & propterea ad retractum intra prædictum annum venire non poſſe. Inſuper, curatelam nullius momenti eſſe, eò quòd curator ipſius nequidem viginti annorum non eſſet. Eo non obſtante, Balliuius Turonenſis curatorem ad prædictum retractum admittit, à quo appellatur: Arreſto dictum fuit, appellatione citra multam & expenſas in irritum deductâ, prædictam ſententiam plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere. Nonnulli Arreſtum iſtud taxare voluerunt aſſerentes, infantem videlicet aduerſus annalem præſcriptionem retractus aduerſus Arreſtum ſupradictum reſtitui poſſe. Verùm diuerſa ratio ſubeſt, quoniam ad venditorem prædictæ præſcriptionis oppoſitio ſpectet, qui non poterat, quoniam neceſſariò oporteret eum fundum relinquere, neque eius quicquam intereſt, pręſcriptio opponatur vel nõ. Prædictum Arreſtum eſt de 14. Maij 1521.

XXIV.

Idem & pro dolo.

Actor in retractu debito modo recognitus, cùm paratus ſeu inſtructus nõ eſſet, lõgius tẽpus poſtulat, quàm Conſuetudo Pariſienſis ei indulget, allegans, aduerſarium ſuum dolo, cùm benè ſe numerata pecunia deſtitutum noſſet, ad ſe decipiendum ſinum præbuiſſe. Is ſententia Præfecti Pariſienſis repulſam patitur, à quo appellauit. Hæc appellatio diutius integro anno indeciſa in Curia hæſit. In lite appellatus dixit, appellantem ampliùs ad poſtulãdum retractum non admittendum: ampliùs quippe anno tempus Conſuetudinis elapſum fuiſſe. Appellans è contrario, id facto appellati eueniſſe, qui ſibi prædictam octidui dilationem indulgere noluiſſet. Arreſto 23. Iulij 1521. appellatione & id à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, partes ad Præfectum Pariſienſem intra octiduum vt coram eo comparerent remittuntur, quo die prædictus retrahens apud Acta tradere & conſignare pecuniam poſſet. Hoc Arreſtum mirum eſt aduerſus Conſuetudinem Pariſienſem.

Arreſtum quoddam magis notandum & ſingulare datum fuit ad relationem Domini Gayantij, menſe Iunio 1527. quod in Appendice huius tituli extat.

XXV.

Actio retractus gentilitij mixta.

Actio huius retractus Conſuetudinarij, vt condictio ex lege municipali, eſt in rem ſcripta, & coram Iudice emtoris, aut etiam coram Iudice ordinario loci, in quo immobilis res retrahenda, de qua quæſtio eſt, ſita eſt, intentari poteſt, non aliter atque in omnibus aliis actionibus purè realibus, *l. fin. Cod. vbi in rem actio, & l. 1. Cod. vbi de hered. agn.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum à Domino Præſide Sant-Andreano, 23. Decembris anno 1545.

XXVI.

Contrarium, eam perſonalem fuiſſe eſſe.

Poſtea contrarium iudicatum fuit Arreſto prædicti Parlamenti, 19. die Martij anno 1557. inter Gratianum Muſſacum, appellantem ab vna parte, & Petrum Curdomium & conſortes appellatos: putà, poſito omnes conditiones perſonales eſſe, retractus gentilitij actionem quoque coram Iudice emtoris, quò partes remiſſæ fuerunt, intentari debere.

Pro certo nunc ac deciſo in Curia tenetur, retractum gentilitium magis perſonalem, quàm realem haberi: propterea ſequi oportet forum rei & locum domicilij, non vero poſſeſſionis: in cuius ſignum & teſtimonium Domini Libellarij de eo cognoſcunt. Quantum ad retractum conuentionalem, dubium non eſt, quin eius actio perſonalis ſit, & actor forum rei ſequatur. B. Vide Grimaudetum *lib. 6. cap. 9. de retractibus*, qui tenet, eam coram Iudice emtoris & coram Iudice territorij intentari poſſe, in quo territorio videlicet fundi, quos quis retrahere vult, ſiti ſunt. Vide quoque *tit. 9. lib. 7. Arreſtum* 45. & Maynardum *lib. 7. cap.* 51. *Quæſtio. fuer.* I. C.

XVII.

Retractus gentilitius aduerſus emtorem cognatum.

*Proximior gentilis ad retrahendum ab emtore gentili, qui non adeò venditoris proximus eſt, admittitur: & licet Arreſto * Pariſienſi frater quidam repulſam paſſus fuerit, cùm ab alio fratre, qui ab ipſorum fratre emerat, retrahere vellet, eò quòd ij abſque vllo diſcrimine in pari gradu ſunt: nihilominùs ſi retrahere volens in proximiori gradu ſit, quàm emtor, is in prædicto retractu admittitur, prout iudicatum fuit Arreſto prædicti loci, aduerſus Dominum *de Pugny.*

*Fide-

Fideiuſſor *quoque venditoris à retractu gentilitio non excluditur, Arreſto Pariſienſi, quod datum eſt die Purificationis 1543. Choppinus *lib. 3. de priuileg. ruſtic. part. 3. cap. 5. num. 3.* Eáque eſt ſententia Molinæi *ad Conſuetudines Pariſienſes, §. 13. gloſſ. 1. num. 21. & §. 14. num. 3.* Et Ferronij *ad Conſuetudines Burdegalenſes, tit. de retract. §. 36. verſic. ex quibus.* aduerſus ſententiam Tiraquelli. T.

*V. Imbertũ *in enchiridio ſuo. in verb. Remerê*, vbi refert Arreſta contraria ex iis, quæ retulit Ratus *ad Conſuetudinem Pictauenſem, artic. 246.* quæ conciliat. Quantum ad me, exiſtimo diſtinctionem quandam è Conſuetudinibus deſumtam adhibendam, putà, ſi ex Conſuetudine is, qui diligentior eſt magiſque vigilat & citatione præuenit, præfertur, vt Conſuetudine Montargienſi & Pariſienſi, hoc caſu proximiorem gentilem ab acquiſitore gentili itidem retrahere non poſſe: ſi vero è contrario Conſuetudo diſponat, proximiorem ſcilicet præferendum, vt Conſuetudo Campaniæ, contrarium quoque obſeruabitur: quod ſi Conſuetudo de eo nihil diſponat, Arreſta è Rato ab Imberto citata & relata ſequi oportet, proximiorem videlicet ad retrahendum ab acquiſitore gentili non admittendum, eo quod retractus gentilitius non niſi ad conſeruanda in familia bona introductus fuit, ex qua quoad gentili licet remotiſſimo acquiritur, non egreditur. V. D. Boerium *conſil. 76.* & Grimaudetum *lib. 2. de retractibus cap. 22.* Curia Parlamenti Rotomagẽſis ſuper hac diſputatione inter duos fratres, de prælatione in retractu, Arreſto 17. Februarij, 1597. quod ſub finem Conſuetudinis vltimæ prælectionis excuſum, lu.dos a VVilhelmo Grandino venditos, pro parte dimidia Roberto Grandino & Petro Grandino fratribus adiudicauit. I. C.

XXVIII.

Retractus gentilitius in auctione locum habet.

Conſuetudine complurium locorum retractus gentilitius locum habet aduerſus emtorem, qui ſub auctione publicè haſtis decuſſis emit. Et notandum eſt prędictum emtorem tum retrahenti de pretio iuſiurandum præſtare non teneri, eò quòd veritas prædicti preti, citra vlteriorem inquiſitionem, ex decreto & ſententia manifeſta & notoria eſt, *c. fin. de cohabit. cleric.* Ita Arreſto Pariſienſi, die quodam Veneris 1. Decembris 1542. perorantibus dominis Riantio & Benedicto in Maiore Camera deciſum fuit. Eáque materia notatur *in l. emtorem. ff. de actio. emt.* & per Ioannem Fabrum *in proœm. Inſtitut.*

XXIX.

Fructus retrahenti à facta oblatione debentur.

Fructus fundi ex retractu gentilitio acquiſiti, à facta pecuniæ ſeu pretij oblatione debentur, etſi non conſignetur. Et iuxta id iudicatum fuit Arreſto Pariſiẽſi pro Ioan. Peretio Scutifero, & Ioanna S. Germani vxore ipſius, actoribus in retractu gentilitio, aduerſus Iacobũ Danielẽ Aduocatum in Parlamento, 23. Decembris anno 1488, quo Arreſto ſententia quædam Libellariorum Palatij reformata fuit: qua fructus fundi per retractum gentilitium euicti actoribus à conteſtatione litis adiudicati fuerant. Similiter & in fortioribus terminis iudicatum fuit altero Arreſto 24. Iunij 1527. inter duos mercatores Pariſienſes, quo fructus à citatione & oblatione adiudicati fuerunt.

Luetus *lib. 9. tit. 3. Arr. 3. V. Arr. 5. Tit. 5. huius lib.*

XXX.

Retractus gentilitius locum habet in re litigioſa ſub cõditione litis.

Minor quidam coloniam quandam expoſcentibus negotiis ſuis vendit. Aliquo tempore pòſt, reſcriptum Regium impetrat cum in finem, ad hanc venditionem reſcindendam, & in inſtantia hac reſcindens cum reſciſſorio cumulat. Creditor quidam ipſius, ad ſolutionem debiti ſui conſequendam hoc reſciſſionis ius à minore ſuper prædicta colonia prętenſum pignori capi curat, cum expreſſa clauſula capioni addita, id reſcindens & reſciſſorium eſſe, & ita proclamari curat. Poſtremus licitator extat, cui ex decreto adiudicatio fit. Ab hac adiudicatione proprietarius reſciſſionem poſtulans, appellat. Pendente appellatione gentilis quidam poſtulat, ex retractu gentilitio & Conſuetudinario prætenſum ius ſibi adiudicari, pro poſterioris licitationis pretio. Hunc in finem poſtremum licitatorem adiudicatarium conuenit, qui ait, ſe non teneri eum ad prædictum retractum admittere, tùm quoniam nondum ſit dominus incommutabilis, tùm quia appellatum fuerat ab adiudicatione, quæ ſuſpenderetur, adeò vt ius in re nondum haberet: nihilominùs offerebat, appellatione dirempta, ſe eum admiſſurum, vſque eò verò ſe procedere non teneri, neque deducere rationes ſuas & fundamenta quæ in principali haberet cogi. Actor è contrario aſſerebat ſe ſub litis illius & expenſarũ in ea faciendarum onere admittendum. Iudices Præſidiales Engoliſmenſes dixerunt, reum procedere non teneri. Inde ab actore appellatum: réſque poſtea Arreſto, 13. Auguſti 1563. deciſa, quo perorantibus Malleto pro appellante, & Villerio pro appellato, appellatio & id à quo appellatum fuerat, in irritum deducta fuerunt: appellatus verò in expenſas cauſæ appellationis condemnatus, parteſque ad locum remiſſæ, in quo reus excipere teneretur, ſuáſque exceptiones aduerſus petitum retractum deducere. Arreſtum iſtud notatu dignum eſt ad inferendum, quod ſi hic licitator adiudicatarius argumenta nulla habeat, quibus actorem cognatum aut gentilem; aut aliàs qualitatibus ad concluſiones ſuas defendendas neceſſariis inſtructum nõ eſſe conuincat, petitionem illius admittendam eſſe, & retractum rei litigioſæ, ſub onere litis locum habere.

XXXI.

Tempus retractus gentilitij citra reſtitutionem currit.

*Inter Dominum Curtonium actorem in retractu gentilitio appellatum, & approbationem reſcripti Regij à ſe oblati poſtulantem ex vna parte, & Gaſparum Sturnæum principalem reum appellantem à Dominis Libellatus Palatij, & approbationi prædicti reſcripti Regij intercedentem ex altera, pro Baronatu S. Laurentij: pronuntiatum fuit Arreſtum in purpura, inter alia Arreſta, quæ pronuntiata poſt feſtum Beatæ Virginis, menſe Septembri 1566. quo iudicatum fuit, annum retractus gentilitij pendentibus turbis ac ſeditionibus huius Regni cum effectu cucurriſſe, non obſtante eo quod actor ante prædictas turbas & intra annum prædicti retractus citationem peregiſſet, reúſque citatus eremodicium commiſiſſet, poſtea verò in pugna Drocenſi cæſus, & prædictus actor in bello captus fuiſſet. His, inquam, omnibus ſupradictis non obſtantibus, quæ ſanè magni momenti & conſideratione digna, nihilominùs eorum nulla ratione habita, prædictus Dominus Curtonius actor & appellatus ab effectu & approbatione reſcripti Regij à ſe impetrati, quo ob cauſas ſupradictas aduerſus lapſum videlicet temporis reſtitueretur, repulſus fuit.

*Huius Arreſti mentionem facit Carondas *lib. 3. Reſponſ. cap. 67.* is alterum quoddam ſimile Arreſtum allegat quod datum aduerſus Irenarcham Gentonium,

lib.2.cap.77. refert. V. *D.Maynardum. lib. 7. Quæſtio. ſuar.cap.41.*

XXXII.

Annus retractus non currit, antequam ratificatio, venditio celebratur, ratû habeatur.

Facti ſpecies hæc notabilis eſt. Maritus quidam vxoris ſuæ fundum vendidit & promiſit, ſe venditionem intra triennium proximum ratam habitam iri curaturum: id quod intra prædictum quoque tempus præſtitit. Ratihabitione ſecuta, intra annum vnus è cognatis vxoris emptorem vi retractus gentilitij conuenit: emtor ait, eum ad prædictum retractum non admittendum, eò quòd intra annum à venditione nõ venerit. Cognatus è contrario aſſerit, ſe intra annum à ratihabitione veniſſe, neque pendente ratihabitionis die vllam venditionem perfectã, nempe cùm fundus vxoris ſit, quem vtique non antè vendidiſſe credi poteſt: quàm venditionem à marito factam ratam habuerit, quinimo ſi ante ratihabitionem veniſſet, ſe repulſam paſſurum fuiſſe, tum ex eo quòd ea nondum venditerat, tum quòd poſtulatio retractus eam à ratihabitione præſtanda auertere non potuiſſet. Arreſto Pariſienſi 1. die Aprilis 1560. actor ad retractum admiſſus eique prædictus retractus adiudicatus fuit.

Arreſtum iſtud ſolenniter pronuntiatum fuit à defuncto D. Præſide Badeto, die Martis ante Paſcha 1560. [illegible]a die Aprilis, quo confirmata ſententia quædam à Præfecto Mimatenſi huc eum caſu non retrotrahitur venditio: quia ad hoc tantum fingitur, vt quaſi continuatione duorum actuum contractus valideiur. Chaſſanæus *ad Conſuetud. Burgund. tit. de retractibus, §. 5.* Faber *in l. vlt. Cod. ad Velleianum.* Pithoeus id refert *ad artic. 2. tit. de retractibus Conſuetudinis Trecenſis*: poſtea complurima alia ſimilia Arreſta interuenerunt, quæ refert Choppinus *lib. 1. de legibus Andium cap. 51.* & poſt eum Carondas *lib. 2. Reſponſor. cap. 76. & lib. 7 cap. 15.* Tiraquellus hanc quæſtionem tractat, *de retractu lineari, §. 1. gloſſ. 10. num. 6.* Ego ita iudicatum vidi in peroratione pomeridiana, die Veneris, 21. Aprilis 1595. V. D. Maynardum *lib. 7 Quæſtio. ſuar. cap.* vbi refert Arreſtum quoddam Tholoſanum, 27. Iunij 1603. contrarium, eandemque quæſtionem tractat. Aliud foret, ſi maritus, veluti procurator vxoris ſuæ vendat & ex abundanti rem ratam haberi emtori promittat, poſtea ea ratam habeat: hoc quippe caſu annus retractus à die primi contractus currit, cum ſecundus nonniſi primi, qui per ſe validus eſt, confirmatio quædam ſit. V. *Arreſtum 20. Append. huius tituli.*

XXXIII.

Retrahens pretium refundere debet. ceſſante denegatio falſa non fuerit.

Die Lunæ 8. die Iulij 1560. Canæus pro appellante dixit, ſe ad litem retractus gentilitij omnino pertractum fuiſſe, in qua dicat ſe non acquiſiuiſſe, ſed ſub reditu accepiſſe, poſtea in retractu appellatum recognouiſſe, qui non contentus poſtulauit, vt ſibi res, nullo penitùs refuſo, relinquerentur: ſupérque eo & reſtrictione prædicti appellati, Præſidiales iudicauerunt eúmque præiid aliter condemnauerunt: à quo is appellat. Quo non obſtante ij taxarunt & executioni tradiderunt, à quo is appellauit & cõcluſit. Faber pro quodam, cui nomen Pictoni appellato dixit, appellatorem aduerſus veritatem & falsò denegaſſe, ſe non acquiſiuiſſe, eóque prætextu eum prædicto retractu fruſtrare & priuare voluiſſe: ex conſuetudine eum qui denegat & contrario verificato conuincatur ac manifeſtum fiat, eum pecunia acquiſiuiſſe, pretium amittere, & fundum reſtituere teneri: hoc illum poſtulaſſe, neque eo contentum fuiſſe, quod is poſt denegationẽ eum ſe admiſſurum obtulit conformiter *l. fin. Cod. de Rei vindicatio.* nec vllam reſtrictionem fuiſſe, eò quòd verè demonſtratum fuit, eum pro 60. tantùm coronatis emiſſe, qui caſus eſt primi capitis Edicti, & ita iudicatum fuit, quæ ſanè notoria præſcriptio eſt. Mennilius pro Procuratore Catholico dixit, in materia retractus gentilitij Præſidiales præſidialiter iudicare non poſſe, eò quòd ius inæſtimabile ſit, nec retrahentem reſtrictionem facere poſſe, eò quòd alienatio ſit, etſi acquirere vellet, eum alienaturum, quod oppoſitum cum obiecto foret, nec pretiũ inſpici oportere, ſed quòd res maiorum fuerit. CVRIA appellationibus & eo à quo appellatum fuit, in irritum deductis, citra multam & expenſas cauſæ appellationis, appellatorem in expenſas cauſæ principalia condemnauit: fundos verò appellato ex retractu gentilitio adiudicauit, eo appellanti reſtituendo, quod is expendiſſet.

Iudices Præſidiales in materiâ retractus præſidialiter iudicare non poſſunt, non obſtante reſtrictione. Iudicatum 1. Decembris 1564, & 20 Nouembris 1570. altero Arreſto penult. 1566. aduerſus Præſidiales Prouinciales V. *Collectionem meam, tit. de Præſidialibus.* I.C.

XXXIV.

Retractus rerum conſtante matrimonio acquiſitarû quomodo ſuſpendatur.

Si conſtante matrimonio, vnus coniugum iure retractus gentilitij fundum quendam à cognato alterutrius illorum coniugum venditum retrahat, cognati ab hoc latere conſtante matrimonio ad prędictum retractum venire non poſſunt, neque pariter, ſi liberi diſſoluto eo ſuperſint: verùm ſi liberi nulli extent, cognati mortuo eò, ex cuius iure prædictus fundus retractus fuit, ad retractum venire poſſunt: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vltima die Ianuarij 1544.

Lucius *ſuprad. lib. Arr. 6.*

XXXV.

Determinatio ſucceſſionis in fundo iure retractus gentilitij retracto.

Pater adminiſtrator filij ex ſe & vxore defuncta ſuſcepti, ex iure retractus venditum à cognato proximo vxoris ſuæ & filij ſui fundum retrahit: ambo pater & filius poſtea moriuntur. In determinanda ſucceſſione filij abſque liberis mortui difficultas ſuboritur: cognati quippe ex latere materno fundum retractum poſtulant, dicentes eum non eſſe de numero acquiſitorum, ſed patrimonialem & genearchicum, & patrem adminiſtratorem filij ſui nummis eum retraxiſſe. Alter ex latere paterno, qui frater conſanguineus ſupradicti filij erat, eò quòd pater matre prædicta mortua ad ſecundas nuptias tráſierat, è contrario dixit, qui ſententia Præfecti Syluanectenſis repulſam tulit: cognatis maternis admiſſis. Appellatum ad Balliuium Syluanectenſem, qui dixit malè iudicatum, & prædictum fundum ad cognatum paternum ſpectare. Iterùm appellatum ad Sedem Præſidialem, quæ vnicuique prædictarum partium dimidiam partem prædicti fundi adiudicauit. Rurſus ad Parlamentum appellatum, in quo Arreſto, quod pronuntiatum inter ſolemnia & in purpurâ, vigiliâ Beatæ Virginis menſe Septembri 1570. dictum fuit, à primo Iudice benè iudicatum fuiſſe, adiudicato prædicto fundo cognatis maternis, & duæ ſententiæ tam Balliuii, quàm Sedis Præſidialis, citra expenſas cauſæ appellationis in irritum deductæ fuerunt.

Fundus nomine filij retractus ei proprius & patrimonialis fit. V. notata ad *Arr. 1.*

APPEN-

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

I.

Proximior in retractu, iuxta Conſuet. Turonenſem præfertur.

COnſuetudine Turonenſi proximior in retractu præfertur: adeò vt omnia iuxta ſucceſſionis legem & ordinem conſtituantur. Et Arreſto ſolemni, 7. die Septembris 1545. fundus quidam in ſolidum primogenito liberorum adiudicatus fuit, qui in toto fundo ſucceſſerat.

II.

Retractus gentilitius in fundo confiſcato locum non habet.

Retractus gentilitius locum nõ habet, quando confiſcatio facta fuit, ob quam fundus confiſcatus fiſco aut ei qui ei ſuccedit, incorporatur. Ita iudicatum fuit Arreſto ſolemni 22. die Decembris anno 1563. à Domino Thuano primo Præſide, pro domino merum imperium habente, aduerſus Dominicellam *du Val*, ſororem Thomæ *du Val*, qui ſupplicio affectus fuerat Arreſto Rotomagenſi, & bona eius Domino merum imperium habenti confiſcata, & appellatio interpoſita in irritum deducta ea gratiâ, citra multam, & ſententia Balliuij Molanij confirmata. B.

III.

Affirmatio, quam gentilis facere tenetur.

Gentilis retrahens ſimpliciter affirmare tenetur, fundum ad ſe ſpectare ſuiſque numis eũ ſe retrahere velle, præterea nihil probare cogitur, neque aſſerere, à quo pecuniam habeat, aut verùm fundum retinere cogitet, &c. neque acquiſitori quicquam aliud proponendum aut deducendum incumbit, quàm fraudem ſubeſſe probare: dictúmque fuit, à Iudice Riblemontano malè iudicatum fuiſſe, qui mulierem quãdam ad pœnam incarcerationis condẽnauerat, eo quòd vtrùm ſibi pecunia mutua data fuiſſet, reſpondere noluiſſet: primo perorationum die poſt feſtum S. Martini, 1572. B.

D. Maynardus tamen ait, Curiam Parlamenti Tholoſani actoris iuſiurandum approbaſſe, vtrum bona quæ poſtulat, ſibi ſuiſque numis ex ſuâ ſubſtantiâ & facultatibus prouenientibus, an vero mutuo acceptis retrahere velit. I.C.

IV.

Annus retractus quomodo computetur.

Quando duo coniuges liberos habentes rem retractui obnoxiam acquiſiuerunt, annus & dies retractus gentilitij, nonniſi à morte liberorum ſuperſtitis è duobus coniugibus, qui rem retractui obnoxiam acquiſiuerunt, currit: prout iudicatum fuit 8. die Iunij 1574. perorante Loiſelio pro appellante quodam à Præſidialibus Altiſſiodorenſibus. Hanc ad rem allegatur Arreſtum Gobelinorum, & appoſitio huius conditionis in omnibus conſuetudinibus repetitæ prælectionis, *dummodo liberi non ſuperſint*, &c quo caſu retractus aduerſus coniugem ſuperſtitem locum non habet, niſi poſt mortem prædictorum liberorum. Annus etiam à die vſuſfructus ſiniti numeratur, perorante Boſſano aduerſus Martinũ. 14. die Februarij 1585. Quòd ſi lis ſuper poſſeſſione interueneniat, probatio per teſtes non admittitur. Iudicatum pro appellante quodam à Balliuio Laodunenſi, Arreſto, quod pronunciatum in purpura, 23. die Decembris anno 1568. Atque notandum, non ſufficere, acquiſitorem ea retractu citatum fuiſſe, ſed actionem perpetuandam, prout iudicatum fuit à D. primo Præſide, Arreſto quod datum in purpura, 6. die Septembris anno 1566. Et poſtea 27. die Iunij 1583. perorante Seruino aduerſus Britonem. B.

Citationem ſufficit, ſed perſequi oportet.

V.

Quomodo ſors principalis, legitimique ſumptus in contractu & adiudicatione refundantur.

Retrahens gentilis ſortem principalem, ſumptus item legitimos à primo contractu, non verò adiudicatione autoritate Iudicis decreta refundere tenetur. Iudicatum 1. Auguſti 1583. in Maiore Camera. B.

VI.

Quomodo in retractu actor reſtituatur.

Singulare Arreſtum ad relationem D. Gayantij datum fuit, Principem videlicet reſcripto ſuo actorem in retractu reſtituere poſſe, qui cùm aduerſarium ſuum citaſſet & verbotenus oblationes peregiſſet, non è veſtigio quoque actu ſeu reipſa obtuliſſet & pecuniam conſignatam tradidiſſet, poſt reſtitutionem verò reo in mora exiſtente, vltima mora nocet, nec actor à citatione fructus lucrari deſinit; prædicta reſtitutio ſtylo & praxi aduerſatur. Arreſtum inter Ioannem Landrium & Nico. ſeniorem, menſe Iunio 1527. B.

VII.

In iure retractus Conſuetudinem loci, in quo fundus ſitus eſt, ſequi oportet.

In retractu gentilitio, quamuis quis rei forum ſequi teneatur, attamen in iure dicendo, Conſuetudinem loci, vbi fundus ſitus eſt, non verò autoris ſequi & obſeruare oportet. Iudicatum 28. Maij 1594. Arreſto ſolemni, quod pronuntiatum in purpura à D. Præſide Balleto, pro tonſore quodam Andegauenſi, qui cùm immobilia nonnulla in Præfectura Pariſienſi ſita à cuiuſdam alterius Andegauenſis Pariſiis habitantis herede acquiſiuiſſet, & ea retractu coram Præfecto Pariſienſi citatus fuiſſet, ad luitionem euitandam, quia coram Iudice Andegauenſi citatus fuerat, Pariſios vigore litiſpendentiæ remitti ſe poſtulat. Die Pariſiis condicto reus repræſentat, reum in numerato pecuniam non obtuliſſe, iuxta conſuetudinem Pariſienſem: actor è contrario ea Cõſuetudine Andegauenſi, quæ adeò rigida non eſt, excipit: tandem ſententiâ Præfecti Pariſienſis Arreſto confirmatâ; actor repulſam patitur. B.

VIII.

Gentilis ab oblatione annum labi paſſus non admittitur, ſi eam non executus fuerit.

Ex Conſuetudine Pictauienſi fructus debentur etiam poſt oblationem vnius denarii: attamen ſi gentilis oblationem poſtea non impleat & perficiat, annúmque labi patiatur, is nõ admittitur, prout iudicatum fuit 2. Decembris 1574. & 13. Auguſti 1585. Perorante Grangeo iudicatum fuit fructus ab oblatione totius anni intelligi, à die retractus incipiendo, præter ſumtus, operas & ſemina, quæ emtor recipit, aduerſum Lamium perorantem. B.

IX.

Nepotes ex fratre rem ex acquiſitis retrahere non poſſunt.

Liberi fratris in retractu gentilitio fundorum à patruo venditorum, qui ab eo acquiſiti fuerant non admittuntur: ij quippe ex familiâ, in qua fundus radicem egit, non ſunt. Iudicatum 7. die Septembris 1565. præſide D. Thuano. B.

X.

De retractu feudo oblato.

Arreſto Burdegalenſi quod datum 20. die Iunij 1560. Antonius Plamonius ad fundum quendam à matre ſuâ tutoribus Stephani Sioglerij, 5. die Septembris 1528. cum clauſulis con-

ſtituri & precarij, pacto luitionis ad ſexennium & conductionis ad prædictum temporis ſpatium venditum retrahendum ſolle, vt dicitur, oblato admiſſus fuit. Ratio hæc erat eò, quòd venditrix perpetuò in poſſeſſione manſiſſet. Actrix verò anno 1559. veniſſet & in foro Sarlatenſi cauſa cecidiſſet. Prout tenet Choppinus *ad Conſuetud. Pariſienſ. lib. 2. Tit. 6. Artic. 3. T.*

XI.

Actio retractus intentata ad heredem tranſit.

Preuotius pro Ioanne Loiaco appellante à ſententia quadam data à Seneſchallo Mommorillonio dixit, illud quæri vtrùm is qui nondum conceptus neque in rerum natura fuerat, tempore venditionis à patre ipſius de fundis quibuſdam in Conſuetudine Pictauienſi ſitis celebratæ, natus tamen intra annum & diem à contractus notificatione, vtrùm, inquam, talis ex iure retractus gentilitij ad retrahendos prædictos fundos admittendus eſſet: & vtrùm eo mortuo, ipſius pater, veluti heres ipſius & proximior ſanguinis ſeu ſtirpis gradu prædictum retractum executioni tradere poſſet. Cùm hæc actio intentata fuiſſet, & ad heredem tranſiiſſet à cuius retractu is repulſus fuerat, à quo appellauerat & aſſeruerat malè iudicatum fuiſſe, allegabat articulos Conſuetudinis & Arreſta Curiæ pro priore capite. Pro poſteriori, patrem ex noua cauſa, non tanquam heredem ſolùm, ſed & tanquam agnatum venire, ad conſeruandos in familia fundos, qua cauſa regulam *quem de euictione tenet actio* &c. eum impedire non poſſe, propterea concludebat malè iudicatum fuiſſe, & vt emendato iudicio ad fundorum poſſeſſionem admitteretur, in numerato offerens, ſe acquiſitori ſortem principalem, legitimas impenſas & meliorationes refuſurum. Mereerius pro Petro Getio appellato dixit, retractus ſequi naturam & diſpoſitionem ſucceſſionum: at legem XII. Tabularum ſucceſſionis ius iis tantùm, qui mortis eius, cui ſucceditur, tempore in rerum natura ſint, tribuere, *l. Item Prætor. ff. de ſuis & legit. hered.* Prætorem poſſeſſionem bonorum conſanguineis tantùm temporis mortis defuncti exiſtentibus dare, *l. 1. §. ſciendum. ff. eodem.* quorum numero, qui nondum concepti ſunt, non ſunt, *l. ſi cognatus ff. de rebus dubiis*: eum qui natus non fuerat, non poſſe dici, eſſe de alicuius familia, multò minùs ergò eum, qui nondum conceptus fuit, *l. ſi ita fuerit, ff. de legat. 3.* His aliiſque rationibus aſſerebat, retractum iis tantùm acquiri debere, qui tempore venditionis concepti fuiſſent, cùm qualitas conſideretur ex tempore venditionis, *l. filiusfam. ff. de verbor. obligat.* Quoad alteram quæſtionem, appellantem ex contractu euictionis ſeu auctoritatis nomine teneri, & propterea aduerſus contractum ſuum venire non poſſe aut factum proprium, cuius ipſemet auctor eſſet. Dominus Seruinus appellantis partibus adhæſit. Curia verò appellationem & id, à quo appellatum fuerat citra multam & expenſas cauſæ appellationis, in irritum deduxit, appellatum verò cõdemnauit, vt à poſſeſſione fundorum, de quibus quæſtio fuerat, diſcederet, eam appellanti relinqueret, ſorte principali, meliorationibus, impenſis vtilibus & neceſſariis, ſumtibus legitimis ab eo refuſis: 10. Februarij 1595. D. primo Præſide Harlæo Præſidente.

Vide *quæſtio. 35. lib. 7. Reſponſ.* D. Maynardi, vbi hanc quæſtionem tractat, & Arreſta Curiarum Pariſienſis & Tholoſanæ conciliare nititur. I.C.V. quoque Arreſtum quoddam Tholoſanum *lib. 2. cap. 8. Quæſtio.* prædicti D. Maynardi.

XII.

Ius retractus gentilitij extraneo cedi non poteſt.

Ius retractus gentilitij extraneo cedi non poteſt, vt tenet Tiraquellus *ad §. 16. gloſſ. 1. num. 1. De retract. linea.* & poſt eum Maynardus *lib. 2. cap. 81. & lib. 8. cap. 21.* Quòd ſi retrahens iure ſuo vti volens, iurare tenetur, pro ſe retractum ſe inſtituere, numis ſuis & citra fraudem, multò minùs is retractum alteri cedere poteſt: & ſanè cùm quidam hoc ius à retrahente quodam acquiſiuiſſet, detecta fraude, ceſſionarius repulſam paſſus eſt & in expenſas condemnatus fuit, & in multam, 12. coronatorum, etſi appellatus eſſet, Arreſto quod datum ad perorationem, 23. Februarij 1580. Arreſto Parlamenti Burdegalenſis, quod relatum & deſumtum *ex deciſio. 139.* Boërij I.C.

XIII.

Annus retractus quando incipiat in venditione facta ſub conditione auctionis.

In materia retractus gentilitij, ſi venditio ea lege facta fuit, vt fundus ſub auctione publicè diſtrahatur, annus à die venditiunis incipit, non verò decreti. Iudicatum Arreſto 1584. Choppinus *de legib. Andium. lib. 2. part. 3. cap. 1. Tit. 4. art. 11.* Carondas *lib. 7. cap. 142.* I.C.

XIV.

Emtor non poteſt legem dare primo gentili retrahenti.

Gentilis emtorem iure retractus conuenit, qui eum pro gentili agnoſcit, & retrouenditurum ſe paratum ait, dummodò gentilis pro ſe & ſuis nummis, & citra fraudem redimere iureiurando affirmet. Pretium & ſumtus refunduntur, & retractus expeditur. Poſtridie hic gentilis retrahẽs fundum alteri cuidam vendit. Primus emtor hoc videns retrahentem conuenit, dolum obiicit & oblatis numis fundum ſibi reſtitui poſtulat. Prædictus retrahens ingenuè veritatem rei fatetur, ſe poſtridie vendidiſſe: verùm è re ſua id feciſſe: ſe quippe centum coronatos amplius conſecutum, quàm ipſe erogaſſet. Arreſto Pariſienſi ſæpè allegato in conſultatione Domini Riantij prædictus primus emtor petitione ſummotus fuit.

Lucius *eod. lib. & tit. Art. 8.* Maynardus *lib. 7. Quæſtio. ſuar. cap. 36.* I.C.

XV.

Retractus gentilitius aduerſus vniuerſitatem ciuitatem aut Eccleſiam locum non habet.

Inter Ioannem Achardum Scutiferum, Dominum *de Manconſeil*, actorem in retractu gentilitio ab vna parte: & Maiorem & Iuratos iſtius Ciuitatis ab altera. Solerius pro Domino *de Manconſeil*, actore dixit, prædictum dominum cùm reſciuiſſet Dominos Maiorem & Iuratos iſtius ciuitatis Burdegalenſis titulo emtionis à Dominicella Catharina *de la Meuſe* matre ſua, & à Domina Montferrantia, territorium, Baronatum & caſtrum Montferrantenſem, pertinentias ipſius & dependentias certo pretio acquiſiuiſſe, ipſum prædictos Maiorem & Iuratos corã Seneſchallo Sedis Aquitaniæ eum in finem citaſſe, vt ij ſibi condemnarentur, veluti gentili prædictum territorium & Baronatum Montferratenſem retrouendere, ſorte principali & legitimis expenſis iis refuſis, & iuxta id ipſum iam nummum aureum & argenteum conſignaſſe: & prædictos Dominos Maiorem & Iuratos libellum Curiæ obtuliſſe, ad prædictam inſtantiam

retractus gentilitij eò euocandam. Ac propterea nunc ſe dicere, prædictum dominum *de Manconſeil* benè fundatum eſſe ad concluſiones ſuas obtinendas: in contractu quippe venditionis diſertis & expreſſis verbis dici, prædictã Dominicellam matrem ipſius proximiorem cognatam fuiſſe defuncti Domini Baronis Montferratenſis, à cuius familia prædictus Baronatus oritur & deſcendit. Cæterùm prædictos Maiorem & Iuratos non conteſtari, quin prædictus Dominus *de Manconſeil* ſit naturalis & legitimus prædictæ Dominicellæ filius, conſequenter iuxta generalem Franciæ Conſuetudinem, nominatim iuxta Conſuetudinem Burdegalenſem, vbi prædictus Baronatus ſitus eſt, prędictos Dominos Maiorem & Iuratos intercedere minimè poſſe, quò minùs ad retrouendendum condemnantur. Nihilominùs cùm id facere deberent, & in præiudicium inſtantiæ retractus gentilitij, nec non etſi per Conſuetudinem prohibitum ſit, bona acquiſita intra retractus gentilitij annum demoliri, quinimò etſi ea prædicti Domini Maior & Iurati ſcripto promiſiſſent prædicto Domino *de Manconſeil* ſe nihil demolituros, eum his omnibus non obſtantibus competiſſe eos in dies caſtrum Montferratenſe demoliri, qua ratione motum prædictum Dominum de omnibus expenſis, damnis & intereſſe aduerſus eos excipere & proteſtari, tã actionis, quam intentauit, quàm aliorum iurium prædicti territorij & dominij Montferratenſis, pertinentiarum eius & dependentium nomine, concluderéque, quo Curiæ placeat prędictos Maiorem & Iuratos ad retrouendendum prædictum dominium & territorium condemnare, ſorte principali, expenſis & fructibus reſtitutis & retutis, ſibi verò teſtimoniales ſuæ proteſtationis indulgere & tribuere velit.

§ La Cheze pro Maiore & Iuratis, (qui vnus ex eorum numero fuit) dixit & aſſeruit, clientem Solerij actorem in retractu actione ſua ob complurimas rationes ſubinnuendum. Primam exinde deſumi, quòd in contractu acquiſitionis Baronatus, territorij & dominij Mõtferratenſis expreſsè conuenium ſit, Iuriſdictionem perpetuò inalienabilem futuram, & penes prædictam ciuitatem manſuram, adeò vt Maior & Iurati eam neque vendere neque hypothecæ obligare poſſent, abſque hac conuentione venditionem celebrandam non fuiſſe, ita vt venditrices ea in fauorem potiùs ciuitatis diuendere voluiſſe, quàm aliorum, videantur quo fauore ceſſante, illarum intentio minimè fuiſſet, vendere aut vlli gentili præiudicium inferre. Secundam rationem hanc eſſe, quòd cùm ciuitas aliquod dominium aut fundum quendam vendit & alienat, nullum tum gentilem eſſe, qui pro ea & loco eius retrahat, idem itaque merito ei tribuendum tum, cùm emit, vt correlatiuorum eadem ſit diſciplina; iniquum quoque fore, ciuitatem in vendendo gentilem non habere in emendo verò gentilem aduerſus eam eſſe. Tertio loco conſiderandum eſſe hanc venditionem & acquiſitionem omnino pro bono publico & pro tuenda Repub. celebratam, pro conſeruatione prouinciæ pro Regis obſequio & ſeruitio, quo cùm tantum abeſt vt gentilis ad redimendum admitti poſſit, vt è contrario idem gentilis ad vendendum iuſto pretio cogi poſſet, *l. 1. §. cura. ff. De offic. vrb. l. Annonam. ff. de extraordina. criminib.* itémque duo elegantes textus hanc ad rem maximè accommodi *in l. ſi quis ſepulcrum. verſ. Prætor. ff. de religioſ. & ſumt. fun. & l. 1. Cod. de ſeru. commun. manumiſſ.* Quòd ſi in emtione à Principe celebrata ad retractum gentilitium quis non admittitur, iuxta Arreſtum ſingulare, quod allegat Ioannes Gallus, anno 1283. cur non idem dicendum ſit de eo quod ciuitas aliqua acquirit, vniuerſitas quę obſequio Regis paret, pro conſeruanda regione, pro repellendis hoſtibus Maieſtatis ipſius aliiſue inimicis cohibendis, ne non modò agros regionis depopulentur ſed etiã ne ciuitate ipſam inuadant & deuaſtent? vnumquemque caſtri propugnaculum nouiſſe, id in duo flumina Girundam & Dordoniam dominationem exercere, ad eos, qui terra Pictauis, Santonibus, Lemouicibus, & Petricoriis venirent, neceſſariò tranſire debere, quòd ſi ciuitati inimicum foret, verum id prædonum & latronum ſpeluncam fore, qui nec poſſent nec auderent ciuitate prodire, ſiue terreſtri ſiue fluuiatico itinere, niſi ilicò intercipi vellent: magno exercitu opus quoque fore, ad eam reducendam ad obſequium Regis: neminem non quid ij, qui id poſſidebant, iactauerint, noſſe, nũquam ſcilicet id ſe ſequeſtro daturos, etſi centum Curiæ Arreſta intercederent: quibúſque artibus ſeu mediis opus fuerit, vt Iurati id intrarent: id etiam multo maiore pretio, quàm valet, acquiſiuiſſe, non conſiderato pretio quantumuis immodico, quo ſe à tam euidenti, proximo ſummóque periculo redimerent: is nihil carum fuiſſe cùm bonum publicum regionis eiúſque defenſionem ſub imperio & obſequio Regis contemplati fuerunt: & licet benè nouerint, ciuitatis illorum fiſcum vel ærarium pretio emtionis iſtius ſoluendo non eſſe: nihilominus ipſorum perſonis & bonis propriis parcere noluiſſe, quin ſolutioni faciendæ ſeſe obligarent cum exiguo ciuium numero, qui eodem zelo erga bonum publicum affecti fuerunt. Atque his rationibus, ſi Curiæ placeat actore non admiſſibili declarato, dicendum, in hac acquiſitione retractui nullum locum eſſe, vt tam ei quàm aliis ianua claudatur: cùm pro certo & indubitato ſit, bonum publicum & conſeruationem regionis, conſeruationi familiarum priuatarum longè præferendam: in eo prædicti Iurati concludebant.

Pro vtilitate publica priuatus fundum ſuum vendere tenetur. l. L.

§ Du Sault pro Procuratore Catholico dixit, rationes à Solerio allatas ſpecioſas fore, ſi aduerſus priuatũ quendam proponerentur, & alij quàm Maior & Scabini in inſtãtia eſſent, aut ij nomen ſuum in fauorem tertij accõmodarent: verùm cùm prædicti Maior & Iurati rei ſint, & propoſitum ſiue deſiderium illorum apertum & manifeſtum ſit, prout contractus clauſulæ teſtantur, & effectus ipſe qui inde ſequitur, illorum cauſam fauorabilem eſſe & mereri, cui prędictus Procurator Catholicus adhæreat ſeu ſuffragetur, qui vtrique aſſerat, gentilem non admittendum eſſe, ob complurimas rationes & argumenta: Prima ratio eſt, inter gradus officiorum, amicitiæ, conſanguinitatis & affinitatis, parentes

Cicero lib. 1 Offic.

primum locum obtinere, ſecundum amicos, ſed omnes omnium neceſſitudines vnam Rempub. continere, vnam ſuperare: & conſequenter eam his vel illis in eo, quod eam ſpectat, præferendã, eadémque ratione Iuratos, qui eam repræſentãt eiuſque vicem ſuſtinent. Secunda ratio eſt, quod

Rex & Eccleſia quando retractu feudali vtantur.

Conſuetudine, *tit. de Feudis, Art.* 10. diſponitur neque Rege neque Eccleſiã loca ab ipſorum vaſallis & poſſeſſoribus vendita retrahere poſſe, ſtatim verò poſt limitatio ſubiiciatur, niſi vſu & neceſſitate vrgente: Eccleſiam & Rempublicam pari paſſu ambulare, Principem & Rempublicam vnum idémque eſſe, vnum corpus conſtituere, cuius caput Princeps ſit. Cùm itaque vel Princeps vel Reſpublica pro vſu ſuo ac neceſſitate acquirere poſſint, in illorum acquiſitionibus eos gentili præferendos eſſe. Tertia ratio hæc eſt, ſi comparatio Principis & Reipublicæ admittatur, vt certè admittitur, ſanè Arreſto iudicatum fuiſſe reperietur, pro acquiſitione à Principe facta aduerſus gentilem, & per conſequens pro ciuitate. Nam anno 1283. Balduinum

Arreſtũ, quòd retractus gentilitius aduerſus Principem locum non habeat.

actorem ſe conſtituiſſe in retractu gentilitio aduerſus Regem Philippum III. cognomento Audacem, pro Comitatu Aquitaniæ, ab ipſius patre vendito. Procuratorem Catholicum aſſeruiſſe, eum non admittendum eſſe: & Arreſto, quod datum in Parlamento omnium Sanctorum, quódque relatum in ſtylo Curiæ Pariſienſ. *part.* 7. *cap.* 80. ab actione ſua retractus gentilitij depulſum fuiſſe. Pro facti ſpecie, quæ nunc agitetur, ſimiliter iudicatum & deciſum fuiſſe Arreſto Pariſienſi, 17. Iulij 1571. perorantibus duobus celeberrimis Aduocatis, qui poſtea in prædicta

V. Choppinum lib. 3. *de doma cap.* 13 *n* 3.

Curia Præſides fuerunt. Species facti hæc erat: Scabini Carnutenſes in ciuitate ſua ſplendidam quandam domum emerant, vt Prætorium publicum adaugerent & armamentarium quoddã erigerent: his gentilis intercedebat, tandem Arreſto gentili prælati fuerunt. Nulla igitur ratio obſtat, quominus ſimile Arreſtum in cauſa præſente obtineatur, in qua pro Iuratis maiores rationes pugnant, quàm pro Scabinis illis extiterant. Scabini quippe Carnutenſes pro commoditate ſua litigabant, Iurati verò hodie pro neceſſitate: in cuius teſtimonium Curiam, ſi ipſi videatur, conſideraturam miſeriam temporis, quo videlicet omnia in vi & armis ſita, iacturam, quam ciuitas iſta paſſura eſſet, ſi caſtrum Mont-ferratenſe ab infenſis & infeſtis inimicis poſſideretur, prout aliquoties factum fuit, certum eſſe, regionem prædæ futuram, flumina occupanda, Garumnam, eo quòd caſtrum illud huic flumini quodammodo dominetur, & minima induſtria adhibita Dordoniam largiùs proceſſuram, ſi caſtrum Cuſſaci ædificetur, ſi mittendi eſſent milites expellendis iis, regionem deſolatam iri, ſiue ab iis, qui eam occuparent, ſiue ab iis, qui illos eiicerent. Curiam in memoriam reuocare poſſe incurſiones & prædas in vniuerſa regione & in vicinia exercitas vſque ad Baſtidam, ab iis qui prædictum caſtrum poſſidebant, anno 1575. 1576. 1577. Metum ac terrores, quibus hæc ciuitas ſubiecta fuit, cædes & homicidia perpetrata in conſpectu ipſius ciuitatis: pariáque imò maiora euenire adhuc eiuſdem caſtri occaſione poſſe, huic rei Iuratos eius demolitione mederi velle, & malis occurrere, ne, ſi cõtingerent, eis imputari poſſent, froſtra Neptunum inuocare, qui bis naufragium facit, piſcatorem ictum ſapere. Curiam perpenſuram damna, quæ inconciliauit & inconciliatura eſt iactura Vilandrautiæ, eiúſque ſcrinia ſeu Regeſta repleta querelis eſſe de Montferrantio Domini Portetij, & diſpendiis quæ per eos & caſtrorum ad ipſos pertinentium occaſione ſenſiſſent, & vt verbo dicatur, Montferrantij occaſione. Vnumquemque meminiſſe poſſe, quem metum & timorem inconciliauerit aliquando Blancafortium, quídque decretum fuerit, Cadillaci à Rege, qui tum Rex Nauarræ erat ad inſtantiam Curiæ & preces Iuratorum ſuper fortalitio Gazenauenſi & turribus Bruenſibus, meminiſſe poſſe caſtrorum tot numero à nobilibus poſſeſſorum: eámque cauſam eſſe, vt ſingulorum tuitioni pares non ſint, & cùm in vnius tuitione occupati ſunt, aliud ſibi eripi.

Ac licet Curia compluribus Arreſtis Dominis iniunxerit, vt arces ipſi ſuas ſuis ſumtibus cuſtodirent: nihilominùs certum ac notorium eſſe, caſtrum Montferratenſe plebis ſumtibus cuſtoditum fuiſſe, miſeróſque incolas coactos viginti quinque aut triginta ſclopetarios ſuis expenſis eò mittere, eos verò non mittẽtes pœnis extraordinariis multatos, adeò vt onus hoc intolerabile fuerit, cuius vnumquemque miſerebar, nec vllus hactenus ei rei mederi poterat: nunc autem occaſionem offerri, qua ciuitas à perpetuo iſto metu, & ſubditi Regis à dura imò tyrannica ſeruitute liberentur: pericula itaque præuideri & euitari oportere, Iuratos tantam diligentiam præſtituros, ne vllum damnum contingere poſſit, iuxta ſententiam Imperatorum Arcadij & Honorij, quæ eſt, *ædificia, ex quibus vel inſidias vel incendium vicinitas reformidat dirui & proſterni præcipimus.* Viceuerſa Solerij clientem ſe excuſaturum & cauſam vel in morbum, vel expeditionem quandam belli, vel proditionis, vel aliud quod contingens rejecturum, & ita huic malo mederi difficile fore, eíque impoſſibile damnum illud præſtare. Quamobrem ſe poſtulare, vt cliens Solerij, qui ad impediendum bonum hocce ac ſalutare Maioris & Iuratorum propoſitum actionem retractus gentilitij intentat, non admiſſibilis declaretur, & omnes alij ius in eo prætendentes.

Cvria attenta qualitate huius controuerſiæ, & attento Arreſto, quod antea datum, quo confirmatus contractus à prædictis Maiore & Iuratis celebratus, tam pro vtilitate & obſequio Regis, quàm ciuitatis Burdegalenſis, quiete item pace ac tranquillitate Prouinciæ fuiſſe, declarat, prædictum *de Mauconſeil* gentilem neque alios ad prædictum Baronatum Montferratenſem retrahendum admitti poſſe, neque in futurum: ſaluo ei *de Mauconſeil* ſibi proſpiciendi iure quò ad iura, quæ vigore pactorum dotalium ſuper portione pecuniæ, quæ ex venditione iſtius Baronatus confecta ad Dominam matrem prædicti *de Mauconſeil* ſpectat, prætendit, prout ipſi videbitur: & prædicta Curia iniungit prædictis Maiori & Iuratis, Arreſtum antea datum in præſenti cauſa executioni tradant, quamprimum quámque diligenter id fieri poterit, nec vllam dilationem vlláſque moras nectant. Pronuntiatum die Veneris 6. die

Septem-

Google

Septembris 1591. in Maiore Camera Conſilij clauſis foribus, D. Daſſio primo Præſide.

Poſt Arreſtum iſtud datum alter gentilis nomine Franciſcus Monſerratius, euſdem Iuratos in Maiore Conſilio conuenit actione retractus gentilitij, vbi cauſa perorata 11. Maij 1591. ampliata fuit, & poſtea terminata Arreſto 21. Iulij ſequentis pro Iuratis, prout refert D. Choppinus *de moribus Pariſiorum lib. 2. c. 6. num. 14.* quem lector videre poterit, & ea quæ ſcripſit D. Tiraquellus *tit. de retract. lineari §. 1. gloſ. 13. num. 38. & 39.* & Molinæus *ad Conſuetudinem Pariſienſem §. 13. gloſ. 4. nu. 3.* & prædictus Choppinus *li. 3. de domanio Franciæ tit. 23 n. 3.* qui ſimile Arreſtum refert de 17. Iulij 1571. quod datum pro ciuitate & vniuerſitate Carnutenſi. V. quoque D. Maynardum *lib. 7. cap. 41. Quæſtio. ſuar.* I. C.

XVI.

Refuſio aut oblatio in ſpeciebus iuſti põderis & valoris coronatorũ duorum denariorum & quindecim granorũ fieri debet.

Non ſufficit, refuſionem in ſpeciebus aut iuxta valorem ſeu æſtimationem, vt dictũ fuit, fieri: verùm inſuper neceſſe eſt, vt refuſio fiat, aut oblatio valida in Conſuetudine Pictauienſi intra octiduum, poſt retractum ſententia adiudicatum & Conſuetudine Pariſienſi intra 24. horas, in ſpeciebus iuſti ponderis & pretij Conſtitutionis, nec adulterinis veluti coronatis põdens duorum denariorum, quindecim granorum: alioquin retrahens cauſa cadit, licet alias ſpecies ad ſupplendas eas, quæ reijci poſſent, obtulerit & conſignauerit, alioquin oblatio mutila, conſignatio per omnia nulla foret, itémque actor in eadem conditione quoad retractum conſtitueretur, ac ſi nunquam obtuliſſet aut conſignaſſet, prout iudicatum fuit compluribus Arreſtis, quorum vnum datum in Conſuetudine Pictauienſi, 26. Februarij 1579. perorante Matraſio pro Georgio Cheſſeo Aduocato Regio Pictauienſi, appellante ab eo, quod Seneſchallus Pictauienſis eum condemnauerat, vt refuſionem ducentarum librarum in ſpeciebus coronatorum duos denarios viginti quatuor grana ponderantium acceptaret, dictúmque fuit, eum malè iudicaſſe, & emendato iudicio Curia appellatum (pro quo Buiſſonius perorabat) repulit à retractu ipſi adiudicato, eúmque in expenſas cauſæ appellationis condemnauit. Guenoſius *in collatione Conſuetudinum* & Carondas *lib. 7. Reſponſor. cap.* 142. Arreſtum ſimile datum fuiſſe in Conſuetudine Muntargienſi referunt, ſimile ſcilicet Pariſienſi, cuius facti ſpecies hæc fuerat: Retrahens die acquiſitionis acquiſitorem, vt ad retractum admittatur, citat, is huic ſinum præbet, prædictóque gentili pretium denuntiat, quem cùm pretium & impenſas legitimas non refudiſſet, conuenit, vt ſibi pretium acquiſitionis ſuæ intra 24. horas à Conſuetudine determinatas conſignet. Hic gentilis fugiens & differens dicebat, ſe antè annum & diem ad conſignandum prædictum pretium non teneri, prædictúmque acquiſitorem præmaturè agere. Sententia Balliuij Montargienſis pro gentili data: ab ea ad Curiam appellauit: ea Arreſto ſuo, quod in porpura pronuntiatum, .. April 1582. prædictam ſententiam infirmauit, eáque ratione retrahens à retractu ſummotus fuit. Idem iudicatum in Conſuetudine Pariſienſi, pro Germano Pilonio, appellan[illegible] tia quadam à Præfecto Pariſienſi data, aduerſus Ionatam Parnum & vxorem ipſius appellatos: quia appellans condemnatus fuerat ad acceptandum coronatum ſolarem duos denarios, quatuordecim grana ponderantem, 27. Iunij 1584. in ſecunda Camera Inquiſitionum, ad relationem Gouſtancourtij quod D. Aduocatus catholicus Marionus refert in doctis ac eloquentiſſimis perorationibus ſuis, *peroratione* 10. quam lector videre poterit. I. C.

XVII.

Vtrùm in diē Dominicam refuſio incidens fieri debeat, aut oblatio eo die valida ſit.

Retractus gentilitius adeò odioſus eſt, veluti qui vniuſcuiuſque libertatem impediat, vt omiſſio vnius ſolennitatis retrahentē eo ſubmoueri faciat. Exempli gratia, ſi in Conſuetudine Pariſienſi, dies refuſionis in diem Solis aut Dominicum incideret, aliúmue feſtum diem à Clero & populo celebratum, retrahens tamen ob eam cauſam intra prædictum diem oblationem non intermittere vel differre debet alioquin retractus iure priuabitur: eò quòd ſolutio, refuſio aut oblatio ſolutionis, & conſignatio, non ſit actus quidam contentioſæ iuriſdictionis, quique abſente Iudice fieri non poſſit, quo caſu feriarum conſideratio executionem ſententiæ non moratur, ex communi Doctorum ſententia, relata à Guido. Pap. *in quæſtio.* 215. & iuxta ea Arreſto Curiæ 11. Martij 1603. iudicatum fuit pro Biterariis Pariſienſibus appellatis, ſuper appellatione interpoſita à I. Chau Vicario Eccleſię parochialis S. Mederici Pariſienſis, appellante à ſententia quadam Præfecti Pariſienſis: qua à retractu gentilitio repulſus fuerat, eò quòd intra 24. horas pretium fundi, quem retrahere volebat, non conſignauerat: etiamſi allegaſſet, tempus iſtud 24. horarum die quodam Dominico elapſum, quo ratione muneris ſui is cultui diuino operam dare adſtringatur.

XVIII.

Vtrùm ſi in diem & horā proceſſionis publicæ incidat refuſio pretij facienda, eo tempore refuſio facienda ſit.

Si executio ſententiæ in retractu in diem ſolemnis & publicæ proceſſionis ſeu pompæ incidat, veluti cùm Beatæ Genouefæ reliquiæ, cuius numen tutelare Pariſienſes colunt, deferuntur, cui proceſſioni omnes interſunt: ſi oblatio aut ſolutio fieri debeat, & 24. horæ in tempus proceſſionis incidant, quo tempore retrahens Notarios inuenire non poterit quæſitum fuit, an matutinum diei ſpatium, quod proceſſioni deſtinatum eſt, in illas 24. horas imputari debeat, an verò oporteat ab hiſce 24. horis matutinas deducere, adeò vt ſolutio & refuſio reliquis diei horis facta valida ſit? Et verò Arreſto die Iouis 24. Ianuarij 1588. iudicatum fuit, oblationem & conſignationem poſt meridiem intra hoc tempus factam validam eſſe, perorante D. Annæo Roberto pro Nicolao Bertheo appellante, qui prædictum Arreſtum refert, & de hac materia plenè & doctè agit, *lib. 4. rer. iudicatar. ca.* 15. I. C.

XIX.

Actio retractus annalis eſt & inſtantia anno perimitur.

Actio retractus, quæ ſua natura annalis eſt, cuiuſque inſtantia diſcontinuatione ſeu interruptione anni & diei perimitur: conteſtatione perpetuatur & continuatur, nec perimi poteſt niſi triennio. Iudicatum 10. vel 11. Aprilis 1579. V. *Quæſtiones meas cap.* 95. I. C.

XX.

SI maritus velut vxoris ſuæ procurator fundum vendat, & ex abundanti emtori de rato caueat, poſtea vxor ratum habeat: hoc caſu annus retractus currit à die prioris contractus, & ſecundus primi tantùm quædam confirmatio eſt, qui per ſe bonus & validus eſt. Scilicet hac

quàm fauorabili: & quantum ad ſe attinet, ſe modis omnibus facere potuiſſe, vt prædictam domum, quam ſibi acquiſiuit, perpetuò haberet. Arreſto Pariſienſi, quod ſæpè allegauit D. Aduocatus Riantius, nominatim in Conſultatione, præſente D. Sant-Andreano Mareſcallo Franciæ, vltima die Iunij 1550. prædictus gentilis repulſam tulit. Manum hic & calamum meum continere nequeo, quin indignam typographi detegam calumniam, qui adeò abſurdè caput hoc calumniari auſus fuit, dicens primo ſe ex heredibus prædicti defuncti D. Montholonij inquiſiuiſſe, quibus de hoc Arreſto nihil conſtaret. Crediderim nihil contingere potuiſſe, vt cùm prædictum Arreſtum in domo illorum exigui momenti eſſet (quæ non Arreſto fundata erat, ſeu nitebatur, verùm magis ipſa acquiſitione) illud ignorare potuerint. Inſuper mirandum eſt, typographum hunc, id inquirere ſuſtinuiſſe, vt autorem calumniaretur, atque ita poſtea rem falſam ſupponeret. Arreſtum enim verum eſt hec commentitium. Ego quidem iſtud nunquã vidi, niſi tantum in conſultatione quadam, cui prædictus D. Riantius vir fide digniſſimus in cauſa cuiuſdam Mareſcalli Franciæ præſideret. Si ita res ſe haberet, vti hoc nomine reſpõdere tenerer, prout typographus iſte dicere voluit, ſanè circa cõplurima alia mihi laborandũ foret, quæ fide eorum tantum, à quibus didici & audiui, ſiue in peroratione ſiue deliberatione, à viris magnæ æſtimationis allegaui, quod vtique compluribus in locis feci, quos lectoribus excutiendos relinquam. In retractu incepi ab Arreſto quodam Callinoorij, quod defunctus D. Marillacus Aduocatus Regis in peroratione laudauit 3. Octobris 1550. vt ſub finem Arreſti 5. libri 2. continetur. Relinquam alia, quæ videri poterunt. Atque hæc hactenus. Præterea prædictus typographus ait, datam prædicti Arreſti falſam eſſe: prædictum quippe Montholonium anno 1542. mortuum, etiamſi id factum fuerit 1543. quo tempore in caſtris Matollenſibus eram, in comitatu defuncti domini Delphini, qui poſtea Rex fuit, quique cùm reſciuiſſet Regem Franciſcum I. dominum Chemuntium cuſtodem ſigilli conſtituiſſe, literas mihi ad prædictum dominum Præſidem Turinum deferendas Pariſios tradidit, quibus eum rogabat, vt cuſtodiam ſigillorum Cancellariæ ſuæ ſuſciperet. Prædictus typographus labitur, dum datam anni 1550. ſub finem huius capitis poſitam accipit: ea enim data eſt conſultationis factæ in præſentia D. Mareſcalli Sant-Andreani. Cúmq; prædictus D. Riantius prædictum Arreſtum allegauit, id data diei & anni non memorata fecit.

Deſumptum e D. Lucio *lib. 9. tit. 3. Arr. 7.* Tiraquellus eius mentionem facit *in tractat. de retract. gentilit. ſub finem præfationis.* Choppinus *lib. 3 de priuil. ruſtic. part. 3. c. 5. in fin* ait, Arreſtum hoc ſuppoſititiũ eſſe. Attamen ſimile quoddam refert, quod datum anno 1525. V. D. Maynardum *lib. 7. cap. 35.* I. C.

XV.

Venditio fructuum cumulata retractu gentilitium nõ impedit.

Dominus Aduocatus Riantius in conſultatione, præſente Domino Mareſcallo Sant-Andreano, vltimo die Iunij 1550. allegauit, ſe Arreſtum datum vidiſſe, in venditione fructuum in aliquot annos, & fundi addictione, prædicta venditione integra ſub eodem pretio manente, pro duobus ſimul locum retractui gentilitio eſſe.

XVI.

Retractui gentilitius locum habet in venditione cædendarum arborũ proceriorum ſeu materiæ.

In venditione ſyluæ * cædendæ arborum proceriorum, ſeu materiæ quæ non renaſcuntur, retractui gentilitio locus eſt, antequam cæſæ arbores fuerint. Quod ſi enim cæſæ ſint, res ex immobili mobilis fit, quæ prædicto retractui obnoxia non eſt: verùm ſi arbores adhuc ſtent, non ſecùs quàm ipſe fundus retrahi poſſunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, prout dictum fuit in peroratione pro Rege in cauſa Comitis & Comitiſſæ de Laual, quod allegat D. Seguierius Aduocatus Regis, 9. Februarij 1552.

Iuxta *L. Quintus Mutius. ff. de Actio. emt.*
Lucius *lib. 9. tit. 3. Arr. 1.* I. C.
* Molinæus contrarium tenet tam in retractu feudali, quàm gentilitio *ad Conſuetudin. Pariſienſ. §. 13. gloſſ. 4 in pr. & §. 23. num. 58. in fin.* & Choppinus *ad Conſuetud. Andegauenſ lib 1. §. 81. in principio. & lib. 2. part. 2. c. 2. tit. 2. Ar. 2.* vbi Arreſtum quoddam Pariſienſe ſuper eo laudat 8. Auguſti 1587. & Robertus *lib 3. Rer. iudicatar. cap. 9.* alterum quoddam 22. Aprilis 1583. I.

XVII.

Reditus in quibusdam fundis & in omnibus bonis venditus, retractus obnoxius eſt.

Inter Dominos Leſtreum & Lanerium, in Parlamento Pariſienſi tria notabilia dubia diſceptata & Arreſto deciſa fuerunt. Primum, vtrùm in reditu ſuper fundis quibuſdam, & poſtea in genere ſuper omnibus bonis conſtituto retractus gentilitius locum habeat. Secundum, vtrùm gentilis retrahens pretium & pecuniam in iiſdem ſpeciebus, quibus emtor eam venditori numerauit, refundere teneatur. Tertium & vltimum, apud quem titulus conſtituti prædicti reditus permanere debeat, apud primum emtorem, an verò apud retrahentẽ. Reus excipit, prædictum reditum de nouo ſuper immobilibus venditoris conſtitutum, quæ ferè omnia à ſe acquiſita fuerant. Et ſi quid ex ſuo patrimonio ſit, & antiquum, prædictum emtorem potiùs ad acquiſita, quàm ad reliqua venire poſſe: quæ acquiſita prædicto retractui obnoxia non ſunt. Arreſto 3. die Ianuarij, anno 1420. dictum fuit, prædictum actorem ad retrahendum prædictum reditum admittendum, pretio in huiuſmodi ſpeciebus nõ poſtea prohibitis refuſo, quæ in inſtrumento continentur, quod retrahẽti reddi oporteret, refuſo per eum hoc, quod pro eo ſolutum fuit, & penes prædictum emtorem deſcripto notarij manu confecto relicto, ea lege, vt id ei cùm opus fuerit, exhiberetur.

Refuſio pretij in qua moneta fiat.
Inſtrumentum emtoris retrahenti reſtituendum.

Vtrum refuſio fieri debeat habita ratione valoris ſpecierum & pretij die venditionis, an verò retractus.

Hoc Arreſto, quod Autor refert, iudicatum fuit, refuſionem in iiſdem ſpeciebus contractu acquiſitionis expreſſis fieri debere, velut ſi emtor ſoluiſſet mille coronatos in ſpecie in contractu promiſſos, retrahens in iiſdem ſpeciebus reddere debet, etſi poſtea coronati valor auctus fuerit, vel æſtimationem pretij, quæ tempore emtionis & ſolutionis erat. Ita iudicatum fuit, vltimo die Decembris 1578. aduerſus quendam, qui coronatum ſexaginta ſex ſolidis æſtimabat, ſub prætextu, quòd tempore emtionis tantum valebat, quoniam creditor (cuiuſmodi prædictus acquiſitor eſſe poteſt,) non ſit cogendus in aliam formam nummos accipere, ſi ex ea re damnò aliquod accipiat *l. Paul. ff. de ſolut.* Quæſtio hæc plene tractatur, à D. Tiraq. *tract. de retract. §. 1 gloſſ. 15. num. 26.* Molineus *de vſuris. num. 736. & in §. 13. gloſſ. 8. num. 2. ad Conſuet. Pariſienſ.* & poſt eos Grimaudetus *de retract. lib. 8. cap. 5.* & id quod ſupra *lib. 10. tit. 5. de ſolutionibus.* Quod ſi valor coronatorum expreſsò deſignatur & limitatur, vt Conſtitutione de Monetis Menſe Nouembri 1577. conſtituitur, vnum 60. ſolidos valere,

dubium

dubium nullum eſt, quin luitio fieri debeat in ſpeciebus vel valore, à tempore refuſionis numerando, eo quod valor expreſſe deſignatus fuit. V. *Appendicem huius tituli.*

XVIII.

Gentilis retrahens refundere non tenetur excedentem valorem donatum.

Arreſto Burdegalenſi, quod datum 18. die Iunij 1523. dictum fuit, cognatum rem per gentilem ſuum venditam retrahentem, non teneri refundere excedentem valorem expreſsè à venditore donatum. Licet enim nonnulli ſuper eo ſubtiles eſſe voluerint & dicere, qualitatem venditoris inſpici oportere, putà vtrum diues ſit an pauper, & exinde intentionem contrahentium metiri, arg. *l. illicitas. §. ne tenuis vitæ homines. ff. de offic. præſid. & cap. ſi quæſtiones. de ſim.* Alij, conſiderandum eſſe, vtrùm venditor valorem ſciuerit an ignorauerit, per *l. cùm in debito. §. 1. de Vſur.* Alij attendendum eſſe, vtrùm venditor imprudens aut prudens ſit, facilis & liberalis, aut etiam rerum ſuarum curioſè ſatagens, vtrùm mulier, minor, ruſticus & ſimplex aut etiam rerum experientiam habeat, maior ſit & prudens. Omnibus hiſce in arbitrio iudicis conſtitutis, arg. *d. l. cùm de indebito.* Nihilominùs quantum ad prædictum retractum attinet, optima ratio eſt, ſi dicatur, intentionem donandi veroſimiliter non præſumi, vbi facultas eſt retrahendi ſiue ex Conſuetudine ſiue ex conuentione, arg. *l. qui ſic ſoluit. ff. de ſolutio.* Et maximè repugnantia ſunt vendere & donare, prout ait Baldus *conſil. 3. vol. 4.* Et fraus eſt ſi partim vendatur, & partim donetur, vt per Baldum *in l. 2. Cod. de repud. hæredit.* & neceſſariò contractum determinare oportet iuxta id quod principaliter à contrahentibus actum eſt. putà venditionem, *l. ſi autem. §. fin. ff. de aq. pluu. arc. & cap. cùm olim. de Cenſibus.*

De ſumtum è Boerio, *deciſ. 142. & 143.*

XIX.

Retrahens reditum ſubire non tenetur.

Viceſima tertia Decembris 1550. Inter appellantem quendam à Balliuo Altiſſiodorenſi, vel Locumtenente ipſius, eo quòd conditiones appellati bonas declaraſſet, malè verò à Præfecto Altiſſiodorenſi iudicatum fuiſſe dixiſſet. Facti ſpecies coram Præfecto Altiſſiodorenſi vel eius Locumtenente hæc erat. Cognatus quidam actorem ſe conſtituebat eum in finem, vt domũ quandam à cognato quodam ſuo reo venditã, ex retractu gentilitio, legitimis refuſis ſumtibus nanciſceretur. Reus actorem ad retractum admittit, ſorte principali ſumtibus legitimis itémque ſumma ducentarum quadraginta librarũ, quas pro luitione reditus cuiuſdam pecunia redimibili ſuper prædicta domo conſtituti expẽderat, quique viginti octo frumẽti modios erat, refuſis. Actor omnia ſe refuſurum offerebat, non verò prædictum reditum, dicens prædictum reum intra annum retractus eum redimere non debuiſſe, acquiſitionem hanc ab ipſo in ipſius præiudicium factam, & præſumi, id fraude factum ad fruſtrandum & auertendum retrahentem, qui quidem pecuniam pro ſorte principali & legitimis expenſis habere poſſet, verùm pro ſoluendo prædicto reditu non item: is tamen offerebat ſe prædictum reditum in ſe recipere paratum, eique profeſſionem facere eius ſoluendi & continuandi & bona ſua ad id obligandi, nominatim domum, aſſerens eum hiſce contentum eſſe debere. Reus nummos ſuos habere volebat, quoniam eos pro luendo prædicto reditu expendiſſet: dicens in ſua poteſtate & facultate fuiſſe eũ redimere, nec iniuria à ſe vllomodo facta placere poſſe aut debere, vt prædicto reditui actor ſeſe obligaret, ſéque reditum habere nolle. Sentẽtia prædicti Præfecti, oblationibus prædicti actoris validis & iuſtis declaratis, & ad pretium ac ſumtus alios à pretio redemtionis prædicti reditus teneretur: à quo prædictus reus appellauerat ad Balliuum, qui ſententia data dixerat, malè à Præfecto iudicatũ fuiſſe, benè verò ab appellante appellatum, & emendato iudicio idque agendo quod agendum prædicto Præfecto incubuerat, prædicti actoris oblationes æquas & bonas declarauerat, eóque facto prædictum reum condemnauerat, vt prædicto actori ex lege retractus prædictos fundos relinqueret, ſorte ſeu pretio legitimiſque impendijs ab eo refuſis vnà cum prædictis 240. libris pro prædicto reditu, actorémque in expenſas condemnauerat, à quo is ad Curiam appellat, cuius Arreſto dictum fuit à prædicto Balliuo benè iudicatum, ab appellante verò malè appellatum fuiſſe, quem in multam & expenſas cauſæ appellationis condemnauit.

XX.

Gentilis ad id quod manifeſtum, non verò in pacta ſeparata & priuata tenetur.

Venditor & emtor de pretio fundi cuiuſdam conueniunt, & inter eos conuenitur, vt fundus ad maiorem cautionem & ſecuritatem emtoris publicæ ſubhaſtationi vel auctioni ſupponatur, & licet emtor fundũ maiore pretio licitaret venditori tamẽ vltra conuentũ pretiũ nihil ſoluere teneretur: ſi verò minore pretio fundus ei addiceretur, reſiduum venditori præſtaretur. Igitur euenit, vt fundus minore pretio, quàm conuento emtori traderetur. Gentilis ſuperior in licitatione eſſe vult, pretiúmque ex decreto offert. Emtor pactum allegat. Arreſto 6. Septẽbris 1533. dictum fuit, nullà prædicti pacti ratione habità, retrahentem tantùm ad refundendum decreti pretium teneri oportere. Et ex hoc quoque D. Auberius collegit, retractus tẽpus initiũ ducere, ab addictione, non verò à prima venditione.

Lucius *lib. 9. tit. 3. Arr. 5. V. Appendicem huius tit.*

XXI.

Minor aduerſus retractus tempus reſtituitur, & quomodo.

Ex diſpoſitione * *cap. conſtitutus. De in integ. reſtit.* Princeps minorem aduerſus tempus conuentionalis retractus elapſum reſtituere poteſt. Dubitatum fuit, vtrùm idem in retractu gentilitio obſeruari poſſit? Ex Conſuetudine generali Franciæ obſeruatur, quod non. Tempus quippe à conſuetudine præfinitum cum effectu aduerſus minores currit, niſi expreſsè reſeruetur, *l. Etſi ſine herede. §. Lucius. ff. de adminiſtrat. tutor.* & ibi Bartolus. Hoc præſuppoſito in retractu gentilitio tutor quidã intra annum citari curat Dominum Ranconetum vi retractus gentilitij: qui ab eo appellat: in inſtantiâ huius appellationis, annus offerendi & conſignandi elabitur,

Gentili pendente appellatione emtoris annus retractus non currit.

Reus id mox excipit, & pupillum repelli poſtulat. Pro eo tutor reſcriptum reſtitutionis in integrum impetrat, cuius approbatio aduerſus prædictum *cap. Conſtitutus* impeditur, quod hoc reſpectu in Franciâ locum non habet. Tutor aſſerit, abſque reſcripto etiam pupillum admittendum, vt & maiorem; eum quippe vigilaſſe & in

citando intra annum aduerſarium ſuum diligentem fuiſſe, qui appellatione ſuâ tempus labi fecerat, quod pendente appellatione non emittitur, *l. Intra vtile. ff. de minoribus*, Gloſſa *in verbo, finiendámque l. fin. Cod. de temporib. in integr. reſtitut.* & textus *in l. ſi ipſe. ff. de exc. tutor.* Et ita conclusum fuit Arreſto Burdegalenſi, relatore Domino Boërio primo Præſide, *in deciſio.* 140. *in prim. parte.*

*Attamen ob cauſam legitimam minor reſtitui poteſt, cúmque in finem allegatur Arreſtum quoddam Pariſienſe, à Caronda *lib. 2. Reſponſor. ſuor. Arreſt.* 77. *&* *lib. 6. cap. 8.*

XXII.

Gentilis etiam infanti aduerſus retractus tempus elapſum non reſtituitur.

Arreſtum Pariſienſe pluries laudatum & abſque datâ propoſitum fuit, à Domino Riantio Aduocato Regio, quod datum Pariſiis pro Domino Duce Mommorancio Conneſtabili Franciæ, aduerſus minorem quendam approbationem reſcripti Regij poſtulantem, vt reſtitueretur, quòd intra tempus gentilitii retractus non veniſſet, quod odioſum ſanè eſt & reſtringendum, etiam aduerſus infantem quendam.

Tempus retractus gentilitii tam aduerſus minorem, quàm aduerſus maiorem præſentem aut abſentem, currit, Conſuetudo Pariſienſis *art.* 131. Caroudas *lib. 2. cap.* 77. abſque reſtitutionis ſpe. Caronda *lib. 3. cap.* 67. Maynardus *lib. 8. cap. 12. Quæſtio ſuar.* V. quæ notantur ad *Arreſtum 9. Tit. de retractu Conuentionali.* I.C.

XXIII.

Retrahens poſt annum Conſuetudine admiſſus, caſus ſingularis.

Conſuetudine Turonenſi cauetur, retrahenti octiduum competere ad refundendam emtori ſortem principalem & legitimas impenſas poſt recognitionem: intra quod octiduum, ſi gentilis proximior quàm primus retrahens admitti poſtuler, ad prædictum retractum eum admittendum, prędictum retractum ipſius emolumento ceſſurum. Hoc præſuppoſito, emtor quidam à gentili conuentus eum tam citò recognoſcere non vult, ſed din eum in lite coram Balliuio Turonenſi fruſtratur. Tandem eum recognoſcit, eique vt dicitur, ſinum præbet. Tum intra octo dies à recognitione, curator puellæ cuiuſdam trium vel quatuor tantùm menſium, quæ extra annum retractus nata fuerat, interuenit & pro prædictâ puellâ, quæ proximior erat, ad retractum admitti ſe poſtulat. Primus actor in retractu ei reſpondet, puellam non admittendam, eò quod ex ſuo capite ea admitti non poſſet, quoniam intra annũ nata non fuerit, & propterea ad retractum intra prædictum annum venire non poſſe. Inſuper, curatelam nullius momenti eſſe, eò quòd curator ipſius nequidem viginti annorum non eſſet. Eo non obſtante, Balliuius Turonenſis curatorem ad prædictum retractum admittit, à quo appellatur: Arreſto dictum fuit, appellatione citra multam & expenſas in irritum deductâ, prædictam ſententiam plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere. Nonnulli Arreſtum iſtud taxare voluerunt aſſerentes, infantem videlicet aduerſus annalem præſcriptionem retractus aduerſus Arreſtum ſupradictum reſtitui poſſe. Verùm diuerſa ratio ſubeſt, quoniam ad venditorem prædictæ præſcriptionis oppoſitio ſpectet, qui non poterat, quoniam neceſſariò oporteret eum fundum relinquere, neque eius quicquam intereſt, pręſcriptio opponatur vel nõ. Prædictum Arreſtum eſt de 14. Maij 1521.

XXIV.

Idem & pupillorum.

Actor in retractu debito modo recognitus, cùm paratus ſeu inſtructus nõ eſſet, lõgius tẽpus poſtulat, quàm Conſuetudo Pariſienſis ei indulget, allegans, aduerſarium ſuum dolo, cùm benè ſe numerata pecunia deſtitutum noſſet, ad ſe decipiendum ſinum præbuiſſe. Is ſententia Præfecti Pariſienſis repulſam patitur, à quo appellauit. Hæc appellatio diutius integro anno indeciſa in Curia hæſit. In lite appellatus dixit, appellantem ampliùs ad poſtulãdum retractum non admittendum: ampliùs quippe anno tempus Conſuetudinis elapſum fuiſſe. Appellans è contrario, id facto appellati eueniſſe, qui ſibi prædictam octidui dilationem indulgere noluiſſet. Arreſto 23. Iulij 1521. appellatione & id à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, partes ad Præfectum Pariſienſem intra octiduum vt coram eo comparerent remittuntur, quo die prædictus retrahens apud Acta tradere & conſignare pecuniam poſſet. Hoc Arreſtum mirum eſt aduerſus Conſuetudinem Pariſienſem.

Arreſtum quoddam magis notandum & ſingulare datum fuit ad relationem Domini Gayantij, menſe Iunio 1527. quod in Appendice huius tituli extat.

XXV.

Actio retractus gentilitij mixta.

Actio huius retractus Conſuetudinarij, vt condictio ex lege municipali, eſt in rem ſcripta, & coram Iudice emtoris, aut etiam coram Iudice ordinario loci, in quo immobilis res retrahenda, de qua quæſtio eſt, ſita eſt, intentari poteſt, non aliter atque in omnibus aliis actionibus purè realibus, *l. fin. Cod. vbi in rem actio, & l. 1. Cod. vbi de hered. agn.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum à Domino Præſide Sant-Andreano, 23. Decembris anno 1545.

XXVI.

Contrarium, eam perſonalem ſ[illegible] eſſe.

Poſtea contrarium iudicatum fuit Arreſto prædicti Parlamenti, 19. die Martij anno 1557. inter Gratianum Muſſacum, appellantem ab vna parte, & Petrum Curdomium & conſortes appellatos: putà, poſito omnes conditiones perſonales eſſe, retractus gentilitij actionem quoque coram Iudice emtoris, quò partes remiſſæ fuerunt, intentari debere.

Pro certo nunc ac deciſo in Curia tenetur, retractum gentilitium magis perſonalem, quàm realem haberi, propterea ſequi oportet forum rei & locum domicilij, non vero poſſeſſionis, cujus ſignum & teſtimonium Domini Libellarij de eo cognoſcunt. Quantum ad retractum conuentionalem, dubium non eſt, quin eius actio perſonalis ſit, & actor forum rei ſequatur. B. Vide Grimaudetum *lib. 6. cap. 9. de retractibus*, qui tenet, eam coram Iudice emtoris & coram Iudice territorij intentari poſſe, in quo territorio videlicet fundi, quos quis retrahere vult, ſiti ſunt. Vide quoque *tit. 7. lib. 7. Arreſtum* 43. & Maynardum *lib. 7. cap.* 51. *Quæſtio. ſuar.* I.C.

XVII.

Retractus gentilitius aduerſus emtorem cognatum.

Proximior gentilis ad retrahendum ab emtore gentili, qui non adeò venditoris proximus eſt, admittitur: & licet Arreſto Pariſienſi frater quidam repulſam paſſus fuerit, cùm ab alio fratre, qui ab ipſorum fratre emerat, retrahere vellet, eò quòd ij abſque vllo diſcrimine in pari gradu ſunt: nihilominùs ſi retrahere volens in proximiori gradu ſit, quàm emtor, is in prædicto retractu admittitur, prout iudicatum fuit Arreſto prædicti loci, aduerſus Dominum *de Pugny.*

*Fide-

Fideiuſſor *quoque venditoris à retractu gentilitio non excluditur, Arreſto Pariſienſi, quod datum diebus Purificationis 1543. Choppinus *lib. 3. de privileg. ruſtic. part. 3. cap. 5. num. 3.* Eaque eſt ſententia Molinæi *ad Conſuetudines Pariſienſes, §. 13. gloſſ. 1. num. 11. & §. 14. num. 3.* Et Ferronij *ad Conſuetudines Burdegalenſes, tit. de retract. §. 16. verſic. ex quibus.* aduerſus ſententiam Tiraquelli. T.

*V. Imbertum *in enchiridio ſuo in verb. Rémeré*, vbi refert Arreſta contraria ex iis, quæ retulit Rarus *ad Conſuetudinem Pictauenſem, artic. 146.* quæ conciliat. Quantum ad me, exiſtimo diſtinctionem quandam e Conſuetudinibus deſumtam adhibendam, putà, ſi ex Conſuetudine is, qui diligentior eſt magiſque vigilat & citatione præuenit, præfertur, vt Conſuetudine Montargienſi & Pariſienſi, hoc caſu proximiorem gentilem ab acquiſitore gentili itidem retrahere non poſſe: ſi vero e contrario Conſuetudo diſponat, proximiorem ſcilicet præferendum, vt Conſuetudo Campaniæ, contrarium quoque obſeruabitur: quod ſi Conſuetudo de eo nihil diſponat, Arreſta e Raſo ab Imberto citata & relata ſequi oportet, proximiorem videlicet ad retrahendum ab acquiſitore gentili non admittendum, eo quod retractus gentilitius non niſi ad conſeruanda in familia bona introductus fuit, ex qua quodà gentili licet remotiſſimo acquiritur, non egreditur. V. D. Boerium *conſil. 76.* & Grimaudetum *lib. 2. de retractibus cap. 22.* Curia Parlamenti Rotomagēſis ſuper hac diſputatione inter duos fratres, de prælatione in retractu, Arreſto 17. Februarij, 1597. quod ſub finem Conſuetudinis vltimæ prælectionis excuſum, fundos a VVilhelmo Grandino venditos, pro parte dimidia Roberto Grandino & Petro Grandino fratribus adiudicauit. I.C.

XXVIII.

Retractus gentilitius in auctione locum habet.

Conſuetudine complurium locorum retractus gentilitius locum habet aduerſus emtorem, qui ſub auctione publicè haſtis decurſis emit. Et notandum eſt prædictum emtorem tum retrahenti de pretio iuſiurandum præſtare non teneri, eò quòd veritas prædicti pretij, citra vlteriorem inquiſitionem, ex decreto & ſententia manifeſta & notoria eſt, *c. fin. de cohabit. cleric.* Ita Arreſto Pariſienſi, die quodam Veneris 1. Decembris 1542. perorantibus dominis Rianrio & Benedicto in Maiore Camera deciſum fuit. Eáque materia notatur *in l. emtorem. ff. de actio. emt.* & per Ioannem Fabrum *in proœm. Inſtitut.*

XXIX.

Fructus retrahenti à facta oblatione debentur.

Fructus fundi ex retractu gentilitio acquiſiti, à facta pecuniæ ſeu pretij oblatione debentur, etſi non conſignetur. Et iuxta id iudicatum fuit Arreſto Pariſiēſi pro Ioan. Peterio Scutifero, & Ioanna S. Germani vxore ipſius, actoribus in retractu gentilitio, aduerſus Iacobū Danielē Aduocatum in Parlamento, 23. Decembris anno 1488, quo Arreſto ſententia quædam Libellariorum Palatij reformata fuit: qua fructus fundi per retractum gentilitium euicti actoribus à conteſtatione litis adiudicati fuerant. Similiter & in fortioribus terminis iudicatum fuit *altero Arreſto 24. Iunij 1527. inter duos mercatores Pariſienſes, quo fructus à citatione & oblatione adiudicati fuerunt.

*Luetus *lib. 9. tit. 3. Arr. 3. V. Arr. 5. Tit. 5. huius lib.*

XXX.

Retractus gentilitius locum habet in re litigioſa ſub conditione litis.

Minor quidam coloniam quandam expoſcentibus negotiis ſuis vendit. Aliquo tempore pòſt reſcriptum Regium impetrat eum in finem, ad hanc venditionem reſcindendam, & in inſtantia hac reſcindens cum reſciſſorio cumulat. Creditor quidam ipſius, ad ſolutionem debiti ſui conſequendam hoc reſciſſionis ius à minore ſuper prædicta colonia prætenſum pignori capi curat, cum expreſſa clauſula capioni addita, id reſcindens & reſciſſorium eſſe, & ita proclamari curat. Poſtremus licitator extat, cui ex decreto adiudicatio fit. Ab hac adiudicatione proprietarius reſciſſionem poſtulans, appellat. Pendente appellatione gentilis quidam poſtulat, ex retractu gentilitio & Conſuetudinario prætenſum ius ſibi adiudicari, pro poſterioris licitationis pretio. Hunc in finem poſtremum licitatorem adiudicatarium conuenit, qui ait, ſe non teneri eum ad prædictum retractum admittere, tùm quoniam nondum ſit dominus incommutabilis, tùm quia appellatum fuerat ab adiudicatione, quæ ſuſpenderetur, adeò vt ius in re nondum haberet: nihilominùs offerebat, appellatione dirempta, ſe eum admiſſurum, vſque eò verò ſe procedere non teneri, neque deducere rationes ſuas & fundamenta quæ in principali haberet cogi. Actor è contrario aſſerebat ſe ſub litis illius & expenſarū in ea faciendarum onere admittendum. Iudices Præſidiales Engoliſmenſes dixerunt, reum procedere non teneri. Inde ab actore appellatum: réſque poſtea Arreſto, 13. Auguſti 1563. deciſa, quo perorantibus Malleto pro appellante, & Villerio pro appellato, appellatio & id à quo appellatum fuerat, in irritum deducta fuerunt: appellatus verò in expenſas cauſæ appellationis condemnatus, parteſque ad locum remiſſæ, in quo reus excipere teneretur, ſuáſque exceptiones aduerſus petitum retractum deducere. Arreſtum iſtud notatu dignum eſt ad inferendum, quod ſi hic licitator adiudicatarius argumenta nulla habeat, quibus actorem cognatum aut gentilem, aut aliàs qualitatibus ad concluſiones ſuas defendendas neceſſariis inſtructum nō eſſe conuincat, petitionem illius admittendam eſſe, & retractum rei litigioſæ, ſub onere litis locum habere.

XXXI.

Tempus retractus gentilitij citra reſtitutionem currit.

*Inter Dominum Curtonium actorem in retractu gentilitio appellatum, & approbationem reſcripti Regij à ſe oblati poſtulantem ex vna parte, & Gaſparum Sturnæum principalem reum appellantem à Dominis Libellariis Palatij, & approbationi prædicti reſcripti Regij intercedentem ex altera, pro Baronatu S. Laurentij: pronuntiatum fuit Arreſtum in purpura, inter alia Arreſta, quæ pronuntiata poſt feſtum Beatæ Virginis, menſe Septembri 1566. quo iudicatum fuit, annum retractus gentilitij pendentibus turbis ac ſeditionibus huius Regni cum effectu cucurriſſe, non obſtante eò quod actor ante prædictas turbas & intra annum prædicti retractus citationem peregiſſet, reúſque citatus eremodicium commiſiſſet, poſtea verò in pugna Drocenſi cæſus, & prædictus actor in bello captus fuiſſet. His, inquam, omnibus ſupradictis non obſtantibus, quæ ſanè magni momenti & conſideratione digna, nihilominùs eorum nulla ratione habita, prædictus Dominus Curtonius actor & appellatus ab effectu & approbatione reſcripti Regij à ſe impetrati, quo ob cauſas ſupradictas aduerſus lapſum videlicet temporis reſtitueretur, repulſus fuit.

*Huius Arreſti mentionem facit Carondas *lib. 3. Reſponſ. cap. 67.* is alterum quoddam ſimile Arreſtum allegat quod datum aduerſus Itenatcham Gentonium

lib.2.cap.77. refert. V. D.Mayrardum. *lib. 7. Quæſtio. ſuar.cap.41.*

XXXII.

Annus retractus non currit, antequam ratihabita venditio celebratur, ratā habuerit.

Facti ſpecies hæc notabilis eſt. Maritus quidam vxoris ſuæ fundum vendidit & promiſit, ſe venditionem intra triennium proximum tantam habitam iri curaturum: id quod intra prædictum quoque tempus præſtitit. Ratihabitione ſecuta, intra annum vnus è cognatis vxoris emptorem vi retractus gentilitij conuenit: emtor ait, eum ad prædictum retractum non admittendum, eò quòd intra annum à venditione nō venerit. Cognatus è contrario aſſerit, ſe intra annum à ratihabitione veniſſe, neque, pendente ratihabitionis die vllam venditionem perfectā, nempe cùm fundus vxoris ſit, quem vtique non antè vendidiſſe credi poteſt: quàm venditionem à marito factam ratam habuerit, quinimo ſi ante ratihabitionem veniſſet, ſe repulſam paſſurum fuiſſe, tum ex eo quòd ea nondum venderetur, tum quòd poſtulatio retractus eam à ratihabitione præſtanda auertere non potuiſſet. Arreſto Pariſienſi 1. die Aprilis 1560. actor ad retractum admiſſus eique prædictus retractus adiudicatus fuit.

Arreſtum iſtud ſolenniter pronuntiatum fuit à defuncto D. Præſide Bailleto, die Martis ante Paſcha 1560. prima die Aprilis, quo confirmata ſententia quædam à Præfecto Miniatenſi: hoc enim caſu non retrotrahitur venditio quia ad hoc tantum fingitur, vt quaſi continuatione duorum actuum contractus validetur. Chaſſanæus *ad Conſuetud. Burgund. tit. de retractibus, §. 1.* Faber *in l. vlt. Cod. ad Velleianum.* Pithoeus id refert *ad artic. 2. tit. de retractibus Conſuetudinis Tretenſis*: poſtea complurima alia ſimilia Arreſta interuenerunt, quæ refert Choppinus *lib. 1. de legibus Andium cap. 81.* & poſt eum Carondas *lib. 2. Reſponſor. cap. 76. & lib. 7 cap. 55.* Tiraquellus hanc quæſtionem tractat, *de retractu lineari, §. 1. gloſſ. 10. num. 61.* Ego ita iudicatum vidi in peroratione pomeridiana, die Veneris, 21. Aprilis 1595. V. D. Mayoardum *lib. 7. Quæſtio. ſuar. cap.* vbi refert Arreſtum quoddam Tholoſanum, 27. Iunij 1603. contrarium, eandemque quæſtionem tractat. Aliud foret, ſi maritus, veluti procurator vxoris ſuæ vendat & ea abundanti rem ratam haberi emtori promittat, poſtea ea ratum habeat: hoc quippe caſu annus retractus à die primi contractus currit, cum ſecundus nonniſi primi, qui per ſe validus eſt, confirmatio quædam ſit. V. *Arreſtum 20. Append. huius tituli.*

XXXIII.

Retrahens pretium refundere debet. etſi in eo denegatio facta non fuerit.

Die Lunæ 8. die Iulij 1560. Canæus pro appellante dixit, ſe ad litem retractus gentilitij nomine pertractum fuiſſe, in qua dicat ſe non acquiſiuiſſe, ſed ſub reditu accepiſſe, poſtea in retractu appellatum recognouiſſe, qui non contentus poſtulauit, vt ſibi res, nullo penitùs refuſo, relinquerentur: ſupérque eo & reſtrictione prædicti appellati, Præſidiales iudicauerunt eúmque prætid. aliter condemnauerunt: à quo is appellat. Quo non obſtante ij taxarunt & executioni tradiderunt, à quo is appellauit & cōcluſit. Faber pro quodam, cui nomen Pictoni appellato dixit, appellantem aduerſus veritatem & falsò denegaſſe, ſe non acquiſiuiſſe, eóque prætextu eum prædicto retractu fruſtrare & priuare voluiſſe: ex conſuetudine eum qui denegget & contrario verificato conuincatur ac manifeſtum fiat, eum pecunia acquiſiuiſſe, pretium amittere, & fundum reſtituere teneri: hoc illum poſtulaſſe, neque eo contentum fuiſſe, quod is poſt denegationé eum ſe admiſſurum obtulit conformiter *l. fin. Cod. de Rei vindicatio.* nec vllam reſtrictionem fuiſſe, eò quòd verè demonſtratum fuit, eum pro 60. tantùm coronatis emiſſe, qui caſus eſt primi capitis Edicti, & ita iudicatum fuit, quæ ſanè notoria præſcriptio eſt. Mennilius pro Procuratore Catholico dixit, in materia retractus gentilitij Præſidiales præſidialiter iudicare non poſſe, eò quòd ius inæſtimabile ſit, nec retrahentem reſtrictionem facere poſſe, eò quòd alienatio ſit, etſi acquirere vellet, eum alienaturum, quod oppoſitum cum obiecto foret, nec pretiū inſpici oportere, ſed quòd res maiorum fuerit. CVRIA appellationibus & eo à quo appellatum fuit, in irritum deductis, citra multam & expenſas cauſæ appellationis, appellantem in expenſas cauſæ principalis condemnauit: fundos verò appellato ex retractu gentilitio adiudicauit, eo appellanti reſtituendo, quod is expendiſſet.

Iudices Præſidiales in materiâ retractus præſidialiter iudicare non poſſunt, non obſtante reſtrictione. Iudicatum 1. Decembris 1564. & 20. Nouembris 1570. altero Arreſto penult. 1566. aduerſus Præſidiales Prouinciales V. *Collectionem meam, tit. de Præſidialibus.* I.C.

XXXIV.

Retractus rerum conſtante matrimonio acquiſitarum quomodo ſuſpendatur.

Si conſtante matrimonio, vnus coniugum iure retractus gentilitij fundum quendam à cognato alterutrius illorum coniugum venditum retrahat, cognati ab hoc latere conſtante matrimonio ad prædictum retractum venire non poſſunt, neque pariter, ſi liberi diſſoluto eo ſuperſint: verùm ſi liberi nulli extent, cognati mortuo eò, ex cuius iure prædictus fundus retractus fuit, ad retractum venire poſſunt: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vltima die Ianuarij 1544.

Lucius *ſuprad. lib. Arr. 6.*

XXXV.

Determinatio ſucceſſionis in fundo iure retractus gentilitij retracto.

Pater adminiſtrator filij ex ſe & vxore defuncta ſuſcepti, ex iure retractus venditum à cognato proximo vxoris ſuæ & filij ſui fundum retrahit: ambo pater & filius poſtea moriuntur. In determinanda ſucceſſione filij abſque liberis mortui difficultas ſuboritur: cognati quippe ex latere materno fundum retractum poſtulant, dicentes eum non eſſe de numero acquiſitorum, ſed patrimonialem & genearchicum, & patrem adminiſtratorem filij ſui nomine eum retraxiſſe. Alter ex latere paterno, qui frater conſanguineus ſupradicti filij erat, eò quòd pater matre prædicta mortua ad ſecundas nuptias trāſierat, è contrario dixit, qui ſententia Præfecti Syluanectenſis repulſam tulit: cognatis maternis admiſſis. Appellatum ad Balliuum Syluanectenſem, qui dixit malè iudicatum, & prædictum fundum ad cognatum paternum ſpectare. Iterùm appellatum ad Sedem Præſidialem, quæ vnicuique prædictarum partium dimidiam partem prædicti fundi adiudicauit. Rurſus ad Parlamentum appellatum, in quo Arreſto, quod pronuntiatum inter ſolemnia & in purpurâ, vigiliâ Beatæ Virginis menſe Septembri 1570. dictum fuit, à primo Iudice benè iudicatum fuiſſe, adiudicato prædicto fundo cognatis maternis, & duæ ſententiæ tam Balliuii, quàm Sedis Præſidialis, citra expenſas cauſæ appellationis in irritum deductæ fuerunt.

Fundos nomine filij retractus ei proprius & patrimonialis fit. V. notata ad *Art. 1.*

APPEN-

Digitized by Google

APPENDIX ARRESTORVM *ad Titulum VII.*

I.

Proximior in retractu mera Conſuet. Turonenſem præfertur.

CONſuetudine Turonenſi proximior in retractu præfertur: adeò vt omnia iuxta ſucceſſionis legem & ordinem conſtituantur. Et Arreſto ſolemni, 7. die Septembris 1545. fundus quidam in ſolidum primogenito liberorum adiudicatus fuit, qui in toto fundo ſucceſſerat.

II.

Retractus gentilitius in fundo confiſcato locum non habet.

Retractus gentilitius locum nõ habet, quando confiſcatio facta fuit, ob quam fundus confiſcatus fiſco aut ei qui ei ſuccedit, incorporatur. Ita iudicatum fuit Arreſto ſolemni 12. die Decembris anno 1563. à Domino Thuano primo Præſide, pro domino merum imperium habente, aduerſus Dominicellam *du Val*, ſororem Thomæ *du Val*, qui ſupplicio affectus fuerat Arreſto Rotomagenſi, & bona eius Domino merum imperium habenti confiſcata, & appellatio interpoſita in irritum deducta ex gratia, citra multam, & ſententia Balliuij Molanij confirmata. B.

III.

Affirmatio, quam gentilis facere tenetur.

Gentilis retrahens ſimpliciter affirmare tenetur, fundum ad ſe ſpectare ſuiſque numis eũ ſe retrahere velle, præterea nihil probare cogitur, neque aſſerere, à quo pecuniam habeat, aut verùm fundum retinere cogiter, &c. neque acquiſitori quicquam aliud proponendum aut diducendum incumbit, quàm fraudem ſubeſſe probare: dictúmque fuit, à Iudice Riblemontano malè iudicatum fuiſſe, qui mulierem quãdam ad pœnam incarcerationis condẽnauerat, eo quòd verùm ſibi pecunia mutua data fuiſſet, reſpondere noluiſſet: primo peroratıonum die poſt feſtum S. Martini, 1572. B.

D. Maynardus tamen ait, Curiam Parlamenti Tholoſani actoris iuſiurandum approbaſſe, verum bona quæ poſtulat, ſibi ſuiſque numis ex ſuâ ſubſtantiâ & facultatibus prouenientibus, an vero mutuo acceptis retrahere velit. I.C.

IV.

Annus retractus quomodo computatur.

Quando duo coniuges liberos habentes rem retractui obnoxiam acquiſiuerunt, annus & dies retractus gentilitii, nonniſi à morte liberorum ſuperſtitis è duobus coniugibus, qui rem retractui obnoxiam acquiſiuerunt, currit: prout iudicatum fuit 8. die Iunij 1574. perorante Loiſelio pro appellante quodam à Præſidialibus Altiſſiodorenſibus. Hanc ad rem allegatur Arreſtum Gobelinorum, & appoſitio huius conditionis in omnibus conſuetudinibus repetitæ prælectionis, *dummodo liberi non ſuperſint*, &c quo caſu retractus aduerſus coniugem ſuperſtitem locum non habet, niſi poſt mortem prædictorum liberorum. Annus etiam à die vſuſfructus ſiniti numeratur, perorante Boſſano aduerſus Martinũ, 14. die Februarij 1585. Quòd ſi lis ſuper poſſeſſione interuenerit, probatio per teſtes non admittitur. Iudicatum pro appellante quodam à Balliuo Laodunenſi, Arreſto, quod pronuntiatum in purpura, 23. die Decembris anno 1568. Atque notandum, non ſufficere, acquiſitorem ex retractu citatum fuiſſe, ad actionem perpetuandam, prout iudicatum fuit à D. primo Præſide, Arreſto quod datum in purpura, 6. die Septembris anno 1566. Et poſtea 27. die Iunij 1583. perorante Seruino aduerſus Britonem. B.

Citationem ſufficere ſed perſequi oportet.

V.

Quomodo ſors principalis, legitimique ſumptus in contractu & adiudicatione refundantur.

Retrahens gentilis ſortem principalem, ſumptus item legitimos à primo contractu, non verò adiudicatione autoritate Iudicis decreta refundere tenetur. Iudicatum 1. Auguſti 1583. in Maiore Camera. B.

VI.

Quomodo in retractu actor reſtituatur.

Singulare Arreſtum ad relationem D. Gayantij datum fuit, Principem videlicet reſcripto ſuo actorem in retractu reſtituere poſſe, qui cùm aduerſarium ſuum citaſſet & verbotenus oblationes peregiſſet, non è veſtigio quoque actu ſeu reipſa obtuliſſet & pecuniam conſignatam tradidiſſet, poſt reſtitutionem verò reo in mora exiſtente, vltima mora nocet, nec actor à citatione fructus lucrari deſinit; prædicta reſtitutio ſtylo & praxi aduerſatur. Arreſtum inter Ioannem Landrium & Nico. ſeniorem, menſe Iunio 1527. B.

VII.

In iure retractus Conſuetudinem loci, in quo fundus ſitus eſt, ſequi oportet.

In retractu gentilitio, quamuis quis rei forum ſequi teneatur, attamen in iure dicendo, Conſuetudinem loci, vbi fundus ſitus eſt, non verò emtoris ſequi & obſeruare oportet. Iudicatum 28. Maij 1594. Arreſto ſolemni, quod pronuntiatum in purpura à D. Præſide Balleto, pro tonſore quodam Andegauenſi, qui cùm immobilia nonnulla in Præfectura Pariſienſi ſita à cuiuſdam alterius Andegauenſis Pariſiis habitantis herede acquiſiuiſſet, & ex retractu coram Præfecto Pariſienſi citatus fuiſſet, ad luitionem euitandam, quia coram Iudice Andegauenſi citatus fuerat, Pariſios vigore litispendentiæ remitti ſe poſtulat. Die Pariſiis condicta reus repræſentat, reum in numerato pecuniam non obtuliſſe, iuxta conſuetudinem Pariſienſem: actor è cõtrario ex Cõſuetudine Andegauenſi, quæ adeò rigida non eſt, excipit: tandem ſententiâ Præfecti Pariſienſis Arreſto confirmatâ; actor repulſam patitur. B.

VIII.

Gentilis ab oblatione annum labi paſſus non admittitur, ſi eam non executus fuerit.

Ex Conſuetudine Pictauienſi fructus debentur etiam poſt oblationem vnius denarii: attamen ſi gentilis oblationem poſtea non impleat & perficiat, annúmque labi patiatur, is nõ admittitur, prout iudicatum fuit 2. Decembris 1574. & 13. Auguſti 1585. Perorante Grangeo iudicatum fuit fructus ab oblatione totius anni intelligi, à die retractus incipiendo, præter ſumptus, operas & ſemina, quæ emtor recipit, aduerſum Lamium perorantem. B.

IX.

Nepotes ex fratre rem ab eo acquiſitam retrahere non poſſunt.

Liberi fratris in retractu gentilitio fundorum à patruo venditorum, qui ab eo acquiſiti fuerant non admittuntur: ij quippe ex familiâ, in qua fundus radicem egit, non ſunt. Iudicatum 7. die Septembris 1565. præſide D. Thuano. B.

X.

De retractu ſtylo oblati.

Arreſto Burdegalenſi quod datum 20. die Iunij 1560. Antonius Plamonius ad fundum quendam à matre ſuâ tutoribus Stephani Singlerij, 5. die Septembris 1528. cum clauſulis con-

ſtituti & precarij, pacto luitionis ad ſexennium & conductionis ad prædictum temporis ſpatium venditum retrahendum ſolle, vt dicitur, oblato admiſſus fuit. Ratio hæc erat eò, quòd venditrix perpetuò in poſſeſſione manſiſſet. Actrix verò anno 1559. veniſſet & in foro Sarlatenſi cauſa cecidiſſet. Prout tenet Choppinus *ad Conſuetud. Pariſienſ. lib. 2. Tit. 6. Artic. 3.* T.

XI.

Actio retractus intentata ad heredem tranſit.

Preuotius pro Ioanne Loiaco appellante à ſententia quadam data à Seneſchallo Mommorillonio dixit, illud quæri vtrùm is qui nondum conceptus neque in rerum natura fuerat, tempore venditionis à patre ipſius de fundis quibuſdam in Conſuetudine Pictauienſi ſitis celebratæ, natus tamen intra annum & diem à contractus notificatione, vtrùm, inquam, talis ex iure retractus gentilitij ad retrahendos prædictos fundos admittendus eſſet: & vtrùm eo mortuo, ipſius pater, veluti heres ipſius & proximior ſanguinis ſeu ſtirpis gradu prædictum retractum executioni tradere poſſet. Cùm hæc actio intentata fuiſſet, & ad heredem tranſiiſſet à cuius retractu is repulſus fuerat, à quo appellauerat & aſſeruerat malè iudicatum fuiſſe, allegabat articulos Conſuetudinis & Arreſta Curiæ pro priore capite. Pro poſteriori, patrem ex noua cauſa, non tanquam heredem ſolùm, ſed & tanquam agnatum venire, ad conſeruandos in familia fundos, qua cauſa regulam *quem de euictione tenet actio* &c. eum impedire non poſſe, propterea concludebat malè iudicatum fuiſſe, & vt emendato iudicio ad fundorum poſſeſſionem admitteretur, in numerato offerens, ſe acquiſitori ſortem principalem, legitimas impenſas & meliorationes refuſurum. Mercerius pro Petro Gerio appellato dixit, retractus ſequi naturam & diſpoſitionem ſucceſſionum: at legem XII. Tabularum ſucceſſionis ius iis tantùm, qui mortis eius, cui ſuccediṫur, tempore in rerum natura ſint, tribuere, *l. Item Prætor. ff. de ſuis & legit. hered.* Prætorem poſſeſſionem bonorum conſanguineis tantùm temporis mortis defuncti exiſtentibus dare, *l. 1. §. ſciendum. ff. eodem.* quorum numero, qui nondum concepti ſunt, non ſunt *l. ſi cognatus ff. de rebus dubiis*: eum qui natus non fuerat, non poſſe dici, eſſe de alicuius familia, multò minùs ergò eum, qui nondum conceptus fuit, *l. ſi ita fuerit, ff. de legat. 3.* His aliiſque rationibus aſſerebat, retractum iis tantùm acquiri debere, qui tempore venditionis concepti fuiſſent, cùm qualitas conſideretur ex tempore venditionis, *l. filiusfam. ff. de verbor. obligat.* Quoad alteram quæſtionem, appellantem ex contractu euictionis ſeu auctoritatis nomine teneri, & propterea aduerſus contractum ſuum venire non poſſe aut factum proprium, cuius ipſemet auctor eſſet. Dominus Seruinus appellantis partibus adhæſit. Curia verò appellationem & id, à quo appellatum fuerat citra multam & expenſas cauſæ appellationis, in irritum deduxit, appellatum verò cōdemnauit, vt à poſſeſſione fundorum, de quibus quæſtio fuerat, diſcederet, eam appellanti relinqueret, ſorte principali, meliorationibus, impenſis vtilibus & neceſſariis, ſumtibus legitimis ab eo refuſis: 10. Februarij 1595. D. primo Præſide Harlæo Præſidente.

Vide *quæſtio. 35. lib. 7. Reſponſ.* D. Maynardi, vbi hanc quæſtionem tractat, & Arreſta Curiarum Pariſienſis & Tholoſanæ conciliare nititur. I.C.V. quoque Arreſtum quoddam Tholoſanum *lib. 2. cap. 8. Quæſtio.* prædicti D. Maynardi.

XII.

Ius retractus gentilitij extraneo cedi non poteſt.

Ius retractus gentilitij extraneo cedi non poteſt, vt tenet Tiraquellus *ad §. 16. gloſſ. 1. num. 1. De retract. lineæ.* & poſt eum Maynardus *lib. 2. cap. 81. & lib. 8. cap. 21.* Quòd ſi retrahens iure ſuo vti volens, iurare tenetur, pro ſe retractum ſe inſtituere, nummis ſuis & citra fraudem, multò minùs is retractum alteri cedere poteſt: & ſanè cùm quidam hoc ius à retrahente quodam acquiſiuiſſet, detecta fraude, ceſſionarius repulſam paſſus eſt & in expenſas condemnatus fuit, & in multam, 12. coronatorum, etſi appellatus eſſet, Arreſto quod datum ad perorationem, 23. Februarij 1580. Arreſto Parlamenti Burdegalenſis, quod relatum & deſumtum *ex deciſio.* 139. Boërij I.C.

XIII.

Annus retractus quando incipiat in venditione facta ſub conditione auctionis.

In materia retractus gentilitij, ſi venditio ea lege facta fuit, vt fundus ſub auctione publicè diſtrahatur, annus à die venditionis incipit, non verò decreti. Iudicatum Arreſto 1584. Choppinus *de legib. Andium. lib. 2. part. 3. cap. 1. Tit. 4. art. 11.* Carondas *lib. 7. cap. 142.* I.C.

XIV.

Emtor non poteſt legem dare primo gentili retrahenti.

Gentilis emtorem iure retractus conuenit, qui eum pro gentili agnoſcit, & retrouenditurum ſe paratum ait, dummodò gentilis pro ſe & ſuis nummis, & citra fraudem redimere iureiurando affirmet. Pretium & ſumtus refunduntur, & retractus expeditur. Poſtridie hic gentilis retrahēs fundum alteri cuidam vendit. Primus emtor hoc videns retrahentem conuenit, dolum obiicit & oblatis nummis fundum ſibi reſtitui poſtulat. Prædictus retrahens ingenuè veritatem rei fatetur, ſe poſtridie vendidiſſe: verùm è re ſua id feciſſe: ſe quippe centum coronatos amplius conſecuturum, quàm ipſe erogaſſet. Arreſto Pariſienſi ſæpè allegato in conſultatione Domini Riantij prædictus primus emtor petitione ſummotus fuit.

Lucius *eod. lib. & tit. Art.* 8. Maynardus *lib. 7. Quæſtio. ſuar. cap.* 36. I.C.

XV.

Retractum gentilitium aduerſus vniuerſitatem ciuitatem aut Eccleſiam locum non habet.

Inter Ioannem Achardum Scutiferum, Dominum *de Manconſeil*, actorem in retractu gentilitio ab vna parte: & Maiorem & Iuratos iſtius Ciuitatis ab altera. Solerius pro Domino *de Manconſeil*, actore dixit, prædictum dominum cùm reſciuiſſet Dominos Maiorem & Iuratos iſtius ciuitatis Burdegalenſis titulo emtionis à Dominicella Catharina *de la Meuſe* matre ſua, & à Domina Montferrantia, territorium, Baronatum & caſtrum Montferranrenſem, pertinentias ipſius & dependentias certo pretio acquiſiuiſſe, ipſum prædictos Maiorem & Iuratos corā Seneſchallo Sedis Aquitaniæ eum in finem citaſſe, vt ij ſibi condemnarentur, veluti gentili prædictum territorium & Baronatum Montferratenſem retrouendere, ſorte principali & legitimis expenſis iis refuſis, & iuxta id ipſum iam nummum aureum & argenteum conſignaſſe: & prædictos Dominos Maiorem & Iuratos libellum Curiæ obtuliſſe, ad prædictam inſtantiam

retra-

retractus gentilitij eò euocandam. Ac propterea nunc ſe dicere, prædictum dominum *de Mauconſeil* benè fundatum eſſe ad concluſiones ſuas obtinendas: in contractu quippe venditionis diſertis & expreſſis verbis dici, prædictã Dominicellam matrem ipſius proximiorem cognatam fuiſſe defuncti Domini Baronis Montferratenſis, à cuius familia prædictus Baronatus oritur & deſcendit. Cæterùm prædictus Maiorem & Iuratos non conteſtari, quin prædictus Dominus *de Mauconſeil* ſit naturalis & legitimus prædictæ Dominicellæ filius, conſequenter iuxta generalem Franciæ Conſuetudinem, nominatim iuxta Conſuetudinem Burdegalenſem, vbi prædictus Baronatus ſitus eſt, prędictos Dominos Maiorem & Iuratos intercedere minimè poſſe, quò minùs ad retrouendendum condemnantur. Nihilominùs cùm id facere deberent, & in præiudicium inſtantiæ retractus gentilitij, nec non etſi per Conſuetudinem prohibitum ſit, bona acquiſita intra retractus gentilitij annum demoliri, quinimò etſi ea prædicti Domini Maior & Iurati ſcripto promiſiſſent prædicto Domino *de Mauconſeil* ſe nihil demolituros, cum his omnibus non obſtantibus compeſiſſe eos in dies caſtrum Montferratenſe demoliri, qua ratione motum prædictum Dominum de omnibus expenſis, damnis & intereſſe aduerſus eos excipere & proteſtari, tã actionis, quam intentauit, quàm aliorum iurium prædicti territorij & dominij Montferratenſis, pertinentiarum eius & dependentium nomine, concluderéque, quo Curiæ placeat prędictos Maiorem & Iuratos ad retrouendendum prædictum dominium & territorium condemnare, ſorte principali, expenſis & fructibus reſtitutis & refuſis, ſibi verò teſtimoniales ſuæ proteſtationis indulgere & tribuere velit.

§ La Cheze pro Maiore & Iuratis, (qui vnus ex eorum numero fuit) dixit & aſſeruit, clientem Solerij actorem in retractu actione ſua ob complurimas rationes ſubmouendum. Primam exinde deſumi, quòd in contractu acquiſitionis Baronatus, territorij & dominij Mõtferratenſis expreſsè conuentum ſit, Iuriſdictionem perpetuò inalienabilem futuram, & penes prædictam ciuitatem manſuram, adeò vt Maior & Iurati eam neque vendere neque hypothecæ obligare poſſent, abſque hac conuentione venditionem celebrandam non fuiſſe, ita vt venditrices ea in fauorem potiùs ciuitatis diuendere voluiſſe, quàm aliorum, videantur, quo fauore ceſſante, illarum intentio minimè fuiſſet, vendere aut vlli gentili præiudicium inferre. Secundam rationem hanc eſſe, quòd cùm ciuitas aliquod dominium aut fundum quendam vendit & alienat, nullum tum gentilem eſſe, qui pro ea & loco eius retrahat, idem itaque mutuò ei tribuendum tum, cùm emit, vt correlatiuorum eadem ſit diſciplina, iniquum quoque fore, ciuitatem in vendendo gentilem non habere in emendo verò gentilem aduerſus eam eſſe. Tertio loco conſiderandum eſſe hanc venditionem & acquiſitionem omnino pro bono publico & pro tuenda Repub. celebratam, pro conſeruatione prouinciæ pro Regis obſequio & ſeruitio, quo caſu tantum abeſt vt gentilis ad redimendum admitti poſſit, vt è contrario idem gentilis ad vendendum iuſto pretio cogi poſſet, *l. 1. § cura. ff. De offic. vrb. l. Annonam. ff. de extraordina. criminib.* itémque duo elegantes textus hanc ad rem maximè accommodi *in l. ſi quis ſepulcrum. verſ. Præ,es. ff. de religioſ. & ſumt. fun. & l. 1. Cod. de ſeru. commun. manumiſſ.* Quòd ſi in emtione à Principe celebrata ad retractum gentilitium quis non admittitur, iuxta Arreſtum ſingulare, quod allegat Ioannes Gallus, anno 1283. cur non idem dicendum ſit de eo, quod ciuitas aliqua acquirit, vniuerſitas quę obſequio Regis paret, pro conſeruanda regione, pro repellendis hoſtibus Maieſtatis ipſius aliiſque inimicis cohibendis, ne non modò agros regionis depopulentur ſed etiã ne ciuitatẽ ipſam inuadant & deuaſtent? vnumquemque caſtri propugnaculum nouiſſe, id in duo flumina Girundam & Dordoniam dominationem exercere, id eos, qui terra Pictauiis, Santonibus, Lemouicibus, & Petricoriis venirent, neceſſariò tranſire debere, quòd ſi ciuitati inimicum foret, veram id prædonum & latronum ſpeluncam fore, qui nec poſſent nec auderent ciuitate prodire, ſiue terreſtri ſiue flumineo itinere, niſi ilicò intercipi vellent: magno exercitu opus quoque fore, ad eam reducendam ad obſequium Regis: neminem non quid ij, qui id poſſidebant, iactauerint, noſſe, nũquam ſcilicet id ſe ſequeſtro daturos, etſi centum Curiæ Arreſta intercederent: quibúſque artibus ſeu mediis opus fuerit, vt Iurati id intrarent: id etiam multo maiore pretio, quàm valet, acquiſiuiſſe, non conſiderato pretio quantumuis immodico, quo ſe à tam euidenti, proximo ſummóque periculo redimerent: nihil curam fuiſſe cùm bonum publicum regionis eiúſque defenſionem ſub imperio & obſequio Regis contemplati fuerunt: & licet benè nouerint, ciuitatis illorum fiſcum vel ærarium pretio emtionis iſtius ſoluendo non eſſe: nihilominus ipſorum perſonis & bonis propriis parcere noluiſſe, quin ſolutioni faciendæ ſeſe obligarent cum exiguo ciuium numero, qui eodem zelo erga bonum publicum affecti fuerunt. Atque his rationibus, ſi Curiæ placeat actore non admiſſibili declarato, dicendum, in hac acquiſitione retractui nullum locum eſſe, vt tam ei quàm aliis ianua claudatur: cùm pro certo & indubitato ſit, bonum publicum & conſeruationem regionis, conſeruationi familiarum priuatarum longè præferendam: in eo prædicti Iurati concludebant.

§ Du Sault pro Procuratore Catholico dixit, rationes à Solerio allatas ſpecioſas fore, ſi aduerſus priuatũ quendam proponerentur, & alij quàm Maior & Scabini in inſtãtia eſſent, aut ij nomen ſuum in fauorem tertij accõmodarent: verùm cùm prædicti Maior & Iurati rei ſint, & propoſitum ſiue deſiderium illorum apertum & manifeſtum ſit, prout contractus clauſulæ teſtantur, & effectus ipſe qui inde ſequitur, illorum cauſam fauorabilem eſſe & mereri, cui prędictus Procurator Catholicus adhæreat ſeu ſuffragetur, qui vtrique afferat, gentilem non admittendum eſſe, ob complurimas rationes & argumenta: Prima ratio eſt, inter gradus officiorum, amicitiæ, conſanguinitatis & affinitatis, parentes

Pro vtilitate publica priuatis ſuum vendere tenentur. V. L.

Cicero lib. 1. Offic.

primum locum obtinere, ſecundum amicos, ſed omnes omnium neceſſitudines vnam Rempub. continere, vnam ſuperare; & conſequenter eam his vel illis in eo, quod eam ſpectat, præferendã, eadémque ratione Iuratos, qui eam repræſentãt eiúſque vicem ſuſtinent. Secunda ratio eſt, quod Conſuetudine, *tit. de Feudis, Art.* 10. diſponitur neque Regem neque Eccleſiã loca ab ipſorum vaſallis & poſſeſſoribus vendita retrahere poſſe, ſtatim verò poſt limitatio ſubijciatur, niſi vſu & neceſſitate vrgente: Eccleſiam & Rempublicam pari paſſu ambulare, Principem & Rempublicam vnum idémque eſſe, vnum corpus conſtituere, cuius caput Princeps ſit. Cùm itaque vel Princeps vel Reſpublica pro vſu ſuo ac neceſſitate acquirere poſſint, in illorum acquiſitionibus eos gentili præferendos eſſe. Tertia ratio hæc eſt, ſi comparatio Principis & Reipublicæ admittatur, vt certè admittitur, ſanè Arreſto iudicatum fuiſſe reperietur, pro acquiſitione à Principe facta aduerſus gentilem, & per conſequens pro ciuitate. Nam anno 1283. Balduinum actorem ſe conſtituiſſe in retractu gentilitio aduerſus Regem Philippum III. cognomento Audacem, pro Comitatu Aquitaniæ, ab ipſius patre vendito. Procuratorem Catholicum aſſeruiſſe, eum non admittendum eſſe: & Arreſto, quod datum in Parlamento omnium Sanctorum, quódque relatum in ſtylo Curiæ Pariſienſ. *part.* 7. *cap.* 80. ab actione ſua retractus gentilitij depulſum fuiſſe. Pro facti ſpecie, quæ nunc agitatur, ſimiliter iudicatum & deciſum fuiſſe Arreſto Pariſienſi, 17. Iulij 1571. perorantibus duobus celeberrimis Aduocatis, qui poſtea in prædicta Curia Præſides fuerunt. Species facti hæc erat: Scabini Carnutenſes in ciuitate ſua ſplendidam quandam domum emerant, vt Prætorium publicum adaugerent & armamentarium quoddã erigerent: his gentilis intercedebat, tandem Arreſto gentili prælati fuerunt. Nulla igitur ratio obſtat, quominus ſimile Arreſtum in cauſa præſente obſeruetur, in qua pro Iuratis maiores rationes pugnant, quàm pro Scabinis illis extiterant. Scabini quippe Carnutenſes pro commoditate ſua litigabant, Iurati verò hodie pro neceſſitate: in cuius teſtimonium Curiam, ſi ipſi videatur, conſideraturam miſeriam temporis, quo videlicet omnia in vi & armis ſita, iacturam, quam ciuitas iſta paſſura eſſet, ſi caſtrum Montferratenſe ab infenſis & infeſtis inimicis poſſideretur, prout aliquoties factum fuit, certum eſſe, regionem prædæ futuram, flumina occupanda, Garumnam, eo quòd caſtrum illud huic flumini quodammodo dominetur, & minima induſtria adhibita Dordoniam largiùs proceſſuram, ſi caſtrum Cuſſaci ædificetur, ſi mittendi eſſent milites expellendis iis, regionem deſolatam iri, ſiue ab iis, qui eam occuparent, ſiue ab iis, qui illos eijcerent. Curiam in memoriam reuocare poſſe incurſiones & prædas in vniuerſa regione & in vicinia exercitas vſque ad Baſtidam, ab iis qui prædictum caſtrum poſſidebant, anno 1575. 1576. 1577. Metum ac terrores, quibus hæc ciuitas ſubiecta fuit, cædes & homicidia perpetrata in conſpectu ipſius ciuitatis: pariáque imò maiora euenire adhuc eiuſdem caſtri occaſione poſſe, huic rei Iuratos eius demolitione mederi velle, & malis occurrere, ne, ſi contingerent, eis imputari poſſent, fruſtra Neptunum inuocare, qui bis naufragium facit, piſcatorem ictum ſapere. Curiam perpenſuram damna, quæ inconciliauit & inconciliatura eſt iactura Vilandrautiæ, eiúſque ſcrinia ſeu Regeſta repleta querelis eſſe de Montferrantio Domini Potterij, & diſpendiis quæ per eos & caſtrorum ad ipſos pertinentium occaſione ſenſiſſent, & vt verbo dicatur, Montferrantij occaſione. Vnumquemque meminiſſe poſſe, quem metum & timorem inconciliauerit aliquando Blancafortium, quídque decretum fuerit, Cadillaci à Rege, qui tum Rex Nauarræ erat ad inſtantiam Curiæ & preces Iuratorum ſuper fortalitio Gazenauenſi & turribus Bruentibus, meminiſſe poſſe caſtrorum tot numero à nobilibus poſſeſſorum: eámque cauſam eſſe, vt ſingulorum tuitioni pares non ſint, & cùm in vnius tuitione occupati ſunt, aliud ſibi eripi.

Ac licet Curia compluribus Arreſtis Dominis iniunxerit, vt arces ipſi ſuas ſuis ſumtibus cuſtodirent: nihilominùs certum ac notorium eſſe, caſtrum Montferratenſe plebis ſumtibus cuſtoditum fuiſſe, miſeróſque incolas coactos viginti quinque aut triginta ſclopetarios ſuis expenſis eò mittere, eos verò non mittẽtes pœnis extraordinariis multatos, adeò vt onus hoc intolerabile fuerit, cuius vnumquemque miſerebat, nec vllus hactenus ei rei mederi poterat: nunc autem occaſionem offerri, qua ciuitas à perpetuo iſto metu, & ſubditi Regis à dura imò tyrannica ſeruitute liberentur: pericula itaque præuideri & euitari oportere, Iuratos tantam diligentiam præſtituros, ne vllum damnum contingere poſſit, iuxta ſententiam Imperatorum Arcadij & Honorij, quæ eſt, *ædificia, ex quibus vel inſidias vel incendium vicinitas reformidat dirui & proſterni præcipimus.* Viceuerſa Solerij clientem ſe excuſaturum & cauſam vel in morbum, vel expeditionem quandam belli, vel proditionis, vel aliud quod contingens reiecturum, & ita huic malo mederi difficile fore, eíque impoſſibile damnum illud præſtare. Quamobrem ſe poſtulare, vt cliens Solerij, qui ad impediendum bonum hocce ac ſalutare Maioris & Iuratorum propoſitum actionem retractus gentilitij intentat, non admiſſibilis declaretur, & omnes alij ius in eo prætendentes.

CVRIA attenta qualitate huius controuerſiæ, & attento Arreſto, quod antea datum, quo confirmatus contractus à prædictis Maiore & Iuratis celebratus, tam pro vtilitate & obſequio Regis, quàm ciuitatis Burdegalenſis, quiete item pace ac tranquillitate Prouinciæ fuiſſe, declarat, prædictum *de Mauconſeil* gentilem neque alios ad prædictum Baronatum Montferratenſem retrahendum admitti poſſe, neque in futurum: ſaluo ei *de Mauconſeil* ſibi proſpiciendi iure quò ad iura, quæ vigore pactorum dotalium ſuper portione pecuniæ, quæ ex venditione iſtius Baronatus confecta ad Dominam matrem prædicti *de Mauconſeil* ſpectat, prætendit, prout ipſi videbitur: & prædicta Curia iniungit prædictis Maiori & Iuratis, Arreſtum antea datum in præſente cauſa executioni tradant, quamprimum quámque diligenter id fieri poterit, nec vllam dilationem vlláſque moras nectant. Pronuntiatum die Veneris 6. die Septem-

Rex & Eccleſia quando retractu feudali vtantur.

Arreſtũ, quòd retractus gentilitius aduerſus Principem locum non habeat.

V. Choppinum lib. 1. de doma. cap. 23 n. 3.

Google

Septembris 1591. in Maiore Camera Conſilij clauſis foribus, D.Daſſio primo Præſide.

Poſt Arreſtum iſtud datum alter gentilis nomine Franciſcus Monſferratius, eoſdem Iuratos in Maiore Conſilio conuenit actione retractus gentilitij. vbi cauſa perorata 11.Maij 1591. ampliata fuit,& poſtea terminata Arreſto 21.Iulij ſequentis pro Iuratis, prout refert D Choppinus *de moribus Pariſiorum lib 2.c 6. num.* 24.quem lector videre poterit,& ea quæ ſcripſit D. Tiraquellus *tit.de retract.lineari* §.1.*gloſſ.*13.*num* 38.*&* 39. & Molinæus *ad Conſuetudinem Pariſienſem* §.13.*gloſ* 4. *no.* 3.& prædictus Choppinus *li.*1.*de domanio Franciæ tit.*23 *n.*3.qui ſimile Arreſtum refert de 17.Iulij 1571. quod datum pro ciuitate & vniuerſitate Carnutenſi.V. quoque D.Maynardum *lib.7.cap.41.Quæſtio.ſuar.*I.C.

XVI.

Refuſio aut oblatio in ſpeciebus iuſti pōderis & valoris coronatorum duorum denariorum & quindecim granorum fieri debet.

Non ſufficit, refuſionem in ſpeciebus aut iuxta valorem ſeu æſtimationem, vt dictū ſuit, fieri:verùm inſuper neceſſe eſt, vt refuſio fiat, aut oblatio valida in Conſuetudine Pictauienſi intra octiduum,poſt retractum ſententia adiudicatum & Conſuetudine Pariſienſi intra 24. horas,in ſpeciebus iuſti ponderis & pretij Conſtitutionis,nec adulterinis veluti coronatis pōderis duorum denariorum, quindecim granorum:alioquin retrahens cauſa cadit, licet alias ſpecies ad ſupplendas eas, quæ tenui poſſent, obtulerit & conſignauerit, alioquin oblatio mutila, conſignatio per omnia nulla foret, itémque actor in eadem conditione quoad retractum conſtitueretur, ac ſi nunquam obtuliſſet aut conſignaſſet, prout iudicatum fuit compluribus Arreſtis, quorum vnum datum in Conſuetudine Pictauienſi, 26. Februarij 1579.perorante Mattaſio pro Georgio Cheſſeo Aduocato Regio Pictauienſi,appellante ab eo, quod Seneſchallus Pictauienſis eum condemnauerat, vt refuſionem ducentarum librarum in ſpeciebus coronatorum duos denarios viginti quatuor grana ponderantium acceptaret, dictúmque fuit,eum malè iudicaſſe, & emendato iudicio Curia appellatum (pro quo Buiſſonius perorabat)repulit à retractu ipſi adiudicato, eúmque in expenſas cauſæ appellationis condemnauit.Guenoiſius *in collatione Conſuetudinum* & Carondas *lib.7.R.ſponſor.cap.* 142. Arreſtum ſimile datum fuiſſe in Conſuetudine Muntargienſi referunt,ſimile ſcilicet Pariſienſi, cuius facti ſpecies hæc fuerat:Retrahens die acquiſitionis acquiſitorem, vt ad retractum admittatur, e tat, is huic ſinum præbet,prædictóque gentili pretiis denuntiat,quem cùm pretium & impenſas legitimas non refudiſſet, conuenit, vt ſibi pretium acquiſitionis ſuæ intra 24. horas à Conſuetudine determinatas conſignet. Hic gentilis fugiens & differens dicebat, ſe antè annum & diem ad conſignandum prædictum pretium non teneri, prædictúmque acquiſitorem præmaturè agere. Sententia Balliuij Montargienſis pro gentili data:ab ea ad Curiam appellatur:ea Arreſto ſuo, quod in purpura pronuntiatum, [illegible] April 1582.prædictam ſententiam infirmauit, eáque ratione retrahens à retractu ſummotus fuit. Idem iudicatum in Conſuetudine Pariſienſi,pro Germano Pilonio,appellante [illegible] tia quadam à Præfecto Pariſienſi data, aduerſus Ionatam Paruum & vxorem ipſius appellatos: qui appellans condemnatus fuerat ad acceptandum coronatum ſolarem duos denarios, quatuordecim grana ponderantem, 27. Iunij 1584.in ſecunda Camera Inquiſitionum,ad relationem Gouſtancourtij quod D.Aduocatus catholicus Marionus refert in doctis ac eloquentiſſimis perorationibus ſuis,*peroratione* 10. quam lector videre poterit.I.C.

XVII.

Vtrùm in diē Dominicam refuſio incidens fieri debeat,aut oblatio eo die valida ſit.

Retractus gentilitius adeò odioſus eſt,veluti qui vniuſcuiuſque libertatem impediat, vt omiſſio vnius ſolennitatis retrahentē eo ſubmoueri faciat. Exempli gratia, ſi in Conſuetudine Pariſienſi, dies refuſionis in diem Solis aut Dominicum incideret, aliúmue feſtum diem à Clero & populo celebratum, retrahens tamen ob eam cauſam intra prædictum diem oblationem non intermittere vel differre debet alioquin retractus iure priuabitur:eò quòd ſolutio, refuſio aut oblatio ſolutionis,& conſignatio,non ſit actus quidam contentioſæ iuriſdictionis, quíque abſente Iudice fieri non poſſit, quo caſu feriarum conſideratio executionem ſententiæ non moratur,ex communi Doctorum ſententia, relata à Guido.Pap.*in quæſtio.* 215. & iuxta ea Arreſto Curiæ 11.Martij 1603. iudicatum fuit pro Biterratis Pariſienſibus appellatis, ſuper appellatione interpoſita à I.Chau Vicario Eccleſię parochialis S. Mederici Pariſienſis, appellante à ſententia quadam Præfecti Pariſienſis:qua à retractu gentilitio repulſus fuerat, eò quòd intra 24. horas pretium fundi, quem retrahere volebat,non conſignauerat:etiamſi allegaſſet, tempus iſtud 24. horarum die quodam Dominico elapſum, quo ratione munici is ſuis cultui diuino operam dare adſtringatur.

XVIII.

Vtrùm ſi in diem & horā proceſſionis publicæ incidat refuſio pretij facienda, eo tempore refuſio facienda ſit.

Si executio ſententiæ in retractu in diem ſolemnis & publicæ proceſſionis ſeu pompæ incidat,veluti cùm Beatæ Genouefæ reliquiæ,cuius numen tutelare Pariſienſes colunt,deferuntur, cui proceſſioni omnes interſunt: ſi oblatio aut ſolutio fieri debeat, & 24. horæ in tempus proceſſionis incidant, quo tempore retrahens Notarios inuenire non potuerit, quæſitum fuit, an matutinum diei ſpatium, quod proceſſioni deſtinatum eſt, in illas 24. horas imputari debeat, an verò oporteat ab hiſce 24. horis matutinas deducere,adeò vt ſolutio & refuſio reliquis diei horis facta valida ſit? Et verò Arreſto die Iouis 24.Ianuarij 1588.iudicatum fuit, oblationem & conſignationem poſt meridiem intra hoc tempus factam validam eſſe, perorante D.Annæo Roberto pro Nicolao Bertheo appellante, qui prædictum Arreſtum refert, & de hac materia plenè & doctè agit,*lib.4.rer.iudicatar.ca.*15.I.C.

XIX.

Actio retractus annalis eſt & inſtantia anno perimitur.

Actio retractus, quæ ſua natura annalis eſt, cuiuſque inſtantia diſcontinuatione ſeu interruptione anni & diei perimitur: conteſtatione perpetuatur & continuatur, nec perimi poteſt niſi triennio. Iudicatum 10. vel 11. Aprilis 1579.V.*Quæſtiones meas cap.*95.I.C.

XX.

Si maritus velut vxoris ſuæ procurator fundum vendat, & ex abundanti emtori de rato caueat, poſtea vxor ratum habeat: hoc caſu annus retractus currit à die prioris contractus, & ſecundus primi tantùm quædam confirmatio eſt, qui per ſe bonus & validus eſt. Scilicet hac

Digitized by Google

in re notandum eſt: ſi actus vel contractus, qui per ſe nullus eſt confirmetur, veluti ſi maritus proprium vxoris ſuæ fundum, abſque mandato vendat, & emtori de rato venditionis contractu habēdo promittat, hoc caſu ratihabitio & confirmatio pro nouo potiùs contractu habenda, viceuerſa ſi primus actus legitimus & validus eſſet, exempli gratia, ſi maritus proprium vxoris fundum cum mandato eius vendat, & ex abundanti maioris ſecuritatis ergò emtori de ratihabitione vxoris ſuæ promittat, hoc caſu qui confirmat, nihil de nouo dat, & confirmatio eſt tantum acceſſoria primi contractus & effectum retroactiuum habet. Ita iudicatum fuit aduerſus retrahentem, qui intra annum venire volebat, numerandum à die confirmationis & ratihabitionis vxoris, cuius maritus antea vēdiderat velut vxoris ſuæ procurator, Arreſto ſolenni 1. Iunij 1585. quod latè refert Choppinus *lib. 3. de legib. Andium tit. 5. num. 2.* Robertus *rerum iudicatarum lib. 3. cap.* 15. & poſtea Arreſto, quod datum in Camera Inquiſitionum pro Natali Dorſona appellata, aduerſus Dominicellam Annam Raguellam, viduam defuncti D. Ioānis Piati, tutricem filij ſui, appellantem à ſententia quadam data à Balliuio Bituricenſi, 11. Martij 1600. V. quoque Maynardum *lib. 7. Quæſtio. ſuar. cap.* 34. Choppinum *lib. 3. de legibus And. tit. 5. nu.* 2. Robertum *lib. 3. rer. iudicatar. cap.* 17.

TIT. VIII. DE CONSIGNATIONIBUS & conſignatarijs ſeu ſequeſtris iudicialibus.

Videantur ad hunc titulum *Edicta Conſignationis, anno 1564. & anno 1585.*

ARRESTVM I.

Conſignatio liquidi integra eſſe debet.

CONſignatio neque perfecta neque ſufficiens eſt, ſi ea non de omnibus iis, quæ liquida ſunt, fiat, *l. Statuliber rationem. ff. De ſtatuliber.* Ac propterea conſignans tutò & cautè fecerit, ſi non tantùm pretium, ſed etiam inueſtituram, quæ liquida eſt, ſi ſoluatur, conſignandum putet: & taxam expediti contractus, quæ ex Conſtitutione certa eſt, ſedecim ſolidorum pro membrana: pro reſiduo non liquido ſatis eſt tantundem offerre facta liquidatione & repræſentare aut cautionem præſtare: Eáque doctrina eſt Iaſonis *in l. Quod ſi ab initio,* in quinto notabili. *ff. ſi cert. peta.* Et ſuper errore aduerſus Arreſtum Pariſiis datum pro Domino Rouillio, eò quòd diſcuſſo prædicto errore Conſignatio plena non eſſet, verùm defectu laborare deprehendebatur, reſpectu rei cuiuſdam liquidæ, non liquida verò neque repræſentata neque pro ea cautio præſtita fuerat, pro Domino Duce Mommotancio declaratum fuit Arreſto altero Parlamenti Pariſienſis ſub finem Quadrageſimæ, anno 1540. in prædicto Arreſto primo erratum fuiſſe, obſeruata *l. ſtatuliber rationem, in pr.* Id quod hanc ad rem ſummoperè notandum eſt, putà, de ſolutione aut conſignatione eius quod liquidum eſt: de eo verò quod liquidum non eſt præſtare cautionem, è veſtigio ſatisfactum iri, ſi cognitum & liquidum fuerit. Qui Pomponij termini ſunt, dum verum requiſitum allegat, quò aduerſarium ſuum quis in mora conſtituat: *Rationem,* inquit, *ſtatuliber reddere iuſſus, reliquum quod a parte ſoluit, de eo quod obſcurius eſt, ſatiſdare paratus eſt.* Alioquin ſi liquidationem eius, quod obſcurum eſt, expectare oporteret, retrahentes numquam abſque periculo forent.

Conſignatio & depoſitio pecuniæ non verbotenus, verum cum effectu & oblatione fieri debet. Alioquin non liberat, *l. 2. & l. acceptam. Cod. de vſuris. l. obſigna. Cod. de ſolutio. l. qui decem. De ſolut. ff.* Bartolus *in l. Prætor ait. §. ſi quis. de noui oper. nunciat. l. ſi creditorum. Cod. de vſuris.* V. Lucium *lib. 9. tit. 2. Arr. 4.*

II.

Sequeſtri iudiciales quomodo cogantur.

Omnes Sequeſtri iudiciales captura & ſui incarceratione cogi poſſunt, vt quod illis datum, reſtituant, eo non obſtante, ſi allegent, id ſe aliis dediſſe: neceſſariò quippe id reſtitui oportet, niſi autoritate Iudicis id tradidiſſent, & ſequeſtro liberati fuiſſent. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Ianuario, 1526.

Et eaſdem ſpecies reddere tenentur. Maynardus *lib. 3. cap.* 31.

III.

Actor in retractu per prouiſionem mitti debet, pendente lite.

Curia plerumque, cùm partes de ſufficientia aut inſufficientia conſignationis diſputant, ad retrouēdendum, decernere ſolet, vt per prouiſionem actor in retractu conuentionali in poſſeſſionem eius quod vendidit, mittatur, cuiúſque retrouenditionem poſtulat, præſtita cautione, & ſaluo reo pecuniam conſignatam accipiendi iure, omnia citra præiudicium iurium partium in principali, in quo partes procedent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1563. pro Ioanne Turnonio Domino *de Fougerolles,* aduerſus Dominum *de Veaulchette,* Antonium Roſtaingtem, Præpoſitum aquarum & ſyluarum in Balliuiatu Foroſeguſienſi.

Quem in finem conſignatio fiat, vide *Arreſtum 1. & 5. tit. de retractu & retentione* ſuprà. Et ad quem periculum ſeu damnum conſignatæ pecuniæ ſpectet, *Arreſta Louetij litera C. Arr.* 50.

TITVL. IX. DE IMPENSARUM legitimarum refuſione.

ARRESTVM I.

Impenſæ vtiles & neceſſaria quomodo refundantur.

ID quod diſpoſitione iuris permittitur retentione vti pro reſtitutione impenſarum à poſſeſſore in domo quadam factarum, qua eum migrare oportet, iuxta diſtinctionem Accurſij *in §. certè. Inſtit. de rer. diuiſio.* intelligitur de impenſis vtilibus & neceſſariis, quæ liquidæ ſunt. Alioquin enim, ſub proceſſu liquidationis poſſeſſori licentia daretur, longo tempore domum poſſidendi. Et iuxta hoc, Arreſto Pariſienſi, 12. Februarij 1530. Regnaldus Gentilis, qui domum quam conduxerat, vſque ad refuſionem impenſarum poſſidere & retinere volebat, condemnatus fuit, vt ea migraret, ſaluis ei impenſarum actionibus aduerſus actorem, qui ob hanc cauſam cautionem præſtare tenebitur. Iſque textus eſt *in l. Statuliber rationem. ff. de ſtatulib.*

Attamen 19. Martij 1566. iudicatum fuit Arreſto, appellantem quendam poſſeſſione depulſum vigore Arreſti cuiuſdam, quo decretum aduerſus minorem infirmatum.

Digitized by Google

firmatum fuit, admittendum eſſe ad excipiendum & executioni prædicti Arreſti intercedendum, impenſarum & meliorationum nomine.

II.

Retrahens emtori refundere tenetur id quod non ſoluit ratione priuilegij ſui.

Perorario inter Dominos Marillacum & Riãtium Aduocatos celeberrimos ſui temporis, quique poſtea fuerunt, nempe prædictus Marillacus Aduocatus Regis, & R.anrius Præſes, ſingularis fuit ſuper eo, quod Dominus Chennæus Secretarius Regis, à nobili quodam proximo gentili conuenius ad feudum quoddam nobile ſibi certo pretio venditum retrahendum, in cuius venditione expreſsè dictum fuerat, feudum iſtud à Rege ſub fide & homagio poſſidere, dixerat, ſe retrouendere paratum, dummodò ſibi legitimi ſumtus, nominatim verò quintę & ſubquintæ refunderentur, quod præcipuum caput erat, in quo omnis prædictæ perorationis difficultas conſiſtebat: per omnia quippe in principali & acceſſorijs inter eos cõueniebat, exceptis prædictis quintis & ſubquintis. Ad ea nobilis dicebat, ſe id tantùm, quod eam ob cauſam ſolurum fuiſſet, refundere teneri, reum autem nihil ſoluiſſe. Prędictus reus confitebatur quidem, ſe nihil ſoluiſſe, verùm id à priuilegio ſuo, vtpote qui Secretarius Regis eſſet oriri ac procedere, quo ab omnium acquiſitorum feudorum à Rege ſeſe mouentium quintis & ſubquintis aliiſque obuentionibus exẽpti & immunes ſunt, neque rationi conſentaneum, vt huiuſmodi priuilegium exemtionis & immunitaris alteri non priuilegiato proſit: id quippe eorum proprium eſſe & ad compenſanda ſeruitia, quæ Regi exhibent, indultum, nec non partem eſſe beneficiorum & honorum, quos à Maieſtate ſua conſequuntur, concludens id tantumdem eſſe, ac ſi eas ſoluiſſet. Nobilis præter primam rationem, alteram quoque adducebat, putà, ſe probaturum, feudum iſtud non à Rege, ſed ab alio Domino moueri. Prædictus Chennæus dixit, in venditione venditorem contrarium declaraſſe, nempe, id à Rege moueri, & maximam rationem his inſuper addebat, quòd abſque priuilegio illo exemptionis, quam prætendebat, emtionem non celebraturus fuiſſet: vtvt eſſet, ipſum tantum daturum non fuiſſe.

Cvria Arreſto ſuo 22. Iunij 1540. decreuit, partes ſuper poſſeſſione informare debere, & per prouiſionem emtori quintas & ſubquintas refundendas, non aliter ac ſi eas ſoluiſſet, iuxta venditionis declarationem, ſaluo eas reſtituendi iure. Poſtea in tertia editione Placitorem Lucij, Arreſtum iſtud ſub data, 23. Iulij 1540. annexum legi, quæ data vno die à ſuperiore differt.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IX.

I.

COnductor ad inſtaurandas ruinas culpa & mora ſua ortas tenetur, etiam à tempore migrandi ſibi præſtituto. Iudicatum Arreſto 21. Februarij 1563. perorante Vil-coco aduerſus Boëllum, domus cuiuſdam nomine, quæ Pariſiis in area S. Benedicti ſita erat. B.

TITVL. X. DE PROHIBITA alienatione per contractum retrouenditionis, aut alio modo.

ARRESTVM I.

Clauſula prohibita alienationis validã.

CLauſula contractui venditionis aut retrouenditionis appoſita, puta, venditorem ſub facultate redimendi, rem immobilem, de qua quæritur, alteri quàm emtori aut retrouenditori vendere non poſſe: etſi alteri venderetur, eam eodem pretio habere poſſe, non perpetuò eũdem effectum habet. Ea quippe tribus modis cõcipi poteſt: Primus eſt, quòd ſi venditor prædictam rem vendere vellet, emtorem eam eo pretio emere poſſe: & tum huiuſmodi clauſula hoc modo concepta impedit, quò minùs prædictus venditor prædictam rem alteri vendat vel addicat, quoniam ſi emtor primus eam poſſidet, pro eodem pretio ius retentionis habet: ſecùs ſi eam nõ poſſideat. Prout ait Ioannes Faber *in l. ea lege. Cod. de condit. ex leg.* & Bartolus *in l. Filiuſfam. §. Diui ff. de legat.* 1. Secundus modus eſt, quod ſi ita dictum fuerit, & venditor rem de qua quæſtio eſt, alteri vendidiſſet, emtor eam pro eodem pretio habere poterit. Hoc verbum (*vendidiſſet*) ad perfectum & conſummatum actum refertur: ac propterea clauſula iſta alienationem in alterum nõ impedit. *l. Stichus. ff. de manumiſſ. teſta.* Tertius eſt, quòd ſi in prædicta clauſula prædictæ rei hypotheca ſit, his verbis: *Atque ad obſeruationem prædictæ promiſſionis de retentione, prærogatiua ex conſenſu prædicti venditoris prædicta res, itémque ſimul prædicta facultas redimendi ſpecialiter ac expreſſè obligata & hypothecanexa permaneat, in quaſcunque tandem manus peruenerit:* & tum per hanc clauſulam (quæ vera ſecuritas eſt) alienatio impeditur, per *l. ſi creditor, §. fin. ff. de diſtract. pigno.* Alioquin & abſque prædictis verbis, emtori, cuius bono prædicta reſeruatio ſit, perſonalis tantùm actio pro damnis ſuis & intereſſe competit. Quod ſuprà dictum indicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 27. Martij 146:. prout ſcripſit Guido. Pap. *quæſtio. 569. num. 2.* in lite quadam inter Aymarium Alemannum Scutiferum ab vna parte & incolas nonnullos operis obnoxios ab altera parte. Prędicti incolæ operas mannarias & angarias Claudio Bouzerello Domino Bellomontij, ratione Caſtrofortij prædicti Bellomontij debebant, & eas ab ipſo ſub facultate redimendi ad certum tempus emerant. Poſtea eas ei retrouendiderũt, ea tamen lege, ne eas alteri quàm ipſis venderet; qui eas perpetuò eodem pretio cum expreſſa hypotheca, vt ſuprà, retinere poſſent. Is eas prædicto Alemanno retrouendidit, qui retentionem pati, recepto tamen pretio ſuo, condemnatus fuit. Hanc ad rem notandum eſt ratione alterius ferè conſimilis actus inter venditorem & emtorem celebrari, putà, vt intra tempus præfinitum pretio reſtituto, venditor fundum ſuum retrahere poſſit, venditor, inquam, nec alius: etiamſi huiuſmodi pactio perſonalis ſit, heres tamen prædicti venditoris retrahere quoque poteſt, vt ait Iaſon *in l. 2. § item ſi ex facto. ff. de Verb. obl. per l. ſi pactum. ff. de Probatio.*

(Id in voluntario non verò neceſſario intelligitur, iuxta l. Pater de leg. 3.)

Promiſſio retrouendendi venditori tantùm, non verò alijs, heredem venditoris nõ excludit.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum X.

I.

Probibitio alienandi, aut ſubſtitutio in contractu.

VT in ſubſtitutionibus teſtamentariis, ita in conuentionalibus prohibitio alienationis locum habet, iuxta *l. Quoties. Cod. de donatio. quæ ſub modo*, aduerſus ſententiam Iaſonis. Iudicatum 22. Decembris 1586. inter Arreſta generalia à Præſide Harlæo pronuntiata.

II.

Donatarius, cui res ſub conditione & onere reſtituendi donata, eam alienare non poteſt, quod ſi id faciat, emtori nullum dominium acquiritur. Arreſto Pariſienſi, 23. Decembris 1586. Choppinus *ad Conſuetudines Andegau. lib. 3. cap. 2. tit. 4. Art.* 12. Carondas *lib. 7. Reſponſorum cap.* 194.

III.

Venditio aut locatio ea lege, ne hac vel illa negotiatio in taberna exerceatur.

Ioannes Crucé tabernam quandam Moyſi Martino vendit, addito pacto, ne emtor vel alter pro ipſo eandem ſecum mercaturam exerceat. De eo inſtrumẽtum conficitur ab iis ſignatum ſub promiſſione contractum perficiendi. Emtor venditorem conuenit eum in finem, vt ſibi ad contractum prædictæ venditionis celebrandum condemnetur. Venditor excipit, ſe paratum eſſe, ſi modo apponatur prædictum pactum. Emtor aſſerit, prædictum pactum reiici oportere, vtpote contrarium libertati commercij & mercaturæ. Sententia Balliuij Brageracenſis, poſtea à Seneſchallo confirmata, decretum fuit, contractum venditionis purè celebrandum & ſimpliciter, prædicto pacto non appoſito. Ab eo venditor ad Curiam appellat, quæ tum temporia à Rege in Aquitania conſtituta fuit, vbi Arreſto quod ex tempore datum, 23. Martij 1582. præſide Domino Seguierio, dictum fuit, malè iudicatum, & emendato iudicio, decretum, contractum celebrandum ſub conditionibus promiſſionis à partibus ſignatæ, & appellatus in expenſas condemnatus, tam cauſæ principalis, quàm cauſæ appellationis. Eáque materia tractatur *in l. fin. Cod. de pactis int. emtor. & vendit. & l. venditor. ff. commun. prædior.* & ibi Bartolus. Simile Arreſtum Gratianopolitanum extat, quod refert Franc. Marc. *quæſtio. 22. in 1. parte*, de quodam piſtore dulciario, qui domum quandam emerat, ea lege, ne fornacem extruere poſſet.

IV.

Conductor quidã perpetuus ſub certo annuo reditu, qui ſpeciali pactione ſibi reſeruauit facultatem eundem reditum eodem pretio redimendi: ſi poſtea dominus reditum alteri vendat, vigore prædictæ conuentionis emtori prædictum reditum auferre poteſt, pretio, quod pro eo tradidit, refuſo. Arreſto Pariſienſi, 17. April. 1589. quod allegat Choppinus *ad Conſuetudines Andegauenſes, lib. 11. parte 2. cap. 2. tit. 3.* Robertus *rer. iudicatar. lib. 3. cap.* 14. & Carondas *lib. 7. Reſponſor. cap. 232. & lib. 8. cap.* 58.

LIBER

LIBER DVODECIMVS.

TITVLVS PRIMVS, DE CESSIONIBUS & translationibus.

· Hanc ad rem vide *artic.* 56. *&* 54 *Edicti Comitiorum Aurelianenſium.*

ARRESTVM PRIMVM.

Quonam ceſſiones in eos qui in gratia apud Principē ſunt, interdicantur.

CONSTITVTIO Regia Caroli V. *art.* 4. debiti vel actionum ceſſiones in potentiores aut priuilegiatas perſonas Regióſue miniſtros factas repudians, de ceſſionibus immobilium, veluti fundorum, hereditatum, domorum aliorúmue, minimè accipienda eſt. Et ita pronunciatum fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Februarij Anno 1543, pro Procuratore Regio Abbauillano, proprio priuatóque nomine, domus litigioſæ ceſſionario. Verus enim legum *per diuerſas, & ab Anaſtaſio C. mand.* ſenſus tum demum locum habet cùm actionis, non autem rei immobilis facta eſt ceſſio. Rebuffus *in commentario in Conſtitutiones* Arreſtum hoc inſerit, facti ſpecie minimè propoſita: in qua dictus Procurator Conſilium ſibi dàtum ſecutus, declarauit ſe dicta ceſſione vti nolle: & ad vitandas Curiæ animaduerſiones, quod hanc ceſſionem Procuratoris titulo admiſiſſet, oſtendit ſe cedentis cognatum eſſe: quod amore potius, quàm ſtudio alterum vexandi factum præſumebatur *per gloſſ. pri. in verb. comparauit, in l. 2. C. de petit. heredit. & l. Diuus, ff. eod. tit.* Contra tamen afferebatur, pactum de communicando cauſæ compendio, iiſque quæ inde peti poſſent, interceſſiſſe: cui reſpondebatur multo tempore ante litem, factam eſſe hanc ceſſionem. Monuit doctè Marillacus ſuprà allegatas leges *per diuerſas & ab Anaſtaſio* hoc caſu nullius eſſe momenti. Et dicto Arreſto valida ceſſio pronuntiata fuit, dictúſque Procurator Regius lite & impenſis liberatus, eo quòd à lite vltro receſſiſſet. Et hîc notandum, ceſſionarium, ſiue potentior ſiue priuilegiatus ſit, vt iudicem conſeruatorem habeat, non poſſe hodie cogi vt lite ei cedat aduerſus quem facta ceſſio eſt, ceſſionis pretio oblato, ſi reſcriptum reſtitutionis hac de re habeat. Qua parte dictæ leges *ab Anaſtaſio & per diuerſas* aliquatenus abrogatæ ſunt, iiſque niſi magna intercedente calumnia, vel Principis reſcripto deficiente, locus non eſt, vt dicit Imbertus *in manuali, in verbo cedens.*

Ceſſionis in cognatos facta.

Leges ab Anaſtaſio & per diuerſas non obſeruata.

* *Si ceſſionis pretium refundat*) Hoc non amplius obſeruatur, quinimo his legibus conſentanea ſunt Curiæ Arreſta, quicquid tandem Rebuffus & Imbertus notarint, eoſque ſecutus Bugnonius *in legibus abrogatis lib. 2. cap. 48.* & Arreſto quod rationibus & autoritatibus additis prolixius à me refertur, pronuntiatum fuit, admitti debitorum Ceſſionario & emptori pretij numerati, legitimum rei pretium & expenſas refundere, qui mediantibus iis rem ſibi venditam & ceſſam debitori retrocedere & in eum transferre tenetur.

II.

Vt in ſuperioris Arreſti terminis maneamus, notabilis eſt differentia duorum titulorum Codicis, *ne liceat potentioribus*, & alterius, *de alienatione iudicij mutandi cauſa facta.* Priore enim rei immobilis alienatio non prohibetur, dummodo litigioſa non ſit: ſi enim litigioſa eſſet, alienari neqoit *l. fin. C. de litig.* Poſterior titulus generaliter res omnes complectitur, imò & ceſſiones eo fine factas, vt alter ex litigantibus ad aliud forum trahatur: hæ omnimodo odioſæ ſunt, etiam in ſcholares, niſi à patre, matre vel fratre factæ: ſed neque hæ admittuntur, ſi de rebus litigioſis poſt litem conteſtatam factę ſint, vt Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit 3. die Iunij Anno 1529. pro Domino Arthuſio de Veſge contra Dominum Claudium de Ligny ſtudioſum, & Iohannem de Ligny eius fratrem. Eſt & altera differentia, nempe quòd cedens iudicij mutandi cauſa reo in ſumtus tantùm condemnetur proceſſuum factorum ceſſionis nomine, & proceſſus nulli declarentur: potentiori verò cedens non tantùm in expenſas proceſſuum inſtantiæ mulctetur, ſed etiam iure prætenſo ceſſóque cadat & excludatur *l. 1. & fin. C. ne liceat potentiorib. & l. non ſolùm & l. cùm miles de alienat. iudic. mutand. cauſ. fact.* Conſtitutione Caroli V. prohibitum eſt ne quis actiones cedat vel transferat in eos qui in gratia apud Principem ſunt, vel qui à Rege aut Regina munus aut officium publicum emeruerunt, ſiue qui fori libellariorum Palatij Pariſienſis, aliorúmue conſeruatorum iudicum, ſiue vniuerſitatum aut aliorum præſcriptionem habent. Quoſnam in gratia apud Principem eſſe, aut Potentiores dicemus? Ij demum in gratia apud Principem eſſe, vel Potentiores in Francia habentur qui munera vel officia publica à Rege Reginâue eme-

Ceſſiones in eos qui in gratia apud Principem ſunt facta.

ruerunt, vel qui reos ad iudices conſeruationis remittere ſeu trahere poſſunt.

III.

Litigium fit per citationē.

Antea & expreſſiùs adhuc datum fuit Pariſiis Arreſtum 18. Martij Anno 1521. quo poſt factam citationem ceſſio ſuperiori ſimilis, eo quòd res litigioſa eſſet, irrita & nulla declarata fuit, *per citat. l. 2. C. de litig.* Et non obſtantibus his, in ſuperiorum Arreſtorum caſibus debet primus iudex de eo cognoſcere, non etiam litem ad conſeruatorem remittere, vt pronuntiatum fuit Arreſto 15. Aprilis Anni 1521. poſt feſtū Paſchatis, aliòque Maioribus diebus Molini habitis dato 8. Octobris Anno 1540. Hoc ita tamen accipiendum eſt, cùm citationis notoria in ſcripturam redacta eſt, eáque actionis, finiū & petitionum actoris ſpecialis mentio fit: tunc enim ita facta citatio litis pendentiam & per conſequens litigium inducet *arg. l. cum lite. cum gloſſ. vt lit. pend. nil. innou.* vide ſuprà primum Arreſtum *tituli de litispend.*

Litigium proprie fit poſt litis conteſtationem. Tamen quando virium potuit præuideri, nec ignorat emptor, incipit ab actione *ſecundum Salyc. & Dyn. in l. 2. C. de litig.*

IV.

Ceſſio inter leuiros vel a ſocero in generū non admittitur.

Conſtitutio Regia quæ ceſſiones iudicij mutandi cauſa à patre in filium, à fratre in fratrem, auunculo in nepotem permittit, ad ceſſiones à ſocero in generum, leuiro in leuirum & inter alios affines factas minimè extenditur, vt declaratum fuit Arreſto Pariſienſi 14. Decembr. Anno 1526. Conſtitutiones enim id genus iuris cōmunis correctoriæ non amplianrur *l. cùm quidam filiam. ff. de liber. & poſthum.*

Lucius *lib. 11. tit. 2. art. 1.*

V.

Rei totius ceſſio fieri debet.

Dimidiæ partis cenſus vel reditus annui in ſtudioſum facta ceſſio Arreſto Pariſienſi 7. Februarij Anno 1537. irrita & nulla declarata fuit *per l. fin. C. de teſtam.* quia aliàs litis continentia diuideretur, & apud varios iudices litigandum foret, *contra l. nulli. C. de iudic.*

Ita certæ rei hereditariæ facta ceſſio fraudulenta habita fuit, eo quòd tota cedi debuiſſet 30. Maij Anno 1564. B.

VI.

Ceſſio ad impediendam debiti ſolutionem facta.

Claudius Portunus Domini Chaſtei debitor erat: is cuidam amico in Palatio verſanti nomen iſtud cedit: Dominus Chaſteus Tournellio debebat, qui Tournellius vt dicti debiti ſolutionem conſequeretur, in manibus Portuni arreſtari curat ea quæ dicto Domino Chaſteo debitori ſuo debet. Poſt hęc ceſſionarius pignora ſeu mobilia Portuni capi curat, qui intercedit debitum in ſuis manibus à Tournellio primū arreſtatum fuiſſe. Inſuper habita interceſſione vlteriùs pergit ceſſionarius, à quo prouocat Portunus. Non obſtante prouocatione pignora diſtrahuntur, & ex ea pecunia ceſſionario ſoluitur. Arreſto Pariſienſi 27. Iunij Anno 1552. indicatum fuit Portunum iuſta de cauſa interceſſiſſe, & ad ipſius interceſſionem perperam proceſſum, reuocatáque omnia quæ inſuper habita interceſſione & prouocatione facta fuerant: eadémque opera ceſſionarius ad acceptorum reſtitutionem condemnatus fuit, decretúmque vt ad hoc pręſtandum incarceratione adigeretur, vt ſcripſit Lucius titulo *nihil innouari appellatione interpoſita*, referens hoc caſu aliquanteous motam fuiſſe Curiam: ita enim præfractè non parere neque interceſſioni neque prouocationi in re maximè tam aperta aut dolum malum eſſe, aut certè culpam dolo malo proximam *arg. l. quandam & l. cum à te ff. de dolo.*

XII.

Ceſſio in priuilegiatos abuſiue extra cōſtitutionem facta nulla eſt.

Alienatio per ceſſionem & tranſlationem à patre in filium, auunculo in nepotē, fratre in fratrem, etiam iudicij mutandi cauſa facta ex conſtitutione firma & valida eſt: dicta enim conſtitutio ſolos ſtudioſos expreſſit: ergo in cæteris interdixit *l. cùm prætor vnum. ff. de iudic.* Hac de cauſa ſimilis ceſſio facta à patre in filium Regis protectorem (qui pręſcriptionem fori conſeruatoris ſanctæ Genouefæ habet) aduerſus Dominum Bouillond Parlamenti Conſiliarium infirma & nullius momenti declarata fuit, & cuncta ad iudicem ordinarium rei remiſſa, Arreſto Pariſienſi, cauſa in maiore Camera perorata 7. Ianuarij Anno 1538. lex etenim priuilegium quod certis perſonis conceſſit cæteris interdixiſſe videtur: *cap. querelam de elect. l. Paulus ff. de Reg. iur.*

VIII.

Ceſſionarius ſuper dolo iurare tenetur.

Si reus per ceſſionem ab aduerſario in ſtudioſum vel aulicum factam aliò euocatus, forum declinare, & iuramentum ceſſionario ſuper dolo & colluſione in id tantùm deferri velit vt nomen ſuum accommodet, id facere poteſt, & ceſſionarius iurare tenetur, quo non præſtito cauſa à iudice priuilegiato remittetur. Et ita pronuntiatum fuit Arreſto Maioribus diebus Molini habitis 3. Octobris Anno 1550.

IX.

Ceſſiones inter fratres ſpurios quando valeant.

Fratres ſpurij ex complexu non damnato ex Regia conſtitutione Ludouici XII. art. 3. intelliguntur, nōn item fratres ex presbytero, vel adulterini, & aliàs ex damnato coitu: ceſſiones enim factæ ad fruendum ſtudioſorum priuilegio non admittuntur: vt Arreſto Pariſienſi indicatum fuit 19. Maij 1545.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

Pater ad refundēdum tertio debitum à filio ceſſum, admittitur.

Filius debitum tertio cuidam aduerſus patrem ſuum ceſſerat: pater coram iudice à quo, dicto tertio pretium ab ipſo expenſum offerebat. In cauſa appellationis, oblata conditio in odium filij valida declarara fuit 14. Februarij Anno 1566. B.

Etſi D. Bergeronius in ſuperiore Arreſto dicat oblatam à patre conditionem in odium filij declaratam fuiſſe validam, idem tamen etſi debitor extraneus fuiſſet, obtinere debuiſſet. Et ita iudicauit Curia Anno 1578. & 1595. dictis Arreſtis, cùm res ceſſa iuris eſt communis & indiuiſa, vt hodie obſeruatur, impetrato tamen à debitore reſcripto, vt videlicet ad harum legum beneficium admittatur, & in ceſſionarij vel emtoris locum ſubintret. Vide D. Mainardum *lib. 7. notabil. quæſt. cap. 9. & 99.* Carondam *lib. 13. quæſtionum cap. 22.* quam ex penultima mearam quæſtionum deſumſit. I. C.

II.

Ceſſio à patre

Ceſſio à patre in filium, etiam in anteceſſum

hereditatis

in ſtium facta fraudulenta eſt.

hereditatis facta, niſi ante litem facta fuerit, fraudulenta eſt, & litigatores ad iudicem ordinarium remittuntur, ſtudioſorum priuilegio inſuper habito vt 5. Martij 1576. B.

III.

Quando ceſſionarius cedentē conuenire poſſit.

Ex quo quis nomen aliquod creditori in ſolutum ceſſit, ſumma videlicet à debitore exigenda, omnem diligentiam in debiti exactione adhibere ceſſionarius debet, ita vt debitum ab obligato conſequatur: Aliàs niſi de diligentia à ſe adhibita fidem faciat, aduerſus ceſſorem regreſſum non habet, vt in ſecunda Inquiſitionum Camera, pro Apparitore Drouatto iudicatum fuit 25. Maij Anno 1565.

TITVL. II. DE VITIO LItigij & Rerum Litigioſarum.

Huc pertinet quod vocant *pactum de quota litis.*

ARRESTVM I.

Res litigioſæ cur alienari poſſint.

Res litigioſæ hodie in Francia alienari liberè poſſunt, & duobus tantùm caſibus eiuſmodi alienationes prohibitæ ſunt: primò cùm durioris aduerſarij opponendi, & litis ad forum priuilegiatum remittendæ cauſa fiunt: Secundò cùm potentior eſt ceſſionarius, cum quo litigante vereamur *l. 1. C. ne liceat potentiori.* Et ita Parifiis Arreſto Parlamenti iudicatum fuit inter Iohannem Oiſellum appellantem a Balliuio Foroſegutienſi vel eius Locumtenente, & Gulielmum Montanum appellatum Anno 1548.

II.

Conſors litis ſi ius aduerſarij adquirat, id correi communicare debet.

Si vnus ex reis lite pendente ius actoris adquirat, correi ipſius aduerſus ipſum poſtulantem vi reſcripti ſe ſubrogari peremtoriam præſcriptionem apponere, ſiue pœnas vitij litigij non poſſunt: neque quicquam præterea facere poſſunt, quàm vt poſtulent cuique ſibi pro rata ſua parte ius quæſitum communicari, oblata collatione pro rata parte ſua pretij erogati: quod ſi faciant id obtinere debent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 14. die Auguſti 1526. pro Illuſtri Gabriele Allegreo Equite prædicti loci domino, & Illuſtri Maria Torreuillana vxore ipſius aduerſus Illuſtrem Carolum de Luxemburgo Equitem & Illuſtrem Carolam Torreuillanam vxorem ipſius, qui ius Illuſtris Martij Baumei, & Illuſtris Annæ Caſtrouillanæ vxoris ipſius adquiſiuerat. Et hi ſunt termini *legis per diuerſas & legis ab Anaſtaſio C. mandat.*

III.

Studioſus cui res litigioſa ceſſa eſt ſui fori præſcriptione vti non poteſt.

Quando res litigioſa ſtudioſo, vel alij priuilegiato ceſſa eſt ad cognitionem ad aliud forum transferendam duo ſingularia concurrunt quæ in eadem re ius admittere non ſolet *l. ſingularia. ff. ſi certum petat.* prius eſt alienationis factæ iudicij mutandi cauſa quæ de iure odioſa eſt & expreſſo edicto interdicta, cuiúſque nomine aduerſus cedentem damna & intereſſe adiudicantur vt *ff. & C. de alienatione iudic. mut. cauſ. fact.* alterum eſt vitium litigij æquè imò magis odioſum quàm prius *l. cenſemus C. de litigioſ.* Et quanquam hodie in Francia diſpoſitio iuris communis de interdicta rei litigioſæ alienatione locum non habeat niſi alienatio facta fuerit in potentiorem & iudicij mutandi cauſa, prout Arreſto deciſum fuit, nihilominus tamen neceſſario à Principe reſcriptum impetrari oportet aduerſus prædictum vitium, quo videlicet quis eo non obſtante admittatur. Igitur rationi conſentaneum non eſt ſi res litigioſa in ſtudioſum transferatur, vt is vi priuilegij ſui eam remitti impetret vigore reſcripti impetrati ſeu reſtitutionis aduerſus vitium litigij: vel ſi reſcripto munitus non ſit, teſtimonialibus ſuis id emereri non poteſt: duæ quippe res diuerſæ ſunt, neque vnius obtentu altera velatur *l. quoties ff. de reg. iur. & l. ſi domus ff. de ſeruitut. prædior. vrban.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi poſt commonitionem & perorationem Domini Poyeti tum Aduocati Regij. Itaque neceſſe eſt vt ſtudioſus aut alius priuilegiatus vno contentus ſit, nempe vt ceſſionem rei litigioſæ acceptare poſſit, ſéque in lite ſubrogari curet: at non etiam cauſam ad forum priuilegiatum transferre. Et ita iudicatum fuit Arreſto Maioribus diebus Pictauienſibus 13. die Octobris Anno 1531. Et notandum eſt ad hunc effectum litigioſam rem eſſe ſolicitatione libello ſeu ſcripto peracta *clem. cum lite. vt lite pendente,* vt ſuprà demonſtratum fuit Arreſto quod ſuper ea re datum *titulo ſuperiore art. 3.* Idipſum pariter poſteà iudicatum fuit menſe Iulio 1566. pro Chriſtophoro Rogemontio, aduerſus Michaelem Roſtium Caſtellanum S. Germani Lauallij qui cum dominij quod ſitum erat S. Sulpitij in Foroſeguſienſi nomine conuentus fuiſſet, prædictum dominium filio ſuo ſtudioſo Pariſiis agenti ceſſerat, quo videlicet lis ad Conſeruatorem ſeu iudicem ſcholaſticum remitteretur: verùm is in Parlamento repulſam tulit, ad quod prædictus Rogemontius à reuocatione ita facta appellauerat.

Res quando litigioſa ſit.

IV.

Vitium litigij velatur ſi quis in vno tantum actu procedat eo nō oppoſito.

Si poſteaquam alterutra partium comperit aduerſarium ius ſuum alienaſſe nihilominus tamen porrò aliquo modo procedat eo non obſtante huiuſmodi vitium velatur, neque poſtea pœnas iuris vrgere poteſt, *c. vt quis duas, de electi on. in 6. & l. vn. C. ſi ſeruus extran.* Exempli gratia cùm inquiſitio perageretur ſuper parte quæ alienauerat, is qui adquiſiuerat ſeſe ſiſtit ſuóque & proprio nomine experitur, atque teſtes producit præſente parte quæ perfectioni inquiſitionis conſenſit: poſtea coram iudice de vitio litigioſi excipere non poteſt, atque hac ratione admiſſionem inquiſitionis impedire. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus heredes Petri Cartulli aduerſus quandam cui nomen Heraldæ.

V.

Sententia executioni traditur aduerſus tertios poſſeſſores.

Singulare eſt XIII. Arreſtum *titulo de præſcriptionibus infrà,* nempe partem quæ cauſam obtinet ſententiam ſuam aduerſus tertios poſſeſſores qui fundos litigioſos lite pendente acquiſierunt executioni tradi curare poſſe.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

I.

Pactum de quota litis reprobatum.

Pactum de quota litis ſemper reprobatum fuit, vitioque vertitur aduocatis & procura-

toribus honorarij ſui nomine huiuſcemodi pacta de re litigioſa meuntibus vide *l.litem.de procurat. l.ſi remunerandi l.ſalarium mandati.ff.l.1.de var. & extraordin.* Et ita iudicatum complutimis Arreſtis ac nominatim 14. Martij 1563. petoiante Bruxello aduerſus Aduocatum quendam nomine Pommetæum qui ſeſe in iura clientis cuiuldam ſuæ ſubrogari curauerat. Eadem ratione procuratoribus & Nomenclatoribus ſeu ſollicitatoribus ordinatiis interdictum fuit ne euentum litis emiſſe velint, hoootarij ſui colore ſeu velamento: cæterùm fraus inde apparere ſolet cùm is qui ceſſit euictionis periculom non pollicetur, vel cùm retroceſſio facta eſt. Attamen ſi quis vicariam amici operam præſtirit, id non eſt nomenelatoris vice fungi, ſi qois videlicet noo exerceat hanc artem & quaſi mercimonij 30. die Maij 1564. Qood Iudices attinet, graoiter puniri debent ſi ius aliquod litigioſum acquirant, maximè coram ſe agitatum, prout iudicatum fuit 21. die Martij 1563. adoerſus Locumtenentem Genabenſem: & quanqoam appellatio interpoſita fuiſſet nonn ſi à moratoria præſcriptione: nihilominus ob vitium apparens Curia ſuper principali ius reddendo ceſſionem factam prædicto Locomtenenti irritauit, cùmque in expenſas condemnauit.

II.

Sententiæ aduerſus venditores rerum litigioſarum aduerſus acquirentes executoriæ.

Arreſto iodicatum fuit res iudicatas ſiue ſententias adoerſos venditores rei litigioſæ, aduerſus eos qoi adquiſiuerunt executioni ſemper tradi poſſe non obſtante qualibet præſcriptione iuxta *l.1.de litigioſ.ff.& ibi Dd.l.planè de legib.1. l.2.de defenſorib.ciuit.* I.C.

TITVL. III. DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

ARRESTVM I.

Præſcriptio aduerſus Eccleſiam.

Tempus præſcribendi aduerſus Eccleſiam Romanam eſt centum annorum *c.fin.& ibi Archid. de præſcript. in 6.* Aduerſus cæteras Eccleſias eſt quadraginta* annorum *Auth. quas actiones C.de ſacroſanct. Eccleſ.& per Canoniſt. in ca. de quarto.& cap.ad omnes.& cap.illud.& cap.quia iudicante de præſcript. in ca. quoniam contra.de iure patron.* Cæterùm inter multos controuertitur vtrum Eccleſiæ immediatè Papæ ſubditæ eodem priuilegio præſcriptionis videlicet centum annorum cum Eccleſia Romana frui debeant? Et verò id ita exiſtimauit Iacob.de Belloiſo *vt Eccleſ.Rom.præſcript.cent.ann.gaud.colum.2.* Baldus *in dict.auth.quas actiones* contrarium tenuit, pota quadraginta annorum ſpatio aduerſus eas præſcribi. Et ita iodicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 7. Septembris 1479.

Poſt aſtutiam & falſitatem cuiuſdam Priſci presbyteri centenaria præſcriptio à Iuſtiniano reuocata fuit Nou 9.& 25. id quod diſputatum fuit in lite inter Dominum Tauaonium & Equites Sancti Ioannis Melitenſes perorante Marino aduerſus Hottomannum 28. die Ianuarij 1580. In Francia ita habemus centenariam præſcriptionem locum non habere etiam pro Eccleſia Romana. B.

* Etiam abſque titulo Charondas *lib.1. reſponſor. cap. 38.& lib.7.cap.165.* Id quod hic refertur deſumptum eſt ex Guidone Papæ *quæſt.36.& quæſt.161.* Vide D. Mainardum lib.7.cap.59.& Curac. *obſeruat.lib.5.cap.5. & in Tractat. de præſcript.cap.31.* I.C. vide *Tit.de alienatione rerum Eccleſiaſticarum c.placuit §.hac 16.quæſt.3.*

II.

Præſcriptio ſecundùm quod fauorabilis eſt vel odioſa perficitur.

Ius exigendarum præſtationum annuarum 40. annorum ſpatio præſcribitur *c.cùm Eccleſia ſutrina.de cauſa poſſeſſ.& propriet.* non habita ratione iuris ciuil. quo breuius tempus limitatum fuit *l.cùm de in rem verſo.& ibi Gloſ.& Dd.ff.de vſur.* Cæterùm prædicta præſcriptio 40. annorum intelligitur de præſcriptionibus quæ fauorabiles ſunt & admiſſæ ex diſpoſitione iuris communis: nam ſi exorbitantes ſint & odioſæ, & in quibus ius commune expreſsè renitatur, tum hoc caſo ad præſcribendum requiritur tempus qood excedat memoriam hominum *c.1.de præſcript. in 6.* Et iuxta hanc ſententiam iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano pro D. Aquarum & Cenoncei aduerſus ſubditos prædicti loci Anno 1460.

Longi temporis lapſus habetur pro titulo *cap. 1. de præſcrip lib.6.l.1.§ fin.de aq.pluu.arc.& ſine titulo 4. ſufficit præſtatio l.cùm ſatis.l.ſi.in lib.10.C. de agr.& cens.l.ſi rutunes de ſeruit ff.* Et intelligenda eſt *l.ſi certis annis* de præſtatione ſine cauſa facta, & exiguo temporis ſpatio. B.

III.

Forma ſingularis proponenda præſcriptionis abſque titulo.

Dominos ſi aduerſus ſubditos ſuos ius* vel poſſeſſionem certæ alicuius præſtationis annuæ prætendat, poſſeſſione continua & pacifica 40. annorum tueri ſe debet. Quinimò ſi præſtatio hæc annua quodammodo à iure improbetur poſſeſſionem immemorialem proponere debet: & vtroqoe caſu cauſam & fundamentum huiuſce præſtationis probare debet, putà quòd ea debeator, vel deſcendat vel ex conuentione, contractu, re iudicata, aut alio quouis modo. Et ſatis erit poſſeſſionem probari abſque caoſa propoſita, quam tamen omitti non oportet, quoniam nihil prætendendum eſt ſine caoſa *l.Pollam.§.circa.de dol.mal.& met.except.* Eáque eſt Canoniſtarum ſententia & Gloſſæ *in cap. peruenit de cenſib.* & legiſtarum & Gloſſæ *in l. cùm de in rem verſo ff.de vſur.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano Anno 1460.

*Deſumptum ex Guidone Papæ *quæſt 408.* Verùm extat Arreſtum Pariſienſe contrarium 21. Iulij 1570. quod allegat Charondas *lib.2 reſponſ.cap 84. & lib. 5. Reſp.21.* vbi hanc pariter quæſtionem tractat, vtrum videlicet huiuſmodi longa poſſeſſio abunde probetur per rationes domino redditas eiuſque deceſſoribus dominis, & pro affirmatiua tenet. I.C.

IV.

Præſcriptio quando incipiat ſuperſtite alienante.

Quadraginta anni pro præſcriptione rei Eccleſiaſticæ definiti non currunt ſuperſtite Prælato qui perperam & aduerſus formam ioris alienauit, verum poſt mortem eius incipiunt *c.ſi ſacerdos 16.quæſt.3.& per Innocent. in cap.cùm ex literis in princ.de reſtit.in integr.& Bald.in l.1.C. de bon.mater.* ac nominatim id dicitur de Prælato qoi perperam alienauit, nam ſi alienatio rectè facta fuerit, præſcriptio ipſo ſuperſtite incipit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 16. die Februar. Anno 1458. inter Epiſcopum S.Pauli ab vna parte & Dominum Targeũ ab altera parte, ſuper Dominio de Balmes.

V.

Annuæ præſtationes quomodo præſcribantur.

Præſtationes annuæ, ſiue ex teſtamento, ſiue ex contractu debeantur, 30. annorum ſpatio præſcribuntur *l.cùm notiſſimi §.fin.de præſcript.*

30. vel

30. vel 40. annor. Nihilominus ſuper forma præſcribendi vetus controuerſia eſt inter Martinũ & Bulgarum veteres Gloſſatores. Bulgarus tenet à die & anno quo quis in ſolutione ceſſauit præſcriptionem incipere, & ad 30. vſque annos continuari, tam ratione prædicti primi anni, quàm cæterorum ſequentium: & vbi triginta annis in ſolutione ceſſatum fuit ius omne præſcriptum eſſe, neque id amplius peti poſſe: & in eam rem allegat *l. eos in princ. C. de vſur.* Martinus contrarium tenuit, & prout ſinguli anni elabuntur prædicta præſtatione non petita, ita eius anni tantùm præſcriptionem incipere non comprehenſis annis ſequentibus. Et quanquam Iohannes & alij Gloſſatores antiqui has duas ſententias conciliare voluerint diſtinctione facta inter præſtationes annuas ex teſtamento vel ex contractu *in gloſſa dicta l. cum notiſſimi §. fin.* nihilominus inſecuti Doctores abſciſè ſententiam Martini abſque vlla diſtinctione ſecuti ſunt, quæ pleriſque optima videtur. Attamen Arreſto Gratianopolitano mẽſe Martio 1460. ſecundùm opinionem Bulgari iudicatum fuit pro Claudio Conſtante aduerſus Fratres Minores Gratianopolitanos. Rurſum contrarium iudicatum vidi iuxta ſententiam Martini Pariſiis pro Domina de Thalatei aduerſus Dominum Cuuzautium ſuper dote præſtanda ſexaginta vel quinquaginta penſionibus annuis, puta annuatim centum libris præſtandis.

Vide *l. ſi quis diuturno. & l. querelam quo iure præſtationes præſcribuntur.*

D. Maynard *lib. 6. quæſt. cap 32.* tenet in citatione Arreſti Gratianopolitani ſuperioris quod deſumptum eſt ex deciſione Guidonis Papæ 406. errorem admiſiſſe: ex lectione quippe prædictæ deciſionis euidẽs eſt prædicto Arreſto quæſtionem deciſam non fuiſſe, & litem iudicatam fuiſſe aliis fundamentis & conſiderationibus: id & prædictus Papæ ſuper hoc iudicium ſuum proferens ait, ſe putare ſententiam Martini & ſequacium veriorem & probabiliorem eſſe, quæque etiam poſtea Arreſto Pariſienſi comprobata fuerit pro quodam nomine Gobillonio 23. Decembris 1559. quod refert Charondas, quo adiudicatæ fuerunt ei, cui penſiones annuæ ad dies vitæ debebantur, quinque poſtremæ annuæ præſtationes, vt maxime triginta anni elapſi eſſent, ex quo nihil petiiſſet, decretumque vt in poſterum ad dies vitæ ſuæ præſtationes annuas perciperet. id quod prædictus Maynardus teſtatur in Parlamento Tholoſano obſeruari. Dominus Cuiacius in recitationibus ſuis *ad l. 18. C. de fid. inſtrum.* vt duas has diuerſas ſententias conciliet, ſententiam Bulgari probat fundatam ſuper prædicta *l. eos.* in caſu prædictæ legis, quæ videlicet eſt de vſuris, & ait eam extendi non oportere ad alias annuas præſtationes quàm vſurarum, de quibus lex illa ſic, & ait, rationem eius rei hanc eſſe quod vſuræ & earum petitio acceſſorium ſit obligationis ſortis principalis, qua vtique 30. annis præſcripta etiam reliqua præteriti temporis præſcribi: ſententiam autem Martini intelligendam de præſtationibus annuis licitis & locationibus certa penſione, quarum exigendarũ ius minimè dependet, nec tantum a die contractus debetur, verum a quolibet die, & a quolibet anno, quo ex ſolui debent: atque ita duas haſce diuerſas ſententias Bulgari & Martini conciliare oportere, ex differentia præſtationum annuarum, quæ vſurarum ſunt, neque aliam obligationem quàm contractus principalis continent, & præſtationum redituum, quos cum contractu principali quis ſtipulatus fuit, quique ſingulis annis debentur. I. C.

Præſtatio annua in piam cauſam facta obligationem inducit, ſecus ſi ex mera liberalitate procedat. *l. ſi certum annu. de Pactu. Cod. l. ſolent. De offic. Proconſ. & l. Cum de in rem verſo. de vſur. cap. cùm Eccleſia Sutrina. De cauſ. prop.* V. diſtinctionem Baldi *in l. 1. de iur. aliuque prim.* T.

VI.

Nullitas teſtamenti ob præteritionem, quando præſcribatur.

Ius impugnandi & nullum aut irritum faciẽdi teſtamentum, ob præteritionem vnius ex liberis teſtatoris, triginta annis, non verò citiùs præſcribitur. Eáque ſententia eſt Baldi & Ioannis de Imola in *l. filium quis in poteſtate. ff. de lib. & poſt.* Bartolus in *l. filio præterito ff. de iniuſto rupto irritoque facto teſta.* tenet, id intra annum ab adita hereditate fieri debere. Nihilominùs Arreſto Gratianopolitano in lite Rupechinardi anno 1461. inter fratres Alemannos iuxta primam Baldi ſententiam iudicatum fuit.

VII.

Res communis quando ab vno dominorũ præſcribatur.

In regionibus iuris ſcripti, etiamſi præſcriptiones decennij & vicennij obſeruentur, attamen ſi vnus fratrum rem aliquam inter illos communem & indiuiſam quaſi diuiſam, propriam & in ſolidum poſſederit, eam minore, quam 30. annorum ſpatio nõn præſcripſit, iuxta ſententiam Bartoli & Baldi *in l. ſi filius. Cod. de petit. hered. & in l. Quis in aliena. in pr. ff de acquir. hered.* per tex. *in l. ſi ſeruum communem. Cod. fam. erciſc.* Facit tex. *in l. ſeruus communes ff. de acquir. poſſ.* Ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 4. die Iunij 519.

VIII.

Præſcriptio reditus, etiamſi eo quis fruatur.

Inter Vuilhelmum Caratum & conſortes ab vna parte, & Petrum Chambonum & Tannegium Auberium ab altera, Arreſto Pariſienſi, ad relationem Domini Mumalij iudicatum fuit, in tertia inquiſitionum Camera, menſe Februario anno 1549. ſi quis reditum poſſeſſionis alicuius ſub hypotheca bonorum ſuorum emit, quem poſtea vendat & ſoluat, eo non obſtante, quòd non poſſideat fundos, quos tum poſſidebat tertios detentatores & emtores aduerſus emtorem illius reditus præſcribere, qui poſtea non admittitur, ſiue Eccleſiaſtica ſiue ſecularis perſona ſit, ſi reſtitutionis auxilio aduerſus eam niti velit. Idque aduerſus ſententiam Ioannis Fabri in *l. 1. Cod. de bon. matern.*

Id quod Curiam mouere poterat, eſt, quod negligentiæ imputari potuit, eo quod debitor locum mutaſſet, nec condemnationem aduerſus tertium poſſeſſorem poſtulaſſet, aut aduerſus eum egiſſet, quo fundus hypothecæ nexus pro reditus ſolutione & continuatione declararetur V. Conſuetudinem Pariſienſem *art.* 113. 114 & 115. Attamen ſi tertius detentator notitiam reditus habuerit, eam decem aut viginti annis præſcribere non poteſt ob malam fidem, cum bona fides in huiuſmodi præſcriptione requiratur. Ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum pro Ioanne Perdiello ciue Pariſienſi aduerſus Fontenæum 1 54. Octobris 1592. Bacquetus *in tractat. de reditibus.* V. D. Maynardum *lib. 7 cap. 61.* Lucius *lib. 7. tit. 6. Arr. 6.* I. C.

IX.

Idem.

Si emtor reditus pecuniarij in quibuſdam venditoris fundis conſtituti, decem annis moretur, & in eadem Prouincia habitet ac præſens ſit, nec eum exigat, aut priuata ac ſeparata obligatione innouare curet, vel viginti annis, ſi abſens ſit: prædicta penſio præſcribitur & amittitur. Hanc ad rem notandum eſt, quòd ſi venditor reditus fundum qui penſionem debet, liberum & immunem tertio cuidam vendat, qui prædicto fondo fruatur, nec quicquam eius nomine ſoluat: verùm ſi prædictus reditus ſingulis annis ſoluitur ab eo, qui eum durantibus decem annis vendidit, ſi decem annis elapſis, intra quos tertius poſſeſſor fundo fruitus eſt, reditus à prædicto tertio poſſeſſore petatur, is præſcri-

ptionem opponere, eáque ſe tueri poteſt, & actorem ſuum repellere. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, relatore Mommirallio Conſiliario, prout allegat Lucius *Arreſto penult. tit. de priuatis vectigalibus & penſitationibus, 6. lib. 7. Placitor. Curiæ*, citra datam. Iure communi à tertio poſſeſſore hypotheca decem annis * præſcribitur, *l. 1. & 2. Cod. ſi aduerſ. credit.* verùm debitor præſcribere non poteſt, niſi 40. annis, *C. de præſcript. 30. vel 40. annor. & l. ſi obligata prædia. Cod. de Euictio.*

Hypotheca à tertio decennio præſcribitur.

Ita iudicatum fuit in fortioribus terminis pro Domina Bouéa, nempe verum tertius acquiſitor bonæ fidei per colonum præſcribere poſſit aduerſus proprietarium? Bartolus aduerſus Irnerium affirmatiuam tenet *in l. cum anno, de acquir. poſſ.* B. V. Conſuetudinem Bituricenſem §. 14. *huius tit.*

*Qui incipiunt à die acquiſitionis. Carondas *lib. 7. Reſpon. cap.* 57 Hypotheca pupilli in bonis tutoris ſui 30 annis poſt ipſius maioritatem præſcribitur. Arreſto Pariſienſi 10. die Aprilis 1559. & vltimo die Februarij 1559. Choppinus *ad Conſuetudines Pariſienſ. lib. 2. tit. vlt. artic. 3.* Maynardus *lib. 6. Quæſtio ſuar. cap.* 31. I.C.

Præſcriptio aduerſus minores tutorum cō modo.

X.

Idem & contrarium obtento ſub finem.

Ad materiam duorum Arreſtorum ſupradictorum ſequens facti ſpecies notanda eſt: Ioanna Berchania, nominibus quibus ea procedebat dixit prædeceſſores ſuos, aut eos à quibus ius habebat, fundos quoſdam ſub reditu annuo, & agros in lite memoratos pro vno frumenti modio reditus loco prædeceſſoribus Ioannis Cronnerij, aut iis, à quibus is ius habet, quique eos fundos poſſident, elocaſſe. Itē, ſibi & ſuis prædeceſſoribus, aut iis à quibus ius habet, ſemper reditum iſtum ſolutum fuiſſe, prout in ipſo proceſſu fidem faciat ad trienniū vſq; liti intentatæ proximum: ac propterea ſe per viam Arreſti ſuper fructibus prædictorum agrorum proceſſiſſe, vſque quò plenè reliqua prædicti triennij ſoluerentur, dicens hac ratione ſe bene fundatam eſſe. Cronnerius excipit, patrem ſuum prædeceſſorem fundos quoſdam in actione ab actrice memoratos ſub certa pēſione in lite denominata accepiſſe & conduxiſſe, penſione, inquam, certo pretio redimibili, quam poſtea redemiſſet. Neque probari poſſe ſe vel ſuos prædeceſſores vnquam quicquam actrici aut prędeceſſoribus ipſius ſoluiſſe: verùm quantum ad eam vel eos à quibus ius haberet attinet, prædictos fundos liberos omniq; onere prædicti reditus amplius xxx. & xl. annis: immunes poſſediſſe, adeò vt ſi vel vlla penſio ei debita fuiſſet, ea iā præſcripta fuerit. Præterea ſi reditus huic actrici vel iis à quibus ea ius habebat, ſolutus probaretur, id factū ab aliis quàm vel à ſe vel à ſuis prædeceſſorib. & ab huiuſmodi hominibus, quibus nihil iuris in prædictis fundis cōpetebat, quos actrix pro ſolutione iſtius reditus hypothecæ nexos eſſe prætendit. Tandē abſoluendum ſe concludebat. Actrix ad repellendam præſcriptionem ait, ſibi perpetuò ſolutum fuiſſe, déque eo fidem facit, exceptis tribus poſterioribus annis, quo conſiderato, ſibi nullam negligentiam imputari aut præſcriptionem obiici poſſe, non attento reus ipſe an alius ſoluerit. Sententia dictum fuit, Arreſtum de fructibus legitimum, iuſtum & validum eſſe & effectum ſortiri oportere. Ab eo appellatur, & Arreſtum poſtea Pariſienſe datur, quo dictum fuit, malè iudicatum: Arreſtum priùs iniuſtum declaratum: actrix in expenſas, damna & intereſſe condemnata, ſaluo ei altera via ac ratione ſibi proſpiciendi iure. Curia præſcriptionem notauit, qua actrix ex clauſula, *ſi qua mihi cauſa iuſta videtur*, ſe reſcripto Principis reſtitui poſtulare poterat, quo facto cauſam ſuam obtinuiſſet, iuxta deciſionem ſuprà allegatam Arreſto VIII. Ioannes Faber *in l. 1. Cod. de bon. mater.* verùm tum prædicto Arreſto rigor ſeu ius ſtrictum obſeruatus fuit.

V. à me notata *ad Arreſt. 8.* & Carondam *lib. 7. cap. 17.* & Speculat. *tit. de præſcript. §. 1. verſ. pone*, quæ obſeruata fuit Arreſto Pariſienſi quod datum 25. Februarij 1543. & allegatur à Choppino *lib. 2. de priuileg. ruſticor. part. 1. c. 4.* I.C.

Ad propoſitum Arreſti huius x. facit dubius quidam caſus: nempe, proprietarius quidam fundos quoſdam ad 99. annos elocauerat, quorum penſionem colonus probe ſemper inferret: hic fundum rurſus aliis priuatis inſcio prædicto Domino elocauit, qui ipſi nihil ſoluūt, poſſeſſionem & præſcriptionem allegantes: quæritur igitur, vtrum prædicta præſcriptio proprietario, qui per colonum poſſidebat, præiudicare poſſit? item vtrum prædictus proprietarius præter actionem perſonalem ex contractu, non etiam habeat actionem hypothecariam & realem ſeu rei vindicationem aduerſus poſſeſſorem reſoluto iure accipientis, iuxta *l. ſi a lege vectigali.* Hanc ad rem faciunt *l. Pomponius Quemad. vſuſfr. amitt. l. Peto de leg. 1. l. cum ſummus, de agris & cenſit.* B. V. Chopp. vbi ſuprà.

Dubium ſuper eadem quæſtione.

XI.

Facultas redimendi *toties quoties* lapſu 30. annorum præſcribitur: * quo tempore elapſo venditor aut ipſius heres non admittitur, etſi de prædicta facultate terminis generalibus quandocunque conuentum fuiſſet: huiuſmodi quippe res meræ facultatis non eſt, ſed eſt actio ex contractu deſcendens, quæ 30. annis præſcribitur, *l. cùm notiſſimi. Cod. de præſcript. 30. vel 40. annor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1518. iuxta ſententiam Pauli de Caſtro *conſil. 429.* & Iacobi de S. Georgio *in l. Epiſtola §. 1. in fin. ff. de Pactis.* Inter maiores & non priuilegiatos, *Conſuetudine Pariſienſi art.* 120. I.C.

Facultas redimendi perpetua quando præſcribatur.

Alij tenuerunt vſque ad 40. annos emptorem admittendum eſſe, puta Albericus de Roſat. *in l. 2. C. de pact. inter emtor. & vendit.* Fabianus dixit, huiuſmodi facultatem *toties quoties* minimè præſcribi. Et iuxta hanc ſententiam Arreſto Diuionenſi iudicatum fuit, quod datum anno 1505, aduerſus Ioannem Franciſcum & Nicolaum Montolonium appellantes à Balliuio Auguſtodunenſi vel Locumtenente ipſius, quo illi ad retrouendendum poſt 30. annos condemnati fuerunt. In hac Arreſtorum pugna, Chaſſaneus, *tit. de reditibus venditis ſub lege redemtionis, §. 2. num. 11. & aliis ſeqq. vſque ad 16.* tenet Dominos Diuiodunenſes melius, quàm Dominos Pariſienſes iudicaſſe. D. Montolonius *in promtuar. ſuo, in verb. emere, & in gloſſ. iuxta numerum.* contrariū cum Arreſto Pariſienſi tenet: idem tenet D. Boerius *deciſio. 183. num. 3. in fi. & 4.* & ait, id in Curiis huius Regni obſeruari. Is laudat Iaſonem *in l. petens. C. de pact.* & Cōſuetudinem Franciæ generalem, qua omnes res 30. annorum ſpatio præſcribuntur, & iuxta Arreſtum prædictum Pariſienſe, in Parlamento Burdegalenſi ſæpe iudicatum fuiſſe. Nec non præter prædictum Montolonium, qui ex priuata affectione ita locutus videri poſſet, eo quod vnus condemnatorum Diuioni fuerat: nihilominus præter eum complures ſummi viri* ita tenent, nominatim D. Tiraquellus pro Arreſto Pariſienſi, *tit. De retractu conuentionali, §. 1. in verb. à tel temps. gloſſ. 2. num. 7.* vbi horum duorum Arreſtorum mentionem facit. Poſtea anno 1537. Arreſto prædicti Parlamenti Pariſienſis inter Michaelem Creteum appellantem à Balliuio Carnutenſi ab vna parte, & Michaelem Mercatium appellatum ab altera parte, iudicatum fuit iuxta Arreſtum ſupradictum anni 1518. huiuſmodi facultatem

Arreſta contraria Pariſienſe & Diuionenſe.

tem ſcil.conuentionalem redimendi *toties quoties*, 30. anni præſcribi poſſe * Molinæus *in contractibus vſurarum quæſtio* 17 *num*.195. & alij laudati ab Argentreo *conſil*.2. *de pactis redemtionis & præſcriptionis tempore*, quod *ſub finem commentar.ſui ad Conſuetudinem reperitur prælectionis Britannæ num*.37. allegatum, vbi pro Arreſtis Pariſienſibus tenet. I.C.

XII.

Facultas perpetua redimendi reditum nõ præſcribitur.

Nihilominus Arreſtum ſolemne in Parlamento Pariſienſi datum extat, omnibus Cameris congregatis, ad relationem Domini Cantoclari, 10. die Martij, anno 1557. quo facultas reditum redimendi *toties quoties*. 30. 40. 50. 100. annis non præſcribitur, inter Rapoëllum & Carpentarium. Ratio eſt, quòd fauorabilis ſit reditus omnium rerum ad priorem illarum libertatis ſtatum & conditionem, arg. *l. Voluntate. ff. Q. M. P. vel H. S. & l. ſi vnus. §. pactus, in fin. ff. de pactis.*

Dominus Lucius idem Arreſtum refert de anno 1547. *lib*. 7. *tit*. 6. *Arr. vlt.* id quod de reditu pecuniario intelligi debet, qui perpetuo lui poteſt, etiamſi centum anni præterlapſi fuiſſent, ex *Conſuetudine Pariſienſi*, *art*. 119. & Conſtitutionibus.

Vide huius *lib* 12. *tit*. 7. *Arr*. 17. de reditibus in frumento conſtitutis, qui pariter ſemper redimi poſſunt. I.C.

XIII.

Præſcriptio pẽdente tempore facultatis &c. per tertium quendam.

Nonnulli tennerunt, ſecundum emtorem rei immobilis facultati luitionis obnoxiam, decem vel 20. annis præſcribere poſſe, non obſtante pacto facultatis cum primo emtore inito: horum numero vnus eſt Bartolus *in l. nemo poteſt. ff. de leg*. 1. Ioannes Andreas *in addit. ad Speculat. tit. de præſcriptio. circa fin. verſ. roſar. ſuarum. quæſt*. 10. expreſsè ſentit, 30. annis tantùm præſcribi poſſe, prout primus emtor, non verò 10. annis neque 20. annis. Attamen ait, tertium emtorem, qui immediatè ab eo, qui retrouenditurum ſe promiſit, ius non haber, viginti aut decem annis præſcribere poſſe, per text. in *l. qui a debitore. ff. quæ in fraud. cred.* Aliorum ſententia ſanior fuit, primũ ſcil. venditorem, ad quem facultas redimendi ſpectat, intra hoc tempus ab omnibus poſſeſſoribus immobilem rem ſuam venditam reuocare poſſe: ſatisfaciendo quippe pacto cum primo emtore inito, reſoluitur ius omnium, *l. ſi res. ff. quib. mod. pign. & l. ſi ex duob. §. fin. ff. de in diem addictio.* & cùm fundus hac facultate oneratus ſit, res cum ſua cauſa tranſiit, nec ſine hoc onere & conuentione reſolutoria vendi potuit, *l. Alienatio. ff. de contrah. emtio.* Nemo enim plus iuris in alium tranſtulit, quàm ipſe haberet, *l. Traditio. ff. de acquir. rer. dom.* Quod ſi primus venditor aduerſus emtorem ſuum agens obtineat, is ſententiam ſuam aduerſus quemcumque poſſeſſorem executioni tradi curare poteſt, arg. *not. in l*. 1. *Cod. vbi in rem actio.* Neque poſſeſſor iſte præſcriptionem decem neque 20. annorum opponere poteſt. Ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 10. die Martij 1523. inter Stephanam & Catherinam *de la Chauſſade*, aduerſus Bernardum *de Campuegre*, appellantem ab executione alterius Arreſti, quod datum aduerſus primum emtorem, à Vvilhelmo Girardo oſtiario prædictę Curiæ.

Venditor ſub facultate, aduerſus tertiũ agere poteſt.

[Idem de clauſula penali & reſolutoria, ne citra expreſſam veniam cedatur, transferatur.]

Adde *Arreſtum* 8. *ſuprà*. Deſumtum ex D. Boërio *deciſio*. 182. I.C.

XIV.

Sententia quã de aduerſus tertium poſſeſſorem executioni fit.

Idem pariter obſeruatur in re litigioſa alienata, nempe, partem quæ vincit, ſententiam executioni aduerſus poſſeſſorem tradere poſſe, prout ait Raph. Cum. *in l*. 1. *§*. 1. *ff. de litig*. Et optimo iure dicitur, plures emtores ſtultos, quã venditores ſtultos reperiri, *l*. 2. *ante fin. Cod. libr*. 10. *De defenſor. ciuitat. & l. planè ſi filium. §*. 1. *verſic. ſi autem ad quem. ff. de leg*. 1. & text. *cum gloſſ. fin. in l. quadam. ff. de in rem verſo.* Et aduerſus huiuſmodi, ſecundum vel tertium emtores, iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, iuxta prædictam vltimam ſententiam, in fauorem Margarethæ Cumandæ.

Ex Boërio *deciſio*. 182. I.C.

XV.

Præſcriptio inſtantiæ poſſeſſoriæ notabiliter declarata.

Actiones poſſeſſoriæ & interdicta minimè conteſtantur * vel etiam, conteſtatione facta, interdicta ad 30. aut 40. annos non perpetuantur, quemadmodum actiones petitoriæ *, *l. nam poſtea. §. ſi is qui temporali. ff. de iureiurand.* Et ſicuti ſpatio vnius anni poſſeſſio acquiritur, ita vno anno interdictum poſſeſſorium perimitur, *l*. 1. *ff. de interdictis*, & vnum idémque eſt, ſiue lis conteſtata fuit, ſiue non. Nam ſi illud anni ſpatio interruptum relinquitur, poſtquàm relictum fuit, inſtantia perit, neque reaſſumi, etiam reſcripto poteſt. Hanc ad rem valdè notandum eſt Arreſtum quoddam Pariſiis datum, 14. Decembris 1528. quo annus iſte declaratus fuit: qui non quidem ab anno litis cæptæ incipit, ſed ab anno ſequente qui duos annos conſtituunt, putà, vt ab anno cæptæ litis computatio non fiat: etſi maiore ex parte abſque perſecutione fuerit, & è veſtigio lis cæpta derelicta fuerit: hic quippe actus ſolus præſcriptionem anni impedit. Verùm annum ſequentem expectare oportet, qui duos annos conſtituunt à die cæpti proceſſus, vt peremtus eſſe dicatur, not. *in l. fin. Cod. vt intra cert. temp.* Rebuffus *tit. de ſubrogat. num*. 58. 59.

*Inſtantia retractus gentilitij conteſtata lapſu vnius anni non perit. Chopp. ad *Conſuet. Andegau. lib*. 1. *cap*. 82. *n*. 5. Et quo ad peremtionem inſtantiæ notandum eſt, quod idem ait *lib*. 3. *de priuileg ruſticor. part* 1. *cap*. 2. minorem ætatem, ruſticitatem vel ſexum fœmininum non reſtitutionem tribuere: ſaluo tamen ſibi noua inſtantia proſpiciendi iure. Quam in rem duo Arreſta Pariſienſia allegat, 19. die Ianuarij, & 2. die Martij 1574. data. Aduerſus minorem expreſſus textus eſt *in l. Properandum. § fin. Cod. de iudic.* & Carondas *lib*. 9 *Reſponſ. ſuor. cap*. 62. de eo Arreſtum quoddam Pariſienſe allegat, quod datum menſe Iunio 1571. & alterum *lib*. 7. *cap*. 10. T.

*Hodie conteſtata nonniſi trium annorum ſpatio perimitur, Conſtitutio Ruſcinonenſis, *artic*. 15. I.C.

XVI.

Inſtantia non perimitur ſi priùs de iudice contentum fuerit.

Inſtantia interdicti vti poſſideris & *vnde vi* non conteſtata vnius anni lapſu præſcribitur, prout communior ſentẽtia eſt. Hoc præſuppoſito, nobilis quidam, qui fori Libellariorum Palatij præſcriptionem habebat, in interdicto *vti poßidetis* interuenit cæpto coram Balliuio Momfortenſi, & vi ſui *Committimus* litem hanc ad Libellarios remitti curat: vbi partes litigantes tantùm comparent, & inſtantiam integro biennio deſerunt. Poſtea Domini Libellarij interdicto experientis cauſam decidunt & decernunt, litem permanſuram: aliquo tempore pòſt nobili, eò quod non defenderit cauſam ſuam, eremodicium denuntiatur. Is appellat & ait, ſibi veniam indulgeri debere, inſpecta peremtione.

Appellatus repræſentat, ſe ob remiſſionem ad Libellarios, cui non conſenſit, factum, certum adhuc Iudicem non habere, ſeque perpetuò paratum ad diſcutiendum *Committimus*: neque inſtantiam perire potuiſſe, propter iudicij mutationem, *l. Properandum. §. ſin autem vtraque. Cod. de Iudic.* CVRIA Arreſto ſuo 18. die Ianuarij 1545. dixit, benè iudicatum fuiſſe.

Aduerſus ſolemnitatem à Conſuetudine præſcriptam non reſtituitur.

*Idem in retractu gentilitio & retentione cenſuali intra 40. dies ex Conſuetudine Bituricenſi, ſi ea prædicto tempore deſeratur aduerſus peremtionem huiuſmodi nemo ſe reſtitui poſtulare poteſt, non magis quam intra idem tempus, à die exhibiti contractus actionem intentaſſe, tempus iſtud quoque aduerſus minorem currit, ſaluo ei aduerſus matrem ſuam tutricem regreſſu. Iudicatum Arreſto pro Natali Dontona aduerſus Domnicellam Annam Raguellam viduam defuncti Ioannis Piati, appellantem à Balliuio Bituricenſi, 11. Martij 1600. ad Iudices. V. Grimaudetum *lib. 10. de Retractibus, cap. 4.* I.C.

XVII.

Inſtantia inſtituta non præſcribitur.

Poſtquam lis conſtituta in Parlamento fuit, inſtantia ampliùs non perimitur, in partium quippe poteſtate non eſt fini prædictam litem tradere. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 7. Aprilis 1516, *per l. fin. Cod. de tempo. appell.* & altero adhuc Arreſto prædicti loci, die Martis, vltimo die April.

In Curia axiomatis loco obſeruatur, quòd ſi proceſſus appellationis ſcripto concluſus eſt: & ad iudicandum admiſſus, & appellatio vetuſtis in catalogum relata fuit, inſtantia non pereat, atque hoc caſu *Artic. 15. Conſtitutio in Roſſilionenſis* locum non habet. Grimaudetus *de retractibus lib. 10. cap. 4.* Secus in Sedibus Præſidialibus, etiamſi proceſſus iure conſtitutus & eo in ſtatu ſit, vt iudicetur. Ita iudicatum fuit Arreſtis quæ retuli *in quæſtio. mem. cap. 90. & 94.* I.C.

XVIII.

Reſtitutio aduerſus inſtantiam non admittitur.

Curia Arreſto ſuo vigilia Pentecoſtes, anno 1570. Pariſiis prohibuit, ne amplius reſcripta aduerſus peremtam inſtantiam admitterentur, ſed impetrantes ab effectu illorum repellerentur, iuxta Conſtitutionem Regis Henrici anno 1548. & aliorum, Regis Caroli IX. anno 1564. quæ data Ruſcinone.

XIX.

Aduerſus peremtionem inſtantiæ reſtitutio admitti nõ poteſt, ſed alia intentari poteſt.

Inter Gabrielem & Petrum Ruyſſellos fratres commorantes Coignyaci in Bellouacenſi Prouincia, appellantes à ſententia quadam aduerſus eos data à Balliuio prædictæ Prouinciæ Belloiocenſis, vel Locumtenente ipſius, 13. die Auguſti 1582. ab vna parte, & Antonium de Põte, dictum Parderium, habitantem Sancti Fani in Dumbenſi, nomine ac veluti patrem & legitimum adminiſtratorem capitis ſeu perſonæ & bonorum Claudinæ de Ponte filiæ ſuæ heredis defunctæ Antoniæ Gernucinæ matris ipſius, appellatum ab altera parte. Poſtquam Seruinus pro appellantibus in ipſorum appellatione concluſit de eo, quod Balliuius Belloiocenſis aut Locumtenens ipſius approbans reſcriptum ab appellato impetratum, vt aduerſus peremtam inſtantiam intentatam ab anno 1572. vſque ad annum 1582. reſtitueretur & decerneretur, partes in prædicta inſtantia procedere oportere, licet appellantes allegaſſent cauſas minoris ætatis, peſtis & belli in prædicto reſcripto comprehenſas, non conſiderandas eſſe, eò quòd quantum ad minorem ætatem attinet, non ideò minùs peremtio curreret, ſaluo minoribus tutorem conueniendi iure: & quò ad peſtem & bellum, ea huiuſmodi in Prouincia non fuiſſe, vt adminiſtratio iuſtitiæ ſeu ius ſemper exercitum non fuerit: concluſit, inquam, Seruinus ad hoc, vt malè iudicatum, & decretum fuiſſe diceretur: & emendato iudicio, inſtantia peremta declararetur, & appellatus in expenſas condemnaretur, nihilominùs in id conſentiens, vt actus probatorij ſi qui ſint, in lite permaneant: & Martinus pro appellato dixit, eum conſentire diſcontinuationi ab anno 1572. vſque ad diem reſcripti impetrati, vt reſtitueretur aduerſus peremtionẽ fundatam ſuper morte tutoris pupillæ, quæ abſque tutore extitiſſet, quæque interim litem perſequi non potuiſſet, quò accederent bella & cõtagio Prouinciæ notoria, prout meliùs ipſe Iudex noſſet. Quare & attento eo, quòd in cauſa conſimili, ſimile reſcriptum nuperrimè Arreſto approbatum fuit, quòd ſuper bellis circa Aurilliacum fundatum fuerat: & quantum ad fundamẽtum mortis tutoris aſſeruit, benè iudicatum fuiſſe. Ad hæc Seruinus aiebat, Arreſtum iſtud in iſta cauſa conſiderari non oportere, eò quod notorium ſit, milites adhuc præſenti tempore circa Aurilliacum verſari: quantum verò ad fundamentum mortis tutoris pupillæ, iſtam allegationem in reſcripto non inſertam, nec eius rei quicquam reperiri, imò, ſaluo honore, id veritati non conſentaneum eſſe, cùm tutor adhuc in viuis ſit: & ſi peremtio ſuperſtite matre acquiratur: eam ex peremtione ſummum lucrum percipere, quæ fructus ſuos facit. CVRIA appellationem & id à quo appellatum fuerat, in irritum deduxit & deducit, citra multam, appellatum in expenſas cauſæ appellationis condemnauit: & emendato iudicio, nulla reſcripti ab appellato impetrati ratione habita, declarauit & declarat inſtantiam peremtam, ſaluo ſibi noua actione proſpiciendi iure: permanentibus nihilominus Inquiſitionibus * & actibus probatoriis in lite integris. Actum Claromontij Maioribus diebus 19. die Octobris 1581.

Actus inſtantiæ perempta manent.

*Notandum, etſi inſtantia peremta declaretur, nihilominus actus probatorios, exempli gratia confeſſionem, inquiſitionem inter eaſdem perſonas, ſi iudicia ad eundem finem tendant, in altera inſtantia fidem facere, ſi rurſus cœpta fuerit, & actor de nouo actionem intentet, DD. *in cap. veniens, ext. de teſtib.* Id quod Grimaudetus plenè tractauit cum limitationibus, *in commentario ad Edictum iuriſdictionis Iudicum Præſidialium gloſſ. 32.* Id quod locum tantum habet, quando de cauſa agitur in prima inſtantia intentata, quoniam in cauſa appellationis, & inſtantia, quæ triennio ſolum durat, & actio quæ 30. annis durat, ſi perſonalis eſt, quod ſi realis. 40. annis, eodem modo pereunt. adeo vt inſtantia peremta declarata actio præſcribatur & euaneſcat, & appellans, qui inſtantiam appellationis perire ſiuit, de nouo amplius appellare non poteſt, & inſtantia quæ triennio tantum durat, & actio, quæ aliàs triginta annis duraret, pereunt: adeo vt hoc ſilentio ſententia, à qua appellatum fuit, confirmetur. Ita iudicatum fuit Arreſtis 15. Martij 1582. ad relationẽ D. Perroti. 26. Februarij 1590. ad perorationem, & 5. Iulij 1597. quæ plene retuli in *quæſtio. meis notabilibus cap. 94.* Verum in prima inſtantia coram primo Iudice, etſi inſtantia peremta declarata fuit, actio non præſcribitur, niſi actor perſonalem actionem intentaſſet, quæ non niſi trecennio durat, poſtquam aduerſa ipſius pars viginti ſeptem annis fruſtra fuiſſet: hoc quippe caſu inſtantia triennio diſcontinuata, præſcriptio cucurriſſet, æquo ac ſi actio intentata non fuiſſet, iuxta *arti. 15. Conſtitutionis Roſſilionenſis.* Idem dicendum de actionibus annalibus, veluti poſſeſſoriis, retractus gentilitij, iniuriarum: quod ſi enim eæ intententur, poſtea anno & die diſcontinuentur, hæc inſtantia

In cauſa appellationis inſtantia peremta declarata actio eadem opera perit.

In actionibus annalibus peremtio annalis eſt.

tia perempta declarata, peremtio actionem infert, eò quod actio & inſtantia eodem temporis ſpatio durant, Bartolus *in l. ſi accuſatum ff. Ad l. Iuliam de adult.* Baldus *in l. 2. Cod. de fruct. lib. & lit. expenſ.* Ita iudicatum fuit Arreſtis, quæ *in quæſtio. meis notabilib.* retuli, *cap. 95. V. cap. 92.* earundem *quæſtio.* I. C.

XX.

Lis inter Reginam & Epiſcopum Claromontanum. Regina Catherina Medicea, Comitiſſa Claromontij, inſtigata ad ſollicitationem & commonitionem incolarum ciuitatis Claromontanæ eò inductorum mala tractatione, quam ſibi ab Epiſcopo ſuo factam intendebant, vt Ciuitatem Claromontanam aduerſus Epiſcopum prædictum recuperaret, qui ea potiebatur, cauſam corã Rege Hẽrico in ſanctiore eius & interiore cõſilio perorari curauit, ſuper inſtrumẽto, quo ea vtebatur, cuius tenor ita, vt ſequitur, ſe habet: *Sciant omnes præſentes & futuri, quòd Guido, Comes Claromontis & Aruerniæ vrbem ſuam Claromon. & homines ſuos, & omne ius, quod habebat in dicta ciuitate, reddidit nomine cuſtodiæ Epiſcopo Claromon. fratri ſuo: vt ipſe teneret prædicta, donec ipſe vel ſui eſſent in pace cum domino Rege Franciæ. In cuius rei teſtimonium, nos Ciuitas Claromon. de voluntate prædictorum Epiſcopi & Comitis, præſentem chartulam fecimus ſigillari. Factum & datum anno 1202. menſe Iunio.*

Petitio Reginæ. Super eo Dominus Riantius pro D. Lucio Procuratore Catholico Reginæ dixit aduerſus Wilhelmum de Prato, Epiſcopum Claromontanum, Reginæ, quæ mediatè prædicto defuncto Comiti Guidoni ſucceſſit, ciuitatem Claromontanam reſtitui debere iuxta inſtrumentum allegatum, quod ad manus haberet, vnà cum fructibus eius temporis, quod æquum viſum fuit, & ſi litis proceſſus diutius protraheretur, per prouiſionem prædictum inſtrumentum effectui daretur, eóque facto poſſeſſio ei adiudicaretur. *Exceptio Epiſcopi Claromontani.* Prædictus Epiſcopus è contrario ſe tuebatur & excipiebat, Comitem Guidonem nullos heredes reliquiſſe, eò quòd ſententia aduerſus ipſum data ob læſæ Maieſtatis crimen, bona ipſius confiſcata fuiſſent, prout in Annalibus Franciæ legi poſſet. Quòd ſi heres ei extitiſſet, Reginam nõ probare, ſe heredem fuiſſe, neq; genus ab eo ducere: quinimò etſi ea de eo fidem faceret, huiuſmodi vetus inſtrumentum, quo vti ea intenderet, authenticum non eſſe, neque fide dignum, eò quod à Notario ſignatum non ſit, nec teſtes comprehendat ſeu memoret, nemo ſtipulator, promiſſor nemo fuerit. Et omnibus hiſce ceſſantibus, ex prædicto inſtrumento manifeſtum eſſe, Guidonem prædictum prædictam Ciuitatẽ Epiſcopo prædicti loci dereliquiſſe, vt fratri, non verò vt Epiſcopo. Quinetiam ex Annalibus colligi, prędictam ciuitatem omni tempore ad prædictum Epiſcopum pertinuiſſe, nec in eo rei ſuæ depoſitum & cuſtodiam conſiſtere poſſe. Tandem eum & prædeceſſores eius cauſam poſſeſſionis ignorantes, quadraginta ſeptem annis ſuper trecentos bona fide & pacificè poſſediſſe, ac propterea præſcripſiſſe. Quòd autem ad poſſeſſionem momentaneam poſtulatam attinet, dixit, hanc actionem realem eſſe & ſimplicem rei vindicationem, quæ huiuſmodi momentaneam poſſeſſionem nunquam admitteret. *Replicatio Reginæ.* Procurator Reginæ referebat, ſe nõ negare, Regem Philippum prædicto Comiti bellum intuliſſe. Id in cauſa fuiſſe, cur Comes tempus dubium timens Epiſcopo fratri, non armis potentiori, ſed ei quẽ hoc tempore gratioſum eſſe cognoſceret, prædictam ciuitatem tradere voluerit. Itémque eo facto eum meliùs facere non potuiſſe, quàm cuſtodiam Eccleſiæ ſuſcipere, quam vt ſacroſanctã attingere nemo auderet, ad ea, quæ peritura metuebat, cõſeruanda. Expreſſam conditionẽ additam prædictam ciuitatem reſtituendi, cùm tempus, quod ſuſpectum erat, præteriiſſet. Inſuper minimè reperiri, publicum læſæ Maieſtatis iudicium vel datum vel exercitum aduerſus prædictum Comitem: quòd ſi ita foret, id in antiquis ſcriniis ſeu regiſtris reconditum inueniri: nec ob id liberæ Chronographorum & Hiſtoriographorum compilationi confidere oportere, qui in pari vel alia cauſa ad præiudicium faciendum integram non habent fidem. Ad hæc Reginam hereditario iure & tractu legitimo, prædictu Comiti ſuccedere: atque, quoquomodo res ſe haberet, attento eo quod ea Comitiſſa Claromontana eſſet, non referebat an vniuerſali, an particulari iure, in Comitis locum iúſque Comitatus vniuerſum, inſpecto titulo in prædicta Comitis qualitate fundato, ſuccederet. Quãtum ad autoritatem inſtrumenti replicabat, in illius ſeculi moribus ita fuiſſe, vt citra Notariorum ſolennem obſeruantiam, teſtes, ſtipulationem, promiſſionem aliámue ſolemnitatem, niſi ſimplicem & ſuccinctam facti deſcriptionem, authentico & probabili ſigillo conſignatam adhibere. Eius inſtrumenti, de quo quæritur, ſemel atque iterum ante hac deſcriptum è Comitum grammatophylacio, ciuibus Claromontanis poſtulantibus, in quadam lite aduerſus Epiſcopum & ipſum citatum, fuiſſe confectum. Atque in primo deſcripto mentionem factam, quòd adhuc nonnulla ſigilli veſtigia extarent quæ vetuſtate conſumta fuiſſent & excidiſſent. Epiſcopos ipſos in prædictis deſcriptis nominatos aduerſus inſtrumentum iſtud nihil aliud dixiſſe & oppoſuiſſe, niſi prædictis incolis ex eo inſtrumento nullum ius competere, neque eorum intereſſe verti. Addit, in Archiuis prędicti Epiſcopi ſimile quoddãm extare, quod prædictus de Prato Epiſcopus pluries idque præſentibus pluribus idem atteſtantibus, ſe vidiſſe & tenuiſſe confeſſus fuerat. Poſtea verò, dum Regis imperio prædicta Archiua conquirerẽtur, non inuentum: vnde conijci liceret, à prædicto de Prato id ſuppreſſum fuiſſe. Poſtremò validis documentis palàm fieri, tam prædictum inſtrumentum antecedentibus, quàm conſequentibus, qua ratione quóue titulo prædicta ciuitas ad prędictum Comitem ſpectaret: quam is prædicto Epiſcopo cuſtodiendam tradidiſſet, velut ipſi Eccleſiæ concrediſſet: cui cum Ieſu Chriſto vniformis, vna eadémque fides, vna lex, vnus idémque Spiritus eſſe debet, qui talis eſt ne alterius quicquam retineamus, nec iniuſtè quicquam vſurpemus. Vnum idémque eſſe, poſtulare & exigere ab Eccleſia, quod vel mille annis retinuit, quàm quod vno tantùm die aut biduo poſſedit aut retinuit. Quod autem ad momentaneam poſſeſſionem ſpectaret, licet actio in rem concepta ſit, tamen in perſonam eſſe, ideóque à momentanea poſſeſſione non abhorrere. Rex in interiore conſilio ſuo, Arreſto declarauit, non liquere, & am in *Arreſtum à Rege datum.*

principali, quàm in incidenti momentaneæ poſſeſſionis, de cauſa propoſita ampliùs deliberandum eſſe: eúmque in finem cauſam omnem ad Parlamentum Pariſienſe remiſit, vt à triginta vel minimùm viginti ad id deputatis Dominis iudicaretur. Vbi Arreſto decretum, partes in principali informare oportere, & per prouiſionem momentanea poſſeſſio Reginæ adiudicata, prædictúmque Arreſtum 21. Aprilis 1551. pronuntiatũ fuit, ex quo tres ſingulares deciſiones colligi poſſunt. Prima, huioſmodi documẽta & inſtrumẽta antiqua, licet ſimpliciter & citra vllam ſolennitatem confecta, dummodò aliunde illorum veritatem coniectura conſequi poſſis, fide digna eſſe & authoritatem habere*. Altera deciſio, rem tam longo tempore, prout in hac materia videre eſt, titulo depoſiti & cuſtodiæ poſſeſſam, ab Eccleſia præſcribi non poſſe, non obſtante ignorantia ſucceſſorum, per quorum veluti manus res poſſeſſa fuit, *l. ſi duo. §. creditores. ff. vti poſsid. & l. Pignoris ff. de vſucap. & l. Intereſſe puto ff. de acquir. poſſeſ.* Tertia eſt, in depoſiti actione, quod in re mobili conſiſtit, & cuſtodia rei immobilis ſeu fiducia, momentaneam poſſeſſionem iudicari poſſe. Deſumtum ex Lucio & abbreuiatum, *lib. 9. tit. 5. Arr. 1.*

Arreſtum Curiæ.

Inſtrumenta antiqua authoritatẽ habent.

Depoſitum ab Eccleſia præſcribi non poteſt.

Momentanea poſſeſſio in depoſito.

*Maſuerius *tit. de locatione num. 26. 27.* Choppinus *de priuilegiis ruſtic. lib. 1. cap. 10* Boerius *deciſio. 105.* Carondas *lib. 2. cap. 21. & lib. 5. cap. 84* I.C.

Pro Regina matre, aduerſus Ducem Mompenſerij, inſtantia perempta declarata vigore Edicti 1563. quod ſucceſſionem Bononienſem & Claromontanam in Aruernia ſpectabat B.

XXI.

Poſſeſſio præſcriptionem impedit.

Dominus feudalis, qui feudo à ſe mouenti manum iniecit, aduerſus vaſallum ſuum præſcribere non poteſt quocunque tandem tempore id poſſideat. Eáque ſententia fuit Abbatis Siculi *in conſi. 2. queſtio. 145. volum. 2.* vbi ait, Regem Franciæ neque poſt eum ſucceſſores ipſius Comitatum Bigerrenſem, cui manum iniecerat, aduerſus ſuos vaſallos præſcribere non poſſe. Atque ita tenet Maſuerius ſummus & antiquiſſimus Regni huius Pragmaticus habitus, qui ait prædictum Dominum neque poſſeſſionem neque proprietatem acquirere, arg. *l. ſi duo §. creditores. ff. vti poſsid.* Contrarium tenuit Baldus *in cap. 1. § ſi quis per 30. annos. col. 1. Si de feud. fuer. controu.* Et Paul. de Caſtro *conſil. 11. vol. antiq.* Sanior ſententia prior & negatiua eſt: iuxtáque eam iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi pro Domina Montbadata, aduerſus Archiepiſcopum Burdegalenſem, pro feudo Landiæ, à Dominio Montranelliano mouente, 20. Decembris 1536. iuxta alterum ſimile Arreſtum, quod datum in Parlamento Pariſienſi, & allegatur à Ioanne Gallo *queſtio. 16.* aduerſus Epiſcopum Autiſſiodurenſem. Quemadmodum enim vaſallus iura directi domini præſcribere non poteſt, & aduerſus eum naturam feudi commutare: pariter ex regula correlatiuorum dominus directus aduerſus prædictum vaſallum præſcribere non poteſt. Attamen tertius quidam aduerſus dominum feudalem, iura directi dominij & aduerſus vaſallum feudum præſcribere poteſt, vt per Gloſſam & Doctores *in cap. 1. §. Præterea. de cap. Corrad. & in d. cap. ſi quis per 30. annos, & in l. ſi quis emtionis. De præſcript. 30. annorum.*

*Boerius *deciſio. 11.* & Conſuetudo Pariſ. *artic. 12.* & Choppin. *ad eam.*

XXII.

Præſcriptio laudimiorum.

Laudimia & iura inueſtituræ ſeu poſſeſſionis nactæ Principi debita, 40. annis præſcribuntur. Hæc fuit ſententia Henrici Bohici, *in cap. diligenti. de præſcript.* vbi reprobat & reiicit Gloſſ. *in Authentic. de non alien. aut permut. reb. Eccleſ. in §. ſi minùs.* quæ ait, præſtationem cenſus & directi dominij Fiſci, non niſi centum annorum ſpatio præſcribi. Et iuxta ſententiam Bohici, iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 1460. aduerſus Dominum Delphinum, laudimiorum ratione. Aduerſus Dominos feudi aut cenſuales, iura releuij, quintarum & ſubquintarum, nec non iura laudimiorum & venditionum, iura dominicalia commiſſa, 30. annis præſcribuntur, aduerſus Eccleſiam verò 40 annis. Fidelitatis verò præſtatio & homagium, nec non cenſus, etiam centum annorum ſpatio à vaſallo & detentatore fundi cenſualis præſcribi non poſſunt, Chaſſanæus *conſil. 4.* Faber *in §. æquè. Inſt. de actionibus.*

Fidei & cenſus præſcriptio.

Dominus feudalis aduerſus vaſallum ſuũ non præſcribit nec vaſallus aduerſus ipſum licet centum annis.

Quemadmodum dominus feudalis aduerſus vaſallum ſuum præſcribere non poteſt feudum vaſalli captum ob defectum hominis, iurium & debitorum officiorum neglecta: pari ratione vaſallus fidem præſcribere non poteſt, qua domino ſuo obligatur, ob mutuam vtrius erga alterum fidelitatem, quãtcũque tandem annorum lapſu, prout nouæ Conſuetudini Pariſienſi, *art. 12. tit. de feudis* additum fuit ad remouendam maximam controuerſiam, quæ ſæpe ab Interpretibus Iuris agitata fuit, præſcriptionem ſcil. centum annorum ſiue immemorialem, nũquam intelligi ſublatũ, cum ex huiuſmodi poſſeſſione præſumatur titulus, & huiuſmodi tẽpus habeat vim conſtituti. Dd. *in l. ex hoc iure §. ductus aquæ ff. de aqu. quotidia. & æſtiu. arcend.* V. Carondam *libr. 1. Reſponſor. cap. 38. & lib. 2. cap. 18. & 58.* attamen iura hæc à tertio domino præſcribi poſſunt. I.C.

XXIII.

Præſcriptio rei immobilis bonam fidem præſupponit, alias perſonalis non item.

Cap. fin. de Præſcriptionibus, quod poſſeſſorem malæ fidei præſcribere non poſſe conſtituit, de perſonalibus actionibus minimè intelligitur: verùm tantùm ſecundum, quod qui præſcribit poſſeſſor ſit, in cuius fauorem præſcriptio currit, quóque fauore poſſeſſor malę fidei indignus eſt, *in d. cap. final. & cap mala fidei poſſeſſor. de reg. iur. in 6.* Verùm in præſcriptione introducta *per l. ſicut, & per l. omnes. Cod. de præſcriptio. 30. vel 40. annor.* quæ de perſonalibus actionibus eſt, nihil refert, bonam an malam fidem quis habeat. Præſcribens quippe nihil poſſidet, nec quicquam in eius fauorem facit, verùm omnia in odium negligentiæ creditoris: eáque ſententia fuit Innocentij *in capit. cura. in gloſſ. penult. de Iur. patron.* & Baldi *in cap. ſi quis per 30. annos. ſi de feud. fuer. controu.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 8. Martij anno 1459. inter Arthaldum Fontanum appellantem, & Innocentium & Petrum Sallignonios ex coſta Sant-Andreana, appellatos ab altera parte.

Quando de titulo & bona fide in præſcriptione loquimur, intelligimus titulum coloratum talem qualem, iuxtáque quem quis bona fide poſſedit. Cæterùm mobilia ex Conſuetudine Cenomanenſi & Comitatus Burgundiæ triennio præſcribuntur. B.

XXIV.

Interruptio præſcriptionis ſpecialis eſſe debet.

Præſcriptio reditus & cenſus annui, vt & laudimiorum non interrumpitur ſolemni & conſueta proclamatione, quæ præconis publici voce

ci vo e ſit, vel commodo parrochianorum: pntà quòd omnes qui cenſus debent, eos certo die deferunt, itemque de reueiandis laudimiis, Verùm citatione tantùm interrumpuntur. Atque ita iud cameræ fuit Arreſto Curiæ Gratianopolitano, prout refert Guido Papa.

Et notandum eſt ad interrumpendam præſcriptionem 10. vel 20. annorū, neceſſe eſſe, vt quis perſequatur litem vſque ad eius conteſtationem. aduerſus præſcriptionem vero plurium annorum aut longioris temporis, citatio ſufficit.

XXV.

Præſcriptio interrumpitur citatione coram iudice extra ius facta.

*Vetus dubium, vtrùm ſcilicet citatione coram incompetente Iudice facta, præſcriptio interrumpatur, iuxta ſententiam affirmatiuam reſolutum fuit Arreſto Pariſienſi, 17. Iulij 1515. aduerſus Dominum Rupichandrium in Andegauenſi prouincia citatum intra triginta annos, coram Iudice Salmurienſi, cuius iuriſdictioni, quacunque tandem ratione, ſubditus non erat. Ac quamuis citatio nulla fuiſſet, nihilominùs Curia eam admiſit & validam declarauit, ad prædictæ interruptionis effectum. Huc ad Arreſtum facit textus *in l. vbi adſunt. ff. de tut. & curat. dat. ab his.* & doctrina Angeli, *in l. Si vacantia. lib. 10. Cod. de bon. vacant.*

* Ad Arreſtum illum notandum eſt, veterem illam diſputationem hoc Arreſto terminatam non fuiſſe, quod deſumtum fuit e Ioanne Gallo *parte 7. Styli Parlamēti Pariſienſis quæſtio.* 102. vbi Dominus Carolus Molinæus duas rationes annotauit, ad probandam quæſtionem hanc, quod citatio nulla præſcriptionem interrumpat, iudicatam non fuiſſe: Prima, quod citatio erat libellata: ſecunda, quod non erat facta ad locum penitus extraneum, ſed ſub eadem Prouincia, adeoque fuit aduerſus diſpoſitionem *l. penult. Cod. ne de ſtat. defunct.* vbi litis conteſtatio facta apud Procuratorem fiſci, incōpetētem cognitionis ſtatus (quippe cum Procuratores fiſci, Prætores, nec municipales, & alij Iudices minores de libertate nō iud cauāt, ſed tantū Præſides vel Iudices Præſidibus dati, vt Reuardus *var. l. 3. c. 10* & Goueanus *variar. lib. 1. cap. 3.* oſtendunt) non interrumpit quæſtionem quinquennalem. Idquod D. Choppinus notauit *ad Conſuetudinem Andegauenſem lib. 3. tit. 5. de retractu gentilitio, num. 7* ex autoritate D. Petri Fontani Magiſtri Libellorum Palatij Regis B. Ludouici. I.C.

XXVI.

Præſcriptio nō oppoſita nemini prodeſt.

Præſcriptio à parte non oppoſita in conſiderationem Iudicis venire non poteſt, qui ſponte ſua partem litigantem ea iuuare nōn debet, arg. not. per Bartolum *in l. prolatam. Cod. de ſent. & interlocut. omn. Iud.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 14. Auguſti 1459.

XXVII.

Remiſſiuum.

Infrà *titulo: De ſeruitutibus,* notabilis doctrina extat de præſcriptione ſeruitutum continuarum & diſcontinuarum déque declaratione earundē, nominatim verò an ius paſcui ſeruitus ſit continua an diſcontinua: Et Arreſtum Gratianopolitanum quartum.

XXXVIII.

Decimæ poſt præſcriptionē petuntur.

Præſcriptio Eccleſiæ aduerſus Eccleſiam 40. annorum in materia decimarum, Arreſto quodam limitata fuit, quod datum in Parlamento Pariſienſi pro Oeconomis Hoſpitalis aduerſus Religioſos Portus regalis, 13. Aprilis 1518. quo dictum fuit, elapſis 40. annis, Eccleſiam ad petendas præſcriptas decimas intra quatuor annos admitti. Verùm etiā neceſſe eſt, intra prædictū quadriennium citra negligentiam perſecutionem fieri: alioquin remedio ampliùs locus non eſt, *cap. 1. De reſtit. in integr. lib. 6.* Attamen ſi intra quadriennium negligentia non committatur, poſt eam perſecutio fieri poteſt, prout prædicto Arreſto deciditur.

Deſumtum ex Rebuffo *in tractat. de decimis & congrua portione quæſtio. 17. n. 112.* I. C. V. ſupra *tit. de decimis Art. 3.*

XXIX.

Quænam abſentia aduerſus præſcriptionem probabilis ſit.

Abſens, vt præſcriptio euitetur vel protelētur, is tantùm habetur, qui alterius Balliuiatus aut Seneſchaltiæ ſubditus eſt, diuerſitate diœceſeum non attenta, prout complures è Doctoribus noſtris ſeceruot: veluti Ioannes Faber *in §. 1. Inſtit. de vſucap.* & de eo Arreſtum Pariſienſe laudari ſolet. Nihilominùs ſi quæſtio ſit de poſtulanda reſtitutione aduerſus præſcriptionem ſub prætextu abſentiæ, tum huiuſmodi abſentia extra Regnum intelligenda eſt, prout altero Arreſto Pariſienſi iudicatum fuiſſe ſcripſit Dominus Tiraquellus Conſiliarius in Parlamento *in tract. de retract. §. 35.* Alij, vt Imbertus *in Enchiridio ſuo* tenuerunt, abſentiam à Prouincia ſua & Balliuiatu ſuo aut Seneſchaltia tantundem rationis ad impetrandam reſtitutionem obtinere, licet extra Regnum non ſit, verùm intra Regnum, in loco, vbi bellum geritur ad repellendos hoſtes Regnum inuadere volentes, ac ſi extra Regnum eſſet. Et ſanè, ſi res conſideretur accuratiùs, videretur huiuſmodi abſentia intra regnum magis eſſe fauorabilis ac reſtitutionem meliùs mereri, quàm eam quæ extra Regnum, attēto quòd ea pro defenſione Regni ſit ſuſcepta, altera verò nonnihil ambitioſa, niſi ad repellendum Turcam ea ſit.

XXX.

Facti ſingularis & notabilis ſpecies.

Fratres Fretij aduerſus Dominum *d'Amberle* illuſtrem Carolum Bouceum, proponunt ad defunctos Iacobum Fretium & Margaretham Bergeriam vxorem ipſius, mortis horum tempore fundum quendam in dominio Chengio in Prouincia Lugdunenſi ſitum pertinuiſſe. Hos defunctos, relictis Antonio & Guichardo liberis ſuis & heredibus pro dimidia parte. Guichardum Preſbyterum ſcripſiſſe & reliquiſſe heredem Gauffredum Fretium, filium prædicti Antonij, Prædictum Gauffredum reliquiſſe actores liberos ipſius heredes. Prædictum Dominum *d'Amberle* prædicti fundi in ſolidum poſſeſſorem eſſe. Ab eo dimidiam fundi partem reſtitui poſtulant.

Petitio.

Exceptio.

Is excipit, & inſtrumentis atque teſtibus, probat, Antonium ſuprà nominatum prædictum fundum in ſolidum, vidente, ſciente & patiente Guichardo, 20. annorum ſpatio imò ſuprà poſſediſſe. Anno 1500. eum vendidiſſe illuſtri Stephano Spinaſſeo Equiti, Domino *de Chengi.* Se à prædicto Stephano ius & cauſam habere. Tam prædictum Stephanum, quàm ſe reum præſcriptionem 30. annorum emiſſe. Ad hæc Gauffredum patrem actorum defuncti Antonij patris ſui venditoris pro herede ſe geſſiſſe, ac propterea actores non admittendos. Concludit, ſe abſoluendum eſſe. Ij pro herede ſe geſſiſſe negant. Aiunt, etſi pro herede geſſiſſent, ſe non ideò minùs cauſam obtinere debere: in venditione quippe allegata hæc verba contineri: *Vendit omnia, quæ ad ſe ex fundo Frettiorum, & aliunde de Iuriſdictione de Chengi pertinent,* &c. & idcircò partem tantùm ſuam, quæ dimidia eſt: altera enim dimidia, quæ tacta non fuit, ad Guichardum ſpectabat. Quod ad præſcriptionem

Replicatio.

ruerunt, vel qui reos ad indices conſeruationis remittere ſeu trahere poſſunt.

III.

Litigium fit per citationē.

Antea & expreſſiùs adhuc datum fuit Pariſiis Arreſtum 18. Martij Anno 1521. quo poſt factam citationem ceſſio ſoperiori ſimilis, eo quòd res litigioſa eſſet, irrita & nulla declarata fuit, *per citat. l. 2. C. de litig.* Et non obſtantibus his, in ſuperiorum Arreſtorum caſibus debet primus iudex de eo cognoſcere, non etiam litem ad conſeruatorem remittere, vt pronuntiatum fuit Arreſto 15. Aprilis Aoni 1521. poſt feſtū Paſchatis, alióqne Maioribus diebus Molini habitis dato 8. Octobris Anno 1540. Hoc ita tamen accipiendum eſt, cùm citationis notoria io ſcripturam redacta eſt, eáque actionis, finiū & petitionum actoris ſpecialis mentio fit; tunc enim ita facta citatio litis pendentiam & per conſequens litigium inducet. *clem. cum lite. cum gloſſ. vt lit. pend. nil. innou.* vide ſuprà primum Arreſtum *tituli de litispend.*

Litigium proprie fit poſt litis conteſtationem. Tamen quando vitium potuit præuideri, nec ignorat emtor, incipit ab actione *ſecundum Salyc. & Dynum l. 2. C. de litig.*

IV.

Ceſſio inter leuiros vel à ſocero in generū non admittitur.

Cooſtitutio Regia quæ ceſſiones iodicij motandi cauſa à patre in filium, à fratre in fratrem, auunculo in nepotem permittit, ad ceſſiones à ſoceto in generum, leuiro in leuirum & inter alios affines factas minimè extenditur, vt declaratom fuit Arreſto Pariſienſi 14. Decembr. Anno 1526. Conſtitutiones enim id genus iuris cōmunis correctoriæ non ampliantur *l. cùm quidam filiam. ff. de liber. & poſthum.*

Lucius *lib. 12. tit. 2. art. 2.*

V.

Rei totius ceſſio fieri debet.

Dimidiæ partis cenſus vel reditus annui in ſtudioſum facta ceſſio Arreſto Pariſienſi 7. Februarij Anno 1537. irrita & nulla declarata fuit *per l. fin. C. de teſtam.* quia aliàs litis continentia diuideretur, & apud varios iudices litigandum foret, *contra l. nulli. C. de iudic.*

Ita certæ rei hereditariæ facta ceſſio fraudulenta habita fuit, eo quòd tota cedi debuiſſet 30. Maij Aono 1564. B.

VI.

Ceſſio ad impediendam debiti ſolutionem facta.

Claudius Portunus Domini Chaſtei debitor erat; is cuidam amico in Palatio verſanti nomen iſtud cedit: Domious Chaſteus Tournellio debebat, qui Tournellius vt dicti debiti ſolotionem conſequeretur, in manibos Portuni arreſtari curat ea quæ dicto Domino Chaſteo debitori ſno debet. Poſt hęc ceſſionarius pignora ſeu mobilia Portuni capi curat, qui intercedit debitum in ſuis manibus à Toornellio primū arreſtatum fuiſſe. Inſuper habita interceſſione vlteriùs pergit ceſſionarius, à quo prouocat Portunus. Non obſtante prooocatione pignora diſtrahuntur, & ex ea pecunia ceſſionario ſoluitur. Arreſto Pariſienſi 27. Ionij Anno 1552. indicatum fuit Portunum ioſta de cauſa ioterceſſiſſe, & ad ipſius interceſſionem perperam proceſſum, reuocatáque omnia qoæ inſuper habita interceſſione & prouocatione facta fuerant: eadémque opera ceſſionarius ad acceptorum reſtitutionem condemnatus fuit, decretúmque vt ad hoc pręſtandum incarceratione adigeretur, vt ſcripſit Lucius titulo *nihil innouari appellatione interpoſita*, referens hoc caſo aliquatenus motam fuiſſe Curiam: ita enim præfractè non parere neque interceſſioni neque prouocationi in re maximè tam aperta aut dolum malum eſſe, aut certè culpam dolo malo proximam. *arg. l. quandam & l. cum à te ff. de dolo.*

XII.

Ceſſio in priuilegiatos aliosue extra cōſtitutionem facta nulla eſt.

Alienatio per ceſſionem & tranſlatiooem à patre in filium, auunculo in nepotē, fratre in fratrem, etiam iudicij mutandi cauſa facta ex conſtitutione firma & valida eſt: dicta enim conſtitutio ſolos ſtudioſos expreſſit: ergo in cæteris ioterdixit *l. cùm prætor vnum. ff. de iudic.* Hac de cauſa ſimilis ceſſio facta à patre in filium Regis protectorem (qui pręſcriptionem fori cooſeruatoris ſanctæ Genouefæ habet) adoerſus Dominum Bonllond Parlamenti Conſiliarium infirma & nullius momenti declarata fuit, & cuncta ad iudicem ordinarium rei remiſſa, Arreſto Pariſienſi, cauſa in maiore Camera perorata 7. Ianuarij Anno 1538. lex etenim priuilegium qood certis perſonis conceſſit cæteris interdixiſſe videtor: *cap. querelam de elect. l. Paulus ff. de Reg. iur.*

VIII.

Ceſſionarius ſuper dolo iurare tenetur.

Si reus per ceſſionem ab aduerſario in ſtudioſum vel aulicum factam aliò euocatus, forum declinare, & iuramentum ceſſionario ſuper dolo & colluſione in id tantùm deferri velit vt nomen ſuom accommodet, id facere poteſt, & ceſſionarius iurare tenetur, quo non præſtito cauſa à iudice priuilegiato remittetur. Et ita prooontiatum fuit Arreſto Maioribus diebus Molini habitis 3. Octobris Anno 1550.

IX.

Ceſſiones inter fratres ſpurios quando valeant.

Fratres ſpurij ex complexo non damnato ex Regia conſtitutione Ludouici XII. art. 3. intelliguntur, nòo item fratres ex preſbytero, vel adulterini, & aliàs ex damnato coitu: ceſſiones enim factæ ad fruendum ſtudioſorum priuilegio non admittuntur: vt Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit 19. Maij 1545.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

Pater ad refundēdam tertio debitum à filio ceſſum, admittitur.

Filios debitum tertio cuidam adoerſus patrem ſuum ceſſerat: pater coram iudice à quo, dicto tertio pretium ab ipſo expenſum offerebat. In cauſa appellationis, oblata conditio in odium filij valida declarata fuit 14. Februarij Anoo 1566. B.

Etſi D. Bergerooius in ſuperiore Arreſto dicat oblatam à patre conditiooem in odium filij declaratam fuiſſe validam, idem tamen etſi debitor extraneus fuiſſet, obtinere debuiſſet. Et ita iudicauit Curia Aono 1578. & 1595. dictis Arreſtis, cùm res ceſſa iuris eſt communis & indiuiſi, vt hodie obſeruatur, impetrato tamen à debitore reſcripto, vt videlicet ad harum legum beneficium admittatur, & in ceſſionarij vel emtoris locum ſubintret. Vide D. Mainardum *lib. 7. notabil. quæſt. cap. 9. & 99.* Carondam *lib. 13. quæſtionum cap. 22.* quam ex penultima mearum quæſtionum deſumſit. I. C.

II.

Ceſſio à patre

Ceſſio à patre in filium, etiam in anteceſſum hereditatis

inſtium facta fraudulenta eſt.

hereditatis facta, niſi ante litem facta fuerit, fraudulenta eſt, & litigatores ad iudicem ordinarium remittuntur, ſtudioſorum priuilegio inſuper habito vt 5. Martij 1576. B.

III.

Quando ceſſionarium cedenti conuenire poſſit.

Ex quo quis nomen aliquod creditori in ſolutum ceſſit, ſumma videlicet à debitore exigenda, omnem diligentiam in debiti exactione adhibere ceſſionarius debet, ita vt debitum ab obligato conſequatur: Aliàs niſi de diligentia à ſe adhibita fidem faciat, aduerſus ceſſorem regreſſum non habet, vt in ſecunda Inquiſitionum Camera, pro Apparitore Drouatto iudicatum fuit 23. Maij Anno 1565.

TITVL. II. DE VITIO LItigij & Rerum Litigioſarum.

Huc pertinet quod vocant *pactum de quota litis.*

ARRESTVM I.

Res litigioſæ cur alienari poſſint.

Res litigioſæ hodie in Francia alienari liberè poſſunt, & duobus tantùm caſibus eiuſmodi alienationes prohibitæ ſunt: primò cùm durioris aduerſarij opponendi, & litis ad forum priuilegiatum remittendæ cauſa fiunt: Secundò cùm potentior eſt ceſſionarius, cum quo litigare vereamur *l. 1. C. ne liceat potentioribus.* Et ita Pariſius Arreſto Parlamenti iudicatum fuit inter Iohannem Oſellum appellantem à Balliuio Foroſeguſienſi vel eius Locumtenente, & Gulielmum Montanum appellatum Anno 1548.

II.

Conſors litis ſi ius aduerſarij adquirat, id caeteris communicare debet.

Si vnus ex reis lite pendente ius actoris adquirat, correi ipſius aduerſus ipſum poſtulantem vi reſcripti ſe ſubrogari peremtoriam præſcriptionem apponere, ſiue pœnas vitij litigij non poſſunt: neque quicquam præterea facere poſſunt, quàm vt poſtulent cuique ſibi pro rata ſua parte ius quæſitum communicari, oblata collatione pro rata parte ſua pretij erogati: quod ſi faciant id obtinere debent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 14. die Auguſti 1526. pro Illuſtri Gabriele Allegreo Equite prædicti loci domino, & Illuſtri Maria Totteuillana vxore ipſius aduerſus Illuſtrem Carolum de Luxemburgo Equitem & Illuſtrem Carlotam Totteuillanam vxorem ipſius, qui ius Illuſtris Martij Baumei, & Illuſtris Annæ Caſtrouillanæ vxoris ipſius adquiſiuerat. Et hi ſunt termini *legis per diuerſas & legis ab Anaſtaſio C. mandat.*

III.

Studioſus cui res litigioſa ceſſa eſt fori ſui præſcriptionem vti non poteſt.

Quando res litigioſa ſtudioſo, vel alij priuilegiato ceſſa eſt ad cognitionem ad aliud forum transferendam duo ſingularia concurrunt quæ in eadem re ius admittere non ſolet *l. ſingularia. ff. ſi certum petat.* prius eſt alienationis factæ iudicij mutandi cauſa quæ de iure odioſa eſt & expreſſo edicto interdicta, cuiúſque nomine aduerſus cedentem damna & intereſſe adiudicantur vt *ff. & C. de alienatione iudic. mut. cauſ. fact.* alterum eſt vitium litigij æquè imò magis odioſum quàm prius *l. cenſemus C. de litigioſ.* Et quanquam hodie in Francia diſpoſitio iuris communis de interdicta rei litigioſæ alienatione locum non habeat niſi alienatio facta fuerit in potentiorem & iudicij mutandi cauſa, prout Arreſto deciſum fuit, nihilominus tamen neceſſario à Principe reſcriptum impetrari oportet aduerſus prædictum vitium, quo videlicet quis eo non obſtante admittatur. Igitur rationi conſentaneum non eſt ſi res litigioſa in ſtudioſum transferatur, vt is vi priuilegij ſui eam remitti impetret vigore reſcripti impetrati ſeu reſtitutionis aduerſus vitium litigij: vel ſi reſcripto munitus non ſit, teſtimonialibus ſuis id emereri non poteſt: duæ quippe res diuerſæ ſunt, neque vnius obtentu altera velatur *l. quoties ff. de reg. iur. & l. ſi domus ff. de ſeruitut. prædior. vrban.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi poſt commonitionem & perorationem Domini Poyetitum Aduocati Regij. Itaque neceſſe eſt vt ſtudioſus aut alius priuilegiatus vno contentus ſit, nempe vt ceſſionem rei litigioſæ acceptare poſſit, ſéque in lite ſubrogari curet: at non etiam cauſam ad forum priuilegiatum transferre. Et ita iudicatum fuit Arreſto Maioribus diebus Pictauienſibus 13. die Octobris Anno 1531. Et notandum eſt ad hunc effectum litigioſam rem eſſe ſolaeitatione libello ſeu ſcripto peracta *clem. cum lite. vt lite pendente*, vt ſuprà demonſtratum fuit Arreſto quod ſuper ea re datum *titulo ſuperiore art. 3.* Idipſum pariter poſtea iudicatum fuit menſe Iulio 1566. pro Chriſtophoro Rogemontio, aduerſus Michaelem Roſtium Caſtellanum S. Germani Lauallij qui cum dominij quod ſitum erat S. Sulpitij in Foroſeguſienſi nomine conuentus fuiſſet, prædictum dominium filio ſuo ſtudioſo Pariſiis agenti ceſſerat, quo videlicet lis ad Conſeruatorem ſeu iudicem ſcholaſticum remitteretur: verùm is in Parlamento repulſam tulit, ad quod prædictus Rogemontius à reuocatione ita facta appellauerat.

Res quando litigioſa ſit.

IV.

Vitium litigij velatur ſi quis in vno tantum actu procedat eo nō oppoſito.

Si poſteaquam alterutra partium comperit aduerſarium ius ſuum alienaſſe nihilominus tamen porrò aliquo modo procedat eo non obſtante huiuſmodi vitium velatur, neque poſtea pœnas iuris vrgere poteſt, *c. vt quis duas, de electiou. in 6. & l. vn. C. ſi ſeruus extran.* Exempli gratia cùm inquiſitio perageretur ſuper parte quæ alienauerat, is qui adquiſiuerat ſeſe ſiſtit ſuóque & proprio nomine experitur, atque teſtes producit præſente parte quæ perfectioni inquiſitionis conſentit: poſtea coram iudice de vitio litigioſi excipere non poteſt, atque hac ratione admiſſionem inquiſitionis impedire. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus heredes Petri Cartulli aduerſus quandam cui nomen Heraldæ.

V.

Sententia executioni traditur aduerſus tertios poſſeſſores.

Singulare eſt XIII. Arreſtum *titulo de præſcriptionibus infrà*, nempe partem quæ cauſam obtinet ſententiam ſuam aduerſus tertios poſſeſſores qui fundos litigioſus lite pendente acquiſierunt executioni tradi curare poſſe.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

I.

Pactum de quota litis reprobatum.

Pactum de quota litis ſemper reprobatum fuit, vitioque vertitur aduocatis & procura-

toribus honorarij ſui nomine huiuſcemodi pacta de re litigioſa ineuntibus vide *l.litem.de procurat. l.ſi remunerandi l.ſalarium mandati.ff.l.1.de var. & extraordin.* Et ita iudicatum complurimis Arreſtis ac nominatim 14. Martij 1563. perorante Bruxello aduerſus Aduocatum quendam nomine Pommeræum qui ſeſe in iura clientis cuiuſdam ſuæ ſubrogari curauerat. Eadem ratione procuratoribus & Nomenclatoribus ſeu ſollicitatoribus ordinariis interdictum fuit ne euentum litis emiſſe velint, honorarij ſui colore ſeu velamento: cæterùm fraus inde apparere ſolet cùm is qui ceſſit euictionis periculum non pollicetur, vel cùm retroceſſio facta eſt. Attamen ſi quis vicariam amici operam præſtitit, id non eſt nomenclatoris vice fungi, ſi quis videlicet non exerceat hanc artem & quaſi mercimonij 30. die Maij 1564. Quod Iudices attinet, grauiter puniri debent ſi ius aliquod litigioſum acquirant, maximè coram ſe agitatum, prout iudicatum fuit 21. die Martij 1563. aduerſus Locumtenentem Genabenſem: & quanquam appellatio interpoſita fuiſſet non niſi à moratoria præſcriptione: nihilominus ob vitium apparens Curia ſuper principali ius reddendo ceſſionem factam prædicto Locumtenenti irritauit, eúmque in expenſas condemnauit.

II.

Sententia aduerſus venditores rerum litigioſarum aduerſus adquirentes executoria.

Arreſto iudicatum fuit res iudicatas ſiue ſententias aduerſus venditores rei litigioſæ, aduerſus eos qui adquiſiuerunt executioni ſemper tradi poſſe non obſtante qualibet præſcriptione iuxta *l.2.de litigioſ.ff.& ibi Dd.l.planè de legib.1. l.2.de deſenſorib.ciuit.* I.C.

TITVL. III. DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

ARRESTVM I.

Præſcriptio aduerſus Eccleſiam.

TEmpus præſcribendi aduerſus Eccleſiam Romanam eſt centum annorum *c.fin.& ibi Archid. de præſcript. in 6.* Aduerſus cæteras Eccleſias eſt quadraginta* annorum *Auth. quas actiones C.de ſacroſanct. Eccleſ.& per Canoniſt.in ca. de quarto.& cap.ad omnes.& cap.illud.& cap.quia indicante de præſcript.in ca.quoniam contra.de iure patron.* Cæterùm inter multos controuertitur vtrum Eccleſiæ immediatè Papæ ſubditæ eodem priuilegio præſcriptionis videlicet centum annorum cum Eccleſia Romana frui debeant? Et verò id ita exiſtimauit Iacob. de Bellouiſo *vt Eccleſ.Rom.præſcript.cent.ann.gaud.colum.2.* Baldus *in dict.auth.quas actiones* contrarium tenuit, puta quadraginta annorum ſpatio aduerſus eas præſcribi. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 7. Septembris 1479.

Poſt aſtutiam & falſitatem cuiuſdam Priſci preſbyteri centenaria præſcriptio à Iuſtiniano reuocata fuit Nou.9.& 25. id quod diſputatum fuit in lite inter Dominum Tauannium & Equites Sancti Ioannis Melitenſes perorante Martino aduerſus Hottomannum 22. die Ianuarij 1580. In Francia ita habemus centenariam præſcriptionem locum non habere etiam pro Eccleſia Romana. B.

* Etiam abſque titulo Charondas *lib.1. reſponſor. cap.* 38. *& lib.7.cap.*165. Id quod hic refertur deſumtum eſt ex Guidone Papæ *quæſt.*36. *& quæſt.*161. Vide D. Mainardum lib.7.cap.59.& Cuiac.*obſeruat.lib.5.cap.5. & in Tractat.de præſcrip.cap.*31. I.C. vide *Tit.de alienatione rerum Eccleſiaſticarum c.placuit 6.hac 16.quæſt.3.*

II.

Præſcriptio ſecundùm quod fauorabilis eſt vel odioſa perficitur.

Ius exigendarum præſtationum annuarum 40. annorum ſpatio præſcribitur *c.cùm Eccleſia ſutrina.de cauſa poſſeſ.& propriet.* non habita ratione iuris ciuil. quo breuius tempus limitatum fuit *l.cùm de in rem verſo.& ibi Gloſ. & Dd.ff.de vſur.* Cæterùm prædicta præſcriptio 40. annorum intelligitur de præſcriptionibus quæ fauorabiles ſunt & admiſſæ ex diſpoſitione iuris communis: nam ſi exorbitantes ſint & odioſæ, & in quibus ius commune expreſsè renitatur, tum hoc caſu ad præſcribendum requiritur tempus quod excedat memoriam hominum *c.1.de præſcript.in 6.* Et iuxta hanc ſententiam iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano pro D. Aquarum & Cenoncei aduerſus ſubditos prædicti loci Anno 1460.

Longi temporis lapſus habetur pro titulo *cap. 1. de præſcrip.lib.6.l.1.§ fin.de aq.plu.arc.& ſine titulo 4. ſufficit præſtatio l.cùm ſatis.C.lib.10.C.de agr.& cens.l.ſi ruſtici de ſeruit.ff.* Et intelligenda eſt *l.ſi certis annis* de præſtatione ſine cauſa facta, & exiguo temporis ſpatio. B.

III.

Forma ſingularis proponenda de præſcriptione abſque titulo.

Dominus ſi aduerſus ſubditos ſuos ius* vel poſſeſſionem certæ alicuius præſtationis annuę prætendat, poſſeſſione continua & pacificà 40. annorum tueri ſe debet. Quinimò ſi præſtatio hæc annua quodammodo à iure improbetur poſſeſſionem immemorialem proponere debet: & vtroque caſu cauſam & fundamentum huiuſce præſtationis probare debet, putà quòd ea debeatur, vel deſcendat vel ex conuentione, contractu, re iudicata, aut alio quouis modo. Et ſatis erit poſſeſſionem probari abſque cauſa propoſita, quam tamen omitti non oportet, quoniam nihil prætendendum eſt ſine cauſa *l.Pollam.§.circa.de dol.mal.& met.except.* Eáque eſt Canoniſtarum ſententia & Gloſſæ *in cap. peruenit de cenſib.* & legiſtarum & Gloſſæ *in l. cùm de in rem verſo ff.de vſur.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano Anno 1460.

*Deſumptum ex Guidone Papæ *quæſt* 408. Verùm extat Arreſtum Pariſienſe contrarium 21. Iulij 1570. quod allegat Charondas *lib.2 reſponſ.cap.*84. *& lib.* 5. *Reſp.*21. vbi hanc pariter quæſtionem tractat, vtrum videlicet huiuſmodi longa poſſeſſio abundè probetur per rationes domino redditas eiuſque deceſſoribus dominis, & pro affirmatiua tenet. I.C.

IV.

Præſcriptio quando incipiat ſuperſtite alienante.

Quadraginta anni pro præſcriptione rei Eccleſiaſticæ definiti non currunt ſuperſtite Prælato qui perpetam & aduerſus formam iuris alienauit, verum poſt mortem eius incipiunt *c.ſi ſacerdos 16.quæſt.3.& per Innocent.in cap.cùm ex literis in princ.de reſtit.in integr.& Bald.in l.1.C. de bon.mater.* ac nominatim id dicitur de Prælato qui perpetam alienauit, nam ſi alienatio rectè facta fuerit, præſcriptio ipſo ſuperſtite incipit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 16. die Februar. Anno 1458. inter Epiſcopum S.Pauli ab vna parte & Dominum Targeũ ab altera parte, ſuper Dominio de Balmes.

V.

Annuæ præſtationes quomodo præſcribantur.

Præſtationes annuæ, ſiue ex teſtamento, ſiue ex contractu debeantur, 30. annorum ſpatio præſcribuntur *l.cùm notiſſimi §.fin.de præſcript.*

30. vel

30. vel 40. annor. Nihilominus ſuper forma præſcribendi vetus controuerſia eſt inter Martinũ & Bulgarum veteres Gloſſatores. Bulgarus tenet à die & anno quo quis in ſolutione ceſſauit præſcriptionem incipere, & ad 30. vſque annos continuari, tam ratione prædicti primi anni, quàm cæterorum ſequentium: & vbi triginta annis in ſolutione ceſſatum fuit ius omne præſcriptum eſſe, neque id amplius peti poſſe: & in eam rem allegat *l. cos in princ. C. de vſur.* Martinus contrarium tenuit, & prout ſinguli anni elabuntur prædicta præſtatione non petita, ita eius anni tantùm præſcriptionem incipere non comprehenſis annis ſequentibus. Et quanquam Iohannes & alij Gloſſatores antiqui has duas ſententias conciliare voluerint diſtinctione facta inter præſtationes annuas ex teſtamento vel ex contractu *in gloſſa dicta l. cum notiſſimi* §. *fin.* nihilominus inſecuti Doctores abſcisè ſententiam Martini abſque vlla diſtinctione ſecuti ſunt, quæ pleriſque optima videtur. Attamen Arreſtu Gratianopolitano mẽſe Martio 1460. ſecundùm opinionem Bulgari iudicatum fuit pro Clandio Conſtante aduerſus Fratres Minores Gratianopolitanos. Rurſum contrarium iudicatum vidi iuxta ſententiam Martini Pariſiis pro Domina de Thalaru aduerſus Dominum Cunzantium ſuper dote præſtanda ſexaginta vel quinquaginta penſionibus annuis, puta annuatim centum libris præſtandis.

Vide *l. ſi quis diuturno. & c. querelam quo iure præſtationes præſcribuntur.*

D. Mainard *lib. 6. quæſt. cap.* 32. tenet in citatione Arreſti Gratianopolitani ſuperioris quod deſumptum eſt ex deciſione Guidonis Papæ 406. errorem admiſſum: ex lectione quippe prædictæ deciſionis euidens eſt prędicto Arreſto quæſtionem decitam non fuiſſe, & litem iudicatam fuiſſe aliis fundamentis & conſiderationibus ſed & prædictus Papæ ſuper hoc iudicium ſuum proferens ait, ſe putare ſententiam Martini & ſequacium veriorem & probabiliorem eſſe, quæque etiam poſtea Arreſto Pariſienſi comprobata fuerit pro quodam nomine Gubillonio 23. Decembris 1559. quod refert Charondas, quo adiudicatæ fuerunt ei, cui penſiones annuæ ad dies vitæ debebantur, quinque poſtremæ annuæ præſtationes, vt maxime triginta anni elapſi eſſent, ex quo nihil petiiſſet, decretúmque vt in poſterum ad dies vitæ ſuæ præſtationes annuas perciperet. id quod prædictus Maynardus teſtatur in Parlamento Tholoſano obſeruari. Dominus Cuiacius in recitationibus ſuis *ad l. 18. C. de fid. inſtrum.* vt duas has diuerſas ſententias conciliet, ſententiam Bulgari probat fundatam ſuper prædicta *l. cos.* in caſu prædictæ legis, quæ videlicet eſt de vſuris, & ait eam extendi non oportere ad alias annuas præſtationes quàm vſurarum, de quibus lex iſta ſit, & ait, rationem eius rei hanc eſſe quod vſuræ & earum petitio acceſſorium ſit obligationis ſortis principalis, qua vtique 30. annis pręſcripta etiam reliqua præteriti temporis præſcribi: ſententiam autem Martini intelligendam de præſtationibus annuis licitis & locationibus certa penſione, quarum exigendarũ ius minimè dependet, nec tantum a die contractus debetur, verum à quolibet die, & à quolibet anno, quo eæ ſolui debent: atque ita duas haſce diuerſas ſententias Bulgari & Martini conciliare oportere, ex differentia præſtationum annuarum, quæ vſurarum ſunt, neque aliam obligationem quàm contractus principalis continent, & præſtationum redituum, quos cum contractu principali quis ſtipulatus fuit, quique ſingulis annis debentur. I.C.

Præſtatio annua in piam cauſam facta obligationem inducit, ſecus ſi ex mera liberalitate procedat. *l. ſi certo anno. de Pact. Cod. l. ſolent. De offic. Proconſ. & l. Cum de in rem verſo. de vſur. cap. cum Eccleſia Sutrina. De cauſ. prop.* V. diſtinctionem Baldi *in l. 1. de iter. actúque priuat.* T.

VI.

Nullitas teſtamẽti ob præteritionem, quando præſcribatur.

Ius impugnandi & nullum aut irritum faciẽdi teſtamentum, ob præteritionem vnius ex liberis teſtatoris, triginta annis, non verò citiùs præſcribitur. Eáque ſententia eſt Baldi & Ioannis de Imola in *l. filius qui in poteſtate. ff. de lib. & poſt.* Bartolus in *l. filio præterito ff. de iniuſto rupto irritoque facto teſta.* tenet, id intra annum ab adita hereditate fieri debere. Nihilominùs Arreſto Gratianopolitano in lite Rupechinardi anno 1461. inter fratres Alemannos iuxta primam Baldi ſententiam iudicatum fuit.

VII.

Res communis quando ab vno dominorũ præſcribatur.

In regionibus iuris ſcripti, etiamſi pręſcriptiones decennij & vicennij obſeruentur, attamen ſi vnus fratrum rem aliquam inter illos communem & indiuiſam quaſi diuiſam, propriam & in ſolidum poſſederit, eam minore, quam 30. annorum ſpatio nõn præſcripſit, iuxta ſententiam Bartoli & Baldi *in l. ſi filius. Cod. de petit. hered. & in l. Qui in aliena. in pr. ff. de acquir. hered.* per tex. *in l. ſi ſeruum communem. Cod. fam. erciſc.* Facit tex. *in l. ſeruus communis ff. de acquir. poſſ.* Ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 4. die Iunij 1519.

VIII.

Præſcriptio reditus, etiamſi eo quis fruatur.

Inter Vuilhelmum Caratum & conſortes ab vna parte, & Petrum Chambonum & Tannegium Auberium ab altera, Arreſto Pariſienſi, ad relationem Domini Monnalij iudicatum fuit, in tertia Inquiſitionum Camera, menſe Februario anno 1549. ſi quis reditum poſſeſſionis alicuius ſub hypotheca bonorum ſuorum emit, quem poſtea vendat & ſoluat, eo non obſtante, quòd non poſſideat fundos, quos tum poſſidebat tertios detentatores & emtores aduerſus emtorem illius reditus præſcribere, qui poſtea non admittitur, ſiue Eccleſiaſtica ſiue ſecularis perſona ſit, ſi reſtitutionis auxilio aduerſus eam niti velit. Idque aduerſus ſententiam Ioannis Fabri in *l. 1. Cod. de bon. matern.*

Id quod Curiam mouere poterat, eſt, quod negligentiæ imputari potuit, eo quod debitor locum mutaſſet, nec condemnationem aduerſus tertium poſſeſſorem poſtulaſſet, aut aduerſus eum egiſſet, quo fundus hypothecæ nexus pro reditus ſolutione & continuatione declararetur. V. Conſuetudinem Pariſienſem *art.* 113. 114 *&* 115. Attamen ſi tertius detentator notitiam reditus habuerit, eam decem aut viginti annis præſcribere non poteſt ob malam fidem, cum bona fides in huiuſmodi præſcriptione requiratur. Ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum pro Ioanne Perdrelio ciue Pariſienſi aduerſus Fonrenæum, 24. Octobris 1592. Bacquetus *in tractat. de reditib.* V. D. Maynardum *lib. 7 cap. 61.* Lucius *lib. 7. tit. 6. Arr. 6.* I.C.

IX.

Idem.

Si emtor reditus pecuniarij in quibuſdam venditoris fundis conſtituti, decem annis moretur, & in eadem Prouincia habitet ac præſens ſit, nec eum exigat, aut priuata ac ſeparata obligatione innouare curet, vel viginti annis, ſi abſens ſit: prædicta penſio præſcribitur & amittitur. Hanc ad rem notandum eſt, quòd ſi venditor reditus fundum qui penſionem debet, liberum & immunem tertio cuidam vendat, qui prædicto fundo fruatur, nec quicquam eius nomine ſoluat: verùm ſi prædictus reditus ſingulis annis ſoluitur ab eo, qui eum durantibus decem annis vendidit, ſi decem annis elapſis, intra quos tertius poſſeſſor fundo fruitus eſt, reditus à prædicto tertio poſſeſſore petatur, is præſcri-

ptionem opponere, eáque ſe tueri poteſt, & actorem ſuum repellere. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, relatore Mommitallio Conſiliario, prout allegat Lucius *Arreſto penult. tit. de priuatis vectigalibus & penſitationibus, 6. lib. 7. Placitor. Curiæ*, citra datam. Iure communi à tertio poſſeſſore hypotheca decem annis * præſcribitur, *l. 1. & 2. Cod. ſi aduerſ. credit.* verùm debitor præſcribere non poteſt, niſi 40. annis, *C. de præſcript. 30. vel 40. annor. & l. ſi obligata prædia. Cod. de Euictio.*

Hypotheca à tertio decennio præſcribitur.

Ita iudicatum fuit in fortioribus terminis pro Domina Boueri, nempe vtrum tertius acquiſitor bonæ fidei per colonum præſcribere poſſit aduerſus proprietarium? Bartolus aduerſus Irnerium affirmatiuam tenet *in l. cum animo, de acquir. poſſ.* B. V. Conſuetudinem Biturtcenſem §. 14. *huius tit.*

*Quæ incipiunt à die acquiſitionis. Carondas *lib. 7. Reſpon. cap.* 57 Hypotheca pupilli in bonis tutoris ſui 30 annis poſt ipſius maioritatem præſcribitur. Arreſto Pariſienſi 10. die Aprilis 1559. & vltimo die Februarij 1559. Choppinus *ad Conſuetudines Pariſienſ. lib. 2. tit. vlt. num. 3.* Maynardus *lib. 6. Quæſtio. ſuar. cap.* 311. I. C.

Præſcriptio aduerſus minores tutorum quo modo.

X.

Idem & contrarium obtento ſub finem.

Ad materiam duorum Arreſtorum ſupradictorum ſequens facti ſpecies notanda eſt: Ioanna Berelrantia, nominibus quibus ea procedebat dixit prædeceſſores ſuos, aut eos à quibus ius habebat, fundos quoſdam ſub reditu annuo, & agros in lite memoratos pro vno frumenti modio reditus loco prædeceſſoribus Ioannis Cronnerij, aut iis à quibus is ius habet, quique eos fundos poſſident, elocaſſe. Itẽ, ſibi & ſuis prædeceſſoribus, aut iis à quibus ius habet, ſemper reditum iſtum ſolutum fuiſſe, prout in ipſo proceſſu fidem faciat, ad trienniũ vſq; liti intentatæ proximum: ac propterea ſe per viam Arreſti ſuper fructibus prædictorum agrorum proceſſiſſe, vſque quò plenè reliqua prædicti triennij ſoluerentur, dicens hac ratione ſe bene fundaram eſſe. Cronnerius excipit, patrem ſuum prædeceſſorem fundos quoſdam in actione ab actrice memoratos ſub certa pẽſione in lite denominata accepiſſe & conduxiſſe, penſione, inquam, certo pretio redimibili, quam poſtea redemiſſet. Neque probari poſſe ſe vel ſuos prædeceſſores vnquam quicquam actrici aut prędeceſſoribus ipſius ſoluiſſe: verùm quantum ad eam vel eos à quibus ius haberet attinet, prædictos fundos liberos omniq; onere prædicti reditus amplius xxx. & xl. annis: immunes poſſediſſe, adeò vt ſi vel vlla penſio ei debita fuiſſet, ea iã præſcripta fuerit. Præterea ſi reditus huic actrici vel iis à quibus ea ius habebar, ſolutus probaretur, id factũ ab aliis quàm vel à ſe vel à ſuis prædeceſſorib. & ab huiuſmodi hominibus, quibus nihil iuris in prædictis fundis cõpetebat, quos actrix pro ſolutione iſtius reditus hypothecæ nexos eſſe prætendit. Tandẽ abſoluendum ſe concludebat. Actrix ad repellendam præſcriptionem ait, ſibi perpetuò ſolutum fuiſſe, déque eo fidem facit, exceptis tribus poſterioribus annis, quo conſiderato, ſibi nullam negligentiam imputari aut præſcriptionem obiici poſſe, non attento reus ipſe an alius ſoluerit. Sententia dictum fuit, Arreſtum de fructibus legitimum, iuſtum & validum eſſe & effectum ſortiri oportere. Ab eo appellatur, & Arreſtum poſtea Pariſienſe datur, quo dictum fuit, malè iudicatum: Arreſtum prius iniuſtum declaratum: actrix in expenſas, damna & intereſſe condemnata, ſaluo ei altera via ac ratione ſibi proſpiciendi iure. Curia præſcriptionem notauit, qua actrix ex clauſula, *ſi qua mihi cauſa iuſta videtur*, ſe reſcripto Principis reſtitui poſtulare poterat, quo facto cauſam ſuam obtinuiſſet, iuxta deciſionem ſuprà allegatam Arreſto VIII. Ioannes Faber *in l. 1. Cod. de bon. mater.* verùm tum prædicto Arreſto rigor ſeu ius ſtrictum obſeruatus fuit.

V. à me notata *ad Arreſt.* 8. & Carondam *lib. 7. cap.* 17. & Speculat. *tit. de præſcript. §. 1. verſ. pone*, quæ obſeruata fuit Arreſtu Pariſienſi quod datum 23. Februarij 1543. & allegatur à Choppino *lib. 2. de priuileg. ruſticor. part. 1. c. 4* I. C.

Ad propoſitum Arreſti huius x. facit dubius quidam caſus: nempe, proprietarius quidam fundos quoſdam ad 99. annos elocauerat, quorum penſionem colonus probe ſemper inferret: hic fundum rurſus aliis priuatis inſcio prædicto Domino elocauit, qui ipſi nihil ſoluũt, poſſeſſionem & præſcriptionem allegantes: quæritur igitur, vtrum prædicta præſcriptio proprietario, qui per colonum poſſidebat, præiudicare poſſit? item vtrum prædictus proprietarius præter actionem perſonalem ex contractu, non etiam habeat actionem hypothecariam & realem ſeu rei vindicationem aduerſus poſſeſſorem reſoluto iure accipientis, iuxta *l. ſi a lege vectigali.* Hanc ad rem faciunt *l. Pomponius Quemad. vſufr. amit. l. Pets de leg. 2. l. cum ſtimus, de agr. & cenſit.* B. V. Chopp. vbi ſuprà.

Dubium ſuper eadem quæſtione.

XI.

Facultas redimendi perpetuo quando præſcribatur.

Facultas redimendi *toties quoties* lapſu 30. annorum præſcribitur: * quo tempore elapſo venditor aut ipſius heres non admittitur, etſi de prædicta facultate terminis generalibus quandocunque conuentum fuiſſet: huiuſmodi quippe res meræ facultatis non eſt, ſed eſt actio ex contractu deſcendens, quæ 30. annis præſcribitur, *l. cùm notiſſimi. Cod. de præſcript. 30. vel 40. annor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1518. iuxta ſententiam Pauli de Caſtro *conſil.* 429. & Iacobi de S. Georgio *in l. Epiſtola §. 1. in fin. ff. de Pactis.* Inter maiores & non priuilegiatos, *Conſuetudine Pariſienſi art.* 120. I. C.

Alij tenuerunt vſque ad 40. annos emtorem admittendum eſſe, puta Albericus de Roſat. *in l. 2. C. de pact. int. emtor. & vendit.* Fabianus dixit, huiuſmodi facultatem *toties quoties* minimè præſcribi. Et iuxta hanc ſententiam Arreſto Diuionenſi iudicatum fuit, quod datum anno 1505, aduerſus Ioannem Franciſcum & Nicolaum Montolonium appellantes à Balliuio Auguſtodunenſi vel Locumtenente ipſius, quo illi ad retrouendendum poſt 30. annos condemnati fuerunt. In hac Arreſtorum pugna, Chaſſaneus, *tit. de reditibus venditis ſub lege redemtionis, §. 2. num. 11. & aliis ſeqq. vſque ad 16.* tenet Dominos Diuiodunenſes melius, quam Dominos Pariſienſes iudicaſſe. D. Montolonius *in promtuar. ſuo, in verb. emere, & in gloſſ. iuxta numerum.* contrariũ eum Arreſto Pariſienſi tenet: idem tenet D. Boerius *deciſio.* 183. *num. 3. in fi. & 4.* & ait, id in Curiis huius Regni obſeruari. Is laudat Iaſonem *in l. petens. C. de pact.* & Cõſuetudinem Franciæ generalem, qua omnes res 30. annorum ſpatio præſcribuntur, & iuxta Arreſtum prædictum Pariſienſe, in Parlamento Burdegalenſi ſæpe iudicatum fuiſſe. Nec non præter prædictum Montolonium, qui ex priuata affectione ita locutus videri poſſet, eo quod vnus condemnatorum Diuioni fuerat: mihi dominus præter eum complures ſummi viri* ita tenent, nominatim D. Tiraquellus pro Arreſto Pariſienſi, *tit. De retractu conuentionali, §. 1. in verb. à tel temps. gloſſ. 2. num. 7.* vbi horum duorum Arreſtorum mentionem facit. Poſtea anno 1537. Arreſto prædicti Parlamenti Pariſienſis inter Michaelem Creteum appellantem à Balliuio Carnutenſi ab vna parte, & Michaelem Mercatium appellatum ab altera parte, iudicatum fuit iuxta Arreſtum ſupradictum anni 1518. huiuſmodi facultatem

Arreſta contraria Pariſienſe & Diuionenſe.

tem ſcil. conuentionalem redimendi *toties quoties*, 30. annis præſcribi poſſe * Molinæus *in contractibus vſurarum quæſtio* 17 *num.* 195. & alij laudati ab Argentreo *conſil.* 2. *de pactis redemtionis & præſcriptionis tempore*, quod *ſub finem commentar. ſui ad Conſuetudinem repetitæ prælectionis Britannicæ num.* 37. allegatum, vbi pro Arreſtis Pariſienſibus tenet. I.C.

XII.

Facultas perpetua redimendi reditum nō præſcribitur.

Nihilominus Arreſtum ſolemne in Parlamento Pariſienſi datum extat, omnibus Cameris congregatis, ad relationem Domini Cantoclari, 10. die Martij, anno 1557. quo facultas reditum redimendi *toties quoties*, 30. 40. 50. 100. annis non præſcribitur, inter Rapoëllum & Carpenrarium. Ratio eſt, quòd fauorabilis ſit reditus omnium rerum ad priorem illarum libertatis ſtatum & conditionem, arg. *l. Voluntate. ff. Q. M. P. vel H. S. & l. ſi vnus. §. pactus, in fin. ff. de pactis.*

Dominus Lucius idem Arreſtum refert de anno 1547. *lib.* 7. *tit.* 6. *Arr. vlt.* id quod de reditu pecuniario intelligi debet, qui perpetuo lui poteſt, etiamſi centum anni præterlapſi fuiſſent, ex *Conſuetudine Pariſienſi*, *art.* 119. & Conſtitutionibus.

Vide huius *lib.* 12. *tit.* 7. *Arr.* 17. de reditibus in fundo conſtitutis, qui pariter ſemper redimi poſſunt. I.C.

XIII.

Præſcriptio pēdente tempore facultatis &c. per tertium quendam.

Nonnulli tenuerunt, ſecundum emtorem rei immobilis facultati luitionis obnoxiam, decem vel 20. annis præſcribere poſſe, non obſtante pacto facultatis cum primo emtore inito: horum numero vnus eſt Bartolus *in l. nemo poteſt. ff. de leg.* 1. Ioannes Andreas *in addit. ad Speculat. tit. de præſcriptio. circa fin. verſ. roſar. ſuarum quæſt.* 10. expreſsè ſentit, 30. annis tantùm præſcribi poſſe, prout primus emtor, non verò 10. annis neque 20. annis. Attamen ait, tertium emtorem, qui immediatè ab eo, qui retrouenditurum ſe promiſit, ius non habet, viginti aut decem annis præſcribere poſſe, per text. in *l. qui a debitore. ff. quæ in fraud. cred.* Aliorum ſententia ſanior fuit, primū ſcil. venditorem, ad quem facultas redimendi ſpectat, intra hoc tempus ab omnibus poſſeſſoribus immobilem rem ſuam venditam reuocare poſſe: ſatisfaciendo quippe pacto cum primo emtore inito, reſoluitur ius omnium, *l. ſi res. ff. quib. mod. pign. & l. ſi ex duob.* §. *fin. ff. de in diem addictio.* & cùm fundus hac facultate oneratus ſit, res cum ſua cauſa tranſit, nec ſine hoc onere & conuentione reſolutoria vendi potuit, *l. Alienatio. ff. de contrah. emtio.* Nemo enim plus iuris in alium tranſtulit, quàm ipſe haberet, *l. Traditio. ff. de acquir. rer. dom.* Quod ſi primus venditor aduerſus emtorem ſuum agens obtinear, is ſententiam ſuam aduerſus quemcumque poſſeſſorem executioni tradi curare poteſt, arg. *not. in l.* 1. *Cod. vbi in rem actio.* Neque poſſeſſor iſte præſcriptionem decem neque 20. annorum opponere poteſt. Ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 10. die Martij 1523. inter Stephanam & Catherinam *de la Chauſſade*, aduerſus Bernardum *de Campnegre*, appellantem ab executione alterius Arreſti, quod datum aduerſus primum emtorem, à Vvilhelmo Girardo oſtiario prædictæ Curiæ.

Venditor ſub facultate, aduerſus tertium agere poteſt.

[Idem de clauſula pœnali & reſolutoria, ne citra expreſſam veniam tradatur, transferatur.]

Adde *Arreſtum* 8. *ſuprà.* Deſumtum ex D. Boerio *deciſio.* 182. I.C.

XIV.

Sententia quā do aduerſus tertium poſſeſſorem executoria ſit.

Idem pariter obſeruatur in re litigioſa alienata, nempe, partem quæ vincit, ſententiam executioni aduerſus poſſeſſorem tradere poſſe, prout ait Raph. Cum. *in l.* 1. §. 1. *ff. de litig.* Et optimo iure dicitur, plures emtores ſtultos, quā venditores ſtultos reperiri, *l.* 2. *ante fin. Cod. libr.* 10. *De defenſor. ciuitat. & l. planè ſi filium. §.* 1. *verſic. ſi autem ad quem. ff. de leg.* 1. & text. *cum gloſſ. fin. in l. quadam. ff. de in rem verſo.* Et aduerſus huiuſmodi, ſecundum vel tertium emtores, iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, iuxta prædictam vltimam ſententiam, in fauorem Margarethæ Cumandæ.

Ex Boëtio *deciſio.* 182. I.C.

XV.

Præſcriptio inſtantiæ poſſeſſoriæ notabiliter declarata.

Actiones poſſeſſoriæ & interdicta minimè conteſtantur * vel etiam, conteſtatione facta, interdicta ad 30. aut 40. annos non perpetuantur, quemadmodum actiones petitoriæ *, *l. nam poſtea. §. ſi is qui temporali. ff. de iureiurand.* Et ſicuti ſpatio vnius anni poſſeſſio acquiritur, ita vno anno interdictum poſſeſſorium perimitur, *l.* 1. *ff. de interdictis*, & vnum idémque eſt, ſiue lis conteſtata fuit, ſiue non. Nam ſi illud anni ſpatio interruptum relinquitur, poſtquàm relictum fuit, inſtantia perit, neque reaſſumi, etiam reſcripto poteſt. Hanc ad rem valdè notandum eſt Arreſtum quoddam Pariſiis datum, 14. Decembris 1528. quo annus iſte declaratus fuit: qui non quidem ab anno litis cæptæ incipit, ſed ab anno ſequente qui duos annos conſtituunt, putà, vt ab anno cæptæ litis computatio non fiat: etſi maiore ex parte abſque perſecutione fuerit, & è veſtigio lis cæpta derelicta fuerit: hic quippe actus ſolus præſcriptionem anni impedit. Verùm annum ſequentem expectare oportet, qui duos annos conſtituunt à die cæpti proceſſus, vt peremtus eſſe dicatur, not. *in l. fin. Cod. vt intra cert. temp.* Rebuffus *tit. de ſubrogat. num.* 58. 59.

*Inſtantia retractus gentilitij conteſtata lapſu vnius anni non perit. Choppin *Conſuet. Andegau. lib.* 1. *cap.* 82. *n.* 5. Et quo ad peremtionem inſtantiæ notandum eſt, quod idem ait *lib.* 3. *de priuileg. ruſticor. part* 1. *cap.* 2. minorem ætatem, ruſticitatem vel ſexum fœmininum non reſtitutionem tribuere: ſaluo tamen ſibi noua inſtantia proſpiciendi iure. Quam in rem duo Arreſta Pariſienſia allegat, 19. die Ianuarij, & 2. die Martij 1574. data. Aduerſus minorem expreſſus textus eſt *in l. Properandum. § fin. Cod. de iudic.* & Carondas *lib.* 3 *Reſponſ. ſuor. cap.* 62. de eo Arreſtum quoddam Pariſiense allegat, quod datum menſe Iunio 1571. & alterum *lib.* 7. *cap.* 10. T.

*Hodie conteſtata nonniſi trium annorum ſpatio perimitur, Conſtitutio Ruſcinonenſis, *artic.* 15. I.C.

XVI.

Inſtantia non perit, niſi prius de iudice conuentum fuerit.

Inſtantia interdicti vti poſſidetis & *vnde vi* non conteſtata vnius anni lapſu præſcribitur, prout communior ſententia eſt. Hoc præſuppoſito, nobilis quidam, qui fori Libellariorum Palatij præſcriptionem habebat, in interdicto *vti poßidetis* interuenit cæpto coram Balliuio Momfortenſi, & vi ſui *Committimus* litem hanc ad Libellarios remitti curat: vbi partes litigantes tantùm comparent, & inſtantiam integro biennio deſerunt. Poſtea Domini Libellarij interdicto experientis cauſam decidunt & decernunt, litem permanſuram: aliquo tempore pòſt nobili, eò quod non defenderit cauſam ſuam, eremodicium denuntiatur. Is appellat & ait, ſibi veniam indulgeri debere, inſpecta peremtione.

Digitized by Google

Appellatus repræſentat, ſe ob remiſſionem ad Libellarios, cui non conſenſit, factum, certum adhuc Iudicem non habere, ſeque perpetuò paratum ad diſcutiendum *Committimus*: neque inſtantiam perire potuiſſe, propter iudicij mutationem, *l. Properandum. §. ſin autem vtraque. Cod. de Iudic.* CVRIA Arreſto ſuo 18. die Ianuarij 1545. dixit, benè iudicatum fuiſſe.

Aduerſus ſolennitates à Conſuetudine præſcriptas nemo reſtituitur.

*Idem in retractu gentilitio & retentione cenſuali intra 40. dies ex Conſuetudine Bituricenſi, ſi ea prædicto tempore deſeratur aduerſus peremtionem huiuſmodi nemo ſe reſtitui poſtulare poteſt, non magis quam intra idem tempus, i die exhibiti contractus actionem intentaſſe, tempus illud quoque aduerſus minorem currit, ſaluo ei aduerſus matrem ſuam tutricem regreſſu. Iudicatum Arreſto pro Natali Dorona aduerſus Domicellam Annam Raguellam viduam defuncti Ioannis Piati, appellantem a Balliuo Bituricenſi, 11. Martij 1600. ad Iudices. V. Grimaudetum *lib. 10. de Retractibus, cap. 4.* I.C.

XVII.

Inſtantia inſtituta non præſcribitur.

Poſtquam lis conſtituta in Parlamento fuit, inſtantia amplius non perimitur, in partium quippe poteſtate non eſt fini prædictam litem tradere. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 7. Aprilis 1516, *per l. fin. Cod. de tempo. appell.* & altero adhuc Arreſto prædicti loci, die Martis, vltimo die April.

In Curia axiomatis loco obſeruatur, quòd ſi proceſſus appellationis ſcriptu concluſus eſt: & ad iudicandum admiſſus, & appellatio verbalis in catalogum relata fuit, inſtantia non pereat, atque hoc caſu *Artic. 15. Conſtitutionum Ruſcinonenſis* locum non habet. Grimaudetus *de retractibus lib. 10. cap. 4.* Secus in Sedibus Præſidialibus, etiamſi proceſſus iure conſtitutus & eo in ſtatu ſit, vt iudicetur. Ita iudicatum fuit Arreſtis quæ retuli *in quæſtio. mem. cap. 90. & 94.* I.C.

XVIII.

Reſtitutio aduerſus inſtantiam non admittitur.

Curia Arreſto ſuo vigilia Pentecoſtes, anno 1570. Pariſiis prohibuit, ne amplius reſcripta aduerſus peremtam inſtantiam admitterentur, ſed impetrantes ab effectu illorum repellerentur, iuxta Conſtitutionem Regis Henrici anno 1548. & aliorum, Regis Caroli IX. anno 1564. quę data Ruſcinone.

XIX.

Aduerſus peremtionem inſtantiæ reſtitui admitti nō poteſt, ſed alia intentari poteſt.

Inter Gabrielem & Petrum Ruyſſellos fratres commorantes Coignyaci in Bellouacenſi Prouincia, appellantes à ſententia quadam aduerſus eos data à Balliuo prædictæ Prouinciæ Belloiocenſis. vel Locumtenente ipſius, 13. die Auguſti 1582. ab vna parte, & Antonium de Pōte, dictum Parderium, habitantem Sancti Fani in Dumbenſi, nomine ac veluti patrem & legitimum adminiſtratorem capitis ſeu perſonæ & bonorum Claudinæ de Ponte filiæ ſuæ heredis defunctæ Antoniæ Gernucinæ matris ipſius, appellatum ab altera parte. Poſtquam Seruinus pro appellantibus in ipſorum appellatione concluſit de eo, quod Balliuius Belloiocenſis aut Locumtenens ipſius approbans reſcriptum ab appellato impetratum, vt aduerſus peremtam inſtantiam intentatam ab anno 1572. vſque ad annum 1582. reſtitueretur & decerneretur, partes in prædicta inſtantia procedere oportere, licet appellantes allegaſſent cauſas minoris ætatis, peſtis & belli in prædicto reſcripto comprehenſas, non conſiderandas eſſe, eò quòd quantum ad minorem ætatem attinet, non ideò minùs peremtio curreret, ſaluo minoribus tutorem conueniendi iure: & quò ad peſtem & bellum, ea huiuſmodi in Prouincia non fuiſſe, vt adminiſtratio iuſtitiæ ſeu ius ſemper exercitum non fuerit: concluſit, inquam, Seruinus ad hoc, vt malè iudicatum, & decretum fuiſſe diceretur: & emendato iudicio, inſtantia peremta declararetur, & appellatus in expenſas condemnaretur, nihilominùs in id conſentiens, vt actus probatorij ſi qui ſint, in lite permaneant: & Martinus pro appellato dixit, eum conſentire diſcontinuationi ab anno 1572. vſque ad diem reſcripti impetrati, vt reſtitueretur aduerſus peremtionē fundatam ſuper morte tutoris pupillæ, quæ abſque tutore extitiſſet, quæque interim litem perſequi non potuiſſet, quò accederent bella & cōtagio Prouinciæ notoria, prout meliùs ipſe Iudex noſſet. Quare & attento eo, quòd in cauſa conſimili, ſimile reſcriptum nuperrimè Arreſto approbatum fuit, quòd ſuper bellis circa Autilliacum fundatum fuerat: & quantum ad fundamētum mortis tutoris aſſeruit, benè iudicatum fuiſſe. Ad hæc Seruinus aiebat, Arreſtum iſtud in iſta cauſa conſiderari non oportere, eò quod notorium ſit, milites adhuc præſenti tempore circa Aurilliacum verſari: quantum verò ad fundamentum mortis tutoris pupillæ, iſtam allegationem in reſcripto non inſertam, nec eius rei quicquam reperiri, imò, ſaluo honore, id veritati non conſentaneum eſſe, cùm tutor adhuc in viuis ſit: & ſi peremtio ſuperſtite matre acquiratur: eam ex peremtione ſummum lucrum percipere, quæ fructus ſuos facit. CVRIA appellationem & id à quo appellatum fuerat, in irritum deduxit & deducit, citra multam, appellatum in expenſas cauſæ appellationis condemnauit: & emendato iudicio, nulla reſcripti ab appellato impetrati ratione habita, declarauit & declarat inſtantiam peremtam, ſaluo ſibi noua actione proſpiciendi iure: permanentibus nihilominus Inquiſitionibus * & actibus probatoriis in lite integris. Actum Claromontij Maioribus diebus 19. die Octobris 1582.

Actus inſtantia periit permanent.

*Notandum, etſi inſtantia peremta declaretur, nihilominus actus probatorios, exempli gratia confeſſionem, inquiſitionem inter eaſdem perſonas, ſi iudicia ad eundem finem tendant, in altera inſtantia fidem facere, ſi rurſus cœpta fuerit, & actor de nouo actionem intentet, DD. *in cap. veniens, ext. de teſtib.* Id quod Grimaudetus plenè tractauit cum limitationibus, *in commentario ad Edictum iuriſdictionis Iudicum Præſidialium gloſſ. 32.* Id quod locum tantum habet, quando de cauſa agitur in prima inſtantia intentata, quoniam in cauſa appellationis, & inſtantia, quæ triennio ſolum durat, & actio quæ 30. annis durat, ſi perſonalis eſt, quod ſi realis, 40. annis, eodem modo pereunt, adeò vt inſtantia peremta declarata actio præſcribatur & euaneſcat, & appellans, qui inſtantiam appellationis perire ſiuit, de nouo amplius appellare non poteſt, & inſtantia quæ triennio tantum durat, & actio, quæ alias triginta annis duraret, pereunt: adeo vt hoc ſilentio ſententia, à qua appellatum fuit, confirmetur. Ita iudicatum fuit Arreſtis 15. Martij 1582. ad relationē D. Perroti, 26. Februarij 1590. ad perorationem, & 5. Iulij 1597. quæ plene retuli in *quæſtio mem notabilibus cap. 94.* Verum in prima inſtantia coram primo Iudice, etſi inſtantia peremta declarata fuit, actio non præſcribitur, niſi actor perſonalem actionem intentaſſet, quæ non niſi triennio durat, poſtquam aduerſa ipſius pars viginti ſeptem annis fruita fuiſſet: hoc quippe caſu inſtantia triennio diſcontinuata, præſcriptio cucurriſſet, æquo ac ſi actio intentata non fuiſſet, iuxta *arti. 15. Conſtitutionis Ruſcinonenſis.* Idem dicendum de actionibus annalibus, veluti poſſeſſoriis, retractus gentilitij, iniuriarum: quòd ſi enim ex intententur, poſtea anno & die diſcontinuentur, hæc inſtan-

In cauſa appellationis inſtantia peremta declarata actio eadem opera perit.

In actionibus annalibus peremtio annalis eſt.

tia

tia peremta declarata, peremtio actionem infert, eò quod actio & inſtantia eodem temporis ſpatio durant, Bartolus in *l. ſi accuſatum ff. Ad l. Iuliam de adult.* Baldus in *l. 2. Cod. de fructib. & lit. expenſ.* Ita iudicatum fuit Arreſtis, quæ in *quæſtio. mom notabilib.* retulit, *cap. 95.* V. *cap. 92.* eiuſdem *quæſtio.* I.C.

XX.

Lis inter Reginam & Epiſcopum Claromontanum.

Regina Catherina Medicea, Comitiſſa Claromontij inſtigata ad ſollicitationem & commonitionem incolarum ciuitatis Claromontanæ eò inductorum mala tractatione, quam ſibi ab Epiſcopo ſuo factam intendebant, vt Ciuitatem Claromontanam aduerſus Epiſcopum prædictum recuperaret, qui ea potiebatur, cauſam corã Rege Hẽrico in ſanctiore eius & interiore cõſilio perorari curauit, ſuper inſtrumẽto, quo ea vtebatur, cuius tenor ita, vt ſequitur, ſe habet: *Sciant omnes præſentes & futuri, quòd Guido, Comes Claromontis & Aruerniæ vrbem ſuam Claromon. & homines ſuos, & omne ius, quod habebat in dicta ciuitate, reddidit nomine cuſtodiæ Epiſcopo Claromon. fratri ſuo: vt ipſe teneret prædicta, donec ipſe vel ſui eſſent in pace cum domino Rege Franciæ. In cuius rei teſtimonium, nos Ciuitas Claromon. de voluntate prædictorum Epiſcopi & Comitis, præſentem chartulam fecimus ſigillari. Factum & datum anno 1202. menſe Iunio.*

Petitio Reginæ.

Super eo Dominus Riantius pro D. Lucio Procuratore Catholico Reginæ dixit aduerſus Wilhelmum de Prato, Epiſcopum Claromontanum, Reginæ, quæ mediatè prædicto defuncto Comiti Guidoni ſucceſſit, ciuitatem Claromontanam reſtitui debere iuxta inſtrumentum allegatum, quod ad manus haberet, vnà cum fructibus eius temporis, quod æquum viſum fuit, & ſi litis proceſſus diutius protraheretur, per prouiſionem prædictum inſtrumentum effectui daretur, eóque facto poſſeſſio ei adiudicaretur.

Exceptio Epiſcopi Claromontani.

Prædictus Epiſcopus è contrario ſe tuebatur & excipiebat, Comitem Guidonem nullos heredes reliquiſſe, eò quòd ſententia aduerſus ipſum data ob læſæ Maieſtatis crimen, bona ipſius confiſcata fuiſſent, prout in Annalibus Franciæ legi poſſet. Quòd ſi heres ei extitiſſet, Reginam nõ probare, ſe heredem fuiſſe, neq; genus ab eo ducere: quinimò etſi ea de eo fidem faceret, huiuſmodi vetus inſtrumentum, quo vti ea intenderet, authenticum non eſſe, neque fide dignum, eò quod à Notario ſignatum non ſit, nec teſtes comprehendat ſeu memoret, nemo ſtipulator, promiſſor nemo fuerit. Et omnibus hiſce ceſſantibus, ex prædicto inſtrumento manifeſtum eſſe, Guidonem prædictum prædictam Ciuitatẽ Epiſcopo prædicti loci dereliquiſſe, vt fratri, non verò vt Epiſcopo. Quinetiam ex Annalibus colligi, prędictam ciuitatem omni tempore ad prædictum Epiſcopum pertinuiſſe, nec in cõter ſuæ depoſitum & cuſtodiam conſiſtere poſſe. Tandem eum & prædeceſſores eius cauſam poſſeſſionis ignorantes, quadraginta ſeptem annis ſuper trecentos bona fide & pacificè poſſediſſe, ac propterea præſcripſiſſe. Quòd autem ad poſſeſſionem momentaneam poſtulatam attinet, dixit, hanc actionem realem eſſe & ſimplicem rei vindicationem, quæ huiuſmodi momentaneam poſſeſſionem nunquam admitteret.

Replicatio Reginæ.

Procurator Reginæ referebat, ſe nõ negare, Regem Philippum prædicto Comiti bellum intuliſſe. Id in cauſa fuiſſe, cur Comes tempus dubium timens Epiſcopo fratri, non armis potentiori, ſed ei quẽ hoc tempore gratioſum eſſe cognoſceret, prædictam ciuitatem tradere voluerit. Itémque eo facto eum meliùs facere non potuiſſe, quàm cuſtodiam Eccleſiæ ſuſcipere, quam vt ſacroſanctã attingere nemo auderet, ad ea, quæ peritura metuebat, cõſeruanda. Expreſſam conditionẽ additam prædictam ciuitatem reſtituendi, cùm tempus, quod ſuſpectum erat, præteriiſſet. Inſuper minimè reperiri, publicum læſæ Maieſtatis iudicium vel datum vel exercitum aduerſus prædictum Comitem: quòd ſi ita foret, id in antiquis ſcriniis ſeu regiſtris reconditum inueniri: nec ob id liberæ Chronographorum & Hiſtoriographorum compilationi confidere oportere, qui in pari vel alia cauſa ad præiudicium faciendum integram non habent fidem. Ad hæc Reginam hereditario iure & tractu legitimo, prædicto Comiti ſuccedere: atque, quoquomodo res ſe haberet, attento eo quod ea Comitiſſa Claromontana eſſet, non referebat an vniuerſali, an particulari iure, in Comitis locum iúſque Comitatus vniuerſum, inſpecto titulo in prædicta Comitis qualitate fundato, ſuccederet. Quãtum ad autoritatem inſtrumenti replicabat, in illius ſeculi moribus ita fuiſſe, vt citra Notariorum ſolennem obſeruantiam, teſtes, ſtipulationem, promiſſionem aliámue ſolemnitatem, niſi ſimplicem & ſuccinctam facti deſcriptionem, authentico & probabili ſigillo conſignatam adhibere. Eius inſtrumenti, de quo quæritur, ſemel atque iterum ante hac deſcriptum è Comitum grammatophylacio, ciuibus Claromontanis poſtulantibus, in quadam lite aduerſus Epiſcopum & ipſum citatum, fuiſſe confectum. Atque in primo deſcripto mentionem factam, quòd adhuc nonnulla ſigilli veſtigia extarent quæ vetuſtate conſumta fuiſſent & excidiſſent. Epiſcopos ipſos in prædictis deſcriptis nominatos aduerſus inſtrumentum illud nihil aliud dixiſſe & oppoſuiſſe, niſi prædictis incolis ex eo inſtrumento nullum ius competere, neque eorum intereſſe vetiti. Addit, in Archiuis prędicti Epiſcopi ſimile quoddam extare, quod prædictus de Prato Epiſcopus pluries idque præſentibus pluribus idem atteſtantibus, ſe vidiſſe & teruiſſe confeſſus fuerat. Poſtea verò, dum Regis imperio prædicta Archiua conquirerẽtur, non inuentum: vnde conijci liceret, à prædicto de Prato id ſuppreſſum fuiſſe. Poſtremò validis documentis palàm fieri, tam prædictum inſtrumentum antecedentibus, quàm conſequentibus, qua ratione quóue titulo prædicta ciuitas ad prędictum Comitem ſpectaret: quam is prædicto Epiſcopo cuſtodiendam tradidiſſet, velut ipſi Eccleſiæ concrediſſet: cui cum Ieſu Chriſto vniformis, vna eadémque fides, vna lex, vnus idémque Spiritus eſſe debet, qui talis eſt ne alterius quicquam retineamus, nec iniuſtè quicquam vſurpemus. Vnum idémque eſſe, poſtulare & exigere ab Eccleſia, quod vel mille annis retinuit, quàm quod vno tantùm die aut biduo poſſedit aut retinuit. Quod autem ad momentaneam poſſeſſionem ſpectaret, licet actio in rem concepta ſit, tamen in perſonam eſſe, ideóque à momentanea poſſeſſione non abhorrere Rex in interiore conſilio ſuo, Arreſto declarauit, non liquere, & tam in

Arreſtum à Rege datum.

t

prinelpali, quàm in incidenti momentaneæ poſſeſſioois, de cauſa propoſita ampliùs deliberandum eſſe: cúmque in finem cauſam omnem ad Parlamentum Pariſienſe remiſit, vt à triginta vel minimùm viginti ad id deputatis Dominus iudicaretur. Vbi Arreſto decretum, partes in principali informare oportere, & per prouiſionem momentanea poſſeſſio Reginæ adiudicata, prædictúmque Arreſtum 21. Aprilis 1551. pronuntiatũ fuit, ex quo tres ſingulares deciſiones colligi poſſunt. Prima, huiuſmodi documẽta & inſtrumẽta antiqua, licet ſimpliciter & citra vllam ſolennitatem confecta, dummodò aliunde illorum veritatem coniectura conſequi poſſis, fide digna eſſe & authoritatem habere*. Altera deciſio, rem tam longo tempore, prout in hac materia videre eſt, titulo depoſiti & cuſtodiæ poſſeſſam, ab Eccleſia præſcribi non poſſe, non obſtante ignorantia ſucceſſorum, per quorum veluti manus res poſſeſſa fuit, *l. ſi duo. §. creditores. ff. vti poßid. & l. Pignori ff. de vſucap. & l. Intereſſe puto ff. de acquir. poſſeſ.* Tertia eſt, in depoſiti actione, quod in re mobili conſiſtit, & cuſtodia rei immobilis ſeu fiducia, momentaneam poſſeſſionem iudicari poſſe. Deſumtum ex Lucio & abbreuiatum, *lib. 9. tit. 5. Arr. 1.*

Arreſtum Curiæ.

Inſtrumenta antiqua authoritatẽ habent.

Depoſitum ab Eccleſia præſcribi non poteſt.

Momentanea poſſeſſio in depoſito.

*Maſuerius *tit. de locatione num. 26. 27.* Choppinus *de priuilegiis ruſtic. lib. 1. cap. 10* Boërius *deciſio. 105.* Caronda *lib. 2. cap. 21. & lib. 5. cap. 84* I.C.

Pro Regina matre, aduerſus Ducem Monpenſerij, inſtantia peremta declarata, vigore Edicti 1563. quod ſucceſſionem Bononienſem & Claromuntanam in Aruernia ſpectabat B.

XXI.

Poſſeſſio præſcriptionem impedit.

Dominos feudalis, qui feudo à ſe mouenti manum iniecit, aduerſus vaſallum ſuum præſcribere non poteſt quocunque tandem tempore id poſſideat. Eáque ſententia fuit Abbatis Siculi *in conſi. 2. quæſtio. 145. volum. 2.* vbi ait, Regem Franciæ neque poſt eum ſucceſſores ipſius Comitatum Bigerienſem, cui manum iniecerat, aduerſus ſuos vaſallos præſcribere non poſſe. Atque ita tenet Maſuerius ſummus & antiquiſſimus Regni huius Pragmaticus habitus, qui ait prædictum Dominum neque poſſeſſionem neque proprietatem acquirere, arg. *l. ſi duo §. creditores. ff. vti poßid.* Contrarium tenuit Baldus *in cap. 1. §. ſi quis per 30. annos. col. 1. Si de feud. fuer. controu.* Et Paul. de Caſtro *conſil. 111. vol. antiq.* Sanior ſententia prior & negatiua eſt: iuxtáque eam iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi pro Domina Montbadaia, aduerſus Archiepiſcopum Burdegalenſem, pro feudo Landiæ, à Dominio Montrauelliano mouente, 20. Decembris 1536. iuxta alterum ſimile Arreſtum, quod datum in Parlamento Pariſienſi, & allegatur à Ioanne Gallo *quæſtio. 16.* aduerſus Epiſcopum Autiſſiodorenſem. Quemadmodum enim vaſallus iura directi domini præſcribere non poteſt, & aduerſus eum naturam feudi commutare: pariter ex regula correlatiuorum dominus directus aduerſus prædictum vaſallum præſcribere non poteſt. Attamen tertius quidam aduerſus dominum feudalem, iura directi dominij & aduerſus vaſallum feudum præſcribere poteſt, vt per Gloſſam & Doctores *in cap. 1. §. Præterea. de cap. Corrad. & in d. cap. ſi quis per 30. annos, & in l. ſi quis emtionis. De præſcrip. 30. annorum.*

*Boerius *deciſio. 22.* & Conſuetudo Pariſ. *artic. 12.* & Choppin. *ad eam.*

XXII.

Præſcriptio laudimiorum.

Laudimia & iura inueſtituræ ſeu poſſeſſionis nactæ Principi debita, 40. annis præſcribuntur. Hæc fuit ſententia Henrici Bohici, *in cap. diligenti. de præſcript.* vbi reprobat & reiicit Gloſſ. *in Authentic. de non alien. aut permut. reb. Eccleſ. in §. ſi minus.* quæ ait, præſtationem cenſus & directi dominij Fiſci, non niſi centum annorum ſpatio præſcribi. Et iuxta ſententiam Bohici, iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 1460. aduerſus Dominum Delphinum, laudimiorum ratione. Aduerſus Dominos feudi aut cenſuales, iura releuij, quintorum & ſubquintorum, nec non iura laudimiorum & venditionum, iura dominicalia commiſſa, 30. annis præſcribuntur, aduerſus Eccleſiam verò 40 annis. Fidelitatis verò præſtatio & homagium, nec non cenſus, etiam centum annorum ſpatio à vaſallo & detentatore fundi cenſualis præſcribi non poſſunt, Chaſſanæus *conſil. 4.* Faber *in §. æquè. Inſt. de actionibus.*

Fidei & cenſus præſcriptio.

Quemadmodum dominus feudalis aduerſus vaſallum ſuum præſcribere non poteſt feudum vaſalli captum ob defectum hominis, iurium & debitorum officiorum neglectorum, pari ratione vaſallus fidem præſcribere non poteſt, qua domino ſuo obligatur, ob mutuam vtrius erga alterum fidelitatem, quotcũque tandem annorum lapſu, prout nouæ Conſuetudini Pariſienſi, *art. 12 tit. de feudis* additum fuit ad remouendam maximam controuerſiam, quæ ſæpe ab Interpretibus Iuris agitata fuit, præſcriptionem etiã centum annorum ſiue immemorialem, nũquam intelligi ſublatũ, cum ex huiuſmodi poſſeſſione præſumatur titulus, & huiuſmodi tẽpus habeat vim conſtituti, *Dd. in l. ex hoc iure. § ductus aquæ ff. de aqu. quotid. & æſtiu. arcend.* V. Carondam *libr. 1. Reſponſor. cap. 38. & lib. 2. cap. 18. & 58.* attamen iura hæc à tertio domino præſcribi poſſunt. I.C.

Dominus feudalis aduerſus vaſallum ſuũ non præſcribit nec vaſallus aduerſus ipſum licet centum annos.

XXIII.

Præſcriptio rei immobilis bonam fidem præſupponit, alias perſonalis non item.

Cap. fin. de Præſcriptionibus, quod poſſeſſorem malæ fidei præſcribere non poſſe conſtituit, de perſonalibus actionibus minimè intelligitur: verùm tantùm ſecundum, quod qui præſcribit poſſeſſor ſit, in cuius fauorem præſcriptio currit, quóque fauore poſſeſſor malę fidei indignus eſt, *in d. cap. final. & cap. malæ fidei poſſeſſor. de reg. iur. in 6.* Verùm in præſcriptione introducta *per l. ſicut, & per l. omnes. Cod. de præſcriptio. 30. vel 40. annor.* quæ de perſonalibus actionibus eſt, nihil refert, bonam an malam fidem quis habeat. Præſcribens quippe nihil poſſidet, nec quicquam in eius fauorem facit, verùm omnia in odium negligentiæ creditoris: eáque ſententia fuit Innocentij *in capit. cura. in gloſſ. penult. de Iur. patron.* & Baldi *in cap. ſi quis per 30. annos. ſi de feud. fuer. controu.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 8. Martij anno 1459. inter Athaldum Fontanum appellantem, & Innocentium & Petrum Sallignonios ex coſta Sant-Andreana, appellatos ab altera parte.

Quando de titulo & bona fide in præſcriptione loquimur, intelligimus titulum coloratum talem qualem, iuxtáque quem quis bona fide poſſedit. Cæterùm mobilia ex Conſuetudine Cenomanenſi & Comitatus Burgundiæ triennio præſcribuntur. B.

XXIV.

Interruptio præſcriptionis ſpecialis eſſe debet.

Præſcriptio reditus & cenſus annui, vt & laudimiorum non interrumpitur ſolemni & conſueta proclamatione, quæ præconis publici voce

ei vtile ſit, vel commodo parrochianorum: putà quòd omnes qui cenſus debent, eos certo die deferunt, deinque de reueiandis laudimiis, Verùm citatione tantùm interrumpuntur. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Curiæ Gratianopolitano, prout refert Guido Papa.

Et notandum eſt, ad interrumpendam præſcriptionem 10. vel 20. annorum, neceſſe eſſe, vt quis perſequatur litem vſque ad eius conteſtationem, aduerſus præſcriptionem vero plurium annorum aut longioris temporis, citatio ſufficit.

XXV.

Præſcriptio interrumpitur citatione coram iudice extra ius facta.

*Vetus dubium, vtrùm ſcilicet citatione coram incompetente Iudice facta, præſcriptio interrumpatur, iuxta ſententiam affirmatiuam reſolutum fuit Arreſto Pariſienſi, 17. Iulij 1515. aduerſus Dominum Rupichandrium in Andegauenſi prouincia citatum intra triginta annos, coram Iudice Salmurienſi, cuius iuriſdictioni, quacunque tandem ratione, ſubditus non erat. Ac quamuis citatio nulla fuiſſet, nihilominùs Curia eam admiſit & validam declarauit, ad prædictæ interruptionis effectum. Hoc ad Arreſtum facit textus *in l. vbi adſunt. ff. de tut. & curat. dat. ab his.* & doctrina Angeli, *in l. Si vacantia. lib. 10. Cod. de bon. vacant.*

*Ad Arreſtum illud notandum eſt, veterem illam diſputationem hoc Arreſto terminatam non fuiſſe, quod deſumtum fuit è Ioanne Gallo *parte 7. Styli Parlamenti Pariſienſis quæſtio.* 102. vbi Dominus Carolus Molinæus duas rationes annotauit, ad probandam quæſtionem hanc, quod citatio nulla præſcriptionem interrumpat, iudicatam non fuiſſe: Prima, quod citatio erat libellata: ſecunda, quod non erat facta ad locum penitus extraneum, ſed ſub eadem Prouincia, idque fore aduerſus diſpoſitionem *l. penult. Cod. ne de ſtat. defunct.* vbi litis conteſtatio facta apud Procuratorem fiſci, incōpetētem cognitionis ſtatus (quippe cùm Procuratores fiſci, Prætores, nec municipales, & alij Iudices minores de libertate nō iudicant, ſed tantū Præſides vel Iudices Præſidibus dati, vt Rguardus *var. li. 3. c. 10.* & Goueanus *variar. lib. 1. cap. 34.* oſtendunt) non interrumpit quæſtionem quinquennalem. Id quod D. Choppinus notauit *ad Conſuetudinem Andegauenſem lib. 3. tit. 5. de retractu gentilitio, num. 7.* ex authoritate D. Petri Funtani Magiſtri Libellorum Palatij Regis B. Ludouici. I. C.

XXVI.

Præſcriptio nō oppoſita nemini prodeſt.

Præſcriptio à parte non oppoſita in conſiderationem Iudicis venire non poteſt, qui ſponte ſua partem litigantem ea iuuare non debet, arg. not per Bartolum *in l. prolatam. Cod. de ſent. & interlocut. omn. Iud.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 14 Auguſti 1359.

XXVII.

Remiſſiuum.

Infrà *titulo: De ſeruitutibus,* notabilis doctrina extat de præſcriptione ſeruitutum continuarum & diſcontinuarum déque declaratione earundē, nominatim verò an ius paſcui ſeruitus ſit continua an diſcontinua: Et Arreſtum Gratianopolitanum quartum.

XXXVIII.

Decimæ poſt præſcriptionem petuntur.

Præſcriptio Eccleſiæ aduerſus Eccleſiam 40. annorum in materia decimarum, Arreſto quodam limitata fuit, quod datum in Parlamento Pariſienſi pro Oeconomis Hoſpitalis aduerſus Religioſos Portus regalis, 13. Aprilis 1518. quo dictum fuit, elapſis 40. annis, Eccleſiam ad petendas præſcriptas decimas intra quatuor annos admitti. Verùm etiā neceſſe eſt, intra prædictū quadriennium citra negligentiam perſecutionem fieri: aliuqui in remedio ampliùs locus non eſt, *cap. 1. De reſtit. in integr. lib. 6.* Attamen ſi intra quadriennium negligentia non committatur, poſt eam perſecutio fieri poteſt, prout prædicto Arreſto decidiтur.

Deſumtum ex Rebuffo *in tractat. de decimis & congrua portione quæſtio 17. n. 112.* I. C. V. ſuprà *tit. de decimis Art. 3.*

XXIX.

Quænam abſentia aduerſus præſcriptionem probabilis ſit.

Abſens, vt præſcriptio euitetur vel protelètur, is tantùm habetur, qui alterius Balliuiatus aut Seneſchalciæ ſubditus eſt, diuerſitate diœceſeum non attenta, prout complures è Doctoribus noſtris fecerunt: veluti Ioannes Faber *in §. 1. Inſtit. de vſucap.* & de eo Arreſtum Pariſienſe laudari ſolet. Nihilominùs ſi quæſtio ſit de poſtulanda reſtitutione aduerſus præſcriptionem ſub prætextu abſentiæ, tum huiuſmodi abſentia extra Regnum intelligenda eſt, prout altero Arreſto Pariſienſi iudicatum fuiſſe ſcripſit Dominus Tiraquellus Conſiliarius in Parlamento *in tract. de retract. §. 35.* Alij, vt Imbertus *in Enchiridio ſuo* tenuerunt, abſentiam à Prouincia ſua & Balliuiatu ſuo aut Seneſchalcia tantundem rationis ad impetrandam reſtitutionem obtinere, licet extra Regnum non ſit, verùm intra Regnum, in loco, vbi bellum geritur ad repellendos hoſtes Regnum inuadere volentes, ac ſi extra Regnum eſſet. Et ſanè, ſi res conſideretur accuratiùs, videretur huiuſmodi abſentia intra regnum magis eſſe fauorabilis ad reſtitutionem meliùs mereri, quàm eam quæ extra Regnum, attēto quòd ea pro defenſione Regni ſit ſuſcepta, altera verò nonnihil ambitioſa, niſi ad repellendum Turcam ea ſit.

XXX.

Facti ſingularis & notabilis ſpecies.

Fratres Fretij aduerſus Dominum *d'Ambierle* illuſtrem Carolum Bouceum, proponunt ad defunctos Iacobum Frettium & Margaretham Bergeriam vxorem ipſius, mortis horum tempore fundum quendam in dominio Chengio in Prouincia Lugdunenſi ſitum pertinuiſſe. Hos defunctos, relictis Antonio & Guichardo liberis ſuis & heredibus pro dimidia parte. Guichardum Presbyterum ſcripſiſſe & reliquiſſe heredem Gauffredum Frettium, filium prædicti Antonij, Prædictum Gauffredum reliquiſſe actores liberos ipſius heredes. Prædictum Dominum *d'Amburle* prædicti fundi in ſolidum poſſeſſorem eſſe. Ab eo dimidiam fundi partem reſtitui poſtulant.

Petitio.

Exceptio.

Is excipit, & inſtrumentis atque teſtibus, probat, Antonium ſuprà nominatum prædictum fundum in ſolidum, vidente, ſciente & patiente Guichardo, 20. annorum ſpatio imò ſuprà poſſediſſe. Anno 1500. eum vendidiſſe illuſtri Stephano Spinaſſeo Equiti, Domino *de Chengi.* Se à prædicto Stephano ius & cauſam habere. Tam prædictum Stephanum, quàm ſe teum præſcriptionem 30. annorum emiſſe. Ad hæc Gauffredum patrem actorum defuncti Antonij patris ſui venditoris pro herede ſe geſſiſſe, ac propterea actores non admittendos. Concludit, ſe abſoluendum eſſe. Ij pro herede ſe geſſiſſē negant. Aiunt, etſi pro herede geſſiſſent, ſe non ideò minùs cauſam obtinere debere: in venditione quippe allegata hæc verba contineri: *Vendit omnia, quæ ad ſe ex fundo Frettiorum, & aliunde de Iuriſdictione de Chengi pertinent,* &c. & idcircò partem tantùm ſuam, quæ dimidia eſt: altera enim dimidia, quæ tacta non fuit, ad Guichardum ſpectabat. Quod ad præſcriptionem

Replicatio.

Digitized by Google

attinet, demonſtrant anno 1505. inter duos fratres Guichardum actorem & Antonium reum litem extitiſſe & iudicio prædictam dimidiam partem prædicto Guichardo adiudicatam fuiſſe. Inſuper poſtea anno 1507. ambos hos fratres iſtorum bonorum diuiſionem iuxta prædictum iudicium inſtituiſſe. Prædictus dominus Boucéus præſcriptionem ſuam defendens ait, eam impedire non potuiſſe huiuſmodi perturbatione & inquietatione ab his duobus fratribus ex colluſione admiſſa. Nam anno 1500. quinque annis antè, Antonium vendidiſſe Domino Spinaſſeo ſub conſtitutione precarij & locationis ſeparatim in.ta: & ſic nihil ampliùs iuris in eo habuiſſe. Ex qua ratione huiuſmodi inquietationem non factam fuiſſe aduerſus verum poſſeſſorem & legitimum contradictorem, eamque ob cauſam præſcriptionem interrumpere non potuiſſe quam nouus prædictus Antonius prædicti fundi poſſeſſor fuiſſet: hunc quippe nomine ac veluti conductorem prædicti Domini Spinaſſei poſſediſſe, quem conuenire oportebat. Quæ argumenta ſunt pertinentia ad fruſtratoria prædicta iudicia & diuiſionem conſtituendam, prædictam verò præſcriptionem complerem declarandam, quæ 30. annorum erat, ac ſi quid triginta annis deeſſet, alteram præſcriptionem viginti annorum aduerſus abſentes & decem aduerſus præſentes ſuccedere, nominatim in Prouincia iuris ſcripti, vbi prædictus fundus ſitus eſt: in proceſſu probatum fuiſſe, prædictum Guichardum perpetuò præſentem fuiſſe, ſciuiſſe & vidiſſe poſſeſſionem prædicti Antonij in ſolidum, venditionémque cum prædicto Spinaſſeo celebratam, cui nunquam contradixerit, niſi poſt mortem emtoris: quamuis huiuſmodi ſcientia ad implendam prædictam præſcriptionem neceſſaria non eſſet, *l. final. Cod. de præſcrip. x. vel xx. annor.* Quantum autem ad id attinet, quod Antonius nonniſi partem dimidiam vendidit, quæ ad eum ſpectabat, reus reſpondebat, ex diſpoſitione iuris nos pacticum & quietum poſſeſſorem nominare poſſe dominum, qui id, de quo quæritur, in bonis ſuis & poteſtate habet: & in eo conſiderandum, quod allegabat, anno videlicet 1494. Dominum *de Chengi* emtorem polyptycha ſua publicaſſe, & rum videnre & ſciente præd ĉto Guichardo, Antonium polyptychis ſolidum prædicti fundi inſeruiſſe, citra contradictionem vel proteſtationem prædicti Guichardi, qui obmutuit. Lite concluſa & iudicio conſtituto, reus Chengij cauſam obtinet, ſententia Iudicis cum Aſſeſſore quodam prædicti loci, qui facti ſpeciem ſe comprehenderant & cauſæ merita examinauerant. Ab eo ad Tribunal ſuperius Regium appellatur, vbi dictum fuit malè iudicatum, & actoribus cū expenſis cōcluſiones illorum adiudicatæ. Reus certioratus de ſententia data, in completo, prout ei dictum fuit, cœtu & numero ſufficiente, ei adhæſit, nec vlterius cauſam vrſit vel perſecutus fuit, vtpote qui ex natura ſua non adeò ad ſeculi bona proclius fuerat, iiſque fidē adhibuerat, qui eum in modum id, quod obtinuerat, reformauerant, ceu viris iuſtitiæ ſtudioſis. Nihilominùs prædicti Aſſeſſoris conſilio motus & perſuaſus, vt Curiæ ſententiam quæ vtique certa eſt exploraret, appellat ad Parlamentum Pariſienſe, in quo partibus plenè auditis, Arreſto 7. Maij anno 1518. in cauſa vincit, & à concluſionibus illorum actorum abſoluitur, qui in expenſas inſtantiæ principalis condemnantur, non aliter, atque primo Iudice *de Chengi* dictum & iudicatum fuerat. Verum eſt, Curiam ex æquitate, cùm quandam rationem viderent, qua actores niti poſſent ad perſequendam ſententiam ab iis in huiuſmodi cœtu obtentam, iis gratiam expenſarum cauſæ appellationis feciſſe ſeu eas remiſiſſe. Ex hoc Arreſto tria notabilia axiomata profluunt. Primum eſt, venditorem partis, quæ ad ipſum ſpectat, in hoc vel illo fundo, & nominato & confini, ſolidum prædicti fundi, ſi eum in ſolidū poſſideat, vendere & alienare intelligi. Eáque praxis eſt & veriſſimus ſenſus *l. verbum illud Pertinere. ff. de V. S.* dummodo hic poſſeſſor iure ſuo poſſideat, & videntibus & ſcientibus iis, qui proprietatem prætendere poſſunt, non verò ab iis, nec dolo aut vi, per verba prædictæ *l. ibi, quas iure aliquo*, quam Accurſius peſſimè intellexit. Secundum axioma eſt, præſcriptionem rei immobilis non interrumpi conuentione cum conductore inita, & ad interrumpendam eam verum poſſeſſorem conuenini oportere, nominatim verò quando volens interrumpere conductionem non ignorat. Eáque eſt *l. cum nemo cauſam. Cod de acquir. poſſ.* Tertium eſt, etſi recognitio & cenſus ſolutio à quodam directo domino præſtita, vero proprietario non præiudicet, *l. Cenſualis. De donatio. & l. Solemnibus. C. de Rei vendic.* id tamen intelligitur, ſi id inſcio prædicto proprietario non fiat. Alioquin ſi ſciat & id fieri eum in modum patiatur nec contradicat, is iure ſuo ſe abdicaſſe potiùs, quam id conſeruare voluiſſe præſumitur, arg. *l. Lucius ff. Q. M. P. vel H. S. & l. Fideiuſſor. §. pater. ff. de pignoribus.* Iſque textus eſt *in d. l. cenſualis, ibi, ſed ſi, &c. & in l. ſeq. C. de donat.* Hæc omnia conſideratione digna fuerant & admittenda meritò, à quibus prius idque verum iudicium procedebat, non attentis: ac multò melius ſecundi Iudices egiſſent, ſi hæc rectiùs comprehendiſſent & ponderaſſent, quàm quòd in huiuſmodi errores ſe deduci & labi paſſi fuerunt.

Margin notes: Duplicatio. — Sententia prior. — Sententia posterior. — Arreſtum. — Venditio eius quod ad venditorem poſſeſſorem in ſolidū pertinet. — Præſcriptionē interrumpere lite aduerſus tertium inſtituta. — Recognitio in polyptycho à tertio poſſeſſore facta quando nocere ... iudicet.

Virum tabulæ expenſi & accepti Eccleſiarum quò ad Iura Eccleſiæ fidem faciant. V. Boërium deciſio. 105. Carondam lib. 2. cap. 21. & lib. 5. cap. 1. 1. I. C.

XXXI.

Præſcriptio aduerſus Principem minorē.

Videretur dictu mirum: Principem & Regem noſtrum peioris conditionis eſſe, quàm ipſius ſubditum, quoad temporis præſcriptionis computationem: in ſubdito quippe tempus minoris ætatis detrahitur, in Principe non item. Ratio eſt, quia ſubditus ex iure & Cōſuetudine gubernare & adminiſtrare bona & negotia ſua aliter quàm tutorum & curatorum autoritate non poteſt: Rex id per ſe cum Principibus ſanguinis ſui poteſt, ac perpetuò Procuratores ſuos & Officiarios habet. Idque iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 4. Maij anno 1551.

V. D. Maynardum lib. 7. Quæſtio. 95. & lib. 8. cap. 36.

XXXII.

Præſcriptione parte, ex altera non.

In facti ſpecie, quæ proponebatur de directo quodam Domino, cui iuxta polyptycha ſeu libros ipſius cenſuales ſingulis

gulis annis decem frumenti modij ex fundo quodam debentur, qui tamen nonniſi decem accipit, ac plus 30. annis mora hæc ſoluendi durat, in hac, inquam, ſpecie quærebatur, vtrùm pro reſiduo præſcriptio, an etiam tacita renuntiatio pro poſſeſſore faciat? Accurſius *in §. vlt. l. cum notiſsimi. de præſcript. 30. vel 40. annorum* ait, quod non per *l. cum fidem. Cod. de non num. pecun.* ibidem Faber ait, ſi ſcienter hæc omiſſio fiat, præſcriptioni locum non eſſe, verùm ſimplicem renuntiationem aut donationem, quæ in conſequentiam non trahenda: ſin ignoranter, præſcriptionem locum habere. Contrarium atque indiſtinctè tenuit D. Tiraquellus, decem modios non exactos præſcribi, & iuxta hoc iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, vt refert *Imbertus.

** Dumoulin in Enchiridio ipſius, in verbo: Renuntiare v- ſum Maſuer tius & de L. ca ... item ſi commentarium.*

XXXIII.

In præſcriptione abſentia præſumitur, & præſentia neceſſariò probãda eſt.

Is qui præſcriptionem opponit benè animaduertere debet, vt articulum proponat de præſentia actoris, vel prædeceſſoris ipſius aduerſus quem præſcriptum fuit. Non enim ſatis eſt, in genere proponere, poſſeſſionem videlicet rei præſcriptæ continuatam fuiſſe præſente prædicto actore vel prædeceſſore ipſius, præſente, inquam, & commorante in Prouincia, Balliuatu vel Seneſchaltia, vbi res ſita eſt, verùm neceſſe eſt proponere, prædictũ videlicet actorem vel prædeceſſorem ipſius, aut vtrumque ſucceſſiuè præſentem fuiſſe & continuù habitaſſe in huiuſmodi pago, ciuitate vel parrochia, vbi res de qua quæritur, ſita eſt, & certò poſſeſſionem rei vidiſſe, intellexiſſe & ſciuiſſe. Prætereà eius præſentiam tanto duraſſe tempore, quod ad conſequendum præſcriptionis effectum ſufficere debeat. Ad hæc notandum eſt, quoniam prædicta præſentia neceſſariò requiritur, eáque res facti eſt, ſicuti eam proponi oportet, pari ratione opus eſſe eandem probare: factum quippè nudè citra probationem concipi & proponi non poteſt, *l. in bello. §. facta. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. l. in exceptionibus De probatio.* Cæterùm actor aduerſus exceptionem præſcriptionis replicans, & abſentiam ſuam allegans, in ea fundatur, licet eius nullam probationem præſtiterit, quæ ſemper vera præſumitur, ſi de præſentia non conſtet, prout ait Baldus *ad l. non ſolùm. § necessitate Cod. de bon. quæ liber.* & Speculator *de actore, verſ. quod ſi poſtquam, & ſeq.* quos Curiæ ſupremæ Arreſtis, quantum ad hanc quæſtionem, ob ſupradictas rationes, præ omnibus aliis ſecutæ fuerunt. Verum eſt, abſentiam interdum oneri reo eſſe, qui reſtitui poſtulat, prout continetur *Arreſto 29. ſupra.*

XXXIV.

Præſcriptio renuntiatione nõ impeditur.

Vigeſima nona Decembris 1541. venditio ab Antonio Porteo ciue Lugdunenſi cum Catharina Laurencina, vxore Claudij Triei, autoritatéque huius munita, pro pretio & ſumma duarum millium librarum, quartæ pro indiuiſa partis dimidiæ, domus cuiuſdam Lugduni ſitæ celebrata fuerat. In hoc contractu Catharina Laurencina, ex autoritate & voluntate mariti ſui venditori, ipſius heredibus, ſucceſſoribus, aliiſque ab eo ius & cauſam habentibus poteſtatem dedit redimendi à ſe vel ſuis heredibus vel cauſam habentibus perpetuò, ſemper & toties quoties illis ita videbitur, ex nunc ad decem, viginti, triginta, quadraginta, quinquaginta, centum annos & vlteriùs in omne æuum, non obſtante præſcriptione 30. annorum & plurium, prædictam quartam partem dimidiæ partis domus ſupra venditæ, refuſo pretio duarum millium librarum, coram Franciſco Bonpanio, Notario Regio Lugdunenſi. Dominus Claudius Pilatus Dominus *du Gayet & de la Pradelle*, heres vniuerſalis defunctæ Domicellæ Mariæ Portæ, ſubſtitutę à prędicto defuncto Antonio Porteo, Ludouico Porteo fratri ſuo Catharinam Trieam heredem Catharinæ Laurencinæ, coram Seneſchallo Lugdunenſi conuenit, & concluſit, vt ſibi condemnaretur ad celebrãdam retrouenditionem prædictæ quartæ partis dimidiæ partis domus, eundémque in finem Ludouico Proto tertio poſſeſſori diem cundicit. Sentẽtia, 7. Septembris 1580. actor in concluſionibus ſuis non admiſſibilis declaratus fuit, à quo is appellat. Arreſto Maioribus diebus Claromuntanis, 17. Septembris 1582. Simonnoto pro appellante, Decampis pro Catharina Triea & Valla pro Ludouico Proto tertio poſſeſſore auditis. Curia appellatione in irritum deducta decreuit, id, à quo appellatum fuit, plenum atque integrum effectum ſuum ſortiri oportere. Curia in eo ſe fundauerat, quòd præſcriptio publico bono introducta fuit, nec ei partes renuntiaſſent. Ampliùs dicebatur, facultatem redimẽdi in perpetuum, & toties quoties, 30. annis præſcribi, prout Curia compluribus Arreſtis iudicauit: idque quod maiori conſideratione in hac controuerſia dignum, tertia ratio erat, putà, venditionem anno 1541. octauæ domus partis, cum eo celebratam fuiſſe, qui reliquas ædium partes habebat, quíque puſtulare poterat, vt prædicta octaua pars æſtimaretur, eò quòd ea commodè diuidi non poſſet, & poſt tot annus iniquum eſſet inuuere poſſeſſionem longi temporis.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

I.

Inſtantia in tam appellationibus perempta, actio ipſa perit.

QVarta Martij 1578. in Audientia matutina perorante Chauuelino iudicatum fuit, peremptionem aduerſus actum appellationis, qui 30. annis durat, ſed aduerſus inſtantiam appellationis, quæ à die releuij incipit, locum non habere. B.

II.

Ius indicendorum ſubſidiorum & fragiorum præſcribi poteſt.

Iura indicendorum ſubſidiorum ex Conſtitutione Franciſci I. ſex menſibus præſcribuntur: & intra hos 6. menſes finita & expirata conductione poſtulari debent. Idémque locum habet in locationis iuribus, aliiſque dominicalibus iuribus. Iudicatum pro priuato quodam appellante à Balliuio Bellouacenſi, 30. die Ianuarij 1576. perorante Loiſelio aduerſus Danetum. B.

III.

De præſcriptione aduerſus mercatores minutis ... poſt 6. menſes & aduerſus ſimulos obſeruata.

Præſcriptio 6. menſium aduerſus mercatorem minutiatium opponitur, vel Pharmacopolam pro pharmacis ipſius, ex Conſtitutione Ludouici XII. Iudicatum quoque fuit eam valere aduerſus mercatorem œnopolam, qui cùm quinquennio poſt à vino à ſe in Greua Pariſiis vendito, repulſus fuit, inſpecto temporis lapſu, addito eo, quod ſcripto nihil probare poterat, 16. Februarij 1582.

Attamẽ ſi is, qui ſe creditorẽ prætẽdit, aduerſarij ſui

iuriiurando ſtare ſuper ſolutione velit, aduerſarius iuſiurandū præſtare tenebitur, & quo caſu ſe ſolutiſſe iurare nollet, eo caſu ſoluere tenebitur, nō obſtāte prędicta præſcriptione, actore affirmāte ſeu ſibi deberi aſſerēte. Idē dicendū eſt de præſcriptione aduerſus famulos, ratio huius rei hæc eſt, quòd huiuſmodi præſcriptio aduerſus mercatorem pharmacopolam aut famulos inducta fuit, ne bis idem exigerent vſque ſolueretur. Conſuetudo Aurelianenſis *artic.265.* V. Maynardum *lib.6.quæſt.ſuar.cap.87.* qui at Tholoſæ aliter obſeruari.

IV.

Tertium poſſeſſor res ſubſtitutioni obnoxias præſcribit, & quando.

Etſi de iure præſcriptio hereditatis aduerſus ſubſtitutum locum non habeat, niſi à die quo ſubſtitutionis caſus extitit, quia tunc demum cum effectu agere poteſt, *l. cùm notiſſimi. §. illud. Cod. de præſcript. 30. vel 40. annor. l. 1. in fin. Cod. de annal. except.* Attamen tertius poſſeſſor cum titulo & bona fide ad minimùm 40. annis præſcribere poteſt, nullo ad id reſpectu habito, vtrùm ſubſtitutionis conditio extiterit, vel non, prout decidit Philip. Corn. *conſi.304. num.19. lib.3.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, in cauſa quadam Pompadourij, prout refert Molinæus *conſil.26.* Ratio hæc eſt, quia licet interim ſubſtitutus petere vel vindicare non poſſit, agere tamen poteſt ad declarationem, videlicet vt bona per extraneum poſſeſſa declarentur ſubiecta & hypothecata fideicommiſſo in euentum ſubſtitutionis.

Hanc ad rem faciunt notata à D. Magiſtro, *tractat. de ſubhaſtat. cap.43. num.2.* Et Choppino *ad Conſuetud. Pariſi. lib.2. tit. vlt. artic. 8.* Carondas *lib.4. Reſponſor. cap.47.* Arreſtum quodam contrarium laudat 8. April. 1500. T.

Sententia hæc acriter diſcutitur à D. Maynardo *lib. 7. Quæſtio. ſuar. cap.64.* vbi expreſſe tenet, tertium poſſeſſorem fundi ſubſtitutioni obnoxij illum poſſeſſione tricennali præſcribere non poſſe, niſi cum cōditio ſubſtitutionis extitit, & ea de re duo Arreſta Parlamenti Tholoſani refert, eo quod hactenus actionem paratam ad agendum non habet, & ſic aduerſus ipſum nulla præſcriptio currere poteſt, iuxta communem Doctorum, *in l. Cùm notiſſimi. §. illud. Cod. de Præſcript. 30. vel 40. annor. l. 1. §. fin. Cod. de annal. except.* vbi contra non valentem agere non currit præſcriptio. Propterea Arreſto iudicatum fuit, præſcriptionem non incipere currere aduerſus eum, qui promiſit euictionem ſiue auctoritatem nomine reditus à ſe conſtituti ceſſi in caſum quo ſolutus non fuiſſet, neque aduerſus eius heredem, niſi à die quo reliqua ſoluere quis ceſſauit, & emtori reditus ſolutio fieri non potuit, & in poſſeſſione ac perceptione reditus ſui impeditus fuit, eo quod ex conditionali obligatione non oritur neque datur actio ante conditionis euentum, *d. l. cùm notiſſimi. l. Hac venditio. de contrah. emtio. l. Cedere. de V. S.* Ratio ſecunda hæc eſt, quod ante ceſſationem ſolutionis, emtor occaſionem non habuerat aduerſus venditorē ſuū agendi, nec magis id agere poſſit, quàm is qui fundum acquiſiuit, aduerſus auctorē ſuum ante agere non poteſt, priusquàm turbatus & in poſſeſſione prædicti fundi impeditus fuerit, cùm actioni de præſtanda auctoritate natura originem ſuam non niſi ab euictione capiat, *l. 4. §. 1. D. de Euictio. l. 4. C. eod.* Deque eo Arreſtum extat, vlt. Februarij 1592. aduerſus Secretarium quendam, ad relationem D. Michonij, citatum à Bacqueto, *tractat. De reditibus cap.6.* V. Peleum *lib.8. Actio. 55. I. C.*

Præſcriptio nō niſi à die ceſſationis ſiue de lata ſolutionis, à die turbationis currere incipit.

Emtor, quando aduerſus emtorem ſuum agere poſſit.

V.

Præſcriptio nō currit tempore bello.

Quæritur, vtrùm de præſcriptione decem annorum inter præſentes, hoc eſt, qui in Ciuitate, Præfectura & Vice-Comitatu Pariſienſi habitant, & viginti annorum inter abſentes, iuxta prædictam Conſuetudinem Bituricenſem & Aruernenſem triginta annorum, tempus deducendum & quaſi defalcandum ſit, quod cucurrit tempore turbarum poſtremarum, quæ menſe Ianuario 1589. initium ceperunt & anno 1594. finitę ſunt, atque ita integro durarunt quinquennio? Videtur, quod ſic, ex diſpoſitione Iuris Canonici *in cap. ex tranſmiſſa.* & ibi Felinus *de præſcript. in verbis, præſcriptione hoſtilitatis tempore non currente: & can. prima actione, 16. quæſt. 3. in verbis: non enim erit obiicienda præſcriptio temporis, vbi neceſſitas interuerit hoſtilitatis; & l. ab hoſtibus. Cod. quib. non obiicitur longi tempor. præſcri.* iuxta ſententiam Boerij *deciſ. Burdegal. 40.* & *deci. Senatus Pedemontani 77. num. 10.* Rolandus à Valla *conſil.29. num. 18.* etſi exercitium iuriſdictionis non ceſſauerit: verùm ex hac ratione, quia partes tutò venire vel proficiſci non auderent ad perſecutionem ipſorum iurium & actionum, prout contigit inter eos, qui à diuerſis partibus ſtarent, vnde videretur, inter eos qui ex eadem ciuitate erant, in qua Iuriſdictionis exercitium non ceſſauit, hoc impedimento non ceſſante, præſcriptionem curſum ſuum debuiſſe habere, vtileque foret, ſi Rex de eo Conſtitutionem edidiſſet, prout factum fuit *artic.26. Edicti Meledunenſis*, anno 1580. in fauorem Eccleſiaſticorum (quod Curia approbatione ſua ad omnes perſonas extendit) pro requiſitione ipſorum iurium ſolariorum, cenſuum reddituum, adeò vt poſſeſſores fundorum prædictis iuribus obnoxiorum nullam præſcriptionem excipere & allegare poſſint, quàm iuris, qua tempus, quod poſt annum 1560. cucurrit, quo turbæ in hoc Regno motæ fuerunt, non comprehendetur. Verùm quoniam Edictum generale non extat, in terminis iuris manemus, quo (iuxta textus ſuprà laudatos) annos tumultuum poſtremorum defalcandos eſſe diximus, quibus durantibus agi non potuit, qui tumultus multò maiores fuerunt, ac maiorem incommoditatem attulerunt, quàm ij qui cepērunt prædicto anno 1560. Id quod in argumentum Arreſtorum generalium trahi poteſt, tam quæ in Curia Parlamenti Pariſius conſtituti, 29. Ianuarij 1592. quàm quæ in Curia Turonenſi, 14. Octobris prædicto anno data fuerunt, quibus decretum fuit, præſcriptionem quinquennalem, intra quos annos creditores ex Conſtitutione tenentur agere ad reliqua redituum in nummis conſtitutorum, locum non habituram ob interruptionis defectum & petitionem prædictorum reliquorum debitorum poſt tumultuum initium, quiquè debērentur deinceps tempore, quo tumultus illi durarent, & ad quorum petitionem admitterentur, non obſtante lapſu temporis qui eis nocere aut præiudicare non poterit. Fundamentum horum Arreſtorum captum fuit à Domino Procuratore Catholico, ex eo quod ij, quibus reditus debebantur, ob interuenientes in hoc Regno tumultus, ſolutionem illorum redituum exigere non potuerant, eò quòd ſcilicet partim inſtrumenta reditus conſtituti non haberent, partim quòd his, qui obligati fuerāt, denuntiare minimè poterant, in Ciuitatibus ſcil. & locis acceſſu difficillimis commorantibus: quòd ſi præſcriptio reliquorum redituum pendente tumultuum tempore currere non potuit, eadem ratione nulla præſcriptio locum habere debuit pendente prædicto tumultuum tempore, iuris principalis & ſortis prædictorum redituum, aut alterius rei immobilis, cùm principale redituum & reliqua ob cauſam illorum debita, eandem ſubſtantiam & naturam habeāt atque hoc ita à Rege decretum fuit, Edictis editis ſuper reductione complurimarum Ciuitatum & Prouinciarum ſub obſequium eius &

Art. 26. Edicti Meledunēſis pro præſcriptionibus tempore bellorum.

Arreſtū, quòd tempore tumultuum præſcriptio quinquennalis reliquorum redituum non currat.

ſuper

ſuper reconciliatione ſubditorum ſuorum, verificatis & approbatis in Curiis ſupremis. Edictum pro Duce Maynio. *artic.* 14. conſtituit, tempus, quo à primo Ianuario 1589. ad diem vſque articulorum (qui ſunt de Ianuario 1596. approbati à Curia 92. Aprilis prædicto anno) inter perſonas diuerſarum partium, nihil prodeſſe, ad peremtionem vel præſcriptionem inſtantiæ acquirendam. Edictum verò Britanniæ pro Duce Mercurij *artic.* 23. indiſtinctè loquitur, inter præſentes ſcilicet tumultus præſcriptiones curſum ſuum non habituras aduerſus vllas perſonas nec vnius nec alterius partis, neque peremtiones, vſque ad diem datæ iſtius approbationis, 26. Martij 1598. Quò ad peremtiones, Pariſiis obſeruari vidi, & in Sede Præſidiali Bituricenſi, æquitas quippe cùm eadem ſit in præſcriptionibus, idem ius deſiderat, adeò vt teneri oporteat, quemadmodum tempore tumultuum nemo coactus fuit inſtantias cœptas perſequi, quò peremtio impediatur: ita pariter nemo nouas actiones ad euitandam præſcriptionem intentare cogi potuit. I.C.

Edictum Britanniæ, præſcriptionem turbatum tempore non currere.

TITVL. IV. DE MACEDONIANO.

ARRESTVM I.

Macedonianum non niſi de mutua pecunia loquitur: propterea tamen, vt ait Scæuola *in l. Quia quod vulgo. ff. ad Macedon.* huiuſmodi Senatuſconſultum non ad verba referendum eſſe, ſed ad numerationem. Quam ob cauſam, Si mercator quidam prædictum Senatuſconſultũ offendere metuẽs, loco pecuniæ merces ſuas filiofamiliàs aut minori vendat, & citra autoritatem patris, tutoris vel curatoris ipſum conuentione inita obliget, idem id eſt, ac ſi mutuum dediſſet. Textus eſt expreſſus, *in l. ſi filiumfam. crediderit, in pr. verſic. quod ita demum erit dicendum, ſi non fraus &c. ff. Ad Macedonianum.* Ex hac ratione Arreſto Pariſienſi, die vigiliæ Natalis 1526. conſimilis obligatio nulla declarata fuit: & omnibus mercatoribus interdictum, ne tradant aut vendant vllas merces fide de pretio habita filiisfam. abſque conſenſu ipſorum parentum, & minoribus abſque conſenſu & autoritate ipſorum tutorum vel curatorum, ſub pœna iacturæ mercium & multæ arbitrariæ. Hoc Senatuſconſultum Macedonianum autoritate Imperatoris Veſpaſiani à Senatu decretum & publicatum & rigidè obſeruatum fuit: non tantùm ſuperſtitibus parentibus, verùm etiam poſt mortem parentum, filiifamiliàs aduerſus creditores exceptionem huius Senatuſconſulti opponere poſſunt. Ita quippe verba huius Senatuſconſulti habent: *Nullum poſſe filiifamilias bonum nomen expectata patris morte fieri.* Idque primum notatu dignum eſt. Secundò exceptio Macedoniani non tantùm locum habet in maſculis, verùm ad filias quoque extenditur. Tertium ſingulare eſt. Verba Senatus: *Ne cui, qui filiofam. pecuniam mutuam dediſſet,* &c. non tantùm de pecunia numerata intelliguntur, verùm etiam de frumento, vino, oleo mutuò dato, ex quibus illicò filiusfamiliàs pecuniam conficere velit & conetur, iuxta Conſtitutionem Imperatoris Iuſtiniani. Quartum eſt: Prædictum Macedonianum non habere locum in bonis peculiaribus filiifam. ad quæ creditor agere poteſt, nec exceptione Macedoniani repelli poterit. Quintum notabile: Hanc exceptionem non tantùm ad liberos primi gradus pertinere, verùm etiam ad nepotes & neptes, prout plenè notauit & ſcripſit Archiepiſcopus Taraſconenſis.

Filiusfam. vel minor ad mutuum ſe obligare non poteſt, vt nec ad pretium mercium mercatoris cuiuſdam ſine autoritate.

Macedonian. & poſt mortem parentum extenditur.

Macedonian. & in filiabus atque vt in maſculis.

Et nõ tantum in pecunia, ſed in omni mutuo.

Non verò in peculio.

Item in nepotibus vt in filiis adaptatur.

II.

Secunda die Aprilis prædicto anno 1526. ſimile Arreſtum datum fuit ei, quod capite 1. continetur, pro Domino Corbino Conſiliario in Maiore Conſilio, de mulæ emtione, quam in minore ætate celebrauerat, maiore pretio, quàm ea valebat, ſub prætextu fidei de pretio habitæ.

Idem.

Hoc Arreſtum plenè refertur in tit. *de Minoribus lib. 16. Tit. 1. cap.* 8. Vide iſtud cum appendice mea ad quæſtionem: vtrum miles minor, qui in minore ætate immodico pretio arma & equos emit, beneficio huius Macedoniani vti poſſit.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum IV.

I.

Filius natu maior Domini de Turre, Equitis, Baronis Caſtri rubri poſt reditum ex Italia Andegauum deuenerat, in miſero ſtatu. Reuerendus Gabriel Bouurius Epiſcopus Andegauenſis, contemplatione patris filio iſti veſtimenta & pannos ſericos tradi curauit, ad eum inſtruendum neceſſariis, prout qualitas eius exigebat. Sed, vt in prouerbio eſt, qui fideiubet, ſoluit: & vt Chilo & Pytho duo Philoſophi dixerunt, *Sponſionem breuis iactura ſequitur*: Dominus Andegauenſis mercatori cõdemnatus fuit, reſeruato ei regreſſu aduerſus prædictum Dominum de Turre. In hac actione regreſſus prædictus Dominus Baro conuentus, coram Iudicibus Præſidialibus excipiebat de Senatuſconſulto Macedoniano: & licet merces mutuo præſtitæ fuiſſent, non etiam pecunia numerata, dicebat id in fraudem factum fuiſſe: inſuper filio adminiſtratione interdictum fuiſſe, quod prædictus Dominus Epiſcopus ignorare non potuiſſet, propterea eum de eo quod perditoro dederat, actionem intentare non poſſe. E contrario excipiebatur, hoc in iniuriam prædicti domini Epiſcopi cedere, ſi pro Macedone aut Eufidio, de quo Horatius loquitur, Helluonibus, prodigis ac luxurioſis adoleſcentulis fauẽte haberetur, eam præſumtionem in perſonam adeò eximij creditoris cadere non poſſe. Quod ipſe feciſſet, bona fide factum fuiſſe: etſi de Turre iunior omnibus vitiis quæcunque tandem dici poſſent, laboraret, honeſtius patri futurum ea celare & reticere, quàm euulgare renuendo debito non immodico: arg. *l. 3. §. ſed ſi ex improuiſo. l. non omnes. §. A barbaris. ff. de re militar. l. Iulianus. ff. de Curat. furioſ. l. ſi curator. Cod. de in integr. reſtit. minor. ca. veritatis. de dolo & contuma.* Quicquid ſit mutuum, quod prædictus dominus Epiſcopus ei dederat, prædictam prætenſam interdictionem præcedere ac per conſequens

Senatuſconſulto Macedoniano non eſt in mutuo mercium ad veſtimenta conſequenda neceſſariarum.

Laertius lib. 1. & lib. 9.

rationem illam ab interdictione petitam validam eſſe, nec fraudi eſſe poſſet anterioribus creditoribus. Iudices Præſidiales Andegauenſes prædictum Dominum de Turre tam ſuo nomine, quàm curatorio filij ſui condemnarunt, ad æs prædicto domino Epiſcopo ſoluẽdum: cúmque inſuper in expenſas condemnarunt: à quo is appellauit. Dominus Petrus Rupiforttus nihil prætermiſit, quod ad amplificandas & exaggerandas cauſas iuſtáſque rationes Senatuſconſulti Macedoniani pro eo facientes pertinebat: ac multò maiori ex ratione id in Francia noſtra locum habere debere, quòd liberi in poteſtate patris non ſint: nec obligatio & factum filij, factum vel obligatio patris ſit. Quòd ſi ex ratione prædicti Senatuſconſulti appellatus nullam aduerſus filium actionem habeat, eo minùs aduerſus patrem habere poſſe. Bona & qualitatem domus de Turre huc nihil facere: quoniam, vt Iuriſconſultus *in l. 1. §. vlt. ff. ad S.C. Macedon.* ait, in filiofamilias nihil dignitas facit, quo minùs Senatuſconſultum Macedonianum locum habeat. nam etiamſi conſul ſit vel cuiuſuis dignitatis, Senatuſconſultu locus eſt. Item vrgebat vitium prodigalitatis, filiumque merces acceptas retrouendidiſſe. In omnem euentum, iudicium ſeu ſententiam, qua proprio ſuo & priuato nomine condemnatus fuerat, defendi non poſſe dixit. quoniam filius matris ſuæ defunctæ Dominæ Annæ Chabotiæ bona habebat, ex quibus in dubio, ſi prædictus Dominus de Turre ipſemet ei dediſſet id, cuius nomine dominus Epiſcopus amicè fideiuſſit, præſumeretur, eum has impenſas ei imputaturus fuiſſe, non verò eas ei donare voluiſſe, *l. vlt. ff. de petitio. hæred.* Addebat expreſsè cauſam iſtam Præſidialiter iudicatam fuiſſe. Ego è contrario allegabam, quando in Francia Senatuſconſultum Macedonianum obſeruaretur, quod conditum tempore & ad Orationem Veſpaſiani Imperatoris (cuius *Claudius* aliquam partem iam contigerat) nos in caſu & ſpecie iſtius Senatuſconſulti non verſari, quantumuis Curia nullius rationem habuiſſet, quàm ſolius cauſæ obligationis: quæ veſtimentorum & alimentorum erat. Hac in facti ſpecie ceſſare decretum Senatus Romani, itémque patrem, quod magis eſt, teneri de in rem verſo, ſi creditor ad familiam alendam, veſtiendã crediderit: ſi in cauſam ſtudiorum: ſi ſeruus, ſi filius pecuniam ſumpſerint, vt ſeſe alerent, veſtirent, ex conſuetudine patrisfamiliâs & opibus *l. quod ſi ſeruus, §. 1. §. proinde, l. & ideo §. vlt. ff. de in rem verſo.* Nonniſi de 120. vel 140. libris agi, verum eſſe, prædictum Ioannem de Turre filium ipſummet in domo patris ſui veſtimentis, quæ ſibi fide prædicti domini Epiſcopi comparari curauerat, vſum fuiſſe. Verùm, quod magis eſt, dicebam, licet ita res ſe haberet, malè ſcilicet filium veſtimentis illis vſum, ſufficere tamen ab initio negotium vtiliter geſtum, atque bona fide: neque referre creditoris ſi ſeruus mutuatus pecuniam ad veſtem comparandam, aut nummi perierint, aut ipſe veſtes perdiderit, etenim ſat eſſe in hoc numeratam pecuniam, *d. l. quod ſi ſeruus, §. vlt. & l. ſeq. De in rem verſo. l. credit. ff. ſi cert. petat.* Ex eo concludebam, quòd ſi, vt *Cicero* ait, neque boni eſt neque liberalis parentis, quem procrearit & eduxerit, eum non & veſtire & ornare, præſertim cùm ſe locupletem eſſe negare non poſſit, appellantem à Macedoniano ſeſe tueri non poſſe, quia in rem eius verſum eſſe videbatur: & generaliter cùm nulla pecunia numerata, nulla vſurarum mentio facta ſit: & quòd, cùm aliud negotium cum filiofamiliâs actum eſt, licet ex ea cauſa in creditum eatur, attamen tum demum locus ſit orationi, ſi huic fraus excogitata eſt: *l. 3. §. is autẽ. ff. Ad SC. Macedon.* Id quod dici non poſſet aut præſumi de appellato, qui ob perpetuam in Epiſcopatu reſidentiam, & vitæ genus inculpatæ exemplar & ſpeculum compluriμorum noſtri ſeculi Epiſcoporum dici & laudari poſſit. *Curia*, præſidente defuncto domino primo Præſide Magiſtro, ex gratia appellationem in irritum deduxit: decreuitque, id à quo appellatum fuerat, effectum ſuum ſortiri oportere, ne tamen hoc Arreſtum ab aliis creditoribus in conſequentiam trahi poſſet: ac inſuper appellantem in expenſas cauſæ appellationis condemnauit: 16. Iulij 1560.

Suet. Tranq. in Veſpaſ. c. 11. Corn. Tacitus lib. 12.

De Oratore.

Hoc Arreſtum deſumſi ex excuſis perorationibus Domini Ærodij. I.C.

TIT. V. DE VELLEIANO.

Abolitio ſiue abrogatio Velleiani Edicto facta, menſe Auguſto 1606. approbato in Curia Parlamenti 22. Maij 1607. hunc titulum ferme inutilem reddidit.

ARRESTVM I.

SI mulier verbis generalibus, non expreſſo beneficio Velleiani, prædicto priuilegio renuntiauerit, dummodò tamen in genere Velleiani mentio fiat citra expreſſam declarationem, non admittenda eſt, ſi eo vti velit. Atque in ſimili caſu mulier quædam reſcripto à ſe impetrato reſtitui poſtulans, Arreſto Pariſienſi, 19. Februarij 1544. pro domino *de Creuecœur*, repulſam tulit. Notarius tamen multò meliùs fecerit & partium contrahentium bono, ſi mulieri prædictum priuilegium declaret, eámque interroget, vtrum ea ei renuntiare velit, ac adiiciat, ſi videlicet nupta ſit, *quomodo ea renuntiauerit priuilegio Senatuſconſulti Velleiani, & Authentica: Si qua mulier. Cod. Ad Velleianum, quæ ei expoſita fuerunt, quæque ſeſe benè intelligere dixerit, ex prædictis ſcil. iuribus, mulierem neque fideiubere neque ſe pro debito alterius, nominatim mariti ſui obligare poſſe, niſi iis expreſſè renuntiauerit.* Quòd ſi ea innupta ſit, ſufficiet prædicti Velleiani mentionem fieri, & tum huiuſmodi renuntiatio valet, *l. Iubemus, & l. Antiqua. §. Ne autem. Cod. illo tit. & l. pen. De pactis.* In ſpecie quippe prædicti Arreſti à matre & filio rogatus, à filio quendam fundum emerat & nummos ſuppeditarat ad filium ære alieno exonerandum, mater verò vnà cum filio indemnitatem & auctoritatem ſub generali renuntiatione promiſerat, & ob defectum promiſſæ auctoritatis condemnata fuerat & appellans erat: propterea ius ei reſiſtebat, *l. 2. §. ſi decipiendi, & l. ſi mulier in iure. ff. ad Velleianum, & l. Fœmina. Cod. eod.*

Renuntiatio Velleiani citra declarationem ſufficit.

V. Lucium *lib. 10. tit. 5. Arr. 2.*

Hodie contrarium obſeruatur, & neceſſe eſt, mulierem

Arreſta contraria.

rem ſpecialiter commoneſieri, quiſnam Velleiani & *Authentica Si qua mulier* effectus ſit, & prædictam commonitionem expreſſis verbis fieri, iis quæ Notarius mulieri dixerit, quæque plene, late & ſpecialiter ſchedula contractus cõtineat: alioquin ſi nonniſi quoddam Notarij *& cætera* in ſchedula reperiatur, etſi exemplum ſeu tranſcriptum late extentum fuit, reſpectu mulieris obligatio nulla fuerit, prout tractatur in Gloſſa *l. De iure. ff. ad Vellean.* Tamen creditori aduerſus Notarium damnus & intereſſe quaſi de iis tenetur. Hinc Curia perſonatem citationem decreuit aduerſus Notarium ex vrbe Ficaca, eo quod ſchedula & deſcriptũ contractus cuiuſdam diuerſa conceperat. quantum ad has renuntiationes attinet, Arreſto 28. die menſis Februarij anno 1602. ad perorationem datum, quod cum compluribus aliis ad hanc materiam pertinentibus, late refertur *in quæſt. 15. Notab. meor. quæſtio. iuris. D. Choppinus ad Conſuetud. Pariſ. lib. 2. Tit. 1. artic. 6.* & Carondas *lib. 2. cap. 43. Reſponſor. ſuor.* ea de re alia Arreſta refert. Notarius ſicut Iudex tenetur de imperitia, *l. Si Iudex ff. de Var. & extraord. cognit. arg. l. Illicitas. § ſicuti ff. de Offic. Præſid.* I.C. Extat edictum menſis Augusti 1606. approbatum à Curia, 22. Maij 1607. quo hæ ſolennitates abolentur.

II.

Mulier quæ mutuo occaſionem præbet, exceptionem Velleiani opponere non poteſt.

Si conſtet mulierem ſollicitaſſe creditorem ad mutuum dandum, eamque mutuum procuraſſe, cui poſtea ſeſe cum debitore inſtar fideiuſſoris obliget, quantumuis ea expreſſè Velleiano nondum renuntiauerit, ad opponendum tamen hocce beneficium non admittitur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 25. die Nouembris 1545. pro quodam nomine Rolando, aduerſus viduam quandam. Idque procedit ex iuſtu præcedenti, ex quo mulier cum creditore contraxiſſe viſa eſt: & propterea non admittenda, *l. ſed ſi ego cum muliere, in prin. & l. bona fide. pr. ff. illo tit.*

Lucius eod. lib. & tit. Arr. 7.

III.

Mulier, quæ creditorem, vt filio ſuo mutuum daret, rogauit, exceptionem Velleiani opponere non poteſt.

Mulier quædam mercatori mandauit, vt filio ſuo pecuniam mutuam daret, ad certam vſque ſummam cuius ſolutionem ſe præſtituram promiſerat, deque eo poſtea conuenta, cùm videret ſe reſcripto Regio euadere non poſſe, cùmque Velleianum opponeret, depulſa fuit Arreſto Pariſienſi, 26. die Nouembris 1554. quia in rem ſuam intercesſiſſe videtur, quo caſu Velleiano locus non eſt, *l. Aliquando, § 1. pr. ff. ad Velleianum:* ne dubio quippe res ſua agitur. Ac licet mater eò quod pro filio ſuo fideiuſſit, Velleiano frui non deſinat, *l. ſi cum ipſe mutuam. C. eod.* nihilominùs ob iuſſum præcedentem, ea obligationem ſuam propriam effecit, *d. l. Aliquando.*

IV.

Mulier ob cõmunionem cõiugalem Velleianum aduerſus mariti debitum non habet.

Maritus & vxor operario quodam pro mutuo accepta ſumma ſe obligant, vnuſquiſque eorum ſolus in ſolidum. Ex hoc contractu reſultat *primò*, vnumquemque illorum loco tertij eſſe, non verò coniuges ſimul pro vna dimidia, & operarium pro altera obligari. *Secundò*, quod ſi prædicti coniuges ſocij bonorum ſint, vxor pro tertia eius & pro tertia mariti ſui efficaciter obligatur, adeò vt pro tertia mariti ſui Velleiano adiuuari non poſſit, ex ratione communionis quæ eam excludit, prout doctiſſimè à D. Molinæo declaratur *in tractat. contr. vſur. quæſt. 38. numer. 29. per not. in l. fi. Cod. ad Macedo.*

Velleianum in maritum & coniugem indiſtinctè declaratum.

Verùm quò ad tertiam operarij, ea ex obligatione indiuiſa non tenetur, ratione Velleiani. *Tertiò*, ſi communio ſit inter prædictos coniuges, vxor pro tertia ſua, non verò mariti ſui aut operarij obligabitur, *Authentica, Si qua mulier, Cod. ad Velleianum.* *Quartò*, ſi vxor eum in modum obligata liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem nõ habeat, verùm maritus omnium bonorum adminiſtrator ſit, ſic vt ipſa de bonis ſuis nihil adminiſtret, neque communio ſit; tum attenditur, vtrùm ex obligatione illa vlla res commodo vxoris cedat, ac pro modo illius commodi, non verò ampliùs ea obligatur. Sin nihil in rem eius verſum fuerit, aduerſus omne debitum validam Velleiani exceptionem habet. Eáque ſententia eſt Speculatoris *in titulo de Obligat. § ante omnia, verſic. ſed porrò*, iuncta addit. Ioannis Andr. & Baldi *in Authent. Hoc amplius. Cod. de fideicommiſſis*, & Imolæ, *in cap. cum contingat. De iureiur.* *Quintò*, idem foret in communione prædictorum coniugum, ſi debitum pro negotiis operarij aut alterius tertij contractum fuiſſet: tum quippe vxor exceptionem Velleiani haberet: is enim verus caſus eſt *l. 1. & l. Senatuſconſultum, C. eod. tit.* niſi quatenus quid ad eius vtilitatem perueniſſe conſtiterit, *d. Auth. Si qua mulier: ibi, niſi manifeſte probetur, quod pecuniæ in propriam ipſius mulieris vtilitatem expenſæ ſint.* *Sextò*, ſi debitum pro communione amborum coniugum contractum fuerit, & operarius obligationi nonniſi veluti fideiuſſor acceſſerit, nihilque debeat, & à coniugibus antapocham indemnitatis acceperit, tum in ſolidum Velleianum ceſſare debet, ob notata capite prædicto, in ſecundo notabili. Et ad hunc ſextum caſum, reaſſumta primi facti ſpecie, hic operarius, qui principaliter obligatur & cum effectu fideiubet, in ſolidum conuenitur & ſoluere cogitur. Is poſt mortem mariti ad vxorem viduam regreditur ob indemnitatis cautionem præſtitam, ab eáque ſummam quam ſoluit, poſtulat. Ea reſcriptum impetrat, quò ad Velleianum admittatur. Is approbationi intercedit, dicens eam ſociam mariti ſui defuncti fuiſſe. Sententia Præfecti Pariſienſis ea repulſam tulit, à quo ad Parlamentum appellat, vbi Arreſto 1545. dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe, eámque multam luere oportere. *Septimò*, quòd ſi mulier maior & iuris ſui conſtituta ſola contrahat & pecuniam mutuam accipiat, licet eam alteri donare aut mutuò dare velit, idque creditor probè ſciat, obligatio Velleiano obnoxia non eſt. Textus eſt in *l. Fruſtra*, & expreſſiùs *in l. ſi fœnebris pecunia. C. illo tit.* niſi expreſſa colluſio &

Fraus Velleiano facta.

fraus aperta fuerit, mulierem pro fideiuſſore oblatam, metu Velleiani recuſatam fuiſſe & inter eos conuentum, meliùs fore, ſi pecunia ei mutua donaretur & numeraretur, quæ ſeſe obligaret, eámque poſtea debitori traderet. Tum enim Velleianum locum habet, qui caſus proponitur & expreſſè deciditur in *l. quidam voluit. ff. illo tit.* Et aduerſus exceptionem hanc nihil aliud replicari poteſt, niſi probetur, eam pecuniam in vtilitatem mulieris expenſam fuiſſe. *Octauò*, notandum eſt, quòd ſi mulier immobilem rem ſuam tertio cuidam vendat, vt ex pretio, quod recipit, mariti ſui debitum ſoluat, hoc caſu Velleianum locum non habet & venditio valida eſt, ſi mulier maior 25. annis ſit. Iſque caſus eſt *l. Senatuſconſultum. § Si prædiũ. Cod. ad Senatuſc. Velleia.* nec reſtitui debet. *Nonò*, ſi vxor maritum ſuum à creditore ipſius vexari videat,

Mulier quomodo immobilem rem ad ſoluendum debitum mariti ſui vendere poſſit.

& ad liberandum maritum, prædicto creditori fundum ſuum vendat; ſanè hoc caſu Velleianum locum habet, ſiue prædictus creditor ipſemet emerit ad ſibi ſoluendum, vel etiam à tertio fundum emi curauerit. Idem eſt, ſi ea tantumdem pro altero debitore, quàm marito ſuo faciat. Iſque caſus eſt *l. ſi mulier. §. item ſi mulier. ff. eod. tit.* quæ contraria videtur *l. Senatuſconſultum, Cod. eod.* Verùm ſi probè & rectè duæ illæ leges inſpiciantur, nulla contrarietas eſt. Nam in prædicta *l. Senatuſconſultum*, mulier tertio cuidam vendit alteri, quàm creditori mariti ſui, & ipſemet quæſiuit & inuenit emtorem: at verò *§. Item ſi mulier*, ea creditori vel alteri à creditore ſuppoſito vendit.

Vxor quæ pro marito ſuo obligatur & cũ ipſo, nec Velleiano & Authen. Si qua mulier, renuntiauit, pro qua parte teneatur.

Hæc controuerſia late tractata fuit à Molinæo, *tract. de vſur. quæſt.* 38. num. 191. vbi tenet, maritum & vxorem in ſolidum obligatis, & renuntiatione facta beneficij diuiſionis & diſcuſſionis, pro ſumma quadam ad negotia ipſorum communia mutuo accepta, vxorem in ſolidum teneri, quantumuis Velleiano non renuntiauerit, & communionem non acceptauerit, ſaluo tamen ei regreſſu pro dimidia parte aduerſus heredes mariti ſui. *Ex ad artic.* 109. *veteris Pariſienſis Conſuetudinis* ait, vxorem pro dimidia tantum parte teneri, ſaluo tamen ei regreſſu pro prædicta dimidia aduerſus prædictus heredes, quia obligando ſe proprium negotium geſſit, iuxta *l. vir vxori §. vlt. ff. ad Velleianum.* Valla *de rebus dubiis tract.* 13. *num.* 8. refert iudicatum fuiſſe, mulierem pro media tantum teneri. Idem, *inquit ille*, ſi renuntiauerit, cum eadem tacitura te renuntiauerit, qua ſe obligauit pro marito. Choppinus *ad Conſuetud. Audegan. lib.* 3. *tit.* 2. *de coniugali bonorum ſocietate, num.* 4. in eadem ſententia eſt pro prædicta medietate, modo in rem communem mutuata ſit pecunia, eo quod tempore mutui ea communis fuerat, & ſic proprium negotium pro parte dimidia geſſit, nec alia pro parte ſocij intercedere videtur, licet ea communioni renuntiet, regreſſum pro prædicta dimidia aduerſus heredes mariti ſui habet. Attamen contrarium in Auditorio iudicari vidi, aduerſus concluſiones D. Seruini Aduocati Regij. 9. Martij 1604. inter Claudium Courſeum oſtiarium S. Cappellæ Pariſienſis, appellantem a ſententia quadam Libellariorum Palatij, qua habita ratione reſcripti Regij à Suſanna Haberta vidua impetrati, promiſſio quædam & ſyngrapha irritata fuit, confecta à defuncto Carolo Iardino aurifabro ciuitatis Pariſienſis & prædicta Haberta vxore ipſius, quæ appellata fuerat, ob ſummam 645. coronatorum, reſpectu prædictæ Habertæ, pro qua ſe cum marito ſuo obligauerat, nec Senatuſconſulto Velleiano & *Authentica Si qua mulier*, renuntiauerat. Cornuallius pro appellante aſſerebat, ad minimum pro parte dimidia appellatam teneri, eo quod debito pendente & conſtante communione contracto, ea in rem ſuam ſe obligaſſet pro dimidia, quam in prædicta communione habuerat, allegauit prædictum *§. vlt. l. Si vir vxori*, & ſententiam Molinæi adiungebat, appellatam ſcilicet, quæ intra decennium à die maioris ætatis reſtitui ſe non curauit, non admittendam ad irritandam prædictam obligationem. Dominus Montholonius nepos & filius duorum Cuſtodum Sigillorum Franciæ pro appellata contrarium aſſerebat, eam videlicet non teneri neque in totum neque pro parte, ſi prædictis beneficiis non renuntiauit, licet debitum durante communione contractum fuiſſet, quandoquidem ea ei renuntiauerat, imo maiorem partem pactorum dotalium perdiderat, ob quorum reſtitutionem ea cum aliis creditoribus defuncti mariti ſui in tributum venerat. Quantum ad decennium, ei adhærendum non eſſe, eo quod ſyngrapha nulla exiſtente, reſcripto opus minime fuiſſet. Nam quoniam moribus & Conſuetudinibus, id quod iuris eſt, obſeruamus pro mulierum renuntiatione, & ex diſpoſitione Iuris, citra Velleiani & Authenticæ prædictæ renuntiationem obligationem nullam eſſe, dubium nullum fuiſſe, quod actus nullus exiſtens idem eſſet, ac ſi omnino minimè fuiſſet, & eam ob cauſam reſcriptum minime neceſſarium eſſe. CVRIA appellationem in irritam citra expenſas cauſæ appellationis deducta, decreuit id à quo appellatum fuerat, effectum ſuum ſortiri oportere.

Aduerſus contractus iure nullos abſque reſcripto quis reſtituitur.

Quod ſi mulier, prædictis renunciationibus omiſſis, cum marito ſuo ſe obligaſſet, pro re, quæ in vtilitatem ſuam non verſa fuit, neque communionis, veluti pro conſtitutione reditus ſummæ à marito ſuo ante matrimonium & communionem debitæ, eo caſu mulier, quæ Velleiano non renuntiauit, verè ſe pro marito ſuo obligaſſe exiſtimatur, & ſic non tenetur, & aduerſus huiuſmodi obligationem reſtitui poteſt; eáque obligatio irritata fuit Arreſto, quod pronuntiatum in purpura, 24. Auguſti 1586. à defuncto D. Præſide Briſſonio, quamuis mulier communione frui poſſit.

V. ad quæſtiones has & alias huius materiæ, præter authores ſuprà laudatos, Carondam *lib.* 2. *Reſponſ. cap.* 44. *& lib.* 8. *cap.* 23. *& in Commentario ad Conſuetudinem Pariſienſem, artic.* 232. L.C.

V.

Velleianum decipiendi creditorem occaſionem præbere non debet.

Pariſiis mulier quædam cum quodam, qui, vt ea putabat, & verum erat, multis creditoribus obnoxius fuerat, ſecundas nuptias contrahit, qua occaſione pactis dotalibus, inter illum & illam conuétum fuit, nullam inter illos duos communionem futuram. Aliquo tempore pòſt maritus, qui in quorundam bonorum adminiſtratione reliquatus fuerat, in carcerem coniectus fuit ad poſtulationem proprietarij prædictorum bonorum & creditorum prædicti proprietarij. Vxor ipſius miſeratione ducta ad eum carcere eximendum, intercedit, & apud acta Caſtelleti Pariſienſis condemnationem quandam vltrò ſubit, qua dicebatur, maritum eius carcere dimittendum, & vxorem, tanquam ſequeſtrum iudicialem proprio & priuato ſuo nomine pro media debiti obligandam. Iuxta hanc vltroneam cōdemnationem maritus carcere dimittitur. Aliquo tempore pòſt ab hac vltronea condemnatione vxor appellat, ſéque ad impetrandam reſtitutionem in eo fundat, quod non renuntiauit Velleiano, nec vlla inter ſe & maritum ſuum conſtiterat communio, & iccircò ſe pro eo obligare non poterat. Appellatus allegat, ex Conſuetudine Pariſienſi, coniuges bona communia habere, ſéque tenorem pactorum dotalium à prædictis coniugibus initorum ignoraſſe: hanc viam ad fraudandos creditores tendere: Velleianum dari deceptis non decipientibus, *l. 2. §. verba itaque. ff. illo tit.* Ex his rationibus eam ab approbatione reſcripti ipſius depellendam, & in appellatione non admiſſibilem declarandam. Arreſto Curiæ, 14. vel 15. Martij 1551. appellatio & id à quo appellatum, in irritum deductum fuit, citra expenſas cauſæ appellationis, nihilominùs appellans ad ſoluendam dimidiam debiti condemnata, citra tamen approbationem vllius inter prædictos coniuges communionis pro aliis debitis: & Arreſtum iſtud ad perorationem datum fuit.

VI.

Velleianum locum non habet in promiſſione auctoritatis.

Si mulier cum altero venditricem ſe conſtituat & ambo promittant, & vnuſquiſque eorum ſolus & in ſolidum, hoc caſu, quamuis mulier aliquo modo pro parte alterius fideiuſſor eſſe videri poſſit, nihilominùs Arreſto Pariſienſi, 23. die menſis Februarij anno 1545, Iudicatum fuit aduerſus heredes Dominæ Annæ *de Colligny*, pro Ioanne Oleardo, Velleianum in venditione locum non habere, quoniam (dicebatur tum) multùm intereſſe inter fideiuſſionem & venditionem, itémque emtorem minimè empturum fuiſſe, niſi mulier venditricem in ſolidum ſe conſtituiſſet. Tantundem dici poſſet in proprio caſu Velleiani, creditorem non daturum fuiſſe mutuò.

mutuò, niſi mulier fideiuſſiſſet: Cùm Velleianum ad omnes caſus expreſſè introducitur, quibus mulier obligationem alterius in ſe ſuſcipit, ſiue mutuum ſit, ſiue venditio ſiue alius contractus, *L. Senatusconſultum, in fin. Cod. illo tit. & l. fin. §. item ſi mulier hereditatem. ff. illo titu.* quinimò venditioni fideiuſſor adiici poteſt.

Attamen mulier communioni renuntians, diſſoluta illa communione aduerſus auctoritatis promiſſionem cum marito in ſolidum præſtitam, pro vendito aut permutato mariti fundo reſtitui poteſt. Carondas *lib. 2. cap. 41. & 51. & lib. 7. cap. 44.* I.C.

VII.

Velleianum locum non habet aduerſus geminatam fideiuſſionem.

Mulier Velleianum opponere non poteſt, ſi bis pro eodem debito fideiuſſerit, *l. ſi mulier. C. ad Velleian.* Secundò, mulier condemnata ob debitum, pro quo fideiuſſit, ſi huiuſmodi exceptionem allegare neglexerit, eam ex reſcripto Regio poſt ſententiam opponere poteſt, *l. Tametſi. ff. ad Maced.* Hoc præſuppoſito, cùm mulier quædam ob debitum mariti ſui condemnata, pignoribus ipſius captis, prædictum priuilegium non oppoſuiſſet, ſponteq; ſua officiali executori pignora tradidiſſet, poſtea autem reſcriptum, quo ad id opponendum admitteretur, impetraſſet, ac approbationi illius interceederetur, Arreſto Parisienſi, 23. die menſis Nouembris 1543. repulſam ipſa tulit: vltimus quippe conſenſus geminatæ inſtar fideiuſſionis eſt, aduerſus quam ea non admittitur.

Deſumtum ex Rebuffo *in Commentario ſuo ad Conſtitutiones,* & Imberto *in enchiridio ſuo in verbo* Feminæ. I.C.

VIII.

Quando mulier obligata pro marito carcere liberando Velleiano iuuatur.

Arreſto Pariſienſi, 21. Martij anno 1528. mulier quædam ad Velleianum aduerſus creditorem mariti ſui admiſſa fuit, pro quo ſeſe obligauerat, vt maritus carcere dimitteretur.

Hoc Arreſtum deſumtum eſt ex Imberto *in Enchiridio ſuo. V. l. 2. §. ſi. ff. ad Velleia. & l. 3. Cod. eod.* Controuerſia hæc diuerſimodè Arreſtis iudicata fuit: eorum quippe vnum vidi de 25. Februarij 1558. quod datum ad perorationem: quo mulier quædam, cui nulla cum marito ſuo communio erat, ſeque pro debito obligauerat, ob quod maritus in carcerem coniectus fuerat, nihilominus pro media condemnata fuit, & decretum, obligationem ex bonis mulieris pro media, & pro altera media ex bonis mariti ſoluendam, vt ex fructibus bonorum conſtante matrimonio prouenientibus, attento eo quod eorũ dominus eſſet, & onera matrimonij ſuſtineret: eo non obſtante, quod nulla communio fuiſſet: hodie obſeruatur, mulierem ob ſupradictam cauſam obligatam valide obligari, etiamſi prædictis priuilegiis nõ renuntiauerit, non quidem captura corporis, verum pignoris captione & venditione mobilium & immobiliũ, iuxta Arreſtum quoddam 21. Maij 1576. & 17. Nouem. 1553. quæ refert Bacquetus *tractat. 5. cap. 12. num. 123.* alia de 19. Iunij & 5. Auguſti 1600. quæ retuli *in quæſtionea 52.* Licet Carondas *lib. 8. cap. 23.* Arreſtum Turonenſe referat, quo mater quædam, quæ pro filio ſuo ſe obligauerat & fideiuſſorem conſtituerat, coram Iudicibus Conſulibus Turonenſibus, nec Velleiano & *Authentica Si quæ mulier,* renuntiauerat, impetrato reſcripto Regio, quò aduerſus prædictam fideiuſſionem reſtitueretur, à prædicta fideiuſſione & obligatione liberata & exonerata fuit 7. Decembris 1592. pro quadam nomine Lanuea, aduerſus Iacobum Tourlerellum. Ad concilianda hæc Arreſta, hanc diſtinctionem adhiberi audiui, quam D. Aduocatus Catholicus Seruinus tetulit in quadam cauſa perorata in Auditorio, aut mulier obligatur pro marito in iudicio coram maioribus Iudicibus, exempli gratia Balliuis & Seneſchallis, nec renuntiationem facit: hoc caſu obligatio valere non deſinit, eo quod auctoritas horum Iudicum hunc defectum ſuppler: non verò quæ coram Iudice ſubalterno vel Iudice Conſulari, quæ Iuriſdictio quædam extraordinaria eſt non adeo pridem introducta pro mercatoribus, quo caſu Iudices hunc defectum ſupplere non poſſunt. I.C. Et nota, mulieres tantum fauorem habere, vt Curia iudicauerit, eam quæ proprium ſuum fundum pro debito mariti ſui incarcerati vendidiſſet, etſi debito modo autoriſata fuiſſet & renuntiaſſet, nihilominus eam aduerſus prædictam venditionem reſtituendam, & poſſeſſor ad derelinquendam ei fundorum poſſeſſionem condemnatus fuit, refuſo pretio, ſumtibus & impenſis legitimis, & Curia Arreſto ſuo, quod datum inter Simonem Tatmum appellantem & Magdalenam Heraldam appellatam 14. Auguſti 1584. compenſauit fructus cum pecuniæ vſuris. V. Carondam *libro 3. cap. 42.* I.C.

IX.

Suprà *lib. 9. tit. 6. de Iureiurando,* Arreſto 23. notatur, *cap. Ex reſcripto. De Iureiuran.* in Francia non obſeruari, putà, non obſtante iureiurando à muliere fideiubente de non contrauueniendo præſtito, eam Velleiano iuuari, idque proponere poſſe, vbi per prædictum Capitulum citra renuntiationem & expreſſam Velleiani prædicti mentionem, ſolum iuſiurandum huiuſmodi exceptionem ſupplet.

Velleiano non obſtante iuramento, locus eſt.

X.

Mulier quomodo ſe ad corporis capturam obligare poſſit.

Non ſufficit mulierem ad ſeſe debito modo obligandam, renuntiaſſe Velleiano & *Authentica Si quæ mulier.* Nam ſi quis velit eam ad corporis prehenſionem obligare *, neceſſe erit, vt ea renuntiet *Authentica Sed hodie. Cod. de offic. diuerſ. iudic.* & alteri *Auth. Hodie. De cuſtod. & exhibit. reor.* quæ ei declarandæ, fœminas ſcil. pro debitis ciuilibus, ſiue pro altero ſiue pro ſemet in carcerem coniici non poſſe. Deque eo Arreſtum Pariſienſe extat, anno 1563. quo obligatio ad corporis capturam à muliere inita citra prædictam renuntiationem, nulla declarata fuit.

* *Articulus* 54. de quatuor menſibus *Conſtitutionis Molinæſis,* aduerſus mulieres nuptas locum non habet, non magis ac aduerſus Presbyteros, prout late hoc tractauit D. Robertus *rer. iudicat. lib. 2. att. 6.* Carondas *lib. 9. Reſponſor. cap. 59* & ego *in quæſtio. mea 57.* neque ſe ad corporis capturam obligare poſſunt, niſi publicæ mercatrices ſint, idque pro negotiatione ſua. Carondas loco præcitato & *lib. 6. cap. 43.* quique eas ſibi ſob incarceratione perſonarum ſuarum obligari facit, eas prædictis quoque Authenticis renuntiare neceſſe eſt: ea de ra latè ſcripſit Bacquetus *tractat. de iuribus Iuſtitia cap. 15. num.* I.C.

XI.

Mater pro filia incarcerata ſe obligans, Velleiano non iuuatur.

Franciſca Ribotia creditori cuidam pro filia ſua ſe obligat, quæ carcere detinebatur, ad eam carcere liberandam, Velleiano tamen obligatione ſua non renuntiat. Poſtea conuenta & ſoluere coacta, eo ſe tueri volt, quòd prædicto Velleiano non renuntiauit. Partes coram Balliuio Bleſenſi vel Locumtenente eius audiuntur, à quo dictum fuit, non obſtante prædicti Velleiani renuntiatione omiſſa, à quo prædicta Franciſca depulſa fuit, prędictam obligationem executioni tradendam, quæ ad Curiam Pariſienſem appellauit, vbi Arreſto 27. Decembris 1581. appellatione in irritum deducta decretum fuit, id à quo appellatum fuerat, effectum ſortiri oportere cum expenſis cauſæ appellationis, perorante Valla pro appellante, & Maſſonio pro appellato. Cauſa euidens erat, quoniam mater debito naturæ officio fungeretur ad ſubſidium filiæ ſuæ ferendum: atque ita ipſius negotium erat.

Digitized by Google

Imbertus in *Enchiridio ſuo, in verbo Femme,* pariter iudicatum fuiſſe Arreſto, 26. Nouembris 1545. refert. V. quoque Arreſta, quæ *in quæſtionibus 52.* retuli, eo quòd mulier pro filio ſuo ſe obligans pro ſe ipſa ſeſe obligare cenſetur, non vero vere pro altero intercedere, cum mater & filius eadem cenſeatur perſona, quo caſu non habet locum Velleianum *l. Aliquando. Cod. Ad Velleianum* item quotieſcunque obligatio à muliere initur fauore pietatis & libertatis, exempli gratia, quando pro liberando filio ſuo & marito ſuo ſe obligat, ceſſat SC. Velleianum, *l. penult. & vlt. Cod. Ad Velleia.* V. quæ notantur ad *Arreſtum* 5. ſupra. & Bacquetum prædicto loco, & *cap. 22. num. 124.* & Carondam *lib. 8. cap. 25. Reſponſor. ſuor.* I.C.

XII.

Virum Velleianum locum habeat, ſi mulier ratum habuerit contractum à marito initum, nec de nouo renuntiauerit.

Arreſto, quod datum inter Franciſcum d'Eſteuf appellantem à ſententia quadam Libellariorum Palatij : & Ioannem Robertum Dominum de Tauuenay appellatum, ad perorationem 14. Martij 1595. iudicatum fuit, Velleianum locum habere, quando vxor ratum habuit contractum conſtituti reditus à marito celebratum, tam ſuo nomine, quàm Procuratorio vxoris ſuę mandato nixus, eáque ratihabitio ſpecialem Velleiani & *Auth. Si qua mulier,* renuntiationem non continebat, verùm generalem omniũ beneficiorum in fauorem mulierum introductorum. Secus, ſi contractus à marito initus fuiſſet tam ſuo nomine quàm negotium vxoris ſuę gerente, quem ratum habituram promiſerat, & eam ex nunc hanc ad rem autoritate inſtruxiſſet cum expreſſis & ſpecialibus Velleiani & *Auth. ſi qua mulier,* renuntiationibus : hoc quippe caſu contractus legitimus & validus iudicatus fuit, licet mulier prædicta ratihabitione prædictas renuntiationes alioquin non peregiſſet. Arreſto quod datum pro D. Rubentello Conſiliario in Curia, appellante à Libellariis Palatij, 10. Iunij 1594. quæ Arreſta cum aliis ſimilibus plenè extant *in quæſtio. meis 53. & 54.* I.C.

XIII.

Mulier quæ vendidit & ad ratum habendum pro tertio ſe obligauit, Velleiano non iuuatur.

In prædictis quæſtionibus Arreſta referuntur, vnum de 14. Octobris 1595. aduerſus Ludouicum Foreſterium in 4. Camera Inquiſitionũ, alterum Parlamenti Turonenſis, ad perorationem 4. Ianuarij 1593. quibus iudicatum fuit, mulierem, quæ ſeſe ad ratum habendam venditionem à ſe celebratam obligauit, aut quæ ſe cum liberis ſuis venditricem conſtituit, Velleiano non iuuari. Ratio hæc eſt, quia obligationi non acceſſit, verùm ipſa ſe obligauit. I C.

TITVL. VI. DE COMPENſationibus.

Ad huoc titulum ſolemne ac conſuetum dictum referri debet, *Reconuentionem in Francia locum non habere.*

ARRESTVM I.

Compenſationes abſque reſcripto non admittuntur.

COmpenſationes hodie in Francia abſque reſcripto Regio non admittuntur, prout iudicatum fuit in Prouinciis Conſuetudinariis, Arreſto Pariſienſi 29. Iulij 1541. Quoad Prouincias iuris ſcripti, tenetur compenſationem abſque reſcripto opponi poſſe, dummodò ea actoris executionem aut repræſentationem per prouiſionem non impediat, verùm in principali compenſans audiri debet, *l. 1. & l. ſi conſtat. Cod. de compenſat.* & per Aufrer. *deciſ. Tholoſ. 92.* Semper & per omnia compenſatio admittitur, ſi forma exceptionis fundatæ ſuper pacto de non petendo, opponatur, veluti ſi creditor debitori ſuo promiſit, ſe ei allocaturum ſupra ſummam principalis debiti alterum debitum, quod ipſe debitori debet, ſi creditor prædictam compenſationem ſe facturum promiſit : ea quippe expreſſa eſt exceptio citra reconuentionem, itémque forma retentionis opponitur, quæ in terminis compenſationis admittitur, prout ait Philippus Corneus *in conſ. 61. ad fin. vol. 3.* & Boërius *ad Conſuetud. Biturig. tit. de Iuriſd. §. 8. Gloſſa 1.* & Imbertus *lib. 1. Inſtit. for. §. è diuerſo exceptiones gloſſ. 1. cap. 35.*

II.

Ceſſionarius compenſationẽ non impedit.

Compenſatio opponi & locum habere debet aduerſus ceſſionarium debiti, per *l. ſi conſtat. Cod. de except.* & id tenet Ioannes Faber *in §. bonæ fidei. inſtit. de actio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Diuionenſi aduerſus Dominum Marreum, intercedentem approbationi reſcripti Regij anno 1545. ab aduerſa parte oblati ad prædictum compenſationis finem: & Arreſto Gratianopolitano menſe Martio 1461. Ratio eſt, quia compenſatio eſt exceptio, quæ rei cohæret, Dynus *in cap. ſi quis 46. de R. I. in 6.* quare ius debiti ceſſum tranſit cum ſuo onere compenſandi ex perſona debitoris.

Ita Ranchinus annotauit *ad deciſionem 168. Guido. Pap.* vnde hoc caput deſumtum eſt, ex Tiraqueo *in tracta. Compenſationum.* I C.

III.

Compenſatio debiti, cuius dies venit cum debito, cuius dies nõ venit.

Facti huius ſpecies notabilis eſt : Debitor quidam creditori ſuo cõdemnatus fuit in ſummam certam numeratò ſoluendam. Creditor ob id rogatus & requiſitus, debitori indulget, vt quod rei iudicatæ nomine præſenti die ſolidũ debebatur, certis intra biennium diebus, per partes ſolueretur. Euenit, vt prædictus creditor debitori prædicto, ad litis alterius inter eos cõſtitutæ ſumtus condemnetur, quos debitor taxari curat. Creditor hóc videns, reſcriptum impetrat ad inſtituendam compenſationem ſummæ prædictorum ſumtuum cum debito, quod is obtinuerat & ſolutionem eius diſtulerat. Debitor approbationi intercedit & repræſentat, quomodo compenſatio loco ſolutionis ſit, & ſi ipſe compenſationem hanc in effectum daret, ſe debitum ſoluturum, ante ſolutionis diem. Is quippe nondum debet vſque ad hunc vel illum diem, cui neceſſariò, ceu prioris nominis nouationi ſtandum ſit. Creditor dixit, quod ex humanitate fecerat, in odium ſuum non eſſe torquendum. Arreſto Pariſienſi 18. Februarij 1550. dictum fuit, prædictum reſcriptum approbandum eſſe & compenſationi nihil obeſſe, quòd dies ſolutionis non veniſſet.

Arreſto fuit iudicatum 1531. quod compenſatio poteſt opponi à debitore creditori, ſi ille debitor ſoluerit alij creditori ſui creditoris. Et licet ipſo iure nõ liberetur, ope exceptionis doli, poteſt tamen liberari. Baldus *in l. ſi ſolutam, ff de pig. act. & l. ſi opera. de dol. except.* T. Lucius *lib. 10. Tit. 6. Art. 4.*

IV.

Compenſatio pro ſequeſtro iudiciali.

Cùm quidam in Curia fundo quodam haſtæ publicæ ſubiecto licitatione viciſſet, neque intra præfinitum tempus ſummam, ad quam vſque licitatus fuerat, numeraſſet, ad hoc faciẽdum conuenitur & aduerſus eum heres eius qui

qui ſubhaſtationi peragendæ inſtitit, libellum Curiç offert ad eum prehendendum, quò apud Acta ſummam deponat. Licitator alterum libellum Curiæ offert, quo dixit, prædictam quç ſubhaſtationi peragendæ inſtiterat, ſibi ad quādam pecuniæ ſummam condemnatam fuiſſe, atque ſub prætextu huius debiti ſe prædictum fundum licitatum fuiſſe, ea fiducia fore, vt prædictum debitum compenſaretur, alioquin ſe nō licitaturum fuiſſe. Poſtular, vt Curia ſibi compenſationem prædicti debiti decernat, reſiduū ſe apud Acta numerare paratum. Hi libellus ad Auditorium remittitur, & heres litigans intercedendo approbationi illius ait, prædictum debitum non eſſe liquidum: & allegat, prædictum Arreſtum executioni traditum ſolutionémque ſecuram. Inſuper repræſentat, hunc licitatorem ſequeſtrum iudicialem eſſe, conſequenter compenſationem poſtulare non poſſe. Licitator excipit & ait, Arreſtum, quod ad manus habeat liquidum & pecuniæ inſtar eſſe.

Cvr a Pari enſis Arreſto ſuo die Iouis 13. Martij 1... decreuit, heredem intra ... dies de quietantia prædicti debiti fidem facere oportere, & in eius defectum licitatorem ſupradictum Arreſtum in Acta referre poſſe, quod loco ſummæ ex eo debitæ futurum ſit, reliquum cum reſiduum licitationis ſuæ & oblatæ ſummæ deponere teneri. Arreſtum ſtudioſiſſimè notandum eſt, & paradoxum videtur, compenſat omne ... tatio ... adverſus diſpoſitionem *l. ſi quis vel pecuniæ. Cod. de poſit.*

V. *L. Quod in diem ff. de compenſatio.*

V.

Compenſatio fit aduerſus ceſſionarium tertium.

Si ambæ partes litigantes, vna aduerſus alteram, litis ſumtus obtinuerint, poſtea vna pars ad vexandam alteram & compenſationem euitandam executionem ſententiæ ſuæ tertio cuidam cedat, pars ea aduerſus quam ceſſio ſit, validè executioni ſe opponere poteſt, & reſcriptum compenſationis impetrare tam aduerſus eum qui obtinuit & ceſſit executionem, quàm aduerſus prædictum tertium in inſtantia oppoſitionis reſcriptum illud allegare: ac benè in prædicta oppoſitione & approbatione prædicti reſcripti compenſationis fundabitur, non obſtante prædicta ceſſione ſumtúſque litis obtinere debet, prout declaratum & iudicatum fuit Arreſto, quod inter Arreſta alia pronunciatum, 23. Iunij 1547. Hanc ad rem conformes & expreſſæ ſunt. *l. Venditor actionis. §. nominis venditor. ff. de Hered. vel actio. vend. & l. ſi conſtat. C. de except.*

V. Carondam *lib. 10. Reſp. cap. 21.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VI.

I.

Legatum mulieri relictum non compenſatur cum lucro conuentionali.

LEgatum mulieri relictum cum lucro nuptiarum conſuetudinario minimè compenſatur. Arreſtum Tholoſanum 26. die Aprilis 1105. quod refert Wdhelous Benedictus *inc. Raynutius, in verba: & vxorem nomine Adelaſiam. num. 63. de Teſtamen.* Doctores *in Authentic. Præterea. Cod. unde vir & vxor.* tenent, iſtud non niſi in lucro conuentionali locum habere. Verùm Corrasius *lib. 3. Miſcellan. cap. 1.* in hac ſententia eſt, indiſtinctè videlicet vtrumque deberi, *l. creditorem, de legat. 2. l. vnic. §. primum itaque. Cod. de Rei vxoriæ actio.* Eáque ſententia confirmatur ab Vlpiano *in Regulis ſuis, tit. de Decim. in fin.* Ita tenet Ferronius *ad Conſuet. Burdegal. art. de dot. §. 6. eiuſdem ſerena.* Quantum ad lucrum conuentionale Iaſon. *conſil. 123. lib. 4.* de eo latiſſimè diſputat & tenet, legatum cum eo non compenſari. T.

TITVL VII. DE CONTRActibus vſurariis, emtionibus redituum immodicorum, reductione & moderatione illorum.

Vſuræ prohibentur Concilio Niceno, *47. diſt. c. quoniam* ... communione & ſepultura priuantur, *c. ... in omnibus, xc. de vſuris.* Vide *Deut. 23. Ezech. 18. Matt. 5. Luc. 6.* Ariſtotelem *1. Polit. cap. 5.* Plutarchum *in lib. de non fœnerando.* Catonem *1. de re ruſtic.* Ciceronem *2. Offic.* ... expreſſum *Philippi Pulchri 1368.* ... *Ludouici XII anno 1520. Artic. 64.* xxiv. die Nouembris 1576. Arreſto & ad poſtulationem Procuratoris Catholici Regij ... fuit, inquiſitionem vſurarum fieri, nominatim per cenſuras & monitionis, cognitione & reuelatione nihilominus Curiæ ... reſeruata, & appellatione, poſtea cognitio eius attributa fuit in prima Inquiſitionum Camera. B. Ad materiam huius t... Vide Carol. Mol. in *tractatu de vſuris,* & Grimaudetum, *de contractibus pigneratitiis.* I. C.

ARRESTVM I.

Pretium vſurarum venditarum ab emtore repeti nō poteſt.

INter pacta in emendis reditibus tria valdè notabilia ſunt, ad quæ benè attendendum eſt: ... quippe illorum planè contraria eſt ſubſtantiæ huiuſmodi contractuum hodie periiſſe. Primum pactum eſt, vt pretium venditori ita tradatur, vt perpetuò ipſius manere poſſit. Nam ſi dictum fuiſſet, creditorem & emtorem, quandocunque ei ita videbitur, vel intra tempus ab iis præfinitum, pretium ſuum recuperare & repetere poſſe, huiuſmodi pactum illicitum eſt & contractum per omnia nullum & vſurarium redderet. Poſito quippe vſuras propriè non niſi in mutuo contrahi, & mutui proprium eſſe, recuperare id quod mutuò datur à creditore gratuitò abſque lucro vel præmio *l. ſi tibi decem in pr. ff. de pact. & l. Rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cert. petat.* Si res alia, præter eam quæ à creditore data fuit, reddatur, omne iſtud nihil valet, nec obligationem efficacem parit. Item poſito, in emtione emtorem pretium numerare, facultate cogendi venditorem ad pretium prædictū refundendum non retenta: ſanè ſi id conuentum foret, venditio non perficeretur, non magis ac ſi dictum fuiſſet, *ſi res vendita emtori diſpliceret, eam cum intra tempus quoddam reddere venditori poſſe,* prædicta venditio in ſuſpenſo eſt, *l. ſi conuenit. ff. de reſcind. vendit.* & adhuc hoc caſu reſtitutioni fructuum locus eſt. Atque ita, quoties in emptione reditus emptor ſibi poteſtatem retinet cogendi venditorem ſuum ad reſtituendum ſibi pretium & ſortem, id naturam mutui ſapit, non autem venditionis, neque valet. In omnem euentum ſi valeat, emtor pretium

ſuum abſque intereſſe recipiet, & quod vltra pretium receperit, in ſortem principalem computabitur. Secunda conuentio eſt, vſuras duodecimam ſortis excedere non debere, alioquin ea illicitè & vſurario modo conſtituitur & venditur. Quòd ſi Curia huiuſmodi contractus adeò immodicos non annullauerit, tamen eos perpetuò ad quinam denariam vel etiam ad duodecimariam rationem reduxit & temperauit, quæ ratio ad ſummum neque amplior conſtitui poteſt, iuxta ſententiam Ioannis Andreæ *in addit ad Specul. tit. de vſuris in 1. addit.* déque eo D. Tiraquellus *in tract. de retract. lineari, §. 1. gloſſ. 6. num. 19.* laudat complurima Arreſta Pariſienſia. Tertium pactum eſt, vſuras perpetuò & pro arbitrio ac voluntate debitoris redimi poſſe. Et poſtremum hoc duo capita continet, vnum negatiuum, affirmatiuum alterum. Negatiuum eſt, debitorem ante quinquennium, quadriennium, aliudue tempus vſuras redimere non poſſe: atque ob vitium huius pactionis, contractus planè nullus eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus quendam nomine Caſtellopreſtum. Hæcque pactio interdum altera pactione indirecta velatur: putà, ſi venditor reditum redimat, prædictum reditum integrum anni cœpti ſoluere tenebitur: atque tum idem vitium eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 9. Aprilis, anno 1513. Alterum caput affirmatiuum eſt, putà quando dictum fuit, venditorem intra quinque vel ſex annos prædictum reditum redimere poſſe, tum huiuſmodi pactio non valet, nec ea obſtante redemtio perpetuò admittitur. Verùm etiam contractus nullus nihil aliud efficit, quàm prędicta pactio: reſiduo legitimo valido permanente. Nec vnum idémque eſt, quoniam negatiuum ob nullitatem efficacius eſt quàm affirmatiuum, prout notatur *in l. Hoc genus. de condit. & demonſtratio.* & per Dec. *in l. 1. Cod. de pactis.* Tantumdem de acceleratione temporis dici poſſet, quando ſcil. reditus citiùs ſolui debet, quàm annus compleatur. Atque tam ſi is duorum, trium aut ſeptem dierum ſit, ob modicum dierum ſpatium ratio eius non habetur: verùm de quindecim diebus detrahitur, quod huic tempori detrahendum eſt: ac ſi notabilis ſit acceleratio, veluti quinque aut ſex menſium, id computatur. Neque in temporali hoc vitio, occaſio præbetur contractum nullum conſtituendi: verùm pactionem tantùm & vel ſortem vel reliqua diminuendi & detrahendi id, quod eo tempore ſolutum fuit. Nihilominùs huiuſmodi pactio admodum ſuſpecta eſt, & aliis exiguis argumentis ſeu indiciis accedentibus ad contractum planè nullum declarandum facit, ſi ſola non ſit, ſed aliæ coniecturæ vſurariæ & nullitatis accedant. Iuxtáque ea contractus quidam planè nullus & vſurarius declaratus fuit, Arreſto Pariſienſi, 27. die Martij, anno 1518. pro quodam nomine Gobachio, appellante à Præfecto Pariſienſi, aduerſus Ioannem Brunum creditorem. Et loco eius, quòd prædictus Præfectus ſuper pactione quadam iudicauerat, quò ad accelerationem tantùm duorum menſium, prædictam pactionem nullam fuiſſe, duobus illis menſibus debitori computatis, reſiduo contractus in vigore ſuo manente: Curia emendato eo, iudicauit contractum planè nullum, aliis coniecturis prædicto accelerationis vitiis adiunctis occurrentibus. Deſumtum ex prædicto Domino Molineo.

Reditus duodecimariam rationem excedere nō debet.

Reditus emtus ſub conditione, ne intra certū tempus redimi poſſit.

Reditus venditus ſub facultate redimendi intra quinque vel 6. annos.

Reditus vbi primus terminus annum integrum non conſiſtit.

Lucius *lib. 7. tit. 6. Arr. 3.*

Anno 1531. notabile quoddam Arreſtum datum fuit pro Ioanne Paruo, qui reditum redimibilem intra triennium conſtituerat, quo dictum fuit, facultatem illam à die conſtitutionis vſque ad 30. annos currere debere. Verumtamen principalis conſtituens corporali prehenſione ſeu incarceratione coerceri cogique poteſt ad redimendum prædicto tempore, ad fideiuſſorem exonerandum. Iudicatum 14. die Auguſti 1559. Quomodo luitio reditus in coronatis conſtituti & in coronatis redimibilis fieri debeat, valore coronati in conſtitutione non aſſignato: Vide Arreſta pro Præſide Bouino, menſe Auguſto 1560. & menſe Nouembri pro Domino Seuino correctore, 1576. B.

II.

Reditus vulgares nulli ſunt ob pactionem nullam; leues nō item.

Illuſtris Petrus Bartonius, Eques, Vice-Comes *de Montbas* & Dominus de Faij propè Nemoroſium, anno 1520. Dominæ Grauillanæ octingentas libras reditus annui, pretio viginti millium librarum Turonenſium vendit, ea pactione, vt prædicta Domina per ſe frueretur & poſſideret Caſtrum, iuriſdictionem, dominium & pertinentias prædicti Faij: perciperet fructus pro ſolutione reliquorum, citra deductionem in caſu redemtionis eius, quod fructus plus valuiſſent, quàm prædicta ſumma octingentarum librarum annuarum. Itémque niſi prædictus Bartonius intra octo annos prædictum reditum redimeret, dominatus iſte prædictæ Dominæ acquireretur pro prædicto reditu. Dominus *de Montbas* octo annis elapſis cùm videret prædictam Dominam firmum poſtremæ pactioni inſiſtendi propoſitum habere, reſcriptum ad Præfectum Pariſienſem vel Locumtenentem ipſius directum impetrat, eum in finem tendens, vt prædictus contractus nullus declararetur. Et vt eò deueniret, tria illicita pacta allegat. Primū, immodicum reditum: nam pro viginti millibus libris prædictam Dominam, loco octingentarum librarum reditus, accepiſſe fructus Faij, qui conſcendebant habita ratione eius quòd tempore prædicti contractus & poſtea prædictus dominatus valuiſſet, ſingulis de more annis, ad ſortis duodecimam, omnibus oneribus deductis, loco eius, quòd priùs reditus venditus fuerat ratione vicena quinaria vel circiter. Secundò prædictum debitorem coactum fuiſſe ad prædictum reditum intra octo annos redimendum, ſe perpetua id faciendi facultate priuatum: cæterùm ex ſententia Baldi *conſil. 437. volum. 1. & conſil. 114. vol. 3.* huiuſmodi reſtrictiones vſurarias eſſe. Tertiò pro debito viginti mille librarum ſe coactum fuiſſe derelinquere fundum quinquaginta millibus librarum valentem. Aliæ nullitates tam accelerationis, quàm ex alia cauſa opponebantur. Sententia Præfecti Pariſienſis prædictus cōtractus nullus declaratus fuit, & omnia ſorti imputata: à quo prædicta Domina appellat ad Parlamentum Pariſienſe, vbi Arreſto anni 1533. appellatione & eo, à quo appellatum fuerat, in irritum deductis: & emendato iudicio, omnes conuentiones vitioſæ & nullæ declaratæ fuerunt. Cæterùm emtio reditus legitima & valida, & appellans condemnata, vt à fundo *de Faij* & pertinentiis illius deſiſte-

deſiſteret,& poſſeſſionem prædicto domino *de Montbas* derelinqueret,eique quos fructus vltra prædictum reditum perceperat, reſtitueret. In executione iſtius Arreſti compertum fuit,id quod prædicta Domina vltra reditum perceperat,tum quoad pluris valorem fructuum quàm quò ad cæſa ligna cædua,& non cædua indebitè cæſa ad ſummam decem mille librarum Turonenſium ſummam aſcendiſſe. Altero Arreſto ſubſequenti media pars iſtius reditus emta declarata fuit,& in reſiduo redimibilis toties quoties,decem millibus libris refuſis. Ratio huius Arreſti eſt,(ne primo intuitu compluribus in ſimili materia contrarium videatur) quòd reditus tam iuſto pretio venditus fuerat, & ratione viceſimaria & ſupra : atque tum alia iudicandi ratio eſt,quàm in reditibus vulgaribus, qui ratione duodecimana,aut quindecimaria & infra viceſimariam rationem conſtituuntur : poſtea quippe vitioſa & reprobata contractus planè nullos reddunt,ſi de prædictis vulgaribus reditibus agatur,non verò ſi quæratur de reditibus ita lenibus & gratioſis ratione viceſimaria & ſupra conſtitutis : prædictæ quippe pactiones tantùm nullæ ſunt,contractu ſaluo , integro & valido manente. Nam ſæpè hoc pretio reditus fundi & agri in perpetuum citra luitionis facultatem emi poſſet. Iſque reditus comparari poſſet acquiſitioni fundi & rei immobilis : nec determinari debet , vti reditus vulgares in locum vſurarum ſubrogari.

Deſumtum è prædicto Domino Molineo Aduocato prædicti Domini *de Montbas*.

II.

Venditio quando vſuraria ſit.

Arreſto Burdegalenſi,quod abſque data allegat D.Boërius,dictum fuit,niſi tribus his concurrentibus:Primò,conſuetudine emtoris vſuraria:Secundò,modico pretio:Tertiò facultate & poteſtate redimendi,venditionem vſurariam declarari non debere,per *cap. Ad noſtram: de emtio.& vend.* Nam ſi modicum pretium & prędicta facultas tantùm ſit,nihil faciet : quoniam ex diſpoſitione iuris communis , quantum ad pretium,contrahentes ſe inuicem decipere poſſunt.*l.Item ſi de pretio.§.fin.ff.locat.& in l. in cauſa.ff.de minoribus*:atque tum alterius remedium non datur , quàm *l.2.C.de reſcind.vend.* & hæc ſententia apud omnes obtinuit , excepto Barbatia,qui tenuit,modicum pretium ſimulatum contractum inducere , per textum quendam, quem ad hunc effectum interpretatur, *in cap.1. verſic.quis enim dubitat. Qual.olim feud. alie. pot.* Quantum verò ad conſuetudinem vſurariam, citra pretium modicum & facultatem luitionis, multò minùs adhuc contractus nullus erit:propterea quòd vſurarij ſæpè legitimo modo contrahunt:provt ait Boërius *deciſio.102.num.1.part.1.* Attamen , ſi mutua pecunia vel frumentum præcedat, huiuſmodi quid vſuram præſumere facit,vt dicit Cardinalis de Zabarellis *in d. cap. Ad noſtram.de emt.& vendit.* Vel etiam , ſi præter modicum pretium & facultatem, nonnulla peculiaria mutua,& indicia nudæ pecuniarum ſecuritatis extent. Nam hoc caſu,etſi nulla conſuetudo vſuraria ſit , contractus pignoratitius declaratur:provt Arreſto Burdegalenſi indicatum fuit inter Dominum Chaumontium actorem ab vna parte , & Dominum Bellomontanum & vxorem ipſius reos ab altera parte. Non enim ſemper creditur verbis,ſed ſi indicia quædam & præſumtiones eò trahant negotium, vt non ſit veriſimile quod ſcribitur, tunc ſimulatio eſt,& quædam velut imago falſi,arg. *l. milites.§.oportet.Cod.de quæſtio.*& Bald. *in l.fin. Cod. de edict.Diui Adria. toll. & in l.1.Cod de ſeru. fugit.*

Arreſtum 1.in Append.ce huius tituli.

IV.

Venditio vili pretio ſub facultate redimendo.

Si ſub prætextu * facultatis redimendi venditor rem ſuam immobilem vendat minore pretio , quàm in publica auctione venderet, putà ſi quidam extent , qui eam multò cariore pretio ſub haſtis publicis emere vellent: nihilominus is vilius pretium elegerit eius, qui prædictam facultatem tradit : hoc caſu contractus vſurarius & illicitus eſt, licet tertium requiſitum *cap.conqueſtus. de Vſuris* , putà quod emtor ſoleat fœnerari , non præſtò ſit. Eáque opinio eſt Gloſſæ *in d. cap. conqueſtus* , quam Guido Papa ait ſe vidiſſe obſeruatam, iuxtáque eam iudicatum fuiſſe in Parlamento Gratianopolitano, tre cennio quo in eo operam dedit.

* Venditio vili pretio celebrata ſub facultate redimendi & conductione venditoris, vſuraria declarata fuit Arreſto Par. ...,quod datum 14.Iul. j 1573.Choppinus *lib.2.de priuileg ruſtic part.1.cap.6.*

V.

Venditio fructuum & poſtea fundi ipſius ob mutuam pecuniam.

Illuſtris Ioannes Chalmazelius,Eques Ordinis Regij dominus ſancti Marcelli ſupra Ligerim *de la Pye* , Sancti Eligij & Villertæ poſt & durantibus adhuc tumultibus in hoc regno excitatis, pro obſequio Regis & buno Reipublicæ, cùm inopia pecuniæ premeretur, mutuò eam accipere cogitur. Eum in finem Martinum Ponthum ciuem & mercatorem Lugdunenſem adit,& poſtea bona fide nummos ipſius aſſecurando , venditionem & ceſſionem fructuum *de la Pye*,Sancti Eligij & Villertæ, ad ſexennium pretio viliore prædictu Pontho facit. Durante prædicto tempore prædictus Dominus Chalmazelius noua preſſus inopia à prædicto Pontho de nouo pecuniam mutuam accipit, & alterius cautionis loco ei prædicta territoria ſeu dominia vili pretiu vendit , ſub facultate ea redimendi intra certum tempus conuentum , & citra præiudicium prædictæ fructuum venditionis , quæ etiam de nouo confirmata fuit & expreſſa pactione conuentum,quo caſu prædictus venditor intra tempus præfinitum prædictos fundos redimeret , emtorem nõ ideò minùs prædictos fructus ſibi venditos percepturum, intra biennium à prædicta redemtione proximum. His ita confectis prædictus dominus Chalmazelius indormit: & ob defectum pecuniæ tempus redemtionis elabi ſinit , vt & tempus venditionis fructuum. Ponthus emtor videns ſe ſecurum , venditorem verò ſuum adeò impeditum,reſcriptum à domino Duce Sabaudiæ , vbi prædicta dominia ſita ſunt, impetrat,quo capax & idoneus fieret ad poſſidenda huiuſmodi feuda , quę à ſua Excellentia ſubfeudi titulo , & à Marchione *de Villars* feudi titulo poſſidebantur. Prædictus dominus Chalmazelius omni opera & medio deſtitutus, & perpetuis negotiis præpeditus , nec hactenus

Nn

domui ſuæ ſuccurrere valens, libellum Dominis Præſidi & Senatoribus Camberiacenſibus offert, ſub cujus diſtrictu prædicta dominia & fundi ſiti ſunt, omnia quæ ſuprà exponens ad probandam prædicti venditionis contractus ſimulationem, qui vtique nonniſi pignoratitius erat ob vile pretium, quod nonniſi tertiam iuſti pretij partem conſtituebat. Itémque ob prædictam facultatem redimendi, & impedimentum prædicti domini eum in finem tendebat, vt prædictum Ponthum cogeret pretium, iuſtos ſumtus ac legitimas impenſas recipere, quarum conſignatio facta fuit, ſibique retrouendere. Libello reſcriptum iuſtitiæ à ſua Excellentia prædictum in finem annexum fuit, & prædictus Ponthus auditus, qui ſemper obſtinatè prædictis concluſionibus opponendo ſe defendit, tam iuſtum pretium aſſerendo, quàm omnibus argumentis ad excludendam prætenſam ſimulationem in medium adductis. Super eo partibus à prædicto Senatu probatio iniuncta fuit, quam eæ poſtea reſpectiuè attulerunt de pretio, mutuo aliiſque articulis ab iis propoſitis & ſuper omnibus, productionibúſque in iure conſtitutis tam ſuper principali quàm ſuper nonnullis attentatis à prædicto Pontho ſub finem prætenſis, Arreſtum à prædicto Senatu Camberiacenſi datum fuit, cuius propria verba ſequuntur: Senatus neque prætenſorum attentatorum, neque articulorum poſt inquiſitionum publicationem deductorum ratione habita, quin vlterius pergendo, prædictos libellos prædictúmque reſcriptum ab actore impetratum approbando, quantum ad hoc, declarauit & declarat memoratam in iis redemtionem perpetuam, quo facto cōdemnauit & condemnat prædictum Ponthum reum ad reſtituenda dominia *de la Pye*, Sancti Eligij, Villertæ & bona inde dependentia, de quibus in lite agitur, pretio principali in prædicto contractu expreſſo refuſo, augmento, ſi quod detur, monetæ ſoluto, reſtitutis impenſis vtilibus & neceſſariis & permanētibus, iuxta liquidationem earum ad exequendum præſens Arreſtum conficiendam. Idque ſub onere laudimiorum Dominæ Marchionniſſæ *de Villars* debitorum, à quibus prædictus dominus actor prædictum Ponthum liberum & immunem præſtare tenebitur. Ac præterea condemnauit & condemnat prædictum Ponthum ad reſtituendos fructus prædictorum dominiorum & bonorum, à 17. Ianuarij 1582. die ſcil. conſignationis in manus Ioannis Croppeti factæ, vſque ad diem, quo prædicta bona plenè atque integrè prædicto actori tradentur, & in expenſas præſentis inſtantiæ, à die publicationis inquiſitionum, aliis precedentibus non adiudicatis, inter prædictas partes inuicem compenſatis, idque ex cauſa, liquidatione prædictorum fructuum & taxa prędictarum expenſarum Senatui reſeruata. Inſuper prædictus Senatus manus laxationem prædictorum numorum inter manus prædicti Croppeti conſignatorum prædicto domino actori præbuit & largitus eſt, eóſque retrahere permiſit. Factum Camberiaci in Senatu & pronuntiatum Procuratoribus partium, 2. die Auguſti 1584. Principale dubium in prædicta lite non fuit de vtilitate pretij: nam id vltra dimidium iuſti pretij erat, cui accedebat æquiſſimū deſiderium recuperandi prædicta dominia & territoria, quæ Maiorum actoris fuerant, & neceſſitas ſingularis & extrema, qua prædictus actor mutuum accipere poſteáque ſub facultate redimendi vendere coactus fuerat. Verum prædictum dubium de qualitate prędicti rei erat, de quo teſtibus alióve modo non probatum fuit, eum fœneratori ſcil. ſolitum fuiſſe, & contractus ità fictos & ſimulatos inire. Adeò vt ex tribus aut quatuor præcipuis requiſitis, ex quibus probatio ſimulati contractus deſumi poteſt, (quæ ſunt, vilitas pretij, facultas luitionis, conſuetudo fœnerandi emtoris, & conductio) in prædicta lite nonniſi duo concurrerent, quæ ſanè apparebant & ſatis elucebant, puta vilitas pretij & facultas redimendi. Nihilominus Senatus ex iuſtitia & æquitate, cuius à Deo & ſua Excellentia inſtrumentum ſunt, præſide tum Domino Caſtellardo, primo Præſide in prædicto Senatu, viro ampliſſimo, doctiſſimo atque in huiuſmodi actibus exercitatiſſimo, perpendit, ex prima videl. venditione fructuum & altera venditione territoriorum ſub facultate luitionis & pacto continuandi poſt redemtionem fructuum perceptorum, nec non conſiderata pretij vilitate, ſatis videri debuiſſe, quòd quantumuis mentio venditionis facta fuiſſet cum inueſtitura & deueſtitura, hoc tamen nonniſi ad ſecuritatem nummorum mutuò datorum & ſub immodicis vſuris debitorum factum fuiſſe, adeò vt proprietas eorum expreſſo diſcurſu ad emtorem tranſire non potuerit. Ea Labeonis verba ſunt *in l. cùm manu ſata. ſub fin. De contrah. empt. Nemo poteſt*, inquit, *eam rem videri vendidiſſe, de cuius dominio id agitur, ne ad emtorem tranſeat, ſed hoc locatio eſt aut aliud genus contractus*. Accurſius verba illa: *aut aliud genus contractus*, interpretatur de hypotheca & ſimplici oppigneratione, adeò vt iam neceſſe non ſit rationem habere conſuetudinis creditoris contrahentis. Verba Labeonis hanc ad rem expreſſa ſunt. Nam ſiue proprietatis ſiue poſſeſſionis nulla tranſlatio eſt, ad minimùm pura & ſimplex Quantum ad proprietatem attinet, ea ſuſpenſa fuerat ob tempus redimendi conuentum, quo pendente emtor proprietarius dici nec potuit nec debuit, quoniam venditio perfecta non erat. *Non poteſt* (inquit Paulus *in l. Rei appellatio latior eſt. 5. ff. de V. S.*) *id dici perfectum opus eſſe, niſi quod omni ex parte perfectum eſt.* Quantum verò ad poſſeſſionem, quanquam tempore prædictæ venditionis, prædictus reus poſſeſſor prædictorum fundorum fuiſſet: is tamen tantùm mediante venditione fructuum fuerat, quæ antea ob nummos mutuos & ſolutionem eorum cum eo celebrata fuerat: atque in eo nihil eſt, quod proprietatem tangat, minùs verò poſſeſſionem, niſi ad tēpus fructuum venditorum, quod etiam reſoluta venditione durare debebat. Verba Labeonis, quæ in materia noſtra propria ſunt, minimè requirunt, vt creditor emtor huiuſmodi contractus ita fictos & ſimulatos celebrare ſolitus ſit, verùm tantùm intelligit id accipiendum, quod ex cōtractus circumſtantiis colligi & capi poterit. In Francia complures id adiungere voluerunt, verùm id ex neceſſitate non fuit: ſed ad conuincendos

Arreſtum de la Pye.

Conſuetudo fœnerandi vtrinque requiritur ad reſoluendos contractus prætenſos fictos & vſurarios.

Pendente tempore facultatis redimendi venditio non eſt perfecta.

cendos eum in modum contrahentes. Alij id expreſſè reiecerunt, nominatim Aruernenſes in Conſuetudine ſua ſanè perquàm doctè in ſcripturam redacta & à ſummæ doctrinę viris: quibus ea gens ſemper abundauit, qui facultatem redimendi tantum requiſiuerunt, & vilitatem pretij & poſſeſſionem, de qua loqui hîc non oportet: poſſeſſio quippe ob prædictā fructuum venditionem in ſuſpenſo erat. Ac quamuis à prædicta Conſuetudine aliquod iudicium requiſitum fuerit, melius certè eſſe non poteſt, quàm diuerſitas prædictorum contractuum, venditionis primò fructuum, poſtea verò fundi, vilitas item pretij & qualitas partium contrahentium putà, nobilis bonæ famæ & illuſtris familiæ, & mercatoris cuiuſdam, qui iuſto & legitimo intereſſe non contentus, immodicum acceptauit. Is ſolus actus eum conuincere debet. Defleat peccator, qui in vno peccauit, quia cæterorum factus eſt reus, *cap. defleat, de R.I. arg. l. aut Prætor. 7. §. 10.* per Pompeium. *ff. de minoribus:* & quod ait Caius *in l. & qui ſoluendo,* ſub fin. *De hered. inſtituendis.*

VI.

Venditio inita ſub facultate redimendi & conductionis ratione duodecimaria ad tempus nouem annorum, poſtea Arreſto in contractum conſtitutionis reditus conuerſa.

Dominus Sertantius dominæ Bordezeriæ dominium ſuum Sertantij vendidit, pretio quadraginta millium librarum realiter ſolutarum ſub facultate redimendi ad nouem annos, & conductione ratione duodecimaria ad prædictum tempus. Hoc tempore elapſo neque redemtione facta prædictus venditor fruitur & in poſſeſſione fundi ſui manet. Prædicta Domina, vt eum poſſeſſione deiiceret, prędictum Sertantium coram dominis Libellarus Palatij citari curat, & ex rationibus ſupradictis concluſit ad hoc, vt cogatur ſibi cedere prædictum dominium reſtitutis fructibus ab elapſis illis nouem annis perceptis. Is excipit, ſe nunquam vēdere, ſed tantùm oppignerare voluiſſe, ſeque ſemper realiter fundum ſuum poſſediſſe & prędictæ Dominæ actrici vſuras & intereſſe ipſius nummorum ſoluiſſe & continuare paratum. Quòd ſi in contractibus inter ſe initis mentio emtionis & venditionis locationis & conductionis facta fuit, omne id imaginarium eſſe, quoniam venditor in poſſeſſione remanſit. Omnem quippe venditionem duo extrema præſupponere, pretium & traditionem, *l. Ex emto, in pr. ff. de actio. emti.* Adde quòd prædicta Domina poſt hos nouem annos intereſſe ſuum recepiſſet, itémque pretij vilitas ſubeſſet, ratione quoque duodecimaria. Igitur omnia ad reditus conſtitutionem referenda eſſe. Maioriſque ſecuritatis ergò, prædictus reus reſcriptum Regium offert ad prædictam reditus conſtitutionem comprobandam & contractum reditus ſimulatum declarandum. Prædicta Domina Bourdezeria aſſerit venditionem perfectam fuiſſe, ex qua ſoluto pretio ad rem tradendam actio naſcitur, *l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. emt.* & quòd res iuſto pretio vendita ſit. Ampliùs, non obſtante facultate redimendi perpetuò in omni venditione licita & conceſſa, quæque nec maculam nec vitium indicat, *l. 2. C. de pact. int. emt. & vendit.* prædictam venditionem in ſimplicitate ſua remanere debere. Porrò prædictum Sertantium poſſeſſorem ſe dicere nō poſſe: poſſeſſionem quippe, quam habuerit, mediante conductione fuiſſe, ſic non ſibi poſſediſſe ſed domino, *l. quod meo. ff. de acquir. poſſeſſ.* Denique minus adhuc valere, quod prædictus Sertantius dicat, ſe nunquam vendere intendiſſe: contrarium quippe expreſſè in contractu continetur, in quo intentionem ſuam declarare debuiſſet, nec eam in mente abſconditam retinere, *l. Labeo. 21. ff. de contrah. emt. & l. Veteribus. ff. de pactis.* Poſt hæc omnia, prædicta Domina materiam dubiam videns, quo ea ſe expediret & ſe non tam dominium iſtud, quàm ſuos numos expetere demonſtraret, in contractus reſciſſionem conſentit, refuſis ſibi principali ſorte & intereſſe, & eo quod eius nomine in reſiduo deberi reperietur: quam conditionem prædictus Sertantius acceptare recuſat. Sententia prædictæ Curiæ Libellariorum, habita ratione reſcripti Regij à prædicto domino Sertantio oblati, prædictus venditionis contractus in conſtitutionem reditus commutatus fuit iuxta Conſtitutionem, atque prædictum Sertantij dominium ſolutioni prædicti reditus ſpecialiter obligatus declaratus fuit: à quo prædicta Domina Bordezeria ad Parlamentum appellat, vbi Arreſto 4. Iunij 1579. pronuntiatu à D. Præſide Preuotio, appellatione & eo, à quo appellatum fuit, in irritum deductis, prædictus Sertantius appellatus condemnatus fuit, ad derelinquendam prædictæ Dominæ poſſeſſionem prædicti dominij Sertantij, vſque ad concurrentem quadraginta millium librarum ſummā, eúmque in finem Curia decreuit, prædictum fundum ad quatuor menſes elocandum: prædictæ dominæ Bordezeriæ appellatæ, ob nummos ab ea prouenientes redituum ſingulis annis ratione duodecimaria prædictæ ſortis quadraginta millium librarum, ſoluendum, vſque quò ſors integra refuſa fuiſſet, intereſſe ſoluto principali non imputato ac citra expenſas tam cauſæ principalis, quàm appellationis.

Forma redemtionis in contractibus pignoratitiis, per Arreſta poſtrema obſeruata.

Hodie Arreſtis poſtremis in contractibus pignoratitiis (qui ex appoſita redemtione, reconductione & pretij vilitate cognoſcantur) tempus & dilatio debitori & venditori præfigitur, ad ſoluendam & reſtituendam ſortem ab eo acceptam cum emolumentis. iuxta Conſtitutionem, ſumtibus & impenſis legitimis: alioquin prædicto tempore elapſo, decerni ſolet, fundos in huiuſmodi contractibus venditos pignori capiendos & ſubhaſtandos, & nummos creditori vſque ad concurrentem debiti ſummam tradendos: quo facto creditoribus & debitoribus æqualiter ſatisfit. Creditori ſolutione præparata ſolidi, quod ei debetur, debitori vero fondo ipſius iuſto pretio diuendito, plus ſcil. offerenti & poſtremo licitatori, id quod deſumtum videtur ex *l. ſi fundus 16. §. fin. ff. de pign. & hypoth.* V. Robertum *rer. iudicat. lib. 2. cap. 8* & ea quæ ſcripſi *in quæſtio. mea 89.* Antea pretium venditionis ad conſtitutum reditum reducebatur ratione duodecimaria, vel etiam venditori dilatio concedebatur ad retrahendum fundum ſuum intra certum tempus, quo elapſo eum penes emtorem remanſurum decernebatur, iuxta Arreſta relata à Choppino *lib. 2. de priuileg. ruſtic. cap. 6.* V. Molinæum *tract. de Vſuris, quæſtio. 65.* & Grimaudetum *lib. 2. de Vſuris, cap. 7. 8. & 9.* I.C.

VII.

Repetitio pretij reditus vſuraria eſt.

Contractus vſurarius & illicitus declaratus fuit, quo venditor reditus ſolarij & pecuniarij, emtori ſortem ſe ſoluturum, quando ei videbitur, promittit, & prædictum venditorem ad hoc faciendum cogi poſſe: Arreſto Pariſienſi, 15. Iunij 1425. Et ſanè contractus nihil eius ſapiebat, quod contrahentes deſignare voluerunt, putà

venditio, & nimis manifeſtò vſura committebatur. Id quod in minoribus locum non habet, prout continetur in Arreſto 30. infrà.

VIII.

Mercator merces ſuas fide de pretio habita vendens, quando creditor ſuo reditum emere poſſit.

Dubium hoc aliquo durauit tempore, & nonniſi Arreſtis reſolutum fuit, purà, vtrùm mercator quidam vendens & tradens merces ſuas, ex pretio earum ab emtore ſuo reditum vulgarem ratione duodecimaria aut quindecimaria emere poſſit? Complures tenuerunt, quod ſic, quoniam ex iure communi incontinenti mercibus traditis, abſque vlla conuentione, neque interpellatione mercatoris præcedente, ius intereſſe vſurarij aduerſus emtorem pretium non ſoluentem acquiritur, *l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de actio. emt. & l. fruct. & l. Curabit. C. eo. tit. & l. eum in fin. ff. de vſuris.* Quinetiam ſi merces traditæ nullius reditus ſint. Ac multò maiore ratione vſura & intereſſe pactione expreſſa debetur, textus hanc ad rem expreſſus eſt *in l. pro auro. Cod. de vſur.* Nec vllum abſurdum eſt, honeſtum mercatorem hoc medium habere rem ſuam augendi potiùs, quàm alterum, *l. eos. §. 1. Cod. de vſur.* ac nominatim ratione duodecimaria. Nonnulli diſtinctionem fecerunt caſuum hac parte occurrentium, ad vſum hodiernum iuri conformem. Putà primò, ſi mercator vendidit & tradidit merces ſuas pluribus & diuerſis vicibus minutatim ſeu per partes, non verò per auerſionem & vna vice ad cognoſcendam impoſturam, neque ab hoc die in craſtinum in fraudem legis: verùm prout emtor iis opus habuerit aut ad vſus proprios aut etiam ad negotiationem: poſteáque rationibus diſtractis compertum fuerit, emtorem mercatori certam ſummam reſiduam debere: hoc caſu, ſi mercator pro prædicta ſumma reſidua à debitore ſuo reditum ratione duodecimaria emat, emtio iſta valida & admittenda eſt, eíque ſtari oportet: dummodò ex tabulis rationum mercatoris appareat, pannos aliáſue merces iuſto & legitimo pretio venditas fuiſſe. Nam ſi pretio iniuſto & immodico venditio peracta fuiſſet, ob fidem de eo habitā, rum ſuſpicio ſubeſſet. Item ſi debitor huiuſmodi merces emiſſet qualitatem & conditionem ſuam excedentes, & quiſque videre poſſet, id quodammodo manu factum, vt videlicet pecuniam inde poſtea ſuo damno, breuíque tempore redigeret, tum periculum ſubeſſet. Atque ea de re complurima Arreſta huiuſmodi contractus annullantia data fuerunt, facta ad ſimplicem ſortem cōdemnatione, citra reditus præſtationem, intra certum tempus: quo elapſo reditus deberetur & validus foret. Verùm etiam citra prædictam ſuſpicionem & vitia, & ſi bona fides ſubeſſet, vt ſuprà in primo caſu, Curia huiuſmodi contractus recipit nec illos annullat. Secundò & altero caſu, ſi mercator merces ſuas fide de pretio habita vendit, atque ilicò & ex tempore pro pretio mercium reditum ab eo, cui merces tradit, emat, huiuſmodi contractus reprobarut tanquam vſurarius & illicitus: atque de eo complurima Arreſta Pariſienſia data fuerunt: ac nominatim quoddam quod præ cæteris aliis ſolemne àc famoſum eſt in hac materia, pro Ioanne Mallio aduerſus Rollequinum Fetonium, 2. Maij 1513. quæ Arreſta valdè à ſe inuicem differentia & diuerſa extitere, iuxta diuerſas materiarum ſeu factorum occurrentium ſpecies & rationes, & prout æquitas huius vel illius Curiam mouit. Quarum enim ad poſtremum, dominus Molinæus annotauit, primò mercatorem merces ſuas vendentem atque ex tempore reditum pro pretio illarum ementem, duplex compendium facere: putà ex mercibus, quas certè maiore lucro vendit, quàm ex vulgaribus vſuris perciperet. Secundò, vendentem eum in modum citra nummorum ſolutionem, & debitorem ementem nullo erogato, veroſimiliter de maiore pretio conuenire, quàm ſi in numerata pecunia haberetur & numeraretur. Mercatori quippe nihil vtilius eſſe. Quapropter exceſſus pretij, reditus ratione duodecimaria aut quindecimaria ad iniuſtæ & immodicæ vſuræ ſpeciem, ob fraudem, quæ hac ratione commiſſa fuit, accedere poteſt. Tertiò per auerſionem vēdi cuidam poſſet, qui ex eo nullum compendium faceret. Prædictáque Arreſta locum habent, quamuis breui temporis ſpatio iſtud fieret, exempli gratia ſpatio ſex aut octo menſium. Atque ita iudicatum fuit altero Arreſto prædicti loci, quod datum fuit aduerſus Robertum Ludouicum mercatorem Pariſienſem, qui merces mutuò dederat, & extremo triennij curriculo debitor ei reditum pro debito conſtituerat & vendiderat, qui annullatus fuit arg. *l. ſi ventri. §. in bonis. ff. de priuil. cred. & l. ſi quis poſt hac. Cod. de præſcript.* Idémque foret ſi mercator reditum certo pretio emiſſet, quod is poſtea in mercibus ſolueret: vel etiam ſi reditus pro venditis mercibus conſtitutus fuiſſet partim, partim verò in nummis: hoc quippe nullum foret, déque eo pariter Arreſtum Pariſienſe extat de 17. Iulij anno 1520. quo dictum fuit, ſi quædam reliqua ſoluta fuiſſent, ea de ſorte detrahenda eſſe.

Quod hoc capite continetur, deſumtum eſt *ex quæſt. D. Caroli Molinæi tract. de vſuris*, & locum habet, quando mercator ab altero mercatore incontinenti pro mercibus ſuis reditum accipit. Secus ſi ex interuallo ad pias cauſas & inter alias perſonas: prout reditus iuſtus ratione duodecimaria iudicatus fuit, pro Capitulo Beatæ Virginis Stampenſis, pro 160. libris reditus ſubrogati in locum triginta frumenti modiorum, pretio quo tum valebat, conſtituti à mercatore executori teſtamentario Canonici cuiuſdam, qui pecuniam legauerat. Iudicatum 6. Auguſti 1576. perorante Loiſelio. Contractus itidem validus eſt, ſi mercibus venditis & notabili temporis interuallo elapſo, debitor pecuniæ pecuniarium reditum ſuper ſe conſtituat. Arreſtum die Martis, 27. Februarij 1564. perorante domino Thuano. Et notandum eſt Arreſtum, 13. Decembris 1512. quo reditus conſtitutus partim pro mercibus, partim pro pecunia, declaratus fuit legitimus pro pecunia, nullus vero pro mercibus, *l. ſi non ſortem. §. ſi centum. De condictio. indeb. l. cùm amplius. de reg. iur.* Carondas *lib. 10. Reſponſ. cap. 21 & lib 11. cap. 25.* ex communi Palatij tenet, reditum pro mercibus conſtitutum, venditione mobilis, legitimum & validum eſſe, ſi iuſta & abſque fraude conſtitutionis cauſa ſit, eo quod omnia debita, ob quæ huiuſmodi conſtitutiones redituum abſque fraude fiunt, locum pecuniæ tenent, & contractus eo modo celebrati, vitioſi æſtimari non poſſunt, iuxta *l. ſi pro mutuo & l. eo quod à mutuo. Cod. ſi cert. petatur. l. pretij cauſa. Cod. de Reſc. vend.* B. I. C.

IX.

Nullitas contractus præſcripta.

Debitor quidam, anno 1387. reditum quendam ratione decimaria creditori ſuo, & pro 100. libris decem vendit, & generaliter omnia ac ſingula bona ſua obligat. Quadraginta annis pòſt, anno 1427. heres creditoris hunc reditū ab herede debitoris recognoſci curat, pretio

non

non deſignato, neque declaratione plena prioris conſtitutionis facta. Decennio poſt recognitionem illam lis inter eos oritur: ſuper ea lite interuenit iudicium, quo fundus quidam prædicti debitoris vel heredis ſui, nominatim & expreſsè hypothecæ nexus & ſolutione prædicti reditus oneratus eſſe declaratur. Aliquo tempore pòſt creditor videns debitorem ſuum ſibi non ſoluere, pro reliquis reditus prædicti pignori capi, haſtis publicis decurſis vendi prędictum fundum vigore prædictæ recognitionis & prædicti iudicij curat. Subhaſtatio in Parlamento inhibetur. Octuaginta annis pòſt, anno ſcil. 1537. dominus fundi & ſucceſſor debitoris, Curiæ libellum offert, eóque petit, vt prædictus creditor primum titulum acquiſiti reditus, de quo agitur, exhibére teneatur, an id facere poſſit, & verùm id in ipſius poteſtate ſit, aut dolo eum habere deſiit, vt ſuper iis iureiurando exacto audiatur. Prædictus creditor contradicit & ait, prædictam recognitionem & ſententiam ſufficere debere, poſtulátque vt in decreta prędicta ſubhaſtatione procedatur. Nihilominus Arreſto prædicti debitoris libellus approbatur, & creditor condemnatus fuit ad poſtulata per eum facienda & in expenſas incidentis. Creditor primum ſuum titulum exhibet, ex quo apparet, nonniſi centum libras pretij pro reditu quodam decem librarum eſſe. Hoc viſo, debitor duo proponit: Vnum erat, in hoc titulo mẽtionem fundi ſubhaſtati non fieri. Nihilominùs id non admittendum, quoniam recognitio & ſententia prædictum fundum afficerent. Alterum hoc erat, conſtitutionem hanc ratione decimaria vſurariam eſſe, eámque ad rationem quindecimariam cum facultate luitionis redigendam. Arreſto Pariſienſi, 19. Maij 1543. dictum fuit, reditum continuandum, citra moderationem & redimendi facultatem, prædictúmque debitorem nouationem facere cum creditore oportere: alioquin ad adiudicationem ſubhaſtandi fundi procedendum. Curia longiſſimi temporis centum & duodecim annorum imò plurium lapſu mota fuit.

X.

Venditio conditionalis ex mutuo procedens.

Contractus reprobatur, quo debitor debitum confitetur, ſéque ante Paſcha tum proximum ſoluturum promittit, ſummam quandam ex cauſa mutui, & in defectum eius ex tunc reditus ratione duodecimaria, vel quindecimaria vel viceſimaria venditur: hoc quippe vſurarium eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum in Maiore Inquiſitionum Camera, 10. Decembris 1533.

* Reditus pro ſumma nummorum in certum diem debita, eo die non ſoluta conſtitui non poteſt: prout iudicatum fuit Arreſto, menſe Martio 1535. iuxta *l. Super dominia. l. Eò que à multis. Cod. ſi certum petat. l. Pretij certi. Cod. de reſcind. vendit.*

XI.

Pretium in reliquis ſolutum quando vſurarium ſit.

Compluribus Arreſtis vſurarium & illicitum declaratum fuit, reditum pro pretio reliquorum alterius præcedentis reditus emere, vel debita reliqua adiungere eiúſque ſortem principalem augere, eóque facto ſimul ipſum præcedentem reditum augere, *l. vt nullo modo vſurar. vſura. Cod. de vſuris.* Verùm ſumma in Parlamento * dubitatio fuit, vtrùm, ſi ex reliquis huiuſmodi reditus debitor in ſolutionem det & fundum vendat, huiuſmodi venditio rata eſſe poſſit, ex hac ratione, quòd ſi creditori ex prædictis reliquis ſolutum fuiſſet, is ſummam inde prouenientem ad fundum comparandum impendere poſſet. Nec ratio hanc venditionem impediendi ſubeſt: id quod Arreſto Pariſienſi, anno 1548. deciſum & iudicatum fuit, huiuſmodi venditionem validam eſſe, dummodò tamen retrouenditionis pactum non ſubſit, nec vilitas pretij, nec emtor huiuſmodi contractus fœneratitios celebrare ſolitus ſit, nec poſſeſſio penes venditorẽ per conductionẽ certo pretio initam maneat. Nam ſi hæc quatuor ſimul reperiantur, venditio huiuſmodi vſuraria erit, & emtioni reditus pecuniarij æquipollebit, & propterea ex numero contractuum reprobatorum, per textum *d. l. vt nullo modo*, per expreſſa verba, ibi, *nullo modo licere cuiquam vſuras præteriti temporis vel futuri in ſortem redigere*, idémque erit in reliquis conductionis ex venditione prædicti generis, per *cap. ad noſtram. de emt. & vendit.* Vide *Arreſta 3. & 4. infrà.*

Lucias *lib. 7. Arr. Tit. 6 Arr. 5.*

*Choppinus *lib. 2. de privileg. ruſtic. part. 1. cap. 6.* Arreſtum quoddam Pariſienſe refert, quod datum in quarta Camera Inquiſitionum, 21. die Auguſti 1574. quo debitor reditus, qui creditori ſuo ex ſecundo contractu fundum, vt eo in perpetuum frueretur tradiderat, ad redimendum hunc reditum vnà cum fundo, ſorte principali & intereſſe ſolutis, admiſſus fuit. T.

XII.

Reditus à minore conſtitutus quando nullus ſit.

Minor 25. annis, 23. annorum tantùm abſque curatore reditus debitorem ſe cõſtituerat. Poſtea ob reliqua conuentus, reſcriptum ad contractum reſcindendum impetrat, minorem ætatem allegãs, ad eius nullitatem refuſu eo, quod in rem ſuam verſum fuiſſe probaretur. Sententia Arreſto confirmata, contractus reſciſſus fuit, ſed ſorte principali citra fructuum reſtitutionẽ & expenſas reſtituta. Reditus ratione viceſimaria conſtitutus fuerat. Nummi à nobili quodam dati fuerant cuidam, qui eodem anno poſtea Conſiliarius Curiæ fuiſſe prætendebatur, et id non probatum, ſed tantùm allegatum fuiſſet. Prædictæ partes contrahentes intimi amici fuerant, qui non præſumebantur voluiſſe inter ſe lucrum tractaſſe: & notari oportet, prædictum actorem in reſtitutione allegaſſe, tantam amicitiam ſibi cum eo, qui ſibi nummos dederat, interceſſiſſe, vt ſi vixiſſet, nullum à ſe intereſſe recepturus fuiſſet, ex quo præſumitur mutuum tantùm contractum, in quo mutuo minor ętatis viginti trium, vel viginti quatuor annorum curatorem non habens ſe obligare poteſt, vt in cęteris mobilibus. Sed voluit lex in huiuſmodi contractibus, ſi appareat minorem nummos ſibi traditos dilapidaſſe, creditori onus probandi incumbere, eo ſcilicet in rem minoris verſos fuiſſe. Quòd ſi conſtet vel præſumtio ſit, huiuſmodi minorem hominem induſtrioſum eſſe, qui ita agebat, ita operabatur, vt à vulgo veluti maior haberetur, ij quoque in rem huiuſmodi minoris verſi intelliguntur, niſi contrarium probet. Adde quod differentia notari poſſit inter alienationem immobilium, & venditionem reditus à minore conſtituti: huiuſmodi quippe reditus propriè immobilia nõ ſunt, ſed tantùm

Reditus propriè immobilis eſt.

ſus eos inter res immobiles numerauit. Item alienatio immobilium perpetua eſt, conſtitutio verò reditus redimibilis & temporalis. Octauo Martij 1549. Arreſtum Pariſienſe datum fuit, quo hic contractus irritatus fuit, reſtituta à prędicto minore ſorte principali intra ſex menſes: aliàs contractus approbatus, citra vlla reliqua & expenſas.

Quomodo reditus conſtituti immobiles ſint, neque pro iis laudimia debeantur, vide Arreſtum quod citat Molinæus, de anno 1557. *ad cap.* 2. *de cenſibus, Conſuetud. Pariſ.* & *ad Art.* 8. *Conſuet. Bituric.* iuxta *l.* 1. *de rebus dubio.*

XIII.

Reditus immobilis.

Arreſto die Vigiliæ S. Dionyſij, 8. die Octobris 1540. Maioribus diebus Molinenſibus, contractus quidam nullus & fœneratitius declaratus fuit, quo reditus quidam annuus menſuræ cuiuſdam vini integræ ſeu cadi integri pretio decem librarum venditus fuerat, & emtor ob vſuram in multam decem librarum Turonenſium Regi inferendam & expenſas venditori ſoluendas condemnatus fuit, cui id quod ex iode percepiſſet in ſortem imputare tenetetur (*Lucius lib.* 7. *tit.* 4. *Arr.* 6.)

XIV.

Reditus immobilis præſcriptione non ſuſtinetur.

Viceſima tertia Auguſti * 1533. in tertia Camera Inquiſitionum, perrogatis aliarum Camerarum ſuffragiis concluſum fuit, in quibus ſcilicet facti ſpecies relata fuit, reditum currentem ratione decimaria conſtitutum, ad ratioñe quindecimariam, pro reliquis ſoluendis, moderandum & reducendum, non obſtante præſcriptione 54. annorum. Attamen dictum fuit, prædictam præſcriptionem, quantum ad redemtionem attinet profuturam: eóque facto prædictum reditum redimibilem non fore.

*Contrarium eius, quod Paponius ad finem huius Arreſti ponit, poſtea iudicatum fuit, præſcriptione etiam 60. annorum non obſtante, ad relationem D. Vallæ, prout ipſemet teſtatur *lib. De rebus dub. tract.* 19. *num.* 4. V. Grimaudetum *lib.* 1. *de vſuris, cap.* 24. vbi probabiliter tractat hanc quæſtionem: Verum contractus fœneratitius præſcriptione confirmari poſſit. I.C.

XV.

Reditus ex omnib. partib. abſque vitio eſſe debet, tam reſpectu ſortis, quàm reditus ipſius.

Contrahentes in conſtitutione reditus benè animaduertere debent pacta, quæ ineunt: vnicum quippe vſurarium pactum ſortem ſpectãs, totum nullum facit & reliqua ſorti imputari, non obſtante textu *in l. ſi pro mutua. Cod. ſi cert. petat.* & *in l. vſuras.* & *l. placuit. ff. de vſuris.* quibus ſtipulatio vſurarum immodicarum ad iuſtam menſuram reducitur, in reſiduo verò reiicitur: inutilis enim adiectio non vitiat, ſed vitiatur. Huiuſmodi quippe diſpoſitio iuris ciuilis eſt, quod penſiones vſurarias non planè reprobauit, ſed aliquo modo approbauit. Ex Iure Canonico iuxta legem diuinam eiuſmodi res omnino odioſa eſt: & plerumque in Curia obſeruatur, reditus ratione decimaria non tolerari, verùm pro vſurariis haberi, & cum rigore irritari. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, in Camera, de vſuris, de reditu quodam 150. librarum, pretio 1200. librarum & 600. librarum in debito quodam inutili, qui pro pecunia numerata traditus fuiſſe in fraudem vſurarum iudicatus & habitus fuit, à Domino Pommerello Magiſtro Rationum. Qui reditus 150. librarum anno moderatus fuit. Primò quò ad ſortem ad 1200. libras. Secundò pro centum libris ſingulis annis, quibus huiuſmodi iuſtus & validus eſſe potuiſſet ab initio, niſi prædictum 50. librarum exceſſum comprehendiſſet: verùm nullus per omnia declaratus fuit, & reliqua recepta ſorti adnumerata ad redimendum ſub 1200. libris realiter expenſis, prædictum verò debitum inutile cancellatum. Idem iudicatum fuit altero Arreſto Pariſienſi, in Maiore Camera Inquiſitionum inter Antonium Vagum actoré ab vna parte, & Ioannem Saulgium, Dominum S. Germani, appellatorem à Maioribus diebus Niuernenſibus, 16. Martij 1537.

XVI.

Idem.

Wilhelmus Bertius agricola Cappellæ Regiæ, octodecim miliaribus à ciuitate Pariſienſi diſtantis, vendit & aſſignat ſuper fundo quodam in prædicto loco ſito, reditum vnius frumenti modij, qui duodecim ſextarios Pariſienſes efficit, menſuræ frumentariæ Pariſienſis, optimi frumenti: ad vnicum aſſem vſque, Pariſiis die Purificationis in domo Ioannis Tayi emtoris prædicti reditus reddendi pretio centum librarum Turonenſium. Hic fundus venditur Claudio Alaudæ, Procuratori Caſtelleti & Locumtenenti generali Balliuiatuum S. Dionyſij, qui ab emtore vel ipſius heredibus perſonali hypothecaria conuenitur. Is nullitatem vſurariam iſtius contractus excipit: eúmque in finem reſcriptum ad Præfectum Pariſienſem directum impetrat. Primò is exceſſum impugnat: plus quippe decima ſortis eſſe. Secundò venditionem 13. Februarij celebratam: nihilominùs eum vndecim dies antequam annus finiretur ſoluere oportere: & hanc accelerationem vſurariam eſſe. Tertiò diſtantiam locorum & magnos ſumtus ſubuehendi huius reditus Pariſios allegat. Quartò conſuetudinem prædicti emtoris huiuſmodi contractui celebrandi, cuius fides ſcripto fiebat. Creditor verum adgnoſcens, ſe ad quindecimariam ſortis & ad pecuniam ſe reduci offert. Alauda reus id acceptare recuſat. Sententia prædicti Præfecti oblatio acceptata & reus condẽnatus fuit ad ſoluendos tredecim ſolidos quatuor denarios Turonenſes reditus, & quinque annorum reliqua ante litem debita, & ea, quæ durante prædicta lite debebantur, ad prædictã moderationem, & in expenſas litis à facta oblatione: à quo prædictus Alauda ad Curiam Pariſienſem appellauit: vbi Arreſto dictum fuit, malè iudicatum: atque emendato iudicio contractus illicitus declaratus fuit, vtpote in fraudem prohibitionis vſurarum celebratus, omnia ſorti imputata, & emtor in expenſas tam cauſæ principalis, quàm cauſæ appellationis condemnatus.

XVII.

Reditus frumentarius immodicus ad portionem reductus.

Emtio modij frumenti reditus annui pretio centum librarum Turonenſium, Arreſto 13. Martij 1549. ad rationem quindecimariam pro libra reductus fuit. Et quanquam prædicta emtio anno 1510. inita fuiſſet, nihilominus venditori permiſſum fuit eum redimere, ſorte quotieſcunque repenſa. Prædictúmque Arreſtum ex tempore datum fuit, perorantibus Dominis Riantio & Rupifortio.

V. Arreſtum 3. Append. huius tit.

Abhinc

XVIII.

Reditus ad rationem denariam à quo tempore reducti fuerint.

Abhinc quinquaginta quinque annis, paulatim cœptum fuit reditus pecuniarios emtos ad iuſtam penſionem reducere, putà ad rationẽ duodecimariam, quæ viginti denarios pro libra cõſtituit: atque tum cùm reductio ad rationem quindecimariam facta fuit, id ob cauſam odioſam à creditore prouenientem factum fuit, putà, quòd initium vitioſum fuerit, vel etiã quod poſt notitiam quam is habuit, reductiones huiuſmodi ſcilicet fieri, & abuſum detectum fuiſſe, non ideo propterea reditum immodicum exigere ceſſauerit, neque eum reduxerit: quæ ratio ſæpè Curiam mouit ad reducendum reditum ad rationem quindecimariam, in pœnam vitij in creditore cogniti. Quantum verò ad rationem duodecimariam, reductio pœnalis non eſt, verùm conformis diſpoſitioni iuris communis, vt not. *l. penult. Cod. de vſur.* Atque hanc ad rem notandum eſt, cùm reductio fit, ſiue ad rationem duodecimariam vel quindecimariam, illud in futurum intelligendum eſſe, itémque in præteritum tempus, quo ſolutum non fuit, non verò in tempus quo ſolutio facta, per *l. Placuit. ff. de vſuris.* Attamen Curia longi temporis rationem habet, quo reditus immodicus ſolutus fuit. Ac quatenus conſtitutio vitioſa non ſit, ob pœnam exceſſus tamen, qui adeò longo tempore durauit, reductio ad quindecimariam rationem confirmatur & approbatur, tam quoad tempus præteritum, quo ſolutio intermiſſa, quàm pro tempore futuro, præteriti temporis ſolutione intacta.

Reditus à Curia ad diuerſas ſpecies reducti.

Notabilis doctrina ſuper moderandis reditibus.

Id quod ad declarationem complurium Arreſtorum Pariſiis datorum facit, quæ contraria eſſe viderentur. Alia reductionem ad rationem duodecimariam continent, alia ad rationem quindecimariam, licet conſtitutio eiuſdem ſortis ſit. Déque eo ſingulare prędictæ Curiæ Arreſtum extat, 21. Iulij 1517. pro Barantonio Chambourantio: quo reditus ad rationem decimariam conſtitutus, reductus fuit ad rationem quindecimariam, eò quòd is ad hanc rationem perceptus fuerat ab anno 1495. idque tam pro futuro, quàm pro reliquis debitis & non ſolutis. Ac præterea in perpetuum redimibilis declaratus fuit.

Ab annis hinc 20. de eo extat Conſtitutio Regis Caroli IX, edita Fonte-bellaqueo, menſe Maio 1567. qua ſub pœna nullitatis contractuum & conficationis omnium nummorum, quos acceperint, venditoribus interdictum, ne reditum maiore pretio, quàm ratione duodecimaria conſtituerent. Et adeò quoque Arreſta, quibus mentio moderandi reditus fit, id nunquam comprehendiſſe, quod loco rei immobilis tenetur & traditur, veluti pars fundi: prædicta quippe res immobilis reductioni obnoxia non eſt. T. P. ſtca ab anno 1602. reditus ad rationem ſedecimariam reducti fuerunt.

XIX.

Mutuum vſurarium quomodo poſsit & debeat reſolui.

Rolina Caremanttantia mille librarum Michaëli Sartalerio Procuratori Regis in Caſtellania S. Galmetij mutuò dedit, qui ſub prędicto mutuo prædictæ Caremantrãtiæ fructus dominij ſui *de la Graſſe* vendit ad nouem annos, quod tempus ſoluendæ ſummæ principali ſub intereſſe rationis viceſimariæ præfixum fuerat, prout in contractu eum in modum, 28. Februarij 1579. celebrato continebatur. Prædicta Caremantrantia prædictum contractum vitioſum & fœneratitium eſſe cognoſcens, reſcriptum Regium impetrat, ad irritandum prædictum contractum veluti vitioſum, & ad cogendum prædictum Sartalerium debitorem ad ſoluendam prædictam ſummam, vel etiam pro arbitrio ipſius, ſibi conſtituendum reditum ratione duodecimaria, offértque ſe rationibus imputare paratam in diminutionem ſummæ principalis, id quòd biennio, quo prædicta poſſeſſione fruita fuerat, fructúſque perceperat, ſummam centum librarum, atque ita 50. pro quolibet anno, quæ ſumma rationi conuenienti intereſſe reſpondebat. Super prædicto reſcripto Regio Balliuio Forofeguſienſi oblato, vel Locumtenenti ipſius Mombriſonij, prædictus Sartalerius debitor auditur, qui incidenter aliud reſcriptum Regium à ſe impetratum offert, quo prædicta Caremantiantia cogatur, vt contenta ſit conſtitutione reditus ad rationem quindecimariam, cui antea adhæſerat, & pro nouem annis ratione viceſimaria contenta erat. Super eo & ſub prædicta reductione approbationem reſcripti prædictæ Caremantiantiæ acceptauit, eiúſque oblationem in ſortem imputandæ prædictæ ſummæ centum librarum pro biennio iam elapſo. Ita prædictæ partes litem conteſtantur & iudicium inter eos conſtituitur. Sententia prædicti Balliuij, qua habita ratione prædictorum reſcriptorum reſpectiuè oblatorum & oblationum partium, prædictus contractus 28 Februarij 1579. mutuum prædictæ ſummæ mille librarum & emtionem fructuum illius continens in irritum deductus fuit, parteſque remiſſæ puta prædictam actricem, quò ad debitum ipſius, ad id centum libris deminuendum: eaque ratione ad nongentas libras reductum: prædictus verò Sartalerius reus quò ad domanium ipſius ne amplius prædictæ fructuum venditioni inſiſteret, à qua liber & immunis declaratus fuit, ea lege tamen, vt ſeſe à prædicto debito liberaret, vel actrici in omnibus & ſingulis bonis ſuis reditum annuum ratione quindecimaria conſtitueret. Inſuper prædicta actrix ab oblato à prædicto reo reſcripto, non verò in vlteriores & ampliores expenſas inſtantiæ condemnata fuit. Reſeruatis prædictis partibus nonnullis, puta prædictæ actrici repetitione impenſarum ad meliorandum & reficiendum prædictum dominium factarum: prædicto verò reo, quanti eius intereſt ob deteriorationem & ruinas, prout viri expertes iuſtique æſtimatores de quibus cõuenturi eſſent, arbitrati fuerint. Prædicta actrix ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi Arreſto, 21. Aprilis 1584. emendato ſupradicto iudicio & ratione aliquo modo reſcriptorum reſpectiuè impetratorum & oblatorum habita, prædictus contractus, 28. Februarij, annullatus fuit, prædictúſq; Sartalerius ad ſoluendam prædictæ Caremanttannæ prædictam ſummam trecentorum coronatorum reſiduorum condemnatus, niſi ei reditum annuum ratione duodecimaria conſtituere mallet, eíſque intereſſe pecuniæ ipſius prædicta ratione ſoluere, à primo ſcil. die Martij 1581. quo prædictum domanium derelictum fuit, vſque ad conſtitutionem illius reditus actualem. Quantum ad meliorationes vel impenſas reſpectiuè prætenſas, bonos viros ad-

uocandos ad eas arbitrio ſuo definiendas, coram prædicto Balliuio vel Locumtenẽte ipſius, citra expenſas tam cauſæ principalis, quàm cauſæ appellationis. Hoc Arreſto regulæ præcedẽte Arreſto annotatæ obſeruatæ fuerunt. *Primò* enim reditum ad rationem duodecimariam reducendo, id in futurum, non verò in præteritum factum fuit. *Secundò* notandum quoque eſt, quamuis pro præterito & debito, huiuſmodi reductio valere deberet: nihilominus pro ſoluto, neque tamen præterito extendi non debere, per *l. Placuit. ff. de vſuris.* Hic neque debitum fuerat: verùm ſolidum ex fructibus venditis ſolutum, ac propterea rationi conſentaneum à ratione duodecimaria incipere, poſt derelictum prædictum domanium. *Tertiò* conſiderandum fuit, Curiam eius rationem habuiſſe, quòd vitium illius contractus tam exiguo ſpatio durauit: nec non veroſimile eſt, quòd ſi longiùs duraſſet, reditum ad rationem quindecimariam determinandum fuiſſe: verùm cùm nõ adeò diu durauerit, nempè biennio tantùm, citráque exceſſum, ſumma æquitas poſtulauit, vt reditus ad rationem duodecimariam conſtitueretur. *Quartò*, creditrix in culpa deprehenſa non fuit, verùm è contrario, ſtatim, vt contractum ſuum vitioſum eſſe cognouit, ei adhærere noluit, ſed ſupradictis rationibus ab eo receſſit.

XX.

Vtiliſſimum & æquiſſimum eſt reductionem obſeruare ac reditus frumentarios, veluti tritici, vini, olei determinare, pari modo ac reditus pecuniarij determinari ſolent. Et præſuppoſito, ab anno 1500. vſque ad præſentem diem, reditus conſtitutos pretio pecuniario ſiue in nummis reduci ad rationem duodecimariam ad ſummum, ſi ij in mercibus conſtituantur, idem pariter fieri debet, ex eo quòd huiuſmodi merces loco nummorum habentur: ac propterea limitationem & æſtimationem legis ſequi debent: nulla quippe ratio eſt, ob quam excedere eos ſinamus. Textus ea de re expreſſus eſt in *l. cùm non frumentum. Cod. de vſuris*, déque eo compluríma Arreſta * ad reductionem reditus pertinentia extant. Verùm ſuper eo tres valdè ſingulares caſus reperiuntur, iudicati Arreſto quodam cuius æquitas vnicuique iudicanda relinquitur. Quantum ad primum attinet, præſuppoſito, reditum ratione duodecimaria venditum fuiſſe, reſpectu ad communem frumenti valorem habito, ſi præſtatio eius reditus in frumento, quò ad annos aliquot ſteriles, ad nummos redacta, duodecimam ſortis vnius anni excedat, debitor ad ſoluendum prædicta ratione in pecunia admittitur, putà, duodecimam, quæ ſumma & extrema præſtatio eſt, quæ de iure ſuſtinetur. Etſi verò reditus in fructibus & quidem iuſtiſſimo pretio conſtitutus ſit, nihilominùs debitor perpetuò liberum arbitrium & facultatem ſoluendi habet, prout ei videbitur, ſiue in nummis, ſiue in fructibus, licet minùs, quàm prædicta duodecima valerent. Secundus caſus eſt, quod ſi reditus conſtituatur in frumento ad æſtimationem quindecimariam, octodecimariam vel viceſimariam, tum debitori pro annis, quibus ob annonæ caritatem, frumentum ab eo debitum excedere æſtimationem, ad quam eum conſtituerat, cognoſcere poterit, facultas in nummis ſoluendi non datur, etſi ratione duodecimaria id facere vellet, quæ maxima eſt: verùm præcicè ad frumentum ſoluendum cogi poteſt, ſi id comparari facilè poſſit: Dummodo quoque æſtimatio frumenti duodecimam non excedat: quod ſi enim duodecimam excederet, debitor prędictam duodecimã ſoluere poteſt: verùm ſi æſtimatio duodecimam non excedat, creditor frumentum ſuum accipiet, ſi velit: *id quippe iuſtam menſuram non excedit: iſque textus eſt *in d. l. cùm non frumentum.* Diuerſitas à iuſta conſtitutione oritur, qua prædictus debitor ſubleuatur: nec rationi congruum foret, ob fortuitam annonæ caritatem ſuperuenientem, creditorem cogi ad relinquendum emolumentum ei prędicto tempore acquiſitum, quod maius eſt ordinario inter eos conuento. Textus expreſſus eſt *in l. ſi ea lege 17. Cod. de vſuris.* Tertius caſus eſt, licet reditus in tritico conſtituatur ratione duodecimaria, accipiendo eum iuxta communem æſtimationem, id quod ſæpiùs euenit, nec infra nec ſupra, ſi anno quodam maioris valoris ſit, & debitor facultate, cuius ſuprà in primo caſu mentio fit, vti velit, creditor ei opponere poteſt, præcedentibus annis frumentum duodecimam non valuiſſe, atque ex eo reditum conuentum ſibi in ſolidum ſolutum non fuiſſe: quod ſi verò annus eueniat, quo is plus duodecima accipiat, id ei nonniſi ſupradicti defectus ſupplementum erit. Quo tempore, debitori facultas in pecunia ſoluendi non competit, prædicta duodecimaria ratione, verùm frumentum ſoluere debet, etſi eius æſtimatio duodecimam excederet. Hanc ad rem valdè notanda eſt prædicta *l. ſi ea lege.* Atque hæc docta & accurata fuit peroratio domini Gabrielis Marillaci Aduocati Regij circa finem Februarij, 1544. Iuxtáque ea tres ſupradicti dubij caſus Arreſto ſolenni Pariſienſi deciſi fuerunt, prædicto anno. Cuius mentionem facit D. Molineus *in tract. contract. vſur quæſt. 21. num. 222.*

Reditus in mercibus non immodico tempore annonæ caritatis quando in mercibus ratione duodecimaria ſoluatur.

Reditus in mercibus, quã do in nummis ſolui nõ poſſit.

*Hodie expreſſa Conſtitutio Regis Caroli IX. anno 1565. extat, qua omnes reditus in frumento conſtituti, cuiuſcunque temporis, & quocunque pretio, reducuntur ad pretium pecuniarium, ad rationem duodecimariam; tam quo ad reliqua, quæ debentur, quàm quo ad ſolutionem futuram: quæ Conſtitutio locum habet in dote; prout iudicatum fuit inter ſocerum & generum, Arreſto Pariſienſi, quod datum 3. Maij 1571. Choppinus *lib. 2. de priuil. ruſtic. part. 1. cap. 6.* I.C.

*Id amplius non obſeruatur. *V. Artic. 17.* ſuprà, vbi Arreſta contraria extant: præter quæ Carondas *ad Codicem Henricianum*, refert, non obſtante longo tempore præcedente, ex quo reditus pretio pecuniario conſtitutus fuerat, in frumento, aliaue frumenti ſpecie, ac ſcripto comprobatum fuiſſet, cõſtitutionis tempore, compluribúſque annis præcedentibus & ſubſequentibus frumentum communi pretio plus ratione quindecimaria & duodecimaria non valuiſſe: attamen reditum ad rationem duodecimariam & reliqua debita reductum fuiſſe, Arreſto, quod datum in prima Camera Inquiſitionum, 1. Auguſti 1598. pro Dionyſio Foſſarto Scutifero: alioquin contractus illicitus foret, ſi lapſu temporis reditus non redimibilis factus fuiſſet, qui eo modo toleratur, propter vtilitatem contrahentium: ſupérque eo fundatur Arreſtum quod datum aduerſus Celeſtinos Marcouſſinos, quibus ex fundatione modiū tritici D. Amiralius Grauillanus donauerat, quod refert D. Valla, *de reb. dub. fol.* 195. Verùm ſi de conſtitutione reditus in frumento non conſtaret, & is 40. iam annis & amplius, ex fundis ſolutus fuiſſet, reditus ſolarius nec redimibilis haberetur, prout Arreſto iudicatum fuit in prima Inquiſitionum Camera, 1. Auguſti 1601. iudicata lite inter Annam Courſilloniam, Dominam *de la Perrine*, appellantem à Balliuio Bleſenſi ab vna parte: & Michaelem

Reditus frumentarius & pecuniarius, quãdo ſolarius præſumatur pecunia.

Michaelem Capitonem & vxorem ipſius appellatam ab altera, ad relationem D. Vallæi. C.

XXI.

Idem quod in Arreſto præcedenti.

Inter Quintinam Charronam viduam ab vna parte, & Carolum Robertum ab altera, controuerſia erat, eò quòd ad conſequendam ſolutionem reliquorum reditus cuiuſdam ſedecim ſextariorum frumenti pretio pecuniario conſtituti, debitoris pignora capta fuiſſent, & ſufficiẽs frumenti copia ad prædictam ſolutionem faciendam quæ penes debitorem reperta fuit, pignori capta fuerat, qui debitor intercedit & ſe ſoluturum prædicta reliqua in nummis iuxta moderationem Curiæ offert, habita ratione maioris valoris, quo tam frumentum venditur, atque tum ab annis reliquorum non valuit, dicebat inſuper ſe frumentum non debere, oblationémque ſuam admittendam eſſe. Creditor ait, ſe frumentum malle, ac ſufficientem tritici copiam in poſſeſſione debitoris, quod ad ipſum ſpectet, repertam, tum, quòd aliud pro alio, creditore inuito, ſolui non poſſit. Iudicatum fuit Arreſto, 20. Iulij. 32 debitorem iuxta oblationem ſuam nouem decem ſolidos Pariſienſes pro vnoquoque bladi ſeu frumenti ſextario prædictorum reliquorum ſoluere oportere.

XXII.

Idem in ſimili materia quæ æſtimatione ſoluendum debeat.

Anno 1509. Pariſienſis quidam à quodam vicino ſuo reditum annuum octo decim ſextariorum frumenti, menſuræ Pariſienſis, pretio 120. librarum Turonenſium emit. Viginti annis poſt debitor reſcriptum ad dominos libellarios Palatij directum impetrat eum in finem, vt venditio hæc vſuraria, nulla atque illicita declaretur. Creditor prædicti reſcripti appellationi intercedit & proponit, tempore prædicti contractus ſextarium frumenti nonniſi decem ſolidis Turonenſibus conſtitiſſe, aut ceteris ex quo videre liceat, reditum nonniſi ad rationem quindecimariam minuſue quò ad debitorem aſcendere: quod ſi verò poſtea pretium auctum fuerit, hoc tempus non inſpici, ſed tempus contractus. Debitor ait, id non admittendum eſſe, eóque non attento nec obſtante, ſe cautam obtinere debere: quantum enim ad pretium quod commune eſt & fuit, huiuſmodi conſtitutionem ad rationem decimariam aut nouenariam deuenire, cuius vnuſquiſque certam notitiam habet. Creditor ad probandas poſitiones ſuas admittitur: debitor verò appellat. Cauſa vtrimque in Maiore Camera perorata, Curia Arreſto ſuo, 9. Februarij 131. quod ex tempore datum, ait, malè iudicatum fuiſſe atque emendato iudicio, euocata & deciſa lite principali, contractum nullum & fœneratitium declarauit: quicquid acceptum fuit ſorti principali imputandum, & creditorem tam in cauſæ principalis quàm in cauſæ appellationis expenſas condemnauit. Dominus Molineus huius Arreſti mentionem faciens ait, complures celeberrimos Aduocatos miratos, quod appellatus cauſa ex tempore cecidiſſet, quæ prima facie optima videbatur: prædicta quippe allegatio totius negotij deciſiua erat. Nihilominus Curia id non ſufficienter propoſitum fuiſſe reperit: ſatis quippe non erat vnicum annum allegare, verùm poni oportebat, plerumque ac communiter id pluris non valuiſſe, non modo eo anno quo celebratus contractus, ſed compluribus quoque aliis præcedentibus & ſubſequentibus, decem nec paucioribus annis, & in locis nundiniſque ſeu mercatibus publicis venditioni frumenti deſtinatis. Nihilominus tamen vnuſquiſque ex cœtu vel Senatu illo benè nouerat, cuius valoris frumentum fuiſſet.

XXIII.

Arreſtum quo vel ius vſurarium approbatum ſuit, nulliter in perfectione non impedit, quo modo id intelligatur.

Vitium vſurarium adeò odioſum eſt, vt quauis ſententia aut Arreſtum datum fuerit, quo contractus, cui prædictum vitium ineſt, approbatus fuerit, nihilominus velari non poteſt, nec pars impediri, quò minus id alleget, & eum vobet demonſtret. Id quod ad intellectum eius facit, quod dici ſolet: ſententias & Arreſta ſuper contractibus vſurariis data in vim rei iudicatæ non tranſire. Id quod locum non habet. Primò ſi vſura principaliter diſcuſſa fuerit. Secundò ſi contractus validus & citra fraudem, teſtibus adhibitis celebratus fuerit: poſt hæc quippe, ſiue priore caſu ſiue poſteriore, nemo admittitur, ſi ad vſurarium eum declarandum redire velit, id quod fieri non poſſe, Arreſto iudicatum fuit: poſteriore verò caſu nemo admittitur, nouos articulos allegare & probare volens ad comprobandum contractum vſurarium eſſe, de quo poſitionibus & teſtibus diſputatum & litigatum fuerat. Verùm locum tantum habet, quando de contractus hypotheca, eiúſque prioritate vel poſterioritate litigatum nec vſuræ mentio facta fuit: tum quippe, quodcunque Arreſtum datum fuerit, eo non obſtante, ad allegandam poſtea vſuram quis admittitur. Hæc notantur *in l. ſi abſente. C. ſi cert. peta.* & per Molinæum *in tractat. de contract. vſur. quæſtio. 15. n. 84.* qui hanc ad rem

Caſus ſingularis.

valdè ſingularem caſum laudat, iudicatum inter Matricularios Parochiæ S. Innocentij, qui Arreſto quodam ordinis ſeu diſcuſſionis, vndecim annis antea primi in ordine creditorum relati fuerant: poſtea verò ſubhaſtata domus interim ex decreto adiudicata in executione prædicti Arreſti diſcuſſionis & diſtributionis nummorum, qui omnibus non ſufficiebant, creditor tempore poſterior, ob reditum ratione duodecimaria, paulò poſt reditum Matriculariorum in prædicta domo conſtitutum, accuratiùs inſpecto prædictorum Matriculariorum inſtrumento illorum contractum vſurarium eſſe animaduertit: etſi enim illorum reditus ratione duodecimaria conſtitutus fuiſſet, clauſula tamen hæc appoſita fuerat, debitorem nonniſi quadriennio à die contractus eum redimere poſſe. Quamobrem prædictæ Curiæ libellum obtulit, quo ad opponendam prædictam vſuram & nullitatem admitteretur, prædicto diſcuſſionis Arreſto non obſtante, quod cum eo decem vel duodecim annis antè datum fuerat, ad impediendum, ne pretium prædictæ domus & nummi ex eo confecti inter prædictos Matricularios diſtribuerentur. Quibus plenè auditis, approbatóque prædicto libello, citra vllum reſcriptum* reſtitutionis Regium, Arreſto Parlamenti Pariſienſis, die Martis 7. die Martij 1513. contractus reditus prædictorum Matriculariorum nullus declaratus fuit, & reliqua, quæ receperant, ſorti principali imputata.

* Molineus ait, poſtremum creditorem reſcriptum impetraſſe, neque tamen eo opus fuiſſe.

XXIV.

Præſtatio penſionis reditus acceleratam nullitatem inferi.

Arreſto Pariſienſi, 17. Iunij 1521. pactum vſurarium in venditione reditus pecuniarij interpoſitum nullum declaratum fuit, quo conuentum fuerat, primam prædicti reditus penſionem die Natali præſtandam, venditio verò feſto omnium Sanctorum celebrabatur.

Idem iudicatum fuit de conſtituto reditu frumentario ob accelerationem & anticipationem temporis ſoluendi, ſeu penſionis præſtandæ, putà trium menſium, iuncta pretij vilitate: & prædictus reditus vſurarius declaratus, menſe Nouembri 1531.

XXV.

Libertas luitionis, reditu ſublato, nullitatem infert.

Pactum conuentũ in venditione reditus pecuniarij, nempè, venditorem ante quinquennium aliúdue tempus redimere eum non poſſe, niſi integra vltimi anni penſione ſoluta, quamuis redemtio ante finem fieret, vſurarium declaratum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Maij 1513.

XXVI.

Idem.

Anno 1549. die 1. Aprilis, Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, reditum nummis emtum, toties quoties redimi poſſe, non obſtante, in contractu conuentum fuiſſe, eum redimi non poſſe, *per l. nemo. ff. de leg.* 1.

V *appendic. Arr.* 5. *Tit.* 6. *Lib.* 11.

XXVII.

Vſurarij quomodo puniantur.

Pœna vſurarij certa conſtituta non eſt: Cõſtitutio Luduuici XII. publicata anno 1512. artic. 64. Iudicibus mandat, vt vſurarios iuxta diſpoſitionem iuris communis, & facti circumſtantias puniant. *Ius commune* hac in parte diuerſimodè intelligitur. Iacobus Buttrig. *in l. Improbum fœnus. Cod. Ex quibus cauſis infam. irrog.* tenet, eos criminaliter puniri poſſe: & hanc ad rem eſt *l. licitatio. §. quod illicite. ff. de public.* Ex altera & generali diſpoſitione axioma hoc oritur, quando lex nihil de pœna delicti cuiuſdam diſpoſuit, eam arbitrariam eſſe debere. Eáque doctrina eſt Baldi *in l. Nemo martyres. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.*

Vſura noſtro tempore.

Hodie ingens huius delicti exceſſus committitur, vt fermè eò deuentum ſit, vt vel accipiatur vel amittatur: ac propterea neceſſe foret, vt Iudices rigido quodam vterentur arbitrio, ad inhibendum adeò infelicem & infenſum vſurarum curſum. Anno 1534. menſe Nouembri, Commiſſarij à defuncto Rege delegati ad puniendos vſurarios Pariſiis, qui omnes Præſides, Conſiliarij in Parlamento, & Magiſtri Libellariorum erant, in decernenda pœna admodum occupati fuerunt, ſupérque ea complurima Arreſta antea data allegata fuerunt.

Vſurarij puniti.

Primus, qui ob vſuras punitus fuerat, nominabatur Martinus Quatet proxeneta contractuum vſurariorum & illicitorum, qui ex hac ratione ad ſolemnem delicti ſui agnitionem & deprecationem condemnatus fuit. Pariter quidam nomine Ioannes Hoñelius, conſimilis proxeneta, ad tabulam marmoreã, publicè, in agnitionem ſolemnem condemnatus fuit, & ad reſtituendũ, quicquid proxenetici vel philanthropi nomine acceperit, itémque in mulctam quadringentarum librarum Pariſienſium Regi inferendam, & ad carceris pœnam, vſque quò plenam ſolutionem præſtitiſſet.

Proxeneta vſurarum damnandus.

Omnia hæc intelligenda ſunt de proxeneta qui dolo malo ambiuit & contractum vſurarium direxit: non verò de eo, qui debitori mercatorem repererit, nec ſeſe vſurarum conſtitutioni immiſcuerit, arg. *l. ſi qui opem, & l. ſi pignore. §. qui ferramenta. ff. de Furtis.*

Pœna vſurariorum ordinaria eſt ſolẽnis agnitio: Arreſto, 30. Ianuarij 1578. aduerſus quendam nomine Menanum, & 25. Iunij 1584. aduerſus Aduocatum Ioingniacenſem nomine Neureuſium. Notandum quoque eſt, ex Conſtitutione Molinenſi accuſatorem teneri prorogare ſumtus, exceptio tamen datur in materia vſurarum, vbi accuſatus eas ſuppeditare debet: ita iudicatum compluribus Arreſtis, exempli gratia: 3. Ianuarij 1569.

XXVIII.

Venditiones vſuraliæ.

Tit. de Hypothecis Arreſtum extat, ex quo aliæ nonnullæ venditiones vſurariæ cognoſci poſſunt: putà, ſi conueniatur, vt pecunia mutua intra certum tempus non ſoluta, res ſpeciali hypothecæ nexa creditori vendita ſit, alióue modo, prout prædicto tit. videre eſt, in materia vẽditionum caſualium, ex *l. Si fundus. §. fi. ff. de pig. l. 1. Cod. de pign. act. & Arreſtum.* 2. præd. tit. videndum eſt.

XXIX.

Pactum de pretio reditus intra certum tempus conſequendo.

Emtio reditus pro pretio, cuius pars actualiter numeratur, pars verò emtori in reditu aſſignatur, manifeſtò nulla & vſuraria eſt. Nihilominùs Arreſtum Pariſiẽſe de 14. Iulij anni 1547. extat: quo cùm emtor prædictæ emtioni ſtare nolle declaraſſet, niſi pro ea parte, qua pecunia numerata fuerat, dictum fuit, pro iſta parte reditum deberi, pro altera non item, arg. *l. inter ſtipulantem. §. Si ſtipulante in fin. & l. 1. 9. ſed ſi mihi Pamphilum. ff. de Verb. Obl.*

XXX.

Vſura in pupillorum & minorum pecuniis permiſſa.

Arreſtum 7. ſuprà regulam quandam continet, quæ perpetua nec abſque exceptione eſt, putà, in emtione reditus pecuniarij, pactionem de poteſtate cogendi interdum venditorem ad reſtituendam ſortem, cùm emtori placuerit: id quippe locum non habet in pupillis vel minoribus, quorum pecunias tutores vel curatores quoquo modo ſteriles relinquere, ſed collocare debent, ex diſpoſitione Iuris communis*: dummodò tamen vſuræ earum iuſtum modum non excedant. Ex qua ratione quod maiori illicitum foret, eis hoc caſu licitum & permiſſum eſt, prędicti tutores vel curatores prædictam clauſulã apponere poſſunt, pactúmque inire de retrahendis à venditore & reditus debitore pecuniis, intra certum tempus, exempli gratia intra quinque annos vel alios. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata prior ſententia, ad poſtulationem D. Brulardi Procuratoris Catholici Regij, quod datum in 3. Camera Inquiſitionum, vii. die Iunij 1557.

Ad relationem D. Larcherij, prout Lucius annotauit, ex quo hoc Arreſtum deſumtum fuit. I.C.

* *L. 7. §. pupillo. l. ſi tutor. 15. l. Qui negotiationis. 58. ff. de adm. tutor.* Conſtitutio Aurelian. *artic.* 102. quæ huic Arreſto contraria videtur, eo quod cùm pupillares pecunias collocari iubet, non dicat, tutores eas mutuo dare debere ad eaſdem certo tempore reſtituendas, verum iniungit eas in emtionem fundorum collocari, aut in reditus conſtitutos & in perpetuum non redimibiles, niſi ad debitorum arbitrium, creditoribus à die alienati mutui ſorte principali reſtituta. Attamen Dominus Bergeronius huic conſimile Arreſtum annotauit, quod datum fuiſſe ait ad perorationem pomeridianam 26. Maij 1579. idque cum ſit, cum tutores pecuniarum apud ſe magnam vim habent, quæ ad ipſorum minores pertinent, & pupillæ nubiles exiſtant, vel etiam maſculi maturæ ætatis ſint & capaces, vt eis militia emere-

tur: re-

rurverùm tum tutor Iudici libellum offerre debet hæc commonitionem continentem, & vt ſibi permittatur interea dum occaſio ſeſe offert, pecuniam eximio alicui ac honeſto mercatori mutuam dare ad vſuras earum accipiendas, & tum Iudex cognatorum conſenſum explorare debet, qui coram ipſo eum in finem ſe ſiſtent. D. Aduocatus Regius Seruinus aſſeruit ſolemnitatibus hiſce deficientibus, mutuum huiuſmodi vſurarium eſſe, in peroratione quadam Turonenſi, 15. Martij 1594. ſuper appellatione à quodam interpoſita, qui ſententia Maioribus diebus Vindocinenſibus condemnatus fuerat ad ſoluendas vſuras ſummæ cuiuſdam hac lege, à tutore quodam nomine Faoro mutuo datæ, perorante Biuero & Lameto. I. C.

XXXI.

Pactum vſurarium, validum non vitiat.

Id quod in maiore quodam non permitteretur ob rationes Arreſto 5. ſuprà comprehenſas. Nihilominùs Arreſtum prædicti loci extat, quo contractus emti reditus ſub iſta conditione à maiore quodam celebratus, ſub lege ſeu pacto, vt venditor intra quinquennium emtori pretium & ſortem reſtituere teneretur, vel etiam fundum eiuſdem reditus dare, validus declaratus fuit, reſciſſa prædicta pactione, poſtquàm emtor declaraſſet, ſe pactioni iſti ſtare nolle, de 8. vel 9. Maij, anno 15[illegible]. propter rationem *Arreſti* 26. ſuprà h. t.

XXXII.

Vſura mutui ſemper mala.

Decima tertia Iunij 1[illegible]9. in peroratione Parlamenti Pariſienſis ſuper pignoribus captis debitoris cuiuſdam ſummæ ſeptingentarum librarum, quæ ei mutuò ſub vſuris data fuerat, ex decreto Iudicis luci Aurelus, pro anu quadam curæ ſuppoſita, cuius executio ob prædictas tantùm vſuras inſtituebatur, Arreſto prædicto die dictum fuit, malè & abuſiuè proceſſum, decretum & contractum fuiſſe: decretùmque vſuras tam debitas quàm ſolutas repetendas & Regi adiudicandas, parteſque reſpectiuè vnaquæli-ber, in multam quandam, ob culpam ab iis commiſſam condemnatæ fuerunt.

XXXIII.

In perſonalibus obligationibus vſuras etiam in ſtipulationem deductas capi non poſſe.

Diu in tota Bituricenſi Prouincia forma quædam acquirendi emolumenti per perſonales actiones obſeruata fuit, quando creditores ita ſtipulabantur: exempli gratia, ante Edictum reductionis redituum ratione ſenadenaria conſtitutorum, centum coronati mutui dabantur & ſtipulatio fiebat, debitorem intra annum centum & octo coronatos cum triente redditurum, & ſub finem anni cum triente octo coronatis ſolutis, debitor obligatus manebat atque ſingulis annis ſolutionem huius vſuræ continuabat: cúmque creditor ſortem ſuam principalem retrahere vellet, ad id debitor cogi non poterat, ſed ad conſtituendas vſuras prædictæ ſortis principalis, vſque quò Curia Arreſto ſolenni, quod datum inter Georgium Lalouëum Scutiferum, appellantem à ſententia quadam data à Balliuio Bituricenſi vel Locumtenente ipſius Biturigibus: & Petrum Paillaſſonium, tam ſuo nomine, quàm auito & tutorio infantium defuncti Ioannis Paillaſſonij filij ſui, datum, inquam, ad perorationem, 8. Ianuarij 1604. decreuiſſet, nummos, qui iuxta tenorem duarum obligationum perſonalium ducentorum & ſedecim coronatorum & duorum trientium erant, ſorti principali imputandos eſſe, quódque pluris ſolutum fuiſſet, appellanti reſtitui oportere. Arreſtum illud adeò Prouinciam conturbauit, vt neceſſe fuerit, à Rege declarationem impetrari, qua prædictæ obligationes in præteritum approbarentur, neque debitores vſuras ſolutas ſorti principali imputare poſſent, cum interdictione in futurum: quæ declaratio à Curia comprobata fuit, 30. Iunij 1605. ea lege, ne vſuræ non ſolutæ prætendi vel adiudicari poſſent, niſi viduabus, infantibus & minoribus. Simile iudicatum fuerat Arreſto Maiorum dierum Pictauienſium, quod datum ad perorationem, 26. Octobris 1579. inter & pro Ioanne Bucherio, appellante à Seneſchallo Pictauienſi vel Locumtenente ipſius Pictauij, & Ioannem Perignium appellatum. Curia decreuit, id, quod appellans ex ſimplici mutuo, cuius vſuræ in ſtipulationem deductæ fuerant, ſoluiſſet, ſorti principali imputandum eſſe, lapſu 20. annorum non obſtante, quoniam ad velandam vſuram ſeu fœnus improbum lapſus temporis non attenditur, vtpote hoc crimine nullam præſcriptionem admittente, neque conſenſu ab appellante præſtito, neque fauore pupillarium pecuniarum ac nonniſi in pactis dotalibus, tranſactione, permutatione, venditione aliiſque ſimilibus in quibus licitum eſt ſummam quandam pecuniæ ſtipulari, & vſque quò ea ſoluatur, vſuram ſoluere, iuxta *l. Curabit Præſes. Cod. de actio. emt.* prout peroratum fuit à D. Aduocato Regio Seruino, & iudicatum Arreſto 1. Iunij 1604. quod latè refert Peleus *in quæſtio. ſuis illuſtribus quæſtio.* 12 quo Curia conſenſus nulla ratione habita appellantem ad 1200. libras ſoluendas condemnauit, quæ ei mutuò datæ fuerant, licet obligatio 1300. contineret, deducta inde ſumma de qua appellans fidem facturus eſſet, eam ſe vſuræ nomine ſoluiſſe. Hanc ad rem vide *l. ſi tibi decem. ff. de pactis*, *l. Rogaſti. §. 1. Si certum petatur l. 9. C. de non numer. pecun.* vbi mutui natura eſt, vt ſit gratuitum: & de vſurarum imputatione in ſortem, *l. Titius. ff. de Præſcript. verb.* D. Hotomanni *quæſtio.* 40. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

I.

Emtio ob vile pretium vſuraria cenſetur.

VEnditio nulla eſt & emtio vſuraria cenſetur, ſi vile pretium ſit, principaliter verò, ſi venditor poſſeſſor permaneat, nec dominium tranſlatum fuerit, contractus pigneratitius eſt. Hinc Decani, Canonici & Capitulum Turonenſe condemnati fuerunt ad acceptandam refuſionem 500. librarum cum fructibus ratione duodecimariâ æquatis, pro fundo quodam, qui multò pluris valebat, vendito & tamen incontinenti elocato penſione quadraginta librarum. Iudicatum in Maiore Camera, 7. die Decembris 1570. perorante Chanteloo, aduerſus Teroudium. Ac ſæpè contractus pigneratitij, ad rationem reditus duodecimariam reducti fuerunt, tam pro præterito quàm pro futuro: vt putà 8. die Februarij 1575. pro Martino Lomeſto. Et poſtea 4. Iulij 1583. perorante Britone. B.

II.

Reditus in locum immobilis ſuccedens refunditur.

Arreſto anni 1531. iudicatum fuit, quando reditus in locum immobilis ſuccedit, exempli gratia, ſi is pro reſiduo aliquo aut in compenſa-

Digitized by Google

tionem rei immobilis conſtituatur, modicitate pretij non attenta, prædictum reditum reſcindi oportere.

III.

Reditus frumentarius ad rationem duodecimariam redimibilis.

Arreſto, 28. Maij 1564. perorante D. Auguſt. Thuano & F. Chauuelino iudicatum fuit, reditum in frumento conſtitutum iuxta commune pretium, vt reditus rationem duodecimariam non excederet, ſolui & redimi poſſe pecunia ratione duodecimaria. Iudicatum idem 30. Iulij 1576. Singulare Arreſtum eſt, quod datum inter Arreſta generalia Paſchalia 1586. pronontiata à D. Præſide Seguierio: quo reditus ſextarij frumenti conſtitutus in pecunia anno 1384. non obſtante exceptione altioris valoris tum temporis monetæ, nullàque præſcriptionis ratione habita, redimibilis declaratus fuit & ad pecuniam ratione duodecimaria reducibilis, nō habito reſpectu temporis & valoris monetæ intenſi valoris vel alterius, qua reditus conſtitutus fuerat, prædictam redemtionem fieri debere iuxta pretium, quo tum moneta valeret. Adde *Arreſtum* 20. infrà. B. I. C.

IV.

Clauſula pœnalis in conductione appoſita.

Vitium vſuræ in locatione prædij ruſtici & penſione frumentaria, quemadmodum in mutuo pecuniario non attenditur: atque aduerſus reſcriptum reſciſſionis impetratum à redemtore quodam cuiuſdam Commendatarij, quo is aduerſus clauſulam quandam pœnalem, ceu vſurariam ſoluendi ſcil. 50. ſolidos in diem, ſi præfinito die non ſoluiſſet, reſtitui voluerat, inſpecta arcta Commendatariorum quo ad fideiuſſiones illorum obligatione, appellans à prouiſione prædicto Commendatario adiudicata, in multam condemnatus fuit, perorante Betthio aduerſus Talonium. B.

V.

Conſtitutio reditus quæ actualem pecuniæ numerationem non cōtinet, nulla eſt.

Carondas *lib.* 10. *Reſp. cap.* 21. *&* *lib.* 11. *cap.* 25. refert iudicatum fuiſſe compluribus Curiæ Parlamenti Pariſienſis Arreſtis, nominatim quodam de menſe Decembri 1600. in audientia litium Veromanduenſium, iuxta Edictum Regis Henrici II. contractum ſcil. conſtitutionis reditus, qui actualem pecuniæ numerationem non continet, nullum eſſe, & quod reliquorum nomine ſolutum fuit, ſorti imputari oportere. I. C.

TIT. VIII. DE PACTIS REſolutoriis, & lege commiſſoria.

De hac materia vide 3. & 4. *Arreſtum Tit.* 1. *de Contract. vſurarum*, & Iulium Clarum *Sent. lib.* 4. *Quæſt.* 4. vbi ex communi ſententia Doctorum ait, pœnam illam eſſe tantum comminatoriam, & quo requiritur ſententia Iudicis. Idem Ludouicus Romanus *conſ.* 166. Gail. *lib.* 2. *pract. obſ. cap.* 48. vbi probat, Emphyteutam non cadere à ſuo, ſi per ignorantiam non ſoluat canonem. Rebuffus *in proœm. Conſt. Regiar. in* 5. *Quæſtio num.* 64. vbi dicit, Emphyteutam moram purgare poſſe, nec licere domino directo capere poſſeſſionem propter ceſſationem canonis abſque Iudicis ſententia. Pap. *decif.* 107. Atque de facto contigit, vt cum conductor Emphyteuticarius quidam domini *de Roſſi*, cenſum & reditum per nouem annos ſoluere neglexiſſet, iuxta clauſulam commiſſoriam conuentus, decretum nihilominus fuerit, eum intra tres menſes ſoluere oportere, aliàs Emphyteuſi priuandum, Arreſto quod datum in Audientia, 28. Maij 1585. Neque directus dominus quocunque tandem caſu, propria autoritate poſſeſſionem rei ingredi poteſt, etiamſi res in commiſſum ceciderit. Verum eam autoritate Iudicis capere debet: atque ita *l.* 2. *C. de iure Emphyteu.* in vſu non eſt. I. C.

ARRESTVM I.

Reſolutio ob defectum ſolutionis triennio aut biennio, valida eſt.

Clauſula in contractu emphyteutico appoſita, vt propter ceſſationem trium annorum contractus reſoluatur, vtrùm aduerſus heredem Emphyteutæ aut ceſſionarium locum habeat, adeò vt ſi triennio reditum aut cenſum ſoluere ceſſet, vtrùm ſcil. is fundo priuari & expelli debeat, quoniam is prædictam reſolutionis conditionem ignorare potuit? Iudicatum fuit pro prędicta reſolutione aduerſus heredem heredis, Arreſto 23. Februarij 1545. inter Religioſos, Abbatem & Conuentum Auneſſe, qui vocatur paruum Ciſtercienſe, actores ab vna parte, & Petrum *de Verem* & conſortes appellatos ab altera parte: licet probatum non fuiſſet, heredem de clauſula huiuſmodi certiorem factū, & culpam & dolum ab eo commiſſum. Videbatur igitur ex eo, prædictum heredem moram purgare potuiſſe: nominatim cùm prædicti Religioſi reliqua peterent & reditus continuationem, quod reſolutioni ab iis prætenſæ contrarium videbatur. Pariter iudicatum fuit pro prædicta reſolutione aduerſus ceſſionarium ceſſionarij & aduerſus heredem prædicti ceſſionarij, etſi probatio nulla facta fuiſſet, prædictum heredem quicquam de prædicta conductione ſciuiſſe: verū detrectatio ſoluendi canonis probata tantum fuiſſet, Arreſto, quod pronunciatum, 25. Ianuarij 1549. relatore domino Bracheto. Ad hæc notandum eſt, ante litis conteſtationem, dominum actorem meliùs facturum, ſi prius detentatori Emphyteutico communicauerit & ſignificauerit: tum quippe eius denegatio abſque vllo dubio commiſſoria erit, quod tutius futurum. Et verum eſt ex æquitate, quantumuis tempus ob priuationem prędixum elapſum fuerit, propterea tamen priuationem non fieri, niſi ob denegationem poſſeſſoris, qui cenſum offerendo moram ſuam purgare poteſt, ad commiſſum euitādum, *cap. fin. de loc.* prout in lite *de Verem* ſupra memorati factū fuit, qui ſimpliciter denegabat & reditum & commiſſum, nihilq; offerebat. Imò, ſi poſſeſſor aduerſus pactum à ſe initum reditum & commiſſum deneget, & conteſtatione ipſios commiſſa locus fiat, & ante iudicium moriatur, heres ipſius ad culpam hāc purgandam ſolutionem offerens & reditum agnoſcens, admittitur. Iſque textus eſt æquiſſimus *in l. Electio. §. neque heredi. ff. de Noxal. actio.* quæ dubia ſunt aduerſus Arreſta ſupradicta, quæ intelliguntur, ſi denegatio duret, neque purgatio neque oblatio interueniat.

Octaua die Iunij, anno 1576. Arreſto, quod pronuntiatum in purpura inter alia Pentecoſtæ Arreſta, Præſide domino Morſanio, iudicatum fuit ex æquitate pro tertio quodam acquiſitore, conditionem reſolutoriam in defectum ſolutionis conductione reſoluta, in præteritum obſeruandam, quantum vero ad præſens acquiſitorem ea liberandum, inſpecta iuſta ignorantiæ cauſa, ob celatam à venditore prædictam conditionem. B.

II.

Reſolutio ad-

Apud Libellatios Palatij, Oliuerius Hocquebertus

uerſus ſucceſſorem ignorantem & ſolutionem offerenti ratione conſentanea non eſt.

bertus Protonotarius, Abbas Magdaleoæ Caſtelloduneoſis, Prior S. Romani Bronij actor ptopoſuit aduerſus Stephanum Voulæum & conſortes reos, fundum & coloniam Foroſeguſienſem, à prædicto Prioratu Bronenſi dependentem, prædeceſſoribus reorum pro exiguo reditu traditnm fuiſſe, ea lege, vt domos ædificia & fundos ſartos tectos ſeruarent nec demolireotur: itémque ea lege, ſi bieonio ſoluere ceſſarent, aut ſupradictis contrauenirent, conductio reſoluta foret: dicebárque reos ſolum incultum dereliquiſſe, ligna cædiſſe, & decennio ampliùs in ſolutione ceſſaſſe. Conſequenter concludebar * conductionem reſolutam eſſe. Rei opponebant, ipſorum prædeceſſotes dominos fundi Foroſeguſienſis fuiſſe, ſe eum multis modis melioraſſe, ſemper onera & reditus ſoluiſſe, quòd ſi vnica res in præſenti deberetur, eã oblatam & recuſatam fuiſſe, ſe nouos heredes eſſe, iuſtámque ignorantiæ conductionis & clauſularum, ſi quæ eſſent, cauſam habere. Se optimè refeciſſe, demolitos nihil fuiſſe. Sententia rei abſoluti, actor verò in expenſas condemnatus fuit. Is appellat & reſcriptũ ad reſcindendã conductionem impetrat. Arreſto nulla reſcripti ratione habita, ſentẽtia cõfirmata fuit: ſaluo appellãti ſibi vltimo ſuo reſcripto proſpiciẽdi iure, quando & cũ quo opottebit, ipſe verò in expenſas cauſæ appellationis condẽnatus fuit.

Reſciſſio non admittitur cõtractus, tamen obſeruatiõe impetrans pœnis.

*Arreſto Pariſienſi venditor quidã repulſam tulit, qui elapſo tẽpore lege cõmiſſoria vel volunt. intra quod cõuentũ fuerat, pretiũ ſolui oportere: alioquin vẽditionẽ infectã fore. Deſumtũ e D. Valla, *lib. de rebus. tr. c. 1. ſub fin.*

Nota quoque Emphyteutam emphyteuſi non priuari propter denegatam proprietatem aut poſſeſſionis interuerſionem Caroudas *lib. 7. Reſponſor. cap.* 174 B.

TITVL. IX. POENAM CONuentionalem intereſſe excedere non debere.

ARRESTVM I.

Pœna conuentionalis intereſſe non excedat.

Axioma iuris valdè notandum eſt, quod deſumitur ex *cap. ſuam. De pœnis.* puta, obligationes pœnales vlteriùs non extendendas vel intelligendas, quàm quanti creditoris intereſſe poteſt: exempli gratia, ſi fideiuſſor vel debitor ſe ſoluturum, ratum haberi aliúdue quid promiſerit, ſub pœna quingentarum librarum, intra certum tempus, neque ex mora creditori tantum interſit, à reo plus exigere nõ debet, quàm quanti eius intereſt. Atque ita approbatum fuit Arreſto Pariſienſi, penultima Martij 1525.

II.

Pœna conuentionalis maior ſorte principali quando tolleratur.

Maioribus diebus Molinenſibus, vlt. die Septembris, anno 1550. dominus Menilius pro creditore quodam dixit, debitorem eius eum condemnari fuiſſe in ſummam trecentarum librarũ, pro qua ſe fideiuſſorem ſuum apud mẽſulariũ quendam Lugdunenſem conſtituerat: poſt hæc debitorem et ſe obligaſſe ad ſoluendam prædictam ſummam intra certũ tempus, vel etiam ad carcerem ſub pœna quingentarum librarum Turonenſium, partim Regi partim aduerſario inferẽdarum. Tempus hoc elapſum, ſolutione non facta neque carcere ingreſſo, eum ad id faciendũ & pœnam ſoluendam conuentum. Cùm hoc videret, reſcriptum reſcindendæ obligationis impetraſſe. Creditorem igitur à Curia nunc poſtulare, vt per prouiſionem debitor carcere ingredi teneatur, vel pœnam ſimul ac ſortem ſoluere. Mangotus pro debitore ait, duos debitores ad debitum principale teneri, eúmque partem ſuam ſoluiſſe, neque pœnam commiſſam eſſe, *per l. Iulianus. §. ibid. Papin. ff. de act.* nominatim eam vſurariam & frauduleotam eſſe, eò quòd ſorte maior ſit. Dominus Marillacus Aduocatus Regius repræſentar, quæſtiooem hãc, quò ad ſortem, dubio carere, & hoc reſpectu debitorem fugitiuũ eſſe, verùm quò ad pœnam, maiori inquiſitione opus eam habere: allegare quippe, quòd illa ſortem excedat, hoc intelligi in ſolito fœnerari, prout vt ait Gloſſa, *in d. § ibid. Papinian.* Cæterùm hic ignorari, quanti creditoris interſit, ſortem ſolutam non fuiſſe, & iuxta quam pœnam conuentionalem determinari oporteat, quæ maior, quam intereſſe committi non poteſt: Curia Arreſto ſuo dixit, debitorem trecentas libras repræſentaturum & vſque quo eam ſoluiſſet carcere includendum: quò ad pœnam partes cum principali ad Balliuum Momferratenſem remiſit: omnibus expenſis in definitiua reſeruatis. Credo Curiam ſuper pœna conuentionali iudicare noluiſſe, quæ ex iure in promiſſione facti tantum toleratur, vtputà ædificandi, libros cenſuales renouandi, de rato habendo & aliarum rerum: non verò in datione quantitatis, velnti pecuniæ, tritici, vini, olei & aliorum in quibus commodatum conſiſtit, quod nos *mutuum* dicimus: in his enim pœnæ interdictæ ſunt, prout notatur *in l. Cum allegas. Cod. de vſur. in d. c. ſuam. in l. ſi quis maior. Cod. de tranſact. & in l. Lucius. ff. de actio. emt.* Nihilominùs tamen huiuſmodi pœna conuentionalis optima ratione in obligatione iodemnitatis admitteretur, pro fideiuſſore aduerſus debitorem: fieri enim poteſt, vt fideiuſſor cogatur ad ſoluendum debitum in defectum debitoris principalis, eàque coactio adeò incommoda ei futura ſit, vt eum incarcerationem ſui ſuſtinere, vel etiam venditionem mobilium ſuorum vili pretio ſufferre oporteat, aliiſque compluribus modis diuexari & exagitari cum magno ſuo intereſſe. Conſimilis defectus ſoluendi debiti creditori principali non erit, cuius intereſſe in mora tantùm conſiſtit, niſi ob hunc defectum ei occaſio prætermiſſa fuit emolumenti quærendi aut recuperãdi & redimendi rẽ ſuam venditam, aliòue modo cõmodo ſuo inſeruiẽdi: tũ quippe intereſſe deberetur, dũmodò debitor certo die ſe ſoluturũ promiſerit, ſub pœna intereſſe ex defectu ſolutionis ad creditorẽ redundantis & expreſſa promiſſione & obligatione redemtionẽ ad hũc effectum remiſerit.

Pœna conuentionalis in obligatione ſoluenda pecunia.

III.

Excuſatio à pœna cõuentionali facilè admittitur.

Publicam ſiue conductores reditus Capituli S. Dionyſij in Francia, polyptycha prædicti reditus intra certum tempus, ſub pœna centum librarum Pariſienſium perficere teoebantur. Tempus elabitur, quo nequaquam id fecerant. Ob pœnam ijcitantur & ſenteotia Libellariorum condemnantur, niſi intra quatuor menſes perfectionem polyptychorum retuliſſent: Ij huius nihil faciunt. Pœnæ nomine pignora eorum capiuntur. Ab eo ad Parlamentum appellant, vbi dominus Faber dixit, poſtea polyptycha perfecta fuiſſe, quæ exhibet: appellationi acquieſcit in eo quod ad ſortem ſpectat,

quantum verò ad pœnam concluſit, & ob impedimenta ab exercitu Imperatoris,qui in Prouincia fuit,obiecta ſeſe excuſauit:Inſuper dixit appellatorum hodie amplius non intereſſe, inſpecta prædicta perfectione, quódque in Francia huiuſmodi pœnales conuentiones non admittantur, niſi quatenus creditoris intereſſe poteſt. Curia Arreſto ſuo 18. Februarij 1545. quo ad pœnam omnia in irritum deduxit: in reliquo decreuit,id effectum ſortiri oportere, & conductores in expenſas, damna & intereſſe condemnauit. Nihilominùs decreuit quoque polyptycha à duobus Curiæ Commiſſariis inſpicienda,ac niſi perfecta reperta forent, ea intra quatuor menſes perficienda: aliàs eos ad pœnam condemnandos.

Cum Monachi Blæſenſes fundum quendam ſub penſione 60. librarum annuarum elocaſſent, ea lege,vt 5. ſolidi pro quolibet menſe,quo ſolutum non fuerit, pœnæ nomine ſoluerentur,prædicta pœna legitima & valida declarata fuit, Arreſto 3. Auguſti 1574. A.

IV.

Singularis doctrina ſuper diuerſitate Arreſtorum de pœna conuentionali.

Materia huiuſmodi pœnarum conuentionalium certò conſtituta non eſt. Iudicatum quippe fuiſſe reperitur, pœnam hanc ad legitimum intereſſe reducendam: vice verſa reperitur,pœnam in ſolidum adiudicatam fuiſſe: verùm ratio qua Iudices ſupremi moti: ex natura actionis,ex culpa & malitia, vel etiam excuſatione ceſſantium ſumitur. Atque exinde huiuſmodi diuerſitas oriri poteſt. Vnus coheredum cùm ſub pœna centum coronatorum tranſegiſſet & hereditatem ſe diuiſurum promiſiſſet, eum in finem coram arbitris familiæ erciſcundæ conuentus,reluctatur. Lis aduerſus eum inſtituitur. Is condemnatur. Appellat Pariſios poſteáque acquieſcit. Coheredes eius libellum offerunt ad adiudicationem pœnæ impetrandam. Is excipit & ait,ſe optima ratione contradixiſſe: vnum quippe prædictorum coheredum minorem fuiſſe. Secundò pœnam intereſſe excedere. Curia eum ad pœnam Arreſto condemnauit. Ratio bona eſt,putà,quòd partes tantum impendiſſent,quantum ea pœna continet, ad litigandum ſuper liquidatione intereſſe: iuncta notoria malitia,citra legitimam excuſationem, quam neque poterat neque debebat alibi, quàm coram arbitris familiæ erciſcundæ opponere, vbi declarare debuerat ſe paratum conſentire, aſſiſtere & vacare diuiſioni, non verò differre, impedire & expreſsè contradicere, prout fecerat, nec de curatore minori, cum quo negotium habuerat, dando locutus fuerat: quo facto pœnam euitare, promiſſioni ſuæ ſtare & cum curatore rem ſuam validè gerere potuiſſet. Altero caſu duo nobiles tranſigunt de prælatione ſubſelliorum & honorũ in ipſorũ Parrochia, & ipſorum vxores ſub pœna centum librarum ratum habituras promittunt. Vnus vxorem ſuam ratum habere procurat. Alter id ab vxore impetrare non poteſt. Pœnæ promiſſæ nomine conuentus excipit, ſe non potuiſſe & per ſe non ſtetiſſe. Secundò immodicam pœnam eſſe. Nihilominus ad eam condemnatus fuit. A quo appellat. Arreſto prædicti loci, niſi ratum habere vxorem ſuam procuraſſet, in damna & intereſſe condemnatus fuit. Caſuum differentia videtur, ob quam Iudex æquitati ſe conformare cogitur, per ea quæ not. *in cap. ipſa pietas. 23. q. 4.* Rationi non congruit, vnam rem ab vno bis conſequi: puta æſtimationem & poſtea rem ipſam, iuxta ea quæ dicit textus *in l. locum habet. § inde quæritur. ff. de Tab. exhib.* pari modo in pœna & facto res ſe habet. Quæſtio hæc examinatur *in l. Ita ſtipulatus. ff. de verb. oblig. & in l. Fundum. de nouat.* nec abſque dubio eſt.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum X.

I.

Expenſarum vſuræ non debentur.

EXpenſarum vſuræ non debentur. Arreſtum Burdegalenſe quod datum inter D. Ioannem Ceſſacum Locumtenentem criminalem in Foro Brageracenſi & Ioannem Brugerium, ciuem & mercatorem prædictæ ciuitatis, 4. die Iulij anno 1590.

TITVL. X. DE RE DEBITA non ſoluta tempore & die conuentis.

ARRESTVM I.

Tempus debitorem interpellat.

MErcator quidam alteri tunicæ muliebris partem anteriorem acu pictam, coronaris quinquaginta ſolaribus, in lana ſoluendis, ſic vt lanæ libra condicto pretio & tempore præſtaretur, vendiderat. Eo tempore elapſo venditor à debitore ſuo 50. coronatos exigit, eiúſque pignora capi curat, qui ſe non debitorem prædictæ ſummæ ſed lanæ tantùm, quam offerebat, aſſerit. Venditor ait, eum diem labi paſſum, ex quo in mora ſe conſtituerit, quam hodiè purgare non poſſit. Is ad ſoluendam prædictam ſummam condemnatus fuit. A quo Pariſios appellat: vbi Arreſto dictum fuit, quod D. Lucius (*Placit. Curiæ lib. x. tit. vi. Arr. 2.*) allegat, benè iudicatum fuiſſe, & appellantem multam viginti librarum Pariſienſium inferre oportere. Quemadmodum enim creditor integrum debitum ſuum amiſſurus eſſet, ſi debitor ei lanam intra tempus obtuliſſet, & ea poſtea prædicto debitori periſſet: multò maiore ratione & è contrario, ſi is die condicto tradere vel offerre neglexerit, ob id ad minimùm debitor optione priuatur & ea creditoris erit, *l. ſtipulatus ſum Damam, & l. Roma. § Seia. ff. de Verbor. obligat.*

II.

Pœna conuenta in defectum implendi contractus obque impedimenta excuſatur.

Hanc ad materiam valdè notanda ſunt ea, quæ dicuntur *in leg. vlt. ff. de leg. commiſſor.* putà emtorem, qui pretium intra certum diem ſe ſoluturum promiſit, ſub pœna, præterito die, ſi non paruiſſet, inemta res eſſet, in pœnam incurriſſe non iudicandum, ſi debitum eius pignori captum, interdictione facta ne eius poſſeſſionem alteri traderet: verùm excuſari debere. Ita iudicatum fuiſſe ait Guido Papa. Imbertus *in Enchiridio ſuo.* duûm generum impedimenta pro ea re notat, vnum facti, alterum iuris. Illud facti rurſus duûm eſt generum: vnum, cùm impedimentum à Magiſtratu procedit, qui poteſtatem habet citatum quendam reti-

Diſtinctio impedimentorũ per quæ factũ ne ſatisfieret.

nendi

nendi, qui ad diem venire debet, debitorem ad ſoluendum conuento tempore: atque tum huiuſmodi impedimentum, quantumuis facti ſit, non iuris & iuriſdictionis forma fiat, negligentem ſoluere, accuſatum vel reum excuſare debet, qui ex eo exceptionem deſumere poteſt. Alterum eſt, quod ex facto priuati alicuius oritur: id quod non excuſat. Eum tamen priuatum impedientem debitor, qui impeditus fuit, conuenire poteſt, & ab eodem damna & intereſſe conſequi, *per §. final. l. 2. ff. ſi quis cautio.* Alterius generis impedimentum iuris eſt, cùm ſcil. ad poſtulationem alterius creditoris authoritate iudicis debitum pignori capitur, prohibitione facta, ne ſoluatur. Quæ valida excuſatio eſt *per l. vlt. de leg. Commiſſor.* Ex omnibus vltimum hoc validum, prius verò non conſiderandum eſſe mihi videtur.

LIBER DECIMVS TERTIVS.

TITVLVS PRIMVS, DE FEVDIS, FIDE, HOMAGIO, RETENTIONE & commiſſo.

V. Dominum Magiſtrum *tractat. de AmortiZationibus.* Choppinum & Bacquetum *in libris ipſorum de Domanio.*

ARRESTVM PRIMVM.

Eccleſiaſtici feuda ex quibus emolumentum ad dominum directum redit, poſſidere non poſſunt. [Salua amortiZatione & indemnitate.]

PERSONÆ Eccleſiaſticę, veluti Monaſteria, Capitula, Communitates ſeu Vniuerſitates. Præbendarij, Curiones & alij intra annum poſſeſſionem fundorum, feudorum & aliarum rerum acquiſitarum & à ſe impetratarum à ſe abdicare tenentur, vel laudare & pro iis domino directo, à quo in feudum vel iure plebeio ſeu cenſuali mouentur, hominem viuentem, morientem & committentem præbere, per Gloſſam *in ca. vnic. in verb. domum. de religioſ. dom. in 6.* Rebuffus *ad Conſtitutionem Regis Philippi Pulchri, artic. 6. repetit. conſtit. tit. de laxam. & inducus quinquennal. num. 4.* refert Arreſtum Parlamenti Pariſienſis ſe vidiſſe in Camera Rationum *libro, Olim fol. 64.* quo dictum fuit, eos, qui fundos prædictos triginta annis poſſederunt, ad id non teneri. *Arreſtum 6. tit. ſeq.* hanc ad rem notandum eſt. Itémque notabilia Arreſta extant *tit. de AmortiZationibus,* 14. *libri primi* ad declarationem huius materiæ pertinentia.

Eccleſiaſtici feuda à dominis Rege inferioribus mouentia poſſidere poſſunt, qui impedire non poſſunt, quominùs Rex Eccleſiaſticis amortizationem, præſtita indemnitate, tribuere poſſit. V. Carondam *lib. 2. Reſponſ. cap. 25.* I.C.

II.

Feudum in præiudicium domini directi mutari & grauari non poteſt.

Vaſallus in præiudicium domini feudalis feudum mutare non poteſt, exempli gratia nouam ſeruitutem imponere, vel etiam reditus eius & obuentionem vendere. Quòd ſi faciat, ſibi tantùm præiudicat & pro tempore, quo feudum poſſidebit: nam ſi poſtea ad dominum feudalem perueniat, ea omnia extinguuntur, *l. lex fund. vectig. ff. de pign.* Baldus *in cap. 1. §. quid ergo ſi pretio, & § è contrario. & §. fin. De inueſtit. de re alien. fa.* Reſoluto enim iure datoris reſoluitur ius acceptoris, *l. Heres. ff. Q. M. P. vel H. S. & l. ſi ex duobus. §. fin. ff. de in diem addict.* Idque verum eſt, ſi huiuſmodi feudum ad dominum feudalem iure dominij perueniat, veluti commiſſi, itémque prælationis & retentionis pro pretio: non verò ſi iure particulari donationis, inſtitutionis heredis, emtione à Vaſallo vel aliter reuertatur. His quippe poſterioribus caſibus onera permanent, neque extinguuntur vel reſoluuntur, *l. traditio. §. 1. ff. de acquir. rer. dom.* Quoniam ex generali huius Regni Conſuetudine omnia feuda propria & patrimonialia ſunt, & venduntur, hypothecæ nectuntur, ſeruitutes & onera iis imponuntur, prout Vaſalli arbitrio eiúſque in præiudicium: ita Ioannes Faber ait *in pr. Inſt. de emtio. & vendit.* Hoc præſuppoſito, Vaſallus, qui complures ſeruitutes feudo ſuo impoſuerat, & reditum ſuper eo mercatori cuidam vendiderat, feudum ſuum domino feudali donat, ſub conditione ſoluendi debita ſua. Dominus feudalis neque donationem

acceptando neque repudiãdo, mercator* pretium & reliqua reditus offert, atque hoc iure feudum retinere & alias ſeruitutes extinguere vult. Mercator eſt intercedit. Arreſto Burdegalenſi quod datum 5. die Auguſti 1521. ad id admittitur, nominatim quòd nunquam hunc emtorem inueſtiuiſſet, neque emtionem ſciuiſſet, prædictum verò feudum pro pretio intra annum notitiæ, quam de eo habuit, retinere potuerat, §. *porro. Qual. olim feud. alie. pot.* & *l. 3. ibi, ſiquidem dominus maluerit. de iure Emphyteut.* & ibi Iaſon, *col. 3.* & *in cap. 1. §. 1.* & ibi Baldus *Qual. oli. feud. alie. pot. ibi, conceſſa erat domino pro æquali pretio redemtio.* Baldus *in pr. c. 1. num. 2.* & *in d. §. porrò. verſic. penult.* Ioannes Faber *in §. 1. Inſt. de rer. diuiſ.* Idémque ait pariter obſeruari debere in fundo cenſuali, quod in feudo. Lectos materiam hanc doctè expoſitam videre volens, perorationem Dominorum Seguierij, Rupifortij & Riantij, *tit. de Tribut. indictio. ſubſid. &c. xi. lib. 5. ſupra, Arr. 39. Comitiorum Prouinciæ* perlegere poteſt.

*In eo malè procedebatur, quoniam is, ſi nihil refunderetur, feudum retinere poterat: prout annotauit Cuiacius, *ub. ſec. de Feudis tit. 9.* Attamen Molineus *ad Conſuetud. Pariſ. §. 13 gloſſ. quinta quæſt. 5.* & *§. trigeſimo, quæſt. 20.* contrarium tenet. V. Choppinum *ad Conſuet. Andegauenſ. lib. 2. part. 3. cap. 2. tit. 1. n. 5.* & *ad Conſuet. Pariſ. lib. 1. tit. 2. Art. 21.* Et Caron lam *lib. 2. Reſponſor. cap. 14.* & *lib. 5. cap. 41.* Arreſtum hic relatum deſumtum fuit e Boerio *quæſt. 151.* Hanc ad rem notandum eſt fundum cenſualem à domino directo acquiſitum, irreuocabiliter cum feudo conſolidari, abſque ſpe tacitæ reductionis ad priorem conditionem & onus cenſuale. Arreſtum Maiorum dierum Pictauienſium, 8. die Octobris 1579. quod laudauit Choppinus *ad Conſuetud. Andega. lib. 1. cap. 6. Art. 8.* V. *Arr. 1. App. huius tit.*

III.

Feuda laudimiis obnoxia ſunt, ſi ſpecialis in id conſuetudo exiſtit.

Etſi ex diſpoſitione iuris communis & ex Conſuetudinibus feudalibus, dominus directus & feudalis à nouo vaſallo laudimia exigere & impetrare non poſſit, neque inueſtituram neque quicquam aliud, de quo nonniſi expreſsè in conceſſione & inueſtituræ inſtrumento conuentum eſt, prout ait Hubertus de Bobio *in l. ſi quis alia aqua. §. fin. ff. quemad. ſeru. amitt.* & Andreas de Iſernia *in tit. per quos fiat inueſtit. c. fin. § ſed & rerum.* nominatim verò quando feudum ligium appellatur, quod idem valet ac gentile, francum, nobile: *Clem. Paſtoralis. §. rurſus.* iuncta gloſſ. *in verb. homóque ligius. de re iudic.* Nihilominùs in nonnullis locis Prouinciarum quæ ſcripto iure reguntur, Conſuetudo ſoluendi laudimia & emolumenta admittitur propter feuda nobilia acquiſita, & iuxta eam feuda determinare oportet, vt per Gloſſam *in cap. 1. §. Illud quoque. in verb. niſi requiſitus.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, quod datum 14. die Martij 1529. quo dominus de Turre ad informandum per turbas, ſeu ad turmariam informationem admiſſus fuit, de conſuetudine ſcil. accipiendi prædicta iura laudimiorum, quæ à domino Ligneiaco Vaſallo ſuo exigebat, qui prędicto Arreſto obtinuit: citra Conſuetudinem, alioquin nulla laudimia debebat, propter verba inueſtituræ, in qua ſcriptum fuerat, *cum omni libertate & franchiſia*, quæ prædictus dominus feudalis petitioni prædictorum laudimiorum à ſe factæ non præiudicare aſſerebat. Certè non tantùm horum locorum, ſed etiam vicinorum Conſuetudo, pro determinatione prædictorum feudorum & pro deciſione litium inde ortarum obſeruatur, *cap. 1. cap. Iola, cap. de iis. diſtinct. 12.* & *cap. ex parte compoſt. de cenſibus.*

V. *Arreſtum* 16. infrà & *deciſion.* 19. D. Boërij. D. Maynardus de hoc Arreſto latiſſime diſſerit, *lib. 4. Quæſtion. Notab. cap. 33.* I. C.

IV.

Vaſallus liberè de feudo ſuo ludere poteſt, & quando.

Aduocatus Carterius in deliberatione ſæpè auditus fuit, mentionem Arreſti cuiuſdam Pariſienſis facere, quod is dari ſe vidiſſe ait pro domino Wilhelmo Sudorio, generali rei monetariæ præfecto, aduerſus Aduocatum Bouchardum, Dominum feudalem *de Champigny*, propter fundum quendam nobilem à prædicto Sudorio poſſeſſum, qui eum albergauerat & elocauerat alteri, vno vel duobus denariis annuis & ſumma quadam inſigni pro introitu, cuius prædictus Bouchardus poſtulabat quintas & ſubquintas, denegatas à nouo poſſeſſore & auctore ſuo qui vaſallus eſt, dicens ſe de feudo ſuo prædicto modo ludere poſſe. Prædictus Bouchardus Arreſto repulſam tulit, qui poſtea errorem propoſuit. Arreſtum iſtud eſt de 25. Iunij 1516. Poſtea 15. Februarij 1558. alterum ſimile Pariſienſe Arreſtum datum fuit, in Maiore Camera Inquiſitionum, quò complures Domini aliarum Camerarum euocati fuerunt, pro Roberto Belléo, Præfecto Villæ nouæ S. Georgij, aduerſus Cartuſianos, qui retractu feudali ſuper viginti arepennibus terræ ſiue fundi, vti volebant, quo Robertus Binetus Dominus *de Vigneu* vaſallus illorum ratione prædicti Vigneu, prædicto Belleo vendiderat, ex domanio & feudo prædicti Vigneu mouentibus à prædictis Cartuſianis ſub introitu, duarum millium librarum pretij loco, vnà cum retentione quatuor denariorum Pariſienſium cenſus annui in ſingulos arepennes, & Iuriſdictionis & directi dominij. Prædictus Belléus Conſuetudine Pariſienſi ſe tuebatur, ex qua Vaſallus de feudo ſuo ludere poteſt vſque quò fidem remiſerit, vt dominus eius emolumentum poſtulare non poſſit. Lis in prædicta Maiore Camera æquas ſententias tulit, inæquales verò in minore Camera, vbi prædicti Cartuſiani actores domini feudales repulſam paſſi fuerunt, ſaluo iis, quando feudum apertum fuerit, ſibi proſpiciendi iure, prout æquum eſt & ratio poſtulat. Reſeruatio hæc valdè notanda eſt, Eccleſiaſticos videlicet, qui manus mortuæ ſunt, feudum venditum ab ipſis mouens retinere poſſe, *cap. potuit. ext. de locato.*

Nota, manus mortuas iure retentionis feudalis vti poſſe.

Adde Arreſtum II. Suprà.

Vtrùm quinta & ſubquinta debeantur, vel vtrùm retractus feudalis locum habeat, ſi vaſallus partē feudi ſui alienauit, &c.

Poſtea eadem hæc quæſtio diuerſimodè iuxta clauſulas contractuum & facti circumſtantias diiudicata fuit: nempè, quando Vaſallus partem feudi ſui alienauit, ac ſimpliciter ius quoddam cenſus ſuper quolibet arepenne vendito, putà laudimiorum, venditionum, inueſtituræ & multæ ſibi reſeruauit & retinuit, acquirentem quintas & ſubquintas debere, rémque ita venditam retractui feudali obnoxiam eſſe. Verum ſi præter hunc cenſum dominus venditor ſibi retinuit fidem & homagium iuris dominici, prout *articulo* 51. Conſuetudinis Pariſienſis continetur, dominium & iuriſdictionem feudalem: hoc caſu quinta & ſubquinta non debetur, neque alia iura domino feudi dominantis, qui neque feudum venditum totum neque partem eius poteſtate feudali conſequi ſeu retrahere potuit, eo

quòd

quòd nulla venditio ſit, ſed contractus conductionis ſub reditu, in perpetuum, qui nonniſi vtile dominium transfert ad acquiſitorem, citra Iuriſdictionem, citra dominium, citra feudum, locatori honore & dignitate feudali retenta ad reddendam & exhibendam fidem domino ipſius dominanti, ſi feudum apertum fuerit, iuxta ea, quæ ſcripſit D. Molineus *ad artic. 41. num. 9 10. & 11. Conſuetudinis Pariſienſis*, & D. Magiſtrum *tract. de feudis & homagiis cap. 5.* ex quibus hoc Arreſtum aduerſus Cartuſianos deſumtum fuit, quod refert D. Papontus, & cuius datam prædictus Molineus 17. Februarij aſſignauit. Arreſtum quod ius retractus feudalis in priore ſupradicto caſu adiudicat, late extat in *Appendice huius tit. Art. 3.*

V.

Dominus feudalis* pro reditu à Vaſallo ſuo vendito quem feudi titulo ab ipſo tenet, ius retentionis habet, prout iudicatum fuit pro domino Duce Mommorancio, aduerſus viduam Deſſriches, Arreſto Pariſienſi, 7. die Septembris, anno 1528. Iſque textus eſt *§. porro. Qual. olim feud. alie. pot.* Atque hanc ad rem notandum eſt *Arreſtum 7. de retract. & retentio.* quo dominos, ſiue Eccleſia ſit ſiue dominus laicus, feudum ſibi retineos, retinere illud poteſt, vt poſtea id alteri tradat & compendium ex eo faciat. Verùm id obſeruari debet iuxta finem *Arreſti 4. Tit. de retractu gentilitio.* Ius commune huiuſmodi circuitum permiſit tum, cùm ei prodeſt, qui eum poſtulat, vt ait Card. Flor. *in cap. audiscor. 14. quæſt. per cap. tuam. de ord. cognit. & cap. Lator. qui fil. ſint legit.* Eccleſiæ prodeſt, acquirere vt poſtea cariore pretio vendat. Ita notat D. Tiraquellus *tit. de retract. conuent. §. 2. gl. vnica, num. 71.* Attamen, Arreſto 4. proximè præcedente, Eccleſia, quamuis manus mortua ſit, retentionis ius habet: prout declaratum & reſeruatum fuit Cartuſianis Pariſienſibus, caſu aperti feudi exiſtente. Ratio in promtu & manifeſta eſt, putà, quemadmodum prædicta Eccleſia Regis amortizatione ad poſſidenda feuda nobilia priuilegiatur, pari ratione & opera ſub feudis ſuis, quæ quo ad Regem ſubfeuda ſunt, feuda tenere poteſt, & per conſequens omnia iura feudalia, itémque à ſe ipſa prædicta ſubfeuda poſſidere, ſi ea aperta fuerint. Inſuper prædicta lis nunquam ex alia cauſa æquas ſententias tulit, niſi ob dubium, verùm in caſu huiuſmodi albergamenti, reſpectu arepennium fundi albergatorum, apertum eſſet feudum, vel non. Si id apertum extitiſſet, abſque dubio actores fundatos eſſe. Si Eccleſia retinendi feudi incapax eſſet, dubium ſupradictum fruſtra examinatum fuiſſet. Igitur, &c.

Eccleſia ius retentionis habet.

V. alterum *Arreſtum 7. Tit. de retractu & retentione* ſuprà quod expreſſum eſt. Prælatus nomine Eccleſiæ rem à ſe alienatam, non ſuo nomine retinere poteſt, Bartolus *in §. vſufructuarius. l. 1. de nou. oper. nuntiatio. cap. Præſentium, de teſtibus lib. 6.* Maſuer. *tit. de retractu.*

*Dominus extincto vſufructu, id quod vſufructuarius ex retractu feudali acquiſiuit, refuſo pretio & legitimis impenſis reſtitutis, retinere poteſt, prout tenet Molineus *ad Conſuetud. Pariſienſ. §. 13. gloſ. 1. num. 37.* de que eo Arreſtum extat Pariſienſe, 23. die Februarij 1571. quod allegauit Carondas *lib. 2. Reſp. cap. 85.* & alterum de 9. die Ianuarij 1563. ab ipſo relatum *lib. 7. cap. 120.* Aliud eſt in acquiſitionibus peculiaribus, quas prædictus vſufructuarius ex capite ſuo feciſſet. Idem *lib. 3. Reſp. cap. 42.* V. notata *ad Artic. 7. Tit. 6. lib. 11.* & Cõſuetud. Bituricenſem, *tit. de iure retentionum.*

VI.

Ius retentionis

Nona die Februarij anno 1533. Arreſto in tertia Inquiſitionum Camera concluſum fuit in lite quadam per ſcripturam agitata, inter Nicolaum Clauocorium & Franciſcum Sammurellum, dominum feudi in Conſuetudine fundatum, res venditas feudi ſui retinendi, etiamſi traditio eius realis à venditore emtori facta non fuerit, admittendum eſſe, eo non obſtante quòd poſtea communi conſenſu, partes ex omni parte à venditione iam perfecta receſſiſſent, tam quò ad pretij conſtitutionem, quàm quò ad traditionem attinet.* Ad hoc facit textus *in Auth. Sed hodie, in fine. C. de iure aureor. annulorum.*

ob reſolutam venditionem non impeditur.

*Et ita tenet Molineus *ad Conſuetudin. Pariſ. §. 13. gloſ. 3.*

VII.

Poſſeſſor feudi domino ſe directum prætendenti, niſi prædictus dominus de iure ſuo probet, fidem & homagium præſtare non tenetur: aliter quippe is prædictam fidem & homagium legitimè non petit, & niſi legitimè petat, Vaſallo nihil deperit. Eáque ſententia eſt Baldi *in c. nulla, num. 5. ibi. & dominus vaſallo legitimè denũtiant. Per quos fiat inueſtitura.* Atque iuxta hoc iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Decano Podienſi, appellante à Seneſchallo Aruerniæ aduerſus dominum Allegreum, qui feudo ad prædictum Decanum ſpectanti ob fidem & homagium non præſtitum manũs iniecit: ex eo quod prædictus dominus Allegreus de iure ſuo non probaret.

Fides & homagium præſtari non debent, niſi à domino prætendente probato præſtetur.

In Francia tamen regula obſeruatur, dominum feudalem non niſi in poſſeſſione conſtitutum aduerſus Vaſallum ſuum prætenſum litigare non debere, adeo vt quamuis prædictus dominus feudalis ius ſuum ex tempore ac in promptu demonſtrare non poſſit, propterea poſſeſſionis commodo priuari non debeat, Vaſallus verò in poſſeſſione manere. prout iudicatum fuit Arreſto prædicti Parlamenti aliquo modo ab eo, quod ſupra relatum, diuerſo.

Dominus feudalis non niſi in poſſeſſione conſtitutum litigat.

In materia feudali dominus manu plena, vt dicitur, atque in poſſeſſione cõſtitutus, litigat, niſi Vaſallus deneget eumque dominum abnuat: fides quoque & homagium à vaſallo in domo domini præſtari debent. Arreſto 3. Martij 1526. pro Epiſcopo Niuernenſi. Nota. Prælatos in Francia homagium non præſtare: ſed ſimplex tantùm fidelitatis iuſiurandum.

VIII.

In Prouinciis quæ iure ſcripto reguntur, filius patrio feudo ſuccedens, ſi intra annum & diem fidem & homagium præſtare domino feudali neglexerit, nihil amittit. Atque ita iudicatũ fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1388. Vldaricus Zaſius *in tractat. ſuo, de feudis* id ita declarat.

Succeſſio directam feudi.

Præſtatio fidei & homagij ex Conſuetudine Seniori attributa, de honore intelligitur: adeo vt prædictus ſenior fidem pro aliis præſtare poſſit, verum omnia cõpendia in reliquos conferre debeat: prout iudicatum fuit, 2. Iulij 1505. & Conſuetudo Pictauienſis declarata fuit.

IX.

Vaſallus dominum ſuum feudalem abnegans, feudum ſuum amittit, *§. vaſallus. 3. lib. 2. tit. 26. ſi de feud. def. cont.* exceptis quibuſdam caſibus ſpecialibus: nec prædictus vaſallus reſcripto Regio proſpici ſeu conſulere poteſt, quominùs iacturam feudi faciat: quòd ſi id offerat, approbari non debet. Rex quippe dominum iure ipſi acquiſito ex inficiatione vaſalli ipſius

Vaſallus inficians feudum ſuum amittit.

priuare minimè voluiſſe intelligitur, *cap. 1. de reb. Eccl. non alien. in 6.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Ioanne Bartonio, aduerſus quendam nomine Sanguinum. Id quod in Prouinciis iuris ſcripti locum non habet, neque in Aquitannia, vbi feudum non adeò leuiter confiſcatur, prout in Prouincia Conſuetudinaria, vt Arreſto Pariſienſi iudicatum fuiſſe ait Imbertus *in Enchirid. ſuo in verb. pœna pecuniaria.* Hic notandum eſt, Vaſallum præcisè vel agnoſcere vel abnegare dominum feudalem teneri. Si feudũ ob fidem & homagiũ non præſtitũ, ob iura & debita officia non exhibita pignori capiatur, & vaſallus huic pignoris captioni ſe opponat, pendentéque lite dominum feudalem abneget, hoc caſu niſi prædictus dominus properè & ex tempore de iure feudi, quod habet, fidem faciat, quo iure ſcil. id pignori capi curauit, manus laxatio prædicto opponenti & abneganti tribuetur, idque per prouiſionem ac citra præiudicium iuris prædicti domini, qui ad fidem de eo faciendam admittetur. Quod ſi vero properè ius ſuum demonſtret, non tantùm pignoris capio ſuſtinebitur, verùm feudum ipſum prædicto domino reprobato adiudicandum erit, vtpote ei commiſſum & confiſcatum. Ad hæc valdè notandum eſt, vt locus huiuſmodi commiſſo fiat, neceſſe eſſe, vt abnegatio iſta legitima ſit, hoc eſt, ab eo facta ſit, qui dominus irreuocabilis eſt, maior & ſui iuris, alioqui eius ratio non habebitur. Exemplum eſto, Si Prior ab Abbate quodam dependens, qui Ordinis caput eſt, vel etiam Commeodator Ordinis Melitenſis, abnegationem faciat, abſque autoritate Abbatis, aut etiam Capituli Religionis prædictæ Melitæ, nullius momenti eſt. Per eam igitur feudum amitti non poterit, quemadmodum etiam ob eam abnegans manus laxationem conſequi non debebit, verùm pignoris capio ſuſtinebitur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 2. Martij 1534. pro Ioanne Gilberto aduerſus Commendatorem Villeregiæ.

Abnegatio à legitimo, atque autoritate ita prædita, vt dominus [illegible] eſt, [illegible] ſum non indu-[illegible].

X.

Idem & ſequens.

Arreſtum prædicti Parlamenti extat intellectu difficile. Nam præſuppoſito, ob non recognitum dominum feudalem feudum non amitti, dominus quidam poſtulabat, vt ob abnegationem vaſalli ſui, feudum ſibi commiſſum declararetur: ad quę poſſeſſor feudi excipiebat, ſe illud titulo allodiali, non verò ab ipſo neque ab alio tenere. Domino contrarium replicante, Index eos in facto contrarios eſſe & probationem facere oportere decreuit. Dominus feudalis ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi Arreſto dictum fuit, prædictum poſſeſſorem confeſſurum aut abnegaturum ſe prædictum feudum à prædicto domino poſſidere, intra ſex ſeptimanas: quod ſi non feciſſet, feudum prædicto domino commiſſum declaratum iri, vt proprium ei permaneat.

Dominus vaſallum cogere poteſt ad exhibendum, & vaſallum vel approbare vel reprobare oportet, adeo vt Dominus neque monſtrare neque exhibere vllum feudale inſtrumentum teneatur. Iudicatum 8. Februarij 157[illegible] die quodam Martis poſt prandium, perorante Marionio aduerſus Brebarium.

XI.

Felonia à domino de Craon punita.

Ob commiſſam feloniam à domino *de Craon*, aduerſus Regem Siciliæ & Hieroſolymæ, Arreſto Pariſienſi, anno 1394. omnia feuda, quæ à Regina poſſidebat, ei tam ſuo nomine, quàm ſuorum liberorum, acquiſita & confiſcata eſſe, declarata fuerunt: atque vt proditor & perfidus domino ſuo & Regi, ad ſummam centum millium ducatorum prædictæ dominæ prædictis nominibus inferendam condemnatus, & Regno exulare iuſſus, omniáque eius bona confiſcata fuerunt, cuius Arreſti executioni Rex eius patruus & Dux Aurelianenſis interceſſerunt.

Nota hic, Dominum feudi ex delicto omnibus aliis creditoribus, etiam ex crimine venientibus præferri, in fauorem ſcil. confiſcationis & incorporationis propter rebellionem factæ. Iudicatum pro Comite Magnantio, inter Arreſta Generalia, 7. Septembris 1574. *V. lib. 9. Tit. 1. Arreſt. 16.*

XII.

Dominus du Bie Mareſcallus Franciæ punitus.

Arreſto quod datum aduerſus dominum *du Bié* Mareſcallum Franciæ, criminis læſæ Maieſtatis accuſatum, dictum fuit, bona ipſius Regi confiſcanda, ea tamen conditione, ne poſſideat neque manus iniciat feudis ab altero feudali domino, quàm à ſe mouentibus, eáque aliis reſtituat & derelinquat, quorum dominica iura conſeruari poſſunt, ad quos ea ſpectauerint. Prædictum Arreſtum datum fuit 3. Auguſti 1551. Iſque textus eſt *l. Forma eſt, quotiens ad fiſcum vel minima portio rei pertinet. C. lib. 10. de vendit. rer. fiſcal.* citra quam expreſſam huiuſmodi conditionis declarationem Rex ea ſibi & domanio ſuo retinere potuiſſet, neque tamen propterea fidem & homagium Duci, Comiti, Marchioni, Baroni vel Pari Franciæ vaſallo ſuo, (à quibus prædicta feuda adiudicata Regi immediatè feudi titulo mouebantur, à Rege verò mediatè ſubfeudi titulo,) præſtare teneretur, prout in ſimili caſu Arreſto Pariſienſi, de 25. die Februarij anno 1558. iudicatum fuit pro domino Procuratore Catholico Regio, & domina *de la Flauſſeliere*, aduerſus dominum *de la Trimouille*, actorem. Not. Specular. *tit. de feud. §. quoniam de homagiis. quæſt.* 24. Complurima feuda repetuntur à Rege in Delphinatu poſſeſſa, quæ ab Archiepiſcopo & Principe Ebrodunenſi mouentur, quorum fidei & homagij præſtatio confuſa eſt, ob poſſeſſoris qualitatem, à quo omnia bona temporalia intra iuriſdictionem ipſius ſita dependent, ſi non immediatè, at certè mediatè: & huiuſmodi regreſſus ſubfeudi id liberat ab ea præſtatione, priorémque ſtatum nanciſcitur. Prædictus Archiepiſcopus diu laborauit, vt hoc ius à Rege conſequeretur, id quod non potuit, ex eo quod iure contingit. Ego neque intelligere neque animo concipere potui, ex qua ratione typographus bella ſcilicet ſua & ſtulta præfatione dicere & huic capiti adiungere auſus fuit, hoc Arreſtum abuſiuum eſſe & falſum: id enim quod typographus ait, falſum eſt, prædictum quippe Arreſtum ex ſchedis magni & celeberrimi cuiuſdam viri habeo.

Rex fidem & homagium pro ſubfeudo ſibi adiudicato à quodam vaſallo ſuo mouente non debet.

Quod attinet Arreſtum iſtud, quod datum aduerſus dominum *du Bié* Mareſcallum Franciæ tenendum eſt, poſtea, 14. Iunij 1577. Arreſtum, quo declaratus innocens fuit prædictus Mareſcallus & dominus Verulnus gener ipſius, cum lis ipſorum retractata fuiſſet, publicatum fuiſſe, ipſorúmque exequias habita eximia oratione funebri eodem die Bononiæ quę ad mare ſita, celebratas fuiſſe. V. Dominum Alaudam *in libro ſuo de Nobilitate domus Contiacenſis.* B.

XIII.

XIII.

Illuſtris Ioannes Albonius, Eques Ordinis, dominus Sainct-Andreanus.

Crepattus * mercator Aruernienſis dominium quoddam nomine *Durtol* pro ſe, liberis ſuis maſculis vel eo ex illis, quem heredem nominaturus eſſet, acquiſiuerat, in Iuriſdictione conſiſtens cuius appellationes, diſtrictus, fides & homagium immediatè ad Vice-Comitem Tournellium, dominum feudalem iſtius dominij *Durtol* ſpectabant. Prædictus dominus Vice Comes, putà defunctus illuſtr. Ioãnes Albonius, Eques Ordinis Regij, dominus Saint-Andreanus, cùm complures querelæ ad ipſum de vita & malis moribus prædicti Crepatti tam quò ad malam ſubditorum ſuorũ tractationem, quàm quò ad abuſum Iuriſdictionis ſuæ, adeò vt cæderet, in carcerem conijceret, aliiſve modis ac pœnis vexaret eos, qui ab Officialibus ſuis appellarent, id quod ad intereſſe prædicti domini Vice-Comitis ſpectabat: informari aduerſus prædictum Crepattum vaſallum ſuum curat, autoritate Curiæ Rigudulenſis, ac poſtea perperam iudicata excluſione ſeu excluſo prædictu Vice Comite à teſtium productione inter ſe communicandorum, Arreſto Pariſienſi omnia Orlacum remiſſa, vbi ſententia, inter alia compluſima capita, prædictum dominium confiſcatum & prædicto domino feudali qui prædictũ commiſſum poſtulabat, commiſſum declaratum fuit: à quo prædictus Crepattus ad Parlamentum appellat. Curia Arreſto ſuo prędictam ſententiam, quò ad prædictum caput, reformauit, & prædictam Iuriſdictionem *Durtol* tantùm declarauit, prædicto Vice-Comiti commiſſam eſſe, quò ea tam per ſe quàm per ſuos viuente prædicto Crepatto frueretur, ſaluo ad huius liberos maſculos heredes eius regreſſu, atque in expenſas condemnatus fuit. Duo in hoc Arreſto notanda ſunt. Prius, quamuis prædictus Crepattus offendiſſet feudo ſuo abutendo, id tamen reſpectu Iuriſdictionis tantùm fuerat, & in ea tantùm parte pœna priuationis conſiſtere debuit, prout ait Baldus *in c. 1. §. vaſallus. num. 3. Si de feud. fuer. controu.* déque eſt vulgata regula eſt, pœnã delicti modum excedere non debere, *l. Sancimus. 22. Cod. de pœnis.* Poſterius eſt, eum offendiculis ſuis & mala verſatione amiſſioni prædicti Feudi aut Iuriſdictionis, cauſam præbere non potuiſſe, in præiudicium liberorum ſuorum, qui non offenderunt, & quibus ordine ſucceſſorio, prædictum feudum affectatum & acquiſitum fuerat. Eáque eſt *l. Si manumiſſus. ibi, quoniam illis delicta parentum non nocent, quos tunc eſſe ortos conſtiterit, &c. C. de libert. & eo. lib.* Hanc ad rem ſingulare eſt *Arreſtum vlt. Tit. de Iniuriis verbalibus, lib. 8. ſupra.*

Feudum pro parte committitur, in qua delictum fuit.

*Huius Arreſti Choppinus mentionem facit *ad Conſuetud. Andegau. lib. 1. part. 3. cap. 2. tit. 4. Art. 3.* Huc referenda ſunt notata à Carondà *lib. 1. Reſponſor. cap. 15.* liberos poſſe legitimam ipſorum ſuper feudis ipſorum patris defuncti ad mortem condemnati petere, & vxorem doarium ſuum, quantumuis condemnatio ob crimen læſæ Maieſtatis fuiſſet. T.

Necnon Arreſtum pronuntiatum in Parlamento Britanniæ, à Præſide Leſtaro, 1. die Octobris 1573. quò prædicta Curia Feudum, fundum & dominium S. Melonij acquiſitum & incorporatum declarauit, pro vidua domini Feudi dominantis *de la Touche aux begaſſes* prædicto feudo, propter homicidium & feloniam in perſonam domini ſui à prædicto vaſallo commiſſam ſub onere doarij vxoris prædicti vaſalli, quod ex rebus commiſſis ea capere poſſet, quas cum aliis bonis prædicti defuncti vaſalli obligatas eſſe Curia declarauit, tam ad compenſandam pecuniam dotalem & propriam prædictæ vxoris appellantis alienatam à prædicto defuncto marito ipſius, quàm ad ſoluendas ſummas, quarum nomine prædictus defunctus patri prædictæ viduæ, citra fraudem obligatus fuerat.

V. prædictam perorationem & Arreſtum typis editum, & alterum quoddam anni 1556. quod pronunciatum in Parlamento Pariſienſi, die Natali, quódque refert Carondas *lib. 1. cap. 36.* quo iudicatum fuit, patrem damnatum, non etiam liberos eius priuari. I.C.

XIV.

Ioannes Sermetus Arreſto Burdegalenſi, quod à Domino Boërio abſq; data, *deciſio. 149. in fin.* allegatur, à commiſſo feudi ſui aduerſus ipſum prætenſo à domino feudali, eò quòd virginem quandam prædicti domini ſui feudalis ſtupraſſet, abſolutus fuit. Eáque eſt ſententia Aluarotii *in cap. 1. Q. M. F. A.* poſt Iuanem de Iſernia *eod. cap.*

Vaſallus nõ ex leui cauſa feudum ſuum nõ amittit.

XV.

Dominus feudalis ob fidem & homagium non præſtitam, feudum vaſalli ſui capere poteſt: non verò feuda, quæ à prædicto vaſallo in mora conſtituto mouentur, quamuis à principali, quod à ſe mouetur, dependeant: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi ſuper appellatione quadam huius materiæ Aurelijs manante 15. Decembris 1543. Rex tamen priuilegium hoc habet, vt in defectum vaſalli, & cùm Feudum à ſe mouens aperitur, omnia feuda ab illo dependentia, quę ſibi ſubfeuda ſunt, fructúſque ſuos facere poſſit. Atque ita ſæpè iudicatum fuit.

Subfeudum capi non debet.

XVI.

Si feudum in alio loco, quàm id, à quo in fidem & homagium mouetur, ſitum eſt, vel etiã fundus cenſualis alibi ſitus, quàm dominium, cuius ratione debetur, pro omnium dubiorum deciſione Conſuetudinem loci ſequi oportet, in quo feudum vel fundus ſeruiens ſitus eſt, ſiue reſpectu laudimiorum, recognitionis, menſuræ & aliorum, de quibus in polyptichis non prouidetur, nominatim per textum reſponſionis. Et ita iudicatum fuit Pariſiis, Arreſto, quod abſque data allegat Imbertus *in Enchiridio ſuo, in verb. Conſuetudo regionis,* per text. *in Clem. 1. de reſcript.* aduerſus ſententiam Ioannis Fabri *in l. 1. C. de ſumma trinit.* Dominus Molineus *ad Conſuet. Pariſienſ. in tract. de mat. feodal. §. 22. quæſt. 20. num. 86.* pro prædicto Arreſto tenet.

Conſuetudo feudi ſeruientis, non verò dominantis ad deciſionem iurium feudaliũ obſeruanda.

In Francia obſeruatur *Clem. 1. de reſcript.* ex qua colligitur in feudis rei vel loci ſeruientis ſtatutum conſiderandum eſſe, non dominantis, iuxta quod nonnullæ Conſuetudines in ſcripturam redactæ fuerunt, quæ volunt, quando feudum aperitur, ſtatuta loci, in quo feudum ſeruiens ſitum eſt, non vero feudi dominantis obſeruari oportere: Peronenſis *Artic. 81.* Molinenſis *artic. 44.* Catalaunenſis *artic. 214.* Rhemenſis *artic. 138.* & ſententia D. Cuiacij *lib. 1. feud. cap. 6.* Chaſſanæus ad *artic. 7. gloſſ. 2. Collat. 1. in verbo,* Selon la nature du fief, *eod. tit. Conſuetudinum Burgundiæ.* Matthæus de Afflictis, *deciſ. Neapolit. 226.* Atque ita iudicatum fuit Arreſtis Curiæ Parlamenti Pariſienſis, quæ refert D. Choppinus *ad Conſuet. Andegau. lib. 3. tit. 2. num. 8. anno 1533.* pro domino Laudrio de Turre, domino Comite Caſtell. ruffi. & Carondas *lib. 1. Reſp. cap. 29.* niſi inſtrumento inueſtituræ ſiue infeudationis cautum ſit, cuius domini dominans fidem facere debet, verbi gratia, à Baronatu Montfalconio, ſito in prouincia Bituricenſi, gubernato tamen iuxta Conſuetudinem Montargienſem, ex qua aperto feudo quintæ & ſubquintæ debentur, & ex conſuetudine Bituricenſi reditus ſiue obuentio vnius an-

ni tantùm. Ab hoc Baronatu nonnulla feuda in Bituricenſi prouincia mouentur & iuxta eiuſdem prouinciæ conſuetudinem reguntur. Dominus Momfalconius maiora iura, quàm anni reditum, non vero quintam & ſubquintam, ob apertum Feudum ſeruiens prætendere poteſt.

XVII.

Ecclesia feuda poſſidere non poteſt citra amortiZationẽ, quæ 30. annis præſcribitur.

Eccleſia neque feuda, neque bona temporalia in hoc Regno poſſidere poteſt, citra Regis diſpenſationem, quam *AmortiZationem* vocant, vel etiam niſi huiuſmodi diſpenſationem præſcripſerit, quòd ea triginta annis poſſediſſet, citra vllam interpellationem nec manus ſuas iis vacuefecerit ſeu eorum poſſeſſionem dereliquerit: quo caſu præſcriptio valida eſt, neque cogi poteſt, vt iis manus ſuas vacuefaciat, quemadmodum ante prædictorum triginta annorum lapſum cogi potuiſſet. Nihilominùs Regi pro prędicta fruitione debitam pecuniam ſoluere tenebitur: taxa verò debitæ Regi pecuniæ quæ ſit & quomodo reliquum in hac materia intelligatur, ſatis ſuperque *tit. De AmortiZationibus ſupra lib. 1. titul. 14.* declaratum fuit.

Opinio veterũ, ignobiles ſcil. feuda citra diſpenſationem poſſidere non poſſe, refutata.

Triumviri Regij voluerunt, anni iam ducenti & ſexaginta ſunt, huiuſmodi quid aduerſus ignobiles, non verò nobiles, qui nobilia feuda in prædicto hoc Regno acquirunt obſeruari & dicere, eos eorum acquirendorum & poſſidendorum capaces non eſſe, citra Regis indulgentiam & pecuniæ ſolutionem. Hi in eo ſe fundabant, quòd huiuſmodi feuda poſſeſſorem nobilitarent, eúmque tributis immunem & liberum redderent & conſequenter Regis intereſſe verteretur, atque eius nomine pecunia deberetur. Si illorum ratio vera fuiſſet, ſanè optima fuiſſet, & ſpecioſa ipſorum intentio fuiſſet: verùm prædicta ratione falſa exiſtente, ampliùs opera nulla prædicta intentio confirmari poteſt, quæ iniurioſa eſt, & aduerſus omnem diuini & humani iuris diſpoſitionem, quæ neque bonorum feudalium & ignobilium, neque illorum perſonarum differentiam conſtituunt, quæ nonnullis, excluſis reliquis, obligentur: quantum verò ad feudalem qualitatem attinet, ſi in ea priuilegium ſit, id ex vſu potius quàm lege ſcripta eſt, cùm conſuetudines feudales iuri Romano incorporatæ non fuerint. Inſuper nulla Conſtitutio illarum Conſuetudinum extat, qua ratione poſſeſſionis feudorum Nobiles admittantur, ignobiles verò reiiciantur.

Super differentia perſonarum & qualitate earundem.

Quantum ad perſonarum liberarum qualitatem attinet, minùs adhuc diſcriminis apparet, quoniam omnes indifferenter vniformem legem habent acquirendi & poſſidendi omnes res temporales venales & commerciales ſeu quorum commercium eſt. Nec vnquam, quodcunque illud ſit, tempus extitit, à condito mundo vſque, quo huiuſmodi dubia data fuerint. Omnes liberi Noæ ſumus ſeruati ad replendam terram, poſt primos Adamo ortos ſubmerſos. Id eò facit, quòd è tribus Noæ liberis cùm familiam ſuam ercïſcerent, nullus ex iis huiuſmodi prærogatiua, quam Nobiles aſſerunt, reliquis prælatus fuerit, quantum ad hoc, de quo nobis ſermo eſt. Si poſtea ciuili quadam inuentione nonnulli politica Nobilitate reliquis prævaluerint, alij ignobiles manſerint, virtute aut fortunæ beneficio, negligentia vel puſillanimitate, ad huiuſmodi conditionem reſpectiuè habitis & exercitis, non ideo valida conſequentia induci poteſt neque admitti, vt eadem ratione differentiam bonorum & fundorum conſtitui oporteat: vt putà nonnulla Nobilia dicere, veluti prædicta feuda, quæ illorum, qui Nobiles ſunt, propria ſint, excluſis iis qui nobiles non ſunt, alia verò ignobilia, quæ ab ignobilibus, non verò à nobilibus poſſideantur. Huiuſmodi differentia fundamento caret & odioſa eſt & excitandæ populari ſeditioni conturbandæque ſociali & politicæ vitæ accommoda, in qua omnes ſub imperio & obſequio Principis noſtri viuimus, ſeruata Iuſtitiæ æqualitate tam inter maiores, quàm minores, tam inter Nobiles, quàm ignobiles reſpectiuè.

Seditio ſæpè ex contemptu plebis oritur.

Occaſio, qua plebs Romana à Patritiis in montem Auentinum ſeceſſit, lenior fuit. Poſtea verò prædicta plebs agnita & ad honores, Magiſtratus & in conſilium negotiorum Reipublicæ adhibita fuit, exigua maiorum differentia habita, à quibus antea contemnebatur & derelicta ad nulla negotia Reipub. admittebatur, aduerſus antiquam inſtitutionem, qua prædicta plebs non tantùm audita fuerat, verùm ius quoque habuerat decernendi & cognoſcendi de ſententiis à Regibus & Potétioribus datis, quod tamdin durauit, vſque quò prædictus Populus eam authoritatem in Principem contulit, ſeque ea abdicauit.

Antiqua plebis authoritas.

Verum eſt, poſteaquã populus paulatim omni ſua poteſtate & autoritate ſe ſpoliaſſet & obſequio prædicti Principis totum ſe ſubmiſiſſet, aliquo tempore pòſt pro reiectitio habitum fuiſſe, nominatim in Repub. Romanorum, vſque ad prædictam ſeditionem, & in Francia vſque ad aduentum Regum. Antea quippe ac nominatim tempore Iulij Cæſaris, prout ipſe ſcriptum reliquit, prædicta plebs è numero Statuum non erat, neque vnquani aut vſquam ad publica negotia & conſilia adhibita, neque quicquam propria authoritate vſurpabat.

Plebs in Francia conſeruari debet, & quare.

Reges poſtea ſuperuenerunt, qui omnem ſuam poteſtatem & autoritatem à prædicta plebe dependere cognoſcentes, nouam Politiam ſiue tres Status, ſeruata inter eos æqualitate, conſtituerunt: Prædicta verò plebs ex eo tertius Status denominatus fuit, ad eáque cum reliquis Statibus conſilium & ſententia pertogata fuit, in Comitiis ſeu Statibus publicis, quoties de magnis huiuſcunque Regni negotiis agitatum fuit. Ex quo ſequitur, noſtrum Principem prædictam differentiam admittere nolle, neque huiuſmodi inſignem iniuriam approbare, qua tertius Status reuceretur, à quo Corona ſua & Maieſtas in ipſius amplitudine ſarta recta conſeruatur, Regnúmque ſubſidio eiuſdem magnáque pecuniarum copia, quam plerumque & continuò citra vllam contradictionem ſuppeditare conſueuit, conſeruatur.

Obſequium & humilitas plebis Franciæ.

Præterea eùm interdum ac ſæpè derelicta & citra eius conſilium aut conſenſum Conſtitutiones politicæ huius Regni decretæ & definitæ fuerunt, nunquam eam ob cauſam vllo modo tumultuari ac reſiſtere viſa & deprehenſa fuit: verùm perpetuò ſeſe continuit ac fidelem & obedientem præbuit. Et ſanè iamdudum ætate edoctus eſt in Francia plebs huiuſmodi contemptum ſufferre, & cum omni animi ſubmiſſione, humilitate, reuerentia & patientia Conſtitutiones, Edicta,

dicta, mutationes, innouationes, mandata & onera nonnunquam intolerabilia ſuſcipere, iis properè obedire, neque cogitare & quidquam contrà inſiſtere aut rationes ſuas depromere, aut denique oneris impoſiti magnitudinem accuſare aliáque grauamina opponere, quæ prædictus Princeps Conſtitutionis editæ tempore non intellexiſſet, audeat. Nihil quicquam magis expetendum iam ad felicitatem Regni promouendam, niſi vt Deo placeret, prædicto Principi benè adminiſtrandi regulas ſuppeditare: reliquum quippe iam obtentum eſt, id eſt, Populus, qui obedire ſciat, ſi quis alius in orbe ſit, qui id norit. Igitur rationi conſentaneum non eſt, Regem permittere, ſubditos ſuos ignobiles ex quibus prædicta plebs conſiſtit, reddi minùs idoneos, incapaces imò indignos, qui acquirant & poſſideant rem, quæ Regi inſeruiat, etſi non ipſorum perſonis, præſentia aut manuum operis fiat, pecuniis tamen ab iis ſubminiſtratis fit, quæ belli neruus eſt, ad cuius ſumtus ratione ſuorum feudorum ignobiles illi conferunt. Sanè collatio iſta Regi vtilior eſt, quàm ſeruitia perſonalia, quæ nemo non declinare ſolet, vbi bannum aut ſubbannum indicitur, ita vt antea nonnulli famulos malè inſtructos videre licuerit, neque quicquam aliud ſeruitij eo banno exactum fuit: niſi ſarcina noua plebs oneraretur. Aliæ rationes longè diuerſæ reſpectu Eccleſiæ extant, quæ in Arreſto primo prædicti *tituli de Amortizationibus* deductæ fuerunt, nominatim verò lex diuina ei reſiſtit *cap. 10. Deutero. Non habebit Leui partem cum fratribus ſuis, ſed ipſe dominus poſſeßio eius eſt.* Qua lege Eccleſia ad ſola ſpiritualia ablegatur, & temporalibus excluditur, prout ex hiſtoria Eccleſiaſtica videre eſt, à primitiua Eccleſia id cœptum & continuatum fuiſſe. In quo nihil quicquam eſt, quod debeat aut poſſit ad laicos ignobiles adaptari, quibus contrarium aſſerendi argumenta ſuppetunt, & tamen ad nouum Regum aliquorum aduentum pecunia ab ignobilibus feuda aut ſubfeuda poſſidentibus iuxta prædictam veterem & primam opinionem exacta fuit: verùm id ex conſilio iniurioſo factitatum, vel etiam ex auaritia nonnullorum, quorum lucro id ex Regis donatione ceſſit, non attento quod & Deo & rationi contrauenirent, atque exinde extraordinarij Commiſſarij conſtituti fuerunt, nec Parlamentum aditum fuit. Cuius vetus quoddam Arreſtum extat in hanc ſententiam: Quandoquidem, Rex olim Conſtitutionem ediderit ſuper alienationibus in manus mortuas aut ignobiles, ab ipſo feudi vel ſubfeudi titulo mouentes, paritérque ſuper liberis allodiis Regni ſui, eáque conſtitutione pro communi Eccleſiarum bono & commodo ſuorum ſubditorum permiſerit & ex ſpeciali gratia declarauerit, ne ignobiles & Eccleſiaſticæ perſonæ, huiuſmodi acquiſitis manus ſuas, vt dicitur, vacuefacere ſeu eorum poſſeſſione decedere cogerentur, quorum poſſeſſione triginta annis fruiti fuiſſent, dummodò Regi aut ab eo delegatis duorum, trium aut quatuor annorũ fructus ex acquiſitis illis perceptos ſoluerent, iuxta diſtinctionem illorũ & contractuum ſuper eo celebratorum, prout plenius in prædicta Conſtitutione continetur: rurſus cùm complures è diuerſis locis prædicti Regni grauiter conqueſti ſint ſuper eo, quod delegati Regis ad exigendos hos fructus vel etiam ad taxandam ſeu æſtimandam pecuniam, quæ Regi iuxta formam ſeu tenorem ſupradictæ Conſtitutionis debetur, ab ignobilibus exigere vellent, quibus nonnulli Nobiles infeudauerunt & alberganerunt fundos, prata, vineas, aliáſque ipſorum poſſeſſiones ſub penſione annua bladi vel pecuniæ, reſeruatis in aliquibus prædictorum contractuum fide & homagio, feudi titulo, in aliis non item. Super quo deliberatione, Arreſto dictum fuit Fiſcalibus interdicendum, ne de cætero huiuſmodi infeudationes impedirent, & quicquam earum nomine à prædictis ignobilibus acciperent: quòd ſi quicquam accepiſſent & hac occaſione exegiſſent, id prædictis ignobilibus reſtituere tenerentur, à quibus acceperint, aut eorum heredibus. Ex Arreſtis, Conſilio & iudiciis Parlamento Sanmartiniano expeditis, anno 1282.

Ignobiles ad ſubbannum cõferunt.

Subbannum quo ad ſeruitia perſonalia exigui effectus.

XVIII.

Vltima die Decembris 1556. Arreſto Pariſienſi Vaſallus quidam eo quòd dominum ſuum feudalem mentitum eſſe dixiſſet ad vindicandam iniuriam feudo priuatus fuit, quod à prædicto domino poſſidebat, propter alterum feudum dominans, quamdiu prædictus vaſallus victurus eſſet, vt eo prædictus dominus ſuperior frueretur. Præterea prædictus Vaſallus, vt publicè in iudicio conteretur, ſe calore iracundiæ prædictum dominum feudalem mentitum eſſe dixiſſe, & in expenſas condemnatus fuit.

Vaſallus feudo ad tempus priuatus ob id quod dominũ mentitum dixiſſet.

Adde Arreſtum vltimum h[...] tit.

XIX.

Conſuetudo Bononienſis vult, fide & homagio à Vaſallo non præſtitis, feudóque ex parte ipſius aperto intra quadraginta dies poſt proclamationes factas, dominum feudalem fructus ſuos facere. Notandum eſt, Conſuetudinem de contrario caſu non loqui, quando ſcil. ex parte domini feudalis ob mortem ipſius, aliòue quo modo fides non præſtatur. Facti ſpecies hæc contigit: euenit vt à parte domini feudalis feudum aperiretur: Maximilianus *de Mehan* Vaſallus in mora eſt. Dominus feudalis poſſeſſionem feudi ſui apprehendit. Per ſententiam lis quædam interceſſit ex oppoſitione prædicti Vaſalli, pro quo allegabatur, eum malè habuiſſe, nec domo egredi potuiſſe, ac proptereà ad fidem & homagium per Procuratorẽ præſtandũ, admittendũ: dictũ fuit eum admittendũ ad fidẽ & homagium per Procuratorem intra 40. dies, quo facto manum à feudo ipſius laxandam, citra fructuum reſtitutionem: ab eo dominus feudalis ad Parlamentum appellat, vbi Arreſto prædicta ſententia corrigitur in eo, quod Vaſallus per Procuratorem admiſſus fuerat, decretúmque fuit, eum in perſona ad fidem & homagium præſtandum teneri, reliquum verò illius ſententiæ effectum ſuum ſortiri oportere. Reliquum hocce confirmatum commiſſos domino feudali fructus attinet. Huic contraria duo Arreſta referũtur, vnum eſt de 9. Decembris 1486. quo Marchio Saluceſis de gratia, ſaluo Regis beneplacito, ei ad fidem & homagium præſtandum per Procuratorem admiſſus fuit, ea lege, vt

Dominus interea cum ipſi fides & homagium, reſtatur, fructus ſuos facit.

Vaſallus fidem & homagium per Procuratorem præſtare non poteſt.

Caſus, quibus fides & homagium per Procuratorem præſtantur.

Digitized by Google

quamprimùm poſſet, fidem in perſona præſtaret. Alterum eſt de 12. Martij 1536. pro Abbate & Conuentu S. Victoris propè Pariſios, quo Eccleſia rem quandam à domino quodam feudi titulo poſſidens, domino feudali ſatisfacere poteſt, ſi ei hominem viuentem, morientem & committentem præbeat, eóque prædictus dominus contentus ſit & ab eodem fidem & homagium recipere tenebitur, atque ita per Procuratorem, qui caſus expreſſiſſimus eſt, quo per Procuratorem fides & homagium præſtatur, quæ alioquin, inuito domino, de iure non præſtantur, *c.1.§.verum.de ſtat.regular.lib.6.* Videtur tamen, prædictos caſus iuri communi minimè derogare, verùm potiùs illud ſequi & confirmare. Quantum ad priorem attinet, id actum eſt de gratia, nec non reſeruato Regis beneplacito & ſub conditione in perſona ſe ſiſtendi, adeò vt ſimplicis tantùm dilationis loco fuerit. Quantum verò ad poſteriorem, Eccleſia id facere nõ poteſt, vtpote armis ferendis minùs idonea, quæ ſunt lacrymæ Clericorum, *can. conuenior. 23. q.8.* ac ſi per ſubſtitutum ſeruire poſſint, neceſſe igitur eſt, vt hominem viuentem &c. qui eorum nomine fidem & homagium præſter, præbeant.

XX.

Dominus feudalis ad recipiendam fidem & homagium condemnatus, prius Vaſallũ ſuum in poſſeſſionem reſtituere debet.

Dominus quidam feudalis feudum à ſe mouens capit ſeu manum ei inijcit, eóque fruitur. Vaſallus culpam ſuam purgare vult, fidem & homagium ſe præſtiturum offert, prædictúmque dominum directum, ad ſeſe recipiendum, rogat. Is recuſat. Hic eum in finem conuenitur. Mox & Arreſto Burdegalenſi, quod datum 7. Septembris 1469. dominus ad admittendum prædictum Vaſallum ad fidem & homagium præſtandum condemnatus fuit: quòd ſi is id facere renueret, prędicto Vaſallo permiſſum fuit, vt ſe à Seneſchallo Lemonicenſi admittendum curaret, ad reſtituendum inſuper prædictum feudum & fructus inde ab oblatione & requiſitione perceptos. In executione huius Arreſti Vaſallus coram prædicto domino ſe non ſiſtit, neque fidei & homagij præſtationem offert, ſed ad reſtitutionem feudi & fructuum tantùm tendit. Dominus, cùm videret ſibi nihil offerri, cõtradicit. Complures proceſſus inſtituuntur: & omnia ad Curiam remittuntur, in qua Vaſallus poſt Arreſtum fructus conſequitur. Dominus primus Præſes Boërius * cum alijs duobus è Senatu, tenuerunt quoniam Vaſallus nihil eorum, quæ facere debebat, obtuliſſet, in mora eũ conſtitui, nec fructus petere poſſe, repulſámque pati debere, atque dominum cum expenſis abſoluendum, ex eo quod Arreſtum dominum condemnabat vt prędictum Vaſallum admitteret, & tum demum ſi id renueret, Seneſchalli Lemouicenſis opem imploraret. Hæc prima Arreſti clauſula fuit, cuius ordo ſcriptus erat ſpectandus, *l. Generaliter. §. quid ergò, ibi, ordinem. ff. de fideicom. libert.* & Barbat. *in cap. decreuimus. de iudic.* & priuſquam reſtitutionem feudi & fructuum peteret, is prædictam fidem & homagium offerre debet, quo ſcil. iuxta Arreſtum admitteretur *c.1. quæ fuit prima cauſa benef. amitt.* Reliqui è Senatu, numero octo, contrarium aſſeruerunt, eius ratione habita, quòd ante proceſſum Vaſallus ſe ſtiterat & obtulerat & ſemel officium debitum exhibuiſſe ſufficeret, vt per Salycetum & Iaſonem *in l. fin. verſic. 16. Cod. de iur. emphy.* ac propterea ante omnia prædicto Vaſallo poſſeſſionem reſtituendam & poſtea ab eo fidem & homagium præſtandum eſſe. Pro his facit Baldus *in cap. 1. §. ſi facta. Si de feud. def. fuer. controu. int. dom. & vaſal. verſic. extra quæro, pone quòd dominus.* Iuxtáque horum opinionem, inuito prædicto Domino Præſide concluſum & Arreſtum datum fuit. Tanta eſt inter homines ſententiarum diuerſitas.

*Qui ea de re Arreſtum refert *in Deciſionibus ſuis Burdegalenſibus, deciſio. 113.* I.C.

XXI.

Feudum amiſſum ob mendacium impactũ.

Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum à domino Præſide Seguierio, anno 1560. in Camera Parricidali, Renatus Partenæus feudo ſuo priuatus fuit, & id directo domino *de Tiſon* commiſſum & adiudicatum fuit, eo quòd prædictus Partenæus prædictum directum dominum ſuum in iudicio mentitum eſſe dixiſſet. *V. Arreſtum vlt. tit. 3. de Iniurijs lib. 8.* ſuprà, quod aliquo modo contrarium videri poſſet, niſi diuerſitas è rationibus ſumatur exceptionis Vaſalli in prædicto *vlt. Arreſto*: hoc verò caſu in lite ſuper re feudum ſpectante, Vaſallus in iudicio & loco qualificato, nimis liberè & audacter ad iniuriam prorupiſſet.

Dominus feudi iuriſdictione ſua aduerſus Vaſallum ſuum abutens aut eum malè tractans, iuriſdictione & feudo cadit.

V. *Arreſtum 13. & 18. huius tit.* Choppinum *lib. 2. De doman. Franc. Tit. 8. num. 10.* vbi quæſtio hæc tractatur & Arreſtum iſtud refertur. Nota quoque, quemadmodum Vaſallus feudum ſuum amittit, quod dominum ſuum mentitum eſſe dixit, vel aliam ei iniuriam intulit: ita dominus iure ſuo feudali & Iuriſdictione priuetur, ſi ſua autoritate aduerſus Vaſallum & iuſticiabilem ſuũ abuſus fuerit. Carondas *lib. 1. Reſponſor. cap. 17.* I.C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

Quomodo Vaſallus nihil de feudo ſuo diminuere poſſit.

VAſallus iure feudorum feudum ſuum diminuere aut quicquam in eo mutare poteſt: verum per interpretationem Conſuetudinis feudi partem vendere, elocare ad cenſum & reditum ei permittitur, citra fidem & homagium, neque acquiſitor fidem & homagium pro prædicta ſubinfeudatione præſtare teneatur, eò quòd alienans dominum dominantem perpetuò recognoſcit. Iudicatum aduerſus Cartuſianos 1538. quod refert D. Molineus *ad Conſuetud.*

Adde *Arreſtum 4. huius Tit.* B.

II.

Dominus feudi dominantis quod vendidit manus iniectionem antea factam perſequi poteſt.

Dominus feudi dominantis feudum Vaſalli ſui ob homagium & officia debita non præſtita cepit ſeu manum ei iniecit &c. Quamuis is feudum ſuum dominans reſeruato capionis ſeu manus iniectionis iure vendat, ac poſtea acquiſitor Vaſallum in fidem recipiat, nihilominùs prædictam capionem ſeu manus iniectionem perſequi poteſt. Arreſto 10. Decembris 1565. perorante Becheo.

III.

Quinta & ſub quinta debentur: vel retro-

Cùm lis mota fuiſſet & intentata coram dilectis & fidelibus Conſiliariis noſtris in Curia

noſtra

Cum feudalis locum habet, quando vaſallus alienauit partem feudi ſui,&c.

noſtra Parlamenti, Libellariis Palatij Pariſienſis, inter D. Franciſcum *du Four* Aduocatum in prædicta Curia noſtra,& Dominicellam Ludouicam de Turges vxorem ipſius, dominos pro media parte feudi Preciacenſis Codomi ſiti, actores in manus iniectione ad eorum poſtulationem facta Feudi,fundi & dominij cuius nomine fides debetur, pertinentiarum & dependentium,27.Maij 1572.itémque actorem in materia retractus feudalis ab vna parte, aduerſus

V. Carondam lib.5. Reſp. cap.65.

Iacobum Allardum Procuratorem Ciuitatis noſtræ Compendij, & Claudium Loiſellum reos ab altera: vt & inter prædictum Allardum & Loiſellum reos in materia denuntiationis, euictionis & libelli formalis ab altera parte, & dilectiſſimam noſtram cognatam Magdalenam de Sabandia viduam defuncti noſtri cognati

Argumenta actorum.

Annæ Mommorancij, Paris & Coneſtabilis Franciæ reâ ſuper eo, quod prædicti actores in principali dicebant,ſe dominos pro media feudi Preciacenſis eſſe, membri à prædicto fundo & dominio Codomenſi propè dictam ciuitatem noſtram Cumpendium dependentis, prædictum feudum, cuius nomine fides tantùm debetur, in prædicto Codomenſi territorio ſitum eſſe, à prædicto feudo Preciacenſi mouente, eos reos prædicti feudi Fidei, ad ipſos ob mortem Catharinæ Cuneæ ipſorum matris deuoluti dominos eſſe, quæ prædictum feudum anno 1552. acquiſiuerat, prædictam Cuneam & prædictos reos nullam fidem & homagium prædictis actoribus feudi illius nomine præſtitiſſe, neque ſuis prædeceſſoribus, prout tenebantur, neque iura debita ſoluiſſe: adeò vt prædicta acquiſitione feudum apertum eſſet: atque videntes nullũ extare, à quo ſeruitia ſibi præſtarẽtur, veluti dominos prædicti feudi, ſe à die 27. Maij 1572. per viam manus iniectionis proceſſiſſe, ob homagiũ, iura & officia debita non præſtita & ſoluta, necnõ ad gubernãdũ illud & adminiſtrãdũ Cõmiſſariũ Ferantiũ Ioſſeranium cõductorẽ prædicti feudi, cõſtituiſſe, cúmq; nullũ vaſallũ pro homine feudali exiſtere cognouiſſent, ſe prædictum Commiſſarium Ioſſeranium coram dictis noſtris Conſiliariis citaſſe, vt muneris ſui & adminiſtrationis rationes redderet. Huic adſignationi prædictos reos interceſſiſſe, ſeſe cum prædicto Commiſſario coniunxiſſe, prædictæque manus iniectioni ſeſe oppoſuiſſe, prædictarúmque rationum redditionem impediuiſſe. Ac cùm prædicti rei contractum acquiſitionis ſuæ communicaſſent, actores aduerſus eos concluſiſſe, ſe ſcil. iis prædictum feudum, cuius nomine fides debetur reliquiſſe, ad minimùm pro dimidia illius parte, ex retractu feudali, ſortis principalis, impẽſarum legitimarum intra tempus Conſuetudinis Syluanectenſis refuſione

Concluſio Actorum.

oblata. Cæterùm actores ſuam intentionem benè fundatam eſſe dicebant, tẽdentes & concludentes eum in finem, vt ſententia prædictorum noſtrorum Conſiliariorum Libellariorum diceretur, ſe rectè in ſuis petitionibus, poſitionibus & concluſionibus admittendos, & iuxta eas prædicti rei tenerentur, & condemnarentur ad derelinquendam ſibi prædicti feudi Fidei, poſſeſſionem, pertinentias & dependentias, prout vndiquaque id ſe diffunderet, pro parte dimidia ex retractu feudali & poteſtate feudi Preciacenſis, iuxta quod eis ex prædicta Conſuetudine Syluanectenſi permittebatur, refuſis prædictis reis ſorte ipſorum principali, legitimiſque ſumtibus ab iis expenſis, iuxta prædictam Conſuetudinem Syluanectenſem, non obſtante quoquam à prædictis reis in cõtrarium dicto, propoſito, allegato vel aſſerto, à quibus depellerentur & in expenſas condemnarentur. E contrario, vt à prædictis reis inten-

Exceptio & argumenta reorum.

tio actorum impediretur, dictum fuit, prædicto 12. die Septembris 1552. prædictam Catharinam Cuneam matrem prædictorum reorum acquiſiuiſſe à Valeriano *de Sains* Scutifero domino Marigniaci, & ab Ægidio *de Sains* fratribus, domum quandam duodecim terræ iugerum dependentem à feudo ipſorum Fidei, & Codomi ſito, pro duobus millibus quingentis libris, reſeruato à prædicto *de Sains* duodecim librarum Pariſienſium cenſu pro prædicta domo, & denario Pariſienſi pro quolibet terræ & prati iugero, laudimiis, venditionibus, introniſtico, & multæ obnoxio, quorum domus, terræ & prati poſſeſſione prædictus *de Sains*, vel ſaltem prædictus dominus Marignaci vẽditor & traditor, veluti dominus cenſualis & fundiarius ope retentionis prædicti cenſus veſtiuit & inſtruxit prædictam Cuneam: quæ partes diſertis & expreſſis verbis in contractu ea de re inito declarauerant, ſe de feudo & dominio non intendere contrahere, verùm tantùm de prædicta ignobili domo & terra: prædictos actores anno 1572, nominatim & peculiariter prædictum cenſum & terram capi curaſſe, quæ partem conſtituit prædicti feudi, cuius nomine fides debetur. veluti ab iis mouens, ratione feudi ipſorũ Preciacenſis, ob iura nonnulla ac debita officia non exhibita nec profeſſionem vllam factam: his petitionibus prædictos reos ſeſe oppoſuiſſe & allegaſſe, ſe nihil quicquam ab eo feudi, ſed ignobili titulo tantùm poſſidere, edito prædicto *du Four* (prout antea fecerant) inſtrumento acquiſitionis, quod prolixè inſpiciendum exhibuiſſent, atque intentata prædicta actione, ſe ad reſiduum prædicti feudi agere, & addiderunt iidem rei feuda in Francia patrimonialia eſſe, & eos, ad quos pertinent, de iis æquè ac de propriis bonis alióve patrimonio ipſorum diſponere poſſe, nominatim ex Conſuetudine Balliuiatus Syluanectenſis, in quo feudum Fidei ſitum eſt. Vaſallum feudo citra fidem & homagium de feudo ſuo ludere poſſe: ex qua ratione prædictos *de Sains* prædictæ viduæ Catharinæ Cuneæ fundos & domum à prædicto feudo, cuius nomine fides debetur cenſus titulo dependentem, tradere potuiſſe, retentis per eos feudo, dominio & Iuriſdictione, quo facto fides & homagium nihilominùs præſtanda fuiſſent: eam quippe perpetuò penes ipſos manſiſſe: Prædictos quoque reos ex permiſſione prædictæ Conſuetudinis id, quod titulo cenſuali datum fuit, poſſidere ceu ignobile prædium poſſe, conſequenter cùm nonniſi ignobile ſit, retractui feudali obnoxium eſſe non poſſe. Et quamuis prædicti *de Lane* dominium hoc alienaſſent, vt de facto recognoſcunt prædicti rei, qui ea in defunctũ noſtrũ cognatũ Ducem Mommorancium alienauerũt, nihilominùs nihil omnino retractui feudali obno-

Digitized by Google

xium eſſe, niſi prædictum feudum, Iuriſdictionem & dominium, non verò prædictas domos & fundos in cenſum prædictæ Catherinæ Cuneæ datos: adde quòd dominus feudalis maius priuilegium, quàm retrahens quidam, non habeat, qui retrahens nonniſi id, quod gentilis ſiue cognatus ſuus vendidiſſet, retrahere poſſet, & prædictum contractum & conuentionem venditoris approbare teneretur, de eo tanquam de re ſua propria diſponens. Quòd ſi prædictus venditor antea reditus, ſeruitutem, hypothecas, aliúdve quoddam reale ius conſtituiſſet, prædictus retrahens iis obnoxius, peræquè ac venditor ipſe, teneretur, retrahens quoque feudalis conuentiones à vaſallo ſuper feudo ſuo approbare debet, veluti de re ſua propria iuxta Conſuetudinem diſponente: atque certum eſt, ſi vaſallus aduerſus dominum ſuum feloniam committeret, aut feudum ſuum in commiſſum cecidiſſet, quod confiſcaret, nihilominus dominus confiſcare aut feudo ſuo dominanti incorporare non poſſet, quod vaſallus ante prædictam feloniam aut confiſcationem alienaſſet aut cenſus titulo elocaſſet, aliterve de feudo ſuo ſeruiente diſpoſuiſſet, prout prædicti rei aiunt, attento eo quod dictum fuit, ipſorum intentionem benè fundatam, tendentes & concludentes eum in finem, vt diceretur, prædictos actores ad prædictum retractum feudalem domorum, fundorum & pratorum, quæ prædicti rei in prædicto feudo, cuius nomine fides debetur, poſſident, admittendos non eſſe, & à prædicta petitione cum expenſis, damnis ac intereſſe abſolui oportere.

Replicatio Actorum. Econtrà à prædictis actoribus replicatum fuit, reuera ex Conſuetudine Syluanectenſi *artic.*251. vaſallum de feudo ſuo citra fidem & homagium ludere poſſe, verùm textum prædicti *artic.* conſiderandum, qui expreſſè dicit, prædictum vaſallum feudum ſuum aut partem eius ad cenſum vel reditum elocare poſſe, vt perpetuò retenta fide vaſallus permaneat, verùm, vt alienatio aut elocatio ſub cenſu vel reditu vllum effectum in præiudicium domini feudalis ſortiri poſſit, conſenſum prædicti domini feudalis requiri. Ex his rationibus iudicium litis fluere, eo quòd probari non poſſit, prædictos actores vel eorum auctores domini feudi dominantis prædictæ elocationi ſub cenſu à prædictis *de Sains* celebratæ conſenſiſſe: conſequenter prædictam locationem ſibi præiudicare non poſſe, & hoc modo prædicto feudo alienato, Iuriſdictione & dominio, cuius nomine fides debetur, certum ac indubitatum permanere, non tantum prædictum feudum, Iuriſdictionem & dominium alienatum, venditum à prædictis *de Sains* prædicto noſtro cognato: verùm etiam domos, fundos & domania, à prædicto feudo pro cenſu elocato dependentia, prout dictum fuit, retractui feudali obnoxia eſſe. Etſi verò Conſuetudo expreſſa non extaret, id tamen ita obſeruari oportere, eò quòd quando vaſallo de feudo ſuo citra fidem & homagium ludere permittitur, id intelligendum ſit, dummodo iſtud iuribus & officiis domino debitis præiudicium inferre non poſſit: quoniam alioquin domini feudales in ſolidum priuarentur ſuis iuribus ope ſcil. prædictæ ſub cenſu locationis à vaſallis celebratæ, quandoquidem ſi fundi ſub cenſu locati à conductoribus alienarentur, laudimia & venditiones ad vaſallum pertinerent, qui fidem retinuiſſet, & ſi ab ipſorum vaſallo, Iuriſdictione & dominio, quæ reſeruaſſent domino dominanti aliæ quintæ & ſubquintæ, quàm pretij venditionis prædictæ fidei, non deberentur, ſibi nullum emolumentum totius domanij in feudo ſeruiente permanere, eáque ratione iuribus ſuis dominicalibus ſe priuandos. Simile abſurdum euenturum in retractu feudali, ex quo nonniſi ſimplici fide & dominio exiſtente, quod in retractum feudalem incidere poſſet, dominium in feudo ſeruiente ei nunquam ſubiiceretur. Quod abſurdiſſimum & aduerſus iura feudalia foret, nec retractum feudalem cum retractu gentilitio comparari oportere, ex quo vaſallus nullam, quæcunque tandem illa ſit, conuentionem inire poteſt, ne iura, quæ Conſuetudines dominis feudalibus largiuntur, iis ſarta recta permaneant, necnon vaſallo facultas data diſponendi de feudo ſuo, veluti de patrimonio ſuo, addita hac conditione, iura dominicalia, quæ Conſuetudo domino feudali concedit, ei reſeruanda eſſe integra, ſempérque primam conceſſionis legem inſpici oportere, feudo ſub oneribus & muneribus domino ex Conſuetudinibus debitis conceſſo, quæ pactionibus vaſallorum immutari non poſſunt. Argumentum à confiſcatione & felonia ad rem nihil facere: plerumque enim delicta perſonalia eſſe, nec auctores ſuos tranſire, nec dominum, niſi quod in bonis reperitur, confiſcare: nihilominùs ſuſtineri poſſe, eum non tantùm dominium, verùm etiam totius feudi ſeruientis poſſeſſionem apprehendere poſſe. Ex his argumentis prædicti actores, vt ſuprà, concludebant.

Argumenta actorum in denuntiatione. Viceuerſa prædicto Allardo & conſortibus, qui ſe in prædicta denuntiatione actores conſtituerant, dictum fuit, Valerianum *de Sains* Marigniaci & Gelaſium *de Sain* fratrem ipſius vendidiſſe, vnumquemque eorum ſolum & in ſolidum, citra diuiſionem prædictæ defunctæ Catharinæ Cuneæ matri ipſorum, & cuius ipſi heredes eſſent, guarentiſaturos ſe promiſiſſe, domũ quandam, granarium, ſtabulum, hortum & locum in prædicto Codomo ſitum, dictum Hoſpitale fidei, fundos & prata dependentia, pretio, quod in contractu prædictæ venditionis memoratur, ſub dato 12. Septembris 1552, poſt quod tempus prædictos dominos Marigniaci prædicto defuncto noſtro cognato Duci Mommorancio, omnia ſua immobilia, fundum & dominium Marigniacum euictionis nomine ob prędictam venditionem & poſſeſſionem à prędictis venditoribus traditam, obligaſſe, attamen prædictam domum, fundos & prata Fidei, poſſeſſa fuiſſe ad poſtulationem prædicti *du Four*, & vxore ipſius, ſe dominos dicentibus prædicti feudi & prati pro dimidia parte, veluti quæ poſſideantur & moueantur in feudum, fide & homagio in hominis defectu, iurium & officiorum non præſtitorum nec profeſſionis exhibitæ, debitis: cui prædicti actores in denuntiatione, liberi & heredes prædictæ Cuneæ ſatisfacere non poſſent, quoniam prædicta loca, domos, fundos & prata ignobili titulo poſſidebant & ſub cenſu prædictæ reæ in denuntiatione, cui

numeratò

numeratò prædictum cenſum ſoluturos ſe offerrent: hanc ob cauſam prædictos actores in denuntiatione periiſſe & concluſiſſe, prędictam de Sabaudia ream ſibi auctoritatem præſtare debere, prædictam fidem & homagium facere, prædicta iura & officia pro ſe ſoluere, à prędictis rebus capus laxari manum procurare, quoquam dicto, propoſito allegato & aſſerto in contrarium à prædicta de Sabaudia rea non obſtantibus, à qua depellenda & in omnes expenſas, damna & intereſſe condemnanda eſſet. E contrario à prædicta de Sabaudia rea exceptum fuit, in anteceſſum exceptionis neceſſarium eſſe, vt prędicti actores in denuntiatione ſibi omnia inſtrumenta & proceſſus ederent & communicarent, de quibus in ſua actione denuntiationis iactabant, ac prçterea prædicta de Sabaudia dilationem petiit ad denuntiandum heredibus prædictorum dominorum Marigniaci, háecque ratione eadem concludebat, vt ſententia actores iſti in denuntiatione, in petitionibus & concluſionibus ſuis non admiſſibiles declararentur, & ab iis abſoluta ipſa remitteretur, non obſtante quoquam propoſito & allegato, vel aſſerto aduerſus prædictos actores, à quibus depellerentur & in expenſas condemnarentur. In tantum proceſſum fuit, vt prædictum *du Four* & vxorem ipſius, Allardum & Loiſellum ſuper prædictis ipſorum petitionibus & exceptionibus ſcripto complecti oportere, admonitionibus, productionibus quæcunque, quę ipſis videretur, contradictorios & ſaluationes intra Conſtitutionis tempus proponerent. Poſtea ſuper libello quodam verbali, 15. Iunij 1575, à prædictis *du Four* & vxore ipſius oblato, prædicti Conſiliarij Libellorum iunxerunt inſtantiam inter prædictos *du Four* & vxorem ipſius, actores in retractu feudali ab vna parte, & prædictos Allardum & Loiſellum reos ab altera parte, iunxerunt, inquam, inſtantiæ inter Allardum & Loiſellum actores in denuntiatione, euictione & libello formali ab altera parte & prædictam de Sabaudia ab altera, vt ambæ hæ inſtantiæ ſimul vel ſeparatim iudicarentur, prout rationi conſentaneum eſſe videtur. Pendente interim tempore, quo prædictæ partes prædictis decretis ſatisfacerent, prædicti *du Four* & vxor ipſius 13. die Martij 1576. verbali libello, 10. prædicti menſis & anni poſtularunt, vt prædicta domina Magdalena de Sabaudia ipſis derelinqueret ex retractu & poteſtate feudi poſſeſſionem feudalem prædicti feudi Fidei, vnà cum cenſibus & aliis rebus quas in eo feudo teneret, quódque Valerianus ſibi reſeruauerat ex prædicto venditionis contractu celebrato 12. die Septembris 1552. & à prædicto *de Sains* poſtea venditam & tranſlatam in dictum noſtrum defunctum noſtrum cognatum ducem Mommorancium, ex contractu 18. Octobris 1555. cuius contractus communicationem ſibi factam dicebant. Et poſtquam prædicti *du Four* & vxor ipſius, Allardus & Loiſellus, & prædicta de Sabaudia iuxta prædictum iudicium conſtitutum produxiſſent, nec adhuc partes ſuper prædicto retractu feudali à prædictis *du Four* & vxore ipſius, aduerſus prædictam dominam de Sabaudia poſtulato iudicium conſtituiſſent: Dicti noſtri Conſiliarij libellorum ſententia ſua 4. Februarij 1578. prędictis partibus ius dicentes, prędictos Allardum & Loiſellum quantum ad præſens, à petitionibus & concluſionibus aduerſus eos à prædictis *du Four* & vxore ipſius propoſitis & intentatis abſoluerunt, citra præiudicium manus iniectionis ad ipſorum poſtulationem factæ, cuius ratione ſibi, prout æquum eſſe videtur, prouiderent, prædictis *du Four* & vxore ipſius in expenſas condemnatis: eadémque ſententia prædictam de Sabaudia condemnarunt ad finiendam litem aduerſus prædictos Allardum & Loiſellum ratione prædictę manus iniectionis, ad eos ea liberandos auctoriſandos & indemnes præſtandos, ad manus à locis captis laxationem procurandam intra menſem tum proximum, ſolutis ſibi à prædicto Allardo & Loiſello iuxta oblationem ipſorum cenſibus, ſi qui deberentur: alioquin his à prædicta de Sabaudia intra prædictum tempus elapſum non præſtitis, eóque tempore præterito, eam in omnes expenſas, damna & intereſſe ab iis ex hac cauſa incurſa condemnarunt, necnon in expenſas litis denuntiationis & alias expenſas à prædictis Alardo & Loiſello factas, tam agendo, quàm excipiendo. Ab hac ſententia ex parte prædictorum Franciſci *du Four* & vxoris ipſius, & dicta noſtra cognata Magdalena de Sabaudia ad Curiam noſtram Parlamenti appellatum fuit, in qua partibus auditis proceſſus ſcripto concluſus & conceptus fuit, ad iudicandum, vtrùm benè vel malè appellatum fuiſſet, & prædictæ expenſæ ab vtraque parte poſtulatæ, grauaminibus additis, argumentis nullitatis prætenſis, atque noua productione prædictorum appellantium, quam intra Conſtitutionis tempus proponere poſſent, ad quæ grauamina, & prætenſa nullitatis argumenta, prædicti appellati reſpondere poſſent, atque aduerſus prædictam nouam productionem contradictorios tradere, prædictorum appellantium expenſis, lite iſta, grauaminibus prædicti *du Four* & vxoris ſuæ & reſponſionibus prædicti Alardi & Loiſelli, excluſione à præbendis grauaminibus à prædicta de Sabaudia, incidente reſcripto à prædicto *du Four* & vxore ipſius imperrato 15. Iulij 1578, quo admitterentur ad interpretandas concluſiones à ſe propoſitas aduerſus prædictam de Sabaudia, eóq; facto ad declarandum ſe non tantùm ius cenſus petere voluiſſe, verùm etiam compendium facere aduerſus eam & prædictum Alardum & Loiſellum coniunctim, quò tenerentur, condemnarentur & cogerentur ad derelinquendum ſibi ex poteſtate feudi & retentionis feudalis, feudum Fidei in lite memoratum: vel ad minimùm partem eius dimidiam cum ſuis pertinentiis & dependentiis, prout antea locatio ſub cenſu conſiſtebat à prædicto Valeriano *de Sains* cum prædicta defuncta Cathatina Cunea, anno 1552, inita, ſiue cenſualis ſit, ſi cenſus debeantur, ſiue in domo, & duodecim tam terræ quàm prati iugeribus, aut ad declarandum ſe nunquam poſtulare voluiſſe neque prædictum cenſum ex retractu feudali requiſiuiſſe, neque approbaſſe prædictam cenſus locationem in dominio prædicti feudi Fidei celebratam, itémque contradicere & integram Fidei plenámque poteſtatem retinere, cum omnibus pertinentiis ſeu circum-

Argumenta rea in denuntiatione.

Concluſiones in retractu feudali de detentione feudali.

Sententia Libellorum.

ſtantiis tam à prædicto Alardo & Loiſello, Oblationes. quàm à prædicta domina de Sabaudia, ſi vllam rem in prædicto feudo acquiſiuiſſet, approbatis, refuſa eis tertia ſortis principalis, expenſis legitimis & rationabilibus, atque perſiſtendi in poſſeſſione feudali & lucro fructuum, prædicto incidente reſcripto prædictæ liti per ſcripturam agitatæ adiuncto, Arreſto 4. die Auguſti 1579, vt ſimul iudicarentur. Arreſto 18. Ianuarij 1580. inter prædictum *du Four* & Turges vxorem ipſius, actores in approbatione cuiuſdam libelli euocationis, 20. die Maij 1579. ab vna parte & prædictam dominam de Sabaudia ream ab altera, vt & inter dominam de Sabaudia actricem, & approbationem poſtulantem alterius cuiuſdam libelli à ſe oblati prædictæ Curiæ, 27. die Nouembris prædicto anno, ab vna parte, & prædictos *du Four* & vxorem ipſius reos ab altera, qui libellus oblationes prædictæ de Sabaudia continebat, derelinquendi ſcil. prædictam dimidiam ex retractu feudali prædictis *du Four* & vxori ipſius, cenſus atque generaliter omnia, quæ prædictus Valerianus *de Saens* ex prædicto feudo Fidei ſibi reſeruauerat, per contractum 12. Septembris 1552. ac poſtea vendiderat prædicto defuncto noſtro cognato, 18. Octobris 1555. refuſis prædictæ de Sabaudia ſorte principali, legitimis ſumptibus, eóque facto manus laxationem tribuere prædictis Alardo & Loiſello ex dimidia parte prædictarum domorum & fundorum & pratorum Fidei. Quo Arreſto 18. Ianuarij 1580. ex conſenſu partium, Procuratore noſtro Catholico dictæ noſtræ Curiæ audito, dicta Curia ad ſe euocauit inſtantiam inter prædictas partes coram Conſiliariis noſtris Libellariis Palatij, partibúſque ad ius audiendum citatis, & ſuper prædicto libello de 20. Nouembris inter prædictas partes iudicium conſtitutum fuit ad ſcripto conſignandum per commonitiones & productiones, quò videlicet omnia vel ſimul vel ſeparatim iudicarentur, prout Curiæ æquum videretur, reſeruatis in finem expenſis. Poſt productiones prædictarum partium, iuxta Arreſta, excluſiones contradictorios dandi, argumenta nullitatis & productionem nouam, incidens ſuper approbatione libelli cuiuſdam oblati dictæ Curię noſtræ, 7. die Auguſti 1579, à prædictis Alardo & Loiſello, in denuntiatione & libello formali aduerſus prædictam de Sabaudia, ad inhibendam litem aduerſus eos à prædicto *du Four* & vxore ipſius intentatam, ob poſtulatas in retractu feudali prædictas domos, fundos & prata memorata in prædicto contractu., 12. die Septembris 1552, & ſuper approbatione dicti reſcripti noſtri à *du Four* & vxore ipſius impetrati, 15. Iulij prædicto anno 1579, & niſi id fieret, Sententia. prædicta de Sabaudia condemnaretur in omnes ipſorum expenſas, damna & intereſſe, prædicto incidente prædictæ liti adiuncto. Dicta Curia noſtra ſententia ſua & Arreſto prædictas appellationes & ſententiam, à qua appellatum fuit, in irritum deduxit & deducit, citra multam & expenſas prædictarum cauſarum appellationis, & emendata prędicta ſententia, iuſque dicens tam ſuper prædicta lite per ſcripturam agitata, quàm lite euocata, ſimul ſuper incidentibus prædictis reſcriptis 15. Iulij, & libello 27. Nouembris anno 1579. condemnauit & condemnat dictam noſtram cognatam Magdalenam de Sabaudia, & prædictos Alardum & Loiſellum reſpectiuè ad derelinquendam ex retractu feudali prædictis *du Four* & vxori ipſius dimidiam prędicti feudi Fidei, domum, fundos, prata, cum pertinentiis & dependentiis ab iis reſpectiuè acquiſitis, iuxta contractus 12. Septembris 1552. & 18. Octobris 1555. in lite productos, cum fructibus & reditibus prædictæ dimidiæ, à 27. Maij 1572. vſque ad 24. Auguſti 1573, ſoluto à *du Four* & vxore eius ad mediam pretij prædictis contractibus conſtituti, & media legitimarum impenſarum, meliorationum & ſumtuum vtilium & neceſſariorum in prædictis fundis in prædictis contractibus memoratis factorum, nec aliter: tribuit quoque manus laxationem prædictæ de Sabaudia & prædictis Alardo & Loiſello reſpectiuè prædictæ manus iniectionis alterius partis dimidiæ prædicti feudi Fidei, domus, fundorum, pratorum cum pertinentiis euſdem, & hæc omnia: niſi mallent prædicta de Sabaudia, Alardus & Loiſellus derelinquere quoque reſpectiuè ſolidum prædicti feudi Fidei, domum, fundos & pertinentias prædicto *du Four* & vxori ipſius: quibus caſibus condemnauit & condemnat prædictos *du Four* & vxorem ipſius ad ſoluendum iis reſpectiuè totum & integrum pretium in prædictis contractibus contentum, omnéſque prædictas meliorationes & impenſas legitimas, vtiles & neceſſarias, quam optionem prædicta de Sabaudia, Alardus & Loiſellus intra menſem à pronuntiatione præſentis huius Arreſti facere tenerentur: itémque decreuit & decernit, prædictum Florianum Ioſſeranium rationem redditurum de reditu fundorum prædicti feudi, domus, fundorum & pertinentiarum intra prædictum menſem, coram executore præſentis huius Arreſti, & ex reliquis prædictis *du Four* & vxori ipſius tradi oportere mediam partem valoris & æſtimationis fructuum prædicti Feudi & pertinentiarum perceptorum à 27. die Maij 1572. vſque ad 24. Auguſti 1573. reſiduum verò prædictorum reliquorum prædictæ & prędictis Alardo & Loiſello, vnicuique pro modo iuris ſui tradi oportere, quo facto prædictum Ioſſeranium à mandato ſuo liberandum: iúſque reddendo ſuper prædictis denuntiationibus prædicti Alardi & Loiſelli, aduerſus dictam noſtram cognatam Magdalenam de Sabaudia, dicta Curia noſtra condemnauit & condemnat prædictam de Sabaudia ad liberandos, authoriſandos & indemnes præſtandos prædictos Alardum & Loiſellum prædictorum fructuum nomine adiudicatorum prædicto *du Four* & vxori ipſius: quo ad reliquum prædictarum denuntiationum partes Curia & lite citra expenſas, tam prædictarum litium principalis & euocatę, quàm prædictorum incidentium dimiſit & dimittit. In huius rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſenti huic Arreſto apponi iuſſimus.

Dominus dominans dimidiam feudi partem vendi retinens ſeu retrahens à quo acquiſiuit, alteram retinere non cogitur, eámque domino derelinquere poteſt.

V. inf. tit. 2. cap. 29. h. libro.

Datum Pariſiis, in Parlamento noſtro, 15. Aprilis anno ſalutis 1581. anno Regni noſtri ſeptimo.

Verùm ſi contractus venditionis reſeruationem cenſus, Iuriſdictionis fundialis, fidei & dominij continetet: hoc caſu locum non habet facul-

facultas exigendi quintas & ſubquintas,neque retentio feudalis ex poteſtate feudi.Prout iudicatum fuit Arreſto quod datum aduerſus Carthuſianos Pariſienſes, & refert Molineus & D. Magiſter locis citatis. Item altero Arreſto in Conſuetudine Aurelianenſi, quod refert idem Molineus ad *artic. 4. Conſuet. Aur.* quo confirmata fuit ſententia quædam Balliui Aurelianenſis, 5. Ianuarij 1542. inter Wilhelmum Durantium Nutatium Aurelianenſem, qui dominium feudi ſui, cenſum & reditum, mediante pecunia ſua prædictum cenſum & reditum excedente tradiderat, ab vna parte, & Florentinum Bourgouinum dominum *de Clenes*,qui ob defectum hominis, iurium & officiorum debitorum ceperat & quintas atque ſubquintas petebat, a quo depulſus fuit, & capio iniuſta declarata, ipſe in expenſas damna & intereſſe capionis condemnatus, prædictum Arreſtum, 5. Februarij anno 1545. pronunciatum, ad relationem D.Bermundeti, Præſide D. *de Gous & Spifamio.*

Cùm eadem hæc controuerſia poſtea Maioribus diebus Trecenſibus agitata fuiſſet, ampliata fuit Arreſto,quod datum inter Ægidium Longuetum appellantem à Dominis Præſidialibus Senonenſibus, & D. Iacobum Huraldum Præfectum Libellariorum Regis & Dominos Thorigniaci appellatos in denuntiatione ab appellante, 27. die Octobris 1581. perorantibus Giliuto pro appellante & appellatis in denunciatione & Langleo pro appellato, poſtea verò appellans & appellati obtinuerunt & ſententia infirmata fuit Arreſto Curiæ, quod datum Pariſiis, prout prædictus Giliotius pro certo mihi aſſeruit. Species facti hæc erat: Carolus *Deſreuux* & Federicus *de Creuecœur* domini Thorigniaci vendiderant, ceſſerant & tranſtulerant anno 1579.in prædictum Longuetum, mercatorem Thorigniaci habitantem, centum & viginti arepennes tam aruorum, quàm ſyluæ cæduæ dependentium à fundo & dominio Thorigniaci,quod feudi titulo mouetur à feudo & dominio Villemanochiæ, prædictum dominium Huraltinum ſpectantis, quadringentis coronatis vna vice ſoluendis, & ſub conditione ab acquirente ſoluendorum ſex denariorum annuorum cenſus ſuper quolibet arepenne obnoxio, laudimiis, venditionibus, introniſtico & multis, quando caſus eueniret, reſeruatis ſibi dominio & iuriſdictione fundiali ſuper prædictis 120. arepennibus. Vltima hæc verba litis originem & anſam dederunt: dominus quippe Villemanochiæ,dominus dominans feudi Thorigniaci aſſerebat, hunc contractum puram & ſimplicem venditionem eſſe, cuius ratione ſibi iura & emolumenta dominicalia deberentur:eò quòd ex Conſuetudine Senonenſi *artic.19c.*venditor quintum denarium domino feudali ſoluere tenetur, quando feudum venditur, & *artic.216.* Vaſallus venditione alióve quo contractu diminuere feudum ſuum citra conſenſum domini ſui feudalis non poteſt,niſi diuiſione inter heredes id aliquando factũ fuerit,adeò vt aſſereret, cùm venditores, vaſalli ipſius, partem feudi ipſorum vendidiſſent, ex contractu venditionis quintum denarium ſibi ceu domino feudi dominantis deberi. Econtrario acquirens & venditor auctores ipſius dicebant, non venditionem eſſe, ſed locationem ſub cenſu, ab ipſis fide,homagio & Iuriſdictione retentis, prout iis ex Conſuetudine prædicta *artic. 223.* permittebatur, déque feudo ſuo ludere, citra fidem & homagium, cùm generalis Franciæ conſuetudo (vbi feuda patrimonialia ſunt & ad inſtar reliquorum bonorum reducta)vaſallis inopia pecuniæ preſſis fauere voluerit,eíſque permittere omnia ad inueniendam pecuniam agendi, ne tamen vendant aut alienent feuda ipſorum, aut emancipent,ſi fieri poſſet. Prædictum *artic. 216.* Conſuetudinis iſtius ipſis præiudicare non poſſe,eò quod intelligeretur,quando portio detracta aliter alienata fuiſſet, nullo retento cenſu, nullo iure & dominio vaſallo reſeruato. Verùm hic, vbi cenſus ſuper ſingulis arepennibus cum dominio & Iuriſdictione quæ fidem & homagium contineret retentus fuerat, dici non poſſe, diminutionem fieri, acquirente nonniſi vtile dominium habente, tradẽtibus directum habentibus per reſeruationem honoris & dignitatis feudalis, vt domino ipſius fides redderetur & deferretur, quando apertum fuerit, & ſic nullam diminutionem neque mutationem hominis fore, conſequenter nulla iura deberi. E contrario dominus feudalis dicebat, ad prædictum *artic.223.*Conſuetud.reſpondendo,eam intelligendam de locatione ſub cenſu & reditu puro & ſimplici, citra vllam pecuniæ numerationem facta, & tum cùm partes principaliter locationem ſub cenſu & reditu inierunt, eámque intentionem & voluntatem habuerunt, pretio nullo interueniente, id quod de contractu, de quo agebatur, dici non poſſet, qui in terminis veræ venditionis conceptus eſſet,qualitatibus venditoris & emtoris, verbis ſolemnibus & ordinariis ad venditionem celebrandam expreſſis,necnon pretio interueniente, adeò vt conſiderato eo, quod principaliter actum eſt inter partes,prout neceſſe eſt,& magis præponderat per *l. Ariſta.* & ibi Dd *ff de donatio. l. Quæritur de ſtat. hom.* nullum indicium apparere, ex quo hic contractus locatio ſub cenſu appelletur,ad dominum iuribus ſuis defraudandum. Appellantes replicabant, contractus ex verbis & appellationibus non diiudicari, verùm ex clauſulis, pactis & conuentionibus: quæ in iis apponerentur, *l.1.§.ſi conuenerit. Depoſ.* Baldus *in l.2.Commodati.* Atqui in hoc contractu cenſum cum multa, iuriſdictione & dominio eſſe, quæ maioris conſequentiæ eſſent, quàm ſumma quadringentorum coronatorum pro vino ſoluta. Curia dixit, ſe viſuram contractus & de eo deliberaturam. Vigeſima ſeptima Octobris, anno 1583. IC.

TIT. II. DE IVRIBVS DOminicalibus in directa iuriſdictione, cenſuali, recognitione, laudimiis, inueſtituris & rediti-bus conſtitutis,conſiſtentibus.

Vide *de ſubhaſtationibus.*In compluribus huius tituli locis hoc verbum *Subditus* de incolis alicuius Ciuitatis dicitur,oppidi vel pagi feudi titulo ad dominum quen-

dam priuatum ſpectantis. Id quod ſano modo intelligendum, ne Regi præiudicium fiat, qui ſolus, propriè loquendo, ſubditos in Regno ſuo habet: prædictis dominis ipſiſmet Regis ſubditis exiſtentibus. Idque antiqua loquendi forma, quam proprietas linguæ Gallicæ aliquo tempore poſt ſuſtulit, à qua domini iuſtitiarij ſeſe abſtinent, vt Regi autoritas ſuprema ſarta tecta conſeruetur.

ARRESTVM I.

Communio ſyluarum & paſcuorum inter incolas.

MOdus eſt quidam, intra quem Incolæ ſyluis, paſcuis, ſenticetis aliiſque locis communibus communiter vti poſſunt: in priuatos quippe vſus ſuos ligna cædere poſſunt, vt putà ad calefaciendum, ad ædificandum, at non etiam vt vendant: itémque paſcuis vt pro animalibus tantum ſuis, non etiam vt extraneorum admittant: nec prædicta loca ad ſpeciales vſus & priuatos redigere ſibíque vindicare poſſunt, exempli gratia eos colere, in iis ſeminare vel ſementem facere, citra veniam & indulgentiam domini iuſtitiarij: qui eis rei intercedere poteſt, & incolas cogere, vt à ſe conducant & nouam conceſſionem ſub reditu & cenſu perpetuò ſibi ſoluendo accipiant. Item prædictus dominus iuſtitiarius omnes fundos, deſerta & vacantia dominij ſui cæteris omnibus excluſis, ſub cenſu & reditu elocare poteſt. Atque notandum eſt, cum id in locis communibus facere non poſſe, quamdiu prædicti incolæ inter ſe iis communiter vtentur, nec priuati iuris facient: verùm is ea ipſorum vſibus communibus derelinquere debet, vſque quò iiſdem abutantur. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Maioris Cõſilij. 26. Septembris 1552. pro domino Montpeſatio aduerſus incolas prædicti loci & S. Mameti. Simile Arreſtum datum fuit Pariſiis, anno 1535. vel 1536. pro domino S. Polque aduerſus ipſius ſubditos Mõterbouſtij. Ad hoc Arreſtum valdè notanda eſt *l. denique. ff. de vſu & habita.* integra, ſi ea rectè intelligatur.

V. Determinationes ſuper vſu Syluarum, quas retuli in *Collectione mea tit. 19. cap. 109.* V. *Arreſtum ſequens.* I.C.

Vacantia & deſerta ad dominum ſpectant, niſi Cõſuetudo repugnet: Bacquetus *tract. 4. de iure vacantium bonor. ob def. her. vindicandorum, cap. 3.*

II.

Dominus iuſtitiarius capere poteſt id, quod ab eo nõ recognoſcitur.

Arreſto Tholoſano, quod pronunciatum, 13. Septembris 1554. dictum fuit pro Domino Durbomio & Splaſio de Foxio aduerſus ſubditos ipſius dominij Splatiani cum ſuis ſumtibus poſſe, ſi ita ipſi videatur, fundos & poſſeſſiones ab ipſo à prædicti loci & pertinentiarum ſubditis poſſeſſas menſurari curare. Et ſi quid vltra id, quod in polyptychis ſuis recognitum fuerit, ab iis detineri reperietur, eos cogere, vt nouum cẽſum pari qualitate ſibi in eo conſtituant; cenſum ſub reditu, ſub oneribus pro modo continentiæ, bonitatis & æſtimationis: quod ſi id recuſent, ea capere, retinere, tradere & infeudare alteri, prout ſibi videbitur.

Dominus iuſtitiarius fundos vacantes ſibi mancipare poteſt.

Præterea ipſi permiſſum eſſe infeudare & abbencuiſare fundos deſertos & vacantes prædicti loci, ſi qui ſint: alios tamen, quàm ſyluas montanas, quibus prædicti ſubditi vtebantur.

Ius piſcandi ad dominum iuſtitiarium pertinet.

Tertiò poſſe interdicere & impedire prædictos homines, ne intra limites piſcinarum & ſeptorum molendinorum ſuorum, quacunque ratione id fiat, piſcentur.

Syluæ communes à domino iuſtitiario determinantur.

Quartò, impedire poſſe prædictos ſubditos, ne arbores in ſyluis communibus cædant ad vendendas eas, aut aliò transferendas, & nõniſi pro ipſorum vſu priuato, intra prædictam iuriſdictionem inde accipere, vt putà ad calefaciendum, ædificandum & ad inſtrumenta operaria citra fraudem & dolum conficienda.

Syluæ communes, vt ſupra.

Quintò impedire poſſe, ne prædicti incolæ ius pecoris ſui in ſyluis communibus paſcendi habentes, ibi ſtabula, tuguria & vinaria excitent, in quibus prædicta ſua pecora interquieſcere & commorari ſinant. Tandem impedire poſſe ne prædicti incolæ licet id priuatis ipſorum vſibus inſeruiat, prædictas communes ſyluas exſtirpent & corrumpant eáſque ad culturam ſoli redigant, vel etiam eas deforment indiſcreto modo, verùm ordinariam cæſionem ſequantur & continuent, ad inſtar bonorum patrumfamiliâs. Textus *in l. denique, & l. fundi, in fin. & l. Diuus, in pr. & in fine. ff de vſu & habitat.* notabiles ſunt pro 3. 4. & 5. huius Arreſti articulis: & pro ſecundo in limitatione: ibi, *alios tamen, quàm ſyluas, &c.* notanda eſt *l. Neratius illo tit.* in qua dominus iuſtitiarius communes res in iuriſdictione ſua occupare non poteſt, quarum vſus ſubditorum eſt, ac neceſſe eſt, illas illorum vſui relinquere.

III.

Idem.

Super oppoſitione quadam remiſſa ab executore Arreſti cuiuſdam Tholoſani 9. Iunij 1527. inter Dominicellam Margaretham Claromontanam, Dominam *des Lers & de Montfrin*, nomine quo procedit, actricem quò ad executionem Arreſti, alioquin ream ab vna parte & Sameutum Rauſſelium Licentiatum iuris, Ioannem Laurentium Presbyterum & eorum adhærentes, opponentes & reos, & Syndicum Conſulum incolarum prædicti Montfrini, ſupplicãtes, actores, quò ad interpretationem prædicti Arreſti ab altera: Curia Tholoſana ſuper declaratione prædicti Arreſti occupata fuit, excludentis libera allodia prætenſa à detentatoribus & vniuerſitate incolarum, aduerſus dominum ipſorum Iuſtitiarium. Poſt hæc omnia, alterum Arreſtum dedit, 23. Iunij 1528. quo prædictum Arreſtum interpretando decreuit, omnes incolas prædicti loci, territorij & iuriſdictionis *de Montfrin*, ſub pœna commiſſi intra duos mẽſes numerandos à die, quo à prædicta Claromontana requiſiti fuiſſent, nomine quo procedit vel mandato ipſius, teneri, inquam, recognoſcere prædictæ Claromontanæ prædicto nomine, ſe tenere ſub directo ipſius dominio omnes & ſingulos fundos cultos & non cultos, cuiuſcunque qualitatis vel conditionis ſint, ac pro iis ipſi ſoluere *εἰσδυλικά* ſine introniſtica & cenſus legitimos huiuſmodi vel pares iis, quos poſſeſſores proximorum & vicinorum fundorum prædictæ Claromontanæ vel ipſius prædeceſſoribus ſoluere conſueuerunt, ſaluis & reſeruatis fundis & poſſeſſionibus, quæ ex inſtrumẽtis aliiſue legitimis documentis à directo alterius domini dominio poſſideri apparebit, intra prædictum territorium & iuriſdictionem *de Montfrin*: paritérque ſaluis fundis & poſſeſſionibus, quas prædicti incolæ demonſtrabunt déque iis fidem facient per inſtrumenta & alia legitima documenta liberas & francas eſſe, &

earum

earum directum dominium acquiſiuiſſe à dominis,à quibus olim tenebant.

Subditi plerumque ad exhibenda ſiue edenda inſtrumenta ſua & reformationem in determinatione citantur.

Maynardus *lib. 4. Quæſtio. notab. cap. 25.* duo hæc Arreſta,quæ in his duobus capitibus referuntur, recenſet & ait, Papoonum ſequentes clauſulas annectere debuiſſe: *ſaluis & reſeruatis fundis & poſſeſſionibus, quos ex inſtrumentis & aliis legitimis documentis à directo alterius domini intra idem territorium & iuriſdictionem teneri apparebit: pariterque ſaluis fundis & poſſeſſionibus, quas prædicti ſubditi & inſtitutiles, vel alij recte poſſidentes demonſtrabunt, & de quibus fidem facient debito modo,inſtrumentis aliiſue legitimis documentis,liberas factas eſſe, & earum directum dominium acquiſiuiſſe à dominis,a quibus antiquitùs tenebant*, quas exceptiones in veris prædictorum Arreſtorum originalibus eſſe ait.

Vtrùm fundi abſque domino poſſideri poſſunt?

Prædictus Maynardus prædicto loco hanc quæſtionem tractat, vtrùm quis fundos abſque domino in Francia poſſidere poſſit? Vbi ait,quod non,iuxta ſententiam Ioannis Fabri *in l. 1. Cod. de ſuni. Trunlas.* Speculatoris, *tit. de locat. §. nunc aliqua, verſic. 86.* & domini Benedicti *in repetit. cap. Raynutius, in verbo, & vxor. nomine Adelaſiam, deciſ. 2. num. 173.* aduerſus doctrinam Molinei, *ad §. 46. num. 4. tit. 1. Conſuetud. Pariſien* conformem iuri Romano, quo omnes res liberæ præſumuntur,francæ & allodiales,neque feudales vel cenſuales prætendere quis poteſt,niſi de inueſtitura fidem faciat, vel de locatione ſub reditu,vel vetere recognitione, *l. Proculus ff. de vſufruct. l. Altius C. de ſeruitut. & aq.* Baldus *in C. inter ſlum. Si de feud. def. contrav. fit int. dom. & agnat. de vſu in feudo.* Hoſtienſis & Ioannes Andreas *in c. Nimis. ext. de Iuretur.* Alciatus *lib. 2. præſumtio. cap. 3.* Menochius *de præſumtio. lib. 3. cap. 89.* Itémque in compluribus Franciæ Conſuetudinibus, à receuſi *tit. 3. artic. 50.* Caluimontana *tit. 3. artic. 57.* Sezanenſi *artic. 1.* Niuernenſi *artic. 1 de redditi.* In Conſuetudine Bituricenſi ea de re nihil dicitur: verùm verbalis proceſſus commonitionem ad Commiſſarios factam continet,reductionis illius tempore à tertio ſtatu ſeu plebeio & populari,omnes fundos ,ſcilicet francos & allodiales eſſe,niſi contrarium probaretur,eóque immemoriali tempore fruiti fuiſſent, requirente vt id in ſcripturam redigeretur:id quod primus & ſecundus ſtatus ſeu ordo impediuit. Super quo prædicti Commiſſarij decreuerunt,vt de eo per turbam ſeu turmatim inquiſitio fieret,quo videl.omnibus intra certam dilationem ad ſe relatis, de eo ad Curiam referre poſſent & ab ea,quod æquum foret decerneretur, interim prædictum articulum prætenſæ Conſuetudinis in ſcripturam non redigendum,vſque quo aliter à prædicta Curia decretum fuiſſet. Poſtea neque inquiſitum neque vlterius perfectum fuit,nihilominùs ita in regione & Ducatu Bituricenſi obſeruatum fuit, quatenus Conſuetudine Bituricenſi regitur. Supérque eo Arreſta interuenerunt,quorum vnius, quod datum pro colonia quadam in pago Iauiau parrochia de Bengy, tenor infrà *in appendice huius tituli Arr. 6.* extat. I.C.

Omnes fundi allodiales præſumuntur.

IV.

Cognitio de poſſeſſione & proprietate ſyluarum ad Balliuos ſpectat.

Prima die Auguſti 1533. inter incolas Chalmazelij appellantes à maiore aquarum & ſyluarum Curatore ab vna parte,& illuſtrem Ludouicum Chalmazelinm, dominum prædicti loci,Capitaneum ſeu Tribunum cohortis vnius domeſticorum ſeu protectorum appellatum ab altera parte dictum fuit,cognitionem poſſeſſionis & proprietatis quarundam ſyluarum prætenſarum inter prædictos appellantes eſſe communes,ad prædictum magnum curatorem non ſpectare:partéſque ad Balliuium Foroſeguſienſem vel Locumtenentem ipſius remiſſæ fuerunt: nihilominùs per prouiſionem prædictis appellantibus prohibitum, ne prædictis ſyluis abuterentur,aut ex iis quid venderent, aut ad alium vſum fruerentur, quàm ad calefaciendum & ædificandum.

Arreſto *libri olim fol. 33.* inopi interdicitur,ne vſum ſyluæ ſibi conceſſum potentiori & ditiori vendat. V. infra *lib. 14. tit. 3. de vſu ſyluarum.*

V.

Aſſecuratio ſeu tuitio ſubditis aduerſus dominum ſuũ non admittitur.

Arreſtum* quod datum Pariſiis,14. die Iunij 1548. inter Comitem *de Tonnerre*, & ſubditos ipſius prædicti loci,ſingulare eſt: quo prædicti ſubditi ſaluum conductum ſeu tuitionem Regis aduerſus dominum ipſorum poſtulantes, à petitione ſua depulſi fuerunt:prædictiſque ambabus partibus iniunctum,vt ſinguli ſeſe ita gererent inuicem,puta,dominus poteſtate & autoritate,quam in eos habet, vteretur, ij verò obedientiam & honorem,quem ei debent, officioſè & debito modo exhiberent,permiſſúmq; de vi illata & exceſſu aduerſus illos exercito à prædicto Comite informari,vt omnibus ad Curiam relatis,aduerſus prædictum Comitem, pro vt par eſſet,poſtea procederetur. Iſque eſt textus *l. liberti non modo aduerſus patronos non audiantur, &c. C. de libert. & eo. lib.* Verum eſt, quémadmodum dominus ob malam & iniuſtam tractationem ſuorum ſubditorum,poteſtatem, iuriſdictionem & iura ſua ſuper iis amittit: ita quoque ſubditos feloniam committentes, & proditores atque rebelles aduerſus dominum ſuum ſe exhibentes,priuilegia, prærogatiuas & iura, quæ erga prædictum ſuum dominum habere poſſunt,amittere debere,prout iudicatum fuit Arreſto Sabaudiæ pro Duce,aduerſus ſubditos de Sommeriue,qui in clientelam & fidem Marchionis Salucenſis ſe contulerant, relicto domino ſuo naturali,prædicto Duce Sabaudię, qui eos poſtea condemnari curauit, *per ca. Grauem de exceſſib. Prælator.* Prout recitat Iaſon. *conſil. 227. col. 3 in fin. vol. 2.*

Similes pœna domini malè ſubditos ſuos tractantis & ſubditorum rebellium.

* Louet *lib. 7 tit. 4. Arr. 3.*

Arreſtum illud conforme eſt ſententiæ Guidonis Papæ, *quæſtio. 551.* ſub finem. Attamen contrarium à Molinæo *ſuper ſtylo Parlamenti* tenetur & defenditur, *tit. de aſſecuramenti § 2.* & Ioann. Gallo. *quæſtio. 151.* & Choppino *lib. de domanio Franciæ, tit. 8 num. 10 in fine.*

VI.

Eccleſiaſtica perſona fundũ vel fundos ab alio domino, quàm Eccleſiaſtico mouẽtes retinere nõ poſſunt.

Secularis dominus impedire poteſt, quominùs Eccleſia rem à ſe mouentem acquirat & poſſideat:ea quippe manus mortua eſt & iura domini depereunt: eò quòd Eccleſia minimè alienet,neque ius ſucceſſionis habeat: & ſic iura recognitionis,quæ ſemilaudimia vocantur & laudimia integra,hac poſſeſſione durante,nunquam obueniunt: prædictúſque dominus Eccleſiam cogere poteſt, vt hominem viuentem, morientem & committentem præbeat, vel indemnitatem præſtet,id eſt, quacunque Prælati mutatione iura dominicalia ſoluenda. Iura enim patroni debent eſſe illæſa, *Auth. Sed hodie in fin. Cod de Iur. aureor. annulor.* Aliud foret,ſi dominus Eccleſiaſticus eſſet: quamuis enim is idem ius habeat: attamen Eccleſia ſub ſua aut ipſius diœceſi exiſtés, in poſſeſſione eſſe poteſt acquirendæ in ipſius territorio & diœceſi rei ab ipſo mouentis:id quod prædictus dominus impedire nequit, neque cogere vt ſuas manus, quod dicitur,vacuefaciat vel amortizationem poſtulet & pecuniam ſoluat. Huiuſmodi rigor cogendi videlicet manus ſuas vacuefacere, amortizationem poſtulare & pecuniam ſoluere, ad ſupremam poteſtatem & Regem ſpectat, excluſis omnibus Regni ſui dominis. Vide ſuprà *Arreſta tit. de Amortizationibus 14. lib. 1.* Eccleſia verò aduerſus alterum nullum rigo-

rem exercere poteſt. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1392. pro Decano & Capitulo aduerſus Epiſcopum.

VII.

Idem.

Epiſcopus Eccleſiam cogere non poteſt ad manum vacuefaciendam ab acquiſitis ante & vltra quadraginta annos, ſiue Eccleſia quæ acquiſiuit, in poſſeſſione ſit acquirendi liberè, ſiue non. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Februarij 1479. Nonnulli argumentum ex eo ſumunt aduerſus dominos Laicos, quamuis datum tantùm fuerit pro Camerario Sammartiniano de Campis, aduerſus Epiſcopum Pariſienſem, ob reditum quendam prædicto Camerario debitum, à ſe & prædeceſſoribus ſuis Camerariis retentum, ſuper domo Crucis aureæ, in platea S. Dionyſij.

VIII.

Dominus vtilis quando tantò fundum à directo domino poſſeſſum onerare poſſit.

Poſſeſſor dominus vtilis rei * cenſualis & emphyteuticariæ, fundum certæ ſeruituti ſupponere poteſt, eáque ſeruitutis impoſitio valet, *l. 1. ff. de ſeruitutib.* Item eum hypothecæ obligare poteſt, *l. ex vectigali fundo. ff. de pignoribus.* Verùm ſi ad dominum directum reuertatur, omnia reſoluuntur, tam ſeruitus quàm hypotheca. Iſque textus eſt prædictæ *l. vectigali.* Ac citra exceptionis præſcriptionis metum, *l. cùm notiſſimi. §. illud C. de præſcript. 30. vel 40. annor.* Niſi prædictus dominus in id conſenſiſſet, *l. 1. de aq. plu. arcend.* itémque res emphyteuticaria ipſi aliter obueniſſet, quàm iure directi dominij. Quod ſi enim ipſi obueniſſet iure ſucceſſionis, legati, donationis, emptionis, compenſationis, ſolutionis debiti ſui nomine, aut alio titulo à directo dominio ſeparato, his caſibus ſeruitutes impoſitæ & hypothecæ permanent, eáſque in ſtatu ſuo relinquere debet, *l. ſi debitor. C. de diſtract. pign. & l. Traditio. ff. de acquir. rer. domin.* Verùm ſi ob non ſolutos annuos cenſus, vel ſecundò ob deſertionem poſſeſſoris. & tertiò iure retentionis, vel alio iure à dominio fluente ea acquiſiuit, prędicta *l. Vectigali.* locum habet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1461.

* Arreſtum hoc deſumtum eſt ex Guidone Papa *quæſtio. 575.* V. Choppinum *lib 3 de priuileg ruſticor part. 3. cap. 1 2. in pr. & lib. 3. de doman Franciæ tit. 12. num 14.* & ſuprà *tit. præcedente, Art. 2.*

IX.

Singularis & vſu frequens caſus.

Preſbyteri & miniſtri Eccleſiæ S. Bonneti Caſtelli Foroſeguſienſis Bartholomæum Valetiom, poſſeſſorem domanij *de Monchonet* conueniunt ad recognuſcendos de nouo in polyptychis ſuis cenſus ob prædictum domanium debitos, ſoluendáque laudimia & cenſus præteritos. Is excipit & ait, ſe duobus reſpondere nõ poſſe, & Petrum S. Pauli Scutiferum dominum *de la Guillange*, à ſe idem & ſimile petere. Tum prædictus S. Pauli intercedit & cauſam pro Bartholomæo *de la Valette* ſuſcipit. Actores & intercedens in inſtantia permanẽt, & polyptycha ſua communicant. E Preſbyteris vnus anno 1369. & alter prædicti S. Pauli anno 1339. ſe ſiſtũt. Probationibus ſuis tam per inſtrumenta, titulos & loca, quàm teſtibus factis, ſingulæ prædictarum partiũ cenſus ob prædictũ domanium exegerunt, iuxta recognitionem polyptychorum ſuorum, putà Preſbyteri decem ſolidos, octo ſemimodios ſecalæ, ſingulis annis & quolibet die omnium Sanctorum: prædictus verò S. Pauli decem ſolidos, quinque ſemimodios ſecalæ, & dimidiam gallinam eodem die. Ex hoc conflictu dubium oriebatur, vtrùm duo domini directi in ſolidum ſe dominos directos einſdem fundi dicere poſſent, ad exigendos & accipiendos cenſus & iura laudimiorum in caſu mutati poſſeſſoris? Per *capit. Conſtitutus. de relig. domib.* declaratur, cenſum primò conſtitutum præcipuum eſſe, adeò vt alius huius præiudicio imponi non poſſit, quoniam ad duos pro ſolido directum dominium ſpectare non poſſit per *l. Maximus. §. duobus. de leg. 1. & l. Hereditate. §. penult.* ibi, *occurrebat enim. ff. de Caſtrenſ. pecul. & l. ſi vt certo. §. ſi duobus. ff. Commod.* Felinus *ad cap. cauſam. de Probat.* ea de re prolixè ſcripſit & concluſit, poſſeſſorem & dominum vtilem, fundum ſuum ſecundo & aliis cenſibus in præiudicium directi domini onerare non poſſe. Idque pleniùs declarauit Ioannes Faber *ad §. adeò autem. Inſt. de locat. & conductiõ.* putà quia ſecundus cenſus per ſecundam & poſteriorem recognitionem admittitur, vt à primo directo domino impediri non poſſit, non magis ac reditus pretio pecuniario conſtitutus: & debitum huiuſmodi,

Cenſus mortuus.

Laudimia ad vnum tantùm ſpectare poſſunt.

Cenſus mortuus, nominabitur. Verùm quantum ad laudimia, commiſſi iura, & alia dominicalia attinet, nonniſi ad vnicum ſolum ſpectare poſſunt, qui tempore & data prior erit, prout ait prædictus Faber *ad l. cum dubitabatur, in pr. nu. 8. De Iur. emphyteutic.* Super hoc dubio iudicio coram Balliuio Foroſeguſienſi conſtituto, ſententia data fuit 23. Decembris 1579. qua declaratum fuit, ſingulas partes ius accipiendi & exigendi cenſus in polyptycho ſuo comprehenſos habere nihilominùs tamen laudimia & alia iura commiſſoria & dominicalia prædicto S. Pauli ſoli adiudicata fuerunt, vtpote anteriori tempore & recognitione. excluſis prædictis Preſbyteris poſterioribus & citra præiudicium ipſorum reliquorum & cenſuum præteritorum, qui ipſis adiudicati fuerunt, & citra expenſas, à quo prædicti Preſbyteri appellauerunt ad Parlamentum Pariſienſe, in quo Arreſto, 23. Iunij 1584. dictum fuit, appellatione citra multam in irritum deducta, id à quo appellatum fuerat, effectum ſuum ſortiri oportere, & appellantes in expenſas cauſæ appellationis condemnati. Ad excuſandam multam ratio ſumma eſt, eò quòd Preſbyteri antiquum ac legitimum polyptychum habebant, & legatum ab ipſorum fundatore, & ios prædicti S. Pauli ignorabant.

Arreſtum Pariſienſ.

X.

Dominus directus, quãdo meliorationẽ rei ſibi commiſſæ refundere debeat.

Quando ex negligentia vel delicto, feudum vel fundus cenſualis domino directo committitur, emponemata ſeu meliorationes refundere non tenetur, vti rem, ad quam dominus vtilis tenetur, *l. 3. Cod. de iur. emphyt.* huc facit textus *in §. ſi quis aliena. Inſt. de rer. diuiſio.* Atque ita iudicatum fuit compluribus Arreſtis Gratianopolitanis, tempore Guidonis Papæ anno 1460. & aliis annis. Nihilominus eo non obſtante, ſi citra negligentiam vel delictum, huiuſmodi feudum vel fundus committeretur, vtputà, ob defectum legitimorum heredum, heres eius, qui impenſas & meliorationes fecit,

has

has recuperare debet, *cap. vno. §. ſi vaſallus. Tit. Hic finit lex, de in conſuet. reg. incipiunt.*

XI.

Manus iniectiones, quas directi domini ſuper poſſeſſoribus ſuis faciunt, odioſæ ſunt.

Directi domini poteſtate ſua abutuntur, ſi fundis ab ipſorum directo dominio mouentibus, ob non ſolutos cenſus vel reliqua aut laudimia in cõquiſitis manus iniiciant iuxta Gloſſam *in l. fin. Cod. de iure emphyteut.* neceſſariò quippe declaratoria Iudicis ſententia requiritur, auditis partibus, *cap. licet Epiſcopus, cum Gloſſ. in verb. vocate. De præb. in 6.* Eòque facto, vt plerumque prædicti domini facere ſolent, poſſeſſore non audito, neque ſententia data, prædictus poſſeſſor, veluti ſpoliatus, interdicto *Vnde vi ſeu redint. granda poſſeſſionis* experiri poteſt. Adde quòd poſſeſſori facultas purgandi culpam ſeu moram adempta fuerit: quam ſanè haberet, ſi auditus fuiſſet, *cap. potuit. De locat.* Atque ita iudicatum fuit die quodam Vigiliæ Natalis, anno 1456, Arreſto Gratianopolitano.

Prouiſio pro directo domino aduerſus videm fundos ſuos incultos relinquentem.

Dominus directus reditus emphyteutici, propria authoritate emphyteutam ob reditum triennio non ſolutum poſſeſſione priuare non poteſt, & nouiſſi comminatoria clauſula eſt: vt proinde declaratione Iudicis opus ſit: nominatim vero eum, qui fundum ſub reditu longo tempore, locatione iam finita poſſidebat, ſed ſibi coram Iudice proſpicere debet. Carondas *lib. 3. Reſponſ. cap. 28. & lib. 3. cap. 148.* Quemadmodum etiam ex Conſuetudinibus aliquot, nominatim ex Bituricenſi, *tit. de cenſibus, artic. 26.* Si fundus cenſualis per annum & diem vacet, poſtquam à cultura & cura vacans permanere conſueuit, dominus directus autoritate Iudicis ordinarij, non vero priuata ſua autoritate, ei manus iniicere poteſt, eum colendum tradere & ex eo fructus percipere: verum ſi vtilis dominus intra decem annos redeat, ipſi fundus reſtituetur eo ſtatu, in quo tum erit, ſolutis tamen ſumtibus & expenſis ſeminum & operarum anni, niſi fructus collecti ſint: quod ſi collecti ſint, ad dominum pertinent. Quo ad minores dominos prædictorum fundorum, dominus cenſualis cuique reditus debetur tenetur iis de tutoribus proſpicere, antequam fundis fruantur. I.C. V. ſupra *de feudis Art. 5.*

XII.

Reliqua frumenti iuxta æſtimationem ſingulorum annorum ſoluuntur.

Cùm quis cenſum aliúdve annuum debitum in blado ſeu frumento, vino, oleo, aliíſque rebus, quæ pondere & menſura conſiſtunt, debet, ab eóque reliqua complurium annorum petuntur, is nonniſi iuxta communem cuiuſlibet anni æſtimationem, cuius reliqua debentur, ſoluere tenetur. Atque ita dictum & iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in peroratione, auditis Mennilio & Durando, 4. Februarij 1548. Iſque textus expreſſus eſt *in l. Nulli militarium. 7. Cod. de erogat. milit. anno. lib. xij.* vbi Accurſius Gloſſator, ſummam huius textus æquitatem notans, quendam nomine Albertum Calinum reprehendit, quem ait in eo falli, dum reditum ſuum annis, quibus frumentum vili pretio conſtabat, exigere noluit, & cautè vniusanni caritate expectata, iuxta quam omnia reliqua ſibi ſoluerentur. Sequens Arreſtum idem continet, quod valdè notandum eſt.

XIII.

Debitor cenſus quando in mora ſit, vt ad maximũ pretium cogi poſſit.

Mora ſoluendi cenſum & reditum, ad conſequendam à creditore frumenti æſtimationem, cùm ſummum eius pretium in anno fuerit, non de ſimplici mora in tempore ſoluendi præterito fundata intelligitur, prout tenuerunt DD. noſtri & Gloſſa *in l. vinum. ff. ſi cert. peta.* verùm poſt denuntiationem & interpellationem ſufficientem. Iſque textus eſt benè intellectus, *in l. Quoties in diem, ibi, tunc enim ab eo peti poteſt. ff. de verb. obl.* Inſuper æſtimatio nonniſi iſtius anni, quo reditus debetur, intelligi debet, eò quòd vina, grana, olea fructúſque eius generis ſimiles intra annum conſumuntur: quod ſanè iuſtum rationíque conſentaneum eſt & in diſpoſitione iuris fundatum, iuxta textum expreſſum in *l. Nulli militarium. 7. Cod. lib. xij. de erogat. mil. anno.* Nec prædicta æſtimatio cariori cuiuſlibet anni pretio fieri debet, ſed communiori iſtius anni pretio. Eáque docta domini Marillaci Aduocati Regij peroratio fuit, Maioribus diebus Rigodulenſibus, anno 1546. Quæſtor domanij Regij Montferrandij cariore pretio & valore æſtimari curauerat reliqua reditus cuiuſdam frumentarij, Regi ad aliquot annos debiti, & ob prædictam æſtimationem ſeu adærationem poſſeſſorem & debitoris Ioannis Montliſerij pignora capi curat, qui ſeſe opponit & nullitatem æſtimationis ac per conſequẽs executionis impugnat. Sententia Balliuij Montferrandij executio bona declaratur: & decretum, eam perficiendam quò ad æſtimationem ſoluẽdam. Montliſerius appellat. Arreſto dictũ fuit, malè iudicatũ, & emendato iudicio executio iniuſta declarata, decretúmq; appellantẽ liberandum ſoluta reliquis debitis iuxta communem æſtimationem ſingulorum annorum prædictorum reliquorum. Hoc Arreſtum maximopere notandum & æquiſſimum eſt, ac legis inſtar obtinere debet, ad reprimendos abuſus & rapinas, quæ in hoc facto admiſſi fuerunt, nominatim verò in Prouinciis quæ iure ſcripto reguntur. Datum id fuit 10. die Nouembris prædicto anno 1546.

Aeſtimatio frumenti aduerſus debitorem.

De æſtimatione frumenti & ſolutione eius in ſpecie vel æſtimatione.

Vide Ioannem Gallum *quæſtio. 54.* qui ſimile Arreſtum refert pro Priore Confluentino, vbi Molineus annotauit, Arreſtum Rigodulenſe, 10. Nouembr. 1546. datum iuxta ſententiam ſuam, & poſtea alterum Arreſtum Pariſienſe 22. Ianuarij 1548 prolixius hanc quæſtionem tractauit in Gallico ſuo *tractat. Des vſures & contracts pigneratifs, numer. 114 & 117.* vnde Paponius hunc §. deſumſit, vbi Molineus præterea ait, pura iuxta requiſitum prædicti domini Marillac. doctiſſimi & celeberrimi Aduocati Regij, à prædicta Curia omnibus domanij Quæſtoribus interdictum fuiſſe, ne reliqua prædictorum redituum vltra æſtimationem communem ſingulorum annorum exigerent. V. quoque Imbertum in *Inſtitutio. ſuis forenſibus. lib. 1. cap. 61. de forma exequendi ſententias, quibus quis condemnatur ad ſoluendum frumentum, vinum, oleum.* & doctiſſimum D. Grimaudetum *tractat. de vſuris & contractibus pigneratitiis. lib. 1. cap. 15.* Maynardum *lib. 8. Quæſtio. cap. 33.* vbi diſtinguunt inter reditum vel penſionem, quam creditor ipſe petere & vehere debet & reditum qui ſolui & in domum creditoris deduci debet. Priore caſu debitor reliquorum inde à compluribus annis, qui interpellatus non fuit, liberare ſe poteſt, ſoluto reditu pro omnibus elapſis annis in ſpecie: cum enim debitor in mora non fuerit, pœnam æſtimationis iuxta annorum elapſorum caritatem pati non debet, in quibus per creditorem ſolum ſtetit, quominus ſolutum non fuerit. Quemadmodum enim creditori inuito aliud pro alio ſolui non poteſt, *l. 2. §. mutui datio. ff. de reb. cred.* Ita debitor ad aliam rem, quam debet, ſoluendam cogi non poteſt, niſi in mora conſtitueretur, dolum vel culpam committeret, *l. vinum. Cod. eod. tit.* Niſi debitor prædicta reliqua ſoluere malit iuxta æſtimationem temporis ſolutioni in diem deſtinati, anni vero currentis in ſpeciebus. Poſteriori caſu, quando debitor reditum deferre tenetur, ſi non ſoluit, & pretium reditus auctum vel diminutum fuit, lex vult vt æſtimatio pro ſpecie ſoluatur, quę æſtimatio in ſe id cõtinet quãti creditoris intereſt ratione moræ in ſolutione commiſſæ, *l. 3. §. vlt. l. Si ſterilis §. cùm venditorem. ff. de actio. emt.* idque iuxta communem æſtimationem ſingulorum annorum, quibus reditus debe-

batur, quæ ex diei ratione ineunda eſt, *l. vlt. ff. de eo quod certo loco. l. Quoties 59. ff. de verbor. obligat.* In Prouincia Bituricenſi æſtimatio reditus fit ad pretium priorum menſium ſingulorum trimeſtrium poſt tempus elapſum incipiendo. Exemplum eſto, ſi reditus debeatur feſto S. Michaelis, venditionis frumenti extractum ex Actis Regiis proximioribus petitur, iuxta Conſtitutionem anni 1539. priorum emtionum, menſe Octobri, Ianuario, Aprili & Iulio, quibus in vnam ſummam coadunatis, quarta eius commune pretium anni eſt. In aliis locis pretium duodecim menſium anni in vnam ſummam componitur, duodecima eius pars pretium anni commune eſt. Ita obſeruatum vidi Arreſto Maioris Conſilij. Atque pretium venditionum fori Regij loci illius, in quo ſolutio bladi vel aliorum fructuum æſtimationi ſubiectorum fieri debet, ſequi conuenit. Quod ſi eo in loco forum Regium non ſit, proximioris loci ſequendum eſt, Conſtitutione anno 1539. & *d. l. vnum, & l. vlt. ff. de reb. credit. & l. 3. §. vlt. ff. de actio. emt.* eo quod quis eo loco contraxiſſe intelligitur, in quo vt ſolueret ſe obligauit, *l. 31. ff. de oblig. & actio.* I.C.

XIV.

Cenſus ratione domini indiuiduus eſt. Ideo dominus quemcunque voluerit conuenire poteſt, ſaluo ei regreſſu aduerſus ipſius compoſſeſſores.

Si complures poſſeſſores ſint poſſeſſionis cuiuſdam à directo domino mouentis ſub cenſu indiuiſo, domino * facultas competit cenſum ſuum exigendi & vnumquemlibet poſſeſſorum, prout ipſi videbitur, in ſolidum conueniendi, adeò vt eos non ſeparet ſeu diſtinguat, neque à quolibet partem ipſius poſtulet, *l. Modeſtinus, in pr. ff. de iure fiſci*, iuncta Gloſſa *in verb. omnem*, & Gloſſa in *l. communi diuidundo. ff. commun. diuid.* Iuxtaque ea iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, 9. die Martij 1551. inter dominum Gembrouium appellantem à Præfecto Bellomontano ab vna parte, & Franciſcum Arbellum, Petrum Gauterium, Ioannem Marium & Wilhelmum Sagerium *de Traict* ab altera parte. Quo ſuper huiuſmodi diuiſione dictum fuit, iuxta alia Arreſta in pari materia data, prædictos poſſeſſores teneri conuenire de vno inter ſe, qui exigeret & perciperet à ſingulis quotas debitas (de quarum modo exæquatione facta inter ſe conuenturi eſſent, prout ſcil. ſinguli poſſiderent, iuxta antiqua & noua polyptycha) vt in ſolidum vna vice ſoluatur, ſingulis annis, per manus eius de quo conuenerint, prædicto directo domino: quod ſi non fiat, prædicto domino licitum foret, iuſta & debita ratione, vnum è prædictis poſſeſſoribus in ſolidum conuenire, prout ipſi viſum fuerit. Ad hanc materiam *titulo de Hypothecis* ſuprà vide *primum & vltimum Arreſtum*, quæ expreſſa ac ſingularia ſunt, nominatim id, quo confirmata fuit ſententia Balliuij Aurelianenſis, 18. Martij 1553.

* Cenſus domino indiuiſibilis eſt, niſi diuiſè acceperit, *l. Si creditores. Cod. de pactis.* Gloſſa *in l. Communi. in prin. ff. commun. diuid.* Maluetius *tit. de locat. §. item ſi plures. verſic. Si tamen.* Choppinus *ad Conſuetud. Andegauenſ. libro 2. part. 2. cap. 2. tit. 1. art.* 3. V. *tit. 3 lib. 11. Art.* 1. Maynard. *lib. 6. cap. 37. Quæſt. notab.*

Hæc natura eſt cenſuum & redituum ſolariorum, vt domini directi ad ſolutionem eorum, vnum è poſſeſſoribus fundi cenſui vel reditui ſolario obnoxij, in ſolidum conuenire poſſint, quamuis minimam eius partem poſſideat, ſaluo ipſi regreſſu aduerſus compoſſeſſores ipſius. Ita iudicatum fuit iuxta Conſuetudinem Engoliſmenſem Arreſto anni 1583. quod refert D. Petrus Gandillotus Conſiliarius in Sede Engoliſmenſi, ad *artic.* 25. *Conſuetudinum*, pro domino *de la Tranchalade*, aduerſus VVilhelmum *de la Touche*, confirmata ſententia, qua prædictus *de la Touche*, quamuis nonniſi exiguæ portionis prati cuiuſdam poſſeſſor eſſet, quæ ne centeſimam quidem elocati molendini & pertinentiarum ipſius attingebat, nihilominus in ſolidum ſoluendorum reliquorum reditus, ſaluo ei regreſſu aduerſus compoſſeſſores ipſius condemnatus fuit, non obſtante, quod prædictum pratum cedere penitus obruiſſet, reſtitutis eiuſdem fructibus ratione temporis prædictorum reliquorum. Attamen ſi dominus triginta annis partem & portionem à ſingulis detentatoribus & poſſeſſoribus accepiſſet, citra vllam non diuidendi reditus ſui proteſtationem, hoc caſu videretur, prædictum reditum diuidendum, neque deinceps dominum directum vnum è detentatoribus in ſolidum conuenire poſſe, *l. Si creditores, C. de Pactis*, & ibid. Dd. *L. Stichum. §. Aditio. ff. de ſolutio.* V. Choppinum *de legibus Andium lib. 3. cap. 3. tit. 3. num. 22.* Molineum *de vſuris quæſtio. 21.* Carondam *lib. 7. Reſponſor. cap. 181.* Verùm is, quem dominus in ſolidum conuenit, regreſſum habere poteſt aduerſus compoſſeſſores ſuos fundi cenſu vel reditu oneratis, vt ij & vnuſquiſque eorum ad ſolutionem reliquorum pro ea parte, qua detentatores ſunt, ad contribuendum condemnentur, ſi vero ſoluit ad refundendam ei ſingulorum partem. Quod ſi à domino cenſus vel reditus actiones ipſi ceſſæ fuerint, & in locum eius ſurrogatus fuerit, hoc caſu is aduerſus vnum quemlibet è detentatoribus in ſolidum agere poteſt, deducta parte ſua, eò quòd idem priuilegium habet, quod dominus, qui in eum per expreſſam ceſſionem directas & vtiles actiones tranſtulit, *l. vlt. Cod quando fiſc. vel priuat.* nec poteſt dici eſſe extincta per ſolutionem, cum magis eſſe videatur mira nominis venditio, quàm debiti ſolutio, *l. Modeſtinus, ff. de ſolut.* V. Bacquetum *tract. de iuribus Iuſtitia, cap. 21.* Loiſellum *lib. 2. de poſſ. ſiuo deſertio. cap. 8* V. Choppinum *ad Conſuet. Andegau. lib. 2. part. 2. tit. 1 cap. 2. tit. 1. art.* 3. Maynardum *lib. 6. Quæſtionum ſuarum notabilium, cap. 37.* I.C.

Quando dominus reditum diuiſiſſe cenſeatur.

Regreſſus vnius è compoſſeſſoribus aduerſus reliquos, & quomodo.

XV.

Dominus directus poſſeſſorem ſuum ad declarationem tradendam cogere poteſt.

Die Martis 26. Octobris 1540. poſt prandium Arreſto Pariſienſi Maioribus diebus Molini habitis dictum fuit, poſſeſſorem coram Commiſſario ad renouanda polyptycha delegato, declarationem & profeſſionem omnium quæ à domino poſſidet præſtare oportere, vt onerum & officiorum quæ eorum nomine debet. Quod ſi intra tempus id non faciat, dominus fundo manum inijcere, & poſt alteram & ſecundam ipſius contumaciam, fructus ſuos facere poteſt. Quamobrem cùm appellans quidam ab huiuſmodi proceſſibus, in mora & fruſtratione deprehenſus fuiſſet, Arreſto dictum fuit, ſi intra duos menſes profeſſioni prædictæ non ſatisfaceret, fundos confiſcatos eſſe.

XVI.

Recognitio infimæ iuriſdictionis eſt.

Dominus directus, quamuis nonniſi infimam iuriſdictionem habeat, poſſeſſorem tamen fundi ad directum & cenſuale dominium ſuum ſpectantis cogere poteſt, ad recognoſcendum in polyptychis ſuis, & ad iura dominicalia ſibi ſoluenda: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Iunio 1548.

V. *lib. 7. tit. 7. Art. 33.*

Dominus feudalis, vel directus vigore tabularum ſuarum cenſualium manum inijcere vel citare poteſt.

Ex generali Franciæ Conſuetudine, nulla terra abſque domino: propterea dominus feudalis vel directus vigore polyptychorum, citare vel manum inijcere poteſt ad declarationem exhibendam. Quod ſi ſubditus id non tenuat, neque francum allodium, & immunitatem alleget, iſtud facere tenetur. Iudicatum vlt. Iunij 1567. perorante Buiſſonio pro appellante. B.

Id quod D. Nicolaus Bergeronius ſuper eo refert, iudicatum forte fuit in Conſuetudinibus, vbi nullum francum allodium eſt, & vbi fundus abſque domino poſſideri non poteſt: verùm vbi liberum & francum allodium eſt & totus fundus francus habetur, niſi de contrario appareat, iudicatum fuit, prætenſum vaſallum annuere vel renuere non teneri, vſque quo dominus fidem fecerit, fundum à ſe moueri, vti continetur in Conſuetudine Trecenſi, *artic.* 51. ad quem D. Petrus Pithœus late refert Arreſtum quoddam Curiæ, 20. Nouembr. 1574. quod datum ad relationem D. Vallæ, pro Iacobo Faberin Aduocato in Curia, aduerſus Franciſcum Salleſardum dominum Baronem S. Iuſti, & relatum infrà *in Appendice huius tituli Art. 8.*

XVII.

XVII.

Dominus directus à manus iniectione incipere non debet.

Clauſula appoſita in reſcripto Regio *Domanu ſeu tuitione militari, vel etiam ad tabulas cenſuales conficiendas de manu inyciendæ, vel manu militari tuenda, capione laudimiorum & fundorum, vel feudi, in caſu autem oppoſitionis opponentes citandi, manus interim iniectione ſtante, non obſtante oppoſitione vel appellatione qualicunque*, ciuilis non eſt: neque eo obſtante, quod reſcripto comprehendatur, obſeruari debet: hoc quippe idem foret, ac ante rem iudicatam executionem facere, id quod æquum non eſt, *l.1.Cod.de execut.rei iudicat.* Executor enim gradum veluti ſiſtere debet propter oppoſitionem, iuxta notata à Bartolo *in l.de pupillo.§. meminiſſe.ff. De oper. noui nuntiatio.* Eámque ad rem Arreſtum Pariſienſe datum fuit 10. Maij 1526.

Domino feudali manum iniiciente, manus iniectio tenet quouſque debitum officium præſtetur, citra peremtionem, adeo vt alij fundiarij vel directi aliive manum iniicere non poſſint, ſed eo per oppoſitionem venire debeant. Iudicatum 10 Auditorio. 9. Auguſti 1552. V. Edictum publicatum menſe Decembri 1563.

XVIII.

Poſſeſſor reditum recognoſcere tenetur, quem non conſtituit.

Tertius fundi penſione vel reditu onerati poſſeſſor, reſpondere, & nouum inſtrumentum ei, cui penſio debetur, conficere tenetur, licet heres vel ſucceſſor non ſit, neque ius ab eo habeat, qui eum impoſuit, qui tamen dominus tempore impoſitionis fuerat. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod datum anno 1454. inter quendam nomine Fauerium ciuem Gratianopolitanum ab vna parte, & Gnatinum Sallatium, ab altera parte: contra *l.1.§.Heres.ff.ad Trebellia.* Idque ſolummodò in directi domini cenſibus reſeruatum & permiſſum, *c.fine cenſu & reliq.* verùm videtur, non plus rationis in vno quàm in altero eſſe, dummodo id directo domino non præiudicet. Atque ita iudicatum fuit prædicto loco, Arreſto quod datum 22. Decembris 1415. pro Priore S. Roberti aduerſus heredem Huberti Mornæi.

Vtrùm ſola recognitio titulus validus ſit?

Deſumtum *ex deciſio.42.* Guido.Pap. Atque hæc recognitio domino reditus probationis inſtar eſt, ad demonſtrandum eam ſibi ex fundo deberi, *l. Cenſualis profeſſio. C.de donat.* Idem Pap. *deciſ.* 272. vbi diſputat de quæſtione: Vtrum vnica recognitio ſufficiens titulus ſit? Molineus *ad Conſuet. Pariſ.§.58. num.* 51. Chaſſanæus *ad Conſuet. Burgund.tit.de Cenſibus.§.3.gloſ* 2. Maſuerius *tit. de locat.num* 30. I.C.

XIX.

Directum dominium ſola declaratione venditoris nõ fundatur.

Dominus à quo venditor fundum à ſe venditum teneri & moueri in directum dominium & emphyteuſin, in venditione declarauit, emtorem pro tali ſe recognoſcere cogere non poſſe, niſi polyptycha exhibeat aliúdve quid quam prædictam declarationem. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano aduerſus Priorem Connexæ, iuxta ſententiam Speculatoris *in tit.de Locat. §. nunc aliqua.verſic.* 74. Neque prædicta declaratio ſufficiens eſt ad ius directi domini fundandum, non magis quàm ſi venditor per eam diceret fundum nobilem & francum eſſe: id quippe directo domino præiudicare non poteſt, per notat. per Guido. Pap. *quæſtio.24.num.1.*

V. eundem Guido. Pap. *deciſio.*272. Benedictum *in repetit.cap.Raynutius, in verbo, & vxor.num.*444. Rebuffum, *in tractat.de Conſtit.reddit.artic.2 gloſ. vnic.num.* 6. *in Comment. ad Regias Conſtit.* qua dominia rerum non nudis conuentionibus acquiruntur, ſed legitimis modis & alteri per alterum nulla acquiritur ſtipulatio. Attamen idem Benedictus *d. loco, num.*1006. ait, hanc declarationem ſemiplenæ probationis inſtar futuram: adeo vt ſi dominus reditus vel cenſus alteram ſemiplenam probationem habeat, vt puta ſi venditor ei aliquando huiuſmodi reditum ſoluerit, ad exigendum prædictum reditum bene fundabitur. Ego ſententiam quorundam noſtri temporis ſcriptorum ſequar, huiuſmodi videlic. recognitionem plenam fidem facere: contrahentes quippe propriæ ſuæ confeſſioni & promiſſioni contrauenire non poſſunt, nominatim emtor, qui ſub huiuſmodi onere ſeu conditione emit: adde quod ex Conſtitutione contrahentes & Notarij adſtricti ſint ad exprimendum & declarandum per contractum, à quo domino & ſub quo cenſu acquiſiti fundi poſſideantur: adeo vt prædicti contrahentes facta declaratione & recognitione quantitatis & qualitatis cenſus vel reditus, id facere, ad quod tenentur, videantur, tanquam ſi pro domino contraherent veluti negotiorum eius geſtores. Facit *l.Solemnibus.Cod.de rei vindicat. l.opimam.Cod.de contrahentie.* & ea quæ ſcripſit Bartolus *in l.Arboribus.§.de illo.ff. de vſufr.* recognitionem domini etiam ignorantis fieri poſſe, ergo & abſentis. I.C.

XX.

Donatio laudimiis obnoxia.

Compluribus Arreſtis Gratianopoli datis, tempore defuncti D. Papæ Conſiliarii in prædicta Curia, iudicatum fuit, ex donatione ſemilaudimium tantùm deberi: quæ communiter duodecima eſt æſtimationis rei donatæ, per text. *in l.fin. ibi, æſtimationis. Cod de iur. emphyteut.* Nonnulli tenuerunt, laudimia integra deberi, prout ait Guido Papa *quæſtio.*46.47.48. expreſſius. Idque determinari ſolet ex vſu & conſuetudine locorum. In nonnullis integra debentur, in aliis verò omninò nihil.

V. Boerium *ad Conſuetud. Bituricenſ. de feud. & cenſib.§.*18. Chaſſanæum *ad Conſuetud. Burgundiæ, tit. de Cenſibus.* Capellam Tholoſanam *deciſ.* 278. Maynardum *libro* 4. *Quæſtio. ſuar. lib.* 4. *cap.* 41. vbi ait, Arreſto Tholoſano, quod datum in lite, quæ primo æquales, mox inæquales ſententias tulit, 21. Aprilis 1589 iudicatum fuiſſe, ex donatione laudimia non deberi, etiam ex ſimplicibus donationibus, atque quo ad hoc locorum Conſuetudines ſequendæ ſunt. I.C.

XXI.

Ad ſoluendũ reditum condemnatus, ſententia obtemperando recognoſcere debet.

Abbatiſſa *de Fronteuaux* interdicto experiens ſuper poſſeſſione reditus cuiuſdam ſibi à domino Tremollia debiti, obtinet. Atque ſententiam hanc executioni tradi curans, poſtulat, vt dominus nouum ſibi inſtrumentum iſtius reditus expediat. Is ei intercedit & ait, huiuſmodi recognitionem & nouationem hypothecam ſpectare, de qua nihil iudicatum fuit, verùm tantùm de poſſeſſione, quam vtique fateretur. Ea excipit, petitionem ſuam recognitionis à poſſeſſorio alienam non eſſe: quamuis enim hypotheca ſubſit, eam tamen in perſonam eſſe. Adde quod executione iſtius rei iudicatæ nonniſi ſemel vti poſſit, & ab anno in annum nouo iudicio opus fore, ſi ſolutionem conſequi vellet. Ex hac ratione æquum eſſe, quò perpetua executionis ope vti poſſit, vt prædictus dominus nouum inſtrumentum ſibi conficiat. Arreſto Pariſienſi in tertia Inquiſitionum Camera, 14. Auguſti 1551. concluſo, dictum fuit, prædictum dominum nouum inſtrumentum expedire oportere, quo prædicta actrix in futurum pro prædicto reditu frui poſſit, pari modo vt tum fruebatur.

XXII.

Laudimia nõ debentur en

Dominus Boërius primus Præſes Burdegalenſis, *quæ.*255. ait, ex generali huius Regni Con-

Digitized by Google

alienatione per locationem ad decennium.

ſuetudine, neque laudimia neque venditiones ex locatione ad decem annos vel longius tempus deberi: ea quippe nullā proprietatem transferri, neque alienationem fieri. Eáque ſententia fuit Gloſſæ *in verbo: Non extitiſſe in l. Codicillis. §. Inſtitutio. ff. de legat. 2.* Verum eſt, Doctores eam non approbaſſe: nihilominùs quoniam obſeruata fuit in praxi, ei ſtandum eſt, *cap. cum dilectus, de Conſuetud. & l. ſi de interpretatione. ff. de legibus.*

Idem tenet Molineus *ad Conſilia Alexandri* 119. *vol.* 3. hanc quæſtionem iuxta ius Romanum tractans: at tamen *artic. 4. tit. de Feudis & 8. tit. de Cenſibus, Conſuetudinis Betarienſis* contrarius eſt: cum quippe locatio ſpeciem alienationis continet, *l. 3 § ex contrario, ſi ante. ff de acquir. poſſ.* Gloſſa *in cap. 1. de reb. Eccleſ. non alie.* Choppinus *lib. 3 de domanio, cap. 15.* Grimaudetus *lib. 3. de retractibus cap. 19.* I.C.

Domus ſub reditu redimibili locata.

Sententia Præſidiali Caſtelleti. 3. Iunij 1559. pro Decano, Canonicis & Capitulo S. Germani iudicatum fuit, pro domo locata ſub onere 80. librarum reditus, redimibilis 1000. libris, laudimia & venditiones pro ratione prædictarum mille librarum ſoluenda eſſe, idque ante redemtionem illius reditus: aiût de eo expreſſum Arreſtum datum fuiſſe. 3. Iulij 1406. Aliud, ſi reditus permutatione daretur. B.

XXIII.

Laudimia ex licitatione neceſſaria non debentur.

Emtores neceſſarij domino directo neque laudimia neque venditiones debent argu. *l. Cæſar. ff. de Publica. & l. Nauigia. Cod. de furt.* Id quod in ſingulari caſu obſeruatum fuit, duobus ad diuiſionem venientibus & inter bona ſua domo quadam exiſtente, quæ commodè diuidi non poterat, niſi licitatione facta, vt ei, qui pluris licitatus fuiſſet & dediſſet, integra permaneret, prout iure fieri debet, *§. eadem. Inſtit. de offi. Iudic.* Is qui vltimus licitator erat cuique ea addicta fuerat; condemnatus fuit ad præſtandum eius ratione, quod ſocio ſuo dedit, à quo appellat. Arreſto, quod datum, die Mercurij qui Sanctus vocatur, anno 1538. pronũtiato à domino Præſide Sant-Andreano, dictum fuit pro appellante aduerſus dominum Procuratorem Regium in Camera Theſauri, malè iudicatum, prædictúſque appellans abſolutus & liber declaratus fuit. Aduerſus opinionem * Guidonis Papæ *in fine quæſt. 48.* poſt Bartolum *in l. fin. ff. de condict. furt.* qui tenet ex huiuſmodi licitatione laudimia deberi. Notandũ eſt, iure huiuſmodi laudimia non deberi ex venditione per Iudicem celebrata, & per adiudicationem ex decreto, per *l. Cum fides heredit. ff. de fideicom. libertatib.* & in hunc finem Ioannes de Platea, *in l. 1. de fund. patrimonialib. Cod. lib. xi.* prædictum textum allegat. Eáque eſt ſententia Bartoli *in l. Si adeo. ff. de condict. furt.* & Iaſonis *in l. 1. Cod. de Iur. Emphyteutic.*

Contrarietas ſententiarum ſuper laudimiis venditionum neceſſariarum.

Laudimia è venditione decurſis haſtis.

Verùm Conſuetudo huius Regni contraria eſt, putà, ex huiuſmodi venditionibus per decretum & decurſis haſtis, plerumque laudimia deberi. Ad concilianda autem hæc quæ variis admodum modis à prædictis Doctoribus conciliantur, nonniſi vnico verbo opus eſt, putà, præſuppoſito pro re certiſſima, ex venditionibus neceſſariis laudimia non deberi, ob rationes *prædictarum ll. Cæſar, & nauigia*, neceſſe eſſe, vt ex omnibus partibus prædicta venditio neceſſaria ſit, tam ex parte venditoris, quàm emtoris, quemadmodum in licitatione, vbi ambo, velint nolint, ad hanc venditionem coguntur & reducuntur. Verùm in venditione decurſis haſtis, etſi ex parte proprietarij & venditoris neceſſitas ſit, emtor tamen voluntarius eſt, minimè verò neceſſarius. Ac propterea notoria & manifeſta differentia eſt.

Reſolutio opinionum ſuper laudimiis venditionum neceſſariarum.

* Id ſententiæ Bartoli, neque Guidonis Papæ aduerſatur. Horum quippe ſententia huic Arreſto conformis eſt, quod deſumtum eſt ex Rebuffo *tractat. de prælationibus. & ſubhaſtat. artic. 3.* Verum eſt, ſuper hoc articulo Bartolum male citatum fuiſſe, & in Guidone Papa poſita eſt *l. fin.* cuius loco *l. & ideo*, poni debebat. Verum id aduerſus ſententiam Petri de Ferrariis eſt *in forma libelli pro heredit. et. vel re ſingul. diuid. in verbo domum.* & Bertrand. *conſil. 78. in 2. dubio lib. 1.* iuxta editionem anni 1532. V. Molineum *ad Conſ. Pariſ. § 22 quæſtio. 2 1. num. 69. & § 55. Gloſſ. 1. num. 154.* Tiraquellum, *tractat. de retractu lineari § 1. gloſſ. 14. num. 76. & 96.* vbi tenent, in diuiſione ſiue voluntaria ſiue per licitationem, cum res commodè inter coheredes vel condominos diuidi non poteſt eáque licitetur, laudimia non deberi, neque alia iura dominicalia, ſi res vni e dominis adiudicetur. Quod ſi ea extraneo plus licitanti adiudicetur, laudimia debentur, eo quod, aiunt illi, quoad extraneum, venditio voluntaria eſt, quo ad coheredes vel proprietarios neceſſaria. Choppinus *lib 1. de legib. Andium cap. 4. artic. 7. & lib. 2. part. 1. cap. 2. tit. 3. art. 6.* & Carondas *lib. 7. Reſponſor. cap. 207.* duo ea de re Arreſta referunt, quæ data in Prouinciis in quibus Conſuetudo de eo nihil diſpoſuit, ex quibus Arreſtis deſumtus eſt *artic. 80. nouæ & repetitæ prælectionis Conſuetudinis Pariſienſis*, quæ hanc quæſtionem in his verbis decidit. Si fundus inter coheredes diuidi non poſſit, & à iudice extra fraudem ſubhaſtetur, nullæ venditiones pro licitatione ab vno illorum facta debẽtur: verum ſi is extraneo adiudicetur, acquirens venditiones debet. Ratio deciſionis huius non tantùm hæc eſt, quia venditio neceſſaria eſt, eo quod idem pariter dici poſſet, ſi fundus extraneo adiudicaretur & venditio haſtis decurſis celebraretur ob proprietarij debita, ſed ob hanc potius cauſam, quia adiudicatione vni coheredum facta, fundus eo modo diuiſionis ſeu iudicio familiæ erciſcundæ adiudicatus eſſe cenſetur, & intentionem coheredum potius feciſſe, vt diuiderent, quàm vt emerent & venderent: id quod dici non poteſt, quãdo extraneus acquirens eſt, eo quod de familia non ſit, & ipſius cauſa à cauſa heredum differat, nec non pro acquirente voluntario habeatur. V. quoque Maynardum *lib. 4. cap. 30 43. & 50.* I.C.

XXIV.

Laudimia non debentur ex redemtione à tertio quodam intra tempus facta.

Doctores noſtri definierunt, quòd ſi de facultate redemtionis in venditione conuentum ſit, vel extra eam, & eodem die antè traditionẽ pretium acceptum, aliáque ad perfectionem venditionis requiſita, & intra tempus conuentum retrouenditio fiat, laudimia pro retrouenditione non deberi, verùm tantum pro prima venditione, arg *leg. ſi pro fundo. C. de tranſact.* Verùm ſi de hac facultate poſtea & ex interuallo cõuentũ ſit, pro retrouẽditione laudimia ſoluenda ſunt, etſi ea intra tẽpus fiat, arg. *l. ſi ad me. ff. ad l. Falc.* Prout declarat D. Tiraquellus *in tit. de retract. conuentio. § 6. glo. 2. num. 4, & 5. & 19.*

V. Suprà. de laudimiis & venditionibus.

Hoc præſuppoſito, Iacobus & Ioannes Betardetij, pater & filius, à tertio quodam facultatem redimendi fundos quoſdam emunt, qui ſub prædicta facultate Claudio Camucello vẽditi erant, qui intra tempus prædictæ facultatis à prædicto Camucello prædictos fundos redimunt. Dominus loci ab iis laudimia acquiſitionis ipſorum poſtulat. Hi aiunt, ſe ad laudimia pretij tantùm teneri, quod pro facultate redimendi ſoluerunt, quod ratione ſeorſ offeruor, nihil verò pro pretio retrouenditionis, cuius nomine præſtare nihil debent: id quippe nonniſi prioris venditionis reſolutionem eſſe, ex qua dominus laudimia habuit, ſéque intra tempus redemiſſe & Camucello laudimia refudiſſe,

diſſe, quæ ex prima venditione ſoluit. Dominus excipit & ait, pretium acquiſitæ rei, quam ab hoc tertio acquiſiuerunt, velint nolint, nummos comprehendere tam primæ venditionis, quàm eos, quos pro emta facultate ſua expenderunt: in ſumma, verum eſſe, ipſos acquiſiuiſſe fundos: pro quo pretio, id videri poſſe excutiendo omne id, quod tradiderunt, & cuius nomine inueſtituram à domino accipere debent. Iudex S. Stephani Furauij eos in integra laudimia condemnat, poſtulationem domini ſequens. Ij appellant. Iudex ſupremus Regius dixit, benè iudicatum fuiſſe. Arreſto Pariſienſi, 14. die Auguſti anno 1546. dictum fuit, ab ambobus iudicibus malè iudicatum fuiſſe, & emendatis iudiciis prædicti Berarderij abſoluti fuerunt cum trium inſtantiarum expenſis. Eo tamen non obſtante, in laudimia pretij facultatis iuxta oblationem ipſorum condemnati fuerunt. D. Ludouicus Cleperius Procurator Regius in Balliuiatu Foroſegusienſi extractum Arreſti, ſignati de Berruet, mihi tradidit.

V. *Maynardum lib. 4. cap.* 38.

X X V.

Laudimia ex fundo ſilia in dotem dato & æſtimato non debentur.

Pater * quidam filiam in matrimonium collocans, redimibilem ſummam mille librarum dotis nomine ei dicit ſiue conſtituit, vt putà ſeptingentas libras numeratò: reliquum in domo quadam trecentis libris Turonenſibus æſtimata pro legitima ſua & iuribus paternis, quæ ipſi competitura eſſent, ea lege tamen, vt quando poſtcunque prædictam trecentarum librarum ſummam numeraret, domum ipſe ſuam recuperaret. Dominus directus de eo monitus laudimia poſtulat, & ait, domum æſtimatam & in ſolutum pro prædicta ſumma datam fuiſſe, quod idem valeat ac venditio: atque inid pater, qui cauſam generi ſui in ſe ſuſceperat, ſententia Libellariorum Palatij condemnatus fuit, à quo ad Curiam appellat: vbi Arreſto 9. die Iunij 1548. dictum fuit, malè iudicatum fuiſſe, & dominus depulſus. Omne id, quod prædicto domino acquiri poterat, in ſuſpenſo erat, putà redhibitio pro ſumma trecentarum librarum: in cætero quippe, id eſt, aſſignatione à patre facta titulo conſtituti, nihil pro domino erat, quandoquidem pater filiam ſuam dotaret & *dos loco legitimæ eſt*, in corporibus hereditariis debetur.

V. *Arreſtum* 34. infrà *hoc eod. tit.*

*Deſumtum e D. Ioanne Lucin *lib. 7. tit. 5. Arr.* 1. Ita tenet Iaſon *in l. fin. num. 49. Cod. de iur. emphyteut.* Stephanus Bertrandus *conſil* 380. Guido Papa *deciſ.* 278. *lib. 2.* Ferronius *ad Conſuetudines Burdegalenſes tit. de feud* §. 19. Choppinus *ad Conſuetudines Andegauenſes lib.* 1. *cap.* 4. *Art.* 8. *& ad Conſuetud. Pariſienſ. lib.* 1. *tit.* 3. *Artic.* 8. vbi Arreſtum huic conforme laudat, de 23. Auguſti 1576. Vide Tiraquellum, qui nihil definit *tract. de retract. gentilitio* §. 1. *glo.* 14. *num.* 95. *& num.* 118. & Molineum qui diſtinctione vtitur *ad Conſuetud. Pariſienſ.* §. 56. *num.* 41. Choppinum *loco præallegato ad Conſuet. Andega. artic.* 13. Arreſtum quoddam Pariſienſe laudat, quod datum in ſecunda Inquiſitionum Camera, 1. Auguſti 1579. quo dictum fuit, ex feudo non deberi quintas, quod minori natu datum fuiſſet in ſolutionem decē millium librarum, quam pater ipſi teſtamento legauerat, & voluerat, ne quid amplius ex bonis ſuis peteret.

Doctores *in l. Cum dubitatur. Cod. de Iur. emphyteut.* eò quòd intentio & propoſitum contrahentium non fuit vendere, ſed tantum matrimonium contrahere, & æſtimatio non pro pretio venditionis facta eſt, ſed tantùm pro declaratione valoris rei donatæ. Ita iudicatum fuit Arreſto inter dominos Argentonium & Sanſacum, 2. Iulij 1563. quod relatum *cap.* 34. infra. Vide ad hanc materiam, quæ latè ſcripſit Ferrerius Aduocatus in Curia Parlamenti Tholoſani, *ad quæſtionem* 48. *Guido. Papa*, & Maynardum *lib. 4. Quæſtio. ſuar. cap.* 41. I.C.

X X V I.

Cenſus in ſubhaſtatione perpetuò reſeruatur.

Ius directi dominij & cenſus annui, in omnibus ſubhaſtationibus perpetuò excipitur, eóque emtor in futurum oneratus manet, non verò reliquorum, quamuis directus dominus ſeſe non oppoſuerit. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1567. Plerumque omnes adiudicationes decurſis haſtis ſub expreſſa iurium feudalium, vel cenſualium & aliorum dominicalium in futurum reſeruata conditione fiunt.

Conſtitutio ſubhaſtationum Regis Henrici II. ſuper eo extat.

X X V I I.

Laudimia redituum caſualium cui debeantur.

Poſſeſſor in dominio *de Queſnay* in Prouincia Pictauienſi, reditum conſtituit ſuper fundo quodam à iure cenſuali prædicti dominij mouente, redimibilem intra triennium, addita pactione, in defectum prædictæ redemtionis & tempore elapſo, fundum ex tunc vt ex nunc, & ex nunc vt ex tunc creditori pro ſorte & pretio reditus venditum fore. Caſualis venditio purificatur eique locus fit. Epiſcopus Pictauienſis, ad quem hoc dominium ſpectat, laudimia poſtulat & ait, tempore contractus illud abſque conductore fuiſſe, & verbis hiſce, *ex nunc prout ex tunc*, tempus contractus non verò conditionis ſpectandum eſſe, *l. Huiuſmodi. 2. ff. de verb. oblig.* Conductores aiunt, conditionem ſuo tempore extitiſſe, quod principale eſt: abſque eo quippe venditionem non contrahi. Sententia Seneſchalli Pictauienſis cauſam ſuam obtinent, quia poſtea cadunt Pariſiis, Arreſto, 11. Maij anno 1545. Et quò ad caſuales huiuſmodi venditiones ſingulare Arreſtum extat *in tit. de Hypothecis, Arr.* 2.

Laudimia venditionum vel inſtitionum contracta debentur à die venditionum, non verò à die, quo redemtio exſpirauit.

Eadem hæc quæſtio poſt Arreſtum, quod Papinius hic retulit iudicata fuit Arreſto ſolenniter pronuntiato à Domino primo Præſide Harlæo, 22. Decembris 1584, cum prius peroſata & ampliata fuiſſet, perorante D. Annæo Roberto pro Ioanne Vacherio, prout ipſe refert *lib. 3 rer. iudicatar. cap* 18. inter duos colonos prætendentes, iura dominicalia fundi cuiuſdam ſub pacto redemtionis intra quinquennium venditi, id eſt inter eū qui colonus erat tempore venditionis, & inter alterum qui colonus erat tempore redemtionis elapſo, quæ facta non fuit. Curia prædicta iura priori colono id eſt, tempore venditionis ſeu antiquiori adiudicauit. Et poſt eum Maynardus *lib 6 Quæſt cap* 27. I.C.

X X V I I I.

Recognitiones noui domini & poſſeſſorum in ſucceſſione quo filius patri ſuccedit.

Vſque in præſens tempus durſſimum viſum fuit, à directo domino ſubditos ſuos cogi ad recognoſcendum nouum dominum, ſiue venditione ſiue alia alienatione conſtitutum, itémque ob nouam ſucceſſionem ſubditi directi, veluti patris, cui filius ſuccedit, & ad ſoluenda prædicto domino ſemilaudimia, quæ ratio duodecimaria eſt æſtimationis fundorum ab hoc domino mouentium, ex eo quòd ſucceſſiones ita directæ nominatim verò patris in filium, adeò naturales ſint, vt ex diſpoſitione iuris communis, potius videatur quædam continuatio eiuſdem rei citra interruptionem, quàm diuerſitas & mutatio, neque quicquam filius

Digitized by Google

de nouo acqnirit: verùm adminiſtrationem tãtùm eius, quod ſibi ſuperſtite patre debebatur, apprebendit. Iſque textus eſt *l. in ſuis heredibus. ff. de liber. & poſthumis.* Nihilominùs ſub his verbis, *relatum in polyptycha, recognitorum in nonnullis reſponſionibus,* & verbis his, *vſus domus Pinai,* cum probatione per inſtrumenta & teſtes, ex recognitione ita in prædicta domo vſurparũ fuiſſe & à compluribus dominis vicinis, Georgius de S. Colũba Scurifer, dominus *du Piney,* Arreſto Parilienſi, 22. die Februarij anno 1560. quo confirmata ſententia Balliuij Foroſegu ſiẽſis vel Locumtenentis ipſius, obtinuit aduerſus Mathæum Gonnerum Grangeum, duas recognitiones, vnamquamlibet tantum duodecima-tia, fundorum à ſe & à directo antiquo ſuo dominio mouentium, quod non ex permutatione cum Comite Foroſeguſienſi facta fuerat, cuius æſtimatio per auerſionem fieret & citra poſſeſſorum ſumtus: niſi ſi calumnioſè contradicerẽt, itémque vt duas vini amphoras ſoluerent alio quodam nomine, comprehenſis omnibus expenſis æſtimationis citra neceſſariam litem factis, Scribæ item & Notarij concipientis prædictas recognitiones & acta & obligationes illarum, qui ſumtus dominu incumbunt. Vna prædictarum recognitionum ex noua ſucceſſione, qua prædictus reus defuncto patri ſuo ſucceſſit, procedebat. Altera ex eo quod prædictus dominus *du Piney*, opera fratris cuiuſdam ſui natu maioris nomine Ioannis, defuncto Antonio de S. Columba patri ſuo ſucceſſerat. Eodem hoc die alterum Arreſtum prædicti loci pro eo datũ fuit, quo confirmata ſimilis ſententia prædicti Balliuij aduerſus Acharios. Quæ Arreſta ſingularia ſunt & notatu digna in Prouincijs quę iure ſcripto reguntur, vbi vſque in præſens tempus huiuſmodi iuribus contradictum fuit: veluti ab incolis Roandæ, aduerſus petitionem D. maioris Scutiferi illuſtris Claudij Boiſæi Equitis Ordinis & à ſubditis Cambaudij, aduerſus illuſtrem Ioannem Apchonium dominum Montrondij, nobilem Cameræ Regiæ.

XXIX.

Laudimia ſoluta ex contractu poſtea reſoluto repetuntur.

Supra *tit. de reſtitutio. rei non debit. &c. lib. 10. tit. 6.* notabile Arreſtum extat, quod datum Pariſiis pro oſtiario Richerio, quo cùm emtor quidam aut aliter acquirens, tranſegit & ſoluit laudimia acquiſiti ſui domino directo, poſtea verò per reſtitutionem ob minorem ætatem vel metum, vim, dolum aliámue coactionem *contractus reſoluatur, hoc caſu dominum non cogendum ad reſtituenda laudimia, quæ accepit: quæ ſanè magna dubiorum iuris quò ad hunc articulum contingentium reſolutio eſt. Prima Martij anno 1582. iudicatum fuit in Maiore Camera, laudimia & venditiones bona fide ſolutas ab eo, qui ex contractu pignerari-tio fundum quendam emerat, ab eo refundendas, qui contractum reſcindi curauerat, hoc eſt, venditore, ſaluo ei regreſſu aduerſus quem ſibi æquum videretur.

V. Maynardum *lib. 4. cap. 36.*

Laudimia ex contractu poſtea reſoluto ex cauſa neceſſaria non debentur.

*Laudimia quoque non debentur ex venditione reſoluta ob cauſam neceſſariam: veluti ſi ſub conditione decreti iudicialis celebrata fuiſſet, intra certum tempus, ſub pœna nullitatis contractus. Tempore elapſo cum decretum interponeretur, partes à venditione recedunt, & venditor alteri cuidam vendit, laudimia non niſi ex poſteriore venditione debentur. Arreſto Pariſiẽſi, 10. Februarij 1586. quod allegat Choppinus *ad Conſuetud. Andegau. lib. 2. tit. 2. num. 4* Super eo vide *Conſuetu. Borbonenſem, art. 397.* & ad eam eundem Papon.am. I.C.

XXX.

Laudimia debentur ex venditionibus, in quibus conſtitutum eſt, & præterea in venditionibus, vbi conſtitutum non eſt, & nulla actualis poſſeſſio atque traditio.

Nonnulli * tenuerunt, veluti Ioannes Faber *ad §. 1. Inſt. de emt. & venditio.* & Guido Papa *quæſt. 101.* ex venditione & immobili laudimia non deberi, niſi priùs venditio omnibus ſuis partibus abſoluta fuerit, & emtor actualem immobilis poſſeſſionem conſequutus. Hũc ad effectum clauſulam Conſtituti non ſufficere, quæ ſanè poſſeſſionis tranſlatiria eſt, verùm, aiunt illi, ciuilis & ſophiſtica. Papa dixit, ita plerumque in Parlamento Gratianopolitano iudicatum fuiſſe. Allegant *l. final. Cod. de iur. emphyt.* Huiuſmodi ſententia maximè fauorabilis eſt pro emtoribus & odioſa pro dominis directis, pro quibus poſtea Tiraquellus *in tractatu ſuo, de conſtituto* contrarium tenuit, putà, ſummam efficaciam prædicto conſtituto per legem ciuilem attributam, hoc caſu reſtringendam non eſſe: certum quippe eſſe, per conſtitutum venditionem integrè compleri & perfici, eo quòd traditionem rei venditæ concernere poteſt. Nemo vnquam profectò dubitare debuit, quin prædicta Conſtituti clauſula veram traditionem rei immobilis incorporalis repræſentaret. Prædictus D. Tiraquellus ait, tantum abeſſe, vt opinio præſuppoſita fundata ſit, vt è contrà, ex venditionibus abſque conſtituto & abſque actuali poſſeſſione laudimia debeantur & venditiones abſque actuali traditione perficiantur, & ex iis domino directo ius laudimiorum acquiratur: atque ita in ſupremis Franciæ Curiis obſeruatum fuiſſe ait.

*Huc referri oportet Arreſtum quod datum menſe Iunio 1539 & retulit Molineus *ad Conſuet. Pariſ §. 24. num. 10. & §. 52. gloſ. 1. num. 132. & in annotationibus ſuis ad Alexandrum conſil. 10 lib. 1.* cuius facti ſpecies notabilis eſt. Id infrà *in App. huius tit. Arr. 10. T.*

XXXI.

Verùm poſſeſſores profiteri tenentur, quo modo, cui & quibus rationibus quave autoritate.

Complures cenſuerunt & dixerunt exorbitantem eſſe clauſulam in reſcriptis à Rege impetratis ad renouanda polyptycha apponi ſolitam, omnes videl. poſſeſſores fundorum ab impetrante poſſeſſorum, cogendos ſibi tradere declarationem & certam deſignationem ſeu profeſſionem per confinia & conterminos limites omnium fundorum, quos à ſe & à directo ſuo dominio poſſident, itémque cenſus, ſeruitia & obſequia debita, quæ ſibi ſoluere conſueuerunt & debent ad recognoſcendos eos, & confirendos & ad reſpondendum in polyptychis ſuis. Nihilominùs tamen domini iuſtitiarij in Francia abſque reſcripto ius habent, tantundem propter fundos à ſe mouentes in ſua iuriſdictione ſitos faciendi, idque non tantùm quò ad ſubditos ſuos & iuſtitiabiles, verùm etiam quò ad omnes alios extraneos: ac ſufficit, fundos ab illis poſſeſſos in ſua iuriſdictione ſitos eſſe, quibus manum iniicere & iuriſdictioni incorporare poſſunt, ſi prædicta profeſſio ſeu deſignatio facta non fuerit. Quanquam verò ſolenne & conſuetum ſit, pro reprobandis polyptychis reſcriptum Regium ad Iudicem Regium directum impetrare, puténtque Principem talia, vt

cætera

cætera plura id genus beneficij ſui feciſſe, quæ alioqui iure ordinario cuilibet exhibentor, attamen nemo ad ordinarium recurrere impeditur, ad conſequendam citra reſcriptum Regium huiuſmodi coactionem: quod reſcriptum tum neceſſarium eſt, quando dominus directus incendio, rapina, bello, incurſione hoſtium, aut alia quauis maiore vi inſtrumenta, polyptycha, tabulas ſeu libros cenſuales vel partem illorum amitit, vel etiam ob negligentiam prædeceſſorum ſuorum vel in totum, prædicta polyptycha non renouata fuerunt, & huiuſmodi ſint, ex quibus neque confinia neque ſitus cognoſci poſſunt. Atque his ſanè caſibus prædictus dominus opus habet ſpecialis gratiæ ſubſidio, quę ad Principem pertinet. Prædicta ſpecialis gratia hæc erit, vt omnes, qui fundos in territorio & iuriſdictione ipſius poſſident, cogat, ad demonſtrandum, quibus titulis, ſub quibus oneribus aut qua libertate eos poſſideant: quòd ſi facere negligant, fundis manum iniciat, ipſe verò dominus iuſtitiarius nihil demonſtret, niſi caſus fortuitos & famam, conſuetudinem & poſſeſſionem cenſus & debita ab huiuſmodi poſſeſſoribus recipiendi, qui hiſce caſibus, perpetuò ad ſupradictas declarationes faciendas tenebuntur. Verùm ſi prædictus dominus aut alius directus ſua polyptycha & inſtrumenta antiqua habeat, quibus poſſeſſorem ſuum conuincat, abſque reſcripto adire iudicem ordinarium poteſt, ad cogendos poſſeſſores, qui omnia ea, quæ ſuprà dicta, in polyptychis ſuis non recognouerunt, & ordinaria authoritate ſua polyptycha renouari curare.

Reſcriptum Regium de renouandis polyptychis, quomodo & quibus caſibus & qua de cauſa neceſſarium ſit.

Dominus iuſtitiarius citra reſcriptum Regium poteſtatem habet, qua ſe dominum directum eſſe, quem a ſe vel iuriſdictione ſua poſſidetur, recognoſci curet.

Hanc ad rem, Reuerendiſſimus Antonius Albonius Arelatenſis tum Archiepiſcopus, nunc verò Lugdunenſis, dominus iuſtitiarius S. Mauritij in Gourgolia, ob Prioratum ſuum S. Ramberti Foroſeguſienſis, Antonium & Laurentium Peiretus, Petrum Gardetum & conſortes extraneos ob parem cauſam, vt ſuprà, citari curat, qui poſtea condemnati fuerunt, & vnuſquiſque eorum pro rata ſua ad denominandos & iureiurando præſtito declarandos fundos, quos intra prædicti loci iuriſdictionem poſſident, eorum continentias, confinia & conterminos limites, & quo titulo, quos cenſus, iura & officia ex iis debeant & ſoluere conſueuerunt, & cui, intra tres ſeptimanas tum inſequentes ſub pœna manus iniectionis. Ab eo ad Balliuium Foruſeguſienſem vel Locumtenentem ipſius Mombriſonij appellant: vbi ſententia dictum fuit, ſub declaratione à prædicto Balliuio facta, appellantibus licere, quò eò certius decretas declarationes & profeſſiones facerent, exhiberi ſibi & communicari polyptycha prædicti actoris, poſtulare ſententiam à qua appellatum fuerat, integrum effectum ſuũ ſortiri oportere, & eo non obſtante appellantes in expenſas cauſæ appellationis condemnandos. Ii ad Parlamentum Pariſienſe appellant, vbi poſteaquam in appellatione concluſum fuit, iudicio conſtituto, grauaminibus & reſpõſionibus ad ea datis, litéque diligenti cura & doctè diſceptata ab Aduocatis partium, Arreſto prædicti Parlamenti, quod pronuntiatum ad relationem domini Broëi Conſiliarij, 2. Martij 1566. dictum fuit à prædicto Balliuio benè iudicatum fuiſſe, ab appellantibus verò malè appellatum, qui in multam 60. librarum Pariſienſium & in expenſas cauſæ appellationis condemnati fuerunt.

XXXII.

Abſque venia domini iuſtitiarij vnicuique liberum eſt, columbariũ in fundo ſuo excitare, neq; vicini de eo conqueri poſſunt, minus verò dominus iuſtitiarius: illius quippe illorũ omniũ adeò parum intereſt, vt emolumentum, quod ex eo ſubditus & poſſeſſor capit, ex æquitate omnes contrarias præſumtiones ceſſare, ac veluti fugare debeat, & querelas eorum, qui ei rei intercedere volunt, quæ vtique nonniſi ex æmulatione & inuidia oriri poſſunt, quæ per omnia & in omnibus actibus odioſa eſt, nominatim verò in hoc tam fauorabili actu, vbi vicini nullum conſiderabile intereſſe vertitur. Imbertus *in enchiridio ſuo* allegat complura Arreſta pro domino Columbarij, in Parlamento Pariſienſi data fuiſſe, quorum vnum ſingulare eſt, infrà *tit. de ſeruitutib. cap. xi.* prolixè propoſitũ. Non idem erit iuris in viuarijs ſeu ſeptis cuniculorum, huius quippe occaſione vicini maius damnum ſufferunt: quapropter à domino iuſtitiario ex ſcui cauſa huiuſmodi ſepta cunicularia & leporaria permitti non poſſunt: verùm tantùm auditis priùs vicinis & conſentientibus, qui huiuſmodi domini indulgentiam impedire poterunt. Quòd ſi abſque conſenſu vicinorum extructa fuerint, reuocare ea poterunt, vti rem quæ eis præiudicium infert. Atq; hanc ad rem notanda ſunt verba Vlpiani *in l. Prætor ait. §. merito ait Prætor. ff. Ne quid in loco pub. fiat. Merito*, inquit ille, prædictus *Prætor*, in omnibus conceſſionibus faciendi quid in loco publico, reſeruauit intereſſe & præiudicium alterius, *ne quid illo damni detur. Nam quotienſque aliquid in publico fieri permittitur, ita oportet permitti, vt ſine iniuria cuiuſquam fiat: & ita ſolet Princeps, quotiens aliquid noui operis inſtituendum petitur, permittere.* Iniuria fiet, ſi non ſolùm occaſio amittendæ rei propriæ præbeatur, ſed etiamſi occaſio lucri captandi adimatur. *V. Arreſtum 11. Tit. de ſeruitutibus. 1. lib. 14.*

Columbarium citra veniam domini & vicinorum conſenſum de nouo extrui poteſt.

Septa cunicularia excitari nequeunt abſque venia domini & vicinorum conſenſu.

Quando quò ad columbaria attinet, Conſuetudines nihil definierunt, quilibet liberé ea extruere & ædificare poteſt adeo magna & capacia, quot videlicet à feudi, ſufficit in fundis ſuis vicinis, tamque multis inſtruere foraminibus, dummodo ne proprio & ſeparato pedato nitantur: id enim ſignum eſt nobilitatis feudalis, neque ea ædificare niſi dominis feudorum permiſſum. V. Choppinum *lib. 3. de domanio Franciæ tit. 22. art. 4. 5. & 6. & ad artic. 69. & 70. Conſuetud. repetita prælectione Pariſienſ.* quæ hanc quæſtionem tali diſtinctione determinat. dominum merum imperium habentem qui ius cenſuale habet, columbarium, vt ſuprà dictum, habere poſſe: Item dominum merum imperium non habentem, feudum tamen, cenſum & fundos in domanio vſque ad 50. arepennes, columbarium prædictum habere poſſe. I. C.

XXXIII.

De præſcriptione iurium directi domini, vtpote præſtationis cenſus annui & laudimiorum & aliorum. *V. Arreſtum 9. tit. de Amortizationibus* ſuprà *lib. 1.* ſub finem.

Remiſſiuum.

XXXIV.

Dominus * Auzancius ſororem ſuam domino de Sanſſaco nuptui elocat, eíque ſummam duodecim millium librarum pro paternis

Laudimia nõ debentur ex caſuali ceſſione ob defectũ

non ſoluta doti ſorori, quæ iam ex ſucceſſione habebat ad id, quod ceſſum fuerat.

iuribus, quæ ipſi obtigerunt conſtituit, & pro hac ſumma fundum quendam fruendum tradit, qui ex hereditate paterna eſt, ac propterea inter eos communis. Eum liberaturum ſe & exoneraturum ſoluta prædicta ſumma intra decennium promittit: quo non facto & decennio elapſo, prædictum fundum penes dominum Sanſſacum permanſurum, loco prædictæ ſummæ duodecim millium librarum. Dominus Argentonius, dominus feudalis, poſt decem annos quintas & ſubquintas huius fundi poſtulat, qui prædicto domino Sanſſaco acquiſitus reperitur, eò quòd duodecim millia librarum ei ſoluta non fuerant. Is ait, ſe nihil horum debere. Redemtionem offert ob poſſeſſionis mutationem, æquè ac ſi fundus purè & ſimpliciter traditus fuiſſet, in fauorem matrimonij vxori ſuæ, quæ in eo partem & ius in ſucceſſione paterna, ex qua prædictus fundus erat, habebat. Sententia Seneſchalli Pictauienſis vel Locumtenentis ipſius, pro prædicto domino Sanſſaco iudicatum fuit aduerſus dominum Argentonium, qui ab eo ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi Arreſto 2. Iulij 1563. dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe.

* Huius Ar eſti mentionem facit Carondas *lib. 3. Reſponſor. cap. 72.* iunge *Arreſtum 23.* ſupra.

XXXV.

Laudimia ſoluta eius quod præter veteris pretium ſolutum fuit.

Arreſto, quod datum in Auditorio Parlamenti Tholoſani, 17. die Iunij 1566. adiudicatarius quidam, cui haſtis decuſſis bona vendita & veluti poſtremo licitatori adiudicata fuerunt, ad laudimia directo domino ſoluenda condemnatus fuit, immobilium. ſcilic. adiudicatorum, præter priora laudimia ſoluta ex adiudicatione eius, quod ſoluerat ei, qui ſe præparabat & decreto ſuo contrauenire inceperat & quocum tranſegerat.

Adde *Arreſtum 28. Ti. de ſubhaſtationibus.* Caronda *lib. 6. Reſponſor. cap. 67. & lib. 7. cap. 113.* & Maynardum *lib. 6. cap. 37. & 98. Quæſtionum.* [illegible]

XXXVI.

Quando poſſeſſio deſeri poſſit, quando non.

Quidam nomine Muſſicotus, dominus *de Paſſi*, Aduocatus in Curia Parlamenti Pariſienſis, in inſtantia deſertæ poſſeſſionis, iuxta Conſuetudinem Pariſienſem, Claudium Scutiferum & Genoueſam Morinam citari curauit, dicens ſe ab iis ſextam partem molendini cuiuſdam in ciuitate Pariſienſi ſiti, ſub reditu annuo & cuius partes aliæ ad ſe ſpectarent, accepiſſe. Inſuper prædictum molendinum tumultuum tempore deſtructum & combuſtum fuiſſe, poſteaquam in eo reficiendo ac reſtaurando plus duodecim millibus librarum impendiſſet, cúmque hodie prædictum molendinum per omnia ſibi inutile eſſet, id prædictis reis derelinquere & eo ſe abdicare velle, ad quod ex prædicta Conſuetudine Pariſienſi admitti debeat, quæ omnibus conductoribus ſub reditu vel cenſu poſſeſſionem deſerere permittit. Prædicti rei econtrà repræſentabant, pro prædicto actore hoc caſu prædictam Conſuetudinem locum non habere, eò quòd in conductione prædictum molendinum ſartum tectum ſe ſeruaturum & cuſtoditurum, nec non prædictum reditum præſtiturum ſe promiſerat: nihilominùs pro eo verba prædictæ Conſuetudinis nihil facere, quæ ita ſe habent: *Etſi prædictus conductor omnia & ſingula bona ſua obligaſſet: promittere quippe ſe ſoluturum, nihil aliud eſt, quam omnium & ſingulorum bonorum ſuorum obligatio.* Prædictus actor loco replicationis ſuæ, caſum fortuitum allegabat, quo prædictum molendinum deuaſtatum fuerat, quem præuidere non poſſet. Vnde iuris axioma ſequitur: *Caſus fortuitos à nullo præſtari.* Rei duplicabant, fundo ſub cenſu & reditu elocato, veram alienationem fieri, cuius conductor dominus immutabilis fit: atqui perfecta venditione periculum rei pertinet ad emtorem. Sententia Præfecti Pariſienſis, actor à petita poſſeſſionis deſertione depulſus fuit & ad reditum continuandum condemnatus. A quo ad Curiam appellauit, vbi Arreſto 28. Februarij 1578. quod datum ad relationem domini Magiſtri Couſiliarij, appellatione in irritum deducta decretum fuit, id à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, & appellans in expenſas cauſæ appellationis condemnatus.

XXXVII.

Quæſtiones notabiles ad laudimia & venditiones domino debitas pertinentes.

Venditio reditus ſolarij laudimiis obnoxia eſt, Arreſto Pariſienſi, quod datum 17. Februarij 1568. & allegatum à Choppino *lib. 2. de priuil. ruſticor. par. 1. cap. 6.* Aliud in reditu pretio pecuniario conſtituto, Molineus *ad Conſuetud. Pariſ. §. 13. gloſſ. 4. in prin. & §. 58.* Arreſto 10 Maij 1557. Choppinus *ad prædictas Conſu. 1. lib. 1. Tit. 3. Artic. 16.* Ex retrotenditione gentili cuidam facta extra iudicium non debentur: Arreſto Pariſienſi vlt. Maij 582. Choppinus *ad Conſuetud. Pariſ. lib. 1. tit. 3. art. 8. ſub finem.* Attamen Carondas *lib. 7. Reſponſ. cap. 116.* hoc Arreſtum in contrarium allegat. Nouus acquiſitor nonniſi ſuæ acquiſitionis laudimia & venditiones ſoluere tenetur, non verò acquiſitionum prædecedentium acquiſitorum: Arreſto Pariſienſi, quod datum pro quodam nomine Betruieno, menſe Aprili 1547, quod allegat Carondas *ad Conſuetudinem Pariſienſem, tit. de cenſibus & iuribus dominicalibus, artic. 73.* idque ita tenet *lib. 3. Reſponſor. cap. 11.* Ratio hæc eſt, quia ſolutio laudimiorum & venditionum, nonniſi actione peti poteſt, quæ perſonalis eſt, nec poſſeſſorem fundi ſequitur, prout ait Petrus Iacobus *tit. de actio. in rem pro reemphyt.* Guido Papa *conſil. 126.* Verùm vbi expreſſa Conſuetudo extat, quæ manum inicere ob laudimia & venditiones permittit, veluti ob fundum debitas, prout id permittunt Conſuetudo Bituricenſis, Pictauienſis & aliæ, vltimus acquirens poſſeſſor cogi poteſt pignori capto fundo & fructibus, ad ſoluenda debita iura dominicalia, tam ob acquiſitionem ſuam quàm præcedentiũ, iuxta ſententiam Molin. *ad art. 52. gloſſ. nu. 149.* Maynardi *lib. 6. Quæſt. ſuar. cap. 32.* Id quod Conſtitutio Regis Caroli IX. publicata in Parlamento Pariſienſi, 23. Decembris 1563 non permittit. In prouincia Pictauienſi, dominus poſſeſſorem ad omnia ſibi ſoluenda cogit, prout ait Tiraquellus *in tract. de retract. gentilitio, §. 29. gloſſ. 2. num. 8.* Ex contractu nullo & imaginatio non debentur: ita iudicatum Arreſto, 2 Maij 1575. pro Domina *de Cany.* Carondas *lib. 3. cap. 70.* debentur tamen ex fundo vxoris proprio à marito vendito, licet ea ratum non habuerit, Carondas *lib. 2. cap. 19.* Retrahens extra iudicium & mutuo conſenſu, de noniter conuen-

conuentis non tenetur, tanquam ſi retrouenditio eſſet, Choppinus *de moribus Pariſior. titul. 3. num.8.* Carondas in contrarium *lib. 7. cap.216.* Debentur ad finiendam perſecutionem nullitatis decreti aut irritati contractus. Carondas *eod lib.cap.3.V. Quæſtio. 48. & 92.* Guidonis Papæ, & ea quæ Ranchinus & Ferrerius ad eas ſcripſerunt, vbi complures alios caſus referunt, quibus laudimia non debentur. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM *ad Titulum I I.*

I.

Quomodo dominus & vaſallus venari poſſunt.

DOminus iuſtitiarius in tota iuriſdictione venari poteſt, vaſallus verò tantùm in fundo ſuo: Arreſto 17. Martij 1573. quod pronuntiatum in purpura in lite domini Saligniaci. Iudicatum idem fuit pro dominis mediam & infimam iuriſdictionem habentibus, inter Arreſta generalia, 23. Decembris 1566.
V. *Edictum anni* 1583. venationes prohibens. B.

II.

Indemnitas quomodo ſoluatur domino.

Viceſima ſecunda Decembris 1581. inter Arreſta generalia Natalitia, pronuntiata à domino primo Præſide Thuano, Arreſtum datum fuit pro gubernatoribus & adminiſtratoribus domus Hoſpitalis Dei Bononienſis, legatarius cenſus cuiuſdam ſibi donari, per amortizationem à Rege tributam & vigore reſcripti eiuſdem, dominum cogendum, vt indemnitatem heredum teſtatoris admitteret, & ob indemnitatem ex generali lege nonniſi tertiam fundorum feudalium & quartam ignobilium ſoluendam. B.

III.

Dominus directus vaſallo ſuo fructus pendentes, non verò collectos capere poteſt.

Dominus directus fructus pendentes conductoris rectè capere ſeu manum iis inicere poteſt, etſi conductor ſe ſoluiſſe dicat: verùm fructus collectos & conditos prædictus dominus capere non poteſt, verùm ei tantùm manum inicere, quod principali conductori debetur. Arreſtum 17. Maij 1574. perorante Buiſſonio aduerſus Marionium. B.

IV.

Dominus dominans fundos à vaſallo ſuo in cenſum datos capere non poteſt & quomodo.

Dominus dominans fundos à vaſallo ſuo alteri in cenſum elocatos capere iiſque manum ſuam inicere non poteſt, quando prædictus vaſallus fidem & homagium præſtitit, neque vaſallus mutatus fuit. Hinc Religioſi Yarrenſes ad ſatisfaciendum poſtulationibus, poſtea in appellatione in multam condemnati fuerunt, Arreſto Generali, 29. Martij 1575. quod pronuntiatum à D. Hannequino, eò quod manus fundis dominorum Giaſſinorum inijci curaſſent, in cenſum à Theſaurario Morleto acceptis, qui tamen fidem & homagium præſtiterat, eámque retentionem penes ſe erga prædictas ſupremas Dominas habuerat. B.

V.

Laudimia debita ante redemtionem.

Vigeſima quarta die Martij 1567. Arreſto generali in purpura, iudicatum fuit, eum qui dominum quandam 7000. libris emerat, nec niſi 1500. ſoluerat, & reditum ſuper ſe pro reliquo conſtituerat, pro tota ſumma ilico, redemtione non expectata, laudimia ſoluere oportere. Idem iudicatum pro San-Germanianis, 3. Iunij 1559.

Ex contractu nullo non debentur.

Cæterùm obſeruatur, laudimia ex contractu nullo & imaginario non deberi, prout iudicatum fuit pro Domina de Cayni, 2. Maij 1575. Carondas lib. 3. Reſponſor. cap. 70. B.

VI.

Arreſtum, quòd in Conſuetudine Bituricenſi omnes fundi allodiales ſint, niſi titulus in contrarium ſit.

Cùm in quadã causa ſeu lite mota & pendente coram noſtro Balliuio Bituricenſi vel Locum tenente ipſius Bituri gibus, inter Decanum, Canonicos & Capitulum Eccleſiæ cathedralis prædictarum Biturigum, actores in manus iniectione ab vna parte: & D. Bertrandum Gauterium Aduocatum in foro Regiodunenſi, reum & opponentem prædictæ manus iniectioni. Ex parte prædictorum actorum complures rationes & argumenta deducta fuiſſent concludentia & eum in finem tendentia, quò manus iniectio à ſe facta 14. Septembris 1562. ſuper feudis prædicti rei, ſitis Iauiaci Parrochiæ Bergniacenſis, iuſta & valida declararetur, eóque facto is ſibi condemnaretur ad ſoluendos ſex denarios obolos Pariſienſes cenſus conuenti, ac pro cõuentis laudimiis & venditionibus duos ſolidos Turonenſes pro libra æſtimationis prædictorum fundorum captorum faciendæ ob ſucceſſionem obuenientem prædicto reo ex morte Iacobinæ Villeriæ neptis ſuæ, cum expenſis, damnis, & intereſſe. A prædicto quoque reo complures rationes propoſitæ fuiſſent in contrarium finem tendentes & concludentes, vt prædicta manus iniectio iniuſta & irrationabilis declararetur, cuiúſque laxatio fieret, vtpote cùm prædicti fundi capti nullis cenſibus vel reditibus reſpectu prædictorum actorum onerati ſint, ſed franci & allodiales, tam iure quàm conſuetudine, condemnatis iis in expenſas, damna & intereſſe ex prædicta capione obuenientium, vſque ad quingentarum librarum aliámve ſummam & in expenſas inſtantiæ. In tantum denique proceſſum fuiſſet, vt prædictas partes in facto contrarias eſſe, & in inquiſitionibus ab vtraque parte factis, recuſationibus teſtium & ſaluationibus reſcriptorum, inſtrumentorum & documentorum, contradictoriorum & ſaluationum à prædictis partibus reſpectiuè oblatarum, tandem ius audire eas debere declaratum fuerit: Prædictus Balliuius noſter vel Locumtenens ipſius ſententia 14. Februarij 1566. dixiſſet, meritò & ex legitima cauſa prædictos actores prædictis fundis manus iniecisse declarata ipſa capione pro duobus denariis Pariſienſibus cenſus & laudimiis & venditionibus pro duobus ſolidis Turonenſibus in ſingulas libras eius quod prædicti fundi valerent, idque ob mutationem dominij prædicto reo ex morte prædictæ Iacobinæ Villeriæ neptis ſuæ obtingentem, ac propterea decreuiſſet, prædictam manus iniectionem propter ſupradicta iura firmam permanere oportere, non obſtante oppoſitione à prædicto reo facta, à qua eum depulit, & in expenſas prædictis actoribus condemnauit, declaratione cauſarum ab iis facta, ob quas prædictam manus iniectionem ratam vellent, idque factum 14. die Octobris 1564. citra expenſas eius, quod antea factum fuerat. Ex parte prædicti rei ad dictam Curiam noſtram Parlamenti appellatum fuit, in qua, partibus auditis, pro-

ceſſu per ſcripturam concluſo & ad iudicãdum admiſſo, vtrùm benè an verò malè iudicatum fuiſſet, grauaminibus extra proceſſum additis, argumentis nullitatis prætenſis & productione noua prædicti appellantis, quam intra tempus Conſtitutionis dare poſſet: & quibus grauaminibus & prætenſis nullitatis rationibus, prædicti appellati reſpondere poſſent, & aduerſus nouam productionem contradictorios expenſis prædicti appellantis exhibere: Proceſſo viſo cum grauaminibus & reſponſis prædictarum partium, incidente ſuper approbatione reſcripti à nobis à prædicto appellante impetrati, 18. die Iunij 1567. vt aduerſus clauſulam in cõtractu quodam comprehenſam reſtitueretur, cõtractu, inquam, celebrato 2. Decembris 1557. inter Claudium Villetium & Ioannem Tramblatum, propter ſucceſſionem Gilberti Villerij, prædicta clauſula continente hæc verba: *Saluis cenſibus & redditibus Solariis prædicto Capitulo debitis*. Productionibus prædictarum partium ſuper approbatione prædicti reſcripti, contradictoriis & ſaluationibus eorum, prædicto incidente prædicto proceſſui per ſcripturam agitato iuncto, imò omnibus viſis & diligenter examinatis, dicta Curia Noſtra ſententia & Arreſto, prædictorum reſcriptorum quadantenus ratione habita, in irritum deduxit & deducit appellationem & ſententiam à qua appellatum fuit citra multam & expenſas tam cauſæ appellationis, quàm prædicti incidentis reſcripti & emendata prædicta ſententia, declarauit & declarat prædictam manus iniectionẽ iniuſtam & iniquam, manus laxauit & laxat, à prædictis prædicti appellantis fundis captis. & prædictos Commiſſarios ad gubernationem & adminiſtrationem eorum delegatos exonerauit & exonerat: prædictum appellantem à petitionibus & concluſionibus prædictorum appellatorum abſoluit, quos appellatos in expenſas cauſæ principalis, damna & intereſſe prædictæ manus iniectionis condemnauit & condemnat, quæ damna & intereſſe dicta Curia noſtra liquidauit & liquidat ad quatuor libras Pariſienſes, taxatione prædictarum expenſarum ſibi adiudicatarum reſeruata.

Pronuntiatum, 3. Aprilis 1568. Signatum,

du Tillet.

Alterum ſimile Arreſtum. Idem adhuc iudicatum fuit per prouiſionem in Maiore Camera, 14. Iulii 1603. inter Religioſos, Abbatem & Conuentum S. Sulpitij Bituricenſis, Ordinis S. Benedicti appellantes à manus iniectione, aduerſus Ioannem Alamantium Magiſtrum libellorum Hoſpitalis Regij & Pręſidem in maiore Conſilio appellatum. Prædictus D. Alamantius prętendebat, propter dominium ſuum & Caſtellaniam Concreſautiam in Prouincia Bituricẽſi, fundatum ſe iure communi in vniuerſo territorio, in iure cenſus huiuſmodi, quem vicini fundorum contiguorum & à prædicta Abbatia dependentium ſoluerent: nominatim quia appellantes eſſent condomini nonnullorum fundorum indiuisè cum aliis, qui prædictum ius Cenſuale ſoluunt, conſequenter prædictos appellantes eo liberari nõ poſſe, eóſque teneri ad hominem viuentem & morientem ſibi præbendum; quo non facto, iure meritò manus inici curaſſet. Appellantes è contrario aſſerebant, fundos ipſorum, quibus manus iniecta erat, in Conſuetudine Bituricenſi comprehendi, ex qua omnes fundi allodiales cenſerentur, idque ita omni tempore immemoriali obſeruatum fuiſſe: quantum verò ad hominem morientem & viuentem, ſe Regia fundatione niti, & amortizationem habere. Curia Arreſto ſuo partes ſcripto allegationes ſuas complecti & producere intra triduum oportere decreuit, & per prouiſionem manus laxationem appellantibus prædictorum captorum fundorum tribuit, ſaluo iura prædictorum fundorum recipiendi iure, ſi id in fine litis diceretur.

Nullum fundum abſque domino. Attamen in compluribus Prouinciis fundus abſque domino poſſideri non poteſt, nec vllus in franco fundatus eſt allodio, niſi de eo fidem faciat, Senonenſis *artic.* 261, Bleſenſis *artic.* 33. Pictauienſis *artic.* 99. & 105. Britanniæ *artic.* 328. Peronenſis *tit.* 3. *artic.* 123. & aliæ. Adeò vt ſi dominus fundi inſtrumentum non habeat, ex quo probet, ſe cenſum non debere, ſi dominus directus & cenſualis cenſum ex fundo ſuo accipere conſueuit, priuatus dominus proprietarius vtilis abſque inſtrumento à cenſu ſe eximere & liberare non poteſt, ſed cenſum pro ratione aliorum fundorum iuri illi cenſuali obnoxiorum & debitorum ſoluere tenebitur. Vbi verò in prædicto loco cenſus ſub diuerſo pretio ſeu penſione extabunt, pro ratione minimi ſoluet: prout expreſſum eſt in Conſuetudine Altiſſiodorenſi, *tit.* 1. *artic.* 23. & *tractat.* Bacqueti, *de iure francorum Feudorum, part.* 1. *cap.* 2. *num.* 23. vbi tenet, quod ſi dominus fundi vtilis expreſſo inſtrumento fidem non faciat, fundum ſuum veluti francum allodium poſſidere, ex fundo cenſus imponi debeat in terris domanij & Coronæ Franciæ, quẽ is ſoluet, reſpectu habito ad proximos fundos cenſum ſoluentes, iuxta determinationes francorum feudorum & nouiter acquiſitorum, & ait, axioma hoc in Francia eſſe: Feudum & cenſum iciLordinarium onus eſſe & ex antiqua & communi conſtitutione politiæ huius Regni: Videtur enim, inde nos optimam rationem docere poſſe, quæ ex Conſtitutione eſt, in Francia videlicet omnes fundos captos & ſubhaſtatione ſuppoſitos adiudicari cũ oneribus ſuis & officiorum dominicalium feudi vel cenſus, licet domini ſeſe non oppoſuerint, quod vtique probat & demonſtrat, hæc onera ordinaria & vetera eſſe, eo quod iudex ex officio ſuo ea ſupplet & adiudicat.

VII.

Per manus iniectionem procedi nõ poteſt, quando fundus pluris elocatus eſt, quàm cenſus valet, ſed pretium capere oportet. Quando cenſus directo domino & cenſuali debetur, ob moram ſolutionis per manus iniectionem ſuper fundis accenſitis procedi non poteſt: verùm penſiones pignori capiendæ, ſi ad cenſus ſolutionem ſufficiant, multò minùs ad nouam locationem procedi poteſt, pendẽte quippe manus iniectione, antiquus conductor manere debet: eo alioquin facto ſumtus manus iniectionis & locationis cenſum longè excederent. Curia Maioribus diebus Claromõtanis Arreſto 5. Octobris 1582. huiuſmodi iniectionem nullam declarauit, domus cuiuſdam captæ ad poſtulationem Religioſorum, Abbatis & Conuentus S. Sulpitij Bituricenſis, & locationem iudicialem, ob non ſolutos octo denarios reliquorum cenſus, ſpectantis ad Andream Mornieum, inter prædictum Mornieum Selectum in Lugdunenſi Prouincia, appellantem à prædicta locatione & prędictos Religioſos & adiudicatarium appellatos, ad perorationem. I. C.

VIII.

Manus iniectio ob defectum hominis & officiorum quomodo iniurioſa declarata. Franciſcus Salleſardus dominus Baro S. Iuſti, cùm manus inici curaſſet fundo cuidam ad D. Iacobum Fauetum Aduocatum in Curia perti-

pertinenti, appellato Mons vinearum, ob defectum hominis & ob debita officia non præſtita, Fauerius ſe opponit: cauſa ad Libellarios remiſſa, ait & pro cauſis oppoſitionis ſuæ excipit, prædictum fundum patrem ſuum à Dominicella Poſter anno 15[illegible]8, tanquam franeum allodiū acquiſiuiſſe, eúmque ſe poſtea ea qualitate ac conditione poſſediſſe, & niſi prædictus dominus S. Iuſti de motinne fidem faciat, manus iniectionem iniuſtam declarandam eſſe. S. Iuſtus duas antiquas profeſſiones prædeceſſoribus ſuis fundi & feudi nomine Mons Vinearum Equitum, quarum recentior eſt de anno 14[illegible]8. Fauerius iis contradicit, quandoquidem aliunde non apparebat, denominatos in iis dominos fundi & feudi fuiſſe, de quo ageretur. Item eū ſimpliciter appellari Montem Vinearum, abſq; hac appendice, Equitum. Sententia 28. Nouembris 1575. manus iniectio iniuſta declarata, manus laxatio Fauerio cum expenſis, damnis & intereſſe tributa. A quo dominus S. Iuſti appellat & de nouo authentica prædictarum profeſſionum producit, libellum incidentem offert, vt Fauerius approbare vel reprobare teneretur. Fauerius aſſerit, ſe ad id non teneri, vtque quò prædictus dominus S. Iuſti ſibi de mottone fidem feciſſet, attenta acquiſitione ſua abſq; onere pacifica longi temporis poſſeſſione, ac præter omnia Conſuetudine Trecenſi, in qua prædictus fundus erat, omnem fundum francum cenſeri, niſi de contrario fides fiat. S. Iuſtus è contrario ait, Conſuetudinem intelligendam & accipiendam tantùm de fundis ignobilibus. Curia Arreſto, non habita ratione prædicti libelli, quò ad profeſſionem aut abnegationem, dixit benè iudicatum fuiſſe, malè & abſque grauamine appellatum, & appellantem in muliam & expenſas cauſæ & inſtātię libelli condemnauit, 24. Nouembris 1574. I. C.

IX.

Laudimia non debentur, neq; alia iura domanialia, mediæ parte feudi ouiſſa, pro altera media reſiſſione ab acquirente poſtulata.

Titius, qui feudum vel alium fundum ſub cenſu poſſeſſum acquiſiuit, ſi pars eius euincatur & altera parte diſcedere velit (id quod facere poteſt, quandoquidem fundum ratione totius fundi & non partis acquiſiuit, *l. Tutor. 47. §. curatoris. ff. de minoribus, l. 13 §. 1. ff. de in diē addictio. l. Ædiles. §. cum aut. in. ff. de adilit. edict.*) iura redemtionis & releuij ſoluere non tenetur in feudo, vel laudimia & venditiones in cenſu, & à contractu pro altera dimidia in præiudicium domini feudalis ſeu directi diſcedere poteſt. Atque ita iudicatum fuit Arreſto ſolemni inter pronunnata Natalitia, 23 Decembris 1587. ſuper appellatione quadam à Seneſchallo Andegauenſi & dominis Præſidialibus, 13. Iunij 1584. Poſtea in 3. Camera Inquiſitionum, ad relationem D. Coignæſij (qui in hoc Arreſto me iuuit) 25. Iunij 1588. inter Michaelem Fontanum, appellantem à ſententia quadam data à Maiore iudice & cuſtode Iuriſdictionis ſecularis Decani, Canonicorum & Capituli Eccleſiæ Cathedralis Carnutenſis, 12. Iulij 1584. & Procuratorem prędictorum Capituli illius appellatum, qua prædicta ſententia infirmata fuit, partes extra Curiam & proceſſum extra expenſas, damna & intereſſe dimiſſæ, eóque facto prædictus Fontanus à ſolutione cenſuum & venditionum prætenſarum à prædictis Capitularis abſolutus, eò quòd domum quandam ſitam in terra cenſuali prædictorum de capitulo, à Wilhelmo Barone & Maria Monacha vxore ſua acquiſiuerat, cuius contractus per ſententiam reſolutus fuerat, niſi acquiſitor mallet pecunias pupillares fœnori ſeu redituі collocare, id quod facere noloit euidentem ſcil. euictionem proſpiciens cùmque acquiſitionē tutam non eſſe, quoniā dimidia pars ad minores ſpectaret, qui in integrum ſeſe reſtitui curare poſſent, ac propterea pro altera dimidia contractum ſeſe approbare non teneri. Et obiiciebatur, hunc contractum propria ipſius voluntate reſolutum fuiſſe, neque id in præiudicium domini potuiſſe. De quo vide Choppinum *li. 2. de Legib. Andium tit. 3. num. 4.* I. C.

X.

Viridur venditio feudi ob nō ſolutū laudimium [illegible] & quomodo.

Nobilis in bellum profecturus, feudum quoddam mercatori pro 7000. libris vendit, & de iis 1000. accipit, 21. Iunij. De reſiduo dictum fuit mediam eius partem 1. die Nouembris proximi ſoluendam, alteram vero dimidiam intra annum inſequentem, & vſque prædictum primum diem Nouembris venditorem poſſeſſurum: atque vbi emtor conuento tempore non ſolueret, venditorem feudum ſuum ſine vlla forma & figura proceſſus retrahere poſſe. Menſe Auguſto Nobilis iſte occiditur, cùm ſtrenuè ac fortiter pro defendenda Ciuitate Teruanna pugnaſſet. Vxor ipſius menſe Octobri, tranſigit de laudimiis & venditionibus cum domino directo pro 725. libris quarum 400. libras recipit, reſiduum vidua intra certum tempus ſe ſoluturam promittit. Prima die Nouembris emtori ab ea vel Procuratoribus eius denuntiatur, vt 3000. libras ſoluat. Is minimè ſoluit. Ex ea cauſā 20. prædicti menſis, in iudicio & præſentia prædicti emtoris & conſenſu ipſius, abſente tamen domino, contractus venditionis nullus declaratus fuit & pro infecto habitus ob ſolutionem non factam & vigore clauſulæ reſolutoriæ in eo appoſitæ. Poſtea vidua à Cancellaria reſcriptum impetrat, ad reſcindendum contractum inter ſe & dominum celebratum & recuperandam ſummam 400. librarum, quam ei tradiderat. Sententia Balliuij Bleſenſis ea repulſam tulit. A quo appellat & ex cōſilio prædicti Molinei appellationem ſuam ad Parlamentum Pariſienſe dirigit, vbi cauſam obtinet, ad relationem domini Lignetæi Conſiliarij, aduerſus communem ſeniorum Aduocatorum ſententiam. T.

XI.

Dominus directus aut cenſualis quando iure retentionis in venditione ſub facultate redimendi facta vti poſſit.

Contractu ſub facultate redemtionis ſeu luitionis celebrato, directus dominus iure prælationis & retentionis nonniſi facultate ſeu cōditione luendi expirata vti poteſt, Guido Papa *deciſ. 46.* Nec laudimia ei debentur, antequam tempus redimendi elapſum fuerit, idem Papa *deciſ. 126. 257. & conſil. 8.* Ferronius *ad Conſuetu. Burdegal. tit. de retractu, in fin.* Caronďas *lib. 7. Reſponſor. cap. 90.* Super eo quæſitum fuit, vtrùm pendente luitione cenſus deberetur, & ſi facultas redemtionis locum non habeat nec executioni tradatur, ad quemnam laudimia & venditiones pertinebunt, ad dominúmne antiquū cenſualem, qui tempore venditionis ſub facultate luitionis celebratæ erat, an verò ad nouum

dominium, qui tempore expiratæ luitionis dominus eſt: Iudicatum fuit, ad antiquum dominum ea ſpectare, cùm venditio pura & ſimplex ſit, omnibus ſuis numeris abſoluta, verùm ſub conditione reſoluenda, *l. 7. ff. de contrah. emtio. l. 1. ff. de lege commiſſor. l. 2. ff. de in diem addict.* Arreſto, quod pronuntiatum in purpura 22. Decembris 1584. quod refert Choppinus *lib. 2. de domanio Franciæ, tit. 5. numer. 7.* & Robertus *rer. iudicatar. lib. 3. cap.* 18. I.C.

Idem ſi ius cenſuale eluctatum fuit, laudimia conductori debentur, qui tempore venditionis erat, non vero ei, qui erat tempore luitionis finito, ex eadem ratione. V. *Arreſtum* ſubſequens.

XII.

Ex fundo vendito ſub conditione auctionis publicæ, nonniſi vnicũ ius venditionis debetur.

Si venditio fidei celebrata fuit ſub conditione, vt haſtis publicis decurſis vendatur ad hypothecas purgandas, & emtor adiudicatarius ſit, nonniſi vnicum ius laudimiorum & venditionum debetur, tam pro contractu acquiſitionis, quàm decreto. Iudicatum Arreſto 23. Decembris 1565. quod refert Choppinus *lib. 2. de domanio Franciæ, tit. 5. num. 6.* iuxta quod Conſuetudo repetitæ prælectionis Pariſienſis concepta fuit, & iura conductori cenſus aut feudi debentur, qui tempore contractus erat, non verò ei, qui tempore auctionis erat: quemadmodum etiam ſi fundus auctione publica veniit, laudimia conductori debentur à tempore licitationis & addictionis, non verò ei, qui tempore traditionis ex decreto eſt. Attamen ſi iuſtum pretium ſuppleatur, laudimia & venditiones huius ſupplementi ad conductorem, qui tempore prædicti ſupplementi eſt, pertinent, non verò ad eum, qui tempore venditionis eſt, ſiue voluntaria ſit ſiue iudicialis, Choppinus *de moribus Pariſiorum, lib. 1. tit. 2. num. 29. & 32.* Carondas *lib. 6. cap. 63. & lib. 7. cap.* 113. ea de re & rationes & Arreſta referunt. I.C.

TITVL. III. DE IVRE TRIBVTORUM exigendorum in quatuor caſibus.

ARRESTVM I.

Tributum in quatuor caſibus ex conſuetudine præſcripta aduerſus eos tantum, qui id ſoluerunt.

IVs exigendi tributum in quatuor caſibus, ex Conſuetudine inueterata procedit, vel etiam ex conuentione, prout ait Ioannes Faber *in §. æquè ſi agat. ad fin. Inſtitut. de actionib.* quæ Conſuetudo ex conſenſu omnium procedere debet: ſi enim priuati nonnulli ad id conſenſerint, ij ad id tenentur, cæteri non item, *l. Naturaliter. ff. de Vſucapionibus.* Hæc quippe conſuetudo ex præſcriptione venit, quæ locum non habet, niſi aduerſus eos, ſuper quibus poſſeſſum eſt, nec plus præſcriptum quàm poſſeſſum, vt latè per Albericum *in rubr. ff. de muner. & honoribus.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 5. die Februarij 1521. inter dominum *de Steſſaco*, actorem ab vna parte, & Ioannem Ragonium ab altera. Et altero Arreſto prædicti loci, quod datum anno 1522. pro domino *du Puy*, aduerſus incolas prædicti loci menſe Maio, anno 1527, pro domino Roſſilhie in Lemonicenſi prouincia, aduerſus ſubditos ſuos.

Deſumtum ex deciſio. 126. 129. domini Boerij. I.C.

II.

Tributum in quatuor caſibus, pro elocatione ſpuriæ.

Vnus è quatuor caſibus, *ob elocationem* videlicet *filiarum*, non tantùm de naturalibus & legitimis intelligitur, verùm etiam de naturalibus ſeu ſpuriis, dummodo non inceſtuoſi ſint vel adulterini. Præſuppoſito enim, iure patrem naturalem ſpuriam ſuam matrimonio iungere & dotare teneri vſque ad concurrentem alimẽtorum modum, prout ait Bartolus *in Auth. ex complexu. Cod. de inceſt. nuptijs*, per text. *in cap. cùm haberet. De eo qui dux. in matrimon.* attamen id ad modum eius, quo pater oneratur, menſurandum eſt, qui ad parem dotem non tenetur, ac ſi legitima eſſet, vt dicit Bartolus *in l. finali. ff. de his quib. vt indig.* Boërius *in quæſtio. ſua* 127. ait, ſententiam Bartoli in Francia à Parlamentis obſeruari: nempe ſubditos moderatè domino pro filia naturali non inceſtuoſa ſubſidium dare teneri, verùm non tantum, quantum pro filia legitima.

III.

Tributum in quatuor caſibus, pro elocatione ſororis.

Si ex conſuetudine inueterata vel cõuenientia ſubditi domino ſubſidia debẽt ad elocandã ſororem ipſius, ij ad id cogi poterunt. Pariter quoque ſi pater mortuus ſit & filium ſororem ſuam matrimonio iũgendi cõditione onerauerit: hoc quippe caſu de matrimonio filiæ vertitur, habito ſcil. reſpectu ad defunctum patrem, cuius perſonam filius repræſentat, *l. fin. Cod. de impuberib. & alijs ſubſtitut.* & eadem perſona eſt, *Auth. de heredib. & Falcid. à morien. præſtit. in princip.* Idem & tantundem, ſi conuenientia aut conſuetudo non ſit: verùm liberalis donatio, quæ ea vice valet citra conſequentiam, *l. donari videtur. ff. de reg. iur.* & ibi Decius. Verùm dubium eſt, vtrùm frater, ſuperſtite patre ſuo, qui non habet, vnde filiam ſuam dotare poſſit, ſororem ſuam dotare teneatur? Alexander *conſil. 5. lib.* 11. tenuit quòd ſic, nominatim ſi frater diues ſit, pater verò inops, *l. ſi quis à liberis. §. 1. verſic. igitur matrem. ff. de liber. agnoſc.* Ioannes Andreas tenuit quod non, *in addit. ad Speculator. in titul. de feudis.* ad inſtar matris, *l. neque mater. Cod. de iure dot.* Et quod frater ad id non teneatur, textus eſt *in l. cùm plures. §. cùm tutor, & l. ſequent. §. fin. de adminiſtr. tutor. & in l. 1. §. præterea. ff. de tutor. & ratio. diſtrah.* Subditi igitur ad id minimè tenentur: huiuſmodi quippe ſubſidia ſubditorum tum fiunt & ſoluuntur, cùm prędictus dominus ex neceſſitate oneratur, arg. *l. Secundùm naturam. ff. de reg. iur.* Nonnulli dicere voluerunt, eum rectè teneri, ſi filia non habeat, ex quo nubat, per Gloſſam *in d. §. cùm tutor.* Nihilominùs eo non obſtante Arreſto Burdegalenſi, quod datum 8. Iulij 1529. iudicatum fuit aduerſus Comitem Carmanenſem. Subditi ipſius in hoc articulo libertatem ſeu immunitatem obtinuerunt, ne ei ad elocandam ſororem ſubſidium præſtarent, vel quod antea liberaliter pro eo dederant & donauerant, vel quod ad id coacti fuerant.

Frater quando ſororem dotare, patre ſuperſtite teneatur.

Boërius *deciſ.* 129. I.C.

IV.

Tributum in quatuor caſibus quinti, caſus acceſſionis, acquiſitionis videlicet domini antiqui.

Nonnulli quatuor caſibus tributariis & ordinariis (putà nouæ militiæ, equeſtris elocationis filiarum, profectionis tranſmarinæ & captiuitatis bellicæ) quintum caſum accumulare voluerunt, putà, acquiſitionis terræ cuiuſdam & dominij

dominij à domino factæ. Nihilominùs eo non obſtante, niſi expreſsè in inſtrumentis & conuentionibus de eo conuentum fuerit, huiuſmodi quintus caſus non admittitur. Et ab eo depulſus fuit illuſtris Gilbertus *de Leuis*, dominus *de la Voulte*, Comes Ventadourius Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, 12. Octobris 1548.

V. *Conſuet. Aruernia tit. 25. de Tributis*, ex quo huius tituli maior pars deſumpta eſt, & ex artic. 1. & 2.

V.

Tributum in quatuor caſibus, qua ratione taxari debeat.

In locis, vbi neque conuentio neque certa taxa ſeu æſtimatio facta fuit iuris in quatuor caſibus, dubium maximum fuit quomodo id taxari debeat. Nam præſuppoſito, quod ex omnibus partibus perſonale ſit, quia ad dominum ſuper ſubditis ſuis pertinet, nulla bonorum mentione facta, per doctrinam Bartoli *in l. Qui ſe non obtul. §. actor. ff. de re iudic.* videretur id non impon. debere ratione tributaria, verùm potius per capita, quamuis eo facto facultatum ſeu bonorum ſubditorum ratio habeatur. Nihilominùs eo non obſtante reditus vnius anni duplicari ſolent, déque eo Arreſtum Pariſienſe vidi, quod ante 60. annos datum, aduerſus incolas Cambaudij, inter inſtrumenta illuſtris Attaldi d'Apchon, Nobilis Ordinarij Cameræ Regiæ & Locumtenentis ipſius in Aruernia, Borbonienſi & Foroſeguſienſi prouincia, domini prædicti Cambaudij, cum prædicti Arreſti executione. Poſtea aliud Arreſtum ſimul vidi, quo infirmata ſententia data à Balliuo Cabillonenſi, à quo appellatum fuerat, pronuntiatum in Parlamento Burgundiæ vigilia Titionum, vt vocatur, 21. Februarij 1544. pro domino *des Ioddes & Vilers* appellante aduerſus ſubditos ſuos appellatos, propter elocationem Franciſcæ filiæ prædicti domini.

VI.

Tributum quatuor caſ. ad dominum non iuſtitiarium pertinet.

Ius tributi in quatuor caſibus ad dominum directum non iuſtitiarium pertinere poteſt, prout ſæpe iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi & nuper admodum pro domino Cheualardo illuſtri Ludouico *de Ryuoire*, licet is nullam iuriſdictionem haberet, & ſubditi ipſius Caſtronouo reſponderent, & quò ad hunc & alios articulos ſe defenderent, nihilominus eo non obſtante inter prædictos ipſius ſubditos appellantes à Balliuo Foroſeguſienſi ab vna parte, & prædictum dominum Cheualardum appellatum ab altera parte, ſuper incidenti quodam, in quo Curia viſis omnibus & cognitis ex confeſſione prædicti appellati, eum non eſſe iuſtitiarium, eum ad petendum prædictum ius admiſit, Arreſto 19. Iunij 1556. & partes iuxta ſententiam à qua appellatum fuerat, ad procedendum remiſit, principali intacto. Eáque expreſſa eſt doctrina Cyni, *Cod. Quæ ſit longa conſuetudo.* Poſtea Arreſto, quod datum anno 1570. prædictus dominus Cheualardus cauſa cecidit, verùm ob aliam cauſam quàm ſupradictam, ad relationem domini Broéi.

VII.

Separatio indictionum non, niſi ex magna & neceſſaria cauſa fieri non debet.

Inter incolas & inhabitantes Valelienſes, poſtulantes ſeparationem indictionis ab vna parte, & Conſules exæquatores ſimul & incolas particulæ Suriaci Siluenſis reos, & prædictæ ſeparationi intercedentes ab altera parte. Coram Selectis Foroſeguſienſibus Mombriſonij, actores dicebant, etſi ab omni æuo duo illa loca, Valelia ſcil. & Suriacum coniunctim Regiis tributis obnoxia & adſcripta, atque eadem delegatione fuiſſent, ſic vt ſingulę portionem collectæ facerent: nihilominus id aduerſus Franciæ conſuetudinem factum, ex qua tributa per Parochias & turres nolarias adſcribuntur, & locũ Valelienſem veluti ſeparatum à prædicto loco Suriacenſi & in prædicto loco Valelienſi turrem nolariam eſſe & Parochiam, Suriaci verò alteram turrem nolariam. Ac præterea interſtitium quoddam & ſyluam mediam eſſe, quæ realem eorum ſeparationem faciunt, & tantum, vt quemadmodum cæterorum, ita & indictionis ſeparationem fieri oporteat: id verò ſe cum inſtantia poſtulare. Suriacenſes Syluatici dicebant è contra. Verum quidem eſſe, indictiones tributorum ſecundùm Parrochias definiri, Verùm Suriacum & Valeliam nonniſi vnam Parrochiam eſſe, nempe Valeliam, quæ trans ſyluam eſt: Suriacum verò eſſe locum capitalem iuriſdictionis, atque in eo reſidere Officiarios, & antiquitus in eo ſedem habuiſſe dominos Comites Foroſeguſienſes, qui propter interuallum inibi Capellam exſtrui curauerint, vbi quidem ſit turris nolaria, verùm id non ideo diſtinctionem aliquam aut ſeparationem inducere: ac præterea huiuſcemodi ſeparationem fieri non poſſe citra magnum intereſſe ſubditorum & tributariorum, ac nominatim propter multitudinem Conſulum, Peræquatorum & Exactorum, qui eo caſu futuri eſſent plures, cùm ſi coniuncti manerent, tot non opus futurum eſſet. Item vnam ex partibus contendentibus altera validiorem eſſe, partim propter loci fertilitatem, partim verò propter diuitias & potentiam: proinde ſi ſepararentur, inferiorem opprimendam ſub ſarcina tributorum: ac proinde huiuſmodi ſeparationis poſtulationem citra iuſtam aliquam cauſam fieri. Procurator Regius in auditorio prædictorum Selectorum re minùs perpenſa, ſeſe prædictæ ſeparationi conſentire declarauit: & nitebatur oratoria ſeu relatione vnius è prædictis Selectis, qui facta tranſuectione ſeu luſtratione loca oculis ſubiecerat. Sententia prædictorum Selectorum attento conſenſu prædicti Procuratoris ſeparatio fit. Suriacenſes Syluatici appellant, eámque appellationem in Curia ſubſidiorum Pariſiis perſequuntur: vbi partibus plenè auditis iudicatum fuit Arreſto 16. die Maij 1560. pro appellãtibus, decretúmque nullam ſeparationem faciendam prædictæ portiunculæ Suriaci ſyluatici ab incolis Valelienſibus, qui inſuper in expenſas tam cauſæ principalis quàm appellationis condemnati fuerunt. Cui rei inſtitit ſagacitate ſua & prudentia dominus Annatus Roignardus Caſtellanus prædicti Suriaci, qui conſequentiam iſtius negotij & intereſſe probè perſpexerat. Huiuſmodi ſeparationes fieri & indulgeri non debent citra apparentes & neceſſarias cauſas, neque vnquam factæ fuerunt: quandoquidem quò maiorem numerum incolarum portiuncula habet, eò tributarij quoque expenſis magnis ſubleuantur, aliíſque rebus: id quod omninò ceſſaturũ eſt, ſi in minores adhuc

Separationes odioſa aduerſus iuris communis diſpoſitionem.

portiunculas ſubdiuideretur. Siquidem loco vnius ſocietatis ſeu collegij Conſulum & Peræquatorum, & loco vnius exactoris duobus vel tribus opus futurum ſit, ac præterea vnicam portiunculam ad peræquationem faciendam non amplius expenſarum expoſcere, quàm ſingulas duabus iam conſtitutis. Suſceptorem tributorum tantundem expenſarum facturum in cogenda vnaquaq; diuiſarum portiuncularum, ac pro omnibus coniunctis. Hæc omnia conſideratu digna ſunt, propter expreſſam declarationem *l.1.Cod.de ſuſceptorib.lib.*10. Eſt & alia ratio eàque validiſſima deſumta diſertè ex *l.Omne territorium.Co.de cenſibus,&c.lib.*11. putà, quod præſuppoſito tributa tributariis validioribus adſcribi ſarcinam inferiorum ſuſtinentibus difficile ſit, vt ſemper eadem perſona aut validior aut infirmior nulla facta mutatione maneat. Atq; ita in prædicto caſu apparere, vnam ex partibus in regione & territorio fertiliorem quàm alteram eſſe: & fieri poſſe, vt grandine aliáve qua calamitate altera velut debilitata ab altera ſubleuanda ſit: id quod prædicta ſeparatione tolleretur & confunderetur, aduerſus prædictam *l. Omne territorium*, & contra communis iuris diſpoſitionem, quæ excogitauit & comprobauit omnis generis vias & rationes quaſcunque potuit, ſubleuandis tributariis: & oppreſſiones & ſarcinas extraordinarias vitauit, odióque perſecuta eſt, quæ videlicet Principis negotiis nequicquam conferunt. Et tamen in hodiernum vſque horum nulla ratio habita eſt, admiſſis indiſtinctè atque omnis generis poſtulationibus ſeparationum in tantum quidem, vt vel vnicus homo & tributarius à portiuncula diſtraheretur ſeu ſepararetur, & peculiaris indictio facta eius nomine fuerit: adeò ruſum, vt ante 25. annos loco centum portiuncularum amplius quadringentis repertæ fuerint: quarum ſingulæ, quod dici ſolet, frænum ſuum arrodere ægrè poſſunt, abſque vllo alio leuamento: quinimò nouis ſemper expenſis merguntur & vrgentur.

Selecti Parrochias ſub ipſis conſtitutas diſtrahere non poſſunt.

Nulla diſtractio adſcriptionis ſeparatæ fieri debet iuxta Conſtitutionem & Arreſta Curiæ ſubſidiorum, idque nominatim iudicatum fuit pro incolis Frambleſiſibus aduerſus villam Morretam, interdictúmque Selectis, ne deinceps vnam ab altera ſepararent, ſed ſimul adſcriberent. B. Extat Arreſtum prædictæ Curiæ, menſe Februario 1596. pro incolis Boſeacenſibus appellantibus à Selectis Srampenſibus, qui à prædicta Parrochia Boſeacenſi villulam, quæ dicitur pagus Crecyacenſis ſeparauerant, quamuis ab omni hominum memoria ſimul contribuiſſent, vtpote quæ nonniſi vna eadémque Communitas eſſet, iiſdem vnà ſacris, eodemque Templo, foróque ac cæteris communibus vtentes. Id omne, quod à prædictis Selectis factum fuerat, Curia irritauit, ipſiſque interdixit vt & omnibus aliis Selectis diſtrictus eiuſdem de cætero diuiſiſſe diſtraxiſſe Parrochias ſub ipſis conſtitutas velint, citra diplomia Regis benè & ritè in Curia adprobatum, ſub pœna temporariæ officij interdictionis. *V. artic.*19 Edicti de menſe Martio 1600. Et Dn. Brettium *oratione* 18. I.C.

VIII.

Iura inepta non tolerantur.

Iura inepta, ridicula & abuſiua tolerari ac confirmari non debent, quamcunque tandem poſſeſſionem vel quamcunque tituli ſpeciem quis allegare velit, exempli gratia, accipiendi pecuniam pro impetranda licentia prima nocte cum ſponſa dormiendi, prout faciebat Epiſcopus Ambianenſis, à quo prætenſo iure depulſus fuit Arreſto 19. Maij 1409. Patinam toſtæ, patinam aſſæ carnis, amphoram vini, panem pondere quatuor librarum accipiendi, quod ius Religioſi, Prior & Conuentus oppidi S. Stephani Niuernenſis habère prætendebant, & in eius poſſeſſione exigendi à ſingulis, qui in ciuitate Niuernenſi matrimonium contraherent, ad quod prætenſum ius Curia Arreſto 27. Septembris 1582. non admittendos eos eſſe declarauerit.

V. Carondam *lib. 7. Reſponſor.cap.* 79. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

I.

Caſus matrimonij tam de muliere quàm viro intelligitur.

Conſuetudo, quæ dominum in caſu matrimonij tributum imponere poſſe, cōſtituit, æquè de muliere ac de viro filiam ſuam matrimonio iungente intelligitur. Ita iudicatum fuit Arreſto, menſe Iunio 1532. pro Domicella Ioanna Darluë. Adde *Arreſtum* 1. *Tit. de Vſufructu*, infrà.

II.

Dominus merum imperium habens ius indicendi & exigendi tributi à ſubditis ſuis quatuor caſibus habet.

Dominus merum imperium habens ſubditis ſuis in quatuor caſibus tributum, imponendi ius habet: quando ſcilicet Equeſtrem militiam adipiſcitur: quando tranſmarinum iter inſtituit ad S. terram luſtrandam & viſitandam: quando ab hoſtibus captiuus detinetur: quando filias ſuas primo matrimonio elocat: Super tertio illo controuerſia agitata fuit Maioribus diebus Lugduni habitis inter incolas Sabazenſes appellantes, & dominum prædicti loci, qui in bello captus fuerat ab his, qui à partibus Ligæ ſeu Vnionis ſtabant, vtrùm videlicet ſubditis ſuis tributum indicere poſſet? Subditi aſſerebāt, quod non, & Conſuetudinem de bello tantùm externo intelligi oportere: hoc verò bellum ciuile, non verò hoſtile odium eſſe. Curia Arreſto 26. Octobris 1596. ſubditos iuxta Conſuetudinem ſoluendi tributum, triginta ſolidis in ſingulos focos numeratis domino ſuo condemnauit. Quartus caſus eſt, quando dominus filias ſuas primùm nuptui elocat.

Baſſamantio Commentator huius Conſuetudinis Aruernicæ, ait, Status ſeu Ordines ad repetendam prælectionem prædictæ Conſuetudinis congregatos, nullos alios dominos merum imperium habentes priuilegio donare voluiſſe, quàm eos, qui arma tractarent, arma ſequerentur, armis ſeſe aſſuefacerent, nobili dignam vitam degerent, ſéque Ordinis Equeſtris capaces & dignos redderent, defenſionem Regis, Reipub. & Status ſui ſuſciperent, vitam denique propriam periculis & hoſtili captiuitati exponerent. I. C. Vid. prædictam *Conſuetudinem Tit.*25. *de Tributis, art.*1. & 2.

TITV. IV. QVOMODO MVnera plurium focorum ſeu familiarum nomine, quæ antea nonniſi vnius loco habebantur, ſolui debeant.

ARRESTVM I.

Ius excubiarum ab arce diſtrahi non poteſt.

Incolæ Marcillaci, S. Crepaſij, S. Palatij, S. Albini, Crolbaci, S. Ceriſij & Berauri, ſubditi Caſtel-

Caſtellaniæ Blauienſis, à iure excubiarum quod à ſe exigebat Philippus Molineus Capitaneus ſeu Præpoſitus arcis & Ciuitatis Blauienſis, ſe excuſarunt, aſſerentes ſe ei iuri obnoxios non eſſe, eò quòd diuerſorum dominorum ſubditi eſſent: ſupradictas particulas ſeparatas per alienationem fuiſſe, quamuis antiquitùs ad prædictam Caſtellaniam ſpectaſſent, ac præterea prædictam arcem demolitam eſſe, per ea quæ notat Boët. *quæſt.* 212. *num.* 14. Prædictus Capitaneus contrarium adſtruebat, purà aduerſus prædictam ſeparationem, prædictum ſcil. excubiarum ius ab arce diſtrahi non potuiſſe, arg. *l. Si vt certo.* §. *ſi duobus* ff. *commodat.* & text. *in l. vna. Cod. de metropol. Beryt. lib. xi.* & facit *cap. 1. de cap. qui cur. vend.* Tandem Arreſto Burdegalenſi, quod datum 14. Auguſti 1494. prædicti incolæ condemnati fuerunt, vtpote qui prædictæ Caſtellaniæ Blauienſis ſubditi eſſent, in excubias, banna, inſtaurationes, angarias tanquam prædictæ Caſtellaniæ incolæ, vel pro his præſtandis iura conſueta ſoluerent: decretúmque prædictos incolas iiſdem cum cæteris prædictæ Caſtellaniæ ſubditis fruituros priuilegiis, idque citra expenſas.

Separatio ſub ditorum eos antiquis muneribus vel oneribus non liberat.

II.

Munera quædam multiplicantur propter fuorum ſeu familiarum multiplicationem ſubſequutam.

Curio S. Aſterij diœceſeos Petricoricenſis, actur & interdicto de vi experiens aduerſus complures ſuorum parrochianorum priuatorum dixit, ſe titulo conductionis & præſcriptæ Conſuetudinis à ſingulis, qui domum & familiam in Parrochia ſua conſtitutam tenent, modium frumenti exigendi & accipiendi ius habere: poſtulat, quo aduerſus ſingulos, qui numero decem vel duodecim ſunt, ad exigendum prædictum frumenti modium manutenentur. Ii ſe opponunt & excipiunt, ſeſe de nouo & nuper admodum diuiſos & ab inuicem omnes diſtractos, & nonnisi pro vnico foco ſeu familia antea habitos, modium frumenti ſoluiſſe, quem etiamnum præſtare parati ſint. Veruntamen Arreſto quod datum anno 1522. dictum fuit, per prouiſionem & momentaneam poſſeſſionem, Curionem in poſſeſſione percipiendi à prædictis opponentibus ſingulis modium frumenti manutenendum, per text. *in l. diximus.* §. *ſi pater ibi, cùm onus vni domui,* ff. *de excuſat. tutor.* Facit quod dicit Bartolus *in l. cùm ratio* §. *ſi plures ibi, tot poſſ. ſores.* ff. *de bon. damnato.* & *in l. qui fundum.* §. *coheredes in fin.* ff. *ad l. Falcid.* Iacobus de Sancto Georgio, *in tract. de Roydis* diſtinguit, quòd ſi munus reale ſit in fundo quodam conſtitutum, illud nonniſi ſimplex debeatur citrà multiplicationem: verùm ſi pro ratione foci ſeu familiæ debeatur, facta diuiſione, ſingulos focos ſeu familias id in ſolidum debere, prædicto §. *ſi pater.* Cæterùm quantum ad hanc controuerſiam attinet, ex recognitione & deſignatione prædicti muneris, verùm reale vel perſonale ſit, facilè cognoſci poteſt.

III.

Remiſſio ad Arr. 3. tit. ſeq.

Alterum ſimile Arreſtum notatu digniſſimum, datum Burdegalis pro excubiis, extat *tit. ſeq. De excubiis, Arreſtum* 3.

V. Articulum 104. Conſuetudinum Aurelianenſium.

TITVL. V. DE EXCVBIIS.

ARRESTVM I.

Excubiæ quinque ſolidis Turonenſibus taxata.

DOminus iuſtitiarius arcem & ius excubiarum in ſubditos ſuos habens, Conſtitutione Regis Ludouici XI. anno 1479. menſe Aprili, & Regis Ludouici XII. anno 1504. ratione prædicti iuris plus quinque ſolidis Turonenſibus à ſingulis focis ſeu familiis exigere non poteſt, ſi qui ipſi in perſona excubias facere nolint. Atque iuxta hanc reductionem ſeu adærationem Arreſto Tholoſano iudicatum fuit, menſe Aprilis 1511. ante Paſcha, inter dominum & incolas Caumont[illegible] quod allegat Benedictus *in cap. Raynutius. in* [illegible] *& vxo. nomine Adelaſiam, num.* 1029. pr[illegible]tum quippe ius quadantenus iure reprobatur, vtpote quod nullo iuſtæ rationis fundamento nititur, eò quòd dominus ſubditos ſuos ad cuſtodiendam de nocte arcem ſuam, (quod agendi excubias tempus eſt) cogere non poſſit: nominatim verò cùm neque periculum, neque bellum neque limes eſt, prout ait Iaſon *in l. diuortio.* §. *impendia.* ff. *ſolut. matrimo.* & Bartolus *in l. 1.* ff. *de incend. ruin. & naufrag.* tenet, huiuſmodi priuatos & ſubalternos dominos ad cuſtodiendas arces ſuas teneri. Alia ratio addenda, ius videlicet hoc excubiarum ſuo tempore competere, vtputa, tempore periculi: contra immunitatem ab eo, cùm nullum periculum ſubeſt, dari.

Ius excubiarū odioſum.

II.

Ius excubiarum patrimoniale hodie eſt.

Nihilominus eo non obſtante huiuſmodi excubiarum ius hodie pro certa obuentione ac ordinario reditu cenſetur, & dominij pars eſt, & à ſubditis exigitur quocunque tempore, parſque agri cenſetur, *arg. l. Fructus.* ff. *de rei vindica.* Quòd ſi conuenientia, vſus & inueterata conſuetudo extet, qua à ſingulis focis munus maius prædicta quinque ſolidorum ſumma acceptum fuit, id domino debetur, portóque præſtari debet. Talia etenim ex conuentione legem accipiunt. *l. 1.* §. *conueniat.* ff. *depoſiti.* & quæ notat Lucas de Penna *in l. cum ſcimus. col. 1. Cod. de agricol. & cenſit. lib. xi.* & facit argum. *l. quemadmodum. eod. tit.* Subditi quoque conſuetudine & longo vſu certo tributo, propter excubias, domino ſuo adſtringere ſeſe poſſunt, vt ſentit Bartolus *in l. ſi non ſortem.* §. *Libertus. quæſtio. 1.* ff. *de cond. indeb.* Nonnulli domini frumentum, auenam, gallinas & angarias à ſingulis focis pro iure ſuo excubiarum accipiunt, exempli gratia dominus *de Pommieres* in Gaſconia, & dominus *de Candale* in Comitatu ſuo *de Guenanges*, qui Arreſtum Burdegalenſe, 21. Auguſti 1515. eam ad rem impetrauit, quod allegat Boërius *deciſio.* xii. aduerſus ſubditos ſuos, qui prædicta munera, in granis, gallinis & operis ſoluere recuſauerant, & ad taxam Conſtitutionis prouocauerant, à qua depulſi fuerunt.

III.

Multiplicatio munerum annuorum reſpectiuè ad multiplicationem focorum.

Magnum dubium eſt, quò ad perceptionem iuris excubiarum, quod in vino, mercibus vel nummis præſtatur: verùm tum, cùm focus ſeu familia in plures diuiditur, ſinguli integrum excubiarū ius debeant, aut omnes pro vno? Et

portiunculas ſubdiuideretur. Siquidem loco vnius ſocietatis ſeu collegij Conſulum & Peræquatorum, & loco vnius exactoris duobus vel tribus opus futurum ſit, ac præterea vnicam portiunculam ad peræquationem faciendam non amplius expenſarum expoſcere, quàm ſingulas duabus iam conſtitutis. Suſceptorem tributorum tantundem expenſarum facturum in cogenda vnaquaq; diuiſarum portiuncularum, ac pro omnibus coniunctis. Hæc omnia eouſi deratu digna ſunt, propter expreſſam declarationem *l.1.Cod.de ſuſceptorib.lib.*10. Eſt & alia ratio eáque validiſſima deſumta diſertè ex *l.omne territorium.Co.de cenſibus,&c.lib.xi.*putà, quod præſuppoſito tributa tributariis validioribus adſcribi ſarcinam inferiorum ſuſtinentibus difficile ſit, vt ſemper eadem perſona aut validior aut infirmior nulla facta mutatione maneat. Atq; ita in prædicto caſu apparere, vnam ex partibus in regione & territorio fertiliorem quàm alteram eſſe: & fieri poſſe, vt grandine aliáve qua calamitate altera velut debilitata ab altera ſubleuanda ſit: id quod prædicta ſeparatione tolleretur & confunderetur, aduerſus prædictam *l.Omne territorium*, & contra communis iuris diſpoſitionem, quæ excogitauit & comprobauit omnis generis vias & rationes quaſcunque potuit, ſubleuandis tributariis: & oppreſſiones & ſarcinas extraordinarias vitauit, odióque perſecuta eſt, quæ videlicet Principis negotiis nequicquam conferunt. Et tamen in hodiernum vſque horum nulla ratio habita eſt, admiſſis indiſtinctè atque omnis generis poſtulationibus ſeparationum: in tantum quidem, vt vel vnicus homo & tributarius à portiuncula diſtraheretur ſeu ſepararetur, & peculiaris indictio facta eius nomine fuerit: adeò rurſum, vt ante 25.annos loco centum portiuncularum amplius quadringentis repertæ fuerint: quarum ſingulæ, quod dici ſolet, frænum ſuum arrodere ægrè poſſunt, abſque vllo alio leuamento: quinimò nouis ſemper expenſis merguntur & vrgentur.

Selecti Parrochias ſub ipſis conſtitutas diſtrahere non poſſunt.

Nulla diſtractio adſcriptionis ſeparatæ fieri debet iuxta Conſtitutionem & Arreſta Curiæ ſubſidiorum, idque nominatim iudicatum fuit pro incolis Franrblenſibus aduerſus villam Morteriam, interdictúmque Selectis, ne deinceps vnam ab altera ſepararent, ſed ſimul adſcriberent. B. Extat Arreſtum prædictæ Curiæ, menſe Februario 1596. pro incolis Boſcacenſibus appellatoribus à Selectis Scampenſibus, qui à prædicta Parrochia Boſcacenſi villulam, quæ dicitur pagus Creyacenſis ſeparauerant, quamuis ab omni hominum memoria ſimul contribuiſſent, vtpote quæ nonniſi vna eadémque Communitas eſſet, iiſdem vnà ſacris, eodemque Templo, foróque ac cæteris communibus vtentes. Id omne, quod a prædictis Selectis factum fuerat, Curia irritauit, ipſiſque interdixit vt & omnibus aliis Selectis diſtrictus eiuſque de cætero diuiſiſſe diſtraxiſſe Parrochias ſub ipſis conſtitutas velint, citra diploma Regis benè & ritè in Curia adprobatum, ſub pœna temporariæ officij interdictionis. *V.artic.*29 Edicti de menſe Martio 1600. Et Dn. Brettium *oratione* 18. I.C.

VIII.

Iura inepta non tolerantur.

Iura inepta, ridicula & abuſiua tolerari ac confirmari non debent, quamcunque tandem poſſeſſionem vel quamcunque tituli ſpeciem quis allegare velit, exempli gratia, accipiendi pecuniam pro impetranda licentia prima nocte cum ſponſa dormiendi, prout faciebat Epiſcopus Ambianenſis, à quo prætenſo iure depulſus fuit Arreſto 19.Maij 1489. Patinam toſtæ, patinam aſſæ carnis, amphoram vini, panem pondere quatuor librarum accipiendi, quod ius Religioſi, Prior & Conuentus oppidi S. Stephani Niuernenſis habere prætendebant, & in eius poſſeſſione exigendi à ſingulis, qui in ciuitate Niuernenſi matrimonium contraherent, ad quod prætenſum ius Curia Arreſto 27. Septembris 1582. non admittendos eos eſſe declarauerit.

V. Carondam *lib.* 7.*Reſponſor.cap.* 79. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

I.

Caſus matrimonij tam de muliere quàm viro intelligitur.

Conſuetudo, quæ dominum in caſu matrimonij tributum imponere poſſe, cōſtituit, æquè de muliere ac de viro filiam ſuam matrimonio iungente intelligitur. Ita iudicatum fuit Arreſto, menſe Iunio 1532. pro Domnicella Ioanna Darluë. Adde *Arreſtum* 1. *Tit. de Vſufructu*, infrà.

II.

Dominus merum imperium habens ius indicendi & exigendi tributi à ſubditis ſuis quatuor caſibus habet.

Dominus merum imperium habens ſubditis ſuis in quatuor caſibus tributum, imponendi ius habet: quando ſcilicet Equeſtrem militiam adipiſcitur: quando tranſmarinum iter inſtituit ad S. terram luſtrandam & viſitandam: quando ab hoſtibus captiuus detinetur: quando filias ſuas primo matrimonio locat: Super tertio illo controuerſia agitata fuit Maioribus diebus Lugduni habitis inter incolas Sabazenſes appellantes, & dominum prædicti loci, qui in bello captus fuerat ab his, qui à partibus Ligæ ſeu Vnionis ſtabant, vtrùm videlicet ſubditis ſuis tributum indicere poſſet? Subditi aſſerebāt, quod non, & Conſuetudinem de bello tantùm extraneo intelligi oportere: hoc verò bellum ciuile, non verò hoſtile odium eſſe. Curia Arreſto 26. Octobris 1596. ſubditos iuxta Conſuetudinem ſoluendi tributum, triginta ſolidis in ſingulos focos numeratis domino ſuo condemnauit. Quartus caſus eſt, quando dominus filias ſuas primùm nuptui elocat.

Baſſamantio Commentator huius Conſuetudinis Aruerniæ, ait, Status ſeu Ordines ad repetendam præſectionem prædictæ Conſuetudinis congregatos, nullos alios dominos merum imperium habentes priuilegio donare voluiſſe, quàm eos, qui arma tractarent, arma ſequerētur, armis ſeſe aſſuefacerent, nobili dignam vitam degerent, ſéque Ordinis Equeſtris capaces & dignos redderent, defenſionem Regis, Reipub. & Status ſu. ſuſciperent, vitam denique propriam periculis & hoſtilis captiuitati exponerent. I. C. Vid. prædictam *Conſuetudinem Tit.* 25.*de Tributis, art.* 1. *&* 2.

TITV. IV. QVOMODO MVnera plurium focorum ſeu familiarum nomine, quæ antea nonniſi vnius loco habebantur, ſolui debeant.

ARRESTVM I.

Ius excubiarum ab arce diſtrahi non poteſt.

Incolæ Mareillaci, S. Crepaſij, S. Palatij, S. Albini, Crolhaci, S. Ceriſij & Berauti, ſubditi Caſtel-

Caſtellaniæ Blauienſis, à iure excubiarum quod à ſe exigebat Philippus Molineus Capitaneus ſeu Præpoſitus arcis & Ciuitatis Blauienſis, ſe excuſarunt, aſſerentes ſe ei iuri obnoxios non eſſe, eò quòd diuerſorum dominorum ſubditi eſſent: ſupradictas particulas ſeparatas per alienationem fuiſſe, quamuis antiquitùs ad prædictam Caſtellaniam ſpectaſſent, ac præterea prædictam arcem demolitam eſſe, per ea quæ notat Boër. *quæſt. 212. num.* 14. Prædictus Capitaneus contrarium adſtruebat, putà aduerſus prædictam ſeparationem, prædictum ſcil. excubiarum ius ab arce diſtrahi non potuiſſe, arg. *l. Si vt certo. §. ſi duobus ff. commodat.* & text. *in l. vna. Cod. de metropol. Beryt. lib. xi.* & facit *cap. 1. de cap. qui cur. vend.* Tandem Arreſto Burdegalenſi, quod datum 14. Auguſti 1494. prædicti incolæ condemnati fuerunt, vtpote qui prædictæ Caſtellaniæ Blauienſis ſubditi eſſent, in excubias, banna, inſtaurationes, angarias tanquam prædictæ Caſtellaniæ incolæ, vel pro his præſtandis iura conſueta ſoluerent: decretúmque prædictos incolas iiſdem cum cæteris prædictæ Caſtellaniæ ſubditis frui eorum priuilegiis, idque citra expenſas.

Separatio ſubditorum à suis antiquis muneribus vel oneribus non liberat.

II.

Munera quādo multiplicantur propter focorum ſeu familiarum multiplicationem ſubjiciuntur.

Curio S. Aſtenij diœceſeos Petricoricenſis, actor & interdicto de vi experiens aduerſus complures ſuorum parochianorum priuatorum dixit, ſe titulo conductionis & præſcriptæ Conſuetudinis à ſingulis, qui domum & familiam in Parrochia ſua conſtitutam tenent, modium frumenti exigendi & accipiendi ius habere: poſtulat, quo aduerſus ſingulos, qui numero decem vel duodecim ſunt, ad exigendum prædictum frumenti modium manuteneretur. Iſti ſe opponunt & excipiunt, ſeſe de nouo & nuper admodum diuiſos & ab inuicem omnes diſtractos, & nonniſi pro vnico foco ſeu familia antea habitos, modium frumenti ſoluiſſe, quem etiamnum præſtare parati ſint. Veruntamen Arreſto quod datum anno 1522. dictum fuit, per prouiſionem & momentaneam poſſeſſionem, Curionem in poſſeſſione percipiendi à prædictis opponentibus ſingulis modium frumenti manutenendum, per text. *in l. diximus. §. ſi pater ibi, cùm omnes vni domui, ff. de excuſat. tutor.* Facit quod dicit Bartolus *in l. cùm ratio §. ſi plures. ibi, tot poſſeſſores. ff. de bon. damnato.* & *in l. qui fundum. §. coheredes. in fin. ff. ad l. Falcid.* Iacobus de Sancto Georgio, *in tract. de Roydis* diſtinguit, quòd ſi munus reale ſit in fundo quodam conſtitutum, illud nonniſi ſimplex debeatur citrà multiplicationem: verùm ſi pro ratione foci ſeu familiæ debeatur, facta diuiſione, ſingulos focos ſeu familias id in ſolidum debere, prædicto §. *ſi pater.* Cæterùm quantum ad hanc controuerſiam attinet, ex recognitione & deſignatione prædicti muneris, vtrùm reale vel perſonale ſit, facilè cognoſci poteſt.

III.

Remiſſio ad Arr. 3. tit. ſeq.

Alterum ſimile Arreſtum notatu digniſſimum, datum Burdegalis pro excubiis, extat *tit. ſeq. De excubiis, Arreſtum 3.*

V. Arreſtum 104. Comitatum Aurelianenſium.

TITVL. V. DE EXCVBIIS.

ARRESTVM I.

Excubiæ quinque ſolidis Turonenſibus taxata.

DOminus iuſtitiarius arcem & ius excubiarum in ſubditos ſuos habens, Conſtitutione Regis Ludouici XI. anno 1479. menſe Aprili, & Regis Ludouici XII. anno 1504. ratione prædicti iuris plus quinque ſolidis Turonenſibus à ſingulis focis ſeu familiis exigere non poteſt, ſi qui ipſi in perſona excubias facere nolint. Atque iuxta hanc reductionem ſeu adærationem Arreſto Tholoſano iudicatum fuit, menſe Aprilis 1510. ante Paſcha, inter dominum & incolas Caumonti, quod allegat Benedictus *in cap. Raynutius. in verb. & vxo. nomine Adelaſiam, num. 1029.* prædictum quippe ius quadantenus iure reprobatur, vtpote quod nullo iuſtæ rationis fundamento nititur, eò quòd dominus ſubditos ſuos ad cuſtodiendam de nocte arcem ſuam, (quod agendi excubias tempus eſt) cogere non poſſit: nominatim verò cùm neque periculum, neque bellum neque hostes eſt, prout ait Iaſon *in l. diuortio. §. impendia. ff. ſolut. matrimo.* & Bartolus *in l. 1. ff. de incend. ruin. & naufrag.* tenet, huiuſmodi priuatos & ſubalternos dominos ad cuſtodiendas arces ſuas teneri. Alia ratio addenda, ius videlicet hoc excubiarum ſuo tempore competere, vtputa, tempore periculi: contra immunitatem ab eo, cùm nullum periculum ſubeſt, dari.

Ius excubiarū odioſum.

II.

Ius excubiarum patrimoniale hodie eſt.

Nihilominus eo non obſtante huiuſmodi excubiarum ius hodie pro certa obuentione ac ordinario reditu cenſetur, & dominij pars eſt, & à ſubditis exigitur quocunque tempore, párſque agri cenſetur, arg. *l. Fructus. ff. de rei vindica.* Quòd ſi conuenientia, vſus & inueterata conſuetudo extet, qua à ſingulis focis munus maius prædicta quinque ſolidorum ſumma acceptum fuit, id domino debetur, portóque præſtari debet. Talia etenim ex conuentione legem accipiunt. *l. 1. §. conuenit. ff. depoſiti.* & quæ notat Lucas de Penna *in l. cùm ſeruus. col. 2. Cod. de agricol. & cenſit. lib. xi.* & facit argum. *l. quemadmodum. eod. tit.* Subditi quoque conſuetudine & longo vſu certo tributo, propter excubias, domino ſuo adſtringere ſeſe poſſunt, vt ſentit Bartolus *in l. ſi non ſortem. §. Libertus quæſtio. 1. ff. de cond. indeb.* Nonnulli domini frumentum, auenam, gallinas & angarias à ſingulis focis pro iure ſuo excubiarum accipiunt, exempli gratia dominus *de Pommeres* in Gaſconia, & dominus *de Candale* in Comitatu ſuo *de Guenanges*, qui Arreſtum Burdegalenſe, 21. Auguſti 1515. eam ad rem impetrauit, quod allegat Boërius *deciſio. 212.* aduerſus ſubditos ſuos, qui prædicta munera, in granis, gallinis & operis ſoluere recuſauerant, & ad taxam Conſtitutionis prouocauerant, à qua depulſi fuerunt.

III.

Multiplicatio munerum an iure an reſtrictione ad multiplicationem focorum.

Magnum dubium eſt, quò ad perceptionem iuris excubiarum, quod in vino, mercibus vel nummis præſtatur: verùm tum, cùm focus ſeu familia in plures diuiditur, ſinguli integrum excubiarū ius debeant, aut omnes pro vno? Et è

contra, vtrùm focum tenens ſi plures acquirat, nec niſi vnum conſtituat, pro vno tantùm teneatur in tantum quantum acquiſiuit. Reuera enim duæ hæ quæſtiones vna regula determinantur: & reſoluta vna reſoluitur quoque altera: quoniam contrariorum eadem eſt diſciplina, *l.1.Cod.de Cupreſſis lib.xi.& in pr.Inſt. de his qui ſunt ſui vel alie.iuris.* Boërius in facti ſpecie ſibi propoſita Valſenetij in Marchionatu Salucienſi pro multiplicatione conſuluit. Iacobus de Sancto Georgio huius rei veritatem duobus verbis manifeſtam reddidit. Prius eſt, quòd ſi prædictum excubiarum ius affectatum ſit & in quibuſdam certis fundis conſtitutum, tum neque augeri neque diminui poſſe atque à poſſeſſore deberi. Verùm quòd ſi perſonale ſit, pro recognitione quod quis ſubditus ſit focum & locum tenens, cùm ex vno foco, facta diuiſione & ſeparatione, quatuor conſtituantur vel plures, ſinguli prædictorum focorum in ſolidum id debent. Atque hæc diſtinctio notabilis eſt & approbatur per textum *in l. diximus. §.ſi pater ibi, cùm onus vni domus non ſeparatis attingit. ff.de excuſat.tutor.* Idem ac pariter dici poteſt de emente plures focos, putà, eum nonniſi pro vno debere: pari quippe ratione ambo hæc cõtraria determinari debent, hoc eſt, obligatio ſubditi erga dominum, & domini erga ſubditum, *cap.Domino.ſi de feud.fuer.controuerſ.* Nonnulli tenuerunt, citra priuilegium ex conuentione vel inueterata conſuetudine, expreſſè pro prædicta multiplicatione faciente, eam non fieri. Atque hunc in finem Arreſtum quoddam Burdegalenſe extat, prout Boërius in prædicta *deciſio.*212.art. Verùm alia Arreſta in contrarium pro multiplicatione illa data allegat, iuxta ſupradictam diſtinctionem, quæ æquiora ſunt, quæque ſequi oportet, arg.textus *in l. Cùm ratio naturalis.§.ſi plures.ff.De bon.damnator. & cap.1. de cap.qui Cur.vend.in princip.*

Pro diminatione.

V.Chaſſanæum *ad Conſuetud.Burgund. Tit. de manibus mortuis.§.18.num.*30 *verſ quæro* Molinæum *ad Conſuetud. Pariſienſ.§.2 gloſſ.4.num.*33.*&* 44.I.C.

IV.

Condemnatus quidam ad reditum certum præſtandum conſueta adſeriptione vel aliter, actorem ſuum ad ius excubiarum accipiendum pro reditu, abſque arce, dominio & iuriſdictione, cogere non poteſt: huiuſmodi quippe iura reditus non ſunt, verùm iura dominicalia inſeparabiliter arci affectata & ad iuriſdictionem & dominium eiuſdem ſpectantia, vt dicit Corne.*conſil.*257.*vol.*4. nec à domino Iuſtitiario & arcis aliis delegari aut cedi non poſſunt, eius quippe perſonæ cohærent, eiúſque reſpectu indiuidua ſunt, *l.Operæ in rerum natura.in pr.ff. de oper.liberto.* Aliud foret in alio reditu, qui citra arcem alienari poteſt & ab ea ſeparari: verùm iura excubiarum abſque arce alienari non poſſunt, text.eſt *in cap.1.de cap.qui Cur.vend.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 11. Martij 1534. pro Alano Mompeſato, aduerſus Vice-Comitem Caſtillonium & Franciſcum Mompeſatum, & Margaretham Matoeliam vxorem ipſius, reos.

Ius excubiarum à iuriſdictione & arce ſeparari non poteſt.

V.

Excubiæ indici non poſſunt, nec obligari ad agendas excubias tempore pacis & in locis, vbi bellum vel periculi metus non eſt, tenentur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, aduerſus Selectum Matiſconenſem 21. Aprilis, anno 1528. poſt Paſcha.

Excubiæ in Francia à bello tempore & tempore pacis, non debentur.

VI.

Suprà titulo immediatè præcedente, Arreſtum primum ad declarandum reſiduum huius tituli facit: putà, ſi quædam particulæ, Caſtellaniæ, à qua ius ius excubiarum procedit annexæ, id ſoluere conſuetę ſeparentur, non ideo minus ad eas teneri, quantumuis in manus alterius dominij peruenisſent.

Remiſſiones.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

PRo Epiſcopo Claromontano, qui arcem quandam, cui ius excubiarum debebatur, emerat, & nonniſi poſſeſſionem 30. annorum probare poterat, dictum fuit, eum per prouiſionem prædicto iure frui debere. Arreſto anni 1531.

TITVL. VI. DE ANGARIIS, Vecturis, & Operis.

Corvées Latine Operæ appellantur, de quibus eſt *tit.de operis libertorum* in iure ciuili, à dictione quadam Lugdunenſi veniunt *Vet*, quod laborem ſignificat, iuxta Cuiacium *in l.vnica Ne oper.à collat.exig lib.*10. alij id deriuant à curuando: quia huiuſmodi operas præſtando homines curuantur. Curuantur laborando, ſecando, cædendo racemos, aliósve labores exercendo. Vide Conſuetudines Borbonienſem, Marchiæ & Aruerniæ, vbi huiuſmodi operæ cum titulo locum habent: & poſt 40. annos aliis in locis abſque titulo, vbi domini aliqua de iis fidem faciunt. I.C.

ARRESTVM I.

ILluſtris Ludouicus Chalmazelius, Tribunus Protectorum ab vna parte, & incolæ Chalmazelij, ſubditi ipſius ab altera parte, in Curia Libellariorum Palatij Pariſienſis litigabant, ad conſequendam angariarum, vecturarum & operarum ab incolis illis debitarum declarationem. Et quamuis prædictus dominus Chalmazelij polyptycha & recognitiones prædictorum iurium haberet, iuxta vſum & conſuetudinem Chalmazelij, & notoria prædictorum polyptychorum veterum & nouorum, monſtraſſet, id pro arbitrio & voluntate dominorum prædicti loci fieri: nihilominùs conſentiebat, vt reductio fieret & liquidatio ad certum numerum, iuxta iuris formam, eíque numero ita reducto ſe ſtaturum offerebat. Ob hanc reductionem partes in arbitrium & ſententiam dominorum Riantij & Bouquerij Aduocatorum in Curia compromiſerunt, qui pronuntiarunt, antequam quicquam decerneretur, ab vtraque parte de vſu & conſuetudine fidem faciendam. Hinc appellatum. Curia Arreſto ſuo 22. Septembris anno 1543. appellatione & eo à quo appellatum fuit, in irritum deductis, prædictas angarias, vecturas & manuales operas ad duodenarium annuum numerum reduxit & arbitrata eſt: putà, qui boues, vaccas & carrucas haberent, omnibus ſuis viribus, tótque iugis quot

Vecturæ & operæ ad certum numerum reductæ.

quor habent cum vehiculis ſuis, ac in defectum boum & vaccarum, iumentis clitellariis: & in defectum huiuſmodi iumentorum, operis manualibus, tam intra quàm extra prædictum territorium, in dominus prædicti domini, ſex vel ſeptem miliaribus diſtantibus: dummodo quãdu extra prædictum dominium irent, ſic vt eodem die domum reuerti non poſſint, prædictum dominum iis victum præbere & ipſorum iumentis pabulum & ſtabulum miniſtrare teneri: prædictóſque incolas prædictas vecturas & operas ſuas pro neceſſitate & voluntate prædicti domini præſtare oportere, dummodò debito tempore & extra ſementis tempus id fiat.

II.

Vecturæ munere reales aduerſus quendam alibi domicilium habentem.

Arreſto prædictæ Curiæ, 3. Maij anno 1552. quo confirmata ſententia Balliuij Foroſegusiéſis, 27. Iunij anno 1551. Matthæus & Roſſetus è pago Terges, extra iuriſdictionem S. Marcelli Vitéi, propter fundos, quos in prædicta iuriſdictione poſſidebant, condemnati fuerunt illuſtri Claudio Galleſio, Præfecto aulæ domini Delphini, domini de S. Marcelli Vitéi, ad octo vecturas annuas præſtandas, ſinguli prædictorum reorum cum duobus bobus, vna carruca & ſeruo: in defectum verò boum, ſeruo & iumento: in defectum iumenti, octo manualibus operis vnius operarij, ad negotia neceſſaria prædicti domini & ſuorum, reſpectu arcis & domus S. Marcelli, veluti ad deuehendum frumentum, vina, molas aliáque id genus neceſſaria, & manuales ad demetendas meſſes, fœnum ſecandum, ad ſtercorandum aliáque opera: & in ſumma vtiles diurnas operas præſtandas ex loci diſtantia, qua manè egredientes veſperi domum eodem die redire poſſent. Quo facto prędictus dominus de S. Marcelli* ipſos itémque eorum animalia alere iis diebus, quos in eius operas impenderint, teneatur: at in prædicta domu ſua duas carrucas pro ſeruitio prædictarum vecturarum inſtructas haberet: itémq; ne vel acciperet vel exigeret reliqua vecturarum & operarum, quas non exegiſſet, neque vltra duo miliaria extra prædictam iuriſdictionem ablegaret: prætereà ne has octo in vna ſeptimana vel mẽſe exigeret, verùm commodè diſtribueret, ita ne debitores in agricultura ſua nimiùm impediantur & incommodentur. Saluo quoque partibus, putà, actori augmentu huiuſmodi munerum, ſi debitores alios præter hos, quos nunc hoſce muneribus obnoxios poſſident fundos acquiſiuerint: reis verò ſalua diminutione, quo caſu quoſdam è poſſeſſis fundis poſtea à ſe abdicarent. Diuerſitas ſpeciei huius Arreſti manifeſta eſt: eò quòd hoc caſu operæ putè reales ſunt, in præcedente verò perſonales, per *l. Munerum, in pr. ibi, curſus vehicularis, angariarũ præbitio munus perſonale eſt*. Alimentorum præbitio pariter iure conſtituta, *l. Aut certè. 19. l. penult. §. non ſolum. ff. de oper. libertor.* Verùm præcedens abſque lege non eſt, prout expreſsè dicitur *in l. Quod niſi. in pr. & l. ſuo victu ff. de oper. libertor.* Quantum ad integrum diei vnius iter à mane ad veſperam vſque *in d. l. Quod niſi, §. ex prouincia. ff. de oper. libertor.* Quantum ad reliqua facit *l. Hac lege § vndecimum. ff. eod. tit.* Notauimus ad *Conſuetud. Borbon. §. 339.*

Subditi operas præſtantes ſe alere debent.

*Arreſto Curiæ, quod ſolemniter pronuntiatum, 23. Decembris 1578. iudicatum fuit, ſubditos ſeipſos alere teneri interea dum operas domino præſtant: in Conſuetudine Prouinciæ aut in contractu Conſtitutionem operarum continente non conſtituitur, dominum eos alere teneri: pro domino Marigniaci aduerſus incolas pagi cuiuſdam prope Laudunum in Veromanduis, conformiter diſpoſitioni iuris *in l. ſumtu ſuo. ff. de oper. libertor.* Guido Papa *deciſio. 217.* Hottomanus Iuriſconſultu. *conſil. 113.* Choppinus *lib. 3. de domanio tit. 18. de priuil. ruſticor lib. 1. cap. 17. & de legib. Andium lib. 1. tit. 1. cap. 5. num. 2. & lib. 2 part. 2. tit. 4.* Bacquetus *tractat. 1 cap. 9.* Carondas *lib. 11. Reſponſor. cap. 119.* Operæ peti non poſſunt, niſi validum titulum quis habeat, vel deſignationem antiquiorem 25. annis, per Conſuetudinem Pariſienſem *artic. 71.* iuxta diſpoſitionem iuris, *Ne opera a collat. exig. lib. 10. Cod. & l. 1. & 2. ne ruſticani ad vllum obſequium lib. 11. Cod. arg. l. Tutores. Cod. de operib. publicis* Boerius *deciſio. 219.* Tempore ſubortorum in hoc Regno tumultuum, iam inde à 40 annis hæ leges in vſu non fuerunt: maior quippe pars pagorum, quorum domini nobiles erant, eam autoritatem in ſubditos ſuos ſibi ſumſerunt, vt iis vineas ſuas colendas, vindemiam colligendam, fœnum ſecandum, vecturas exercendas & alias mille angarias impoſuerint nullo alio titulo, quam metu ne verberarentur vel à militibus diuexarentur. I. C.

Quomodo hoc ius acquiratur.

III.

Reliqua operarum quomodo petantur.

Anno 1507. Arreſtum in Parlamento Burgũdiæ Diuionenſi datum fuit pro ſubditis Branchenſibus, aduerſus Dominam de Lugny, ſuper determinatione reliquorum & petitione eorundum in pecunia vel aliter. Quo Arreſto declaratio facta fuit, ſi dominus ducentarum carrucarum ſingulis annis exigendarum ius habeat, nec niſi centum opus ei ſit, centum reſiduas exigere non poſſe in pecunia: verùm ſequente anno alternatim eas impendere debere, alias verò, quibus præcedente anno viſus fuit, ſubleuare. Quod aliquo modo contrarium eſt iis quæ dicit Iacobus de S. Georgio *de Feud. in pr.* ſuperque eo notanda eſt *l. ſi quis hac lege §. vndecimum ff. de op. libertor.* cuius verba ſuccinctè & clarè omnem hanc materiam comprehendunt, atque ita ſe habent: *Indictum de operis tunc locum habet, cum operæ præterierint. præterire autem non poſſunt, antequam incipiant cedere: & incipiunt, poſteaquam fuerint indicta.* Conſentit *l. Quotiens 24. eod. tit.* Propterea prædicto caſu dominus ius habet conſequendi, non quidem operas actu ipſo prætetitas, verùm æſtimationem, per *l. Patronus. eod. tit.* Si eæ exactæ non fuerint, planè nihil debetur, neque enim denegatæ fuerunt neque mora commiſſa fuit, *l. ſolo. C. de liberal. cauſa.* Prædicto quoque Arreſto iudicatum fuit, dominũ operas vel vecturas ſibi debitas ad negotia alterius domini vel alia quã ſua impendere non poſſe, aduerſus diſpoſitionem *l. ſi non ſortem. §. Libertus. in fin. ff. de cond. indeb.*

Operæ pro alio impendi non poſſunt.

De Perfectis vecturarum, vide *Articul. 118. Conſuetudinis Aurelianenſis.*

TIT. VII. DE THESAVRO reperto.

ARRESTVM I.

Theſaurus repertus ad quẽ ſpectet?

Ciuis quidam Ambianenſis domum ſuam reficei curans, ingentem florenorum ſummam inuenit, quibus ad poſtulationem Procuratoris Regij manus iniecta. Quo facto prædi-

ctus inuentor ait & proponit, ex immemoriali Conſuetudine Ambianenſi, huiuſmodi theſauros integros ſpectare & derelinqui domino fundi: & ne quicquam ex eo Regi adiudicetur, intercedit, tam ex prædicta Conſuetudine, quàm ex Conſtitutione Leonis Imperatoris, qui theſaurum in ſuo ſolo repertum domino reliquit integrum, nulla portione eius fiſco deferenda, *in l. vna. Cod. de theſauris lib. x.* iſque eſt textus *§. Theſauros. Inſt. de rer. diuiſio.* Quòd & ſi quis ſit qui de iure in partem vocari debeat, id tum fieri, cùm inuentor fundi dominus non eſt *l. Non intelligitur. §. ſi in locis. ff. de iure fiſci.* Procurator Regius ait, integrum Regi adiudicandum. Balliuius Ambianenſis prædictum ciuem à propoſito ſuo depellit & theſaurum totum Regi adiudicat. Ab eo ad Curiam appellatur, vbi Procurator Catholicus Regius id defendebat: nihilominùs Curia approbata theſauri diuiſione, eius dimidiam partem Regi relinquendam, alteram verò dimidiam appellanti tradendam iudicauit.

Deſumtum ex Gallo *deciſio. 195.*

Deciſio hæc & approbatio Curiæ legis & Arreſti vim & autoritatem habere non videtur, ac ſi iudicio contradictorio data fuiſſet. Atque hanc ad materiam meliùs reſoluendam ſequens diſtinctio notanda venit. Si theſaurus in noſtro fundo, ſiue loco profano ſiue religioſo, inueniatur, totus ad inuentorem ſpectat. ſi vero in loco & fundo alterius fortuito inueniatur, dimidia pars ad vnũ, & altera dimidia ad alterũ pertinet: in loco publico, dimidia pars ad Principẽ, dimidia ad inuẽtore: ſi deniq. in loco ſacro inueniatur, totus ad pauperes & Eccleſiã pertinet. Vide *l. Nuſquã §. Theſaurus l. ſi is qui ff. de acqu. rer. domin.* Ioan. Faber *ad §. Theſauros. Inſt. de rer. diuiſio.* ac præcipue *Conſtitutionem Imperatoris Friderici tit. Quæ ſint Regal. in fine. & Conſtitution. m Adriani apud Æl. Spartia. in Adriano* Videatur quòque Arreſtum, de 20. Decembris 1563. quod de theſauro Sarcellæ reperto & à Monualeto emto agitur.

II.

Dominus merum imperiũ habens pari iure in theſauro inuento cũ Rege vtitur.

Dominus merum * imperium habens pari iure cum Rege vtitur, quò ad theſauros in iuriſdictione ſua ſuprema repertos. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Religioſis S. Germani de Pratis, dominis merum imperium habentibus pagi & domus cuiuſdam nomine *domus de Boiſſis*, in qua ſtudiorum & Studioſorum Schola erat: vbi opera Gilberti Cliſæi phyſici; mille nummi aurei tam Anglicorum quàm aliorum, reperti fuerunt: quorum dimidia prædictis Religioſis attributa fuit, anno 1388.

* Hoc Arreſtum & præcedens deſumta ſunt è Ioanne Gallo *quæſtio. 193.* Choppinus *lib. 2. de domanio Franciæ tit. 5. Art. 11.* & Carondas *lib. 3. Reſponſor. cap.* 20 Arreſtum quoddam allegant, quod datum 29. Iulij 1570. quo theſaurus inuentus parte tertia diuiſus fuit inter inuentorem, proprietarium fundi & dominum merum imperium habentem. Imperatores diuerſimode ea de re decreuerunt, prout ait Cuiacius *lib. 9. obſeruat. cap. 37.* & Choppinus *ad Conſuetudines Andegau lib. 1. cap. 61.* Iuxta ea, in ſcripturam redacti fuerunt tum, cùm Pariſienſis Conſuetudo repetito prælegeretur, articuli iura Iuriſdictionis ſupremæ, mediæ & infimæ comprehendentes, quaternione contenti, quem D. Bacquetus *tract. 5 de iuribus iuſtitiæ, artic.* 11. præmiſit, hiſce verbis: *Theſaurus tempore vetuſtiori & immemoriali abſconditus diſtribuendus erit, putà, ei, qui eum in fundo ſuo inueniet, dimidia pars dabitur: domino merum imperium habenti altera dimidia: verò qui eum in alterius fundo inueniet, tertiam partem habebit, tertiam proprietarius, & tertiam dominus merum imperium habens.* Qui articulus totus deſumtus eſt ex Arreſtis relatis à Chuppino & Caronda locis ſupradictis. I.C.

TIT. VIII. DE MOLENDINIS, TORCULARIBUS, & FURNIS BANNALIBUS QUIBUS OMNES VTI COGUNTUR: EÓQUE NOMINE QUID SOLUERE.

V. Artic. 71. Conſuetudinis Pariſienſis.

ARRESTVM I.

Dominus molendini bannalis ad quid teneatur.

IVs molendini bannalis hoc oneris ſuſtinet, vt frumentum eò deportatum, ſpatio 24. horarum commolatur, legémque ſubditis imponit vt eò molitum eant: alioquin poſt 24. horas frumentum recipere, & aliò molendum deferre poſſint. Ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, 6. Octobris 1548.

Subditi cuiuſdam domini ad Molendinum bannale domini ſui molitum ire tenebantur, ſuper appellatione cuiuſdam ſubditi eo frumentum ſuum deportare recuſantis, niſi molitor id petitum iret & oneraret, ob negotij momentum & conſequentiam, cauſa ampliata fuit 12. Decembris 1564. quamuis Aduocatus Boucheratius pro iure domini inclinaret.

II.

Bannale torculare in omnes ius habet, nobilibus quoque non exceptis.

Baro Coſanus in Foroſeguſienſi, illuſtris Claudius *de Leuis* ius habet torcular bannale in ciuitate ſua *de Boen* habendi: & omnibus interdicendi, ne aliò exprimẽdarum vuarum gratia eant, quàm ſub prædicto torculari. Nonnulla torcularia priuata in prædicto dominio repetiuntur, verùm ea à prædicto Barone tenentur, & expreſſa conceſſione ſub cenſu ſeu penſione annua iis permiſſa, qui ea in vſum tantùm ipſorum poſſident, ita ne alios ad exprimendas in iis vuas admitterent. Dominus Chalmazelius, Tribunus protectorum in prædicto dominio feudum poſſidet & ratione eius egregium vineæ ſeptum, nobile & francum poſſidet. In eo torcular ædificari curat, nec præter ſuam, aliam vindemiam admitti permittit. Prædictus Baro interdicto aduerſus eum experitur & ait, ſe in poſſeſſione ſua & iure bannalis torcularis turbari. Lite conteſtata à prædicto domino Chalmazelio, qui aiebat, feudum ſuum nobile & francum eſſe nec huiuſmodi banno obnoxium, & in vſum ſuum & ad collectos in prædicto feudo ſuo fructus ſe ius habuiſſe excitandi torcularis, nominatim verò ſe in dicto feudo ſuo ius habere decimarum, vbi magna vinetorum copia ſit. Probationibus & productionibus factis, ſententia Balliuij Foroſeguſienſis, prædictus Baro manutenetur, prædictus verò dominus Chalmaaelius ad deſiſtendum à prædicta turba & in expenſas, damna & intereſſe condemnatus fuit: à quo Pariſios appellat: vbi Arreſto prædicta ſententia confirmata fuit, 22. Decembris anno 1552.

III.

Ius cogendi ſubditos, ne alio molendino vel torculari quàm ſuo vtantur, ex Conſuetudine praeſcripta & tacito conſenſu approbata oritur.

Arreſto * Burdegalenſi, quod datum anno 1522. pro domino du Puy de Bedone aduerſus incolas prædicti loci, iudicatum fuit, dominum ſubditis ſuis interdicere poſſe, ne aliò, quàm in molendino & torculari prædicti domini, molitum lina, bladum ſeu frumentum aliáue grana, aut vuas ſuas preſſum eant: ſi aduerſus eos priuilegio,

uilegio, titulo vel præſcriptione, quæ à tempore ſimilis interdicti incipit & tituli inſtar eſt, nitatur, aliàs non item: huiuſmodi quippe ius, abſque prædictis à iuriſdictione vel autoritate domini procedere non poteſt, per Gloſſam & Doctores *in l. Qui luminibus. ff. de ſeruit. vrba. prædior. & in l. 1. & 2. Cod. de ſeruit.* Atque ſufficit, ſi huiuſmodi interdictio maiori parti prædictorum ſubditorum facta fuerit, & omnes ei acquieuerint, arg. *l. Quod maior pars. ff. Ad municipal.* & per Ioannem Fabrum *in §. æque ſi agat. de Actio.* Nec non abſque titulo, huiuſmodi vſus, dummodo tempore requiſito iure durauit, valet, *l. Si quis diuturno. ff. Si ſeruit. vindic.*

* Deſumtum ex Boerio. *quæſtio.* 115. V. Stephanum Bertrandum *Conſil.* 204. *lib.* 1. *editio de anno* 1535. & Franc. Marc. *quæſtio.* 584. *in* 2. *parte decy.* & Bacquetum *tractat. ſupra dicto, cap.* 29.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VII.

I.

DOminus iuſtitiarius, qui molendinum frumentarium habet, vaſalli ſui molitores impedire non poteſt, quominus in territorio ſuo frumentum conquiſitum eant, quod in molendino domini ſui molant, iuxta ſententiam I. Fabri *in tit. de l. Fuſ. Can. toll. Inſt. lib. 1. ſub fin.* Arreſtum Pariſienſe, quod datum inter alia Pentecoſtalia 23 Maij 1561. & alia duo poſtea data, quæ allegat Choppinus *ad Conſuetud. Andegau. lib. 1. cap. 14. & ad Conſuet. Pariſ. lib. 1. I titul. 2. artic. 43.* Carondas *lib. 2. Reſp. cap. 14. & lib. 4. cap. 65.* & Bacquetus *tractat. de iuribus Iuſtitiæ, cap. 29.*

TITVL. IX. DE VECTIGAlibus, conductionibus & licitationibus.

V. Titul. de Subhaſtationibus & pignorum capionibus, & Conſtitutiones de ſuſſidijs & gabellis.

ARRESTVM PRIMVM.

Licitationes & adiectiones quomodo quæ ſint.

PAuci Doctores de forma licitationum, conductionum ſcripſerunt, Bartolus *in l. licitatio, de publ. & in l. Populatio. Cod. de fid. inſtrum. & iure haſt. fiſcal. lib. 10.* & alij *in Auth. hoc ius perfectum. Cod. de SS. Eccl.* Omnia verò in Conſuetudine poſita ſunt. Guido Pap. *quæſt.* 536. ait, ſe compluribus Arreſtis dici & obſeruari Gratianopoli vidiſſe, intra tres menſes tertium ad tertiandam primam adiectionem ſuper eo, cui addictio fit, admitti, qui ſuper hoc tertio ad licitandum oblatis duobus ſolidis pro libra reſpectu totius ſummæ, intra eoſdem tres menſes, admittitur: intra eos præter hos duos alium nõ admitti, ad licitandum prout iis videbitur, duobus ſcil. prædictis ſolidis pro libra oblatis: verùm iis elapſis, ſi licitari velint, eos ſummam hanc duplicare oportere: neque alios ad id admitti.

* Hoc Gratianopolitanum Arreſtum obſeruari non poſſet, niſi in omnem euentum pro nonnullis Regiis conductionibus: ex eo tamen generalis lex conſtitui non poſſet.

II.

Vltimo licitatore ſolvere ſeu fruſtrante, quãdo prior requiri poſſit?

Sæpè euenit, vt in conductionibus ſub haſta & candela extincta, vltimus licitator temerarius, pauper & ſine ſatiſdatione ſit: adeò vt ad eum reuerti oporteat, quem is licitatione vicit. Dubium itaque hoc eſt, vtrùm prædictus primus licitator, ne adiectioni ſuæ ſtet recuſare poſſit? Bartolus *in l. licitatio, in pr.* ait quod non, neque primum licitatorem deſiſtere poſſe, arg. *l. Sabinus, in pr. ff. de in diem addict.* vbi dicitur, quòd ſi res vendatur ſub conditione reſolutoria certo caſu, & maius pretium à tertio quodam offeratur, venditori licere meliorem conditionem oblatam abiicere, ſequique pœnam quaſi meliorem: atque Bartolus & Baldus *conſil.* 194. expreſſè aiunt dominum non teneri poſtremæ licitationi ſtare & primam negligere & prætermittere ſi nolit. Ratio optima & veriſſima eſt, eò quòd ea Conſuetudine huiuſmodi conductionum dominus non teneatur adiectionem admittere, niſi melior priore ſit. Sed ſi à quodam ſoluendi facultate aut fideiuſſores dandi deſtituto fiat, certè non melior, verùm deterior erit: & ſic dominus, ſi nolit, eam non admittet. Prior itaque perpetuò manet: facit *l. Sed ſi proponatur. 10. verſic. quid ergo eſt. De in diem addictio.* & *l. emtor qui emit, §. cum igitur, & § ſeq. eod. tit.* & ita in Francia obſeruatur.

Pro negatiua.

Pro affirmatiua.

Nihilominùs Baldus & Franciſcus Crementus *ſing. n.* 40. contrarium tenent, licitatione primum emtorem liberari: quoniam enim inuito licitatore is admitti non poteſt (quia locus nõ eſt gratificationi) ita quoque cogi non poteſt. Paulus de Caſtro *in d. l. licitatio*, eos conciliat & ait quòd ſi addictio poſteriori licitatori facta ſit, ſine dubio priorem liberari, iſque caſus eſt ſententiæ Baldi, quæ vera eſt. Dominus enim attendere debet, quos emtores admittit, *l. qui ſatisdare. ff. de fideiuſſor. & l. inter cauſas. §. abeſſe. ff. mandati.* Verùm ſi nulla addictio & adiudicatio facta eſt, vel etiam ad 15. dies aliúdve tempus ſuſpenſa, dominus poſteriori licitatori rem addicere non tenetur, & tutò priorem cogere poteſt, vt adiectioni ſuæ ſtet: eáque eſt ſpecies ſententiæ Bartoli *in l. Licitatio.*

Conciliatio.

Licitationes quo modo conſuetudine determinentur.

Conſuetudo Franciæ vlteriùs porrigitur, putà, ſi intra tempus licitandi vel fideiuſſores dãdi, poſterior licitator, cui addictio facta fuit, adiectioni ſuæ ſtare nolit, vel fideiuſſorem dare non poſſit, liberatur, eo intra prædictum tempus ſignificato & temeraria ſua licitatione ſoluta. Prioris verò adiectio reſumitur, qui perpetuò obligatur, vſque quo alius licitator venerit: quod ſi nullus veniat, addictio ei facta irreuocabilis eſt: nominatim verò quando huiuſmodi conductiones in publico plus offerenti ſeu licitanti fiunt, vel etiam extincta candela, certúmque tempus pro confirmanda addictione præfiniatur. Quæ res benè notanda eſt ad denotandum videlicet, prædictam Conſuetudinem deciſioni Pauli de Caſtro minimè repugnare. Huiuſmodi quippe addictiones ſub haſta factærum ad certum tempus ſuſpenduntur, nec purè perficiuntur. Ac propterea primus licitator ſe liberatum dicere non poteſt: verùm ad eum deueniri poteſt, vltimo fruſtrante: æquè ac poſtremus reiici poteſt, alio nouo licitatore intra confirmationis tẽpus exiſtente. Ita declaratum & iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi,

29. Martij 1530. pro conductione maioris vectigalis ſeu Conſuetudinis prædicti loci pro Nicolao Rondelio Theſaurario Ciuitatis, aduerſus Ioannem Aldeum. Ac eo tempore confirmationis elapſo, quidam nomine Ioannes Iolius licitatum veniſſet: altero Arreſto, quod datum 7. Septembris, à licitatione depulſus fuit, vtpote qui nimis tardè veniſſet. Vnde ſequitur, admiſſa cautione, poſteriorem quoque admitti & priorem liberari: alioquin priorem obligatum manere. Baldus *in conſilio ſuo Papiæ ſeu Ticini dato* & ſuperiùs allegato, & Bartolus *in d.l. Licitatio.* Salycetus *in gloſſ. in l. penes. Cod. de vectigal. & commiſſ.* prædictus Baldus *conſil.* 191. hanc materiam tractarunt. Inſignis quæſtio eſt, vtrùm huiuſmodi determinatio in licitationibus obſeruari debeat, quæ haſtis publicis decurſis fiunt? Conſtitutio publicata anno 1551. *artic.* 8. ait, poſteriorem licitatorem ad conſignandos nummos & deponendos apud huiuſmodi mercatores vel alios, quos petitores ſubhaſtationum & opponentes deſignaturi & electuri ſunt. Quod ſi poſtremus licitator ſoluendo non exiſtat & tum, cùm cogitur, bonis ad carceris pœnam euitandam, prout facere poteſt, cedat, quidnam ſubhaſtationi inſiſtens facturus eſt? Poteritne priorem licitatorem conuenire? poteritne poſtulare, vt is citetur & ſuæ adiectioni ſtare cogatur? Per doctrinam Bartoli ad *d. l. Licitatio*, ſi vltimus licitator adiectioni ſuæ ſatisfacere non poſſit, pro priore decretum pronuntiari debet, qui maiori adiectione, quàm ſua liberari non poteſt. Eáque eſt deciſio formalis *in d.l. Sabinus.* Iniuria ſanè prædicto priori licitatori fieret, ſi de nouo auctionis publicatio ad nouam loco vltimi licitatoris qui fruſtratus eſt, licitationem conſequendam fieret, quandoquidem in iſtius defectum prædicto priori ius acquiſitum fuit, quod ei adimi non debet. Verùm, ſi hoc acceptare nolit, neque adiectioni ſuæ ſeu licitationi ſtare: poteritne ad id cogi? In eo dubium eſt & ſententiarum conflictus reperitur. Bartolus ſupradicto loco putat, eum cogendum eſſe. Alij aiunt, id in vectigalibus Regiis locum habere, non verò in ſubhaſtationibus immobilium. In vectigalibus Regiis, poſtremus licitator non ſoluendo exiſtens nec fideiuſſorem dare valens, liberatur, ſoluta temeraria ſua licitatione, & ad prioris adiectionem reditur. Non item in ſubhaſtationibus, in quibus planè diuerſa ratio obtinet. Alij diſtinguũt, & aiunt, quòd retenta ſuprapoſita facti ſpecie, de poſteriore non ſoluendo exiſtente, ſi præcedens decretum acceptare velit, vt ſuprà dictum, proceditur: ſi nolit, vt in caſu poſteriore, neceſſe eſt, vt rationes ſuas alleget: quòd ſi quippe nullas habeat, ad id cogi poterit. Rationes, quas proponere poteſt, hæ ſunt: Se tempore adiectionis ſuæ pecuniam numeratam habuiſſe, quam impendere volebat, poſtea verò, cùm ab adiectione ſua per poſteriorem licitatorem deiectum ſe videret, pecuniam ad alias res impendiſſe, nec in poteſtate ſua amplius extare, vel etiam cum altero contraxiſſe, cui eam ſoluere ſe oporteat. Id quod admittendum & omnem doli præſumtionem excludere videtur, adeò ne hoc caſu poſterior exoneretur, prior verò eum in modum ſeſe excuſans oneretur. Quod ſi ita

Poſteriore licitatore non ſoluendo exiſtente, quando & quomodo prior in ſubhaſtationibus repeti & conueniri poſſit?

Excuſationes validæ & legitimæ prioris licitatoris requiſiti & repetiti in defectum poſterioris.

eſt, qua ratione petitores vel etiam opponentes creditores indemnes præſtabuntur damno, quod ex hoc defectu oritur, conueniéntne poſteriorem, qui deficit propter temerariam licitationem? Non quidem ſtatim à primo limine, ſed priorem priùs conuenient, vt ſciatur, vtrùm eam acceptare, an verò recuſare velit: huiuſmodi quippe temeraria licitatio in ſubhaſtatione fundorum priuatorum obſeruari non debet. Verum igitur eſt, rationes prædicti licitatoris prioris, ſi ſufficientes ſint, veluti modò dictæ, admittendas eſſe eúmque excuſare: ex qua ratione dicendum, ad nouam publicationem & nouas licitationes, ſi fieri poſſit, procedendum eſſe. Quòd ſi verò validas & legitimas rationes non alleget, ex decreto res ei adiudicari debet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 19. Nouembris anno 1530. pro domino Caſtillonio. Item ſi iterata hac publicatione defectus ex prædicta temeraria licitatione progrediens velari non poſſit, & pretium aliqua parte diminuatur, quæritur, vtrùm aduerſus temerarium licitatorem regreſſus detur? Actor & opponens ope conſequendorum reliquorum præteritorum pretij minoris reperti deſtituentur: nonnulli eorum in ordine vltimi erunt, neque iis refundi quicquam poterit, eò quòd prædictum pretium omnibus non ſufficit, prout ſufficeret, niſi poſtremus licitator impediuiſſet. His caſibus, ſi diligentia aduerſus ipſum adhibita fuerit in conſignando, quouſque non ſoluendo reperitur, ac poſtea aduerſus priores licitatores, qui validas rationes oppoſuerunt, aliáque requiſita impleuerunt, rectè videtur, abſque dubio poſteriorem huiuſmodi licitatorem in dicta damna & intereſſe teneri, reliquóſque, qui à temeraria ipſius licitatione proceſſerunt. Quod ſi verò nihil horum factum, nulla diligentia huiuſmodi adhibita fuerit, tam aduerſus eum, quàm in ſubſidium aduerſus priores licitatores, verùm his omiſſis ſimpliciter publicatio repetita fuit, prædictus temerarius licitator in nulla damna & intereſſe tenebitur: præſumetur quippe, ſi coactus fuiſſet, eum conſignaſſe & ſoluiſſe, itémque priores licitatores acceptaſſe. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro vidua Ludouici Balluëi, aduerſus domicellam Ludouicam Herouetiam actricem, menſe Februario, anno 1557.

III.

Publicani Regij ex conductione ſua generales clauſulas omnium obuentionum, multarũ, actorum & expeditionum iudicialium, confiſcationum, redituum, compendiorum, emolumentorum aliáque continente, multas, confiſcationes ex crimine falſæ monetæ eáque expoſita procedentes prætendere non poſſunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1277. inter Arreſta Magdalenæ.

Publicani reis falſæ monetæ multas imponere non poſſunt.

IV.

In Curiis ſupremis obſeruatur, publicanum pedagij à violatore, nonniſi quanti ipſius intereſt, petere poſſe, nec ad ipſum multã, ſed ad fiſcũ ſpectare, niſi expreſſè conuentum fuerit. Textus *l. Si quis. Cod. de vectigal. & publican.* in contrarium eſt, putà multam ad conductorem pedagij ſpectare. Pro prædicta Conſuetudine facit id quod notatur *in l. Creditor. Cod. de iur. emphyteut.* Atque

Publicano commiſſum vectigalis non acquiritur.

Atque ita complaribus Arreſtis ſæpè iudicatum fuit.

V.

Ad conductorem non pertinent Monachi ſpolia.

Spolia monachi ad conductorem Abbatiæ vel Prioratus, niſi expreſſè dictum fuerit, non pertinent: eiuſmodi quippe obuentio eſt, quæ generaliter fructuum appellatione non comprehenditur: vt aliæ induſtriales & naturales obuentiones, & ita ait Oldradus *conſil.* 198. & Boërius *deciſ.* 264. *num.* 7. Et ita Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, vt ait *ſub fin.* prædictæ *deciſio.* Simile obſeruari debet in prouiſione Beneficiorum vel Officiorum, quæ nunquam in generalibus conductionibus ſubintelligitur, etſi hæc clauſula apponatur, *frui licere eadem forma & modo, qua dominus nullo excepto fruitus eſt*: per huiuſmodi quippe clauſulam prædicta prouiſio non intelligitur, tanquam ſpeciali nota digna, *l. Item apud Labeonem.* §. *Hoc edictum, ibi, ea enim. ff. de iniur.*

Nec prouiſio Beneficiorum,

VI.

Gubernatores ſeu Præſides prouinciarum immunitatem in præiudicium publicanorum Regis concedere non poſſunt.

Ioannes Fourrilattus mercator Balliuiatus Vitriacenſis, anno 1536. cùm quadringentos frumenti ſextarios vendendos Pariſios ſubuexiſſet: authoritate domini Ducis Guyſij, gubernatoris & Locumtenentis generalis Regij in Prouinciis ipſius Campaniæ & Brienſi, iter mutare & frumentum Moſonium ad eam annona inſtruendam deuehere coactus fuit, vbi tamdiu prædictum frumentum manſit, quouſque inter Regem & ipſius aduerſarios induciæ inirentur & concluderentur. Is prædictum dominum Guyſium adit, eique ſummum intereſſe, quod ob retentum frumentum ſuum paſſus eſt, repræſentat, quod carè emiſſet ac ferè omnes facultates ſuas in id Pariſios venum ſubuehendum impendiſſet: eum rogat, vt ſi prædictum frumentum ſibi redderetur, intereſſe quoque ſui rationem habere vellet. Prædictus dominus frumentum tradi oportere decernit: & ratione prædicti intereſſe, ei permittit, vt vbicunque locorum tam intra Regnum quàm extra vendere vellet, liberam poteſtatem haberet, neque vllam gabellam, vectigal, ſubſidium vel onus penderet: mandat & iniungit omnibus publicanis, Præfectis, dominis, cuſtodibus portuum & itinerum, ne prædicti frumenti tranſuectioni intercedant. Prædictus mercator frumentũ ſuum in Flandriam deuehit, à publicano Meſenienſi ad ſoluendum 48. libras totidémque ſolidos pro exagogico ſeu vectigali exportandarum ad peregrina mercium cogitur. Is poſtea prædictũ publicanum coram dominis Catholicianis Pariſienſibus citat, vbi ad reſtitutionem frumenti & expenſas concludit. Cui publicanus intercedit & excipit: ſe publicanum eſſe titulo oneroſo, ſe cum Rege ob conductionem ſuam contraxiſſe, ſe denique per conductionem ſuam fundari in iure exigendi prædictum vectigal ex omnibus mercibus in genere per territoria Regi ſubiecta deductis & vel extra Regnum vel etiam in eodem vendendis in locis & ciuitatibus vbi ſubſidiis locus non eſt. Præterea permiſſum non eſſe, per totam Franciam commouere, vel etiam tranſire, & merces extra eam deuehere niſi priùs publicano ſatisfecerit, & breuem ab eo tranſuectionis acceperit, & cautionem de ſecuritate referenda præſtiterit, etiam vbi merces in prædicto Regno ducerentur & in locis, vbi ſubſidia deberentur. Dominus Seguierius Aduocatus Regius repræſentabat, gubernatorem & Locumtenentem Regis huiuſmodi immunitatem indulgere non potuiſſe, aduerſus id quod expreſſè à Rege conuentum fuit, qui certis de cauſis eum ad id impellentibus reſtitui poteſt & dicere, hos vel illos à ſoluendo hoc iure immunes fore, neque prædicto gubernatori & Locumtenenti generali hæc poteſtas onere hoc eximendi nonnullos ſub hoc prætextu data fuit. Inſuper, diploma Regis in interiore & ſecretiore eius conſilio expeditum extat, quo omnibus gubernatoribus & aliis interdictum fuit, ne vllas ad peregrina extra Regnum merces tranſire ſinant, non ſoluto priùs exagogico pro exportatis mercibus. Arreſto die Veneris 9. die Ianuarij anno 1539. publicanus abſolutus, mercator verò in expenſas condemnatus fuit. Eáque materia integrè tractatur & extat in textu *l. Omnes. Cod. lib. x. de anno. & tribut.* iuncta *l. retractare fiſcum. Ne fiſc. rem quam vend. euinc. eod. lib. & in l. vnica. in fin. ibi, decurionum decreto immunitas nemini concedi poteſt. De decreto decurion. eod. lib.*

Rex aduerſus contractum ſuum reſtitui poteſt & quomodo.

VII.

Publicani mercibus manum inijcere poſſunt.

Publicani exagogici ſeu vectigalis pro exportatis ad peregrina mercibus, aliúdve ius ſuper mercibus tranſuectitiis ex lege publicanorum ius habent, manus iniciendi & retinendi omnes merces intra diſtrictum conductionis ſuæ tranſuectas, vſque quo ipſis ſatisfactum fuerit, vel ſi mercator domiciliatus ibi ſit, niſi merces profeſſus fuerit & veram quantitatem rerum ſubuectatum affirmauerit. Neque huiuſmodi manus iniectio reuocari poteſt, licet res capta fuerit pro domus mercatoris prouiſione comparata: in hoc quippe dubio manus inici poteſt, dummodò mercatoris ſit, nec publicani, quando appareret huiuſmodi merces pro domus prouiſione comparatas, ad vlla damna & intereſſe tenebuntur. Prout iudicatum fuit Arreſto Catholicianorum Pariſiis, quo infirmata ſententia Selectorum Aurelianenſium, 12. Iunij 1540. Eáque materia eſt *l. fin.* §. *Diuus quoque Marcus.* & §. *Diuus quoque Pius. ff. de Publica.* ita intellectæ à Paulo de Caſtro, putà prior §. pro retentione, poſterior quod mercator non profeſſus fuerit merces pro inſtructione domus ſuæ tranſportari.

VIII.

Publicani quando corpori & perſonæ manus inijcere poſſint.

Publicani prædictorum iurium, ob non relatam ſecuritatem à vectoribus intra conuentum tempus, merces ſcil. ab iis exportatas in loca Regni, in quibus prædicta iura vigent, deductas & depoſitas fuiſſe, ipſis vectorum perſonis manus inicere poſſunt, ad prædictam ſecuritatem referendam, vel etiam ad exagogicum ſoluendum: nominatim verò ſi promiſſio vnius è duobus interceſſerit & conuentum tempus elapſum fuerit. Ita iudicatum fuit Arreſto prædictorum Catholicianorum, 12. Iulij anno 1540. pro publicano vectigalis exagogici pro exportatis ad peregrina mercibus ſoluendi per totam Franciam, aduerſus Franciſcum Carteum vectorem Rotomagenſem, captiuum in carcere Palatij, qui allegabat huiuſmodi ſecuritatem ſe retuliſſe, quique ad menſem vnum præſtita

cautione relaxatus fuit,&c. Textus eam in rem expreſſus eſt *in l. Nemo carcerem ibi, Si quis tam alienus ab humano ſenſu eſt, vt hac indulgentia ad contumaciam abutatur, contineatur aperta & libera in vſum hominum inſtituta cuſtodia militari. C. lib. x. de exactor. tributor.*

IX.

Multæ ad publicanum tempore ſententiæ ſpectant.

Multæ ad publicanum pertinent, qui tempore adiudicatarum multarum publicanus eſt: non verò ad eos, quorum conductio finita eſt, quamuis eorum tempore lis mota & concluſa fuiſſet, ipſique ſumtus feciſſent, iuxta diſpoſitionem *l. ſuſceptores nou. C. de ſuſceptoribus, præpoſ. & arca lib.* 10. Et * ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano anno 1517.

* Ita tenet Guido Papa *quæſtio.* 535. & Molineus *ad Conſuetud. Pariſ. §. 52. gloſſ. num.* 125. *& in annotatio. ſua ad Philippum Decium conſil.* 4. Sunt, qui contrarium tenent, putà, Chaſſanæus *ad Conſuetud. Burgundiæ. tit. de Iuſtitiis §. 7. in verbo d'amende.* Boerius *quæſtio. 5. num.* 20. & Choppinus *lib. 2. de domanio Franciæ tit. 5. num.* 5. V. Tiraquellum *tractat, de retract. conuentio. §. gloſſ. 4. num.* 19. Quod ſi ſententia Arreſto cõfirmata fuit, multa ad publicanum ſpectat tempore Arreſti, non verò ad eum, qui publicanus tempore datæ ſententiæ fuerat. Arreſtu Pariſienſi, 28. Nouembris 1580. quod allegat Choppinus *ad Conſuetud. Andegau. lib. 1. cap. 50. in pri. & lib. 2. part. 2. cap. 1. tit.* 2. T. V. Dn. Maynardum *lib. 7. Quæſtionum. cap.* 25. vbi quæſtionem hanc in vtramque partem tractat & de ea Arreſtum Tholoſanum refert, quo publicanus, qui expenſas fecerat, prælatus fuerat. I. C.

X.

Commiſſarius poſteriorem licitatorem guarentiZare ſeu euictionem præſtare non tenetur, conductionum, quam ratione officij ſui fecit nomine.

Commiſſarius, qui rem à fiſco vindicatam publicè licitanti addixit & locauit, prædictæ locationis nomine euictionem non præſtat: prout ſæpè iudicatum fuit Arreſto, ex cauſa, quòd officij neceſſitate coactus id egit, neque ex eo damnum, intereſſe vel periculum ei obuenire poteſt: vt de tutore Martianus ait *in l. Aduerſus, 30. in fin. ff. de inoffic. teſta.* Arreſtis, quæ ſuper eo interuenerunt, iudicatum tantùm fuit, Commiſſarium non teneri prædicto licitatori euictionem præſtare conductionis ei adiudicatæ nomine, ſi vel incontinenti vel tempore aliquo pòſt, in conductione ſua turbetur & in fructuum perceptione manu illi aliunde iniecta, vel alio modo, publicanus de prædicto Commiſſario conqueri non poteſt, neque eum quocunque modo conuenire: verùm de eo nihil deciſum fuit, ſi publicanus accepta à prædicto Commiſſario conductione, expenſas (prout plerunque fieri ſolet) in adiudicatione tam à prædicto Commiſſario, quàm aliis ei adſiſtentibus factas ſoluit, & incontinenti poſtea in cõductione ſua turbetur, vtrùm expenſas ſoluras à prædicto Commiſſario conſequi rurſus poſſit? Nonnulli tenuerunt quòd ſic, alij contra quòd non. Priores fundamento eius, quod ait Vlpianus *in l. ſi quis domum. in pr. ff. locati*, vtuntur. Ego tibi domum bona fide locaui, ea euicta eſt ſine dolo malo & culpa mea, nihilominùs ego teneor ex conducto tibi, qui conduxiſti, vt tibi præſterur, frui quod conduxiſti, licere. Prætereà eo nituntur, quod ait Africanus *in l. ſi fundus 33. eod. tit.* Si fundus, quem tibi locaui, publicatus ſit, teneri me actione ex conducto, vt tibi frui liceat. Tandem eo quod ait Vlpianus in *l. Emtorem. §. qui autem. verſ. ibidem ait idem, eſſe dicendum, etſi apertè in venditione comprehendatur, nihil euictionis nomine præſtitum iri; pretium deberi re euicta, vtilitatem non deberi. ff. de act. emt.* Ex quo publicano ita ſpoliato in priore caſu noſtro, ad minimum id quod expendit, refundere debet: & ſatis eſt, vt is intereſſe ſuum amittat. Poſterior ſententia & negatiua, iuxta complures, obtinere debet, vt ait Imbertus *in enchiriſio*, ex ratione ſuprà citata, quòd neceſſitate officij id actum ſit per publicè poſſidentem. Rationes Vlpiani & Africani in voluntariè locantibus aut vendentibus locum tantùm habent.

XI.

Quomodo poſterior licitator proſpiciatur ſi inter licitationem & addictionem ira contigerit.

Si poſteriori licitatori adiudicatio non fit, verùm in craſtinum vel aliud tempus reiiciatur, interim autem grandine aut alia vi maiore fructus pereant, quæritur vtrùm poſterior licitator licitationi ſeu conditioni à ſe oblatæ ſtare teneatur? Non ſanè ſimpliciter, verùm ad id tantùm tenebitur, detractione ſibi facta arbitrio boni viri habita deperditi ratione: quamuis enim adiudicatio ſimpliciter citra vllam dilationem facta fuiſſet, ſemper tamen ad conſequendam huiuſmodi æquiſſimam detractionem admitti potuiſſet, *l. ex Conducto. §. ſi vis tempeſtatis. ff. locati.* Aduerſus hæc dici poteſt, fructus ſubhaſtatos fuiſſe, vt venderentur, cui regeri poteſt, hanc venditionem perfectam non fuiſſe, & ſic periculum ad venditorem ſpectare, *l. neceſſariò. ff. de peric. & com. rei vendit.*

XII.

Diminutio penſionis conductoris ad nouem annos ob turbas facta.

Quinta die Maij 1569. perorantibus dominis Menilio pro appellato Richeulano Canonico B. Virginis Pariſienſis & Verſorio pro muliere quadam appellante, ſpoliatis tempore tumultuum & turbarum hoſtilium poſtrematum Arreſto iudicatum fuit, quamuis prædicta appellans conductrix ad nouem annos fuiſſet, nihilominus ratione prædictæ rapinæ vi maiore & extranea commiſſæ habita, eam nullam penſionem conductionis ſuæ pro anno, quo calamitas hæc contigit, ſoluere oportere, iuxta *l. ſi merces. §. vis maior. ff. locati.*

Ex diſpoſitione iuris ciuilis, qui nouem vel ad ſeptem annos conduxit, remiſſionem deſiderare & diminutionem ſue tempeſtatis vel alio cæli vitio vno anno exortam prætendere non poteſt, eo quod hæc ſterilitas vbertate aliorum vel præcedentium vel ſubſequẽtium annorum repenſari poſſit, *l. ex conducto. 15. §. ſi vno anno. 4. ff. locati. l. licet, 8. Cod. eod. tit.* Canoniſtæ *in cap. Propter ſterilitatem ext. de locato*, Quod ſi fructuum iactura & damnum ex bello eueniat, e. g. ſi grana condita ab exercitu excuſſa & tranſportata fuerunt, vel etiam per obſidionem maior fructuum pars deuaſtata & direpta fuiſſet, remiſſioni & diminutioni locus eſt, *l. ſi debitor. §. veriſimile. ff. de contrah. emtio, l. cum certus. ff. de vino, tritic. &c.* Ludouicus Romanus *conſil.* 439. Ferronus *ad Conſuetud. Burdegalenſes* ample & doctè, *in §. 3. tit. ff. locati.* Guido Papa *deciſio.* 630. Boerius *deciſ.* 249. bellum enim inter caſus fortuitos numeratur, *l. ex conducto. §. vis tempeſtatis. ff. locati.* Attamen ſi conductores tempore belli conduxiſſent, diminutionem poſtulare non poſſent, eo quod prævidere debuerunt, & quaſi de caſu fortuito certi ſunt, pariter ac ſi ante bellum conduxiſſent & tempus ſolutionis ante eueniſſet. Maynardus *lib. 2. cap. 7. & 8. Quæſtio. ſuar.* Niſi propter obſidionem quandam fieret, iuxta Arreſtum de 23. Decembris 1592. quod in Appendice huius tituli refertur.

APPENDIX ARRESTORVM

Ad Titulum IX.

I.

Tempus dandi fideiuſſores in licitationibus quo die incipiat.

CVm Conſtitutio ſuper licitationibus facta, tridui ſpatium ad denominandos &

adducendos fideiuſſores poſteriori licitatori tribuit,& octiduum,ad eos adprobandos, prædictum octiduum non à finito triduo prorogato, ſed à die prædictæ licitationis permanentis numerari debet, eo oon expectato, quod prædictus licitator dominus domiuto incommutabili factus ſit, tametſi intra hoc octiduum tertius tertiare & duplicare poſſit. Iudicatum aduerſus Bellerium, 28. Februarij 1563. B.

II.

In ſolutione viceſima non locus non eſt, nō obſtante, &c.

Notandum eſt adoerſus Publicanos Arreſtum quoddam Catholicianorum quod datum 7. Decembris 1569. quo, cùm inopis cuiuſdam pignora propter viceſimam capta fuiſſent, non obſtantibus pertinentibus articulis propoſitis, & Iudex per prouiſionem iudicaſſet, à quo appellabatur, iudicatum fuit, prouiſioni locum non eſſe, neque publicanum id priuilegij habere: partéſque ad informandum remiſſæ fuerunt.

III.

Publicanus multarum in cōductionibus licitare poteſt.

Publicanus multarum, Officialis Regis vel merum imperium habentis non cenſetur: ideóque à iure licitandi in conductionibus publicis non remouetur. Iudicatum à Catholicianis pro Carolo Ruffo, perorante Bergeronio, 24. Nouembris 1565. B.

IV.

Arreſtum Curiæ ob diminutionem conductori nouem annorum tributam propter obſidionem ciuitatis, vbi redditus conductionis ſitus erat.

Cùm ſententia data à noſtro Seneſchallo Andegauenſi vel Locumtenente ipſius Andegauis, 16. die Nouembris inter Reuerendiſſimum Cardinalem Gundæum, Abbatem Abbatiæ S. Albini, Religioſos & Conuentum ipſi iunctos, Ægidium Langeuinum quæſtorem redituum prædictæ Abbatiæ actorem in eo, vt reus ad ſoluendam ſummam trecentorum ſexaginta & vnius coronati ab vna parte, & ſexcentorum coronatorum ab altera parte condemnaretur, tam ratione reſidui anni 1589. quàm anni 1590. conducti Prioratus S. Ioannis Caſtelligonterij, cuius prædictus reus conductor eſt, & Marcum Recoquillum reum ab altera: nec non prædictum Recoquillum poſtulantem diminutionem prædictorum annorum & reſcripti ad irritandum conductionis contractum ab vna parte, & prædictos Abbatem, Religioſos & Conuentum, & Langeuinum reos ab altera. Qua ſententia dictus noſter Seneſchallus vel prædictus ipſius Locumtenens, aliquo modo ratione habita prædicti reſcripti à prædicto Recoquillo impetrati, & libelli ab eo oblati, 26. Septembris 1590. & iacturæ ſeu damnorum, quę anno 1580. paſſus fuit, cùm ciuitas Caſtelligonterij à domino Ronſſerio aliiſque Regis rebellibus obſideretur, prædicto Recoquillo quartam partem penſionis prædicti anni 1589. remiſiſſet & deduxiſſet, quam penſionem partis quartæ illi à prædictis actoribus vel fideiuſſoribus eorum reſtitui debere decreuiſſet, ſuper prouiſione totius penſionis ab ipſo ſolutæ vigore iudicij prouiſorij, 12. Martij 1590. & in tantum, quod penſionem prædictæ penſionis attinebat, pro prædicto anno 1590. in conſequentiam ſolutionis à prædicto Recoquillo domino Landeo factæ, prædictum Recoquillum ſolutione prædictæ penſionis exonerasset: ſaluo prædictis petitoribus ſibi proſpiciendi iure aduerſus prædictos dominos *de la Lande & de la Rouſsiere*, ratione prædictorum fructuum & penſionis prædictæ conductionis ſingulis prædictis annis, ſaluis item iis exceptionibus in contrarium & citra expenſas: ſaluis denique omnibus citra præiudicium petitionis prædicti Recoquilli impenſarum in dependentia prædictæ conductionis factarum. Pro quibus, antequam definitiua ſententia daretur decreuit, eas videndas, viſitandas & æſtimandas intra duos menſes poſt denuntiatam ſententiam coram prædicto Locumtenente vel alio ab eo delegato, ab expertis & peritis rerum æſtimatoribus, de quibus prædictæ partes intra 15. dies poſt denuntiatam ſententiam conuenient. Quo non facto, ex officio accipiendas, & notoriam rerum conficiendam communibus impenſis, ſalua ei parti, quæ obtentura eſt, in fine litis, ſi fieri debeat, repetitione omnium expenſarum, damnorum & intereſſe huc reſpectu in definitiuam reſeruatorum: ex parte petitorum ad Curiam noſtram Parlamenti appellatum fuiſſet: in qua partibus in cauſa ipſarum appellationis auditis, & lite per ſcripturam agitata & admiſſa ad iudicandum inter eaſdem, vtrùm benè vel malè appellatum fuiſſet, additis grauaminibus extra proceſſum, prætenſis nullitatis argumẽtis & productione noua prædictorum appellantium, quam intra tempus à Conſtitutione præfinitum præſtare poſſent. Ad quæ grauamina & prætenſa nullitatis argumenta prædictus appellatus reſpondere poterit, & aduerſus prædictam nouam productionem expenſis prædictorum appellantium contradictorios proponere: iuncta quoque præſcriptione moratoria ab appellato prætenſa, quæ hæc eſt, quòd prædicti appellantes prædictæ ſententiæ acquieuerint & eam approbauerint & voluntariè in executione eiuſdem proceſſerint, ac exceptionibus prædictorum appellantium in contrarium, ſuper quibus præiudicium datum eſſet. Prædicto proceſſu viſo, grauaminibus & ad ea reſponſis, productionibus nouis reſpectiuè à prędictis partibus datis, excluſione contradictoriorũ à prædicto appellato proponendorũ libello renũtiationis de iis à prędictis appellantibus proponendis, imò omnibus diligẽter examinatis: dicta Curia noſtra ſentẽtia & Arreſto ſuo, prædicta moratoria præſcriptione nõ attenta, appellationem citra multã & expenſas cauſæ appellationis in irritum deduxit & deducit, decreuit & decernit, prædictam ſententiam, à qua appellatum fuit, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere. Pronuntiatum in Parlamento Turonenſi, 23. die Decembris, anno 1592. I. C.

Solutio penſionum conductionis vt inita cū gubernatore ciuitatis à proprietario approbata.

V.

Nobiles adiudicatarij vectigalium eſſe non poſſunt.

Domini & Nobiles adiudicatarij conductionum ſeu vectigalium eſſe non poſſunt: ſub pœna proprio & priuato ſuo nomine pro expenſis, damnis & intereſſe partium & multa arbitraria reſpondendi. Prout iudicatum fuit die Lunæ 2. Iunij 1611.

LIBER DECIMVS-QVARTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE SERVITVTIBVS, ET ACTIONE NEGATORIA ET Confeſſoria.

V.hunc titulum in *Conſuetudine repetita prælectionis Pariſienſi*,cum aliis Franciæ Conſuetudinibus, & eos qui ſcripſerunt ad eaſdem.

ARRESTVM PRIMVM.

Seruitutes apud Libellarios tractari poſſunt.

EX ſententia domini Carterij & aliorum celeberrimorum virorum Palatij Pariſienſis aſſertum fuit,Libellarios Palatij de negatoria & confeſſoria ſeruitutis cognoſcere poſſe,eò quòd interdicta potiùs ſint,quàm actiones reales: antea quoque Arreſtum contrarium extitiſſe,cuius executio poſtea prohibita fuit, cùm materia meliùs intellecta fuiſſet.

II.

Negatoria ſeruitutis reum poſſeſſorem nõ præſupponit.

Bartolus *in l.vti frui.§.verùm ff.Si vſuſfr.peta. & in l.1.in pr.Si ſeruit.vindicet.*ait, petitorem in negatoria ſeruitutis,non teneri confiteri reum ipſius poſſeſſorem ſeruitutis eſſe,ſi nolit. Aliberè agere poteſt,neque parti ſuæ ſeu aduerſario hanc prærogatiuam tribuere, ſi ſobriè loquatur hoc eſt,proponere tantùm debet, ſe in poſſeſſione & proprietate fundi, in quo ſeruitus prætenditur,eſſe: partem verò ipſius velle prætendere ius eundi & redeundi, fulciendi, aquam vel cloacam recipiendi vel aliud quid faciendi, prædictúſque petitor poſtulare debet,vt declaretur & pronuntietur,fundum prędicti actoris liberum eſſe, francum & immunem ab huiuſmodi ſeruitute, quam tum & in futurum reus prætendere vellet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi,anno 1386.

III.

Vicinus quando cogi poſſit, vt iter, viam vel actum per fundum ſuum preſtet.

Complures eæque diuerſæ ſententiæ repeeriuntur ſuper hoc dubio,putà, ſi quis fundum quempiam habeat,ad quem colendum ire, neque ad deportãdos fructus redire poſſit, vtrùm is vicinum ſuum cogere poſſit, vt ſibi iter, actum vel viam pecunia ſoluta concedat, cuius ope fundo vtiliter frui poſſit, qui aliàs inutilis ipſi futurus eſſet? Sanior & communior ſententia fuit,qua vicinum ad id cogi poſſe traditur,accepta à vicino compenſatione ſeu pretio, ob rationes optimas in textu *l. 1.ſi quis ſepulcrũ. ff.de religioſ.& ſumtib.funer.l.Binas. ff.de ſeruit. vrba.prædior.*verſ.*iuſta ergò ratione.Cod.lib.12.de agricol.& cenſitis.& in Auth. Agricultores. Cod. quæ res pignor.obliga.poſſ.*Et ita tenet Maſuerius *in ſua praxi tit.de ſeruit.verſic.item ſi quis per viã.* Lucas de Peona *ad l.2.Cod.lib.xi.de bon. vacant.* Secus eſſet,ſi aliunde iter,actus vel via, quamuis remotior & cum maiori tædio daretur, *l.ſi mercedem,§.ſi eum fundum.ff.de actio.emt.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi,20. Iulij 1529.pro Wilhelmo Coleto appellante à Seneſchallo Aquitaniæ,aduerſus Ioannem Claudavenam appellatum. Pro coactione viam pręſtandi expreſſus textus eſt *in l. Damnas eſto.25.§. qui duo:fundos.ff.de vſufr.legat.*

Caput hoc deſumtum eſt ex *deciſione* D.Boerij 322. V.de hac quæſtione D.Maynardum *lib.4.Quæſt.ſuar.cap. 59.& lib. 7. cap.* 100. vbi ſimilia Arreſta Parlamenti Tholoſani refert.Ferronium *ad Conſuet.Burdegal. tit. de feudis §.3.* I.C.

IV.

Innocentius * & Hoſtienſis *in c. cùm Eccleſia. in fin. de cauſ.poſſ.& proprietatis, & in cap. ad aures.de præſcriptio.*diſtinctionem conſtituũt inter Seruitutum & iurium paſcendi pecoris, *Præſcriptio ſeruitutum,nominatim verò paſcendi pecora.* putà,ſi ius huiuſmodi tantum eſt,quo animalia per aliquos dies ſeptimanæ paſcere liceat, talis ſeruitus cauſam interruptam diſcontinuam habet: ſi verò abſque prædicta interruptione, quandocunque quis velit & omni tempore iure iſto vti,permiſſum ſit, tunc dicitur cauſam habere continuam. Et certè magnum inter vtrumque diſcrimen eſt, prius enim ius abſque immemorialis temporis vſu non præſcribitur: poſterius 30.annis præſcribitur. Iure ciuili, huiuſmodi diſtinctio confunditur,& hęc iura perpetuò & in omnibus caſibus diſcontinuam cauſam habere dicuntur. Impoſſibile quippe eſt, vt continuò & aquæ inſtar perpetuò currentis, pecora

pecora in paſcuis maneant: inſuper in vſu huius iuris factum hominis requiritur: propterea præſcriptione centum annorum opus eſt, quam immemorialem vocant, vel etiam titulo, quæ duo eiuſdem efficaciæ ſunt, *l. Hoc iure. § ductus aquæ. ff. de aq. quot. & æſtiua.* Supérque eo ſingularis facti ſpecies in ſcripta relata fuit, putà, ſi dominus fundi ſeruitutis prædicto paſcendi iuri, annuum tributum pro hoc iure accepiſſe probetur, veluti ea ſingulis capitibus vel familiis tot ſeruitutem actione confeſſoria prætendentium, præſcriptio ſub hoc prætextu decennio impletur. Eúmque in finem allegatur *l. venditor. §. ſi conſtat. ff. comm. prædior.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 28. die Martij 1461. quo ſubditi domini Hoſteduni qui in ſylua dicta *de Geruant* ad prædictum dominum ſpectante ius paſcendi animalia ſua habuiſſe, citra ſolutionem tributi alicuius, & pacificè id quaſi poſſediſſe probauerunt, repulſam paſſi ſunt.

* Deſumtum ex Guidone Papa *quæſtio.* 573. Ius vel ſeruitus paſcendi pecoris abſque titulo non præſcribitur, niſi tempore immemoriali. Cæpolla *in tractat. de ſeruit. ruſtic. præd. cap. 9. de ſeruit. iuris paſcendi. verſ. ſed dubium poteſt eſſe* Stephanus Bertrandus *conſ. 14. in fin. lib. 1.* Decius *conſil.* 483. *num.* 16. Sunt, qui diſtinguunt & aiunt, id tantum locum habere, cum huiuſmodi ius prætenditur ratione fundi cuiuſdam in quem animalia deducuntur ad prædictum fundum pinguefaciendum. & perſonis debeatur 40. annis præſcribi poſſe. Aimo Crauet. *conſil. 4. circa pr.* Verum crediderim indiſtinctè, immemoriali poſſeſſione opus eſſe, propter duo Arreſta ſequentia, quæ ex Imberti *Enchir.* in verbo *Seruitutes* deſumta ſunt.

V.

Seruitutes ex leui cauſa in fundo alterius non acquiruntur.

Dominus Ioannes Imbertus Aduocatus Fontenæi Comitis, vir ob merita ſuæ profeſſionis tanta, quanta alterius huius ætatis, omnibus notus, propè foſſas Rupellæ pulcherrimum & amplum pratum, foſſis circumdatum & perpetuò probè clauſum habebat. Ei nuntiatur, laniones & plebem Rupellenſem, quamprimùm prima herba ſuccreſceret, pecora ſua eò ducere & ſecundam herbam prædicti prati ſibi propriam facere. Is aduerſus eos interdicto experitur. Ii poſſeſſionem contrariam pro herba tantùm poſt primam collectam opponunt. Probationibus relatis, longo tempore, poſſeſſionem illorum duraſſe prædicto modo reperitur, abſque titulo tamen & ſufficiente cauſa, ob quam rem priuati cuiuſdam vti propriam ſeruituti huic obnoxiam redderent. Ex parte interdicto experientis locationes ſecundæ herbæ factæ reperiebantur, ac præterea pratum ita foſſis circumdatum & clauſum, vt nulla huiuſmodi ſeruitutis eſſet præſumtio. Rupellæ ſententia Iudicis Maioris, interdicto experiens cauſam ſuam obtinet, à quo ad Parlamentum Pariſienſe appellatur, vbi Arreſto, ad relationem domini Longolij, dictum fuit, benè iudicatum, cum expenſis, 19. die Februarij anno 1540. Simile Arreſtum extat *in tit. de vſu ſyluæ*, quod datum Diuioni, pro Domina Marchioniſſa *de Rolin*. Eáque doctrina eſt ſumta ex *l. fin. ff. Quemadm. ſer. amitt.*

VI.

Idem.

Thomas Preuotius Scutifer, cùm videret vnumquemque iniuſtè in pratum quoddam ſuum irruere, ſitum in dominio Capellæ Thementinæ, id altis & magnis foſſis circumdari curat. Hinc illuſtris Ludouicus Bellæus, Eques Ordinis & dominus prædicti loci, incolarum & ſubditorum prædicti dominij cauſam in ſe ſuſcipiens, aduerſus prædictum Preuotium interdicto experitur & aſſerit, prima herba ſuccreta, dictum ipſius pratum omnibus euntibus & tranſeuntibus patere, ad pecora in eo paſcenda. Is contrarium opponit & ait, pratum ad ſe ſpectare, ſéque eo frui poſſe & compendium inde facere: id quod facere non poſſet ob ingentem pecorum copiam, quæ eò paſtum deducerentur: cui vt obuiaret, id ſe eum in modum cingere potuiſſe. Ambæ partes intentionem ſuam probant. Sententia Niortenſis fori Preuotius cauſa cadit, quam poſtea obtinet Arreſto Pariſienſi, quod datum 12. die Martij 1547.

VII.

Prædictus dominus iuſtitiarius cùm adhibito conſilio cognouiſſet, cauſam ſeruitutis ſupradictæ ex capite ſeu parte ſua certam non eſſe, adiungit & ait, ſe quia dominus loci iuſtitiarius ſit, in toto territorio ſuo venandi ius habere, in quo noua ſupradictarum foſſarum conſtructione impediatur: Poſtulat, vt Preuotius cogatur eas demoliri & omnia priſtino ſuo ſtatui reſtituere. Huic Preuotius optimis rationibus intercedit: quarum duæ præcipuæ ſunt. putà, ſe quia prati dominus ſit, impediri non debere, quominùs id in formam tutiorem ubique commodiorem redigere poſſit, non attento, vtrùm alteri id complaciturum ſit. Altera eſt, non adeò magnam rationem ſubeſſe, qua ob alterius voluptatem & leuem animi libidinem, rem ſibi vtiliſſimam demoliri cogeretur, cuiuſque rei commoditas ſibi iure debetur. [illegible] prædicta ſede ſeu foro Niortenſi præd[illegible] contrarius condemnatus, Pariſiis vicit Arreſto prædicto die 12. Maij 1547. per *l. vt pomum. ibi, vt ſpatiari. ff. de ſeruitutibus.*

Idem.

VIII.

Dominus Bartholomæus Puy dominus *du Perser*, Antigraphus Foroſeguſianus, interdicto experitur aduerſus dominum Dionyſium Trunellum, dominum *du Poyer* & Selectum Foroſeguſienſem & Claudium Trunellum Ca[illegible] lanum Mombriſonij fratres, & ait, ratione dominij ſui Villeregiæ pratum quoddam nomine *les Mouilles* ſubiectum eſſe excipiendis aquis ſumma copia decurrentibus, & ad auertendum illarum impetum ius & poſſeſſionem habere, eas per canalem à prædicto prato ſuo facto initio & longa quadam via obliqua ſub ponte ad id extructo ſublicio deducendi inde in pratum dictum *de l'Hoſpital* ad prædictos reos ſpectās, immediatè in prædicta via ſitum, prædicto canali vſque ad finem prædicti prati *de l'Hoſpital* rectà directo, atque hac ratione prædictas aquas auertendi & pratum ſuum exonerandi, adeò ne ceſſante prædicta auerſione, aquæ in prato ſuo commorari & idem inundare poſſint. Præterea prædictam foſſam prædictum pratum *de l'Hoſpital* traiciens expurgandi & mundam conſeruandi, hac menſura, hoc eſt, quinque pedum in latitudinem & trium pedum in profunditatem in ingreſſu & ſuperiore parte prædicti prati & in imo iuſta menſura ad

prædictas aquas excipiendas: atque ad id faciẽdum, ius ſe habere eum famulis ſuis & ſubditis prædictum reorum prædium ingrediendi. Tandem prædictos reos aduerſus huiuſmodi poſſeſſiunem prædictam foſſam compleuiſſe, clauſo prato ſuo ad ea quæ ſupra, impedienda omnia: in quo ſe turbatum damnumq́ue ſibi datum eſſe ait, eò quod pratum ipſius inuodatum ſit. Concludit vt in poſſeſſione ſua manutenearur, ſibiq́ue expenſæ, damna & intereſſe reſtituantur. Fratres Trouellij excipiunt, prædictum pratum *de l'Hoſpital* à ſe ſpectare, ex eóque ſeſe compendium facere poſſe: id quod facere non poſſent, ſi foſſa prætenſa à petitore fieret & conſeruaretur, & aquas ea, qua dictum, menſura auerteret. In omnibus ac per omnia ipſius poſſeſſioni intercedunt ac nominatim repræſentant, pratum ſuum *de l'Hoſpital* & alterum ei proximum, dictum pratum *Dore*, quod aqua ex prædicto prato *de l'Hoſpital* adaquare ſoliti fuerunt, inutilia ſibi futura. Prædictam enim foſſam huiuſmodi menſuræ magnam prædicti prati *d l'Hoſpital* partem occupaturam: ac præterea commoditatem eius adaquandi vel prædicti prati *Dore* ob magnitudinem prædictæ foſſæ emiſſuros citra inundationem, neque rationi fore conſentaneum aquam in pratum ſuum tranſire pati, neque tamen ea frui poſſe, etiamſi prædicto petitori damnum afferret. Partes conteſtantur, & ab vtraque parte allegata probantur. Sententia Balliuij Foroſeguſientis actor in poſſeſſione ſua declarata manutenendur, & rei in expenſas inſtantiæ, damna & intereſſe turbatum condemnantur: nihilominùs in poſſeſſione ab actore quoque conceſſa manutenentur, putà, poſſe eos ex dicta foſſa prædictum eorum pratum *de l'Hoſpital* traiicienre, adminiculo alterius minoris canalis aquam in dictum ipſorum pratum *Dore* deriuare, dummodò tamen id citra præiudicium & damnum fiat auertendarũ aquarum *de Mouilles* currentium, eàque lege, ne prædicti minoris canalis ductu, excludendo vel alio modo, prædictas aquas aduerſus prædictã viam & pratũ *des Mouilles* reſtagnare & regurgitare faciãt. Rei ad Parlamentum Pariſienſe appellant, vbi Arreſto 11. die Maij 1554. profunditas prædictæ foſſæ ad pedem ſeſterrium limitata fuit: cæterùm ſententia confirmata & rei in expenſas cauſæ appellationis condemnati. Eáque expreſſa facti ſpecies eſt *in l. 1. §. vlt. ff. de aq. pluu. arcenda.* Actor executionem Arreſti, cui rei conſenſerunt, perſequitur. Cùm executor prædictus Balliuus in eo loco eſſet, foſſam ex ſuperiore parte prati reorum prædicta menſura aperiri curat, in qua foſſa exiguum vetuſtatis veſtigium erat, eò quòd longo tempore lis duraſſet. Cùm menſores ad id delegati extractam terram ad vtrumque latus prædicti prati *de l'Hoſpital* iacere vellent, rei intercedunt & aiunt, ſe terram in prædicto prato ſuo excipere non teneri, quæ ex conſtructa prædicta foſſa egereretur. vel etiam deinceps ſi aggeſta limóque expleta expurgaretur & mundaretur: verùm actorem terram inde deportandam, vel, ſi ita ipſi videbitur, in ſuum iaciendam curare debere: qui contrarium aſſerit. Executor decernit, reos permittere oportere, vt hinc inde dextra læuáque prædicta

Foſſa ſeu aquæductus in fundo alterius quomodo fieri & purgari debeat.

terra iaciatur, iuxta textum expreſſum quò ad hoc *in l. Refectionis gratia. in fin. ff. commun. prædior.* ibi, *vt ſpatium relinquat mihi dominus fundi, quo dextra & ſiniſtra ad riuum adeam, & quo terram, limum, lapidem, arenam, calcem iacere poßim.*

Hanc ad rem notandum eſt Arreſtum de 3. Maij 1539. quo dictum fuit, Chriſtophorum Ribardum appellatum, non teneri aquas in domum ſub aream Iacobi Vergerij appellantis cadentes retinere, eo quod probari poſſet, ambas has domos olim nonniſi vnam domum fuiſſe. B.

IX.

Differentia ſpeciei huius Arreſti & Arreſtorum 5. 6. 7. præcedentium facilè deprehendi poteſt: & ad declarationem eius vt & iuſtæ ſententiæ, quæ data hac in parte abhinc quatuor menſibus à Iudice quodam Prouinciæ, quæ iure ſcripto regitur, cui periti literarum & experientia rerum inſtructi viri aſſederant, quorum vnus erat dominus Faber, Aduocatus celeberrimus in Parlamento, nonnihil de differentia iſta hîc dicendum eſt, non alia de cauſa, quàm vt ſpecies huius facti intelligatur & calumnia quorundam arguatur, qui hunc Iudicem poſtea reprehendere voluerunt & aſſerere, eum expreſsè aduerſus 5. 6. & 7. Arreſta ſupradicta iudicaſſe. Species facti hæc erat: Petrus Duretus coram iudice loci de eo conquerebatur, quòd cùm pratum ab omni ſeruitute liberum haberet, nominatim verò id ingredi, in eo foſſas & incilia ſtruere, & purgare, aquam in dicto prato exiſtentem ducere & prædictis incilibus extra prædictum pratum deriuare poſſet: nihilominùs Simon Faber hanc ſuam libertatem turbauerit, iſque prædicta ſeruitute intra dictum pratum ſuum vti voluerit, idq́ue ſe inuito egreſſus fuerit. Poſtular, vt in poſſeſſione negatoriæ aduerſus prædictum Fabrum manuteneatur. Hic ei opponebat, infrà pratum prædicti experientis interdicto alterum quoddam pratum ſe habere, ad quod irrigandum ab omni æuo & vetuſtate aquæ è viis ſuperioribus manantes per pratum prædicti interdicto experientis immediatè proximum, & ex eo in pratum prædicti opponentis per incilia deriuatæ & ductæ fuerunt, opponentem ius habere conſeruandi, purgandi & cuſtodiendi in prato prędicti interdicto experientis, id ingredi, eò ire & venire ex hac ratione, quando opus eſt, iure ſeruitutis acquiſitæ & tempore immemoriali conſeruatæ, iuſtis & legitimis titulis & modis aduerſus interdicto experientem & prædeceſſores ipſius in prædicto pratu. videntes, ſcientes & patientes. Partes informare oportere decernitur. Interdicto experiens aliquot teſtibus probat, abhinc decem annis opponentem & domeſticus ipſius viſos ingredi, ire & venire in prædictum pratum ſuperius, purgare incilia, vt aquę deſcenderent, neque aliò quàm in pratum opponentis curſum flecterent: interdicto verò experientem id muro cinxiſſe & poſtea vt & antehac ingreſſum nemini relictum liberum fuiſſe: nominatim noctu nonnunquam ſupra muros: ac de die interdicto experientem & domeſticos ipſius hanc poſſeſſionem videntes reclamaſſe ac iis minitatos, qui pro opponente eo ita vterentur, qui dicebant id quod facerent, ſe iure merito facere & opponentem titulo ſeruitutis niſi

Seruitus deriuandæ aquæ per fundum alterius in ſuũ.

tis niſi

Digitized by Google

tis niti. Aliis teſtibus probatum erat, prædictum pratum interdicto experientis francum & ab huiuſmodi ſeruitute immune eſſe. Opponens poſſeſſionem à ſe oppoſitam interdicto ex ſufficiente tempore probabat, ſe ſæpè pratum illud ingreſſum, ad aquas è viis in pratum prædictum & ex eo in ſuum deducendas: pratumque ſuperius ingreſſum, eúmque in finem incilia & foſſas purgaſſe & mundas conſeruaſſe. Iudex ſententia ſua dixit, interdicto experientem in huiuſmodi concluſionibus aduerſus opponentem, qui neque titulo neque euidenti iure nititur, admittendum: eúmque in negatoria cum expenſis, damnis & intereſſe manutenet. Hic opponens ad Iudicem Regium ſupremum appellat & repræſentat, iudicio hoc adeò fauorabili ſe prato ſuo deiectum & reditu maximè neceſſario: adempta quippe ſibi ſeruitute, qua ipſe & prædeceſſores ſui tam longo tempore vſi fuiſſent, adaquandi pratum ſuum rationem nullam amplius ſibi conſtare. Addit, in prima inſtantia præiudicium planè contrarium fuiſſe: putà, quia is ad probandos articulos ſuos admiſſus fuit: qua in re certam arrham obtinendi cauſam ſibi conſtitutam ſi eos ſcil. probaret, prout facit: alioquin eum à primo ſtatim limine depelli, neque eum in modum circumduci oportuiſſe. Interdicto experiens prædicta ſententia nititur & ait huiuſmodi ſeruitutem abſque titulo non tolerari: allegat Arreſta ſupradicta 5.6. & 7. omnium rationum loco: & tertiò ad Edictum de erectione Sedium Præſidialium ad declinandum Curiæ iudicium prouocat & ſe velut reſtringit. Opponens affectatam hanc declinatoriam & cauſam, vnde procedebat, notat & ait, quoniam pratum ſuum, quod octingentis aut nongentis libris æſtimat, inutile ſibi foret, ſe in poſſeſſorio actorem eſſe & ad Curiam prouocare. Iudex appellationis ait, malè iudicatum fuiſſe & opponentem manutenet in poſſeſſione deriuandi aquas, de quibus agitur, per pratum interdicto experientis & ſolitis incilibus, vſque in pratum opponentis, ad id adaquandum & cogendum interdicto experientem præſtandæ ibi patientiæ intrandi prædictum ſuperius pratum, ad purganda incilia prædicto aquæductui ſeruientia, forma ac modo conſueto: ne tamen prædictus opponens vel ab eo delegati hoc facto fructus prædicti prati impediant, neque aquam extra vſum eius ducant, nimis excauatis prædictis incilibus, neque muros tranſcendendo, clam, alióve modo illicito intrent: id quod ei expreſsè interdicitur. Interdicto verò experiens in expenſas inſtantiarum principalis & appellationis, damna & intereſſe ex turbis orta condemnatus fuit. A quo prædictus interdicto experiens ilicò ad Sedem Præſidialem appellat, timens, ne in Curia præueniatur. Lector æquus, ſi placet, notabit, vtrum ſpecies 5.6. & 7. Arreſtorum ſuprà relatorum ſibi inuicem reſpondeant & ratio ſubſit, conſequentiæ ex iis deducendæ. Priora ſunt de colligendo in fundo alterius, veluti id quod eſt de incolis Chagniacenſibus, qui repulſam tulerunt in eo, quod poſſeſſione immemoriali ius acquiſiuiſſe ſe prætendebant ſumendi, colligendi & cædendi folia viridia & ligna in ſylua Turenenſi, ad dominam Marchioniſſam *de Rotelin* pertinente ad inſtruendas plateas ciuitatis ſuæ Feſto corporis Dei, vt vocatur, quod pronuntiatum fuit Diuioni 14. die Auguſti anno 1555. quódque refertur *in tit. de vſu ſyluæ num. 6.* Arreſtum præcedens huius tituli 8. aduerſus fratres Trunellos & factum prædicti Dureti ſimilia ſunt, & penitùs à præcedentibus diuerſa: id quippe neque de fructibus percipiendis neque in fundo alterius colligendis eſt, verùm ad commoditatem ſuo tantùm procurandam. Et verò, præſuppoſito pratum abſque aqua germinare non poſſe, ſinguli probè norunt, quemadmodum neceſſe eſt, vt fluat & aliunde ducatur & ex ſuperiore prato: ita neceſſe eſſe eam per inferius fluere nec detineri debere. Huiuſmodi quippe defenſio fructibus nocumento foret: atque hæc duo conueniunt per ſeruitutes duarum ſpecierum, quarum vna eſt, aquam per fundum alterius in ſuum riuo ducere, de qua ſeruitutis ſpecie loquitur Pomponius *in l. Refectionis 11. §. ſi per tuum fundum ius eſt mihi aquam riuo ducere. ff. Comm. prædior.* Altera eſt, aquam ita ductam & in fundo ſuo exceptam ac ad vſum fundi adhibitam fluere nec eius fluxum ſiſtere, de qua loquitur Vlpianus *in l. 1. §. denique. ff. de aq. pluu. arc.* Atque notandum eſt, legem earum ſeruitutum mentionem facientem, eas fauorabiliter admiſiſſe, vtpote neceſſarias, præcipuéque declaraſſe abſque expreſſo titulo vſum & poſſeſſionem ſufficere, per hæc verba in prædicto §. *denique*, qui ea de re loquitur. *Sanè in ſeruitutibus hoc idem ſequitur, vt vbi ſeruitus non inuenitur impoſita, qui diu vſus eſt ſeruitute, neque vi, neque clam, neque precario, habuiſſe longa conſuetudine velut impoſitam ex iure ſeruitutem videatur.* Quæ generalis quædam regula eſt in facti ſpecie prædicti iudicij, vbi defectus expreſſi tituli huiuſmodi ſeruitutis arguitur, quam Faber prætendit, putà deducendæ aquæ è viis per pratum Dureti, & ex eo in pratum Fabri inferius. De eo adhuc expreſſior diſpoſitio eſt *l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æſtiu.* Si Duretus dicere velit, ſe non teneri, vt pratum ſuum ingredi Fabrum patiatur, ad purganda incilia, quæ in eo ſunt, & faciliorem aquæ tranſitum efficiendi, abſque titulo, cuius defectum cumprimis notare voluit, cùm probè ſciat, titulo non opus eſſe ad ducendam & deriuandam aquam ſub longa poſſeſſione, ei ſatisfit per prædictum §. *ſi per tuum fundum.* In quo expreſſè dicitur, ſi per tuum fundum ius eſt mihi aquam riuo ducere: tacita hæc iura ſequi, vt reficere mihi riuum liceat: vt adire, quà proximè poſſim ad reficiendum eum ego, fabríque mei. Tantundem ait Vlpianus *in l. Item ſic poſſunt. 3. §. qui habet hauſtum, iter quoque habere videtur ad hauriendum ff. de ſeru. ruſtic. prædior.* Atque ad hunc effectum valet regula, quæ ponitur *in l. 1. ff. de iuriſdictio. omn. iudic.* conceſſionem antecedentis neceſſariò præſupponere conceſſionem conſequentis, abſque quo prædictum antecedens inutile foret, prout doctè ſcripſit Baldus *ad l. Quamuis. Cod. de fideicommiſſis.* Adeò vt hoc articulo poſito, putà abſq; titulo poſſeſſionem meam ducendæ aquæ validam eſſe, itémque hanc ſeruitutem continuam eſſe, & decennio præſcribi, prout in propriis ſpeciei noſtræ terminis Imperator Antoninus ait *in l. ſi aquam*

Seruitutes deriuandæ aquæ in pratum ſuum & ea purgandi pratum ſuum exonerandi, neceſſariæ, legitimæque ſunt, & eandem ac [illegible] rationem habent.

Seruitutes quæ abſque titulo acquiruntur.

per poſſeſſionem Martialis eo ſciente duxiſti, ſeruitutem exemplo rerum immobilium tempore quaſiſti. Cod. de ſeruit. & aqua, & *in l. ſi quis diuturno vſu & longa quaſi poſſeſſione. ff. ſi ſeru. vindicet.* in contrarium ampliùs valida reſponſio dari non poteſt: etſi quis dicere velit, ſeruitutem ingrediendi pratum Durreti & purgandi incilia diſcontinuam eſſe & alterius generis, neque adeò facilè & breui tempore præſcribi poſſe: cùm enim præcipua ſeruitus obtineat, hæc acceſſoria neceſſariò inſequitur, nominatim verò, ſi abſque hac prior inutilis foret: iſque veriſſimus textus eſt *d. §. ſi per tuum* & *§. qui habet* ſupra allegati. Adde, quòd nos in poſſeſſorio verſamur, in quo partibus frui licere debet, eo modo quo frui reperiuntur. Præterea pro maiore differentia prædictorum Arreſtorum 5. 6. & 7. & de ſylua Chagniaci cum hac facti ſpecie, ius commune huiuſmodi ſeruitutibus reſiſtit, quæ prædictis quatuor Arreſtis reiectæ fuerunt & reprobatæ: rationi quippe non conuenit, abſque vlla cauſa poſſeſſionem acquirere ingrediendi fundum meum, fructus colligendi, herbam meam tempore interdicto depaſcendi, reditum impediendi, in eo venandi & ligna cædendi me inuito. Textus expreſſus eſt *in l. vt pomum decerpere liceat, & ſpatiari in alieno poſſimus, ſeruitus imponi non poteſt. ff. de ſeruitutibus.* Ver:lm in facti ſpecie, de qua agitur, ſeruitus licita eſt & admittitur per prædictum *§. ſi per tuum.* Tandem in ſpeciebus prædictorum Arreſtorum, ſeruitutes reales non ſunt: nam hic fundo dominante & ſeruiente opus eſſet: verùm in hac facti ſpecie & Trunellorum, ſeruitutes propriè reales ſunt, & pro ſeruitio fundorum partium, quos vtraque pars proximos ac vicinos poſſidet. Alioquin & prædictis fundis non extantibus, ſeruitutes acquiri non poſſunt, etiamſi poſſeſſio duorum millium annorum ſpatio duraſſet. Textus in id expreſſus eſt *in l. ſi aliena res. §. hoc iure vtimur*, & *in l. quadam ff. de acquir. rer. dom* Facit *l. Et ſi fortè. §. Hæc autem actio. ff. ſi ſeruit. vend.* Quod ſufficiet ad concludendum, facti ſpeciem prædictorum Fabri & Durreti ſimilem eſſe ſpeciei prædictorum Puy & Trunellorum, de quibus iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, prout præcedenti capite continetur. Nota, qua prædictus Iudex perſtrictus fuit, qui reformationem, à qua appellatum fuit, inſtituit, In peroratione ab Aduocato quodam facta fuit, qui cogitare debuerat, quantum honori eius detrahatur, qui ita perorat & eius, de quo cauſam agit, aliter loqui, quàm honeſtè & attentè. Ad Iudicum nunc partem pertinet, quid ſuper eo iudicaturi ſint, animaduertere. Mihi equidem non conſtat, ſuper eo adhuc quicquam iudicatum fuiſſe. Iniquum enim eſſet & alienum ab officio, virtutem aliena iactura comprimere. Res tam aperta eſt, vt ſingulis pateat. Prædictus igitur iudex de errore à ſe non admiſſo ſeu ſe non erraſſe, certus eſſe debet, quem breui hac additione defenſum volui, cùm eum perpetuò procul à dolo & gratia atque ambitione egiſſe integrè repererim. Econtrà Aduocatus omnibus notus, quàm vilis eius honor & quàm peruerſum eius iudicium ſit, vt verè ei dici poſſit, quod Claudio dictum fuit: *καὶ σὺ ὁ γέρων καὶ μωρὸς.*

Seruitutes perſonales in fundo alterius reprobantur.

V. Conſuetud. Pariſ. artic. 79. & 80. de relationibus.

X.

Quæ ſupradicta vera ſunt, quando per teſtes conſtat de poſſeſſione ſeruitutis, qui dicant & deponant ſe bene noſſe, poſſeſſionem, quam viderunt, præſentibus, videntibus, & ſcientibus aduerſariis fuiſſe: prætendentem ſeruitutem in ipſorum præſentia dixiſſe & aſſeruiſſe, id iure ſeruitutis fieri, alioquin probatio legitima non foret ad obtinendam, ſuper ſimplici poſſeſſione indiſcreta, ſeruitutis declarationem, præcipuè verò in actibus meræ facultatis aut familiaritatis, veluti eundi & redeundi, vel paſcendi in fundo alieno. Eáque eſt *l. final. ff. quemad. ſeru. amitta.* eò quòd euenire poteſt, vt hi actus aliter fiant, & alio animo, quàm ſeruitutis acquirendæ, verùm ex indulgentia vicinali, amicitia, inſidiis, vi, vel alio modo, quod ſeruitutem nullo modo inducit. Atque in eo complures Doctores noſtri errarunt, nominatim Paulus de Caſtro *in l. Diuus. ff. de ſeru. ruſticor. prædior.* qui nullam differentiam conſtituunt inter actus meræ facultatis, & inter actus extra facultatem, veluti electioni alicui aſſiſtendi, iuriſdictionem exercendi, & alios actus, quorum executio & poſſeſſio interdum ſolidum ius inducit: non verò in actibus meræ facultatis, veluti paſcendi in fundo alterius: ad id enim vel poſſeſſione immemoriali ea de qua ſupra, citra interuallum vel interruptionem, opus eſt vel titulo cum poſſeſſione ſimplici: atque tum titulus probationem & interpretationem poſſeſſionis perfectam facit, putà eam iure ſeruitutis conſtitutam per doctrinam Pauli *in l. ſeruitutes 4. ff. de ſeruitutibus.* & Felini *in cap. de quart. de præſcript.* Eáque ſpecies eſt litis, quæ iudicata fuit 15. die Octobris 1530. & Arreſto de 21. die Iulij anno 1531. inter Ioannem Rapalium actorem vel petitorem Saluæguardiæ ab vna parte, & Georgium Durantelium & Ludouicam Guyotiam vxorem ipſius, reos ab altera parte ſuper ipſorum poſſeſſorio ſeruitutis nomine Campaniæ, prætenſæ à reis & negatæ ab actore, putà paſcendi pecoris in prato prædicti actoris ſito, in loco, qui dicitu, Foris. poſt primam herbam collectam, quæ eadem controuerſia eſt quæ ſupra poſita de prato D. Imberti Rupellæ. Verùm exitus planè contrarius fuit. Nam ſuper ſimplici poſſeſſione cum antiquo opponentium titulo, prædicto Arreſto dictum fuit, eos in poſſeſſione prædicti iuris & ſeruitutis Campaniæ in prædicto prato Foris manutenendos, eóque iure adhuc hodie vtitur Philippus Ganieus Aduocatus Regius Foroſeguſienſia, dominus de Foris, ſucceſſor reorum ſeu opponentium.

Differentia ſeruitutum & modus eas probandi.

XI.

Quæſtio agitata fuit & ampliata coram Iudice quodam Regio Pictauienſi inter duos vicinos, eò quòd vous eorum de nouo columbarium excitaſſet, cuius columbæ volarent & paſtum in alterius fundo quærerent: is interdicto poſſeſſorio experitur dicens, ſe in poſſeſſione fundi ſui ab huiuſmodi ſeruitute paſcendi liberi turbari. Dominus columbarij excipit & ait, ſe prædictum columbarium in ſuo ædificaſſe, ſeque id facere potuiſſe ad compendium exinde faciendum, eo tamen facto nullo modo ſe rem vicino ſuo incommodam & in odium

Columbarium citra vicinorũ conſenſum de nouo excitari poteſt, neque de eo vicini conqueri poſſunt.

eius

eius facturum cogitaſſe. Quòd ſi vicino ſuo id minimè placeret, ſed ex eo damnum perciperet, d. eo eum conqueri non poſſe. Negabar id ſe inuidia aut æmulatione ductum feciſſe, prout præſumi non poſſet, compendio, quod ex eo faceret, inſpecto, vt ait Accurſius in Gloſſa ad hæc verba, *non teneri me*, ad *§. vlt. l. fluminum. de damno infecto*: *Semper*, inquit ille, *præſumitur, quod non faciam animo nocendi.* Prædictus index ſuper hoc conflictu interdictum admittit, & dominum columbarij condemnat ad ſulnendam ſingulis annis prædicto experienti interdicto, pro tempore quo prædictum columbarium in integro ſtatu ſuo permanebit, & interdicto experiens proximum fundum poſſidebit, certam quantitatem minutorum granorum. Reus ad id condemnatus appellat eámque appellationem in Parlamento Pariſienſi perſequitur, vbi Arreſto dictum fuit, malè iudicatum & reus ab interdicto cum expenſis, damnis & intereſſe abſolutus fuit. Aliud foret in ſepto cuniculario & leporario, qui plus damni, quàm columbæ inferunt, prout notatur in *Arreſto 30. tit. de iuribus nominicalibus* ſuprà. In hac materia, retenta ſupra poſita facti ſpecie, compluſima conſideranda veniunt, quæ deſumta ſunt ex doctrina Vlpiani *in l. Fluminum. in fin.* & L. Proculus 26 & Pauli *in l. Treb.* 21. *ff. de dam. inf.* Primum eſt de intereſſe & damno dato vicino ſuo ex nouo quodam opere. Secundum eſt de ſpecie quadam damni, cuius nomine conqueri aut vlciſci ſe, niſi detecta inuidia quadam, nemo poteſt. Tertium eſt, quando manifeſtum ſeu eminens damnum eſt. De primo Vlpianus *in d. §. vlt.* ait, duas diuerſas quæſtiones dependere, quarum vna hæc eſt: in domo mea puteum aperio, quo aperto venæ putei alterius præciſæ ſunt, an teneat? Non ſanè: neque enim exiſtimari operis mei vitio damnum tibi dari in ea re, in qua iure meo vſus ſum. Altera facti ſpecies prædictæ *l. Proculus*, hæc eſt: Iuxta tua ædificia habeo ædificia, quæ ſuppreſſa poſſedi & aërem proſpectúmque liberum tuis conceſſi: Item proprium locum habeo ad excipiendam, colligendam & cuſtodiendam aquam, cuius deſcenſum & ductum in tuum paſſus ſum. Si ædes meas altiùs tollam, quàm more ſolito, eine tu intercedes ſub hoc prætextu quaſi eo facto luci, aëri liberóque proſpectui domus tuæ officiam? Si aqua mea in vſum meum vti velim & eam tibi abducere me oporteat, poteríſne id impedire, dicens, me tibi commodum, quod ex eo percipis, adimere? Non ſanè, nihil enim dici poteſt me citra inuidiam & damni inferendi animum facere id, quod bono meo facio. Altera pars primi huius articuli à ſuperiore differt: putà, ſi tam altè fodiam in meo, vt paries tuus proximus ſtare non poſſit & ruinam minetur, damníne infecti ſtipulatio cõmittetur, vt vel ei intercedens vel damno facto, damna & intereſſe tuum petas? Ita ſanè, ait Vlpianus in prædicta *l. Fluminum. §. vlt.* Nam etſi iure meo vtar nec quicquam faciam, niſi quod rei meæ commoditas & neceſſitas exigit, damnum tamen, quod infero nimis magnum eſt ac propterea in conſiderationem venit. Secunda pars eſt, iuxta ſententiam Trebatij *in d. l. Trebatius*, etſi aliquo modo vicino meo dãnum inferam in eo, quod de nouo in fundo meo ipſius proximo facio, tamen damnum non adeò magnum eſt, & compendium quod exinde facio, quóque ad id faciendum permotus fui, magnum eſt & conſideratu dignum, prædictus itaque vicinus conqueri non poteſt: veluti ſi colũbarium de nouo ædificatum fuerit, vicini damnum, cuius ratio haberi debeat, inferri ſibi ea re allegare non poſſunt. Poſtremum & tertium deſumtum eſt ex fin. prædicti *§. vlt.* & ex eo, quod ſuprà dictum de puteo tam altè effoſſo, vt paries vicini ſtare non poſſit.

Septa cuniculorum & leporaria veniam excuſari non poſſunt.

Quando in ſuo fundo quod ſieri poſſit, in vicinum ſuo præiudicium.

V. *Conſuetud. Pariſ. artic.* 69. & 70. & notata ad § 32. *Tit. 2. lib. 13.*

TIT. II. DE VSVFRVCTV.

ARRESTVM I.

VSuſfructus mulieri liberos habẽti relictus, de ſola prærogatiua intelligi debet & limitari ad ſuſtentationem eius & alimenta *, prout dictum fuit Arreſto Pariſienſi, 14. Auguſti 1550. & plenè ſcriptum extat *in tit. de morte ciuili*, in Arreſto, quod incipit: *Par expres.* Eáque doctrina eſt Bartoli ſingularis *in l. Titia. §. fin. ff. de leg.* 2. & Gloſſæ & Doctor. *in Auth. Hoc locum. C. ſi mul. ſecund. nupſ.* Dubium magnum fuit, vtrùm vidua doariaria & vſufructuaria mortuo marito ſuo, prædicto iure vſufructus & doarij poſtulare & exigere poſſit recognitiones noui domini, & ad ſecundas nuptias tranſiens atque in prædicto doario & vſufructu ſuo permanens, tributum in quatuor caſibus putà, matrimonij filiæ, itineris tranſmarini, captiuitatis & carceris bellici & nouæ equeſtris dignitatis? Quantum ad hos quatuor caſus, quibus nonnulli adiunxerunt caſum noui acquiſiti commodo & bono domanij domini, dubium non fuit, omnéſque tenuerunt, huiuſmodi debita perſonalia eſſe, neque poſſe neque debere tranſgredi dominos proprietarios, prout ait Maluerius *in tit. de tributis*, & præcipuè obſeruatur, quamuis huiuſmodi iura tributi in quatuor caſibus, & recognitionis noui domini, fructus ſint, ac inſtar fructuum ad vſufructuarium pertinere deberent, nihilominùs quia huiuſmodi ius ſingulare eſt & domino proprietario proprium, in eo doariaria & vſufructuaria nihil prætendere poteſt, vtpote ab vſufructu alienum. Idque notatur ad *l. Item apud Labeonem. §. ſi vſumfructum. de iniuriis*, quinimò prædicta iura adeò perſonalia cenſentur, vt ad alterius vtilitatem quàm domini proprietarij impendi non poſſint, vt pro alieno ſuccurſu quantumcunque familiaris, aut propinqui, ſed duntaxat pro eo, qui verè dominus eſt. *In commentario Conſuet. Borbonienſis* id declaratur in *§. 3. 5. 6.* Expecto de eo Arreſtum Pariſienſe ſuper controuerſia ſimili inter viduam defuncti domini Poncenati, doariariam *de Chengy* ab vna parte, & ſorores & heredes prædicti defuncti.

Vſuſfructus à marito vxori ſuæ relictus liberis exiſtentibus.

Vtrùm iura recognitionum noui domini & tributi in quatuor caſibus à doariaria & vſufructuaria peti poſſint?

*Quæ tamen per manus ſuas accipere poteſt, vt tenet Bartolus *in Auth. Hoc locum*, hic allegata, *num.* 8. Ioannes Andreas *in addit. Speculatoris tit. qui fil. ſint legit. num.* 54. *in fin.* Angelus *in l. 1. ff. Rer. amotar.* Alexander *in l. nemo poteſt, num.* 15. *de legat.* & ibi Alciatus *num.* 36. Franciſcus Aretinus *conſil.* 40. Philippus Decius *conſil.* 418. *in* 4.

*dubio,& conſil.476.num.*4. Stephanus Bertrandus *conſil.* 369.*circa fin.lib.*1.atque in hoc plus commodi eſt,quam ſi maritus vxori ſuæ ſimpliciter alimenta legaſſet, quæ per manus heredis accipi debent,fructus vero propria autoritate,*l.Fundi Trebatiani ff.de vſufr.legat.* Cæterùm limitatio & reſtrictio,de qua hic agitur, locum quoque habet in matre teſtatoris,æque ac in vxore ipſius,prout definitur ab Angelo *in d.Auth. Hoc locum & conſil.*105. *volum.*2.Paul.Pic *in repetit.§ fin.l.Titia. Cum teſtamento de legat.*2. Stepha.Bertrand.*conſil.*30.*lib.*1.*editio. anno* 1535. Molineus *in annotationibus ſuis ad Alexandrum conſil.* 57. *lib.*3.Idem,ſi auus nurui ſuæ,exiſtentibus ex ea nepotibus huiuſmodi legatum relinquat,prout tenet prædictus Molineus(qui refert ita ſe conſulu ſſe) *ad Philipp. Dec.conſil.*454. Tertio hæc deciſio non tantum locum haberet,exiſtentibus liberis, verum etiam quando iis deficientibus maritus matrem,fratrem vel ſororem ſuã inſtituit,& vxori ſuæ omnium bonorum ſuorum vſumfructum legauit, ſi ſtamus ſententia Petri de Anchar. *Conſil.*-37.*verſ.reſtat dubium.* Verum contrarium defenditur a Bartolo & Ioanne de Imola *in d.l.Titia.*9.*fin.* Angelo *conſil.*338.*& conſil.* 172.Alexandro *in præalleg. conſil.* 57.*lib.*3.*& conſil.*42 *in fin.lib.*2. Sunt qui tenent, quod hic de vxore dicitur,de marito quoque intelligendum eſſe,quem vxor dominium & vſufructuarium omnium bonorum ſuorum reliquit,Baldus *in d. Authentic. Hoc locum, in fi.* Ioannes Nicolai *l Generaliter,num.* 32. *Cod. de ſec.nupt.*& alij allegati a Franciſco Mantica *lib.*9.*de coniectur.vlt.volunta.tit* . *num.* 10. Verum eadem nõ ſubeſt ratio,quandoquidem pater vſufructuarius eſt bonorum liberorum ſuorum *l.*1.*C de bon mater* V. boerium *quæſt.* 194.*num.*5.Porro contra hæc ſententia & deciſio locum minime habet,quando tantum certæ rei vſuſfructus vxori legatus fuit, Bartolus *in d.l.Titia cum teſtamento.§. fi de legat* 2.*& in d.auth.Hoc locum,num.*8.Baldus *in l. Hac edictal .§ Huiuſmodi in fin in ant pen lectura. Cod.de ſec. nupt. & conſil.*1 . 0 *in fin lib.*3.Guil.Benedict.*in verbo.cætera bona, num.* 31.*in fin* vel etiam media pars omnium bonorum teſtator. Bertrandus *conſil.*57.*num* 2.*lib.*1. vel maritus volu[illegible] vxor ſua onera hereditaria ſubiret, Bertrandus *in præalleg conſil.*36.*lib.*1.Molineus *in annot.ad Philip. Dec in d.conſil.*418.Mantica *loco præallég.num.* 31. vel vt ea aleret liberos ſuos,Bertrandus *conſil.*369.*lib* 2. Idem, ſi addidit,eam poſſe de omnibus fructibus diſponere, & eos citra vllam exceptionem retinere. Marian. Socinus ſen or *inter conſilia Barth Soci.conſ.*1.*lib.*4.Molineus *ad Dec.d.conſil.*454.vel ſi liberos ſuos mortua ſeu poſt mortem vxoris ſuæ ſuſtinuiſſet,Paulus de Caſtro *conſil.* 460.*lib* 2..Molineus *in proxime citato loco.* Regula quippe locum minime habet,vbi ex teſtamento aperte de voluntate teſtatoris conſtat. Verum in eo conjecturis concludentibus opus eſt,neque ſufficeret, ſi teſtator vxori ſuæ integrum vſumfructum omnium bonorum ſuorũ reliquiſſet,vt ait idem Molineus *ad Alexandr. conſil.*56 *lib.*3.*& ad Phil.Dec.d.conſ.*418.vel iis verbis vſus fuiſſet. *Eo fruatur & fructus ſuos faciat*, eo quod hæc verba plus quàm ſimplicem vſumfructum non inferunt, vt ait Chaſſanæus *conſil.*11.*num.*16. Concluſionis loco notabitur,hanc deciſionem minime locum habere tum, cum liberi ante matrem ſuam defunguntur & decedũt: hoc caſu quippe ea integrum vſumfructum habet, licet ei quis ſubſtitutus ſit,iuxta doctrinam Bartol. *in l. Si ſtat.Quib mod.vſuſſ.amitt.& in l.ſi ita ſcriptum fuerit.D.de manum.teſtam.*& aliorum allegatorum à Mantica *num.* 19.vel ſi bona ob delictum liberorum confiſcata fuiſſent,Cuttius ſenior,*conſil.*14. T.

II.

Manus iniectio ad petitionem creditoris facta in bona, quorum debitor proprietarius eſt,& alter vſufructuarius.

Viceſima quarta Iulij 1584. in Parlamento Pariſienſi in magno Auditorio D. Harlæo primo Præſide ſedente, auditi fuerunt Villerius Aduocatus Petri Morandonij, appellantis à ſententia quadam,quæ data à D. Boüino Conſiliario in Curia Parlamenti Præſide iuri dicundo Claromontij conſtituto poſt conſeſſum Comitiorum ſeu Maiorum dictum Claromontanorum, & Seruinus Aduocatus Margarethæ Archimbaudiæ,viduę Antonij Vigeralij appellatæ ab altera parte,vbi prædictus Villerius propoſuit,prædictum Morandonium creditorem eſſe Franciſci Vigeralij filij Antonij Vigeralij, qui teſtamento prædictum Franciſcum filium ſuum vniuerſalem heredem ſibi inſtituit & prędictæ Archimbaudiæ vxori ſuæ ob ſeruitia & officia,quæ ſibi præſtiterat, vſumfructum omnium & ſingulorum bonorum ſuorum legauit, atque quò ſibi ſolueretur, quod prædicto Morandonio deberetur, eum bona prædicti Franciſci debitoris ſui pignori capi curaſſe,prædictę verò captioni prædictam viduam ratione vſuſfructus ſibi legati interceſſiſſe,ſuper ea re partes auditas fuiſſe corã prædicto domino Boüino, qui ſententia declarauit, prædictam viduam vſuſfructuariam iuſta de cauſa ſeſe oppoſuiſſe, & decreuit manum à fructibus captis laxandã, eámque vſufructu ſuo iuxta teſtamentum defuncti Antonij Vigeralij mariti ſui fruituram; ſaluo Morandonio creditori propter debitum ſuum agendi iure aduerſus Franciſcum Vigeralium ſuper proprietate bonorum, de quibus agitur, eorúmque iudicis decreto & authoritate adiudicandorum,ſub conditione tamen & onere vſuſfructus prædictæ viduæ: ab eo prædictus Morandonius appellauit & concluſit Grauaminum ſuorum loco dixit,debitum ſuum liquidum eſſe & extra controuerſiam,quod ſi vſuſfructus vniuerſalis ſit totius hereditatis, teſtatorem & patrem Franciſco filio ſuo legitimam portionem cum fructibus liberam & immunem ab omni onere relinquere debuiſſe, per *Auth. Nouiſſima.de inoſ.teſta.* eámque legitimam creditorem æquè ac cætera,quæ filius prętendere poſſet,capere poſſe. Præterea notoriè in iure obſeruari omne legatum vſufructus vxori exiſtentibus liberis relicti,reſtringi & limitari oportere ad alimenta prædictæ mulieris, iuxta qualitatem ipſius,reſiduo filio heredi relicto,prout ait Bartolus *ad l.Titio.§.fi. de leg.* 2. Igitur appellantem intermittere non potuiſſe, quominus prædictam manus iniectionem perſequeretur,atque ita ſe indemnem præſtaret,& ſolutionem conſequeretur æris ſui, ex iuribus, quę ad prædictum heredem proprietarium pertinent. *Seruinus* pro appellata in oppoſitione ſua perſtitit & dixit,prædictum creditorem appellantem ad proprietatem agere potuiſſe,non verò ad fructus:ac licet dici poſſit, prædictum Franciſcum filium & heredem iure prædicto teſtamento contrauenire potuiſſe, tamen cùm horum nihil fecerit, ſed è contra officio obedientis filij perfunctus patienter iudicium patris ſecutus ſuit,prout facere debuit, per *l. qui quod per legem Falcidiam.ff. Ad l.falcid.l.Parentibus in fin.Cod.de inoffic.teſtament.* ac per conſequens neceſſariam,ſi de nullo conqueritur,creditorem ſiue pro ſe ſiue pro filio agere non poſſe. Qui ſi querelam de teſtamento inſtituere voluiſſet,& legitimam cum fructibus recuperare, quã poſt mortem patris ſui fruiteretur,vel etiam ad prædictam rigidam reſtrictionem deuenire, eum veluti heredem vſufructuariæ aliunde cõpenſare debuiſſe,iuxta doctrinam eorum, qui ſcripſerunt ad *l.vxori meæ* 37.*de vſufr.legat.*& ad prædictam *Auth. Nouiſſima.* eò quòd legatum vſuſfructus ad onus heredis pertinet. Abſque eo non excedit dodrantis æſtimationem, facta computatione iuxta ſententiam Iuriſconſultorum ad *l.omnium.ff.de vſufructu.* Nominatim verò hoc in caſu notabilem eſſe *l. Hereditatum computationi.ff. Ad l.Falcidiam*, qua legatum

Creditor iuribus debitoris ſui vti non poteſt, quibus is facile carere poteſt.

vniuer-

Digitized by Google

Ad æſtimandum vſumfructum ætas vſufructuary cõſideranda eſt.

vniuerſale vſusfructus, de quo agitur, immodicum eſſe, & tempus quo durare poterit excedere non debet, habita ratione ætatis vſufructuariæ, quæ 60. anoorum eſt. Igitur, ſi filius patris voluntatem ſecutus eſt, his rationibus motus, aut pietate ductus, aut quia noluit petere, quòd fortè ei debebatur, ſiue quod aliunde viuere poſſet, ſiue etiam quia liti immiſcere ſe nollet, neque coouertere & contradicere compenſationi, quam mater petere potuiſſet, certum eſſe creditorem controuerſiam & diſputationeio mouere non poſſe, quam filius proponere & agitare noluit. Notabiles eſſent, eximiæ & ſpirantes rationes prædicti Seruini Aduocati quæ tum ab eo auditæ fuerunt, tam ex teſtamento Fuluij, de quo Cicero *in Oratione pro Cæcinna* loquitur, quàm ex Iureconſultis, *in l. ſi mulieri. ff. de vſufru. accreſc.*

Cvria Arreſto ſuo, quod pronuntiatum à prædicto domino Harlæo primo Præſide, die quodam Martis, 24. Iulij 1584. ex gratia appellatione citra multam in irritum deducta decreuit, id à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere.

Vide quæ ſcripſit Robertus, *rer. iudicatar. lib. 3. cap. 12.* D Maynardus *lib 7. Quæſt ſaur. notab. cap. 8* I.C.

III.

Vſusfructus à duobus retentus vel acquiſitus, pro parte dimidia extinguitur ſi vnus moriatur.

Maritus & vxor bona ſua in quendam cognatum donationis titulo conferunt, retenta certa penſione ſeu certo reditu frumenti, vini, pecuniæ & aliarum rerum annua, ad dies vitæ ſuæ, pro ſui ſuſtentatione, vel etiam retento vſufructu (citra penſionem) bonorum donatorum. Si vnus eorum moriatur: alter ſuperſtes nonniſi mediam partem penſionis vel vſusfructus retenti habere & conſequi poteſt. Textus hanc ad rem expreſſus eſt *in l. Dominus fructuario in fin. ibi, partium emolumentum, ex perſona vita decedentium, ad dominum proprietatis recurrit. ff. de vſufructu.* Et quò ad penſionem alimentariam, textus eſt *in l. Alimenta. §. Baſilica. ff. de alimentis & cibar. legat.* & d ct. per Bartolum *in l. Re coniunctis. ff. de leg. 3.* Atque ita * iudicatum fuit Arreſto Gratianopulitano, 8. Iunij 1459. pro Stephano de Plaſtrn reo, aduerſus Annam Vicernam viduam.

* Eáque deciſio eſt Guidonis Papæ *quæſtio. 104.* quæ locum non habet in vſufructu duobus re & verbis ſub onere quodam perſonali coniunctis relicto. Angelus *Conſil. 153. incipit, Ruſticus.* vbi loquitur de teſtatore quodam, qui vſumfructum quorundam fundorum duobus Monachis reliquerat, quamdiu in Monaſterio certo permanſiſſent. & ibi diuino cultui miniſtrarent: & definit, morte vnius partem alteri accreſcere.

IV.

Vſusfructus incendio extinctus.

In quadam facti ſpecie combuſtæ domus, in qua vidua ius vſusfructus & doarij habebat, heredes verò proprietatem, quam heredes illi reædificant & refici curant: prædicta vidua in ea habitationis ius ſibi competere contendit, & iure vſusfructus ſui in ea commorari vult, oblatis ſumtibus & impenſis meliorationis: dicens quoque non omnia combuſta fuiſſe, verùm cellam & puteum igne liberatos præter aream, in qua domus erat, remanſiſſe. Heredes aiunt, ex huiuſmodi incendio neque areæ neque cæmentorum vſumfructum deberi, *l. Repeti. § rei mutationem. ff. Quib. mod. vſufr. amitta.* & vſumfructum ex eo peremtum, *l. Seruitutes, §. ſublatum ff. de ſeruitut. vrb. prædior.* Arreſto Pariſienſi dictum fuit, cellæ & putei prouentum ſeu reditum certa ſumma annua æſtimandum, quæ viduæ pro doario & vſufructu ipſius ſoluetur, eáque quò ad cætera repulſam tulit.

* V. Robertum *lib 4. rer. iudicat. cap. 8.* & Maynardum *lib. 4. cap. 8.* I.C.

V.

Vſusfructus profeſſione non extinguitur.

Si vſufructuarius aliam religionem, quàm Mendicantium, profiteatur, ea profeſſione vſusfructus non finitur, neque durare ceſſat, per Gloſſam *in Auth. idem eſt in vs. in verb. ex lege.* ibi, *item ſi pater fructuarius monachatur. Cod. de bon. quæ liber.* Ita iudicatum fuit, Arreſto Gratianopolitano, anno 1461.

Deſumtum ex *deciſio.* Guido. Papæ 477. *&* 595. I.C.

VI.

Vſusfructus patri vel auo malè adminiſtranti adimitur.

Arreſto Curiæ Burdegalenſis, quod datum 18. Ianuarij 1521. iudicatum fuit pro Antonio Aira ripa, aduerſus auum ipſius vſufructuarium & nonnullis bonis aduentitiis prædicti Antonij abutentem, prædictum auum ab adminiſtratione & vſufructu prædictorum bonorum repellendum, neque admittendum ad oblationem ſatiſdationis: ſaluo ei iuſta taxa ſeu æſtimatione alimentorum pro qualitate ipſius iuxta ſententiam Socini *in conſil. 34. quæſtio. 4.* quæ tamen communi contraria eſt, qua tenetur, ſi de bonis agatur, in quibus pater vſumfructum habere debet, eum pro mobilibus ſatiſdare teneri: atque hoc inter patrem & filium admittitur *per l. Iubemus*, & ibi Bartolus & Doctores. *Cod. ad Trebellia.* Quòd ſi pater ſatiſdare non poſſit, Iudex ex officio decernere poteſt, vt prædicta mobilia in poteſtate & adminiſtratione mercatoris cuiuſdam idonei deponantur, qui ea non otioſa relicturus eſt: verùm benè collocaturus: cuius vſusfructus patri relinquetur, poſteaquam priùs alimenta liberorum exinde detracta fuerint, *l. Si quis a liberis. ff. de liber. agnoſc.*

Pater pro mobilibus ſatiſdare tenetur.

VII.

Vſufructuarius interdicto vnde vi experiri poteſt.

Arreſto Burdegalenſi, quod datum, 12. Octobris 1548. dictum fuit, viduam vſufructuariam poſt mortem mariti ſui poſſeſſione deiectam, reſtitui debere. Vſufructuarios quippe naturaliter poſſidet *l. Naturaliter, in pr. ff. de acquirend. poſſ.* & ibi Gloſſa *& l. poſſeſſio. eod.* Ac eapropter interdicto *vnde vi*, quod nos *Redintegranda* appellamus, experiri poteſt, ſi poſſeſſione deiiciatur, vel etiam quò minus frui poſſit, impediatur, *l. 3. §. vnde vi, & §. pertinet. ff. vnde vi.*

VIII.

Vſusfructus patri acquiſitus, quando proprietas ad filium ſpectat, ſi conſolidetur.

Viceſima tertia Iulij 1530, Arreſtum Burdegalis datum fuit, Præſide tum defuncto domino Boërio, inter Gaucherum Alexandrum mercatorem Petrocorienſem & vxorem ipſius, petitores in auctione publica ab vna parte, & Rudolphum *du Bois* filium debitoris, ſuper quo prædicta auctio ſiue ſubhaſtatio inſtituebatur, opponentem, ad finem diſtractionis, ab altera parte: quo Arreſto dictum fuit, vſumfructum bonorum haſtæ publicæ ſubiectorum ad patrem debitoris pertinentium, vendendum & adiudicandum ad dies vitæ patris, filium verò proprietarium ab exceptione ſua depellẽdum,

29. Martij 1530. pro conductione maioris vectigalis ſeu Conſuetudinis prædicti loci pro Nicolao Rondelio Theſaurario Ciuitatis, aduerſus Ioannem Aldeum. Ac cùm tempore confirmationis elapſo, quidam nomine Ioannes Iolius licitaturum veniſſet: altero Arreſto, quod datum 7. Septembris, à licitatione depulſus fuit, vtpote qui nimis tardè veniſſet. Vnde ſequitur, admiſſa cautione, poſteriorem quoque admitti & priorem liberari: alioquin priorem obligatum manere. Baldus *in conſilio ſuo Papiæ ſeu Ticini dato* & ſuperiùs allegato, & Bartolus *in d.l. Licitatio.* Salycetus *in gloſſ. in l. penes. Cod. de vectigal. & commiſſ.* prædictus Baldus *conſil.* 191. hanc materiam tractarunt. Inſignis quæſtio eſt, vtrùm huiuſmodi determinatio in licitationibus obſeruari debeat, quæ haſtis publicis decurſis fiunt? Conſtitutio publicata anno 1551. *artic.* 8. ait, poſteriorem licitatorem ad conſignandus nummos & deponendos apud huiuſmodi mercatores vel alios, quos petitores ſubhaſtationum & opponentes deſignaturi & electuri ſunt. Quod ſi poſtremus licitator ſoluendo non exiſtat & tum, cùm cogitur, bonis ad carceris pœnam euitandam, prout facere poteſt, cedat, quidnam ſubhaſtationi inſiſtens facturus eſt? Poteritne priorem licitatorem conuenire? poteritne poſtulare, vt is citetur & ſuæ adiectioni ſtare cogatur? Per doctrinam Bartoli ad *d.l. Licitatio*, ſi vltimus licitator adiectioni ſuæ ſatisfacere non poſſit, pro priore decretum pronuntiari debet, qui maiori adiectione, quàm ſua liberari non poteſt. Eáque eſt deciſio formalis *in d.l. Sabinus.* Iniuria ſanè prædicto priori licitatori fiet, ſi de nouo auctionis publicatio ad nouam loco vltimi licitatoris qui fruſtratus eſt, licitationem conſequendam fieret, quandoquidem in iſtius defectum prædicto priori ius acquiſitum fuit, quod ei adimi non debet. Verùm, ſi hoc acceptare nolit, neque adiectioni ſuæ ſeu licitationi ſtare: poteritne ad id cogi? In eo dubium eſt & ſententiarum conflictus reperitur. Bartolus ſupradicto loco putat, eum cogendum eſſe. Alij aiunt, id in vectigalibus Regiis locum habere, non verò in ſubhaſtationibus immobilium. In vectigalibus Regiis, poſtremus licitator non ſoluendo exiſtens nec fideiuſſorem dare valens, liberatur, ſoluta temeraria ſua licitatione, & ad prioris adiectionem reditur. Non item in ſubhaſtationibus, in quibus planè diuerſa ratio obtinet. Alij diſtinguũt, & aiunt, quòd retenta ſupra poſita facti ſpecie, de poſteriore non ſoluendo exiſtente, ſi præcedens decretum acceptare velit, vt ſuprà dictum, proceditur: ſi nolit, vt in caſu poſteriore, neceſſe eſt, vt rationes ſuas alleget: quòd ſi quippe nullas habeat, ad id cogi poterit. Rationes, quas proponere poteſt, hæ ſunt: Se tempore adiectionis ſuæ pecuniam numeratam habuiſſe, quam impendere volebat, poſtea verò, cùm ab adiectione ſua per poſteriorem licitatorem deiectum ſe videret, pecuniam ad alias res impendiſſe, nec in poteſtate ſua amplius extare, vel etiam cum altero contraxiſſe, cui eam ſoluere ſe oporteat. Id quod admittendum & omnem doli præſumtionem excludere videtur, adeò ne hoc caſu poſterior exoneretur, prior verò eum in modum ſeſe excuſans oneretur. Quod ſi ita

Poſteriore licitatore non ſoluendo exiſtente, quando & quomodo prior in ſubhaſtationibus repeti & conueniri poſſit?

Excuſationes valida & legitimæ prioris licitatoris requiſiti & repetiti in defectum poſterioris.

eſt, qua ratione petitores vel etiam opponentes creditores indemnes præſtabuntur damno, quod ex hoc defectu orietur, conueniéntne poſteriorem, qui deficit propter temerariam licitationem? Non quidem ſtatim à primo limine, ſed priorem priùs conuenient, vt ſciatur, vtrùm eam acceptare, an verò recuſare velit: huiuſmodi quippe temeraria licitatio in ſubhaſtatione fundorum priuatorum obſeruari non debet. Verum igitur eſt, rationes prædicti licitatoris prioris, ſi ſufficientes ſint, veluti modò dictæ, admittendas eſſe eúmque excuſare: ex qua ratione dicendum, ad nouam publicationem & nouas licitationes, ſi fieri poſſit, procedendum eſſe. Quòd ſi verò validas & legitimas rationes non alleget, ex decreto res ei adiudicari debet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 19. Nouembris anno 1530. pro domino Caſtillonio. Item ſi iterata hac publicatione defectus ex prædicta temeraria licitatione progrediens velari non poſſit, & pretium aliqua parte diminuatur, quæritur, vtrùm aduerſus temerarium licitatorem regreſſus detur? Actor & opponens ope conſequendorum reliquorum præteritorum pretij minoris reperti deſtituentur: nonnulli eorum in ordine vltimi erunt, neque iis refundi quicquam poterit, eò quòd prædictum pretium omnibus non ſufficit, prout ſufficeret, niſi poſtremus licitator impediuiſſet. His caſibus, ſi diligentia aduerſus ipſum adhibita fuerit in conſignando, quouſque non ſoluendo reperiretur, ac poſtea aduerſus priores licitatores, qui validas rationes oppoſuerunt, aliáque requiſita impleuerunt, rectè videtur, abſque dubio poſteriorem huiuſmodi licitatorem in dicta damna & intereſſe teneri, reliquóſque, qui à temeraria ipſius licitatione proceſſerunt. Quod ſi verò nihil horum factum, nulla diligentia huiuſmodi adhibita fuerit, tam aduerſus eum, quàm in ſubſidium aduerſus priores licitatores, verùm his omiſſis ſimpliciter publicatio repetita fuit, prædictus temerarius licitator in nulla damna & intereſſe tenebitur: præſumetur quippe, ſi coactus fuiſſet, eum conſignaſſe & ſoluiſſe, itémque priores licitatores acceptaſſe. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro vidua Ludouici Balluëi, aduerſus domicellam Ludouicam Herouetiam actricem, menſe Februario, anno 1557.

III.

Publicani Regij ex conductione ſua generales clauſulas omnium obuentionum, multarũ, actorum & expeditionum iudicialium, confiſcationum, redituum, compendiorum, emolumentorum aliáque continente, multas, confiſcationes ex crimine falſæ monetæ eáque expoſita procedentes prætendere non poſſunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1277. inter Arreſta Magdalenæ.

Publicani rei falſæ monetæ multas imponere non poſſunt.

IV.

In Curiis ſupremis obſeruatur, publicanum pedagij à violatore, nonniſi quanti ipſius intereſt, petere poſſe, nec ad ipſum multã, ſed ad fiſcũ ſpectare, niſi expreſſè conuentum fuerit. Textus *l. Si quis. Cod. de vectigal. & publican.* in contrarium eſt, putà multam ad conductorem pedagij ſpectare. Pro prædicta Conſuetudine facit id quod notatur *in l. Creditor. Cod. de iur. emphyteut.*

Publicano cõmiſſum vectigalis non acquiritur.

Atque

Atque ita complaribus Arreſtis ſæpè iudicatum fuit.

V.

Ad conductorem non pertinent Monachi ſpolia.

Spolia monachi ad conductorem Abbatiæ vel Prioratus, niſi expreſſè dictum fuerit, non pertinent: eiuſmodi quippe obuentio eſt, quæ generaliter fructuum appellatione non comprehenditur: vt aliæ induſtriales & naturales obuentiones, & ita ait Oldradus *conſil. 198.* & Boërius *decis. 264. num. 7.* Et ita Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, vt ait *ſub fin.* prædictæ *deciſio.* Simile obſeruari debet in prouiſione Beneficiorum vel Officiorum, quæ nunquam in generalibus conductionibus ſubintelligitur, etſi hæc clauſula apponatur, *frui licere eadem forma & modo, qua dominus nullo excepto fruitus eſt*: per huiuſmodi quippe clauſulam prædicta prouiſio non intelligitur, tanquam ſpeciali nota digna, *l. Item apud Labeonem. §. Hoc edictum, ibi, ea enim. ff. de iniur.*

Nec prouiſio Beneficiorum.

VI.

Gubernatores ſeu Præſides prouinciarum immunitatem in præiudicium publicanorum Regis immunitatem præſtare poſſunt.

Ioannes Fourrilartus mercator Balliuiatus Vitriacenus, anno 1536. cùm quadringentos frumenti ſextarios vendendos Pariſios ſubuexiſſet: authoritate domini Ducis Guyſij, gubernatoris & Locumtenentis generalis Regij in Prouinciis ipſius Campaniæ & Brienſi, iter mutare & frumentum Moſonium ad eam annona inſtruendam deuehere coactus fuit, vbi tamdiu prædictum frumentum manſit, quouſque inter Regem & ipſius aduerſarios induciæ inirentur & concluderentur. Is prædictum dominum Guyſium adit, eique ſummum intereſſe, quod ob retentum frumentum ſuum paſſus eſt, repræſentat, quod carè emiſſet ac ferè omnes facultates ſuas in id Pariſios venum ſubuehendum impendiſſet: eum rogat, vt ſi prædictum frumentum ſibi redderetur, intereſſe quoque ſui rationem habere vellet. Prædictus dominus frumentum tradi oportere decernit: & ratione prædicti intereſſe, ei permittit, vt vbicunque locorum tam intra Regnum quàm extra vendere vellet, liberam poteſtatem haberet, neque vllam gabellam, vectigal, ſubſidium vel onus penderet: mandat & iniungit omnibus publicanis, Præfectis, dominis, cuſtodibus portuum & itinerum, ne prædicti frumenti tranſuectioni intercedant. Prædictus mercator frumentũ ſuum in Flandriam deuehit, à publicano Meſerienſi ad ſoluendum 48. libras totidémque ſolidos pro exagogico ſeu vectigali exportandarum ad peregrina mercium cogitur. Is poſtea prædictũ publicanum coram dominis Catholicianis Pariſienſibus citat, vbi ad reſtitutionem frumenti & expenſas concludit. Cui publicanus intercedit & excipit: ſe publicanum eſſe titulo oneroſo, ſe cum Rege ob conductionem ſuam contraxiſſe, ſe denique per conductionem ſuam fundari in iure exigendi prædictum vectigal ex omnibus mercibus in genere per territoria Regi ſubiecta deductis & vel extra Regnum vel etiam in eodem vendendis in locis & ciuitatibus vbi ſubſidiis locus non eſt. Præterea permiſſum non eſſe, per totam Franciam commouere, vel etiam tranſire, & merces extra eam deuehere niſi priùs publicano ſatisfecerit, & breuem ab eo tranſuectionis acceperit, & cautionem de ſecuritate referenda præſtiterit; etiam vbi merces in prædicto Regno ducerentur & in locis, vbi ſubſidia debentur. Dominus Seguierius Aduocatus Regius repræſentabat, gubernatorem & Locumtenentem Regis huiuſmodi immunitatem indulgere non potuiſſe, aduerſus id quod expreſſè à Rege conuentum fuit, qui certis de cauſis eum ad id impellentibus reſtitui poteſt & dicere, hos vel illos à ſoluendo hoc iure immunes fore, neque prædicto gubernatori & Locumtenenti generali hæc poteſtas onere hoc eximendi nonnullos ſub hoc prætextu data fuit. Inſuper, diploma Regis in interiore & ſecretiore eius conſilio expeditum extat, quo omnibus gubernatoribus & aliis interdictum fuit, ne vllas ad peregrina extra Regnum merces tranſire ſinant, non ſoluto prius exagogico pro exportatis mercibus. Arreſto die Veneris 9. die Ianuarij anno 1539. publicanus abſolutus, mercator verò in expenſas condemnatus fuit. Eáque materia integrè tractatur & extat in textu *l. Omnes. Cod. l. x. d. anno. & tribut.* iuncta *l. retractare fiſcum. Ne fiſc. rem quam ven. euinc. eod. lib. & in l. vnica. in fin. ibi, decurionum decreto immunitas nemini concedi poteſt. De decreto decurion. eod. lib.*

Rem aduerſus contractum ſuum reſtitui poteſt & quomodo.

VII.

Publicani mercibus manus inijcere poſſunt.

Publicani exagogici ſeu vectigalis pro exportatis ad peregrina mercibus, aliúdve ius ſuper mercibus tranſuectinis ex lege publicanorum ius habent, manus iniiciendi & retinendi omnes merces intra diſtrictum conductionis ſuæ tranſuectas, vſque quo ipſis ſatisfactum fuerit, vel ſi mercator domiciliatus ibi ſit, niſi merces profeſſus fuerit & veram quantitatem rerum ſubuectarum affirmauerit. Neque huiuſmodi manus iniectio reuocari poteſt, licet res capta fuerit pro domus mercatoris prouiſione comparata: in hoc quippe dubio manus iniici poteſt, dummodò mercatoris ſit, nec publicani, quando appareret huiuſmodi merces pro domus prouiſione comparatas, ad vlla damna & intereſſe tenebuntur. Prout iudicatum fuit Arreſto Catholicianorum Pariſiis, quo infirmata ſententia Selectorum Aurelianenſium, 12. Iunij 1540. Eáque materia eſt *l. fin. §. Deus quoque Marcus. & §. Diuus quoque Pius. ff. de Publica.* ita intellectæ à Paulo de Caſtro, putà prior §. pro retentione, poſterior quod mercator non profeſſus fuerit merces pro inſtructione domus ſuæ tranſportari.

VIII.

Publicani quando corpori & perſonis manus inijcere poſſunt.

Publicani prædictorum iurium, ob non relatam ſecuritatem à vectoribus intra conuentum tempus, merces ſcil. ab iis exportatas in loca Regni, in quibus prædicta iura vigent, deductas & depoſitas fuiſſe, ipſis vectorum perſonis manus iniicere poſſunt, ad prædictam ſecuritatem referendam, vel etiam ad exagogicum ſoluendum: nominatim verò ſi promiſſio vnius è duobus interceſſerit & conuentum tempus elapſum fuerit. Ita iudicatum fuit Arreſto prædictorum Catholicianorum, 12. Iulij anno 1540. pro publicano vectigalis exagogici pro exportatis ad peregrina mercibus ſoluendi per totam Franciam, aduerſus Franciſcum Carreum vectorem Rotomagenſem, captiuum in carcere Palatij, qui allegabat huiuſmodi ſecuritatem ſe retuliſſe, quíque ad menſem vnum præſtitã

cautione relaxatus fuit, &c. Textus eam in tem expreſſus eſt *in l. Nemo carcerem ſibi, Si quis tam alienus ab humano ſenſu eſt, vt hac indulgentia ad contumaciam abutatur, contineatur aperta & libera in vſum hominum inſtituta custodia militari. C. lib. x. de exactor. tributor.*

IX.

Multa ad publicanum tempore ſententiæ ſpectant.

Multæ ad publicanum pertinent, qui tempore adiudicatarum multarum publicanus eſt: non verò ad eos, quorum conductio finita eſt, quamuis eorum tempore lis mota & concluſa fuiſſet, ipſique ſumtus feciſſent, iuxta diſpoſitionem *l. ſuſceptores noui. C. de ſuſceptoribus, præpoſ. & arca lib.* 10. Et * ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano anno 1517.

*Ita tenet Guido Papa *quæſtio.* 535. & Molineus *ad Conſuetud. Pariſ. §. 52. gloſſ. num. 125. & in annotatio. ſua ad Philippum Decium conſil.* 4. Sunt, qui contrarium tenent, puta, Chaſſanæus *ad Conſuetud. Burgundiæ. tit. de iuſtitiis §. 7. in verbo d'amende.* Boerius *quæſtio. 5 num.* 20. & Choppinus *lib. 2. de domanio Franciæ tit. 5. num.* 5. V. Tiraquellum *tractat. de retract. conuentio. §. gloſſ. 4. num.* 19. Quod ſi ſententia Arreſto cõfirmata fuit, multa ad publicanum ſpectat tempore Arreſti, non verò ad eum, qui publicanus tempore datæ ſententiæ fuerat. Arreſto Pariſienſi, 28. Nouembris 1580. quod allegat Choppinus *ad Conſuetud. Andegau. lib. 1. cap. 50. in fin. & lib. 2. part. 2. cap. 1. tit.* 2. T. V. Dn. Maynardum *lib. 7. Quæſtionur. cap.* 25. vbi quæſtionem hanc in vtramque partem tractat & de ea Arreſtum Tholoſanum refert, quo publicanus, qui expenſas fecerat, prælatus fuerat. I. C.

X.

Commiſſarius poſteriorem licitatorem guarentizare ſeu euictionem præſtare non tenetur, conductionis, quam ratione officij ſui fecit nomine.

Commiſſarius, qui rem à fiſco vindicatam publicè licitanti addixit & locauit, prædictæ locationis nomine euictionem non præſtat: prout ſæpè iudicatum fuit Arreſto, ex cauſa, quòd officij neceſſitate coactus id egit, neque ex eo damnum, intereſſe vel periculum ei obuenire poteſt: vt de tutore Martianus ait *in l. Aduerſus, 30. in fin. ff. de inoffic. teſta.* Arreſtis, quæ ſuper eo interuenerunt, iudicatum tantùm fuit, Commiſſarium non teneri prædicto licitatori euictionem præſtare conductionis ei adiudicatæ nomine, ſi vel incontinenti vel tempore aliquo pòſt, in conductione ſua turbetur & in fructuum perceptione manu illi aliunde iniecta, vel alio modo, publicanus de prædicto Commiſſario conqueri non poteſt, neque enim quocunque modo conuenire: verùm de eo nihil deciſum fuit, ſi publicanus accepta à prædicto Commiſſario conductione, expenſas (prout plerunque fieri ſolet) in adiudicatione tam à prædicto Commiſſario, quàm aliis ei adſiſtentibus factas ſoluit, & incontinenti poſtea in cõductione ſua turbetur, vtrùm expenſas ſolutas à prædicto Commiſſario conſequi rurſus poſſit? Nonnulli tenuerunt quòd ſic, alij contra quòd non. Priores fundamento eius, quod ait Vlpianus *in l. ſi quis domum. in pr. ff. locati,* vtuntur. Ego tibi domum bona fide locaui, ea euicta eſt ſine dolo malo & culpa mea, nihilominus ego teneor ex conducto tibi, qui conduxiſti, vt tibi præſtetur, frui quod conduxiſti, licere. Prætereà eo nituntur, quod ait Africanus *in l. ſi fundus 33. eod. tit.* Si fundus, quem tibi locaui, publicatus ſit, teneri me actione ex conducto, vt tibi frui liceat. Tandem eo quod ait Vlpianus in *l. Emtorem. §. qui autem. verſ. ibidem ait idem; eſſe dicendum, etſi apertè in venditione comprehendatur, nihil euictionis nomine præſtitum iri: pretium deberi re euicta, vtilitatem non deberi. ff. de act. emt.* Ex quo publicano ita ſpoliato in priore caſu noſtro, ad minimum id quod expendit, refundere debet: & ſatis eſt, vt is intereſſe ſuum amittat. Poſterior ſententia & negatiua, iuxta complures, obtinere debet, vt ait Imbertus *in enchi. ſuo,* ex ratione ſuprà citata, quòd neceſſitate officij id actum ſit per publicè poſſidentem. Rationes Vlpiani & Africani in voluntariè locantibus aut vendentibus locum tantùm habent.

XI.

Quando poſterior licitator propoſitionem ſi inter licitationem & addictionem interuenerit.

Si poſteriori licitatori adiudicatio non fit, verùm in craſtinum vel aliud tempus reiiciatur, interim autem grandine aut alia vi maiore fructus pereant, quæritur vtrùm poſterior licitator licitationi ſeu conditioni à ſe oblatæ ſtare teneatur? Non ſanè ſimpliciter, verùm ad id tantùm tenebitur, detractione ſibi facta arbitrio boni viri habita deperditi ratione: quamuis enim adiudicatio ſimpliciter citra vllam dilationem facta fuiſſet, ſemper tamen ad conſequendam huiuſmodi æquiſſimam detractionem admitti potuiſſet, *l. ex Conducto. §. ſi vis tempeſtatis. ff. locati.* Aduerſus hæc dici poteſt, fructus ſubhaſtatos fuiſſe, vt venderentur, cui regeri poteſt, hanc venditionem perfectam non fuiſſe, & ſic periculum ad venditorem ſpectare, *l. neceſſariò. ff. de peric. & com. rei vendit.*

XII.

Diminutio penſionis conductoris ad nouem annos ob turbas facta.

Quinta die Maij 1569. perorantibus dominis Menilio pro appellato Richeulano Canonico B. Virginis Pariſienſis & Verſorio pro muliere quadam appellante, ſpoliatis tempore tumultuum & turbarum hoſtilium poſtremarum Arreſto iudicatum fuit, quamuis prædicta appellans conductrix ad nouem annos fuiſſet, nihilominus ratione prædictæ rapinæ vi maiore & extranea commiſſæ habita, eam nullam penſionem conductionis ſuæ pro anno, quo calamitas hæc contigit, ſoluere oportere, iuxta *l. ſi merces. §. vis maior. ff. locati.*

Ex diſpoſitione iuris ciuilis, qui nouem vel ad ſeptem annos conduxit, remiſſionem deſiderare & diminutionem ſue tempeſtatis vel alio cæli vitio vno anno exortam prætendere non poteſt, eo quod hæc ſterilitas vbertate aliorum vel præcedentium vel ſubſequentium annorum repenſari poſſit, *l. ex conducto. 15. §. ſi vno anno. 4. ff. locati, l. licet, 8. Cod. eod. tit.* Canoniſtæ *in cap. Propter ſterilitatem ext. de locato,* Quod ſi fructuum iactura & damnum ex bello eueniat, e. g. ſi grana condita ab exercitu excuſſa & tranſportata fuerunt, vel etiam per obſidionem maior fructuum pars deuaſtata & direpta fuiſſet, remiſſioni & diminutioni locus eſt, *l. ſi debitor. §. veriſimile. ff. de contrah. emtio, l. cum certus. ff. de vino, tritic. &c.* Ludouicus Romanus *conſil.* 439. Ferronus *ad Conſuetud. Burdegalenſes* ample & doctè, *ad §. 3. tit. ff. locati.* Guido Papa *quæſtio.* 630. Boerius *deciſ.* 249. bellum enim inter caſus fortuitos numeratur, *l. ex conducto. §. vis tempeſtatis. ff. locati.* Attamen ſi conductores tempore belli conduxiſſent, diminutionem poſtulare non poſſunt, eo quod prævidere debuerunt, & quaſi de caſu fortuito certi ſunt, pariter ac ſi ante bellum conduxiſſent & tempus ſolutionis ante euenisset. Maynardus *lib. 2. cap. 7. & 8. Quæſtio. ſuar.* Niſi propter obſidionem quandam fieret, iuxta Arreſtum de 23. Decembris 1592. quod in Appendice huius tituli refertur.

APPENDIX ARRESTORVM

Ad Titulum IX.

I.

Tempus dandi fideiuſſores in licitationibus quo die incipiat.

CVm Conſtitutio ſuper licitationibus facta, tridui ſpatium ad denominandos & addu-

adducendos fideiuſſores poſteriori licitatori tribuit,& octiduum,ad eos adprobandos, prædictum octiduum non à finito triduo prorogato,ſed à die prædictæ licitationis permanentis numerari debet,eo non expectato, quod prædictus licitator dominus dominio incommutabili factus ſit,tametſi intra hoc octiduum tertius terriare & duplicare poſſit. Iudicatum aduerſus Bellerium,28.Februarij 1563.B.

II.

In ſolutione viceſimæ vim locus non eſt,nõ obſtãte, &c.

Notandum eſt aduerſus Publicanos Arreſtum quoddam Catholicianorum quod datum 7.Decembris 1569.quo, cùm inopis cuiuſdam pignora propter viceſimam capta fuiſſent, non obſtantibus pertinentibus articulis propoſitis, & Iudex per prouiſionem iudicaſſet, à quo appellabatur, iudicatum fuit, prouiſioni locum non eſſe, neque publicanum id priuilegij habere: partéſque ad informandum remiſſæ fuerunt.

III.

Publicanus multarum in cõductionibus licitare poteſt.

Publicanus multarum,Officialis Regis vel merum imperium habentis non cenſetur:ideóque à iure licitandi in conductionibus publicis non remouetur.Iudicatum à Catholicianis pro Carolo Ruſſo,perorante Bergeronio, 24. Nouembris 1565.B.

IV.

Arreſtum Curiæ ob diminutionem conductorũ nouem annorum tributum propter obſidionem ciuitatis, vbi reditus conductionum ſitus erat.

Cùm ſententia data à noſtro Seneſchallo Andegauenſi vel Locumtenente ipſius Andegauis, 16. die Nouembris inter Reuerendiſſimum Cardinalem Gondæum, Abbatem Abbatiæ S.Albini, Religioſos & Conuentum ipſi iunctos, Ægidium Langeuinum quæſtorem redituum prædictæ Abbatiæ actorem in eo, vt reus ad ſoluendam ſummam trecentorum ſexaginta & vnius coronati ab vna parte, & ſexcentorum coronatorum ab altera parte condemnaretur,tam ratione reſidui anni 1589.quàm anni 1590.conducti Prioratus S. Ioannis Caſtelligonterij,cuius prædictus reus conductor eſt, & Marcum Recoquillum reum ab altera:nec non prædictum Recoquillum poſtulantem diminutionem prædictorum annorum & reſcripti ad irritandum conductionis contractum ab vna parte, & prædictos Abbatem, Religioſos & Conuentum, & Langeuinum reos ab altera. Qua ſententia dictus noſter Seneſchallus vel prædictus ipſius Locumtenens, aliquo modo ratione habita prædicti reſcripti à prædicto Recoquillo impetrati, & libelli ab eo oblati, 26. Septembris 1590.& iacturæ ſeu damnorum,quę anno 1589.paſſus fuit, cùm ciuitas Caſtelligonterij à domino Ronſſerio aliiſque Regis rebellibus obſideretur, prædicto Recoquillo quartam partem penſionis prædicti anni 1589. remiſiſſet & deduxiſſet, quam penſionem partis quartæ illi à prædictis actoribus vel fideiuſſoribus eorum reſtitui debere decreuiſſet, ſuper prouiſione totius penſionis ab ipſo ſolutæ vigore iudicij prouiſorij,12.Martij 1590. & in tantum,quod penſionem prædictæ penſionis attinebat, pro prædicto anno 1590. in conſequentiam ſolutionis à prædicto Recoquillo domino Landeo factæ, prædictum Recoquillum ſolutione prædictæ penſionis exonerâſſet:ſaluo prædictis petitoribus ſibi proſpiciendi iure aduerſus prædictos dominos *de la Lande & de la Rouſſiere*, ratione prædictorum fructuum & penſionis prædictæ conductionis ſingulis prædictis annis, ſaluis item iis exceptionibus in contrarium & citra expenſas: ſaluis denique omnibus citra præiudicium petitionis prædicti Recoquilli impenſarum in dependentia prædictæ conductionis factarum Pro quibus,antequam definitiua ſententia daretur,decreuit,eas videndas, viſitandas & æſtimandas intra duos menſes poſt denuntiatam ſententiam coram prædicto Locumtenente vel alio ab eo delegato,ab expertis & peritis rerum æſtimatoribus,de quibus prædictæ partes intra 15. dies poſt denuntiatam ſententiam conuenient.Quo non facto,ex officio accipiendas,& notoriam rerum conficiendam communibus impenſis,ſalua ei parti,quæ obtentura eſt, in fine litis,ſi fieri debeat, repetitione omnium expenſarum,damnorum & intereſſe huc reſpectu in definitiuam reſeruatorum: ex parte petitorum ad Curiam noſtram Parlamenti appellatum fuiſſet: in qua partibus in cauſa ipſarum appellationis auditis,& lite per ſcripturam agitata & admiſſa ad iudicandum inter eaſdem, vtrùm benè vel malè appellatum fuiſſet, additis grauaminibus extra proceſſum,prætenſis nullitatis argumẽtis & productione noua prædictorum appellantium,quam intra tempus à Conſtitutione præfinitum præſtare poſſent. Ad quæ grauamina & prætenſa nullitatis argumenta prædictus appellatus reſpondere poterit, & aduerſus prædictam nouam productionem expenſis prædictorum appellantium contradictorius proponere: iuncta quoque præſcriptione moratoria ab appellato prætenſa, quæ hæc eſt, quòd prædicti appellantes prædictæ ſententiæ acquieuerint & eam approbauerint & voluntariè in executione eiuſdem proceſſerint,ac exceptionibus prædictorum appellantium in contrarium,ſuper quibus præiudicium datum eſſet. Prædicto proceſſu viſo, grauaminibus & ad ea reſponſis,productionibus nouis reſpectiuè à prędictis partibus dans,excluſione contradictoriorũ à prædicto appellato proponendorũ libello renũtiationis de iis à prędictis appellantibus proponendis, imò omnibus diligẽter examinatis: dicta Curia noſtra ſentẽtia & Arreſto ſuo, prædicta moratoria præſcriptione nõ attenta, appellationem citra multã & expenſas cauſæ appellationis in irritum deduxit & deducit,decreuit & decernit, prædictam ſententiam,à qua appellatum fuit,plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere. Pronuntiatum in Parlamento Turonenſi, 23. die Decembris,anno 1592.I.C.

Solutio penſionis conductionum vt inita cũ gubernatore ciuitatis à proprietario approbata.

V.

Nobiles adiudicatarij vectigalium eſſe non poſſunt.

Domini & Nobiles adiudicatarij conductionum ſeu vectigalium eſſe non poſſunt: ſub pœna proprio & priuato ſuo nomine pro expenſis,damnis & intereſſe partium & multa arbitraria reſpondendi. Prout iudicatum fuit die Lunæ 2.Iunij 1611.

LIBER DECIMVS-QVARTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE SERVITVTIBVS, ET ACTIONE NEGATORIA ET Confeſſoria.

V. hunc titulum in *Conſuetudine repetita prælectionis Pariſienſi*, cum aliis Franciæ Conſuetudinibus, & eos qui ſcripſerunt ad eaſdem.

ARRESTVM PRIMVM.

Seruitutes apud Libellarios tractari poſſunt.

EX ſententia domini Carterij & aliorum celeberrimorum virorum Palatij Pariſienſis aſſertum fuit, Libellarios Palatij de negatoria & confeſſoria ſeruitutis cognoſcere poſſe, eò quòd interdicta potiùs ſint, quàm actiones reales: antea quoque Arreſtum contrarium extitiſſe, cuius executio poſtea prohibita fuit, cùm materia meliùs intellecta fuiſſet.

II.

Negatoria ſeruitutis reum poſſeſſorem nõ præſupponit.

Bartolus *in l. vti frui. §. verùm ff. Si vſuſfr. peta. & in l. 1. in pr. Si ſeruit. vindicet.* ait, petitorem in negatoria ſeruitutis, non teneri confiteri reum ipſius poſſeſſorem ſeruitutis eſſe, ſi nolit. Ac liberè agere poteſt, neque parti ſuæ ſeu aduerſario hanc prærogatiuam tribuere, ſi ſobriè loquatur hoc eſt, proponere tantùm debet, ſe in poſſeſſione & proprietate fundi, in quo ſeruitus prætenditur, eſſe: partem verò ipſius velle prætendere ius eundi & redeundi, fulciendi, aquam vel cloacam recipiendi vel aliud quid faciendi, prædictúſque petitor poſtulare debet, vt declaretur & pronuntietur, fundum prędicti actoris liberum eſſe, francum & immunem ab huiuſmodi ſeruitute, quam tum & in futurum reus prætendere vellet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1386.

III.

Vicinus quando cogi poſſit, vt iter, viam vel actum per fundum ſuum præſtet.

Complures eáque diuerſæ ſententiæ reperiuntur ſuper hoc dubio, putà, ſi quis fundum quempiam habeat, ad quem colendum ire, neque ad deportãdos fructus redire poſſit, vtrùm is vicinum ſuum cogere poſſit, vt ſibi iter, actum vel viam pecunia ſoluta concedat, cuius ope fundo vtiliter frui poſſit, qui aliàs inutilis ipſi futurus eſſet? Sanior & communior ſententia fuit, qua vicinum ad id cogi poſſe traditur, accepta à vicino compenſatione ſeu pretio, ob rationes optimas in textu *l. 1. ſi quis ſepulcrũ. ff. de religioſ. & ſumtib. funer. l. Binas. ff. de ſeruit. vrba. prædior.* verſ. *iuſta ergò ratione. Cod. lib. 12. de agricol. & cenſitis. & in Auth. Agricultores. Cod. quæ res pignor. obliga. poſſ.* Et ita tenet Maſuerius *in ſua praxi tit. de ſerui. verſic. item ſi quis per viã.* Lucas de Penna *ad l. 2. Cod. lib. xi. de bon. vacant.* Secus eſſet, ſi aliunde iter, actus vel via, quamuis remotior & cum maiori tædio daretur, *l. ſi mercedem, §. ſi cum fundum. ff. de actio. emt.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 10. Iulij 1529. pro Wilhelmo Coleto appellante à Seneſchallo Aquitaniæ aduerſus Ioannem Claudavenam appellatum. Pro coactione viam pręſtandi expreſſus textus eſt *in l. Damnas eſto. 15. §. qui duos fundos. ff. de vſuſfr. legat.*

Caput hoc deſumtum eſt ex *deciſione* D. Boërij 322. V. de hac quæſtione D. Maynardum *lib. 4. Quæſt. ſuar. cap. 59. & lib. 7. cap. 100.* vbi ſimilia Arreſta Parlamenti Tholoſani refert. Ferronium *ad Conſuet. Burdegal. tit. de feudis §. 3.* I.C.

IV.

Præſcriptio ſeruitutum, non vero paſcendi pecora.

Innocentius * & Hoſtienſis *in c. cùm Eccleſia. in fin. de cauſ. poſſ. & proprietatis, & in cap. ad aures. de præſcriptio.* diſtinctionem conſtituũt inter Seruitutum & iurium paſcendi pecoris, putà, ſi ius huiuſmodi tantum eſt, quo animalia per aliquos dies ſeptimanæ paſcere liceat, talis ſeruitus cauſam interruptam diſcontinuam habet: ſi verò abſque prædicta interruptione, quandocunque quis velit & omni tempore iure iſto vti, permiſſum ſit, tunc dicitur cauſam habere continuam. Et certè magnum inter vtrumque diſcrimen eſt, prius enim ius abſque immemorialis temporis vſu non præſcribitur: poſterius 30. annis præſcribitur. Iure ciuili, huiuſmodi diſtinctio confunditur, & hęc iura perpetuò & in omnibus caſibus diſcontinuam cauſam habere dicuntur. Impoſſibile quippe eſt, vt continuò & aquæ inſtar perpetuò currentis,

pecora

pecora in paſcuis maneant: inſuper in vſu huius iuris factum hominis requiritur: propterea præſcriptione centum annorum opus eſt, quam immemorialem vocant, vel etiam titulo, quæ duo eiuſdem efficaciæ ſunt, *l. Hoc iure. § ductus aquæ. ff. de aq. quot. & æſtiua.* Supérque eo ſingularis facti ſpecies in ſcripta relata fuit, putà, ſi dominus fundi ſeruientis prædicto paſcendi iuri, annuum tributum pro hoc iure accepiſſe probetur, veluti ex ſingulis capitibus vel familiis tot ſeruitutem actione confeſſoria prætendentium, præſcriptio ſub hoc prætextu decennio implecur. Eúmque in finem allegatur *l. venditor. §. ſi conſtat. ff. comm. prædior.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 28. die Martij 1461. quo ſubditi domini Hoſteduni qui in ſylua dicta *de Geruant* ad prædictum dominum ſpectante ius paſcendi animalia ſua habuiſſe, citra ſolutionem tributi alicuius, & pacificè id quaſi poſſediſſe probauerunt, repulſam paſſi ſunt.

* Deſumtum ex Guidone Papa *quæſtio. 573.* Ius vel ſeruitus paſcendi pecoris abſque titulo non præſcribitur, niſi tempore immemoriali. Cæpolla *in tract. de ſeruit. ruſtic. præd. cap. 9. de ſeruit. iuris paſcendi. verſ. ſed dubium poteſt eſſe.* Stephanus Bertrandus *conſ. 24. in ſuo lib. 1.* Decius *conſil. 483. num. 16.* Sunt, qui diſtinguunt & aiunt, id tantum locum habere, cum huiuſmodi ius prætenditur ratione fundi cuiuſdam in quem animalia deducuntur ad prædictum fundum pinguefaciendum. & perſonis debeatur 40. annis præſcribi poſſe. Aimo Crauet. *conſil. 4. circa pr.* Verum crediderim indiſtinctè, immemoriali poſſeſſione opus eſſe, propter duo Arreſta ſequentia, quæ ex Imberti *Enchir.* in verbo *Seruitutes* deſumta ſunt.

V.

Seruitutes ex leui cauſa in fundo alterius non acquiruntur.

Dominus Ioannes Imbertus Aduocatus Fontenæi Comitis, vir ob merita ſuæ profeſſionis tanta, quanta alterius huius ætatis, omnibus notus, propè foſſas Rupellæ pulcherrimum & amplum pratum, foſſis circumdatum & perpetuò probè clauſum habebat. Ei nuntiatur, laniones & plebem Rupellenſem, quamprimùm prima herba ſuccreſceret, pecora ſua eò ducere & ſecundam herbam prædicti prati ſibi propriam facere. Is aduerſus eos interdicto experitur. Ii poſſeſſionem contrariam pro herba tantùm poſt primam collectam opponunt. Probationibus telaris, longo tempore, poſſeſſionem illorum duraſſe prædicto modo repetitur, abſque titulo tamen & ſufficiente cauſa, ob quam rem priuati cuiuſdam vti propriam ſeruituti huic obnoxiam redderent. Ex parte interdicto experientis locationes ſecundæ herbæ factæ repetiebantur, ac præterea pratum ita foſſis circumdatum & clauſum, vt nulla huiuſmodi ſeruituris eſſet præſumtio. Rupellæ ſententia Iudicis Maioris, interdicto experiens cauſam ſuam obtinet, à quo ad Parlamentum Pariſienſe appellatur, vbi Arreſto, ad relationem domini Longolij, dictum fuit, benè iudicatum, cum expenſis, 19. die Februarij anno 1540. Simile Arreſtum extat *in tit. de vſu ſylua*, quod datum Diuioni, pro Domina Marchioniſſa *de Rolin.* Eáque doctrina eſt ſumta ex *l. fin. ff. Quemadm. ſer. amitt.*

VI.

Idem.

Thomas Preuotius Scutifer, cùm videret vnumquemque iniuſtè in pratum quoddam ſuum irruere, ſitum in dominio Cæpellæ Thermetinæ, id altis & magnis foſſis circumdari curat. Hinc illuſtris Ludouicus Bellæus, Eques Ordinis & dominus prædicti loci, incolarum & ſubditorum prædicti dominij cauſam in ſe ſuſcipiens, aduerſus prædictum Preuotium interdicto experitur & aſſerit, prima herba ſuccreta, dictum ipſius pratum omnibus euntibus & tranſeuntibus patere, ad pecora in eo paſcenda. Is contrarium opponit & ait, pratum ad ſe ſpectare, ſéque eo frui poſſe & compendium inde facere: id quod facere non poſſet ob ingentem pecorum copiam, quæ eò paſtum deducerentur: cui vt obuiaret, id ſe eum in modum cingere potuiſſe. Ambæ partes intentionem ſuam probant. Sententia Niortenſis fori Preuotius cauſa cadit, quam poſtea obtinet Arreſto Pariſienſi, quod datum 12. die Martij 1547.

VII.

Prædictus dominus iuſtitiarius cùm adhibito conſilio cognouiſſet, cauſam ſeruitutis ſupradictæ ex capite ſeu parte ſua certam non eſſe, adiungit & ait, ſe quia dominus loci iuſtitiarius ſit, in toto territorio ſuo venandi ius habere, in quo nunc ſupradictarum foſſarum conſtructione impediatur: Poſtulat, vt Preuotius cogatur eas demoliri & omnia priſtino ſuo ſtatui reſtituere. Huic Preuotius optimis rationibus intercedit: quarum duæ præcipuæ ſunt, putà, ſe quia prati dominus ſit, impediri non debere, quo minus id in formam tutiorem ubique commodiorem redigere poſſit, non attento, vtrùm alteri id complaciturum ſit. Altera eſt, non adeò magnam rationem ſubeſſe, qua ob alterius voluptatem & leuem animi libidinem, rem ſibi vtiliſſimam demoliri cogeretur, cuiuſque rei commoditas ſibi iure debetur. [illegible] prædicta ſede ſeu foro Niortenſi prævalens Preuotius condemnatus, Parisiis vicit Arreſto prædicto die 12. Maij 1547. per *l. vt pomum. ibi, vt ſpatiari. ff. de ſeruitutibus.*

Idem.

VIII.

Dominus Bartholomæus Puy dominus *du Perier*, Antigraphus Foroſegufienſis, interdicto experitur aduerſus dominum Dionyſium Trunellum, dominum *du Poyer* & Selectum Foroſegufienſem & Claudium Trunellum Caſtellanum Mombriſonij fratres, & ait, ratione dominij ſui Villeregiæ pratum quoddam nomine *les Mouilles* ſubiectum eſſe excipiendis aquis ſumma copia decurrentibus, & ad auertendum illatum impetum ius & poſſeſſionem habere, eas per canalem à prædicto prato ſuo facto initio & longa quadam via obliqua ſub ponte ad id extructo ſublicio deducendi inde in pratum dictum *de l'Hoſpital* ad prædictos reos ſpectās, immediatè in prædicta via ſitum, prædicto canali vſque ad finem prædicti prati *de l'Hoſpital* rectà directo, atque hac ratione prædictas aquas auertendi & pratum ſuum exonerandi, adeò ne ceſſante prædicta auerſione, aquæ in prato ſuo commorari & idem inundare poſſint. Præterea prædictam foſſam prædictum pratum *de l'Hoſpital* traiiciens expurgandi & mundam conſeruandi, hac menſura, hoc eſt, quinque pedum in latitudinem & trium pedum in profunditatem in ingreſſu & ſuperiore parte prædicti prati & in imo iuſta menſura ad

prædictas aquas excipiendas: atque ad id faciẽdum, ius ſe habere cum famulis ſuis & ſubditis prædictum reorum prædium ingrediendi. Tandem prædictos reos aduerſus huiuſmodi poſſeſſionem prædictam foſſam compleuiſſe, clauſo prato ſuo ad ea quæ ſupra, impedienda omnia: in quo ſe turbatum damnumq́ue ſibi datum eſſe ait, eò quod pratum ipſius inundatum ſit. Concludit vt in poſſeſſione ſua manuteneatur, ſibiq́ue expenſæ, damna & intereſſe reſtituantur. Fratres Trunellij excipiunt, prædictum pratum *de l'Hoſpital* à ſe ſpectare, ex eô que ſeſe compendium facere poſſe: id quod facere non poſſent, ſi foſſa prætenſa à petitore fieret & conſeruaretur, & aquas ea, qua dictum, menſura auerteret. In omnibus ac per omnia ipſius poſſeſſioni intercedunt ac nominatim repræſentant, pratum ſuum *de l'Hoſpital* & alterum ei proximum, dictum pratum *Dore*, quod aqua ex prædicto prato *de l'Hoſpital* adaquare ſoliti fuerunt, inutilia ſibi futura. Prædictam etum foſſam huiuſmodi menſuræ magnam prædicti prati *de l'Hoſpital* partem occupaturam: ac præterea commoditatem eius adaquandi vel prædicti prati *Dore* ob magnitudinem prædictæ foſſæ emiſſuros citra inundationem, neque rationi fore conſentaneum aquam in pratum ſuum tranſire pati, neque tamen ea frui poſſe, etiamſi prædicto petitori damnum afferret. Partes conteſtantur, & ab vtraque parte allegata probantur. Sententia Balliuij Foroſeguſienſis actor in poſſeſſione ſua declarata manutenentur, & rei in expenſas inſtantiæ, damna & intereſſe turbatum condemnantur: nihilominùs in poſſeſſione ab actore quoque conceſſa manutenentur, putà, poſſe eos ex dicta foſſa prædictum eorum pratum *de l'Hoſpital* tranſeunte, adminiculo alterius minoris canalis aquam in dictum ipſorum pratum *Dore* deriuare, dummodò tamen id citra præiudicium & damnum fiat auertendarũ aquarum *de Mouilles* currentium, eàque lege, ne prædicti minoris canalis ductu, excludendo vel alio modo, prædictas aquas aduerſus prædictã viam & pratũ *des Mouilles* reſtagnare & regurgitare faciãt. Rei ad Parlamentum Pariſienſe appellant, vbi Arreſto 11. die Maij 1554. profunditas prædictæ foſſæ ad pedem ſeſtertium limitata fuit: cæterùm ſententia confirmata & rei in expenſas cauſæ appellationis condemnati. Eáque expreſſa facti ſpecies eſt *in l. 1. §. vlt. ff. de aq. pluu. arcenda*. Actor executionem Arreſti, cui rei conſenſerunt, perſequitur. Cùm executor prædictus Balliuus in eo loco eſſet, foſſam ex ſuperiore parte prati reorum prædicta menſura aperiri curat, in qua foſſa exiguum vetuſtatis veſtigium erat, eò quòd longo tempore lis duraſſet. Cùm menſores ad id delegati extractam terram ad vtrumque latus prædicti prati *de l'Hoſpital* iacere vellent, rei intercedunt & aiunt, ſe terram in prædicto prato ſuo excipere non teneri, quæ ex conſtructa prædicta foſſa egereretur, vel etiam deinceps ſi aggeſta limóque expleta expurgaretur & mundaretur: verùm actorem terram inde deportandam, vel, ſi ita ipſi videbitur, in ſuum iaciendam curare debere: qui contrarium aſſerit. Executor decernit, reos permittere oportere, vt hinc inde dextra læuáque prædicta terra iaciatur, iuxta textum expreſſum quò ad hoc *in l. Refectionis gratia. in fin. ff. commun. prædior.* ibi, *vt ſpatium relinquat mihi dominus fundi, quo dextra & ſiniſtra ad riuum adeam, & quo terram, limum, lapidem, arenam, calcem iacere poßim.*

Foſſa ſeu aquæductus in fundo alterius quomodo fieri & purgari debeat.

Hanc ad rem notandum eſt Arreſtum de 3. Maij 1539. quo dictum fuit, Chriſtophorum Ribardum appellatum, non teneri aquas in domum ſub aream Iacobi Vergerij appellantis cadentes retinere, eo quod probari poſſet, ambas has domos olim nonniſi vnam domum fuiſſe. B.

IX.

Differentia ſpeciei huius Arreſti & Arreſtorum 5. 6. 7. præcedentium facilè deprehendi poteſt: & ad declarationem eius vt & iuſtæ ſententiæ, quæ data hac in parte abhinc quatuor menſibus à Iudice quodam Prouinciæ, quæ iure ſcripto regitur, cui periti literarum & experientia rerum inſtructi viri aſſederant, quorum vnus erat dominus Faber, Aduocatus celeberrimus in Parlamento, nonnihil de differentia iſta hîc dicendum eſt, non alia de cauſa, quàm vt ſpecies huius facti intelligatur & calumnia quorundam arguatur, qui hunc Iudicem poſtea reprehendere voluerunt & aſſerere, eum expreſſè aduerſus 5. 6. & 7. Arreſta ſupradicta iudicaſſe. Species facti hæc erat: Petrus Duretus coram iudice loci de eo conquerebatur, quòd cùm pratum ab omni ſeruitute liberum haberet, nominatim verò id ingredi, in eo foſſas & incilia ſtruere, & purgare, aquam in dicto prato exiſtentem ducere & prædictis incilibus extra prædictum pratum deriuare poſſet: nihilominùs Simon Faber hanc ſuam libertatem turbauerit, iſque prædicta ſeruitute intra dictum pratum ſuum vti voluerit, idq́ue ſe inuito egreſſus fuerit. Poſtulat, vt in poſſeſſione negatoriæ aduerſus prædictum Fabrum manuteneatur. Hic et opponebat, infià pratum prædicti experientis interdicto alterum quoddam pratum ſe habere, ad quod irrigandum ab omni æuo & vetuſtate aquæ è vtis ſuperioribus manantes per pratum prædicti interdicto experientis immediatè proximum, & ex eo in pratum prædicti opponentis per incilia deriuatæ & ductæ fuerunt, opponentem ius habere conſeruandi, purgandi & cuſtodiendi in prato prædicti interdicto experientis, id ingredi, eò ire & venire ex hac ratione, quando opus eſt, iure ſeruitutis acquiſitæ & tempore immemoriali conſeruatæ, iuſtis & legitimis titulis & modis aduerſus interdicto experientem & prædeceſſores ipſius in prædicto prato, videntes, ſcientes & patientes. Partes informare oportere decernitur. Interdicto experiens aliquot teſtibus probat, abhinc decem annis opponentem & domeſticos ipſius viſos ingredi, ire & venire in prædictum pratum ſuperius, purgare incilia, vt aquæ deſcenderent, neque aliò quàm in pratum opponentis curſum flecterent: interdicto verò experientem id muro cinxiſſe & poſtea vt & antehac ingreſſum nemini relictum liberum fuiſſe: nominatim noctu nonnunquam ſupra muros: ac de die interdicto experientem & domeſticos ipſius hanc poſſeſſionem videntes reclamaſſe ac iis minitatos, qui pro opponente ea ita vterentur, qui dicebant id quod facerent, ſe iure merito facere & opponentem titulo ſeruitutis niti

Seruitus deriuandæ aquæ per fundum alterius in ſuũ.

tis niti

tis niti. Aliis teſtibus probatum erat, prædictum pratum interdicto experientis francum & ab huiuſmodi ſeruitute immune eſſe. Opponens poſſeſſionem à ſe oppoſitam interdicto ex ſufficiente tempore probabat, ſe ſæpè pratum illud ingreſſum, ad aquas è riuis in pratum prædictum & ex eo in ſuum deducendas: pratúmque ſuperius ingreſſum, cúmque in finem incilia & foſſas purgaſſe & mundas conſeruaſſe. Iudex ſententia ſua dixit, interdicto experientem in huiuſmodi concluſionibus aduerſus opponentem, qui neque titulo neque euidenti iure nititur, admittendum: cúmque in negatoria cum expenſis, damnis & intereſſe manutenet. Hic opponens ad Iudicem Regium ſupremum appellat & repræſentat, iudicio hoc adeò fauorabili ſe prato ſuo deiectum & reditu maximè neceſſario: adempta quippe ſibi ſeruitute, qua ipſe & prædeceſſores ſui tam longo tempore vſi fuiſſent, adaquandi pratum ſuum rationem nullam amplius ſibi conſtare. Addit, in prima inſtantia præiudicium planè contrarium fuiſſe: putà, quia is ad probandos articulos ſuos admiſſus fuit: qua in re certam arrham obtinendi cauſam ſibi conſtitutam ſi eos ſcil. probaret, prout facit: alioquin eum à primo ſtatim limine depelli, neque eum in modum circumduci oportuiſſe. Interdicto experiens prædicta ſententia nititur & ait huiuſmodi ſeruitutem abſque titulo non tolerari: allegat Arreſta ſupradicta 5. 6. & 7. omnium rationum loco: & tertiò ad Edictum de erectione Sedium Præſidialium ad declinandum Curiæ iudicium prouocat & ſe veluti reſtringit. Opponens affectatam hanc declinatoriam & cauſam, vnde procedebat, notat & ait, quoniam pratum ſuum, quod octingentis aut nongentis libris æſtimat, inutile ſibi foret, ſe in poſſeſſorio actorem eſſe & ad Curiam prouocare. Iudex appellationis ait, malè iudicatum fuiſſe & opponentem manutenet in poſſeſſione deriuandi aquas, de quibus agitur, per pratum interdicto experientis & ſolitis incilibus, vſque in pratum opponentis, ad id adaquandum & cogendum interdicto experientem præſtandæ ſibi patientiæ intrandi prædictum ſuperius pratum, ad purganda incilia prædicto aquæductui ſeruientia, forma ac modo conſueto: ne tamen prædictus opponens vel ab eo delegati hoc facto fructus prædicti prati impediant, neque aquam extra vſum eius ducant, nimis excauatis prædictis incilibus, neque mutos tranſcendendo, clam, aliòve modo illicito intrent: id quod ei expreſsè interdicitur. Interdicto verò experiens in expenſas inſtantiarum principalis & appellationis, damna & intereſſe ex turbis orta condemnatus fuit. A quo prædictus interdicto experiens illicò ad Sedem Præſidialem appellat, timens, ne in Curia præueniatur. Lector æquus, ſi placet, notabit, vtrum ſpecies 5. 6. & 7. Arreſtorum ſuprà relatorum ſibi inuicem reſpondeant & ratio ſubſit, conſequentiæ ex iis deducendæ. Priora ſunt de colligendo in fundo alterius, veluti id quod eſt de incolis Chagniacenſibus, qui repulſam tulerunt in eo, quod poſſeſſione immemoriali ius acquiſiuiſſe ſe prætendebant ſumendi, colligendi & cædendi folia viridia & ligna in ſylua Turenenſi, ad dominam Marchioniſſam *de Rotelin* pertinente ad inſtruendas plateas ciuitatis ſuæ Feſto corporis Dei, vt vocatur, quod pronuntiatum fuit Diuioni 14. die Auguſti anno 1555. quódque refertur *in tit: de vſu ſyluæ num. 6.* Arreſtum præcedens huius tituli 8. aduerſus fratres Trunellos & factum prædicti Dureti ſimilia ſunt, & penitùs à præcedentibus diuerſa: id quippe neque de fructibus percipiendis neque in fundo alterius colligendis eſt, verùm ad commoditatem ſuo tantùm procurandam. Et verò, præſuppoſito pratum abſque aqua germinare non poſſe, ſinguli probè norunt, quemadmodum neceſſe eſt, vt fluat & aliunde ducatur & ex ſuperiore prato: ita neceſſe eſſe, eam per inferius fluere nec detineri debere. Huiuſmodi quippe defenſio fructibus nocumento foret: atque hæc duo conueniunt per ſeruitutes duarum ſpecierum, quarum vna eſt, aquam per fundum alterius in ſuum riuo ducere, de qua ſeruitutis ſpecie loquitur Pomponius *in l. Refectionis* 11. *§. ſi per tuum fundum ius eſt mihi aquam riuo ducere. ff. Comm. prædior.* Altera eſt, aquam ita ductam & in fundo ſuo exceptam ac ad vſum fundi adhibitam fluere nec eius fluxum ſiſtere, de qua loquitur Vlpianus *in l. 1. §. denique. ff. de aq. pluu. arc.* Atque notandum eſt, legem earum ſeruitutum mentionem facientem, eas fauorabiliter admiſiſſe, vtpote neceſſarias, præcipuéque declaraſſe abſque expreſſo titulo vſum & poſſeſſionem ſufficere, per hæc verba in prædicto §. *denique*, qui ea de re loquitur. *Sane in ſeruitutibus hoc idem ſequitur, vt vbi ſeruitus non inuenitur impoſita, qui diu vſus eſt ſeruitute, neque vi, neque clam, neque precario, habuiſſe longa conſuetudine velut impoſitam ex iure, ſeruitutem videatur.* Quæ generalis quædam regula eſt in facti ſpecie prædicti iudicij, vbi defectus expreſſi tituli huiuſmodi ſeruitutis arguitur, quam Faber prætendit, putà deducendæ aquæ è riuis per pratum Dureti, & ex eo in pratum Fabri inferius. De eo adhuc expreſſior diſpoſitio eſt *l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æſtiu.* Si Duretus dicere velit, ſe non teneri, vt pratum ſuum ingredi Fabrum patiatur, ad purganda incilia, quæ in eo ſunt, & faciliorem aquæ tranſitum efficiendi, abſque titulo, cuius defectum cumprimis notare voluit, cùm probè ſciat, titulo non opus eſſe ad ducendam & deriuandam aquam ſub longa poſſeſſione, ei ſatisfit per prædictum §. *ſi per tuum fundum.* In quo expreſsè dicitur, ſi per tuum fundum ius eſt mihi aquam riuo ducere: tacita hæc iura ſequi, vt reficere mihi riuum liceat: vt adire, quà proximè poſſim ad reficiendum eum ego, fabríque mei. Tantundem ait Vlpianus *in l. Item ſic poſſunt. 3. §. qui habet hauſtum, iter quoque habere videtur ad hauriendum ff. de ſeru. ruſtic. prædior.* Atque ad hunc effectum valet regula, quæ ponitur *in l. 1. ff. de iuriſdictio. omn. iudic.* conceſſionem antecedentis neceſſariò præſupponere conceſſionem conſequentis, abſque quo prædictum antecedens inutile foret, prout doctè ſcripſit Baldus *ad l. Quamuis. Cod. de fideicommiſſis.* Adeò vt hoc articulo poſito, putà abſq; titulo poſſeſſionem meam ducendæ aquæ validam eſſe, itémque hanc ſeruitutem continuam eſſe, & decennio præſcribi, prout in propriis ſpeciei noſtræ terminis Imperator Antoninus ait *in l. ſi aquam*

Seruitutes deriuandæ aquæ in pratum ſuum ... ea poſita ... pratum ſuum exonerandi ... legitimaque ... eandem ac ... rationem habent.

Seruitutes quæ abſque titulo acquirantur.

per poſſeſſionem Martialis eo ſciente duxiſti, ſeruitutem exemplo rerum immobilium tempore quaſiſti. Cod. de ſeruit. & aqua, & *in l. ſi quis diuturno vſu & longa quaſi poſſeſſione. ff. ſi ſeru. vindicet.* in contrarium ampliùs valida reſponſio dari non poteſt: etſi quis dicere velit, ſeruitutem ingrediendi pratum Durreti & purgandi incilia diſcontinuam eſſe & alterius generis, neque adeò facilè & breui tempore præſcribi poſſe: cùm enim præcipua ſeruitus obtineat, hæc acceſſoria neceſſariò inſequitur, nominatim verò, ſi abſque hac prior inutilis foret: iſque veriſſimus textus eſt *d. §. ſi per tuum* & *§. qui habet* ſupra allegati. Adde, quòd nos in poſſeſſorio verſamur, in quo partibus frui licere debet, eo modo quo frui reperiuntur. Præterea pro maiore differentia prædictorum Arreſtorum 5. 6. & 7. & de ſylua Chagniaci cum hac facti ſpecie, ius commune huiuſmodi ſeruitutibus reſiſtit, quæ prædictis quatuor Arreſtis reiectæ fuerunt & reprobatæ: rationi quippe non conuenit, abſque vlla cauſa poſſeſſionem acquirere ingrediendi fundum meum, fructus colligendi, herbam meam tempore interdicto depaſcendi, reditum impediendi, in eo venandi & ligna cædendi me inuito. Textus expreſſus eſt *in l. vt pomum decerpere liceat, & ſpatiari in alieno poſſimus, ſeruitus imponi non poteſt. ff. de ſeruitutibus.* Verùm in facti ſpecie, de qua agitur, ſeruitus licita eſt & admittitur per prædictum *§. ſi per tuum.* Tandem in ſpeciebus prædictorum Arreſtorum, ſeruitutes reales non ſunt: nam hic fundo dominante & ſeruiente opus eſſet: verùm in hac facti ſpecie & Trunellorum, ſeruitutes propriè reales ſunt, & pro ſeruitio fundorum partium, quos vtraque pars proximos ac vicinos poſſidet. Alioquin & prædictis fundis non extantibus, ſeruitutes acquiri non poſſunt, etiamſi poſſeſſio duorum millium annorum ſpatio duraſſet. Textus in id expreſſus eſt *in l. ſi aliena res. §. hoc iure vtimur*, & *in l. quædam ff. de acquir. rer. dom.* Facit *l. Etſi fortè. §. Hæc autem actio. ff. ſi ſeruit. vend.* Quod ſufficiet ad concludendum, facti ſpeciem prædictorum Fabri & Durreti ſimilem eſſe ſpeciei prædictorum Puy & Trunellorum, de quibus iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, prout præcedenti capite continetur. Nota, qua prædictus Iudex perſtrictus fuit, qui reformationem, à qua appellatum fuit, inſtituit, in peroratione ab Aduocato quodam facta fuit, qui cogitare debuerat, quantum honori eius detraheretur, qui ita perorat & eius, de quo cauſam agit, aliter loqui, quàm honeſtè & attentè. Ad Iudicum nunc partem pertinet, quid ſuper eo iudicaturi ſint, animaduertere. Mihi equidem non conſtat, ſuper eo adhuc quicquam iudicatum fuiſſe. Iniquum enim eſſet & alienum ab officio, virtutem aliena iactura comprimere. Res tam aperta eſt, vt ſingulis pateat. Prædictus igitur iudex de errore à ſe non admiſſo ſeu ſe non erraſſe, certus eſſe debet, quem breui hac additione defenſum volui, cùm eum perpetuò procul à dolo & gratia atque ambitione egiſſe integrè reperĕrim. Econtrà Aduocatus omnibus notus, quàm vilis eius honor & quàm peruerſum eius iudicium ſit, vt verè ei dici poſſit, quod Claudio dictum fuit: καὶ σὺ ὁ γέρων καὶ μωρός.

Seruitutes perſonales in fundo alterius reprobantur.

V. Conſuetud. Pariſi. artic. 79. & 80. de relationibus.

X.

Quæ ſupradicta vera ſunt, quando per teſtes conſtat de poſſeſſione ſeruitutis, qui dicant & deponant ſe bene noſſe, poſſeſſionem, quam viderunt, præſentibus, videntibus, & ſcientibus aduerſariis fuiſſe: prætendentem ſeruitutem in ipſorum præſentia dixiſſe & aſſeruiſſe, id iure ſeruitutis fieri, alioquin probatio legitima non foret ad obtinendam, ſuper ſimplici poſſeſſione indiſcreta, ſeruitutis declarationem, præcipuè verò in actibus meræ facultatis aut familiaritatis, veluti eundi & redeundi, vel paſcendi in fundo alieno. Eáque eſt *l. final. ff. quemad. ſeru. amitt.* eò quòd euenire poteſt, vt hi actus aliter fiant, & alio animo, quàm ſeruitutis acquirendæ, verùm ex indulgentia vicinali, amicitia, inſidiis, vi, vel alio modo, quod ſeruitutem nullo modo inducit. Atque in eo complures Doctores noſtri errarunt, nominatim Paulus de Caſtro *in l. Dinus. ff. de ſeru. ruſticor. prædior.* qui nullam differentiam conſtituunt inter actus meræ facultatis, & inter actus extra facultatem, veluti electioni alicui aſſiſtendi, iuriſdictionem exercendi, & alios actus, quorum executio & poſſeſſio interdum ſolidum ius inducit: non verò in actibus meræ facultatis, veluti paſcendi in fundo alterius: ad id enim vel poſſeſſione immemoriali ea de qua ſupra, citra interuallum vel interruptionem, opus eſt vel titulo cum poſſeſſione ſimplici: atque tam titulus probationem & interpretationem poſſeſſionis perfectam facit, putà eam iure ſeruitutis conſtitutam per doctrinam Pauli *in l. ſeruitutes 4. ff. de ſeruitutibus.* & Felini *in cap. de quart. de præſcrip.* Eáque ſpecies eſt litis, quæ iudicata fuit 15. die Octobris 1530. & Arreſto de 21. die Iulij anno 1531. inter Ioannem Rapalium actorem vel petitorem Saluæguardiæ ab vna parte, & Georgium Durantelium & Ludouicam Guyotiam vxorem ipſius, reos ab altera parte ſuper ipſorum poſſeſſorio ſeruitutis nomine Campaniæ, prætenſæ à reis & negatæ ab actore, putà paſcendi pecoris in prato prædicti actoris ſito, in loco, qui dicitur, Foris, poſt primam herbam collectam, quæ eadem controuerſia eſt quæ ſupra poſita de prato D. Imberti Rupellæ. Verùm exitus planè contrarius fuit. Nam ſuper ſimplici poſſeſſione cum antiquo opponentium titulo, prædicto Arreſto dictum fuit, eos in poſſeſſione prædicti iuris & ſeruitutis Campaniæ in prædicto prato Foris manutenendos, eóque iure adhuc hodie vtitur Philippus Ganieus Aduocatus Regius Foroſegulienſis, dominus de Foris, ſucceſſor reorum ſeu opponentium.

Differentia ſeruitutum & modus eas probandi.

XI.

Quæſtio agitata fuit & ampliata coram Iudice quodam Regio Pictauienſi inter duos vicinos, eò quòd vnus eorum de nouo columbarium excitaſſet, cuius columbæ volarent & paſtum in alterius fundo quærerent: is interdicto poſſeſſorio experitur dicens, ſe in poſſeſſione fundi ſui ab huiuſmodi ſeruitute paſcendi liberi turbari. Dominus columbarij excipit & ait, ſe prædictum columbarium in ſuo ædificaſſe, ſeque id facere potuiſſe ad compendium exinde faciendum, eo tamen facto nullo modo ſe rem vicino ſuo incommodam & in odium

Columbarium citra vicinorũ conſenſum de nouo excitari poteſt, neque de eo vicini conqueri poſſunt.

eius

eius factutum cogitaſſe. Quòd ſi vicino ſuo id minimè placeret, ſed ex eo damnum perciperet, de eo eum conqueri non poſſe. Negabat id ſe inuidia aut æmulatione ductum feciſſe, prout pręſumi non poſſet, compendio, quod ex eo faceret, inſpecto, vt ait Accurſius in Gloſſa ad hæc verba, *non teneri me*, ad *§. vlt. l. fluminum. de damno infecto: Semper*, inquit ille, *præſumitur, quod non faciam animo nocendi*. Prædictus iudex ſuper hoc conflictu interdictum admittit, & dominum columbarij condemnat ad ſoluendam ſingulis annis prædicto experienti interdicto, pro tempore quo pręd ctum columbarium in integro ſtatu ſuo permanebit, & interdicto experiens proximum fundum poſſidebit, certam quantitatem minutorum granorum. Reus ad id condemoatus appellat eámque appellationem in Parlamento Pariſienſi perſequitur, vbi Arreſto dictum fuit, malè iudicatum & reos ab interdicto cum expenſis, damnis & intereſſe abſolutus fuit. Aliud foret in ſepto cuniculario & leporariu, qui plus damni, quàm columbæ inferunt, prout ootatur in *Arreſto 30. tit. de iuribus dominicalibus* ſuprà In hac materia, retenta ſupra poſita facti ſpecie, complurima conſideranda veniunt, quæ deſumta ſunt ex doctrina Vlpiani *in l. Fluminum. in fin.* & L. Proculus 26 & Pauli *in l. Treb. 2. ff. de dam. inf.* Primum eſt de intereſſe & damno dato vicino ſuo ex nouo quodam opere. Secundum eſt de ſpecie quadam damni, cuius nomine conqueri aut vlciſci ſe, niſi detecta inuidia quadam, nemo poteſt. Tertium eſt, quando manifeſtum ſeu eminens damnum eſt. De primo Vlpianus *in d. §. vlt.* ait, duas diuerſas quæſtiones dependere, quarum vna hæc eſt: in domo mea puteum aperiot quo aperto venæ putei alterius præciſæ ſunt, an teneat? Non ſanè: neque enim exiſtimari operis mei vitio damnum tibi dari in ea re, in qua iure meo vſus ſum. Altera facti ſpecies prædictæ *l. Proculus*, hæc eſt: Iuxta tua ædificia habeo ædificia, quæ ſuppreſſa poſſedi & aërem proſpectúmque liberum tuis conceſſi: Item proprium locum habeo ad excipiendam, colligendam & cuſtodiendam aquam, cuius deſcenſum & ductum in tuum paſſus ſum. Si ædes meas altius tollam, quàm more ſolito, eine tu intercedes ſub hoc prætextu quaſi eo facto luci, aëri liberoque proſpectui domus tuæ officiam? Si aqua mea in vſum meum vti vêlim & eam tibi abducere me oporteat, poteriſne id impedire, dicens, me tibi commodum, quod ex eo percipis, adimere? Non ſanè, nihil enim dici poteſt me citra inuidiam & damni inferendi animum facere id, quod bono meo facio. Altera pars primi huius articuli à ſuperiore differt: putà, ſi tam altè fodiam in meo, vt paries tuus proximus ſtare non poſſit & ruinam minetur, damníne infecti ſtipulatio cōmittetur, vt vel ei intercedens vel damno facto, damna & intereſſe tuum petas? Ita ſanè, ait Vlpianus in prædicta *l. Fluminum. §. vlt.* Nam etſi iure meo vtar nec quicquam faciam, niſi quod rei meæ commoditas & neceſſitas exigit, damnum tamen, quod infero nimis magnum eſt ac propterea in conſiderationem venit. Secunda pars eſt, iuxta ſententiam Trebatij *in d. l. Trebatius*, etſi aliquo modo vicino meo dãnum inferam in eo, quod de nouo in fundo meo ipſius proximo facio, tamen damnum non adeò magnum eſt, & compendium quod exinde facio, quóque ad id faciendum permotus fui, magnum eſt & conſideratu dignum, prædictus itaque vicinus conqueri non poteſt: veluti ſi colũbarium de nouo ædificatum fuerit, vicini damnum cuius ratio haberi debeat, inferri ſibi ea re allegare non poſſunt. Poſtremum & tertium deſumtum eſt ex fin. prædicti *§. vlt.* & ex eo, quod ſuprà dictum de puteo tam altè effoſſo, vt paries vicini ſtare non poſſit.

Sepcta cuniculorum & leporariorum veniam excuſari non poſſunt.

Quando in ſuo fundo quæ poſsit, eo vicino ſuo prænocendum.

V. Conſuetud. Pariſ. artic. 69. & 70. & notata ad §. 32. *Tit. 2. lib. 13.*

TIT. II. DE VSVFRVCTV.

ARRESTVM I.

VSuſfructus mulieri liberos habẽti relictus, de ſola pręrogatiua intelligi debet & limitari ad ſuſtentationem eius & alimenta *, prout dictum fuit Arreſto Pariſienſi, 14. Auguſti 1550. & plenè ſcriptum extat *in tit. de morte ciuili*, in Arreſto, quod incipit: *Par expres.* Eáque doctrina eſt Bartoli ſingularis *in l. Titia. § fin. ff. de leg. 2.* & Gloſſæ & Doctor. *in Auth. Hoc locum. C. ſi mul. ſecund. nupſ.* Dubium magnum fuit, verùm vidua doariaria & vſufructuaria mortuo marito ſuo, prædicto iure vſuſfructus & doarij poſtulare & exigere poſſit recognitiones noui domini, & ad ſecundas nuptias tranſiens atque in prædicto doario & vſufructu ſuo permanens, tributum in quatuor caſibus putà, matrimonij filiæ, itineris tranſmarini, captiuitatis & carceris bellici & nouæ equeſtris dignitatis? Quantum ad hos quatuor caſus, quibus nonnulli adiunxerunt caſum non acquiſiti commodo & bono domanij domini, dubium non fuit, omnéſque tenuerunt, huiuſmodi debita perſonalia eſſe, neque poſſe neque debere tranſgredi dominos proprietarios, prout ait Malucrius *in tit. de tributis*, & præcipuè obſeruatur, quamuis huiuſmodi iura tributi in quatuor caſibus, & recognitionis noui domini, fructus ſint, ac inſtar fructuum ad vſufructuarium pertinere deberent, nihilominùs quia huiuſmodi ius ſingulare eſt & domino proprietario proprium, in eo doariatia & vſufructuaria nihil prætendere poteſt, vtpote ab vſufructu alienum. Idque notatur ad *l. Item apud Labeonem. §. ſi vſumfructum. de iniuriis*, quinimò pręd cta iura adeò perſonalia cenſentur, vt ad alterius vtilitatem quàm domini proprietarij impedi non poſſint, vt pro alieno ſuccurſu quantumcunque familiaris, aut propinqui, ſed duntaxat pro eo, qui verè dominus eſt *In commentario Conſuet. Borbonenſis* id declaratur in *§. 3. 4. 5.* Expecto de eo Arreſtum Pariſienſe ſuper controuerſia ſimili inter viduam defuncti domini Poncenati, doariatiam *de Chengy* ab vna parte, & ſorores & heredes prædicti defuncti.

Vſuſfructus à marito vxori ſuæ relictus liberis exiſtentibus.

Virùm vſufructuaria recognitiones noui domini & tributa in quatuor caſibus à doariaria & vſufructuaria prætendi poſſint?

*Quæ tamen per manus ſuas accipere poteſt, vt tenet Bartolus *in Auth. Hoc locum.* hic allegata, *num. 8* Ioannes Andreas *in addit. Speculatoris tit. qui fil. ſint legit. num. 34. in fin.* Angelus *in l. 1. ff. Rer. amotar.* Alexander *in l. nemo poteſt. num. 15 de legat.* & ibi Alciatus *num. 36* Franciſcus Aretinus *conſil. 40.* Philippus Decius *conſil. 418. in 1.*

Digitized by Google

dubio, & *conſil.* 476. *num.* 4. Stephanus Bertrandus *conſil.* 36 9. *circa fin. lib.* 2. atque in hoc plus commodi eſt, quam ſi maritus vxori ſuæ ſimpliciter alimenta legaſſet, quæ per manus heredis accipi debent, fructus vero propria autoritate, *l. Fundi Trebatiani ff. de vſufr. legat.* Cæterum limitatio & reſtrictio, de qua hic agitur, locum quoque habet in matre teſtatoris, æque ac in vxore ipſius, prout definiuit ab Angelo *in d. Auth. Hoc locum* & *conſil.* 105. *colum.* 2. Paul. Pic. *in repetit.* §. *fin. l. Titia. Cum teſtamento de legat.* 2. Stepha. Bertrand. *conſil.* 50. *lib.* 1. *editio. anni* 1535. Molineus *in annotationibus ſuis ad Alexandrum conſil.* 57. *lib.* 3. Idem, ſi auus nurui ſuæ, exiſtentibus ex ea nepotibus huiuſmodi legatum relinquat, prout tenet prædictus Molineus (qui refert ita ſe conſuluiſſe) *ad Philipp. Dec. conſil.* 454. Tertio hæc deciſio non tantum locum haberet, exiſtentibus liberis, verùm etiam quando iis deficientibus maritus matrem, fratrem vel ſororem ſuã inſtituit, & vxori ſuæ omnium bonorum ſuorum vſumfructum legauit, ſi ſtamus ſententia Petri de Anchar. *Conſil.* 237. *verſ. reſtat dubium.* Verùm contrarium defenditur à Bartolo & Ioanne de Imola. *in d. l. Titia.* §. *fin.* Angelo *conſil.* 338. & *conſil.* 372 Alexandro *in præalleg. conſil.* 57. *lib.* 3. & *conſil.* 42 *in fin. lib.* 2 Sunt qui tenent, quod hic de vxore dicitur, de marito quoque intelligendum eſſe, quem vxor dominum & vſufructuarium omnium bonorum ſuorum reliquit, Baldus *in d. Authentic. Hoc locum, in fi.* Ioannes Nicol. *in l. Generaliter, num.* 32. *Cod. de ſec. nupt.* & alij allegati à Franciſco Mantica *lib.* 9. *de coniectur. vlt. voluntat. tit.* 7. *num.* 10. Verum eadem nõ ſubeſt ratio, quandoquidem pater vſufructuarius eſt bonorum liberorum ſuorum, *l.* 1. *C. de bon. mater* V. boërium *quæſt.* 194. *num.* 5. & contra hæc tenent, & decimo locum minime habet, quando tantum certæ rei vſusfructus vxori legatus fuit, Bartolu *in d. l. Titia cum teſtamento* §. *fi. de legat.* 2 & *in d. auth. Hoc locum, num.* 8. Baldus *in l. Hac edictal.* §. *Huiuſmodi, in fin. in au. 4 quæſtiuncula. Cod. de ſec. nupt.* & *conſil.* 1. 0 *in fin. lib.* 3. Guil. Benedict. *in verbo. cætera bona, num.* 31. *in fin.* vel etiam media pars omnium bonorum teſtatoris, Bertrandus *conſil.* 57. *num.* 2. *lib.* 1. vel maritus voluit vxor ſua onera hereditaria ſubiret, Bertrandus *in præalleg. conſil.* 35. *lib.* 1. Molineus *in annot. ad Philip. Dec. in d. conſil.* 418. Mantica *loco præalleg. num.* 31. vel vt ea aleret liberos ſuos, Bertrandus *conſil.* 369. *lib* 2. Idem, ſi addidit, eam poſſe de omnibus fructibus diſponere, & eos citra vllam exceptionem retinere. Marian. Socinus ſen or *inter conſilia Barth. Soci. conſ.* 1. *lib.* 4. Molineus *ad Dec. d. conſil.* 454. vel ſi liberis ſuos mortua ſeu poſt mortem vxoris ſuæ inſtituiſſet, Paulus de Caſtro *conſil.* 460. *lib* 2. Molineus *in proxime citato loco.* Regula quippe locum minime habet, vbi ex teſtamento apertè de voluntate teſtatoris conſtat. Verum in eo coniecturis concludentibus opus eſt, neque ſufficeret, ſi teſtator vxori ſuæ integrum vſumfructum omnium bonorum ſuorũ reliquiſſet, vt ait idem Molineus *ad Alexandr. conſil.* 56. *lib.* 3. & *ad Phil. Dec. d. conſ.* 418. vel his verbis vſus fuiſſet. *Ea fruatur & fructus ſuos faciat*, eo quod hæc verba plus quàm ſimplicem vſumfructum non inferunt, vt ait Chaſſanæus *conſil.* 11 *num.* 16 Concluſionis loco notabitur, hanc deciſionem minime locum habere tum, cum liberi ante matrem ſuam defunguntur & decedũt: hoc caſu quippe ea integrum vſumfructum habet, licet ei quis ſubſtitutus ſit, iuxta doctrinam Bartol. *in l. Sicut. Quib. mod. vſuſſ. amitt.* & *in l. ſi ita ſcriptum fuerit. D. de manum. teſtam* & aliorum allegatorum à Mantica *num.* 19. vel ſi bona ob delictum liberorum confiſcata fuiſſent, Curtius ſenior, *conſil* 14. T.

II.

Manus iniectio ad petitionem creditoris facta in bonis, quorum debitor proprietarius eſt, & alter vſufructuarius.

Vicesſima quarta Iulij 1584. in Parlamento Pariſienſi in magno Auditorio D. Harlæo primo Præſide ſedente, auditi fuerunt Villerius Aduocatus Petri Morandonij, appellantis à ſententia quadam, quæ data à D. Boüino Conſiliario in Curia Parlamenti Præſide iuri dicundo Claromontij conſtituto poſt conſeſſum Comitiorum ſeu Maiorum dierum Claromontanorum, & Seruinus Aduocatus Margarethæ Archimbaudiæ, viduę Antonij Vigeralij appellatæ ab altera parte, vbi prædictus Villerius propoſuit, prædictum Morandonium creditorem eſſe Franciſci Vigeralij filij Antonij Vigeralij, qui teſtamento prædictum Franciſcum filium ſuum vniuerſalem heredem ſibi inſtituit & prędictæ Archimbaudiæ vxori ſuæ ob ſeruitia & officia, quæ ſibi præſtiterat, vſumfructum omnium & ſingulorum bonorum ſuorum legauit, atque quò ſibi ſolueretur, quod prædicto Morandonio deberetur, eum bona prædicti Franciſci debitoris ſui pignori capi curaſſe, prædictę verò capioni prædictam viduam ratione vſuſfructus ſibi legati interceſſiſſe, ſuper ea re partes auditas fuiſſe corã prædicto domino Boüino, qui ſententia declarauit, prædictam viduam vſufructuariam iuſta de cauſa ſeſe oppoſuiſſe, & decreuit manum à fructibus captis laxandã, eámque vſufructu ſuo iuxta teſtamentum defuncti Antonij Vigeralij mariti ſui fruituram; ſaluo Morandonio creditori propter debitum ſuum agendi iure aduerſus Franciſcum Vigeralium ſuper proprietate bonorum, de quibus agitur eorúmque iudicis decreto & authoritate adiudicandorum, ſub conditione tamen & onere vſusfructus prædictæ viduæ: ab eo prædictus Morandonius appellauit & concluſit Grauaminum ſuorum loco dixit, debitum ſuum liquidum eſſe & extra controuerſiam, quod ſi vſusfructus vniuerſalis ſit totius hereditatis, teſtatorem & patrem Franciſco filio ſuo legitimam portionem cum fructibus liberam & immunem ab omni onere relinquere debuiſſe, per *Auth. Nouiſſima de inof. teſta.* eámque legitimam creditorem æquè ac cætera, quæ filius prętendere poſſet, capere poſſe. Prætereà notoriè in iure obſeruari, omne legatum vſufructus vxori exiſtentibus liberis relicti, reſtringi & limitari oportere ad alimenta prædictæ mulieris, iuxta qualitatem ipſius, reſiduo filio heredi relicto, prout ait Bartolus *ad l. Titio.* §. *fi. de leg.* 2. Igitur appellantem intermittere non potuiſſe, quominùs prædictam manus iniectionem perſequeretur, atque ita ſe indemnem præſtaret, & ſolutionem conſequeretur æris ſui, ex iuribus, quę ad prædictum heredem proprietarium pertinent. *Seruinus* pro appellata in oppoſitione ſua perſtitit & dixit, prædictum creditorem appellantem ad proprietatem agere potuiſſe, non verò ad fructus: ac licet dici poſſit, prædictum Franciſcum filium & heredem iure prædicto teſtamento contrauenire potuiſſe, tamen cùm horum nihil fecerit, ſed è contra officio obedientis filij perfunctus patienter iudicium patris ſecutus fuit, prout facere debuit, per *l. qui quod per legem Falcidiam. ff. Ad l. falcid. l. Parentibus in fin. Cod. de inoffic. teſtament.* ac per conſequens neceſſariam, ſi de nullo conqueritur, creditorem ſiue pro ſe ſiue pro filio agere non poſſe. Qui ſi querelam de teſtamento inſtituere voluiſſet, & legitimam cum fructibus recuperare, quæ poſt mortem patris ſui ſuccederet, vel etiam ad prædictam rigidam reſtrictionem deuenire, eum veluti heredem vſufructuariæ aliunde cõpenſare debuiſſe, iuxta doctrinam eorum, qui ſcripſerunt ad *l. vxori mea* 37. *de vſufr. legat.* & ad prædictam *Auth. Nouiſſima.* eò quòd legatum vſusfructus ad onus heredis pertinet. Abſque eo non excedit dodrantis æſtimationem, facta computatione iuxta ſententiam Iuriſconſultorum ad *l. omnium. ff. de vſufructu.* Nominatim verò hoc in caſu notabilem eſſe *l. Hereditatium computationi. ff. Ad l. Falcidiam*, qua legatum

Creditor iuribus debitoris ſui vti non poteſt, quibus is ſua ſponte carere poteſt.

vniuer-

Ad æſtimandum vſumfructum ætas vſufructuarij cõſideranda eſt.

vniuerſale vſusfructus, de quo agitur, immodicum eſſe, & tempus quo durare poterit excedere non debet, habita ratione ætatis vſufructuariæ, quæ 60. annorum eſt. Igitur, ſi filius patris voluntatem ſecutus eſt, his rationibus motus, aut pietate ductus, aut quia noluit petere, quòd fortè ei debebatur, ſiue quod aliunde viuere poſſet, ſiue etiam quia liti immiſcere ſe nollet, neque conuertere & contradicere compenſationi, quam mater petere potuiſſet, certum eſſe creditorem controuerſiam & diſputationem mouere non poſſe, quam filius proponere & agitare noluit. Notabiles eſſent, eximiæ & ſpirantes rationes prædicti Seruini Aduocati quæ tum ab eo auditæ fuerunt, tam ex teſtamento Fuluij, de quo Cicero *in Oratione pro Cæcinna* loquitur, quàm ex Iureconſultis, *in l. ſi mulieri. ff. de vſufru. accreſc.*

Cvria Arreſto ſuo, quod pronuntiatum à prædicto domino Harlæo primo Præſide, die quodam Martis, 24. Iulij 1584. ex gratia appellatione citra multam in irritum deducta decreuit, id à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere.

Vide quæ ſcripſit Robertus, *rer. iudicatar. lib. 3. cap. 12.* D. Maynardus *lib. 7. Quæſt ſuar. notab. cap. 8.* I. C.

III.

Vſusfructus à duobus retentus vel acquiſitus, pro parte dimidia extinguitur ſi vnus moriatur.

Maritus & vxor bona ſua in quendam cognatum donationis titulo conferunt, retenta certa penſione ſeu certo reditu frumenti, vini, pecuniæ & aliarum rerum annua, ad dies vitæ ſuæ, pro ſui ſuſtentatione, vel etiam retento vſufructu (citra penſionem) bonorum donatorum. Si vnus eorum moriatur: alter ſuperſtes nonniſi mediam partem penſionis vel vſusfructus retenti habere & conſequi poteſt. Textus hanc ad rem expreſſus eſt *in l. Dominus fructuario en fin. ibi, partium emolumentum, ex perſona vita decedentium, ad dominum proprietatis recurrit. ff. de vſufructu.* Et quò ad penſionem alimentariam, textus eſt *in l. Alimenta. §. Baſilica. ff. de alimentis & cibar. legat.* & d. ct. per Bartolum *in l. Re coniunctis. ff. de leg. 3.* Atque ita * iudicatum fuit Arreſto Gratianopulitano, 8. Iunij 1457. pro Stephano de Plaſtro reo, aduerſus Annam Vieernam viduam.

* Eáque deciſio eſt Guidonis Papæ *quæſtio. 104.* quæ locum non habet in vſufructu duobus re & verbis ſub onere quodam perſonali coniunctis relicto. Angelus *Conſil. 153.* incipit, *Ruſticus.* vbi loquitur de teſtatore quodam, qui vſumfructum quorundam fundorum duobus Monachis reliquerat, quamdiu in Monaſterio certo permanſiſſent, & ibi diuino cultui miniſtrarent: & deſinit, morte vnius partem alteri accreſcere.

IV.

Vſusfructus incendio extinctus.

In quadam facti ſpecie combuſtæ domus, in qua vidua ius vſuafructus & doarij habebat, heredes verò proprietatem, quam heredes illi reædificant & refici curant: prædicta vidua in ea habitationis ius ſibi competere contendit, & iure vſusfructus ſui in ea commorari vult, oblatis ſumtibus & impenſis meliorationis: dicens quoque non omnia combuſta fuiſſe, verùm cellam & puteum igne liberatos præter aream, in qua domus erat, remanſiſſe. Heredes aiunt, ex huiuſmodi incendio neque areæ neque cæmentorum vſumfructum deberi, *l. Repeti. §. rei mutationem. ff. Quib. mod. vſusfr. amitta.* & vſumfructum ex eo peremtum, *l. Seruitutes, §. ſublatum ff. de ſeruitut. vrb. prædior.* Arreſto Pariſienſi dictum fuit, cellæ & putei prouentum ſeu reditum certa ſumma annua æſtimandum, quæ viduæ pro doario & vſufructu ipſius ſolnetur, eáque quò ad cætera repulſam tulit.

* V. Robertum *lib. 4. rer. iudicat. cap. 8.* & Maynardum *lib. 4. cap. 8.* I. C.

V.

Vſusfructus profeſſione non extinguitur.

Si vſufructuarius aliam religionem, quàm Mendicantium, profiteatur, ea profeſſione vſusfructus non finitur, neque durare ceſſat, per Gloſſam *in Auth. idem eſt in ijs. in verb. ex lege.* ibi, *item ſi pater fructuarius monachatur. Cod. de bon. quæ liber.* Ita iudicatum fuit, Arreſto Gratianupolitano, anno 1461.

Deſumtum ex *deciſio.* Guido. Papæ *477. & 595.* I. C.

VI.

Vſusfructus patri vel auo male adminiſtranti adimitur.

Pater pro mobilibus pupil. ſatiſdare tenetur.

Arreſto Curiæ Burdegalenſis, quod datum 18. Ianuarij 1521. iudicatum fuit pro Antonio Alta ripa, aduerſus auum ipſius vſufructuarium & nonnullis bonis aduentitiis prædicti Antonij abutentem, prædictum auum ab adminiſtratione & vſufructu prædictorum bonorum repellendum, neque admittendum ad oblationem ſatiſdationis: ſaluo ei iuſta taxa ſeu æſtimatione alimentorum pro qualitate ipſius iuxta ſententiam Socini *in conſil. 34. quæſtio. 4.* quæ tamen communi contraria eſt, qua tenetur, ſi de bonis agatur, in quibus pater vſumfructum habere debet, eum pro mobilibus ſatiſdare teneri: atque hoc inter patrem & filium admittitur *per l. Iubemus*, & ibi Bartolus & Doctores. *Cod. ad Trebellia.* Quòd ſi pater ſatiſdare non poſſit, Iudex ex officio decernere poteſt, vt prædicta mobilia in poteſtate & adminiſtratione mercatoris cuiuſdam idonei deponantur, qui ea non otioſa relicturus eſt: verùm benè collocaturus: cuius vſusfructus patri relinquetur, poſteaquam priùs alimenta liberorum exinde detracta fuerint, *l. Si quis a liberis. ff. de liber. agnoſc.*

VII.

Vſufructuarius interdicto vnde vi experiri poteſt.

Arreſto Burdegalenſi, quod datum, 12. Octobris 1548. dictum fuit, viduam vſufructuariam poſt mortem mariti ſui poſſeſſione deiectam, reſtitui debere. Vſufructuarius quippe naturaliter poſſidet, *l. Naturaliter, in pr. ff. de acquirend. poſſ.* & ibi Gloſſa *& l. poſſeſſio. eod.* Ac eapropter interdicto *vnde vi*, quod nos *Redintegrandæ* appellamus, experiri poteſt, ſi poſſeſſione deiiciatur, vel etiam quò minus frui poſſit, impediatur, *l. 3. §. vnde vi, & §. pertinet. ff. vnde vi.*

VIII.

Vſusfructus patri acquiſitus, quando proprietas ad filium ſpectãti conſolidetur.

Viceſima tertia Iulij 1530, Arreſtum Burdegalis datum fuit, Præſide tum defuncto domino Boëtio, inter Gancherum Alexandrum mercatorem Petrocorienſem & vxorem ipſius, petitores in auctione publica ab vna parte, & Rudolphum *du Bois* filium debitoris, ſuper quo prædicta auctio ſiue ſubhaſtatio inſtituebatur, opponentem, ad finem diſtractionis, ab altera parte: quo Arreſto dictum fuit, vſumfructum bonorum haſtæ publicæ ſubiectorum ad patrem debitoris pertinentium, vendendum & adiudicandum ad dies vitæ patris, filium verò proprietarium ab exceptione ſua depellẽdum,

ſub conditione tamen alimenta filio prædicto præſtandi, pari ratione vti pater faciebat, ad proprietatem ipſi conſeruandam, ne venderetur & diſſiparetur. Super hoc Arreſto quatuor caſus notari ſolent: Primum, quo caſu patris bona ob æs alienum vel alterius rei nomine, haſtæ publicæ ſubiiciuntur, ex qua cauſa poteſtas patria minimè amittitur vel finitur, vſumfructum etiam ſequi vſque ad dies vitæ ipſius. Eáque ſententia eſt Alexandri poſt Ludouicum Romanum *in l. ſi finita. §. de vectigalibus. ff. de damno infecto.* Secundò, ſi ob huiuſmodi publicationem bonorum prædicta patria poteſtas amittatur, vt ex cauſa capitali, filium proprietarium vſumfructum ad ſe trahere. Eáque eſt ſententia Baldi *in l. 1. Cod. de bonis quæ liber.* Tertium eſt, ſi id ex crimine fiat, ex quo tamen poteſtas patria non diminuitur, tum huiuſmodi publicatio vſumfructum quò ad durat, adimit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1540. pro defuncto illuſtri Ioanne Albonio, Equite Ordinis, domino Sant-Andreano, Vice-Comite Miremontio, aduerſus quendam vaſallum ipſius Miremontanum nomine Crepatium, pro feudo Durtholij, eò quòd in iuriſdictione feudi ſui malè verſatus fuiſſet: quæ prædicto domino Vice Comiti adiudicata fuit, vt eam nomine ſuo vſque ad dies vitæ prædicti Crepatij poſſideret, proprietate liberis ipſius reſeruata quibus ante ſecus geſta quæ ſuperiùs dicta ſunt, adquiſita fuerat. Quartus caſus eſt, æquitas alendi filij duabus ex rationibus ſumta: prior eſt, quod pater vſufructuarius iure naturæ & officio naturali ad alimenta exhibenda tenebatur, *in princ. de Iur. natur. gent. & ciuil.* Poſterior ratio, ne proprietas diſſipetur, *l. 2. in fin. ff. de aliment. & cibar. legat.*

Deſumtum ex D. Boërio *decif. 61.* V. Coraſ. *centur. 2a. 21.* & Maynardum *lib. 8. cap. 7. Quæſtio. ſuar.* I.C.

IX.

Filius ex delicto bona ſua amittens, patris vſufructum non præiudicat.

Altero Arreſto Burdegalenſi proprietas bonorum Equitis Luſigniacenſis confiſcata fuit, & ob delictum iis manus iniecta, executio ſuſpenſa vſque quò vita defungeretur pater vſufructuarius, quod datum 28 Iulij 1521. Ac quamuis lege ciuili filio interdictum ſit, ne citra conſenſum patris immobilem rem alienare poſſit, *l. cùm non ſolùm. §. filius. Cod. de bon. quæ liber.* id tamen de alienatione ex delicto, quæ neceſſaria eſt, non intelligitur, vt not. Gloſſa *in l. Etſi condemnatus. ff. de noxal. actio.*

X.

Vſusfructus bonorum filij ad patrem non ſpectat.

Nonnulli tenuerunt, quòd quandoquidem parentes in Francia in liberos ſuos eam poteſtatem non habent, quæ eis de iure data eſt: ita vſumfructum bonorum aduentitiorum prædictorum liberorum ſuorum non habeant, aduerſus *l. cùm priores. Cod. de bon. quæ liber.* Iuxtáq; ea iudicatum fuit in lite Philippi Pariſiis, anno 1538. Nihilominùs eo non obſtante, in lite quadam Rupellæ agitata, in qua filius quidam poſt mortem patris ſui à nouerca ſua vidua prædicti patris ſui petierat fructus, quos ſuperſtite patre ex bonis prædicti filij aduentitiis maternis perceperat, quæ ſeſe per prædictam *l. Cùm oportet,* ipſe verò abrogatione huius legis tuebatur: Arreſto Pariſienſi pro vidua iudicatum fuit, quod Imbertus abſque data allegat, ea forſan de cauſa, quod indecens videri potuit, de re poſt mortem patris, aduerſus heredes ipſius diſquirere.

XI.

Sequeſtrum vſusfructus ob cautionem non præſtitam.

Si vſufructuarius, qui cautionem præſtare debet, veluti vidua heredibus mariti per *l. vſusfructus. Cod. de vſufruct.* ſatiſdare non poſſit, non ideò Iudex poſſeſſionem ſeu fruitionem prædicti vſusfructus ſiſtere ſeu interrompere debet, verùm rem, in qua prædictus vſusfructus conſiſtit apud ſequeſtrum deponere & Curatori dare debet, qui eam elocare, vel etiam annuum emolumentum ex eo quærere, Idque tradere viduæ vel alteri vſufructuario tenebitur, *l. ſi cui. §. Imperator. ff. vt in poſſ. legat.* Guil. de Cun. *in l. vſufruct. Cod. de vſufru.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod citat Guido Papa, *quæſt. 250.* Nihilominùs ſi vidua poſtea cautionem præbere poſſit, vſusfructus ei tradi debet, ſecundùm modum *Arreſti 12.* ſuprà *titu. de momentanea poſſeſſione.*

XII.

Idem.

Nihilominùs eo non obſtante, ſi heredes, quibus ſatiſdatio exhiberi debet, donatoris liberi ſint & viduæ, ob affectionem maternam, prædicta ſatiſdatio remitti debet, arg. *l. Iubemus. §. 1. Cod. ad Trebellia.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod allegat Imbertus abſque data *in Enchir. ſuo in verbo, Vſufructuarij ſatiſdatio.* Verùm id pro vidua, quæ ad ſecundas nuptias non conuolauerat, iudicatum fuit. Alioquin enim ſi ſecundò nupſerit, ea omnibus ſuſpicionibus exoneratur, vnde occaſio exigendæ cautionis oritur, neque ampliùs tutò ipſi credi poteſt, prout ait Paulus de Caſtro *in d. l. Iubemus. §. 1.*

XIII.

Vſufructuario mortuo, heres ipſius nonniſi fructus ante mortem ipſius à ſolo ſeparatos lucratur. Iudicatum Arreſto 19. Maij 1589. quod refert D. Renatus Choppinus *de legibus Andium lib. 3. tit. 2. art. 4.* V. D. Tiraquellum *tractat. de retract. conuentio. §. 54.* I.C.

TITVL. III. DE VSV SYLuarum, & ne arbores pendente lite, cædantur.

Ad hanc materiam videantur *Arreſtum 2. de iuribus dominit. & 9. de Domanio, Conſtitutiones de aquis & ſyluis, & Commentar.* Malleuilli *ad eaſdem,* & *titul. 19. cap. 109. Collectio. mea de determinat.* & *Conſuetudines,* nominatim *Conſuetud. Niuernenſem tit. de lignis & ſyluis, cum commentario* D. Guidonis Coquillei. I.C.

ARRESTVM I.

Vſus ſyluæ certo ſyluæ loco limitari poteſt.

VSum ſyluæ ad calefaciendum vel ad ædificandum habens, aſſerere poteſt, hoc ius per totam ſyluam ad ſe ſpectare & in ſingulis ſyluæ partibus, *l. vſus pars. in fin. ff. de vſu & habitat.* Attamen ne ſylua deformetur, ius dictum vſus ſyluæ certo loco limitari debet, ne vlterius excedat, reſiduo ſcil. à prædicto vſu libero domino & proprietario id poſtulanti permanente. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Petrum Bidelænum, 5. Martij 1531. Iſq; textus eſt *l. Diuus. §. fin. & l. denique. in pr. ff. de vſu &*

ſu & habitat. quæ leges ad hanc limitationem notandæ ſunt.

II.

Idem.

Poſtea duodecima die Februarij anno 1553. Arreſto Pariſienſi vſus ſyluæ à quibuſdam incolis prætenſus & contradictus, per prouiſionem reſtrictus fuit ad tertiam ſyluæ partem, in qua prædictus vſus prætendebatur. Dominus Lucius *lib. 7. tit. 7. Arr. 4.* Quo facto vſuarij proprietarij & poſſeſſoris poſſeſſionem & perceptionem fructuum impediunt, prout in vſu nō limitato & circumſcripto facerent, quo ſinguli promiſcuè vtuntur. Itaque textus eſt bene intellectus *l. Fundi. §. ſicut. & l. denique. de vſu & habitatio.*

Remiſſiones.

III.

Vſuarij ſyluæ abutentes, vſum amittunt.

Vniuerſitas incolarum, vſum ſyluæ & lignorum habens, quo ad vſum priuatum, veluti ad ædificandum & calefaciendum vtatur, eo abuti non poteſt, veluti ligna vendere & pro lubitu ſumere, quò ſylua deformetur & deuaſtetur, *l. Arboribus. 12. ff. de vſufructu.* Quod ſi id faciant nec poſtea à proprietario commoniti deſiſtant, ingrati ſunt & indigni declarandi prædictóque vſu priuandi. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Ludouico Langeſtio & Maria ab Artis vxore ipſius, aduerſus incolas Royæ, relatore D. Brulardo Conſiliario, 3. Iunij 1530. Prędictum tamen Arreſtum intelligitur de ſylua materiaria: ſi enim ligna cædua ſint, vſufructuarius & vſuarius in eadem conditione verſantur & temporè opportuno cædere poſſunt: alioquin vſus inutilis foret, *l. Diuus, in princip. ff. de vſu & habitat.*

D. Lucius *lib. 7. tit. 7. de vſu nemorum, Arr. 1.*

Vſus ſyluæ indiſtinctus quomodo terminari debeat.

Incolæ, vſum ſyluarum habentes, iis vti non poſſunt pro arbitrio ſuo, etiamſi ad vſum ſuum neceſſarium ſumant: verum Saltuario prius id denuntiare, vt arborea quarum indigent, conſignet, debent: alioquin ſi opportuno tempore & loco facta Saltuario denuntiatione, is non ſatisfaciat, licitum iis eſt propria autoritate citra fraudem cædere. Atque forma vſus eſt conſtituta cum pluribus Arreſtis, quæ allegat D. Imbertus: qui inſuper ait, Arreſta ſe vidiſſe, quibus alia indiſcreta forma & pro lubitu & voluntate conceſſa, licet tempore immemoriali obſeruata, tanquam non præſcripta reiecta fuerat, ob qualitatem vſuarij, quæ fruitionem omnem non pro ſuo ſed pro opinione domini determinat, *l. cum nemo. ff. de acquir. poſſeſſ.* I.C.

IV.

Vſus ſyluæ cæduæ & materiariæ differt.

Vſus ſyluæ materiariæ determinari debet iuxta conſuetudinem boni patrisfamiliàs, putà ligna arida & infrugifera ſumere, glandem & paſcua. Atque maxima differentia eſt inter ſyluam cæduam & ſyluam materiariam, ſyluam enim cæduam cædere & vendere fructuarius poteſt, *l. item fundi. §. fin. cum duab. ll. ſeqq. ff. de vſufruct.* materiam verò ſuccidere & vendere non poteſt, *l. Arboribus, in prin. ff. eod.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 1. Iunij 1535. pro dominicella Iſabella S. Mauri doariaria aduerſus Ioannem de Rupe. Textus *l. denique. ff. de vſu & habitat.* adhuc expreſſior eſt.

Determinatio ſyluarum vniuerſitatis & Eccleſiæ.

Edicto anni 1572. cæſura ſyluæ cæduæ determinata fuit, vt tertia pars ab Eccleſiaſticis & Vniuerſitatibus relinqueretur, quo ad materiam ſiue grandes arbores excreſcerent: ac poſtea anno 1573. altero Edicto ad quartam redacta fuit pro Eccleſiaſticis Arreſto interioris Conſilij. B. V. Cartham Normandiæ, quam vocant.

V.

Pro domino Cardinali Lenuncurtio, Abbate S Remigij Rhemenſis proprietario ſyluarum Giurienſium, aduerſus incolas Giurienſes, iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, concluſo in Camera Domanij 6. vel 7. Septembris anno 1545. eos incolas vſuarios duntaxat intelligendos, quorum domus ante 40. annos eſſent extructæ, aut veteribus fundamentis, ab eodem tempore ſuperſtructæ.

Vſus ſyluæ ad quoſdam incolas reſtrictus.

Lucius *lib. 7. tit. 7. Arr. 4.*

VI.

Conſuetudo ſumendi viridia & ramos in piam cauſam in ſylua alterius poſſeſſionem non acquirit.

Incolæ Chagniaci in Burgundia prętendunt aduerſus dominam Marchioniſſam de Rutelin, Iacobinam de Rohan, ius & poſſeſſionem ex omni & immemoriali tempore ſe habere ingrediendi, colligendi, cædendi & vehiculis, carrucis aliòve modo deducendi ramos, viridia & ligna è ſylua Turenenſi in territorio prædicti Chagniaci ſita, ad inſtruendas plateas feſto Corporis Chriſti. Et quamuis probaſſent, immemoriali tempore prædicto iure ſe vſos, & conſuetudinem iis acquiſitam fuiſſe & Officiarios prædicti Chagniaci, ſaltuarij & alij huiuſmodi vſum confirmaſſent deſignatis locis, in quibus prædicta viridia ſumerent: nihilominùs eo non obſtante prædicta domina interdicto illorum ſeſe opponens, quæ pro turbatrice conuenta fuerat, eò quod autoritate Iudicis vſu illis interdici curaſſet, integrum ſyluæ ſuæ vſum obtinuit: & Arreſto Diuionenſi prædicta domina Marchioniſſa in iure poſſeſſionis negatoriæ prædicti vſus manutenta fuit, & interdicto experientibus interdictum, ne ſumerent vel cęderent ligna vel ramos in ſylua, de qua agitur: quæ bannalis prædictæ dominæ declarata fuit omni tempore, ac nominatim tempore prædicti feſti Corporis Chriſti, niſi prædicta domina vel eius Officiarij permittant, cum condemnatione in expenſas inſtantiæ, damna & intereſſe turbatum. Prædictum Arreſtum datum fuit 14. die Auguſti 1555. Textus *l. vt pomum decerpere liceat. ff. de ſeruitutibus*, hanc ad rem expreſſus eſt.

VII.

Prohibitio vendendorum lignorum pendente lite.

Pendente petitorio vel poſſeſſorio hereditatis vel bonorum, iudex requirente id vna ex partibus, alteri parti vel etiam poſſeſſori interdicere poteſt, ſi lis petitoria ſit, ne arbores cædat, nec deuaſtet vel corrumpat id, de quo agitur, per prouiſionem, antequam iura ſeu allegationes partium audiat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 12. Ianuarij 1528.

VIII.

Idem.

Arreſto Pariſienſi, 1. die Auguſti, anno 1553. perorata appellatione inter incolas Chalmazelij appellantes ab vna parte, & illuſtrem Ludouicum Chalmazelium dominum ipſorum, appellatum ab altera parte: quo ad principale, in quo ſyluarum Chalmazelij proprietas cum prædictis incolis communis eſſe prætendebatur, ad Balliuum Foroſeguſienſem partes remiſſæ fuerunt, & per prouiſionem prædictis appellantibus interdictum, ne ſumerent, arborea neque ligna venderent vel aliter alienarent, quàm ad vſum ipſorum, ad ædificandum, ad calefaciendum neceſſaria, & vt bonus paterfamilias vti ſoleret, per *l. fundi. 15. in fin. ff. De vſu & habita.* Cæterùm ſingularis eſt textus *in l. Plenum, in pr. illo tit.* in qua lege vſus ſyluæ pro huiuſmodi vſuariis declaratur, iuncta Gloſſa in

verb.compendium. Et certè id abuſus potiùs foret, quàm vſus, ſi Vſuarius arbores vendere & compendium inde facere vellet, cùm ad vſum quotidianum tantùm ſumere debeat. Quemadmodum horti mei vſu ad dies vitæ tuæ tibi conceſſo, fructus colligere, braſſicam, betam, & oleribus & floribus & aliis ad quotidianum vſum & domus tuæ neceſſariis vtilicet: non verò ea vendere: hac quippe re abuteretur vſuarius, non vteretur. Eáque verba ſunt *d. l. Plenum*, quæ hanc in rem expreſſa eſt.

IX.

Determinatio ſingularis de vſu ſyluæ inter dominum iuſtitiarum & ſubditos ipſius vſum ſyluæ habentes.

Poſtea, diremto principali Arreſto Pariſienſi, 23. Martij 1561, quo confirmata ſententia Balliuij Foroſeguſienſis vel Locumtenentis ipſius, quod datum Mombriſonij 9. Iulij 1558. pro determinatione maiorum ſyluarum Chalmazelij, quæ vocantur Aogleuoux: & Chapoilloux, poſtulata ab illuſtri Franciſco Chalmazelio ſucceſſore & filio ſuprà nominati illuſtris Ludouici, aduerſus incolas prædicti Chalmazelij, prædictæ determinationi intercedentes, vſuarios prædictarum ſyluarum, dominium & adminiſtratio earum ad prædictum actorem dominum iuſtitiarium pertinere declarata fuit, ad eas conſeruandas & ad vſum ſuum neceſſarium reficiendi & meliorandi caſtri ſui Chalmazelij impendendas, vt prædictum caſtrum in integro ſtatu ſartum tectum aduerſus omnem deformationem & deuaſtationem cuſtodiat: ſub conditione verò, vt prædictis reis vſum earum relinquat quorum nomina in polyptycha prædicti actoris eiúſque libros cẽſuales relata ſunt, vel etiam ab his deſcendẽtibus qui olim quicquam quòd ad prædictum vſum in prædictis polyptychis recognouerunt, vel etiam ab iis ius & cauſam habentibus, incolis & inhabitantibus, in territorio & iuriſdictione prędicti Chalmazelij, quibus prædicto Arreſto interdicitur, reiecta antiqua vtendi forma in futurum, prout antea proprio arbitrio & libera voluntate ad deformationem & deuaſtationem prædictarum ſyluarum vſi fuerant, iiſque deinceps duntaxat permittitur, iuxta conſuetudinem boni patrisfamiliàs vti, putà, iure paſcendi & paſcuis pro ſuis pecoribus, neque extranea paſcere pecora, citra veniam ac permiſſionem prædicti petitoris, cædere & deuehere arbores & ligna ad priuatum & communem ipſorum vſum intra prædictum territorium, exempli gratia, ad calefaciendum, ædificandum, fundos & prata claudenda inſtrumenta ruſtica & agriculturæ inſeruientia conficienda, citra dolum & fraudem, neque vel vendere vel aliò exportare. Itémque ne prædicta occaſione abutantur: verùm ad calefaciendum primùm arida ligna adhibeãt: pro ſepiendis & claudendis fundis faſtigia & ramos arborum, qui pro altero vſu cęduntur, nec teneriores plantas ad eum vſum ſumant: idque ſub pœna priuationis, qua & indigni declarentur & prædicto vſu ſpolientur. Quæ omnia vt ritè obſeruentur & executioni mandentur, prędictus dominus ſaltuarium ordinarium eo in loco conſtituet, quem prædicti rei adire cogentur, quíque quamprimùm ab aliquo ex illis commonitus fuerit, arbores, quibus maximè indigebunt, conſignabit, tam quò omnis deformatio & deuaſtatio ſyluæ prædictæ euitetur, quàm quo cuilibet prædictorum incolarum vſuariorum, id quo opus habebunt pro domorum & prædictarum ſyluarum diſtantia, ne inuicem longiùs ſemoueantur ad vehiculorum ducendorum facilitatem, attribuatur. Eáque conſignatio pro qualitate & neceſſitate prædictorum reorum domorum fiet: quibus reis & incolis vſuariis permittitur, vt quo caſu prædictus ſaltuarius indebitè ei, quod ſuprà dictum, ſatisfacere differat, poſtquam ei opportuno tẽpore & loco id faciendum denuntiauerint, propria autoritate à prædicto die citra violationem & fraudem cædant, ſumant & auehant. Attamẽ ex omnibus, quæ ſuprà in omnibus aliis capitibus continentur, prædicti incolæ nullas arbores neque cædere neque abducere etiam ad vſum prædicti actoris poterunt, niſi facta à prædicto ſaltuario declaratione & conſignatione, rum ſcil. cùm ordinarias vecturas & manuales operas præſtant, condemnauit quoque prædictos reos in expenſas prædictæ inſtantiæ prædictam determinationem concernentis, citra damna & intereſſe prætenſæ prædictæ deformationis & deuaſtationis nomine.

X.

Vſus ſyluæ in nouem annos ad quinquennium reductus.

Dominus à Villaregia reſcriptum à Rege impetrauerat ad continuandum ſylue vſum in nouem annos, approbatum in Camera rationum, & Curiæ obtulerat: vbi Arreſto, 1. die Iulij 1549. prædictus vſus ad quinquẽnium reductus fuit. Arreſtum hoc extat ſuprà *lib. 5. tit. de domanio Regis*, & vltimum eſt.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum III.

I.

Dominus, qui certæ cuiuſdã ſyluæ vſum conceſſit, ea ſylua ceſſante vel extincta cõpenſare vel aliam adſignare eius loco non tenetur. Iudicatum in Parlamento Pentecoſtali anno 1261. *fol. Regiſtr.* 115. Altero Arreſto omnium Sanctorum anno 1262. *fol.* 123. vſuariis prohibitum, ne ligna cædant ante 5. folium, vt vocant, antequam quinquennales arbores fuerint. B.

II.

In materia ſyluatica, quando de deformatione & deuaſtatione aut mala verſatione peculiari agitur, cognitio eius ad Præfectos ſeu Præpoſitos ſaltuum particulares pertinet: in caſu verò deuaſtationis vniuerſalis ad Maiorem Prępoſitum reformatorem tabulę marmoreæ: verùm ſi de iure ipſo in ſylua quadam prætenſo ageretur, Iudex ordinarius de eo cognoſcere debet, & qui exceſſum vel damnum datum prætendit, interdicto ſibi conſulet. Iudicatum Arreſto, vltimo Decembris 1563. B.

LIBER

LIBER DECIMVS-QVINTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE NVPTIIS TAM Primis, quàm Secundis.

ARRESTVM PRIMVM.

Taxa eorum, quæ debentur pro ſponſalibus & circumſtantiis.

PRIMA die Martij 1401. declaratum & Arreſto iudicatum fuit, Epiſcopos Ambianenſes & Curiones Abanilanos, plus vno ſolido Pariſienſi pro chartula banni ad proclamandum matrimonium, ſi qua oppoſitio eſſet, exigere nõ debere: pro licentia deſpondendi in altera Parrochia non plus vno ſolido Turonenſi: pro conſecratione nuptiali, non plus tredecim denariis, pro inſtrumento nuptiali non plus duobus ſolidis: pro celebratione Miſſæ non plus duobus ſolidis, ſex denariis. Ei autem qui Miſſam cantat præter ea, omne quod offertur, deberi, niſi cum Curione tranſegiſſet: quo caſu tranſactione eum contentũ eſſe debere: Pro benedictione Cameræ ſponſorum, non plus decem denariis Pariſienſib. pro vino exigere poſſe: ſponſóſque citra ſcrupulum & impetratam eius veniam prima nocte vnà concumbere poſſe.

Vide *Arreſtum 2. Tit. & lib. 1.* ſuprà. Maynardum *lib. 1. Quæſtio. ſuar cap.* 70. Carondam *lib. 7. Reſponſor. cap.* 79. de iuribus, quæ Curiones licite pro celebratione matrimonij acceptare poſſunt. & de quibuſdam iuribus, quæ nonnulli in nuptiis nouis ſumere poſſunt. I.C.

II.

Doarium ex matrimonio nullo, niſi conſummetur, non debetur.

Cùm controuerſia aliqua ad diſputationem de Sacramento matrimonij reducitur, omnia differri debent, vſque quo de prædicto matrimonio iudicatum fuerit, ſupérque eo partes ad Iudicem Eccleſiaſticum remitti debent. Hanc ad rem vidua quædam Rupellenſis aduerſus heredes mariti ſui, de doario ſuo aliíſque prærogatiuis agebat, cui prædicti heredes nullitatem matrimonij opponebant, eò quod antea alteri matrimonio iuncta fuiſſet. Ipſa ſeparationem & diuortium per ſententiam propter primi mariti frigiditatem allegabat. Heredes regerebát, maritum ab ea ſententia appellaſſe. Arreſtó Pariſienſi partes ad Iudicem Eccleſiaſticum remiſſæ & per prouiſionem heredes ad reſtituenda ea, quæ ipſa attulerat, condemnati fuerunt.

Conſilium domini Menilij.

Aliud eſt in dono dato deſponſatæ morte deſponſati contingente, tempore eo communionem ingreſſo. Arreſto iudicatum fuit, eam nonniſi mediam partem reddere oportere. vltim. Decembris 1568 Dominus Menilius Aduocatus Regius conſultus, vtrum cognati mariti prædefuncti viduæ doarium denegare poſſint ſub prætextu quod tempore tumultuum prædicti coniuges matrimonio iuncti fuiſſent, modo & more Eccleſiæ prætenſæ reformatæ obſeruato? Reſpondit, dotem deberi: attento eo quod neque contrarium Edictum neque reuocatoria licentiæ extitiſſet, 13. Februarij 1564.

III.

Matrimonia clandeſtina abſque conſenſu parentum, reprobata.

Antea ex lege ciuili liberifamiliàs inſciis & inuitis parentibus ſuis matrimonium contrahere validè non poterant, eáque matrimonia nulla, illicita & reprobata erant, *l. Nuptiæ conſiſtere non poſſunt. l. eos. in pr. & l. Qui in Prouincia ff. de rit. nuptiar. & l. Paulus ff. de ſtat. homin. l. ſi vt proponis 2. & l. nec filium Cod. de nuptiis.* Item neque ſponſalia de futuro non magis quàm de præſenti facere, neque inuicem alter alteri obligare ſe facta promiſſione poterat, *l. Sponſalia ſicut nuptiæ ff. de ſponſalibus.* Et ea de re Imperatore digna verba ſunt Iuſtiniani: *Oportet* (ait ille) *vt quicunque vxorem ducere voluerit, ſecundùm noſtras leges & antiquam Conſuetudinem, parentes vel alios, quos decet, petat, vt cum eorum voluntate legitimum fiat matrimonium, l. vnic. §. 2. verſic. nec ſit facultas, in fin. C. de raptu virgin.* Si puella parentes nullos habeat, neque auum vel auiam, tutor vel curator nullo diuino impetrato beneficio in matrimonium collocare non debent, niſi infamiam ſe manere velint, veluti confeſſos de tutela, quia huiuſmodi coniunctione fraudem adminiſtrationis tegere laborauerunt, vt ea liberarentur. Hæc ipſiſſima verba ſunt *l. ſi tutor vel curator. Cod. de interd. matrimo.* & ita intelligitur de matrimonio cum alio, quàm filio tutoris vel curatoris contracto, quo caſu indulgentia Principis neceſſaria eſt. Per *l. in coniunctione: C. de nuptiis.* tutor abſque crimine raptus pupillam * ſuam non citatis & auditis coram Iudice propinquis & affinibus, matrimonio iungere non poteſt, & ſi inter eos certamen oriatur, vt quæratur, cui inter honeſtos competi-

totes matrimonij puella iungẽda ſit, iudici deliberare permiſſum eſt, cui meliùs adulta ſocietur. Ius Canonicum poſtea huic iuri aliquo modo derogare voluit & prædictis liberis familiàs libertatem largiri ſeſe pro arbitrio & voluntate propria matrimunio iungendi, atque ita matrimonium inter eos inſciis patre & matre: & quod magis eſt, inuitis iis contractum approbauit, *cap. Requiſiuit, & cap. cùm locum. de ſponſal. cap. 1. de deſponſat. impuber. & cap. hoc ſanctum. & cap. Sufficiat 32. quæſtio. 2.* adeò, vt ex veteri iure nihil aliud remanſerit, niſi quòd parẽtes liberos, tanquam ingratos exheredare poterant, qui minores quindecim annis parentibus inſciis matrimonium iniiſſent, per *Auth. Sed ſi poſt. Cod. de inoff. teſta.* Quoniam verò iuris ciuilis adeò æqua deciſio & conſtitutio derelicta, mille incommoda parentibus attulit, & peſſimi exempli res fuit, expreſſo Edicto Regis, quod publicatum & approbatum Arreſto Pariſienſi 1. die Martij 1556. prædictum antiquum ius repetitum ſeu reſumtum fuit, non tamen in omnibus quò ad nullitatem attinet, quæ prædicto iure inducebatur, verùm propoſitis grauibus pœnis, tam à liberis, quàm à proxenetis huiuſmodi nuptiarum ſuſtinendis. Quod ab omnibus admittitur, ſanctúmque ac ſalutare cenſetur, Nunc nihil reliquum eſſet, niſi Paulina quædam ad retrahendas huiuſmodi corruptiones per omnia quæ ad Sacramentum, quod iure diuino definitur, requiritur, *Can. Hinc diſtinguendo 2. quæſt. 2.* D. Nicolaus Mellerius celeberrimus & peritiſſimus Aduocatus, in lucem emiſit & omnibus notum fecit, quantum Reipub. emolumenti afferat publicatio huius Edicti, *in tractatu ſuo ad prædictum Edictum.*

V. *Canon. Non omnib. 6. Honorantur parentes 32. q. 2. Geneſ.* 26. 27 *&* 28. I C.

Matrimonium clandeſtinum. V. quoque ea, quæ ad hoc Edictum D. Corraſius & Antonius Contius Doctores & Profeſſores Iuris docte ſcripſerunt. & notandum eſt, promiſſionem matrimonij inter duas illuſtris familiæ perſonas huic Edicto cauſam præbuiſſe. ¶ De matrimoniis clandeſtinis videre oportet *ca. cum inhibitio §. ſanè. de clandeſtina deſponſatione, ca. tua. ca. Qui filij ſint legitimi.* Tertullia. *lib. de pudic. cap. 4. & ad vxorem lib. 2. cap. 9.* Benedictio ſacerdotalis vltimus actus eſſentialis eſt, ſine quo matrimonium clandeſtinum eſt, & nulla obligatio contrahitur. Ita tenent doctiores, vt Portéus, Robertus, Magotus. Attamen niſi per alteram partium ſteterit, prædictum matrimonium ſubſiſtere & effectus ſuos ciuiles habere non deſinit. Vide Arreſtum ſingulare, quod datum 7. Februarij 1576. ad relationem domini Berengerij, in 4. Camera. B.

*Huiuſmodi fraudi, qua nonnulli tutores priuata & propria autoritate pupillas citra conſilium & conſenſum propinquorum in matrimonium collocare ſolebant, proſpectum fuit per *articul. 43. 44. Conſtitut. Bleſenſis* & *Concilium Tridentinum in ſeſſione 24. de reformatio.* quæ tutoribus interdicunt, ne huiuſmodi matrimonia concilient, niſi adhibito conſilio & conſenſu propinquorum cognatorum pupillarum, ſub pœna corporali: & Notariis, ne huiuſmodi contractus admittant, ſub eadem pœna. V. Maynardum *in quæſt. ſuis lib. 4. cap. 5. & quæſtio. meas cap. 11. & 13. Arreſtum de 23. die Maij* 1598. quod extat *in Appendice huius tit.* ſingulare eſt ad hanc rem, vbi tutor quidam pupillam ſuam fratri vxoris ſuæ deſponſauerat, ſpreto cognatorum conſilio. E quibus nonnulli ex iis certiores de tempore & hora benedictionis nuptialis facti, priuatum quendam nomine Vetonium ad ianuam Eccleſiæ Parrochialis Niuernenſis, vt ſe ſiſteret, procurauerunt, cùm Leonarda Caſtignera cum Philippo Colino fratre vxoris tutoris qui modicarum facultatum erat, & diſparis ſtatus & conditionis iam deſponſanda eſſet, & de quibus cùm cognati informauiſſent, & Iudex decreuiſſet, vt filia iterum præſente vno ex cognatis actoribus in actione de raptu & tutoris ſuis interrogaretur, propinquiores cognati appellauerunt, & prædictum Arreſtum interuenit, quod videndum eſt.

XIV.

Antea 8. Iunij anno 1553. in Parlamento Tholoſano Arreſtũ datum fuerat, aduerſus Ioannẽ filium Odeti dicti Bengua, qui filius donatione maioris partis facultatum à patre in ſe collata locuples factus, pro arbitrio ſuo, & inuito patre, matrimonium cum quadam ſua cognata contraxit. Prædicto Arreſto dictum fuit, non obſtante prædicta donatione prædictum Odetum patrem liberè de bonis donatis diſponere poſſe, & filius ab effectu iſtius donationis depulſus fuit, per Gloſſam *in d. l. vnic. de rapt. virg. Cod. in verb. ſponſam.* Ex quo duo nobis notanda ſunt: Prius, patrem ſe tam de filio, quàm de filia ſua, inuito ſe, matrimonium contrahente vlciſci poſſe: & ita ait Accurſius in prædicta *gloſ. ſponſam.* Poſterius eſt, raptum adoleſcentis ſeu maſculi dici & appellari poſſe, licet is raptui conſentiat, non minùs quàm virginis cuiuſdam. *Raptus ſponſ.*

Arreſtum ſingulare ea de re datum fuit aduerſus Iunium Marilhacum & Procuratorem Choreum, 22. Maij 1572. in quo conſiderato prætenſo raptu in perſona eius commiſſo, principalis lis ampliata fuit: interea vero decretum, oſtiarium prædictum Marilhacum apprehendere oportere, vt eum tutori ſuo reſtituat, & Notarium Choreum & Presbyterum prehendendos. B. Maynardus lib. 8. cap. 37.

V.

Dictio, ET, in donatione in ſponſam collata & liberis eius aliis & ius ab ea habẽtes, coniunctiua non eſt. Wilhelmus Rupifortius, Antoniam filiam ſuam in matrimonium collocans, omnia & ſingula bona ſua, *pro ea & ex ea in prædicto matrimonio deſcendentibus & omnibus aliis ius ab ea habentibus* donat. In Curia Burdegalenſi dubitatum fuit, vtrùm ob hanc clauſulam: *& omnibus aliis ius ab ea habẽtibus*, ea bona illa ſecundo ipſius marito, filio ſecundi thori vel aliis validè donare potuit. Nonnulli è dominis affirmatiuam defenderũt, & in dictione Et, ſe fundarunt, quæ coniunctiuis vim habet, vt per Gloſſam *in rubr. de iur. & facti ignorant.* Atque pro hac ſententia valdè facit textus *in cap. vnic. de feudo non hab. prop. feud. nat.* vbi dicitur, quòd ſi vaſallus inueſtituram pro ſe & ſuis heredibus & cui ipſe dederit acceperit, iſte, qui ſic accepit, poterit feudũ vendere, vel donare, vel aliter ſi ſibi placuerit, etiam ſine voluntate domini, alienare, & ille etiam cui datum fuerit, non habebit ipſum pro feudo: niſi ſicut ei datum eſt. Igitur hæc mulier aduerſus *l. Hac Edictali. Cod. de ſecund. nupt.* ſecundo marito ſuo donare poteſt, & ſic ſi cauſam ab ea is habet, cauſam ſeu ius à primo donatore habet per hæc verba. *Et omnibus cauſam ab ea habentibus.* Nihilominus maior pars negatiuam tenuit: nam hæc dictio, ET, ſemper coniunctiua non eſt, verùm ſæpè disiunctiua, veluti in caſu *l. ſæpè ita comparatum eſt, & l. Triplex. De V. S.* & ordine ſucceſſiuo intelligitur, putà, deficientibus liberis huius matrimonij, eam pro arbitrio ſuo diſponere poſſe, *l. Gaius Seius ff. ſolut. matrimo. & l. vxorem §. teſtamento. ff. de leg. 3.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 15. Maij 1535.

Boerius deciſio. 201.

Fœminæ

V.

Vnde fœmina ſecundo nubens id quod maritus donatione lucrata eſt, retinere poſſit.

Fœminæ,* quæ ſuſceptis ex priore matrimonio filiis,ad ſecundas tranſierunt nuptias,quicquid ex facultatibus priorum maritorum ſponſalium iure aut mortis cauſa donationibus factis, aut teſtamento aut legati titulo, tam ante prædictas ſecundas nuptias, quàm pòſt ab inteſtato fuerint adſecutæ, id totum ita vt perceperint, integrum ad filios, quos ex præcedente coniugio habuerint, tranſmittere teneotur, *l. Fœmina 3. & l. Hac edictali. C.de ſecund.nuptijs.* Nonnulli dicere voluerunt, id locum non habere in mutuis donationibus in caſum, quo alter ſuperuixerit,factis: eò quòd hic titulus oneroſus ſit & permutationi ſimilis, vt Ludouicus Romanus *conſil. 269.* vel etiam in donationibus mutuis,*l. Attilius.ff.de Donatio.contra §. optime. Auth.de nuptijs.* Propterea quocunque titulo fœmina emolumentum & lucrum habeat,et de quo ſuprà dictum,oneri obnoxium eſt, ſecundùm Decium *conſil. 260. & 477.* Lex * enim præſumit eo animo liberalitate erga vxorem patrem vſum fuiſſe, vt omne compendium ad liberos ſuos rediret, & in eo vxori ſuæ confidiſſe. Ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, menſe Martio anno 1531. Necnon altero Arreſto 7. Septembris 1534. & tertio Arreſto, quod datum 7. Septembris 1537. Nihilominus praxis Franciæ huiuſmodi donationes mutuas interpretata eſt, ex liberalitate oriri, ac propterea in iis hanc diſpoſitionem locum non habere, quandoquidem nullum lucrum ſit, verùm oneroſa acquiſitio propter incertum euentus facta.

* Arreſtum iſtud deſumtum eſt ex Boërio *quæſt.* 185. Quid in legitima? Extat Arreſtum Burdegalenſe, quod datum 13. Auguſti 1583. inter Catharinam Querrouæam & Iſaacum Raphaëlem Recluſios,quo dictum fuit, ius legitimæ,quod matri ex ſucceſſione liberorum ſuorum prioris matrimonij obuenit, obnoxium eſſe reuerſioni per tranſitum ad ſecunda vota, atque æqualiter inter alios liberos primi thori diuidi debere, non attenta diſpoſitione matris de prædicto iure ad vtilitatem vnius e prædictis liberis facta. Eaque ſententia eſt Baldi in *Auth.ex teſtamento.Cod.de ſecund.nupt.* Fabiani de monte Sabino *Auth.non ſi mo.Cod.de inoffic.teſtam* Franc. de Ripa in *l.Fœmina § dixa in ſin.Cod.de ſecund. nupt.* Carondæ *lib. 2. Reſpon.ſe.cap.* 98. in fin. Attamen Ferronius contrarium tenet *ad Conſuetudines Burdegalenſes, titul. de teſtam §.11. verſ. attinet.* T.

Fœmina ſecūdo marito ſuo id quod dono accepit à primo, donare nō poteſt.

* Maynardus in ea ſententia eſt *lib. 3.cap. 85.* aduerſus Carondam *lib. 9 cap. 59.* Vide *quæſtiones* tractatas *cap. 65. & 66. collectio. mea* vbi Arreſtum refertur, quod pronuntiatum in purpura à defuncto D. Præſide Briſſonio, 25. Maij 1586, quo iudicatum fuit, Edictum de ſecundis nuptiis locum habere tam in donationibus mutuis quàm ſimplicib. Et alterum Arreſtum inter Franciſcum Hochedeum ciuem ciuitatis Roienſis, 16. Decembris 1578. quo iudicatum fuit, fœminas liberos habentes ſecundis maritis donare non poſſe bona, quæ ex liberalitate primi dono acceperunt, quæque liberis e prædicto priore matrimonio ſuſceptis ſarta tecta conſeruare debent. I.C.

VII.

Liberi primi matrimonij nō heredes id quod mater ipſorum lucrata ſit, accipiunt.

Supérque eo notandum eſt, liberos prædicti prioris thori prætendere & poſtulare poſſe prædictorum emolumentorum proprietatem, vſufructu penes matrem manente, quamuis heredes patris ipſorum defuncti non ſint, *Auth. Heres. Cod. de ſecundis nuptijs.* id quod hodie obſeruatur, & iuxta id iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 1. Februarij 1532, pro Magdalena Agretia appellante à Seneſchallo Santonenſi.

VIII.

Caſus quibus pater vel mater ad ſecundas nuptias tranſeuntes nihil amittunt.

Limitatio ſingularis facta fuit, ſi Princeps veniam ſecundarum nuptiarum concedat, mulierem prædictam proprietatem non amittere, *l. Fœmina. ff. de Senator. & §. non tamen permittimus.de non elig. ſecundo nubentibus.* Idemque, ſi Curia Parlamenti id permittit, *l. Decreto. Cod. ex quib. cauſ. infa. irrog.* vel etiam ſi pater in teſtamento id permiſerit & liberi conſentiant, arg. *l. 1. ff. de iniur. & l. cùm donationis. Cod. de tranſact.* & quod ſuprà dictum tam in marito quàm in vxore, ex conſortio ſeu identitate rationis locum habet, Gloſſa *in l. Fœmina.* & not. *in l. generaliter. Cod. de ſecund. nuptijs.* Attamen de ſucceſſoribus teſtamentariis id non intelligitur: ſi enim pater vel mater in teſtamento quorundam liberorum ſuorum heredes inſtituti fuerunt, huiuſmodi inſtitutiones ſupradicto oneri obnoxiæ non ſunt, ſiue præcedant ſecundas nuptias, ſiue eaſdem ſequantur, vt tenet Salicetus *in Auth. ex teſtamento. C. de ſecund. nuptijs*, vel etiam ſi bona morte filij obuenientia, profectitia ſint reſpectu conuolantis: prout ibidem notatur. Quod ſi verò bona filij defuncti materna ſint, pater ad ſecundas nuptias conuolans proprietatem amittit: verùm ſi illa aliunde habuit, veluti ab auo ſuo vel fratre, vel profectitia ſint, tum nihil amittit, & ad partem pleno iure veniunt, DD. *in l. 2. Cod. de bon. matern.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi in cauſa quadam appellationis, teſte D. Boërio, *quæſtio. 192. numer. 5.*

Vide infra *Arreſta* 12. & 14. eiuſdem tituli cum Appendice illorum.

IX.

Præciſio l. hac edictali, relinqui debet liberis primi tori, nihil verò liberis ſecundi tori.

Diſpoſitionem *l. Hac edictali. C. de ſecundis nuptijs*, multi compluribus modis eludere conati ſunt. Prima cautela eſt, præſuppoſito in hac lege dici, mulierem marito ſecundo neque donare neque quocunque alio tandem titulo relinquere quicquam poſſe, quoniam vni liberorum prioris matrimonij reliquit & donauit & reſiduum ab iis reuocarit, nulla liberorum ſecundi tori mentione facta. Nonnulli exiſtimauerunt, mulierem certam portionem donare poſſe, vel ſummam filio primi tori, & ſecundum maritum ex media parte heredem inſtituere, & vnum è liberis ſecundi matrimonij & alios liberos primi tori heredes ex altera dimidia; hoc addito, quòd ſi maritus ex diſpoſitione iuris mediam prædictæ hereditatis accipere impeditur, ea media ad filium deueniat ex ſecundo toro iure legati, & omni alio modo, viâ, iure, & forma, quibus poſſet meliùs, &c. Baldus ſuper hoc articulo in hac ſententia fuit, non obſtante ſcil. huiuſmodi clauſula, maritum plus habere non debere, quàm eius, quod filio primi tori donatur, valorem: & reſiduum duobus primi tori relinquendum: cognitu quippe facile eſſe, id in fraudem liberorum primi tori fieri, prout id plenè declarat Baldus *in conſil. 146. volum. 3.* & Bertrandus de Carpeud. *in d. l. hac edictali, in verbo, Si verò plus. Cod. de ſec. nuptijs. num. 19.*

Adde Arreſtum 20.

Secundus maritus & liberi ſecundi tori maius emolumentum percipere poſſunt, quàm liberi primi tori.

Secundum ſuffugium ſeu ſecunda cautela eſt, vt ſecundus maritus, quo filium ſuum huius præciſionis participem faciat, eum heredem vniuerſalem pro tribus quadrantibus inſtitui curet, & filium ex primo matrimonio natum pro

vno quadrante & opimum legatum ab his duobus ſibi ſecundo marito, qui accepta hereditate hoc legatum repudiabit & filio ſuo pro tribus quadrantibus accreſcet, alteri verò tantùm pro vno quadrante. Vel etiam filium primi legatarium cuiuſdam ſummæ inſtitui curet, ſeque maritum ex magna ſumma & filium heredem vniuerſalem, & eum poſtea repudiare curet, vt ipſe hoc legatum lucretur, iure accreſcendi. Cynus *in d. l. hac Edictali* exiſtimauit, hanc præciſionem diuidi debere. Nihilominùs eo non obſtante iuxta primam ſententiam iudicatum fuit, quòd non. Arreſto, quod datum 15. Maij vigilia Pentecoſtes 1535. pro domina Fraociſca *de Vicinis*, Vice-Comitiſſa de Chaillan petitrice, aduerſus nobilem Ennemondum Gimelium & Petrum Gimelium filium ipſius, ſocerum & leuirum prædictæ actricis, reos: prædictam ſcil. præciſionem, ſine marito ſiue filio ſecundi tori fiat, ad filium primi tori pertinere. Atque in hoc caſu eadem ratio ſubeſt filio ſecundi tori præcidendi, quàm marito, per *l. Quod dicimus. ff. de author. tut. & conſenſu tutor.* quæ expreſſa eſſe videtur. ita id tenet Boërius *deciſio. 201. num. 6.* & facti ſpeciem ponit in muliere ſecundò nubente, quæ ad quadringétas libras in bonis habuerat, & centum filio prioris matrimonij, trecentas verò ſecundo marito vel filio ipſius donauerat: hoc caſu de trecentis ducentæ detrahuntur, quæ filio primi tori adiudicantur, idémque in marito reſpectu ſecundæ vxoris obſeruatur. Is alteram ſpeciem tradit: quando filio primi tori legitima ſua integra non relinquitur, tum eum legitimam ſuam accipere debere, & tantundem vitrico vel nouercæ relinquendum, reſiduum verò filio ex primo toro, & laudat Baldum in *d. l. Hac edictali.*

X.

Renunciatio à filia primi tori facta appanagiata pactis dotalibus, quibus proſit & accreſcat, vtrùm fratribus germanis vel ſecundi tori natis tantùm?

Franciſca Paſtoralis vxor Balthaſaris Daucheti mercatoris Lemouicenſis, relictis duobus filiis & duabus filiabus ex prædicto Daucheto ſuſceptis, moritur. Ea mortua pater ad ſecunda vota tranſit. Ex hoc ſecundo matrimonio nouem liberos ſuſcipit. Is vnam filiarum prioris tori in matrimonium collocat, eíque dotem mille coronatorum dicit ſeu donat. Ea bonis patris, matris renunciat &c. In dubium reuocatum fuit, ad cuius matrimonij liberos commodum renunciationis patri factæ redundare debeat? putà, vtrùm ad omnes tam prioris quàm poſterioris tori liberos æqualiter, vel etiam ad liberos prioris tori tantùm? Super hoc dubio Paulus de Caſtro firmiter tenet, id ad fratres tantùm germanos eius, quæ renunciauit, pertinere. Pariter tenet Alexander *conſilio 149. l. 3.* qui notabile argumentum huiuſcemodi deducit. Hereditas materna tam filiis quàm filiabus æqualiter obuenit ex diſpoſitione iuris communis, *l. fin. C. de lib. præter. & l. lege. C. de legit. hered.* Vnde ſequitur, renunciationem filiarum augere portionem filiorum, qui non renunciauerút, *l. 3. §. fin. cum duab. ll. ſeqq. ff. de bon. poſſ. & l. 1. Cod. quand. non pet. part. & l. vnica. §. His ita. C. de rei.* Expreſſiùs hanc materiam tangit Franciſcus de Aretio *in conſil. 90. incip. viſo themate, in 1. & 2. dubio*, vbi circa finem prioris dubij definit, patrem pro ſe & ſuis, renunciationem filiæ ſuæ acceptantem, præſumi malle id liberis ſuis maſculis prodeſſe, quàm ſibi retentum & acquiſitum. Et quo ad definitionem huius articuli, multùm facit charitas paterna, quæ minimè permittit vt vnquam iniuſtus eſſe pater aduerſus liberos ſuos præſumatur. *l. fin. Cod. commun. vtriuſque iudic.* Id verò iuſtum non foret, liberos ſecundi tori ditare velle ex bonis ad liberos prioris matrimonij ſpectantibus: ac quamuis contrà diſputetur, nihilominùs hæc ſententia ſanior eſt. Et iuxta eam & pro liberis primi tori iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 3. Auguſti 1524.

Infrà *tit. 4. lib. 16.* plenè tractatur de effectu renunciationum à filiabus nubentibus factarum ſucceſſionum parentum, & quibus proſint, & quomodo validæ ſint. V. locum ipſum & Boërium *deciſ. 184.*

XI.

Mulier ſecundò nubens ſecundo vel tertio marito plus quam vni ex liberis donare non poteſt. Nec legatum perſonæ coniunctæ prædicti mariti valet.

Ioanna Pelletaria ſuſcepta ex primo marito ſuo filia nomine Franciſca Crocheta, ex ſecundo verò & tertio nullis liberis exiſtentibus, teſtamentum condit, prædictæque filiæ ex prædicto primo marito ſuſceptæ decem coronatos pro legitima ſua donat eámque iis contentam eſſe iubet. Prætereà partem ſuorum bonorum Ioanni Duci conſobrino tertij mariti ſui, & huic tertio marito nomine Georgio Duci, prælegat 400. libras, & in reſiduo vniuerſalem heredem ſuum eum inſtituit & in hac voluntate decedit. Filia prædicti primi tori heredem ſe ab inteſtato dixit: aduerſus maritum heredem teſtamentarium querelam mouet: qui excipit & ait ſe heredem teſtamentarium eſſe, & diſpoſitionem *l. Hac edictali*, quæ ſibi obiicitur ad irritandum teſtamentum, quo ſeſe tueri velit, in prædicto caſu locum non habere: nam tranſactionem quandam repræſentat, qua prædicta vxor ipſius, cuius ipſe heres eſt, filiam querelam intentantem in matrimonium collocauit eíque dotem dixit, & cum prędicta filia tranſegit, quò matri de reſiduo liberè diſponendi facultas relinquatur. Secundò bona, de quibus ea teſtata fuit & diſpoſuit, prædictæ vxori ſuæ obuenisse aliunde, quàm à primo marito ſuo, à quo nihil habet. Tertiò quicquid ſit, tertiam omnium prædictorum bonorum penes ſe manere debere. Legatarius ſuprà dictus nomine Ioannes Dux interuenit & legatum ſuum defendit. Querelam mouens ait, eum proximum eſſe prædicti heredis tertij mariti: prædictámque *l. Hac edictali* omnes vias & rationes directas vel indirectas diſponendi in præiudicium liberorum primi tori prohibere, in fauorem ſecundi vel tertij mariti etiam per donationem factam perſonæ interpoſitæ. Sententia Balliuij Matiſconenſis prædicta querelam mouens manutenta fuit in poſſeſſione omnium bonorum, quæ morte prędictæ defunctæ Ioannæ Pelletariæ matris ipſius relicta fuerunt: prædicti verò opponentes intercedentes ab ipſorum oppoſitione & interceſſione reſpectiuè, cum expenſis damnis & intereſſe depulſi fuerút: à quo intercedés minimè appellat, ſed tantùm prædictus Georgius heres vniuerſalis in Parlamento Pariſienſi appellationem perſequitur. Vbi Arreſto appellatione & eo à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, citra multam citráque expenſas cauſæ appellationis, emendato iudicio, prædicta Franciſca Crocheta appellata manutenta fuit, velut heres

heres ab inteſtato, in poſſeſſione omnium & ſingulorum bonorum mobilium & immobilium per mortem prædictæ Ioannæ Pelletariæ matris ipſius relictorum: ea lege tamen, vt inſinuatione facta prædicti Arreſti, prædicto Georgio Duci tertio marito appellanti, ſummam decem coronatorum aureorum ſolarium ſolueret. Cæterùm à concluſionibus & petitionibus poſſeſſoriis à prædicto appellāte aduerſus prædictam appellatam propoſitis libera permaneat: prædicto appellante in duas tertias expenſarum damnorum & Intereſſe condemnato, altera tertia non ſine cauſa compenſata. Septimo Septembris 1552.

Hoc Arreſtum conforme eſt Constitutioni de anno 1560. quæ tamen, ne matrimonia conturbet, in futurum diſponit. Verum Curia ſingulari temperamento vſa fuit: Arreſto quodam, quod Aduocatus Regius Libellorum aulæ Regiæ oblatorum mihi recenſuit, cuius ſpecies facti hæc erat: Cum fœmina quædam omnia ferme bona ſua in præiudicium liberorum prioris matrimonij donaſſet, Curia decreuit, maritum ipſius bonis illis, ſuperſtite prædicta fœmina, fruiturum: verum ea mortua ad liberos omnia redire oportere. V. *Commentarium* Carondæ *ad Edictum de anno* 1560. Donatio pactis dotalibus ab vxore in maritum, in præiudicium liberorum primi tori, collata nec inſinuata, etiam ante Edictum Molinenſe, nulla declarata fuit Arreſto menſe Martio anno 1574 aduerſus Procuratorem Bernardum pro Aduocato Garbeilo & conſortibus ipſius. B. Vide *Quæſt. 6. memor. notab. quæſt.* qua continentur Arreſta pronunciata in purpura, vnum die 16. Maij 1578. inter Franciſcum Cirabotum, quo iudicatum fuit Edictum de ſecundis nuptiis locum habere tam reſpectu donationum à fœminis in ſecundos ipſarum maritos collatarum, quam in donationibus à maritis in ſecundas ipſorum vxores factis: item prædictum Edictum ad donationes & diſpoſitiones à maritis vel vxoribus ante eius publicationem non retrotrahi: atque ita hoc Arreſto iudicatum fuit, hoc Edictum in diſpoſitionibus ante id factis effectum ſuum exerere, prout Carondas ſcripſit, & ita poſt prædictum Arreſtum altero de anno 1581. iudicatum fuit. Vide *prædictam quæſtio.* Verum benè iudicatum fuit Arreſto antea relato *cap. 66.* inter Franciſcum Hochedeum, hoc Edictum ſcil. locum habere in Prouincia, vbi conſuetudo contraria erat, etſi ea poſt hoc Edictum reformata fuerit, & in donationibus non tantum pactis dotalibus, verum etiam in donationibus poſtea & teſtamento factis: id quod maritus ſecundus habere debet portione, quamuis liberorum ab inteſtato habiturus eſſet, definiri non oportere, ſed iuxta id, quod ei à matre teſtamento relinquitur. Carondas *lib. 2. cap. 49 lib. 3. cap. 17.* I.C. V *Arreſtum 9.* ſuprà cum Appendice.

XII.

Mulier ſic non nubens intra tempus luctus hereditatem primi ſui mariti amittit, teſtamento heres inſtituta.

Parlamentum Pariſienſe rigores legum ciuilium aduerſus mulieres ad ſecundas nuptias tranſeuntes adeò exactè & ſtrictè obſeruare nnluit, exempli gratia, vt eas ſucceſſione liberorum primi tori priuaret, ſi de tutore ipſis, antequam ad ſecunda vota connolent, non proſpexerint, & alia, quæ prætereo ſilentio, verùm pro maxima parte prædictorum rigorum doctrina S. Pauli obtinuit. Hanc ob cauſam memorabile Arreſtum Tholoſanum reperitur, cuius extractum à fideli manu D. Bertrandi Iudicis Maioris & Locumtenentis generalis in Seneſchaltia Podienſi accepi, cuius tenor ſequitur: Inter Wilhelmam Breuiliam vxorem Gabrielis Combeſij actricem & poſſeſſionem bonorum morte defuncti Ioannis Breuilij fratris ſui abſque liberis defuncti relictorum, cui tanquam propior ſucceſſit: poſtulantem ab vna parte: & Wilhelmam Combelinam olim vxorem & viduam prædicti defuncti ream & prædictis concluſionibus intercedentem, quandoquidem heres vniuerſalis teſtamento defuncti mariti ſui inſtituta fuerat, ab altera parte. *Viſo,* &c. Curia non habita nullitatum & reprobationum ratione, prædictam Combelinam bonis & ſucceſſione prædicti defuncti Ioannis Breuilij mariti ſui priuatam declarauit & declarat, eò quod intra annum luctus nupſiſſet: eáque bona & ſucceſſionem Curia adiudicauit & adiudicat prædictæ Wilhelmæ Breuiliæ actrici; interdictione prædictæ Combelinæ & omnibus aliis facta, ne prædictæ actricis poſſeſſionem & fruitionem turbarent & impedirent, ſub pœna mille librarum mulctæ nomine & altera arbitraria, citra expenſas & fructuum reſtitutionem idque ex cauſa. Datum in Parlamento Tholoſano, 6. die Aprilis 1579.

Signatum, de Noist.

Poſthumus intra quod tempus poſt mortem patris natus poſſit & debeat admitti vel reijci.

Cæterum ex omnibus partibus odioſum eſt matrimonium intra annum viduitatis contractum tam metu confuſionis ſanguinis & ſeminis duorum maritorum, quam ob honorem publicum. Lex Decemuiralis, prout Aul. Gellius *lib. 3. cap. 16.* ſcripſit, tempus quo gignitur homo, decem menſibus limitauit, non pluribus, eo non admiſſo, quod nonnulli tenuerunt, vndecimum menſem expectari poſſe. Reuera enim tempus noni vel decimi menſis certius eſt & frequentius. Hæc controuerſia definitur iuxta L. XII. Tabb. vt quoque continetur in Conſtitutione Imperatoris Diocletiani *in l. 3. Cod. de ſuis & legitim. hered.* & in alia *l. ſeq. ad Marcellum* ſcripta. Huc pertinent ſingularia verba Vlpiani *in l. Inteſtato. 3. §. 11. ff. de ſuis & legit. hered. Poſt decem menſes mortis,* inquit, *natus non admittetur ad legitimam hereditatem.* adeo vt neceſſe ſit, eum intra decem menſes naſci. Si enim poſtea, licet tribus diebus & paucioribus natus eſſet, repelleretur. Scæuola *in l. Gallus in pr. de liber. poſthum.* & Imperator Iuſtinianus *in l. vlt. de poſthu. heredib.* Si filius aut filia intra decem menſium ſpatium poſt mortem meam editi fuerint, heredes ſunto. Adde *Arreſtum 14. huius tituli, 10. Tit. 3 lib 16.* Carondam *lib. 7. cap. 163. 164.* Maynardum *lib. 3. cap. 95.* I.C.

XIII.

In matrimonio nulo & interdicto pacta conuenta nullam vim habent.

Si matrimonium contra legum præcepta vel contra mandata Conſtitutioneſque Principum à perſonis ob cauſam perpetuam prohibitis, veluti conſobrinis & conſanguineis vſque ad quartum gradum contractum ſit, nihil valet, & per conſequens in irritum deduci debent omnes conuentiones, donationes, doaria, confeſſiones & alia pacta in eius matrimonij tractatu inita per *l. qui contra. Cod. de inceſt & inutil. nuptijs.* Ex hac conſequentia Petrus Pometius ciuis Monbriſonij, heres defuncti Petri Pometij Antigraphi Fotoſeguſienſis fratris ſui, ob reſtitutionem dotis & executionem doarij Domnicellæ Magdalenæ Trunellij, viduæ prædicti Antigraphi conuentus, opponit, matrimonium non conſtitiſſe, eò quòd ſupradicti tertio gradu fuiſſent, & in huiuſmodi inceſtuoſo matrimonio vixiſſent, ob id ſe nihil debere. Vidua ei opponit, ſe tempore prædicti cōtracti matrimonij minorem 25. annis fuiſſe, neque vnquam de huiuſmodi cognatione ſibi quicquam conſtitiſſe. Publicè id celebratum fuiſſe, poſtquam debito more ac modo promulgatum fuiſſet, nec vllum impedimentum interceſſiſſet. Eum ipſum tam pactis dotalibus ineundis, quàm ſponſalibus contrahendis, imò omnibus, quæ fiebant, interfuiſſe, nec quicquam contradixiſſe. Sententia Balliuij Fotoſeguſienſis prædictus heres per prouiſionem ad prædictam reſtitutionem & in

doarium præſtita cautione,condemnatus fuit. Ac quoniam partes ſuper quibuſdam articulis conteſtabantur,qui ad declarationem & cognitionem huiuſmodi conſanguinitatis inter defunctum & actricem pertinere videbantur, eas informare in principali debere decretum fuit,à quo prædictus Pomerius ad Parlamentum appellauerat, vbi benè iudicatum, Arreſto anni 1553. dictum fuit.

V. Arr. 2. eod. tit.

XIV.

Vidua intra luctus annum ſecundò nubens, ſucceſſione mariti ſui indigna eſt.

Infrà *Arreſto vltimo, tit. de reſtitutionibus in integrum*, Arreſtum extat,quo vidua, quæ intra annum viduitatis ſuæ & luctus ſecundas nuptias contraxerat, ſucceſſione defuncti mariti ſui indigna declarata fuit, quantumuis ei expreſſè teſtamento permiſſum fuiſſet ad ſecunda tranſire vota: id quippe nonniſi poſt annum, non verò intra annum luctus intelligi debet.

De deuterogamia & Polygamia, vide *lib. 5. Cod. tit. 9.* & *Nou.* Iuſtiniani 13. *De Nuptiis.* Nomocan. *tit.* 13. *cap.* 2. Baſilic. *lib.* 28. *tit.* 5. *c.* 1. 2. 3. B.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

Vſusfructus in odium ſecundarum nuptiarū ademptus.

ADuerſus ſecundas nuptias Arreſtum generale notatu dignum eſt, quod pronuntiatum,26. Martij 1584. à D. Briſſonio, pro duabus filiabus primi tori,cuiuſdam nomine Philippotij,qui ſecundis contractis nuptiis, & ad quem ex Conſuetudine antiqua Turonenſi, tanquam ſuperſtitem, vſusfructus propriorum vxoris ſuæ ſpectabat, in odium ſecundarum nuptiarum & vigore Conſuetudinis repetitæ prælectionis,quæ huiuſmodi vſufructum ſuperſtiti adimit ſuper appellatione à Caſtellano Bleſenſi & Seneſchallo Turonenſi, omnia bona prædictæ matris filiabus adiodicata fuerunt, conformiter Conſuetudini Carnutenſi.B.

II.

Dum notio. Auth. Hac Edictali, locum non habere in liberis è duobus coniugibus natis.

Anno 1560. Edictum de ſecundis nuptiis publicatum fuit,commentario Carondę & Puluei illuſtratum,poſtea,anno 1578. 16. Maij, declaratum, prædictum Edictum locum habere tam in viris,quàm in mulieribus. Ad hanc rem valdè notandum eſt Arreſtum generale,quod pronuntiatum in purpura,à primo Præſide, 7. Septembris 1575. ſuper eo, quod mulier exiſtentibus primi tori liberis & ſecundis nuptiis contractis & ex ſecundo marito liberis quoque ſuſceptis,teſtamento legaſſet & donaſſet ſecundo marito ſuo & filio prædicti matrimonij, mobilia ſua,acquiſita & conquiſita,licitè ex Conſuetudine Peronenſi,Montis deſiderij & Royenſis,Legato in controuerſiam deducto ſub prætextu *l. hac edictali* & Conſtitutionis, Balliuius Peronenſis legata defalcat & diminuit ratione eius, quod ſinguli liberi primi tori accipere poſſent. Inde appellatur. Pater ſe contentum declarat. Arreſto,reſpectu patris, appellatione & eo in irritum deductis decretū fuit, eum iuxta oblationem ſuam traditionem legati conſecuturum: quantum verò ad filium, appellatione & eo in irritum deductis & emendato iudicio,filium integrum legatum ſuum habiturum. Curia cenſente,prædictam legem & Conſtitutionem de diminutione legatorum aliis liberis, quàm eius thori,de quo agitur,relictorum tantùm intelligi: exempli gratia,ſi mulier ad ſecūdas nuptias conuolans ex alio matrimonio, quàm ex eo,quod contrahit, liberos haberet, non verò de liberis ex vtroque thoro ſuperſtitibus,iuxta §. *penult. auth. de nupt.* & *l. ſi arrogatur. ff. de adoptio.* B.

V. Appendicem ad §. 11.

III.

Subſidium ſeu alimenta vxori ex matrimonio nullo declarato adiudicatum.

Arreſto anni 1553. matrimonium cuiuſdam nomine Sellouij cum Margaretha Verria nullum & illicitum declaratum fuit,eo quod prædicta Verria ſoror primæ vxoris prædicti Sellonij fuerat,interea quindecim millibus librarum prætenſæ vxori & filiæ ipſius in ſubſidium adiudicatis. Atque hanc ad rem nota, Concilio Wormatienſi celebrato ſub Gregorio I. & Carolo Magno definitum fuiſſe, vt donec nota & & memoria veteris conſanguinitatis & affinitatis ſupereſſet, Chriſtianis matrimonium contrahere non liceret. De gradibus conſanguinitatis & affinitate, *vide fol. 112. ſumma ruralis.* Præterea matrimonium nullum declaratur ob mariti frigiditatem, ipſóque ſuperſtite vxori licitū eſt alteri nubere. Iudicatum pluribus Arreſtis, veluti pro Gabriella Mouchia filia domini Senarpontij, 30. Iulij 1573, cui 800. libræ adiudicatæ fuerunt. Neque maritus propter frigiditatem ſuam, pendente nullitatis proceſſu, dote frui debet. Et ita iudicatum fuit aduerſus dominum Dauaillium, pro Dominicella de Villedieu, perorante Mariono aduerſus Villarſium, 6. Iulij 1574. B.

IV.

Interdictum tutoribus et alentes, neque defendendi pupillos citra conſilium communis cognatorum & perſonæ idoneum conuentus.

Tutor hac de cauſa remotus.

Inter Ioannem Arpinum curatorem Leonardi Caſtignerij, Blæſum Bernardum, Gilbertum Porcherium, Vincentium Bretoniom, Michaëlem Auerdinum, Leonardum Boëſium, Æmiū Boëſium, Antoniom Darnæum, Ioannem Caſtignerium, Philibertum Rouſſetum, Petrum Magnantum, Claudium Bailleum, Ioannem Girardum, Bartholomæum Veronium & Philippum Rouſſetum, appellantes à quibuſdam ſententiis datis à Balliuio Niuernenſi vel Locumtenente ipſius, 28. Iulij, 30. & vlt. die Octobris 1597. & petitores in libello à ſe Curiæ oblato 17. die Aprilis, præterea poſtulantes approbationem reſcripti Regij à ſe impetrati 9. die Maij præſentis anni, ab vna parte, & Petrum Chaſſagneum, Philippum & Franciſcum Colinos appellatos & reos, tam quò ad prædictum libellum, quàm prædictum reſcriptum, Sic vt qualitates partibus præiudicare non poſſent: Rege pro appellantibus & Marcheſio pro appellatis in cauſa ipſorum appellationis & defenſionis auditis, & Seruino pro Procuratore Catholico Regio, relatis proceſſibus à Iudicibus Niuernenſibus inſtitutis, poſtulante, vt iux dicendo ſuper appellationibus, proceſſus & Conſtitutiones à Iudicibus Niuernenſibus factæ nullæ declararentur, ipſiſque interdiceretur, ne impoſterùm in huiuſmodi materiis adeò longis proceſſibus vterentur, ſed iis iniungeretur vt ſummariè eas terminarent: & euocato principali

principali iuréque ſuper eo dicto, quo tutor à tutela remoueretur, ob culpam in elocatione pupillæ ſuæ commiſſam, eíque de altero tutore proſpiceretur: Item vt omnes conuentiones & promiſſiones de elocatione filiæ ſuæ nullæ declararentur, contractuſque in Regiſtris Notarij, qui eum concepit, deleretur, interdictione Notario facta, ne deinceps huiuſmodi pacta dotalia exciperet, Iudex ipſe, qui ſportularum ſententiæ à qua appellatum fuit, nomine ſex coronatos accepit, eoſdem parti, quæ eos ſoluit, reddere tenebitur, & actuarius emolumentum reſtituat, quod propter acta 595. folus contenta acceperat. Curia ratione libelli euocationis habita eúmque approbando, ad ſe euocauit & euocat principalem partium controuerſiam, ſimúlque ius dicens ſuper appellationibus, partes in omnibus Curia & proceſſu, citra expenſas, dimiſit & dimittit. Curia non vult, vt tutor appellatus in expenſarum rationes ſumtus in præſente lite factos referre poſſit, ſed prædictos ſumtus ipſe de ſuo ſoluet, quemadmodum prædicti appellantes eos, quos pro parte ſua fecerunt, ſuſtinebunt adeò, vt eoſdem repetere non poſſint. Nihilominùs quantum ad id, quod ex Procuratoris Catholici peroratione reſultat attinet, Curia Chaſſaneum onere tutelæ & adminiſtratione perſonæ & bonorum Leonardi Caſtigneri liberauit & liberat, decreuitque vt intra menſem cura Subſtituti Procuratoris Catholici S. Petri Monaſterij, citra præiudicium iuriſdictionis Ducatus Niuernenſis in alijs cauſis, cognati prædictæ Caſtignenæ, tam paterni quàm materni, numero ſex vtriuſque lateris ſeu lineæ, coram Locumtenente Catholico S. Petri Monaſterij congregarentur, vt eorum conſilio de tutore quodam prædictæ Caſtigneriæ proſpiceretur, alio ſcil. quàm qui nunc tutor eſt. Interdictione electo tutori facta, ne nonniſi communi cognatorum conſilio & viro conuenientis conditionis puellam elocaret. Itémque Franciſco Colino inhibuit, ne prædictam Caſtigneriam ambiret, neque vllam de cætero litem inſtitueret, quò ad eius matrimonium perueniat. Et quantum opus foret, ratione habita reſcripti impetrati ab appellantibus eóque approbato, reſcidit omnes & ſingulas pactiones & conuentiones prætenſas, ex cauſa prædictæ elocationis prædictę Caſtignenæ. Ius quoque dicens ſuper concluſionibus Procuratoris Catholici, Balliuio Niuernenſi, Locumtenentibus ipſius & omnibus alijs Iudicibus in pari occurrentia interdixit, ne adeò longis proceſſibus vterentur, iniunxit, ſummariè partibus proſpicerent æquioribúſque viis & rationibus, quæ partibus leuamini erunt, prout materiæ diſpoſitio id requiſiuerit. Decreuit, prædictos Iudices Niuernenſes decem coronatos ſportularum nomine ſententiæ, à qua appellatum fuit, acceptos reſtituere & ad Acta Curiæ intra trium ſeptimanarum ſpatium remittere oportere, vt neceſſitati incarceratorum in carcere publico impendantur. Factum in Parlamento 23. die Maij 1598. I.C.

V.

Diuturnitas temporis donationes & pactiones matrimonij, quod nullum & illegitimum eſt, validas efficit.

Quando longo tempore matrimonium conſtitit, etſi nulliter & illegitimè, nihilominùs diuturnitas temporis donationes & pactiones validas efficit. Carondas *lib.7.cap.81.* nominatim quoniam matrimonium cenſetur, ex eo quòd maritus & vxor diu vnà vixerint, atque adeò mulier pro legitima vxore habita fuerit. Idem Carondas *lib.2.cap.32.lib.4.cap.14.* & pro matrimonio nubilis cum ancilla ipſius in articulo mortis contracto iudicatum fuit, cum qua habitauerat & ex ea liberos ſuſceperat, & pro legitimatione liberorum pendente concubinatu, Arreſto 29. Martij 1599 quod datum ad perorationem pro Gorgina Maleta tutrice liberorum ſuorum. Arreſtum plenè refertur *in quaſt. mea.* 17. I.C.

VI.

Plures quæſtiones [illegible] pertinentes.

Nota, pacta dotalia in ſecundis nuptiis irritari poſſe propter malam mariti tractationem, propter inæqualitatem bonorum & propter vim. Carondas *lib.2. Reſponſor. cap.33.* Secundo marito non poſſe relinqui quod per Conſuetudinem mulieri defertur. Idem Carondas *lib. 2. cap.50.* Commoda defalcata ſeu præciſa ex lege & Edicto ad liberos, ſiue heredes ſuos, ſiue non ſpectare. Carondas *lib.7.cap.105.* Mulierem viduam non poſſe ſecundò nubere ei, qui patri ipſius diſplicet, aduerſus prædicti patris voluntatem & interdictum: muliere verò huiuſmodi nuptias contrahente, maritum, etſi volente muliere factum id ſit, crimine raptus puniri. Iudicatum Arreſto, quod retuli *in quaſtio. mea.* 15. Mulieri viduæ, quæ ſeruo ſiue famulo ſuo nupſit, cum quo prius ſtuprum exercuerat, alienatione bonorum ſuorum interdici, & acquiſitis, doario aliiſque commodis à marito ipſius profectis priuari. Iudicatum Arreſto, quod refertur *in quaſt. mea.* 16. V. Conſtitutionem Bleſenſens *art.182.* Vidua quæ ipſo luctus anno ſtupro & ſcortationibus indulſit, dotalitio ſeu doario priuatur. Robertus *rer. iudicatar. lib.2. cap. 15.* I.C.

TITVL. II. DE COMMVNIONE & ſocietate.

Hic titulus à Conſuetudinibus dependet, nominatim verò exponitur per Conſuetudinem Pariſienſem repetitæ prælectionis & alias & ab iis, qui ad eaſdem ſcripſerunt. In Prouinciis, quæ iure ſcripto reguntur, inter coniuges nulla communio eſt, niſi in ſtipulationem deducta fuerit.

ARRESTVM I.

Mulier quæ quid ſubtraxit, ſeu amouit, tenetur, non obſtante ipſius renuntiatione.

MVlier* mortuo marito ipſius communioni Conſuetudinariæ mobilium & conquiſitorum renuntiare tenetur, ſi euitare velit onus æris alieni, intra 40. dies, vel aliud tempus, iuxta quod videlic. ſingulis Conſuetudinibus locorum determinatur. Verùm ſi eam quicquã ex prædicta communione ſubtraxiſſe vel amouiſſe reperitur, æri alieno pro media parte obligatur, nec renuntiationis ſuę commodo fruitur, arg. eorum quæ leguntur *in l.fin.C. de iur. delib.* & vt annotauimus *ad Conſuetud. Borbonenſ.* §. 246. Et iuxta id iudicatum fuit Arreſto Pariſiẽſi, pro heredibus collateralibus ab inteſtato illuſtris Draconis *de Creuecœur*, aduerſus viduã, an. 1387. Perpetuò in iure, & ſine Conſuetudine ratio cõmunis conſideranda eſt, illum ex duobus coniugibus pro altero eatenus teneri, qua-

enus quid ad eum peruenisſe & in vtilitatem verſum eſſe apparet, nec aliter. Quod ſi igitur celaſti & retinuiſti bona mariti tui, ratio exigit, fraudulentum renuntiationem tibi prodeſſe non poſſe. Iſque textus eſt à contrario ſenſu *l. ſi proprius. C. de donatio. int. vir. & vxor.*

*Deſumtum ex Ioanne Gallo, *quæſtio.* 131. Choppinus *ad Conſuetud. Andeg. lib.* 3. *cap.* 2. *Tit.* 2. *art.* 18. ſimile quoddam Arreſtum allegat, quod datum in 5. Camera Inquiſitionum. 27. Ianuarij 1582. Idem in muliere, quæ inuentarium non fecit. Arreſtum Pariſienſe, quod datum ex tempore, 27. Februarij 1581. arg. *l. Sancimus* 22. *§. Licentia. De iur. deli.* vbi Baldus & Alexander. V. Choppinum loco præallegato, *art.* 5 Carondam *lib* 8. *Reſpon. cap.* 14. & Bacquetum *tract.* 5. *de iuribus iuſtitia, cap.* 21. *nu.* 59. 1. C. *l.* 70. *§. Prator ait. ff. de acq. vel amitt. hered.*

II.

Communione conuentionali vri ata, conſuetudonaria irritari debet.

Communio, quæ in Conſuetudine complurium Prouinciarum, inter maritum & vxorem inducitur, pactis dotalibus vel reſtringi vel amplificari poteſt: nempe, vt nonnihil mobilium ſocietas ſit, vel etiam vt nulla planè ſit: atque ita prædicta communio vniuerſaliter omnium & ſingulorum bonorum contrahi poteſt iuxta *l. Alimenta. §. qui ſocietatem. ff. de alim. & cibar. leg.* Hinc* cùm in pari communione pactis dotalibus vniuerſaliter omnium bonorum inita, vxor ob minorem ætatem aduerſus huiuſmodi pactionem, reſtituta fuiſſet, in qua dimidia pars patrimonij ipſius conſula fuerat & amiſſa, quod magnum erat, in Borbonienſi Prouincia reſcripti ſui approbationem impetrauit: à quo maritus ad Parlamentum Pariſienſe appellat, déque eo tantùm quod primus iudex prædictam pactianem annullaſſet, conqueritur: quo facto mulier omne patrimonium ſuum retinebat & in communione Conſuetudinaria permanebat: adeò vt mediam partem mobilium & conquiſitorum prædicti mariti, qui induſtrioſus & iuuenis erat, auferret. Atque in id conſentiebat, vt tam prædicta vniuerſalis communio, quàm Conſuetudinaria annullarentur, prædictique coniuges abſque communione permanerent: Id quod, infirmata prima ſententia, Arreſto obtinuit.

*Hoc Arreſtum conforme eſt ſententiæ Choppini, *ad Conſuetud. Pariſienſ lib.* 2. *tit.* 1. *artic.* 25. T. V. *Arreſtum* 25. *de fideiuſſor.*

III.

Multa appellationis temerariæ onus eſt communionis.

Si in Prouincia Conſuetudinaria, vbi inter maritum & vxorem bonorum mobilium & cõquiſitorum & debitorum paſſiuorum ſocietas eſt, maritus & vxor, vel vnus eorum, in multam pro temeraria quadam appellatione condemnetur, huiuſmodi multa communi onere ſolui debet ac vtriuſque debitum, & ſinguli pro dimidia parte tenentur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 12. Iunij 1406.

V. *Arreſtum* 12. *t.* 7. infrà.

IV.

Debita hypothecaria in onus communionis incidunt, ſi commodo illius contrahantur.

Communio mobilium & conquiſitorum, per Conſuetudinem communionem expreſſam omnium debitorum perſonalium infert, nulla hypothecariorum & realium mentione facta. Nihilominùs eo non obſtante Arreſto Pariſienſi, omnibus Cameris coadunatis concluſo, ſuper pari dubio dictum fuit, debita hypothecaria ad onus vxoris pertinere, pro ea parte, quæ ex debita ſumma, vnde hypotheca procedit, in vtilitatem eius verſa fuerit. Alioquin maritus, qui propter acquiſita communia, æs alienum & hypothecas ſuper bonis ſuis conſtituit, nimis magno damno afficeretur ſi ſolus hoc onus ſuſtineret, vxor verò iniuſtè detrimento alterius locupletior fieret, aduerſus *l. iure naturæ. ff. de reg. iur.* Videndum eſt Arreſtum 20. infrà, vnum quippe declarat alterum. Hoc ſumtum eſt ex Lucio. Alterum Arreſtum extat Pariſienſe de 15. Maij 1534, pro reditu quodam à marito in bonis ſuis conſtituto. Aliud foret pro reliquis præteritis & debitis tempore matrimonij: vxor quippe mediam partem eorum debet, eò quòd debita reliquorum mobilia & perſonalia ſunt, prout ait Alciatus *in l. mouentium. de V. S.* V. *Arreſtum* 1. *Tit. de rebus mobilibus vel immobilibus* infrà, *lib.* 17.

Conformiter iis quæ ſuprà, pro Radegunda Stamplenſi, iudicatum fuit inter Arreſta generalia medio Auguſto 1577. vxorem ſecundi thori ex communione mediam partem pecuniæ, qua reditus primi matrimonij redemtus & refuſus eſſet, recepturam, deducto & detracto eo, quod ex proprio mariti, quod hunc in finem vendiderat, proceſſiſſet. B.

V.

Æs alienum in primo matrimonio contractum, quando communionem ſecundi matrimonij onerare poſſit.

Dubium notatu dignum eſt: Vtrùm ſi maritus quidam debito, conſtante primo matrimonio, contractu necdum diſſoluto, ad ſecunda vota tranſierit & poſtea mortuus fuerit, creditores ipſius ſecundam vxorem conuenire poſſint, vel eius heredes pro dimidia iſtius debiti, propter Conſuetudinem, qua expreſsè dicitur, omnium debitorum inter maritum & vxorem communionem eſſe. Curia ſuper hoc dubio hæſit, & de eo* deliberandum eſſe pronuntiauit: decreuit verò per prouiſionem heredes ſecundæ vxoris quartam partem ſoluere oportere, datis à creditoribus fideiuſſoribus: ex eo fortè, quòd prima vxor particeps eius æris erat, & non erant diſcuſſi heredes. Hoc Arreſtum eſt de 25. die Februarij 1547. Deſumtum ex Lucio *libr.* 8. *tit.* 3. *Arr.* 10.

*Idem in altera lite factum fuit, 26. Iunij 1559. Choppinus ſupra dicto loco, *Art.* 8.

VI.

Communio Conſuetudinaria per mortem nõ ſubſiſtit, inuentario vel actu æquipollente volunt diſſolui actuali vel declaratione liberorum non ſactu.

Puteanus Fontanam Dominicellam Pariſiis vxorem duxit, vbi communioni omnium mobilium & conquiſitorum locus eſt. Puteanus cùm liberos aliquot ex ea ſuſtuliſſet, his relictis, diem ſuum obiit. Fontana Mallatio iterùm nupſit, ſub eadem Conſuetudine & communione, inuentario ſolenniter non confecto, vt communio inter eam & liberos primi thori ſubſiſteret, adeò vt duos ſocios habeat, vnum maritum ſuum ſecundum: alterum, prædictos liberos ſuos. Ea moritur. Mallatius ab vna parte & prædicti liberi ipſius è primo matrimonio nati ab altera parte de hac communione concertant & dubitant, quomodo ab ea diſceſſuri ſint. Liberi aiunt, dodrantem mobilium & conquiſitorum ſibi competere, & Mallario nonniſi quadrantem relinquunt, Hic aſſerit, ſemiſſem ſibi deberi, ſeque cum defuncta vxore ſua ſocietatem iniuiſſe, nec quicquam cum prædictis liberis conſequi. Arreſto Pariſienſi 20. Maij 1542, dictum fuit, ſemiſſem bonorum communionis inter prædictum Mallarium & vxorem ipſius ſibi deberi, quadrantem verò prædictis

liberis,

liberis, alterum quadrantem inter heredes prædictæ defunctæ diuidendum. Imbertus *in Enchiridio ſuo, verb. Societé*, quem videbis, hoc Arreſtum refert de 22. Martij 1542. & ait, altero Arreſto Parisienſi, 7. Septembris 1552, tertiam liberis primi thori adiudicatam fuiſſe, poſtquam ex Conſuetudine probatio ſumta fuit, alteram tertiam vitrico, matri denique tantumdem.

Lucius *lib. 8. tit. 3. Arr. xi.*

Noua Pariſienſi conſuetudine, *art. 242. 243.* quam in caſibus per Conſuetudines locales non deciſis ſequi nos oportet, vtpote Conſuetudinem metropoleos & principis omnium ciuitatis, quæque ex præcipuis prædictæ Curiæ Arreſtis deſumta eſt, forma præſcribitur partitionis in communione inter liberos, quando communionem & eiuſdem continuationem ineunt (id quod eorum optioni & arbitrio relinquitur, ac non etiam ſuperſtiti e coniugibus iis donare licet, vt fraudes euitentur) communio pro tertia parte continuatur, ſi ſuperſtes, cui liberi ſunt, ad ſecundas nuptias tranſeat, ita vt liberi, qui nonniſi vnum caput conſtituunt, tertiam partem habeant, maritus & vxor vterque horum tertiam. & ſi vterque eorum ex præcedente matrimonio liberos habeat, prædicta communio, per quartas continuatur, & ita prædicta communio multiplicatur. ſi liberi alterius non ſint, & æqualiter diuiditur, quod ad intelligendas & definiendas quæſtiones in hoc 6. *artic. & duobus ſeqq.* tractatas pertinet, niſi Conſuetudo contraria extet. *V. Arr. append. huius tit. & annotat.*

VII.

Idem.

Ad interpretationem Conſuetudinis Præfecturæ Pariſienſis, 116. *artic.* in dubium reuocatum fuit, nempe: quando liberi ex ſecundo vel tertio vel alio vlteriore matrimonio, vel ex omnibus dictis matrimoniis ſuperſint, vtrùm liberi primi tori, quo caſu ſuperſtes inuentarium nullum fecit, vel alio actu communioni derogatum fuit, mediam omnium bonorum mobilium & immobilium conquiſitorum ab ipſorum patre vel matre, etiam durantibus aliis matrimoniis, conſequi debeant? Videbatur quod non, ex pluribus & optimis rationibus, nominatim quod ſæpè ſecunda vxor maiores facultates marito ſuo, cui ſecundis, tertiis vel aliis nuptiis nubit, quàm prima attulerit afferere ſolet. Item quòd ex Conſuetudine, ſecunda vxor communionem bonorum dicti mariti ſui acquirat. Super hac difficultate lis conteſtata & maximis diſputationibus agitata fuit coram Præfecto Pariſienſi inter Ioannem Manſecium tutorem & curatorem Petri Ioſephi filij defuncti Lamberti Ioſephi, & Antoninæ Burgenſis vxoris ipſius ab vna parte, & Dionyſiam Ruffam viduam prædicti defuncti Lamberti, & Poicheto rurſus nuptam, & Genouefam Poichetam ab altera. Super quo Arreſtum de 23. Decembr. 1529, datum fuit, quo prædicto Manſecio prædicto nomine media pars omnium bonorum mobilium & conquiſitorum immobilium à prædicto defuncto Lamberto Ioſepho patre prædicti minoris relictorum adiudicata fuit, eo quòd prædictus Lambertus inuentarium non confecerat, præſuppoſito, quòd ex ſecundo matrimonio liberos ſuſtulerat.

VIII.

Idem, & maritum continuantem cum liberis, acquiſita alienare nō poſſe.

In terminis fortioribus inter Nicolaum & Carolum Guedonios actores & Carolum Guedonium ſeniorem reum, de mobilibus & conquiſitis prædicti Caroli ſenioris, qui quinquies nuptias iterauerat & ex quattuor matrimoniis liberos ſuſtulerat, diſputatum fuit. Arreſto Pariſienſi 9. die Auguſti 1530. dictum fuit, prædictos actores cōmunionem bonorū ſupradictorum cū prædicto Carolo ſeniore reo habere, in eum vſque diem, quo declarauerat, ſe cum prædictis actoribus communionem habere nolle. Dubium in eo erat, quod actores iam longo tempore maiores erant, nihilominus necdum voluntatem ſuam declaraſſent.

Quo Arreſto iudicatum quoque fuit, maritum mortua vxore ſuperſtitem & communionem cum liberis ſuis continuantem, in eius præiudicium mobilia & conquiſita immobilia alienare non poſſe, prout viuente vxore ſua facere potuiſſet. idem præterea iudicatum fuit altero ſimili Arreſto 21. Martij 1570. Huiuſmodi vero alienationes liberis præiudicare non poſſent, niſi pro ea parte, qua in vtilitatem & propter negotia communionis factæ fuiſſent. Carondas *ad art. 241. Conſuetud. Pariſ.* I.C.

IX.

Societas ſecūda parte non præiudicat, ſi diuiſio ſeu diſtractio prioris non fiat.

Conſuetudine Santonenſi præſuppoſita, qua vxori de omnibus mobilibus & conquiſitis & de tertia bonorum genearchicorum, pro libitu diſponere licet. Facti ſpecies hæc contigit, primo matrimonio conſtante vxor omnia & ſingula mobilia & cōquiſita, præſentia & futura & tertiam bonorum genearchicorum donauit & ex hoc matrimonio filium ſuſcepit. Euenit vt mortuo primo ipſius marito ſecundas nuptias contraheret, pariter ſecundo marito omnia mobilia ſua & conquiſita donaret. Filius primi tori & maritus hic ſecundus vnà litigant. Prædictus quippe filius acquiſita & mobilia tam primi quàm ſecundi matrimonij poſtulat. Secundus maritus non renuit, quò minùs prædictus filius bona primi matrimonij conſequatur & accipiat: verùm an ad ſe bona ſecundi matrimonij ſpectare, de quibus non fuerit cogitatum: in iis quippe vxoris ſuæ ſe ſocium eſſe: & ex diſpoſitione iuris, quemadmodum mobilia & conquiſita primi matrimonij liberis eiuſdem debentur, ita pariter bona ſecundi matrimonij ad liberos ex hoc natos pertinere, *l. Quæ unque. ff. de bon. quæ lib.* ibi, *videlicet obſeruan. ver. omnibus autem, cum gloſſ. in verb. ex eodem matrimonio & in locum aliis junctionibus. Cod. de ſecund. nupt.* atque hæc ſumma ratione niti videntur. Filius primi thori ait, ſi maritus ſecundus, conſtante ſecundo matrimonio, bona inter eos communia cum eo diuiſiſſet, ius ad ſe prætenſum admittendum eſſe: verùm ſocietate nulla ex parte diſſoluta, primam ſocietatem, quę inter matrem & filium ipſius heredem primi mariti erat, durasse, nec ſoluto matrimonio diſſolutam fuiſſe, *l. Actione. §. fin. cum l. ſeq. ff. Pro ſocio.* Sibique ſuæque culpæ maritum imputare debere, quòd diuiſionem non feciſſet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi pro filio, 7. Septembris 1537.

X.

Creditores aduerſus debitores ſuos maritum vel ſœminam, iter · denato ſuū ad uxorem, mutuo conſuetu inem agere poſſunt.

Viceſima ſecunda Iunij 1532. in minore Inquiſitionum Camera Pariſiis Arreſto concluſum fuit, creditorem heredes mariti debitoris ſui conuenire poſſe pro ſolido debito ſuo, quantumuis prædictus debitor vxorem duxerit, & ex Conſuetudine Pariſienſi dici poſſet, vxorem ſuperſtitem pro dimidia parte teneri, attenta videlicet communione bonorum ab ea introducta inter coniuges, cuius vi & vigore debita actiua & paſſiua communia fiunt, & quili-

bet eorum nomine pro parte dimidia tenentur: putà vidua & heredes: conſequenter igitur creditorem aduerſus prædictos heredes debitoris principalis pro vna dimidia tantùm, non verò in ſolidum agere debere. Attamen Arreſto contrarium dictum fuit, nempè, creditorem in ſolidum conuenire poſſe heredes debitoris ſui, qui allegare non poterunt, ſuperſtitem pro vna dimidia teneri. Verum quidem eſt, eos aduerſus ſuperſtitem, ad quem altera dimidia ſpectat, regreſſum habere poſſe: interea tamen eos ſolidum ſoluere oportet. Ratio hæc eſt, quoniam prædicta Conſuetudo Pariſienſis, nonniſi inter maritum & vxorem, ſeu inter has duas perſonas diuiſionem fieri vult, at non reſpectu creditorum, quibus actio ante contractum matrimonium competit: & ſic per matrimonium ſuperueniens actio non debet diuidi in præiudicium creditoris, *l. debitorum pactionibus. Cod. de pactis. l. Cui fundum. ff. de cond. & demonſtr. l. 3. §. Ex pluribus. ff. de verb. obl.* Ioannes Faber §. *final. Inſt. de duobus reis.* Alterum Arreſtum in Conſuetudine Pariſienſi 2. Auguſti 1536. inter Iuannem Contium. Simile Arreſtum de 4. Maij 1553. inter Emericum Piochium tutorem heredum & liberorum Renaldi Piochij reum, pro Nicolao Leuſſino mercatore Pariſienſi, cui prædictum tutorem Balliuus Rhemenſis, in octuaginta coronatos condemnauerat, quos ipſi ea cauſa mutui chirographo ſuo obligatus defunctus debuerat, ſaluo prædicto tutori aduerſus viduam pro parte dimidia regreſſu. Dictum fuit à Balliuio benè iudicatum fuiſſe: & notandum eſt, prædictum chirographum conſtante matrimonio confectum fuiſſe.

Pariter iudicatum fuit in Audientia aduerſus Caſtellanum Nouiodunenſem, 27. Nouembr. 1570. B.

XI.

Æs alienum in communione coniugis, quomodo ſoluatur.

Inter Robertum Portæum ab vna parte & Ioannem Tainerium Scutiferum ab altera, iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 21. Iulij 1502. debita defuncti primùm ex mobilib. & conquiſitis immobilibus ſoluenda, & vbi hæc non ſufficerent, ex propriis fundis prædicti defuncti prędictum æs alienum ſoluẽdum pro parte, quam ſinguli ex communione ferre debent.

XII.

Debitum vel tam aut expenſas ex delicto, in ſocietatem non veniunt.

Ioannes Lepus Arreſtum Dinioni aduerſus Claudiam Biſſunardam vxorem Amati Gauuiartij Montigniaci criminis accuſatam & à Balliuio Auſonenſi vel Locumtenente ipſius appellatam, impetrat. Is expenſas taxari curat & executionem aduerſus prædictam appellantem perſequitur, eiúſque vigore ab apparitore nonnulla mobilia in domo prædicti Gauuiartij mariti pignori capi curat. Hic ſeſe opponit & ait, eò quod neque pro noxa ſeu delicto vxoris ſuæ teneretur, quacunque tandem ratione id committatur, neque liti interfuiſſet, neque iudicio comprehenſus, neque vxori ſuæ authoritatem præſtitiſſet, ſibi iniuriam fieri mobilibus ſuis pignori captis, quorum reſtitutionem, expenſas, damna & intereſſe poſtulet. Lepus executioni inſiſtit & ait, ex Conſuetudine Burgundiæ mobilium communionem inter maritum & fœminam eſſe. Tum & ſecundò, ex alio capite prædictæ Conſuetudinis, inter maritum & vxorem, nomina & debita actiua & paſſiua in omnibus actionibus communia eſſe. Poſtremò, ſi vxori ſuæ author non fuit, paſſum eum fuiſſe, vt iudex autor ei fieret, & ipſummet pro ea ſatiſdediſſe, vt ea carcere liberaretur.

Gauuiartius opponens ait, quantum ad communionem mobilium attinet, conſiderandum eſſe, quòd ex eadem conſuetudine maritus omnium dominus ſit, déque iis in ſolidum viuente vxore diſponere poſſit, non verò viuente marito prædicta vxor: ea quippe nihil niſi marito mortuo habet: quantum verò ad alteram debitorum communionem, eam ad ea, quæ ex delicto deſcendunt, non extendi. Arreſto Diuionenſi, quod pronuntiatum die Sabbathi, 2. die Martij 1554. executio nulla declarata fuit & oppoſitio valida: & prædictus Lepus in expenſas & reſtitutionem mobilium condemnatus fuit.

Adde *Arreſtum* 3. *ſuprà eod. tit.* V. Carundam *lib. 7. Reſponſ. cap.* 87. Lucium *lib.* 5. *t.* 3. *Art.* 6.

XIII.

Acquiſita iuxta conſuetudinem domicilij acquirentis determinari ſolent.

Expreſſa Conſuetudine complurium locorum, maritus & vxor omnia mobilia & conquiſita conſtante matrimonio communia habent. In Prouinciis iuris ſcripti mobilia & conquiſita acquirentis propria ſunt, neque eorum vlla communio eſt. Dubium * igitur eſt, vtrùm ſi maritus in Prouincia, quæ iure ſcripto regitur, cum vxore ſua domicilium & habitationem habeat, vbi huiuſmodi conſuetudo de ſocietate vigeat, vxor prætendere poſſit, mediam prædicti acquiſiti ad ſe pertinere: vtrùm etiam huiuſmodi acquiſita ea Conſuetudine loci, in quo prædicta acquiſitio facta, vel loci domicilij vtriuſque coniugis determinari debeat? Super hoc dubio Arreſto Pariſienſi 1. die Martij 1549. aduerſus viduam quandam Lugdunenſem, ratione domus cuiuſdam à marito ipſius defuncto Pariſiis acquiſitæ conſtante matrimonio iudicatum fuit. Alterum quoque Arreſtum extat antea ſuper hoc dubio datum, quod æquas ſententias tulit, vt Arreſto 15. infrà narratur.

* V. Choppinum *ad Conſuetud. Andegau. lib. 3. cap. 2. Tit. 2. Art. 4. & ad Conſ. Pariſ. lib. 2. tit. 1. in princ.* & Carundam *lib. 2. Reſponſ. cap. 64. & lib. 7. cap. 100.*

XIV.

Idem in hoc caſu contrario.

Inter Iacobum S. Mauri, Dominum S. Germani actorem & reum reſpectiuè ab vna parte, & Ioannem Franciſcum & Claudium S. Mauri reos & actores quoque reſpectiuè ab altera: iudicatum fuit, ad relationem domini Boilæi, in 3. Inquiſitionum Camera, menſe Februario 1549. quòd ſi duo coniuges, qui mobilia & acquiſita ex Conſuetudine communia habent, in Prouinciis, quæ iure ſcripto reguntur acquiſiuerint, huiuſmodi acquiſita extra prouinciam conſuetudinariam communia nihilominùs inter prædictos coniuges eſſe: eò quod prædictũ ſtatutum has perſonas concernat, quæ ex eo ſocietatem vnà contrahunt, neque rem acquiſitam ſpectare. Eáque materia eſt *l. Exigere dotem. ff. de iudic.*

XV.

Idem.

In contrario caſu & pari ratione, Arreſto Pariſienſi, quod ante præcedens datum, iudicatum fuit in lite, quæ æquas ſententias tulit inter dominum Hoſpitalium & dominum *le Voix*, ſi duo coniuges in prouincia quæ iure ſcripto regitur,

gitur, & in ea habitantes in prouincia conſuetudinaria acquiſiuerunt; hoc acquiſitum eam ob cauſam inter prædictos coniuges commune non cenſendum: verùm ad eum ſpectare, à quo pecunia proceſſit. Arreſtum poſtea datum fuit, menſe Martio 1549. ſuprà duodecimũ poſitum.

Ad has 3. quæſtiones in his 3. articulis comprehenſas, vide Carondam *lib.2. Reſponſ.cap.64.lib.5.cap.37.lib.7.cap.10.* Choppinum *de morib. Pariſ. lib.2.tit.* 125. V. infrà *l.6.16.tit. De filiabus maritandis, §.14.* I.C. *Arreſt.3. in Appendice huius tituli.*

XVI.

Qualia acquiſita inter maritum & vxorem communia eſſe non debeant.

Doctrina Ioannis Fabri *in proœmio Inſtit. ad dictio. Iuſtinianus*, nempè, rem à cognato ei qui aliàs ab inteſtato cognato iſti ſuccederet donatam, donatario genearchicam cenſeri, quando prædicta res donata iam in perſona donatoris radicem egit, ſolùm locum habere declarata fuit, (Arreſto Pariſienſi, quod datum in noua Camera Inquiſitionum, cùm in ea terminaretur lis inter dominos fratres Emurantios Claudium & Ioannem, iuxta alterum Arreſtum in Curia datum) & intelligendum eſſe, quando hę donationes à patre & matre, auo auia, vel aliis aſcendentibus vel deſcendentibus in linea directa, non verò in linea collaterali vel tranſuerſali collatæ ſunt, niſi huiuſmodi donatio in futuræ ſucceſſionis anteceſſum fieret. Alioquin ſimpliciter facta, acquiſitum inter coniuges commune erit prædicto Arreſto, ex ratione textus *in l.1. C. de imp. lucrat. deſcript. lib.x.* D. Imbertus Arreſtum Pariſienſe contrarium allegat, putà, omnia hæc acquiſita, ſiue in linea directa vel collaterali, communionis eſſe.

Quæſtio iſta à compluribus magnis doctiſque viris noſtri temporis tractata fuit. Chaſſanæo *ad Conſuetud. Burg. tit. de iur. ad coniuges ſpect. in verb. Et conqueſts.* Imberto *in Enchiridio ſuo, in verbo, Donation* D. Tiraquello Conſiliario in Curia, *de retractu, §.13. gloſſ. vnica, num. 4.* Et Valla *de reb. dub. tractat. 13. num. 1.* Eadémque compluribus Arreſtis iudicata fuit. Carondas *lib.2. Reſp. cap 39. & 82. & lib.7. cap.141.* Quæ tandem determinata fuit *artic. vit. Conſuet. Pariſ. tit. de communione bonorum, art. 14* qui volt, rem donatam vni coniugum, conſtante matrimonio, ea lege, vt propria donatarij eſſet, in communionem non incidere: verum ſi res ſimpliciter vni coniugum donetur, eam communem fieri, exceptis donationibus in linea directa collatis, quæ communionem non ingrediuntur. Quod ſi res quædam immobilis teſtamento ei legatur, qui ab inteſtato ſuccedere debebat, hoc caſu res donata communionem non ingreditur, eo quod in anteceſſum ſucceſſionis & portionem hereditariam facta fuiſſe exiſtimatur, verum legatum ei factum ſit, qui heres eſſe non debet, res legata acquiſitorum numero eſt & communionem ingredi debet. hæc alla ſuprà *dict. loco.* I.C. Vide *libr.17.* infrà *tit.3. Arreſt.19.*

XVII.

Iuriſdictio cõmunis quomodo exerceri debeat.

Quando plures ab indiuiſo & æqualibus vel inæqualibus partibus domini dominij alicuius ſunt, inter quos de exercitio Iuriſdictionis cõmunis contentio oritur; nonnulli tenuerunt, eos conſentire debere, adhibitis Officialibus communibus: collatione expenſarum & perceptione reditus pro modo portionum ipſarum conſtituta: atque pro iis expreſſus textus facit *in l. Huiuſmodi. 84. §. fin. ff. de legat.1.* Itaque eam iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, quod allegat Benedictus *in repet. ſua*, inter dominum Motillonium Præſidem in prędicta Curia, proprietarium Caſtri Marini, & dominæ vſufructuariæ prędicti loci. Alij tenuerunt ſententiam valdè diuerſam & difficultatum plenam, nempè, ſingulos prædictos dominos peculiares Officiarios habere debere, quorum ope iuriſdictionem ad menſuram temporis competentis portionis exercerent: eóſque ad id cogendos eſſe. Pro hac ſententia de diuidendo iuriſdictionis exercitio alternis vicibus, tenet Gloſſa *in c. licet. q.3. in verb. conuenit.* Déque eo tria Arreſta extant, quæ Burdegalis data: Primum pro Epiſcopo Santonenſi aduerſus Procuratorem Catholicum Regium, quo dictum fuit, prædictum Epiſcopum ſuo nomine per Officiales in Ciuitate Santonenſi, in aliquot menſes exercere iuriſdictionem debere: Regem verò pro reſiduo per ſuos. Alterum Vigilia B. Virginis menſe Auguſto, anno 1317. inter nobilem Arnaldum Sauchemantium dominum Iſſaci actorem ab vna parte, & Guidonem Rouſſignatium dominum Conſaignaci reum ab altera, quo dictum fuit, prædictum Rouſſignatium per Officiales ſuos contentioſam iuriſdictionem exercere debere ſeptem menſibus cum dimidio, pro competente & legitima ſua portione, actorem verò pro reſiduo. Tertium Arreſtum inter dominum Procuratorem Catholicum Regium, & Vice-Comitem Chatillonium, & Dominam Franciſcam Mompeſatiam vxorem ipſius, quod datum 26. Martij 153?. quo decretum fuit, Regem pro dimidia tertia dominum, per Officiales ſuos iuriſdictionem S. Librati, de qua agebatur, duobus menſibus exercitutum: prædictos verò Vice Comitem & vxorem ipſius pro reſiduo. Tribus his Arreſtis vltimis datis, fieri non poteſt, quin ob huiuſmodi varietatem non ſæpè iuſtitia præcipitetur, vel etiam nimis quàm retardetur. Et ita Boërius *in 5 ſua deciſio.* id deſcripſit, qui in contraria ſententia fuit, ea cœtu quippe ſine ſenatu erat: nihilominùs eo non obſtante pluralitas vocum obtinuit: verùm eo inuito. Poſtea cauſam ampliauit & Arreſti executioni interceſſit.

Vide *Artic. 5 Conſtitut. Ruſtinonenſis.* I.C.

XVIII.

Vnus coheredum communem ſoluens aduerſus alios regreſſum habet.

Tres fratres Bellopilo, natu maior nomine Ioannes pro vna dimidia, Ioannes & Petrus pro altera dimidia, inter ſe paciſcuntur, damna & emolumenta ex lite quadam parui Maugeſteij & Pæi Ierræi & aliis litibus motis & mouendis propter ſucceſſionem paternam prædictum maiorem natu ſolum omnia perceptturum. Is præterea ſolus litem quandam à patre ipſorum cœptam, ſuper reſcindenda conſtitutione reditus reaſſumere vult, cuius nomine Arreſto condemnatur, eóque facto ad ſoluendum annuum reditum centum librarum, reliqua & expenſas: ſaluo amortizandi reditus iure, mille ſeptingentis libris vna vice ſolutis. Arreſtum iſtud aduerſus eum quò ad principale, reliqua & expenſas executioni traditur. Is ſoluit neque fratribus tum ad dimidiam eius ſibi ſoluendam non conuenris: tandem prædictos fratres ſuos conuenit & ab iiſdem mediam partem ſolidi ſolui poſtulat. Ij in id ei ſe teneri negant per hæc conuentionis verba: *Et aliis litibus motis & mouendis ob prædictam ſucceſſionem*, quæ inutilia eſſe non debent, *l. Si quando. ff. de legat.1.* per huiuſmodi generalem clauſulam omnes lites abſq; vllo diſcrimine intelligendas,

l.ſi ſeruitus.ff.de ſeru.vrb.præd. Adde quod prædictus maior natu tam litem, Arreſtum, executionem, quàm alia omnia ſuſtinuerit & exceperit, neque quicquam iis denuntiauerit. Attamẽ Arreſto Burdegalenſi, quod datum menſe Iulio, anno 1519. contrarium iudicatum fuit, & hi duo fratres ad ſoluendas partes ſummarum iudicatarum & declaratarum immunium ab expenſis prædictæ primæ litis. Supradicta quippe clauſula, propter quam hoc dubium motum fuit, de lite ſucceſſionis, non verò de litibus, quæ æs alienum patris concernunt, in quod pro portionibus ſuis hereditariis ſinguli tenentur, intelligitur, *l.ex maleficiis §.quoque.ff.de A. & O.* & Gloſſa *in l.fin.ff.de interro.actio.* Quod ſi vnus fratrum coheredum ſolidum ſoluerit, à reliquis, quod eo nomine debeat, repetere poteſt actione familiæ erciſcundæ, aut communi diuidundo, *l Stipulationum 2.§.fin. ff.de verb.obl.* & *l.filia.§.1.ff.Famil.erciſc.* idémq; de expenſis & ſumtibus. *l.His conſequenter.§. ſumtuum quoq; ff.Fam.erc.* Nihil dicere iuuat, hęc verba ſupradicta effectum habere debere. Huiuſmodi enim regula intelligitur, ſi legitimè ea apponantur, non verò ſi ad rem non pertinentia vel propoſitum concepta fuerunt, *l.1.ff.de verb.obl.*

V. *l.1.C.ſi cert.pet.* quomodo pro portionibus hereditatis & pro modo emolumenti diuidantur onera.

XIX.

E duobus vnius ſociis immunitas à pedagio alterum ſocium non priuilegiatum minimè immunẽ præſtat.

Baionenſes immunitate ſoluendi exagogici pro mercibus, quas per territorium Aquenſium ſubuehunt, gaudent: idémque priuilegiũ Aquenſes mercium nomine habent, quas per territorium Baionenſe deuehũt. Mercator quidam Baionenſis merces ſibi cum alio non priuilegiato communes exportat. Aquenſes aiunt, eus integrum pedagium ſoluere oportere, arg. *l.eos.C.lib.11.de aquæduct.* vbi dicitur, eum qui aquæ copiam & vſum certum meruit, ſi aliter fecerit & aqua aliter vſus fuerit, omne ius, quod conſecutus fuerat, amittere. Mercator Baionenſis ait, ſe neque pro ſe neque pro ſocio ſuo quicquam pedagij nomine debere: priuilegium quippe quod habet, ſocio quoque ſuo prodeſſe debere, *l.ſi communem fundum.ff.Quemadm.ſeru.amitt.* Arreſto Burdegalenſi, quod datum, 26. die Maij 1531. iudicatum fuit, ſocium non priuilegiatum pro parte ſua pedagium ſoluere oportere, priuilegiatum verò nihil debere. Eáque ſententia eſt Baldi *in l.3. Cod. de nautic. fœnor.*

XX.

Debita realia mariti quomodo ſoluantur.

Dominicella Veroadia aduerſus heredes defuncti mariti ſui agit, vt à debitis realibus & hypothecariis, conſtante matrimonio ipſorum, à prædicto marito contractis liberetur, qui maritus venditionibus & redituum conſtitutionibus omnia bona ſua generaliter hypothecæ nexuerat: quorúmque nomine prædicta Dominicella nequicquam ſe debere aiebat, quantumuis conſuetudinaria communio omnium mobilium & conquiſitorum immobilium & debitorum paſſiuorum, itémque ſimilis communio expreſsè, matrimonio conſtante, continuata fuiſſet, in qua ſocietate inter prædicta debita erant. Secundò, vt heredes prædicti defuncti mariti cogantur, ad ſibi liberanda & exoneranda huiuſmodi reditibus & hypothecis in ſolidum, prędicta conquiſita immobilia, quorum ſe vſufructuariam pro dimidia parte dicti mariti ſui, per expreſſum pactum prædictis pactis dotalibus inſertum, proprietariam verò pro altera dimidia parte ex capite ſuo ob prædictam ſocietatem eſſe dicebat. Heredes contrà aſſerebant, eam iuxta conſuetudinem pro dimidia parte creditoribus teneri in prædictos reditus & debita: & repræſentabant, ſummas debitas ad acquiſita comparanda fuiſſe conuerſas & in vtilitatem prædictæ ſocietatis, neque rationi conſentaneum eſſe, vt prædicta vidua alterius iactura fiat locupletior, *l. Iure naturæ.ff.de R.I.* Quantum ad vltimum articulum attinet, ſe non teneri ad liberãdã eam, quæ vtique conquiſita cum ſuorũ onere accipere deberet. Ea pergebat, dicens, quò ad primum articulum, huiuſmodi debita realia eſſe, de quibus Conſuetudo non loquatur, verùm de perſonalibus tantùm: quantum verò ad vſumfructum, eum ſibi deberi ex contractu, ante hypothecã conſtitutam, nec à Conſuetudine procedere. Tandem Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Ianuario, anno 1540. ad relationem D.Sudorij iudicatum fuit, ex omnibus defunctis bonis immobilibus, tam proprius & patrimonialibus, quàm conquiſitis vnam hereditariam maſſam faciendam, ex qua creditoribus ſatis fieret: eóque facto prædictam viduam teneri contradicere prædictæ menſuræ & iuſtæ ratæ dimidiæ ſuæ partis conquiſitorum ratione tributoria ſiue prædicta media conquiſitorum pars ex ſocietate conſuetudinaria competeret, ſiue partis dotalibus conuenta. In quo Curia nullam differentiam fecit, quamuis tempore prædictæ cõſuetudinis bona extare poterant: perpetuò quippe vidua contribuere debet pro rata eius, quod ei ex conquiſitis proprietatis titulo obuenit, prout ſuprà, iuxta textum *in l. Quæſitum. §.ſi cum ex parte.ff.de pecul.* Et iuxta doctrinam ſingularem Bartoli *in l.Moſchis per illum text.ff. de iur.fiſci.* Atque benè notandum eſt, propter mobilia vxorem non onerari, ob qualitatem debitorum, quæ perſonalia non ſunt. Quò ad ſecundum articulum dictum fuit, ab heredibus partem mediam conquiſitorum ad eos ſpectãtium proprietatis titulo & vſufructus ad vxorem, prædictæ vxori liberandam, vt eo ad dies vitæ ſuæ fruatur, citra vllam obligationem vel hypothecam, & alteram dimidiam, prout ſuprà in primo articulo.

Lucius *lib.8.tit.3.Arr.4.& 5.*
Hæc & *l.fin.de vſufruct. legat.* de legato particulari intelliguntur.

XXI.

Vxor quando non teneatur refundere pretium propriæ ſui fundi à marito venditi.

Si maritus proprium vxori ſuæ vendat citra conſenſum aut ratihabitionem eius & conſtante matrimonio, & prædicta vxor ſoluto matrimonio fundum ſuum vindicet, ea de dimidia pretij parte prædictæ venditionis non tenetur, etiam ſi in prædictam communionem vxoris & mariti verſum eſſet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Vigilia Natalis anno 154?. ad relationem domini *de Loges* pro Ioanna Bergeratia vidua defuncti Ioannis Barbuatij, aduerſus

Croſſar-

Croſſardum & Emũdum *du Four* reos. Nihilominùs ſi probaretur pretium in vtilitatem vxoris verſum, ex bono & æquo, ratio eius habenda foret ob rationes præcedentis Arreſti.

XXII.

Onus pecuniæ relocandæ ad communionem ſpectat.

Si* maritus fundum vxoris ſuæ vendat, & pecuniam ex venditione confectam ad alium fundum comparandum ſe collocaturum promittat, poſtea verò, antequam prædictam pecuniam collocet, moriatur, huiuſmodi onus commune heredum defuncti & ipſius onus eſſe cenſetur, nec vlla differentia inter hoc & alterum debitum eſt, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 13. die Decembris anno 1525. inter Catherinam Bourtiam viduam Ioannis Parentis ab vna parte, & Wilhelmi Parentis tutoris Claudij filij defuncti.

*Quid ſi communione inter maritum & vxorem exiſtente, maritus pretium ſoluat fundi, quem ante contractum matrimonium emerat, vxorem vel fundi vel pretij participem facere debet. Arreſto Pariſienſi quod datum 1. Martij 1567. Choppinus *lib. 3. de priuil. ruſtic. parte 3. cap. 4.* Idem in magnis meliorationibus conſtante matrimonio factis, quæ pro acquiſitis habentur. Carondas *li. 2. Reſp. c. 63.* Aliud eſt in fundo mariti proprio, quem is vendidit, poſtea vero pecunia ex alijs ſibi propriis fundis redacta redemit: hic quippe fundus redemtus pro acquiſito non tenetur, iuxta Arreſtum Pariſienſe, 3. Martij 1557 quod idem Carondas *ſupra dicto loco* allegat *cap 76.* T.

XXIII.

Vidua declarare non tenetur, lite à ſecundo mota, verum agnoſcere vel repudiare velit, quod ſibi Conſuetudine delatum fuit.

Conſuetudine locali, inter nobiles cõiuges, ſuperſtes omnia mobilia lucratur, itémque ex communione mediam partem acquiſitorum immobilium retinet. Hoc præſuppoſito, hæc facti ſpecies proponebatur. Maritus ſuperſtes à creditore quodam ſuo conuenitur, & ante litem finitam vita fungitur. Prædictus creditor viduam ad reaſſumendam litem cogere vult, nec ad derelinquenda iura ſibi obuenientia, & ait, eam propter mobilia, quæ acquiſiuit integra, totam litem ſuſcipere debere, quicquid ſit, propter commodum conquiſitorum mediam partem recuſare non poſſe. Ipſa excipit & ait, maritum ſuum & liberos & heredes reliquiſſe, quos conuenire poſſet, non verò aduerſus ſe agendum, quæ in præſens acceptare vel repudiare id, quod iuris ex Conſuetudine ſibi defertur, non tenetur, verùm de eo conſultabit, interea creditor, ſi ita ei videtur, heredem conueniat. Arreſto Pariſienſi, quod allegat D. Lucius abſque data, dictum fuit, viduam ſatisfeciſſe.

V. Dn. Lucium *lib. 8. Placit. Curiæ, tit. 3. Arreſt. vlt.*

XXIV.

Maritus pro arbitrio ſuo mobilibus & conquiſitis abuti non poteſt, quantumuis Conſuetudo ei diſpoſitionem illorum concedat.

In compluribus huius Regni Prouinciis, vbi inter maritum & vxorem communio eſt mobilium & conquiſitorum immobilium, expreſſa Conſuetudine marito facultas conceditur donandi, vendendi & alienandi pro arbitrio ſuo mobilia & acquiſita prædictorum coniugum, vel vnius ex iis, conſtante matrimonio comparata, contractibus inter viuos, non verò diſpoſitione mortis cauſa. Dubium maximum fuit, longóque tempore indeciſum permanſit ſuper interpretatione huius Conſuetudinis, quomodo videl. libertas illa alienandi prædicto marito conceſſa exercenda ſit & accipienda, putà, vtrùm liberè & vnico ſolo actu omnia acquiſita & mobilia ſibi cum vxore ſua communia in vniuerſum donare poſſit? vel etiam vtrùm huiuſmodi alienationes particulares eſſe oporteat & prout occaſio vel neceſſitas flagitauerit vel voluntas exegerit, citra fraudem & dolum fieri debeant? Quæſtio hæc in vtramque partem agitari poteſt. Conſuetudo quippe nullam exceptionem continet. Attamen ſi grauamen conſideretur, eò quod vxor vſque eò ſe ſubmittere debeat, vt maritus abſque cauſa eam fraudare eo poſſit, quod merito Conſuetudo ei adiudicat, maior ratio erit pro reſtringẽdo potiùs hoc grauamine, quàm pro eo amplificando. Atque iuxta ea Arreſto Pariſienſi, 14. die Aprilis anno 1556, ante Paſcha, quod pronuntiatum à D. Præſide Harlæo, donatio quædam à Macæo Druto Pariſienſi (vbi ſimilis Conſuetudo obſeruatur & ſcripta eſt) omnium mobilium & acquiſitorũ collata, reprobata & annullata fuit. Id quod ad diſpoſitionem iuris communis quàm proximè accedit, inducentis præſumtionem fraudis tum cùm neceſſaria alienandi occaſio non apparet, verùm mera tantùm donandi libido & impetus. Tum & ſecundò quando in vniuerſum omnia quis donat, lex ciuilis patri alienandi id, quod filio obuenit & acquiritur, facultatem concedit, dummodò non diſſipet, vel fruſtrandi eo & priuandi filium animo faciat. Iſque textus eſt *l. cum oportet. § non autem.* cum ibi not. per Bartol. *Cod. de bon. quæ liber.* Cæterùm de eo non dubitatur, quin huiuſmodi Conſuetudines nunquam intellectæ fuerint, quaſi marito decipiendi vxorem ſuam medium darent, non magis certè quàm lex ciuilis patri huiuſmodi facultate conceſſa doli quoque & fraudis anſam præbere voluerit. Nam, vt ait altera *l. in quæſtione teſtamenti, 13. Cod. de ſent. paſſis*, ſi pater adeò ſummam poteſtatem haberet, vt ea vel iure vti vel iniuſtè abuti liberè poſſet, grauior filio reſtitutio & reditus patris foret, quàm deportatio, & vita omni morte luctuoſior. Vnuſquiſque videt, quatenus argumentum ab vxore ad filiũ & à marito ad patrem, pro hac facti ſpecie, in qua verſamur, militare poſſit.

Maritus pro arbitrio ſuo mobilibus & conquiſitis abuti non poteſt, quantumuis eorum diſpoſitionem Conſuetudo ei concedat: nec ocreter tàn- donare poteſt. Et hanc ad rem cum quidam nomine Cottardus 50. libras reditus Michaelæ nepti ſuæ reliquiſſet, vidua id approbare coacta fuit: Arreſto de 14. Augusti 1572. quod pronuntiatum in purpura à Præſide Hennequino. B.

XXV.

Vxor ſocia mariti ſui debita ſoluere non tenetur, niſi pro æſtimatione partis ſuæ.

Vxor valdè grauatur libertate ſuperiùs declarata marito conceſſa alienandi ſcil. mobilia & conquiſita immobilia inter eos communia, citra compenſationem mediæ partis vxori faciendam, verùm tamen prædicta vxor ſubleuatur eíque fauetur in eo, quod pro dimidia parte ad ſoluenda mariti ſui debita non teneatur, niſi pro æſtimatione dimidiæ partis mobilium & conquiſitorum, ita vt nihil quicquam ex ſuo patrimonio eò impendat. Quæ ſanè ſancta & ſingularis interpretatio eſt omnium Franciæ Conſuetudinum, clauſula ſpeciali in contrariũ non exiſtente, Arreſtis duobus Pariſienſibus, quorum vnum datum, 12. Februarij 1543. alterum de 21. Iunij vel Maij 1556. pro Margaretha

Viuiana, vidua defuncti Ioannis Bourceria, aduerſus Ioannam Cootiam viduam defuncti Iacobi Bourcerij: quæ Margaretha Viuiana prædicto vltimo Arreſto declarata fuit, quod non teneretur ex communione ad debita defuncti ſui mariti, niſi eatenùs, quatenùs ex communione illa mobilium & conquiſitorum emolumentum accepit & in rẽ eius verſum eſt, ita vt propriis ipſius fundis manus iniici aut vendi propter debita mariti ſui non poſſint.

V. Arreſtum de 17. April. 1544. in App.

XXVI.

In re communi quod ſocius ei ſ que altera facere poſſit.

Quæſtio dubia fuit, vtrùm ſocius partem ſuam ex fructibus pendentibus fundi cuiuſdam ſibi cum alio communis indiuiſè, non interpellato ſocio ſuo neque quoquam ei ſignificato percipere poſſit? Ex diſpoſitione iuris communis, quilibet ſociorum facultatem habet re cõmuni vtendi fruendi in omnem vſum, cui res communis naturaliter deſtinata eſt, *l. qui ſcit, ſundum 25. ff. de vſur.* Accurſius *in gloſſa l. Sabinus. Commun. diuid.* Nihilominus quoniam quilibet ſociorum benè nouit, fundum communem nõ niſi pro certa portione ad ſe ſpectare, eadem ratione ſcire debet, fructus ad ſe, nonniſi pro pari portione ſpectare, neque eos inuito vel ignorante ſocio ſuo percipere debet, quantumuis eos ſolos ſeminaſſet: quoniam in percipiendis fructibus magis corporis, (id eſt, ipſius ſoli) res, ex quo percipiũtur, quàm ſeminis, (id eſt, quàm perſonæ quæ ſerit) ex quo oriuntur, adſpicitur. Imbertus *in Enchirid. ſuo*, ſpeciem ſimilis dubij proponit de duobus commune pratum & indiuiſum poſſidentibus, quorum vnus cùm videret ſocium ſuum iam incepiſſe in parte prati fœnum ſecare: fœniſecas in partem reliquam immittit, fœnum ſecari & deuehi curat, omnia altero ignorante. Hic ex tempore & ilicò conqueritur & proponit ſe in poſſeſſione ſua turbarum, eúmque in finem ſocium ſuum, qui fœnum deuexit, citat. Is excipit & ait, ſe nonniſi pro competente ſibi parte ex iure ſocietatis fœnum ſubuexiſſe, neque poſſeſſioni propoſitæ & prætenſæ ab interdicto experiente contradicere velle, qui ſententia Iudicis Regij partium primò in momentanea poſſeſſione, poſtea verò definitiua ſententia in poſſeſſione prędicti prati ratione partis ei attributæ manutentus fuit: reus autem turbas mouiſſe declaratus & in expenſas, damna & intereſſe condemnatus, à quo ad Parlamentum appellat. Dubium hoc agitari poteſt. Age, videamus quæ hanc ad rem proponi poſſunt. Hanc ad rem Salicetus ad *l. Iubemus nulli, in pr. Cod. de S.S.* ait & aſſerit, quod ſi duobus fundus communis ſit & vnus eorum fundum coli, frumentum ſeri poſtulet: alter mera & ſtulta æmulatione ductus ad nocendum & ſocio ſuo & ſibi ipſi, reluctetur: nihilominus qui bonus paterfamilias eſt, fundum colat, augeat, ampliet, frumentúmque ſerat, & fructus colligat, vtrùm is antequam hoc faciat, ſocio id denuntiare eúmque citare teneatur? Si fructus collegit, vtrùm is communicare eos alteri, partémque illorum prædicto ſocio ſuo tradere teneatur? Reſpondet, inquam, Salicetus & ait, quod non. Ad confirmandam ſententiam ſuam, allegat Gloſſam ad præd. *l. Iubemus, in verb. dimidere.* Idem Baldus ait *in conſil. ſuo. 37. vol. 5.* de cædenda ſylua communi loquens, quam cædere ſocius ſolus, etiam inuito altero, poteſt. Baldus *ad d. l. Sabinus*, aliam facti ſpeciem propouit, quæ ita habet: quod ſi vnus é duobus dominis domus cuiuſdam, eam integram elocatam velit, alter in ea pro parte ſua habitare cupiat, hic quominùs habitet, impediri non poterit. Vnus nihilominus tamen ſolus integram domum locare poteſt, niſi ſocius ipſius renitatur vel diſſentiat, vt ait Bartolus *in l. & hæc diſtinctio. §. cùm fundum. ff. locat.* Si tres domini ſint domus locari conſuetæ, duo eam locare volentes audientur, neque tertius iis contradicens audietur, vt ait Bartolus *in l. 1. C. qui teſta. fac. poſſ.* verumtamen ſi prædicta domus locari conſueta non fuerit, prædictus audietur tertius in ea habitare volens aduerſus duos eam locare cupientes: ait Baldus *in c. 1. §. ſi quis de manſo. de controuerſ. inueſtit.* Idem in duobus non obtinebit, vt ait Bartolus de tribus *d. §. cùm fundum.* Vnus quippe ſolus rem communem inuito altero locare non poterit, etiamſi ea locari conſueta ſit, nominatim ſi contradicens ſocio ſuo denuntiauerit, ſe partem ſuam retinere & poſſidere velle: déque eo Imbertus *in enchir. not. Socius an vtatur.* & e. duo Arreſta Pariſienſia allegat. In prima ſpecie extra locationem, videtur ſocium è re communi fructus percipere volentem, ad euitandam ſocij ſui querelam, hunc conuenire debere ipſique denuntiare, ſi eò loci habitet, tempus colligendi ſcil. fructus adeſſe, veniat igitur, colligat & percipiat partem ſuam certo die, alioquin ſe præſentem partem ſuam collecturum. Hoc facto is qui negligit cuíque eum in modum denuntiatio facta, conqueri non poterit, ſi alter ſocius partem ſuam percipiat & auferat. Præſumetur quoque eum nonniſi parte ſua frui & partem ſuam percipere voluiſſe.

Diſſidium ſociorum ſuper ſ[illegible] re communi vtendi vel etiam ſuper collectione fructuum.

Conſilium ſocio aduerſus ſocium, qui collectionem fructuum differt & negligit, dantum.

XXVII.

Maritus de mobilibus & conqu[illegible] communibus titulo particulari diſponere poteſt, non verò titulo donationis.

Ex Conſuetudine Engoliſmenſi & compluribus aliis huius Regni, maritus dominus eſt mobilium & conquiſitorum immobilium conſtante matrimonio comparatorum, eáque vendere, alienare, transferre alióue modo diſponere de iis poteſt. Iuxta hanc Conſuetudinem, maritus quidam domum quandam in prædicta communione inter ſe & vxorem ſuam acquiſitam, cuidam filio ſuo ex prima coniuge ſuſcepto donat, qui iuxta prædictam collatam donationem ea vſque ad mortem patris ſui fruitur. Mortuo patre vxor poſtulat, vt iuxta Conſuetudinem, media prædictæ domus pars, quæ ad ſe ex communione pertinet, ſibi adiudicetur, tradatur & reddatur, prædicta donatione non obſtante, quam in præiudicium ſuum maritus conferre non potuit, eo quòd, conſtante matrimonio & communione nonniſi adminiſtrator illius ſit, & quamuis ea bona vendere & alienare poſſit, id tamen intelligendum negotiis ita poſtulantibus, neceſſitate & vtilitate ipſius & prædictæ communionis flagitante. Ex qua ratione ea donare non potuit: donatio quippe neque alienatio eſt, verùm actus rei perditæ. Concludebat ex his rationibus adiudicationem mediæ partis ſibi faciendam, cuius reſpectu donatio valere non poterat. Addit eam

commodo

commodo filij mariti donatoris & primæ vxoris ſuæ ſactam, ac propterea euidentem fraudem eſſe. Super eo Seneſchallus Engoliſmenſis dixerat, partem mediam prædictæ domus prædictæ viduæ actrici adiudicandam, non obſtante prædicta donatione, quam reus opponebat. Qu ab eo ad Parlamentum Pariſienſe appellatum, vbi Arreſto, 30. Octobris 1555. dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe.

Adde *Arreſtum* 24. ſuprà.

XXVIII.

Idem, & declaratio ſuperioris.

Arreſtum præcedens videri poſſet ſpecialem quandam & peculiarem rationem continere, eò quòd donatio ſimpliciter filio facta & ſine inſigni cauſa, videri poterat vtcunque ſuſpecta. Nihilominùs eo non obſtante poſtea, 14. Aprilis 1556. ante Paſcha, alterum Arreſtum ſolenniter pronuntiatum fuit, quo huiuſmodi Conſuetudo in alia prouincia obſeruata, expoſita fuit iis caſibus duntaxat locum habere, quibus maritus vendit & alienat: adeò vt venditio & alienatio quam facit, œconomiæ bono & commodo cedat, non verò cùm abſque cauſa ex liberalitate mera donat. Decretum fuit, res ita donatas in familiæ erciſcundæ iudicium & communionem venire.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum II.

I.

Mulier ad debita nonniſi pro rata communione tenetur.

EX Conſuetudine Aurelianenſi, quantumuis mulieres communioni renuntiare non poſſint, attamen ne maritus indirectè propria vxoris ſuæ hypothecæ obligare poſſit, compluribus Arreſtis iudicatum fuit, mulierem debitis nonniſi pro rata prædictæ communionis obligari. Ita iudicatum fuit, menſe Iunio 1574. in prima Camera Inquiſitionum, & in Audientia, 15. Decembris 1575. pro vidua quadam pannorum mercatrice Aurelianenſi. B.

II.

Societas durat quouſque inuentarium fiat.

Societas eo vſque durat, quò poſt mortem inuentarium bonorum communium conficiatur, atque Arreſto iudicatum fuit, prædictam ſocietatem vſque ad inuentarij confectionem continuatam æſtimari: & quidam nomine Cromerus condemnatus fuit ad dimidiam partem bonorum ſocietatis tradendam, quondam cum patre liberorum actorum initam, anno 1531. B.

Vide *Arreſtum* de 13. Maij 1580. infra in Appendice.

III.

Habitatio extraneorum cõmunionem nõ inducit.

Habitatio vel domicilium nonnullorum extraneorum non facit, vt inter maritum & vxorem communio ſit, quò vnus ad alterius debita ſoluenda teneatur: Excepta domus locatione, ſi vxor mobilia aut rem æquipollentem tanquam pignus prædicti mariti defuncti acceperit: hoc quippe caſu vxor penſionem domus ſoluere tenetur, vſque ad valorem prædictorum bonorum perceptorum. Iudicatum aduerſus viduam domini *de Luna*, penult. Decembr. anno 1563.

IV.

Proprij vxorii fundi citra conſenſum eius venditio

Domo vel re immobili ex propriis vxoris vendita à marito cum conſenſu vxoris ſub facultate luitionis, propriè alienatio non eſt, verùm oppigneratio. Propterea ſi ea domus redimatur, communionem non ingreditur, ſed propria vxoris permanet. Et reſciſſionis reſcriptum à muliere quadam impetratum approbatum fuit, non obſtante erroneo conſenſu, quem diuidendæ domui cuidam ita alienatæ accommodauit, 18. Aprilis 1564.

oppigneratio potius eſt quã alienatio.

V.

Impenſæ voluptuariæ factæ in fundo vxorio à marito.

Maritus, cùm in fundo vxoris ſuæ ædificaſſet, propter impenſas voluptuarias, fundum in præiudicium tertij acquirentis bona fide, hypothecæ obligare non poteſt: ſed vxorem tantum heredibus obligare, quatenus locupletior facta fuerit. Arreſtum generale de 17. die Aprilis 1565.

VI.

Vxor in communione debita mariti ſui ſoluere non tenetur niſi vſque ad valorem partis ſuæ.

Arreſto de 17. die Aprilis 1544. ſuper appellatione mulieris conuentæ euictionis nomine ad ſoluendum reditum quendam poſtulatum ex domo quadam à defuncto marito vendita, cùm ad ſoluendam partem dimidiam & continuandum reditum condemnata fuiſſet, appellauit: dictúmque fuit malè iudicatum, emendatóque iudicio vſque ad concurrentem communionem in ſolutionem condemnata fuit. Aliud eſt in debitis mobilibus & perſonalibus. Vide *Arreſta* 4. & 20. *huius tit.*

Adde, dummodo legitimum inuentarium conficiat, neque vel ex parte vxoris vel heredum ipſius culpa aut fraus reperiatur, ex hoc Arreſto, quod late refert Bacquetus *in tract. de iur. iuſt.* concinnatus eſt articulus 228. nouæ Pariſienſis Conſuetudinis. I.C. *Arreſt.* 25. ſuprà. V. *Arreſt.* D. Louetij, *lit.* I. *Arreſt.* 11. *cum Commentario* D. Brodei.

VII.

Mercatoribus diſſolutio ſocietatis denuntiari debet.

In materia ſocietatis, facta diſſolutione, mercatori denuntiari oportet, qui ſociis merces vendere ſolebat, aliàs vnus pro altero vice mutua obligatus manet haud aliter ac ſi nulla diſſolutio facta fuiſſet. Ita iudicatum fuit, 20. Nouembris 1564. Arreſto, quo confirmata ſententia quædam Iudicum & Conſulum mercatorum Pariſienſium. B.

VIII.

Societas omnium bonorũ & pactum futuræ ſucceſſionis.

Viceſima prima Decembris 1521. Ioannes Chabretius & Petrus Iobertus fraternitatem & ſocietatem omnium ſuorum bonorum tam mobilium quàm immobilium præſentium & futurorum contraxerunt. Item conuentum inter eos fuit, ſuperſtitem, alteri, nullis heredibus ex legitimo matrimonio deſcendentibus relictis defuncto heredem futurum. Vltima Octobris 1533. prædictum pactum confirmant, & expreſſè dicitur, vno abſque heredibus ex legitimis & iuſtis nuptiis natis diem ſuum obeunte, bona communia quæque prædicta ſocietate & confraternitate conſtante, acquiſituri eſſent, ſuperſtiti acquirenda, ſic vt de iis aliter diſponi non poſſet, quæ prædicto caſu prædictæ partes ſibi donarunt irreuocabili donatione. Poſtea prædictus Iobertus Presbyter fit, & teſtamento ſuo Barnabam Iobertum nepotem ſuum heredem inſtituit, cui Ioannes Boiſſerus & Mariotus Guyonius ſocij ſucceſſionem iſtius Presbyteri controuertunt, ex ratione cuiuſdam donationis, & tam coram Iudice Ordinario Seneſchallo, quàm in Curia Parlamenti Burdegalenſis cauſam obtinent. Ab executione ab Oſtiario quodam facta ad Curiam appellatur, in qua Chabretius libellum offert, vt ad oppoſitio-

nem admittatur, & omnia Preſbyteri bona poſtulat, vigore ſcilicet prædictorum pactorum & contractæ ſocietatis. Arreſto 12. Decembr. 1562. quod datum ad relationem defuncti D. Ioannis Alemæi, prædicta bona prædicto Chabretio adiudicantur, iuxta tenorem prædictorum pactorum, ſocietatis & tranſactionis, cum expenſis & fructuum reſtitutione. Pactum futuræ ſucceſſionis vniuerſalis in contractu ſocietatis iure reprobatur, quamuis mutuum ſit, Alexander *conſil. 28. lib. 3.* Petrus de Ferrariis *in form. libell. in cauſa ſocietatis, in verb. Societatem. verſ. quid autem dicendum.* Iaſon *conſil. 69. lib. 3.* Stephanus Bertrandus *conſil. 196. verſ. ad quartum, lib. 1.* iuxta editionem anni 1535. Verùm generali Franciæ conſuetudine id pactum comprobatur, de qua loquitur Maſuerius *tit. de ſociet. §. item licet. & tit. de ſucc. & vlt. volunt. §. item quod dictum eſt*, & Guil. Benedictus *in verb. duas habens filias. num. 199.* nominatim quando illud geminatum eſt, vt in hac facti ſpecie. T.

IX.

ium ſta- atre m- co- a ir- ſucta.

Decima ſeptima Aprilis 1567. Franciſcus, Ioſephus & Michaël Vertamonlij fratres, mercatores in ciuitate Lemouicenſi nati, Lugduni commorantes viuo patre ſuo, inſtrumentum quoddam ab iis & à Notario ſignatum conficiunt, quo ſocietatem omnium bonorum futurorum iure quarumcunque ſucceſſionum obuenientium contrahunt, iurata promiſſione addita prædictum de eo coram Notario confirmando. Poſtea pater condito teſtamento prędictum Michaëlem pro tertia quadam heredem inſtituit & prædictis Franciſco & Ioſepho minorem portionem iis relinquit, qui mortuo ipſorum patre partem ſucceſſionis à prædicto Michaële vigore ſupradicti inſtrumenti poſtulant. Lite à foro Lemouicenſi certis de cauſis ad Curiam Parlamenti Burdegalenſis deuoluta, prædictus Michaël reſcriptum Regium ad irritandā prædictam ſocietatem impetrat, & Arreſto, quod datum in Auditorio, 21. Maij 1571. obtinet, quod poſtea altero Arreſto maioris Conſilij, 27. Ianuarij 1573. confirmatum fuit. Carondas *lib. 4. Reſponſor. cap. 47.* ſimilem ſententiam datam allegat. T.

X.

Virum vxor vel heredes, quamuis conſuetudo id nō permittat, vel ex pactis dotalibus renuntiatur vel communioni in præiudicium creditorū mariti ſui renunciare poſſit.

Ambiguitas Conſuetudinis Montargienſis, quæ permittit pactis & conuentionibus dotalibus nominatim facultatem renuntiandi communioni, ſic tamen vt huiuſmodi renuntiationes nocere vel præiudicare creditoribus non poſſint, cauſam dedit controuerſiæ cuidam inter dominicellam Petretam Arbouuilleam viduam defuncti Gaufredi Bellæi Scutiferi, domini *de Turnoville* in Belſia ab vna parte, & Wilhelmum Heuterium Studioſum Aureliis operam ſtudiis nauantem, ius ceſſionis habentem à Wilhelmo Heuterio patre ſuo ab altera parte. Nam pactis dotalibus prædictæ Arbouuilleæ, ea expreſſè ſibi facultatem renuntiandi communioni reſeruauerat, ſi ea vellet, id quod omnibus adhibitis ſolennitatibus fecerat. Attamen Heuterius, qui ſe creditorem dicebat & obligationem ſuam conſtante prædicto matrimonio natam, coram Balliuio Aurelianenſi Conſeruatore inſiſtebat ei, vt ſcil. non obſtante prædicta renuntiatione, Petreta Arbouuillea condemnaretur, poſtea ad ſoluendas ſibi ſummas in obligatione ſua contentas cogeretur, vel ad minimùm pro parte dimidia, propter communionem, atque dicebat, prętenſam hanc renuntiationem id impedire non poſſe, quandoquidem Conſuetudo decernat expreſſè, huiuſmodi renuntiationes neque nocere neque præiudicare aliis creditoribus poſſe: id quod aduerſus intentionem & veram Conſuetudinis interpretationem eueniret, ſi facultas conueniendi viduam pro vna dimidia, ſibi per huiuſmodi conuentionem adimeretur. Et verò Balliuius pronuntiauit, hanc viduam ſoluere oportere, ſaluo ei regreſſu aduerſus heredes mariti ſui: à quo ea directè ad Curiam appellauit, non verò ad Iudices Præſidiales Aurelianenſes, eò quòd de interpretatione Conſuetudinis agebatur, item quòd exitus huius cauſæ ſibi præiudicium inferebat & conſequentiā pro omnibus aliis creditoribus prædicti defuncti Gaufredi Bellæi mariti ſui. Ego pro appellante dicebam, non immorando deductioni eius, quod in Iulio Cæſare *lib. 6. de bello Gall.* ſcriptum reperimus de antiquis Gallorum moribus, & in aliis authoribus, nempe Dionyſio Halicarnaſſeo *lib. 11.* Plutarcho *in Rom.* de primis legibus Romanorum de Communione & ſocietate inter maritum & vxorem: vtrùm, quando, & quatenùs hæ leges mutatæ fuerint, nec ſententias diuerſas Neruæ & Sabini ab vna parte, & Sabini & Proculi ab altera proponebam ex *l. 1. ff. Rer. amot.* ea quippe hodie nimis trita & vulgaria ſunt: vnicum tantùm notabam, eum egregiè falli, qui crederet communionem & ſocietatem, quæcunque tandem fuiſſet tempore ſuperiorum iſtarum legum inter maritum & vxorem, talem fuiſſe, vt vxor pro facto marito obligaretur: item, vt adquiſita conſtante matrimonio inter eos & heredes eorum communia eſſent, pariter vt hodie communia ſunt. Iuriſconſulti * præterea tempore ſuo ita Nuptias definiebant, vt ſit omnis vitæ conſortium, diuini humaníque iuris communicatio, ſacrorum pecuniarúmque omnium ſocietas: attamen nulla bonorum inter maritum & vxorem communio & ſocietas erat, niſi ea ſpecialiter inita & contracta fuiſſet. Verùm hęc communio erat, quòd vxor filij loco habebatur, & ita mariti particeps vt filius patris. Ex Legibus Numæ (de quibus Plutarchus *in Numa.* Cæſar item *lib. 6.*) vxor marito ſuccedebat, & ex noſtris antiquis Conſuetudinibus, maritus & vxor reſpectu duntaxat quorundam bonorum mutuò ſuccedebant, quantum videlicet æſtimatione facta ex bonis maritorum cum dotibus communicatum eſſet. Dicebam igitur inhærendo Conſuetudinibus & legibus municipalibus, quibus hodie vtimur, ſpeciatim verò Conſuetudini Montargienſi, de cuius interpretatione agebatur, eam Conſuetudinem captioſam eſſe, permittere facultatémque concedere renuntiandi communioni, huiuſmodi tamen renuntiationem creditoribus nocere non poſſe. Nam ex duobus vnum ſequetur: aut communio lucratiua eſt, & ſtultum foret ei renuntiare: aut ea oneroſa eſt & eius renuntiatio fruſtratoria foret. Quòd ſi quis dicere vellet & Conſuetudinem intelligere, quòd huiuſmodi Conſuetudo valebit,

* L. 1. ff. de rit. nuptiar. C. ne vxor pro marito. l. vxore. Co. de Decurio. l. 1. Cod. ad l. Iul. de vi. l. Alimenta. § vlt. ff. de alim. legat.

lebit, non quidem in præiudicium creditorum, verùm rectè in præiudicium heredum mariti, aduerſus quos vidua, ſi ei ita videtur, regreſſum ſuum rectè habere poterit. Primò regreſſus hic planè inutilis erit, ſi maritus non ſoluendo deceſſit. Secundò quæ ratio eſt, cur hanc Conſuetudinem non alio modo interpretari nos oporteat (præcipuè quando huiuſmodi renuntiatio pactis dotalibus in ſtipulatum deducta fuit, nec alioquin matrimonium contractum fuiſſet) nempè hæc eſt, ne ope huiua renunti itionis creditores aduerſus viduam agere poſſint, niſi priùs diſcuſſis bonis & bonorum mariti poſſeſſoribus? Nam vt verba eum effectu accipiantur per *l.1.§.vlt.ff. quod quiſque iur.* renuntiatio verè tum creditoribus nocet & præiudicat, quando debitum ſuum ſaluare & conſequi non poſſunt. Sed appellatus diſcuſſionem præcedentem non allegabat. Inſuper dicebam, etiamſi huiuſmodi renuntiationes pactis dotalibus conuentæ creditoribus nocere non poſſint, diſtinctionem inter creditores adhibendam eſſe. Nam reſpectu illorum, qui ab vtraque parte ante matrimonium creati fuerunt, attento quod ex Conſuetudine prædicta Montargienſi & ferè omnibus alijs, debita ante matrimonium contracta communionem ingrediantur: dici poſſet, hanc renuntiationem in ſtipulationem deductam fuiſſe, in fraudem ipſorum & in eorum præiudicium. Nam ad minimum, quantum ad conuentionem attinet, difficilior fit aduerſus vxorem, ſi ob debita maritus inquietari non poſſit: ex alia parte, ſi creditores duntaxat chirographarij ſint vel hypothecam generalem tantùm habeant, obligationes ſpeciales, donationes inter futuros coniuges factæ, faciles eis actionē ipſorum creditorum difficiliorem reddent. Ac propterea ne adeò ſanctus & neceſſarius contractus à fraude & deceptione alterius incipiat, benè defendi & aſſeri poſſe, pactiones & conuentiones hominum ſpeciales efficaciam obligationis legalis & municipalis tollere non poſſe: Lex quippe eſt quæ maritum debitis vxoris, & vice verſa vxorem debitis mariti obligat. Verùm quantum ad creditores, conſtante matrimonio, factos & poſt renuntiationem hanc conuentam & initam, eos dicere non poſſe, aliquid ſcil. à contractu matrimonio conuentum fuiſſe, in fraudem & detrimentum ſui, qui tum non erant. Regula quippe certiſſima & infallibilia eſt: In omni renuntiatione eius, quod fraudandorum creditorum cauſa factum eſt, perpetuò inſpici, qui tum creditores eſſent, non quorum fraudandorum cauſa fecit, non quos creditores poſtea ſortitus eſt debitor, *l. quod autem. § ſciendum eſt. §. item ſi neceſſarius, l. Ait Prætor. 10. §. 1. ff. Quæ in fraud. creditor.* Tandem dicebam, ſi vxori facultas renuntiandi communioni non concederetur, quamuis ei pactis dotalibus minimè huius facultas reſeruatum fuiſſet, ſummam iniquitatem & deceptionem aduerſus vxorem fore, & ſocietatem plus quàm leoninam futuram. Quæ enim æqui iuſtique ſpecies foret, ſi maritus ſolus huius communionis, quamdiu ea durat, dominus eſſet, is ſolus contrahere poſſet: obligando ſe, vxorem ſuam etiam non interuenientem obligaret: omnia perdere, vendere & hypothecæ nectere, neque vxor vlla ratione neque pactis dotalibus, neque diſſolutione vlla eueniente ſecura reddi poſſet? Præterea maritum id quod ex Conſuetudine vel lege directè facere non poteſt, facturum hac ratione indirectè, *l.1.ff. de fundo dotali.* Nam cùm proprium vxoris alienare non poſſit, eam ita arctè obligatam propter communionem relinquere, vt neceſſe ſit, niſi renuntiare poſſit, neque renuntiatio ipſius creditoribus nocere poſſit (vtrumque par & idem eſt) vt ad miſerabile proprij ſui alienationem neceſſariò deueniat, idque ad exonerandos heredes mariti ſui, & commodum eius quamdiu ſuperſtes fuit, putà quia vel propria ſua comparâſſet, vel quia lautiùs atque opulentiùs vixit. Pro appellato veriſimilitudinem quãdam fore, ſi appellans obligationibus, de quibus agebatur, interueniſſet, vel probaret, pecuniam acceptam à marito in vtilitatem vxoris ipſius appellantis verſam fuiſſe.

Dominus Hieronymus Henrußns, nunc Conſiliarius Regius in Curia tum econtrà repræſentabat, quando lex (quæ Conſuetudo eſt) expreſſa ſit, interpretatione opus non eſſe. Conſuetudinem communioni renuntiare non permiſiſſe, vnico caſu excepto, nempe, vbi renuntiatio pactis dotalibus conuenta fuiſſet: & hoc adhuc caſu non permiſiſſe, ne creditoribus nocere vel præiudicare poſſet. Illud inſerte nõ tãtùm diſcuſſionem præcedentem, verùm etiam vxorem vel ſuos heredes regreſſum aduerſus heredes mariti habere poſſe, & vbi is non ſoluendo exiſteret, viduam id patienti animo ferre oportere. Impoſſibile eſſe, leges omnia abſurda & inconuenientia definire poſſe, aut neceſſe fore, vt nonniſi à bonis patribusfamiliâs duntaxat matrimonium contraheretur, aut quòd nemo vnquam niſi vitio ſuo non fortuna conturbaret. Breuiter, neceſſe eſſe, vt vxor & proſperæ & aduerſæ fortunæ matrimonij ſocia & particeps fiat. At huiuſmodi renuntiationes generales in præiudicium tertij bonas & legitimas repertas non fuiſſe, per Conſuetudinem, de qua agitur, eò quòd inter alios & ſecretò fiunt: neque fieri poſſit, vt publicatio huius renuntiationis, quæ fieri debet, quæque tamen ignominioſa eſt & inhoneſta, ad maioris hominum partis cognitionem peruenire poſſit: vel ſanè neceſſe fore, vt maritus nonniſi in vna ciuitate: aut in vno diſtrictu tantùm contraheret. Magis expedire commercijs & legibus publicis, vt qui eum coniugibus contrahit, iuxta leges & Conſuetudines generales contrahere cenſeatur: alioquin exinde nonniſi lites ſecuturas. Huiuſmodi conuentiones propriè, ne ſcil. vlla communio inter maritum & vxorem ſit, ſubſtantiæ & definitioni matrimonij quod nihil aliud eſt, quàm communio & communicatio omnium rerum & bonorum, aduerſari. Si dicatur, renuntiationem in ſtipulatum deductam pactis dotalibus, creditores matrimonium præcedentes, ne iis nocere poſſit, reſpicere, non verò eos, qui conſtante matrimonio facti fuerunt, dicebat, contrarium potius verum eſſe. Nam exempli gratia, creditorea, qui cum prædicto defuncto Gauffredo Belæo ante matrimonium contraxerant: aut qui cum prædicta Dominicella Perreta Arbouillea contraxerãt, alium animum non habuerunt neque aliorum fidem ſecuti ſunt, quàm eius,

Digitized by Google

cum quo tum temporis contraxiſſent, citra ſpẽ, aliquando vnum vel alterum nuptias initurum, vt duos loco vnius debitores conſequeretur, conſequenter, hos primos creditores de huiuſmodi renuntiatione pactis dotalibus poſtea in ſtipulatũ deducta conqueri poſſe, arg. *l. 1. ff. de ſeparat. bonorum.* cùm id minùs facere poſſent, quàm ij, qui conſtante matrimonio facti fuerunt; quique contemplatione huius ſocietatis ordinariæ inter maritum & vxorem contraxerunt. Quantum autem ad propriorum vxoris alienationem attinet, ex qua nos argumentabamur, dicebat ſe ei ſatisfeciſſe per ea quæ ſuperiùs dixerat, & plura rectè indirectè fieri, quæ directè fieri non poſſunt. Breuiter, ſi maritus prodigus ac luxurioſus paterfamilias ſit, vxorem id remedij habere, vt bonorum ſeparationem impetret.

Cvria, defuncto domino primo Præſide Magiſtro, appellationem & id à quo appellatũ fuerat, citra multam & expenſas in irritum deduxit, & emendato iudicio, appellantem à concluſionibus appellati abſoluit, regreſſu e' ad uerſus heredes debitoris reſeruato. Secundo Martij 1559.

Deſumtum ex perorationibus D. Ærodij. V. notata *ad art. 12. Tit. de dotibus & doariis,* & nouam Conſuet. Pariſienſ. *artic.* 22. 222. I.C.

XI.

Continuatio communionis propter matrimonium filiarum non ceſſat.

Continuatio communionis propter matrimonium filiarum non deſinit, etiamſi ipſarum pater vel mater ſuperſtes, iis dotem dixerit ſeu conſtituerit, exque poteſtate illorum & domicilio egreſſæ ſint, quandoquidem dos iis dicta data ex maſſa communionis deſumta fuit, prout iudicatum fuit Arreſto Curiæ, quod datum ſuper appellatione quadam à ſententia Balliuij Aurelianenſis, 13. Maij 1580. pro filiabus appellatis, aduerſus ipſarum fratrem, perorante Villarſio & Eſcorchcuelio, Choppinus *lib. 3. de leg. And. tit. 1. num.* 17. contra citatum à Molineo Senatuſconſultum ſine die & conſule *ad artic.* 270. *Conſuet. Borbonenſ.* I.C.

XII.

De ſolutione debitorum inter maritum & vxorem.

Ex Conſuetudine Turonenſi 268. & Bleſenſi, vidua, quæ mobilia capit, ad debita tenetur: id quod intelligendum eſt, quando mobilia capit vigore Conſuetudinis, beneficio legis Municipalis: Secùs quando ea capit vigore pactorum dotalium, ex pacto & conuentione contractui matrimonij appoſita, per merum contractum: prout D. Carolus Molineus annotauit ad prædictum art. prædictæ Conſuetudinis Turonenſis iudicatum fuiſſe poſt inquiſitionem ſuper eo per turbas factam, pro Iſabella Chaboria, vidua defuncti Iacobi Croſſæi, aduerſus Franciſcum Fauderum, curatorem Caroli Turpini & prædictæ viduæ à debitis Arreſto abſoluta fuit. Idem in Conſuetudine Bleſenſi, Arreſto, quod pronuntiatum in purpura, 22. Decembris 1571. pro Domina Ioanna Haluina, quæ de familia Pienenſi erat, vidua defuncti illuſtris Florimundi Roberteti Secretarij ab Epiſtolis, quem Secretarium *Status* vocant (filij & ſucceſſoris magni illius Florimundi, qui primus Secretarius Status factus fuit tempore Regis Ludouici XII.) aduerſus fratrem prædicti Florimundi ſecundi: quo Arreſto confirmata ſententia Libellariorum Palatij, prædictæ viduæ mobilia defuncti citra onus debitorum adiudicata fuerunt, quæ ſuperſtes ex pactis dotalibus, altero coniugum ſine liberis decedente, lucrabatur. Id quod euenit, neque de debitis agebatur, & heres defuncti mariti ipſius condemnatus ad eã prædictis debitis liberandam & indemnem præſtandam. Attamen contrarium iudicatum fuit aduerſus dominum Mandoſſium, cuius pactis dotalibus conuentum fuerat, ſuperſtitem, liberis non exiſtentibus, mobilia acquiſita & conquiſita immobilia lucraturum, nihilominùs eo non obſtante, prædictus dominus Mandoſſius Arreſto ſolenniter pronuntiato, 17. Aprilis 1564. ante Paſcha, ad ſoluenda debita condemnatus fuit. Diuerſitas horum Arreſtorum ex eo fortè procedit, quòd maritus non tantùm mobilia, verùm etiam acquiſita & conquiſita lucrabatur, quorum comparandorum nomine, is qui dominus erat, debita contraxerat, quæ diſſoluere debuerat. Bacquetus *tract. de iur. iuſtit. cap. 21. num.* 79. I.C.

Florimundus Robertetus primus Secretarius Status, vt

XIII.

Recollocatio fieri debet fundi vnius coniugum venditi, vel compenſatio in communione dari.

Conſuetudo Pariſienſis complures lites præcidit, dum *artic.* 291. dixit, ſi conſtante matrimonio fundus vnius coniugum venderetur, ſoluto eo compenſationem ei faciendam, cuius fundus venditus fuit, ex bonis & maſſa communionis, quantumuis de compenſatione ſeu refuſione facienda non conuentum neque vlla declaratio ſuper ea re facta fuiſſet: ante prædictam Conſuetudinem obtinuit, vxorem compenſationem poſtulare non poſſe, niſi in venditione expreſsè excepiſſet, de eo ita conuentum non fuiſſe. Id quod æquum non erat. Nam cùm pretium fundi venditi in communionem veniſſet, eius loco cenſeri & aſſumi debebat, alioquin coniugum vnus alteri mutuò donare poſſet, aduerſus prohibitionem eiuſdem Conſuetudinis, & diſpoſitionis ciuilis, prout nonnulli referunt, iudicatum fuiſſe Arreſto, 21. Nouembris 1574. aduerſus dominam Catharinam Valleam, viduam Vice-domini Ambianenſis, qui fundum vxoris ſuæ ipſa præſente vendiderat, recollocatione non promiſſa. Verùm quæſitum fuit, quando maritus vendendo fundum recollocationem promiſit, vel etiam pactis dotalibus ſeſe obligauit ad partem dotis in emtionem fundi collocandam prout fieri poteſt. *Conſtat enim,* ait Iuriſconſultus *in l. ſi mulier. ff. de pact. dotalib. poſſe inter virum & vxorem conuenire, vt dos quæ in pecunia numerata eſſet, permutaretur, in corpora,* ita fundi, quos acquiſiuit citra declarationem, id pro collocatione fieri, quam facere tenetur, ad vxorem pertinebunt & pro ipſa recollocatione habebũtur. Atque Arreſtis Briſſoneri & dominorum Bellæi & Rentij, quæ refert Carondas. *ad artic.* 93. *Conſuetud. Pariſienſ.* poſt Choppinum, iudicatum fuit, primos acquiſitos fundos, poſt aliorum venditionem, maritum recollocare debere, vel etiam pactis dotalibus iam initis, & pecunia ad recollocandũ accepta, p ipſa recollocatione, ſi ita mulieri & heredib. ipſius videtur, cenſetur & habetur, ſi ad pretiũ, quod impendi & recollocari debebat, proximè accedant & in loco mulieri commodo & opportuno ſiti ſint. Quid ſi recollocata non fuerit & in prima ſua mobili natura permanſerit & vxor

Fundus primus acquiſitus poſt venditionem proprij vnius coniugis pro recollocatione habetur.

Quæ in pecunia ad fundũ

Cur pat ad dum destinata, ſuccedere debeat, heres mobilium vel immobilium?

vxor decedat, relictis heredibus mobilium & heredibus immobilium, quæritur, ad quémnam pertinebit? Sæpè hæc quæſtio agitata fuit, & obſeruatur, deſtinationem ad immobilia, de qua pactis dotalibus conuentum fuit, nonniſi inter maritum & vxorem operari ad impediendum, ne ſummæ deſtinatæ ob naturam fundi communionem inter maritum & vxorem ingrediantur. Molineus in hac ſententia eſt *ad art. 17. Tit. de iur. ad coniuges pertin. in Conſuetudine Niuernenſi.* Tandem quæſtio hæc Arreſtis deciſa fuit, hac diſtinctione facta, quando pactis dotalibus ſimpliciter dicitur partem dotis naturam immobilis ſortituram, vel in fundos collocandam, qui futoræ ſponſæ & ſuis proprij erunt, ſententiam Molinei tum locum habere, & huiuſmodi pecuniam mobilem permanere & ad heredem mobilium ſpectare. Ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum in prima Inquiſitionum Camera, ad relationem Biert, qui mihi pro ſuo fauore huius Arreſti, vlt. Martij 1601. copiam tranſmiſit, quod datum ſuper appellatione quadam ſedis Præſidialis Rigodulenſis inter Claudium & Catherinam Martinatios fratrem & ſororem, prætendentes veluti heredes immobilium maternorum defunctæ Catherinæ Heriſſoniæ neptis ipſorum, ſummam 133. coronatorum tertiam partem conuentam pactis dotalibus Carlotæ Martinatæ ipſorum ſororis, matris prædictæ Catherinæ Heriſſoniæ collocatam eſſe in fundum ſibi ſuiſque proprium, neque hæc verba appoſita fuiſſe *proprium ſibi & ſuis ex latere ſuo & linea*, fundum proprium nuncupari in fauorem vxoris & liberorum matrimonij, non verò heredum ipſius, collateralium prædictorum Martinatiorū. Arreſtū hoc pertogatis prius Camerarum ſuffragijs datum fuit. Idem poſtea altero Arreſto, quod datum ad perorationem, 30. Iulij prædicto anno pro ſucceſſione D. Dionyſij Rebuffi Aurelianenſis inter Ioannem Martellum & conſortes appellantes, aduerſus Tuſſanctium Reboffum, & conſortes appellatos. Id quod locum non habet in perſona maritorum, auorum & patrum qui pecuniam non collocatam, mortuis ipſorum liberis, lucrari non poſſunt, alioquin mora & negligentia ipſis prodeſſet. Iudicatum Arreſto 2. Apr. 1591. perorante D. Gothofredo & Chezelio. Quod ſi contractus præterea contineat, *proprium prædicta futura & ſuis ex ſuo latere & linea*, hoc caſu vt hæc clauſula effectū aliquem habeat, regula *paterna paternis, materna maternis* locum habet, & pecunia ad comparandos fundos deſtinata, pro proprio vxoris habetur, & ad heredes ipſius immobilium pertinet, iuxta ſententiam Molinei *ad Arreſtum* 1. Ioannis Galli, obſeruatam in Arreſto, quod pronuntiatum in purpura à domino primo Præſide Harlæo, 22. Decembris inter pronuntiata die Natali 1600. inter Tuſſanctium Reuautium Secretarium Cameræ Regiæ, veluti tutorem pupillorum infantium defuncti Antonij Rauautij heredum Dominicellæ Ioannæ Rauautiæ ipſorum ſororis, appellantium à Libellariis Palatij, aduerſus Nicolaum Rauautium Conſiliarium in Sede Præſidiali Lugdunenſi, & Helenam Bartholam vxorem ipſius appellatam. Arreſtum datum & iudicatum fuerat ad relationem domini Montholonij. Poſt pronuntiationem, prædictus dominus Præſes ad commonefaciendos Aduocatos declarauit, Curiam hanc quæſtionem, quæ diu complures magnos viros noſtri temporis vexauerat, deciſiſſe, An ſcil. pecunia deſtinata in emtionem prædiorum ſit mobilis an immobilis? Dominus Magiſter *in tract. ſuo ad Conſtitutio. de Subhaſtatio.* Gallus *deciſ.* 1. Chaſſanæus *ad Conſuetud. Burgundiæ.* & Ferronus *ad Conſuet. Burdegal.* Choppinus *ad artic. 93. Conſuet. Pariſienſ.* Hæc Arreſta integra habeo vno vnà cum cauſæ conſectionibus, & compluribus ſchedis, ex quibus integrum, Deo dante, *in appendice Quæſtio. mearum* aliquando caput conficiam. I.C.

XIV.

Is qui domo cō muni ex indiuiſo vſus eſt, verum partem penſionis condomino ſoluere debeat.

Si duo ex indiuiſo domus alicuius domini ſint, eámque vnus integrè aliquot annis poſſederit, poteſtne condominus ab eo mediam partem eius, quo domus elocari poſſet, poſtulare? Baldus *in l. duo fratres. ff. de acquir. hered.* tenet, quòd non, etiam altero ex ſocijs abſente, quia non poteſt diuidi vſus, niſi diuidatur domus. Attamen poſt denuntiationem diuiſionis in id tenetur: eáque eſt ſententia Molinei *ad §. vlt. Conſuetud. Borbonenſis tit. de communione*, quæ expreſſa eſt. Conſuet. Altiſſiodorenſis, *art.* 203. Niuernenſis *artic. 14. eod. titul.* Si quis re communi cum altero vtatur, non ideo propterea aliquid alteri debet, niſi ad diuiſionem faciendam vel commodum præſtandum interpellatus fuerit: quod ſi ad diuiſioné prouocatus fuerit, is qui pendente ea fruitur, penſionem partis comproprietarij ſoluere debet. Iudicatum Arreſto, 14. Iulij 1582. quod refert Carundas *lib. 3. cap.* 7. V. Choppinum *de morib. Pariſior. tit.* 1. *numer.* 19. I.C.

XV.

De ſocietate, & continuatione inter cognatos & extraneos.

In omnibus articulis huius tituli, vel maiore parte de communione & ſocietate inter maritum & vxorem & de continuatione eiuſdem agitur, quæ inter ſuperſtitem & liberos ob non confectum inuentarium bonorum, quæ communia erant conſtante matrimonio tempore mortis vnius coniugum, prout Conſuetudinibus locorum diſponitur. Reſtat, vt de ſocietate & communione inter fratres, ſorores aliósue cognatos, imò inter mercatores extraneos tractemus. Duæ igitur ſpecies ſocietatis ſunt: vna dicta tacita, quæ contrahitur, quando duo fratres, cognati vel affines maiores, ſui iuris, non alterius poteſtati ſubiecti, per annum & diem ſimul habitauerunt, communibus ſumtibus vixerunt, communibus atris & focis, communi olla vt dicitur ſale & igne vſi fuerunt, vna menſa, nullis ab vno alteri rationibus redditis, lucris, emolumentis & damnis omnibus communicatis, prout dicitur in Conſuetudine Carnutenſi, *artic.* 61. Trecenſi *artic.* 16. Drocenſi 165. Caldimontana 75. Pictauienſi 231. Bituricenſi *tit. de ſocietatibus, art.* 10. & Niuernenſi *art.* 1. 2. 3. *tit. de communionibus*: atque tum omnium bonorum mobilium & fundorum, quæ ab iis & ſingulis eorum acquiſiti conſtante huiuſmodi ſocietate fuerunt, cenſentur acquiſiuiſſe communionem quæ ſocietas ſic contrahitur, non ſolùm expreſſè, ſed etiam tacitè nudo conſenſu, *l. ſocietatem coire, l. ſunt ſocij, l. Planè. ff. pro ſocio.* Et de huiuſmodi ſocietatibus tractatur per Bartolum

Duæ ſocietatis ſpecies.

in l. Titium & Meuium. §. altero. ff. de adminiſtr. tutor. Baldum *in l. ſi fratres. l. cum duobus. ff. Pro ſocio. l. ſi patronus. Cod. commu. vtriuſque iudic. l. cùm oportet. Cod. de bonis quæ liber.* Ioannem Fabrum *in §. 1. Inſt. de ſocietat.* & Romanum *conſil.* 291. Si duo fratres ſimul habitant, an præſumatur contracta ſocietas omnium bonorum? Nos complures huiuſmodi ſocietates habemus in Bituricenſi & Niuernenſi Prouincia, præſertim in familiis Magiorum, qui iuxta cõſtitutionem Prouinciarum omnes conſiſtunt in conuentibus plurium perſonarum & vnius communitatis: & caput huiuſmodi communionum, appellatur dominus, qui plerumque ſenior eſt. Id quod Otho Friſingenſis annotauit *in geſtis Federici Imp.* in Francia obſeruari. *Mos,* inquit, *in omnibus ferè Galliæ Prouinciis obtinuit, vt ſeniori fratri eiuſque liberis paterna hereditatis cedat authoritas, cæteris ad illum tanquam ad dominum reſpicientibus:* & contractus ab huiuſmodi dominis & authoribus celebrati in vtilitatem & propter negotia communia, alios ſocios obligant, arg. *l. vlt. ff. de exercit. act.* & hi contractus aduerſus ſocios ita declaratos, æquè ac aduerſus dominos & authores communitatis executorij ſunt, & ſolutiones authori factæ validæ & debitor liberatus, arg. *l. ſi in ſtitorem. ff. de reb. credit.* Aufrerius *cap. 1 boloſ. deciſ. 79.* Carondas *lib. 7. Reſponſor. cap.* 103. Conſuetudo Bituricenſis *tit. de ſocietatib. art.* 21. 22. Niuernenſis *eod. tit. artic.* 5. Borbonienſis *artic.* 268. Hic dominus ſolus quoque nomine Communitatis agere poteſt, & tanquam eius author & dominus abſque ſociorum mandato, in eo, quod à Communitate dependet. Et ad impediendas huiuſmodi tacitas ſocietates, requiritur, vt ſcripto declaretur, ſe deinceps per annum & diem commorari, cõtrahere & vllam bonorum ſocietatem inire nolle, prout ſcripſit Terrianus *lib. 7. de iure obſeruato in Normandia cap.* 11. Attamen liberis in poteſtate patria conſtitutis, cognatis vel aliis perſonis ſuſtentatis & nutritis ex gratuita affectione, pietate vel officio, ius communitatis non ideo acquiritur, & in domo patris ipſorũ vel cognati iure familiaritatis potiùs quàm ſocietatis ineũdæ habitare cenſentur, Alexander *in l. qui iure familiaritatis. ff. de acquir. poſſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Curiæ, menſe Septembri 1572. ad relationem D. Vallæ, inter Thomam Ballium & vxorem ipſius ab vna parte, & Franciſcum Beiũ ab altera, quod refert D. Pithoeus *ad artic.* 202. *Conſuetud. Trecenſis,* quæ expreſſa eſt. Alia communionis ſpecies eſt, *expreſſa* dicta, quæ & inter cognatos & inter extraneos contrahitur, veluti inter mercatores, propter negotiationem aut locationem, cuius contractus in ſcripturam redigi debet, propter Conſtit. Molinenſem, *artic.* 54. quamuis diſpoſitione iuris huiuſmodi contractus perficiantur ſine ſcriptura, cùm ſolo cõſenſu perficiantur ſine ſcriptura, *l. Conſenſu, §. 1. de O. & A. l. 17. Cod. de pactis.* V. Maynardum *lib. 2. quæſt. cap.* 1. Imbertum *in enchir. ſuo. verb. Actus voluntarius, & verb. Societas:* Et Coquillum *ad Conſuetud. Niuernenſem, & Inſtitutio. iuris Francici, tit. de communitatibus.*

I.C.

Senior in ſocietate imperat.

De contractibus ab authoribus & dominis celebratis.

In quibus caſibus ſocius communionem in patre ſuo non acquirit.

Societas expreſſa.

TIT. III. DE DIVORTIIS & ſeparationibus.

V. *Tit. de adulterio,* in quo aliquot quæſtiones extant huic tit. reſpondentes.

ARRESTVM I.

ARreſto Pariſienſi, 15. Febr. 1492. dictum fuit aduerſus vxorem quandã, quæ diuortij & ſeparationis cauſam aduerſus maritum ſuum perſequebatur, citra præiudicium iuſtarum rationum in principali deducendarum iuriſque ſuper iis dicendi, interea dum diuortij cauſa cognoſcitur, per prouiſionem teneri eam ad maritum ſuum redire, marito obſequi, eiúſque iuſſis parere, vt antea, ac præterea reddere oportere omnia quæ ipſa, inito diuortij conſilio amouiſſet. Tantumdem dictum fuit, 18. Auguſti 1536. Arreſto prædictæ Curiæ.

Pendente diuortij cauſa, vxor virum ſuum ſequi eique adhærere debet.

Lucius *lib. 8. tit. 4. Arr.* 1. 2. 3.

Idem iudicatum pro quodam nomine S. Dionyſij, à quo cum vxor ipſius diuertiſſet & actionem ſeparationis intentaſſet, ob ſæuitiam & diſſipationem bonorum, dictum fuit, eam reuerti oportere, præſtita à marito cautione de non ſæuiendo, 26. Maij 1565.

II.

Alterum Arreſtum de 23. Ianuarij 1493. extat inter dominum de Neoburgo & vxorem ipſius de diuortio contendentes, quo iudicatum fuit, interea dum ea lis agitaretur & finiretur, mobilia & conquiſita inter eos communia apud maritum, in eius poteſtate & poſſeſſione manere debere: ſi dimidia ex parte ab eo caueretur. Ex hoc Arreſto, reſpectu decretæ cautionis nonnulli argumentum duxerunt, vxorem in prædictis mobilibus & conquiſitis etiam ſuperſtite marito ius habere. Quòd ſi enim ius nullum in iis haberet, ſuperfluum fuiſſet, maritum cautione onerare, quod complurium locorum Conſuetudini contrarium eſt: ex qua maritus, conſtante matrimonio, donare, vendere alióne modo contractibus inter viuos alienare prædicta mobilia & conquiſita poteſt, imò, ſi capitale quid admiſerit, ea vt cętera omnia ſua, ipſo cum homine committere.

Diuortium ſi impediat, quominus maritus omnia mobilia & conquiſita retineat.

Lucius *lib. eod. & tit. Arr.* 4.

APPENDIX ARRESTORVM *Ad Titulum III.*

I.

VXor à marito ſua ſeparata, vſque quo bona alienata recollocaſſet. Arreſto de 23. Aprilis 1575. B.

Vxor ſeparata quouſque maritus alienata bona ipſius recollocaſſet.

II.

Pendente ſeparationis proceſſu maritus vxori ſuæ alimenta præbere & victum & amictum exhibere tenetur. Iudicatum Maioribus diebus Claromontanis, 18. Nouembris 1582. pro Dominicella Amabili Theodorica & Iacobina Aſſolentia filia, vxore Ioannis Gradeſpini. Panormitanus ita tenet *in c. ex parte. ext. de accuſat.* Guido Papa *deciſ.* 439. V. *quæſtio. meam* 38. vbi hoc latiùs tracto. I.C.

Maritus, pendente ſeparationis proceſſu ſuſtentare vxorem tenetur.

III.

Curia maritum ab vxore difficulter ſeparat.

Curia maritum ab vxore difficulter ſeparat, niſi maritus pertinax ſit: velut factum cùm is cui iniunctum fuerat, *vt vxorem ſuam maritali affectione tractaret*, mandatum hoc munitúmque cauillatus diatiſet, *ſi vxorem ter vno die tantum verberibus excipere*. Arreſto de 18. Decembris 1576. ſeparatio decreta fuit, & maritus 10 multam condemnatus & in publicam cuſtodiam retruſus.

IV.

Vxor pendente proceſſu diuortij vtrum obligare ſe poſſit?

Arreſto, quod datum 14. Iulij 1584. pro quodam nomine Bertolino, obligatio ab vxore ipſius, pendente diuortij lite, inita nulla declarata fuit, ſaluo creditori ſibi proſpiciendi iure propter pecuniam vxori ipſius traditam, quam is in vtilitatem eius verſam fuiſſe probauit. Carondas *lib. 7. Reſp. cap.* 101. Quemadmodum etiam vxor à bonis ſeparata, validè ad conſtitutionem reditus obligare ſe non poteſt, vendere, vel bona ſua alienare, citra cóſenſum & authoritatē mariti ſui, iuxta diſpoſitionem ciuilē relatā *in l. vbi adhuc. C. de iur. dot.* Ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum ad perorationem, 24. April. 1586. pro Claudio Bidautio, quod plenè refertur *in quaſt. 49. quaſt. mear. iuris notab.* quod Carondas refert *lib. 7. cap.* 208. ſub alia data. Ego in Auditorio præſens eram. Adde, quamuis obligatio proprij filij ſui cauſa inita fuiſſet. Iudicatum 14. Februarij 1595. pro domino Malæo, aduerſus Claudium Charmoſinium, quod relatum *in quaſt. mea* 50. Niſi maritorum carcere eximendorum, item ſui ipſius vel maritorum, parentum vel ipſorum liberorum exhibendorum cauſa fieret, quo caſu Iudicis autoritas neceſſaria eſt. Iudicatum Arreſto generali Rotomagenſi, quod *in d. quaſt.* 50. extat. Attamen pro amictu liberorum ſuorum mulier ſe obligare poteſt. Iudicatum Arreſto, quod retuli in *quaſtio. mea* 51. I. C.

Vxor ſeparata vtrùm ſe citra authoritatem mariti ſui obligare poſſit?

TITVL. IV. DE DOTIBVS & Doariis.

De pecunia dotali & eius natura, vide *Titulum De verbis ambiguis.*

ARRESTVM PRIMVM.

Intereſſe dotale ſoluto matrimonio, ratione viceſimaria æſtimatur.

PAter vel mater dotem vel alius in pecunia filiæ ſuæ dicens vel conſtituens, * à marito ſtipulari poteſt, prædictam dotem in patrimonium, & fundum vxori proprium collocatam iri. Id ſi non faciat, heredes mariti in ſummam viduæ ſoluendam tantùm tenentur, at ſi debito modo ad id faciendum interpellati, id recuſauerint, intereſſe prædictæ viduæ debent, quod intereſſe Curia ad rationem viceſimariam taxauit ſeu æſtimauit. Atque ita Arreſto iudicatum fuit Pariſiis, die Veneris, 7. Februarij 1583. pro Catharina Beria vidua: quo heredes mariti, eò quòd prædictæ collocationi promiſſæ & conuentæ non ſatisfecerant, vltra dotem millium librarum Turonenſium ad ſoluendam ſummam quinquaginta librarum ſingulis annis, ratione videlicet viceſimaria, ab obitu mariti, vſque ad reſtitutionem ſortis prædictæ dotis numerando. Hoc Arreſtum notatu digniſſimum eſt ob effectus qui ex eo reſultant. Primò, Iudicem vſurarium, ad taxandas vſuras conſiderare & attendere debere, quanti creditori intereſſe poteſt, ob defectum ſolutionis. At hic maritus prædictam dotem in fundos comparandos non collocauerat: propterea æquum erat, heredes onerari obligarique ad ſoluendam ſummam vel fundi reditum, qui taxatus Arreſto fuit ratione viceſimaria, quæ iuſta taxa & æſtimatio eſt ordinarij reditus: vt ait Gloſſa *in Auth. perpetua, in verb. iuxta. Cod. de SS Eccleſ.* quæ ait, eam demum iuſtam penſionem eſſe, quæ viginti annorum ſpatio valorem ſortis exæquat, per textum *in §. ſi verò alicuius, in Auth. de non alien.* Nonnulli aiunt, fundorum magnum adeò reditum & certum non exiſtere, oneribus deductis, & ſæpius ratione trigeſimaria vel viceſima-quinta taxari. Itaque onus prædictis heredibus ratione viceſimaria impoſitum, nimium & immodicum videri poſſet, præcipuè verò quòd in hac vſurarum materia, cùm dubium oritur, id quod minimum eſt ſequamur, per not. *in l. eos. Cod. de vſur.* Nihilominùs eo nó obſtante, quòd à defuncto promiſſio impleta non fuit, item id quanti vxoris intereſt, Curiam probabiliter mouere potuit. Secundò, præſuppoſito, dotem in pecunia vel mobilibus non reſtitui niſi anno poſt mortem elapſo, & in fundis conſtitutam incontinenti, ſi prædicta dos in pecunia ad fundi comparationem collocari debebat, reſtitutionis ob prædictam collocationem neglectam conditione eueniente, pecunia incontinenti exigi poteſt, anno non expectato. In locum quippe fundi ſurrogantur, & iuxta eam determinari debent, *§. Fuerat. Inſt. de actio.* Hoc Arreſtum igitur vult, reditum quinquaginta librarum ex inſtanti mortis accipiendum, non detracto iuris anno. Tertiò his verbis: *Vſque ad reſtitutionem ſortis*, Curia ad id proſpexit, quò vxori prædictus reditus annorum futurorum æquè ac præteriti, quantumuis omnino de præterito ageretur, ſolueretur: itémque quòd Iudex vltra partium poſtulationem de tractu futuri temporis ſolicitus eſſe non debuit, *l. 1. §. 1. ff. de vſur.* Adde, quòd vidua promptè ac properè ſolui ſibi dotem ſuam exigere iure poterat. Nihilominùs eo non obſtante prædictus Iudex in reditum futurorum annorum condemnare poteſt, & quouſque debitor in ſoluenda ſorte moram commiſerit. Et ita prædicto Arreſto dictum fuit, iuxta textum *in l. 1. C. de ſent. quæ ſine certa quantit. prof.*

Fundi quodnam intereſſe conſtitui & taxari debeat.

Dos in pecunia quando nō expectato anno exigatur.

Partium intereſſe adiudicatum vltra petitionem partium.

Lucius *lib. 8. tit. 1. Arr. vuit.* Vide *Arr.* 15. infrà.

*Si maritus dotem in pecunia accipiens, pactis dotalibus ſeſe obligat ad collocandam hanc pecuniam dotalem in emptionem bonorum immobilium: bona ita, conſtante matrimonio, acquiſita dotalia cenſebuntur, iuxta complura Arreſta Pariſienſia, quæ allegat Choppinus *lib. 3. de priuil. ruſtic. parte 5. cap. 10. num. 2.* Verùm neceſſe quoque eſt, vt id expreſſe in contractu acquiſitionis declaretur, prout iudicatum fuit in tertia Inquiſitionum Camera, Arreſto 24. Martij 1578. quod allegat prædictus Choppinus *ad Conſuetud. Andegau. lib. 1. cap. 4. in fin.* & Carondas *lib. 5. Reſponſ. cap.* 40. T.

II.

Vſura legati dotalis extraneæ perſonæ relicti.

Defunctus dominus de Tremollia, teſtamento condito duabus puellis; quæ ipſum cognatione non contingebant, viginti millia libra-

Digitized by Google

rum, ſingulis decem millia librarum, quò melius nubant, donat & legat. Heredes pauperes has puellas viginti annis in lite morantur & fruſtrantur. Ex lite peremta, vſuras & intereſſe ſibi adiudicari poſtulant. Arreſto Pariſienſi, 1. die Martij 1538. quod datum omnibus Cameris coadunatis, ſumma duarum millium librarum tantùm adiudicata fuit, vltra ſortem, quæ nonniſi ad rationem octauæ partis rationis vicenæ quinæ redit, quæ *vſura trientalis* appellatur, de qua *in l. fin. in fin. Cod. de iur. dot.* Curia compluribus magnis & iuſtis rationibus mota fuit. Primò, quòd huiuſmodi legatum ex liberalitate teſtatoris procedebat, cuius nomine vſuram exigi, æquitas prohibet, *l. liberalitas. 16. ff. de vſur.* Quòd ſi de his rebus, quò ad adiudicationem vſuræ à tempore iuſſus Iudicis attinet, iuris diſpoſitio extet, id de Reipubl. debito, non verò de iis, quæ priuatis perſonis debentur, intelligitur: & ad ſummũ ſi res vel peſſimè cedat, trientales tantùm debentur, *l. cùm quidam. in fin. de vſur. l. 1. de pollicitat. & l. legatum. de oper. public.* Deinde quòd puellæ non ſtatim nupſerant, neque continuò litem perſecutæ fuerant, verùm eam interruptam derelinquerant: qua interruptione durante vſuræ * non debentur. D. Molineus hoc Arreſtum abſque data conſignauit *in tract. ſuo, de vſuris.* Dominus Lucius eius mentionem facit *lib. 8. tit. 1. Arr. vnic.* verùm de vnius tantùm è puellis illis meminit, quam nutham domini de Tremollia appellat, neque intereſſe ſeu vſuræ ſummam deſignat.

Vſura trientalis.

Vſura & reſtitutio fructuũ tempore interruptæ litis non debentur.

* Paponius hic ait, tempore litis interruptæ vſuras vel reſtitutionem fructuum non deberi, iuxta Gloſſam *l. litigator Cod. de fruct. & lit. expenſ.* ita vt pro certo teneri oporteat, inſtantia peremta prius, poſtea verò reaſſumta & renouata, reóque ad reſtitutionem fructuum condemnato, hos fructus victori non à die primæ conteſtationis adiudicari debere, verum tantum ab inſtantia reaſſumta & renouata. Iudicatum Arreſto in tertia Camera Inquiſitionum, D. Cheualerio relatore, 27. Iunij 1575. in lite inter Briſetios & Iunio Vxellodunenſi ſa Bituricenſi. Deſumtum ex ſchedis D. Ruellij Præſidis in prædicta Inquiſitionum Camera. I.C.

III.

Filia à patre elocata & appanagiata, qui prædictæ filiæ marito dotem ſe ſoluturum cauit, mortuo dicto patre ſuo, heredes ipſius pro reſiduo dotis nondum ſolutæ directò conuenire poteſt, *l. 1. §. videamus. ibi aqui ſſimum nobis. §. accedit. Cod. de rei vxor. actio.* Neque debitor allegare poteſt, dotem marito ſoli promiſſam fuiſſe, non verò ei, neque vllam aliam ſimilem præſcriptionem opponere, *l. ſi pro ſe pater. Cod. de dot. promiſſio.* Huiuſmodi quippe lex locum tantùm habet, ſi maritus in viuis ſit. Ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Aprili 1460. pro vidua Humberti Arcadij. Hinc ſæpè euenit, vt ſponſus, quoad optatum & deſideratum perueniat coniugium, quittantiam ſeu apocham partis dotis patri tradat, quam filiæ ipſius dicere vult, nec tamen eam accipiat. Dubitatum fuit quomodo hæc pars dotis acceptò lata à marito vel etiam à patre, qui eam conſtituit reperi & exigi poſſit? Pro certa firmáque huius dubij reſolutione, quatuor diuerſi caſus conſtituti fuerunt. Primus eſt, ſi dos priùs dicatur, poſtea prædicta quittantia conficiatur, qua maritus confiteatur, ſe prædictæ dotis partem accepiſſe, hoc caſu, quamuis nihil acceperit, prædictæ tamen confeſſioni neceſſariò ſtare eum oportet neque maritus neque heres ipſius aduerſus poſtulatam reſtitutionem, exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere poterit. Idque probatur per *l. In contractibus. C. de non num. pecun.* Secundus caſus eſt, ſi apocha ante dictam dotem & conuentionem pactorum dotalium fiat, vt ſæpius videre licet: hoc caſu, ſi filia, de cuius dote agitur, abſens ſit & id ignoret, tenetur, dotis dictionem & promiſſionem, integram marito ſoluendam, præcedenti apochæ minimè derogare, etiamſi modicum inter vtrumque interuallum ſit. Ita tenet Bartolus & alij poſt eum ad *l. penult. § ſi vir. ff. ſolut. matrim.* Tertius caſus eſt, ſi filia, cui dos conſtituitur, promiſſioni & conſtitutioni à patre prædicto marito factæ interfuerit & conſenſerit. Quartus & vltimus caſus eſt, ſi prædicta filia in vniuerſum patri ſuo ſucceſſit, cui prædicta quittantia oblata, quique poſtea filiæ abſenti dotem dixit. His poſtremis duobus caſibus, quibus ea conſenſit & interfuit, vel etiam neque conſenſit neque interfuit, verùm patri ſuo vniuerſaliter ſucceſſit, cui maritus partem dotis ante conſtitutionem accepiſſe ſe apocha faſſus eſt, heres mariti viduæ opponere poteſt, vel etiam ipſe maritus heredi vxoris dotem repetenti, ſe partem hanc confeſſatam non accepiſſe, neque reſtituendam eſſe. Paulus de Caſtro ad prędictum §. *ſi vir*, in caſu, vbi par ratio obtinet, ita tenet, dicens, ſatis eſſe, vxorem, cui dos dicta fuit, probè ſcire, prædictam dotem quò ad partem confeſſatam gratuitò, ſolutam non fuiſſe, ſiue expreſſè confeſſa ſit, id benè ſe intelligere & ſcire, vel aliter ſciuiſſe & intellexiſſe citra declarationem: perpetuò quippe res eodem recidit, æquũ ſcil. non eſſe, vxorem vel heredem ipſius eam dotis partem repetere, quæ ſoluta non fuit, vt dicitur *in l. Nupta. §. 1. ff. ſol. matr.* & videtur ſanè, vxorem, quæ conſenſit & interfuit dotali promiſſioni, quam pater ipſios marito fecit, velle, prædictum maritum ab ea promiſſione & conſtitutione, cuius nomine antea apocham confecerat, liberatum. Pariter & maiori ratione, ſi prædicta vxor vniuerſaliter patri dotem dicenti ſucceſſit: ea quippe & defunctus eius parens vna eadémque perſona cenſentur: itaque quemadmodum aduerſus prædictum defunctum huiuſmodi exceptio non numeratæ pecunię opponi potuiſſet, ſic pari ratione aduerſus heredem ipſius opponi poteſt.

Dos marito promiſſa vero debetur, marito defuncto.

Quittantia de parte dotis non acceptæ, lata à marito, quando valeat & quando non, ante dictionẽ dotis vel poſt.

Dos in pecunia ad recollocendum promiſſa, cuius naturæ ſit. V. *Arreſtum 12. lib. 17. tit. 3.*

IV.

Filia in matrimonium collocata & à patre dotata, poſtea à dicto patre ſuo rurſum elocata & ſecunda vice dotata, duas dotes poſtulare non poteſt: verùm vnam tantùm. Atque de eo expreſſè prouidetur *in l. dotem. de iur. dot.* & Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

E duabus dotibus vna tantùm debetur.

V.

Aduocatus Carterius ſæpè in conſultatione auditus fuit allegans abſque data Arreſta Pariſiis data, quibus confiſcationes & commiſſa feuda ex re dotali obuenientia, conſtante matrimonio, marito acquiſitæ declaratæ fuerunt, & ad eum, veluti fructus dotis pleno iure ſpectare,

Confiſcationes ratione dotis ad maritum pertinent.

ctare, iuxta textum expreſſum *in l. final. ff. ſoluto matrimon.*

Lucius *lib. 7. tit. A. A. 8.*

VI.

Conſuetudo, quæ donationem inter virum & vxorem prohibet, compenſationem non impedit.

Anno 1541. menſe Decembri definitum fuit Arreſto, ad relationem domini Citerij, pro dominicella Iacobina Cruenella vidua defuncti Auguſtini Hoſpitalij, appellante à Balliuio Valleſij, aduerſus Wilhelmum Colinum appellatum, quòd quantumuis maritus, conſtante prędicto matrimonio, vxori ſuę quocunque modo donare non poſſit, tam iure quàm Conſuetudine id prohibente: attamen prædictæ vxori ſuæ, conſtante matrimonio, ex ſuis mobilibus cedere & adſignare poteſt, pro compenſatione immobilium, quæ ad prædictam vxorem ſpectantia vendiderat, cui venditioni prædicta vxor conſenſerat, proteſtata, quò à marito ſuo ex immobilibus ad eum pertinentibus compenſatio ſibi fiat, aliàs non factura. Et in hac adſignatione nullum commodum ad prædictam vxorem peruenit, neque locupletior facta eſt.

VII.

Vidua inops, dimidiam mariti ex bonis mariti in alimenta cõſequi debet.

Authentica: *Præterea. Cod. vnde vir & vxor.* conſtituit, ſi matrimonium ſit abſque dote, cõiux autem præmoriens locuples ſit, ſuperſtes verò laboret inopia: ſuccedere ſuperſtitem debere vnà cum liberis communibus alteriúſve matrimonij, in quartam, ſi tres ſint vel pauciores. Quòd ſi plures ſint, in virilem portionem, vt tamen eiuſdem matrimonij liberis proprietatem ſeruet, ſi extiterint: his verò non extantibus, vel ſi nullos habuerit, potituram etiam dominio & legatum in talem portionem imputandum. Quæ Authentica repetitur, confirmatur & approbatur per alteram ſubſequentem *Auth. Bona damnatorum. de bon. damnator.* quæ mandat in caſu ſupplicij capitalis, vxores damnatorum dotem & ante nuptias donationem accipere debere: ſi verò ſine dote ſint, de ſubſtantia mariti accepturas partem legibus definitam. Pro vltimo caſu *d. Auth. Præterea*, qui eſt, viduam, nullis liberis extantibus ex eo matrimonio, liberè de eo, quod ei traditur, diſponere poſſe. Ea obſeruata fuit prouiſionaliter Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, menſe Octobri 1548. pro inope quadam vidua Notarij cuiuſdam S. Deſiderij in Vellenſi, aduerſus eius heredes. Domini Parlamenti Pariſienſis hanc praxin declinarunt in caſu fauorabiliore & propriore, ſi quis vnquam fuit, quem proponere quis poſſet: nihilominùs tamen, vt prædictus caſus ex omnibus partibus, ita vt de eo nullum dubium ſupereſſet, fauorabilis reperiretur, rogaui dominum relatorem, vt me de cauſa, qua Curia mota fuit, certiorem redderet, in quo ſatisfactum mihi fuit, eò quòd intellexi, Curiam ordinarium medium & aliud inueniſſe, quod extraordinarium & ſingulare videtur ad proſpiciendum viduæ. Vid. infrà *tit. de ſubſtitut. Arr.* 30.

V. Carondam *lib. 7. Reſp. cap.* 154. Maynardum *lib. 3. cap.* 25. vbi ait & tenet, in Languedocia vxorem pauperem, mortuo marito, quartam mariti ſui bonorum partem poſtulare poſſe, cuius vſufructu fruatur & quam doarij loco teneat, iuxta *Auth. prædictam*, idque ita obſeruari: & *lib. 6. cap.* 24. I. C.

VIII.

Dos à marito ad paupertatem inclinante repetitur.

Vxor ex diſpoſitione Iuris, maritum ſuum ad inopiam redigi & pauperem fieri videns, pro ſecuritate dotis, eam à marito ſuo repetere & recuperare poteſt, *l. Si conſtante. ff. ſolut. matrimon. Authent. quod locum. Cod. de coll. & l. vlt. C. de iur. dot.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Februarij 1497.

V. *in Append. huius tit. Arr. menſe Septembri datum,* 1567. *&* 19. *Decembris* 1577.

IX.

Dos pro communi debito pignori capi non poteſt.

Pro debito ab vxore contracto, conſtante matrimonio, * ſeparatim vel coniunctim cum marito ſuo, creditor rem dotalem prædictæ vxoris pignori capere neque manum ei inijcere poteſt, per textum *in l. cum poſt diuortium. §. Patrona dotem. ff. de iur. dot. & in l. fin. §. Si a ſocero. verſic. aut certe. ff. de his quæ in fraud. creditor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod allegat Guido Papa abſque data, *quæſt.* 447. Textus ſingularis eſt *in l. fin. Cod. de ſeru. pignor. dat. manumiſſ.*

* Hæc verba delenda & ſemouenda ſunt. Guido Papa enim *in quæſt.* 447. hic allegata de debito ab vxore ſola, conſtante matrimonio, contracto loquitur, & contrarium in debito ab ea ante matrimonium contracto definit: prout etiam fecit Antonius Capycius *deciſ.* 118. *n.* 1. *Annæ.*

X.

Dos promiſſa reſtitui extraneo dicenti dotem, à liberis impediri non poteſt, quominus reſtituatur.

Extraneus, à patre vel matre vel fratre dotem dicit & paciſcitur in hac dotis dictione, ſoluto matrimonio & quo caſu reſtitutio locum habebit, dotem ſibi reſtituendam. Liberi ex hoc matrimonio nati & quibus nihil quæſitum eſt, intercedere non poterunt, quò minùs, caſu exiſtente, dos extraneo reſtituatur, *l. Ob res. §. 1. ff. De pactis dotal.* quæ limitatio eſt *l. vnic. §. accedit. C. de rei vxor. actio.* Et ita iudicatum fuit Gratianopoli, Arreſto anno 1460. Aliud foret in patre, matre & fratre: hi quippe ad dotem dicendam ſeu conſtituendam tenentur.

Dos ab extraneis, imò ab omnibus perſonis, qui ſolutioni eius obligantur, promitti poteſt, *l. promittendo,* 41. *de iure dotium.* nominatim à tutore, quamuis bona non ſufficiant, *l.* 43. *§.* 1. *ff. de adm. tutor.* Carondas *lib.* 6. *cap.* 14. *& lib.* 7. *cap.* 25. mater abſente marito ſuo. Vide Arreſtum quod datum ad perorationem aduerſus vxorem Ludouici Biettij, quæ maiorem dotem, marito ipſius abſente, promiſerat, quàm ſoluere non poterat: hoc Arreſtum extat *in quæſt. mea* 61. I. C.

XI.

Doarium in immobilibus conſiſtens, in alijs immobilibus tradi poteſt.

Conſuetudo complurium locorum vult, viduam pro doario ſuo, vſumfructum partis dimidiæ antiqui patrimonij defuncti ſui mariti habere debere. Contigit, vt hereditas prædicti mariti litigioſa fieret, eóque nomine tranſactio facta. Hoc facto ab herede Claudio Caſtillionio, aduerſario prædium quoddam è prædicto patrimonio relinquitur, reſiduum verò retinetur. Vidua Ioanna Bellæa hunc heredem conuenit, vt doario ſuo frueretur, poſtulans vſumfructum omnium fundorum poſt mortem prędicti defuncti extãtium, iuxta Conſuetudinem. Is reſpondet & ait, ſe hac tranſactione inita pacificum eſſe poſſeſſorem, ſéque coactum fuiſſe, ad litem hereditariam componendam, fundum quendam derelinquere, nec ei media eius parte frui facere poſſe: nihilominùs offert, ei ſe hũc defectum in alijs fundis æquè bonis & commo-

dis compenſaturum vel ſuppleturum. Sed conditione oblata vidua vti noluit & dixit, prædictum heredem ſibi vnum pro altero tradere nõ poſſe: nominatim eum conteſtata iam lite, prædium alienaſſe, & ſic dolo & in fraudem viduæ. Arreſto Pariſienſi, 12. Februarij 1543. iudicatum fuit, id heredi licere.

Lucius *lib.8.tit.2. Arr.9.*

Attamen Doarium Conſuetudinarium, Conſuetudine Pariſienſi limitatum ſuper bonis, quæ maritus tempore matrimonij habuerat, & ſuper poſſeſſionibus directis, quamuis amplius nihil poſſideat, ex aliis bonis alterius naturæ, veluti e ſucceſſione collaterali obuenientibus capi non poteſt. Iudicatum 24. Ianuarij 1578. aduerſus viduam Cleſæam.

XII.

Ius optandi ſeu eligendi tranſmittitur.

Si matrimonium contrahentes conueniant, vxorem ſuperſtitem optionem habituram præfixum doarium & conuentum retinendi, vel etiam Conſuetudinarium: huiuſmodi optio ab vxore ad heredes tranſmittitur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Vigilia Natalis, anno 1551. per *l. Illud aut illud. ff. de optio. legat.*

Verum mater optione facta liberis præiudicare poſſit, deliberatum fuit & cauſa ampliata, perorante Paſquerio iuniore, 5. Maij 1583. B.

Ius renuntiandi communioni ab vxore ad heredem tranſmittitur.

Non tantùm præſcriptio locum habet pro doario vxoris, verum etiã pro renuntiatione cõmunionis pactis dotalibus mulieri conceſſa, quæ ad heredem vel heredes tranſmittitur, id quod confirmatur à Conſuetudinibus, Altiſſiodorenſi, *artic.* 129. Aurelianẽſi 204. quódque iudicatum fuit Arreſto. 15. Aprilis 1567. inter Iacobum Billetum & vxorem ipſius, ad perorationem inter lites Campaniæ, in Conſuetudine Meldenſi, pro ſucceſſione ignobilis prædij, poſtea perorante Dauide & Gironio, 19. Februarij 1587. Liberi primi matrimonij vxoris ad renuntiandum communioni admittuntur, etiamſi ipſorum mater ſuperſtes non renuntiauerit. V. Choppinum *de legibus Andium lib. 3. tit. 5. num.* 15. Bacquetum *tractat. de iurib. iuſtitia cap.* 21. *num.* 87. Carondam *lib. 7. Reſponſor. cap* 93. I.C.

XIII.

Doarium debetur, licet dos ſoluta nõ ſit.

Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit pro domino de Stagno, aduerſus dominum de Magduno, anno 1531. vxori doaria ſua deberi, & portionem acquiſitorum & mobilium iuxta Conſuetudinem: quamuis * nulla dotis à patre promiſſæ particula ſoluta fuerit, cedendo heredibus mariti id, quod ex prædicta dote acquiri poteſt. Boërius hoc Arreſtum allegat *quæſt.* 22. & eadem opera alia Arreſta Burdegalentia in ſimili dubio. Vnum de 14. Auguſti 1534. Alterum pro Domini cella Iſabella Sancti Mauri actrice, aduerſus dominum Soubranium, vigilia S. Magdalenæ 1535. Dos etenim per patrem aut alium promiſſa, per maritum exigi poteſt: qui, ſi ſit in mora, moram ſuam vxori non poteſt imputare. *l. creditor aliam. § fi. ff. Mand.* Faber *in l. Pro oneribus Cod. de iure dot.* Et perinde eſt, ac ſi ſoluta dos eſſet, vxoris reſpectu, *Auth. vt exact. inſtant. dot. prim. & ſecund. § fin. col. 7.*

*Ita tenet Guido Papa *quæſt* 430. *& quæſtio.* 561. Verùm Arreſtum contrarium extat, quod allegat Carondas *lib. 5. Reſp cap* 63. & ita tenet idem Guido Papa *quæſt.* 274. Matthæus de Afflictis *deciſ.* 242. Franc. Marc. *in 2 pa t. deciſ. quæſt.* 17. Idque intelligitur, ſi mulier dotem dixit ſeu conſtituit. Nam ſi alius eam dixit, vel maritus pendente ſolutionis die deceſſit, Arreſta hic allegata ſequi oportet. Choppinus *ad Conſ. Pariſ. lib. 2. tit. 2. Art. 4.*

XIIII.

Debitor hypothecaria conuentus exceptionem habet diſcutiendi cõdebitoris ſui.

Si pater & filius & vnuſquiſque eorum ſolus & in ſolidum, citra renuntiationem, citra diuiſionem vel diſcuſſionem, doarium ſponſæ filij promiſerunt, prædicto filio mortuo, vidua patrem conuenire poteſt, diſcuſſione non facta, dummodo perſonaliter agat. Aliud foret, ſi hypothecariam actionem aduerſus patrem intenderet, ob bona, quæ à filio poſſidet: tum quippe diſcuſſione prius opus foret aduerſus heredes filij, *l. 2. C. de pign.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Martio, anno 1547. pro vidua Generalis Piochij, aduerſus Selectum Piochium patrem prædicti defuncti Generalis.

XV.

Vidua prouiſionem habet ſuper bonis hereditatis pendẽte tempore deliberandi, vtrùm heredes extiturí ſint.

Vidua quædam poſtulans ſolutionem doarii & reſtitutionem dotis ſuæ à mariti ſucceſſoribus, qui differebant, vtrùm heredes ſe vel non eſſe declararent, pendente lite, prouiſionem ſuper bonis hereditariis requirere poteſt, non obſtante impedimento à ſucceſſoribus obiecto, antequam declaraſſent, vtrùm heredes ſint: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Decembris 1527. pro vidua Gabrielis *de Prié* domini de Buançois, aduerſus Iacobum *de Prié* fratrem defuncti. Quo facto prædictus frater conqueri non poterat: Nam ſi heres eſt, eum ſoluere oportet: ſi heres non eſt, in hac prouiſione eius intereſſe non vertitur, quæque non ex ipſo, ſed ex bonis hereditariis accipitur. Ac quamuis ipſemet ſoluiſſet, eo quòd prouiſio conceſſa eſt, propterea pro herede gerere non videtur, *l. Pro herede. ff. de acquir. hered.* Pariter iudicatum fuit pro famulis defuncti Ludouici Pomerij, quibus prouiſio facta fuit ſuper mobilibus legatorum teſtamentariorum, non obſtãte quod heredes nondum heredes ſe profeſſi fuiſſent Arreſto de 9. Decembris 1544.

Emolumenta doarij debentur, etiamſi nõ petantur.

Æquiſſimum eſt, viduam pendente lite propter reſtitutionem dotis ſuæ & doarij, prouiſionem ſuper bonis mariti habere, & ex Conſuetudine Pariſienſi *art.* 250. doarium ſiue Conſuetudinarium ſit ſiue præfixũ, Doariatam in poſſeſſionem conſtituit, ita vt id in iudicio poſtulare id non oporteat, fructúſque, emolumenta, vſuræ & reliqua à die mortis mariti currunt, quamuis fructus exacti non fuerint, *Arr 1. huius tit.* vt pore qui fundorum locum obtineant, pro quibus vſuræ debentur, quam primum fundi reſtitutio fieri debuit, licet nulla alia mora intereeſſerit, *l. Curabit. C. de actio. emt.* Choppinus *lib. 3. priuil. ruſtic part. 3. c. 6 num. 3.* differentiã conſtituit inter Doarium conuentionale, præfixum, & Conſuetudinarium, & tenet, pro conuentionali mulierem cautionem præſtare debere, non vero pro Conſuetudinario: & nota, actionem vxoris pro doario ſuo aduerſus detentatorem fundorum affectorum ſeu obligatorum Doario, quamdiu maritus viuit, non præſcribi, eo quod non valenti agere, non currit præſcriptio, *l. 1. C. de annal. except.* & Doarium nunniſi poſt mortem locum habet. V. Carondam *lib. 7 Reſponſ. cap.* 128. & quæ notaui *tit. De præſcript. ſuprà, Arr.* 14. I.C.

De præſcriptione doarij.

XVI

Vidua quando id accipere debeat, cuius vſumfr. tantù habet.

Complutibus Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuit, tum, cùm vidua rem è bonis mariti ſui defuncti capere debet, quæ penes ipſam, neque debet neque poteſt manere, niſi ad dies vitæ ſuæ, vel ad tempus viduitatis duraturæ debeat, econtrà verò has derelinquere & reſtituere, vxor has authoritate Iudicis & æſtimatas à viris ad id delegatis & per inuentarium nec non ſub cautione fideiuſſoria accipere debet.

XVII.

Sententia de doario aduerſus tertium

Ioanna Villoria vidua doarium ſuum perſequens, aduerſus Simonem Heruillium tertium poſſeſſo-

Digitized by Google

poſſeſſorem, nõ obſtante appellatione executoria eſt.

poſſeſſorem fundorum, quorum ea fructus eo iure poſtulat, cauſam obtinet. Heruillius appellat. Ea poſtulat, vt hæc ſententia, vtpote fauorabilior, nominatim in Conſtitutione relata, executioni tradatur non obſtante & citra præiudiciũ prædictæ appellationis, ſimul & cautionem offert. Is contradicit repræſentans, Conſtitutionem de ſententiis in actione perſonali datis: non verò de realibus loqui, vt hæc eſt: quantum verò ad ſe attinet, ſe neque heredem neq; bonorum poſſeſſorem eſſe. Vidua ait Conſtitutionem non diſtinguere. Iudex ait, prædictam ſententiam executioni tradendam, non obſtante appellatione & citra eius præiudicium, cautione præſtita: à quo Pariſios appellatur, vbi Arreſto de 18. Februarij 1549. dictum fuit, bene iudicatum fuiſſe.

Hoc intelligitur præcedente diſcuſſione heredum defuncti perſonaliter obligati, quique prius non ſoluendo extiterint, deciſum Arreſto.

Lucius *lib.* 8. *tit.* 2. *Arr.* 2.

XVIII.

Idem.

Conſtitutio Regis Caroli VIII. qua dicitur, in materia Doarij ſententias non obſtante appellatione executorias eſſe, rectè quoque intelligitur, quando ex aduerſus tertium rei, quæ Doarij nomine petitur, detentatorẽ datæ fuiſſet, æquè ac ſi aduerſus heredes eius, qui dixit aut debet Doarium præfixum vel conuentum: maximè quando tertius detentator præſumptiuus heres eſt, primus ſecundus vel tertius eius, qui prædictum doarium conſtituit. Et Arreſtum datum fuit, Præſide D. Bertrando, perorante D. Becheto pro appellante, 18. Nouembris 1549.

XIX.

Sententia de proviſione doarij per proviſionem executoria, etiam aduerſus tertium detentorem non obſtante appellatione, aduerſus tertium poſſeſſorem.

Conſtitutio Regis Ludouici XII. *art.* 80. quæ vult, ſententias prouiſionales in materia dotis datas à Iudicibus Regiis, non obſtante appellatione executorias eſſe, declarata fuit locum etiam in Doario habere, non tantùm aduerſus heredes defuncti mariti, verùm etiam aduerſus tertium detentatorem, cui maritus rem doario obligatam vendiderat: quamuis Iudex primò de prædicto doario definitiuè iudicaſſet, non attento, quòd vidua per prouiſionem prædictũ doarium antè poſtulaſſet. Ex quo duo ſingularia colligi poſſunt: Primò, Conſtitutionem de dote loquentem, intelligi & declarari, locum etiam in doario habere. Secundò, quamuis Iudex de prædicto doario definitiuè cognouiſſet & tertium poſſeſſorem in id condemnaſſet, nihilominùs poſt ſententiam definitiuam viduam admitti poſſe, poſtulantem per prouiſionem, vt prædicta ſententia executioni mãdetur. Dèque ea re pronuntiatum fuit Arreſtum ad perorationem, 3. Martij 1550. Præſide D. Minardo. Pro vidua perorabat D. Molineus, pro tertio poſſeſſore D. Boucheratius ſenior.

XX.

Sententia de doario aduerſus tertium poſſeſſorem executoria non eſt, obſtante appellatione.

Conſtitutio de exequenda ſententia ad certam ſummam iudicata, non obſtante appellatione, in materia Doariorum & Dotis intelligitur in actionibus perſonalibus, aduerſus heredes, fideiuſſores vel alio modo obligatos, condemnatos: non verò contra tertios poſſeſſores, & reſpectu ipſorum appellationi deferendum eſt. Conſtitutio quippe nonniſi actiones perſonales, non verò reales in quibus de reſtituendo fundo agitur, comprehendit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 28. Februarij 1529. & altero Arreſto, 18. Nouembris 1550. Arreſta XVII. XVIII XIX. ſuprà, his duobus Arreſtis hic inſertis omninò contraria eſſe videntur, niſi ratio *Arreſt.* 18. *in fin.* totius differentiæ loco accipiatur, ibi, *maxime.*

Vide contrarium in ſpeciem in *Arreſtis* 17. 18. huius tituli.

XXI.

Dos per aſſignationem ceterũ non cenſetur fiſcalis [?]

In fauorem * matrimonij tertius quidam certum fundum ſponſo donat. Pro ſponſa dotem dicit. Eodem die vel poſtero, ſponſus cum hoc tertio maiore conuenit, vt donatio, quam in ſe contulit, ſimulata ſit ſeque eam ad poſtulationem prædicti ſponſi receiſſe, vt fortunatiores nuptias conſequeretur: ſeque prædictum fundum reſtituturum dato antigrapho promiſiſſe. Matrimonium contrahitur. Dos ſoluitur & ſuper hoc fundo aſſignatur. Poſtea maritus moritur: Vidua pro dote ſua fundum [...] capit. Tertius hic intercedit & antigraphum præcedentem aſſignationem exhibet. Arreſto Pariſienſi, quod à D. Riantio citatur, & eiſdem argumentis quæſtione, in conſultatione habita in Lupata, 5. April. 1549. dictum fuit, fundum prædicta dote onerarum permanere debere, de cætero antigrapham approbandam. Eáque formalis deciſio eſt *l. ſi probauerit. Cod. ſi adu. res pig. data ſit.*

* Simile Arreſtum Balliuij Senonenſis extat, quod allegat Carondas *lib.* 2. *R.ſp. cap.* 54. & alia quæ ci at Robertus *lib.* 1. *rer. iudicat. cap.* 2. V. Lucium *lib.* 32. *tit.* 2. *de tele mali. Arr.* 3.

Pro doario videatur Arreſtum viduæ Cordea, pronunciatum in purpura vigilia Aſſumtionis 1579. à D. Harlæo, aduerſus viduam *de la Sale.* Procuratoris.

XXII.

Filia abſque conſenſu patris nupta viuente patre non percipit.

Die Mercurij, quem *Abſolutum* vocant, anno 1555. pronuntiatis Arreſtis à Domino primo Præſide Pariſiis vno prædictorum Arreſtorum dictum fuit, filiam citra voluntatem patris ſui nuptam, quantumuis prædictus pater eam in domum ſuam recepiſſet, veluti alios liberos ſuos, maritum etiam pro genero ſuo agnouiſſet & ſic tacitè matrimonium approbaſſet, & per huiuſmodi conuerſationem 12. annis raptus puellæ ſeu filiæ velatus fuerit, nulla lite de prædicto raptu neque vlla querela intentata: nihilominùs eo non obſtante neque filia neque pro ea maritus, à patre viuente dotem exigere poteſt, qui defectum conſenſus ſui in prædicto matrimonio opponere & allegare poteſt: filiæ tamen in dote ſua, in legitima aliiſque iuribus ſucceſſiuis poſt mortem patris conſequendis nullo facto præiudicio. Hæc facti ſpecies euenit in Foro præſidiali Orlaci, inter Ioannem Tyrium patrem & Tutorem Aliziæ Tyriæ filiæ ſuæ actorem & appellantem ab vna parte, & Geraltium Beru patrem matris defunctæ prædictæ Aliziæ reum & appellatum ab altera parte, qui ſententiam abſolutoriam aduerſus petitionem prædicti actoris, dotem filiæ defunctæ dici & ſolui petebatur, quæ 14. annis nupta fine dote cum actore vixerat, ex eo quòd repræſentabat, ſe inuito matrimonium contractum fuiſſe, qui ad animum iniuriam hanc reuocauerat, & de raptu conqueſtus, lite non continuata, dixerat, pœnas iuris ciuilis aduerſus impunitatem & li-

bertatem iuris Canonici fixas manere, quantumuis partes conueniſſent, vt hic raptus diſſimularetur, ac mutua conuerſatione & frequentatione, citra vllam animi læſionem. Hoc Arreſtum contrarium eſt ſententiæ Bartoli, & complurium aliorum poſt eum *in l. Obligamur. §. leg. ff. de O. & A.* & ipſiuſmet & Baldi *in Auth. Res quæ. C. Commun. de legat.* qui tenent, patrem cogi poſſe ad præſtandam dotem filiæ, quæ ſine conſenſu ipſius nupſit, dummodò marito ſe & ſua familia dignam nupſerit, ita notat Boërius *quæſt. 130. num. 80.* Ad reconciliandam hanc pugnam, prædicta ſententia locum habere poteſt, quando pater in culpa eſt: veluti ſi filia 25. annos exceſſit omnéſque occaſiones eius elocandæ patri offerantur, & facultatibus abundet, ex quibus filiam dotare poſſit: tum ſanè filia patri iniuriam nullam infert, ſi eius conſenſu non requiſito nuptias contrahat. *Auth. Sed ſi poſt. Cod. de inoff. teſta.* Notauimus *ad Conſuet. Borbon. §. 312. & in lib. 4. in præcep. decalog. Non Mœchaberis in pr. caſu. xx.*

De matrimonio clandeſtino, vid. *tit. De Nuptiis.*

XXIII.

Suprà *tit. de nuptiis,* Arreſtum Pariſienſe recitat, quo commoda matrimonialia, veluti Doarium & alia, non debentur, ſi matrimonium nullum eſt, vel etiam in ſuſpenſo ſit, verùm nullum ſit. Nihilominùs dos perpetuò reſtituitur, neque amittitur.

XXIV.

Doarium non comprehendit, quod maritus ex donatione Principis accepit.

Rebuffus *in Comment. ar. ad Conſtit. Regiam. tom. 1. fol. 256.* ſcripſit, Arreſto Pariſienſi Imperialem *l. cum multa priuilegia. Cod. de bon. quæ liber.* in caſu doarij obſeruatam fuiſſe, putà, præſuppoſita Conſuetudine vel conuentione coniugum, vxorem, mortuo marito, ſuperſtitem, acquiſitorum ſuorum vſumfructum conſecuturam, vel etiam partem eorum lucraturam & pleno iure habituram: Cùm maritus prędefunctus ex liberalitate Principis feudum quoddam, fundum, vel aliam rem immobilem nactus fuit, vidua eo feudo vel fundo frui non debebit, neque quicquam iuris dotalis in eo prætendere poterit: verùm integrum feudum vel fundus heredi relinquetur, ex ſola priuilegij cauſa, quod in liberalitate perſonæ Principis fundatum eſt. *l. cum multa* ſuprà allegata de patre tantùm loquitur, qui rerum à Principe filio donatarum vſumfructum ſibi vindicare non poteſt, quæ exceptio & excluſio magis odioſa eſt, quàm doarij, quod fauorabilius non eſt, quàm vſuſfructus patri relictus.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IV.

I.

Vxor non tenetur reſtituere pecuniam ex proprio mariti redactam, niſi appareat in vtilitatem verſa fuerit.

Singulare eſt Arreſtum generale, de 14. Auguſti 1574. pronunciatum à Præſide Preuoſto, quo dictum fuit, vxorem non teneri ad reſtituendam pecuniam ex venditione proprij mariti ſui redactam niſi appareat, eam in vtilitatem eius verſam fuiſſe. Neque teneri ad refundendas impenſas in fundo ſuo factas, niſi pro parte dimidia, habita ratione eius, quòd domus vel fundus pluris venditus foret. Et ita iudicatum fuit pro vidua illuſtris Antonij Hericourtij, aduerſus fratrem heredem allegantem, eam hac ratione indirectè locupletiorem factam eſſe.

II.

Marito abſente, ſeu iam exeunte, ad inopiam vergente, vxor doarium ſuum repetere poteſt.

Mulier doarium ſuum & conuentiones matrimoniales exigere poteſt, quādo maritus vergit ad inopiam, oppoſitione facta ne quis alius manum iniiciat. Iudicatum pro vxore Monerij, menſe Septembri 1567. in purpura. Pro vxore Lotharingij, 19. Decembris 1577. in Audientia. B.

Pro creditore quodam appellante à Præfecto Pariſienſi, aduerſus vxorem cuiuſdam nomine Lotharingij, eiurante Chaudonio. Videtur id directò aduerſari prouerbio, quo dicitur: Maritum nunquam in vita ſua doarium ſoluere: Prouerbium, quod allegatur, cum in pactis dotalibus de quotitate Doarij vxorum diſputatur, quæ nonnunquam maior ipſa dote eſt, ac propterea Galli irridentur ab Italis, qui iis obiiciunt, quod vxores ſuas emant. Arreſta autem citata & relata poſt prolixas diſputationes *in qu. 42. 43. 44. 45. 46. & 47. quæſt. mear.* hoc prouerbiū abuſiuum declararunt & id cauerunt. Iudicatū enim fuit marito vergēte ad inopiam, vxorem non tantum dotem ſuam, ſed etiam doarium ſuum petere poſſe idem, propter ſæuitiam, vel ſi maritus ciuiliter mortuus ſit, veluti ſi maritus deportatus vel ad triremes condemnatus fuit, haud aliter ac ſi naturaliter mortuus eſſet, & vxor inter creditores mariti à die contract matrimonij factos ordine ſuo collocatur. Curia interdum loco doarij certam penſionem ad dies vitæ adiudicauit, non verò aria nuptialia, lucra & præcipua. I. C.

III.

Doarium paternum eſt.

Doarium paternum eſt, & definitur iuxta regulam: *Paterna paternis.* Iudicatum Arreſto generali de 17. Martij 1573. B.

IV.

Doarium quomodo ab herede ſoluatur.

Doarium tam quò ad reliqua ipſius, quàm quoad continuationem & curſum ſolutionis, ab herede non debetur, niſi ratione emolumentorū, quæ ex ſucceſſionibus tam directis, quàm collateralibus percepit, non verò ratione portionis virilis. Arreſtum ſingulare pro Marchione Rotelino aduerſus minorem Ducem Longouillanum, 4. Februarij 1541. quo Arreſto ſententia Libellatiorum infirmata fuit.

V.

Vxor adultera doarium ſuum amittit.

Vxor adulterium admittēs, etiam poſt mortem mariti ſui, tempore viduitatis ſuæ, Doario priuanda eſt. Iudicatum in 3. Camera Inquiſitionum, menſe Decembri, 1574.

VI.

Doarium ex matrimonio nullo debitum.

Doarium ſecundę vxori debetur, quæ ignoranter & bona fide viro, qui aliam iam duxit, ſe deſpondit, verùm huic doario prius præferendum eſt. Iudicatum Arreſto in purpura, 10. Aprilis 1582, aduerſus filiam defuncti Bellofortij Aduocati.

VII.

Doarium collationi obnoxium.

Doarium collationi obnoxium eſt, Molineus *in Conſuetud. Syluan.* ea de re Arreſtum refert Vigilia Natalis 1535. Idem iudicatum fuit Arreſto Aprilis 1562. quod pronunciatum in purpura, inter liberos Ioannis Foliſtri: è quibus duo, cùm ſinguli centum librarum præcipuum tuliſſent poſt mortem patris ipſorum, cum aliis ſuis fratribus renunciarunt & Doario contenti, id æqualiter diuidere inter ſe voluerunt: dictum fuit, antequam quicquam acciperent, eos conferre

ferre oportere, iuxta *l. Si cùm dotem. §. ſi p. ter. ff. ſo'ut. matrimo. l. illud. de collat.* Quamuis dicatur, hinc contrarium Arreſtum datum: attamen ſimile doobus præcedentibus & conforme datum fuit pro Marco Rouilleo aduerſus Ioannem Clericum, 23. Martij 571. Doariaria per prouiſionem, præſtita cautione omnibus creditoribus præfertur, iuxta *l. Aſſiduis. Qui potior. in pign. hab.* in bonis mobilibus patris & mariti dictumque fuit, pecuniam ei tradendam, habita ratione apochæ cuiuſdam mariti, qua dotem ſub ſuo chirographo confitebatur ſe accepiſſe. 18. Februarij, perorante D. Gothofredo 585. B.

Doariaria cre ditoribus præfertur.

Attamen in Prouinciis Conſuetudinariis vxor nullo modo creditoribus mariti neque ratione dotis neque ratione doarij præfertur, neque *l. Aſſiduis. Qui potior. in pign.* locum habet, quamuis ea in Prouinciis, iure ſcripto reguntur, obſerua a ſuit. V. Maynardum *lib. 2. cap. 51. Papon. lib. ... quæſt. ... tract* ... quoque tractatur hac quæſtio. Verum mulier ad bona mariti ſui ſub ... ratione dotis ſuæ ... doar j agere poſſit? I.C

VIII.

Fundi doario obnoxij non poſſunt ab ... venali.

Ex conſuetudine Pariſienſi duæ Doariorum ſpecies occurrunt: Præfixum ſe licet conuentionatum doarium. Conſuetudinarium, ſtatutum contracto matrimonio propria liberorum ex eo ſuſcipiendorum inceſſio eſt: adeo vt pater & mater diſponere de eo, neque vendere, oppignerare vel hypothecæ obligare poſſint fundos prædicti doarij Conſuetudinarij, qui mediam partem conſtituunt eorum, quos mar tus die benedictionis nuptialis poſſideat, & eorum, qui conſummato iam & conſtante matrimonio ex linea directa marito obueniunt. Nec tantum in mariti prædictos fundus in contractu hypothecæ nectere non poteſt, verum etiam in delictis: adeò vt eius fundi, qui ad mortem & in multam Regi inferendam condemnatus fuit, in quibus vxor doarium conſtitutum habet, haftis publicis decreti s vendi non poſſint, niſi ſub onere doarij, quantumuis conditio oblata ei ſu ſſet, in pecunia ex prædictis fundis ſub haſta venditis confecta doarium reſtituendi, iuxta æſtimationem, qua valor eius conſti tueretur. Ita Arreſto iudicatum fuit, quod pronunt atum in purpura à D. primo Præſide Harlæo, inter pronuntiata die Natali, 2. Decembris 1601, de quo plenè tractatur *in quæſtio. 97. quæſtionum mearum Iuris.* I.C.

IX.

Virum diſtractio fieri debeat domus creditorum, qui mutuam dederunt pecunias ad reficiendam domum doarioConſuetudinario obnoxiam.

Fauor doarij Conſuetudinarij pro liberorum vtilitate adeò ingens eſt, vt Arreſto ſolenniter pronuntiato à prædicto D. Harlæo primo Præſide, inter Arreſta pronuntiata Beatæ Virginis 7. Septembris 16... iudicatum fuerit, ædificiorum, impenſarum & meliorationum, constante matrimonio, in domo quadam patris Doario conſuetudinario obnoxia, diſtractionem fieri non debere, in vt l tatem creditorum, qui ad prædicta ædificia & meliorationes faciendas pecuniam mutuam dederant, licet expreſſè in obligatione dictum ſit, ad hunc effectum mutuam pecuniam dari, & ipſa domus incontinenti ſtatim poſt obligationem contractam refecta fuerit. Curia ius dicens ſuper oppoſitione tutoris pupillorum, decreuit, diſtractionem pro dimidia parte prædictæ domus in vtilitatem prædictorum pupillorum faciendam, eo in ſtatu quo erat, citra vllam diminutionem vel diſtractionem reparationum & meliorationum. V. prolixam deductionem ſpeciei facti & Arreſti *in quæſtio. mea 96.* I.C.

X.

Pecunia dotalis ipſo decennio ſoluta præſumitur.

Quantumuis pacta dotalia numerationem pecuniæ dotalis non contineant, ſi intra decennium à conſummato matrimonio, mar tus vel heredes ip...us dotem non petierint vel ad eam egerint, amplius admitti non poſſunt. Præſumtio enim eſt, pecuniam ſolutam fuiſſe, niſi contrarium appareret. Iudicatum in 4. Inquiſitionum Camera, menſe Iulio 584.

D. Louet ... *in Arreſtis ſu. lit. D. Arr. 39.* ... in marginē ... *Non. & lo...* ... CO. ... Caric.us.

XI.

Vxor ratione bonorum ſeparata doarium prætendere nõ poteſt.

Doarium ob ... non debetur ſed penſio tantum.

Vxor à marito ſuo bonis ſeparata, eo viuente, doarium prætendere non poteſt, ſed tantum prouiſionem quandam & penſionem, vt Arreſtis iudicatum fuit: quæ prouiſio vel penſio doarij locum obtinet, & ei donec doarium locum habeat, adiudicatur. Ita iudicatum fuit, 27. Ianuar. 1597. in Audientia, mulierem nõ poſſe doarium ſuum exigere ſuper bonis mariti ſu ob cremodicium ... contumaciam condemnati, etiamſi ſe non purgaſſet: ve ùm ei rectè prouiſio adiudicata fuit pro qualitate ipſius, & habita facultatum mariti ratione. Proinde doarium propter mortem ciuilem non debetur, ſed tantùm propter mortem naturalem.

V. D Louet *Arreſtis lit. D. Arr. 36.* cum notis ad id relatis. Et *in Comment. Arreſt.* 1. 6. ... mentio fit ſingularis Arreſti de 7. Ianuarij 1605. quo iudicatum fu t, in caſu ſeparationis bonorum, ... dota. em reperi po ſe ... patre ... dotalibus de repetitione nihil conuentum ſit, niſi in caſu prædefuncti mariti.

TITV. V. DE TVTORIBVS & Curatoribus.

Tutelæ in Francia omnes datiuæ ſunt, eo quòd à Iudice tutores dantur, vel ad mun mandatum ... inſtituantur.

ARRESTVM I.

Proximus tutor datur.

Viceſima prima Maij Arreſto Pariſienſi dictum fuit, iuxta opinionem Bartoli, io defectum cognatorum pupilli, tutorem proximum vicinum dandum, & neceſſariò proximum, non habita ratione allegationis ſeu excuſationis, *ſe non eſſe cognatum.*

II.

Creditor defuncti tutor fieri non poteſt.

Creditor pupilli tutor eſſe non poteſt: qui ſi tutelam accepter, declaratione Iudici non facta, debitum ſuum amittit & ius, quod in bonis minoris habet. Iſque textus eſt in *Auth. Minoris debitor. Cod. qui dari tuto. poſſ.* In totela teſtamentaria id locum non habet, ſi teſtator ſciuit, cum, quem Tutorem nominat, creditorem ſuum eſſe. Tum quippe creditor tutelam acceptans debitum ſuum non amittit, iuxta ſententiam Bartoli & Cyni in *d. Auth. Minoris debitor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 6. Februarij 1461. Vlpianus in *l. 2. §. Nec omnimodo. ff. de curat. bon. dand.* prohibet creditorem bonorum vacantium curatorem creari.

III.

Vxor minor 25. annis tutrix in teſtamento nominata admittitur.

Teſtator quidam diſponit, vt vxor ipſius minor 25. annis domina ſit, adminiſtratrix & vſufructuaria omnium & ſingulorum ſuorum bonorum, nullis rationibus redditis, quamdiu vidua manſerit. Ex hac facti ſpecie tria ſingularia dubia oriuntur. Primum eſt, vtrùm ex hac diſpoſitione mater tutrix ſit, non obſtante, quod minor 25. annis ſit? Secundum, vtrùm ea Velleiano & ſecundis nuptiis, iuxta *Auth. Matri & auia. C. Si mul. tut. off. fungi poſſ.* renuntiare teneatur? Tertium dubium eſt, vtrùm venditor ſub facultate luitionis intra tempus facultatis ſuæ veniens, oblatione ſolùm non etiam conſignatione facta obtinere poſſit? Quantum ad primum dubium attinet, ſanior ſententia obſeruata fuit, hiſce verbis matrem tutricem conſtitui, per *l. creditor. § Lucius. ff. mandati.* Et quamuis iure communi, minor 25. annis liberorum ſuorum tutrix non ſit, *l. fin. Cod. de legit. tut.* Nihilominùs eo non obſtante, cùm à patre in teſtamento tutrix conſtituitur, citra cautionem datam admittitur, & tantùm de dolo ſuo tenetur, non verò de aliis defectibus aliunde procedentibus, etiamſi culpa ipſius & negligentia interuenia, prout tenuit Angelus *in conſil.* 102.

Mulier tutrix teſtamentaria Velleiano non renuntiare tenetur.

Mulier tutrix teſtamentaria ſecundò nubēs quando tutelam retineat.

Quò ad ſecundum dubium, ea renuntiatione Velleiano & ſecundis nuptiis non tenetur, vt tenet Petrus de Bell. Pertic. *in d. Auth Matri & Auia.* & Angelus *in conſil.* 50. qui præterea tenent, ſecundis nuptiis tutelam teſtamentariam matris non finiri. Cynus & Ioannes Faber *in l. Omnes. Cod. ad Tertull.* contrarium tenent: atq; ad hunc effectum benè notanda eſt Gloſſa *l. 1. C. vbi pup. educ. debe. & l. Nonnunquam*, vitricum filij vxoris ſuæ tutorem eſſe poſſe, quod neceſſarium argumentum eſt, matrem multò minùs tutelam amittere debere. Albericus de Roſat. ſuper hoc dubio hærens, ſingularem & notatu dignam definitionem conſtituit, quòd ea eam amittat. Verùm tamen ea, quàm eius maritus tutelam retinere poteſt, ex conſilio & conſenſu cognatorum: & ita tenet D. Præſes Boërius *quæſtio.* 124. *num.* 12. *in fin. part.* 1.

Mater omnibus modis in tutela liberorum ſuorum fauetur.

Hodie in Francia mater, quamuis teſtamentaria tutrix non ſit, ſed à Iudice creata & data, neque Velleiano neque ſecundis nuptiis renuntiare tenetur. Et citra Iudicis authoritatem adminiſtrationi tutelæ liberorum ſe et immiſcere poteſt. Id quod omnibus aliis non licet & interdictum eſt: & punitur is, qui ſua auctoritate ſeſe ingeſſerit, iuxta *l. 1. ff. de adm. tutor. & l. vlt. C. eod. tit.* Ita ait Ioannes Faber *ad § 1. Inſt. de Attil. tutor.*

Mater auo paterno præfertur.

Ac propterea reſpectu prædicti oneris tutelæ ita in Francia matri fauetur, vt etiam præferatur auo paterno, aduerſus diſpoſitionem iuris communis, quo ſanè auus, veluti poteſtatem in nepotes ſuos habens, præfertur, imò tutelam vacare facit, cùm patris vices ſubeat.

Mater tutrix non eſt, ſi eſſe nolit.

Tandem mater gaudet priuilegio acceptandi vel repudiandi prædictam tutelam, vt propterea nihil quicquam amittat, idque eſt ex iure communi, vt ait Bartulus *in d. Auth. Matri & auia.*

Arreſtum de libertate acceptandæ vel repudiandæ tutelæ matribus tributa.

Prout quoque iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 8. Iulij 1567. pro Ludouica Loüaria appellante à Seneſchallo Aruerniæ aduerſus illuſtrem Chriſtophorum de Rupe Baronis appellatum. Ad tertium dubium, vtrùm videl. emturus ſatisfaciat, ſi pecuniam offert non tamen conſignet? Reſpondetur, quod ſic, per *l. ſi quis fundus. ff. de condit. & demonſtrat.* Sunt, qui contrarium tenuerunt *in l. Acceptam. Cod. de vſur.*

Petitor in retrouenditione quando conſignare teneatur.

Attamen veritas hæc eſt, ad poſtulandam ſcil. retrouenditionem oblationem ſufficere. Verùm neceſſe eſt, vt in iudicio & realiter oblatio fiat, *l. Si reus paratus in fin. ff. de procur.* niſi emtor accipere paratus ſit: hoc quippe caſu, vbi de verbis agitur, poſteriora conſiderantur: prout ait Bartolus in *l. fin. ante fin. ff. de distract. pignor.* Itémque ſi quis fructus locari voluiſſet: tum quippe vel reali ſolutione vel conſignatione * opus eſt. Omnia hæc tria dubia ſuperiùs propoſita ita reſoluta fuerunt Arreſto Burdegalenſi, quod datum 27. Iulij 1522. inter Petrum Liretum, Conſiliarium prædicto loco, & vxorem ipſius ab vna parte, & Robinetum Oculum ſartorem ab altera, qui obtinuit.

* Tutius eſt conſignare, idque non tantùm requirit prædicta *l. Acceptam. Cod. de vſuris.* verùm etiam Conſuetudines, quæ de retractu conuentionali locutæ ſunt, exempli gratia, Pictauienſis & aliæ, & in hac ſententia eſt D. Tiraquellus *in Comment. ſuo, de retract. conuentio. in d. Conſuet. Pictauienſ.* Conſuetudo Normandiæ repetitæ prælectionis *anno* 1584 *art.* 503. ait, in retractu conuentionali retrahentem die aſſignationis offerre, conſignare, & actualiter pretium contractus deponere debere: alioquin eum non admittendum eſſe.

IV.

Tutor decreto appellans adminiſtrare nihilominus debet, niſi ſicla contumacia interueniat.

Hodie ex Conſtitutione Regia, & Conſuetudine huius Regni iuris diſpoſitio obſeruatur, qua Tutores vel Curatores decreto dati, à quo appellant, adminiſtrare debere, & non obſtante ipſorum appellatione tutela onerari, *l. ſcire.* 13. *ff. de excuſ. tutor.* Nec priùs appellantes admittuntur, niſi, priùs ſententia executioni tradatur, vt ait Baldus *in rubr. de offic. Iudic.* Super eo dubium ortum fuit, vtrùm huiuſmodi diſpoſitio in ſententiis contumaciarum obſeruari debeat? Obtinuit, quod ſic, ſi vera contumacia appellantis ſit, & fraudulenter abſit: his enim duobus caſibus pro præſente & conſentiente haberi debet, *l. Properandum.* § 1. *Cod. de iudic.* Conſtitutio Regia defuncti Regis Franciſci eam in rem eſt, inter publicatas anno 1539. verùm ſi vera contumacia non ſit, neque manifeſtus dolus reperiatur, hæc ſententia non obſtāte appellatione executoria non erit. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 27. Aprilis 1534. Supérque eo notādum eſt, abſentem & non comparentem, Tutorem declarari poſſe, & per ſententiam tutela onerari cum decreto, vt id ei ſignificetur & denuntietur & iniungatur. vt ſe ſiſtat & ſolemne iuſiurandum præſtet. Prout notatur ad *l. penultim. C. de pericul. tutor. & ad l. Quinquaginta. Cod. de excuſat. tutor.* Præterea, quamuis tutor de iure neque debeat, neque poſſit adminiſtrare, niſi priùs confecto inuentario: nihilominus id abrogatum eſt & aliter obſeruatur, vt ait Bartolus ad *l. 1. ff. de curat. bon. dando.*

V.

Res à tutore perperam dato geſta approbantur.

Ad hunc effectum notandum eſt, id quod huiuſmodi tutor adminiſtrans per prouiſionem feciſſet, locum habere & approbari debere, etſi dicatur, malè decretum fuiſſe, *l. 1. § item Pomponius. ff. Quod à falſo tutor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Decembris 1546.

Tutor

VI.

Tutor ſuo nomine obligatus, finita tutela, in bonis ſuis tenetur.

Tutor benè attendere debet, quomodo ſe obliget: nam ſi ſe tantùm ſuo nomine obliget, etiamſi tutela finita ſit, in bonis ſuis cogi poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 21. Martij 1540. aduerſus Toſardum extra tutelam conſtitutum, qui ſe debitorem conſtituerat in re quadam pupilli non nomine tutorio, verùm proprio ſuo nomine. Aliud eſt, ſi ſe vt tutorem tantùm obliget: quo caſu in bonis ſuis cogi non poteſt, ne officium illi damnoſum ſit, *l. Sed ſi quis. ff. quemadm. teſta. aper.*

Vide *Arr. 5. & 9. App. huius tit.*

VII.

Procurator à tutore conſtitutus, tutore mortuo nullã poteſtatẽ amplius habet.

Tutor quidam appellatus, cùm in Curiâ & hoc nomine litigaſſet, cùm pupillum ſuum pupillares annos exceſſiſſe videret, procurationem ſeu mandatum emittit, ad aduerſario ſuo denuntiandum, ſe tutorem amplius non eſſe: ſéque in hac qualitate deinceps non proceſſurum, & ſi ita ei videatur, curatorem appellato dari curet. Euenit, vt antequam hæc denuntiatio fieret, tutor moreretur. Appellans poſtulat, vt procurator prædicti tutoris curator in litem creetur. Procurator recuſat & ait, ſe Tutoris procuratorem eſſe, ſéque mortuo tutore à mandato liberari. Econtrà dictum fuit, Procuratorem à Tutore conſtitutum eiuſdem conditionis eſſe, ac ſi pupillus ipſe eum cõſtituiſſet. Lucius, qui procurator tutoris erat, allegat *l. Qui ſeruum ſuum & l. Si per epiſtolam. ff. de acquir. vel omit. her.* ex qua, ſi per epiſtolam tutor alteri hereditatem pupilli adire iuſſerit, & poſt ſubſcriptam epiſtolam tutor moriatur, antequam ex epiſtula is adiret, pupillus poſtea hereditati minimè obligatur, cùm nequicquam acceperit, nec alius pro ipſo, neque pro herede habebitur. Inſuper, etſi minori de Curatore in litem proſpiciatur, velit vel nolit, nihilominùs neceſſe eſt, vt præſens ſit & eum requirat: quòd ſi cum poſtulare nolit, ad id cogitur. Dubium hoc diu Curiam detinuit, vt etiam quater congregata fuerit. Tandem Arreſto Pariſienſi 26. Nouemb. 1551. dictum fuit, à Iudice Regio Curatorem pupillo dandum, qui poſtea procederet. Difficultas non in ſimplici Procuratoris recuſatione acceptandæ curæ conſiſtebat, verùm in eo, quòd ei cura obtrudebatur, minore ipſomet id minimè flagitante, qui tamen nunquam in cauſa fuerat, ſed ipſius tantùm tutor ipſius nomine. Nam ſi præſens Procuratorem prædictum Curatorem ſibi dari poſtulaſſet, prædictus Procurator curam acceptare & iuſiurandum præſtare coactus fuiſſet, vt ait Faber ad *§. item inuitis. Inſt. de curator.* Præcipuè verò, quia antea in cauſa, de qua agebatur, Procurator fuerat. Abſque hoc, Curator in litem Procurator creari ſolet, cuius officium, æquè ac officium Aduocati, neceſſarium eſt, neque ſe ab eo excuſare poſſunt, quominùs parti litiganti inſeruiant, ſalario cõpetente conſtituto. Propterea Curatoris in litem onus declinare non poſſunt, quod iis non præiudicat, officio ſuo peracto, nominatim quòd ſatiſdatio *iudicatum ſolui* à iudice ordinario in iure abrogata eſt tam quoad Curatores, quàm quoad partes litigantes. Idem in aliis Curatoribus non fotet, quibus certorum bonorum cura commiſſa, vel etiam hereditatis vacantis adminiſtratio iniuncta: nam ad hoc munus adhibentur viri rei œconomicæ periti, quibus nullius muneris neceſſitas incumbit, veluti Procuratori vel Aduocato. Atque huiuſmodi Curatores bonorum vacantium inuiti non creantur, verùm id muneris declinare poſſunt, prout expreſſè ait Vlpianus *in l. De Curatore. 2. §. Quæſitum an inuitus curator fieri poſſet?* Caſſius ſcribit, *neminem inuitum cogendum fieri bonorum curatorem*, quod verius eſt, voluntarius itaque quærendus eſt, niſi ex magna neceſſitate, & Imperatoris arbitrio id procedat, vt inuitus curator, detur. *ff. de curator. bon. dando.*

Curator in litem inuitus datur.

Curator bonorum vacantiũ voluntarius eſſe debet.

VIII.

Teſtamenta & donationes inter perſonas prohibitas quã to tutore [illegible] collata.

Conſtitutione * defuncti Regis Franciſci I. publicata 1539. *art.* 131. & altera Regis Henrici filij ipſius, publicata menſe Martio 1549. expreſſè declaratur, omnes donationes tam teſtamentarias, quàm inter viuos à minoribus collatas in ipſorum Tutores Curatores, fiduciarios, & alios adminiſtratores, pendente ipſorum adminiſtratione, nullas eſſe: pari ratione eaſdem, quæ dolo in perſonas interpoſitas directè vel indirectè ad vtilitatem prædictorum Curatorum vergentes conferuntur. Dubium eſt, vtrùm donationibus bono ipſorum liberorum factis, huiuſmodi nullitas locum habeat? Quod ſatis pro affirmatiua definitum eſſe videbatur per *l. Quod dicimus. in pr. ff. De autor. & conſ. tutor.* Nihilominùs ſolenne Arreſtum Pariſiis datum de 27. Iunij anno 1547. inuenitur, quo è contrario *d. l. Quod dicimus*, quadantenus limitatur, inter Wilhelmum Craſſum ab vna parte, & Alyſiam Matiſſonam ab altera parte: quo declaratum fuit, quibus non ipſis donare poſſumus eorum liberis nos donare ſeu legare poſſe. Domini Carterius & Auberius celeberrimi Aduocati prædictæ Curiæ Pariſienſis tum temporis prædicti Arreſti duas notatu dignas rationes proponebant: Vnam, quòd moribus Franciæ generalibus patri per filium ſuum non adquiratur. Alteram, quòd res liberi tutoris vel curatoris datæ legatæ ad parentes, nonnisi mortalitatis ordine turbato, peruenire poſſint, & caſum aduerſamque hominum fortunam ſpectari, neque ciuile neque naturale ſit. Hæ rationes ad facti ſpeciem prædictæ Conſtitutionis accommodari poſſunt, æquè ac ad alios caſus, veluti maximè generales. Nihilominùs tamen difficile eſt, ex iis prædictam Conſtitutionem ita explicare poſſe, & interpretationem prædictæ legi contrariam inde deducere. Mihíque videtur, ægrè validitatem huiuſmodi donationum defendi & ſtare poſſe, quantumuis à maiore 14. annis, minore verò 25. annis fuiſſent collatæ. Nam Conſtitutio non loquitur de pupillis, de quibus abſurdiſſimum & ſuperfluum foret Conſtitutionem feciſſe in actu, quem lex tanto odio perſequitur, veluti alienandi & diſponendi: qui nunquam admiſſus fuit, in quoſcunque tandem exercitus. Propterea prædictum Arreſtum citra offenſionem prædictæ Conſtitutionis intelligendum eſt, putà, de donationibus & diſpoſitionibus, quæ nominatim à lege vel Conſuetudine interdictæ ſunt.

V. Arreſtum 4. de donatio. ſupra.

* Hoc Arreſtum deſumptum eſt ex Lucio *tit. de leg. & morum conſ. donatio. Arr. 1.* Sunt & alia ſimilia, vt ait Carondas *lib. 4. Reſponſ. cap. 41.* Verum Choppinus *ad Con-*

Stat: ad ſecundas nuptias cõuolans tutelã amittit.

Conſuetudinem Comitatus d'Eux. Conuolans ad ſecundas nuptias tutelam amittit, non verò pater: Iudicatum 15. Ianuarij 1579. Educationem tamen non amittit, *l.1.ff. vbi pup. educa.* Arreſtu 6. Iunij 1578. pro vidua domini de Turre,

III.

Fideiuſſor tutoris quomodo ſibi proſpiciat, ſi is facultatibus labitur.

Fideiuſſor tutoris, cùm eum facultatibus labi & malè adminiſtrare videt, poſtulare poteſt, vt indemnis præſtetur, aut nouam electionem fieri. Iudicatum 16. Ianuarij 1578. B.

IV.

Adminiſtrans bona minoris non electus rationes reddit.

Quidam, cùm non electus, ſed tanquam negotiorum geſtor, bona nepotis ſui adminiſtraſſet pietatis ratione: ad reddendas rationes tutelæ condemnatus, rurſus in cauſa appellationis in multam condemnatus fuit, quia ſe ingeſſerat. Iudicatum 3. Decembris 1571.

V.

Tutor quando ſuo nomine teneatur.

Tutor ſuo nomine condemnatus, eò quòd bona minoris non indicaſſet & declaraſſet: Arreſto 27. Aprilis 1530. Item ſuo nomine in expenſas litis bono ſuo intentatæ tenetur. Arreſto anni 1551. aduerſus Creuecœur, contutorem ſuum non ſoluendo dicens.

VI.

Hypotheca ab adminiſtratione incipit, etſi ea electionem præcedat.

Tutore ante electionem tutelam gerente & adminiſtrante, qui ad redditionem rationum, hypotheca à die adminiſtrationis, nec tantùm prædictæ electionis & dationis incipit. Iudicatum Arreſto generali, quod pronuntiatum ante Paſcha 1574. à D. Harlæo.

VII.

Surditas ſimplex à tutela non excuſat, neque Doctor Medicinæ.

Conſiliarij, Oſtiarij Curiæ excuſati.

Surditas à tutela non excuſat, ſi perſonæ ſeu tutori dato non impedimento ſit, quominùs negotia ſua ritè expediat, prout iudicatum fuit 7. Iunij 1575. Doctores Medicinæ hodiè à tutela non excuſantur. Attamen D. Carpentarius excuſationem hoc titulo & immunitatem obtinuit, 6. Auguſti 1564. Conſiliarij Curiæ excuſantur, Arreſto 2. Martij 1493. Oſtiarij Curiæ, Arreſto 8. Februarij 1534. Ij qui contribuerunt vigore Edicti *de Franctopinis* anno 1603. verificato in Curia Parlamenti & Subſidiorum, quæ cautela fuit pecuniæ inueniendæ. V. de immunitate propter numerum 5. liberorum, Arreſtum quod retulit Carondas *lib.3.cap.68.* I.C. Et de immunitate Oſtiariorum Curiarum ſupremarum, propter aſſiduum & continuum ipſorum miniſterium, quo Curiæ eos inſeruire oportet, Arreſtum Tholoſanum de 20. die Ianuarij 1584. quod refert Maynardus *lib. 2. ſuar. quæſtio. cap. 32. & Art.17.* & ſequentes huius tituli. I.C.

VIII.

Mater inuita liberorum ſuorum legitimã tutelam ſuſcepit.

Mater legitimam liberorum ſuorum tutelam ſuſcipere non tenetur, ſi nolit: verùm eam ſemel ſuſceptam derelinquere non poteſt, niſi ad ſecundas nuptias vel alias conuolauerit. Ita iudicatum fuit Arreſto Parlamenti ad Turonenſes tranſlati, 7. Februarij 1597, dictúmque fuit, matrem pro qua Conſtantius perorabat, tutelam à ſe ſuſceptam & adminiſtrari cœptam cõtinuare oportere, vſque quò liberis ipſius de alio tutore proſpectum fuiſſet, ea ad ſecundas nuptias tranſeunte. I.C.

IX.

Curator quomodo autem minoris ſuo nomine teneatur.

Curator puellæ heredis ex beneficio inuentarij ſuo nomine ſummam à ſe matrimonij cauſa promiſſam ſoluere debet, ſi bona prædictæ puellæ tantum non valeant. Arreſto Pariſienſi, 2. Martij 1577. quod allegat Carondas *lib.7. Reſponſ. cap.25.*

X.

Ruſticitas tutorem excuſat ab eo quod non ſuam pecuniã ſub vſuris non dederit: ſed non nominatorem à præſtare debet ſi modo diligentiam adhibuit.

Ruſticitas tutoris eum excuſat, quod pecuniam pupillarem ſub vſuris non collocauerit & mutuam aliis dederit: Arreſto Pariſienſi 13. Aprilis 1574. quod allegat Choppinus *lib. 1. de priuil. ruſticor. par. 1. cap.5.* Neque tutor & curator tenetur vel adſtringitur nomina pupillorum idonea reddere, dummodò diligentiam debitam præſtiterint, vtpote qui nonniſi de hoc, quod prætermiſerunt, reſpondere teneantur, *l. 57. ff. de adminiſtrat. tutor.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi & Tholoſano, hoc refert Maynardus *lib.3. ſuar. quæſtio. cap.55.* I.C.

XI.

Nominatores tutorum quomodo idoneos tutores præſtent.

In *quæſt.21. notab. mear. quæſtio. Iuris, editio. poſtrem.* Arreſtum quoddam, quod pronuntiatum in purpura à D. Præſide Briſſonio inter pronuntiata Beatæ Virginis, 14. Auguſti 1587. retuli, quo iudicatum fuit, electoribus & nominatoribus tutoris ſufficere, ſi eum manifeſtò idoneum tempore nominationis elegerint, ſic vt in ſubſidium non tenerentur, quo caſu tutor non ſoluendo poſtea fiat & tempore finitæ tutelæ ſit. Facti ſpecies cum argumentis & rationibus partium plenè inibi referuntur, vbi Lector curioſus & ſtudioſus ea videre poterit.

Nominatores non tenentur, etſi tutoris nõ ſoluendo ſint, neque cognati minorum.

Et fortioribus in terminis iudicatum fuit, nominatores reſpondere non teneri de idoneitate tutoris, etſi ſoluendo non fuiſſet, nominatim tempore nominationis, ad perorationem, 14. Decembris 1600. ſuper appellatione quadam Seneſchalli Salmurienſis. Prædictúmque Arreſtum refertur *in fine prædictæ quæſtionis*, quod hîc plenè inſeram, cùm illud poſt editionem Collectionis meæ recuperarim.

Inter Iacobum Dupareum, Ludouicum Pulchrum, Thomam Bernardum, Oliuam Fouquerellum & Renatum Muſſonium appellantes à ſententia quadam data à Seneſchallo Salmurienſi vel Locumtenente ipſius, 24. Iulij 1598. ab vna parte: & Florentium Lambarium, tam ſuo nomine, quàm velut Curatorem ad litem Ioannis Lanij appellati ab altera: Sic tamen, ne hæ qualitates præiudicare poſſent. Poſtquàm Girardus pro cognatis appellantibus à condemnatione ipſorum, in appellatione ipſorum concluſit. Morellus pro vidua, quæ ad liberandum condemnata fuit, pariter in appellatione concluſit. Channellus pro appellato ſuper concluſionibus appellantium, vt abſoluerentur, vtpote qui de idoneitate tutoris nominati poſtea non ſoluendo facti non tenerentur, viduáque renuntiaſſet: appellatus è contra aſſeruiſſet, eum tempore nominationis non ſoluendo, malúmque & prodigum patremfam. illas fuiſſe, & electionem in fraudem factam *. Seruinus pro Procuratore Catholico Regio, controuerſiam iudicatam fuiſſe, Arreſto quod pronuntiatum in purpura à defuncto D. Barnaba Briſſonio Præſide; nominatores non teneri debere de facto tutoris non ſoluendo facti, alioquin cognatos non repertum, qui Tutelæ delationi adſiſtere vellent. Curia appellationes & id à quo appellatum fuit, in irritum deduxit, & partes

** Nota, ad quid, dicebat ille, cognati ſoluendo exiſterent, & tutor electus, cognatos non eſſet.*

Curia

Curia & lite dimiſit: eo facto cognati exonerati. Factum in Parlamento 14. Decembris 1600.

Signatum du Tillet.

Simile præterea iudicatum fuit Arreſto, quod datum ad productionem, 5 Iulij 1603. pro quodam nomine Rogerio & conſortibus nominatoribus. Et 12. Auguſti 1603. perorante Choartro pro nominatoribus cuiuſdam Tutoris nomine Pinelli Ciuitatis Pariſienſis.

V. D. Choppinum *ad Conſuet. Par lib. 1. tit. 7. numero 11.* Maynard. *lib. 6. quæſtio. cap.* 55. I. C.

XII.

Tranſactio à tutore cum minore facta quãdo valida.

In quæſtionibus 22. 27. *&* 28. clarè demonſtraui, tutores ſcilic. ſiue pater ſiue alij ſint, validè cum pupillis ſuis ſuper reddendis rationibus, non viſis & redditis rationibus tranſigere non poſſe, niſi Tutor antea rationes ſuas ſubduxerit, exhibuerit, & cum inſtrumentis iuſtificationis communicauerit: eo quod, quemadmodum noua Conſuetudo Pariſienſis *artic.* 276. conſtituit, tutor ſemper tutor eſt, vſque quò rationes reddiderit: & Conſuetudo Britanniæ *artic.* 517. inſuper ait, vſque quò tutores rationes reddiderint, & iis quorum tutelam adminiſtrarunt, bona, inſtrumenta & documenta reſtituerint, etſi maiores ſint: adeò vt ab huiuſmodi tranſactione minores facilè beneficio Principis reſtituantur *. Verùm maior quæſtio maiúſque dubium eſt, vt ſciatur, intra quod tempus? D. Valla *in docto ſuo tractat. De rebus dubiis tit.* 20. *not.* 1. ait, minorem eò venire & reſtitui poſſe intra triginta annos à die maioris ætatis, ob nullitatem contractus, id quod D. Caroudas * ſecutus eſt ante editionem prædictæ meæ collectionis Arreſtorum & Quæſtionum, vbi referò in prædictis *quæſtionibus* 27. *&* 28. Arreſtum quoddam ſolenniter datum in 3. Camera Inquiſitionum, 19. Ianuarij 1602, inter Claudium Robinetum & conſortes appellantes à Balliuio Bituricenſi vel Locumtenente ipſius Vxellodunenſi: & Ioannam Hurtotiam vxorem Hectoris Paſtoralis appellatam, quod pro indubitato ac certiſſimo axiomate obſeruari oporter, minorem ſcilicet, qui cum tutore ſuo ſuper rationum redditione tranſegit, poſt decennium, numerando à die maioris ætatis ſuæ, ad beneficium reſtitutionis petendum aduerſus huiuſmodi tranſactionem non admitti. Quæſtio hæc, meo iudicio, digna lectu eſt, & cauſa, qua Curia mota, in Arreſto Rambouilletiorum, quod datum poſt perrogatas omnium Camerarum ſententias.

* Peleus *in actio. ſuis foreſſibus lib.* 5. *cap.* 36 et de re Arreſtum refert. de 7. Martij 1601. *& lib. 7. cap.* 11.

* *Lib. 6. cap.* 68.

XIII.

Minor tutorem, qui geſſit, conuenire, & eum diſcutere debet, antequam conturorem, qui nõ geſſit, conuenire poſſit.

Duo tutores minoris cuiuſdam eliguntur, quorum vnus ſolus bona minoris conſentiente altero adminiſtrauit, minor vtrumque ad reddendas rationes & ſoluenda ſibi reliqua, cùm 25. annos iam attigiſſet, conuenit, is qui non geſſit, aſſerit, minorem debere eum tutorem conuenire, qui geſſit, *l. vlt. Cod. ſi tut. vel curat. non geſſer.* Minor econtrà excipit, hanc actionem in ſolidum dari & competere, tutorem vtrumque coniunctim fuiſſe electum, ac propterea vtrumque in ſolidum teneri, ſaluo vni aduerſus alterum regreſſu, *l.* 1. *l. A tutoribus* 33. §. *Heredibus. ff. de adm. tutor.* ait inſuper allegatam *l. vlt.* & alias huius materiæ loqui de caſu, quo tutela à Iudice qui eam detulit, diuiſa fuerit, vel diſpoſitione teſtatoris. Carondas Arreſtum quoddam refert *lib. 2. Reſponſor. cap.* 134. quod datum pro minore aduerſus duos tutores in ſolidum condemnatos, ſaluo iis regreſſu. Verùm *in libro de Reſultatis & Arreſtis* I. Cameræ Inquiſitionum, quod D. Bietus Conſiliarius in Curia digniſſimus huius copiam mihi fecit (cùm de hac materia diſſereremus) Ego contrarium iudicatum fuiſſe reperio, Arreſto, quod datum in prædicta Camera, 30. Auguſti 1601. in lite inter Petrum Ballonium appellantem, dictúmque fuit, inter tutores, contra quos actio in ſolidum competit, prius eum, qui geſſit, diſcutiendum eſſe, I. C.

XIV.

Tutor ſurrogatus in ſubſidium non tenetur pro tutore principali.

Dubitatum fuit, vtrùm tutor patri legitimo filij ſui tutori ſubſtitutus, ad conficiendum inuentarium, & ad actiones patris aduerſus filiũ ſuſcipiendas, in defectum tutoris principalis, in ſubſidium teneatur? Iudicatum fuit, eum non teneri, eò quòd nihil geſſerit, neque in ſolidum obligatus fuerit. Arreſto, quod datum ad productionem, 7. Septembris 1604. pro minoribus de N geon propè Pariſios appellantibus. Peleus id plenè ac prolixè refert *in quæſtio. ſuis illuſtribus cap.* 20. I. C.

XV.

Tutores & Curatores de negligentia ſua tantùm tenentur, non verò debita minorũ præſtare idonea.

Tutores & Curatores non tenentur debita minorum idonea præſtare, ſed de diligentia tãtum, quam circa ea exigenda adhibuiſſent, fidem facere & ſi approbatum fuerit, eos tutores aliquid per dolum vel culpam prætermiſiſſe, hoc ab ipſis præſtari debet, *l.* 57. *ff. de adminiſtr. tutor.* Ita iudicatum fuit Arreſto, anno 1580. in Parlamento Pariſienſi, & Tholoſano, 17. Iunij 1585. quæ refert Maynardus *in quæſtio. ſuis notab. lib. 3. cap.* 55. I. C.

XVI.

Tutelam magis perſonæ, quàm bonis dari.

Ioannes Rinquerius pro quo Albertus perorabat, ſententia à tutela liberorum minorum Ludouici Pottonij ſuorum proximorum cognatorum, liberatus fuerat, propter excuſationis ſuæ cauſas, quas propoſuerat, quòd cognati tandem inter ſe conueniſſent, vt quatuor de numero ſuo eligerentur, quorum ſingulis dandus eſſet, vnus minorum liberorum, vt in domo ipſius aleretur & educaretur: prçterea quintus eligeretur, qui bona adminiſtraret, quique ſingulis prædictis quatuor cognatis diſtribueret, quod ad alimenta prædictorum minorum & ſuſtentationem neceſſarium foret. Iuxtáque hoc conſilium, prædictus Ioannes Rinquerius electus fuit, vt vnum horum pupillorum in domum ſuam reciperet, & ita de aliis cognatis, quorum aliqui æquè à tutela excuſati fuerant, ac prædictus Rinquerius, & tamen ipſe ſolus hoc alterum onus acceptare noluit, & eùm ſententia Seneſchalli Caſtelleraudij vel Locumtenente ipſius coactus fuiſſet, ab eo appellauit. Ac dicebat, à ſententia, qua à tutela excuſatus fuerat, appellatũ minimè fuiſſe, ſecũdam hanc ſententiam primæ contrariam eſſe, neque attendendum eſſe, adminiſtrationem bonorum ſibi traditam non fuiſſe: eo quòd tutela magis perſonæ, quàm rebus ſeu bonis detur, & ad excuſandum tutorem, neque numerum neque qualitatem facultatum inſpici, verùm liberorum. Ego contrà pro Valeotino *de la Vau* & conſor.

in l. Titium & Meuium. §. altero ff. de adminiſtr. tutor. Baldum *in l. ſi fratres. l. cum duobus. ff. Pro ſocio. l. ſi patronus. Cod. commu. vtriuſque iudic. l. cum oportet. Cod. de bonis quæ liber.* Ioannem Fabrum *in §. 1. Inſt. de ſocietat.* & Romanum *conſil.* 291. Si duo fratres ſimul habitant, an præſumatur contracta ſocietas omnium bonorum? Nos complures huiuſmodi ſocietates habemus in Bituricenſi & Niuernenſi Prouincia, præſertim in familiis Magiorum, qui iuxta cõſtitutionem Prouinciarum omnes conſiſtunt in conuentibus plurium perſonarum & vnius communitatis: & caput huiuſmodi communionum, appellatur dominus, qui plerumque ſenior eſt. Id quod Otho Friſingenſis annotauit *in geſtis Frederici Imp.* in Francia obſeruari. *Mos*, inquit, *in omnibus ferè Galliæ Prouinciis obtinuit, vt ſeniori fratri eiúſque liberis paternæ hereditatis cedat autoritas, cæteris ad illum tanquam ad dominum reſpicientibus:* & contractus ab huiuſmodi dominis & authoribus celebrati in vtilitatem & propter negotia communia, alios ſocios obligant, *arg. l. vlt. ff. de exercit. act.* & hi contractus aduerſus ſocios ita declaratos, æquè ac aduerſus dominos & authores communitatis executorij ſunt, & ſolutiones authori factæ validæ & debitor liberatus, *arg. l. ſi in iutorem. ff. de reb. credit.* Aufrerius *cap. 1 holoſ. decis. 73.* Carondas *lib. 7. Reſponſor. cap.* 103. Conſuetudo Bituricenſis *tit. de ſocietatib. art.* 21. 22. Niuernenſis *eod. tit. artic.* 5. Borbonienſis *artic.* 268. Hic dominus ſolus quoque nomine Communitatis agere poteſt, & tanquam eius author & dominus abſque ſociorum mandato, in eo, quod à Communitate dependet. Et ad impediendas huiuſmodi tacitas ſocietates, requiritur, vt ſcripto declaretur, ſe deinceps per annum & diem commorari, cõtrahere & vllam bonorum ſocietatem inire nolle, prout ſcripſit Terrianus *lib. 7. de iure obſeruatorii Normandiæ cap.* 1. Attamen liberis in poteſtate patria conſtitutis, cognatis vel aliis perſonis ſuſtentatis & nutritis ex gratuita affectione, pietate vel officio, ius communitatis non ideo acquiritur, & in domo patris ipſorũ vel cognati iure familiaritatis potiùs quàm ſocietatis ineũdæ habitare cenſentur, Alexander *in l. qui iure familiaritatis. ff. de acquir. poſſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Curiæ, menſe Septembri 1572. ad relationem D. Vallæ, inter Thomam Ballium & vxorem ipſius ab vna parte, & Franciſcum Beiſi ab altera, quod refert D. Pithoeus *ad artic.* 202. *Conſuetud. Trecenſis*, quæ expreſſa eſt. Alia communionis ſpecies eſt, *expreſſa* dicta, quæ & inter cognatos & inter extraneos contrahitur, veluti inter mercatores, propter negotiationem aut locationem, cuius contractus in ſcripturam redigi debet, propter Conſtit. Molinenſem, *artic.* 54. quamuis diſpoſitione iuris huiuſmodi contractus perficiantur ſine ſcriptura, cùm ſolo cõſenſu perficiantur ſine ſcriptura, *l. Conſenſu, §. 1. de O. & A. l. 17. Cod. de pactis.* V. Maynardum *lib. 2. quæſt. cap.* 71. Imbertum *in enchir. ſuo. verb. Actus voluntarius, & verb. Societas*: Et Coquillum *ad Conſuetud. Niuernenſem, & Inſtitutio. iuris Francici, tit. de communitatibus.*

I.C.

Senior in ſocietate imperat.

De contractibus ab authoribus & dominis celebratis.

In quibus caſibus ſocius communionem in patre ſuo non acquirit.

Societas expreſſa.

TIT. III. DE DIVORTIIS & ſeparationibus.

V. Tit. de adulterio, in quo aliquot quæſtiones extant huic tit. reſpondentes.

ARRESTVM I.

ARreſto Pariſienſi, 15. Febr. 1492. dictum fuit aduerſus vxorem quandã, quæ diuortij & ſeparationis cauſam aduerſus maritum ſuum perſequebatur, citra præiudicium iuſtarum rationum in principali deducendarum iuriſque ſuper iis dicendi, interea dum diuortij cauſa cognoſcitur, per prouiſionem teneri eam ad maritum ſuum redire, marito obſequi, eiúſque iuſſis parere, vt antea, ac præterea reddere oportere omnia quæ ipſa, inito diuortij conſilio amouiſſet. Tantumdem dictum fuit, 18. Auguſti 1536. Arreſto prædictæ Curiæ.

Pendente diuortij cauſa, vxor virum ſuum ſequi eique adhærere debet.

Lucius *lib. 8. tit. 4. Arr. 1. 2. 3.*

Idem iudicatum pro quodam nomine S. Dionyſij, à quo cum vxor ipſius diuertiſſet & actionem ſeparationis intentaſſet, ob ſæuitiam & diſſipationem bonorum, dictum fuit, eam reuerti oportere, præſtita à marito cautione de non ſæuiendo, 26. Maij 1565.

II.

Alterum Arreſtum de 23. Ianuarij 1493. extat inter dominum de Neoburgo & vxorem ipſius de diuortio contendentes, quo iudicatum fuit, interea dum ea lis agitaretur & finiretur, mobilia & conquiſita inter eos communia apud maritum, in eius poteſtate & poſſeſſione manere debere: ſi dimidia ex parte ab eo caueretur. Ex hoc Arreſto, reſpectu decretæ cautionis nonnulli argumentum duxerunt, vxorem in prædictis mobilibus & conquiſitis etiam ſuperſtite marito ius habere. Quòd ſi enim ius nullum in iis haberet, ſuperfluum fuiſſet, maritum cautione onerare, quod complurium locorum Conſuetudini contrarium eſt: ex qua maritus, conſtante matrimonio, donare, vendere aliòue modo contractibus inter viuos alienare prædicta mobilia & conquiſita poteſt, imò, ſi capitale quid admiſerit, ea vt cętera omnia ſua, ipſo cum homine committere.

Diuortium ſi impedit, quominus maritus omnia mobilia & conquiſita retineat.

Lucius *lib. eod. & tit. Arr. 4.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum III.

I.

VXor à marito ſuo ſeparata, vſque quo bona alienata recollocaſſet. Arreſto de 23. Aprilis 1575. B.

Vxor ſeparata quouſque maritus alienata bona ipſius recollocaſſet.

II.

Pendente ſeparationis proceſſu maritus vxori ſuæ alimenta præbere & victum & amictum exhibere tenetur. Iudicatum in Maioribus diebus Claromontanis, 18. Nouembris 1581. pro Dominicella Amabili Theodorica & Iacobina Aſſolentia filia, vxore Ioannis Gradeſpini. Panormitanus ita tenet *in c. ex parte. ext. de accuſat.* Guido Papa *deciſ.* 439. V. *quæſtio. meam* 38. vbi hoc latiùs tracto. I.C.

Maritus, pendente ſeparationum proceſſu ſuſtentare vxorem tenetur.

III.

III.

Curia maritũ ab vxore difficulter ſeparat.

Curia maritum ab vxore difficulter ſeparat, niſi maritus pertinax ſit: velut factum c[illegible] is cui iniunctum fuerat, *vt vxorem ſuam maritali affectione tractaret*, mandatum hoc monitúmque cauillatus dixiſſet, *ſi vxorem ter vno die tantum verberibus excipere*. Arreſtu de 18. Decembris 1576. ſeparatio decreta fuit, & maritus in multam condemnatus & in publicam cuſtodiam reiectus.

IV.

Vxor pendente proceſſu diuortij verum obligare ſe poſſit?

Arreſto, quod datum 14. Iulij 1584. pro quodam nomine Bertolino, obligatio ab vxore eius, pendente diuortij lite, inita nulla declarata fuit, ſaluo creditori ſibi proſpiciendi iure propter pecuniam vxori ipſius traditam, quam is in vtilitatem eius verſam fuiſſe probauit. Carondas *lib. 7. Reſp. cap. 101.* Quemadmodum etiam vxor à bonis ſeparata, validè ad conſtitutionem reditus obligare ſe non poteſt, vendere, vel bona ſua alienare, citra cõſenſum & authoritaté mariti ſui, iuxta diſpoſitionem ciuilẽ relatã *in l. vbi adhuc. C. de iur. dot.* Ita iudicatum fuit Arreſto, quod datum ad perorationem, 24. April. 1586. pro Claudio Bidautio, quod plenè refertur *in quaſt. 49. quaſt. mear. iuris notab.* quod Carondas refert *lib. 7. cap. 208.* ſub alia data. Ego in Auditorio præſens eram. Adde, quamuis obligatio proprij filij ſui cauſa inita fuiſſet. Iudicatum 14. Februarij 1595. pro domino Mallæo, aduerſus Claudium Charmoſinium quod relatum *in quaſt. mea* 50. Niſi maritorum carcere eximendorum, item ſui ipſius vel maritorum, parentum vel ipſorum liberorum exhibendorum cauſa fieret, quo caſu Iudicis autoritas neceſſaria eſt. Iudicatum Arreſto generali Rotomagenſi, quod *in d. quaſt.* 50. extat. Attamen pro amictu liberorum ſuorum mulier ſe obligare poteſt. Iudicatum Arreſto, quod retuli in *quaſtio. mea* 51. I. C.

Vxor ſeparata verùm ſe citra authoritatem mariti ſui obligare poſſit?

TITVL. IV. DE DOTIBVS & Doariis.

De pecunia dotali & eius natura, vide *Titulum De verbor. ambiguit.*

ARRESTVM PRIMVM.

Intereſſe dotale ſoluto matrimonio, ratione viceſimaria æſtimatur.

Pater vel mater dotem vel alius in pecunia filiæ ſuæ dicens vel conſtituens, * à marito ſtipulari poteſt, prædictam dotem in patrimonium, & fundum vxori proprium collocatam iri. Id ſi non faciat, heredes mariti in ſummam viduæ ſoluendam tantùm tenentur, at ſi debito modo ad id faciendum interpellati, id recuſauerint, intereſſe prædictæ viduæ debent, quod intereſſe Curia ad rationem viceſimariam taxauit ſeu æſtimauit. Atque ita Arreſto iudicatum fuit Pariſiis, die Veneris, 7. Februarij 1583. pro Catharina Beria vidua: quo heredes mariti, eò quòd prædictæ collocationi promiſſæ & conuentæ non ſatisfecerant, vltra dotem millium librarum Turonenſium ad ſoluendam ſummam quinquaginta librarum ſingulis annis, ratione videlicet viceſimaria, ab obitu mariti, vſque ad reſtitutionem ſortis prædictæ dotis numerando. Hoc Arreſtum notatu digniſſimum eſt ob effectus qui ex eo reſultant. Primò, Iudicem vſurarium, ad taxandas vſuras conſiderare & attendere debere, quanti creditori intereſſe poteſt, ob defectum ſolutionis. At hic maritus prædictam dotem in fundos comparandos non collocauerat: propterea æquum erat, heredes onerari obligarique ad ſoluendam ſummam vel fundi reditum, qui taxatus Arreſto fuit ratione viceſimaria, quæ iuſta taxa & æſtimatio eſt ordinarij reditus: vt ait Gloſſa *in Auth. perpetua, in verb. iuxta Cod. de SS Eccleſ.* quæ ait, eam demum iuſtam penſionem eſſe, quæ viginti annorum ſpatio valorem ſortis exæquat, per textum *in §. ſi vero alicuius, in Auth. de non alien.* Nonnulli aiunt, fundorum magnum adeò reditum & certum non exiſtere, oneribus deductis, & ſæpius ratione trigeſimaria vel viceſima quinta taxari. Itaque onus prædictis heredibus ratione viceſimaria impoſitum, nimium & immodicum videri poſſet, præcipuè verò quòd in hac vſurarum materia, cùm dubium oritur, id quod minimum eſt ſequamur, per not. *in l. eos. Cod. de vſur.* Nihilominùs eo nõ obſtante, quòd à defuncto promiſſio impleta non fuit, item id quanti vxoris intereſt, Curiam probabiliter mouere potuit. Secundò, præſuppoſito, dotem in pecunia vel mobilibus non reſtitui, niſi anno poſt mortem elapſo, & in fundis conſtitutam incontinenti, ſi prædicta dos in pecunia ad fundi comparationem collocari debebat, reſtitutionis ob prædictam collocationem neglectam conditione eueniente, pecunia incontinenti exigi poteſt, anno non expectato. In locum quippe fundi ſurrogantur, & iuxta eam determinari debent, *§. Fundus. Inſt. de actio.* Hoc Arreſtum igitur vult, reditum quinquaginta librarum ex inſtanti mortis accipiendum, non detracto iuris annu. Tertio his verbis: *Vſque ad reſtitutionem ſortis*, Curia ad id proſpexit, quò vxori prædictus reditus annorum futurorum æquè ac præteriti, quantumuis nonnihi de præterito ageretur, ſolueretur: itémque quòd Iudex vltra partium poſtulationem de tractu futuri temporis ſolicitus eſſe non debuit, *l. 1. §. 1. ff. de vſur.* Adde, quòd vidua promtè ac properè ſolui ſibi dotem ſuam exigere iure poterat. Nihilominùs eo non obſtante prædictus iudex in reditum futurorum annorum condemnare poteſt, & quouſque debitor in ſoluenda ſorte moram commiſerit. Et ita prædicto Arreſto dictum fuit, iuxta textum *in l. 1. C de ſent. quæ ſine certa quantit. prof.*

Fundi quodnam intereſſe conſtitui & taxari debeat.

Dos in pecunia quando nõ niſi elapſo anno exigatur.

Futurum intereſſe adiudicatum citra petitionem partium.

Lucius *lib. 8. tit. 1. Arr. vnic.* Vide *Arr.* 15. infrà.

* Si maritus dotem in pecunia accipiens, pactis dotalibus ſeſe obligat ad collocandam hanc pecuniam dotalem in emptionem bonorum immobilium: bona emta, conſtante matrimonio, acquiſita dotalia cenſebuntur, iuxta complura Arreſta Pariſienſia, quæ allegat Choppinus *lib. 3. de priuil. ruſtic. parte 3. cap. 10. num. 2.* Verùm neceſſe quoque eſt, vt id expreſſe in contractu acquiſitionis declaretur. prout iudicatum fuit in tertia Inquiſitionum Camera, Arreſto 24. Martij 1578. quod allegat prædictus Choppinus *ad Conſuetud. Andegav. lib. 3. cap. 4. in fin.* & Carondas *lib. 5. Reſponſ. cap.* 40. T.

II.

Vſura legati dotalis extraneæ perſonæ relicti.

Defunctus dominus de Tremollia, teſtamento condito duabus puellis, quæ ipſum cognatione non contingebant, viginti millia libra-

rum, ſingulis decem millia librarum, quò meliùs nubant, donat & legat. Heredes pauperes has puellas viginti annis in lite morantur & fruſtrantur. Ex lite perempta, vſuras & intereſſe ſibi adiudicari poſtulant. Arreſto Pariſienſi, 1. die Martij 1538. quod datum omnibus Cameris coadunatis, ſumma duarum millium librarum tantùm adiudicata fuit, vltra ſortem, quæ nonniſi ad rationem octauæ partis rationis vicenæ quinæ redit, quæ *vſura trientalis* appellatur, de qua *in l. fin. in fin. Cod. de iur. dot.* Curia compluribus magnis & iuſtis rationibus mota fuit. Primò, quòd huiuſmodi legatum ex liberalitate teſtatoris procedebat, cuius nomine vſuram exigi, æquitas prohibet, *l. liberalitas. 16. ff. de vſur.* Quòd ſi de his rebus, quò ad adiudicationem vſuræ à tempore iuſſus Iudicis attinet, iuris diſpoſitio extet, id de Reipubl. debito, non verò de iis, quæ priuatis perſonis debentur, intelligitur: & ad ſummũ ſi res vel peſſimè cedat, trientales tantùm debentur, *l. cùm quidam. in fin. de vſur. l. 1. de pollicitat. & l. legatum. de oper. public.* Deinde quòd puellæ non ſtatim nupſerant, neque continuò litem perſecutæ fuerant, verùm eam interruptam derelinquerant: qua interruptione durante vſuræ * non debentur. D. Molineus hoc Arreſtum abſque data conſignauit *in tract. ſuo, de vſuris.* Dominus Lucius eius mentionem facit *lib. 8. tit. 1. Arr. vnic.* verùm de vnius tantùm è puellis illis meminit, quam notham domini de Tremollia appellat, neque intereſſe ſeu vſuræ ſummam deſignat.

Vſura trientalis.

Vſura & reſtitutio fructuum tempore interruptæ litis non debentur.

* Paponius hic ait, tempore litis interruptæ vſuras vel reſtitutionem fructuum non deberi, iuxta Gloſſam *l. litigator. Cod. de fruct. & lit. expenſ.* ita vt pro certo teneri oporteat, inſtantia perempta prius, poſtea vero reaſſumta & renouata, reóque ad reſtitutionem fructuum condemnato, hos fructus victori non à die primæ conteſtationis adiudicari debere, verum tantum ab inſtantia reaſſumta & renouata. Iudicatum Arreſto in tertia Camera Inquiſitionum, D. Cheualerio relatore, 27. Iunij 1575. in lite inter Briſetios & Iunio Vxellodunenſi in Bituricenſi. Deſumtum ex ſchedis D. Ruellij Præſidis in prædicta Inquiſitionum Camera. I.C.

III.

Filia à patre elocata & appanagiata, qui prædictæ filiæ marito dotem ſe ſoluturum cauit, mortuo dicto patre ſuo, heredes ipſius pro reſiduo dotis nondum ſolutæ directò conueniri poterit, *l. 1. §. videamus. ubi aquis. & minimum nobis. §. accedit Cod. de rei uxor. action.* Neque debitor allegare poteſt, dotem marito ſolui promiſſam fuiſſe, non verò ei, neque vllam aliam ſimilem præſcriptionem opponere, *l. ſi pro te pater. Cod. de dot. promiſſio.* Huiuſmodi quippe lex locum tantùm habet, ſi maritus in viuis ſit. Ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Aprili 1460. pro vidua Humberti Arcadij. Hinc ſæpè euenit, vt ſponſus, quo ad optatum & deſideratum perueniat coniugium, quittantiam ſeu apocham partis dotis patri tradat, quam filiæ ipſius dicere vult, nec tamen eam accipiat. Dubitatum fuit, quomodo hæc pars dotis acceptò lata à marito vel etiam à patre, qui eam conſtituit repeti & exigi poſſit? Pro certa firmáque huius dubij reſolutione, quatuor diuerſi caſus conſtituti fuerunt. Primus eſt, ſi dos priùs dicatur, poſtea prædicta quittantia conficiatur, qua maritus confiteatur, ſe prædictæ dotis partem

Dos marito promiſſa veri debetur, mariti defuncto.

Quittantia de parte dotis nõ accepta, data à marito, quãdo valeat & quando non, ante dictionẽ dotis vel poſt.

accepiſſe, hoc caſu, quamuis nihil acceperit, prædictæ tamen confeſſioni neceſſariò ſtare eum oportet neque maritus neque heres ipſius aduerſus poſtulatam reſtitutionem, exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere poterit. Idque probatur per *l. In contractibus. C. de non num. pecun.* Secundus caſus eſt, ſi apocha ante dictam dotem & conuentionem pactorum dotalium fiat, vt ſæpius videre licet: hoc caſu, ſi filia, de cuius dote agitur, abſens ſit & id ignoret, tenetur, dotis dictionem & promiſſionem, integram marito ſoluendam, præcedenti apochæ minimè derogare, etiamſi modicum inter vtrumque interuallum ſit. Ita tenet Bartolus & alij poſt eum ad *l. penult. § ſi vir. ff. ſolut. matrim.* Tertius caſus eſt, ſi filia, cui dos conſtituitur, promiſſioni & conſtitutioni à patre prædicto marito factæ interfuerit & conſenſerit. Quartus & vltimus caſus eſt, ſi prædicta filia in vniuerſum patri ſuo ſucceſſit, cui prædicta quittantia oblata, quique poſtea filiæ abſenti dotem dixit. His poſtremis duobus caſibus, quibus ea conſenſit & interfuit, vel etiam neque conſenſit neque interfuit, verùm patri ſuo vniuerſaliter ſucceſſit, cui maritus partem dotis ante conſtitutionem accepiſſe ſe apocha faſſus eſt, heres mariti viduæ opponere poteſt, vel etiam ipſe maritus heredi vxoris dotem repetenti, ſe partem hanc confeſſatam non accepiſſe, neque reſtituendam eſſe. Paulus de Caſtro ad prædictum *§. ſi vir*, in caſu, vbi par ratio obtinet, ita tenet, dicens, ſatis eſſe, vxorem, cui dos dicta fuit, probè ſcire, prædictam dotem quò ad partem confeſſatam gratuitò, ſolutam non fuiſſe, ſiue expreſſè confeſſa ſit, id benè ſe intelligere & ſcire, vel aliter ſciuiſſe & intellexiſſe citra declarationem: perpetuò quippe res eodem recidit, æquũ ſcil. non eſſe, vxorem vel heredem ipſius eam dotis partem repetere, quæ ſoluta non fuit, vt dicitur *in l. Nupta. §. 1. ff. ſol. matr.* & videtur ſanè, vxorem, quæ conſenſit & interfuit dotali promiſſioni, quam pater ipſius marito fecit, velle, prædictum maritum ab ea promiſſione & conſtitutione, cuius nomine antea apocham confecerat, liberatum. Pariter & maiori ratione, ſi prædicta vxor vniuerſaliter patri dotem dicenti ſucceſſit: ea quippe & defunctus eius parens vna eadémque perſona cenſentur: itaque quemadmodum aduerſus prædictum defunctum huiuſmodi exceptio non numeratæ pecuniæ opponi potuiſſet, ſic pari ratione aduerſus heredem ipſius opponi poteſt.

Dos in pecunia ad recollocandum promiſſa, cuius naturæ ſit. V. *Arreſtum 11. lib. 17. tit. 3.*

IV.

Filia in matrimonium collocata & à patre dotata, poſtea à dicto patre ſuo rurſum elocata & ſecunda vice dotata, duas dotes poſtulare non poteſt: verùm vnam tantùm. Atque de eo expreſſè prouidetur *in l. dotem. de iur. dot.* & Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

E duabus dotibus vna tantùm debetur.

V.

Aduocatus Carterius ſæpè in conſultatione auditus fuit allegans abſque data Arreſta Pariſiis data, quibus confiſcationes & commiſſa feuda ex re dotali obuenientia, conſtante matrimonio, marito acquiſitæ declaratæ fuerunt, & ad eum, veluti fructus dotis pleno iure ſpectare,

Confiſcationes ratione dotis ad maritum pertinent.

ctare, iuxta textum expreſſum *in l. final. ff. ſoluto matrimon.*

Lucius *lib. 7. tit. A. A. 8.*

VI.

Conſuetudo, quæ donationem inter virum & vxorë prohibet, compenſationem non impedit.

Anno 1541. menſe Decembri definitum fuit Arreſto, ad relationem domini Ciretij, pro dominicella Iacobina Cruenella vidua defuncti Auguſtini Hoſpitalij, appellante à Ballinio Valleſij, aduerſus Wilhelmum Colinum appellatum, quòd quantumuis maritus, conſtante prædicto matrimonio, vxori ſuę quocunque modo donare non poſſit, tam iure quàm Conſuetudine id prohibente: attamen prædictæ vxori ſuæ, conſtante matrimonio, ex ſuis mobilibus tradere & adſignare poteſt, pro compenſatione immobilium, quæ ad prædictam vxorem ſpectantia vendiderat, cui venditioni prædicta vxor conſenſerat, proteſtata, quò à marito ſuo ex immobilibus ad eum pertinentibus compenſatio ſibi fiat, aliàs non factura. Et in hac adſignatione nullum commodum ad prædictam vxorem peruenit, neque locupletior facta eſt.

VII.

Vidua inops, domini mariti ex bonis mariti alimenta cõſequi debet.

Authentica: *Præterea. Cod. unde vir & vxor.* conſtituit, ſi matrimonium ſit abſque dote, côiux autem præmoriens locuples ſit, ſuperſtes verò laboret inopia: ſuccedere ſuperſtitem debere vnà cum liberis communibus alteriuſve matrimonij, in quartam, ſi tres ſint vel pauciores. Quòd ſi plures ſint, in virilem portionem, vt tamen eiuſdem matrimonij liberis proprietatem ſeruet, ſi extiterint: his verò non extantibus, vel ſi nullos habuerit, potituram etiam dominio & legatum in talem portionem imputandum. Quæ Authentica repetitur, confirmatur & approbatur per alteram ſubſequentem *Auth. Bona damnatorum. de bon. damnator.* quæ mandat in caſu ſupplicij capitalis, vxores damnatorum dotem & ante nuptias donationem accipere debere: ſi verò ſine dote ſint, de ſubſtantia mariti accepturas partem legibus definitam. Pro vltimo caſu *d. Auth. Præterea*, qui eſt, viduam, nullis liberis extantibus ex eo matrimonio, liberè de eo, quod ei traditur, diſponere poſſe. Ea obſeruata fuit prouiſionaliter Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, menſe Octobri 1548. pro inope quadam vidua Notarij cuiuſdam S. Deſiderij in Vellenſi, aduerſus eius heredes. Domini Parlamenti Pariſienſia hanc praxin declinarunt in caſu fauorabiliore & propriore, ſi quis vnquam fuit, quem proponere quis poſſet: nihilominùs tamen, vt prædictus caſus ex omnibus partibus, ita vt de eo nullum dubium ſupereſſet, fauorabilis reperiretur, rogaui dominum relatorem, vt me de cauſa, qua Curia mota fuit, certiorem redderet, in quo ſatisfactum mihi fuit, eò quòd intellexi, Curiam ordinarium medium & aliud inueniſſe, quod extraordinarium & ſingulare videtur ad proſpiciendum viduæ. Vid. infrà *tit. de ſubſtitut. Arr. 30.*

V. Carondam *lib. 7. Reſp. cap. 154.* Maynardum *lib. 3. cap. 25.* vbi ait & tenet, in Languedocia vxorem pauperem, mortuo marito, quartam mariti ſui bonorum partem poſtulare poſſe, cuius vſufructu fruatur & quam dotarij loco teneat, iuxta *Auth. prædictam*, idque ita obſeruari: & *lib. 6. cap. 24.* I.C.

VIII.

Dos à marito ad paupertatem inclinante repetitur.

Vxor ex diſpoſitione Iuris, maritum ſuum ad incitas redigi & pauperem fieri videns, pro ſecuritate dotis, eam à marito ſuo repetere & recuperare poteſt, *l. Si conſtante. ff. ſolut. matrimon. Authent. quod locum. Cod. de coll. & l. vlt. C. de iur. dot.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Februarij 1497.

V. in Append. huius tit. Arr. menſe Septembris datum, 1567. & 19. Decembris 1577.

IX.

Dos pro communi debito pignori capi non poteſt.

Pro debito ab vxore contracto, conſtante matrimonio, * ſeparatim vel coniunctim cum marito ſuo, creditor rem dotalem prædictæ vxoris pignori capere neque manum ei inijcere poteſt, per textum *in l. cum poſt diuortium. §. Patrona dotem. ff. de iur. dot. & in l. fin. §. Si a ſocero. verſic. aut certe. ff. de his quæ in fraud. creditor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod allegat Guido Papa abſque data, *quæſt.* 447. Textus ſingularis eſt *in l. fin. Cod. de ſeru. pignor. dat. manumiſſ.*

* Hæc verba delenda & remouenda ſunt. Guido Papa enim *in quæſt. 447.* hic allegata de debito ab vxore ſola, conſtante matrimonio, contracto loquitur, & contrarium in debito ab ea ante matrimonium contracto definit: prout etiam fecit Antonius Capycius *deciſ. 18. & 1. Anoio.*

X.

Dos promiſſa reſtitui extraneo dicenti dotem, à liberis impediri non poteſt, quominus reſtituatur.

Extraneus, à patre vel matre vel fratre dotem dicit & paciſcitur in hac dotis dictione, ſoluto matrimonio & quo caſu reſtitutio locum habebit, dotem ſibi reſtituendam. Liberi ex hoc matrimonio nati & quibus nihil quæſitum eſt, intercedere non poterunt, quò minùs, caſu exiſtente, dos extraneo reſtituatur, *l. Ob res. §. 1. ff. De pactis dotal.* quæ limitatio eſt *l. vnic. §. accedit. C. de rei vxor. actio.* Et ita iudicatum fuit Gratianopoli, Arreſto anno 1460. Aliud foret in patre, matre & fratre: hi quippe ad dotem dicendam ſeu conſtituendam tenentur.

Dos ab extraneis, imò ab omnibus perſonis, qui ſolutioni eius obligantur, promitti poteſt, *l. promittendo, 41. de iure dotium.* nominatim à tutore, quamuis bona non ſufficiant, *l. 43. §. 1. ff. de adm. tutor.* Carondas *lib. 6. cap. 14. & lib. 7. cap. 25.* mater abſente marito ſuo. Vide Arreſtum quod datum ad perorationem aduerſus vxorem Ludouici Biettij, quæ maiorem dotem, marito ipſius abſente, promiſerat, quàm ſoluere non poterat: hoc Arreſtum extat *in quæſt. mea* 61. I.C.

XI.

Doarium in immobilibus conſiſtens, in alijs immobilibus tradi poteſt.

Conſuetudo compluriū locorum vult, viduam pro doario ſuo, vſumfructum partis dimidiæ antiqui patrimonij defuncti ſui mariti habere debere. Contigit, vt hereditas prædicti mariti litigioſa fieret, eóque nomine tranſactio facta. Hoc facto ab herede Claudio Caſtillionio, aduerſario prædium quoddam è prædicto patrimonio relinquitur, reſiduum verò retinetur. Vidua Ioanna Bellæa hunc heredem conuenit, vt doario ſuo frueretur, poſtulans vſumfructum omnium fundorum poſt mortem prędicti defuncti extãtium, iuxta Conſuetudinem. Is reſpondet & ait, ſe hac tranſactione inita pacificum eſſe poſſeſſorem, ſéque coactum fuiſſe, ad litem hereditariam componendam, fundum quendam derelinquere, nec ei media eius parte frui facere poſſe: nihilominùs offert, ei ſe hũc defectum in alijs fundis æquè bonis & commo-

Digitized by Google

dis compenſaturum vel ſuppleturum. Sed conditione oblata vidua vti noluit & dixit, prædictum heredem ſibi vnum pro altero tradere nõ poſſe: nominatim eum conteſtata iam lite, prædium alienaſſe, & ſic dolo & in fraudem viduæ. Arreſto Pariſienſi, 12. Februarij 1543. iudicatum fuit, id heredi licere.

Lucius *lib. 8. tit. 2. Art. 9.*

Attamen Doarium Conſuetudinarium, Conſuetudine Pariſienſi limitatum ſuper bonis, quæ maritus tempore matrimonij habuerat, & ſuper poſſeſſionibus directis, quamuis amplius nihil poſſideat, ex aliis bonis alterius naturæ, veluti e ſucceſſione collaterali obuenientibus capi non poteſt. Iudicatum 24. Ianuarij 1578. aduerſus viduam Cleſæam.

XII.

Ius optandi ſeu eligendi transmittitur.

Si matrimonium contrahentes conueniant, vxorem ſuperſtitem optionem habituram præfixum doarium & conuentum retinendi, vel etiam Conſuetudinarium: huiuſmodi optio ab vxore ad heredes tranſmittitur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Vigilia Natalis, anno 1551. per *l. Illud aut illud. ff. de optio. legat.*

Vtrum mater optione facta liberis præiudicare poſſit, deliberatum fuit & cauſa ampliata, perorante Paſquierio iuniore, 2. Maij 1583. B.

Ius renuntiandi communioni ab vxore ad heredem tranſmittitur.

Non tantum præſcriptio locum habet pro doario vxoris, verum etiã pro renuntiatione cõmunionis pactis dotalibus mulieri conceſſa, quæ ad heredem vel heredes tranſmittitur, id quod confirmatur à Conſuetudinibus, Altiſſiodorenſi, *artic.* 129. Aurelianẽſi 204. quódque iudicatum fuit Arreſto, 15. Aprilis 1567. inter Iacobum Billetum & vxorem ipſius, ad perorationem inter lites Campaniæ, in Conſuetudine Meldenſi, pro ſucceſſione ignobilis prædij, poſtea perorante Dauide & Gironio, 19. Februarij 1587. Liberi primi matrimonij vxoris ad renuntiandum communioni admittuntur, etiamſi ipſorum mater ſuperſtes non renuntiauerit. V. Choppinum *de legibus Andium lib. 3. tit. 5. num.* 15. Bacquetum *tractat. de iurib. iuſtitiæ cap.* 21. *num.* 87. Carondam *lib. 7. Reſponſ. cap.* 93. I.C.

XIII.

Doarium debetur, licet dos ſoluta nõ fuit.

Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit pro domino de Stagno, aduerſus dominum de Magduno, anno 1531. vxori doaria ſua deberi, & portionem acquiſitorum & mobilium iuxta Conſuetudinem: quamuis* nulla dotis à patre promiſſæ particula ſoluta fuerit, cedendo heredibus mariti id, quod ex prædicta dote acquiri poteſt. Boërius hoc Arreſtum allegat *quæſt.* 22. & eadem opera alia Arreſta Burdegalenſia in ſimili dubio. Vnum de 14. Auguſti 1534. Alterum pro Domincella Iſabella Sancti Mauri actrice, aduerſus dominum Soubranium, vigilia S. Magdalenæ 1535. Dos etenim per patrem aut alium promiſſa, per maritum exigi poteſt: qui, ſi ſit in mora, moram ſuam vxori non poteſt imputare. *l. creditor aliam. § fi. ff. Mand.* Faber *in l. Pro oneribus Cod. de iure dot.* Et perinde eſt, ac ſi ſoluta dos eſſet, vxoris reſpectu, *Auth. vt exact. inſtant. dot. prim. & ſecund. § fin. col. 7.*

*Ita tenet Guido Papa *quæſt.* 430. *& quæſtio.* 561. Verùm Arreſtum contrarium extat, quod allegat Carondas *lib. 2. Reſp. cap.* 63. & ita tenet idem Guido Papa *quæſt.* 274. Matthæus de Afflictis *deciſ.* 241. Franc. Marc. *in 2 pa t. deciſ. quæſt.* 17. Idque intelligitur, ſi mulier dotem dixit ſeu conſtituit. Nam ſi alius eam dixit, vel maritus pendente ſolutionis die deceſſit, Arreſta hic allegata ſequi oportet. Choppinus *ad Conſ. Pariſ lib. 2. tit. 2. Art. 4.*

XIIII.

Debitor hypo

Si pater & filius & vnuſquiſque eorum ſolus & in ſolidum, citra renuntiationem, citra diuiſionem vel diſcuſſionem, doarium ſponſæ filij promiſerunt, prædicto filio mortuo, vidua patrem conuenire poteſt, diſcuſſione non facta, dummodo perſonaliter agat. Aliud foret, ſi hypothecariam actionem aduerſus patrem intenderet, ob bona, quæ à filio poſſidet: tum quippe diſcuſſione prius opus foret aduerſus heredes filij, *l. 2. C. de pign.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Martio, anno 1547. pro vidua Generalis Piochij, aduerſus Selectum Piochium patrem prædicti defuncti Generalis.

thecaria conuentus exceptionem habet diſcutiendi cõdebitoris ſui.

XV.

Vidua prouiſionem habet ſuper bonis hereditatis pendẽte tempore deliberandi, vtrùm heredes exiſtant ſint.

Vidua quædam poſtulans ſolutionem doarii & reſtitutionem doris ſuæ à mariti ſucceſſoribus, qui differebant, vtrùm heredes ſe vel non eſſe declararent, pendente lite, prouiſionem ſuper bonis hereditariis requirere poteſt, non obſtante impedimento à ſucceſſoribus obiecto, antequam declaraſſent, vtrùm heredes ſint: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Decembris 1527. pro vidua Gabrielis *de Prié* domini de Buzançois, aduerſus Iacobum *de Prié* fratrem defuncti. Quo facto prædictus frater conqueri non poterat: Nam ſi heres eſt, eum ſoluere oportet: ſi heres non eſt, in hac prouiſione eius intereſſe non vertitur, quæque non ex ipſo, ſed ex bonis hereditariis accipitur. Ac quamuis ipſemet ſoluiſſet, eo quòd prouiſio conceſſa eſt, propterea pro herede gerere non videtur, *l. Pro herede. ff. de acquir. hered.* Pariter iudicatum fuit pro famulis defuncti Ludouici Pomerij, quibus prouiſio facta fuit ſuper mobilibus legatorum teſtamentariorum, non obſtãte quod heredes nondum heredes ſe profeſſi fuiſſent Arreſto de 9. Decembris 1544.

Emolumenta doarij debentur, etiamſi nõ petantur.

Æquiſſimum eſt, viduam pendente lite propter reſtitutionem doris ſuæ & doarij, prouiſionem ſuper bonis mariti habere, & ex Conſuetudine Pariſienſi *art.* 256. doarium ſiue Conſuetudinarium ſit ſiue præfixũ, Doariatam in poſſeſſionem conſtituit, ita vt id in iudicio poſtulare id non oporteat, fructúſque, emolumenta, vſuræ & reliqua à die mortis mariti currunt, quamuis fructus exacti non fuerint, *Art. 1. huius tit.* vtpote qui fundorum locum obtineant, pro quibus vſuræ debentur, quam primum fundi reſtitutio fieri debuit, licet nulla alia mora interceſſerit, *l. Curabit. C. de actio. emt.* Choppinus *lib. 3. priuil. ruſtic. part. 3. c. 6 num.* 3. differentiã conſtituit inter Doarium conuentionale, præfixum, & Conſuetudinarium, & tenet, pro conuentionali mulierem cautionem præſtare debere, non vero pro Conſuetudinario: & nota, actionem vxoris pro doario ſuo aduerſus detentatorem fundorum affectorum ſeu obligatorum Doãrio, quamdiu maritus viuit, non præſcribi, eo quod non valenti agere, non currit præſcriptio, *l. 1. C. de annal. except.* & Doarium nonniſi poſt mortem locum habet. V. Carondam *lib. 7 Reſponſ. cap.* 128. & quæ notaui *tit. De praſcript. ſupra, Art.* 14. I.C.

De præſcriptione doarij.

XVI

Vidua quam do id accipere debeat, cum vſumfr. tantù habet.

Compluribus Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuit, tum, cùm vidua rem è bonis mariti ſui defuncti capere debet, quæ penes ipſam, neque debet neque poteſt manere, niſi ad dies vitæ ſuæ, vel ad tempus viduitatis duraturæ debeat, econtrà verò has derelinquere & reſtituere, vxor has authoritate Iudicis & æſtimatas à viris ad id delegatis & per inuentarium nec non ſub cautione fideiuſſoria accipere debet.

XVII.

Sententia de doario aduerſus tertium

Ioanna Villoria vidua doarium ſuum perſequens, aduerſus Simonem Heruillium tertium poſſeſſo-

poſſeſſorem, nō obſtante appellatione executoria eſt.

poſſeſſorem fundorum, quorum ea fructus eo iure poſtulat, cauſam obtinet. Heruillius appellat. Ea poſtulat, vt hæc ſententia, vtpote fauorabilior, nominatim in Conſtitutione relata, executioni tradatur non obſtante & citra præiudiciũ prædictæ appellationis, ſimul & cautionem offert. Is contradicit repræſentans, Conſtitutionem de ſententiis in actione perſonali datis, non verò de realibus loqui, vt hæc eſt: quantum verò ad ſe attinet, ſe neque heredem neq; bonorum poſſeſſorem eſſe. Vidua ait Conſtitutionem non diſtinguere. Iudex ait, prædictam ſententiam executioni tradendam, non obſtante appellatione & citra eius præiudicium, cautione præſtita: à quo Pariſios appellatur, vbi Arreſto de 18. Februarij 1549. dictum fuit, bene iudicatum fuiſſe.

Hoc intelligitur præcedente diſcuſſione heredum defuncti perſonaliter obligati, quique prius non ſoluendo extiterint, deciſum Arreſto.

Lucius *lib. 8.tit.2. Arr 2.*

XVIII.

Idem.

Conſtitutio Regis Caroli VIII. qua dicitur, in materia Doarij ſententias non obſtante appellatione executorias eſſe, rectè quoque intelligitur, quando ex aduerſus tertium rei, quæ Doarij nomine petitur, detentatorẽ datæ ſunt, æquè ac ſi aduerſus heredes eius, qui dixit aut debet Doarium præfiſum vel conuentum: maximè quando tertius detentator præſumtiuus heres eſt, primus, ſecundus vel tertius eius, qui prædictum doarium conſtituit. Et Arreſtum datum fuit, Præſide D. Bertrando, perorante D. Bechero pro appellante, 18. Nouembris 1549.

XIX.

Sententia definitiua de doario, per prouiſionem executioni tradi debet non obſtante appellatione, aduerſus tertium poſſeſſorem.

Conſtitutio Regis Ludouici XII. *art.* 80. quæ vult, ſententias prouiſionales in materia dotis datas à Iudicibus Regiis, non obſtante appellatione executorias eſſe, declarata fuit locum etiam in Doario habere, non tantùm aduerſus heredes defuncti mariti, verùm etiam aduerſus tertium detentatorem, cui maritus rem doario obligatam vendiderat; quamuis Iudex primò de prædicto doario definitiuè iudicaſſet, non attento, quòd vidua per prouiſionem prædictũ doarium antè poſtulaſſet. Ex quo duo ſingularia colligi poſſunt: Primò, Conſtitutionem de dote loquentem, intelligi & declarari, locum etiam in doario habere. Secundò, quamuis Iudex de prædicto doario definitiuè cognouiſſet & tertium poſſeſſorem in id condemnaſſet, nihilominùs poſt ſententiam definitiuam viduam admitti poſſe, poſtulantem per prouiſionem, vt prædicta ſententia executioni mãdetur. Déque ea re pronuntiatum fuit Arreſtum ad perorationem, 3. Martij 1550. Præſide D. Minardo. Pro vidua perorabat D. Molineus, pro tertio poſſeſſore D. Boucheratius ſenior.

XX.

Sententia de doario aduerſus tertium poſſeſſorum executoria non eſt, obſtante appellatione.

Conſtitutio de exequenda ſententia ad certam ſummam iudicata, non obſtante appellatione, in materia Doariorum & Dotis intelligitur in actionibus perſonalibus, aduerſus heredes, fideiuſſores vel alio modo obligatos, condemnatos: non verò contrà tertios poſſeſſores, & reſpectu ipſorum appellationi deferendum eſt. Conſtitutio quippe nonniſi actiones perſonales, non verò reales, in quibus de reſtituendo fundo agitur, comprehendit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 28. Februarij 1529. & altero Arreſto, 28. Nouembris 1530. Arreſta XVII. XVIII XIX. ſuprà, his duobus Arreſtis hic inſertis omninò contraria eſſe videntur, niſi ratio *Arreſt.* 18. *in fin.* totius differentiæ loco accipiatur, ibi, *maximè.*

Vide contrarium in ſpeciem in *Arreſtis* 17. 18. huius tituli.

XXI.

Dos per aſſignationem circumueniri non poteſt.

In fauorem * matrimonij tertius quidam certum fundum ſponſo donat. Pro ſponſa dotem dicit. Eodem die vel poſtero, ſponſus cum hoc tertio donatore conuenit, vt donatio, quam in ſe contulit, ſimulata ſit ſéque eam ad poſtulationem prædicti ſponſi feciſſe, vt fortunatiores nuptias conſequeretur: ſéque prædictum fundum reſtituturum dato antigrapho promiſiſſe. Matrimonium contrahitur. Dos ſoluitur & ſuper hoc fundo aſſignatur. Poſtea maritus moritur: Vidua pro dote ſua fundum pignori capit. Tertius hic intercedit & antigraphum præcedentem aſſignationem exhibet. Arreſto Pariſienſi, quod à D. Rianto citatum, de eiuſdem argumenti quæſtione, in conſultatione habita in Lupata, 5. April. 1549. dictum fuit, fundum prædicta dote oneratum permanere debere, de cætero antigraphum approbandam. Eáque formalis deciſio eſt *l. ſi probaueris. Cod. ſi alie. res pig. data ſit.*

* Simile Arreſtum Balliuij Senonenſis extat, quod allegat Carondas *lib. 2. Reſp. cap.* 34. & alia quæ citat Robertus *lib. 1. rer. iudicat. cap. 2.* V. Lucium *lib. 32. tit. 2. de dolo malo. Arr. 3.*

Pro doario videatur Arreſtum viduæ Cordea, pronunciatum in purpura vigilia Aſſumtionis 1579. à D. Harlæo, aduerſus viduam *de la Sale.* Procuratoris.

XXII.

Filia abſque conſenſu patris nupta dotem viuente patre non percipit.

Die Mercurij, quem *Abſolutum* vocant, anno 1555. pronuntiatis Arreſtis à Domino primo Præſide Pariſius vno prædictorum Arreſtorum dictum fuit, filiam citra voluntatem patris ſui nuptam, quantumuis prædictus pater eam in domum ſuam recepiſſet, veluti alios liberos ſuos, maritum etiam pro genero ſuo agnouiſſet & ſic tacitè matrimonium approbaſſet, & per huiuſmodi conuerſationem 14. annis raptus puellæ ſeu filiæ velatus fuerit, nulla lite de prędicto raptu neque vlla querela intentata: nihilominùs eo non obſtante neque filia neque pro ea maritus, à patre viuente dotem exigere poteſt, qui defectum conſenſus ſui in prædicto matrimonio opponere & allegare poteſt: filiæ tamen in dote ſua, in legitima aliiſque iuribus ſucceſſiuis poſt mortem patris conſequendis nullo facto præiudicio. Hæc facti ſpecies euenit in Foro prę́ſidiali Orlaci, inter Ioannem Tyrium patrem & Tutorem Alixiæ Tyriæ filiæ ſuę actorem & appellantem ab vna parte, & Geraltium Beru patrem matris defunctæ prædictæ Alixiæ reum & appellatum ab altera parte, qui ſententiam abſolutoriam aduerſus petitionem prædicti actoris, dotem filiæ defunctæ dici & ſolui petebatur, quæ 14. annis nupta ſine dote cum actore vixerat, ex eo quòd repræſentabat, ſe inuito matrimonium contractum fuiſſe, qui ad animum iniuriam hanc reuocauerat, & de raptu conqueſtus, lite non continuata, dixerat, pœnas iuris ciuilis aduerſus impunitatem & li-

bertatem iuris Canonici fixas manere, quantumuis partes conuenissent, vt hic sæpius diſſimularetur, ac mutua conuerſatione & frequentatione, citra vllam animi læſionem. Hoc Arreſtum contrarium eſt ſententiæ Bartoli, & complurium aliorum poſt eum *in l. Obligamur. §. leg. ff. de O. & A.* & ipſiusmet & Baldi *in Auth. Res quæ. C. Commun. de legat.* qui tenent, patrem cogi poſſe ad præſtandam dotem filiæ, quæ ſine conſenſu ipſius nupſit, dummodò marito ſe & ſua familia dignam nupſerit, ita notat Boëtius *quæſt.* 130 *num.* 80. Ad reconciliandam hanc pugnam, prædicta ſententia locum habere poteſt, quando pater in culpa eſt: veluti ſi filia 25. annos exceſſit omnéſque occaſiones eius elocandæ patri offerantur, & facultatibus abundet, ex quibus filiam dotare poſſit: tum ſanè filia patri iniuriam nullam infert, ſi eius conſenſu non requiſito nuptias contrahat. *Auth. Sed ſi poſt. Cod. de inoff. teſta.* Notauimus *ad Conſuet. Borbon.* § 312. *& in lib. 4. in præcep. dec. log. Non Mœchaberis. in pr. caſu* 20.

De matrimonio clandeſtino, vid. *tit. De Nupt.*

XXIII.

Suprà *tit. de nuptiis*, Arreſtum Pariſienſe n. extat, quo commoda matrimonialia, veluti Doarium & alia, non debentur, ſi matrimonium nullum eſt, vel etiam in ſuſpenſo ſit, verùm nullum ſit. Nihilominùs dos perpetuò reſtituitur, neque amittitur.

XXIV.

Doarium non comprehendit, quod maritus ex donatione Principis accepit.

Rebuffus *in Commentar. ad Conſtit. Regiam. tom. 1. fol.* 256. ſcripſit, Arreſto Pariſienſi Imperialem *l. cum multa priuilegia. Cod. de bon. quæ liber.* in caſu doarij obſeruatam fuiſſe, putà, præſuppoſita Conſuetudine vel conuentione coniugum, vxorem, mortuo marito, ſuperſtitem, acquiſitorum ſuorum vſumfructum conſecuturam, vel etiam partem eorum lucraturam & pleno iure habituram: Cùm maritus prędefunctus ex liberalitate Principis feudum quoddam, fundum, vel aliam rem immobilem nactus fuit, vidua eo feudo vel fundo frui non debebit, neque quicquam iuris dotalis in eo prætendere poterit: verùm integrum feudum vel fundus heredi relinquetur, ex ſola priuilegij cauſa, quod in liberalitate perſonæ Principis fundatum eſt. *l. cum multa* ſuprà allegata de patre tantùm loquitur, qui rerum à Principe filio donatarum vſumfructum ſibi vindicare non poteſt, quæ exceptio & excluſio magis odioſa eſt, quàm doarij, quod fauorabilius non eſt, quàm vſuſfructus patri relictus.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IV.

I.

Vxor non tenetur reſtituere pecuniam ex proprio mariti vendito redactam, niſi in vtilitatem verſa fuerit.

SIngulare eſt Arreſtum generale, de 14. Auguſti 1574 pronunciatum à Præſide Prenoteau, quod cautum fuit, vxorem non teneri ad reſtituendam pecuniam ex venditione proprij mariti ſui redactam niſi appareat, eam in vtilitatem eius verſam fuiſſe. Neque teneri ad refundendas impenſas in fundo ſuo factas, niſi pro parte dimidia, habita ratione eius, quòd domus vel fundus pluris venditus foret. Et ita iudicatum fuit pro vidua illuſtris Antonij Hericourtij, aduerſus fratrem heredem allegantem, eam hac ratione indirectè locupletiorem factam eſſe.

II.

Marito abſente, ſumptum exercente, ad inopiam vergente, vxor doarium ſuum repetere poteſt.

Mulier doarium ſuum & conuentiones matrimoniales exigere poteſt, quādo maritus vergit ad inopiam, oppoſitione facta ne quis alius manum iniiciat. Iudicatum pro vxore Monetij, menſe Septembri 1567. in purpura. Pro vxore Lotharingij, 19. Decembris 1567. in Audientia. B.

Pro creditore quodam appellante à Præfecto Pariſienſi, aduerſus vxorem cuiuſdam nomine Lotharingij, ; exorante Chaudonio Videtur id directò aduerſari prouerbio, quo dicitur: Maritum nunquam in vita ſua doarium ſoluere: Prouerbium, quod allegatur, cum in pactis dotalibus de quotitate Doarij vxorum diſputatur, quæ nònunquam maior ipſa dote eſt, ac propterea Galli ridentur ab Italis, qui iis obiiciunt, quod vxores ſuas emant. Arreſta autem citata & relata poſt prolixas diſputationes *in qu.* 42. 43. 44. 45. 46. *&* 47. *quæſt. mear.* hoc prouerbiũ abuſiuum declararunt & id cauerunt. Iudicatũ enim fuit, marito vergēte ad inopiam, vxorem non tantum dotem ſuam, ſed etiam doarium ſuum petere poſſe idem, propter ſæuitiam, vel ſi maritus ciuiliter mortuus ſit, veluti ſi maritus deportatus vel ad triremes condemnatus fuit, haud aliter ac ſi naturaliter mortuus eſſet, & vxor inter creditores mariti à die contract. matrimonij factos ordine ſuo collocatur. Curia interdum loco doarij certum penſionem ad dies vitæ adiudicauit, non vero ana nuptialia lucra & præcipua. I. C.

III.

Doarium paternum eſt.

Doarium paternum eſt, & definitur iuxta regulam: *Paterna paternis.* Iudicatum Arreſto generali de 17. Martij 1575. B.

IV.

Doarium quomodo ab herede ſoluatur.

Doarium tam quò ad reliqua ipſius, quàm quoad continuationem & curſum ſolutionis, ab herede non debetur, niſi ratione emolumentorũ, quæ ex ſucceſſionibus tam directis, quàm collateralibus percepit, non verò ratione portionis virilis. Arreſtum ſingulare pro Marchione Rotelino aduerſus minorem Ducem Longouillanum, 4. Februarij 154 , quo Arreſto ſententia Libellariorum infirmata fuit.

V.

Vxor adultera doarium ſuum amittit.

Vxor adulterium admittēs, etiam poſt mortem mariti ſui, tempore viduitatis ſuæ, Doario priuanda eſt. Iudicatum in 3. Camera Inquiſitionum, menſe Decembri, 1574.

VI.

Doarium ex matrimonio nullo debitum.

Doarium ſecundę vxori debetur, quæ ignoranter & bona fide viro, qui aliam iam duxit, ſe deſpondit, verùm huic doario prius præferendum eſt. Iudicatum Arreſto in purpura, 10. Aprilis 1582, aduerſus filiam defuncti Bellofortij Aduocati.

VII.

Doarium collationi obnoxium.

Doarium collationi obnoxium eſt, Molineus *in Conſuetud. Syluan.* ea de re Arreſtum refert Vigilia Natalis 1535. Idem iudicatum fuit Arreſto Aprilis 1562. quod pronunciatum in purpura, inter liberos Ioannis Folâtri: è quibus duo, cùm ſinguli centum librarum præcipuum tuliſſent poſt mortem patris ipſorum, cum aliis ſuis fratribus renunciarunt & Doario contenti, id æqualiter diuidere inter ſe voluerunt: dictum fuit, antequam quicquam acciperent, eos conferre

Digitized by Google

ferre oportere, iuxta *l. Si cùm dotem. §. ſi pater. ff. ſolut. matrimo. l. illud. de collat.* Quamuis dicatur, huic contrarium Arreſtum datum; attamen ſimile duobus præcedentibus & conforme datum fuit pro Marco Rouſſæo aduerſus Ioannem Clericum, 13. Martij 1571. Doariaria per prouiſionem, præſtita cautione omnibus creditoribus præfertur, iuxta *l. Aſſiduis. Qui potior. in pign. hab.* in bonis mobilibus patris & mariti: dictumque fuit, pecuniam ei tradendam, habita ratione apochæ cuiuſdam mariti, qua dotem ſub ſuo chirographo confitebatur ſe accepiſſe. 18. Februarij, perorante D. Gothofredo 1585. B.

Doariaria creditoribus præfertur.

Attamen in Prouinciis Conſuetudinariis vxor nullo modo creditoribus mariti neque ratione dotis neque ratione doarij præfertur, neque *l. Aſſiduis. C. qui potior. in pign.* locum habet, quamuis ea in Prouinciis, quæ iure ſcripto reguntur, obſeruata fuit. V. Maynardum *lib. 2. cap. 51. quæſtio ſuar. & quæſt. meam 98.* vbi quoque tractatur hæc quæſtio. Verum mulier ad bona mariti ſui ſubſtitution. & reſtitution. obnoxia, ratione dotis ſuæ & doarij agere poſſit? I.C.

VIII.

Ex conſuetudine Pariſienſi duæ Doariorum ſpecies occurrunt: Præfixum ſcilicet & conſuetudinarium doarium. Conſuetudinarium ſtatim à contracto matrimonio propria liberorum ex eo ſuſcipiendorum ſucceſſio eſt: adeò vt pater & mater diſponere de eo, neque vendere, oppignerare vel hypothecæ obligare poſſint fundos prædicti doarij Conſuetudinarij, qui mediam partem conſtituunt eorum, quos maritus die benedictionis nuptialis poſſideat, & eorum, qui conſummato iam & conſtante matrimonio ex linea directa marito obueniunt. Nec tantùm maritus prædictos fundos in contractu hypothecæ nectere non poteſt, verùm etiam in delictis: adeò vt eius fundi, qui ad mortem & in multam Regi inferendam condemnatus fuit, in quibus vxori doarium conſtitutum habet, baſtis publicis decretis vendi non poſſint, niſi ſub onere doarij, quantumuis conditio oblata et fuiſſet, in pecunia ex prædictis fundis ſub haſta venditis confecta doarium reſtituendi, iuxta æſtimationem, qua valor eius conſtitueretur. Ita Arreſto iudicatum fuit, quod pronunciatum in purpura à D. primo Præſide Harlæo, inter pronunciata die Natali, 24. Decembris 1601, de quo plenè tractatur *in quæſtio. 97. quæſtionum mearum Iuris* I.C.

Fundi doarij conſuetudinarij non niſi ſub onere doarij vendi poſſunt.

IX.

Fauor doarij Conſuetudinarij pro liberorum vtilitate adeò rigens eſt, vt Arreſto ſolenniter pronunciato à prædicto D. Harlæo primo Præſide, inter Arreſta pronuntiata Beatæ Virginis 7. Septembris 1601. iudicatum fuerit, ædificiorum, impenſarum & meliorationum, conſtante matrimonio, in domo quadam patris Doario conſuetudinario obnoxia, diſtractionem fieri non debere, in vtilitatem creditorum, qui ad prædicta ædificia & meliorationes faciendas pecuniam mutuam dederant, licet expreſſè in obligatione dictum ſit, ad hunc effectum mutuam pecuniam dari, & ipſa domus incontinenti ſtatim poſt obligationem contractam refecta fuerit. Curia ius dicens ſuper oppoſitione tutoris pupillorum, decreuit, diſtractionem pro dimidia parte prædictæ domus in vtilitatem prædictorum pupillorum faciendam, eo in ſtatu quo erat, citra vllam diminutionem vel diſtractionem reparationum & meliorationum. V. prolixam deductionem ſpeciei facti & Arreſti *in quæſtio mea 96.* I.C.

Virùm diſtractio fieri debeat bono creditorum, qui mutuam dederunt pecuniam ad reficiendam domum doario Conſuetudinario obnoxiam.

X.

Quantumuis pacta dotalia numerationem pecuniæ dotalis non contineant, ſi intra decennium à conſummato matrimonio, maritus vel heredes ipſius dotem non petierint vel ad eam egerint, ampliùs admitti non poſſunt. Præſumtio enim eſt, pecuniam ſolutam fuiſſe, niſi contrarium apparuerit. Iudicatum in 1. Inquiſitionum Camera, menſe Iulio 1584.

Pecunia dotalis lapſo decennio ſoluta præſumitur.

D. Louet *in Arreſtis ſuis lit. D. Arr. 19.* vbi in margine citatur *Auth. Quod locum. C. de dot. cau. non num. Nou. 100. De dote non numer.* vbi Cuiacius.

XI.

Vxor à marito ſuo bonis ſeparata, eo viuente, doarium prætendere non poteſt, ſed tantùm prouiſionem quandam & penſionem, vt Arreſtis iudicatum fuit: quæ prouiſio vel penſio doarij locum obtinet, & ei donec doarium locum habeat, adiudicatur. Ita iudicatum fuit, 27. Ianuar. 1597. in Audientia, mulierem nõ poſſe doarium ſuum exigere ſuper bonis mariti ſui ob eius modicum contumaciam condemnati, etiamſi ſe non purgaſſet: verùm ei rectè prouiſio adiudicata fuit pro qualitate ipſius, & habita facultatum mariti ratione. Proinde doarium propter mortem ciuilem non debetur, ſed tantùm propter mortem naturalem.

Vxor ratione bonorum ſeparata doarium prætendere nõ poteſt.

Doarium ob mortem ciuilem non debetur ſed penſio tantum.

V. D. Louetij *Arreſta, lit. D. Arr. 36.* cum notis ad id relatis. Et *in Comment. Arreſt. 16.* vbi mentio fit ſingularis Arreſti de 7. Ianuarij 1605. quo iudicatum fuit, in caſu ſeparationis bonorum, recuperandam dotem reperi poſſe: etſi pactis dotalibus de repetitione nihil conuentum ſit, niſi in caſu prædefuncti mariti.

TITV. V. DE TVTORIBVS & Curatoribus.

Tutelæ in Francia omnes datiuæ ſunt, eo quòd à Iudice tutores dantur, vel ad minimum dati confirmantur.

ARRESTVM I.

Viceſima prima Maij Arreſto Pariſienſi dictum fuit, iuxta opinionem Bartoli, in defectum cognatorum pupilli, tutorem proximum vicinum dandum, & neceſſariò proximum, non habita ratione allegationis ſeu excuſationis, *je non eſſ. cognatum.*

Vicinus tutor datur.

II.

Creditor pupilli tutor eſſe non poteſt: qui ſi tutelam acceptet, declaratione Iudici non facta, debitum ſuum amittit & ius, quod in bonis minoris habet. Iſque textus eſt in *Auth. Minoris debitor. Cod. qui dari tuto. poſſ.* In tutela teſtamentaria id locum non habet, ſi teſtator ſciuit, eum, quem Tutorem nominat, creditorem ſuum eſſe. Tum quippe creditor tutelam acceptans debitum ſuum non amittit, iuxta ſententiam Bartoli & Cyni in *d. Auth. Minoris debitor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 6. Februarij 1461. Vlpianus in *l. 2. §. Nec omnimodo. ff. de curat. bon. dand.* prohibet creditorem bonorum vacantium curatorem creari.

Creditor defuncti tutor eſſe non poteſt.

III.

Vxor minor 25. annis tutrix in teſtamento nominata admittitur.

Teſtator quidam diſponit, vt vxor ipſius minor 25. annis domina ſit, adminiſtratrix & vſufructuaria omnium & ſingulorum ſuorum bonorum, nullis rationibus redditis, quamdiu vidua manſerit. Ex hac facti ſpecie tria ſingularia dubia oriuntur. Primum eſt, vtrùm ex hac diſpoſitione mater tutrix ſit, non obſtante, quod minor 25. annis ſit? Secundum, vtrùm ea Velleiano & ſecundis nuptiis, iuxta *Auth. Matri & auiæ. C. Si mul. tut. off. fungi poſſ.* renuntiare teneatur? Tertium dubium eſt, vtrùm venditor ſub facultate luitionis intra tempus facultatis ſuæ veniens, oblatione ſolùm non etiam conſignatione facta obtinere poſſit? Quantum ad primum dubium attinet, ſanior ſententia obſeruata fuit, hiſce verbis matrem tutricem conſtitui, per *l. creditor. § Lucius. ff. mandati.* Et quamuis iure communi, minor 25. annis liberorum ſuorum tutrix non ſit, *l. fin. Cod. de legit. tut.* Nihilominùs eo non obſtante, cùm à patre in teſtamento tutrix conſtituitur, citra cautionem datam admittitur, & tantùm de dolo ſuo tenetur, non verò de aliis defectibus aliunde procedentibus, etiamſi culpa ipſius & negligentia interuenіat, prout tenuit Angelus *in conſil.* 102.

Mulier tutrix teſtamentaria Velleiano non renuntiare tenetur.

Mulier tutrix teſtamentaria ſecundò nubens quando tutelam retineat.

Quò ad ſecundum dubium, ea renuntiatione Velleiano & ſecundis nuptiis non tenetur, vt tenet Petrus de Bell. Pertic. *in d. Auth. Matri & Auiæ.* & Angelus *in conſil.* 50. qui prætereà tenent, ſecundis nuptiis tutelam teſtamentariam matris non finiri. Cynus & Ioannes Faber *in l. Omnes. Cod. ad Tertull.* contrarium tenent: atq; ad hunc effectum benè notanda eſt Gloſſa *l. 1. C. vbi pup. educ. debe. & l. Nonnunquam,* vitricum filij vxoris ſuæ tutorem eſſe poſſe, quod neceſſarium argumentum eſt, matrem multò minùs tutelam amittere debere. Albericus de Roſat. ſuper hoc dubio hærens, ſingularem & notatu dignam definitionem conſtituit, quòd ea eam amittat. Verùm tamen ea, quàm eius maritus tutelam retinere poteſt, ex conſilio & conſenſu cognatorum: & ita tenet D. Præſes Boërius *quæſtio.* 124. *num.* 12. *in fin. part.* 1.

Mater omnibus modis in tutela liberorum ſuorum fauetur.

Hodie in Francia mater, quamuis teſtamentaria tutrix non ſit, ſed à Iudice creata & data, neque Velleiano neque ſecundis nuptiis renuntiare tenetur. Et citra Iudicis authoritatem adminiſtrationi tutelæ liberorum ſe ei immiſcere poteſt. Id quod omnibus aliis non licet & interdictum eſt: & punitur is, qui ſua auctoritate ſeſe ingeſſerit, iuxta *l. 3. ff. de adm. tutor. & l. vlt. C. eod. tit.* Ita ait Ioannes Faber *ad § 1. Inſt. de Attil. tutor.*

Mater auo paterno præfertur.

Ac proptereà reſpectu prædicti oneris tutelæ ita in Francia matri fauetur, vt etiam præferatur auo paterno, aduerſus diſpoſitionem iuris communis, quo ſanè auus, veluti poteſtatem in nepotes ſuos habens, præfertur, imò tutelam vacare facit, cùm patris vices ſubeat.

Mater tutrix non eſt, ſi eſſe nolit.

Tandem mater gaudet priuilegio acceptandi vel repudiandi prædictam tutelam, vt proptereà nihil quicquam amittat, idque eſt ex iure communi, vt ait Bartolus *in d. Auth. Matri & auiæ.*

Arreſtum de libertate acceptandæ vel repudiandæ tutelæ matribus tributa.

Prout quoque iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 8. Iulij 1567. pro Ludouica Loüaria appellante à Seneſchallo Aruerniæ aduerſus illuſtrem Chriſtophorum de Rupe Baronis appellatum. Ad tertium dubium, vtrùm videl. emturus ſatisfaciat, ſi pecuniam offert non tamen conſignet? Reſpondetur, quod ſic, per *l. ſi quis fundus. ff. de condit. & demonſtrat.* Sunt, qui contrarium tenuerunt *in l. Acceptam. Cod. de vſur.*

Petitor in retrouenditione quando conſignare tenetur.

Attamen veritas hæc eſt, ad poſtulandam ſcil. retrouenditionem oblationem ſufficere. Verùm neceſſe eſt, vt in iudicio & realiter oblatio fiat, *l. Si reus paratus. in fin. ff. de procur.* niſi emtor accipere paratus ſit; hoc quippe caſu, vbi de verbis agitur, poſteriora conſiderantur: prout ait Bartolus in *l. fin. ante fin. ff. de diſtract. pignor.* Itémque ſi quis fructus lucrari voluiſſet: tum quippe vel reali ſolutione vel conſignatione * opus eſt. Omnia hæc tria dubia ſuperiùs propoſita ita reſoluta fuerunt Arreſto Burdegalenſi, quod datum 27. Iulij 1522. inter Petrum Liretum, Conſiliarium prædicto loco, & vxorem ipſius ab vna parte, & Robinetum Oculum ſartorem ab altera, qui obtinuit.

* Tutius eſt conſignare, idque non tantùm requiſit prædicta *l. Acceptam. Cod. de vſuru.* verum etiam Conſuetudines, quæ de retractu conuentionali locutæ ſunt, exempli gratia. Pictauienſis & aliæ, & in hac ſententia eſt D. Tiraquellus *in Comment. ſuo, de retract. conuentio. in d. Conſuet. Pictauienſi.* Conſuetudo Normandiæ repetitæ prælection s *anno* 1584 *art.* 503. ait, in retractu conuentionali retrahentem die aſſignationis offerre, conſignare, & actualiter pretium contractus deponere debere: alioquin eum non admittendum eſſe.

IV.

Tutor decretus appellans adminiſtrare nihilominus debet, niſi ſibi contumacia interuenіat.

Hodie ex Conſtitutione Regia, & Conſuetudine huius Regni iuris diſpoſitio obſeruatur, qua Tutores vel Curatores decreto dari, à quo appellant, adminiſtrare debere, & non obſtante ipſorum appellatione tutela onerari, *l. ſcire.* 13. *ff. de excuſ. tutor.* Nec priùs appellantes admittuntur, niſi, priùs ſententia executioni tradatur, vt ait Baldus *in rubr. de offic. Iudic.* Super eo dubium ortum fuit, vtrùm huiuſmodi diſpoſitio in ſententiis contumaciarum obſeruari debeat? Obtinuit, quod ſic, ſi vera contumacia appellantis ſit, & fraudulenter abſit: his enim duobus caſibus pro præſente & conſentiente haberi debet, *l. Properandum. § 1. Cod. de iudic.* Conſtitutio Regia defuncti Regis Franciſci eam in rem eſt, inter publicatas anno 1539. verùm ſi vera contumacia non ſit, neque manifeſtus dolus reperiatur, hæc ſententia non obſtāte appellatione executoria non erit. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 27. Aprilis 1534. Supérque eo notādum eſt, abſentem & non comparentem, Tutorem declarari poſſe, & per ſententiam tutela onerari cum decreto, vt id ei ſignificetur & denuntietur & iniungatur. vt ſe ſiſtat & ſolemne iuſiurandum præſtet. Prout notatur ad *l. penultim. C. de pericul. tutor. & ad l. Quinquaginta. Cod. de excuſat. tutor.* Prætereà, quamuis tutor de iure neque debeat, neque poſſit adminiſtrare, niſi priùs confecto inuentario: nihilominus id abrogatum eſt & aliter obſeruatur, vt ait Bartolus ad *l. 1. ff. de curat. bon. dando.*

V.

Res à tutore perperam dato geſta approbantur.

Ad hunc effectum notandum eſt, id quod huiuſmodi tutor adminiſtrans per prouiſionem feciſſet, locum habere & approbari debere, etſi dicatur, malè decretum fuiſſe, *l. 1. § item Pomponius. ff. Quod a falſo tutor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Decembris 1546.

Tutor

Digitized by Google

VI.

Tutor ſuo nomine obligatus, finita tutela, in bonis ſuis tenetur.

Tutor benè attendere debet, quomodo ſe obliget: nam ſi ſe tantùm ſuo nomine obliget, etiamſi tutela finita ſit, in bonis ſuis cogi poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 21. Martij 1540. aduerſus Tolardum extra tutelam conſtitutum, qui ſe debitorem conſtituerat in re quadam pupilli non nomine tutorio, verùm proprio ſuo nomine. Aliud eſt, ſi ſe vt tutorem tantùm obliget: quo caſu in bonis ſuis cogi non poteſt, ne officium illi damnoſum ſit, *l. Sed ſi quis. ff. quemadm. teſta. aper.*

Vide *Arr. 5. & 9. App. huius tit.*

VII.

Procurator à tutore conſtitutus, tutore mortuo nullã poteſtatẽ amplius habet.

Tutor quidam appellatus, cùm in Curiâ & hoc nomine litigaſſet, cùm pupillum ſuum pupillares annos exceſſiſſe videret, procurationem ſeu mandatum emittit, ad aduerſario ſuo denuntiandum, ſe tutorem ampliùs non eſſe: ſéque in hac qualitate deinceps non proceſſurum, & ſi ita ei videatur, curatorem appellato dari curet. Euenit, vt antequam hæc denuntiatio fieret, tutor moreretur. Appellans poſtulat, vt procurator prædicti tutoris curator in litem creetur. Procurator recuſat & ait, ſe Tutoris procuratorem eſſe, ſéque mortuo tutore à mandato liberari. Econtrà dictum fuit, Procuratorem à Tutore conſtitutum eiuſdem conditionis eſſe, ac ſi pupillus ipſe eum cõſtituiſſet. Lucius, qui procurator tutoris erat, allegat *l. Qui ſeruum ſuum & l. Si per epiſtolam. ff. de acquir. vel omitt. her.* ex qua, ſi per epiſtolam tutor alteri hereditatem pupilli adire iuſſerit, & poſt ſubſcriptam epiſtolam tutor moriatur antequam ex epiſtula is adiret, pupillus poſtea hereditati minimè obligatur, eum nequicquam acceperit, nec alius pro ipſo, neque pro herede habebitur. Inſuper, etſi minori de Curatore in litem proſpiciatur, velit vel nolit, nihilominùs neceſſe eſt, vt præſens ſit & eum requirat: quòd ſi eum poſtulare nolit, ad id cogitur. Dubium hoc diu Curiam detinuit, vt etiam quater congregata fuerit. Tandem Arreſto Pariſienſi 26. Nouemb. 1551. dictum fuit, à Iudice Regio Curatorem pupillo dandum, qui poſtea procederet. Difficultas non in ſimplici Procuratoris recuſatione acceptandæ curæ conſiſtebat, verùm in eo, quòd ei cura obtrudebatur, minore ipſomet id minimè flagitante, qui tamen nunquam in cauſa fuerat, ſed ipſius tantùm tutor ipſius nomine. Nam ſi præſens Procuratorem prædictum Curatorem ſibi dari poſtulaſſet, prædictus Procurator curam acceptare & iuſiurandum præſtare coactus fuiſſet, vt ait Faber ad *§. item inuiti. Inſt. de curator.* Præcipuè verò, quia antea in cauſa, de qua agebatur, Procurator fuerat. Abſque hoc, Curator in litem Procurator creari ſolet, cuius officium, æquè ac officium Aduocati, neceſſarium eſt, neque ſe ab eo excuſare poſſunt, quominùs parti litiganti inſeruiant, ſalario cõpetente conſtituto. Propterea Curatoris in litem onus declinare non poſſunt, quod iis non præiudicat, officio ſuo peracto, nominatim quòd ſatiſdatio *iudicatum ſolui* à iudice ordinario in iure abrogata eſt tam quoad Curatores, quàm quoad partes litigantes. Idem in aliis Curatoribus non foret, quibus certorum bonorum cura commiſſa, vel etiam hereditatis vacantis adminiſtratio iniuncta: nam ad hoc munus adhibentur viri rei œconomicæ periti, quibus nullius muneris neceſſitas incumbit, veluti Procuratori vel Aduocato. Atque huiuſmodi Curatores bonorum vacantium inuiti non creantur, verùm id muneris declinare poſſunt, prout expreſſè ait Vlpianus *in l. De Curatore. 2. §. Quæritur an inuitus curator fieri poſſit?* Caſſius ſcribit, *neminem inuitum cogendum fieri bonorum curatorem*, quod verius eſt, voluntarius itaquè quætendus eſt, niſi ex magna neceſſitate, & Imperatoris arbitrio id procedat, vt inuitus curator detur. *ff. de curator. bon. dando.*

Curator in litem inuitus datur.

Curator bonorum vacantiũ voluntarius eſſe debet.

VIII.

Teſtamenta & donationes inter perſonas prohibitas quã à minoribus in tutores collata.

Conſtitutione * defuncti Regis Franciſci I. publicata 1539. *art.* 131. & altera Regis Henrici filij ipſius, publicata menſe Martio 1549. expreſſè declaratur, omnes donationes tam teſtamentarias, quàm inter viuos à minoribus collatas in ipſorum Tutores, Curatores, fiduciarios, & alios adminiſtratores, pendente ipſorum adminiſtratione, nullas eſſe: pari ratione eaſdem, quę dolo in perſonas interpoſitas directè vel indirectè ad vtilitatem prædictorum Curatorum vergentes conferuntur. Dubium eſt, vtrùm donationibus bono ipſorum liberorum factis, huiuſmodi nullitas locum habeat? Quod ſatis pro affirmatiua definitum eſſe videbatur per *l. Quod dicimus. in pr. ff. De autor. & conſ. tutor.* Nihilominùs ſolenne Arreſtum Pariſiis datum de 27. Iunij anno 1547. inuenitur, quo è contrario *d. l. Quod dicimus*, quadantenus limitatur, inter Wilhelmum Craſſum ab vna parte, & Alyſiam Mariſſonam ab altera parte: quo declaratum fuit, quibus non ipſis donare poſſumus eorum liberis nos donare ſeu legare poſſe. Domini Carterius & Auberius celeberrimi Aduocati prædictæ Curiæ Pariſienſis tum temporis prædicti Arreſti duas notatu dignas rationes proponebant: Vnam, quòd moribus Franciæ generalibus patri per filium ſuum non adquiratur: Alteram, quòd res liberi tutoris vel curatoris datæ legatæ ad parentes, nonniſi mortalitatis ordine turbato, peruenire poſſint, & caſum aduerſamque hominum fortunam ſpectari, neque ciuile neque naturale ſit. Hæ rationes ad facti ſpeciem prędictæ Conſtitutionis accommodari poſſunt, æquè ac ad alios caſus, veluti maximè generales. Nihilominùs tamen difficile eſt, ex iis prædictam Conſtitutionem ita explicare poſſe, & interpretationem prædictæ legi contrariam inde deducere. Mihique videtur, ægrè validitatem huiuſmodi donationum defendi & ſtare poſſe, quantumuis à maiore 14. annis, minore verò 25. annis fuiſſent collatæ. Nam Conſtitutio non loquitur de pupillis, de quibus abſurdiſſimum & ſuperfluum foret Conſtitutionem feciſſe in actu. quem lex tanto odio perſequitur, veluti alienandi & diſponendi: qui nunquam admiſſus fuit, in quoſcunque tandem exercitus. Propterea prædictum Arreſtum citra offenſionem prædictæ Conſtitutionis intelligendum eſt, putà, de donationibus & diſpoſitionibus, quæ nominatim à lege vel Conſuetudine interdictæ ſunt.

V. Arreſtum 4. de donatio. ſuprà.

* Hoc Arreſtum deſumtum eſt ex Lucio *tit. de leg. & mortis cauſ. donatio. Arr.* 1. Sunt & alia ſimilia, vt ait Carondas *lib. 4. Reſponſ. cap.* 41. Verùm Choppinus ad *Con-*

ſuet.Par.lib. 2.*tit.* 3. *Art.*21.contrarium quoddam allegat de 24.Septembris 1522.V.Stephanum Bertrandum *in repetit.l.*, *Hac edictali.num.*12. *& ſeq.C.de ſecund. nupt.* V. Maynardum *lib.* 2.*cap.*95.96.97.98.99.*quæſtio.ſuar.*Conſuetudo repetitæ prælectionis Pariſienſis *art.*276. deſumta ex Arreſtis Curiæ vult,minores & alias perſonas in poteſtate alterius exiſtentes , non poſſe teſtari vel donare directe vel indirectè Tutoribus vel Curatoribus ſuis,vel ipſorum liberis, pendente adminiſtrationis tempore,& vſque quo rationes reddiderint.I.C.

IX.

Teſtamentum à minore quodam in vtilitatem filij Curatoris ſui conditum irritatum.

Rationes præcedente Arreſto allegatæ in Prouincia Conſuetudinaria maioris conſiderationis & momenti eſſent , quàm in Prouincia, quæ iure ſcripto regitur : præcipuè in Burgundia,vbi pater & mater liberis ſuis , niſi quò ad mobilia ipſorum & conquiſita attinet, ſuccedunt:& in hac bonorum ſpecie vltima ratio ſuperiùs poſita valet. Nihilominùs eo non obſtante,dubio huiuſcemodi in Parlamento Burgundiæ Diuionenſi exorto , inter Franciſcum Brietum,Benignum Brietum,Curatorem Ioannis Benigni & aliorum fratrum Brietorum,liberorum defuncti Hugonis Brieti, Conſiliarij in prædicta Curia, querelam mouentes ab vna parte, & Stephanum Couſinum , filium Petri Couſini,Conſiliarij in prædicta Curia , opponentem ab altera parte,propter bona morte defuncti Philippotij Brieri relicta,reſpectiuè prætenſa,putà,à prædictis querelam mouentibus, veluti heredibus ab inteſtato,& à prædicto opponente ſe heredem teſtamentarium defuncti dicente , eò quòd pater opponentis Curator defuncti fuit, & quamuis ante aditam hereditatem emancipatus fuiſſet,& quamuis ex Conſuetudine teſtamenta pro duabus tertiis omnium bonorum valeãt,nihilominùs nullo modo prædictis rationibus ponderatis , Arreſto, quod pronũtiatum inter Arreſta generalia prædictæ Curiæ Diuionenſis,14.Auguſti 1555. teſtamentum à prædicto defuncto in vtilitatem prędicti Stephani,filij prædicti Petri Couſini, Curatoris defuncti conditum,nullum , fraudulentum & abuſiuum declaratum & iudicatum fuit, & impetrantea in omnibus prædictis bonis manutenti cum condemnatione in expenſas inſtantiæ,damna & intereſſe ex turbatione procedentia: quæ expreſſa verba ſunt Arreſti, quo veritas Arreſti præcedentis patefieri poteſt,vel interpretatio eius à prædictis Carterio & Auberio allegata.

X.

Tutores in delicto minoris non reſpondent.

Tutor vel curator minorem ſuum in accuſatione criminali defendere non tenetur , neque accuſatores eum conuenire poſſunt. Iuxtáque ea in Camera Parricidali Pariſiis Arreſto die Veneris manè,penult.Ianuarij, anno 1544. Tutor quidam vel Curator temerariè conuentus loco minoris ſui carcere propter furtum detentus declaratus fuit,quia licet moribus, vt & rebus pupilli tutor detur,id tamen de expenſis & diligentia neceſſaria in inſtruendo pupillo , non verò de reſpondendo maleficij pupillaris nomine intelligitur:vt not.*in l.Cùm plures. §. cùm tutor.ff.De admin.tutor.*

XI.

Excuſatio ob numerũ quin-

Arreſto Pariſienſi 5.Ianuarij 1561,pro Stephano Bertaldo,Mombriſonij habitante,appellante à decreto Tutelæ ſibi mandatæ à Balliuio Foroſeguſienſi vel Locumtenente ipſius Particulari,liberorum impuberum defuncti Ludouici Clepperij Procuratoris Regij in prædicto Balliniatu,aduerſus Ioannem Tournonium , Dominum *de Forgerolles*,& Dominicellæ Franciſcæ Berarderiæ vxorem ipſius , viduæ defuncti, obſeruata fuit *l. excuſantur.in pr.ff. de excuſat. tutor.& §.*2.*Inſt.eod.tit.* eòque facto prædictus Bertaldus à prædicta tutela aduerſus parentum ipſius electionem & aduerſus decretum prædicti Locumtenentis,immunis declaratus ob expreſſam prædicti Arreſti rationẽ,quæ eſt, quòd tempore prædicti decreti prædictus Bertaldus quinque liberos habebat , & tempore Arreſti ſex.

que liberorum in tutore admittitur.

Prædictúſque litigans in expenſas cauſæ appellationis condemnatus , ſaluo eas à prædictis impuberibus & ſuper bonis ipſorum & aliter recuperandi iure, vt æquum eſt. Et videtur hanc poſtremam praxin de expenſis ſingularem quoque eſſe.

Expenſæ datæ tutoris in quem recidũt.

Nihilominùs prędictum Arreſtum pro excuſatione , compluribus paradoxum viſum fuit,etſi fundamento,vt ſuprà dictum, nitatur, itémque autoritate Imperatorum Veri & Antonini *in l.*1.*C.qui nu.lib.ſe exc.* Nam tam in Prouincia quæ Conſuetudine,quàm quæ iure ſcripto regitur , in Francia contrarium huiuſmodi Conſtitutionibus obſeruatum fuit. Idem Imperator Conſtantinus *in l.vlt. C.de his qui num. libe.lib.x.*patribus , qui filios vel filias quinque habuerint , decurionatus vel alterius adminiſtrationis publicæ,immunitatẽ tribuit:eò quod ſi in hoc numero ætatis legitimæ filius inueniatur,obeundis ſtatim pro ſuo patre muneribus applicetur. Quorum nihil hic obſeruatur , omnes quippe indiſtinctè nulla admiſſa excuſatione ad hæc vocantur. Vnuſquiſque videt, tutelam,de qua agitur,fauorabiliorem eſſe , veluti quæ à iure naturali procedat.

XII.

Salaria tutorum quando debeantur & adiudicari poſſint.

Arreſto 5.*tit.*12.*de Salariis,taxis &c.lib.*6. ſuprà,notatur,tutores expenſas, quas fecerunt in officij ſui exercitio,recuperare debere , at non operæ ſuæ pretium & ſalarium. Id intelligendum eſt,ſi relatis in ipſorum rationes prædictis expenſis,referre quoque poſſunt id, quod ſoluerunt iis,quorum opera in prædicto exercitio vſi fuerunt, veluti ad exigenda debita , defendenda & conſeruanda iura pupilli aliáque negotia expediunda, prædictæque expenſæ iuſtæ & æquæ ſint , neque pro ſalario tutoris , verùm pro expenſis neceſſariis rationibus inferendum. Inprimis ſi tutor ſenex eſt vel aliis negotiis occupatus,& cogatur negotia pupilli ſui aliis cõmittere,qui ea melius & magis dextrè expedire poſſunt. Hanc ad rem Seneſchallus Aruerniæ ſententia ſua,4.Februarij 1550.inter Ludouicam Fræſiam petitricem reddendarum rationum ab vna parte,& Wilhelmum Alardum , olim tutorem ipſius,reum ab altera, inter plurima ſententiæ ſuæ capita prædictum Alardum tutorem reliquatorem,ſalariis ab ipſo petitis prædictæ tutelæ nomine ſubmouit,& tamen decreuit, ei accepto ferendas duodecim denarios in ſingulas libras debitorum ab ipſo acceptorum. A quo partes reſpectiuè ad Parlamentum appellarunt, vbi Arreſto de 17.April. anno 1564.ante Paſcha dictum fuit,appellationibus & eo à quo appel-

latum

latum fuerat, in irritum deductis, prædicto Tutori adiudicari ſalarij ſui nomine ob prædictam videlicet tutelam adminiſtratam, tàm ob exactâ debita ſummam centum librarum. Ex quo videre licet, Curiam, cùm iniquum fore deprehenderet, prædictum tutorem, qui in propria ſua perſona, non adhibita alterius opera tutelæ onus ſuſtinuit & adminiſtrauit, nominatim in colligendis & exigendis debitis, ſalariis ſuis priuari, æquius verò ei vnicum ſolidum pro libra prædictorum debitorum acceptorum adiudicari, ea cumulauit & è duabus prædictæ ſummę centum librarum vnam æſtimationem iniit & adiudicationem fecit: verùm non ideò, vt expreſsè id in conſequentiam trahi vellet & ſalarium tutori adiudicari ęſtimari: hoc quippe directò aduerſus diſpoſitionem iuris communis foret.

V. Guidonem Papam *quæſt.* 68. & Maynardum *libr.* 6. *ſuar quæſt.* 10. *cap.* 55 & quæ notaui ad *Arr.* 5. *tit. de Salariis, lib.* 6. ſuprà I. C.

XIII.

Tutores non debent vſuras pecuniæ debitorum præſcriptorum & nõ idoneorum factorum pendente tutela.

Eodem Arreſto, 17. Aprilis 1564. quo reformata fuit prædicta ſententia, dictum fuit, loco eius, quòd prædictus Alardus tutor per ſententiam, à qua appellatum fuerat, ſimpliciter ad ſeſe onerandum in rationibus ſuis pecunia cuius in rationibus ſuis mentionem non fecerat, & ad inſcribendam eam, ratione duodecim denariorum in ſingulas libras cõdemnatus fuerat: eum condemnari tantùm in vſuras prædictæ pecuniæ omiſſæ ratione duodecim denariorum in ſingulas libras, idque à die putatarum rationum ſuarum, 14. annis ante prædictum Arreſtum, eo non comprehenſis præſcriptis debitis, & aliis debitis ab huiuſmodi, qui conſtante prædicta tutela non idonei & non ſoluendo extiterunt: quorum debitorum vſurarum nullum augmentum prædictus Alardus faciet, verùm tantùm ſortis principalis prædictorum debitorum. Hoc Arreſto tutor ſatis mulctatur, quòd debitis præſcriptis & pendente tutela non idoneis factis oneretur, loco ſortis: nulla prædicti emolumenti diminutione. Quantum ad reſiduum, cuius nomine vſuras referre à putatis rationibus ſuis oneratur, debita erant, quæ etſi non acceperat, idonea tamen erant. Qui duo articuli valdè notandi ſunt.

XIV.

Remiſſiuum.

Suprà *tit. de ceßione bonorum cap.* 13. docta peroratio & notatu digniſſimum Arreſtum extat, tutorem ſcil. ad ceſſionem bonorum faciendam pro reſiduo rationum ſuarum non admitti.

XV.

Mater liberis ſuis tutorem dare procurare cogitur: alioquin vt tutrix reſpondebit.

Vt ſupra *cap.* 4. dicitur, mater liberorum ſuorum tutela, niſi velit, onerari non poteſt: nihilominùs veluti Tutrix pro liberis ſuis conueniri poteſt: quod ſi renuat, ei iniungetur, vt intra menſem aliúdve tempus de tutore creditoribus proſpiciat, quem conuenire poſſint, cum intimatione, quòd ſi intra prædictum tempus eum denominare neglexerit, ea reſpondere & veluti tutrix procedere tenebitur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, 10. Iunij 1567.

XVI.

Frater maior tutor eſſe debet fratris ſui pupilli.

Ex defectu matris ſi renuntiauerit, aut minor ſit, aut defuncta, & frater pupillo maior ſit, ad proſpiciendum fratri ſuo pupillo de tutore intra tempus decretum & præfinitum cogendus eſt: alioquin ſi prudens ſit & non deſpectus, veluti tutor procedere cogetur, iureiurando priùs coram ordinario præſtito. Ita iudicatum & decretum fuit Arreſto Tholoſano in peroratione quadam de 24. Iulij 1567.

XVII.

Doctor Medicinæ à tutela excuſatur.

N. pro appellante Præfecti Pariſienſis ait, tutelã munus publicũ eſſe, nihilominùs Carpentarium eo liberatum & exoneratum fuiſſe, à quo appellaſſet & concluſiſſet. Durantius pro domino Carpẽtario dixit, eum Doctorem Medicinæ & Profeſſorem Philoſophiæ eſſe, propterea à tutelæ onere excuſari debere. Id quod Præfectus Pariſienſis cognouiſſet. Arreſto Pariſienſi 8. Ianuarij 1564. appellatione citra mulctam & expenſas in irritum deducta, decretum fuit, id à quo appellatum fuerat, effectum ſortiri oportere, ne tamen in conſequentiam traheretur.

V. Arreſtum XI. ſuprà & ad hoc notata.

XVIII.

Generalis ſubſidiorum à tutela immunis.

Loiſelio pro nonnullis cognatis appellantibus ab eo, quòd Præfectus Pariſienſis dominum Sanguinum Generalem Subſidiorum, onere tutelæ exemptum & immunem declaraſſet, ob Generalis munus, quod ſuſtinebat, & Choppino pro prædicto Domino Sanguino appellato, perorantibus, Arreſto Pariſienſi dictum & decretum fuit, id à quo appellatum fuerat, effectum ſuum ſortiri oportere, & prædictus appellatus immunis declaratus, de 13. Iunij 1569.

XIX.

Tutor quò ad reliqua rationum ſuarum neque laxamentum neque dilationem exigere poteſt.

Tutor vel curator pro reliquis rationum ſuarum non admittitur, ſi dicat, ſe ea ſoluturum, quando pupillus maior erit, vel pupilla nupſerit: interea verò redituum ratione duodecimaria ſoluturum. Nam, dummodò adultus aut adulta ſit, præcisè ſoluere tenetur, neque ad prædictam dilationem admittitur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 15. Decembris 1579. pro Domincella quadam octodecim vel nouemdecim annorum, appellata, aduerſus Tutorem ipſius appellantem à Balliuio Veromanduorum.

XX.

Dux equitum à tutela excuſatur.

Dux equitum quinquaginta cataphractorum appellans à Balliuio Cenomanenſi, ab onere tutelæ ſibi delatæ, ex priuilegio militari immunis declaratus fuit, Arreſto Pariſienſi 5. Februarij.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum V.

I.

Suſceptor decimarum à tutela excuſatur.

SVſceptor decimarum, veluti Regiis ratiociniis obnoxius, idoneus non eſt & à tutela excuſatur. Iudicatum 14. Iulij 1574. pro Suſceptore Carnutenſi, perorante Marionio.

II.

Mater electa tutrix cautionem non præ-

Mater tutrix electa nullam cautionem præſtare tenetur, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Ianuarij 1565. aduerſus prætenſam

ſtat: ad ſecundas nuptias cõuolans tutelã amittit.

Conſuetudinem Comitatus d'Eux. Conuolans ad ſecundas nuptias tutelam amittit, non verò pater: Iudicatum 15. Ianuarij 1579. Educationem tamen non amittit, *l.1. ff. vbi pup. educa.* Arreſto 6. Iunij 1578. pro vidua domini de Turre.

III.

Fideiuſſor tutoris quomodo ſibi proſpiciat, ſi is facultatibus labatur.

Fideiuſſor tutoris, cùm eum facultatibus labi & malè adminiſtrare videt, poſtulare poteſt, vt indemnis præſtetur, aut nouam electionem fieri. Iudicatum 16. Ianuarij 1578. B.

IV.

Adminiſtrans bona minoris non electus rationes reddit.

Quidam, cùm non electus, ſed tanquam negotiorum geſtor, bona nepotis ſui adminiſtraſſet pietatis ratione: ad reddendas rationes tutelæ condemnatus, rurſus in cauſa appellationis in multam condemnatus fuit, quia ſe ingeſſerat. Iudicatum 3. Decembris 1571.

V.

Tutor quando ſuo nomine teneatur.

Tutor ſuo nomine condemnatus, eò quòd bona minoris non indicaſſet & declaraſſet: Arreſto 27. Aprilis 1530. Item ſuo nomine in expenſas litis bono ſuo intentatæ tenetur. Arreſto anni 1531. aduerſus Creuecœur, contutorem ſuum non ſoluendo dicens.

VI.

Hypotheca ob adminiſtratione incipit, ex ea electionem procedat.

Tutore ante electionem tutelam gerente & adminiſtrante, quo ad redditionem rationum, hypotheca à die adminiſtrationis, nec tantùm prædictæ electionis & dationis incipit. Iudicatum Arreſto generali, quod pronuntiatum ante Paſcha 1574. à D. Harlæu.

VII.

Surditas ſimplex à tutela non excuſat, neque Doctor Medicinæ.

Surditas à tutela non excuſat, ſi perſonæ ſeu tutori dato non impedimento ſit, quominùs negotia ſua ritè expediat, prout iudicatum fuit 7. Iunij 1575. Doctores Medicinæ hodiè à tutela non excuſantur. Attamen D. Carpentarius excuſationem hoc titulo & immunitatem obtinuit, 8. Auguſti 1564. Conſiliarij Curiæ excuſantur, Arreſto 2. Martij 1493. Oſtiarij Curiæ, Arreſto 8. Februarij 1534. Ij qui contribuerunt vigore Edicti *de Franchiſiis* anno 1603. verificato in Curia Parlamenti & Subſidiorum, quæ cautela fuit pecuniæ inueniendæ. V. de immunitate propter numerum 5. liberorum, Arreſtum quod retulit Carondas *lib.3. cap.68.* I.C. Et de immunitate Oſtiariorum Curiarum ſupremarum, propter aſſiduum & continuum ipſorum miniſterium, quo Curiæ eus inſeruire oportet, Arreſtum Tholoſanum de 20. die Ianuarij 1583. quod refert Maynardus *lib. 2. ſuar. queſtio. cap. 32. & Art. 17.* & ſequentes huius tituli. I.C.

Conſiliarij, Oſtiarij Curiæ excuſati.

VIII.

Mater non tenetur liberorum ſuorum legitimorum tutelam ſuſcipere.

Mater legitimam liberorum ſuorum tutelam ſuſcipere non tenetur, ſi nolit: verùm eam ſemel ſuſceptam derelinquere non poteſt, niſi ad ſecundas nuptias vel alias conuolauerit. Ita iudicatum fuit Arreſto Parlamenti ad Turonenſes tranſlati, 7. Februarij 1597, dictúmque fuit, matrem prò qua Conſtantius perorabat, tutelam à ſe ſuſceptam & adminiſtrari cœptam cõtinuare oportere, vſque quò liberis ipſius de alio tutore proſpectum fuiſſet, ea ad ſecundas nuptias tranſeunte. I.C.

IX.

Curator quomodo autem minorum ... ſuo nomine teneatur.

Curator puellæ heredis ex beneficio inuentarij ſuo nomine ſummam à ſe matrimonij cauſa promiſſam ſoluere debet, ſi bona prædictæ puellæ tantum non valeant. Arreſto Pariſienſi, 2. Martij 1577. quod allegat Carondas *lib.7. Reſponſ. cap.25.*

X.

Ruſticitas tutorem excuſat ab eo quod minorum pecuniã ſub vſuris non dederit: ſed nomina debitorum à præſtare debet ſi non diligentiam adhibuit.

Ruſticitas tutoris eum excuſat, quod pecuniam pupillarem ſub vſuris non collocauerit & mutuam aliis dederit: Arreſto Pariſienſi 19. Aprilis 1574. quod allegat Choppinus *lib. 1. de priuil. ruſticor. par. 1. cap.5.* Neque tutor & curator tenetur vel adſtringitur nomina pupillorum idonea reddere, dummodò diligentiam debitam præſtiterint, vtpote qui nonniſi de hoc, quod prætermiſerunt, reſpondere teneantur, *l. 57. ff. de adminiſtrat. tutor.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi & Tholoſano, hoc refert Maynardus *lib. 3. ſuar. quæſtio. cap. 55.* I.C.

XI.

Nominatores tutorum quomodo idoneos tutores præſtent.

In *quæſt. 21. notab. mear. quæſtio. Iuris, editio. poſtrem.* Arreſtum quoddam, quod pronuntiatum in purpura à D. Præſide Briſſonio inter pronuntiata Beatæ Virginis, 14. Auguſti 1587. retuli, quo iudicatum fuit, electoribus & nominatoribus tutoris ſufficere, ſi eum manifeſtò idoneum tempore nominationis elegerint, ſic vt in ſubſidium non tenerentur, quo caſu tutor non ſoluendo poſtea fiat & tempore finitæ tutelæ ſit. Facti ſpecies cum argumentis & rationibus partium plenè inibi referuntur, vbi Lector curioſus & ſtudioſus ea videre poterit.

Nominatores non tenentur, etſi tutores non ſoluendo ſint, neque cognati ...

Et fortioribus in terminis iudicatum fuit, nominatores reſpondere non teneri de idoneitate tutoris, etſi ſoluendo non fuiſſet, nominatum tempore nominationis, ad perorationem, 14. Decembris 1600. ſuper appellatione quadam Seneſchalli Salmurienſis. Prædictúmque Arreſtum refertur *in fine prædictæ quæſtionis*, quod hîc plenè inſeram, cùm illud poſt editionem Collectionis meæ recuperarim.

Inter Iacobum Dupareum, Ludouicum Pulchrum, Thomam Bernardum, Oliuam Fouquetellum & Renatum Mouſſonium appellantes à ſententia quadam data à Seneſchallo Salmurienſi vel Locumtenente ipſius, 24. Iulij 1598. ab vna parte: & Florentium Lambatinum, tam ſuo nomine, quàm velut Curatorem ad litem Ioannis Lanij appellati ab altera: Sic tamen, ne hæ qualitates præiudicare poſſent. Poſtquàm Girardus pro cognatis appellantibus à condemnatione ipſorum, in appellatione ipſorum concluſit. Morellus pro vidua, quæ ad liberandum condemnata fuit, pariter in appellatione concluſit. Chauuellus pro appellato ſuper concluſionibus appellantium, vt abſoluerentur, vtpote qui de idoneitate tutoris nominati poſtea non ſoluendo facti non tenerentur, viduáque renuntiaſſet: appellatus è contra aſſeruiſſet, eum tempore nominationis non ſoluendo, malúmque & prodigum patremfamilias fuiſſe, & electionem in fraudem factam *. Seruitius pro Procuratore Catholico Regio, controuerſiam iudicatam fuiſſe, Arreſto quod pronuntiatum in purpura à defuncto D. Barnaba Briſſonio Præſide, nominatores non teneri debere de facto tutoris non ſoluendo facti. alioquin cognatos non repertum, qui Tutelæ delationi adſiſtere vellent. Curia appellationes & id à quo appellatum fuit, in irritum deduxit, & partes

** Nota ... quod, ... cognati ſoluendo ... ſtetent, & tutor electus, ... non eſſet.*

Curia & lite dimiſit: eo facto cognati exonerati. Factum in Parlamento 14. Decembris 1600.

Signatum du Tillet.

Simile præterea iudicatum fuit Arreſto, quod datum ad productionem, 5 Iulij 1603 pro quodam nomine Rogerio & conſortibus nominatoribus. & 18. Auguſti 1603 perorante Choartio pro nominatoribus cuiuſdam Tutoris nomine Pinelli Ciuitatis Pariſienſis.

V. D. Choppinum *ad Conſuet. Par lib. 1. tit. 7. numero* 11. Maynard. *lib 6. quæſtio. cap.* 55. I.C.

XII.

Tranſactio à tutore cum minore facta quando valida.

In quæſtionibus 22. 27. & 28. clarè demonſtraui, tutores ſcilic. ſiue pater ſiue alij ſint, validè cum pupillis ſuis ſuper reddendis rationibus, non viſis & redditis rationibus tranſigere non poſſe, niſi Tutor antea rationes ſuas ſubduxerit, exhibuerit, & cum inſtrumentis iuſtificationis communicauerit: eo quod, quemadmodum noua Conſuetudo Pariſienſis *artic.* 276. conſtituit, tutor ſemper tutor eſt, vſque quò rationes reddiderit: & Conſuetudo Britanniæ *artic.* 517. inſuper ait, vſque quò tutores rationes reddiderint, & iis quorum tutelam adminiſtrarunt, bona, inſtrumenta & documenta reſtituerint, etſi maiores ſint: adeò vt ab huiuſmodi tranſactione minores facilè beneficio Principis reſtituantur *. Verùm maior quæſtio maiúſque dobium eſt, vt ſciatur, intra quod tempus? D. Valla *in docto ſuo tractat. De rebus dubiis tit.* 2. *not.* 1. ait, minorem eò venire & reſtitui poſſe intra triginta annos à die maioris ætatis, ob nullitatem contractus, id quod D. Carondas * ſecutus eſt ante editionem prædictæ meæ collectionis Arreſtorum & Quæſtionum, vbi refero in prædictis *quæſtionibus* 27. & 28. Arreſtum quoddam ſolenniter datum in 3. Camera Inquiſitionum, 19. Ianuarij 1602, inter Claudium Robinetum & conſortes appellantes à Balliuio Bituricenſi vel Locumtenente ipſius Vxellodunenſi: & Ioannam Huriotiam vxorem Hectoris Paſtoralis appellatam, quod pro indubitato ac certiſſimo axiomate obſeruari oportet, minorem ſcilicet, qui cum tutore ſuo ſuper rationum redditione tranſegit, poſt decennium, numerando à die maioris ætatis ſuæ, ad beneficium reſtitutionis petendum aduerſus huiuſmodi tranſactionem non admitti. Quæſtio hæc, meo iudicio, digna lectu eſt, & cauſa, qua Curia mota, in Arreſto Rambouilleriorum, quod datum poſt perrogatas omnium Camerarum ſententias.

* Peleus *in actio. ſuis forenſibus lib.* 3. *cap.* 36 et de re Arreſtum refert de 7. Martij 1601. & *lib* 7. *cap.* 11.

* *Lib* 6. *cap.* 68.

XIII.

Minor tutorem, qui geſſit, conueniet, & cum diſcutere debit, antequam conueniat, qui nô geſſit, conuenire poſſit.

Duo tutores minoris cuiuſdam eliguntur, quorum vnus ſolus bona minoris conſentiente altero adminiſtrauit, minor vtrumque ad reddendas rationes & ſoluenda ſibi reliqua, cùm 25. annos iam attigiſſet, conuenit, is qui non geſſit, aſſerit, minorem debere eum tutorem conuenire, qui geſſit, *l. vlt. Cod. ſi tut. vel curat. non geſſer.* Minor econtrà excipit, hanc actionem in ſolidum dari & competere, tutorem vtrumque coniunctim fuiſſe electum, ac propterea vtrumque in ſolidum teneri, ſaluo vni aduerſus alterum regreſſu, *l.* 1. *l. A tutoribus* 33. §. *Heredibus. ff. de adm. tutor.* ait inſuper allegatam *l. vlt.* & alias huius materiæ loqui de caſu, quo tutela à Iudice qui eam detulit, diuiſa fuerit, vel diſpoſitione teſtatoris. Carondas Arreſtum quoddam refert *lib.* 2. *Reſponſor. cap.* 134. quod datum pro minore aduerſus duos tutores in ſolidum condemnatos, ſaluo iis regreſſu. Verùm *in libro de Reſultatu & Arreſtis* I. Cameræ Inquiſitionum, quod D. Bietus Conſiliarius in Curia digniſſimus huius copiam mihi fecit (cùm de hac materia diſſereremus) Ego contrarium iudicatum fuiſſe reperio, Arreſto, quod datum in prædicta Camera, 30. Auguſti 1601. in lite inter Petrum Ballonium appellantem, dictúmque fuit, inter tutores, contra quos actio in ſolidum competit, prius eum, qui geſſit, diſcutiendum eſſe, I.C.

XIV.

Tutor ſurrogatus in ſubſidium non tenetur pro tutore principali.

Dubitatum fuit, vtrùm tutor patri legitimo filij ſui tutori ſubſtitutus, ad conficiendum inuentarium, & ad actiones patris aduerſus filiũ ſuſcipiendas, in defectum tutoris principalis, in ſubſidium teneatur? Iudicatum fuit, eum non teneri, eò quòd nihil geſſerit, neque in ſolidum obligatus fuerit. Arreſto, quod datum ad productionem, 7. Septembris 1604. pro minoribus de N·geon propè Pariſios appellantibus. Peleus id plenè ac prolixè refert *in quæſtio. ſuis illuſtribus cap.* 20. I.C.

XV.

Tutores & Curatores de negligentia ſua tantùm tenentur, non verò debita minorũ præſtare idonea.

Tutores & Curatores non tenentur debita minorum idonea præſtare, ſed de diligentia tãtum, quam circa ea exigenda adhibuiſſent, fidem facere & ſi approbatum fuerit, eos tutores aliquid per dolum vel culpam prætermiſiſſe, hoc ab ipſis præſtari debet, *l.* 57. *ff. de adminiſtr. tutor.* Ita iudicatum fuit Arreſto, anno 1580. in Parlamento Pariſienſi, & Tholoſano, 17. Iunij 1585. quæ refert Maynardus *in quæſtio. ſuis notab. lib.* 3. *cap.* 55. I.C.

XVI.

Tutelam magis perſonæ, quam bonis dari.

Ioannes Rinquerius pro quo Albertus perorabat, ſententia à tutela liberorum minorum Ludouici Portonij ſuorum proximorum cognatorum, liberatus fuerat, propter excuſationis ſuæ cauſas, quas propoſuerat, quòd cognati tandem inter ſe conueniſſent, vt quatuor de numero ſuo eligerentur, quorum ſingulis dandus eſſet, vnus minorum liberorum, vt in domo ipſius aleretur & educaretur: præterea quintus eligeretur, qui bona adminiſtraret, quique ſingulis prædictis quatuor cognatis diſtribueret, quod ad alimenta prædictorum minorum & ſuſtentationem neceſſarium foret. Iuxtáque hoc conſilium, prædictus Ioannes Rinquerius electus fuit, vt vnum horum pupillorum in domum ſuam reciperet, & ita de aliis cognatis, quorum aliqui æquè à tutela excuſati fuerant, ac prædictus Rinquerius, & tamen ipſe ſolus hoc alterum onus acceptare noluit, & cùm ſententia Seneſchalli Caſtelleraudij vel Locumtenente ipſius coactus fuiſſet, ab eo appellauit. Ac dicebat, à ſententia, qua à tutela excuſatus fuerat, appellatũ minimè fuiſſe, ſecũdam hanc ſententiam primæ contrariam eſſe, neque attendendum eſſe, adminiſtrationem bonorum ſibi traditam non fuiſſe: eo quòd tutela magis perſonæ, quàm rebus ſeu bonis detur, & ad excuſandum tutorem, neque numerum neque qualitatem facultatum inſpici, verùm liberorum. Ego contrà pro Valentino *de la Vau* & conſor.

tibus dicebam, non hanc quæſtionem eſſe, putà, vtrùm appellans ad acceptandam tutelam quandam cogi poſſet, quæ onus adminiſtrationis & reddendarum rationum, & multa alia pericula, quæ quiſque facilè detrectat, continet: verùm duntaxat, vtrùm recuſare poſſit, vt apud eum moretur & educetur pupillus, non ſuis ſed pupilli ſumtibus, & hanc ad rem repræſentabam, quod reuera Prætor olim, ſi quis recuſaret, pupillum apud ſe educari, non pollicebatur ſe coacturum, ait Vlpianus: hoc eſt, hoc reſpectu, Prætor Edicto ſuo nullam mentionem faciat, vtrùm coacturus eſſet vel non coacturus eos, qui hoc officium recuſarent: neque vtrùm hac in parte, veluti in tutoris datione, excuſatio valida ſit vel non. Verùm colligi poſſe rationem ex Vlpiano ipſo, *l.1.§.1.vbi pupill.educar.* & ex Imperatore Alexandro *C.eod.tit.* putà, Prætorem ita edixiſſe, non quidem quòd æſtimaret, id iniquum eſſe, neque fieri debere, vt videl. cogerentur homines, vt hoc onus æquè ac tutelam vel aliud officium publicum ſuſciperent: verùm, quòd non præſumeret quemquam quantumlibet extraneum, ſe ab hac ſola habitatione eximere velle, quæ potiùs officium naturale, charitas & humanitas quædam, quàm onus eſt, nec tam munus, quàm officium pietatis, nulli rerum adminiſtrationi, nullis reddendis rationibus obnoxium. Prætorem quoque id ſolum in inquiſitione collocaſſe, expediátne hic, quàm illic pupillum potius educari. Item, Vlpianum & Alexandrum exertè & expreſſè definire, quantum ad cognatos, hos abſque vlla excuſatione, pupillos apud ſe admittere cogi poſſe: verùm quantum ad extraneos, hos ad id non cogi, niſi priuatione beneficiorum, quæ à patre vel matre prædictorum minorum teſtamento accepiſſent. Legem, imò potius vſum & loquendi conſuetudinem inter nos, qui Chriſtiani ſumus, hanc appellationem parentum (id eſt cognatorum: ſic enim Gallicè cognati omnes vocantur, *parents*) aliis quoque perſonis, quàm patri vel matri communicare & tribuere, eo fine, vt non niſi nudum nomen gererent, verùm vt iſtius nominis officia naturalia præſtent, à quibus id longè remotum eſt, nolle pupillum apud ſe educari. Ciceronem *in Verrem*, per ordinem dictionum coniunctionis, quibus vſus eſt, cùm ait, quòd pupilli primùm commendātur tutoribus & propinquis, tum legibus, tum æquitati Magiſtratuum, optimè (vt in omnibus aliis) poſteritati commonſtraſſe, id ſolis cognatis conuenire, ad quos propriè cura & ſollicitudo & tuitio minorum, qui eos cognatione attingunt, ſpectabat: & Legis atque Magiſtratus prouiſioni locum non eſſe, niſi in ſubſidium, hoc eſt, poſt ipſorum defectum vel negligentiam. Quicquid dicatur, tutorem perſonæ, non rebus dari, nihilominus cauſam vtramque coniunctam eſſe, & ob amplitudinem & diuerſitatem patrimoniorum plures tutores nominatim Romæ dari ſolitos, vnum rebus ſeu bonis alicuius prouinciæ, alterum rebus in altera prouincia ſitis, ac quando diceretur, tres Tutelas à quarta excuſare, tum numerum liberorum non inſpici, verùm numerum tutelarum. Conſequenter iſtud nihil pro appellante facere, qui excuſatus fuiſſet à tutela: cùm quæſtio hîc non ſit de tutela vel munere redditioni rationum obnoxio. Attamen cauſa mea cecidi, dictumque fuit, appellantem excuſandum, iuxta primam ſententiam, à qua minimè appellatum fuerat. 17. Februarij 1565.

Deſumtum ex perorationibus D. Aerodij. I.C.

XVII.

Cauſa quædam mihi demandata fuit, ſeu cauſam quandam ſuſcepi perorandam pro Dominicella Ludouica Loüeria Caluiſſōnia appellante à Seneſchallo Aruerniæ, aduerſus Chriſtophorum Chalanſonium Scutiferum. In hac cauſa quæſtio hæc vertebatur, vtrùm mater vel auia (quæ ſola ex omnib. mulieribus tutrices & curatrices eſſe poſſunt) cogi poſſint ad tutelam ſuſcipiendā: & vtrùm ipſarū reſpectu hoc officium peræquè neceſſarium ſit & tale, vt citra legitimas excuſationis cauſas, pariter vt in virilibus tutelis obtinet, recuſari non poſſit. Occaſio litis oriebatur ex *artic.* quodam *Conſuetudinis Aruerniæ*, cuius hæc verba ſunt: *Mater 25. annorum, tutrix & adminiſtratrix ſuorum liberorum minorum eſt, ſi velit.* Conſequenter, quamuis mater declaraſſet, ſe tutelam vel curam filij ſui acceptare nolle, attamen, quòd à cognatis nominata & electa fuiſſet, Iudex decreuerat, eam iuſiurandum præſtare oportere, à quo appellauit. Ego dicebam, vt meliùs intelligatur, vtrùm Tutela, cuius mater & auia capaces factæ fuerunt, eiuſdem naturæ ſit cum illa, quæ plerumque viris defertur, munus æquè perpetuò neceſſarium, occaſiones conſiderandas eſſe, ob quas communi omnium nationum conſenſu, fœminæ generaliter, vt abs reliquis ciuilibus ac publicis muneribus, ita à tutela remotæ ſint? Quantum ad Romanos, (quos vtique duodecim aliarum gentium vice cenſere poſſumus) vulgatū eſſe ex Cicerone *pro Cæcinna, pro Flacco, pro Muræna, in Topic.* fœminas fuiſſe in perpetua tutela parētū aut fratrū aut maritorum: adeò vt neque priuatim neque publicè quid gerere poſſent ſine tutore auctore: quod inſtitutum & Cato apud Liuium *decad. 4. lib. 4.* laudat. Quantum verò ad Ciceronem, valdè * conqueritur is, hanc adeò ſanctam Conſuetudinem inuentionibus & ſubtilitatibus Iuriſconſultorum aliquo tempore violatam fuiſſe. Quicquid ſit, maximum priuilegium illud, maximúſque honor quo Octauius*, omnibus ciuilibus bellis fine impoſito, Liuiam vxorem & Octauiam ſororem efferre & decorare voluit, iſtud eſt quod facultatem liberam ipſi permiſit diſponendi de bonis ſuis citra tutoris authoritatem: ſatis comprobat, quàm aliud contrà religioſè obſeruaretur. Hoc iure Romani adhuc tempore Iuriſconſultorum noſtrorum vſi fuerunt. Nam Vlpianus *in fragmentis ſuis tit. de tutelis* ſcripſit, *maſculis impuberibus tutores dantur, fœminis tam impuberibus quam puberibus.* Hinc dicebam, peculiarem rationem, qua Romani moti fuerunt, ne onus tutelæ fœminis imponerent, imò etiam matri, euidentiſſimam fuiſſe: putà, eò quòd fieri non poterat, vt ea, quæ in perpetua tutela erat, alios in ſua tutela haberet, quorúmque tutela non niſi certi temporis erat. Quantum ad Græcos, veriſimile fuiſſe, eos pari ratione ductos, tam quòd in omnibus libris nullum exemplum extitet, fœminam tutricem fuiſſe, quàm quod Romani

Tutela munus eſt neceſſariū in matre & auia.

* in d. Oratio pro Muræna.

* Octauius) Vid. Dion. lib. 49.

Digitized by Google

mani maiorem partem duodecim ſuarum tabularum ab iis deſumſerunt. Verùm quantum ad noſtros veteres Gallos, certum eſt, eos hoc iure vſos fuiſſe: eo quod ex Cæſare *lib. 6. de bello Gallico* diſcimus, maritos huiuſmodi poteſtatem in fœminas ſuas habuiſſe, cuiuſmodi olim Romani habuerunt, id eſt, vitæ & necis. Verùm ratio vniuerſalis & ea ipſa, ob quam Romani fœminas ſuas in perpetuam tutelam dabant, eſt infirmitas ſexus & ignorantia negotiorum ritè expediendorum: & (vt Vlpianus *d. tit. de tutel.* ait) propter ſexus infirmitatem & propter forenſium rerum ignorantiam: non quia non habeant iudicium, vt hanc ad rem Iulius Paulus Iuriſconſultus *in l. cùm Prætor, 12. §. penult. ff. de iudic.* ait: ſed quia hoc munus reuera virile officium eſt, hoc eſt, prout id optimè interpretatur Tryphoninus *in l. vltim. ff. Qui petant. tutor.* officium virilis animi, in quo & acri iudicio & ſumma prudentia & vſu rerum forenſium opus ſit. Item conſiderari id quod lex matri conceſſit & in quo ea voluit, vt officium eius pium & maternum verſaretur, id verò fuit in petendo tutore, in re quæ facti eſt, quæque affectiunem & charitatem matris erga liberos ſuos externè demonſtrare debet: ſed ſemel dato tutore ad eius poſtulationem, neque quicquam ampliùs periculo illius eſſe lex voluit, neque à matre exigit, vt ſuſpectum tutorem neceſſariò poſtularet, *l. 1. C. ſi mat. indemn. præſtiter.* Et qua de cauſa Iuriſconſultus *d. l. vlt. qui peta. tutor.* ait? quia hoc ipſum diiudicare benè an malè tutor adminiſtret, in magna conſideratione verſatur, & in ea re virili animo opus eſt. Ex hac generali occaſione & ea, quam peculiariter hic ipſarum reſpectu attigimus, Romani fœminam, etſi mater foret, adeò tutelæ incapacem æſtimarunt, vt quamuis maritus ei teſtamento tutelam liberorum ſuorum cõmunium mandaſſet, & quamuis Prætor voluntatem patris ſecutus decretum ſuum interpoſuiſſet: attamen id omne pro nullo habebatur per *l. Iure noſtro. 26. ff. de teſtamen. tut.* Eáque ratio eſt, quare alio iuris loco ſcriptum legimus, moribus ſcilic. officia ciuilia adempta ſunt fœminis, & pleraque ipſo iure non valent, *l. 1. §. 1. ff. ad Velleian.* Et quantum ad id quod vulgò dicimus, Tutelam & cuſtodiam liberorum noſtrorum ad nos ſpectare, excipiebam, id intelligendum eſſe de tuitione & defenſione communi omnibus animantibus, de qua Cicero *lib. 1. de Officiis* loquitur, cura quædam eorum quæ procreata ſunt, verùm hanc tutelam, de qua nos loquimur, eſſe aliquod nomen ciuile & legitimum, vim quandam, poteſtatem & auctoritatem iure ciuili datam ac permiſſam, *l. 1. ff. de tutelis. §. 1 Inſt. eod.* Liberos noſtros, quamprimùm nati ſunt, magis Reipub. quàm nobiſmetipſis naſci, eapropter Rempublicam primam eorum tutelam ſuſcipere, quæ vtique decerneret eos, quibus facultatem dabat dandi tutores vel curatores eos, qui tutores eſſe poſſent, & quibus tutela dari poſſet. Hác rationem eſſe, ob quam Iuriſconſultus Gaius *in l. 1. ff. de teſta. tutel.* diceret, lege XII. Tabularum permiſſum eſſe parentibus, liberis ſuis tutores dare: ac ſi dixiſſet, parentes tutores dare non potuiſſe, niſi lex id ius permiſiſſet. Et ſanè, ſi ageretur de confirmando & approbando tutore, quem pater elegiſſet, aut quæreretur, vbi pupillum morari & educari oporteret, legimus, Prætorem non ſemper voluntatem patris ſecutum fuiſſe: & interdum tutelam ipſi patri datam, *l. ſcire oportet. ff. de tutor. & curat. dat. ab his.* Quinimò quod magis eſt, econtrà Solon Legiſlator Athenienſis (de quod vid. Laërtium *in Solone*) non dabat cognatis propinquis tutelam, & nolebat vt is qui ex morte pupilli bona ſperare poterat, vita eius poteſtati ipſius concrederetur. Quapropter mirum videri non debet, has leges tutelam fœminis, nominatim matri ademiſſe. Filius ad eam non pertinet, niſi naſcendi ratione, ſed quicquid eſt iuris ciuilis particeps, id habet à patre, putà nomen, gentem, dignitatem, autoritatem. Quantum ad filium, nulla lex vnquam extitit, quæ filium poteſtati matris ſubiiceret. Ratio hæc eſſe poteſt, quam Poëta Menander proponit: fœminæ natura non dedit imperium. Breuiter, tutor eſt inſtar cuiuſdam Magiſtratus. Nam ſtatim vt adminiſtratio alicuius, & poteſtas foràs egreditur & longiùs domo procedit, veluti eùm alterius curam quis gerit, maximè liberi hominis id nihil aliud eſt, quàm officium publicum gerere. At enim neſcio quid eſt, quod impedit & impedire debet, quò minùs fœmina alterius negotiis ſeſe immiſceat. Ex his rationibus veteres * adeò conſtantes in hac ſententia permanſiſſe, de non admittenda fœmina, quæcunque fuerit, ad tutelam vt tandem ſub Imperatoribus, ſi nonnullæ admiſſæ fuerunt, primò ſola mater admiſſa fuerit: verùm ſub tot difficultatibus, quæ ei proponebãtur, vt æſtimatum fuerit, aut eas conditiones exiſtere non poſſe, quo ei locus fieret aut eam potiùs defugituram, quàm hoc onus optaturam. Primùm à Principe filiorum tutelam ſpecialiter poſtulare fœminas oportebat, *l. vlt. ff. de tutel.* Secundò mater tunc demum petendæ tutelæ ius habebat, cùm tutor vel teſtamentarius vel legitimus deeſſet, *l. 2. C. quand. mul. tut. off. fung. poſ.* Tertiò, eas oportebat actis fateri ſacramento præſtito, ad alias & ſecundas nuptias ſe non conuolaturas, ſub pœna infamiæ, ſi contrauenirent, *d. l. 2. de quand. mul.* Tandem eam nominatim beneficio Velleiani renuntiare oportuit, *Nouel. 94. & 118. §. ex his autem.* Et quamuis Iuſtinianus hæc, quæ ſuperiùs dicta, quadamtenus temperauerit, atque præter matrem, parem gratiam (prout in omnibus fœminis fauit) & par priuilegium auiæ indulſerit, ex his tamen omnibus ſequi, hanc gratiam matri & auiæ non ideò datam, vt ad tutelam ſuſcipiendam cogerentur, verùm vt capaces redderentur, ſi ſe conditionibus, ſub quibus admittebantur, ſubmittere vellent. Dicebam textum hanc ad rem expreſſum eſſe his verbis: *Sanè in optione huiuſcemodi nulla cogatur, ſed libera in conditiones, quas præſtituimus voluntate deſcendat, d. l. 2. C. quand. mul. tut. off. &c.* Omnes Doctores in hac ſententia eſſe, *in d. Authent. & in l. ſi quis ſub conditione. ff. de teſtam. tutel.* ponderantes hæc verba *Authentica, matri & auiæ permittimus*: & hac de cauſa Accurſium delatam tutelam matri & auiæ, appellaſſe *anomalam*: Bartolum legitimam tutelam voluntariam: agnatorum verò legitimam, ſed neceſſariam. Si mater ad ſuſcipiẽdam tutelam cogi poſſet, tum neceſſariò ſequeretur, eam beneficio Velleiani

* L. 1. Cod. quan. mul. tutor. offic. L. Al. nam. C. de procurator.

renunciare cogi poſſe. Secundò neceſſitas ei inferretur ad ſecundas nuptias non tranſeundi, vel tutelæ eo caſu amittédæ. Iuſtinianus etenim iuſiurandum quidem ademit, verùm introduxit, eam tutela priuandam, ſi ad ſecundas nuptias conuolaret. Id quod in Francia obſeruamus adeò exactè & expreſsè, vt quamuis mater tutelam occaſione ſecundarum ſuarum nuptiarum amiſerit, & ipſa in viduitatem recidat, iudicatum fuit (me perorante) pro Dominicella Ioanna Chauuina vidua defuncti Ludouici Chauuini domini *de la Chaſtelliere*, 10. Iunij 1567. matrem rurſus poſtulare tutelam filij ſui non poſſe, quamuis ex ſecundo thoro ſuo filiû non ſuſceperit. Tum enim non tantùm tutelæ cuiuſdam capax eſſe deſiit, verùm ea ſe indignã reddidit, ſemel neglecta defuncti memoria, & materno erga filios amore ſpreto, Nouel. 22. *ca.* 40. *ſi autem tutelam.* Præter ius, præter ſententiam omnium Doctorum, Conſuetudinem Aruerniæ eam ad rem expreſſam eſſe, his verbis: *Si ea velit:* Conſuetudinem, inquam, quæ minùs matri faueat, quàm Iuſtinianus: frater quippe natu maior matrem excludit. Conſequenter malè iudicatum fuiſſe.

Dominus Petrus Pouſſemothius, qui contrà perorabat, nihil eius opponebat, quod peculiariter ad hanc cauſam facere poterat (id quod referre nihil attinet, cùm Curia ei minimè adhæſerit) ac generatim duo repræſentabat. Vnum, quòd omnes tutelæ in Francia datiuæ ſint, ac proinde neceſſariæ. Verum exinde non rectè concluſio ducebatur. Nam quod nos dicimus, tutelas omnes datiuas eſſe, ita accipiendum eſt, eas ſcil. omnes fieri in præſentia Iudicis & per inquiſitionem, quæ fit, adhibito ad id cognatorum conſenſu, vel ſi cognati nulli ſint, vicinorum & amicorum: nõ verò quòd ex eo electio neceſſitatem inferat niſi aduerſus eos, qui de iure cogi poſſunt. Alterum, quod dicebat, erat, appellantem ab impietate ſe excuſare non poſſe, ſi nulla alia excuſatione allegata, huiuſmodi officium filio ſuo denegaret. Verùm huic ſatisfit, eò quod diſtinguebamus, legem ſcil. hoc pietatis dixiſſe & à matre exegiſſe officium, vt filio ſuo de tutore proſpiceret: verùm vt ipſa mater tutrix eſſet, hoc omnes nationes inhoneſtum matri, & incommodum minúſque tutum tam matri quàm filio ſore exiſtimaſſe. Quamobrem ſi quis impietatis Dominicellam, cuius cauſam perorabam, accuſare vellet, eum quoque omnes veteres legiſlatores & Magiſtratus accuſare oporteret, quos tamen certatim omnia media omnéſque rationes pupillorum commoda procurandi & eorum bona ac perſonas tutiſſimè commendandi inueſtigaſſe videmus. Saltem non ingratam & inhumanam magis rem matri cenſuere filij ſcil. ſui tutricem non eſſe, quàm quod non permiſerunt, eandem pro filio ſuo, & pro marito ſuo ſe obligare.

Quapropter rationibus contrariis non obſtantibus, cùm Aduocatus Regius Menilius concluſionibus matris mecum adhæſiſſet:

CVRIA appellationem & id à quo appellatum fuerat, in irritum deduxit, & decreuit, filio de altero tutore vel curatore proſpiciendum, inſpecta matris declaratione. 14. Iulij 1567. Deſumptum ex perorationibus D. Ærodij I.C.

TITVL. VI. DE INVENTARIO.

ARRESTVM I.

Pater vſufructuarius bonorum filij permittere debet, vt inuentarium fiat.

ARreſto Curiæ Burdegalenſis, quod datum 26. Iulij 1520. aduerſus Ioannem Curtium, appellantem à Seneſchallo Santonenſi, & pro filiabus ipſius dictum fuit, quoniam neque quicquam prædictus pater diſſipaſſe reperiretur, neque rem contrariam officio paterno liberis ſuis debito feciſſe, bona tam mobilia quàm immobilia, quorum vſufructuarius erat, filiæ verò ipſius proprietariæ, deſcribenda eſſe nulla re loco ſuo mota nec cautione præſtita. Licet enim pater non teneatur facere aut pati inuentarium de iure communi, opinione Cyni *in l. cùm oportet, in pr. quæſt. 4. Cod. de bon. quæ liber.* ex eo, quòd non eſt ſimplex adminiſtrator, ſed vtitur fruitur bonis filij: nec lex id ſibi indixit. Inuentarium enim tantùm eos concernit, qui rationem reddere tenentur, alios non concernit, *l. Orphanotrophos*, & ibi Baldus, *Cod. de Epiſcopis & Clericis.* Attamen pater deſcriptionem bonorum eorúmque inſtrumentum publicum confici, pati tenetur, arg *l. 1. §. rectè. ff. de vſufr. & quemadmod. caut.* vt eo mortuo bona dignoſcãtur, arg. *l. Non ſolum. §. ſed vt probari. ff. de non. oper. nunt. c. 2. extra de probatio.*

II.

Inuentarium bonorum Preſbyteri defuncti à quo fieri debeat.

Inuentarium bonorum à Preſbytero quodam demortuo relictorum, ab Officialibus ſecularibus fieri debet: ab hora quippe mortis conditio bonorum ab eo relictorum mutatur, *l. Paulus reſpondit, per Procuratorem. §. 1. ff. de acquir. hered.* Facit *l. 1. §. cùm. ff. de iur. fiſci & l. 3. C. de Epiſcop. & Cleric.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1460. pro Petro Meyrodio, herede defuncti Stephani Croſetij Preſbyteri Turris Pinus.

III.

Idem.

Archiepiſcopus Bituricenſis prætendens ſe in poſſeſſione eſſe iuris & Conſuetudinis curandi, vt bona mobilia Preſbyterorum & Clericorum defunctorum Diœceſis ſuæ & in diſtrictu ſeculari deſcribantur eorúmque inuentarium fiat, in probatione aduerſus Ducem Bituricenſem admiſſus fuit Arreſto anni 1390. Idq; eſt de quo Baldus agit *in l. fin. C. de iur. delib. qu. 6.* Et Bartolus *in l. Tutor, qui repertorium ff. de adminiſtrat. tutor.*

IV.

Remiſſio inuentarij, cautionis & redditionis.

Claudius Tournonius Cõſiliarius Regius in Parlamento Diuionenſi, vniuerſalem heredem Dominicellam Catherinam Billoniam vxorem ſibi inſtituit, eique quò ad immobilia pauperes ſubſtituit: prohibet inuentarium fieri, rationes reddi, cautionem præſtari, & omnem actionem, ſub pœna. Prætenditur, bona immobilia conſiſtere in reditibus redimibilibus, quique quotidie redimuntur: prædictámque Dominicellam pecuniam accipere, neque eam recollocare. Domini Triumuiri Regij in Parlamento Pariſienſi poſtularunt, vt omnium deſcriptio fieret, eáque teneretur declarare quicquid ex prædictis redemptionibus accepit, & quem in vſum id collocauit,

locauit, itémque cautionẽ præſtaret. Ea reluctatur, inſiſtens interdictioni in teſtamento mariti ſui factæ. Arreſto Pariſienſi quod datum, 29. die Iulij 1553. dictum fuit, eam tantùm immobilia hereditatis declarare oportere, & quicquid pro prædictis redemptionibus accepit, intra annum refundere, præterea de nullo teneri. Curia tam teſtatoris diſpoſitionis rationem habuit, cuius obſeruatio priuilegiata eſt, cùm nihil ſit quod magis hominibus debeatur, quàm vt ſupremæ voluntatis liber ſit ſtilus *l. 1. C. de SS. Eccleſ.* & lege antiqua XII. Tabularum, Vti quiſque legaſſit, ita rei ſuæ ius eſto, *&* 9. *diſponat. in aut. de Nuptiis*. quàm pœnæ ibidem appoſitæ, ſub qua Inuentaria & cautiones prohiberi poſſunt, *cap. Raynutius de teſtam. l. quidam in ſuo teſtamen to. ff. de condit. & demo.* nominatim verò, quia vidua omnino magna cum difficultate, prędictam cautionem præſtare poterat: vt teſtator præuiderat, & hoc caſu iuratoria ſufficeret, *l. 1. §. ſuper pecunia. Cod. at aſſeri. toll & §. neceſſarium, verſic. ſi verò in Auth. Vt nulli iudic.*

D. Maynardus refert Arreſtum Parlamenti Tholoſani contrarium, *lib. 7. queſtio. ſuar. cap. 8.* I. C.

V.

Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Decembri 155. pro Claudio Gaio, adminiſtratore liberorum ſuorum ſubſtitutorum, dictum fuit, Coletam Magneleriam heredem vniuerſalem Ioannis Façonnij mariti ſui, qui anus erat prædictorum liberorum ex altera vxore, Curia permiſit bonorum defuncti inuentarium fieri ac præterea præſtare eum cautionem teneri priuſquàm traditionem prædictorum bonorum mobilium conſequeretur. Antequam ita decerneretur, Curia cognoſcere voluit, vtrùm prædicta Coleta auia eſſet, an verò nouerca: & poſtquam nouercam eſſe eam competit, Arreſtum ſuum dedit, & ſic tanquam protſus extranea vſufructuaria habetur, & ad eadem tenetur de iure, *l. ſi. §. ſin autem ex alieno. ibi, paterna vel veteriia. C. de bon. qua liber.* & per Ph lip. Corne. *conſil.* 101. propè finem. *vol. 3.* Adde ſuſpicionẽ quã filio (qui donatarius ex dimidia parte erat, & cõſors in prædicta hereditate) in præiudicium nepotum mariti ſui, qui ipſam nullo modo contingerent, factura credebatur: Quodque filius ipſius prædicto Gaio contrarius erat, neque ipſi conueniebat: & propterea in fauorem prædicti filij ſui diminuere potiùs hereditatem poterat, quam in præiudicium ſubſtitutionis augere.

Nouerca heres inuentarium facere tenetur & cautionem pro mobilibus præſtare, ſubſtitutis id poſtulantibus.

VI.

Quando ad euitandam pœnam, vel obtinendum priuilegium iuris, confectio inuentarij neceſſaria eſt, neceſſe eſt, vt ſolemne ſit & ex omnibus partibus perfectum & abſolutum, quòd ſi enim defectus quis deprehendatur, non prodeſt Exempli gratia, ſi vxor ſocia mariti ſui communionem mobilium & conquiſitorum mariti ſui defuncti & ſuorum cum heredibus ſiſtere velit: vel ſi heres beneficio inuentarij ſolutionem debitorum ex propriis ſuis bonis faciendam defugere vult. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 13. Decembris 1529. & poſtea altero Arreſto prædicti Parlamenti 20. Martij anno 1552, quo præcedens confirmatum. Curia eius, quod mulier iuuenis erat ignara iuris & Conſuetudinis, rationem nullam habuit: verùm omnibus non obſtantibus hæc regula obſeruata fuit, quantumuis nonniſi de re exigua ageretur.

Inuentarium non ſolemne nõ ſufficit.

Lucius *lib. 8. tit. 3. Arr. 1. &* 2. V. Arr. Louetij *lit. I. Arrai.* pro ſolemnitate Inuentariorum.

VII.

Pars quædam aduerſus alteram familiæ erciſcundæ iudicio expetitur, cum qua ſibi ſocietatem vniuerſalem intercedere proponit nullo demonſtrato aut probato: ac contradictione partis alterius allata poſtulat, vt per prouiſionem Inuentarium fiat: Balliuius Baſſigniacenſis Inuentarium decreuit, ſic tamen, ne quid loco moueretur: à quo appellatum & Arreſto poſtea Pariſienſi dictum, malè iudicatum fuiſſe, 24. Maij 159. per *l. 2. C. lib. 10. quand. & quib. quart. pars debt.*

Inuentarium per prouiſionẽ d. ceros nonpoteſt in lite ſocietatis, niſi apparens.

VIII.

Inuentaria quæ per prouiſionem fieri decernuntur, vna partium litigantium à primo ſtatim intentatæ litis limine id poſtulante, pro vniuerſali ſucceſſione, expenſis hereditatis fieri debent, arg. *l. ſid. & loc. §. 1. ff. ſi reg.* non obſtante ſententia Guidonis Papæ, *quæſtio. 151.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Nouembris 1527.

Inuentaria hereditatis expẽſis eiuſdem fiunt.

IX.

Inuentaria & diuiſiones Notariis committi poſſunt ad euitandos ſumtus, potiùs, quàm Inquiſitoribus. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, die Aprilis 142. & prædictis Inquiſitoribus interdictũ fuit, ne prædictos Notarios in eo turbarent & impedirent Tantumdem dictum fuit pro Magdalena Lemouicina, vidua defuncti Antonij Coronis, tutrice liberorum ſuorum, aduerſus dominum *de Foro* poſtulantem, vt Inuentarium à Iudice ſuo conficeretur, anno 15. Imbertus *inſtit. ſuo.* tenet, ob paupertatem ſucceſſorum, ad quos bona ſpectant, & quorum inuentarium conficiendum inuentarium fieri poſſe etiam Procuratore Officiorum vel altero Officiali non citato vel aſſiſtente *in verb. iud cla. ibi, remittuntur autem.*

Inuentaria Notariis committi poſſunt.

V. Collectionem meam *de determinationibus, tit. de Notariis, & tit. de Commiſſariis examinatoribus* I. C.

X.

Arreſto, quod datum ad perorationem die quodam Martis poſt prandium, 7. Februarij 1552. perorantibus dominis Thuano & Hebrado, decretum fuit, impoſterum, defuncto aliquo, Inuentarium & deſcriptionem honorum eius mobilium faciendam poſtridie mortis eius, ab Officialibus Iuriſdictionis loci, quàm diligentiſſimè ac fideliſſimè id fieri poterit, adhibitis iuratis æſtimatoribus. Præterea bona illa mobilia deponenda & cuſtodiæ commendanda propinquioris vicini aſſidui & locupletis defuncti, neque apparitores deinceps in domo defuncti, confecto prædicto inuentario, cuſtodire oportere, prout fieri conſueuerat, ex quo complurima incommoda ſequebantur.

Apparitoribus cuſtodia mobilium committi non debet, verùm vicinis.

De pœna Inuentarij non confecti à patre vel matre, vide *tit. de communione in Conſuetudinibus*. B.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VI.

I.

Inuentarium conficturus nemo venire debet, niſi citatus.

INterdictum fuit Arreſto, 7. Iunij 1564. ne quis ioueotarium confecturus veniret, oiſi citetur.

II.

Qua ratione defectus inuentarij communionis continuationem inferat.

Defectus inuentarij continuationem communionis infert, iuxta Conſuetudinem: attamen id ſuo modo intelligeodum in fauorem deſcendentium & aſcendentium in linea directa, & pro tali quali inuentario facto, etſi oon clauſo, iudicatum 18. Martij 1586. in Maiore Camera. B.

III.

Heres quomodo viduam cogat ad conficiendum inuentarium.

Heres per prouiſiooem pendente lite, viduam ad conficiendum inuentarium omnium bonorum cogere non poteſt, ſed tantum ad cõficiendum inuentarium inſtrumentorum, non etiam mobilium, Arreſtum de 30. Maij 1564.

IV.

Teſtator eligere poteſt, quẽ vult, ad conficiendum inuentarium.

Teſtator huiuſmodi perſonas, quas inuentarium facere & confectioni eiuſdem aſſiſtere vult, eligere poteſt: attamen eo viduam ſuam in totum exonerare non poteſt in præiudicium minorum: quin & prædictum Inuentarium fieri debet à Domino loci merum imperium habente, hoc eſt, Actuario vel Notario, denominatis, ſi ita ipſis videtur, aſſiſtentibus. Iudicatum in appellatione quadam Dominæ Tournoniæ, 12. Ianuarij 1576. B.

TIT. VII. FAMILIÆ ERciſcundæ & communi diuidundo.

ARRESTVM I.

Diuiſio fit pro menſura bonitatis: non verò quantitatis.

DIuiſio rerum ſingularium & aliarum, æqualiter & ratione æſtimationis & bonitatis, non verò quantitatis habita fieri debet, *l. ſi maior. in fin. C. Comm. diuid. & l. ſi poſt diuiſionem. Cod. de iur. & facti ignorantia.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 19. Decembris 1524. & altero Arreſto de 19. Augusti 1530.

In hoc caſu exuberantiæ, is qui refuſionem debet, pro re immobili loco precij, reditum tradere & conſtituere poteſt. Vide Arreſtum de anno 1531. pro quodam Hualtio Secretario.

II.

Diuiſio mobilium in pluribus domibus extantium, in vnum locum comportandorum, fieri debet.

Inter Comitiſſam Laualiam, ſororem & heredem defuncti D. Lauallij, primi mariti Comitiſſæ *de Martigues* ab vna parte, & prædictam Comitiſſam *de Martigues* ſororem & heredem defuncti domini Lautrecij ab altera, lis erat propter mobilia prædicti defuncti domini Lauallij, putà, vbinam diuiſio prædictorum mobilium fieri deberet? in loco, in quo tempore mortis prædicti defuncti domini Lauallij ſita erant, vel vtrùm omnia in vnum locum comportari & illic ſimul diuidi deberet? Pro Comitiſſa Lauallia dicebat D. Riantius, mobilia, quæ in omnibus prædiis & dominiis, tam defuncti domini Lauallij, quàm vxoris ipſius eſſent, tempore mortis prædicti domini Lauallij, omnia in vnum locum comportanda: alioquin neque diuiſionem commodè fieri, neque æqualitatem rectè & ritè obſeruari poſſe. Econtra dicebat D. Albertus pro prædicta Comitiſſa *de Martigues*, eam ex Conſuetudine in poſſeſſionem mobilium pro dimidia parte conſtitutam: ac propterea poſſeſſione illorum decedere & ea ſe abdicare non teneri. Nihilominùs conſentiebat, vt omnia comportarentur, dummodò id impenſis & periculo prædictæ Comitiſſæ Lauallæ fieret, iuxta diſpoſitionem *l. ſi res mobilis. 10. ff. de rei vindica.* Curia decreuit, omnia bona Turonum impenſis communibus, ex prædictis mobilibus ſumtis comportari oportere. Arreſtúmque datum fuit 21. Martij 1548.

III.

Dimenſio neceſſaria ad diuiſionem, communibus ſumtibus facienda.

Sumtus in metienda ſylua, quam diuidi oportet, facti aduerſus vtramque partem litigantem taxari debent, quantumuis vna id poſtulauerit, altera verò contradixerit. Ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 29. Nouembris 1537. per Gloſſam *in l. ſi irruptione. § ad officium. ff. fin. reg. & l. eos. § 1. C. de appellat.*

IV.

Prouiſio aduerſus quosdam diuiſioni non cedentem.

Cùm vnus fratrum vel coheredum fuga ſua diuiſionem hereditatis impedit, hoc caſu Curia decernere conſueuit, hereditatem ſequeſtrandam & à Commiſſariis adminiſtrandam iuxta textum expreſſum, *in l. ſi qua ſunt cautiones 5. ff. Fam. erciſc.* Et ſuper executione Arreſti, quod datum in pari caſu, dubium euenit, quomodo locatio illius hereditatis facieoda eſſet? eo quòd noonulli contendentium poſtulabãt, vt ea in ſemente, veluti granis & mercibus fieret, alij in pecunia. Curia Arreſto ſuo, de 18. Decembris 1543. decreuit, id in pecunia fieri oportere.

Locatio ſpeciei capta in pecunia.

V.

Si diuiſio cum iam facta intercedatur, reſcripto opus eſt.

Si ſocius diuiſionem poſtulet, & alter ſocius ei dicat, diuiſionem factam eſſe, ſupérque eo conteſtetur, petitor reſcriptum impetrare poteſt, vt poſſeſſionem conſequatur, & pendente lite portione ſua pro indiuiſo fruatur. Ac quamuis hæc ſecunda actio quadamtenus primæ præiudicet, & ſententia in prima actione data, exceptio excluſiua ſit poſtremæ, prout notatur *in l. fundi. & in l. fundum ff. de except.* Nihilominùs eo non obſtante huiuſmodi reſcriptum duobus Arreſtis Pariſienſibus approbatum fuit, quod allegat D. Imbertus abſque data.

VI.

Reſtitutio aduerſus diuiſionem inter maiores.

Curia reſtitutiones in integrum aduerſus diuiſionem factam inter maiores intra decenniũ Conſtitutione præfinitum, vltra quadrantem iuſtæ portionis, quæ ad vnum venit, maiore quod im decepto admittere ſolet: media quippe ſemper par eſt, ſi ſocij ex æqualibus partibus ſint, putà duo, quilibet ex dimidia. *l. Maioribus. C. commun. vtriuſque iudic. & not. in l. Inter filios. C. fam. erciſc.*

VII.

Diuiſio à patre & matre inter liberos facta.

Sæpiſſimè, diuiſiones patris & matris inter liberos ipſorum obſeruata fermè æqualitate & legitima ſalua, obſeruantur: prout Arreſto pro Aduocato Villecoquo dictum fuit, 15. die Februarij

bruarij 1564. Et pro ſucceſſione viduæ Commiſſarij Vacotij, 2. die Februarij 1576.

Vide & 2. 3 Louetij lit. P. Arreſt. 14 & annotatio n. relatam.

APPENDIX ARRESTORVM *Ad Titulum VII.*

I.

Bona abſentis mortui præſumti per prouiſionem diuiduntur.

PEr prouiſionem bona fratris vel alterius cognati abſentis & præſumti mortui, præſtita cautione diuiduntur. Iudicatum 19. Februarij 1577. pro ſucceſſione Antonij Perricherij, & 15. Iulij 1581. pro bonis D. P. Puteani. B.

II.

In magna coheredum contentione ſequeſtro locus eſt.

Quando magna inter heredes contentio eſt, ſucceſſio ſequeſtrari & pecunia æqualiter per prouiſionem diſtribui debere decerni ſolet. Iudicatum pro ſucceſſione domini Conſiliarij, 24. Ianuarij 1565. B.

III.

Diuiſio confirmata decennio, pro minoribus non intelligitur.

Quando ex Conſuetudine diuiſio decennio confirmatur, id non intelligitur pro minoribus, qui reſtitui ſemper poſſunt. Arreſtum, 25. die Iunij 1585. Præterea dubium non eſt, nomen *transactionis*, quod in diuiſione interuenit, reſtitutionem vel ſupplementum ab eo, qui plus æquo tulit, faciendum, non impedire. Iudicatum aduerſus dominum Harocurtium, menſe Februario 1577. & 27. die Martij 1577. in quarta Inquiſitionum Camera. B.

IV.

Abſens nouẽ annis pro mortuo habetur, quantum ad prouiſionalem bonorum diuiſionem.

Si frater vel alius nouem annis abſit, ſic vt de ſtatu eius nihil ſciatur, mortuus præſumitur, etiamſi præſumtio iuris ſit, hominem centum annis viuere, ſi de morte ipſius non conſtet, *l. 2. §. ſi ducta. tur*, & ibi Gloſſa *ff. quemadm. teſtam. aperiant.* id quod de poſſibilitate intelligendum eſt, non de neceſſitate. Et iuxta hoc iudicatum fuit Arreſto, 24. die Maij 1590. cuius argumenta & rationes attuli *in quæſtio. meis, cap. 62.* bona huiuſmodi abſentis diuidenda, ſub onere præſtandæ mutuæ cautionis de iis reſtituendis, in caſum poſtliminij & reditus. Maynardus *lib. 7. cap. 95.* & Choppinus *lib. 3. de legibus Andium, tit. 2. communia vtriuſque iudicij, num. 4.* I.C.

V.

Poſſeſſio decennalis diuiſionem præſumi facit.

Molineus *in tractat. ſuo de vſuris, quæſt. 14. num. 182.* tenet, ex communi Doctorum, & Gloſſæ *in l. maioribus. C. commun. vtriuſque iudi.* & ibi Ioannes Faber, quòd in diuiſione inter maiores, ſi inæqualitas ſit vſque ad quadrantem, reſtitutioni locus ſit. Imbertus *in enchirid. in verb. diuiſio.* Paponius *lib. 3. Notar. ſuar. fol. 64. De reſtitutione aduerſus diuiſionem*, & Choppinus *ad Conſuetudinem Andegauenſem lib. 5. tit. 2. Com. vtriuſque iudic. n. 3.* etiamſi diuiſio in iure facta fuerit, ex *l. ſi ſoror. ff. de collatio.* Iudicatum Arreſto 7. Septembris 1583. inter Longeuillanos & Niuernenſis. Quòd ſi compotionales decennio diuiſim poſſederunt, diuiſione non facta, ſi bona, quæ poſſident, æqualia, partes quoque æquales ſint, pro diuiſione præſumendum eſt. Valla *de rebus dubiis fol. 189.* Boërius *deciſio. Burdegal. 58. numer. 8.* Menochius *lib. 3. de præſumtion. cap. 60.* Ferronius *ad conſuet. Burdegalenſ. tit. de feudis, §. 1. & vlt.* I.C.

TIT. VIII. DE RATIONVM redditione, ſubductione, & erroribus earum.

ARRESTVM I.

Prouiſio in materia rationũ locum non habet, & finem expectare oportet.

IN materia rationum verè ſciri non poteſt, vtrùm ratiocinius obnoxius debeat vel non, niſi prius rationes ipſius putatæ fuerint, ac propterea rationes audiens Iudex prædictum ratiociniis obnoxium condemnare non poteſt, vt ſummam per prouiſionem repræſentet. Nam neceſſe eſt vt de eo, quod debet, manifeſtò cõſtet, antequam decernatur, vt ſoluat, *l. hæc autem. §. 1. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eat.* & *l. cum ignorat. ff. qui accuſar. non poſſ.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro tutore quodam, qui rationes ſuas obtulerat & ad ſoluendam exiguam ſummam pupillo condemnatus fuerat, pendente lite per prouiſionem de 7. Febr. 1536.

Attamen limitari tempus rationes reddenti ſolet, ad putandas & claudendas rationes, & in caſum negligentiæ prouiſio adiudicatur: vt factum 14. Decembris 1576. B.

II.

Rationes putatæ, clauſa & ſignata, executoria nõ ſunt.

Subductio & puratio rationum ſignatarum ab Auditoribus delegatis & conuentis & à partibus quoque citra aliam obligationem, & ſubmiſſionem admiſſam & ſignatam à Notario Regio, nullam executionem paratam habet aduerſus reliquatorem vel heredes ipſius: nihilq; aliud eſt, quàm ſimplex & priuata ſcriptura. Et neceſſe eſt, eò per actionem venire & ſententiam impetrari, per notat. à Bartol. & Paul. de Caſtr. *in l. Rationes. C. de fid. inſtrum.* & text. *in l. inter chartul. 11. Cod. de commun. de ſuc. decenter.* Ita iudicatum fuit Arreſto pro heredibus Suſceptoris cuiuſdam, aduerſus Regem Nauarræ, quod allegat Boërius abſque dat., *quæſtion. 25. num. 15.*

Attamen videtur, concluſionem & ſubductionem rationum autoritate Iudicis & aliorum Magiſtratuum facta, vim inſtrumenti Authentici & rei iudicatæ habere. B.

III.

Repræſentatio reſiduorum rationum impeditur per errorẽ calculi, qui manifeſtus eſt.

Si rationes * putentur, atque vigore ſubductionis earum, ſaluo calculi errore, debitor cõuentus ſe opponit & errorem calculi allegat, de quo propere conſtare poteſt, vel de nonnullis articulis illarum rationum, tunc prædictus debitor propter hos articulus repræſentare per prouiſionem non tenetur, vbi error manifeſtus eſt. Verùm ob alios articulos, vbi error maiorem cognitionem requirit, debitor repræſentare debet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Martij 1540. & altero Arreſto quod antea datum, aduerſus dominum Brulardum Conſiliarium, 7. Ianuarij 1538.

* Reſiduum ex ſupputatione rationum redditarum à Suſceptore bonorum minoris, apud prædictum Suſceptorem manere debet, ſi id tutor poſtulet, vſque quo ſuas rationes reddiderit. Carondas *lib. 3. Reſp. cap. 31.*

IV.

Curator differens rationes reddere fundo.

Si Curator fundi capti deneget & differat rationes reddere, Curia ad petitionem perſequentis ſubhaſtationem, eum ad ſoluendam

rum ſubhaſtatorum quomodo puniatur.

ſummam condemnare ſolet, propter quam prędictus fundus pignori captus eſt: ac præterea eum depellere & declarare depulſum ab omnibus deductionibus expenſarum, erogatorum & ſumtuum adminiſtrationis ſuæ: & ſimpliciter eum cogendum, vt fructus prædicti fundi perceptos reſtituat, vel qui percipi ſuo tempore potuiſſent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 14. Maij 1535. aduerſus Curatorem quendam differentem: quem poſtea Curia altero Arreſto admiſit, 21. Iulij anno ſequente 1536. ad referenda & admittenda in rationibus ſuis erogata & expenſas, dummodò intra octiduum ſummam, vnde pignoris capio procedebat, in manus prædicti perſequentis ſubhaſtationem repræſentaret. Eſt ſanè notatu dignum in hac materia id, quod Vlpianus *in l. 2. ſuu fin. ff. de Curator. bon. dand.* ait, purà, exceptionem Curatoris, qui ad reddendas rationes conuenitur, non valere, ſi dicat, ſe nihil attigiſſe: nam id facere

Curator excuſare ſe non poteſt, ſi dicat ſe nihil attigiſſe.

debuit. Attamen hoc intelligendum eſt ſub hac diſtinctione, quam facit, putà ſi ſolus Curator ſit, & tum vel quid perceperit vel non, excuſari non poteſt. Si verò plures ſint duo tréſve, ex quib. vnus nihil attigerit, ſed alij tantùm. Si hoc caſu inuitus factus ſit curator, à rationibus excuſari poteſt. Si verò voluntarius ſit, nihilominùs eo non obſtante rationes reddere debet, licet nihil perceperit.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VIII.

I.

IN retractatione rationum, ſi minor non habeat vnde repræſentet, tutor prænumerare cogitur. Arreſtum 12. die Auguſti 1577. B.

In retractatione rationũ minore non habente vnde repræſentet, tutor prænumerare debet.

LIBER DECIMVS-SEXTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE MINORIBVS.

ARRESTVM PRIMVM.

Ius ſingulare Delphinorum Franciæ.

DISPOSITIO Iuris communis, Minores ſcilicet ſine Tutoribus vel Curatoribus adminiſtrationem bonorum ſuorum habere non poſſe, in Delphinis Franciæ, qui deſignati Reges ſunt, locum non habet: quibus (ex fide à Rege Carolo V. nomine Sapiente, præſtita) ſucceſſio Regni debetur, vt eius poſſeſſionem poſt mortem patris ipſorum Regis adipiſcantur, ſine Regente & Gubernatore adminiſtrent & Regnum gubernent: ſeque intra quartumdecimum annum ætatis ſuæ inaugurari curent. Et altera lege quæ publicata anno 1407. iis permittitur, vt citra ætatis limitationem ſe inaugurari curare poſſint, & Regnũ ex conſilio Principum ſanguinis Regij gubernent. Quæ lex approbata à Curia, 27. Octobris 1422. iterum publicata fuit tum, cùm Rex Carolus VII. filius Regis Caroli VI. anno ætatis 21. Rex ſalutatus fuit.

Idem in perſona B. Ludouici obſeruatum fuit: & poſtea renouata & repetita hæc obſeruatio per publicationem & declarationem maioris ætatis Caroli IX. B.

II.

Lex ſuprà memorata cauſam præbet, quòd præſcriptio * continuet & perficiat curſum ſuum aduerſus Regem minorem, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 4. die Maij 1551. Vnde videretur, eum peioris conditionis eſſe, quàm ſubditos ipſius, quorum minor ætas à præſcriptione plerumque diſtrahitur, *l. Bona fid. ff. de acquir. rer. dom. l. Etiam. ff. de minoribus.* & apertiùs per *l. ſi fundum. ff. de fundo dotali.* vbi hæc regula ponitur: Res quæ alienari non poſſunt, neque etiam præſcribi poſſunt. Nihilominùs in primis annis ſuis maior habetur, & abſque Curatore adminiſtrat, alius non item.

Præſcriptio aduerſus Regem minorem currit.

Lucius *fol.* 268.

* Quemadmodum etiam ea aduerſus Officiarium publicum currit, qui ob minorem ætatem non reſtituitur. Arreſtum Pariſienſe, 22. Decembris 1524. & 27. Februarij 1593. Choppinus *ad Conſuetudines Pariſienſes lib. 2. t. 7. artic.* 4. Carondas *lib. 8. Reſponſor. c. p.* 49. Maynardus *lib. 3. cap.* 38. *&* 40. V. limitationes plene relatas & tractatas *in quæſt. non notab. quæſtio.* 37. I. C.

Officialis non reſtituitur ob minorem ætatem.

III.

Notandum eſt, minorem, qui curatorem habet, citari non poſſe: & eremodicium aduerſus ipſum iudicatum, prædicto curatore non citato, nullum eſſe. Verùm ſi curatorem non habeat, citari poſſe, & eremodicium aduerſus ipſum impetratum valere: tenetur quippe legi-

Minor quomodo citari debeat.

timè

tinè comparere, vel perſonam ſuam legitimari curare. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Maioribus diebus Molinenſib. poſt prandium, 18. die Octobris 1540.

IV.

Alienatio rei immobilis minoris nulla eſt.

Notorium eſt, minorem immobilia ſua, ſine curatore & decreto, alienantem reſtitui: & per huiuſmodi reſtitutionem omnia nulla declarari curare poſſe. Quòd ſi ex confeſſo minor ſit, neque dubium ſit, ſuper deceptione & verſione pretij in vtilitatem ipſius. Iudex decernere debet, vt per prouiſionem minor in bonis ſuis alienatis reſtituatur, refuſo pretio. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. die Februar. 1509. Diſpoſitio iuris ea de re eſt *in l. 1.* & per totum, *Cod. de præd. minor.* Sufficit ſanè minor ætas & defectus decreti, quod ſemper neceſſarium eſt, ad reddendam alienationem à minore factam immobilis ſui inualidam, atque ſuperflua tum eſt diſputatio de modicitate vel ſufficiétia pretij, itemque diſquiſitio tituli alienationis, ſiue per tranſactionem, donationem, venditionem, permutationem, quittantiam ſeu apocham, renuntiationem, refutationem, diuiſionem, vel alio quocunque tandem titulo & modo, *l. non tantum, l. Ad reſoluendum.* & *l. Siquidem. C. de præd. & aliis reb. minor.* Bartolus ſuper eo diſtinctionem facit, & hanc regulam limitat, non habere ſcil. locum in permutatione, *in l. magis puto. §. pen. ff. de reb. eor.* iuxta ſententiam Butrigarij & ait, prædictam permutationem approbari debere, niſi manifeſta fraus & deceptio ſit. Hæc ſententia Conſuetudine Franciæ reiicitur. Omne dubium eſt de refuſione pretij ab emtore traditi. Super quo tenetur, quòd ſi decretum & ſolennitas iure requiſita interuenerit, dubium non eſſe, quin pretium cum meliorationibus neceſſarijs reſtitui debeat: verùm citra hoc, Imperator *l. Prædiorum. C. de præd. & aliis reb. minor.* decernit, pretij reſtitutionem nullam fieri, niſi acquirens probauerit, id in facultates minoris erogatum & verſum fuiſſe. Iuriſconſultus Paulus *in l. Quod ſi minor. §. Reſtitutio ff. de minorib.* contrarium ait & in ea ſententia eſt, ſemper in caſu reſtitutionis aduerſus venditionem, minorem de reſtituendo pretio teneri, niſi probatum fuerit, emtorem ſcienter minori ſcortanti, ludenti, diſſipanti aut aliàs perdituro numeraſſe. Imbertus ait, in Francia nos Iuriſconſulti diſpoſitionem ſequi, putà, minorem cogi ad reſtitutionem pretij, citra probationem, an in eius vtilitatem verſum fuerit, nominatim quando prædictus minor 18. annos & plures attigit. Quinimò contrarium videamus, & praxis Franciæ conformis eſt *d. l. Prædiorum,* putà pretium non reſtitui, niſi quatenus in vtilitatem minoris verſum fuiſſe probatum fuerit. Intelligo in caſu, quo alienatio ſine ſolennitate fit, déque eo infinita Arreſta extant. Non ſuperfluum erit, hoc loco notari, regulam ſuprà præſuppoſitam, minorem ſcilic. valdè immobilia ſua citra ſolennitatem alienare non poſſe, intelligendam eſſe, quando minor, quod ſuum eſt, vendit, non verò, quando ſimpliciter conſentit venditioni celebratæ ab altero rei, in qua ius habet, ſiue hypotheca ſit ſiue aliud, non tamen ius proprietatis, prout ait Iulianus *in l. ſi pater. §. ſi minor. ff. de manumiſſ. vind.* Hanc ad rem Imbertus facti ſpeciem, quæ in locis contigit, proponit: Vidua quædam cum filio ſuo maiore natu, minore tamen, proprium quendam fundum ſuum vendit. Ea & dictus filius poſtea reſcriptum Principis præſentant: ea, quod dicat, ſe in venditione vltra dimidium iuſti pretij deceptam fuiſſe: filius ipſius, quod ſe minorem dicat. Emtor emtionem ſuam defendit, matri rem pluris valere negat. Minori reſpōdet, eum immobilem ſuam rem non vendidiſſe: quòd ſi verò propterea venditorem ſe dicere velit, & euictionis nomine teneri, ſe eum hoc onere liberare. Quo facto cauſam ſuam obtinuit, nominatim quia vltra dimidium iuſti pretij vidua decepta non fuerat.

Singularis diſcurſus de reſtitutione pretij venditionis à minore celebratæ.

In Græcia, qui proprium fundum alienabat, infamis & indignus ſepulcro familiari æſtimabatur. Demoſthenes *contra Timarchum.* T.

De fundorum ad minores pertinentium inſtructo.

Non tantum minores immobilia ſua ſine curatore & decreto Iudicis alienare non poſſunt, verum etiam cum curatore tempore matrimonij, fundos ſuos vel partem eorum mobilibus inſtruere, quo ea videl. communionem ingrediantur, niſi id cum conſenſu & conſilio propinquiorum cognatorum fiat, & ad minimum quinque cognatorum ex latere & linea, vnde prædicti fundi procedunt, necnon cum decreto Iudicis, alioquin omnia nulla ſunt. ſuper ea re interuenerunt complurima Arreſta Curiæ, quorum numero quatuor retuli *in quæſtio. ſpeciali* 34. & D. Renatus Choppinus alia, *lib. 3. de leg. Andeg. tit. 3. num.* 10. quæ fundantur in diſpoſitione ciuili *in l. ſine generali. §. dubitari. ff. de iure dot. in l. lex quæ tutores. C. de adm. tutor.* I. C.

V.

Minor reſiduum pretium in maiori ætate accipiens nō ratihabet.

Si minor poſt 25. annos partem pretij vel penſionis retentam accipit, eius ſcil. quod in minori ætate vendidit: vel etiam, ſi vxor quædam, poſt mortem mariti ſui, pariter vel fructus vel alterius ſimilis rei partem propter alienationem immobilis ſui à marito ſuo, citra conſenſum ſuum celebratam accipit, ea * reſtitutio non impeditur. Iſque expreſſus textus eſt *l. Denique Diuus. §. ſi quis. verſic. ſcio etiam. ff. de minoribus.* Nam id non ratum habetur: verùm in conſequentiam contractus eſt, vt quàm minimùm damni fieri poteſt, ſufferant. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod allegat D. Rebuffus abſque data *in Gloſſ. vlt. num. 5. articul. 2. tit. de reſtitut.*

* Contrarium tenet Alber. poſt Guil. de Cug. *in l. 2. C. ſi maior factus per l. Ad ſolutionem. C. de reſcind. & l. 2. C. de iur. dom. impetr.* Cuius ſententia refertur à Tiraquello, *tractat. de retract. conuentio §. 1. Gloſſ. 2. num.* 61. Arreſtum hic allegatum de minore non loquebatur.

VI.

Minor curatorem habens debitum accipio ſibi non poteſt.

Minori curatorem habenti, citra huius autoritatem debitum ſolui nō debet: quod ſi fiat, debitum eo modo non ſoluitur: verùm ad nouam ſolutionem denuò debitor vrgeri poteſt: quo tamen caſu licitum ei eſſe debet deducere omne id, quod in minoris vtilitatem verſum fuiſſe probauerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, quod datum Maiorib. diebus Podienſibus, de 25. Octobris 1548.

V. Maynardum *lib. 3 quæſtio. ſuar. cap.* 58.

VII.

Minor diuiſionem poſtulare non poteſt.

Minor diuiſionem à conſortibus ſuis poſtulare non poteſt, *l. ſi pupillorum ff. de reb. eor. qui ſub tut. & l. pen. C. de præd. minor.* quòd ſi eam poſtulet, & Conſortes eius conſentiant ac cum eo diuidant, ex reſcripto reſtitui poteſt, ſi velit, quantumuis deceptus non ſit, verùm eatenùs

tantum, quatenùs diuiſionem poſtulauit, eique conſenſum fuit: id quippe alienationis immobilis inſtar eſt Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 6. Auguſti 1542.

VIII.

Minor nummiſſionis cauſa ſuis vtilis obligare ſe poteſt.

Iuuenis quidam ſtudioſus nomine Ioannes Corbinus, minor 25. annis, mulam quandam multò cariore pretio quàm valeret, emit: ſoluendo pretio, quando in Doctorem euaſiſſet. Caſu eueniente, conuenitur. Is ſe opponit & ait, eo tempore ſe contrahere non potuiſſe, ſéque circumuentum fuiſſe: mulam quippe non multùm non valuiſſe. Nihilominùs per prouiſionem ad numerandum pretium condemnatus fuit: à quo ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi Arreſto, 2. Aprilis 1526. ante Paſcha, dictum fuit, malè iudicatum fuiſſe, prædictúſq; debitor ad iuſtum mulæ pretium tantùm exoluendum condemnatus, habita ratione temporis traditionis, quæ ei facta fuerat. Eáque doctrina eſt Doctorum noſtrorum in *l. ſi ſe non obtulit. §. condemnatum. ff. de re iudicat.*

Minor, qui cõſuetudinem ſe cautus eſt, aut actum maioris exercuit, non reſtituitur.

V Molineum *ad art 86. Conſuetudi. Borbonenſis & art. 73. Conſuet. Caſtellonum, & tit 4 de Macedon ne lib. 12. Arr. 2.* ſupra. Ad hæc notandum eſt, quod ſi minor nihil, niſi quod maior facere poterat, fecilſet, is non reſtituendus eſſet, non magis quam is qui contraxit iuxta Conſuetudinem: nec reſtituetur, niſi deceptus fuerit, *l. quoties ff. de paſt. aut l. l. vlt. C. de in int. gr. reſt. V quaſt. meam.* 57. & Carondam *lib. 3 Reſponſor cap.* 50 *&* 62. *I. C.*

IX.

Minor contrahitur negatiua probatione de eo rem verſo, ſi ſolennitates obſeruatæ fuerint: contrario caſu reus.

Quando contractus cum minore initus nullus eſt, ob defectum ſolennitatum & alio modo, tum is, quo cum minor contraxit, oneratus permanet ad probationem faciendam, qua ratione pecunia à ſe tradita in vtilitatem minoris verſa fuerit. Verùm ſi contractus nullus non ſit, quamuis annulletur, minori probatio incumbit, quòd pecunia in aliam, non verò in rem ſuã verſa ſit. Ita expreſsè declaratum fuit à defuncto domino Monthelonio Præſide Maioribus diebus Molinenſibus, anno 1540. 16. die Octobris, ad pronuntiationem Arreſti in hac materia: perorantibus dominis Seguierio & Minardo.

X.

Curator etiam propter culpã ſuam non condemnatur, verùm minor, ſaluo regreſſu ſuo.

XVI. Auguſti 1549. pronuntiatum fuit Arreſtum in pleno Auditorio, in Maiore Camera, minorem 14. annorum, qui in materia beneficiaria appellationem, tanquam ab abuſu, interpoſuerat, ſi prædicta appellatio admiſſa fuerit, recedere non poteſt, neque extra neque in iudicio appellationis ſuæ ad multam euitandam. Quòd ſi verò curator minoris appellationem, tanquam ab abuſu interpoſuiſſet, nihilominùs prædictus minor in multam condemnaretur, ſaluo ei aduerſus curatorem ſuum regreſſu. Perorabat pro minore, dominus Mobertius, Præſes erat dominus Lizetus.

XI.

Minor ſine curatore condẽnatus quando appellare non poſſit.

Axioma hoc plus quàm notiſſimum eſt, proceſſus & actus iudiciales aduerſus minorem 25. annis peractos, * à curatore ei expreſsè dato & admiſſo ad litem in defenſum, non valere & irritari. Attamen valdè notandum eſt, quòd ſi minor ſine curatore conuentus declinet, & à declinatoria ſua depellatur, ſi ab eo appellet, neceſſe eſt, vt grauamen pro fundamento prædictæ ſuæ declinatoriæ malè denegatæ habeat: ſi quippe de alia re non conqueritur, niſi quòd abſque curatore depulſus fuit, non admittetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, per not. *in l. Seio. ff. de in int. reſtit.*

* Minor, Arreſtum aduerſus tutorem vel curatorem ſuum datum, qui in defendendo eo officio ſuo functus eſt retractari curare non poteſt: Arreſtum Pariſiense, quod datum 14. die Maij 1561. Caronda *lib 2. Reſponſ. cap* 85. & Imbertus *in Enchiridio ſuo, in verb. minor.* Quando minor aduerſus Arreſtum quoddam propter omiſſas allegationes reſtituitur, vide *l. Cum & minores. C. ſi aduerſ. rem iudicat.*

XII.

Pariter iudicatum fuit de minore quodam, qui cauſam ſuam obtinuerat, qui, cùm non obſtante appellatione ſententiam executioni tradi vellet, eique parte ſeu aduerſario ſuo contradiceretur: & hoc incidens abſque curatore à minore agitatum fuiſſet, is repulſam tulit, prædictus verò aduerſarius eum expenſis abſolutus fuit. Minor appellat, neque aliud grauamen proponit, quàm quòd ſibi de curatore proſpectum non fuiſſet: cuius nomine condemnatur. *Idem.*

XIII.

Minor quando non admittatur.

Dominus Aduocatus Carterius, qui Palatij Pariſienſis Scæuola eſt, ſæpè allegat Arreſtum quoddam in Parlamento Pariſienſi datum, quo minor, filius vel filia, qui ſucceſſionem patris vel matris, ob præſentem pecuniam rémue aliã ſibi datam eiurauit eique renuntiauit, à reſtitutionis beneficio ab eo impetrato depulſus fuit: dicente prædicto Carterio, id verum eſſe in Prouincia Conſuetudinaria, non verò in Prouincia, quæ iure ſcripto regitur. Et ita id refert Luetus *in Arreſtis ſuis, tit. 2. de minoribus. lib. 7.*

XIV.

Minor reſtituitur immobilia, quæ accepit ſana, reſtituere tenetur.

Permutatio eſt alienatio, quæ nulla eſt cum minore de re ſua immobili facta, ex iuribus ſupradictis. Hoc præſuppoſito, ſi minor permutationem celebrans immobilia accipiat, eaque poſtea vendat, deterioret aut diminuat, impetrata, per reſtitutionem, permutationis nullitate, ſemper id quod accepit eo modo & qualitate, qua tempore permutationis & traditionis erat, reſtituere * tenebitur: alioquin à reſtitutionis ſuę beneficio depellendus eſt. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo confirmata ſententia Balliuij Foroſeguſienſis vel Locumtenentis ipſius, 23. die Martij anno 1559. pro Ioanna Iaqueronia vxore Petri Boironij, rea in reſciſſione, aduerſus Ioannam Guerinam, vxorem Antonij Columbarij actricem in reſciſſione, quod valdè notandum eſt: Nam prædicta Guerina vel maritus ipſius, prædicta ædificia deuaſtauerant & demoliti fuerant, nonnullas portiunculas vendiderant, quas recuperare non poterant, ac ferè impoſſibile erat, omnia in priorem ſtatum reponere, quæ cauſa fuit, vt ex parte ipſius reſtitutio citra effectum ſubſideret.

* Niſi negligentia tantùm ſua deterioraſſet & deuaſtaſſet, iuxta Arreſtum, quod datum ſuper appellatione quadam à Balliuo Bituricenſi, quod allegat Carondas *lib. 3. Reſp inſor. cap.* 64. Maynardus *lib. 3, cap.* 36. ex *l. quod ſi minor. §. 1. ff. de minoribus*

XV.

Alienatio immobilium à minore

Ex nonnullis celeberrimis viris reſciui, com-

pluribus

tore & maiore & vnoquolibet eorum ſolo & in ſolidum ſiſſo.

pluribus Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuiſſe, cùm maior & minor ſimul, & vnuſquiſque eorum ſolus & in ſolidum, renuntiatione facta diuiſionis, ordinis iuris, & diſcuſſionis beneficio, immobile minoris vendiderunt, idque manifeſtò conſtet, hanc venditionem propter negotia prædicti minoris propria celebratam, vel pretium in eius vtilitatem verſum fuiſſe, minor verò reſtitutione à Principe impetrata hanc venditionem in irritum deduci curauit, emtorem maiorem conuenire non poſſe: alioquin videretur colorata hæc inuentio in legis fraudem, interpoſita noua perſona, excogitata. Eadem parique ratione ſi filiusfamilias & alter cum eo, ex cauſa mutui filiofam. dati ſeſe obligent, & pro eo ſolo indiuiſè & ſupradictis renuntiationibus factis: hoc quippe caſu prædictus alter obligationi non adijcitur, niſi in fraudem Macedoniani, ac propterea ei ſuccurritur æquè ac filiofamilias, *l. ſed ſi paterfam. §. non ſolum ff. ad S.C. Macedon.* Similiter, ſi cum muliere tertia quædam perſona pro facto alterius ſe obliget, & vnuſquiſque eorum in ſolidum, renuntiatione quoque facta, huic tertio fideiuſſori, vti mulieri, ſuccurritur, *l. ſi mulier. §. fin. ff. ad Vellean.* omnéſque ſupra nominati tertij expromiſſores & fideiuſſores beneficio legis gaudebunt, niſi apparuerit & notum ſit, huiuſmodi fideiuſſionem donandi animo perfectam fuiſſe: hoc eſt, eos nullum regreſſum neque cautionem indemnitatis aduerſus minorem, filiumfam. vel mulierem reſpectiuè habere, *d. §. non ſolum.* Qui articulus ad intellectum prædictorum Arreſtorũ ita datorũ pertinet, purà, ea fundari in hoc, quod de intereſſe prædictorũ minorum, filiifam. & mulieris agatur, aduerſus quos fideiuſſores regreſſum pro indemnitate ſua habent: nihilominus ſi prædictus fideiuſſor expreſsè adijciatur ad validos reddẽdos huiuſmodi contractus, nominatim vẽditionem minoris, & emtor abſq; eo minimè cõtracturus eſſet, prædictúſq; fideiuſſor bona ſua hypothecæ nectat, hoc caſu ſanè fideiuſſor euictionis futuræ nomine tenebitur, vt aiunt Imperatores Diocletianus & Maximianus *in l. & ſi ie. 9. C. de præd. minor.* vbi nominatim decernitur, quòd ſi curator prædiũ ruſticum minoris diſtraxit, & proprio ſuo ac priuato nomine periculum euictionis ſuſcepit, hoc caſu, minore reſtitutionem impetrante, prædictum curatorem de eo quod euenit vel euincetur, teneri, prædictúmque emtoré hypothecaria ad bona prædicti curatoris, quæ ſibi obligata ſunt, agere poſſe. Species prædictæ legis prioribus ſuprà præſuppoſitis contraria videbatur, verùm planè conformis eſt. Nam curator ſolus proprio nomine vendidit, ac propterea ſemper tenetur nec vllum aduerſus minorem regreſſum habet. Igitur ſequitur, ſi fideiuſſor aduerſus minorem regreſſum habeat, prædictum minorem in omnibus ſimilibus caſibus reſtitutione ſua impetrare debere, vt tam venditio* à ſe facta, quàm indemnitatis promiſſio irritentur, aliáque regreſſus media, quæ aduerſus ipſum dirigi poſſent.

V. *Arreſtum Burdegalenſe de 20. vel 10. Maij 1581. in Appendice tit.* quod Arreſtum hanc clauſulam interpretatur.

XVI.

Maior ætas quomodo in filia interpretãda ſit, verùm de matrimonio ipſius vel de 25. annis.

Franciſcus Burellus aduerſus nouercam ſuã tutricem liberorum ſuorum dicebat, ex pactis dotalibus ſe iuribus & portionibus ad reliquos eius liberos pertinentibus frui debere, vſque quò ad maiorem ætatem perueniſſent: concludebat ad hoc, vt tutrix cogeretur, vt ſibi frui licere permitteret, quod ſi ea nollet, in damna ſua & intereſſe condemnaretur. Ea è cõtra pro parte & portione cuiuſdam filiæ ſuæ dicebat, eam poſt prædictum contractum à Burello prætenſum nupſiſſe, eáque verba: *ad maiorem ætatem perueniſſent*, in filia intelligenda eſſe, *cùm nupſerit*, nominatim, quòd ex Conſuetudine loci Prouinciæ Pictauienſis, virum & mulierem cõiuges pro maioribus habeantur & ſuis iuribus vtantur. Burellus replicabat *l. fin. C. de iis qui veniam ætat. impet.* ſine exceptione hæc verba: *perfecta ætatis* interpretari, cùm 25. anni impleti fuerint, neque maioris ætatis tempus ita expreſsè præfinitum prædictis pactis dotalibus, reſtringi poſſe, prout id tutrix intra tempus minoris ætatis reſtringere vellet, & quia expreſſum eſt, faciliùs intelligi, quàm hæc verba: *perfecta ætatis, legitima ætatis, ſua ætatis* & alia huius generis ſimilia, quæ lex Imper. interpretatur, maximè in ſubſtitutionibus fideicommiſſariis, & omnibus aliis fauorabilibus actibus, eo, quo ſupradictum, modo. Nuptam, cuius nominè opponebatur, nonniſi 18. annorum eſſe. Poſtulabat, ſi dubium eſſet, prouiſionem, cautionẽ præſtita. Curia reſpectu filiæ ipſius nuptæ, Arreſto 20. Iunij 1595. Burellum repulit & à prouiſione & à principali.

Nota prætetea maiorem ætatem à Conſuetudinibus definitam poſt 20. annos, de ſimplici adminiſtratione intelligi: prout ſæpe iudicatum fuit, nominatim 16. die Ianuarij 1586. V. Choppinum *lib. 2. de priuil. ruſticor. part. 2. cap. 3. in fin.*

XVII.

Minor reſtituitur aduerſus obligationem, qua ſe pro patre pro carcere liberãdo, obligauit.

Perorantibus dominis Buſſonio & Gelæo, in Parlamento Pariſienſi die Lunæ ante Natalem, 18. Decembris 1564. inter Antonium Buſſium appellantem à Balliuio Ambianenſi vel Locumtenente ipſius & Ioanne Bonohomine appellato, iudicatum fuit Arreſto, filiumfam. minorem 25. annis non emancipatum, qui ſe ſeu ſuam perſonam ſuáque bona immobilia obligauit, ad redimendum patrem ſuum incarceratum, benè in reſtitutione à ſe impetrata fundatum eſſe, qui admiſſus fuit, per *l. 1. C. de filiofam. minor. l. ſi captiui, l. filia. C. de patr. pot. l. ſi quis à liber. de liber. agnoſc. l. 1. §. vel ſi de tut. & ratio. diſtrah. l. 1. de alen. liber. ff. toto tit. de patribus qui filios ſuos diſtrax.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

I.

De domino poſſeſſionem rei immobilis à ſe minore adhuc vendita tradente.

DOminus ſecundum acquirentem in poſſeſſione molendini cuiuſdam, quod minor adhuc vendiderat, reſeruato ſibi cenſuali iure, conſtituit: quæſtionis eſt vtrùm ratihabitio reſtitutionem impedire poſſit? Lis ad relationem

domini Carterij æquas ſententias tulit in prima Inquiſitionum Camera, 31. die Ianuarij 1564.

II.

Reſtitutio minoris quando maiori proſit?

Reſtitutio minoris fideiuſſori non prodeſt. XVI. Iulij 1571. Petrus & Macéus *de Belloſole* fratres, fundum quendam Ioanni & Heliæ Anequinis, pretio duodecim coronatorum vendunt & euictionis nomine ſe obligant, prout etiam maioris ſecuritatis cauſa, Ioannes *de Belloſole* frater ipſorum natu maior facit, iique beneficio diſcuſſionis renuntiant. Poſtea venditores minores ſe dicentes, eùm tam pro ſe ipſis quàm pro prædicto fratre ſuo reſcriptum Regium ad reſcindendum contractum impetraſſent, idque Iudici ordinario d'Aimet obtuliſſent, emtores maiorem auctorem euocant, qui excipit & ait, ſe de auctoritate non teneri. Sententia 4. die Decembris 1578. prædictum reſcriptum approbatur, & maior cum expenſis relaxatur. Vnde emtores appellant ad Seneſehallũ Petrocoricenſem vel Locumtenentem ipſius in Foro Brageracenſi, vbi dictũ fuit, reſpectu vltimi capitis malè iudicatum fuiſſe, & maior natu ad auctoritatem præſtandam condemnatus, ſententia de 12. die Iunij, quæ confirmata fuit Arreſto Burdegalenſi, quod datum. 20. vel 10. die Maij 1581, iuxta *l.1. & 2. C. de fideiuſſ. minor.* V. tamen Imbertum *in Enchirid. ſuo, in verbo, Minor & maior*. T.

III.

Quando maior ex capite minoris restituatur.

Si dolus ſubeſt, maior cum minore obligatus, vti minor, reſtituitur, *l.2. C. de fideiuſſor. minor.* quia dolus magis afficit contractum, quàm ipſa facilitas, *l. qua res. §. huic applicatur. ff. de fideiuſſor.* Valla *de reb. dubiis, tract. 19. num.* 2. Bacquetus *tractat. de Albinatu, cap. 21. num.* 20. Et iudicatum fuit Arreſto, quod datum ad perorationem pro Nicolao Bruantio appellante à Præfecto Pariſienſi & Claudio Patrullatio, perorantibus Martino & Buiſſonio, 5. Maij 1578. maiorem reſtitui, ob aditam hereditatem quandam cum minore, ex conſequentia & capite minoris cohæredis, niſi creditor hereditarius parte maioris pro ſolutione debiti ſui contentus eſſe vellet. Simile iudicatum fuit, 9. Maij 1591. ad perorationem inter Carolum Villerium & N. Campionium, Villerio & Chauuelino perorantibus, *ex l. Minor 25. annis. C de procurat. l. cum hereditate ff. de adquir. hered. l. 3. in fin. ff. quæ res pignor. oblig. non po. l. Tutor. 47. §. 1. ff. de minor.* Choppinus *de legibus Andium lib. 3. tit. 3. num. 4. de collat. bonor. & in Indice, in verb. maior annis.* I.C.

Reliqua huius tituli extant infrà in cõpluribus capitibus *tit. de reſtit. in integr.* quę Lector videbit & *capita, 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. mar. notab. quæſt.* vbi cõplures quæſtiones inueniet, quæ hic prolixe inſerere breuitatis cauſa nolui. Quibus videl. caſibus minores alienare immobilia ſua poſſint, quæque ſolennitates in alienatione illa obſeruandæ. Interdictum de adiudicandis fundis minorum extincta candela: vtrum minor, qui in contractu maiorem ſe dixit, reſtituatur. V. Carondam *ad quæſtio. vit. lib. 7. cap. 56.* Vtrum qui ſe Presbyterum in contrahendo dixit, poſtea ſe minorem aſſerit, reſtitui poſſit. Maynardus *lib. 3. cap. 37.*

I. C.

TITVL. II. DE HIS QVI veniam ætatis impetrauerunt.

ARRESTVM I.

Venia ætatis ad quid proſit.

Rex* plerumque reſcriptum veniæ ætatis præſtat: verùm iis tantùm, qui maiores ſunt, putà, maſculis 25. annis maioribus, & fœminis 18. annis maioribus, iuxta diſpoſitionem *l. omnes adoleſcentes. C. de his qui ven. æta. impetra.* Itémque eo reſcripto diſpoſitio iuris communis de alienatione immobilium *d. l. Omnes & l. eos 3. illo tit.* non impeditur: verùm ad ſtandum in iudicio, itémque ad liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem conſequendam. Nihilominùs eo non obſtante Domino *de Rohan* huiuſmodi reſcriptum, cùm 17. annorum eſſet datum fuit, quod approbatum fuit in Parlamẽto Pariſienſi, 8. Ianuarij 1534. & Domino Vice-Comiti Turæniæ in pari ætate 17. annorum, approbatum 26. Nouembris 1543. aduerſus ius cõmune. Res huiuſmodi, quæ ab expreſſa Principis voluntate procedere potuit, moto ſufficientibus rationibus ad indulgendam hanc gratiam præter legem, & ampliorem eius cognitionem prohibere, iuxta ſententiam primam P. recitatam ab Accurſio *in gloſſ. edoceant, in d. l. omnes,* nominatim in maſculo, qui ſola præſentia Principi ſufficientiam ſuam probare poteſt, vt in Gloſſa *addit. in verbo miſſo.* Et prædictis duobus caſibus Curia contenta fuit, approbatores tantum & aſſertores integritatis, induſtriæ & probitatis horum duorum Dominorum audire.

*Venia ætatis nonniſi pro adminiſtratione bonorum minoris, non pro alienatione impetratur & prodeſt, *l. 2. C. de his qui ven. ætat. impetra.*

II.

Notandum eſt, huiuſmodi reſcriptum pro rebus immobilibus, abſque curatore in litem, à fœminis non impetrari. Prout iudicatum fuit pro Domino Interannatæ Arreſto Pariſienſi, 15. die Ianuarij 1540.

III.

Maſculo & fœminæ ſemper decretum neceſſarium eſt in alienatione rerum immobilium.

Tam maſculo quàm fœminæ ſemper neceſſarium eſt decretum in alienatione rerum ſuarum immobilium, ſiue per venditionem, permutationem, hypothecam, diuiſionem, ſocietatem & aliis modis fiat: vt ait *l. eos qui 3. C. de his qui ven. æta.* quæ nullam differentiam conſtituit inter eos, qui veniam ætatis impetrauerunt, & eos, qui needum veniam ætatis meruerunt. Ac propterea tempore alienationis tutius erit propter proceſſus, decretum & diſquiſitionem, tam maſculo quàm fœminæ curatorem dare. Imò etiam pars ſeu aduerſarius minoris impetrare poteſt, vt prędictus minor maſculus litigans de re immobili, curatorem accipere cogatur, neque aliàs admittitur. Arreſto, quod datum Pariſiis aduerſus dominum Vicedominum Carnutenſem, qui ſimile reſcriptum impetrauerat, 20. Iulij 1546. decretum fuit, eo non obſtante Aduocatos & Procuratores iuſiurandum præſtare oportere.

APPEN-

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum II.

I.

VEnia ætatis locationem à tutore initam reſoluit: Arreſto Pariſienſi, 3. Iulij 1574. Carondas *lib. 3. Reſponſ. cap. 14.*

TITV. III. DE RESTITVtione in integrum, & reſciſſionibus, tam ob deceptionem vltra dimidium iuſti pretij, quàm aliis de cauſis.

ARRESTVM I.

Praxis Conſtitutionis de decennio & 35. annis.

DEcennium introductum ex Conſtitutione antiqua Regis Ludouici, locum non habet, niſi inter maiores, quando nullitas, dolus, fraus vel deceptio ſubeſt. Et illud decennium à die contractus currere incipit, & non à tempore maioris ætatis. Altera Conſtitutio de 35. annis, anni 1539. locum habet inter minores, & currere incipit à tempore maioris ætatis: & iudicatum fuit, eam iuris antiqui declaratoriam eſſe, in minore Inquiſitionum Camera: adeò vt locum habeat & in contractibus & in proceſſibus ſiue litibus intètatis ante Conſtitutionem.

II.

Reſtitutio aduerſus hereditatem aditam quomodo impetrari poſſit.

Reſtitutio * in integrum impetrata à minore, quòd hereditatem ſibi oneroſam adiiſſet & pro herede purè ſe geſſiſſet, neq; inuentarium intra legitimum tempus confeciſſet, approbari non debet, niſi eum minorem eſſe probetur: ſecundò enim deceptum & damnum paſſum fuiſſe. Eáque ſententia eſt Ioannis Fabri & Iacobi de Aretio, *in Auth. Si omnes. C. ſi min. ab hered. ſe abſten.* & Salycet. *in l. fin. C. in quib. cauſ. reſt. in integr. non eſt neceſſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 22. Decembris 1547. inter Claudium Allemannum ab vna parte, & Ioannem Allemannum reum ab altera parte.

* Deſumtum ex Guidone Papa *quæſtio.* 141. V. Arreſtum 1. Appen. h. tit.

III.

Minor quando reſtitui poſſit aduerſus reſignationem beneficialem ſuam.

Minor 14. annorum, ad beneficium poſſidendum diſpenſatus ſeu capax redditus, ſi reſignet, aduerſus reſignatarium in integrum reſtitui poteſt, ob defectum ætatis, *cap. ſi annum decimum quartum, & cap. ex parte. de reſtit. ſpoliator.* Verùm ſi quatuordecim annos exceſſit, & diſpenſatio ei à Papa facta ad Beneficium poſſidendum forma ſeu modo ſolito, & cum clauſula renuntiandi & retinendi, neceſſe eſt, vt cauſa vrgens ſubſit ad impetrandam huiuſmodi reſtitutionem, alia quàm ætatis: putà, minarum, coactionis ſeu vis & obedientiæ paternæ, quæ ſufficit, *cap. præſens Clericus. xx. quæſtio. 3. l. 1. §. quæ oneranda. ff. Quar. rer. actio non det.* & Doctores *in cap. ſuper hoc. De renuntiat.* Quinimò ſolus reuerentialis metus parentum ſufficit, *cap. ſciant. de electio. in 6* Et abſque eo prædicta reſignatio locum habebit, non obſtante ætate, ob quam diſpenſatus fuit: & tam in iudicio quàm extra iudicium perſona eius legitima ſit ratione prædicti Beneficij: præcipuè verò ex prædicta clauſula de poteſtate retinendi, renuntiandi, reſignandi dictum beneficium ſimpliciter, aut ex cauſa permutationis aut aliàs. Iuxtáque ea Arreſto Bordegalenſi, quod datum 7. Septembris 1500. quo Domino Barbezio momentanea Beneficij poſſeſſio adiudicata fuit.

V. notat. ſuprà *lib. 2. tit. 8. Arreſt. 2.* I. C.

IV.

Renuntiatio futuræ ſucceſſionis non tam reſtitutioni, quàm reſtitutio ſucceſſioni iam delata obnoxia eſt.

Diſpoſitio *cap. quamuis pactum. de pact. in 6.* hodie in Curia Parlamenti Pariſienſis exactiſſimè obſeruatur, iuxta formam eius & tenorem, quò ad ſucceſſiones futuras attinet tantùm, & nemo admittitur ad perſequendam reſtitutionem in integrum ex *cap. Si quis mihi iuſta cauſa videbitur*, aduerſus renuntiationes prædictarum futurarum ſucceſſionum, bono eorum factas, qui dotauerunt renuntiantem. Verùm ſi huiuſmodi renuntiationes fiant ſucceſſionum iam delatarum & acquiſitarum, ob enormem læſionem, quis admittitur. Duo hæc capita iudicata fuerunt Arreſto Pariſienſi, quod concluſum in Camera Inquiſitionum maiore, circiter annum 1531. ad relationem Domini S. Bartholomæi, vbi 24. vel 25. Conſiliarij congregati fuerunt, quorum pars ex aliis Cameris conuocata fuerat: quod Arreſtum valde notandum eſt.

Vide *Arreſtum 10. tit. de Nupt.* & 2. *Arreſtum Append. huius tit.*

V.

Mulier metu mariti ſui contrahens.

Octaua Nouembris 1520. inter Ioannam Saffoniam actricem & poſtulantem reſciſſionem cuiuſdam apochæ à ſe factæ metu & minis viri, ab vna parte, & Ioannem Saffonium, actorem ab altera, Arreſto Burdegalenſi apocha nulla declarata fuit, non habita acceptæ pecuniæ ratione & aliarum ratihabitionum verbalium à prædicta petitrice, marito ipſius abſente factarum, declarante, ſe ſponte ſua accepto tuliſſe, ſéque id ita omnino velle. Atque hoc caſu ſolùm requiritur vis, minæ & metus fœminæ, quamuis longo tempore poſt ea contraxerit, poteſtate mariti ſemper durante, *l. 2. C. Quod met. cauſ.* & *cap. 1. eod. tit.* & per Bartolum *in l. Si ob turpem*, per Angelum *in l. Qui in aliena. ff. de adquir. hered.*

Mulier in alienatione rerum ſuarum immobilium in minore ætate ſua decepta, poſt 35. annos non reſtituitur, ſub prætextu metus & reuerentiæ maritalis. Iudicatum fuit Arreſto generali à Domino Thuano, 22. Decembris 1570. Carondas *lib. 1. cap. 45.* Vide *l. 1. §. quæ oneranda. ff. Quar. rer. actio non detur. l. Interpoſita. Cod. de Tranſactio.* etſi ea non probauerit, maritum ipſius vim & verbera intuliſſe, quo prædictam venditionem celebraret, ac ſufficit, eam probaſſe ſeueritatem, ſæuitiam, ac malam tractationem, quam maritus plerumque exercebat. Carondas *lib. 1. cap. 51.* Idem Paponius *lib. 3. de Notarijs, fol. 374.* I. C. V. Boerium *deciſ. 100.*

VI.

Tranſactio quando reſtitutioni obnoxia.

Hodie nemo admittitur, qui aduerſus tranſactiones ſuper lite mota aut mouenda venire vult, reſtitutionis in integrum beneficio fundato in deceptione vltra dimidium iuſti pretij. Neque obſeruatur *l. 2. C. de reſc. vendit.* in tranſactionibus, niſi dolus aut minor ætas interceſſiſſet. Et ita iudicatum fuit iuxta *l. Cùm te proponas. C. de Tranſact.* Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum 27. die Martij 1247. inter Dominum Briſſacum, Equitem Ordinis, Mareſcallum Franciæ

Digitized by Google

ab vna parte, & illuſtrem Iacobum *de Plancis*, Equitem & Dominam Franciſcam Coſſeam, vxorem ipſius ab altera parte. Attamen, ſi enormis læſio proponatur, reſtitutio benè fundabitur, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 16. die Septembris 1540. Maioribus diebus Molinenſibus. Contrarium obſeruatum fuiſſe reperitur, putà, in deceptione vltra dimidium iuſti pretij, *& l.2.C.de reſcind. vendit.* in tranſactione obſeruari, prout tenuit Iaſon in *l. Si quis cum aliter.ff.de verb.obl.* Poſtea ac nouiter Conſtitutione Regis publicata anno 1564. tota hæc diſputatio deciſa & Arreſto definita fuit, putà, tranſactiones inter maiores 25. annis abſque dolo perſonali, vi & ingenti coactione, non reſcindi vel in irritum deduci, ſub quocunque alio prætextu id fiat, etiamſi dolus reipſa interuenerit.

Tranſactio inter tutorem & minorem nulla eſt, & quãdo.

Vide *Tit.de Tranſactio.* infrà *lib.19. tit.9.* & Conſtitutionem *de tranſactionibus*, & Maynardum *lib. 6. quæſtio.ſuar. cap.19.* & ad quæſtionem de tranſactionibus nullis & in illarum numerum referre conuenit tranſactiones inter tutorem & minorem ipſius factas, quamuis adultum, non viſis & non redditis rationibus: qua de re complurima Arreſta extant, quæ refert Carondas *lib. 6. cap. 58.* Valla *de reb dub.tractat. 10. not.1.* Maynardus *lib. 2. cap. 100.* Meas *quæſtio.22.27. & 28.* vbi referuntur Arreſta, quibus iudicatum fuit, minorem, qui tranſegit, aduerſus huiuſmodi tranſactionem intra decennium, à die maioris ætatis, venire debere: aduerſus quod prædictus Valla tenuerat, nullitatem ſcil. huiuſmodi contractus facere, vt actio reſciſſoria 30. annis viuat. I. C. Vide Art.3.*App.h.tit.*

VII.

Minor verùm ob læſionem in re mobili reſtituatur.

Contrahens vltra dimidium iuſti pretij deceptus, non admittitur, ſi ſe reſtitui ob res mobiles venditas vel redemtas velit: vt per Gloſſam & Doctores in *l.2.C.de reſcin.vendit.* Attamen* minor admittitur, teſte Arreſto D. Corbini Conſiliatij in Maiore Conſilio, pro equo & mula temerariè in minore ætate emta: præcipuè ſi mobilia pretioſa ſint & magni valoris, *l.lex quæ tutores.Cod de adminiſtrat. tutor.* Atque pro hoc notandum eſt Arreſtum datum Pariſiis, 21. Iunij 1510. pro Domino Daglurio, qui adamantem à Petro Binio emerat, pretio quatuor millium librarum: quæ emtio reſciſſa & annullata fuit.

* Carondas *lib.2.Reſponſ. cap. 87.* contrarium tenet, dummodo minor octodecim annos egreſſus ſit, déque eo Arreſta Pariſienſia allegat. In contractu cenſuali minores non reſtituuntur. Maynardus *li.3.cap.6.* Choppinus *ad Conſuetud. Pariſ.* propter incertum fructuum euentum. Maynardus *lib.3.quæſt.ſuar.cap 6.* I.C.

VIII.

Reſcindens & reſciſſorium cumulata admittuntur.

Impetrans reſcriptum Regium ad reſcindendum, ad prædictam reſciſſionem concludere poteſt, & ad id, vt poſt eam reus cogatur ad reſtituendum id de quo agitur. Neque reus prædictas concluſiones impedire poteſt, & ad eas reſpondere & procedere tenetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Maioribus diebus Molinenſibus, 16. Septembris 1540. Eáque praxis eſt, quam tradit Imbertus *in ſuis forenſ. & in enchir.ſuo, in verb.contractus*, *& in verb. reſcindens & reſciſſorium.* & Speculator *tit.de in integ. reſt.§.1. verſic.ſed nunquid in eodem.* Guido Papa ſcripſit, huiuſmodi praxin ſuo tempore obſeruatam fuiſſe, adeò vt complures Aduocati reprehenſi fuerint, eò quod partibus ſuis perſecutionem ſolius reſcindentis conſuluerint, prout declaratum fuit Arreſto Pariſienſi, propanpere quodam ruſtico Calcfurno, aduerſus D. Ioannem Beſſetum Locumtenentem loci, anno 1560.

Alterum ſimile Arreſtum datum fuit, 20. Nouembr. 1582. primo die perorationis, Præſide domino Morſanio, & perorante Boutilletio pro appellante quodam, qui condemnatus fuit in multam & expenſas. Adeo vt motis ſit, reſcriptum reſciſſionis contractuum aduerſus vtrumque impetrare, id eſt, aduerſus primum venditorem, ad reſcindendum prædictum contractum, aduerſus emtorem & poſſeſſorem rei, quò, contractu reſciſſo, rem reſtituere cogatur. ita reſcindens & reſciſſorium cumulantur, *l. In cauſa.16.§ 1. ff.de minoribus, l.minor.ff.de euictionibus, l.1 ff.Ne de ſtat. defunctor.* Guido Papa *deciſio.143.* Bacquetus *tractat. de iuribus iuſtitiæ, cap.8. numero 17.* I.C. V. Arreſtum 22. ... *de iuriſdictio.*

IX.

Emtor ad ſupplendum iuſtum pretium rem immobili, à qua excludi poteſt, minimenè compeleſt.

Venditor, qui reſcriptum Regium impetrauit ad finem reſciſſionis venditionis à ſe celebratæ tendens, eò quod vltra dimidium iuſti pretij deceptus fuerat, & ſententiam prædictæ reſciſſionis obtinuit, vt emtor quoque ſibi teneretur reſiduum iuſti pretij tradere & ſupplere, vel rem venditam ſibi reſtituere & vacuam eius poſſeſſionem derelinquere, pretium verò ſuum recipere, ſententiam ſuam executioni tradi curat & cogi emtorem ſuum, vt eligat, vtrum ex his duobus facere malit. Prædictus emtor declarat, ſe ſupplementum iuſti pretij exhibere & dare malle. Actor poſtulat, vt dilatio emtori detur ad id faciendum. Emtor ait, ſe properè reſiduum pretij repræſentare non poſſe, poſtulátque vt ligna fundi, de quo agitur, vendere ſibi liceat, quò tantam, quanta ſupplendo pretio deeſt, pecuniam recuperare poſſit. Impetrans ei intercedit & argumentum ad rem maximè pertinens proponit: putà, euenire poſſe, quod prædictus emtor non repræſentaturus ſit, verùm ab optione quæ ei adiudicatur, excludendus: ex qua ratione res vendita adhuc ad prædictum impetrantem peruentura ſit: ac propterea ſe neque velle neque debere permittere, vt is fundus diminuatur. Et pro eo iudicatum fuit, excluſa petitione prædicti emtoris, Arreſto Pariſienſi, 14. Iunij 1515.

X.

Proteſtatio priuatim antè factum valet contra metum celebratum.

Notandum eſt, ſi quis metu, aſtutia vel authoritate adductus ad contrahendum ſit, eum priuatim proteſtari poſſe, ſi publicè non audeat, de coactione qua compulſus fuit, & ſe metu rem facere, quæ ſibi præiudicio ſit, adductum, quam hodie neque euitare neque recuſare poſſit, & in futurum hanc iniuriam ſe vindicaturum, ceſſante metu, qui ſibi iniectus fuit. Eáque materia eſt, quam tractat Bartolus & Paulus *in l. Qui in aliena.§.Celſus.ff.de adqui.hered.* Hanc ad rem defunctus dominus Cancellarius Poyetus, vir potentatus ratione terribilis, cuidam à ſororibus ipſius conuento mandauit, vt cum iis diuideret, & iis portionem virilem relinqueret intra tres menſes: ſub pœna amittendæ partis ſuæ hereditatis, de qua agebatur. Hic frater cùm videret potentiam huius mandati, cui reclamare non poterat, etiamſi ſorores ipſius acceptò tuliſſent: videret quoque intolerabile grauamen, quod ſibi inferretur, obtemperat: verùm priùs proteſtatus fuit, ſe iniuriam, quæ ſibi facta fuerat & omnia in irritum deduci tempore iudicij curaturum. Id quod poſtea obtinuit Arreſto Pariſienſi, ratione prædictæ

proteſta-

proteſtationis, 9. die Auguſti 1543. præcipuè verò quia probauit, prædictas ſorores huiuſmodi mandatum perſecutas fuiſſe: & ex eo Bartolo ſatisfit *in d.l. Qui in aliena*, qui ait, huiuſmodi proteſtationes aduerſus tertium metui non conſentientem non valere.

Vide Coraſij *Senatuſconſul. Curiæ Tholoſanæ Centuriam, cap. 31.* I.C.

XI.

Reſtitutio Principis neceſſaria eſt ad verſus actus nullos.

Contractus quocunq; nullitatis genere nulli ſint, hodie in Francia huiuſmodi non declarantur, neque reſcinduntur ſine reſcripto Regio, neque attenditur ratio *l. Nam etſi. §. poſt defectum. ff. de iniuſt. rupt. & irrit. fact. teſtament.* ex qua complures inducere voluerunt, in caſu nullitatis reſciſſionem neceſſariam non eſſe, quandoquidem cõtrarietas & repugnantia ſit: reſciſſio quippe tacitè validitatem contractus concedit. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 4. Auguſti 1543. Rex noſter id ſibi reſeruauit, quamuis lex ſcripta omnibus medium dederit eò perueniendi ſimplici libello Iudici ordinario oblato. Id quod ſequi oportet: nam in hoc Regno lex illa ſcripta nonniſi inſtar rationis ſcriptæ, non verò inſtar legis expreſſæ, formalis & neceſſariæ obſeruatur, & ita, vt Principes ſubditi & Imperium recognoſcentes tenentur, è quorum numero & ordine Rex noſter non eſt, *c. cùm per venerabilem*, & ibi Innocentius, *qui filij ſint l. gitim.*

Lex ciuilis ſeu Romana quomodo in Francia admittatur.

Nihilominus in dicto hoc Regno prædicta lex obſeruatur, ad nullos declarandos à Iudicibus & horum officio, ſimplici & nudo libello oblato, ſine reſcripto Principis trium generum contractus. Vnum genus eſt contractuum vſurariorum, prout latè declaratur ſuprà *tit. peculiari, de contractib. vſurarijs.* Alterum eſt Simoniacorum, pro poſſeſſorio, pro vt ſuprà notatur, *tit. de Simonia.* Tertium, quando contractus fiunt aduerſus Conſuetudinem ſcriptam & admiſſam, vel aduerſus expreſſam Conſtitutionem Regis publicatam in Parlamento, *l. Non dubium. C. de legibus.*

Contractus qui nulli declarentur abſque reſcripto.

Vide *Præfationes huius operis.* Imbertum *in Enchiri ſuo, in verbo, Contractus.*

XII.

Quomodo pendente appellatione vendere poſſit, cui venditione interdictum.

Infrà *tit. de Prouiſionibus*, Arreſtum vltimum extat ſuper reſciſſione venditionum factarum à prodigo quodam, pendente appellatione ab interdictione, quod valdè ſingulare eſt & ad materiam huius tituli facit.

V. Carondam *lib. 7. Reſpon. or ſuor. cap. 60.*

XIII.

Verùm apocha ſubſtitutionis à minore confecta valeat.

Antonius de Sugniaco, Scutifer, dominus prædicti loci in Foroſeguſienſi prouincia, teſtamento Claudium filium ſuum heredem inſtituit, eique ſubſtituit, quo caſu abſque liberis maſculis moreretur, Dominum Roſſetum oriundum domo & nomine & inſignibus, maſculum & liberos ipſius maſculos, cum aliis ſubſtitutionis gradibus, quorum mentio hic non requiritur. Claudius heredem ſe aſſerit, gerit, & duos liberos maſculos ſuſcipit, Matthæum & Ludouicum. Teſtamentum condit & Matthæum heredem ſibi inſtituit, & ei Ludouicum ſubſtituit, quo caſu is ſine maſculis moreretur: Ludouico in pari caſu ſubſtituit Dominum Roſſetum ſuprà memoratum, maſculum & liberos ipſius maſculos. Matthæus longo tempore hereditate fruitur, & duas filias tãtùm ſuſcipit. Suadetur ei, vt maiorem natu filiam Franciſcam, illuſtri Claudio Albonio, Equiti, domino S. Forgolij, Præfecto centum equitum leuis armaturæ elocet. Vir hic probus & modeſtus illuſtri hac familia abuti nolens, prędictas ſubſtitutiones detegit, vt demonſtret, cùm maſculum filium non habeat, nec poteſtatem eam ſe habere in bona ſua, quam ſe habere exiſtimetur, in fauorem filiarum ſuarum. Conſilium conuocatum vt hanc facti ſpeciem intelligeret, in ea ſententia fuit, rebus ſcilicet ita ſtantibus, omnia poſt mortem Matthæi ad Ludouicum fratrem ipſius & ab hoc, deficientibus liberis ipſius maſculis, ad Antonium de Sugniaco, Scutiferum, dominum Roſſetum & ad ipſius liberos maſculos, iuxta teſtamentorum defunctorum Antonij & Claudij tenorem venire debere. Affectiones patrum, quibus ad hoc matrimonium inclinabant, omnibus modis ac medijs eò perueniendi, prædictáſque ſubſtitutiones velãdi & impediendi, inueniendis occaſionem præbuerunt. Defunctum dominum Roſſetum, patrem prædicti Antonij tutorem prædicti Matthæi de Sugniaco fuiſſe reperitur, necnon ſuper redditione rationum tutelæ longo iam tempore litem cœptam, quam tantum imò plus nocere dicebant, quàm bona ſubſtitutioni obnoxia, detractis quartis, valerent. Suadetur prædicto Antonio de Sugniaco, domino Roſſeti, vt hanc litem tutelarem componeret, & eadem opera pro ſe & ſuis prædictas ſubſtitutiones ſiſteret, qui non renititur, verùm in id conſentit. Vtraque pars prædicti tantùm matrimonij cauſa & fine, cum cognatis ſuis, & ſinguli cum Conſilio ſuo Mombriſonij conueniunt, vbi dubijs omnibus agitatis 4. vel 5. diebus, coram duobus Notarijs conuenitur, vt prædictus Matthæus litem & actionem de redditione rationum in fauorem prædicti domini Roſſeti derelinqueret, is igitur pro ſe & ſuis commodis ſubſtitutionum ſuprà dictarum ſub promiſſione quarundam ſummarum ſatis æquarum renunciat. Ac quoniam minor 25. erat & 24. annorum tantùm, dominus des Combrets & de Montroddais ipſius vitricus intra prædictam tranſactionem fideiuſſorem ſe conſtituit, vt omnia prædicto domino Roſſeto rata fierẽt, cùm maior factus eſſet: ſub pœna omniũ damnorum & intereſſe. Neque decretum interponitur, neque Curator adeſt. Conuentionibus & apochis ita confectis, prædictum matrimonium inter prædictum dominum S. Forgolij, ab vna parte, & prædictam Dominicellam Franciſcam de Sugniaco ab altera concluditur & perficitur: in cuius fauorem prædictus dominus de Sugniaco, Matthæus pater, filiæ ſuæ omnia, quę ex bonis ſuis poteſt, donat. Ac quandoquidem nihil metuendum erat, niſi Ludouicus de Sugniaco frater & primò ſubſtitutus, qui in eo erat, vt iam liberè poſſet Eccleſiaſticus fieri vel matrimonio ſe iungere. Prædicto Ludouico vſque eò perſuadetur, vt quamuis videret, prædictas ſubſtitutiones ad eum legitimæ & competentis ætatis factum certò peruenturas eſſe, fratrem verò ipſius hanc legitimam ætatem non attingere: nihilominùs his non obſtantibus ob

[V. Titu. de Subſtitutionibus, infrà.

magnitudinem conditionis, quæ ipſius nepti offerretur, ob naturalem, quæ ipſi inita, liberalitatem, in vtilitatem prædictæ ipſius neptis & ſuorum, in fauorem prædicti matrimonij, ſpei commodo & emolumento futuro prædictarum ſubſtitutionum renuntiaret: Hoc matrimonium conſummatur, & vnus filius ea eo ſuſcipitur. Dominus S. Forgolij, in pugna quadam propè S. Nicolaum in Lotharingia, ſub Duce Aumalio, aduerſus Marchionem Brandeburgenſem, occiditur, Dominus Roſſetus monitus & maiorem ætatem nactus, reſcriptum ad Dominos Libellarios Palatij directum impetrat, apud quos forum ſortitur, quoniam nobilis erat de domo Regia, reſcriptum, inquam, eum in finẽ tendens, vt prædicta tranſactio ſui reſpectu cõtinens alienationem rei ſuæ immobilis, nulla declararetur, vel etiam in irritum deduceretur & annullaretur, ac eodem iuri reſtitueretur, quod ante prædictam tranſactionem erat. Matthæus de Sugniaco citatur, qui fideiuſſorem Dominum des Combrets conuenit. Poſtulat, vt prædictam tranſactionem ratihaberi curet, vel cauſam hanc defendendam ſuſcipiat, vel finiri faciat: & vt in defectum præſtandæ auctoritatis eiúſque faciendi, quod promiſit, in omnes expenſas, damna & intereſſe cõdemnetur. In principali aduerſus actorem ait, eum deceptum non fuiſſe, eum præcipuum emolumentum conſecutum, eum minorem non fuiſſe: poſtremò abſque huiuſmodi apocha matrimonium contrahendum non fuiſſe. In vtraque controuerſia conteſtatio fit. Matthæus interea moritur. Dominus Roſſetus poſtulat, vt ius ſibi ſuper prædicta reſciſſione reddendo, eadem opera iudicetur, ſubſtitutiones, de quibus agitur, ſibi apertas eſſe, ſuóque commodo eueniſſe, præcipuè cùm Matthæus ſine maſculis mortuus ſit. Probationibus ab vtraque parte relatis & lite inſtructa, ſententia prædictorum dominorum Libellariorum prædicta tranſactio reſciſſa fuit, partibúſque iniunctum, vt pleniùs ſuper apertura & incidente prædictarum ſubſtitutionum ſcripto informarent, fideiuſſor verò & auctor ad id quod promiſit, faciendum condemnatus. A tribus partibus ad Curiam appellatur, vbi complures noui proceſſus inſtituuntur: nempe Ludouicus, frater Matthæus, & ſecundus filius Claudius interuenit & reſcriptum offert, quo repræſentat per mortem Matthæi fratris ſui ſupradictas ſubſtitutiones tam aui ſui, quàm patris ſui in vtilitatem ſuã obueniſſe, ac propterea partes de re, in qua nihil iuris habent, concertare. Dominus Roſſetus ei opponit, eum dereliquiſſe id, quod perſequitur & poſtulat, & apocha ipſius aperturam prædictarum ſubſtitutionum in ſui Domini Roſſeti vtilitatem factam. Neptis ipſius ei dixit, ius quod prætendit, ſibi ſuiſq; refutatum fuiſſe, & poſtulauit, vt in omnem euentum ſibi adiudicaretur, non alteri. Dominus des Combrets moritur. Heredes ipſius reſcriptum offerunt, eum in finem tendẽs, vt admitterentur ad proponendum & probandum, patrem ipſorum defunctum, virum imperitum & mentis impotem, non intelligentem id, quod tum fecerat, aſtutia & dolo defuncti Matthæi *de Sugniaco* circumuentum fuiſſe. Huic interceditur & incidens ampliatur ac principali iungitur. In quo lite inſtructa, Arreſto 9. die Ianuarij, anno 1556. dictum fuit, appellationibus & eo, à quo appellatum fuit, in irritum deductis citra multam & citra expenſas cauſæ appellationis: emendatáque ſententia, tranſactione de 3. Martij 1548. de qua agitur, irritanda, & partibus in priora iura ſua & ſtatum repoſitis: fundi & bona domus *de Sugniaco*, declarata prædictis ſubſtitutionibus obnoxia, pro & in perſonam prædicti Antonij actoris, idque incontinenti, quamprimùm caſus prædictarum ſubſtitutionum euenerit. Quas ſubſtitutiones prædicta Curia apertas in perſona prædicti Ludouici & liberorum ipſius maſculorum, ſi qui in legitimo matrimonio ſuſcipiantur, declarauit: omnia iuxta tenorem teſtamentorum Antonij & Claudij *de Sugniaco*: ea lege tamen, vt prædicta Franciſca *de Sugniaco* & ſui, prædictis bonis & fundis prædictis ſubſtitutionibus obnoxiis fruantur, ſuperſtite duntaxat prædicto Ludouico *de Sugniaco*, omnibus expenſis compenſatis. Et antequam in lite denuntiationis inter prædictam Franciſcam *de Sugniaco* & prædictos *des Combrets* procederetur, habita ratione reſcripti ab iis impetrati, 14. Maij anno 1556. idque approbans, prædicta Curia poſitiones in prædicto reſcripto memoratas admiſit, ſuperque iis ac pariter ſuper poſitionibus à defuncto factis probationes & inquiſitiones faciendas decernit. Ad quas poſitiones prædicta Franciſca *de Sugniaco* reſpondere & contrariam iis probationem afferre poterit, expenſis prædictorum *des Combrets*, omnia intra duos menſes, hoc facto procedi ad ſententiam definitiuam prædictæ litis denuntiationis, ita vt par eſt: expenſis prædicti incidentis reſcripti, in definitiuam prædictæ litis denuntiationis reſeruatis. Hoc Arreſtum ad tres effectus notatu dignum & ſingulare eſt. Primus eſt, minorem, quamuis hoc facto ſe liberet ab actione aduerſus ſe apparenter directa præiudiciabili, ſpem ſubſtitutionis, quæ nondum obtigit, remittere non poſſe. Alter & ſecundus effectus eſt, primum ſubſtitutum complurium graduum, tertio cuidam emolumentum, ſpem & bona ſubſtitutionis ad ipſum nondum delatæ vel delatæ cedentem, ea ratione ſecundo vel alteri conſequenter ſubſtituto in prædicta ſubſtitutione locum non facere. Tertius effectus eſt & maximè notandus, maiorem, qui fideiuſſit vel aliter contraxit, in integrum reſtitui poſſe aduerſus obligationem à ſe initã, ex ea cauſa, quòd dolo & aſtutia partis ſeu aduerſarij ſui circumuentus fuit, & quod nihil eius, quod faciebat, intelligeret, tũ quòd prædicta pars ſeu aduerſarius cautus eſſet & dolo vti ſolitus: poſtremò, quòd deceptus exigui iudicij eſſet, & facili labore decipi poſſet. Eáque praxis eſt & intellectus *l. ſi ſuperſtite. C. de dol.* Poſtea probationibus factis & relatis, prædicti des Combrets Arreſtis iuxta petitionem prædictæ Franciſcæ *de Sugniaco* condemnati fuerunt.

Denuntiatio ſubſtitutionis a minore facta non valet.

Renuntians ſubſtitutioni, ſubſtituto ſecundo gradu locum non facit.

Reſtitutio in integrum maiori in dolo fundata admittitur.

XIV.

Poſtea, Dominus des Combrets coactus magis ob executionem Arreſti, quod datum aduerſus ſe pro prædicta Franciſca *de Sugniaco*, vt eam lite liberaret, indemnem præſtaret, & in omnem euentum ipſe de ſuo tantum expediret,

Fideiuſſor minorem rem ſuã immobilem alienantẽ indemnẽ redditur a minore per Arreſtum.

diret, quantum ea cogeretur derelinquere & expedire prædicto Domino Roſſeto, qui perſequebatur actualem traditionem Arreſti prin-[Adde Arr. 15. ſuprà de minoribus.]cipio dati, morte Ludouici de Sugniaco contingente, quoniam prędicta Franciſca amplius excuſare ſe à vacuefaciendis bonis & hereditate de Sugniaco non poterat recognouit, capto cōſilio, oportere ſe, vt prædictum Dominum Roſſetum conueniret. Id quod facit, eum coram Seneſchallo Aruerniæ vel Locumtenente ipſius citari curat, vbi proponit & ait, ſe ad eius petitionem & preces fideiuſſiſſe in contractu tranſactionis & renuntiationis ſubſtitutioni ſuprà memoratæ, quæ Arreſto irritata fuit & ipſe des Combrets ob eandem rationem condemnatus, vt litem ceſſare faceret & in omnia damna & intereſſe, quæ prædicta de Sugniaco ob huius defectum incurrere poſſet. Dominus Roſſetus ei reſpondet, ſe ope minoris ſuæ ætatis principalem tranſactionis contractum in irritum deduci curaſſe, vt & renuntiationem ſubſtitutioni: ac per conſequens hanc indemnitatem pariter euaneſcere. Prædictum des Combrets nunquam rogatum vel requiſitum fuiſſe, vt prædictam fideiuſſionem ſubiret. Eum ſponte ſua promiſiſſe ſeque obligaſſe. Si obligatio & promiſſio indemnitatis ſit, eam intra contractus tempus eſſe, qui omnino irritatus fuit. Tum temporis prædictum Roſſetum minorem fuiſſe, neque ſe indirectè obligare potuiſſe ad renuntiationem ſuam validam reddendam, eò quòd id quod fecit, directè irritum & nullum declaratum fuit. Dominus des Combrets duo ei reſpondet: Vnum, minorem ætatem nihil prodeſſe, eò quòd reus aduerſus fideiuſſorem aduerſus promiſſionem indemnitatis reſtitui ſe non curauit. Tempus id faciendi pręterlapſum, hodie prædictum Dominum Roſſetum 40. annorum eſſe & plures quindecim annis prætериiſſe, ex quibus prædicta indemnitatis promiſſio facta fuit: ac propterea tempore reſtitutionis Conſtitutionibus Franciæ definito excluſum. Alterum eſt, prædictum Dominum Roſſetum maiorem factum ratum habuiſſe, repetiiſſe & approbaſſe prædictam promiſſionem verbis & literis ab ipſo ſignatis, denegatis quidem, verùm verificatis per teſtes. Poſtremò reſpondendo poſitionibus rei, proponit, fideiuſſionem hanc, de qua agitur, eum non præſtitiſſe niſi à prædicto Roſſeto inſtanter rogatum. Partibus probatio iniungitur, quam referunt, producunt & iudicium inter eos conſtituitur. Sententia prædicti Seneſchalli Aruerniæ, prædictus Dominus Roſſetus iuxta concluſiones prædicti Domini des Combrets condemnatus fuit. Ab eo Pariſios appellat, vbi lis pendebat ſuper executione primorum Arreſtorum datorum, tam aduerſus prædictam dominam de Sugniaco pro prædicto domino Roſſeto, quàm aduerſus prędictum des Combrets pro ea. Prius erat, vt vacua fundorum de Sugniaco poſſeſſio prædicto Roſſeto expediretur & traderetur, item vt detractiones liquidarentur. Poſterius erat datum ad cogendum des Combrets, vt expediret & traderet fundos eiuſdem valoris, cuius fundi Sugniaci fuerant prædictæ dominæ, & eadem ratione eam in poſſeſſione reſtitueret, qua à poſſeſſione deiecta eſſet. Vterque & Domina de Sugniaco & des Combrets libellum Curię offerunt, eum in finem tēdentem, vt appellatio à Seneſchallo Aruerniæ interpoſita & proceſſus per ſcripturam admiſſus ad iudicandum, cum duabus litibus pendentibus & in iure cōſtitutis ſuper executione ſupradictorum Arreſtorum coniungerentur. Prædictus Roſſetus impetrat & offert reſcriptum Curiæ: vt de nouo ad reprobādos teſtes admitteretur, quod reiicitur eo quòd inquiſitiones publicatæ & ſuper iis lis in Aruernia iudicata fuiſſet. Ad hæc omnia Arreſtum in prædicto Parlamento, 29. die Auguſt. 1566. datum fuit, quo Curia appellationem à prædicto Roſſeto interpoſitam, à prædicto Seneſchallo Aruerniæ citra multam in irritum deduxit, & decreuit, id à quo appellatum fuit, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere. Et in huius conſequentiam, rúſque dicens ſuper libello, 22. Septembris 1564. prædictum Antonium de Sugniaco, Franciſcam, Ioannam & Iſabellam de Sugniaco Curia & lite dimiſit, prædictum appellantem in expenſas cauſæ appellationis, incidentis Regij reſcripti & libelli erga prædictum des Combrets condemnauit, & citra expenſas reſpectu Franciſcæ de Sugniaco: prędictum des Combrets in omnes expenſas, damna & intereſſe prędictæ Franciſcę de Sugniaco condemnauit. Eáque Acteonis & Tabouëi venatio eſt.

XV.

Inter omnia dubia quæ in lite, in qua de deceptione vltra dimidium iuſti pretij ageretur, emergunt, maximum ſemper dubium fuit, de inquirendo valore & æſtimatione rerum venditarum. Curia Arreſto ſuo, quod datum, menſe Iunio 1566. inter Gilbertum Beydronium appellantem ab vna parte, & reuerendiſſimum dominum Antonium Albonium, Archiepiſcopum Lugdunenſem, Baronem d'Auanges, pro terra de Vernoilles appellatum ab altera, omnibus Inquiſitoribus & Iudicibus formam dedit, qua hoc dubium definirent. Eáque hæc eſt, vt à viris bonis * vicinis & peritis rerum æſtimatoribus, peculiariter vnaquæque pars, ſiue terræ prati, vineæ, ſyluæ, ſtagni, menſuretur. Quantum verò ad reditus, fundus quoque æſtimarent, ex quibus reditus deberetur. Vlpianus *in l. 1. § ſi quis in fraudem patronorum. 12. ff. ſi quid. in fraud. patron.* tam quò ad hunc locum, quàm alia ſingularia, docuit, primò, quomodo factis huiuſmodi æſtimationibus, eius ratio nō habenda ſit, quod locus de cuius venditione agitur, amœniſſimus ſit, ſalubri aëre & grato, vicinus venditori vel emtori, ei magis quàm alteri accommodus, in quo educatus fuerit, qui natiuitatis ſuæ locus ſit, vel alia qua ratione dignus, in quem affectionem peculiarem habeat: tales quippe affectiones opportunitatis, vicinitatis aëris, ſitus, proprietatis, vel aliæ, in æſtimatione facienda in conſiderationem non veniūt, per expreſſa verba prædicti Vlpiani, quę ita habent: *Si venierit poſſeſſio, in quam habet patronus affectionem, vel opportunitatis vel vicinitatis, vel cali, vel quòd illic educatus ſit, vel parentes ſepulti: an debeat audiri volens reuocare? nullo pacto erit audiendus.* Secundò, * *l. 2. Rem maioris precij C. de reſc. emt.* tam ab emtore vltra dimidium iuſti pretij decepto, quàm pariter à venditore obſer-

Æſtimatio ſundi quomodo fieri debeat.

L. Rem *maioris in emtore, locatore, conductore & permutatore obſeruatur.*

uari poſſe, per hæc prædicti §. *ſi quis*, verba *æquè dicendum erit, ſi magno emit, in pretio releuandum patronum, conditione non ipſi delata, an velit ab emtione diſcedere, ſed venditori, verùm malit de pretio remittere, an potius rem quam vendidit, recipere perſoluto pretio.* Accurſius *ad prædictam l. 2.* tantumdem dixit in magna ſua Gloſſa: Item habet locum lex iſta è contrà, &c. Tertiò prædictam legem locum habere in permutatione, locatione & conductione, vt in *d. §. ſi quis* Vlpianus ait: *In permutatione, & in locatione & conductione ſimiliter idem obſeruabimus.*

L. 2. C. de reſ. vendit. *in emtore locum non habet.*

*Hodie id determinatur ex Conſtitutione Bleſenſi, *art. 162.* & quamuis partes in facto contrariæ declaratæ fuerint, ſi vna partium poſtulet, vt altera de viris peritis conueniat ad æſtimanda bona vendita iuxta prædictam Cõſtitutionem, Iudex id decernere debet, quod ſi aliter faciat, iuſta appellationis cauſa foret. Arreſto Burdegalenſi, quod datum in Audientia, 28. Iunij 1593. pro Ioanne Valadio appellante à Seneſchallo Petrocoricẽſi vel Locumtenente ipſius in Foro Brageracenſi, aduerſus Ioannem Fiſonium appellatum. T.

*Id quod hoc loco Paponius ait, *l. 2. Rem maioris pretij in emtore* locum habere, in Parlamento Pariſienſi non amplius obſeruatur, vbi obſeruata fuit ſententia defuncti magni illius & admirandæ doctrinæ Iuriſconſulti D. Cuiacij *in obſeruatio ſuis lib. 16. cap. 18. & lib. 23. cap. 33. notat. 2.* Mercatoris contra Robertum *cap. 13.* & Molinæi *ad Conſuetud. Pariſ. §. 22.* Ea de re aliquot Arreſta extant, & eorum numero quoddam ſolemniter pronuntiatum in pronunti atione B. Virginis, 7. Septembris 1591. à D. Præſide Magiſtro, quod lector integrum cum diſſertatione, qua prædictus dominus Præſes id pronuntiauit, videbit *in quæſtio. mea 75.* Ratio diuerſitatis in hac facti ſpecie inter venditorem & emtorem hæc eſt, quod venditor, qui rem ſuam immobilem vendit, eam non pro lubitu vendat: verum neceſſitate debitorum ſuorum coactus, vel alia quacunque neceſſitate: emtor verò è contra auaritia ductus vel inopia quadam, non coactus emebat, is de rei conditione certior fieri poterat. Et in hac quæſtione tractatur quoque & definitur, prædictam legem in permutatione locum non habere: & eadem quæſtio quod ea in rebus mobilibus locum non habeat: & *in quæſtione 76.* in venditione ſucceſſionis, vbi lector hæc Arreſta videbit. I. C.

In venditione rei mobi. in permutatione ſucceſſionis.

XVI.

Tranſactiones à cognatis congregatis factæ, reſciſſioni obnoxiæ non ſunt.

Inter Dominicellam Magdalenam Martiniã viduam defuncti Ludouici de Boiſſi actricem in reſcripto Regio, 20. Octobris 1582. & appellantem ab vna parte, & Franciſcum Martinium Scutiferum, dominum *de la Merlee*, reum & appellatum. Poſtquam Seua pro actrice & appellante dixit, anno 1561. appellantem omnibus iuribus, quæ in ſucceſſionibus patris ipſius & fratrum prætendere poterat, pro duobus millibus & octingentis libris renuntiaſſe, eam læſam & deceptam fuiſſe, eam in poteſtate fuiſſe mariti, qui pro parua & exigua ſumma tranſegit, ne propter raptum cuius eum dominus de la Merlee accuſare volebat, in iudicium traheretur, eò quod actricem vxorem ſuam à Monaſterio in qua erat, rapuerat, maritum actricis promiſiſſe tranſactionis nomine auctoritatem ſe præſtiturum, & ob id, quandiu vxor vixit, conqueri non auſam fuiſſe: & depulſam à fratre ſuo coactam eam fuiſſe ad Monaſterium ſuum reuerti: reſcriptum, poſteaquam is deceſſit, impetraſſe, vt aduerſus renuntiationem à ſe factam reſtitueretur, ſuper quo reum Maioribus diebus citari curauit, vt cauſam defenderet ad appellationem ab ea interpoſitam à decreto Iudicis pro confirmanda tranſactione dato, concluſitque ad approbationem reſcripti ſui & ſubordinatè in appellatione ſua. Seruinus pro reo & appellato dixit, defunctum dominum de la Merlee patrem communem partium octo liberos reliquiſſe, qui omnes, præter appellatum & appellantem, vita defuncti fuerint: anno 1545. prædictum defunctum dominum de la Merlee teſtamentum condidiſſe, quo de omnibus ſuis bonis diſpoſuit, qui magni valoris non erant, neque triginta millia librarum in vniuerſum adſcendebant. Æſtimationem eorum à cognatis congregatis factam tum, cùm contractus celebratus fuit, cuius appellans reſciſſionem poſtulet, conſenſum & conſilium huiuſmodi cognatorum vim decreti habere, nihilominùs Iudicem auctoritatem ſuam interpoſuiſſe, eáque omnia anno 1561. peracta fuiſſe. Igitur viginti annis pòſt velle irritari id quod rectè & ſanctè decretum fuit, rationis non eſſe. Actricem tempore reſtitutionis excluſam eſſe, neque à marito ſuo malè tractatam fuiſſe: eam nũquam proteſtatam de proſpiciendo ſibi aduerſus contractum, eapropter eam ſtatum & quietem domus commouere ſeu turbare non debere: eam viduam eſſe Equitis Ordinis Regij, nihilominùs ſecundò nupſiſſe ignobili cuidam laniuonis filio, neque in ſacello eſſe, ſed in macello, ſeruóque proprio ſe iunxiſſe. Quódque cauſam perorari curauit id non deſiderio & ſtudio conſeruandorum bonorum ſuorum pro Marco de Boiſſi filio ipſius ex primo matrimonio, ſed ex affectione, qua erga maritum ſecundum fertur, feciſſe, in quem maritum omnes ſuas facultates transferre vult: verùm reum aſſerere, eam neque in reſcripto ſuo neque in appellatione ſua admittendam, neque eam cogitare oportere, reum hanc cauſam aduerſus eam ſuo bono & commodo defendere, è contrà eum deſtinaſſe & deſignaſſe heredem ſuum prædictum Marcum de Boiſſi filium actricis, cui omnia bona ſua conſeruare in animo habeat. His rationibus cõcluſit ad id, vt actrix ab approbatione reſcripti depelleretur. CVRIA reſcripti ab appellante impetrati nulla ratione habita, à cuius approbatione eam depulit, appellatione in irritum deducta, decreuit id à quo appellatum fuit, integrum effectum ſuum ſortiri oportere, citra multam & expenſas, attenta qualitate partium. Hoc Arreſtum datum fuit Maioribus diebus Claromontanis, 20. Octobris 1582.

His addi poteſt, quod aduerſus antapochas in præiudicium pactorum dotalium factas Arreſto iudicatum fuit, iuxta *articulum* 258. Conſuetudinis Pariſienſis, & complurima Arreſta antea data, e. g. 7. Martij 1581. pro domino Potrincortio. Idem de tranſactionibus, prout iudicatum fuit, 15. Februarij 1574. aduerſus dominum de Beauuoir la Nocoe. B.

XVII.

Venditor quidam, vt aduerſus venditionem minore quàm iuſto pretio celebratam reſtitueretur, à Cancellaria Fori Præſidialis Turonenſis reſcriptum impetrat, & emtorem ſuum citari curat, qui ei præſcriptionem opponit, eò quod id, quod ſupplendi iuſti pretij cauſa prætendebatur, prædictæ Cancellariæ poteſtatem longè excederet. Actor hic conſultus, nouam prouiſionem à Cancellaria Pariſienſi impetrat, quæ limitatam poteſtatem non habet. Cùm id repræſentaret, ei opponebatur, decennium Conſtitutionis iam præterlapſum, proptereà amplius

Reſcriptum Fori Præſidialis incompetens, verùm præſcriptionem impediat.

plius non admittendum. Hoc incidens per appellationem ad Parlamentum Pariſienſe deuolutum & in Audientia perotatum, Arreſto iudicatum fuit, reum ad omnes concluſiones excipere & conteſtari oportere, citra præiudicium prædictarum præſcriptionum, de quibus eadem opera ius dici debere reſeruatū fuit. Quadrageſimæ diebus, 1570.

Vide Arr. 24. *lib.* 12. *tit.* 3.

XVIII.

Venditio hereditatis vel actionis incertæ non admittit reſtitutionem ob deceptionē.

Vendidiſti ius, quod in hereditate cuiuſdam propinqui tui prætendere poteras, centum coronatorum pretio, & quod pluris eſt, donaſti. Poſtea comperiſti, id ius ſexcentis coronatis valere. Et ſi poſtea reſcriptum ſuper hac deceptione vltra dimidium iuſti pretij impetres, admitti non poteris. Nam *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* in hereditate aut actione vendita locum non habet, & quaſi aliena res cenſetur. In pari caſu perorato in Parlamento Pariſienſi, vbi venditori huiuſmodi donationem eius quod pluris erat factam opponebatur, & aduerſus id defectus inſinuationis allegabatur, ſententia reſcriptum approbatum: Arreſto Pariſienſi, die Martis, 29. Martij 1550. dictum fuit malè iudicatum, benè appellatum, & appellatus a toto ab effectu reſcripti ſui depulſus & in expenſas condemnatus fuit.

Idem.

Simile iudicatum fuit Arreſto ſolenni, quod pronunciatum à Domino primo Præſide Thuano, 13. Decembris 1572. & dictum, beneficium & remedium *l.* 2. *de reſcind. vendit.* non habere locum in re incerta, tanquam iactu retis & in hereditate vendita. Facti ſpecies hæc erat: Ceſſionarius quidam cum reſcriptum impetraſſet in prima inſtantia coram Balliuio Laodunenſi, vel Locumtenente ipſius, quò reſtitueretur aduerſus venditionem iuris cuiuſdam ſucceſſiui celebratam à cedente ſuo, in læſione fundatu & approbato prædicto reſcripto, exinde appellatum fuit: Arreſtu appellatione & eo in irritum deductis, dictum fuit, appellatum non admittendum. Idem poſtea Arreſto pronunciato pridie Paſchatis 1580. à D. Præſide Murſanio, quod in *quæſtione* 76. continetur. V. quoque Carondam *lib.* 3. *cap.* 18. Maynardum *lib.* 3. *quæſtio. ſuar. cap.* 03. I.C.

XIX.

Minor, qui in criminali tranſegit, non reſtituitur.

Minor quidam gladio appetitus cæſuſque conqueritur, informari curat & litem perſequitur. Tandem tranſigit, decem coronatis acceptis & partem ſuam ſeu aduerſarium ab actione intentata liberat. Poſtea reſcriptum Regium offert, eum in finem tendens, vt aduerſus prædictam tranſactionem ob minorem ſuam ætatem reſtituatur, à quo Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum à Præſide Briſſonio, 2. Nouembris 1581, depulſus fuit, parteſque extra Curiam & litem citra expenſas dimiſſæ.

V. Maynardum *lib.* 3. *cap.* 91. vbi ſimile Arreſtum Tholoſanum extat.

XX.

Trebellianica interdicta per verba: Citra diuiſionem.

Stephanus Comelius duos liberos legitimos & naturales, Claudium & Margaretham reliquit. Claudius teſtamento heres inſtituitur, ea lege, vt hereditatem, ſi abſque liberis moreretur, poſthumo vel poſthumis reſtitueret, qui vocantur, vt prædicto caſu ſuccederent & ſubſtituerentur: in defectum verò prædictorum poſthumorum, ſi ſcil. nulli exiſterēt, prædictam Margaretham filiam ſuam *citra diuiſionem* ſubſtituebat. Hæc verba *citra diuiſionem*, occaſionem præbuerunt aſſerendi & dicendi, per ea detractionem Trebellianicæ etiam liberis primi gradus interdictam eſſe. Claudius Comelius heres à nullis poſthumis impeditus fuit. Poſtea Claudia Gauteria in vxorem ducta ſine liberis moritur, & teſtamento condito, heredem vniuerſalem dictam vxorem ſuam nuncupauit, 6. Februarij 1568. verùm diuerſimodè, putà purè & ſimpliciter, quantum ad mobilia ſua, debita & merces attinet: quantum verò ad immobilia defuncti Stephani Comelij patris ſui reſtitutioni obnoxia, vult, vt & proprietatem & vſumfructum eorum ſuperſtes vxor ſua conſequatur & ad dies vitæ ſuæ poſſideat, ea mortua in illis bonis ſubſtituit prædictam Margaretham ſororem ſuam, ſub conditione, quod ſi ea tenori prædicti teſtamenti contrauenire vellet, ex nūc ea bonis illis priuetur, & ipſi quadraginta tantùm libras donat, & vult, vt de iis prædicta Gauteria liberè diſponere poſſit: inſuper prædictæ vxori ſuę & heredi indulget, vt poſt mortem ſuam ſecundò nubere poſſet viro bono & honeſto, quamprimùm poſſet, ne poteſtate & voluntate Gubernatoris loci circumuenta nubere cogeretur, à quo benè intelligebat & ſciebat eam coactam iri in fauorem quorundam ſuorum, atque ita ipſi mandabat. Poſtea vidua à prædicto Gubernatore cum Franciſco Columbario domino de Fontaines, oriundo de S. Samphoriono in Delphinatu, viro honeſto & digno, intra annum viduitatis ſecūdas nuptias contrahere vrgetur, & ipſi omnia & ſingula bona ſua conſtituit. Margaretha Comelia antea Claudio Henriſio Notario Regio de Rupe blana in Pailleres nupſerat, & mediante conſtitutione ſibi facta à prædicto Claudio fratre ſuo, omnibus iuribus ſucceſſiuis renuntiat. Nihilominùs mortuo prædicto fratre ſuo, vt ipſa ſubſtitutioni renunciaret, quæ ſex portionum erat, quinque portionibus (ſexta detracta pro heredibus Claudij vice legitimæ) ad dimidiam tertiæ concurrentibus, nulla Trebellianicæ facta mentione, quæ prohibita cenſebatur, vt ſuprà dictum, prædicta Margaretha vrgetur, tam à prædicta Gauteria & marito ipſius perſuaſo & perterrito, quàm ab aliis, nominatim à Gubernatore, qui Henriſium maritum eius induxit, & à quo omnem ſæuitiam paſſa, quam vxor à marito perpeti poteſt. Tandem tranſegit, 21. Iulij 1579. & coram Notario prædictæ ſubſtitutioni renuntiauit. Atque notandum eſt, vt ſuprà dictum fuit, antea, eam menſe Nouembri anno 1555, elocatā & appanagiatam fuiſſe à prædicto Claudio Comelio fratre ſuo, & omnibus iuribus ſucceſſiuis poſt mortem patris renuntiaſſe, dicentem ſe tum 14. tantùm annorum eſſe. Reſcriptum impetrauit, vt aduerſus prædictas tranſactiones & renuntiationes reſtitueretur, directum ad Seneſchallum de Beaucaire, in Sede Nemauſenſi, fundatum ſuper dote perſonali & enormiſſima deceptione, eum in finem, vt tam prædictæ ſubſtitutionis, quàm omnia alia iura ſibi reſtituerentur. Super proceſſibus de eo inſtitutis ſententia à prædicto Seneſchallo datur, qua ab effectu prædicti reſcripti ea depulſa fuit. Appellatur ad Parlamentum Tholoſanum, vbi partes pleniùs auditæ fuerunt, nominatim ſuper matrimonio prædictæ Gauteriæ, id quod ea intra annum viduitatis conſenſerat, & ex quo

Arreſtum. Vidua intra annum viduitatis ſecundò nubens.

prædicta Margaretha prætendebat eam indignam declarandam & ſucceſſione prædicti Claudij Comelij defuncti ſui mariti priuandam. Ad hæc ea replicabat, ex indulgentia mariti ſui in teſtaméto ipſius cóprehenſa, ſe cũ nobili viro, boneſto & Religioni Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ addicto matrimoniũ contraxiſſe, cú defunctus ſuus maritus nouellæ Religionis eſſet, & durantibus tumultibus militaſſet, ac præterea nullos liberos ex prædicto matrimonio extare, neq; turbati ſáguinis præſumtionem eſſe. Aliæ cóplures rationes in medium afferebantur, tam ex Conſtitutione ob exactam & ſtrictam obſeruantiam tranſactionum aduerſus eam, tum maiorem exiſtentem, quàm alia complurima argumenta. Arreſto prædicti Parlamenti Tholoſani 18. Februarij 1583. appellatione & eo à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, nulláque prædictæ tranſactionis ratione habita, prædictæ Margarethæ Comeliæ appellanti omnia & ſingula bona, quæ ſpectarunt, tam ad defunctum Stephanum Comelium patrem ipſius, quàm ad prædictum Claudium fratrem ipſius, adiudicata fuerunt, exceptis & reſeruatis quibuſdam vineis, pratis, fundis & horto memoratis in teſtamento prædicti defuncti Claudij, 6. Septembris 1568. in quibus fundis ob rationes in prędicto teſtamento contentas, Curia prædictam Gauteriam manutenuit, citra expenſas & reſtitutionem fructuum, idque ob cauſam.

Diſpoſitio odioſa eſt priuare ſanguine coniunctos omnique affectatio.

Cvria magnam rationem habuit eius, quod hæc diſpoſitio prædicti Claudij ex omnibus partibus odioſa erat. Primò, quòd bona à ſuis prædeceſſoribus acquiſita in manus extraneas deriuarent, cùm horum voluntatem ſequi deberet, nominatim verò, quòd prædicta Margaretha repræſentabat, ſe quatuordecim liberos habere omnes eiuſdem religionis cum prædeceſſoribus ſuis ac propterea nimis aduerſum ſe ſanguini ſuo exhibuerat. Secundò, non obſtante quòd per Conſtitutionem, reſtitutiones aduerſus tráſactioné in maiorib. interdicerentur, prout maior erat prædicta Margaretha, nihilominùs quando dolus & impreſſio perſonalis intercedit, veluti vis, inſidiæ & alia conſideratu digna, eæ admittuntur, præcipuè in materia adeò fauorabili, prout hæc cauſa eſt prædictæ Margarethæ. Inſuper dici poſſet, prædictæ Gauteriæ nonniſi vſumfructum relictum, prædictam Margaretham Comeliam ei ex prædicta diſpoſitione ſubſtitutam fuiſſe, nihilominus reſtatorem diſpoſitionibus ſuorum maiorum contraueniſſe nominatim quòd ea in caſu contrauentionis etiam à ſyllaba priuaretur. Poſtremò Curia ſummoperè prædicto ſecundo matrimonio intra annum viduitatis contractæ mota fuit: quæ res ſanè odioſa eſt, non obſtante indulgentia, quæ accipienda erat extra annum luctus, etiamſi non ſit præſumtio turbati ſanguinis. Hæc omnia coniuncta, putà, inofficioſitas, contrauentio & odium matrimonij intra annum, magnam ſpeciem reſtitutioni dedit. Poſt ea omnia, ex magna æquitate proceſſit vltima clauſula prædicti Arreſti, qua manutenta prædicta Gauteria in poſſeſſione immobilium ab ea legatorum à prædicto marito ipſius in teſtamento, excepto hereditatis vſufructu, de quo pro lubitu diſponeret, quo caſu bona ex ſubſtitutione ad prædictam Margaretham vxorem ipſius perueniſſent: ſubſtitutione, inquam, ab eo facta, non verò à patre ipſius, & ſic in caſu contrario ei, qui euenit: in hoc quippe diſpoſitio ipſius locum nullum habet.

Tranſactio à maioribus facta, quando reſtitutioni obnoxia ſit.

Matrimonium iteratum intra annum viduitatis reprobatur.

Legata in teſtamento inofficioſo relicta ex æquitate valent.

V. ad primam quæſtionem Maynardum *lib. 6. cap. 16.* & aduerſus viduam intra annum viduitatis ſuæ rurſus nubentem, notata ad *Arr. 12. tit. 1. lib. 15.* I. C.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

I.

Minor ex auctoritate tutoris & curatoris ſui ſimpliciter heredem ſe patris ſui gerens, & poſt aduerſus aditam hereditatem reſtitui poſtulans, vt fundos quoſdam à patre alienatos, qui reſtitutioni ratione prædicti filij obnoxij erant, recuperare poſſet, repulſam tulit Arreſto, quod citat Valla *lib. de reb. dub. tractat. 19. num. 3.*

Minor, qui ſe ex auctoritate tutoris ſui nudum heredem geſſit, à reſcripto; depulſus fuit.

II.

Communis obſeruantia eſt, quòd quis, dummodò rem quandam in dotarium acceperit, vel alio modo, admittatur ad infirmandam renuntiationem factam ſucceſſioni futuræ. Arreſtum inter alia pronuntiatum in purpura, propridie Natalis, 21. Decembris 1576. Secùs, ſi quæſtio ſit de iam delata, quo caſu læſio vel vis locũ præbet. Neque ea admittitur, quæ ſub prætextu, quod marito iuncta eſſet, ac propterea agere non potuiſſet, renuntiauit: ea quippe potuit vel debuit proteſtari vel etiam auctoritatem ſibi præſtari curare: neque etiam allegare poteſt, quod extra Regnum erat: Iudicatum 26. Iunij 1567. aduerſus dominam de Pauam, perorante pro ea Sammelorio, aduerſus Magiſtrum. Quòd ſi Conſuetudo renuntiare permittat, quamuis legitimam mulier nondum acceperit, renuntiatio ratione bonorum in ea ſitorum valet. Ita id Curia diſtinxit, quantum ad bona ſub Conſuetudine Burgundiæ ſita attinet, 5. Martij 1574.

Quomodo quis ad infirmandam renuntiationem futuræ ſucceſſionis admittatur.

III.

In reſciſſione ob dolum, Arreſtum Domini Aſſigniaci aduerſus Dominum Belnæ, ſingulare eſt, 7. Ianuarij 1574. quo tranſactio inita à Domina Aſſigniaci, de terra Sillæa guil. in Andegauenſi Prouincia, ex tempore reſciſſa fuit, perorante Fontenæo aduerſus Choppinum, eò quod prædicta Domina in conſilium non iuerat, cùm tamen mandatum emiſſum fuiſſet ſub hac conditione (*ex conſilio*) atque ita prædicta procuratrix contenta fuerat conſilio partis, & alterius Aduocati ſibi dari. In quo iudicatum fuit, dolum dediſſe cauſam. In reſciſſione tranſactionis pro enormi læſione videatur Arreſtum 19. Iunij 1544, inter Procuratorem Regium & Dominum de la Marcheferroure, filium heredem defuncti ſui patris, Generalem Quæſtorem. Reſtitutio quoque benè fundatur in vi, & ex ea cauſa, 23. Iulij 1578. in irritum deducta fuit tranſactio inter dominam Comitiſſam de Brienne, & tutores, dominum Luxembourgium & cognatos, ad relinquendam iis educationem liberorum & nobilem cuſtodiam iuxta teſta-

Reſciſſio tranſactionis ob dolum.

mentum

mentum irritatum aduerſus matrem. B.

IV.

Filius poteſt bona à patre ſuo vendita, vendicare in licitis quam iuris caſibus.

Si pater communis, velut adminiſtrator legitimus filij ſui, bona eius aliter, quàm de iure licitis & permiſſis caſibus vendat, *l. final. §. ſin autem ex alienum. C. de bon. quæ liber.* filius abſq; reſtitutionis auxilio, prædicta bona vendicare poteſt, neque reſcripto opus habet. Arreſto Pariſienſi, quod allegat Molineus *conſil. 40. ſub fin.* Quinimò etiamſi heres patris ſui ſit, refuſo tamen emptori pretio: & hoc caſu reſcripto opus habet. Altero Arreſto, quod datum inter Pentecoſtalia, 1572. Choppinus *libr. 3. de domanio Franciæ, tit. 12. Art. 13.* Carondas *lib. 3. Reſponſor. cap. 29. & lib. 6. cap. 16. & lib. 7. cap. 58.* Verùm id aduerſatur regulæ iuris: *Quem de euictione tenet actio*, &c. quicquid Carondas dicat, qui refert hoc Arreſtum mirum viſum fuiſſe, prout etiam eſt.

TITVL. IV. DE FILIABVS, quæ nubentes futuræ ſucceſſioni renuntiarunt.

ARRESTVM I.

Filia ad querelam ſupplementi legitimæ non admittitur, ob bona à patre acquiſita poſt dotem dictam ſufficientem tunc, cum ea dicetur.

V. Arr. 4. 5. 6 tit. De reſtitutione, ſupra.

Dominicella Peronna Guinzatia, à patre ſuo appanagiata * fuit ex ſumma quadam in dotem competentem conſtituta, habita ratione facultatum patris tum exiſtentium. Euenit, vt pater prædictus immenſum bona ſua augeret, adeò vt tempore mortis paternæ prædicta dos multò minor legitima inueniretur. Prædicta Dominicella ob hanc rationem ſupplementum poſtulat & ait, dictam dotem ſibi loco legitimæ datam in qua pater ſibi minuitam inferre non potuit, *l. Quoniam nouella. C. de inoff. teſt.* Et expreſſè hâc ſententiam, quod auctis facultatibus augeri debeat legitima, tenet Baldus *in cap. cùm M. Ferrarienſis. ibi, item contentioſo iudicio. de conſtitut.* Vbi ait, ſi iurata conſtitutio extet, ne numerus Canonicorum cuiuſdam Eccleſiæ, à Papa cum decreto confirmatæ, augeretur, reditus verò eius ſummoperè auctus ſit, poſſe, prædicta Conſtitutione non obſtante, numerum quoque augeri. Et hoc argumento (ait Baldus) filiam renuntiationi ſuæ contrauenire poſſe, & augmentum dotis ſuæ petere, ſi bona patris augeantur, per *l. His honoribus. § anctis. ff. de vacat. muner. & l. ſi quando. § 1. ff. de inoff. teſta.* Petrus Guinzatius frater ipſius contradicit & aſſerit, eam contentam eſſe debere, neque ad aucta bona patris reuerti poſſe: & ita tenuit Baldus ſibi ipſi contrarius, *in l. in ſucceſſione. C. de reuoc. his quæ in fraud. credit.* & ſatis eſt, dotem conſtitutam ſufficientem fuiſſe ratione bonorum, quæ tum pater habuerat: prout benè intelligitur ex *d. l. ſi quando.* Et verò omnes, qui pro hac negatiua tenuerũt, ſingulares rationes proponunt, ad demonſtrandum, filiam potiùs honoratam eſſe, quàm oneratam. Nam præſuppoſito, patrem nonniſi poſt mortem ſuam legitimam debere, hoc præcipuum commodum filiæ ſuæ tribuit præmaturè eam ſoluendo: qua ratione extra periculum conſtituitur. Bona enim eius diminui poterant, vel planè deperdi: ac ſæpè euenit, vt complures filiæ opulentiſſimè dotatæ & elocatæ à patribus ipſarum fuerint, qui poſtea fortunæ iniuria aut culpa, poſtea ad mendicitatis miſerabile onus redacti fuerunt. Nihilominùs hoc caſu pater à filia ſua repetere minimè poſſet id, quod nimis conſtituit: quantumuis Paulus de Caſtro *in l. in ratione. C. ad l. Falcid.* ſcrupulum mouere voluerit & pro hac repetitione tenere. Præterea euenire poteſt, vt pater poſt hanc conſtitutionem alios liberos ſuſcipiat, & ſic, legitima prædicta filiæ minor fieret. Et ex his rationibus actus hic incertum vel commodi vel incommodi in ſe continet: & admittitur *l. de fideicommiſſo. C. de tranſact.* Quinimò quo caſu poſt hanc conſtitutionem nullum augmentum accederet, verùm duntaxat ex pluribus liberis tum viuentibus nullus patri ſuperſtes eſſet, hoc caſu legitima filiæ maior facta fuiſſet, prout tenet Boërius *deciſio. 2 3. num. 19.* Arreſto Burdegalenſi, quod datum anno 1517. prædicta Dominicella repulſam paſſa eſt. Boërius de hac materia loquens *in Comm. ſuis ad Conſuet. Biturix.* ait, defunctum dominum Cancellarium Ganæum nunquam reſcriptum hunc in finem impetratum, vt dotis dictum ſufficienti ratione facultatum patris tum exiſtentium contrauenire liceret, ſigillo confirmare voluiſſe, arg. *l. Intra vtile. ff. de minoribus, & l. 2. & l. Si vo untate. C. de reſcind. vendit.* Verùm notandum quoque eſt, hoc caſu requiri, ne pater minorem dotem dixerit, quàm modus facultatum tum temporis patiebatur: aliàs quippe reſtitutioni ex ſuperioribus locus foret: adde *Arreſtum 13.* infrà.

Legitima ſecura vſque ad mortem, eiuſdem conditionis eſt, ac legitima iam ſoluta & repræſentata.

Nonnulli poſtea, anno 1564. Arreſtum ſupradictum limitare voluerunt, id locum tantum habere in caſibus quibus dos tum ſoluta fuit, vel ſtatim poſt dictionem ſeu conſtitutionem, non verò ſi dotis ſolutio in mortem patris dilata fuit: propterea enim nullum præcipuum commodum foret, verum legitima & eius ſolutio in tempus iure & natura definitum reiiceretur, præterquam quod pater eo facto dici poſſet, iura & tempus prædictæ legitimæ ſoluiſſe, iuxta *l. Quoniam in prioribus. C. de inoffic. teſtam.* Nihilominus contraria ſententia obtinuit, non attenta prædicta dilatione, neque viſa differentia: ſola quippe dictio ſufficere debet, quæ ſecuritatem & hypothecam omnium & ſingulorum bonorum patris infert, ac quantumuis fortunæ iniuria pauper & non ſoluendo reperiretur, propterea ſecura & tuta dicta dos filiæ & legitima ei conſtituta eſſe non deſinet: id quod non fieret, ſed nihil deberetur prædicto caſu euenienτe. Verum filia renuntians liberis ſuis præiudicet, qui ad ſucceſſionem ipſorum aui venire volunt. V. de *Arreſtum 17. infrà.*

* Choppinus *ad Conſuet. Andegau. lib. 3. cap. 1 tit. 1 arti. 10.* allegat ſimile Arreſtum eiuſdem Parlamenti Burdegalenſis, 15. Martij 1582. Tantundem dictum fuit altero Arreſto prædictæ Curiæ, quod datum ex tempore, 5. Auguſti 1584. inter VVilhelmum Bardotum, appellantem à Seneſchallo Petrocoricenſi vel Locumtenente ipſius in Foro Brageracenſi, & Ioannam & Catharinam Bardotias ſorores ipſius, quibus adiudicata fuit legitima bonorum paternorum, habita ratione valoris eorum, tempore renuntiationis ab iis factæ, cum reſtitutione fructuum, qui compenſati fuerunt cum vſuris ſummarum ſic datarum in dotem à prædicto ipſarum patre, citra expenſas. Ita tenet VVilhelmus Benedictus *in verbo duas habens filias, num. 241.* Attamen, ſi dos prodigo data fuiſſet, qui eam male collocaſſet, oporteret rationem habere temporis mortis paternæ, non vero temporis renuntiationis, iuxta alterum Arreſtum, quod prædictus Choppinus de 23. Maij 1586. allegat. T.

II.

Filia dotata renuntiās ſucceſſionibus fu-

L. Pactum dotali. C. de collation. filiæ in matrimonio collocatæ & appanagiatæ à patre vel

turis, iureiurã- de præſtito, nullam priuilegio legis ſaluum habet.

matre fauet in eo, quod ad bona paterna regreſſum pro ratae i largiatur, facta collatione dotis, non obſtante eo, quod ſucceſſioni prædictorum ſuorum parentum renuntiauerit & promiſerit, ſe ad eam non redituram: & hoc pactum improbatur. Poſtea interuenit diſpoſitio *cap. Quamuis pactum. de pact. in 6.* quæ approbauit huiuſmodi renuntiationes ob religionem iuriſiurandi. Hanc ad rem nonnulli tenuerunt, filiam huiuſmodi pactum ineuntem ad id obſeruandum non adſtringi, niſi à Notario de beneficio & priuilegio *d. l. Pactum dotali.* admonita fuerit. Nunquam quippe præſumitur quiſquam ei renuntiare voluiſſe, quod ignorat, & de quo monitus non fuit. Propterea filiam prædictum priuilegium ignorantem, nihil facere. Eáque ſententia eſt Gloſſæ *in Auth. quomodo oportet Epiſcop. & cæter. Cleric. § agitur. ſuper verb. interrogas. col. 1.* Huc facit textus *in l. fin. ff. ad Velleianum. & in l. Mater decedens. ff. de inoff. teſt.* Quantùm verò ad iuſiurandum, quod præcipuum fundamentum eſt ad validandam prædictam renuntiationem, rei incognitæ & non cogitatæ obligare non debet, *l. fin. C. de non. numer. pecun.* Contrarium tenetur à Dominic. de ſancto Germiniano & Archiduc. *in d. cap. quamuis*: putà, citra huiuſmodi expreſſionem prædictam filiam renuntiantem perpetuò excludi: quod in Prouinciis, quæ ſcripto iure reguntur, valet: in Prouincia quippe Conſuetudinaria in compluribus locis Conſuetudo contraria huic rei proſpexit. Et ita iuxta vltimam ſententiam iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Decembri 1461.

III.

Filia dotata à patre non admittitur ad regreſſum.

Filia dotata & appanagiata à patre, cui renuntiauit, pactis dotalibus vel pòſt, non admittitur ob hanc rationem ad poſtulandam reſtitutionem ex capite læſionis, propter bona patris: qui filiam ſuam decipere voluiſſe non præſumitur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, 20. Aprilis 1545. & altero Arreſto Maioribus diebus Podienſibus 19. Octobris 1548.

IV.

Filia à patre & matre Borbonenſibus, bona Pariſiis habentibus, elocata quomodo propter Conſuetudinem ſuccedere poſſit.

Ex Conſuetudine Pariſienſi, filia elocata quæ renuntiauit, ad ſucceſſionem parentum ipſius, non obſtante renuntiatione, regreſſum habet. Præterea, ex Conſuetudine Borbonienſi, filia dotata à patre vel matre, auo vel auia, regreſſum ad bona paterna vel auita nullum habet, licet expreſsè non renuntiauerit. Nihilominùs ſi in Borboniẽſi Prouincia patres domicilium habeant, & filia expreſsè renuntiauerit, huiuſmodi renuntiatio expreſſa valet. Quòd ſi pater vel mater, auus vel auia, in diſtrictu Pariſienſi bona poſſideant, huiuſmodi renuntiatione ea à prædictis bonis excluditur, non obſtante prædicta Conſuetudine Pariſienſi. Verùm etiam ſi expreſſa renuntiatio facta non ſit, ea à bonis tantùm in Borbonienſi Prouincia ſitis excluditur, & ad bona Pariſienſia regreſſum habet. Et ita iudicatum fuit ab hinc * decem annis, Arreſto Pariſienſi.

*V. Molineum *conſil. 53. num. 13. & ſequente*, vbi datum quoddam in ſucceſſione D. Ludouici Durelli Conſiliarij & Canonici Pariſienſis.

V.

Legitima in bonis matris æſtimata ea ſuperſtite.

Filia pactis dotalibus, cùm maternæ ſucceſſioni renuntiaſſet, reſcriptum ad reſcindendam hanc renuntiationem impetrat: & quò fratres ipſius mortua ipſorum matre, nullam occaſionem dicendi haberent, colluſiſſe ſcilicet matrẽ & filiam, neque alia vice ad litigandum redire oporteret, prædictos fratres ſuos citari curat, vt quantum ipſorum in futurum intereſſe poſſet, cognoſci poſſet, & prædicto fine huic actui adſiſterent. Fratres aiunt, ſe malè citatos, neque procedere teneri, quandoquidem, ſi liberis de matris ſuperſtitis ſucceſſione contendere non permittatur, neque ea de re loqui poſſe, citra malam eius gratiam. Arreſto Pariſienſi inter Domicellam Mariam Bartholomæam, vxorem Nicolai Cheualerij Conſiliarij in Parlamento ab vna parte, & Ioannem & Nicolaum Bartholomæum fratres, partibus clauſis oſtiis auditis, prædicti fratres declarati fuerunt, eos non teneri procedere.

VI.

Subſtitutioni renuntiatio à filia tum elocatur, facta.

Filia elocata & appanagiata, renuntians omnibus iuribus paternis, maternis, ſucceſſiuis, tam ſibi competentibus, quàm competituris in bonis parentum, præſentibus & futuris, ſiue inſtitutionis ſiue ſubſtitutionis ſuorum prædeceſſorum & ipſorum titulo, excluditur à iure ſubſtitutionis, hoc pacto inito & renuntiatione facta, per *l. ſi quis in conſcribendo. C. de pactis. & l. ſi quis. § arcam. ff. de ſolutio.* non obſtante ratione *l. ſubſtitutio. ff. de acquir. rer. dom.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Decembri 1459. quamuis nonnulli Domini contrarium tenerent, per ea quæ notat Bartolus in *l. qui Romæ. § duo fratres. ff. de verb. obl.*

VII.

Filia quæ renuntiauit, præteriri poteſt.

Parentes in teſtamento filiæ ſuæ, vel filij ab iis elocati & appanagiati, quique iureiurando præſtito ipſorum ſucceſſionibus renuntiauit, mentionem facere non tenentur. Eáque ſententia eſt Petri Iacob. *tit. de condict. ex leg. omnimodo ex teſtam. cumul. in quæſtio. ſed quid erit, ſi filius.* Ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1461. cùm decideretur lis Rupichinartij inter fratres Alemannos.

VIII.

Filia renuntians cum clauſula, ſaluo legitimo iure.

Clauſula in renuntiationibus filiarum dotatarum à parentibus vel fratribus, quæ apponi ſolet: *ſaluo legitimo iure*, ſi eueniat, multùm valet: nam quamuis filia, quæ ſucceſſioni patris vel matris renuntiauit, non ſuccedat ab inteſtato, quamdiu fratres vel ſorores, qui non renuntiauerunt, extent, nihilominùs, iis deficientibus ea ex prædicta clauſula: *ſaluo legitimo iure* venit, excluſis omnibus collateralibus. Verùm abſque prædicta clauſula, prædicti collaterales eam repellunt & ea minimè venit, not. Salicetus *in l. Pactum dotali. C. de pactis.* Guido Papa *quæſtio. 192.* ait, ita Arreſto Gratianopolitano iudicari ſe vidiſſe.

IX.

Filia ſucceſſioni patris generaliter renuntians in eo, quod pater perdidit dum ſecundas nuptias contrahit, non renuntiat.

Filia appanagiata, quæ patris ſucceſſioni renuntiauit, non excluditur è ſucceſſione eius, quod poſt prædictam renuntiationem à patre deperditum fuit & acquiſitum à liberis thori, ex quo ea nata eſt, ſecundis nuptiis prædicti patris, per diſpoſitionem *l. Fœmina. § illud. C. de ſecund. nupt.* Verum enim eſt, huiuſmodi renuntiationes de

nes de eo tantùm, quod pater liberis ſuis iure patrio relinquit, intelligi: non verò de eo, quod pater perdit, & liberis ob culpam & contra voluntatem prædicti patris acquiritur. Eáque ſententia eſt Bartoli *in Auth. hoc ampliùs. in quæſtio. vlt. C. de fideicom & in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obl. per l. qui cum tutoribus. ff. de tranſactio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1459. idq́ue in terminis renuntiationis generaliſſimæ, in qua nihil omiſſum fuerat, niſi quod lucris filiæ obuenientibus ex ſecundo matrimonio patris non expreſsè renuntiatum fuiſſet, ex diſpoſitione *d. l. fœmina.* Quod vtique minimè exprimi ſolet ob triſtem euentus memoriam.

V. Maynardum, qui ait idem iudicatum fuiſſe in Parlamento Tholoſano, *lib. 4. ſuar. quæſtio. cap. 12.*

X.

Renuntiatio ſucceſſioni viuentium, quando valeat.

Renuntiatio à filia elocata & appanagiata ſucceſſioni patris, matris, fratrum & ſororum facta, non de ſucceſſione fratrum ſuperſtitum, verùm duntaxat defunctorum tempore renuntiationis intelligitur. *l. ſi ita ſcriptum. §. ſi ſub conditione. ff. de leg. 2. & l. qui ſuperſtes. ff. de adquir. hered.* Et huiuſmodi renuntiationes odioſæ ſunt & interpretationi iuris obnoxiæ. Eáque eſt ſententia Bartoli *in l. 2. §. illud. ff. de hered. vel act. vend.* Præcipuè verò, ſi fratres & ſorores, quorum ſucceſſioni renuntiatur, non conſenſerunt: nam ſi conſenſiſſent, maior fraudandæ & fruſtrandæ filiæ ratio ſubeſſet, *l. de quæſtione tali. C. de pactis.* Et ita Arreſto Gratianopolitano iudicatum fuit, anno 1459.

XI.

Filius vel filia qui renuntiarunt, in numerum veniunt computatione legitimæ.

Filius vel filia, quæ patris vel matris ſucceſſioni renuntiarunt, in calculo & ratione legitimæ computantur, & quilibet eorum partem facit, quamuis ad eam non admittantur, vtpote quæ hereditaria acquiratur. Eáque ſententia eſt Petri Iacob. *in tit. de condict. ex lege omnimodo ex teſtamen. cumul. quæſtione, ſed quid erit.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1461. cum definiretur lis Rupicbinardi inter fratres Alemannos, & Arreſto Burdegalenſi, quod allegat Dominus Boërius *quæſtio.* 103. Idq́ue verum eſt de filia aut filio, qui ob conſtitutionem vel appanagium, quod iis conſtitutum fuit, renuntiarunt, in quo à iure ſuccedendi excluſi eſſe non iudicantur. Aliud foret in Religioſo vel Religioſa profeſſa expreſsè vel tacitè: hi quippe non cōputantur, neque partem faciunt, neque ad vllam partem admittuntur, verùm pro mortuis habentur. Hæc materia tractatur à Bartolo *in l. Pater filium. ff. de inoff. teſta. (& in l. 1. §. ſi pater. ff. de coniung. cum emancip. liber. l. qui repudiantes. ff. de inoffic. teſtam.)*

¶ Religioſus loco filij à patre iuſtè exheredati eſt, niſi pater ei antea officium quoddam emiſſet & in anteceſſum hereditatis donaſſet. Hic partem faceret, quamuis nō admiſſus fuiſſet. Arreſto Pariſienſi pronuntiato à Præſide Briſſonio, 14. Auguſti 1589. Choppinus *ad Conſuet. Andegauen. lib. 3. cap. 1. tit. 1. Art. 3.* & Imbertus *prædicto loco.* I.C.

¶ Prior pars huius capitis deſumta eſt ex D. Boërio Primo Præſide in Parlamento Burdegalenſi. quæſt. 104. Guidone Papa *quæſtio* 295. 599 & prolixè ſatis tractatur à D. Maynardo *in ſuis notab. quæſt. lib. 4. cap. 24. & 25.* à D. Carolo Molinæo *in conſ. ſuo cap. 29.* & ad artic. 248. Conſuetudinis Andegauenſis. Et à Caronda *lib. 2. Reſp. cap. 60.* à D. Renato Choppino *de legib. Andium lib. 1. cap. 46.* Altera pars deſumta eſt ex Imberto *in Enchir. ſub verb. pars ou portion, circa fin.* vbi concludit, quando liberi capaces ſunt ſucceſſionis (veluti filia, quæ idonea foret ad ſuccedendum, niſi renuntiaſſet, & per hanc exceptionem priuatur & excluditur à ſucceſſione) eos (hoc priori caſu) partem in legitima facere, etiamſi nullam partem accipiant, & portio eorum accreſcat aliis heredibus: verum quando à iure excludũtur, veluti Religioſa profeſſa, quæ ſuccedere non poteſt, partem non faciunt. De eo Choppinus Arreſtum refert de 7. Decembris 1543. quod datum in Conſuetudine Andegauenſi. I.C.

XII.

Dominicella Margaretha de Iuppiter, pactis dotalibus patri ſuo promittit ſe validam renũtiationem omnibus bonis paternis & maternis facturam, ſtatim à conſummato matrimonio. Hac promiſſione non impleta, pater moritur, teſtamento condito, quo iure inſtitutionis prædictæ filiæ ſuæ quandam ſummam relinquit, & vniuerſalem heredem Wilhelmam filiam ſuam inſtituit. Margaretha ſupplementum legitimæ aduerſus eam poſtulat. Heres promiſſione ſe tuetur. Arreſto Maioris Conſilij, quod datum 1. Octobris 15 5. Margaretha ad petendum hoc ſupplementum admiſſa, & ad id heres condemnata fuit: & ad reſtitutionem fructuum à lite conteſtata, prædictæ promiſſionis nulla ratione habita, niſi expenſarum inſtantiæ compenſandarum. Defunctus D. Boërius, tum Conſiliarius in prædicto Conſilio, poſtea Præſes primus Burdegalæ, relator prædictæ litis fuit, qui tria ſingularia iuris axiomata cum cœtu ſeu Senatu tenuit. Vnum, ſimplicem renuntiationem bonis paternis & maternis factam, legitimam non cōprehendere, cuius mentio facta non eſt, per *l. ſi quando. §. & generaliter. C. de inoff. teſt.* Alterum, futurum ſponſum non poſſe promittere ſe curaturum vt ſponſa ipſius huiuſmodi renuntiationem faciat, niſi cùm eam ſibi deſponſauerit: neque huiuſmodi promiſſionem valere, niſi ea confirmata & impleta fuerit, per *l. inter ſtipulantem. d: v. o l. 1. Cod. ſi in commu. ead. cauſ.* Tertium eſt, ad reſoluendum dubium præcedens de iureiurando huiuſmodi promiſſioni appoſito, id quod dicitur, *iuſiurandum habere vim expreſſi & ſupplere defectũ*, intelligi, quãdo omiſſa ſolennitas eſt: non verò, cùm peccatum eſt, aut quid omiſſum circa ſubſtantiam & conſenſum: nimis quippe damnoſa res foret: adeò vt ex æquitate interpretari non debeamus plus iuratum fuiſſe, quàm Conſenſum, *l. fin. C. de non num. pec. l. ſi. ff. qui ſatiſd. cog.*

Renuntiatio ſimplex legitimam non comprehendit.

Sponſus promittere non poteſt ſe curaturum vt ſponſa ipſius contrahat.

Iuſiurandum non prodeſt, quando circa ſubſtantiam defectus eſt.

Hoc Arreſtum deſumtum eſt ex deciſione 3. D. Boërij primi Præſidis Burdegalenſis. I.C.

XIII.

Filia elocata à patre, quando aduerſus renuntiationem ſuam redire poſſit.

In Parlamento Pariſienſi pro perpetuo axiomate * tenetur, filiam elocatam & dotatam à patre vel matre, vel vtroque ſimul, & futuræ eorum hereditati renuntiantem, poſtea audiri non poſſe, ſi querelam mouere velit & dicere ſe deceptam, beneficio reſtitutionis implorato vel alio modo: etiamſi minor 25. annis ſit: déque eo complurima Arreſta data tam in prædicta Curia, quàm aliis huius Regni ſupremis tribunali-

bus, extant. Rationes notatu dignæ ſunt in nõnullis Arreſtis huius tit. relatæ & fundatæ *in l. de fideicommiſſo. C. de tranſactio.* puta in incerto ac dubio euentu: & *in l. vlt. C. de in integr. reſti.* non videri ſcilicet circumſcriptum eſſe minorem, qui iure communi vſus ſit. Hoc præſuppoſito, quod clarius fiet ex Arreſtis ſupradictis, ſpecies facti hæc eſt: Filia dotata & elocata à patre ſuo, renunciat ſucceſſioni matris ſuæ defunctæ iam acquiſito & ſucceſſioni ipſius patris adhuc ſuperſtitis. Ea reſcriptum impetrat, quo huiuſmodi renuntiatio in irritum deducatur, ipſa verò ad hereditatẽ patris defuncti admittatur, dicẽs dotẽ exiguam, ratione habita bonorũ maternorũ iã acquiſitorũ quo tẽpore renũtiauit, itémq; bonorũ paternorum mortis tempore: præcipuè quòd cũ renuntiauit, nõ pauci liberi erant, qui mortuo patre mortui quoque reperti ſunt. Ei prædictum axioma & præſcriptio opponitur. Sententia repellitur à qua appellat. Arreſto Pariſienſi, ſententia in irritum deducta, decretum fuit, tam de valore bonorum paternorũ, quàm maternorum informari oportere. Poſtea probationibus relatis, Arreſtum datum fuit pro filia, Præſide D. Bertrando 1. die Februarij 1545. Rationes diuerſæ cognoſci facilè poſſunt ex facti ſpecie, putà, ob enormem & intolerabilem læſionem. Iſque textus eſt *in l. ſi ſuperſtite, C. de dolo.* Nam ſi minor eſſet, ratio eius non haberetur, *l. ſi. C. qui & adu. quos.* itémque quod dicitur, huiuſmodi reſtitutiones denegari, intelligitur de augenda dote, ob facultatum augmentum ſuperueniens. Semper enim eſt, vt dos competens ſit reſpectu bonorum patris præſentium, prout ſuprà dicitur *in Arr. 1. h. t.* Secundò ius ſucceſſionis maternæ delatæ nullam incertitudinem continebat. Tertiò propter numerum liberorum natorum renuntiationis tempore, maior ratio erat renuntiandi: verùm ſi tempore mortis mortui eſſent, ratio quoque ſuberat eò reuertendi. Ad hæc notanda eſt conciliatio duarum legum, *l. ſi ſuperſtite, & l. fin. C. qui & ad. quos:* in qua D. Budæus *in poſterioribus ſuis annotatio.* nonnihil laborauit, dicens loco totius definitionis, prædicta *l. final.* veluti longo tempore poſt lata, abrogatam fuiſſe *l. ſi ſuperſtite* priùs latam. Verùm rei veritas hæc eſt, vtramque legem in vſu manere per prædictum Arreſtum, prædictas leges ſano modo interpretando, tam per decretum de informando, vt intelligatur & ſciatur, vtrùm ingens læſio ſit vel exigua, quàm per Arreſtum definitiuũ, quod reſtitutionem ſuper læſione, quam Curia magnam eſſe comperit, admiſit: iſque caſus eſt *d. l. ſi ſuperſtite.* Aliud foret, ſi læſio leuis eſſet: ex dicta quippe *l. fin.* reſtitutio denegaretur.

Conciliatio l. ſi ſuperſtite, & l. final. C. qui & aduer. quos.

*Robertus *lib. 2. rer. iudicatar. cap. 4.* ea de re Arreſtum citat, quod pronuntiatum in purpura, 22. Decembris 1576. Id quod hic refertur, deſumtum eſt ex Imberto, *in enchir. in verb. Filia minor.* V. Ant. Rub. *Conſil.* 12. & Molinæum *in annotat. ad Alexandrum, conſil. 29. numer. 6. lib. 3.*

Vide inter alias Conſuetudinem Claromontanam. *tit. de donatio.* quæ Arreſtis præcedentibus derogat.

XIV.

Idem.

Conformiter prædictum Arreſto, & iuxta prædictam *l. ſi ſuperſtite. C. de dolo.* quantumuis Conſuetudo Aruerniæ in eo rigida ſit in repellendis ſcil. filiabus renunciantibus & à patre dotatis, ad omnem contrauentionem impediendam: nihilominùs Arreſto Pariſienſi, vltima Iunij 1582. admiſſæ fuerunt Dominicellæ Magdalena Fretatia, vxor Iacobi Ponchonij Locumtenentis particularis in Seneſchaltia Velaunorum conſtituta in ciuitate Podienſi, & Gabriela ſoror ipſius, vxor Gilberti Verdetij, Conſiliarij in Sede Præſidiali Rigodulenſi, & cuſtodis ſigillorum Cancellariæ prædictæ Sedis ad actionem ſupplementi ipſarum iurium ſucceſſiuorum & legitimorum, quamuis à patre elocatæ fuiſſent, & legata teſtamentaria vltra dotem accepiſſent, aduerſus Petrũ Fretatiũ Selectũ Aruerniæ, & Benedictũ Fretatium Suſceptorẽ in Statione fiſcalis Ciuitatis d'Yſſoire. Arreſtum à D. Bertrando Iudice Maiore & Locumtenente generali Podienſi communicatum mihi fuit, cuius tenor ſequitur: *Viſo à Curia* &c. Curia ex iuſtis rationibus eam ad hoc mouentibus, ne tamen in conſequentiam trahatur, præter ſummas conſtitutas, pactis dotalibus, prædictis Dominicellis Magdalenæ & Gabrielæ Fretatiæ, 6. Nouembris 1563. & 8. Iulij 1571. & iis legatas à Petro Fretatio patre ipſarum in teſtamento, 4. Octobris 1579. condemnauit & condemnat prædictos Petrum & Benedictum Fretatios, fratres, heredes prædicti defuncti patris ipſorum, ad ſoluendam ſingulis prædictis ſororibus Magdalenæ & Gabrielæ ſororibus ſuis, ſummam mille coronatorum ſolarium cum expenſis inſtantiæ. Pronuntiatum vltima Iunij 1582.

Signatum, de Houë.

XV.

Renuntiatio filiæ cui prodeſſe debeat.

Abſque dubio fuit, portionem filiæ à patre elocatæ & bonis paternis renuntiantis, hereditati patris acquiri, & æqualiter ad heredes patris legitimos peruenire. Eáque materia eſt *l. Bona autem. §. in bonorum poſſeſſione, & l. veluti, l. ei qui admiſit. ff. de bonor. poſſeſſio.* Verùm dubium hoc fuit, vtrùm, ſi pater ex duabus vxoribus liberos habens, vnum vel duas filias prioris thori elocet, qui ipſi renuntiant, portiones earum hereditati patris acquirantur, bono & commodo liberorum prioris tantùm matrimonij, vel etiam omnium bono, tam ſecundi quàm primi thori? Duæ ſententiæ ſuper hac quæſtione fuerunt: Prior, huiuſmodi portiones æqualiter ad omnes peruenire, qui ei ſuccedunt, ſine matrimoniorum diſcrimine. Alexander & Paulus de Caſtro ita tenuerunt. Poſterior ſententia fuit Bartoli & Franciſci de Aretio, huiuſmodi portiones ſcil. reſpectu bonorum maternorum delatorum filiabus, quæ renuntiarunt, hereditati patris tantùm acquiri debere, vt ad liberos huius tori perueniant, alioquin æqualitatẽ à patre inter liberos ſuos non obſeruatam iri, quandoquidem liberi ſecundi thori dotem matris ipſorum ſuper liberis primi matrimonij præcipuam habentes, hac ratione participes fierent per prædictam renuntiationem dotis prioris, cum liberis prædicti primi thori, quod iniquum foret, per *l. fin. C. Commun. vtriuſque iudic.* Et iuxta hanc vltimam ſententiam, aduerſus ſententiam Alexandri, iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 3. die Auguſti 1524.

XVI.

XVI.

Idem & magis notandum.

Poſtea in Parlamento Pariſienſi, maius dubium oblatum fuit ſuper facti ſpecie, quæ ſequitur: Dominus Launæus filium vnum & tres filias nuptas habens, duas ex illis dote in pecunia dicta appanagiat & ſucceſſioni renuntiare, in fauorem filij primogeniti, curat. Prædictus pater moritur, & heredes relinquit prædictum filium & vnam filiam, quæ mortuo patre nupſit cuidam nobili: à quo hic primogenitus mox nouas de diuiſione quadam audit, à quo ſtatim ad hereditatem & portiones contingentes diuidendas conuenitur. In hac diuiſione primogenitus tres quartas accipere vult, & ſorori ſuæ tantùm quartam relinquere, dicens, duas ipſorum ſorores nuptas, ad quas media pars pertinuiſſet in ſui vtilitatem conſenſu patris ſuperſtitis renuntiaſſe. Leuir ipſi tria reſpondet & dicit: Primò, ex Conſuetudine patrem non potuiſſe in vnum liberorum maiora commoda conferre, quàm in alterum. Secundò, quamuis id facere potuiſſet, nihilominùs patrem eum eſſe, qui dotem dixit & pecuniam numerauit. Tertiò, etſi prædictus filius primogenitus ipſemet dotem conſtituiſſet, & ſoluiſſet, non tamen ante hereditatem delatam & aditam, portiones ſuorum coheredum in præiudicium aliorum ſibi proprias vindicare potuiſſe. Prædictus filius primogenitus ad hæc excipit & ait, mortuo patre, nouas renuntiationes factas & pecuniam à ſe traditam fuiſſe. Cauſam ſuam obtinet ſententia Præfecti Pariſienſis, qua in Parlamento cadit, Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum à D. Præſide Harlæo, 14. die Aprilis 1556, citra expenſas, ob ſummam difficultatem & ſententiarum conflictum. Idque proximè accedit ad ſententiam Dyni *conſilio* 7. qui tenet, quòd ſi vnus è liberis ſuccedentibus portioni ſuæ renuntiet, antequam ab vno reliquorum hereditas recognoſcatur & acceptetur, hæc renuntiatio non tantùm ei, cui facta eſt, prodeſt, verùm omnibus reliquis cohæredibus. Iuris enim, quod *Accreſcendi* vocatur, ſubſtantia eſt acquirere hereditati, non verò perſonis, *l. ſi totam, & l. Qui ex duabus. ff. de acquir. hereditat.* & per eundem Dynum & Bartolum *in l. hac ſcriptura. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat.*

XVII.

Renuntiatio ſucceſſionum patris & matris à filia facta præiudicat liberis ipſius, qui ideò ad ſucceſſionem ipſorum aui vel auiæ venire nõ poſſunt.

Filia à patre vel matre elocata, renuntiatione ſua, quantumlibet generalis ſit, priuare liberos ſuos legitima ſucceſſione ipſorum aui & auiæ, cui prædicta renuntiatio facta fuit, non poteſt, ij quippe ea non obſtante prætendere prædictam ſucceſſionem poſſunt, non ex capite matris ipſorum, ſed ex capite ſuo & proprio. Eáque ſententia fuit Bartoli *in l. qui ſuperſtitis. ff. de acquir. hered.* & Pauli *in l. Pactum. C. de collatio.* Ita dictum fuit Arreſto Gratianopolitano*, quod Guido Papa *deciſio.* 228. abſque data allegat. Credo id obſeruandum eſſe poſt mortem matris, ſuperſtite auo: quo caſu nepotes & neptes ex filia primum gradum ingrediuntur, & ſui efficiuntur: ac propterea eos vel inſtituere vel exheredare oportet ex verbis Legis Velleiæ, vltimo capite contentis *in l. Gallus. §. videndum autem*, his verbis: *Si quis ex heredib. ſuis heres eſſe deſierit, liberi eius & cæteri in locum ſuorum ſui heredes ſuccedunto. ff. de liber. & poſth. hered. inſtit.*

Nepotes ex filio aut filia ad legitimam bonorum auitorum admittuntur.

atque tum obſeruatur *l. inter cætera d. t.* Maximè quia prædicti nepotes & neptes de liberis ſunt, dubium maius fuit ſuper duobus articulis: Vnus eſt, vtrùm prædicti nepotes quia heredes ſunt patris vel matris ſuæ, ſuam legitimam in bonis auitis, & teſtamentum aui quo præteriti & neglecti fuerunt nullum prætendere poſſint? Alter eſt, ſi ad ſucceſſionem admittuntur, vtrùm teneantur conferre vel eo minùs accipere in eo, quod ipſorum pater vel mater defuncti acceperunt. Omnes, quò ad primum articulum, in hac ſententia fuerunt, quia heredes ſint, non impedirì, quòminus ſuccedant: ex ipſorum enim capite ſuccedunt, non verò ex capite ipſorum patris vel matris, cui renuntiatione præiudicari non potuit. Bartolus *ad d. l. Qui ſuperſtitis*, aſſerit, matrem pro ſe & ſuis renuntiaſſe & promiſiſſe, à ſuis nihil quicquam poſtulatum iri, hanc renuntiationem ſuos non impedire in eo, quod ipſis ex ipſorum capite debetur, & iure eam id facere non poſſe, quamuis in nonnullis prouinciis contraria Conſuetudo ſit: verùm quando ſui non nominantur & excluduntur, de eo non dubitat. In ſecundo opinionum conflictus eſt. Attamen, quamuis ex rationibus ſupradictis videretur, collationem factam non eſſe: nihilominus tutius & æquius eſt, pro prædicta collatione tenere. Et ita teneri vidi in amica diſputatione inter dominam Duiſeam, Renatam ex Sabaudia, filiam Domini Comitis *de Tende* & Dominæ Mariæ de Chabannes ab vna parte, & Dominam Turnoniam Eleonoram de Chabannes, neptem Dominæ Mareſcallæ de Chabannes ab altera parte. coram Dominis Mareſcallo Bourdillonio, Epiſcopo Aurelianenſi, & Lemouicenſi, Abbate Caſadij, Præſide Segnierio & Saumelorio: in quo cœtu prædictus Dominus Seguierius allegauit Arreſtum quoddam, quod non ita pridem datum in Parlamento Pariſienſi, vbi in conſequentiam & præiudicium primi articuli, putà, heredes admittendos, partibus, vt informarent, iniunctum fuit. Vide infrà *tit. de collatione.* Huic addatur, hos nepotes, quamuis plures ſint, non ſuccedere in capita, ſed in ſtirpes, prout ait Celſus *in l. ſi nepotes. ff. de collat. bonor.* ibi, *quaſi omnes vnus eſſent.* Poſtea in pari cauſa & Cameris coadunatis, bis Arreſtum contrarium Pariſiis datum fuit, cuius hic tenorem inſerui & eos, qui adfuerunt, tam Præſides, quàm Conſiliarios ad relationem Domini Breüilij. Noui, nonnullos dominos Præſides, nominatim D. Ferrerium, & Conſiliarios veteres ſententiam contrariam dediſſe, pro obſeruantia legis Imperialis, verùm eam ſententiam pluralitas vicit. Sequitur tenor prædicti Arreſti. *

Nepotes vtrum de inofficioſo teſtamento aui ipſorum querelam mouere, & legitimam poſtulare poſſint.

Cvm lis mota fuiſſet coram Balliuio Foroſeguſienſi vel Locumtenente ipſius, inter Ioannem & Antoniam Dalleriam liberos defunctæ Antoniæ Gaſconiæ, & nepotes defuncti Caſpari Gaſconij aui ipſorum, autoritate Caroli Beraldi ipſorum Curatoris, actores & interdicto *Vti poſſidetis* experientes, ad ius legitimæ in bonis prædicti defuncti Caſpari Gaſconij aui ipſorum, & approbationem cuiuſdam reſcripti noſtri poſtulantes, 26. die Septembris 1561, ab iis impetrati ab vna parte, & Caſparum Gaſconium filium & heredem defuncti Caſpari Gaſ-

Digitized by Google

conij vniuerſalem, reum ab altera: Super eo quod prædicti actores dicebant & aſſerebant, ex matrimonio defuncti Caſpari Gaſconij & Beatricis Deſplaines vxoris ipſius duos liberos ſuſceptos & natos, putà prædictum reum, & prædictam defunctam Antoniam matrem prędictorum actorum, quæ matrimonio Franciſco Dallerio patre & matre ſuperſtitibus iuncta fuiſſet: Antoniam ſuperſtite prædicto Caſparo patre ipſius deceſſiſſe, relictis prædictis actoribus liberis ſuis, & poſtea prædictum Caſparum Gaſconium auum ipſorum deceſſiſſe, qui teſtamento ſuo vniuerſalem heredem prædictum reum filium ſuum inſtituit, & iure inſtitutionis particularis ſingulis prædictis actoribus nepotibus ſuis ſummam quadraginta librarum Turonenſium reliquiſſe, ac per conſequens ſe ad ſucceſſionem vocatos prædicti ipſorum aui ex ſuo capite, repræſentantes gradum, non verò perſonam prædictæ ipſorum matris, ſicut diſpoſitione iuris communis hoc caſu vel inſtitui vel exheredari teſtamento aui debuerint: quæ inſtitutio legitimæ eſſe debet: & quo caſu ea integra relicta non fuiſſet, ſe ad ſupplementum illius agere debere, atque hac ratione prædictæ Antoniæ matris ipſorum renũtiationem, quam ſucceſſioni prædicti defuncti Caſpari Gaſconij patris ſui pactis dotalibus fecerat, nocere non poſſe: huiuſmodi quippe renuntiationem vltra perſonam prædictæ Antoniæ renuntiantis extendi non poſſe, & hanc conditionem admitti, quo caſu ea ſuperuixerit patri ſuo. Verùm quãdo ea prædeceſſerit, & nepotes ex ſuo capite veniant, vt in præſenti caſu, huiuſmodi renuntiationem ſibi præiudicio eſſe non poſſe, nominatim, cùm prædicti actores heredes prædictæ ſuæ matris non ſint, niſi iure heredum, ex beneficio ſcil. inuentarij: quo caſu nulla actionum confuſio eſt. Et in omnem euentum, app. obaio prædicto reſcripto ab iis impetrato, abſque dubio fore, ſe admittendos ad petendum legitimæ prædictæ ſuæ matris ſupplementum, collato eo, quod pactis dotalibus conſecuta fuiſſet, id quod ſe collaturos offerebant. His rationibus iuncta ipſorum oblatione, concludebant, ſe manutenendos & tuendos in poſſeſſione prædictæ ipſorum legitimæ, quæ ſexta pars erat bonorum relictorum à prædicto defuncto ipſorum auo, cum expenſis, damnis & intereſſe.

Econtrà prædictus reus dicebat & aſſerebat, in tractatu matrimonij prædictæ Antoniæ cum Franciſco Dallerio, prædictum defunctum Caſparum Gaſconium patrem ipſius ſuperſtite prædicta Deſplaines vxore ipſius, dotem dixiſſe prædictæ Antoniæ ſummam ...... qua mediante prædictam Antoniam autoritate prædicti Dallerij futuri mariti ſui, pro ſe & ſuis, heredibus & ſucceſſoribus quibuſcunque, ceſſiſſe, renuntiaſſe & tranſtuliſſe in prædictum Caſparum Gaſconium patrem ipſius, & bono ipſius & ſuorum heredum & ſucceſſorum, omnia iura ſucceſſionis futuræ per mortem prædictorum patris & matris. Eam Antoniam deceſſiſſe ſuperſtite prædicto Caſparo patre ipſius, relictis prædictis actoribus liberis ipſius, poſtea prędictum Caſparum Gaſconium auum ipſorum deceſſiſſe, teſtamento ſupradicto condito, ope huius teſtamenti & mortis ſucceſſionem vniuerſalem dicti defuncti Gaſconij ſpectaſſe ad prædictum reum heredem ipſius vniuerſalem, ſic vt prædicti actores nullum ius prætendere poſſint, ſiue legitimæ, ſiue ſupplementum illius ſiue aliud quoduis, ſaluis prædictis quadraginta libris ſingulis prædicto teſtamento relictis, quandoquidem alienatio & ceſſio à prædicta Antonia matre prædictorum actorum, pactis dotalibus, in vtilitatem prædicti Caſpari Gaſconij & ſuorum facta, non tantùm prædictam Antoniam, verùm etiam actores liberos ipſius excluſerit, tam à bonis ſitis in Prouincia, quæ iure ſcripto regitur, quàm in Prouincia Conſuetudinaria Ducatus Burgundiæ, præterquàm quòd prædicta defuncta Antonia, quantumuis viueret, non admitteretur ad petẽdum vllum ius legitimæ, vel ſupplementum eius alio modo & ſupra dictionem dotis ei datæ à prædicto defuncto patre ipſius: & poſito, tempore mortis prædicti defuncti Gaſconij legitimam maioris valoris eſſe potuiſſe, quàm ſummam ei in dotem datam: attamen ob incertum facultatum prædicti defuncti euentum, quæ æquè diminui, quàm augeri poterant, & ratione habita paterni iudicij de dote ab eo prædictæ filiæ dicta ſeu conſtituta, læſionem in conſiderationem non venire, neque eam ad ſupplementum legitimæ petendum admitti poſſe. Et quemadmodum ea impugnare teſtamentum prædicti defuncti Gaſconij patris ſui veluti præterita non potuiſſet, neque legitimam vel eius ſupplemẽtum petere: multò minus prædictos actores liberos ipſius id facere potuiſſe, qui vno gradu à prædicto defuncto Gaſconio auo ipſorum remoti ſunt. Neque quicquam prodeſſe, quod dicatur, prædictos actores ad prædictum ius legitimæ & ſucceſſionem prædicti ipſorum aui ex capite ſuo venire, non verò tanquam heredes, neque repræſentantes matrem ſuam, quæ ante prædictum Gaſconium patrem ſuum mortua fuerat, eò quòd plus iuris in ſucceſſione prædicti ipſorum aui ad prædictos actores ſpectare non poterat, quàm ad prædictam defunctam Antoniam matrem ipſorum ſpectaſſet, ſi prædicto Gaſconio patri ſuo ſuperuixiſſet, prædictos ſcil. actores venire non poſſe neque ſuccedere quò ad ſucceſſionem prędicti ipſorum aui attinet, niſi loco & pro parte vel portione, quæ competere & ſpectare potuiſſet ad prædictam Antoniam matrem ipſorum, ſi prædicto Gaſconio patri ſuo ſuperuixiſſet. Compluribus Areſtis iudicatum fuiſſe, filiam à patre elocatam, facta renuntiatione ſucceſſioni ipſius, admitti non poſſe, ſi ſupplementum diuiſionis & legitimæ in ſucceſſione patris ſui poſtulare vellet: ac ſemper exiſtimatum fuiſſe, dotem à patre aſſignatam, veram filiæ legitimam eſſe, ac conſequenter ipſius liberos quoque eò venire non poſſe, qui locum & ius matris ipſorum ſubirent: alioquin duas pro vna legitimas introductas iri, & in eodem loco: nec non prędictos actores minùs fauorabiles, qui nonniſi nepotes ſint, quàm prædictam matrem, quæ filia erat & prædicto defuncto patri ſuo proximior, nepotes illos nonniſi ex parte & deſcenſu prædictæ ipſorum matris ſtirpem & originem ducere. Et verò, nepotes ex diſpoſitione iuris ab inteſtato venientes ad ſucceſſionem ipſorum aui, ex capite ſuo

& pari

& pari gradu, in ſtirpes ſoccedere, id quod inter nepotes in linea collaterali fit, qui inter ſe & eodem gradu, in capita ſuccedunt: neque prodeſſe oblatam collationem prædicto reſcripto contentam, quoniam cùm prædicta defuncta à ſupplemento prædictæ legitimæ, ex rationibus ſuprà dictis excluſa ſit, prædicti nepotes per conſequens id poſtulare non poſſint, quamcunque collationem ſe facturos offerant. Tendens & concludens ad id, vt in oppoſitione ſua admiſſibilis declararetur, manuteneretur & defenderetur in omnibus bonis mobilibus & immobilibus, ſucceſſione & hereditate, relictis à prædicto defuncto Caſparo Gaſconio, cum adiudicatione expenſarum, damnorum & intereſſe. Cùm in tantùm proceſſum fuiſſet, vt prædictis partibus iniungeretur per ſcripturam litem agitare, & producere, contradictorios & ſaluationes dare, moto quodam incidente reſcripto noſtro, à prædictis actoribus, 20. Septembris 1560. impetrato, eum in finem, vt nulla renuntiationis à prædicta defuncta Antonia Gaſconia factæ ratione habita, legitimam ipſorum petere poſſent, collatione ab iis facienda vel minus accipiendo ex eo, quod prædicta mater dotis nomine accepiſſet.

Tandem partibus ad ius audiendum citatis, prædictus noſter Balliuius vel Locumtenens ipſius ſententiam dedit, prædictos ſcil. actores admittendos eſſe ad ius legitimæ bonorum morte defuncti ipſorum aui relictorum, & in ea legitima manutenendos & defendendos, pro portione & rata ſextæ corporum hereditariorum cum prædicto reo, ſuper ea nihilominus habita ratione reſcripti noſtri & conſenſus prædictorum actorum, facta collatione aut minùs accipiendo ex dicta dote prædictæ defunctæ ipſorum matri, non attenta renuntiatione ipſius: prædictúmque reum ad faciendum id, de quo ſuprà & in expenſas condemnaſſet, ex parte prædicti rei ad Curiam noſtram appellatũ fuit, & lis ſcripta, conſignata, concluſa & admiſſa ad iudicandum, vtrùm benè vel malè appellatum fuiſſet, additis grauaminibus extra litem & productione noua prædicti appellantis, quam intra tempus Conſtitutionis dare poſſet, ad quæ grauamina prædicti appellati reſpondere poſſent, & aduerſus prædictam nouam productionem contradictorios expenſis prædicti appellantis proponere, prædicta lite, grauaminibus & reſponſionibus ad ea datis, exceptionibus de noua prædicti appellantis productione, viſis & diligenter examinatis, prædicta Curia noſtra, prædicta ſua ſententia & Arreſto, non habita prædicti reſcripti de 20. Septembris ratione, in irritum deduxit & deducit prædictam appellationem & ſententiam, à qua appellatum fuit, citra multam & expenſas cauſæ appellationis: & emendata prædicta ſententia, manutenuit & defendit prædictum appellantem in poſſeſſione bonorum mobilium & immobilium, morte prædicti defuncti Caſpari Gaſconij patris ipſius relictorum, & laxauit & ſuſtulit, laxat & tollit manum noſtram, & omnia alia impedimenta poſita & appoſita, non obſtante oppoſitione à prædictis appellatis facta, à qua eos depulit & depellit: nihilominùs prædictum appellantem iuxta oblationem ipſius condemnauit & condemnat ad ſoluendas octoginta libras ius à prædicto Caſparo Gaſconio auo ipſorum relictas, & prædictos appellatos in prædictas cauſæ principalis expenſas, damna & intereſſe ob turbationem factam, prout æquum fuerit, æſtimatione prædictarum expenſarum, damnorum & intereſſe ſibi reſeruata. Pronunciatum in purpura, 5. Aprilis 1569. viginti coronatis ſportularum nomine ſolutis. Domini Præſides fuerunt: Dormius, Ferreriuss, Darquinvilleius, Maleuantius, Deſlorius, B. Prateus, Brulardus, Reffugius, Seguierius, Clericus, Berullinus, Du Tillet, Du-Puy, Danneſcatus, Abertius, Sudorius, Forria, Scarronius, Falconius, Valla, Moléus, Depardeſſius, Breüilio relatore.

* Arreſtum hoc refertur à Choppino *lib. 3. de priuil. ruſtic. part. 3. cap. 6. num.* 1. Caronda, *lib. 5. Reſponſor. cap* 2. & *lib. 7. cap.* 106. Roberto *lib. 2. rer. iudicat. cap.* 5. l. 1 à me plenè & prolixe *in quæſt. mea* 25. cum aliis ſimil bus. Id pronunciatum fuit in purpura à D. Præſide Hennequino in pronunciatione Paſchali. Ratio eſt, quoniam nepotes ad ſucceſſionem aui ipſorum venientes, ex ſuo capite non veniant, ſed per repræſentationem, veluti locum & gradum ipſorum defunctæ matris ſubeuntes, neque melioris conditionis eſſe poſſunt, quam mater ipſorum, quod ex eo apparet, quod nepotes ad ſucceſſionem aui ipſorum venientes maiorem partem non accipiant, quam mater ipſorum accepeura fuiſſet: & quamuis ſucceſſioni prædictorum ipſorum patris & matris renũtiaſſent, attamen tenẽtur conferre id, quod prædicti ipſorũ pater & mater in prærogationem ſucceſſionis & hereditatis aui ipſorum accepiſſent, & hanc ad rem expreſſa eſt Conſuetudo Pariſienſis, artic. 308. deſumta ex *l. Illam. C. de collatio.* & Arreſto quodam quod ſolenniter pronuntiatum à D. primo Præſide Harlæo, 14. Auguſti 1564. Choppinus *de priuil. ruſtico. lib. 3. tit. 3. cap. 9.* Maynardus nihilominus in contraria ſententia eſt, *lib. 4. quæſtio. 4. cap.* 13. & Arreſtum pro ſententia Parlamenti Tholoſani refert, de 15. Decemb. 1591. I. C.

Nepotes venientes ad ſucceſſionem ipſorum aui tenentur conferre id quod pater ipſorum habet, etſi ipſius heredes non ſint.

XVIII.

Renuntiatio ſucceſſionis viuentis non valet, niſi is conſentiat.

Vltima Decembris, anno 1557. in Parlamento Pariſienſi Arreſtum datum fuit, quo dictum & iudicatum fuit, inter alia complurima prædicto Arreſto comprehenſa, quod ſolenniter pronuntiatum, renuntiationem generalem ſucceſſioni paternæ, maternæ, fraternæ vel alterius renũtianti deferẽdæ nihil valere, niſi is, de cuius ſucceſſione agitur, adhuc ſuperſtes in id conſenſerit. Eáque diſpoſitio eſt Iuſtiniani Imperatoris *in l. final. C. de pactis*, qui præterea ait, vltra prædictum conſenſum & voluntatem neceſſe eſſe, vt in ea vſque ad extremum vitæ ſuæ ſpatium perſeueret. Credo, ſi iusiurandum præſtetur, & diſpoſitio fiat alterius commodo, excluſo renuntiante, ei neceſſariò ſtari oportere. Aliàs ei, cuius ſucceſſioni renuntiatum fuit, permittitur, reuocare renuntiantem ad ſucceſſionem ſuam, prout ei videbitur, quod infra pleniùs declarabitur. Ac quoniam hæc materia frequenti vſu tractatur magis, quàm alia quæcunque, ſupradictis quoque Arreſtis confusè dictum fuit: iuxta ea quæ Arreſta data continuerunt, videtur Lectorem meliùs inſtrui poſſe ad eam inueniendam & legendam in loco quodam conſtitutam, quo eam repræſentabo ſummaria deſcriptione, propoſitis duodecim caſibus, qui ſequuntur. ¶ *Primus* eſt, quod ſi pater elocet & dotet filiam ſuam, vel appanagiet filium ſuum ſuperſtes adhuc, neque eos renuntiare curet, neque dicat in dotis dictione vel appanagio, id pro omnibus iuribus legitimæ ſucceſſionis patris & pro ſupplemento quo-

Filia à patre dotata, citra renuntiationẽ, & præteritio, teſtamentum nullum reddit.

cunque fieri, prædicti filius vel filia non deſinent eſſe & permanere in ordine propriorum liberorum primi gradus & neceſſariorum heredum, paterque eos inſtituere vel exheredare teſtamentu ſuo tenetur: alioquin iis præteritis, teſtamentum nullum erit, *l. Inter cætera. 30. l. ſi filius. 7. & l. cum apud hoſtes. ff. de liber. & poſtu. hered. inſtitu.* Pater eos, teſtamento ſuo in dote vel appanagio, quod iis dixerat, inſtituere iiſq; mandare poteſt, vt eo vice ſuæ legitimæ contenti ſint. Benè faciet, ſi nouerit, eos legitimè appanagiatos non eſſe, ſi ſuppleat aliquo modo dotem & appanagium, vſque ad modum legitimæ: niſi quippe id faciat, & in eo tantum, quod inter viuos donatum & conſtitutum erat, inſtituat, ſi id pro legitima non ſufficiat, ij admittentur & aduerſus heredem ſupplementum impetrabunt, *l. omnimodo, in pr. C. de inoff. teſtam.* Appanagium verò & dotem, quæ reſpectiuè acceperint, imputare tenebuntur, *l. quoniam nouel. d. t.*

Filia dotata citra renuntiationem, & in dote inſtituta, ad ſupplementum agere poteſt.

¶ *Secundus* eſt, quòd ſi pater inteſtatus moriatur, filius vel filia, qui appanagiati & dotati fuerint reſpectiuè à prædicto patre ſuperſtite, citra renuntiationem, vt in caſu ſupradicto, æqualiter cum fratribus & ſororibus prædicto patri ſuo ſucceſſuros, collatione facta eius, quod ex appanagio ſuo acceperint, vel minùs accepto & præ numerato, *l. vt liberis, & l. dotis. C. de collatio.* Nonnulli in hac ſententia fuerunt, fructus ab iis ex huiuſmodi appanagiis ita collationi obnoxiis perceptos conferri oportere: verùm contrarium obtinuit, prout plenè dictũ fuit in *Arreſto 7. tit. de collatione inter heredes ab inteſtato.*

Filia dotata citra renuntiationem, conſiſtem ſuccedere debet ab inteſtato.

¶ *Tertius*, ſi huiuſmodi filius vel filia ita appanagiati & dotati, ſucceſſioni patris ſui renũtiarũt, ſuccedere nõ poterunt, neq; arguere teſtamentum prædicti patris ſui inofficioſitatis vel nullitatis, quo heredes inſtituti non fuerint, vel planè neglecti & præteriti: prædictus quippe pater eos inſtituere vel nominare teſtamento ſuo non tenetur, prout tenet Guido Papa *quæſtio. 192. num. 3.* Verùm cùm ſucceſſioni renuntiarunt, ei plenam libertatem reliquerunt diſponendi pro lubitu ſuo, de quo poſtea conqueri non poſſunt, quacunque tandem ratione, ſiue liberi alij extent, ſiue non.

Filia dotata, quæ renuntiauit, à patre teſtamento præteriri poteſt.

¶ *Quartus* eſt, ſi pater inteſtatus moriatur, liberi qui renuntiarunt, ad prædicti patris ſucceſſionem, cui renuntiarunt, quocunque tandem modo, venire non poſſunt, ſi alij liberi capaces ſuccedendi extent, quique ſuccedent, excluſis, qui renuntiarunt, qui excluſi permanere debent, & renuntiationi ſuæ ſtare, inprimis quando iureiurando confirmata eſt: prout omnes notarunt ad *cap. quamuis pactum. de pact. lib. 6.* Et hanc ad rem notanda ſunt verba Pauli Iuriſconſulti, *in l. conficiantur 8. in pr. ff. de codicill.* prædictum ſcil. patrem, cùm proprios liberos ſuos hereditati ſuæ renuntiare curauit, inteſtatum poſtea mori voluiſſe, eam aliis proximis cognatis ſuis relinquendo, non verò liberis: hiſce verbis *d. l. §. 1. quoniam creditur paterfamilias ſponte ſua his relinquere legitimam hereditatem, &c.*

Filia dotata quæ renuntiauit, patri ſuo inteſtato mortuo non ſuccedit, cum reliquis fratribus & ſororibus ſuis.

¶ *Quintus* eſt, ſi liberi patre mortuo ſuperſtites nulli ſint, præter eos, qui renuntiarunt, ij propterea & ob expreſſam ſuam renuntiationem, vel clauſulam ſupradictam, quod pater ipſorum dotem dixit loco omnium iurium paternorum, &c. excludendi ſunt à ſucceſſione prædicti patris ſui, cui renuntiarunt, reliqui verò cognati & conſanguinei, veluti fratres, patrui, agnati nepotes & proximiores in ſucceſſione defuncti patris præferendi ſunt, per verba ſuprà poſita *d. l. Conficiuntur in pr.* Eáque ſententia fuit defuncti domini Præſidis Guillonij celeberrimi viri in Prouincia, quæ iure ſcripto vtitur, & primo in Parlamento Delphinatus: qui dicebat, prout expreſsè & diſertè refert ſuprà memoratus Guido Papa *in d. quæſt. 192.* ſi prædicti conſanguinei & cognati proximi deficerent, liberos, qui renuntiarunt, admitti, & fiſcũ, vxorem vel maritum excluſuros: ac propterea non planè à verbis & gradibus Edicti ſucceſſorij excluſos.

Filia dotata, & quæ renuntiauit patri ſuo, ſi liberi inteſtato mortuo, non ſuccedit.

¶ *Sextus* eſt, ſi prædicti liberi in renuntiatione ſua expreſsè legitimam ſucceſſionem ſibi reſeruauerint, id reuocatus inſtar eſt ad legitimam ſucceſſionem, id eſt, ab inteſtato, verùm, ſi alij liberi, præter eos qui renuntiarũt, ſuccedendi capaces extent, prædictis qui renuntiarunt, præferentur. Eáque declaratio fuit prædicti Præſidis.

Filia dotata, & quæ renuntiauit, ſuccedit ab inteſtato patri ſuo, deficientibus aliis liberis, ſi legitimam ſucceſſionem ſibi reſeruauit.

Legitima ſucceſſio reſeruata quid valeat.

¶ *Septimus* eſt, ſi pluriom liberorum pater, omnibus appanagiatis, nonnullos renuntiare curauit, reliquos verò non, ſiue prædicta legitima ſucceſſione reſeruata ſiue non, & inteſtatus moriatur, ij qui renuntiarunt, excluſi permanent: qui verò non renuntiarunt, in ſolidum ſuccedunt, quos, vt ſuprà dictum eſt, creditur paterfamilias voluiſſe ſuccedere, non alios, quos ipſe excluſit. per *d. l. conficiuntur.*

Ex pluribus liberis appanagiatis, qui renuntiarunt, excluduntur, ij verò, qui nõ renuntiarunt, ab inteſtato ſuccedunt.

¶ *Octauus* eſt, quod pater teſtamento liberos, qui renuntiauerint reuocare, cóſque idoneos reddere poſſit, non obſtante ipſorum renuntiatione, *eo tit. Cod. & ff. de collatio.* Ad hunc caſum notandum eſt *Arreſtum 10. de legitimis ſucceſſoribus*, infrà. Inſuper notandum eſt, cùm pater liberos, qui ſucceſſioni ipſius renuntiarunt, reuocat, cóſque teſtamento inſtituit, conferre eos id debere, quod à patre ſuo ſuperſtite acceperunt, & ob cuius rationem renuntiarũt. Idque intelligitur, quando heredes vniuerſales cum aliis ipſorum fratribus & ſororibus inſtituontur, per Auth. *ex teſtamento. C. de collat.* & per ea quæ prolixè notantur in *Arreſto 7. tit. de collatione inter heredes ab inteſtato.* Verùm ſi nudi legatarij ſint, ad id non tenentur, niſi propter ſupplementum legitimæ ſuæ id legatum iis relictum fuiſſet, poſtea verò eo contenti eſſe nolint, & ad exactam computationem prædictarum legitimarum venire: hoc caſu quippe, vt ſuas legitimas conſequi poſſent, conferre vel imputare in legitimam debebunt, id quod à patre viuo conſecuti fuerunt, cuius cauſa renuntiarunt De his omnibus notandum eſt prædictũ *Arreſtum 7. tit. de collatio. inter heredes ab inteſtato*, infrà. His addatur, patrem hac reuocatione expreſsè prædictam collationem prohibere poſſe: verùm hoc caſu neceſſe eſt, vt id expreſsè fiat, prout *in pr. d. Arr. 7.* continetur.

Filius vel filia, qui renuntiarunt, reuocari poſſunt ad ſucceſſionem patris, ſi volunt, verùm tũ conferre oportet, niſi collatio prohibita fuerit.

¶ *Nonus* eſt, filiũ vel filiam, qui ſucceſſiuni patris ſui renũtiarunt, qui eos elocauit & appanagiauit, validè ſucceſſionibus matris, fratrum & ſororum ſuperſtitum renuntiare non potuiſſe, niſi huic renuntiationi, prædicta mater, frater & ſorores adſtiterint & conſenſerint. Quinimò hoc etiã

Renuntiatio ſucceſſioni alterius nulla eſt, ſi is non cõſentiat & niſi ſolemnis ad. hunc is mutare voluntatem poteſt.

facto

facto hic conſenſus liber permanere debet, & adeò liber, vt ad efficacem eum reddendum neceſſe ſit, vt vſque ad mortem continuatus fuerit: huiuſmodi enim conſentientes, eo non obſtante, renuntiantes ad ſucceſſionem ſuam reuocare poſſunt. Eáque expreſſa conſtitutio eſt Imperatoris Iuſtiniani *in l. de quaeſtion. C. de pact.* prout *in pr. h. cap.* ſuprà præmiſimus. ¶ *Decimus* eſt, ſi prædicti filius vel filia dotati & appanagiati à patre, ſucceſſioni matris, vel quorundam fratrum iam delatæ renuntiarunt, liberè aduerſus hanc renuntiationem venire poſſunt: hoc quippe caſu pater cogitare debuit, ſuarum ſcil. partium eſſe dotare filias & elocare liberos ſuos de ſuo, ſi modò habeat, vnde id facere poſſit, nó verò ex bonis liberorum, niſi in caſum paupertatis & indigentiæ ſuæ. Igitur eos renuntiare curans, decipit & dolo vtitur, aduerſus quem diſpoſitio iuris de remedio prædictis liberis proſpexit, prout notatur ad *l. ſi ſuperſtite. C. de dolo.* niſi tamen eam conſtitutionem ſufficientem eſſe dici poſſet, pro omnibus prædictis ſucceſſionibus, patris, matris, fratrum & ſororum, quibus à liberis patri conſtituenti renuntiatum fuit. ¶ *Vndecimus* caſus eſt, prædictos patri renuntiantes ſub conſtitutione proximè ad legitimam accedente, præſentium paternorum bonorum ratione habita, de prædicta renuntiatione conqueri non poſſunt, neque patret dicere, poſt conſtitutionem prædictum prædicta bona patris aucta fuiſſe: ex huiuſmodi enim augmento ipſis nihil debetur, quoniam vice verſa neque patri, bonis diminutis, id, quod nimium conſtituiſſet repetere poſſet, prout plenè in primis & alijs Arreſtis ſuprà notatum fuit.

Filia à patre dotata & renuntians liberè dotari materna iam delata decipitur, ſi dos pro duobus competens non ſit.

Filia dotata, quæ renuntiauit patri ad ſucceſſionem reſtitutione beneficio redire non poteſt.

¶ *Duodecimus* eſt præſuppoſito, patrem teneri, dotare & elocare filiam ſuam, & ad id officio Iudicis cogi poſſe, qui pro modo facultatum dotem æſtimabit, vt expreſsè dicitur *in l. ſi, C. de dot. promiſſ. & l. qui liberos. ff. de rit. nuptiar.* itémque ex omnibus rationibus productis ad repellendam filiam à patre dotatam, ne aduerſus renuntiationem ſuam veniat, eam ſolam cõſideratione dignam, quòd præſumtio ſit, patrem magis, quàm quiſquam Iudex poſſet, ius & æquum filiæ ſuæ tribuere voluiſſe, & quòd voluntas ipſius bona & optimè ipſe animatus ſit, ab eóque hanc rationem ſumi debere, velut de eo, qui filiam ſuam, creaturam ſuam & ſanguinem ſuum amet. Nihilominùs huiuſmodi præſumtio excludi rectè poteſt, probatione contraria doli patris, qui filiam ſuam pro exigua dote renuntiare curauit, neque eam iuxta qualitatem facultatum ſuarum elocauit, ex qua ratione, cùm debitor ſit, vt ſuprà dictum fuit, ſe detrimento filiæ ſuæ tam modico dato liberare non potuit, quæ aduerſus prædictam dotem in integrum reſtitui debet, *d. l. ſi ſuperſtite. C. de dol.* nominatim habita ratione facultatum patris tempore dictæ dotis & renuntiationis, non attento eo, quòd poſtea auctæ fuerunt: itémque enormem & notabilem deceptionem eſſe oportet.

Filia quando & quomodo reſtitui poſſit aduerſus renuntiationem patri factam.

* * *

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IV.

I.

¶ Renuntiatio patri facta à filia futuræ ſucceſſioni valet, ſi ſolenni iudicio confirmetur, *cap. quamuis pactum. de pact. in 6.* nec dari ſolet pro huiuſmodi renuntiatione reſtitutio. Arreſtum anni 1531. maximè ſi quid acceperit loco legitimæ Et ita repræſentatum fuit ab Aduocato Regio Mennilio, 2. Iulij 565. in cauſa cuiuſdam Domnicellæ Pictanienſis, pro qua perorabat Danelius. Attamen videtur, filiam gratiam iuriiurandi impetrantem, ſimul & reſcriptum Principis reſtitui poſſe. Renuntiatio ſub conditione & proteſtatione reuertendi ad legitimá in caſum euictæ rei legatæ, fieri poſſe. Arreſtum, 10. Iulij 1564.

Filia, quæ futuræ patris ſucceſſioni renuntiauit, quo modo reſtitui poſſit.

Renuntiatio fieri poteſt ſub conditione & proteſtatione de reuertendo ad legitimam in caſum euictionis.

II.

Septima Iunij 1585. inter Arreſta generalia pronuntiata à D. Præſide Gueſleo iudicatum fuit aduerſus Stephanam Henricam Lugdunéſem, actricem ex reſcripto ſupplementum legitimæ petentem, non obſtante renuntiatione ab eo longo tempore antè facta, attento quod pater diues 5000. coronatorum deceſſerat, ex quibus nonniſi in dotem 5400. libras acceperat, & in eo prædicta actrix repulſam tulit, inſpecto temporis lapſu & prædicta renuntiatione, nominatim quoniam in Prouincia iuris ſcripti res erat, in qua pater diſponere liberè poterat. B

Filia à reſcripto ad ſupplementum legitimæ depulſa, quamuis pater locuples fuit.

III.

Quando liberi non habent vnde ſe alere poſſint, Curia matri doarium ſuum adiudicat, detracta liberorum legitima: prout iudicatum fuit 5. Iunij 1585. perorante Gillorio.

Doarium adiudicatum matri, deducta liberorum legitima, qui vnde ſe alant, nō habent.

IV.

Filia elocata bonis paternis renuntians à fundo in emphyteuſin à patre ſuo dato excluditur. Arreſto Pariſienſi, 18. Aprilis 1576. Carondas *lib. 4. reſponſ. cap. 1*. Econtrà vxor communioni renuntians à fundo in Emphyteuſin marito ipſius & ſibi dato non excluditur. Arreſto, quod allegat idem Carondas *libr. 3. Reſponſor. cap. 56.*

Filia renuntians &c. ab Emphyteuſi excluditur.

V.

Dominus Motuillerius Conſiliarius ſecretioris Regij Conſilij, in Audientia præſens fuit, cùm in ipſius honoré, cauſa quędã agitata fuit pro Franciſco Burello, Scutifero Domino Spinæo, tam ſuo nomine, quàm patris & legitimi adminiſtratoris Ludouici Burelli filij ſui, & defunctæ Renatæ Bouhetiæ vxoris ipſius appellatę: aduerſus Ioannam Tabernariam appellatam à Seneſchallo Pictauienſi vel Locumtenente ipſius Fontenæo Comite, pro qua perorabat D. Barnabas Briſſonius. Species facti hæc erat. Prędicta Tabernaria ex primo matrimonio ſuo ſuſceptis prædicta Renata, Franciſca & Dionyſio Bouhetiis minoribus, ad ſecundas nuptias conuolauit, & ſecundus ipſius maritus & ipſa tutores & curatores horum liberorum fuerunt: aliquo tempore pòſt prędictam Renatam Bouhetiam prædicto Domino Spinæo elocant, cui inter alias conuentiones, prædicta Tabernaria

Hoc verbum, maioris ætatis in filiabus accipi de nupta reuera cõtractu non de nubili ætate, & emendato ſtylo abuſiuo Pictauienſis.

in fauorem matrimonij, & ſub hypotheca omnium bonorum ſuorum promiſit, ſe ei frui licere partibus & portionibus hereditariis ad reliquos duos liberos ſpectantibus, Franciſcam & Dionyſium Bouhetios, vſque quò ad maiorem ætatem perueniſſent, curaturam: ex ſua verò parte prædictus Burellus promittit, ſe prædictã Tabernariam & omnes reliquos ab omni rationum redditione & fructuum reſtitutione immunes habiturum, quos fructus quáſque rationes poſtulare potuiſſet propter prædictam Renatam Bouhetiam futuram ſuam ſponſam. Euenit, vt Franciſca Bouhetia tum adhuc minor, poſtea elocaretur, & maritus ipſius & ipſa intercederent prędicti Spinęi poſſeſſioni pro tertia parte ſua: quæ cauſa fuit, quòd prædicta Tabernaria ſocrus ipſius Fontenai litigaret, & concluderet hypothecariè, ad id, vt ſibi poſſeſſionem & bona derelinqueret paris valoris, cuius erant partes & portiones prædictæ Franciſcæ, vt iis frueretur vſque ad tempus pactis dotalibus præfinitum, hoc eſt, vſque ad maiorem ætatem prædictæ Franciſcæ, niſi prædicta Tabernaria impedimentum ei à prædicta Franciſca & Noitonio marito ipſius obiectum ceſſare curare mallet. Rea declinatoriam fori pręſcriptionem opponebat & ſe ad iudicem ſuum Iardium conſtitutum remitti poſtulabat. Actor ei intercedebat, dicens, actionem principalem, quam intentauerat, realem eſſe, & ex communi Conſuetudine obſeruata omni tempore in Prouincia Pictauienſi, Iudices & Officiarios Dominorum merum imperium habentium, de actionibus realibus cognoſcere non poſſe, niſi res in ipſorum diſtrictu & iuriſdictione ſitæ eſſent: & verò Iudex Fontenæus ſuper eo ſe fundans, cognitionem ſibi aſſerit: à quo rea appellauit: & in cauſa appellationis appellatus libellum obtulit ad id, vt appellans ſuper concluſionibus ſuis in principali lite exciperet, aut ad minimùm, quantum ad prouiſionem attinet, eò quòd in contractu fundatus eſſet. Briſſonius, quantum ad appellationem ſpectat, repræſentauit eam ſubtilitatem eſſe, quia plerumque in Pictauienſi Prouincia vſurparetur, ad ſubditos extra iuriſdictionem ipſorum trahendos: & quamuis actio principalis, quam intendant, perſonalis ſit ex contractu procedens, & hypothecaria, ſi ea appoſita fuerit, nonniſi illius acceſſoria ſit: attamen eos hypothecariam primò intendere & ſubordinatè perſonalem, vt Iudex ſubalternus, qui aliàs de omni cauſa cognoſcere poſſet, ſi actio perſonalis primò intentata fuiſſet (nam qui Iudex principalis litis eſt, is etiam Iudex acceſſoriæ eſt) cogatur à tota cognitione abſtinere, quando res, pro quibus hypothecaria agitur, intra limites Iuriſdictionis ſuæ ſitæ non ſint. Tum quippe è contra, perſonali acceſſoria facta, certè de ea cognoſcere eum nõ poſſe, quoniam in principali incompetens eſt, arg. *l. ſi quando. ff. de iur. arg. & tot. tit. C. de ordi. iudicior. & de ord. cognitio.* Quòd ſi duæ actiones aduerſus diuerſas perſonas intenderentur, adeò vt vna earum nonniſi perſonaliter teneretur, altera tanquam poſſeſſor & detentor, eas rectè diuidi & ſeparatim intentari poſſe, cùm vna alterius acceſſoria vel pediſſequa minimè ſit. Verùm quando eæ in vnam & eandem perſonam concurrunt, veluti reſcindens & reſciſſorium in eo qui contraxerit, tum quia diuidi non poſſunt, perſonalis primum locum obtinet, & quia dignior & quia antecedit, & quia cauſa & occaſio eſt totius negotij atq; *συναλλάγματος, §. vlt. l. de I. N. G & C.* ac propterea dicebat, malè iudicatum fuiſſe. Quantum ad appellantis poſtulationem, qua, vt per prouiſionem contractus ipſius approbaretur, poſtulabat (& in qua diſputatione fuit ſplendor atque iudicij auctoritas) dicebat, tempus veniſſe, putà, maiorem ætatem prædictæ Franciſcæ Bouhetiæ, mediante eius matrimonio, prædictam Tabernariam matrem ipſius non ampliùs teneri, vt curet frui licere prædicto Burello genero ſuo, partibus & portionibus prædictæ Franciſcæ, vel in eius defectum, alios ei fundos tradere. Hæc verba: *cùm ad maiorem ætatem peruenerit* intelligi per expreſſum textum Iuriſconſultorum, hoc eſt, *cùm filia nupſerit. l. ſi filiafamilias 51. ff. de legat. 3.* hanc interpretationem in fauorem nuptiarum fieri, " L. Filia, ff. de V.O. l. 1.
quæ in tantum in omnibus libris " noſtris & ff. de iur. dot.
ab omnibus authoribus Politicis * commendantur: vt ex Conſuetudine Pictauienſi, imò * Plat. Ariſt. Plut. paſſim.
generaliter totius Franciæ, vir & vxor coniuges maiores habeantur & ſuis iuribus vtantur: conſequenter hoc verbum: *maior ætas*, intelligendum eſſe iuxta leges & Cõſuetudinem, ſub qua partes contraxerant, Bartolus *in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iure.* Præterea id de quo prædictis pactis dotalibus conuentum erat, appellatum videlicet & vxorem ipſius inter alia fruituros partibus & portionibus prædictæ Franciſcæ, pari modo ac prædicta Tabernaria & maritus ipſius iis fruebantur, euidenter demonſtrare, intentionem partium aliam non fuiſſe, eò quòd appellans & ipſius ſecundus maritus non fruerentur, niſi tanquam tutores & fruitio ipſorum finita tutela finiretur: Conſequenter pari conditione eam finiri debuiſſe in perſona prædicti Burelli ad quem appellans plus iuris transferre non potuit, quàm ea habebat, *l. Traditio 20. ff. de adquir. rer. dom.* At prædicta Franciſca matrimonio poteſtatem tutoris & curatoris egreſſa fuerat: & ex his rationibus dicebat, appellatum non tantum, quò ad prouiſionem, verùm etiam quò ad principalem litem attinet, malè fundari, Curiam rogans, litem euocaret & ſuper ea ius diceret: quibus concluſionibus adhæſit D. Aduocatus Regius Menilius, poſteaquam doctè de fauore matrimoniorum diſſeruiſſet, itémque de ætate, quam Græci, Romani, Philoſophi ad id requirebant, & qua de cauſa minorem ætatem in muliere, quàm in maſculo deſideraſſent: aſſerens quòd ſi reſpectu prædictæ Franciſcæ huiuſmodi conditiones maioris ætatis, de ætate 25. annorum intelligerentur, eas tanquam inhoneſtas & publicæ vtilitati aduerſas reiiciendas, *l. quoties. ff. de condit. & demonſtrat.* vtpote inducentes prohibitionem vel impedimentum, ne fœmina, quæ 25. annos nondum exceſſiſſet, nuberet: quis enim is eſt, qui eam ambiret, quamdiu alius ipſius bonis frueretur? At quãtum ad appellationem, non adeò fortiter inſiſtebam, quin malè iudicatum fuiſſet, benè ſciens, quoniam Curia hũc peculiarem honorem Aduocatis corporis ſui tribuit, vt eos primos Iudices ſententiarum, de

quibus

quibus cognoſcendis ea ius habet, & Rex (quod maius eſt) eos appellet Conſiliarios ſuos in ordine Curiæ Parlamenti: ſciens, inquam, iudicium hoc approbari non poſſe. Verùm, quantum ad principalem litem attinet, primò dicebam etſi hoc verbum, *maior ætas*, quodam modo ambiguum eſſet, interpretationem eius potius in fauorem prædicti Domini Spinæ, quàm prædictæ Tabernariæ ſocrus ipſius faciendam, eò quod promiſſio ei de fruitione partium & portionum prædictæ Franciſcæ, quamdiu ea minor foret, facta fuerat, ob cauſam oneroſam duplicem: Vnam, contractum matrimonium, & ex hac occaſione in hoc ſolo contractu apponebatur hæc clauſula, *quod æquius melius*, Cicero *lib. 3. de Offic. l. penult. §. vlt. ff. ſol. matrim.* Alteram, hanc promiſſionem ideò factam, quòd prædictus Burellus pro ſua parte prædictam Tabernariam immunem & liberam pronuntiauerat ab omni rationū redditione, & fructuum reſtitutione. Præterea hoc conſiderandum eſſe, matrem ad ſecundas nuptias conuolaſſe, quæ nunquam tantùm commodi liberis primi thori attuliſſe præſumetur, quàm certum eſt, eam incommodi plurimùm intuliſſe, eis ſuperinducendo vitricum: igitur & multò magis tutius eſſe à verbis non recedere, *l. illud aut illud. ff. de legat. 3.* Verum eſſe hæc verba: *Cùm in tut lam ſuam venerit, cùm in ſuam poteſtatem, cùm ſui iuris factus fuerit, cùm ad pubertatem peruenerit, cu... iuſtæ, maturæ, legitimæ ætatis factus erit, vel cùm adoleuerit*, iuxta coniecturas, diuerſas interpretationes ſortiri poſſe, iam ea accipiendo pro ætate pubertatis, mox pro ætate viginti annorum, & nonnunquam pro tempore nuptiarum, præcipuè in filia, *l. cùm filiofamilias, & d. l. Si filiafamilias. ff. de legat. 3.* Omnes quippe hæ loquendi formulæ non ita propriæ ſunt, vt non diuerſas interpretationes pati poſſint. Verùm quantum ad hoc verbum: *maioris ætatis*, ſimpliciter appoſitum, nullum textū eſſe, qui dicat, id alio modo accipi poſſe, neque pro alia ætate, quàm pro ætate 25. annorum, ſed contrarium abſque difficultate eſſe, & perpetuò pro ea ætate accipi, quæ teſtitutione caret, *l. vlt.* & ibi nota. *ff. de condit. & demonſtrat. C. ſi minor maior fact.* Multò maiore ratione, id quod ſuprà, verum eſſe, quòd ſi ſcil. hæc verba: *ſi maior factus*, in contractu expreſſè poſita non fuiſſent, verùm hæc: *cùm ad legitimum ſtatum peruenerit*, Imperator Alexander *in l. Ex his verbis. C. quand. dies legat. vel fideic.* præcisè ſcribit, id accipiendum pro ætate 25. annorum tantùm, attamen in ſpecie *d. l. ex his verbis* filia inducebatur, æquè ac hic, nihilominus Imperator prædictus decreuit, legatum filiæ à patre relictum, cuius petitio in hoc tempus ætatis data eſt, ſoluendum eſſe tempore, non quo filia vixiſſet, ad pubertatem perueniſſet, aut quo nupſiſſet, aut quo adoleuiſſet: ſed tum deinum cùm ad vigeſimum annum ætatis perueniſſet, imò verò etiam impleſſet. Nam hoc verbum *Statum*, neſcio quid amplius infert, quàm ſi duntaxat pater dixiſſet, *cùm ad legitimum annum peruenerit*, quia tum, cùm 25. annū attigimus, primùm ætas hominū conſiſtit. Quantum verò ad hoc, quod Conſuetudines nos pro maioribus per matrimonium habent, id fieri eò, vt iuribus noſtris vti, omnéſque actus maioris peragere poſſimus: nō verò vt reuerà maiores ſimus, ac propterea magis beneficio minoris ætatis vti non poſſimus: hanc maiorem ætatem legitimam, fictam & ſimulatam in conſiderationem non venire, quando in negotiis & contractibus hominum maioris ætatis mentio fit, Imperatorem Iuſtinianum generalem legem à toto Senatu approbatam, ad quem ſcripſerat, his verbis vtens: In omnibus contractibus, teſtamentis, ſubſtitutionibus, reſtitutionibus, vbi legitimæ ætatis facta erat mētio, eam ætatem intellectam eſſe viderí volumus, quæ viginti annorum curriculis completur, non quæ ab Imperiali reſcripto ſuppletur, *l. vlt. C. de his qui ven. ætat. impetrau.* Breuiter, quando per matrimonium verè maiores facti eſſemus, id propriè in maſculis intelligi poſſe. Nam quantum ad fœminas, tantum abeſſe, vt cura exeant, & iuribus ſuis vti incipiant, vt potiùs è contrario in tutelam, poteſtatem & autoritatem ſuorum maritorum regrediantur. Cæterùm appellantem non impedire, quò minùs Franciſca & maritus ipſius, ſuis portionibus fruantur, & cauſam contractus ipſius ad nihil aliud minùs tendere, quàm ad inuertendum matrimonium & commodum prædictæ Franciſcæ. Nam pactionem conuentam à prædicta Tabernaria mutare ip..us, ei iura ipſi competentia adimere non poſſe, verùm tota res hæc erat, vt quemadmodum prædicta Tabernaria rem alteriuſrectè vendere poterat, & huiuſmodi obligatio ſuccedit ad id quod intereſt: ita quoque quoniam promiſerat ſe curaturam, fiat licere appellato te quadam in eum diem, quo fieri poterat, nominatim quòd ea amplius non fruatur, tum, promiſſione non impleta, eam in damna & intereſſe prædicti Burelli teneri, hoc eſt, curare vt compenſationis loco ei aliis fundis frui liceat, atque hæc verba: *frui licere, vti nobis licet*, non id velle, quamdiu tutela duraueri: nam alteram hanc clauſulam, *v. qu. quo ad maiorem ætatem peruenerint* adponi neceſſe non fuiſſet, verùm per ea verba demonſtratu..., appellatum nonniſi vſusfructus titulo fruiturum, neque ad eum proprietatem ſpectaturam, non magis quàm ad appellantem & maritum ipſius: & quamuis ita ſit, vt tutela poſtridie nuptiarum præd. ći Burelli finiti potuiſſet ex aliis pluribus rationibus, quàm ob maiorem ætatem liberorum minorum, attamen de eo expreſſè conuentum fuiſſe, prædictum videlicet Burellum fruiturum, vſquequò prædicti duo reliqui liberi ad maiorem ætatem perueniſſent.

Cvria, 19. Iunij 1565. D. Thuano primo Præſide ſedente, dixit, quantum ad appellationem, malè iudicatum fuiſſe, & emendaſſa ſententia partes ad Iudicem ſuum remiſit, decreuit, Arreſtum in ſedibus Pictauenſibus publicandum, vt intelligant, hypothecariam acceſſionem eſſe perſonalis: quantum verò ad libellum, euocato principali, appellantem à concluſionibus appellati, citra expenſas, attenta partium qualitate, abſoluit.

Deſumptum ex perorationibus D. Ayrodij. I. C.

VI.

In hoc titulo complura iam capita ſunt, in quibus hæc controuerſia ſatis confusè tractatur Ego hic ſummariam eius conficiam, quod in fu- *Filia quæ renūciauit ſucceſſioni patris & matris, de-*

te contentæ, vtrùm ad munimen ad ſupplementum legitimæ redire poſſint.

turum legis inſtar erit, veluti deſumtum ex Arreſtis generalibus, quibus iudicatum fuit inter Nobiles, filias nobiles, quæ renuntiarunt ſucceſſioni paternæ vel maternæ, tam iam delatæ, quàm deferendæ, dote contentas, in fauorem heredum maſculorum, amplius huiuſmodi renuntiationibus contrauenire non poſſe, etiamſi legitimam ſuam conſecutæ non fuerint: idque ita obſeruari in fauorem Nobilium, ad conſeruandum nomen & inſignia domorum, quarum maſculi fulcra ſunt, munimenta & columnæ, in quorum fortitudine & firmitate fulcrum florentiſſimi huius ſtatus conſiſtit, qui tam in capite ſuo quàm in membris adeò diu nonniſi per hanc maſculam primogenituram ſubſtitit, vt maiora iis media ſuppeterent ſeruiendi Regi: hoſtibus Regni ſeſe opponendi & reſiſtendi, vt recenſet Cæſar *lib. 6. de bello Gallico.* Ea de re Arreſta extant, quæ data, pro Dominis Curtalitio & Vriino aduerſus ipſorum ſorores, anno 1546. quæ refert Molineus *conſ.* 55. Domus d'Eſtoges, 26. Iunij 1567. quod *in quæſtio. mea* 22. extat. Arreſtum domus des Rambouillets, aduerſus dominum Thuarſum, deſcendentem ex filia quadam, 29. Martij 1575. quod in mea *in quæſtio.* extat. Et reſpectu ignobilium, ad conſeruandas ipſorum domos, ad obuiandum diuiſioni & ſectioni earum, & ob incertum bonorum paternorum & maternorum euentum, qui parentes æquè citò ad pauperiem redigi, quàm locupletes fieri poterant, & filiæ certum quid haberent, contra fortunæ incertitudinem ſecuræ & tutæ, ita iudicatum fuit, nominatim pro ſupplemento legitimæ, Arreſto, quod ſolenniter pronuntiatum à D. Præſide Thuano, inter Hugonem Theuenæum prope Natalem, 22. Decembris 1576. qui poſt pronuntiationem declarauit, filiam, quæ ſucceſſionibus parentum ſuperſtitum renuntiaſſet, propter ſummam quandam, iuxta formam præſcriptam *à cap. quamuis,* perpetuò à prædictis ſucceſſionibus excluſam eſſe, ſiue inter Nobiles, ignobiles, in prouincia Conſuetudinaria, vel quæ iure ſcripto vtitur, quamuis ea minor & læſa fuiſſet, neque legitimam ſuam accepiſſet, niſi conſuetudo in contrarium eſſet.

Laus Nobilitatis Franciæ.

Nota.

V. Carondam *lib. 4. cap.* 35. 88. 98. *lib. 7. cap.* 20. 28. 36. Maynardum *lib. 4. cap.* 19. 20. 21. 22. L.C.

VII.

Si renuntiationes filiarum nuptarum ſucceſſionibus parentum inter Nobiles fiant, neque ſpeciatim exprimatur, in cuius fauorem, iura, quæ renuntiantibus competebant, accreſcunt omnibus ipſarum fratribus & ſororibus, non verò natu maiori tantùm. Ita iudicatum fuit ad relationem D. Iordanij, 7. Septembris 1599. in Camera Edicti, inter Radegundum Frenellum & Dominam de Vaux, & alios. L.C.

Quibus liberi accreſcant partes renuntiantium ſucceſſioni paternæ & maternæ.

LIBER

LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

TITVLVS PRIMVS, DE EMENDATIONE ERRORIS.

ARRESTVM PRIMVM.

Error Notarij vel omiſſio quomodo emẽdetur.

SI Notarius in data errauerit, vel aliud quid per errorem in expeditione ſua admiſit & inſeruit, pars pro quo inſtrumentum facit, aduerſus Notarium (iis, quorum intereſt prius auditis) emendationem erroris poſtulare poteſt: prout notatur *in l. Si quis cùm alter. ff. de verb. obl. & in l. ſi ad te. C. de falſ. & in l. nec ignorans. C. de non num. pecun. & l. fin. C. arbit. tut.* Et Iudex decernere debet, vt error emendetur, poſtquam duos teſtes inſtrumentarios audiuerit, etiamſi decem aut duodecim fuiſſent: niſi pars contrarium probare & aſſerere vellet: vt tenet Bartolus *in l. errore. C. de teſtam.* & Speculator *in tit. de inſtrument. edit. §. inſtrumentorum, verſic. ſecundo nunquid profecto.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 2. Auguſti 1547. inter Ioannem Mirebelium, & Mariam neptem ipſius.

II.

Variatio in iudicio non permittitur.

Si pars vna articulum propoſuit alterius partis intentioni inſeruientem, quæ generaliter per *non* reſpondet, prædicta pars negans prædictum articulum, quoad ſuam intentionem vtatur, reaſſumere non poteſt. Eaque ſententia eſt Bartoli *in l. poſt legatum. ff. quibus vt indignus*, niſi errorem alleget, eúmque ſubitò per retractationem vel reſcriptum reparari faciat: vt ait Archidux *in cap. 1. de confeſſ. in 6.* per text. *in l. 1. C. de error. Aduocat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Martio 1548.

III.

Error verborum in ſententia vitium eſt, & per appellationem emendatur.

In ſententia error vitium ſufficiens ad infirmandam ſententiam in ſolidum eſt, veluti ſi loco eius, quod reus cauſa ſua cadens in expenſas condemnandus ſit per errorem actoris nomen concipiatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi die quodam Lunæ, 27. Februarij 1519. quo dictum fuit, à Præfecto Pariſienſi malè iudicatum fuiſſe, qui ſententia ſua quendam ad cautelam abſoluerat, cùm dicere & decernere deberet, eum abſoluendum ad cautelam. Etſi hic amanuenſis tantùm, qui hanc ſententiam ſcripſerat, error erat: & quò ad reliqua prædicta ſententia iuſta fuiſſet: propterea comprobari poſſet, ne ob errorem adeò euidentem infringeretur, quem quilibet facile cognoſcere poterat. Nam nemo eſt, qui dicere vellet, ad Iudicem ſecularem excommunicationem pertinere, multò minùs verò abſolutionem.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

I.

Error in affirmatione.

PArte iuxta affirmationem ipſius condemnata, in cauſa appellationis, errorem & inſidias allegante ea decerni debet, eam verè affirmaturam, ſolutis cauſæ appellationis expenſis. Iudicatum aduerſus colonum quendam, 17. die Martij inter Generalia 1563.

II.

Notarius, qui hypothecam tacuit, quomodo puniatur.

Error Notarij, qui veritatem non declarat, puniri debet, & Notarius Paganus in hypotheca alteri Notario pragmatico poſtpoſitus fuit, & in expenſas condemnatus: inter Arreſta generalia Paſchalia 1581.

III.

Iudex ſententiam ſuam mutare nõ poteſt.

Iudici bis iudicare, neque ſententiam ſuam mutare licet: definitum compluribus Arreſtis, veluti, 27. Nouembris 1570. aduerſus Iudicem, qui multam temperare voluit. Et 9. Maij 1577. aduerſus Præfectum Pariſienſem, qui contrariam ſententiam dederat. Attamen eodem die in altera cauſa, vbi Præſidiales Syluanectenſes decreuerant, vt inſtrumentum, quo ſolutio & deciſio litis comprehendebatur, communicaretur parti, quæ alio modo cauſam ſuam obtinuerat, à quo appellatum, appellatio in irritum deducta, & appellans in decem libras multæ nomine & in expenſas condemnatus fuit.

* * *

TITVL. II. DE REBVS dubiis.

Vide Nicolai Vallæ *tractat. de rebus dubiis.*

ARRESTVM I.

Diuiſio rei litigioſæ in magna controuerſia.
**Iudicium ruſticorum.*

IN Maiore Camera Inquiſitionum Arreſto obſeruata fuit ſententia Bartoli *in l. ſi duo. ff. vti poſſid.* (quam plerique **Iudicium ruſticorum* vocant,) putà, quando concurrentia & conflictus probationum eſt, quæ ex vtraque parte ſimiles reperiuntur, omnibus circumſtantiis & qualitatibus teſtium, inſtrumentorum & documentorum perpenſis, rem contentioſam in duo diuidendam, & ſingulis partibus mediam eius partem pro indiuiſo adiudicandam. Et ita iudicatum fuit die Veneris, 14. Martij 1533. ad relationem D. Mommiralij, pro ſeptem arepennitibus terræ, quam vna partium dicebat eſſe ex feudo Perruchienſi, altera ex feudo Merenienſi. Pro hoc vide *l. & Tiberius Cæſar. ff. de hered. inſt.* Panormitanum *in cap. licet cauſa in penult. col. de probatio.* Bartolum *in l. Præſes circa pr. C. de ſent. & interlocutio. omn. Iudic.* Hanc ad rem graue iudicium Salomonis fuit, 3. *Reg. lib. cap.* 2. in controuerſia illa inter duas mulieres infantem mortuum denegantes, & viuum vindicantes, de qua quoque loquitur *cap. Afferte mihi gladium. de præſumtio.* prudentiſſimum quoque fuit iudicium Galbæ Imperatoris: nam cùm da proprietate iumenti quæreretur, leuibus vtrimque argumentis & teſtibus, ideóque difficili coniectura veritatis, ita decreuit, vt ad lacum, vbi adaquari ſolebat, duceretur capite inuoluto: atque ibidem reuelato, eius eſſet, ad quem ſponte ſe à potu recepiſſet. Claudius Cæſar Imperator aliam controuerſiam decidit inter matrem & filium. Matrem quippe non agnoſcentem filium ſuum, dubia vtrimque argumentorum fide, ad confeſſionem compulit, indicto matrimonio iuuenis. Suetonius vtrumq; iudicium deſcripſit in vita prædictorum Imperatorum.

II.

Mentio liberorum in Conſuetudine de matrimonio tractante, intelligitur ex quocunque toro.

Ob Conſuetudinem quorundam locorum, qua donationes mutuæ inter maritum & vxorem, conſtante ipſorum matrimonio, mobilium & conquiſitorum immobilium, validæ ſunt, *dummodo nulli liberi extent*, Curia hæſit, putà, vtrùm hæc verba. *Dummodo nulli liberi extent*, de liberis huius matrimonij tantùm intelligerentur? vel vtrùm ſatis ſit ad irritandas huiuſmodi donationes, ſi vnus coniugum liberos ex altero præcedente matrimonio habeat? Tandem Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, quòd ſic.

III.

Periculum in affirmatum quod Curiam propter dubium tenuit.

Quidam cùm expenſas obtinuiſſet, eas ſuper articulo de Sportulis taxari curat & affirmat, earum nomine ſe decem coronatos ſoluiſſe: & tantundẽ ei adiudicatur. Lõgè pòſt, condẽnatus breuiculũ reperit, quo Dnn. Triumuiris Regiis exhibito, nonniſi quinque coronatos ſportularum nomine in imo ſcriptos eſſe monſtrat. Is citationem perſonalem impetrat. Lis in Camera parricidali, Præſide D. Monthelonio ſuper periurio conteſtata fuit. Citatus aduerſus taxam breuiculi excipit, ſe verè iuraſſe: & quicquid ſcriptum ſit, ſe tot coronatos ſoluiſſe. Hoc dubium valdè Senatum tenuit. Tandem partes extra Curiam & proceſſum dimiſſæ fuerunt.

Lucius *lib. 11. tit. 16. de fructib. & in rem litem quæ imp. Arr.* 19. 20.

IV.

Magnum dubium in materia beneficiali, quod Curiam Toloſanam dubiã tenuit.

Curia Tholoſana hæſit in lite poſſeſſoria Eccleſiæ & beneficij de Raſſes, neque vel vnus è dominis maximam illam ambiguitatem, quæ deprehenſa fuit, definire potuit. Partes erant Regnaldus Tumerius interdicto experiens ab vna parte, & Guido Treſarchius opponens ab altera parte. Tandem Arreſtum dederunt, quo non admiſſibiles declarati fuerunt, putà prædictus Tumerius interdicto experiens & Guido Treſarchius opponens: & ſequeſtrum ſub autoritate Regis conſtitutum fuit, decretúmque, vt fructus percepti poſt interdictum intentatum in vtilitatem Eccleſiæ, de qua agebatur conuerterentur, partéſque aliunde, vbi & quomodo videretur, ſibi proſpicerent. Ac pendente lite, quam & incipere & perſequi poſſent, Epiſcopus ordinarius prædictæ Eccleſiæ idoneum virum regimini & percipiendis illius fructibus præponere poſſet, alium ab vno è prædictis cõtendentibus, vſque quò à Iudice competente aliter iudicatum fuiſſet & citra expenſas. Hoc Arreſtum à ſummo iure dependet: nominatim ob ſummum dubium iurium partium, qui poſſeſſionem in titulo colorato & euidente fundatam non habebant, priuatiuè ad alterutrius excluſionem. Et ad prædictum Arreſtum notanda eſt doctrina Bartoli *in l. 1. C. de his quib. vt ind.* Hodie id non approbaretur: nam Rex Frãciſcus primus Conſtitutione ſua, anno 1539. *artic.* 57. & 58, de eo proſpexit. Ac quoniam prædicta Conſtitutio hanc ad rem expreſſa, optimum fuerit, eius tenorem hic inſeri: qui ita habet: *Quoniam antea aliquoties in materiis poſſeſſoriis beneficialibus adeò ingens ambiguitas vel obſcuritas ſuper iuribus & titulis partium reperta fuit, vt nulla adiudicatio poſſeſſionis vni vel alteri partium fieri poſſet, ex qua ratione decerni ſolebat, vt beneficia ſequeſtrata permanerent, nulla alia ſententia vel abſolutoria vel condemnatoria data, ſuper inſtantia poſſeſſoria, & partes in petitorio ad Iudicem Eccleſiaſticum remitterentur. Nos decreuimus & decernimus, impoſterùm, vbi huiuſmodi caſus emerſerint, abſolutoriam ſententiam pro reo & poſſeſſore dandam, aduerſus quem prædicta inſtantia poſſeſſoria intentata fuit: & actorem & alias partes, ab ipſorum petitionibus & oppoſitionibus reſpectiuè factis, libellis & concluſionibus ſuper eo captis depellendas, neque ad Iudicẽ Eccleſiaſticum ſuper petitorio remittendas, ſuper quo partes ſibi proſpicient, ſi ita iis videbitur, & prout neceſſe fore videbunt: neque eas prædicta remiſſione adſtringendas.*

Conſtitutio de dubiis beneficialibus.

Lucius *eod. lib. & tit. Arr.* 3.

V.

Dubia lites quomodo expediri poſſint.

In lite poſſeſſoria ab vtraque parte ſimiles probationes per inſtrumenta & teſtes inueniuntur, & omnium rerum, ſiue quò ad dignitatem & numerum teſtium, ſiue quò ad ratio-

nes &

nes & cauſas ſe entiæ, in ipſorum poſſeſſionibus, vt à ſingulis eorum poſſeſſorium in ſolidum impetietur, concurrentia eſt. In hoc conflictu Iudex expedire ſe non poteſt, quàm per expediens extra litem. Superque hac cõtrouerſia octo opiniones feruntur quarum nonnullas Accurſius ponit *in l. vnic. C. vti poſſid.* & Gloſſa *in cap. licet cauſam. de probatio.* Prima, Iudicem, vt ſe expediat, pronuntiare debere, vt poſſideant, quomodo poſſederunt, ac decernere, vt ſinguli eorum ſatisdent, ne vnus alterum in iure ſuo & portione turbet & moleſtiam ipſi creet. Hæc opinio reprobata fuit, vtpote occaſionem præbens per vim poſſidendi, & ad arma deueniendi: Angelus eam iuſtam putat. Secunda fuit, ſequeſtrandam rem litigioſam ob periculum armorum, per *l. æquiſsimum. ff. de vſuf.* Iacobus Butrig. eam ſecutus eſt. Tertia fuit, victoriam litis ſorti committendam, approbata à prædicta Gloſſa *in d. cap. licet cauſam.* Omnes alij ſibilo eam exceperunt. Quarta eſt, Iudicem partibus declarare debere, ſe de eo non indicaturum & in dubio partes relicturum. Speculator *in tit. de peti. & poſſeſſ. §. . verſ. nota*, vt iuſtà dicam. In hac neque ratio neque rationis ſpecies ineſt: Iudex quippe aliquid pronuntiare debet. Quinta eſt Rogerij, iuxta ea, quæ in eodem loco recenſet Speculator, de lite quadam eo, quo ſequitur, modo, putà, potentiorem è duobus contendentibus, uti debere, vt poſſeſſionem corporalem ineat, & aduerſario ſuo denuntiet, vt veniat, ſi ſe bono iure vti putet, atque tum, cùm alter metuit, ſe nihil impetrare poſſe, ſeque retrahat, eum amittere, per *l. ſi id quod. ff. de acqu. poſſeſſ.* Speculator ait in Francia locum fore Redintegrandæ, eámque ſententiam reprobat. Sexta eſt, vnicuique prædictarum partium adiudicandam dimidiam partem rei litigioſæ: atque hæc magnæ rationis & momenti eſt, prout tenuit Dynus *in l. Titia textores, ff. de legat. 1.* per illum textum: & refert Bononiæ ſe ita iudicari vidiſſe. Septima eſt, abſoluendum eſſe reum, vt ait Albericus de Roſat. *in d. l. Titia textores*, arg. *cap. in noſtra. de teſtibus. & cap. inter dilectos. in fin. de fid. inſtrum.* Octaua friuola fuit magis, quàm quarta, quæ Iudici conſuluit, vt partes remitteret iiſque diceret: Ite ad Diabolum: Speculator loco ſuprà citato de ea loquitur *in l. Præſes. C. de ſent. & interloc. omn. Iudi.* loquitur, inquam, honeſtius, dicens, eum potiùs dicere debere: Abite in nomine Domini: vnus veſtrum mendax eſt: neſcio vter ſit. Cùm hæc materia in Parlamento Burdegalenſi ventilaretur, ſextæ tantùm & ſeptimæ opinioni adhæſerunt: nam omnes reliquæ nihil quicquam rationis & æquitatis habent. Ex octodecim Conſiliariis, qui erant, decem pro abſolutione tenuerunt: octo verò, ex quibus erat D. Boërius, primus Præſes, pro diuiſione.

V. *in 6. de captiuis. Arr. 2. lib. 5.* ſuprà Gellium *lib. 5. cap. 10. l. qui nondum certus. C. de action. vel hered. vend. § Lu... C. de tranſact. l. 3. de pact. l. emtor. de iu...*

VI.

Idem. Tertia Martij 1519. inter Fabianum Baudetum, interdicto experientem pro poſſeſſione Officij Cuſtodiæ Sigillorum Cancellariæ Burdegalenſis ab vna parte, Lancellotum du Fau Epiſcopum Lucronenſem opponentem ab altera, ob ſummam difficultatem prædictæ litis, dictum fuit Arreſto Burdegalenſi, per prouiſionem vtramque partem fruituram Officio alternis vicibus, & quolibet anno ſuo durante ipſorum vita vſque quo aliter decretum foret, iuxta rationem *l. Huiuſmodi. § fin. ff. de leg. 1.* Et ſententiam Bartoli *in l. Lucio. ff. de aq. quot. & æſtiua.* Hoc Arreſtum datum fuit iuxta ſententiam Gloſſæ *in l. Neſennius ff. de neg. geſt.* conformem iudicio ruſticorum, qui omnium dubiarum rerum, antequam prolixè de iis diſputent, adiudicationem faciunt vnicuique parti pro parte dimidia. Et ita eam approbat Decius *in l. precibus. C. de impub. & aliis ſubſt.* *Iudicium ruſticorum, de quo vid. Arr. 1. h. t.*

Huic conforme eſt *Arreſtum 1. h. t.*

VII.

Anno 1520. die 13. Septembris, Curia Burdegalenſis decem aut duodecim maximis dubiis occupata, videns diuerſitatem ſententiarum, quæ omnes ſpeciem rationis & iuris habuerunt, in lite quadam inter Illuſtrem Bertrandum de Stiſſac, actorem ab vna parte, & illuſtrem Bertrandum de Luſtrac, reum ab altera parte, ratione dominiorum de Gauandun & Poullac, Arreſtum dedit, quo dominiũ de Poullac prædicto actori adiudicauit, dominium verò de Gauaudun prædicto reo reliquit, citra fructuũ reſtitutionem & citra expenſas: patréſque ordinauit, vt communibus impenſis Xenodochium trecentarum librarum Turonenſium reditus annui fundarent. Iudicium id ruſticorum fuit. *l. Neſennius. ff. de neg. geſt.* & contrà *l. quæſitum. § ſi quis eodem. ff. de fundo inſtructo & inſtrument. legat.* *Idem.*

VIII.

Conſuetudo Veromanduorum antiqua donationes mutuas inter maritum & vxorem permittit: noua non item, niſi vſufructu tenus. Altera antiqua Veromanduorum Conſuetudine donatio mutua poſſeſſionem non tribuit: Conſuetudine noua prædicti Balliuiatus, donatio mutua poſſeſſionẽ tribuit. Sebaſtianus Lalemantius tẽpore Conſuetudinis antiquæ, an. 1547. ab vna parte & Antonia Turionia ab altera parte mutuas donationes vnius in alterum ſuperſtitẽ confert, omnium & ſingulorum ipſorum bonorum mobilium, acquiſitorum & conquiſitorum immobilium ad eos pertinentium. Poſtea repetita Conſuetudinum prælectione, & tempore prædictæ nouæ Conſuetudinis anno 1559. hæc donatio effectum ſuum ſortitur in perſona Lalemantij per mortem prædictæ Turioniæ. Is interdicto experitur aduerſus heredem, qui ei opponit, ſe ſaiſinatum dicere non poſſe, ſed oportere eum poſſeſſionem per manum heredis prædicti accipere, *l. Filiam fratris ſui. ff. ad Trebell.* addit expreſſam Veromanduorum Conſuetudinem, quæ ait, donationem mutuam poſſeſſionem non tribuere. Conſuetudinem, quæ poſtea ſuperuenit, qua donatio mutua poſſeſſionem tribuit, non attendendã eſſe, niſi quoad donationes mutuas poſt eam factas, quia lex futuris dat formam negotiis, non præteritis. Prædictam Conſuetudinem voluiſſe, vt ſuperſtiti poſſeſſio tribueretur, confecto inuentario & *Donatio mutua in caſum ſuperſtitis, quæ ad traditionem vel poſſeſſionem, ampliationem vel reſtrictionem, quo tempore & ex quo conſuetudine determinetur.*

cautione præſtita, id quod factum non fuiſſet. In principali eum malè fundatum, quòd ſe proprietarium diceret, quoniam Conſuetudine noua, qua in edicto experiens vti vult, ſe ſaiſinatum dicens, non permittatur donatio mutua in perpetuum, verùm vſufructutenus duntaxat. Præterea eum prætendere non debere, niſi bona, quæ ad prædictam Turioniam tempore prędictæ mutuæ donationis ſpectabãt, ex eo, quòd donatio omnium bonorum comprehendit pręſentia, non futura, quorum mentio ſi appoſita ſit, reiicitur. Ad hæc Lalemantius replicabat, Conſuetudinem antiquam tempore prædictæ donationis mutuæ conſiderandam fuiſſe pro validitate vel inualiditate contractus, nunc verò prædictam donationem mutuam quò ad proprietatem tenere debere, iuxta prædictam Conſuetudinem antiquam. Conſuetudinem nouam contractum iam perfectum infringere non potuiſſe. Verùm quantum ad quæſtionem, vtrùm ſuperſtes ſaiſinatus ſit, Conſuetudinem nouam attendendam eſſe, eò quòd prædicta poſſeſſio non concernit validitatem aut inualiditatem, verùm determinationem quandam inter perſonas, ac propterea eam ſequi oportere in eo, quod poſt publicationem eius euenit. Inuentarium inutile fuiſſe futurum, attento quòd proprietarius ſit. Donationem mutuam tractum temporis in ſe continere & conferri in tempus mortis, atque tum effectum ſuum ſortiri incipere, putà, vt ſatisfiat in eo quod reus donationem ad pręſentia reſtringere vult. Reus dicebat, oportere iudicari iuxta antiquam & nouam Conſuetudinem. Arreſto Pariſienſi, vlt. Maij anno 1560. quo confirmata ſententia Libellariorum, Lalemantius in totum & per omnia cauſam ſuam obtinuit, & in petitione ſua manutentus fuit: reus verò in expenſas condemnatus & à præſcriptionibus ſuis depulſus.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum II.

I.

De verbo Filius maior natu.

VErbum *Filij maioris natu & principalis heredis* de filio maſculo, excluſa fœmina ſeu filia, intelligitur in contractu emphyteutico. Iudicatum 4. Iunij 1576. perorante Briſſonio contra Fabium. B.

II.

Donatio mutua in caſum, quo nulli liberi extabunt.

Singulare Arreſtum quod datum 18. Maij 1584. de donatione quadam mutua, inter Arreſta Generalia pronuntiata in purpura, pro heredibus defuncti Michaëlis Milleti, quo Arreſto donatio mutua inter prædictum Milletum & Mariam Chainellam vxorem ipſius, ex Prouincia Andegauenſi, confirmata fuit qua ſuperſtiti donata erant mobilia, acquiſita & conquiſita, & tertia propriorum, quo caſu nulli liberi extarent: quamuis poſt donationem duo liberi ſuperueniſſent, nihilominus defuncti ſunt tempore mortis vxoris: atque hoc Arreſto tacitè præiudicatum fuit, huiuſmodi conditionem in ſuſpenſo eſſe, & die mortis effectum habere. Attamen, 8. Maij 1586. vidua quædam Rupellæ habitans à donatione mutua excluſa fuit, eò quod filius conceptus & natus, quamuis mortuus ante patrem, donationem reuocabat. Cæterum donatio mutua in ſecundo matrimonio reſtringi debet ad *l. hac edictali*. B.

III.

Menſura arepennium rei venditæ ſumi debet iuxta Conſuetudinẽ ſitus ſiue loci in quo res ſita, non contractus.

In contractu venditionis celebratæ in Prouincia Bituricenſi, nonnulli arepennes fundorum in Borbonicẽſi Prouincia ſitorum venduntur: quorum quantitas deſignatur, verùm menſura reticetur, quæ diuiditur iuxta menſuram loci, vbi contractus celebratur, non iſtius, in quo res vendita ſita eſt. Iudicatum fuit, habendam eſſe rationem loci, in quo fundi ſiti ſunt, & contrahentes, qui de ſitu rerum venditarum certi ſunt, videri conueniſſe de menſura, quæ dependet à Conſuetudine & vſu Prouinciæ, iuxta quem omnes fundi in ea ſiti determinari debent. Ita iudicatum fuit Arreſto, anno 1585. quod refert Carondas *lib. 7. reſp. cap.* 83. V. *Deciſio.* 50. *num.* 21. D. Præſidis Boërij. I.C.

TITVL. III. DE VERBORVM ſignificatione, & rebus dubiis.

ARRESTVM I.

Verbum, fratres, in Conſuetudinibus ſorores non comprehendit.

VErba Conſuetudinis interpretanda ſunt, iuxta propriam eorum ſignificationem, neque extendenda. Exempli gratia: Conſuetudo Borbonienſis *artic.* 2?7. duos fratres, qui bona communia habent, excipit, vt ſocietatem tacitè contrahere non poſſint, niſi maiores 20. annorum ſint. Arreſto Pariſiẽſi iudicatum fuit, hoc verbum, *fratres*, ſorores non comprehendere.

Interpretatio ciuiliter fieri debet, veluti ex ſtatuto, quod datum coactiliariis ſeu pileorum confectoribus Aurelianenſibus, quo ſolis iis permittitur formas conficiendorum pileorum habere: id intelligitur de formis pileorum de nouo conficiendorum. Iudicatum 6. Augusti 1577. B.

II.

Hominis appellatio non comprehendit fœminam in odioſis, & Conſuetudinariis.

Conſuetudine Andegauenſi cauetur, quòd ſi nobilis filiam ſuam ſacris addixerit, pars hereditatis alioquin filiæ competitura, filio natu maximo acquiratur. Euenit, vt poſt mortem Domini Durtalij, mater filiam quandam ſuam ſacris miniſteriis addiceret. Filius natu maior partem ſororis in bonis maternis poſtulat, & ait, appellationem *hominis* promiſcuam eſſe, & maſculino vocabulo etiam fœminas cõtineri. Minor contrà, eam non eſſe Gallici ſermonis proprietatem, vt ſi quis *hominem* diceret, fœmina quoque intelligeretur. Arreſto Pariſienſi, quod allegat D. Marillacus Aduocatus Regius in ſimili materia huiuſmodi ſororis portio duobus fratribus, ſingulis dimidia adiudicata fuit.

Lucius *lib. 7. tit. 3. Art* 1.

III.

Clauſula matrimoniales, de liberis ex legitimo matrimonio vel ex hoc matrimonio.

Summa differentia eſt donare & relinquere rem quandam contrahentibus matrimonium his verbis: *Ipſis & ipſorum liberis ex legitimo matrimonio naſcituris*: vel, *Ipſis & ipſorum liberis ex hoc matrimonio naſcituris.* Priore quippe caſu, ſoluto matrimonio morte vnius coniugũ, liberi ſuperſtitis procreati ex altero & ſecundo

matri-

matrimonio,iis verbis comprehenduntur. Poſteriore verò caſu ij tantùm vocantur, qui ex primo matrimonio, non qui ex ſecundo nati fuerunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi inter Arreſta die Sabbathi de Libera. 1552.

Lucius ibidem Arr. 2.

IV.

Verbum Et, *quomodo accipiatur.*

Execurione ſententiæ ſecularis aduerſus Presbyterum datæ, bonis tantum ipſius profanis (quod temporale vocant), non verò Eccleſiaſticis (quod vulgò ſpirituale) manum inicere licet. Executor ſeu Viator Presbytero mandans & iniungens, vt Iudici ſatisfaceret, his ferè verbis in eum agit. Quandoquidem iudicatum ſoluere detrectas, prouentui & temporali tuo manum inicio. Presbyter ad Curiam appellat, & repræſentat, hanc dictionem, Et, coniunctionem diuerſarum rerum deotare, ac proptetea reditui Eccleſiaſtico ſeu ſpirituali manum iniectam, tanquam diuerſo à temporali. Appellatus contrarium aſſerit, hoc verbum, Et, non ſolum diuerſa coniungere, verùm etiam ſæpè interpretari: præcipuè verò ſi poſitum ſit inter duo ſubſtantiua ſignificationis non omninò diuerſæ, neceſſe eſſe, vt alterum eorum in adiectiuum conuertatur, purà, reditui, & temporali, id eſt. reditui temporali. Arreſto Pariſienſi prædictus Presbyter depulſus fuit, & in multam temerariæ prouocationis & in expenſas condemnatus.

Lucius *eod. lib. & tit. Arr.* 3. Adde *Arr.* 5 *tit.* 1 *lib.* 15.

V.

Verbum, Heres, *verùm de ſuis, vel extraneis.*

Hoc verbum *Heres*, ſimpliciter in teſtamento poſitum, intelligitur de liberis vel deſcendentibus, veluti: Ego ſubſtituo meum filium & ipſius heredem, *l. ex fundo* §. *fin ff. de Trebellian.* Verùm in contractu vel ſtatuto intelligitur de quocumque herede, purà, deſcendente, collaterali vel extraneo, *l. final. C. de hered. inſtit. & l. ſub diuerſis.* §. *patet. ff. de condit. & demonſtrat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1461.

Deſumtum ex *deciſio.* 591. Guidonis Papæ. Vid. *Arr.* 2. *Tit de Donatio.* Huiuſmodi heredes propriè dicuntur heredes. I.C.

VI.

Verbum, Heres legitimus.

Ex hoc verbo, *Legitim*, in ſobſtitutione poſito in hac clauſula, *Si heres meus ſine heredibus legitimis moriatur, ſubſtituo N. extraneum*, heres ab inteſtato aſcendens in linea directa ſubſtitutum in adeunda hereditate impedire non poteſt, dicere volens ſe heredem legitimum eſſe, ac propterea heredem ſine heredibus legitimis mortuum non fuiſſe, nominatim quia aſcendēs eſt in linea directa. Nam dictio *Heres*, hoc caſu pronuntiata in teſtamento, de filio vel filia ab eo, de quo agitur, ſuſceptis & procreatis intelligitur, *l. ex facto.* §. *fi. ff. ad Trebellia.* Adde quod hæc verba, *ſine legitimo herede*, de herede deſcendente intelliguntur, *l.* 2. *&* 3. *C. de legit. hered.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

VII.

Clauſula, eo modo, *quid ſignificat.*

Arreſto Burdegalenſi Carolus Caluimontius actor in Redintegrandæ reſtituitur in bona, de quibus agebatur inter eos, vt iis integrè frueretur *eo modo*, quo pater ipſius defunctus fruebatur, & vt hoc pateretur, Guido Mompeſatius condemnatus fuerat. In execurione Arreſti & petitione prædicti Caluimontij, prædictus Mompeſatius dixit, priuſquam ad executionem Arreſti procederetur, actorem de modo fidem facere oportere, quo defunctus rebus litigioſis fruebatur: promittens, eo facto, Arreſto ſe obtemperaturum. Actor ſe teneri negat. Commiſſarius litem hanc ad Curiam remittit. Curiæ Arreſto, 27. Februarij 1517. dictum fuit, nulla neceſſitate imminente prædicto actori ad fidem faciendam, executioni Arreſtum tradendum, & reus in expenſas & in multam condemnatus. Verba enim hæc, *eo modo*, non conditionem, ſed cauſæ expreſſionem inferunt. Bartolus *in l. enim qui.* §. *Iulianus. ff. de conſtit. pecun.* ſimilis caſus mentionem facit, quendam condemnatum ad ſoluendum annuum quoddam debitum, *eo modo*, quo ab ipſis prædeceſſoribus antea factum fuiſſet, per hæc verba: *eo modo*, non poſſe petere, vt reaſſumatur cognitio de modo prædeceſſorum: ea quippe ſimpliciter, non conditionaliter apponuntur.

VIII.

Debita perſonalia quæ ſint.

Maritus & vxor ex Conſuetudine mobilia & conquiſita conſtante matrimonio, communia habent, & debita ipſorum perſonalia ex communibus bonis ſoluunt. Si maritus ob negotia ſua mutuum accipiat, reditúmque annuum ſuper ſe vendat, vxor non tenetur, nam debitum reale eſt. Idque intelligitur quò ad ſortem, & hypothecam & reliqua, quæ matrimonio ſoluto debita reperientur: nihil horum quippe vxorem ſequitur. Verùm quantum ad id, cuius dies conſtante matrimonio venit, ſi ſolutum non fuit, vxor mediam partem debet, æquè ac aliorum debitorum perſonalium & mobilium: reliqua enim ſemper pro mobilibus & perſonalibus habentur, vt ait Baldus *in cap.* 1. *col. final. de pac. tenend.* Præter ea Arreſta contraria extant de ſorte & reliquis, ſoluto matrimonio. Vnum pro vxore 15. Maij 1534. Reliqua ſuprà ſuo loco relata pro heredibus mariti. Verùm facilè conciliari poſſunt, nempè, vxorem teneri, quandiu debita contracta fuerunt ob emtionem mobilium vel immobilium, quæ ipſi communicantur.

Vide *Titulum de Communione*, qui eſt 2. *lib.* 15.

IX.

Donatio, quando acquiratur ſocijs.

Dubium hoc nondum certò definitum fuit, vtrùm res donata vni coniugum acquiſitorum ſit numero, ſic vt vtriq; communis ſit ea Conſuetudine, vel patrimonialis donatarij tantum? Dn. Tiraquellus tenet, pro portione, pro qua donatarius donatori inteſtato ſuccedere poterat, prædictam rem donatam prædict. donatarij patrimonialem eſſe: in reſiduo, acquiſitum, & ait, de eo Arreſtum Pariſienſe extare: proinde ſi donator extraneus ſit, totum acquiſitum dici debet. Alij tenuerunt, quòd ſi donator aſcendens ſit, totum patrimoniale eſſe: quòd ſi verò collateralis ſit, totum acquiſitum eſſe, ex ratione *l.* 1. *C. de impo. lucrat. deſcript. C. lib. x.* Arreſtum Pariſienſe extat, quo Pictauij totum pro acquiſito habetur, non habita ratione tituli legitimæ ſucceſſionis, vel alterius.

Vide *lib.* 15. *tit.* 2. *Arr.* 16.

X.

Conquiſita patre ad filium deuoluta ipſi propria ſiunt, neque ſuccedit mater ex ſtatuto.

Alexander Catus, & alij heredes defuncti Petri Bernicotij actores in familiæ eciſcundæ iudicio, apud Libellarios Palatij Pariſienſis aduerſus Claudium Valanſonium Aduocatum in Parlamento, & Claudiam Magnam vxorem ipſius, antehac viduam defuncti Iacobi Bernicotij reos, aiunt, prædictum Iacobum Bernicotium & prædictam Claudiam coniuges eſſe, ab iis ſuſceptum Petrum Bernicotium, cuius heredes ſunt. Acquiſitorum immobilium conſtante prædicto matrimonio, partem dimidiam prędicto defuncto Petro obueniſſe per mortem patris ipſius, huius diuiſionem ſe poſtulare. Rei duo reſpondent: Primò fundos litigioſos à Bernicotiis procedere, neque ex latere & linea actorum, ac propterea rationem Conſuetudinis, qua bona in familia conſeruari cauetur, ceſſare, & prædictam Claudiam matrem Petri, ei ex Orficiano ſucceſſiſſe. Deinde aiunt, pactis dotalibus conuentum fuiſſe, quo caſu nulli liberi ex hoc matrimonio extarent, conquiſita ad ſuperſtitem ſpectare. Caſum hunc eueniſſe, eò quod Petrus Bernicotius ex hoc matrimonio natus deceſſiſſet, prædicta rea matre ſibi ſuperſtite relicta. Hanc controuerſiam deciſam per Auth. *Sed & ſi quis. C. de ſecund. nupt.* Eam in voluntate mariti veroſimili fundatam eſſe, qui illam hoc pacto heredibus legitimis prætulerat.

Conquiſita qualia ſint.

Actores replicant, omnes res à nobis non acquiſitas, ſed ex ſucceſſione patris obuenientes, noſtras proprias eſſe.

Pactum in caſum quo quis ſuperſtes eſt nullis liberis extantibus.

Conditionem in caſum, quo alter nullis liberis extantibus ſuperſtes ſit, intelligendam iuxta tempus mortis, in quod conditio collata erat. Petrum Bernicotium patri ſuo ſuperuixiſſe, & quindecim annis poſt eum ſuperſtitem fuiſſe, propterea conditionem defeciſſe: nam ſufficit, liberos fuiſſe tempore mortis. Authenticam *Sed & ſi quis*, non loqui de pacto nō exiſtentium liberorum. Vnde ſequi, Petrum Bernicotium immutabilem dominum rerum, quæ ei obuenerunt, de quibus agitur, factum, adeò vt eas vendere & alienare potuerit, quod ſi non feciſſet, eas ad heredes ſuos, quos Conſuetudo ei dat, tranſmiſiſſe. Alioquin, ſi quis dicere vellet, donationem & pactum in caſum ſuperſtitis, extenſa fuiſſe in caſum, quo liberos habuiſſet, iique matre ſuperſtite deceſſiſſent, prædictum Petrum Bernicotium de prædictis bonis, quæ reſtitutioni obnoxia fuiſſent, diſponere non potuiſſe: quod abſurdum: nam pater filio nullo modo ademit, neque reſtringere voluit liberam diſpoſitionem & adminiſtrationem bonorum ſuorum. Rei duplicabant, propria intelligi, quæ radices egerunt & iure familiæ obuenerunt. Quantum verò ad donationem, eam tempore limitatam non fuiſſe, verumtamen ſi ex hoc matrimonio nulli liberi extarent, prout hoc caſu euenit, matrem obtinere debere. Actores manus prædictis bonis iniici curauerūt.

Sententia.

Sententia Libellariorum rei condemnati, vt ad diuiſionem faciendam comparerent, & decretum, id quod ad prædictum defunctum Bernicotium ſpectaſſet, prædictis actoribus tradendum, fructúſque & expenſas reſtituendas eſſe.

Arreſtum.

Poſtea Arreſto ult. Maij anno 1560. rei à fructibus à ſe perceptis ex fundis prædictis actoribus morte prædicti defuncti Petri Bernicotij obuenientibus, & prædicti actores à damnis & intereſſe poſſeſſionis abſoluti fuerunt, citra expenſas duarum inſtantiarum diuiſionis & poſſeſſionis. In reſiduo prædictam ſententiam effectum ſuum ſortiri oportere.

XI.

Si Iudex ſimpliciter decernat, partes, quæ coram ſe litigant: inſtrumenta ſua coram ſe deponere oportere, vt prout æquum eſt, ſuper iis decernatur: id conſtituti iudicij inſtar eſt: & ſi quid ſuper prædictis inſtrumentis depoſitis decernitur, & ab eo appellatur, appellatio per ſcriptoram agitatur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 1521. in appellatione à Libellariis Palatij.

Videatur *Arreſtum 36. tituli de appellatio.* B.

XII.

Pecunia dotalis promiſſa, vt in fundum proprium collocetur, mobilium, non verò conquiſitorum numero eſt.

Pater filiam ſuam elocans à marito promitti curat, tertiam ſummæ dotalis, quam in dotem dicit, collocatam iri in proprium fundum pro vxore & ſuis. Prædictus maritus prædictæ promiſſioni non ſtat, & vxor decedit. Hac mortua, maritus quoque, nullis ex prædicto matrimonio liberis relictis vita fungitur. Heredes vxoris aduerſus heredes mariti agunt, vt ſummam comprehenſam in proprios fundos ſui lateris collocent, vel ipſis pecuniam hunc ad finem deſtinatam reddant. Heredes mariti aiunt, hoc debitum rei mobilis eſſe, ac propterea iuxta Conſuetudinem locorum, in quibus partes habitabant, nempè in Picardia, qua ſuperſtes coniux in mobilibus & conquiſitis ſuccedit, ſe in prædicto debito ſuccedere debere, neque teneri, vllam collocationem facere. Arreſto Pariſienſi, 23. Decembris 1539. in pronuntiationibus ſolennibus, iudicatum fuit pro heredibus vxoris. Huius rei complures bonæ rationes ſunt, & inter alias hæc conſideratione digna, contumacem videlicet & malitioſum, melioris conditionis fore, quàm diligentem promiſſioni ſuæ ſtantem, eáque ſe liberare volentem.

In hac quæſtione complures laborarunt, inprimis D. primus Præſes Magiſter *in notis ſuis ad 1. cap. de ſubhaſtatio.* Boerius *deciſio. Burdegal.* 209. Gallus *quæſt. 1. & quæſt 85.* & ibi Molinæus, *& ad conſuetu. Niuernenſ. artic. 17. tit. de iuribus ad coniuges ſpect.* vbi ait, ſtipulationem de proprio conuentionali in pactis dotalibus, operari tantum ad quid, reſpectu mariti & vxoris, ad proprium conuentionale conſtituendum ipſorum reſpectu tantum, vt impediretur, mortuo marito, ne hæc ſumma eum in finem deſtinata communionem intret, eo effectu, ne prædicta pecunia communionem intret, non verò effectu ſucceſſionis, niſi expreſſe conuentum fuiſſet, vt vxoris propria ſit & ſuorum ex ipſius latere & linea. Vide quoque Choppinum *de legibus Andium lib. 1. cap 10. num 28. & lib. 3 de moribus Pariſiorum tit. 3. num. 27.* & Bacquetum *in tract. ſuo de iuribus iuſtitia, cap. 21. num. 300. fol. 297.* V. Arreſtum 5. *Appen. h. t.*

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum III.

I.

Succeſſor, comprehenſa cauſam habentes, & intenditur ad iurium & obtrantium ſucceſſorem.

DEfunctus dominus Canappius, cùm conſtituiſſet (pro 2000. libris à ſe Secretario cuidam ſuo debitis) reditum 120. librarum *pro ſe, ſuis heredibus & ſucceſſoribus*: Acquirens cuidam Procuratori nomine Molineo retrouenditcùm Molineus à Cardinale Crekio heredi ſolui

ſolui vellet, excipitur, huoc reditum limitatum fuiſſe in familia Secretarij, & hoc verbum, *Succeſſor*, ad extraneos acquiſitores non extendi, neque omnes cauſam ſeu ius habentes comprehendere, additis alijs rationibus, quæ allegabātur. Econtrà actor, hanc conſtitutionem remuneratoriam ſeruitiorum, pro numerata pecunia, eſſe. Sententia Dominorum Libellariorum Palatij actor depulſus. Arreſto, appellatione & eo in irritum deductis, reus ad ſolutionem & continuationem & in reliqua quinque annorum condemnatus fuit, 28. Maij 1578. inter Arreſta generalia Pentecoſtalia. B.

II.

Verbum, Heres præſum. tiuus, quomodo intelligatur.

Hoc verbum, *Heres præſumtiuus*, intelligitur de herede vel filio heredis legitimi. Iudicatum 6. Martij 1586. perorante Arnoldo aduerſus Robertum, in appellatione à Seneſchallo & Gubernatore Rupellenſi. Præterea verbum, *heredes vel heres*, in appanagio, intelligitur de liberis maſculis. Iudicatum anno 1322, die 22. Ianuarij aduerſus Dominam Ioannam Francam filiam Philippi Longi, prætendens Pictauium in appanagium ſibi datum, ſub prætextu verbi, *pro ſe & ſuis heredibus*: dictum fuit id intelligi de maſculis ſolis idoneis & appanagij capacibus extantibus. Tandem quando quis, veluti parens ſtipulatur & ſibi proſpicit, modo reſeruationis, optionis vel alterius conditionis, intelligitur ſibi & ſuis heredibus, maximè liberis, cauere. Arreſto 9. Auguſti 1575. Eodémque die prædicti menſis anno 1582. pro Comite de Cheti, cuius pater quandam redemtionem pro ſe ſtipulatus fuerat, dictum fuit, id intelligi pro filio ipſius, & appellans in multam condemnatus fuit: pro quo perorabat Seruinus. B.

III.

Verbum, omne, ſano modo accipiendum.

Hoc verbum: *Omne*, ſano modo accipiendum, & reſtringendum ad id, de quo agitur, & cuius nomine dubitatur, iuxta *l. Si de certa*, *l. Nepos Proculo*: prout iudicatum fuit 19. Aprilis 1577. pro Domino Garruto Conſiliario, perorante Brebatio. B.

IV.

Cuius naturæ ſit fundus emtus à marito.

Fundus à marito emtus pecunia recollocationi obnoxia, pro acquiſita habetur: niſi in contractu comprehendatur, id ob recollocationem, quæ facienda ſit, fieri. Iudicatum 21. Martij 1578. B.

Hodie obſeruatur, primum acquiſitum debere obtinere locum recollocationis, quando in contractu appoſita clauſula de recollocando pretio fundorum propriorum venditorum, quamuis in contractu de acquiſitione nihil dicatur, & fundus acquiſitus ſurrogatur in locum antiqui proprij venditi, arg. *l. ſi ventre. §. vlt. ff. de priuil. credit.* ita primum acquiſitum, quod locum recollocationis tenere debet, & ſurrogari in locum antiqui proprij venditi, hodie ſub verbo acquiſiti comprehendi non poteſt. I. C. Vide *Arr. 5. App. h. t.*

V.

Pecunia dotalis collocanda in fundum proprium promiſſa, vtrum mobilium an conquiſitorum numero ſit?

Ad quæſtionem (vtrùm pecunia dotalis promiſſa collocanda in fundum proprium, mobilis ſit vel immobilis?) hæc diſtinctio adhibenda eſt: quotieſcunque quando inter heredes mobilium & immobilium agitur de ſucceſſione ſummæ cuiuſdam deſtinatę, pactis dotalibus, ad rem immobilem comparandam: & ſimpliciter pactis illis conuentum fuerit, ſummam naturam immobilium ſorturam, vel in fundos collocandam, qui proprij futuri ſint prædictæ futuræ ſponſæ & ſuis comparandos, ſimpliciter, non additis his verbis *De latere ſuo & linea*. Curia vltimis ſuis Arreſtis indicauit, has ſummas ita ad immobile deſtinatas, ad heredes rerum mobilium pertinere, veluti ad patrem, matrem, auum & auiam in ſucceſſione ſuorum liberorum & nepotum in linea recta, aduerſus heredes propriorum. Ita iudicatum fuit Arreſtis, quorum vnum datum in prima Inquiſitionum Camera, ad relationem D. Conſiliarij Bieti, perrogatis aliarum Camerarum ſuffragiis, vlt. Martij 1601. ſuper appellatione quadam à Sede Præſidiali Rigodulenſi, inter Claudium & Catharinam Martinaios, fratrem & ſororem, prætendentes veluti heredes immobilium maternorum defunctæ Catharinæ Heriſonię ipſorum neptis, ſolutionem ſummæ 133. coronatorum & trientis in ſtipulatum deductorum pactis dotalibus Carolinæ Martinatæ matris prædictæ Catharinæ Heriſſoniæ, vt in fundum proprium ei & ſuis collocaretur. Alterum Arreſtum datum fuit ad perorationem 30. Iulij prædicto anno 1601. pro ſucceſſione cuiuſdam nomine Rebuffi, inter Ioannem Martelium, ratione vxoris ipſius Mariæ S. Memminij, & Catharinæ S. Memminij heredum maternorum defuncti Dionyſij Rebuffi: aduerſus Tuſſanctium Rebuffum, Iacobinam Rebuffiam, & Iacobum Burderium, heredes ex latere paterno. Verùm altero caſu, quando in contractu continentur hæc verba: *vt proprius fundus ſit futuræ ſponſæ & ſuorum ex ſuo latere, ſtirpe & linea*: hęc verba plus operantur, quàm in primo caſu, & Curia pecuniam adiudicauit, quantumuis collocata non fuiſſet, heredibus rerum immobilium, heredibus propriorum, excluſis heredibus rerum mobilium, Arreſto, quod ſolemniter pronuntiatum à D. Harlæo primo Præſide, in pronuntiatione Natalitia, 12. Decembris 1600. ſuper appellatione quadam Lugdunenſi à quodam nomine Raynaldo, inſtituta aduerſus liberos domini Mommonij. Et in ipſo pronuntiationis momento prædictus D. Præſes Aduocatos commonuit, Curiam Arreſto deciſiſſe quæſtionem, in qua definienda ſummi iudicij viri noſtriſque ſeculi laborauerant. Adde *Arreſt. 3. & 6. int. ſeq.* I. C.

VI.

Maior ætas in filiabus.

Mulier quædam cùm genero ſuo pactis dotalibus vſumfructum quarundam villularum cōceſſiſſet, vſque quò altera ipſius filia ad maiorem ætatem perueniſſet, à promiſſione libera declarata fuit, poſtquam altera hæc filia nupta fuit, etſi ante 25. annos nupſiſſet. Arreſto Pariſienſi, quod datum 19. Iunij 1565. Choppinus *lib. 2. de priuil. ruſtic. part. 2. cap. 3. in fin.* T.

VII.

Veſtimenta appellatione alimentorum comprehenſa.

Beguerius, pro appellante à Seneſchallo Andegauenſi vel Locumtenente ipſius Andegauenſi dixit, eum appellaſſe ab eo, quòd Iudex à quo, cancellaſſet ætam quandam ſeu articulum rationum ab eo redditarum appellatis, liberis primi thori vxoris ſuæ, ſub eo prætextu, quod pactis dotalibus dictum fuiſſet, eum prædictis minoribus alimenta exhibere oportere, aſſerebat, ſimplici verbo *alimentorum* veſtimēta non comprehendi, & concluſit ad id, vt eius æra &

Digitized by Google

impenſæ ratio haberetur. Dominus Iſaacus Arnoldus pro appellatis ſuſtinuit, verbo: *alimentorum*, intelligi quoque veſtes. *Alimentorum* enim (inquit Iuriſconſultus *in l. legatis. D. de alim. & cibar. legat.*) *nomine cibaria, veſtitus & habitatio continentur.* Quoniam ſine his corpus ali non poteſt, *l. 43. & ſeq. de V. S.* Ad hæc appellans replicat in legatis hoc verum eſſe, vbi plenior interpretatio fieri debet, non verò in tranſactionibus & contractibus, qui ſtrictè interpretandi ſunt & ſecundùm verba. Vnde *qui tranſigit de alimentis, non videtur neque de habitatione, neque de veſtiario tranſegiſſe*, ait Vlpianus *in d. l. cum hi. 8. §. qui tranſigit. D. de tranſactio.* Curia appellationem citra multam in irritum deduxit, & nonnullis optimis rationibus ad id permota, decreuit, id, à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, appellantem verò in expenſas cauſæ appellationis condemnauit, 10. Februarij 1595. I. C.

TITVL. IV. DE REBVS MObilibus, vel immobilibus.

Vide tit. Conſuet. Pariſ. *Quæ bona ſint mobilia, &c.* Et Conſuet. Aurelianenſem & Normandiæ repetitæ prælectionis poſt Pariſienſem, iiſdem titulis.

ARRESTVM I.

Reditus cuius dies venit, mobilis eſt, cuius verò dies non venit, immobilis.

Reditus cuius dies nondum ceſſit pro re immobili habetur, prout ait Faber *in l. hac edictali*, per illum text. *de ſec. nupt. num. 6.* Verùm quoque, ſi eius dies ceſſit, res mobilis eſt, & determinatur ad exemplum fructuum pendentiũ, qui immobiles ſunt: iuxta ea quæ ait Baldus in *cap. 1. de pac. ten.* & tum, cùm percepti ſunt, mobiles. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vt ſcripſit Imbertus *lib. 1. Inſtit. fuar. in §. quod ſi ſolutio, in gloſſ.* Prædictum Arreſtum eſt de 15. Maij anno 1534. Species facti erat: maritus, conſtante matrimonio, pecuniam negotiorum ſuorum cauſa mutuam acceperat, & reditum conſtituerat creditoribus ſuis in omnibus & ſingulis bonis ſuis ratione duodecimaria, vel alia, neque eo redemto moritur. Vxor, iuxta Conſuetudinem, dimidiam partem mobilium & conquiſitorum accipere, itémque eadem opera mediam debitorum tam mariti ſui quàm ſuorum ſoluere vult: nihilominùs mediam partem reditus conſtituti, cuius dies poſt ſolutum prædicta morte matrimonium cedet, ſoluere recuſat. Heredes econtrà inſiſtunt, & repræſentant, hoc debitum perſonale eſſe, etiam ſi quid reale interccdat quod à rerum origine ab eo quod perſonale eſt, vinci debet. Maritus vigilans, prudens & acquirendi curioſus erat. Eum ad acquirenda immobilia vel etiam ad ſoluendum pretium eorum, qui acquiſiti erant, pecuniam mutuò accepiſſe, & prędictum reditum conſtituiſſe, citò eum extinguendi ſeu redimendi animo, ſi vixiſſet, id quod citra diminutionem mobilium ſuorum facere non potuiſſet, ac propterea vxorem pro ſua parte ſoluturam, quę dimidiam prædictorum acquiſitorum, ſimul & dimidiam mobilium partem ex Conſuetudine accipiebat. Arreſto dictum fuit: vxorem teneri in mediam reliquorum prædicti reditus, cuius dies venit conſtante prædicto matrimonio: quæ debita

Reditus conſtitutus pretio pecuniæ quã de mariti ſi vxoris tam ſpectat ad ſortem, quàm reliqua.

perſonalia & mobilia declarata fuerunt: à reſiduo, cuius dies veniet ſoluto iam matrimonio & à ſorte prædicti reditus libera & immunis declarata. Imbertus *in enchir. ſuo* ſcripſit, iuxta hoc Arreſtum Iudices inferiores eâdem ſententiam dediſſe. Attamen altero Arreſto prædicti Parlamenti contrarium, quò ad ſecundum caput ſupradicti Arreſti, vxor declarata fuit teneri in ſortem & omnia reliqua ex parte dimidia, ſuperiore facti ſpecie retenta, putà hunc reditum conſtante matrimonio & ſocietate, à marito prudente & bono patreſamilias, qui acquiſiuit vel ſe liberauit, conſtitutum fuiſſe. Quod vltimum Arreſtum omnibus æquiſſimum & iuſtiſſimum videbitur.

Quò ad redemtionem reditus à marito conſtituti durante viduitate vxoris & repetiti ab herede filiæ natæ ex prædicto matrimonio vigore prædicti contractus, quo cauebatur, quod ſi proprius fundus mariti alienaretur, recollocaretur pretium illius in fauorem matris, quæ in eo heredem filiæ ſuæ ſe prætendebat, veluti mobilium vel acquiſitorum, cauſa ampliata fuit, 29. Iulij 1575. perorante Seguierio.

II.

Pretium rei immobilis vxoris venditæ, quæ ad eam recuperandam actionem habet, mobile eſt.

Conſuetudo complurium locorum hæc eſt, vt nonnulli quò ad mobilia & conquiſita ſuccedant, reliqui in fundis antiquis, qui ex latere ipſorum obtigerunt. Hoc preſuppoſito, maritus & vxor fundum vxoris vendunt. Maritus cum prædicta vxore ſua paciſcitur, vt in caſum, quo primus abſque liberis deceſſiſſet, ipſa ex bonis prædicti mariti ſui, ſummam qua fundus ipſius venditus fuit, accipere poſſet. Maritus ſine liberis prædefungitur. Vxor poſt eum moritur & duum generum heredes relinquit, putà vnum aſcendentem, ad quem mobilia & conquiſita ſpectant: alterum collateralem, ex cuius latere fundus venditus obtigerat. Hic collateralis pretium prædicti fundi ab heredibus mariti poſtulat, & ait id immobile eſſe & in locum prædicti fundi ſubrogatum, *l. ſi eum iudicio. §. qui iniuriarum actiurus eſt. ff. ſi quis caut.* neque inconueniens eſſe, vt hoc pretium in locum rei immobilis ſurrogetur, *l. Imperator. ff. de legat. 2.* & origine ipſa bonum prædictæ defunctæ immobile fuit, & originem naturalem attendendam & ſequendam eſſe, *l. ſi filius. C. ad Macedon.* Aſcendens huic intercedit per *§. teneat. in l. vnic. C. de rei vxor. actio.* & Gloſſam *in Auth. de reb. Eccl. non alie. §. Leone & l. Mouentium. ff. de V. S.* Arreſto Pariſienſi, veluti res mobilis, aſcendenti adiudicatum fuit, anno 1460.

III.

Pecunia deſtinata in fundi emtionem, pro re mobili habetur.

Pecunia numerata * expreſsè deſtinata ad rem immobilem comparandam, mobilis cenſetur. Et quamuis complures contrarium teneant, nihilominùs ſanior & communior opinio prior eſt: vt per Doctores *in l. cætera. §. ſed & ſi parauerit de leg. 1.* & ibid. Iaſon. id pleniùs quàm omnes alij tenent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 12. Martij 1536. inter Ioannem du Poy Rigaldum, & Ioannam Garneriam ipſius vxorem, & conſortes appellantes à Seneſchallo Santonenſi ab vna parte, & Arthemianum Crutium ab altera parte: iuxta Arreſtum quod datum Pariſiis, & allegatur à Ioanne Gallo *in quæſt. 1.* Qui pro mobili tenuerunt, allegant textum *in l. cùm in fundo. §. ſi fundus communis. ff. de iure dot.* Bartolus *in l. liberto §. Lucius.*

Digitized by Google

cius ff. de annu. leg. tenet, patremfamiliâs poſſe, prout ei videtur, rem in alium vſum conuertere, quàm cui deſtinata fuerat, *l. legatum. ff. de vſufr. legat. l. legatum. ff. de admin. rer. ad Ciuitat. pertin. & l. Nummis ibi, neque ex Conſuetudine. ff. de legat. 3.*

*Hoc Arreſtum deſumtum eſt ex Boërio *quæſtio.* 209. Verum contrarium iudicatum fuit Arreſtis compluribus, prout ait Choppinus *ad Conſuet. Andega lib. 2. part. 1. cap. 2. tit. 3. ſub ſin.* V. *Arreſtum* 12. *Tit. præced.* vbi annotaui.

IV.

Mobilium appellatione nomina actiua cōprehenditur.

Ioannes de Albergemanto Scutifer, mobilia ſua & conquiſita immobilia Baptiſtæ Goulartio Scutifero donat. Heredes donatoris ab eo conueniuntur, vt in rebus donatis manutenearur. Ij intercedunt, eò quòd hoc verbo, *mobilia*, comprehendantur nomina & debita actiua, iuxta ſententiam Bartoli *in l. Mouentium. ff. de V. S.* qui nominatim tenet, in donationibus hanc dictionem *mobilia*, non intelligi de debitis & nominibus, eò quòd ſit tertia quædam bonorum ſpecies, *l. à diuo Pio. §. ſuper rebus. ff. de re iudic.* Arreſto Pariſienſi, 14. Maij anno 1540. donatario Baptiſtæ *adiudicantur prædicta nomina & debita actiua, ſub prædicta dictione, *mobilia*, ſimpliciter in donatione appoſita, eáque eſt ſententia Petri Ferrarienſis *in form. libel. in act. rea.* * *in ver. veris.* Dubium de eo erat, quoniam Conſuetudo loci, de donatione inter maritum & vxorem loquens, quò ad mobilia & conquiſita vult, vt ſub appellatione mobilium comprehendantur nomina & debita actiua, idque inter maritum & vxorem, & forſan iure præcipuo, & videbatur facta mentione mariti & vxoris, Conſuetudo maritum voluiſſe priuilegiare in eo, neque ad ad alias perſonas extendere, ac præcipuè quod inti communi contrarium erat, *l. quo i vel o. ff. de leg. 3.* Nihilominùs ſupradicto caſu facta declaratio fuit, verba Conſuetudinis accipienda, prout ſonant. Diſertè ea dicitur & ſtatuitur, verbum *mobilium* inferre nomina & debita actiua: & quamuis hoc ita de marito & vxore loquens dicat & ſtatuat, nihilominùs nulla reſtrictio neque limitatio ad huiuſmodi perſonas ſtringitur neque inferri debet, ſiue titulo donationis vel alio contractu, ſiue à marito & vxore vel alia perſona aliis perſonis mobilia donentur, vel alio modo cedantur & transferantur. Appellatione mobilium & immobilium, acquiſitorum & conquiſitorum, includuntur nomina debitorum actiua & paſſiua Bartolus *in l. Mouentium. de verb. ſig.* & Arreſto, menſe Nouembri 1531.

**Num.* 78. Contrarium tenet in legato, *in forma libel. pro lega. rei ſingul. num.* 93. Hoc Arreſtum deſumtum eſt ex Imberto *in enchir ſuo.* in verbo, Bonorum differentia. V. Guidonis Papæ *deciſio.* 499.

V.

Debita perſonalia à quo ſoluantur.

Compluribus* Arreſtis, quæ data in Parlamento Pariſienſi iudicatum fuit non tantum inter maritum & vxorem, verùm etiam inter omnes alias perſonas, eum qui mobilia defuncti amplectitur, vel partem illorum, ſiue ex teſtamento, ab inteſtato, legato, donatione, inſtitutione conuentionali vel alio modo, mortis cauſa, vel inter viuos, vel quocunque tandem titulo id fiat, debita perſonalia & mobilia defuncti ſoluere debere pro rata eius quod accipit.

*Choppinus *lib. 3. de p̄ uil. ruſtic. part. 3. cap. 10. num. 3.* quoddam refert de 3. Martij 1537.

VI.

Pecunia deſtinata ad immobilia emenda, ante conuerſionem res mobilis eſt.

Ad relationem D. Carletti pronuntiatum fuit Arreſtum in Parlamento Pariſieñ. 24. Martij 1541. ante Paſcha, inter Ioannem Giraldum Scutiferum, Dominum de Bezoges, actorem in denuntiatione ab vna parte, & Iacobinam de Puteo ignito ab altera: quo dictum fuit, quantumuis quædam pecunia alicui perſonæ donata fuerit, vt in proprium fundum conuerteretur, nihilominùs hæc ſumma immobilis cenſetur, vſque quò ea collocata fuerit: ac veluti res mobilis diuidi debet, non obſtante quòd expreſsè dictum ſit in contractu vel aliàs id quod ſuprà.

Adde *Arreſtum* 3. ſuprà.

Simplex deſtinatio ad collocandum, rem immobilem cenſeri non facit, prout Arreſto dictum fuit, 12. Martij 1577. Choppino perorante. Attamen mutuò pecunia à quodam data, vt conuerteretur & collocaretur in retractum gentilitium, ab altero creditore, veluti mobilibus, manus ei iniici non poteſt. Iudicatum pro Domino Fiuretto, 19. Februarij 1564. De hac materia, quæ bona mobilia vel immobilia cenſeantur, vide *tit. 3. Conſuetud. repet præl. Pariſien.* B.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum IV.

I.

Materialia alicuius ædificij deſtructi, vt reædificetur, ratione deſtinationis immobilia ſunt.

INter Ioannem Deſgranges Scutiferum, & Domicellam Renatam Girardam, nunc vxorem ipſius, antea viduam Domini du Bois Chappelou, appellantem à ſententia quadam data à Dominis Præſidialibus in ſede Pictauienſi, ab vna parte, & illuſtrem Franciſcum Dappelium vicinum, Equitem Ordinis Regij, Dominum de Thioret ab altera, Prædictus defunctus Dominus du Bois domus ſuæ benè ædificatæ, faciem mutare deſiderans, eam demoliri curauit & ad nutum ſuum refici, cæſa eum in finem lapidum & lignorum materiariorum maiore parte, decedit, relictis viduæ ſuæ mobilibus ſuis acquiſitis & tertia propriorum, inter quæ mobilia ea prædicta materialia prætendit, à quibus ſententia depulſa fuit, appellatum verò ad Curiam Magnis diebus Pictauienſibus. Martinus pro appellante dixit, hos lapides & alia materialia de loco in locum transportari poſſe, conſequenter vera mobilia eſſe, quæ ad ipſum ſpectant, *l. Mouentium. ff. de verb. ſign.* Deſtinationem defuncti ea non poſſe immobilia efficere, quia quæ parata ſunt, vt imponantur, non ſunt ædificij *l. fundi. §. ea quæ. D. de actio. emt.* & tegulæ, quæ nondum ædificiis impoſitæ ſunt, in rutis & cæſis habentur, quamuis tegendi gratia allatæ ſint: propterea malè iudicatum fuiſſe, quòd immobilia declarata fuerunt: quantumuis hæc deſtinatio ea immobilia cenſeri facere potuiſſet, appellantem dimidiam pecuniæ ſeu pretij partem ferre debere: hoc enim à pecunia cōmunionis proceſſiſſe: Arreſta indicaſſe, quando coniuges in fundo vnius vel alterius

ædificati curant, ſuperſtitem dimidium pretij habere debere, aliàs indirectum, id commodum fore à Conſuetudinibus prohibitum. Choppinus pro appellato: Hanc deſtinationem ita productam fuiſſe, vt iam in opus tranſiiſſe videretur, nominatim hos lapides vetus ædificium fuiſſe, quod deſtructum fuerat, ad nouum eius loco extruendum. Quantum ad petitionem de dimidio pretij, appellantem donatarium mobilium eſſe, & hanc actionem, quæ ad mobile competebat, mobilem eſſe & confuſam in ea. Briſſonius pro Procuratore Catholico Regio dixit, quantum ad primam quæſtionem, nullum dubium eſſe, quin lapides ad prædictum ædificium deſtinati, immobiles cenſeri debeant, & vt immobiles res ad appellatum ſpectare: quantum verò ad alteram, nullam difficultatem hic eſſe poſſe, quin appellantes ab ipſorum Arreſtis depellantur, prout in ſimili caſu iudicatum fuit, Arreſto quod datum pro Domina Claromontij. Arreſto 27. Octobris 1576, Curia appellationem citra multam in irritum deduxit, & decreuit, id à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, appellantes in expenſas cauſæ appellationis condemnauit, & quò ad poſtulationem dimidij pretij decreuit Curia, ſe in Cõſilio ſuper eo deliberaturam. V. Choppinum, qui Arreſti extractum refert, *de legib. Andi. lib. 3. cap. 3. tit. 2. num. 20.* I.C.

LIBER DECIMVS OCTAVVS.

TITVLVS PRIMVS, DE PROVISIONIBVS ALIMENTARIIS, REPRAESENTATIONIBVS, contractuum obſeruantia, & cætcris.

De Prouiſionibus in materia beneficiatia, vide *lib. 2. tit. 9.* In hoc titulo agitur de Prouiſionibus ad reſtituendam dotem & doarium filiæ elocandæ, aduerſus fratres ſuos heredes patris, legitimam ſuam poſtolanti: mariti poſtulantis dotem vxoris ſuæ: quando filius propter ſucceſſionem patris ſui litigat: pro executoribus teſtamentariis litigantibus aduerſus detentatores bonorum defuncti: pro filio à patre prætenſo denegato: pro obſeruantia contractuum, & cæterorum huius generis ſimilium.

ARRESTVM PRIMVM.

Caſus quibus adiudicetur Prouiſio.

PROVISIONES fauorabiles ſunt, & ſex caſibus adiudicari debent: Primus eſt, in vidua reſtitutionem dotis ſuæ vel etiam fruitionem doarij ſui poſtulante. Huic prædicta Prouiſio, pendente lite, pro ſe ſuſtentanda & ad prædictam litem perſequendam concedi debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Beatrice Fabina, anno 1527. Alter & ſecundus in filia elocanda, aduerſus fratres ſuos heredes patris mediatos vel immediatos, legitimam ſuam poſtulante, & res legatas in cauſam dotis. Et prædicto anno iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro filiabus Seuerati, aduerſus ipſarum fratrem. Tertius caſus eſt de marito poſtulante dotem vxoris ſuæ, ſiue promiſſa fuerit, ſiue non promiſſa. Quartus, quando filius propter hereditatem patris ſui litigat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1526. pro Iacubo Montacutio aduerſus fratrem ipſius. Quintus, quando executores teſtamentarij aduerſus detentatores bonorum defuncti litigant, Prouiſio iis fieri debet. Et ſit prædicta Prouiſio, pro quarta parte prouentus, iureiurando partium audito, prout prædictis Arreſtis iudicatum fuit. Sextus denique caſus eſt, ſi quæſtio ſit de filio à patre prætenſo denegato, tum citra curioſam inquiſitionem, vtrùm prædicti patris filius ſit vel non, Iudex alimenta decernere, poſtea & inquirere in veritatem debet, cui per huiuſmodi Prouiſionem alimentorum nullum præiudicium fit, *l. ſi Iudex. 10. ff. de his qui ſui vel al. iur.*

II.

Prouiſio quãdo poſtulari poſſit.

Non obſtante conteſtatione in interdicto

Vij

Vti poſſidetis, & decreto ad informandum accepto, vna partium Prouiſionem poſtulare poteſt, quam eius nomine, de quo agitur, poſtulare omiſerat: & plerumque prædicta Prouiſio de tertia quadam fit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1390.

III.

Idem. Prouiſio in quacunque litis parte, ſiue ante, ſiue poſt litem conteſtatam, quinimò in cauſa appellationis poſtulari poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1327. pro Richardo Fauonio, aduerſus Raymundum Auſelium *per l. Si inſtituta. §. de inoffic. teſt. ff. de inoff. teſta. & in l. fin. de ord. cognitio.*

IV.

Prouiſiones ad uerſus obnoxium ratiociniis fugitiuum, non expectata rationum ſupputatione. Quantumuis in quæſtione principali aduerſus obnoxium ratiociniis, nulla Prouiſio decerni ſoleat, quandoquidem fieri poterit, vt per conclusionem & ſupputationem earum, prædictus obnoxius ratiociniis reliquator non appareat verùm potiùs creditor: nihilominus ſi prædictus ratiociniis obnoxius fugitiuus cognoſcitur & per eum ſtat quò minùs rationes expediantur, Prouiſio, ob nonnullas partes liquidiores, benè fundabitur: & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Cathatina Platonia, filia Sixti Platonis Selecti & Theſaurarij Foroſeguſienſis, 17. Aprilis anno 1564. Vide *Arr. ſcientià.*

I. t Titulum de reddit. Rationum.

V.

Prouiſio non adiudicatur, quando nimis pale inſtructa eſt. Etſi Prouiſiones, in quacunque parte litis, poſtulari & impetrari poſſint, nihilominus ſi Iudex cauſam ſufficienter inſtructam competiat ad iudicandum ſuper principali, ad prouiſionem procedere non debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1540.

Vide ... poſſ. ... l. 3. §. ... ff. ad exhib. l. ...

VI.

Prouiſio in cauſa appellationis. Prouiſio de ſoluendo reditu, vel ſumma quadam debita & aliàs in ciuilibus, in cauſa appellationis adiudicari poteſt, viſo inſtrumento authentico & præſtita cautione de reſtituendo, ſi dicatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 8. Aprilis 1526.

VII.

Prouiſio ex qua parte. Prouiſio plerumque in diuiſio quartæ partis prouentus eius rei quæ petitur, ad iudicari poteſt, poſtquam partes, intimando præſtito, auditæ fuerint. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1525. pro Iacobo Montacutio aduerſus fratrem ipſius.

Vide *Arr. ... ſupra.*

VIII.

Idem. Prout ſuprà dictum, Prouiſiones communiter quartæ partis prouentus eius rei, de qua agitur, adiudicantur, ex ratione *l. Antiqui. in, quartam partem. ff. Si pars hereditа. pet.* & arg. *l. Sed & ſi reſtituantur. §. fin. ff. de iudic.* tam in materia profana, veluti Arreſto præcedenti, quàm in materia Eccleſiaſtica, vt ſæpè iudicatum fuit in congruente portione petita à Curione ſuper decimis Parrochiæ ſuæ, Arreſto Pariſienſi, 17. Iulij 1539. idque aduerſus Patronos, qui præcipuè Vicariis ſuis perpetuis quid congruum aſſignare tenentur, vnde viuere & reſidere poſſint.

IX.

Idem. Attamen hæc prouiſionalis taxa arbitrio Iudicum relinquitur, habita ratione qualitatis partium, & dubiæ cauſæ. Sæpè quò ad omnia: veluti ſi de contractu agitur, per Prouiſionem, pendente lite, conſeruari debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto, .. Iulij 1523. aduerſus viduam defuncti Ioannis Teſſerij.

X.

Prouiſio aduerſus ratiociniis obnoxium in fauorem pauperum. Viceſima ſexta Ianuarij 1533. in peroratione in Maiore Camera Pariſienſi, Lepus pro pauperibus repræſentauit, defunctum D. Paſchalium teſtamento legaſſe pauperibus ſex millia librarum Tu. onen. ... quæ ſub cuſtodia D. Auguſtini Thumeri erant: & poſtulauit, vt earum nomine Procuratori Catholico pauperum prouiſio fieret. Hanc D. Vialardus pro heredibus ex ... teſtamentariorum prædicti defuncti ... ceſſit, vſque quò rationes ſuas reddidiſſet ... ex quarum concluſione pradictis heredibus peti ... deberi poſſet, quam vnde recuperarent neſciebant: neque prædictum defunctum ... plures pauperes cognatos & in compluribus locis habere, à quibus incipiendum fuit; vt ait Panormitanus *in cap. cum in iure peritus. de offic. deleg.* Dominus Montholonius tum Aduocatus Regius dixit, huiuſmodi legatum in fauorem pauperum Pariſienſium tantùm, vbi defunctus domicilium ſuum habuerat, intelligi relictum, *l. Si quis ad d. ciuitatem. C. de Epiſ. cop. & Cler.* Cæterùm prædictam ſummam ob prædictas rationes impediri non debere: liquidò enim eam pauperibus tradendam, quibus ſolis ius acquiritur. Curia Arreſto ſuo prouiſionem ſummæ quingentarum librarum Turonenſium prædicto Procuratori pauperum adiudicat, & decernit reliduum apud depoſitarium manere debere, vſque quò aliter decernatur, rationibus redditis, de quod prædicti heredes intra menſem facere tenebuntur.

Hoc Arreſtum & 4 ... inſtar ſunt ... *de reddit. ration. Arr. ... lib ... ſupra.*

XI.

Prouiſio medicamentorum ... Presbytero ... remiſſum. Quod dicitur mobilibus Presbyteri vel Clerici non coniugati, manum iniici non poſſe, locum non habet, quando Presbyter per prouiſionem alimentorum vel medicamentorum, à Iudice laico condemnatur, circa prædictam remiſſionem, de qua litigitur. Nam hoc caſu Presbyter capione & venditione ſuorum mobilium cogi poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto in Camera Pariſienſi, 2. Iunij 1548.

XII.

Prouiſio medicamentorum quando ... aduerſus Clericum remiſſum poſſit. Quando de Prouiſione à Iudice laico adiudicanda vulnerato cuidam aduerſus Clericum tenetti ſe poſtulantem agitur, duo planè contraria conſideranda ſunt. Vnum eſt, ſi Iudex laicus ex informationibus, quæ penes ipſum ſunt, videat, Clericum de facto onerari, & probationem in Prouiſione quadam ſufficere, eam adiudicare poteſt, antequam Clericum ad Iudicem Eccleſiaſticum remittat, hæcque prouiſio non obſtante appellatione executoria erit. Alterum eſt, quòd ſi probatio ſufficiens non ſit, etſi litigans eam amplificare & poſſit & velit: nihilominus Iudex laicus, poſtquam remiſſio ab eo poſtulata fuit, alios teſtes admittere non debet: cognitionem quippe cauſæ aduerſus Clericum apprehenderet, id quod facere non debet, *cap. & ſi clerici, & cap. diligenti. de iud.* & tam Cle-

te contenta, vtrum ad minimùm ad ſupplementum legitimæ redire poſſint.

turum legis inſtar erit, veluti deſumtum ex Arreſtis generalibus, quibus iudicatum fuit inter Nobiles, filias nobiles, quæ renunciarunt ſucceſſioni paternæ vel maternæ, tam iam delatæ, quàm deferendæ, dote contentas, in fauorem heredum maſculorum, amplius huiuſmodi renuntiationibus contrauenire non poſſe, etiamſi legitimam ſuam conſecutæ non fuerint: idque ita obſeruati in fauorem Nobilium, ad conſeruandum nomen & inſignia domorum, quarum maſculi fulcra ſunt, munimenta & columnæ, in quorum fortitudine & firmitate fulcrum floreotiſſimi huius ſtatus conſiſtit, qui tam in capite ſuo quàm in membris adeò diu nonniſi per hanc maſculam primogenituram ſubſtitit, vt maiora iis media ſuppeterent ſeruiendi Regi: hoſtibus Regni ſeſe opponendi & reſiſtendi, vt recenſet Cæſar *lib. 6. de bello Gallico.* Ea de re Arreſta extant, quæ data, pro Dominis Curtalitio & Vtiino aduerſus ipſorum ſorores, anno 1546. quæ refert Molineus *conſ. 55.* Domus d'Eſtoges, 26. Iunij 1567. quod *in quæſtio. mea 22.* extat. Arreſtum domus des Rambouillers, aduerſus dominum Thuarſum, deſcendentem ex filia quadam, 29. Martij 1575. quod in mea *24. quæſtio.* extat. Et reſpectu ignobilium, ad conſeruandas ipſorum domos, ad obuiandum diuiſioni & ſectioni earum, & ob incertum bonorum paternorum & maternorum euentum, qui

Lex Nobilitatis Franciæ.

Nota.

parentes æquè citò ad pauperiem redigi, quàm locupletes fieri poterant, & filiæ certum quid haberent, contra fortunæ incertitudinem ſecuræ & tutæ, ita iudicatum fuit, nominatim pro ſupplemento legitimæ, Arreſto, quod ſolenniter pronuntiatum à D. Præſide Thuano, inter Hugonem Thenenæum prope Natalem, 22. Decembris 1576. qui poſt pronuntiationem declarauit, filiam, quæ ſucceſſionibus parentum ſuperſtitum renuntiaſſet, propter ſummam quandam, iuxta formam præſcriptam *à cap quamuis,* perpetuò à prædictis ſucceſſionibus excluſam eſſe, ſiue inter Nobiles, ignobiles, in prouincia Conſuetudinaria, vel quæ iure ſcripto vtitur, quamuis ea minor & læſa fuiſſet, neque legitimam ſuam accepiſſet, niſi conſuetudo in contrarium eſſet.

V. Carondam *lib. 4. cap.* 35. 88. 98. *lib. 7. cap.* 20. 28. 36. Maynardum *lib. 4. cap.* 19. 20. 21. 22. I.C.

VII.

Quibus liberis accreſcant partes renunciantium ſucceſſione paterna & materna.

Si renuntiationes filiarum nuptarum ſucceſſionibus parentum inter Nobiles fiant, neque ſpeciatim exprimatur, in cuius fauorem, iura, quæ renuntiantibus competebant, accreſcunt omnibus ipſarum fratribus & ſororibus, non verò natu maiori tantùm. Ita iudicatum fuit ad relationem D. Iordanij, 7. Septembris 1599. in Camera Edicti, inter Radegundum Frenellum & Dominam de Vaux, & alios. I.C.

LIBER

LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

TITVLVS PRIMVS, DE EMENDATIONE ERRORIS.

ARRESTVM PRIMVM.

Error Notarij vel omiſſio quomodo emẽdetur.

SI Notarius in data errauerit, vel aliud quid per errorem in expeditione ſua admiſit & inſeruit, pars pro quo inſtrumentum facit, aduerſus Notarium (iis, quorum intereſt priùs auditis) emendationem erroris poſtulare poteſt: prout notatur *in l. Si quis cùm alter. ff. de verb. obl. & in l. ſi ad te. C. de falſ. & in l. nec ignorans. C. de non num. pecun. & l. fin. C. arbit. tut.* Et Iudex decernere debet, vt error emendetur, poſtquam duos teſtes inſtrumentarios audiuerit, etiamſi decem aut duodecim fuiſſent: niſi pars contrarium probare & aſſerere vellet: vt tenet Bartolus *in l. errore. C. de teſtam.* & Speculator *in tit. de inſtrument. edit. §. inſtrumentorum, verſic. ſecundo nunquid profectò.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 2. Auguſti 147. inter Ioannem Mirebelium, & Mariam neptem ipſius.

II.

Variatio in iudicio non permittitur.

Si pars vna articulum propoſuit alterius partis intentioni inſeruientem, quæ generaliter per *non* reſpondet, prædicta pars negans prædictum articulum, quoad ſuam intentionem vtatur, reaſſumere non poteſt. Eáque ſententia eſt Bartoli *in l. poſt legatum. ff. quibus vt indignis*, niſi errorem alleget, eúmque ſubitò per retractationem vel reſcriptum reparari faciat: vt ait Archidux *in cap. 1. de confeſſ. in 6.* per text. *in l. 1. C. de error. Aduocat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Martio 1548.

III.

Error verborum in ſententia vitium eſt, & per appellationem emendatur.

In ſententia error vitium ſufficiens ad infirmandam ſententiam in ſolidum eſt, veluti ſi loco eius, quod reus cauſa ſua cadens in expenſas condemnandus ſit, per errorem actoris nomen concipiatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi die quodam Lunæ, 27. Februarij 1519. quo dictum fuit, à Præfecto Pariſienſi malè iudicatum fuiſſe, qui ſententia ſua quendam ad cautelam abſoluerat, cùm dicere & decernere deberet, eum abſoluendum ad cautelam. Etſi hic amanuenſis tantùm, qui hanc ſententiam ſcripſerat, error erat: & quò ad reliqua prædicta ſententia iuſta fuiſſet: propterea comprobari poſſet, ne ob errorem adeò euidentem infringeretur, quem quilibet facile cognoſcere poterat. Nam nemo eſt, qui dicere vellet, ad iudicem ſecularem excommunicationem pertinere, multò minùs verò abſolutionem.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

I.

Error in affirmatione.

PArte iuxta affirmationem ipſius condemnata, in cauſa appellationis, errorem & inſidias allegante ea decerni debet, eam verè affirmaturam, ſolutis cauſæ appellationis expenſis. Iudicatum aduerſus colonum quendam, 17. die Martij inter Generalia 1563.

II.

Notarius, qui hypothecam tacuit, quomodo puniatur.

Error Notarij, qui veritatem non declarat, puniri debet, & Notarius Paganus in hypotheca alteri Notario pragmatico poſtpoſitus fuit, & in expenſas condemnatus: inter Arreſta generalia Paſchalia 1581.

III.

Iudex ſententiam ſuam mutare nõ poteſt.

Iudici bis iudicare, neque ſententiam ſuam mutare licet: definitum compluribus Arreſtis, veluti, 27. Nouembris 1570. aduerſus Iudicem, qui multam temperare voluit. Et 9. Maij 1577. aduerſus Præfectum Pariſienſem, qui contrariam ſententiam dederat. Attamen eodem die in altera cauſa, vbi Præſidiales Syluanectenſes decreuerant, vt inſtrumentum, quo ſolutio & deciſio litis comprehendebatur, communicaretur parti, quæ alio modo cauſam ſuam obtinuerat, à quo appellatum, appellatio in irritum deducta, & appellans in decem libras multæ nomine & in expenſas condemnatus fuit.

***

TITVL. II. DE REBVS dubiis.

Vide Nicolai Vallæ *tractat. de rebus dubiis.*

ARRESTVM I.

Diuiſio rei litigioſæ in magna controuerſia.
**Iudicium ruſticorum.*

IN Maiore Camera Inquiſitionum Arreſto obſeruata fuit ſententia Bartoli *in l. ſi duo. ff. vti poſſid.* (quam plerique **Iudicium ruſticorum* vocant,) putà, quando concurrentia & conflictus probationum eſt, quæ ex vtraque parte ſimiles reperiuntur, omnibus circumſtantiis & qualitatibus teſtium, inſtrumentorum & documentorum perpenſis, rem contentioſam in duo diuidendam, & ſingulis partibus mediam eius partem pro indiuiſo adiudicandam. Et ita iudicatum fuit die Veneris, 14. Martij 1533. ad relationem D. Mommiralij, pro ſeptem arepennibus terræ, quam vna partium dicebat eſſe ex feudo Perruchienſi, altera ex feudo Merentenſi. Pro hoc vide *l. & Tiberius Cæſar. ff. de hered. inſt.* Panormitanum *in cap. licet cauſa in penult. col. de probatio.* Bartolum *in l. Præſes circa pr. C. de ſent. & interlocutio. omn. Iudic.* Hanc ad rem graue iudicium Salomonis fuit, 3. *Reg. lib. cap.* 2. in controuerſia illa inter duas mulieres infantem mortuum denegantes, & viuum vindicantes, de qua quoque loquitur *cap. Afferte mihi gladium. de præſumtio.* prudentiſſimum quoque fuit iudicium Galbæ Imperatoris: nam cùm da proprietate iumenti quæreretur, leuibus vtrimque argumentis & teſtibus, ideóque difficili coniectura veritatis, ita decreuit, vt ad lacum, vbi adaquari ſolebat, duceretur capite inuoluto: atque ibidem reuelato, eius eſſet, ad quem ſponte ſe à potu recepiſſet. Claudius Cæſar Imperator aliam controuerſiam decidit inter matrem & filium. Matrem quippe non agnoſcentem filium ſuum, dubia vtrimque argumentorum fide, ad confeſſionem compulit, indicto matrimonio iuuenis. Suetonius vtrumq; iudicium deſcripſit in vita prædictorum Imperatorum.

II.

Mentio liberorum in Conſuetudine de matrimonio tractante, intelligitur ex quocunque toro.

Ob Conſuetudinem quorundam locorum, qua donationes mutuæ inter maritum & vxorem, conſtante ipſorum matrimonio, mobilium & conquiſitorum immobilium, validæ ſunt, *dummodo nulli liberi extent*, Curia hæſit, putà, vtrùm hæc verba. *Dummodo nulli liberi extent*, de liberis huius matrimonij tantùm intelligerentur? vel verùm ſatis ſit ad irritandas huiuſmodi donationes, ſi vnus coniugum liberos ex altero præcedente matrimonio habeat? Tandem Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, quòd ſic.

III.

Periurium manifeſtum quod Curiam propter dubium tenuit.

Quidam cùm expenſas obtinuiſſet, eas ſuper articulo de Sportulis taxari curat & affirmat, earum nomine ſe decem coronatos ſoluiſſe: & tantundé ei adiudicatur. Lōgè pòſt, condēnatus breuiculū reperit, quo Dnn. Triumuiris Regiis exhibito, nonniſi quinque coronatos ſportularum nomine in imo ſcriptos eſſe monſtrat. Is citationem perſonalem impetrat. Lis in Camera parricidali, Præſide D. Monthelonio ſuper periurio conteſtata fuit. Citatus aduerſus taxam breuiculi excipit, ſe verè iuraſſe: & quicquid ſcriptum ſit, ſe tot coronatos ſoluiſſe. Hoc dubium valdè Senatum tenuit. Tandem partes extra Curiam & proceſſum dimiſſæ fuerunt.

Lucius *lib. 11. tit. 12. de fruct. & in rem liti inquo imp. Arr.* 19. 20.

IV.

Magnum dubium in materia beneficiali, quod Curiam Tuloſanam dubiā tenuit.

Curia Tholoſana hæſit in lite poſſeſſoria Eccleſiæ & beneficij de Raſſes, neque vel vnus è dominis maximam illam ambiguitatem, quæ deprehenſa fuit, definire potuit. Partes erant Regnaldus Tumerius interdicto experiens ab vna parte, & Guido Treſarchius opponens ab altera parte. Tandem Arreſtum dederunt, quo non admiſſibiles declarati fuerunt, putà prædictus Tumerius interdicto experiens & Guido Treſarchius opponens: & ſequeſtrum ſub autoritate Regis conſtitutum fuit, decretúmque, vt fructus percepti poſt interdictum intentatum in vtilitatem Eccleſiæ, de qua agebatur conuerterentur, partéſque aliunde, vbi & quomodo videretur, ſibi proſpicerent. Ac pendente lite, quam & incipere & perſequi poſſent, Epiſcopus ordinarius prædictæ Eccleſiæ idoneum virum regimini & percipiendis illius fructibus præponere poſſet, alium ab vno è prædictis cōtendentibus, vſque quò à Iudice competente aliter iudicatum fuiſſet & citra expenſas. Hoc Arreſtum à ſummo iure dependet: nominatim ob ſummum dubium iurium partium, qui poſſeſſionem in titulo colorato & euidente fundatam non habebant, priuatiuè ad alterutrius excluſionem. Et ad prædictum Arreſtum notanda eſt doctrina Bartoli *in l. 1. C. de his quib. vt ind.* Hodie id non approbaretur: nam Rex Frāciſcus primus Conſtitutione ſua, anno 1589. *artic.* 57. & 58, de eo proſpexit. Ac quoniam prædicta Conſtitutio hanc ad rem expreſſa, optimum fuerit, eius tenorem hic inſeri: qui ita habet: *Quoniam antea aliquoties in materiis poſſeſſoriis beneficialibus adeò ingens ambiguitas vel obſcuritas ſuper iuribus & titulis partium reperta fuit, vt nulla adiudicatio poſſeſſionis vni vel alteri partium fieri poſſet, ex qua ratione decerni ſolebat, vt beneficia ſequeſtrata permanerent, nulla alia ſententia vel abſolutoria vel condemnatoria data, ſuper inſtantia poſſeſſoria, & partes in petitorio ad Iudicem Eccleſiaſticum remitterentur. Nos decreuimus & decernimus, impoſterùm, vbi huiuſmodi caſus emerſerint, abſolutoriam ſententiam pro reo & poſſeſſore dandam, aduerſus quem prædicta inſtantia poſſeſſoria intentata fuit: & actorem & alias partes, ab ipſorum petitionibus & oppoſitionibus reſpectiuè factis, libellis & concluſionibus ſuper eo capite depellendas, neque ad Iudicē Eccleſiaſticum ſuper petitorio remittendas, ſuper quo partes ſibi proſpicient, ſi ita iis videbitur, & prout neceſſe fore videbunt: neque eas prædictæ remiſſioni adſtringendas.*

Conſtitutio de dubiis beneficialibus.

Lucius *eod. lib. & tit. Arr.* 3.

V.

Dubia lites quo modo expediri poſſint.

In lite poſſeſſoria ab vtraque parte ſimiles probationes per inſtrumenta & teſtes inueniuntur, & omnium rerum, ſiue quò ad dignitatem & numerum teſtium, ſiue quò ad ratio-

nes &

nes & cauſas ſcientiæ, in ipſorum poſſeſſionibus, vt à ſingulis eorum poſſeſſorium in ſolidum impetieretur, concurrentia eſt. In hoc conflictu Iudex expedire ſe non poteſt, quàm per expediens extra litem. Superque hac controuerſia octo opiniones feruntur, quarum nonnullas Accurſius ponit *in l. vnic. C. vti poſſid.* & Gloſſa *in cap. licet cauſam. de probatio.* Prima, Iudicem, vt ſe expediat, pronuntiare debere, vt poſſideant, quomodò poſſederunt, ac decernere, vt ſinguli eorum ſatisdent, ne vnus alterum in iure ſuo & portione turbet & moleſtiam ipſi creet. Hæc opinio reprobata fuit, vtpote occaſionem præbens per vim poſſidendi, & ad arma deueniendi: Angelus eam iuſtam putat. Secunda fuit, ſequeſtrandam rem litigioſam ob periculum armorum, per *l. æquiſſimum. ff. de vſufr.* Iacobus Butrig eam ſecutus eſt. Tertia fuit, victoriam litis ſorti committendam, approbata à prædicta Gloſſa *in d. cap. licet cauſam.* Omnes alij ſibilo eam exceperunt. Quarta eſt, Iudicem partibus declarare debere, ſe de eo non iudicaturum & in dubio partes relicturum. Speculator *in tit. de pet. & poſſeſſ. §. vers. nota*, vt infrà dicam. In hac neque ratio neque rationis ſpecies ineſt: Iudex quippe aliquid pronuntiare debet. Quinta eſt Rogerij, iuxta ea, quæ in eodem loco recenſet Speculator, de lite quadam eo, quo ſequitur, modo, putà, potentiorem è duobus contendentibus, niti debere, vt poſſeſſionem corporalem ineat, & aduerſario ſuo denuntiet, vt veniat, ſi ſe bono iure vti putet, atque tum, cùm alter metuit, ſe nihil impetrare poſſe, ſéque retrahat, eum amittere, per *l. ſi id quo l. ff. de acqu. poſſeſſ.* Speculator ait in Francia locum fore Redintegrandæ, eámque ſententiam reprobat. Sexta eſt, vnicuique prædictarum partium adiudicandam dimidiam partem rei litigioſæ: atque hæc magnæ rationis & momenti eſt, prout tenuit Dynus *in l. Titia textores, ff. de legat.* 1. per illum textum: & refert Bononiæ ſe ita iudicari vidiſſe. Septima eſt, abſoluendum eſſe reum, vt ait Albericus de Roſat. *in d. l. Titia textores*, arg. *cap. innoſtra. de teſtibus. & cap. inter dilectos. in fin. de fid. inſtrum.* Octaua friuola fuit magis, quàm quarta, quæ Iudici conſuluit, vt partes remitteret iiſque diceret: Ite ad Diabolum: Speculator loco ſuprà citato de ea loquitur *in l. Præſes. C. de ſent. & interloc. omn. Iud.* loquitur, inquam, honeſtius, dicens, eum potiùs dicere debere: Abite in nomine Domini: vnus veſtrum mendax eſt: neſcio vter ſit. Cùm hæc materia in Parlamento Burdegalenſi ventilaretur, ſextæ tantùm & ſeptimæ opinioni adhæſerunt: nam omnes reliquæ nihil quicquam rationis & æquitatis habent. Ex octodecim Conſiliariis, qui erant, decem pro abſolutione tenuerunt: octo verò, ex quibus erat D. Boëtius, primus Præſes, pro diuiſione.

V. *tit. 6 de ſapient. Arr. 2 lib. 5.* ſuprà Gellium *lib. 5. cap. 10. l. qui nondum certus. C. de action. vel hered. vend. § Lucium. l. ſi de certa, C. de tranſact. l. 3. de pact. l. emtor. de Iudaism.*

VI.

Idem. Tertia Martij 1519. inter Fabianum Baudetum, interdicto experientem pro poſſeſſione Officij Cuſtodiæ Sigillorum Cancellariæ Burdegalenſis ab vna parte, Lancellotum du Fau Epiſcopum Lucronenſem opponentem ab altera, ob ſummam difficultatem prædictæ litis, dictum fuit Arreſto Burdegalenſi, per prouiſionem vtramque partem fruituram Officio alternis vicibus, & quolibet anno ſuo durante ipſorum vita vſque quo aliter decretum foret, iuxta rationem *l. Huiuſmodi. §. fin. ff. de leg.* 1. Et ſententiam Bartoli *in l. Lucio. ff. de aq. quot. & æſtiua.* Hoc Arreſtum datum fuit iuxta ſententiam Gloſſæ *in l. Neſennius. ff. de neg. geſt.* conformem iudicio ruſticorum, qui omnium dubiarum rerum, antequam prolixè de iis diſputent, adiudicationem faciunt vnicuique parti pro parte dimidia. Et ita eam approbat Decius *in l. precibus. C. de impub. & aliis ſubſt.* *Iudicium ruſticorum, de quo vid. Arr. r. h. t.*

Huic conforme eſt *Arreſtum* 1. *h. t.*

VII.

Anno 1520. die 13. Septembris, Curia Burdegalenſis decem aut duodecim maximis dubiis occupata, videns diuerſitatem ſententiarum, quæ omnes ſpeciem rationis & iuris habuerunt, in lite quadam inter Illuſtrem Bertrandum de Stiſſac, actorem ab vna parte, & illuſtrem Bertrandum de Luſtrac, reum ab altera parte, ratione dominiorum de Gauandun & Poullac, Arreſtum dedit, quo dominiũ de Poullac prædicto actori adiudicauit, dominium verò de Gauaudun prædicto reo reliquit, citra fructuũ reſtitutionem, & citra expenſas: partéſque onerauit, vt communibus impenſis Xenodochium trecentarum librarum Turonenſium reditus annui fundarent. Iudicium id ruſticorum fuit. *l. Neſennius. ff. de neg. geſt.* & contrà *l. quæſitum. §. ſi quis eodem. ff. de fundo inſtructo & inſtrument. legat.* *Idem.*

VIII.

Conſuetudo Veromanduorum antiqua donationes mutuas inter maritum & vxorem permittit: noua non item, niſi vſufructus tenus. Altera antiqua Veromanduorum Conſuetudine donatio mutua poſſeſſionem non tribuit: Conſuetudine noua prædicti Balliuiatus, donatio mutua poſſeſſioné tribuit. Sebaſtianus Lalemãtius tẽpore Conſuetudinis antiquæ, an. 1547. ab vna parte & Antonia Turionia ab altera parte mutuas donationes vnius in alterum ſuperſtitẽ confert, omnium & ſingulorum ipſorum bonorum mobilium, acquiſitorum & conquiſitorum immobilium ad eos pertinentium. Poſtea repetita Conſuetudinum prælectione, & tempore prædictæ nouæ Conſuetudinis anno 1559. hæc donatio effectum ſuum ſortitur in perſona Lalemantij per mortem prædictæ Turioniæ. Is interdicto experitur aduerſus heredem, qui ei opponit, ſe ſaiſinarum dicere non poſſe, ſed oportere eum poſſeſſionem per manum heredis prædicti accipere, *l. Filiam fratriſque. ff. ad Trebell.* addit expreſſam Veromanduorum Conſuetudinem, quæ ait, donationem mutuam poſſeſſionem non tribuere. Conſuetudinem, quæ poſtea ſuperuenit, qua donatio mutua poſſeſſionem tribuit, non attendendã eſſe, niſi quoad donationes mutuas poſt eam factas, quia lex futuris dat formam negotiis, non præteritis. Prædictam Conſuetudinem voluiſſe, vt ſuperſtiti poſſeſſio tribueretur, confecto inuentario &

Donatio mutua in caſum ſuperuiuentiæ, quoad validitatem vel poſſeſſionem, acceptationem vel reſtitutionem, quo tempore & ex qua conſuetudine æſtimetur.

Digitized by Google

cautione præſtita, id quod factum non fuiſſet. In principali eum malè fundatum, quòd ſe proprietarium diceret, quoniam Conſuetudine noua, qua interdicto experiens vti vult, ſe ſaiſinatum dicens, non permittatur donatio mutua in perpetuum, verùm vſufructuenus duntaxat. Præterea eum prætendere non debere, niſi bona, quæ ad prædictam Turioniam tempore prędictæ mutuæ donationis ſpectabāt, ex eo, quòd donatio omnium bonorum comprehendit pręſentia, non futura, quorum mentio ſi appoſita ſit, reiicitur. Ad hæc Lalemantius replicabat, Conſuetudinem antiquam tempore prædictæ donationis mutuæ conſiderandam fuiſſe pro validitate vel inualiditate contractus, nunc verò prædictam donationem mutuam quò ad proprietatem tenere debere, iuxta prædictam Conſuetudinem antiquam. Conſuetudinem nouam contractum iam perfectum infringere non potuiſſe. Verùm quantum ad quæſtionem, vtrùm ſuperſtes ſaiſinatus ſit, Conſuetudinem nouam attendendam eſſe, eò quòd prædicta poſſeſſio non concernit validitatem aut inualiditatem, verùm determinationem quandam inter perſonas ac propterea eam ſequi oportere in eo, quod poſt publicationem eius euenit. Inuentarium inutile fuiſſe futurum, attento quòd proprietatius ſit. Donationem mutuam tractum temporis in ſe continere & conferri in tempus mortis, atque tum effectum ſuum ſortiri incipere, putà, vt ſatisfiat in eo quod reus donationem ad pręſentia reſtringere vult. Reus dicebat, oportere iudicari iuxta antiquam & nouam Conſuetudinem. Arreſto Pariſienſi, vlt. Maij anno 1560. quo confirmata ſententia Libellariorum, Lalemantius in totum & per omnia cauſam ſuam obtinuit, & in petitione ſua manutentus fuit: reus verò in expenſas condemnatus & à præſcriptionibus ſuis depulſus.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum II.

I.

De verbo: Filius maior natu.

VErbum *Filij maioris natu & principalis heredis* de filio maſculo, excluſa fœmina ſeu filia, intelligitur in contractu emphyteutico. Iudicatum 4. Iunij 1576. perorante Briſſonio contra Fabrum. B.

II.

Donatio mutua in caſum, quo nulli liberi extabunt.

Singulare Arreſtum quod datum 18. Maij 1584. de donatione quadam mutua, inter Arreſta Generalia pronuntiata in purpura, pro heredibus defuncti Michaëlis Milleti, quo Arreſto donatio mutua inter prædictum Milletum & Mariam Chainellam vxorem ipſius, ex Prouincia Andegauenſi, confirmata fuit qua ſuperſtiti donata erant mobilia, acquiſita & conquiſita, & tertia propriorum, quo caſu nulli liberi extarent: quamuis poſt donationem duo liberi ſuperueniſſent, nihilominùs defuncti ſunt tempore mortis vxoris: atque hoc Arreſto tacitè præiudicatum fuit, huiuſmodi conditionem in ſuſpenſo eſſe, & die mortis effectum habere. Attamen, 8. Maij 1586. vidua quædam Rupellæ habitans à donatione mutua excluſa fuit, eò quod filius conceptus & natus, quamuis mortuus ante patrem, donationem reuocabat. Cæterum donatio mutua in ſecundo matrimonio reſtringi debet ad *l. hac edictali*. B.

III.

Menſura arepennorum in venditione ſumi debet iuxta Conſuetudinē ſitus ſeu loci in quo res ſita, non contractus.

In contractu venditionis celebratæ in Prouincia Bituricenſi, nonnulli arepennes fundorum in Borbonienſi Prouincia ſitorum venduntur: quorum quantitas deſignatur, verùm menſura reticetur, quæ diuiditur iuxta menſuram loci, vbi contractus celebratur, non iſtius, in quo res vendita ſita eſt. Iudicatum fuit, habendam eſſe rationem loci, in quo fundi ſiti ſunt, & contrahentes, qui de ſitu rerum venditarum certi ſunt, videri conueniſſe de menſura, quæ dependet à Conſuetudine & vſu Prouinciæ, iuxta quem omnes fundi in ea ſiti determinari debent. Ita iudicatum fuit Arreſto, anno 1585. quod refert Carondas *lib. 7. reſp. cap.* 83. V. *Deciſio.* 50. *num.* 21. D. Præſidis Boërij. I. C.

TITVL. III. DE VERBORUM ſignificatione, & rebus dubiis.

ARRESTVM I.

Verbum, fratres, in Conſuetudinibus ſorores non comprehendit.

VErba Conſuetudinis interpretanda ſunt, iuxta propriam eorum ſignificationem, neque extendenda. Exempli gratia: Conſuetudo Borbonienſis *artic.* 267. duos fratres, qui bona communia habent, excipit, vt ſocietatem tacitè contrahere non poſſint, niſi maiores 20. annorum ſint. Arreſto Pariſiēſi iudicatum fuit, hoc verbum, *fratres*, ſorores non comprehendere.

Interpretatio ciuiliter fieri debet, veluti ex ſtatuto, quod datum coactiliariis ſeu pileorum confectoribus Aurelianenſibus, quo ſolis iis permittitur formas conficiendorum pileorum habere: id intelligitur de formis pileorum de nouo conficiendorum. Iudicatum 6. Auguſti 1577. B.

II.

Hominis appellatio non comprehendit fœminam in edictis, & Cōſuetudinem.

Conſuetudine Andegauenſi cauetur, quòd ſi nobilis filiam ſuam ſacris addixerit, pars hereditatis alioquin filiæ competitura, filio natu maximo acquiratur. Euenit, vt poſt mortem Domini Durtalij, mater filiam quandam ſuam ſacris miniſteriis addiceret. Filius natu maior partem ſororis in bonis maternis poſtular, & ait, appellationem *hominis* promiſcuam eſſe, & maſculino vocabulo etiam fœminas cōtineri. Minor contrà, eam non eſſe Gallici ſermonis proprietatem, vt ſi quis *hominem* diceret, fœmina quoque intelligeretur. Arreſto Pariſienſi, quod allegat D. Marillacus Aduocatus Regius in ſimili materia huiuſmodi ſororis portio duobus fratribus, ſingulis dimidia adiudicata fuit.

Lucius *lib. 7. tit. 3. Arr.* 1.

III.

Clauſula matrimonialis, de liberis ex legitimo matrimonio vel ex hoc matrimonio.

Summa differentia eſt donare & relinquere rem quandam contrahentibus matrimonium his verbis: *Ipſis & ipſorum liberis ex legitimo matrimonio naſcituris*: vel, *Ipſis & ipſorum liberis ex hoc matrimonio naſcituris*. Priore quippe caſu, ſoluto matrimonio morte vnius coniugū, liberi ſuperſtitis procreati ex altero & ſecundo matri-

matrimonio, iis verbis comprehenduntur. Poſteriore verò caſu ij tantùm vocantur, qui ex primo matrimonio, non qui ex ſecundo nati fuerunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi inter Arreſta die Sabbathi de Libera. 1552.

Lucius *ibidem Arr.* 2.

IV.

Verbum Et, *quom. ſo accipiatur.*

Executione ſententiæ ſecularis aduerſus Presbyterum datæ, bonis tantum ipſius profanis (quod temporale vocant), non verò Eccleſiaſticis (quod vulgò ſpirituale) manum iniicere licet. Executor ſeu Viator Presbytero mandans & iniungens, vt Iudici ſatisfaceret, his ferè verbis in eum agit. Quandoquidem iudicatum ſoluere detrectas, prouentui & temporali tuo manum iniicio. Presbyter ad Curiam appellat, & repræſentat, hanc dictionem, Et, coniunctionem diuerſarum rerum denotare, ac propterea reditui Eccleſiaſtico ſeu ſpirituali manum iniectam, tanquam diuerſo à temporali. Appellatus contrarium aſſerit, hoc verbum, Et, non ſolum diuerſa coniungere, verùm etiam ſæpè interpretari: præcipuè verò ſi poſitum ſit inter duo ſubſtantiua ſignificationis non omninò diuerſæ, neceſſe eſſe, vt alterum eorum in adiectiuum conuertatur, putà, reditui, & temporali, id eſt, reditu temporali. Arreſto Pariſienſi prædictus Presbyter depulſus fuit, & in multam temerariæ prouocationis & in expenſas condemnatus.

Lucius *eod. lib. & tit. Arr.* 3. Adde *Arr.* 5 *tit.* 1 *lib.* 15.

V.

Verbum, Heres, *verùm de ſuis vel extraneis.*

Hoc verbum *Heres*, ſimpliciter in teſtamento poſitum, intelligitur de liberis vel deſcendentibus, veluti: Ego ſubſtituo meum filium & ipſius heredem, *l. ex fundo §. fin ff. de Trebellian.* Verùm in contractu vel ſtatuto intelligitur de quocunque herede, putà, deſcendente, collaterali vel extraneo, *l. final. C. de hered. inſtit. & l. ſub diuerſis. §. patet. ff. de condit. & demonſtrat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1461.

Deſumtum ex *deciſio.* 591. Guidonis Papæ. Vid. *Arr.* 1. *Tit de Donatio.* Huiuſmodi heredes propriè dicuntur heredes. I. C.

VI.

Verbum, Heres legitimus.

Ex hoc verbo, *Legitimi*, in ſubſtitutione poſito in hac clauſula, *Si heres meus ſine heredibus legitimis moriatur, ſubſtituo N. extraneum*, heres ab inteſtato aſcendens in linea directa ſubſtitutum in adeunda hereditate impedire non poteſt, dicere volens ſe heredem legitimum eſſe, ac propterea heredem ſine heredibus legitimis mortuum non fuiſſe, nominatim quia aſcendẽs eſt in linea directa. Nam dictio *Heres*, hoc caſu pronuntiata in teſtamento, de filio vel filia ab eo, de quo agitur, ſuſceptis & procreatis intelligitur, *l. ex facto. §. fi. ff. ad Trebellia.* Adde quod hæc verba, *ſine legitimo herede*, de herede deſcendente intelliguntur, *l. 2. & 3. C. de legit. hered.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

VII.

Clauſula, eo modo, *quid ſignificat.*

Arreſto Burdegalenſi Carolus Caluimontius actor in Redintegrandæ reſtituitur in bona, de quibus agebatur inter eos, vt iis integrè frueretur *eo modo*, quo pater ipſius defunctus fruebatur, & vt hoc pateretur, Guido Mompeſatius condemnatus fuerat. In executione Arreſti & petitione prædicti Caluimontij, prædictus Mompeſatius dixit, priuſquam ad executionem Arreſti procederetur, actorem de modo fidem facere oportere, quo defunctus rebus litigioſis fruebatur: promittens, eo facto, Arreſto ſe obtemperaturum. Actor ſe teneri negat. Commiſſarius litem hanc ad Curiam remittit. Curiæ Arreſto, 27. Februarij 1517. dictum fuit, nulla neceſſitate imminente prædicto actori ad fidem faciendam, executioni Arreſtum tradendum, & reus in expenſas & in multam condemnatus. Verba enim hæc, *eo modo*, non conditionem, ſed cauſæ expreſſionem inferunt. Bartolus *in l. eum qui. § Iulianus. ff. de conſtit. pecun.* ſimilis caſus mentionem facit, quendam condemnatum ad ſoluendum annuum quoddam debitum, *eo modo*, quo ab ipſis prædeceſſoribus antea factum fuiſſet, per hæc verba: *eo modo*, non poſſe petere, vt reaſſumatur cognitio de modo prædeceſſorum: ea quippe ſimpliciter, non conditionaliter apponuntur.

VIII.

Debita perſonalia quæ ſint.

Maritus & vxor ex Conſuetudine mobilia & conqueſita conſtante matrimonio, communia habent, & debita ipſorum perſonalia ex communibus bonis ſoluunt. Si maritus ob negotia ſua mutuum accipiat, reditúmque annuum ſuper ſe vendat, vxor non tenetur, nam debitum reale eſt. Idque intelligitur quò ad ſortem, & hypothecam & reliqua, quæ matrimonio ſoluto debita reperientur: nihil horum quippe vxorem ſequitur. Verùm quantum ad id, cuius dies conſtante matrimonio venit, ſi ſolutum non fuit, vxor mediam partem debet, æquè ac aliorum debitorum perſonalium & mobilium: reliqua enim ſemper pro mobilibus & perſonalibus habentur, vt ait Baldus *in cap.* 1. *col. final. de pac. tenend.* Præter ea Arreſta contraria extant de ſorte & reliquis, ſoluto matrimonio. Vnum pro vxore 5. Maij 1534. Reliqua ſuprà ſuo loco relata pro heredibus mariti. Verùm facilè conciliari poſſunt, nempè, vxorem teneri, quandiu debita contracta fuerunt ob emtionem mobilium vel immobilium, quæ ipſi communicantur.

Vide *Titulum de Communione*, qui eſt 2. *lib.* 15.

IX.

Donatio, quãdo acquiratur ſocietati.

Dubium hoc nondum certò definitum fuit, vtrùm res donata vni coniugum acquiſitorum ſit numero, ſic vt vtriq; communis ſit ex Conſuetudine, vel patrimonialis donatarij tantum? Dn. Tiraquellus tenet, pro portione, pro qua donatarius donatori inteſtato ſuccedere poterat, prædictam rem donatam prædict. donatarij patrimonialem eſſe: in reſiduo, acquiſitum, & ait, de eo Arreſtum Pariſienſe extare: proinde ſi donator extraneus ſit, totum acquiſitum dici debet. Alij tenuerunt, quòd ſi donator aſcendens ſit, totum patrimoniale eſſe: quòd ſi verò collateralis ſit, totum acquiſitum eſſe, ex ratione *l. 1. C. de impo. lucrat. deſcript. C. lib. x.* Arreſtum Pariſienſe extat, quo Pictauij totum pro acquiſito habetur, non habita ratione tituli legitimæ ſucceſſionis, vel alterius.

Vide *lib.* 15. *tit.* 2. *Arr.* 16.

Aaa

X.

Conquiſita patri ad filium deuoluta ipſi propria ſunt, neque ſuccedit mater ex ſtatuto.

Alexander Carus, & alij heredes defuncti Petri Bernicotij actores in familiæ erciſcundæ iudicio, apud Libellarios Palatij Pariſienſis aduerſus Claudium Valanſonium Aduocatum in Parlamento, & Claudiam Magnam vxorem ipſius, antehac viduam defuncti Iacobi Bernicotij reos, aiunt, prædictum Iacobum Bernicotium & prædictam Claudiam coniuges eſſe, ab iis ſuſceptum Petrum Bernicotium, cuius heredes ſunt. Acquiſitorum immobilium conſtante prædicto matrimonio, partem dimidiam prædicto defuncto Petro obueniſſe per mortem patris ipſius, huius diuiſionem ſe poſtulare. Rei duo reſpondent: Primò fundos litigioſos à Bernicotiis procedere, neque ex latere & linea actorum, ac propterea rationem Conſuetudinis, qua bona in familia conſeruari cauetur, ceſſare, & prædictam Claudiam matrem Petri, ei ex Orficiano ſucceſſiſſe. Deinde aiunt, pactis dotalibus conuentum fuiſſe, quo caſu nulli liberi ex hoc matrimonio extarent, conquiſita ad ſuperſtitem ſpectare. Caſum hunc eueniſſe, eò quod Petrus Bernicotius ex hoc matrimonio natus deceſſiſſet, prædicta rea matre ſibi ſuperſtite relicta. Hanc controuerſiam deciſam per Auth. *Sed & ſi quis. C. de ſecund. nupt.* Eam in voluntate mariti veroſimili fundatam eſſe, qui illam hoc pacto heredibus legitimis prætulerat. Actores replicant omnes res à nobis non acquiſitas, ſed ex ſucceſſione patris obuenientes, noſtras proprias eſſe. Conditionem in caſum, quo alter nullis liberis extantibus ſuperſtes ſit, intelligendam iuxta tempus mortis, in quod conditio collata erat. Petrum Bernicotium patri ſuo ſuperuixiſſe, & quindecim annis poſt eum ſuperſtitem fuiſſe, propterea conditionem defeciſſe: nam ſufficit, liberos fuiſſe tempore mortis. Authenticam *Sed & ſi quis*, non loqui de pacto nō exiſtentium liberorum, Vnde ſequi, Petrum Bernicotium immutabilem dominum rerum, quæ ei obuenerunt, de quibus agitur, factum, adeò vt eas vendere & alienare potuerit, quod ſi non feciſſet, eas ad heredes ſuos, quos Conſuetudo ei dat, tranſmiſiſſe. Alioquin, ſi quis dicere vellet, donationem & pactum in caſum ſuperſtitis, extenſa fuiſſe in caſum, quo liberos habuiſſet, ſique matre ſuperſtite deceſſiſſent, prædictum Petrum Bernicotium de prædictis bonis, quæ reſtitutioni obnoxia fuiſſent, diſponere non potuiſſe: quod abſurdum: nam pater filio nullo modo ademit, neque reſtringere voluit liberam diſpoſitionem & adminiſtrationem bonorum ſuorum. Rei duplicabant, propria intelligi, quæ radices egerunt & iure familiæ obuenerunt. Quantum verò ad donationem, eam tempore limitatam non fuiſſe, verumtamen ſi ex hoc matrimonio nulli liberi extarent, prout hoc caſu euenit, matrem obtinere debere. Actores manus prædictis bonis initci curaneiūt.

Conquiſita qualia ſint.

Pactum in caſum quo quis ſuperſtes eſt nullis liberis extantibus.

Sententia.

Sententia Libellariorum rei condemnati, vt ad diuiſionem faciendam comparerent, & decretum, id quod ad prædictum defunctum Bernicotium ſpectaſſet, prædictis actoribus tradendum, fructúſque & expenſas reſtituendas eſſe.

Arreſtum.

Poſtea Arreſto vlt. Maij anno 1560. rei à fructibus à ſe perceptis ex fundis prædictis actoribus morte prædicti defuncti Petri Bernicotij obuenientibus, & prædicti actores à damnis & intereſſe poſſeſſionis abſoluti fuerunt, citra expenſas duarum inſtantiarum diuiſionis & poſſeſſionis. In reſiduo prædictam ſententiam effectum ſuum ſortiri oportere.

XI.

Si Iudex ſimpliciter decernat, partes, quæ coram ſe litigant: inſtrumenta ſua coram ſe deponere oportere, vt prout æquum eſt, ſuper iis decernatur: id conſtituti iudicij inſtar eſt: & ſi quid ſuper prædictis inſtrumentis depoſitis decernitur, & ab eo appellatur, appellatio per ſcripturam agitatur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 1521. in appellatione à Libellariis Palatij.

Videatur *Arreſtum 36. titulo de appellatio.* B.

XII.

Pecunia dotalis promiſſa, vt in fundum proprium collocetur, mobilium, non vero conquiſitorum numero eſt.

Pater filiam ſuam elocans à marito promitti curat, tertiam ſummæ dotalis, quam in dotem dicit, collocatam iri in proprium fundum pro vxore & ſuis. Prædictus maritus prædictæ promiſſioni non ſtat, & vxor decedit. Hac mortua, maritus quoque, nullis ex prædicto matrimonio liberis relictis vita fungitur. Heredes vxoris aduerſus heredes mariti agunt, vt ſummam comprehenſam in proprios fundos ſui lateris collocent, vel ipſis pecuniam hunc ad finem deſtinatam reddant. Heredes mariti aiunt, hoc debitum rei mobilis eſſe, ac propterea iuxta Conſuetudinem locorum, in quibus partes habitabant, nempè in Picardia, qua ſuperſtes coniux in mobilibus & conquiſitis ſuccedit, ſe in prædicto debito ſuccedere debere, neque teneri, vllam collocationem facere. Arreſto Pariſienſi, 23. Decembris 1559. in pronuntiationibus ſolennibus, iudicatum fuit pro heredibus vxoris. Huius rei complures bonæ rationes ſunt, & inter alias hæc conſideratione digna, contumacem videlicet & malitioſum, melioris conditionis fore, quàm diligentem promiſſioni ſuæ ſtantem, eáque ſe liberare volentem.

In hac quæſtione complures laborarunt, inprimis D. primus Præſes Magiſter *in notis ſuis ad 1. cap. de ſubhaſtatio.* Boerius *deciſio. Burdegal.* 209. Gallus *quæſt. 1. & quæſt.* 83 & ibi Molinæus, *& ad conſuetu Niuernenſ. artic. 17. tit. de iuribus ad coniuges ſpect.* vbi ait, ſtipulationem de proprio conuentionali in pactis dotalibus, operari tantùm ad quid, reſpectu mariti & vxoris, ad proprium conuentionale conſtituendum ipſorum reſpectu tantum, vt impediretur, mortuo marito, ne hæc ſumma eum in finem deſtinata communionem intret, eo effectu, ne prædicta pecunia communionem intret, non verò effectu ſucceſſionis, niſi expreſſè conuentum fuiſſet, vt vxoris propria ſit & ſuorum ex ipſius latere & linea. Vide quoque Choppinum *de legibus Andium lib. 1. cap. 10. num. 28. & lib. 2. de moribus Pariſiorum tit. 3. num. 17.* & Bacquetum *in tract. ſuo de iuribus iuſtitiæ, cap. 21. num. 300. fol.* 297. V. Arreſtum 5. *Append. h. t.*

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum III.

I.

Succeſſor, comprehenſa cauſam habentes, & intenditur ad tertium & extraneum ſucceſſorem.

DEfunctus dominus Canappius, cùm conſtituiſſet (pro 2000. libris à ſe Secretario cuidam ſuo debitis) reditum 140. librarum *pro eo, ſuis heredibus & ſucceſſoribus*: Acquirens cuidam Procuratori nomine Molineo retrouenditio cùm Molineus à Cardinale Crekio heredi ſolui

Digitized by Google

ſolui vellet, excipitur, hunc reditum limitatum fuiſſe in familia Secretarij, & hoc verbum, *Succeſſor*, ad extraneos acquiſitores non extendi, neque omnes cauſam ſeu ius habentes comprehendere, additis alus rationibus, quæ allegabãtur. Econtrà actor, hanc conſtitutionem remuneratoriam ſeruitiorum, pro numerata pecunia, eſſe. Sententia Dominorum Libellariorum Palatij actor depulſus. Arreſto, appellatione & eo in irritum deductis, reus ad ſolutionem & continuationem & in reliqua quinque annorum condemnatus fuit, 28. Maij 1578. inter Arreſta generalia Pentecoſtalia. B.

II.

Verbum, Heres præſumtiuus, quomodo intelligatur.

Hoc verbum, *Heres præſumtiuus*, intelligitur de herede vel filio heredis legitimi. Iudicatum 6. Martij 1586. perorante Arnoldo aduerſus Robertum, in appellatione à Seneſchallo & Gubernatore Rupelleoſi. Præterea verbum, *heredis vel heri*, in appanagio, intelligitur de liberis maſculis. Iudicatum anno 1322, die 22. Ianuarij aduerſus Dominam Ioannam Francam filiam Philippi Longi, prætendens Pictauium in appanagium ſibi datum, ſub prætextu verbi, *pro ſe & ſuis heredibus*: dictum fuit id intelligi de maſculis ſolis idoneis & appanagij capacibus extantibus. Tandem quando quis, veluti pater ſtipulatur & ſibi proſpicit, modo reſeruationis, optionis vel alterius conditionis, intelligitur ſibi & ſuis heredibus, maximè liberis, cauere. Arreſto 9. Auguſti 1573. Eodémque die prædicti menſis anno 1582. pro Comite de Cheii, cuius pater quandam redemtionem pro ſe ſtipulatus fuerat, dictum fuit, id intelligi pro filio ipſius, & appellans in multam condemnatus fuit: pro quo perorabat Seruinus. B.

III.

Verbum, omne, ſano modo accipiendum.

Hoc verbum: *Omne*, ſano modo accipiendum, & reſtringendum ad id, de quo agitur, & cuius nomine dubitatur, iuxta *l. Si de certa*, *l. Nepos Proculo*: prout iudicatum fuit 19. Aprilis 1577. pro Domino Garroto Conſiliario, perorante Brebatio. B.

IV.

Cuius naturæ ſit fundus emtus à marito.

Fundus à marito emtus pecunia recollocationi obnoxia, pro acquiſita habetur: niſi in contractu comprehendatur, id ob recollocationem, quæ facienda ſit, fieri. Iudicatum 21. Martij 1578. B.

Hodie obſeruatur, primum acquiſitum debere obtinere locum recollocationis, quando in contractu appoſita clauſula de recollocando pretio fundorum propriorum venditorum, quamuis in contractu de acquiſitione nihil dicatur, & fundus acquiſitus ſurrogatur in locum antiqui proprij venditi, arg. *l. ſi ventri. §. vlt. ff. de priuil. credit.* ita primum acquiſitum, quod locum recollocationis tenere debet, & ſurrogari in locum antiqui proprij venditi, hodie ſub verbo acquiſita comprehendi non poteſt. I. C. Vide *Arr. 5. App. h. t.*

V.

Pecunia dotalis collocanda in fundum proprium promiſſa, vtrum mobilium an conquiſitorum numero ſit?

Ad quæſtionem (vtrùm pecunia dotalis promiſſa collocanda in fundum proprium, mobilis ſit vel immobilis?) hæc diſtinctio adhibenda eſt: quotieſcunque quando inter heredes mobilium & immobilium agitur de ſucceſſione ſummæ cuiuſdam deſtinatæ, pactis dotalibus, ad rem immobilem comparandam: & ſimpliciter pactis illis conuentum fuerit, ſummam naturam immobilium ſorituram, vel in fundos collocandam, qui proprij futuri ſint prædictæ futuræ ſponſæ & ſuis comparandos, ſimpliciter, non additis his verbis *De latere ſuo & linea*. Curia vltimis ſuis Arreſtis iudicauit, has ſummas ita ad immobile deſtinatas, ad heredes rerum mobilium pertinere, veluti ad patrem, matrem, auum & auiam in ſucceſſione ſuorum liberorum & nepotum in linea recta, aduerſus heredes propriorum. Ita iudicatum fuit Arreſtis, quorum vnum datum in prima Inquiſitionum Camera, ad relationem D. Conſiliarij Bieti, perrogatis aliarum Camerarum ſuffragijs, vlt. Martij 1601. ſuper appellatione quadam à Sede Præſidiali Rigodulenſi, inter Claudium & Catharinam Martinatios, fratrem & ſororem, prætendentes veluti heredes immobilium maternorum defunctæ Catharinæ Heriſſoniæ ipſorum neptis, ſolutionem ſummæ 133. coronatorum & trientis in ſtipulatum deductorum pactis dotalibus Carolinæ Martinatæ matris prædictæ Catharinæ Heriſſoniæ, vt in fundum proprium ei & ſuis collocaretur. Alterum Arreſtum datum fuit ad perorationem 3. Iulij prædicto anno 1601. pro ſucceſſione cuiuſdam nomine Rebuffi, inter Ioannem Martelium, ratione vxoris ipſius Mariæ S. Memminij, & Catharinæ S. Memminij heredum maternorum defuncti Dionyſij Rebuffi: aduerſus Tuſſanctum Rebuffum, Iacobinam Rebuffiam, & Iacobum Bordetuio, heredes ex latere paterno. Verùm altero caſu, quando in contractu continentur hæc verba: *vt proprius fundus ſit futuræ ſponſæ & ſuorum ex ſuo latere, ſtirpe & linea*: hæc verba plus operantur, quàm in primo caſu, & Curia pecuniam adiudicauit, quantumuis collocata non fuiſſet, heredibus rerum immobilium, heredibus propriorum, excluſis heredibus rerum mobilium, Arreſto, quod ſolenniter pronuntiatum à D. Harlæo primo Præſide, in pronuntiatione Natalitia, 22. Decembris 1600. ſuper appellatione quadam Lugdunenſi à quodam nomine Raynaldo, inſtituta aduerſus liberos domini Mommorij. Et in ipſo pronuntiationis momento prædictus D. Præſes Aduocatos commonuit, Curiam Arreſto deciſiſſe quæſtionem, in qua definienda ſummi iudices viri noſtrique ſeculi laborauerant. Adde *Arreſt. 3. & 6. tit. ſeq.* I. C.

VI.

Maior ætas in filiabus.

Mulier quædam cùm genero ſuo pactis dotalibus vſumfructum quarundam villularum cõceſſiſſet, vſque quò altera ipſius filia ad maiorem ætatem perueniſſet, à promiſſione libera declarata fuit, poſtquam altera hæc filia nupta fuit, etſi ante 25. annos nupſiſſet. Arreſto Pariſienſi, quod datum 19. Iunij 1565. Choppinus *lib. 2. de priuil. ruſtic. part. 2. cap. 3. in fin.* T.

VII.

Veſtimenta appellatione alimentorum comprehenſa.

Beguetius, pro appellante à Seneſchallo Andegauenſi vel Locumtenente ipſius Andegauenſi dixit, eum appellaſſe ab eo, quòd Iudex à quo, cancellaſſet æram quandam ſeu articulum rationum ab eo redditarum appellatis, liberis primi thori vxoris ſuæ, ſub eo prætextu, quod pactis dotalibus dictum fuiſſet, eum prædictis minoribus alimenta exhibere oportere, aſſerebat, ſimplici verbo *alimentorum* veſtimẽta non comprehendi, & concluſit ad id, vt eius æræ &

impenſæ ratio haberetur. Dominus Iſaacus Arnoldus pro appellatis ſuſtinuit, verbo: *alimentorum*, intelligi quoque veſtes. *Alimentorum* enim (inquit Iuriſconſultus *in l. legatis. D. de alim. & cibar. legat.*) *nomine cibaria, veſtitus & habitatio continentur.* Quoniam ſine his corpus ali non poteſt, *l. 43. & ſeq. de V. S.* Ad hæc appellans replicat in legatis hoc verum eſſe, vbi plenior interpretatio fieri debet, non verò in tranſactionibus & contractibus, qui ſtrictè interpretandi ſunt & ſecundùm verba. Vnde *qui tranſigit de alimentis, non videtur neque de habitatione, neque de veſtiario tranſegiſſe*, ait Vlpianus *in d. l. cum his. 8. §. qui tranſigit. D. de tranſactio.* Curia appellationem citra multam in irritum deduxit, & nonnullis optimis rationibus ad id permota, decreuit, id, à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, appellantem verò in expenſas cauſæ appellationis condemnauit, 10. Februarij 1595. I. C.

TITVL. IV. DE REBVS MObilibus, vel immobilibus.

Vide tit. Conſuet. Pariſ. *Quæ bona ſunt mobilia, &c.* Et Conſuet. Aurelianenſem & Normandiæ repetitæ prælectionis poſt Pariſienſem, iiſdem titulis.

ARRESTVM I.

Reditus cuius dies venit, mobilis eſt, cuius verò dies non venit, immobilis.

REditus cuius dies nondum ceſſit pro re immobili habetur, prout ait Faber *in l. hac edictali*, per illum text. *de ſec. nupt. num. 6.* Verùm quoque, ſi cuius dies ceſſit, res mobilis eſt, & determinatur ad exemplum fructuum pendentiū, qui immobiles ſunt: iuxta ea quæ ait Baldus in *cap. 1. de pac. ten.* & tum, cùm percepti ſunt, mobiles. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vt ſcripſit Imbertus *lib. 1. Inſtit. ſuar. in §. quod ſi ſolutio, in gloſſ.* Prædictum Arreſtum eſt de 15. Maij anno 1534. Species facti erat: maritus, conſtante matrimonio, pecuniam negotiorum ſuorum cauſa mutuam acceperat, & reditum conſtituerat creditoribus ſuis in omnibus & ſingulis bonis ſuis ratione duodecimaria, vel alia, neque eo redemto moritur. Vxor, iuxta Conſuetudinem, dimidiam partem mobilium & conquiſitorum accipere, itémque eadem opera mediam debitorum tam mariti ſui quàm ſuorum ſoluere vult: nihilominùs mediam partem reditus conſtituti, cuius dies poſt ſolutum prædicta morte matrimonium ceder, ſoluere recuſat. Heredes econtrà inſiſtunt, & repræſentant, hoc debitum perſonale eſſe, etiam ſi quid reale intercedat quod à renta origine ab eo quod perſonale eſt, vinci debet. Maritus vigilans, prudens & acquirendi curioſus erat. Eum ad acquirenda immobilia vel etiam ad ſoluendum pretium eorum, qui acquiſiti erant, pecuniam mutuò accepiſſe, & prędictum reditum conſtituiſſe, citò eum extinguendi ſeu redimendi animo, ſi vixiſſet, id quod citra diminutionem mobilium ſuorum facere non potuiſſet, ac propterea vxorem pro ſua parte ſoluturam, quę dimidiam prædictorum acquiſitorum, ſimul & dimidiam mobilium partem ex Conſuetudine accipiebat. Arreſto dictum fuit: vxorem teneri in mediam reliquorum prædicti reditus, cuius dies venit conſtante prædicto matrimonio: quæ debita perſonalia & mobilia declarata fuerunt: à reſiduo, cuius dies veniet ſoluto iam matrimonio & à ſorte prædicti reditus libera & immunis declarata. Imbertus *in enchir. ſuo* ſcripſit, iuxta hoc Arreſtum Iudices inferiores eãdem ſententiam dediſſe. Attamen altero Arreſto prædicti Parlamenti contrarium, quò ad ſecundum caput ſupradicti Arreſti, vxor declarata fuit teneri in ſortem & omnia reliqua ex parte dimidia, ſuperiore facti ſpecie retenta, putà hunc reditum conſtante matrimonio & ſocietate, à marito prudente & bono patrefamilias, qui acquiſiuit vel ſe liberauit, conſtitutum fuiſſe. Quod vltimum Arreſtum omnibus æquiſſimum & iuſtiſſimum videbitur.

Reditus conſtitutus pretio pecuniæ acquirendo acquiſito ſi vxori tam quoad ſortem, quàm reliqua.

Quò ad redemtionem reditus à marito conſtituti durante viduitate vxoris & repetiti ab herede filiæ natæ ex prædicto matrimonio vigore prædicti contractus, quo continetur, quod ſi proprius fundus mariti alienaretur, recollocaretur pretium illius in fauorem matris, quæ in eo heredem filiæ ſuæ ſe prætendebat, veluti mobilium vel acquiſitorum, cauſa ampliata fuit, 29. Iulij 1575. perorante Seguerio.

II.

Pretium rei immobilis vxoris venditæ, quæ ad eam recuperandam actionem habet, mobile eſt.

Conſuetudo complurium locorum hæc eſt, vt nonnulli quò ad mobilia & conquiſita ſuccedant, reliqui in fundis antiquis, qui ex latere ipſorum obtigerunt. Hoc pręſuppoſito, maritus & vxor fundum vxoris vendunt. Maritus cum prædicta vxore ſua paciſcitur, vt in caſum, quo primus abſque liberis deceſſiſſet, ipſa ex bonis prædicti mariti ſui, ſummam qua fundus ipſius venditus fuit, accipere poſſet. Maritus ſine liberis prædefungitur. Vxor poſt eum moritur & duum generum heredes relinquit, putà vnum aſcendentem, ad quem mobilia & conquiſita ſpectant: alterum collateralem, ex cuius latere fundus venditus obtigerat. Hic collateralis pretium prædicti fundi ab heredibus mariti poſtulat, & ait id immobile eſſe & in locum prædicti fundi ſubrogatum, *l. ſi eum iudicio. §. qui iniuriarum acturus eſt. ff. ſi quis caut.* neque inconueniens eſſe, vt hoc pretium in locum rei immobilis ſurrogetur, *l. Imperator. ff. de legat.* 2. & origine ipſa bonum prædictæ defunctæ immobile fuit, & originem naturalem attendendam & ſequendam eſſe, *l. ſi filius C. ad Macedon.* Aſcendens huic intercedit per *§. teneat. in l. vnic. C. de rei vxor. actio.* & Gloſſam *in Auth. de reb. Eccl. non alie. §. Leone & l. Monentium. ff. de V. S.* Arreſto Pariſienſi, veluti res mobilis, aſcendenti adiudicatum fuit, anno 1460.

III.

Pecunia deſtinata in fundi emtionem, pro re mobili habetur.

Pecunia numerata * expreſsè deſtinata ad rem immobilem comparandam, mobilis cenſetur. Et quamuis complures contrarium teneant, nihilominùs ſanior & communior opinio prior eſt: vt per Doctores *in l. cætera. §. ſed & ſi parauerit de leg.* 1. & ibid. Iaſon. id pleniùs quàm omnes alij tenent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 12. Martij 1536. inter Ioannem du Puy Rigaldum, & Ioannam Garneriam ipſius vxorem, & conſortes appellantes à Seneſchallo Santonenſi ab vna parte, & Arthemianum Crutium ab altera parte: iuxta Arreſtum quod datum Pariſiis, & allegatur à Ioanne Gallo *in quæſt.* . Qui pro mobili tenuerunt, allegant textum *in l. cùm in fundo. §. ſi fundus communis ff. de iure dot.* Bartolus *in l. liberto §. Lucius.*

cius ff. de annu. leg. tenet, patremfamiliàs poſſe, prout ei videtur, rem in alium vſum conuertere, quàm cui deſtinata fuerat, *l. legatum. ff. de vſufr. legat. l. legatum. ff. de admin. rer. ad Ciuitat. perten. & l. Nummis. ibi, neque ex Conſuetudine. ff. de legat. 3.*

*Hoc Arreſtum deſumtum eſt ex Boerio *queſtio.* 209. Verum contrarium iudicatum fuit Arreſtis compluribus, prout ait Choppinus *ad Conſuet. Andega lib. 2. part. 5. cap. 2. tit. 3. ſub fin.* V. *Arreſtum 12. Tit. praeced.* vbi annotaui.

IV.

Mobilium appellatio de nomina actiua cõplectitur.

Ioannes de Albergemanto Scutifer, mobilia ſua & conquiſita immobilia Baptiſtæ Goulartio Scutifero donat. Heredes donatoris ab eo conueniuntur, vt in rebus donatis manuteneatur. Ij intercedunt, eò quòd hoc verbo, *mobilia*, comprehendantur nomina & debita actiua, iuxta ſententiam Bartoli *in l. Mouentium. ff. de V. S.* qui nominatim tenet, in donationibus hanc dictionem *mobilia*, non intelligi de debitis & nominibus, eò quòd ſit tertia quædam bonorum ſpecies, *l. a diuo Pio. §. ſuper rebus. ff. de re iudic.* Arreſto Pariſienſi, 14. Maij anno 1540. donatario Baptiſtæ *adiudicantur prædicta nomina & debita actiua, ſub prædicta dictione, *mobilia*, ſimpliciter in donatione appoſita, eáque eſt ſententia Petri Ferrarienſis *in form. libel. in act. rea.* *in ver. verus.* Dubium de eo erat, quoniam Conſuetudo loci, de donatione inter maritum & vxorem loquens, quò ad mobilia & conquiſita vult, vt ſub appellatione mobilium comprehendantur nomina & debita actiua, idque inter maritum & vxorem, & forſan iure præcipuo, & videbatur facta mentione mariti & vxoris, Conſuetudo maritum voluiſſe priuilegiare in eo, neque ad ad alias perſonas extendere, ac præcipuè quod inti communi contrarium erat, *l. quod vero. ff. de leg. 1.* Nihilominùs ſupradicto caſu facta declaratio fuit, verba Conſuetudinis accipienda, prout ſonant. Directè ea dicitur & ſtatuitur, verbum *mobilium* inferre nomina & debita actiua: & quamuis hoc ita de marito & vxore loquens dicat & ſtatuat, nihilominùs nulla reſtrictio neque limitatio ad huiuſmodi perſonas fingitur neque inferri debet, ſiue titulo donationis vel alio contractu, ſiue à marito & vxore vel alia perſona aliis perſonis mobilia donentur, vel alio modo cedantur & transferantur. Appellatione mobilium & immobilium, acquiſitorum & conquiſitorum, includuntur nomina debitorum actiua & paſſiua Bartolus *in l. Mouentium. de verb. ſig.* & Arreſto, menſe Nouembri 1531.

*Num. 78 Contrarium tenet in legato, *in forma libel. pro lega. rer ſingul. num. 93.* Hoc Arreſtum deſumtum eſt ex Imberto *in enchir ſuo.* in verbo, Bonorum differentia. V. Guidonis Papæ *deciſio.* 499.

V.

Debita perſonalia a quo ſoluantur.

Compluribus* Arreſtis, quæ data in Parlamento Pariſienſi iudicatum fuit non tantum inter maritum & vxorem, verùm etiam inter omnes alias perſonas, eum qui mobilia defuncti amplectitur, vel partem illorum, ſiue ex teſtamento, ab inteſtato, legato, donatione, inſtitutione conuentionali vel alio modo, mortis cauſa, vel inter viuos, vel quocunque tandem titulo id fiat, debita perſonalia & mobilia defuncti ſoluere debere pro rata eius quod accipit.

*Choppinus *lib. 3. de p ivil. ruſtic. part. 3. cap. 10. num. 3.* quoddam refert de 3. Martij 1537.

VI.

Pecunia deſtinata ad immobilia emenda, ante conuerſionem res mobilis eſt.

Ad relationem D. Carletti pronuntiatum fuit Arreſtum in Parlamento Pariſiẽſi, 14. Martij 1541. ante Paſcha, inter Ioannem Giraldum Scutiferum, Dominum de Bezoges, actorem in denuntiatione ab vna parte, & Iacobinam de Puteo ignito ab altera: quo dictum fuit, quantumuis quædam pecunia alicui perſonæ donata fuerit, vt in proprium fundum conuerteretur, nihilominùs hæc ſumma immobilis cenſetur, vſque quò ea collocata fuerit: ac veluti res mobilis diuidi debet, non obſtante quòd expreſſè dictum ſit in contractu vel aliàs id quod ſuprà.

Adde *Arreſtum* 3. ſuprà.

Simplex deſtinatio ad collocandum, rem immobilem cenſeri non facit, prout Arreſto dictum fuit, 12. Martij 1577. Choppino perorante. Attamen mutuò pecunia à quodam data, vt conuerteretur & collocaretur in retractum gentilitium, ab altero creditore, veluti mobilibus, manus ei iniici non poteſt. Iudicatum pro Domino Fiorettio, 19. Februarij 1564. De hac materia, quæ bona mobilia vel immobilia cenſeantur, vide tit. 3. *Conſuetud. repet. prel. Pariſien.* B.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IV.

I.

Materialia alicuius ædificij deſtructi, vt reædificetur, ratione deſtinationis immobilia ſunt.

INter Ioannem Deſgranges Scutiferum, & Domicellam Renatam Girardam, nunc vxorem ipſius, antea viduam Domini du Bois Chappelou, appellantem à ſententia quadam data à Dominis Præſidialibus in ſede Pictauienſi ab vna parte, & illuſtrem Franciſcum Dappelium vicinum, Equitem Ordinis Regij, Dominum de Thioret ab altera. Prædictus defunctus Dominus du Bois domus ſuæ benè ædificatæ, faciem mutare deſiderans, eam demoliri curauit & ad nutum ſuum refici, cæſa eum in finem lapidum & lignorum materiariorum maiore parte, decedit, relictis viduæ ſuæ mobilibus ſuis acquiſitis & tertia propriorum, inter quæ mobilia ea prædicta materialia prætendit, à quibus ſententia depulſa fuit, appellatum verò ad Curiam Maioribus diebus Pictauienſibus. Martinus pro appellante dixit, hos lapides & alia materialia de loco in locum tranſportari poſſe, conſequenter vera mobilia eſſe, quæ ad ipſum ſpectant, *l. Mouentium. ff. de verb. ſign.* Deſtinationem defuncti ea non poſſe immobilia efficere, quia quæ parata ſunt, vt imponantur, non ſunt ædificij *l. fundi. §. ea quæ. D. de actio. emt.* & tegulæ, quæ nondum ædificiis impoſitæ ſunt, in rutis & cæſis habentur, quamuis tegendi gratia allatæ ſint: propterea malè iudicatum fuiſſe, quòd immobilia declarata fuerunt: quantumuis hæc deſtinatio ea immobilia cenſeri facere potuiſſet, appellantem dimidiam pecuniæ ſeu pretij partem ferre debere: hoc enim à pecunia cõmunionis proceſſiſſe: Arreſta iudicaſſe, quando coniuges in fundo vnius vel alterius

ædificari curant, ſuperſtitem dimidium pretij habere debere, aliàs indirectum, id commodum fore à Conſuetudinibus prohibitum. Choppinus pro appellato: Hanc deſtinationem ita productam fuiſſe, vt iam in opus tranſiſſe videretur, nominatim hos lapides vetus ædificium fuiſſe, quod deſtructum fuerat, ad nouum eius loco extruendum. Quantum ad petitionem de dimidio pretij, appellantem donatarium mobilium eſſe, & hanc actionem, quæ ad mobile competebat, mobilem eſſe & confuſam in ea. Briſſonius pro Procuratore Catholico Regio dixit, quantum ad primam quæſtionem, nullum dubium eſſe, quin lapides ad prædictum ædificium deſtinati, immobiles cenſeri debeant, & vt immobiles res ad appellatum ſpectare: quantum verò ad alteram, nullam difficultatem hic eſſe poſſe, quin appellantes ab ipſorum Arreſtis depellantur, prout in ſimili caſu iudicatum fuit, Arreſto quod datum pro Domina Claromontij. Arreſto 27. Octobris 1576, Curia appellationem citra multam in irritum deduxit, & decreuit, id à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, appellantes in expenſas cauſæ appellationis condemnauit, & quò ad poſtulationem dimidij pretij decreuit Curia, ſe in Cōſilio ſuper eo deliberaturam. V. Choppinum, qui Arreſti extractum refert, *de legib. And. lib. 3. cap. 3. tit. 2. num.* 10. I.C.

LIBER DECIMVS-OCTAVVS.

TITVLVS PRIMVS, DE PROVISIONIBVS ALIMENTARIIS, REPRÆSENTATIONIBVS, contractuum obſeruantia, & cæteris.

De Prouiſionibus in materia beneficiaria, vide *lib. 2. tit.* 9. In hoc titulo agitur de Prouiſionibus ad reſtituendam dotem & doarium filiæ elocandæ, aduerſus fratres ſuos heredes patris, legitimam ſuam poſtulanti: mariti poſtulantis dotem vxoris ſuæ: quando filius propter ſucceſſionem patris ſui litigat: pro executoribus teſtamentariis litigantibus aduerſus detentatores bonorum defuncti: pro filio à patre prætenſo denegato: pro obſeruantia contractuum, & cæterorum huius generis ſimilium.

ARRESTVM PRIMVM.

Caſus quibus adiudicetur Prouiſio.

PROVISIONES fauorabiles ſunt, & ſex caſibus adiudicari debent: Primus eſt, in vidua reſtitutionem dotis ſuæ vel etiam fruitionem doarij ſui poſtulante. Huic prædicta Prouiſio, pendente lite, pro ſe ſuſtentanda & ad prædictam litem perſequendam concedi debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Beatrice Fabina, anno 1527. Alter & ſecundus in filia elocanda, aduerſus fratres ſuos heredes patris mediatos vel immediatos, legitimam ſuam poſtulante, & res legatas in cauſam dotis. Et prædicto anno iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro filiabus Seuerari, aduerſus ipſarum fratrem. Tertius caſus eſt de marito poſtulante dotem vxoris ſuæ, ſiue promiſſa fuerit, ſiue non promiſſa. Quartus, quando filius propter hereditatem patris ſui litigat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1326. pro Iacubo Montacutio aduerſus fratrem ipſius. Quintus, quando executores teſtamentarij aduerſus detentatores bonorum defuncti litigant, Prouiſio iis fieri debet. Et fit prædicta Prouiſio, pro quarta parte prouentus, iureiurando partium audito, prout prædictis Arreſtis iudicatum fuit. Sextus denique caſus eſt, ſi quæſtio ſit de filio à patre prætenſo denegato, tum citra curioſam inquiſitionem, vtrùm prædicti patris filius ſit vel non, Iudex alimenta decernere, poſtea & inquirere in veritatem debet, cui per huiuſmodi Prouiſionem alimentorum nullum præiudicium fit, *l. ſi Iudex.* 10. *ff. de his qui ſui vel al. iur.*

II.

Prouiſio quando poſtulari poſſit.

Non obſtante conteſtatione in interdicto

Vti poſſidetis,& decreto ad informandum accepto, vna partium Prouiſionem poſtulare poteſt, quam eius nomine, de quo agitur, poſtulare omiſerat:& plerumque prædicta Prouiſio de tertia quadam fit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi,anno 1390.

III.

Idem.

Prouiſio in quacunque litis parte, ſiue ante, ſiue poſt litem conteſtatam, quinimò in cauſa appellationis poſtulari poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi,anno .327.pro Richardo Fauonio,aduerſus Raymundum Auſelium *per l.Si instituta.§.de inofficioſo.ff.de inoff. teſta. & in l.fin.de ord. cognitio.*

IV.

Prouiſiones aduerſum obnoxium ratiocinium fugitiuum, non expectata rationum ſupputatione.

Quantumuis in quæſtione principali aduerſus obnoxium ratiociniis,nulla Prouiſio decerni ſoleat,quandoquidem fieri poterit,vt per concluſionem & ſupputationem earum, prædictus obnoxius ratiociniis reliquator non appareat, v etiam potius creditor:nihilominus ſi prædictus ratiociniis obnoxius fugitiuus cognoſcitur & per eum ſtat quò minùs rationes expediantur, Prouiſio,ob nonnullas partes liquidiores,benè fundabitur: & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi,pro Catharina Platonia, filia Sixti Platonis Selecti & Theſaurarij Foroſeguſienſis, 17. Aprilis anno 1564. Vide *Arr.*10.infrà.

L.t *Titulum de reddit. Rationum.*

V.

Prouiſio non adiudicatur, quando principale inſtructum eſt.

Etſi Prouiſiones, in quacunque parte litis, poſtulari & impetrari poſſint, nihilominus ſi Iudex cauſam ſufficienter inſtructam comperiat ad iudicandum ſuper principali, ad prouiſionem procedere non debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi,anno 1540.

Vid *t.Si in a quo, V ...poſſ ... §.ubi.ff ad exhib.l. 1.C.ao ... oper ...*

VI.

Prouiſio in cauſa appellationis.

Prouiſio de ſoluendo reditu, vel ſumma quadam debita,& aliàs in ciuilibus,in cauſa appellationis adiudicari poteſt, viſo inſtrumento authentico & præſtita cautione de reſtituendo, ſi dicatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 8.Aprilis 1526.

VII.

Prouiſio ex qua parte.

Prouiſio plerumque in d/ſio quartæ partis prouentus eius rei quæ petitur, adiudicari poteſt,poſtquam partes,iuciurando præſtito, auditæ fuerint. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi,anno 1525.pro Iacobo Montacutio aduerſus fratrem ipſius.

Vide *Arr. 2.in fin.* ſuprà.

VIII.

Idem.

Prout ſuprà dicitur, Prouiſiones communiter quartæ partis prouentus eius rei, de qua agitur, adiudicantur,ex ratione *l. Antiqui. ibi, quartam partem.ff.Si pars hereditat.pet.*& arg.*l.Sed & ſi reſtituantur.§.fin.ff.de iudic.* tam in materia profana,veluti Arreſto præcedenti, quàm in materia Eccleſiaſtica, vt ſæpè iudicatum fuit in congruente portione petita à Curione ſuper decimis Parrochiæ ſuæ, Arreſto Pariſienſi, 17. Iulij 1539.idque aduerſus Patronos, qui præcipuè Vicariis ſuis perpetuis quid congruum aſſignare tenentur,vnde viuere & reſidere poſſint.

IX.

Idem.

Attamen hæc prouiſionalis taxa arbitrio Iudicum relinquitur, habita ratione qualitatis partium, & dubiæ cauſæ. Sæpè quò ad omnia: veluti ſi de contractu agitur, per Prouiſionem, pendente lite,conſeruari debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto,.. Iulij 1523. aduerſus viduam defuncti Ioannis Teſſerij.

X.

Prouiſio aduerſus ratiociniis obnoxium in fauore pauperum.

Viceſima ſexta Ianuarij 1533.in peroratione in Maiore Camera Pariſienſi, Lepus pro pauperibus repræſentauit, defunctum D. Paſchaſium teſtamento legaſſe pauperibus ſex millia librarum Turonenſium quæ ſub cuſtodia D. Auguſtini Thuani erant: & poſtulauit, vt earum nomine Procuratori Catholico pauperum prouiſio fieret. Hinc D. Viatardus pro heredibus executorum teſtamentariorum prædicti defuncti cauſate ceſſit, vſque quò rationes ſuas reddiderint ex quarum concluſione prædictis heredibus pecunia deberi poſſet, quam vnde recuperarent neſcirent: itémque prædictum defunctum complures pauperes cognatos & in compluribus locis habere, à quibus incipiendum fuit: vt ait Panormitanus *in cap. cùm in iure peritus.de offic. delegat.* Dominus Monthelonius tum Aduocatus Regius dixit, huiuſmodi legatum in fauorem pauperum Pariſienſium tantùm, vbi defunctus domicilium ſuum habuerat,intelligi relictum, *l. Si quis ad d.clinandam. C.de Epiſcop.& Cler.* Cæterùm prædictam ſummam ob prædictas rationes impediri non debere: liquidò enim eam pauperibus tradendam, quibus ſolis ius acquiritur. Curia Arreſto ſuo prouiſionem ſummæ quingentarum librarum Turonenſium prædicto Procuratori pauperum adiudicat, & decernit reſiduum apud depoſitarium manere debere, vſque quò aliter decernatur,rationibus redditis, d quod prædicti heredes intra menſem facere tenebuntur.

Hoc Arreſtum & 4 ſimilationis inſtar ſunt *titul. de reddit.ration. Arr.1.tit.8.lib 1.* ſupra.

XI.

Prouiſio medicamentorum aduerſus Presbyterum remiſſum.

Quod dicitur mobilibus Presbyteri vel Clerici non coniugati,manum iniici non poſſe, locum non habet, quando Presbyter per prouiſionem alimentorum vel medicamentorum, à Iudice laico condemnatur, citra præiudicium remiſſionis,de qua litigatur Nam hoc caſu Presbyter captione & venditione ſuorum mobilium cogi poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto in Camera Patricidal, 2.Iunij 1548.

XII.

Prouiſio medicamentorum quando adiudicari aduerſus Clericum remiſſum poſſit.

Quando de Prouiſione à Iudice laico adiudicanda vulnerato cuidam aduerſus Clericum remiſſe poſtulantem agitur, duo planè contraria conſideranda ſunt. Vnum eſt,ſi Iudex laicus ex informationibus,quæ penes ipſum ſunt, videat,Clericum de facto onerari, & probationem in Prouiſione quadam ſufficere,eam adiudicare poteſt, antequam Clericum ad Iudicem Eccleſiaſticum remittat, hæcque prouiſio non obſtante appellatione executoria erit. Alterum eſt,quòd ſi probatio ſufficiens non ſit, etſi litigans eam amplificare & poſſit & velit: nihilominus Iudex laicus, poſtquam remiſſio ab eo poſtulata fuit,alios teſtes admittere non debet: cognitionem quippe cauſæ aduerſus Clericum apprehenderet,id quod facere non debet, *cap. & ſi clerici,& cap. diligenti.de iud.* & tam Cle-

ricum quàm materiam principalem & prouiſionalem ad Iudicem Eccleſiaſticum remittere debet. Pro priore caſu Arreſtum Pariſienſe extat, quod datum menſe Decembri 1533. Pro poſteriore, alterum Arreſtum prædicti loci, quod datum in Camera Parricidali 9. Iunij 1543.

XIII.

Arreſtum contumaciæ per Prouiſionem aduerſus Clericum executioni tradi debet, ante remiſſionem.

Arreſtum vel ſententia data ob contumaciam in cauſa criminali in rem iudicatam non tranſit: & plerumque aduerſus huiuſmodi iudicia Princeps reſcriptum indulget, vt quis tam ſuper incompetentia, quàm in principali, iis non obſtantibus audiatur: nihilominùs antequam ſuper prædicta incompetentia ius dicatur, litigans prouiſionem impertare debet, quamuis is Presbyter vel Clericus eſſet. Atque hanc ad rem Clericus quidam ex eremodicio condemnatus, tam ſententia quàm Arreſto, Curiæ reſcriptum offert, vt admittatur: qui auditus à Curia ad primum Iudicem, vbi declinat, remittitur. Ad Iudicem ſuum Eccleſiaſticum à primo Iudice remittitur, neque agenti ius dicitur, vt ei per prouiſionem repræſentetur id, quod ei Arreſto & ſententia adiudicatum fuerat, à quo actor ad Curiam Pariſienſem appellat. Curia Arreſto ſuo dixit, eum malè remiſſum fuiſſe, & decreuit, emendata primi Iudicis ſententia, antequam remitteretur, eum prædicto Arreſto & ſententiæ ſatisfacere oportere.

Deſumtum ex Gallo *quæſtio.* 13.

XIV.

Prouiſio alimentaria fieri debet, antequàm vlteriùs de facto cognoſcatur.

Religioſus laicus à Rege oblatus.

Rex hominem impotentem, pauperem, ſenecta impeditum, debilitate, vel mutilatis membris in bello vel alibi, in Abbatiam fundationis Regiæ (Ducalis vel Comitalis) collocare poteſt, quò ibi ſuſtentetur & alatur, veluti Religioſus, ex reditu prædictæ Abbatiæ, & nouiter in ſingulis Abbatiis vnum regnicolam ſuum præſentare poteſt. Quòd ſi difficultas oriatur ſuper receptione prædicti præſentati, Abbatibus & Religioſis Abbatiam hanc fundationis Regiæ eſſe negantibus, quamuis diplomate Regio Iudici Regio mandetur, vt ſi appareat, prædictam Abbatiam fundationis Regiæ eſſe, &c. nihilominùs pendente lite & ante omnia, pauperem illum in Abbatia nutriri vel ali oportere, pronuntiari debet, per *l. Si Iudex.* 10. *ff. de his qui ſunt ſui.* Et ita iudicatum fuit Arreſt. Pariſienſi, 17. Februarij 1550. aduerſus Dominum Fumæum Abbatem de la Couſture: etſi probatio huius qualitatis Triumuiris Regiis vel impetranti incumbat, *l. Actor. ff. de probatio.* Hodie Dominus Cancellarius, qui ea diplomata expedit, cùm intellexiſſet, omnia Monaſteria ob huiuſmodi mandata Regia admittenda ſeſe opponere, & dilationes cognouiſſet, quæ ob huiuſmodi difficultates fiunt, vt huic rei obuietur, taxam alimentorum & ſuſtentationis huius impetrantis prouiſi conſtituere ſolet ad ſummam ſexaginta librarum annuarum, quarum nomine reditus Monaſterij temporalis ſeu ſecularis retineri & ei manus iniici debet.

De Oblato & Monacho laico.

Locus Oblati vel Religioſi laici ſuper Beneficio aſſignari non poteſt, niſi fundationis Regiæ ſit, conuentualis & reditus competentis, non vero ſuper ſimplicibus beneficiis collatiuis. Quamuis in caſu diſputationis de qualitatibus prædictis requiſitis, ſi appareat, Beneficium opulentum eſſe magnique reditus, per Prouiſionem alimentorum loco nonnihil adiudicari debet: prout iudicatum fuit pro Oblato ad Monaſterium B. Virginis de Campis directo, interea dum duo e Dominis ad informandum de fundatione miſſi fuerunt.

XV.

Idem.

[Idque eſt, quod nos appellamus loca oblatorum & mutilorum, Græci ἀδυνάτους vocant, vide Harpocrationem.

Senex quidam miles, ſeu veteranus, cùm vxorem & legitimos liberos haberet, Iudici Ambianenſi reſcriptum offert, quo Rex ei locum Religioſi in Abbatia prædicti loci donat. Abbas & Religioſus ſe opponunt. Per prouiſionem dicitur, ei tres libras Turonenſes ſingulis ſeptimanis adiudicandas: à quo appellant. Arreſto Pariſienſi, 22. Decembris 1533. appellatione & eo à quo appellatum fuit, in irritum deductis, dictum fuit, prædictum veteranum appellatum per prouiſionem alio habitu, quàm Religioſorum veſtiendum, in prædicta Abbatia, & & in prædicta Abbatia eum ſeruire, obedientiam præſtare & emendationem excipere, & vt Religioſos, pendente lite, viuere oportere. Taxa duodecim librarum menſtruarum immodica erat, attento eo quod ſuprà, vbi prædictus D. Cancellarius nonniſi 25. ſolidos ſingulis ſeptimanis taxat.

Super materia Oblatorum & Monachorum laicorum tractata *in artic.* 14. *&* 15. videre oportet *cap.* 8. *tit.* 1. *de ordine Eccleſiaſtico, in collect. mea*, vbi plene tractaui & diſſerui de oblatis, de iure, quod Reges Franciæ habent, vt veteranum, mutilum, infirmum vel debilem in qualibet Abbatia vel Prioratu fundationis Regiæ, Ducalis vel Comitalis, & quæ nominationi Regis ſubſunt, conſtituere poſſint, qui in Regia militia ſtipendium meruiſſet, vt in ea, quod reliquum vitæ ipſius ſupereſt, nutriatur & ſuſtentetur, & eandem cum Religioſis penſionem haberet, modo quod miniſterium poſſet, in Abbatia vel Prioratu obiret, vel ſi coniunx ſit, neque in Abbatia commorari velit, penſionem quæ arbitraria eſt, iuxta reditum Beneficij, & plerumque viginti coronatorum: Abbatiæ & Prioratus nonnulli ab hoc onere immunes ſunt, prout Lector meam collectionem legens videbit. I. C.

XVI.

Prouiſio dotalis aduerſus tertium quemdam poſſeſſorem, tanſam à vidua habentem, non fit.

Vxor Ioannis Piſorij depulſa fuit Arreſto Pariſienſi, à libello ſuo Prouiſionis, vt ſe ex bonis mariti, vbi dos aſſignata fuerat, aleret & exhiberet, ex bonis mariti ſui à tertio quodam detentis, cui eius conſenſu vendita fuerant, idque citra expenſas inſtantiæ, anno 1590. nam è contrario prædictum conſenſum approbare oportebat, & per conſequens venditionem per prouiſionem.

Nota, Prouiſionem dotalem adiudicatam viduæ pro alimentis ſuis & liberorum ſuorum, poſt mortem mariti continuari debere. Carondas *libro* 2. *Reſponſ. ſuor. cap.* 89. I. C.

XVII.

Prouiſio Monacho aduerſus Abbatem ipſum, qui ipſum eiecit.

De litigante aduerſus Abbatem.

Si Abbas quidam Monachum ſuum apoſtatam & irregularem, vel malè viuentem expellat, eum alere non tenetur, neque ſumtus refundere ei, qui eum abſentem aluerit: cum quippe omnia eius alimenta, panis doloris, & aqua triſtitiæ eſſe debet, *ca. nouimus in fin. de verb. ſignifi.* Verùm ſi citra iuſtam & legitimam cauſam expulſus fuit, Abbas eum alere debet, *ca. olim ſecund. de reſtit. ſpoliat.* Et hanc ad rem Curia Arreſto ſuo, quod Pariſiis pronuntiatum, menſe Decembri, anno 1534. Abbatem quendam condemnauit, vt redderet matri Monachi ſui, quod in eum alendum impendiſſet, toto eo tempore, quo Monaſterio ſuo pulſus fuerat.

XVIII.

XVIII.

Prouiſio alimentaria tam pro præterito, quàm in futurum fit.

Cauſa alimentorum priuilegiata eſt: & propterea poſt ſummariam cognitionem in huiuſmodi materiis prouiſio fieri ſolet, *l. ſi Iudex mitris. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur.* Et quamuis hoc priuilegium in futuris alimentis tantùm locum habere deberet, nó verò in alimentis præteriti temporis, *l. de alimentis. C. de tranſa.* Nihilominus Curia Arreſto ſuo, quod pronuntiatum Pariſiis, 16. Decembris 1522. decreuit, per prouiſionem alimenta exhibenda tam pro præterito quàm in futurum. Ratio eum hæc allegata fuit, quoniam pro præterito ex mutuo vixeſat, quod eum ſoluere oportebat: & ſic ſumma, quæ ei pro alimentis futuris dabatur, ad ſoluenda debita collocata, eum ad maiorem neceſſitatem redigeret, quæ ratio valdè notanda eſt neque præſumitur quis vento vixiſſe, *l. fin. C. de alim. pup. praſt.*

XIX.

Sententia alimentaria etiã definitiua, per Prouiſionem executioni traduntur.

Omnes ſententiæ ſuper alimentis, ſiue prouiſionales vel definitiuæ, & ſiue pro liberis defunẽti vel extraneis, & vtcunque eæ alimentariæ ſint, executoriæ ſunt, non obſtante appellatione. Et ita iudicatum fuit pro Priore de Longmeau, qui ſententiam trium modiorum frumenti annuorum obtinuerat, ad alimenta Religioſorum ſuorum impendendorum. Arreſto Pariſienſi, 4. Iulij 153 . quę executio prouiſionalis erit, qua uis ſententia executoria non ſit. Et cautionem præſtari oportet, niſi infans ſit, qui ſatiſdare non poſſit: neque hæc executio principali cauſæ nocet, *l. Si Iudex mitris. ff. d. his qui ſunt ſui vel alie. iur.*

Hoc de iudicibus Regiis intelligitur. Vide quoque *Arreſt. 31. huit. & Arreſt. de ... &c.*

XX.

Prouiſio alimentorum etiã qui renuntiatione facta.

De alimentis futuris tranſigi non poteſt, *l. D. his. ff. de tranſactio.* Et hanc ad rem cum pauper quidam veteranus miſſus à Rege ad Abbatem quendam, vt veluti Monachus aleretur, & approbationem reſcripti Regij poſtulans, cum Abbas contradixit, accepta pecunia tranſegiſſet, & prædicto reſcripto renuntiaſſet, eo non obſtante Arreſto Pariſienſi ad perorationem, menſe Septembri 1555, decretum fuit, Abbatem eum recipere oportere, & reſcriptum definitiuè approbatum aduerſus Abbatem, cum expenſis.

XXI.

Prouiſio pauperi actori aduerſus aduerſarium ipſius ad litigandũ.

Æquum eſt, ſi pauperem non habentem, vnde ſumtus litis præſtet, oporteat eum altero litigare de hereditate, vel omnibus bonis, quæ à parte aduerſa procedunt, quæque prædictus pauper ad ſe pertinere prætendit, æquum, inquam, eſt, aduerſam partem cogi par prouiſionem, vt pauperi ſumtus litis neceſſarios præſtet: textus ea de re eſt *in l. fin. §. quod ſi ei qui. C. de ord. cognit.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Curiæ Gratianopolitanæ, anno 1460.

Deſumtum ex Guidone Papa. 561. *deciſio.*

XXII.

Prouiſiones Curiæ ſecularis, à prouiſionibus Curiæ Eccleſiaſticæ ne differant.

Differentia eſt inter repræſentationes prouiſionales iudicatas in Curia ſeculari, & repræſentationes quæ iudicantur in Curiis Eccleſiaſticis. Nam in Curia ſeculari debitores opponentes in manus creditoris repręſentare: verùm in Curia Eccleſiaſtica, in manus prædictæ Curiæ repræſentare iubentur: & inſtrumenta pro ſola confeſſione, non verò pro obligatione authentica accipiunt. Et iuxta hanc differentiam iudicatum fuit duobus Arreſtis Pariſienſibus, vno, 18. Auguſti 1526. altero anno ſequente, 27. Auguſti.

XXIII.

Reſciſſio pendente ſubhaſtatione citra conſignationẽ.

Pro debito ex obligatione ſub ſigillo Regio contracta, creditor quædam immobilia debitoris haſtæ ſubijci curat. Debitor pendente ſubhaſtatione, reſcriptum Regium impetrat, ad irritanda obligatoria inſtrumenta & nulla declaranda. Creditor ait, eum citra conſignationem admitti non poſſe. Sententia Seneſchalli Aquitanniæ iudicatum fuit, eum admittendum: & creditor à poſtulata conſignatione depulſus, citra ſubhaſtationis præiudicium: vnde à prædicto creditore ad Curiam Burdegalenſem appellatum, vbi Arreſto dictum, benè iudicatum fuiſſe, 25. Iunij 1536. aduerſus Dominum Planſium. Dn. Præſes Boërius ait, maiorem partem Dominorum in eo ſe fundaſſe, quod prædictus creditor immobilia debitoris capta tenebat, eáque haſtæ ſubijci curabat. Tum quòd talis nullitatis inſtantia quodammodo, ad impediendam illam conſignationem, conſiderari debebat, *l. 1. §. parui refert. ff. quod vi aut clam.* & tenet Bartolus *in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudicat.* Itemque quia prædictus debitor minor erat, & fundatus in prædicta reſtitutione, *l. minor viginti. ff. de minor.* Quarum rationum prima & vltima ſpeciem quandam habent, ſecunda verò parùm admodum neque in Francia admitterentur, attenta obligatione, quæ per prouiſionem obſeruari debet.

V. Maynardum lib. 3. cap. 48.

XXIV.

Repræſentatio non impleta quomodo punita.

Si conſtituatur & decernatur, debitorem falſam ſolutionem allegantem, vel aliam exceptionem, ſummã apud Acta intra certum tempus conſignare oportere: ſi id non faciat, loco totius pœnæ ad ſoluendam creditori ſummam condemnari debet, & cum expenſis ab exceptionibus ſuis depelli. Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano 8. Februarij 1466.

XXV.

Prouiſio in teſtamento adiudicata, æquè vt in contractu.

Æquè vt ex contractu vel obligatione executoria (de qua videantur quoque Arreſta ſequentia) per Prouiſionem legatario vel heredi adiudicari debet, iuxta textum teſtamenti falſi accuſati, cautione præſtita, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 16. Februarij 1552. inter Margaretham Iobertam ab vna parte, & Maturinum Caëneum ab altera.

Iuxta l. ſi cer. ſi iudem. C. de lega. l. ſi teſtamen. ff. de petit. hered. Lucius *lib. 8. tit. 6. Ar. 7. 8. & 10.*

XXVI.

Repræſentatio in pecunia vel apocha.

Iudex in ſententia repræſentationis omittere non debet, vt dicat, debitorem vel in pecunia vel in apocha repræſentare oportere: alioqnin debitori iniuriam facit, qui appellare poteſt: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 24. Martij 1530.

Vide *Arr. 39.* infrà.

XXVII.

Reliqua redituum per Prouiſionem.

Reliqua reditus liquidi, quantumuis plurium annorum ſint, per Prouiſionem, & pendente lite actori adiudicari debent, cautione præſtita:

prout not. Raph. Cum. & Alexand. *in l. ſciendum ff. qui ſatiſd. cog.* Et ita iudicatum fuit Arreſtò Curiæ Pariſienſis, anno 1384.

XXVIII.

Prouiſio obſeruandi contractum, pendente reſcindente.

Pendente lite reſciſſoria contractus per Prouiſionem obſeruari debet, & abſque eo debitor procedere non tenetur, *ca. ſuſcitata. de in integ. reſtitut. l. ſi quis maior. C. de tranſactio. & l. vna. C. de repud.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 5. Iulij 1513. Et altero Arreſto, quod datum anno 1554. pro illuſtri Claudio de Cremeaux Equite, aduerſus nobilem Antonium de Cremeaux, ratione Dominij de Serte, in Balliuiatu Foroſeguſienſi.

Pendente quæſtione ſuper reſciſſione contractus, præſtita cautione reueſtiri debet, iuxta *cap. ſuſcitata. ext. de in int. reſt.* Id quod locum habet, tam in actore quam reo, ſi fides adhibenda Carondæ *lib. 3. Reſp. cap. 32. & lib. 5. cap. 31. & lib. 7. cap. 176.* L.C.

XXIX.

Prouiſio obſeruandi contractus de falſi impugnati.

Si contractus falſi accuſetur & impugnetur, pendente falſi diſcoſſione executioni tradi & per Prouiſionem obſeruari debet, & cautione præſtita citra præiudicium iurium partium: nam inſtrumentum, quod manifeſtum vitium in ſe non continet, probatio perfecta & completa eſt, prout ait Baldus *in l. Cum precibus C. de probat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 27. Martij 1527.

Limitatio Arreſti præcedentis.

Huiuſmodi Prouiſio locum non habet, quando contractus, veluti pignoratitius & vſurarius arguitur, & iuſ per vilitate pretij, ſuper poſſeſſione continuata à venditore ſuper reliquis numeratis & in ſortem principalem verſis, partes contrariæ eſſe dicuntur, Prouiſioni locus non eſt, quæ vtique cum principali iungi debet. Iudicatum 9. Martij 1576 perorante Chauuelio: pariter nullitate ex tempore probata, veluti defectu ſigni vel ſubcontractis. Iudicatum 29. Februarij 1582.

XXX.

Idem cum decimo octauo.

Pendente proceſſu cancellationis obligationis cuiuſdam vel venditionis, Contractus per Prouiſionem obſeruari debet, & ſumma in manus creditoris repræſentari, vel emtori poſſeſſio tradi præſtita cautione. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 25. Martij 1540. per *l. lite ordinata. C. de lib. cauſ.*

V. Conſtantinum *ad artic. 62. & 68. Conſtitution.* 1539.

XXXI.

Sententia vel contractus de quorum nullitate agitur, executorij per Prouiſionem ſunt.

Quamuis iure actus nullus, ſiue ſententia ſiue contractus ſit, executioni tradi non debet, *l. quoties. ff. qui ſatiſd. cog.* Nihilominùs in Francia, ſi nullitati contradicatur & de ea cognoſci oporteat, per Prouiſionem & pendente lite ſententia executioni tradenda, ſi huiuſmodi ſit, qua non obſtante appellatione, executioni tradi debent, vel talis contractus qui obſeruari pariter debeat *cap. ſuſcitata, de in int. reſtit. & l. defendente. de autor. tutor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro contractu quodam, qui à furioſo celebratus eſſe opponebatur, aduerſus Comitem Porcianum, 2. Aprilis 1515.

XXXII.

Prouiſio conſeruandi contractus, quando tertio impoſſibilis eſt.

Pendente proceſſu reſtitutionis ſiue cum minore ſiue cum maiore, ſi contractus ab impetrante obſeruari non poteſt, emtor & reus ſaltem per prouiſionem, pretium ſuum habere debet, & cautionem ſuper obſeruantia, vel damna & intereſſe, ſi diceretur, contractum validum eſſe debere refuſo pretio: cuius etiam nomine à reo cautio præſtabitur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 28. Auguſti 1528.

Idem dicitur de re irreparabili.

XXXIII.

Prouiſio executoris teſtamentarij pendente proceſſu nullitatis.

Pendente lite reſtitutionis inter cognatos teſtamentum nullum prætendentes ab vna parte, & executorem prædictum teſtamentum firmum aſſerentem, ſuper mobilibus ad perſequendam litem executori Prouiſio fieri debet, itemque ob ſolutionem legatorum in piam cauſam, & ſeruis relictorum pro ipſorum ſalarijs, dummodò prædictum teſtamentum manifeſtum vitium non habeat. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 12. Februarij 1550. iuxta *l. 1.* & alias *ll. ff. ſi cui plus quàm per l. Falcid.*

Vide Conſuetud. Pariſ. repetitæ prælectio.

XXXIV.

Prouiſio in hereditate collaterali non fit.

Prouiſio inter collaterales * minimè adiudicatur, contendentes ſcil. de hereditate collateralis cuiuſdam, verùm inter deſcendentes tantùm fieri debet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1327. pro Ioanne Caſtellario, aduerſus illuſtrem Matthiam de l'Hoſte, iuxta *l. cum ſuus. ff. de lib. & poſt.* quæ inter collaterales minimè locum habet.

*Deſumtum ex Stylo Parlamenti, *tit. de Prouiſio. in fi.* idque intelligitur, vbi teſtamentum nullum extat: nam ſi teſtamentum legitimum extet, Prouiſio competit, vt ait Rebuffus ad Conſtitutiones, *tractat. de ſent. prouiſional. ar. 1. gloſſ. 1. num. 32.*

XXXV.

Incidens Prouiſionis petitio non iungenda, recuſatione iuſta eſt.

Cùm actor à limine poſtulat, videns reum ſuum contradictorem ſe conſtituere, rem quandam per Prouiſionem, veluti in ſucceſſione vniuerſali, inuentarium mobilium fieri, vel momentaneam poſſeſſionem cuiuſdam partis, vel obſeruantiam contractus, repræſentationem rei debitæ, vel adiudicationem ſummæ ad perſequendam litem: benè cauere debet, ne patiatur Iudicem tractare vel iungere hoc incidens liti principali: verùm ab eo appellare, & optima cauſa erit, ſi petitio ipſius de Prouiſione benè fundatur: aliàs non. Et ita iudicatum fuit Arreſto, 7. Februarij anno 1529.

XXXVI.

Repræſentatio citra cautionem decerni non debet.

Iudex nullam Prouiſionem decernere debet, vel ſummæ debitæ, vel alterius rei ciuilis, niſi eadem opera decernat, partem, cui Prouiſio fit, cautionem præſtare oportere: quòd ſi Iudex id omittat, culpam committit & grauamen infert, à quo appellari poteſt: & appellatio benè fundatur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 15. Februarij 1540. inter Antonium Chābonium Examinatorem Caſtelleti, ab vna parte, & Hugonem Poſſepinum ab altera parte. Verum eſt, quòd ſi decernatur, debitorem intra decem dies præſtita cautione repræſentare oportere, & intra hoc tempus creditor ei cautionem ſufficientem offerat, quamuis admittere non velit, & repræſentationem differat, Iudex poſtea decernere poteſt, eum citra cautionem repræſentare oportere.

Repræſentatio quando citra cautionem indicatur.

Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 12. Aprilis 1526. Eáque ſententia eſt complurium *in l. vnic. ff. ſi quis in ius vocat. non obtempe.*

Cautio quando & quomodo præſtanda.

obtempe. Alioquin cautio præſtanda eſt, eáque admittenda. Neque actor ſententiam ſuam executioni tradi curare poteſt, antequàm cautio ipſius admittatur, parte citata & audita: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 12. Iulij 1519. pro Ioanna Chauuetia, aduerſus Ludouicum de Treau apparitorem.

V. ſupra *Arr.* 26. & Maynardum *lib.* 3. *cap.* 49. qui in contraria ſententia eſt.

XXXVII.

Reus condemnatus ad Prouiſionem medicamentorum vel alimentorum exceptione ſua non cadet, in defectu &c.

Quando accuſatori Prouiſio medicamentorum adiudicatur & ad litem perſequendam, vel in materia ciuili Prouiſio alimentorum, actor poſtulare non poteſt, vt reus teneatur ad ſoluẽdam Prouiſionem, aliter prædictus reus in exceptione ſua non admittitur. Actor quippe prouiſionalem ſuam ſententiam per manus iniectionem & bonorum condemnati ſubhaſtationem executioni tradi curare poteſt. Et ita iudicatum fuit 2. Arreſtis Burdegalenſibus, quorum vnum datum aduerſus Ioannem Sapientem, Locumtenentem Condomienſem, 2. Septembris 1526. alterum pro Petro & Girardo Rabægnatio, aduerſus Simonem Viguerium actorem, & appellantem à Seneſchallo Petrocorienſi, qui tantumdem dixerat, 7. Aprilis 1527. Ratio eſt, quòd ex Conſtitutione huiuſmodi Prouiſiones non obſtante appellatione executoriæ ſint, quæ fruſtrà decernerentur, ſi earum executionem hac ratione præiudiciabilem ita adſtringi oporteret. Et ſic notatur *in l.* 1. *ff. de re iudicat.*

Et ſciendum eſt, Prouiſionem corporis prehenſionem non continere, neque rigorem 4. menſium. Iudicatum pro Bolleo, & in Camera Edicti, 3. Iunij 1579.

XXXVIII.

Prouiſio medicamentorum ſumma definitiuè adiudicatæ minimè imputatur.

Accuſatus vulneratori, qui per Prouiſionem ſummam quandam adiudicatam pro medicamentis & alimentis vulnerati repræſentauit, poſtea in definitiua in ſummam quandam condemnatus, id quod per Prouiſionem repræſentauit, deducere, & ſolutioni prædictæ ſummæ definitiuè adiudicatæ imputare non poteſt. Eáque ſententia fuit Maſuerij *in tit. de poſſeſſio. & tit. de Prouiſio.* qui ait: accuſatorem quoque cõdemnatum non teneri reſtituere, quod per Prouiſionem accepit, niſi dictum fuerit. Et notatur *in l. cùm autem. § cùm redhibetur. ff. de ædilit. edict. & in l. ſi pignore. ff. de pignoribus*, & ibi Bartolus. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 3. Auguſti 1530. pro Margaretha Coupæa actrice, aduerſus Tuſſanctium Pauillonium.

XXXIX.

Idem & contrarium.

Geruaſius Paſquinus accuſatus homicidij cum aliis, incarceratus in Caſtelleto Pariſienſi, ad repræſentandas parti ciuili, ad perſequendam accuſationem, per Prouiſionem, 40. libras Pariſienſes condemnatus fuit, quas ſoluit, lite finita, ad patibulum condemnatus fuit. Ab eo appellat & ad Parlamentum ducitur, cui reſcriptum veniæ & indulgentiæ Principis offert, quod Arreſto approbatur eadem opera ad ſummam 80. librarum Pariſienſium parti ciuili inferendam condemnatur. Pro tota hac ſumma bona ipſius pignori capiuntur. Is opponit & ait, ſe per Prouiſionem 40. libras iudicatas à Locumtenente criminali Pariſienſi ſoluiſſe, quam ſummæ Arreſto iudicatæ imputari oporteat, ſeque reſiduum ſoluere paratum. Pars ciuilis repræſentat, prædicto Arreſto minimè dictum fuiſſe, ſe ſummam antea per Prouiſionem adiudicatam deducere oportere: Curiam id non omiſſuram fuiſſe, ſi id ita intellexiſſet. Opponens ait, pro vno delicto ſe in duas multas non condemnandum: idque quod ſoluit, nonniſi partem eſſe ſummæ integræ & totalis, quam ante ſententiam definitiuam per Prouiſionem ſoluere & prænumerare coactus fuit. Arreſto Pariſienſi, quod datum in Camera Parricidali, 13. die Februarij 1550. ad relationem D. Abotij in Camera prædicta, oppoſitio hæc admiſſa fuit: & iuxta eam, ab hac ſumma, id quod per Prouiſionem ſolutum fuerat, detractum & deductum.

XL.

Recuſatio Prouiſionem non impedit.

Prouiſiones medicamentorum fauorabiles ſunt & ſic priuilegiatæ, vt dummodò de facto ex ſufficienti ratione conſtet, ſententiæ ſuper iis datæ approbentur, quantumuis ius commune nonnihil offenditur. Eaque materia eſt *l. ſi Iudex. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.* Species facti hæc eſt, Iudex cùm incidens Prouiſionis pro vulnerato aduerſus accuſatum iudicare paratus eſſet, ſufficienter recuſatur. Is vlterius progreditur: & antequam cauſam à ſe abdicaret, Prouiſionem iudicat, à quo appellatum fuit. In Curia hæc ſententia iuſta & legitima comprobata fuit.

XLI.

Prouiſio interdictione pro actore quodã citra cautionẽ.

Prodigus quidam à propinquis ſuis conuenitur, vt ei bonis interdiceretur. Is declinat. Decretũ fuit, eum procedere oportere, is appellat. Non obſtante appellatione ei bonis interdicitur. Arreſto dictum fuit, in omnibus & per omnia malè decretum & proceſſum fuiſſe. Ad alium Iudicem partes remittuntur. Cauſa diu ſine perſecutione hæret. Poſtea reaſſumitur. Pendente lite egregium patremfamiliàs ſe præſtat, omnia vendit, & iuſto pretio. Compertum fuit, die quodam Pariſiis optimum & magnum fundum mercatori cuidam vendidiſſe, pro certo pretio, cuius pars in pecunia numerata, pars altera in maſſa argentea ſoluta fuit. Comperitur præterea, eodem loco, eodem die & coram iiſdem Notariis, hunc emtorem prodigo venditori ſuo domum quandam Pariſiis ſitam vendidiſſe. Is moritur, ipſius propinqui reſcriptum reſciſſionis aduerſus venditionem huius egregij fundi impetrant, dicentes poſt remiſſionem ſententiam datam de interdictione Arreſto confirmatam: & quamuis hæc venditio ante ſententiam & ante Arreſtum celebrata fuiſſet, nihilominùs eum ſemper prodigum fuiſſe. Emtor Arreſtum impetrat, quo ei fruitio cautione priùs præſtita concedatur, pendente lite. Is hãc cautionem defugit, neque eam, vt par eſt, præſtat, Curia * decreuit, heredes venditoris citra cautionem frui oportere, pendente lite per Prouiſionem, & partes ſuper principali ad alium Iudicem remittit.

*Curia) Hoc Arreſtum deſumtum eſt, ex Imberto *in Enchir. ſuo. in verbo, interdictus bonis.* Vnde notandum eſt, pendente lite iudicem interdicere non poſſe. Et ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum 26. Iulij

1572. perorante pro prætenſo prodigo Choppino, qui prædictum Arreſtum, *lib. 3. de domanio Franciæ. tit. 2. ſub fin.* refert.

XLII.

Prouiſio ſuper bonis ſine heredibus.

Arreſto, 11. Decembris 1525. nonnulli eius datam aſſignarunt anno 1525. viduæ doarium & dotem ſuam poſtulanti, Prouiſio ſuper bonis hereditariis pendente tempore deliberandi à ſucceſſore, vtrùm heres eſſet vel non, adiudicata fuit: prout ſuprà *tit. de dotibus & doariis Ar.* 15. notatur. Tantundem aduerſus heredes defuncti D. Ludouici Pometij & pro famulis ipſius dictũ fuit: prout cõtinetur *tit. de legat. Ar. 7.* inf.

XLIII.

Repræſentationi locum non eſt, ſi debitor furioſum ſuiſſe tempore obligationis, proponatur.

Id quod ſuprà dictum fuit obſeruari, vt ſuper inſtrumento authentico & quod manifeſtum vitium in ſe non continet, teneatur debitor repræſentare in manus creditoris ſui, per Prouiſionem, præſtita cautione prædicto debitore non audito, ſiue falſi accuſet, ſiue ſolutionem alleget, niſi priùs prædictæ Prouiſioni ſatisfecerit. id, inquam locum non habet, ſi prædictus debitor opponat, eum qui prædictum inſtrumentum & promiſſiones ſubiit, tum ſtultum fuiſſe & inſenſatum: hæc quippe exceptio peculiarem efficaciam habet omnia ſiſtendi, neque Prouiſio vel repræſentatio locum habet, verùm partes ad informandum admitti debent, adeò fauorabilis & ſubſtantialis eſt in omnibus contractibus certa ſcientia, à qua libet conſenſus procedere debet, ſine quo nihil rectè fit, cuius demens incapax eſt. Et notanda eſt hæc regula, cuius mentionem facit Bartolus *in l. habeat. C. de SS. Eccleſ.* Et ita in Curiis Franciæ Supremis obſeruari, Imbertus ſcripſit.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

I.

Prouiſio cum principali nõ cumulanda.

IN materia Prouiſionis, non obſtante poſtulata remiſſione ad Iudicem inferiorem vel Eccleſiaſticum, Iudex Regius cui denuntiatio & admonitio facta de iure dicundo, prędictam Prouiſionem adiudicare poteſt, eámque executioni tradi curare citra præiudicium remiſſionis principalis. Iudicatum Arreſtis, 6. Ianuarij 1563. pro Iudice Caluimontano. Et Arreſtis ad Procuratoris Catholici Regij poſtulationem interdictum fuit, ne de cætero ampliùs Prouiſio cum principali cumularetur, verùm iniunctum, vt in caſibus Prouiſioni obnoxiis ſeparatim iudicentur: veluti 5. Decembris 1576. poſt prandium: ſtrictiùs verò 4. Martij 1577. in cauſa quadam pro Trolleo, & decretum, vt in plena Audientia Caſtelleti pronuntiaretur & publicaretur. Attamen Curia ſępè Prouiſionem principali iungit, quando vtrumque æquè expeditum eſt, vel reſumando decernit, Prouiſionem differendam.

II.

Prouiſio alimentorum ſit fauorabilis.

Prouiſio alimentorum adeò fauorabilis eſt, quando magna quædam præſumptio ſubeſt, vt quamuis Iudex Eccleſiaſticus incompetens ſit, attamen Curia nonnunquam prædictam Prouiſionem puellæ prægnanti adiudicauit & confirmauit. Iudicatum 17. Aprilis 1572. Quòd ſi

Prouiſio aduerſus delinquentem defunctũ.

Prouiſio aduerſus delinquentem defunctum adiudicetur, tùm ea aduerſus heredem, noua actione, coram Iudice laico, Locumtenẽte ciuili non criminali poſtulari debet. Iudicatum, 27. Ianuarij 1571.

III.

Prouiſio alimẽtorum cedi nõ poteſt, & reuocatur.

Prouiſio alimentaria cedi non poteſt, cùm nominatim de alimentis tranſigere prohibitum ſit, *l. Cum hi. ff. de tranſactio.* Propterea reuocari poteſt, veluti Arreſto Catholicianorum, 19. Ianuarij 1563. contigit aduerſus Theſaurarium Burgenſem, qui in carcerem cõiectus à Triumuiris Regiis Prouiſionem alimentorum 1000. librarum impetrauerat: verùm carcere liberato ob ipſius luxum & pompam ademta fuit.

IV.

In appellatione à Prouiſione medicamentorum, remoſſorum Curia euocat.

Quando à ſententia Prouiſionis medicamentorum appellatur, & ratione informationum vtriuſque partis dubium & obſcurum eſt, quiſnam aggreſſor vel iniurians fuerit, Curia litẽ non iudicãdo euocat & ad proximiorẽ Iudicem remittit, vt tempore iudicij prouiſionis, vt par erit, ratio habeatur. Arreſto 2. Decemb. 1563.

V.

Contractus cũ prodigo interdicto bonis celebrati, quando valeant.

Contractus cum prodigo bonis interdicto celebrari valent, vſque quò interdictio executioni tradita, publicata, & de curatore proſpectum fuerit. Arreſto Pariſienſi, quod datum inter Comitem Sancerreum & Regem Nauarræ, 24. Martij 1564. Choppinus *ad Conſuet. Andegau. lib. 3. cap. 3. tit. 1. Arr. 21.* T.

VI.

Abbas aduerſus Religioſum ſuum vrgens propter reformationem, ei prouiſionem præſtare tenetur.

Abbate aduerſus Religioſum ſuum, & Religioſis vniuerſis aduerſus Abbatem litigantibus, ob reformationem & determinationem Abbatiæ vel Prioratus, Abbas tam ad alimenta quàm ad litem ſumtus neceſſarios per Prouiſionem exhibere Religioſo tenetur. Iudicatum aduerſus fratrem Antonium Vialardum Priorem Sancti Martini de Campis (poſtea Archiepiſcopum Bituricenſem) pro Religioſis ipſius, eum in manus Suſceptoris Conuentus, ſummam ſexaginta librarum Pariſienſium conſignare oportere, 14. Decembris 1575. & altero Arreſto, 27. Iunij 1576. eum inſuper ſummam 150. præſtare oportere, ſaluo augendi iure. Idem Arreſto Maioribus diebus Claromontanis, 2. Octobris 1582. ad libellũ à fratre Franciſco Ponzeto Religioſo Abbatiæ Fontis Iohannis, aduerſus Tolletum Abbatem oblatum. CVRIA decreuit, primo de eum audiendum, interim verò ei ſummam 30. coronatorum per Prouiſionem adiudicauit. V. Guidonem Papam *deciſ.* 561. Collectionem meam *capit. 7.* I. C.

VII.

Prouiſio pro infante adiudicatur.

Prouiſio alimentaria ſæpè adiudicatur infanti recognito, pendente cognitione de matrimonio, veluti 22. Februarij 1582. aduerſus iuuenem quendam Carnutenſem. Verùm id à Iudice Regio, non autem Eccleſiaſtico fieri debet, qui nonniſi de fœdere matrimonij, an ſit matrimonium, vel non, cognoſcere poteſt, nõ verò de Prouiſione, damnis & intereſſe, prout infinitis Arreſtis relatis à D. Roberto *rer. iudic. lib. 3. cap.* 5. iudicatum fuit. Vide *quæſt. mea.* 8. I. C.

VIII.

Quis alimenta præſtare infanti expoſito teneatur?

In Maioribus diebus Pictanienſibus hæc quæſtio in Audientia tractata fuit: Quiſnam infanti in via expoſito alimenta exhibere teneretur? Xenodochium, vel Dominus feudi loci, in

quo

quo infans expoſitus fuerat, vel Dominus domus, coram qua expoſitio hæc facta fuerat: Seneſchallus Andegauenſis per prouiſionem, Religioſas, Abbatiſſam & Conuentum B. Virginis Roncerenſis condemnauerat, coram quarum ianua infans expoſitus repertus fuerat, ſub præſumtione, eum ad quendam ibi habitantium pertinere poſſe, iuxta ſententiam Boërij *deciſio. Burdegal.* 299. & in principali partibus iniunxit, litem per ſcripturam agitare, &c.

Cvria appellationem & id à quo appellatum fuerat, in irritum deduxit, principalem litem euocauit, & antequàm ius diceretur, decreuit, diligentia appellantium Epiſcopum, Abbates, Capitula, & alias communitates ciuitatis Andegauenſis in prædicta Curia citandos, vt iis & Procuratore Catholico auditis, ad ſententiam de ratione infantium expoſitorum, procedatur, ſententia quò ad Prouiſionem effectum ſuum ſortiente, 15. Septembris 15 9. Itémque iudicatum fuit, ſuſceptorem non teneri alere & ſuſtentare à ſe ſuſceptum. Vide collectionem meam, *cap.* 19. *&* 20. Choppinum *de morib. Pariſior. lib.* 2. *titul* 7. *numer.* 19. Carondam *libro* 9. *cap.* 16. I. C.

TITVL. II. DE LITIVM expenſis.

ARRESTVM I.

Expenſa perſonales ſunt.

Condemnationes in expenſas perſonales ſunt, adeò vt quilibet è litis conſortibus condemnatus pro rata ſua teneatur. Quod pater & filius vnà & ſimul condemnentur, pater in ſolidum non cogetur, verùm tantùm pro parte dimidiá, niſi in mala fide deprehenderetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum in Maiori Camera Inquiſitionum, 15. Iulij 1534. Hanc ad rem ſingularis eſt peroratio Dominorum Sammelorij & Bucheratij, Præſide D. Magiſtro, 4. Maij 1553. Prædictus Sammelorius allegabat Arreſtum datum anno 1535. quo expenſæ taxantur & diuiduntur in capita, & pro numero ſuccumbentium, non verò pro modo emolumenti victor æ petitæ: Exempli gratia, tres domum quandam petunt, vnus pro quarta & dimidia, alter pro octaua, tertius pro media parte: ſi cauſa ſua cadant & in expenſas condemnentur, eas ſinguli pro tertia parte debent. Ratio hæc eſt, quia ſinguli pari temeritate litigant, à qua procedit & determinatur condemnatio expenſarum, *l. Eum qui temerè.* 79. *ff. de Iudic.* Prædictus dominus Bucheratius in prædictum Arreſtum quidem conſentiebat, verùm dicebat facti ſpeciem, de qua tum agitaretur, omninò diuerſam eſſe, de pluribus heredibus, qui vni litigantium ſucceſſerunt ante condemnationem. Ex qua facti ſpecie diuerſam à præcedente rationem reſultare: nam omnes per vnicum Procuratorem litigare, *l. iam tamen.* §. *penultim. ff. iudicat. ſolui.* & vnam eandémque omnes perſonam repræſentare, *l.* 2. §. *ex his. ff. de verb. ob.* Certum eſſe, ſi quis, pluribus heredibus relictis antè ſententiam decedat, qui ei pro inæqualibus portionibus ſuccedunt, eos adiudicatas poſtea expenſas pro rata ſoluere debere.

Diuiſio notabilis & taxa expenſarum inter conſortes ad impenſas condemnatos.

Sammelorius aſſerebat, heredes Bucheratij nominatim in condemnatione cum aliis litigantibus comprehenſos fuiſſe, ac ideò ſententiam in viriles ſcindi debuiſſe, quæ inſpicienda fuit, non petitio. Et hunc ad effectum expreſſus eſt textus *l. vnic. C. ſi plur. vna ſent. ſint. condemn. fuer.* Quando ratio Bucheratij vera foret, taxam in viriles factam & non pro rata, à qua appellatum non fuit. Curia Arreſto ſuo partem ſeu clientem Bucheratij depellit, ſaluo ei regreſſu aduerſus coheredes. Dominus Præſes, Curia digreſſa, prædicto Bucheratio, cauſam Curiæ declarauit, potà, eo quòd à taxa expenſarum in præſentia Procuratoris facta appellatum non fuerat, reſiduum nonniſi executionem eius fuiſſe, quod vim Arreſti haberet. Item reſeruatio prædicti Arreſti ſatis docet, huiuſmodi diuiſionem pro rata, non verò in viriles fieri debere, poſtremo caſu: de eodem notandum eſt Arreſtum ſequens.

Maynardus *lib.* 3. *cap.* 1. *ſuar. quæſtio.* contra hoc Arreſto non approbat, verum contrarium aſſerit, heredes eius, qui litem cæpit, nonniſi pro portionibus ipſorum hereditariis condemnari poſſe, facta prius declaratione, ſi litem reaſſumant, pro quibus portionibus prædictam litem reaſſumerent. I.C.

II.

Procurator Regis quando variè cum illo ad expenſas tenetur.

Magna differentia eſt, Procuratorem Regium in inſtantia iungi, vel partem principalem. Priore enim caſu pars priuata, quæ prædicti Procuratoris Regij conſors eſt, in expenſas condemnata, omnes expenſas debet: poſteriore caſu nonniſi partem dimidiam debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, ſub finem Februarij 1534. relatore D. Berzello.

III.

Diuiſio notabilis in expenſarum inter conſortes in eas condemnatos.

Si tutor duorum vel trium minorum cum maiore conſorte ipſorum, aduerſus alteram partem agat, & prædicti tutor & maior in expenſas condemnentur, quamuis maior nonniſi pro portione ſua hereditaria ageret, & ſingulis minores pro tanto, nihilominus in taxandis expenſis id minimè attenditur: tutor quippe nonniſi pro vno agit, & maior pro altero, hoc eſt, ſe. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, in Maiore Camera Inquiſitionum, ſub finem Nouembris 1534. ad relationem D. Berzelli.

IV.

Expenſa aduerſus actorem plus petentem.

Ex *cap. vnic. de plus petition.* actor in expenſas litis tenetur, niſi intentionem ſuam in ſolidum probauerit. Et ſi pro tertia vel media parte obtineat, reus in hanc portionem condemnari, & expenſas impetrare non deſinit. Ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, Vigilia S. Ioannis 1447. Arreſto Pariſienſi, reus eas omnes debet, ſi nihil attulit, vt infrà.

Deſumtum *ex deciſio.* 27. Guidonis Papæ, & *lib.* 8. *tit.* 1. *Arr.* 1. *&* 8. ſuprà.

V.

Idem & contrarium.

Indifferenter in Parlamento Pariſienſi obſeruatur, & ita compluribus Arreſtis iudicatum fuit, reum ſemper in expenſas condemnandum actori, qui partem petitionis ſuæ probauit, non verò totam, quando reus nihil obtulit, quia qui petit totum, & quamlibet eius partem petere videtur, cùm in maiori ſumma minor inſit. Atque ita pariter obſeruatur in Curia Eccleſiaſtica, etiam probando ſolùm in obolo, & ad id al-

legatur Bartolus *in l.qui ſolidum.ff.de legat.2.cum vulg.* Rebuffus *in præfat. ſuor. Commentar. ad Conſt.Regias,gloſſ.5. num. 53.* hunc caſum notat, quo ciuilis *l.Cod.de plus petitio.* non obſeruatur. Attamen ait,quòd ſi loco vel tempore plus petatur, veluti ſi quis cogatur Lugduni rem repræſentare, quam ſe Pariſiis ſoluturum promiſit, vel etiam cogatur id ante tempus facere, ſine dubio tum,etſi reus debeat,neque eo die vel loco, quo debet, repræſentaturum vel ſoluturum ſe offerat, nihilominùs actorem ipſummet in omnes expenſas condemnandum eſſe, *l.properandum.§.1.C.de iudic.*

VI.

Expenſæ poſt publicationem tantùm debet ſi quandam litigandi coloram habitum.

Quando pars quædam ab initio iuſtam cauſam habuit contradicendi & litigandi, vſque quò publicatione teſtium, malam ſe cauſam habere,manifeſtò cognouerit, in expenſas non tenetur: & pro menſura temporis, quo cauſam litigandi habuit, prædictas expenſas non debet. Eáque ſententia fuit Bartoli *in l.properandum.§. ſin autem alterutra.C.de iudic.* per *l.ſi quis inficiatus.ff. depoſiti.* & Baldi *in l. deſiiſſe.ff. de iudic.* Verùm pro reliquo tempore, quo cognouit ſe malam cauſam fouere, & litigauit,expenſas debet, not. *in l.qui ſolidum. §. etiam. ff.de legat.2.* Alij contrarium tenuerunt, & ait, id locum habere, quando pars eius de mala ſua cauſa commonita vel certiorata, incontinenti diſcedit: tum expenſas metuere non debet: verùm ſi poſtea litigare perſeueret, malam fidem ſuam declaret & certum faciat, ſe quia ita fecit,à principio liberam voluntatem habuiſſe ſine cauſa litigandi, & ſciuiſſe ſe nullum ius habere: ac propterea omnes expenſas debet, arg. textus *in l. 2. §.circa.ff.de except.dol.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano,2. Auguſti 1457.

VII.

Expenſæ aduerſus vel pro Theſaurario.

Theſaurarij, Suſceptores,& Delegati ipſorũ, agentes vel conuẽti ob negotia officij ſui & pecuniam Regiam,expenſas inſtãtię impetrare debent ſi eam obtineant: itémque in expenſas cõdemnari debẽt,ſi ſuccũbant,*l.ſeueriter Præſes.§. quoniam.C.de excuſat.tut.& l.1.C.de decur.li.10.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 8. Martij 145.. inter Theſaurarium Delphinatus ab vna parte,& Ioannem Brunetum,conductorem gabellarum apud Romanenſes ab altera parte. Et Arreſto Pariſienſi, quod datum in Curia Catholicianorum Sobſidiorum, inter Syndicum Foroſegulienſem, appellantem ab vna parte, & Milanum Cazium, Suſceptorem tributorum & ſubſidiorum in prædicta Prouincia,appellatum ab altera parte,29. Iannar. 1556.

VIII.

Expenſæ factæ & non factæ adiudicari debent.

Iudex benè attendere debet, ſi partem in expenſis condemnet, ne expenſas futuras comprehendat: verùm tantùm expenſas factas adiudicare debet, prout declaratum fuit Arreſto Pariſienſi,anno 1510. per *l. Non quemadmodum.ff. de iudic.& l.3.de vſur.* Nihilominùs expenſarum

Expenſæ ſutura determinari debet.

futurarum & non factarum adiudicationem determinare poteſt, veluti ſi quid alia quàm vſitata & conſueta forma fieri ad poſtulationem vnius partis decernat. Exemplum hoc eſto: Iudici repræſento,quòd ſi teſtes mei inquirãtur in loco,quo pars mea & ego litigamus, ego mihi polliceor ei veritatem rei litigioſæ euidentius demonſtrare. Si pars ei intercedat, Iudex decernere debet, inquiſitionem, quam facere intendo, in hoc loco faciendam, & teſtes meos ad prædictum locum adducendos, quamuis procul abſit,ea lege, vt quo caſu ego expenſas prædictæ inquiſitionis obtineam, nonniſi eaſdem taxandas,quæ fierent,ſi inquiſitionem meam in loco domicilij teſtium feciſſem. Altera facti ſpecies. A Iudice peto,vt in rem præſentem deſcendat,ad cognitionem iurium partium conſequendam. Pars ſeu aduerſarius intercedit,& ait, huiuſmodi deſcenſum in rem præſentem poſt litem inſtructam ad poſtulationem vnius vel alterius partium fieri non debere, verùm tantùm officio Iudicis: ſi viſo proceſſu comperiat id neceſſarium eſſe,antequam prædictam litem diiudicet,nihilominùs decernere poterit, & ſuper libello,quem offero,prædictum deſcenſum in rem præſentem, & dicere, eum meis ſumtibus fieri oportere, quos taxare non potero, ſi obtineam. Tu criminaliter eum, qui te offendit,perſequeris: quando de teſtibus citandis,repetendis & componendis agitur, tu difficultatem repræſentes, eò quod prædicti teſtes ſenes, valetudinarij,vel aliàs,quò minus veniant,pręprediti ſint: poſtules, vt ad domicilium eorum eatur id exorbitans eſt. Attamen ex cauſa, Iudex id decernere poteſt,verùm declarare debet, id ea lege fieri,ne in caſum victoriæ expenſæ componendorum teſtium taxentur,niſi qua ratione taxatæ fuiſſent, ſi ea compoſitio teſtium in loco iudicij facta fuiſſet.

IX.

Executor expenſas non adiudicat.

Executor Arreſti taxare vel ius dicere ſuper expenſis executionis non poteſt: nam executione peracta nihil agendum ei incumbit,eo quòd functus eſt officio ſuo, *l.Iudex.ff.de re iudic.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 17. Decembris 1526. aduerſus Balliuium Veromanduorum. Is partes ſuper petitione harum expenſarum,eos,à quibus executionis mandatum accepit,remittere debet.

X.

Appellati expenſas ſubire non ſolent.

Obſeruantia antè hac hęc fuit, quæ vſque ad annũ 1500.durauit,appellatos,eò quòd in cauſa appellationis ſuccumberent, plerumque in expenſas non condemnatos fuiſſe: verùm tantùm ex cauſa euidente. Ratio hæc erat deſumta ex verbis Vlpiani Iuriſconſulti *in l. 1. ff. de appellatio.* Sæpiùs Superiores ſententiam quandam corrigentes & reformantes maiorem iniquitatem committere,quàm eum, à quo appellatum fuit: déque eo Arreſtum extat de 25.die Ianuarii 1422.pro quodam appellante à Balliuio Meldenſi,qui appellatum quendam in expenſas cõdemnauerat,quòd malè iudicaſſet ratione prædictarum expenſarum, & prædicto Balliuio prohibitum,ne ita deinceps iudicaret. Hodie hæc obſeruantia abolita eſt, & omnes appellati ſuccumbentes ſine diſcrimine in expenſas cauſæ appellationis condemnantur: ſemper quippe præſumtio eſt pro ſententiis poſtremorum Iudicum, licet (inquit Vlpianus *in d.l. in princ.*) nonnunquam benè latas ſententias in peius reforment. Neque enim vtique meliùs pronuntiat, qui nouiſſimus ſententiam laturus eſt.

XI.

Expenſæ examinis.

Expenſæ examinis in futurum ante litem cæptam

[...]ratiõis ſummi quando non taxantur.

ptam minimè taxantur, ſub condemnatione expenſatum facta lite cæpta & perducta poſt prædictum examen, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, concluſo in prima Camera Inquiſitionum, 1. die Martij 1507. Noonulli id de anno 1509. recenſent.

Lucius *lib.* 11. *tit.* 16. *Arr.* 9.

XII.

Expenſæ equi ad iter conſtituendum, vel pedeſtris profectio quomodo taxantur.

Adiudicatas expenſas taxando, taxa Epiſcopo fit ſeptem equorum: Equiti quatuor: Conſiliario quatuor, Arreſto Pariſienſi, 21. die Martij 1532. & omne nihilominùs incertum eſt: Iudex enim qualitatem partium attendere debet: veluti ſi de agricola agatur, qui non ſenex neque æger eſt, vel de opifice & alus vilioris conditionis hominibus, qui pedes proficiſci debent, iis equi impenſas taxare non debet: per gloſſ. *in l. idemque Labeo. ff. mandati.*

XIII.

In taxa expẽſarum non deducuntur expenſæ, quas quis domi facturus fuiſſet.

In conſtituenda expenſarum taxa, id, quod declarans quique obtinuit, in domum ſuam expendere potuiſſet, non deducitur, quamuis in hanc deductionem diſpoſitio iuris inclinet, vt ait Innocentius *in cap. fin. de dol. & contumac.* niſi prædictus declarans opifex ſit, neque viuere potuiſſet, niſi quid opificio ſuo lucraretur: & tum expenſæ, quas in domo ſua facere potuiſſet, non deducuntur: quoniam lucratus eſſet, cùm verò litem ſuam perſequatur, nihil lucratur, & nonniſi expendit: vt ait Panormitanus *in cap. fin. eod. tit.* Verùm ex ſtylo Curiarum ſupremarum, prior ſententia aduerſus prædictam iuris diſpoſitionem obſeruatur, quæ aliàs non obtinet.

XIV.

Expenſæ taxantur, non attento eo quod patro gratuitum patrocinium præſtitum fuit.

Qui expenſas obtinuit, etiam eas quas non fecit, taxare poteſt, ſi ob amicitiam Aduocati, Procuratores & alij, nihil ſalarij ſui nomine ab eo accipere voluerunt. Huius enim liberalitatis partem ſuam aduerſarium participem facere, ſi nolit, non cogetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi concluſo, duabus Inquiſitionum Cameris congregatis, pro Planchio Calefacerio in Cancellaria Parlamenti Pariſienſis, 10. Februarij 1507. alij hoc Arreſtum de anno 1512. referunt.

Vide Maynardum *lib.* 4. *cap.* 32. Lucium *lib.* 11. *tit.* 17. *Arr.* 19.

XV.

Aduocatus, qui ſibi ipſi patrocinium præſtat, nonniſi pro conſorte ſuo expenſas poſtulare debet.

Aduocatus qui propriæ cauſæ ſuæ defenſionẽ & patrociniũ pręſtitit, & expẽſas obtinuit, operam propriá quá ſibi pręſtitit, taxare non poteſt: id quippe in damnis & intereſſe, non verò in expenſis poſitum eſt. Ita tenet Iacobus de Aretio *in tract. de expenſis, fol.* 4. Baldus & Paulus de Caſtro *in l. fin. C. de fruct. & lit. expenſ.* Verùm ſi Aduocatus conſortem habeat, pro parte conſortis ſui taxari expenſas curare poteſt, *l.* 1. §. *in propria cauſa, verſic. at ſi in partem.* & arg. *l. ex parte heres. ff. famil. erciſc. & l. ſi in rem communem. C. ſi cert. petat.* quamuis conſors nihil pro parte ſua ſoluiſſet. Ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 26. Ianuarij 1535. pro Ioanne Darzæratiu Aduocato in prædicta Curia, & pro coherede ipſius.

XVI.

Sportula incidentium in lite iudicata, citra expenſas pro rata taxãtur.

Etſi Arreſto dictum fuerit, appellatione in irritum deducta citra multam & expenſas cauſæ appellationis: nihilominùs, ſi condemnatio in expenſas ſit nonnullorum incidentium in prædicta cauſa, taxando prædictorum incidentium expenſas, ſportulæ prædictæ litis pro rata prædictorum incidentium taxabuntur: deciſum à duabus Cameris, 14. Nouembris 1526.

Vide *tit. ſeq. de ſportulis.*

XVII.

In taxa contradictoriorũ aduerſus nouã productionem, viaticum non taxatur.

Si pars ex reſcripto vel alio modo admittatur, ad nouam productionem faciendam, ea lege, vt pars altera prædictæ productioni ſumtibus producentis contradicere poſſit: huiuſmodi expenſæ tantùm pro modo contradictoriorum & actu debeantur, neque itinera, ad prædicta contradictoria facienda comprehendi poſſunt, aut id quod affirmatum fuiſſet, Procuratorem in Prouinciam miſſum, qui ſchedas afferret. Verùm hæ expenſæ & viatica in definitiuam reſeruari debent. Ita Arreſto iudicatum fuit Pariſienſi, perrogatis trium Camerarum Parlamenti ſententiis, 16. die Iunij 1509. Arreſtum contrarium antea datum, vltimo Februarij 1499. ſuprà *tit. de noua productione, Arreſtum* 11. extat.

Lucius *lib.* 11. *tit.* 16. *Arr.* 11.

XVIII.

Expenſæ cauſæ appellationis non productione noua compenſantur.

Expenſæ cauſæ appellationis adiudicantur aduerſus eum, qui cauſa ſua cadit, ſiue appellãs ſit ſiue appellatus, quando lis ſuper iiſdem inſtrumentis iudicatur: ſuper quibus prima ſententia data fuit, à qua appellatur. Verùm ſi ob nouam productionem conſideratione dignam & parti incognitam, fiat iudicium, expẽſæ compenſantur. Eaque eſt ſententia Bartoli *in l. Generaliter. C. de reb. credit.* & Baldi *in d. l. properandum. §. ſin autem.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 2. Auguſti 1457. pro ſucceſſione Mitebellij.

XIX.

Saluationes appellati pro productionibus nouis taxantur.

Si appellatus iuſtam cauſam habeat, & quò plenius appellantem ſuum conuincat, productionem nouam faciat, cui poſtea ipſius expenſis ab appellante contradicitur, ſaluationes à prædicto appellato aduerſus contradictorios datæ, cum aliis expenſis cauſæ appellationis adiudicatis taxari debent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, concluſo à duabus Inquiſitionum Cameris, 8. Martij 1510.

Lucius *eod. lib. & tit. Arr.* 12.

XX.

Expenſæ parti aduerſæ ſolutæ ad contradicendum nouæ productioni non taxantur.

In taxa expenſarum admittitur articulus ſeu ęra expenſarum nouorum articulorum vel productionis nouæ: non verò expenſarum, quæ parti aduerſæ ad contradicendum præſtitę fuerunt. Arreſto Pariſienſi in noua Inquiſitionum Camera, 12. die Maij 1541. inter Dionyſium Clementem, appellantem à Balliuio Meldenſi, in Sede Monturenſi ab vna parte, & Dionyſium Arnoalinum, appellantem ab altera.

XXI.

Iter ad impetrandum eremodicium non taxatur.

Viceſima prima Februarij anno 1539, Arreſto Pariſienſi decretum fuit, tam in Curia quàm in Iuriſdictionibus diſtrictus illius ad eremodicium vel vadimonium deſertum impetrãdum, ad ea ſignificanda & expenſas illorum taxandas, viatica taxanda non eſſe.

XXII.

Profeſſiones & audientiæ ſuperflua non taxantur.

Aliquandu ob auaritiam & colluſionem Aduocatorum & Procuratorum vel propter animoſitatem partium, adeò ingens profectionum & ſuperuacanearum audientiarum numerus in lite quadam videri ſolet, vt Iudex expenſas taxans plurimùm habeat, in quo hæreat. Et in pari difficultate, duabus Inqoiſitionum Cameris congregatis Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, menſe Auguſto anno 1523, profectiones tátùm & aduncationes neceſſarias taxandas, ſine quibus res aliter explicari non potuiſſet.

Lucius *eod. lib.* 11 *tit.* 16. *Arr.* 10.

XXIII.

Anticipatio quando taxetur.

Taxandu expenſas adiudicatas, aduerſus appellantem, profectio & reſcriptum anticipationis intra dies ad introducendum inductos taxari debet: verùm anticipatio diarij ad poſtulatiunem appellantis in longos dies data minimè taxatur, dummodò primus dies datus fuerit in Parlamento, neque appellatus in carcere detineatur. Et ita iudicatum fuit Arreſtu Pariſienſi, anno 1534.

Quantum ad reſcriptum anticipationis, nonniſi à Cancellaria impetrari poteſt, neque Curiæ Iudex inferior id indulgere poteſt. Iudicatum 11. die Decembris 1564. aduerſus *cap. Bonæ memoriæ, de appellat.* Ad hoc videre oportet Conſtitutiones Cancellariarum Præſidialium.

XXIV.

Expenſæ præiudiciales non compenſantur.

Quando expenſæ adiudicatæ præiudiciales ſunt, eæ cum aliis expenſis vel debito liquido compenſari non poſſunt: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 27. Maij 1530. perorante Auberio & Vialardo.

XXV.

Declaratio Cõſtitutionis, qua, non obſtante appellatione ſuper expenſis præſente Procuratore taxatis vlterius procedi permittitur.

Conſtitutio, quæ vltra expenſarum executorium præſente parte ſeu aduerſario taxatarum, vel præſente Procuratore, procedi permittit, appellatione non obſtante, in taxis à Parlamenti Dominis factis, non verò à Iudicibus Regiis locum habet: quatum taxa, quantumuis præſente parte vel ipſius Procuratore fiat, ſi appelletur, executorium ſiſti facit: prout iudicatum fuit Arreſto, 24. Auguſti 1518, Neque pariter prędicta Conſtitutio locum habet in taxis à Dominis Libellariis Palatij factis: prout iudicatum fuit alteru Arreſto, 11. Martij 1522. Itémque eadem Conſtitutio in taxa damnorum & intereſſe minimè obſeruatur, quamuis ea à Curia facta fuerit. (Atque hæc taxa valet. V. *Arr.* 30.)

Lucius *eod. lib. & tit. Ar.* 15. *&* 16.

XXVI.

Expenſæ quomodo adiudicanda.

Iudex de principali lite ex tempore & ilicò ſeu de plano iudicans, ſuper expenſis partibus iudicium conſtituere non debet. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 20. Ianuarij 1544.

XXVII.

Expenſæ poſſeſſorij ante petitorium ſoluuntur.

Etſi Conſtitutio publicata anno 1539. quæ prohibet, ne victus in poſſeſſorio coram Iudice ſeculari in materia beneficiaria, quò ad petitorium Iudicem Eccleſiaſticum adire poſſit, niſi ſolutis priùs omnibus damnis & intereſſe, & ſententia executioni tradita, nominatim de expenſis non loquatur: nihilominùs de prædictis expenſis intelligitur, pront iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 29. Nouembris 1543.

XXVIII.

Expenſæ in criminalibus.

Domini Iuſtitiarij, æquè ac Rex ipſe, ſubditis ſuis iuſtitiam adminiſtrare ſuis ſumtibus debent, neque in lite criminali in Iuriſdictione ſua inſtituta accuſati condemnati in vllas expenſas ipſorum reſpectu tenentur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 17. Ianuarij 1548.

Epiſcopi expenſas proceſſuum criminalium facere debent, vbi Procuratores eorum ſola partes ſunt.

Vide Arreſtum 5. *tit.* 6. *lib.* 24. Simile obſeruari debet in confectione proceſſuum aduerſus Eccleſiaſticos ab Officialibus, ad poſtulationem Promotorum cauſarum officiorum Epiſcoporum & Archiepiſcoporum. Ita iudicatum fuit in Capella Tholoſana *deciſ.* 41. iuxta ſententiam Bohicti *in cap. ad aures. de Simon.* quod ſi contrarium faciant, appellationi, tanquam ab abuſu, locus eſt, vt ſcripſit D. Choppinus *de ſacr. polit. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 15. quinimo accuſatum in carceres Iudicis appellationis deduci curare debent, & litem ſumtibus Epiſcopi deferre, ſub pœna mulctæ & temporalium bonorum captionis, vt Arreſtis Parlamenti Pariſienſis, quæ prædictus Choppinus refert, iudicatum fuit, & Arreſtis Burdegalenſibus aduerſus Epiſcopum Carlatenſem, quæ refert Boerius *in deciſio. ſua* 101. V. *Arr.* 4 *App. h. t.* quod ſequela erat huius notæ.

XXIX.

Condemnatio expenſarum, quas æquitas exigit, quod importet.

Incolæ Turnacenſes, appellantes à ſententia aduerſus ſe data à Præfecto Pariſienſi, vel Locumtenente ipſius, ob contumacias, reſcriptum Regium offerunt ad irritandam appellationem & contumacias & ſententiam, quæ ea inſecuta fuerat, vbi hæc clauſula inerat, *refuſis expenſis, quas ratio & æquitas exigit*, & aiunt ſe contumaciarum expenſas tempore belli impetratas non debere, attentu quòd prædicto tempore in perpetuu periculi metu verſarentur, expenſas tempore pacis offerunt. Pars aduerſa omnes poſtulat, viſa clauſula, *refuſis expenſis, quas æquitas poſtulat*: dictum fuit Arreſto Pariſienſi, 22. Nouembris anno 1519. hanc clauſulam, *quas æquitas exigit*, condemnationem inferre, ſi ei locus ſit.

Vide *Arreſt.* 25. ſuprà.

XXX.

Taxa expenſarum cu Procuratorib. appellationi locū adimit.

Die Martis vltima Aprilis, anno 1525. non admiſſibilis declaratus & in mulctam & expenſas condemnatus fuit appellans à taxa expenſarum facta præſentibus partium Procuratoribus, inter quos ipſius paratus erat æras quaſdam inducere.

XXXI.

Procuratore ſolutionem expēſarum taxatarum accipere tenetur.

Arreſtu menſis Auguſti anno 1562. dictum & decretum fuit, impoſterùm, quando expenſæ taxabantur, ſi condemnatus ſummam in executorio comprehenſam Procuratori partis ſuæ ſoluere offerat, prædictum Procuratorem eum admittere teneri ad euitandus executionis ſumtus: alioquin oppoſitio iuſta & valida erit.

XXXII.

Examen in futurum non taxatur.

Prima Martij 1507. concluſum fuit in Maiore Camera Inquiſitionum, examen teſtium in futurum pro actoribus non taxandum: quantumuis ob inquiſitionem admittatur, & eius ratio habita fuerit, ac ſi tempore inquiſitionis & poſt conteſtationem factum eſſet. Excepto, quando prædictum examen, lite iam cœpta ſit, & pendente ea, etiam lite non conteſtata, id enim taxaretur.

XXXIII.

Iter ad contradictorios offerendos admiſſus nouam productionem in principalem cauſam reſeruatur.

Altero Arreſtu, 16. die Iunij 1509. in maiore Inquiſitionum Camera concluſum & decretum fuit, profectiones non taxandas ad contradicto-

rios nouæ productionis offerendos, verùm contradictorios tantùm taxandos, & protectiones in definitiua reſeruandas & principali iungendas, æquè ac profectiones de nouo producentis.

XXXIV.

Expenſa inſtātia reſcripti Regij ex inde dente approbatis, adiudicari non debent.

Appellans de eo conquerititur, quod in actione à ſe intentata coram Iudice à quo, pars aduerſa ſibi præſcriptionem oppoſuerit, aduerſus quam reſcripto Regio ſe reſtitui curat, quod obſert, & ſuper eo pars conteſtatur: tandem id approbatur, & in eo cauſam ſuam obtinet: nihilominùs in expenſas inſtantiæ prædicti reſcripti condemnatur. Appellatus ait appellantem moratoriæ præſcriptionis expenſas debere, quod dubio caret, quoniam malam cauſam fouit. Tum eum omnia, quæ ſecuta ſunt, debere, quæ ſanè inſtantia eſt prædicti reſcripti ad prædictam moratoriam præſcriptionem velandam impetrati: id quod expenſis appellati fieri non debet, qui nunquam approbationi prædicti reſcripti contradixit, dummodò expenſæ ſibi ſoluerentur. Curia Arreſto ſuo 15. die Decembris 1551. dixit, malè iudicatum fuiſſe in eo, quod appellans in expenſas inſtantiæ prædicti reſcripti condemnatus fuit. Omnibus Iudicibus interdixit, ne deinceps partes huiuſmodi reſcriptum Regium impetrantes in expenſas inſtantiæ illius, quando approbatum fuerit, condemnent.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum II.

I.

Primogenitus plus expenſarum nomine quàm vnus ex fratribus ſuis non ſoluit.

DEcima quinta Auguſti 1585. inter Arreſta generalia, frater primogenitus, cùm donationem cuidam fratri ſuo Wilhelmo Cattio immodicam factam in irritum deduci curaſſet, & ſuper recuperatione expenſarum coheredes minores tantum in viriles & per capita, inæqualiter tamen contributuros ſe offerrent & pro portione, quam ex bonis accipiebant, eùm plus à fratre primogenito ſolui vellent, eò quod præcipuum quid ex Conſuetudine conſequebatur: iudicatum fuit, expenſas à ſingulis æqualiter ſoluendas. B.

II.

In taxa expēſarum ſumtus carceris non veniunt.

In taxa expenſarum, ſumtus & expenſæ carceris comprehendi non debent, cum ſub damnis & intereſſe veniant. Iudicatum Arreſto 21. Martij 1563. in appellatione quadam ab articulo quodam taxæ expenſarum, ſententia condemnationem in expenſas comprehendente, damnis verò & intereſſe in definitiuam reſeruatis. B.

III.

Taxa expenſarum Procuratoribus prohibita.

Taxa expenſarum Procuratoribus Arreſto interdicta fuit, ſub pœna nullitatis: & iniunctum vt ſeparatim cancellent & diminutiones tradant, veluti in rationibus contradictiones, 19. Maij 1579. poſt prandium.

IV.

Epiſcopi proceſſus criminales ſuis ſumtibus inſtituere debent, quando Promotor ipſorum ſola pars eſt.

Duobus Arreſtis, quæ data pro Nicolao Guidoletio Preſbytero, appellante, tanquam ab abuſu, ab impetratione cuiuſdam taxæ & executorij aduerſus ſe decreti ab Officiali Reuerendiſſimi Archiepiſcopi Bituricenſis, aduerſus Wilhelmum Raguellum, Viatorem Regium, eo quòd in carcerem deduxiſſet prædictũ Guidoletium ad poſtulationem Promotoris cauſarum officij prædicti domini Archiepiſcopi, in carceres Archiepiſcopales, executione eius facta ad petitioné prædicti Raguelli, captis pignori bonis mobilibus prędicti Guidoletij & prædicto Raguello appellato. Præterea prædicto Guidoletiu appellante quoq; tanquam ab abuſu, ab altera impetratione & taxa aduerſus ſe decreta, ad poſtulationé prædicti Promotoris, & Ioānis Ioannetij Archipreſbyteri Hurienſis, eò quod ad poſtulationem prædicti Promotoris informaſſet & informationes ad Acta prędicti Officialis miſiſſet, executione facta vigore prædicti executorij & omniũ eorũ, quæ inſecuta fuerant: & prædicto Ioannetio appellato. Duobus, inquam Arreſtis, quæ data in Audientia .. die menſis . . . . 1604 Curia iudicauit, malè & abuſiuè Officialem decreuiſſe executoria aduerſus appellantem & executioni mandatum, appellatis interdixit ne eo, quod factum erat, vterentur, & refunderent pecuniam, ſi qua ſoluta fuiſſet: prædictis appellatis ſingulis in decem libras Pariſienſes omnium expenſarum, damnorum & intereſſe vice condemnatis. I.C.

Huic Arreſto adde notas *Arr. 28. h. t.* quarum veluti præambulum ſunt.

V.

Expenſæ perſonales ſunt, etiamſi ex obligatione in ſolidum procedant.

¶ Expenſæ adiudicatæ aduerſus maritum & vxorem in executione contractus conſtituti reditus, vel aliorum debitorum, quibus in ſolidum ſeſe obligatunt, quoniam perſonalia ſunt, etſi cauſam & originem ſuam ex contractu trahant & deducant: nihilominùs vxor mortuo ipſius marito nonniſi pro dimidia tantùm parte conueniri poteſt: prout iudicatum fuit Arreſto die Veneris 27. Nouembris 1556.

V. Arreſta D. Louetij *lit. E. Arr. 17. & not. ad finem*

VI.

Intereſſe expenſarum à die mandati de ſoluendo.

¶ Tertia Iunij 1595. in 5. Inquiſitionum Camera iudicatum fuit, intereſſe à die mandati de ſoluenda ſumma in executorio expenſarum comprehenſa poſtulari poſſe. Item iudicatum, intereſſe deberi, non tantùm à die quo ſpecialiter poſtulatur, verùm à die mandati de ſoluendo contento in executorio: prout compluribus Arreſtis ſuper conſtitutione fundatis iudicatum fuerat. Ratio hæc eſt, quia executorium ſententia quædam eſt, cuius vigore ſumma ex iudicato legitimè debetur.

Id quod hoc Arreſto dicitur, intereſſe ſcil. à die mandati deberi, intelligitur, quando intereſſe ſpecialiter petitur, & citatio per libellum hunc in finem fit: alias non debetur. Idque certiſſimum eſt & fundatum in Conſtitutione Aurelianenſi *artic. 160.* ex qua intereſſe ſummarum in chirographis & obligationibus comprehenſarum neque ex mora neque ex conuentione debetur: verum tantum vt petitionis. V. de Arr. D. Louetij *lit. I. Arr. 6. & eius annot.* & alias quæſtiones ad hanc expenſarum materiam pertinentes.

Digitized by Google

TITVL. III. DE SPORTVlis Iudicum.

ARRESTVM I.

Sportula in ſiue ſententia.

VLtima Septembris 1550. Curia tum temporis Molini conſtituta Arreſto ſuo, idq; poſtulante D. Procuratore Catholico Regio, omnibus Iudicibus interdixit, ne omitterent in ipſorum ſententiis ſcribere vel ſcribi curare ſportulas, quas pro inſpectione & iudicio litis acceperint.

Lucius lib. 5. tit. 6. Arr. 1.

II.

Sportula quomodo taxanda.

Ballivius Amboſienſis reprehenſus fuit, quod ſecundò maiores, quàm lis merebatur, ſportulas à parte accepiſſet: eique interdictum fuit, ne deinceps ſportulas ſumeret, niſi ea forma, quæ ſequitur: putà, vt viſo & relato proceſſu, ſportulæ ab Aſſeſſoribus ad conſultationem Conuocatis taxentur, quæ Actuario tradendæ: ex cuius manibus prædictus Ballivius eas ſumet & in calce ſententiæ prædictæ taxæ & ſolutionis ſportularum ſcribet. Idque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum 26. Auguſti 1550. Lex ciuilis ſportulas, quas Iudex accipere debet, taxauit habita ratione qualitatis cauſarum: veluti ſi lis centum aureorum ſit vel etiam eorum quantitatem tranſcendat, Iudex pro inquirenda & cognoſcenda cauſa partium duos aureos accipere poteſt ab vtraque parte in conteſtatione litis, & duos in fine negotij, & vltra eos aureos nihil, Nouel. 82. *cap.* 9. *Ni autem.* Ius Canonicum id abominatur & expreſsè prohibuit, ne quicquam accipiatur, niſi Iudicem extra domicilium peregrè proficiſci oporteat: tum quippe expenſas eum ferre oportet, *cap. cum ab omni. de vit. & honeſtat. Clericor. & cap. Statutum. §. inſuper vt gratis. de reſcript. in 6.*

III.

Balliui ſuccinctioris togæ ſignare vel ſportulas accipere non debent.

Balliuius vel Seneſchallus ſuccinctioris togæ dirimendis litibus aſſiſtentes breuicula ſententiarum ſignare vel ſportulas exigere non debét: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, determinando Officiarios Senonenſes, 5. Maij 1541.

IV.

Breuicula ſententiarum propter ſportulas differri non debent.

Breuiculorum pronuntiatio differri non debet, víque quò Sportulæ ſoluantur: verùm antè pronuntiari debent neque expediemtur, priuſquàm Sportulæ ſoluantur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi prædicto die.

Simile continetur *Artic. 62. Conſtit. Aurelia.* quò ad pronuntiationem: verum breuicula non ſolutis ſportulis tradi non debent, cum æquum ſit, Iudicibus operarum ſuarum nomine temperatam ſolutionem fieri, Dd. *in l. 1. C. de ſportul. item. C. de procurator.* Innocentius *in ca. 2. vt lit. non conteſt.* V. Arreſtum 2. *Appellat.*

V.

Sportula Arreſti continentur expenſis cauſæ principalis, & citra expenſas cauſæ appellationis.

Si Arreſto dicatur, vnam partium in expenſas primæ inſtantiæ condemnari, & citra expenſas cauſæ appellationis, taxando expenſas cauſæ principalis, taxandum eſt id quod pro Arreſti ſportulis itémque pro eius deſcripto pars, quæ obtinuit expenſas, erogauit. Et ita iudicatum fuit Arreſto 7. Maij 1584. idémque poſtea anno 1554. dictum fuit pro Ioanne Ialligniaco, Procuratore in Balliuiatu Foroſegußienſi appellante, aduerſus Dominicellam Catharinam Billonis, viduam defuncti D. Claudij Turnonij Conſiliarij Diuionenſis. Et antè altero Arreſto, 18. Ianuarij anno 1545.

VI.

Sportulæ Arreſti, vbi dicitur citra expenſas.

Si dicatur, citra expenſas cauſæ principalis & cauſæ appellationis, is qui Arreſti deſcriptum accipit ſportulas ſoluit & compulſoriales pro dimidia parte, aduerſus alterum, Arreſto 16. Iunij 1544.

VII.

Sportulæ litis ſubhaſtationū iudicata a quo debeantur.

Duodecima Martij 1551. pronuntiatum fuit Arreſtum aduerſus quendam nomine Chatellum, ſuper quæſtione, quis ſportulas in iudicata ſubhaſtationum lite ſoluere debeat? Dictum fuit, prædictas ſportulas à proprietario ſoluendas, non verò ab opponentibus, quibus eùm prædictas ſportulas ſoluiſſent, executoriale datum fuit aduerſus proprietarium, ad eaſdem recuperandas.

VIII.

Diſputatio de ſoluendis ſportulis.

Duodecima Ianuarij 1554. inter Nicolaum Cheualerium Conſiliarium Curiæ, & Guichardum Curtinum ciuem Pariſienſem appellantes à Præfecto Pariſienſi vel ipſius Locumtenente & anticipatos ab vna parte, & Geruaſium Mortium tam ſuo nomine, propter vxorem ſuam Catharinam Calliam, quàm nomine tutoris & curatoris pupillorum defuncti Dominici Calliæ Genouefæ Hochetæ vxoris ipſius, Catharinam Corciam, Franciſcum Hegeberrum, Stephanum & Michaëlem Deborſium & ipſorum conſortes, anticipantes ab altera. Marillacus pro appellante dixit, Curiam circa quæſtionem quæ agitetur, hærere non debere: Aduocatum partium aduerſarum & ſe congregatos fuiſſe & expediens quoddam adinueniſſe: verùm partes aduerſas ei ſtare noluiſſe, ac propterea appellantes coactos Curiam adire & litigare. Duæ appellationes inſtituuntur. Coram Præfecto Pariſienſi lis inter partes mota fuit, quam hæc ſententia ſecuta fuit: ſportulæ ad 80. coronatos taxatæ fuerunt. Prædicti appellati poſtularunt, vt prædicti appellantes dimidiam partem prædictarum ſportularum ſoluerent: prædicti appellantes verò repræſentarunt, id æquum non eſſe, eo quòd tantum emolumenti ex ſententia non caperent, quantum ad prædictos appellatos commodi inde redundaret. Præterea taxam prædictarum ſportularum immodicam eſſe & præterea ſe à ſententia appellare. Appellati aiunt, ſe paratos prænumerare omnes prædictas expenſas, ſaluo eas à prædictis appellantibus recuperandi iure. Procurator prædictorum appellantium ait ſe in id conſentire, ſi recuperationi locus fiat. Super hac conuentione Præfectus Pariſienſis vel ipſius Locumtenens decernit, prædictos appellatos prædictas ſportulas prænumerare oportere, ſaluo iis recuperandi à prædictis appellantibus iure, ſi locus ſit: eáſque appellati prænumerant: poſtea appellati prædictum appellantium Procuratorem citari curant & poſtulant, vt executoriales aduerſus prædictos appellantes ob prædictos 80. coronatos ſibi tradantur.

Procurator

Procurator prædictorum appellantium appellationem, à qua prædictæ ſportulæ procedebát, repræſentat: Curiam cognitionem eius iam ſibi vindicaſſe & interdictum fuiſſe ne attentaretur, id verò fore nihil aliud, quàm in præiudicium appellationis attentare, ſi prædicti appellantes ad ſoluendas & refundendas prædictas ſportulas cogerentur. Eo non obſtante, prædictus Præfectus Pariſienſis vel ipſius Locumtenens dixit, prædictos appellatos executoriales aduerſus prædictos appellantes ad refundendas prædictas ſportulas conſequi oportere, à quo prædicti appellantes appellauerunt, quæ quidem appellatio eſt, de qua nunc agitur. Extra iudicium conſenſit, vt cum appellatione à ſententia, quæ lis eſt per ſcripturam agitata, cō iungeretur, ſi Curiæ hoc iudicium ſtatim iam decidere placeat: concluſit ad id, vt dicatur malè decretum fuiſſe: nam cognitum non fuiſſet, vtrùm prædicta conditio eueniſſet, qua prædicti appellantes ad prædictas ſportulas refundendas tenerentur. Præterea immodicas eas eſſe, & eo nomine à prędictis appellantibus appellationē interpoſitā. Tandē expēſas poſtulat. Magiſter pro appellatis dixit, litem coram Præfecto Pariſienſi aduerſus partes intentatam fuiſſe iudicatum ſententia definitiua. Sportulas ad 80. coronatos taxatas. Admoniti appellati, ſententiam ſcil. datam fuiſſe, & appellantes negligere eam pronuntiari curare ne ſcilicet ſportulas ſoluant, adeunt D. Nicolaum Chenalerium vnum ex appellantibus, & ex eo quærunt, vtrùm de prædictis ſportulis conuenire vellet? Is reſpondit, quod non, prædictíque appellati eas ſi vellent, erogarent. Appellati, 7. Auguſti Procuratorem prædictorum appellantium citari curant: & poſtulant, vt prædicti appellantes ſibi 80. coronatos ſportularum nomine ſoluere condemnentur, eóque facto prædictam ſententiam pronuntiari curent: quo non facto ſibi prænumerare permitteretur, ſaluo eas à prædictis appellantibus recuperandi iure. Procurator prædictorum appellantium reſpondet, ſibi de ſoluendis hiſce ſportulis nullum mandatum datum, neque vt prædictam ſententiam pronūtiari curet: conſentit in id, vt appellati eas prænumerent: ſaluo eas recuperandi iure. Super eo Præfectus Pariſienſis vel ipſius Locumtenens, ſententiam ſuam dat, qua ſe ex conſenſu partiū vel ipſarum Procuratorum decernere ait, appellatos prædictos ſportulas prænumerare oportere, & ſententiam pronuntiari curare, ſaluo iis à prædictis appellantibus recuperandi iure, ſi locus fuerit. Ab hac ſententia non appellatur, prædicti appellati prædictas ſportulas prænumerant, prædictámque ſententiam pronuntiari curant: poſtea rurſus Procuratorem prædictorū appellantium citari curant, & petunt vt appellantes condemnentur ad refundendas ſibi prędictas ſportulas prænumeratas. Procurator prędictorum appellantium tantùm ait, à prædicta prima ſententia appellatum fuiſſe, Curiam eius cognitionem iam ſibi vindicaſſe ac interdictum ne quid attentaretur. Præfectus Pariſienſis vel ipſius Locumtenens, viſa ſententia 7. Auguſti, qua ex conſenſu partium, vel ipſarum Procuratorum appellatis permittit prænumerare, ſaluo à reis repetendi iure, & ſententiam ſuam ſolutionem prædictarum ſportularum comprehendentem, à prædictis appellatis effectui traditam, decreuit prædictos appellatos executoriales prædictorum 80. coronatorum ſportularum aduerſus prædictos appellantes conſequi oportere, à quo prædicti appellantes appellarunt: quæ appellatio, ſaluo meliore iudicio, admittenda non eſt. Præſcriptio eſt, ſententiam de 7. Auguſti datam, ex eodem appellantium, vel Procuratorum ipſorum non reprobatorum cōſenſu, qua prædictis appellatis prædictas ſportulas prænumerare, ſaluo eas à prædictis appellantibus recuperandi iure, permiſſum fuit. Iuxta hanc ſententiam prædicti appellati eas prænumerarunt: ſic prædicti appellantes intercedere non poſſunt, quin prædictas ſportulas non refunderent. Ab hac ſententia de 7. Auguſti minimè appellatur, & prædicta ſubſequens ſententia in conſequentiam illius data eſt, conſequenter appellatio à prædicta ſubſequente ſententia non admiſſibilis declarata. Adhæc Aduocatus appellantium dixit, ab exceſſu taxæ prædictarum ſportularum appellatum: reſpondet ſe nullum exceſſum vidiſſe, ac nunquam prædictos appellantes neque ipſorum Procuratorem coram Præfecto Pariſienſi repræſentaſſe, à prædicta taxa appellatum fuiſſe: verùm hoc poſito, quod appellatum eſſet, nihilominus prædictis appellatis non incumbere prædictam taxam tueri: nam eam fieri non curaſſe, & contentos futuros fuiſſe, ſi ea adeò magna non fuiſſet. Si appellantes eam temperari curare poſſent, appellatorum minimè intereſſe, verùm interea appellantes condemnandos ad refundendum prædictis appellatis, ſaltem ex dimidia parte, cautione præſtita: ſuper eo ſententiam de 7. Auguſti locum habere, & ſententiam ſequentem de 19. prædicti menſis Auguſti. Marillacus ait: Aduocatum appellatorum falli, quod dicat, appellatos ad Nicolaum Chenalerium ſe contuliſſe, vt ſcirent, vtrùm ſententiam pronuntiari curare, & pecuniam Sportularum nomine erogare vellet: nihil enim vnquam quicquam Chenalerium neque Curtinum ipſius conſortem vel de ſententia vel de ſportularum taxa ſciuiſſe, niſi ex quo ſportulæ prorogatæ & ſententia pronuntiata fuerunt, neque quicquam ea de re eum temporis nouiſſe, cùm Procurator coram Præfecto Pariſienſi declarauit, 7. Auguſti, ſe conſentire, vt appellati ſportulas prænumerarent, ſaluo eas ab appellantibus repetendi iure: & quamprimùm, vt prædicti appellantes de prædicta taxa certiorati fuerunt, eos ab ea tanquam immodica appellaſſe, quæ appellatio ſit, in qua concludendum ſit, eámque liti per ſcripturam iungendam, ſuper qua ſententia interuenit, à qua appellatum quoque fuit. CVRIA dixit, ſe decreuiſſe & decernere, in appellatione ab immodica expenſarum taxa interpoſita, Procuratores partium concludere oportere tanquam in lite per ſcripturam agitata, huic per ſcripturā agitato proceſſui appellationem verbalem iungendam atque interim per modum prouiſionis abſq; præiudicio iurium partium, prædicta Curia decreuit & decernit, appellantes dimidiam partem ſportularum ſoluere oportere, præſtita à prædictis appellatis cautione, iiſque ſequeſtris con-

Digitized by Google

ſtitutis ad reddendam prædictam dimidiam partem, ſi manifeſtum ſit, taxam prædictarum ſportularum immodicam fuiſſe.

Vide Arreſtum 16. *præced. tit. de expenſis.* Nota olim ſportulas taxatas non fuiſſe, etſi hodie quoque executoriales ſuper ſportulis non ſumantur, ſed eæ per libellum petendæ, de quo Arreſtum datum de 27. Iunij 1581. B.

APPENDIX ARRESTORVM *Ad Titulum III.*

I.

Sportulæ ſoluuntur.

DEcima ſeptima Maij 1402, Arreſto decretum fuit, Sportulas taxandas, id quod xeniorum loco ſeu vice & honorarij cuiuſdam dabatur, veluti tragemata & condimenta, malitia temporis in neceſſitatem verſum fuit.

Vide Conſtitutionem Regis Ludouici XII. 1499. *artic.* 57. Edictum de Seneſchalibus anno 1553. & de Conſtitutione Præſidialium, 1551.

II.

Quomodo ſportulæ in ſolidū ſoluantur in condemnatione partis.

Sportulæ in ſolidum ſoluuntur ab eo, qui pro vna parte condemnatus, pro altera verò abſolutus fuit, dummodò is qui cauſam obtinuit, in expenſis quoque obtinuit. Dictúmque fuit Caſtelletum determinationem Arreſtorum ſequi oportere, 3. Februarij 1579. poſt meridiem.

III.

Iudices non poſſunt dare executoriales propter ſportulas nomine ſuorum Actuariorum neque aliter.

Domini Curiæ Parlamenti nunquam partes cogere ſolent ad Arreſtorum deſcriptum accipiendum, neque ad ſolutionem ſportularum, prout hodie complures Conſiliarij Sedium Præſidialium faciunt, executoriales tradentes aduerſus eos, qui cauſam obtinuerunt nomine ipſorum Actuariorum. Profectò hodie adeò ingens Iudicum in prædictis Sedibus numerus eſt, emolumenta adeò exigua, populus adeò pauper, & tributis, ſubſidiis, gabellis ciuilibúſq; bellis oneratus & afflictus, vt niſi ſportulæ ipſis ſoluantur, officia eorum ipſis abſque emolumento forent. Nihilominùs Curia huiuſmodi coactionem non patitur, condemnatis Locumtenente criminali Cenomanenſi & Suſceptore multarum ad reſtituendas ſportulas, ad quarum ſolutionem coniectos in carcerem cōdemnatus & bona eius pignori capta fuerant, per incarcerationem ſuarum perſonarum, inter Nicolaum de Vaulx appellantem, ad petorationem, 1. Iulij 1600. in Camera Parricidali. Poſt hoc Arreſtum eadem Curia condemnauit Locumtenentem criminalem Amboſienſem & Actuarium ipſius, ad reſtituendum cuidam nomine Dionyſio Pinaldo id, quod ſoluerat, ad euitandam capionem & venditionem bonorum ſuorum, & ad id faciendum eos cogendos vigore Arreſti, interdictione iis facta, ne huiuſmodi coactiones inſtituerent, ſub pœna concuſſionis, inter prædictum Pinaldum appellantem, & Paſquierum Bezardum appellatum, 12. Aprilis 1603. I.C.

* * *

TITVL. IV. DE RESTITVtione fructuum, reliquorum, damnorum, & intereſſe, & refuſione meliorationum.

ARRESTVM PRIMVM.

Damna & intereſſe in quibus actionibus adiudicentur.

IVdex partem ſuccumbentem in damna & intereſſe, ſi natura actionis id ferat, condemnare poteſt: puta, ſi rei vindicatio ſit, reſtitutio fructuum competit: ſi interdictum poſſeſſoriū, in damna & intereſſe ex turbatione procedentia condemnatio ſit. Eáque ſententia fuit Antonij Butrig. *in cap. grauis, de reſtit. ſpoliator.* putà, Iudicem * ex officio ſuo fructus adiudicare poſſe, *per l. Aediles. § item ſciendum. ff. de ædilit. Edict. & l. vſura vicem. ff. de Vſuris.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, vltima Martij 1460.

* Finis huius Arreſti deſumtus eſt ex Guidone Papa *queſt.* 415. Idem Arbiter facere poteſt, vt ait Iaſon *in l. 4. num. 8 ff. de tranſaction.* & Catell. Cotta *in memoral. in verbo, Arbiter, vel Arbitrator.* Idem quo ad expenſas, Bartolus *in l. 4. §. hoc autem. num. 9. ff. de damn. infect.* Maſuerius *tit. de expenſis. § item Iudex.* Nicol. Valla *in lib. de reb. dub. ſub tit. de interpretat. iudicior.* Vide Matthæum de Afflictis *deciſ.* 59. & infrà *Arr. 9. & duob. ſeqq.* T.

II.

Damna & intereſſe cauſæ appellationis.

Si per ſententiam vna pars in damna & intereſſe partis ſuæ aduerſæ condemnetur, & ab ea condemnatione appellet, & Arreſto benè iudicatum dicatur, damna & intereſſe debet, non tantùm prima ſententia adiudicata, verùm etiam cauſæ appellationis: & appellatus ea taxari curare poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, in minore Camera Inquiſitionum, ſuper pari lite, quæ in Maiore Inquiſitionum Camera æquas ſententias tulit. Prædictum Arreſtum pronuntiatum 22. Maij 1508.

III.

Damna & intereſſe adiudicata intelliguntur de actione a vero ad ſpoliata, niſi dicatur.

Viceſima prima Martij Arreſtum quoddam pronuntiatum fuit aduerſus Ioannem Vigerium appellantem à Seneſchallo Pictauienſi, & Chriſtophorum Bangium appellatum, in qua lite de materia Redintegrandę agebatur: & ſententia Arreſto prædictæ Curiæ confirmata fuit in eo quod Iudex ſpoliatorem in damna & intereſſe ſimpliciter condemnauerat, non addito, *procedentia ex cauſa turbationis.*

IV.

Idem.

Iuxta prædictum Arreſtum in ſimili caſu, in lite inter incolas Turreuillæ appellantes à Seneſchallo Aruerniæ, & Ioannem Perrafictum appellatum iudicatum fuit, in qua lite prædicti appellantes ſimiliter in damna & intereſſe condemnati fuerant, non addito, *procedentia ex cauſa ſpoliationis.* Atque hæc ſententia confirmata fuit, poſtquam prædictum Arreſtum antè citatum viſum fuiſſet, 21. Ianuarij 1536.

Videatur *Artic. 60. Conſuetorum Aurelianenſium.*

V.

Adiudicatio damnorum & intereſſe ſimpliciter facta quando valeat.

Prima Februarij anno 1538. Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum à D. Præſide Monthelonio, inter Tabonium appellantem à Præfecto Pariſienſi ab vna parte, & Pelletarium appellatum ab altera, dictum fuit, condemnationem

in damna

in damna & intereſſe in materia poſſeſſoria ſimpliciter factam, non addito, *procedentia ex turbatione*, iuſtam & validam eſſe, natura quippe actionis ita fert. Aliud foret in renocatione & nullitate executionis: ibi enim neceſſariò dicendum eſt, *procedentia ab executione reali.*

V. *Arr. 3. tit. de loc. tio.*

VI.

Diſtributiones pro aſſiſtentia perſonali non repetuntur.

Diu dubitatum fuit, verùm condemnatus ad reſtituendos fructus cuiuſdam Canonicatus, cuius momentaneam poſſeſſionem vel plenum poſſeſſorium amiſit, ex eo teneatur ad repræſentandum id quod ex diſtributionibus ſuis quotidianis acceptis, ob perſonalem operam & ſeruitia, quæ exhibuit, conſecutus fuit? Ea de re Arreſtum datum fuit 14. Auguſti 1547. inter Claudium Iautonium ab vna parte, & Wilhelmum Perelium ab altera parte: quo poſt maximas altercationes & complurima Arreſta ſuper hac materia à prædictis partibus propoſita ſeu allegata, dictum fuit, prædictas diſtributiones non reſtituendas. Simile Arreſtum datum fuit maioribus diebus Turonentibus, 6. Septembris prædicto anno, inter ſuprà memoratos: quo prædictæ ſolutiones quotidianæ ex ſeruitio perſonali procedentes relictæ fuerunt, & nominatim condemnato reſeruatæ: ac fieri poteſt, vt id potiùs ad caput de damnis & intereſſe accedat, quàm ad reſtitutionē fructuum. Atque ita complurium conſultatione compertum fuit, qui in hac ſententia fuerunt, huiuſmodi diſtributiones non eſſe ex corpore beneficij, verùm à perſonali ſeruitio dependere, Extrauag. *cùm nonnulla. verſic. præterea cum aliquibus, de præb.* & *cap. licet. eod. tit. & cap. fin. de reſcript. lib. 6.* Dominus Præſes Boërius *in deciſ. ſua* 340. de hac materia pro & cōtrà diſputat, & tandem pro negatiua concludit, iuxta prædicta Arreſta.

VII.

Fructus tempore interruptionis non adiudicantur.

Si lis cœpta & conteſtata, interrupta & ſine vlteriori perſecutione derelinquatur, ſic vt inſtantiæ peremtio fiat, poſtea actor litem reaſſumturus reſcriptum reſtitutionis aduerſus prędictam peremtionem continens offerat, & reſtitutionem fructuum iuxta concluſiones ſuas obtineat, ij qui durante inſtantiæ interruptione percepti fuerunt, ei detrahi & deduci debent*. Simile & idem eſt in interdicto ob damna & intereſſe poſſeſſionis turbatæ, quæ fructibus æquipollent: prout iudicatum fuit Arreſto, inter Dionyſium Trunellum Selectum Foroſeguſienſem appellantem à Balliuo Foroſeguſienſi vel Locumtenente ipſius ab vna parte, & Bartholomæum Puy Antigraphum Domanij Regij, appellatum ab altera parte, 11. Maij 1554. D. Molineus *in tractat. ſuo de contractib. vſurar.* alterum Arreſtum allegat, quod datum pro heredibus Domini de Trimollia, aduerſus duas filias legatarias prædicti Domini, in fortioribus terminis: putà intereſſe vinarij, quod pro annis interruptionis non currit. Suprà *tit. de contract. vſura.* hoc Arreſtum eſt.

* Tiraquellus *tract. de retract. gentilit. §. 15. gloſſ. 2. nume.* 19. duo Arreſta Pariſienſia de eo allegat, vnum de 8. Februarij 1505. alterum de 13. Aprilis 1518. quod ex *Stylo Parlamenti* ſub fin. deſumtum fuit *Arr.* 119. Imbertus *lib. 1. inſtit. foren.* quoddam de 8. Februarij 1536. Vide Molineum ad conſuetud. Pariſ. §. 30. num. 36.

Deduci.] Pro rata, iuxta *l. Diuortio ff. ſol. matr.*

VIII.

Dominus feudalis ad recipiendam fidē & homagium condemnatus, primo vaſallum ſuum in poſſeſſionem reſtituere debet.

Dominus quidam feudalis feudum à ſe mouens capit ſeu manum ei inijcit, eóque fruitur. Vaſallus culpam ſuam purgare vult, fidem & homagium ſe præſtiturum offert, prædictúmq; directum Dominum, vt ſeſe recipiat, rogat. Is recuſat. Hic enim in finem conuenitur. Mox & Arreſto Burdegalenſi, quod datum 7. Septemb. 1459. dominus ad admittendum prędictum vaſallum ad fidem & homagium præſtandum cōdemnatus fuit: quòd ſi is facere renueret, prædicto vaſallo permiſſum fuit, vt ſe à Seneſchallo Lemouicenſi admittendum curaret, ad reſtituendum inſuper prædictum feudum, & fructus inde ab oblatione & requiſitione perceptos. In executione huius Arreſti vaſallus coram prædicto domino feudali ſe non ſiſtit, neque fidei & homagij præſtationem offert. Verùm reſtitutionem feudorum & fructuum interim perceptorùm poſtulat. Dominus, cùm videret ſibi nihil offerri, contradicit. Complures proceſſus inſtituuntur, & omnia ad Curiam remittuntur, in qua vaſallus poſt Arreſtum fructus conſequitur. Dominus primus Præſes Boërius cum alijs duobus è Senatu, tenuerunt, quoniam vaſallus nihil eorum, quæ facere debebat, obtuliſſet, in mora eum conſtitui neque fructus petere poſſe, repulſamque pati debere, & dominum cum expenſis abſoluendum, ex eo quod Arreſtum dominum condemnabat, vt prædictum vaſallum admitteret, & tum demum ſi id renueret, Seneſchalli Lemouicenſis opem imploraret. Hæc prima Arreſti clauſula fuit, cuius ordo ſcriptus erat ſpectandus, *l. generaliter. §. quid ergo, ibi, ordinem, ff. de fideicomm. libertat.* & Bald. *in cap. decreuimus de iudic.* & priuſquam reſtitutionem feudi & fructuum peteret, is prædictam fidem & homagium offerre debebat quo ſcilic. iuxta Arreſtum admitteretur. *c. 1. qua fuit prim. cauſ. benef. amitt.* Reliqui è Senatu contrarium aſſeruerunt, eius ratione habita, quod ante proceſſum vaſallus ſe ſtiterat & obtulerat, ſemel verò officium debitum exhibuiſſe ſufficeret, vt per Salycetum & Iaſonem *in l. fin. verſic. 6. C. de iur. emphyt.* Ac propterea ante omnia prædicto vaſallo poſſeſſionem reſtituendam, & poſtea ab eo fidem & homagium præſtandum eſſe. Pro his facit Baldus *in cap. 1. §. ſi facta ſi de feud. fuer. controu. inter dom. & vaſall. verſicul. extra quæro, pone quod dominus.* Iuxtáq; horum opinionem, inuito prædicto domino Præſide concluſum & Arreſtum datum fuit. Tanta eſt inter homines ſententiarum diuerſitas.

IX.

Fructus non petiti quando adiudicari poſſint.

Notandum eſt in iudicio reſtitutionis fructuum, niſi petantur, eos Iudicem non poſſe adiudicare ei, qui vincit: idque intelligitur de fructibus qui ante litis conteſtationem percipiuntur: verùm eos fructus, qui poſt cōteſtationem percipiuntur, quamuis non petantur, Iudex adiudicare poteſt, per *l. Aediles, §. item ſciendum. de ædil. edict.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 23. Iunij 1526.

X.

Fructus omiſſi quando poſt ſententiam peti poſſunt.

Quando Arreſtum vel ſententia de reſtituendo fundo datur, nulla fructuum mentione

facta, dubitatũ fuit, vtrùm poſtea peti poſſint? per *l. ex diuerſo, §. vbi autem, cum gloſſ. ff. de rei vindicat.* Nonnulli tenuerunt, quod non, in materia petitoria, per text. *in l. Paulus 1. ff. de re iudic. l. terminato. C. de fructib. & lit. expenſ.* Cùm enim adiudicati non fuerint, actor ab iis depulſus cenſetur, vt per Innocentium *in cap. grauis. de reſt. ſpoliat.* & Guido. Papam *deciſ. 405.* Arreſto Parlamenti Burdegalenſis, quod datum Maioribus diebus Libornenſibus, iudicatum ita fuit pro Rege Nauarræ, aduerſus Dominum Riberatium, anno 1518.

XI.

Idem. Complures contrarium tenuerunt in materia poſſeſſoria, habita eius ratione, quod natura poſſeſſorij per ſe adiudicationem fructuum importet, etiamſi non petantur, *l. in condemnatione. §. cum verbum reſtituas. ff. de R. I.* Attamen contrarium iudicatum fuit duobus Arreſtis prædictæ Curiæ: Vnum datum fuit, menſe Septembri 1518. pro Domino Mompeſatio, aduerſus Dominum Calumontium. Alterum menſe Auguſto prædicto anno, pro quodam nomine Sanchamantio, aduerſus Gentilem Carbonium. Boërius *quaſt. 18.*

XII.

Damna & intereſſe, quæ ſententia taxari & deſcribi poſſint. Ex Conſtitutione, quæ publicata anno 1539. damna & intereſſe inſtantiæ ad certam ſummam liquidari & taxari debent, iuxta formam ea Conſtitutione datam. Verùm prædicta Conſtitutio minimè loquitur de damnis & intereſſe, quæ ex eo de quo litigatur procedunt, veluti ab executione, ex turbatione, ex incarceratione & aliis quàm inſtantiæ: déque his Iudex tuo ſententia ſua, partibus pri s non auditis, taxam facere non poteſt, veluti de damnis & intereſſe inſtantiæ, quæ prædicto Iudici cognita eſt, qui ſuper ea ex veroſimilitudinibus, habita ratione qualitatis partium & materiæ arbitrari poteſt. Verùm altero caſu, quo factum incognitum, & cauſæ cognitio requiritur, Iudex culpam committet, ſi ex officio ſuo ac per ſe ſententia ſua taxam fructuum faciat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Dinionenſi, 13. Auguſti 1555. pro Domina Marchioniſſa de Rotelin, Domina Chagniaci, appellante à Balliuio Cabillonenſi, vel ipſius Locumtenente, eo quod ſententia ſua appellantem manutenuiſſet, taxaris damnis & intereſſe inſtantiæ, ad centum ſolidos ex vna parte, & incolis prædicti Chagniaci appellatis ab altera parte: & emendata ſententia appellati in damna & intereſſe alia, quàm inſtantiæ condemnati fuerunt, quæ ab executore liquidarentur ſuper turbatione facta, de qua litigabatur.

Ob damna & intereſſe corporis prehenſionem non eſſe. Et nota, ob damna & intereſſe, neminem corporis prehenſione cogi. Iudicatum 20. Februarij 1575.

XIII.

Meliorationes quomodo recuperentur. Poſſeſſor bonæ fidei fundo cedere damnatus impenſas vtiles & neceſſarias, rei retentione conſequi debet: voluptarias per actionem de damnis & intereſſe aduerſus auctores ſuos intentatam perſequi poteſt. Et ita iudicatum fuit pro Ioanne Spineo, 17. Aprilis 1427.

Deſumtum ex Lucio *lib. 1. tit. 16. Arr. 4.*

Itémque ius retentionis competit ob impenſas neceſſarias, per *l. Neſennius. §. 1. de re iudic.* & proprietarius vt & poſſeſſor bonæ fidei, ſuper quo fundus capitur, ob impenſas & meliorationes à ſe factas ſe opponere debent, quæ cum fructibus non compenſabuntur. Carondas *lib. 3. cap. 77. l. C.*

XIV.

Meliorationes cum fructibus non adiudicatis compenſari non debent. Cùm fructus poſt conteſtationem debentur, Iudex quò ad fructus antea perceptos reo iniuriam inferre non poteſt, ſiue eos actori adiudicando, ſiue compenſando cum meliorationibus, verùm poſt prædictam conteſtationem compenſationem huiuſmodi cum fructibus vſque ad concurrentem eorum quantitatem inſtituere debet, in reliquo reo meliorationes reſeruare. Ex hac ratione cùm Iudex quidam Regius alienationem rei Eccleſiaſticæ reſcinderet, & reum ad reſtitutionem fructuum poſt conteſtationem condemnaret, in eo quod meliorationes excederent, decreuiſſet, quatenus prædictæ meliorationes prædictos fructus poſt prædictam conteſtationem perceptos ſuperarent, id quod excurreret, cum fructibus ante prædictam conteſtationem perceptis compenſandum eſſe, dictum fuit, malè iipſum iudicaſſe & emendato iudicio fructus cũ meliorationibus tantùm compenſari declarari fuerunt: Arreſto Pariſienſi, 22. Ianuarij 1542. Iſq; textus eſt *l. ſumtus, & l. emtor. ff. de rei vindicat.* reponendo verba prædictorum textuum iuxta emendationem marginalem, puta loco verbi, *ante litem*, legendo *à lite conteſtata.*

Lucius *lib. 11. tit. 19. Arr. 1.*

XV.

Meliorationes quomodo à minore reſtituto refundantur. Aduerſus libellum rei cuiuſdam, qui rem immobilem à minore quodam emerat, (qui auctore quidem curatore vendiderat, verùm ſine decreto,) eum in finem tendentem, vt quo caſu hæc alienatio reſcinderetur, Curia ſibi impenſas vtiles & neceſſarias in domo & aliis immobilibus, de quibus agebatur, factas refundi curaret, vel ſibi permitteret eas tollere & auferre, ſi ſuper vtilibus Curia addubitaret, pariter vt ſuper neceſſariis, ſimplici refuſioni inſiſtebat, veluti rei quæ dubio careret. Reburdus pro minore repræſentabat, hunc reum emtorem malæ fidei fuiſſe, qui ſciente à prædicto minore inope emerat, adeò vt ſi impenſas vtiles hic minor refundere cogeretur, eadem opera domum paternam derelinquere cogeretur. Curia Arreſto ſuo, 26. Martij anno 1544. partes in priorem, in quo antea prædictum contractum erant, ſtatum repoſuit. Et quò ad impenſas & meliorationes decreuit, minorem neceſſarias refundere oportere, & compenſationem cum perceptis fructibus poſt alienationem, vſque ad concurrentem quantitatem faciendam: etſi prædictæ impenſæ neceſſariæ ex prædictis fructibus ſolui non poſſent, minorem eas complete cogendum: quo caſu verò prædicti fructus prædictas impenſas neceſſarias multò longè excederent & ſuperarent, reliquum prædictorum fructuum impenſis rei vtilibus imputandum. Alioquin prædictum minorem ab impenſis vtilibus abſolutum declarari, neque eas auferri poſſe. Hoc Arreſtum praxis eſt & declaratio *l. in fundo alieno, ff. de rei vind.*

XVI.

Æſtimatio mercium commune pretium ſit, non vero ſummum. Quando ob non ſolutum vinum, frumentum, oleum vel aliam rem pondere & menſura conſtan-

conſtantem, debitor poſt moram ſuam condemnatur, vel æſtimationem ſoluere debet, hęc æſtimatio non fieri debet, quanti maximi pretij in anno res fuit, verùm pro pretio *magis ſolito & communi, quod diutius eo anno durauit, non attento iuris rigore, quo æſtimatio iuxta ſummum, quod fuit poſt petitionem, pretium fit: prout plenè notatur apud Ludouicum Romanum *conſil.* 50. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 16. Februarij 1530.

* Aliud in ſemente frumenti: Molineus *tractat. de vſuris, num.* 221. & 223. Vide *Arr.* 19. infrà.

XVII.

Idem & declaratiuum.

Quando etiam ob moram æſtimatio frumenti, quanti maximi fuit, debetur, maximum hoc pretium, nonniſi pro ratione eius, quod communius anni pretiũ fuit, accipi poteſt. Veluti ſi tẽpore quodã viginti valuit, altero quindecim, largiore verò tempore & communiter duodecim, nonniſi ratione duodecimaria debetur, non maiore. Et ita iudicatum fuit Arreſto, 4. Decembris 1530. Pariſiis.

XVIII.

Æſtimatio cõplurium annorum quomodo facienda.

Iudex adæratores vel æſtimatores, partibus priùs non auditis, conſtituere non poteſt, quæ eos nominabunt vel id facere recuſabunt: quique æſtimatores ſingulos annos ſigillatim adęquare debent, non verò per auerſionem & vno pretio plurium annorum ſimul, per *l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid.* Hæc omnia iudicata fuerunt Arreſto Pariſienſi, 16. Maij 1514. Dominus Rebuffus eius datam refert 12. Maij. nihilominùs pronuntiationi 16. prædicti menſis interfueram.

XIX.

Æſtimatores iurare debent.

Æſtimatores iurare debent, *ſe rectè ac fideliter æſtimaturos, itémque ſe verum relaturos*: aliàs omnis proceſſus ab iis inſtitutus nihil valet, per *l. Hac edictali, §. Hu illud. C. de ſecund. nupt.* Et ita iudicatum fuit Arreſtu Pariſienſi, 16. Iulij 1534.

In æſtimatione damnorum & intereſſe, quando æſtimatores inter ſe diſſentiunt, Iudex ex officio tertium quendam aſſumere debet, quod ſi neque hi conſentiunt, Iudex neque ſummam neque minimam æſtimationem ſequi debet, ſed mediam & mediocrem ſumere, ita tenet D. Maynardus *lib.* 4. *iuar. queſtio. cap.* 60. I.C.

XX.

Debitor frumenti cogi nõ poteſt, vt in pecunia ſoluat.

Ioannes Bos Arreſto Burdegalenſi ad nouum inſtrumentum conficiendum & recognoſcendum debitum Ioanni Liuarſio quantitatem frumenti reditus annui, & ad ſoluenda ſexennij reliqua condemnatus fuit. Coram executore Liuarſius ad ſolutionem reliquorum in pecunia concluſit, pro pretio frumenti annorum præteritorum. Bos contradicit & frumentum ſuum offert. Executor ait, eum æſtimationem ſoluere oportere: à quo appellauit. Arreſto prędictæ Curiæ, quod datum 4. Auguſti 1519. dictũ fuit, malè decretum, benè appellatum, & emendato iudicio, prædicto Booi permiſſum, vt frumentum ſolueret. Priore Arreſto ad ſoluenda tantùm reliqua condemnatus fuerat, non verò ad æſtimationem. Propterea in frumentum tenebatur, quo ſoluto liber erat, §. *ſolutione. Inſt. Q. M. T. O.* Præterea æſtimatio huiuſmodi debetur officio Iudicis mercenario, quod poſt latam ſententiam implorari non poteſt: & maximè, quando in Arreſto de prædicta æſtimatione nihil dictum fuit, *l.* 4. *C. depoſiti, & l. ſi quis miſſum. §. final. ff. de damn. inſe.* Et in hac facti ſpecie notandum eſt, minimùm deſiderari ad excuſandum reum ab huiuſmodi æſtimatione, ad inſtar excuſationis expenſarum, *l. Qui ſoldum. § etiam. ff. de leg.* 2. Sic, ex hoc Arreſto intelligebatur, reum non prorſus in mora eſſe, inſpecto eo quod alternatiua æſtimationis non onerabatur.

Adde *Arreſtum* 15. *h. t.* & not. *ad Arr.* 13. *tit.* 2. *de inv. dom. lib.* 13. ſuprà. I.C.

XXI.

Reſtitutio fructuum aduerſus aliquem, ratione quando iudicatur.

Quando acceſſoriè vel principaliter, reſtitutio fructuum nonnullorum bonorum adminiſtratorum, & à partibus aduerſis poſſeſſorum petitur, & in lite probatio de valore fructuum facta fuit, Curia non conſueuit reum ſimpliciter ad prædictam reſtitutionem condemnare: præcipuè verò, quando videt, hunc reum oneratum quibuſdam ſumtibus ob prædictos fructus: verùm decernere ſolet, vt intra certum tempus rationes adminiſtrationis ſuę conficiat, hoc valore & reditu annuo. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro illuſtri Claudio de Leuis Domino de Cozan, aduerſus illuſtrem Ioannem de Damas Dominum de Digoine, 7. Septembris anno 1545.

XXII.

Fructus à poſſeſſore bonæ fidei non debentur.

Is qui ex decreto vel altero iudicio, à quo tum temporis appellatum non fuit, poſſeſſor eſt, ad nullam fructuum reſtitutioné tenetur, ſi poſtea fundus per appellationem & reſtitutionem detentatori euincatur: quia iuſtè poſſidet, qui authore Prætore poſſidet, *l. iuſte. ff. de acquir. poſſ.* dummodò hoc decretum per dolum interpoſitum non fuerit, cuius poſſeſſor particeps fuit. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Septembris anno 1543.

XXIII.

Reſtitutio fructuum poſt reſtitutionem.

Poſſeſſor rei Eccleſiaſticæ à ſe acquiſitæ, non obſeruatis requiſitis & neceſſariis ſolennitatibus, fructus reſtituere debet, ſi rem derelinquere condemnatus ſit, niſi actor ipſius alienans ſit: tum quippe fructus non debet, vel etiam ſi prædictus poſſeſſor ſolennitatibus his decipiatur: & creditu veroſimile fuerit, ſolennitates legitimas eſſe: his enim duobus caſibus fructus lucratus eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Priore quodam, qui conceſſionem emphyteuticariam citra ſolennitatem à ſuo prædeceſſore factam cuidam, qui in area ſibi tradita ædificauerat, in irritum deduci curauerat: quique & ad aream & ad fructus reſtituendos condemnatus fuit: ea lege, vt ipſi vtiles & neceſſariæ impenſæ prædicti ædificij refunderentur. Suprà *tit. de alienat. rer. Eccleſiaſtic.* 10. pleniùs declaratur.

Vide *tit. de Arreſtis, executionibus, pignoribus,* in Conſuet. Pariſienſi.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum IV.

I.

EXpenſæ, damna & intereſſe, quando principale acceptum fuit, ampliùs peti non poſſunt, per *l. Terminato 3. de fructib. & lit. exp.* Iudicatum 14. Ianuarij 1585.

II.

Fructus Beneficiarij defuncti quomodo distribuantur.

Fructus anni debiti à conductore poſt mortem Beneficiatij, diſtribui poſſunt iuxta *l. Diuortio. ff. sol. matr. l. defuncta. de vſufr.* & iudicatum fuit pro Theſaurariis & Canonicis S. Capellæ, ius & commodum regaliæ habentibus aduerſus heredes D. Gabrielis Bonnerij Epiſcopi Andegauenſis, qui prætendebant omnes fructus anni per manus conductorum, quos citauerant, quíque ſe oppoſuerant vigore pignoris capionis Canonicorum S. Cappellæ quibus hunc in finem denuntiatum Arreſto pronuntiato in purpura, 14. die Augusti 1576. dictum fuit, fructus perceptos vſque ad diem mortis adiudicãdos heredibus, & reſiduum Dominis S. Cappellæ pro rata temporis, iuxta prædictam *l. Diuortio. sol. mat. & l. defuncta. de vſufr.*

III.

Restitutio fructuum post contestationem debita.

Reſtitutio fructuum plerumque poſt litem conteſtatam adiudicatur. Iudicatum vlt. Febr. 1585. Hanc ad rem Arreſtum ſolenne datum & pronuntiatum 14. Auguſti 1586. à Dom. Præſide Briſſonio, quo mulier quædam Bellouocenſis aduerſus interceſſionem pro marito ſuo, citra renuntiationem beneficio vel authenticæ factã, quamuis conſenſum geminaſſet, ratum habuiſſet, quinimò poſtea fundos ſuos pro ſolutione debiti vendidiſſet, attamen in integrum reſtituta & acquieſcente creditore condemnato ad reſtitutionem fructuum poſt prædictam venditionem: appellatum, emendato iudicio dictum fuit, reſtitutionem nonniſi à die conteſtatæ litis faciendam ſententiis Bellouocenſibus plenum & integrum effectum ſuum in reſiduo ſortientibus.

TITVL. V. DE EXECVTIONIBUS.

ARRESTVM I.

Executio aduersus successores in Beneficio quando fieri possit.

SEntentia & condemnatio data aduerſus Abbatem vel Priorem, & ipſius conuentum hoc nomine, cum reſtitutione fructuum, executioni tradi poteſt aduerſus ſucceſſorem ipſius in Beneficio, tam quò ad principalem litem attinet quàm fructuum reſtitutionem, quamuis prædictus Abbas vel Prior commendatarius ſit & legitimus heredes habeat: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi menſe Septembri, anno 1542. Iſque textus eſt *in cap. 1. de ſolut. & in c. quod quibuſdam. de fideiuſſor. & in cap. dilecti. de foro compet.* Veruntamen ſucceſſor prædictus pro indemnitate aduerſus heredes prædeceſſoris regreſſum habet.

II.

Heredes debitoris bona pignori capi non poſſunt, niſi prius citetur.

Die Martis 1. Februarij 1563. Loiſelius pro quodam nomine Pelletario, aduerſus alterum, qui ipſius bona pignori capi pro debito defuncti cuius heres erat curauerat, cui pignoris capioni is ſe oppoſuerat. Loiſelius dixit, ex Conſuetudine & lege id non diuidi, ſéque aduerſus eum in ſolidum agere potuiſſe: verùm alios coheredes eſſe: nam ex perſona heredum non debet mutari conditio obligationis. Nihilominùs Iudex dixit, eum per actionem venire oportere, ad impetrandum, vt debitum executorium declaretur, expenſis reſeruatis, à quo appellat. Superior Iudex Marchionatus Cenomanenſis dixit, benè iudicatum fuiſſe, nihilominùs eum in expenſas condemnat, tam cauſæ principalis, quàm primæ, à quo is appellat. Appellati Aduocatus ait, iure æs alienum diuidi, Conſtitutionem, qua dicitur, eius, qui heres dicitur bona pignori capi poſſe rectà & à primo limine, ſub onere damnorum & intereſſe, abrogari altera Conſtitutione. Igitur heredem citandum, vt executoriam obligationem declarari videat, & Iudicem à quo, ſibi gratiam feciſſe. Procurator catholicus Regius Conſuetudinem allegat. Curia appellationem in irritum deduxit, decreuitque id à quo appellatum fuit plenum & integrum effectum ſortiri oportere, appellantem verò in expenſas condemnat.

Vide Conſ. Pariſ. *art.* 168. 169.

III.

Executio die festiuo facta nulla.

Arreſto Pariſienſi 6. Octobris 1568. executio quædam debiti ciuilis ab apparitore facta, die Lunæ Pentecoſtes 7. Iunij prædicto anno, nulla declarata & reuocata fuit, appellatus condemnatus in expenſas executionis, & cauſæ appellationis, & in damna ac intereſſe, & apparitor executor rectè appellatus declaratus quin in expenſas cauſæ appellationis, & in multam quatuor librarum Pariſienſium Regi inferendam condemnatus fuit, etiamſi repræſentaſſet, executionem ſuam ab appellato approbatam fuiſſe.

IV.

Executio rei liquidæ fieri debet.

Si contentum in obligatione vel ſententia illiquidum ſit, antequam id liquidum factum fuerit, ad executionem non procedendum eſt, *l. 1. ff. de tranſactio.* veluti ſi ageretur de damnis & intereſſe adiudicatis ſententia emtori aduerſus venditorem ob defectum auctoritatis. Ita in propriis terminis Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 10. Iulij 1515. quo emtor declaratus fuit malè proceſſiſſe, & duo è Dominis ad audiendas partes ſuper liquidatione illorum delegati fuerunt.

Nihilominùs ſi ſpecies adærationi obnoxia, citari quis poteſt ad æſtimationem faciendam. Vide Conſuetudinem Pariſien. *artic.* 166. & Conſtit. *anni* 1539. *artic.* 76 I.C.

V.

Creditores ſpeciali habentes conuenire vnum ex heredibus ſolum propter hypothecam.

Debitor moritur, relictis duobus heredibus, vno mobilium, altero immobilium. Heres mobilium omnia vendit: ac propterea quòd ob obtutu hypothecæ iure vindicari minùs è poſſunt, creditores heredem immobilium conueniunt: qui excipit & omnium rationum loco ait ſolutionem

tionem debitorum propriè ex mobilibus fieri. Creditores hypotheca ſua nitunrur. Arreſto Pariſienſi dictum fuit, 2. Auguſti 1536. heredem immobilium ſolnere oportere, ſaluo ei aduerſus heredem mobilium regreſſu.

Creditor pro debito perſonali quemlibet coheredem æqualiter conuenire poteſt, ſaluo ei regreſſu aduerſus alios, vide *l. 1. C. ſi cert. petat. l. pro hereditariis, l. creditores C. de hered. actio.* Vide Conſuetud. Pariſ. *articul.* 332. 333. B.

VI.

Ceſſionarius ceſſionem ſuã exhibere debet, heres non item.

Viceſima ſexta Aprilis 1518. Arreſto Burdegalenſi dictum fuit, ceſſionarium ob debitum ſibi ceſſum per executionem procedere non poſſe, niſi priùs debitori ceſſionem ſuam ſignificauerit. E contrà, heredem creditoris id facere poſſe, qualitate ſua non ſignificata. Prius eſt iuxta doctrinam Bartoli *in l. poſtulante. ff. ad Trebell.* Poſterius eſt ex diſpoſitione textus, in Auth. *de introitu. a morient. praſt.* Boërius *deciſ.* 10.

Ratio hæc eſt, quia ceſſio & tranſlatio poſſeſſionem non tribuit ante ſignificationem, & ceſſionarium oportet hanc ceſſionem debitori ſignificare, & ei ceſſionis copiam tradere, antequam exequatur. Pariſ. *articul.* 108. I.C.

VII.

Debitor quomodo & vbi in carcerem coniici poſſit.

Creditor debitorem ſuum comprehendi, vinciri, & ignominioſè in carcerem duci ab alio Iudice, quàm ſuo, pro ciuili debito, curare non poteſt, licet corporis nexum ſubierit & in damna & intereſſe teneatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 19. Aprilis 1550. Hoc Arreſtum ſingulare eſt in eo, quod ſubditi, in præiudicium ſuorum Dominorum Iuſtitiariorum, alienæ iuriſdictioni ſubmittere ſe non poſſunt: neque Iudex non Regius ſubmiſſionis reſcriptum dare, vel debitorem ſibi non ſubiectum in carcerem ducere, neque coërcere poteſt.

Lucius *lib. 10. tit. 2. Arr. vnic.*

VIII.

Debitor traductus extra terre in alienum.

Quidam ad corporis nexum obligatus, ſub ſigillo Præfecturæ Pariſienſis, extra prædictam Præfecturam, octodecim vel viginti circiter miliaribus habitabat. Creditor ipſius obligationem apparitori tradit, vt eum in carcerem trudat: hic ad domicilium debitoris ſe confert, eique vt ſoluat, mandat, vel ſi id facere renuat, eum carceribus domicilij ſui captum ac incluſum conſtituit: poſtea verò eum reducit in carceres Caſtelleti Pariſienſis: à quo debitor appellat & tam apparitorem quàm creditorem prouocat. Cauſæ ſuæ appellationis hæ ſunt: quamuis ſe ad corporis nexum obligaſſet, nihilominùs apparitorem non debuiſſe ſe in carceres Pariſiorum tradere. verùm contentum eſſe debuiſſe, quod ſe in loco domicilij ſui incarceratum conſtituiſſet. Apparitor econtrà dicebat, quemadmodum priuilegium ſigilli Præfecturæ Pariſienſis debitores cogat, vt coram prędicto Præfecto litigaturi compareant: pari ratione eos, qui ſe ad corporis nexum ſub prædicto ſigillo obligauerant, in carceres prædicti Caſtelleti deducendos, quantumuis extra prædictam Præfecturam habitarent. Arreſto Curiæ, quod datum in Camera Patricidali, die Sabbathi, 21. Nouembris 1551. dictum fuit, apparitorem malè traduxiſſe, qui in expenſas damna & intereſſe condemnatus fuit. Item apparitoribus interdictum, ne deinceps prædictos debitores his caſibus extra loca, vbi eos incarceraſſent, deducerent.

IX.

Mobilia & animalia tam domeſtica quã ruri vtilia Presbyteri capi pignori non poſſunt.

Clericorum non coniugatorum mobilia & animalia pignori capi non poſſunt, iuxta Conſtitutionem Regis Philippi Pulchri: eo quod huius generis bona eorum perſonis connexa ſont, ac propterea priuilegiata, *C. Eccleſiarum ſeruos. 12. quæſtio. 2. gloß. in cap. fin. de vit. & hon. clericor.* Idque locum habet, tam in mobilibus & animalibus domeſticis, quàm iis ex quibus compendium quæritur, vel *in commendam*, vt vocant, datis, vel elocatis, & ſic in alterius domo conſtitutis. arg. *l. §. generaliter. ff. de lega. præſta.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vlt. Iunij 1543.

X.

Idem & firmi.

Ac notandum eſt, cauſam, ob quam Presbyter vel Clericus condemnatur, vel alimentorum, vel alteram priuilegiatam, nunquam prædictum priuilegium mobilium impedire: vnum enim ſemper idémque eſt: iuxta alterum Arreſtum Pariſienſe, quod datum 28. Nouembr. 1536.

XI.

Idem & ſingulare.

Imò Arreſtum extat de 13. Maij 1527. quo dictum fuit, in eo quod Iudex Andegauenſis cuidam Presbytero manum inici curaſſet, bene proceſſiſſe, in eo quod eius equis manum iniecerat, malè proceſſiſſe: aduerſus rationem *l. iuſtiſſimè, in pr. ff. de ædil. edict.*

XII.

Idem & magis notandum.

Pro hocce priuilegio præterea Arreſtum alterum de anno 1400. facit, quo pro Ioanne Michaële, aduerſus Epiſcopum Pariſienſem iudicatum fuit, prædictum Epiſcopum malè & iniuſtè mobilibus ipſius manum iniecisse.

XIII.

Mobilia Clericis mechanicã artem exercẽtium pignori capi poſſunt.

Clericorum non coniugatorum laico modo & more viuentium & opificia artéſque mechanicas exercentium, & extra honeſtatem clericalem vitam degentium, veluti laniones, & alij huius generis, mobilia pignori capi poſſunt, neque priuilegio clericali frui poſſunt. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1540. perorante Franciſco Iaquelotio Aduocato.

XIV.

Presbyter manum ſuam re ſua immobili pignori capta decedere debet.

Si executor domui Clerici vel Presbyteri manum iniiciat, Curatorem in ea conſtituet, & Presbyterum migrare curabit, qui huic iniectioni manus intercedere non poteſt: ac mobilia tantùm auferre poteſt, quę priuilegiata ſunt. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1537. pro Wilhelmo Thuteto, aduerſus Protbonotarium quendam. Occaſione huius Arreſti ſæpiùs diſputatum fuit, vtrùm res immobilis Presbyteri, quæ ei aſſignata & à patre tradita fuit, & ſine quo titulo per Epiſcopum promotus non fuiſſet, qui aliàs eum nutrire vel ei de Beneficio quodam proſpicere teneretur, *cap. Epiſcopus, & cap. cùm ſecundum, de præb.* Vtrùm igitur hæc res immobilis pignori capi, ſubhaſtari & ob debita prædicti Presbyteri vendi poſſit? Complures reſponderunt, quòd non per *cap. final. 16. quæſt. 1. c. Clericus. 1. quæſt. 2.* Nihilominus Presbyter appellans à pignori capta re ſua immobili, ab appellatione ſua Parlamento Pariſienſi depulſus fuit, iuxta ſententiam Panormitani *in*

cap.xxii. de Præb. ex quo in cauſam iudicati huiuſmodi immobilis res capi poteſt, quæ vendi & obligari à Presbytero poteſt, voluntariè ergo, & neceſſariò magis, adde quod Conſtitutio monitiſi mobilia, non verò immobilia priuilegiat.

XV.

Fœminæ honeſtæ ob debita ciuilia incarcerari nõ debent.

Iaſon ad *l. Ad egregias. ff. de iureiuran.* in hac ſententia eſt, honeſtas fœminas ob debitum ciuile in carcerem conijci non poſſe. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1396. pro fœmina quadam nomine Martha.

XVI.

Eccleſiaſtici & Religioſi capi poſſunt, deducto ne egeant. Reditus percepti mobiliũ numero ſunt. Fructus pendentes Beneficiorũ capi pignori poſſunt.

Clerici, Presbyteri & Religioſi ſub prætextu priuilegij ſui quo cogi facilè vel leui ex cauſa non poſſunt, creditores ſuos decipere non debent, & temporali ipſorum manus iniici poteſt, veluti fructibus pendentibus, reditibus & prouentibus Beneficiorum ſuorum, quorum dies non venit, *cap. olim, de reſtit. Spoliat. & cap. peruenit de fideiuſſor.* Si tamen nihil aliud habeant, deducetur id, quod ad eos alendos & veſtiendos neceſſarium fore videbitur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 7. Februarij 1510. ij quippe non ita derelinquendi ſunt, quouſque fame laborare incipiant, *l. Si longius. §. fin. ff. de iudic. & l. fin. C. vbi pup. educ. deb.* Ac inprimis dictum fuit: prouentus nondum perceptos: nam quando percepti & Clerico acquiſiti ſunt, mobilium numero & priuilegiatorum ordine ſunt, antea verò temporales, ac veluti immobiles & fructus pendentes, qui pignori capi poſſunt: aliàs non item. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 19. Decembris 1513. Item pro debito ciuili fructus pendentes Beneficij capi poſſunt, qui radicibus adhuc adhærent, neque percepti neque à ſolo ſeparati, neque mobiles facti ſunt: tum quippe immobiles cenſentur & pignori capi poſſunt, *l. fructus. 32. ff. de rei vendicat.* atque hæc pignoris capio valida declarabitur, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus dominum Pratenſem Epiſcopum Claromontanum.

De executione aduerſus Clericos verò mobilium, fructuum, penſionum, & diſtributionũ Presbyteri.

Id quod *artic. 9. & ſeqq. vſque ad 16.* continetur, tractat de bonis Eccleſiaſticorum pignori capiendis. De quibus hodie Conſtitutio Aurelianenſis 1560 *artic. 28.* & Bleſenſis *artic. 57.* aguot, quibus hæc executio reſtringitur ad ornamenta inſeruientia & deſtinata ad officium Eccleſiæ, ipſorum libros & veſtimenta ordinaria & neceſſaria. Quantum ad fructus ipſorum beneficiorum & penſiones beneficiales attinet, capi poſſunt, deducto ne egeant, iuxta Dd. *in cap. Odoardus. extr. de ſolut.* ne in opprobrium Clerici mendicent, & Iudices Eccleſiaſtici eis dilationem dant pro ratione quantitatis debitæ, & bonorum debitoris, deducto ne egeant. Quantum ad diſtributiones quotidianas in pane, capi quoque pignori non poſſunt: ita iudicatum fuit Arreſtis Pariſienſibus à Choppino *lib. 3. de morib. Pariſ. tit. 3. num. 36.* Rebuff. *in § 1. de collat. in Concordat. in verb. diſtributionum,* & Arreſtis Tholoſanis, quæ refert Maynardus *lib. 1. cap. 15. & lib. 7. cap. 63. quæſtio. ſuar. notab.* Item pariter titulus quoque Presbyteri, quo Presbyter factus eſt, capi non poteſt. Aurelianenſis *artic. 16.* Vide *quæſtio. à me tractat. in notis ad ſtylum Iuriſdict. Eccleſiaſt. Bituricenſ. cap. 14.* D. Magiſtrum, *de ſubhaſtat. cap. 24.* I. C.

XVII.

Debitor quãdo ſoluendo nõ eſt, quo ratione creditorem indemnẽ præſtare poſſit.

Si debitor nulla bona habeat, quæ capi poſſint, prouiſio adiudicata ob ſummam debitam, vel etiam ſi creditor extraneus, vel aliàs inops & ſuſpectus ſatiſdare non poſſit, Iudex in his difficultatibus vel quibuſdam earum, ad indemnes præſtandas litigantes partes, decernere debet, vſque quò de principali partium lite plenè cognoſcatur & iudicetur, debitorem ſingulis annis ſummam repræſentare oportere, ratione quindecimaria vel viceſimaria vel alia, prout ei videbitur: quæ ſumma ſorti non imputabitur. Et ſaluo hanc annuam præſtationem ſiſtendi iure, ſi debitum debitor conſignet, qui tum temporis neque bona neque facultatem ſoluendi habeat: vel ſi per cautionis creditoris defectum ſtet, ſaluo, ea præſtita, prædictum debitum per Prouiſionem retrahendi iure. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 10. Iunij 1544.

Creditor quando cauere non poteſt.

XVIII.

Debitor oblata cautione nõ ſatisfacit.

Debitor, cui vt ſolueret, iniunctum fuit, executioni ſeu pignori capioni bonorum ſuorum intercedere non poteſt, ſi ſe fideiuſſores daturum offerat, *l. ſi ſe non obtulit, §. ait Prætor. & §. ſi condemnatus. ff. de re iudicat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1515.

XIX.

Res pignoris capta alienari à debitore non poteſt, etſi eius poteſtati relinquatur.

Quando creditor ob debitum ſuum autoritate Iudicis, rem mobilem vel immobilem debitoris ſui capi curauit, debitor, quantumuis ea res in poteſtate eius relinquatur, eam neque vendere neque tradere poteſt, ſine conſenſu creditoris: quinimò neque impetrato creditoris conſenſu poteſt, ſi ea res emtori addicta fuit, etſi nondum tradita fuerit, cùm facta ſit pignus Prætorium (quod quidem in mobilibus conſiſtit, *l. 1. Cod. de Prætor. pignor.*) quódque eſt inalienabile. Igitur, non obſtante eo, emtor ex decreto Iudicis addictionem ſuam executioni tradere poteſt aduerſus alterum emtorem: hæc quippe alienatio fraudulosa eſt ex qualitate facti, prout ait Odofredus *in l. vnic. in 1. quæſt. C. de alien. iudic. mut. cauſ. fact.* Et ita iudicatum fuit duobus Arreſtis Gratianopolitanis. Vnum datum fuit Vigilia Dominicæ Palmarum 1455. aduerſus dominum Bellomontanum: alterum menſe Aprili 1460. pro Æmardo & Claudio Ripelinis fratribus, aduerſus Antonium Fanium, mercatorem Gratianopolitanum, ob domum quandam ex ſubhaſtatione publica emtam à prædictis Ripelinis.

V. *L. Valer. Patron. § plane. ff. de iur. fiſci.*

XX.

Fructus reditus oberatij.

Qoamuis vulgò iactetur, mobilia iure hypothecæ vindicari non poſſe, nihilominus Arreſto Pariſienſi ſæpè dictum fuit, Dominum ob reditum ſuum eiúſque reliqua, in capione fructuum vel mobilium præferendum eſſe.

Lucius *lib. 10. tit. 3. Arr. 1.* Ita iudicatum fuit 14. Aprilis 1565. in Maiore Camera, perorante Hamelio. Vide ſuprà *lib. 10. tit. 3. in Appendice.*

XXI.

Executio ex Marque.

Ius Marquæ ſeu repræſaliarum non incarcerationi perſonarum, verùm bonorum tantùm capioni executioni tradi poteſt: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Aprilis 1387.

Vide ſuprà *tit. de iure repræſalia. i. 5. B.*

XXII.

Executio quomodo fieri debeat aduerſus corpus incolarum.

Si expenſæ vel adiudicatio cuiuſdam ſummæ impetratæ & taxatæ fuerunt aduerſus Corpus incolarum & inhabitantium, executio fieri debet mandato exhibito Conſulibus, Peræquatoribus & Collectoribus, vt prædictam ſummam

mam ex communi ærario, ſi quod habeant, ſoluant. Quòd ſi nullum ſe habere declarent, iis mandabitur *, vt hanc ſummam præſtent & in ſe ſuſcipiant ſoluendam intra ſex ſeptimanas, vel duos menſes vel aliud tempus, quod iis præfinietur, habita ratione magnitudinis vel mendicitatis ſummæ, & facultatum condemnatorum & debitorum: comminatione & denuntiatione iis facta, quo caſu ſoluere hanc ſummam ceſſauerint, ipſos ſuo proprio ac priuato nomine conueniendos, ſaluo poſtea aduerſus incolas ipſorum regreſſu. Eáque forma eſt obſeruata in hoc Regno ſecundùm nota. *in l. ſi ſe non obtulit. §. actor ff. de re iudicat. & in l. 1. §. quod ſi nemo*, iuncta Gloſſa *in verb. Proconſul. ff. quod cuiuſque vniuerſ.* Et iuxta id iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 12. Decembris 1525. pro Religioſis Maioris Carthuſiæ aduerſus Gubernatores Laudunenſes.

Deſumtum ex Lucio *lib. 10. tit. 3. Arr. 4.* Vide *tit. 2. lu. 7.* in fine.

* Idque antea fiebat: verum aliquot annis poſt determinatio data fuit, qua, quamuis Arreſto decernatur, incolis condemnatis ſummam condemnationis adſcribendam, attamen neceſſe eſt, vt reſcriptum à Cancellaria impetretur, & coram Theſaurariis generalibus Franciæ approbetur, à cuius generalitate condemnata Parrochia dependet, qui Selectis mandent, vbi prædicta Parrochia forum ſortitur, vt Peræquatoribus aut Collectoribus ipſius prædictam ſummam cum ſumtibus legitimis adſcribant.

XXIII.

Suſceptor cogi non debet, niſi priùs adſcriptio facta fuerit.

Super eo dubitatum fuit, vtrùm ceſſantibus prædictis Conſulibus, peræquatore & ſuſceptore prædictis mandatis intra tempus ſatisfacere, ſuſceptor æquè ac alij conueniri poſſit, quandoquidem prædictus ſuſceptor quadantenus excuſatur: officio quippe ſuo fungi non poteſt, neque in mora conſtitui, niſi prius adſcriptio & partitio fiat. Arreſto, 28. Auguſti, anno 1548. iudicatum fuit pro ſuſceptore.

Vſitatum eſt, Collectorem conueniri non poſſe, niſi propria ipſius culpa interueniat.

XXIV.

Debitor rei ſuæ captæ ſequeſter eſſe nō debet.

Viator ſeu executor, non obſtante appellatione vel oppoſitione, mobilia capere debet, & poſſeſſione eorum debitorem priuare, etiamſi is ſe ſequeſtrum conſtituere vellet: niſi creditor ei conſentiat, *l. 1. §. inde quæritur. ff. de nou. oper. nuntiat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 26. Februarij 1515. Ratio optima eſt, quod debitor ad maiorem neceſſitatem redigeret creditorem: mobilia quippe ſibi relicta conſumere poſſet, ſi ipſi relinquerentur, & plus negotij ac moleſtiæ creditori, quàm anteà, crearetur.

Quantumuis debitor, cuius bona pignori capta, ſe illorum depoſitarium, tanquam perſona extranea, conſtituere vellet, Executor tamen eum admittere hoc caſu non debet, eo quod executio hoc caſu realis non eſſet, ſed imaginaria: adeo vt ſi alter creditor poſtremo loco eiuſdem debitoris bona capi curaret, reali tranſlatione facta, præferretur, eo quod primus exequens dicere non poteſt ſe veniſſe in poſſeſſionem, vel debitorem ſuum poſſeſſione deiectum, & ſic in mobilibus cōſiſtit pignus Prætorium, per *l. 1. C. de pignor. Pretor.* & iuxta hæc iudicatum fuit aduerſus Giraudum Lugolium pro Stipendiariis Collegij Bellouacenſis, Arreſto 22. Ianuarij 1572. quod notatur *in tractat. de ſubhaſtationib.* D. Magiſtri *cap. 4.* Idque iudicari vidi, 27. Iulij 1589. aduerſus Religioſos, Abbatiſſam & Conuentum S. Antonij prope Pariſios, pro quodam nomine Chapartio, perorante Rulardo. Neque tantùm viatores ipſis debitoribus ſeu pignorum dominis, verùm etiam ipſorum domeſticis bona pignori capta in cuſtodiam tradere non debent: iiſque interdictum fuit ſub pœna expenſarum omnium, damnorum & intereſſe, 8. Februar. 1590. in lite inter Petrum Paruum viatorem in Caſtelleto Pariſienſi, appellantem à Præfecto Pariſienſi, & Gauchetum Eſchallium ad perorationem. I. C.

Executio imaginaria.

Interdictum viatoribus, ne mobilia pignori capta domeſticis debitoris pignorum domini cuſtodia tradant.

Vide *Arr. vlt. App. tit. 7. lib. 6.* ſuprà.

XXV.

Executio realis non valet ſine præcedente mandato.

Executor ſeu viator pleno ſaltu debitoris perſonam comprehēdere vel bona eius pignori capere priùs non poteſt, quàm ſoluendi mandatum ei fecerit: tum demum enim recuſatione facta, vel alio quodam æquipollente ad executionem realem venire poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Aprilis 1527. & altero Arreſto, 16. Aprilis 1540.

XXVI.

Executio realis ſuper re cōmuni non valet, ſine mandato omnibus facto.

Si plures debitores obligati ſint, non ſatis eſt, vnum ſolum conueniri, eóque recuſante poſtea rem communem pignori capere: reliqui enim, qui non conueniuntur, pro parte ſua executionem reuocari facient, etiamſi cum vno ſeu aduerſus vnum facta fuerit, qui executoris executioni paruerit: is quippe in præiudicium reliquorum, ad onerandam rem communem, conſentire non poteſt, *l. 2. ff. de ſeruit.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 26. Martij 1534.

Lucius *lib. 9. tit. 3. Arr. 10.*

XXVII.

Forma mandati vt ad executionē realem peruenire poſſis.

Ad articulum ſupradictum non ſufficeret, ſi executor iuberet ſolui in loco minùs commodo, veluti in Eccleſia, in via, in Auditorio vel alibi, extra & procul à domo debitoris. Et ſi ſuper hac executione vlterius procederetur, tota executio nulla foret. Domina Mareſcalla de la Paliſſe per Executorem Mercatori Vaudeneſſenſi debitori ſuo in aggere ſtagni, cùm piſcari vellet, deprehenſo iuſſit, vt ſibi ſummam debitam ſolueret. Is executori reſpondet, vt ad domum ſuam veniat, ibique ſe ſatisfacturum. Executor ait, ſe eius domum neſcire, eúmque in carcerem ducit. Mercator Pariſios appellat, vbi Arreſto, quod datum Maioribus diebus Molinenſibus, die Martis 6. Octobris manè, 1534. dictum fuit malè proceſſum, & prædicta Domina appellata in expenſis cauſæ appellationis, damna & intereſſe incarcerationis condemnata fuit, perorantibus Bouquertio & Marillaco. Tantundem dictum fuit in Parlamento Pariſienſi, 11. Maij 1551.

In pari ferè caſu Cotterellus Notarius in Caſtelleto Pariſienſi, in expenſas, damna & intereſſe executionis præcipitatæ aduerſus Magiſtrum Claudium Vallantium Aduocatum in Audientia, 25. Iulij 1582. condemnatus fuit. B.

Mandatum in loco opportuno.

Neceſſe quoque eſt ad validitatem executionis, vt mandatum in loco opportuno fiat, prout vult Conſuetudo Bituricenſis *artic. 15. h. t.* alias ſi debitor iniuſte incarceraretur vel bona eius caperentur, damna & intereſſe conſequi poſſet, veluti pro quodam nomine Normantio colono cuiuſdam Domini, qui procul Pariſios habitabat, vbi prædictus Dominus eum in carcerem duci curauerat, quamuis neuter ibi habitaret, eo quòd debitor non ſemper cum folle ambulat ſeu marſupium in promtu habet & ſecum circumfert. Arreſto 8. Iulij 1566. & altero 9. Iulij in Audientia 1571. pro honeſto quodam viro, quem publice in platea Executor mula ſua deſcendere iuſſerat, quamuis antea ad domicilium ipſius mandatum factum fuiſſet. Vide *l. 32. de vſur. & l. 39. de ſolut.* I. C.

XXVIII.

Executio aduerſus peregrinum debitorē ſuſpectū quomodo fieri poſſit.

Attamen ſi executio directa ſit aduerſus extraneum ſuſpectum, quem conuenire difficile ſit, non attenta prædicta mandati forma, executor equos vel ſarcinas debitoris à primo limine ſeu pleno ſaltu capere poteſt, vſque quo debitum exoluerit: vel ſi chirographum adſit, qui fortiores termini ſunt, vſque quò prædictum chirographum recognitum vel abnegatum fuerit, & debitor domicilium elegerit, aut cautionem ſolui & iudicio ſiſti præſtiterit. Similis executio approbata fuit Arreſto Pariſienſi, 23. Maij 1527. aduerſus illuſtrem Martinum de Montheneu, primum Magiſtrum aulæ Regiæ.

Hoc conforme eſt diſpoſitioni iuris, *l. ait Prætor. ff. quæ in fraud. cred.* Vide Conſtitutio. Aurelianenſ. *artic.* 154.

XXIX.

Idem.

Quamuis in Francia propria autoritate, citra mandatum Iudicis, fugitiuum debitorem quis capere vel ducere non poſſit: nihilominùs ſi id fiat, benè vel malè, eum qui capitur, cautionem iudicatum ſolui præſtare oportet: atque ita creditor de debito ſuo ſecutus erit. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 18. . . 1538. in Camera & in Audientia quadam poſt prandium.

XXX.

Iuſſio de ſoluendo in perſona fieri debet.

Anno 1392. primo die poſt feſtum S. Martini, Arreſto Curiæ Pariſienſis, ex tempore reprobata fuit obſeruantia Pictauienſis, vbi bona debitoris capi non poterant, niſi priùs iuſſio & denuntiatio prædicto debitori in perſona ſua facta fuiſſet.

XXXI.

Debitor iuratus alterius debitoris citra expenſas euadit.

Si creditor debitoris ſui debitum capi curet, & debitorem debitoris ſui citari, ad declarandum, quod debet, prædictus verò debitor mediatus ob fidelitatem, quam creditori ſuo debet, id facere recuſet, niſi euidens calumnia & euagatio ſubſit, dici debet, eum prædicto creditori perſequenti ſoluere oportere & citra expēſas. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo confirmata ſententia quædam Præfecti Pariſienſis, 15. Maij 1528.

XXXII.

Tertius opponens damna & intereſſe conſequitur, licet res mobilis in poteſtate debitoris ſit.

Creditor probabilem ignorantiam domini rei mobilis habet, quam capi curat in poteſtate debitoris ſui repertam: præſumere quippe poteſt prædictam rem mobilem ad eum ſpectare, per Gloſſam *in l. 1. C. de priuil. fiſci.* Nihilominùs propterea condemnari in damna & intereſſe executionis realis non deſinit, ſi ſciuiſſe aliquo modo dignoſcatur, Arreſto, quod datum in Maioribus diebus Molinenſibus, 6. Septembris, 1540.

XXXIII.

Clericus debitor quomodo carcere contineri debeat.

Si Clericus non coniugatus pro debito ciuili in carcerem laicum coniectus, iuxta obligationem à ſe initam, poſtulet, vt carcere relaxetur, eò perſonæ ſuæ intuitu priuilegiatus ſit, id fieri non debet: verùm Iudex laicus, cui id expediēdum incumbit, dicere debet, debitorem in Epiſcopales carceres reducendum & inibi detinendum, vſque quò plenè ſoluerit. Et ita deciſum fuit Arreſto Pariſienſi, aduerſus Preſbyterum quendam Lugdunenſem. Poſtea expreſsè in debito ciuili à Scholari ſeu ſtudioſo Clerico contracto, ob pretium equorum ab ipſo emtorum, 14. Februarij anno 1544. per textum & not. *in ca. ex reſcripto, de iureiurand.* Et Baldum *in l. 2. C. de pat. qui fil. ſu. diſtrax.*

XXXIV.

Conductores octauarij vectigalis intra quod tempus debitores ſuos exigere poſſint.

Ex conſtitutione conductores octauarij vectigalis dimidio anno elapſo, poſt conductionem [a] ipſorum reliquatores conductionis ſuæ perſequi non poſſunt, niſi recognitio facta fuerit, [b] vel trāſactio ſeu cōuentio [c] quam *abonnage* vocant: tertiò lis intra prædictum ſemi annum cæpta fuerit. Super ea re Arreſto Curiæ Subſidiorum Pariſienſis, 21. Iulij, anno 1526. dictū fuit, Selectos ad debitores cogēdos decretum indulgere non poſſe, non obſtante lapſu temporis, etſi ſimpliciter mandatum ſit, vt ſolueretur, & in caſum oppoſitionis debitores citarentur: videretur enim id habere tantùm vim ſimplicis citationis: verùm per petitionem & ſimplicem actionem eò venire oportet. Iſque textus *in l. Neminem. C. de ſuſceptor. prapoſi. & arca. C. lib. x.* qui expreſſus eſt, ibi, *non perpetuo, &c. & in l. fine ex Prætoriano,* ibi, *ſciat ſe intra anni metas. C. lib. 12. de exactor. & exactor. in l. Miſſi opinatores. de exactoribus lib. 10. & l. obſiſtere. de anno. & tribut. lib. eod.*

a Si conductio triennalis vel plurium annorum ſit, tenetur, præſcriptionem non currere, niſi poſt ſex menſes à conductione finita. Et vero Conſtitutio vtitur his verbis: *poſt conductionem finitam*, non vero ita habet textus huius Arreſti. Idque durum eſt, ob malitiam eorum, qui Parrochiarum vectigalia tenent, quibus magis expedit retinere, quàm laxare frænum.

b Conſtitutione continetur, *conuentio vel actio intentata*, qua ratione cauſa perpetuatur, & vſque ad 30. annos durat.

c Non ſufficit, generalem tranſactionem factam fuiſſe, niſi tranſactio ſpecialiter facta fuerit pro tali vel tali quantitate & tot modijs: prout iudicatum fuit Arreſto Catholicianorum, 14. Iulij 1564. B.

XXXV.

Oppoſitio ei non admittitur, qui ceſſionem in fraudem factam habet.

Bartholomæus Bultonius apud Catholicianos Pariſienſes, ſententiam & condemnationem certæ ſummæ aduerſus Petrum Perraldū, 19. Maij 1539. impetrat. Vigore cuiuſdam executorialis, 30. Iunij ſequentis ſuper prædicta ſententia accepti & ſuper taxa expenſarum poſt prædictam ſententiam facta, prædictus Bultonius mille & ſexcentos fœni manipulos in horreo prædicti Perraldi capi curat. Cùm Executor prædictum fœnum vendere vellet, Simon Perraldus filius prædicti condemnati ſe oppoſuit, eique dies condicitur, vt coram prædictis Catholicianis compareat, vbi repræſentat, fœnum ad ſe pertinere: deque eo fidem facit ex ceſſione ſibi à prædicto patre ſuo facta, 20. Iunij, atque ita decem diebus ante executoriale impetratum, 30. Iunij, & ſententia 19. Maij præcedentis data fuerat. Fœnum collectum fuerat poſt prædictam ceſſionem in quibuſdam pratis, quæ pater ab altero conduxerat. Ceſſio continebat translationem pratorum & fructuum in opponentem eodem titulo, quo pater cedens ea tenebat. Citra aliam inquiſitionem, eo quod, id in fraudem factum conſtabat, opponens depulſus fuit & in expenſas condemnatus & in multam centum ſolidorum Pariſienſium Regi inferendam, & parem ſummam actori præſtandam

ſtandam: decretúmque executionem perficiendam. Arreſto prædictorum Catholicianorum Pariſienſium, 4. Iunij 1540. quamuis prædictum fœnum collectum fuiſſet & in horreo aſſeruatum à filio poſt tranſlationem in ipſum factam, & ante executionem.

XXXVI.

Quando quis cogi poſſit, vt ſententiam ſuæ executioni tradi curet.

Quando actor & reus reſpectiuè ad rem quandam coniunctam expediendam condemnantur, veluti reus in reciſſione ad reſtituendam minori rem, & actori immobilem alienatam & permutatã, & prædictus minor ad reſtituendas prædicto reo res immobiles, quas accepit, eo in ſtatu, quo tempore contractus erant, ſi actor videat id ſibi difficile eſſe vel incommodum, ob ruinas quæ obuenerunt, vel quia interea vendidit vel demolitus eſt, reus eum cogere poteſt ſub pœna, vt ab effectu ſententiæ depellatur, eam executioni tradere quò ad capita eum concernentia, intra trimeſtre ſpatium, vel aliud tempus. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo confirmata ſententia Balliuij Foroſegutienſis, 23. die Martij anno 1559. pro Ioanna Iaquetonia, vxore Petri Boironij, aduerſus Ioannam Guerinam vxorem Antonij Columberij de Roane.

XXXVII.

Arreſta per extractum executoria non ſunt.

Viceſima tertia Aprilis 1537. dictum fuit Arreſto Parlamenti Pariſienſis, in Audientia prædicti diei, Oſtiarios, executores vel alios, non poſſe citra abuſum, exequi vlla Arreſta Curiæ ſuper ſimplici extracto, ſub pœna ſeu multa arbitraria & ſuſpenſionis ſeu priuationis ipſorum officij, iuxta culpam, quæ inde procederet.

Nihilominùs Oſtiarij Curiæ in ciuitate Pariſienſi hoc non obſeruant.

XXXVIII.

Presbyter pro debito viri in carcerari debet.

Viceſima Nouembris 1550, incarceratio Presbyteri à Viatore ſeu executore laico & in carcere laicu facta, nulla declarata fuit, vigore commiſſionis ſeu mandati Iudicis ad ſeu propter obligationem Presbyteri, qua ſe his omnibus ſubmiſerat, confectam ſub ſigillo laico, dictúmque fuit pro Presbytero appellante, eum benè appellaſſe, & malè atque abuſiuè iudicatum fuiſſe, appellatus verò in expenſas cauſæ appellationis condemnatus, decretúmque appellantem ſummam in obligatione comprehenſam intra quindecim dies ſoluere oportere, alioquin permiſſum prædicto appellato, vt eum in carcerem Epiſcopi conijciendum curare poſſet.

V. de Conſuetudinem Bituricenſem, *hoc tit.* §. 15.

XXXIX.

Clerici tonſurati mobilia pignori capi poſſunt.

Perorante Domino Porteo, pronuntiatum fuit Arreſtum in Parlamento Pariſienſi, 8. Maij 1551. quo appellans à pignoris capione ſuorum mobilium, & quod ab oppoſitione ſua depulſus fuerat, eò quod ſe Clericum tonſuratum eſſe diceret: Curia appellationem in irritum deduxit, & depulit opponentem ab oppoſitione ſua, & decreuit mobilia vendenda eſſe.

Vide ſuprà *de Iuriſdictione ſeculari, & art.* 8.

XL.

Agricola granaria & pignora offerens, boues aratorios & instrumenta agriculturæ priuari non poteſt.

Agricolam debitorem cuiuſdam ſummæ ex obligatione ſub ſigillo Regio, executor conuenit eique vt executorialis acceptæ vi prædictæ obligationis iubet, vt ſoluat. Ad hæc agricola reſpondet, ſe pecunia carere. Executor ait, ſe capturum ipſius mobilia, quæ exhibere eum iubet. Agricola ei demonſtrat ſe ſufficientem frumenti copiam habere, quam ſi ita ei videretur capere pignori poſſit. Nihilominùs prædictus executor prędicto frumento in ſuo reliqua mobilia omnia capit, quibus agricola miſellus in peragendis operis ſuis vti poteſt, veluti boues aratorios, vomeres, plauſtra & alia inſtrumenta. Is ſe opponit & copiam executionis ab executore poſtulat qui hæc omnia recuſat. Agricola inde appellat. Cauſa perorata fuit in Camera Parricidali Pariſijs, vbi Arreſto, 21. Septembris 1551. omnia nulla & iniuſta iudicata fuerunt, & creditor condemnatus in omnes expenſas, damna & intereſſe prædicti agricolæ appellantis, itémque in expenſas inſtantiæ compulſorialis intentatæ aduerſus executorem, vt copiã prædictæ executionis haberet, ſaluo ei regreſſu aduerſus prædictum executorem, qui in perſona comparebit. Curiáque omnibus executoribus iniunxit, vt copias ſuarum executionum tradant, ſub pœna ſuſpenſionis ipſorum officij.

Vide *tit. de ceſſionibus & translationibus.*

Rex Henricus tertius Bleſæ 1571. Edictum in fauorem culturæ & agricolarum edidit, pendente anno pignori non capi non poſſe, neque perſonas ſeu corpora ipſorum, neque boues, equos & alia iumenta, plauſtra & vehicula, neque alia inſtrumenta culturæ inſeruientia, excepto caſu pro pecunia Regia, iuxta Conſtantini conſtitutionem relatam in *l. executores, C. quæ res pign. obl. poſſ.* De inſtrumentis eſt Auth. *agricultores, C. eod. tit. & l. 1. de pignorib. l. Theod.* Quintilianus ea de re legem quandam refert: *lib. 7. Inſt. orator. cap.* 8. Aratrum pignori accipere non licet Rex Henricus IV alterum Edictum Pariſijs de eo edidit 16. Martij 1595. poſt ſedatos tumultus, ad reſtituendam agriculturam in fauorem agricolarum, etiam propter pecuniam Regiam, & citra temporis limitationem. Verum eſt, lectos agricolarum eo non comprehendi. Vide D. Curacium *obſ. lib. 4. cap.* 20. Choppinum *lib. 1. de priuileg. ruſtic. cap.* 7. Maſuerium *tit. de execut. num.* 14. Ruxeum *Reg. iur. cap.* 54. *num.* 3. & D. Maynardum *lib. quæſtio. ſuar. cap.* 67. I.C.

XLI.

Tranſlatio districtus ad alterum per ſubmiſſionem fieri non poteſt verùm debitor in carcerẽ diſtrictus ſui duci debet.

Arreſto Pariſienſi, quod datum in peroratione quadam in Camera Parricidali, 25. Iunij 1552. pro mercatore quodam Lugdunenſi appellante, dictum fuit & declaratum, debitorem in corporis nexum obligatum ſub ſigillo Caſtelleti Pariſienſis, incarcerari non poſſe vi executorialis Præfecti Pariſienſis: & in Caſtelletum deduci, ſi alterius diſtrictus ſit ſubditus, cúmque in carcerem diſtrictus ſui deduci oportere: niſi in ciuitate Pariſienſi deprehenſus fuerit. Interdictum fuit omnibus executoribus, ne aliter feciſſe velint.

XLII.

Fruſtratores impedientes executionem ſententiarum mulctantur.

Trigeſima Ianuarij 1555. in Parlamento Pariſienſi ad perorationem quandam, cognitum fuit, ad Arreſtum prædictæ Curiæ executioni tradendum, eum qui id obtinuerat, coactum fuiſſe complures inſtantias inſtituere & infinitos ſumtus facere, obtentis compluribus Arreſtis ſuper prædicta executione, hiſque omnibus calumniam partis ſuæ aduerſæ cauſam dediſſe, qui fruſtrator deprehenſus fuit. Primum Arreſtum erat de diuiſione facienda inter præ-

dictas partes,& prædictus fruſtrator appellauerat ab executore vltimi Arreſti, qui tamen in iudicio acquieuit, neque concludere voluit. Curia nihilominus Arreſto ſuo iudicauit, benè à prædicto Executore proceſſum fuiſſe,& à prædicto appellante malè appellatum, qui in multam ordinariam & expenſas cauſæ appellationis condemnatus fuit. Et propter ſubterfugia & dilationes ab eo in prædicta lite exquiſitas, & illuſiones, quibus Iuſtitiæ & Arreſtis prædictæ Curiæ illuſerat,condemnatus fuit in centum libras Pariſienſes multæ nomine,& decretum,vt in cuſtodiam publicam Palatij duceretur,vbi carcere contineretur, vſque quo prędicta diuiſio facta fuiſſet, & prædicta Arreſta integrè executioni tradita.

Videatur *tit.de autoritate rei iudicat.* infrà, & Maynardum *lib.7.cap.73.*

XLIII.

Creditor executando bonorum & perſona debitoris cumulare poteſt.

L.A Diuo Pio.15.ff.de re iudica. quæ iubet primò res mobiles capi, poſtea verò ſi nulla mouentia ſint, ſuli quoque pignora capienda, & *l.quod in heredem §.eligere, ff. de tribut.* quæ vult,vt electa vna via, quis excludatur ab altera, in Francia in executionibus obligationum perſonalium locum non habent: verùm è contrario,ex Conſtitutione Regis Franciſci anno 1539.*artic.*74.ſtatim ab initio, citra inquiſitionem vel diſcuſſionem,immobilia capi poſſunt, imò creditor capere poteſt immobilia ſibi generaliter,& alia ſpecialiter hypothecæ obligata,& eadem opera poteſt capere immobilia, iura,nomina & actiones,& cum iis perſonam debitoris, capere aurigam,flagellum,& vehiculum, & * ſimul complures executiones cumulare,vel vnam poſt alteram,neque vnquam ceſſare,neque debitorem ſuum,perſonam ſeu corpus ipſius,bona ipſius, mobilia & immobilia relinquere,vſque quò ſoluatur,vt ita eum ad citiùs ſoluendum cogat:& ita iudicatum fuit infinitis Arreſtis Curiæ Parlamenti. Optimè hanc ad rem faciet Conſtitutio de quatuor menſibus,poſt quos omnes condemnati,debito ciuili citra obligationem perſonalem obligati, ſi ſatisfacere iuſſi fuerunt, incarcerari poſſunt.

Executio per carcerem à Conſtitutione permiſſa conformis L.gi 12.Tabb.

Huiuſmodi Conſtitutio eſt *l.12.Tabularum*, his verbis: *Æris confeſſi rebúſque iure iudicatis 30.dies iuſto. Poſt deinde manuum iniectio eſto. In ius ducito. Ni iudicatum facit,aut quips endo eo in iure vindicet,ſecum ducito,vincito,aut neruo, aut compedibus xv.pondo,nec maiore, at ſi volet, minore vincito. Si volet,ſuo viuito,ni ſuo viuit,qui eum vinctum habebit,libras farris in dies dato,ſi volet plus dato.* Hi 31.iuſti dies non alij ſunt,quã qui feriati nõ,ſunt,neque deſtinati iuri dicundo & litibus: adeò vt hi 30.ad quatuor menſes excurrere poſſint. Ac vero ſimile eſt eos, qui prædictam Conſtitutionem ediderunt, ſecutos fuiſſe prædictam legem 12.Tabularum. Aulus Gellius,37.

* Bartolus *in l. conſentaneum,in fine.C.quom. & quando iud.* Paulus de Caſtro *in l.4.§.ait Prætor. ff. de re iudicat.* Guido Papa *ſingular.105.*Franc.Marc.*quæſtio 269. in 2. parte deciſ.*Hippolytus de Marſiliis *in pract.cauſar. crimin. § attingam.num.55* Imbertus *lib.1.Inſtit.Forenſ.cap.63.in gloſſ.*Rebuffus *in tractat.de liter.obligator.art.11. gloſſa 3. num.12.* Ferronius *in Conſuetud.Burdegal. tit. de iuriſdict.* Magiſter *in tractat.de ſubhaſtat.cap.32.*& Maynardus *lib.7. quæſtio ſuar.cap.75* Guido Papa *conſil.99.& 505.* Coaſtrado Bituricenſis *tit.de execut.§.13.*

XLIV.

Executio in bonis dotalibus.

Arreſto Parlamenti Tholoſani maritus admiſſus fuit opponens aduerſus pignori captam dotem vxoris ſuæ,condemnatæ in expenſas inſtantiæ,quamuis ad eam perſequendam autoritate mariti munita fuiſſet, atque hæc executio nulla declarata & reuocata fuit, citra præiudicium prædictam executionem exequentis expenſarum ſuarum, ſuper aliis,quàm dotalibus prædictæ vxoris bonis. Prædictum Arreſtum 3. Iunij 1567.datum fuit.

Vide Maynardum *lib.7.cap 82.*

XLV.

Concurſus debitorum.

Tempore mortis* Domini de Saue, in vrbe Pariſienſi & poſt eius ſepulturam controuerſia ſuperuenit,quæ ſequitur: Vxor ipſius communioni inter eos renuntiauit:contenta pactis dotalibus. Adeò vt propolæ & mercatores, qui ſumtus in morbo ipſius ſuppeditauerãt & pharmacopola,qui pharmaca ſuppeditauerat,hæterent ob concurſum, quomodo ex venditione mobilium & ex eo in cuius poſſeſſione mortuus fuit ſolui poſſent. Pharmacopola ſe pręferri poſtulabat, & ita Aduocatos ipſius Amelotus aſſerebat per *l.in reſtituenda.4.C.de petit. hered.* Aduocatos quinque vel ſex mercatorum propolarum pauperum,qui victualia domus alendæ prædicti defuncti præbuerant, contrariũ aſſerebat,cauſam alimentorũ præferendã cauſæ medicamentorũ Omne dubium emergebat ex prędicta renũtiatione,& quòd bona ad ſatisfaciendum creditoribus non ſufficiebant. Super eo dominus Briſſonius tum temporis Aduocatus Regius,pro Pharmacopola & eius prælatione,tres rationes allegauit: Prima fuit, eum creditorẽ operæ fuiſſe:Secunda,eũ neceſſarium fuiſſe, mercatores verò voluntarios: Tertia, eum pro cæteris omnibus creditoribus laboraſſe:diligenti ſcil. opera nauata ad reſtituendã valetudinem prędicti defuncti. Arreſto 18. Aprilis 1580.dictum fuit, prædictum pharmacopolam præferendum, & mercatoribus ex bonis communionis ſoluendum,non obſtante prædicta renuntiatione.

Pharmacopola propolis præfertur.

*Hoc Arreſtum allegat Choppinus *ad Conſuetud. Andega.lib.3.cap.3.tit.5.Art.7.*& Carondas *lib.7.reſponſor.ca.86.* Ferronius quoddam ea de re allegat *ad Conſ. Burdegal.tit.de.§.3.in fine.*(Vide *Artic.44.in ſeq.*vbi idem Arreſtum refertur.

XLVI.

Pignoris capio pro vendita, & non ſoluta, in poteſtate venditoris exiſtentis.

Quidam nomine Henaldus, & Ioannes Pinſius, vinopolæ aliis mercatoribus quinquaginta modios vini vendunt, qui tamen in poteſtate & cella prædictorum venditorum deguſtati & ſignati manent. Mox poſtea Claudius Chomios creditor prædicti emtoris, cum aliis creditoribus omne prædictum vinum in manibus prædictorum venditorum exiſtens capi curauit. Hi ſe ſe opponunt,dicentes,prædictum emtorem decoctorem eſſe & decoxiſſe, ſeque nullam pecuniam ex venditione vini ſui percepiſſe:adeò vt quamuis venditio ſcriptura celebrata fuiſſet, propterea ſe poſſeſſione priuari noluiſſe,nonniſi pretio ſibi ſoluto. Ac quamuis chirographum à prædicto emtore ob pretium prædicti vini accepiſſent, nihilominùs

hanc

Google

hanc obligationem non intelligi initam, niſi pretium ſolutum fuiſſet. Creditor defendebat pignoris captionem, dicebar, venditionem perfectam eſſe: quia conuentum erat de pretio: & quamuis prædictum pretium non ſolutum fuiſſet, attamen itum eſſe in creditum vi prædicti chirographi, nominatim quia prædictus emtor ſuper prædicta obligatione ſummam 80. librarum ſoluiſſet. Sententia Balliuij Turonenſis vel Locumtenentis ipſius Lochienſis, prædicti venditores ab oppoſitione ſua depulſi & in expenſas condemnari fuerunt. Appellatom ad Curiam Parlamenti Pariſienſis, vbi Arreſto 15. Aprilis 1579. dictum fuit, malè iudicatum & benè appellatum & prædicti venditores appellantes admiſſi ad vindicandum vinum ſuum, eo quod à prædicto emtore pretium non ſolutum fuerat, & appellatus in expenſas cauſæ appellationis condemnatus. Tom ab Aduocato creditoris allegata fuit *l. Procuratoris. 5. §. penult. ff. de tributo.* nihilominus videtur eam in contrarium facere, & propriè ad prædictum Arreſtum pertinet in his verbis: *quia res vendita* (inquit Vlpianus) *non alias deſinent eſſe mea, quamuis vendidero, niſi are ſoluto, vel fideiuſſore dato, vel alias ſatisfacto, dicendum erit me vindicare poſſe.*

Vide Conſuet. Pariſ. *artic.* 176. & Carondam *ad eum art.* Maynardum *lib.* 2. *cap.* 7. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

Executio per bona vel corpus iniuſta eſt, quando ex eadem cauſa iam capta ſunt.

EXecutio per bona vel corpus iniuſta eſt, quando ob eandem cauſam bona iam capta ſunt, non obſtante qualibet obligatione. Iudicatum contra conductores Cardinalis Ferrarienſis Præmonſtratij, 28. Nouembris 1564. B.

II.

Per executionem aduerſus regnicolā procedi non poteſt, vi ſententiæ Iudicis, qui de Regno non eſt.

Aduerſus regnicolam etiam extraneum, & tamen in Francia domiciliatum, vigore ſententiæ à Iudice qui de Regno non eſt, obtentæ, executionis via procedi non poteſt, atque ſimilis executio iniuſta declarata fuit, 27. Februarij 1564. Executio Pariſiis facta fuerat, vigore Arreſti Auditorum Rotæ Genuenſis. B.

III.

Conſtitutio de 4. menſibus de Eccleſiaſticis non intelligitur.

Executio & coactio per corporis prehenſionem poſt quatuor menſes (Conſtitutionis Molinenſis) de Eccleſiaſticis non intelligitur. Iudicatum 17. Decembris 1577. in Audientia, pro Presbytero quodam citato. Ea de re extat Conſtitutio Bleſenſis.

IV.

Curator fructibus neque intercedere neque appellare poteſt a manuum laxatione facta proprietario.

Curator fructibus fundi pignori capti datus, neque impedire neque appellare poteſt ab executione Arreſti de manus laxatione proprietario cōceſſa: verùm per actionem ſalaria & ſumtus à ſe in curatione factos repetere debet. Arreſtum de 23. Februarij 1563. B.

V.

Curator bonis in caſum negligentiæ & ob contumaciam condemnatus, priuato ſuo nomine cogitur.

Curator bonis, ob contumaciam condemnatus, proprio ſuo ac priuato nomine cogi poteſt, quo caſu videl. culpa ſeu negligentia in eo deprehenditur. Iudicatum, 9. Decembr. 1564. B.

VI.

Cuſtodes bonorum poſt 15. annos incarcerari non poſſunt.

Cuſtodes bonorum neque requiri neque cogi corpore poſſunt, poſt 10. vel 12. annos prætetitos. Iudicatum 6. Februarij 1577. B.

VII.

Creditores filij poſſunt pignori capere legitimam ipſius.

Creditores filij, ius legitimæ ipſius autoritate Iudicis pignori capiendum curare poſſunt, quamuis pater teſtamento ſuo liberos ipſius inſtituiſſet, neque is querelam vllam moueret. Arreſtum Pariſienſe, quod pronuntiatum in purpura, 28. Martij 1589.

Choppinus *ad Conſuet. Andegau. lib.* 3. *cap.* 3. *tit.* 1. *articul.* 17. Robertus *lib.* 3. *rer. iudic. cap.* 12. Carondas 9. *reſp. cap.* 18. vbi alterum allegat pronuntiatum inter Paſchalia, anno 1596 quo creditoribus permiſſum fuit ſucceſſionem, quæ debitori ipſorum obuenerat & quam debitor repudiauerat, acceptare. T.

VIII.

Scabini & Matricularij anni præſentis rectè conueniuntur pro ipſorum prædeceſſoribus.

Scabini & Matricularij anni præſentis rectè conueniuntur, pro ipſorum prædeceſſoribus, ſaluo ipſis contra eos regreſſu. Iudicatum 2. Maij 1577. aduerſus Caſtrenſes in Bituricenſi Prouincia, perorante Pouſſemotio. Et quando Maior & Scabini ſuo tempore in ſummam quandam pecuniæ condemnantur, ſucceſſores ipſorum proprio ac priuato ſuo nomine cogi poſſunt, ſi in adſcriptione ſummæ facienda & ſolutione negligentes ſint, ſaluo ipſis aduerſus incolarum corpus regreſſu. Ita iudicatum inter Arreſta generalia de 26. Nouembris 1563.

Vide Bacquetum *tractat. de iurib. Iuſtitiæ, cap.* 17. *numer.* 30. *& cap.* 29 *num.* 24. I.C.

IX.

Executores ſe fundorum captorum curatores non conſtituere debēt.

Arreſto die Martis 1567. Oſtiariis & Executoribus interdictum fuit, ne ſeipſos Curatores regimini & adminiſtrationi fundorum captorum præficerent & conſtituerent.

X.

Gener adminiſtrationem fundorum ſoceri ſui captorum ſuſcipere non tenetur.

Eodem die, & in eadem Audientia Curia, infirmata ſententia Balliuij Prouinenſis, iudicatum, generum cogi non poſſe ad adminiſtrationem fundorum captorum ſoceri ſui in ſe ſuſcipiendam: indecorum enim eſt, patrem à filio regi, prout dicitur in *l. Hi qui. 12. de tutor. & curator. dat.* Cicero *lib. de Senectute.*

TIT. VI. DE SVBHASTATIONIBUS, diſtributione pecuniarum ex iis redactarum, iure prælationis, & ordine prioritatis & poſterioritatis.

Vide defuncti domini Magiſtri Præſidis *tractat. de Subhaſtationibus,* inter deciſiones ipſius.

ARRESTVM PRIMVM.

Subhaſtatio, via iuſtiſſima.

EFficacia & ſolennitas ſubhaſtationum magna eſt: neque alia tutior & ſecurior extat, ſiue aduerſus Eccleſiam, prout ait Ioannes Fabes *in l. ſi eo tempore. 6. C. de remiſſ. pignor.* ſiue aduerſus minores, vel omnes alios in Prouincia, in qua eæ fiunt, habitantes, textus cum gloſſ. *in d. l. ſi eo tempore.* Et omne os occluditur ob Decretum quod inſequitur, *l. quecunque, in fin. ff. de fide inſtrum.* & *l. quecunque. C. lib. 10. de fid. & iur. haſt. fiſc.* Baldus tenet, minores aduerſus ſubhaſta-

Minores decepti aduerſus ſubhaſtationẽ in integr. reſtituuntur.

tionem reſtitui non debere, *in l. fin. C. de in integ. reſtit.* Attamen compluribus Arreſtis Burdegalenſibus contrarium iudicatum fuit: & minor ad poſtulandam reſtitutionem aduerſus ſubhaſtationem, vbi deceptus fuit, & ſi ex falſa cauſa decretum interpoſitum fuit, admittitur, *l. ſi Præſes. C. de præd. minor. & l. quamuis. ff. eod. & l. cùm verò. §. iubemus. ff. de fideicommiſſ. libert.* vel ſi minor deceptus fuit, per Albericum *in d. l. fin. C. de in integ. reſt.* neque obſtat, quod prædictus minor citatus aut præſens fuit: nam quamuis expreſſè conſenſiſſet, propterea in integrum reſtitui non deſinet, ſi dolus vel deceptio, falſa cauſa, vel læſio enormis ſubſit, quæ abſque dolo eſſe non poteſt. Textus hanc ad rem expreſſus eſt *in cap. conſtitutus. de in integr. reſtit.* Facit quod not. Ioannes Faber *in §. ſemel autem cauſa. Inſt. quib. ex cau. manu. non lic.* Et ita iudicatum fuit compluribus Arreſtis Burdegalenſibus: Vnum datum pro Catharina Cheualeria, vxore Franciſci Gallerij, menſe Maio 1526. Alterum menſe Ianuario 1531. quo executio ex omni parte perfecta fuerat. Et altero Arreſto, quod datum pro Anglo quodam, menſe Septembr. 1527. aduerſus fratres Duzios.

II.

Subhaſtationes & decretum in rerum non deducuntur ſub prætextu deceptionis, ſi dolus & fraus perſonalis non ſubſit.

Libello ciuili, ſub prætextu deceptionis aduerſus decretum Arreſto Curiæ ſuper ſubhaſtatione rerum immobilium interpoſitum, venire quis poteſt, iuxta textum *in l. 1. C. de præd. decurio.* Et ita iudicatum fuit duobus Arreſtis: vno vigilia Pentecoſtes, anno 1516. altero 10. Iulij 1519. pro Generali Belnenſi, Domina Bona Cottella. Quo Dominus Bouchagius depulſus fuit à libello ciuili aduerſus ſimile decretum, quamcunque deceptionem allegaſſet, nominatim quòd poſtrema licitatio publicata non fuerat, prout opus non eſt. Agebatur de fundo & dominio Montrichardij. Nihilominùs ſi tale decretum a Iudice ſubalterno procederet, à quo appellari poteſt, ſi ſolennitates diligenter obſeruatæ non fuerunt, & quantum ad pretium attinet, deceptio ſubſit, inde appellari poteſt, & reſcriptum ſuper prædicta deceptione, quæ benè fundaretur, impetrari: nemo enim decipi debet ſub Prætoris clypeo, *l. 1. in fin. C. de his qui ven. ætat. impet.* Gloſſa *in l. 1. C. de fide inſtrum. & iur. fiscal. haſt. lib. 10.*

Propterea Arreſto deciſum fuit, nudam *l. 2. C. de reſc. vendit.* aduerſus decretum locum non habere. (Vide Maynardum *lib. 7. cap. 74.*)

III.

Minor aduerſus decretum procedens vt ſi pretio admittitur.

Appellans quidam à decreto interpoſito de re immobili haſtis publicis decurſis vendita, ex gratia Arreſto Pariſienſi, 19. Nouembris 1523. ad pretium refundendum & ſumtus, pro recuperanda videlicet re immobili reſtituendos admiſſus fuit: quamuis regulariter huiuſmodi petitiones admitti & audiri non ſoleant, etiam duplum offerentium, *l. non eſt probabilis. 6. C. de reſcind. vendit.* Id plerumque pro minore fieri ſolet ſi modicitatem pretij probet, prout Arreſto 2. Maij 1525. dictũ fuit. Aliàs in Francia minimè fit etiã in caſib. fauorabilib. neq; obſeruãtur, ſed abrogatæ ſunt *l. 1. & l. 2. C. de his qui in prior. cred. loco ſucced. & l. 2. C. de pign.* ex quibus ſecundus creditor auditur offerens priori, idque poſt adiudicationem ex decreto. Aliàs & in cæteris caſibus eæ obſeruantur. Species facti hæc ſit: Creditor vt debitum ſibi ſolueretur, ſubhaſtationem fundi debitoris ſui perſecutus eſt: is ei adiudicatur veluti poſtremo licitatori, & pro ſe decretum obtinet. Alter creditor, ſiue opponẽs ſit ſiue non, cùm videret, ſe debitum ſuum amittere, & pretium ad ordinem vſque ſuum attingere, ſeu diſtribui non poſſe, creditori adiudicatario pretium ipſius, debitum & ſumtus ipſius offert: hic creditor non audietur, nam licitari poterat, quo non facto excluditur, & poſt rem venditam iure creditorio, ceſſat ius offerendi, *l. obligata. C. ſi antiq. cred. pig. vend.*

Ius offerẽdi inter creditores poſt decretum ceſſat.

Vide *cap. 29. de ſubhaſtat. inter deciſ.* D. Magiſtri.

IV.

Decretum abſentes Prouinciæ in totum non includit.

Duo duas colonias ſeu villas permutant: quarum vna litigioſa eſt, altera non. Pendente lite, creditores eius, qui coloniam non litigioſam poſſidet, hanc ſubhaſtari & ex decreto vendi curant. Is qui litigioſam poſſidet, non ſe opponit. Poſtea lite diiudicata, colonia litigioſa ei euincitur. Is ad ſuam reuerti cupit. Ei decretum opponitur. Is abſentiam ſuam allegat, & ſubhaſtationem in Diœceſi Petrocoricenſi factam fuiſſe, ſe verò in Diœceſi Lemouicenſi reſidere excipit, ac propterea prædictam ſubhaſtationem ſe non comprehendiſſe, *l. ſi eo tempore. C. de remiſſ. pignor.* iuncta gloſ. & his quę not. Ioannes Faber. Is prædictam abſentiam ſuam probat. Arreſto Burdegalenſi ad poſtulandam & recuperandam prædictam coloniam anno 1531. admittitur. Non poterat enim videri ius ſuum amiſiſſe, etiamſi per plures tranſierit manus, arg. *l. ſi pro re pupilli. §. 1.* iuncta Gloſſa *in verb. mere. ff. de euictio.* Hic notandum eſt, quod ait Faber *in l. Qui tabernas. ff. de contrahen. emtien. & vend.* Aliud foret in prætendente ius & præſtationem annuam hypothecariam: ſiue enim præſens foret ſiue abſens poſt decretum non admitteretur, *l. in poſſeſſione. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat. & l. creditoribus. ff. de ſeparat.*

Deſumtum ex Boërio *deciſ.* 141.

In Edicto de reductione Prouinciæ Bituricenſis publicato anno 1594. articulus extat, ſubhaſtationes ſcil. fundorum durantibus tumultibus factas, abſentibus tempore tumultuum præiudicare non poſſe. Præſertim quia dilationes adiudicationibus ex decreto tributæ fuerant Arreſto, quod ſequitur:

Extractum ex Regeſtis Parlamenti.

Pro validitate adiudicationum ex decreto, tẽpore belli.

Super eo quod repræſentatum fuit à Procuratore Catholico Regio, tempore videl. turbarum in hac vrbe adiudicationes ex decreto in ſuſpenſo ſeu dilatas fuiſſe. Id quod nonnullos alios Iudices detinuiſſet, quò minùs adiudicarent, eo quod tanta tunc temporis inopia erat, vt fundi legitimo ac iuſto pretio diſtrahi non potuiſſent, in necem debitorum, qui mediis deſtituti fuiſſent, non ſolutis ipſorum debitis. Poſt reductionem verò huius vrbis & aliarum vicinarum, res in meliore ſtatu ſunt: attamen Præfectus Pariſienſis & alij Iudices exemplo eius vſque in præſens proceſſum in dictis adiudicationibus diſtulerunt, ſi prædicta dilatio non tollitur. Et hac ratione complures debitores proceſſus & ſententias aduerſus ſe datas inefficaces reddunt, & in præiudicium ſubditorum Regis,

quorum

quorum legitima debita ſunt: rogans Curiam, vt huic rei proſpiceret, & res, vt antea, in ordinariæ Iuſtitiæ curſu conſtituerentur. Nihilominùs in caſibus factarum ſubhaſtationum, quinta & ſuperabundans fieret, vt ij, quorum intereſt, admoneantur, re deliberata, Curia approbata poſtulatione à prędicto Procuratore Catholico facta, ſuſtulit & tollit, interdictionem, qua antehac Præfecto Pariſienſi interdictum fuerat, ne ad ſubhaſtationem & venditionem immobilium procederet. Eóque facto permiſit & permittit creditoribus, vt ad prædictas ſubhaſtationes & adiudicationes ex decreto procedi curarent, iuxta Conſtitutiones, ſolitis ſolennitatibus obſeruatis. Nihilominùs vltra ſubhaſtationes in hunc vſque diem factas, decernit, quintam & ſuperabundantem faciendam, ad quam nouis proſcriptionibus & titulis ſeu velis Regiis neque aliis ſolennitatibus, quàm conſuetis opus ſit. Sententiis certificationis, quæ ſuper ſubhaſtationibus datæ fuerunt, ritè & rectè, debitóque modo factis permanentibus, vt aliis opus non ſit. Factum in Parlamento, 10. die Maij anno 1595. I.C.

Decretum ei, qui ob reditum ſingulis annis à proprietario & detentatore ſolutum ſe non oppoſuit, non præiudicat, & excuſatur, iuxta *l. Pomponius. ff. quemadm. ſeruit. amitt.* & ibi Gloſſa B.

V.

Creditores ſemper ante diſtributionem pecuniæ admittuntur.

Nihilominùs Curia Parlamenti Pariſienſis omnes creditores admittit, quamuis poſt decretum interuenerit, dummodò ante ſententiam diſcuſſionis fiat, quam nos *diſtributionem pecuniæ pretij* vocamus: & ita iudicatum fuit Arreſto, quo infirmata ſententia quædam Præfecti Pariſienſis, qui creditorem depulerat, quòd tardè veniſſet, 14. Februarij 1569.

V I.

Subhaſtatio immobilium rerum minorum, citra exactam perquiſitionem ſeu diſcuſſionem mobilium non valent.

Arreſto Pariſienſi, reſciſſa nullitate quarundam ſubhaſtationum aduerſus minores factarum: in quibus perquiſitiones mobilium maiores quàm aduerſus maiores factæ non fuerant, ſub fiducia Conſtitutionis publicatæ anno 1539. his verbis: *Si debitori vel in perſonam vel in prædia manus iniecta ſit, & de iniectione quæratur, rectè atque ordine facta fuerit: mobilium diſcuſſionem ne exigunto. Et ſi ad hominem (vt dicitur) eiúſve domicilium ſolutio imperata ſit: nihil præterea deſideranto.* Curia declarauit, etiamſi prædicta Conſtitutio generalis eſſet, nihilominùs de minoribus non intelligi, quorum immobilia nonniſi in caſibus ſpecialibus alienari poſſunt: & huic prædicta Conſtitutione ſpecialiter derogatum non fuiſſe. Quo facto, prædicta Curia ſub finem prædicti Arreſti decreuit, in Prouincia quæ iure ſcripto vtitur & in diſtrictu illius, in materia ſubhaſtationum eaſdem ſolennitates deinceps obſeruandas, quæ in Prouincia Conſuetudinaria obſeruari ſolent: præcipuè aduerſus minores, putà, ſolutione tutori imperata, qui neque pecuniam neque mobilia minori, cuius tutor ipſe eſt, adeſſe aſſeuerat, ei temerè non credendum, ſed iudicem eum edere rationes, itémque ſynopſin pupillarium bonorum iubere debere, quò iis viſis poſtea decernat, vtrùm ad immobilium minoris diſtractionem deueniendum ſit. Quando verò ſubhaſtationes faciendæ decernentur, licitationes ad minimum per octiduum affigēdæ in ingreſſu ianuæ Auditorij loci & ſedis, vbi prædictæ ſubhaſtationes fient: vt ſinguli eius rei cognitionem habeant. Prædictum Arreſtum pronuntiatum fuit in Parlamento Pariſienſi, 27. Ianuarij 1545. Et tantundem 9. vel 10. Decembris prædicto anno, in Maiore Camera dictum fuerat. Et ita obſeruatur *l. Magis puto. §. non paſſim. ff. de reb. eor.* Atque vltimo hoc Arreſto nulla ratio habita fuit eius, quod tutor nulla mobilia ad minorem ſpectantia adeſſe aſſeuerauit.

Forma ſubhaſtationum aduerſus minores.

Ad minimum diſcuſſio fieri debet mobilium æquiualenter, ſi ex redditione rationum apparuerit, tutorem nulla mobilia habere, aut ex alio quouis actu de eo conſtiterit. Vide *paraphraſin ad prædict. Conſtitut. 1539. artic. 74.* D. Burdinus, vbi notabilia Arreſta extant, & Maynardum *lib. 7. quæſt. for. cap. 73.* Vide *cap. 29. inſtit.* I.C. Et Lucium *lib. 7. tit. 2. Arr. 2. & 3.*

V I I.

Subhaſtatio aduerſus minorem iuſta eſt citra exactam & expreſſam diſcuſſionem mobilium: dolo curatione tutoris prædicta diſcuſſioni æquipollente.

Antea 28. Nouembris anno 1539. paulò poſt publicationem prædicti Edicti, in maiore Camera prædicti Parlamenti appellatio minoris cuiuſdam perorata fuit. Species facti ita ſe habebat. Executor, ad ſolutionem ſummæ cuiuſdam à patre minoris defuncto debitæ conſequendam, tutorem ipſius pro ſolutione conuenit, vt vel ſolueret vel mobilia minoris ſibi traderet vt vendantur & pretium prædictæ ſolutioni impendatur. Tutor reſpondet, ſibi neque pecuniam pupillarem neque alia mobilia minoris ad ſolutionem præſtandam ſuppetere. Executor hac reſponſione accepta, fundum capit & ſubhaſtationem ſuam perficit, ſic vt vſque ad decretum & traditionem peruenerit. Minor ait, quantumuis prædicta ſubhaſtatio citra defectum diſcuſſionis ſolennis ſit, attamen prædictum defectum ſibi inferre præiudicium, & grauamen eſſe & nullitatem ſine reſponſo, ac nominatim ſe aſſerere tutorem falſum aſſeueraſſe: ſatis enim mobilium extitiſſe: & ſi Executor perquiſitionem ſuam inſtituiſſet, non habita ratione doli tutoris, ea reperturum fuiſſe: ac præterea dolum prædicti tutoris ſibi nocere non debere, & ita conclud.t. Arreſto decretum validum declaratum fuit, ſaluo appellanti aduerſus tutorem regreſſu. Et ex gratia tempus ei præfinitum ad refundendum emtori pretium & legitimas impenſas, & ad fundum intra prædictum tempus retrahēdum, aliàs non item. Contrarium poſtea iudicatum fuit: nam quamuis prædicta Conſtitutione aliquo modo rigor diſcuſſionis mobilium remittatur, nihilominùs id aduerſus maiores intelligi debet & eos, qui liberam ſuorū bonorum adminiſtrationem habent: quantùm verò ad minores, attento quod prædicta Conſtitutione expreſſè reuocetur non exacta diligentia, quam requirit *lex quæ tutores* & aliæ, inferri non poteſt, Principem conſtitutione ſua hoc vllo modo immutare voluiſſe. Imò cùm de eo minimè loquatur, videtur id in primo ſtatu relinquere voluiſſe, præcipuè, quòd res erat ſpeciali nota digna, & cuius præteritio incluſionem excludit, *l. item apud Labeonem. §. Prætor ait. ff. de iniur.* Inſuper, via iuſtitiæ facilè quis irruere poſſet in immobilia minoris, quorum conſeruatio & cuſtodia adeò legibus noſtris, quæ de iis loquuntur, commendatur, vt ſiue via iuſtitiæ ſiue alio modo, ſemper quàm ma-

Priuilegium minorum.

ximè fieri poteſt, euitari oporteat alienationem prædictorum immobilium, & antequam eò perueniatur, ſatis exacta diſquiſitio fieri non poteſt.

Vide Mayuardum *lib. 7. cap. 75.*

VIII.

Subhaſtatio & decretum fundi capti ſuper locatario, ſi dominus ſe non opponat.

Creditor debitoris ſui fundum antea alteri venditum capi curat, à quo eum hic debitor locatum tenebat, & haſtis decurſis adiudicatio poſtremo licitatori fit, & hæc omnia domino fundi neque citato neque audito: qui que ei rei minimè ſe ſe opponit. Poſtea audiri ſe poſtulat. Arreſto de 21. Ianuarij 1530. prædictus emptor nomine Leonardus Baterus depellitur in fauorem Leonardi Acalini, appellantis à Seneſchallo Agenneoſi. Viſum eſt enim ſatis eſſe, debitorem realiter poſſeſſioni inſtentem conuenisse, ficto poſſeſſore omiſſo, qui ignorari potuit, *l. ſi certa. C. ſine cenſu vel reliq.*

Similiter capitulo B. Virginis, appellante à decreto domus H. de l'Homeau, eò quod citatum non fuerat tanquam locator fundi, cuius reditus ſeptem librarum ſolutarum erat, appellatio in irritum deducta fuit, id à quo appellatum effectum ſuum ſortiente: capitulo in expenſas condemnato, eo quod ſe non oppoſuerat: & reiorſſo... in ordine ſuo diſtributionis admitteretur. 7. Martij 1578. Adde *Ar.* 5. ſuprà.

IX.

Subhaſtatio per quos continuari poſſit.

Si ſubhaſtationem perſequens debiti ſui ſolutionem accipiat, vel alia ex cauſa ſubhaſtationem non peragat, primus opponens & creditor poſt eum in locum primi ſurrogandum ſe curare poteſt: vel in perſecutione progredi, ſi ſumtus à primo factos ſoluat, qui proceſſum verbalem, quem inſtituit, reddere tenebitur. Ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Decembris 1540. Tantumdem diſſimulatio primi opponentis, alteri qui diligentior erit, prodeſt. Pro hoc Arreſto facit expreſſa *l. Cum vnus, in fi. pr.* his verbis: Aliter atque ſi creditor, cui permiſſum eſt poſſidere, poſtea recipit debitum ſuum, cæteri poterunt peragere bonorum venditionem. *ff. de bon. autor. iudic. poſſid.*

X.

Tempus præfinitum ſubhaſtationibus ſiniendis.

Arreſto de 11. Octobris 1555. ſuper ſubhaſtatione bonorum defuncti Gabrielis Precæi, decretum fuit Pomerium prædictam ſubhaſtationē perſequentem, eam intra tres proximos menſes ad finem perducere curare oportere: alioquin tis elapſis, ex tunc vt ex nunc Decanum, Canonicos & Capitulum B. Virginis Mombriſonij opponentes ſurrogatos eſſe.

XI.

Licitationes ſucceſſiue fiunt, oppoſitiones vero non.

Poſteaquam intercedentes à Iudice ſuo numero locóque vel priori vel poſteriori collocati fuerunt, nouæ quidem licitationes admittuntur, non verò oppoſitiones, ſeu intercessiones. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi de 10. Martij 1561. Super ea re extat Conſtitutio Curiæ in regeſta relata & obſeruata, putà, nullum admitti, ſeſe opponentem ſubhaſtationibus in eadem Curia introductis, poſtquàm Arreſtum diſcuſſionis datum fuit & ſuper prædicta ſubhaſtatione interuenit. Id quod huc vſque obſtinatè obſeruatum fuit, imò aduerſus minores & viduas, qui reſcriptum Regium offerebant, vt admitterentur opponere ſe te volentes, non obſtante prædicto Arreſto diſcuſſionis, quamuis hoc facto conſentirent, ſeſe in ordine creditorum poſtremos collocari. à quo tamen compluribus Arreſtis depulſi fuerunt, putà aduerſus liberos Domini Grenei, non obſtante minore ipſorum ætate: & aduerſus Domicellam Turonenſem, viduam perſequentem conſeruationem doarij ſui, quæ ab eo depulſa fuit: ita quidem vt nec vltima in ordine collocaretur.

In ſubhaſtationibus poſt Arreſtum diſcuſſionis nullus admittitur etiam minorem ætatem vel viduitatem.

Locius *lib.* 11. *tit.* 17. *Ar.* 4.

De diuerſis oppoſitionibus de diſtrahendo, annullando, conſeruando, vide Dominum Præſidem Magiſtrum. *cap.* 14. *de ſubhaſtat.* Cæterum, oppoſitio de diſtrahendo, ex cōmuni ſtylo & obſeruatoria ante adiudicationem ex decreto formanda eſt: opponentes alio fine pro ſolutione & diſtributione rectè admittuntur, vſque quo decretum deſcriptum & ſigillatum ſit. Attamen opponens ratione doarij rem dubiam reddit: & cauſa ampliata fuit, quamuis videretur tarde veniſſe. Chauuelinus perorabat pro adiudicatario, & Hamelius pro opponente. Vide *Ar.* 41. 42. infrà. D.

Diuerſitas oppoſitionum.

XII.

Licitatio opponentis admittitur.

Opponens ad licitandum * non admittitur, Arreſto Pariſienſi, 29. Nouembris 1537. per *l. 2. C. ſi in cauſ. iudic.* Nihilominùs contrarium poſtea ſtatutum & obſeruatum fuit: prout quotidie fit in fauorem creditorum & debitoris, altero Arreſto anno 1547. menſe Iunio Vide finem *Arreſti* 3 ſuprà, vbi ius de ſoluendo, quod nos *ius offerendi* dicimus, in ſubhaſtationibus non obſeruatur: verùm perſequentes & opponentes creditores licitari debent, ſi ita ſibi videatur, in ſubhaſtationibus, durantibus illis, & ante decretum.

* Pari ratione Iudex licitari non poteſt, quod coram ipſo ſubhaſtationi ſubiicitur. Arreſto Maiorum dierum Trecenſium, quod datum menſe Octobri 1583. Altero Arreſto vltima Maij 1588. Choppinus *ad Conſuet. Andeg. lib. 3. cap. 3. tit. 5. art. vltim.* Attamen id licitator per retractum gentilitium retrahere poteſt. Tiraquellus *tractat. de retract. gentilit. §. 1. gloſ. 9. num. 267.* T.

XIII.

Licitatio citra mandatum expreſſum non admittitur.

Per Procuratores & perſonas interpoſitas licitationes peragi ſolebant, non expreſſo cuius nomine. Inde propter abuſum ex eo prouenientem Arreſtum Pariſienſe interuenit, huiuſmodi licitatores, niſi protinus mandata ſua ederent, ab haſta ſummouendos eſſe, neque deinceps vnquam admittendos, 15. Martij 1551. Nihilominùs ſimpliciter licitatus ſuo proprio & priuato nomine licitari cenſetur, licet animo alterius licitatus eſſet, & faciendo prædictam licitationem dicat eam ſe pro ſe vel amico ſuo electo vel eligendo facere. Quantumuis enim acceptata adiudicatione ex decreto ſub prædicta declaratione, rem adiudicatam retineat, vel eā in alteram transferat, perpetuò tenebitur & incarceratione perſonæ ſuæ cogetur ad præſtandum pretium, neque audietur, dicens, ſe eam in alterum tranſtuliſſe. Idem, ſi ante adiudicationem videns pretium conſignandum eſſe, aſſeueret, eam ſe feciſſe non quidem ſuo nomine, verùm pro altero, quem nominat, & à quo mādatum ſe habere dicit: ſemper quippe hoc non obſtante, ſuo proprio ac priuato nomine cogetur, eò quod ſimpliciter licitatus fuit. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi ad perorationem poſt prandium, 2. Febr. 1536. aduerſus Martinum Quaterhominem, pro Petro Carello appellato.

Licitator ſuo nomine licitari cenſetur.

Licitans pro ſe vel amico electo vel eligendo.

Licitator ipſe mox conſignare, neque alium loco ſuo ſubſtituere poteſt.

pellato, Constitutio 1551. *artic.* 10. vult, neminem in perſona licitari poſſe abſque Procuratore ſibi adiuncto, qui licitatorem ſuum cognoſcet, qui citra perſonalem Procuratoris ſui operam & aſſiſtentiam nihil efficiet: quem conſtitui nō ſufficit: adeò vt ſi adiudicationem dirimendo, Iudex poſtremam licitationem à quodam incognito factam reperiat, qui ei quod ſuprà dictum non ſatisfecerit, Iudex ad prædictam adiudicationem vlteriùs pergere debet, tali licitatione non attenta, verùm eam pro infecta habere debet, *l. non dubium. 5. C. de legibus.* Ea prædicto Arreſto & 11. videbatur quadantenus, prædictum Procuratorem in licitationem teneri, in caſum quo qui ipſum conſtituit, non ſoluendo exiſteret, vel ſuppoſitus & fraudulentus: nihilominùs interpretatio huius admiſſa fuit, putà, Procuratorem teneri tantùm mandatorem ſuū reperire, eius cognitionem repræſentare, ac probare eum non incognitum, itémque neque dolum neque fraudem prædicti Procuratoris ſubeſſe, qui ob hanc rationem benè attendere debet, cui licitetur, neque mandatum eius, quem non nouit, ſuſcipiat. Cæterùm, vtrùm ſoluendo ſit, vtrùm decoctor vel alius, id Procuratoris mandato & officio non continetur.

Procurator licitans mandatorem ſuum cognoſcere debet.

Lucius *lib. 11. tit. 17. Arr. 5.*

Compluribus Procuratoribus interdictum fuit, ne vnquam licitentur pro perſonis, quarum prius facultates non nouerint eiúſque pecuniam numeratam habere: ſub pœna de eo proprio ſuo nomine reſpondendi. Id quod repræſentatum fuit Procuratori cuidam, qui ducentis coronatis licitatus fuerat terram de Maiole ſuper Domino Pinardo Secretario Mandatorum, dictúmque fuit, adiudicationem prædicto Pinardo factam, vnde appellabatur, attentis tantis dilationibus, tenere oportere, ſaluo tamen ſi intra octiduum poſtremus licitator ſummam reipſa conſignaret, 2. Martij 1581.

Idem & magis notandum.

XIV.

Auctio licitationum clauſarum.

Auctiones rei immobilis ſubhaſtatæ ſemper admittuntur, niſi decretum ſigillo munitum & poſtremo licitatori expeditum ſit. Id in licitationibus locum non habet: ea eo quippe quo ſimul diſceditur, auctiones clauduntur, neque admittuntur: & vltimus rem, quam licitatione ſua vicit, conſequi debet, prout iudicatum fuit Arreſto, anno 1460. pro vxore Thibaldi Ribillij. Attamen poſtea in ſubhaſtationibus, quæ iuxta licitationem determinari non ſolebant, hic articulus ſaniùs intellectus & obſeruatus fuit, tam poſt Conſtitutionem anni 1551. *artic.* 8. quàm antea: idque ne ſubhaſtationes immortales redderentur & Conſtitutio illuſoria. Igitur hodie obſeruatur, poſtremas auctiones admitti intra quindecim dies totos, qui ſequuntur quadraginta dies Conſtitutionis, & prædictis quindecim * diebus præteritis nullam auctionem ampliùs admitti, verùm adiudicatio ex decreto ei facta, qui vltimus licitator eſt, pronuntiatur, quamuis hæc poſtrema auctio publicata non fuerit, prout opus non eſt, neque decretum deſcriptum neque expeditum fuerit. Quòd ſi Iudex elapſis quindecim illis diebus & ante decretum ſuum, aliam auctionem admittat, poſtremo licitatori iniuriam infert, cui eò quòd vltimus eſt, intra prædictum quindecim dierū ſpatium, ius acquiſitum fuit, & inde appellare poteſt, eiúſque appellatio valida & legitima erit, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 7. Iunij 1547. inter Parentem & Philippum, & altero de 10. Iulij 1539. pro Generali Beinenſi, Domina Bona Cotterella, aduerſus Dominum Bouchagium ratione terræ & dominij Montrichardij: & alio pro Domino Longeuallio, aduerſus Comitiſſam de magno prato, pro terra de Han.

Auctiones in ſubhaſtationibus clauſis legitimos quindecim dies quadraginta & vnum dies ſequuntur.

*Conſuetudo repetitæ prælectionis Aurelianenſis ea de re aliter diſponit *art.* 472. quæ vult, intra octo duū poſt diem adiudicationis, auctiones admitti poſſe, quæ ad tertiam aut maiorē ſummę partē, qua prædicti fundi ſubhaſtati adiudicati fuerūt, aſcendent. Itaq; ſi fundus pro 60. coronatis adiudicatus fuit, auctio 20 coronatorū admittetur, electo à licitatore domicilio &c. Verum vt hæc peculiaris ſeu ſpecialis Conſuetudo. Conſtitutioni & communi obſeruantiæ conformis non eſt: ita hæc diſpoſitio (conſideratione tamen digna, vt pluribus fraudibus, quæ plerumque in ſubhaſtationibus committuntur, occurratur, & creditorum & debitoris bono & commodo) non niſi in Prouincia prædictæ Conſuetudinis extenditur: adde quod in dicta Conſuetudine facultas retractus gentilitij fundi ex decreto venditi non concedatur quę ex parte huius obſeruationis cauſa eſſe videtur.

XV.

Incarceratio licitatoris aduerſus eum.

Poſtremus licitator immobilium rerum haſtæ ſubiectarum, quamuis ſimpliciter licitatus ſit, neque ſe ſubmiſerit, nihilominùs incarceratione perſonæ ſuæ cogi poteſt, vt apud Acta pecuniam deponat, dummodo id à Iudice decernatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 25. Ianuarij anno 1519. Id quod rigidum & diſpoſitioni iuris communis cōtrarium eſt, ea qua pro debito ciuili, vt & fiſcali carceris cruciatus perferre debitorē minimè fas eſt, *l. ob æs alienū. C. de O. & A. & l. minimè, 12. C. de appellat.* Iſtud ea Franciæ prope omni tempore ita obſeruata procedit. Ad hoc caput pro integra decreti abſolutione notabile eſt, adiudicatarium eo iuuari neque debere neque poſſe, antequam ſolutio pretij, quod ſoluit, ab Actuario inſeratur prædicto decreto, commemoratis ſolutionibus perſequenti & opponenti factis. Déque eo Arreſtum extat, quod datum Pariſiis pro Guiotio Henrico, ciue Lugdunenſi, domino de Feurs, 14. Auguſti anno 1551. Ratio optima eſt, quòd huiuſmodi venditionum, quę per Iudicem fiūt, aliud maius & efficacius ſubiectum non ſit, quàm vt pecunia inde redigatur ad ſatisfaciendum creditoribus, neque Iudex vendens fidem de pretio habere, vel eius ſolutionem differre poſſit, neque alio modo impedire, quo minùs numeretur: alioquin decretum eius nullum eſt & nihil agit, prout ait Bartolus *ad l. 1. in fin. C. lib. 10. de fid. & iur. ha. fiſc.* Huc facit *l. à Diuo Pio. §. ſed ſi emtor. ff. de re iudicat.*

Singularis cautela pro validitate decreti, vt ſolutio pretij inſeratur.

XVI.

Fundi ſubhaſtati ſeparatim vendi debent.

In ſubhaſtationibus obſeruari debet, ne plures res immobiles ſimul, ſed ſeparatim vendantur. Vnus quippe fundum quendam habere vellet, quem alius habere nollet, & quilibet affectat eum, qui ſibi confinis eſt, *l. ſi cui fundus. ff. de legat. 2.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1583. Verum eſt, quod ſi pars ſit, quæ à fundo ſeparata plus non valeret, fundum integrum vendi oportet, non verò diminui, arg. *l. Ædiles. §. ſi forte. vſque ad finem. ff. de ædilit. edict.*

& altero Arreſtò Maiorum dierum Molinenſium de 25. die Octobris 1540.

Vide Maynardum *lib. 7. cap. 80. quæſt. ſuar.* I. C.

XVII.

Subhaſtationes vbi publicari debeant.

Subhaſtationes in proximo emporio rerum immobilium publicari debent. Nihilominùs ſi is, ad quem ea res pertinet, ad celebrius emporium alterius celebrioris ciuitatis, vt pluris veneant, eas res ſuis ſumtibus ſuoque periculo transferri petierit: audiendus eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi inter duos pecuniis publicis præpoſitos: putà, Sapinum & Præuotium. Conſtitutio publicata anno 1551. *art.* 3. vult, vt præter publicationem in emporio ſeu foro factam, ſubhaſtationes diebus Solis finita Miſſa Parochiali publicentur, quod optima ratione fit. Nam quamuis his diebus actus iudiciales fieri non debeant, attamen ob æquitatem, quæ ſubeſt, vt ſcilicet in huiuſmodi ſubhaſtationibus omnia exactè obſeruentur, quæ, vt omnibus rem talem ſubhaſtari & per Iudicem vendi notum & manifeſtum fiat, inſeruire poſſunt, commodum eſſe compertum fuit, diem Solis huic rei impendere, quo Miſſæ cauſa in vnum locum omnes frequentiores conueniunt, quàm in foro, in quo complures non comparent, eò quod neque vendendum quid neque emendum habeant. Sunt & aliæ loci huius differentiæ.

Lucius *lib. 11. tit. 17. Arr. 1. & 2.*

XVIII.

In ſubhaſtationibus prouiſio non adiudicatur.

In materia ſubhaſtationum creditori à Iudice prouiſio non fit. Et ita Arreſto Pariſienſi, 10. Maij 1541. in materia doarij prouiſio denegata fuit, infirmata ſententia Libellariorum, quantumuis appellantis non multùm intereſſet.

Vide *in Append. lib. 8. Arr* de 11. Ianuarij 1569.

XIX.

Permiſſum debitori vendere ligna rerum ſubhaſtatarũ.

Antonius Mallius debitor, cuius bona Robertus Mallius ſubhaſtari curauit, libellum Curiæ offert eum in finem tendentem, vt ſibi permitteretur ligna rerum ſubhaſtatarum vendere, vſque ad eam ſummam, quam vendere pendente ſubhaſtatione poterit, ad ſatisfaciendum debito, cuius nomine conuenitur. Hic libellus approbatus fuit, ea lege vt pecuniam ex prædicta venditione confectam apud Curatores deponere: decretumque fuit interim haſtas deferendas, 3. Maij 1518.

XX.

Curator in ſubhaſtationibus exonerari non poteſt.

Curator rerum immobilium haſtæ ſubiectarum neque in totum neque pro parte exonerari poteſt: neque alter vel in totum vel pro parte vna Curator eligi poteſt, etſi debitor & perſequens conſenſiſſent, niſi omnes opponentes in id conſentiant, arg. *l. ſi oleum, in pr. ff. de dolo.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Aprilis 1542. poſt Paſcha.

Vide *tit.* prolixum. *Conſ. Pariſ. repet. præl. de Subhaſtatio.* &c.

XXI.

Conductiones rerum haſtæ ſubiectarum in pecunia fiunt.

Elocationes rerum immobilium ſubhaſtatarum, quas Curator facere tenetur, in pecunia, non verò in granis ſeu frumento vel re alia fieri debent: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum in Maiore Camera perorationum poſt prandium, anno 1533.

21. Februarij 1581. in Camera Edicti, decretum quoddam reuocatum fuit, eo quod auctiones in reditu frumentario, non vero in pecunia factæ fuerunt.

XXII.

Examen ſubhaſtationum gratis fit.

Curia Arreſto de 4. vel 20. Ianuarij 1512. decreuit, deinceps, quando ſubhaſtationes nonnullis Iudicibus offerentur, *ad eas certificandas eos curare oportere, vt in iure diebus iuridicis & perorationũ, durante Audientia legantur, lectæque ſententia Pragmaticorum in iudicio præſentium, comprobentur, vtrùm legitimo modo iuxta vſum & Conſuetudinem locorum factæ competiantur annon. Eorum omnium mentio in actis facienda: cuius nomine Iudices & Pragmatici ſalarium accipere non poſſunt, excepto Actuario pro actorum confectione. Et quantum ad excluſionem ſalarij attinet, idem dictum fuit altero Arreſto, 12. Aprilis 1524. ante Paſcha, iuxta Gloſſam quam ſingularem aiunt, *in l. in ſacris 3. in verbo, ex diſpoſitione. C. de proxi. ſacr. ſcrinior.*

Examen ſubhaſtationum in quibus ſedibus fieri debeat.

*Examen Subhaſtationum nonniſi in Sedibus Regiis fieri debet. Arreſto Pariſienſi 17. Maij 1577. quod allegat Choppinus *tractat. de communib. Gallicar. Conſuet. præcipt. part. 1. quæſt. 3. num. 4.* Id intelligi debet de Sedibus Regiis ordinariis locorum ſubhaſtatorum, iuxta notata à D. Magiſtro *tractat. de ſubhaſtatio. cap. 25. ad fin.* T.

Vide Loiſellum *tractat. de Dominijs, cap. 14.* qui in contraria ſententia eſt, quam confirmat I. C. Vidi ſubhaſtationes benè comprobatas teneri, in Balliuiatu quodam ſubalterno, vbi Pragmaticorum copia eſt, Arreſto Curiæ, iuxta ſententiam prædicti Loiſelli.

XXIII.

Examini ſubhaſtationum intercedi non poteſt.

Subhaſtationes abſente * debitore fieri poſſunt, qui ius intercedere non poteſt. Rectè verò Iudicibus & Pragmaticis defectus, ſi qui ſint, repræſentare poteſt. Et ab hoc examine appellans non admittitur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1551. aduerſus Petrum Pomerium, appellantem à Balliuio Foroſegusienſi, aduerſus Magdalenam Turnelliam. Nihilominus D. Rebuffus alterum Arreſtum exhibet, quo dictum fuit, appellatione à ſententia examinis, debitorem alium ſtylum, quàm qui comprobatur probare poſſe, de 9. Iulij 1520.

* Idque intelligitur dummodo ſolutio debitori vel perſonæ eius vel ad domicilium eius imperata præceſſerit: alioquin ſubhaſtationes nihil valerent.

XXIV.

Sumptus ſubhaſtationum ex pretio capiuntur, non verò ſumptus aduerſus opponentes facti.

Sumptuum, qui ab auctioni inſiſtente fiũt, duo ſunt genera: Vnum ſunt imperatæ ſolutionis impendia, rerum pignerationis, auctionis ipſius factæ & ad finem vſque perductæ. Alterum eorum, quos auctioni inſiſtens aduerſus eos impendit, qui auctioni interceſſerint ſeu ſe oppoſuerint, potiſſimùm illorum intentioni contradicẽdo. Arreſto Pariſienſi, 3. Auguſti 1504. iudicatum fuit, prioris generis ſumtus ex pretio redacto capi: poſterioris generis non itẽ. Nã opponentes vel bona vel mala cauſa nituntur, ſi bona nituntur, ſibi imputet actor, quod temerariè cõtradixerit: ſi verò mala, is expenſas ab opponẽtibus conſequitur. Nihilominus ſi prætextus ſit cõtradicẽdi, eoq; bona fide facto, auctioni inſiſtens procedat, ſi expenſę fiant, eas peculiari auctione à debitore ſuo, aduerſus quem ſubhaſtatio fit, poſtulare poteſt. Quo non obſtante Arre-

Arreſtum extat de 4. Auguſti 1500. quo dictum fuit, ſumtuum & ſubhaſtationum appellatione contineri debere ſumtus & expenſas ab auctioni inſiſtente factas ad reſpondendum cauſis oppoſitionis opponentium.

V. Maynardum *lib. 6. cap. 7. c. & lib. 7. cap. 45.* Lucium *lib. 11. tit. 17. Arr. 2.*

XXV.

Auctio cui ſignificari debeat.

Noua auctio ab eo, qui eam inſtituit, & ipſius ſumtibus præcedenti licitatori denuntiari & ſignificari debet, ac ſufficit Procuratori ipſius id ſignificari. Et Actuarius ſeparatum omnium auctionum indicem conficere debet, qui omnibus Procuratoribus communicabitur. Ita iudicatum fuit Arreſto 16. Iulij anno 1546, ad perorationem poſt prandium, prouidua Ludouici Paſquetij Pictauienſis, actrice in libello ciuili.

XXVI.

Prouiſio in ſubhaſtatione pro vxore.

Arreſto Pariſienſi, 5. Iunij anno 1516. dimidia pars acquiſitorum cõſtante matrimonio diſtracta fuit, idque in fauorem vxoris, ex ſubhaſtationibus aduerſus maritum, pro debito ab eo ſolo contracto, altera acquiſitorum dimidia parte, & omnib. mariti proprijs pignori captis.

Adde *Arr. 18. ſupra Et Arr. de 11. Ianuar. 1569. in Append. h. t.*

XXVII.

Licitatio in diviſione minori damnoſa.

Minor reſcriptum impetrat exponens, tutorem ſuum diuiſionem bonorum ſuorum cum altero, quo cum communia ſibi bona erant, ineuntem, fundũ quendam centum arepennium ſeniugerum terræ, prædicto ſuo ſocio prætextu licitationis & auctionis inter eos colluſoriæ reliquiſſe, & hunc ſocium prædicto fundo decem vel vndecim annis fruitum: tendit eum in finem vt ſibi dimidia eius pars & fructus reſtituantur. Hic ſocius ait, decretum interpoſitum & æſtimationem per Iudicem atque publicis haſtis decurſis factam fuiſſe: viſo decreto, minor ab eo ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi cauſa perorata fuit. Socius ait, ſe dimidiam partem relinquere paratum & contentum: verùm quantum ad fructus ait, ſe eos non debere, niſi ab appellatione intentata: itémque ait, nullas expenſas factas. Minor colluſionem proponit, falſamque atteſtationem, quaſi fundi diuidi nõ poſſent, quod falſum erat, opponit. Curia reum condemnat, vt dimidiam partem reſtituat, citra expenſas, citráque alios fructus, quàm poſt primam litem petitoriam & reſcindentem perceptos: citra fraudis præiudicium, de qua informati permiſſum fuit, de 13. die Septembris, anno 1443.

Hanc ad rem notandum eſt, licitationem in fauorem minorum reſcindi, quamuis neque deceptio neque circumuentio facta ſit, vel ſolennitas vlla omiſſa, Si quis, qui multo maioris emere velit. Iudicatum Arreſto 12. Maij 1564.

XXVIII.

Comprobatores ſubhaſtationum decem eſſe & nominari debent.

Arreſto Pariſienſi, 5. Martij anno 1533. declaratum fuit, examen ſubhaſtationum validum nõ eſſe, minus decem Pragmaticis auditis & comprobantibus & quorum nomina & cognomina neceſſariò in actis deſcribi debent. Id quod notandum, maximè quando de probando ſtylo & Conſuetudine quadam agitur, quæ probatio per turbas & teſtimonia populi fit, & ad minimùm decem numero teſtes continere debet: vt expreſſè ait Ioannes Faber *in l. vnic. quæ ſit long. conſuet. num. 13.*

V. Maynardum *lib. 7. cap. 76.*

XXIX.

Forma in ſubhaſtationibus obſeruanda. V. Arr. 51. infrà.

Ad ſummarium quindecim principalium articulorum formam in ſubhaſtationibus obſeruandam concernentium, notandum & expreſſum eſt hoc Caput primum. 1. Non omittendam ſcil. eſſe declarationem, ſuper quo pignoratio hæc fiat, & ad quem bona pignori capta pertineant. Neque ſatis erit, ſi ad vxorem ſpectant, ea ſuper marito pignori capere: is quippe qui in bonis vxoris hypothecam habet, mariti tantùm bona ſubhaſtari audiens, ſeſe nõ opponet, qui aliàs ſeſe opponeret. 2. Secundum, neceſſe eſt ad validandam capionem, affigi vela ſeu inſignia Regia, iuxta Conſtitutionem, quæ publicata anno 1551. Nonnulli notarunt defectum prædicti veli nullitatis medium eſſe, & citarunt Arreſtum vltima Martij 1557. pro Magiſtris ſodalium S. Claudij. Quod mihi ſatis delicatum eſſe videtur, quódque credere non poſſum, eò quod adeò exigui effectus ſit, vt nihil in eo conſideratione dignum ſit.

2. Velum ſeu inſigne Regiũ neceſſario eſt. (De eo vide Arr. de 11. Dec. 156)

3. Tertium, Conſtitutionem publicatam anno 1559, *art. 74. & 75.* quæ permittit rem immobilem capere, neque perquiſitionem mobilium formalem attendere obſeruari aduerſus maiores: déque eo Gallus Arreſtum Curiæ in eundem finem citauerat. Verùm aduerſus minores ſolennitatibus opus eſt. Conſtitutio quippe ei, quod diſpoſitione iuris communis, nominatim de alienatione rerum immobilium minoris decretum fuit, minimè derogat. Ac propterea veluti res per Conſtitutionem omiſſa, in diſpoſitione iuris communis manere debuit, comprehenſa *in l. magis puto. §. paſſim. ff. de reb. cor.* prædicta requiſita ſolemnitas ſuprà plenè refertur *in Arreſto ſexto.* 4. Quartum, Conſtitutionem *artic. 4.* publicatam anno 1551. qua ante primum auctionis præconium Curatores conſtitui debent ſub pœna nullitatis, & ab iis res captas in formam ſeu ordinem certum redigendas, & ex qua intercedentes eorum fruitioni pœnis inibi comprehenſis ſubiiciuntur, intelligi, dummodò nulla oppoſitio ſit, qua alij tertij, quàm debitores res pignori captas actualiter poſſidentes, diſtrahere vellent: per prædictam quippe capionem poſſeſſione ſua non poſſunt deijci, ſed in poſſeſſione ſua ſine pœna permanebunt. Ita declaratum fuit Arreſto, quod limitat prædictam Conſtitutionem de 23. Nouembris anno 1551. Æquum enim non eſt, debitorem primò non conuictum, poſſeſſione rei ſuæ priuari & deijci, *l. vnic. in fin. C. de prob. ſequeſtra. pecu.* Super eo notandum eſt ad interpretationem ſuprà memoratæ Conſtitutionis, aduerſus vnum, ſiue tertium ſiue debitorem, conſtitutionem Curatoris vim ſuam & effectum habere debere, alioquin poſt decretum tertio hoc vel debitore non audito, qui in poſſeſſione relictus fuerit, ſubhaſtatione non obſtante, ſemper opponens non admittetur, ſi ope decreti eum poſſeſſione deiicere velit: aduerſus enim quippe perpetuò verum erit, pignus Prætorium conſtitutum non videri, ſi in poſſeſſionem ventum non ſit, id eſt, ſi curator actu non poſſideat. Iſq; expreſſus textus eſt *in l. non eſt mirum. ff. de pign.*

3. Subhaſtationes aduerſus minores citra perquiſitionem mobilium.

Subhaſtationes aduerſus minores cum perquiſitione ſunt.

4. Conſtitutio Curatorũ.

Tertij opponentes ſiue diſtrahendi, a Curatoribus poſſeſſione nõ priuabuntur.

Conſtitutio Curatoris effectũ habere debet.

actio. Et ita iudicatum fuit compluribus Arreſtis Pariſienſibus, nominatim vero Maioribus diebus Rigodulenſibus, anno 1546. vt videre licet in *30.c.ſp.h.t.* Et quamuis Conſtitutio publicata 1551. non mandet, vt debitori, ſuper quo pignoris capio, & Curatorum conſtitutio fit, id denũtietur, attamen perſequens conſultius faciet, ſi ei prædictam denuntiationem fieri curet, tam eo fine, vt hac de re admoneatur, quàm vt ei interdicatur, ne Curatori intercedat. Quòd ſi abſens ſit vel defunctus & nulli heredes extent, curator conſtituendus eſt, ac præterea programmate publico prædicti heredes & ius prætendentes citandi.

Conſtitutio Curatoris debitori denuntiata.

5. Quintum, ad comprobandas ſubhaſtationes in ſede Regia locorum, in quibus factæ fuerint, ex prædictis Conſtitutionibus & compluribus Arreſtis, præſentia proprietariorum & debitorum opus non eſt, eo quod iis intercedere non poſſint, neque ab iis appellantes admittantur: niſi prædicti proprietarij ante comprobationem, in manus apparitoris executoris opponentes ſeſe declaraſſent, tum quippe eos ad prædictam comprobationem citatos fuiſſe, neceſſe foret, aliàs non item. In ſede vel foro loci bonorum ſubhaſtatorum, quamuis executio à Parlamento mandata fuiſſet, prædictæ ſubhaſtationes comprobari debent, vt notorium & manifeſtum fiat, eas iuxta ſtylum loci factas. Nihilominùs decretum expediri non poteſt, iis non citatis, vel prætentibus & auditis, veluti ad rem ipſis præiudicabilem. Atque tum, Si nullitatem ſubhaſtationum opponere velint, id computatione non obſtante facere poſſunt, & hunc in finem & alios eum audiri oportet, *l. Si deſerta*, & ibi Bartolus, Baldus & Angelus *C. ſi propter publ. penſitatio* per illum textum & Gloſſam *in l. de vnoquoque. ff. de re iudica.* & text. *in l. cum vero. §. euocari autem a Prætore oportet eos. ff. de fid. comm. liberta.* & *l. officium. ff. de rei vind.* Boërius *deciſio.* 277. in hac ſententia eſt, vt comprobationes & decretum fiant, Regalibus priùs auditis, maioris ſecuritatis ergò. Notandum eſt, ſufficere, ſi huiuſmodi ſubhaſtationes ritè fiant, quantumuis quò ad comprobationem defectus eſſet, quæ alio fine non fit, quàm in teſtimonium eius quod poſtea ſemper videri & cognoſci poteſt. Attamen, ſi comprobatio debito modo fiat & per eam teſtatum fuerit, ſubhaſtationes ritè factas, hoc caſu ad eas controuertendas & contradicendas ampliùs nemo admittitur. Prædicta comprobatio in iudicio fieri debet, vbi ſubhaſtationes leguntur, & decem vel octo cõprobare oportet: & Pragmaticis ſedis deficientibus, apparitores & Notarij euocari poſſunt. Arreſto Abrahami, de 13. Nouembris 1500. & Alpini, de 26. Aprilis 1530.

5. Comprobatio ſubhaſtationis quomodo fieri debeat & quos ad eam citari & audiri oporteat. V. Arre. 22. ſuprà.

Vitium in comprobatione nõ attenditur, & ſi ſint ſubhaſtationes ritè factæ.

6. Sextum, quantumuis ab apparitore executore prædictarum ſubhaſtationum, auctiones admitti poſſint, nihilominùs ſuper iis leui ex cauſa adiudicatio ex decreto fieri non debet, verùm priùs oppoſitiones de diſtrahendo, annullando vel conſeruando dirimi oportet, quæ duûm generum ſunt, vna eſt pro debitis perſonalibus ex obligatione, apocha, ſententia, Arreſto, taxa expenſarum, vel alia condemnatione ſortis. Huiuſmodi ordine ſuo veniunt: putà, creditores hypothecarij, creditores chirographarij propter debita perſonalia, quæ & quò ad ius & quò ad ordinem ſuum differunt: hypothecarij enim creditores ſe inuicem per concurſum non impediunt, niſi eiuſdem diei data eſſet, quo caſu qualitates hypothecarum attenduntur. Si vnus prædictorum opponentium ita concurrentium in data, generalem hypothecam, alter verò ſpecialem habeat, qui ſpecialem in re ſubhaſtata habet, præferetur: ſibi enim cauit cautiùs. arg. *l. quamuis. ff. de pignor.* Si vtraque ſpecialis ſit, vel vtraque generalis, ad tributoriam rationem in tributum venire eos oportebit, prout infrà declarabitur. Alioquin ſi priores & poſteriores creditores adſint, prioribus priùs ſoluetur, poſterioribus non attentis, qui nihil conſequuntur, ſi nihil reſiduum reperiatur. Chirographarij hypothecam non habent: eapropter ſi ſumma reſidua ſit, quę tamen omnium ſolutioni non ſufficiat, tum ad æqualitatem & contributionem ratione tributoria deuenitur. Idque *deſconfiture* vocatur. Pro hypothecariis eſt *l. ſi fundum. C. qui potior in pig. hab.* & pro chirographariis *l. pro debito. C. de bon. auth. iudic. poſſ.* Alterum genus opponentium ad conſeruanda onera ſolaria, ſi quæ ſunt: prædictæ quippe actiones fruſtratoriæ forent, ſi omnia annullari oporteret: ac pariter ſi onera ſolaria nõ redimibilia ſint rerum ſubhaſtatarum, quæ priùs declarare & determinare oportet: idémque ſi partem rerum prædictarum ſubhaſtatarum diſtrahi conueniat. Priore enim caſu, annullando nihil ageretur, & perſequens depelleretur & in eo ſtatu eſſet, vt incipiendum rurſus eſſet. Secundo caſu quando licitator nouerit, prædictas res ſubhaſtatas perpetuo ſolario reditu oneratas, alterius quàm directi dominij, auctioni ſuæ ſtare nollet, vel ſanè eam diminuere volet: ac æquè, vt poſtremo caſu vllam partem rerum ſubhaſtatarum diſtrahere oportet. Ex qua ratione neceſſe eſt, prædictis auctionibus in iure publicatis, & vltimis licitatoribus denuntiatis, vt programmata ianuæ Auditorij Sedis, vbi fiunt prædictæ licitationes, onera & diſtractiones, vt quindecim dies ſingulæ auctiones ibi permaneant, & adiudicatio & decretum ad 40. dies ſuſpendantur. Similiter, quãdo huiuſmodi oppoſitio non eſt, verùm tantum propter debita perſonalia vel hypothecas, quinimò quando nonniſi nuda perſecutio perſequentis ſit, neceſſe etiamnum eſt, vt omnes priùs ius prætendentes abſentes excludantur, & decretum ad 40. dies ſuſpendatur, ne quid quod ad formam pertinet, omittatur. Ita vult Conſtitutio *artic. 6. & 7.* publicata anno 1551. & poſtea amplificata Arreſto ſuprà dicto, 23. Nouembris, pœnis rigidis & corporalibus, aduerſus eos conſtitutis, qui prædicta programmata refigent & corrumpent, iuxta textum *in l. ſi quis id quod. 7. ff. de iuriſd. omn iudic.* Supérque eo notanda eſt efficacia horum programmatum, quæ ſummarium prædictarum ſubhaſtationum & aſſignationum continent, ſimul & ſpecialem declarationem per confinia fundorum captorum vel etiam vniuerſalem, &, vt dicitur, per annexionem, ſi Dominium quoddam ſit & feudum, quo caſu principale domicilium, & eius dependentias & pertinentias & iura dominicalia capere & ſubhaſtare ſufficit, vt continetur Conſtitutione publicata anno 1551. quæ programmata

6. De auctionibus, quomodo admitti & publicari debeant.

Creditores quo ordine collocentur & quomodo.

Concurſus creditorum paritate data & hypotheca quomodo expediatur.

Deſconfiture *ſeu tributoria ratio quid ſit.*

Opponentes ad finem conſeruandi.

Oppoſitiones annullandi cauſa & diſtrahendi prius expediendas eſſe.

Forma & efficacia programmatum in ſubhaſtationibus.

grammata excludunt omnes abſentes prætendentes ius ſiue hypothecæ ſiue alterius, vt nulla excuſatione vti poſſint, quod ea non viderint, non intellexerint, neque legere potuerint. Satis eſt, quod verbis vulgatis concipiantur, *l. ſed & ſi pupillus. §. de quo palam. ff. de inſtitor. action.* ibi, *ſed & ſi quis dicat ignoraſſe ſe literas, vel non obſeruaſſe, quod propoſitum erat, cùm multi legerent, cumque palam eſſet propoſitum, non audietur.*

7. Pecunia licitationis apud Acta deponitur.

7. Septimum, quindecim dierum ſpatio elapſo, & programmate ſublato, vltimus licitator ex Conſtitutione pecuniam licitationis ſuæ in manus mercatoris cuiuſdam deponere debet: nihilominùs prædicto Arreſto dictum fuit, apud Acta pecuniam deponendam, vbi vſque ad diſtributionem permanebunt, niſi perſequentes & opponentes de depoſitario conuenient, iuxta *l. licet. §. res depoſita. ff. de acquir. poſſ.*

8. Præſcriptio diſtrahendi traditur.

8. Octauum notandum eſt, reſpectu oppoſitionum de diſtrahendo, ſi iura prætenſa ſexennio derelicta fuerint, non intentata illorum nomine actione, oppoſitionem ad finem diſtrahendi actualiter & realiter præſcribi, incipiendo à tempore, quo præſcriptio aduerſus prædictos opponentes currere potuit vbi eos à quibus ius & cauſam habent, vt in *l. 1. C. de temp. in integr. reſt. peten.* opponentibus tamen iura ſoluentur, quæ ſuper pretio licitationis verificauerint, iuxta ipſorum ordinem. Eáque Conſtitutio eſt anni 1539. *artic.* 81. quæ abrogata fuit altera Conſtitutione anno 1549. & altera rurſus anno 1551. *art.* 5. ex quibus neceſſe eſt, vt ante omnia oppoſitiones ad finem diſtrahendi expediantur: aliàs id nihil aliud foret, quàm rem litigioſam emere, & exinde abrogatur Conſtitutio anni 1539. quæ vult, per oppoſitiones ad finem diſtrahendi adiudicationem ex decreto non retardandam, prout ſuprà dicitur. Nihilominùs p[ræ] prædictam abrogationem ea obſeruata fuit Arreſto Maioris Concilij anno 1552. aduerſus Domicellam Catharinam *le Clerc de la Foreſt*, in ſubhaſtatione Baronatus Brunardij poſtea citra diſtractionem adiudicati illuſtri Antonio de S. Polgne, Domino prædicti loci.

9. Opponentibus ad diſtrahendum realiter, fidem nõ facientibus, &c. adiudicatio non differtur.

9. Nonum, quòd ſi prædicti opponentes ad finem diſtrahendi, ſiue in fundis ſiue in redditibus ſolaris, per inſtrumenta aut teſtes, intra tempus iis præfinitum, de iuribus ſuis fidem nõ faciant, ſuper quibus prædicti ſuas diſtractiones fundant, adiudicationem ex decreto omninò purè & ſimpliciter fieri non debere, ſaluo prædictos opponentes in ordine ipſorum ad diſtributionem faciendam collocandi, iiſque ſoluendi æſtimationem eius, quo iura proprietatis vel oneris realis ab iis prætenſa æſtimabuntur, ſi ea probent. Eáque Conſtitutio eſt anni 1551. *articul.* 14. Poſtea Curia Arreſto ſuo 13. Nouembris, declarata prædicta Conſtitutione, limitauit & præfixit prædictis opponentibus quadraginta dies, vt per teſtes probationem facerent: poſtea iis in mora conſtitutis ad prædictum decretum vlterius procedatur. Decreuitque intra octiduum de iuribus ſuis fidem facturos, vt iuxta ordinem ſuum iis ſoluatur: prædictóque octiduo prætereito ab omnibus excluduntur, & in multam condemnantur.

10. Iura do-

10. Decimum, etiamſi Dominus directus rerum haſtæ ſubiectarum ſe non oppoſuerit, reſeruatur eas vendi oportere ſub onere iurium dominicalium, iuxta Conſtitutionem anni 1551. *artic.* 12. quæ de reliquis minimè loquitur. Imbertus ait, etiamſi pro iis oppoſitio non fuerit facta, iis ab emtore ſoluendum, iuxta Conſuetudinem Pictauienſem. Attamen in Prouincia, quæ iure ſcripto vtitur, & in Prouincia Borbonienſi obſeruatur, ſi reliqua non poſtulentur, emtorem eo nomine nihil debere.

minicalia reſeruantur, reliqua non. Contrarium Tholoſæ iudicatum, Maynardo teſte. lib. 2. cap. 36. v. ca. 54. infrà.

11. Vndecimum, in Francia frequentior praxis eſt, quando autoritate & ex decreto Iudicis fundus emitur, ſub onere iurium dominicaliũ, id intelligi tantùm de iuribus dominicalibus debitis tantùm ratione venditionis, quæ per iudicem fit, non verò aliam ob cauſam, ſi nonnulla deberentur antea ratione aliarum venditionum præcedentium addictionis decretum prædicti fundi, quorum nomine laudimia nondum ſoluta eſſent. Idem, quantum ad cenſus præteritos, quorum nomine neque emtor neq; fundus onerati permanent, ſed tantùm pro futuris. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum ad perorationem poſt prandium, perorante la Vergne & Porrea ſuper appellatione quadam à Seneſchallo Pictauienſi, vel Locumtenente ipſius Pictauiis, quo Arreſto dictum fuit, adiudicatarium ex decreto feudi cuiuſdam ad fidem & homagium admittendum, non obſtãte quod Dominus feudalis id recuſaret, prætendens & dicens ſibi alia iura feudalia ob alias præcedentes mutationes deberi, quorum nomine ſubhaſtationibus ſeſe non oppoſuerat: prædictóque Arreſto prædicto feudali Domino actiones ipſius quæ aduerſus alios quàm appellantem adiudicatarium competerent, reſeruatæ fuerunt, dictúmque fuit, à prædicto Seneſchallo malè iudicatum fuiſſe, quod contrarium dixiſſet. Quòd ſi prædictus Dominus feudalis vel cenſualis prædictis ſubhaſtationibus, ob prædicta iura præcedentia & reliqua ſe oppoſuit, in ſuum ordinem collocandus eſt, ac poſtea recuſare debet. Omnes auctiones admitti, vſque quo decretum ſigillo muniatur. Nonnulli tenent vſque ad executionem illius excluſiuè per *l. non eſt mirum. ff. de pignorat. action.* iuxta Arreſtum quoddam quod datum in ſubhaſtationibus factis Aruerniæ Maioribus diebus Molinenſibus, 27. Septembris, anno 1540. Hæc omnia corriguntur Conſtitutione anni 1551. Vide *Arreſt. 13. h. t.*

11. Quando fundus ex decreto Iudicis emitur ſub onere iurium dominicalium quomodo illud intelligatur.

Tempus ad auctiones admittendas.

12. Duodecimum caput. Antea ſemper primo loco expẽſæ ſubhaſtationum & eius, quod ſequutum fuit, ex pretiis apud Acta depoſitis detractæ, & perſequenti ſolutæ fuerunt, prout ait prædictus Imbertus: & ſumtus interpoſiti & traditi decreti emtori incubuerunt. Pro priore textus expreſſus eſt *in l. cùm apud veteres, in pr. verſic. quid enim*, ibi: *Expenſas ſecundùm quantitatem debitorum perſoluant iis, qui ſententias conſecuti ſunt, & qui eas adipiſcenda bonorum poſſeſſionis gratia ſuſtinuerũt, &c. C. de bon. autor. Iudic. poſſid.* & obſeruantia huic conformis cum compluribus Arreſtis, prout ſuprà continetur Arreſto 23. Nihilominùs Conſtitutio anni 1551. *artic.* 11. nominatim vult, omnes fundos adiudicari ſub onere expenſarum, cui conformis eſt Conſuetudo Borbonienſis, *art.* 140. & inde antiquæ

12. Sumptus ſubhaſtationũ vnde accipiantur.

Cap. 24. ſuprà.

Google

obſeruantiæ & vſui derogatum. Attamen licitator auctione ſua hunc articulum explicare & declarare poteſt, oblata certa ſumma pro pretio & ſumtibus generatim, vel ſumma oblata præter expenſas: id quod vel acceptari vel repudiari oporteret: aliàs in hoc dubio ſequi oporter poſtremam Conſtitutionem, quæ vſque in præſens tempus complurima decreta impediuit & licitatores retraxit. *Expenſæ ſubhaſtationum quæ ſint.* Expenſæ ſubhaſtationum fiunt pro pignoris capione, venditione & ſubhaſtatione, interpoſitione & traditione decreti.

13. Surrogatus debet expenſas inſiſtenti. 13. Decimum tertium, ad eandem hanc rem, ſi perſequens ſubhaſtationes deſiſtat, ei expenſæ ſuę refundi debent ab eo, qui in locum ipſius ſurrogabitur, prout ait Ioannes Faber *in l. ſi eo tempore, nu. 5. C. de remiſſio. pignor. & in l. 1. num. 2. ibi, ſi quas. C. de requir. reis,* & allegat *l. fin. C. de bonis aut. Iud. poſſid.*

14. Sententia ordinaria ſubhaſtationum. 14. Decimum quartum, Iudex ſubhaſtationum tria genera ſententiarum præcipuarum in manibus habet. Primum genus ſeu prima ſententia ſuper oppoſitionibus annullandi vel diſtrahendi fine, vel de reditibus ſolariis, prout in quarto capite ſuprà continetur. Secunda eſt Decretum 40. dies pòſt, quo reſeruare poteſt diſcuſſionem debitorum perſonalium vel hypothecarum, ſi quæ ſint: quòd ſi prædictæ oppoſitiones admiſſæ ſint, ſententiam diſcuſſionis dare, & ordinem prioritatis vel poſterioritatis hypothecarum declarare poterit, vel ante vel poſt, quando productio completa & omnia inſtructa fuerint. Poſtrema ſententia eſt diſtributionis nummorum auctionis ſecundum ordinem hypothecarum.

15. Fructus tempore ſubhaſtationum percepti cuius ſint. (Vide infra A. 51.) 15. Decimum quintum, fructus percepti à Curatore tempore ſubhaſtationum proprietarij proprij fiunt, neque vel adiudicari vel reſtitui vltimo licitatori debent. Prædictus quippe proprietarius vſque ad decretum ſemper dominus manet, *l. Valerius patron. §. plenè. ff. de iur. fiſci.* neque vnquam prædicto vltimo licitatori & adiudicatario acquiruntur niſi à die quo pretium apud Acta conſignauerit, *§. vendita. I. de rer. diuiſio.* prædicti tamen fructus creditori adiudicabuntur, ſi pretium non ſufficiat, prout dicitur in *d. l. Valerius.* Reliqua, quæ in materia ſubhaſtationum requiruntur expreſſe & clarè continentur in Conſtitutione tam antiqua quàm noua, itemque in Arreſtis ſuprà comprehenſis.

Vide *Ar. 50.* infrà annexum. I.C.V *Ar. 6. Ap. h. t.* quod eſt appendix ſolennium in ſubhaſtationibus requiſitorum. præter quindecim ſuperius expreſſa: putà de electione domicilij.

Quantum ad quartum caput huius Arreſti attinet, quo dicitur, tertios opponentes diſtrahendi fine à Curatore poſſeſſione non priuandos, idem iudicatum fuit Arreſto, 11. Aprilis 1564. pro vidua quadam, quæ ſeſe oppoſuerat diſtrahendi fine laudimium ſibi à coheredibus ſuis datum, quæque appellauerat, ab eo quod ad oppoſitionem non admiſſa fuit. Appellatio in oppoſitionem conuerſa fuit, & ius dicendo, quod Curatores male decreuerant, vt vlterius procederent, malè denegatum. & ex interpretatione Conſtitutionis Curatoribus prohibitum fuit, ne de cætero amplius vllam Curiam vel iuriſdictionem contentioſam ſibi vindicare auderent, ſed tantùm conductiones coram Iudicibus procurare, ſic vt ipſimet neque decernere, neque tradere poſſint ſub prætextu, quod poſtea apud Iudicem & Actuarium omnia ſignanda curaturi ſint, prout in Pictauienſi Prouincia hoc abutuntur. B.

XXX.

Poſſeſſor ex decreto quando in fructus tenetur.

Poſſeſſores ex adiudicatione à Iudice eiuſque decreto facta, dummodò ipſorum dolus, fraus vel falſitas nulla ſubſit, verùm duntaxat nullitas vel reſtitutio ob alias æquas rationes ſit, ad reſtituendos fructus non condemnatur: neque meliorationes bona fide à ſe factas amittere poſſunt, prout dictum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Septembris 1543. Iuſtè enim poſſidet, qui autore Præſide poſſidet, *l. Iuſte. ff. de acq. poſſ.* Optima ratione ſupra dicitur. Decretum nullum eſſe, ſi ex dolo, fraude vel falſitate proceſſit, prout dicitur *in §. ſemel Inſtit. quib. ex cauſ. man. non lic. & in l. magis peto §. ſi ar. ff. de reb. eor. qui ſub tut. vel cura. ſunt.* Nihil enim æquius eſt, quàm ne huiuſmodi illicitis mediis, velut falſi & fraudis, minores decipiantur: verùm prædicta quoque falſi aliaque media illicita euidenter manifeſta eſſe oportet. Nam ſi cauſæ cognitio ſit, pro decreto præſumitur, quod tenere debet: aliàs omnes ſecuritates huius mundi ſuſpenderentur, & promtiſſimis calumniis exponerentur. Propterea minor nonniſi tribus caſibus ad reſtitutionis auxilium implorandum & impetrãdum admittitur, purà, ob dolum & fraudem, vel etiam ob falſum, & poſtremò ob enormem læſionem, quam nos *vltra triplum* dicimus. Accurtius ea de re loquitur in magna ſua Gloſſa *l. fin. C. ſi aduerſ. venati. pignor.* & Innocentius *ad cap. dudum, de reb. eccle. non alien. in verb. tractat.* Omnes tenent, regulariter, minorem neque debere neque poſſe reſtitui, ſi tutor vel curator ibi proceſſerunt neque deſtituti fuerunt. *Decretum quando ex ſolemnitatibus eo memoria fidem facit, non viſis inſtrumentis.* Notatu dignam ac vtilem quæſtionem proponunt, putà, vtrum poſſeſſor ex decreto, ad iuſtificandum decretum ſuum & validum dicendum & obſeruatis ſolemnitatibus, teneatur omnes proceſſus exhibere & demonſtrare, ſuper quibus prædictum decretum interuenit, vel vtrùm verbis narratiuis, quibus prolixa & plena omnium prædictarum ſolennitatum mentio fit, adhærendum ſit. Nonnulli dixerunt, quod non, per cap. fin. de probat. *l. quicunque. §. fin. ff. de publica. l. ſciendum. cum gloſ. ff. de V. O.* Alij quod ſic, per Gloſſam *in l. 1. C. de fid. inſtrum. & iur. haſt. fiſcal. lib. 10. l. cum precibus, de probat.* Alij diſtinxerunt, vt ſi decretum recentis memoriæ ſit, ſolum non ſufficiat, & inſtrumenta videre oporteat. Si verò antiquum ſit, veluti quinque, ſex, decem, viginti annorum, ſufficiat, neque quis inſtrumenta quærere ſeu producere teneatur, per *l. ſi filius. C. de petit. hered. & l. qui in aliena. §. ſed et ſi non adierit. ff. de adquir. hereditat.* Minus temporis requiritur, ſi quid in loco aduerſi ex vi maiore acciderit.

V. D. Magiſtrum *tract. de ſubhaſtatio. cap. 14. & 31.*

XXXI.

Deſiſtens ſequeſtro nullitas eſt in ſubhaſtationibus.

Perorantibus Dominis Riantio pro Capellanis & Vicariis Eccleſiæ cuiuſdam Collegialis, appellantibus à decreto quodam interpoſito in ſubhaſtatione complurium fundorum cuiuſdam debitoria pignori captorum, & Longouallo pro Adiudicatario, & perſequente appellatis, & prædictam ſubhaſtationem & Decretum defendentibus, iudicatum fuit Arreſto, 27. Septẽbris, maioribus diebus Rigodulenſibus, anno 1546. ſubhaſtationem & decretum nulla eſſe,

& in

& in irritum deducta fuerunt, reſpectu domus cuiuſdam in decreto comprehenſæ, cuius nomine tantùm prædicti appellātes conquerebātur, quamuis propter prædictā domum appellantes ante ſentētiam diſcuſſionis ſeſe non oppoſuiſſent. Eius ſcilicet ratio habita fuit, quod prædicta domus apud poſſeſſorem permāſerat, neque ſequeſtrum legitimum & efficax, prout neceſſe eſt, fuerat, nihilominùs appellantes in expēſas cauſæ appellationis condemnati fuerūt.

V. *cap.* 28. ſupra *artic.* 2. *h.t.*

XXXII.

Iacr.

Pariter, Appellans quidam à Præfecto Pariſienſi dicebat, ſe proprietarium & poſſeſſorē domus cuiuſdam eſſe, quam decreto quodam dato ſuper ſubhaſtatione quadam compluriū fundorum alterius, in quibus nihil iuris habeat comprehendi inuenerit. Igitur cùm videret, eo tempore quo prædictum decretum executioni tradebatur, eo prędictam quoque domū ſuam, prædictis fundis confinem, comprehendi, hanc cauſam fuiſſe cur appellauerit: item nunquam prædictam ſubhaſtationem ſibi denuntiatam prout oportebat, fuiſſe attento quod proprietarius eſſet. Curia Arreſto ſuo, 2. Ianuarij 594. prædictum decretum, quatenus prædictam domum comprehendit, in irritum deduxit.

Vide ad hos duos §§. Maynardum *lib.* 7. *cap.* 78.

XXXIII.

Diſtractio nō auditis omnibus opponentibus fieri non debet.

Dominus Robertus perorans pro actore quodam in libello ciuili dixit, pendente ſubhaſtatione quadam in Curia, proprietarium vendidiſſe partem fundorum ſubhaſtatorum tertio cuidam, qui Curiæ libellum offerat, eum in finem tendentem, vt diſtractionem fundorum, quos emit, cōſequeretur. Proprietarius, qui eos vendidit, & perſequens prędictam ſubhaſtationem, cui ea communicatur, in eam conſentiūt, ſuperque eo conſenſu Arreſtum datur de diſtractione prædictorum fundorum, non auditis opponentibus creditoribus, quorum magis intereſt, quàm prædictorum proprietarij & perſequentis. Emtor Arreſto ſuo adhæret. Arreſto de 27. Februarij 552. prædictus ciuilis libellus approbatus fuit & Arreſtum deductum, &c.

XXXIV.

Creditores in hypotheca concurrentes, quorum vnus generalem, alter ſpecialem habet.

Suprà *tit. de hypothec.* 3. *lib.* XI. *Arreſt.* 11. circa finem mentio fit duorum notabilium Arreſtorum datorum aduerſus liberos defuncti D. Pręſidis Picotij, vnum datum fuit anno 1558. alterum anno 1560. Quod ſi perſequens ſubhaſtationem, & alius creditor opponens in hypothecis concurrant, & creditor ſubhaſtationi inſiſtens hypothecam duntaxat generalem, opponens verò ſpecialem ſuper alijs fundis, quàm eo qui haſtæ ſubijcitur, habeat, hoc caſu prædictus opponens cogetur, vt ad fundos ſpecialiter ſibi obligatos, quorum nullus pignori captus fuit, agat, & perſequenti generalem hypothecam habenti in eo, quod pignori captum fuit, relinquat, per *l. quamuis. C. de pignor. & hypoth.* Hoc verum eſt inter duos creditores concurrentes. Debitor enim huiuſmodi exceptionem opponere non poſſet, quoniam eum ſemper ſoluere oporteat, neque eligere poteſt modum quo ſolui curet, verùm omnia ſufferre debet, quovſque ſoluerit.

V. ſuprà *tit. de hypothec. & actionib. hypothec.*

XXXV.

Creditor ſpecialem hypothecam in altero fundo habēs eum prius diſcutere debet.

Alterum Arreſtum adhuc magis notandum eſt, putà, præſuppoſito, quòd debitor cuidam creditori ſuo in domo quadam reditum conſtituiſſet, qui creditor pro prædicto reditu alterum debitoris ſui fundum capi curat, prædictam verò domum indiſcuſſam relinquit, is creditor, non facta priùs diſcuſſione ſuper ea domo, non admittitur. Arreſto ad ſupradictam facti ſpeciem debitrici manus laxata fuit, ſaluo creditoribus Picotis ea ſpeciali ſua hypotheca agendi iure: prædictum Arreſtum eſt de 16. Decembris 1560.

XXXVI.

Sententia & condemnatio hypothecam nonniſi ab executione habet.

Sententiæ & condemnationes hypothecas non important, verùm tantùm nudam actionem ea iudicato, vel ius eam executioni tradēdi, & incipit hypotheca à die pignori capionis & executionis prædictæ ſententiæ, *l. nam & poſtea. §. final. & l. ſed et ſi poſſeſſori, in pr. ff. de iureiur.* expreſſiùs *tit. de executio. rei iudic.* nominatim verò *in l.* 1. *& l. a Diuo Pio. §. ſi ſuper rebus ff. de re iudicat.* Verùm hic quæritur, ſi bona condemnati capta reperiantur, creditor, qui hanc condemnationem obtinuit, poteritne ad conſequendam hypothecam, & locum & ordinem obtinendum capi curare, eò quod prædicta hypotheca ei nonniſi à tempore pignerationis acquiratur? Non ſanè: pigneratio quippe ſuper pignerationem non admittitur. Quid igitur facere poterit? Is capioni & ſubhaſtationi opponere ſe debet, vt debitum ſuum conſequatur. Quo ordine collocabitur? ordine ſeu numero creditorum perſonalium vel hypothecariorum? Numero & ordine hypothecariorum: & quamuis condemnatio ipſius ius hypothecæ ſecum non ferat, verùm prædicta hypotheca duntaxat à die executionis prædictæ condemnationis incipere debeat, quæ per capionem fit, qua creditor hic impeditur, attento quod alia pignoris capio ſit, attamen oppoſitio executionis inſtar erit, & reſpectu prædicti creditoris opponentis capionis locum tenere debebit, quantum ad effectum prædictæ hypothecæ inducendæ attinet *l. cùm vnus, in prin. ff. de bon. autor. iudic. poſſid.* & ita in Parlamento obſeruatur. Nihilominùs hæc diſputatio ſuperflua eſſe videtur propter Conſtitutionem Regis Molini editam, menſe Februario 1566. *artic.* 54. qua dictum fuit condemnationes in vltimo diſtrictu datas, hypothecam à die pronuntiationis inferre. Poſtea, menſe Iulio ſequente, hic articulus ampliatus fuit, vt locum habeat in ſententiis, à quibus appellaretur, quæque poſtea Arreſto confirmarentur, & poſt Arreſtum datum, hypotheca à die primæ ſententiæ inciperet. Vnde dici poteſt, ad hypothecam rei iudicatæ conſequendam neceſſe eſſe, vt iudicium ſupremum ſit, vel etiam & ſecundò, ſi Iudicis ſubalterni ſententia ſit, vt Arreſto confirmata fuerit, vel tertiò, vt appellatum non fuerit. Nam ſi appellatum fuerit, pendente appellatione, hypotheca non eſt. Igitur hoc caput tantum quò ad ſententias Iudicum ſubalternorum prouiſiona-

Hypotheca ſententiarum incipit à tempore oppoſitionis in ſubhaſtationibus.

lium & aliorum,à quibus appellatum fuit, quæ appellatione non obſtante executoriæ ſunt, proderit:quò ad cætera nihil inſeruiet.

V. D. Magiſtrum *de ſubhaſt. cap. 34.* & Conſuetudo Melinenſem, *artic. 54.* I. C.

XXXVII.

Vltimo licitatore non ſoluendo exiſtente, quid fieri debeat.

Quæſtio notabilis eſt,quando vltimus licitator ſoluendo non exiſtit , vel aliàs pecuniam licitationis ſuæ conſignare non poteſt , vtrùm præcedens licitator requiri poſſit & reuocari, vt ei ex decreto fundus pignori captus & ſubhaſtatus addicatur , & vtrùm prædictus præcedens licitator excuſare ſe poſſit , & ad quæ damna & intereſſe vltimus temerarius licitator teneatur? Quò ad hanc quæſtionem, refero me ad *cap. 2. tit. 9. de vectigal. lib.* 3. ſuprà, à medio vſque ad finem capitis.

Remiſſiuum.

XXXVIII.

Expenſæ factæ ad contradicendum oppoſitionibus & ſportulæ ſententia eliarum vnde ſumantur.

Duodecima Augu. 1504. in Parlamento Pariſienſi,in Conſilio Arreſto dictum & concluſum fuit,reſponſiones & contradictiones à perſequente ſubhaſtationes aduerſus cauſas oppoſitionis & productiones opponentium datas, non venire ſeu computari in ſumtus ſubhaſtationum. Igitur perſequens attendere debet, ne opponentibus benè fundatis conteſtatione ſua & contradictoriis intercedat. Si malè fundantur,aduerſus eos expenſas obtinere & impetrare debet,& ita indemnis eſſe. Attamen poſtea, 18. Nouembris 1524. in Parlamento in regeſta relatum fuiſſe reperitur,quò ad has expenſas tam huius quàm ſententiarū ſubhaſtat onū: verùm cæ ex expenſis ſubhaſtationum, vel aliunde ſolui deberent,decretum fuiſſe, id arbitrio Iudicum relinqui , qui temeritatem vel neceſſitatem ipſi cognoſcere poſſunt.

XXXIX.

Subſtitutus opponere ſe poteſt & quo fine.

Subſtitutus ex fideicommiſſo , donatione, vel alio titulo,ſiue inter viuos vel vltima voluntate,opponere ſeſe diſtrahendi fine non poteſt,ſi res ex qua fideicommiſſum procedit & ſumitur,pignori capiatur & haſtæ ſubijciatur. Nullum enim adhuc ius actuale habet, verùm ſolam conditionalem expectatiuam ſeu ſpem, quæ euenire & non euenire poteſt. Fine verò conſeruandi tantùm ſe ſe opponere poteſt & curare vt dicatur, addictionem ea lege faciendam, *l. Statius Florus §. Cornelio. ff. de iur. fiſc.* Et ita obſeruatur.

XL.

Opponentes ſubhaſtationibus quando ampliùs non admittantur.

Arreſto Pariſienſi, anno 1492. dictum fuit, nullum opponentem aduerſus ſubhaſtationem poſt ſententiam diſcuſſionis admittendum, quod poſtea altero ſequente Arreſto, quod datum in prædicto Parlamento, 19. Iulij 1529. interpretati fuerunt,quo declaratum fuit , nullum opponentem,fide annullandi poſt comprobationem ſubhaſtationum admittendum. At cōprobatio ſententiam diſcuſſionis præcedit. Igitur Arreſtum primum intelligi non poterit de oppoſitionibus annullandi fine,verùm de oppoſitionibus tantùm factis conſeruandi fine per creditores & ius prætendentes,qui ante diſcuſſionem venire debent:& hos fine annullandi ante comprobationem.

XLI.

Oppoſitio de doario.

Arreſto Pariſienſi,26. Septembris 1541. Parlamento, mandato Regis continuato , ad perorationem poſt prandium, iudicatum fuit, infirmata ſententia Præfecti Pariſienſis vel Locumtenentis ipſius, domum quandam , quæ haſtæ publicæ ſubiecta erat, venire non debere penſionem licitationi duntaxat ſubijciendam , vt vidua, quæ conſeruandi doarij ſui cauſa ſe oppoſuerat, quod in dimidia prædictæ domus parte conſtitutum habebat , in ea domo commorari poſſet, ſoluta dimidiæ partis conductæ mercede, proprietate ſalua & intacta manente.

XLII.

Idem & clarius.

Si doariaria præcedentem ac tempore priorem hypothecam non habeat in fundo capto & ſubhaſtato,ex diſpoſitione iuris communis addictionem ex decreto impedire non poteſt: verùm doarium ſuum in pecunia æſtimatum accipiet , ob quam pecuniam ſuo ordine collocabitur, *l. Paſtus tertia.* 10. *ff. de præſcript. verb.* verùm ſi priorem & præcedentem hypothecam propter doarium ſuum habeat , diſtrahendi fine opponere ſeſe poterit, & intercedere, ne vlteriùs ad ſubhaſtationem procedatur, quæ per oppoſitionem ipſius ſiſtetur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi de ſubhaſtatione cœpta iam domus ad cornu cerui, in foro cupediario Pariſiis.

V. *not. ad Arr.* 21 *ſuprà.*

XLIII.

Oppoſitio ſub annullandi duum generum eſt.

Oppoſitio ſubhaſtationem annullandi fine, duum generum eſt:quarum vna , formam concernit,veluti ſi ſubhaſtatio per quatuor decendia vel quatuor quatordecendia non fiat & continuetur iuxta ſtylum & obſeruātiam Conſuetudinariam locorum,vel etiam nulla facta interpellatione ſoluendi , aut diſcuſſione mobilium Et hæc duo tolluntur per Conſtitutionem anno 1539. vel ſi minor dicat, prædictam diſcuſſionem bonorum ſuorum mobilium factam fuiſſe. Alterius generis oppoſitio materiam concernit,quæ hæc eſt: Si debitor ſoluit & à debito prætenſo à perſequente liber eſt , omnia nulla declarabuntur,& perſequens in expenſas,damna & intereſſe opponentis condemnabitur. Superque ea re notandū eſt,quod ſi opponētes extēt cōſeruādi gratia nōnullos creditores, quibus, cuius pignora capta, verè debet, qui in locum primi depulſi ſurrogari velint, ij nō admittētur, ac neceſſe erit , vt ſibi noua pignoris capione conſulant. Ita Arreſto iudicatum fuit.

Nota, *cap. 16. & vltimo Conſuetud. Pariſ.* complures quæſtiones hanc materiam attingentes decidi.

XLIV.

In diſtributione pecuniæ ex mobilibus & immobilibus, ex decreto venditis confectæ primo ſunt ſumtus funerum, eodémque ordine obſequia Medicorum & æra medicamenta Pharmacopæorum ante omnes.

Quando ad ſubhaſtationem mobilium vel immobilium relictorum à defuncto quodam proceditur , qui heredem apparentem non habet, vel ſi habet , beneficium inuentarij eum habeat, in diſtributione pretij collocantur expenſæ & ſumtus funerum, ſolutio operarum Medici,& pharmaca Pharmacopæi , poſt hæc ſumtus inuentarij & beneficij illius conſequendi , niſi adiudicentur aduerſus contradicentes. Tria hæc ſupradicta, putà ſumtus funerum, obſequia Medicorum , pharmaca Pharmacopæorum primi collocantur, quibus ſolutio facienda. Hanc ad rem valdè notandum erit Arreſtum , quod datum

tum in Parlamento Pariſienſi ad perorationem quandam Maioris Cameræ, die Martis 19. Aprilis 1580. inter Pharmacopæum quendam Pariſienſem, appellantem à Præfecto prædicti loci & ſententia ipſius, qua diſtribuendo pretium mobilium rerum defuncti cuiuſdam ſtatim à morte ipſius haſtis publicis decurſis, ſolemni apparitoris præconio venditarum, ad ſatisfaciendum expenſis, quæ nullam moram vel dilationem pati poterant, itémque creditoribus, lanionibus, tabernariis, piſtoribus, Medicis & Pharmacopæis, qui heredum aditionem expectare non poſſunt, prædictos laniones, tabernarios, piſtores & alios prædictis Pharmacopæis ab vna parte, & prædictos creditores appellatos prætulerat: in qua peroratione appellans per Aduocatum ſuum Hamelorum ob rationes ſuas concluſit & aſſeruit, ſibi primò omnium ſoluendum, appellati verò è contrà defendebant, datas ſupputationum ærarum ordinem prioritatis & poſterioritatis conſtituere, & ſequendas eſſe. Super eo Curia Arreſto ſuo, quod pronunciatum à D. Thuano primo Præſide dixit, malè iudicatum & decretum fuiſſe à prædicto Præfecto Pariſienſi & appellati condemnati in expenſas cauſæ appellationis, & prædictus Pharmacopæus primo ordine cum exequiis collocatus. Quo Arreſto expreſſè & exactè obſeruata fuit *l. an reſtituenda. C. ac petit. in. heres.* vbi propriis verbis Imperator Antoninus eodem ordine, imò primo ponit & collocat ſolutionem eius, quod in medicamẽta impenſum fuit & in obſequia durante detinenti morbo erogatum, ad ſanitati ſubueniendum, cum ſumtibus funeris: *Compenſatio* (inquit) *non habebitur, quod te in mortui infirmitatem, atque ſumtum funeris bona fide ex proprio tuo patrimonio erogaſſe probaueris.* Notum ſatis eſt expenſas funerarias priuilegiatas eſſe, & creditum ſeu æs alienum eſſe dotis, ſeu dotem huic oneri ſubiacere & poſtponi, prout ait Iulianus *in l. 18. de relig. & ſumtib. funer.* breuibus, at dignis notatu verbis: *Impenſa,* (inquit) *funeris æs alienum dotis eſt.* Per conſequens medicamenta Pharmacopæi & ſolutio Medicorum non tantùm paria ſunt, ſed eadem cum expenſis funerum, per verba Pomponij, qui *in l. 8. de pignorat. actio. Non tantum* (inquit) *retentionem, ſed etiam contrariam pignoratitiam actionem habeo, ſi medicis, cùm ægrotaret ſeruus, dederim pecuniam, & deceſſit.* Adde quod Medicorum & Pharmacopæorum exercitium publicum eſt, qui inſeruire & ſubuenire ægrotantibus tenentur, neque ab eo ſe excuſare poſſunt: ac quamuis obſequia ſua præſtiterint, attamen ad poſtulandam & conſequendam obſequiorum ſuorum ſolutionem nonniſi poſt mortem, vel ſanitatem ægroto reſtitutam, admittuntur. Ac eapropter æquum eſt eos & dicere & manuteneri priuilegiatos. Hæc omnia expreſſè & formaliter continentur in Conſtitutione Imperatorum Valentiniani & Valentis *in l. Archiatri. 9. C. lib. 10. de Profeſſor. & Medicis.*

Arreſtum.

Æra Pharmacopæorum cum ſumtibus funerum connumerantur.

Salarium Medicorum & Pharmacopæorum priuilegiatum.

Idem hoc Arreſtum extat ſuprà *tit. præced. Arreſt 45.* Hoc eſt Arreſtum illud quod datum inter creditores illuſtris Simonis de Fize, Domini & Baronis de Sauue & primi Secretarij Status, quod Arreſtum prolixe recenſui *in collectio. mea Arreſtorum, quæſt. 86.* cum altero quodam Conſilij ſecretioris & priuati, quod datum inter Pharmacopæum & alios creditores chirographarios defuncti Domini Cardinalis Borbonij, 21. Iunij 1595. quæ Arreſta Pharmacopæum omnibus aliis creditoribus præferunt, tam ratione pharmacorum durante morbo, ex quo deceſſit, exhibitorum, quàm pro aliis præcedentibus, quantumuis D. Maynardus *in quæſt. notab. lib. 2. cap. 47. & 49.* teneat & referat Arreſto Curiæ Parlamenti Tholoſani iudicatum fuiſſe, hanc prælationem intelligi tantum de iis medicamentis, quæ Pharmacopæus adhibuit in illo morbo, ex quo defunctus deceſſit, non verò de medicamentis præcedentium morborum, ex quibus ægrotus reconualuerit, quo ad hæc quippe talem prærogatiuam non concedi, arg. *l. diuortio. §. impendia, l. ſi cum dote. § ſin autem in ſeruitio ff. ſolut. matrimo.* Bartolus *in l. ſi ab hoſtibus. §. fin ff. eodem titulo.* Quicquid ſit, hæc Arreſta in caſum ſaltem tributoriæ actionis, cùm creditores in tributum veniunt, locum habere debent, quando ſucceſſio & hereditas iacens eſt, neque omnia bona mobilia & immobilia creditoribus manifeſtis & apparentibus ſufficiunt, & omnes in tributum veniunt, prout annotaui libro prællegato, poſt D. Bacquetum *in ſuo . . . cap. 21.* I. C.

XLV.

Nonnulli debitores importuni & violenti ſunt, vt Curatores conſtitutos in bonis ipſorum pignori captis impediant adeò, vt ad obedientiam nullam trahi poſſint, prout quotidie euenit. Hanc ad rem Dominus Turnecuppius ad ſummam 52. librarum matri ſuæ præſtandam, qua nutriretur & aleretur, condemnatus fuit. Huius fundus pignori capitur, & ad eum Commiſſarij ſeu Curatores conſtituti & electi fuerunt, qui ab hac conſtitutione & . . . poſita functione ad Parlamentum Tholoſanum appellât. Rationum ſuæ appellationis loco repræſentant prædictum Dominum Turnecuppium impotentem eſſe, aduerſus quem citra periculum & damnum ſuum & ſuorum eo rei operam dare non poſſint, nominatim verò matrem ipſius ab eo ius & æquum ferre non poſſe qui eam reuereri deberet. Arreſto Curiæ Tholoſanæ, quod datum in Audientia quadam, 20. Iunij 1566. appellatione citra expenſas in irritum deducta, decretum fuit, conſtitutionem & ſequeſtrum obtinere debere, prædictóque Turnecuppio interdictum fuit, ne vllum impedimentum vel per ſe vel per interpoſitam perſonam obiiceret Curatoribus datis & conſtitutis. Alioquin ex tum in caſum impedimenti prædictum dominium Regi confiſcatum & Domanio ipſius vnitum declaratum eſſe, ſoluendo prædictam ſummam 500. librarum prædictæ matri ſuæ.

Curatores bonis pignori captis dati quomodo tecti eſſe poſſint.

D. Maynardus *lib. 7. cap. 77.* I. C.

XLVI.

Die Martis 7. Septembris 1563. Chapuelinus pro appellante à Iudicibus Præſidialibus Rhemenſibus, qui decreuerant, ſubhaſtationem inceptam ſuper appellante, in defectum ſolutionis ducentarum librarum quibuſdam obligationis chirographis comprehenſarum, per Prouiſionem perficiendam, pendente principali reſciſſionis videl. prædictæ obligationis. Paſquierius pro appellato: dictum fuit, malè iudicatum, appellatum in expenſas cauſæ appellationis condemnatum, & emendata ſententia, partes ad Balliuium Veromanduorum remiſſæ, vel Locumtenentem ipſius Laudum, vt ad inſtitutam ſubhaſtationem, citra prouiſionem, ordinariè procederetur.

In ſubhaſtationibus non eſt Prouiſioni locus.

Adde *Arr. 18.* huius eiuſd. tit.

XLVII.

Die Veneris 26. Iulij 1556. cùm dies Iouis fe-

Actus cõpro-

bationis citra expreſſam cõprobationem nihil valet.

ſtus eſſet, Rupifortius dixit, in defectum ſolutionis partis ſen clientis ſui fundus pignori captos & haſtæ ſubiectos: verùm in prima ſubbaſtatione fundos per conterminos & confinia declaratos, iuxta Conſtitutionem: in Conſuetudine Senonenſi, vbi fundi ſiti ſunt, dici, tribus quinis diebus, & quater quatuor denis locum eſſe: id obſeruatum fuiſſe, verum anticipationem bis quater decendiorum fuiſſe: neque programmata affixa, neque vela Regia per ſingulas Parrochias, vbi fundi ſiti ſont, ſuſpenſa: actum comprobationis ſubhaſtationum datum fuiſſe, neque eas expreſſè comprobatas: quare appellaſſe ſe, concluſiſſe & paratum ſe pretium refundere, & omnes ſumtus. Villecoquus ait, ſe neque perſequentem neque opponentem eſſe: cùm videret domum addicendam ex decreto, ſe pretium ſuum obtuliſſe & depoſuiſſe, perſequentem teneri præſtare ſolennia & ſummam: nihilominùs cùm videret, eum conſignaſſe, neque tamen frui, ſe libellum obtuliſſe, vt diceretur pendente appellatione ſe frui vel pecuniam ſeu pretium recuperare oportere: & Arreſto decretum fuit, ſe pecuniam ſuam cunſequi oportere: propterea temeratiè ſe citatum: & vbi Curiæ placeret, vt ipſe defenderet, nihil ad petitionem ipſius factum eſſe. Curia ait, quantum ad clientem Villecoqui attinet, eum citra expenſas Curia & cauſa dimitti: quantum verò ad appellationis cauſam, ante quam in ea ius diceretur, nouam capionem instituẽdam, programmata affigenda & vela Regia in ſingulis locis ſuſpendenda, & ita comprobandam, interdixit Balliuio Senonenſi, ne deinceps actum comprobationis ſubhaſtationum tradat, ſed eas comprobet.

XLVIII.

Laudimia ſoluta eius quod præter decreti pretium ſolutum fuit.

Laudimia Domino directo debentur ratione pretij ex decreto. Nihilominùs, ſi eueniat, vt adiudicatarius ſuper nullitate decreti conueniatur & inquietetur vel aliter, & vt pacificus poſſeſſor maneat, tranſigat, eóque facto pecuniã præſtet, ex eo laudimia ſoluere debebit, neque ſe excuſare poterit, quod priora laudimia ex prædicta adiudicatione & decreto ſoluiſſet.

Vide ad hoc Arreſtum quoddam Tholoſanum, *tom. 2. de iurib. dominical. lib.* 3. ſuprà *Arr.* 35.

XLIX.

Decreta nulla ob defectũ ſolennitatum.

Sexta Septembris 1564. Arreſto Catholicianorum, perorantibus Bruſſelio & Siluingio, decretum quoddam Cadomi datum, in irritum deductum fuit, & adiudicatarius domus venditæ in expenſas condemnatus, eò quod omnes ſolennitates non obſeruaſſet: putà, quod poſt capionem programmata ianuæ Eccleſiæ loci non affigi curaſſet, non comprobatum & relatum, à perſequente debitor ad addictionem & adiudicationem non citatus fuerat: ſed prædictus perſequens contentus fuerat, prædictam ſubhaſtationem comprobari & referri à quodam Procuratore Regio, non verò ab omnibus Pragmaticis, itémque quod adiudicationem tantùm denuntiauerat: ac propterea tacitè iudicatum fuit, Edictum anni 1551, de ſubhaſtationibus per omnia locum habere debere, quantum ad prædictas comprobationes, &c. Conformiter planè Arreſto cuidam Parlamenti, pro terra de Vilaines, quo decreto nullum declaratum fuit, ob defectum prædictarum ſolennitatum programmatis & veli Regij, quamuis Archiepiſcopus Rhemenſis inſignia ſua ſuſpendi curaſſet. Altero Arreſto, 7. Martij 1563. dictum fuit aduerſus Planchium Califacerium, & Martinum, vnum perſequentem ſubhaſtationem, alterum adiudicatarium appellatos, in expenſas condemnatos, prædictúmque perſequentem in expenſas adiudicatarij: decretúmque fuit, programmata & auctiones ad loca mittendas, vt plus offerenti adiudicatio & addictio fiat.

Idem.

APPENDIX ARRESTORVM *Ad Titulum VI.*

I.

Debitor in ſubhaſtatione licitari poteſt.

Debitor, cuius bona haſtæ ſubiiciuntur, licitari poteſt ſeu augere, quandoquidem corporis prehenſione & incarceratione tenetur. Iudicatum vltima Februarij 1575.

II.

Licitatio actus voluntarius eſt.

Licitatio voluntarius actus eſt, & fit veluti per contractum iudicialem, neque licitatio bonorum minoris facta, in præiudicium alterius coheredis & condomini valere poteſt, atque prædictus condominus eodem die ad licitandum admittetur, denuntiandi id parti alteri. Iudicatum perorante Bruzelio. 28. Maij 1565. B.

III.

In ſubhaſtationibus prouiſioni locus non eſt.

In materia ſubhaſtationum per prouiſionem vlterius procedi non poteſt: ſed antequam ad adiudicationem procedatur, oppoſitiones dirimi oportet: ita iudicatum fuit ſuper appellatione quadam interpoſita à Locumtenente Balliuij d'Eu, Marionio perorante, 11. Ianuar. 1569.

Vide Maynardum *lib. 3. cap.* 48.

IV.

Adiudicatarius, quamuis creditor ſit, conſignare debet.

Sciendum eſt, adiudicatarium, quamuis creditor & fundi locator ſit, neceſſe tamen eſſe, vt in vtilitatem Curatoris pecuniam conſignet, vel alterius priuilegiati, qui prædictas priùs ſolutas refectiones meliorauit & refecit, ſaluo ei pecuniam recipiendi iure. Ita iudicatum fuit inter Arreſta generalia Paſchalia, 2. die Aprilis, 1577. B.

V.

Conſtitutio duorum curatorum, ſi cum vno tantum actum ſuit, alterum non obligat.

Conſtitutio duorum Curatorum facta, vno tantùm ex his compellato, cui notoria eius rei data relictáque, quique alteri ſe denuntiaturum id promiſit, alterum Curatorem non obligat, cum quo neque actum neque ei denuntiatum quicquam fuit. Arreſto Parìſienſi 6. Febr. 1576. Carondas 7. *Reſponſ. cap.* 22.

VI.

Pignoris capio nulla omiſſa domicilij electione.

Alia quædam neceſſaria ſolennitas in ſubhaſtationibus requiritur, iuxta Conſtitutionem Bleſenſem *artic.* 175. putà eligere domicilium oportere eum qui pignori fundum cepit, in Balliuiatu, in quo fundus captus ſitus eſt, & fieri illa electio debet per executionem pignerationis & programmate affixo, vt manifeſtum fiat & cognitum, itémque per proceſſum verbalem ſubhaſtationum. Ita cùm Andreas Madinetus Appatitor Regius Bituri gibus habitans com-

plures

Digitized by Google

plures fundos in Balliuiatu Bituricenſi Sede Regioduni, ad Iacobum Mercerium & Stephanam Gallerantiam vxorem ipſius pertinentes capi curaſſet, non facta electione domicilij intra diſtrictum Regioduni, prædicto Mercerio appellante à capione & ab iis omnibus, quæ inſecuta fuerant. Curia Arreſto ſubhaſtationes Coloniæ de la Ruſſete nullas declarauit, decreuitque, ad nouam capionem & Curatoris conſtitutionem nouámque ſubhaſtationem procedendum eſſe. Pronuntiatum 22. April. 1606. I.C.

VII.

Ad quem pertineat fructus fundi venditi ex decreto, ad colonum ipſorum vel ad adiudicatarium fundi.

Species facti hæc eſt: Cùm bona immobilia defuncti D. Ioannis Lugdunenſis à creditoribus ipſius capta fuiſſent, Curatores in trienniũ, & quamdiu Curatio ipſorum duratura eſſet, ſub vectigali certo & fixo ea elocari curarunt. Inter ea immobilia nouem vineæ iugera erant, quæ tradita his conditionibus Petro Curtio veluti plus licitanti fuerunt: is ea excoluit & fructus primorum duorum annorum percepit, eadémque tertio anno excoluit, vſque ad 22. Iunij 1589. Prædicti creditores prædictos fundos ex decreto vendi curarunt: Prædictáque nouem vineæ iugera adiudicata & tradita fuerunt Petro Alexandro, Quæſtori Ducatus Nemorſenſis, velut plus licitanti. Prædictus Curtius cùm videret, prædictum Alexandrum ad prædictam vineam ſe conferre, & fructus colligere: coram Balliuio Nemorſenſi actionem inſtituit, quò videret ſibi interdici, ne prædictos fructus contingeret, ſed eos prædicto Curtio relinqueret, qui ei pretium prædictæ conductionis ſoluturum ſe offerebat, tempore elapſo, iuxta *l. Valerius fin ff. de iure fiſci. Quia* (inquit *in d. l. Valerius Papinianus*) *ſub colono prædia erant, iniquum eſt, fructus vniuerſos colono auferri, ſed colonum quidem eos percipere debere: emtorem verò penſionem eius anni accepturum.* Super eo interuenit ſententia Balliuij Nemorſienſis vel ipſius Locumtenentis, 2. Octobris 1589. inter prædictum Curtium Actorem ab vna parte, & Petrum Alexandrum reum ab altera parte quo fructus prædictæ vineæ prædicto Curtio adiudicatæ fuiſſent pro anno 1589. vineas, de quibus agebatur, eo poſſidente, iuxta locationem antea factam, à qua à prædicto Alexandro appellatum fuit. Curia Arreſto ſuo appellationem & id à quo appellatum fuerat, in irritum deduxit, citra multam & expenſas cauſæ appellationis, emendatóque iudicio prædictum Alexandrum à petitionibus & concluſionibus prædicti Curtij abſoluit, eúmque condemnauit ad prædictos fructus à ſe perceptos prædicto anno reſtituendos prædicto Alexandro, refuſis prædicto Curtio à prædicto Alexandro ſumtibus ab eo factis ob culturam prædictarum vinearum, & in collectionem prædictorum fructuum, poſt adiudicationem prædictarum vinearum factam prædicto Alexandro, 22. Iunij 1589. ſaluóque prædicto Curtio ſibi proſpiciendi iure ſuper pretio addictionis, propter ſumtus ab eo ante eam factos, & ob culturam prædictarum vinearum prædicto anno 1589. & condemnauit prædictum Curtium in expenſas cauſæ principalis, 18. die Iulij 1592. in 2. Camera Inquiſitionum, iuxta *l. fructus pendentes. ff. de rei vindicat. & l. Iulianus. §. ſi fructibus maturis. ff. de act. emt.*

Vide Choppinum parem quæſtio tractantem, *lib. 3. de leg. Andium, tit. de acquiſit. in fund., fol. 31.* & Maynardum *lib. 2. cap. 40.* Magiſtrum, *tractat. de ſubhaſtationibus. cap. 17.* I.C.

VIII.

Suprà *cap. 29.* forma præſcribitur, quam in ſubhaſtationibus obſeruari oportet, ei Arreſtum generale Curiæ ſequens adiungendum, quod continet determinationem adiudicationum ex decreto, ad conſeruanda iura tam proprietariorum, creditorum, quàm aliorum.

Extractum è Regeſtis Parlamenti.

Arreſtum generale ſuper adiudicationibus ex decreto ad conſeruanda iura tã creditorum, quã Proprietariorum.

SVPER eo, quod Procurator Catholicus Regius Curiæ repræſentauit, quòd ſcil. complures ſubhaſtationes & addictiones rerum immobilium ex decreto ſæpè procedi curent coram aliis Iudicibus, quàm ad quos cognitio hæc ſpectat, & ita clàm ac ſecretò, vt non tantùm creditores cognitionem locorum, in quibus prædictæ adiudicationes fiunt, non habeant, quò iis ſeſe opponant: verùm etiam vt ii, qui licitari vellent, id facere non poſſint, vnde eueniat, quod prædictæ adiudicationes vili pretio fiant, & creditores debito ſuo fruſtrentur, rogans Curiam, huic rei proſpiceret, vt ordine obſeruato, prædictæ ſubhaſtationes & decreta omnibus nota & manifeſta fiant, eiúſque nomine apud Acta Curiæ Regeſtum conficiat, ad quod recurri poſſit: deliberatione ſuper eo habita.

1. Vbi decreta fieri debeant.

1. Prædicta Curia decreuit & decernit, adiudicationes ex decreto immobilium haſtæ ſubiectorum, in executione Arreſtorum, & executorialium prædictæ Curiæ, in ea celebrandas, cæteras factas vigore ſententiarum Sedium, in quibus eæ datæ fuerint: & id quod vigore obligationum & contractuum haſtæ ſubiicitur, coram Iudicibus, ad quos illorum executio pertinet.

2. Capia in Acta & regeſta relata.

2. Omnes perſequentes ſubhaſtationes in executione Arreſtorum & executorialium prædictæ Curiæ, tenebuntur incontinenti poſt illarum comprobationem factam coram Iudicibus ordinariis curare, vt ad Acta prædictæ Curiæ, prædictæ capiones & ſubhaſtationes deferantur, quò regeſtis eius inſerantur: ſimul & nomina partium & Procuratorum: & vſque quò id factum fuerit, vt certus ordo ſit, nullæ oppoſitiones admittentur, quæ poſt prædictam capionem in regeſta relatam admittentur, & in caſum negligentiæ vel contrauentionis prædicti perſequentis, opponentes aduerſus eum regreſſum habebunt.

Quando oppoſitiones admittantur.

3. Oppoſitiones fine diſtrahendi.

3. Oppoſitiones fine diſtrahendi admittentur vſque ad Arreſtum, quo venditio fundorum quadrageſimo die decernetur: prædictúmque Arreſtum ad diligentiam perſequentis ſubhaſtationes in prædicta Regeſta referetur: poſt quod Arreſtum prædictæ oppoſitiones fine diſtrahendi, non admittentur, neque in regeſta referentur, ſaluo opponentibus ſibi proſpiciendi iure in pecunia ex adiudicatione prouenientе: & hæc omnia nullo derogato, quantum ad id quod coram Iudicibus ordinariis ſubhaſtatur, quod iuxta Conſuetudines locorum obſeruari ſolet.

4. Oppoſitiones propter debita & hypothecas.

4. Quantum ad oppoſitiones ratione bypotbecæ & ſolutionis debitorum, edmittentur, vſque quò prædictum decretum traditum ſit, poſt decretum traditum nou item: ſaluo ſibi proſpiciendi iure ſuper reſidua peeuuia, ſi qua eſt; ſolutione primis opponentibus iuxta ordinem facta. Atque omnes oppoſitiones ſiue diſtrahendi vel aliæ, nullæ, & nullius effectus & valoris erunt, ſi eæ apud Acta non fiant, non in regeſta prædicta referantur, vel ab executore prædictarum ſubhaſtationum admittantur.

A quo oppoſitiones admittantur.

5\. Eadem hæc furma obſeruabitur in ſubhaſtationibus pendentibus in prædicta Curia per euocationem aliorum Parlamentorum, vel ſedium inferiorum.

6. Admiſſio licitationum.

6. Licitatinnes in prædicta Curia non admittentur, niſi prius oppoſitionibus ſiue diſtrahendi, ſi quæ ſint, iudicatis. Et partes Arreſtum, quod interuenit ſuper oppoſitione ſiue diſtrahendi in prædicta regeſta referri curabunt, ad id ne procedendo ad adiudicationem, fundi diſtracti comprehendantur.

7\. Prime licitatio facta in prædicta Curia continebit ſpecialiter & expreſsè fundos captos, nomina capientium & proprietarij, ſimul & onera. Et prædicta auctione in iudicio publicate, copiis ſeu deſcriptis Procuratoribus prædictorum capientium & proprietario traditis, ſi qui ſint, affixis ad ſepte, ad ianuas Palatij & alia loee, & publicatis, affixis ad loca regionum ciuitatis ſolitarum: addita declaratione, quadrageſimo die ad adiudicationem proceſſum iri, omnibusque auctionibus apud Acte admiſſis, citra vllam aliem publicationem in locis illis, vt ad prædictem ediudicationem procedatur, iuxta Conſtitutionem. Hoe ſibi Curia teſeruante ad auctiones faciles reddendas, vt Iudicibus locorum longè diſſitorum admiſſionem prædictarum auctionum eommittere poſſit, propter fundos exigui valoris, prout ea faciendum eſſe videbit ad libellos ſi qui eum in finem offerentur: quibus peractis & omnibus relatis, prædicta Curia ad adiudicationem procedere poſſit, obſeruatis ſolennitatibus & formis à iudicibus ordinatis, ad reiterandas publicationes eius, quod eoram iis venditur, aliisq; conſuetis & ex Conſtitutionibus requiſitis ſolennitatibus attentis.

8. Inſtrumenta decreti apud Acta depoſita.

8. Procurator perſequentis ſubhaſtationes tenebitur tum, eùm adiudicatio requiretur, apud Acta deponere omnia neceſſaria inſtrumēte ad ſecuritatem decreti, & Procuratores, qui licitati fuerint, ad idem faciendum carcere cogentur.

9. Admiſſio auctionum & per quem.

9. Procuratores abſque ſpeciali mandato ad licitationem nou edmittentur, neque partes ipſę, Procuratore nullo conſtituto: quibus Procuratoribus prędicta Curia iniungit, vt Conſtitutionem obſeruent, ad cobibendam ſuppoſitionem perſonarum non ſoluendo exiſtētium, vel aliam fraudem: quapropter Actuario vel eius delegato, per quem prædictum regeſtum conficietur, & omnes auctiones admittuntur, non per alterum, iniungit, vt hæc manuteneant.

10. Significatio ſecundarū auctionum.

10. Omnes licitationes, poſt primam, diligentia licitatoris, Procuratori præcedentis & poſtremi licitatoris denuntiabuntur, exceptis licitationibus factis vltima dierum quinorum denorum, qua die neceſſe non erit, vt ſignificētur ſeu denuntieur, eoque decendio elapſo, nemo ad licitationem faciendam edmittetur.

11\. Adiudicatarius intra octiduum conſignare tenebitur, quo præterito, ad id corporali prehenſione cogetur: hunc in finem aduerſus eum tradetur cogendi facultes perſequenti ſubhaſtationes vel opponentibus, ſic vt Suſceptor conſignationum coactiones illas effectui dare poſſit. *11. Conſignationes.*

12\. Perſequens ſubhaſtationem vel alter qui ordinem & diſtributionem pecuniæ perſequetur, tenebitur omnes opponentes in iudicio productionis vel iudicio ordinis, ſi quis inter eos fiet, comprehendere: ſub pœna proprio ſuo nomine de debito creditoris, qui omiſſus fuiſſet, cauendi & reſpondendi. *12. Omnes opponentes in ordine.*

13\. Actuarius Suſceptor conſignationum, pecunias ſuper compacto vel aliter quàm ex decreto Curiæ, cum omnibus aliis opponentibus dato ſoluere non debet, ſub pœne proprio ac priuato ſuo nomine de iis cauendi & reſpondendi. *13. Solutio pecuniæ conſignatæ.*

14\. Atque vt hoc præſens Arreſtum notorium fiat, in iudicio publicabitur, & mittetur ad Balliuiatus, Seneſchaltias & alias diſtrictus ſedes, vt in iis legatur, publicetur, diebus iuridicis ſeu perorationum iis ſtantibus ſeu tenentibus, & deniq; in regeſta referatur. Factum in Parlamento, 23. Nouembris 1598. I.C. 14.

IX.

Ex Conſtitutione de ſubhaſtationibus, quò ad validandas ſubhaſtationes feudorum & dominiorum, ſatis eſt, ſi præcipuæ habitationes cuiuſlibet feudi & dominij, cum pertinentiis & dependentiis capiantur, neque neceſſe eſt ea per confines & conterminos declarari, eáve ingredi. Quid ſi ab iis complures coloniæ in diuerſis Parrochiis ſitæ dependeant, quarum fructus ad præcipuam habitationem ex deſtinatione patrisfamilias referantur, ſatisne erit proclamationes & ſubhaſtationes in ſola habitationis parrochia fieri? Non, verùm oportet, ſub pœna nullitatis, vt per omnes Parrochias fiant, cautione, quam Curia affert ad ſupplendum hunc defectum poſt ediudicetionem, & pecuniam erogetam. *Subhaſtationes ipſæ ſint in omnibus Parochiis, in quibus fundi capti ſiti ſunt, ſi ſacta fuerint.*

Extractum è Regeſtis Parlamenti.

HENRICVS Dei gratia Rex Franciæ & Nauarræ. Primo. &c. Cùm die & data præſentium iudicialiter comparens in dicta noſtra Curia Petrus Galterius, Selectus Charitatis, ceſſionarius Philippi Ruſſelij, appellaus à ſententia quadam comprobationis ſubhaſtationum, & adiudicationis terræ de Berliers, 13. Nouembris, 1600. & 11. Iulij 1602. ab vna parte, & Maria de la Porte, vidua Ludouici de Cbenu actor, Carolus de Chenu Scutifer dominus d'Aultruy, tutor liberorum defuncti Caroli Cullonij, Ioannes Fucherius tutor liberorum minorum defuncti Gilberti Baulini, Edme de Crepillon, ratione vxoris ſuæ, & Ioannes Marandeus appellati, vt & prædictus Marandeus actor in denuntiatione & prædictus Carolus reus & actor in contra denuntiatione, & Marcus Henricus apparitor reus ab altera, vel ſanè prædictarum partium

partium Procuratores, ſic vt ne qualitates præiudicare poſſint:& poſtquàm Galterius pro appellante, veluti creditore, cuius intereſt, vt terra de Berliers iuſto pretio vendatur, quò ſolutionem accipiat, aſſeruit, decretum nullum fuiſſe ob defectum diſcuſſionis, neque prædictas ſubhaſtationes in omnibus Parrochiis publicatas fuiſſe, aliasque ob nullitates, concluſit vt in irritum deducerentur, niſi adiudicatarius eo quod in Parrochia Mornenſi eſt, contentus eſſe malit. Garnerius pro proprietario, Rex pro adiudicatario. Talonius pro perſequente ſubhaſtationes, Robertus pro apparitore, ſuper prædicta appellatione auditi fuerunt, & ſuper exceptionibus & denuntiatione aduerſus perſequentem, & dilatione aduerſus apparitorem, qui prædictas ſubhaſtationes executus eſt, ſimul & Marionius pro Procuratore noſtro Catholico, qui dixit, vitium in eo eſſe quòd in omnibus Parochiis præconium auctionis factum non fuerit: attamen pecuniam distributam ad exonerandum proprietarium, & curſum vſurarum cohibendum, ſumtusque magnos ſututos, ſi in priſtinum ac parem ſtatum reponerentur, itemque inuoluriones ſeu confuſiones proceſſuũ ſuper prædicta denuntiatione. Cui vt remediũ quæratur, & proprietario atq; creditoribus terræ maior æſtimatio conſeruetur, ſi quę ſit, è re fore, ſi quintũ præconium fieret & programmata in omnibus Parochiis affigerentur, & de omnibus iis quæ in decreto comprehenduntur, vt ſuper auctione decreti ſex millium ducentorum coronatorum ad nouam adiudicationem procedatur: eoque facto ſi maior licitator ſit, adiudicatario refundetur: ſi alij licitantes non emergãt, proprietarius & creditores de pretio conqueri non poterunt. Dicta noſtra Curia in Camera Edicti, antequam ius ſuper appellatione & denuntiationibus dixit, decreuit, ad diligentiam perſequentis ſubhaſtationes, ſuperabundantem ſubhaſtationem faciendam terræ & dominij de Berliers & ipſius pertinentiarum, prout plenè decreto declarabitur in omnibus Parochiis, vbi ſitæ erunt, programmatibus affixis intra menſem ad prædictam Curiam afferantur & omnes auctiones admittantur ſuper auctione ſex millium centum & viginti coronatorum, ob quam adiudicata fuit & ſub oneribus ibi contentis. Igitur tibi mandamus ad poſtulationem prædicti perſequentis ſubhaſtationem, vt præſens Arreſtum executioni tradas, iuxta formam & tenorem. Huius rei faciendæ poteſtatem tibi concedimus, & omnibus noſtris Iuſtitiariis, officiariis & ſubditis mandamus, vt hoc facienti obediant. Datum Pariſiis in dicto noſtro Parlamento, 4. Iunij anno gratiæ 1603. Noſtri Regni 14.

Signatum

VOISIN.

Poſtea prædictus de Chenu perſequens, cùm decreto prædictæ Curiæ ſatisfeciſſet, neque vlli alij licitatores emerſiſſent, Curia Arreſto ſuo, viſis proceſſibus verbalibus, appellationem in irritum deduxit & decreuit, id à quo appellatũ fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere: & quò ad reſiduum concluſionũ partium, denuntiationum & contra denuntiationum, eas Curia & proceſſu, citra expenſas dimiſit. Pronuntiatum 6. Septembris 1603. ſuper ampliata quadam cauſa in Camera Edicti. I.C.

X.

Suprà inter Areſta relata *in cap.1 & 2.* dictum fuit, ſubhaſtationes propter deceptionem & vilitatem pretij non annullari. Sequitur ſingulare de hac re Arreſtum: *Verùm ob vilitatem pretij, & oblatam auctionem duplicatam ſubhaſtationes nulla declarentur.*

Extractum è Regeſtis Parlamenti.

Inter Franciſcam Iuniorem, viduam defuncti Ludouici Luuerij, Equitis domini S. Mederici, tutricem liberorum ſuorum, appellantem ab adiudicatione ex decreto terræ & dominij Grigniaci, factam à Præfecto Pariſienſi, die vltima Septembris, ab vna parte, & Ioſiam Mercuderium Scutiferum, Ioannem Laſtreum, & Alphonſum Grebanium appellantes ab altera, vt ne qualitates præiudicare poſſint. Garnerius pro appellante dixit, eam nolle intercedere venditioni tertiæ ſuæ in terra Grigniaci, dummodò legitimo pretio addicatur & adiudicetur: id quod adiudicatione hac factum non fuit, vnde appellet: cui attenta auctione ſeptingentorum coronatorum ſuper mille & trecentis adiudicatarij & eam adhuc duplum offerre, oppoſitionem ſine diſtrahendi factam, non totam terram captam fuiſſe, ſed relictos quadraginta arepennes ſyluæ & pratorum, quæ inutilia erunt, captionem hanc per colluſionem eorum factam, qui alias portiones conſecuti fuerunt nomine creditoris cuiuſdam interpoſiti, cui debitum fuit, & præcipitatam hanc rem fuiſſe abſque remiſſione, concluſit, vt ea in parem & priſtinum ſtatum reponeretur. Gallandius pro creditore adiudicationem defendit, ſubordinarè aduerſus perſequentem concluſit. Iarnaurius pro perſequente, eum legitimum creditorem eſſe, ius à domino de Verſures habere, & facta captione & ſubhaſtatione feudi cuiuſdam & pertinentiarum, has ſyluas, quæ omiſſæ prætenduntur, ad adiudicatarium pertinere, ſi inde dependent: verùm ex acquiſitione particulari dicta. Conſequenter neminem conqueri poſſe de eo, quod capti non fuerint, non magis conqueri de eo, quod opponens ad finem diſtrahendi depulſus fuerit, quoniam antiquior creditor eſt, idque ſatis eſſe ad complendam adiudicationem ſyluarum, & quia alterius cenſus ſunt, neque in catalogo ſiue polyptychis terræ Grigniaci comprehenduntur: cæterùm aſſeruit, quatuor remiſſiones factas & ſolennitates obſeruatas fuiſſe. Piraudus pro Grebanio concluſit, temerariè appellatum. Curia in Camera Edicti appellationem in irritum deduxit, citra multam & expenſas cauſæ appellationis, decreuitque id à quo appellatum fuit, effectum ſuum ſortiturum, & ſuper temeraria appellatione partes Curia & proceſſu dimiſſæ. Factum in Parlamento, 18. die Auguſti 1600. I.C.

XI.

¶ Arreſto, quod datum in Camera Edicti, die Mercurij, 28. Martij 1601. perorante Molineo, Curia, infirmata ſententia Præfecti Pariſienſis, iudicauit, captionem & ſubhaſtationem ſuper Curatore ad litem fœminæ nuptæ minoris, legitimam & validam eſſe. *Subhaſtatio ſuper curatore ad litem mulieris nuptæ minoris legitima eſt.*

XII.

Quot ſumtus perſequens ſubhaſtationem ſuper prima pecunia adiudicationis poſtulare poſsit.

¶ Perſequens ſubhaſtationem, ſuper prima pecunia confecta & prouenıente ex vendıtione & adiudicatione ex decreto, petere poteſt ſumtus, quos legitimè fecit, quique in ordinaria taxa ſeu æra ſumtuum ordinariorum ſubhaſtationum non veniunt, veluti ad iudicandas oppoſitiones ſine diſtrahendi, quamuis obtenta ſententia aduerſus opponentem ſine diſtrahendi, depulſus fuerit ab Arreſtu, quod ſententiam citra expenſas infirmaſſet, dummodò neque dolus neque fraus ſubſit. Arreſto quod datum in 5. Camera Inquiſitionum ad relationem Dom. Louëtij, 4. Februarij 1595.

Conſequenter ſi creditor ſubhaſtationem alioſque proceſſus inſtituit, qui nulli repetiuntur, ei ſumptus in perſecutione illorum facti refundendi non ſunt. V. *Arr.* D. Louëtij *cum Commentar. lit. C. Arr. 44.*

XIII.

Inſtantia in ſubhaſtationis an nulla peremtio eſt.

¶ Sæpè Arreſtis iudicatum fuit, debitore, ope conſtitutionis Curatorum, à poſſeſſione deiecto & à conductione, ſubhaſtationem peremtioni obnoxiam non eſſe, & capionem conſeruare ius creditorum vſque ad triginta annos, arg. *l. Non eſt mirum 26. de pignerat. act.* Id quod locum habet, quando ſubhaſtatio nimirè comprobata fuerit: Iudicatum Arreſto, die Mercurij 18. Maij 1611. in Maiore Camera Edict. Quo Curia infirmata ſententia Balliuij Lodunenſis, decreuit, vt ad comprobationem ſubhaſtationũ integris duodecim annis interruptarum & diſcontinuatarum procederetur. Simile Arreſtum datum fuit in Parlamento Turonibus conſtituto. Verùm quando proprietarius realiter & actualiter poſſeſſione priuatus ſeu ſummotus non fuit, eò quòd conſtitutio curatoris vel conductionis non fuerit, capio hæc & ſubhaſtatio peremtioni obnoxia eſt, prout iudicatum fuit Arreſto die Veneris veſperi, vltima Ianuarij 1586. quo Curia infirmauit ſententiam Balliuij Turonenſis, qui decreuerat, vt domus quædam, cuius ſubhaſtatio octodecim annis diſcontinuata fuerat, venderetur & ex decreto adiudicaretur, cùm pendente hoc tempore ſaſinatus prædictam domum vendidiſſet, & acquiſitor pacificè plus quinque annis poſſediſſet, ac per conſequens præſcripſiſſet, iuxta *artic.* 208. Conſuetudinis Turonenſis, Nicolao Botio & Renato Fichepane partibus litigantibus.

V. Molineum *in Conſuetud. Pariſ. §. 19. nu. 5.* Hoc Arreſtum extractum eſt *ex annotat. D. Brodei ad Arr. D. Louetij lit. S. Arr. 14.*

TIT. VII. DE EXCOMMVnicationibus, & cenſuris Eccleſiaſticis.

Nota, ſimplicem monitionem ad reuelationis finem ſemper excommunicationem præcedere debere: quemadmodum ea abuti ſolent, Vide de appellationibus, tanquam ab abuſu, & quæ ſcripſi ad ſtylum Curiæ Eccleſiaſticæ Archiepiſcopatus Bituricenſis. I.C.

ARRESTVM I.

Venia quomodo aduerſus Presbyterum condemnatum conceditur, vt quis eum excommunicari curet.

VLtimum medium ac remedium executionis, vt ſummam vel quantitatem adiudicatam, debitam vel taxatam ſeu æſtimatam quis conſequatur, eſt, quod recurratur ad cenſuras Eccleſiaſticas, & excommunicationes, de quibus agitur *in cap. venerabilibus. §. ſecus de ſent. excommun. in 6. & in cap. ex parte & cap. cum olim. de Verbor. ſignificat.* Atque talis rigor aduerſus Laicos permittitur, vt aduerſus Presbyteros & Clericos. Nihilominùs Iudici laico hæc poteſtas non competit, vt parti litiganti permittat eo vti aduerſus Presbyterum ita liberè vt aduerſus laicum: quãrum enim ad laicum attinet, is in ſua poteſtate & iuriſdictione eſt: Presbyter non item. Ac, quamuis aduerſus Presbyterum adeò perfecta diſcuſſio, vt aduerſus laicum, non requiratur, & Presbyteri aſſeueratio ſufficere debeat, dicentis nulla ſe bona habere citra illorum perquiſitionem: nihilominùs Iudex laicus, qui eum in ſummam quandam condemnauit, vel expenſas taxauit in caſibus, quibus ipſius Iudex eſt, actori permittere non poteſt, vt eum excommunicari curet: verùm permittere hoc ſaltem debet, vt Officialem ipſius adeat, atque ita legitimis remediis vtetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 13. Maij 1530.

II.

Venia excommunicationis non conceditur, mandato aduerſus Clerico.

Clerici non coniugati, Presbyteri & alij huius generis priuilegiati, à Curia ſeculari condemnati, per cenſuras Eccleſiaſticas & excommunicationes cogi non poſſunt, niſi venia impetrata priùs à prædicta Curia quæ dari non debet poſt diligentem eorum temporalium bonorum diſquiſitionem, inauditis iis & non citatis. Quod ſi aliter fiat, abuſus eſt: fieri quippe poteſt, vt auditus aſſeueret, ſe temporalia quædam bona habere. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 1. Iulij 1533.

Verùm Religioſus per cenſuram Eccleſiaſticam, velut per monitiones & ſuſpenſiones à diuinis cogi poſſit, Curia ea de re dubitauit, 28 Maij 1584. vbi partibus iniunctum, vt mitterent.

III.

Idem.

Nihilominùs poſtea, 1. Decembris, prædicto anno, appellans quidam à ſimili conceſſione abuſiua, Arreſto depulſus fuit, eò quod ex tempore & illicò de Clericatura non probauerit.

IV.

Venia excommunicationis aduerſus committentem eremodicium datur.

Si Clericus vel Presbyter, qui, prout ſuprà dicitur, audiendus eúmque in finem citandus eſt, eremodicium committat vel vadimonium deſerat, Iudex ob eius contumaciam actori veniam indulgere non poteſt, vt ſibi proſpiciat per excommunicationes aduerſus committentem eremodicium, non viſa priùs & cognita diligentia, quæ in inueniendis ipſius bonis ſecularibus adhibita fuit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 19. prædicti menſis Iulij anno 1533.

V.

Diſcuſſio præcedit veniam excommunicationis tam aduerſus laicos quam Clericos quales neceſſaria ſit.

Nunquam venia proſpiciendi ſibi per excommunicationes aduerſus debitorem vel cõdemnatum poſtulanda eſt, indiſcuſſis mobilibus & immobilibus illius: hoc enim vltimum remedium, hic poſtremus regreſſus eſt. Ita iudicatum fuit Arreſto Curiæ Pariſienſis, 7. Maij 1528. Ac poſtea altero Arreſto, 3. Maij 1537. Idque eſt aduerſus ſententiam Baldi *in cap. delictis de appellatio.* Hanc ad rem notandum eſt, differentiam eſſe inter laicum & Clericum: quantum enim ad laicum, diſcuſſione integra opus eſt,

dèque

Digitized by Google

déque eo Arreſta ſupradicta data fuerunt. Verùm in Clerico diſcuſſio facilior ac leuior eſt: ſufficit enim, vt ei mandetur & iniungatur immobilium, quæ habet, declaratio, vt capiantur & haſtæ ſubiiciantur ſeu vendantur ad ſoluenda debita, vel iudicatum, præcipuè verò eius immobilia: nam mobilia ipſius capi non poſſunt & pIu legata ſunt. Atque tunc ſi Clericus aſſeuerat, ſe nulla habere, ſatis eſt: & creditor ad Iudicem regredi poteſt, vt veniam excommunicationis impetret.

V I.

Idem.

Si Clerico aſſeueranti, complura immobilia ſe habere, executor mandet, vt vbi ea ſint ſibi demonſtret, is verò reſpondeat, ſi velit, ea inquirat, vel declarationem plenè deneget: prędictus creditor ſatisfecit ad prædictas excommunicationes conſequendas: prout dictum fuit Arreſtu Pariſienſi 6. Februarij 1534. Idem enim eſt, ac ſi nulla bona habeat, quando ea celat ac inueniri ſe non poſſe ſimulat, *l. 7 tio centum. 7. §. 7 ſiy generoiz. ff. de condit. & demonſt.*

V I I.

Idem.

Attamen ſi Presbyter ad repræſentandum per Prouiſionem condemnatur, executio huius ſententiæ ſummaria eſſe debet: & quamuis Presbyter aſſeueret immobilia ſe habere, nihilominùs eò quòd executio difficilis foret, Iudex Presbytero iniungere poteſt, vt intra menſem vel aliud tempus ſoluat, quod ſi intra prædictum tempus facere negligat, actori permittere poteſt, vt ſibi per cenſuras Eccleſiaſticas proſpiciat, nulla immobilium diſcuſſione facta. Tantundem dictum fuit Arreſtu Pariſienſi, 6. Iulij 1545.

Vb. de interdictione & ſuſpenſione à diuinis tractari poſſit, de eo titulus eſt in Praxi.

V I I I.

Idem.

Perſequens quoque Cenſuras aduerſus Presbyterum, benè attendere debet, ne ſi eum admoneri curat, in caſum oppoſitionis coram Officiali, à quo cenſuræ procedunt, eum citari curet: abuſus quippe eſſet & circumuentio ſuper iudicato à Iudice Laico. Idem ac ſimile abuſiuum declaratum fuit Arreſto ſuprà poſito, 6. Iulij 1545.

* Quando à laico oppoſitio fit, ad publicationem monitionis coram Iudice laico, non Eccleſiaſtico ſibi quis proſpicere debet. Iudicatum 7. Iunij 1545. perorante Am loto. Simile Arreſtum datum fuit, 22. Februarij 1584. perorante Valla.

I X.

Poſſeſſor titulum ſuum edere tenetur.

Moniales nomine ſui Monaſterij aiunt, titulum diſperditum eſſe, quo reus ad certam penſione & redditum ex fundo tenetur, quem tenet. Poſtulatunt veniam ad publicandas literas monitorias nomine dempto. Is huic rei intercedit & ait, hoc idem fore ac ſi cogeretur edere aduerſario ſuo, ſeque poſſeſſorem eſſe. Sententia is cauſam obtinet. Qua Pariſiis cadit, Arreſtu, 2. Martij 1544. quo dictum fuit, eum minimè excipiendum.

X.

Excommunicatio per appellationem ſuſpenditur.

Sententia excommunicationum, quamuis interlocutoria ſit, attamen quoniam grauamen continet, quod in definitiua irreparabile eſt, ſemper & omni caſu per appellationem eius, aduerſus quem ea ſententia pronuntiatur, ſuſpenditur, *cap. paſtoralis. de appellat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vltima Ianuarij, 1519, aduerſus Officialem Rhemenſem, & pro Epiſcopo Bellouacenſi perſequentem Curionem Nezartenſem.

X I.

Excommunicatio realitatem continere non debet.

In publicatione literarum monitoriarum, res immobiles vel realitas comprehendi ac de iis agi non poteſt, citra abuſum. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 14. Maij 1530.

X I I.

Excommunicationes ex titulo manifeſtas & apparentes continere debet.

Literis monitoriis quæcunque res, de qua ex titulo agi poteſt, comprehendi non debet: huiuſmodi quippe remedium pro rebus occultis tantum inuentum fuit. Et ita iudicatum fuit pro herede quodam appellante, tanquam ab abuſu, à conceſſione literarum monitoriarum continentium clauſulam de exhibendis quibuſdam bonis mobilibus donatis, & legatis in teſtamento ab impetrante, Arreſto Pariſienſi 14. Decembris, 1532.

Idem iudicatum fuit 15. Aprilis 1567. aduerſus monitionem quandam, vt hæredum & poſſeſſorum reuelatio fieret.

X I I I.

Excommunicationes in materia ciuili & criminali differunt.

Poſt Conſtitutionem anno 1539. publicatam, qua in materia ciuili permittitur vt quis partem ſuam ſeu aduerſarium iure-iurando præſtito audiri curet, nulla difficultas moueri debuit, de venia litigantibus indulgenda, qua ſibi literis monitoriis forma generali proſpiciant, vt cauſæ ſuæ veritatem habeant, nomine dempto. Verùm in cauſa criminali, id fieri, non excepto accuſato, non debebat, quādoquidem, antequam accuſetur, opus ſit informatione. Quod ſi vtens literis monitoriis poſt inſtitutam accuſationem, & accuſato audito, prædictus accuſatus non exciperetur, duo abſurda ſequerētur: vnum, quod teneretur ſe accuſare ſibique infamiam irrogare, quod ſanè inhumaniſſimum eſt: alterū, quod cùm in interrogationibus ſuis denegaſſet, hac prædictæ monitionis ope, aduerſus factum ſuū venire teneretur. Et ita dictum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, 10. Octobris 1550. declarata ſimili monitione, quæ publicata ob falſitatem quandam, ſuper qua lis iam cœperat, abuſiua, ac nulliter & malè indultum fuiſſe. Nihilominùs tum dictum fuit, ob ſibi actionem tituli monitionem permitti nomine dempto.

V. *Arr. 2. Append. li. 1.*

X I V.

Debitor quomodo cogi poſſit per viam Eccleſiæ.

Controuerſia de mobilibus ſufficiens argumentum non eſt adeundi Iudicem Eccleſiaſticum, & cenſuras ab eo impetrandi, verùm perquiſitio immobilium neceſſaria eſt, ac poſtea à Iudice laico, audito debitore, impetrata venia: alioquin abuſus eſt. Et notandum eſt, Curiam Parlamenti Pariſienſis dirimendo pro debitore quondam appellante, appellationem tanquam ab abuſu, prout ſuprà dicitur, decreuiſſe & mādaſſe prædicto debitori, nomine Baudeto, obligato ſub ſigillo Regio, vt intra tres ſeptimanas repræſentaret, quo non facto, creditorem nomine Mallium, veniam conſecuturum, 10. Maij 1519.

X V.

Ludouicus Lugdunenſis, eò quod quinde-

Excommunicatus 15. annis Inquiſitori fidei ſubijcitur.

cim annos excommunicatus permanſerat, coram Inquiſitore Fidei conuenitur, qui iudicium eius ſuſcipit. Ab eo prædictus Lugdunenſis appellat tanquam ab abuſu, ad Parlamentum Pariſienſe, & Petrum Gauléum aduerſarium ſuum citari curat. Curia, auditis Dominis Triumuiris Regiis, Arreſto ſuo 7. Maij 1558. eum in multam & expenſas condemnauit. Decreuitque eum in carcerem Epiſcopi Pariſienſis deducendum, & prædicto Inquiſitori mandauit, vt de eo iudicium conſtitueret & perficeret, vſque ad definitiuam, & Curiam intra duos menſes de eo certificaret.

Vide *Arr. 10. tit. de appellat. tanquam ab abuſu.*

XVI.

Reſcriptum monitorij malè publicatum extra terminos Edicti Aurelianenſis.

Petrans Ærodius pro appellante quodam, tanquam ab abuſu, nomine Ioanne Dionyſio dixit, litem inter partem ſuam aduerſam interdictu experientem, & ſe fuiſſe, propter conſinem arborem. Interdicto experientem literas monitorias in forma maleficiorum & generales ſumſiſſe, quas publicari curauerit. A venia, executione & publicatione, tanquam ab abuſu, ſe appellaſſe. Eámque in rem citauit Conſtitutionem Aurelianenſem, qua monitiones decerni prohibetur, excepto criminis & ſcandali publici caſu, atque ita conclusit. Appellatus ait, id quod fecit, ſe feciſſe ad detegendas turbas, & ad probationem ſuam adiuuandam. Curia Arreſto ſuo, 3. Iulij 1565. dixit, malè & abuſiuè indultum & publicatum fuiſſe, appellatum in expenſas cauſæ appellationis condemnauit.

Sequitur integra peroratio prædicti D. Ærodij.

Conſtitutio Aurelianenſis hæc verba continet: Prælati quoque, Eccleſiaſtici vel Officiales, non poterunt decernere monitiones, & cenſuris Eccleſiaſticis vti, niſi propter crimen & ſcandalum publicum. Attamen appellatio tanquam ab abuſu nondum oblata fuerat, fundata in hac ſola ratione Conſtitutionis, abſque alia particulari conſideratione quàm hacce, inter Ioannem Dionyſium appellantem tanquam ab abuſu ab indulto cuiuſdam monitionis & publicationis eiuſdem, factæ à Decano S. Laurentij ad Suriam, aduerſus Clementem Baudetum appellatum.

Lis inter partes coram Seneſchallo Pictauienſi vel ipſius Locumtenente Pictauij, propter cæſas quaſdam arbores in finibus & limitibus poſſeſſionum ipſorum & fundo um plantatas intentata fuerat: partibúſque in facto contrariis declaratis permiſſum, vt ſibi per cenſuras & monitiones Eccleſiaſticas proſpiceret, id quod prædictus Baudetus fecit. Attamen tam ab indulto, quàm ab executione monitionis, prædictus Dionyſius appellauit. Ego valde dubitabam, verum in hac appellatione concluderem, quamuis Conſtitutio expreſſa eſſet, verum nondum obſeruata. Maior enim collegarum meorum pars exiſtimabat, Conſtitutionem factam fuiſſe, vt impediretur, ne excommunicationis vſus eſſet, vbi ea ad punitionem delicti cuiuſdam adhiberi conueniret, niſi in delicto publico, ſcandaloſo, graui ac maxime enormi: non vero in delicto priuato ſimplici, quod parum nocet, in exemplum: verùm eam non factam ad reprobandas Cenſuras & monitiones impetratas ad fines reuelationis: alioquin id nihil fore, quàm media ad ntere, quibus ad veritatem omnium negotiorum, quæ inter homines geruntur, peruenire poteſt. Hinc eclare, aſſe offendere Deum, qui ipſamet veritas eſt: eſſe offendere humanam ſocietatem, quæ nulla alia re magis continetur: propterea qui hac in parte peccaret, nimis puniri non poſſe, ac nonniſi quò ad Deum punitionem certam eſſe: eo quod Monitio generaliter ſit, nullo nominato vel ſpecificato. Probationes fauorabiles eſſe, quantum ad Iudices laicos, eos optimè quendam ad perhibendum teſtimonium, multa aut pignoribus captis cogere poſſe, *l. 3. §. hoc interdictum ff de tab. exhib. l. ſi quando. C. de teſtib. tot. tit. de teſt. cog.* verum quantum ad Iudicem Eccleſiaſticum, qui aliam coërcitionem, quam cenſuram & monitionem, non habet, ex eo inſequuturum, nunquam coram eo inquiſitionem fieri poſſe, & tamen, quantum ad Iuriſdictionem ſecularem, eius vim, poteſtatem & coactiones locum non habere, quin quando perſonæ cognoſcerentur, qui de facto, cuius probatio quæritur, deponere poterant: verùm quando certum ſit, nonnullos ea de re bene loqui & teſtari poſſe, ſed ij mihi ignotæ ſint: hoc quoque caſu brachium ſeu poteſtatem ſecularem mutilam & inanem permanſuram, niſi permitteretur regreſſus ad ſpiritualem ſeu Eccleſiaſticam, hoc eſt, ad cenſuras & monitiones Eccleſiaſticas. Hunc omnium legum morem eſſe, vt vbi ipſæ punire vel metum incutere non poſſunt, vindictam Dei, iuſiurandum, conſcientiam, imprecationes & maledictiones proponant, *l. 2. C. de reb. credit. Æſchines contra Cteſip.* Lyſias *in orat.* ὑπὲρ καλλί Plutarchus *in Alcibiade & Ariſtide.* Verùm hæc omnia adeo me dubium non reddebant, quàm ſola authoritas D. Ægidij Burdini, Procuratoris Catholici Regij, cuius ſententiam ferme totius Curiæ cuiuſdam Arreſti inſtar eſſe poteſt. Hic, cùm in Septo Curiæ hanc cauſam ei communicarem, propter appellationem meam difficultatem & ſcrupulum mouit. Attamen quoniam bona fide & conſcientia optimam eſſe cauſam exiſtimabam, & Dn. Aduocatus Regius Menniuus in eadem ſententia erat, eam defendendam ſuſcepi, & dixi, ex verbis Conſtitutionis manifeſtum eſſe, eam loqui velle de monitionibus impetratis ad teſtes citandos, vt comparerent ad finem reuelationis. Nam verbum *Monitionis* propriè ad talem coactionem accommodari. Item Conſtitutionem generalem eſſe, neque duntaxat indultum monitionum interdicere, verum etiam vſum eius, niſi in caſibus, quo permittuntur. At Conſtitutionem in ſumma & iuſtiſſima ratione fundatam eſſe. Dedecori enim nobis eſſet, quod Ægyptij, Græci, Romani, nominatim vero antiqui noſtri Galli (Cæſar *lib. 6.*) curioſiores fuiſſent in ipſorum paganiſmo & gentilitate, falſæque ipſorum religioni magis dediti quàm nos veræ noſtræ dediti ac ſtudioſi ſumus. Quantum ad Romanos, abſque dubio vllo eſt, extremas ac grauiſſimas apud illos pœnas fuiſſe (vti ſuprà attigimus) execrationes & imprecationes: hacque occaſione eos his pœnis rariſſime vſos, bene ſcilicet ſcientes frequentiam contemtum importaturam: id quod Appianus *in Parthico,* & Plutarchus *in Craſſo* annotarunt, quando exemplum Craſſi memorant, qui non obſtantibus omnibus interdictionibus & impedimentis à Tribunis populi ipſi obiectis, ſecutus admonitionem Pontificum & Augurum, bellum aduerſus Parthos moturus profectus eſt. Dicunt enim Atteium, vt e. intercederet, ad portam vrbis Romæ ſe collocaſſe, ibique imprecationibus tantæ efficaciæ vſum, vt neceſſario mala omnia euenirent ei, aduerſus quem eæ adhibitæ fuerant. Pariter Appianus & Plutarchus aiunt, quo in maiore honore eſſent, eæque maiorem hominibus metum incuterent, ne in eas inciderent, eas non vſurpatas fuiſſe, quam, vt ita dicamus, ſemel centum annis: & ita Atteius, quod iis vſus fuiſſet, reprehenſum fuiſſe. Maiori & fortiori ratione, veroſimile eſſe, voluntatem Regis, & intentionem ac propoſitum Statuum fuiſſe reducendi cenſuram Eccleſiaſticam ad antiquum, qui ei exhibebatur, honorem, reuerentiam & timorem. In hiſtoriis enim Eccleſiaſticis exempla nobis ſuppetunt, qua ratione veteres mali rem exempli eſſe compererunt, hoc remedium applicare rebus exiguæ conſequentiæ, teſte Euſebio *lib. 5 cap. 25. & 26.* Breuiter, generaliter hoc veriſſimum eſt, vt Lycurgus dicebat, omnem Legiſlatorem hoc potiſſimum obſeruare debere, ne leges ipſius facile in contemtum traherentur, ex eo quod leuiſſimis culpis accommodarentur, vel inter maius & minus delictum diſcrimen conſtitueretur, prout contigit legibus Draconis, qui æqualem pœnam irrogabat furi gallinæ, æquè ac ſacrilego: & vt Athenis exilium quinquennale, quod *Oſtraciſmum* vocabant, tandem nihili ducebatur, verum in contemtum tractum fuit, poſtquam eo Hyperbolum æque ac Themiſtoclem puniri ac proſcribi cæptum fuit: adeo vt è medio ſublatum fuerit, Plutarchus *in Alcibiade & in Nicia,* Quemadmodum etiam inter Chriſtianos Officium Pœnitentiarij meliùs pro eo tempore, quo eius abuſus irrepſerat, plane ſublatum fuit, quàm vt eo male vterentur, Sozomenus *libro 7. cap. 16.* Si probationes fauorabiles ſint, ordinariis mediis vtendum eſſe, & Iudicem Eccleſiaſticum implorare debere brachium ſeculare, vt multis, vt carceribus

nomine.

homines ad perhibendum veritati teſtimonium cogat. Verùm ſi alia ratione ac via probatio inueniri nõ poſſit, quàm adhibendo cenſuras & monitiones Eccleſiaſticas, quidam cauſa ſua caderet: vtilius eſſe, cum particulariter hoc infortunium experiri, quam exinde omnem populum contemptum eius concipere, quod homines magis vereri ac reuereri debent.

Cvria, etſi D. Renatus Graſſeteus omnia allegaſſet, quod in contrarium dicendum fuerat, nominatim quo ad formalitatem attinet, partem ſcil. ſeu clientem meum non appellaſſe à ſententia Iudicis Pictauienſis, qui partibus, vt ſibi per Cenſuras proſpicerent, permiſerat: dixit, inquam, Curia, male & abuſiue indultum, fulminatum & executioni traditum fuiſſe, atque ita appellatum in expenſas cauſæ appellationis condemnauit, 3. Iulij 1565. Deſumtum ex perorationibus D. Ærodij. I. C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VII.

I.

Omnis monitio ſcandaloſa, eſt abuſiua.

AXioma hoc eſt Palatij noſtri, confirmatum infinitis iudiciis, appellationem tanquam ab abuſu, rectè admitti ab indulto & executione monitionis cuiuſdam, quando is, aduerſus quem ea impetrata fuit, ibi nominatus & eum in modum depingitur, vt verè digito commonſtretur. Id quod Ioannes Rigoletus in cauſa quadam à ſe ſuſcepta pro Ioanna Boüardia, & Ioanne Menonio appellantibus, tanquam ab abuſu, ab indulto monitionis cuiuſdam decretæ ab Officiali Iozaſio aduerſus Ioannem Gallardium, pro quo ego perorabam, textibus vulgatis confirmauit, qui plerumque hanc ad rem citari ſolent, putà *can. ſi tantum. can. placuit. 6. quæſtion. 2. cap. ſi ſacerdos. de officio iudic. ordinar.* Verùm hi textus, meo iudicio, tam parùm ad rem præſentem faciunt, ac ſi quis probandi huius axiomatis cauſa adduceret exemplum Africani ſecundi, qui cùm eſſet Cenſor, & in equitum cenſu Caius Licinius Sacerdos prodiſſet, clara voce, vt omnis concio audire poſſet, dixit, ſe ſcire, illum verbis conceptis peierаſſe, ideòque eum cenſoria nota dignum eſſe: ſi quis contra dicere vellet, vſurum eſſe cum ſuo teſtimonio: deinde cùm contra nemo diceret, iuſſit equum traducere, neque is ſimul & Iudicis & teſtis officio defungi voluit, teſte Cicerone *pro Cluentio*. Nam ſi quis dicere velit, hoc eſſe idem ac partem ipſam excommunicare, ſi ad finem reuelationis non compareat. Primò in eo neque Iudicem neque teſtem dari. Secundò, etſi pars nominetur, id alio fine non fieri, quàm vt teſtes inſtruantur, qua de re, & inter quas perſonas teſtimonium dicturi ſint. Præterea ſi ipſamet pars in monitione comprehenditur, magis rei veritate, quàm quod hoc ab hominibus ſciri poſſit, id non fieri vigore clauſulæ nominatim ac ſpecialiter pro eo, qui excommunicaretur, appoſitæ: verùm vigore huius generalis & indefinitæ clauſulæ: *Omnes hi & hæ*, neque vocque nominatim, ſed quaſi inter cæteros. Atque ita, ſi hoc modo excommunicetur, vel non excommunicetur, nemo niſi Deus ſcit. Itaq; quantum ad hominum ſocietatem, nihil vt ab ea amoueatur, nocet iſta excommunicatio. Verùm appellans præter hoc vulgare axioma allegabat quoq; Conſtitutionem Aurelianenſem ad poſtulationem Statuum editam, quæ prohibet, ne quis vtatur aut ſibi proſpiciat per monitiones & cenſuras Eccleſiaſticas, excepto caſu, quo de crimine & ſcandalo publico ageretur. Ac certè monitio in cauſa purè ciuili impetrata fuerat: verùm Curia tum temporis hanc cauſam ex hoc articulo non decidit: verùm ex altera prima conſideratione tantùm, quæ de ſcandalo erat procedente ex nominatione in monitione facta, aduerſus antiquos hos Canones & Concilia Eccleſiæ. Attamen pro hac cauſa, quæ offerebatur, aſſerebam, nullum ſcandalum ſubeſſe, neque conſequenter abuſum: & vt id intelligeretur, appellantes, quarum vna vidua erat, altera heres defuncti Ioannis Harcurtij, prætendere, Andream Bernardum, cuius pariter heredem ſe appellatus dicebat, deceſſiſſe reliquatorem ſummæ ſexaginta tot librarum, prædicto Harcurtio ex chirographo vel obligatione menſis Iulij 1530. debitarum. Ac quoniam appellatus, cùm ab eo ea ſumma & libræ peterentur, 62. vel 63. ſolutionem allegabat, eum obtinuiſſe monitionem ad fines reuelationis (prout vulgo dici ſolet) & monitio hæc verba continebat: *Aduerſus omnes eos & eas, qui & quæ a defuncto Ioanne Harcurtio dici audiuerunt, defunctum Andream Bernardum ijs nihil debere.* Igitur primò dicebam, principaliter in lite non quæri de facto partium tum litigantium, verùm de facto eorum, quorum ij reſpectiuè heredes erant, vnde iuſtam habere cauſam ignorantiæ poterant, per *l. qui in alterius. 42. ff. de regul. iur.* ac conſequenter quoniam vel affirmatio vel denegatio eorum, ipſis nullam ſuſpicionem fraudis, calumniæ neque malæ fidei afferret: nominationem ſuarum perſonarum, exiſtimationem ac bonam eorum famam lædere non poſſe. Quod magis eſt, quando quæreretur de ipſorum facto, cauſam per ſe purè ciuilem eſſe, quam etſi appellantes non obtinuiſſent, eos nullam, quæcunque ſit, notam neque ſcandalum incurrere poſſe: aliud eſſe in materia criminali, vbi ſola delicti pronuntiatio, ſi nomen accuſati exprimatur, importat notam quandam & ſuſpicionem aduerſus eum, at tam ſuſpicione (vti Iulius Cæſar, de quo Sueton. *in eius vita* dixit) quàm crimine carere oportet. Amplius dicebam, longum tempus poſt obligationis datam, conſiderandum eſſe: ac triginta vel triginta duorum annorum probationem inde deducendam, item hanc formam monitionis, *aduerſus omnes eos, qui ſciunt, quendam cuidam ſoluiſſe*, ridiculam ac nullius momenti futuram fuiſſe, nullumque effectum habituram. Breuiter, id mihi prima facie admodum delicatum videri, ac nimis quàm ſubtiliter abuſum quæri in eo, quod Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ eſt, nempè dicere velle, in omnibus caſibus citra vllam limitationem, nominationem in Parochia quadam factam, iuris ſui tuendi cauſa, ſcandaloſam eſſe. Verùm in Curia factam, quæ alterum templum & Eccleſia Iuſtitiæ eſt, ſcandaloſam non eſſe. Attamen quoniam plerique hominum ita cõparati ſunt, vt malè ſtatim & facilè de altero opinentur, eiúſque conuerſatione abſtineant, quando vident aduerſus eum bis pericoloſis animæ viis & mediis veritatem inquiri, & quamuis pars, quando ea in mala fide conſtituitur,

noonisi ſub generalibus & indefinitis verbis excómunicaretur, ſpecialis tamé poſtea ſui nominis determinatio eſt, quod is potiùs præſumetur vel è primis, comprehendi hac generalitate, quàm quiſquam alius, ac propterea fraudulosa, & ob alias rationes, quas prædictus D. Ioannes Rigoletus meliùs monſtrare poteſt.

Cvria Arreſto, 5. Februarij 1564. dixit, malè & abuſiuè indultum, fulminatum & executioni traditum fuiſſe, condemnauitque appellatos in expeoſas, damna & intereſſe. Deſumtum è perorationibus defuncti D. Ærodij. I.C.

II.

Notandum eſt Arreſtum Catholicianorum, 18. Decembris 1573. in appellatione quadam, tanquam ab abuſu, à monitione indulta ab Officiali Rhemenſi, qua oomina & qualitates partium litigantium *inter tales*, &c. continebantur, vbi dictum malè & abuſiuè, & appellatus in expenſas, damna & intereſſe condemnatus fuit, ſaluo regreſſu aduerſus Officialem, non tanquam Officialem, verùm priuato ipſius nomine, qui ex tempore atque illicò condemoatus fuit.

TITVL. VIII. DE RETENtione perſonali multæ vel rei iudicatæ nomine.

ARRESTVM I.

Expenſa etiã ex delicto, incarceratum detinere non debent.

MVlta pecuniaria retentioni incarcerati cauſam dare poteſt, vſque quò plenè ſoluerit: verùm expenſæ non item. Nam quamuis à principali dependeant & acceſſoriæ ſint, ac dicere quis poſſit, eas eodem modo ac ratione determinandas qua ipſarum principale, *l. cùm principalis*, & ibi Decius *ff. de reg. iur.* nihilominùs per not. per Bartolum *in l. ſolent. ff. de alim. & cibar. legat.* & Baldum *in proœmio ff.* Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, ob expenſas ob delictum adiudicatas incarceratum retineri non poſſe: datum id fuit 16. Ianuarij 1526. Et altero Arreſto prædicti loci, 14. Martij 1532. in fauorem incarcerati cuiuſdam, aduerſus Dominum Aleuanſium appellantem à Seneſchallo Petroecorícenſi.

Ratio coactionis corporalis ſeu perſonalis propter delictum & expenſas litis, diuerſa eſt, eo quod expenſæ adiudicantur propter ſumtus litis, cuius actus minime naturam delicti ſapit, adeo vt adiudicandas expenſas, potius reſpicienda ſit lis, quæ quaſi ex contractu eſt, quàm origo proceſſus, iuxta ſententiam Placentini in regula *l. in pœnalibus cauſis. ff. de R. I. I.C. V.* ſuprà, *de tanta expenſar.*

TITVL. IX. SI QVADRVpes pauperiem feciſſe dicatur.

ARRESTVM I.

Animalia capta vindicata Domino reſtitui debent.

CAptis in proprio ſuo fundo animalibus, ſi Dominus animalium ea vindicet & traditionem illorum poſtulet, ea conſequi debet, ſi promittat ſe ſoluturum id, quod iudicabitur, ea capienti damnum & noxam dediſſe. Quod ſi prædictus capiens ab eo appellet, prædicta traditio non obſtante appellatione fieri debet, per prouiſionem, præſtita cautione, quæ nonniſi prædicto caſu locum habet: quandoquidem aliàs Dominus pro noxa animalium ſufficere debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in Maiore Camera 6. Februarij 1547.

Conſuetudines locales Prouinciarum de hac re variè diſponunt. Nominatim Conſuetudo repetitæ prælectionis Aurelianenſis, in qua tit. expreſſus ac ſatis prolixus extat.

II.

Columbarium libere ædificari poteſt.

Damoum, quod columbæ in columbario enutritæ in alterius fundo dant, non eiuſdem cum aliorum animalium damnis generis eſſe, columbæ quippe priuilegiatæ ſunt: ita vt vicinus alteri columbarium excitanti intercedere non poſſit, quamuis ſibi præiudicabile ſit, ac ædificans præter hunc locum, alium non habeat neque fundos, agros aut prata, ex quibus fructus percipi poſſint, vicinos aut circumiacentes. Eáque ratio eſt *l. Proculus ff. de damno infect.* & Pauli de Caſtro *in l. Fluminum. §. final. eo. tit.* Ad hanc rem notandum eſt, vnumquemlibet liberè columbarium ædificare poſſe, citra veniam Domini iuſtitiarij vel alterius. Et ita ſæpè iudicatum fuit ſuper duobus articulis hic anootatis, iudicatum Arreſto* Pariſienſi. Quorum vnum, & pro ſolenni allegatum, excluſionem Domini continet, quo infirmata fuit ſententia Iudicis cuiuſdam Regij, qua ædificans ad demoliendum à ſe excitatum columbarium coodemnatus fuerat: ac prædicto Arreſto cum expenſis abſolutus fuit. Aliud foret in ſepto cuniculario & leporario: quamuis enim id authoritate & conſenſu domini conſtrueretur, ſine conſenſu tamen vicinorum erigi non poteſt, quibus hæc res nimio præiudicio eſt: eáque de re Conſtitutio Regis extat.

Septum cunicularum & leporarium liberè ædificari non poteſt.

Videantur *Articuli 69. & 70.* Conſuetudinis Pariſienſis repetitæ prælectionis, de Columbariis agentes. Ex Conſuetudine Syluanectenſi, hoc ius iuriſdictionis eſſe cenſetur. B.

* Choppinus *lib. 3. de dom. Franc. tit. 2. 2. in fine*, duo Arreſta allegat, quorum vnum datum 22. April. 1571. alterum vero de 17. Martij 1573. ad hanc rem, vaſallum ſcil. liberè in fundis ſuis venari poſſe.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IX.

I.

Vaſallus in fundo domini ſui venari non debet.

DE Venatione, Choppinus *ad Conſ. Andeg. lib. 2. part. 1. cap. 1. tit. 3. art. 6.* Arreſtum allegat de 12. Septembris 1587. quo Vaſallo interdictum fuit, ne in fundo Domini ſui venetur, niſi feram in ſuo fundo repertam, eam alibi perſequi cogeretur. Carondas *lib. 4. Reſponſ. cap. 81.* id ita tenet. Sunt qui prætendunt ſe ius habere ferri metallum inueſtigandi, vel molas in fundo alterius: déque eo allegant Conſuetudines, quæ ſe fundant *in l. Venditor. §. ſi conſtat. ff. commun. prædio. & l. cuncti, de metallar. lib. xi.* Attamen Arreſtum Burdegalenſe in contrarium extat, datum ex tempore, 3. Iunij 1585. inter Nolettam & Aonam de Ripa Domnicellas,

Ius inquirendæ ferrifodinæ & molarum in fundo alterius, ſoluendo

aonel.

Digitized by Google

appellantes à ſententia definitiua Seneſchalli Petrocoricenſis, vel ipſius Locumtenentis in ſede Brageracenſi, 2 Decembris 1583. & Hugonem Fauerium, nomine tutoris Danielis Pontij. Vide Paulum de Caſtr. *conſi.2.& ſeq.& conſil. 23.lib.2.* iuxta editionem Pariſ. anno 1513. & Matthæum de Afflictis *deciſio.321.*

Vide quæ notaui ad *tit. de iurib. dominical. Arr.* I.C.

LIBER DECIMVS NONVS.

TITVLVS PRIMVS, DE APPELLATIONIBVS.

Maxima huius tit. pars deſumta eſt ex D. Lucio *lib. 11. tit. 10.*

ARRESTVM PRIMVM.

Appellatio ordinarium ac ſolum remedium eſt aduerſus rem iudicatam ſeu ſententiã.

QVAMVIS ex diſpoſitione iuris tam antiqui quàm noui, libello repræſentari vel reſcripto reſtitutionis reparatio rei iudicatæ & decretæ impetrari poſſit, ſi iniqua vel nulla reperiatur: prout notatur *in l. quod iuſſit, 14. de re iudic.* ff. & C. *ſi aduerſ. ſent.* Et per ſtylum Caſtelleti dationi tutelæ nulliter factæ, remedium huiuſmodi adhiberi poſſit coram eodem Iudice: nihilominùs hodie in Francia ex generali vſu & conſuetudine, aliud remedium non eſt, quàm Appellationis. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum incidenter in Camera patricidali, 22. Decembris 1531 Simile Arreſtum datum fuit, 6. Maij 145·. quo reſcriptum impetrans tendens eum in finẽ, vt reſtitueretur aduerſus ſententiã contra ſe datam, ſub conſeoſu erroneo, à Iudice ſubalterno, depulſus fuit ab approbatione reſcripti ſui. Verum quidem eſt in Curiis ſupremis huiuſmodi extraordinaria remedia, veluti reſtitutionis per libellum ciuilem, admitti: verùm nunquam in Curiis inferioribus, quæ ſupremæ non ſunt, à quibus neceſſariò appellandum eſt, & releuio vti coram Iudicibus appellationis, prout declarat Imbertus *in Enchir. ſuo in verbo, Error.*

Nota, appellationem verbalem competere à cauſis quæ perorantur, & à proceſſibus per ſcripturam agitatis, vbi grauamina opponuntur. Item appellationem veluti à Iudice incompetente, ab abuſu, à determinatione directè ad Parlamenti Curiam dirigi. Maxima cæterarum pars, omiſſo medio, ad Parlamentum non fit.

II.

Appellationes criminales vbi inſtituantur.

Ex Conſtitutione defuncti Regis Franciſci I. huius nominis, publicata anno 1539. *artic.* 163. omnes appellationes in materia criminali interpoſitæ, quacunque ratione fiebant, & ab omnibus Iudicibus, ad Curiam omiſſo medio dirigebantur. Poſtea altera Conſtitutione Regis publicata anno 1542. limitata & reſtricta fuit ad appellationes interpoſitas à ſententia torturæ, pœnarum corporalium, vel mortis, exilij perpetui vel temporalis, vel à ſolenni agnitione & deprecatione in Iudicio facienda: reſiduo in priore ſtatu relicto putà, vt ad Iudicem medium ſuperiorem appelletur. Cùm publicaretur ea Conſtitutio Arreſto de 12. Februarij 1542. declaratum fuit, omnes appellantes ab incarceratione, longa & diuturna detentione, vel iuſtitiæ denegatione, optionem habituros vel appellandi ad Curiam vel ad Iudicem mediatum.

III.

Iudex non Regius de appellante à ſe non cognoſcit.

Appellans à Iodice non Regio ab omnibus proceſſibus liberatur, pendente appellatione ab eo, à quo appellauit: verùm ſi Iudex Regius ſit, tantùm ab eo proceſſu liberatur, in quo appellatum fuit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Martij 1495. Eáque materia eſt per textum diſpoſita & notata à Canoniſtis in *cap. ad hæc. de appellat.*

IV.

Appellatio ab executore.

Id quod in iure dicitur, ab executore ſententiæ appellari non poſſe *in l. ab executore. ff. de appellatio.* intelligitur de iis, qui puri Executores ſunt, neque vel partes audire vel cognitionem

ſibi ſumere poſſunt, *not. in cap. ſuper. & in cap. paſtoralis. de offic. delega. in extrauag.* Et ob hanc rationem tanquam perſonæ priuatæ ſunt, à quibus minimè appellatur, prout iudicatum fuit Arreſtis duobus Pariſienſibus, quorum vnum datum 19. alterum 28. Septembris 1531. Maioribus diebus Pictauienſibus. Quod ſi grauamen ſit non id ab eo procedit, verùm ex mandato eius, à quo appellari oportet, ſi mandans executionem is ſit, à quo appellari poſſit. Verum eſt, ſi prædictus Executor mandatum ſuum excedat, tum eum ampliùs Executorem non eſſe, & ab eo appellari non poſſe.

Vide *Art.* 14. infrà.

V.

Caſus quibus Curia principale cum appellatione à quodam incidente dirimere conſueuit.

Si in lite inſtructa & ad iudicandum parata, vna partium appellet ad Curiam à re quadam incidente, Curia prædictam litem principalem definire non conſueuit, quamuis vna partium id requireret, verum tantùm articulum Appellationis: niſi de diuturna incarceratione, & caſu enormi, cuius retardatio pernicioſa eſſet, ageretur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 6. Octobris 1531. Ac poſtea in caſu expreſſo inter illuſtrem Ioannem Arceſium, Dominum de la Baſtie, appellantem ab eo, quod, cùm proceſſus in eo ſtatu eſſet, vt iudicaretur, ad nullos nouos articulos admiſſus fuerat, verùm depulſus, ad Curiam reſiduum prædicti proceſſus principalis tranſtuliſſet, eique libellum obtuliſſet, vt eadem opera omnia iudicarentur: à quo pulſus fuit, & in expenſas condemnatus, & appellatio aduerſus eum indicata, vltima die Maij 1555. Niſi tamen cauſa fauorabilis eſſet, veluti inter maritum & vxorem, iuxta Arreſtum quod datum 16. Octobris 1531. Vel prouiſionalis inter perſonas, quæ notoriè damno læderentur ob moram vel alia, vbi Procurator Regius interuenit, velut in cauſa pauperum. Et ita iudicatum fuit Arreſto, anno 1554. inter Commendatorem S. Ioannis Mombriſonij appellantem à Balliuio Foroſegurienſi ab vna parte, & pauperes prædicti loci appellatos. Et altero Arreſto prædicto die, inter commendatorem Chazellenſem ab vna parte, & pauperes ab altera. Quibus Arreſtis, quamuis nonniſi de incidente quodam ageretur, quod per appellationē ad Curiam delatū fuerat, nihilominùs principale iudicatum fuit, & prædictus Commendator Mombriſonij ad eleemoſynam dandam more ſolito, citra diminutionem. Et altero Arreſto prædictus Cōmendator Chazellenſis condemnatus quoque ad eleemoſynam faciendam eo modo, quo antea facta fuit, non habita ratione tranſactionis ſuper forma eleemoſynæ facta cum loci Conſulibus.

Fauor pauperum.

Quando de re exigui momenti inter pauperes partes agitur, Curia pauperes ſæpe ad dominos Triumuiros Regios remittit, qui pauperum Iudices & Aduocati ſunt, vt ex ipſorum iudicio terminetur, vti factum 21. Ianuarij 1563. Præterea in fauorem cuiuſdam pauperis litem per ſcripturam agitari in Audientia vidi, cauſa circa Conſuetudinem aliquam verſabatur, ac probatio à parte pauperis clara exiſtebat, ex qua conſtabat, eum cum hoc conuenuiſſe & tranſegiſſe, qui Cōſtitutione & Conſuetudine vti volebat, quo ad petitionem ſalariorum ſuorum. Arreſtum 4. Feb. 1563. B.

VI.

Conductor litem ſuā facit.

Conductor multarum Regiarum ipſe conueniri poteſt, & appellari ab appellante à multa: quamuis Procurator quidam Regius ſit, qui poſtulauerit & concluſerit: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 15. Aprilis 1531.

VII.

Filius pro patre ſuo appellans.

Filiùs pro patre ſuo, citra exhibitionem mandati paterni appellare poteſt, Gloſſa *in l. Conſenſu § filium. ff. de appellat.* & arg. *l. exigendi. C. de procurat.* Ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Martio 1489.

VIII.

Appellatio ab executione reſcripti Regij, quomodo à reſcripto & conſtitutione Principis vel Curiarum ipſius ſupremarum appellari non poſſit: verum executioni opponere quiſque debet, vel in caſum recuſationis inde appellare.

Ab adulto reſcripti Regij appellare nemo poteſt, verùm ſaltem ab eius executione. Atque hæc Franciæ praxis declaratur Arreſto Pariſienſi 18. Iunij 1526. Appellandi terminus omnibus Monarchis odioſus eſt, attamen quando in ipſorum reſcriptis iniquum quid, & circumuentio impetrantium ſubeſt, iuſtum non eſt, offenſis ac læſis os claudere. Vlpianus *in l. 1. in pr. de appellatio. Quæſitum eſt,* inquit, *an aduerſus reſcriptum Principis prouocari poſſit? Reſpondet, ea de re extare reſcriptum diui Pij, quo oſtenditur prouocari oportere, præſertim, ſi pars aduerſa in conſulendo Principi mentita ſit.* Stylus & obſeruantia huius regni emoliuit praxin Edicti prædicti Imperatoris, & appellare ab executione reſcripti Principis, non verò à conceſſione permiſerunt. Accurſius in gloſſa ſua ad verbum, *prouocari* in d. l. 1. primus author eſt huius deciſionis, qui bono ſenſu, quem inter infinita ſubtilia argumenta, quæ ab eo procedi videntur, propoſuit, ait, neque æquum neque iuſtum fore, ſi appellans ab eo quod Princeps ſuus edixit & reſcripſit aduerſus ſe ſubditum ſuum admitteretur, duabus rationibus: vna hæc eſt, ſi obreptio vel mendacium interuenit, id adhuc incertum eſt neque liquidum, qua ratione, durante hac incertitudine, & vſque quò omnia liquida fiant, nihil iuſtius eſt, quàm pro ſubdito mandatum Principis ipſius in ſuſpenſo teneri, quantum ad conceſſionem, & dum expectatur, vtrùm iuſtum eſſe vel non ſciatur: ac quoniam de cauſa cognoſcitur, plerumque contrarium agitare poteſt, ſupérque eo audiri. Altera ratio eſt, quòd Princeps poteſtatem habeat, non auditis partibus decernendi, & ab eius decreto, vt pariter à decreto Curiarum ſupremarum, inſtar Parlamentorum, poteſtate ac magnitudine erectarum, ipſius nomine & authoritate, appellari non permittitur: de quò prædictus Vlpianus *in l. 1. in pr. ff. à quib. appellar. non lic.* ait *ſtultum eſſe illud admonere, à Principe appellare, fas non eſſe, cùm ipſe ſit, qui prouocatur.* Idem *ſciendum eſt,* inquit, *appellari à Senatu non poſſe Principem, idque Oratione Diui Hadriani effectum.* Attamē prædictus Accurſius tenet, ab executione & executoribus reſcriptorum & mandatorū Principis liberè appellari poſſe. Quæ formalitas iuris eſt ad conſeruandam iuſtitiam prædicti Principis erga ſubditos ſuos, qui abſque hoc iuris priuilegio mille iniurias paterentur neque vllum aduerſus eas remedium haberent, quarum maxima occaſio apparet in iis rebus, quæ à prædicto Principe impetrantur, non audita vtraque parte & ad vnius ſolius tantùm aſſertionem. Aliud foret, ſi decretum Principis, audita vtraque parte procederet. Tum quippe appellatio non admitteretur, etiam ſi iniuria facta fuiſſet.

fuiſſet. Verumtamen eſt, nonnulla remedia & prouiſiones aduerſus id conceſſa, veluti propoſitionem arroris, reuiſionem, libellum ciuilem, nullitatem, obreptionem, dolum, minorem ætatem indefenſam, & alia media & occaſiones. Philippus Macedo Magni Alexandri pater, diiudicando lites ſubditorum ſuorum, ad perorationem quandam à ſe (ſomniculante in tribunali ſuo) malè intellectam, condemnauit Macherium, qui nimis ſe grauatum ſentiens, proteſtatúſque dixit, ſe appellantem eſſe. Rex indignatus, tam propter proteſtationem, quàm appellationem, eum interrogat, ad quemnam appellaret? Ad te, inquit Macherius, Rex, ſi tibi placeat euigilare & cauſam meam attentiùs audire. Super eo cauſa benignè admiſſa & à Rege reaſſumta, & iure eius examinato, Macherium grauatum fuiſſe eique factam iniuriam compertum fuit. Nihilominùs Iudex ſententiam ſuam infirmare noluit: verùm Macherio ex theſauris ſuis tantum reſtitui iuſſit, quantum intereſſe poterat.

IX.

Appellatio ſolum remedium eſt aduerſus executiones Iuriſdictionis.

Officiarij S. Petri Monaſterij, vigore mandati à ſe emiſſi, executionem quandam aduerſus Decanum & Capitulum de Brioude fieri curarunt, qui ſub *Informetis* quodam informarunt, & ſuper informatione perſonalē citationē aduerſus prædictos Officiarios obtinuerunt. Hi in Parlamento repræſentarunt, ſe via iuriſdictionis proceſſiſſe, & petitores eò per appellationem venire debere. Arreſto prædicti Decanus & Capitulum, in expenſas, damna & intereſſe condemnati fuerunt, & Officiarij abſoluti, anno 1391.

X.

Appellatio quando ilico interponi debeat.

Arreſto, primo die iuridico poſt feſtum S. Martini, anno 1388. dictum fuit, quendam nomine Ioannem Complanum appellantem à Balliuo Veromanduorum non admittendum, eò quod ilicò * non appellauerat, verū octiduo iā præterito, item quod Procurator ipſius pronūtiationi interfuerat, ipſo abſente & de appellatione tantùm tùm admonuerat, quæ ſola dubitandi ratio eſt. Hoc exactè obſeruatur in Prouincia Conſuetudinaria, verùm in Prouincia iuris ſcripti Appellationes interpoſitæ intra decem dies poſt pronuntiationem ſententiæ datæ à Iudice ſubalterno iuriſdictionis Iudicis Regij ſuperioris ſubdito, & in prædicta Prouincia quæ iure ſcripto vtitur, obſeruatur Authentica: *Hodie autem. C. de appellatio.* & Gloſſa *in l. 1. de tempori. & reparatio. appellatio.* Id quod Curia nobis vſque in præſens tempus permiſit.

* Ab homologatione ſeu comprobatione contractus cum pupillo celebrati intra 30. annos appellari poteſt. Arreſto Pariſienſi quod datum in maiore Camera. 13. Ianuarij 1585. Choppinus *ad Conſuet. Andegau. lib. 3. cap. 2. tit. 5. Arr.* 10. T. adde *Arr.* 8. ſuprà.

XI.

Ex pluribus litis conſortibus vnum appellare non ſufficit.

Vetus ſtylus introductus diſpoſitione iuris, vt *in l. final. C. ſi vnus ex plur. appella.* appellationem ab vno interpoſitam, ei quoque qui non appellauerit, prodeſſe poſſe, abolitus eſt, & neceſſe eſt, vt ſinguli appellent. Alioquin eum, qui non appellat neque expenſas neque reparationem petere poſſe. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 15. Maij 1544.

Attamen in materia criminali appellatio interpoſita ab vno ex pluribus conſortibus accuſatis omnibus, prodeſt, & res iudicata in ſuſpenſo eſſe debet. V. infrà *Arr.* 38. B.

XII.

Appellans appellationis ſuæ diem deſignare debet.

Appellans non admittitur, verùm ab appellatione ſua depelli debet, ſi diem appellationis non monſtret & deſignet. Ita dictum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Andoënum Charueronium, anno 1397. Et altero ſimili Arreſto inter Comitem de Marchia ab vna parte, & Comitem Alançonium ab altera.

XIII.

Appellans ad Curiam reſcripto ſibi proſpicere alibi non poteſt, pro qua cumque re materiam concernente.

Quidam condemnatus in multam pecuniariam ad Curiam appellat. Super hac appellatione duas inſtantias cōtra Archiepiſcopum Rhemenſem Officiariorum ſuorum cauſam in ſe ſuſcipientem intentat. Eodem reſcripto eum ad Curiam ſuper appellatione appellari curat. Prærerea aliam inſtantiam intendit, prædictum dominum coram Balliuo Veromanduorum citari curat, delegato ſecundi capitis reſcripti intuitu, ad faciendam prædicto appellanti relaxationem perſonæ ſuæ, dato fideiuſſore. Ab executione huius reſcripti, quo ad caput de relaxatione, Archiepiſcopus ad Curiam appellat, vbi rationum appellationis ſuæ loco repræſentat, quoniam cauſa ad Curiam delata eſſet, appellantem alium Iudicem conuenire non poſſe, neque alibi agere, quàm in prædicta Curia, tam quod appellationem attinet, quàm aliarū quarumcunque rerum nomine, quę hanc materiam tangunt. Hic appellans aſſerebat, id quod feciſſet ob relaxationem perſonæ ſuæ, ordinariam formam eſſe in innumerabilibus cauſis antehac obſeruatam: eúmque in finem exhibebat protocollum & formularium Cancellariæ, vbi huiuſmodi reſcripta in regeſta referuntur, veluti ordinaria & iuſtitiæ. Item graue incarcerato appellanti eſſe adeò longo tempora, quod perſequendo Arreſto impendendum erit, abſque vllo alio auxilio expectare. Dominus Marillacus Aduocatus Regius dixit, quod formularia & protocolla prædictæ Cancellariæ monſtrarentur, & exemplo rerum malè intellectarum, veritati nullum fieri præiudicium, id enim recepti ſtyli non eſſe, verùm potius abuſum & corruptam ac peruerſam praxin. Arreſto, quod ilicò datum, 27. Septembris 1544. dictum fuit, prædictum Archiepiſcopum benè appellaſſe, & prædictum reſcriptum impetranti reſeruatum ius ſibi per libellum Curiæ oblatum ſuper relaxatione ſua proſpiciendi.

XIV.

Appellationes ab executoribus ad quem deuoluantur.

Appellationes ab executore ſententiæ interpoſitæ ad eum qui iudicauit deuoluuntur: præcipuè verò, quando is fines mandati executorij exceſſit, *l. Arbitro. 9. ff. qui ſatiſd. cog.* Et ita iudicatum fuit Arreſtis Pariſienſibus pro Epiſcopo Bellouiſorij, aduerſus Iudicem Regium, 27. Ianuarij 1533. Aliud foret, ſi prædictus executor mandatum non excederet, & expreſſo mandato niteretur: tum quippe à mandato appellari oportet & ab eo, quod inde ſequutum, ad ſuperiorem, non verò ad mandantem: hæc enim executio venit ab eo, non verò ab executore, *cap. ſi aut legato. de offic. deleg. in 6.* Ita iudicatum & Arreſto Pariſienſi, 22. Nouembris 1540. declaratum fuit.

Idem & limitatio ſuperiorum.

Idem de Commiſſariis & Committentibus intelligi debet. Vid. *Arr.* 4. ſupra.

XV.

Appellatio à Camera Rationum ad Cancellarium dirigitur.

Quidam nomine Bitardus incarceratus ſententia Cameræ Rationum, ab hac incarceratione ad Curiam Parlamenti appellat, ac quoniam prædicta appellatio à Curia reiecta fuerat, apud Curiam conqueſtus fuit, à qua prouiſionem impetrauit, qua decretum, prædicto Cancellario ex authoritate prædictæ Curiæ denuntiandum, vt prædictæ admiſſæ appellationis chartam citò expediret, aliàs prædictam Curiam in cauſas recuſationis ipſius inquiſituram. Hic Cancellarius hac de re commonitus, ipſemet in Curiam venit, ac diu longéque ſuper eo quod attentabat diſceptatione facta, dictum tandem ac conſenſum fuit, ad prædictum Cancellarium cognitionem huiuſmodi Appellationum ſpectare. Neque Curiam quicquam aliud facere poſſe, quàm vt Conſiliarios eius prędictus Cancellarius in conſilium adhibeat, 25. Nouembris 1401. In quo mihi videre videor velut incunabula quædam earum rerum, quæ poſtea, noſtra ætate, ab aliquibus de gnatæ ſunt, quos fata opportuniſſima ſuſtulere. Iam tum ſcilicet inclinantibus temporibus, delibatam ſummæ ipſius Curiæ dignitatem atque autoritatem iam tum Principem hunc Magiſtratum, ſpiritus adeò inauditos aſſumentem, & iuridicam iuſtitiam exarmare incipientem. Ita eleganter ait Lucius.

XVI.

Iudex appellationi non deferens ea ſpreta ad executionem procedens vltimo ſupplicio afficitur.

Iudex, qui appellationi ad mortem condemnati non detulit, capitali pœna plecti debet, *l. addictos. C. de epiſcop. audient.* quam ibi declarat Baldus, ibi Dynus & Ioannes Faber *in l. a Proconſulibus. C. de appellat.* Facit *l. lege Iulia, in princ. ff. ad l. Iul. de vi public.* Nihilominùs hæc ordinaria pœna pro facti circumſtantia relaxari debet Arreſto Burdegalenſi Ioannes Sapiens, Locumtenens generalis Aginenſis, in multam ducentarum librarum Turonenſium condemnatus fuit, eo quod inſtè reum de criminibus capitalibus conuictum ad mortem condemnaſſet, & hanc ſententiam ſuam executioni tradi iuſſiſſet, non obſtante ipſius rei appellatione. Boërius *deciſ.* 153.

XVII.

Irenarcha in criminibus nô Irenarchalibus vt vocât, appellationi deferre cogitur.

Buterius Irenarcha ſeu Præfectus Mareſcallorum, eò quod delinquentem quendam (non obſtante appellatione) ob crimen cuius cognitio ad eum non ſpectauit, ſuſpendi curauerat, Arreſto Burdegalenſi in multam trecentarum librarum condemnatus fuit, & in alias multas cognatis delinquentis. Ex Conſtitutione quippe & obſeruatione Franciæ huiuſmodi Iudices appellationi impunè non deferre poſſunt, in eo quod ad eorum cognitionem ſpectat: neque vltra. Cæterùm priuatæ perſonæ ſunt & reprehendi poſſunt *l. addictos. in fin. C. de Epiſcop. aud.* & per Ioannem Fabrum *in l. a Proconſulibus. C. de appellatio.*

V. Edictum determinationem continens. Collectio. meam *titul. de Irenarchis ſeu Praef. Mareſcal. 9. cap. 50.* & Peleum *in Actio. ſuis forenſ. lib.* 3. *Actio.* 3.

XVIII.

Multa temeraria appellationis non obſtante renunciatione.

Ad cohibendam maiorem appellantium in Prouincia Conſuetudinaria, iudicatum fuit cō pluribus Arreſtis, vno de 7. Octobris 1464. altero de 9. Auguſti 1386. & alio Pariſiis dato aduerſus incolas Rupellenſes & Tuarſenſes, Appellantes in multam temerariæ appellationis teneri, quamuis intra octo dies ei renuntiaſſent. Aliud in Prouincia iuris ſcripti eſt, vbi intra octiduum impunè renuntiari poteſt.

XIX.

Appellans à taxa expenſarum proferre declarationē, & appellationis inſtrumenta curare debet.

Quando à taxa expenſarum appellatur, appellans tenetur proferre taxam & declarationem apud Acta Iudicis *a quo* factam, & appellatus apud Acta Iudicis *ad quem* deponere tenetur antequam concludat, & ſuper appellatione ius dicatur, inſtrumenta, ſuper quibus prædictam taxam fieri curauit: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 9. Maii 1550, poſtquam ſuper eo omnes Procuratores Parlamenti citati & auditi fuerunt, à domino Pręſide Sant-Andreano.

XX.

Appellans à taxa expenſarum in pluribus articulis, vltra duas multas non debet.

Conſtitutio publicata anno 1539. dubium quoddam, quod ſæpè Curiam occupauerat, definiuit, putà, vtrum cum appellans à taxa expenſarum complures articulos allegaſſet, à quibus appellaret, dictúmque fuiſſet, *in omnibus ac per omnia benè taxatum*, vtrùm, inquam, plures vel vnicam tantùm multam inferre deberet, quaſi ſinguli articuli ſuam quiſque ſententiam importarent. Et verò ſuper hoc dubio, Arreſto Pariſienſi de 12. Iunii 1493. duabus Cameris Inquiſitionum congregatis, in complures articulos duæ multæ iudicatæ fuerunt.

XXI.

Appellati in expenſas condemnantur.

Antiquitùs appellati in expenſas cauſæ appellationis non condemnabantur. Hodie in eas condemnantur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vlt. die Iunii 1539.

XXII.

Litis inſtrumentis amiſſis quomodo Iudex vel Actuarius ea ferant.

Penultima Martii 1517. Arreſto Burdegalenſi, heredes Iudicis cuiuſdam, qui ſententiam dederat, à qua ad Curiam appellatum fuerat, Curia dimiſſi fuerunt, ac liberi declarati à primæ litis inſtrumentis, abſque culpa, viuente ipſorum patre, amiſſis: & quantum ad principalem litem, aduerſus appellantem iudicatum fuit, eò quod prædictæ litis inſtrumenta prolata non fuerant, id, à quo appellatum fuerat, effectum ſuum ſortiri oportere. Super eo Dominus Boërius *deciſio.* 15. *n.* 5. notat, quò ad primum articulum huius Arreſti Actuarium vel Iudicem huic rei per diligentem ac curioſam inquiſitionem non ſatisfacere: Ea enim non obſtante eum in omnia damna & intereſſe teneri: Verùm neceſſe eſſe ſpecialiter damnum vel caſum fortuitum, veluti ignis, ruinæ domus, naufragii & aliorum caſuum, ex quibus huius iacturæ veriſimilitudo emergere poſſit, probari. Iſque textus eſt, *l. Si quis ex argentariis, §. fin cum l. ſeq. ff. de Edendo.* Quantum ad poſtremum, neceſſariò primam ſententiam, pro qua præſumitur, *l. ingenuum. ff. de ſtat. hom.* ſequi oportuiſſe.

Aduocati & Procuratores Curiæ poſt multas inſtantias à Rege Henrico IV. diploma obtinuerunt, quo ab inſtrumentis cauſæ ſibi commiſſis exonerarentur, 11. Decembris 1597. quæ à Curia approbata fuerunt, 14. Martii 1603. vt impetrantes fuerentur exonerati onere illa cauſarum indeciſarum & non iudicatarum decem annis poſtquam onerati fuerint, & iudicatarum quinque annis: & ipſorum viduæ ac heredes pari immunitate fruerentur. Vide prædictum diploma, Arreſtum approba-

Digitized by Google

approbationis & alia tranſcripta *in collectione mea, in tit. de Procuratoribus, cap.* 150. I.C.

XXIII.

Iudex non obſtante appellatione, bonorũ ceſſionem admittens, ad debitum tenetur.

Debitor pro debito incarceratus, libellum offert, quo ad ceſſionem bonorum admittatur: cúmque in finem creditor, qui eum carcere detinet, citatur, qui declinat. Dictum fuit, eum procedere oportere. Is appellat. Non obſtante hac appellatione Iudex procedit & debitorem ad prædictam ceſſionem admittit, cúmque carcere dimittit. Poſtea moritur rerum omnium inops ac pauperrimus. Creditor qui dixit, ſe temerariè appellatum, proprio nomine conuenit. Arreſto Pariſienſi dictum fuit, Iudicem rectè appellatum, iſque in expenſas, damna & intereſſe prædicti appellantis condemnatus fuit, vlt. die Ianuarij 1550.

XXIV.

Iudices quib. caſibus litem ſuam faciant

Iudex litem ſuam non facit, neque proprio ſuo nomine conueniri poteſt, ſi id quod fecit, ab eo factum fuit citra appellationem ab incompetẽtia, vel citra diſcuſſionem ac ſine fraude: ac præſertim, ſi eius nomine à parte requiſitus fuit, quia tunc cenſetur factum poſtulantis & non Iudicis: prout notat Bartolus *in l. nequicquam. §. vbi decretum. ff. de Offic. Procconſ. & legati.* Verùm etiam ſi non requiſitus proprio motu ſuo decernat, ipſe conueniri poteſt, quia litem ſuam facit, & liti ſe obtulit: prout iudicatum fuit duobus Arreſtis Pariſienſibus, vno de 15. & altero de 19. Februarij 1529.

V. infrà *in App. h. t. Art.* 4.

XXV.

Procurator, qui appellauit, quando proprio ac priuato nomine ſuo teneatur poſſit.

Si Procurator nomine alterius appellationem interpoſuit, conueniri & citari poteſt, & cogi, vt in cauſa appellationis procedat: vel dominum ſuum venire curet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, de 14. Martij 1532. aduerſus quendam Procuratorem qui ad Curiam, tanquam ab abuſu, appellauerat ab executione quarundam bullarum, & allegauerat temerariè ſe conuentum & anticipatum fuiſſe, quandoquidem non ipſe eſſet, verùm monachus quidam Cluniacenſis, cuius nomine appellaſſet, quem conueniri oporteret.

XXVI.

Iudex appellationum quando cognitionem retinere poſſit.

Balliuius vel Seneſchallus infirmans ſententiam ſuperioris ſui non Regij, ſibi cognitionem retinere poteſt. Quòd ſi Iudex, qui malè iudicauit, Regius ſit, veluti Præfectus, vel Caſtellanus, Superior cognitionem retinere non poteſt, & omnia remittere debet. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Februarij 1534.

Alterum ſimile Arreſtum de 15. Aprilis 1564.

XXVII.

Appellatio nonniſi a ſuprema Curia in irritum deduci poteſt.

Ad ſupremam Parlamenti Curiam, reliquis omnibus excluſis, pertinet, Appellationem & id à quo appellatum fuit, in irritum deducendi ius. Et reperitur, anno 1422. dubitatum fuiſſe, vtrùm Camera Inquiſitionum id facere poſſet? Et Arreſto Pariſienſi de 25. Ianuarij prædicto anno iudicatum fuit, quòd ſic. Id igitur Iudicibus Præſidialibus non permittitur, quorum nonnulli id hodie faciunt.

Arreſto iudicatum fuit & interdictum Præſidialibus Senonenſibus, perorante Bernagio, 13. Maij 1566. & 29. Decembris 1586. dictum fuit malè iudicatum, eo quod appellatio à Locumtenente Abbauillano in irritum deducta fuiſſet, eique præciſe interdictum, ne deinceps amplius hoc modo pronuntiaret, ad repræſentationem D. Aduocati Fiſci. Alterum ſimile Arreſtum de 15. Decembris 1573.

XXVIII.

Appellatio à Iudicibus Præſidialibus.

Iudicium temporis pro commoditate vel incommoditate Edictorum & creationis Sedium Præſidialium expectatur. Nihilominùs Curia non deſiit in compluribus caſibus, vbi ad iuſtitiam conſequendam appellatur, eò quod prima facie intolerabilem iniquitatem quarundam rerum iudicatarum animaduertit, cogere appellatos declinantes concludere, quantumuis res iudicata Edictum non excederet. Ea de re duo Arreſta data vidi, vnum 12. Auguſti 1552, alterum pro Stephano Locbæo appellante aduerſus Mercatorem, 27. Maij 1553.

XXIX.

Appellans ab vno capite, ob aliqua executione retardi, curare poteſt.

Si Arreſtum vel ſententia plura ſeparata capita cõtineat, quorum vnum obſtet alteri, Proponens errorem vel propter vnicum caput appellans, eo non obſtante poſtulare & obtinere poteſt executionem capitum, quorum nomine non conqueritur, arg. *l. ſcire debemus. ff. de verb. obl.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, menſe Ianuario 1542. pro Domina Totavillana.

XXX.

Appellatio à denegata iuſtitia.

Si Iudex nimis, quàm par eſt & ipſi cõueniat, partes detineat, neque ipſis ius dicat, antequam ab eo denegatam iuſtitiam appellari poſſit, ei denuntiari eúmque interpellari ter octodenis diebus oportet. Eáque forma traditur per Abbatem *in cap. cùm cauſam, de offic. deleg. in extrauag.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 18. Ianuarij 1532.

Tribus vicibus & competentibus interuallis, Aufrerius *ad ſtyl. antiq. Cur. Par. cap.* 12. Matuerius *tit. de Adornamento, num.* 19. *& de appellat. num.* 4. Imbertus *in Inſtit. ſuo fer. lib.* 2. *cap.* 5. Raguellus *de iuribus Regiis, verb. Deny de Iuſtice.* I.C.

XXXI.

Appellatio ab incompetentia non admittitur poſt in p[?] ſona quæ comparent.

Ex Conſtitutione Regia publicata menſe Auguſto 1550. in Parlamento Pariſienſi, non admittuntur appellationes incompetentiæ interpoſitæ à citatis, vt in perſona compareant, habitantibus in diſtrictu Iudicis Regij, à quo citatio procedit: vel à delinquentibus in prædicto diſtrictu, neque in perſona comparentibus. Id quod neceſſariò facere tenentur, quodcunque priuilegium Iuriſdictionis ſeu fori habeant. Et antea tantundem iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 5. Decembris 1536. pro Antonio Fabro, Domino du Lac, iuncto ei Procuratore Regio appellatis, aduerſus fratrem Petrum S. Purgeani, dictum de Gutta, Equitem ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani, appellantem à denegata remiſſione aduerſus ſe à Balliuio Foroſegutienſi, decreto perſonalis prehenſionis, & citatione trium peremptoriorum aduerſus ſe decreta à prædicto Balliuio, eremodicio & iis quæ inde ſequuta fuerant. Hic appellans ad prædictum Balliuium remiſſus fuit, declaratúſque teneri eum, ſeſe publicæ Mombriſonij cuſtodiæ ſeu carceri ſiſtere, intra remiſſionis diem pœna propoſita, eum alioquin pro conuicto criminum ei impoſitorum habendum, ſaluo prædicto appellanti ſuæ remiſſionem poſtulãdi iure, & præ-

dicto Fabro ſuis in contrarium argumentis. Ac præterea prædictus appellans in expenſas cauſæ appellationis & etemodicij cauſæ principalis & eius quod inſecutum fuerat, & in multam 60. ſolidorum Pariſienſium condemnatus fuit, iuxta rationem contentam *in l. ſi quis ex aliena. ff. de iudic.*

V. *Arr. 32. ſuprà tit. de iuriſdictio.*

XXXII.

Appellatio à Iudice ſubalterno ad Curiam omiſſo medio in ciuilibus, ſpectat.

Si opponeos quidam executioni aduerſus ſe factæ vigore cuiuſdam *Debitis* Regij & generalis, atque remiſſus ad Iudicem ſuum Regium, verùm inferiorem, neque abſque medio ad Curiæ diſtrictum pertinentem, & à prædicto Iudice appellet, hæc appellatio ad Curiam omiſſo medio, refertur Arreſto Pariſienſi, 17. Iulij 1521. & altero Arreſto prædictæ Curiæ, 10. die Maij 1526.

XXXIII.

Appellans rem criminis in perſona comparere debet.

Appellans à perſonali prehenſione vel citatione, in perſona coram Iudice Appellationis, ſi decernatur, comparere tenetur: quo non facto, ab appellatione ſua depelli debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Epiſcopo Pariſienſi, anno 1586.

Idem iudicatum fuit aduerſus Presbyterum quendam pro quo petorabat Chauuelinus, 20. Ianuarij 1571. niſi à Iudice à quo relaxatus fuerit. Vide *Arr. 5. h. tit.*

XXXIV.

Forma pronunciandi ſententiam in cauſa appellationis.

Iudex ſuper compluribus Appellationibus ius dicens, dicere debet, in omnibus ac per omnia benè vel malè iudicatum fuiſſe, vel ſuper ſingulis appellationibus ius reddere, non verò tantùm, benè vel malè iudicatum fuiſſe. Hac quippe ratione ſententia eius nulla foret, & ab ea condemnatus appellare poſſet. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Ianuarij 1535. Id notatur *in §. curare. Inſt. de actio.*

XXXV.

Appellans à capite vno ſententiæ quando appellatio non ampliare poſſit.

Si à ſententia cõpluria capita continente appelletur, quamuis appellans vtatur his verbis, *& ob alias iniurias & grauamina*, nihilominus per ea neque concludere neque extendere poteſt ad alia capita appellationem ſuam, citra reſcriptum à Principe impetratum: ac propterea tutiùs eſt ſimpliciter appellare, neque ſe certo cuidam capiti adſtringere, vt ita quis facultatem habeat liberè pro reliquis capitibus in appellatione ſua concludendi, prout capto conſilio ei videbitur. Neque appellans ſimpliciter cogi poteſt, vt citiùs quàm in concluſione ſua, ſignificet, à quo capite ſententiæ appellaret. Ita indicatum fuit Arreſto Pariſienſi menſe Decembri 1534. idque textus eſt *l. Appellants. 13. ff. de appellatio.*

XXXVI.

Appellatio per ſcripturam. v. hi ſimpl. ... inſtio eſt de exhibendo inſtrumento Curiæ.

Quando à iudicio conſtituto & producendi iuſſione, atque ab eo, quod ſuper productionibus factis decretum, appellatur, appellatio per ſcripturam agitatur, quandoque verbalis eſt. Anno 1521. dubitatum fuit in appellatione quadam à Libellariis Palatij, vbi ſimplex decretum interceſſerat, partes videlicet *Curia inſtrumenta ſua exhibere oportere, vt iuper iis, quod rationis eſt, decernatur*, vtrùm id inſtar iudicij conſtituti eſſet & producendi iuſſio, vel non, vt ita concluderetur ſuper appellatione à conſtituto iudicio quod inſecutum fuerat, veluti in proceſſu per ſcripturam agitato: Arreſto dictum fuit, id inſtar iudicij conſtituti eſſe.

V. *ſuprà Arr. 11. de verb. ſignifica.*

XXXVII.

Appellatio in iis non condemnatis admittitur.

Tertius de ſententia aduerſus alios data, quæ ſibi præiudicare poſſit, veluti euictionis vel aliter, admonitus etiam non damnatus appellare poteſt, & præcipuè admittitur, ſi in eius necem litigantes videantur colluſiſſe, aut alioqui ex fide non egiſſe: & talis appellans Arreſto Maioribus diebus Molinenſibus admiſſus fuit, die Lunæ 27. Septembris 1540. per *l. ſi perluſorio. 14. ff. de appellat.*

XXXVIII.

Sententia aduerſus plures accuſatos per appellationem vnum differri debet.

Infrà *tit. de proceſſibus criminalibus*, *Arreſto vltimo*, declaratur, Curiam Parlamenti Pariſienſis mali exempli rem comperire, cùm è pluribus conſortibus accuſatis & condemnatis vnus appellat, cæteri verò non, ſententiam aduerſus non appellantes executioni tradi, verùm omnia differri debent, quando ſententia capitalis eſt.

XXXIX.

Appellatio debet modo inſtitui, omiſſo medio.

Balliuius Matiſconenſis vlteriùs procedens, non obſtante appellatione à ſe ad Sedem Præſidialem Lugdunenſem interpoſita, etiamſi prædicta Sedes Præſidialis de prædicta appellatione iudicauerit, & à ſententia Præſidiali ad Parlamentum Pariſienſe appellatum fuerit, vlterius etiamnum pergere poteſt, ac vt partes coram ſe procedant, curare poteſt. Nam Conſtitutio publicata 17. die Decembris 1564. ita in litibus conteſtatis mandat. Quod ſi ſuper eo prædictus Balliuius ſententiam definitiuam det, appellatio, quæ ab ea interponetur, ad prædictam Sedem Præſidialem dirigi non debet, licet reſtrictio ſit & è calibus Edicti, verùm ad Curiam dirigi debet, quæ ſibi, mediante altera præcedente Appellatione, hanc cauſam vindicat. Praxis hanc ad rem eſt, vt in Charta appellationis clauſula addatur, qua Curiæ mandetur, vt, attento eo quod hanc cauſam ſibi vindicet, prout ſuprà dictum, partibus ſuper vtraque appellatione ius dicat, non habita ratione eius, quod poſtrema, omiſſo medio, inſtituta fuit.

Nota, Appellantem reſcriptum à Iudice ſuperiore accipere, vel directè à Cancellaria, excepto caſu, quo à Libellariis Palatij appellatur, vel à Commiſſario quodam Curiæ, hoc caſu appellatur, libello Curiæ oblato, quod Procuratori, qui in prima cauſa Procurator fuit, denuntiatur, qui comparere tenetur, & ita hoc obſeruari vidi. I.C.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

I.

Appellans præmaturè non admittitur.

Appellans præmaturè & à futuro grauamine, cùm expectare potiùs ſeque defendere & opponere deberet, multæ obnoxius eſt. Atteſtum 25. Maij 1574. Quemadmodum etiam appellans à tranſlatione bonorum, effractione, executione, ſi viator ſeu apparitor fabrum ferrarium ſaltem ſecum duxerit ad perfringendum, neque de facto executus ſit, non admittitur.

tur. Indicatum apud Catholicianos aduerſus Lucumtenentem Autiſſiodurenſem, 18. Maij 1565.

II.

Appellati æquè ac appellantes mulctæ obnoxij, quoniam ut a causam à ſindo

Prima die iuridica Parlamenti Sam-Martiniani 1576. 20. Nouembris, Arreſto decretum fuit, Appellantes malam cauſam notoriè defendentes, æquè ac appellantes, mulctæ obnoxios fore Poſtea, noua quadam Iuriſprudentia introducta, appellati, qui abſque vllo prætextu defenderunt, ſemper & ordinariè in duos coronatos condemnati fuerunt: veluti factum 20. Ianuarij 1581.

III.

Litis instrumentis in vrbis populatione deperditis, de nouo petitionem instituere permittitur.

Notandum eſt, inſtrumentis ob vrbis populationem amiſſis, partibus permitti de nouo petitiones ſuas proponere & informare ita vt ratio exigit: prout iudicatum fuit inter duas partes Bononiæ, 17. Decembris 165. ſecundùm opinionem Baldi *in d. l. ſi quis ex argentariis*. B.

IV.

Quinam Iudices & quando litem ſuam faciant.

Iudices Regij & non Regij antiquitùs litem ſuam faciebant, & citabantur in cauſa appellationis ad defendendum ab ipſis iudicatum, & partes appellatas: hodie id obſeruatur in Iudicibus non Regiis. Cæterùm Iudex quoties aliquid per fraudem, ſordes & gratiam decernit, præſertim ſi aduerſus Conſtitutionem iudicet, rectè ſuo nomine conuenitur, veluti non obſtantibus recuſationibus nondum decíſis & determinatis Iudicatum aduerſus Locumtenentem Vignellium, 19. Ianuarij 1585, & 26. ſequente, prædictus Vignellius condemnatus fuit ad ſe repræſentandum, interdictúmque, perorante Seruino & Boucherio aduerſus Robertum. Attamen ordinariè Iudex non conuenitur, quando quid ad poſtulationem Procuratoris Regij fecit, neque tantùm citatus, & Procurator Regius appellatus, prædictus Iudex in expenſas damna & intereſſe condemnari poteſt. Iudicatum pro quodam nomine Gaudionio Iudice delegato Chabliaci, 10. Aprilis 1564. appellato.

V.

Appellatio ab incarceratione decreta, eo quod in perſona quis non comparuit, legitima & valida non eſt.

Duodecima Maii 1566. Arreſto Cameræ Partiedalis, in multam & expenſas condemnatus fuit, Preſbyter quidam Criſpienſis nomine Ochinus, appellans ab incarceratione perſonæ ſuæ, eò quod perſonaliter citatus non comparuiſſet, non obſtante quod ab executione quoque & mandato appellaſſet, & quidem ante incarcerationem releuium iam obtinuiſſet.

VI.

In appellatione ſententiarū Iudicum ſubalternorum datarum pro Procuratoribus fiſcalibus neceſſe eſt appellari Dominum, non verò Procuratorem fiſcalem Domini.

Complures Pragmatici ſæpè in hoc articulo errant, appellando Procuratores fiſcales Dominorum, cùm Dominos ipſos appellare deberent, niſi appellatio ad alium Iudicem Domini, qui Iudex fuit appellationis à prædicto primo Iudice eiuſdem Domini, deuolueretur, prout quotidie eueniebat, antequam ex Conſtitutionibus Aurelianenſibus & Ruſcinonenſibus, quæ vtrumque iuriſdictionis gradum quam idem Dominus in eadem ciuitate vel oppido habebat ad vnum redaxerunt: eò quod Procurator (aiunt Doctores *in l. ſi matritus. 17. C. de Procur.*) tenetur ſolum appellare, non appellationem proſequi, principaliter in alia iuriſdictione, rectè Dominus citari & appellari in perſona Procuratoris ſui poteſt, verùm non Procurator ſimpliciter, Iudicatum Arreſto, quod datum pro D. Duce Guyſio, 17. Iunij 1527. vti Rebuffus refert, *tractat. de appellat. artic. 4. gloſ. 2. num. 9.* Itémque poſtea Arreſto quod datum ad perorationem, 2. Septembris 1540. inter D. Petrum Bouinum Procuratorem pro Domino de Lautrec in terris ſuis d'Orual, appellantem à Seneſchallo Borbonien. vel Locumtenente ipſius, & Petrum de Leſſereau Scutiferum appellatum. Appellatum fuerat ab eo, quòd prædictus Seneſchallus decreuerat, prædictum Bouinum, qui tanquam Procurator fiſcalis prædictæ terræ & iuriſdictionis d'Orual appellatus fuerat, ad poſtulationem prædicti Leſſereau, in appellatione quadam ab eo interpoſita, à ſententia quadam data à Iudice d'Orual pro prædicto Bouino tanquam Procuratore Fiſcali d'Orual. Curia, perorantibus Iaquetolio pro appellante, & Corlœo pro appellato dixit malè decretum, malè ſententiam pronuntiatam fuiſſe à Seneſchallo Borbonienſi vel Locumtenente ipſius, benè appellatum ab appellante, appellatum in expenſas cauſæ appellationis & inſtantiæ præſcriptionis condemnauit & emendata ſententia, appellationem in irritum deduxit, &c. Tantundem dici conuenit de appellationibus à ſententiis datis ab Officialibus Epiſcoporum, ad poſtulationem Promotorum: nam Epiſcopos appellare non verò prædictos Promotores cauſarum Officiorum conuenit, I.C.

VII.

In appellatione interpoſita à Domino quodā, Dominum ipſum in caſum appellationis appellare conuenit, nō verò Iudice. Epiſcopum, non officialem ipſius.

Omnes appellantes à ſententiis datis à Iudicibus Regis, in caſum appellationis citare tenentur Iudices, qui ſententiam dederunt, ad iniurias & grauamina ab iis illata defendenda, quamuis comparere ac ipſorum ſententias defendere non teneantur. Verùm ſi Iudex non ſit Regius, eum citari non oportet, ſed Dominum dominij & iuriſdictionis cuius Iudex eſt quandoquidem Iuriſdictiones in Francia patrimoniales ſunt, & ipſarum Domini ſubditis ſuis iuſtitiam debent is quoque idoneum, capacem ac muneri Iudicis haud imparem præficere debent, pro quorum ſententiis reſpondere coguntor, & in multam malè iudicatæ rei condemnantur. Propterea, ex Conſtitutione Ruſcinonenſi pro arbitrio ſuo Iudices ſuos officio deponere ac priuare poſſunt, niſi ad compenſanda ſeruitia ac miniſteria prouiſi fuiſſent vel titulo oneroſo. Attamen, ſi Iudex citatus fuiſſet, appellans in expenſas non condemnaretur, vti notauit D. Molineus ad *quæſt.* 99. Ioannis Galli, quæ de hac materia agit, niſi homines feodi ſint qui periculo mulctæ iudicant. Idem Gallus *quæſt. 169.* vt expreſsè continetur Conſuetudine Ambianenſi *artic.* 178. & aliis Verùm in Curiis Eccleſiaſticis, ſi Officiales in caſum appellationis coram Officialibus Metropolitanis vel Primatibus, non verò Epiſcopis citentur, prædicti Officiales cum expenſis abſoluuntur, prout id obſeruari vidi coram Officiali Metropolitano Bituricenſi, in appellationibus ab Officialibus vndecim Epiſcuporum ſuffraganeorum, iuxta Arreſtum quoddam datum pro Officiali Nouiodunenſi, aduerſus Præfectum Chabotinaci, 22. Nouembris 1529. quod refert Rebuffus loco allegato capite præcedente. I.C.

TITVL. II. DE APPELLAtionibus tanquam ab abuſu.

Appellatio *tanquam ab abuſu* oritur ex cabala quadam ſeu eurematico & cautela Procuratoris cuiuſdam Regij, qui primus appellauit ab vſurpatione & tranſgreſſione, vel contemtu remedij communis, quod antea ex Conſtitutionibus Caroli VII. vſurpabatur, qui reſcriptum in forma Pragmaticæ impetrari permittebat, quod Iudices Eccleſiaſtici antea inſuper habebant. D. Petrus de Cunetiis Conſiliarius, Aduocatus Regis Philippi VI. dicti Valeſij, primus Regem excitauit ad reformandos huiuſmodi abuſus & vſurpationes Iudicum Eccleſiaſticorum, qui cognoſcebant de omnibus cauſis & actionibus etiam inter pure laicos: atque huius controuerſiæ gratia Prælati Pariſiis congregati fuerunt in caſtro ſepti Vincenarum, menſe Decembri 1329. ea edita fuit ſtudio & opera Doctoris Probi Bituricenſis à Galliotto de Prato anno 1558 Pariſiis. Ii poteſtatē quoque ſibi ſumebant inter contrahentes laicos, ſub colore de fide ementita & periuriis. Cæterum hæ appellationes *tanquam ab abuſu* introductæ fuerunt in locum Appellationum, quæ antiquitus fiebant ſeu interponebantur ad Papam & ad futurum Concilium. Ad quas inhibendas, locus eſt Appellationi *tanquam ab abuſu*, cum contrauenitur vel quid vſurpatur aduerſus ſancta Decreta, libertates Eccleſiæ Gallicanæ, Conſtitutiones Regias, Arreſta Curiarum Parlamentorum, quando Eccleſiaſtici Iuriſdictionem Regiam, vel Iudices Regij Eccleſiaſticorum ſibi vſurpant, aduerſus libertatem vel immunitatem Eccleſiæ Gallicanæ vel priuilegij Regni quidpiam moliuntur: qua de re vide Dn. Burdinum ad Conſtitutionem 1539. D. Magiſtrum *de appellationibus tanquam ab abuſu*. Choppinum *de ſacr. pol. lib. 2. tit. 4. Tractat. quondam* Robuffi, & Paſquierium *lib. 8. obſeruatio.* I.C.

ARRESTVM I.

Quinque caſus, in quibus Abuſus, à quo appellari poteſt, conſiſtit.

ABuſus eſt ſi Prelati vel Iudices Eccleſiaſtici decernant vel ſibi quicquam vſurpent in præiudicium Regiæ Iuriſdictionis vel Laicæ, vel ſecundo caſu aduerſus antiquam immunitatem & libertatem ſubditorum Regis in hoc Regno Franciæ, vel tertio caſu, aduerſus Conſtitutiones Regias & Arreſta Curiarum ſupremarum. Ad hæc quarto caſu, aduerſus ſancta Decreta Conciliorum, nominatim Concilij Baſileenſis, Canones Paparum, & Conſtitutiones Prælatorum. Denique quinto caſu abuſus eſt, ſi Iudices vel Officiarij Regij vel alij laici admittant, decernant vel quicquam Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ ſibi vſurpent, aduerſus libertatem & in præiudicium eius, aduerſus priuilegia & authoritatem Clericatus. Atque per hanc definitionem & declarationem abuſus, integrè repræſentatur praxis Franciæ de appellationibus tanquam ab abuſu, quas ſupremæ Curiæ prædictis caſibus, non aliis admittere conſueuerūt: prout ſæpè iudicatum fuit Arreſto, admiſſis vel reiectis appellantibus, qui nonniſi ſupremas Curias propter abuſum adire poſſunt.

Iunge *tit. de Cenſur. monitio. & excom.*

II.

Appellatio tanquam ab abuſu cognitionem cauſæ Eccleſiaſticæ tribuit Curiæ.

Appellatio *tanquam ab abuſu* medium eſt, quo cognitio rei Eccleſiaſticæ Dominis Curiæ attribuitur qui abſque hoc medio competentes non forent. Atque hanc ad rem, ſi habituatus vel alius, tanquam ab abuſu à Conſtitutione quadam edita à Capitulo Eccleſiæ collegialis aduerſus ſancta Decreta appellet, appellationem ſuam ad Curiam dirigere poteſt, quæ de prædicta appellatione cognoſcet: & ipſa mediante, de cauſa principali. Verùm etiam ſi hic appellans reſcriptum impetret ad appellationem ſuam in irritum deducendam, & vt ipſe ad formandum proceſſum admittatur, cauſa ad Iudicem Eccleſiaſticum remittetur, ſi cauſa purè ſpiritualis & inter Eccleſiaſticos ſit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum Maioribus diebus Andegauenſibus, 17. Septembris 1539.

Et nota, in cauſa remiſſionis à Curia facta ad Iudicem Eccleſiaſticum, intelligi facultatem datam ſeu poteſtatem decidendi litem, quantumuis id non exprimatur, prout iudicatum fuit aduerſus Cardinalem Senonenſem, condemnatum in mulctam appellationis tanquam ab abuſu, eo quod condemnatus fuerat aduerſus Corſeo, pro quo erat Tuſan & Nau, aduerſus Boerium iuniorem, 26. Nouembris 1579. B.

III.

Per appellationem tanquam ab abuſu prouiſiones Papæ aduerſus ius commune emendantur.

Canoniſtæ omnes ſuffragia ſua Papæ dederunt, vt eum Dominum Beneficiorum Eccleſiaſticorum, excluſis omnibus aliis, dicerent, qui de iis diſpenſare & diſponere aduerſus ius cōmune & præter id, poſſit: prout ait Felinus *in c. ad Audientiam. 2. de reſcrip.* Dec. *conſil. 142.* & alij plures. Textus eam ad rem eſt *in cap. 2. de preb. in 6.* Nihilominùs in Francia id minimè receptum eſt: vbi à Curiis ſupremis Prouiſiones, Emologationes, diſpenſationes & alia priuilegia Papæ aduerſus ius tributa, annullantur, & via Appellationum *tanquam ab abuſu* ad ius commune reducuntur. Ac quoniam non rarò huiuſmodi conceſſiones hac emendatione dignæ Româ veniunt, veluti factæ non præcedēte conſultatione, vel per importunitatem, ſubreptionem, obreptionem, vel aliis modis, id quod non eueniret, ſi cauſæ cognitio intercederet, *cap. niſi eſſent prouid. de prebe.* Prædictæ Curiæ Franciæ ſupremæ huic ſubueniunt, & ne quam minimum fieri poſſit, ius commune offendatur, id manutenent. Veluti ſi Papa Beneficium quoddam conſenſu eorum, ad quos ſpectat, hereditarium efficere velit, penſionem ſuper Beneficio electiuo accipere citra Regis cōſenſum, qui in eo ius præſentationis habet: vel adprobare conſtitutionem mutuam penſionis inter duos compermutantes, vel per vnum tantùm tertiam partem excedentem, in præiudicium ſucceſſoris, ſiue in quota, aut in quantitate, prout Canoniſtæ velare voluerunt: vel conſentire Reſeruationi, regreſſui, diſſimulare pactum Simoniacum & alia exorbitantia, tanquam ab abuſu appellari debet, putâ ad Maius Conſilium, ſi factum Beneficia electiua concernat, & ad alias Curias reſpectiuè & ad vnamquamlibet intra ſuam iuriſdictionem, ſi de Beneficiis collationis agatur. Et pro appellantibus ſæpè iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, ac nominatim 11. Februarij 1550. & 7. die Septembris 1551. pro concordato quodam adprobato, regreſſum & affectationem Beneficij cuiuſdam continente: prout ſuprà *tit. de reſignatio. & reſeruatio.* ſcribitur, itémque 19. Aprilis 1496. aduerſus reſeruationes omnium fructuum, quæ prohibitæ fuerunt Arreſto Rotomagenſi, quod datum anno 1521.

IV.

Appellatio tanquam ab

Si Papa aduerſus ſancta Decreta, Concordata, vel iuriſdictionem & cognitionem ſecu-

abuſu, vnicum remedium eſt aduerſus proviſiones Apoſtolicas non communes contrarias.

larem quid committat vel attentet iamdudum & etiamnum commune & ordinarium remedium eſt, ab eo tanquam ab abuſu appellat. Sed & aliam veteres comperimus iniuiſſe rationem. Inter cætera enim eius rei exempla legimus, cùm Nannetenſis Epiſcopus Bullam ſeu diploma à Papa impetraſſet, quo, contra eidem à ſe datam, Principis authoritas imminueretur, Arreſto dictum fuiſſe, rigorem huius Bullæ comprimendum, & executori interdicendum, ne illud exequeretur, 27. die Auguſti 1548. prout ſcripſit Lucius *lib. 2. tit. 2. Arr. 4.*

V. Maynardum *lib. 1. c. p. & lib. 8. cap.* 43.

V.

Abſolutiones ad cautelam vnde procedant.

Secunda Iulij 1494. Arreſto iudicatum fuit, quendam nomine Germanum, qui ad petitionem cuiuſdam nomine Cheruinardij incarceratus fuerat, non ante carcere dimittendum, quàm prius excommunicationem ad poſtulationem ſuam aduerſus prædictum Cheruinardum factam in irritum deduci curaſſet, eique abſolutionem ſuam reddidiſſet. Quod quidem ita inualuit, vt inde quotidiana praxis ducta fuerit appellandi ſcilicet ab Officialibus, tanquam prædictis excommunicationibus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ abutentibus: & per appellationem clauſulam apponi, qua Iudici laico mandetur, vt auditis partibus & facto cognito, per prouiſionem abſolui curet, & ad cautelam excommunicatam: eúmque in finem coguntur, profani quidem & laici rerum atque etiam perſonarum ſuarum pigneratione & incarceratione: Clerici verò temporalibus tantùm ipſorum bonis captis.

Lucius *eod. lib. & tit. Arr.* 10. Vide Maynardum *libro 8. c. p.* 44. & Notas meas *ad ſtylum Curiarum Eccleſiaſticarum Bituric. cap.* 14. Vbi Arreſtum de eo datum aduerſus Archiepiſcopum Bituricenſem pro Abbate Cœlino ... Amoroſij excommunicato, eo quod ius procurationis ab Archiepiſcopo prætenſum ſoluere recuſauerat, a quo appellat & relaxatus fuit ad Cautelam, Arreſto 9. Aprilis 1545. I.C.

VI.

Appellatio ab executione peregrinorum ad Curiam dirigitur.

A quibuſdam Executoribus delegatis à Papa, ad executionem in beneficio quodam ſub diſtrictu Curiæ exiſtente, appellatum fuit tanquã ab abuſu: & quãuis prædicti delegati fuiſſent Prælati peregrini & alterius diſtrictus, nihilominus dictum & iudicatũ fuit, reſcriptum appellanti expediendum, ad perſequendam appellationem ſuam, 17 Februarij 1491.

VII.

Appellatio tanquam ab abuſu ab Officiali quodã, qui Presbyterum quendam contempta appellatione immodicè torqueri curauit.

Presbyter quidam nomine Cathironius, accuſatus eò quod horreum incendiſſet, & vicinum quendam ſuum occidiſſet, ab Officiali Podienſi per annum incarceratus detinetur & bonis ſuis mobilibus, iuribus, obligationibus & immobilibus à Domino ſeculari priuatur, qui huius prædæ participem facit prædictum Officialem. Quæſtioni ſubijcitur ſæpiùs & quidem poſt alia tormentorum genera, pedes ipſius inſeruntur ocreæ plenæ ſæpe & oleo feruente, vnde pes ei excidit & digiti alterius pedis Tum calida oua ſub axillis & ſuper mammas fortiter linteo conſtricta ei impoſita fuerunt. Tandem mantile cum aceto in os ei ingeſtum. Poſthæc prædictus Officialis eum condemnauit, vt ad decennium, in pane & aqua doloris, in obſcurum carcerem detruderetur: omnia non obſtantibus à prædicto Presbytero appellationibus interpoſitis, neque iis deferendo. A quo prædictus Presbyter reſcripto Regio appellantem ſe tanquam ab abuſu ad Curiam Parlamẽti Tholoſani conſtituit & declarat. Cauſa hæc Maioribus diebus Podienſibus deciſa fuit, vbi Dn. Aduocatus Regius in peroratione repræſentauit, abuſum eſſe. Rex quippe in Regno ſuo protector eſt ſanctorum Canonum, Decretorum & Conciliorum. Ac quoniam hic Officialis exceſſiſſet & contempſiſſet obſeruantiam eorum ob prædictas appellationes & iniquos proceſſus, abuſus is fuerat, & appellatio tanquam ab abuſu admittebatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto, 3. Septembris 1548.

V. Maynardum *lib. 1. cap.* 44.

VIII.

Vnio Beneficiorum annullata poſt trecentos annos in Curia.

Prima Martij 1547. appellans tanquam ab abuſu admiſſus fuit dominus Procurator Catholicus Regius, ab executione bullæ cuiuſdam, qua Papa conſilio Collegij Curiæ ſuæ Capitula S. Ioannis & S. Lazari Hieroſolymitani vniuerat, non obſtante lapſu temporis poſt prædictã vnionem, trecentorum annorum. Curia ſuper prædicta appellatione ius dicens, Arreſto ſuo prædictam vnionem annullauit, veluti factam nulla ordinis & iuris ſolennitate obſeruata, & aduerſus Decretum Concilij Conſtantienſis. Lucius in tertia Placitorum ſuorum editione datam huius Arreſti citauit de 17. Februar. 1547.

V. Maynardum *lib. 1. c. p.* 2.

IX.

Clementina de Equitib. Hieroſolymitanis non per omnia obſeruatur.

Arreſto Pariſienſi quod datum anno 1555. inter Claudium de Sole appellantem, & Commendatorem S. Ioannis Mombriſonij, declaratum fuit, abuſiuè à Decano Mombriſonij decretum fuiſſe, eò quod ſecutus fuerat Clementinam quæ priuilegium Religioſorum S. Ioannis continet, prout plenè declaratur in Arreſto prolixè propoſito *in titul. de Equitibus Hieroſol.* ſuprà.

X.

Inquiſitor fidei ſubditos extra diœceſes ipſorum trahere non poteſt.

Omnes norunt, Inquiſitorem fidei iuriſdictionem in omnes huius Regni habere à Papa mandatam & à Rege comprobatam. Attamen in dubium reuocatum fuit, vtrùm accuſatos extra diœceſes ſuas ad ſe, vbi ipſe volet, euocare poſſit? Super eo Arreſto iudicatum fuit ſuper appellatione quadam ab ipſo interpoſita, ob prædictam tranſlationem ſeu euocationem tanquam ab abuſu, benè appellatum fuiſſe: id enim ſanctis decretis aduerſari, 8 Iulij anno 1551. Deſumtum è Dn. Lucio.

Vide *Arr* 15 *tit. de Excommunicatio.*

XI.

Appellans ab interlocutoria grauamine reparato interdictionem obtinere non poteſt, ne attentetur.

Compluribus Arreſtis iudicatum fuit, Officialem Primatum, non poſſe interdicere Officiali, à quo appellatur à ſententia interlocutoria, ne attentet, vtrùm grauamen ab appellante prætenſum, in definitiua reparari poſſit: id enim aduerſus decretum temerariæ appellationis & ita abuſus eſt. Simile iudicatum fuit aduerſus quendam appellantem à citatione perſonali aduerſus ſe ab ordinario ipſius Officiali decretam, quamuis propriè, citatio perſonalis inter-

locutoria non ſit. Prædictum Arreſtum pronũtiatum fuit, 9. Decembris 1510. perorantib. Bouchetario & Vilario.

XII.

Super appellatione tãquam ab abuſu Epiſcopi vel Officialis, attentare non debent.

Si ad Curiam appellatum fuerit à proceſſibus Epiſcopi vel ipſius Officialis & inhibitionibus factis, vlteriùs ſiue per excommunicationem ſiue alio modo non procedendum eſt: prædictique Epiſcopus & ipſius Officialis manus ligatas habent, vt ait Paulus de Caſtro *in rubric. de re iudicat. in fin.* Et ob hanc rationem Arreſto Pariſienſi, anno 1394. condemnatus fuit Epiſcopus Cenomanenſis ad effodiendũ quendam, quem ipſius Officialis excommunicauerat ſub ſimilibus inhibitionibus, quique ex ratione prædictæ excommunicationis in terra profana ſepultus fuerat: & ad eum abſoluendum & in terra ſancta ſepeliendum.

XIII.

Executor prouiſionis beneficij contradictorem poſſeſſione priuare non poteſt.

Delegatus Executor bullæ cuiuſdam, prouiſionem de Beneficio quodam continentis, prouiſum in realem Beneficij poſſeſſionem mittere debet, ſi contradictorem non reperiat. Verùm ſi contradictor reperiatur, qui poſſeſſorem ſe dicit, vlteriùs ad realem apprehenſionem procedere non debet: ſed verbaliter ſaltem eum in poſſeſſionem mittere poteſt: alioquin abuteretur, & appellatio tertij poſſeſſione deiecti tanquam ab abuſu admitteretur. Prout iudicatum fuit Arreſto, 19. die Februarij 1529.

Hanc ad rem ſemper definitum fuit, Epiſcopum ſui ſuper poſſeſſorio dicentem, abuſum committere. Et alia vice appellatio tanquam ab abuſu admiſſa fuit, ab eo quod Epiſcopus decreuerat, pendente lite, eum, cui ipſe fauebat, *in diuinis*, miniſterium exhibiturum. B.

XIV.

Matricularij ab Epiſcopo nõ creantur.

Epiſcopus citra abuſum, creationi, iuriiurando & oneri ſeu muneri Matricularij & Luminarij Parrochiæ immiſcere ſe non poteſt, idque proprium negotium eſt Parrochianorum & Iudicis laici. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Epiſcopum Nouiodunenſem, qui cauſam Officialis ſui & aliorũ Officialium ſuſceperat, qui Matricularium quendam cogere voluerunt, vt coram ſe ad iuriiurandum præſtandum compareret, pro Matricularius & Parrochianis appellantibus tanquam ab abuſu, 2. die Decembris 1539.

Hoc Arreſtum de 12. Decembris eſſe debet, quod plene refertur *in Collectione m. a. cap. 12.* D. Maynardus ſimile Arreſtum Parlamenti Tholoſani refert *lib. 2. Reſponſor. cap. 1.* I. C.

XV.

Appellationes tanquam ab abuſu admittuntur ab actu poſt decretum, non ante.

Notandum eſt, Curiam admittere appellationes tanquam ab abuſu, tum, cùm Papa vel alij Prælati ſanctis Decretis contrauenerunt, quorum Curia conſeruatrix eſt, non habita ratione vllius lapſus temporis, niſi abuſus ante decretum commiſſus fuiſſet: tum quippe prædicta Curia non ſe interponit, verùm permittit partibus Papam adeundi facultatem: & tantùm appellationes ab Actis poſt decretum admittit. Ita Arreſto Pariſienſi dictum fuit, de quo Dn. Lucius à Dn. Rupiforcio Aduocato admonitum ſe fuiſſe ait.

XVI.

Religioſa profeſſa demonachata.

Inter illuſtrem Bernardum Albonium, Equitem Ordinis Regij, Dominum de S. Forgeul, petitorem approbationis duorum libellorum Curiæ oblatorum, 9. & 12. Iulij poſtremi, eum in finem tendentium, vt pars admitteretur, & rationes interuentionis in lite pendente in prædicta Curia inter Dominam Ludouicam Ancezuniam, viduam defuncti Chriſtophori S. Chamontij ab vna parte, & Iacobum Miolanium Equitem Ordinis Regij, Dominum *de Cheurieres*, & Dominam Gabrielam S. Chamontij vxorem ipſius ab altera. Atque id ob rationes comprehenſas in prædictis libellis ab vna parte: aduerſus prædictos Ancezunium & Miolaniam prædictam ipſius vxorem, reos ab altera. *Viſo* à Curia vtroque libello, obtentis eremodiciis ſuper approbatione illorum à prædicto actore, iudiciiſque conſtitutione: altero libello oblato à prædicta Domina Gabriela vxore authoritate munita à prædicto Miolanio, 16. Auguſti poſtremi, in id tendente, vt attento quod prædicta lis in eo ſtatu eſſet vt iudicaretur, prædicta petitrix magnos ſumtus faceret, quódque interuentio prædicti Albonij obſeruaretur à prædicta Ancezuna ad differendam prædictam litem. Cæteroquin etiam litem inter prędictum Albonium & prædictam petitricem, facilè ex tempore dirimi poſſe, & vnico ſolùm inſtrumento lecto, vt placeret prædictæ Curiæ decernere, vt prædicta petitrix & prædictus Albonius veniret, vel eorum Procuratores, litigatum in Camera: id quod decretum fuiſſet Arreſto 22. Auguſti inſequentis, quod datum ad perorationem prædictorum Albonij & S. Chaumontij: poſtquam prædictus Albonius ſeſe appellantem tanquam ab abuſu geſſiſſet, tam à ſententia demonachationis vel deuelationis prædictæ de S. Chamontio, 6. Octobris 1576. quàm ab executione eius: & rogaſſet Curiam, vt eum pro benè appellato admitteret & teneret: quo actu prædictæ partes ſuper prædictis libellis determinatæ fuiſſent: & antequàm ad iudicium prædictæ appellationis tanquam ab abuſu procederetur, decretum fuiſſet, partes inſtrumenta ſua coram ea deponere oportere, vt omnia Procuratori Catholico communicarentur, ius verò, ita vt ratio exigat, ius diceretur: viſis item perorationibus & productionibus prædictarum partium ſuper prædicta appallatione tanquam ab abuſu, præcipuè prædicta ſententia deuelationis, de 6. die Octobris 1576. & 2. die Martij 1581. data coram Seneſchallo Lugdunenſi, vel ipſius Locumtenente, inter prædictas partes: extracto prouiſionum & apprehenſiones poſſeſſionum & mandato prædictæ de S. Chamontio, Abbatiarum de Clauas & S. Iuſti. Reſcripto reſtitutionis aduerſus prædictam appellationem tanquam ab abuſu, impetrato à prædicto Albonio prædicto 22. Auguſti poſtremi, coniuncta expeditione ſuper ea facta: concluſionibus Procuratoris Catholici: & omnibus quæ à prædictis partibus producta fuerant: & omnibus perpenſis, dictum fuit prædictæ appellationis tanquam ab abuſu reſpectu, Curiam prædictas partes Curia & proceſſu citra expenſas dimiſiſſe & dimittere. Pronuntiatum 7. Septembris anno 1584.

Ita ſignatum, de Heuez.

Hoc Arreſtum ſolemne eſt & magni momenti, quandoquidem eo Religioſa profeſſa, & Abbatiſſa demonachatur

chatur & deſelatur legitime, non obſtante quocunque tempore. Antea eam in poſſeſſionem Abbatiæ de Clarius miſeram. Pater eam mutam ſacri, & religioni addixerat, poſtea vero deficientibus maſculis eam reuocauerat a monaſterio. Idque aduerſatur decretis vltimi Concilij, quod in Francia nondum receptum eſt. Adde *Arr.* 18. *h. t.*

XVII.

Appellans tanquam ab abuſo expenſas proceſſuum voluntariorum debet.

In appellatione tanquam ab abuſu fundata in eo quod Iudex Eccleſiaſticus iuriſdictionem ſecularem ſibi vindicauit: & econtrà, proceſſus voluntarij præſcriptionem non inducunt: prorogatio quippe in vno prædictorum caſuum nõ attenditur. Nihilominus appellantes condemnantur in expenſas factas in proceſſus ante appellationem inſtitutos autoritate Iudicis incompetentis, & appellantis in eos, qui poſt prædictam appellationem fiunt. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 10. Maij 1519. inter quendam nomine Bandetum appellantem tanqnam ab abuſu ab vna parte, & quendam nomine Malluum appellatum.

XVIII.

Religioſa profeſſa ſeſe a Religione liberare non poteſt.

Die Iouis 18. Maij 1564. in Parlamento Pariſienſi Fontenæus pro Domino Torcio appellante tanquam ab abuſu dixit, ſororem Annam Torciam ſororem ipſius, anno 153. Religioſam profeſſam in Picardia fuiſſe, eam per hoſce tumultus monaſterio exemtam fuiſſe: quibus finitis ac præteritis eam admonitam, vt in Conuentum ſuum reuerteretur, eo quod indecorè & aduerſus honeſtatem publicam vagaretur. Ea reſcriptum impetrat directum ad Epiſcopum Cameracenſem, qui extra Regnum conſtitutus eſt, & auctoritate Apoſtolica mandatum ſubdelegationis Officialis Syluanectenſis accipit. Ab eo quod inſecutum fuit, is appellauit tanquam ab abuſu, & concluſit atque ita poſtulauit, vt audientia ipſi denegaretur, vſque quò Monaſterium rurſum ingreſſa fuiſſet. Dauid pro Dominicella Anna Torcia dixit, hanc Dominicellam ex nobili familia eſſe, ipſi à Domina Comitiſſa Brenenſi ipſius cognata 12000. libras ad eam elocandam datas: à Domina de Marconiſſis ſex mille librarum, præter ſucceſſionem paternam & maternam: eam vi Religioni addictam fuiſſe, cùm nonniſi 16. annorum eſſet, ob malam parentum ipſius tractationem, quam & ipſe frater poſtea continuauerit. Mortua ipſius matre, fratrem appellãtem eam in Flandriam tranſtuliſſe, vt nullam rationem reclamandi vel ad libertatem proclamandi haberet. Poſthæc inter Regem & Regem Hiſpaniæ bellum cœptum, adeò vt reclamãdi medio deſtitueretur. Quamprimùm bellum finitum fuit, eum reſcriptum, de quo agitur, reuera metu conſultam tanqnam mulierem, ad Epiſcopum Cameracenſem directum accepiſſe: conſentire, vt partes lite dimittantur, nihilominùs vt ipſi de eo informare permittatur, attento quod in libertatis poſſeſſione ſit, eam in ea morari. Fratrem ipſius nunquam appellationem formaturum fuiſſe, niſi ea eum in litem ſeu iudicium familiæ erciſcundæ traxiſſet: ſed amorem pecuniæ & bonorum id produxiſſe: non de reſcripto conqueſtum fuiſſe, niſi quando diuiſio petita fuit, & poſtulata prouiſio alimentorum & litigandi, è millibus libris ab initio nonniſi ducentas ſolutas fuiſſe. Boucherarius pro Procuratore Catholico dixit, abuſum eſſe, & Curiam pronuntiare debere, malè & abuſiuè impetratum fuiſſe. Et quantum ad cauſam attinet, eam admitti & prouiſionem conſequi debere. Curia dixit, malè & abuſiuè proceſſum & executionem factam fuiſſe citra expenſas, attenta partium qualitate: decernit Curia, hanc Dominicellam habitu Religioſo veſtiendam, & in Hoſpitale S. Geruaſij Pariſienſis conſtituẽdam, & incontinenti fratrem ipſius appellantem, dominum Torcium, centum libras penſionis nomine tradere oportere, quòd ſi intra octiduum id facere neglexiſſet, eam duplicatum iam ab octiduo in octiduum, triplicaturam & quadruplicaturam. Et quò ad proceſſum cognitionis ſuper allegatis ab appellata, prædictum Dominum Torcium conſignare oportere ducentas libras apud Acta Curiæ, prout æquum videbitur, diſtribuendas.

Adde *Arr.* 16. *ſuprà.*

XIX.

Suprà *tit. de Equitibus Ordinis S. Ioannis Melitenſis*, Arreſtum 5. *lib.* 1. ſuper alia appellatione tanquam ab abuſu, quod notabile eſt inter Commendatorem S. Ioannis de Pratis Mombriſonij ab vna parte, & Franciſcum de Sole Curionem S. Mauricij in Giegienſi ab altera parte.

Videatur idem *titulus de Appellatione tanquam ab abuſu*, inter Deciſiones defuncti Domini Præſidis Magiſtri, & *titul.* 7. *huius libri.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum II.

I.

Abuſus in prouiſione Beneficiorum.

PApa per præuentionem aut concurſum in præiudicium Ordinarij vel Collatoris patroni beneficium in partibus Regni Franciæ conferre non poteſt, prout facit in partibus obedientiæ: & ab his prouiſionibus appellatio tanquam ab abuſu admittitur, vt dictum fuit in cauſa Regaliſtæ cuiuſdam Monteræi, vbi fluuius Yonna deficit 15. Iunij 1564.

II.

Epiſcopi accuſati criminis rectè Romæ citantur.

Appellatio tanquam ab abuſu benè fundatur per Epiſcopum appellatum in Curia Romana in cauſa criminali, attento quod huiuſmodi cognitio ad Concilium Prouinciale vel Synodum pertinet. Vide conſilia Molinei, qui hoc prolixè deduxit. Et ita iudicatum fuit pro Epiſcopis Pariſienſibus, Apamienſibus, Nouiodunenſibus. In quo Bonifacius aduerſus libertatem Eccleſiæ Gallicanæ quicquam attentare noluit, *Can. decreuimus*, 30. *q.* 9. generaliter id Arreſto dictum fuit & definitum Concilio Conſtantinopolitano, Mileuitano, & Africano. Ac Papæ ſemper iuſiurandum præſtiterunt, ſe hæcce decreta pro libertate Franciæ obſeruaturos. B.

III.

Prouiſio in caſum demonſtratum.

In appellatione tanquam ab abuſu, quæ rectè admiſſibilis declarata fuit, à reſcripto quodam à Papa impetrato, quo ex auctoritate Apoſtolica Officiali Turonenſi mandatum fuerat,

vt ad executionem procederet & in poſſeſſionem bunorum Religioſam quãdam Pictauieoſem è familia Fonſacia reponeret & de demonachatione cognoſceret. Pendente lite & inquiſitionibus de vi & violentia pattis, & de demonachatione iniunctum fuit, Religioſam eũ habitu religioſo rurſum Monaſterium S. Petri Pictauienſis ingredi oportere, & heredem cognatum eius poſſeſſione priuatum, rurſus in poſſeſſionem reponendum, 15. die Iunij 1564. Et nota in Reſcripto abuſum cõmiſſum, eò qnod hæc verba comprehendebat, *authoritate Apoſtolica*, vt in ſimili cauſa iudicatum fuit, 21. Iulij 1575. B.

IV.

Appellatio tanquam ab abuſu à reſcripto extra partes.

Super appellatione tanqnam ab abuſu, à reſcripto Apuſtolico directo extra partes & extra Diœceſin, putà Turonibus Cenomanum, coram delegato quodam Canonico, attento quod Turonibus complures perſonati & honorati erant: dictum fuit, nulliter & abuſiuè, 10. Martij 1574. perorante Danero. Item iudicatum fuit, 29. Nouembris anno 1575. ſuper appellatione tanquam ab abuſu, ab executione reſcripti cuiuſdam impetrati à Papa, directi ad Officialem Catalauneoſem, extra partes Diœceſis Rhemenſis, vbi prouiſio fuerat & inſtitutiu facta Capellę de qua agebatur, attento quod Prę-lati in prædicto loco erant, appellatio in irritũ deducta fuit, decterúmque appellaium aliud reſcriptum imperraturum, iuxta *cap. Statutum, de reſcrip. & c. ex cauſis in prag. ſanct. & § ſi quis, de friuol. appellat in concordat.* Choppinus *lib. 2. cap. 4. & 5.* B. I. C.

TITVL. III. DE ATTENTATIS.

ARRESTVM I.

Informationes Attentat in quomodo v l da ſint.

ATteotata properè per informationes ex ordinatione Curiæ factæ probari debent, in quibus nonniſi ſimplex Attentati factum comprehendi debet: alioquin nullæ ſunt. Et ita declaratum fuit Arreſto Pariſienſi. 11. Ianuarij 1535.

Attentatum eſt notoria circumuentio & abuſiua in præiudicium appellationis: & ab eo adhærendo appellari oportet.

II.

Momentaneus poſſeſſor procedere non tenetur, ſi vna e tribus partibus à momentanea poſſeſſione appellet.

Rorius prouiſus ab Ordinario ab vna parte, Bazodius reſignatarius prouiſus à Papa ab altera parte, Giraldus deuolutarius ex altera, de Beneficio S. Georgij Altouillani propè Mombriſonium, coram Balliuio Foroſeguſienſi contendunt: Reſignatarius momentaneam poſſeſſionem obtinet, quæ executioni traditur aduerſus Rorium poſſeſſorem, qui minimè appellat Giraldus, vt in ſcenam productus à Bazodio, vt perſonam ſuam ageret, & ad protrahendam litem, ad Parlamentum Pariſienſe appellat. Bazodius quippe, qui momentaneam poſſeſſionem obtinuit benè videbat, ſe in pleno poſſeſſorio vincere non poſſe: & appellatio tam aduerſus Rorium, quàm aduerſus Bazodium inſtituitur. Rorius in pleno poſſeſſorio procedit, & Bazodium quoque ad procedendum cogere vult. Bazodius ait, appellationem à Giraldo interpoſitam, vno è tribus partibus, ſuper quo nihil attentare velit: dictum fuit, eum procedere oportere. Balliuius prædictus vlterius pergit, à quo appellatur. Arreſto Pariſienſi, menſe Octobris 1550. quod datum Maioribus diebus Molinenſibus, omnia in irritum deducta fuerunt. Simile & expreſſius Arreſtum datum fuit 17. Februarij 1516. pro Bringantio aduerſus Calatum. Ratio hæc eſt, quia ad Curiam hæc cauſa ſemel deuoluta eſt, neceſſe eſt, omnia in ea tractari, ne diuerſa ſequantur iudicia, *l. Nulli. C. de iudic. & ff. de quib. reb. ad eund. Iud. eat.*

III.

Attentatum non attenditur, ſi appellans appellationem nõ vt debebat, inſinuauit.

Si appellans quidam alibi, quàm debet, appellationem ſuam inſinuauit, ac poſtea ad eos, ad quos cauſæ cognitio ſpectat, partes remittantur: ſi interea Attentata fiant, appellans ad poſtulandam eorum reparationem non admittitur, quandoquidem nihil in contemtum Superiorum factum fuit, inſpecto appellationis defectu. Et ita Arreſto Pariſienſi, anno 1390. aduerſus Ioannem Braguetum appellantem à Præfecto Chenabenſi iudicatum fuit.

TITVL. IV. SI QVIS POST appellationem à ſe intentatam primæ ſententiæ *acquieuerit.*

ARRESTVM I.

Procurator acquieſcere poteſt.

PRocurator in cauſa Appellationis acquieſcere primæ ſententiæ poteſt, etſi ſpecialium & peculiare mandatum non habeat, dummodò id ex conſilio faciat, neque appellans hanc acquieſcentiam reprobare poteſt. Et hanc ad rem Arreſtum datum fuit Pariſiis, 25. die Februarij 1538. quo in multam condemnatus fuit appellans qui Procuratorem ſuum acquieſcentem primæ ſententiæ reprobare voluit.

II.

Incarceratus ſollicitatus a iudice à quo acquieſcentes, reſtituuntur.

Incarceratus appellans inſtigatione Iudicis, à quo appellauerat, ſollicitatur vt mandatum emitteret ad acquieſcendum primæ ſententiæ in Curia cum expenſis. Hac de cauſa carcere dimiſſus, reſcriptum impetrat, quò aduerſus hunc conſenſum reſtitueretur, quod in Parlamento Pariſienſi admiſſum fuit: omnibúſque Iudicibus interdictũ, ne quid huiuſmodi deinceps committerent, neque permitterent. Arreſto, quod datum in Camera parricidali, vltima Ianuarij 1550.

Videatur vltima determinatio data in Curia, & publicata anno 1583. de Acquieſcentiis.

Acquieſcens in appellatione ſententia arbitri.

Appellans à ſententia Arbitri, ſi in appellatione acquieſcat, nihilominus pœnam compromiſſo appoſitam ſoluere debet, Choppinus *lib. 3. de priuil. ruſticor. part. 3. cap. 6. in fin.* Carondas *lib. 4. reſponſor. cap. 3. & lib. 7. c. 212.* & Robertus *rer. iudicat. lib. 3. cap. 8.*

TITVL. V. DE RENVNTIAtione Appellationis.

ARRESTVM I.

Renuntiatio appellationis quomodo fieri debeat.

EX Conſtitutione Regis ad renuntiandum appellationi interpoſitæ intra octiduum quis

Digitized by Google

quis admittitur. Nihilominùs neceſſe eſt, huiuſmodi renũtiationem fieri coram Iudice à quo, aut apud Acta illius: vel ſi ea extra fiat, neceſſe eſt, eam in Acta referri, intra tempus Appellationis inſinuandæ: alioquin non valet, vt per Cardinalem, *in Clem. 2. §. 1. quæſt. 3. in fin. de appellat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1390.

Præterea Arreſto 18. Nouembris 1566. dictum fuit, primo die perorationum poſt feſtum S. Martini, renuntiationem apud Acta factam deinceps a renuntiante in fine actorum inferendam. Briſſonio petitante pro reo in deſertione.

II.

Tempus renũtiandi quomodo numeretur.

Renontiatio valet, ſi nono die fiat, numerando à die appellationis ſuæ, qui non numeratur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 16. Iulij 1520. Verùm ſi poſt nouem dies fiat, putà, 10. vel alio inſequente, appellatio in deſertionem incidere non deſinit: ipſáque appellatio deſerta declarabitur cum expenſis, & citra multam attenta renuntiatione. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 17. Februarij 1510. & aliis compluribus Arreſtis.

Renuntiam appellationi poſt tempus præfinitum, multam non debet.

III.

Acquieſcentia renunciantis anticipati intra octiduum, expenſis anticipantis fit.

Appellanti octiduum à Conſtitotione ad renuntiandum limitatum integrum relinqui debet, eique iniuria fit, ſi intra illud tempus anticipetur: quantumuis verò poſt anticipationem renuntiare poſſit, attamen reſcriptum habere debet, vt acquieſcere poſſit: cuius expenſæ aduerſus anticipantem taxari debent: prout iudicatum fuit Arreſto, 9. Auguſti 1530. atque ſufficit, ſi renuntiatio in notoria Apparitoris fiat. Nam ſi Apparitor eam ſcripſit, alia denuntiatione opus non eſt, vt expenſæ prædicti reſcripti de acquieſcentia impetrentur: proot iudicatum fuit Arreſto 21. Ianuarij 1521. Nihilominùs ſi apparitor eius in notoria ſua mentionem non faciat, denuntiatio parti neceſſariò fieri debet: prout altero Arreſto, 11. Aprilis 1521. iudicatum fuit.

IV.

Renuntians apud Acta appellationi ſuæ, ſignificare parti non tenetur.

Si appellans appellationi ſuæ renuntiauit, & renuntiationem Actis inſeri curauit, ſufficienter renuntiauit, etiamſi parti ſuæ nihil eius ſignificauerit: prout dictum fuit Arreſto 6. Aprilis 1510. Si prædicta pars ſub hac ignorantia appellantem anticipari faciat, ſiue intra octiduum ſiue poſt, ſemper in expenſas condemnabitur, quamuis prædictus appellans, neque ipſe per notoriam declarauerit, ſe renuntiaſſe. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 8. Maij anoo 1519.

V.

Renuntians appellationi coram apparitore id ſignificare debet.

Si appellans coram Apparitore renuntiauit, id prædictæ parti ſuæ ſignificare debet, alioquin in expenſas condemnandos eſt: prout dictum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, 7. die Octobris, anno 1540.

Idem iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 10. Ianuarij 1563.

VI.

Idem, vt videtur, contrarium.

Arreſtum extat, quod videtur contrarium eſſe, datum in Parlamento pro Ludouico Ponternario, qui appellauerat à ſaluoconductu ſibi ab apparitore notificato, & poſtcaquam coram prædicto apparitore & teſtibus renuntiaſſet, in deſertione citatus fuit, & cum expenſis abſolutus: etiamſi apparitor nihil parti ſignificaſſet: prædictæque parti actio ſua reſeruata fuit aduerſus prædictum apparitorem. Hoc Arreſtum benè intellectum præcedenti contrarium non eſt, quoniam in eo appellatio coram apparitore facta fuerat, & ibidem renuntiari ei poterat, *l. Nihil. ff. de R. I.* verùm in præcedente appellatione alibi inſtituta, coram apparitore ſimpliciter renuntiari non poterat.

VII.

Renuntians coram Notario ſignificare debet.

Appellans qui intra octiduum, coram Notario quodam renuntiauit, renuntiationem ſuam parti ſeu aduerſario ſuo non ſignificauerat, in deſertionem incidiſſe declaratus & in multam condemnatus fuit: Arreſto Pariſienſi, vltima Maij 159..

VIII.

Renuntiatio Procuratoris, qui appellauit, valida eſt.

Procurator appellare poteſt. Dubium fuit, vtrùm renuntiare poſſit? Alexander *in l. ſi fraudator. ff. de iis quæ in fraud. credit.* & Baldus *in cap. ex parte de reſcript.* negatiuam tenent ſententiam: nam quoniam appellauit, mandatum ipſius finitum eſt, *l. iubemus. C. de procur. cap. non iniuſtè. eod.* Et quia intra octiduum renuntiare oportet, minimè conſtat, intra hoc tempus renuntiationem ratam haberi, prout neceſſe eſt, *l. bonorum. ff. rem rat. haber.* Nihilominùs Arreſto Pariſienſi, anno 159. iudicatum fuit, eum citra expreſſum mandatum renuntiare poſſe.

IX.

Renuntians appellationi quando expenſas debeat.

Renuntians appellationi ſuæ in expenſas, damna & intereſſe partis ſuæ condemnari debet, ſi poſt tempus à Conſtitutione definitum renuntiet, putà poſt octiduum, *cap. interpoſita. §. ille. de appellat.* Arreſto Pariſienſi, 15. Iulij 1519. Verùm intra hoc tempus renuntians ad ea minimè debetur: prout iudicatum fuit Arreſto 18. Decembris 1543.

Nota, in Acquieſcentia & renuntiatione eſſe quoque deſiſtentiam, quæ reſcripto fit, antequam appellatum fuerit.

TITVL. VI. DE DESERTA Appellatione.

ARRESTVM I.

Deſertio 30. annis præſcribitur.

DEſertio ante triginta annos non præſcribitur: putà, vt appellatus appellantem ſuum in deſertione intra prædictum tempus citare poſſit. Verùm ſi id poſt triginta annos faciat, appellans à deſertione abſoluetur. Et ita iudicatum fuit pro incolis Plancenſibus, citatis in deſertione, aduerſus Claudium de Cruce, Dominum prædicti loci, qui eos poſt prædictum tempus citari curauerat: & cum expenſis abſoluti fuerunt Arreſto Pariſienſi, 26. Ianuarij 1524.

II.

Reſcriptum deſertæ non impetratum intra tempus appellationis inſinuandæ.

Reſcriptum deſertæ appellationis impetratum intra tempus inſinuandæ appellationis, & vel vltimo die, etſi poſt appellationem deſertã executioni tradatur, nullum eſt: & reus à deſertione abſolui debet, *per cap. commiſſa. de elect. in 6.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Ianuarij 1528. pro Franciſco Argilerio aduerſus

Ragneneanum: & altero Arreſto, quod datum Maioribus diebus Molinenſibus, 16. Septembris 1534. & alio Arreſto prædictorum Maiorum dierum, de reſcripto deſertionis impetrato vltima die, quod datum 14. Octobris 1540.

Reſcriptum deſertionis impetratum ante tres menſes nonniſi Anticipationis inſtar valet: adeo vt 11. Martij 1585. non habita prædict. reſcripti ratione vlterius proceſſum fuerit. Item propter reſcriptum impetratum & executioni non traditum ante appellationis inſinuationem, deſertio non committitur. Iudicatum eodem die.

III.

Deſertio per compromiſſum non impeditur.

Partes per compromiſſum & continuationem tempus inſinuandi appellationem protogare non poſſunt: & ſi pendente ipſorum compromiſſo tempus prætereat, appellatio, eo non obſtante, deſerta declarari debet. Eáque ſententia eſt Pauli Leazari *in cap. quandiu. de appellat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, Vigilia Palmarum 1457.

IV.

Poſt deſertionem vlterius non proceditur.

Anno 1384. Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit pro Religioſis & maiore Priore Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani, aduerſus Ducem Bituricenſem, ſi appellatio deſeratur, Iudicem à quo propterea vlterius pergere non poſſit, neque exequi: verùm deſertionem iudicatam, vel reſcriptum Iudicis ad vlterius procedendum, expectare debere. Poſtea Conſtitutio & Arreſta in contrarium data fuerunt.

V.

Idem & contrarium.

Conſtitutio Regia vult, poſt deſertam appellationem, partem optionem habere vel exequendi id, à quo appellatum fuit, vel deſertionem perſequendi. Et ita iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium à Dominis Parlhélibus celebratorum, anno 1540. iuxta Gloſſam *in l. cos. in pr. in verb. iniuſtam. C. de appellat.* Tantumdem enim eſt omninò non appellaſſe, quoniam appellatio deſeritur, *l. quoniam, & l. ſi contra maiorem. C. de appellat. cap. cùm ſit Romana & cap. ex ratione. de appel.* Et iudex ad executionem ſententiæ ſuæ procedere poteſt, non expectata prædictæ deſertionis declaratione, vt per Baldum *in Auth. ſi quis litigantium. C. de Epiſcop. Audie.* & Boërium *deciſ. xvii. num.* 12.

Nota, nonniſi ad Curiam ſpectare, rationem habere reſcripti deſertionis per Conſtitutionem 1539.

VI.

Poſt deſertionem quid appellatus facere poſſit?

Ex Conſtitutione is, qui ſententiam emeruit, aduerſus quendam qui poſtea ab ea appellat, tempore appellationis inſinuandæ elapſo, alterutrum è duobus agere poteſt: primò, ſententiam exequi, vel citare partem ſuam in deſertione. Nihilominùs, ſi prædictam partem aduerſam in deſertione citari curet, executionem ſuam in eo ſtatu conſtituit, vt expectanda ſit declaratio, ac propterea eam illiquidam conſtituit. Neque eadem opera, & ante prædictam deſertionis declarationem, ſententiam ſuam exequi debet. Ideò vtrumque amplecti non poteſt, ſed vel vno vel altero contentum eum eſſe oportet. Eáque docta peroratio fuit defuncti domini Mõtholonij Aduocati Regij, ſuper appellatione quadam à Balliuio de Cuiſſet, perorante Meſſerio pro actore in deſertione, & Domino de Chappes pro reo Maioribus diebus Molinenſibus, 15. Octobris 1534. quæ Arreſto approbata fuit.

VII.

Procurator Regius ... deſertione ... reſtituitur.

Dominus Procurator Catholicus Regius depulſus fuit ab approbatione reſcripti à ſe impetrati, tendentis ad id, vt non obſtante deſertione, in quam inciderat, admitteretur, Arreſto 16 Ianuarij 1419, quod quadantenus mirum eſt, id Principi non licere, quod priuatis per ipſum liberè licet.

VIII.

Appellans nõ rectè appellationem inſinuat, citando partem ſuam longioribus diebus extraordinariis.

Si appellans appellationem ſuam inſinuet, & partem ſuam longioribus, nõ ordinariis diebus aſſignet, ac interim ante diem venientem, tempus inſinuandi prætereat, numerando à die appellationis, prædicta appellatio deſerta declarari debet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Ianuarij 1521.

IX.

Tempus appellationis inſinuandæ, à tempore appellationis, non verò à tempore ratihabitionis numeratur.

Petrus Lauagerius Procuratorem Michaëlis Raueri ſe dicens, eo nomine appellat à ſententia quadam data in fauorem Wilhelmi & Æmardi Maubeceij, quamuis tum prædictus Lauagerius Procurator Raueri non fuiſſet. Hic poſt duos menſes hanc appellationem ratam habet, & eam apud Iudicem appellationis inſinuat. Appellati ei præſcriptionem opponunt, eò quod intra 40. dies ad id faciendum deſtinatos appellationem non inſinuauerat. Is ait, ex quo ratum habuit, tempus computari debere. Arreſto Gratianopolitano dictum fuit, eum nõ admittendum, & appellatio deſerta declarata, 20. Decembris 1455. *arg. l. bonorum. ff. rem rat. hab.* Nominatim verò quòd omnes ratihabitiones fieri debeant intra tempus, intra quod actus principalis expediri debet, not. *in cap. quia ideo. 6. quæſt. 5.* Et Gloſſa *in cap. quam ſit, in verb. petere. in fin. de elect. in 6.*

X.

Tempus inſinuandæ appellationis in Prouincia iuris ſcripti.

In Prouinciis quæ iure ſcripto reguntur, veluti Lugdunenſi, Foroſegulienſi, Matiſconenſi & Belloiocenſi, definitum non erat, intra quod tempus appellationes in prædictis locis delatæ inſinuari deberent, & per prouiſionem nonnulli tres menſes & viginti dies conſtituebant, alij minus, alij plures. Poſtea, hoc poſtulante Domino Marillaco Aduocato Regio, Arreſto Maiorum dierum Rigodolenſium, 4. Octobris 1546. tempus 40. dierum præfixum fuit, & appellantes temerarios, vel non admiſſibiles declaratos, itémque in deſertionem lapſos, in prædictis Prouinciis in multam 60. ſolidorum condemnandos eſſe, veluti in Prouincia Conſuetudinaria.

Nota, ad alias ſedes præter Parlamentum, intra 40. dies vel 6. ſeptimanas ordinariè appellationem inſinuari.

TITVL. VII. DE SENTENTIIS EXECVTORIIS, NON OBSTANTE APPELLATIONE.

ARRESTVM I.

Appellatio à duabus ſententiis.

PEr concordata huius Regni cum S. Sede Apoſtolica nõ permittitur bis ab vna ſententia

Sententiam interlocutoriam & quæ vim definitiuæ non habet, ab Iudice Eccleſiaſtico, ter admittitur, nec quidem tanquam ab abuſu.

tentia Eccleſiaſtica interlocutoria appellare, quæ vim & autoritatem definitiuæ non habet, neque à definitiua, quæ definitiuæ vim non habet, tertia vice. Si huic contraueniatur, perſequens duo remedia habet. Vnum vt procedi vlteriùs atque ſententiam, non obſtante appellatione executioni tradi curet: eúmque in finem impetrare pôteſt reſcriptum directum ad quendam Dominorum Curiæ, ad cuius alioquin diſtrictum res pertinet. Alterum, ſi pars ipſius condemnata ita illicitam ſuam appellationem inſinuet, ab eo tâquam ab abuſu appellare poſſit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 9. Ianuarij 1532. Et altero Arreſto 26. Iunij 1553. pro Franciſco de Sole appellante à Decano Eccleſiæ Beatæ Virginis Mombriſonij, delegato à prædicta Sede, aduerſus fratrem Wilhelmi Roſtrati Commendatoris prædicti Mombriſonij.

V *Arr.* 1. *App.* b. 1.

II.

Expenſæ prouiſionis quare differantur.

Sententiæ prouiſionis executoriæ ſunt, non obſtante appellatione, quantum ad ſummas, & res iudicatas, non verò quantum ad expenſas attinet: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 8. Februarij 1529. Eaque cauſa fuit, ob quam expenſæ incidentis prouiſionis in definitiuam reſeruari ſolent, quandoquidem adiudicatio earum aduerſus contradicentem effectum citiùs habere non poſſet, ac meliùs fit ea differri.

Vide ſuprà tit. 8. lib. 18.

III.

Sententia executoria.

Sententiæ ſuper dotibus, ſalariis, alimentis, ſequeſtris, momentanea poſſeſſione, ſeparationibus publicis, tutelis, non obſtante appellatione executioni tradi debent: prout in titulis prædictarum ſingularum materiarum dictum fuit, quos videre oportet.

IV.

Expenſæ prouiſionis non ſunt executoriæ ex ſententia.

Sententia prouiſionis non obſtante appellatione, propter expenſas executoria eſſe non poteſt. Nam in Conſtitutione nihil de expenſis dicitur, ac propterea neque de expenſis intelligi debet, *cap. ad audientiam, de deciſio.* Et iuxta hoc iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Februarij 1545. pro appellante quodam à Seneſchallo Borbonienſi: & altero Arreſto pro Dioniſio Pagio, appellante à Præfecto Pariſienſi, aduerſus Wilhelmum Eſchiquatium, quod notandum eſt ad interpretationem Conſtitutionis Regis Caroli VIII. *articul.* 51. & Ludouici XII. *artic.* 80. Idem eſt in expenſis adiudicatis per ſententiam repræſentationis querelæ contradictæ. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 20. Iunij 1522.

V.

Idem.

Simile Arreſtum alterum extat, datum Pariſiis, de expenſis adiudicatis incidentis cuiuſdam prouiſionalis medicamentorum, quo dictum fuit, malè iudicatum & executioni traditum, quantum ad expenſas. Aliud eſt in altero articulo Conſtitutionis de ſententiis executoriis non obſtante appellatione, qui de expenſis expreſsè loquitur, & de quo dubitare non oportet, quin ſub cautione propter eas vlteriùs procedi poſſit. Vide ſuper eo *Arr.* infrà.

VI.

Mulctæ 25. librarum quales executoriæ ſunt non obſtante appellatione. Notabilis declaratio.

Conſtitutio Regis Ludouici XII. *artic.* 72. quæ mulctam 25. libras non excedentem ſolui permittit, ſimpliciter verificata & citra modificationem vel interpretationem publicata fuit. Attamen Curia poſtea compluribus Arreſtis declarauit locum tantùm habere, quando condemnatio nullam infamiam non ingerit, neque ex cauſa vel delicto infamante procedit: alioquin enim appellationem deferri oportet, etſi ea non ſoluatur. Et ita iudicatum fuit duobus Arreſtis: vno de 15. Aprilis 153.. altero de 6. Martij 1532. Præterea quando mulcta acceſſoria eſt & incidens alterius principalis non executorij: naturam mutare non debet, neque plus priuilegij habere, quàm principale, veluti mulcta temerariæ appellationis, etſi nonniſi 60. ſolidorum ſit, nihilominus Suſceptor eam exigere non poteſt niſi Appellatio deciſa fuerit. Ita iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, 1. Octobris 1550. & antea altero Arreſto Parlamenti, 15. Martij anno 1550. ante Paſcha. Et alterum Arreſtum pro mulcta criminis infamantis datum fuit vltima Februarij 1544.

Mulcta appellationis non obſtante appellatione executoria nô eſt.

Poſtea Conſtitutio data S. Mauri foſſatum (quod olim *Caſtrum Baganarum*) menſe Nouembri 1.. 6. approbata in Parlamento, 19. Decembris prædicto anno, hunc articulum determinauit, & voluit omnes ſententias datas in materia criminali à Iudicibus Regiis immediate Curiæ Parlamenti Pariſienſis ſubiectis, in quibus nonniſi pecuniaria condemnatio fuerit, ſiue Regi inferenda ſiue parti ciuili, non excedens mulctam 40 librarum vna vice ſoluendarum, executorias eſſe non obſtantibus oppoſitionibus vel appellationibus quibuſcunque, & citra earum præiudicium, tam in principali quam expenſis, præſtita tamen cautione iuratoria: ita tamen vt ne prædictæ ſententiæ, à quibus appellabitur, vllam notam infamiæ, pendente prædicta appellatione inferre poſſint. 1. C.

VII.

Conſtitutiones communi iuri contrariæ reſtringendæ ſunt.

Quando Conſtitutio ſimpliciter ait, has vel illas ſententias, non obſtante appellatione executorias fore, non expreſſâ expenſarum mentione facta, ad prædictas expenſas extendi non poteſt, & ipſarum reſpectu Appellationi deferendum eſt. Nam etſi prædicta Conſtitutio omnia comprehendat, tam principale quàm expenſas, quæ acceſſoriæ ſunt, & ne eiuſdem naturæ, cum ipſarum principali, nihilominus ſæpè contrarium iudicatum fuit, eò quòd huiuſmodi Conſtitutiones executionis, non obſtante appellatione, diſpoſitioni iuris communis aduerſantes, ad caſus expreſſos reſtringi debent, *l. quod verò. ff. de legib.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 9. Februarij 1532.

Nota quoque Conſtitutionem in quâ de vlteriùs procedendo non obſtante appellatione, loquitur, intelligi de Iudicibus nudo Curiæ ſubiectis & immediate, non verò de inferioribus. Ita allegatum fuit 22. Ianuarij 1576. à primo Præſide Thuano

VIII.

Sententiæ 10. libras excedentes, quatenus executoriæ ſint, quæ non.

Conſtitutio Regis Caroli VIII. *articul.* 12. vult, Sententias Iudicum Regiorum non excedentes decem libras, non obſtante appellatione executorias eſſe, ſi ex cauſis purè perſonalibus procedant. Præfectus Pariſienſis, ſub prætextu huius Conſtitutionis declarat ſententiam à ſe datam in cauſa deſcendente ex delicto, vſque ad ſummam prædictam, non obſtante appellatione executoriam: ex eo quod coram i-

pſo aſſertum fuerat, eam cauſam purè perſonalem eſſe, tum e ìm reus facere vel dare quid obligatur *l. Actionum genera. §.1. ff. de Act. & Obl.* Cæterùm quod ex delicto deſcendit, obligationem perſonalem eſſe, *in pr. de obligat. quæ ex delicto deſcendunt. Inſt.* Reus ad Parlamentum Pariſienſe appellat vbi Arreſto dictum fuit, malè iudicatum & executioni traditum. Vel etiam ſi ſuper iniuria iudicatum ſit: hæc quippe actio infamiam irrogat, *l. 1. ff. de iis qui not. infam.* Ac propterea ſumma adiudicata, licet decem libras non excedat, executoria non eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 20. Februarij 1530. Idem, etſi nulla infamia ſit, vt in Arreſto 14. infrà.

Nota Edictum Amboſiæ & in ſepto Vicennarum vſque ad 20 libras progredi, & ex diplomate permitti vſque ad 40. libras exequi in Camera Aquarum & Syluarum.

IX.

Idem. Prædicta Conſtitutio in reliquis redituum locum non habet, etſi perſonales dicantur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Martij 1516. quandoquidem iis plus realitatis quàm perſonalitatis ineſt.

X.

Idem. Prædicta Conſtitutio locum non habet aduerſus tutores, Curatores, Conſules, Scabinos, Procuratores & alios ſimiles, quamuis cauſa purè perſonalis eſſet. Attamen ſi vnus ex iis cõueniatur, tam hoc, quàm ſuo nomine, & condemnetur: ſi ſuo nomine pro parte dimidia appellet, ſententia executoria erit, iuxta prædictam Conſtitutionem: verùm pro altera dimidia nomine tutorio vel Procuratorio, ſuſpendetur. Ita iudicatum fuit Arreſto 1. die Iunij 1543.

XI.

Sententia 40. librarum in actionibus perſonalibus & decem librarum reditus quando executoria ſunt. Conſtitutio Regis Franciſci, publicata anno 1539. *artic. 6.* qua ſententię Iudicum Regiorum, datæ in actionibus purè perſonalibus ad 40. libras Pariſienſes, & decem libras reditus vel prouentus, non obſtante appellatione executoriæ ſunt, tam in principali quàm expenſis, non extẽditur ad fructus vel reliqua, id quod notatur à Socino *in l. ſi quis cum totum ff. de execut. rei iudicat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 5. Decembris 1521.

XII.

Plenaria poſſeſſio indicata in incidente momentaneæ poſſeſſionis executoria non eſt. Si Iudex Regius ius dicens ſuper incidente momentaneæ poſſeſſionis Beneficij cuiuſdam litigioſi, ſententiam det plenariæ poſſeſſionis pro vna partium, nulla momentaneæ poſſeſſionis mentione facta, talis plenaria poſſeſſio, non obſtante appellatione executoria non eſt. Quamuis enim plenior ſit, quàm prædicta momentanea poſſeſſio. Conſtitutio tamen de ea non loquitur: verùm duntaxat de momentanea poſſeſſione. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod allegat Dn. Lucius. Et altero Arreſto prædicti loci, pro manus laxatione data ad probationem per teſtes. 18. Ianuarij 1530.

XIII.

Sententia in petitorio non executoria nõ obſtante appellatione, quamuis non niſi decem librarum ſit. Conſtitutio ſupradicta Arreſto 8. in cauſa petitoria locum non habet: Præfectus Pariſienſis reum condemnauerat, vt pertenuis quibuſdam diſcederet. Præterea altera ſententia alterum reum condemnauerat, vt à triginta tribus terræ arepennibus decederet: à quo appellatum fuerat: petitores reſpectiuè iuxta Conſtitutionem, executionem ſententiarum non obſtante appellatione petebant, & vnus quilibet ad ſummam decem librarum ſe reſtringebat. Id quod iis conceſſum fuit. Rei appellant & cauſam appellationis & expenſas obtinent, neque tum ad principale proceſſum fuit, Arreſto Pariſienſi, 18. die Aprilis 1521.

XIV.

Sententia criminalis non executoria eſt non obſtante appellatione. Conſtitutio de tradendis executioni ſententiis in cauſis perſonalibus non excedentibus quinquaginta libras non obſtante appellatione, in cauſis criminalibus locum non habet, & in cauſis in multam condemnationem continentibus: verùm tantùm in cauſis purè ciuilibus, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata fuit ſententia quædam Balliuij Carnutenſis, 14. die Iunij 1521.

Ad titulum hunc faciunt *l. ordo, de execut. rei iudicat. & tit. de re iudicat. ff. & C. & tit. de prouiſio. & repræſentatio. ſuprà lib. 10.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

I.

A tribus ſententiis Iudicis Eccleſiaſtici conformib. appellari non poteſt. A Tribus ſententiis definitiuis Iudicis Eccleſiaſtici conformibus appellari non poteſt, neque etiam tanquam ab abuſu ad Curiam Parlamenti, prout iudicatum fuit Arreſto, quod datũ clauſis ianuis, inter Carolum Caſtillonium, Equitem dominum Argentonij, appellantem tanquam ab abuſu à ſententiis aduerſus ſe datis, tam ab Officiali Archiepiſcopi Senonenſis, quàm Delegatis Archiepiſcopi Lugdunenſis, & Delegatis Papæ, aduerſus Domicellam Magdalenam Chaſtream, filiam illuſtris Caſparis Chaſtrei, Equitis Ordinum, Tribuni veteris Scholæ Francicæ protectorum Regis domini de Nançay, appellatam & appellantem ab impetratione & conceſſione reſcripti Papæ & tanquam ab abuſu. Auditis Marcheo & Montrolio Aduocatis partium, ſimul & Marionio pro Procuratore Catholico, qui dixit, appellationem poſt tres ſententias conformes, aduerſus Concilia & Concordata non admitti, & abuſum eſſe, cui ipſe adhæreat. Curia, quantum appellationes attinet interpoſitas à prædicto domino Argentonio à tribus ſententiis & relationibus Medicorum, non habita ratione libelli ab eo oblati, à cuius effectu & approbatione eum depulit & depellit, declarauit & declarat, in omnibus appellationibus ipſius non admittendum, & vnica tantùm multa puniuit: & huic conſequenter, ius dicens ſuper appellatione tanquam ab abuſu interpoſita à prædicta Chaſtrea, dixit, malè & abuſiuè indultum, proceſſum & executioni traditum fuiſſe, decernit, prędictas ſententias iuxta ipſarum formam & tenorem executioni tradendas, condemnat prædictum Dominum Argentonium in expenſas cauſarum appellationis & libelli, 26. Ianuarij 1601. in maiore Camera ianuis clauſis.

Vide quæ notaui ad prædictum ſtylum Curiarum Eccleſiaſticarum Bituricenſium, *cap. 24. I. C.* Attamen D. Bro-

D. Brodeus *in annot. ſuis ad Arr. D. Louetij lit. D. Arr.* 27. refert Curiam paſſim appellationes tanquam ab abuſu admittere, non obſtante, quod partes voluntariè coram Iudice Eccleſiaſtico diu proceſſerint, etiam poſt tres conformes ſententias, & citat Arreſtum die Lunæ, 12. Iulij 1610.

TITVL. VIII. DE AVTORITATE Rerum iudicatarum, & Arreſtorum, & remediis aduerſus ea.

ARRESTVM I.

Multa aduerſus Prelatum ſententiæ non parentem.

VTiliſſimum eſt tam priuatim quàm publicè, res iudicatas effectum ſortiri, & ſingulos iis parere. Ex hac ratione Epiſcopus Conſtantiæ inobediens ac contumax aduerſus Curiam repertus, in ſummas multas, vnam Regi inferendam, alteram parti ciuili condemnatus fuit, 26. Iulij anno 1584.

V. *Ar. tit. 1. Append. huius.* quod hoc primum Arreſt. ampliticat.

II.

Debitum in debitatum ampens ſeu bus in iudicio agitari non debet.

Creditor debitorem ſuum à Iudice ordinario laico condemnari curat. Poſt annum in filium ſuum, in fauorem ipſius ſtudiorum debitum transfert. Hic debitorem coram Conſeruatore priuilegiorum Apoſtolicorum citat, qui ab eo tanquam ab abuſu appellat. Et ſuper appellatione ipſius prædictus abuſus declaratus fuit, eò quod ſuperfluum ſit cōdemnatum cundemnandum curare, aduerſus quem via executionis procedi poteſt: ac facilè videre licebat, hoc vexandi debitoris gratia fieri.

III.

Arreſta quando retractari poſſint ob inſtrumenta de nouo reperta, vel ob teſtium falſitatem.

Arreſtum plerumque non retractatur niſi per propoſitionem erroris, ex Conſtitutione Regis Ludouici XI. & diſpoſitione iuris communis *l. final. C. de fide inſtrument.* Attamen, ſi falſum de nouo adprobetur, vel inſtrumenta de nouo reperta fuerint, contrarium defenditur *ex cap. accepimus. de fid. inſtrum. & cap. cum venerabilis de except. & l. 1. l. 2. 3. & 4. ſi ex falſ. inſtru. & l. cùm quis. C. de iureiur. & l. Diuus ff. de regul. iur.* Itaque Arreſtum, quod à falſis teſtibus, vel per falſa inſtrumenta pronuntiatum fuiſſe poſtea reperitur, retractari debet, dummodo in inſtantia, ſuper qua Arreſtum interuenit, nihil actum fuerit de falſitate vel de inſtrumentis, de quibus de nouo poſt Arreſtum agitur, neque impugnata vel propoſita fuerint inſtrumenta, quæ reperta fuiſſe dicuntur. Alioquin enim nulla ratio aut via Arreſti retractandi patet, quàm per propoſitionem erroris. Eáque ſolutio eſt, quam Accurſius tradit ad vtramque ſententiam conciliandam. Paulus de Caſtro *in conſil.* 315. aliam diſtinctionem facit & ait, reum condemnatum ſub prætextu huiuſmodi falſitatum ad retractandum Arreſtum venire poſſe: verùm actorem non item, cùm ipſemet ſe accuſare debeat, qui litem incepit, inſtrumentis ac probationibus non ſatis inſtructus, *l. qui accuſare volunt. 4. C. de edendo.* Nihilominùs Arreſto Burdegalenſi, quod datum anno 1520, Medicus quidam Bergeracenſis actor, Arreſto condemnatus, admiſſus & reſtitutus fuit, aduerſus Religioſas S. Claræ Burdegalenſis, qui obtinuerant. Supérque eo notandum eſt, huic retractationi inſiſtentem inſtrumentis de nouo repertis, vel inſtantia falſi vti tantùm poſſe, neque priora inſtrumenta cumulare: id enim reuiſionem redoleret, vt eſt textus *in l. admonendi*, ibi, *quibus nunc ſolis vtpri ius ſit ff. de iureiur.* quem Bartolus ibi ſingularem facit.

Nonniſi duo remedia ſunt ad retractanda Arreſta, putà, Propoſitio erroris arguens factum Iudicum, & libellus ciuilis, quo accuſatur dolus, fraus & circumuentio partis. Vide quæ ad finem h. t. notauimus. B.

IV.

Libellus ciuilis & propoſitio erroris differunt.

Propoſitio erroris, libellus ciuilis, culpa Procuratoris, dolus & circumuentio partis, remedia compatibilia non ſunt. Nam error propoſitus iudicatur, prout primus cœtus ſeu Senatus vidit, qui primum Arreſtum concluſit. Et tum, etiam ſi error ſubeſt, libellus ciuilis non admittitur: prout dictum fuit Arreſto 3. Februarij anno 1540. in Maiore Camera. Libellus ciuilis continet exceptiones & productiones nouas, omiſſas dolo vel defectu & lubrico ætatis, quibúſq; vtilis Arreſtum datum non fuiſſet, veluti ſi Cōſuetudo producatur, vel inſtrumenta producantur, quæ vſque tum celata fuerant. Aliud eſt in propoſitione erroris. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 29. Ianuarij 1559. & facit textus *in l. Argentarius*, circa finem, ibi: *poteſt probare ſe illo iudicio, quo victus eſt, vincere potuiſſe, ff. de edendo.*

Libellus ciuilis quid contineat?

Culpa Procuratoris ad Arreſtum retractandum.

Quantum ad Procuratoris minoris culpam attinet, ea reparari poteſt per prædicti minoris aduerſus prædictum Procuratorem & Curatorem regreſſu, *l. in cauſa cognitione. 13. ff. de minoribus.* Atque hanc ad rem, cùm minor quidam reſcriptum impetraſſet, eum in finem tendens, vt taxa ſeu æra expenſarum aduerſus ipſum facta, præſentibus ipſius Procuratore & Curatore, retractaretur, a reſcripto ſuo depulſus fuit Arreſto 7. Maij 1537. Si circumuentio ſit, veluti ſi pars, quæ pro ſe Arreſtum impetrauit, eius ignorans ad tranſigendum inducatur, poſtquam huius tranſactionis approbatio Arreſto facta fuerit, reſcripto hoc vltimum Arreſtum in irritum deduci curare poteſt, ſi tranſactio magnum ei damnum inferat: quia poſt rem iudicatam tranſactio non valet. Verùm etiam citra damnum inſigne, impetrans depelletur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 8. Ianuarij poſt prandium 1545. pro muliere quadam Momferratenſi.

Tranſactio per circumuentionem.

Arreſtis Curiæ, Aduocatis & Procuratoribus interdictum fuit, ne partibus conſulant, vt libellos ciuiles impetrent, niſi re mature deliberata & conſiliis agitata, ſignata à tribus vel quatuor Aduocatis, ne Curiæ Arreſta pro rebus ludicris habeantur. Adhæc 10. Decembris 1563. à Meſnilio Aduocato Regio repræſentatum fuit, huiuſmodi libellos raros ac infrequentes antiquitus fuiſſe, prout repræſentauit primus Præſes Thuanus, 7. Martij 1563. B.

V.

Propoſitio erroris poſt biennium & citra cautionē præſtitam admiſſa.

Ex Conſtitutione Regis Ludouici XI. publicata menſe Ianuario 1479. nemo admittitur ad errorem proponendum aduerſus Arreſtum Curiæ ſupremæ, biennio elapſo, à die pronuntiati Arreſti numerando, itémque cautione non præſtita pro duplici multa Regi inferenda, & altera cautione propter damna & intereſſe partis, irritatis omnibus reſcriptis, quæ in contra-

rium impetrari poſſent. Anno 1524. Comitiſſa de Taillebourg reſcriptum à Rege impetrauit, quo ad propoſitionem erroris admitteretur, aduerſus Arreſtum quoddam Burdegalenſe, quod in fauorem Dominicellæ Ioannæ Hermitæ, nõ obſtante lapſu longioris, quàm Conſtitutio præfiniuit, temporis, vt nec præſtare cautionem teneretur, tam ob multas, quàm ob damna & intereſſe. Huiuſmodi reſcripto tanquam inciuili viſo contradictum fuit: verùm quoniam cauſæ eius impetrandi fauorabiles erant, putà, furor, minor ætas & abſentia neceſſaria ac probabilis, comprobatum fuit Arreſto Curiæ Burdegalenſis, 28. Iulij 1528. Simile Arreſtum datum in maiore Conſilio Regis, tum temporis Baugenſarij conſtituto, vbi agebatur tantùm de reſtitutione aduerſus lapſum temporis à Conſtitutione præfiniti; prout ait Boërius, *queſtio.* 247. *num.*8. Prius reſcriptum duas derogationes Conſtitutionis continebat, nempè, lapſus temporis & immunitatis à cautione præſtanda. Quantum ad priorem attinet, eò quòd huiuſmodi propoſitiones erroris appellationi ſimiles ſunt Princeps ex cauſa, indifferenter indulgentiam eò deueniendi præſtare poteſt, non obſtante deſertione, per Gloſſam *in Auth. & qui.* & ibi Bald & Salyc. *C. de appell. tempor.* & textus *in l. 2. §. quod ſi ita contigerit. ibi a noſtro numine, & in l. fin. eod. tit.* & Innocentius *in cap. ex lueris in fin. de reſtit. in integr.* Quantum ad poſteriorem derogationem, maius dubium eſt, præcipuè verò in eo, quod Princeps cautionem de damnis & intereſſe partis remittit, id quod tertium tangit: ac quamuis Rex pro voluntatis ſuæ arbitrio id quod ad ſe ſpectat, putà ſolutionem duarum multarum, remittere poſſit, vt per *tot. tit. ff. & C. de munerib. & honor.* & *l. fin. C. de legib.* nihilominùs ius alterius inuiolatum relinquere debet, *c. a. cùm a nobis, de teſtib.* Attamen quoniam Arreſtum executioni traditum permanet, non obſtante prædicta erroris propoſitione, prout ait Guido Papa *quæſtio.* 50. *&* 420. partis nullum damnum & intereſſe vertitur.

Tempus limitatum ad proponendum errorem.

Vide *tit. Cod. ſi ad v. rem iud. reſt. poſtul.* videatur *Arreſtum* 11. *de reſt. in integr.* ſuprà *lib.* 16. *tit.* 3. Tempus erroris proponendi anno coarctatum fuit, per Conſtitutionem anni 1539. *artic.* 136. 137. Quidam vero nomine Peliſſerius à propoſitione erroris depulſus fuit, nõ obſtante ſententia Dominorum Libellariorum & diſpenſatione anni, eo quod primo Arreſtum in Audient a datum fuerat. Secundo aperturam erroris intra hunc annum non impetrauerat, 12. Iunij 1566. inter Generalia, perorante Dauide pro errorem proponente. Poſtea Carolus IX. hoc tempus ad ſex menſes limitauit. Cæterum ſuper eo, quod diſputatum fuit, vtrum ex diuerſa cauſa bis error proponi poſſet, & bis impetrari ſententia Dominorum Libellariorum, cauſa ampliata fuit, perorante Chauuelino iuniore aduerſus Choppinum, & D. Briſſonio Aduocato Regio, 7. Ianuarij 1577. B.

VI.

Emendatio qualitatum ſieri poteſt.

Reſcriptum impetrari vel libellus aliis quã ciuilis offerri poteſt ad emendandas Arreſti qualitates: veluti ſi heres quidam beneficio inuentarij condemnetur, vt heres ſimplex, vel tutor proprio ſuo nomine, qualitatibus tutoris & beneficij inuentarij omiſſis, ea via id emendari poteſt, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 20. Aprilis 1540.

VII.

Arreſtum prouiſionale non retractatur, quocunque modo quis retractare velit.

Ad retractandum Arreſtum prouiſionale, quocunque modo quis retrahere velit, per erroris propoſitionem, libellum ciuilem, reſcriptum reſtitutionis, vel alia via ordinaria vel extraordinaria, nemo admittitur, ſed ei ſtari oportet. Et perſequens quidam depulſus fuit Arreſto Pariſienſi, 15. Maij 1544. Ratio bona eſt, eò quod Arreſtum hoc prouiſionale reparabile eſt poſt cognitum principale negotium cui præiudicium nullum facit. *l. ſi Iudex minori. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris.* Deinde quia remedio & auxilio communi locus eſt, extraordinarium auxilium non tribuitur, *l. in cauſa cognitione.* 16. *ff. de minor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 15. Maij 1544.

Attamen, quando Curia euidentem ac ocularem circumuentionem videt, formalitati ſeu ſolennibus obtinendi libelli ciuilis non adhærendo, Arreſtum nonnunquam ita datum differt: prout in cauſa quadam, perorante Dauide & Villecoquo in Camera parricidali 10. Iunij 1564. dictum fuit ſuper ſimplici quodam libello, prouiſionem in Maiore Camera impetratam, ceſſare ac differri, & id quod pars condemnata ſoluiſſet, reddi oportere. B.

VIII

Arreſtum ſuum retractatio poſtulatur, executioni tradi non debet in eo, quod irreparabile eſt.

Arreſto Tholoſano quidam condemnatus in ſummam certam pecuniæ, & ad ſolennem deprecationem & agnitionem, à Rege reſcriptum impetrauit, eo prætextu, quod à Curia ſibi ſuſpecta iudicatum ſe diceret, neque obſtantibus recuſationibus ipſius, cauſa à Rege ad ſe euocata, & ad Parlamentũ Pariſienſe remiſſa fuit: vbi partes ſuper approbatione & executione Arreſti perorarunt antequam vlterius procederetur. Arreſto, 9. Decembris 1550. dictum fuit, ob agnitionem ſolennem, veluti rem irreparabilem, ob infamiam, quæ inde oritur, Arreſtum Tholoſanum differendum, pro reſiduo verò, tuendum & executioni tradendum eſſe.

Arreſtum quando parti tradi debeat.

Hic notandum eſt, Arreſtum à relatore, & Præſide ſignatum, pro pronuntiato haberi: neque denegari ſed tradi debere: verum ſi à relatore duntaxat ſignatum ſit ac poſtea defectus quidam & obreptio deprehendatur, Curia id retractare poteſt: Eáque controuerſia eſt, quæ inter quartam Cameram & Bretonium Aduocatum interceſſit, qui de iniuſtitia conquerebatur, eo quod Arreſtum ſuum ſibi tradere noluiſſet. 2. & 3. Auguſto 1583.

IX.

Accuſatus ob non leuem pœnam affectus, ad pœnam legitimam iterum reus fieri non poteſt.

Si delinquens ſemel in pœnam leuem condemnatus, cùm grauior eſſe poſſet, prout delictum exigit, amplius pro eodem crimine puniri non debet iuxta quod meruerat *l. Senatus cenſuit.* 14. *ff. de accuſatio.* & ibi Bartolus, & Cynus *in l. nullum. C. de teſtibus.* Et ita hodie obſeruatur, arg. *l. Sacculari. §. ſunt quædam. ff. de extraordin. criminibus.* Nominatim verò ſi ex cauſa Maieſtatis relegatus vel deportatus tantùm quis ſit, iterum reus fieri, vt pœna ordinaria plectatur, non poteſt. *l. eorum,* 24. *ff. de pœnis.* Supérque eo notandum eſt quod Baldus ait *in l. ſi quis hoc genus. C. de Epiſcop. & Clericis,* quòd ſi accuſatus homicidij abſoluatur, poſtea verò confeſſionis ipſius præcedentis probationes emergant propterea in litem reuocandus eſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, pro Helia Carterio, 16. Iunij 152,. Arreſta contraria extant in cauſa ciuili: nihilominùs ſi recideret, tum

omnia

omnia ei cumularentur: prout è compluribus Arreſtis tam in *tit. de pœnis*, quàm alibi ſcriptis cognoſcitur.

X.

Arreſtum conſeſſatum iniuſte datum & ipſo, retractum deduc. ſur aduerſus conſitentem.

Arreſta vel ſententiæ datæ ſuper falſo iudiciali iureiurando ad delationem partis in finem litis deciſorium præſtito, probatione periurij ſuperueniente non retractantur, *l. 2. C. de iureiur.* prout ſuprà plenè dictum fuit *tit. de iureiurando. 6. lib. 9.* Nihilominùs Alexander *in l. ſi ſeruum plurium. §. 1. de legat. 1.* tenet, quòd ſi pars quæ vicit, poſtea confiteatur, ſe falsò iuraſſe, vel etiam citra iuſiurandum ſe iniuſtè viciſſe, & abſque fauore malam ſuam cauſam obtenturum ſe non ſperaturum fuiſſe, altero Arreſto vel ſententia à commodo primi Arreſti vel Sententiæ excludi: eóque priuari, & ad omne id quod hac ratione ad eum peruenit, reſtituendum condemnari debet. Hoſtienſis id ante Alexandrum, ſecutus doctrinam Innocentij *in c. quia pleríque. de immunitat. Eccle.* dixerat: & ad hunc effectum textus eſt notatus à Baldo *in l. penul. C. de inter. matrimo.* Quamuis verò aduerſus huiuſmodi iuramenta probatio admitti nó debeat, *l. non erit §. dato. ff. de iureiur.* attamen probatio è contraria confeſſione eius qui iurauit, reſultans, admitti debet, prout ait Paulus de Caſtro *in l. qui iuraſſ. §. 1. ff. eod.* In ſimili caſu in Parlamento Burdegalenſi ſuborto: Franciſcus Wilhelmus, & Petrus Fabrerius Arreſtum impetrauerant aduerſus quendam nomine Raphinum, qui libellum Curiæ obtulit ad retractandum prædictum Arreſtum; eúmque in finem propoſuit & probauit aduerſus vnum è ſuprà memoratis putà, Wilhelmum ſeſe iactaſſe, quod falſo iureiurando & per fauorem ita impetraſſet. Partibus auditis, 16. Ianuarij 1522. Arreſto dictum fuit, prædictum Wilhelmum ab effectu primi Arreſti depulſum, & ad omne id, quod ad eum peruenerat, prædicto Raphino reſtituendum & in expenſas condemnatum eſſe: quantum verò ad prædictum Fabrerium, ab eo abſolutum: itémque dictum fuit, ipſius in tuitu Arreſtum citra expenſas, quantum ad ipſum effectum ſuum ſortiri oportere.

XI.

Arreſtum, cum nullitas inſit, reuiſione ob nexium eſt.

Quantumuis à ſententia, propter poteſtatem vltimi diſtrictus eius, qui eam dedit, appellari non poſſit, attamen ſi à Iudice incompetente data fuerit, quamuis in vltimo diſtrictu cognitum fuerit, vel etiam ſi Iudex competens & Iudex vltimi diſtrictus ſit, non tamen formã procedendi obſeruauerit, & in eius proceſſu nullitas deprehendatur, hoc vtroque caſu quis vel per appellationem vel reuiſionem admittitur. Eáque materia tractatur ab Innocentio in *cap. 1. de confir. vtil. vel inutili*, & à Legiſtis *in l. 2. & l. venales. C. quando prouoc. non eſt neceſſ.* Guido Papa *quæſt. 219.* ait, ſe ſæpè ita in mente Curiæ teneri vidiſſe, in Camera Gratianopolitana, vt caueant Iudices, ne quid ſibi vindicent, quod ad eos non ſpectet, vel ne nulliter procedant: res ſanè benè notanda.

Vide *Arr. 16.* infrà *eod. tit.* Vide & iunge *Arr. 11. tit. de reſtit. in integr.* ſuprà.

XII.

Arreſtum aduerſus debitorem, qui ſoluit retractatur.

Debitor, qui defuncto creditori ſoluit, ab executore teſtamentario prædicti creditoris defuncti conuenitur, & Arreſto ad ſoluendum condemnatur. Executioni huius Arreſti is ſe opponit & probat, ſe debitum exoluiſſe: admiſſus fuit & liber declaratus Arreſto anni 1388. Et altero Arreſto anni 1390. dictum idem fuit aduerſus quendam nomine Coquelerum, qui ad reddendum id quod vt indebitum acceperat, condemnatus fuit. Eáque eſt *l. qui agnitus. 11. ff. de exceptio.*

XIII.

Abſolutus ſemel à furto, re petitionem debet.

Piſtor Præfecto Pontœſano libellum offert, repræſentans molitorem loci ſextarium frumenti ad molendum à ſe accepiſſe, neque id ad ſe pertinere, verùm id ſibi piniendum traditum, molitorem autem id furatum eſſe. Concludebat ad id, vt ſibi ius diceretur. Informationes fiunt Molitor accuſatur. Tandem is ſententia abſoluitur, & piſtor in multam ob calumniam ſuam condemnatur. Is appellat ac poſtea acquieſcit. Piſtor ad ſoluendum furto ſublatum frumentum ei, ad quem pertinebat & à quo id ſibi traditum fuerat, cogitur. Poſtea ſubrogatur & dominus eius factus eſt, per ceſſionem huius frumenti, quam ſibi dominus fecit. Hoc nomine reſcriptum monitorium publicari curat. Iidem teſtes in prima lite ritè declarant, molitorem furtum prædicti frumenti commiſiſſe, etſi in prædicta lite dixiſſent ſe nihil de hoc furto vel vidiſſe vel ſciuiſſe. Hac ſecunda informatione molitor apprehenditur, proceſſus aduerſus ipſum inſtituitur. Neque quicquam meminit aut opponit, quod cauſam ſuam iam vicerit. Is ad frumentum reddendum cõdemnatur, quod ſi non redderet, cum virgis cædendum. Ab eo appellat. Ob defectum concludendi veniam impetrauit, iudicatum Arreſto, quo dictũ fuit, ſententiam, quoad virgarum caſtigationem in irritum deductam, quo ad reliqua effectum ſuum ſortiri oportere. Reſcriptũ impetrat forma libelli ciuilis fundatum in culpa Procuratoris ſui, dicens ſe bona cauſa in principali niti: Super ea re iam antea iudicatum fuiſſe, ſéque à furto abſolutum: propterea hodie condictione furtiua agentem non eſſe audiendum, *l. ſi duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiur.* vbi Bartolus. Aduerſus eum Reburſius dicebat, piſtorem accuſaſſe hunc molitorem furti malè conſultum: condictionem enim furtiuam nonniſi domino competere, ipſum verò dominum non eſſe, atque ob hanc rationem molitorem abſolutum fuiſſe, *l. 1. ff. de condict. furtiu.* At nunc frumentum ad eum per ceſſionem à domino factam ſpectare, cui ſatisfecit & liberè nunc agere poteſt, *l. ſi pro fure ff. de condict. furtiua.* Dn. Marillacus Aduocatus Regius dicebat primum libellum neque ad furtum concluſiſſe, neque ad condictionem furtiuam, verùm requiſiuiſſe piſtorem, vt ſibi ius redderetur. Sed ex facti ſpecie petitionis ipſius Iudicem collegiſſe, eum ad furtum agere, prout etiam facere poterat: ipſius enim interfuiſſe frumentum non ſurreptum fuiſſe, cùm periculo eius fuerit, *l. Itaque fullo. §. 1. ff. de furt.* & Iudicem ſuper furto iudicaſſe. Igitur hodie piſtorem ex hoc iure ceſſo non admittendum, ad intentandam actionem furtiuam, per not. per Bartolum *in d. §. idem Iulianus*, & cum molitore ad approbationem reſcripti ipſius concludebat.

CVRIA id approbauit, & molitorem admiſit non obſtante venia in cauſis ipſius appellationis: & ius dicendo dixit, malè eum incarceratum & condemnatum fuiſſe, &c. 5. die Ianuarij 1543.

XIV.

Sententia data pro defuncto videtur, contra defunctũ non valeret.

Ex Conſtitutione publicata anno 1539. *artic.* 80. in iudicio iam conſtituti, atque lite eo in ſtatu exiſtente, vt iudicari poſſit, non obſtante eo, quod vna vel altera partium deceſſerit, lis iudicari poteſt, contra *l. 2. C. ſi reus vel accuſat. mort. fue. & l. penult. ff. quæ ſent. ſine appellat. reſcin.* quæ iura hodie locum ſaltem habent, in litibus iudicatis aduerſus partem defunctam, quarum iudicium ipſa viuente conſtitutum non erat, vel quarum licet iudicium conſtitutum fuiſſet, in eo tamen ſtatu nondum erant, vt iudicarentur, & aliquid adhuc peragendum ſupererat, vt per textum *in l. de qua re. §. fin. ff. de iudic.* Dubium eſt, putà, ſi pro defuncto ſententia data eſſet, vtrùm ſimilis nullitas ſit, ac ſi condemnatus fuiſſet? Videretur, quod ſic: hæc quippe ratio claudicare non debet, iuxta id quod notatur *in l. fin. C. de fructib. & lit. expenſis.* Cõtrarium iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod allegat Imbertus abſque data, *in enchir. ſuo in verb. nullum.* Eaque opinio eſt Gloſſæ & Bartoli in *d. l. de qua re. §. fin.* quam is citat.

XV.

Reuiſio Arreſtorum non admittitur.

Reuiſiones Arreſtorum Curiarum ſupremarum licitæ non ſunt, & remedium proponendi erroris duntaxat locum habet, vel libelli ciuilis, ſi dolus, fraus, obreptio & minor ætas ſubſit, & plerumque impetrantes à reſcripto reuiſionis depelluntur, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 6. Maij 1557. Hanc ad rem notabilia ſunt verba *l. vnic. C. de error. calcul* ibi, *denuo tractari poſſe, ſi res iudicatæ non ſunt, &c.*

Idem.

Iuxta id quod in Comitiis Regni dictum fuit, reuiſioni litis locum amplius nõ eſſe, ſuper eo quod Claudius Medarius Aduocatus Regius in Sede Lingonenſi Arreſto Maioribus diebus Trecenſibus aduerſus ſe dato, 13. Decemb. 1582. litem ſuã reuideri volebat, Arreſt. ſecretiori conſilij, 19. Iunij 1585. dictum fuit, propter conſequentiam eum prædictam reuiſionem habere nõ poſſe, verum Regem rogandum vt eum honori ſuo reſtitueret & filio ipſius Officium indulgeret.

XVI.

Libellus ciuilis in Parlamento offerri debet, vbi ſententia data fuit.

Anno 1555. defunctus Cardinalis Bertrandus cuſtos ſigillorum Cancellariæ Franciæ reſcriptum euocationis ad Curiã Parlamẽti Pariſiẽſis indulſerat, vt de libello ciuili aduerſus Arreſtum quoddam Maioris Conſilij cognoſceretur. Reus in prædicto libello ad Parlamentum vi huius euocationis appellat, cautè eremodicium committit, ac minimè comparet. Curia ob eremodicium eius cognitionem, quod ad ſe euocatum fuerat, retinet. Tandem cauſa ſuper approbatione prædicti libelli ciuilis peroratа fuit. Dn. Riantius Aduocatus Regius repræſentauit hanc euocationem Conſtitutionibus Franciæ aduerſari, & impedire, quò Curia cauſæ cognitionem ſibi vindicet, inſpecto quod ex prædictis Conſtitutionibus cognitio nullitatis Arreſtorum & libellorum ciuilium aduerſus ea ad Curiam ſpectet, à qua prædicta Arreſta procedunt. Actor Arreſto de retentione inſiſtebat.

CVRIA Arreſto ſuo, 14. die Iunij 1555. dixit, ſe cognitionem ſibi non vindicaturam, partibus permittere, vt ſibi iuxta Conſtitutiones proſpicerẽt. Omnibúſque Procuratoribus & Aduocatis interdixit, ne impoſterum ſuper reſcripto euocationis peroraturi venirent, niſi prius domino Procuratori Catholico Regio exhibitum id fuerit, vt ſciatur, vtrùm ei conſentire vel intercedere velit.

XVII.

Argumentum litis.

Inter Ludouicum Februarium actorem in libello ciuili, & Iacobum Demaneſchium & Fiacrum Duterium, ceſſionarios Iacobi Auberti, reos, Seruinus pro actore dixit, anno 1546. Benedictum Sartorem vendidiſſe Michaëli Februario patri actoris duas tabernas dependentes à domo quadam Molinis ſita, quæ vocatur domus Horologij, præſentibus teſtibus, è quorum numero erat Iacobus Albertus, qui in inſtrumento præſens denominatus fuit. Poſt hoc tempus vſque ad annum 1555. Michaëlem Februarium his duabus tabernis vſum fuiſſe. 22. Octobris, prædicto anno 1555. vnam ex iis donaſſe actori filio ſuo in fauorem matrimonij, & actorem ea vſque ad hunc præſentem diem fruitum fuiſſe & adhuc frui. Nihilominùs Iacobum Albertum, prætendentem reditum 20. librarum ſibi à Benedicto ſartore deberi, pignori capi & haſtis ſubiici curaſſe prædictam domum Horologij, & in pigneratione mala fide tabernam actoris quoque comprehendiſſe, quamuis noſſet, eam ad ſartorem amplius non ſpectare. Super hac capione interuenit Arreſtum datum per obreptionem ad poſtulationem prædicti Alberti, quo ſibi hanc domum adiudicari curauit, ac præterea tabernam actoris. Cùm hoc Arreſtum datum fuiſſet, à die detectæ fraudis demum actor cognouiſſet, reſcriptum forma libelli ciuilis, menſe Auguſto 1577. impetraſſe, ſuper quo prædictum Albertum citauerit, & hanc cauſam bis vel ter in ordinem & catalogum litium relatam. Poſtea reos ius ex ceſſione ab Alberto ſibi factæ habentes, actorem poſſeſſione tabernæ ipſius deiicere voluiſſe, eúmque coram Iudice Molinenſi conueniſſe, vt ea migraret. His actorem repræſentaſſe, inſtantiam in Curia pendere, putà libellum ciuilem, qui offertur. Argumenta actoris eſſe, capionem tabernæ ſuper eo factam fuiſſe, qui eius dominus non erat, neque actori denuntiatam, qui tertius poſſeſſor eſt. Prædictam tabernam locatam non fuiſſe, & ideò non poſſe dici Prætorium pignus conſtitutum, eò quod actor poſſeſſione non priuatus fuit, *l. non mirum. C. de pignorat. actio.* Nulla programmata affixa, nulla ſigna regia ad tabernam ſuſpenſa fuiſſe, propterea actorem iuſtam ignorantiæ cauſam habere, vtrùm haſtæ ſubiiceretur: Præterea Albertum pignori capientem & adiudicatarium venditioni interfuiſſe, cuius vi actor fruatur. Eum inter teſtes inſtrumentarios nominatum, adeò vt ſciret eam non ſpectare ad eum, ſuper quo domum pignori capi curauit. Inſuper ſi ius hypothecæ vel aliud quodcunque in prædicta taberna prætenderet, eum id remiſiſſe & dereliquiſſe, eam vendi permittendo. Nam neque proteſtatum fuiſſe, neque aſſeruiſſe, vllum ius ſibi in ea competere: ſiquidem creditorem, qui rem vendi patitur, pignus dimittere & ius ſuum reſpuere, *l. creditor. ff. de reg. iur. l. fin. C. de remiſſ. pignor.*

Nullitas ſub-haſtationum in præiud. qui non interuenerunt.

Teſtis venditi fundi, in quo ius hypothecæ habet, ius ſuũ amittit, niſi proteſtet.

pignor. & Gloſſ. *in l. Caius. ff. de pign. actio.* Præterea actorem præſcripſiſſe, veluti tertium poſſeſſorem, & triginta annis poſſediſſe; & quod magis eſt, videnre ac ſciente Alberto, qui eum neque turbauerit neque impediuerit. Proinde eum fundari in Lege prima & antiquiſſima, quę introducta fuit apud Gallos inter leges Romanorum, quæ eſt præſcriptio, quam ante neſcitam introduxit primùm Flauius Nicetius vir illuſtris, teſte Sidonio Apollinari Epiſcopo Aruerniæ. Reos dicere non poſſe id quod coram Iudice Molinenſi repræſentarunt, putà, inſtantiam libelli ciuilis peremptam eſſe. Nullam enim Conſtitutionem eſſe, qua tempus præfigatur & limitetur ad iudicandum libellum ciuilem. Cauſam in ordinem & catalogum litium relatam, & actorem ſemper pacificè tabernam ſuam poſſediſſe, ita vt ipſius poſſeſſio ipſum tueatur, & vim habeat non tantùm interrumpendi peremptionem & præſcriptionem, verùm multò plura. Nam litis conteſtationem imitari eam detentionem, *l. cùm notiſſimi. §. inii & illud. C. de præſcript. 30. vel 40. annor.* & poſſeſſionem facti plus operari, quàm fictam traditionem per conuentionem introductam: quinimò plus quàm conteſtationem, vt notat Gloſſa in ea lege. Ad hæc Curiam, ſi ei placeat, notaturam ſtatim & incontinenti poſt Arreſtum datum ſuper ſubhaſtatione ab Alberto promota, prædictum Albertum ceſſiſſe id quod nonniſi 1200. libris emerat, & pro eo 1600. à reis accepiſſe. Ex quo ex duobus alterum iudicari poſſe, vel reos emiſſe domum Alberto acquiſitam ſub ſpe & fiducia, ſe actorem taberna ſua ſpoliaturos, vel Albertum vendidiſſe id quod malè acquiſiuerat, quódque conſeruare non poterat. Quamobrem actorem in approbationem reſcripti ſui concludere, vt partes in eum ſtatum reponerentur, in quo ante Arreſtum fuerant. Martinus pro reis auditus dixit, Arreſtum diſcuſſionis fuiſſe, aduerſus quod Actor ſibi non proſpexerat, quod eum non admiſſibilem reddebat. Seruinus replicauit & aſſeruit, non opus fuiſſe, ſibi aduerſus Arreſtum diſcuſſionis proſpicere. Et ſi ſe ſimpliciter executioni Arreſti adiudicationis opponeret, id ſufficere, verùm pro forma eum reſcriptum libelli ciuilis accepiſſe. Thuanus pro Procuratore Catholico Regio, actori adhæſit. CVRIA approbato reſcripto ab actore impetrato, partes in eum ſtatum repoſuit, in quo ante Arreſtum adiudicationis ex decreto fuerant, reóſque in expenſas condemnauit, menſe Octobri 1582. Maioribus diebus Claromontanis in Aruernia, Præſide Domino Harlæo.

Libellus ciuilis non perimitur, & quomodo.

Nota Edictum Bleſenſe *artic.* 92. & 145. præſcripſiſſe & limitaſſe duo hæc media, proſpiciendi, ſcil. ſibi aduerſus Arreſta pronuntiata. Notandum quoque eſt, Curiam nonnunquam refractarios & inobedientes in quadruplum condemnare, vel corporaliter punire iuxta contrauentionis circumſtantias. Vide *Arr.* 1. ſupra. B.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum VIII.

I.

Pœna ordinaria & plerumque Arreſtis appoſita aduerſus refractarios & qui minus obtemperantes.

CVRIA, cùm Arreſtum dedit, in caſum contrauentionis vel impedimenti ſummas & acerbas pœnas annectit: veluti pro vidua Comitis d'Alſinois, 24. Martij 1583. aduerſus nobilem quendam Pictauienſem, nomine la Motte, Arreſtum datum fuit, quo 2000. coronatorum acquiſita & adiudicata parti declarata fuerunt, propter contrauentiones Arreſtis, & inobediens in corporalem pœnam condemnatus. Idem Arreſtum extat de 14. Aprilis 1442. quo incarceratus quidam, eo quod Arreſto obtemperare noluit, neque verba ſimplicis ſolennis agnitionis & deprecationis proferre voluit, condemnatus fuit, vt in carcerem reduceretur, quaternis diebus Sabbathi catamidiandus.

II.

In contrarietate Arreſtorum libellum ciuilem impetrari oportet.

In materia contrarietatis Arreſtorum, ſemper libellum ciuilem impetrari oportet, fundatum in circumuentione partis aduerſæ. Ita Generalis Portalius, menſe Septembri 1585. Arreſta aduerſus ſe data, in Maiore Conſilio retractari curauit.

TITVL. IX. DE TRANSActione facta per ignorantiam Arreſti editi.

Adde *tit. de reſtitutio. art.* 6. & *tit. de Arbitris & compromiſſis.* Vide quoque, quod Dn. Maynardus tractauit de natura quæſtionum tractatarum in hoc tit. *lib.* 6. *quæſt. ſuar. cap.* 28.

ARRESTVM I.

Transactio poſt rem iudicatam quando nulla ſit.

SI ante pronuntiatum Arreſtum vel poſt, per ignorantiam eius, pars victrix, ad transigendum inducatur, transactio facta reſcinditur, licet cum maiore facta fuiſſet, & partes in ſtatum Arreſti reponuntur. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 27. Nouembris 1524, pro Huberto Longemantio, aduerſus Margaretham Gautium: & altero Arreſto, quod datum in Curia Catholicianorum Pariſiis pro Antonio de Vannes dicto Larmaudio, aduerſus incolas Crozeti in Roanneſia, anno 1540. per *l. eleganter, §. ſi poſt rem. & l. in ſumma. §. 1. ff. de cond. indeb.* & not. *in l. poſt rem. C. de tranſact.*

Idem dicendum, ſi Procurator vel Syndicus citra expreſſum mandatum & ſpecialem, Conuentus ſeu cœnobij conuentionem cum quodam Arreſto condemnato tranſigeret: prout iudicatum fuit pro Religioſis, Abbatiſſis & Conuentu Altobonerio, 3. Auguſti 1564. inter Generalia.

II.

Transactio poſt rem iudicatam abſque magno damno ſeu intereſſe valere debet.

Attamen ſi partis, prædictæ reſciſſioni inſiſtentis magni non interſit, ea depelletur. Et verò cùm quidam tranſegiſſet, & per tranſactionem in principali obtinuiſſet, & nonnihil ob expenſas cauſæ appellationis impetraſſet, Arreſto Pariſienſi repulſam tulit, 8. Ianuarij 1545. quandoquidem, licet res iudicata & tranſactio eundem ac parem effectum habeant, ſemper tranſactio fauorabilior eſt, eò quod ab expreſſo conſenſu partium procedat, qui in omnibus actibus magis quàm coactio & vis dominari debet, cuius naturam res iudicatæ ſeu ſententiæ ſapiunt, quæ redduntur in inuitos, hiſque neceſſariò eſt obſequendum, *l. ſi pecuniam, & l. ſub ſpecie. C. de re iudica.*

Digitized by Google

III.

Reſtitutio aduerſus tranſactionem.

Quamuis tranſactiones inter maiores contractæ reſtitutioni obnoxiæ non ſint, attamen, ſi dolus perſonalis, violentia vel alia coactio & inſidiæ interueniant, procedentes à potentioris cuiuſdam importunitate & potentatu, reſtitutio fauorabilis eſt, & abſque his ſi pars indigna & in culpa ſit: vt videre licet in Arreſto quodam Tholoſano, *tit. de reſtit. in integr. &c. Arr. vltim.* ſuprà.

LIBER VICESIMVS.

TITVLVS PRIMVS, DE TESTAMENTIS, ET INSTITVTIONE HEREDVM.

ARRESTVM PRIMVM.

Teſtamentaria ſolennitas ſecundum Conſuetudines determinatur.

SOLENNITAS condendi teſtamenti à iure ciuili introducta eſt, & ex hac ratione eadem iuris forma ac modo, ſiue ſcripti ſiue Conſuetudinarij, corrigi, mutari & declarari poteſt, §. *quod autem. Inſt. de leg. ag. tut.* prout ait Bartulus *in l. 1. C. de ſumm. Trinit.* Igitur, prædicta teſtamentaria ſolennitas iuxta Conſuetudinem * locorum determinati debet tam quò ad numerum teſtium, quàm quò ad alias ſolennitates attinet. Idque notatur *in l. 2. ff. de teſta.* Verùm deficiente Conſuetudine ius ciuile ſequendum eſt, quod vult, vt in teſtamento nuncupatiuo ſeptem teſtes conuocentur: eáque Gloſſa eſt *in § fin. Inſt. de teſta.*

Teſtamentarum condita vel tempore belli aut peſtis coram quinque teſtibus.

Nonnulli tenuerunt, quemadmodum in teſtamento ruri condito quinque teſtes ſufficiunt, *l. fin. C. de teſtam.* ita pariter tempore periculoſo, veluti peſte graſſante, ob eandem rationem, quòd ibi rarò inueniantur homines & difficulter conuocari poſſint & coram ægroto præſentes conſtitui. Atque ita tenet Baldus ad prædictam *l. fin. C. de teſta.* Sic tempore belli ſolennitates in caſtris remittuntur, *in pr. Inſt. de teſtam. mil. & l. Lucius. ff. eod.* Quæ duo tempura belli & peſtis proxima ſibi ſunt, quandoquidem mortalitas bellum quoddam Dei eſt aduerſus homines, vt ait Bartolus *in l. Naturaliter. ff. de vſucap.* Nihilominùs ſanior pars ita diſtinguit, vt ſi peſtis leuior ſit, neque eius cauſa populus vrbem dereliquerit, aëre nondum infectu, hoc caſu ſeptem teſtes requirantur, nulla quippe legitima cauſa ſubeſt, ob quam minima iuris ſolennitas omittatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 17. Martij 1525. pro Ioanne Genero, aduerſus Ioannem Amicum, Procuratorem Curiæ, quo tempore neque Parlamentum interruptum fuerat, neque populus vrbe exceſſerat, facit in arg. *l. 1. §. proinde. ff. de aedilit. edict.* Verùm ſi vehemens peſtis ſit, & populus vrbem dereliquerit, quinque teſtes ſufficiunt, per textum *in d. l. fin. C. de teſtam.* Et ita iudicatum fuit altero Arreſto, 13. die Februarij 1530. in prædicta Curia, pro Catharina de Spe, & Anna Ioanna, appellantibus à Seneſchallo Aquitaniæ. Idque intelligitur de teſtamento ægroti: quod ſi enim ægrotus non ſit, iure communi teſtari debet.

Teſtamentum inter liberos, coram duobus teſtibus.

Itemque ſi teſtandum ſit *inter liberos*, duo teſtes ſufficiunt. *c. cùm eſſes. de teſtam. l. Hac conſultiſſima, §. ex imperfecto.* Authent. *quod ſine,* iuncta Gloſſ. ibidem. *C. qui teſta. fac. poſſ.*

* Id quod de Conſuetudinibus locorum, in quibus teſtamentum fit, non vero in quibus bona Teſtatoris ſita ſunt, intelligitur. Ita iudicatum fuit, vltima Maij 1576. quod refert Choppinus *lib. 2. de morib. Pariſio. titu. 4. num. 2.* Cynus & Bartolus *in l. 1. C. de ſumm. Trinita.* Papa *deciſio. 262.* Carondas *lib. 3. reſp. cap. 27.* I. C.

II.

Teſtamentum ratione heredum ſcriptorum validum, pro ratione legatorum quoque valere debet.

Defunctus dominus Ioannes Boquetus Cancellarius Regis Nauarræ, teſtamentum condit non obſeruata iuris ſolennitate circa numerum teſtium, atque heredem ſuum vniuerſalem inſtituit Ioannem Boquetum filium fratris ſui, & Gabrieli Boquero naturali ſuo ſummã ducentorum coronatorum legat. Hic hos coronatos ab herede poſtulat: qui eos dare recuſat, dicens, teſtamentum ex quo is hoc legatum petit, hoc reſpectu nullum eſſe. Quamuis enim ſolennitas iure ciuili introducta de conuocandis à teſtatore ſeptem teſtibus, reducta ſit ad formam iuris gentium, in ore duorum aut trium, &c. quan-

&c. quando ſcil. teſtamentum inter proprios liberos conditum eſt: nihilominùs hoc obſeruari tantùm prædictorum liberorum intuitu, in quorum fauorem hæc ſolennitas remittitur, non verò quo ad ea, quæ perſonas extraneas tangunt: horum quippe reſpectu nihil quicquã ex ordinariis ſolennitatibus remitti vel omitti ius permittit, *l. Hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſta. l. fin. C. fam. ercisc.* Ac propterea, quoniam in teſtamento, de quo agitur, nonniſi duo teſtes adfuerunt, id valere tantum pro herede & fratribus ipſius, qui erant liberi fratris teſtatoris, & ſucceſſuri ab inteſtato, non verò pro prædicto naturali, qui extraneus eſſet, non ex familia teſtatoris, nominatim quia non fuerat legitimatus, prout ait Iaſon in *d. § ex imperfecto.* Prædictus Gabriel legatarius ait, legatum ſuum in piam cauſam & pro alimentis relictum eſſe: ad quæ pater filio ſuo naturali teneatur, *cap. cum haberet. de eo qui dux. in mat. quam poll. per adult.* Ac complures tenuiſſe, propter matrimonium & dotem ſpuriæ, Dominum ſubditis ſuis tributum indicere poſſe, ſi ius tributi in quatuor caſibus habeat, dummodo legitimos non habeat prædicta ſpuria. Tandem Arreſto Burdegalenſi, quod datum in Maiore Camera 7. Septembris 1532. prædictus heres ad ſoluendum prædicto Gabrieli naturali filio prædictum legatum condemnatus fuit.

III.

Teſtamentum ſcriptum leui ex cauſa non reuocatur.

Teſtamentum ſolenne * per alterum ſecundum minus ſolenne non reuocatur, niſi inter duo teſtamenta decẽ anni effluxerint, vel teſtator decẽ annis poſt primũ vixerit: quod tẽpus cum reuocatione minùs ſolenni iunctum ſufficit, ad prædictum primum teſtamentum modis omnibus irritandum. Iſque textus eſt benè intellectus *in l. ſancimus C. de teſta.* ibi, *ſin autem teſtator.* Gloſſa *in verb. fuerit*, & Azo *in ſumma, de teſtam.* & Ioannes Faber *in d. l. ſancimus*, tenent, quandoquidem hæc reuocatio minùs ſolennis prius teſtamentum ſolenne nullum reddere poſſit, neceſſe eſſe, vt inter vtrumq; decennium intercedat, à priore teſtamento vſque ad prædictam reuocationem, atque ita intelligunt *d. l. ſancimus.* Verùm ipſorum ſententia non obtinuit: & verum eſt, ſatis eſſe, teſtatorem decem annis poſt primum teſtamentum vixiſſe, & reuocationem intermedio tẽpore factam, quinimò licet duobus menſibus vel anno vno pòſt facta fuiſſet. Ita tenet Hoſtienſis in *ſumma titul. de teſta §. qualiter infirmetur. verſicu. item per poſterius, in fin.* ibi, *& poſt hoc decennium lapſum ſit.* Atque iuxta hanc ſententiam iudicatum fuit Arreſto * Gratianopolitano, 10. Martij 1459. pro ſucceſſione Æmardi Faunerij ciuis Gratianopolitani. Id tamen ita intelligendum, ſi reuocatio hæc validè fiat ac legitimè: & ad minimum in ea forma in teſtamento nuncupatiuo requiſitam, præcipuè quando inter liberos teſtamentum non conditur. Teſtamentum enim ſolenne maiorem formam requirit, quàm illud quod nos *in ſcriptis* dicimus. Cæterùm ſola reuocatio teſtamenti, ſiue ſolennis ſiue nuncupatiui, & ſiue inter liberos ſiue alios, non attenditur, etiamſi eadem ſolennitate, qua teſtamentum ipſum, facta fuiſſet, & neceſſe eſt antequam valeat, vt reuocans tempore reuocationis vel pòſt

Sola reuocatio teſtamẽti quando valeat?

alterum teſtamentum condat, *l. Militis. §. veteran. moriens. ff. de milit. teſt.* Authent. *hoc inter liberos. C. de teſtamen §. ex eo ſolo. Inſt. quibus modis teſt. infir.* Ad reuocationem efficacem ſufficiet, teſtatorem teſtamentum ſuum reuocando declarare, ſe ratas velle donationes caſuales & mutuas in caſum, quo alter ſuperuixerit ante à ſe pactis dotalibus vel alibi conuentas: verùm ſi nihil horum vel ſimile quid remittatur, ſed ſimplex duntaxat & nuda voluntas ſit, rectè videtur hanc reuocationem ita nude & ſimpliciter factam, efficacem non eſſe ad reuocandum teſtamentum. Nihilominùs complures de eo dubitarunt & aſſeruerunt, ſolam ac ſimplicem reuocationem, abſque nouo & poſteriore teſtamento, præcedens teſtamentum rumpere, per propria verba *§. ſi heres, in l. vnic. ff. ſi tab. teſtam. null. extab* ibi, *vel ſi qua alia ratione voluntatem mutauit, voluitque inteſtato decedere, dicendum eſt ab inteſtato rem habituros eos, &c.* Accurſius hoc dubium definit & ait, verbis nudis & ſolis hanc reuocationem ſine ſecundo teſtamento non valere, verùm ſi factum ſubſit, veluti ſi ſcheda teſtamenti rumpatur & ſcindatur, vel nomen heredis deleatur & alia ſubſtantialia, tunc prædictum *§. heres* locum habere, & ita manifeſtò & expreſſè verba eius ſonant, ibi, *quia inciſa ſunt tabulæ vel quia cancellatæ*, &c. id expreſſè dicitur *in l. noſtram. C. de teſta.* quæ exceptio eſt prædictæ Authenticæ, *hoc inter liberos.* Altera eáque notabilis exceptio eſt, quando pater teſtamentum ſuum reuocando ingratitudinis, vel alterius indigni facinoris à ſcripto herede perpetrati mentionem fecit: tum quippe, ſi indignum huiuſmodi factum probetur, reuocatio legitima eſt, abſque vllo alio teſtamento, *l. Hereditas. C. de his quib. vt ind. & l. cùm quidam. ff. eod.*

* Inter liberos reuocatio ſufficit, neque altero teſtamento opus eſt, & teſtamentum ſolenne rectò altero minus ſolenni reuocari poteſt. Arreſto Pariſienſi quod pronuntiatum in purpura, 1. Iunij 1571. Aliàs Teſtamentum ſolenne altero ſubſequente imperfecto non rumpitur, licet ſecundum tempore pelliis conditum fuiſſet. Arreſtum Pariſienſe de 4. Iunij 1593. A. T. Choppinus *lib. 1. de priuileg. ruſtic. part. 2. cap. 2. & ad Conſuet. Pariſ lib. 2. tit. 4.* Carondas *lib. 4. Reſp. cap. 18. & 79. & lib. 8. cap. 58.*

* Guido Papa *deciſ. 200.* Vide Maynardum *libro 5. quæſtio. cap. 13.*

IV.

Teſtamentum primum continens clauſulã derogatoriam omnibus ſubſequentibus quomodo reuocari poſſit.

Teſtator in teſtamento ſuo clauſulam derogatoriam apponere poteſt, ne ſcil. ſeducatur ad alterum teſtamentum præter voluntatem ſuam condendum, prout notatur *in l. ſi quis in principio. 22. ff. de legat. 3.* Petrus Mirebel us teſtamentum condit, & in eo heredem Mariam ſororem ſuam inſtituit: & poſt multa capita ac legata idem declarat, ſe velle, *Vt quo caſu alterum teſtamentum conderet, ex nunc, vt ex tunc id nullum eſſet, niſi expreſſè in prædicto ſecundo huius primi mentio fieret, & contentum in eo, cuiúſq; tenor hîc de verbo ad verbum cũ ſpeciali derogatione inſereretur.* Euenit, vt ſeptemdecim diebus pòſt alterum & ſecundum teſtamentum conderet, & in eo heredem ſuum vniuerſalem inſtitueret Ioannem Mirebelium patruum ſuum: & reuocaret expreſſè alterum & primum teſtamẽtum, quod ſe Camberiaci condidiſſe ait, continens vni-

uerſalem inſtitutionem ſororis ſuæ , & alias quaſdam inſtitutiones & ſubſtitutiones, quatum pro tépore nõ habere ſe memoriam dixit: addit propter iuuenilem ætatem ſuam 22. annos, ſe neque intelligere neque comprehendere potuiſſe clauſulas derogatorias in prædicto primo teſtamento contentas, neque illarum ſe memorem eſſe. Nihilominùs expreſsè ait, ſe omnia reuocare & in irritum deducere. Dubitatum fuit, vtrùm hoc primum teſtamentum ſufficienti modo reuocatum eſſet? Bartolus *in l. ſi quis. in pr. in lectura, verſic. venio ad ſecundum.* tenuit, quod non, & ſpeciali derogatione opus eſſe & mentionem primarum derogatoriarum clauſularum fieri oportere: & poſt eum Dynus *in cap. quod ſemel placuit. de reg. iur. in 6.* Et licet ſententia hæc communis ſit, nihilominùs Salycetus *in l. ſancimus, in 6. queſtio. C. de teſta.* hoc dubium definit, putà, per iuſtam ignorantiam vel obliuionem derogatoriarum in primo teſtamento comprehenſarum, teſtatorem ei generaliter in ſecundo teſtamento derogare poſſe: atque ideo hoc ſecundum teſtamentum reuocaſſe primum, per *d. l. ſi quis, in pr. in verb. ſciens.* Alioquin ſi teſtator vir peritus ſit: neque temporis neque morbi ſui occaſio & cauſa obſtet, ex qua priorum obliuiſcatur, ſpeciali derogatione opus eſt, *l. Diui. §. licet ff. de iure codicillor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 2. Auguſti 1457.

V. *Arr. 7. App. h. t.*

V.

Clauſula derogatoria in teſtamentis.

Incola quidam Lugdunenſis, cùm Geneuam conceſſiſſet, teſtamentum condidit, & in eo vxori ſuæ, ex qua nullos liberos ſuſceperat, domum ſuam Lugduni ſitam legauit. Poſtea Lugdunum reuerſus alterum teſtamentum cõdidit, & prædictam domum cuidam nepoti ſuo legauit, ac in prædicto teſtamento clauſulam adiunxit, qua tam primo teſtamento, quàm omnibus aliis, quæ in futurum condere poſſet, derogatum volebat, niſi hæc quatuor verba ſequentia: *Intelligitis vos hæc bene?* ſcripſiſſet. Poſtea ab vxore ſua ſollicitatus tertium teſtamentum condit, in quo prædicta verba non exprimebantur. Poſthæc moritur. Vxor poſſeſſionem prædictæ domus apprehendit. Nepos ſeſe opponit. Sententia Seneſchalli Lugdunenſis cauſa ſua cadit, & vxor manutenetur. Ab eo ad Parlamentum Pariſienſe appellat, vbi Arreſto vigilia Pentecoſtes 1580. dictum fuit, malè iudicatum, & prædictus nepos manutentus. Hoc vltimum Arreſtum fuit, quod pronuntiauit Dn. Præſes Seguierius antequam moreretur, vir illuſtris memoria. Eáque eſt *l. ſi quis in pr. ff. de leg. 3.* & contraria eſſe videtur *l. Diui. §. licet de iur. Codicill.*

V. Choppinum *ad Conſuetud. Andegav. lib. 3. cap. 2. tit. 4 artic. 16.*

VI.

Liberi exheredati ad ſucceſſionem aui admittuntur: Notabile.

Quidam nomine Iulianus Roeyetus, ægrè ferens Wilhelmum Royetum filium ſuum ſe inuito matrimonium contraxiſſe, eo non obſtante, quòd ei expreſsè hoc interdixiſſet, neque videre neque audire filium prædictum voluit, teſtamentumque condidit, & in eo eum exheredauit ingratum ac inobedientem declarauit. Prædictus Wilhelmus exheredatus, relictis liberis & patre ſuperſtite prædefungitur. Pater poſt eum moritur. Liberi prædicti Wilhelmi ad ſucceſſionem, vt nepotes, ſe admitti poſtulant. Quibus propter prædictam patris ipſorum, quem repræſentant, exheredationem interceditur. Ad hæc reſpondent, ſe ſuo iure, non patris venire, iuxta *l. ſi emancipati. C. de bon. poſſ. contra tab. & l. ſi aum. 2. C. de lib. præter.* vbi Baldus latè diſcurrit, & doctrinam Bartoli *ad l. quis ſuperſtites. de acquir. poſſ.* Aiunt inſuper, ſe prædictum auum ſuum nullo modo offendiſſe, ac ideò verſari ſe in terminis *l. ſi quis in ſuo. §. vlt. C. de inoff. teſta.* Arreſto Pariſienſi pridie Vigiliæ Natalis 1584. prædicti nepotes, liberi Wilhelmi, ad ſucceſſionem aui ipſorum admiſſi fuerunt, decretúmque fuit familiam cum iis erciſcundam.

Vide hoc Arreſtum, prout doctè & eleganter pronunciatum fuit in purpura, à Dn. primo Præſide Harlæo, *in queſtio. men. queſt.* 38. quo iudicatum fuit, liberos eius, qui à patre ſuo exheredatus fuit, eo quod inuito patre vxorem duxiſſet, ab auo ipſorum, qui ſuperuixit filio ſuo exheredato, exheredari non poſſe: eo quod nepotes patris ſui pœnam ſuſtinere non debeant. I.C.

VII.

Priuilegium teſtamenti militaris.

Iulianus Carretius ſtudioſus Tholoſæ à nõnullis ſociis ſuis ſeductus & inductus vnà cum illis nomen ſuum militiæ dedit atque cohorti Capitanei Dallonij, quæ in caſtra aduerſus ciuitatem quandam rebellem poſita, deducta fuit, ſe aſſociauit. Cùm caſtra iam intrare parati eſſent, quidam è ſodalitio prædicto ſermone à ſe habito, dicendo *Optimi Sodales, periculum vitæ nunc quam proximè adsumus: quantum me attinet, teſtamentum condere atque heredem inſtituere animus eſt,* prædictum Iulianum Carretium permouit, vt verba ſequentia nuncuparet: *Inſtituo heredẽ Petrũ Carretium fratrẽ meum:* Eaque verba bis atque ter præſente Capitaneo ſuo & nonnullis aliis repetiit: poſtea in oppugnatione occiſus fuit. Igitur Petrus Carretius defuncti fratris ſui hereditatem adire volens, examen in futurum inſtitui curauit, in quo duo tantùm teſtes auditi fuerunt, putà prædictus Capitaneus Dallonius in vno loco, & quidem ab optione, & Coactor agminis maior prædictæ cohortis in altero loco & ab altero optione. Poſtea publicationi & admiſſioni prædicti Teſtamenti inſiſtit, & ad id tendit, vt ipſe heres admitteretur. Huic ſe opponunt Anna Carretia ſoror prædicti Iuliani, tam pro ſe quàm pro matre ſua, & ad id tendit, vt prædicto defuncto ab inteſtato ſuccederent mater, frater & ſoror iuxta diſpoſitionem iuris communis, nulla habita prædicti teſtamẽti ratione: cui teſtamento opponebatur, in eo requiſitum teſtium numerum adhibitum non fuiſſe, eóſq; qui depoſuiſſent, peregrinos fuiſſe & ſuſpectos, ob plurimas rationes. Deinde prædictum Iulianum non vt militem deceſſiſſe, verùm potiùs vt ſtudioſum, qui non bellandi ſed caſtra viſitandi gratia cum ſodalibus ſuis abiuerit. Tandem prædictum Petrum prætenſum inſtitutum, & prædictum Iulianum inimicos fuiſſe, Eúmque magis inopem matrem ſuam, quàm omnes alios dilexiſſe. Aduerſus hæc prædictus Petrus aſſerebat, prædictum Iulianum ceu militem mortuum ſub ducatu prædicti Capitanei

pitanei Dallonij, cuius catalogo militum inſcriptus fuerit. Secundò ex diſpoſitione iuris communis, omnes omnino, qui in iiſdem caſtris degunt ac militaria munera ſubeunt, etiam vectuarios & annonarios priuilegio militari teſtandi & diſponendi de bonis ſuis frui debere. Tertiò prædictum priuilegium duobus teſtibus contentum eſſe, quinimò ſcripto à milite in vagina gladij. Super his Seneſchallus Tholoſanus prædictum teſtamentum validum declarauit, & prædictum Petrum heredem admiſit: à quo prædicta Anna appellauit, non verò mater, quæ in prædicta inſtantia ſeſe non oppoſuerat, verùm duntaxat prædicta Anna, quæ ſumſerat ſuóque coniunxerat nomen prædictæ matris, quæ nunquam quicquam petiit. Ad appellationem à prædicta Anna interpoſitam & inſinuatam in Curia prædicti Parlamenti Tholoſani, Arreſto pronuntiato à domino Latomio ſecundo Præſide, 23. Decembris 15?8. dictum fuit, à prædicto Seneſchallo benè iudicatum fuiſſe & citra expenſas. Mirum videri poſſet, nihil matri adiudicatum fuiſſe: verùm ratio hæc fuit, quoniam prædicta mater nunquam interueniſſe neque quicquam in prædicta lite petere voluit.

Adde *Arr. 23. h. t. & 3. App.*

VIII.

Clauſula codicillaris ſupplet ſolennitatem, nō verò voluntatis defectum.

Si pater vel mater in teſtamento nominatè, inſtituere vel exheredare vnum è liberis ſuis, vel ei quid legitimæ loco relinquere negligant, teſtamentum nullum & inutile eſt. *l. inter cætera 30. ff. de lib. & poſt.* Nihilominùs ſi clauſula codicillaris inſerta fuerit, huiuſmodi defectus & alij ſolennitatis defectus velantur, & valet teſtamentum per obliquum hoc eſt, vt heredes ab inteſtato teneantur implere id, quod à teſtatore diſpoſitum fuit. *l. Codicillis. §. fi. ff. de leg. 2. & l. ex his verbis. ff. de teſta.* Adhæc notandum eſt, hos heredes ab inteſtato teneri ad reſtituendam hereditatem heredi ſcripto in prædicto teſtamento nullo: idque tanquam fideicommiſſum, & vi prædictæ clauſulæ codicillaris ſimpliciter & purè, non expectata ipſorum morte vel alia conditione, *l. ex teſta. C. de fideicom.* Atque tum omnium diſtractionum loco prædicti heredes legitimam ſuam & ſumtuum refuſionem, quos iuſtè ac legitimè fecerunt, abſq; Trebellianica conſequuntur. Iſque textus eſt *in l. ex eo. C. de fideico. & in l. ſi iure. C. de teſta. manum. & l. ex ea ſcriptura. ff. de teſta.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1460. Prædicta verò clauſula locum quoque nullum habet, quando teſtamentum ex alio, quàm ſolennitatis defectu nullum eſt, veluti ex defectu voluntatis, *d. l. Codicillis*, & ibi nota.

V. Maynardum *lib. 5 cap. 11.*

IX.

Matres liberos ſuos ſub pœna nullitatis præterire non debent.

Neceſſitas inſtituendi proprium filium, vel eundem in teſtamento exheredandi, æquè locum habet in teſtamento matris, quàm patris, *l. filio præterito 17. ff. de iniu. rupto. irritóque teſta.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1461, inter fratres Alemannos, & in litis Rupichinardij reuiſione.

X.

Teſtamentum nullum non eſt ob præteritionem filij inter legatarios nominati.

Non attento rigore & forma iuris requiſita, qua pater neceſſariò liberos ſuos in teſtamento expreſsè inſtituere vel exheredare, & iis id quod ſibi placet, iure inſtitutionis relinquere teneatur: aliàs teſtamentum nullum ſit, *§. aliud quoque capitulum, in Auth. vt cum de appellat. cognoſc.* & Gloſſa ibi, & alia Gloſſa. *in l. Papinianus §. ſi quis mortis ff. de inoff. teſta.* Iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 1. Maij 153?. teſtamētum à patre inter liberos conditum valere, eo non obſtante, quod prædictus pater verbo *inſtitutionis*, ſed tantùm legati & donationis vſus fuiſſet, per Gloſſam *in Auth. nouiſſima. de inoffic. teſta.* & Gloſſa *in § iam autem, in verbo teſtamento. Inſt. de inoffic. teſta.* per tex. *in §. pater, in Auth. de trient & ſemiſſ.* Et iuxta ſententiam Azonis, vel aliorum heredum vniuerſalium. Atque altero Arreſto Burdegalenſi, iudicatum fuit, menſe Aprili 1?37.

• Boërius *deciſio. 148.*

XI.

Præteritio aſcendentium quomodo generali legato velari poſſit.

Super hac difficultate, ne teſtamento Aſcendentes in 2 gradu prætereantur, veluti auus, iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, hac clauſula in teſtamento inſerta. *Dono vnicuique eorum, quibus iure teneor donare & relinquere ſummam quinque ſolidorum*, ſatisfieri, vt teſtamētum validum & legitimum ſit. Ratio hæc eſt, quòd legatum & inſtitutio particularis eiuſdem naturæ ſint, *l. quoties. C. de hered. inſt.*

XII.

Legitima matri abunde commodum ſentientis, & teſtamento honorata.

Filius teſtamento matrem ſuam heredem inſtituit, cui ex conſuetudine loci nonniſi mobilia & conquiſita immobilia, & quartam vel tertiā fundi ſui genearchici relinquere poterat. Quæritur, vtrùm in reſiduo legitimam ſuam poſtulare poſſit? Iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, quod non, arg. *l. filio, § patri. ff. de adim. leg.*

XIII.

Clauſula inſtitutionis: Si vxor mea prægnans ſit.

Comes Vantadurius in bellum profecturus, teſtamentum condit: & in eo heredem Poſthumum inſtituit, *ſi vxor ſua prægnans eſſet.* Comperitur, tum temporis eam grauidam non eſſe. Poſtea tempore quodam vxor ipſius prægnans exiſtit & plurimos liberos parit, tam hac vice, quàm aliis. Moritur nullo alio teſtamento perfecto. Dubitatum fuit, quis heres foret? vtrùmne primogenitus, an verò omnes? Iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, omnes heredes futuros, *per l. placet, cum l. ſeq. ff. de hered. inſt.* & per ſententiam Baldi *conſil. 359. & 407. vol. 2.* vbi ait, quòd hæc verba, *ſi prægnans eſſet*, intelliguntur, quando prægnans eſſet.

XIV.

Legitima accipitur ſecundū diſpoſitionem legis vel conſuetudinis Prouinciæ, in qua bona reſpectiuè ſita ſunt.

In definienda lite inter dominum Ludium ab vna parte, & dominum Buchagium ab altera, cuius D. Hoſpitalius relator erat, 3. Februarij 1541. Arreſto decíſum fuit, quòd ſi teſtator habitans in Prouincia iuris ſcripti, & bona in pluribus Prouinciis ſita habens, tam Conſuetudinariis quàm iis, quæ iure ſcripto reguntur, teſtamento vnum è liberis ſuis heredem vniuerſalem inſtituat, alios ius legitimæ ſuæ accepturos & tales portiones, quæ iis ex diſpoſitione cuiuſque Prouinciæ vbi bona ſita erunt, cōpetunt, ſiue iuris ſcripti ſiue Conſuetudinis, putà in bonis iuris ſcripti, iuxta computatio-

nem Auth. *Nouiſſima. C. de inoffic. teſta.* & in aliis Prouinciis, prout Conſuetudo diſponit, iuxta textum *in l. ſi certarum ff. de teſtam. milit.*

XV.

Filius non eſt præteritus, qui matri ſuæ in caſum mortis tantum ſubſtituitur.

Teſtator teſtamento ſuo heredem vniuerſalem vxorem ſuam inſtituit, etſi ea moreretur, inſtituit & ſubſtituit ei filium ſuum. Hic hoc teſtamentum impugnare poſtea vult, dicens, ſe præteritum, eò quod filius & in primo gradu ſit, neque in prædicto teſtamento vel exheredatus vel inſtitutus reperiatur, §. *eadem. Inſt. de hered. quæ ab inteſtat. def.* ac propterea teſtamentum nullum eſſe, *Inſt. in pr. de exhæredat. liberor.* Vxor teſtamentum defendit & ait, id valere, quandoquidem ſatis ſit, id vires ſuas ex ſecundo gradu, putà, ſubſtitutionis capere, *l. 3. §. fin. ff. de liber. & poſth. & l. ſimiles. in pr. ff. de iniuſt. rupt.* & expreſſius adhuc *in l. ex facto. §. Lucius. ff. de vulgar. & pupil.* adde quod filius purè & ſimpliciter legitimam ſuam, quæ quatuor vncias conſtituit, habeat, prædicta verò heres octo, *l. ſcimus. §. cum autem. C. de inoff. teſta.* Ac pro prædicto teſtamento iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

XVI.

Officialis examen teſtamenti in formam inſtrumenti publici redigere non poteſt.

Proceſſus coram Officiali Eccleſiaſtico inſtitutus, ad recognoſcendum & comprobandum teſtamentum, adeò quidem vt in formam inſtrumenti publici redactum fuerit, authenticum non eſt, neque teſtamenti vim in Curia laica habet. Simile dubium fuit in Curia Pariſienſi 14. Februarij 1552. ſuper quo deliberatum fuit.

XVII

Heres antequam naſcatur vocatur ex contractu, an debeat teneatur.

Sæpè inter Nobiles videre licet, pactis dotalibus, comprehendi & inſeri nonnulla, ad determinandas ſucceſſiones futuras ipſorum poſteriorum, additis ſubſtitutionibus fieri aliiſq; neceſſariis obſeruationibus, ita vt liberi liberorum & alij nominati veniant ad ſucceſſionẽ, etiam inuitis patribus, & licet prædictorum ſuorum patrum heredes non ſint, vi prædictorum pactorum. Super his dubium exortum fuit, vtrùm hi ſucceſſores debitis ſuorum patrum, fratrum vel aliorum prædeceſſorum, quibus mediatè vel immediatè ſuccedunt, obligẽtur? Nominatim in lite quadam inter illuſtrem Vincentium de Caſanteui ab vna parte, & illuſtrem Ioannem de Foxio Comitem de Cramang, propter terram de Naſſier, veluti dependentem à dominio de Marpas. Prædictus Comes filius erat Gaſtonis de Foxio, qui condemnatus fuerat ad prædictam terram cum fructibus reſtituendam: quantum ad terram ipſam attinet, in eius reſtitutionem benè conſentiebat, verùm quo ad fructus dicebat ſe in eos non teneri, eo quòd neque heres eſſet, neque bonorum patris ſui condemnati poſſeſſor, & ad bona, quæ percepiſſet ab eo, ſe pactis dotalibus defuncti Ioannis & Iſabellæ de Foxio vocari: & eorum heredem ex pacto neceſſario eſſe, non verò patris ſui. Nihilominùs Arreſto Burdegalenſi, quod datum menſe Iunio 1531. prædictus Comes in fructus perceptos tam à ſe quàm à prædeceſſoribus ſuis condemnatus fuit, qui iuxta probationes ad tria millia librarum Turonenſium liquidati ſeu adærati fuerunt. Ratio hæc eſt, quia effectu heres eſt, & loco heredis, licet verè heres non ſit, *l. ſi ſocer. ff. ſol. matr.* & id declarat Albericus de Roſat. *in l. fin. de donat. inter vir. & vxor.* Et hanc ad rem tenetur, Dominum Delphinum ius ex neceſſitate legis Salicæ ſuccedendi in Regno habentem, non expectata patris voluntate, in id quod prædeceſſor ipſius Rex contraxit, promiſit & debuit, teneri æquè ac priuatam perſonam, ex Oldrado *conſil. 93.*

Dominus Delphinus ex contractibus Regis tenetur.

Vide *artic. 278. & 300.* Conſuetud. repetitæ prælectionis Pariſienſis.

XVIII.

Heres vel legatarius ſub conditione nomen & inſignia gerendi.

Inſtitutio heredis, ſub conditione ad nomen & inſignia teſtatoris gerendi, admittitur & pro conditionali habetur, *l. mulier, quæ viro. §. ſi quis hereditarium ſeruum. ff. de condit. & demonſtrat.* & ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod allegat Guido Papa *quæſtio 251.* Simile in legato ita relicto. Cæterùm multum intereſt, hæc conditio apponatur per conditionem, veluti: *Volo, vt hac inſtitutio valeat, dummodo gerat nomen & inſignia, nec aliter:* hoc quippe caſu defectus conditionis & eius implementi, omnia nulla reddit, an verò forma ſimplicis oneris vel modi apponatur, veluti: *Hunc heredem meum facio, dummodò nomen & inſignia mea gerat,* &c. defectus quippe oneris huius nullitatem non induceret, verùm obediendi neceſſitatem, prout infrà pleniùs declaratur *tit. de legatis Arr. 3.*

XIX.

Leproſi teſtari poſſunt.

Leproſus* [a] liberè teſtamentum condere & de bonis ſuis diſponere poteſt, prout ei placuerit, abſque diſcrimine, prout iudicatum fuit Arreſto, quod vidi inter ſchedas domini Deſloges. Et certè nullo iuris loco neque diuini neque ſcripti interdictum ei reperitur, atque ideò permiſſum & liberæ ipſius voluntati relictum cenſetur, *arg. l. ex eo. de teſta. & l. qui teſtamento. §. eum qui. verſ. cùm iuris ciuilis. ff. de teſtam.*

Paralyticus non.

*Aliud eſt in Paralytico, cuius teſtamentum venia Curiæ Parlamenti Burdegalenſis nullum declaratum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum in Maiore Camera, 27. Octobris 1595. Choppinus *ad Conſuet. Pariſ. lib. 2. tit. 4. artic. 21. & 22.*

XX.

Non obſtante contagione teſtatoris & teſtium defectu ſignatura approbari non poteſt inter conſtitutiones.

Cùm ſententia quadam data à Seneſchallo Lugdunenſi vel Locumtenente ipſius, 14. die Decembris 1568. pro Antonio Iuſto, Benedicto Liberali, & Ioanna Chabertia vxore ipſius, reis, & opponentibus executioni reſcripti delegationis impetrati, 8. Iulij nuper præteriti, aduerſus Ioannem Florinm, Ioannam & Antoniam Philippias, & Antoniam Geneuæam actores in executione prædicti reſcripti, quo Seneſchallus noſter vel prædictus ipſius Locumtenens adiudicaſſet prædictis reis momentaneam poſſeſſionem mediæ partis omnium & ſingulorum bonorum Wilhelmi Geneuæi, & Iacobi Geneuæi ipſius filij, & per mortem ipſorum relictorum, litigioſæ redditæ ab actoribus, præſtita ab iis cautione, de prædicta dimidia bonorum parte reſtituenda, vt & fructibus, qui ex ea prouenient, ſi hoc fieri debere deinceps dicerent, & ius in principali reddendo dixiſſet, ad iudicium litis procedendum eſſe, non inquiſitis recuſationibus. Atque eo facto definitiuè præ-

uè prædictos reos & opponentes in poſſeſſione omnium & ſingulorum bonorum Wilhelmi & Iacobi Geneuæi patris & filij manutenuiſſet, interdictione prædictis petitoribus & omnibus iis quibus competeret, facta, ne eos turbarent vel impedirent in prædicta poſſeſſione, ſub pœna decem millium librarum, iiſdemque petitorib. in expenſas inſtantiæ, damnorũ & intereſſe ex reali turbatione procedentium condemnatis. Ex parte prædictorum actorum ad prædictam Curiam Parlamenti noſtri appellatum fuiſſet, in qua prædictis partibus in cauſa appellationis ipſarum auditis, & lite per ſcripturam concluſa & ad iudicandum admiſſa, vtrum benè vel malè appellatum fuiſſet, additis grauaminibus extra litem, productione noua prædictorum appellantium, quam intra tempus Conſtitutionis dare poſſent, ad quæ grauamina prędicti appellati reſpondere poſſent, & aduerſus prædictam nouam productionem contradictorios expenſis prædictorum appellantium exhibere, atque prædicta lis, grauamina, reſponſiones ad ea, ex ciuitio productionis nouæ à prædictis appellantibus, libellus oblatus prædictæ Curiæ noſtræ à prædictis appellatis, 6. Maij 1570. eum in finem tendens, vt prædicta Curia noſtra diiudicando prædictam litem adhærere & inſiſtere vellet, ſuper eo quod, teſtamentum à defuncto Wilhelmo Geneuæo 2. Septembris 1564 conditum, in lite productum, cuius vigore prædicti appellati poſtulabant, vt manutenerentur in poſſeſſione bonorum litigioſorum, à prædicto teſtatore & teſtibus nõ eſſet ſignatũ, prædicti appellati admitterentur ad probandum, teſtatorem & teſtes tempore prædicti teſtamenti peſte attactos & infectos fuiſſe, aliáque in eo libello memorata. Super quo reſeruatum fuiſſet ius dicere prædictam litem diiudicando. *Viſo*, & diligenter proceſſu examinato, ſententia & Arreſto prædictæ Curiæ noſtræ dictum fuit, nulla habita ratione prædicti libelli, neque inſiſtendo prędicto teſtamento, veluti nullo, nullius effectus & valoris, malè ſcil. iudicatum fuiſſe à dicto noſtro Seneſchallo vel ipſius Locumtenente, benè verò à prædictis appellantibus appellatum. Et emendata prædicta ſententia, manutenuit & manutenet prædictos appellantes in poſſeſſione omnium & ſingulorum prædictorum bonorum litigioſorum: ſuſtulit & tollit manum noſtram aliudve impedimentum à prædictis partibus interiectum & oppoſitum: ac præterea condemnauit & condemnat prædictos appellatos in expenſas tam cauſæ principalis quàm appellationis, damnorum & intereſſe procedentium ex cauſa realis turbationis: taxatione prædictarum expenſarum & liquidatione prædictorum damnorum & intereſſe prædictę Curiæ noſtræ reſeruatis: quæ decreuit quoque & decernit, hoc præſens Arreſtum legendum & publicandum in Auditorio prædicti noſtri Seneſchalli vel Locumtenentis ipſius, eique iniunxit, vt à Notarijs ſub pœna multæ arbitrariæ Conſtitutionem obſeruari curaret. Ex his apparet, Curiam noluiſſe adhærere declarationi publicatæ in ea ſuper approbatione contractuum & teſtamentorum exceptorum, anno 1570. in quibus ſolennitas ſignaturæ obſeruata non fuerat, quantumuis contagio eos ad ea admittenda mouere debuiſſet. Adhæc notandum eſt, etſi declaratio Regis tempore impetrati huius Arreſti obtenta ac verificata nondum fuiſſet, attamen in conſequentiam in futurum trahi, contagionem ſcil. teſtatoris & teſtium, prædictum ſignaturę defectum excuſare non poſſe, vt nunc fieret. Prædictum Arreſtum datum eſt, 12. Maij 1570.

Adde *Arr.* 2. & quæ ſuprà notantur.

XXI.

Teſtamentum reuocari poteſt coram tribus teſtibus & vnico Notario.

Cùm in cauſa quadam mota coram Balliuio noſtro Foroſeguſienſi vel ipſius Locumtenente, inter Antonium Grandionium primogenitum ab vna parte, & Antonium Grandionium iuniorem ſuo nomine, & cauſa pro fratribus & ſororibus ſuis ſuſcepta, reum ab altera, ex parte prædicti actoris dictum & propoſitum fuiſſet, Enemundum Grandionium patrem ſuum, teſtamentum condidiſſe 15. Martij 1550. quo reuocatis omnibus aliis teſtamentis vel codicillis quæ antea feciſſet, & legatis quibuſdam particularibus ſingulis minoribus liberis relictis, eum nominaſſe & inſtituiſſe prædictum actorem filium ſuum primogenitũ, heredem ſuum vniuerſalem; hoc teſtamentum optima forma conditum, omnibus iuris ſolennitatibus obſeruatis, ex qua ratione concludebat ad id, vt tanquam heres vniuerſalis patris ſui in poſſeſſione bonorum per mortem prædicti patris ſui relictorum manuteneretur: in caſum verò vlterioris proceſſus, momentanea poſſeſſio ſibi adiudicaretur, itémque ad finem expenſarum.

Exceptio.

Ex parte prædicti rei in contrarium dictum & propoſitum fuiſſet, Enemundum Grandionium patrem ipſorum teſtamentum cõdidiſſe, 13. Septembris 1550. quo nominaſſet & inſtituiſſet prædictum reum heredem ſuum vniuerſalem: conſequenter ad eum tanquam heredem patris ſui vniuerſalem bona per mortem prædicti patris ipſius pertinere. Et ad reſpondendum teſtamento condito 15. Martij ſequente, quo prædictus actor prætendebat, ſe heredem inſtitutum, & omnia alia teſtamenta antea condita reuocata fuiſſe, dicebat, hoc ſecundum teſtamentum 15. Martij 1550. reuocatum fuiſſe à patre ipſorum, 25. Maij 1552. declaratione addita, ſe hoc ſecundum teſtamentum nullius effectus & valoris eſſe velle: & hanc reuocationem factam coram Notario, qui prædictum ſecundum teſtamentum exceſſiſſet, & tribus teſtibus præſentibus: hac igitur reuocatione legitima exiſtente, actorem fratrem ſuum primogenitum prædicto ſecundo teſtamento iuuari non poſſe, atque ideo primum teſtamentum ratum firmúmque permanere: in omnem verò euentum, omnes liberos ab inteſtato ſuccedere debere: concludens ad finem abſolutionis & expenſarum.

Replicatio.

A prædicto actore loco replicationis dictum fuiſſet, ius ſcriptum eandem ſolennitatem deſideraſſe ad reuocanda teſtamenta æquè ac ad ea condenda non ſatis eſſe, teſtatorem reuocandi teſtamenti quod ſolenniter condiderat, voluntatem habuiſſe: id quippe non à nuda ipſius ac ſimplici voluntate dependere: verùm voluntatem hanc altero ſecundo teſtamento æquè ſolenniter condito ac prius factum fuerat, teſtatam oportuiſſe. Verum eſſe, ex diſpoſitione iuris ſcripti permitti, reuocari teſtamen-

tum alio medio & modo, quàm ſecundo teſtamento velut per reuocationem, puta, quando teſtator præſentibus tribus teſtibus teſtamentum reuocat quod antea fecerat, & poſt hanc reuocationem decennium elapſum fuerit, à die prædicti teſtamenti, quod reuocare cupit: adgnoſcebat reuocationem coram tribus teſtibus factam: verùm negabat lapſum decennij à lege requiſiti expiraſſe, neque teſtatorem decem annis poſt teſtamentum, quod reuocatum prætendebatur, vixiſſe: hoc teſtamentum conditum fuiſſe anno 1552. adeò vt reuocatio à reo propoſita omnibus neceſſariò requiſitis à Iure ſolennitatibus inſtructa non eſſet: conſequenter neque validam neque ſufficientem: partes commorantes in Prouincia quæ iure ſcripto regitur, iuxta ius ciuile Romanorum dirigendas, à quo ob iudicium huius defuncti Iudices diſcedere non poſſent: prædicto reo non profuturū, ſi dicat, agi de reuocatione teſtamenti à patre inter liberos ſuos cōditi, ac quemadmodū teſtamētū à patre inter liberos conditū valeret, licet ſolēnitates iuris ciuilis adhibitę non eſſent: pari ratione reuocationē teſtamenti à patre inter liberos cōditi valiturā, quamuis ſolēni modo facta non fuiſſet. Reſponſionē enim ad hæc facilem, in fauorem nempe liberorum magis neceſſariam eſſe, ſolennitates iuris in reuocatione ſtrictè ſeruari, quàm in teſtamento condendo, vt difficilius eſſet patri contrauenire priori ſuæ diſpoſitioni in fauorem liberorum ſuorum factæ, neque ita facilè permitteretur, eam in illarum præiudicium reuocare, quò alij fortè locupletentur, qui eum ita proximè non attingerent. Hanc ob cauſam ius ciuile requirere, vt reuocatio teſtamenti à patre inter liberos conditi; præſentibus ſeptem teſtibus fiat, & hac ratione maiorem ſolennitatem exigere in reuocando teſtamento inter liberos condito, quàm in reuocando teſtamento inter extraneos condito: conſequenter aſſerebat, hanc reuocationem à reo propoſitam defectu laborare & inſufficientem eſſe, & ea inſufficiente exiſtente, ſequi, teſtamentum, quo ipſe inſtitutus fuerat, in vigore ſuo ac efficacia permanere debere. ſéque in concluſionibus ſuis benè fundatum.

Duplicatio. A prædicto reo dictum & loco duplicationis ſuæ repræſentatum fuiſſet, hanc reuocationem factam coram Notario ac tribus teſtibus, quod vnicum pro teſtimonio certo ac veriſſimo actus cuiuſuis requiri ac deſiderari poſſet: prædictámque iuris ciuilis conſtitutionem, quæ de forma reuocandorum teſtamentorum loquitur, approbare reuocationem factam coram tribus tantùm teſtibus abſque Notario: hanc Conſtitutionem equidem prædictum decēnij lapſum cum prædicta reuocatione requirere, verùm hunc decennij lapſum omninò inutilem fuiſſe: non enim à die reuocationis numeratum, ſed à die teſtamenti conditi. Certum eſſe reuocationi vim & authoritatem tribuere non poſſe. Præterea Conſtitutionem ciuilem intelligendam, velut quæ formam det reuocandis teſtamentis inter extraneos conditis, at in lite prędicta agi de reuocatione teſtamenti à patre inter liberos conditi: non quidem ad alterum teſtamentum condendum aut ad diſponendum in vtilitatem extraneorum & in præiudicium liberorum ſuorum, verùm vt ij ab inteſtato æqualiter ſuccederent, diſpoſitiones patrum inter liberos longè magis priuilegiatas, quàm eas quæ inter extraneos fierent, eò quòd ſolennitatibus iuris non obligentur vel obnoxiæ ſint, prout teſtamenta inter extraneos condita: ſi teſtamenta inter liberos ſolennitatibus iuris ciuilis ſoluantur, eadem ratione reuocationes teſtamentorum inter liberos adſtringi vel conſtringi ad eas non debere, præcipuè quoniam prædictus decennij lapſus in numerum ſuperfluarum ſubtilitatum potiùs referri, quàm pro neceſſaria forma haberi ac numerari debeat: hoc axioma puta, non maiorem ſolennitatem in reuocandis, quàm in condendis teſtamentis requiri; fundari in regula iuris, qua dicitur: *Nihil tam naturale eſt, quam eo genere quidque diſſoluere, quo colligatum eſt, l. Nihil tam. 35. ff. de R. I.* Si fauorem liberorum conſiderari oporteret, ad liberandam hanc reuocationem à ſolennitate iuris, certum eſſe, per reuocationem liberis plus fauoris tribui, quàm teſtamento reuocato, ex teſtamēto vnum è liberis omnem ſucceſſionem auferre, ope verò reuocationis omnes liberos æqualiter ſuccedere: & in hoc dubio ſemper ad æqualitatem recurrendum, quæ mater æquitatis eſt: ius quidem ciuile velle, vt reuocationes teſtamentorum inter liberos fiant coram ſeptem teſtibus, quando teſtator alterum teſtamentum perfectum condit, & obſeruatis iuris ſolennitatibus: verùm dicebat, hoc intelligendum, quando teſtator teſtamentum reuocaret, quo liberos ſuos heredes inſtituiſſet, teſtamento perfecto ac ſolenni ad inſtituendos heredes in liberorum præiudicium: partes verò in his terminis non verſari. Nam reuocationem, de qua agitur, à patre factam, non quidem animo alterius teſtamenti condendi, quo heredem extraneum inſtitueret, verùm ea intentione, vt inteſtatus decederet, & liberos ſuos ab inteſtato æqualiter ſuccedentes relinqueret: atque ab hac æqualitate dependere fauorem huius reuocationis, quæ commodum omnium liberorum reſpiciat, ac conſequenter ſi citra ſolennitatem facta eſſet, eam nihilominùs in fauorem liberorum valere debere. Aſſerens ex his argumentis, ſe à prædicti actoris concluſionibus abſoluendum. Cúmque tam diu protracta lis fuiſſet, vt partes auditæ, & in facto contrariæ declaratæ, ad producendum, contradictorios & ſaluationes tradendas adactæ fuiſſent, prædictas partes non inſormaſſe, verùm reſpectiuè produxiſſe, ſcripſiſſe, contradictorios & ſaluationes tradidiſſe, tandem ad ius audiendum citatis, prædictus noſter Balliuus vel Locumtenens ipſius ſententia 7. Septembris 1563. manutenuiſſet prędictum actorem in poſſeſſione omnium ac ſingulorum bonorum nomine defuncti Eoemundi Grandionij patris partium, citra pręiudicium legitimarum liberis prædicti rei & alijs liberis competentium, prædictúmque reum in expenſas inſtantiæ & in damna & intereſſe exturbatione procedentia condemnaſſet. *Sententia.*

Appellatio ad Curiam. Ex parte prædicti rei ad Curiam noſtram appellatum fuiſſet, in qua partibus auditis, & proceſſu per ſcripturam concluſo, & ad iudicandū, vtrùm benè vel malè appellatum fuiſſet, admiſſo, iunctis grauaminibus extra proceſſum, præ-

tenſis

tenſis medijs nullitatis, & productione noua prædicti appellantis, quam intra tempus conſtitutionis tradere poſſet: ad quæ grauamina, & prætenſa nullitatis media prædictus appellatus reſpondere poſſet, & aduerſus prædictam nouam productionem, contradictorios expenſis prædicti appellantis tradere, & prædicto proceſſu viſo cum grauaminibus prædicti appellantis, & excluſis reſponſionibus dandis ad illa à prædicto appellato: atque omnibus diligenter examinatis prædicta Curia noſtra ſententia & Arreſto ſuo appellationem & ſententiam, à qua appellatum fuerat, citra multam in irritum deduxit & deducit. Et emendata prædicta ſententia reuocationem teſtamenti à patre prædictarum partium inter omnes ipſius liberos conditi, 25. Maij 1552. memoratam in lite, validam ac legitimam declarauit & declarat. Denique decreuit & decernit, prædictum appellantem & appellatum & alios fratres ac ſorores, in bonis morte prædicti patris ſui relictis ab inteſtato ſuccedere oportere, citra expenſas tam cauſæ principalis quàm appellationis: idque non ſine cauſa. Factum 1. die Iunij 1572.

Arreſtum.

XXII.

Nepotes poſt mortem patris ſui ſuccedentes auo ſuo, conferre debent, quod ipſorum pater accepit, quamuis ipſius heredes non ſint.

Coram Ballinio Nogenti ſuper Sequanam mota fuit lis inter N. N. actores in iudicio familiæ erciſcundæ, & N. Malo Clericum, tutorem & Curatorem liberorũ minorum reorum. Partes conſentiunt, N. plures liberos habuiſſe: primogenitum patrem reorum fuiſſe, in quem plurima præcipua commoda ac donationes contulit, nominatim officium ac munus horrearij prædicti Nogentij, ac poſtea ſuperſtite auo ipſius, patrem actorum deceſſiſſe: deinde prædictum auum defunctum. Actores ipſius liberi in primo gradu diuiſionem in ſucceſſione aui petierunt: rei in eam conſentiunt: poſtea diſſentiunt & litigant ob donationes & præcipua bona collata in defunctum patrem reorum, qui aiunt, ſe renuntiare ſucceſſioni defuncti patris ſui, qui primogenitus erat, neque ad id ex capite patris ſui, ſed ex proprio capite venire. Quando enim pater vxorem duxit, eum in poteſtate patris ſui non fuiſſe, quamprimùm is mortuus fuit nepotes in poteſtatem aui iure ſucceſſionis & ſequelæ ingreſſos. Actores aiunt, reos non poſſe ſuccedere auo ex capite patris ſui: & verò plus non capere, quàm pater ipſorum viuus capturus eſſet. Rei dicunt, ſi ſe conferre oporteret, ſe ſucceſſione aui priuandos: nominatim verò officium à Rege dependens, libero ſubditorum Regis commercio non ſubijci. Actores reſpondent, hanc rem cognitionis ordinariæ non eſſe, & commercio ſubditorum pro Regis beneplacito ac voluntate ſubijci. Regem quippe reſignationem non recuſare, ſi pecunia ſoluatur. Iudex Nogentij ſuper Sequanam reos ad conferenda bona præcipua & donationem, quæ in defunctum patrem ipſorum ex pecunia officij collata fuit, vnde appellant. Arreſto Pariſienſi, 15. Auguſti 1564. dictum fuit, benè iudicatum, malè appellatum, & emendata ſententia, appellantes in expenſas condemnari.

De hoc Arreſto, cuius mentionem facit Choppinus *lib. 3. de priuil. ruſtic. parte 3. cap. 9.* & altero quod pronuntiatum pridie B. Virginis, menſe Septembris 1581. quod refert Carondas *lib. 3. cap. 55.* deſumtus eſt *articul.* 308. *nouæ Conſuet. Pariſ.* Vide *L. illam. Cod. de collatio. cum l. vnic. C. de bon. mat.* Idem Arreſtum refertur *tit. 7. lib. 21. Arr. 8. I. C.*

XXIII.

Teſtamentum quando militare ſit & quando non.

Altero Arreſto, quod datum Maioribus diebus Claromontanis, anno 1582. perorante Brigartio, Valla & Dureto id quod ſequitur, iudicatum fuit. Incola quidam Aurillacenſis læſus ſupra muros ciuitatis, quo tempore ea à rebellibus à partibus nouam opinionem ſectantium ſtantibus obſeſſa fuit, domi ſuæ in lecto ſuo moritur: qui cùm teſtatus eſſet & de bonis ſuis in vtilitatem vnius è filiabus ſuis diſpoſuiſſet, in quam maiora commoda ac bona quàm in alteram contulerat, altera filia teſtamentum nullitatis accuſare vult, & ait, id à teſtatore dictatum non fuiſſe, tempore quo is teſtatus prætenditur, non balbutiiſſe, ſed ne verbum quidem edicere potuiſſe. Si dicatur eum teſtatum eſſe, id de facto probari non poſſe nisi dicatur, eum teſtamentum condere voluiſſe iure communi. Nam Notarium & teſtes conuocaſſe: quòd ſi ius commune inſpiciatur, repertum iri ſolennitates requiſitas obſeruatas non fuiſſe. Filia, quæ Teſtamentum defendebat, dicebat id militare eſſe, atque ideò validum quibuſcunque verbis conceptum fuiſſe: ſolennitates non requiri in teſtamento militum, vt in alijs & ſufficere teſtatoris voluntatem probare. Se probaturam, defunctum teſtamentum dictaſſe, verùm ob debilitatem id imperfectum permanſiſſe: teſtamenta patrum, etiamſi ſint imperfecta, tamen pro perfectis inter liberos habenda eſſe. Primus Iudex decreuerat, filiam, quæ teſtamento iuuari volebat, allegata ſua probare oportere. Filia, quæ patrem teſtatum eſſe negabat, appellat ad Sedem Præſidialem Aurillacentem: ait, probationem per teſtes non admitti. Sententia dictum fuit, malè iudicatum fuiſſe, & emendato iudicio, ambas partes reſpectiuè de allegatis ſuis informare debere. Appellatum ad Maiores dies fuit. Curia appellationem in irritum deduxit, & decreuit id à quo appellatum fuit, effectum ſuum ſortiri oportere: partes ad Iudices, à quibus appellatum fuit remiſit. Præcipua difficultas in eo erat, quod aſſerebatur, teſtamẽtum militare non eſſe, eò quod teſtator incola Aurillaci erat, qui non in caſtris, verùm in lecto domi ſuæ, in muris læſus mortuus fuit.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

Teſtamentum inter liberos fauorabile eſt.

TEſtamentum *inter liberos* conditum adeò fauorabile eſt, vt in eo ſolennitates non ita ſtrictè & exactè requirantur, vt in cæteris, & ad minimùm iure codicillorum valeat. Et ita iudicatum fuit 26. die Iunij 1565. perorante Dn. Aduocato Fabro, defectum clauſulæ Conſuetudinis quæ vult, vt in teſtamento ponatur, nullam ſuggeſtionem interueniſſe, teſtamentum inter liberos conditum vitiari non poſſe: eo quippe caſu ſuggeſtionis nulla præſumtio eſt, maximè abſentibus liberis, & loquẽte in prima perſona teſtatore, & legatum adiudicatum fuit iuxta *l.*

*viſimam.ſam.er.iſ.C.Auth.hac edictali.*B.

II.

Inſtitutio heredis poſtea reuocatur.

Inſtitutio heredis ſimpliciter coram duobus teſtibus, inter liberos reuocari poteſt. Arreſto generali, 1. Maij 15..

III.

Teſtamentum militare in procinctu factum fauorabile eſt.

Teſtamentum militare fauorabile eſt conditum in procinctu: igitur teſtamentum eius, qui in præſidiis ſeu ſedibus & ſedetis agit, ab ordinariis teſtamentorum ſolennitatibus non eſt immune. Arreſtum Pariſienſe 20. Decemb. 1579.

IV.

Mater nepoti ſuo ius primogenituræ adimere non poteſt.

Cùm mater quædam filium filij ſui, qui in feudis patrem ſuum repræſentans ſuccedebat æqualiter diuidere volenti, & reliquos liberos ſuos ex æquis ſuccedere partibus, quo verò caſu id locum nõ haberet, pœnæ nomine in liberos ſuos quædam mobilia, acquiſita & conquiſita præcipua conferre cuperet, dictum fuit Arreſto generali, quod pronuntiatum pridie Vigiliæ Natalis 157.. eam nepoti ius primogenituræ adimere non poſſe, eóſque iuxta Conſuetudinem ſuccedere oportere. B.

V.

Teſtamentum nullum, eo quod lectum relectum, & authenticum à teſtatore ſignatum non fuit.

Teſtamentũ teſtes requirit, qui ſignent, vel qui declarent id ſeſe ſignare nõ poſſe, ea Conſtitutione Aurelianenſi, *artic.* 184. & *artic.* 165. Bleſenſis & nullum declaratum fuit teſtamentum, eò quod tertius teſtis non ſignauerat, duobus tantùm ſignantibus: neque Curio vel Vicarius vel Notarius Apoſtolicus immunis eſt, quibus tum iniunctum fuit, vt ſub pœna nullitatis Conſtitutionem Aurelianenſem obſeruarent. Teſtamẽtum quoque nullum eſt, eo quòd integrè à teſtatore lectum & relectum non fuit, neque authenticum teſtamenti à prædicto teſtatore ſignatum, neque ipſe ad ſignandum interpellatus fuit. Hac de re notabile Arreſtum datum fuit in prima Camera Inquiſitionũ pro Hugone Burdonio aduerſus Nicol. de Haynean & Carletum, teſtamentum defuncti Imberti nullum & ſuggeſtum declarans. Ad hanc rem notandum eſt, quando Conſuetudo expreſsè vult, vt teſtamentum legatur & relegatur, in teſtamento eius lectionis mentione nulla facta, legatarium non proponere poſſe, id relectum fuiſſe, prout notauit Molineus *ad Conſuetud. Senonenſ.* Præterea quando Conſuetudo requirit, vt teſtamentum dictetur, nominetur, quamuis Notarij & teſtes per ſcripturam in teſtamento dixiſſent, illud dictatum, nominatum fuiſſe: attamen ſi ſpecialiter per prędictos teſtes inſtrumentarios in inquiſitione auditos conſtet, teſtamentum perfectum allatum fuiſſe, etſi lectum & approbatum fuerit, id non ſufficit. Iudicatum 23 Iulij 1575. aduerſus teſtamentum Dominæ de Boüe, quæ filio ſuo primogenito, omnia ſua mobilia, acquiſita & conquiſita donauerat & legauerat, prout ea ex Conſuetudine Veromanduorum id facere poterat.

VI.

Heres & legatarius ſimul quis eſſe non poteſt.

Heres & legatarius ſimul quis eſſe non poteſt verùm rectè donatarius in linea collaterali, Molineus *in Conſuet. Pariſ tit.* 11. Id tamen in eadem Conſuetudine ſano modo intelligitur: nõ verò quando ratio differentiæ ſubeſt, prout iudicatum fuit Arreſto Parlamenti Pariſienſis, menſe Ianuario 1563. inter heredes P. Buteau Aduocati Pariſienſis, defuncti vlt. Octobris 1560. relictis fratre & ſorore, ac pluribus nepotibus ex fratre & duabus ſororibus, quibus nepotibus mobilia & acquiſita legauerat, ac quoniam nulla acquiſita Momforij habebat, nepotes vigore prædicti teſtamenti, Momfurtij nihil accipiebant: Et quamuis omnia mobilia & acquiſita Pariſiis accepiſſent, non deſierunt ſuccedere per repræſentationem in propriis Momfurtij, ita vt amitas à feudis excluderent. Notat Molineus *in Conſu. t. Monf.* Nihilominùs notandum eſt, heredem heredis rectè donatarium eſſe poſſe: veluti Arreſto, quod pronuntiatum in purpura à D. Præſide Morſanio, 4. Iunij 1579. donatio in teſtamento à defuncto domino Buchauanio in nepotem ſuum, filium defunctæ ſororis ſuæ heredis ea parte collata, confirmata fuit.

Vide *tit. de teſtam. & ſucceſſio in Conſuet. Pariſ. repe. prælectio.* continentem complures inſignes deciſiones, & *artic.* 165. Edicti Bleſenſis, & *artic.* 184. Conſuet. Aurelian.

VII.

Secundum teſtamentũ clauſula derogatoria in primo addita mentionem facere debet.

Secundum teſtamentum ſpecialem clauſulæ derogatoriæ in primo teſtamento appoſitæ mẽtionem facere debet: aliàs primum tenebit, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum in 4. Camera Inquiſitionum, 20. Maij 1580. vbi de duobus teſtamentis agebatur, quorum prius continebat hanc clauſulam: *Quod ſi teſtator alterum teſtamentum conderet, id valere nollet, niſi hac verba adderentur, Intelligitis vos benè?* Et ſecundò quidem omnia alia teſtamenta reuocauerat, verùm nullam ſupradictæ clauſulę mentionem fecerat.

Choppinus *ad Conſuet. Andega. lib.* 3. *cap.* 2. *tit.* 4. *Art.* 16. Hoc Ar. eſt artic. ſequentis. Illud quod hic à Paponio ponitur, deſumtum eſt ex Guidone Papa *quæſtio.* 127 Vide Alexand. *conſil.* 154. *lib* 1. *conſil.* 17. *num.* 4. *lib.* 3. *conſil.* 7. *num.* 8. *lib.* 4. *conſil.* 163. *poſt num.* 7 & *conſil.* 172. *lib.* 2. Anton. Rub *conſil* 24. Franciſcus Nautic. *lib.* 12. *de conjectur. vltimar. volunt. tit.* 8. 5.

VIII

Verùm teſtamenti nuncupatiui tempore peſtis conditi probatio per teſtes fieri poſſit.

Teſtamenta tempore peſtis ab hominibus peſtiferi morbi tabe infectis condita, vbi neque Notarius neque teſtes reperiri poſſunt, ſolennitates iuris huiuſmodi, vt alio tempore, non adhibentur, prout annotauit Paponius. Verùm in Curia Turonibus ſedente diſputatum fuit, vtrùm teſtamenti nuncupatiui ab huiuſmodi homine peſtifero morbo laborante, probatio per teſtes fieri poſſit, in præiudicium Conſtitutionis Moliuenſis *artic.* 54. quæ Iudicibus interdixit, ne in negotiis, quæ centum librarum Turonenſium valorem excedunt, probationem per teſtes fieri permittant. Et Conſtitutionis Aurelianenſis, quæ vult, vt omnes actus per duos Notarios, vel vnum Notarium & duos teſtes admittantur, & aduerſus teſtamentum huiuſmodi prætenſum ab vxore peſte correpta conditum fuiſſe, Arreſto Parlamenti Turones tranſlati iudicatum fuit pro appellante à ſententia data à primo Iudice, qui partibus iniunxerat, vt de eo per teſtes probationem facerẽt: Curia principalem litem inter partes ad ſe euocauit, ob teſtamentum quoddam ab appellato prætenſum, uſque ſuper eo dicendo, ſimul & ſuper appellatione, appellationem & id à quo

appella-

appellatum fuerat, in irritum deduxit, & emendato iudicio, appellantem à petitione & concluſionibus appellati generi ſui, ratione prædicti prætenſi teſtamenti, citra expenſas neque ſine cauſa abſoluit. Decreuit Arreſtum hoc legendum & publicandum ad diligentiam Subſtituti Procuratoris Catholici, vt obſeruerent & cuſtodiatur. In ſimilibus cauſis, 7. Ianuarij 593. Idem in Parlamento Pariſienſi, 16. Iunij 1594. ad perorationem Amantonij, pro appellante quodam à ſententia Præſidialium Aurillacenſium, aduerſus Ioannem Saleſium appellatum. Curia prædictis Iudicibus Præſidialibus interdixit ne teſtamenti nuncupatiui probationem per teſtes admitterent, prædictámque Conſtitutionem locum habere tam in teſtamentis, quàm aliis contractibus. Hodie in Francia teſtamenta nuncupatiua locum ampliùs non habent.

Vide Maynardum *lib. 5. quæſt. ſuar. cap.* 4. 16. *&* 17. Choppinum, vbi ſupra *& de leg. A-dis de communib. Conſuetu derogat. Edictu, num.* 6. Robertum *rer. iudicat. lib.* 2. *cap.* 10 vbi hæc quæſtio & plures aliæ ad materiam teſtamentorum tempore peſtis conditorum tractantur, & de teſtamentis militaribus Maynardum *lib. 5. quæſtion. ſuar. d. cap.* 17. I.C.

IX.

De Teſtamento à paralytico muto condito.

Dominus Renatus Choppinus *in commentar. ſuo ad Conſuetud. Pariſ. lib. 2. tit. 4 num.* 21. 22. Arreſtum quoddam Curiæ Parlamenti Pariſienſis refert, quod datum in Maiore Camera ad relationem Dn. Briſonneti, 27. Octobris 1595. quo Curia teſtamentum ab Arnoldo Carablancio Burdegalenſi paralytico, cùi linguæ vſum cum medij corporis ſenſu ἀπόπληξις ademerat, etſi ſignis euidentibus & demonſtrationibus ſeu nutu, præſentibus Conſiliario quodam Curiæ Parlamenti Burdegalenſis, & Procuratore Catholico delegatis à prædicta Curia, ad libellum eum in finem à teſtatore oblatum, qui de eo proceſſum verbalem inſtituerant, & prædictum teſtamentum à Notariis exceptum fuerat.

V. Gloſſam & Doctores *in l. diſcretis C. de teſtam.* Ludouicum Romanum *conſil.* 306. Maynardum *lib. 5. quæſt. ſuar. cap. 7. &* 45. I.C.

X.

Teſtamentum militare militis arma aduerſus Regem gerentis nullum declaratum.

Prima Decembris 1598. in Camera Patricidali, ad perorationem, teſtamentum militare nullum declaratum fuit, & tranſactio à tutore cum legatario de prædicto teſtamento irrito facto inita cùm miles qui teſtatus fuerat, arma pro parte Regi aduerſa in Carolina Prouincia, geſſiſſet, ob quam rationem Dn Aduocatus generalis Seruinus aſſerit, hunc militem priuilegio teſtamenti militaris gaudere non debere: allegauitque ſimile iudicatum fuiſſe aduerſus teſtamentum militare à milite quodam religionis reformatæ condito.

V. Maynardum *lib. 5. cap.* 16. 17 *quæſtio ſuar.* I.C.

TIT. II. DE IVRE VNVM heredem è pluribus de iure vocatis eligendi.

[Hic de exheredatione tractari oporteret.]

ARRESTVM I.

Heres inſtitui in contractu.

Etſi iure hereditas per contractum inter viuos tranſmitti non poſſit, *l. Hereditas* 5. *C. de pact. conu.* Nihilominùs iuxta ſententiam Maluerij *de ſociet. §. nam licet, & de hered. inſtit.* contrarium obſeruatur, & quotidie tam in Prouincia Iuris ſcripti, quàm Conſuetudinaria, inſtitutiones heredum, cæteroquin legitimo modo, pactis dotalibus, in ſocietate omnium bonorum, & aliis contractibus factæ obtinent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, prout ait Auferius *quæſtio.* 45. dummodò id interueniendo adhibito fiat quod ſequi oportet. Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, præcipuè inter Nobiles, non attenta *l. Pactum quod dotal. C. de pact.* & altera *de Collatio.* quæ de ſimplicibus ac nudis pactionibus, non verò de conuentionibus ob grauem cauſam veluti matrimonij contrahendi continentibus, & naturam ſuam retinent, *l. ſi tibi rem. ff. de præſcript. verbis.*

II.

Pater vni liberorum eligendi vnum è liberis ſuis ad bona quædam plures eligere poteſt, idque tam inter viuos quàm in vltima voluntate ſeu teſtamento.

Dominus* de Cancon pactis dotalibus cōſentit, vt vnus è maſculis ex hoc matrimonio ſuſceptis, quémque is electurus eſſet, heres ſit omnium & ſingulorum bonorum ſuorum: reliquis legitimæ relinquantur, & filiæ in pecunia dotentur: deficientibus verò maſculis ex, quam ipſe è filiabus elegerit, heres ſit. Euenit, vt quatuor filias, nullos autem maſculos ſuſciperet. Maior natu à patre elocatur, eique domum de Cancon pater donat. Poſtea teſtamentum condit, & heredem vniuerſalem minorem, Dominam Franciſcam de Verdun, vxorem nobilis Antonij Mompeſatii inſtituit. Hæc mortuo patre ſuo, ait ſe electam, per text. *in l. vnum ex familia. 67. §. ſi duos 4. ff. de leg.* 2. Illuſtris Carolus Momferrantius, Dominus de Gironde, pro Domina Maria de Verdun, vna è quatuor filiabus vxore ſua dixit, electionem præcedentem in ipſius commodum & vtilitatem factam à prædicto defuncto Domino de Cancon, quam per teſtes probare vult: præterea ait, electionem à minore prætenſam nullam eſſe: eam enim non factam iuxta id quod in contractu dictum fuerat, quo pater vnam eligere poterat: neque expreſſam inter viuos electionem factam. In fauorem matrimonij maioris filiæ, eum hanc elegiſſe propter principalem domum, putà, domū de Cancon: quòd ſi poſtrema electio à minore prætenſa in prædicto teſtamento valeret, donationem minori factam nullam fuiſſe oporteret, neque ambas in valore ſuo permanere poſſe, & idem omnia ad inteſtati cauſam rurſus recaſura. Heres nullo alio fundamento nititur, quàm prædicti textus *in d. l. vnum ex familia. §. ſi duos*, qui duos effectus continet. Primus talis eſt, vt ſuprà dictum. Alter declaratur à Bartolo *in d. §. in 2. not.* qui quæ ex intentione prædicti textus expreſſa ſuerunt, eum ſcil. qui ad bona quædam vnum è pluribus eligendi facultatem habet duos vel tres eligere poſſe, ac nonnunquam huius electionis formam mutare. Præcipuè verò is, qui prædictam formam dedit, eam transmutare poteſt & declarare, arg. *l. leges in fi. C. de legib.* Super hoc dubio Arreſto Burdegalenſi, quod inter ſupradictos datum, 22. Martij 1555. prædicti Dominus de Gironde & vxor ipſius ad probandam priorem electionem ab ipſis propoſitam admiſſi fuerunt: momentanea verò poſſeſſio hereditatis per prouiſionem præ-

dicto Domino Mompeſatio & Franciſcæ de Verduu vxori ipſius adiudicata fuit.

*Deſumtum e Boerio *quæſtio.* 204 V. Choppinum *lib.3.de priuil. ruſticor. part.3.cap.4.* & facti ſpeciem huc refer, de qua loquitur Molineus *in l.1. §. ſi quis ita. num.76 de V.O.* Quæ ita habet: Pater duos filios & vnicam filiam habens, filiæ elocando, dotem ei pro portione ipſius quam in omnibus bonis ſuis, quæ poſt mortem ſuam in hereditate ſua inuenientur, veluti vna e liberis ſuis habitura eſſet, dixit, poſtea teſtamentum condit, quo plus liberis aliis donauit. Reſpondet Dn. Molineus, id iure fieri poſſe, per *l.pactum quod dotali.C.de pactis*, verùm contrarium iudicari oportere, eo quod in Francia pactum quotæ hereditatis in contractu matrimonij valet de Conſuetudine Facti ſpecies à Caronda *lib.2.reſp.cap.54.* recitata magis mira eſt, vbi mater cum liberis ſuis diuidere volens, declarauerat, ſe velle, vt ſibi mortuæ æqualiter ſuccederent, poſtea vero donatio ab ea in quendam ex iis collata, Arreſto infirmata fuit. Alia de eo allegat, *lib.8.cap.70.T.*

III.

Remiſſiuum.

Arreſtum 14. *tit.praced.* ad hanc materiam pertinet, tam ad validandas huiuſmodi clauſulas, quàm ad ſoluenda ab hiſce heredibus pactis dotalibus vocatis, debita eorum, quibus hoc modo ſuccedunt, vt excuſare ſe non poſſint dicentes, heredem huiuſmodi conuentionalem, verum heredem non eſſe, niſi ex pacto neceſſario.

TITVL. III. DE SVBSTItutionibus.

Vide de vſu ſubſtitutionum *artic.59.* Edicti ad Commonitionem Comitiorum Aurelianenſium, & Edicti Molinenſis *artic.59.*

ARRESTVM I.

Conditio, ſi ſine liberis, ante mortem heredis puriſicatur eo ſacerdotium ingreſſo.

PAter filium & filiam habens, filium heredem inſtituit, eique filiam ſuam ſubſtituit, *ſi ſine liberis in legitimo matrimonio à ſe ſuſceptis moreretur.* Mortuo patre, filius & heres Presbyter euadit. Poſtea filia relictis liberis moritur. Tandem & Presbyter, qui heredem inſtituit moritur. Liberi ſororis ipſius bona prætendunt & aiunt, eum quo tempore Presbyter euaſit, verè locum feciſſe conditioni *ſi ſine liberis*, atque ideò ſubſtitutioni ſorori ipſius locum factum, quæ ſuperſtes erat. Ac quamuis prædicto fratre ſuo ea neque ſui quicquam petere potuiſſent, attamen expectatiuam ſeu ſpem certam fuiſſe, vt in ſimili relicta grauida vxore, dicunt Antonius de Butr. *conſil.* 89. & Petrus Anchar. *conſil.*354. Heres Presbyteri ait propter ordinem Presbyterij nihil ſorori ipſius acquiſitum fuiſſe, quandoquidem ipſe adire & renuere hereditatem poterat, neque adhuc conditionem extitiſſe, quæ talis ſit, vt prædicta ſoror ſubſequi & ſubintrare debeat. Quoniam verò ea, antequam caſus ſubſtitutionis extitiſſet, mortua fuit, ad petitores liberos ipſius tranſmitti non potuiſſe, per text. *in l.ſubſtitutio, quæ nondum competit, extra bona noſtra eſt.ff.de acquir.rer.dom.& l.cum pater.§.hereditatem.* & ibi Gloſſa *ff.de leg.2.& in l.in cauſa.§.Pomp.ff.de min.* Nihilominus in dubio hoc in Camera Inquiſitionum, in Curia Burdegalenſi, & poſtea in Maiore Camera æquas ſententias ferente, Arreſto iudicatum fuit pro liberis ſororis ſubſtitutæ petitoribus, attento quod ſuperſtite ſorore Presbyter euaſiſſet. Et Arreſtum prædictum datum fuit 3. Iulij 1523. Cameræ Patricidalis Iudices acriter contra muſſitabant: omnes quippe contrarium tenebant, prout ſummo iure defendi poteſt. Liberi prædictæ ſororis neque nominati neque expreſſè vocati fuerant ad prædictam ſubſtitutionem, verùm in conditione tantùm poſiti, atque ideò vocati cenſeri debent, *l. Lucius.ff. de hered. inſtit.* Nihilominùs per rationem *l. cùm acutiſſimi.C.de fideicom.& l.generaliter.de inſtit. & ſubſtit.* præſumitur, teſtatorem eos vocaſſe, præcipuè verò, quia à teſtatore deſcendunt. Poſtea anno 1566. Arreſto Pariſienſi, quo confirmata ſententia Dn. Boërij Locumtenentis Matiſconenſis, propter ſucceſſionem defuncti Ioannis Verij, & defuncti Domini Iacobi Verij Canonici B. Virginis Pariſienſis, & Conſiliarij in Curia * in ſimili caſu planè contrarium iudicatum fuit.

*Attamen Arreſtum Burdegalenſe, quod Boërius refert, *quæſt* 354. confirmatur ſententia Theodori *in No.*22. quam Cuiacius refert & veram eſſe ait, *lib.5. obſ. cap.*2.*& Nou.*113.*in fine.* Contrarium aſſerit Franciſcus Mantica, *lib.*11.*de coniect. vlt. vol.tit.7.in fin.* putà ſubſtituto citiùs, quàm Presbytero mortuo, ſubſtitutioni locum non eſſe. I. Dn. Maynardus hanc quæſtio. tractat plene, refutat & replicat Arreſtum Burdegalenſe *lib.7.quæſtio.cap.*27. I.C.

II.

Subſtitutio per interpoſitionem ceſſata non fit.

Teſtator quidam duos liberos ſuos heredes vniuerſales inſtituit, & eos inuicem vnum alteri ſubſtituit: quod ſi hi duo ſine liberis morerentur, iis ſubſtituit Antonium cognatum ipſorum: huic verò, ſi ſine liberis decederet, Paulū. Euenit, vt mortuo prædicto teſtatore, & prædictis duobus primis heredibus ſuperſtitibus, Antonius ſine liberis decederet, poſt eum verò prædicti duo primi heredes, nullis liberis relictis. Paulus bona petit. Heredes ab inteſtato contradicunt & aiunt, eum Antonio ſubſtitutum fuiſſe, in cuius perſona prima ſubſtitutio non euenerit. Nihilominùs diſpoſitio iuris in contrarium eſt, prædicta interruptione non obſtante, textus eam in rem expreſſus eſt *in l. coheredi, in pr.* ibi *nec interierit*, *& in l.ſi Titius.ff. de vulg.& pupillar.* Et ita * compluribus Arreſtis iudicatum fuit Gratianopoli.

* Deſumtum è Guidone Papa *quæſtio.*50. Hanc ad rem facit *l.quamdiu, vlt.in fin.ff. de acquir.hered.* Maſuerius *tit.de ſucceſſ.§.item notandum.* Boerius *quæſtio.*38.& alij citati à Molineo *in annotat. ſuis ad Alexandr. Conſil.1.in pr. lib.*1.& ad Philippum Decium *conſil.*238.*num.*2.

III.

Legitima ſubſtitutione fideicommiſſaria oneraro nō poteſt.

Dominus Claromontij in Delphinato plures liberos habens, teſtamentum condit, quo filium ſuum primogenitum heredem vniuerſalem inſtituit: omnibus aliis, qui octo vel nouem numero erant, iure ſubſtitutionis, ſingulis decem millia librarum Turonenſium relinquit, & in prædicto teſtamento ſubſtitutionem hanc addidit, vt quo caſu vnus è minoribus ſine liberis moreretur, pars eius ad filium ſuum primogenitum heredem vniuerſalem reuerteretur. Vnus è minoribus nomine Laurentius, minor 25. annis pecuniæ indigens, à maiore natu ſummam decem millium librarum poſtulat, debitam ex teſtamento defuncti patris ſui, ac poſteaquam Curatorem ex authoritate Iudicis acce-

accepiſſet, prædicta ſumma ei ſoluta fuit ea lege tamen, ſi cautionem præſtitiſſet de reſtituendis his decem mille libris in cauſam aduenientis fideicommiſſi, id quod prædictus Laurentius fecit. Nam omnia bona, quæ ſibi ex ſucceſſione defunctæ matris ſuæ, vxoris prædicti Domini Claromontij competere putebant, hypothecæ obligauit. Euenit, vt prædictus Laurentius partem & portionem ex hereditate defunctæ matris ſuæ acquiſitam ſorori ſuæ Comitiſſæ de Tonnerre alienaret: poſtea ſine liberis moreretur, atque ita ſubſtitutio prædicto filio primogenito aperta fuerit: qui prædicta decem millia librarum petijt, perorante pro eo Dn Seguierio. Comitiſſa de Tonnerre repræſentante, legitimam prædicti Laurentij grauari fideicommiſſo non poſſe, *l. quoniam in prioribus. C. de inoff. teſta.* perorante pro prædicta Comitiſſa Regnardo. Ad quæ Dn. Seguierius dixit, ſe conſentire, quòd filius in legitima grauari non poſſit: verùm poſtulat, vt id, quod eſt ſupra legitimam, prædicta bona materna hypothecæ obligata & affecta ita declarentur, idque ſine deductione Trebellianicæ Nam quamuis legitima ab omni onere liberauit, tamen quod eſt ſupra legitimá, poteſt repeti abſque vlla Trebellianicæ deductione: quia ex legatis & fideicommiſſis particularibus Trebellianica non deducitur. Econtrà Dn. Regnardus repræſentabat, legitimam eſſe quotam bonorum & per conſequens quid vniuerſale, ex quo Trebellianica deduci debet. Arreſto dictum fuit, hypothecam validam eſſe, & id quod ſupra legitimam erat, deberi iure fideicommiſſi citra Trebellianicæ detractionem, itémque ſi deeſſet aliquid legitimæ abſque omni onere reſici oportere. Et in plena Audientia Arreſtum datum fuit, 7. Martij 1548. Itque proprius caſus eſt, quem decidit Guido Papa *quæſt.* 466. dicens ſe tantundem Arreſto Gratianopolitano dici vidiſſe, & Baldus *in Auth. ſed cum teſtator. C. ad l. Falcid.*

Trebellianica ex inſtitutione particulari non deducitur.

V Maynardum *lib. 7. quæſt. 9. quæſt.* 18. vbi hanc quæſtionem tractat, & ſimile Arreſtum Parlamenti Tholoſani refert. I.C.

IV.

Subſtitutio pupillaris, filio non inſtituto facta.

Subſtitutio pupillaris à patre facta valet, etiam ſi ab eo ſubſtitutus filius, in nulla hereditatis portione inſtitutus ſit, *§. non ſolum Inſt. de pupillar. ſubſt. & l. ſed & plures. §. ad ſubſtitutos. ff. eod. & l. ſi fundum, & l. ſeq. ff. de legat.* 1. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

V.

Subſtitutio ſub hac clauſula: ſine liberis natis in matrimonio legitimo locum habet in legitimato per ſubſequens matrimonium.

Teſtator heredem filium natu maiorem inſtituit, eique mortuo, primum filium maſculũ ex iuſto ac legitimo natum matrimonio ſubſtituit: ſin ſine liberis maſculis ex legitimo matrimonio procreatis decederet, alterum filium ſuũ minorem. Mortuo teſtatore, inſtitutus heres, ex quadam puella, cuius conſuetudine abutebatur, puerum ſuſtulit, poſtea cùm videret corporis ſui diſpoſitionem longam ac diuturnam vitam minimè ſibi polliceri, ad impediendam prædictam ſubſtitutionem, & naturalem ſuum legitimum efficiendum, illam in vxorem duxit. Tum alter frater prætendit, prædictum filium ita legitimatum minimè impedire, quo minùs ſubſtitutio vtilitati & commodo ſuo cederet: eum quippe ex legitimo matrimonio ſublatum non fuiſſe. Arreſtu Pariſienſi, 7. Iunij 1538. iudicatum fuit, prædictum filium legitimatum expreſsè ad prædictam ſubſtitutionem vocatum eſſe. Eáque ſententia fuit Baldi *in conſil. 329. vol. 2. incip. punctus, quidam, ſubſtituit.*

Lucius *lib. 5. tit. 9. Arr.* ..

VI.

Subſtitutio pupillaris quando excludat matrem a legitima.

Omnes noſtri tenuerant, Subſtitutionem compendioſam vel reciprocam omnes expreſſas ſubſtitutiones continere, putá, pupillarem ad tempus pubertatis heredis, exemplarem pro tempore eius furoris, & fideicõmiſſariam, poſtquam ſcil. heres pubes factus eſſet vel conualuiſſet. Hæc omnia intelliguntur ſub hac declaratione, quæ ſemper præſupponitur, hereditatem adgnoſcendam à tutoribus & curatoribus, aliàs enim vulgarem primam eſſe. Tria igitur tempora ſunt. 1. Primum ante agnitionem heredis, quod dicitur, *ante aditam hereditatem.* 2. Secundum eſt impubertis ætatis, vſque ad 14. annos elapſos in filio, duodecim autem in puella. 3. Tertium eſt à pubertate vſque ad mortem. In primo conſiſtit vulgaris, in ſecundo pupillaris in tertio fideicommiſſaria. Omnes hæ ſub compendioſa vel reciproca expreſſè continentur, prout Doctores noſtri tenuerunt. Sic vt videatur, per ſubſtitutionem pupillarem huiuſmodi matrem & omnes alios legitimos heredes excluſos eſſe debere, prout notatur in *l. 2. in prin. ff. de vulgar. & in pr. Inſt. eod.* & expreſſis in *cap. ſi pater. in fin. de teſta. in* 6. & per ea quæ dicit Bartolus *ad l. ff. eod. tit.* Dubium in eo tãtùm eſt, vtrùm * mater ab huiuſmodi ſubſtitutione tacita & expreſſa excludi poſſit? Quicquid ſit, in caſum, quo minimè conſtat teſtatorem vſum verbis pupillaribus, pro legitima ſua & legitimi heredes pro Trebellianica. Super hac re maximè ſolenne ac notabile Arreſtum inuenio datum Maioribus diebus Rigodulenſibus, iuxta ea quæ notantur in *l. iam hoc iure, verſic. ſed ſi alter. ff. de vulg. & pupillar. ſubſtit.* cuius tenor ſequitur.

Franciscvs Dei gratia Rex Franciæ, omnibus his, qui has præſentes literas videbunt, ſalutem. Notum facimus, cùm lite pendente coram Balliuiu noſtro Matiſconenſi, vel Locumtenente ipſius, inter Ioannam & Magdalenam filias defuncti Wilhelmi Beſſardi, impetrantes reſcriptum ſaluæguardiæ & actrices ab vna parte, & Franciſcam viduam, & Leonardam filiam prædicti defuncti Petri Beſſardi opponentes & reas ab altera parte. Prædictæ Actrices dicerent & proponerent prædictum defunctum adhuc ſuperſtitem, 8. Maij 1542. teſtamentum condidiſſe coram Notarijs & teſtibus, quo inſtituiſſet heredem vniuerſalem Stephanam filiam ſuam naturalem & legitimam, hac conditione vt ſi prædicta Stephana ſine heredibus naturalibus & legitimis in matrimonio procreatis moreretur, ei prædictas Magdalenam & Ioannam actrices, & ſuos pleno iure ſubſtitutos vellet. In hac volũtate deceſſiſſe, relicta prædicta Stephana filia ſua & herede vniuerſali, anniculam vel circiter. Hanc Stephanam in hac pupillari ætate pariter deceſſiſſe relictis prædictis impetrantibus ſibi ſubſtitutis. Igitur prædictas actrices poſſeſſionem heredi-

tatis & bonorum prædicti defuncti Petri Beſſardi conſequutas: qua hereditate ſemper fruitę fuerint à morte prædictæ Stephanæ vſque ad impetratas ſaluægardiæ literas, quibus ſeſe prædictæ reæ oppoſuerant. Ob has rationes & alias ab iis allegatas concludebant ad id, vt in poſſeſſione prædictorum bonorum & hereditatis, à prædicto defuncto Petro Beſſardo relictæ manutenerentur: vt prædictis opponentibus interdicerent; ne ſe in poſſeſſione prædictorum bonorum turbarent vel impedirent, eæque in omnes expenſas, damna, ac intereſſe ſibi condemnarentur. Ex parte verò prædictorum opponentium in contrarium dictum fuiſſet, prædictam Franciſcam opponentem matrimonio coniunctam prædicto defuncto Beſſardo fuiſſe, ex quo in legitimo matrimonio ſuſtuliſſet prædictam Leonardam, & prædictam defunctam Stephanam: qui defunctus inſtituiſſet heredem vniuerſalem prædictam Stephanam, quæ pariter deceſſiſſet relicta Franciſca matre ſua & prædicta Leonarda ſorore ſua opponentibus: ex cuius morte omnia & ſingula bona ipſius competere & ſpectare ad prædictas opponentes, & exinde in bonæ fidei poſſeſſione eſſe. Cúmque ad ſubſtitutionem allegatam à prædictis actricibus prædictæ opponentes dicerent, quando prædictæ ſubſtitutioni locus foret, iis ex ea adhuc competere duas quartas dimidiam prædictæ ſucceſſionis conſtituentes, pro qua parte dimidia ſe nunc oppoſitionem ſuam defendere: Concluſerunt, vt manutenerentur in prædicta dimidia parte, cum expenſis, damnis & intereſſe. Super quo prædictis partibus auditis, in iure conſtitutis, vt productiones reſpectiuè proponerent eæque inſpicerentur, cùm prædictus noſter Balliuius vel ipſius Locumtenens ſententia ſua manutenuiſſet prædictas impetrátes actrices in poſſeſſione vel quaſi omnium bonorum & hereditatis relictæ per mortem defuncti prædicti Petri Beſſardi, fructuum, emolumentorum prædictæ hereditatis, prædictis opponentibus interdixiſſet, ne prædictas actrices turbarent, quas in expenſas litis, damna & intereſſe prędictarum opponentium, prout ratio & æquitas exigeret, condemnaſſet: à qua ſententia ex parte prędictarum opponentium cùm appellatum fuiſſet ad Curiam noſtram Parlamenti, in ea partibus auditis, putà prædicta Franciſca vidua defuncti Petri Beſſardi, & Leonarda filia ipſius appellantibus à Balliuio Matiſconenſi vel ipſius Locumtenente ab vna parte, & Ioanna & Magdalena filiabus defuncti Wilhelmi Beſſardi ſororibus, partibus appellatis ab altera: & proceſſu per ſcripturam agitato & ad iudicandum inter prædictas partes admiſſo, vtrùm benè vel malè appellatum fuiſſet, expenſis reſpectiuè requiſitis & mulcta nobis inferenda, additis grauaminibus prædictorum appellantium extra proceſſum, & productione noua, quam intra tempus Conſtitutionis dare poſſent: ad quæ grauamina prædictæ partes appellatæ reſpondere poſſent, & aduerſus prædictam nouam productionem, contradictorios expenſis prædictorum appellantium tradere. *Viſo* tandem à Curia noſtra Maioribus diebus Rigodulenſibus prædicto proceſſu, cum excluſione grauaminum & productionum nouarum à prædictis appellantibus tradendarum, & omnibus diligenter examinatis: prædicta Curia noſtra Maioribus diebus Arreſto ſuo dixit, malè à prædicto Balliuio Matiſconenſi vel ipſius Locumtenente iudicatum fuiſſe, benè verò appellatum à prædictis appellantibus, & emendata ſententia prædictæ Curiæ noſtræ, manutenuit & manutenet prędictos appellantes, in poſſeſſione dimidiæ partis omnium & ſingulorum bonorum morte & ſucceſſione defunctæ Stephanæ Beſſardæ filiæ defuncti Petri Beſſardi mariti, & patris prædictorum appellantium reſpectiuè relictorum: in quibus bonis prædicta defuncta Stephana heres teſtamento defuncti patris ſui Beſſardi inſtituta fuérat. Prædictæque partes appellatæ in expenſas legitimas cauſarum principalium & appellationis, damna & intereſſe ex prædicta querela præcedentium condemnatæ fuerunt. In huius rei teſtimonium ſigillum noſtrum his præſentibus apponi iuſſimus. Datum Rigoduli Maioribus diebus, 8. Octobris anno Gratiæ 1546 Regni verò noſtri, 2. Arreſto Curiæ Maiorum dictum.

* Per expreſſam ſubſtitutionem pupillarem, mater priuatur pariter legitima ſua, per tacitam non item, Matthæus de Afflictis *decif.* 58. Molineus *in ſuis annotat. ad Alex. conſil.* 7. *num.* 11. *lib.* 3. Hodie Arreſtis Burdegalenſibus, legitima ipſi ſemper reſeruatur. T.
V. Maynardum *lib.* 7. *cap.* 5 *quæſtio. ſinar.*

VII.

In lite Dominicellæ Iſabellæ Boænæ, matris defuncti Iacobi Guitardi actricis in interdicto poſſeſſorio, aduerſus Dominicellam Annam dè Leſtrange, viduam defuncti prædicti Guitardi, ream in prædicto interdicto poſſeſſorio, ad relationem Domini Cereij, in pronũtiatione Paſchali, 1549. 13. April. præcedentis anni 1548. antè Paſcha, Arreſto dictum fuit, heredem in legitimæ ſuæ ſaiſina ipſo iure conſtitutum eſſe, & ſiue pro ea ſiue pro eius ſupplemento, experiri interdicto poſſe, quantumuis herés vniuerſalis inſtitutus ſit. Compertum que fuit, ſimile iudicatum fuiſſe in * fideicommiſſario. Facti ſpecies litis domini Cereij hæc erat: Teſtator quidam matri ſuæ viginti libras legauerat, ſororibus ſuis quinque ſolidos, fratri verò ſuo mille libras: de reliquo, vxorem ſuam heredem inſtituerat. *Mater* legitimam ſuam petebat, & ad eam conſequendam interdicto experiebatur, dicens ſe in ſaiſina eſſe, & poſſeſſionem defuncti continuaſſe in hac legitimæ iure ad ſe pertinente. *Vxor* dicebat, ſe vniuerſalem heredem eſſe, matri viginti libras relictas, quas ſe ſoluturam offerebat, quod ſi plus dari oporteret, ad ſupplementum eam agere debere, intentata actione. Sententia mater in interdicto ſuo non admiſſibilis declarata fuerat. Nihilominus Arreſto dictum, eam rectè admitti poſſe: momentaneáque poſſeſſio ei adiudicata fuit.

Interdicto pro legitima experiri admiſſa.

Interdicto experiens fideicommiſſarius admittitur.

* Iuxta *l. fin. de Edict. D. Adr. toll.* Verùm hodie ſecus eſt, & per manus heredis legitimam conſequi oportet.

VIII.

Nobilis quidam nomine Henricus teſtamẽtum condit, & in eo heredem vniuerſalem nepotem ſuum Henricum inſtituit: & ſi ſine liberis maſculis decederet, ei Stephanum, & liberos ipſius maſculos ſubſtituit: quo caſu verò

De ſubſtituto ſi heres ſine liberis moriatur.

prædictus

prædictus Stephanus ſine maſculis liberis moreretur, Henricum de Varennes & liberos ipſius maſculos ſubſtituit. Superſtite teſtatore moriuntur, primus Henricus inſtitutus primo gradu, ſine liberis: poſt eum Stephanus ſubſtitutus, & ſecundo gradu inſtitutus filium maſculum ſuperſtite teſtatore ſuſcipit. Hic teſtator moritur. Stephani filius hereditatem occupat, & in pupillari ætate moritur. Tempore mortis huius, Henricus quoque de Varennes mortuus cõperitur, ſuperſtite quodam ipſius filio nomine Ioanne de Varennes, cui heredes ab inteſtato filij Stephani hereditatis controuerſiam mouent, & inter complures rationes ad probandum ſubſtitutiones ſupradictas in caducum cecidiſſe, duas allegant: Vnam, quod Dominus de Varennes & ipſius filius nonniſi in vnum caſum vocati fuiſſent: putà, *ſi Stephanus ſine liberis maſculis moreretur*. At eum ſine liberis maſculis mortuum non eſſe, filium enim reliquiſſe, qui eo mortuo ſuperuixerit & hereditatem apprehendit. Igitur ex eo quòd filius hic ſuperſtes fuit, ſubſtitutionem extinctam, *l. 1. de inſtit. & ſubſtit. ſub cond. fact. & l. Non eſt ſine liberis.* Altera, & magis prægnãs ratio, hæc erat, quòd Henricus de Varennes & ipſius liberi, quamuis Stephano ſubſtituti eſſent, liberis tamen prædicti Stephani ſubſtituti non eſſent: vnum eum duntaxat caſum expreſſum, *ſi Stephanus ſine liberis maſculis moreretur, Henricum de Varennes & liberos ipſius maſculos vocari.* Hunc verò caſum qui extitit nil commune habere, putà, vt ſi liberi Stephani ſine liberis deceſſiſſent, Henricus de Varennes & liberi ipſius ad hereditatem vocarentur: cúmque caſum à defuncto teſtatore omiſſum fuiſſe. Quare eum iuxta diſpoſitionem iuris communis determinari oportere, *l. commodiſſimè. ff. de lib. & poſth.* Eius autem, de quo cautum fuit, nihil eueniſſe, & nihil hodie Ioannem de Varennes ex morte Stephani conſequi poſſe, neq; quicquam etiam de eo, quod euenit, diſpoſitum fuiſſe. Eamque eſſe Gloſſam *in l. fin. C. de liber. & poſthum.* Ioannes de Varennes nonniſi textum teſtamenti & veriſimilitudinem voluntatis teſtatoris pro ſe habebat, & ex ea tantùm vocabatur: addebátque conditionem *ſi ſine liberis* expreſſam eũm de Stephano loqueretur, pro repetita haberi debere in perſona filij ipſius, in fauorem huius Ioannis maſculi, quos teſtator ſemper expreſſo ſermone ad hereditatem ſuam vocauit, *l. 1. §. pro ſecundo. §. his itaque. C. de caduc. toll.* Tandem aduerſus heredes ab inteſtato pro ipſo iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

Peregrinus ſubſtitutus ſi heres ſine liberis moriatur, liberis liberorum ſubſtitutus non intelligitur. Carondas *lib. 7. cap. 61.* L. C.

IX.

Subſtitutio ſub clauſula, ſi ſine liberis, vtrùm eos liberos vocet, ſeu nunc.

Bartolus ad *l. Centurio. numer. 37. ff. de vulgar.* cùm vetus dubium definire ac decidere vellet, quod vix etiamnum definitum eſt, putà, vtrùm liberi heredis inſtituti vel ſubſtituti, in conditione poſiti, vocari cenſeantur, ac ſi in diſpoſitione eſſent? & vtrùm ij ſe ſucceſſores ex teſtamento aut ab inteſtato dicere poſſint, ſub illa clauſula: *Si deceſſerit heres ſine liberis, ſubſtituo talem?* ſententiæ ſuæ, quam alibi *in l. Lucius. ff. de hered. inſtit.* tenuit, adhæret, iuxta Gloſſam, putà eos non vocari: & ſi patri ſuo primo heredi ſuccedant, id ab inteſtato fieri, non verò ex teſtamento: Eáque communior ſententia eſt, & obtinuit Arreſto Gratianopolitano, pronuntiato Romaneiis, Parlamento ibi ſedente, menſe Martio, anno 1456. inter Dominam Claromontiam ab vna parte, & dominos de Viuay, & Vatillos fratres. Et altero Arreſto prædicti loci, quod pronuntiatum anno 1456. vigilia Natalis, inter Nobilem Claudium Coſtanium actorem ab vna parte, & dominum Bouchagium reum ab altera parte. Et tertio Arreſto Gratianopolitano, menſe Iunio 14 7. inter Nobilem Claudium Coſtanium actorem ab vna parte, & Dominum S. Vallerij & fratres ipſius reos ab altera parte. Hæc ſententia Bartoli & Gloſſæ à compluribus ſana & ſummæ autoritatis habetur, prout ait Iacobus de Butri. *in l. 1. §. videamus. C. de rei vxor. actio.* Et vt intelligatur quàm ſana hæc ſententia ſit (eò quòd eam fruſtratoriam quis dicere poſſet, quo caſu liberi ſuccederent, in quibus nil intereſt quo iure ſuccedant, dummodò ſuccedant) notandum eſt, multùm intereſſe, ſuccedatur ex teſtamento primi teſtatoris, vel ab inteſtato. Nam priore caſu pater alienandi bona hereditaria poteſtatem non habuiſſet: & oporteret eum ea liberis ſuis relinquere, ſi vocati & in diſpoſitione poſiti fuiſſent, qui poſtea aduerſus poſſeſſores agere, & alienationes reuocare poſſent. Altero caſu, ſeu ab inteſtato, vel quando in conditione tantùm poſiti ſunt, alienationes obtinent. *Authentica, res quæ, & l. fi. C. commun. de legat.* Alexander *in conſil. 45. vol. 2.* hanc differentiam conſtituit. Præter alteram rationem, quæ principalis eſt, puta, ſi ſubſtitutis pluribus, ordo per mortem vnius ante ſubſtitutionem euenientem ſine liberis, interrumperetur, nihil ij prætendere poſſint, *l. ſubſtitutio. ff. de acquir. rer. dom. & l. cùm pater. §. hereditatem.* & ibi Gloſſa. *ff. de leg. 2.*

Ex ſubſtitutione ſuccedere, & ab inteſtato ſuccedere, maximè differunt.

X.

Poſiti in conditione ſubſtitutionis, quando in diſpoſitione poſiti cenſeantur.

Bartolus in prædicta *l. Centurio. num. 57.* hanc materiam continuans, alium quendam caſum allegat: putà, ſi verbis ſubſtitutionis teſtator aliquo modo voluntatem ſuam prædictos liberos vocandi manifeſtam reddiderit, quàm paſtum eam aperuerit, eam pro expreſſa haberi: veluti ſi eos reſtitutione bonorum grauauerit: Exempli gratia: *Inſtituo heredem meum Stephanum filium meum, & ſi ſine liberis moriatur, vel ipſius liberi ſine liberis, ſubſtituo talem:* hoc caſu liberi, poſtremo ſubſtituto, ſi ſine liberis moriantur, reſtituere grauantur: ergo tacitè vocantur, cùm non poſſint reſtituere, quod non acceperunt, *l. decem. ff. de verb. obl.* Adde quòd grauamen iniunctum præſupponat relictum: atque ex hac ratione ex teſtamento veniunt, etſi tantùm in conditione ſint poſiti, & idem Bartolus in *l. denique. §. interdum. ff. de peculio legat.* Atque ita iudicatum fuit iuxta hanc Bartoli limitationem Arreſto Gratianopolitano in lite dominij Santonij, inter filias Domini prædicti loci defuncti, actrices ab vna parte, & Dominum Delphinum heredem prædicti defuncti Baronis rei ab altera parte. Bartolus *in l. liberorum. ibi. pone exemplum in themate. ff. de verb. ſig.* & *in l. Fideicommiſſa. §. cùm eſſet. ff. de leg. 1.* alteram limitationem ad Theoricam tradit, quòd in conditione

Digitized by Google

poſiti non cenſeantur vocari quando teſtator eam diuerſe extulit, dicendo: *ſi filius meus ſine liberis maſculis moriatur*, & quod verbo hoc: *maſculi*, prædicti maſculi tacitè ex teſtamento vocentur. Attamen hocce dubio in Septo Parlamenti Gratianopolitani propoſito, nonnulli quidam à Bartoli ſteterunt partibus, verùm maxima pars contrarium ex theorica Gloſſæ *in l. Lucius*, tenuit. Arreſtum datum fuit, 10. Iunij 1451. Boërius huic Arreſto contrariam ſententiam tenet: & ad hanc rem notanda ſunt duo Arreſta infra *Artic.* 12. poſita.

XI.

Idem. Sententia Accurſij, Bartoli & complurium aliorum *in l. Lucius. 2. ff. de hered. inſtit.* liberos in conditione poſitos, in diſpoſitione poſitos non cenſeri, à nonnullis limitata fuit, dicentibus, ſi veroſimilis teſtatoris intentio ſit, eos vocari: veluti ſi dixit, *et ſi heres decedat ſine maſculis*, ex eo enim quod affectionem ſuam erga maſculos declarauit, præſumi, eos vocare voluiſſe, & ex ea præſumta voluntate vocatos cenſeri. Nihilominùs Arreſto Gratianopolitano, quod pronuntiatum anno 1461. perimendo litem Rupichinardij inter fratres Alemannos, iudicatum fuit, hanc differentiam expreſsè nominatorum maſculorum, ſententiæ prædictæ Gloſſæ *in d. l. Lucius* derogare non poſſe, & in conditione poſitos; non ideò vocatos eſſe.

XII.

Idem & contrarium. Teſtator filium quendam ſuum maſculum heredem inſtituit, & duos ſubſtitutionis gradus conſtituit, putà, ſi heres ipſius ſine maſculis decedat, ſecundus maſculus teſtatoris vocetur: & quo caſu ſecundus maſculus ſine liberis moriatur, extraneus ſubſtitutus fuit. Heres ſine liberis maſculis moritur. Ante ipſum ſecundus filius moritur, qui liberos relinquit. Hic vltimus ſubſtitutus bona petit. Liberi ſecundi filij reluctantur & aiunt, ſe ante ipſum vocatos. Is reſpondet, patrem ipſorum tantùm ſubſtitutum fuiſſe, qui tempore aduenientis ſubſtitutionis mortuus ſit, neque ius eam colligendi tranſmittere potuerit. Sententia hæc fuit communis, eos non admittendos: cùm neque vocati neque in diſpoſitione poſiti ſint: verùm in conditione tantùm eorum factam mentionem, igitur teſtamento aui ſui iuuari eos non poſſe: prout ait Gloſſa *in l. Lucius* & *in l. ſi quis ita heres*, & *in l. ex facto. ff. de hered. inſtit.* Facit *l. ſi quis ſub conditione dandorum. ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſta.* ac omnes ferè in hanc opinionem conſenſerunt. Altera ſententia eſt hæc, quòd ſi veroſimilis intentio diſponentis ſit proſpiciendi liberis heredis ſui, veluti in caſu ſupradicto, quo ad lineam maſculinam reſpexit, hoc caſu tacitè ab eo vocentur: & ita tenet Gloſſa *in l. ſi filiusfam. §. cùm quis ff. de leg.* 1. Boërius *deciſ.* 155. *num.* 28. *par.* 1. ob plurimas ſummas rationes in hanc ſententiam inclinat, quam tamen locum habere declarat, cùm ſubſtitutio deſcendentibus ſit: nam ſi collateralibus fieret, aliud foret. Secundò, quando poſt nonnullos gradus ſubſtitutionum deſcentibus factarum, quidam deficientibus liberis vocatur: hoc quippe caſu fauorabile velamen eſt, teſtatorem ſcil. bona ſua ad collaterales vlteriores quàm liberos peruenire noluiſſe, poſt Franciſcum Curtium Iuniorem *in l. 1. de pact.* Arreſto Burdegalenſi in pari caſu, per præſcriptionem Subſtitutus depulſus fuit, eò quòd ſibi in poſſeſſorio proſpexiſſet, eique actio ſua in petitorio reſeruata fuit, quod poſtremæ ſententiæ aduerſatur. Poſtea altero Arreſto quod datum 14. Auguſti 1537. Burdegalis inter Seguerium Doctorem Iuris, actorem ab vna parte, & Ioannem Pellaneum Scutiferum, iudicatum fuit iuxta prædictam poſtremam ſententiam. Iſque textus eſt *l. Generaliter. §. fin. de inſtit. & ſubſtit. ſub condit. fact.* Et apud omnes axioma hoc indubitatum eſt, nempe deſcendentes in linea recta, ſiue in diſpoſitione tantùm ſiue in conditione duntaxat nominentur, perpetuò * extraneo præferri.

*Aut etiam ei, qui in pari gradu non eſſet cum illis. Eáque limitatio eſt, quam tradunt ad *l. Heredes mei. §. cum ita ff. ad Trebell.* deſumta ex Bartolo ad prædictum §. quam ſequitur Chaſſanæus *conſil.* 14. & idem Paponius *tom.* 1. *trium Notariorum, tit. de reciproc. ſubſtit.* ſub finem. Hoc caput *ex deciſio* Boërij deſumptum eſt. 155.

XIII.

Hæc facti ſpecies optimè ad caſum Arreſti præcedentis explicandum facit: Thomas Peas Turnonius quatuor liberos habens, Stephanum, Ioannem & Claudium & alterum Ioannem, maiorem natu heredem inſtituit, eique ſubſtituit, ſi ſine liberis decederet, Ioannem minorem, & huic pari caſu, Claudium, & prædicto Claudio deficientibus liberis, Ioannem poſtremò natum, nulla in hac diſpoſitione liberorum mentione facta. Ioannes ſecundò natus ſine liberis moritur. Poſt eum Claudius moritur, & liberos relinquit. Nouiſſimè moritur Stephanus heres ſine liberis. Dubium eſt, ad quem ſubſtitutio perueniat? Ioannes vltimus, qui ſolus eſt è vocatis expreſsè, ait, iuxta expreſſam teſtatoris voluntatem, hereditatem ad ſe ſpectare, & licet Claudio ſubſtitutus ſit, attamen Claudium mortuum ante conditionis euentum, cuius ſpes ad liberos ipſius tranſmitti non potuerit, qui nullo modo vocati ſint: neque quicquam importare inuerſionem ordinis in ſubſtitutione obſeruati: eo enim non obſtante hereditatem Stephani ad ſe pertinere, quandoquidem ipſi immediatè ſubſtitutus fuerat. Liberi Claudij aiunt, ſibi prædictam hereditatem deberi, & quamuis nonniſi in conditione nominati ſint, per coniecturam tamen veroſimilem teſtatorem ſeſe prædicto Ioanni præferre voluiſſe: & maluiſſe, vt bona ſua ad ſe deuenirent, quàm ad Ioannem, qui in defectum liberorum Claudij tantùm vocatus fuit. Sententia primi Iudicis cauſa ſua cadunt, quam Arreſto Tholoſano, 27. Aprilis 1548. obtinent. Eáque eſt complurium ſententia in Gloſſa *in l. filiusfam. §. cùm quis. ff. de legat.* 1 ex arg. *l. cùm auus* 102. *ff. de condit. & demonſtrat.* vbi expreſsè dicitur, ſi in ſubſtitutione minus ſcriptum quàm dictum inueniatur, fideicommiſſi conditionem, coniectura pietatis defeciſſe videri, & magis ad id quod voluit, quàm quod ſcripſit, reſpici ſolere. Et certè omnes ſatis vident, quámuis liberi Claudij expreſsè nõ vocentur, attamẽ eos poſtremo ſubſtituto præferri, qui nõniſi iis deficientibus vocatur. Igitur iniuria iis fieret, ſi eo vſq; ſubtiles eſſe vellemus vt dicamus eò quòd in conditione, non verò in diſpoſitione nomi-

Idem & limitatum.

nati

nati ſint,& ſecundò, eo quod ante conditionis euentum Claudius mortuus ſit, qui ad ſuos ſpem prædictæ conditionis tranſmittere non potuit, eos prædicta hereditate priuatos. Cicero *lib.1. Officio.* de iniuriis loquens quæ ex rigida iuris interpretatione exiſtunt ait, nonniſi ſummam iniuriam ſummum ius eſſe, & iniurias nonnisi callida & malitioſa iuris interpretatione exiſtere. Strabo ſcripſit, Thraces cùm aliquot dierum inducias cum Bœotiis pacti fuiſſent, noctu agros populatos fuiſſe: cúmque perfidiæ & iuris militaris violati arguerentur, reſpondiſſe, ſe dierum non noctium inducias pactos fuiſſe. Menander dixit, legem rem diuinam eſſe in manibus hominum, qua homines exactè citra eius offenſionem vti non poſſent. Ex quo illud veterum tritum ſermone prouerbium, *ſummum ius, ſummam iniuria.* Ad materiam huius Arreſti æquitate pleniſſimi, quo diſputatio & dubium Doctorum noſtrorum reſoluitur & definitur, notandum eſt, ſi quis ratione eius vti velit, neceſſe vt id fiat inter liberos in linea directa: inter collaterales enim vel extraneos id minimè locum habere, prout declarat Boërius *quaſtio. 155. parte 1.*

Summum ius, ſumma iniuria.

V. Maynardum *lib. 8 cap 92.*

XIV.

Verbum in ſubſtitutione, proprij filij & heredis, intelligitur de primogenito nato.

Subſtitutio proprij filij & heredis facta, ſub conditione, nomen & inſignia teſtatoris gerendi, valet, etſi eum, quem teſtator intelligit, non nominauerit, *l. vter ex fratribus. 23. ff. de condit. inſtit.* quod ſi plures liberi ſint, maior natu omnia accipere debet, ſi prædictæ conditioni obtemperet, *l. cum qui Calendis. verſic. ſi autem. ff. de verb. obl.* & *l. Boues §. hoc ſermone. ff. de verb. ſig. l. hac conditio. ff. de condit. & demonſtrat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1460.

XV.

Onera heredi certa ad poſtremum ſubſtitutum pertinent, caſu exiſtente.

Franciſcus Nouallius, Dominus de Noaillat, in teſtamento ſuo heredem vniuerſalem inſtituit Ioannem filium ſuum, eique ſubſtuit Ademarum nepotem ſuum, & filium Domini de Cambres filij teſtatoris: huic Ioannem de Coſnac, filium Ludouicę de Noüailles filiæ teſtatoris: poſt eum alios gradatim vocat: & nouiſſimè Ioannem S. Martialis filium de Blanche filiæ ſuæ. Vult ac mandat, vt ſi ex prædictis filiabus ſuis Ludouica & Blanchia filiæ deſcendant, eæ dotentur & elocentur pro ratione facultatum & bonorum ſuorum. Dubitatum inde fuit, ad quem onus prædictæ dotationis ſpectaret, vtrùm ad primum heredem, an verò ad ſubſtitutos & ad quos ex omnibus. Arreſto Burdegalenſi, 18. Iunij 1521. iudicatum fuit, id ad poſtremum ſubſtitutum ſpectare, iuxta veroſimilem teſtatoris voluntatem, quam ante omnia ſequi oportet, *l. 3. C. de liber. præterit.* Nihil verò huc axioma illud facit, clauſulam in fine poſitam ad vniuerſa, quæ teſtamento adſcripta ſunt, extendi, per *l. talis ſcriptura. 30. § fin. de leg. 1.* Id enim verum eſt quando nulla ratio ſubeſt, eam magis extendi ad vnum, quàm ad alterum: verùm ſi diuerſitas ſit, clauſula hæc ad id, vbi maior ratio eſt, refertur & determinatur, *l. ſi idem cum eodem §. fin. de iuriſd. omn. iudic.* & Gloſſa *in cap. ſtatutum §. 1. de reſcript. in 6.* At veroſimile non eſt, teſtatorem magis fauere voluiſſe ſubſtitutis poſtremo loco vocatis, quàm iis quos primo gradu poſuit & prætulit, *l. Publius. § 1. ff. de cond. & demonſtrat.* & *l. Lucius. ff. de hered. inſtit.*

V. Boerium *deciſ. 146.*

XVI.

Subſtitutum incarceratum citra delictũ, & habens vnde ſatisfaciat, bona hereditaria alienare poteſt.

Gloſſa *in c. ſacror. 12. quaſt. 2.* tenet, bona ſubſtitutioni obnoxia alienari poſſe, ad liberandum carcere heredem multę nomine detentum culpa ſua, citra delictum, dummodo nullam aliam rationem ſatisfaciendi ſeque carcere liberandi habeat. Hanc ſententiam tenuit Alexander *in addit. ad Bart. in l. placet. ibi, item quando hic culpa damnatus vel relegatus eſt, lib. 10. C. de exc. mun.* Et duobus Arreſtis Burdegalenſibus approbata fuit: quorum poſterius datum fuit in cauſa Preſbyterorum S. Iuliani Tullenſis ſeſe opponentium ſubhaſtationibus, quibus Æméus Cabanenus inſiſtebat, menſe Septembri 1531.

XVII

Subſtitutus heredi cum hereditate prælegata conſequitur.

Teſtamento pater duobus liberis ſuis, quos habet, bona quædam donat & relinquit: poſtea eos in reſiduo vniuerſales heredes inſtituit, & eos inuicem ſubſtituit, quo caſu liberos non haberent, vtriſque verò, proximum ſubſtituit. Vnus eorum ſine liberis moritur, & alium quã fratrem ſuum heredem inſtituit. Hic heres legitimam defuncti deducere vult, ſimul & quartam Trebellianicam, præterea bona quæ prædicto defuncto in prædicto teſtamento prælegata fuerant. Frater ſubſtitutus petitioni prælegati intercedit: in quartis verò conſentit. Hæc materia eſt Gloſſæ *in l. cùm virum,* quam ſequũtur Ioannes Faber, Baldus & Iaſon, *C. de fideicommiſſ.* qui diſtinguunt, ſi ex verbis teſtatoris eugnoſci poſſit, eum omnia reſtitui voluiſſe, id ita fieri debere, per *d. l. cùm virum,* & *l. Pater. §. fidei tua commiſſo. ff. de legat. 2.* aliàs non. Bartolus *in l. Titia. ff. ad l. Falc. & in l. Marcellus. §. quidam liberis,* tenet, quòd ſi teſtator huiuſmodi prælegata faciat quaſi inter duos ſuos vniuerſales heredes diuidere vellet, prædicta prælegata Subſtituto vnà cum hereditate reſtituenda eſſe, per *d. §. quidam liberis.* Nihilominùs ſi huiuſmodi præcipua ante teſtamentum & extra id per donationem præcedentem data fuiſſent, ea deducenda ſunt, prout exiſtimauit Corn. *conſil. 228.* Arreſto Burdegalenſi, quod datum 14. Iulij 1520. iudicatum fuit iuxta textum *d. §. quidam liberis,* & ſententiam Bartoli inter Petrum Minæum appellantem à Seneſchallo Lemouicenſi ab vna parte, & Leonardum Dardaneum appellatum ab altera.

XVIII.

Conditio exiſtentibus liberis intelligitur, ſi ſuperuiuant.

Conditio negatiua, *ſi ex hoc matrimonio nulli liberi extent,* propter natos liberos minimè deficit, ſi ſuperſtite patre & matre vel eo, poſt quẽ vocantur, moriantur. Econtrà conditio, *ſi liberi extent,* non exiſtit natis liberis, qui, vt ſuprà, prædefunguntur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, inter Principiſſam Suſannam Borboniam viduam defuncti domini de Rieux ab vna parte, & heredes prædicti domini ab altera parte, 4. Auguſti 1550.

Maynardus *lib. 3. cap. 78.* idem ait, & capite ſubſequente adiungit, naturales liberos pariter atque legi-

timos ſubſtitutioni non impedire. Vide Carondam *lib.3. Reſponſor. 8. & lib.5. cap.44.* I.C.

XIX.

Trebellianica tacitè non prohibetur.

Detractio quartarum Trebellianicæ & legitimæ à teſtatore non interdicitur generalibus verbis, veluti, *Volo, vt omnia & ſingula bona mea perueniant vel reſtituantur tali, quem prædicto caſu ſubſtituo*, vel etiam, *perueniant pleno iure*: verùm * neceſſe eſt, vt expreſſè Trebellianicam prohibeat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1549, inter Dominum Sant-Andreanum Mareſcallum Franciæ ab vna parte, & ſorores Mont-regnardij ab altera parte: per ea quę expreſſè notantur *in l.1. §. inde Neratius, & in l. Marcellus in pr. ff. ad Trebellia.*

* Ita tenet Ludouicus Romanus *conſil. 79.* Bertrandus 3. *conſil. lib. 1.* iuxta editionem anni 1535, & Molineus *in Annot. ſua ad Alexand. conſil. 5. lib. 3. & conſil. 201. num. 5. lib. 6.* Contrarium deciditur à Guidone Papa *qu. 537.* Ant. Rub. *conſ. 2. dubio*, & idem Molineus *conſ. 7. n. 57.* Quartam Trebellianicam prohiberi poſſe, etiam liberis primi gradus, de eo extat Arreſtum Pariſienſe, 23. Auguſti 1577. quod allegat Choppinus *lib. 1. de commun. Gallic. conſuet. præcept. part. 2. tract. 1. ad fin.* & Carondas *lib. 7. Reſponſor. cap. 62. & cap. 126.* & alterum de 12. Maij 1581. quod allegat Choppinus *ad Conſuet. Pariſ. lib. 2. tit. 4. Artic. 18.* quoddam Tholoſanum, menſe Nouembri datum 1591. quod allegat Carondas *lib. 9. reſponſ. cap. 5.* V. Maynardum *lib 5. cap. 31.*

XX.

Forma vetus reſtitutionis ſubſtituto faciendæ verbis abolita.

Forma vetus in ſubſtitutionibus hæc erat: Subſtituti exiſtente ſubſtitutionis caſu, tenebantur perſequi & cogi curare heredes ab inteſtato heredis grauati ad faciendam reſtitutionem, vel re vel verbis, hereditatis fideicommiſſariæ. Verùm hodie iure nouo huiuſmodi reſtitutio & formalitas pro facta habetur, & ſubſtitutus directè aduerſus poſſeſſores agere poteſt, tam particulares quàm vniuerſales, rei vindicatione. Ita ait Bartolus *in l. fin. §. ſin autem ſub conditione. in fin. C. commun. de legat. & in l. Marcellus, §. res quæ. ff. ad Trebell.* Gloſſa eam ad rem eſt in *l. penult. ad Trebell.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1461. perimendo litem Rupichinardi aduerſus fratres Alemannos.

XXI.

Verùm ſubſtitutus poſſeſſorio ſibi proſpicere poſſit?

Subſtitutus * propter bona, quæ ipſi morte primi heredis obuenerunt, poſſeſſorio ſibi proſpicit, ſaiſinatum ſe dicens ex generali Franciæ Conſuetudine, qua *Mortuus ſaiſinat viuum*, aduerſus heredem ab inteſtato primi heredis: quæ ei præſcriptionem quò ad poſſeſſionem opponit. Arreſto Burdegalenſi. quod datum 23. Iunij 1526. heres manutenta & ſubſtitutus depulſus fuit, ei actione ſua in petitorio reſeruata. Simile iudicatum fuit in prædicta Curia, 14. Auguſti 1521. pro Margaretha Grammontana herede primi heredis, appellante à Seneſchallo Lemouicenſi, aduerſus Petrum Grammontanum ſubſtitutum. Tantundem dictum fuit pro Dominicella Catharina de Luſtrac, & Maria Trioſia filia ipſius, aduerſus Petrum Trioſium Scutiferum, appellantem à Seneſchallo Aginenſi, 22. Februarij 1536. Hæc Arreſta iuri communi conformia ſunt, quo heres fideicommiſſarius impediri non poteſt, quò minùs heres teſtitutione grauati, in poſſeſſionem hereditatis mittatur, ſi ipſe fideicommiſſarius non poſſideat, Gloſſa in *l. fin. in verb. ex parte, & in verb. legitime. C. de Edict. diui Adria. tollend.* quinimò ſiue ſubſtitutus poſſideat ſiue non, manus ſuas vacuefacere debet ac permittere, vt heres in poſſeſſionem mittatur, vt manu ſua quartarum detractionem faciat, *l. filiam fratribus. ff. ad Trebellia. l. lineam margarit. 26. ff. ad l. Falcid.*

* Deſumtum ex Boerio *quæſt. 156.* Vide Chaſſaneum *conſil. 19. in 2. dubio.* Pro Subſtituto iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Maio 1561. aduerſus Onuphrium Hiſpanum, Dominum de Ramefort, in lite de ſucceſſione Montiſpanij remiſſum à Parlamento Tholoſano ad Parlamentum Pariſienſe, prout notauit Choppinus loco ſuprà citato. Attamen *lib. 4. de priuileg. ruſticor part. 3. cap. 7. num. 7.* ait, hoc Arreſtum in contrarium adduci, nihilominùs pro fideicommiſſario, alia adhuc duo allegat. Molineus *in annot. ad Alexand. conſil. 82. lib. 2.* tenet pro Arreſtis Burdegalenſibus. T.

Ad hoc Arreſtum Paponij & ſubſequens vide Maynardum *lib. 5. cap. 10.*

XXII.

Idem & contrarium.

Attamen Benedictus ad cap. Raynutius, in *verb. mortuo itaque teſtatore. 2. num. 7.* ait, Subſtitutum fideicommiſſarium ius habere vſurpandæ Franciæ Conſuetudinis: qua *Mortuus ſaiſinat viuum*, ſuóque tempore Arreſtum datum fuiſſe Tholoſæ, quo ſubſtitutus interdicto experiens admiſſus & manutentus fuit ratione bonorum ſubſtitutorum domus de Boiſſe, & prædictum Arreſtum defendit ex æquitate *cap. in præſentia. de probationibus*, quod ait à Baldo ad hunc effectum declarari, caſu ſcil. reſtitutionis contingente, circuitum reſtitutionis attendendum & obſeruandum non eſſe, verùm pro facta haberi. Et ex eadem ratione ait, ſimile Arreſtum datum fuiſſe vltima Martij ante Paſcha 1506. quo poſſeſſio hereditatis vniuerſalis domus de Montbeton in diœceſi Montalbanenſi, ſubſtituto interdicto experienti adiudicata fuit, quartis deductis & apud heredem opponentem permanentibus.

XXIII.

Idem & valdè notandum.

Dominus Monthelonius, in lite poſſeſſoria inter defunctam Dominam Ludouicam de Sabaudia, matrem defuncti Regis Franciſci, interdicto experientem ab vna parte, & illuſtrem Carolum Borbonium, Equitem Ordinis, Coneſtabilem Franciæ, opponentem ab altera parte: perorans pro prædicto opponente, anno 1522. & 12. Februarij, aſſeruit in Parlamento Pariſienſi & defendit ſententiam Benedicti, & allegauit hunc in finem duo Arreſta prædicti Parlamenti, quorum vnum datum inter duos Nobiles Lugdunenſes ſuper Dominiis Monteri & Roſſeti: alterum verò ſuper ſucceſſione Polligniaci. Controuerſia, in qua prædictus Dominus Aduocatus verſabatur, ſpectabat teſtamentum codicillare defunctæ Dominæ Suſannæ Borboniæ, in quo vſumfructum quorundam bonorum matri ſuæ reliquerat, & voluerat, vt eo finito, opponens frueretur: quæ perinde valent, ac ſi matrem reſtituere grauaſſet. Et ideò inſtitutio directa vito tranſit in vim fideicommiſſi, *l. generalis. §. ex teſta. ff. de fideicomm. libert.* per Bartolum & alios in Authentic. *ex cauſa. C. de lib. præt.* Dn. Præſidi Boërio hæc ſententia diſplicet, & ait, Benedictum malè intellexiſſe *cap. in præſentia*, & omnia quæ Baldus & alij ſuper eo dixerunt: atque huic rei optimè ſatisfacit, dicendo, quod cùm ex iure fideicommiſſarius, antequam

tequam heredem ſe diceret, teneatur curare vt ſibi ea reſtitueretur, atque hoc nomine poni *per heredem grauari ex Trebelliano*: idque factum ſolo verbo, *l.1.in prin. de fideicom. heredit. petit. & Inſti. eod.* poſtea verò perſequi debuiſſe realem poſſeſſionem hereditatis rei vindicatione, qui ſanè nimis prolixus circuitus erat & magnorum ſumtuum. Ius Canonicum huic quidem rei proſpiciendo & æquitatem ſecutum, priorem ſolennitatem verbalis ex Trebelliano reſtitutionis reſecaſſe, & permiſiſſe, vt fideicõmiſſarius à primo ſtatim limine bona hereditaria ab herede petere poſſet, pariter ac ſi is iam heres declaratus fuiſſet. Veruntamen vt permiſerit vt ſe ſaiſinatum diceret, nil tale in prædicto capite extare: econtrà ex verbis hiſce prædicti capitis, *vnde illa, quæ de bonis ipſius veſtrum monaſterium deturbat*, ibi, *Coram quo Alteroca & filius eius quondam Raynerij, tanquam ex cauſa fideicommiſſi vel ſubſtitutionis ſibi debita petierat.* idem in cap. *Raynaldus* 131, *mouerunt quæſtionem petendo pro rata, de teſta.* Prædictus Dominus Boërius complures optimas rationes & argumento multas ad refutandam hanc opinionem habet. Dominus Tiraquellus Conſiliarius in Parlamento Pariſienſi, *in tractat. ſuo, Mortuus ſaiſinat viuum*, in contraria Benedicti ſententia eſt, & *in fin. 7. declara. 2. partis* ait, tantùm abeſſe, vt ſubſtitutus ſe aduerſus heredem ex prædicta Conſuetudine vel iure, ſaiſinatum dicere poſſit, vt ipſe heres primus teſtamentarius id facere non poſſit: præcipuè verò in patria iuris ſcripti, aduerſus heredem legitimum & ab inteſtato, *per l. vltim.* & ibi Baldus, Salycetus & Paulus. *C. de his qui ven. ætat. impetra.* Ibidem prædictus Dn. Tiraquellus mentionem facit duorum Arreſtorum, quæ prædictus Dn. Monthelonius in ſua prædicta peroratione allegauit, neque magnam eis fidem habet, neque quicquam aliud dicit, niſi quòd ea non viderit.

XXIIII.

Idem. Subſtitutus, exiſtente ſubſtitutionis conditione, à qua appellat, poſſeſſorem ſe dicere non poteſt, neque interdicto ſibi proſpicere: verùm petitoria actione heredem eius, qui reſtitutione hereditaria grauatus eſt, conuenire debet, vt ſeſe fideicommiſſo liberet, & prædictum ſubſtitutum ſaiſinet. Atque ita tenuerunt in conſultatione Domini Carterius, Marillacus Aduocatus Regius Thuanus, Bertuetius, Puteanus, Lucius præſente domino Sant-Andreano Mareſcallo Franciæ: déque eo plura Arreſta allegant, quorum duo ſolennia reperiuntur: vnum de ſucceſſione de Comborn: alteram de ſucceſſione de Lauzun. Hæc quæſtio Iudices noſtri temporis dubios tenuit, poſtea verò definita fuit, putà, Subſtitutos in linea directa ſibi poſſeſſoriè proſpicere poſſe, in linea collaterali verò non. Quod notabiliter determinatum eſt. *Subſtituti qui ſe poſſeſſores dicere poſſint?*

Lucius *lib. 8. tit. 7. Arr. 5.* & *3. eod. tit. 9. Arr. 2.*

XXV.

Quibuſnam ſubſtitutionibus expreſſe vel tacitè renuntiari poſſit. Duo fratres inuicem ſubſtituti, quo caſu liberos non haberent, hereditatem diuidendo pacta ſubſtitutionibus ſuis præiudicialia inire, neque liberi contrauenire ipſorum mutuis apochis poſſunt. Nam quamuis ſola diuiſione ſubſtitutionibus futuris non renuntietur, *l. cùm pater. §. hereditatem. 2. ff. de legat. 3.* & *l. qui cum tutoribus. ff. de tranſactio. & l. Paulo Callimacho. §. fin. de leg. 3.* id tamen de ſimplici diuiſione intelligitur, non verò quando ex certa ſcientia inter fratres ſubſtitutos facta mentione teſtamentorum, & clauſularum fideicommiſſariarum iuribus futuris renuntiatio fit. Textus huc facit benè intellectus *in l. qui Romæ. 122. §. vlt. duo fratres. ff. de verbo. oblig.* in præiudicium enim liberorum ſuorum natorum & naſciturorum renuntiare potuerunt, *l. ſpem. C. de donat. l. ante reſtitutam. ff. de ſol.* Præſertim ſi hæc verba ponantur, Ius partis vel futura, & tam ex cauſis præcedentibus quàm futuris, vt ait Bartolus & Salycetus *in l. Heredem, in princ. ff. mand.* poſtea verò neque patres qui renuntiarunt, neque ipſorum liberi admittuntur, *l. 1. C. de Pactis.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Maioris Conſilij anno 1517. pro Domicella Catharina de Lombieres rea, Magno Ioanne de Lombieres ſe ſubſtitutum dicente & actore. * Exinde tria Subſtitutorum genera conſtitui ſolent. Primi generis ſubſtitutio hac forma fit. *Si Ioannes ſine liberis moriatur, ſubſtituo Franciſcum, & ſi is quoque ſine liberis moriatur, ſubſtituo Bernardum.* Hic Bernardus Ioãnes & Franciſcus facilè paciſci inter ſe poſſunt, & ſubſtitutionibus renuntiare, citra liberorum ſuorum metum, quorum mentio tantùm in conditione aliter fit, putà, ſi quis liberis moriatur, atque ita neque vocantur neque in diſpoſitione comprehenduntur, *l. ſi quis ſub conditione dandorum decem. ff. ſi quis omiſſ. cau. teſta. l. ſi quis ita inſtitutus ſit, & l. ex facto etiam agitatum, & l. Hereditas ad ſtatum. ff. de h. red. inſti. l. filiusfam. §. cum quis rogatus. ff. de leg. 1. & l. ex facto.* iuncta gloſſa *in verb. defeciſſet. ff. ad Trebell.* Et primo hoc caſu minimè dubitatur, quin huiuſmodi ſubſtitutioni etiam in præiudicium liberorum, à patre renuntiari poſſit. Secundum ſubſtitutionis genus eſt, *ſi ſine liberis maſculis moriatur.* Et licet complures exiſtimauerint, hanc ſubſtitutionis ſpeciem, vti primam, determinandam, nihilominùs alij expreſſè tenuerunt, Si mentio maſculorum fiat, eos tacitè vocari: ex eorum numero fuit Guido Papæ, *conſil. 144.* Tertia ſpecies hæc eſt, quando liberi expreſſè vocantur, atque tum ipſis pater præiudicium facere non poteſt, & aduerſus renuntiationem ſemper admittuntur, *l. final. §. ſed quia noſtra Maieſtas.* & Auth. *res quæ C. comm. de leg.* & *l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebell.*

* Boerius *decis. 14.*

XXVI.

Inter illuſtrem Ioannem de Leuis de Caſtromorantio, Equitem, Dominum prædicti loci, Nobilem ordinarium Cameræ Regiæ & Præfectum Domini Delphini, qui litem interruptam morte illuſtris Iacobi de Leuis de Caſtromorantio patris ſui reaſſumſit, ab vna parte, & illuſtrem Gilbertum de Leuis Comitem de Vantadour, loco patris ſui defuncti, reum ab altera parte, dictum fuit Arreſto Tholoſano, anno 1533. quinta Februarij, prædicto actori ſubſtituto in teſtamentis defunctorum Philippi Secundi, Antonij primi ipſius filij, & Bremundi de Leuis: tradendas ſeptem vncias cum dimidia, quarum duodecim aſſem conſtituunt, ex heredita- *Arreſtum de Caſtromorantio de ſubſtitutionibus de Leuis.*

tibus, & omnibus ac ſingulis bonis familiæ de Leuis & Comitatus de Villars, quæ ad ſupradictos ſpectarunt & omnia ac ſingula bona & ſucceſſionem Caſtrumorantij, quæ ſpectarunt ad defunctum illuſtrem Ioannem de Caſtromorantio, & Dominam Annam ipſius filiam, ſaluo Poligniacu & excepto Vicecomitatu de Remond, Luny, Chauſſeaux & Ponte Chargniaci: ſub onere legitimæ prædicti defuncti illuſtris Iacobi de Leuis in prædictis locis. Præterea prędicto illuſtri Ioanni de Leuis legitimam ex æquitate debitam prædicto defuncto illuſtri Iacob. in bonis de la Voulte, quæ prædicti Bremundi de Leuis domini de la Voulte fuerunt: reſiduo relicto reo quartatum ipſius aliarúmq; detractionum loco: non habita ratione eius, quòd plures ſubſtitutiones eſſent, & aliarum rerum deducendarũ, cùm Trebellianica ſemel tantùm diſtrahatur. Atq; ad id reus condemnatus fuit: qui ad executionem Arreſti, ad petitionem, qua prædictæ portiones ab eo petebantur, vt eas traderet, reſpondet, ante omnia neceſſe eſſe, vt prædictus actor ſe prædictas hereditates poſſidere curet, ex quibus prædictas portiones tradere non poſſit, niſi priùs eas poſſideat: & ex quibus erant Comitatus de Villars & Roſſillon Dominia Caſtellinoui, de Leuis, la Faux in Agenenſi Prouincia, Roche, in Regnerio, Annonæ, Vaulueit, Margaritæ, Pradelles, & alia loca. Prædictus Dominus Caſtromorantij ipſi replicat, ſeſe contentum eſſe traditione eius, quod prædictus reus ratione prædictarum portionum poſſidet. Ab eo actor depellitur, qui tradit Vaulueit, Margaritas, & Pradelles prædicto Domino Caſtromorantij, qui incontinenti poſtea decedit, & vniuerſalem heredem relinquit Reuerendiſſimum Antonium de Leuis Archiepiſcopum Ebrodunenſem, qui Presbyter euadit. Prædictus Comes de Vantadour ab eo Vaulueit poſtulat: nam aliorum nomine cautio ipſi præſtita fuerat, de autoritate aduerſus omnes ſubſtitutiones ipſi præſtanda: & ait, quòd Presbyter euaſerit, ex lege veterum ſubſtitutionum hoc dominium amittere. Prędictus Dominus Archiepiſcopus conſultus, neque adeò nimis ad bona mundana procliuis, id eitra dit, anno 1543.

XXVII.

Maſculi verbum in ſubſtitutione.

In donatione feudi filio naturali eiúſque maſculis facta, quo caſu naturalis filium & filiam haberet, poſtea filium ex filia & filiam ex filio, dubitatum fuit, ad quemnam hoc feudum ſpectaret? Putà, vtrùm ad filium filiæ, an verò ad filiam filij, qui ſuperſtites permanſerant? Hæc quæſtio doctè tractatur à Dn. Tiraquello *in tract. primog. 12. & ſeq.* Arreſto Pariſienſi feudum filiæ filij adiudicatum fuit. Hic naturalis de familia Trimollia erat.

XXVIII.

Subſtitutio fideicommiſſaria, & ſingularis vt in caſu

Franciſcus Mandonerius incola ciuitatis Vxellodunenſis, teſtamento ſuo heredes vniuerſales inſtituit Annetum & Robertum Mandonerios liberos ſuos, & Poſthumum in vtero vxoris ſuæ exiſtentem: ſi maſculus eſſet: ſi verò filia eſſet, ei dotis loco quingentas libras donauit, præter lectum & veſtimenta, iuxta qualitatem ipſius, atque in his eam heredem ſuam particularem inſtituit iubétque, vt hiſce contenta ſit. Poſtea prædictos Annetum, Robertum & poſthumum, ſi maſculus eſſet, & iis ſuperſtitem, ſi eueniret, vt ij vel vnus ex iis pupillus moreretur, vel aliàs ſine liberis decederet, inuicem, & vltimum omnibus ſubſtituit. Præterea, deficiente ſe teſtatore & liberis ſuis, & quo caſu hi ſine liberis decederent, quaſdam ſummas ſpeciales liberis defunctæ Ioannæ ſororis ſuæ, & Gabrielæ & Margarethæ reliquis ſororibus ſuis ſuperſtitibus, donauit. Tandem codicillum fecit, eóque teſtamento ſuo addit, Si omnes liberi ſui, & poſthumi heredes ſui, pupilli vel aliter, ſine liberis ſuperſtitibus Franciſco & Antonio Mandoneriis nepotibus ſuis, liberis defuncti Pauli Mandonerij fratris ſui decederent, hoc caſu hiſce prædictis liberis ſuis, prædictos nepotes ſuos, vel qui ex his ſuperſtes eſſet ſubſtitutum velle. Euenit, vt die codicilli ita facti, codicillos faciens peſte moreretur, relictis ſupradictis duobus liberis ſuis, Anneto & Roberto & vxore ſua prægnante, quæ duobus menſibus poſt filiam nomine Ioannam peperit. Quinque menſibus poſt: Robertus impubes & Anneus pubes nullis liberis relictis, neque matrimonio contracto moriuntur. Statim poſt eos moriuntur prædicti Franciſcus & Antonius Mandonerij vltimi ſubſtituti, relictis ex prædicto Franciſco duabus filiabus, Aſturtia & Antonia, & è prædicto Antonio vna filia nomine Anna. Tutores Aſturtiæ & Antoniæ, & prædictus Antonius ante mortem ſuam iudicium intentant prædictæ Ioannæ filiæ teſtatoris, & Stephano Curtio marito ipſius, vt ſibi bona teſtatoris prædicti tradantur, prætendendo, ſubſtitutionem extitiſſe in ipſorum actorum vtilitatem. Pendente hac lite, Antonius vnus è petitoribus moritur. Poſt eum decedit prædicta Ioanna rea, & ab ipſius heredibus lis reaſſumitur, quæ poſtea in Parlamento Pariſienſi deciſa, vbi Arreſto die ſabbathi Palmarum 1545. heredes prædictæ Ioannæ liberati fuere aduerſus plurimorum celeberrimorum Aduocatorum ſententiam, qui ſubſtitutionem prædictis Franciſco & Antonio incontinenti poſt mortem Anneti & Roberti heredum vniuerſalium apertam exiſtimabant, Ioanna verò poſthuma depulſa, quæ teſtatoris heres non erat, per *l. Heredes mei. § cum ita. ff. ad Trebellian. & l. fin. C. de inſtit. & ſubſtit.* Dominus Molineus ſolus contrarium tenens, putà, prædictam ſubſtitutionem morte illorum, Ioanna ſuperſtite, caducam fuiſſe, ex rationibus comprehenſis *in 6. conſil. ſuo* obtinuit: nominatim quòd neceſſariò hæc ſubſtitutio nonniſi fideicommiſſaria fuerat, non compendioſa, atque ideò non directa, non vulgaris, non pupillaris. Has quippe in codicillis fieri nõ poſſe, *l. Scæuola. ff. ad Trebell.* At fideicommiſſariam ſemper conditionalem eſſe, velut eam quæ ex conditione dependeat. Quòd ſi omnes liberi Teſtatoris & poſthumi ſine liberis decedant, ſuperſtitibus Franciſco & Antonio, prædictos Franciſcum & Antonium vocari, verbo *Poſthumorum* prædictam Ioannam comprehenſam, quæ eos ſuperuixerit. Adde, quòd eius cauſa fauorabilis ſit, eo quod filia in linea directa teſtatoris ſit, & ſubſtituti nepotes ex fratre, ac propterea ipſorum intuitu fideicommiſſariam odioſam & reſolutionem eius facilem, prout ait Ange-

Subſtitutio fideicommiſſaria ſemper conditionalis & odioſa eſt.

ait Angel. Peruſius *in l. quis Roma. §. duo fratres. ff. de V. O.* Hanc ad rē notanda eſt *l. Generaliter. C. de inſt. & ſubſt.* In prædicta lite dubiū in eo fuerat, quod ex Conſuetudine Aruerniæ verbum *Liberi*, de filiabus non intelligatur. Verùm teſtamentum ſanè conſcriptum fuerat, per verba: *ſi omnes liberi mei, & poſthumi decedant*, &c. quæ clara & aperta ſatis erant, ad comprehendendam filiam aduerſus prædictam Conſuetudinem.

Verbum Liberi in Aruernia.

.XXIX.

Subſtituti in fauorem pauperum ab vno caſu ad alium aduerſus heredes in linea directa extendi poteſt.

Iacobus Balleſius ciuis Lugdunenſis, menſe Septembri anno 1527. teſtamento condito Iacobum & Ioannem Balleſios liberos ſuos heredes vniuerſales ex æquis portionibus inſtituit, cóſque inuicem in defectum liberorum ſubſtituit: iis verò ſine liberis morientibus ſubſtituit Iacobum & Carolum Chauuetios, liberos Ludouicæ Balleſiæ filiæ ſuæ, ſi tum ſuperſtites futuri ſint: quòd ſi ſuperſtites non ſint, incontinenti in illorum defunctorum & deficientium locum nulla ipſorum liberorum facta mentione, ſubſtituit Præbendarios, Cappellanos à ſe fundatos in Eccleſia S. Crucis Lugduni, & Hoſpitalia (Noſocomia vel Xenodochia) Pontis Rhodani, & S. Laurentij Lugduni, ſingula ex parte dimidia. *Alio capite*, heredibus & ſubſtitutis ſuis interdixit, ne vlla ex immobilibus ſuis vendant, vel partem ipſorum: decreuítque, vt ſi prædicta immobilia, vel partem ipſorum vendant, prædicti Præbendarij & Hoſpitalia facultatem & ius habeant id quod alienatum fuerit, apprehendendi ſibíque appropriandi vbicunque & penes quemcunque fuerit. Euenit, vt prædicti Iacobus, & Balleſius, vendita parte quadam bonorum prædictæ hereditatis, ſine liberis decederēt: & ita ſubſtitutio prædictis Iacobo Chauuetio Domino de la Bruyere, & Carolo fratri ipſius Decano Munbriſonij ſuperſtitibus aperiretur. Ambitioſè & ſatis leui conſilio, prædicti Præbendarij & Rectores prædictorum Hoſpitalium, puta, Scabini Lugdunenſes, vigore reſcripti Regij forma Gardæ Gardiennæ citari curant prædictos fratres Chauuetios, & tertios poſſeſſores immobilium prædictæ ſubſtitutioni obnoxiorum. Proponūt aduerſus prædictos Chauuetios tenorem prędictæ ſubſtitutionis, & concludunt ad id, vt dicatur, incontinenti ipſis mortuis, ſiue liberis relictis, ſiue non, hanc ſubſtitutionem prædictis Capellanis & Hoſpitalibus apertam iri & obuenturam eſſe: prædictos verò Chauuetios & ipſorum heredes & ſucceſſores prædicto caſu exiſtente, ex nunc, vt ex tunc, condemnentur ad reſtituenda prædicta bona prædictis actoribus. Et aduerſus tertios poſſeſſores aiunt, alienationem heredibus & ſubſtitutis interdictam fuiſſe, eo non obſtante eos in prædictos poſſeſſores alienationem contuliſſe: & ex clauſula prædicti interdicti ſolos actores vocari, & non Chauuetios, in eo videlicet quod alienatum fuit: eapropter id prætendere ſibíque vindicare poſſe: atque ideo reſtitutionem ſibi à prędictis tertiis poſſeſſoribus fieri poſtulabāt: ſic quidem vt ad detractionem quartarum legitimæ & Trebellianicæ non admitterentur: vtpote quas heredes accipere & ex mobilibus itémque ex fructibus deducere potuiſſent. ¶ Aduerſus hanc petitionem fratres Chauuetij excipiunt, tantùm abeſſe, vt actores ſeu petitores in præſenti quicquam ex ſubſtitutione hac prætendere poſſint, vt è contrario in omne futurum tempus ea priuentur & excludantur: eámque finitam & in fratribus Chauuetijs caducam factam: ad ſe omnia irreuocabiliter ſpectare, ſe plenam poteſtatem & libertatem de iis diſponendi, prout ſibi placuerit, nactos, ſiue liberos habeant, ſiue non. Hanc teſtatoris voluntatem fuiſſe, cum expreſſè conſtituiſſe, ſe quo caſu prædicti fratres Chauuetij ſuperſtites non eſſent, quo tempore primi heredes Iacobus & Ioannes Balleſius, ſine liberis decederent, incontinenti mortuis prædictis Chauuetiis, ſe, inquam, eo caſu ſubſtituere in locum prædictorum primorum ſuorum heredum, prædictos Præbendarios & Hoſpitalia. Hanc ſubſtitutionem non poſſe adaptari niſi ad exiſtentiam aut non exiſtentiam heredis: atque ideò vulgarem eſſe & directam, quæ adita hereditate extinguatur. At fratres Chauuetios mortuis fratribus Balleſiis ſuperſtites repertos, & in iis inſtitutionem & ſubſtitutionem hereditatis teſtatoris ipſorum aui ab iis adgnitæ, apertam fuiſſe. Sequi inde, per hanc adgnitionem & heredum exiſtentiam, conditionem euacuatam fuiſſe, ſub qua prædicti Cappellani & Hoſpitalia vocata fuerant, & ſic abſque iure, *l. poſt aditam, C. de impub. & aliis ſubſtit.* Si petitores hanc volgarem ſubſtitutionem, ad caſum non expreſſum ad inſtar fideicommiſſariæ extendere velint, eos adhuc fundamento carituros. Quamuis enim nulla ipſorum liberorum mentio facta fuerit, eos tamen ſemper intelligi, quoniam prædicti fratres Chauuetij nepotes ſunt, & poſteri teſtatoris in linea directa, & in hac qualitate vocati, ſemper ſcil. ſupplendam hanc clauſulam *ſi ſine liberis*, pietatis coniectura. Ac propterea petitores in omnibus malè fundatos, præcipuè quod prædictus Iacobus Chauuetius, Dominus de Bruyere, plures liberos habeat. Eámque expreſſam eſſe diſpoſitionem *l. cum auus. ff. de condit. & demonſtrat.* confirmatam authoritate Imperatoris Iuſtiniani in *l. cum acutiſſimi. C. de fideicommiſſ. & in l. Generaliter. §. cum autem ſinceriſſimus. C. de inſtit. & ſubſti.* Quantum ad caput de alienationibus, prædicti fratres dicunt, ſe nihil alienaſſe, ſi verò primi heredes alienauerint, id non petitores, ſed prædictos fratres Chauuetios à tertiis poſſeſſoribus reuocare poſſe, prout id ſe facturos proteſtantur, prima hac controuerſia diiudicata. Et verò dictum fuiſſe, ſi quid ab heredibus & ſubſtitutis teſtatoris alienatum fuiſſet, id Præbendarios & Hoſpitalia ſibi appropriare & vindicare poſſe: Ex quo perſpiciatur, eos poſtremo loco, & poſt omnes heredes ac ſubſtitutos locari & vocari. ¶ Tertij poſſeſſores nulla alia exceptione, quàm Chauuetiorum aduerſus hoſce petitores nitebantur, putà, defectus iuris ac intereſſe. Arreſto Pariſienſi, quo confirmata fuit ſententia Lugduni data, 4. Decembr. anno 1564. fratres Chauuetij cum expenſis abſoluti fuerunt, & tertij poſſeſſores Curia & lite abſque expenſis dimiſſi. Iaſon ad *l. licet. C. de pact.* prædictas *l. ſi auus & l. cùm acutiſſimi*, limitare voluerat, ac dicere, ſuppletionem Clauſulæ, *ſi ſine liberis*, aduerſus

Vulgaris ſubſtitutio mutatur in fideicommiſſariam.

Clauſula, Si ſine liberis, ſemper intelligitur in ſubſtitutionibus heredum in linea directa.

Hoſpitale ſubſtitutum locum non habere, & poſt eum Benedictus *in cap. Raynutius, ver. ſi abſque lib. 1. num. 25. de teſtam.* verùm id communi ſententia tanquam iniuſtum explodatum fuit.

V. Maynardum, *lib. 7. cap. 1. & 2.*

XXX.

Mater non obſtante ſubſtitutione, in quo ſuccedere debeat.

Arreſto Tholoſano, quod pronuntiatum vigilia Penrecoſtes in purpura, matri dimidia bonorum cuiuſdam filiæ ipſius, non obſtante ſubſtitutione adiudicata fuit: putà, tertia, iure legitimæ & quarta reſidui, iure Trebellianicæ, eò quod prædicta filia iam facta pubes mortua fuerat: non attento eo, quòd longè ante prædicta mater ad ſecundas nuptias conuolauerat, neque prædictæ filiæ ſuæ impuberi tutorem petierat.

XXXI.

Subſtitutio pupillaris quã do matrem à legitima ſi ij non excludat.

Optimè ad materiam præcedentis Arreſti facit, alterum poſtea datum, atque ex vtroque id infertur fauorem ſcil. pauperum non poſſe ſuperiorem eſſe & obtinere aduerſùs ſucceſſores in linea directa, qui è contrario ex officio naturæ fauore digni ſunt. Species facti hæc eſt: Petrus Carbonarius Aduocatus in Balliuiatu Forοſeguſienſi, teſtamento condito, vniuerſalem heredem inſtituit Ioannem Carbonarium filium ſuum vnicum, duos annos natum, aliosq; inſtituit, qui ſibi poſthumi naſcerẽtur, ex legitimis ſuis, eoſque omnes inuicem alios aliis ſubſtituit: nominatim poſthumos teſtamento iam condito natos iuxta ordinem primogenituræ prædicto Ioanni ſubſtituit, ſi impubes is decederet. Hæc prima inſtitutio vniuerſalis eſt, abſque particulari diſpoſitione, & verè expreſſa pupillaris, quæ notanda eſt ob id quod ſequitur. Quò ad ſecundam ſubſtitutionem prædictus teſtator dixit, *ſi prædictus Ioannes heres vniuerſalis vel alij prædicti teſtatoris liberi ordine ſuprædicto ſubſtituti in pupillari ætate decedant vel ante 20. annos, ſine liberis naturalibus & legitimis, vel etiam poſt 20. annos, nullo teſtamento condito (prout eis liberum erit) itemque per ſuperuenientiam liberorum prædictorum & eorum ſuperuenientium, & nepotum & neptum prædicti teſtatoris, ſubſtitutio extinguatur, his caſibus iam memoratis, deficientibus ſcil. omnibus ſuis liberis & nepotibus, complures priuatos, cognatos ſuos & amicos ſubſtituit, vnumquemlibet in quibuſdam bonis particularibus, quæ teſtamento ſuo deſignauit.*

Tandem ſubſtituit Pauperes & Prochotrophium Mombriſonij in mille coronatis, quos hypothecæ nomine habebat ex reditu quem nominat & ſepro Mombriſonij, quod ex Domanio Regis acquiſiuerat: in prato Sauigniaci, vineis & aliis fundis, quos deſignauit, & ducentas libras reditus annui valere ait: addita certa forma, quam in adminiſtratione & diſtributione prædicti reditus obſeruari volebat: Antoniæ du Mas vxori ſuæ donat & legat mobilia ſua, & vſumfructum immobilium ſuorum, quem penes eam, non obſtantibus prædictis inſtitutionibus & ſubſtitutionibus permanere vult, quamdiu in honeſta viduitate permaneret, vt & omnia reliqua, quæ ei donauit & prædicto teſtamento dereliquit: viciſſim omnia reuocari vult, ſi ipſa ad ſecundas nuptias tranſeat. Is non longè poſt conditum teſtamentum moritur, & poſt eum filius ætatis trium vel quatuor annorum. Vidua in poſſeſſione omnium bonorum, nullo inuentario confecto permanet. In pleno hocce vſufructu (qui ſatis opimi reditus erat) conſtituta, ad ſecunda vota cum Procuratore quodam nomine Francisco de Leſtra conuolat. Rectores prochotrophij eam citari & conueniri curant, vt aduerſus eam ſententiam impetrent, qua dicatur & declaretur, prædictam ſubſtitutionem prochotrophio & Pauperibus Mombriſonij apertam eſſe, ipſaque condemnetur ad reſtituenda particularia legata & fructus à ſecundo matrimonio contracto perceptos. Ea excipit & ait, ſe debere, & poſſe tertiam pro legitima filij ſui deducere, cuius ipſa heres ſit: Se pauperem eſſe, Carbonarium priorem maritum ſuum, cuius ipſa ancilla fuerat, ſe abſque dote duxiſſe, quò ei inſeruiret in ſumma ſcil. corporis ſui infirmitate conſtituto adeò vt neque brachiis neque pedibus vti poſſet, articulario, & podagra nodoſa laborante. Se ei vſque ad extremum vitæ articulum magno labore ac infinitis defatigationibus inſeruiiſſe. Se filium vnicum ſuſcepiſſe qui in hereditate patris ſui ſatis opulenta ſucceſſerit. Si quis ſubſtitutionem, pauperibus factam tanquam pupillarem interpretari vellet, ſeque ex rigore regularum iuris a ſucceſſione filij ſui excludere, ſe ſtipem mendicare coactam iri. Quod ad ſecundas nuptias attinet, eas ſibi opponi nõ poſſe, eò quod ipſa iuuenis permanſerat vidua viri ſenis, & talis, vt ſuprà deſcriptus fuit. Itémque ſe amiſiſſe filium ſuum, atque ideò neminem ſupereſſe, qui de matrimonio ſuo conqueri poſſet. Iudex ſubalternus & legitimus credens, nonniſi iuris regulas ſibi ſequendas, eam citra detractionem & expenſas condemnauit. Ipſa ad Parlamẽtum Pariſienſe appellat, vbi reſcriptum impetrat ad declarandum, in omnem euentum ac ſubordinatè, quartam bonorum prioris ipſius mariti, attenta paupertate ipſius, ad eam cum filio ſuo ſpectaſſe, iuxta diſpoſitionem Auth. *Præterea. C. vnde vir. & vxor.* & Auth. *Bona damnatorum de bon. damnat.* Prout ſuprà declaratum fuit *tit. de dotib. & doario. cap.* 7. Quo facto metuebat, ne legitimam filij ſui non conſequeretur, ob dubium, quod in cauſa ſua videbat, cuiuſque nomine conſilium cepit. Arreſto, quod datum in 4. Camera Inquiſition. ad relationem Domini Broë Conſiliarij, die Sabbathi, 8. Iunij 1566. prædicta vidua à reſcripto ſuo depulſa fuit, eique tertia quædam loco legitimæ filij ipſius, cuius heres declarata, adiudicata fuit: quò ad cætera ſententia prædicti Iudicis citra expenſas confirmata fuit. Curia deprehendit, ſubſtitutiones in prædicto teſtamento comprehenſas reſpectu liberorum teſtatoris natorum aut naſciturorum, verè pupillares, expreſſas & reciprocas eſſe: verùm ſubſtitutiones in vtilitatem plurimorum priuatorum factas, nominatim prochotrophij Mombriſonij, ad certa bona vocatorum, & ſub conditione ac caſu, quo prædicti liberi in pupillari ætate, vel puberes intra viceſimum annum inteſtati deceſſiſſent prædictas inquam ſubſtitutiones, ex verbis & mente teſtatoris, & iuxta diſpoſitionem

Inops vidua dotem, quartam conjugis debet.

Subſtitutionis pupillaris, ſi forma legatorum particularium facta matrem à legitima ſua non excludant.

iuris

iuris, in plura fideicommiſſa particularia pluribus perſonis vel locis ſub conditionibus relicta reſolui: Has diſpoſitiones, pupillares ſubſtitutiones dici & nominari non poſſe, quandoquidem per eas teſtator nonniſi de quibuſdam bonis particularibus diſpoſuerit, in forma legatorum & fideicommiſſorum conditionalium & particularium, non verò per formam ſubſtitutionis pupillaris, quæ hoc præſertim complecti debet, vt teſtator pupillo heredem faciat, nempè, heredem vniuerſalem, non tantùm in bonis, quæ à teſtatore conſequitur, verùm etiam in iis, quæ aliunde nanciſci poteſt, ſiue tum, ſiue in futurum ante mortem ſuam, prout expreſsè aſſeritur *in l. Papinianus. §. ſed neque impuberes ff. de inoff. teſta.* & *in l. Lucius, in pr. de vulg.* Apertiùs *in l. precibus de impub. & aliis ſubſtitut.* vbi dicitur, filio intra pubertatem decedente cui pupillariter ſubſtitutum fuit à patre, nullos heredes & ſucceſſores, quàm quos pater ei dedit habere. Expreſſiùs dicit Hermogen. *in l. ſi is qui ex bonis. ff. de vulga. l. ſed ſi plures. § filio. eod. tit. l. quidam elogio. C. de iur. delib.* Igitur ex prædicto iure, ſubſtitutio pupillaris & teſtamentum pro filio conditum admitti non poteſt, niſi quoad vniuerſalem filij hereditatem: ... ſubſtitutus ſeparationem facere poſſit, hereditatē filij tantum ab hereditate patris ſeparatè poterit. Pater in hoc caſu ſatis imperitè teſtamento errauit, ... per huiuſmodi particularia legata pupillariter ſubſtituere voluit, & matrem excludere, eo quòd id in vniuerſali hereditate tantùm, non in legato ſimplici, vt hic fiat. Poſtremò in fine prædicti teſtamenti expreſsè ac nominatim cauit vt ſi prædicti liberi ſub conditionibus ſupradictis morerentur, & prædicta iam vidua prædicta bona vſufructus titulo prædicto teſtamento ſibi relicta caperet, hoc caſu, ſe teſtatorem velle & conſtituere, eáque rogare vt poſt ſe prædicta bona particularia, prædicto teſtamento ſuo particulariter ſubſtitutis relinquat, ſalua quò ad reliqua ei legitima ſua. Igitur reſiduum aliquod conſtituebat, de quo per huiuſmodi ſubſtitutiones nihil diſpoſuerat: atque ideò filius poſt mortem ſuam, heredem ab inteſtato legitimum, matrem nempe ſuam reliquit. Ex quibus ſequitur, hanc ſubſtitutionem directam pupillarem non fuiſſe, neque ſufficientem ad excludendam matrem, quandoquidem vniuerſalis non fuit. Eáque decíſio eſt *l. penult. C. de hered. inſtit.* & iuxta ea, quæ *lib. 9. tom. 1. de trib. Notar.* annotauimus. Nihilominùs nonnullis mirum videtur, hoc indicium detractionis ex legato à prædicto ptochotrophio percepto aliter factum quàm per Trebellianicam, legitimam vel Falcidiam. Quātum ad Trebellianicam, eam locum habere non poſſe, aiebāt illi in caſu ſupra poſito, attento quod mater ſe heredē dicat filij ſui oneratū hoc cōditionali legato, & per id, quod obuenit, adeò debitum, vt de eo non dubitetur. Si prædictum legatum particulare ſit, prout dictum fuit, detractioni prædictæ Trebellianicæ: neque legitimæ locum eſſe, cuius nomine matri ex reſiduo hereditatis ſatisfieri adhuc poterat. Multo minùs Falcidiæ eò quod nunquam reſiduum hereditatis cognitum fuit, & vtrùm ea legatis exhauſta fuerit vel non.

XXXII.

Subſtituta à matre filia, a-na materna, patre ſuperſtite ſemoto.

Inter Andream Peronnetum, Caſtellanum Maioris Hoſpitalis, reſidentem Mombriſonij, actorem ab vna parte, & Ludouicam Aurelianam & Antoniam Ormeam filiam ipſius, ream ab altera, lis mota fuit coram Iudice Foreſegutienſi vel ipſius Locumtenente in Sede Regia Caldiſutini, ſuper eo, quod prædictus actor proponebat, matrimonium contractum & conſummatum fuiſſe inter ſe & Bonnetiam Ormeam filiam prædictæ Ludouicæ, & ſororem prædictæ Antoniæ: Pactis dotalibus mutuam donationem à præmoriente in ſuperſtitem factam, ſummæ ... librarum, à marito in ſponſam ſuam & à ſponſa in ſponſum ſuum ... librarum. Conſtante matrimonio prædictam Bonnetiam furioſam ac dementem extitiſſe, & matri ſuæ redditam fuiſſe, quæ eam ... miſiſſet, prætendens, maritum eam male habere & ſæuitèr tractare. Prægnantem & in poteſtate matris ſuæ exiſtentem ſuſcepiſſéque ex prædicto Peronneto filia deceſſiſſe. Hanc viuam natam & in cunis ... matre trium ſeptimanarum ſpatio ... fuiſſe poſtea defunctam: huic ſe ſuccedere oportere. Mater & ſoror ſupradictæ, reæ, excipiunt & ſe tuentur teſtamento à prædicta Bonnetia condito, quo filiam ſuam heredem fecit, & Ludouicā matrē ſuam, & Antoniam ſororem ſubſtituit. Secundò, actorē malè vxori ſuā habuiſſe, vnde occaſio ei furoris interualla tenara, neque medicorum opera & auxilio ei ſuccurrum, vt actor huic rei proſpicere debuerat. Tertiò, eum alimenta debita denegaſſe. Quartò donationem mutuā in caſum ſuperſtitis, inſinuatam non fuiſſe.

Donatio mutua & mobilium, non inſinuata.

Trebellianica quando detra hi poſſit.

Quintò, ſi actor ſubſtitutioni contrauenire & quartam Trebellianicam poſtulare vellet, eum ad id non admittendum, cùm ea quarta ex fideicommiſſaria duntaxat detrahi debeat, nunquam verò ex directa & pupillari ſubſtitutione. Si ad legitimam venire velit, ab eo repellendum ob propriam culpam ſuam, quòd officio ſuo in ea alenda & ſuſtentanda functus non fuerat, naque ægrotæ remedia non adhibuerat, paulò ante mortem de iniuriis ab eo ſibi factis conqueſta fuit. Super his partes conteſtantur, informant, per teſtes probationes ſuas faciunt. Reatum teſtes deponunt & aiunt, tempore prędicti teſtamenti prædictam Bonnetiam per interualla mente ſana fuiſſe: producunt & in iure conſtituuntur. Sententia Locumtenentis Caldiſutini, reæ condemnantur ad tradendam prædicto actori pro legitima ipſius, tertiam, & pro quarta Trebellianica quartam reſidui bonorum filiæ ipſius: adhæc ad ſoluendam ei ſummam 300. librarum, ob id quod ſuperſtes eſſet, acquiſitam facta deductione pro rata, quæ dimidia eſt ratione portionum adiudicatarum, hoc onere oneratarum, cum expenſis inſtantiæ: pręnumerata nihilominùs ſuper omnibus ſumma 100. librarū, quæ à prædicta defuncta dotis nomine acceperat. Ab eo prædictæ reæ ad Parlamentum Pariſienſe appellarunt, in quo Arreſto 16. Martij 1577. appellatione & eo à quo appellatum fuerat in irritum deductis, citra expenſas cauſæ appellationis, reæ à concluſionibus prædicti actoris abſolutæ fuerunt, quantum ad 300. libras, citra expenſas cauſæ princi-

palis, decretóque, in reſiduo prædictam ſententiam plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere. Hoc Arreſtum ob nonnulla capita notatu dignum eſt. Primò ad id Curiā mutuas donationes pactis dotalibus à præmoriente in ſuperſtitem, citra inſinuationem factas non admiſiſſe. Secundò Curiam quoque patrem donationem in pecunia vel mobilibus non inſinuatam non admiſiſſe: quamuis complures ſentiant, neutro caſu inſinuatione opus eſſe, putà in mobilibus & pecunia, per textum Conſtitutionis, quæ diſponit, *donationes in ſedibus Regis, vbi bona & res donata ſita erant, inſinuandas*, cùm pecunia aut aliud mobile ſitum non habeat. Pro mutua Imbertus ait, Arreſtum extitiſſe prouiſionale, quo inſinuatio excluſa fuit. Nihilominùs ex æquitate Curia moueri potuit ingratitudine donatarij, & mala tractatione cuius probatio quædam facta: item quòd prædicto marito & donatario tertiam & quartam ex aliis duabus tertiis accipiente, quæ dimidiam partem faciunt, euenire poterat, vt altera dimidia pro dimidia trecentarum librarum prædictæ donationis ſufficere non potuiſſet. Huiuſmodi æquitas videretur rationi maximè conſentanea ac ſuprema Curia digniſſima. Ceterum, quantum ad ſubſtitutionem, nonnulli in hac ſententia erant, eam fideicommiſſariam dici non poſſe, vt in ea Trebellianicæ locus eſſet, mirumque ipſis viſum, fideicommiſſo filium reſtitutione onerari poſſe, etiamſi teſtatrix id conſtituiſſet & voluiſſet: filius enim, aiunt illi, neque iudicium, neque facultatem, neque poteſtatem id faciendi habet. Nihilominùs ſepoſita hac iuris ſubtilitate, ſequendum modò quod Accurſius & nonnulli celeberrimi Doctores ſcripſerunt ad *l. verbis ciuilibus. de vulg. & pupilla. ſubſtit.* qui è contrario tenent, expreſſam vulgarem vel pupillarem à matre factam, neque poſſe neque debere dici directam, verùm obliquam: & ad inſtar fideicommiſſariæ tantùm valere: vnde neceſſariò detractio Trebellianicæ & legitimæ, quamuis heres impubes ſit, ſequitur. Nam poſteaquam pubes factus eſt ea ſponte ſua fideicommiſſaria efficitur, licet à patre facta prout ait Benedictus ad *cap. Raynutius, ad verb. ſi abſque liberis. de teſta.* Adhæc mater cùm liberos in ſua poteſtate non habeat, iis pupillariter ſubſtituere non poteſt: prout dicitur *in l. moribus de vulg. & pupill.* Africanus Iuriſconſultus *in l. ſi mater. 33. d. t. de vulg.* tenet, matrem non poſſe ſubſtituere directò: quod ſi id facere voluerit, ſiue vulgari ſiue pupillari ſubſtitutione obliquam eſſe non deſinere. Matríque prædictus Iuriſconſultus conſulit, ne impuberes inſtituat vel iis ſubſtituat directò & ea nunc, verùm eos inſtituat heredes, cùm erunt annorum quatuordecim maſculi, filiæ verò annorum duodecim: eiſque ſi ante decedant & ei heredes non erunt, alios inſtituat vel ſubſtituat. Quo facto integra hereditas Subſtituto & conditionaliter inſtituto debebitur. Idque eſt & continetur in ſupradicta *l. ſi mater.*

Donatio mobilium.

Donatio mutua præmorientis vel ſuperſtitis inter maritum & vxore inſinuatione non eget.

Subſtitutio [illegible] Trebellianicæ obnoxia ſit.

Mater pupillariter ſubſtituere non poteſt.

Quomodo mater pupillariter ſubſtituere poſſit.

V. Maynardum *lib. 6 cap. 24.*

XXXIII.

Subſtitutio per repræſentationem non admittitur.

Filius teſtamento ſuo heredem matrem ſuā inſtituit: eíque duas ſorores ſuas ſubſtituit, filias prædictæ matris. Vna è prædictis ſororibus moritur, relictis duobus liberis naturalibus & legitimis. Poſteà mater quoque defungitur. Soror ſuperſtes omnium poſſeſſionem capit. Liberi prædictæ ſororis defunctæ dimidiam partem prædictæ ſucceſſionis prætendunt, & materteram ſuam hunc in finem conueniunt, vt ea ſibi tradatur, dicētes, ſe matrem ſuam repræſentare, licet ea ante exiſtentem prædictam ſubſtitutionem mortua ſit. Matertera contradicit & aſſerit, hanc ſubſtitutionis conditionem ad ſucceſſores tranſmiſſam non fuiſſe, neque addita verba, *eiuſque liberi.* Arreſto Curiæ Parlamenti Tholoſani, anno 1567. prædicti liberi depulſi fuerunt, omniáque ſorori adiudicata, iuxta imperialem *l. ſi in perſonam de fideicommiſſ.* & *l. vnum ex familia. §. rogo, in fin. ff. de leg. 2.* Præſes tum repræſentauit, plus iuris futurum fuiſſe, ſi pater fideicommiſſarius & heres primus fuiſſet, veluti mater fuit.

XXXIV.

Subſtitutiones ob defectum inſinuationis nullæ: neque reſcriptum reſtitutionis aduerſus eum admittitur: quamuis [illegible] cum [illegible] & effectu continetur.

Subſtitutiones ſex menſib. poſt teſtatoris mortem inſinuari debent: aliàs nullæ ac nullius effectus ſunt. Hunc ad effectum notatu dignus eſt diſcurſus, qui ſequitur, velut rarus, ſingularis & magni momenti. Petrus Veillas de S. Iuſto in Chioaleria in Balliuiatu Foroſeguſienſi, teſtamento condito heredem vniuerſalem Franciſcam Veillas filiam ſuam inſtituerat, eique in defectum liberorum Ioannem Veillas ſubſtituerat. Teſtator in voluntate hac ſua moritur, eiq; ſuccedit prædicta Franciſca filia ipſius. quæ poſtea ſine liberis moritur, relictis defunctæ Antoniæ Veillas amitæ ſuæ, & vxoris Antonij du Cloux liberis propinquioribus & magis idoneis ad ſibi ſuccedendum ab inteſtato, ij ſibi poſſeſſionē hereditatum prædicti defuncti Petri Veillas, & Franciſcæ filiæ ipſius nomine proſpiciunt, aduerſus prædictum Ioannem Veillas, qui ope prædictæ ſubſtitutionis poſſeſſionem apprehenderat, coram prædicto Balliuio conuentus prædictæ ſubſtitutioni locum factum & extitiſſe, vti ſuprà dictum fuit, opponit, teſtamentúmque Petri Veillas non inſinuatum, prout conſtitutio id expoſcit, communicat. Ob defectum inſinuationis ei contradicitur. Quod cùm Ioannes Veillas videret, conſultus Cancellarium Parlamenti Pariſienſis adit, vbi repulſam paſſus, eo quòd neque rationem neque modum vllum velandi ſeque ab hoc defectu excuſandi haberet. Poſtremò ſuffugij loco Regem adit & tantum poſtulatione ſua efficit, vt Domeſtici Regij fauore & gratia reſcriptum impetraret, quo ex ſpeciali gratia, & ob cauſas reſeruatas ad declarādum à prædictæ inſinuationis defectu reſtitutus fuit. Prędictum reſcriptum propria Regis manu ſignatum fuit, tribus expreſſæ voluntatis verbis additis: *Nos ita volumus.* In prædicta poſſeſſoria inſtantia reſcriptum oblatum fuit, à petitoribus ei contradictum, & ſuper omnibus iudicium conſtitutum. Sententia Balliuij Foroſeguſienſis, vltima Ianuarij, anno 1571. actores in poſſeſſione prædictarum hereditatum manutenti fuerunt, nulla ratione habita prædictæ ſubſtitutionis non inſinuatæ: prædictus Ioannes Veillas ab oppoſitione ſua depulſus, & in expenſas inſtantiæ, damna ac intereſſe turbarum condemnatus,

natus. Is appellat ad Parlamentum Pariſienſe vbi Arreſto, 6. Martij anno 1574. dictum fuit, benè iudicatum, malè appellatum, & appellans in expenſas cauſæ appellationis cōdemnatus. Hoc Arreſtum ſingulare eſt in eo quod licet ex Conſtitutione Imperatoris Conſtantini, Principem ſolum, excluſis omnibus Iudicibus, & oporteat & liceat inter æquitatem iuſque interpoſitam interpretationem inſpicere, vt continetur *in l. 1. C de leg. & conſtit.* nihilominùs id in præiudicium & necem alterius fieri non debet, atque expreſſè ab Imperatoribus Theod. & Valent. rerici & reprobari omnia huiuſmodi reſcripta aduerſus ius elicita iubentur, interdictum que Iudicibus, ne eorum vllam rationem habeant. *Reſcripta* (inquiūt præd. cti Impp.) *contra ius elicita ab omnibus Iudicibus refutari præcipimus: niſi fortè aliquid ſit quod non lædat alium, & proſit petenti* Eáque eſt *l. 7. C. de precib. Imper. offer.* At hic ſucceſſores ab inteſtato læderentur, quoniam prædictis hæreditatibus priuarentur.

Arreſtum ſingulare: regula eſt firma admittendi vel reijciendi reſcripti.

XXXV.

Dubitatum fuerat ſuper Conſuetudine Pariſienſi, ſuper Inſtitutionibus & Subſtitutionibus quod dubium definitum fuit Arreſto, vltimo die Septembris 1560. quo pronuntiatum & declaratum fuit, Inſtitutionem & ſubſtitutionem Pariſiis locum non habere.

Subſtitutionibus & inſtitutionibus Pariſiis vnicum locum eſt: id eſt, de neceſſitate non requiruntur ad validitatem teſtamenti.

Quomodo iſtud intelligendum ſit, vide *artic. 1. titul. de ſucceſſionibus.* Et pro generali determinatione graduum ſubſtitutionum videantur *artic. 59. & 124.* Edicti Aurelianenſis & Molinenſis, *artic. 57.* B.

TITVL. IV. DE DETRActione, quam heres, ex hereditate fideicommiſſaria facere poteſt: & ad SC. Trebellianum.

ARRESTVM I.

SÆpè controuerſiæ exoriuntur de detractionibus inter heredes heredis primi & ſubſtitutum, quæque nonnunquam longioribus moris ac proceſſibus, quàm ipſa principalis, expediuntur: nihilominus inter perſonas recta & regia via incedentes, neque quicquam, quod ad alterum ſpectet, ſibi retinere cupientes, neque plus, quàm ſibi debeatur, prætendentes, hæcce lex optima fuerit: *Primo*, ſi heres è liberis teſtatoris in primo gradu ſit, legitimam ſuam detrahat, quæ pro numero liberorum diuidetur, oneribus deductis, quinque & vltra, dimidia pars æqualiter inter omnes, herede in ea comprehenſo. *Secundo*, Trebellianicam ſuam accipiat, quę quarta eſt omnium bonorum poſt deductas legitimas. Econtrà debita & ſumtus funeris pro portione bonorum, quam aufert & detrahit ſoluere debet: adeò vt ſi prædictas legitimas & Trebellianicam nonniſi poſt debita ſoluta accipiat, eæ minores erunt & eodem recidit. Idque intelligitur de bonis quæ teſtator tempore mortis ſuæ habebat: quantum enim ad fructus, ij heredi acquiruntur, prout plenè ſcriptum fuit in *Arr. 1. tit. de legitima*, infrà. Tertiò Subſtitutus, ex eo quod ad eum peruenit, onera legatorum in ſolidum ſufferre debet, *l. 1. iuncta Gloſſa C. ad Trebell. l. 2. §. fin. iuncta Gloſſa. ff. eod.* Quartò, prædictus ſubſtitutus heredibus primi heredis ſatisfacere debet, meliorationes, ædificiorum refectiones, & neceſſarias impenſas & vtiles pro rata eius quod ad eum peruenit, ſoluere debet, reſiduum verò penes heredes permanere, pro rata, *l. vbi pure*, & ibi Bartulus *ff. ad Trebell.* Toto triginta annorum ſpatio quibus Guido Papa in Parlamento Gratianopolitano Conſiliarius fuit, hæc forma obtinuit, prout ipſe teſtatur, *in quæſt. 296.*

Detractio, quam heres facere poteſt, antequam ſubſtituto reſtituat.

II.

Indubitatum eſt, ex legatis *in piam cauſam*, æquè vt ex alijs, abſque diſcrimine, quartam Falcidiam detrahi poſſe, Auth. *ſimiliter C. ad legem Falcid.* & *l. ſiquis ad declarandum. C. de Epiſcop. & Cleric.* Attamen complures de Trebellianica dubitarunt: alij enim eam in ordine Falcidiæ collocarunt, putà eam detrahi poſſe, vt Ioannes Andreas *in c. ſi pater. de teſta.* Alij & iamnus contrarium tenuerunt, putà Bartolus *in l. Marcellus, v. ſic. vice ff. ad Trebell.* & Baldus *in l. Id quod pauperibus. C. de Epiſcop. & Cler.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, quod abſque data allegat Guido Papa, *quæſt. 178.*

Trebellianica & Falcidia ex legato in pia cauſam, detrahuntur.

V. Maynardum *lib. 5. cap. 21.* Carondam *lib. 7. cap. 160.* vtrum è fideicommiſſo pauperibus relicto detrahi quid poſſit, qui tenent quod non.

III.

Antonius Porta ex matrimonio cum Domicella Margaretha Thomaſſina vxore ſua, duos liberos ſuſcipit, putà Ludouicum & Mariam, quam Domino Gayeto elocat, quæque renuntiat. Poſtea prædictus Antonius Porta teſtamentum condit, & in eo heredem ſuum vniuerſalem facit prædictum Ludouicum, eique in defectum liberorum prædictam Mariam ſubſtituit. Verum quidem eſt, eum interea alios quoſdam ſubſtitutos vocaſſe, quorum mentionem aliam facere neceſſe non eſt, quàm eos ante teſtatorem mortuos fuiſſe atque ideò ipſorum intuitu prædictam ſubſtitutionem, & omnia in prædicto teſtamento in ipſorum vtilitatem ſcripta caduca facta. Euenit, vt poſt prædictum teſtamentum morte teſtatoris confirmatum, ſcriptus heres nempe Ludouicus Porta adita iam hereditate patris ſui, ſine liberis moreretur, relicta prædicta Maria ſorore ſua nouiſſimo gradu ſubſtituta, quam tamen teſtamēto prædictus Ludouicus heredem inſtituit ante mortem ſuam, eique in caſum, quo ſine liberis moreretur, ſubſtituit Iacobum Thomaſſinum Dominum Mommartin auunculum ſuū. Maria Porta duas qualitates habens putà, heredis fideicommiſſariæ defuncti Antonij Portæ patris ſui in defectum liberorum Ludouici, ſecundò heredis directæ & ſcriptæ à prędicto Ludouico fratre ſuo, ſine liberis moritur, condito priùs teſtamento, & in eo inſtituto herede vniuerſali illuſtri Claudio de Pila, Equite, Domino Gayeti marito ſuo, relictis ei, prout expreſſè in prædicto teſtamento continetur, omnibus, quę de cœlo in ſolum ſeu terram (vt aiunt) ei relinquere poterat. Prædictus Dominus Mommartinus ſcriptus Ludouici heres, apud Libellarios Palatij Pariſienſis, prædicto domino Gayeti litem intendit, & ab eo poſtulat ſex vncias è duo-

Detractio legitimæ de bonis tantum legitima intelligitur, non migranda alia quæ in hereditate confuſa fuerat.

decim, omnium & ſingulorum bonorum, quæ defuncti Antonij Portæ affinis ſui fuerant, itémque omnia defunctę Margarethæ Thomaſſinæ ſororis ſuæ, vxoris prædicti Antonij Portę, & matris prædicti Ludouici, omniáque alia bona quæ cōpetere & ad prædictum Ludouicum ſpectare potuerunt, aliunde, quàm à prædicto Antonio patre ipſius, quæ omnia in Prouincia, in qua iure Romanorum viuitur, ſita ſunt, cum reſtitutione fructuum. Prædictus Dominus Gayeti prædicto actori duas vncias è duodecim, pro iure legitimæ Ludouici, offert: quòd ſcilicet is nonniſi dimidiam tertiam, inſpecto quòd duo eſſent, Ludouicus & Maria, petere poſſet. Præterea, pro Trebellianica quartam è reſiduo, quæ duas vncias & dimidiam efficiunt, atque ita 4. vncias & dimidiam. Inſuper ei ſe traditurum offert virilem portionem prædicto Ludouico in bonis ipſorum matris Margarethæ Thomaſſinæ obuenientem. Tandem in omnia, quæ ad prædictum Ludouicum aliunde peruenerunt, conſentit. Prædictus Dominus Mommartinus actor his oblationibus nō contentus, ſex vncias hereditatis defuncti Antonij inſiſtit, quas prædictus Dominus Gayetus ad quatuor vncias & dimidiam reducere vult, eque virili portione in bonis defunctæ Margarethæ Thomaſſinæ contentus eſt, verùm omnia poſtulat. Facti huius ſpecies ad duas difficultates reducitur. Vnam ſuper eo, quòd Maria, quæ patri ſuperſtiti renuntiauit, à quo, dote cōſtituta & ſoluta, elocata fuit, poſteàque ad ſucceſſionem paternam per huiuſmodi ſubſtitutionem fideicommiſſariam redit, heredi ſcripto primo legitimam relinquere debuit, cui ipſa renuntiauerat: atque in omnem euentum, ſi ad id reuerti poteſt, id quod ex cauſa dotis accepit, conferre debet. Altera difficultas eſt in bonis matris, quæ neque ſunt neque vnquam prædictæ ſubſtitutioni obnoxia fuerunt. Eorum partem dimidiam heres Mariæ retinere vult. Heres Ludouici omnia prætendit.

¶ Quò ad primam difficultatem *de legitima*, videtur ſanè, prædictum Dominum Mommartinum magnis rationibus nixum non fuiſſe. Antonius Porta duos liberos ſuſcepit, Ludouicum & Mariam: hanc elocauit & dotauit ſuperſtes: ea ſucceſſioni patris & matris renunciauit. Si pater deceſſiſſet nullo teſtamento condito, dubiū non fuiſſet, quin Maria planè excluſa fuiſſet, neque ad bona & ſucceſſionem, quibus ipſa renūtiauerat, redire potuiſſet: verùm pater diſpoſuit, & in defectum Ludouici conditionaliter eam reuocauit. Ex qua ratione æquè ad diſpoſitionis huius commodum conſequendum capax eſt ac ſi non renuntiauiſſet: hæc quippe renuntiatio in vtilitatem prædicti patris facta fuerat, & ſiſi hereditario ceſſit. Itémque futura iura huiuſmodi renuntiatio impedire non debet, ex culpa aut voluntate patris, prout ait Bartolus *in Auth. hoc amplius. C. de fideicomm. & in l. qui Romæ. § duo fratres, de verb. obl.* Quinetiam non obſtante renuntiatione ſua, partem ac numerum in computatione legitimæ conſtituere non deſiit; quantumuis ab ea excluſa fuiſſet. Hæc argumenta ſunt ad adſtruendum, prædictæ Mariæ legitimam manere debere, non vt legitimam, ſed vt proprium patris, qui de eo diſponere poterat. Et ſua Ludouicus contentus eſſe debuit, neque ſororis ſuæ legitimam ſibi vindicare.

¶ Quò ad alteram difficultatem, heres Mariæ aſſerere nnn poteſt, quin cùm ipſa ſucceſſioni matris ſuæ renunciaſſet, quæ poſtea mortua fuit inteſtata, Ludouicus in ſolidum, excluſa ſorore ſucceſſerit, rurſum, quin hæc bona ipſius propria fuerint, ac propterea ad ſubſtitutum ipſius prędictum Dominum Mommartinum pertineant. *Subſtitutus alium hereditatem, quàm Teſtatoris prætendere non poteſt.* Super his difficultatibus interuenit Areſtum Pariſienſe, cuius, eò quod totius huius *Arreſtum Pariſienſe.* materiæ declarationem continet, quæ ſanè notabilis eſt, conſultum putaui, ſi eius tenorem hic apponere, qui ſequitur & ita habet: *Cum* in cauſa quadam mota & pendente coram Amicis noſtris ac fidelibus Conſiliariis Libellariis Palatij noſtri Pariſienſis, inter dilectum noſtrum Renatum Thomaſſinum, Equitem, Dominum Mommartini, Scutiferum Hippocomiæ noſtrę, filium & heredem defuncti Iacobi Thomaſſini, Equitem pariter, Dominum Mommartini, heredem ex teſtamento defuncti Ludouici Portæ nepotis ipſius, qui litem reaſſumſerat, loco prædicti defuncti patris ſui, actorem ab vna parte: & dilectum noſtrum Claudium de Pila, Equitem, Dominum Gayeti, ſe vniuerſalem heredem teſtamentarium defunctæ Dominicellæ Mariæ Portæ vxoris ſuæ dicentē, reū ab altera. *Ex parte prædicti actoris* propoſitæ, deductę & allegatæ fuiſſent complures cauſæ, rationes & argumēta tendentia & concludentia ad id, vt, ſubſtitutio in perſona ſua facta defunctæ Mariæ Portæ, in teſtamento defuncti Ludouici Portæ ſibi aperta declararetur: quo facto & ope prædictæ aperturæ, ad ſe ſolum hereditas & ſucceſſio prędicti Ludouici ſpectare, atque ideò bona, quæ fuerunt & pertinuerunt ad defunctum Antonium Portam patrem prædicti Ludouici, quorum ipſe ſolus ipſius heres inſtitutus eſſet, vnà cum bonis defunctæ Margarethæ Thomaſſinæ matris prædicti Ludouici, & præter bona tam mobilia, quàm immobilia, quæ aliunde ad eum ſpectauerant, & quorum tempore mortis ſuæ dominus fuerat, declarata fuiſſent ad prędictū actorem, tanquam fideicommiſſarium Ludouici Portæ nepotis ipſius ſpectare, quæ bona prædictus reus cogeretur reſtituere prædicto actori, ipſique frui licere permittere, & fructus à morte prædicti Ludouici reſtituere: in omnem euentum iure in anteceſſum dicto ſuper vniuerſitate bonorum prædicti Antonij Portæ patris, vt tertia portio pro legitima ad prædictum Ludouicum ſpectante pariter adiudicaretur, quandoquidem prædictus Ludouicus ope renuntiationis à prædicta Maria Porta pactis ſuis dotalibus facta, ſolus heres prædicti Antonij eſſet, & ex duobus reliquis tertiis partibus, quo caſu fideicommiſſo obnoxiæ reperirētur, quartam partem pro Trebellianica ad prædictum Ludouicum in iis ſpectante petebat, quæ in omnem euentum dimidia pars bonorum prædicti Antonij Portæ erat, quam ſibi adiudicari poſtulabat. *Ex parte verò prædicti rei* complures cauſæ, rationes & argumenta propoſita, deducta & allegata fuiſſent ad impediendum, ne ſubſtitutio prætenſa ab actore, in perſona ipſius aperta declararetur, quandoquidem defunctus

Antonius

Antonius Porta teſtamento ſuo prædicto Ludouico ſubſtituiſſet, in caſum quo ſine liberis deceſſiſſet, prædictam Mariam Portam, & quoniam prædictus Ludouicus tempore mortis ſuę nullos liberos habuiſſet, in ipſius quoque poteſtate non fuiſſe de bonis diſponere, quæ prædictæ Mariæ reſtituere grauatus fuerat. Nihilominus prædictus reus prædicto actori relinquere paratus erat partem & portionem, quæ ad prædictam Ludouicam ſpectare poterat in bonis Margarethæ Thomaſſinæ matris ſuæ, ſimul & bona, quæ aliunde ad prædictum Ludouicum peruenerant, quàm in linea directa, ſi quæ eſſent: & quò ad bona prædicti Antonij, legitimam pariter obtulerat, quæ ad prædictum Ludouicum ſpectare poterat, quam duarum tantùm vnciarum eſſe dicebat, duodecim aſſem conſtituentibus, quoniam licet tertia pars prædictorum bonorum prædicti Antonij ad legitimam duorum liberorum requireretur, & Maria pactis dotalibus, omnibus bonis tam paternis quàm maternis, in fauorem prædicti Antonij patris ſui renuntiaſſet, neque prædicta Maria admiſſibilis eſſet ad petendam partem ſuam in prædicta legitima, attamen eam in ea partem facere, ac propterea nonniſi mediam prædictæ tertiæ partis requiri, quæ, iunctis duabus partibus ſint, (quarum duodecim ſolidum, ſeu aſſem conſtituunt) pro legitima prædicti Ludouici ſint: quas duas partes, iuncta quarta in reſiduo propter Trebellianicam ad prędictum Ludouicum pertinentem, prædictus reus prędicto actori obtuliſſet, ex hac ratione ad abſolutioné concludens. Cúmque in tantum proceſſum fuiſſet, vt partibus ad ſcripto conſignandum & producendum determinatis, iiq; ſcripſiſſent & produxiſſent, & denuntiatum fuiſſet, vt reſpectiuè contradictorios & ſaluationes traderent: Dicti noſtri Conſiliarij prædicti Libellarij ſententia ſua, 22. Martij 1565. decreuiſſent, antequam ad ſententiam definitiuam prædictæ inſtantiæ procederetur, vt intra duos menſes tum proximos prædictæ partes informarent de allegatis in ipſorum admonitionibus & reſponſionibus contentis, quo facto ac relato ipſis ius diceretur, prout æquum erit. Ex parte prædicti rei ad Curiam noſtram Parlamenti appellatum fuit, in q̂ua lis per ſcripturam admiſſa fuit ad iudicandum inter prædictas partes, vtrùm benè vel malè appellatum fuiſſet, additis grauaminibus extra litem, prætenſis nullitatis argumentis & productione noua prædicti appellãtis, quam intra tempus Conſtitutionis edere poſſet: quibus grauaminibus & prætenſis nullitatis argumentis, prædictus appellatus reſpondere, & aduerſus prędictã nouã productioné contradictorios expẽſis prædicti appellãtis exhibere poſſet, prædicto proceſſu *Viſo*, grauaminibus, reſponſis ad ea, excluſione productionis nouæ prædicti appellantis, & omnibus diligentiſſimè examinatis, prædicta CVRIA noſtra ſententia ſua & Arreſto, appellationem & ſententiam à qua appellatum fuit, citra multam & expenſas cauſæ appellationis, in irritum deduxit & deducit: & emendata prædicta ſententia condemnauit & condemnat prædictum appellantem, vt ab omnibus & ſingulis bonis, quæ ad prædictũ Ludouicum Portam peruenerunt ex morte defunctæ Margarethæ Thomaſſinæ matris ipſius, & quorum poſſeſſionem prædictus Ludouicus moriens nactus fuit, diſcederet & deſiſteret, itémque quatuordecim vnciis & dimidia, quarum duodecim ſolidum conſtituunt, comprehenſa parte ac portione, quæ ad prædictam Mariam Portam vxorem prædicti appellantis ex ſucceſſione prædictæ Margarethæ Thomaſſinæ matris ſuæ pertinere poterat, cui ſucceſſioni pactis dotalibus, in vtilitatem prædicti Antonij patris ſui renuntiauerat: eáſque quatuor vncias & dimidiam prædicta Curia noſtra adiudicauit & adiudicat prædicto appellato pro legitima & Trebellianica, quæ ad prædictum Ludouicum in bonis prædicti Antonij Portæ patris ſui ſpectarunt: ex iis quatuor vnciis & dimidia deducendo & prænumerando id de quo prædictus Ludouicus diſpoſuiſſe ex prædicta hereditate vel eius portione, quacunque tandem ratione reperietur. Quibus bonis prædictæ Thomaſſinæ, & prædictis quatuor vnciis & dimidia prædictæ hereditatis paternę, ſimul & omnibus & ſingulis bonis, quę ad prędictum Ludouicum tempore mortis ſuæ pertinuerunt, aliis ſcil. quàm ex prædictorum parentum ſuorum obuenientibus, quocunque titulo id ſit (ſi modò quædam bona adſint) prædicta Curia noſtra prædictum appellantem condemnauit, vt his omnibus prædictum appellatum frui pateretur, & rerum ſuprà adiudicatarum fructus, à die mortis prædictæ Mariæ reſtituat: Quò ad cætera à concluſionibus à prædicto appellato propoſitis, prædictum appellantem abſoluit, expenſis prædictæ cauſę principalis compenſatis, idque ob cauſam. Pronuntiatum, 18. Maij 1566. Extractum è Regeſtis Parlamenti, du Tillet. Hoc Arreſtum ſanctum notatúque dignum eſt, quamuis ſententiam magnorum virorũ viderim, qua prædictus Dominus Mummartinus, vt ubi per ſententiam perſpiceret, conſultus fuit: id quod nunquam comprehendere vel intelligere potui. verum è contrà omne dubium, quod reperire poſſum, eſt, quòd heredi Mariæ neque adiudicata, neque permiſſa vlla Trebellianicæ detractio fuit. Solenne iuris axioma, *Semel tantum Trebellianicam detrahi*, intelligitur ex eadem hereditate, & eodem fideicommiſſo, aut eodem teſtamento. Verùm hic dubium non eſt, quin Ludouicus ex hereditate Antonij primi teſtatoris, Trebellianicam ſuam nactus, omnes alios ab ea excluſerit. Dubium erat de hereditate Ludouici, quæ diuerſa eſt quæque cum hereditate Antonij nihil commune habet. Prædictus Ludouicus nouum teſtamentum condiderat, & nouam ſubſtitutionem fecerat: hereditas ipſius tota noua fuerat. Dici non poteſt ex ea Trebellianicam detractã fuiſſe. Videbatur etiam probabiliter eam petere & impetrare potuiſſe Mariæ heredem: eius tamen nomine nihil ei adiudicatum fuit. Quæ res notatu digna, ea forſan de cauſa, quia hereditas Ludouici in Trebellianica conſiſtebat, & ex ea Trebellianica Trebellianicam detrahere abſurdum eſſet.

Trebellianica non niſi ſemel detrahi poſſe quomodo intelligatur.

Vide ſup. *tit. de Subhaſt. art. 9. 6. & 7.* &c. & Arreſt. Bullardiorum, anno 1562. pronuntiatum in purpura inter Pentecoſtalia.

IV.

Notabile eſt id quod nonnulli dicere voluerunt, Trebellianicam detrahi tantùm poſſe inter liberos teſtatoris, & alios in directa linea, non verò ab extraneis: ità vt heres extraneus inſtitutus, ab eo qui diſtrahendæ prædictæ Trebellianicæ ius habebat, eã detrahere nõ poſſit, prædictáq; Trebellianica caduca fiat. Ita tenent citra aliam, quàm duorum tantum, quæ allegant, Arreſtorum diſpoſitionem: quorum vnum datum pro Domina Arpaionia, aduerſus Comitem de Suze: alterum pro Duce d'Vzes aduerſus Dominam Doariariam prædicti d'Vzes.

De hac materia plura Arreſta extant *in tit. de ſubſtitutionibus*, quæ hoc loco ita commode collocari non potuerunt, veluti quæ plus ſapiant materiã Subſtitutionum, quàm Quartarum & Detractionum. Et notabile *Arreſtum* eſt *7. tit. de legitima.*

TITVL. V. DE LEGATIS particularibus.

ARRESTVM I.

Legatarius quando propria authoritate legata occupare poſſit.

LEgatarius propria ſua authoritate Legatorum poſſeſſionem apprehendere poteſt, dummodò de duobus certus ſit. *Primò*, teſtatorem expreſsè ita conſtituiſſe, eique licentiam dediſſe rem legatam ſponte ſua occupandi, per *l. Titia cum teſtamento. §. Lucius Titius. ff. de leg. 2.* *Secundo* ſi teſtator tempore mortis ſuæ rem legatam poſſederit: ſi enim poſſeſſor eius non fuerit, vel alterius nomine fuerit, legatarius aduerſus tertium ſeſe opponentem rem legatam propria authoritate occupare non poſſet, *l. quamuis. §. 1. ff. de acquir. poſſ.* Hoc omne ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, anno 1461. perimendo litem Rupichinardi inter fratres Alemannos. Ita ſcriptum reliquit Guido Papa *quæſtio. 609.*

Vide Arreſtum 1. *in app h. t.*

Attamen regulariter receptum eſt, vt legatarius per manus heredis accipiat: ita quidem vt ſæpe heres poſſeſſioni reſtituatur, ſub lege breui manu, reſtituendi. Iudicatum Arreſto, quod pronunciatum in purpura, pro herede Vicedomini Carnutenſis, 19. Maij 1564. Traditio autem legatorum poſtulari debet in loco, vbi reus heres habitat. Ita iudicatum, 12. Iunij. V. Carondam *lib. 7 reſp. 179.*

II.

Legatum relictum ad ſtudia, ad vxorẽ ducendam, ad officium emendum, vel ad aliud quid agendum.

Petrus Chauuetius Archidiaconus Albienſis, Canonicus Mombriſonij, teſtamento ſuo legat & donat nepoti ſuo Petro de Tremoelles, Scutifero, Domino prædicti loci, tum infanti, 110. coronatos ſolares, quo ij ad inſtituendum eum & in ſtudio literarum erudiendum conuerterentur & vſque quo id fieret & vt hunc in finem diſtribuerentur, conſtituit, eos manere oportere penes Nobilem Petrum Caſtillonium, Aduocatum Regium in Balliuiatu Foroſegutienſi executore teſtamenti ſui. Euenit, vt prædictus Tremoelle poſt mortem prędicti Chauuetij, tum 30. annorum prædictum legatum poſtularet. Executor ei legati cauſam opponit & ait, ſe legatum ſoluere non teneri, niſi vt iuxta voluntatem teſtatoris impendatur. Is replicat, ingenium ſuum ad ſtudia minimè inclinare, neque ea ætate amplius eſſe, vt ſtudiis commodè vacare poſſit, eo tamen non obſtante ſibi id ſoluendum. Neque enim ſub conditione relictum fuiſſe, verùm ob cauſam impulſiuam, quæ commodum ac fauorem legatarij vnicè ſpectet, atque ideò ad eam cauſam implendam ſe, niſi velit, non teneri: nihil quippe in prædicta ſtudiorum cauſa quicquam alterius, ſed ſua duntaxat intereſſe. Sententia Balliuij Foroſegutienſis vel Locumtenentis ipſius, prædictus Executor in prædictam ſummam & expenſas condemnatus fuit. A quo appellat. Poſtea conſilio optimorum Aduocatorum Palatij Pariſiẽſis priori ſententiæ acquieſcit, & ad hanc acquieſcentiam, Curia non vlterius impedita, Arreſtum datum fuit, quo prædicta ſententia confirmata fuit, anno 1548. Hæc res & ius, quod ex ea oritur, notatu digna ſunt, quarum quotidie vſus eſſe poteſt, quandoquidem ſæpè dubia in ſimilibus legatis occurrunt: veluti legatis filiæ ad nubendum, filio ad operam ſtudiis nauandam: alij ad emendum vel redimendum fundum: ad emendum officium: ad ſponſandam ſibi hanc vel illam: & ſuper aliis huius generis legatis ſimilibus, quæ lex ſpecialiter deſignat. Vlpianus Iuriſconſultus *in l. ſi cum filius fam. 2, §. fin. & l. ſeq. & generaliter. ff. de donatio.* inter huiuſmodi legata diſtinguit, vtrùm relinquendi legatum cauſa fuit, an conditio: ſi conditio fuit, veluti ſi ea nubat, ſi is operam literis nauet, ſi redimat, nihil deberi, conditione efficaciter non impleta, *l. Hæc conditio filia mea, & l. ſi tam facta ſint. ff. de conditio. & dem.* & infinitis aliis ſimilibus. Verùm ſi non conditio, ſed cauſa donandi fuit, ac potiùs voluntatis declaratio. Alia adhuc diſtinctio eſt, putà, vtrum cauſa finalis ſit, an impulſiua: finalis, exempli gratia, *ego dono, vt ea nubat tali vel tali, vel is hanc vel illam ducat, vt redimat, vel hunc vel illum fundum emat, vt literis incumbat, vel aliud quid agat,* & aliis quibuſdam verbis ſignificantibus, abſque hac cauſa teſtatorem non legaturum fuiſſe, & hanc finalem atque principalem voluntatis ipſius cauſam eſſe. Hi caſus eandem rationem habent, quam habet conditio, atque ita pariter determinandi, vti ſuprà dictum. Eáque eſt *l. Titio centum. 71. §. Titio centum relicta ſunt, vt Mæuiam vxorem ducat. ff. de conditio.* Si cauſa impulſiua ſit, veluti, *Dono ei ad nuptias contrahendas, ad operam ſtudiis nauandam, ad emendum vel redimendum, vel, tum cùm nupſerit, cùm ſtudia ſectabitur, cùm emet, vel aliud quid aget,* adhuc diſcrimen conſtituitur, vtrùm hæc onera ſeu conditiones in fauorem legatarij tantùm, vel tertij alicuius apponantur. Priore caſu, ſi legatarij tantùm vtilitas verſetur & interſit, æquum ſanè eſt, minimè ſpectari & attendi effectum prædicti oneris & cauſæ, & ſimpliciter hoc legatum legatario ſolui. Eáque expreſſa eſt *l. Titio centum, vt emat, legata ſunt, in pr.* ſuprà allegata. Verùm ſi tertij quoque interſit, onus & cauſa adimplẽda ſunt, ſiue expreſſa ſint; ſiue tacita. Pro expreſſis facit *§. d. Titio, d. l. Titio.* Pro tacitis facit principium *d. l.* ibi, *ſed filio, fratri, &c.* Ad hanc rem notanda eſt Gloſſa in verbo, *cauſa magis,* in *l. & generaliter,* ſuprà allegata, putà, prædicta legata ob cauſam relicta, veluti, vt nuptias contrahat, vt ſtudiis operam det legatarius, vt emat, vel ſimile

V. Meynardũ. qui Arreſtum Tholoſanum contrarium refert, lib. 5. cap. 98.

quid

Digitized by Google

quid faciat, cauſa impulſiua cenſetur, non finalis, niſi verba taxatiua ſint, veluti, vt nuptiæ cõtrahantur, neque aliter, vt ſtudiis operam det, vt ematur, neque aliter. Dn. Boërius *in addit. ad Dynum, in reg. cano.* valdè hanc Gloſſam approbat, ibi, *in dubio autem præſumam non finalem.* Huiuſmodi legata fauorabilia ſunt & digna fauorabili interpretatione, qua validæ potius ſint & conſeruentur, quàm pereant. Cauſa finalis ea perire facit, ſi ea attendatur: impulſiua ſecus *l. quotiens. ff. de reb. dub.* nobis ad hanc rem accommodiſſimum axioma proponit, in huiuſmodi dubiis, id accipiendum, quo res de qua agitur, magis valeat, quàm pereat, addito alio axiomate *l. ſi ita legatum ſit. §. 1. ff. de legat.* 1. vbi Caius ait, *aliud enim iuris eſt ſi quid tacitè contineatur, aliud ſi verbis exprimatur.* Propterea in rebus tantùm impulſiuis, quæ legatariis fauorabiles ſunt, ſi dictio taxatiua expreſſa non ſit, veluti, *non aliter*, &c. executio attendi non debet.

III.

Conditio, modus, & onus nomen & arma teſtatoris ferendi à legatario vel herede.

Differentia eſt inter conditionem, modum & onus: veluti, *Inſtituo heredem, vel lego hunc vel illi, ſi nomen meum & arma ſeu inſignia mea ferat*: *vel dummodo nomen meum & inſignia mea feret*: vel etiam ea lege, *vt nomen meum & inſignia mea ferat.* Hæ tres ſpecies diuerſæ ſunt & inuicem à ſe differunt. *Conditio* maius aliquid importat, quandoquidem defectus eius implendæ diſpoſitionem euaneſcere facit, cui adſcripta ſeu appoſita fuit: prout cap. præced. ſatis declaratur ex diſtinctione Vlpiani *in l. ſi eum filiusfam. ſi. & in l. Generaliter ff. de donatio.* & abſolutè conſtituitur ab Imperatoribus Seuero & Antonino *in l. 1. & l. 3. ſi ea conditio. C. de conditio. inſert.* apertiùs *in l. legatam d. t.* vbi Alexander Imperator vult, quantumuis caſu fortuito conditio impediatur, quò minus impleatur, nihilominus hunc conditionis defectum heredi vel legatario obſtare: quo minus inſtitutionis commodo vel legato fruatur. *Modi* alia ratio eſt: nam defectus impletionis aliter accipitur: ſufficit, per heredem non ſtare, quo minùs voluntati teſtatoris implendi modum pareat, vt expreſsè ait Antoninus Imperator *in l. 1. C. de his quæ ſub modo leg. vel fideic. relinq.* Heres inſtitutus, vel legatarius in mora non erit, ſi nomen & arma ferre non interpelletur: vel ſi quadamtenus impediatur, neque per eum ſtet. Quicquid ſit, licet modum non impleat, propterea heres vel legatarius eſſe & legatis frui non deſinet, diſſimulantibus neque contradicentibus heredibus ab inteſtato, vel aliis quorum intereſt, per *d. l. 1.* Id quod in conditione non fiet per ea quæ ſuprà dicta. Complures è noſtris tenuerunt, onus hocce nominis & armorum ferendorum à teſtatore heredi impoſitum ſemper pro conditione, non verò pro onere & modo ſolo accipiendum per *l. mulier quæ viro §. ſi quis hereditarium. ff. de condit. inſtit.* è quibus Guido Papa ſcripſit, Arreſto Gratianopolitano ita iudicatum fuiſſe, & in diſtrictu Parlamenti Delphinatus idem obſeruari, *quæſt.* 2. 1. prout ſuprà dictum fuit *in Ar. 17. tit. de teſtam.* attamen id creditum tantum fuit & obſeruatum poſtea in expreſſa conditione, non verò ſi ſub verbis oneris vel modi dictum fuit, quæ, vt ſuprà dicitur, deficiente impletione legatum vel inſtitutionem non perimunt, prout facit conditio. Quæ res fauorabilis magis eſt in inſtitutione heredis, quàm in legatis, quandoquidem plus damni, ac intereſſe maius eſt in inſtitutione irritanda, quæ per conſequentiam totum teſtamentum nullum reddit, cuius caput ac principalis pars eſt, atque ideò ad eam ſuſtinendam, & ad omnia in integro ſtatu ſuo conſeruanda, æquum eſt, vt ſequamur id, quod ait Iulianus *in l. quoties. ff. de reb. dub.* putà accipiamus & inclinemus in eam partem, vnde magis valeat actus quàm pereat. Igitur in hoc dubio onus ferendi nominis & arma pro modo, non pro conditione accipiemus. Vnde ſequitur, abſque declaratione recuſationis implendi, tam heredem quàm legatarium fruſtrari ac priuari non poſſe. Onus in voluntate poſitum eſt, niſi expreſſa coactio ſit: & in neceſſitate, ſi interpelletur quis, iuxta declarationem comprehenſam *in cap. præced. Arr. 2.* Obiter hic notandum, verbum, *dummodo* expreſſam conditionem inferre: veluti, *Inſtituo heredem meum hunc vel illum, ſubſtituo hunc vel illum, dummodo ferat nomen meum & arma familiæ meæ.* Atque ſub his verbis neceſſitas ita implendæ conditionis infertur, citra interpellationem vel aliam coactionem, quàm conditionis quæ ex prædictis verbis propriæ teſtatoris voluntatis reſultat, prout dicitur *in cap. vlt.* ſub fin. ibi, *ſubiungens dummodo, &c. de translat. Epiſcop. & cap. ex tenore in fin.* ibi, *dummodo is, ad quem Eccleſia pertinet, id permittat. de author. & vſu pallij.* Heres igitur vel etiam legatarius citra actualem huiuſce conditionis impletionem ex hac inſtitutione vel legatis conditionalibus, abſque temeritate prætendere vel vllum emolumentum percipere non poſſunt, quamuis vt ſuprà dicitur, per *l. legatum. C. de conditio. inſert.* caſu fortuito conditio defeciſſet.

Dictio, Dummodo, conditionalis eſt & neceſſario obſeruanda.

IV.

Legatum vtiliam accipiendum ex debito alterius.

Antonius Crozetus ancillæ ſuæ ſummam 30. librarum. & alias res ex ſumma maiore, quam ei Sixtus Crozetus debet, capiendas legat: heredem inſtituit Iacobum Crozetum Locumtenentem Aquarum & ſyluarum in Prouincia Foroſegusienſi, qui ab ancilla conuenitur, ad ſoluendum ſibi prædictum legatum. Is excipit & aſſerit ad id ſe non teneri: ſed prædictæ ancillæ cedere velle, vti cedit prædictum chirographum vſque ad prædictam legati ſummam. Petitrix aſſerit, eum ſoluere debere, ſeque non teneri acceptare huiuſmodi ceſſionem, & debitorem prædicti chirographi nomine conuenire, & mentionem & traditionem prædicti chirographi alio fine non fieri, quàm vt heredi demonſtretur, vnde conſequi poſſit id, quod ad legato ſatisfaciendum requiritur, non verò vt legatarius eò remittatur. Eáque eſt *l. quidam teſtamento, in pr. ff. de leg. 1. & l. Paulo Callimacho. §. ſi fia. de leg. 3.* Reus replicat è *l. Lucius. §. ciuibus. de leg. 2.* Sententia Balliuij Foroſegusienſis, heres ad ſoluendum prædictum legatum & in expenſas condemnatus fuit, qui ad Dominos Præſidiales Lugdunenſes appellat, qui aiunt, malè iudicatum, benè verò appellatum, & decernunt, appellantem liberandum, ſi prædictæ petitrici prædictum chirographum vſque ad legati ipſius ſatisfactionem cedat, ipsáque in ex-

penſas condemnata fuit. A quo ad Curiam appellat, vbi Arreſto, 13. Iulij 1568. dictum fuit, malè & ineptè Lugduni iudicatum fuiſſe, & ſententiam Balliuij Foroſeguſienſis effectum ſuum ſortiri oportere: appellatus in expenſas condemnatus. Si chirographum legatum fuiſſet, aliud foret, veluti in *d. l. Lucius. §. cuiuslibet.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum V.

I.

Legatum nutu, abſque voce relictum.

LEgatum ſigno vel nutu & abſque expreſſo ſermone relinqui poteſt, *l. nutu, in pr. de leg. 2.* vt & particularis inſtitutio.

II.

Legatum diſcretioni relictum, quomodo validum cenſetur.

Legatum tacitum diſcretioni relictum, & pro or Confeſſori dictum fuit, validum cenſetur, neque prædictus Confeſſor reuelare tenetur, cui relictum ſit, ſi viduæ demonſtret, id in ipſorum vtilitatem non relictum eſſe. Iudicatum pro teſtamento cuiuſdam nomine Perdterio, & pronuntiatum inter Natalitia, 1580. B.

TITVL. VI. DE LEGATIS ad pias cauſas, & Eleemoſynis & Fundationibus.

De fauore horum legatorum vid. *cap. 3. de Amortizatio. in deciſio.* Dn. Præſidis Magiſtri, Ibidem, *de Hoſpitalibus.*

ARRESTVM I.

Legata in piã cauſam ex teſtamento non valido debentur.

VIceſimo die Ianuarij 1549. Arreſto Pariſienſi in Maiore Camera iudicatum fuit, legata ad pias cauſas in teſtamento relicta, in quo poſthumus vel filius præteritus fuit, deberi, aduerſus ſententiam Bartoli *in l. 1. C. de SS. Eccleſ.* & iuxta ſententiam complurium Doctorum, qui reprobant ſententiam Bartoli, perorante Bolio pro legatarus, & Mangoto pro heredibus.

Idem iudicatum Arreſto, quod datum ad perorationem die Iouis 6. Aprilis 1581. pro teſtamento Dominæ de Surdis, legata in piam cauſam ſoluenda, non obſtante lite nullitatis prædicti teſtamenti, & eo etiam non approbato. Carondas *lib. 8. reſp. c. p. 61.* I. C.

II.

Legatum inopi puellæ relictum, in piam cauſam eſt.

Super hoc iuris axiomate, legata in piam cauſam relicta, ex teſtamento ob defectum ſolennitatis in irritum deducto, deberi, iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 2. Octobris anno 1520. legatum ſummæ 100. librarum inopi puellæ ad nubendum relictum in piam cauſam eſſe, per *l. cum is qui. §. ſimiliter. ff. de condiction. indebit.*

Verùm ſi hæc puella, antequam nubat, decedat, diſputatum fuit, ad quemnam hoc legatum pertineret, ad heredem ipſius, an ad heredem teſtatoris? Carondas *lib. 7. reſp. 75.* refert, iudicatum fuiſſe, legatum hoc remanere apud heredem teſtatoris ex *l. Titio centum §. Titio. de condit. & demonſtrat.* & ibi Gloſſa *i. C. de inſtitut. & ſubſtit. ſub cauſ. fact.* I. C.

III.

Reditus Eccleſia donatus ſub onere officij diuini, ex penſis heredum amortizari debet.

Cardinalis Armigniacenſis * Epiſcopus Pariſienſis, teſtamento diuinum ſeu religioſum officium aliquod fundat, quod in Eccleſia B. Virginis Pariſienſis deſignat, & hanc ob cauſam prædictæ Eccleſiæ quadraginta libras reditus donat, quem in portu Confluentiæ aſſignat, quem expreſsè ad eò impẽdendum acquiſiuiſſe ſe ait: cúmque portum huius valoris eſſe. Poſt mortem ipſius Capitulum ab heredibus poſtulat, vt vel prædictum portum amortizandum curent, vel in damna ac intereſſe ſua condemnentur. Quamuis enim teſtator nihil de prædicta amortizatione dixiſſet, attamen eum oneraſſe Capitulum quibuſdam diſtributionibus, quæ præcisè ad prædictam ſummam 40. librarum adſcenderent: ac quoniam ex Generali Franciæ Conſuetudine, Eccleſia neque reditum neque rem immobilem poſſidere poteſt, niſi amortizetur, & ob amortizationem pecunia Regi præſtanda ſit, vel Domino directo, nempè ex dimidia tertia vel quarta pars, præter ſumtus: ſi iſtud prædicto capitulo incumberet, intentionem defuncti fruſtraneam fore, neque obſeruari poſſe: nihil enim ſuperfore ad intentionem implendam. Igitur prædictos heredes teneri impetrare ſuis ſumtibus prædictam amortizationem, vt obſeruetur voluntas teſtatoris, *l. ſi ita ſcriptum. ff. de lib. & poſt.* Heredibus in contrarium dicentibus, quod nominatim eo onerati non fuiſſent, & prædictus portus ſimpliciter ipſis relictus, quem poſtea cum honore & onere acceptarunt, ac fieri poſſe, vt Rex vel alius Dominus directus huiuſmodi amortizationem non indulgere nolit. Ad hęc Capitulum dicebat, ſatis eſſe, ſi deficiente amortizationis facultate, æſtimatio ſolueretur: & eo facto prædictæ amortizationi ſe inſtituros offerebant. Hæc vel ſimilis controuerſia aduerſus heredes iudicata fuit Arreſto Maiorum dierum Trecenſium in Campania, pro Religioſis Clareuallenſibus aduerſus quendam nomine Robillium.

*Ad deciſionem h. Arr. textus eſt expreſſus in *l. pen. §. alumno, & ſeqq. de leg.* allegatus ſuprà *Ar. 5. de Amortizatio. lib. 1. tit. 13.* V. *Arr. 3. App. h. e.*

IV.

Reditus temporis lapſu diminutus. Eccleſia ſupplendus eſt.

Comes Foroſeguſienſis, fundando Eccleſiam collegialem B. Virginis Mombriſonij, donat 120. libras reditus accipiendas ex Leuda, id eſt, ſiliquatico, quod venalitij loco datur, in prædicto loco. Temporis ſucceſſione pro dimidia parte & amplius diminuta reperitur. Ij poſtulant, vt ſibi ſuppleatur defectus, quem tempus inuexit, prout æquum ſit: & ita tenent Ioannes Faber & Cynus *in l. ſi quis arg. in pr. C. de donatio.* & text. *in l. Lucius Titius. ff. de alim. & cib. legat.* Et in pari caſu fundatoris Conuentus des Salettes decem librarum reditus accipiendarum ex furno Turris Pinus ad quinque libras reditus redacti, dictum fuit Arreſto Gratianopolitano, 7. Iulij 1456. prædictam ſummam decem librarum ab heredibus ſupplendam & perficiendam ex aliis fundatoris bonis: tale quippe legatum ſuper reditu furni vel Leudæ ſimpliciter non relictum, horum enim in legatis mentio fit nullam aliam ob cauſam, quàm vt demonſtretur, vbi prædictum legatum facilè ſolui & continuari poſſit. Non abludit facti ſpecies

ſpecies deciſa à Paulo Iuriſconſulto *in l. Paulo Callimacho.2 7.§.Iulianus Seuerus. ff. de leg.3. Iulianus Seuerus*, inquit ille, *decedens, alumno ſuo quinquaginta aureos legauerat, eáque à Iulio Mauro colono ſuo, ex penſionibus fundi debitis præſtari voluerat. Tenebitúrne is legatarius à Iulio Mauro petere? Si heredem conuenit, poterit-ne ad prædictum Maurum remitti? Si Mauro ſoluit, vel etiam ſi penſiones ab eo debitæ à fiſco pignori capiantur, legatarius ſuóne legato priuabitur? Non*, inquit Paulus: *ſed heredem ſolum ei ſatisfacere oportere: non enim videri Mauri fidei commiſſum, ſed demonſtratum heredi, vnde accipere poſſet, & ideo heredem Seueri id præſtare debere.*

V. Maynardum *lib.6.cap.9.*

V.

Idem. Si reditus propter cauſam fauorabilem relictus, veluti ob diuinum officium, pereat pro parte rei, in qua aſſignatus fuit, æquum eſt aliunde hunc defectum repleri. Et ita iudicatum fuit Arreſto Parlamenti inter ſententias, conſilia & Arreſta Pariſiis in Parlamento Pentecoſtali expedita ac pronontiata, anno 1280. pro Presbytero Croſſiacenſi, qui ratione Capellaniæ ſuæ ius habebat accipiendi duos modios frumenti ſuper molendinis Charantonij, oneratis ita à Comite de Grao-prato, quæ deſtructa fuerunt. Pro quo dictum fuit, aliunde prædictos duos modios, ſingulis annis, vel decem libras præſtandas.

VI.

Eleemoſyna diſtributa à Curatore ſeu Commiſſario. Si ad eleemoſynam faciendam ſolenni ac conſueta forma condemnatus, contradixit, vel in ſuſpicione defectus deprehenſus fuit, decerni debet, prædictã eleemoſynam ab aliis, quàm ipſo condemnato vel colonis ipſius diſtribuendam: prout iudicatum fuit Arreſto Tholoſano Maioribus diebus Podienſibus, 11. Septembris 1548.

V. *Arr.4. App h.t.*

VII.

Legata famulis relicta, ad pias cauſas cenſentur. Super libello oblato Curiæ Parlamenti Pariſienſis, à famulis defuncti Ludouici Pomerij Scribæ apud Acta prædictæ Curiæ, tẽdẽte ad id, vt legata ſibi relicta à prædi. defuncto domino ipſorum, in teſtamento ipſius traderentur: heredes ab inteſtato excipiebant, ſe nondum confeſſos heredes eſſe, per manus verò heredum legata tradi oportere ex Conſuetudine Pariſienſi. Tum & ſecundò, teſtamentum authenticum non eſſe, veluti conceptum à Notario Apoſtolico, atque ideò prouiſioni non obnoxiũ. Dn. Marillacus pro Rege dicebat, hæc legata pietatis intuitu famulis relicta, conſequenter ad pias cauſas, in quibus ſola iuris gentium ſolennitas ſufficit, vt not. *in l.1.C.de SS.Eccleſ.* & per Gloſſam *in l.ſi quis Titio. ff.de leg.2.* Præterea defendi poſſe, hoc teſtamentum validum ac authenticum eſſe, conceptum à Notario Capituli Pariſienſis, cuius is Canonicus fuerat, & coram duobus teſtibus, & prædictum Notarium generalis Vicarij vice fungi, quod ex Cõſuetudine Pariſienſi ſufficit. Curia per prouiſionem decreuit, Executorem, vel alium bona defuncti poſſidentem, prædicta legata prædictis famulis tradere oportere, præſtita ab iis ea cautione, quam præſtare poſſent, 9. Decembris 1544.

VIII.

Teſtator quidam bona ſua pauperibus Parochiæ ſuæ donauerat, vt inter eos diſtribuerentur, ære alieno ſoluto. Inops vidua neptis ipſius libellum offert, quo partem iſtorum bonorum conſequeretur, quamuis de Parochia non eſſet. Executor contradicit: ſententia ei 80. libræ adiudicãtur & in Parlamento 40. ea lege, vt Deum pro defuncto oraret, poſteaquam iuſiurandum paupertatis ſuæ nomine præſtitiſſet 10. Decemb. 1543. Eiuſque materia eſt Gloſſæ *in c.2. de ſepult. & in cap. non ſatis, & cap. eſt probanda. 86. diſtinct.* & Baldus *in l.1. C.de ſacroſ. Eccl. in fin.* *Pauperes defuncti cognati præferuntur.*

IX.

Quamnis Executores teſtamentarij nullam poteſtatem habeant in defuncti immobilibus, attamẽ fauor legatorum ad pias cauſas Curiam mouit, vt prædictis executoribus facultatem concederet, vendendi prædicta immobilia, in defectum mobilium ad ſatisfaciendum prædictis legatis: nominatim Arreſto, quod datum Pariſiis, 23. Iunij 1515. *Executores teſtamentarij immobilia quãdo vendere poſſunt.*

* Citra permiſſionem id facere non poſſunt. Carondas *lib.3 Reſponſ. cap.* 65. T.

X.

Dn. Procurator Catholicus Regius cauſam pauperum in ſe ſuſcipiens ait, teſtamento defunctum Clementem omnia bona ſua pauperibus donaſſe, vel reſiduum illorum poſt teſtamentum, legata, & ſumptus funerum ſolutos. Hæc bona à propinquis defuncti cognatis retinentur. Poſtulat, vt Suſceptori Catholico pauperum tradantur, iuxta voluntatem prædicti teſtatoris. Cognati rei aiunt, ſe prædictæ traditioni intercedere nolle, verùm ſe pauperes eſſe, & eiuſdem conditionis, cuius ſunt ij, quibus prædicta bona donata fuerunt, conſequenter prædictum legatum æquè ad ſe ac alios pauperes extendendum, & poſtulatum, vt diceretur, ſe in prædictorum bonorum diſtributione comprehendendos. Curia Arreſto ſuo die Martis, 14. Maij 1552. decreuit, prædicto Suſceptori Catholico pauperum prædicta bona in prædicto teſtamento data tradenda, & in illorum diſtributione cognatos & heredes prædicti defuncti reos comprehendendos, uſque partem diſtribuendam. *Cognati teſtatoris legatis bonis pauperibus, eorũ participes ſunt, ſi ipſi pauperes ſint.*

Imò, Arreſto 2. Martij 1581. perorante Veſio Aduocato, dictum fuit, pauperes cognatos in diſtributione pecuniarum pauperibus ſuprà dictarum, præferendos.
V. *Arr.6. & 8. App.h.t.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VI.

I.

SI nullitas teſtamenti ſuper Conſuetudine ſit, quæ diſpoſuit, minorem 25. teſtari non poſſe, intelligitur quoq; de legatis ad pias cauſas: & 29. Maij 1581. heres à petitione legati ad pias cauſas à minore cognatæ cuidam ſine dicti ad nubendum, abſolutus fuit. B. *Conſuetudo minori teſtandi facultate interdicens, etiã de legatis ad pias cauſas intelligitur.*

II.

Heredes in ſolidum conueniuntur legatorum ad pias cauſas nomine.

In fauorem legatorum ad pias cauſas, hypotheca indiuidua eſt, *l. 1. C. commun. de leg.* Ita Arreſto iudicatum fuit, 15. Ianuarij 1564. pro legato centum librarum annuarum, relicto ſuper terra & Caſtellania de Peillach, à Comite de Rieux, prædicta terra affectata & hypothecæ obnoxia declarata, & Marchio Nellenſis ad reliqua 15. annorum ſoluenda condemnatus, ſaluo ei regreſſu aduerſus coheredes ſuos. Simile iudicatum fuit aduerſus heredes cuiuſdam nomine Leporis, Arreſto 9. Martij 1564. & à ſingulis heredibus in ſolidum ſoluenda ſunt. Arreſto 14. Maij 1571. B.

V. *Arr. 5. App. h. t.*

III.

Heres teſtatoris legata ad pias cauſas ſuis expenſis præſtare debet.

Heres teſtatoris expenſis ſuis legatum ad pias cauſas tradere debet: veluti ſi terra quædam Hoſpitali cuidam legaretur, in caſum controuerſiæ oporteret prædictam terram liberam atque immunem tradi, vel eam in vtilitatem prædicti Hoſpitalis vendi, ita vt neque huius neque poſſeſſionis nomine, prædictum Hoſpitale vllos ſumtus, exceptis venditionis iuribus ſoluere debeat: prout iudicatum fuit pro Hoſpitali Trinitatis, cui permiſſum fuit plus licitanti terram de Landreuille vendere, 2. Iunij 1564. B.

IV.

Executor teſtamentarius munere ſuo abutens legato ſibi relicto priuatur.

Cùm Procurator Catholicus deprehendiſſet, Pharaonem Palleterium oneratum tãquam executorem teſtamentarium, vt pauperibus nonnulla nomina ſeu debita & redemtionem redituum traderet, deductis 80. libris penſionis ad vitam concubinæ legatis, & teſtatoris Ioannis Durantij, executione abuti, cum herede colludentem, poſtulauit libello oblato, vt legato relicto Executor priuaretur, idque pauperibus applicaretur: ſuper poſtulata hac priuatione dictum fuit, cauſa ampliata & liti iuncta, reſiduũ pecuniarum à debitoribus debitarum, apud Suſceptorem ſtationis pauperum deponendum, & per manus ipſius penſionem concubinæ ſoluendam. Arreſto, 4. Februarij anno 1575. Obiter nota, legatum ad pias cauſas, quingentarum librarum, pauperibus Eccleſiæ reformatæ relictum, adiudicatum fuiſſe Arreſto Stationi pauperum, in Audientia, 20. Ianuarij 1569.

Legatum pauperibus Eccleſiæ reformatæ relictum.

V.

Legata famulis relicta, ad pias cauſas ſunt legata, & in ſolidum ſoluenda.

Legata famulis relicta ad pias cauſas cenſentor, & à ſingulis heredibus in ſolidum ſoluenda. Iudicatum 14. Maij 1571. peroraote Marionio aduerſus Denatium.

VI.

Pauperes cognati prælati.

Arreſtum 18. Martij 1575. datum fuit pro pauperibus cognatis Canonici Aurelianenſis nomine S. Floriaci, quibus duæ tertiæ ex pecunia pauperibus relicta adiudicatæ fuerunt. Hanc ad rem notandum eſt Arreſtum, de 20. Aprilis 1581. Species facti hæc eſt: Legato vniuerſali omnium bonorum pauperibus teſtamẽto Claudij Guignanij anno 1572. relicto, teſtator poſtea peſte correptus anno 1580. cognatis ſuis aliquid donat: & quingentas libras fabricæ S. Stephani de Monte, cuius nulla, niſi ex votus ſola depoſitione, probatio erat: Arreſto iudicatum fuit, ex ſucceſſione heredibus tertiam tradendam, 500. libras fabricæ, reſiduũ verò pauperibus. B.

VII.

Legatũ piam in cauſam meliorem vel æquipollentem immutari poteſt.

Notandum, Curiam ob vtilitatem publicam, vſum legatorum immutare ſolere, & fundationes in meliorem vſum impendere: prout 3. Ianuarij 1578. pro Ioanne Henrico Pharmacopola Pariſienſi, non obſtantibus appellationibus & oppoſitionibus Capellanorum, Epiſcopi & Capituli Pariſienſis, decretum fuit, Hoſpitale in platea Vrſina, ſuburbio S. Marcelli, loco Charitatis applicandum, ad iuuentutem in Pharmaceutica inſtituendam. B.

VIII.

Legatũ pauperibus relictum, non deſignatis ſpecialiter pauperibus, de pauperibus loci in quo teſtator tempore mortis morabatur, intelligitur.

Si legatum pauperibus relinquatur, non deſignatis à teſtatore pauperibus, & cuius loci, intelliguntur pauperes loci, in quo tempore mortis teſtator habitauerat, non verò loci natiuitatis ipſius, *l. ſiquis ad declinandum, C. de Epiſcop. & Cler. Nou. 131. de Eccleſiaſt. tit. cap. 9.* quantumuis teſtator ſummam à ſe legatam incolæ cuidam patriæ natiuitatis ſuæ diſtribuendam reliquiſſet: prout iudicatum fuit Arreſtu pro legato quodam nongentarum librarum, à Domino de Vrſinis relicto, in Audientia, 7. Auguſti 1578. de quo videatur Matthæus de Afflictis, *deciſ.* 244. I. C.

IX.

Legatum pecuniæ relictũ, vt à Curione diſtribuatur, prout ei dictũ fuit à teſtatore, vtrum validum ſit.

Arreſto Curiæ, quod pronuntiatum in purpura pro Iacobo Pelletario Curione S. Iacobi propè macellum Pariſienſe, aduerſus heredes domini de la Barre, die Veneris die Natali, 23. Decembris 1580, legatum à prædicto domino de la Barre ſummæ trium millium coronatorum relictum, quæ à liberis ſuis tradi decreuit, & in manus Curionis dari, vt ab eo diſtribuerentur iis, quibus vt traderet, ei ſecretò dixerat, validum ac legitimum declaratum fuit, non habita ratione ſuſpicionis de fraude ab heredibus liberis allegata. Neque prædictum Pelletarium teneri palàm declarare, quod defunctus ſecreta voluntate eius fidei commiſerat & mandauerat. Argumenta partium doctè collegit Dn. Annæus Robertus *rer. iudicatar. lib. 1. cap. 3.* vbi Lector ea videbit. I. C.

V. Arreſta D. Louetij *lit. L. Arr. 5 cum notis additis,* vbi Clauſula teſtamenti refertur, ſuper qua Arreſtum ſuperius datum fuit.

X.

Donationes & fundationes Eccleſiæ factæ reuocari poſſunt antequam acceptentur & firmentur.

Hæc controuerſia iudicata fuit Arreſto Curiæ Parlamenti, quod pronuntiatum à Dn. primo Præſide Harlæo, in pronuntiatione Natalitia, 23. Decembris 1598. inter Ioannem Gallichonium iuniorem actorem, iuxta mandatum ab eo impetratum à Seneſchallo Andegauenſi, & appellantem tanquam ab abuſu, ab approbatione, & *Viſa* impetrato in præiudicium reuocationis & diſpoſitionis factæ de fundis antè donatis ad fundationem Capellæ fundare ſub nomine S. Catharinæ in Eccleſia Parochiali Longæa in Andegauenſi Prouincia à defuncto Fuqueronio Preſbytero, anno 1540. Et Franciſcum Locheræum Preſbyterum Capellanum prædictæ Capellæ reum & appellatum. Curia ſuper omnibus ius dicens ait, malè, nulliter & abuſiuè decretum fuiſſe, benè appellatum ab appellante, manutenuit & manutenet poſſeſſores fundorum, veluti ius à ſuis prædeceſſoribus habentes, in poſſeſſione prædictorum fundorum litigioſorum, interdixit reo, ne eos turbaret, ne-

ret, neque impediret, eúmque ad reſtituendos fructus ab eo perceptos vel ad iuſtum ac legitimum eorum valorem, & in expenſas condemnauit. Heredes fundatoris in lite demonſtrarũt, prædictum fundatorem partem rerum & fundorum fundationis anno 1552. & ante approbationem fundationis & donationis in ea comprehenſæ reuocaſſe. Supérque eo Curia in primis ſe fundauit, non obſtante, quod appellatus aſſereret, actorem & appellantem in appellatione ſua admitti non debere, inſpecto lapſu temporis ab anno 1540. neque prædictam præſentem reuocationem ſubſiſtere poſſe, factam ſcil. duodecim annis poſt fundationem, itémq; factæ rei Eccleſiæ donatæ, quæ fauorabilis erat, ob fundationem duarum in vna ſeptimana Miſſarum, ad quod, mediante prædictorum fundorum poſſeſſione, Capellanus tenebatur. Prædicta fundatio hoc continebat, nempe, ius Patronatus & præſentationem prædicti Vicariatus ad Abbatiſſam de Fronteuaux ſpectare oportere: nonnunquam atque ſæpiùs fundatores decernunt, prædictum ius Patronatus ad liberos ſuos maſculos & ad primogenitos ſpectare debere. Quando nullus filius extat, verùm duæ aut tres filiæ, ſpectabitne tantùm ad maiorem filiam? Arreſto, quod ſequitur, iudicatum fuit, quod ſic. I.C.

XI.

Ius patronatus filiæ seniori relictum, si filius nullus extet, ad filiã seniorem pertinet.

Controuerſiæ ſeu iudicia, quæ ab obſcura hominum voluntate dependent, quæ Oratores ex ambiguo & ratiocinatione, nos Iuriſconſulti ex coniectura & voluntate appellamus, ſemper pro elegantiſſimis ac celeberrimis habitæ fuerunt: quæ olim cauſa fuit, ob quam Tacitus & Quintilianus ſcripſerunt, ea iudicia, quæ Centumuiralia dicebantur, primum obtinuiſſe locum: eo quòd ſæpè huiuſmodi cauſæ occurrebant, vt Curiana illa, cuius mentionem ſæpiſſimè Cicero facit. Verùm Quintil. præterea adiungit: has cauſas quoq; magis ſolicitas & accuratas actiones exegiſſe, ſéque vel ipſos iudices negligi arbitratos, ſi in iis in dicendo Aduocatorum diligentia non appareret. Profectò enim, cùm huiuſmodi controuerſiæ tales ſint, vt quamprimùm facti ſpecie recitata, muſſitat omnes in Auditorio excitari debeant, ex diuiſione ac concertatione opinionum procedentes. Iudices qui nolunt neque debent videri, ſe ſententiam quandam leuiter arripere, eam verò poſtea derelinquere, ab Aduocatis requirere ſolent, vt de tota controuerſia deque omnibus difficultatibus ex vtraque parte plenè peroretur, vt ita certam ſentẽtiam capere poſſint prudentia ſua dignam locóque quem tenent & perſona dignam, quam repræſentant. Atqui dicere poſſum, ſequentem cauſam vnam ex maximè ambiguis fuiſſe, in qua dominus primus Præſes Thuanus (vt in omnibus aliis cauſis, quæ hoc merebantur) audientiam ſuam plenè præbuit. Quidam nomine Thomas Vicinus teſtamento ſuo decreuerat, vt frater ſuus Oliuarius Vicinus primus de Capella, quam ipſe fundauerat, prouideretur: verùm vt poſt eum ius præſentandi ſpectaret ad Nicolaum Vicinum nepotem ſuum, & poſt hunc, ad filium ſuum ſeniorem, & ita à ſeniore ad ſeniorem. Nicolaus duabus tantùm filiabus relictis deceſſerat. Filia ſenior coram Seneſchallo Pictauienſi vel Locumtenente ipſius Pictauiis poſtulauit, vt hoc ius Patronatus ad ſe ſolum, tanquam ſeniorem ſpectare declararetur, id quod factum fuit, à quo minor appellauit. Pro ea dicebam, ſiue conſideremus vel proprietatem verborum, vel intentionem teſtatoris, vel regulas, diſtinctiones & vulgaria axiomata, indubitata tamen, quæ Doctores proponere cõſueuerunt [a] in ea quæſtione, qua quæritur, an filij appellatione filia contineatur? Ius patronatus, de quo agebatur, ex teſtamento ad appellationem ſolam ſpectare non poſſe: verùm ab inteſtato ad ambas ſorores ſpectare declarari debere, ita vt quodlibet aliud ius hereditarium, in quo plures heredes vnius loco ſunt. Quantum [b] ad proprietatem verborum, certum eſſe, id quare filij appellatione filia continetur, id non aliunde proficiſci, quàm ex interpretatione, extentione vel cauſa coniecturali: verùm propriè aliam eſſe filij, aliam filiæ, aliam maſculi, aliam fœmininæ appellationem: cuius rei nulla alia probatione opus eſt, quàm phraſi ac formula loquendi, quam tamen Iuriſconſultus Modeſtinus euidẽter declarat, cùm ait: [c] *Quiſquis mihi alius filius filiųve heres ſit, aut Labeo non videri filiam contineri: Proculus contra*, nam Modeſtinus has duas opiniones hac ratione conciliat. *mihi Labeo* (inquit) *videtur verborum figuram ſequi, Proculus mentem teſtantis.* Ita dicebam, Modeſtinum cum Labeone ſentire, (ſummo illo proprietatis verborum obſeruatore omnium Iuriſconſultorum, vt Aulus Gellius hoc de eo teſtimonium perhibet) verba iuxta veram ipſorum ſignificationem accipiendo, filij appellatione filiam non comprehendi: quod ſi id interdum fiat, id non ſi propter veriſimilem teſtatoris mentem fieri. Non enim generalem regulam ex hoc Modeſtini textu ſumi oportere, omnium ſcil. eorum qui de filio loquuntur, intentionem eſſe loqui quoque de filia: verùm ſub titulo de verborum ſignificatione demonſtrare tantùm voluiſſe, diſpoſitionem ſub hoc nomine filij factam, poſſe pati hanc interpretationem, vt extendatur & intelligatur de filia ipſius diſponentis, ſi conijci poſſit, voluntate in teſtatoris talem fuiſſe. Et ſanè in ſimili, cùm quæritur, an filiæ appellatione poſthuma contineatur, quamuis nulla hic ſexus diuerſitas ſit, interdum dicimus, hanc contineri: [d] interdum ad inquirendam patris voluntatem, inſpicimus, an aliqua parte teſtamenti mentionem fecerit poſthumæ [e], idem in nepotibus, etiamſi eos ſæpè filiorum appellatione comprehendamus. [f] attamen identitatem rationis deſumtæ ex præſumta voluntate vel lege, vel à teſtatore, requirimus, ſi ſcil. is æquè nepotibus ac filiis conſultum eſſe voluit. Abſque eo enim aliter filij, aliter nepotes appellantur: & non perpetuò, cùm filiis tutores dati ſunt, nepotibus dati intelliguntur. [g] Breuiter, ad probandum, quare maſculinum comprehendat fœmininum, id nonniſi ex interpretatione voluntatis eſſe, allegandum textum, [h] vbi Iuriſconſultus euidenter demonſtrat, id quod deciſum fuit, vt mulæ huic debeantur, cui muli legati ſunt, nonniſi in caſu,

a in l. 1. ff. de verb. ſig. l. 1. ff. de pecul. in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdict. omn. iudic. *gloſſa* in c. generali, de elect. in 6.

b *idem* in l. tres fratres. ff. de pactis. & *Clem.* vlt. de iur. patronat.

c l. ſi quis. ff. de verb. ſig.

d l. ſi quis filiabus. ff. de teſta. tut.

e l. qui filiabus. ff. de le. 1.

f l. liberorũ. ff. de verb. ſig.

g l. quid ſi nepotes. ff. de teſta. tut.

h l. qui duos mulos. ff. de leg. 3.

ret, ad cuitandam confuſionem, quæ plerumque exoritur, cùm plures patroni in ſolidum exiſtunt, ſiue vna præſentare velint, ſiue alternis vicibus.

Cvria menſe Aprilis 1567. appellationem citra expenſas in irritum deduxit: decreuitque id de quo appellatum fuerat, effectum ſuum ſortiri oportere. Deſumptum è perorationibus Dn. Ærodij I.C.

XII.

Quis præſ.cu dus ſit an ad ministratione bonorum ad ſolutionem ſun dationis deſtinatorum, filia ſiue, an nepos ipſius, filius filiæ fundatoris.

Wilhelmus Macéus Ciuis Pictauienſis officium annuum fundat, huic fundos quoſdam affectat, quorum redituum vult ac constituit à filio ſuo de maſculo in maſculum adminiſtrari, & quo caſu linea maſculorum deficeret, à filiabus ſuis, ſi honeſtis viris nuptæ ſint. Vnicus ipſius filius moritur, relicta vnica filia & filio ex quadam filia ſua, controuerſia oritur inter maritum huius filiæ & nepotem ipſius, filius ſororis vxoris huius mariti qui adminiſtrauit, libello oblato Seneſchallo Pictauienſi, partibus in iudicio conſtitutis, ad Curiam appellauit, ad principalem litem euocari poſtulat. Curia perorante Dolæo & Gillotio, die Iouis 14. Aprilis 1602. appellationem & id à quo appellatum fuerat, in irritum deduxit citra multam & citra expenſas, & euocata principali lite atque ſuper eo dicendo, adminiſtrationem nepoti appellanti adiudicauit, eo quod ſuo iure & ſuo capite veniret, vocatus teſtamento fundatoris, & ex linea deſcenderet, quoniam filiorum appellatione nepotes continentur. Linea verò æquè comprehendit è filiabus venientes & deſcendentes, atque è maſculis, *l. ſexto gradu. § vlt. de gradibus, & affinibus.*

TITVL. VII. DE LEGITIMA, & Supplemento illius.

ARRESTVM I.

Legitima quã do præten di poſſit.

Nonnulli tenuerunt filium ius legitimæ in bonis patris adhuc ſuperſtitis habere, arg *l. lanius ff. de lib. & poſth.* verius tamen eſt, quod non, filium ſcil. vſque quò pater mortuus fuerit, nullum ius legitimæ in bonis prædicti patris ſui habere, quam ideò pater liberè alienare poteſt: & ex iis tantùm quæ ſuperſunt, quæque mortis ſuæ tempore pater habet, legitima capi poteſt *l. 2. ff. ſi a par. quis man.* facit Gloſſa *in l. 3.* ibi, *ſed reſpondeo, C. de iur. & facti ignoran.* déque eo expreſſus textus eſt *in l. 1. §. ſi impuberi. ff. de collatio. bonor.* Et ita iudicatum fuit compluribus Arreſtis Gratianopolitanis, tempore Guidonis Papæ. Res hæc occaſionem nobis præbet, pauca quædam proponendi pro intellectu *l. iubemus. C. ad Trebellian.* Zeno Imperator *in pr. d. l.* ait, patrem vel matrem non poſſe onerare liberos & heredes ſuos, vt alteri hereditatem reſtituant, & fructus compenſent cum legitima ſua, quos percipient, neque prædictos liberos prædictæ conſtitutioni obedire teneri, quò ad fructus attinet, qui citra prædictam compenſationem ſeu imputationem ipſorum proprij permanebunt, retenta quarta pro auctoritate Trebelliani Senatuſconſulti. In §. *vlt.* prædictus Imperator ait, ea, quæ de legitima portione non per redditus, ſed per ipſas res hereditarias retinenda dixit, non vlterius quàm in liberis primi gradus, non verò ad nepotes & vlteriores oportere produci. Complures d. l. aliter induxerunt, quàm concepta eſt. Nam verè eam intelligendo, huiuſmodi priuilegium in nepotibus locũ habet, qui tempore mortis aui ipſorum primum gradum ingreſſi fuerunt, quod fit ſi pater ipſorum filius teſtatoris mortuus eſt, cùm ſit nemo qui eo tempore eos præcedat. Præterea priuilegium hoc in omnibus abſque diſcrimine locum habet, ſiue in ſecundo, ſiue vlteriore gradu, niſi teſtator expreſsè dixerit, ſe Trebellianicam fructibus imputatam velle. Imperator quippe nonniſi de eo caſu loquitur, quo hæc expreſſio facta fuit ſub his verbis, *licet hoc teſtator rogauerit vel iuſſerit*: non verò locutus fuit de caſu quo teſtator hanc imputationem non expreſſit, igitur hunc caſum diſpoſitioni iuris communis relinqui oportet, quo huiuſmodi imputatio decreta non eſt.

V Tit. de teſtamentis Conſuet. reformat. Pariſ. artic. 6.

II.

Legitima aſcẽ dentium.

Quemadmodum ab aſcendentibus legitima debetur deſcendentibus, ita quoque aſcendentibus in bonis deſcendentium debetur, & vtrique æquè ad Supplementum legitimæ agere poſſunt, *l. omnimodo.* iuncta Gloſſa, *perſona* ibi, *vel de parentibus C. de inoff. teſt.* neque vllius legitima oneri obnoxia eſt Gloſſa *in l. quoniam in prioribus eod. tit.* ſuper verb. *de ſancimus*. Verùm ſi in caſu fideicommiſſi & ſubſtitutionis, aſcendens legitimam ſuam detrahere velit, ei imputantur fructus, quos prædictus aſcendens heres & grauatus ex hereditate percepit, per textum *in l. Papinianus. §. ſi conditioni ff. de inoffic. teſta.* & ex generali prædicti §. diſpoſitione proprij tantùm liberi excipiuntur: prout ait Bartolus *in l. ſancimus. C. eod. in 2. quæſt.* Ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1460.

Detractio legitima aſcendentis grauati, ſi ſit fructibus computata.

V. Art. 1. App. h. tit.

III.

Supplementũ legitimæ quomodo fieri debeat in pecunia vel fundo.

Quamuis legitima filij vel filiæ, ei in fundis & corporibus hereditatis debeatur, *l. ſancimus. §. repletionem. C. de inoff. teſta.* nihilominùs ſi pater in teſtamento eam in pecunia taxet, neque filius vel filia ea contenti ſint, ad ſupplementum agere non poſſint, niſi in pecunia: cùm enim ſupplementum hoc acceſſorium ſit, ſequi debet naturam ſui principalis, quod à patre ad pecuniam redactum fuit, *l. cùm principalis. ff. de R. I.* Et pro hac ſententia textus eſt *in l. ſi non mortis, in pr. ff. de inoff. teſta* ibi, *aut ſi minus habuerit, quod deeſt, boni viri arbitratu repleatur.* Ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1460. Attamen complures diſtinctionem faciunt, quæ valdè veriſimilis eſt & maximè conformis diſpoſitioni iuris communis: ſi ſcil. filius ad ſupplementum agat, dicens legitimam ſuam competenter à patre taxatam non fuiſſe, hoc verbum, *ſupplementum*, præſupponere acceptationem reſidui, & verum acceſſorium eſſe principalis à patre taxati: atque tum hoc Arreſtum ex textu *l. ſi non mortis*, procederet. Verùm ſi filius verbo hoc *ſupplementi* vti nolit, & in ſolidum

legitam repudiet legitimam ſuam in corporibus hereditariis petentem, hoc caſu heredem prædicta taxa in pecunia facta vti non poſſe, patrem quippe filium ſuum in eo grauare non potuiſſe: & quoniam reſpectu prædictæ legitimæ debitor illi ſuit eſt in fundis & in ſubſtantia hereditaria, inuito creditore ſuo vnum pro altero ſoluere non poſſe. Eáque ſententia eſt Baldi, & maioris partis, *in d. §. 3. eploſionem*.

Hic §. deſumtus eſt *ex deciſ. 93.* Guido. Pap. V. Maynardum *lib. 7. cap 8.*

IV.

Supplementũ legitimæ ab herede petit.

Nonnulli tenuerunt, ſupplementum legitimæ peti & accipi poſſe contra legatarios, æquè ac contra heredem, imprimis verò contra legatarios * quotæ & corporum hereditariorum, non verò qualitatis, arg. *l. lineam Margaritarum ff. ad leg. Falcid.* Eáque ſententia fuit Bartoli in *l. in quartam. ff. ad l. Falcid.* per *l. ſi ex patronis, in pr. & l. ſi libertus ſub conditione. §. 2. de bon. libert.* & aliorum in Authentica *Presbyteros.* ante fin. *C. de SS. Eccleſ. & in l. omnimodo. C. de inof. teſtam.* Alij tenuerunt contrarium, nominatim Bartolus *in rubr. ff. de rer. diuiſio.* tantùm contra heredem tam legitimam, quàm ſupplementum legitimæ peti. Alij exiſtimarunt, ſi heres, ſolutis legitimis, ſatis reſidui habeat, non loquendo de falcidia, eum legitimas ſupplere ac perficere teneri: alioquin legatarios pro rata contribuere oportere. Eaque ſententia fuit Alexandri *in d. l. in quartam.* Guido Papa *conſil. 203. num. 11.* exemplum præbet in patre, qui cùm filio ſuo mediã ſuorum bonorum partem legaſſet, eodem teſtamento Eccleſiam heredem vniuerſalem fecit, & ait Eccleſiam ad omnia onera teneri. Itatáque poſtremam ſententiam iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, quod allegat Dn. Boërius primus Præſes *in deciſ. 145. parte 1.*

Hoc Arreſtum & ſequentia intelliguntur in caſu, quo validè renuntiatum non fuit, vide *tit. de reſtitutio &c.*

* Hic de legatariis dictum fuit. Idem in donatariis obtinet. Arreſto Pariſienſi, 14. Martij 1592. Choppinus *ad Conſuet. Pariſ. lib. 2. tit. 5. Art. 16.*

V.

Legitima ex Regno, Ducatibus Marchionatibus vel Comitatibus non detrahuntur.

Inter Regem Carolum IV. ab vna parte, & Amadeum Ducem Sabaudiæ ab altera parte, inter quos de detrahenda & deducenda legitima ex Comitatu Valentinenſi controuerſia fuerat, Arreſto iudicatum fuit, ex Regnis Ducatibus, Marchionatibus, Comitatibus & aliis dignitatem habentibus, legitimam filiorum detrahi non poſſe. Prædictum Arreſtum abſque data allegat Guido Papa *quæſt. 476.* atque in huiuſmodi rebus primogenitus in ſolidum ſuccedit, niſi conſuetudo in contrarium extet: prout ait Baldus *in c. Imperialem. §. præterea Ducatus. de prohib. feudi alie. per Frider.* idem dicit Gloſſa *in c. ſi heredes. de teſtam.* & in ſimili valet textus *in c. maioribus. de præb.*

VI.

Supplementũ legitimæ, acceptatione eius quod pater taxauit, non impeditur.

Filius, qui à manibus heredis vniuerſalis certam ſummam recipit, quam ei pater in teſtamento loco legitimæ reliquit, non proteſtatus ſe ſupplementum petere poſſe, ſibi in petendo prædicto ſupplemento præiudicium nullum facit. Eáque opinio fuit Baldi *in l. ſi quando §. generaliter*, circa pr. verſic. *quæro, pater reliquit, C. de inof. teſtam.* per *l. quoniam in prioribus. C. eo tit. & §. cæterùm, vt cum de appell. cognoſcat.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, de 4. Decemb. 1455. inter Petrum Fontanum ciuem Gratianopolitanum actorem ab vna parte, & Catalinum Canterellum Secretarium Delphini ab altera parte. Nonnulli contrarium * tenuerunt *in l. ſi quando. C. de reuoc. donatio.*

* Nominatim Guido Papa *conſil. 203. num 6.* ex quo tamen hoc Arreſtum deſumtum eſt *in quæſt. 93.*

VII.

Filius qui renuntiauit, facit numerum quò ad legitimæ computationem, neque præteriri poteſt.

Filiusfamiliâs coniugatus & appanagiatus, qui patri, iureiurando præſtito renuntiauit, propterea numerum inter liberos facere non deſinit, quò ad legitimarum computationem, quãuis admiſſus non ſit, & partem ipſius heres habeat, & * vocari & honorari in teſtamento debeat. Eáque opinio fuit Petri Iacobi *in tit. de cond. ex l. non omnimodo. ex teſt. cumulata quæſt. ſed quid erit ſi plures.* Et quantumvis complures contrarium tenuerint, nihilominùs prædicta ſententia ſanior habita, itatáque eam iudicatum fuit duobus Arreſtis Gratianopolitanis à Guidone Papa *quæſt. 291.* Imbertus *in enchir. ſuo* ſingularem pro hac materia facti ſpeciem proponit, quæ ita ſe habet: Teſtator quidam duos liberos habens, filium & filiam, & antea filia ſua elocata, dotéque competente ei dicta, quámque renuntiare hereditati & ſucceſſioni ſuæ curauit, in teſtamento ſuo mandat, vt ea dote contenta ſit, neque quicquam aliud petere poſſit, in eáque dote, & in alia quadam exigua ſumma eam inſtituit. In reſiduo filium ſuum heredem vniuerſalem facit, & ſi ſine liberis moriatur, ei Hoſpitale quoddam ſubſtituit quod nominat, quod prædicto caſu heredem facit. Is moritur. Hereditas à filio ipſius ſub hac conditione agnoſcitur. Filia acquieſcit. Heres ſine liberis moritur. Hoſpitale reſtitutionem hereditatis aduerſus ſororem & legitimam heredem poſtulat. Ea prædictam reſtitutionem denegare non poteſt: ad detractionem tantùm legitimæ & Trebellianicæ venit. Quantum ad Trebellianicam attinet, ei propter fauorem pauperum contradicitur: in legitima verò conſentitur. Soror ait, eam integram trientem hereditatis eſſe, eò quod frater ipſius primus heres fuerat, ſolus idoneus & capax iuris ſuccedendi, quantum verò ad ſe, quoniam renuntiauerat & excluſa fuerat, tam propter chirographum ſuum, quàm per teſtamentum patris, ſe ſuccedere non poſſe, neque numerum neque partem facere. Hoſpitale econtrà dicebat, filiam ita excluſam propterea partem facere non deſinere, quamlibet eam neque exigere neque impetrare poſſet: hanc excluſionem quippe non ipſo iure, ſed ope exceptionis fieri, ita expreſsè ait Iulianus in *l. huiuſmodi. 84. §. ſi Titio & Mevio. ff. de leg. 1.* Ex hac ratione legitimam à filio primo herede nonniſi dimidium trientem eſſe potuiſſe, qui duas vncias è duodecim conſtituit. Bartolus & Baldus ad §. prædictum pro prædicto Hoſpitali tenet, & ex ipſorum teſtimonio Boërius ait iudicatum fuiſſe Arreſto Pariſienſi, *deciſ. 104.* Ratio magna eſt, eò quòd liberi ita excluſi, ob prædictam excluſionem ſuccedendi iuris capaces eſſe non

deſinant

Qui liberi partem faciant & numerum, & qui non, quo ad computationem legitimæ.

deſinant. Aliud foret, ſi incapaces eſſent, veluti Monachos, vel Moniales, qui ex generali Franciæ conſuetudine incapaces & minimè idonei ad ſuccedendum declarantur. Hi neque numerum neque partem faciunt, prout ait Angelus in Auth. *Nouiſſima. C. de inoff. teſta.*

* Hoc falſo additum fuit, eo quod veritas in contrarium ſit, vt ſupra *d. tit. de ſtatutis, quæ nubentes re... & Art. 7. & Art. vlt. caſu tertio.* Bartolus *in l. 1. §. qui habebat. num. 4. de bon. poſſ. contr. tab.* Iaſon *in l. Filius qui in poteſtate in §. limitat ff de lib. & poſt.* Guido Papa, loco hic citato, qui male citatus fuit *quæſt. 91.* Nam de eo agitur in *quæſt. 295. & 398.* Quare delenda hic ſunt hæc verba: *& vota et atque honoratio in teſtamento debet*, vel negatiue efferenda. Cæterum, quod ex Imberto allegatur, ac etiam Baldum *in l. vn. §. in primo, num. 11. C. de caduc. toll.* Anton. Capyc. *deciſ. 58.* Carondas *lib. 2. Reſponſ. cap. 60* & ſupra *d. tit. de ſtatut. quæ nub. renun. Art. 1.* Liques Menteniis partem facit Antonius Natta *conſ. 156. num. 15.* attamen in proprietate & vſufructu non ſuccedit, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum 12. Decembris 1553. pro Ioanna Bedæa aduerſus ipſius fratrem. Choppinus *lib. 3. de ſacr. polit. tit. 1. art. 20. & ad Conſuetud. Pariſ. lib. 2. tit. 5. Art. 19.* Carondas *lib. 7. Reſp. cap. 125.* T.

VIII.

Legitima ab herede accipitur, in ſubſidium vero a tertio poſſeſſore.

Legitima eſt onus hereditarium, quam filius petiturus heredem conuenire debet, antequam tertium poſſeſſorem conueniat. Hanc ad rem Marcellinus Gardonius de Moniſtrol plurimos liberos habens, vnum ex iis heredem ſuum vniuerſalem facit. Alios è prædictis liberis ruri educatus & enutritus reuertitque patrem ſuum mortuum inuenit, fratrem verò heredem diſſipatorem bonorum, qui ferme omnia iam vendiderat. Eum citari itemque emtores bonorum hereditariorum curat, vt ex prædictis bonis legitimam ſuam conſequatur, cuius nomine eo, quod pater ei teſtamento ſuo in ære adſcripſerat & aſſignauit, non contentus erat. Sententia datur, qua ei legitima in corporibus hereditariis adiudicata fuit. Cùm ſententiam in forma exequi vellet, tertios emtores æquè atque heredem conuenit, vnus è prædictis emtoribus nomine Claudius Tortonius ſeſe opponit. Is depellitur neque auditur. Appellatum ab eo fuit Arreſto Tholoſano 16. Martij anno 1555. appellatione in tertium deducta, dictum fuit, executionem incipiendam & continuandam in bonis ab herede poſſeſſis, & in defectum illorum, & quo caſu non ſufficerent, prædictam executionem perficiendam in bonis alienatis ab herede poſt mortem patris, & citra expenſas. Hæc materia tractatur à Doctoribus noſtris *in l. quartam. ff. ad l. Falcidiam.*

Vide *l. ſi libertus. ff. de bon. libertor.* Maynardum *lib. 6. cap. 21.*

IX.

Legitima poſſeſſorio interdicto petitur.

In lite Dominicellæ Iſabellæ Boëniæ, matris defuncti Iacobi Guitardi actoris in interdicto *Vti poſſidetis*, aduerſus Dominicellam Annam Extraneam, viduam prædicti defuncti Guitardi, ream in prædicto interdicto *vti poſſidetis*, ad relationem Dn. Ceterij, in pronontiatione Paſchali, anno 1549. ... Aprilis, præcedentis anni 1548. ante Paſcha, Arreſto iudicatum fuit, heredem in legitima ſua ſaiſinatum eſſe, & interdicto experiri poſſe, tam pro legitima ſua, quàm pro ſupplemento illius, quamlibet vniuerſalis heres aliquis inſtitutus eſſet: compertúmque fuit, pariter in fideicommiſſario iudicatum fuiſſe. Species facti in prædicta lite Dn. Ceterij hæc fuerat. Teſtator quidam matri ſuæ legauerat viginti libras ſororibus ſuis quinque ſolidos, fratri ſuo 40. libras, in reſiduo heredem vxorem ſuam inſtituerat. Mater legitimam ſuam petebat, atque ideò interdicto experiebatur, dicens ſe in poſſeſſione eſſe, & poſſeſſionem defuncti in iure legitimæ ad ſe pertinente continuaſſe. Vxor excipiebat, ſe vniuerſalem heredem eſſe, matri viginti libras relictas, quas ei offerret, & ſi plus ei deberetur, ad ſupplementum agere debere, quæ iure communi actio eſſet. Sententia mater in interdicto ſuo non admiſſibilis declarata fuerat, Arreſto tamen dictum eam rectè admitti poſſe, & poſſeſſio momentanea eidem adiudicata fuit. Hoc Arreſtum notandum eſt, cuius cauſa à teſtamento defuncti odioſo procedit, qui prætulerat extraneum matri & fratribus: pium igitur fuit id non ſequi. Valerius Maximus *lib. 7. cap. 7. de teſt. reſciſſis*, ſimilem ſententiam à C. Calpurnio Piſone Prætore Vrbis pronuntiatam recenſet: Cùm enim (verba Valerij) ad eum Terentius ex octo filiis, quos in adoleſcentiam perduxerat, ab vno in adoptionem dato exheredatum ſe querelam detuliſſet: bonorum adoleſcentis poſſeſſionem ei dedit, heredémque lege agere paſſus non eſt. Mouit profecto Piſonem patria Maieſtas, donum vitæ, beneficium educationis: ſed aliquid etiam flexit circumſtantiorio liberorum numerus, quod cum patre ſeptem fratres impiè exheredatos videbat.

Fideicommiſſarius in poſſeſſorio.

X.

In ratione computi debet id, quod à patre datum fuit pro filiarum dote.

Notatu digna & magni momenti eſt ad definienda quædam dubia, quæ ſæpè exoriuntur, & in quibus ipſi Iudices hærent, ſequens facti ſpecies, & Arreſtum, quod eam interuenit. N. Perucienſis in Prouincia Cadurcenſi habitans, ſeptem naturales & legitimos liberos, quinque filios & duas filias habet. Superſtes adhuc omnes filias elocat & dotat, ſolutiſque ipſarum dotibus teſtamentum condit & vnum è filiis ſuis heredem vniuerſalem inſtituit: alter mortuus eſt, relicto filio vno, qui nactus eſt primum gradum, & auo teſtatori factus erat ſuus. Prædictus teſtator eum vice legitimæ ipſius in certa ſumma appanagiat. Mortuo teſtatore heres à nepote ſuo, fratrem ſuum repræſentante conuenitur, vt ſibi legitima patris ſui traderetur, neque legato teſtamentario contentus eſſe vult. Heres conſentit, & ex communi conſenſu prædicta legitima ad decimam quartam portionē reducitur, eo quod ſeptem liberi erant. Super computatione prædictæ portionis partes litigant: prædictus enim nepos prætendit & poſtulauit, vt ad prædictam computationem conferantur aut ei imputentur dotes dictæ & filiabus ſolutæ, & ex omnibus in vnam maſſam hereditariam redactis capiatur decimaquarta portio, idque ita fieri oportuiſſe, niſi patri renuntiaſſent, & in legitimis ſuis admiſſæ fuiſſent, eas in maſſam dotes ſuas conferre coactas iri, per *l. Filiam. C. de collatio.* Renuntiationes has ſiue patri ſiue heredi factas cedere cumulo hereditario, nominatim quòd pater eas elocauerit & dotauerit. Heres contrarium aſſerebat, has renuntiationes ſibi, excluſis omnibus aliis liberis, acquiſitas. Iudex Maior Cadurcienſis ſatis ſuccin-

ctè ſuper eo iudicauit, lite non explicata. Ab eo actor appellat & in Parlamento Thóloſano appellationem ſuam inſinuat: cuius Arreſto, menſe Iulio anno 1566. heres ad tradendam decimam quartam portionem bonorum morte defuncti patris relictorum condemnatus fuit: quo facto, ad conferendas & numerandas ſummas ac dotes à patre filiabus ſolutis, & citra expenſas.

Cæterùm quid legitima ſit, & quomodo ea in Francia detrahenda, vide *artic. vlt. de teſtamentis* ſu Conſuet. repetit præl Pariſienſis.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

I.

Legatum matri relictum legitimæ imputari debet.

ANtonius Lambertus dictus Bardotus teſtamento ſuo heredem vniuerſalem Catharinam filiam ſuam inſtituit, eáque ſine heredibus mortua Nardæ Boliæ vxori ſuæ & matri prædictæ Catharinæ, fundum & vineam quandam legat, prædictæque filiæ Micheam & Thomam Lambertos, & Ioannem Baſſelancium & Ioannam Lambertam coniunctos, & Ioannem Lambertum ſubſtituit. Prædicta Catharina in pupillari ætate decedit. Mater ipſius legatum ſibi relictum poſtulat, ac præterea ius legitimæ ſuæ. Sententia Iudicis ordinarij Ametenſis dictum fuit, iuxta ſententiá quorundam Aduocatorum, quorum dicto ſeſe ſtituras pronunſerant, eam legatum legitimæ imputaturam. A qua ea appellauit ad Seneſchallum Petrocoricenſem vel Locumtenentem ipſius, in ſede Bragetacenſi, vbi dictum, benè iudicatum fuiſſe. Ea rurſus ad Parlamentum Burdegalenſe appellat, vbi cauſa perorata in Audientia 11. Maij 1493. decretum fuit, partes litis ſuæ proceſſus per ſingulos dies deſcribere oportere, vt ius ſuper regeſto eis dicatur, prout æquum fuerit, Arreſto 1. Iulij, ad relationem D. Grimardij, diiudicando regiſtrum, appellatio in irritum deducta fuit, citra multam, decretúmque id à quo appellatum fuerat, plenum & integrum effectum ſuum ſortiri oportere, citra expenſas cauſæ appellationis. Arreſtum contrarium extat pro Anna Claudemanſonia, Datum ad relationem defuncti Domini Bucherij, 12. Iulij 1571. T.

TITVL. VIII. DE SEPVLTVRIS.

ARRESTVM I.

Auaritia in ſepulturis damnata.

COmpertum eſt olim adeò corruptum auaritia Eccleſiaſticorum tempus fuiſſe, vt ſepulturæ Chriſtianis ab inteſtato morientibus in terra ſancta denegatæ fuerint, eò quòd Eccleſiæ nequicquam legaſſent vel reliquiſſent & remedij loco[1], quod quis à Superioribus Eccleſiæ conſequi poterat, altera maior corruptio iſtius ſeculi fuerat, putà, quod mandatum ab Officiali directum ad Preſbyterum quendam vel alium accipi ſolebat, vt prædicto defuncto teſtamentum conderet, ſuppleretque id quod eum omiſiſſe dicebant: prædictúſque Commiſſarius verbali proceſſu inſtituto diceret, ſe vigore prædicti mandati, poſtquam de facultatibus defuncti certior factus eſſet, ſe eius loco ac nomine teſtamentum condere, in eóque Eccleſiæ tantum: huic tantum donare, atque ita teſtamento confecto, cadauer in terra ſancta ſepeliebatur. Id quod damnatum & reprobatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1388. Omni tempore ſumtus funerum reſtricti fuerunt, ac potiùs interdicti ac planè vetiti, eò quod ſepultura res ſit, quæ gratuitò fieri debeat, iuxta Conſtitutionem veterum Romanorum, & aliorum ante Legem Euangelicam. Cicero Verrem accuſat eo nomine quòd tributum ac penſionem pecuniariam à parentibus accepiſſet pro liberorum ipſorum ſepultura. Neque vllum ſolenne Concilium reperitur, quo non expreſſè clauſula huiuſmodi actus interdicens comprehenſa fuerit. Presbyteri auaritiam hanc confirmare voluerũt diſpoſitionibus teſtamentariis eorum, quos ſepeliri oportet, dum legata Eccleſiæ aſſignarunt, vbi ſepelirentur, vel ſumtus deſignarunt, quos in ſepulturam impendi vellent. Id ſimpliciter approbatum non fuit, verùm tantùm pro modo facultatum defuncti, ne res egrederetur iuſtam ſumtus rationem, prout ait Vlpianus *in l. etſi quis impediat. 14. hac actio quæ funeraria. de relig. & ſumt. funer.* *Aequum*, inquit ille, *funeris ſumtuum, accipitur ex dignitate eius, qui funeratus eſt, ex cauſa, ex tempore, & ex bona fide: vt neque plus imputetur ſumtus nomine, quam factum eſt: neque tantum quantum factum eſt, ſi immodicè factum eſt.* *Quid ergo*, pergit idem, *ſi ex voluntate teſtatoris impenſum eſt? ſciendum eſt, nec voluntatem ſequendam, ſi res egrediatur iuſtam ſumtus rationem.* Papinianus & Martianus *in l. ſeruo alieno 113. §. inept. ff. de legat. 1.* ſcribunt, *ineptas voluntates defunctorum circa ſepulturam non valere*, iuxta legem Platonis *lib. 12. de legibus*. quæ bona hereditaria impenſis funerariis diminui & attenuari prohibet. Papa Gregorius I. *in Epiſt. 4. li. 7.* ſcripſit ad Epiſcopum Meſſalium, ne permitteret, vt peteretur ac admitteretur id quod pro ſepultura ſolui debere defunctus teſtamento ſuo mandauerat, quantumuis lex ciuilis heredem obligaſſet, vt ei ſatisfaceret. Imperator Iuſtinianus in Authentica *de Offic. Conſtantinopol.* 43. idem prohibet.

Vide *tit. 13. cap. 23.* Nomocanonis, & 13. *Artic.* Conſti. Aurelian.

II.

Idem.

Dn. Lucius *Placitor. ſuor. lib. 1. tit. 5.* Arreſtum referens datum Calend. Mart. 1401. quo dictum fuit, Curiones non poſſe denegare ſepulturam & obſequia ſeu iuſta defuncto inteſtato, niſi alia ratio ſubeſſet, quàm quòd inteſtatus mortuus eſſet, mentionem facit ſeculi noſtri, quod propriè luteum eſſe dicit, & ſeculi ſuperioris, quod terreum appellat, eò quod Presbyterorum ſeculi præteriti animis inſederit quoque cupiditas: quæ nunc qualis quátaque ſit, quámque decreti ſeu Arreſti huius inſtauratione ſit opus, nemo non videat. Præterea hanc ad rem refert, haud ita pridem extitiſſe, cui moribundo, cùm poſt collectum viaticum Chriſtianorum,

etiam

etiam de teſtamenti nuncupatione obtruderetur: mihi (inquit alius, qui compertam hominis egeſtatem habebat, vtpote qui eam pro viribus leuare ſoleret) videtur is optimè teſtatus: qui animo, admiſſis omnibus, quoad eius per humanæ conditionis imbecillitatem fieri licuit, repurgato, Dominici corporis dapibus ſaginatus, neque non efficaci contra ſpiritales agones vnguine duratus, ipſum animum Deo Opt. Max. magnæ matri cadauer, vxori memoriam ſui, curámque liberorum commendauit: niſi ſi quid præterea ſit, quod poſt mortem ſuam fieri velit. Quæ cùm omnibus placuiſſent, nullo alio condito teſtamento, mors inſecuta eſt. Accerſuntur Sacerdotes, vt iis de more præeuntibus, funus efferretur, Quibus de teſtamento interrogantibus atque hæc quæ diximus, audientibus: retulit alius ſe funeri operam nôn daturum, niſi aut teſtamentum ſaltem quinquaſſe promeretur, aut de ea re conſultus Epiſcopus, eiúſve vicarij concederent. Alius cùm intellexiſſet, cuius ſententia eiuſmodi teſtamentum eſſet omiſſum, ô, inquit, de orthodoxa fide malè ſentientem, imò verò planè hæreticum! Quod vt ad eum perlatum eſt, exequiis interim vtcunque celebratis, is Procurionem, vt aliis Sacerdotibus honore, ita & auaritia præcellentem adortus: Siccine (inquit) ſymmyſtas ad tuum ingenium factos oportuit, vt ſi quis à veſtræ cupiditatis inſtitutis tranſuerſum (quod aiunt) digitum recederet, eum protinus impiæ fraudis inſimularent? Quod ille, paulò antequam moreretur, fecit, éſtne hominis Chriſtiani teſtamentum? Quod aliud Seruator Chriſtus, dum in terris ageret, præcepit? Quod aliud moriens fecit, prætérquàm quòd diſcipulum matri, matrem diſcipulo: hic liberos ſuique memoriam vxori commendauit? Quis vos, id quod in caſu arbitrióq; poſitum eſt, pertrahere patiatur ad neceſſitatem? Itáne verò Tobias, cæteríque eo nomine commendatiſſimi, mortuos ſepeliebant? Eóſne vos imitamini? vos (inquam) qui ſi eius, qui efferri debeat, facultates expectationi veſtræ reſponſuros addubitetis: nõ antè pedem moueatis quàm mendicatione, aut alia quauis ratione, vndecunque corradatur, quod vobis latrantibus in os obiiciatur? At ille, nobis (inquit) è veſtigio dica grandis ad Pontificium Iudicem impingeretur, ſi ſecus quicquam ageremus. ô (inquit alius) egregios Chriſtianarum ouium paſtores. Tondere iſtud eſt, an deglubere? paſcere, an deuorare? Ita id Lucius d. loco recenſet.

III.

Idem.

Fecit Deus Opt. Max. (pergit *Arr. ſeq. d. t. 5. lib. 1.* Lucius) vt eueneriit, quod optauimus. Cùm Philippus Coëtius Iuriſconſultus, Reginæ à Libellis, eiuſque Aduocatus in Parlamento, ſumma cum pietate ac religione, Chriſtiani munia omnia, ſuumque diem inteſtatus obiiſſet: & eum Curio ſuus, futuræ controuerſiæ non ignarus, inconſulto Pontifice, hoc eſt, venia minimè redemta, cætera (vt aſſolet) humo condidiſſet: iſque ob eam cauſam, non ſecus atque ſi in patrios cineres minxiſſet, in ius abriperetur: Regiæ procurationis Triumuiri, facinoris vltores, non ſine magna Coëtij laude inſurrexerunt, & ab illo toties iactato Synodi decreto, quod ante ducentos vel trecentos annos factum fuiſſe ferunt, quóque Pontifices vel potiùs Pontificum perſonæ, ſuam illam cupiditatem prætexere ſolebant, prouocauerunt. Quod certamen vbi Pontifex per aliquot dies detrectaſſet: decretum tandem, ſumma quidem vetuſtate ac religionis ſpecie verendum, intus autem initio fortaſſe ſuperſtitioſum, poſtea numarium factum, antiquari placuit. Ex tempore, Idibus Iunij 1532. Vides quàm mordicùs hæreant, & vix vnquam reuelli poſſint quæſtuariæ. Hæc materia tractatur à Canoniſtis, *in c. 1. & in c. fraternitatem. de ſepult.*

IV.

Sepultura corporum damnatorum & communi ſpectaculo expoſitorũ.

Rigor iuris communis de ſepultura corporum eorum, qui capite damnantur, ab Imperatoribus remiſſus fuit: ita vt Imperator Octauius Cæſar nunquam cognatis atque amicis corpora illa petentibus negauerit, id ſe obſeruaſſe ipſe *libro decimo de vita ſua* ſcripſit, vt ait Vlpianus *in l. 1. ff. de cadauer. punitor.* Alij Imperatores poſt eum, nominatim Diocletianus & Maximinianus, obnoxios criminum digno ſupplicio ſubiectos ſepulturæ tradi non vetarunt *l. obnoxios. 11. C. de Religioſ. & ſumt. fun.* Poſtea eorum in quos animaduerſum fuit, corpora, ſiue integra ſiue in membra diſtracta, è communi ſpectaculo ſemoueri & in terra ſancta ſepeliri, illicitum fuit ac nefas, niſi fuerit petitum ac permiſſum, & noonunquam non permiſſum, maximè Maieſtatis cauſa damnatorum, *d. l. 1. § hodie.* Verùm dubium fuit, à quo impetrari id debeat? Nonnulli tenuerunt, à Principe id impetrandum eſſe, *l. ſi quis in Inſulam*, ibi, *nec licet eum inde transferre, & ſepelire inconſulto Principe, ff. illo titul.* Alij dicunt, à Iudice hoc permitti debere, qui iudicauit, quemadmodum corpus Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti petitum ad ſepulturam à Pilato datum fuit. Exemplo huius Accurſius in Gloſſa prima prædictæ *l. 1.* hanc opinionem ſequitur. Curia Parlamenti Pariſienſis, poſteaquam Dn. Ioannes des Mares, Aduocatus Regius in prædicto Parlamento, vir magnæ ſcientiæ atque eloquentiæ, Maieſtatis crimine conuictus condemnatus & capite punitus fuit, Arreſto ſuo 11. Maij anno 1406. membra corporis ipſius collecta ad ſepulturam in Capella S. Catharinæ Pariſienſis cognatis petentibus indulſit, quam defunctus fundauerat, & ædificari curauerat, iuxta *l. vlt. d. t.*

V.

Legata ſepultura contemplatione Parochiæ ſuæ relicta, quando alij loco debentur, vbi teſtator mortuus eſt ſepeliri ſe volens.

Teſtator teſtamẽto ſuo ſepulturã ſuam in Eccleſia collegiali S. Ioan. elegit, in loco, in quo oriundus eſt, eiusque plurima legata reliquit. Euenit, vt poſt lites quaſdam Burdegalis intentatas, in morbum inciderit, & prædicto loco mortuus fuerit. Præſentibus 4 teſtibus declarauerat, velle ſe ſepeliri in Conuentu Auguſtinorum Burdegalenſium: id quod, teſtibus ſummariè auditis, factum fuit. Syndicus conuentus ab herede eadem legata, quæ Eccleſiæ S. Ioannis relicta fuerant petit. Is duplici ratione ſe tuetur & excipit: Primò, huiuſmodi electionem ſepulturæ coram teſtibus non præiudicare electioni teſtamentariæ. Secundò, poſt prædictum teſtamentum eum neque Parochiam neque domicilium mutaſſe, ex quo coniectura mutatæ voluntatis duci poſſet, quantum ad prædicta le-

gata: & ſi Burdegalis eſſet, eum nonniſi ad tempus & cum animo reuertendi ibi fuiſſe, atque ſuper hoc diuerſæ extant ſententiæ. Sanior eſt Petri de Ancbara *in c.2.de ſepultur.* hæc, ſi mutatio domicilij ex cauſa temporali facta ſit, exempli gratia, ad perſequendam litem, legata deberi Parochiæ originali, vel ibi, vbi teſtator teſtamento aſſignauit. Verùm ſi mutatio ex omnibus partibus abſoluta ſit, tum legata deberi Parochiæ, vbi is mortuus & ſepultus fuit: nam ad tempus mortis reſpiciendum eſt, arg. *l. plenè. ff. de liber. & poſth. & l. quadam. ff. de trit. vino, & oleo leg.* Quantum ad probationem ſepulturæ Burdegalis factam, eam defendebat Guido Papa *quaſt.* 544. Arreſto Burdegalenſi, 12. Iunij 1522. probatio 4. de teſtibus facta de noua Sepulturæ electione valida declarata fuit: eo tamen non obſtante Syndicus prædicti conuentus à petitione prædictorum legatorum & fundationum depulſus fuit.

Deſumtum è Boërio, *deciſio.* 97. I.C.

VI.

Electio ſepulturæ quomodo per teſtes probetur.

Ad probandam Sepulturæ electionem ſufficiunt 3. vel 4. teſtes ſingulares, quorum vnus dicit, ſe à defuncto dici audiuiſſe, in hoc vel illo loco, ſe in hac vel illa Eccleſia ſepeliri velle: alter idem, ſe audiuiſſe in alio loco & alio die: tertius ita diuerſimodè, ratione loci & temporis: quartus quoque idem; dummodò in prædicta electione conſentiant. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, iuxta ſententiam Speculatoris *in tit. de teſtibus §. iam de interrogatoriis, verſic. item de tempore,* ibi, *in aliis autem, & in tit. de inquiſit. §. 1. verſic. ſed quid ſi vnus.* Adde fauorem ſepulturæ, *l. 2. C. de SS. Eccleſ.*

Deſumtum è Guido. Pap. 544. *deciſio.*

VII.

Honores funebres marito debiti vxori non debentur.

Honores funebres, qui defunctis in dignitate, dum viuebant, conſtitutis debentur, ac deferri ſolent, ipſorum vxoribus mortuis non debentur, tempore illorum ſepulturæ: prout declaratum fuit Arreſto Pariſienſi 4. Iunij 1515. pro ſepultura vxoris Conſiliarij in prædicta Curia. Quæ notabilis limitatio eſt ad *l. Fœmina ff. de Senator.* ex qua vxores, tam conſtante matrimonio, quàm tempore ipſarum viduitatis, & vſque quò Plebeiis non nupſerint, honoribus, priuilegiis, nobilitate, dignitate ac priuilegiis maritorum viuentium, vel defunctorum gaudent.

VIII.

Vbi Sepultura peti debeat.

Ius ſepulturæ petere neque ſpiritualis neque Eccleſiaſtica cauſa eſt. Arreſtum Aprilis 1532. Vide Imbertum *lib. 1. cap.* 25.

TITVL. IX. DE EXECVTIONIBUS TESTAMENTARIIS.

ARRESTVM I.

Curator teſtamentarius inuentarium facere debet.

EXecutores ſeu Curatores teſtamentorum, antequam ſe ſe immiſceant, inuentarium conficere tenentur: alioquin ab executione ſua depelluntur, Arreſto anni 1385. inprimis verò quòd ſine prædicto inuentario ab iis rationes & reliqua, ad quæ tenentur exigi & haberi non poſſent, *l. Lucius Titius. ff. de manumiſ. teſta. & l. ſi quis ita. ſi duo. ff. de ſtatulib.* quarum rationum primum caput eſt exhibitio prædicti inuentarij, per not. *in l. ſi quis ex argentariis. §. ex hoc edicto. ff. de edendo.* & ſub finem earum mobilia, quę ſuperſunt, reſtituere, veluti inſtrumenta, aurum, argentum & alia, *l. ſi cui libertas. ff. de condit. & demonſtrat.*

II.

Curator teſtamentarius ſibi ſoluere non poteſt id, quod ſibi à defuncto debetur.

Curatores teſtamentarij ex iure communi ſibi ſoluere antea poterant id, quod à defuncto ipſis debebatur, prout ſcripſit Ioannes Andreas *ad Speculat. de inſtru. edit. §. nunc aliqua, verſ. 49. ſed pone.* Verùm hodie alio iure vtimur, quandoquidem heredes ex generali Franciæ conſuetudine in poſſeſſione & ſaiſina ſunt: atque ideò ab herede debitum accipi oportet. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 5. Maij anno 1536. pro heredibus Carpentarij, aduerſus curatorem teſtamentarium. Ratio bona eſt: priore enim caſu, quo heres non poſſidebat, nemo erat, qui perſecutionem ſuſciperet: quapropter curatores teſtamentarij ſibi inuicem ſoluere poterant, quod iis debebatur, *l. ſi plures. ff. de admin. tutor.* quòd ſi vnus tantùm ſit, is ſibi ſoluere poteſt: verùm dato herede, qui adiuit, ex prædicta Conſuetudine res aliter ſe habet.

III.

Cognitio, vtrum teſtamenta valeant necne ad Iudicem Laicum ſpectat.

Quanquam ad Epiſcopum cura ac ſolicitudo vltimarum voluntatum obſeruandarum maximè pertineat, *§. ſi quis autem pro redemtione, & §. ſi autem qui hoc facere, in Authent. de Eccleſ. tit. cap. sua nobis. de teſtament.* non tamen cognitio, teſtamenta valeant, néc ne. Eccleſiaſtico igitur earum rerum curatori, eiuſmodi cognitionis vſurpatione interdictum fuit, 10. Ianuarij 1427. per not. *in l. nulli. C. de Epiſcop. & Cleric.*

Lucius *lib. 2. tit. 1. Arr.* 3.

IV.

Heres in poſſeſſione ſeu ſaiſina immobilium & curator teſtamentarius mobilium intra annum conſtituitur.

Inter heredem interdicto experientem pro poſſeſſione bonorum mobilium & immobilium hereditatis impetranda ab vna parte, & executorem teſtamentarium opponentem ab altera, ſuper incidenti præſcriptionis, iudicio conſtituto, Curia Pariſienſis Arreſto ſuo, 1. Septembris 1377. declarauit heredem interdicto experientem, quantum ad mobilia pertineret, intra annum à morte teſtatoris, non eſſe admittendum: curatorem verò, quò ad immobilia, interceſſione ſubmouendum. Vide Tiraquel. *mortuus ſaiſinat viuum, part. 7. fol. a. num.* 1.

Lucius *lib. 9. tit. 8. Ar. 4.* Vide Bacquetum *part. 1. de iure concubinatus, cap. 7.* I.C.

V.

Curator teſtamentarius quomodo in poſſeſſione ſit.

Nonnulli tenuerunt, Curatores teſtamentarios in mobilium ſaiſina & poſſeſſione ſe dicere non poſſe, niſi quo vſque legata in piam cauſam ſe ſe extendunt, iuxta id quod Baldus notat *in cap. 2. de conſuet.* Nihilominùs Arreſto Pariſienſi contrarium iudicatum fuit, putà, indifferenter propter teſtamenti executionem, prædictum Curatorem tam rerum in piam cauſam legatarum, quàm in aliarum poſſeſſione eſſe.

V. Fabrum *in l. nulli liceat. C. de Epiſc. & Cler.*

Teſta-

VI.

Curator ſubſtitutus in locum mortuorum.

Teſtamenti curatores à teſtatore deſignati, ſi, quo tempore tabulæ ſunt apertę mortui ſint, vel morbo impediti vel alia ex cauſa abſint: alios in eorum locum ſubſtitui poſſe placuit. Ita iudicatum fuit Arreſto de 21. Octobris 1422. cum mortuo Carolo VI. nemo eorum extaret, quos ipſe arbitros teſtamentarios, & ſupremorum ſuorum mandatorum procuratores fecerat. Hæc materia annotatur *in c. ſi quando aliqua. de reſcript.*

Lucius *lib. 8. tit. 7. Arr. 1.*

VII.

Curatores diſſentientes.

Quando teſtator, teſtamenti ſui curatorum arbitratu, hoc eſt, ſi velint atque ita decernant, rem quandam legauit, poſtea prædicti curatores diſſentiât, vno hanc rem, altero contrarium decernente: eius voluntaté ſequi oportet, quæ quàm proximè accedit teſtatoris voluntati, quæ ex verbis teſtamẽti ipſius, vel ex Conſuetudine ipſius ſumenda eſt. Et ita iudicatũ fuit Arreſto Pariſ. 15. Aprilis 1548. per *l. 1. C. de SS. eccleſ. & §. diſponat, in Authentic. de nupt. & l. in conditionibus. ff. de condit. & demonſtrat.*

Lucius *lib. 8. tit. 6. Arr.*

VIII

Curatoribus teſtamentariis iuratis, fides adhibetur.

Curatoribus teſtamentariis ad diſtribuendas quaſdam ſummas pauperibus deſtinatas, iure iurando præſtito, fides adhibetur. putà, vtrùm omnia ad prædictam decretam diſtributionem impenderint vel non: dummodo ipſorum non interſit. Secundò bonæ famæ & exiſtimationis, non ſuſpecti ſint, ſecundum Baldum *in l. captorias. ff. de militar. teſta.* Eàque ſententia fuit Cyni & Bartoli *in l. ſi quis pro redemptione. §. 1. per illum text. C. de donat.* Et ita Arreſto Gratianopolitano, anno 1461. iudicatum fuit.

IX.

Curatores teſtamentarij coram quo rationes reddere debeant.

Curatores teſtamentarij optionem habent, coram quo Iudice Eccleſiaſtico vel ſeculari, rationes ſuas reddere velint, dummodò is Iudex loci illius ordinarius ſit, per not. *in l. nulli. Cod. de Epiſcop. & Cleric. & in cap. tua nobis. de teſta.* Ita Arreſto Pariſienſi, .. Mart. 3, anno 1401. iudicatum fuit.

X.

Fæmina teſtamentaria curatrix eſſe poteſt.

Theobaldus Ozeréus, teſtamento legatis quibuſdam particularibus relictis, reſiduum omnium & ſingulorum ſuorum bonorum diſpoſitioni arbitrariæ vxoris ſuæ relinquit, cui ſe voluntatem ſuam expoſuiſſe dicit, eam teſtamenti ſui curatricem conſtituens. Id quod ab heredibus ab inteſtato impugnatum fuit. Tandem Arreſto Pariſienſi anno 1389. huiuſmodi diſpoſitio valida declarata fuit: nihilominùs à Curia prædictæ vxori coadiutor datus fuit, nomine Simon Friſonius, ad omnem ſuſpicionem tollendam. Ex diſpoſitione Iuris communis, vxor teſtamentaria curatrix eſſe poteſt, *l. a filio 15. in pr. ff. de alim. & cibar. leg.* Verum eſt, ſi ea ſecundò nubat, etiam hanc & executionem ad Epiſcopum, vel ad coadiutorem ei datum deuolui, iuxta ea, quæ notat Bartolus *in l. alio herede. ff. de alim. legat.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IX

I.

NOta, in legatis ad piam cauſam pauperibus relictis, Curatorem non ceſſare rationes reddere, & in manus ſuſceptoris prædictorum pauperum repræſentare ſeu numerare, non obſtante cognatorum diſſenſu inter eos. Ita iudicatum pro executione teſtamentaria Epiſcopi S. Flori, menſe Februario, anno 1575. corporalique prehenſione prædictus curator cogi poteſt, pro rationum reliquis, propter contumaciam, idque quatuor menſibus iam elapſis.

De curatoribus ſeu executoribus teſtamentariis, vide *Arr. 9. tit. de legat. ad pias cauſas*, ſuprà.

LIBER VICESIMVS PRIMVS.

TITVLVS PRIMVS, DE SVCCESSIONIBVS LEGITIMIS, SEV, HEREDITATIBVS quæ ab inteſtato deferuntur.

ARRESTVM PRIMVM.

Religioſi profeſsi ſuccesſionum incapaces ſunt.

EX generali Franciæ conſuetudine, Religioſi profeſſi propinquis ſuis, ſiue in linea directa, ſiue collaterali, ab inteſtato non ſuccedunt. Antiquitùs hæc conſuetudo nõ niſi in regionibus quæ Iure conſuetudinario reguntur locum obtinebat, & non etiam in Prouinciis, quæ iure ſcripto reguntur, in iis quippe ſententia Baldi obtinebat *in l.3.C. de heredibus inſtituendis* & diſpoſitio *l. Deo nobis C. de Epiſcopis & Clericis.* Et ita Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit anno 1387. quo declaratum fuit, Religioſum profeſſum Cluniacenſem admittendum non eſſe, ſucceſſionem cognati cuiuſdam ſui in prouincia conſuetudinaria vindicantem. Poſtea quoque ſimile Arreſtum reperitur in patria Iuris ſcripti pro heredibus teſtamentariis defuncti Bertrandi Merlij Domini de Rebe, aduerſus Religioſum, quendam proximum eius propinquum, appellantem à Iudicio quodam eremodic[e] aduerſus ſe à Libellanis Palatij dati, quo ab oppoſitionibus & exceptionibus ſuis excluſus fuerat: & quamuis prædicta ſententia nulla eſſet, nihilominùs ob deſertum intereſſe, & quia propter prædictas rationes in principali malè fundatus reperiebatur non admiſſibilis appellans declaratus fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium menſe Octobris 1540.

Equites Melitenſes & Sãctimonial. tertij ordinis S. Franciſci.

Religioſorum qui in ordinem ſancti Iohannis Hieroſolymitani in inſula Melitenſi tranſlati profeſſi ſunt, alia ratio eſt: nam cùm pro tuenda fide Chriſtiana armis ſeſe & militiæ dediderint, eiuſcemodi eorum votum eſt, quod eos ſucceſſionum incapaces reddere non debeat, quando quidam ſeculo non renuntiauit. Et tamen cùm matrimonium contrahere non poſſint, atque ordinis ſui occaſione Cõmendis inſtrui poſſint, quæ ipſis exhibendis & alendis ſufficientes ſint, nihil proprij neq; * vllos ſibi heredes habẽt: eapropter ius ipſorum ſuccedendi ad ſimplicem & nudum vſumfructum reſtringitur ſalua proprietate, quæ ad proximos certò redit. Idque de omnibus ſucceſſionibus intelligendum eſt, ſiue directis patris aut matris aliorumue aſcendentium, ſiue collateralibus fratrum, ſororum, patruorum, auunculorum, cognatorum, aliiſue quæ prædictis Equitibus deferuntur, & ita compluribus Arreſtis Pariſienſibus iudicatum fuit. Idémque dictum fuit, pro Sanctimonialibus tertij ordinis Sanct. Franciſci, in quibus maior ſubeſt ratio: hæ quippe nubere poſſint per gloſſam *in cap. cum ex eo. de ſen. excommunic. in Clement.* quo caſu nuptiarum videlicet Iure proprietatis ſuccedunt, alioquin, ſi in Religione manent, non niſi Iure vſusfructus ſuccedere poſſunt.

Attamen Arreſta contraria referuntur, vnum pronuntiatum vigilia Natalis in purpura pro Iuniore Bellayo aduerſus fratrem quendam ſuum Equitem prædicti ordinis qui etiam quoad vſumfructum incapax iudicatus fuit. Choppinus *lib.3 de ſac. polit. Tit.1. num.* 18. Molinæus *ad Galli. quæſt.* 122. Vide etiam Charondam *lib.7. Reſp. cap.* 225. & Maynardum *lib.1. cap.17. quæſt.* Vide titulum *de Religioſis.* Gall. *Deciſ.* 172. Imbert. *Enchirid. in verbo, Monaſterium.* Chop. *de priuileg. ruſt. lib.3. cap.* 8. *& de ſacra polit. lib.2. tit.7.* l. 1. C. *Tit.* 8 *lib.* 6. huius collectionis Arreſtorum.

* Neque teſtari poſſunt quantumuis Papa eos diſpenſaſſet. Arreſtum Pariſienſe, quod datum Rege præſente 12. Martij 1572. Chop. *lib.1. de Domanio Franciæ tit.13. art.7.*

II.

De his quæ vt indignis.

Patricida, fratricida, vel homicida, propinquo ſuo occiſo non ſuccedunt, ſed neque ab his deſcendentes. Eáque ſententia fuit Bartol. *in l. fin. ff. ſi quis aliq. teſtar. prohib.* & Baldi *in l. Hereditas. C. quibus vt indign.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1391. de bonis Hectoris Rabbi, qui fratrem ſuum occidi curauerat, & hac de cauſa ad patibulum condemnatus fuit, bonis ipſius, Prouinciæ Conſuetudinariæ confiſcatis, bonis verò Patriæ iuris ſcripti heredibus ab inteſtato relictis, poſteaquam ex iis ſumma 500. librarum deſumta fuit, vt pro ſalute animæ

te animæ defuncti distribueretur,iiſque quæ ex ſucceſſione prædicti fratris ſui conſecutus fuerat, ademtis, & à Curia pro ſimili diſtributione retentis, excluſo Perceualio Rabbi propinquiore.

Nota indignum non repelli à ſucceſſione exceptione indignitatis, niſi à fiſco, *l. quidam cum ſcript. ff. de iis quib. vt ind.* Ita tenet Bald. *in l. 3. C. ad l. Fal. & in l. hereditas C. de iis quib. vt ind.* Et penes indignum remanet hereditas, ſi fiſcus nolit auferre, *l. ſi ſeruus. §. qui de leg. 1. l. hin conſequenter ff. fam. erciſc.* Robertum *rer. iudicatar. lib. 3. cap. 7.* V. *Arr. 22. h. tit.* & *Arr. 1. tit. 4 h. lib.* Maynardum *lib. 7. quæſtio. 93.* I.C. V. *Tit. expreſſum, de indignis, qui ſuccedant.*

III.

Ius agnoſcendæ hereditatis hereditarium. Hereditas patris à filio non adgnita, à nepote, mortuo filio, adgnoſci poteſt, cui hoc ius adgnoſcendi hereditarium eſt: id quod in aliis ſucceſſionibus non obtinet. Itaque iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vigilia Natalis 1551.

Lucius *lib 8 tit. 10. Arr 1*

Attamen viuo patre adhuc ſuperſtite, filius eum conſenſu patris hereditatem patri obuenientem adire vellet, filius non admittetur, niſi pater prius prædictæ hereditati repudiauerit, neque ſecundus heres admittitur ad hereditatem quandam adeundam, niſi prius primus & proximus repudiauerit. Ita iudicatum fuit inter Dominam Mariam Tabardiam viduam defuncti illuſtris Ioannis Detrumelij Equitis, & Michaëlis Detrumelij filij ipſius appellantes à Præfecto Montis Deſiderij: & VVilhelmum Der ualium Scutiferum Curatorem Franciſci Curelij, filij Dn. VVilhelmi Curelij Conſiliarij, Balliuij Ambianenſis, ſe heredem dicentem defuncti Ludouici Fricurtij Domini Pian villæ. Iudicatum, Iudicem à quo vlterius procedere non potuiſſe ad decernendum, appellantes ſcil. defendere oportere & excipere querelam in præiudicium iudicij in iure conſtituti ſuper eo quod appellantes poſtulauerant, patrem declarare debere, vtrum heres eſſet prædicti Fricurtij, vel renunciare, neque ſatis eſſe emancipare vnum e liberis ſuis: imo oportere ſe vel heredem gerere vel renuntiare. Arreſtum ad perorationem. 16. Nouembris 1565. Benedictus *in cap. Raynutius ext. de teſtam. in verb. & vxorem nomine, numer. 260.* Choppinus *lib. 2. de morib. Pariſio. tit. 5 nu. 10* I.C.

IV.

Idem & ſi fratres. Nihilominus huiuſcemodi, imò maius dubium in Parlamento Pariſienſi propoſitum & definitum fuerat, inter Arnoldum Heſſelinum & conſortes, actores ab vna parte, & Wilhelmum, Petrum & Iacobum Parentes reos, putà, vtrum in linea collaterali, hereditas non adita tranſmitteretur? Nonnulli è Dominis tenebant, quod non, ex deciſione iuris notoria. Alij tenebant affirmatiuam, neque in Francia diſpoſitioni iuris quò ad prædictas tranſmiſſiones attinet, locum eſſe, obſtante ſcil. generali Conſuetudine, qua mortuus ſaiſinat viuum ſibi proximum & ad ſuccedendum maximè idoneum: vi huius Conſuetudinis non tantum poſſeſſionem, verùm etiam proprietatem rerum hereditariarum prædicto proximo acquiri tenebant. Pro hac ſententia tanquam ſaniori & hodie in Francia obſeruata, etiam in Patria iuris ſcripti, vbi hæc Conſuetudo recepta fuit, Arreſto de 6. Iunij 1534. iudicatum fuit.

V.

Profectitia bona ad patrem redeunt, ſi filius ſine liberis moriatur. Donatio filio facta, & dos filiæ dicta, aliaque bona quæ à patre venerunt, quæ Profectitia vocantur, ad patrem * reuertuntur, ſi filius vel filia ſine liberis moriantur: ſi non, ex contextu donationis vel dictionis ad alios ex conſenſu patris peruenire deberent. Neque quicquam pater, extantibus liberis prætendere poteſt, *l. dos à patre profecta. C. ſolut. matrimon.* & ibi Gloſſa, & per Bartolum *in l. poſt dotem. verſ. quæro. ff. ſol. matr. l. cum multæ. C. de donat. ante nupt. & l. ſi liberis*, & Auth. *dos data. eod. tit.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, menſe Iunio 1461. in lite Rupichinardi. Materia huius Arreſti plenè in duobus Arreſtis ſuprà poſitis declaratur.

V. *Arr. 10 tit. de verbis ambiguis.*

*) in ſolidum, ita vt fratres nihil prætendere poſſint, *l. 2. C. de bonis quæ lib.* Idem in matre, ſi donauit vel dotem dixit, Arreſto Pariſienſi, quod datum 5. Auguſti 1558. Choppinus loco prælligato in *Arr. 2. h. t.*

VI.

Succeſſio adminiſtratorum S. Spiritus. Adminiſtratores S. Spiritus Pariſiis non ſuccedunt liberis repertis quorumque adminiſtrationem habent, ſi minores 25 ann. decedant. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vigilia Natalis 1551.

VII.

Doarium ad quemnam redire debeat. In doarium vxori relicto ſuccedunt heredes paterni, vnde ſcil. id venit, ſiue prædictum doarium conſuetudinarium ſit, ſiue præfixum. Et ita iudicatum fuit * Arreſto Pariſienſi vigilia Natalis 1551.

Igitur doarium Conſuetudinarium, iudicatum paternum. Arreſto generali 17. Martij 1573. & quamuis liberi ... ſit, id ... ſuperſtitibus & ſine iure accreſcendi. Verum e ... doarium in pecunia aſſignatum & extra ... maternum haberi. Iudicatum in lite ... & coheredum ipſius, Geofrini Agnet menſe Martio 1573. B.

*Contrarium antea quo ad materna deciſum fuerat Arreſto 2 Iunij 1537 quod poſtea reuocatum fuit eam Arreſto ... quod datum fuit ad relationem Dn. Sennectonij, quàm alio de 17. Martij 1573. Choppinus *lib. 2. de Domanio Franciæ tit. 24. artic. 9.* Vid. Lucium *lib 8. tit. 2. Arr. 4.*

VIII.

Succeſſio inter fratres cum matre vel patre & ſine eis quo modo determinari debeat. Authentica, *defuncto, C. ad Tertullia.* ad hanc materiam ſingularis eſt & per omnia in patria iuris ſcripti obſeruatur, putà, fratres ſuperſtites fratri ipſorum defuncto, cum patre & matre ſuccedere æqualiter. Verùm etiam ſi frater germanus non ſit, ſed paternus tantùm vel vterinus, ij minimè ſuccedunt, quamdiu pater vel mater ſuperſtites ſunt, qui iure veteri ſuccedebant, *l. fin. in pr. C. ad Tertull. & l. de emancipatis. C. de legit. hered.* quæ emendatæ ſunt, prout plenè declaratur ad d. Auth. *defuncto.* Inprimis verò hodie prædicta emendatio obſeruatur in caſibus ſequentibus: putà, ſi fratre mortuo, ſuperſtes ſit frater paternus eum matre defuncti, matre excluſo fratre paterno in ſolidum ſuccedit e contrà, ſi dictus frater relinquat fratres vterinos cum patre, ij excluduntur, & mater omnia aufert Corn. *conſil. 141. vol. 2.* & Paulus de Caſtr. in d. Auth. *defuncto.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, quo confirmata ſententia Seneſchalli Aquitaniæ, 7 Septembris 1527. pro Wilhelmo Geneſtio Secretario Regio, aduerſus Innocentium & Ioannem Fontenæum fratres appellantes. Alter caſus eſt, ſi frater ſuperſtes vterinus eſt, nempè, vtrùm ſuccedat cum matre, & ſi paternus ſit, an cum patre ſuccedat, dubium fuit. Authentica, *defuncto* prædictis caſibus nonniſi patrem vel matrem ad mittit, & omnes fratres, exceptis germanis, excludit. Attamen ſunt quidam, qui ex æquo patrem vel ma-

trem ob ſummam & arctiſſimam liberorum ſuorum coniunctionem, liberos ſuos omnibus priuare non debere, exiſtimant: ſummo iure contra eſſet dicendum. In defectu verò patris vel matris, ſi fratri defuncto ſuccedant alij vterini, alij paterni, vterini bona, quæ à matre habebat, auferunt, paterni autem ea, quæ à patre habebat, d. Corn. *conſil.7.vol.3.* & Alex. *conſil.5. num. ..lib.6.* Alio caſu præcedentem concernente, putà, quando neque pater neque mater cum fratribus vel ſororibus ex vno latere ſuperſtes eſt, verùm auus vel auia tantùm cum fratribus prædictis vel ſororibus, hoc (inquam) caſu dubitari vidi, vtrùm auo * vel auiæ idem ius excludendi prædictos fratres & ſorores, & in ſolidum ſuccedendi, æquè ac patri & matri competeret? Prædicta Auth. *defuncto*, per verbum, *parentes*, poſtea per hæc verba, *vocantur cum aſcendentibus gradu proximus*, &c. expreſſè id ita intelligit: ex interpretatione Vlpiani & Caſſij, qui putant, hoc verbum, *parentes*, extendi non tantùm ad tritauum vſque, verùm in infinitum. *l. quiſquis. §. parentem hic, & in l. ſi hæc. §. liberos autem. ff. de in ius vocando. & in l. liberorum appellatione, & in l. cognoſcere. §. liberorum. ff. de v. rbo. ſig.* Igitur auus vel auia, deficiente patre vel matre in huiuſmodi ſucceſſionibus fratres vel ſorores vterinos vel conſanguineos excludere debent, æquè ac pater vel mater, citra diſcrimen, deque eo expreſſè loquitur §. *conſequens, in Authen. de heredibus ab inteſtat.* hiſce verbis: *pater autem aut mater, aut alij parentes omnibus ex latere coniunctis præferuntur, ſolis fratribus ex vtro que parente exceptis.* Ita tenet Baldus in d. Auth. *defuncto*. Angelus in Auth. *de non elig. ſecun. nub. in pr.* Vnde ſequitur, deficientibus prædictis patre vel matre, auum vel auiam ſuccedere debere cum fratribus vel ſororibus germanis, vel eos excludere, quando germani non ſunt. Veruntamen ſi prædictus auus vel auia ſecundas nuptias contraxerint, portionis, cuius participes fiunt, cum prædictis defuncti fratribus & ſororibus germanis, proprietas reſeruatur fratribus prædicti defuncti, vſufructu auo vel auiæ relicto.

Succeſſio inter fratres cum auo vel auia, deficiente patre vel matre.

Boerius *deciſ. Burdeg. 185.* Maynardus *lib. 2. cap. 87.*

Reſpectu eius, quod in *pr. h. Arr.* dicitur, fratres ſcil. ſuperſtites, defuncto fratri plorum ſuccedere cum patre & matre æqualiter, lex ait, cum proxime aſcendentibus, ideo quod iuxta opinionem communem fratres non excludunt auum & auiam, ſed cum illis admittuntur, neque tantum fratres & ſorores ſuccedunt, verum fratrum & ſororum quoque filij. *Auth. vt fratrum filij.* Denique iuxta textum Conſuetud. Pariſ. *pater & mater ſuccedunt liberis ſuis defunctis ſine heredibus de corpore ipſorum deſcendentibus & procreatis, in mobilibus & conqueſtibus,* auus & auia comprehenduntur. Bartolus & DD. in *l. liberorum. l. iuxta interpretationem. de ver. ſig.* B.

Conſuetudo Pariſ. declarata.

* Auus in ſucceſſione nepotis ſui fratribus vel ſororibus ex vno latere præfertur, Guido Papa, *conſil 167.* Quinimo etiamſi ex ſuorummet deſcendentium numero forent. Baldus *conſil. 366. incip. mater que tranſiuit ad ſecunda vota, in fin. lib. 44.* T.

IX.

Succeſſio collateralis extra repræſentationem quomodo determinari debeat.

In ſucceſſione collaterali is, qui gradu propior eſt, extra repræſentationis caſum, defuncto in ſolidum ſuccedere debet, quamuis ex materno latere ſit. Neque locus eſt regulæ, *Paterna paternis, Materna maternis*, niſi Conſuetudo in contrarium extet. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vt refert Lucius *tit. 10. de hered. ab inteſtat. Arr. 3. lib. 8.*

Hoc Arreſtum & ſimilia dependent ex diuerſa diſpoſitione Conſuetudinum Prouinciæ Conſuetudinariæ B

X.

Feudalis lex priuans filias ſucceſſione, barbara eſt.

Arreſto Pariſienſi vigilia Natalis anno 1550. ſuper appellatione quadam inſinuata in Curia, à ſententia Libellariorum Palatij iudicatum fuit, in ſucceſſione collaterali ſorores & nepotes ex iis natos admitti ad ſuccedendum cum nepotibus fratrum defuncti, in feudis & rebus notabilibus, non obſtante lege feudali, quæ barbara & inhumana declarata fuit, niſi tamen Conſuetudo localis in contrarium extaret, veluti Conſuetudo Carnutenſis, quam ratione rerum ibi ſitarum ſequi oportet.

Quando in Conſuetudine Carnutenſi & aliis dicitur, in ſucceſſione collaterali filias e feudis nihil accipere, id ad nepotes & neptes non reſtringitur: verum ad ipſas in e amitas & materteras extenditur, adeo vt Arreſto aduerſus ſententiam Libellariorum Palatij, nepotes fratris VVilhelmi Pillauæni, excluſerint ipſorum amitam, aliud, ſi filij ſororis fuiſſent, Arreſto de 10. Martij 1547 & 1545.

XI.

Succeſſio patrui inter nepotes, quomodo determinanda.

Vetus controuerſia mota inter Accurſium in Gloſſa in Authent. *ceſſante. C. de legit hered.* ab vna parte, Azonem & plures alios poſt eum ab altera parte, quomodo videlicet determinari debeant portiones ſucceſſorum tum, cùm liberi * plurium fratrum ſuccedunt ipſorum patruo, qui nullos fratres reliquit, verùm tantum liberos ſuorum fratrum, diu indefinita permanſit. Azo exiſtimauit, hanc ſucceſſionem diuidendam per capita, & æqualiter inter omnes & cuilibet pro virili ſua portione, per text. *in l. 2. ff. de ſuis & legit. hered. & l. in lege. C. eod.* Hoſtienſis, Baldus & Salycetus eum ſecuti ſunt. Accurſius ad Authenticam *ceſſante*, & *in l. 1. §. fin. ff. ſi pars hered. peta.* contrarium tenuit, putà nepotes patruo ſuo ſuccedere in ſtirpes, hoc eſt, vt liberi vnius tantum conſequantur, quantum pater ipſorum, ſi vixiſſet, conſecutus fuiſſet. Cynus, Dynus, Angelus & Bartolus prædictam Gloſſam ſecuti ſunt, & Ioannes Faber *in §. nos autem. Inſt. de legit. agnat. ſucceſſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 2. Auguſti 1457. inter Mariam Mirebeliam actricem ab vna parte, & liberos ſororum ipſius ab altera parte.

* Quatuor caſus ſunt, primus de ſucceſſione cognati inter cognatos, patruo vel auunculo non exiſtente. Secundus eſt, de ſucceſſione cognati inter cognatos & patruum ſeu auunculum. Tertius de ſucceſſione patrui ſiue auunculi inter nepotes ſine alio patruo ſeu auunculo. Quartus, de ſucceſſione patrui ſeu auunculi inter nepotes & ipſorum patruum ſeu auunculum. De primo Arreſtum agit 13. infrà, quod hanc ſucceſſionem per capita fieri determinat, de quo tamen Doctoribus noſtris nondum ſatis conſtat: vt videre licet apud Baldum *conſil. 299. in cap. ad euidentiam, lib. 3.* De ſecundo pariter in prædicto Arreſto 3. agitur, quod cognatos cum patruo vel auunculo admittit in ſtirpes. Id tamen diſpoſitioni iuris communis aduerſatur, quod cognatos omnimodo excludit & omnem ſucceſſionem patruo vel auunculo defert, *l. auunculo. C. comm. de ſucceſſ.* Ioannes Andreas *in Addit. Specul. tit. de ſucceſſ. ab int. § 1. verſic. ſed an filij.* Alexander *conſil. 166 lib 5.* Anton. Rub. *conſil. 36. num. 6.* Chaſſan. *conſil. 19. in 8 dubio.* Boer. *q. 31.* Propterea dicendum eſt, Arreſtum hoc malè à Rebuffo acceptum fuiſſe, qui id *in proem. Commentar. ſuper ad Conſtitution. Gloſſ. 5. num. 81.* poſuit, vel iuxta Conſuetudinem quandam datum

datum fuit. Quantum ad 3. caſum, de quo maius dubium eſt. Arreſta hic relata, *Arr.* 11. ſequi oportet. Altera opinio, quæ hanc ſucceſſionem in ſtirpes diuidit, communior eſt, & approbata à docto illo Molineo *in Annota. ſua ad Alexand. conſil.* 55. *num.* 4. *lib.* 4. vbi ad hæc Arreſta reſpondet, ea data fuiſſe iuxta Conſuetudines huius Regni, vbi repræſentationi regulariter in linea collaterali locus non eſt. Verùm hæcce verior eſt & confirmata recenti memoria à Cuiacio *in* 4. *ſua Conſultatione*, *&* *lib.* 11. *Feudor. titu.* 11. vbi Conſtitutionem quandam Gothorum allegat, huic deciſioni conformem, & à Choppino *ad Conſuet. Pariſ. lib.* 11 *tit.* 5 *articul* 4. Iuxta quam Arreſtum datum fuit Burdegalis, cuius tenor ſequitur: Inter Annam & Ioannem Delbetios, Ludouicum Delbetium, tam ſuo nomine, quàm tutorio Mariæ Delbetiæ, Feliciam Delbetiam, Annam Boquetiam, nomine & tãquam matrem tutricem Petri, Franciſci, Caroli & Mariæ Delbetiorum, appellantes à Seneſchallo Petrucorienſi vel Locumtenente ipſius in ſede Bragetacenſi ab vna parte. Et Ioannam Bernardiam vxorem Petri Pariſienſis, mercatoris incolæ ciuitatis d'Iſſigeat. Annetiam Bernardiam vxorem Petri Magni incolæ Parochiæ de Puiols Iuriſdictionis Bardenſis & Annam Raymundam e ciuitate Bellomontana appellatas à cæteris. Viſo proceſſu Arreſtum datum 2. Februarij 1574. continente emendationem partium: dictum fuit, Curiam in irritum deduxiſſe & deducere appellationem, & id à quo appellatum fuit, manutenuiſſe & manutenere definitiue ſingulos prædictos appellantes in poſſeſſione duodecimæ partis bonorum relictorum à defuncto Dn. Carolo Delbetio ipſorum patruo, ac ſi ſinguli ex ſuo capite ei ſucceſſiſſent, cum reſtitutione fructuum à morte prædicti Dn. Caroli, citra expenſas factas tam coram prædicto Seneſchallo, quàm in Curia, idque non abs re. Dictum partibus in Parlamento Burdegalenſi, 8 Iulij 1574 Pontac. In poſtremo caſu abſque vllo dubio in ſtirpes ſucceditur. T.

XII.

Idem & contrarium.

Sententia Azonis, qua fratrum liberi in capita ſuccedunt, obtinuit Arreſto Pariſienſi, 23. Decembris 1526. quod concluſum fuit coadunatis Inquiſitionum Cameris, quæ duæ eo tempore erant, in lite Regnaldi Noleti, aduerſus Margaretham Quadrilibriam, ad relationem Dn. Bartholomæi. Et antea altero Arreſto de 13. vel 14. die Martij 1522. inter Ioannem Camaſatium & eius vxorem, appellantes à Balliuio Senonenſi, & Nicolaum Fayum, in minore Camera Inquiſitionum, ac poſtea altero Arreſto, 24. Martij 1559. à 1. & 2. Camera Inquiſitionum. Cantiuncula Iuriſconſultus, Inſtitutionum Imperialium paraphraſtes, ſcripſit, in Comitiis Ordinum Imperij Romani, Spiræ habitis, anno 1529. idem Carolum V. Imp. edixiſſe & conſtituiſſe.

Theophilus *tit. de leg. agnat. ſucceſſ.* & Zaſius eiuſdem ſententiæ ſunt.

Caput hoc 12. deſumtum eſt è Lucio *lib.* 8. *tit.* 10. *Ar. vltim.* Cæterùm quæſtiones tractatæ *cap.* 11. 12. *&* 13. à Conſuetudinibus cuiuſcunque Prouinciæ determinantur, quæque plura ea de re videre volet, legat quæ ſcripſit Choppinus *in artic.* 327. *Conſuetud. Pariſ. & lib.* 3. *de priuil. ruſtic. c.* 8. Tiraquellum *de retractu gentilitio, gloſſ.* 11. §. 12. & Maynardum *in quæſtio. ſuis lib.* 6. *cap.* 93. I. C.

XIII.

Idem & reſolutiuum.

Poſtea aliis Arreſtis Pariſienſibus huiuſmodi ſententiæ conciliatæ fuerunt, & dubium definitum, putà ex ſententia Azonis fratrum liberos inuicem per capita ſuccedere, dummodò cum iis ſuperſtes patruus non ſuccedat, ſi verò ſuperſtes patruus ſit, prædictos fratrum liberos in ſtirpes ſuccedere: iuxta Gloſſam Auth. *ceſſante.* Itáque iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, vltimo die Iunij 1547. aduerſus Hilarium Paſtorium appellatum, relatore Dn. Sennetonio.

Hic notandum eſt, ſi heres cuius intereſt, conſentiat, patruum vel auunculum poſſe cum conſenſu fratris vel ſororis ſuæ ad ſucceſſionem ſuam reuocare nepotes ſuos cum fratre ſuo vel ſorore, & curare, vt æqualiter ſuccedant. Iudicatum 7. Septembris anno 1594. B.

V. *Arr.* 1. *App. h. t.*

XIV.

Equites S. Ioannis quomodo ſuccedant.

Equites S. Ioannis Hieroſolymitani Religioſi ſunt, ac videtetur, eos generali huiuſce Regni Conſuetudine comprehendi debere, cuius meminit Maſuerius *tit. de Succeſſionib.* verſic. *Item per Conſuetudinem.* Nihilominus Arreſto Pariſienſi prædicti Equites declarati fuerunt admiſſibiles ad ſucceſſionem ipſorum patris & matris, aui auiæ & aliorum aſcendentium & collateralium tam ex latere paterno, quàm materno: verùm id hactenus, vt ad vitæ ſuæ dies tantùm fruantur, velut ſimplices vſufructuarij: & vt omnia ad proximos eorum cognatos ſucceſſionis capaces, poſt eorum mortem redeant. Sed & hoc idem dictum fuit pro Religioſis tertij Ordinis S. Franciſci, qui declarati fuerunt libertatem ſuccedendi ac matrimonium contrahendi licentiam habere, per Gloſſam *in cap. cum ex eo. de ſentent. excomm. in Clement.*

V. ſuprà *Arr.* 1. Et nota, Equites S. Ioannis Hieroſolymitani habere teſtamenti factionem paſſiuam, & peculium habere poſſe, voto ipſorum non obſtante.

Vide *Arr.* 11. *App. h. t.*

XV.

Succeſſio eius, qui fratrum ſuis ſucceſſit, neque alia bona, quàm quæ ex illa ſucceſſione ei obuenerunt, habet, inter agnatum germanum & vlteriores ab altera parte.

Sequens facti ſpecies ſingularis fuit ſuper Conſuetudine Pariſienſi, de ſucceſſione in linea collaterali, in propriis procedentibus à collaterali communi, non verò à patre neque à matre, vel aliis aſcendentibus: quibus ſi proprium fuiſſet ex latere paterno, ſine dubio res ad conſanguineos ex latere patris ſpectaſſet: & ſi à matre fuiſſet, ad cognatos quoque ex latere materno pertinuiſſet: ſi verò à patre & matre acquiſitum, tantundem ad vnum, quantum ad alterum peruenìſſet. Hanc ad rem conſiderandum eſt, leges noſtras ciuiles tam Iuriſconſultorum quàm Imperatorum, determinato ac diſtincto ſucceſſionum iure, ſemper reſpexiſſe, quando ſcil. ad lineam collateralem ventum fuit, ad originem bonorum inter fratres, & liberos fratrum, abſque graduum prærogatiua, paterna paternis, & viciſſim materna maternis: verùm poſt fratres fratrúmque filios, prędictam bonorum originem attentam non fuiſſe, verùm duntaxat prædictam prærogatiuam graduum, idque reſpectu bonorum, quæ ab aſcendentibus prouenerunt, videtur enim eorum ſucceſſio naturaliter deſcendentibus deberi. Eáque materia eſt totius tituli *de legitim. hered.* & Authenticæ, *Poſt fratres, & l. de emancipatis.* Verùm Conſuetudo iuribus derogans voluit, perpetuò conſiderãdum eſſe prædictam bonorum originem, & quod paterna paternis, & materna maternis, iuxta ramos, non tantùm inter fratres fratrúmque liberos, verùm inter vlteriores collaterales. Attamen ſi bona non ab aſcendentibus, ſed à collaterali quodam procederent, magnum dubium fuit, verùm in ſucceſſione propriorum, bonorum origo inſpiceretur, vel prærogatiua gradus attenderetur. Putà ſi frater acquirat, poſtea moriatur, & fratrem ſuum ſucceſſorem relinquat, cui propterea prædictum

acquiſitũ proprium factũ fuit, ſi decedat: velut in noſtra facti ſpecie quæſtio eſt inter cognatos ex latere paterno, & cognatos ex latere materno, ad quoſnam prædicta bona alia vice à primo fratre acquiſita, cui poſtremus ſucceſſit, deuenirent: inſpecto quod prædictus frater poſtremus mortuus ipſorum communis cognatus ſit. Hæc quæſtio tractatur à Chaſſanæo *in rubr. ſucceſſionum, §.8. verſic. in proximo*, quamuis planè idem caſus non fuit: etſi id eueniret, aduerſus ſententiam ipſius iudicaretur: rationes enim, quas allegauit, locum in ſucceſſione patrui haberent. Tandem Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum 13. Aprilis 1548. ante Paſcha, iudicatum fuit ad relationem Dn. Bartelij pro prædicto Petro Curtletio, cui tanquam proximiori defuncti Petri Raulij, ex latere ex quo ad eum prædicti fundi Ioannis & Margarethæ peruenerant ſucceſſio prædicti Petri Raulij in ſolidum adiudicata fuit: eo quòd prædicti fundi non altiùs, quàm à prædictis Ioanne & Margaretha procederent, qui in iis inceperant, & eos acquiſiuerant. Et ſic altiùs ad cognatos patris neque ad cognatos matris aſcenſum eſt: in infinitum quippe iri potuiſſet, item ad cognatos aui, auiæ, proaui, proauiæ. Ex hac ratione iudicatum fuit, quando fundus à collaterali incipit, ſurſum non tendere, & in perſona permanere, in qua cepit, ac ſufficit defuncti proximiorem eſſe, de cuius ſucceſſione quæritur, ex latere prædicti collateralis in quo ceperat, non habita ratione cognatorum patris vel matris prædicti collateralis. Ac quoniam ſufficit cognatum eſſe ex latere & linea, vnde fundi procedunt, eius cui ſucceditur, & proximior eſt defuncti, de cuius ſucceſſione quæritur, apponi oportet lineam, quæ habet duo puncta in Geometria. Primum punctum in perſona eius, cui ſuccedi oportet, alterum in perſona, à qua fundi procedunt: ſi altius aſcenderetur, in infinitum iretur: aduerſus lineæ ſubſtantiam, quæ duo puncta habet firma ac certa, in fixo loco, alioquin ſi in infinitum procederetur, linea ampliùs non appellabitur, ſed magis circulus. Ex hoc Arreſto in ſumma retinendum eſt, quando fundus, ac pars immobilis à collaterali, & in eo incepit, neque is ab altiore procedit, eum non altius aſcendere, quàm prædictum collateralem, à quo prædictus fundus venit & incepit. Poſtea, quæ Dn. Imbertus *in Enchirid. ſuo in verb. ſucceſſionis* ſcripſit, vidi, qui opinioni Chaſſanæi, aduerſus hoc Arreſtum valdè acquieſcit.

XV.

Idem. Facti ſpecies, quæ poſtea contigit & iudicata fuit in Maiore Camera Inquiſitionum, perrogatis cæterarum Camerarum ſuffragiis notatu digna eſt, & ita ſe habet: Pater quidam nonniſi acquiſita habens, ea filio ſuo reliquit, filius poſtea ſine liberis moritur, relictis pluribus patruelibus, & conſobrinorum filiis, ex latere materno: ita vt ſtipites, à quibus ipſorum conſanguinitas dependet, ab auo & auia filij defuncti, de cuius ſucceſſione quæritur, dicantur: verùm prædictos auum & auiam nulla bona habuiſſe comperitur, & bona omnia à patre venire, à quo prædicti cognati nulla ratione deſcendunt. Patrueles aiunt, ſe totum conſequi debere, eò quod proximiores ſint, & ex latere paterno. Alij aiunt, ſe quoque partem conſequi oportere: omnes quippe patris reſpectu eoſdem eſſe, qui bona acquiſiuit. Quod Arreſto ſuprà allegato, de 29. Octobris 1557. obtinuerunt.

XVI.

Regula hæc generaliter obſeruatur, inter cognatos ſuccedentes defuncto cuidam ſine liberis, diuiſionem fieri, & per eam bona à patre procedentia cognatis ex eo latere venientibus deberi. Bona verò à matre procedentia, ad cognatos maternos ſpectare, eo non attento, alterius lateris cognatos proximiores eſſe, quàm huius, ſub declaratione in præced. Arr. comprehenſa. Ita iudicatum fuit in prædicto Parlamento, 4. Maij 1558. *Quomodo diuiſio fiat inter cognatos ſine liberis defuncto ſuccedentes.*

XVII.

Coram Præfecto Vrbis Rupellenſis ſuprà memoratus Nicolaus Roſſellus Presbyter actor & interdicto vti poſſidetis experiens, aduerſus prædictum Iacobum Geraldum reum & opponentem dicebat, defunctos Iulianum & Andream Roſſellos fratres ex vtroque parente fuiſſe: ex prædicto Iuliano & Margaretha Lunella natum Antonium Roſſellum, à prædicto Andrea prædictum Nicolaum Roſſellum, ideò eum actorem, & prædictum Antonium patrueles, prædictum Antonium plurima bona acquiſiuiſſe, & filio nomine Franciſco relicto, qui hereditatem adiiſſet, deceſſiſſe. Prædicta bona in eo radices egiſſe, tanquam fundi paterni. Poſtea prædictum Franciſcum deceſſiſſe, cuius prædictus actor propior agnatus ſit, heres ex latere paterno. Prædictus Iacobus Geraldus dixit, à Margaretha Lunella deſcendere Franciſcum Roſſellum, cuius de ſucceſſione quæritur in ſecundis verò nuptiis, ab eadem natum Ioannem Geraldum, qui propterea vterinus frater Franciſci Roſſelli eſſet. Et à prædicto Ioãne Geraldo deſcendiſſe Iacobum Geraldum reũ, qui exinde conſobrinus erat, & vno gradu petitorem antevertebat: eum repræſentare fratrem defuncti, & ex conſuetudine & iure repræſentationi locum eſſe in linea collaterali inter fratres & fratrum liberos. Petitorem verò conſobrini filium eſſe. Eum in gradu aſcendenti eſſe, reum verò in gradu deſcendenti. Petitor ait, de bonis paternis quæri, ſe propiorem eſſe: & quamuis materna extarent, ea tamen ſe controuertere nolle: verùm quantum ad paterna in linea Roſſellorum venire debere, iuxta Conſuetudinem & regulã, *paterna paternis*. Reus replicat, Antonium Roſſellum patrem Franciſci vterinum fratrem Ioannis Geraldi patris rei fuiſſe. Igitur bona ab eo acquiſita tam paterna quàm materna cenſeri debere. Sententia prædicti Præfecti Vrbis vel ipſius Locumtenentis rei & opponentes manutenentur, & actor in expenſas, & in centum ſolidos propter omnia damna ac intereſſe condemnatus fuit. Ab hac ſententia appellatur poſt Arreſtum. Curia dixit, malè iudicatum, benè verò appellatum fuiſſe. Petitor in poſſeſſione omnium bonorum immobilium manutentus, & fundorum, quæ prædicto Franciſco Roſſello morte prædicti Antonij Roſſelli patris ſui obuenerunt. Appellatus verò in expenſas cauſæ appellationis, & cauſæ principalis, & damna & intereſſe condemnatus. *In ſucceſſione quæ bona paterna ſint quæ materna, ad exercendam & vſurpandam regulam paterna, paternis, &c.*

Lucius *lib. 5. tit. 10. Arr. 4.*

Doarium

XVIII.

Doarium ad liberos matrimonij pertinet, ex quo procedunt, exclusis alterius matrimonij liberis.

Doarium matris, liberis ex eo matrimonio proprium eſt, & quando vnus ex iis diem ſuum obit, reliqui ea prædicto matrimonio ſublati ſuperſtites, in parte ac portione doarij, quod ad prædefunctum ſpectauerat, ſuccedunt. Neque alterius matrimonij ſuccedunt, quamdiu ex prædicto matrimonio ſuperſunt, de cuius doario quæritur. Déque eo Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 2. Iunij Vigilia Pentecoſtes 1523. inter Dn. Liuerium Conſiliarium & conſortes appellantes à Libellariis Palatij, & Dn. Sanguineum Conſiliarium, & conſortes appellatos ab altera. Eáque diſpoſitio eſt iuris communis, in Auth. *Lucrum*, & in Authentica: *ad eos ſolos. C. de ſec. nupt.*

Vide ſuprà *eod. tit. Art. 7.* Prædictum doarium tamen paternum cenſeri non deſinit: ita vt liberi ſecundi & alterius thori, vno ex eis mortuo & ex primo matrimonio nato, cum reliquis fratribus vel ſororibus conſanguineis ex prædicto primo thoro ſuccedant, neque locus eſt iuri accreſcendi vel decreſcendi, in vtilitatem liberorum primi matrimonij, ad excludendos liberos ſecundi matrimonij à prædicta ſucceſſione. Iudicatum Arreſto ſolenni, quod pronuntiatum in purpura, 17. Martij 1573. à Præſide Hennequino, pro appellato quodam, cui aduerſus ſororem primi tori, diuiſio bonorum fratris conſanguinei adiudicata fuerat, vnde à Præfecto appellatum. B.

XIX.

Succeſſio mariti & vxoris mutua, fiſco excluſo.

Antiquum Edictum Prætorium in iure Romanorum comprehenſum pro determinatione Succeſſionum ab inteſtato, quo maritus & vxor ab inteſtato inuicem ſibi in ſolidum ſuccedunt, quotiens deficit omnis parentum liberorúmve ſeu propinquorum legitima vel naturalis ſucceſſio, fiſco excluſo: obtinuit & obſeruata fuit in locis iuris ſcripti & alibi, vbi contraria Conſuetudo non eſt: & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi inter partes Rupellenſes, vt ait Imbertus. Idque continetur *in l. 1. C. vnde vir & vxor.*

Iuxta id Arreſtum extat apud Choppinum *lib. 1. de domanio Franciæ, c. 12. num. 9.* pro vidua defuncti Frapponij, quæ in mariti ſui ſucceſſione prælata fuit Dn. Duci Mompenſerij, tanquam Dn. Campigniaci: *& in meis quæſtio. notab.* quoddam ſolenniter pronuntiatum à Dn. primo Præſide Harlæo, 7. Auguſti 1600. pro Marino Malerio & Anna Carroea, vxore ipſius, antea vidua Iacobi Migordini Pragmatici, cui ea ſucceſſit, excluſo illuſtri Ioanne Domino Comite de Sancerre, appellante à ſententia quadam data à Balliuio Bituricenſi, vel Locumtenente ipſius Biturigibus. Arreſtum plene extat *in quæſt. mea 79.* V. Maynardum *lib. 8. cap. 25. & lib. 4. cap. 1. quæſtio. ſuar.* I. C.

XX.

Notabilis difficultas ſuper Conſuetudine Pariſ. quæ repræſentatio in linea collaterali prohibetur.

Ex Conſuetudine Pariſienſi in linea collaterali repræſentationi non eſt locus, aduerſus nouam Conſtitutionem Iuſtiniani Imperatoris. Ea hac occaſione dubium ortum, ac lis mota fuit coram Dominis Libellariis Palatij Pariſienſis, inter illuſtrem Chriſtophorum Thuanum, Equitem & Conſiliarium Regis, primum Præſidem in Curia, illuſtres Dominos Nicolaum & Adrianum Thuanum Conſiliarios in prædicta Curia, Auguſtinum Thuanum Aduocatum Regis in Caſtelleto Pariſienſi, Iacobum le Lieüer Correctorem in Camera rationum, & Dominicellam Ioannam Thuanam, vxorem ipſius, Iacobum Sanguineum Conſiliarium in Camera Aquarum & Syluarum, tutorem & curatorem pupillorum ex ſe, & defuncta Dominicella Barbara Thuana vxore ſua ſuſceptorum, heredum defunctæ Dominicellæ Claudiæ Merliæ actores ab vna parte: & Dominicellam Nicolaam Merliam ream ab altera parte. *Petitio.* Actores dicebant, defunctum Dn. Ludouicum Merlium Scutiferum, Dominum Belloburgi auunculum ſuum, longo tempore ante mortem ſuam ſimplici & irreuocabili donatione ſibi omnia, quæ per Conſuetudinem poterat, donaſſe, nempè omnia ſua mobilia & conquiſita immobilia, & quintam propriorum. Prætereà ſeſe ad ſucceſſionem ſuam reuocaſſe, ac voluiſſe, vt ad diuiſionem venirent, per repræſentationem matris ſuæ Dominicellæ Claudiæ Merliæ, cum Dominicella Nicolaa Merlia ipſius ſorore, cui ea hac ratione hunc contractum ſignificatum voluit, id quod ſignificatum fuiſſet. In hac voluntate eum perſtitiſſe vſque ad extremum vitæ ſuæ. Teſtamento ſuo eum eandem inſtitutionis clauſulam repetiiſſe. Prædictam inſtitutionem conſenſu reæ factam: quę ad conteſtandam ac confirmandam voluntatem ſuam teſtamentum ſignauerit. Conſequenter ſe benè fundatos ad poſtulandum, vt inuentarium, æſtimatio & diuiſio bonorum à prædicto defuncto auunculo ſuo relictorum fierent, & pars ac portio, quæ ad Dominicellam Claudiam Merliam matrem ipſorum pertinere potuiſſet, ſibi traderetur. Concludebant ad id. *Exceptio.* Rea econtrà aſſerebat, petitionem ipſorum nulla probabili ratione niti, vtpote cui Conſuetudo planè reſiſteret, ſibíque omnem ſucceſſionem, tanquam vno gradu propiori deferret. Petitores matrem ſuam repræſentare non poſſe, iure municipali id prohibente. Neque quicquam diſpoſitiones defuncti efficere, qui facere non potuit, quia leges in ſuo teſtamento locum haberent. Non adhærendum eſſe donationi ab iis allegatæ, tanquam nullæ, ea eadem Conſuetudine ſcripta qua *donare ac retinere non valet*, ſeu nullius momenti eſt. At quantum ad donationẽ apparuiſſet quidem defunctum in fauorem ipſorum diſpoſuiſſe de omnibus, de quibus diſponere poterat, verùm eodem contractu eum ſibi reſeruaſſe facultatem teſtandi de rebus donatis, & in poſſeſſione reali & actuali permanſiſſe, neque quicquam vſque ad mortem ſuam tradidiſſe. Hanc clauſulam, quæ aduerſus naturam & ſubſtantiam actus erat, actum vitiaſſe, neque vllo modo eius rationem habendam, *Inſtitutioni heredis locus non eſt Pariſiis.* maximè cùm ex conſuetudine inſtitutioni heredis nullus locus ſit. Idem iudicium de teſtamento ferendum, tum quia nullum eſſet, ſuggeſtum & aduerſus legem municipalem, tum etiam quia informe erat, non obſeruatis ſcil. ſolennitatibus à Conſuetudine requiſitis. Confitebatur, ſe teſtamentum ſignaſſe, verùm id ſe feciſſe iuſſu & mandato teſtatoris, vt teſtem, non tanquam partem, neque quod in prædictam inſtitutionem conſenſiſſet. Econtrà ſe nũquam intellexiſſe neque exiſtimaſſe ſeu voluiſſe *Excuſatio aduerſus tempus indicabilem ſignatum.* vt id ſibi vllo modo noceret, ſiue præiudicio ſuo fieret, ſiue aliter. Si hanc inſtitutionem intellexiſſet, eáque ſibi præiudicare potuiſſet, nunquam ſe eam ſignaturam fuiſſe. Seiuſiurandum ſuper eo præſtare paratum. Ex his argumentis actorem depulſionem, ſui verò abſolu-

tionem poſtulabat. Sententia Libellariorum determinatio inter partes facta fuerat, à qua ad Parlamentum appellatum fuit, vbi omnia euocata fuerunt, appellatione & eo à quo appellatum fuerat in irritum deductis, & cauſa ampliata decretum, partes ſupplere & perorationes ſuas emendare oportere. Petitores in Parlamento omnia capita exceptionis ſuperioris reaſſumentes aiunt, Conſuetudinem intentioni ſuæ contrariam non eſſe. Eam enim de ſucceſſionibus ab inteſtato duntaxat diſponere: Verùm hic donatione & teſtamento ſibi ſatis conſultum eſſe defunctum voluiſſe ac decreuiſſe, vt ad ſucceſſionem ſuam per repræſentationem matris ſuæ venirent, id quod in præiudicium reæ is facere potuerat, quæ nihil in bonis defuncti teſtatoris ſuperſtitis habebat qui citra eius conſenſum ea vendere, alienare, oppignerare, extraneis dare aliòue modo de iis diſponere potuiſſet. Eum igitur maiori ratione contractu inter viuos & teſtamento petitores ad ſucceſſionem ſuam reuocare potuiſſe, ad quam iure communi vocarentur, atque ita purgare rigorem odioſæ & exorbitantis Conſuetudinis, in primis quod ea expreſsè hanc reuocationem non prohibeat. Voluntatem defuncti, quæ inſtar legis eſt, ream heredem ipſius obligaſſe ſeruandis integrè promiſſis ipſius omnibuſque factis. Donationem, reſeruata teſtandi facultate non irritatam, quaſi id donare & retinere ſit, prout ait rea: vtpote quæ non ſit aduerſus ſubſtantiam actus, qui tractum mortis continet, quo quæ vſurpari ſolet ſi impediatur, ne directò valeat, in fideicommiſſum trahi ſolere, *l. Scæuola. ff. ad Trebell.* Ne ad hanc diſputationem deueniretur, in dubium reuocari non poſſe etiam ea actu nullo, certum ac perpetuũ teſtimonium firmæ ac conſtantis voluntatis ſumi poſſe, quam prædictus defunctus habebat, vocando prædictos petitores ad ſucceſſionem ſuam, de qua ſanè ſine eo ſatis apertè conſtat, eò quòd in ea vſque ad extremum vitæ ſuæ perſtiterat, nominatim verò quòd teſtamento ſuo hanc clauſulam vocationis repetierat, eique liberum eſſe debuiſſe de eo ita ſub finem diſponendi, adeò vt contrauenire impium ſit. Conſuetudinem qua dicitur, inſtitutionem minimè locum habere, libertatem teſtandi non ſuſtuliſſe, verùm econtrà ei potius locum dediſſe, & difficultatem quæ erat, ademiſſe, teſtamentum ſine inſtitutione non valere, teſtamentum valere non deſinere, neque eam inſtitutionem neceſſariam eſſe. Probabiliter prædicto teſtamento ob ſolennitatis defectum contradici non poſſe, eo quod hac forma conditum eſt, quam ius præſcribit, putà, exceptum à Vicario loci præſentibus duobus teſtibus, per *cap. cum eſſes. de teſtam.* Prædictam formam adhuc aliis legitimis ſolennitatibus munitam, veluti præſentia complurium honeſtorum virorum Ipſam ream id ſignaſſe & approbaſſe. Prædictum teſtamentum ſequelam eſſe præcedentis donationis, quæ reæ ſuperſtite teſtatore ſignificata fuit, quæ nunquam contradixit, neque contradicendi ſpeciem prætulit. Eam conqueri hodie non poſſe, eò quòd ita conſenſerat, ſignauerat & omnia approbauerat, non vna duntaxat vice, ſed pluribus, vnde repetitio multiplex præſcriptionem induceret & omnes erroris præſumptiones excluderet, quibus ſe rea velare volebat, dicens, ſe circumuentam ſignando inſtitutionem hanc quam ignorauerat, neque vllam rem, quæ ſibi vllum damnum inferret facere ſe exiſtimaſſe. Errorem hunc verum non præſumi, è contra ſemper dicendum, per hanc ſignaturam & approbationem ream conſenſiſſe, eique hunc conſenſum os claudere debere, niſi propriè ac manifeſtè demonſtret, errorem interueniſſe, *l. ſicut. § non videtur. verſic. ſed ſi ſubſcripſerit. ff. Q. M. P. vel hypot. contra l. ſi fideiuſſor. § 1. de pignor.* Hanc præſentiam & ſignaturam requiſitam non fuiſſe, niſi ad conſentiendum inſtitutioni, ad adgnoſcendam & approbandam voluntatem defuncti, inſpecto quod teſtamentum ipſius aliunde authenticum ac ſolenne fuerat. In omnem euentum eam intellexiſſe, cognouiſſe & ſciuiſſe tenorem prædicti teſtamenti, antequam ſignaret. Antequam id faceret, eam deſcendiſſe in inferius cubiculum, in quo prædictum teſtamentum de verbo ad verbum legi curauerit, ac ipſam & prædictam inſtitutionis clauſulam audiuerit & viderit, adeò vt ſciẽs ac prudens ſignaſſet. Super eo errorem proponere, idem eſſe ac abuti. Eam omnia præcipua commoda ſciuiſſe ac cognouiſſe, quæ prædictus defunctus in prædictos nepotes ſuos conferre voluerat atque etiam contulerat, ac verè eam in id conſenſiſſe atque expreſsè & properè. Ij omnia quæ ſupra demonſtrabant & probabant. Rea duplicabat, mirum eſſe, donationem inter viuos, cuius naturam planè contraria ac repugnans ſit vltimæ voluntati, putà, quòd illa reuocabilis ſit hæc verò reuocari non poſſit, in diſpoſitionem teſtamentariam vel mortis cauſa transformari poſſe. Pactum inutile quale iſtud eſt, de quo agitur, reclamante ſtatuto neque vim neque valorem habere, ſiue inter viuos, ſiue in teſtamento, *l. Hereditas C. de pact. con.* Relicta interpretatione Conſuetudinis, in illis verbis. *Inſtitutioni heredis non eſt locus,* &c. & ſolennitatibus teſtamenti, quæ in re tanti momenti ſufficientes iudicari non poſſunt, vt præſens hæc controuerſia eſt, & ob repugnantiam Conſuetudinis, mirum eſſe, Vicarium deprehendi, qui incorrectè ſcribat, & propter teſtes duos ruſticos ignorantes, agreſtes, quique id quod agitur, neſciunt, verùm ſimplici imaginatione id quod audiunt, excipere, non id intelligentes neque comprehendentes, quemadmodum oportet & res ipſa ſe habet. Reuocationem non reditum fuiſſe ad ius commune, verùm econtrà reſiſtentiam prædicto iuri communi. Nam noua Iuſtiniani conſtitutione ſepoſita, quę ab hinc mille annis tantùm condita in fauorem fratrum, ſi quis omnes leges antiquas, & lege Moyſis inquirere ac perſcrutari velit, omnem ſibi ſucceſſionem deberi, nepotibus remotioribus vno gradu excluſis. Legem Moſaicam ita decreuiſſe *cap. 27. num.* hiſce verbis: *Homo cùm mortuus fuerit abſque filio, ad filiam eius tranſibit hereditas, ſi filiam non habuerit, ſucceſſores fratres ſuos:* non autem ait, fratrum filios. Ita in omnibus antiquis legibus conſtitutum & obſeruatum fuiſſe, Græcis, duodecim Tabularum, & omnibus aliis poſitiuis. Legem itaque Iuſtiniani nouam eſſe Conſtantinopoli editam & pro-

Replicatio.

Interpretatio Conſuetudinis.

Reuocatio ad hereditatem libera.

Actus nullus valet ad probandam voluntatem.

Inſtitutionis locum non eſſe, quomodo Pariſiis intelligatur.

Teſtamentum in forma cap. cum eſſes.

Signatura obligat.

Duplicatio.

Repræſentatio in linea collaterali iure antiquo & diuino prohibita.

& promulgatam. Poſteriorem fortè legi municipali Pariſienſi, quæ ante reductionem ita obſeruata fuerat. Quantum ad ſignaturam, quod teſtamento ſubſcripſiſſet, ſe aſſerere, id expreſſo patris ſui mandato ſe feciſſe, quem in extremo mortis articulo conſtitutum videns verebatur ac reuerebatur, neque; quicquid rerum omnium petitur is à ſe fuiſſet, id ei denegaturum voluiſſe neque denegare potuiſſe eum in eo ſtatu conſtitutum videntem. Id ea perſuaſione & vſurpatione ortum vnius è petitoribus, qui aderat & plures alios ab intentione ſua ſtantes habuerat. Se ſolam fuiſſe, conſilio deſtitutam, neq; vllam perſonam opponere potuiſſe iis, qui ex parte petitorum aderant, ſibi fortiùs perſuaſerant, quàm coëgerant. Eos captaſſe voluntatem teſtatoris, & quicquid ab eo & à ſe fieri vellent, fieri quoque curaſſe, & inſeri per verborum inuolucrum hanc clauſulam inſtitutionis, quæ viginti millia coronatorum inter alia legata atque diſpoſitiones continebat, quæ exigui momenti ſunt, neque vnquam illam clauſulam ſe intellexiſſe: & ita id aſſerebat. Verum quidem eſſe, ſe ſignaſſe, Sed propterea neque in inſtitutionem conſenſiſſe, neque renunciaſſe ei, quod ſibi proprium erat, vel quam primum eſſe debebat. Ex lege ciuili ſignaturam in quibuſdam locis conſenſum & approbationem inferre, interdum ſimplex teſtimonium, *l. Gaius. 39. ff. de pignerat. actio.* Igitur poſtea conſultam ſe reſcriptum Regium impetraſſe, quo aduerſus ſignaturam errore factam reſtitueretur. Super hoc reſcripto partes magis côteſtatę ſunt, quàm ſuper quoquam alio. Supérque eo interuenit Arreſtum 30. Martij 1561. quo Curia decreuit, antequam ad iudicium litis procederetur, partes reſpectiuè intra certum tempus ſuper articulis ipſarum informare & allegatiatius probationes afferre, & nonnullos ſuper articulis ſecretis ex lite reſultantibus ex officio audiri ac examinari oportere. Poſtea Arreſtum datum fuit, quo Curia argumenta nullitatis proceſſui iunxit, nihilominus decreuit, ream de articulis informare oportere, qui deſumentur è recuſationibus teſtium ſuper articulis petitorum auditorum à ſe propoſitis, idque tam ad ipſorum petitionem, quàm ex officio, petitores verò ſuper ſaluationibus, quas in contrarium repræſentare poterunt. Omnibus poſtea ad Curiam relatis, viſo nominatim Arreſto de 28. Martij 1563. quo Curia litem remiſerat ad 3. Inquiſitionum Cameram, Arreſto ſuo, quod pronuntiatum in purpura à Do. Præſide Harlæo, vigilia B. Virginis menſe Septembri 1564. dixit, quatenus prædicta nullitatis argumenta attineret, prædictā inquiſitionem vel examen ex officio proceſſui iunctum manere debere, vt hon ciudicando eius quoad ratio exigit, ratio habeatur. Inſque ſuper principali dicendo, non habita ratione libellorum & reſcriptorum à rea oblatorum, Curia decreuit & decernit, inuentarium, æſtimationem & diuiſionem omnium ac ſingulorum bonorum morte defuncti Ludouici Merlij Scutiferi, Domini Belloburgij relictorum faciendam, & prædictis petitoribus eam petitionem tradendam, quæ ex ſucceſſione prædicti defuncti ad defunctam Dominicellam Claudiam Merliam matrem & auiam prædictorum actorum reſpectiuè pertinuiſſet, ſi ea prædicto defuncto fratri ſuo ſuperuixiſſet, citra expenſas, idque ob cauſam. Deſumtum è memorialibus Dn. Buiſſonij.

Signatura interdum non nocet.

Arreſtum.

Nota, hodie ex conſuetudine reperiri prælectionis repræſentationi locum eſſe.

XXI.

Vltima Decembris 1556. Arreſtum pronuntiatum fuit à Dn. primo Præſide, Dn. Thuano, quo filius, qui ſucceſſioni & hereditati patris ſui defuncti renuntiauit, nihilominùs aui ſui heredem ſe dicere & gerere poteſt: iuxta ea, quę notat Bartolus in *l. qui ſuperſtites ff. de acq. h. red.* V. Arreſtum 16. *de filiab. qua mo. renunc.* ſuprà, *& tit. de collatio. Arr. 8.*

Nepos auo ſuo ſuccedere poteſt, quamuis ſucceſſione patris ſui renuntiauerit.

XXII.

Vigilia B. Virginis, 7. Septembris 1566. in Parlamento Pariſienſi contionertia iudicata fuit de ſucceſſione Andreæ Bouis occiſi à Michaële Boue fratre ipſius, prætenſa à fiſco ab vna parte & à ſorore ab altera. Quæ fiſco & prædictæ ſorori ſingulis pro parte dimidia adiudicata fuit ſententia Balliuij Montiſferoniyonenſis vel Locumtenentis ipſius, à quo ſoror appellauerat: prædicto Arreſto verò vniuerſalem ſucceſſionem obtinuit.

Succeſſio fratris hereditas occiſi a fratre ſuo ſorori adiudicata.

Adde *Arr. 2. h. t.* & *Arr. 2. tit. 4. h. lib.* V. hanc controuerſiam plene tractatam & Arreſta Tholoſana relata à D. Maynard. *lib 7 quæſtio. ſur quæſt 94.* vbi plures authores eandem quæſtionem tractantes laudat. Ac quamuis frater fratris à ſe occiſi ſucceſſione indignus ſit, heredi tamé occiſi ſuccedere poteſt, neque ſucceſſione bonorum prædicti heredis priuabitur. Vide hac de re Arreſtum pronuntiatum in purpura in Parlamento Britanniæ menſe Aprilis 1581. à Dn Præſide Eratio, & idem Arreſtum relatum à Dn. Anneo Roberto *rer. iudicat. lib. 3 cap. 7.* quod datum fuiſſe ait aduerſus Dominum Ducem Nemorſium, qui tanquam Dn Briaæ ſuper Sequanam ſucceſſionem pretendebat. Idem in parricidio iudicatum, 2. Arreſtis aduerſus Oudetū & Vvilhelmū Farquæſium, 6. Auguſti 15 4 & 21. Martij 1500. à C.

XXIII.

Singulare Arreſtum eſt datum in Parlamento Tholoſano, quo obſeruatur *l. 2. & l. quod ſtatus. 3. C. de bon. quæ liber.* quod mihi ab vna partium traditum fuit hac forma, quæ ſequitur: *Cum* lis mota fuiſſet coram Seneſchallo Podieoliv el ipſius Locumtenente, inter Stephanum Rupanum, filium Durantij Rupani actorem & interdicto expetentem ab vna parte. Mundiam Vallam, viduam defuncti Matthæi Rupani opponentem ab altera. Item, inter prædictum Durantum in prædicta lite interuenientem & actorem ab vna parte: prædictam Vallam ream, & concluſionibus prædicti interuenientis intercedentem ab altera: ſuper eo quod prædictus Stephanus dicebat, ſuperſtitem prędictum defunctum Matthęum maritum prædictę Vallæ tum temporis prægnantis, omnia bona ſua mortis cauſa donatione in Poſthumum, quo caſu natus & in natura eſſet, contuliſſe, quo caſu verò decederet ſine liberis maſculis vel in pupillari ætate, ei prædictum Stephanum fratrem ſuum ſubſtituit. Vnde eueniſſe, vt prædicto Matthęo, nulla alia diſpoſitione condita mortuo, natus eſſet prædictus poſthumus, nomine Stephanus: qui tribus vel quatuor diebus poſt ipſius natiuitatem defuncto, prædictæ ſubſtitutioni locum factum in vtilitatem prædicti interdicto expetentis, qui ex his argumentis ſe in ſaiſina conſtitutum aſſerebat ex generali illa

Virium interverſionem bonorum profectitiorum impedire poſſit diſpoſitionem à patre factam in præiudicium prædictæ reverſionis.

Franciæ conſuetudine, *mortuus ſaiſinat viuum:* Concludebat,vt manuteneretur cum expenſis, damnis & intereſſe. Prædictus Durantius Rupanus, qui in inſtantia poſſeſſoria interuenerat, proponebat matrimonium contractum inter prædictum Matthęum Rupanum filiũ ipſius ab vna parte, & prædictum Vallam ab altera:eoque prædictum Durantium patrẽ ſummam centum librarum,pratum quoddam.alias quę res pleniùs in contractu ſuper hoc inito.5. Nouembr.1559.deſignatas prædicto Matthęo filio ipſius donaſſe. Conſummato hoc matrimonio, tribus annis poſt vel circiter, prædictum Matthęum ſine liberis deceſſiſſe. Ac quamuis dicere voluerint, prædictum Vallam poſt mortem prædicti defuncti Matthæi filium peperiſſe, qui incontinenti poſt deceſſerit,nihilominùs quando ita ſe ſe res haberet, citra confeſſionem,bona à prædicto Durantio prædicto Matthęo filio ipſius donata, poſt mortem ipſius ei iure reuerſionis adiudicanda eſſe, eo non obſtante, quod per poſthumi manus ambulauerint:ac ſubito vtriuſque morte eueniente, eum ſe ſe in poſſeſſione eſſe dicere poſſe, citra præiudiciabilem confeſſionem, poſthumum ſcilicet natum fuiſſe,allegatis plurimis Arreſtis,quæ in paribus caſibus data dicebat, in vtilitatem patrum,vel auorum donatorum', iuxta diſpoſitionem iuris communis ad id expreſſam. Concludebat ad manutentionem,&c. Ad hæc prædictus Stephanus ſubſtitutus dicebat, ſe reſpectu prædictorum bonorum à prædicto Durantio donatorum, intercedere nolle, verùm conſentire,vt prædictus Durantius Rupanus interueniens iuxta concluſiones ſuas obtineat. Id quod acceptatum fuiſſet tam à prædicto Durantio,quàm à prædicta Valla, quæ quoq; concluſerat, vt manuteneretur in omnibus bonis, quæ ad prædictum defunctum Matthęum ſpectauerant.Poſtea ſententia prædicti Seneſchalli vel ipſius Locumtenentis,in eo quod prædictum Stephanum ſpectabat, à concluſionibus ſuis depulſus fuiſſet,& prædicta Valla ab iis derelicta, vti pleniùs in prædicta ſententia continetur, prædictis Durantio Rupano & Valla in inſtantia permanentibus: quæ Valla repræſentari curaſſet contractum & pacta dotalia matrimonij cum prædicto defuncto Mattheo initi, quibus vt dicitur, prædictus Durantius prædicto defuncto Matthęo prædictam ſummam centum librarum Turonenſium, pratum & alias quaſdam res donauerat, & prædictæ Vallæ dos dicta fuit æquiualens & æquipollens prædictis rebus donatis conſummatoque prædicto matrimonio, prędictiſque coniugibus quibuſdam annis vna commoratis, prędictum Matthęum prædefunctum, prædicta Valla granida, quæ incontinenti poſt filium peperiſſet, qui indubitatè prædicto patri ſuo ſucceſſiſſet. Aliquãtum temporis lucis vſura fruitum deceſſiſſet: cui prædicta Valla dicebat, ſe ex iuris diſpoſitione ſucceſſiſſe. Quantum ad natiuitatem prædicti poſthumi, qui aliquo temporis ſpatio vixiſſet, dicebat, rem certam ac notoriam eſſe, nominatim verò prædictis Durantio & Stephano, & tam ex actis quàm alia ratione patere: atque ideò prętendebat prædicta Valla ſe prædicto filio ſuo ſucceſſiſſe in omnibus bonis, quæ ad prædictum defunctum Matthæum ſpectaſſent, tanquam propiorem prædicti poſthumi: adde quod,prout dicebat,in donationem mortis cauſa, cuius ſuprà facta fuit mentio, à prædicto defuncto Matthæo factam, prædictum Durantium conſenſum, & prædicto Matthæo ad id faciendum authoritatem accommodaſſe, vt etiam authoritatem dediſſet prædicto Stephano,ad intentandam ac perſequendam prędictã litem, atque ideò iure ſuo cecidiſſe,ſi vllũ ius prætendere poterat: quamuis conferendo prædictam donationem inter pacta dotalia,rebus donatis integrè ſe exuiſſet ac priuaſſet. Ac quemadmodum ſi prædicta Valla ante maritũ ſuum deceſſiſſet,ſuperſtite filio,vel filius poſtea prædeceſſiſſet, prædictus defunctus Matthęus filio ſuo ſucceſſiſſet in rebus quæ ad prædictam Vallam ſpectabant, quæque ei in dotem dictæ fuerant: eadem ratione prædicta Valla quoque prædicto filio ſuo ſuccedere debebat, quantum ad bona & res,de quibus quæritur. Quantum ad Arreſta & ſententias allegatas, reſpondebat, ea in conſiderationem venire non debere, eo quòd in cauſis planè ſimilibus data non fuerát: Nominatim verò quòd in prædictis Arreſtis quæſtio fuerat de donationibus vniuerſalibus omnium,partis dimidiæ, vel alterius portionis bonorum. In eo maiorem rationem & conſiderationem fuiſſe, quàm ſi rei cuiuſdam particularis vel ſummæ pecuniarum donatio fiat, vt in hac facti ſpecie, in qua id quod donatum fuerat,ad mediam bonorum partem teſtatoris non aſcendebat, plurimùm aberat: & compluribus rationibus ſuper eo deductis in ſupradictis concluſionibus ſuis perſiſtebat. Quantum verò ad donationem à prædicto defuncto Matthæo factam dicebat,benè conſiderato eius tenore etſi ei titulus donationis tributus fuiſſet, in effectu tamen teſtamentum eſſe, iure autem teſtamentum à filiofamilias conditum, vt filiusfam. prædictus defunctus Matthęus erat, quamuis authoritate ac permiſſu patris id condidiſſet, nullius effectus eſſe,perſiſtens quoque in ſupra memoratis ſuis concluſionibus. Super his prædictis partibus plenè auditis, productione prædictæ vtriuſque donationis, & aliorum quorundam inſtrumentorum facta & in iudicio conſtituta, prædictus Seneſchallus vel Locumtenens ipſius ſententia definitiua prædictam Vallam in poſſeſſione prædictorum litigioſorum bonorum manutenuit, interdictione prædicto Rupano facta, ne eam in iis turbaret, & citra expenſas. Ab hac ſententia prædictus Rupanus appellauerat ad Parlamentum Tholoſanum. Arreſto de 17. Aprilis 1564. appellatione & eo,à quo appellatum fuerat in irritum deductis, & reformata prædicta ſententia emendata,prædictus Durantius Rupanus interueniens & appellans definitiuè manutentus in poſſeſſione bonorum à ſe pactis dotalibus Matthæo filio ſuo donatorum cum reſtitutione omnium fructuum ab eo perceptorum, vel quos percipere potuiſſet. Et citra expenſas. Edictum de matribus nondum publicatum erat, ſed tribus vel quatuor annis pòſt.

Hoc Arreſtum magni exempli ac momenti eſt. Poſt quod caſum miſeratione pleniſſimum eueniſſe didici, ac propoſitum fuiſſe Iudici Regio *Alia facti ſpecies de reuerſione magis notanda.*

gio viro celeberrimo, qui parem litem inſtructam ac coram ſe in iudicio conſtitutam, iuxta ſententiam prædicti Arreſti iudicauit. Huic poſtea contigit, vt ipſemet duodecim annis voluntate ac prouidentia Dei in huiuſmodi neceſſitatem incideret, vt tandem hæc, quæ ſequitur, controuerſia ei mota fuerit: Cùm filium ſuum ſeniorem, ſummæ doctrinę virum, quem in optimis artibus, ſcientiis ac Iuriſprudentia edocauerat, nullis parcens ſumtibus, integris octodecim annis: pactis dotalibus ei egregium ac honorabile officium reſignauerat, in quodam è pulcherrimis Balliuiatibus, & feudum ac domanium donauerat, quod grande, vt ita dicam, vber & præcipuam familiæ ipſius ſuſtentationem continebat, vſufructu retento, poſtea verò eidem renuntians, ad id faciendum à prædicto filio ſuo requiſitus, cui cùm optimè eſſet, inueſtito optimo officio & prædicto feudo magni reditus, adeo is ſui oblitus eſſet, vt patrem contemſerit & ſummè ingratum tam aduerſus eum quàm matrem ſe geſſerit, quæ ex bona & magna familia erat ac præ hac ægritudine mortua. Poſtea (prout Deus permittit) ſollicitatus, in morbo continuus, ad teſtamentum condendum à nonnullis ſatis aſtutis ad vindicandum prædictum teſtamentum ab ingratitudinis nota, eum hi ſollicitaſſent & effectu ipſo impetraſſent, vt ad petitionem prædicti filij pater ei benedictionem ſuam daret, ipſe filius verò poſtero die ipſorum commodo teſtatus eſſet, inſtitutis patre ſuo ferè octogenario, & fratre ſuo Eccleſiaſtico heredibus, omiſſo fratre benè diſpoſito, & mediatoribus prædicti teſtamenti ſubſtitutis, atque ita mortuus eſt. Ex his frater teſtatoris heres hereditatem adgnoſcere tantùm ex beneficio inuentarij voluit, pater verò ſibi iure reuerſionis proſpicere voluit eius nomine, quod prædicto filio ſuo donauerat, qui ſine liberis mortuus fuerat. Vnde res notatu digna pro intentionis ipſius effectu euenit. Primò Dominus de Chiuerny Cancellarius Franciæ & Dominus Gondius Epiſcopus Pariſienſis, Monthelonius aliique Conſiliarij & præpoſiti negotiis Reginæ Elizabethæ in Francia nunquam de prædicto munere ita vacante alium quàm prædictum patrem prouidere voluerunt, idq; citra eius ſolicitationē & ambitionem, & quantum ad prædictū feudū & alias res à prædicto patre prædictis pactis dotalibus donatas, prædictos ſubſtitutos quaſi fronte obuerſa inuenit, qui, quamuis prædictus teſtator defunctus extraneus fuiſſet, non è domo patris & fratris inſtitutorum, & ſubſtitutus ac mediator prædicti teſtamenti à latere ſuo & ſummam in omnibus poteſtatem habens, nihilominùs iuſtę patris intentioni interceſſerunt, quò ad reuerſionem & actionem alterius filij ipſius coheredis ex inuentarij beneficio. Supérque eo ſententia Balliuij vel Locumtenētis ipſius particularis interuenit, qua filius Eccleſiaſticus ad inuentarij beneficium admiſſus fuit. Quantum ad patrem, ei actionem ſuam propter reuerſionem in Curia Pariſienſi perſequi permiſſum fuit, vbi Arreſto tam pater quàm filius obtinuerunt, ex conſenſu tamen prædictorum ſubſtitutorum, quibus pater, ne ſub vexatione maneret, néve tam alterum filium ſuum Eccleſiaſticum, quàm tertium, qui à prædicto defuncto contemtus ac præteritus fuerat, ſumtibus onerari permitteret, aduerſus huiuſmodi aduerſarios, voluntate verùm non libera, ſed coacta, ſolo nomine, authoritate, & ſummo honore eorum, qui huic rei operam dabant, quibus immorigerum ſe exhibere non auſus fuiſſet, duo millia coronatorum, quamuis ea non deberet, præſentat. At poſtea inuentarium factum fuit, & nulla mobilia reperta fuerunt, non tantùm ad ſatisfaciendum debitis prædicti defuncti paſſiuis, verùm dimidiæ parti exequiorum funeris, altera dimidia ſuper prædicto patre manente qui propterea hereditatem non recognouit, verùm miſericordia & commiſeratione ductus id ita fecit. Debitorum maxima pars à prædicto patre pro prædicto filio ſuo Eccleſiaſtico ſoluta fuit, quæ ad mille quingentos coronatos aſcendebat. Nonniſi legata superſunt, quæ plus quàm ad duo millia coronatorum excurrebāt, pręter inuentarij ſumtus, qui ęquè hereditarij ſunt, ac ſumtus funeris: omnia plus quinque millibus coronatis conſtabant, adeò vt prædictus defunctus in hereditate ſua nonniſi prædictum feudum, & pauci mobilia liquida habens poſt exitum ſucceſſionis vxoris ipſius aduerſus matrem contentioſæ, quod paruum eſt reſiduum ex dote prædictæ vxoris ipſius, cuius ipſe heres erat. Poſt hæc omnia interuenerunt Conſules metropoleos cuiuſdam Balliuiatus, cui prædictus teſtator dicto teſtamento ſuo legatum centum librarum reditus ad elocandas inopes filias ſeu puellas impendendatum: itémque Rectores Hoſpitalis prædictæ ciuitatis pro altero legato centum librarum reditus. & Syndicus conuentus S. Franciſci prædicti loci pro alio legato ſexaginta librarum reditus: omnibus ſuper prædicto feudo & domanio aſſignatis ita vt redimi non poſſent. De huiuſmodi legatis ad pias cauſas prædictus pater aliud dubium non fecit, niſi quod feudum & domanium ea ferre non poſſent. In omnem quippe euentum pater, pręter ius reuerſionis legitimam habiturus eſſet, quæ tertia eſt, & Trebellianicam ex aliis legatis non ad pias cauſas relictis. Diſputatio hæc agitata fuit Claromontij Maioribus diebus, menſe Octobri 1582. vbi Domini Thuanus & Longeioüe ſubſtitutus Dn. Procuratoris Catholici tenuerunt, prædictum teſtamentum inofficioſum eſſe, & Curiam id nullum declarare debere. Pater ſui & ſuorum nominis ſatis memor, noluit, vt in perorationę huiuſmodi indignitas publicaretur, medium prædictorum redituum ſolutum ſe obtulit, dummodò redimi poſſent. Arreſto prædictorum Maiorum dierum prædicto patri prædicta reuerſio adiudicata fuit ſub conditione, in quam conſenſit, dimidiæ prædictorum redituum, qui tum, non obſtante prædicto teſtamento, declarati fuerunt redimibiles ratione duodecimaria: quóſque is tam prædicta ratione redemit, & prædictum feudum & domanium ſibi adiudicatum iis liberauit, in cuius poſſeſſione poſtea in executionem prædictorum Arreſtorum, tam Parlamenti quàm Maiorum dierum prædictorum, conſtitutus fuit, ſeque poſſeſſorem reddidit, quod anno 1549. duobus millibus quingentis coronatis acquiſiuerat, ac rurſus ſupradictis modis emerat, vnde

omne pretium ad quatuor millia & quingentos coronatos excurrit, præter debita, ſumtus funeris & alias expenſas. At vt ad id quod generaliter notandum eſt, deueniamus, ex Arreſtis ſupradictis tam Tholoſano quàm Pariſienſi, conſequentia trahi debet, ad patrem bona profectitia à filio ipſius donatario relicta reuerti debere, idque non tantùm in patre, ſed in auo obſeruandum, vt continetur Arreſto Tholoſano, nullo alio requiſito, quàm filium vel nepotem ſine liberis eſſe mortuum, patre vel auo ſuperſtite. Eaque vetus eſt diſputatio Azonis, Martini, & aliorum veterum Doctorum ad *l. poſt dotem. 41. ff. ſol. matr.* vbi Papinianus idem reſpondet abſque exceptione. Imperatores *in l. 1. cùm venerandæ leges. & 2.* apertius & *in l. quod ſcitis. de bon. quæ liber.* idem conſtituunt, & grauia verba ſunt prædictorum Imperatorum *in l. 2. Proſpiciendum enim fuit, ne hac iniecta formidine, parentum erga liberos munificentia retardetur.* Qui aduerſus prædictam reuerſionem ſentire voluerunt, id ad caſum reſtringere tentarunt, quo filius inteſtatus moreretur, ſi verò teſtatus eſſet vel diſpoſuiſſet, prædictam reuerſionem obſeruari non debere, dictum ſuum opinione tantum ſua fundant, nullâ ratione aſſignata neque vllo Arreſto pro prædicta limitatione allegato. Arreſtum tranſcriptum Parlamenti Tholoſani iis aduerſatur: non enim obſtante eo, quod Matthæus Rupanus filius & donatarius Durantij Rupani patris ipſius, teſtatus eſſet, vel mortis cauſa donaſſet, & fratrem ſuum ſubſtituiſſet, nihilominùs prædicta reuerſio prædicto patri adiudicata fuit, non habita ratione eius quod bona donata prędicto Matthęo per manus poſthumi ambulaſſent filij prędicti Matthęi donatarij & nepotis Durantij aui illius. Adde quod valdè notandum, quod mater erat in medio reperta & viuens. Neque legitimam ſuam habere potuiſſe, cui prędicta reuerſio, excluſis aliis omninò fauorabilis adiudicata fuit.

Collatio duorũ Arreſtorũ Pariſienſis & Tholoſani.

XXIV.

Reuerſio bonorum profectitiorum à patre aduerſus fiſcum adiudicata.

Multò magis notandum eſt Arreſtum, quod eundem in finem ſequitur. Augerius Tubardus pactis dotalibus filio ſuo Laurentio Tubardo mediam partem bonorum ſuorum donat: ex hoc matrimonio filia naſcitur. Laurentius ex delicto ſuo ad mortem condemnatus, & ob grauitatem delicti bona eius confiſcata fuerunt. In executione capitalis huiuſce ſententiæ interuenit creditor & pater tendens ad id, vt iure reuerſionis, id quod à ſe profectum eſſet quod prædicta dimidia donata pars eſt, ſibi adiudicaretur, id quod aduerſus fiſcum obtinuit Arreſto Tholoſano, quod pronuntiatum in purpura, 8. Iunij 1565. Tum à Dn. Præſide, qui prædictum Arreſtum pronũtiauit declaratum fuit, Curiam putare, prædictum Augerium donatorem bona ſibi adiudicata prædicto iure reuerſionis, nepti ſuæ ex filio damnato relinquere oportere.

XXV.

Edictum de matribus excluſis à ſucceſſione ſuorum liberorum.

Super edicto de matrib. excluſis à iure ſuccedendi liberis ſuis, edito à Rege Carolo IX. abrogationem Tertulliani continente, publicato in Parlamento Pariſienſi 29 Iulij 1567. quo iis in mobilibus tantùm & conquiſitis aliunde, quàm ex latere paterno profectis, veluti ab auo, patre & collateralibus paternis, ſuccedere permittitur, & in dimidia parte vſusfructus bonorum propriorum, quæ iis ſuperſtitibus obuenerunt, complures in ſummo dubio hærent, neque adhuc certi ſunt, eò quod nullum Arreſtum, quo prædictum Edictum declararetur, interuenerit. Nonnulli tenuerunt & dicere voluerunt, prædictam Conſtitutionem nõniſi in fauorem cognatorum ex paterno latere editam, & quò bona paterna in familia paterna permanerent, eámque veram ac vnicam Edicti rationem eſſe, qua ceſſante, diſpoſitionem quoque prædicti Edicti ceſſare debere, ita vt ſi filius teſtamento heredem inſtituat extraneum à familia patris, matrem prædicto Edicto ſtare non teneri, & legitimam ſuam poſtulare ac impetrare poſſe, quæ prædictorum bonorum tertia eſt, atque ita ſucceſſuram in proprietate & vſufructu pro prædicta tertia parte, & ex hac ratione prædictum Edictum in ſucceſſione ab inteſtato tantùm obſeruari debere. Alij contrarium tenuerunt, vel dubij permanſerunt neque quicquam definire voluerunt, expectantes vſque quo à Curia & Arreſto ipſius certiùs de eo edocti fuerint De hac materia perorationem audiui ac Arreſtum dari vidi, quod nihilominùs ambiguum eſſe videtur, 25. Septembris 1582. Maioribus diebus Claromontanis in Aruernia, vbi pręſidebat Do. Harlæus qui antequam inde migraret, ad munus primi Præſidis Pariſienſis vocatus fuit, pari modo ac Varro ad Conſulatum, poſtea ad Dictaturam Romæ & alij complures, quibus neſcientibus faſces allatæ ſunt. Prędicta peroratio hæc eſt: De Campis Aduocatus pro Claudio Tertato mercatore Lugdunenſi appellante à ſententia arbitraria aduerſus Pernettam Meſelleriam tutricem liberorum defuncti Andreæ Blanci & ſuorum, appellatam, dixit, ex matrimonio prædicti Andreæ Blanci & appellatæ, natos Ioannem, Andream, Magdalenam & Helenam, prædictam Helenam quartam è liberis matrimonio coniunctam fuiſſe prædicto appellanti, & conſtante prædicto matrimonio morbo afflictam anno 1575. teſtamentum condidiſſe & in eo inſtituiſſe heredem ſuum vniuerſalem prædictum Tertatum appellantem maritum ſuum, legaſſe verò Pernettæ Meſelleriæ matri ſuæ, Ioanni & Magdalenæ Blanciis fratri & ſorori ſuæ, ſummam centum librarum pro omnibus legitimæ iuribus, ſupplemento eiuſdem, Trebellianica quarta, & omnibus aliis iuribus, quæ poſt mortem ſuam in ſucceſſione ſua prætendere poſſent. Hæc propria verba ſunt. In hac voluntate moritur. Mater legataria appellata, appellantem vniuerſalem heredem coram Seneſchallo Lugdunenſi citari curat duplici fine: vno, vt ſibi legatum à prædicta filia ſua relictum ſolueretur, altero vt rationem redderet bonorum minorum ſuprà memoratorum liberorum eius. Ad hæc prædictus Tertatus excipit, quantum ad legatum, id ſe ſoluiſſe, imò prædictam petitricem ſibi reliqui aliquid eo nomine debere. Quantum ad rationes, ad eas reddendas ſe paratum, triduóque pòſt eas coram vno è Conſiliariis prædictæ Sedis Præſidialis reddit. Cúmque eæ audiri cœpiſſent, à prædicta appellata plures controuerſiæ propoſitæ fuerunt, quarum nomine compromiſerunt & arbi-

Peroratio ſuper declaratione prædicti Edicti.

& arbitros elegerunt, coram quibus partes præſentes iura ſua ſuper prædictis duabus petitionibus deduxerunt. His appellata adiunxit, & de legitima ſua, in bonis prædictæ defunctæ filiæ ſuæ eiúſque ſupplemento loqui cœpit: prædictus de Campis dicebat, compromiſſum nonniſi de rationibus eſſe, non verò de legitima: nihilominùs prædicti Arbitri arbitrio ſuo dixerunt, attento quod heres extraneus inſtitutus eſſet, matri pro legitima ſua deberi tertiam: ab eo prædictus Terratus appellat & repræſentat ex rationibus reſultantibus ex relatione ſua, quòd ſcil. ſuper prædicta ſucceſſione compromiſſum non eſſet: verùm tantùm ſuper rationibus, ac propterea arbitrium nullum: ac in principali, poſito, quòd in compromiſſo prædictæ ſucceſſionis mentio facta fuiſſet, appellatam tamen eligere debere, ad quid concludere vellit, ab inteſtato, vel ex teſtamento. Si ab inteſtato, Edictum de matribus ei nonniſi vſumfructum dimidiæ immobilium dare: ita vt adiudicatio 3. partis ſucceſſionis defendi non poſſit. Si ex teſtamento eam nonniſi legatum ſuum, centum librarum pro omnibus iuribus legitimę & aliis, quæ in prædicta ſucceſſione prætendere poſſet, relictum conſequi poſſe, atque legatum approbatum fuiſſe, eo quòd non modò id petierit, verùm etiam acceperit: atque ita concludebat: quod ad rationes, non impedire ſe, quò minùs ſententia arbitralis effectum ſortiretur.

Valla pro appellata repræſentauit, compromiſſum ſuper conteſtatione partium initum, quæ non tantùm pro legitimis neque pro redditione rationum facta, verùm etiam ſuper contradictoriis aduerſus articulos prædictarum rationum exhibitis: quibus appellata legitimam ſuam petiit, atque ſuper eo compromiſſum fuiſſe. In principali prædictam ſententiam ſuſtinere, quoniam matres, in ſolatium liberorum amiſſorum, aduerſus teſtamenta ipſorum inofficioſi querelam inſtituere poſſent, æquè ac è conuerſo, liberi aduerſus teſtamenta matrum ſuarum eandem querelam mouere poſſunt: neque filiam ipſius eam priuare potuiſſe, ſiue ex vſufructu ex Edicto adiudicato, ſiue legitima ſua, quæ tertia eſt, extraneo herede inſtituto, ad priuandam prædictam matrem. Inprimis verò quòd nonnulli tenent, Edictum in Patria iuris ſcripti locum non habere.

Dn. Thuanus repræſentauit, Edictum de matribus in Parlamento Pariſienſi publicatum fuiſſe, neque vllum dubium eſſe, quin obſeruari deberet in omnibus Prouinciis diſtrictus prædicti Parlamenti, præcipuè pro abrogatione Senatuſconſulti Tertulliani, quod antea in prædicta Prouincia obſeruabatur: atque in principali appellatam minimè demonſtraſſe ſeu probare ſe intentaſſe vel cœpiſſe querelam inofficioſi teſtamenti filiæ ſuæ, verùm è contrario eam id approbaſſe.

Arreſtum.

Cvria Arreſto ſuo prædicto die 25. Nouembris 1582. appellationem & id à quo appellatum fuerat, in irritum deduxit, in eo quod ab aliis appellatæ tertia in ſucceſſione filiæ ſuæ adiudicata fuerat. Et emendata ſententia decreuit, prædictam appellatam pro petitione ſua contentam eſſe oportere ſumma centum librarum Turonenſium ei prædicto teſtamento legata, & in expenſas cauſæ appellationis condemnata fuit, Sententia in reſiduo plenum atque integrum effectum ſuum ſortiente. Pro ratione ac fundamento huius Arreſti expreſſum eſt reſponſum Vlpiani *in l. qui quod per legem Falcidiam. 46. ad leg. Falc.* quod à litigantibus allegatum non fuit: probauerat enim mater iudicium filiæ defunctæ, & ideò huic ſtare meritò cogenda. Atque etiamnum ſibi perſuadere non poſſunt, prædicto Arreſto declarationem factam, an per teſtamentum diſcedi debeat ab Edicto. Et vtrùm in caſum illius tertia pro legitima debeatur, non verò vſusfructus, qui ab inteſtato debetur.

XXVI.

Notabile Arreſtum de eo, quod Edictũ de matribus nonniſi matres cõternat.

Inter Ioannem Narbonium & conſortes appellantes à Balliuio Matiſconenſi, & Carolo Mucherio appellato, Curia bona ex latere paterno defuncti Franciſci Iutedei profecta, Carolo Mucherio fratri ipſius vterino adiudicauit, & cognatos prædicti lateris & lineæ paternę excluſit, Arreſto ſuo de 17. Septembris 1582. Dicebatur pro prædictis cognatis paternis, Edicto de matribus, matres excludi à ſucceſſione liberorum ſuorum, abrogato Senatuſconſulto Tertulliano, conſequenter aſſerebatur, deſcendentes è matribus in bonis paternis ſuccedere non poſſe. Verùm Curia lectione Edicti audita, quo ſola mater excluditur, iudicauit, fratrem vterinum tanquam proximum ſuccedere debere, per *l. Meminimus. §. ſed nec fratrem. C. de legit. hered.* Seruinus perorabat pro appellante & conſortibus, & Nauarrotius pro appellato.

XXVII.

Fratres vel ſorores germanæ ſuccedunt fratri ſuo, excluſis, &c.

Fratri defuncto ſuccedunt fratres vel ſorores germanæ, excluſis conſanguineis vel vterinis, quandiu germani ſuperſunt. Imbertus *in enchir. ſuo ad verbum: ſucceſſione fratribus delata, an præferantur vtroque latere coniuncti*, allegat Arreſtum Pariſienſe de 21. Martij ante Paſcha.

XXVIII.

Determinatio ſucceſſionis collateralis.

Compluribus Arreſtis Parlamenti Tholoſano, vt vidi inter memorialia Domini Bertrandi, viri fide digni, ſucceſſio collateralis determinata fuit eum in modum, vt ſequitur: Pater & mater mortui filium relinquunt. Hic ſucceſſione ſeu hereditate ipſorum adita ſine liberis moritur, & ſucceſſores patruos auunculos, vel amitas materteras ſuperſtites relinquit. Itémque liberos, patruorum auunculorum & amitarum materterarum defunctarum, ipſorum patrem & matrem repræſentantes. Alij vel amitæ materteræ vel liberi repræſentantes è latere paterno, alij è materno. Nonnulli tenuerunt, eos æqualiter ſuccedere debere & repræſentantes locum tenentes patris vel matris. Alij contrarium dicebant, bona ad ſtirpem, ex qua prouenerunt, reuerti oportere. Id quod Curia ſequi voluit.

Papon hoc loco reprehenditur à Dn. Maynardo *lib. 6. cap. 90.*

XXIX.

Reuocatio ad ſucceſſionem.

Pater, cùm filiam ſuam ſibi renuntiare curaſſet, eam tanquam heredem reuocare poteſt, non verò tanquam legatariam, iuxta quod ex Conſuetudine legare poteſt. Arreſtum 22. Maij 1574. ad relationem Dn. Draconis, & 14. Martij 1567. Præterea reuocatio conuentionalis fratris

erga ſororem ſuam ad ſucceſſionem, in fauorem matrimonij locum habet in præiudicium Conſuetudinis, imò pro liberis prædictæ ſororis. Iudicatum Arreſto generali 25. Martij 1567 pronuntiatum à Dn. Preuotio Præſide.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

De reuocatione nepotum ad ſucceſſionem cum fratre vel ſorore defuncti.

SI heres, cuius intereſt, conſentiat, patruus vel auunculus ex conſenſu fratris vel ſororis ſuæ, ad ſucceſſionem reuocare poteſt, nepotes ſuos cum fratre ſuo vel ſorore, & curare vt æqualiter ſuccedant. Iudicatum 7. Septembris 1564. in pronuntiatione Arreſtorum generalium à Dn. Præſide Seguierio inter liberos heredes Claudij Marlij & Nicolaæ Marliæ ipſorum materteræ, quò ad ſucceſſionem Ludouici Marlij auunculi prædictorum heredum & prędictæ Nicolaæ. Quæſtio principalis erat, vtrùm ſcil. prædicta Domnicella Nicolaa, cùm teſtamento fratris ſui Ludouici ſubſcripſiſſet, qui nepotes ad ſucceſſionem ſuam vocabat, videatur conſenſiſſe? Curia non obſtante reſcripto ab ea impetrato, vt reſtitueretur, eóque ſuper ignorantia, metu ac reuerentia fundato, attenta teſtamenti prælectione ipſi facta, eam à reſcripto ſuo depellens decreuit, æqualiter diuiſionem faciendam, citra expenſas, damna ac intereſſe.

Hic addi poteſt Arreſtum pronunciatum in purpura à Præſide Thuano, 2. Aprilis 1571. B.

II.

Equites S. Ioannis ex venia ſuperiorum teſtari poſſunt.

Equites S. Ioannis Hieroſolymitani habent teſtamenti factionem paſſiuam & peculium habere poſſunt, non obſtante ipſorum voto: vti colligitur ex Arreſto quod datum 9. Aprilis 1566. ante Paſcha. Maior Prior Membaſij Commendator Flandriæ nomine Valléus, Eques S. Ioannis, cùm in fauorem nepotum ſuorum de quarta bonorum ſuorum diſpoſuiſſet, & diues octuaginta millibus librarum in pecunia & viginti millibus in vaſis & tapetis mortuus eſſet, Procuratore Catholico Regio, & Equitibus Ordinis intercedentibus, dictum fuit, quartam partem pecuniæ prædictis nepotibus tradendam, attento quòd prædictus Commendator ex venia ſuperioris Ordinis legaſſet. Præterea quingentæ libræ iis adiudicatæ fuerunt, pro peculio ac ſeruitio patrono ſuò præſtito, reſiduum Ordini & 1200. libræ pauperibus adiudicatæ. Dn. Seguierius Arreſta generalia pronuntiauit, & in hac cauſa ſcripſit du Lac. B.

III.

In bonis à patre acquiſitis, filio proprijs factis patrueles ſuccedunt, &c.

Interpretando Conſuetudinem Pariſienſem, dictum fuit Arreſto vlt. Maij 1560. pro Alexandro & Carolo Duchatiis, in bonis à patre acquiſitis, propriis filio factis, ſuccedere patrueles & alios agnatos paternos, excluſis fratribus vterinis.

IV.

Acquiſitio tutoris ex pecunia ex hereditate materna prouenientes facta, ad fratres vterinos pertinet.

Notabile Arreſtum eſt generale pronuntiatum à Dn. Præſide Thuano, menſe Septembri 1570. quo iudicatum fuit, acquiſitionem à tutore pupillari ex pecunia factam, procedente ex hereditate materna factam, eo mortuo, acquiſitum maternum cenſeri, & fratribus vterinis nõ verò conſanguineis adiudicatum fuit. B.

V.

Succeſſiones admiſſa vltra 10 gradum.

Ad materiam huius tit. notandum, in Francia ſucceſſiones legitimas vltra 10. gradum admitti. Arreſtum Pariſienſe datum in prima Camera Inquiſitionum, 17. Maij 1572. Choppinus *lib. 1. de Domanio Franciæ tit. 12. num. 7.* Carondas *lib. 4. Reſp. cap. 10. & lib. 8. cap. 62.* B.

TITVL. II. DE LIBERIS diuerſi thori.

ARRESTVM I.

Conſuetudo marito ſuperſtiti dotem & mobilia adiudicans quando deroget l. hac edictali.

COnſuetudine lucali dicitur, maritum ſuperſtitem lucrari mobilia & dotem vxoris ſuæ. Si maritus ex hoc matrimonio liberos habeat, & ad ſecundas nuptias tranſeat, ſummoperè dubitatum fuit, vtrùm non obſtante hac Conſuetudine, liberi primi matrimonij mobilia & dotem matris ſuæ poſtulare poſſint, *l. Hac edictali. C. de ſecund. nupt.* Qui materiam hanc tractarunt, tres caſus poſuerunt. Primus eſt, ſi in textu Conſuetudinis ita extet: *habens liberos vel non*, dubium ampliùs nullum eſſe: quamuis enim expreſſo pacto vxor ita paciſci non potuerit, *d. l. hac edictali*, Conſuetudo tamen obtinebit, vt id ex prædicta *l. hac Edictali* interpretari non poſſimus, vt dicit Baldus *in l. 1. C. de inoffic. dot.* Secundus eſt, ſi textus Conſuetudinis ita ſonet: *in omni caſu maritum ſuperſtitem lucrari*, ſuper eo maior difficultas eſt: alij quippe tenuerunt, verba: *in omni caſu*, inferre, *liberos habeant néne*, & derogare *d. l. hac edictali*, per regulam, Qui totum dicit, nihil excludit, *l. Iulianus. ff. de leg. 3. & l. à Procuratore. C. mandati.* Iaſon tenuit contrarium, dicens hęc verba, *Omnes, omni caſu*, recipere eam interpretationem, quominùs derogetur iuri communi, not. Gloſſa *in l. final.* & ibi Baldus. *C. ſi ſine cenſu vel reliq.* Poſtremus caſus eſt, ſi in Conſuetudine nihil horum dicatur, verùm textus tantùm eſt, vt ſuprà in prin. huius articuli dicitur: ſuper hoc duæ opiniones fuit, vna, ex *d. l. Hac edictali*, neque ea obſtante maritum non teneri relinquere lucrum liberis prioris thori. Eáque opinio fuit Baldi *in l. ea lege. de condict. ob cauſ.* & in Authen. *præterea. C. vnde vir. & vxor. & l. fin. C. de bon. matern.* Altera opinio & communior & vera hæc fuit, non obſtante Conſuetudine huiuſmodi, ſi filius extet, *l. Hac edictali*, obſeruari debere, & liberos prædictum lucrum conſequi: verba enim, *niſi ſuperſint liberi* in ea ſubintelligi debere. Eáque ſententia fuit Iacobi Butr. Bar. & Salyceti in d. *l. Hac edictali*. Atq; ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 27. Martij 1520. Putà primo tantùm caſu, vbi nominatim dicitur, *habeant liberos vel non*, prædictæ *l. hac edictali* derogati, aliis non.

V. *Deciſio 113. in fin.* Dn. Boerij, ex qua caput hoc deſumtum & id quod ſuper eo notaui, & Arreſtum de 16. Decembris 1578. datum in Conſuetudine Peronnenſi & Montis-Deſiderij inter Franciſcum Hochedeum & Mariam

Vtrùm Edictũ de 2. nuptiis Conſuetudini contrariæ deroget.

Mariam Tonnecurtiaos vxorem ipſius, & Antoniom Vallantem mercatorem Ambianenſem viduam in 2. nuptiis prædictæ Tonnecurtiæ: quo iudicatum fuit, Edictuoi de ſecundis nuptiis deſumtum ex *l. Hac edictal.* in prædicta Cooſuetudine locum habere, quamuis repetita eius prælectio fuerit poſt Edictum. *V. Quæſtionem meam 66 & præcedentem & ſeq.* vbi hoc Edictum explicatur. I.C.

TITVL. III. DE SVCCESſionibus Naturalium liberorum ſeu Baſtardorum.

De Naturalibus & Albinis ſeu Peregrinis vide tractatum, quem compoſuit Dn. Baquetus Aduocatus Regius in Camera Theſauri.

ARRESTVM I.

Naturales aduerſus diſpoſitionem iuris Nobilitatem retinet, nomen & inſignia.

NAturales recogniti ex generali Franciæ Conſuetudine approbata Arreſtis Curiarum ſupremarum, retinent dignitatem Nobilitatis, & arma ſeu inſignia ferre ſub differentia tigni tranſuerſi, & generali mentione familiæ comprehenduntur & intelliguntur in prædicta Conſuetudine, quæ iure comprobatur, vt ait Bartolus in *l. ſuggeſtioni. C. de V. S.* Et quod magis eſt, tenet in *l. Heredibus. §. 1. ad Trebellia.* Conſuetudinem valere, qua ij ab inteſtato ſuccedunt. Veritas tamen hæc eſt, ex diſpoſitione iuris eos neque nobilitatem neque ius ferendi inſignia familiæ retinere, à qua agniti ſunt, *l. humilem. 7. C. de inceſt. nupt.* Boërius *deciſio.* 122. ait,

Naturales vtrum a tributis immunes.

ex generali Franciæ Conſuetudine huiuſmodi naturales nobilibus patribus natos, immunes eſſe à ſubſidiis & tributis, ſi nobili dignam vitam degant, non negotiationibus ſeſe immiſceant, vel artem vilem ac quæſtuariam exerceant, in quibus nullam immunitatem prætendere poſſent, verùm è contrà eam faciliùs amittunt, quàm legitimi, qui reſcripto Principis in priorem immunitatis ſtatum ſe reponi curare poſſunt: naturalis non item.

Extat articulus in Edicto menſe Martio 1600. Naturales ſeu baſtardos, quamuis patribus nobilibus natos, ſibi titulum *Nobilis* vindicare non poſſe. Vide periurationem 25. Dn. Bettij. I.C.

II.

Naturales donationum & legatorum capaces ſunt.

In rebus fauorabilibus, ſub nomine patris & filij ſimpliciter, ſine additione, comprehenditur pater naturalis, & filius naturalis, *l. Lucius. §. fin. ff. de legat. 2.* Hodie donationes inter viuos & mortis cauſa & legata teſtamẽtaria naturalibus à patribus naturalibus relicta, * valida ſunt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Decembris anno 1528. pro naturali Dn. Preſſiaci.

* Donatio facta à matre liberos legitimos non habente, filio naturali, valida declarata fuit Arreſto Pariſienſi in purpura, 27. Martij 1554. Robertus *lib. 2. rer. iudicat. cap.* 14. Choppinus *ad Conſuet. Andegan. lib. 3. cap. 1. tit 4. Artic* 15 Et liberi legitimi naturalis auo ſuo ſuccedunt, Carondas *lib. 5. cap.* 30

III.

Naturalium ſucceſſio quādo ad matrem ſpectet.
Naturales adulterini omnino incapaces ſunt.

Naturales matri ſuccedunt, niſi mater Principiſſa, Duciſſa, Marchioniſſa, vel Comitiſſa ſit, *l. ſi qua illuſtris. C. ad Orficia.* neque ex coitu damnato nati fuiſſent, veluti inceſtu, adulterio vel alio reprobato & pœna digno coitu: ſiue enim ab inteſtato ſiue ex teſtamento, hi minimè ſuccedunt, *d. l. ſi qua.* & *§. nouiſſimè*, cum Gloſſa, *in verb. admitti. de Orphitia* patri verò, propter illius incertitudinem nunquam ſuccedunt. Verum eſt, iis donari & legari poſſe, ſi ex ſoluto & ſoluta ſint: verùm, ſi cõiugatus ſit, ſiue fœmina nupta ſit ſiue non, ſiue is cælebs adhuc ſit, fœmina verò coniux, donare vel legare non poteſt, *cap. tanta. qui filij ſint legitimi.* & per Angelum, Aretinum *in §. vulgò quæſitos. Inſt. de legit. agnator. ſucceſſ.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1449. aduerſus ſpurium Comitis Valentinenſis, qui hodie in Ducatum erectus eſt, cui prædictus Comes pater ipſius feudum nobile donauerat, quod nullum declaratum fuit, eo quòd conſtante matrimonio prædicti Comitis ſuſceptus fuerat: facit *§. penult.* in Authent. *quibus mod. natur. effic. legit.*

Naturales ſimplices regnicola teſtari poſſunt & legata acceptare non verò peregrini.

Imbertus ait *in Enchirid. ſuo*, pro ſucceſſione ab inteſtato tam patris quàm matris, per Franciæ Conſuetudinem abrogatas eſſe & extra vſum poſitas Authenticam, *licet, de natura. liber.* & *l. ſi qua illuſtris. C. ad Orphit.* Prædicta Auth. *licet*, admittebat liberos naturales tantùm ad ſuccedendum ipſorum patribus ſine legitimis liberis mortuis inteſtatis pro duabus vnciis, quæ dimidia trientis eſt bonorum à patribus ipſorum relictorum. Lex ſi *qua illuſtris* prædictos naturales admittebat ad ſuccedendum matribus ſuis plebeis ab inteſtato inſolidum, ſi ſoli eſſent, vel pro virilibus portionibus cum legitimis ſi qui extarent. Is allegat Maſuerium *tit. de ſucceſſ. ab inteſtat. §. naturales.* Quorum prius credo, de abrogatione videl. prædictæ Authenticæ *licet*, alterum de *l. ſi qua illuſtris*, non credo, quæ plerumque in Patria iuris ſcripti obſeruatur, ſi prædicti liberi naturales non ſint ex coniunctione inceſtuoſa, vel aliàs abominanda & reprobata. Idque quantum ad matrem. Quantum ad patrem, hoc duntaxat obſeruatur, vt ſi ſponſa honeſtum maritum inueniat, qui ex legitimo matrimonio natus ſit, patrem naturalem officio iudicis cogi poſſe, ad dotem ſponſæ ſuæ dicendam.

IV.

Beneficia aliò à nepotibus acceptari poſſunt.

Viceſima tertia Decembris 1459. Arreſtum ſingulare datum fuit: diſpoſitionem ſcilicet iuris communis de excludendis liberis à beneficio à patribus ipſorum poſſeſſo, vlterius non extendi, & liberos prædictorum excluſorum, ſiue filius ſit ſiue filia, ad id admitti poſſe. Litigantes partes erant Iacobus Mietus, & Simon Burgeſius.

V.

Naturales ſpurij liberos habentes vel teſtamentum condentes Regem heredem non habent.

Naturales teſtamentum condere poſſunt aduerſus Procuratorem Regis ſucceſſionem aduerſus heredem prætendentem, vel executorem: & duobus caſibus Rex prætendere in ea nihil poteſt: putà, quando de bonis ſuis diſpoſuerunt, & quando liberos habent. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1327. 16. Aprilis: altero Arreſto de 2. Aprilis 1527. pro Executoribus Teſtamenti Thomæ Lucæ Encanſtæ, Ciuis Pariſienſis, naturalis, aduerſus Dn. Procuratorem Catholicum Regium, prætendentem ſucceſſionem aduerſus teſtamentum prædicti Lucæ: & altero Arreſto de 6. Martij 1467. & alio de 16. Iulij 1545. Et ſanè naturales in numero inteſtabilium non reperiuntur, per Gloſſam *in §.*

fin. Inſt. quib. non eſt perm. fac. teſta. qui quamuis à Principe legitimati non ſint, ſi inteſtati moriantur, liberos ſuos natos in legitimo matrimonio ſucceſſores ſuos atque heredes vniuerſales relinquunt, prout continetur in prædicto Arreſto anni 1527. allegato à Gallo *in ſuis quæſtio.*

Nota in fortioribus terminis iudicatum fuiſſe, menſe Septembri. 1563. matrem naturalis, Domino præferendam. V. Maynardum *lib. 8. cap. 49.*

VI.

Idem. Baſtardus in Francia à parentibus non extraneis natus, liberos ſuos legitimos heredes ex teſtamento vel ab inteſtato relinquit: prout iudicatum fuit Arreſto prouiſionali, quod datum Pariſiis 6. Aprilis 1527. Cæterùm liberos non habens, & inteſtatus mortuus, Regem pro ſucceſſore habet, vel merum imperium habentem in Iuriſdictione, in qua natus eſt, domicilium habuit, & mortuus eſt: prout iudicatum fuit Arreſto 7. Septembris anno 1545. quod memoratur ſuprà *lib. 5. tit. 2. de iur. Albinat. Ar. 1.*

Hanc ad rem notandum eſt Arreſtum de 7. Septembris 1584. inter Arreſta generalia pronunciata à Dn. I. Præſide Harlæo, aduerſus Dn. Halegrinum Dianium, prætendentem ſucceſſionem ſpuriæ cuiuſdam, fratris ſui mortui in Xenodochio, & donatariæ ex teſtamento prædicti fratris non coniugati: quamuis prædicta ſponſa mortua fuiſſet non percepto legato, & antequam id ei traditum fuiſſet Arreſto quo confirmata ſententia Theſaurienſium, prædictum legatum 350. librarum reditus donatario Regis adiudicatum fuit, & donum ipſum caducum & fiſco acquiſitum declaratum fuit, citra expenſas & reſtitutionem reliquorum.

VII.

Baſtardus legitimatus capax eſt poſſidendi feudi & eius à patre accipiendi. Comes Ventadourius Dominus Ioinuillanus, requiſitus à Baſtardo quodam nomine Ioanne Vergerio, vt ſe ad fidem & homagium Terræ Sabliacenſis admitteret, quæ ſibi à patre ſuo naturali donata fuerat, eum admittere recuſat, ea ratione, quòd baſtardus eſſet. Is ſibi in Parlamento Pariſienſi proſpexit, vbi Arreſto de 14. Auguſti anno 1456. prædictus Comes ad eum recipiendum condemnatus fuit, contrà §. *naturales. Si de feud. fuer. controuerſ. int. dom. & vaſal.* is quippe legitimatus fuerat.

VIII.

Baſtardus ex adulterio natus legitimatus. Arreſto Pariſienſi anno 1551. inter Arreſta die Sabbathi *de Libera*, legitimatio baſtardi in adulterio concepti à Principe admiſſa & approbata fuit: magna omnium (vt videbatur) audientium admiratione ob rem mali exempli, quod inde capitur, cùm adulterium per omnia ac ſemper odioſum ſit.

Lucius lib. 7. tit. 1. Arr. 1.

IX.

Legitimatio Baſtardi ex adulterio nati reprobata. Contrarium Arreſto præcedenti dictum fuit in ſequenti facti ſpecie: Ludouicus Peterius Locumtenens particularis in Seneſchaltia Carcaſſonenſi, ducta in vxorem Ioanna Furneria, quæ malè audiuit, quæque ob laſciuiam ſuam tam ingrata & malè conueniens marito ſuo fuit, vt is coactus fuerit ab ea diuertere, conſuetudine ancillæ ſolutæ abuſus fuit, ex qua filium ſuſcepit, quem pro ſuo filio, ex ſe & ex ſemine ſuo procreatum adgnouit, literis & armis imbui curauit eum que honeſtè eduxit, ei pecuniam dedit ad impetrandum à Rege reſcriptũ legitimationis, & comprobationem in Camera Rationum, quam obtinuit. Pater prædictam legitimationem non petiit, ſed eam tantùm approbauit & ratam habuit. Hic ſine liberis, ſine aliis cognatis neque de bonis ſuis diſponens relicto ſolo prædicto baſtardo moritur. Vidua bona occupat. Baſtardus eam conuenit, & in poſſeſſione manuteneri poſtulat. Ea excipit, eum admitti non poſſe, ſed incapacem eſſe, natum in adulterio, cuius ob legitimationẽ ſuam expreſſa mentio facta non fuerat, & cùm nulli cognati extent ad ſuccedendum idonei, ſe ex Edicto ſucceſſorio, *vnde vir & vxor*, vocari ac manuteneri debere. Baſtardus viduæ ingratitudinem & indignitatem opponit, ſuámque legitimationem defendit. Omnibus perpenſis Arreſto Curiæ Tholoſanæ 17. Aprilis ante Paſcha 1565. quod pronuntiatum in purpura, prædicta legitimatio inſufficiens declarata fuit, prædictúſque actor à ſucceſſione à ſe prætenſa depulſus, itémque vidua, hereditas verò fiſco adiudicata, ex ea detractis 1500. libris pro alimentis prædicti Baſtardi, & prouiſio pendente lite adiudicata, itémque dotis viduæ & mille librarum pauperibus Carcaſſonenſibus & locorum vicinorum diſtribuendarum, citra expenſas. Curia mota fuit, eo quod abſque patre legitimatio impetrata fuerat, qui defectus neque velari neque ſuppleri ratihabitione poteſt, quæ non admittitur, vbi actus ipſe requirit pro ſolennitate & forma conſenſum expreſſum ab initio interuenire, per textum *l. ſi quis mihi. §. iuſſu de adquir. hered. & l. ſi tibi. ff. de adoptio.* Iuncto alio inſigni & magno defectu, quod prædicta ratihabitio coram Seneſchallo Carcaſſonenſi inſinuata non fuerat. Igitur prædicta hereditas vacans manſerat, neque idoneior ad ſuccedendum fiſco ipſomet fuit, *l. bona vacantia. C. lib. 10. de bon. vacantib.*

X.

Baſtardus etiam ſpurius legitimatus, patri ſuccedit ab inteſtato. Poſt mortem illuſtris Caroli de Hiſpania dubitatum fuit, ad quemnam bona ipſius & hereditas ab inteſtato pertinerent, inter Dominam Narbonnæ propiorem in linea collaterali, & idoneam ad ſuccedendum in defectum aſcendentium & deſcendẽtium ab vna parte, & de Hiſpania, baſtardum approbatum & adgnitum à prædicto defuncto, & à Papa & Rege legitimatum, ſe heredem idoneiorem dicentem ab altera parte. Super hoc dubio, non obſtante, quod prædicta Domina aſſereret, prædictum baſtardum etiam ſpurium eſſe, neque qualitate ſuccedendum idonea præditum, quandoquidem mater ipſius eo ipſo tempore compluribus aliis ſe proſtitueret, nihilominùs prædictus Baſtardus legitimatus idoneus declaratus, & vt talis in poſſeſſione prædictæ hereditatis manutentus fuit Arreſto Pariſienſi anno 1393.

XI.

Idem. Baſtardi legitimati à Papa & à Rege, patri ſuo ab inteſtato ſuccedunt, excluſis omnibus collateralibus. Eáque ſententia fuit Alexandri *conſ. 67.* & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1391.

XII.

Baſtardus legitimatus ſimpliciter non auditis cognatis in feudo ſuccedit. Præſuppoſito ad plenam reſcripti Regij de legitimatione baſtardi approbationem, non neceſſe eſſe, vt legitimi ſucceſſores ab inteſtato vocentur & audiantur, ſecundum Bartolum, Baldum,

Baldum, Iaſonem *in l. Gallus §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſth.* & *in l. qui poteſt inuitus. ff. de R. I.* niſi ab aliis quàm Principe prædictum reſcriptum impetratum fuerit, vel poſt mortem & abſque præcedente conſenſu patris: his enim duobus caſibus legitimos ſucceſſores vocari oporteret. Pro primo tenuit Socinus *conſil. 246. vol. 1.* Pro ſecundo eſt textus *in l. pen. ff. de natal. reſtit.* & Baldus *in cap. fin. de ſeruis.* Item præſuppoſito ex diſpoſitione iuris communis baſtardum legitimatum in feudo nobili ſuccedere nõ debere, *cap. naturales. ſi de feud. fuer. controuerſ.* & Baldus *in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebell.* niſi ad id legitimatus nominatim ſit, per Gloſſam *in d. cap. naturales.* Præcipuè verò ex ratione, quòd ſub generali alienatione omniũ bonorum feuda non comprehendantur, *cap. generali. eod. tit.* Nihilominùs quoniam hodiè feudorum antiqua natura mutata, & ad formam ſeu inſtar aliorum bonorum patrimonialium redacta fuit, tenetur abſque expreſſa mentione, baſtardum legitimatum in eo ſuccedere debere, vt per Guidonem Papam *quæſtio. 59. & 257.* ſiue prædicta feuda Eccleſiaſtica ſint ſiue ſecularia, vt per Baldum *in l. generaliuum. §. cum autem. C. de inſtit. & ſubſtit. & cap. qua in Eccleſiarum. de conſtit.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 20. Aprilis 1521. inter Guidonem Æſſeum, & Arthurum Cularium ab vna parte, & Mariam Rupanam, tam ſuo nomine, quàm veluti adminiſtratricem liberorum defuncti Antonij Guirandæ ab altera parte. Boërius idem dicit *quæſtio. 123.**

Et Imbertus *in enchir. in verb. legitimatus.* V. Anton. Rub *conſil. 33.* Baſtardo legitimato ſuccedunt cognati, quamuis vocati non fuerint, neque legitimationi conſenſum ſuum accommodauerint. Carondas, *libr. 3. cap. 85.*

XIII.

Legitimatio baſtardorum in acta publica referri debet.

Epiſcopus Laodunenſis ex familia Luxemburgica, antequam ſacerdotio ſe addiceret, ex ſoluta aliquot baſtardos ſuſtulit, quos legitimari curauerat, & legitimationis reſcriptum in Camera Rationum & in Balliuiatu in quo nati fuerant, non verò in Curia Parlamenti in acta publica referri curauerat. Poſtea Presbyter euadit, teſtamentum condit, & prædicto teſtamento iis nonnulla bona donat & incidenter baſtardos appellat. Eo mortuo hoc legatum perunt. Comes Briennæ, Carolus Luxemburgius omnia poſtulat, & Baſtardos eos eſſe dicit. Id quod Arreſto obtinuit vigilia Natalis 1545. 23. Decembris.

Baſtardus ex adulterio natus, in teſtamento baſtardus appellatus incapax eſt.

Lucius *lib. 7. tit. 1. Arr. 2.*

XIV.

Baſtardi legitimati quibus ſuccedãt.

Suprà *tit. de legitimat. 5. lib. 5. Arr. 2.* notatur, baſtardum legitimatum iis tantùm ab inteſtato ſuccedere, qui legitimationi conſenſerunt, non verò aliis qui auditi fuerunt: propterea ad approbandum legitimationis reſcriptum non neceſſe eſt, vt alij appellentur vel conſentiant, quàm patet, quæcunque tandem clauſula apponatur: id quippe ſucceſſionem ab inteſtato duntaxat concernit.

XV.

Merum imperium habens quando ſucceſſionem baſtardi apprehendat.

Religioſi S. Magloriæ aduerſus Dn. Procuratorem Catholicum Regium obtinuerunt Arreſtum 6. vel 7 Decembris 1527. ſucceſſionem baſtardi mortui intra merum ipſorum imperiũ vel iuriſdictionem in qua natus erat & bona ſua habuerat, inteſtati & ſine liberis, ad ſe ſpectare, non obſtante generali Franciæ Conſuetudine, à prædicto Procuratore Catholico oppoſita, qua Rex omnibus baſtardis in prædicto Regno ſuo ſine liberis decedentibus ſuccedit.

Id dependet ex Conſuetudinibus contrariis, veluti Valeſiœ[?]ſi, quæ ius baſtardiæ ſeu ius bona baſtardorum occupandi, attribuit Regi. Et generaliter vt merum imperium habenti ius ſit ſuccedendi baſtardis, tria neceſſe eſt, concurrant: vt ſub eo natus ſit, ſub eo bona habeat, ſub eo mortuus ſit Bacquetus de eo Arreſta refert *in tract. de ſuo iure baſtardiæ.* I. C.

XVI.

Modi legitimationis Baſtardorum in Francia obſeruati.

In Francia ex generali in ea Conſuetudine obſeruata, nonniſi duo modi ſunt legitimandi baſtardos, quorum prius idque certius eſt matrimonium inter patrem & matrem naturales poſt natiuitatem baſtardorum. Alterum eſt venia ac reſcriptum Principis. Prius in omnibus iuribus receptum eſt, *capitul. tanta vis. qui fil. ſint legit.* & ex eo nullum vnquam dubium eſt in determinandis ſucceſſionibus directis vel tranſuerſalibus: In ſecundu dubium eſt præter ſolennitates quæ ad eam perficiendam requiruntur. Omnes alij legitimationis modi abrogati ſunt neque obſeruantur, nominatim is de quo loquitur Angelus *in §. quod vero, in Auth. quib. mod. nat. eff. ſui.* putà, baſtardam legitimo marito nubentem, eo matrimonio legitimationem ſufficientem non acquirere & ſuccedere poſſe.

*Conſuetudines, quæ de liberis loquuntur, in liberis naturalibus locum non habent, qui alio modo, quã per ſubſequens matrimonium legitimati fuerunt. Caroodas *lib. 2. reſp. cap. 4. & lib. 7. cap. 9.* Notandúmque eſt, legitimationem per ſubſequens matrimonium locum non habere, niſi pacta dotalia per ſcripturam confecta fuerint, ſiue inter nobiles, vt nuel *quib. mod. nat. eff. leg. §. illud quoque.* ſiue inter ignobiles. Arreſtum Pariſienſe de 23. Auguſti 1577. quod allegat Choppinus *ad Conſ. Andeg. lib. 1. cap. 4. Artic. 7.* T.

XVII.

Baſtardi Presbyterorum ſuccedere non debent.

Coram Balliuio Senonenſi vel Locumtenente ipſius, mota fuit lis inter Petrum Linium & Margaretham Comitem, vxorem ipſius & Stephanum Muræum tutorem liberorum è defuncti Dionyſij Morxi, & prædictæ Comitis primo matrimonio actores ab vna parte, & Iacobum Comitem & conſortes legitimos heredes defuncti Dionyſij Comitis, reos ab altera parte. Actores cõcludebãt ad id, vt rei condemnarẽtur, vt ſe frui ac poſſidere fũdos, de quibus queritur, paterẽtur, uſq; interdiceretur ne ſe turbarẽt, vel poſſeſſioni intercederẽt, ſibique fructus reſtituerent: Pro argumentis ſuis dicebant, Dionyſium Comitem donatione inter viuos inſinuata prædictos fundus prædictæ Margarethæ filiæ ſuæ naturali donaſſe, liberíſque ipſius natis & naſcituris in legitimo matrimonio, quibus prædicta filia naturalis ad vitæ ſuæ tempus frueretur. Hanc donationem effectum ſortitam, completam ac perfectam fuiſſe. Nihilominùs poſt mortem prædicti Comitis prædictos actores heredes, reos turbare & impedire. Concludebant prout ſuprà, & expenſas, damna & in-

Digitized by Google

ſin.Inſt.quib.non eſt perm.fac.teſta. qui quamuis à Principe legitimari non ſint, ſi inteſtati moriantur, liberos ſuos natos in legitimo matrimonio ſucceſſores ſuos atque heredes vniuerſales relinquunt, prout continetur in prædicto Arreſto anni 1527. allegato à Gallo *in ſuis quæſtio.*

Nota in fortioribus terminis iudicatum fuiſſe, menſe Septembri 1563. matrem naturalis, Domino præferendam. V. Maynardum *lib.8.cap.49.*

VI.

Idem. Baſtardus in Francia à parentibus non extraneis natus, liberos ſuos legitimos heredes ex teſtamento vel ab inteſtato relinquit: prout iudicatum fuit Arreſto prouiſionali, quod datum Pariſiis 6. Aprilis 1527. Cæterùm liberos non habens, & inteſtatus mortuus, Regem pro ſucceſſore habet, vel merum imperium habentem in Iuriſdictione, in qua natus eſt, domicilium habuit, & mortuus eſt: prout iudicatum fuit Arreſto 7. Septembris anno 1545. quod memoratur ſuprà *lib.5.tit.2.de iur. Albinat. Ar.1.*

Hanc ad rem notandum eſt Arreſtum de 7. Septembris 1584. inter Arreſta generalia pronunciata a Dn. I. Præſide Harlæo, aduerſus Dn. Halegrinum Dianium, prætendentem ſucceſſionem ſpuriæ cuiuſdam, fratris ſui mortui in Xenodochio, & donatariæ ex teſtamento prædicti fratris non coniugati: quamuis prædicta ſponſa mortua fuiſſet non percepto legato, & antequam id ei traditum fuiſſet Arreſto quo confirmata ſententia Theſaurienſium, prædictum legatum 350. librarum redditus donatario Regis adiudicatum fuit, & donum ipſum caducum & fiſco acquiſitum declaratum fuit, citra expenſas & reſtitutionem reliquorum.

VII.

Baſtardus legitimatus capax eſt poſſidendi feudi & eius à patre accipiendi. Comes Ventadoorius Dominus Ioiouillanus, requiſitus à Baſtardo quodam nomine Ioanoe Vergerio, vt ſe ad fidem & homagium Terræ Sabliacenſis admitteret, quæ ſibi à patre ſuo naturali doŋata fuerat, eum admittere recuſat, ea ratione, quod baſtardus eſſet. Is ſibi in Parlamento Pariſienſi proſpexit, vbi Arreſto de 14. Auguſti anno 1456. prædictus Comes ad eum recipiendum condemnatus fuit, contrà § *naturales. Si de feud. fuer. controuerſ. int. dom. & vaſal.* is quippe legitimatus fuerat.

VIII.

Baſtardus ex adulterio natus legitimatus. Arreſto Pariſienſi anno 1551. inter Arreſta die Sabbathi *de Libera*, legitimatio baſtardi in adulterio concepti à Principe admiſſa, & approbata fuit: magna omnium (vt videbatur) audientium admiratione ob rem mali exempli, quod inde capitur, cùm adulterium per omnia ac ſemper odioſum ſit.

Lucius *lib.7.tit.1.Arr.1.*

IX.

Legitimatio Baſtardi ex adulterio nati reprobata. Contrarium Arreſto præcedenti dictum fuit in ſequenti facti ſpecie: Ludouicus Peterius Locumtenens particularis in Seneſchaltia Carcaſſonenſi, ducta in vxorem Ioanna Furneria, quæ malè audiuit, quæque ob laſciuiam ſuam tam ingrata & malè conueniens marito ſuo fuit, vt is coactus fuerit ab ea diuertere, conſuetudine ancillæ ſolutæ abuſus fuit, ex qua filium ſuſcepit, quem pro ſuo filio, ex ſe & ex ſemine ſuo procreatum adgnouit, literis & armis imbui curauit eum que honeſtè eduxit, ei pecuniam dedit ad impetrandum à Rege reſcriptũ legitimationis, & comprobationem in Camera Rationum, quam obtinuit. Pater prædictam legitimationem non petiit, ſed eam tantùm approbauit & ratam habuit. Hic ſine liberis, ſine aliis cognatis neque de bonis ſuis diſponens relicto ſolo prædicto baſtardo moritur. Vidua bona occupat. Baſtardus eam conuenit, & in poſſeſſione manuteneri poſtulat. Ea excipit, eum admitti non poſſe, ſed incapacem eſſe, natum in adulterio, cuius ob legitimationẽ ſuam expreſſa mentio facta non fuerat, & cùm nulli cognati extent ad ſuccedendum idonei, ſe ex Edicto ſucceſſorio, *vnde vir & vxor*, vocari ac manuteneri debere. Baſtardus viduæ ingratitudinem & indignitatem opponit, ſuámque legitimationem defendit. Omnibus perpenſis Arreſto Curiæ Tholoſanæ 17. Aprilis ante Paſcha 1565. quod pronontiatum in purpura, prædicta legitimatio inſufficiens declarata fuit, prædictúſque actor à ſucceſſione à ſe prætenſa depulſus, itémque vidua, hereditas verò fiſco adiudicata, ex ea detractis 1500. libris pro alimentis prædicti Baſtardi, & prouiſio pendente lite adiudicata, itémque dotis viduæ & mille librarum pauperibus Carcaſſonenſibus & locorum vicinorum diſtribuendarum, citra expenſas. Cauſa mota fuit, eo quod abſque patre legitimatio impetrata fuerat, qui defectus neque velari neque ſuppleri ratihabitione poteſt, quæ non admittitur, vbi actus ipſe requirit pro ſolennitate & forma conſenſum expreſſum ab initio interuenire, per textum *l.ſi quis mihi.§. iuſſu de adquir.hered.& l.ſi tibi.ff.de adoptio.* Iuncto alio inſigni & magno defectu, quod prædicta ratihabitio coram Seneſchallo Carcaſſonenſi inſinuata non fuerat. Igitur prædicta hereditas vacans manſerat, neque idoneior ad ſuccedendum fiſco ipſomet fuit, *l.bona vacantia.C.lib.* 10. *de bon.vacantib.*

X.

Poſt mortem illuſtris Caroli de Hiſpania dubitatum fuit, ad quemnam bona ipſius & hereditas ab inteſtato pertinerent, inter Dominam Narbonnæ propiorem in linea collaterali, & idoneam ad ſuccedendum in defectum aſcendentium & deſcendẽtium ab vna parte, & de Hiſpania, baſtardum approbatum & adgnitum à prædicto defuncto, & à Papa & Rege legitimatum, ſe heredem idoneiorem dicentem ab altera parte. Super hoc dubio, non obſtante, quod prædicta Domina aſſereret, prædictum baſtardum etiam ſpurium eſſe, neque qualitate ſuccedendum idonea præditum, quandoquidem mater ipſius eo ipſo tempore compluribus aliis ſe proſtituerat, nihilominùs prædictus Baſtardus legitimatus idoneus declaratus, & vt talis in poſſeſſione prædictæ hereditatis manutentus fuit Arreſto Pariſienſi anno 1393. *Baſtardus etiam ſpurius legitimatus, patri ſuccedit ab inteſtato.*

XI.

Baſtardi legitimati à Papa & à Rege, patri ſuo ab inteſtato ſuccedunt, excluſis omnibus collateralibus. Eáque ſententia fuit Alexandri *conſ.67.* & ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1391. *Idem.*

XII.

Præſuppoſito ad plenam reſcripti Regij de legitimatione baſtardi approbationem, non neceſſe eſſe, vt legitimi ſucceſſores ab inteſtato vocentur & audiantur, ſecundum Bartolum, *Baſtardus legitimatus ſimpliciter non auditis cognatis in feudis ſuccedit.*

Baldum,

Baldum, Iaſonem *in l. Gallus §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſth.* & *in l. quis poteſt inuitu. ff. de R. I.* niſi ab alus quàm Principe prædictum reſcriptum impetratum fuerit, vel poſt mortem & abſque præcedente conſenſu patris: his enim duobus caſibus legitimos ſucceſſores vocari oporteret. Pro primo tenuit Socinus *conſil. 246. vol. 2.* Pro ſecundo eſt textus *in l. pen. ff. de natal. reſtit.* & Baldus *in cap. fin. de ſeruis.* Item præſuppoſito ex diſpoſitione iuris communis baſtardum legitimatum in feudo nobili ſuccedere nō debere, *cap. naturales. ſi de feud. fuer. controuerſ.* & Baldus *in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebell.* niſi ad id legitimatus nominatim ſit, per Gloſſam *in d. cap. naturales.* Præcipuè verò ex ratione, quòd ſub generali alienatione omniū bonorum feuda non comprehendantur, *cap. generali. eod. tit.* Nihilominùs quoniam hodiè feudorum antiqua natura mutata, & ad formam ſeu inſtar aliorum bonorum patrimonialium redacta fuit, tenetur abſque expreſſa mentione, baſtardum legitimatum in eo ſuccedere debere, vt per Guidonem Papam *quæſtio. 59. &* 257. ſiue prædicta feuda Eccleſiaſtica ſint ſiue ſecularia, vt per Baldum *in l. generalium. §. cum autem. C. de inſtit. & ſubſtit. & cap. quæ in Eccleſiarum. de conſtit.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi 20. Aprilis 1521. inter Guidonem Æſſcum, & Arthurium Culartium ab vna parte, & Mariam Rupanam, tam ſuo nomine, quàm veluti adminiſtratricem liberorum defuncti Antonij Guirandæ ab altera parte. Boërius idem dicit *quæſtio. 123.* *

Et Imbertus *in enchir. in verb. legitimatus.* V. Anton. Rub. *conſil. 33.* Baſtardo legitimato ſuccedunt cognati, quamuis vocati non fuerint, neque legitimationi coōſenſum ſuum accommodauerint. Carondas, *lib. 3. cap. 85.*

XIII.

Legitimatio baſtardorum in acta publica referri debet.

Epiſcopus Laodunenſis ex familia Luxemburgica, antequam ſacerdotio ſe addiceret, ex ſoluta aliquot baſtardos ſuſtulit, quos legitimari curauerat, & legitimationis reſcriptum in Camera Rationum & in Balliuiatu in quo nati fuerant, non verò in Curia Parlamenti in acta publica referri curauerat. Poſtea Preſbyter euadit, teſtamentum condit, & prædicto teſtamento iis nonnulla bona donat & incidenter baſtardos appellat. Eo mortuo hoc legatum petunt. Comes Briennæ, Carolus Luxemburgius omnia poſtulat, & Baſtardos eos eſſe dicit. Id quod Arreſto obtinuit vigilia Natalis 1545. 23. Decembris.

Baſtardus ex adulterio natus, in teſtamento baſtardus appellatus incapax eſt.

Lucius *lib. 7. tit. 1. Arr. 2.*

XIV.

Baſtardi legitimati quibus ſuccedāt.

Suprà *tit. de legitimat. 5. lib. 5. Arr. 2.* notatur, baſtardum legitimatum iis tantùm ab inteſtato ſuccedere, qui legitimationi conſenſerunt, non verò alijs qui auditi fuerunt: propterea ad approbandum legitimationis reſcriptum non neceſſe eſt, vt alij appellentur vel conſentiant, quàm pater, quæcunque tandem clauſula apponatur: id quippe ſucceſſionem ab inteſtato duntaxat concernit.

XV.

Merum imperium habens quando ſucceſſionem baſtardi apprehendat.

Religioſi S. Magloriæ aduerſus Dn. Procuratorem Catholicum Regium obtinuerunt Arreſtum 6. vel 7 Decembris 1527. ſucceſſionem baſtardi mortui intra merum ipſorum imperiū vel iuriſdictionem in qua natus erat & bona ſua habuerat, inteſtati & ſine liberis, ad ſe ſpectare, non obſtante generali Franciæ Conſuetudine, à prædicto Procuratore Catholico oppoſita, qua Rex omnibus baſtardis in prædicto Regno ſuo ſine liberis decedentibus ſuccedit.

Id dependet ex Conſuetudinibus contrariis, veluti Valeſienſi, quæ ius baſtardiæ ſeu ius bona baſtardorum occupandi, attribuit Regi. Et generaliter vt merum imperium habenti ius ſit ſuccedendi baſtardis, tria neceſſe eſt, concurrant: vt ſub eo natus ſit, ſub eo bona habeat, ſub eo mortuus ſit. Bacquetus de eo Arreſta refert *in tract. de ſuo iure baſtardiæ.* I. C.

XVI.

Modi legitimationis Baſtardorum in F. ancia obſeruati.

In Francia ex generali in ea Conſuetudine obſeruata, nonniſi duo modi ſunt legitimandi baſtardos, quorum prius idque certius eſt matrimonium inter patrem & matrem naturales poſt natiuitatem baſtardorum. Alterum eſt venia ac reſcriptum Principis. Prius in omnibus iuribus receptum eſt, *capitul. tanta vis. qui fil. ſint legit.* & ex eo nullum vnquam dubium eſt in determinandis ſucceſſionibus directis vel tranſuerſalibus: in ſecundo dubium eſt præter ſolennitates quæ ad eam perficiendam requiruntur. Omnes alij legitimationis modi abrogati ſunt neque obſeruantur, nominatim is de quo loquitur Angelus *in § quod vero, in Auth. quib. mod. nat. eff. ſui.* putà, baſtardam legitimo marito nubentem, eo matrimonio legitimationem ſufficientem non acquirere & ſuccedere poſſe.

*Conſuetudines, quæ de liberis loquuntur, in liberis naturalibus locum non habent, qui alio modo, quā per ſubſequens matrimonium legitimati fuerunt. Carondas *lib. 2. reſp. cap. 4. & lib. 7. cap. 9.* Notandúmque eſt, legitimationem per ſubſequens matrimonium locum non habere, niſi pacta dotalia per ſcripturam confecta fuerint, ſiue inter nobiles, Nouel *quib. mod. nat. eff. leg. §. illud quoque.* ſiue inter ignobiles. Arreſtum Pariſienſe de 13. Auguſti 1577. quod allegat Choppinus *ad Conſ. Andeg. lib. 1. cap. 4. Artic. 7.* T.

XVII.

Baſtardi Preſbyterorum ſuccedere non debent.

Coram Balliuio Senonenſi vel Locumtenente ipſius, mota fuit lis inter Petrum Linium & Margaretham Comitem, vxorem ipſius & Stephanum Moræum tutorem liberorum è defuncti Dionyſij Moræi, & prædictæ Comitis primo matrimonio actores ab vna parte, & Iacobum Comitem & conſortes legitimos heredes defuncti Dionyſij Comitis, reos ab altera parte. Actores cōcludebāt ad id, vt rei condemnarētur, vt ſe frui ac poſſidere fūdos, de quibus queritur, paterētur, uſq; interdiceretur ne ſe turbarēt, vel poſſeſſioni intercederēt, ſibique fructus reſtituerent: Pro argumentis ſuis dicebant, Dionyſium Comitem donatione inter viuos inſinuata prædictos fundos prædictæ Margarethæ filiæ ſuæ naturali donaſſe, liberíſque ipſius natis & naſcituris in legitimo matrimonio, quibus prædicta filia naturalis ad vitæ ſuæ tempus frueretur. Hanc donationem effectum ſortitam, completam ac perfectam fuiſſe. Nihilominùs poſt mortem prædicti Comitis prædictos actores heredes, reos turbare & impedire. Concludebant prout ſuprà, & expenſas, damna & in-

tereſſe poſtulabant. Prædicti verò contrario dicebant, donationem nullam eſſe, veluti factam à Presbytero filiæ ſuæ naturalis, nec nõ ex damnato, illicito & nefario congreſſu aduerſus leges diuinas & humanas, & omnem publicam honeſtatem, quæ eum adeò prohibuiſſent, vt naturales hi non tantùm non nutriri deberent, ſed omnia alimenta ex bonis Presbyteri denegari. Actores replicabant, etſi omnia argumenta reorum aduerſus prædictam Margaretham matrem, quæ reiecta erat apparentia forent: eam tamen ad vitæ ſuæ tempus pro alimentis ſuis fuiſ debere: ex Iuris enim diſpoſitiona, donare naturalibus liberis pro alimentis permittit. Atque huiuſmodi donationes in hiſtoriis quoque approbare inueniri, veluti Abrahami in Iſmaëlem & aliorum: igitur eam valere debere: vitiúmque matris ad liberos extendi non poſſe: prohibitionem & peccatum ſuper legitimis & in legitimo matrimonio naris non venire. Et legem quæ prohibet Senatori filiam plebeij ducere, non extendi ad filium, & alias prohibitũ vni non extendi ad alium. Rei duplicant & aiunt, principalem prohibitionis & delicti cauſam in matre eſſe: eam donationis cauſam eſſe, hanc ad liberos non pertinere niſi contemplatione eius, idque ita reprobari, vt nullum velamen admittere poſſit. Super eo Balliuius Senonenſis eis iniunxit, vt ſcriberent ac producerẽt, contradictorios & ſaluationes exhiberent: id quod ab vtraque parte factum, & omnibus coram eo depoſitis & productis, ſententia ſua prędictis actoribus concluſiones ſuas adiudicauit, donatione legitima ac valida declarata. Ab hac ſententia ad Curiam appellatum fuit, in qua partibus auditis, Curia dixit, malè à Balliuio Senonenſi vel ipſius Locumtenente iudicatum fuiſſe, benè verò à prædictis appellantibus appellatum, & emendata ſententia, depulſit & depellit actores ab ipſorum concluſionibus & appellantes abſoluit: appellatos autem in expenſas tam cauſæ appellationis quàm cauſæ principalis condemnauit, taxatione ſibi reſeruata, die Lunę 13. Auguſti 1559.

Idem. Arreſto 29. Martij 1563. quod ſolemniter pronuntiatum à Domino Segmerio dictum fuit, filium naturalem Presbyteri legitimatum & conceptum etiam ex ſoluta, veluti concubina, incapacem iuris ſuccedendi eſſe, neque heredes collaterales excludere poſſe. Huic Arreſto conformiter cauſa quædam ſolemniter ac latino idiomate perorata fuit à Dominis Briſſonio, Paſquierio, Brebanio, ſuper commonitione Dn. Aduocati Fabri, ſub fine Septembris 1573. in præſentia Regis Franciæ & Poloniæ & Polonorum, & pronuntiatum, filios Presbyterorum legitimari poſſe, ad honores, ad donationes, fauore alimentorum, non vero ad ſucceſſiones.

XVIII.

Donationes a dante Presbytero naturali ſue filiæ factæ, poſtea legitimata ex reſcripto Principis quomodo determinētur.

Petrus Hannerius Presbyter, pactis dotalibus Claudinæ Hanneriæ filiæ ſuæ naturali donauit & dotem vſque ad valorem centum mille librarum dixit. Poſtea omnibus conſummatis & eo mortuo fratres Presbyteri tanquam legitimi eius ſucceſſores prædictam Claudinam baſtardam & maritum ipſius conueniunt, & poſt verbalem diſputationem & concertationem tranſactionem ineunt, qua prædicta bona ſingulis manſerunt, putà, fratribus & heredibus pro parte dimidia, & baſtardæ & marito ipſius pro altera dimidia. Poſthæc prædicti coniuges donatarij metuentes, ne deinceps iterum conuenirentur, à Rege pro prædicta Claudina reſcriptum legitimationis impetrant, cuius approbatio ad Præfectũ Pariſienſem directa, cui oblatum ac poſtea ab eo approbatum fuit. Ab eo prædicti fratres appellant & appellationem ſuã inſinuant, reſcriptum offerunt, quo aduerſus prædictam tranſactionem reſtituantur, quemadmodum etiam faciunt prædicti coniuges in Parlamento: appellantes repræſentant qualitatem prædictæ Claudinæ Hanneriæ, naturalis filiæ ex turpi & illicito coitu, quæque legitimari non poſſit: concludúntque ad id, malè ſcilicet prædictam legitimationem verificatam fuiſſe, & ad approbationem reſcripti ſui de reſcindenda prædicta tranſactione. Appellati repræſentant, purè ac ſimpliciter coitum id genus illicitum eſſe non poſſe, quandoquidem Presbyteri olim coniugati fuerant, teſte Paphnutio *in Concilio Niceno*. Ideò ſi magna ratione ſublatum matrimonium Sacerdotum, poſſe maiore reſtitui. Et ſi Iuſtinianus Imperator aliquot leges aduerſus liberos Presbyterorum condiderit, inſpecto eo quod ante eum hæcce matrimonia licita fuerant, ipſius leges Regem & Monarchã Franciæ ligare non potuiſſe, quò minùs hos liberos legitimaret, neque impedire, quò minùs hęc legitimatio omnem elueret maculam, concludentes ad id, vt appellantes non admiſſibiles declararentur. Arreſto Curiæ, quod pronuntiatum in purpura à Dn. Præſide Seguier o, 14. Aprilis 1579. dictum fuit, reſpectu verificationis reſcripti legitimationis à Pręfecto Pariſienſi factę, partes Coria dimittendas: & ius dicendo ſuper reſcripto reſciſſionis reſpectiuè oblato, decretum prędictam filiam naturalem prędicti defuncti Petri Hannerij Presbyteri, ſingulis annis vſufructu dimidię partis bonorũ ei donatorum fruituram, reliquo appellantibus relicto, citra vllas expenſas, damna, intereſſe & fructuum reſtitutionem.

XIX.

Poſtea alius ac fermè ſimilis caſus euenit inter Marcum Verderium, mercatorem S. Bonneti Caſtelli in Foroſeguſienſi Prouincia, & petitorem ac inſiſtentem manutentioni in poſſeſſione bonorum relictorũ à defuncto Arthaldo Verderio, Presbytero reſidente Lugduni fratre ipſius ab vna parte, & Antonium Coſium, maritum Arthaldæ Verderiæ, filiæ naturalis prædicti defuncti Preſbyteri opponentem ab altera parte. *Idem.* Opponens dicebat, prædictum defunctũ in fauorem matrimonij, pactis dotalibus prædictæ Arthaldæ filiæ ſuę naturali omnia ac ſingula bona ſua donaſſe, & titulo dotis prędictum opponentem in iis ſibi elegiſſe. Actor dicebat, ſe legitimum ſucceſſorem prędicti defuncti eſſe & in poſſeſſione bonorum ab eo relictorum conſtitutum ex generali Franciæ conſuetudine, vt prædicta donatione impediri non poſſit, quę reprobari debeat, veluti facta à Preſbytero inceſtuoſo. Ad hæc reus replicabat, prædictam Arthaldam filiam naturalem ac donatariam, aduerſus incapacitatem ſuccedẽdi reſtitutam eſſe reſcripto Principis in forma legitimationis, quod approbatum fuit, à quo licet actor prędictus appellet, nihilominùs eum in omnibus ac per omnia non admiſſibilem declarandum.

Sententia

Sententia Seneſchalli Lugdunenſis, coram quo lis inſtructa ac agitata fuerat, prædictus opponens in oppoſitione ſua admiſſus, & in poſſeſſione prędictorum bonorum manutentus fuit, vigore donationis à prædicto Verderio Presbytero factæ, vltima Aprilis 1556. Ab eo prædictus actor appellauit, & Arreſto Curiæ vltimo die Iunij 1582. dictum fuit, malè iudicatum fuiſſe, ab appellante verò benè appellatum, & nulla ratione habita reſcripti legitimationis prædictæ Arthaldæ Verderiæ, 23. Ianuarij 1550. prædictus Marcus Verderius in poſſeſſione omnium prædictorum bonorum morte defuncti Arthaldi Verderij relictorum manutentus fuit, vt & mobilium, quæ adhuc in rerum natura extarent: decretúmque ſuper omnibus prædictis bonis prædictæ Arthaldæ ſummam trecentorum coronatorum & tertiam ſingulis annis, forma alimentorum tantùm aſſignãdum, citra fructuum reſtitutionem, attento conſenſu prædicti Marci Verderij: Coſius verò in expenſas duarum inſtantiarum principalium & appellantis condemnatus fuit.

XX.

Mater non admittitur ad ſucceſſionem filiæ ſuæ naturalis.

Maria Mailleria filia naturalis Claudinæ de Prato matrem ſuam vniuerſalem teſtamẽto inſtituit: hæc eum qui dotem dixerat, hoc eſt, fratrem patris prædictæ naturalis conuenit, eo quod ex prædicta dote nihil ſolutum fuerat. Prædictus frater recuſat dicens, prædictam Mariam baſtardam in fauorem matris ſuæ diſponere non potuiſſe. Super eo Curia Parlamenti Tholoſani Arreſto ſuo, 21. Aprilis 1581. decreuit, Iacobum Mailletium fratrem baſtardum prædictæ teſtatricis baſtardæ citandum: & cùm interueniſſet, aſſeruit, ſe in poſſeſſione bonorum à dicta ſorore ſua relictorum manutenendum, & ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano ad excluſionem prædictæ matris, 29. Iunij 1583. ad relationem Domini Marſaſij.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum III.

I.

Pendente controuerſia de baſtardia hereditas æqualiter diuiditur.

DEcimo die Iulij 1576. pro Rupe, pendente cõtrouerſia de ſucceſſione baſtardorum, putà, ſi quis natus fuit pendente altero matrimonio vel non, aduerſus fratrem poſtremi matrimonij, dictum fuit, hereditatem æqualiter diuidendam.

II.

De nato menſe vndecimo.

Liberi nati vndecimo menſe poſt mortem patris præſumtiui ſuccedere non poſſunt. Maynardus *lib. 4. quæſtio. cap. 3. & 4.* de eo Arreſtum allegat.

TITV. IV. QVIBVS VT INdignis hereditas aufertur.

ARRESTVM I.

Indignus ſucceſſione hodie in poſſeſſione nõ cõſtituitur, quacunque ratione.

FRatricida * fratri ſuo, quem occidit, ſuccedit, cuius hereditate, poſtquam cædes cognita fuerit, priuatur: & loco eius, quod olim bona eius confiſcabantur, *l. cùm ratio. §. fin. ff. de bonis damnat. & l. ſi cum falſo*, & *l. cùm falſi. ff. de falſo.* hereditas huiuſmodi hodie legitimis ſucceſſoribus adiudicatur, poſſeſſione per fratricidam non commeante, iuxta ſententiam Bartoli *in l. Hereditas. ff. quæ vt indign.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi apud Aufrer. *quæſtio. 23.* & per Gallum *quæſtio. 146.* & Arreſto Burdegalenſi, 2. Decembris 1518. & altero Arreſto quod datum 28. Maij 1529.

V. *tit. de ſucceſſ. legitim. Ar. 2. & 22.*
* De vnitum e Boetio *quæſtio. 25.* Idem dixit Ferronius *ad Conſuetudines Burdegalenſes tit. de teſtamento. § 1. verſic. at ſi frater.* Carondas *lib. 2. Reſponſor. cap. 80.* & Robertus *rer. iudicatar. lib. 3. cap. 7.* Quæſtio Ioannis Galli hic allegata hodie numero 264. eſt. Quæſtio hæc plene tractatur à Dn. Maynardo *lib. 7. cap. 94.*

II.

Vidua ſecundò nubens intra annum luctus indigna eſt mariti ſui ſucceſſione.

Suprà *Arr. vlt. tit. de reſt. in integ.* &c. Arreſtum Tholoſanum extat, quo vidua intra annum luctus ad ſecundas nuptias conuolans, ſucceſſione mariti ſui indigna declaratur, licet is eam teſtamento heredem inſtituerit, & eodem ei ſecundæ nuptiæ permiſſæ fuerint: id quippe extra annum luctus intelligitur.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum IV

I.

Filius necem patris nõ vindicans.

FIlius necem patris ſui non vindicans, indignum ſucceſſione paternâ ſe reddit, prout iudicatum fuit 24. Iulij 1573. aduerſus quatuor ruſticos, qui à Procuratore fiſcali interpellati fuerant, vt litem ſuſciperent. Pro eo perorabat Brodeus.

TITVL. V. DE IVRE PRImogenituræ.

ARRESTVM I.

Ius primogenituræ perſonale eſt.

SI primogenitus ſeu ſenior hereditatem patris vel matris, fratribus ſuis & ſororib. eam adgnoſcentibus, repudiet, proximus ab eo repudiante ius & commodum primogenituræ præ cæteris prætendere non poteſt, quemadmodum repudians id facere potuiſſet. Neque pariter fratres ab ea depellere ſorores iuxta priuilegium, quod ex Conſuetudine habent, verùm ius & portio repudiantis inter eos tam maſculos quàm fœminas ex æquo diuidenda eſt, quæ iis ex prædicta repudiatione accreuit & acquiſita fuit. Et ita iudicatũ fuit Arreſto * Pariſienſi, inter Bocherios fratres ac ſorores, 6. Septembris 1552.

Lucius *lib. 8. tit. 10. Arr. 2.*
Hoc intelligitur, quando ſenior ex donationibus nonnulla pręcipua commoda accepit: aliàs contrarium iudicatum fuit, 14. Auguſti 1567. Arreſto generali, vide 16. & 27. *articulum* Conſuetudinis Pariſienſis.
* Choppinus *ad Conſuet. Andeg. lib. 3. cap. 1. tit. 1. art. 4.* allegat hoc Arreſtum. Verùm *lib. 3. de priuileg. ruſticor. art. 3. cap. 9. num. 3* aliud contrarium allegat datum menſe Auguſto 1567.

II.

Ius primogeni-

Conſuetudo Momfortenſis vult, * in ſucceſ-

ture cæteros in ſolidum exheredat.

ſione nobilium filium ſeniorem præcipua habere debere arcem ſeu domum dominicam & ſeptum circa eam ſi quod ſit, aut ſi nullum ſit, quatenus ab ædib. Capi volatus patet feudi nobilis & principalis, quod pater defunctus in vita ſua ac mortis ſuæ tempore poſſidebat. Cæterarum rerum nobilium & feudalium ſemiſſem alterum prædictum ſeniorem cõſequi, alterum fratres inter eos æqualiter diuidere oportere. Contigit, vt huiuſcemodi rerum in hereditate nobilis cuiuſdam nihil inueniretur, præter vnicas ædes & ſeptum, quæ ſenior vni ſibi vindicabat. Dicebant fratres, Conſuetudinem non ita accipiendã, vt ſi quid præter ædes & ſeptum nihil ſupereſſet, ipſi quoque nihil conſequerentur: ſed tantùm quando præter prædictum præcipuum alia bona ſuperſunt, quæ cæteris relinquantur: alioquin aduerſus legem diuinam & humanam ſe nihil habituros, non ſecùs atque ſi nothi vel exheredes eſſent, & poſtularunt, vt ſenior dimidia parte contentus eſſet ac ſibi alteram dimidiam relinqueret. Senior verbis Cõſuetudinis inſiſtit, neque ab iis recedere vult & ait, ſi quid exorbitans reperiatur, id nonniſi fortunę iniuria fieri. Dubium hoc Iudices quindecim dies circiter detinuit, ob magnum opinionum conflictum ac diſputationem in Parlamento Pariſienſi. Tandem Arreſtum datum fuit pro ſeniore, 25. Maij anno 1555. ad relationem Dn. Taraquelli. Portio Senioris ex priuilegio primogenituræ limitata eſt per Cõſuetudinem, portio verò cæterorum liberorum ad reſiduum remiſſa eſt, ſi quod ſit, ita vt ſi nihil reſidui ſit, ipſis quoque nihil debeatur, arg. *l. cùm certus numerus*, ibi, *non ampliùs deberi placuit. ff. de trit. vi. & ole. leg.* nec incongruit fortuna incerta, aut valituram aut ceſſaturam ſucceſſionem, vt de ſtipulatione dictum eſt, *in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. verſic. ſi ſtipul. ita. ff. de verb. obligat.* Verum quidem eſt, per Conſuetodinem & ſtatuta, quantumuis ius legitimæ diminui poſſit, nõ tamen id aboleri poſſe, iuxta Bartolum *in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demonſt.* Verùm hac Conſuetudine Momſortenſi benè attenta, per eam prædicta legitima non aboletur, ſed mala adminiſtratio patris eam potiùs ceſſare hoc caſu fecit: quantum ad ſeniorem, cuius prærogatiua omnibus iuribus admittitur, cogi non poteſt, vt fratribus legitimam præſtet ex eo quod ſibi debetur & obuenit, excluſis prædictis fratribus ſuis, per eadem iura. Idem dictum fuit altero Arreſto Pariſienſi, 7. Septembris 1552. Pater trib. relictis liberis & vnico ſeudo mortuus fuerat, quod à creditoribus pignori capitur, & haſtæ publicæ ſubiicitur & addicitur, ſenior petit, vt ex pretio ſibi præcipuum ius primogenituræ ſoluatur, id quod Arreſto obtinuit, non obſtante fratrum ſuorum interceſſione.

Nota, in caſu præſentis Arreſti, patrem ius primogenituræ auferre non potuiſſe, diuiſione à ſe ſuperſtite facta, neque cum conſenſu ſenioris. Arreſtum in purpura vigilia B. Virginis 1566.

*Deſumtum è Lucio *lib. 8. tit. 11. ſim. ertiſc.* Choppinus *lib. vlt.* citato, mentionem facit alterius Arreſti huic deciſioni conformis, quod datum fuiſſe ait menſe Septembri 1571. Volatus Capi in iure primogenituræ continet circuitum arcis à foſſa limitatum ad vnum arepennem terræ ſimplicis: non vero vbi molendinum bannale eſſet.

III.

Ius primogenituræ præcipuũ & immune eſt neque debitis paternis onera tur vltra hereditariam portionem veluti vnus ex reliquis coheredibus.

Inter Claudium Gatelerium filium primogenitum & principalem heredem defuncti Franciſci Gatelerij & Taſſinæ Vergonæ, actorem & opponentem ratione ſui iuris primogenituræ ad eum deuolutæ per mortem prædictorum ſuorum parentum in feudo de Manimes ab vna parte, Baptiſtam Gatelerium & Claudium Bonnotium tutorem Ioannis Gatelerij filij ſecundi matrimonij prædicti defuncti reus & intercedentes iuri primogenituræ ab altera parte. Claudius primogenitus dicebat, patrem ac matrem ſuam prædictam terram & feudum acquiſiuiſſe, & per mortem matris ſuæ mediam eius partem ad ſe deuolutam & ad prædictum Baptiſtam filium primi thori, vbi prædictus ſenior duas beſſem ſiue tertias habebat, & per mortem prædicti patris ſui mediam partem deuolutam ad tres illos fratres, Claudium, Baptiſtam, Ioannem, in qua ipſe quoque mediam partem haberet cum principali domicilio & Capi volatu. Poſtea prædictam terram pignori captam & haſtæ ſubiectam fuiſſe à creditoribus, & ex decreto adiudicatam pro quinque millibus librarum, eámque ſummam quamuis ipſe nonniſi trientem ſiue tertiam deberet, vt cæteri, ad exoluenda debita impenſam fuiſſe. Quo facto ius ſuum primogenituræ venditum fuiſſe in vtilitatem ſuorum coheredum, oppoſitionem format aduerſus executionem decreti, compenſari ſibi ius primogenituræ poſtulat, quandoquidem ipſe plus quàm quiſquam coheredum ſuorum ſoluiſſet. Fratres ei reſpondent, ſubhaſtationem factam propter debita immobilia, & pecuniam creditoribus diſtributam, neque vnquam prædictum actorem his ſe oppoſuiſſe neque de ſuo primogenituræ iure proteſtatum fuiſſe: igitur nunc non admittendum. Ad hæc ſenior replicat, debita mobilia vel immobilia æqualiter diuidi inter heredes: ſe adiudicationi ex decreto opponere non debuiſſe, eò quòd intercedere non potuiſſet vel id impedire, quominùs prædictum feudum pro debitis patris ſui adiudicaretur. Ac quamuis portionem ſuam debitorum ſoluiſſet, creditores tamen pro portione coheredum, ratione hypothecæ indiuiduæ non ideò minus ad ſubhaſtationem & adiudicationem perrecturos fuiſſe. Inſuper ait, ius primogenituræ extra partem ſeu iure præcipui accipi, neque ob id ſe plus quàm reliquos ſoluere. Rei in contrarium, filium primogenitum hoc ius nonniſi tanquam heredem conſequi, qui hoc reſpectu ad debita teneatur. Arreſto Pariſienſi, 7. Septembris anno 1552. dictum fuit, tam ex pecunia apud Acta cõſignata, procedente ex venditione bonorum veluti ad partes ſpectantium & haſtæ ſubiectarum, quàm ex aliis bonis, debita relicta tam per mortem prædicti defuncti Franciſci Gatelerij patris prædictarum partium, quàm defunctæ Taſſinæ Vergoniæ primæ ipſius vxoris, matris prædicti ſenioris, creditoribus paternis primò ſatisfactione & ſolutione facta, prædicto Claudio Gatelerio filio ſeniori ſoluendum & refundendum ex pecunia venditi iuris primogenituræ ad eum ſpectantis in feudo de Manimes haſtæ publicæ ſubiecto, quandoquidem ex parte ſua ac præcipuo plus ſoluiſſet, quàm ſinguli

prædicti

prædicti coheredes creditoribus paternis ſoluiſſent: prædicti verò rei in expenſas condemnati fuerunt.

Hoc Arreſtum locum habet tam in linea directa quàm collaterali. Iudicatum pridie Pentecoſtes, inter Arreſta generalia 1577. inter collaterales.

Æſtimatio omnium bonorum defuncti facienda, ex hac cauſa ad contributionem debitorum deueniendum, aut pro rata eius, quod ſinguli lucrantur ex ſucceſſione, & ſoluuntur pro portionibus hereditariis, & non pro modo emolumenti, *l. ex facto proponebatur. ff. ad hered. inſt. l. 1. C. ſi cert. peta.* & primogenitus præcipuum ſuum fertus, nonniſi vt vnus e reliquorum heredum numero ſoluere debet, Paulus de Caſtro *in l. hic quæritur. §. poteſt ff. de pecul.* Valla *lib. de reb. dub ſub fin. num.* 51. Molineus *ad Conſuet. Pariſ.* §. 11. *num.* 13. & Choppinus *lib. 3. de priuileg. ruſt. part. 3. c.* 10. *in pr.* Arreſtum Pariſienſe allegant quod datum 16. Martij 1535. Aliud datum ad perorationem pro Renato Gaudino in Conſuetudine Pictauienſi, 3. Iunij 1584. non obſtante, quod ſpeciali hypothecæ obnoxium eſſet feudum ad ſeniorem iure præcipui veniens. Attamen prædictus Molineus *tract. de diuiduo, part. 2. num.* 86. tenet, ſi præcipuum opulentum ſit, ſeniorem ad ſoluenda debita teneri etiam pro rata prædicti præcipui ſui: verum in ſubſidium, putà, ſi portiones ſuorum coheredum non ſufficeret, quarta ipſorum deducta. Idem *ad Conſ. Pariſ.* §. 10. *num.* 114. Anton. Capic. *deciſ.* 198. Arreſtum hic relatum refert quoque Dn. Magiſter *tract. de fin. & homag. cap.* 7. V. Carondam *lib. 2. reſp. cap.* 19. *& lib. 4. cap.* 23. *& lib. 5. cap.* 37. *& lib. 7. cap.* 139. & Robertum *lib. 4. rer. iud. cap.* 13. In Conſuetudine repetitæ prælectionis Pariſienſi, *artic.* 334. deſumta ex Arreſtis Curiæ, primogeniti in linea directa non magis quàm alij coheredes, ad debita perſonalia tenentur, reſpectu iuris ipſorum primogenituræ, eo quod ius hoc iis datum eſt beneficio legis municipalis, & iure prælegati, nullo onere adiecto, ait Molinæus *d.* § 13. *num.* 8. *C.* §. 1. *num.* 14. Niſi propter onera feodalia & antiqua, ad quæ feuda tenentur. Ioannes Cyrenus Senator Pariſienſis *in tractat. primogenituræ*, & poſt eum Tiraquellus *lib. primogenitur. quæ.* 35. tenent contrarium, ipſorùmque ſententiam ſecuta eſt Conſuetudo Britanniæ *artic.* 552. aduerſus ſententiam Argentræi, vt annotauit *ad artic.* 225. *& d.* 552. I. C.

IV.

In ſucceſſione doarij ius primogenituræ locum non habet.

In ſucceſſione & diuiſione doarij conſuetudinarij, ius primogenituræ locum non habet, verùm æqualiter diuidendum inter fratres matrimonij, ex quo prædictum doarium proceſſit, iuxta id quod dictum in *Ar.* 18. ſuprà *titu. de ſucceſſion. legitim.* & pro excluſione prædicti iuris primogenituræ, Arreſtum Pariſienſe datum fuit 1. Februarij 1492.

Certum eſt in ſucceſſione doarij, iuri primogenituræ locum non eſſe, ſed liberos æqualiter ſuccedere: prout Dn. Molinæus *ad Conſuet. Pariſ. tit.* 12. ait iudicatum fuiſſe in domu Montmorancea, &c. Vide Arreſtum 1. *Append. h. t.*

V.

Idem & contrarium.

Hanc ad rem notanda eſt facti ſpecies, quod in familia Gentianorum contigit, Dominorum Eremi in Vice Comitatu Pariſienſi, quæ ita ſe habet: In diuiſione inter fratres difficultas oritur ſuper feudis & fundis doario obnoxiis, vbi ſenior ait, ſe ius ſuum primogenituræ conſequi debere. Huic minores contradicunt, & aſſerunt, in doario iuri primogenituræ locum non eſſe, eò quod ex Conſuetudine prædictum doarium proprium ſit liberorum prædicti matrimonij ſtatim à momento prædicti matrimonij & antequam nati ſint. Ita vt pater & mater illud vẽdere, oppignerare vel alio modo alienare non poſſint. Et prædictum doarium ad eos pertinet beneficio Conſuetudinis & iure municipali, non verò ex ſucceſſione patris & matris. Poſito enim, eos ſucceſſioni patris renuntiare, prædictum tamen doarium ad eos pertinet, neque vllis ſoluendis debitis obnoxium eſt. Econtrà ſenior aſſerebat, in ſucceſſione Gentiani, ius primogenituræ locum habere debere in prædicta terra Eremi, cuius pars dimidia doarium conſuetudinarium erat, eo quod omnes liberi, tam maior quàm minor natu ſe geſſiſſent heredes patris ſui. Igitur prædictum doarium cum tota ſucceſſione confuſum eſſe & nomen doarij amittere, ac nonniſi vnicam totius prædictæ ſucceſſionis maſſam eſſe: in qua ex prædicta Conſuetudine ius primogenituræ habere deberet. Lis coram Præfecto Pariſienſi inſtructa fuit, vbi minores cauſam ſuã obtinuẽr, qua poſtea in Parlamento cadunt: & Arreſto dictum fuit, prædictum ſeniorem ius ſuum primogenituræ * in terris ſeu fundis doario obnoxiis conſequi oportere. 23. Decembris 1532.

* V. Carondam *lib. 2. reſponſ. cap.* 20. *& lib.* 3. *cap.* 53.

VI.

Domicilium iure præcipui ad ſeniore pertinens quas pertinentias habere debeat.

In locis, vbi ex Conſuetudine primogenito ob ius primogenituræ in præcipuo & ante diuiſionem hereditatis patris vel matris, arx vel principale domicilium cum ſepto & pertinentiis ipſius affectum ſeu obligatur, in eo comprehendentur hortus & viuarium * proximè voluptatis cauſa excitata, quãuis ſeparata & extra ſeptum domus & ſeorſim muro vel foſſa clauſa ſint, & inter prædictum hortum, viuarium ac ſeptum domus lata publica via intercedat. Ampliùs ſi ex Conſuetudine de continentia expreſſa non ſint, prædictam continentiam perfici oportebit & reſiduum ex aliis fundis proximis accipi, ſiue ſyluæ eſſent ſiue ſaltus, ſi proximi ſint. Ratus Commentator Conſuetud. Turonenſis hac de re Arreſtum quoddam Pariſienſe allegat.

* Non vero molendinum aquarium, quod in fine ſepti ædificatum, vel in ſtagno, prato vel vinea Carondas *lib. 5. reſp. cap.* 30. neque torcular aut furnus bannalis, verum rectè columbarium ac piſces, qui in foſſis arcis nutriuntur, & apum alvearia. Choppinus *ad Conſuetud. Andeg. lib. 1. part. 3. cap. 1. tit. 3. Art. 4.* V. 13. *& 14. articul. Conſuet. Pariſienſis.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum V.

I.

Ius primogenituræ locu non habet in pecunia ex feudo vendito, &c.

IVs primogenituræ in pecunia ex feudo vendito ſub facultate luitionis & retractus locũ non habet. Arreſtum Pariſienſe, quod pronuntiatum inter Pentecoſtalia 1574. Choppinus *ad Conſ. Pariſ. lib. 1. tit. 2. art.* 31. Quid ſi ius Patronatus Capellæ cuiuſdam à fundatore proximo ſuo cognato relinquatur, poſt eum filio primogenito & ſucceſſiuè à primogenito ad primogenitum, & nonniſi filias habeat? Iudicatum fuit ad primogenitum ſolum ſpectare, Arreſto Pariſienſi quod datum menſe Aprili 1567. Carondas *lib. 4. Reſponſ. cap.* 44. T.

Ius Patronatus relictum ſenioribus maſculis, verum etiam de filiabus intelligatur in defectu maſculorum.

II.

Molendinum in foſſa ad ſeniorẽ ſpectat.

Iudicatum fuit 5. Auguſti 1550. ad relationem Domini Deſſuges, in tertia Camera, molendi-

num etiam quæſtuarium, verùm voluntatium in foſſis ædificatum ad ſeniorem ſpectare.

TITVL. VI. DE CONSVEtudine, *Mortuus ſaiſinat viuum.*

Super hoc titulo plenè ſcripſit Dn. Tiraquellus, deque eo tractatum ſatis prolixum compoſuit.

ARRESTVM I.

Conſuetudinarius iuris ſucceſſionis ex conſuetudine. Mortuus ſaiſinat viuum *in poſſeſſione conſtituitur.*

CONſuetudo Franciæ generalis, qua *Mortuus ſaiſinat viuum**, in omnium generum heredibus, ſiue ſuis, legitimis, extraneis, teſtamentatis & aliis obſeruatur. Et notabilis facti ſpecies occurrit iudicata Arreſto Pariſienſi de 17. Nouembris anno 1517. quo Antonie du Bois, cui Catharina ſoror ipſius ſucceſſionem paternam ceſſerat, manutenta fuit in poſſeſſione & ſaiſina portionis, quæ delata fuerat ex capite prædictæ Catharinæ cedentis aduerſus eam, quæ depulſa fort.

* Ad perfectum intellectũ horum verborum, adiungenda ſunt hæc verba *proximum ipſius & ad ſuccedendum idoneum, artic.* 318. huius conſuetudinis partis.

II.

Conſuetudo, Mortuus ſaiſinat viuũ, *in patria iuris ſcripti.*

Prædictæ Conſuetudini locus eſt tam in Prouincia quæ iure ſcripto regitur, quàm Conſuetudinaria in omnibus ſucceſſionum generibus, prout ait Bartolus *in §. 1. & §. retinenda. de iuterd.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, penult. Martij 1554. Quantum ad patriam iuris ſcripti, pro liberis ſuis, qui in poteſtate patris ſunt, ac propterea ſui heredes, prædicta Conſuetudo nihil addidit: idem enim conſtituitur *in l. cum miles. ff. ex quib. cauſ. maior.* non attenta *l. cùm heredes, ff. de adquir. poſſ.* quæ de heredibus extraneis intelligitur.

III.

Vendere rem hereditariam, aditio non eſt.

Si vidua, frater, nepos vel alius præter filium, fundum hereditarium mariti ſui, fratris, auunculi, vel alterius cognati poſt mortem ipſius vendat, eo pro herede neceſſario ſe gerere non creditur: verùm alij actus magis prægnantes requiruntur, ex eo fortè, quod res aliena diſtrahi vtcunque poteſt, *l. rem alienam. ff. de contrah. emptio.* Idque Paulus Caſtrenſis notat *in l. ſi paterna. C. de repud. vel abſt. heredit.* & verum eſt, vendere eiuſmodi actũ eſſe, qui fieri poſſit, etiamſi quis heres non ſit. Ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi. Nihilominùs parùm huic addi oportet, ad validè argumentandum & concludendum eo facto, hunc heredem cenſeri adgnouiſſe defuncti hereditatem eique ſe immiſcuiſſe. Aliud foret, ſi filius & alius deſcendens, qui de ſuis eſt, atque indubitatè ad ſucceſſionem in linea recta vocatus, immobilem rem hereditariam vendidiſſet: ex huiuſmodi quippe actu conuincetur hereditatem adgnouiſſe. Idq; diſputatur ab Imberto *in Enchir. ſuo, cap. Heres conſuetudine totius Galliæ, &c.*

TITVL. VII. DE COLLATIONE.

ARRESTVM I.

Collatio rei in ſpecie, & non in quantitate fieri debet, vel minus accip.

INter heredes ab inteſtato ordinarium eſt conferri in diuiſione id, quod vni ex iis à defuncto adhuc ſuperſtite donatum fuit: & notandum eſt, quamuis res donata æſtimata fuerit in donatione, donatarium tamen non admitti, ſi æſtimationem ſuis coheredibus conferre velit: eandem quippe rem conferri oportet, ſi legitimus heres eius conferendæ facultatem habeat. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 23. Decembris 1524. inter Dominum Aſſium Conſiliarium ab vna parte, & Regnaldum Picardum & vxorem ipſius ab altera. Facti ſpecies hæc fuit: Dominus Aſſius pactis dotalibus filiæ ſuæ elocatæ Regnaldo Picardo Notario & Secretario Regis in Parlamento, prædictæ filiæ ſuæ dotem dixit quatuor millium ac ducentarum librarum, ex quibus tempore matrimonij ſoluit mille & ducentas libras, neque facultatem habens reſiduum trium millium librarum repræſentandi, prædicto Picardo terram & dominium maioris & minoris Fouyllouſe ſitæ in Præfectura & Vicecomitatu Pariſienſi pro centum libris reditus redimibilis intra ſexennium, pro prædicta ſumma trium millium librarum tradidit & aſſignauit. Conuentum que fuit, quo caſu prædictus des Aſſes prædictum reditum non redimeret intra prædictum ſexennium, neque prædictum dominium lueret, eo caſu dominium iſtud prædicto Picardo & Mariæ des Aſſes vxori ipſius permanſurum conquiſitum. Poſt mortem patris coheredes ipſius iudicio familiæ erciſcundæ agunt. Filius ſenior aſſerit, prædictum Picardum teneri conferre prædictũ dominium in ſpecie, non verò in quantitate, putà ſummam trium millium librarum. Præcipuum ipſius fundamentum erat, quod prædicta terra feudi titulo poſſidebatur, & facta prædicta collatione in ſpecie, præcipuam haberet arcem & ædes dominicas iſtius terræ, iure primogenituræ, cum duabus partibus, quarum tres totam prædictam terram conſtituunt. Verùm ſi prædicta collatio in quantitate fieret, & prædictus Picardus ad cõferendam prædictam ſummam trium millium librarum, nonniſi partem mediam prætendere & conſequi poſſet, quare hoc caſu prædictus Picardus & ſoror ipſius maiori emolumento afficerentur, id quod pater ipſorum per Conſuetudinem Pariſienſem facere non poterat. Prædictus Picardus econtrà dicebat, ſe ſatisfacere conferendo tria millia librarum, ex eo quòd pater ita cum eo contrahens tanquam peregrinus, non verò tanquam cum filia ſua, nihil quicquam aduerſus Conſuetudinem Pariſienſem egiſſet, quæ hoc caſu locum non haberet, prædictúmque patrem vendere atque alienare prædictam terram extraneo etiam potuiſſe, ad repræſentanda tria illa librarum millia prædicto Picardo. Item de fauore matrimonij agi. Arreſto, cuius datam ſuprà retulimus, decretum fuit, Picardum prædictam terram in ſpecie conferre teneri, vel minùs conſequi in hereditate patris quoad fundos paris qualitatis cum prædicta terra. Hæc omnia tendunt ad impediendum, ne pater conſuetudinem eludere, & vnum è liberis ſuis maioribus prælegatis ac donis, quàm alterum mactare poſſit. *Idem.* Idemque in pari caſu Arreſto prædicto loco, 13. Martij 1522. in ſucceſſione Hugonis Artogati dictum fuerat.

Hoc ita decretum fuit, vt inter liberos æqualitas conſer. *Collatio inter*

liberos ſuper quo fundata.

conſeruaretur,collationis titulus manifeſtam habet æquitatem,ait Iuriſconſultus Vlpianus *in l.1.ff de collat. bonor.* Nou.18. *de trient.& ſemiſſe* §. 6. quo loco Iuſtinianus ſanciuit,ſiue quiſpiam inteſtatus moriatur,ſiue teſtatus,quoniam incertum eſt,ne forſan oblitus datorum,collationis memor non fuit: omninò eſſe collationes & exinde æqualitatem. Omiſſa per obliuionem plerumque in iure haberi ſolent pro expreſſis,ita annotauit Cuiacius *in paratit.C.de collat.* Propterea maior Conſuetudinum pars, nominatim Conſuetudo Pariſienſis repetitæ prælectionis ſuper Arreſtis, parentibus non permiſerunt, vni plus quàm alteri donare vel relinquere,vt inter eos æqualitas conſeruaretur adeo ab omnibus commendata. *Iungat*,inquit D.Ambroſius,*liberos æqualis gratia,quos æqualis iunxit natura*, & Seneca *epiſt.* 50. ait, primam partem æquitatis eſſe ipſam æqualitatem. Quod ſi is e liberis,cui fundus quidam in ante ceſſum ſucceſſionis donatus fuit, ad diuiſionem venire velit, & fundum naturaliter poſſideat, eum in ſubſtantia & ſpecie conferre debet,verum impenſæ vtiles ac neceſſariæ ei refundi debent: quod ſi coheredes eas refundere nolint, æſtimationem tantum prædicti fundi conferre tenetur, habita ratione temporis diuiſionis,deductione facta prædictarum impenſarum. Pariſ.*artic.* 305. niſi donatarius donationi ſuæ ſtare velit, legitima reſeruata in aliis.I.C.

II.

Collatio æſtimationis, non vero res ipſius quando admittatur.

Alia notabilis facti ſpecies in prædicta Curia emerſit inter Stephanum Dautantium & ipſius vxorem,& patres ipſorum aduerſas,vtrùm ſi is qui conferre tenetur, rem donatam vendidit, eam redimere ac poſtea conferre teneatur: an verò ad diuiſionem admittatur, ſi ſatisfaciendi facultatẽ non habeat, aliàs repræſentando æſtimationem prædictæ rei, habita ratione temporis, quo collatio facienda. Et verò ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 27. Februarij 1551.per *l.cùm emancipat.* §. *ſi per inopiam.ff.de collat.bonor.*

III.

In caſu collationis contradicta cautio præſtanda eſt.

Si inter heredes ab inteſtato de collatione deque eo quod conferendum eſt controuerſia ſit, coheredes diuiſionem differre non poſſunt, vſque quò prædictum dubium definiatur, verùm vlterius procedere debent, præſtita à contradicente collationi cautione, & ipſius parte prædictæ collationi obnoxia permanente. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi in peroratione,21.Martij 1552.per *l.1.§.iubet autem Prætor. verſic.ſed cum poſſint*, ibi, *tunc propter incertum cautio erit interponenda.ff.de collat bonor.*

IV.

Fructus dotales quomodo conferantur.

Arreſto Pariſienſi expedito à Commiſſariis, 21.Auguſti 1546. iudicatum fuit, filiam ad diuiſionem venientem dotem ſuam conferre debere,quam accepit: non verò vſuras & penſiones acceptas,expectata dotis ſuę ſolutione. Id quod intelligi debet de vſuris & penſionibus acceptis ante hereditatem obuenientem: eæ enim quę pòſt perceptę fuerint conferuntur,vel cum fructibus hereditatis debitę filię pro parte ſua cõpenſantur. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi quod pronuntiatum inter Arreſta menſis Auguſti ad relationem Dn.Harlęi,anno 1541.per *l.filius.§.filia.ff.de collat.dot.*

Poſtea Conſuetudo Pariſienſis repetitæ prælectionis *artic.*209. deſumta ex Arreſto quodam, quod pronuntiatũ in purpura.deciſum fuit, fructus rei donatæ à patre & matre,auo & auia,ſiue fundi ſiue reditus ſint,non conferri niſi à die ſucceſſionis delatæ & pecuniarum, ratione vicesſimaria,cui conſentit Conſuetudo Britanniæ,§.597. Id quod fundatur in *d.l.filius* §. *filia*, *& l.in peculium ff de vſuris. l.Bonæ fidei. ff. de acq.rer.dom.* eo quód donatarius poſſeſſor bonæ fidei cenſetur,& pactis dotalibus res donatas conſecutus eſt ad ferenda onera matrimonij,quæ maritus ſubire tenetur.

V.

Coheres collationem differens fructus debet.

Si vnus è coheredibus collationem à ſe debitam differat, poſtea conferre tenebitur, non tantùm id quod conferre debuerat, verùm etiam fructus & intereſſe: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi,de 29. Decembris anni 1544. ad relationem Dn.Boërij, per *d.l.filius.in fin.*ibi, *cùm emancipatus frater*,&c.

VI.

Libri & alia expenſa ſtudiorum conferri non debent.

Iuriſconſultus in *l. quæ pater filio* 50. *ff. fam. erciſc.* expreſsè ait, filium non teneri conferre in diuiſionem hereditatis paternę id, quod pater ei ſtudiorum cauſa peregrè agenti ſubminiſtrauit, neque quicquam ex eo in petitionem, quę ex defuncti bonis ad eundem filium pertinet,computari. De libris nihil dictum fuit,qui ei à patre donati fuerunt. Bartolus,Baldus & alij tenuerunt, horum librorum pretium conferendum eſſe, vel computandum tantundem in diuiſione: patrem enim eos de ſuo emiſſe cum diminutione patrimonij ſui. Per ſententiam complurium doctiſſimorum Aduocatorum hęc opinio non obtinuit, verùm è contrario, libros datos à patre vni ſuorum liberorum neq; conferendos neque computandos eſſe non magis,quàm ſtudiorum expenſas: prędictos enim libros non alio fine, neque alia de cauſa quàm ſtudiorum donatos, atque ideò alia ratione determinari non debere.

Nota,ex compluribus Conſuetudinibus ſumtus ſtudiorum à patre & matre præſtitos non conferri: Melodunenſi, *artic.* 278. Bituricenſi *tit. de ſucceſſ.* §. 42. niſi donator proteſtatus fuiſſet ſcripto ſe nolle in vnum plus,quàm in reliquos conferre, vel filius, cuius pater deceſſiſſet,vel mater aliunde bona habuiſſet. Hæc ſententia eſt Bartoli *in l.3.§. nec Caſtrenſ.ff.de collat. l.Neſennius.ff de negot.geſt.* Maſuerius *tit. de dotibus & donatis*, vel diuiſionem à patre vel matre petiſſet, qui adminiſtrationem ipſorum bonorum habuerunt. I.C. Attamen ſæpe prædictæ ſtudiorum expenſę cum fructibus dotis compẽſantur:prout iudicatum fuit, perorante Bernardo aduerſus Boſſanium, 7.Februarij 1586. ſub veſperam. B.

VII.

Collatio inter fratres ſuccedentes fratri ſuo inteſtato interdici poteſt, & quomodo.

Ius collationis inter fratres ſuccedentes patri ſuo ab inteſtato,fauorabile eſt, & ordinariũ, quocunque relicti titulo, vni ex iis donatum quid fuerit,niſi in donando pater expreſsè eius rei collationem interdixerit. Eaque conſtitutio eſt Iuſtiniani Imperatoris in Nou.18.*cap.6.Illud quoque*,tranſlata poſtea in Authentica: *Ex teſtamento.C.de collatio.* Sufficienter collatio prohibetur,ſi pater donando declarauit ſe velle, vt filius donatarius rem ſibi donatam præcipuam haberet:verbũ enim *præcipuum* collationem excludit, vt aiunt Imperatores Dioclet.& Maxim. *in l.ſi donatione.* 13. *in fin. C. eod. tit.*

Verbum, præcipuum.

Idem in his verbis,*ante omnem diuiſionem*, *vltra diuiſionem*, *ſine collatione,ita vt conferre non teneatur*, & his ſimilibus. Nonnulli noſtri temporis tenuerunt, eò quod dicatur, prædictam collationem fauorabilem eſſe propter æqualitatem inter liberos ſeruandam,ac per conſequens excluſionẽ illius collationis odioſam:ad minimum ad effectum prædictæ excluſionis exactè tenendam eſſe formam legis,quæ eam permittit,quæ vult, vt expreſsè pater donans, collationem prohibeat hiſce verbis, *ita demum, ſi parens hoc expreſſim deſignauit*, d. Authentica,*ex teſtamento*, verbum

Excluſio collationis odioſa.

præcipuum, quod tacitè prohibitionem infert, prædictam excluſionem inducere non debere. Alij & ſaniùs tenuerunt contrarium. Ex quò ad hanc materiam ſententiarum Dominorum Pariſienſium conflictum vidi, de ſucceſſione Clayete, quæ necdum iudicata fuit. In caſu prædictę

Is qui conferre tenetur, nõ ideò minus à fratribus ſuis collationem exiget.

prohibitionis aduerſus donatarium obſeruari non poterit Edictum Prætorium, *quod quiſque iur.* &c. Nam quamuis nihil ex eo, quod ubi iure præcipuo donatum fuit, conferat, non ſinet tamen cogere fratres ſuos coheredes ad conferendum, quod ab ipſorum patre donatum fuerit, per prædictam Auth. *ex teſtamento*. Igitur in ſucceſſione ab inteſtato omnes æqualiter citra prædictam prohibitionem conferre debent, non tantùm quod à patre ipſorum acceperint, quocunque relicti titulo, verùm etiam fructus, quos perceperunt. Nihilominùs quantum ad fructuũ collationem hæc regula ſimpliciter non admittitur. Nonnulli renuerunt, omnes fructus tam

Qui fructus cõferri debeant.

conſumtos, quàm exiſtentes, conferri debere, vt ſemper prædicta æqualitas inter fratres ſeruetur. Rationes ipſorum hæ ſunt; vna è filiabus fortè maturè elocata fuit, pater ei titulo dotis reditum quendam donauit, quo, eo ſuperſtite, longo tempore fruita fuit, perceptis fructibus & prouentibus, qui magni valoris fuerunt. Citra prædictam donationem pater eos percepiſſet, & ita patrimonium ſuum auxiſſet, quod poſt mortem ſuam minus inuenitur. Altera filia anno vel minore tempore ante mortem patris fortè elocata fuit, & parùm vel planè nihil fructuũ ex eo, quod pater ei donauit, perceperit. In his, inquiunt ij, magna inæqualitas deprehenditur, & rigida lex, ſi omnes fructus non conferantur. Iaſon ad *l. vlt. C. de collat.* contrarium tenet, eos tantùm fructus conferendos, qui extant & manifeſtò inueniuntur, non verò conſumtos: quandoquidem, inquit is, in id impenſi fuerint, ad quod pater eos donauerat, putà ad ſuſtinendi matrimonij onera, ad quæ iure huiuſmodi fructus deſtinati ſunt, *l. pro oneribus. C. de iur. dot.*

Fructus pro legitima onerato reſtituendi imputantur.

Notandum eſt, quod Zeno Imperator ait *in l. Iubemus. in pr. C. ad Trebell.* patrem non poſſe onerare neque grauare liberos ſuos primi gradus, vt id, quod iis reliquerit, aliis reſtituant, ſi ſine liberis deceſſerint, & percipere ac imputare fructus, quos ex poſſeſſione ſua colligere poſſunt, pro ipſorum legitima, & iniquam eſſe huiuſmodi patris conſtitutionem quò ad prędictos fructus, neque liberos teneri ei obedire. Alij ſanè plures prædictam *l. iubemus* in contrarium induxerunt, dicere volentes, heredem filiũ oneratum reſtitutione, retenta quarta pro auctoritate Senatuſconſulti Trebelliani, & legitima, per imputationem fructuum dodrantem

Collationi in quo titulo locus ſit.

teneri reſtituere. Eaque noua opinio fuit nunquam admiſſa, eo quod neque fundamento neque vlla ratione nitatur. Siue velit ſiue nolit pater, fructus filio reſtitutione onerato proprij ſunt. Superque eo vide *Arr. 1. tit. de detractione, quam heres, &c.* Quò ad alterum ſubiectæ noſtræ materiæ caput, quamuis Doctores noſtri ad prædictam Authent. *ex teſtamento*, & ad *l. filiæ dotem* pro axiomate teneant, id quod à patre teſtamento relinquitur, collationi obnoxium non eſſe, nihilominùs ſi filius legatarius ad legitimã ſuam veniat, pro illius implemento legatum ſuum conferre tenebitur, vel planè recuſare, & hanc ad rem eſt *l. ſi quando §. fin. C. de inoff. teſtam.*

Codicillus collationi obnoxius.

Quantum ad Codicillum attinet, diuerſa ratio ſubeſt, ſi ſine teſtamento fiat, & ab eo, qui inteſtatus mori vult: tum quippe liberi, quibus in Codicillo longè amplius quid relictum, conferre ſemper tenebuntur, vt ait Scæuola *in l. ex parte. §. inteſtato moriens. ff. fam. erciſc.* Si tamen pater moriens diuidat inter liberos ſuos bona ſua, nullo indiuiſo relicto, vt facere poteſt iuxta *l. parentibus. C. de inoff. teſta.* huic diuiſioni liberi

Diuiſio à patre facta inter liberos quando collationi obnoxia ſit, quando non.

ſtare atque obedire tenebuntur, dummodò ſingulis minus quàm legitima ſua relictum non fuerit, neque vllus collationi locus erit iuxta facti ſpeciem poſitam & definitam à prædicto Scæuola *d. §. Inteſtato*, ac videtur in prædicto caſu huiuſmodi diuiſionem non eſſe donationem neque aliam diſpoſitionem inter viuos, verùm potiùs vltimam voluntatem ambulatoriam vſque ad mortem, * vt ait Vlpianus ſecutus Papinianum *in l. ſi filia nupta. 20. §. ſi pater in filios, ſine ſcriptura bona diuiſit. ff. fam. erciſc.* Alioquin ſi diuiſio nulla facta, aut facta, ſed non de omnibus rebus, verùm res aliqua hereditaria indiuiſa maneat, in ſingulis prædictis caſibus, ſiue per codicillum ſiue alio modo, per ſcripturam vel ſine ſcriptura, legato relicto vel donatione à patre facta, ſemper ij, quibus longè amplius relictum fuit conferre tenebuntur: his quippe caſibus occaſio eſt ſuccedendi ab inteſtato ex *d. §. inteſtato*, à contrario ſenſu Imbertus *in enchir. ſuo* ea de re Maioribus diebus Andegauenſibus Arreſtum datum fuiſſe ait. Alius diuerſus caſus, ſi pater filiam ſuam elocauit, vel filium ſuum, eique ſimpliciter ſummam quandam donauit, vel pro omnibus ipſius iuribus legitimæ & ſucceſſionis: quem poſtea reuocat & cum aliis liberis vniuerſalem heredem inſtituit, qui præter inſtitutionem à patre nihil conſecuti fuerunt, vt ipſorum ſupradictus coheres, qui coniugatus fuit. In diuiſione ij intercedunt, quò minus vllã rem accipiat is qui à patre quod accepit & cõiugatus fuit, niſi cõferat, quod à patre ſuo accepit,

Collatio inter coheredes ex teſtamento ſcriptos.

vel id imputet & minus accipiat. Hic ait, id quod habuit ex liberalitate ſua proceſſiſſe, deq; eo ſibi controuerſiam moueri non debere, nominatim quod pater eum heredem vniuerſalem inſtituit pro quota omnium & ſingulorum reliquorum bonorum ſuorum, neque quicquam ſupremis iudiciis de collatione cauiſſe, ſeque fundat in *l. 2. C. de collatio.* Coheredes replicant, abſque expreſſa collationis interdictione à patre teſtatore facta, conferri oportere tam inter ſuccedentes ex teſtamento, quàm ab inteſtato, neque vllam differentiam eſſe, prout continetur in d. Auth. *ex teſtamento* quæ *d. l. 1.* emendat: adde quod in donatione ipſius à patre in fauorem matrimonij facta nominatim extare, *pro omnibus iuribus ſucceſſiuis*, & ſic neceſſariò conferri debere, vt expreſsè dicitur *in l. ſi non mortis cauſa, in pr. ff. de inoff. teſta.* Sententia Libellariorum Palatij Pariſienſis, 22. Aprilis 1566. data inter Baptiſtam de la Veuë Aduocatum in Parlamento, prædictam collationem poſtulantem ab vna parte, & Iacobum de la Veuë coheredem ipſius reum ab altera, prædictus reus à prædicta collatione abſolutus fuit. Ab eo ad Parlamentum appellatum, vbi prædicta ſententia defenſa fuit ob declarationem

tionem à defuncto partium patre factam de ſucceſſione, de qua quærebatur qua declarauit ſe velle, vt donationē à ſe factam ſummæ quinquemillium librarum & domus cuiuſdam, pactis dotalibus, is præcipuam habeat, non verò pro paternis ſuis iuribus, vt in prædicta donatione dictum fuerat: planè enim abſque hoc prædicta ſententia directè contraria videretur diſpoſitioni iuris communis, præcipuè verò d. Au-

Donatio ſimplex à patre filio facta quando confertur.

thenticæ ex qua dotis cauſa vel propter nuptias donationes conferri debent: factæ verò ſimpliciter extra prædictas cauſas non conferuntur, prout id declarat Accurſius *ad d. Auth. in gloß. datorum.* Dynus & alij complures eum ſecuti id apertiùs declarauerunt, putà, quantum ad id nullam differētiam eſſe inter donationem ſimplicem à patre filio emancipato factam, & donationem dotis cauſa vel propter nuptias: hæ duæ quippe inter heredes teſtamento ſcriptos conferuntur, vt videre licet in *l. vt liberis C. eod. tit.* niſi donando pater contrarium declarauerit. Verùm ſi filius donatarius non emancipatus & in poteſtate patris ſui donatoris conſtitutus ſit, quandoquidem ſimplex donatio ei facta à prædicto patre ipſius vſque ad mortem, qua duntaxat confirmatur, admittitur, legitum cenſetur & vltimæ potiùs voluntatis decretum, quàm actus inter viuos: & ex hac ratione inter heredes ſcriptos collatio non fit, argum. *l. à patre. C. eod. tit.* Vbi legata & donationes fideicommiſſariæ non conferuntur. Alij & iuſtè, vltimum hoc caput tribus diuerſis caſibus limitant.

Donationes ſimplices filio in poteſtate facta regulariter non conferuntur exceptis tribus caſibus.

Primus eſt, ſi pater donauit filio aut filiæ in fauorem matrimonij: alter verò vel altera ſimplicem tantùm donationem acceperit: poſtea ambos vel ambas heredes ſuos inſtituat, ne ex eo iniuſtum quid oriatur & æqualitas ſeruetur, ambos vel ambas ſiue in poteſtate ſiue emancipati ſint, conferre oportet, *l. pen. C. de collatio.* Secundus caſus eſt, ſi pater teſtamento vel aliter id ita declarauit, putà, dixit, id quod filio ſuo donat, ſe donare pro omnibus iuribus ſucceſſiuis & legitimis. Hoc caſu donatarius poſt mortem patris tenebitur eo contentus eſſe, vel id conferre itque caſus eſt *d. l. ſi non mortis cauſa ff. de inoff. teſta.* Vltimus eſt ſi pater rem filio ſuo donauit, ex qua priuatim negotietur, ad inſtar peculij profectitij, conferre fratribus ſuis cum eo inſtitutis tenebitur. itque vnus eſt è caſibus *d. l. ſi donatione. C. de collatio.*

* Adeo vt donatio à patre vel matre facta vni liberorum ſuorum forma diuiſionis, quamuis ea inſinuata fuerit, teſtamento vel codicillo reuocari poſſit. Arreſtum Pariſienſe, 24. Iulij 1578 quod refert idem Carondas loco præallegato. T. V. Maynardum *lib. 8 cap. 55.*

VIII.

Nepotes poſt mortem patris ſui ad ſucceſſionem aui venientes, conferre debent id, quod pater ipſorum conſecutus eſt, quamuis non ſint heredes patris ſui.

Facti ſpecies hæc eſt: Philibertus Layetus plures liberos habens, Hieronymo vni ex iis & primogenito, in fauorem matrimonij, quandam ſummam donat, præterea officium ei horrearij emit. Hic primogenitus filius relictis liberis moritur, prædicto Philiberto patre adhuc ſuperſtite. Liberi prędicti Hieronymi poſt mortem patris ſui prodigalitatem & malam adminiſtrationem ipſius agnoſcentes, hereditatem repudiant. Aliquo tempore pòſt Philibertus Layetus auus ipſorum moritur, qui plures liberos in primo gradu relinquit, & nepotes liberos ſupra memorati defuncti primogeniti. Hi diuiſionem & portionem in bonis aui ſui petunt, eam quam pater ipſorum ſi ſuperuixiſſet, cum fratribus ipſius patruis ſuis habuiſſet. Prædicti patrui prædictos nepotes ad diuiſionem admittere parati ſunt, conferendo, vel minus accipiendo, id quod patri ipſorum in fauorem matrimonij donatum fuerat, & pecuniam pro officio horrearij à patre ipſorum empto. Prædicti nepotes, qui benè nouerant patri ſuo data & donata huiuſmodi eſſe, vt ea conferendo, vel minus accipiēdo, parum ſibi ſupereſſe poſſet ex ſucceſſione aui ſui, & cum iā ſucceſſioni patris ſui renuntiaſſent, mirum ipſis videtur, hanc eis oppon: collationem. Conſulti ad id non teneri ſe, conteſtantur ſuper contradictorio prædictæ collationis coram Balliuo Nouigentij ſuper Sequanam vel Locum tenentem ipſius.

Petitio patruorum.

Patrui aiunt, ſe in petitione ſua de collatione inter nepotes ad prædictam ſucceſſionem venire volentes, fundatos, vt ſcil. æqualitas ſeruetur. Si pater ipſorum viueret, nihil eum ad prædictam collationem impediendam dicere poſſe. Conſequenter reos loco & gradu patris ſui venientes in ſtirpes non in capita ſuccedere *l. ſi nepotes. ibi, quæ ſi omnes vnius ſtirpis. ff. de collat. bonor.* neque meliores ſe conditionis dicere poſſe, quàm patrem ipſorum, ſi viueret.

Exceptio nepotum.

Ecōtrà nepotes excipiebant, quandoquidem ad ſucceſſionem aui ſui ex capite defuncti ſui patris non venirent, cui nunquam hereditas hæc acquiſita fuerat: verùm ex proprio ſuo capite venirent, tanquam in poteſtate aui tempore mortis ipſius conſtituti, quam ingreſſi fuerant, & agnati auo ſunt ſtatim poſt patris mortem, idque ex lege Velleia, & ex diſpoſitione vulgat. *l. poſthumus. ff. de iniu. rupt. & irrit. fact. teſta.* ſe per repræſentationem eōrum venire, cui huc caſu locus non ſit: verùm è contrario, ſi petitores repræſentatione niterentur, planè excluſos eos iri; eò quòd pater ipſorum repræſentatus ac legitimè apparagiatus ad ſucceſſionem venire non poſſet, ac per conſequens neque eum repræſentantes. Igitur circa repræſentationem venientes, ex proprio ſuo capite, & proprio ac perſonali iure, nulla re ſe ſe onerari debere, qua pater ſi ſuperſtes eſſet, oneraretur. Inprimis ſe nunquam quicquam ex bonis aui ſui conſecutos. Si pater quid accepiſſet, id eum per manus patris ſui accepiſſe, huius verò ſe neque ſucceſſores neque heredes eſſe ita ſingulariter & expreſsè tenet Bartolus *in l. qui ſuperſtites de adq. hered.* Alex. *in l. ſi auus. C. de lib. præt.* & Baldus *in l. pactum, quod dotal. C. de collatio.* qui in fortioribus terminis tenent, nepotes non conferre, quamuis patris ſui heredes fuiſſent, quod actores non ſunt, cùm hereditatem repudiauerint, neque vllum commodum perceperint ex eo, quod patri ipſorum ab auo præcipuum datum & donatum fuerat. Præterea dicebant, in omnem euentum & ſubordinatè, probabile non eſſe prædicta collatione comprehendi prædictum officium horrearij, quandoquidem non ſit res in commercio exiſtens, neque liberæ diſpoſitionis hominum: econtrà id officium à Rege teneri, quamdiu ei duntaxat placuiſſet, neque de eo diſponi poſſe, niſi pro arbitrio ac voluntate Regis. Inſu-

Officium venale emtum à patre & datum vni è liberis ſuis collationi inter ſuos fratres obnoxium eſt.

Adde Ar. 22. tit. lib. 10.

per prædictum Officium annexam habuiſſe Iuriſdictionem, ideò vendi non poſſe, niſi iis relinqui & tranſferri in liberos & ſucceſſores: propterea prædictum Officium in legitimã portionem patris imputatum non fuiſſe *l. omnimodo. 30 C. de inoff. test.* per Fabrum *in l. emancipati. C. de collatio.* in primis quod auus plurima gratiſſima officia & honores à prædicto filio ſuo ſeniore acceperat, quem præ omnibus reliquis liberis ſuis hoc officio dignum cognouerat, & ad decus & domus ſeu familiæ & nominis ſui eum hoc officio prouiſum curare voluiſſe, non pro legitima ipſius portione, fieri enim id in re adeò fortunę aleę expoſita non poſſe, non magis quàm ſi eum beneficio quodam prouideri curaſſet, & pecuniam pro annali prouentu ſeu reditu & pro expeditione Bullarum expendiſſet, quæ collationi obnoxia dici non poſſet, prout ait Paulus Caſtrenſis ad d. §. *imputari.* Idem ſi ei ſtudiorum gratia expenſas præbuiſſet, & ad Doctoris gradum promoueri eum curaſſet, vt expreſſum eſt in *l. qua pater filio. ff. fam. erciſc.* Verùm patrem id potiùs ob rationes ſupradictas feciſſe, putà, ad filium ſuum ad dignitatem & honores euehendum, quibus dignus eſſet: & pater maioris honoris familiæ ſuæ ac quaſi particeps fieret. Accedebat & maximum argumentum, hoc officium per mortem patris, & ſic fortuito casu ratione liberorum amiſſum ac deperditum fuiſſe. Poſito, id collationi obnoxium eſſe, attamen cùm fortuito caſu, citra dolum & fraudem vel delictum patris ipſorum amiſſum fuerit, ex probabili ratione id peti non poſſe, non magis quã ſi legitima vni liberorum data chaſmate, aut caſu aut vi maiore, ſine dolo, aut culpa filij periiſſet, prædictus filius omnibus hiſce non obſtantibus ad petendam dictam ſuam legitimam redire poterit. Simile in filia quæ ſuperſtite patre, dotem ſuam amittit, obtinet. Si hæ rationes non admittuntur, miſeros nepotes eò miſeriarum redigi, putà, vt patrem, officium hereditate & eius renuntiatione coacti fuerunt amiſerunt, & denique vt priuẽtur ſucceſſione aui ſui, in quam quantumuis conſenſum ſit, nihilominùs eum prædicta collatione confuſam atque ita conſumtam iri: igitur ad paupertatem ſe redigi, & cum pro intentione ſua diſpoſitionem *l. 1. §. ſi. ff. de collat. dotis. & l. 1. §. final. ff. de coniung. cum emancipat. liberis* allegaſſent, concludebant prout ſuprà E contrario patrui aſſerebant, prædictos nepotes conferre teneri, ęquè ac pater ipſorum, ſi ſuperuixiſſet, & ad diuiſionem venire voluiſſet, cõferre quoque coactus fuiſſet. Nihil ad rem facere, quod ſe per repræſentationem non venire dicerent: eos quippe negare non poſſe quòd gradum & locum ipſius ingreſſi ſint, & omnes ſimul nonniſi in ſtirpes ſuccedere, hoc eſt, accipientes portionem, quam pater ipſorum accepiſſet, alioquin ſi obſtinatè dicere vellent, ſe nonniſi ex ſuo capite ſuccedere & accipere, & id iis concederetur, concedi quoque oportere eos in capita ſuccedere debere, id quod falſum eſt. Prærerea, omiſſo patris loco eos vt remotiores excludendos: Repudiationem & renuntiationem hereditati patris factam, in fraudem factam fuiſſe, ad declinandam ſcil. prædictam collationem. Citra hanc collationem æqualitatem non ſeruatã

Duplicatio patruorum.

tri, quamlibet id ex officio euenerit, ſufficere quippe hereditatem aui patris ſui in tantùm diminutam, quanta pecunia ab eo numerata fuit, ad prouidendum patri prædictorum nepotum de prædicto officio. Prædictum officium manifeſtò venale & in commercio eſſe, nõ verò qualitatem beneficiorum habere. Prædictum fratrem ipſorum id vendere, ei reſignare deque eo pro arbitrio ſuo diſponere potuiſſe. Sententia Balliuij vel Locumtenentis ipſius pro collatione iudicatum fuit, & ad eam faciendam tam pecuniæ erogatę in emtionem officij, quàm omniũ aliarum rerum à defuncto patre nepotum acceptarum, condemnati nepotes fuerunt: qui ab eo ad Parlamentum Parisienſe appellant, vbi Arreſto, quod pronuntiatum à D. Præſide Harlæo in purpura, vigilia Aſſumtionis menſe Auguſto, 1564. dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe, & nepotes in multam & expenſas condemnati. Deſumtum è ſchedis Dn. Buiſſonij.

Sententia pro collatione.

Arreſtum confirmans ſententiam.

Eadem Conſuetudo Pariſienſis decidit quæſtionem tractatam hoc artic. & cap. pro collatione, quam nepotes facere debent venientes ex capite ſuo in ſucceſſione aui ſui, quantumuis patris ſui heredes non ſint, *artic.* 306. *&* 308. qui deſumti fuerunt ex Arreſto ſolenniter pronuntiato, quod hoc capite continetur, & ex *l. illam. C. de collat.* V. Choppinum *lib. 3. de priuil. ruſticor. part. 3. cap. 4. in pr.* Carondam *lib. 2. reſponſ. cap. 55. & quæſtionem meam 26. I. C.*

IX.

Non ita pridem Arreſtum ſingulare ac magni momenti offendi, quod ex eorum numero eſt, quod finem imponit, infinitaque ſimilia dubia quæ antea ſeſe obtulerunt, determinat, cuius declaratio ac determinatio poſtulata nonniſi ad Regem & Parlamentum ipſius ſpectare poterat. Huiuſque tenor ſequitur: HENRICVS, &c. Omnibus, &c. Notum facimus, hodiè data præſentium, comparentibus in Curia noſtra Parlamenti, dilecto ac fido noſtro Conſiliario in prędicta Curia noſtra Dn. Nicolao Fauerio & herede ex parte defuncti. Dn. Nicolai Fauerij Cõſiliarij in prædicta noſtra Curia, actore & approbationem petente duorum libellorum ei à prædicto Fauerio oblatorum 15. & 17. Ianuarij poſtremi ab vna parte, & Maria Fauena Domnicella vxore ſeparata bonis à Mathurino Garencerio Scutifero domino de Boisberchet, rea ab altera, vel Procuratoribus partium. Viſa à Curia noſtra ſententia dilectorum ac fidelium noſtrorum Libellariorum Palatij data inter prædictas partes, 17. Octobris 1581. qua dictum fuerat, diuiſionem bonorum morte defuncti Dn. Nicolai Fauerij patris ipſarum relictorum inter eas faciendam, & ſingulis iuxta Conſuetudinem locorum in quibus prædicta bona ſita ſunt, portiones ſuas tradendas. Poſtulata executione prędictæ ſententiæ à prædicta Maria Faueria, aduerſus prædictum Nicolaum Fauerium fratrem ipſius, ad id tendentis, vt prædictus Nicolaus Fauerius teneretur conferre officium ſuum Cõſiliarij laici in Curia noſtra, de quo prouiſus fuiſſet per reſignationem defuncti patris ſui, atque ita, vt ipſa offerret ac parata eſſet conferre pecuniam in dotem ſibi datam. Prædictis duobus libellis Curiæ à prædicto Nicolao Fauerio oblatis, priore tendente ad id, ne ſuper prædicta collatione apud Libellarios Palatij conteſtari cogeretur, ſed decerneretur partes primo die in

Officium Conſiliarij in Curia reſignatũ à patre in gratiam filij, collationi obnoxium non eſt.

prædicta

prædicta Curia noſtra audiendas: poſteriore tẽdente ad id, vt interdiceretur prædictæ Mariæ Fauetiæ, ne ibi alibi quàm in prædicta Curia ratione prædictæ collationis proſpiceret: iudicioq; conſtituto coram vno è dilectis & fidelibus conſiliariis Curiæ noſtræ, tam ſuper prædictis duobus libellis, præſcriptionibus à rea poſitis, quàm ſuper collatione à prædicta Maria Fauetia prædicti officij Conſiliarij nomine prætenſa, 22. Februarij poſtremi, rationibus, relationibus & productionibus prædictarum partium factis: Arreſto interlocutorio, 28. Maij poſtremi, quo decretum fuiſſet, productiones partium ipſis communicandas, ad contradictorios & ſaluationes reſpectiuè tradendas: contradictoriis à prædicta Dominicella Fauetia, ſaluationibus verò à prædicto actore exhibitis libello oblato 14. Maij ab actore quo omnium contradictoriorum loco acta litis produxit. Omnibus perpenſis, prædicta Curia noſtra depulit & depellit prædictam ream à concluſionibus ſuis atque libellis, in eo quod poſtulauit, vt Nicolaus Fauetius cogeretur conferre officium ſuum Conſiliarij in hac Curia vel minus accipere ex hereditate prædicti defuncti patris ſui, declarauit, prouiſionem à nobis factam prędicto Nicolao Fauetio per reſignationem defuncti Nicolai Fauetij patris ipſius non eſſe emolumentum à Conſuetudine prohibitum, ſine expenſis, attenta partium qualitate. Igitur mandamus hiſce præſentibus Præfecto noſtro Pariſienſi, Balliuis Trecenſibus Pontis, Nouigentij ſuper Sequanam, vel Locumtenentibus ipſorum generalibus & particularibus, primo Oſtiariorum dictę noſtrę Curię, vel apparitori noſtro ſuper eo requiſito, vt ad petitionem prędicti Nicolai Fauetij Conſiliarij actoris, has pręſentes, &c. Datum Pariſiis in Parlamento noſtro, 7. die Septembr. anno gratię 1582. noſtri Regni 9. Signatum per Cameram, Deheuez, & cera flaua ſuper ſimplici cauda ſigillatum. Hoc Arreſtum prædicto die inter Arreſta generalia in purpura pronuntiatum fuit à defuncto illuſtri Chriſtophoro Thuano, Equite, Conſiliario Regis in ſecretiori conſilio, & primo Præſide in Curia Parlamenti Pariſienſis.

Ratio huius Arreſti eſt, quod officium hoc nihil conſtiterit, quod à liberalitate Principis venit, neque venale eſt. V. Choppinum *de leg. And. lib. 3. tit. 3. cap. 1. art. 8.* Carondam *lib. 5. cap. 4. & lib. 7. cap. 13. & 173.* Bacquetum *tractat. ſuo 5. ſtilo 173.* & Maynardum *lib. 8. quæſtio 56.* I.C. adeo vt tale officium vel aliud iudicaturæ collationi obnoxium non ſit, verum emolumentum præcipuum iure & Conſuetudine permiſſum.

X.

De Collatione inter heredem teſtamento, doctrina notabilis.

N. Meſchinus duos liberos habet, Antoninum & Ioannem. Teſtamento condito ambos æquis portionibus heredes inſtituit. Poſtea natu maiorem elocat, eique trientem ſuorum bonorum donat, & declarat, ſe velle vt reſiduum bonorum ſuorum inter liberos ſuos æqualiter diuidatur, iuxta tenorem teſtamenti ſui. Is moritur: lis familię erciſcundę mouetur à fratribus coram Balliuo S. Germani Mondorij. Frater minor diuiſionem omnium bonorum æqualem poſtulat. Natu maior aſſerit, ſibi iure præcipuo competere trientem bonorum, vtpote ſibi donatum, & quò ad reſiduum, ſe ad diuiſionem venire paratum. Minor ait, ſi frater ſuus diuidere velit, eum teneri conferre id, quod ei donatum fuit, cùmque collatio expreſſè interdicta non fuerit, eum ad eam cogendum: hanc quippe prohibitionem expreſſam eſſe debere, vt prohibitio detractionis quartæ Falcidiæ & Trebellianicæ, maximè in liberis primi gradus. Expreſſi enim & taciti eandem rationem non eſſe, *l. precibus. C. de impub. & aliis ſubſt.* Expreſſam pupillarem excludere matrem, tacitam nõ excludere. Natu maior duplicat, prohibitionem ſatis expreſſam eſſe, tã in hiſce verbis, *reſiduum*, &c. quàm ex *l. ex parte. §. inteſtato. ff. fam. erciſc.* dotis collationem ceſſare ex coniectura ta mente defuncti, qui nihil indiuiſum reliquit. Iudex à quo decernit, fratres ęqualiter diuidere oportere & collationem faciendam. Appellatum Lugdunum, vbi ſententia iſta infirmata & collatio prohibita fuit. Arreſto Curiæ, 14. Aprilis, 1579. decretum, iuxta priorem ſententiam collationem faciendam & omnium diuiſionem inſtituendam.

XI.

L. Gallus in Francia non obſeruatur.

Notatu dignus diſcurſus eſt habitus ſuprà *Arreſto 12. de filiis ibus quæ nub.* &c. in quo inuenietur, aduerſus *l. Gallus*, & doctrinam Bartoli ad *l. qui ſuperſtitis. de acq. h. red.* filiam elocatam quæque renuntiauit, non poſſe poſt mortem patris ad ſucceſſionem aui redire neque liberos ipſius, ſiue per repræſentationem ſiue aliter. V. Arreſtum 22 *tit. de teſtam.* ſuprà.

APPENDIX ARRESTORUM ad Titulum VII.

I.

Filia quod in ſucceſſione matris ſuæ conferre cogatur.

Filia in ſucceſſione matris ſuæ conferre tenetur, id quod ei dedit pro parte ſua hereditatis paternæ vltra valorem eius. Arreſto Pariſienſi, 10. Martij 1514. quod refert Carondas *lib. 7. cap. 20.* Quantum ad ſumtus nuptiarum & nuptialis conuiuij, liberi elocati à patre vel matre eos non conferunt, eò quòd nullam vtilitatem ſeu commodum præcipuum elocatis afferunt, Bartolus *in l. 1. §. nec Caſtrenſ. D. de collatio.* niſi conuiuium nuptiarum æſtimatum fuiſſet & conuentum, vt conferretur. Conſuetud. Melodunenſ. *artic.* 277. I.C.

Sumtus nuptiarum non conferuntur.

II.

Vtrùm pretiũ Officij alicuius iudicaturæ obnoxium ſit collationi in vtilitatem parium.

Quæſitum fuit, vtrùm maritus prouiſus de officio Magiſtri Libellorum conſtante matrimonio cum vxore ſua defuncta, cogitur conferre mediam partem pretij iſtius Officij, heredi vel creditori vxoris ſuæ, attento quòd in Francia Officia iudicaturæ, non ampliùs pro meritis remunerandis aſſignentur, ſed pecunia mediante? Arreſto quod datum in perotatione, 15. Februarij 1605. inter D. Philippum Gurellum Conſiliarium Regis, & Præfectum Libellorum ordinariorum Curiæ ſiue Aulæ ipſius, iudicatum fuit, quòd non. Arreſtum & perotatio extat inter perorationes D. Aduocati Regij Seruini, *vol. 2.* I.C.

III.

Heres ex beneficio inuentarij tenetur conferre id quod à

Arreſto, quod pronuntiatum in purpura 14. Auguſti 1599. inter Ioannem Conteuallium Scutiferum appellatum, & Ægidium Homé-

patre in anteceſſum acceptis

bum appellantem, iudicatum fuit, heredem ex beneficio inuentarij, teneri oportere ac condemnatus fuit referre in inuentarium ſuum id quod à patre ſuo in anteceſſum hereditaris paternæ pactis dotalibus acceperat cum fructibus poſt mortem perceptis, niſi hereditati renuntiare mallet, & dono ſuo acemolumento contentus eſſe. Dn Louëtius retulerat litem in quinta Camera Inquiſitionum. Deſumtum è memorialibus D. Coignei Conſiliarij in prædicta Curia. I. C.

TITV. VIII. DE SVCCESſionibus Eccleſiaſticis.

ARRESTVM I.

Prælatus abſque inuentario bona Presbyteri occupare non poteſt.

IVs Eccleſiaſticum à laicis neque reſtringi neque determinari debet in detrimentum Eccleſiæ. Auth. *Sicut alienatio. C. de SS. Eccleſ.* Attamen ab iis prouideri poteſt, ne Eccleſia occupet ſéque in ſaiſina hereditatis Presbyteri vel Clerici defuncti conſtituat citra ſolennitatem & ius: Id quod notat Bartolus in *l. n. mo martyres, & in l. non plures. C. eod.* Iuxtaque id indicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1394. Epiſcopum vel Prælatum admitti non poſſe, ſi ſe capacem dicat ac proponat occupandi abſque inuentario, bona cuiuſdam è Presbyteris vel Clericis ſine heredibus & executoribus mortui. Tantundem dictum fuit aduerſus Capitulum Lingonenſe, ſede vacante, pro Duce Burgundiæ, Arreſto anno 1392.

II.

Acquiſita ſtatu a Prælato proprio ac priuato ſuo nomine, ad heredes ab inteſtato pertinent.

Epiſcopus Altiſſiodorenſis ſe in ſaiſina conſtituit terræ acqui itæ à præ leceſſore ſuo proprio ac priuato nomine & in feudum & homagium mouentis ab Epiſcopatu Altiſſiodorenſi, aduerſus heredes prædictam terram petentes. Is primò allegat, eam pecunia Eccleſiæ acquiſitam. Secundò confuſum fuiſſe dominium vtile cum directo, & quandoquidem hæc conſolidatio facta in perſonam emtoris fuerit, ſucceſſorem talem directum, qualis eſt prædictus modernus Epiſcopus, ius omnium retinendorum habere: neque quicquam amplius iudicandum ſupereſſe, *l. vti frui. ff. ſi vſuſfr. peta.* Heredes, eo quod probaſſent acqui. tum à prædicto defuncto proprio ſuo ac priuato nomine factum, prædictum Epiſcopum modernum depelli curarunt, Arreſto Pariſienſi, anno 146.. ut ta textum *in l. ſi patron. & l. quicunque. C. commun. vtriuſque iudic.*

III.

Prælati ſucceſſores debita realia prædeceſſorum ſuo rum debent, diſcuſſo herede.

Prælatus ſucceſſor in beneficio, debita prædeceſſoris ſui realia ſoluere tenetur, *c. 1. de ſolut. & c. quod quibuſdam. de fideiuſſor. & cap. delictis. de for. compet.* & ad id captis fructibus beneficij ſui cogi poteſt, ſecundùm Abbat. Sicul. *in c. cum eſſet. de teſta.* alioquin Eccleſiaſtici moterentur eiriùs, quàm mercatorem inuenirêt, qui iis pecuniam mutuam ſubminiſtrare vellet, ſimilésque forent Iudæis inter Chriſtianos, quod ſanè iniquiſſimum foret. Et hanc ad rem notandum quod ſcripſit Iuannes Faber *in §. pœnales. Inſtit. de perp. & temporal. actio.* è ſtylo & praxi Franciæ ad id pertinente, & Guido Papa *qu.* 557. idque

Hoc extra vſum eſt.

præcipuè tum, cùm prædicti Prælati defuncti heredes non ſoluendo relinquunt, qui primò omnium conueniendi, & primò omnium recentur: & his diſcuſſis, ipſorum ſucceſſores in beneficio, vt tenet Dominicus de ſancto Gemino *conſi. 3.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 4. Iulij 1531. pro Ioanne Camiuadio mercatore Caducenſi, aduerſus Carrerium Epiſcopum prædicti loci. Boërius *quæſt.* 204.

IV.

Prælatus ſucceſſor debet id, quod nomine Prælati prædeceſſor ipſius debuit.

Die Sabbathi 9. Februarij 1537. iudicatum & Arreſtum pronunciatum, datúmque fuit inter quendam nomine Debonnarium, actorem in executione Arreſti, & damnorum & intereſſe, aduerſus Renatum Burſatium Abbatem Satanæ reum, hunc ſcil. prædicta damna & intereſſe ſoluere cogi, in quæ prædeceſſor ipſius Abbas condemnatus fuerat, nomine dignitatis, ſub his qualitatib. *Religioſi, Abbas & Conuentus,* quamuis prædictus reus allegaſſet ſe habere menſam ſeparatam à Conuentu.

V.

Succeſſio Franciſcani Epiſcopi, inter cognatos ipſius & Franciſcanos.

Ex generali Franciæ Conſuetudine, cognati proximi ſuccedunt cognatis ſuis Epiſcopis, Prælatis, Presbyteris, & aliis eius generis, qui publicè religionis & profeſſionis votum ſolenne non fecerunt. Atque notandum eſt, ſi hi, antequam Epiſcopi, Prælati & Beneficiati fiant, religionis regularis profeſſionem fecerunt, hereditatem ipſorum ex parte pauperibus ipſorum cognatis adiudicari debere, alteram verò partem ad refectionem Eccleſiarum ipſorum beneficij impendendam: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro ſucceſſione & bonis relictis à defuncto Dn. Orgis Epiſcopo Ebroicenſi quondam Ordinis Franciſci. Huius Arreſti mentionem fecit Ratus Commentator ad Cõſuetud. Pictau. *tit. de ſucceſſio. artic.* 220. Nihilominus prædictum Arreſtum pro ſucceſſione mobilium tantùm datum fuit, nulla controuerſia de immobilibus mota, cùm nulla Dorgis reliquiſſet. Dubium igit. r manſit ad quemnam immobilia ſpectare debeant. Imbertus *in Enchirid.* te oet & ait, à compluribus magnis viris teneri ſe vidiſſe, prædicta immobilia ad Conuentum ſpectare debere, cuius prædictus Epiſcopus profeſſus comperietur, allegat id, quod notatur ad *cap. cum in officiis,* & ad *cap. relatum 2. de teſtam.* & ad Autheot. *Licentiam. C. de Epiſco. & Cleric.*

Simile iudicatum fuit Arreſto quod pronuntiatum in purpura, à Dn. Præſide Briſſonio in pronuntiatione Paſchali, 16. Aprilis 1585. pro ſucceſſione Furêt Epiſcopi Catalaunenſis, qui Dominicanus fuerat, inter ſucceſſorem ipſius Epiſcopum Catalaunenſem, Conuentum Dominicanorum Carnutenſium, vbi profeſſionem ipſe fecerat: ipſiúſque cognatos quibus ſucceſſio tam mobilium quam immobilium adiudicata fuit. V. Dn. Annæum Robertum *rer. iudicat. lib. 4. cap. 3.* qui hanc quæſtionem tractat & de ea Arreſtum plenè refert. I. C.

VI.

Succeſſio legitima Presbyteri.

Conſuetudo Franciæ generalis, qua proximi cognati ſuccedunt Presbyteris defunctis, de ſimplicibus Presbyteris, non beneficiatis intelligitur: verùm ſi qualitate ſint prædíti, veluti Curio vel Prior, immobilia acquiſita in beneficiis permanere & acquiri debent Superioribus reſpectiuè, ſi Epiſcopi vel Abbates expreſſum à Rege

Rege de eo priuilegium habeant. Inſupèr notandum eſt, eos aliam actionem quàm petitoriam non habere: quantum enim ad poſſeſſoriam, heredes, cognati, ſaiſinari ac obtinere debent. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, pro Abbate aduerſus Cancellarium quẽdam Franciæ Prioris cuiuſdam heredem, ita ait Boërius *in Commentar. ad Conſ. Bitur. tit. de teſta. §. 6. in fine.* Hodie veterum harum ſucceſſionum abuſum obſeruari & continuari, tẽtare volunt, quo Epiſcopi hereditates Presbyterorum ſecularium ab inteſtato mortuorum prætendunt, quas iis, qui eas petunt, ipſorum periculo vendunt. Res quam reſtringi oporteret: cognati quippe hac ratione à falſis emtoribus vexantur & moleſtiis afficiuntur.

V. *Ar. 1. & 13. tit. de ſucceſſio. legit. & de Religioſis & E quib. S. Ioann.* Quod ſuprà dictum in ſucceſſionibus Presbyterorum ſecularium non obſeruatur.

VII.

Prelatus & ſuperior nihil in hereditate Presbyteri ſecularis prætendere poſſunt, quando legitimo heredes extant.

Non ita multò pòſt ad reprimendos hoſce abuſus Arreſtum datum fuit, cuius tenor ſequitur: *Cum* à ſententia data à Balliuio Foroſeguſienſi vel Locumtenente ipſius Mombriſonij, 4. Februarij 1565. inter Florium Vaurum, dicentem ſe ius habere tam ab Archiepiſcopo ciuitatis noſtræ Lugdunenſis, quàm ab Epiſcopo Auguſtodunenſi, actore in ſaluaguardia, & poſtulantem confirmationem manutentionis & inhibitionum factarum vigore reſcripti Saluæ guardiæ pro poſſeſſione bonorum relictorum morte defuncti Claudij Boironij Presbyteri Grammontani ab inteſtato mortui ab vna parte, Petrum Laurentium & Ioannam Boironiam vxorem ipſius, ſe legitimos heredes prædictæ defunctæ dicentes, ex capite prædictæ Ioannæ conſobrinæ ſuæ ac præterea à Decano, Canonicis Eccleſiæ Lugdunenſis ius habentes, reos & opponentes ab altera: qua prædictus noſter Balliuius vel ipſius Locumtenens dixit, litem iudicari poſſe, non habita ratione recuſationum à prædicto actore exhibitarum aduerſus teſtes prædictorum reorum, eoque facto manutenuit ac conſeruauit prædictos reos & opponentes in poſſeſſione hereditatis prædicti defuncti Claudij Buironij, aduerſus & in præiudicium prædicti Vauri actoris: cui inhibuit & interdixit, ne impoſterum eos turbaret ac impediret, ſub pœna mille librarum. Ac præterea condemnauit prędictum actorem & impetrantem in expenſas inſtantiæ non adiudicatas factas à poſtremo die Februarij 1564. quo communicatio facta fuit prædicto actori vel Procuratori ipſius, eiq́; exempla ſeu copia tradita à prædictis reis venditionis prædictæ hereditatis celebratæ in vtilitatem ipſorum à Decano, Canonicis Eccleſiæ ciuitatis noſtræ Lugdunenſis, vnà cum damnis & intereſſe turbationum realium, ſi quæ factæ fuiſſent, iis prout æquitas flagitat, & in reſiduo citra expenſas. Ex parte prædicti actoris appellatum fuiſſet ad Seneſchallum Sedis Præſidialis Lugdunenſis, qui ſententia ſua dixit, malè iudicatum fuiſſe, à prædicto Balliuio Foroſeguſienſi vel Locumtenente ipſius, benè appellatum ab appellante: & emendato iudicio manutenuit & conſeruauit prædictum Vaurum in poſſeſſione bonorum relictorum per mortem prædicti defuncti Claudij Boironij Presbyteri Grammontani, quæ tum acquiſiuerat & toto eo tempore, quo Presbyter fuerat, cum expenſis, damnis & intereſſe, ex reali turbatione procedentibus: prædictoq́ue Laurentio & vxori ipſius appellatis omnibúſque aliis, quos ea res contingeret, interdixit, ne turbarent vel impedirent prædictum Vaurum in poſſeſſione prædictorum bonorum, ſub pœna quingentarum librarum, & alia multa arbitraria, & condemnauit prædictos Laurentium & vxorem ipſius in expenſas tam primæ inſtantiæ, quàm prædictæ cauſæ appellationis. A qua ſententia cùm prædicti Laurentius & vxor ipſius ad Curiam Parlamenti appellaſſent, in qua partibus in cauſa appellationis ipſorum auditis, & lite per ſcripturam concluſa & ad iudicandum inter eas admiſſa, vtrùm benè vel malè appellatum fuiſſet, additis grauaminibus extra litem, prætenſis nullitatis argumentis, & productione noua prædictorum appellantium, quam tradere poſſent intra tempus Conſtitutionis, ad quæ grauamina & prętenſa nullitatis media ſeu argumenta, prędictus appellatus reſpondere poſſet, & aduerſus prędictam productionem nouam contradictorios tradere expenſis prędictorum appellantiũ, iunctis quoque pręſcriptionibus à prędictis appellatis prętenſis, ad quas prædicti appellantes reſpondere poſſent: prædicto proceſſu viſo, grauaminibus, reſponſione ad ea, excluſione productionis nouæ prædictorum appellantium, poſteaquam prędictus appellatus omnium prę ſcriptionum loco concluſiones Procuratoris Catholici Regij prætendiſſet, cui prædicta lis communicata fuerat decreto dictæ noſtræ Curiæ, & omnibus diligenter examinatis: Sententia & Arreſto dictum fuit, non inſiſtendo prædictis præſcriptionibus, malè à prædicto Seneſchallo Lugdunenſi iudicatum fuiſſe, benè verò ab appellante appellatum, & emendato iudicio decreuit & decernit, ſententiam prædicti Balliuij Foroſeguſienſis, 4. Februarij 1565. plenum atque integrum effectum ſuum ſortiri oportere. Et condemnauit ac condemnat prędictum Vaurũ in expenſas tam cauſę appellationis, quàm in expenſas factas coram prędicto Seneſchallo, taxatione prędictarum expenſarum prędictę Curię noſtrę reſeruata. Factum & datum in Parlamento Pariſienſi, 23. Decembris 1568.

Vide Imbert. *in enchir.* & Maynardum *lib. 6. cap. 97.*

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VIII.

I.

PResbyter nomine Ronillerus, cùm aliquo tempore, in Prouincia Eremiticam vitam egiſſet, in Hoſpitale viantium ſeu cõmeantium ad Dn. Iacobi ſe contulit, propè S. Seruinum Tholoſę: exinde in Camera coniuncta proxima prędicto Hoſpitali habitauit, vbi deceſſit. Penes eum inuentę fuerunt 639. liberę in ſemiſſibus, teruntiis, denariis & aſſibus. Controuerſia mota fuit inter proximos cognatos, & idoneos ad ſuccedendum ab vna parte, & Syndicum Hoſpitalis prędicti ab altera, ad quem hęc ſucceſſio ſpectaret. Arreſto Tholoſano, 12. Iunij 1597.

Cognati pauperes ſucceſſores cuiuſdam qui Eremita fuera.

pauperes iſti cognati ac fermè mendicantes pro duobus trientibus ſucceſſores admiſſi fuerunt, & Syndicus pro uno triente.

II.

Virùm Ieſuita ſuccedant, & de ipſorum profeſſionibus.

Quæritur, vtrùm Ieſuitæ cognatis ſuis ſuccedant, an verò ſocietatem Ieſuitarum ingreſſi, omnibus ſucceſſionibus priuentur, vt pote qui tria vota præſtiterunt, caſtitatis, paupertatis & obedientiæ? Ad deciſionem huius quæſtionis notandum ac conſiderandum eſt, tria profeſſionum genera eos facere: priorum duorum generum profeſſiones ſimplices ſunt, quę eos ſucceſſionis incapaces non reddunt, quamuis quadraginta annis in prædicta ſocietate permanſerint, & Presbyteri, Confeſſores & Prædicatores facti fuerint, ſed tertij generis profeſſio, quæ expreſsè, publicè ac ſolenniter, in præſentia omnium patrum collegij & in Capitulo generali fieri debet. Ita iudicatum fuit pro Franciſco Robillardo Ieſuita, aduerſus fratres ipſius & ſorores, pro ſucceſſione Nicolai Robillardi patrui ipſius, 12. Octobris 1585. in 1. Camera Inquiſitionum: & pro parte Bernardino Caſtore Rectore Collegij Lugdunenſis appellant, aduerſus Wilhelmum Imperatorem appellantem à Seneſchallo Lugdunenſi, pro ſucceſſione Antonij Grangei, cuius pater Ioannes Grangeus frater ipſius ipſius Ieſuita ante 40. annos ſucceſſionem obtinuit, Arreſto, 23. Decembris 1592. in 3. Camera Inquiſitionum. Do. Coignæſio relatore. I.C.

III.

De diuiſione fructuum inter beneficiarium & heredes prædeceſſo ris ipſius.

Quoniam in Francia aduerſus conſtitutionem Canonicam definitum fuit, prout repręſentaui *in collectio. mea tit. 2. cap. 17.* cognatos Epiſcoporum & aliorum Presbyterorum his ſuccedere, nominatim in bonis ab iis acquiſitis ex reditu ipſorum beneficiorum, reliquorum & fructuum illorum, quæ tempore mortis ipſorum iam ceſſerunt. Quæſitum fuit, quomodo fructus prædictorum beneficiorum diuidantur inter heredes defunctorum, & ſucceſſores in prædictis beneficiis. Hæc quæſtio infinitis Arreſtis determinata fuit, quorū aliquot loco prę allegato refero: quò ad perceptos, vno verbo iudicatum & concluſum fuit, eos diuidendos inter ſucceſſores pro rata temporis, & tradendos heredibus pro ea anni parte, qua defunctus beneficij poſſeſſor officium diuinum obierit, annum numerando à primo die Ianuarij vſque ad vltimum Decembris, reſiduum verò ad ſucceſſorem ſpectare, *arg. l. ſi marito. §. vlt. & l. diuortio. §. fin. ſolut. matrimo.* V. Choppinum *de ſac. polit. lib. 3. cap. 1. num. 24.* & Monaſticum. Robertum *lib. 3. cap. 4.* I.C.

TITVL. IX. DE IVRE ET tempore deliberandi, vtrùm quis heres eſſe velit, an non.

ARRESTVM I.

Heres qui ſe pro herede geſſit à iure deliberandi excluditur.

TEmpus Iuris delibetandi, vtrùm heres ſe heredem dicere & declarare velit vel non, concedi non debet, ſi actor proponat & aſſerere velit, prædictum reum ſe pro herede ſimpliciter geſſiſſe. Ita declaratum fuit Arreſto Pariſienſi, 7. Martij 1519. Iudices in Patria iuris ſcripti prædictum tempus concedunt, quod ordinarium eſt 40. dierum continuorum, citra prædictam putam & ſimplicem immixtionem, cui heres prætenſus reſpondere debet, per ita vel non. Idque prædictum tempus impedit ac partes tam ſuper eo, quàm ſuper principali eadem opera procedere cogit. Alioquin ſi actor nihil de actibus hereditariis proponat, prædictus reus dilationem conſequi debet. Praxis hæc vtilis eſt ad abbreuiandas lites & reſtringendam heredum ſcriptorum vel legitimorum ſequelam. Si prædictus actor Iudici libellum offerat tum cùm heres conuentus prædictam 40. dierum dilationem ad deliberandum accipere velit, poſtulet vt interim, ne bona hereditaria pereant, iis curator detur: id quod Iudex decernere debebit. Quo facto prædictus heres meruet, ne poſſeſſione depellatur & per manus curatoris ambolet, ac propterea facilè deliberationi ſuæ finem imponet. Hæc praxis deſumta eſt ex *l. dum deliberant. ff. de curator. furioſ. vel al. extra minor. dand.*

Curator bonis hereditariis datur pendente dilatione ad deliberandum.

TITVL. X. DE HEREDE ex beneficio Inuentarij.

ARRESTVM I.

Heres ex beneficio inuentarij quando reſcriptum à Rege habere cogatur.

IN Prouincia Conſuetudinaria nemo ſe heredem dicere poteſt ex beneficio inuentarij, niſi eum in finem à Rege reſcriptum impetrauerit & cautionem præſtiterit: verùm in patria Iuris ſcripti, aliæ ſolennitates obſeruari non ſolent, quàm quæ plenè continentur in textu *l. fin. C. de iur. delib.* Et quamuis ſummæ authoritatis viri ſcripſerint & contrarium tenuerint, putà, tam in patria iuris ſcripti quàm Conſuetudinaria, Principem id beneficij ſoli facere: nihilominus Arreſta Curiæ Parlamenti Pariſienſis extant, nominatim ſingulare quoddam non ita pridem pro Dominicella Margaretha Aodeberda, aduerſus Nerium du Bois Generalem Burgundiæ, ſuper appellatione interpoſita à Seneſchallo Lugdunēſi, in cuius Iuriſdictione, in patria iuris ſcripti, prædicta Dominicella & Generalis habitabant. Et alterum Arreſtum prędictæ Curiæ, penult. Martij 1554. pro Anna de Biciec, vidua defuncti Antonij Durautonij, Aduocati in Balliuiatu Foroſeguſienſi, matre & tutrice Ioannæ Durautoniæ filiæ prædicti defuncti & ſuæ appellata, aduerſus Ioannem Regis Aduocatum in prædicto Balliuiatu appellatorem, & prædicto beneficij inuentarij titulo ob defectum reſcripti intercedentem ab altera parte. Quibus Arreſtis in prædicta qualitate admiſſæ fuerunt prædictæ Dominicellæ reſpectiuè abſque reſcripto, neque cautione præſtita. Tutiſſimum tamen eſt reſcriptum à Rege habere, ad ſubmouendas omnes difficultates tam in Patria iuris ſcripti, quàm Conſuetudinaria.

II.

Clauſula in beneficio inuentarij: Dūmodo alij non ſint. &c.

Rex retenta ſibi poteſtate reſcriptum beneficij inuentarij indulgendi, plerumque clauſulam in

lam in induľto prædicti reſcripti apponit talem, vt ſequitur. *Dummodo alius non ſit* * *qui ſe heredem ſimplicem dicat & ſub conditione eum admittendi.* Nihilominus ſi hæc clauſula in reſcripto omittatur, ea ſemper ſubintelligitur, per *cap. ad hæc, & cap. cauſam de reſcript. & cap. cum oporteat d. accuſat.* Chaſſ. in ſuis tit. *de ſucceſſorib. §.11. gloſſ.1.* allegat Arreſtum de eo datum Diuioni. Et ad hæc notabilis eſt limitatio, aduerſus heredem in teſtamento ſcriptum, qui ſe ex beneficio inuentarij admitti poſtulat, alium non admitti, quamuis proximus ſit, qui ſe ſimplicem heredem dicat, per *l. in plurium heredum gradibus ff. de acquir. vel omitt. hered. & l. qui ſemel eſt heres. d. R. I. & l. ei qui, ſoluendo non eſt. ff. de hered. inſtitue.* Nonnulli aiunt, id ſe in Patria iuris ſcripti obſeruari vidiſſe. Id quod intelligere tantùm velle in de herede ſcripto cognato & proximo, quamuis in pari vel remotiori gradu eſſet, non verò in herede ſcripto extraneo.

Virùm & quando heres ſimplex excludat heredem ex beneficio inuentarij.

* Quod communiter dicitur. Heredem ſimplicem excludere heredem ex beneficio inuentarij, intelligi debet de linea collaterali, in qua heres ſimplex, quamuis in gradu remotiore ſit, excludit heredem ex beneficio inuentarij, id quod pro regula Franc. ex Praxis obſeruatur, & locum habet, quando minor eſſet, qui heredem ſimplicem gereret, idque in fauorem creditorum, etſi maior ſimplex heres, excludat in hac linea minorem, iuxta Arreſtum de 3. Iulij 1572. quod refert Carondas *ad Conſuet. Pariſ.* Ratio hæc eſt, quod minor reſtitui poſſet aduerſus aditionem huius hereditatis, iuxta *l. at Prætor. §. ſed et ſi hereditatem ff. de minoribus.* Secus in linea directa, prædictum Arreſtum, 3. Iulij quod refert Carondas *lib. 6. reſp. cap. 35.* in Conſuetudine Pictauienſi, in qua in pari gradu heres ſimplex excludit Beneficiarium, ſaluo fratri, qui heredem ſe ex beneficio inuentarij gerebat, intra 40. dies pro herede ſimplici cum ſororibus ſuis ſe gerendi iure. V. Buerium *de cif. 53.* Maynardum *lib. 2. cap. 43. quæſt. fam.*

III.

Heres ex beneficio inuentarij quam cautionem præſtare debeat.

Heres ex beneficio inuentarij cautionem [a] fideiuſſoriam præſtare debet, neque tantùm iuratoriam: déque æſtimatione mobilium in inuentario comprehenſorum & de fructibus perceptis, non verò de immobilibus. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 27. Iulij 1526. Prædicta quoque cautione promittere debet, ſe ſoluturum debita vſque ad valorem prædictorum mobilium [b] ſumtúſque funeris ſuis expenſis facere. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi de 23. Nouembris 1523.

a Creditores qui ſpecialiter noti ſunt citati in perſona vel in domicilio, alij publica ac generali proclamatione, iuxta ſententiam Baldi *in l. fin. §. cum igitur. Cod. de iur. delib.* prædictus heres mobilia hereditatis vendi curare debet, venditionem verò primùm ante principalem portam Eccleſiæ Parochialis defuncti, die Dominico publicari, alioquin iis deficientibus æſtimatio mobilium Pariſienſi ſolido augeri debet, prout Carondas refert *ad artic. 342. Conſuet. Pariſ.* iudicatum fuiſſe Arreſto. I C.

b Heres ex beneficio inuentarij, creditoribus ſubſequentibus gratificari non poteſt. V. Arreſtum 3. *App. huc tit.*

IV.

Heres ex beneficio inuentarij, quomodo prædictum beneficium ſuum probet.

Dominus Magretius Conſiliarius in Curia, curator liberorum fratris ſui, à quodam centum quinquaginta millia librarum exigebat, tanquam ab herede cuiuſdam debitoris ſui, qui ſe nonniſi ex beneficio inuentarij heredem dicebat. Dominus Magretius ab eo poſtulat, vt ſibi de prædicto beneficio inuentarij fidem faceret. Huic alter reſpondet, id ſe in poſſeſſione ſua non habere, & iureiurando ſe ſe purgaturum offerebat: verùm ſe fidem facturum de ſententia Præfecti Pariſienſis data inter alias perſonas aduerſus prædictum Magretium, in qua de verbo ad verbum prædictum inuentarium recitatum fuerat. Ad hoc replicabat prædictus Dominus Magretius, quoniam prædictum beneficium inuentarij iactaſſet, eum de eo fidem facere oportere, in Authentic. *vt ſponſal. largit. §.* Præfectus Pariſienſis reum ad fidem faciendam intra quindecim dies de prædicto beneficio inuentarij condemnauit, aliàs in defectum eius, pro herede ſimplici ac puro habendum: à quo appellauit Curia appellationem & id à quo appellatum fuerat, citra multam & citra expenſas in irritum deduxit: & emendato iudicio decreuit, prætenſum heredem iureiurando ſe purgare oportere, virum in poſſeſſione ſua prædictum beneficium inuentarij habeat, & de prædicta ſententia fidem facere néque prædictum beneficium per teſtes probare oportere Perorante pro prædicto Magretio Domino Riantio: pro reo Domino Porteo, 4. Aprilis 1543.

V.

Heres intra quod tempus inuentarium facere debeat.

Heres ex diſpoſitione iuris communis inuentarium conficere cogitur, niſi ſe pro ſimplici herede gerere velit, idque intra 30. dies. Baldus & plures eum ſecuti tenuerunt *in l. fin. §. cum igitur. C. de iur. delib.* ad omne determinandum & ad hanc neceſſitatem reſtringendum, vt ſi prædictum inuentarium intra 30. dies non cœperit, non valeat, quamuis intra 60. dies poſtea abſolutum fuerit. Bartolus & Cynus in *l. ſcimus. §. ſi verò poſtquam C. eo tit.* tenent contrarium, ſatis eſſe, prædictum inuentarium intra 60. dies abſolui, quamuis poſt 30. dies priores cœptum fuerit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano quod refert Guido Papa.

Solennitas citationum adhibenda in inuentario.

Prædictum inuentarium ſolenniter fieri debet per æſtimationem mobilium, electis ad id & iuratis perſonis, ſimúlque citatis creditoribus, qui ei noti erunt, qui hereditatem ex beneficio inuentarij adit, priuatim, putà, ad domicilium vel in perſona: ſimplex quippe proclamatio voce publica non ſufficeret quò ad debitores, vel ius notorium, quod inſiſtens ſeu perſequens ignorare non poteſt, prætendentes. Generalis illa voce publica proclamatio ſufficiet tantùm reſpectu illorum, quos prædictus perſequens non ignorat, prout ait Baldus *ad l. fin. §. cum igitur. verſ. quæro ergò nunquid. C. de iur. delib.* & ad *l. certum. C. de teſtam.* his congruit textus *in cap. fin. de maiorit. & obed.* & id quod ait Bartolus *in l. de ætate. ff. de minorib.*

VI.

Licitatio inter creditores defuncti.

In confectione inuentarij, creditores citati, ſi æſtimatores res, vt par eſt, non æſtiment, vel ſi creditores velint, licitationibus & auctionibus prædictam æſtimationem augere poſſunt, & ad id admittuntur. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi: quod datum Maioribus diebus Molinenſibus, annò 1540. & altero Arreſto, quod datum prædicto loco anno 1550.

VII.

Heres ex beneficio inuentarij.

Creditor, debitoris ſui heredem conuenire non poteſt, niſi conſtet eum heredem eſſe.

Digitized by Google

tarij quando conueniri, & quando conueniri poſſit.

Eáque Gloſſa eſt *in*. §. *tranſgrediamur. in l. ſi cùm dotem. ff. ſol. matrimon.* Si ſe heredem tantùm ex beneficio inuentarij eſſe declaret, interim donec inuentarium fiat, creditor nihil facere poteſt: eú nque eapectare oportet ad cognoſcendum vtrùm bona ſoluendo ſint vel non. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 24. Martij 1527.

VIII.

Heres ex inuentario litem re aſſumere vel relinquere debet.

Praais §. *donec, in l. ſcimus. C. de iur. delib.* intellectum præbuit, putà, eum intelligi ita, vt heres à creditoribus vel legatariis conueniri non poſſit, durantibus 3. menſibus ad conficiendum inuentarium præfinitis: verùm ad reaſſumendam vel relinquendam litem cũ defuncto cæptam durante prædicto tempore cogi poſſe: ac vnicum duntaxat menſem dilationis ad deliberandum petere poſſe, quod *appenſement* appellitant, id eſt, conſultandi tempus: prout iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 24. Maij 1569.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum X.

I.

HEres ea beneficio inuentarij heredibus ſubſequentibus gratificari non poteſt, verùm in præcedentes inquirere, iiſque potius ſoluere debet. Arreſtum Pariſienſe pronuntiatum in purpura, 2. Aprilis 1577. T.

Carondas *lib. 3. Reſponſor. cap.* 10. T.

II.

Heres proprio ſuo nomine in expenſas tenetur & ſi cauſam obtineat, expenſæ ad eũ ſpectant.

Heres ea beneficio inuentarij proprio ſuo nomine eapenſas, in quas condemnatus fuit, ſoluere debet, neqne eas ea hereditate ſumere poteſt, iuxta Arreſtum Pariſienſe, quod datum, omnibus Cameris coadunatis, 6. Aprilis 1574. Choppinus *lib. 3. de priuil. ruſtic. parte 3. cap. 6. artic.* 4. Carondas *lib. 3. Reſponſ. cap.* 10. Maynardus *lib. 2. cap. 44. quæſtio. ſuar. iudicat.* Arreſto Curiæ Parlamenti Tholoſani id ita obſeruatum fuiſſe refert, & ſi prædictus heres cauſam lucretur, eapenſas ad eum pertinere. Curia ſupremi ac primi Parlamenti Franciæ paiite. iudicauit, iuxta limitationes in hoc Arreſto contentas, cuius tenor ſequitur.

Extractum è Regeſtis Curiæ.

Inter Ludouicum Bernagium Aduocatum in Curia Parlamenti, actorem & poſtulantem approbationem libelli à ſe oblati Curiæ, 29. Martij poſtremi ab vna parte, & Dominam Annam Vernadiam, viduam defuncti illuſtris Iacobi Harlęi Equitis, Domini de Sify, & de Monglat, ab altera. *Viſo* à Curia prædicto libello tendente enm ad finem, vt decerneretur, quò eapenſę adiudicatæ Arreſto, 30. Ianuarij poſtremi taxarentur aduerſus prędictam Vernadiam, proprio ſuo ac priuato nomine, non obſtante qualitate heredis ea beneficio inuentarij ab ea in prædicta lite aſſumta, & ſumtus capionum in declaratione prædictarum eapenſarum comprehenderentur. Rationibus, relationibus & productionibus prædictarum partium: & poſteaquã Procuratores prædictarum partium ad hoc in Curiam accerſiti, auditi fuiſſent ſuper contentis in prædicto libello, omnibúſque conſideratis: dictum fuit, ius ſuper prædicto libello dicẽdo, Curiam decreuiſſe & decernere, ex prędicta declaratione eapenſarum detrahendos articulos ſeu æras concernentes ſumtus capionum, veluti non adiudicatos prædicto Arreſto, de 30. Ianuarij poſtremi. Quantum ad reſiduum, eaecutorium declarandum pro prædicto Bernagio aduerſus prædictam Vernadiam, putà, eapenſarum factarum ante reaſſumtam à prædicta Vernadia litem, 2. Maij 1570. in qualitate heredis ex beneficio inuentarij defuncti Franciſci Vernadij, & propter reſiduum eapenſarum poſt prædictam reaſſumtionem factarum, prædictum eaecutorium tradendum aduerſus eam proprio ſuo ac priuato nomine, eapenſis prædicti incidentis libelli compenſatis. Pronuntiatum 5. Aprilis 1574. I. C.

III.

Filius heres ex beneficio inuentarij tenetur conferre id quod in anteceſſum hereditatis à patre accepit.

Dominus Renatus Choppinus vnus ex eloquentiſſimis, doctiſſimis & laborioſiſſimis Aduocatis Curiæ Parlamenti Pariſienſis, *in Indice ad 1. part. Commentar. ſui ad Conſuet. Andegau. in verb. placitum* refert, Arreſto ſolenniter pronũtiato à Dn. Harlæo, primo Præſide, 7. Septembr. 1599. ſuper appellatione interpoſita à Præſidialibus Ambianenſibus, iudicatum fuiſſe, filium, qui ſe pro herede ea beneficio inuentarij patris ſui ſe gereret, teneri conferre in vtilitatem creditorum hereditariorum id, quod ei à patre ſuo pactis dotalibus donarum fuerat, cum fructib. poſt mortem, niſi renuntiare paternæ ſucceſſioni mallet & dono ſuo contentus eſſe, quia duæ lucratiuæ cauſæ ſimul non concurrunt: id quod fieret, ſi filius donatarius maneret & heres beneficiarius coniunctim, cùm nonniſi in debita defuncti patris ſui teneatur, niſi quatenus res hereditariæ ad eum peruenerunt, niſi quatènus eſt in peculio hereditatis. Alia adhuc ratio afferri poteſt, quòd heres ſit & perſonam defuncti æquè ac heres ſimplea repræſentet: nec non patrimonium defuncti cum ſuo confundatur, ita vt heredis ſimplicis reſpectu ſit, & hæc vnica differentia ſit inter eos heredes ex Conſtitntione Iuſtiniani *in l. vlt. C. de iure delib.* quòd heres ſimplea obligetur omnibus defuncti debitis, heres verò ſub beneficio inuentarij iis non obligetur, niſi vſqne ad valorem & concurrentem modum bonorum ſucceſſionis, is propterea verus dominus, proprietarins & poſſeſſor bonorum hereditatis eſſe non deſinit. Dn. Tiraquellus *in tract. Mortuus ſaiſinat viuum*, optimè demonſtrauit, eum verum heredem eſſe & in poſſeſſione, quemadmodum ſimplicem. Idem Arreſtum reperio inter ſchedas Dn. Coiguæ j Conſiliarij in Curia, ſolenniter pronuntiatum fuiſſe, & in purpura, 14. Auguſti, 1599. inter Ægidium Homelium appellantem, & Ioannem Conteuallium Scutiferum, appellatum. Datum & iudicatum antea in 5. Camera Inquiſitionum ad relationem D. Luëtij. I. C.

IV.

Heres ex beneficio inuentarij ſuo proprio nomine non tenetur ad ſolutionem redi

Ob rationes *cap. præcedente* deductas & alias optimas ac iuridicas, Dn. Carolus Loiſellus *lib. 1. de deſertio. poſſ. cap. 3. & lib. 4. cap.* 1. poſt alios tenet, heredem beneficiarium teneri proprio ſuo ac priuato nomine, & ad propria ipſius bo-

na agi

ſuum ſolariorum & conſtitutorum in bonis defuncti, quæ poſſedit, verùm tantum in prædicta qualitate.

na agi poſſe pro ſolutione reliquorum redituũ ſolariorum & conſtitutorum in fundis defuncti, quos heres poſſidet, idque tam actione perſonali deſcendeote ex obligatione defuncti, quàm hypothecaria, veluti detentatorem & poſſeſſorem fundorum defuncti. Attamen ſuo Arreſto iudicatum fuiſſe contrarium, perrogatis Camerarum ſuffragiis, quod Curia decreuit legendum ac publicandum in Sede Caſtelleti Pariſienſis, vt in futurum legis vim atque authoritatem haberet, datum ad relationem D. Berangerij in Maiore Camera, quod hic tranſcribam ob Curiæ authoritatem.

Extractum è Regeſtis Parlamenti.

Inter Wilhelmam Bauduinam viduam defuncti Petri Aubierij Procuratoris Caſtelleti Pariſienſis, Iacobinam Bauduinam viduam Mederici Remi Commiſſarij apud Acta inſinuationum prædicti Caſtelleti, & Durantium Bauduinum, Oſtiarium Collectorem pecuniarum fiſcalium, heredes ex beneficio inuentarij defunctæ Oudettæ Bauduinæ ipſorum ſororis, vxoris cùm ſuperſtes eſſet, Laurentij Combij, appellantes à ſententia data à Præfecto Pariſienſi vel ipſius Locumtenente, 29. Februarij poſtremi & anticipatos ab vna parte: & Laurentium Brunetum piſtorem Pariſienſem anticipantem ab altera. *Viſo* à Curia Arreſto 1. die huius menſis datum ad perorationem, quo dictũ fuit, ſe deliberaturam in Conſilio, & Arreſtum in Audientia pronunciandum prædicta ſententia, qua appellantes veluti detentatores & proprietarij domorum quarundam & aliorum fundorum comprehenſorum & declaratorum in obligatoriis literis viginti quinque coronatorum reditus conſtituti prædicto Bruneto à prædicta defuncta Bauduina & Combro ipſius marito, 5. Auguſti & 25. Octobris 1587. condemnati fuiſſent ſinguli pro ea parte ac portione, qua heredes ſunt ex beneficio inuentarij prædictæ defunctæ Bauduinæ, & hypothecariè in ſolidum, veluti poſſeſſores & proprietarij bonorum ac fundorum in prædictis contractibus declaratorum, ad ſoluendos & continuandos prædicto Bruneto prædictos 25. coronatos reditus in duabus partibus & ad ſoluenda vnius anni & dimidij reliqua prædicti reditus, cuius dies venit ad diem S. Ioannis Baptiſtæ 1591. quorum dies poſtea venit & impoſterum veniet, quamdiu prædictorum locorum poſſeſſores erunt: ac præterea prædictæ literæ conſtitutionis executoriæ aduerſus prædictos appellantes declaratæ, æquè ac ſi ſuper prædicta defuncta Bauduina fuerant, & ad nouum inſtrumentum conficiendum, prædictique appellantes in expenſas condemnati: à prædicta ſententia appellatum, ſuper quo appellationis actu appellantes anticipati fuerũt, 7. Martij poſtremi. & omnibus iis quæ prędictę partes coram Conſiliario ad id delegato produxerunt, audita ipſius relatione, & omnibus cõſideratis. Dictum fuit à prędicta Curia, malè iudicatum fuiſſe à prædicto Præfecto Pariſienſi vel ipſius Locumtenente, benè appellatum ab appellantibus, & emendata prædicta ſententia condemnauit & condemnat prædictum appellantem ad ſoluendum & continuandum prædictum reditum 25. coronatorum prędicto Brunetio, & reliqua illius, putà perſonaliter pro ea parte ac portione, qua heredes ſunt prædictę, & hypothecariè in ſolidum in prædicta qualitate heredum ex beneficio inuentarij prædictæ defunctæ Bauduinæ, ſaluo ipſorum regreſſu aduerſus prædictum Combium, prout neceſſe fore videbunt, ſalua prædicto Brunetio facultate prædictos fundos capiendi, vendendi & haſtæ publicæ ſubiiciendi modo ac forma conſueta, pro reliquis prædicti reditus: & condemnauit prędictum Brunetium in expenſas cauſæ appellationis, citra expenſas cauſæ principalis, quas expenſas cauſæ appellationis liquidauit & reduxit ad ſummam ſex coronatorum. Præſens Arreſtum legendum ac publicandum in Caſtelleto Pariſienſi, in Audientia, vt deinceps legis ac determinationis inſtar eſſet, in ſimilibus cauſis & controuerſiis. Pronuntiatum & iudicatum die Veneris 5. Iunij 1592. Signatum Du Tillet. I.C.

V.

Heredes ſuſpectorum ratiocinio ob. noxiorum in pecuniis Regis beneficio inuentarij vti non poſſunt.

Ex Conſtitutione Ruſcinonenſi Regis Caroli IX. *artic.16.* cùm is fraudibus & abuſui obuiare vellet, quas obnoxij ratiociniis plerumque in ſuis theſauris committunt, quibus heredes ipſorum ſe exonerabant, adeuntes & apprehendentes hereditates ex beneficio inuentarij, hãc egregiam Conſtitutionem edidit: Proximos idoneos ad ſuccedendum iis, qui decedent in officio, munere & adminiſtratione ſuorum theſaurorum, non admittendos, ſi ſe pro heredib. ex beneficio inuentarij defunctorum gerere velint, ſed cogendos vt ſe pro heredibus ſimplicibus gerant, vel ſucceſſioni ipſorum renuntient. Id quod locum tantum habet pro maioribus, & Regis intuitu, non verò priuatorum creditorum reſpectu, aduerſus quos heredes obnoxiorum ratiociniis ordinariis mediis beneficij inuentarij vti poſſunt: quantum enim ad minores, ij etiam aduerſus Regem hoc beneficio vti poſſunt. Ita iudicatum duobus Arreſtis Curiæ ſubſidiorum, vno, anno 1594. quod refert Dn. Brettius *in perorationibus ſuis, cap. 9.* altero de 21. Iunij 1605. quod refert Peleus *in illuſtribus ſuis quæſtio. cap. 119.* quibus item iudicatum fuit, heredes prædictorum ratiociniis obnoxiorum maiorum cùm ſemel hereditatem adiiſſent & apprehendiſſent, eidem ampliùs renuntiare non poſſe. I.C.

VI.

Ob defectum non exhibiti reſcripti beneficij, quis pro herede ſimplici habetur.

Ob defectum reſcripti beneficij intra tempus non exhibiti, quis pro herede ſimplici habetur. Iudicatum 18. Martij 1575. Attamen Biturigibus ex Conſuetudine huius Prouinciæ, ad hunc effectum reſcriptum impetrari neceſſe non eſt. I.C.

Nnn

LIBER VICESIMVS SECVNDVS.

TITVLVS PRIMVS, DE CRIMINE LAESAE MAIESTATIS.

Vide infrà *Titul. de Pœn. Arreſt. 5.*

ARRESTVM PRIMVM.

Pœna Maieſtatis læſæ locum habet in omnibus Principibus.

POENA ordinaria ſcripta per L. Iuliam Maieſtatis aduerſus conſpirantes in necem Principis, de Imperatore tantùm loquitur, non verò de alio, & ex diſpoſitione iuris ad alium Regem tantùm, ſuperiorem non recognoſcentem extendi poteſt. Nihilominùs ea obſeruatur etiá reſpectu Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, & aliorum qui ſuperiorem recognoſcunt, per not. *in l. 3. C. de Epiſc. aud.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Sabaudiæ anno 1495. aduerſus quendam nomine Ioannem Largiretium Doctorem Iuris, qui conſpirauerat aduerſus Ducem Sabaudiæ, quo tum Imperator ſuperior erat: hodie verò eius ſuperior non eſt.

Notabile eſt Arreſtum de 26. Octobris 1581. aduerſus Salcedium, qui aduerſus Dominum fratrem Regis, attentare voluit, Antuerpiæ. B.

II.

Appellare à Rege, crimen Maieſtatis eſt.

Si legem Rex tulerit, aliúdve ſanxerit, edixerit, conſtituerit, & ad Papam, Imperatorem aliúmve, quem quis Rege maiorem ſeu ſuperiorem eſſe duxerit, prouocetur: éſtne quod crimini detur, cuíque id ſpeciei adſcribendum erit? ET AB ipſo Rege reſcriptum eſt, eos, qui ab eius cõſtitutionibus, ad aurum è Gallia Romam non exportandum, alióſque corruptos Eccleſię mores, ad priſcæ religionis atque integritatis normam exigendos, pertinentibus, Papam appellaſſent: Maieſtatis læſæ criminis reos appellandos & condemnandos: quod & Curia comprobauit. 5. Kal. Mart. 1417. Deſumtum è Lucio *lib. 2. Placit. Cur. tit. 2. Arr. 1.*

III.

Crimen læſæ Maieſtatis cõmiſſum citra pœná mortis.

Nicolaus Orgemuntius Conſiliarius in Parlamento Pariſienſi, Diaconus & opulentiſſimè beneficiatus, filius Cancellarij Orgemuntij, cõuictus criminis læſæ Maieſtatis, . Arreſto Pariſienſi, vltimo die Aprilis 1416. condemnatus fuit, vt ex Baſtilia in Prætorium Vrbis, atque inde veha ſtercorea in locum ſupplicij deduceretur, vt executioni ſupplicij ſuorum complicum & coniuratorum adſiſteret, pòſt honoribus, dignitatis ſuæ gradibus omnibus beneficiis quæ habebat, & ordinibus priuaretur, & Regi multam ſolueret, reliquúmque vitæ ſuæ pane & aqua incarceratus traduceret. Arreſtum hoc ſingulare eſt, quo condemnato criminis læſæ Maieſtatis vita relicta fuit.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

Eccleſiaſtici in crimine læſæ Maieſtatis, remiſſionem poſtulare non poſſunt.

REx in crimine læſæ Maieſtatis iuriſdictionem habet in Epiſcopos: verùm exercitium eius temperauit, ita vt ſemper Concilium vel Synodum Prouincialem ad reos criminis illius condemnandos congregari curauerit: prout proceſſit Chilpericus aduerſus Ægidium Epiſcopum Rhemenſem, qui Mediomatricorum ab Epiſcopis depoſitus fuit, & confirmatum Argentorati. Gregor. Turon. *lib.* 10. *cap.* 18. B.

TITVL. II. DE CRIMINE PECVLATVS.

ARRESTVM I.

Crimen peculatus quid ſit.

CRimen Peculatus eſt, quando Iudex Prouinciæ, vel Quæſtor & omnes alij, qui ſub authoritate Regis ratione officij & adminiſtrationis ſuæ directè vel indirectè de pecunia publica diſponunt & qui tempore adminiſtrationis ſuæ falsò ac malitiosè pecuniam Regis & Reipub. apud ſe retinent. Pœna huius criminis eſt vltimum ſupplicium ſeu capitalis animaduerſio prædictorum Officiariorum, aliarum verò priuatarum perſonarum non Officiariorum exilium per *l. vnic. C. de crim. pecula.* vbi Gloſſa *in verb. pœna*, ſummoperè notanda eſt pro di-

ſtinctione

ſtinctione perſonarum huius criminis reatum. Hæcce ſententia obſeruata fuit à Commiſſariis à Rege delegatis ad cognoſcendum de Theſauratis nonnullis Peculatus nomine accuſatis, præcipuè verò quando cum prædicto Peculatu crimē falſi coniūctū eſt, de quo loquitur Accurſius in Gl. ad *l. 1. de his quæ ex publ. ratio. C. lib.* 10. Cæterùm adgnoſco me in poſtrema editione huius collectionis Arreſtorum nominaſſe nonnullos ante hac huius criminis accuſatos, iuxta ſchedas, quas à defuncto Dn. Deſloges Conſiliario in Parlamento Pariſienſi accepi, poſtea verò vidi, cognoui ac didici manifeſtam & apertam falſitatem huiuſmodi accuſationum, & irritationem ſententiarum ſuper eo datarum per integram ac iuſtè & exactè examinatam reuiſionem: verùm id longo tempore poſt editionem huius præſentis collectionis factum. Vnum prędictorum Arreſtorum, quibus ſententiæ illæ in irritum deductæ fuerunt, ſignificatum mihi fuit, interdictione addita, ne de cætero amplius primam ſententiam excudi ſinerē. Cui lubentiſſimo animo acquieui ac promiſi, me inſequenti editione diligentiſſimè curaturum, ne calumniator vel præfractus deprehenderer. Poſtrema & præcedens meæ collectionis editio fuit de menſe Aprili 1568. Arreſtum caſſationis Curiæ Parlamenti duobus annis pòſt datum fuit, executio eſt 2. Maij. 1570. Diligentia mea reperietur, qua vſus ſum, dum in omnibus libris, qui penes typographum permanſerant, & in margine *tit. de peculatu* apponi curaui, hanc condemnationis ſcilicet ſententiam in irritum deductam, reuocatam ac nullam declaratam fuiſſe, Arreſto 12. Maij anno 1570. Nunquam comperitur, poſt executionem prædicti Arreſti me aliam & ſextā editionem edidiſſe, neque prędicto Arreſto moreingerere voluiſſe: verum eſt falsò me inſcio ac inuito, duas editiones Pariſiis excuſas. vnam anno 1574. à quodam nomine Oliuerio Harſio, alteram anno 1583. à Ioanne Houzéo typographo Pariſienſi, aduerſus quos graues cauſæ mihi ſunt petendæ ac perſequendæ reparationis, eorumq́; caſtigationem exigendi tamquā falſorum & iniurioſorum non tātum hac parte, verùm & aliis: neque credere potui eos adeò temerarios fuiſſe, vt plurimis iniuriarum generibus vti voluerint, quibus præla ſua cōmacularūt, nominatim verò & apertè vt Houzéus expreſſa præfatione falsò iniuriis appetere me ſuſtinuerit, & indignè inſigni ingratitudinis ſpecie, quam quilibet in locis ipſis Arreſtorum, in quibus ab eo reprehenſus fui, cognoſcere poterit. Cuiuſque nomine citra aliud iudicium notamq́ue obſtipo capite ei incedere neceſſe erit, atque in terram vultu demiſſo: ſpémque bonam eo ne pio fore: vti eum bono Deo, & vigore Iuſtitiæ eum notari procurem. Quandoquidem eo me honore ſpoliatum voluit quem hoc labore & opere promeritum me confido, paratus omnium rationem reddere, quo ſcilicet omnibus appareat falſus, temerarius, ingratus & calumniator. Ac mirum eſt atque intolerandum, vt idem prælū ſuū occupare voluerit opera atque labore meo, & idem tamen traducere me ac notare ſuſtinuerit. Adgnoſco equidem literas ſcriptas ad eum cuius memini; verùm mendacem profiteor, ac pernego me iis contrà iuiſſe: Econtrà omninò adſero, vt iam dicere cœpi, me iis ſatisfeciſſe. Enimverò hæc prima editio eſt, quam in publicū emiſi poſt annum 1568. ſi quæ aliæ prodierunt editiones eas à me abdico, atque eiero, ſic vt hæc eieratio omnibus ſatisfactura ſit; quandoquidē quilibet videt, editionem Harſianam atque alteram illam egregij iſtius Houzéi in mei contē-tum atque iniuriam procuratā. Allegat is autorem quendam, quē omni opere reuereor, quemq́ue dominum nominat, me verò nominat Magiſtrum, quod nomen reſpuo, neque enim eius Magiſter, ſed dominus aut ſeruus eſſe volo. Autor iniuriarum, quas euomit, quemq́ue dominū nominat, nonniſi Aduocatus eſt: quantum ad me attinet quem Magiſtrum Ioannem vocat, Devs me elexit ad officium Magiſtri ordinarij Libellorum Reginæ matris, Conſiliarij Regij, ſummique Iudicis in Prouincia quadam, quæ ad triginta duas leucas ſiue miliaria excurrit, neque ideò tamen ferocio, neque enim honorū cupidus ſum, ac ſi forem, eos in eo non quæ-rerem, neque enim verus honos & vera gloria in eo poſita ſunt. Et hęc generatim: ſpeciatim quippe reſpondi ſuperiùs ad ea, quorum nomine falsò accuſatus fui, *tit. de retract. gentil.* & alibi, prout ſuis locis videre eſt. Verùm vt ad titulum & argumentum de crimine peculatus redeamus, tres Theſaurarij egregiæ famæ & honore potiùs quàm pœna vlla digni reperiuntur Peculatus accuſati, vnus videl. ideò, quod Principiſſę cuidam obtemperare noluit atque ab integritate ſua deflectere & deuiare: alij verò ex vindicta quadam: omnes verò Principes illi vt horum bona occuparent exemplo Veſpaſiani Imperatoris, qui omnes corradendæ pecuniæ vias & ſinus peruestigauit, atque inter cætera Procuratorum rapaciſſimo quoque ad amphiora officia ex induſtria promoto, quo locupletiores mox condemnaret, quantumlibet probos atque innocētes, quibus quidem vulgò pro ſpongiis dicebatur vti, quod quaſi ſiccos madefaceret, & humētes exprimeret. Nil tam procliue eſt atque in facili cuique cæſuro vel occiſuro canem ſuum, quàm vt fuſtem ad id faciendū reperiat, ac multò magis prætextum vel occaſionem. Philoſtratus *in imaginibus ſuis* ſcripſit: Quòd ab Æſopo humana omnia ad fabellas redacta ſunt, ſermone brutis non temerè imperito. Hanc ad rem Æſopus narrat, lupum cùm ad fluenta adaquatum iuiſſet, fortè fortuna miſellam ouem ibi adaquantem repetiſſe, ſed procul à ſe atque in inferiore parte fluminis ſeu fontis: Lupum ad ouē propiùs acceſſiſſe, atque eam increpaſſe, quod poculum ſuum & fontem turbaret & cæno miſceret: ibi miſeram ouiculam tremere cæpiſſe, atque humilem ſe præbuiſſe aſſerendo, ſe nonniſi in inferiore parte fontis bibiſſe, atque ideò ſe neque turbaſſe neque turbare potuiſſe aquā, Lupum non ideò minùs in ouiculam impetum feciſſe, eam dilaniaſſe & deuoraſſe dicendo, patrem & matrem ouiculæ, & totam ipſius familiā ſibi infenſam eſſe. Claudius ciuis Romanus, & inter nobiles altiſſimi ſpiritus, vt ſeſe de Cicerone vindicaret, qui adeò de Republ. meritus fuerat, vt honoribus extolli meruerit, viā reperit, qua Iudices extraordinarios nanciſceretur ad eum exulandum, quod tum temporis capitale ſupplicium & ſeuerum erat: verùm cauſa meliùs cognita reuocatus fuit. Id docet, quàm perniucioſus ſit in hoc Regno atque alibi vſus Com-

Remiſſio & caſſatio iudicij de crimine peculatus.

Veſpaſianus Procuratoribus rapaciſſimis pro ſpongiis vtebatur.

Ouis accuſata turbata aqua,

Claudius Ciceronem exulare curat.

Commiſſiones pernicioſæ. miſſionum ſeu cognitionũ extraordinariarum, quas decerni atque exerceri videmus ad vexandos tantùm debiliores ad quorundam ſuggeſtionem, qua de re plura dicere non attinet, vtpote quæ nimium ordinaria atque odioſa ſit, prout exploratum eſt & compertum ex innumeris miſeriis pauperúmque ruinis mediocrium & diuitum, qui per huiuſmodi Commiſſariorũ manus ambularunt, qui vtique non alio fine delecti fuerunt, quàm vt huic rei inſiſtentium voto ſatisfacerent. quique ad ea, quæ ſibi commiſſa, de ſuo nihil afferunt, neque quicquam proprij habent, ſiue iuſtitiam ipſam ſiue æquitatem ſpectes, verùm eorum vices tantùm repræſentãt, à quibus & quorum voto delegati ſunt, vt continetur *in l. 1. §. vlt. & in l. Etſi Prætor. ff. de officio eius, & c. & cap. ſane de offic. delega.* Iaſon ea de re loquitur ad *d. §. vlt.* Allegabo tantùm ſpeciem facti quæ contigit, cuius plenam mentioné feci *tit. de feudis* ſuprà, quæ notatu digna eſt: Antiquum dubium reaſſumtum fuit, vtrùm ignobiles capaces eſſent feudáque nobilia poſſidere poſſent, non ſoluta Regi pecunia? Nonnulli apud Regem gratioſi vel etiam pecuniæ quærendæ nouorúmque ſinuum repertores, vt ab ignobilibus emolumentum haurirent, ad aduentum *Pecunia ex feudis franc.* Regum pecuniam exigendam ab ignobilibus feuda poſſidentibus propoſuerunt, quæ pecunia ſeu præſtatio vocari ſolet feudum francum: ac quoniam iis opponebatur Arreſtum quoddam ex Arreſtis, Conſilio & iudiciis Parlamenti Sammartiniani expeditis, anno 1282. quo ſuper oppoſitionibus & querelis ignobilium huiuſmodi exactio interdicta fuerat, decretúmque, vt quod acceptum ab ignobilibus & hac occaſione exactum fuiſſet, iis reſtitueretur, prædicti nouorum ſinuum repertores prædictum Parlamentum declinarunt & extraordinarios Commiſſarios conſtitui curarunt, non alia de cauſa, quàm vt impetrarent id quod neque poterant, neque debebãt iuſto ac legitimo modo conſequi. Idque vſque ad tempora noſtra durauit ad plebis oppreſſionem. Igitur mirandum non eſt, ſi ad remouendos prædictos Theſaurarios antehac accuſatos Peculatus crimine, huiuſmodi extraordinarij Commiſſarij delegati fuerunt, & eorum iudicia atque ſententiæ iniurioſę, irritę repertæ & à prędicto Arreſto annullatæ fuerunt, verum refugiũ & inſtrumentum iuſtitiæ & æquitatis. Prædicto Arreſto mandatum mihi fuit, vt nonnulla iudicia cancellarem, quæ collegeram aduerſus quoſdam iniuſtè accuſatos, innocentérque condemnatos: id quod ſub hac Apologia feci.

Valdè quoque notanda eſt in paribus caſibus retractatio Arreſti, quod datum 16 Martij 1563. aduerſus Generalem Portalium, Arreſto altero planè contrario Maioris Conſilij, nominatim 12. Octobris 1576. quo prædictus Portalius abſolutus fuit, cum expenſis, damnis ac intereſſe &c. Igitur conuenientius erit Arreſtis verdictis aduerſus theſauros peculiares annos 1565. & condemnatos à Commiſſariis in Camera Andegauenſi, inter alios aduerſus Molorios, la Breteche, Richerium Perfectum: Notari etiam poteſt Arreſtum de exilio & condemnatione in multam defuncti Præſidis in Caſtelleto in perſona, 17. Aprilis 1565. Complures inquiſitiones in hoc crimen factæ fuerunt regnante defuncto Rege Henrico IV. quæ finitę fuerunt tranſactionibus cum Officialibus fiſcalibus factis.

TITVL. III. DE MALEFICIS & Veneficis ſeu ſagis & magis.

ARRESTVM I.

INquiſitio, cognitio, & iudicium accuſatorum veneficij ſeu magiæ, ad Iudicem laicum pertinet Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 139.. pro Præfecto Pariſienſi, aduerſus Epiſcopum Pariſienſem remiſſionem poſtulantem. *Venefici à quo puniantur.*

II.

Alterum contrarium Arreſtum extat, inter iudicia, conſilia & Arreſta Parlamenti Sãmartiniani 1582. de tribus mulieribus Sortilegij accuſatis, qui ad Epiſcopum Pariſienſem remiſſę fuerunt ex eo forſan, quod de fide inquirendum videbatur aduerſus eas, in præcedente verò quæſtio de eo non erat. *Idem & contrarium.*

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

I.

ADuerſus eos & eas, qui quævé maleficium & execrabile commiſerunt ſortilegium, pœna ignis conſtituta eſt: atque ita plerumque Arreſtis Curiæ puniti fuerunt, vt aduerſus cæcum quendam 2. Martij 1577. factum fuit. Hanc ad rem videantur libri Vierij, Bodini & Loyerij.

TITV. IV. DE PARRICIDIO.

ARRESTVM I.

ADuocatus quidam de Rouergues calore iracundiæ contumelioſis verbis matrem ſuam appetierat, & in faciem eius vas plenum olei proiecerat: quod mater adeò ægrè tulit, adeóque hac iniuria tacta fuit, vt diutino morbo exinde decubuerit: tandem cùm in extremis ageret prædicto filio ſuo per quandam filiam ſuã mandat, vt ad ſe petitum veniam accederet ſeq; paratam ei ignoſcere. His auditis filius in iram exardet & ſororem ſuam verberat & obſtinatus permanet, neque matrem accedere vult. Mater vita fungitur. Procurator fiſci hunc Aduocatum accuſat, qui à Iudice ordinario in adgnitionem ſolennem & deprecationem, & ad triremes ſex menſes & multam pecuniariam condemnatus fuit, à quo appellauit. Arreſto Tholoſano quod datum Maioribus diebus Podienſibus, 25. Septembris 1548. appellatione & eo à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, prædictus Aduocatus, habita ratione iuuentutis ipſius, cõdemnatus fuit in ſolenné adgnitionem, fune in collum iniecto & veſtibus ſolo induſio excepto ſpoliatus, mox virgis cæſus & ad triremes perpetuò datus, omnibus bonis ipſius confiſcatis. In his nihil alienum à conſtitutione Imperatoris Iuſtiniani, præterquam confiſcatio, qui inter caſus confiſcationis parricidium non collocauit. *Pœna iniuria realis aduerſus matrem facta.*

II.

Mater & filia accuſantur celaſſe & ſuppreſſiſſe infantem *Parricida in-*

Fœtu nati ex filia accuſata cum matre.

ſe infantem natum ex filia ſua quæ eum ſepeliuerat, mortuum eum dicendo: quodque mater, cùm interrogaſſet filiam quid de partu feciſſet, audito quod infantem ſepeliſſet, dixiſſet, quare eum non profundiùs ſepeliſti? Iudex quæſtioni eas ſubijci iubet, vt ſciretur conſpirationis iſtius veritas, & vtrùm fuerit animal viuum. Ex ab eo appellant, & in carceres Seneſchalliæ Vaſatenſis deducuntur: Iudex medius declarat, filiæ intuitu benè iudicatum fuiſſe, reſpectu verò matris malè iudicatum. Ab eo ad Parlamentum Burdegalenſe appellatur, vbi decretum fuit Triumuiros Regios litem ac proceſſum videre oportere, vt ab vltima ſententia appellaret, ſi ita iis videretur: id quod factum fuit. Poſtea Arreſto dato 30. Octobris 1536. ambæ ad quæſtionem condemnatæ fuerunt. Mater in carcere mortua eſt: filia verò delictum confeſſa patibulo ſuſpenſa fuit. Dubium de matre erat, aduerſus quã magna præſumtio erat, eam cum filia conſpiraſſe: prout ait Baldus *in l. data opera. C. de accuſa.* & facti ſpecies expreſsè deducta per Cæpollam Ver. *in conſi.* 207.

III.

Parricida infantem ſuppreſſa ſine inquiſitione, vtrum natus ſit mortuus an viuus.

Olim obſeruatum fuit, vt matres, quæ infantes ſuos ſuppreſſiſſent, parricidij non condemnarentur, niſi ex ipſarum confeſſione appareret, vel aliter, infantem natum viuum fuiſſe, quandoquidem niſi in animal viuum id committi non poſſit, neque aliter accipi & conſiderari *l. proinde ſi occiſus non ſit, mortuus autem ſit. ff. ad l. Aquil.* Atque ex hac ratione complures matres parricidæ cùm conſtanter aſſeueraſſent, infantem mortuum natum, leni pœna afflictæ euaſerunt, Arreſtis compluribus. Verùm poſtea defunctus Rex Henricus II. Edicto ſuo quod publicatum in Parlamento Pariſienſi, 4. Martij anno 1556. huic rei proſpexit, vt matres quæ infantes ſuos ſuppreſſiſſent, neque quicquam declaraſſent, tanquam parricidas punirentur, haud inquiſitæ, vtrùm nati fuerint viui, an mortui. Atque ita iudicatum fuit poſtea Arreſto Pariſienſi pro illuſtri Iacobo Durféo Equite, Domino S. Iuſti, cauſam ſuſcipiente pro Procuratore ſuo officij in prædicto loco S. Iuſti aduerſus puellam quandam prædicti loci appellantem à Iudice illius, allegantem ſe infantem mortuum peperiſſe, quæ ad mortem condemnata fuit prædicto Arreſto menſe Decembri 1559.

Vide Arreſtum ſingulare Tarqueri Aduocati Pariſiis puniti, anno 1550.

TITVL. V. DE HOMICIDIS.

ARRESTVM I.

Homicida à Parlamento Burdegalenſi excuſatus abſque gratia.

Mingonius Vacheus iniurioſis verbis prouocatus armis reſiſtit & prouocantem ſuum occidit. Captus & ad mortem condemnatus fuit à Maiore & Iuratis ciuitatis Burdegalenſis: à quo appellat. Vidua & heredes defuncti cum Procuratore fiſci aſſerunt & ſententiam hanc defendunt dicẽtes, iniuriam armis factam armis repelli poſſe: econtrà ſine armis iniuria facta, prouocatum quoque armis reſiſtere non debere, *l. 3. §. igitur,* & ibi Gloſſa *ff. de vi & vi armat.* & Gloſſa *in verſ. moderatione, in l. 1. C. vnde vi.* Appellans adhæret ſententiæ Angeli *in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Imperatores. ff. de adult.* vbi ait per hunc textum, eum mori non debere: verùm dimittendum, vel extraordinariè exilio puniendum vel alia leuiore pœna. Iuxtáque ſententiam hanc pro appellante Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit, 7. Septembris 1537. Nihilominùs hic ſpeciali gratia & venia Principis opus erat quantumuis lex ciuilis delictum remittat, neque morte dignum vel puniendum declaret.

Deſumtum è deciſio. 169. Dn. Boerij.

II.

Homicida filij viatoris ſiu executoris exequentis mandatu corporalis apprehenſionis.

Prætenſus quidam delinquens * ab Executore requiſitus, ipſius filio & alijs gladio armatis, aufugiens reſciuit, inimicum quendam ipſius capitalem in numero eorum eſſe, qui eum requirunt & perſequuntur. In hac ſuſpicione & metu fugam ſuam continuat & velut ingeminat. Filius executoris iniecta haſta eum ſiſtit. Is vultũ vertit & tranſuerſo corporis lateri gladium filio infigit, ex quo moritur. Tandem captus & à Iudice ordinario ad capitis pœnam condemnatus fuit. Ab eo appellat. Sententia hæc defenditur dicendo, executori eiuſque filio in mandatis datum fuiſſe, vt appellantem apprehenderent, quantum verò ad executionem, exceſſum in ea commiſſum. Igitur homicidium pœnæ ordinariæ ſubijci, quæ eſt legis Corneliæ de Sicarijs, per *l. prohibitum,* iuncta Gloſſa. *C. lib.* 10. *de iure fiſci.* Arreſto Curiæ Burdegalenſis appellatione & eo, à quo appellatum fuerat, in irritum deductis, appellans condemnatus fuit, vt duobus diuerſis diebus virgis cæderetur. Moráque Curia fuit iuſta illa accuſati ſuſpicione, eò quod iudicatum ei fuerat, inimicum capitalem in illorum numero eſſe. Econtrà ex diſpoſitione iuris

Homicida eius qui ſe defendit aduerſus executorem perſonalis apprehenſionis.

communis ſi reus armis reſiſtens ab executore occiſus fuiſſet, homicidium hocce impunitum eſſet. Lege enim XII. Tabular. nocturnum furem occidere licet: diurnum, ſi telo ſe defendat. Ita id definit Baldus *in l. ſi vt allegas. in fin. Cod ad l. Corn. de Sicar.* & in Authentic *ſed omnino. Ne vxor. pro marit. C.* Facit textus *in l. ſi ſeruus. C. de his qui ad Eccle. confug.* Id quod tamen cum diſcretione aliqua ſeu temperamento fieri debet: æquum enim non eſt, ſub prætextu autoritatis & mandati delinquentem capiendi, eum verberare vel occidere: verùm verberari tantùm poteſt ad repellendam eius reſiſtentiam: neque exceſſus committendus calore iracundiæ: prout ait Ioannes Imola *in l. ex conſenſu. §. fin. ff. de appella.* quod ſi non reſiſtat, eum verberare impunè executor non poteſt, per not. Bald. *in l. 1. C. vnde vi.* & per Alexandrum *in addit. ad Baldum in l. fin. C. de exhib. reis.*

* Deſumtum è Boerio *quæſtio.* 170. V. ſuprà *lib.* 6. *tit.* 7. *Art.* 10. Vide locum de rebellione aduerſus Magiſtratum.

III.

Homicidium mariti conſilio vel conſenſu vxoris perpetratum, & contra.

Homicidium inhumanius & magis deteſtandum eſt inter maritum & vxorem, quàm alias perſonas: ob arctiſſimam, iuratámque inter eos ſocietatem & ipſam Dei inſtitutionem ſeu ordinationem. Proptérea nunquam dubitatum fuit, quin maleficium huiuſmodi ſiue manu côiugis vnius vel alterius propria, ſiue ex conſilio ipſius ſiue manu alterius commiſſum vltimo

ſupplicio dignum ſit, per textum *in l. fin. C. ad l. Corn. l. de ſicar.* Ioannes Faber *ad §. alio. numer. 4.* ſcripſit, necem vxoris à marito commiſſam atrociorem eſſe parricidio, per *cap. admonere. 1. q. 2.* Hucque facit Gloſſa *ad cap. decenter. 89. diſtinctio.* & altera Gloſſa *in cap. placuit. 23. q.* vbi ſcripta eſt pœna maritorum qui abſque cauſa vxores ſuas verberant. Hanc ad rem 7. Arreſta extant data Burdegalis, quorum primum de 8. Aprilis 152 . aduerſus Ioannam Danduraniam vxorem Petri Comij appellantis à Seneſchallo Agenenſi, qui eam ad mortem condemnauerat, confirmando aliam ſententiam Iudicis primi, eò quod dati conſilij & conſenſus accommodati adultero ſuo ad necandum maritum ſuum conuicta fuerat. Curia appellationem & id à quo appellatum fuerat, in nihilum deducens, eam condemnauit, vt duobus diuerſis diebus in quadriuiis & locis publicis virgis cæderetur. Dominus Boërius primus Præſes de hoc Arreſto adeò gratioſo loquens, dixit, ſibi conſultum fuiſſe, vt id ita faceret in honorem S. diei quo Arreſtum hoc datum & pronuntiatum fuit, qui erat dies Mercurij ſeptimanæ ſanctæ. Itémque Cæpol. vero *Conſil. 56.* tenet, pro ſimili caſu & aliis, ob amotas mariti res, vxorem morte non plectendam, ſi maritus occiſus non fuit. Poſtea anno 1528. 5. Iunij pronuntiatum fuit alterum Arreſtum in pari caſu, quo vxor ad mortem condemnata fuit. Paritérque iudicatum fuit altero Arreſto quod datum in prædicta Curia dicto anno 1528. aduerſus vxorem accuſatam conſenſiſſe in necem mariti ſui. Tantundem alio Arreſto, 17. Maij 1531. Paritérque alio Arreſto quod datum 18. Nouembris prædicto anno. Item anno 1536. menſe Martio, quædam nomine Aliſia appellãs à Seneſchallo Petrocoricenſi, condemnata ad mortem in pari caſu, remiſſa fuit, vt iuxta ſententiam, à qua appellauerat, puniretur. Et poſtremò, vlt. Auguſti 1537 Arreſto prædictæ Curiæ condemnati fuerunt Maria Amigaudia & Ioannes de Tienes ipſius adulter, ob necem mariti. Nouiſſimè Arreſto Pariſienſi vxor quædam condemnata fuit, eò quod adultero ad interficiendum maritum ſuum opem præſtiterat, vt manu ante domum ipſius abſciſſa, ſuſpenderetur & ſtrangularetur, confirmata ſententia ſimili data, Ponſini in Fotoſeguſienſi Prouincia anno 1564.

Hac de re infinita Arreſta allegari poſſent.

IV.

Homicida dedita opera dignus morte aduerſus clericos, priuilegio nullo fruitur.

Quidam nomine Florius, Clericus tonſuratus conſultò ac dedita opera cędem perpetrans conuocatis hominibus, & vi armata, condemnatus fuit propter caſum priuilegiatum in 200. libras multæ Regi pnferendæ, parti verò ciuili in 300. libras, & propter delictum commune ac homicidium ad Epiſcopum Nouiodunenſem remiſſus ad eum puniendum, neque carceribus ſuis dimittendum, niſi quouſque prædictis multis ſatisfeciſſet ſub pœna has ab eo repoſcendi & ſolutionem earum exigendi. Arreſto Pariſienſi anno 1594. Quantum verò ad Baudranium & Robertum ipſius complices, Clericos non coniugatos, dictum fuit, eos priuilegio ſuo non fruituros, prædictúſque Bandranius condemnatus fuit, vt ſuſpenderetur, Robertus verò vt in aquam proiectus ſubmergeretur ob ſummam ac obſtinatam illorum perſeuerantiam in malitia ſua: cuius cauſa prædictum priuilegium Clericale amiſerunt.

Pœna ſubmerſionis & ſuffocationis in aqua.

Simile iudicatum fuit 14. Ianuarij 1428. aduerſus requiſitorium promotoris Epiſcopi poſtulantis remiſſionem Presbyteri cuiuſdam, qui duos mercatores Altiſſiodorenſes occiderat data opera, dictúmque fuit, nõ habita ratione remiſſionis, incarceratum permanſurum coram Præfecto Pariſienſi, vt puniatur.

V.

Homicida vnius pro altero.

Arreſto Burdegalenſi, 12. Decembris 1530. Ioannes du Puy cognomento Baſco, hominem quẽdam qui à tergo ſteterat, vt euitaret ictum, pro altero occidiſſe conuictus, condemnatus fuit, vt duobus diuerſis diebus fuſtigaretur. Hęc materia tractatur ab Angelo *in l. reſpiciendum. § delinquit. ff. de pœnis.*

Boerius *deciſio. Burdegal* 84.

VI.

Nutrix ob culpam leuẽ mortuo infantu ten etur.

Arreſto Tholoſano, vlt. Februarij 1566. Ioanna Badiona nutrix filiæ Ioannis Babutij iunioris Doctoris Iuris, eo quòd prædictam filiam incuria & temerariè ſuffocauerat, condemnata fuit in ſolemnem agnitionem in Septo Capitolinorum primorum Iudicum, quorum ſententia confirmata fuit, & executori ſeu carnifici tradita & ad cingulum vſque denudata, ad domum vſque prædicti Baoutij deducta fuit ad ſolemnem coram ea domo agnitionem faciendam, poſteáque ad ſanguinem vſque incluſiuè virgis cæſa Tholoſana ciuitate eiecta in quinquennale exilium, facta interdictione, ne vnquam impoſterum lactandi infantes munere defungeretur.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum V.

I.

De conatu occidendi.

HIc dicendum eſſet de iis, qui interficere quem conati fuerunt, quorum voluntas punienda: teſte eo, qui ſupplicio rotæ affectus, in principio Auguſti, piſtoleto D. Nicolaum Conſiliarium in Parlamento interficere conatus fuerat. In quo ſecundum circumſtantias pœna diminuitur, Nota ob hominem in turba occiſum omnes ciuiliter & criminaliter teneri: quamuis de iure Gloſſa & Doctores diſtinguãt *in l. Mela. §. ſed ſi ſeruum plures. ff. ad l. Aquil. l. ſi in rixa, ad l. Cornel. de ſic. eo.* Albericus *in d. §. ſed ſi ſeruum.* Speculator *de homic. num. 5.* Alexander *conſil. 16. num. 1.*

De occiſo in turba.

TITVL. VI. DE CRIMINE Raptus.

Vide Dn Præſidem Magiſtrum *in deciſis. ſuis cap. 3. de appellationib. tanquam ab abuſu.*

ARRESTVM I.

Raptus non eſt crimen Regiæ cognitionis.

CRimen raptus commune crimen eſt, non Regię cognitionis: prout declaratum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata ſententia Iudicis

dicis Regij, qui crimen Regale & priuilegiatum declarauerat, 15. Februarij 1549.

Deſumtum è Lucio, *placit. lib. 12. tit. 7. Ar. 9.*

II.

De Raptu prius, quam de nullitate matrimonij cognoſci debet.

Complura Arreſta extant de crimine raptus, quibus conſtitutum, vt ſi quam per matrimonium, quis rapuiſſe diceretur, Eccleſiaſticus Iudex de matrimonio & eius validitate: profanus & laicus Iudex de ipſo raptus crimine cognoſceret, neque alter alteri moram afferret vllam. Sed poſtea placuit & Arreſto iudicatum fuit, matrimonij cognitionem ſuſtineri, quoad de raptu cognoſceretur. Ratio maximè conueniens eſt, pendente quippe cauſa matrimoniali, fœmina quæ vi coacta, fallacia atque machinatione decepta fuit, cogeretur viro obedire vſque ad diem vltimi ſupplicij accuſati: quod triſte eſſet ac verecundum. Secundò quid cognitio de validitate matrimonij proderit, cognitione abſoluta, & marito conuicto & ad mortem condemnato? Dominus Marillacus Aduocatus Regius, die Bacchanaliorum, 17. Februarij 1544. in peroratione ſua diſtinguebat, vt ſi raptus morte dignus eſſet & probatus, hoc caſu Iudicem Eccleſiaſticum citra abuſum vlterius pergere non debere: verùm in raptu pœnæ pecuniariæ ſubiecto eo non obſtante vlterius pergere poſſe. Id quod tum Arreſto confirmatum fuit. Hanc ad rem notandum eſt, cognitionem de hoc crimine Officiali non dari aut permitti, qui ſemper eam à ſe abdicare debet, & Curiæ iudicium relinquere, vtrùm raptus capitalis ſit vel non, & vtrùm controuerſia de fœdere matrimonij ei concedi debeat vel non: adeò vt ſemper Officialis & Iudex Eccleſiaſticus expectare debeat id quod de criminali accuſatione fieri vel iudicari poterit, ac quicquid pendente prædicta accuſatione facere poterit, abuſus eſt, & ab eo tanquam ab abuſu appellari poteſt, & abuſus declarabitur, prout expreſſiſſimũ ea de re Arreſtum extat, 9. Martij 1541. pro Domino Perchero Andegauenſi & Dominicella Franciſca Liziania appellantibus ab Officiali Andegauenſi, aduerſus Renatum Dormauſium. Adhæc notandum eſt, (vt continetur *tit. de pœnis*, infrà) Raptum commiſſum, poſtcaquam eius accuſatus cum patre de matrimonio filiæ pactus eſt, aut patre iam defuncto cum matre, qui in id conſenſerunt, pœna capitali non dignum eſſe, ſed minorem mereri. Ex hac ratione, ſi Iudex ſecularis cognoſcat ac contractum ſeu tractatum huiuſmodi præcedentem videat, cognitioni ampliùs inſiſtere non debet, verùm omnia ad Iudicem Eccleſiaſticum remittere.

Pars prior huius capitis deſumta eſt è Lucio lib. 12. tit. 7. Ar. 1. altera pars è *deciſio.* D. Præſidis Magiſtri *de appellationibus tanquam ab abuſu, cap. 3.* Poſtea infinita ſimilia Arreſta inſecuta fuerunt, vnum datum ad perorationem in Camera parricidali, 19 Iulij 1577. pro filio Conſiliarij cuiuſdam Maioris Conſilij: alterum pro Petro Gaillardo, appellante ab eo quod Officialis Archiepiſcopi Bituricenſis, poſteaquam Locumtenens criminalis cognitionem cepiſſet de actione raptus à tutore ipſius intentata, aduerſus M. B. cognitionem ſibi ſumſit de promiſſo matrimonio, perorante Choppino & Buiſſonio, 18. Ianuarij 1579. alterum 12. Aprilis 1578. in Camera parricidali. Choppinus *lib. de ſacr. polit. tit. 7. num. 30. & quæſtio. num. 12.*

III.

Tertium in ma-

Tertio die Nouembris 1582. Seruinus Aduocatus pro Franciſca Dionyſia auia materna & curatrice conſtituta à Magiſtratu Dionyſij Arcelini appellantis à Balliuio Matiſconenſi vel Locumtenente ipſius & à ſententia ipſius, 23. Iunii prædicto anno, aduerſus Abelem Guerinũ, Franciſcum de Porta, & Claudium Guerinum appellatos, dixit prædictam appellantem prædictum Arcelinum nepotem ſuum in conuictum dediſſe prædicto Abeli Guerino Actuario prædicti Balliuiatus vbi ſollicitatus, vt ſponſalia de præſenti cum filia prædicti Guerini iniret, nullo tamen adhibito Notario, & ſcriptura priuata à duobus ſignata, quamuis in gradu interdicto ſint, non vocata neque quoquam communicato cum prædicta appellante curatrice, & curam prædicti Arcelini gerente. Atque ideò prædictum matrimonium clandeſtinum, & propriè Raptum commiſſum in perſona prædicti Arcelini minoris, & ex hac ratione pœnæ obnoxium per conſtitutionem anni 1556. & per Conſtitutionem Comitiorum Bleſenſium. Ac quamuis Iudex pœnam declarare debuiſſet, nihilominùs id prætermiſit, licet de minore ætate, de raptu, de conſanguinitate & aliis ad declarandam pœnam neceſſariis appareret: adde quod prædicta ſponſalia de præſenti habita fuerunt: id quod verum non eſt. Quantumuis enim verbum, *de præſenti* extaret, nihilominùs nonniſi conditionalia illa ſponſalia ſunt: filia quippe conſilium & conſenſum patris ſui retinet: adde quod facultates vtriuſque partis valde diſſimiles ſunt, neque cauſa ſubeſſet, qua prædictum matrimonium ſuſtineri poſſet vel eidem conſentiret prædicta appellans curatrix, quæ ei cõtradixit, & aduerſus appellatos litem intendit. Super eo prædictus Balliuius, quò ad matrimonium & effectum prædictorum ſponſalium, partes ad Iudicem Eccleſiaſticum remiſit, hoc eſt, ad Officialem Matiſconenſem, & ſuper raptu decreuit, coram ſe partes procedere oportere, eiúſque cognitionem ſibi retinuit: à quo appellatum fuit, & ita concluſit. Valla pro appellatis repræſentauit, prædictum Arcelinum tempore ſponſaliorum minorem non fuiſſe, & verò ita ſe rem habere inde conſtare quod adſpirans ad officium Selecti teſtimonio duorum aut trium teſtium ætatem probauerit, qui menſe Maio 1581. teſtati fuerunt, eum tum ætatis 24. annorum vel 25. circiter eſſe, etiamſi per ſcripturã patris demonſtrare alij voluerint, eum 6. Aprilis 1561. natum eſſe: Nihilominùs prædictum teſtimonium præferendum eſſe, quo prædictus Arcelinus vſus fuit. Atque ita concluſit, &c. Arreſtis Maiorum dierum Claromõtanorum in Aruernia, præſidente Dn. Præſide Harlæo, prædicto die appellatio in irritum deducta fuit citra multam & expenſas cauſæ appellationis: decretúmque, in eo quod à prædicto Balliuio partes remiſſæ fuiſſent ad Iudicem Eccleſiaſticum, ſententiam effectum ſuum ſortiri oportere. Nihilominùs in eo, quod actionem de raptu ſibi reſeruauit, appellatio & ſententia in irritum deducta fuerunt, & partes Curia atque lite dimiſſæ. Et quo caſu Iudex Eccleſiaſticus ſuper diſſolutione prædictorum ſponſaliorum inter prædictum Dionyſium Arcelinum & Franciſcam Guerinam pronuntiaret, prædicto Arreſto prædictus Arcelinus ad ſol-

trimonio clandeſtino impari & inceſtuoſo, citra conſenſum auiæ curatricis, minoris cum filia hoſpitis ſui, raptus fit.

uendam prædicto Claudio Guerino parti prædictæ Franciſcæ ſummam mille librarum omnium reparationum, expenſarum, damnorum atque intereſſe loco condemnatus fuit.

IV.

Raptus inuerſus committitur à puella matre & proxenetis.

Notabilis hæc facti ſpecies eſt: Puella inops, cui præter elegantem formam nihil reliqui erat, minis ſuis, matris ſuæ cuniculis & dolis, aliiſque auxiliis, adoleſcentem & genere & opibus ſe longè clariorem, clam curatore expugnauerat: & ad ſe ducendam ita pellexerat, vt pacta ſponſalia de præſenti à Notario conciperentur, ac magna præcipui iure dona & commoda huius ſponſæ inſererentur. Curatores id pro crimine raptus perſequuntur. Iis opponitur, raptum eſſe non poſſe. Exinde duo dubia emergunt: Prius, hæc ſeductio raptus ſit néc ne, quódve aliud criminis genus? Poſterius coram quo Iudice perſecutio inſtituenda? Arreſto Pariſienſi, de 3. Maij 1535. puella noxæ litíq; exempta & ab accuſatione raptus abſoluta fuit citra expenſas. Nihilominùs pacta omnia infecta atque inducta, præterquam quòd ad matrimonij probationem, apud ſuum eius rei iudicem, poſſent conducere: cuius adeundi & matri & filiæ facta eſt poteſtas. Mater, cuius aſtutia & artibus res acta, ad certas ſummas & multas Regi & Curatoribus condemnata fuit. Proxenetæ, qui huic rei operam dederant & Notarij, qui adoleſcentem ſponſum celauerant, quid præſentia ſponſalia ſibi vellent, quid donatione, vt erat propter nuptias facta, comprehenderetur, in ſimiles multas omnes condemnati fuerunt. Ex hoc Arreſto cognoſcitur, raptum æquè in viro atque in fœmina committi per Gloſſam *in l. vnic. C. de rapt. virg. in verb. ſponſam. in prin.* Eáque ſententia fuit Ioannis veteris Gloſſatoris, quæ hodie in Francia obſeruatur.

Lucius *lib. 1. tit. 7. Ar. 2.* Conſtitutione Bleſenſi *artic. 42.* prohibetur ſponſalia de præſenti contrahere. *V. Ar. 4. in App. h. t.*

V.

Filia elocata ab auo inuito patre, quando rapta dicatur.

Si auus paternus neptem è filio ſuo, patre inuito elocet, raptus non committitur: in hoc quippe voluntas aui contra patrem dominari debet: verùm ſi auus maternus ſit quamuis omnia bona ſua filiæ ſeu nepti ſuæ donet, & optima conditio ſit, nihilominùs patre reluctante aut non conſentiente, raptus committitur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum Maioribus diebus Molinenſibus 15. Octobris 1534. aduerſus Voyerium auum, Pottam Caſtellanum & alios, qui aſſiſtentia ſua ac decreto, matrimonio huiuſmodi autoritatem præſtiterunt.

VI.

Filia ſequeſtrata ſub manu Magiſtratus deſponſata rapta cenſetur.

Si filiæ, vt in loco certo commoraretur, iniunctum fuit ſub manu ac poteſtate Regis, citra delictum, etiam volens deſponſari non poteſt. Atque hanc ad rem, cùm Eques quidam nomine Galebronius, ſibi deſpondiſſet Domicellam quandam, ex decreto Magiſtratus in domo Balliuij commorantem, Arreſto Pariſienſi anno 1267. in trecentas libras multæ Regi condemnatus fuit, inter Arreſta feſti Dei.

VII.

Raptus crimen tacite per diſſimulationem extinguitur.

Si puella abſque conſenſu patris ſui nubat, raptus eſt: qui tamen velatur, ſi pater eam non perſequatur, & tacitè hoc matrimonium approbauerit, maritum filiæ pro genero ſuo adgnoſcens, filiámque paterno affectu, vt reliquos liberos ſuos in domum ſuam recipiens. Quicquid ex hoc raptu reliqui manet, illud eſt, quod filia ipſius non admittatur, neque maritus pro ea ad exigendam à patre ipſius dotem. Arreſto 1. Aprilis, die Mercurij, quem *Abſolutum* vocāt, anno 1555, vt notatur ſuprà *tit. de dotibus.* &c. *Ar. 22.* Hoc agitatum fuit inter Ioannem Tyriam patrem & tutorem Alyſiæ Tyriæ filiæ ipſius actorem ab vna parte, & Geraldum Beru patrem matris prædictæ Aliſiæ defunctæ ab altera parte.

VIII.

Raptus velari non poteſt per ſponſalitios pacta.

Sebaſtianus Tabaria, cognomento Propheta, ſclopetarius equeſtris in cohorte centenaria, in munito loco & arce conſtitutus, in qua pro ſeruitio Domini abſentis reſidebat, inopem puellam ancillam operarij cuiuſdam ſollicitat, adeò vt ad euitandā eius perſecutionem ad duo miliaria iſthinc fuga ſe conferret in domum ruſtici, vbi triduum vel quatriduum frumenta & meſſem colligendo vitæ ſuæ alimenta corrogat. Media nocte S. Barnabæ prædictus Tabaria quatuor ſtipatus, putà Petro Semenone, famulo, & aliis duobus, quibus regionis commoditas nota erat, ad oſtium prædictæ domus accedit: id ei vim ac minas intentanti aperitur. Intrat & prædictam ancillam è lecto rapit, equum aſcendere eam iubet, neque obſtantibus exprobrationibus, quibus in domo illa obiurgabatur, eam abducit in tabernam de Rupe, vbi in nomine matrimonij combibunt, neque diu in ea diuertens in prædictam arcem traducit, vbi toto Veneris & Sabbathi ſequenti die eam detinuit: quo die ob aliud leue delictum Mombriſonij captus in carcerem conijcitur, vbi cùm de delicto eius cognoſceretur, raptus hic innoteſcit, de quo ad querelam puellæ informatum fuit. Is eo ſe defendit & excipit, puellam & ſe ſponſalia pacta iniuiſſe. Puella id negat. Teſtes quidam de eo deponūt. Comperitur eum complutibus aliis fœminis tam coniugatis, quàm coniugandis vim intuliſſe. Sententia Balliuij Foroſegufienſis vel Locumtenentis ipſius, prædictus Tabaria condemnatus fuit, vt Mombriſonij in locum ſupplicij ſuper veha ſtercorea deduceretur, ibidémque capite plecteretur, bona ipſius ſita in locis, vbi confiſcationi locus eſt, confiſcarentur, & puellæ in ſummam centum librarum condemnatus: Semeno autem, vt denudatus & vehæ ſtercoreæ parti poſteriori alligatus, virgis cæderetur & prædicto ſupplicio aſſiſteret. A quo ad Parlamentum Pariſienſe appellant & deducuntur: vbi Arreſto, 18. Nouembris 1556. dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe, malè verò appellatum, & vnica duntaxat multa multandum. Quod poſtea prædicto anno 11. Decembris executioni traditum fuit. Lex ciuilis expreſsè decreuit & in eum, qui per vim ſponſam ſuam rapuit, huiuſmodi pœnam conſtituit, *in l. vnic. in princip. ibi, qui ſponſam ſuam per vim rapere auſus fuerit. C. de rapt. virg.*

V. Art. 1. App. h. t.

IX.

Raptus multa matri addicenda ob matrimonium à filia conſentiente cōtractum, punitur.

Leges noſtræ ciuiles, quæ matrimonium interdixerunt præter voluntatem eorum, in quorum poteſtate coniuges vel vnus eorum eſt, id

de matre

de matre intellexerant poſt mortem patris, quamuis liberos ſuos in poteſtate ſua non habeat, & deficiente matre, de tutore & propinquis & iis diſſentientibus, de Iudice ſeu Balliuio & Capite Prouinciæ. Hanc ad rem notabile eſt Arreſtum quod datum Pariſiis inter ciuem Montargienſem, qui puellam ſibi deſponderat matre non compellata, neque vocata, verùm è contrà audito quod mater indignum hoc facinus vlciſci vellet, iniurioſa verba aduerſus eam euomuerat, vnde matri occaſio conquerendi & Magiſtratum adeundi aduerſus filiam ſuam & maritum data fuit. Exceptio ac defenſio mariti hæc erat, quòd filia prouocaſſet, neque ſolùm in matrimonium conſenſiſſet, & matrem delecturam, ac prætereà iure Canonico hæc omnia licita eſſent. Curia maritum in maximas multas condemnauit, & in triennium extra diſtrictus Pariſienſem & Montargienſem exilio afflixit: filiam verò in adgnitionem & deprecationem ſolennem matri faciendam, præſentibus iis, quos matri ad hunc actum conuocare liberet, . Auguſti 15 4. Nonnullis Arreſtum hoc nimis fauorabile videtur, ob frequentiam & grauitatem huius delicti: Iſque eſt §. *oportet. in l. vnic. C. de rapt. virg.* Valdè notabilis textus eſt *l. in coniunctione. C. de nuptiis*, qui huiuſmodi rebus formam dat.

X.

Raptus matrimonij filiæ abſque curatore elocata a matre commiſſus.

Poſt mortem patris, mater liberè & pro arbitrio ſuo filiam ſuam elocare non poteſt, & conſenſum accommodare, ſi filia curatores vel tutores habeat, ſine quorum autoritate & conſenſu de ea elocanda agi non debet. Hanc ad rem ſingulare eſt Arreſtum, quod datum in Parlamento Pariſienſi, cuius tenor ſequitur.

Inter Benedictum de Ponte & Antonium de Ponte filium ipſius, in carcerem Palatij Pariſienſis coniectos, appellantes à ſententia quadam aduerſus eos data à Seneſchallu Lugdunenſi vel Locumtenente ipſius, & inter Pernettam de Challes vxorem prædicti Antonij de Ponte, & Ioannem de Ponte partes appellatas ab vna parte: & Petrum de Challes, non ita pridem ſe tutorem dicentem Antoniæ de Challes: item inſuper prædictam Antoniam de Challes ex autoritate Simonis Montmelæ ſe dicentis curatorem ipſius, partes appellatas, itémque appellantes tanquam à minima prædictæ ſententiæ ab altera. *Viſo* à Curia proceſſu per ſcripturam inter partes prædictas admiſſo ad iudicandum 16. Ianuarij poſtremi, ſententia à qua appellatum fuit, grauaminibus, & productione noua prædictorum Petri & Antoniæ de Challes appellantium, reſponſionibus ad illa, & contradictoriis datis à prædictis de Ponte & Pernetta de Challes, & omnibus coram prædicta Curia deductis, omnibúſque conſideratis, dictum fuit, Curiam prædictas appellationes & id à quo appellatum fuit in irritum deduxiſſe & deducere citra multam, & citra expenſas cauſarum appellationis, idque non abs re. Nihilominùs propter reparationem exceſſus & culpæ à prædictis Benedicto & Antonio de Ponte patre & filio & Pernetta de Challes commiſſæ, quòd Lugdunum duxerant prædictam Antoniam de Challes ſororem ipſius, itémque ſororem Petri Challes, & ipſas matrimonium contrahere cum Ioanne de Ponte filio prædicti Benedicti de Ponte, & fratre prædicti Antonij de Ponte curauerant, abſque conſenſu & inſcio prædicto Petro de Challes, fratre ſeniore & curatore prædictæ Antoniæ de Challes, prædicta Curia condemnauit & condemnat prædictos Benedictum & Antonium de Ponte, vt è carceribus Regis Seneſchaltiæ Lugdunenſis in locum de Rochetaillee deducerentur, & dehinc in ſeptum & Iuriſdictionem prædicti loci, & die perorationum ſolenniter delictum adgnoſcerent & deprecarentur, pedibus & capitibus nudis, flexiſq; genubus, ſingulis tædam ceream ardentem pondere vnius libræ in manibus geſtantibus, à Deo veniam ac remiſſionem peccati poſtulando, à Rege, à Magiſtratu, à prædicta de Challes & à prædicto Petro de Challes fratre ipſius & curatore: ac prætereà condemnauit & condemnat prædictos Benedictum & Antonium de Ponte, Ioannem de Ponte, & Pernettam de Challes & vnumquemque eorum ſolum & in ſolidum, ad reparationem eiuſdem prædictæ Antoniæ de Challes in ſummam 40. librarum Pariſienſium, & Procuratori Dominorum Eccleſiaſticorum pro intereſſe iudiciali in ſedecim libras Pariſienſes multæ nomine, eóſque carcere detinendos vſque quò plenè prædictas ſummas ſoluiſſent, ſimul in expenſas litis eas, quas ratio exigit, taxatione earum Curiæ reſeruata. Et ad Arreſtum præſens executioni tradendum iuxta formam ſuam ac tenorem, prædicta Curia remiſit & remittit prędictos incarceratos ad prædictum Seneſchallum vel Locumtenentem ipſius. Factum in Parlamento 11. Martij anno 1538. Ita ſignauit Malon.

V. & adde *Arr. 3. Ap. lib. 10. tit. 3.*

XI.

Pater vel mater per diſſimulationem extingui ve poſſunt accuſationem raptus criminalem, verùm non ideò dotem dare coguntur.

In Sede Præſidiali Orlacenſi Pinardus proponit, ſe matrimonio iunctum fuiſſe cum Iacobina filia Segaudij, à qua nullam dotem acceperit. Eam deceſſiſſe relicta filia ætatis ſex annorum, ex matrimonio ipſorum nata, quæ in poteſtate eſt prædicti Pinardi & heres matris ſuæ, filiæ prædicti Segaudi. Concludebat Pinardus, vt Segaudius condemnaretur & cogeretur dicere & dare dotem prædictæ filiæ ſuæ heredi defunctæ ipſius vxoris, vice & loco prædictæ matris ſuę ſecundum qualitatem ſtatus & facultatum, parique modo quo primæ filiæ ſuæ elocatæ ante prædictam defunctam Iacobinam vxorem ipſius dotem dixerat. Segaudius dixit, non probatum iri, vnquam matrimonium inter Pinardum actorem & prædictam Iacobinam filiam contractum fuiſſe, neque ſolennem vllum actum in Eccleſia celebratum. Verùm raptum filiæ ſuæ ab eo commiſſum. Vt maximè matrimonium contractum probaretur, id citra voluntatem ſuam, citraque conſenſum factum ſe inſcio. Igitur ſe non teneri aſſignare dotem filiæ ſuæ minùs nepti ſuæ, quam minimè adgnoſceret, verùm è contrario, ſe prædictam filiam ſuam exheredare poſſe eò quod citra conſenſum ſuum & voluntatem nupſiſſet. Se ad probandum prædictum raptum actori ex tum litem intendiſſe, in qua aliquo tempore proceſſum fuit, poſtea verò deſerta. E contrà actor dicebat, prædictum reum non potuiſſe ignorare prædictum matrimonium, quandoquidem ab

eo contracto, quod abhinc 14. annis iam elapſis factum, ſemper is comederit, conuerſatúſque fuerit cum actore & vxore ipſius in domo ipſorum, eúmque recepiſſet tanquam generum ſuũ, ex quo tacitus & verus conſenſus, approbatióq; prædicti matrimonij & reconciliatio omnium defectuum, ſi qui eſſent reſultet, hodie eos defectus non opponere poſſe, & ad prædictam dotis dationem teneri, prout ſuprà. Contrà reus ait, filiæ minori 25. annis nefas & illicitum eſſe citra voluntatem & conſenſum patris ſui nubere, qui eam contrarium facientem exheredare poteſt. Filiam ſuam tempore matrimonij prætenſi non ſi 15. annorum fuiſſe. Concludebat prout fecerat. Actor dicebat, conſenſum patris ad elocandam filiam de neceſſitate non requiri ad validandum matrimonium, ſed tantùm de honeſtate: eámque viro ſe non indigno reperto liberè citra prædictum patris conſenſum nubere potuiſſe. Propterea eam dotem ſuam non amiſiſſe. Præſidiales Ouillaeenſes reum abſoluunt, & actorem repellunt, qui ad Parlamentum Pariſiẽſe appellat, vbi Arreſto primi Præſidis Thuani dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe, appellans in mulctam & expenſas condemnatus: ſaluo minori filiæ prædictæ defunctæ petendæ legitimæ hereditatis matris ſuæ iure.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum VI.

I.

Raptor puellæ eam in virum petenti non traditur.

LAudabili Conſuetudine in Francia obſeruatum fuit, vt puellæ adoleſcentẽ, qui eam vitiauerat maritum petenti traderetur. Hodie id non obſeruatur. Exempli cauſa, quidam conuictus fuit rapuiſſe & vitiaſſe puellam vilioris conditionis, quæ eum in maritum poſtulauit, dicens eum ſibi fidem matrimonialem promiſiſſe. Camera parricidali dubitante, & conſulta Maiore Camera aduerſus conſilium & ſententiam primi Præſidis, is ad mortem condemnatus fuit: eo quod id nihil aliud fuiſſet, quàm ad delictum inuitare & accuſato delicti ſui præmium largiri. Iudicatum principio S. Martini 1582.

II.

A quo accuſatio raptus intentari poſſit.

Notandum eſt, inſtantiam ſeu litem de raptu intentari poſſe non ſolùm ab eo vel ea, qui rapiuntur, verùm etiam à patre & matre illorum: id quod vocatur *raptus in parentes, l. vnum. §. ſi quidem. C. de raptu virg. can. lex. 36. quæſt. 1.* Nota quoque, raptum puniri poſt mortem rapti, & in perſona raptoris & liberorum. Iudicatum 21. Ianuarij, 1583. die Aprilis 1555. ante Paſcha. Pronunciatum à D. Præſide.

III.

Actio de matrimonio præiudicat actioni de furto.

Iudicatum fuit Arreſto quod datum, perorante du Lac & Eſchotcheuel in Camera parricidali, die Sabbathi 12. Februarij 1583. actionem de matrimonio præiudicare actioni de furto, & actionem ſuper fœdere matrimonij ante crimẽ furti iudicandam, & ad hunc effectum partes ad iudicem Eccleſiaſticum remittendas. Robertus *rer. iudic. lib. 2. cap. 12.* Regulariter actio ciuilis præiudicialis ceſſare facit actionem criminalem. Carondas *lib. 7. reſp. c. 144.* I.C.

IV.

Matrimoniũ à filio cum impudica fœmina initum, nullum declaratum.

Notandum eſt Arreſtum, quod datum pro patre quodam ſuper raptu filij ſui Secretarij Regij, qui matrimonium cum impudica muliere contraxerat per ſubornationem & circumuentionem quorundam lenonum & lenarum, aduerſus fœminam, lenones, Notarium, qui contractum conceperat, & Curionem, qui eos copulauerat. Curia declarauit prætẽſum matrimonium nullum, neque legitimè contractum, fœminam nomine Fleriam priuauit omnibus iuribus, quæ prætendere potuiſſet propter prætenſa pacta dotalia: decreuit, filium nudato capite, flexis genubus in præſentia prædicti patris ſui declarare & confiteri oportere, ſe malè conſultum, inſcio patre ſuo, prædictum matrimonium cum prædicta Fleria contraxiſſe & perfeciſſe, & à prædicto patre delicti veniam petere, & eleemoſynę nomine dare ſummam 25. coronatorum pro pane incarceratorum in carcere Palatij. Prędictæ Fleria finibus Præfecturæ & Vicecomitatus Pariſienſis ad nouem annos exulare iuſſa, & leno, eo quòd prædicto matrimonio aſtiterat, in quinquennium, & in 50. coronatos mulctę Regi inferendæ. Notarius verò, quod Conſtitutioni contrauenerat & prædictum contractum ſine vlla cognitione parẽtũ propinquorumq; ipſarũ aſſiſtentia exceperat, ad tres menſes ab officio ſuo remotus: interdictione, &c. Et quò ad Curionem, remiſſus is fuit ad Officialem Pariſienſem, vt de eius culpa & abuſu commiſſo in officio ſuo cognoſceret in celebratione prædicti prætenſi matrimonij, citra conſenſum, non præſentibus propinquis, citra publicationem bannorum ſeu denuntiationis futuri coniugij, ſub conditione caſus priuilegiati, in cuius iudicio aſſiſtere deberet Locumtenens criminalis Caſtelleri Pariſienſis, vltima Auguſti 1602. in Camera Edicti. Arreſtum cum alijs compluribus huius materiæ plenè extat *in quæſtio. mea* 13. I.C.

V.

Vidua filiam ſuam ſola elocare nõ poteſt.

Mater ſola filiam ſuam citra autoritatem & conſenſum tutoris, & proximorum cognatorum conuocatorum elocare non poteſt: quibus inuicem diſſentientibus, coram Iudice ordinario locorũ congregari debent, vt tutori conſiliũ de matrimonio cõmunicetur, iuxta *l. 5. ff. de adm. tut. & l. in copulandu, l. vidua. & l. in coniunctione. C. de Nupt.* Conſtitutio Bleſenſis, ita iudicatum Arreſto Maiorũ dierum Trecenſium, 25. Octob. 1583. ſuper appellatione quadã tanquam ab abuſu ab Officiali Sueſſionenſi, qui decreuerat, cognatos coram ſe congregãdos, id quod abuſiuũ iudicatum fuit inter Nicolaum Verdium & Mariam Briſſoniam, quod plenè extat in collectione mea, *quæſt.* 12. I.C.

V. §. 3. *tit.* 1. *lib.* 15.

TITVL. VII. DE DAMNATO coitu.

ARRESTVM I.

Damnatus coitus cum beſtia etiam non completus igne punitur.

ANtonius Martius accuſatus damnati coitus cum beſtia, in quo deprehenſus fuit ac præpeditus, quò minus damnatæ intentioni & abominandæ ſatisfaceret, Arreſto Burdegalenſi

lenſi, quod datum pridie S. Æmiliani 23. Nouembris 1528. condemnatus fuit, vt cum beſtia prius ſtrangulatus, igne combureretur. Et altero Arreſto quod datum Burdegalis aduerſus Guiotium Vincenotum appellantem à Iudice Monteregio, prædicto anno, 6. Februarij. Verum eſt, iure, & Conſuetudine generali huius regni, conatum ſine effectu non puniri, *l. 1. §. fin. quod quiſque iur.* & per Speculator. *in tit. de accuſat. §. 1.* Nihilominùs ob maleficij huius grauitatem, quod eſt è numero maximè nefandorum & deteſtandorum delictorum, aduerſus omnem humanæ naturæ ſenſum, *c. hoc ipſum. §. 35. quæſt. 2.* additis conatibus proximis actui quorum mentio facta ab iis qui hoc maleficium perpetrarunt, & ex ipſius confeſſione, vſque ad ſpermatis aliquid effuſum, pœna integra imponenda, quamuis maleficium integrè perfectum non fuiſſet, *l. Diuus. ff. de ſicar.* Textus hanc ad rem expreſſus eſt *in c. mulier quæ acceſſerit ad omne pecus, & vult aſcendi ab eo, interficietis mulierem, & pecus morte moriantur. 15. quæſt. 1.*

Similis executio Tholoſæ facta tempore Bayonenſis profectionis B.V. *Arr. 2. Aph. tit.*

II.

Fœmina cum altera libidinem exercens morte plectenda.

Duæ mulieres inuicem laſciuientes abſque maſculo, morte puniendæ ſunt: idque delicti genus damnatus & contra naturam fœdiſſimus coitus eſt, *l. fœdiſſimam, in pr.* iuxta vnam lectionem Accurſij, *C. de adult.* Cynus hanc interpretationem tenet & ait, adeò abominádas ac fœdas reperiri mulieres, quæ calore cupiditatis illicitæ alias mulieres ſectentur æquè ac maſculus fœminam inſectari ſolet. Huiuſque criminis accuſatæ fuerunt Franciſca Eſtaña & Catharina Maneria. Aduerſus eas teſtes producebantur, verùm quia validè recuſati fuerant, ſuper ipſorũ depoſitione ad mortem condemnari non poterant. Propter grauitatem verò delicti ipſorum depoſitiones indiciorum inſtar fuerunt acceptæ, prædictæque fœminæ condemnatæ vt quæſtioni ſubijcerentur à Seneſchallo Landenſi, & Arreſto poſtea relaxatæ.

* Hoc Arreſtum deſumtum eſt è Boërio *quæſt.* 316. vt & præcedens. Fœminæ hæ appellantur *Tribades* & in ordinem earum collocata eſt Sappho cum Baſſa, de quibus loquitur Martialis *lib. 1.* *Quod nunquam maribus iunctam te Baſſa videbam,* &c. Et Philænis, *Ipſarum tribadum triba Philenis.* Tertullianus eas vocat *Frictrices in libro ſuo Scholaſticis de Pallio.*

III.

Pater inceſtuoſus cum filia ſua.

Inceſtuoſa coniunctio patris & filiæ, vltimo ſupplicio digna eſt, per text. *in l. ſi adulterium cũ inceſtu,* & ibi Bartolus & Gloſſa. *ff. de adult.* eiuſque accuſati pater & filia ad mortem condemnati fuerunt à primo Iudice, cui inceſtum confeſſi fuerant, appellantes ad Curiam Burdegalenſem, ad quam deducti & inquiſiti eundem negarunt, neque priori confeſſioni ſuæ ſtare voluerunt. Ex qua ratione Arreſto dictum fuit eos torturæ ſubijciendos: id quod factum, eamque ſuſtinuerunt. Qua de cauſa Curia conuocata perpendit, filiam armato iudicio & ſenſu deſtitutam, patrem verò ad voluntariam ſuam confeſſionem quæſtioni ſubiectum fuiſſe à primo Iudice, vbi confeſſus crimen fuerat: poſtea in altera tortura in Curia idem negauerat. Ob hanc rationem relaxati fuerunt vſque quò pleniùs informaretur, iuxta alterum Arreſtum quod datum in prædicto Parlamento Burdegalenſi, pro Domino de la Guraude accuſato ſimilis delicti: & quoniam filia ipſius torturam perpeſſa nihil confeſſa fuit, ambo relaxati fuerunt.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum VII.

I.

Pœna ſtatuta aduerſus Pæderaſtas.

LEx Scantinia Romæ hoc ſcelus puniebat: in Francia coitus maſculi cũ maſculo igne punitur. Ita 1. Februarij 1584. Nicolaus Dadonius de Nolli S. Fiunt, qui paulò ante Rector Vniuerſitatis Pariſienſis fuerat, & Regens primus in Cardinalitio collegio propter Sodomiam ſuſpenſus & igne combuſtus fuit. Verùm Iuſtinianus ſuo tempore legem condidit aduerſus Pæderaſtas, vt iis virile membrum abſcinderetur: quemadmodum Sacrilego & homicidæ manus. Vide *in vita Iuſtiniani* Euagrium *lib. 50.* & Zonaram *vol...* Boutillerius *in ſumma rurali* ait, ſuo tempore huiuſcemodi reis teſtes prima vice abſciſſus, altera vice membrum ipſum, id quod conuenit cum pœna Pæderaſtarum ab Imperatore ſupradicto conſtituta. Is qui beſtia abutebatur vnà cum beſtia ceu inſtrumento morti traditus fuerat, *Leuitici 20. 15. Iudicis 24.* Vide *c. 2. tit. 14. Nomocan.*

II.

Pœna mulieris libidinem cum cane exercentis.

Arreſto Pariſienſi, quod datum à Camera Vacationum, ſuper hac criminali inſtituta à Balliuo Domini S. Lambini de Creuant ad poſtulationem Procuratoris fiſcalis actoris: aduerſus Claudiam Colaniam, oriundam de Roxay in Brienſi Prouincia, in carcerem Palatij cõiectam, appellantem à ſententia aduerſus ſe datam, à Balliuio vel Locumtenente ipſius qua prædicta Culania legitimè conuicta fuerat criminis damnati coitus cum bruto animali, quòd cum cane quodã habitaſſet rem q; habuiſſet deteſtandoq; crimine aduerſus naturam, prædicta Culania condemnata fuerat, vt ſuſpenderetur & in patibulo ſtrangularetur, quod hunc ad effectum in quadriuio & loco publico S. Lambini de Creuant erigeretur, cui patibulo prædictus pariter canis ſuffigeretur, cum quo prædicta Culania abominãdum ſcelus exercuerat, vſque quò mors inſequeretur, idque per carnificem. Hoc facto cadauer tam prædictæ Culaniæ quàm prædicti canis igne combureretur & ad cineres redigeretur, ob execrandam prędicti criminis grauitatem: bona prædictæ Culaniæ acquirerentur & confiſcarentur ei cui hoc ius competeret: priùs tamen ex iis ſoluta ſumma 23. coronatorum multæ Iuſtitiæ infeodæ: nihilominùs antè executionem prædictę ſententiæ decretum fuerat, prædictam Culaniam ordinariæ & extraordinariæ quæſtioni ſubijciendam, vt ore ſuo confiteretur: audita & interrogata in prædicta Camera prædicta incarcerata, ſuper cauſa appellationis & criminibus ei impoſitis omnibuſque conſideratis, *Dictum fuit*, prædictam Cameram, appellationem & ſententiam à qua appellauerat, in irritum citra multam deduxiſſe & deducere, in eo quod decretum fuerat, prædictam Culaniam quæſtioni ſubijciendam, prædicta

ſententia in reſiduo plenum atque integrum effectum ſuum ſortiente: decretum præterea, prædictum proceſſum cum cadauere prædictæ Culaniæ igni tradendum & comburendum. Et vt præſens Arreſtum executioni traderetur, remiſit & remittit prædictam Culaniam ad Balliuium Rotiganenſem & S. Lambini. Factum in Camera Vacationum, 15. Decembris, 1601. I.C.

TITVL. VIII. DE COITV per vim.

ARRESTVM I.

Meretrix, cum violata quando agere poſſit.

VIs aduerſus meretricem exercita ex diſpoſitione iuris communis pœnam mortis non meretur, vt ait Gloſſa *in l. vnic. C. de rapt. virg. & l. ſi ea qua. de adult.* quinimò licet priuata meretrix & vni ſoli adhæreret. Eáque ſententia eſt Paul. de Caſtro in *conſ.* 273. niſi tamen prædicta fœmina coniugata fuiſſet: tum quippe hæc vis capitalis eſt, prout ait Baldus *in l. Conſentaneum*,[a] *C. quomod. & quando Iudex*, per tex. in Auth. *de reſtit.* & ea quæ parit in vndeci. menſe poſt mortem mariti:[b] item ne Commentarienſis ſeu carceris cuſtos ſit, qui cum incarcerata rem habuit, quíque ſi ei meretrici exiſtenti vim intulerit, ob prædictam vim tenetur, per doctrinam Bartoli *in l. ſi quis aliquid. ff. de ſicar.* & de Petr. de Put. *in Syn. in verb. adul. ſ.* Iuxtáque ea Commentarienſis S. Claudnuei ciuitatis Burdegalenſis Arreſto prædicti loci condemnatus fuit,[c] menſe Septembri 1536. vt in carcere virgis cæderetur, eò quod cum quadam incarcerata meretrice rem habuerat, ea inuita. Ioannes Faber *in §. item lex. Inſtit. de publ. iudic.* tenet, eiuſmodi Commentarienſem morte dignum, ſiue prædictam incarceratam vi vel abſque vi, ſiue caſtam ſiue meretricem ſtuprauerit.

Commentarienſis incarceratam ſtuprans quomodo puniatur.

a Hoc deſumtum eſt ex Boëtio *quæſtio.* 317. vbi erratum: eo quod Baldus id non dicat, ſed Andreas Barbar *in additio. ad Baldum.* T.

b vel ſi ad caſtiorem vitam rediiſſet: his quippe caſibus qui eam ſollicitauerit, morte plectetur, etſi olim male audierit, ex ratione *l. Imperialis. §. præſenti. C. de nuptiis.* poteſt tamen pœna temperari ex doctrina Caſtrẽſis & Hypoliti *d. l. vnic.* præſertim in Francia vbi pœnæ arbitrariæ ſunt. V. *deciſio.* D. Boërij 216. 217. vnde hic titulus deſumtus eſt. I.C.

c V. infra *tit. de Commentarienſibus.*

TITV. IX. DE ADVLTERIO, & Fornicatione.

Videantur *cap.* 18. *Leuitic* 22. *Exod. & Deuteronom.* 18. *Ezech.*

ARRESTVM I.

Adultera ſeundum rigorem punita.

MAria Quadrilibria accuſata adulterij à marito ſuo, & conuicta, Arreſto Pariſienſi, 23. Decembris 1552. condemnata fuit, vt virgis cæſa tribus diebus Veneris in Monaſterium detruderetur: ſaluo prædictũ ipſius marito, eam intra biennium reuocandi, ſi ita ei videretur, iure, eique omnia commoda coniugalia adiudicata fuerunt, quæ ex Conſuetudine & ratione doarij ſui ea habebat.

II.

Metator condemnatus propter adulteriũ in agnitionẽ ſolennem, ciuilem & mulctã pecuniariam. Agnitio ſolennis ſune in collum iniecto.

Quidam nomine Veretius Mombriſonenſis Menſor ſeu Metator Maioris Conſilij, conuictus adulterij commiſsi cum quadam nomine Martinia, vxore Ioannis Gallioti Examinatoris Caſtelleti Pariſienſis, Arreſto condemnatus fuit in agnitionem ſolennem quam faceret capite pedibúſque nudis, ſolo induſio indutus fune in collum iniecto, manibus ſuis tenens tędam accenſam pondere duarum ceræ librarum, ſuper tabula marmorea, in magnis Palatij gradibus in Caſtelleto die iuridico ſeu perorationum, dúmque eæ habentur & ante porticum B. Virginis Pariſienſis, enm in finem eò deductus à carcere: atque in ſingulis prædictis locis in genua prouolutus alta voce declararet, ſe laſciuè, temerariè, malitioſè & audacter prædictum adulterium commiſiſſe, aliáq; delicta in lite memorata, eorum omniũ ſe pœnitere, veniã à Deo, Rege, Iuſtitia & à prædicto Galliotio petere: ac prætereà condẽnatus Regi in mulctã ducentarũ librarũ Pariſienſiũ, & quadringentarũ librarũ Pariſienſiũ Galliotio, eoq; fine, vſq; quo ſoluiſſet, carcere contineretur: condemnatus itẽ in expenſas litis & eorum omnium quę inſecuta propter ipſum, prout æſtimata fuiſſent: Ad hæc in perpetuum Regno exulare iuſſus, ſub pœna capitis, confiſcatáque omnia bona eius in patria confiſcationis, ex aliis verò confiſcationi non obnoxiis, prædictas mulctas ſoluendas. Prædicta verò Martinia condemnata, vt in Monaſterium religioſarum reformatarum detruſa, biennio ibidem habitu ſeculari detineretur: quo tempore pendente marito ipſius eam reaſſumere, reconciliare ac recipere liceret, ſi ita ei videretur. Elapſo prædicto biennio, vel prædicto marito eam recipere nolente, prædicta Martinia nuda virgis cæſa à Priore prædicti Cõuentus aliiſque religioſis ad id à prædicta Priore delegatis: inſuper tonſa, veſtita, reliquum vitæ ſuæ ibidem religioſè vt cæteræ religioſæ prædicti Monaſterij conſumere & conſummare cogeretur. Tandem priuata iure doarij, communionis & aliarum conuentionum dotalium, quæ in bonis prædicti Gallionj mariti ſui prætendere potuiſſet, ex cauſa matrimonij ſui. Nihilominus prædictus Galliotius condemnatus ad ſoluendam ſummam annuam 60. librarum Pariſienſium pro alimentis ac ſuſtentatione prædictæ vxoris ſuæ toto eo tempore, quo in prædicto conuentu commoraretur, ſaluo augmento, ſi neceſſitas id poſtularet. Pronuntiatum prædicto Metatori in ſingulis prædictis locis iuxta prædictum Arreſtum, itémque pronunciatum prædictæ Martiniæ incarceratæ in Hoſpitali S. Catharinæ, in platea S. Dionyſij, 3. Auguſti 1552. Arreſtum hoc valdè notandum, tùm ob mitigatam pœnam ordinariam, quæ eſt in Auth. *ſed hodie. C. eod. tit.* tum quod maritus accuſator duorum adulterorum, vxoris ſuæ & Metatoris admiſſus fuit, quod illicitum eſt, ex iuris diſpoſitione *l. reos adulterij duos ſimul marem & fœminam C. eod.* Verùm ex prædicta diſpoſitione ab adulterio accuſatio incipienda erat, *l. ſi dum in tuo. C. eod.* cuius abſolutio fœminæ prodeſſet, nihil tamen noceret condemnatio, *l. ſi maritus. 2. §. eod.* verùm hoc Arreſto contrarium obſeruatur.

Adultera diſſerente fuſtigatione punita.

Adultera ſimul accuſata aduerſus legẽ.

III.

Diuortium propter concubinatum mariti.

Super appellatione quadam inter Nobilem quendam ab vna parte, & vxorem ipſius appellatam ab altera, appellata libellum offert Curiæ Pariſienſi & repræſentat, maritum ſuum domi ſuæ iam inde à quinque vel ſex annis adulteram habere in conſpectu, præſentia ac in contemptum prædictæ Domicellæ vxoris ſuæ, quodque vt ſibi eam conciliaret, eiúſque animo ſatisfaceret, ſæpè verberaſſet maléque tractaſſet prædictam vxorem ſuam, eámque quotidie in eo metu eſſe, ne à pellice veneno enecetur, ex his rationibus in Curia diſertè declarat & aſſeuerat, ſe nunquam cum marito ſuo conuerſaturam: Poſtulat his perpenſis, vt Curiæ placeret decernere, quò maritus ipſius cogeretur, vt ſibi ſeparatim bonis ſuis frui permitteret, ac præterea omnia ea reſtitueret, quæ in caſum diſſoluti matrimonij lucrari debebat, item exoneraret terras ſuas ac liberaret eaſdem ab oneribus & redditibus in iis conſtitutis, ſibique liberiſque ſuis alimentariam prouiſionem daret: & ad id probandum informationes authoritate Curiæ factas apud Triumuiros Regius deponit, & donationem, quam prædictus maritus ipſius ducentarum librarum reditus in adulteram ſuam contulerat. Nobilis vt euaderet, appellationi acquieſcit, & aduerſus ſe propoſita negat: poſtulat, vt vxor ſua cogeretur ad ſe reuerti, ſéque cum ea honeſtè victurum promittit. Ea peroratione Aduocati ſui initſit. Dn. Marillacus Aduocatus Regius indignitatem delicti repræſentat, & cum ea ad id concludit, vt Nobilis in publicum carcerem conijceretur, déque delicto ipſius cognoſceretur. Curia Arreſto ſuo libellum Domicellæ approbauit, excepto diſſoluti matrimonij lucro, decreuitque eam in poteſtate Dominæ Pariſienſis ſenis & honeſtæ conſtituendam vſque dum ad lares ſuos & in patrem cum bonis ſuis tuitionem reuerſa fuerit. Nobilem verò in perſona comparere oportere, aut perſonaliter capiendum vel tribus perendinis citandum ſub pœna exilij & bonorum ſuorum confiſcationis, vt de ipſius delicto déque incontinente ac luxuriante vita cognoſceretur. Hoc in ordinaria peroratione factum perorantibus Dominis Thuano & Porteo, 3. Aprilis. 1543.

Maritum accuſanti adulterij.

In diuortio propter concubinatum mariti, ſequimur diſpoſitionem iuris Canonici, *cap. ex tua. de procurat.* Vide *quibus accuſare liceat, infrà lib. 14. tit. 2. Ar. 6.*

IV.

Adulter ad patibulum cõdemnatus & martyrizandus.

Cauponis inſtitor, cùm dubiæ exiſtimationis dominam vino captam, potiùs pudore mentéque ſubalienata, interim aperto ſinu mamillas, interim ad ignem accedentem, crus oſtendere deprehendiſſet: cœpit de illa conſtupranda cogitare. Accidit vt cùm à cœna caupo, ſatis multa nocte, perſonatus aleator obambularet: domina conſcenſo cubiculo, vinum edormitura, ſemel, iterum ac tertiùm inſtitorem ad ſe venire iuſſum, nonnullis de rebus compellaret. Illè & dominum abeſſe, & dominam vino madere animaduertens vt eam tacere ac ſomno vt vino ſepultam eſſe exiſtimat: ſedit accomprimit dormientem. Cui ſi ſatis fuiſſet, ſemel expleuiſſe animum, poterat id quidem ignoratum præteriri: ſed iuuenis intemperantia fecit, vt illa paulò pòſt repetito congreſſu euigilans, & aduenrantis mariti ſtrepitu commota, maximum clamorem ederet. Tum famulus fugere, ac ſe foras proripere. Domina cum marito, vt venit, de famuli procacitate, ſtupróque ab eo ſibi illato, grauiter expoſtulare. Maritus extemplò perſequi, ac vbique locorum venari fugientem. Quo ad pontem molitorum dormiente reperto, is continuò in vincula coniectus eſt. De ſtupro interrogatus, cùmen ingenuè faſſus condemnatus fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Maio 1551. vt patibulo ſuffixus ſtrangularetur, neque dominus dominàq; ipſius audiri, qui illius miſeriti vitam ipſius conſeruare volebant, affirmantes, ſe de eius delicto minimè conqueri. Hęc expreſſa facti ſpecies eſt *l. qua adulterium 29. C. eod. tit.* quæ differentiam conſtituit inter dominam cauponæ, quę adulterium committit, & inter miniſtram. vt ſi domina tabernæ fuerit, non ſit à vinculis iuris excepta: ſi verò potantibus miniſterium præbuerit, immunis à iudiciaria ſeueritate & ſtupri & adulterij pręſtetur. Additis circumſtantiis huius adulterij commiſſi à famulo cum domina ſua in thoro geniali dormiente marito abſente: quæ omnia delicti grauitatem augent, vt prædictus famulus vetus nuptiarum ſacrilegus, atque ita morte dignus cenſeatur, *l. quamuis adulterij. 30. §. fin. C. eod.*

Adulterium in caupona cõmiſſum quomodo puniatur.

Deſumtum e Dn. Lucio *lib. 12. tit. 6. Ar. 1.*

V.

Adulterium amanuenſis & domine in primo puniuntur Burdegalæ.

Arreſto Burdegalenſi, quod datum 7. die Decembris 1524. vxor vnius ex octo Oſtiariis Curiæ, eò quod conuicta fuit tam teſtibus, quàm propria confeſſione, pudicitiam ſuam proſtituiſſe amanuenſi mariti ſui, condemnata, vt denudata virgis cæderetur per aream Palatij, poſtea incluſa Monaſterio Sororum S. Mariæ Magdalenæ Burdegalenſis, vt in eo integro commoraretur biennio: prædicto Oſtiario dos & doarium prædictæ vxoris ſuæ adiudicata fuerunt, permiſsúmque eam reuocare & reconciliatam ſibi prædicto Monaſterio liberare intra prædictum biennium: decreuímque biennio illo elapſo, à marito non reuocatam religioſum in prædicto Monaſterio habitum aſſumere cogendam, ibidémque toto vitæ ſuæ ſpatio commorari: iuxta diſpoſitionem Authentic. *Sed hodie. C. de adult. & cap. plerunque. de donat. inter vir. & vxor.* cum Gloſſa magna ibidem, quæ tenet, bona dotalia & paraphernalia vxorem amittere. Complures hoc Arreſtum nimis rigidum eſſe cenſuerunt propter fuſtigationem. Boërius *deciſ. 297.* ait faciens mentionem prædicti Arreſti, vſitatiſſimam in Francia pœnam eſſe, tondere fœminam adulteram, cyclade & togà ipſius præciſſa ſeu decurtata à fronte & à tergo, ita vt induſium ſuprà genua relinquatur: eúmque in modum tonſa, decurtata & veſtita ignominiosè per plateas deducatur, id quod deſumſit è Gloſſa in *c. de bened. 32. q. 1.* In aliis locis in agnitionem & deprecationem ſolennem cõdemnatur tædam manu tenens. Quantum verò ad multam pecuniariam, quia dotem amittit, ei non ſemper locus eſt: verùm tum demum, ſi fœminæ è primo matrimonio nulli liberi ſupererſint: hoc quippe caſu abſque dubio dos a-

Pœna adulteræ in Francia.

Adultera liberos primi thori habens quomodo in dote ſua & doario puniatur.

mittitur & marito adiudicari debet. Iſque textus eſt *in l. viro, & l. ſimul. ff ſol. matr. c. ex lit. & c. ſignific. de diuort*. Verùm ſi liberos ex primo matrimonio habeat, & ſecundus maritus accuſator ſit, ea dotem ſuam non amittit, neque marito adiudicatur, niſi pro modo ſimplicis vnius è liberis legitimæ. (*de quo citatur* Arreſtū *anno 1456. 5. Iulij.*) Eáque æquiſſima doctrina eſt Baldi *in l. Hac edictali. C de ſecund. nup.* Iuxtaque eam Franciſcus de Crema ait, ſe defendiſſe bona plurium liberorum primi thori aduerſus huiuſmodi adiudicationes, *in ſingulari ſuo 86*. Ratio huius eſt valdè fauorabilis: nam ex prædicta *l. Hac edictali*, maritus plus accipere non poteſt ex bonis vxoris ſuæ liberis è primo thoro exiſtentibus, quàm filius vel filia habet, cui minor portio vltima voluntate derelicta vel data fuerit: ita tamen, vt quarta pars, quæ eiſdem liberis debetur ex legibus, nullo modo minuatur. At argumentum bonum eſt, ſi id conuentione fieri nō poſſit, multò fortiori ratione ex maleficio id fieri non poſſe, veluti per adulteriū: alienatio quippe vno caſu interdicta, altero non permittitur *l. Impetras. ff de fideicomm. libert*. Nonnulli contra Baldum dixerunt & tenuerunt, prædictam *l. Hac. dict.* intelligi de titulo lucratiuo: adiudicationem verò ex adulterio procedentem marito oneroſam eſſe, ac quod inde refert, ei multò carius venditur, quàm bona vxoris valere poſſunt, ob ſummam infamiam & iniuriam quam ſuſtinere cogitur, quòd pro patricida habetur, vt ait Archidiacon. *in c. aut non. 34 quæſt. 5.* & Bald. *in proœm. Decretor.* Boerius tamen primæ opinioni adhæret, *deciſion. 356. numero 6.* Verùm is includit pari ratione doarium atque dotem, ac videtur ſententia ipſius probabilis, ſi de doario ex primo matrimonio intelligere voluerit: neceſſe quippe eſt, prædictum doarium doti exæquari, & maiori adhuc ratione: nam ex diſpoſitione prædictæ *l. Hac edictali* doarium primi thori liberis affectatur, qui eius proprietarij ſunt, fœmina verò duntaxat vſufructuaria. Verùm ſi doarium comprehendere voluit procedens ex liberalitate mariti accuſatoris, videtur ſanè, hoc reſpectu probabile non eſſe, vſque eo opinionem Baldi extendere velle: æquiſſimū enim eſt, vxorem priuari eo, quo ſe indignam reddidit aduerſus eum, qui id donauit & dedit, *l. conſenſu. §. vir quoque poſt Authenticam. C. de repud. & d. cap. plerumque. de donat. int. vir. & vxor.* Igitur ſecundo marito omnia adiudicari debent, quæ ex liberalitate ipſius veniunt ac procedunt: quantum ad reſiduum, opinionis Baldi ſumma æquitas eſt, & admiſſa fuit. Atque ita inter Nobilem Equitem accuſatorem ab vna parte, & vxorem ipſius accuſatam & adulterij conuictam, è duobus thoris liberos habentem iudicari vidi per delegationem diplomaris, certa Regis ſcientia, vt de eo decem Officiarij Regij & Aduocati Balliuiatus Foroſegulienſis in vltimo diſtrictu conuocati cognoſcerent, qui omnes huius ſententiæ fuerant, exceptis duobus, qui prædictam poſtremam opinionem tenuerunt pro marito, 28. Martij 1554.

Eadem Curia Burdegalenſis ſimile nouiſſimè iudicauit Arreſto de 10. Septembris 1595. quod plenè refertur *in App huius tituli*. V. Conſuetud. Burdegalenſ. *§. 1. de furto.*

VI.

Accuſator qui Altero Arreſto Burdegalenſi, quod datum die ſupradicto, Oſtiarius ſupra nominatus accuſator depulſus fuit à libello ab eo oblato, tendente ad id, vt poſt pronuntiationem Arreſti ſupradicti, vxor ſua ſibi redderetur, quam reconciliatam ſibi recepturum ſe promittebat antequam virgis cæderetur aut in Monaſterium mitteretur. (*nam corporalem remittere non poteſt.*) Dictúmque fuit, poſt fuſtigationem ei facere licere, ante verò non, per d. Authentic. *ſed hodie*, vbi dicitur, maritum adulteram vxorem priùs verberatam & in Monaſterium miſſam, reuocare ac recipere poſſe: verùm de eo, vtrùm antequam verberetur, eam recipere poſſit, nihil dicitur, quique in vnum tantùm conſentit, alterum reiicere & recuſare videtur, *l. cum Prætor. ff de iudic*. Hæc enim optio mariti fuit, vel vt ipſemet in ea ius exerceret, vel ad Magiſtratus auxilium decurreret. (*Mariti quomodo propter adulterium vxorum ſuarū gerere ſe debeant.*) Et quamuis conſultius ſit autoritate Magiſtratus vti, quàm propria autoritate ſe de eo delicto & iniuria vlciſci, cum & *l. nec in ea, cum l. Gracchus. C. de adult. & l. 1. §. fin. ff. ad l. Corn. de ſicar.* Nihilominùs Iudices non tantam iniuriæ iſtius rationem habent, vt iniuriæ qua maritus inde afficitur, ſufficienti modo ius reddant: verùm ſæpiſſimè rifu excipiunt & dimittunt. Propterea complures maritis conſulunt, vt aliter ſibi proſpiciant: prout pleniſſimè ſcripſit Paulus de Caſtro *in conſ. 277. vol. 9.*

VII.

Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, 9. Octobris 1548. condemnatus fuit capitéque mulctatus Notarius Bannetorum in Giuaudenſi regione cum matre & filia rem habuiſſe, per *l. ſi adulterium cum inceſtu. C. eod.* (*Adulterium inceſtuoſum morte dignū.*)

VIII.

Accuſatus quidam & conuictus neptem fœminæ cuiuſdam diuitis ſpe ac fiducia eam deſpondendi grauidam reddidiſſe, qui poſtea materteram deſpōderat, Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, 12. Septembris 1548. condemnatus fuit, vt virgis cæſus ad triremes in perpetuum daretur, & in 200. libras multæ Regi referendas, matertera verò ad alendam & dotandam neptem ſuam. (*Idem & minus.*) De cætero, prædicta matertera, eò quod aſſeuerarat, ſe neſciuiſſe neptem ſuam tum grauidam fuiſſe, cùm eam deſpondit, à grauiori pœna liberata fuit: ex d. quippe *l. ſi adulterium cum inceſtu*, eidem pœnæ cui maritus ipſius, obnoxia erat.

IX.

Conſiliarius Curiæ fœminæ cuiuſdam conſuetudine ſub prætextu matrimonij abuſus, vſque quo prægnans facta, & ab ea diuertere cupiens, hac ratione excuſationis allegata, quod vnum è liberis ſuis è ſacro baptiſmate leuaſſet, (*Fœmina ſub prætextu matrimonij habita.*) cenſura Curiæ admonitus fuit, vt à Papa diſpēſationem impetraret, & in vxorem duceret prędictam fœminam, 28. April. 1548. Iſque rigor eſt Iuris Canonici, quo neceſſe eſt ſub pœna excōmunicationis deſpondere fœminam vitiatam, *cap. 2. de adult.* Nihilominùs prædictum ius Canonicum in hoc in loco fauorabilius ac mitius eſt, quàm lex ciuilis, qua, qui ſtupraſſet virginem non adhibita vi, relegabatur, vim autem committens capite puniebatur, *§. 1. & §. fin autem. I. de publ. iudic.* Hodie nulla alia lex neque pœna alia in vſu eſt, quàm vt ſtuprata virgo elocanda & do-

& dotanda, vel deſpondenda ſit.

Matrimonia clandeſtina ſine conſilio ac conſenſu propinquorum nulla ſunt, quamuis ex eo liberi ſuſcipiantur, veluti prohibita à Concilio Tridentino, *ſeſſ.* 24. confirmato per Conſtitutionem Bleſenſem *art.* 41. *&* 42. V. Arreſta *in meis quæſtio. cap.* 13. *&* 14. I.C.

X.

Remiſſiuum.

Arreſto Burdegalenſi, 7. Septembris 1522. iudicatum fuit, Authentic. *inceſtus C. de inceſt. nup.* locum non eſſe in fornicatione & concubinatu, extra matrimonium, verùm tantùm in matrimonio, prout notatur *tit. de confiſcationibus.*

XI.

Adultera adulterum ſuũ heredem inſtituere non poteſt.

Si vxor heredem inſtituit, vel rem quandam teſtamẽto donauit ei, cui ſuperſtite marito ſuo, & poſt mortem ſe proſtituit & luxurioſè vixit, heredes intercedere poſſunt, quò minùs diſpoſitio hæc effectum conſequatur: hicque caſus adeò odioſus legi eſt, vt quantumuis teſtamentum abſque manifeſto vitio conditum ſit, nihilominus ex ſolo hoc obiecto, ſub ſimplici informatione facta citra ſolennitatem, prouiſio pendente proceſſu ei adiudicari non debeat: etſi incidens de prouiſione in iure conſtitutum ſit, cum principali iungendum eſt: prout iudicatũ fuit Arreſto Pariſienſi, 14. die Iunij 1548. Eaque propria facti ſpecies eſt *l. Claudius Seleucus. ff. de his quib. vt indign.* vbi expreſſè declaratur, matrimonium non valere cum ea, cum qua quis adulterium ſuperſtite marito commiſit, neque pariter inſtitutionem heredis ab huiuſmodi fœmina factam in adulteri ſui vtilitatem.

Notandum eſt hanc praxin obſeruari, nempe ſucceſſionem *Vnde vir & vxor* locum habere ad excluſionem fiſci.

XII.

Maritus intercedere poteſt rigori pœnæ adulterij.

Si maritus redintegrare amorem maritalem & recipere vxorem ſuam adulterij conuictam velit, cuius nomine eam accuſauerat, eum id facere poſſe, quamuis lis ad iudicandum parata fuiſſet: ac ſufficit, ante iudicium huiuſmodi declarationem faciat. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, 14. Octobris 1548. & Arreſto de 7. prædicti menſis, prædicto anno.

V. Boerium *deciſ.* 298.

XIII.

Fœmina nupta de partu ſuo ſi dicit non adhibetur.

Super quæſtione de vxore grauida affirmante, ea eo ſe, quem nominat, grauidam, aduerſus quem prouiſionem poſtulat, dubitatum fuit, vtrùm eius iuriiurando ſtandum ſit? Super hac quæſtione tres diuerſi caſus conſiderandi ſunt. Primus eſt, ſi quæratur de fœmina nupta & cum marito ſuo viuente, quodcunque iuſiurandum præſtet, ei fidem non eſſe adhibendam, *l. ſi filium. ff. de iis qui ſunt ſui vel alie. iur.* hunc enim velit ſiue nolit, pro matrimonio præſumitur, *l. ſed ſi miles. §. defuncto. ff. de adulter.* adeò vt quamuis mater adultera probata fuiſſet ad accuſationem mariti vel alterius, nihilominùs id filio nullum præiudicium inferat, ad adulterinum eum declarandum: dummodò tamen maritus cum vxore ſua in domo ſua commoratus, & tum infans conceptus ac in prædicta domo natus fuerit. Si enim maritus longo tempore abfuerit vel morbo laborauerit, & ad generationem minùs idoneus, vel vxor à domo prædicta mariti ſui integro anno abfuerit, & eo anno infantem ſuſceplat, matrimonij velamen & prætextus ceſſat, & ipſius abſentia adulterij loco cenſetur, & infans hic baſtardus eſt, *l. ſi vicinis ſcientibus*, & ibi Cynus & Angelus. *C. de nupt.* facit textus *in d. l. miles. §. defuncto.* ibi, *non vtique*, & clarè per Bartolum *in l. 1. C. quorum bono.* Alioquin quamuis pater & mater communi conſenſu eum baſtardum eſſe dicant, his tamen fides adhiberi non debet, *l. fin. de probation.* quodcunque tandem iuſiurandum præſtent, *l. 3. §. penult.* ibi, *ſed an iuſiurandum. ff. de iureiurand.* Secundus caſus eſt, ſi concubina ſit, quæ communi, vt dicitur, olla viuat, eius iuriiurando ſtari oportet, ſi affirmet infantem eſſe domini ſui: qui cõtrarium aſſerere non poteſt, etſi probet, eam ſe hoc tempore aliis quoque proſtituiſſe. Ita id tenent Decius & Felinus *in cap. per tuas de proba.* Tertius, ſi fœmina ſeparatim ac ſeorſim habitans plurium nomine malè audiat, eius iuriiurando fides non adhibetur, de infantis veritate deponenti: prout ibidem notatur. Et ita pluribus Arreſtis Burdegalenſibus iudicatum fuit, quæ Dn. Boërius allegat *quæſtio.* 299.

Concubina de partu ſuo aduerſus dominum creditur.

Meretrici extra domum de partu non creditur.

Vide & iunge *Arr. 9. App. h. t.*

XIV.

Meretrix cogi poteſt, vt migret domo conducta.

Si locator domus poſtulet, vt conductrix in domo habitans properè migrare cogatur, eò quod meretrix publica ſit, quæque lupanar exerceat, ſi de eo ſummariè per informationem fidem faciat, dicendum eſt, eam per prouiſionem migrare oportere, per *l. ſi quis. Cod. de ſpectac. lib.* 11. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 11. Septembris 1542.

Notandum quoque eſt, lupanaria olim permiſſa, poſtea condemnata fuiſſe, vt per *articul.* 101. Comitiorum Aurelianenſ.

XV.

Meretrix ad conductionem domus non admittitur.

Fœmina luxurioſa & incontinens admittenda non eſt ad licitandam conductionem prædij vrbani quod à Curatoribus vel alio modo adminiſtratur, quamuis ampliùs det, quàm quiſquam alius. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus Marioniam du Thou, 10. Februarij 1544.

Quod ſi ibidem permaneret, luxuries ipſius ſufficiens cauſa foret ad eam expellendam, & conductionem reſoluendam artic. ſuperiori.

XVI.

Accuſatio ſtupri & adulterij poſt mortẽ mariti non admittitur.

In dubium reuocatum fuit, vtrùm æquè vt fœmina à marito ſuo accuſata & adulterij conuicta dotem & doarium ſuum amittat, *l. conſenſu. C. de repud. l. Lucius, l. cùm mulier. ff. ſol. matr.* & per Gloſſam *in cap. plerunque. de donat. int. vir. & vxor.* fœmina luxurioſè viuens ab heredibus mariti accuſari poſſit & prædicta dote & doario excidat? Nonnulli tenuerunt affirmatiuam, putà Paulus de Caſtr. *in l. ſororem*, per Gloſſam, ibi. *C. de his quib. vt indig.* tantumdem quippe ferè defunctus hoc reſpectu offenditur, quantum ſuperſtes, ac per conſequens conſanguinei, quique defuncto ſuccedunt: prout ait Bartolus *in l. penult. C. de adult.* & videtur adhuc durare prius matrimonium, *l. fi.* ibi, *ſiue in priore matrimonio. C. de bon. mat.* Contraria & negatiua à pluribus tenetur, prout tenet Alexander *in d. l. ſororem*, per textum *in cap. 2. de feud. ſine culp. non amitt.*

ibi, *domina viuente*, à contrario ſenſu, vt ſcilicet mortuo, idem iudicium non ſit. Et ſanè diſpoſitio iuris communis mentionem huiuſmodi pœnarum faciens, nonniſi de fœminis nuptis agit, nihil de viduis quicquam loquitur: neque ampliari debet, pœnalis quippe eſt, *l. final. C. de interd. matri. & cap. in pœnis. de reg. iur. in 6.* Et iuxta prædictam ſententiam negatiuam Alexãdri iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi pro Erguette Caley vidua, aduerſus tutores liberorum ſuorum, 22. Iunij 1527. Et poſtea altero Arreſto prædictæ Curiæ depulſus fuit Ioannes Coquus heres, ab accuſatione ab eo propoſita ſtupri & adulterij, aduerſus Dominicellam Cathariuam, vidoam defuncti, 28. Septembris 1536. Iſque textus eſt *l. rei indicatæ. §. 1. ff. ſol. matr.* & doctrinæ Panormitani *in c. plerumque. de donat. inter vir. & vxor.* Nihilominùs id limitatum fuit locum habere, quando maritus ſuperſtes id diſſimulauerit, verùm ſi querelam & accuſationem præparauerit, per exceptionẽ non verò per accuſationem heres adulterium aduerſus eam opponere poteſt, petens dotem ſibi reſtitui, vt not. *in l. ea qua. C. de reſtit. milit.* à contrario ſenſu.

Adulterium oppoſitum per exceptionem.

Vide & iunge *Ar. 10. Ap. h. t.*

XXVII.

Adulteria Prælatorũ legibus punita.

Complutibus Arreſtis Curiæ Burdegalenſis, vno quod datum aduerſus Abbatem Footis Wilhelmi, Ordinis Ciſtertienſis, Diœceſeos Vaſatenſis, fœminam ſeu vxorem pauperis cuiuſdam retinentem, cui, ne amplius eam detineret, interdictum fuit: qui, cùm ea interdictione non obſtante, id continuaſſet, ad inſtantiam mariti, iuncto ei Procuratore Regio, in multam condemnatus fuit. Alterum datum aduerſus Ioannem Taletanium Epiſcopum pro quadam nomine Suſanna de Roxieres, 13. die Auguſti 1531. Sententia Petr. de Anchar. *conſil. 196. incip. Magnifice & illuſtriſſime Princeps* obtinuit, qui in prædicta conſultatione pro & contrà diſputat, & ſub finem definit per diſtinctionem inter fornicationem occultam & manifeſtam ſeu notoriam. Prioris delicti cognitio Epiſcopo relinquitur: poſterioris verò Iudici ſeculari.

XVIII.

Remiſſiuum.

Infrà *tit. qui accuſare poſſint*, Arreſtum Tholoſanum extat, quod eſt penultimum, aliũ nempè quàm maritum vxorem ſuam adulterij accuſare non poſſe, itémque vxorem ad accuſandum maritum ſuum non admitti. Huic iungendum alterum Arreſtum Pariſienſe ſimile, cuius mentionem facit Benedictus *ad cap. Raynutius*, & ad verba *cuidam patr. tradider. nu. 36. de teſta.* Adeò vt Regnum hoc plus quadringentis vel quingentis annis ſordibus hiſce infectum ac pollutum fuerit, nulla diſpoſitione facta, qua execrandum hoc ſcelus Deo maximè inuiſum retunderetur, cuius vindicta in prædicto Regno adeò olim animaduerſa fuit, vt nunc tempus ſit agnoſcendi grauitatem iſtius ſceleris, & ad Dei iuſtitiæque præſcriptum, quoniam iuſtitia hominum obdormiuit, eo abſtinendi. Deteſtandum eſt, in nonnullis locis huius Regni, nominatim in Aruernia repetiri & extare ac tolerari Conſuetudinem, qua Domino loci ius hoc datum, vt prima nocte cum ſponſa dormire impunè poſſit. Id quod non longè abeſt ab eo quod ſcripſit Diodorus Siculus *libro 6. hiſtoriar.* in quibuſdam locis Siciliæ, puellam elocatam, prima nocte compluribus adoleſcentibus nubilis ætatis proſtitutam, & ei propriam manſiſſe, qui eam vltimò cognoſcebat. Hi actus barbari ſunt ac beſtiales, indigni non tantùm Chriſtianis, ſed etiam hominibus.

XIX.

Adulter ad triremes condemnatus.

Du. Lucius ſcribit de quodam iouene, qui iuuenem tenuis cuiuſpiam ſenecionis vxorem cùm appellaſſet, atque inſectatus fuiſſet: tribus aut etiam pluribus denunciationibus poſthabitis, eam abduxerat tandem, domíque ſatis diu ſecum habuerat. Hic accuſatus & in leuiſſimam multam pro ratione criminis condemnatus, atque ita molli brachio tractatus appellat, prout facit quoque Du. Procurator Catholicus Regius. Arreſto Pariſienſi, quod allegatur abſque data, accuſatus tùm in ſolennem agnitionem, tùm ad triremes in aliquot annos condemnatus fuit: è quibus ſi ante definitum tempus excederet, eſſet illi protinùs vita ſuſpendio finienda, præter ſummas & multas marito adiudicatas.

Lucius lib. 12. *tit. 6. Ar. 2.*

XX.

Arreſtũ Tholoſanum de Martino Guerrio.

Ad relationem Domini Corraſij Conſiliarij Regij in Parlamento Tholoſano, datum fuit Arreſtum in prædicto Parlamento, 12. Septembris 1560. ſuper facti ſpecie, cuius diſcurſus ſatis prolixus eſt, atque ipſa facti ſpecies ſatis mira. In Diœceſi Ruienenſi in loco quodam, cui nomen Artigarij in Gaſconia, Martinus Guerrius Iuuenis, & Bertrãda Rolſcia coniuges nouem vel decem circiter annis vnà habitant, viuuntque: Tandem prædictus Martinus, eò quòd quendam frumenti modium ex horreis inuito Patre * ſuo ſuſtuliſſet, locum domicilij ſui derelinquit, ſimul & vxorem, & filium nomine Sauxium, quo videlicet iracundiæ Patris ſe ſubduceret, qui vindictam, & vltionem ſimulabat. Integro octennio in obſequio Regis * abeſt, in ſodalitio (vt veroſimile erat) militis cujuſdam, cui nomen Arnoldo Tillhio cognomine Panſetto ex loco quodam cui nomen Sagias. Octennio elapſo prædictus Arnoldus ſeſe prædictæ Bertrandæ, ſororibus, affinibus, patruis, & propinquis Martini Guertij Artigati ſiſtit, ſéque Martinum Guerrium præfert, & nominat. Veroſimile quoque eſt prædictum Arnoldum commilitonem prædicti Martini, cùm eum vidiſſet crure amiſſo ex ictu tormenti, eum, inquam, mortuum crediſſe, atque ita quaſi in vacuum veniſſe. Similitudine formæ, tùm etiam priuatis ſermonibus, quibus animum ſuum firmabat. Indicia videlicet, ac memoriam omnium eò tendentium repetens fidem ſibi fecit, ac nominatim apud mulierem, ſic vt pro tali iam agnoſceretur & haberetur. Muliere igitur ſub hoc errore falſaque conuerſatione matrimonium abutitur, & ex ea duos liberos ſuſcipit, quorum vnus deceſſit, alter (erat autem filia) ſuperuixit. Euenit, vt Petrus Guerrius Patruus Martini, atque hic

** Facti ſpecies notabilis & mira.*

** Imperatoris in obſidione S. Quintini.*

hic Arnoldus ſuppoſititios maritos diſſidere cœperunt ratione bonorum prædicti Martini eóque prouecti ſunt, atque exacerbati, vt inimicitiæ capitales inter eos exarſerint. Petrus Guerrius inquiſitione ſua tantum effecit, vt impoſturam hanc illius Arnoldi detegeret, neptemq; ſuam prædictam Bertrandam permouet, vt rem hanc ad animum ſuum reuocet, ea igitur querelam eo nomine inſtituit. Fiunt informationes, ſeu probationes conquirun- tur, Arnoldus in carcerem detruditur, de querela tota cognoſcitur, veriùm tali ratione, vt Iudices qui de eo cognoſcebant rem dirimere non potuiſſent, niſi reditus Martini Guerrij eos difficultatibus liberaſſet, in quibus hærebant.

Accuſatio.

Accuſatus igitur auditus tam à Iudice Rutenenſi, quàm à Dominis Curię Tholoſanę ſuper hominis ætate, vitæ genere, Patria, Patre, Matre, fratribus & ſororibus, alijſque propinquis Martini Guerrij, de educatione ipſius iuuenili, de anno, menſe, die, pompa nuptiarum cum prædicta Bertranda, de Patre, Matre & propinquis Bertrandæ, de conuentionibus matrimonialibus, de perſonis quæ interfuiſſent, de veſtibus nuptialibus, de Presbytero qui benedictionem nuptialem peregiſſet, de priuatis quibuſdam & ſecretis quæ interceſſerant tam ante quàm poſt prædictum matrimonium, de iis qui ſub mediam noctis eos in lecto conueniſſent, de filio Sanxio Guerrio, de die quo natus fuit, de cauſa abſentiæ ſuæ, de itinere quo inſtituiſſet, de iis in quos incidiſſet, de ſermonibus quos in locis nonnullis habuiſſet in quibus per abſentiam ſuam hæſerat, tam in Hiſpania, quàm in Francia, cum quibus verſatus fuiſſet. Ad hæc omnia, in omnibus & per omnia pertinenter, & ad propoſitum reſpondit ſic vt inde concluderetur, atque crederetur, eum ipſum eſſe Martinum Guerrium non alium.

Interrogatoria Arnoldi Tilij.

Separatim quoque interrogatur prædicta Bertranda ſuper omnibus, ad quæ planè eodem modo reſpondit: illo tantum addito, quod nouem integris primis annis matrimonij ſui nô potuerint matrimonium carnaliter conſumare, ſeque credidiſſe ſe magico carmine deuinctos fuiſſe, tandem poſt nouem annos ſibi conſilium datum fuiſſe, vt aliquid peragerent quod in pluribus ventilationibus ſeu ceremonijs conſiſteret, quas etiã tum expreſſit id à ſe factum, atque ita carmine magico ſe liberatos, atque illicò poſt ſe concepiſſe Sanxium Guerrium.

Interrogatoria Bertrandæ Rolſæ.

Coniuges magico carmine deſixi.

Super hoc repetitus fuit & auditus eo quod nullam eius antea mentionem feciſſet: is verò ſuper omnibus & ſingulis adeò conformiter reſpondit, vt non poſſent Iudices aliter opinari, quàm accuſatum hunc ipſiſſimum Martinum Guerrium eſſe. Prædicta Bertranda præterea inquiſita ſuper errore ſuo declarauit ab initio quo ſeſe accuſatus ſiſtit, ſe non fuiſſe expugnatam, aut deceptam ingenti illo affectu, quem concipere potuiſſet, tanquam ex reditu mariti ſui, verùm eo quòd innumera ſecreta quæ inter coniuges ordinaria ſunt commemoraſſet, quæ ipſa veriſſima agnouerit, ex memoria eorum quam teneret. Cùm audiuiſſet accuſatum tam certò de his agere, adeò quidem vt dies, horas, loca, atque omnia alia veriſſima indicia deſignaret, ſic vt iam conuicta fuerit non etiam fragilitate, aut leuitate illecta: nam quamuis quædam perſonarum diuerſitas videri potuiſſet, quam vtique longa abſentia cauſare potuiſſet, ſi quidem maritum ſuum quo tempore ſe deſeruiſſet imberbem fuiſſe & valde iuuenem, nunc autem 35. vel circiter annorũ eſſe, atque ita barbatum. Attamen ſermones & actus qui nunquam auditi, comperti, neque viſi ab alio quoquam, quàm à ſe marito que ſuo, & quorum memoria à prædicto accuſato refricaretur, ſe adeò vndiquaque certioraſſe, vt non potuerit ampliùs de eo dubitare. Accuſatus minutatim ſuper omnibus prædictis articulis cautè à Iudicibus interrogatus, quo ſcilicet ſi fieri poſſet ad variandum induceretur, atque ita veritas extorqueretur, adeò ſatisfecerit, vt omnes crederent ipſum eſſe Martinum Guerrium, accuſationem verò calumnioſam. Prædicta Bertranda mox ſequeſtratur, teſteſque repetuntur, & cum accuſato componuntur.

Teſtium compoſitio.

Tandem ex officio centum & quinquaginta teſtes à prædicto accuſato nominati ſuper ipſius exceptionibus & reiectionibus audiuntur.

Examen ex officio teſtiũ [illegible].

Aduerſus accuſatum quadraginta quinque teſtes producuntur, qui omnes aſſerunt, eum eſſe Arnoldum Tilium, non verò Martinum Guerrium. Vnus ex iis nomine Carbonnus Baraotus auunculus prędicti Arnoldi eum agnoſcit, cùmque eum ſuper ſedili ferali videret, in lachrymas prorupit. Alij minutatim quid inter vtrumque diſcriminis ſit explanant, quantum videlicet ad ſtaturam, membrorum compagem, geſtus, ſtaturam, linguam. Alij apud quos accuſatus veruio faſſus fuerat eum falſi accuſabant. Duo deponunt militem quendam Rupifortij, cùm non ita pridem facto per Artigatium itinere mitaretur accuſatum Martini Guerrij loco & vice haberi, diſertis verbis dixiſſe, hunc impoſtorem eſſe, quippe Martinum Guerrium in Flandria verſari cruri é ligneo ex ictu videlicet globi tormentarij, quem excepiſſet in prœlio ſeu conflictu diei S. Laurentij ante vrbem S. Quintini. Econtrà è centum quinquaginta teſtibus pro prædicto Martino Guerrio auditis 30. vel 40. adſeuerabant accuſatum eſſe Martinum Guerrium, è quibus ſex omni exceptione maiores erant, putà quatuor ſorores & duo affines prædicti Martini, quod ita adſeuerabant magnis rationibus & concludentibus. Alij complures propinqui & vicini, qui nuptiis interfuerant, & Martinum Guerrium in infantili ætate ſua & deinceps viderant, omnis generis argumenta & indicia proferebant, reſponſionibus prædicti accuſati conformia. Penè omnes dicebant, accuſatum poſt reditum reuerſum ſalutaſſe & nominibus deſignaſſe atque cognominibus Artigati commorantes, iiſque qui eum agnoſcere nollent in memoriam reuocaſſe nonnulla præterita eos, quos alloqueretur ſpectantia, nempè, dicere ſolitum an non meminiſti cum in tali loco, tali die hoc vel illos ſermones commutaremus, huc vel illud ageremus, hoc vel illud eueniſſe. Atque, hic notabile cumprimis eſt è mille familiaribus ſermonibus, vel actionibus ſecretis & priuatis quę inter Martinum Guerrium & vxorem ipſius recens coniugatos interceſſerant, ne in vno quidem eum variaſſe, neque à prædicta Bertranda vllo modo diſſenſiſſe, adeò vt veſtes poſtularet quas Martinus Guerrius reliquiſſet, locúmque

deſignaret, in quo abitus ſui tempore erant & modum earum veſtium pro rei veritate. Itaque ſuper his omnibus fundatus iam indubiè pro Martino Guerrio habebatur. Inſuper (atque hoc conſideratu digniſſimum eſt) accuſatus prædictæ Bertrandæ iuſiurandum detulerat, an non ipſa probè noſſet ipſum eſſe Martinum Guerrium, atque verum non aduerſus conſcientiam ſuam & à Petro Guerrio pertracta querelam ſuam instituerit & mandatum per importunitatem, & impreſſionem prædicti Petri emiſerit, addebat prædictus accuſatus ſe mille mortibus mori paratum, ſi prædicta Bertranda aliter iuraret. denique ad ſolum iuſiurandum partis ſuæ prouocabat: verùm ea neque voluit neque vnquam auſa fuit iurare propter eas, quas ſuperiùs diximus cauſas, quibus inducebatur, vt eum pro Martino Guerrio haberet. Alij teſtes deponebant de coniuratione Petri Guerrij in mortem prædicti accuſati in tantum vt complurimos ſollicitauerit & ipſam Bertrandam, vt ſibi ad id opem præſtaret poſt indictas ſemel inimicitias: antea enim prædictum Petrum ſemper prædictum accuſatum Martinum Guerrium nepotem ſuum eſſe. propalàm dixiſſe, pro tali habuiſſe, & agnouiſſe. Poſt hæc omnia interuenit Iudicium vltimi ſupplicij datum à Iudice Riuernenſi ab eo accuſatus appellat, atque ad Parlamentum Tholoſanum transfertur. Ibi, quod res dubia videretur & difficultatum plena decreto Curiæ auditi fuerunt accuſatus, mulier Petrus Guerrius. ſorores, & affines Martini Guerrij & complures teſtes tam aduerſus accuſatum quàm pro eo.

Iuſiurandum delatum in accuſatione capitali.

Primum Iudicium.

Ex retentu à Curia propellante à pœna mortis.

Verùm tantū abeſt Iudicibus veritas affulſerit, vt contra propter cōflictum probationum, iudiciorum & præſumptionum magis magiſque hæſerint adeò vt, quemadmodum prædictus relator Dn. Corraſius ſcripſit, cōplurimi Iudicū, tum ad innocentiam accuſati inclinarent attēta eius conſtantia quódque nunquam reſpondiſſet niſi certò, & conſtanter atque omnibus promptè ſatisfeciſſet: Quodque omnes ij, qui Martinum Guerrium optimè noſſe poterant, veluti ſorores affines, vicini aſſeuerarent eum ipſum eſſe: Inſuper quod mulier iurare nollet, atque à Petro Guerrio inducta fuiſſet, addito fauore infantis nati ex coniunctione, quæ hodie accuſaretur. Nemo non huius hiſtoriæ lector (vt puto) notabit, fieri non poſſe, vt hæc abſque magia euenerint, réſque ei mira procul dubio videbitur: verum etiam diuinam prouidentiam admirari ei continget, qui rem eò deduxit, vt veritas adeò ſtrangulata reſpiraret, atque Iudices iam certos redderet, quibus oculi alioquin præſtricti accuſati præſtigiis. Permiſſu ſcilicet ea Dei prouidentia vt tum opportunè verusille Martinus Guerrius ex Hiſpania crure ligneo repentinus aduenirer. Is igitur libellum Curiæ offert eum in finem, vt is audiretur, Petitioni eius acquieſcitur ſimul & decernitur. vt in carcere Palatij contineretur. Mox auditur atque cum accuſato committitur cum Petro Guerrio patruo ſuo, Bertranda Rolſia vxore ſua cum quatuor ſororibus ſuis, duobus affinibus cæteriſque, qui accuſatum aſſeuerabant eſſe Martinum Guerrium. Accuſatus videns Martinum Guerrium non ideo tamen percellitur,

Caſus mirabilis in ſpecie huius Arreſti.

Martini Guerrij aduentus.

quinimò in obſtinatione ſua ſe indurat, paratus vt dicebat ſponſionem vitæ ſuæ facere niſi probaret repentinum hunc cœli Terræque filium nebulonem eſſe & impoſtorem ſuppoſitum, ſubornatum, atque à Petro Guerrio redemptū. Cæterùm hic notabile eſt, vt, ſæpe euenit, vt veritas nebulis quibuſdam obtenebretur, quod è duobus ſeparatim interrogatis ſuper negotiis domeſticis & peractis in domo Martini Guerrij inter ipſum & vxorem ipſius ante abſentiam ſuam tam in proceſſu comprehenſis quàm de nouo compertis verus ille Martinus Guerrius non adeò conſtanter, neque adeò circumſtantialiter vt ſuppoſititius ille faciebat, reſpondere videbatur. Et verò tum Iudices etſi rem clarè viderent, nihilominùs de magia accuſatum ſuſpectum certò habere cœperunt. Quatuor ſorores ſeparatim commiſſæ repentinum illum qui de nouo venerat pro Martino Guerrio fratre ſuo conſtanter omnes agnouere ſimul & impoſturam qua deluſæ fuerant imprudenter nullo malo animo aut mala mente. Hoc ipſum & affines fecerunt pariter & cæteri teſtes, qui depoſuerant accuſatum verum illum Martinum Guerrium. Vxor poſtremùm eum prædicto repentino commiſſa, cùm eum vidiſſet, atque hūc verum ſuum eſſe maritum agnouiſſet, tota tremebunda atque in lachrymas erumpens in genua prolapſa eum amplexare voluit, petita ab ipſo venia ſub obtentu probabili impoſturæ, qua ipſa von cum quatuor ſororibus propinquis & affinibus deluſa fuiſſet. At enim repentinus ille verúſque Martinus Guerrius cum ſororibus ſuis commiſſus atque ab iis agnitus plorare eandem viſus eſt, verùm cum vxore commiſſus alium habitum induit, & lachrymis tēperans eam leuitatis & incontinentiæ ſummore arguit, exprobrans videlicet neminem melius potuiſſe maritum ſuum agnoſcere quàm vxorem eámque incuſans infelicitatis quæ domi ſuæ atque inter ipſos eueniſſet. Poſt hæc arreſtum Curiæ ſubſequutum cuius tenor ſequitur.

Viso proceſſu facto à Iudice Riuernenſi Arnoldo Tilhio dicto Panſettio, ſeſe Martinum Guerrium dicenti, incarcerato in carcere Palatij appellanti à prædicto Iudice, dictum fuit, Curiam appellationem prædicti Tilhij, atque id à quo appellatum, in irritum deduxiſſe & deducere: Pro punitione & reparatione impoſturæ, falſitatis, ſuppoſiti nominis & perſonæ, adulterij, raptus, ſacrilegij, plagij, furti, aliorúmque criminum à prædicto Tilhio admiſſorum ex prædicto proceſſu reſultantium: Curia eum condemnauit & condemnat ad ſolemnem agnitionem ante Eccleſiam prædicti loci Artigatij quo ſcilicet illic in genua procumbens capite pedibúſque nudis & exſpoliatus, præterquam induſio, fune in collum iniecto prælatáque manibus cerea tæda ardente, à Deo, à Rege, à Iuſtitia à prædicto Martino Guerrio & Rolſia coniugibus veniam deprecaretur: His peractis prædictum Tilhium in manus carnificis tradendum qui ipſum per plateas & quadriuia conſueta prædicti Artigatij circumducat, & fune in collum iniecto ad domum prædicti Martini Guerrij deducat, vt ibi ſcilicet in patibulo in eum finem excitando ſuſpendatur, & ſtranguletur, mortuus cadauer comburatur, certiſque

Arreſtum.

certiſque de cauſis & conſiderationibus Curiã ad id permouentibus adiudicauit & adiudicat bona prædicti Tilhij filiæ ex eo & prædicta Roltia ſuſceptæ ſub obtentu matrimonij ab eo falſo prætenſi adſcito nomine & adſumpta perſona prædicti Martini Guerrij atque ita decepta prædicta Rultia detractis impenſis iudicialibus inſuper prædictum Martinum Guerrium & Bertrandam Roltiam ſimul & Petrum Guerrium patruum prædicti Martini lite & inſtantia liberauit, remiſitque & remittit prædictum Tilhium ad prædictum Iudicem Riuernenſem quo ſcilicet præſens hoc arreſtum executioni ſecundum ipſius formam & tenorem tradatur. Pronuntiatum iudicialiter, 12. Decembris 1560.

Arreſtum iſtud memorabile eſt pro ratione ſubiecti eius, cuiúſque grauitatem lector per ſe comprehendere poteſt propter concurſum criminum, ex quibus conflatum eſt & conſtat, quorum numero ſeptem in Arreſto deſignantur, veluti falſi nominis, ſuppoſitæ & ſuburnatæ perſonæ, adulterij raptus, ſacrilegij, plagij, furti, quæ omnia magni momenti & atrocia ſunt inſpecto fine, qui ſecutus fuit. Octauum iis addi poſſet, magiæ quod in generali clauſula Arreſti *aliorúmque criminum* comprehendi poteſt, &c. Attamen de eo expreſsè nihil extat, niſi per præſumtionem. Singula prædicta crimina ſeptem capitalia ſunt, putà primum, falſitas mutationis nominis, de quo *in l. falſi nominis. ff. ad leg. Corn. de fal.* præcipuè ſi dolo & damno alterius nominis mutatio fiat. Alioquin ſi per innocentem

Pœna criminis falſi. ex leuitate ſine dolo fiat, ſine periculo eſt, *l. vnic. C. de mutat. nomin.* Ordinaria criminis falſi pœna mors eſt naturalis ex lege antiqua, qua falſarij præcipitabantur ex edito rupis, mors verò

Pœna ſuppoſitionis perſonæ. ciuilis per nouam *l. 1. §. fin. ff. de falſ.* Secundum eſt ſuppoſitio perſonæ, quæ altera falſi ſpecies eſt & graui animaduerſione digna, *l. qui ſe pro milite geſſit, illo tit.* Tertium eſt adulterium, cu-

Pœna adulterij. ius pœna pro locorum & temporis diuerſitate diuerſa eſt. A prima ætate adulteri lapidati fuerunt, Poſtea tempore Hoſeæ *cap. 7.* igni adiudicati fuerunt: *Omnes adulterantes,* inquit, *tanquam clibanus ſuccenſus.* Id quod confirmatur in Apocalypſi *cap. 21. Erit pars eorum in ſtagno, ſulphure, & igne ardenti.* Lex ciuilis poſtea, ſuperuenit, cuius primus author fuit Iulius Cæſar, poſt eũ Octauius ipſius nepos, qui addidit aliquid, verùm hæc additio ab eo auunculo ſuo attributa fuit, non verò ſibi. Prædictus auunculus primus autor non contentus legem condidiſſe, eam ſeueriter executioni tradidit aduerſus quendam domeſticum ſuum, quem ſuſpendi & ſtrangulari iuſſit, eò quod adulterium cum vxore Equitis cuiuſdam Romani commiſiſſet: quamuis neque querela intentata neque denuntiatio facta fuiſſet. Quamobrem Arreſtum hoc, tam propter pœnam mortis, quàm ignis, conforme eſt legibus diuinis & humanis. Hanc ad rem

Pœna raptus. notanda eſt *l. quamuis 2. C. de adult.* Quartum crimen eſt raptus, de quo eſt expreſſa *l. qui cœtu,* ibi, *qui mulierem vacantem rapuit, vel nuptam, vltimo ſupplicio punitur, ff. ad leg. Iul. de vi pub. & in l. raptores. C. de Epiſcop. & Cleric.* Quintum eſt

Pœna ſacrilegij. ſacrilegium, de quo eſt *l. quamuis 2.* ibi, *ſacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet.* Sextum

Pœna plagij. eſt plagij crimen, quod committitur per retentionem hominis in poteſtate alterius conſtituti, quo eo abuteretur, & crimen publicum eſt, ex *l. lege Fauia, l. plagij. C. ad leg. Fauia. de plagiar.* & iis pœna vltimum ſupplicium eſt, *l. fin.* ibi, *ſeruus vel libertate donatus beſtiis ſubiiciatur. ingenuus vero gladio conſumatur, illo tit.* Septimum

Furtum in adulterio. eſt furtum, de quo loquitur *l. ſollicitatores alienarum nuptiarum, ff. de extraord. criminib.*

*Arreſtum hoc in eo quod concernit adiudicationem bonorum Arnoldi Tilhij filiæ ipſius factam, fundatur ea ſuper bona fide matris, prout annotauit D. Maynardus *lib. 4. quæſtio. cap. 6.* prædictúmque Arreſtum conforme eſt alteri Pariſienſi, quod datum 8. die Martij 1547 quod allegat Choppinus *lib. 3. de priuileg. ruſticor. part. 3. cap. 8. art. 3.* quo adiudicata fuit hereditas patris liberis natis e ſecunda vxore ſuperſtite adhuc prima: eo quod pater ex alia regione aduenerat ad ducendam vxorem ſecundam, quæ de primo eius matrimonio nihil ſciuerat. Vide quoque *quæſtio. meas notabiles, quæſtio.* 17. vbi plurima Arreſta extant pro liberis, qui pro baſtardis habentur. Vide paraphraſin prædicti Arreſti D. Coraſi, Conſiliarij in prædicta Curia Tholoſana, relatoris in lite.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulam IX.

I.

Pœna adulteræ. NOtabile Arreſtum extat de 17. Nouembris 568. quod datum in Parlamento Rhedonenſi, aduerſus Renatam Fancheam, non obſtante quod à marito ipſius petita fuiſſet, adulterij conuicta, condemnata fuit in adgnitionem ſolennem, ad fuſtigationem, quibus peractis & executioni traditis maritus ipſius eum recipere poſſet. Eodem Arreſto dictum fuit, impoſterùm omnes adulteros abſque diſcrimine ſexus morte puniendos. Antea anno 1567. Arreſtum ſolenne datum fuit Tholoſæ pronuntiatum in purpura, quo ad ſolicitationem mariti, Dominicella vxor ipſius quæ famulum coloni ſui, qui fuliginem caminí abſtergebat, ad adulterium induxerat, condemnata fuit vt vnà cum famulo illo ſtrangularetur.

II.

Adultera iura ſua nuptialia amittit & quæ. Adultera doarium amittit, quod à maritu habet, & præterea omnia iura, quæ potuiſſet & poſſet habere ac prætendere ex cauſa matrimonij tam in mobilibus quàm cõquæſtis, quæ marito acquiruntur. Arreſtum aduerſus Iſabellam Cambræam, 5. Iulij 1546.

Vide *Ar. 6 huius Ap.*

III.

Quomodo à admittatur accuſatio adulterij & ſtupri poſt mortem mariti. Accuſatio ſtupri & adulterij poſt mortẽ mariti non admittitur: niſi ſubſidiariè & vt perueniatur ad probationem alterius criminis ab vxore admiſſi: & frater aduerſus ſororem ſuam vterinam accuſatam maritum ſuum veneno interfeciſſe admiſſus fuit, 15. Iulij 1564.

IV.

Adulter ſuſpenſus. Notabile eſt Arreſtum, quod datum aduerſus Ioannem de Sains, cum vxore cuiuſdam nomine Gaudionij adulterium committentis: prædictúſque adulter ſuſpenſus fuit 10. Iulij 1565.

V.

Quando marito vxorem ſuam occidere licet.

Quamuis marito vxorem occidere nefas ſit: attamen in deprehenſam vxorem ſuam interficiat, facilè indulgetur iuſto dolori, nihilominus tamen veniam impetrare eum oportet: prout ſæpiſſimè Arreſtis iudicatum fuit, inter alia pro Cabochio menſe Aprili 1562. Payot, &c. Attamen Dominus *de la Billaniere* Picto, licet de adulterio vxoris ſuæ certus eſſet, neque adulterum deprehendiſſet, & tam adulterum quàm adulteram occidiſſet, nihilominus ad mortem condemnatus fuit, in Camera Edicti, 25. Maij 1599. & 26. ſequente punitus.

VI.

Adultera carcere perpetuo punita & abraſa.

Inter Petrum Guibertum, Parem & Scabinum ciuitatis Rupellenſis, actorem in crimine adulterij, Procuratore Catholico ei iniuncto, ab vna parte: Petri etiam Theueninam vxorem prædicti Guiberti incarceratam in carcere prædictæ Curię ab altera. Viſo processu, &c. dictum fuit, Curiam declaraſſe & declarare prædictam Theueninam ſufficienter conuictam criminis adulterij aliorúmque criminum, quorum nomine accuſabatur, ad reparationem eorum decreuit, eam virgis tribus diuerſis diebus Veneris caſtigandam à miniſtris carceris prædictæ Curiæ: eóque facto mittendam in Monaſterium Religioſarum reformatarum, vbi detinebitur decem annorum ſpatio, habitu ſeculari, intra quod tempus prædicto Guiberto marito ipſius facultas eſſet eam recipiendi & reconciliandi ſi ita ei videretur, prædictóque decennio elapſo, ſi dictus ipſius maritus eam recipere nollet, prædictam Theueninam tonſam & veſtitam habitu prædictarum Religioſarum, cogendam ad reſiduum vitæ ſuę religiosè in Conuentu traducendum, tanquam prædicti Conuentus Religioſæ. Prædictáque Curia adiudicauit & adiudicat prædicto Guiberto dotem, quam ea attulit & augmentum eius, liberis ipſius legitimis omnibus & ſingulis vel qua ipſius bona. decreuit tamen ex iis detrahendam ſummam 50. coronatorum, in quos prædicta Curia prædictam Theueninam Regi inferendos condemnauit, & ſummam quinque ſolidorum diurnorum, quæ ei à prædicto Guiberto traderetur toto eo tempore, quo in prædicto Monaſterio commorabitur, præter veſtimenta neceſſaria. Et ſi Monaſterium nullum daretur, in quod prædicta Theuenina reciperetur, prędicta Curia prædictam pœnam in perpetuum carcerem commutauit: ſub conditione, vt veſtiretur eique ſingulis diebus ex bonis ipſius quinque ſolidi exhiberentur. Prætereà prędicta Curia condemnauit prædictam Theueninam prædicto Guiberto in expenſas prædictæ inſtantiæ, taxa earum Curiæ reſeruata. Pronuntiatum Burdegalæ in Camera conſtituta tempore Vacationum 30. Septembris 1595. I.C.

VII.

Adultera fœmina nuptialia iura amittit.

Vxor, quæ adulterium cõmiſit, dotem ſuam amittit, doarium & omnia iura præcipua. Iudicatum Arreſtis Tholoſanis, quæ refert Maynardus *lib. 4. cap 2. & lib. 8. cap. 11. & 12.* Burdegalenſibus, Ferronius *ad Conſuetud. Burdegal. §. 1. de furtis*, & Arreſto Rotomagenſi quod ſequitur.

Extractum è Regeſtis Parlamenti.

Inter Nicolaum Baignardum Dominum de la Magdelaine, in cauſa Mariæ de Mouchi, Domincellæ vxoris ipſius filiæ & heredis ex parte defuncti Claudij de Mouchi Domini de Gatet Ernaldi, appellantem à ſententiis datis à Balliuio Ebroicenſi, 18. Septembris & vlt. Octobris 1589. qui Domincellæ Claudiæ de Toutcuille, viduæ prædicti defuncti de Mouchi, dotẽ & doarium adiudicauerat ab vna parte & prædictam de Touteuille appellatam in prædictis appellationibus ab altera.

Cvria iuſdicens ſuper concluſionibus partium, declarauit & declarat prædictam de Touteuille indignam iure doarij & aliis iuribus, cõuentionibus & lucris, quæ pretendere poſſet vi pactorum dotalium, tam in mobilibus, acquiſitis & conquiſitis, quod abſque cauſa & occaſione legitima à marito ſuo receſſiſſet, longo tempore antea & tempore mortis ipſius, aliiſque cauſibus ex proceſſu reſultantibus, eámque condemnauit in 50. coronatos multæ Regi inferendæ: & ita condemnauit & condemnat prædictam de Touteuille ad incarcerationem perſonæ ſuæ, ad reſtituenda prædicto Baignardo omnia & ſingula inſtrumenta, ſcripturas, documẽta, ſucceſſionis prędicti defuncti de Mouchi, quæ prædictus Baignardus per declarationem tradidit: quæ ſi prædicta de Touteuille non repræſentet, prædicti Baignardi ſimplici iuriiurãdo fides adhibebitur: eam pariter condemnauit ſub corporis pœna ad validandos contractus conſtitutionis reditus prætenſi, quali à prædicta alienatus fuiſſet. Factum in Parlamento Rotomagenſi ſedente Cadomi, 19. Octobris 1592. I.C.

VIII.

Poſt reconciliationem vxoris adulteræ, non heredes mariti accuſare amplius eam poſſunt.

Facta inter maritum & vxorem adulteram mutua animorum reconciliatione, heredes prędicti mariti poſt mortem ipſius viduam adulterij accuſare non poſſunt, etiam per modum exceptionis, ab heredibus dotem & doarium petentem. Ita iudicatum fuit Arreſto 9. Maij 1595. quod allegat D. Robertus *rer. iudicat. lib. 1. cap. 14.* Carondas *lib. 7. Reſponſ. cap. 134.* Maynardus *lib. 4. cap. 2. quaſtio.* I.C.

IX.

Vtrùm ancillæ grauida iurando aduerſus dominum ipſius ſic ter & fides adhibeatur.

Hæc cauſa perorata fuit in Parlamento die quodam Martis, quem *pinguem* vocant, die opportuniſſimo & conuenientiſſimo, à D. Ærodio, qui poſtea Locumtenens & Iudex criminalis Andegaui fuit, quique optimè de literis meritus eſt, relictis compluribus operibus publicè editis dignis ſcientia ipſius & ingenio, & filio ſeniore ſucceſſore ſuo in officio ac virtutibus. Hæc peroratio ex ipſius perorationibus deſumta eſt, is pro ancilla dicebat:

Peroratio D. Ærodij.

Politici ij non ſunt & ignorant, quid ſit fauorem populi & cœtum quendam conſeruare, qui ex mera ſuperſtitione bonum non exiſtimant, dies conſtitui, quibus populo licentia ludorum, feſtorum, certaminum & oblectationum publicarum plus ſolito concedatur. Attamen, quamuis ignorent eiuſmodi ludorum ſolennitatem & ordinationem rationem ducere ex naturali quadam neceſſitate, & qualitate infuſa omni humanæ compoſitioni: ignorare non poſſunt exempla omnium nationum, leges [a] quas

a *Iſocrates* in panegyr. *Liuius* lib. 8. dec. 1. & lib. 4. deciſi. 4.
b *Suetonius* in Aug. cap. 44. *Tacit.* li. 56. *Herodianus* lib. 1.
c *Plato* lib. 2. de leg. *Strabo* lib. 1. Athenæus lib. 5. & 8. *Seneca* lib. 1. de tranq. vitæ.
d *Euſeb.* lib. 5 cap. 23. ca. vlt. deſtin. 4
e In oratio in Timar.

ges [a] quas ea de re optimi quique & antiqui legiſlatores tulerunt, & Philoſophi [b] ipſi in ipſorũ Rebuſpublicis, qui optarunt, ne inter partes oratoris vel vna ſit, quæ ad recreandum & delectandum inſeruiret. Breuiter, ſi Christianiſmum quis perpendere quoque velit, in primitiua Eccleſia interdictiones factas, ne certis diebus ieiunium celebraretur, [c] & quamuis ſuperfluum fuiſſet, ſit & erit: eo non obſtante, in noſtris libris ſcriptũ [d] legimus id quod definitum fuit ab Auguſtino, S. Gregorio aliiſque honeſtis ac probis viris ſui temporis, potiùs videlicet permittendum eſſe malum neceſſarium, quàm delictum grauius. Verum eſt, in omnibus rebus obſeruandum eſſe decorum, præcipuè verò in tali loco, cuiuſmodi erat Areopagus in quo Orator Æſchines[e] dicebat, nefas eſſe videre, id quod ego interpretor de riſu diſſoluto & effuſo ac ſtulto. Atenim ſua cuique ſententia ſtat. Hæc quæſtio tractatur in iure & à Doctoribus. Alibi ea ſæpè emergere poteſt. Item acta eſt in Senatu: ac pro hac duntaxat vice poterit me mihi permitti hac de re dicere id quod Poëtæ de Comædiis ſuis dicebant, *& populo & Senatus placuiſſe*: merebitur igitur optimè, vt de ea narratio quædam à me inſtituatur. Partes erant Stephanus Poulartius inops operarius, & Eméa Parua olim eius ancilla. Cauſa ad Curiam Parlamenti deuoluta erat mediante appellatione quadam tanquam ab abuſu ab Officiali Senonenſi: cui appellationi Curia non adhæſit. Fatebar quippe Hieronymo de Spina Aduocato prædicti Stephani Poulartij, omnes proceſſus coram prædicto Officiali Senonenſi inſtitutos, verè abuſiuos eſſe. Verùm quantum ad libellum, quem obtulimus fine prouiſionis, negabat ancillam ex eo peperiſſe, ac dicebat nullam probationem per informationes reperiri: id quod verum erat. Attamen inſiſtere non ideò minùs deſij ac probare ex iure, præſumtionem iuris & de iure, vt dicitur adeò prægnantẽ & fortem eſſe, vt hæc præſumtio ſola ſufficiens eſſet, ſuper qua ſententia prouiſionis fulciri ac ſtabiliri poſſit. Cæterùm tractans ea, quæ magis ſeria erant, quæque hanc ad rem deciduntur in propriis terminis à Baldo [f], Aleiato [g], & aliis Doctoribus, vbi omnes haſce conſiderationes accumulant, quibus in iis quæ vt plurimùm ſiunt temoris arbitriis, leues coniecturæ ſufficiunt: [h] colliguntque omnes cauſas veriſimiles, pares filio & vxori; quia vna cohabitatio ſit, vna familia: antiquitùs eandem in ancillam domini, quam mariti in vxorem vitæ neciſque poteſtatem fuiſſe, [i] quinimò vt vel ancillæ loco vxor haberetur: nam & ambas coemtas, ambas patremfamilias dominum ſuum appellaſſe (vt de Sara etiam legitur) & vti vxorem filiúmque, ſic ancillam familiam demonſtrare. Itaque per conſequentias quẽadmodum prægnans vxor præſumitur ex marito, & filius is, qui domi vt filius habetur, & quem nuptiæ demõſtrant: ita & ancillam in dubio videri ex domino grauidam eſſe. Porrò his coniecturis inſinuandum & affirmationem ancillæ accedere, qua ſola, etſi iniquum eſſet, niti velle ad decidendã huiuſmodi cauſam, quemadmodum Arriani per ambitum & calumnias in Concilio Antiocheno fecerunt in cauſa Euſtachij Epiſcopi

f in l. filium ff. de iis qui ſunt ſui vel alie.
g in tractat. de præſum.
h l. Non omnes §. à Barbaris ff. de re milita. l. 2. C de repudus, l. capite §. ff. ad l. Iul. de adult. C. præterea de teſtimo.
i *Cæſar* lib. 6. belli Galli. *Ariſtot.* li. 1. politic. c. 1.

prædicti loci, tempore Conſtantini Magni: [k] quantum tamen ad alimentariam prouiſionẽ, affirmationem iſtam & inſinuandum effectum quendam habere poſſe: verùm pro ratione temporis, quo ſatis conueniens ac propria hæc materia oblata fuerat, rationibus magis allegoricis vtendum eſſe. Dicebam igitur, quamcunq; rationem, vel naturalem vel politicam, vel ex iure ciuili, aut denique ab exemplis ſumere quis vellet, hanc præſumtionem, de qua ſuprà, neceſſariam eſſe. Quantum ad rationem naturalem, eam tradi ab Ariſtotele *in princ. lib. 1. politic.* vbi aduerſus opinionem communem concludit, eſſe quoſdam ſeruos & ancillas à natura, & generaliter nonnullos natos ad obediendum, alios ad imperandum: & exempli loco ait, huius generis primam rationem eſſe inter dominum & ancillam, virum & vxorem, patrẽ & filium. Verùm vlterius pergit, inter huiuſmodi perſonas reciprocam amicitiam intercedere, mutuam functionem, communicationem & coniunctionem naturalem & adeò magnã, vt verè dici poſſit, vnum partem eſſe alterius, vxorem portionem mariti ſui filium patris ſui, ſeruum domini ſui. At quod de ſeruo dicitur, idem quoque de ancilla dici. [m] Hinc neceſſarium inferebam conſequens, quoniam membrum melius referri non poſſit, quàm ad caput, partem ancillæ, quæ portio eſt ſui ipſius, melius [n] quàm ad totum ſuum redigi non poſſe, hoc eſt, ad dominum cui ſeruiebat. Quantum ad rationem politicam, eam euidentiſſimam eſſe. Cùm enim certum ſit, Rempublicam exemplo rei priuatæ appellari, & ex hac ratione omnes antiqui legumlatores ſemper argumentati fuerint ab vniuerſali Reipub. corpore, ad paruam ac priuatam familiam, & è contra: vt etiam dixerint, eum ſolum Rempubl. benè gubernare poſſe, qui domum ac familiam ſuam ritè regit & adminiſtrat, teſte eo, quod Herodotus *lib.* 5. refert de Parienſibus, qui cùm delegati fuiſſent ad emendandos Mileſiorum mores, iis gubernatores præfixerunt & conſtituerunt eos, quorum per regionem illorum proficiſcentes, fundos & agros benè excultos domóſque liberis repletas inuenerunt. Igitur argumentum è Republica ſumendo, dicebam, quemadmodum ad Prætorem vel Magiſtratum Ciuitatis: ad ducem & capitaneum in bello, ad nauclerũ in naui: in diœceſi ad Epiſcopum, omnis honor vel dedecus, commodum vel incommodum redundat, quæcumque res benè vel malè geſta, imò omnia ad eum referuntur, qui imperium habet, prima ad minimum facie: pari ratione in re priuata atque domeſtica, & multò magis, quòd ſeruis reſpublica quædam, & quaſi ciuitas domus eſt, vt ait Plinius *lib. 8. epiſt.* item Seneca *lib. 6. epiſt.* 47. in qua parua republica dominus caput eſt, cuius omnia ea quæ in domo ſunt, nonniſi membra & inſtrumenta ſunt: qui ſolus iubere aut prohibere poteſt, certè qui omnia cauere ac prouidere debet: conſequenter ei hanc culpam imputandam, cùm iniuria ei fieret, ſi alteri imputaretur, inſpecto eo quod Titus Liuius ait *lib. 5. dec. 1. ſeruis ſuis vetare dominos quicquam rei cum alienis hominibus eſſe, pariterque in iis beneficio ac maleficio abſtinere aequum putare.* Occaſio-

k l. 3 §. vlt ff. ne vis fiat ei.
l *Theod.* lib. 1. c. 20. *Nicephorus* lib. 8 cap. 48.
m l. deteſtatio §. 1. inter ſtuprum. ff. de V. S. l. ſeruus. ff. de l. 3.
n l. 1. §. ex hoc ff. de ventr. inſpic.

nemetiam Edictorum Prætoris *de iis qui deiecerunt vel effuderunt*, *Nautæ, caupones, ſtabularij*, fundamentum ſuum nonniſi ex hiſce rationibus & conſiderationibus ducere. Verùm quantum ad rationes iuris, (iuris, inquam, hodierni) præterquam quòd ancilla dicta eſt, quòd ancilletur & ſubſeruiat, quaſi ſubſidij loco ſit (quod à Patribus ſanctis vſurparum eſt) itaque verè dici poſſet, quæ præſumtio competit vxori, eãdem & ancillæ conuenire: quia acceſſorium ſequitur ſuum principale, & iiſdem iuribus vtantur acceſſoria cum principaliter obligatis: multò tamen fortius argumentum ſumebam ab infantibus expoſitis, quoniam per ſententias & Arreſta ij nutriendi & alendi darentur Dominis intra quorum diſtrictum & iuriſdictionem reperti fuerunt: eò quod vero ſimile ſit (atque hæc optima ratio eſt) dominũ dominantem ex poteſtate feudi aliquid in eo feciſſe: & quod magis eſt, ſi conſtans ac firma ſit hæc ſententia, quam omnes tenemus, infantem ex ea domo natum, & ob id dominum accuſari, ante cuius ianuam is expoſitus fuit: ex qua ratione Dauos apud Terentium *in Andria* dicebat ad Simonem: *Sed nihilo ſecius: mox deferent puerum huc ante oſtium*: multò fortiori ratione, quando in domo domini ancilla prægnans reperiretur, & infans non in poſtico aut in valuis expoſitus eſſet, ſed ex ipſis aris ac focis exiret atque emergeret, æſtimari oportere, eum à domino domus natum. Hanc ad rem dicebam, veram hanc eſſe occaſionem ob quam veteres vſi diſtinctione inter vernas & emtitios ſeruos, vel ancillas aut ab hoſtibus captos, maiore affectione ducerentur erga eos, qui in domo nati erant, vt qui ſæpius proximitate aliqua patrem vel filiumfamilias contingerent. Et ad id probandum tanquam à coniugatis Senecam notare, antiquitùs quemadmodum domini appellabantur patresfamiliæ, ita quoque ſeruos & ancillas nominatos familiares. Quicquid ſit, dicebam feſtum Saturnalium à Numa inſtitutum, cùm vellet vt publicè domini dominæ, ſerui & ancillę comederent & ſimul in vno eodemque lectulo concumberent, eodem habitu, Iuſt. *lib.* 43. Dion. *lib.* 60. Plutarchus *in Coriolano*, id citra myſterium aliquod factum non fuiſſe: verùm ad demonſtrandum id, quod vel fiebat vel fieri debebat priuatim, hoc eſt, vt dominus recognoſceret, ſe conſeruum eſſe ſeruorum ſuorum & primum ſeruum domus: prout dicebat Menander, *ὡς ἐςὶ δοῦλος οἰκίας ὁ δεσπότης*. quod niſi licitum vel ordinarium fuiſſet, Imperatorem Claudium Veſpaſianũ, breuiter, omnes Iuriſconſultos & Legiſlatores Romanos legem quoque condituros fuiſſe de dominis, qui ſe propriis aocillis iunxerunt, quàm ſi domina cum ſeruo, ſeruo (inquam) quo caſu non nupſiſſet, ſuo an alieno. Principio quippe inter vtrumque diſtinxiſſe, Suetonius *in Veſpaſ. c.* 11. Tandem quod ad exempla attinet, dicebam ea ſatis domi ſuppetere. Attamen certum eſſe, Perſas æquè pari zelo ancillarum ſuarum, quàm vxorum ductos, Plutarchus *in Themiſtoc.* Quantum ad Græcos, Horatium *li. 2. Carm. ode* 4. ſatis id demonſtrare, cùm amicum ſuum Xanthiam Phoceum admonens, ei exempla Achillis Agamemnonis & Aiacis commemorat, qui omnes amore ancillarum ſuarum capti fuerant, quaſi nunquam ex in poteſtate ipſorum conſtitutæ fuiſſent. Et, quæſo, ex qua progenuit Tarquinius Priſcus ſucceſſorem ſuum Seruium Tullum, quicquid miraculi comminiſcantur ad decus horum duorum Regum Romanorum, [o] niſi ex ancilla ſua Ocriſia? Veteribus quoque æquè ſolemne ac frequens erat verbum *Ancillariolum*, quàm verbum *vxorium*. Conſequenter dicebam, idem ac tantumdem de hoc operario præſumendum eſſe, quod contigiſſe videmus excellentiſſimis & maximis dominis: iuncta vili operarij qualitate, & nomine prædictæ ancillæ, quod eum inuitare poterat, vt vellet experiri, an bellè conueniret. Curia, 23. Februarij 1562. ſedente D. primo Præſide Thuano, hunc in finem prouiſionem adiudicauit ancillæ iſti pro conditione ſtatus ſui: atque ita decreuit, appellatum corporaliter cogendum ad eam ſoluendam. I.C.

o Plinius lib. 3. c. vlt.

X.

Quando marito heredi vxorem eius adulterij accuſare liceat.

Crimen adulterij ab herede intentari poteſt, quando prætenditur, viduam intra annum luctus peccaſſe in cineres defuncti, neque præſcriptio quinquennij ſit, quamuis vidua poſtea iterum nupſerit. Iudicatum 11. Aprilis 1571. ad relationem D. Curtini, in 3. Camera, aduerſus Nicolaum de Sanctis actricem & petentem traditionem legatorum defuncti ipſius mariti, quibus priuata fuit, heredes verò abſoluti. Carondas *lib. 7. reſp. cap.* 134. ipſemet hoc Arreſtum refert, & *eod. loco* refert alterum Arreſtum Curiæ Parlamenti Tholoſani, 22. Maij 1550. verùm Maynardus *lib. 4. quaſt. 2. & lib. 8. cap.* 12. videtur id arguere vti ſuppoſitum, & ait in prædicta Curia diuerſis Arreſtis ſe opinante iudicatum fuiſſe iuxta communem opinionem & definitionem Doctorum, heredes ſcilicet mariti non poſſe viduæ opponere ad retinendam ipſius dotem & augmentum, adulterium ab ea ſuperſtite defuncto marito ipſius admiſſum, niſi maritus de eo conqueſtus eam accuſaſſet & conuiciſſet, vel pendente accuſatione mortuus eſſet. De quo vide Robertum *rer. iudic. lib. 1. cap.* 51. Campezium *in tract. de dote parte 3. qu.* 226. 227. Boëtium *deciſ.* 338. Guidonem Papam, *ſingulari* 850. I.C.

TITVL. X. DE HIS, QVI mortem ſibi conſciuerunt.

ARRESTVM I.

Mortem ſibi conſciſcens excuſatus & defenſus.

PRiori S. Crucis Pariſiis, anno 1590. cùm ſe ſuſpendiſſet, defenſore quodã proſpectũ, iſque auditus fuit, cumq; is probatus fuiſſet in furore conſtitutus tum cùm ſibi ipſi manus inferret, amicis & propinquis ſuis redditus fuit, vt in terra ſancta ſepeliretur: ante prædictũ quippe furorem optimæ exiſtimationis atque famæ erat. Ac quamuis id ex delicti conſcientia vel aliunde ex mala voluntate eueniſſet, Officiali tamen ſuo traditus fuiſſet, neque magiſtratus ſecularis eum ſuſpendendum dare potuiſſet, inſpecto quod Preſbyter fuerat. Tantumdem de ſimplici Preſbytero, eo non obſtante, quod nonnulli ſubtiles eſſe voluerunt dicentes, Characterem

ſacterem nonniſi animo, non verò corpori impreſſit adeò vt anima ſeparata à corpore, is ſine priuilegio maneret: id quod admiſſum nõ fuit. Atque ita iudicatum fuit anno quo ſuprà, per not. Cardina. *in Clem. men. l. de præſumptio. & in cap. ex parte de ſepult.*

Iudicatum fuit, niſi dementia vel alia coactio fuerit, cadauer in cœmiterio non ſepeliendum. Et tamen bona ipſius liberorum præiudicio non confiſcari. Carondas *lib. 7. cap.* 115. I.C.

Videatur *tit. ff. De bonis eorum, qui ſibi mortem conſciuerunt.*

II.

Forma procedendis aduerſus cadauer eius, qui ſibi mortem conſciuit.

Antequam quicquam decernatur aduerſus cadauer & bona eius, qui ſibi mortem conſciuit, Iudices heredes citare & audire debent ſi in loco ſint: aliàs ad ſonum tubæ, iis verò non extantibus, cadaueri defenſore & Procuratore iurato proſpicere: eoque plenè audito, vel ad condemnationem vel ad abſolutionem iudicare. Sententiæ datæ aliter inſtitutis proceſſibus nullæ ſunt, & Iudices, qui eas dederint, propter culpam in eo commiſſam, litem ſuam faciunt. Ita iudicatum fuit Arreſto Maioris Conſilij ſedentis in Caſtro Theodorici, vltima Martij 1551. quo infirmata ſententia Præfecti Pariſienſis. Eaque notabilis doctrina eſt Iuriſconſulti Martiani in fine *l. vlt. de bon. eor qui mort.* vbi ait, *heredes, qui parati ſunt cauſam ſuſcipere & innocentem defunctum oſtendere, audiendos eſſe*, quæ neceſſaria conſequentia eſt, eos prius citandos & audiendos, ac proceſſus abſque hoc factos nullos eſſe, & ſententiam datam aduerſus cadauer, nullam declarandam veluti datam contra indefenſum.

Summa, creandum & dandum eſſe curatorem corpori defendendo. Vide tractat. D. Ærodij *de proceſſu cadauerum in lib. de ordine & inſtructione iudiciaria criminali*, ac per proceſſum verbalem loci, in quo defunctus ſibi vim intulit, ſe ſuſpendit, vel ſtrangulauit vel alio modo necem ſibi intentauit, incipere debet. prætèrea ſe præſente inſpici curare cadauer à Chirurgis & tonſoribus, informari ad poſtulationem Procuratoris Regij vel fiſci, de vita ac moribus defuncti, quo modo ſe necauerit vel ſuſpenderit, vtrum furioſus, vel ægrotus fuerit, de cauſa ob quam ſe interfecit: poſtea Iudex curatorem dabit cadaueri defendendo & allegandis omnibus iis, quæ ei videbuntur alleganda eſſe ad iuſtificationem cadaueris, curatorem ſuper proceſſu verbali accuſationibus & informationibus interrogabit, teſtes repetet & cum Curatore componet, Procurator Regius vel fiſcalis concluſiones ſuas tradet, curator exceptiones ſuas ad attenuãdas eas concluſiones: quibus peractis ſententia dabitur & lis iudicabitur. De pœna vide Gallum, *q.* 56 *& q.* 138. Damhonderium *in praxi rer. criminal. cap* 88 & de confiſcatione bonorum Robertum *rer. iudic. lib. 1. cap.* 12. Bacquetum *tractat. de iurib. iuſtitiæ, cap. 7.* Carondam *lib. 9. reſp. cap.* 51. I.C.

TITVL. XI. DE INCENDIARIIS.

ARRESTVM I.

Locatarius quando de incendio domus teneatur.

EX diſpoſitione iuris communis expreſſa *in l. videamus an & ſeruorum, in pr. ff. locat.* locatarius tenetur, ſi que vel incendio exorto culpa eorum, quos in domo habet. Nihilominùs Arreſtum * extat anno 1357. pro Foulleuille Conſiliario aduerſus ſtudioſos Sorbonæ, à quibus conductam domum tenebat, quæ cõbuſta fuit cuiuſdam culpa cognati ſui cum eo commorantis: quo Arreſto à periculo incendij abſolutus fuit, prædictique ſtudioſi depulſi ab accuſatione aduerſus eos inſtituta, & in expenſas condemnati.

Huiuſmodi incendiarij tenentur *ex l. vlt. Legis Iuliæ de ſicar. V. tit. ff. de incend. ruin. naufrag.* B.

* Arreſtum hoc conforme eſt deciſioni Baldi *conſil.* 144. *incip. Quidam Magiſter Grammatica, lib.* 5. & Matth. ab Afflict. *deciſ.* 57. Deſumtum id fuit e Gallo *quæſtio.* 123. vbi Molinæus id ſuſpectum exiſtimat: deque eo contrarium extat, quod datum 25. Februarij 1581. quod allegat Choppinus *ad conſ. Andegau. lib. 1. cap. 44. ſub fin.* V. Thom Grammat. *deciſ.* 5. T.

TITVL. XII. DE CRIMINE Falſi.

ARRESTVM I.

Adulteratio ſigilli Regij quomodo puniatur.

ADulteratio ſigilli Regij & confiſcatio vel mulcta ad Dn. Cancellarium ſpectabat. Poſtea Edicto Regis, anno 1542. id abrogatum fuit, & confiſcatio vel mulcta ad Regem pertinet. Super hoc delicto compluria Arreſta extant, nominatim de iis, qui priuilegium ſuum Clericaturæ prætexere voluerunt: qui iure degradantur ac poſtea puniuntur, *C. ad audientiã. de crim. falſi.* Arreſto Maioris Conſilij quod datum menſe Februario, anno 1536. aduerſus Amanoueoſem, qui chirographum Secretarij Regij adulterauit, dictum fuit, eum priuilegio ſuo fruiturum. Contrarium iudicatum fuit in Parlamento Pariſienſi, menſe Aprili 1543. putà, à Iudicibus laicis Clericos huiuſce delicti conuictos, condemnari in pœnam prædicti *cap. ad audientiam*, quamuis ad Epiſcopum vel Iudicem Eccleſiaſticum pertineant.

* Lucius *lib. 12. tit. 5. Ar. 2.*

II.

Idem.

Simon Salomon conuictus ſcienter vſus fuiſſe & vendidiſſe quatuor reſcripta donati officij viatoris falſa, à Iudice Maiore Petrocoricenſi delegato à Cancellario de Prato, ad mortem condemnatus fuit, à quo appellauit. Poſtea 22. Decembris 1519. condemnatus fuit in adgnitionem ſolennem & vt eo facto, tædam ardentem manu tenens, veniam delicti peteret à Deo, à Rege, à Iuſtitia in ſeptoque decretumque in prædicto loco ipſo præſente reſcripta illa lacerandа & corrumpenda. Hocque facto prædictus Salomon ab executore ſeu carnifice ductus virgis cæderetur in quadriuiis Burdegalæ poſtea ſuper pegmate coram Palatio lilio & candente ferro frons ei inureretur & condemnatus in mulctam ducentarum librarum adiudicatam ſuper ipſius bonis D. Cancellario, tandem in perpetuum ab hoc Regno exulare iuſſus. Regulariter huius criminis falſi pœna non eſt vltimum ſupplicium, *l. 1. C. de falſ.* & per Corn. *conſ. 182. vol. 4.* & Luc. de Penn. *in l. ſi quis. C. lib. 11. Vt nemo ad ſum. patroc. ſuſcip. ruſtic.* Hodie in Francia Conſtitutio expreſſa eſt de pœna mortis, quæ non erat tempore prædicti Arreſti publicati: quamuis Gloſſa *in l. maiorem. C. eod. titul.* teneat, vtentem literis falſis morte puniendum:

quam ibidem Salycetus interpretatur, locum habere in adulteratione reſcripti Papæ vel Imperatoris, non verò aliorum, qui alia pœna afficiuntur.

Deſumtum è *deciſio.* 82. Dn. Boërij.

III.

[*Idem.*] Ioannes Guesdronius à Procuratore Catholico Regio, & Decano, Canonicis & Capitulo Niuernenſi accuſatus & conuictus adulteraſſe ſigillum Regium à quibuſdam delegatis ad id loco D. Cancellarij condemnatus fuit, vt ſtipiti & pilæ per aliquot dies tam Pariſiis quàm Niuernæ alligaretur, eiúſque fronti candente ferro flos lilij inureretur, & perpetuo Regni exilio multaretur, ipſiúſque bona prędicto Domino Cancellario confiſcarentur, Arreſto anni 1390. iuxta alterum ſimile Arreſtum, quod datum in ſimili caſu.

V. & iunge *Ar. 1. Ap huius tit.*

IV.

[*In accuſatione falſi teſtium neceſſe eſt vt corruptor accuſetur.*] Si teſtes examinati in inquiſitione quadam de falſo accuſentur, hæc accuſatio deciſionem litis impedire non debet, niſi producens eadem opera accuſetur: tum quippe omnia in ſuo ſtatu manent, vſque quo de prædicta accuſatione cognitum fuerit. Eáque doctrina eſt Bartoli *in l. ſi teſtamentum. ff. de petit. hered.* indéque procedit praxis Franciæ, ne probatio falſi teſtimonij & accuſationes aduerſus falſos teſtes admittantur, niſi producens corruptionis ſimul accuſetur, vel aſſeratur teſtes corruptos fuiſſe. Felinus *in c. licet cauſam, num. 27. de probat.* Et ita Arreſto Maiorum dierum Pictauienſium iudicatum fuit, 16. Octobris 1531.

V.

[*Falſum producens quamuis eo non vtatur, cauſa ſua cadere debet.*] Conuictus falſi, quamuis abſque teſtibus, vel abſque inſtrumentis falſis à ſe productis cauſam ſuam obtinere potuiſſet, nihilominùs, ad minimum emolumento victoriæ, quod referre potuiſſet, & omni iure à ſe prætenſo priuari & ita puniri debet. Et ita iudicatum fuit Pariſiis tribus Arreſtis, vnum datum 9. Maij 1469. alterum 8 Iulij 1472, tertium 1. Septembris 1515.

Is, qui conuictus eſt criminis falſi, vel quòd falſo inſtrumento vſus fuit, iure cadere debet, quod prætendit in re contentioſa, iuxta diſpoſitionem iuris, *l. in fraudem. 45. §. quoties ff. de iure fiſc.* & ibi Bartolus, *c. olim. ext. de reſcript. c. falſariorum, ext. de crim falſi.* Boerius *deciſio.* 291. Ita in Conſtitutione Regis Henrici II. anno 1550. *artic.* 16. dicitur, eum qui falſo inſtrumento in lite de materia beneficiaria vſus eſt, iure ſuo cadere, de quo Arreſtum datum, 14. Auguſti 1540. quod refert Rebuffus *in ſuo Commentario ad Conſtitutiones tom. 3 tit. de materia diſpoſitionis artic. 12. gloſſ. vnic. num. 9.* Molineus *ad ſin ſtili Parlamenti artic.* 148. Adde *Arreſt. 2. tit. 10. lib. 9. in quæſtis Galli* 148. vnde hoc Arreſtum deſumtum eſt. & Carondam *lib. 4. reſp. ... cap.* 28. I.C.

VI.

[*Producens falſum quando deſiſtere poſſit.*] Stilus Curiarum ſupremarum Franciæ vult, partem, quæ inſtrumentum produxit, ac poſtea à parte altera requiſita, vtrùm eo vti velit, id retrahere poſſe ac declarare, ſe eo vti nolle, contrà *l. 1. §. edenda autem. in fin. ff. de edend.* & Azonis opinionem *in Gloſſa ſuper verb. vſuras.* Aliud foret, ſi de falſo informatum fuiſſet, prout dicitur in Arreſto ſequente.

VII.

[*Idem.*] Pars quæ produxit falſum inſtrumentum, poſtea declarans ſe eo vti nolle, teneri non ideò minùs definit, ſi de falſo informatum fuit. Iuxtáq; id Arreſto Pariſienſi anno 1385. dictum fuit, Priorem S. Martini de Campis ſuper falſo reſpondere oportere, quandoquidem iam reſcripto quodam falsò confecto à Priore de la Voote vſus fuerat: verùm ſi nihil informatum fuit, neque inſcriptio facta, producens deſiſtere poteſt, vt in præcedente Arreſto.

VIII.

[*Forma procedendi in inſtantia falſi.*] In crimine falſi primò ei denuntiari ſolet, qui produxit, vtrùm inſtrumento vti velit vel non: poſt declarationem affirmatiuam impugnans in crimen falſi ſe inſcribere debet, atque tum cogere accuſatum ad deponendam apud Acta minutam ſeu ſchedam eius quod falſi impugnatur ſeu accuſatur, antequam argumenta falſi exhibeantur: quæ videnda & admittenda ſi pertinentia ſunt, vt ſuper iis informetur, & ita decretum fuit & huiuſmodi determinatio data fuit Arreſto Pariſienſi, 25. Septembris 1568. Informatione ſeu atteſtationibus factis & relatis, prouiſio criminalis competit corporalis apprehenſionis vel perſonalis citationis. Nihilominùs nulla habita ratione huius obſeruantiæ, Arreſto Pariſienſi, 8. die Martij 1549 inter dominum de Forues & Dominum de Luppé dictum fuit, teſtes auditos in informatione inſtituta ante omnes prædictas ſolemnitates, iíſque in inſtantia falſi relictis, nihilominùs repetendos & componendos eſſe.

Receptum eſt poſt inſcriptionem & argumenta admiſſibilia declarata, probationem fieri oportere & inſtrui prædictam inſtantiam, antequam teſtes audiantur in principali lite. Iudicatum pro Domina Dachonia aduerſus heredes Montegardij, 19. Martij 1570. vel 76. V. argumenta quibus inſtrumentum falſum eſſe probari poteſt, ſupra *Ar. 1. tit. 10. lib. 9.*

IX.

[*Inſtrumentum falſum, non tamen is, qui illo vtitur, quomodo iudicetur & declaretur.*] Nonnunquam, & ſæpe euenit, vt in fine inſtantiæ falſi inſtrumentum impugnatum falſum reperiatur, non verò id quo vſus fuit, quódque arguitur, quod à falſo liberum & immune perpetuò manet, tum eum demonſtrat ſe prædictum inſtrumentum inter ſchedas prædeceſſoris ſui reperiſſe, vel aliter ſe purgat ita, vt & eius perſona & conſcientia ſuſpecta non ſit. Hoc caſu, etſi nullus corruptor conuictus deprehendatur, ſed inſtrumentum tantùm falſum, Iudex aduerſus accuſatum innocentem non infectum iudicando, prædictum inſtrumentum falſum declarare non debet: verùm nullum duntaxat declarare poteſt, prædictúmque accuſatum ab effectu illius depellere, eúmque in expenſas inſtantiæ, damna ac intereſſe accuſatoris condemnare, de cætero decernere, id in iudicio lacerandum, ac quoniam eo vſus fuit, accuſatū multa quadam fiſco inferenda onerare, ſeu punire. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro Dionyſiis de Turre in Iarezia in Balliuiatu Foroſegutienſi.

X.

[*Periurium nō infamat.*] Crimen falſi iuriſiurandi & periurii infamiā non infert, ex eo quòd non enumeratur *in l. 2. ff. de his qui not. infam.* Atque ita expreſsè tenet Gloſſa *in l. Lucius illo tit.* Hanc ad rem quidam

ad ar-

ad artificium tondendi panni lanei electus conuentus coram Præfecto Pariſienſi, vt huiuſmodi electionem in irritum deduci videret, quoniam arguebatur ceſſionem bonorum feciſſe, id iureiurando præſtito negauit. Super eo inquiſitus à prædicto Præfecto, ex tempore & de plano, eius accuſatores actum iudicialem prædictæ ceſſionis exhibent: vnde citra replicationem notoriè periurus deprehenſus fuit. Ex qua ratione ex tempore dictum & à prædicto Præfecto pronuntiatum fuit, propter infamiam ex prædicto periurio reſultantē eum à prædicta electione depellendum. A quo ad Parlamentum appellat: vbi Arreſto dictū fuit malè iudicatū, & prædictam electionem effectum ſuum ſortiri oportere. 13. Septembris anno 1543. tempore continuati Parlamenti. *per l. quoties. de dignitat. li. 12. C.* Adde quod ceſſio bonorū minimè infamet ex eo, quod beneficium iuris eſt *l. 1. ff. de ceſſ. bon.* Nihilominùs huiuſmodi periurium arbitrio iudicis puniri debet multa pecuniaria, ſæpè per agnitionem ſolennem. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi aduerſus appellantem quendam à Balliuio Foroſegulienſi: quo Arreſto agnitio ſolennis remiſſa, & pecuniaria multa ad centum ſolidos redacta fuit, aduerſus Clericum quendam S. Germani Lualij, perſequentem Michaëlem Rufum Caſtellanum loci, an. 1553.

Ceſſio bonorū non infamat. Periurium quomodo puniri debet.

Quidam cum peierraſſet ſe nihil debere, licet ſedecim libras deberet, in duplicem multam condemnatus fuit, parti ad decem libras, Regi ad quatuor vltra principalem ſortem, 2. Septembris 1576. B. V. de periurio Nomocan. *tit.* 13. *cap* 18. *&* 19.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XII.

I.

Adulteratores reſcriptorū Cancellariæ & Arreſtorum & notariorū quomodo puniantur.

EAdem pœna (memorata in *Ar.* 1. 2. *&* 3. ſuprà) exercita fuit aduerſus adulteratores reſcriptorū Cancellariæ, & Arreſtorum Curiæ: ex quo quidam nomine Mareſehallus Procurator ſuſpenſus fuit, menſe Februario 1566. Adulterator notoriorum ad triremes in triennium condemnatus fuit, poſt ſolennem agnitionem & pecuniariam multam 400. librarum Pariſienſium, 1. Decembris anno 1570. B.

II.

Pœna Notarij qui ſupponit vel datam obligationis mutat.

Notarius, qui in fauorem alicuius ſupponit vel mutat datam obligationis ſeu apochæ, morte puniendus eſt. Et ob hoc delictum Herbinus Notarius in Caſtelleto Pariſienſi, condemnatus fuit vt ſuſpenderetur, 8. Martij 1581. B.

TITVL. XIII. DE FALSIS. Teſtibus & eorum corruptoribus.

ARRESTVM I.

Teſtis falſus quomodo puniatur.

QVa pœna accuſatus conuictus de crimine puniendus eſt, teſtis quoque, qui falsò depoſuit, eadem pœna puniri debet: prout Iaſon *in §. ſi quis iurau. rit in fin. & in §. item ſi quis poſtulanti. in fi. Inſt. de actio. in l. & ſi legib. C. ſi cō tra ius vel vtil. pub.* putà ſi in cauſa capitali falsò depoſuit, teſtis morte plectitur. Ea de re plura Arreſta data ſunt in Parlamento Pariſienſi, itémque Maioribus diebus habitis à prædicto Parlamento anno 1524. Molini, vbi duo falſi teſtes ſuſpenſi fuerunt ſententia Curiæ, & anno 1559. duo alij de la Fouillouſe ſententia eiuſdem Curiæ ſuſpenſi. Idem iudicatum fuit Arreſto Parlamenti Burgundiæ anno 1515. iuxta iura ſupradicta & Gloſſam *in cap. rerum dubiarum* 13. *quæſtio.* 5 *& l. 1. §. 1. ff. ad l. Corn. de ſicar. & l. 1. in pr. & §. 1. ff. de falſ.* & Gloſſa *in l. 1. §. præterea. ff. de ſicar.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 13. Septembris 1424. quo teſtis quidam nomine Ioannes Viles, cùm falsò depoſuiſſet, nobilem quendam nomine Ioannem Guercium interfecisse Franciſcanum Monachum, condemnatus fuit, vt ſuſpenderetur. Conſtitutio Regis Franciſci publicata 1539. vult, ob falſitatem teſtimonij, ſiue in cauſa ciuili ſiue criminali, vel etiam contractuum, culpæ reos ad mortem condemnari: quæ licet in Curia citra reſtrictionem approbata fuerit, nihilominùs ſtrictè in ciuilibus non obtinet.

Ita refert Guido Papa, vbi Matthæus & Ranchinus multa de hac materia notatu digna notarunt. I. C.

II.

Corruptor duorum teſtium a ſe corruptorū teſtimonio prægrauatus quomodo puniatur.

Quantumuis per textum *cap. fin. de teſtib. cog.* duobus teſtibus dicentibus corruptos ſe fuiſſe ad deponendum falſum aduerſus corruptorem fides adhibeatur, qui per hanc probationem condemnari poteſt, tantumdémque dicitur in textu. *cap ſicut de teſtibus.* Iaſon allegat alterum textum *in c. 1. verſic vel precio ſi de inueſtitur. int. dom. & vaſal. oriat.* Attamen id nonnisi aduerſus cōtumacem obſeruatum fuiſſe reperitur: prout dictum fuit Arreſto Curiæ Pariſienſis, tum Molini ſedentis, & habitis Maioribus diebus, mēſe Octobri 1550. aduerſus quendam Lugdunenſem contumacem accuſatum corrupiſſe duos teſtes de Fouillouſe ad deponendum falſum, qui id ita declarauerant, cùm de eo cognoſceretur, quique ſuſpenſi fuerant: Hoc Arreſto prædictus Lugdun. condemnatus fuit, in ſuſpendium & in maximas mulctas parti ciuili. Quantum enim ad incarceratum attinet, huiuſmodi teſtes corruptionem defendentes ad condemnationem non ſufficerent, verùm tantùm ad corruptorem quæſtioni ſubiiciendum, prout notatur prædicto *cap ſicut*, per textum & per Petr. de Anchar. *in conſil.* 24.

III.

Idem.

Hanc ad rem euenire vidi in quodam inauratore S. Stephani, de cuius corruptione cognouerant, & eum per depoſitionem duorum teſtium corruptorum de ea conuictum competitem, decreuerant, eum quæſtioni ſubiiciendum, à quo appellat. Et Arreſto Curiæ, quod datum 20. Maij anno 1553. appellatio in irritum deducta fuit, & decretum, id à quo appellatum fuerat, effectum ſuum ſortiri oportere. Is Curiæ libellum offert, vt ibidem torturæ ſubiiciatur. Dn. Procurator Regius ei non intercedit. Is torturæ ſubiicitur, quam ſuffert, & ita euaſurū ſe putabat, quandoquidem hac ratione indicia purgantur & excuſantur, vt voluit Gloſſa *in l. Edict. ff. de quæſtio.* Nihilominùs in mulctam 120. librarum Pariſienſium Regi offerendarum cōdemnatus fuit, partique ciuili in parem ſummam, & Prouincia Foroſegulienſi exulare iuſſus. Teſtes corrupti à me condemnati fuerunt

ad tritemes in perpetuom, à quo non appellarunt. Ij faisò depoſuerant in materia delicti aduerſus alterum inauratorem prædicti loci.

IV.

Idem. Super eadem re Dn. Præſes Boërius ſimile Arreſtum Burdegalenſe allegat, contrarium ſuprà allegato, de quodam nomine Petro Fabricio, Procuratore ordinario Aginenſi accuſato à quodam oomine Ioanne Budao Notario, eò quod duos teſtes, qui vt ipſi adſerebant, corrupiſſet, qui ad torturam condemnatus fuit 5. Aprilis 1534. ante Paſcha: ac quoniam eam citra confeſſionem ſuſtinuit, abſolutus fuit. Ego aliam huius diuerſitatis cauſam non reperio, niſi quòd prædictus Dominus Præſes dixit, Fabricium ſeparatim prædictos duos teſtes corrupiſſe, qui ſingulares erant, neque quicquam de alterutrius corruptione ſciebant. Verùm quantum ad Arreſtum Pariſienſe, inaurator vtrumque ſimul corruperat, & ambo in corruptionem prædicti ioauratoris conſentiebant: & ſic erant duo teſtes qui poterant ſufficere, per text. *in d. cap. fin. de teſtib. cog.* Antea quoque idem inaurator bonæ exiſtimationis erat & artis ſuæ peritiſſimus.

V.

Corruptor teſtium non liberatur, eo quod poſt corruptionem falſo teſtimonio vti noluit: verùm punitur, vt tenent Angelus & Salycetus *in l. ſi falſus. in fin. verſic. vlterius collige. C. de falſ.* in hoc delicto quippe conatus & attentatio punitur, non minùs atque ipſa effectualis corruptio: prout ait Baldus *in Auth. Nouo iure. verſ. quæro quid de eo qui tentauit. de pœnis Iudic. qui male iudic.* per *l. Imperat.* ibi, *non aduerſarios. ff. de iure fiſci. & l. 1. §. ſed & ſi quis.* ibi, *corrumpendum conuenerit. ff. de falſ.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, aduerſus corruptorem teſtium, prout allegat Dn. Boërius abſque data *deciſio. 319.* *Corruptor non liberatur deſiſtendo a teſtimonio quod corrupit.*

LIBER VICESIMVS TERTIVS.

TITVLVS PRIMVS, DE PRIVATIS CARCERIBVS.

ARRESTVM PRIMVM.

Detentio perſonarum cui concedatur. ANGELVS ad *l. vnic. C. de priuat. car.* ait, patrem filium ſuum includere ac detinere poſſe Dominum ſeruū ſuum, maritum vxorem ſuam, vt non incurrant in pœnam carceris priuati. Bartolus idem dicit de Abbate & monacho ipſius, in *l. 1.* per illum textum, *C. vbi quis decur. vel cohor.* Marito adulterum vxoris ſuæ horas diurnas nocturnaſque continuas non plus quàm viginti quatuor teſtandæ eius rei cauſa retinere iure licet. Pariter propinqui propinquum ſuum furioſum retinere & ligare poſſunt, *l. congruit. §. furioſi.* & ibi Baldus *de offic. Præſid.* Veruntamen perſonæ priuatæ neque autoritate prædit neque ius capturæ vel carceris habentes, id in aliis quàm ſuprà memoratis perſonis facere non poſſunt citra delictum: deque eo Conſtitutio extat Regis Philippi quarti, *artic. 2.* eo enim facto inimicos ſeſe declarant, prout ait Bald. in *l. in ipſis. in pr. in verb. in textu vinculis. C. fam. ercif.* Hanc ad rem cùm quidam dominus diu ſeruum ſuum, ob aliquot rationes, in cauerna arcis Pennæ incarceratum detinuiſſet, Arreſto Burdegalenſi condemnatus fuit, quod pronuntiatum 12. Aprilis 1536. ante Paſcha, in ſummam quingentarum librarum, pro intereſſe ipſius, & in multam Regi paris ſummæ: quique eum incarcerauerāt & cuſtodiuerant, ſinguli in centum libras prædicto ſeruo condemnati fuerunt. Simile Arreſtum datum fuit Molini, anno 1540. aduerſus Abbatem S. Ambroſij, Iacobum Colinum Priorem S. Potcænij.

Videatur *tit. de iuriſdictione priuata*, infrà.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum I.

I.

PRæfectus quidam Pontiſaræ, eò quòd priuatum carcerem erexerat & carcere coëgerat, tanquam Iudex & pars, quendam ad ſe obligandum, in centum libras condemnatus fuit, & indignus declaratus exercitio officiorum Regiorum. Arreſto de 24. Aprilis 1425. Cæterùm notandum eſt apud Gallos carcerem interdum pro pœna eſſe. B.

Carcer pro pœna & aduerſus Eccleſiaſticos.

Hac pœna carceris vtuntur Iudices Eccleſiaſtici aduerſus Eccleſiaſticos, vt expreſſum eſt *in cap. nouimus. de verb ſig. cap. quamuis. de pœnis. in 6.* Vide *cap. 16 ſtyl. iuriſdict. Eccleſ. Bituric.* vbi ſcriptum quod in Flandria obſeruari teſtatur Damhouderius, *rer. criminal. cap* 16. & in Hiſpania Clarancius *lib. 5. ſent. cap. vlt. quæſt.* 70. I.C.

TITVL. II. DE CARCERE effracto.

ARRESTVM I.

Carcer locus ſanctus.

QVamuis ex diſpoſitione iuris pœna effracti carceris ab accuſato criminis, mors ſit, *l. ſi quis violauerit. ff. de rer. diu.* Carcer enim locus ſanctus cenſetur, dedicatus ad effectum iuſtitiæ & vtilitatem publicam, quique ab iniuria hominum defenſus atque munitus eſſe debet, & ea hac ratione ſanctus, *l. ſacra. & l. ſanctum. ff. de rer diu.* itémque quòd effractor carceris ex d. diſpoſitione iuris pro conuicto habeatur, & citra vlteriorem citationem, condemnari poſſit: vt tenuit Oldradus *conſil.* 65. Ioann. Andreas *ad Speculat. ti. de præſumt. §. 2. verſi.* eſt ſciendum, vbi refert ſubitam quandam commotionem Papæ Ioannis & totius ipſius Curiæ ſuper fuga quorundam incarceratorum autoritate Papæ. Attamen iſtud compluribus Arreſtis determinatum fuit: atque hodie ſtilus Franciæ, quantum ad vltimum articulum, eſt, ne ſcil. prædicti effractores condemnentur, niſi priùs tribus perendinis per loca publica & quadriuia ciuitatis, qua egreſſi ſunt, voce publica præconis & ad tubæ ſonitum citentur, auditiſque priùs teſtibus ſuper effractione carceris aliiſque delictis, quorum nomine accuſantur, quæ conſiderari oportet. Si enim incarceratus iuſtè detinebatur, delictum ſanè grauius eſt, maioris conſiderationis maiorique pœna dignum: verùm ſi iniuſtè detentus erat, pœna capitalis non eſt, carcerem effregiſſe, vt ait Bartolus *in l. vis eius*, & ibi Salyc. *C. de probat.* & Alex. *in d. l. ſed eximendi. §. ſi quis. circa fin. ff. Ne quis eum qui in ius voca.* Quantum ad primum, ſi prædictus incarceratus deprehenſus fuit, non tantùm de prædicta carceris effractione cognoſcitur, verùm ſuper primo delicto, cuius accuſatus erat: eodémque in ſtatu eſt, quo fuit ante prædictam effractionem, ita vt eius nomine nō cōdemnari debeat, Auth. *vt Iudices ſine quoquo ſuffrag. §. neceſſitatem*, ibi, *fugientes capiant*, & *§. ſeq.*

Effractio carceris quæ pœna hodie in Francia punitur.

II.

Effractio carceris nulla accuſatione morte punita.

Dominus Boërius primus Præſes Burdegalenſis refert, quoſdam contumaces è carcere euadentes ob hoc delictum & alia aduerſus eos probata in effigie ſuſpenſos, in area ante Palatium, Arreſto Burdegalenſi anno 1535. iuxta id quod ait Paris de Puteo *in ſynd. in verbo contumacia.*

Deſumtum è *deciſ.* 20. prædicti D. Boerij, déque pœna eorum, qui carcerem effringunt, quæ Iudicis arbitrio relinquitur, vide quæ ſcripſit Imbertus *lib. 2. Inſtit. for. cap.* 3. Guido Pap. *quæſtio.* 253. Maſuerius *tit. de pœnis, num.* 16. I.C.

III.

Effractio carceris quædam Pariſiis excuſata.

Prædictus Dn Boërius, de culpa incarcerati è carcere euadentis diſcurrens, *quæſtio.* 215. *num.* 16. refert, Curiam Parlamenti Pariſienſis permiſiſſe incarcerato in carcere publico, vt Aduocatum ad ſe accerſeret, eius conſulendi cauſa: id quod fecit. Aduocatus eo audito, peſſimam eius cauſam comperit, eique ſi ianuam apertam videat, euadendi conſilium præbet: cui incarceratus paruit. Non multò pòſt à Commentarienſi rurſus deprehenſus, & ad dominos deductus, liberè prædictum conſilium expoſuit, quod Aduocatus annuit, atque ita incarceratus excuſatus & abſque pœna dimiſſus fuit, duabus de cauſis. Primò propter conſilium, quod ea auctoritate Curiæ ceperat. Deinde quod neque effregerat carcerem neque vim adhibuerat atque ita excuſatus erat. vel ad minimùm leuiori pœna dignus, vt dicit Franciſcus Curt. *in l. admonendi. ff. de iureiur.* idque ita tenuit Angelus *in l. verum. 2. ff. de furtis*, & *l. 1. ff. de effractoribus.* Niſi ianua effracta, vel vis adhibita fuiſſet rupto ferro & vinculis.

Hoc locum quoque habet aduerſus eos, qui ciuitate pro carcere iis deſtinata egrediuntur, & veniæ reſcriptum impetrari oportet. Iudicatum 7. Martij 1553 B.

TITV. III. DE VIOLENTA incarceratorum aliorúmve exemtione.

ARRESTVM I.

MErcator quidam Lugdunenſis à duobus viatoribus debitorem quendam ſuum apprehendi curat, nomine Bigurdanium Delphinatem, ob ſummam 50. coronatorum aureorum. Nobilis quidam nomine Imbertus Virialis eum vi eximit & dimittit. In Parlamento à prædicto mercatore Nobilis accuſatur, iuncto ei Procuratore Catholico Regio, & Arreſto Gratianopolitano in multam 30. librarum Turonenſium condemnatur, & ad ſoluēdam ſummam debitam & expenſas litis, vigilia Palmarum 1461. Et quamuis crimen læſæ Maieſtatis hic interuenire videretur, per *l. cuiuſque dolo. ff. ad l. Iul. Maieſt.* Nihilominùs id crimen non incurritur, niſi priùs vi exemtus accuſatus condemnatus fuerit, vel de crimine capitali conuictus carceribus dimittatur, per *d. l. cuiuſque*, ibi, *item qui confeſſum in iudicio reum & propter hoc in vincula coniectum emiſerit.* Neque ſemper neceſſe eſt, carcerem effractum eſſe ob huiuſmodi exemtionem: verùm ſufficit, reum è manibus viatorum ereptum fuiſſe: & videtur eſſe in vinculis, qui in cuſtodia eſt, *l. 1.* iuncta *l. in eos. ff. de cuſtodia reor.*

Exemtio incarcerati ad eum liberandum quomodo punitur.

II.

Wilhelmus Ioannes Presbyter, conuictus plurimos abuſus & delicta priuilegiata commiſiſſe, putà, vi exemiſſe è manibus viatoris Regij diploma Regium, quod aduerſus eum executioni tradere volebat, addito iureiurando & blaſphemia Nominis diuini, & vim viatori ſeu executori intuliſſet, prædictúmque reſcriptum tenuiſſet, Arreſto Tholoſano quod datū Mompeſſuli, 13. Aprilis 1466. condemnatus fuit in agnitionem ſolennem in ſepto Curiæ, & nudato capite flexíſque genubus, veniam publicè à Re-

Exemtio diplomatis Regij à Presbytero aduerſus executorē, vi adhibita & commotione facta.

ge peteret, dicendo ſe malè & falsò prædictum diploma Regium retinuiſſe, blaſphemato Dei nomine, & vi illata executori, tandem ob paupertatem in multam quindecim librarum Regi, decem executori, & in expenſas condemnatus fuit.

III.

Corporalem apprehenſionē impediens ad quid teneatur.

Viceſima tertia Ianuarij 1549. in peroratione prædicti diei, Arreſtum datum fuit, quo quidam conuictus Oſtiarium nomine Dronardum impediuiſſe, quò minus corporalem apprehenſionem exequeretur, nullo ictu inflicto, cōdemnatus fuit in adgnitionem & deprecationem ſolennem, in maximam multam Regi inferendam, in damna ac intereſſe partis ciuilis, ad exhibendum eum, quem executor apprehendere volebat, quique ſua ope euaſerat, vt carcere detineretur vſque quò eum exhiberet, eóque facto exilio mulctatus. Captura corporis à Curia mandata erat.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum III.

I.

Pœna vnius è p...ribus, qui in carcere vſo fuga aux lium præſtiterant ne euaderet.

IS, qui cauſam præbuit euaſioni, puniri debet. Iudicatum 15. Ianuarij 1563. Hanc ad rem, 10. Octobris 1582. quidam nomine Claudius Tonardus d'Eſtampes condemnatus, vt ſuſpenderetur eò quod filiam euiuſdam Præſidis Curiæ grauidam reddiderit, cuius ipſe amanuenſis & domeſticus erat, eúm in tumultu vi exemtus eſſet, 12. diebus pòſt quidam nomine Valla, conuictus opem ea in euaſione tuliſſe, ſuſpenſus fuit in area de la Greue Pariſiis, vbi auxilium euadendi prædicto Tonaro præſtiterat.

TITVL. IV. DE INCESTIS NVPTIIS.

De illicitis & illegitimis nuptiis, vide Nouel. 147. & Nomocan. *tit.* 13. *c.* 2.

ARRESTVM I.

Nuptiæ inceſtæ quando puniantur.
V. de inceſtu, Ar. 2 titu. de adult. & de nupt. tam primis quā ſecundis.

AVthentica, *Inceſtas nuptias, C. de inceſt. nupt.* confiſcat bona eorum, qui ſcienter in gradu conſanguinitatis prohibito matrimonium contrahunt: verùm extra terminos ſuos ei locus nō eſt, putà, ſi inter minores, vel ſi ignoranter huiuſmodi nuptiæ contractæ fuerunt, item ſcienter extra gradus & limites conſanguinitatis, verùm inter affines tantùm & in grado interdicto, vel inter coniunctos proximitate ſpirituali. Ampliùs ſi extra prohibitionem ciuilem: nam lex ciuilis neque intellexit neque ſequi voluit prohibitionem & gradus iuris canonici in eo quod vlteriores ſint, quos lex ciuilis non comprehendit: ac tandem ſi alias ob cauſas matrimonium interdicatur & inceſtuoſum ſit, veluti cum fœmina nupta, religioſa, pagana, vel aliàs prohibita, vt tenent Cynus & Baldus in dict. Auth. *inceſtas*, optima ratione: nempè, quoniam Conſtitutiones pœnales neque fauorabiles eſſe neque extendi debent, verùm potiùs reſtringi, *l. interpretatione. ff. de pœnis.* Ioannes Faber poſt Bartolum & Gloſſam *in Auth.* vnde ſumitur d. Auth. *inceſtas, de inceſt. nuptijs.* in verbo, *illicitas* contrarium tenuerunt, putà, hanc diſpoſitionem locum habere in omnibus nuptiarum illicitarum ſpeciebus. Et ita id approbat Azo *in ſumma*, & Angelus ait, illorum ſententiam bonam eſſe ac veram, & pro iis facere textum in element. 1. *in fin. de conſangui. & affinita.* Et verò rem ita ſe habere, verbum *inceſtas* id indicat. Ceſtus enim cingulum Veneris erat, quo omnes legitimi coniuges cingebantur: quòd ſi vitium matrimonio inerat, vel occaſio interdicti, cingulum hoc iis denegabatur, idque matrimonium inceſtuoſum nominabatur, quod idem valet, atque ſine cingulo. Nihilominùs prima ſententia Cyni & Baldi melior eſt, per text. *in ca. cùm ſecundùm leges, & in Clement.* 1. *de conſ. affinita. conſanguinita.* Iuxtáque eam iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi aduerſus Procuratorem Regium, iuncto ei Ioanne Rege appellante à Seneſchallo Lemouicenſi, & inſiſtente adiudicationi bonorum Antoniæ Albarodiæ appellatæ, nuptæ cuidam nomine Vrelbanio conſanguineo primi ipſius mariti, 15. Ianuarij anno 1538.

Ceſtus cingulū nuptiale.

II.

Remiſſiuum.

Notandum quoque eſt, prædictam Authenticam locum non habere in ſtupro vel fornicatione extra matrimonium: prout iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 7. Septembris 1522. prout plenè ſcriptum eſt *in tit. de confiſcatio.*

III.

Minor clam cognato nubēs punitur.

Arreſto Curiæ Burdegalenſis, quod abſque data allegat Dn. Boërius primus Præſes, *deciſio.* 264. *num.* 15. ibi, *tamen per Curiam*, quædam nomine Anna Anderia minor 25. annis, eò quod clandeſtinò cuidam cognato ſuo nupſiſſet in gradu interdicto, condemnata & punita fuit. Quantumuis enim lex ciuilis huiuſmodi culpam à minoribus commiſſam excuſet, *l. qui contra, C. de inceſt. nuptijs*, id intelligitur tamen, quando publicè fit, verùm ſi clam procedatur, doli præſumtio ſubeſt dignáque pœna eſt, ob conſequentiam & rem mali exempli, arg. *l. ſi quis aliquid.* §. *aborti. ff. de pœnis.*

TITVL. V. DE VI ADMISſa, ſéque ipſum propria manu ſua vindicante.

Sub regula huius tit. non comprehenduntur ij, qui Magiſtratus mandata exequuntur, iuxta *l. quemadmodum, Ad l. Iul. Maieſt.* B.

ARRESTVM I.

Exemtio à iuriſdictione qua abuſus fuit.

OB iniuriam ſub prætextu iuſtitiæ *, à Duce Britanniæ, Dominæ Riuenſi illatam, ea toto vitæ ſuæ vt & Ducis prædicti tempore, ab omni iuriſdictione, imperio, ſubiectione immunis ac libera declarata, dictúmque fuit eam eo tempore, iuriſdictioni & diſtrictui Regis ſubiectam permanſuram, Arreſto Pariſienſi, anno 1354.

*Deſumtum hoc eſt è Gallo, *queſt.* 340. Dominus qui abutitur iuriſdictione ſua aduerſus ſubditum ſuum, ea priuari debet. Arreſtum Pariſienſ. 21. Nouembris 1558.

quod

quod allegat Carondas *lib. 2. reſp. cap. 17.* Guido Papa *quæſtio. 62.* Boërius *quæſt. 304.* Choppinus *lib. 1. de domanio Franciæ, tit. 8. Art. 10.*

II.

Idem.

Nona Iunij 1455. Ioannes Elbieus Iuriſdictioni, fidei & homagio debitis Epiſcopo domino ipſius feudali & iuſtitiario exemtus fuit, quoad Epiſcopus ille oppreſſor communi ſpiritu frueretur: eò quod ab eo malè tractatus ac contra fas & nefas oppreſſus fuiſſet.

Hoc caput deſumtum eſt è Lucio *lib. 7. tit. 4. Art. 3.* qui ait hoc Arreſtum datum fuiſſe aduerſus Antiſtitē Nannetenſem. Vide de hac materia *lib. 23. tit. 1. Art. 18. & lib. 24. tit. 5. Art. vlt.* authoris noſtri & alia Arreſta, quæ refert Bacquetus *in tractat. ſuo de iuribus iuſtitiæ c. 18. & Art. 1. Ap. h. l.*

III.

Dominus ſua propria authoritate molendinum de nouo extructum demoliri non poteſt.

Dominus Albretius Officiarius Domini Ducis Lothanng. molendinum de nouo conſtructum dirui curat, in fundo Domini Ducis & Baronatus de Mercueil, quod præiudicabile dicebat & abſque venia impetrata conſtructum. Arreſto Tholoſano quod datum Podij, 20. Septembris 1548. ad id reficiendum intra certum tempus, ſuis expenſis condemnatus fuit, & quò ad crimen commiſſum procedendum eſſe, &c.

IV.

Dominus feudalis vim vaſallo ſuo inferens ex cauſa ne quadam iuſta, quam aduerſus eum prætendit.

Dominus de Cirenil vaſallus è colonia Domini de Limols Domini ſui feudalis frumentum auferri & in domum ſuam deportari curat. Dominus de Limols id repetitum it, & per vim domum Vaſalli intrat, granarij ſerras perfringi curat, indéque frumentum, quod ſibi dereptum fuerat, reportari, nulla alia re amota neque vlla iniuria prædicto vaſallo illata. Arreſto Burdegalenſi, 28. Auguſti anno 1529. prædictus dominus feudalis ob exceſſum in recuperando frumento ſuo commiſſum, Regi in multam centum librarum, & in parem ſummam prædicto vaſallo ſuo condemnatus fuit. Ex generali quippe huius Regni obſeruantia, dominis ſibi ius dicere non licet, *l. Nullus. C. de iud. in rubric. ne quis in cauſa ſua ius ſibi dic.* textus *in l. creditores. ff. ad l. Iul. de vi publ.* & *in l. extat. ff. quod met. cauſa.*

Attamen Dominus per officiarios ſuos aduerſus ſubditos ſuos iuſtitiam poſtulare rectè poteſt, ratione iuris cenſualis aliorumque dominicalium iurium, non vero pro re alia, maxime in materia criminali.

V.

Vim committentes iure prætenſo priuantur.

Lex ciuilis omnem vim ad alterum poſſeſſione ſua deiiciendum commiſſam odio perſequitur, etiamſi res eius propria ſit, qui vim infert: per iuſtitiæ quippe modum ac viam procedere debet. Deque eo expreſſa verba ſunt *in l. Non eſt dubium C. de legat. in l. Paulus. 1. ff. ad Trebell. in l. extat. Quod met. cauſa. & in l. ſi quis in tantam. C. vnde vi.* Benedictus poſt Speculatorem *in repetitio. cap. Raynutius in verb. ſi abſque. lib. 2. nu. 147. & ſeq.* ait, huiuſmodi leges hodie in Francia locum non habere neque obſeruari, quod ſcil. per eas, inprimis verò per *l. ſi quis in tantam, & l. non eſt dubium*, decernitur pœna aduerſus committentes vim priuationis iuris ab iis prætenſi in re, quam per vim occuparunt, & alterum eius poſſeſſione deiecerunt: puniri enim multis arbitrarijs pro circumſtantiis facti eiuſque grauitate. Nihilominùs Arreſto Pariſienſi, 26. Iunij 1546. contrarium iudicatum fuit, prædictaque *l. ſi quis in tantam*, obſeruata. Species facti hæc erat. Cùm in lite pendente in Curia, & indeciſa, ratione Caſtri & domini Longeuillani, inter Ioannem Puy Dominum de Chery, actorem ab vna parte, & Antonium Louanium Dominum de Rongnac reum ab altera parte, prædictus reus contéta Regis ſaluaguardia, & interdictione prædictæ Curiæ, ſtipatus nonnullis, ad molendinum prædicti loci ſe contuliſſet, vbi vxor prædicti actoris grauida decumbens iam iam paritura erat, eamque per vim, noctu & hora indebita ſeu intempeſtiua cepiſſet rapuiſſet & deduxiſſet per agros per ſyluas ac dumos diiectis capillis & nudo pectoris tegumento: ac præterea mobilia & veſtimenta eius ac liberorum ipſius abſtuliſſet: & complures ſubditos prędicti actoris verberaſſet mébriſq; mutilaſſet, ac catapultis, ſcalis & aliis inſtrumentis & machinis bellicis caſtrum prædicti loci Longeuillæ obſediſſet, ad necandum, intercipiendum & ſpoliandum prædictum Ioannem Puy actorem, qui duobus vel tribus famulis ſuis nouem vel decem dies obſidionem ſuſtinuerat, adeò vt ob defectum alimentorum, ipſe ipſiuſq; famuli canes ſuos comedere coacti fuiſſent. Præterea cùm durante prædicta obſidione, prædictus Louanius vxorem prædicti actoris ante prædictum caſtrum ſtitiſſet, eámque valli inſtar prætuliſſet ingentibus pedum ictibus verberando ac excipiendo, ſi quādo appropinquare nollet. Tandem cùm prædictus actor ad extremitatem ſummam ſe redactum videns, neque vllum medium reliquum habēs quo huiuſmodi vi reſiſteret, nocte clam per foſſas prædicti loci euaſiſſet: prędictus verò reus eiúſque conſortes & complices ſtatim intraſſent, ac per omnia prædictum Caſtrum diripuiſſent, exceptis propugnaculis, quæ tenebant, quæque in prædicto Caſtro erant. Inter plures pœnas iudicatas Arreſto aduerſus accuſatos contumaces, Louanius omnibus quæ prętendere & poſtulare poſſet in prædicta terra & dominio Longeuillano, eius pertinentiis & dependentiis, quæcunque tandem eſſent, priuatus, prædictáque terra & dominium ad prædictum actorem pertinere declarata fuit. Prædictus Louanius eiúſque complices condemnati fuerunt in ſolennem agnitionem in lepto faciendam, ſuper ſuggeſto tabulæ marmoreæ, & Longeuillæ, hiſce ſolennitatibus, facta confeſſione, petitáque delicti venia, prout in prędicto Arreſto continetur: omnes ſimul, & ſinguli ſoli & in ſolidum citra diuiſionem, ad reſtituēdum prædicto actori bona à ſe capta, rapta & deportata tam è prædicto Caſtro, quàm molendino, quorum nomine prædicto actoris iuriiurando fides adhiberetur vſque ad ſummam duarum millium librarum Pariſienſium, iuncta communi fama & informatione præcedente, & in expenſas, damna ac intereſſe, quæ prædictus Puy hac de cauſa ſuſtulit: & in multam mille librarum Pariſienſium, & quadringentarum librarum prædicto Puy. In hac facti ſpecie plura ſingularia occurrunt, quæ in omnibus aliis non ita qualificatis conſequentiam facere non poſſunt: putà ſalua guardia, interdictiones Curiæ infractæ, obſidio & impetus, & tam in-

humana hoſtilitatis opera, additis contumaciis. Nihilominùs hæc facti ſpecies eſt *l. ſi quis in tantam*, quæ furioſam & audacem perditorum hominum præſupponit violentiam, prout prædicta ſpecies continet.

VI.

Sua manu ſciens, quod à Magiſtratu obtinere debebat, eo reparato poſtea ius reddi debet.

Perorantibus Danguechino pro appellante, & Deſfriches pro appellato dictum fuit Arreſto 20. Iunij 1547. Officiarium, cùm cognouiſſet inter laicos de quibuſdam inſignibus in Eccleſia ab appellato refixis, & Curia Dn. Procuratorẽ Catholicum Regium appellantem tanquam ab abuſu admiſiſſet, iuſque ſuper appellatione dicendo, dictum, inquam, fuit, malè & abuſiuè eum proceſſiſſe. Nihilominùs decretum fuit, inſignia in locum & ſtatum reponenda, ex quo priuata authoritate refixa fuerant: hoc facto, poſtea demum authoritate Curiæ auferenda.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum V.

I.

Arreſtum notabile aduerſus dominum feudi fabricatorem falſorum teſtium aduerſus vaſallum ipſius.

SIngulare Arreſtum de hac materia huius tituli datum fuit pro Franciſco Moriſſio, Domino de Boiſuert, quod in feudum tenebatur à Domino de Chambon, in Bituricenſi Prouincia, aduerſus N. ſcutiferum Dominum de Chambon 3. Decembris 1551. qui, eò quod falsò, iniquè & calumnioſè prædictum Moriſſium accuſaſſet, Andicam Iulianum Mourierum, commorantem in prædicto loco de Chambon interfeciſſe, & viduam ipſius ſuſcitauerat, vt ſe partem ciuilem conſtitueret, teſteſque plurimos falſos aduerſus eum ſubornauerat, prædicto Arreſto ad nouem annos Regno Franciæ in exilium eiectus fuit, ſub pœna capitali, condemnatúſque in complures multas Regi & parti ciuili, damna & intereſſe incarcerationis prædicti Moriſſij (quæ ope prædictæ falſæ accuſationis octo annis durauerat) præterea prædicta Curia declarauit prædictum Franciſcum Moriſſium, ipſius ſucceſſores, dominos prædicti Boiſuert, & alia feuda inde dependentia libera, immunia & exemta à poſſeſſione & mouentia feudali prædicti Trouſſeau, & prædicti feudi ipſius, iuriſdictione de Chambon vel aliis dominiis ad eum ſpectãtibus: prædictúmque N. priuauit prædicto iure feudali, iuriſdictione & dominio, quod habebat, & habere poterat ſuper prædicto feudo & dominio Boiſuert, & aliis feudis ab illo dependentibus. Arreſtúmque legendum in Auditorio Sedis Balliuiatus Bituricenſis, diebus perorationum, præſente prædicto N. ingenua prouoluto & capite nudo, cuius lecturæ & pronuntiationi prædictus Moriſſius aſſiſtet, ſi ita ei videretur, & ad hunc effectum prædictum N. ducendum in ſtatu, quo erat ſub tuta cuſtodia in carceres Regios Bituricenſes, quo ſcilicet prædicta lectura peracta, in iis carcere detineretur vſque quò multas intuliſſet. Ei nonniſi vita reliqua fuit, quam amittebat Arreſto de 29. Iulij 1538. quod datum propter eremodicia ac contumacias. Hoc Arreſtum à Præfecto Bituricenſi, 20. Septembris prædicto anno, in effigie executioni traditum fuit. I.C.

Dominus ab omnibus iuriſdictione & authoritate aduerſus ſubditum ſuum, eſt priuari debet.

TITVL. VI. DE FVRTIS Domeſticis & aliis priuilegiatis.

ARRESTVM I.

Crumeniſector in Palatio Pariſienſi deprehenſus condẽnatus vt ſuſpenderetur.

CRumeniſector in peroratione in Maiore Camera Parlamenti Pariſienſis ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ deprehenſus, & in ſeptum productus, ab eo qui præſidebat, interrogatus furtum confeſſus, compertóque in marſupio quod abſciderat, nonniſi ſexaginta ſolidos fuiſſe, Arreſto, 22. Ianuarij anno 1549. ad ſtrangulationem condemnatus fuit.

Lucius *lib. 12. tit. 4. Arr. 1.* Vide & iunge *Arreſta* 1. *& 2. Append. huius tit.*

II.

Fur domeſticus ad mortẽ condemnatus.

Ob furrum domeſticum regulariter ad mortem quis condemnatur, etſi ſolum ac primum furtum ſit. Ita Ioannes Faber *in §. alia autem. Inſtit. de public. iudic.* verùm iſtud intelligendum, ſi primum hoc & ſolum domeſticum furtum inſigne ſit, & cum deliberatione fraudulenta ac fractura perpetratum ſuit. Atque ita Arreſto obſeruatum ſuit in perſona mulionis Normandia oriundi, qui domino ſuo, cùm quatuor vel quinque annos cum eo commoratus fuiſſet, ſummam 1500. vel 1600. librarum Turonenſium furto abſtulerat. Sententiáque Iudicis à quo, qua condemnatus fuerat, vt ſuſpenderetur & ſtrangularetur, confirmata fuit Arreſto, quod datum 12. vel 13. Septembris 1552.

Idem.

Idem iudicatum fuit anno 1558. aduerſus puellam quandam incarceratam, propter furtum domeſticum ſummam duntaxat 50. vel 60. librarum: quæ ad fuſtigationem prius condemnata, Procuratore fiſcali fori Epiſcopalis appellante à minima, & ſententia reformata, condemnata fuit, vt ſuſpenderetur & ſtrangularetur, etſi primum hoc tantum furtum eſſet. Id tamen aduerſatur *l. ſeruus & filij ff. de furtis*, quæ vetat fures ſeruos aut filios publice exequi & punire, *l. reſpiciendum. ff. furta domeſt. ca. de pœnis.* B.

III.

Inquiſitio rei furtiua in domo alterius facta.

Iure non permittitur intrare domum alterius, ad inquiſitionem faciẽdam rei furto ablatæ, vel accuſati, ad eum capiendum & in carcerem deducendum, *l. 1. § hoc autem Senatus*, cum Gloſſa *in verb. prædia. ff. de ſeru. fugit. & §. concept.* ibi, & Ioannes Faber *de oblig. quæ ex delicto naſc.* attamen ſi Iudex id permittat, id fieri poteſt. *l. Diuus. ff. de ſeru. fugitiu.* neque Iudex ex cauſa id denegare poteſt, *l. fin. ff. de lib. hom. exhib.* Ac licet id, quod quærebatur, non inueniatur, perſequens tamen domino domus nullam infert iniuriam, neque ei tenetur, *d. l. Diuus.* Aliàs abſque authoritate Iudicis ei teneretur, *l. iniuriarum §. fin. & l. is qui domum. ff. de iniur. & l. 3. ff. de acquir. rer. dom.* Iuxta hanc ſententiam iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi pro Emerico Martino Aduocato Curiæ prædicti loci.

Deſumtum è *deciſio.* 174. D. Boerij. Inquiſitio in domo alicuius citra præcedentem informationem fieri non debet, *l. fin. de ſeru. fugitiu.* Cicero *pro Roſcio Amerino.*

IV.

Camponis quo.

Arreſto Pariſienſi quod pronuntiatum 10. Iunij

modo teneantur in damnis furti commiſsi viatoribus in ipſorum caupona.

Iunij 1575. inter Georgium Sarracenum hoſpitem ſyluatici Biturigibus, appellantem à Balliuo Bituricenſi vel ipſius Locumtenente, & ab ipſius ſententia, 11. Octobris 1572. qua prædictus Sarracenus & ipſius vxor condemnati fuerant ad reſtituendam Girardo Marquio, mercatori aromatario Lugdunenſi bulgam, in qua centum quinquaginta quinque coronati & dimidius ſolidus, octoginta ſeptem coronati aurei Italici, & viginti quatuor imperiales duplices erant, ad faſciculum quoque literarum reddendum, in quo ſex coronati erant, & alias quaſdam ſchedas quæ omnia in prædicta bulga erant, cum expenſis, damnis & intereſſe ab vna parte: & prædictum Marquium appellatum & inſiſtentem reſtitutioni rerum ſuprà dictarum, quæ ei furto ſubtractæ fuerant in hoſpitio prædicti Sarraceni in ciuitate Biturigum, vbi diuerterat: dictum fuit benè iudicatum fuiſſe, malè appellatum & prædictus Sarracenus appellans condemnatus in multam & expenſas. Hæc verba ſunt Edicti antiqui Prætoris Romani, *Nautæ, caupones ſtabularij, quod cuiuſque ſaluum fore receperint, niſi reſtituant in eos iudicium dabo.* Super eo Iuriſconſultus Vlpianus *in l.1.* & alia *d. tit.* plenè demonſtrat vtilitatem & neceſſitatem prædicti Edicti & praxim illius, quamuis ſummus quidam rigor ſit, cauponem, in cuius caupona viator quidam peregrè aduenientes cum ſarcinis ſuis recipitur, cuius ſarcinæ ſine dolo culpâue euidente prædicti cauponis deperditæ & ſubreptæ fuerint, cauponem, inquam, talem teneri de eo & prædicto viatori quem hoſpitio ſuo exceperit reſtituere: verùm verba prædicti Iuriſconſulti valdè notanda ſunt ad defendendum prædictum rigorem: *Ne quis quam* (inquit) *putet, grauiter hoc aduerſus eos conſtitutum nam eſt in ipſorum arbitrio, ne quem recipiant. Et niſi hoc eſſet ſtatutum, materia daretur cum furibus, aduerſus eos quos recipiunt, coeundi: cum ne nunc quidem abſtineant huiuſmodi fraudibus.* Et *in l.3. §.1. Id eo* (inquit) *permiſit Prætor ut ſciret Prætorem curam agere reprimendæ improbitatis hoc genus hominum.* Et certè hiſce verbis tam *l.1.* quàm *l.3. §.1.* prædictus Iuriſconſultus ſatis declarat, conditionem cauponis quadamtenus vilem eſſe, non ex ſe (receptio enim aduenientium officioſa eſt & laudabilis) verùm propter eos qui cauponam exercent, ſcil. non alio ſtudio & deſiderio quàm corradendi diuitias & bulgas ſuas complendi paruo temporis ſpatio feruntur & laborant, venditis vltra iuſti pretij modum victu & cibis, & viatoribus curuino more inhiando. Neque dubium eſt quin ſi huiuſmodi res benè conſtitutæ atque ordinatę eſſent, eúmque in effectum Officiarij locorum operam ſuam collocare vellent, eos inuenturos loco expenſarum quinque ſolidorum, viginti ſolidos exigi, id quod verum ac genuinum furtum eſt. Proptereà ius Romanorum veriſſimè repræſentauit naturam huius generis hominum, & egregiè demonſtrat, rigorem à ſe conſtitutum nemini mirari oportere. Omittendum tamen non eſt, quod dicitur *in d.l.3. §.1. verſic. Inde Labeo ſcribit*, ſi quid per infortunium in caupona acciderit vel viatoribus perierit, quod Iuriſconſultus *vim maiorem* nominat, veluti per incurſum hoſtium, conflagrationem domus, vel aquarum impetum vehementem, excuſandum eſſe domus dominum: *exceptio* (inquit lex) *datur*. Item ſi probari poſſit vel præſumptio ut & veriſimilitudo quædam, vnum è famulis vel ſociis, eius cui quid furto ſubtractum, huiuſmodi furtum admiſiſſe, & clàm euaſiſſe, caupo excuſabitur, prout non ita pridem contigit Domino cuidam Conſiliario in prædicto Parlamento Pariſienſi, celeberrimo & famulorum numero ſtipato, quorum vnus receſſit & aufugit, poſtea verò marſupium prædicti Domini ſubtractum ſub ceruical repertum fuit, in burgo S. Martini d'Eſtranx prope Caſtromotantium, in hoſpitio B. Virginis: cuius hoſpes & hoſpita conuenti Maioribus diebus Claromontanis, vbi prædictus dominus aderat, & auditi dimiſſi fuerunt, eò quod ſine dolo & culpa atque innocentes cogniti fuerant. Iſque textus eſt *in l. licet gratis. §. verſ. ſ. a ſi, d. tit. Naut. caup. ſtabul.* vbi Vlpianus, *ſed ſi* (inquit) *damnum datum eſt ab alio, qui in eadem naui vel caupona eſt, non patet ſ. caupon. cuius nomine hanc actionem vtilem ſatis am.*

Nota, Mercatorem in caupona diuertentem, tradentem vxori cauponis bulgam ſuam cuſtodiendam & includendam, nunc in cella ſua cuſtodiuiſſe, ex ea noctu bulgam ſubtractam, prædictúmque mercatorem ſpecierum, quæ in prædicta bulga erant, per teſtes probationem receſſit. *V. queſtionem ... d. l. 1.*

Nota, olim Turonibus Conſuetudinem obtinuiſſe qua furi domeſtico membrum amputatum fuit: quæ ſublata fuit Arreſto anni 1509. B.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VI.

I.

Ampliatio Arreſt. 1. huius tit.

IS, de quo loquitur *Arreſtum 1. tit.* vocabatur Robertus Ruceus Trecenſis, qui coram Præſide Bertrando ductus ex tempore quatuor teſtibus conuictus fuit, ſtrophiolum è ſacco pauperis cuiuſdam furatus eſſe, cùm admodum variaret, ſuper concluſionibus defuncti Domini Marillaci ex tempore punitus fuit. Attamen 18. Februarij 1578. quidam nomine Petrus Gilbertus pro eodem delicto ſà Præſide Morlanio condemnatus duntaxat fuit, vt tunc in colluſtri infecto per quadriuia fuſtigaretur & in quinquennium ad triremes mittos & datus. B.

II.

Ilicò deprehenſus ... ſuſpenſus.

Simile factum contigit Burdegalæ in Camera perorationum, me præſente, anno 1582. vbi adoleſcens quidam Tholoſanus natus 18. annis, deprehenſus fuit zonam ſecans, horologio prædictæ Cameræ decimam ſonante, Arreſto, quod pronuntiatum ex tempore à Domino de Large-baſton, tum primo Præſide, condemnatus fuit vt ſuſpenderetur & ſtrangularetur in maiore area, id quod ilicò executioni traditum. Vidi quoque ſimile eueniſſe, pariterque iudicatum fuiſſe 3. Martij 1588. in Camera aurata Pariſiis pendente peroratione, de quodam, qui in introitu prædictæ Cameræ, & egreſſu Cameræ Oſtiariorum, deprehenſus fuit, horologium quoddam ſecaſſe, conuictus tum duobus teſtibus, quorũ vnus appellabatur Yſambertus Procurator in Curia, qui dixit, ſe accuſatum

propter clamorem aufugientem prædictum horologium deiciſſe, alter aiebat, ſe ſuper clamore Domini horologij, clamantis, ſibi videlicet horologium ſuum ſecatum fuiſſe, vidiſſe accuſatum ſibi proximum fugam corripere, tum quoque conuictus ex varia domicilij & conditionis ſuæ & cauſæ, ob quã Palatium acceſſiſſet, deſignatione: audito Dn. Fano pro Rege, qui dixit canem quod dicitur, verberari hoc genus hominum cauſa Arreſtis iam olim datis, quibus zonisecæ in tali loco, in quo tanquam in domo Regia tuti ac ſecuri omnes eſſe debent, quem omnes iuſtitiæ obtinendæ cauſa frequentant, condemnari fuerunt ad patibulum: & iuxta id ad mortis pœnam concluſit: Arreſto, quod pronuntiatum à Dn. Harlæo primo Præſide, condemnatus fuit vt ſuſpenderetur & ſtrangularetur: Arreſtúmque eodem die in Palatio executioni traditum fuit. I.C.

TITVL. VII. DE LARVIS ſeu perſonis prohibitis.

ARRESTVM I.

Larua mille malorum cauſa & occaſio.

ARreſto Pariſienſi, 25. Aprilis 1514. omnibus mercatoribus Pariſiis in Palatio interdictum fuit, ne venales laruas * haberẽt & exponerent, Curia quippe tum certò animaduerterat, has merces non modò nihil prodeſſe, verùm etiam obeſſe quàm maximè, imò mille malorum cauſam præbere, & hiſce nulla non ſtupra, nulla non adulteria, nulla non latrocinia, nullas non cædes, nulla non alia facinora perpetrata fuiſſe.

Deſumtum è Lucio *lib. 6. tit. 17. Ar 13.*

* Romani laruas geſtabant celebrantes ludos Cybeles, vt refert Herodianus *lib. 1 hiſtor ſua.* Tibicinibuſque ſuis permittebant, 13. Iunij vt laruati per ciuitatem obambularent, prout refert Cenſorinus *libro, de die natali.* Ouidius *6. lib. Faſtorum: Cur vagus incedit tota tibicen in vrbe? Quid ſibi perſona, quid toga longa volunt?* Tertullianus laruas reprobat *lib. 6. de ſpectaculis*, dicens, *Iam verò ipſum opus perſonarum, quæro, an Deo placeat, qui omnem ſimilitudinem vetat fieri, quanto magis imaginis ſuæ.* In Anglia interdictum eſt ſub pœna capitis laruas geſtare, teſte Polidoro Vergilio *cap. 2. lib 5. de Inuentor. rer.* T.

TITVL. VIII. DE CVLPA Medicorum & Chirurgorum.

ARRESTVM I.

Medicus, qui quid audacius ſtatuit pœna dignus.

QVamuis medico imputari euentus mortalitatis non debet, id tamen ei quod per imperitiam committit, imputari debet: prætextu enim humanæ fragilitatis, delictum decipientis in periculo hominis, innoxium eſſe non debet. Hæc verba ſunt textus in *l. illicitas. §. ſicut medico. ff de offic. Præſid.* Hanc ad rem, cùm Medicus quidam accuſatus in Parlamento malè eum remedium adhibuiſſe, non imperitè, quia doctus erat, ſed quia audacius & vehementius quid conſtituerat, ſeſe excuſaret, eò quod morbum periculoſum cognouiſſet, conſultò potum fortiorem propinaſſe, qui malo propellendo foras ſufficeret, vel vt ſciretur, vtrùm vel moriturus vel ſaluus euaſurus eſſet: Arreſto Pariſienſi, 25. Aprilis 1427. pro ea vice impunè dimiſſus denuntiatúmque ei fuit, niſi de cætero temperaret ab huiuſcemodi remediis, in eum grauiter animaduerſum iri. Lucius *libr. 6. titul. 15. Arr. 1.*

His conformiter compluribus vicibus interdictum fuit omnibus Medicis & Chirurgis ne artem ſuam ſine præcedente examine & proba, vt dicitur, exercerent. Prout iudicatum fuit aduerſus quendam Hureum, vlt. Februarij 1577. & poſtea aduerſus Ripam 1579. Nota præterea, 15. Martij 1580. perorante Hemeloto aduerſus Veſtum, pro tonſoribus aduerſus Chirurgos, tacitè approbata fuiſſent Arreſta Comitiorum data ſub Philippo Pulchro & Carolo V. vbi corpus tonſorum à corpore Chirurgorum diſtinctum fuit, & poſtea anno 1552. perorante D. Thuano & 1572. perorante Choppino, permiſſum tonſoribus & Chirurgis ſanguinem emittere, ac primos apparatus facere, reliquis quæ peragenda ſunt Tonſoribus Chirurgis relictis. B.

APPENDIX ARRESTORVM *Ad Titulum VIII.*

I.

De Pharmacopolis & Chirurgis & examine quod ſubire coguntur.

QVotieſcunque Reges Franciæ Edicta de artificibus promulgarunt, ſiue in introitu ſeu acceſſu ad Coronam, ipſorum matrimonio, vel natiuitate liberorum Franciæ, ſemper exceperunt artem Pharmacopolarum, Chirurgorũ & Tonſorum, qui tabernas erigere non poſſunt niſi priùs tyrocinium fecerint, & examinati fuerint, vtrùm huius arti exercendæ idonei ſint & ſufficere poſſint, veluti Romæ aduerſus Medicos obtinuit, qui medicinæ artem exercere non poterant, niſi prius periculum feciſſent, & à Decurionibus admiſſi fuiſſent, vt videre eſt *in l. 1. C. de decret. ab ord. fac.* putà, pharmacopolæ præſentibus duobus Medicis & duodecim Magiſtris tantùm, Tonſores item in præſentia duorum Medicorum, & ſex Magiſtrorum, ita tamẽ, ne Magiſtri aſſiſtentes eos interrogare vel intercedere ipſorum receptioni poſſint, ſed Iuratis tantùm de ipſorum capacitate vel incapacitate ſententiam ſuam dicere, iuxta veterem determinationem Arreſto conſtitutam pro Pharmacopolis Pariſienſibus, 3. Auguſti 1536. renouatam Edicto anni 1583. *artic.* 19. ac poſtea confirmatam Arreſto, 19. Decembris 1597. ſuper libello Curiæ oblato à Doctoribus Regentibus facultatis Medicæ in Vniuerſitate Pariſienſi tendente ad id, vt prædictus articulus locum haberet, & Lauterio & Truchonio interdiceretur, ſeſe dicentibus Commiſſarios ad examinandos Pharmacopolas & Tonſores, in ciuitatibus, pagis & locis non Iuratis Præfecturæ & Vicecomitatus Pariſienſis, ne huic contrauenirent. Curia prædictis interdictionibus factis, prædictos Lauterium & Truchonium ſingulos in 4. coronatos multæ nomine condemnauit, applicandæ ad panem incarceratorum in carcere Palatij: decreuit, ad Magiſterium Pharmacopolarum, Chirurgorum & Tonſorum procedendum, tam Pariſiis quàm aliis in ciuitatibus, in quibus Iurati ſunt, modo ſolito: & in aliis locis idem periculum eos facturos, putà, Pharmacopolas per duos Doctores à facultate medica prædictæ ciuitatis Pariſienſis nominatos. Tonſores & Chirurgos per Locumtenentem Tonſorum

ſorum & vnum Iuratum, præſentibus duobus doctoribus, ſine vllo ſalario, cui adſiſtent omnes reliqui Iurati & duo Magiſtri ſingularum prædictarum artium: prędictámque determinationem obſeruandam in ciuitatibus diſtrictus, in quo magnus numerus Medicorum eſt. Id quod Curia ipſamet poſtea iterum confirmauit Arreſto, quod datum ad petrationem catalogi cauſarum Patiſienſium 2. Aprilis 1601. I.C.

TITV. IX. DE VINI CORruptoribus, eorúmque pœna.

ARRESTVM I.

Vectores ob vinum à ſe dilutum puniti.

DEcimo Februarij 1550. nonnulli vectores, qui vina vehenda conduxerant, conuicti prædicta vina aduerſus conductionis fidem delibaſſe, diluiſſe, conſpurcaſſe, & aqua vaſa repleuiſſe, condemnati fuerunt in agnitionem ſolennem, vt fuſtibus cæderentur: itémq; in multam pecuniariam Regi & parti cuius intereſt, hoc eſt, domino Haqueuillann, Præſidi Libellariorum Palatij, interdictione facta, ne delictū idem repeterent, omnibúſque vectoribus ſi quid amplius tale deſignarent, ſuſpendium interminatum: atque eam in rem decretum per compita, portus, foráque vinaria Pariſijs præconio promulgandum. Arreſtum iſtud vtiliſſimū eſt ad cohibendam perniciosam conſuetudinem, qua huiuſmodi vini delibatio vectoribus adeò frequens ac familiaris fuit: vt quoties illi eam aſſumerent, viderentur quodammodo ſuo iure ſibi id vindicare: ac opportunè ſanè in dominum Curiæ conſcriptum hoc aliqui eius generis fures auſi fuerunt, qui legem ea de re emercii poterat. Eáque materia eſt *l. ex nauem Saufey. 3. ff. locati.* vbi in vectura mercium, quæ vaſa ſunt, facci vel ciſtæ, ſi fraus in iis committatur, furtum eſt: alioquin ſi menſura, ponderéve traditæ ſunt, & dominium mutent, putà, vt liberatio contingat, ſi tantundem reſtituatur, actionem propriam oneris auerſi competituram eſſe.

Lucius *lib. 6. tit. 7. Ar. 7.* Hoc Arreſtum renouatum fuit anno 1554. & decretum, id publicandum.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IX.

I.

VEctor delinquens punitur & reſpondere tenetur in eo loco, in quo merces reddere debet. Iudicatum 9. Februarij 1577. perorante Berthio aduerſus Martineum.

TIT. X. DE CONATV IN delictis abſquè effectu.

ARRESTVM I.

Conatus vehemens citra effectum prædicabilem, nō punitur.

COnatus in perpetrando delicto, veluti raptu, homicidio & aliis, pro ipſo delicto nō habetur, neque in Francia punitur, quod aduerſatur textui in *l. is qui cum telo. C. ad l. Corneliam de ſicar.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, anno 1327. aduerſus Balliuum Veromanduorum, & Præfectum Peronnenſem, pro Maiore & Conſulibus prædictæ ciuitatis, & accuſatu quodam ſæpè ex inſidiis occaſionem captaſſe diſſimulata ac permutata veſte, modò Monachi habitu aſſumto, modò fœminæ, ad necandum quendam inimicum ſuum. Attamen hoc intelligitur de pœnis conſtituendis corporalibus & crimine certo: verùm in aliis pœnis minoribus, qualitas duntaxat criminis conſideratur, intentio delinquentis & forma ſiue modus, quo intentioni ſuæ ad effectum deducendæ inſtitit: tum quippe ſufficit, crimen cæptum fuiſſe: ac licet non perficiatur, pœna dignum eſt, maximè verò ſi per eum non ſtetit, *l. 1. §. qui puero*, ibi, *perfecto flagitio punitur capite, imperfecto deportatur.* Igitur exiſtimatur, in criminibus leuioribus conatum & intentionem non puniri, *l. 1. § final. ff. quod quiſque iur.* verùm in atrocioribus obtinet ſententia ſupra dicta, prout notatur *in l. ſi quis non dicam rapere. C. de Epiſcop. & Cleric.* & in *ca. furtum. 14. quæſtio. 6.*

Conatus citra effectum integrum punitur.

II.

Delicta tentata ſine effectu puniuntur.

Nihilominùs complura delicta ſunt, in quibus lex affectionem delinquentis duntaxat notat, non attenta vel conſummatione vel imperfectione delicti: veluti in vi eximendo reum quendam autoritate Iudicis, & in manibus viatoris exiſtentem: quamuis enim ij qui reum ducunt, exemtioni interceſſerint, eximentes tamen pari pœna digni ſunt, ac ſi incarceratum exemiſſent, licet aliorum reluctatione repulſi ſint: atque ita tenet Bartolus *in l. generaliter. §. 1. ff. de calumniator.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 6. Nouembris anno 1534. aduerſus quendam nomine Ioannem Ferrandum appellantem accuſatum, quod conatus fuiſſet eximere Wilhelmum Curioſum reum, auctoritate & mandato Locumtenentis generalis Aquarum & Syluarum, ad lapidem marmoreum Pariſiis: qui prædicto Arreſto condemnatus fuit in adgnitionem ſolennem duobus in locis faciendam: vnam in Audientia lapidis marmorei: alteram in loco exemtionis, & ad ſoluendam Regi multam pecuniariam. Prædictóque Arreſto ſententia prædicti Locumtenentis obtinuit.

III.

Conſiliarius læſus officio ſuo fungens à quodam eum interficere conante.

Quidam nomine Louuartius * putabat, Cōſiliarium quendam Parlamenti nomine Robertum d'Auguenguin delegatum ad eum eiúſque aduerſarium audiendos, magis inclinare ac propenſum eſſe ad partes aduerſarij quàm ſuas, de eo necando conſilium cepit, eúmque in finem in Camera Parlamenti poſt prandium pugione eum petiit, captúſque fuit: Interrogatus & confeſſus ſe pœnitere, quod eum non occidiſſet: Super eo de conſtituendo iudicio diuerſæ opiniones extiterunt. Alij tenebāt, inſpecto quod nonniſi conatus interficiendi eſſet, mortis pœna non afficiendum prædictum Louuartium, cùm conatum in effectum non deduxerit, prædictum quippe Conſiliarium ſanatum fuiſſe. Alij verò crimen læſæ Maieſtatis ab eo perpetratum contendebant, nominatim quòd prædictum Conſiliarium audacter in perſona propria offendiſſet, exercētem officium ſuum, quo tempore Conſiliarij perſonam Regis repræſen-

Conatus imperfectus morte punitur.

rant, *l. quiſquis, C. ad l. Iul. Maieſt.* Tandem Arreſto, quod datum 23. Maij, vigilia Pentecoſtes, anno 1369, & iuxta *l. is qui cum telo. C. ad l. Cornel. de ſicar.* condemnatus fuit in mulctam 500. librarum à prædicto Conſiliario ex confiſcatione ſumendarum, & ducto à porta Palatij vſque ad pegma erectum ad lapidem marmoreum, ſuper eo pegmate manum ei reſecandam, qua ictum inflixerat, poſtea caput amputandum & cadauer ſuſpendendum.

Bodinus reprehenſus, cur vigere volens Paponium.

* Paponium hoc loco calumniatus eſt Bodinus *lib. 3. de Rep. cap. 5. Cum apud nos* (inquiens) *quidam reus, generis nobilitate clarus, vni è Iudicibus Curiæ Pariſiorum gladio vulnus intuliſſet extra ius, Curia dextram ei amputari, deinde corpus in membra ſecari, bona publicari, & grauiſſimam iudici multam pendere iuſſit. Male Papius noſter, qui vulnus in actione interrogatoria illatum iudici ſcribit: eſt enim inauditum, vt eis gladius accinctus à Iudicibus interrogari.* Huic reſpondeo primò Paponium hoc Arreſtum non fabricaſſe, id enim deſumſit è Ioanne Gallo *quæſt.* 287. Secundo non ait, nobilem eum fuiſſe, neque gladij ictum, verùm pugionis, quem alter cultellum appellat: neque Conſiliarium in brachio vulneratum. Ex quo ſequitur, Bodinum ipſum feciſſe, quod in Ariſtotele reprehendit, hoc eſt, Ariſtotelem nunquam veras Platonis ſententias retuliſſe, ſed è contrà ſemper eas aliter retuliſſe. T.

IV.

Conatus viciandæ puellæ, defectu ætatis impeditus capitis pœna plectitur.

Nonnulli tenuerunt, attentationem deuirginandæ puellæ, etſi id ob defectum ætatis nondum viripotentis facere nõ potuerit, capitali nihilominus pœna puniendum, per *l. ſi quis non dicam rapere. C. de Epiſcop. & Clericis.* Alij exiſtimarunt, eum leniùs puniendum, putà, in dignitate conſtitutos, vel nobiles vel honeſtos relegandos & multandos: viliores verò, in opus metalli vel ad triremes condemnandos. Textus eam ad rem eſt *in l. ſi quis aliquid. 3. §. qui nondum viri potentes. ff. de pœnis, & in l. ſtuprum. ff. de iniur.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 28. Ianuarij 1461. & in conſultatione allegatum fuit à Baiullio Præſide, ab officialibus Embrodunenſibus in vltimo diſtrictu ita iudicatum fuiſſe: prout in certis caſibus & certis limitibus eius faciendi ius habent, vt vidi in Archiuis prædicti loci, præſente Domino Antonio de Leuis Caſtromorantio, Archiepiſcopo prædicti loci, anno 1545. Ioannes Faber tenet, in Francia huiuſmodi reos ſuſpendi.

Ad materiam huius tit. pertinet, quod is, qui D. Nicolaum Conſiliarium Curiæ Parlamenti necare voluit, rotæ impoſitus fuit menſe Auguſto 1583. B.

TITVL. XI. DE TRANSactione in criminibus.

ARRESTVM I.

Iudex reſtituere debet, quod ex tranſactione accepit.

ARchidiaconus Pariſienſis qui trãſegerat & acceperat à Matthæo Vienenſi laico & coniugato, centum quinquaginta libras Turonenſes, accuſato quod cũ altera vxore quàm ſua concubuiſſet, Arreſto anni 1397. condemnatus fuit ad eas reſtituendas prædicto accuſato, dictúmque ad id faciendum capto ipſius temporali cogendum.

II.

Tranſactio in delicto fiſco interdicta.

Tranſactio cum reo legitimè detento ob delictum valida eſt: prout ait Bartolus *in l. qui in carcere. ff. quod met. cauſ. & in l. qui à latronibus. ff. de teſta.* verùm iſtud intelligitur de parte ciuili, quæ cum prædicto reo tranſegit, non verò de fiſco, atque ideò Domini Barones, Caſtellani vel Publicani, qui de criminibus tranſigunt, malè faciunt, iuriſdictionéque ſua abutuntur: quod ſi hoc Curiis ſupremis ſignificetur, huiuſmodi tranſactiones in irritum deducere conſueuerunt, partéſque in principali ſuper delicto ad alios Iudices remittere. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 3. Nouembris 1459.

III.

Tranſactio cum incarcerato facta nulla eſt.

Tranſactio ab incarcerato facta non valet, licet ab eo relaxato ratihabeatur: non enim incarceratus eſſe deſinit, *l. in eadem §. in vinculis,* iuncta Gloſſa fin. *& l. nec non. ff. ex quib. cauſ. maior.* & per Innocentium *in c. nuper. in 1. gloſſ. de ſent. excommun.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 3. Nouembris 1426. Nonnulli tenent id locum non habere, ſi tranſactio incarcerato vtilis ſit, vt per Bartolum *in l. in carcerem. ff. quod metus cauſa,* & Baldum *in rub. de reſc. vend.*

IV.

Tranſactio in crimine falſi.

Complures errarunt in intellectu *l. Tranſigere.* * *C. de tranſactio.* cuius verba ita habent. *Tranſigere vel paciſci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non eſt: in aliis autem publicis criminibus, quæ ſanguinis pœnam non ingerunt, tranſigere non licet, citra falſi accuſationem.* ac putarunt complures his verbis, *citra falſi accuſationem,* excipi crimen falſi, quod abſurdum foret: nam crimen falſi, non ſemper à pœna corporali immune eſt: itemque hoc verbum, *citra,* aliter intelligitur, quàm vt exceptionem denotet, exempli gratia, *citra aleam, citra periculum,* idem valet ac abſque alea, abſque periculo id fieri non poteſt. Alciatus hanc interpretationẽ detexit: & ante eum Domini Curiæ Parlamenti Pariſienſis, omni tempore, poſtulante D. Procuratore Catholico Regio, partibus ſub grauiſſimis pœnis interdixerunt, ne de crimine falſi tranſigerent. Et Arreſtum extat, quo, poſteaquã cognitum fuiſſet, accuſatorem falſorum teſtiũ cum cognato accuſati exigua ſumta pecunia tranſegiſſe, dictum fuit, vtrumque qui tranſegerat, apprehendendum, deque iis iudicium ferendum.

Videatur Conſtitutio anni 1567. quæ in genere loquitur de tranſactione ob intereſſe ciuile.

*Deſumtum ex Imberto *in enchir. in verb. tranſigere.* Hanc interpretationem hic allegatam ſecutus eſt Briſſonius *lib. ſingula: ad l. Iul. de adult. in verb. qui pro comperto ſtupro,* & Valla *lib. de reb. dub. tractat* 17 *nu.* 6. Cuiacius tamen communem defendit *cap.* 11. *lib.* 6. *Obſeruatio. & cap. penult. lib.* 19. T.

V.

Pars ciuilis ab accuſatione deſiſtere poteſt, ſiue conteſtata ſit ſiue non, quando ei libuerit.

Ex diſpoſitione iuris Romani *, accuſator ab accuſatione ſemel cœpta deſiſtere non poterat, ſiue accuſaturum ſe teſtatus fuiſſet, ſiue non: ſufficiebat libellum Præſidi dediſſe, ad cogendum prædictum accuſatorem, vt accuſationem continuaret, prout ait Papinianus *in l. miles qui. §. ſocer. ff. de adulter.* Ac quamuis facti ſpecies d. §. de accuſatione adulteræ vel adulteri agat, de quo tranſigi non poteſt, nihilominus regula hæc in omnibus

aliis

aliis obſeruata fuit, vt ait Baldus *in l.1. C.qui accuſar.non poſ.* Oblatio libelli non ea intelligitur, cùm libellus ad informandum offertur, verùm tum, cùm Procurator Regius iuncta ipſi parte ciuili, *requiſto* ſuũ in fine accuſationis & probatiunum ponit, & corporalem apprehenſionem impetrat vel citationem perſonalem:atque tum prædicta pars teuebatur inſtantiam criminalē perſequi,neque ab ea deſiſtere poterat. Conteſtatio tum fit, quando accuſato audito in reſponſionibus ſuis perſonalibus, Iudex decernit, accuſatores oportere adducere teſtes ſuos, vt repetantur & componantur:vel omiſſo hoc,ciuiliter litem indicat & partes ad proceſſum ordinarium admittit. Hodie in hoc Regno Curiæ ſupremæ ordinariè & plerumque partes ciuiles admittunt, accuſatione ſua deſiſtentes, quandoquidem priuatim tant ùm intereſſe perſequuntur: magis quàm vindictam publicam: & poſtquam deſtiterunt Procurator Regis prædictam accuſationem non ideò minùs perſequitur, cui prædicta deſiſtentia præiudicium nullum facit.

* Nota hic in Francia Senatuſconſultum Turpilianum locum non habere. Valla *lib. de reb. dub. tract.* 17. *num.*9. Vide Choppinum *lib.*3.*de priuil. ruſtic. p.*2 *c.* 3. *cap.*11.loquentem ab initio de vidua quadam,quæ tertio cuidam ceſſerat accuſationem necis mariti ſui. T.

V I.

Dominus Iuſtitiarius non admittitur ad defendendum ſubditum ſuũ accuſatum coram Iudice Regio.

Dominus de Vieux-maiſons quendam ſubditum ſuum de crimine capitali coram Iudice Regio accuſabat,quo ſibi confiſcatio bonorum eius quæreretur. In hac lite incidenter accuſatio admittitur de latrocinio aduerſus hunc reum. Prædictus Dominus cum eo tranſigit, tum de expenſis accuſationis intentatæ,tum de confiſcationis emolumento pro triginta coronatis. Iudex Regius proceſſum continuare non deſinit & quæſtionem decernit tam ſuper latrocinio,quàm ſuper primo delicto. Prædictus dominus ad Parlamentum appellat, vbi Arreſto dictum fuit, appellantem non admittendum, atque in multam condemnatus fuit. De cætero, quoniam hæc tranſactio turpis videretur perorante Dn. Menilio Aduocato Regio, & poſtulante, vt is iuriſdictione ſua priuaretur, prædictus Dominus in ducentas libras Pariſienſes multæ nomine condemnatus fuit. Mira viſa fuit & grattoſa omnis prædicta appellatio, quanihil viſus eſt perſequi ſuam, aut ſuorum iniuriam.

LIBER VICESIMVS QVARTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE ACCVSATIONIBUS, inſtigationibus, & denuntiationibus.

ARRESTVM PRIMVM.

Pars ciuilis cuius intereſt admiſſa poſt iudicium.

REALI iniuria offenſus litem ſeu actionem iniuriarũ non intendens, ope accuſationis à Procuratore Regio duntaxat inſtitutæ, impetrare poteſt,vt reus in adiutorionem ſolennem & multam condemnetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1397. aduerſus militem quendam cohortis Comitis de magno Prato. Verùm neceſſe quoque eſt vt prædictus offenſus concludat, vel paupertatis nomine ſe excuſet, ſe non habere, quo ſumtus litis facere & iniuriam petere poſſit:quod ſanè tutius eſt,quamuis Curia conſueuit aliud dare ſummas quaſdam heredibus occiſi: vel offenſo citra concluſionem. Data quippe iam ſententia,pars ciuilis aduerſus accuſatum ciuilem actionem intendere non poſſet,ſi criminali & publico iudicio actum ſit, per *l quod Senatuſconſultum.* 6. ibi, *planè ſi actum ſit publico iudicio,denegandum eſt priuatum. ff.de iniur.*

II.

Inſtigatores condemnantur ex eorum in lite comprehenſi non ſint.

Inſtigatores accuſationum, quantumuis in lite non denominentur, condemnandi ſunt in expenſas,damna ac intereſſe, ſi accuſatus cauſam obtineat *l.ſincriter Præſes. §. quincitam. ff. de excuſ.at.aut. & l.1. C.lib.10. de Decurio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro D. Ioanne Lingendeo, nunc Locumtenente criminali in Prouincia Borbonienſi aduerſus Iacobum Caderium Selectum prædictæ Prouinciæ, anno 1543. Et Arreſto Gratianopolitano, quod abſque data Guido Papa *quæſt.*269.allegat.

III.

Verùm qui accuſare tenetur & vindictam criminis perſequi.

Hodie in Francia,pœna,quam nos *Talionis* appellamus,non obſeruatur ita,vt diſpoſitione

iuris communis ea decernitur, ac ſufficit, ac cu ſatorem priuatum ſuccumbentem condemnari in omnes expenſas, damna ac intereſſe accuſationis. Ex qua ratione accuſator deſiſtere poteſt, ſine per tranſactionem (exceptis caſibus interdictis expreſſè, ne de iis tranſigatur, vel alio modo) quod iure non permittebatur, verùm Accuſator vlterius procedere & cœptam accuſationem perficere cogebatur, *l. miles. §. ſocer. ff. ad l. Iul. de adult.* & *c. licet*, & ibi Felin. *de accuſat.* Attamen in omnibus caſibus, ſine exceptione, accuſationem perſequi vel continuare nemo tenetur, ac ſufficit Procuratori fiſci accuſationē relinquere, qui accuſator publicus eſt. Hinc obſeruamus in Francia hanc regulam, *vt nemo inuitus agere cogatur*, C. quam Doctores noſtri limitare voluerunt, vt ei locus eſſet duntaxat in materia ciuili, non verò criminali, fauore ſcil. vindictæ & honeſtatis publicæ: ad minimum filius vel heres teneretur perſequi necem prædeceſſoris ſui: prout ait Paulus de Caſtro *in l. vnic. C. Nemo inuit. ag. cog.* Nihilominùs in Francia contrarium obſeruamus, atque omnibus, vt ſuprà dictum, liberum eſt tranſigere, diſſimulare vel deſiſtere, per ea quæ notantur *in l. iuris gentium. § pacta ſcar. ff. de pactis.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro heredibus ruſtici cuiuſdam Caſtronoui, ab alio ruſtico occiſi, anno 1544. Foroſeguſij.

Caput hoc deſumtum eſt ex Imberto *in Inſtit. forenſ. lib. 3. nu.* 13. Pœna talionis Feſto eſt iniuriæ vltio, in hoc ſcripta eſt lex, ne quis impune petulans ſit. Quintilianus *decl. ma.* 372. In L. X I I. Tabularum. *ſi membrum rupit, ni cum pacit talio eſto.* V. Gellium *lib. 20. cap.* 1. I. C. V. Conſtit. anno 1560. *artic.* 73.

IV.

Officium & integritas requiſita in Procuratore Regio.

Procurator Regius vel Domini Iuſtitiarij omnes accuſandi munere funguntur, quos deliquiſſe cognouerint, citra metum eius, quod inde euenire poteſt, *l. omnes. C. lib. 10. de Delatoribus*. verùm eos quoque ſincerè & integrè procedere oportet, quod ſi enim aliter procedant, veluti per animoſitatem, relicta integritate, quæ comprehenditur *in l. criminis* 15. *C. de his qui ac cuſar. non poſ.* tanquam calumniatores puniuntur, *l. ſi cautionis C. eod. tit.* ac propterea litem ſuā facient, *l. non eſt ignotum*, iuncta Gloſſ. *C. de adm. tutor l. qui fundum. §. ſi tutor. ff. pro emt.* iuncta Gloſſa, atque ita in damna & intereſſe ſuo proprio ac priuato nomine tenebuntur. Hanc ad rem notatu dignum eſt Arreſtum Tabonéi, ſuprà *tit. de auth. rer. iudic.* & c animoſitates contrariæ prædictæ integritati ſunt, dolus, fraus concuſſio, odium & ſimultas latens, ex qua affectio priuatæ vindictæ oriri poteſt: veluti ſi prædictus Procurator per aſtutiam & nimiam curioſitatem teſtes inquirat, & monopolium cum alijs ſuper bonis accuſati ineat: minis & inſolentia vtatur, eiſque cum prædicto accuſato iurgium interceſſit, vel ipſemet ſumtus faciat, neque pars ciuilis ſit, ipſéque ſolus crimen accuſet quod magis ipſius priuatum, quàm publicum intereſſe concernat: pecuniam ſumat & ita corrumpatur Hæc omnia ſuſpectum eum atq; ſordidum reddunt & officio boni accuſatoris non conueniunt: & in prædictis caſibus vel in vno eorum Procurator Regius tenetur non minùs quàm priuatus, in omnes expenſas, damna ac intereſſe. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, perorantibus Dominis Riantio pro Dionyſio Berarderio, Actuario Cancellariæ Belnenſis, appellante, & Sammelorio pro Iacobo Faultréo & Ioanne Petralio, Aduocato & Procuratore in prædicto loco & D. Marillaco pro D. Procuratore Catholico Regio, 26. Martij anno 1546. Ac poſtea altero Arreſto definitiuo prædicti Parlamenti, 3. Decembris anno 1547. quo prædicti Faultreus & Petralius, quamuis vt Aduocati & Procuratores Regij proceſſiſſent, propter indebitam & calumnioſam accuſationem quam aduerſus prædictum Berarderium inſtituerant (qui ante prædictum Arreſtum, 19. Aprilis anno 1545. abſolutus ab ea fuerat) condemnati fuerunt, altero Arreſto Pariſienſi, expenſis ipſius, damnis ac intereſſe reſeruatis aduerſus eum cui reſeruari deberent, ſinguli in ſummam triginta librarum Pariſienſium mulctæ nomine Regi inferendæ, & prædicto Berarderio 160. librarum Pariſienſium ſimul, pro omni reparatione ciuili, & carcere detinendi, quo vſque prædictas mulctas ſoluiſſent, ſinguli eorum ſoli & in ſolidum, ob prædictas 160. libras, & in expenſas à prædicto Berarderio in proceſſu criminali factas, itémque in expenſas inſtantiæ ſuper qua prædictum Arreſtum datum fuerat. In peroratione quadam prædictus Faultreus & Petralius dicebant, cœlum & terram clamare, vt prædictus Berarderius ſuſpendatur propter delicta ac vitia ſua. Præterea ſimultas ac latens odium ſuberat & nonnullæ epiſtolæ de ſumtibus faciendis. Adde quod attentatum fuerat ſuper bonis ipſius pendente lite. Curia prædicto poſtremo Arreſto declarauit per huiuſmodi condemnationes prædictos Aduocatos ac Procuratores Regis infamiam non incurrere.

Procurator Regius quando forenſis ſit & litem ſuam faciat.

V.

Multa adiudicari debet liberis occiſi, quamuis neque conſenſerint neque litem inſtituerint.

Quamuis vidua occiſi ſiue ſola ſiue tāquam mater & tutrix liberorum defuncti & ſuorum, accuſationem non inſtituerit, neque in lite criminali aduerſus homicidam accuſatum concluſerit, nihilominùs iudicando prædictam litem, iudex ex officio ſuo prædictæ viduæ ſummam certam adiudicare debet, pro ea & liberis eius, ſi quos habeat, vel liberis duntaxat, ſi mater nō exiſtat, pro damnis ac intereſſe. Atque ita iudicatum ſæpè fuit Arreſtis Pariſienſibus, nominatim anno 159. ſuper appellatione à Iudice S. Ramberti in Prouincia Foroſeguſienſi, quæ emendata fuit, eò quod prædicta adiudicatio omiſſa fuerat, & altero, anno 1564. quo confirmata altera ſententia Iudicis Podinenſis.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

I.

Denuntiator agere vel appellare non poteſt.

Delator vel denuntiator ad agendam vel appellandum admitti non poteſt, ſed Procurator Regis. Iudicatum 3. die Septembris 1583. in Camera parricidali.

II.

Accuſatio quando renouari poſſit.

Accuſatio ſeu actio criminalis ex noua cauſe emergente renouari poteſt, etiam poſt ſententiam

tentiam datam: à quo appellari poteſt à minima iuxta *l. ſi cui. de accuſat.* Prout factum 19. Augusti 1543. in Camera Edicti aduerſus Flaodrum quendam, qui pro vulnerato condemnatus fuerat, poſtea vero repertus eum qui læſus fuerat, mortuum eſſe. B.

III.

Inſtigatores & delatores in libro eſſe tenentur R- gijs inſiſtere debent. Quando non expenſas, damna & intereſſe accuſatis teneatur.

In Francia procurator Regius ex neceſſitate officij ſolus accuſare poteſt, & ſine parte ciuili, ſuo ſolo nomine de crimine cognoſci curare aduerſus delinquentes, eò quod vindicta publica eſt & commiſſa eſt, & ſi etiamen non accuſaret, ſeipſum reum criminis redderet. Quod ſi accuſati manifeſtò innocentes reperiuntur, Procurator Regius delatorem ſuum nominare tenetur, propter expenſas ſeu damna ac intereſſe parti adiudicandas. Idem de Procuratoribus dominorum merum imperium habentium ex Conſtitutione Aurelianenſi, *art. 73.* prædictis, Procuratores tempore denuntiationis & delationum à delatoribus accuſationē & delationē in libris ſuis inſcribi curare debent: quo non facto nominationi delatoris, quam Procurator Regius vel fiſcalis facit, fides non adhibetur: *Ne calcus, ait Caſſiodorus, per ea quæ delationibus non-bus credi debet, ſed eum qui actiona deſere, ad iudicium venire cogenti: ut ſi quod detulit, non potuerit probare, capitali ſubiaceat vltioni.* Iuxta ea, Arreſto quodam datum in Parlamento tranſlato Turones in Camera Patriciali, die Sabbathi menſe Februarij 1593. perorante Gilloto pro Ludouico Bertheloo, appellante à Seneſchallo Cenomanenſi, vel Locumtenente ipſius criminali, & Roberto pro D. Renato de Bonatea, Actuario Præſentationum Cenomanen. non appellatum, appellans abſolutus & remiſſus fuit & appellatus condemnatus in expenſas: appellante in expenſas damna & intereſſe appellati condemnato, propter denuntiationem verbalem ab eo factam Subſtituto D. Procuratoris Catholici Cenomanenſis, aduerſus appellatum accuſatum criminis falſæ monetæ, vbi D. Seruinus pro Rege interpretando prædictam conſtitutionem, perorauit, inſcriptionem eſſe formam eſſentialem ad fundandum appellatum in regreſſu ſuo, alioquin eum nonnulli Procuratorem Regium pro parte habere, neque appellantem ex prædicta Conſtitutione eſſe obligatum ad damna ac intereſſe partis accuſatæ, in caſu abſolutionis tanquam inſtigatorem & denuntiatorem, niſi primo loco actualiter per ſcripturam inter manus Procuratoris Regij delaraſſer, non obſtante declaratione prædicti ſubſtituti Procuratoris Catholici poſteris facta, quæ ab appellato poſt ſententiam abſolutoriam facilè extorqueri poſſet: hanc ad rem retulit veterem formulam inſcribendi in accuſationibus, deſumtam è quodam Monacho S. Dionyſij ad Guillelmum Abbatem: nempè *vt delator criminis ſe ad actuarium transferret, inſcribendo ſi ſigedòque, ne appoſito contra reum eoque præſente hæc verba proferret: Ipſe ego, eum qui hodie in rationibus publicis adu-rſum te ſiſtilio, manu mea roboro, vos iudices, veſtro iudicio firmate.* Neque Procurator Regius delatorem nominare tenetur, niſi in caſu abſolutionis puræ ac ſimplicis, non verò ſi accuſatus in lite ordinata duntaxat admittatur, vel vſque ad nouum mandatum re-

Quo caſu Procurator Regius nominare delatorem non teneatur.

mittatur, ſub conditione quotieſcunque ſe repræſentandi: ita tenet D. Ærodius *lib. 2. de ordine & formalitate iudiciaria, num. 73.* vbi plurima ſingularia huius materiæ tractat, vide *l. eum qui tim. re ff. de iudiciis, l. 7. ff. de accuſat.* Dn. Gothofredum *in notis ad rubricam in verbo, inſcriptionibus.* Quod ſi nonnisi Procurator Regius vel fiſcalis pars ſit, nulla in expenſas, damna ac intereſſe aduerſus eos condemnatio fit, Boërius *deciſio. 320.* Capellæ Tholoſanæ *decis. 6.* Rebuffus *ad Conſtitutiones in tractatu de expenſis, artic. 1. gloſſ. vnic. num 17. & 19.* niſi manifeſta ac veluti oculatis calumnia eſſet: quo caſu ſuo nomine de expenſis, damnis ac intereſſe cauere eum oporteret, vt tenuit Chalartus ad prædictam Conſtitutionem Aurelianenſem. Vide *cap. 3. 10-tid.* & quæ notauit ad *cap. 1. ſtils Iuriſdictio. Eccleſiaſtic. Curia Biturricenſis verb. Promotoribus.* Damhouderium *in enchir. rer. criminal. capitulo 6. num. 9.* L. C.

Aduerſus Procuratorem Regium expenſæ non indicantur.

TITVL. II. DE HIS QVI accuſare poſſunt vel non.

ARRESTVM I.

Heres accuſare homicidam prædeceſſoris ſui non tenetur.

IN Conſtitutione Imperiali Codice Iuſtinianeo generalis regula occurrit, *vt nemo inuitus agere cogatur.* Vniuerſa Schola Vltramontana exceptionem inter alias hanc addidit, nempe, heredem teneri & cogi poſſe ad accuſandum homicidam prædeceſſoris ſui, & vindictam mortis ipſius perſequi. Ita ait Paulus de Caſtro ad prædictam Conſtitutionem Imperialem. Nihilominus huiuſmodi rigor in Francia non obſeruatur, non magis quàm pœna Taltonis, neque heres cogi poteſt ad accuſandam vel perſequendam hanc vindictam. Déque eo complura Arreſta extant, è quibus vidi vnum Pariſienſe quo infirmata ſententia Balliuij Foteſeguſienſis, anno 1554. aduerſus Philippum Hippolytum, emtorem Caſtrinoui.

Vide Ar. 3. tit. præced.

II.

Vindicta homicidij ad quem ſpectet.

Quamuis ex diſpoſitione iuris communis omnes propinqui, qui ſucceſſores ſint liue nó, ad vindicandam necem defuncti admitti debeant, *l. ſi crimen. 6. & l. vxor. 2. C. de his qui accuſar. poſſ.* Nihilominùs ex conſuetudine huius Regni verum eſt, pro intereſſe duntaxat eos admittendos, qui ſuccederent, & tel quos tanquá denuntiatores, citra ſpem multæ & intereſſe, ſed tantum expenſarum conſequendarum. Et ita iudicatum fuit Arreſtu Pariſienſi, 5. Ianuarij 1536.

III.

Idem.

Ius vindicandæ necis alienius heredirarium eſt, atque omnes qui ius ſuccedendi habent, intereſſe exigere poſſunt, *l. ſororē. C. de his quib. vt ind.* Nihilominùs id non coniunctim, ſed ſubordinatè fieri debet, ſecundum intellectum Gloſſæ *in verb proximus*, quam ſequuntur Cynus, Baldus & Angelus *in l. quamuis. C. de adult.* Ordo hic eſt, primò vxorem admitti, hac deficiente patrem, hoc ceſſante fratrem & conſequenter alios, iuxta ipſorum ordinem: adeò vt

frater duntaxat admitti poſſit, ſi pater iniuriam hanc perſequi noluit: & in primis is, cuius magis intereſt, admittitur, *l. ſepulcri violati. 6. ff. de ſepulcro violato*, & *l. Senatusconſulto* 5. & ibi Baldus *C. qui accuſ. ar. non poſſ.* Et quod magis eſt, pater ſolus tranſigere poteſt de intereſſe tam ſuo quã ſuorum liberorum, ob necem filij ſui: neque aduerſus ipſius renunt ationem fratres admittũtur. Atque ita tenent Bartolus & Angelus *in l. ſed & ſi vnius. §. filioſfam. ff. de iniur.* & ibidem Albericus de Roſate de eo loquens, valdè mirum ibi videri ait. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi penult. Fabruarij 1520. pro Ioanne Amyo, Aduocato in prædicto Parlamento, aduerſus quendam nomine Gadocium fratrem defuncti: ſimile altero Arreſto iudicatum, quod datum, 14. Auguſti 1523. pro Bertrando Foucaldo Irenarcha, qui Ioannem Gaulerium ſuſpendi iuſſerat: prædictúſque Præfectus à Patre & fratribus accuſatus fuerat.

IV.

Idem & contrarium. Nihilominùs Arreſtum in contrarium datum repetitur, non obſtantibus omnibus quæ ſuprà, in lite inſtituta à patre & filio Dauhetus aduerſus Relictos: prædictúmque vltimum Arreſtum datum fuit cognita patris cum delinquentibus colluſione, iuxta theoricam Bartoli *in l. 2. § fin. ff. de adult.* quæ hæc eſt, in concurſu plurium accuſatorum, Iudicem eligere debere idoneiorem, & ob cauſas, quas cognoſcere poterit, vnum alteri præferre: & ſi colludentem vel infamem inueniat, eum depellere poteſt, aliúmque eius loco admittere, per *l. 5. § ſi plures.* ibi, *niſi de perfidia prioris. ff. de liber. homin. exhib.* At pater Dauhetus tranſegerat & renuntiauerat, idque Curiæ apparebat, & ex hac cauſa ne crimen permaneret impunitum, frater admiſſus fuit. Aliàs pater ſemper præfertur ſiue in vicem ſiue ſeparatim agant, per ſuperiùs dicta: atque inde Arreſta præcedentia & vltimum, diuerſi caſus ſunt, & ita benè concordant neque ſunt contraria.

Deſumtum è Boerio *deciſio* 120. Vide ſuprà *titulum de Adulterio.*

V.

Vindicta necis Religioſi patri & Abbati permiſſa. Hodie in Francia iura ſucceſſionum tam actiuè quàm paſſiuè, extinguuntur & pereunt in Religioſo, iuribus naturæ & ſanguinis nihilominus ſartis tectiſque permanentibus, tanquam re immutabili, *l. iura ſanguinis. ff. de reg. iur.* Et ex hac cauſa pater ad poſtulandum intereſſe ob necem filij ſui Religioſi pariterque filius ob necem patris ſui Religioſi, admittitur per ea quæ not. Bartolus *in l. quæſitum. de ſepul. violat.* Abbas quoque & Monaſterium ob ipſum intereſſe admittuntur. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi inter Petrum Lochetum, & Abbatem de Mady ab vna parte & Petrum Gombandium Dominum de Brian, ſuper nece Lochetij Monachi prædictæ Abbatiæ.

Caput hoc deſumtum eſt ex *deciſion.* 221. Dn. Boerij V. *Ar.* 5. *App. h. tit.*

VI.

Accuſatio a dulterij nonniſi patro permittitur. Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, anno 1548. declaratum fuit, alium quàm maritum ad accuſandam adulterij vxorem non admitti. Ex Conſuetudine Franciæ generali, vxor ad accuſandum maritum ſuum non admittitur. Iſque textus eſt *l. 1. C. de adult.* Nihilominùs vxor defendendo ſe, ſi accuſetur, adulterium mariti opponere poteſt, quæ vna eſt ex tribus exceptionibus, quas lex vxori conceſſit. Altera lenocinium mariti, quod vxori perpetrandi adulterij occaſionem præbuit. Et pro hac ſecunda, præter expreſſam diſpoſitionem iuris communis notabile eſt, quod ſcripſit Valerius Maximus *lib. 8. cap. 2.* de iudicio C. Marij aduerſus C. Fannium. *Exceptiones mulieris aduerſus accuſationem adulterij.* Hic enim cùm Fanniam vxorem ſuam, quam impudicam de induſtria duxerat, eo crimine repudiatam, dote ſpoliare conaretur: ſumtus inter eos Iudex C. Marius, in conſpectu habita quæſtione, ſubductum C. Titinium Fannium monuit, vt incepto deſiſteret, ac mulieri dotem redderet. Quod cùm ſæpiùs fruſtra feciſſet, coactus ab eo ſententiam pronuntiare, mulierem impudicitiæ reã ſeſtertio nummo, Titiniũ ſumma totius dotis damnauit. Tertia exceptio eſt præſcriptio quinquennalis. Omne id quod ſuperius dictum, deſumtum eſt ex *l. ita. C. eod.* Ius Canonicum caſtæ vxori maritum ſuum adulterum accuſare permitit, *cap. tua. de procurat.* nonnulli id deſumunt ex Authentica, *vt lic. matr. & auia. §. quia verò plurima.*

VII.

Licentia criminandi in pari crimine in Francia non admittitur. Curiæ ſupremæ huius Regni compluribus Arreſtis, vſque in præſens tempus obſeruarunt *l. negandæ. C. de iis qui accuſar. non poſ.* ſimpliciter in omnibus criminand licentiam negantes, ſiue accuſator ſuas ſiue ſuorum iniurias exequatur nulla exceptione facta, neque quoquam reſeruato, quamuis d. *l.* accuſato criminandi licentiam non neget, ſi ſuas aut ſuorum iniurias perſequatur. Verùm hodiè accuſatus decreto præuentus, poſtea altera accuſatione criminis paris vel viſceralis, vel etiam diuerſi vel minoris, aduerſus accuſatum audiri non poteſt, niſi priùs ſe crimine, quo premitur, exuerit. Lex prima *eod. tit.* contraria eſt: verùm ea locum habet, quando accuſatus aduerſario ſuo accuſatori grauius crimen obiicit: tum quippe crimini illi prius reſpondere debet. Nihilominùs hodiè excepto Maieſtatis crimine, quæque Principem & Rempublicam concernunt & tangunt, vel quando prior accuſatio planè leuicula & priuata eſt, crimen verò alterum grauius ac magni momenti, prior deciſio obſeruatur.

Accuſatus tamen rectè curare poteſt, vt informetur, interrogatio fiat, capture imponatur, vel compenſationem exigere. B. *V. l. 5 De poſtul. iudic.* Cuiacius *obſ. libro* 20. *c.* 7. Ærodius *lib. 3. de Ordine iudiciario, num. 21. de mutua recriminatione.* I. C. & *tit. de compenſatio* ſuprà.

VIII.

Plures hodie vnum ſolum accuſare poſſunt, & vnus plures accuſare poteſt. Ex diſpoſitione iuris communis complures vnum ſolum accuſare non poſſunt, quemadmodum vnus ſolus complures accuſare poteſt, prout notatur per Speculatorem, *tit. de accuſat. verſ. quod ſi nullus. 1. pars.* Iſtud procedebat ex pœna talionis, quam accuſator ſuccumbens metuere & expectare debebat: quam vnus ſolus citra diſparitatem magnam pro pluribus ſuſtinere & excipere poterat: non verò plures loco vnius: in eo quippe adeò magna eſt diſparitas, vt nihil minus quàm pœna talionis ſit, quæ conformitatem cõtinet, putà, vt vnus mo-

tratur,

riatur, eò quod vnum interficere voluerit: vel talem & eandem pœnam ſuſtineat, quam alterum ſuſtinere voluit. Neque talio erit, ſi duo vel tres morte vel alia pœna plectantur pro vno ſolo: id quippe grauius eſt: itemque pœna aduerſus vnum à pluribus exigi non poteſt, poſtea verò diuidi inter perſequentes & accuſatores: neceſſe quippe foret, vt ſinguli integram ſufferrent. Eáque ratio erat, qua Maiores noſtri moti impediuerunt, quò minus plures accuſarent vnum ſolum, qui talionis pœnam obtinês, aduerſus accuſatores ſuos nónſi vnicam mortem vel vnicam fuſtigationem petere & obtinere poterat. Vnus ſolus accuſator è pluribus integram pœnam ſuſtinere poterat, & talem, quam quilibet ex accuſatis excepiſſet, ſi conuictus fuiſſet. Hodie Curiæ ſupremæ Arreſtis ſuis in locum pœnæ talionis ſuppreſſæ & abrogatæ expenſas, damna ac intereſſe ſubſtituerunt, quæ per taxationem & liquidationem poſtea factam in pecunia conſiſtunt, quæ diuiſionem admittit. Ex qua ratione complures vnum ſolum accuſare poſſunt, pari ratione vt vnus accuſare plures poteſt.

IX.

Seruus criminaliter aduerſus dominum ſuum agere nõ poteſt.

Perorante Dn. Buiſſonio in Camera parricidali, 6. Maij 1564. pro Gabriele du Mas, aduerſus Conſiliarium quendam Caſtelleti, appellantem à decreto Libellariorum, vt teſtes committerentur, dictum fuit Arreſto, ſeruum domeſticum ad agendum famoſa actione criminali aduerſus dominum ſuum non admittendum.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum II.

I.

Dominus vindictam ſubditi ſui criminaliter perſequi poteſt.

DOminus loci ad vindicandam ſubditi ſui iniuriam admittitur. Iudicatum 10. Ianuar. 1587. perorante Chexellio aduerſus Fabrum. B.

II.

Nemini vxorem adulteram accuſare licet, ſi maritus non conqueratur.

In Francia, ſi maritus conqueſatur, nemini nequidem Triumuiris Regus licet, etiamſi vxor in ipſo facto deprehenſa fuerit, & maritus hoc ignorans eam repetat, accuſare & perſequi prædictæ vxoris adulterium, ne quietum matrimonium turbetur, iuxta *l. conſtante matrim. ff. ad l. Iul. de adult.* Et ita iudicatum fuit anno 1558. & poſtea confirmatum 12. Martij 1563. in cauſa cuiuſdam nomine Monartiæ, & die Martis quem *pinguem* vocant 1575. perorante Loiſelio. Aliud foret, ſi adulterium valdè notorium ac ſcandaloſum eſſet. B.

V. Art. 5. & 15. tit. 9. lib. 12.

III.

Priuato accuſare non licet, propinquis & Procuratore Regio tacentibus.

Priuatus in Francia vindictæ cauſa & ex affectu accuſare non poteſt, quando propinqui & partes quarum intereſt, & Procurator Regius tacent. Iudicatum 12. Iulij 1578. B.

IV.

Definitio dubij inter matrem occiſi, viduam & liberos ipſius.

Super dubio propoſito inter matrem homicidæ ab vna parte, viduam & liberos ipſius ab altera: dictum fuit mediam partem adiudicatæ ſummæ pro reparatione necis, per prouiſionem matri tradendam, alteram mediam apud ſequeſtrum deponendam, vt in vtilitatem liberorum conuertatur, Arreſto Pariſienſi 1. Iunij 1554. Choppinus *ad Conſuetudines Andegauenſes lib. 1. cap. 73. artic. 5. T.*

V.

Verùm qui mortem fratris ſui Religioſi vindicauit, Abbas reſfundere ſumtus debeat.

Iudicatum fuit, fratrem, qui necem fratris ſui Religioſi vindicauit, agere non poſſe aduerſus Abbatem vel Priorem Abbatiæ, Prioratus, in quo occiſus Religioſus erat, ad reſtitutionem & refuſionem ſumtuum litis à fratre factorum: & ab hac petitione Ioſephus Arnoldus de la Borie, Prior de Lurcy, appellans à ſententia data à Dn. Præſidialibus Sedis S. Petri Monaſterij, abſolutus fuit Arreſto 22. Nouembris 1601. ad perorationem, quam retuli *in quæſtion. mea 6.* Dn. Seruinus Aduocatus Regius perorationem ſuam edi curauit, *peroratio. 15. volum. 1.* quam vnuſquiſque videre poteſt. I.C.

TITVL. III. DE CITATIONIBUS AUTHORITATE IUDICIS, & INCARCERATIONIBUS.

ARRESTVM I.

Citatio perſonalis accuſatum reum deſignare non debet.

IVdex quidam decreto citationis perſonalis, vel apprehenſionis corporalis, eum delinquentem, aduerſus quem decretum datum, expreſſè deſignare non debet: putà, falſum venditorem, homicidam, adulterum, furem vel alio modo: verùm ſatis eſt dici, informationibus ſeu teſtationibus eum grauari. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 26 die Maij 1536. qua perſonalis apprehenſio, à qua appellatum fuerat, comprehendens *talem tanquam falſum venditorem*, in irritum hoc reſpectu deducta fuit, nihilominùs decretum, quò ad reſiduum eam executioni tradendam.

II.

Incarceratio à parte facta regulariter non valet, excepto fure.

Incarceratio à parte formali facta abſque præcedente informatione & Decreto Iudicis, valida non eſt, quamuis prædicta pars carcerem ſubeat ad pœnam talionis, id quod nos dicimus, conſtituere ſe incarceratum aduerſus partem ſuam, atque tum pro iniuria, damnis ac intereſſe incarcerationis locus eſt. Ita declaratum & iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 8. Maij anno 1514. Attamen ex diſpoſitione iuris communis, ſi furem deprehendam, qui furto rem meam aufert, *ἐν' αὐτοφώρῳ*, eum capere ac Iudici reddere mihi licet, quando veroſimile & ſuſpicio eſt, interea dum informaretur & decretum poſtularetur, eum euaſurum ita vt perſecutio eius difficilima futura eſſet. Itque textus eſt *l. interdum. 56. §. qui furem deducit ad Præfectum Vigilum vel Præſidem. ff. de furtis*, & Baldus ad *l. ſi ab hoſtibus. §. 1. ff ſol. matr.* magnum feſtum de d. textu facit & ait, hanc rem ſingularem & ſpecialem eſſe in fure *ἐν' αὐτοφώρῳ* deprehenſo, & in delicto flagrante.

Curia Arreſtis ſuis plerumque omnes incarcerationes præſente & aſſiſtente parte factas reiecit & reprobauit. B.

III.

Fœmina honeſta incarcerari non debet.

Matrona honeſta & quæ pro caſta habetur, ſiue fideiuſſor ſit ſiue non, pro debito ciuili incarcerari non debet, Authent. *Hodie nouo iure. C. de cuſtod. reor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto

Gratianopolitano, 7. Februarij 1460. pro Catharina du Mas aduerſus Ioannem Ferrium de Scalis.

Deſumtum *ex deciſio.* 256. Guidonis Papæ, quod in vſu adhuc eſt. Et quando fœmina pro debito ciuili incarcerari poſſit, vide *quæſtio. meam* 57. I. C. V. quoque *Arr. 2. Ap. h. tit.*

IV.

Prægnans mulier incarcerari non debet.

Fœmina prægnans condemnari non poteſt neque multari ob contumaciam, neque incarcerari, ſiue ex marito ſuo grauida ſit ſiue ex alio, ſi nupta non ſit: niſi criminis capitalis rea eſſet, *l. non exigimus. §. ſi non propter. ff. ſi quis cautio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1460. Deſumtum ex eadem quæſtio. Guidonis. V. Aufrerium *deciſi. Capell. Tholoſ.* 3. I. G.

V.

Apprehenſio corporalis quando abſque teſtationibus & decreto fieri debeat.

Sæpè iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, teſtimonio complurimorum qui id ita ſcripſerunt, Iudicem non poſſe ſcilicet iubere delinquenté in carcerem conijci ſine præcedentibus teſtationibus, & citra requiſitionem Procuratoris fiſci, quamuis in flagrante delicto deprehendatur: niſi quo caſu prædicti delicti flagrantis delinquens incognitus ſit, vel inops vel enormitas & grauitas delicti de fuga ſuſpectum reddat, reum domiciliatum & diuitem: abſque his deficientibus, Iudex in expenſas, damna ac intereſſe incarcerati condemnari debet.

VI.

Corporalis apprehenſio aduerſus Presbyteros vel Clericos abſque Pareatis non executoria.

Officialis ſeu Iudex Eccleſiaſticum Presbyterum vel Clericum extra circuitum Prætorij ſui & Auditorij apprehendi curare non poteſt, citra veniam laicorum, quorum in loco poteſtas eſt, etiamſi in Diœceſi ſit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 21. Nouembris 1530. Eáq; materia eſt, quæ tractatur *in cap. cùm ab homine. de iudic.* & *in cap. vt fama. de ſent. excommunic.*

Citra implorationem brachij ſecularis, qui nunquam à Iudice Regio denegatur. Conſtitut. Melodunenſis *artic.* 23. & ratio huius prohibitionis hæc eſt, quod Iudex Eccleſiaſticus non habet territorium in Gallia, vt notauit Molinæus *in cap. cùm Epiſcopus, de offic. ordin. in 6.* Gallus *quæſtio.* 176. 363. & D. Magiſter *de appellation. tanquam ab abuſu. cap.* 5. & poſt eum Choppinus *de ſacra polit.* Arreſta referunt. I. C.

VII.

Tuitio citationem perſonalē non infert.

Citatio perſonalis, ad præſtādam tuitionem, iniuſta eſt, & appellatio ab eo facta valida, etiamſi quis ſe non ſiſtat: prout iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, 2. Septembris 1540. eóque declaratus fuit abuſiuus ſtilus in contrarium allegatus.

VIII.

Seruus quando à domino exhiberi debeat.

Compluribus Arreſtis iudicatum fuit, dominum teneri exhibere ſeruum ſuum domeſticum delicti reum, ſi poſt delictum à domino ſuo & in domo ipſius atque ſeruitio viſus fuerit: iuxta *l. quæſtionis habendæ. ff. ad exhibend.* & *l. criminis. C. eod.*

IX.

Citatio perſonalis ex officio decreta in lite ciuili.

Citatio perſonalis à Iudice ex officio decerni poteſt, lite inſpecta, ſiue ciuilis ſit ſiue criminalis, citra requiſitionem. Hanc ad rem Arreſto Pariſienſi, 20. Decembris 1544. ſimilis citatio benè decreta aduerſus creditorem & actorem in lite ciuili declarata fuit, de quo per inquiſitionem rei probatio facta fuerat, eum tres ſolidos vno menſe pro ſingulis coronatis vſuræ nomine accipere, quod ſanè improbum fœnus erat.

X.

Decretum corporalis apprehenſionis citra denominationem nullū eſt.

Decretum corporalis apprehenſionis à Iudice decretæ, & Locumtenente criminali Senonenſi, quo dicebatur, talem N. corporaliter apprehendendum, præterea talem N. ſi in cœtu ac ſodalitio iſtius prædicti N. reperietur, nullum declaratum fuit, & Villecoquus pro appellato in expenſas condemnatus perorante Bernagio pro appellante. Hæc erat cauſa Maillardi in Camera parricidali, die Sabbathi, 3. die Auguſti 1560. ſedente Dn. Præſide Seguierio.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum III.

I.

Corporalis apprehenſio nonnunquam in citationem perſonalem conuerſa.

INcarceratio vel decretum corporalis apprehenſionis nonnunquam à Curia in citationem perſonalem conuertitur, prout fecit pro Lommeo de Baujency ſuſpecto, & vſurarum nomine delato, 28. Februarij, idq́ue tum fit, cùm reus atteſtationibus non prægrauatur. B.

II.

Vxor malè incarcerata cum marito vi Edicti de 4. menſibus.

Vxor cum marito ſuo incarcerata fuit, vi Edicti de 4. menſibus: ab eo appellatum. Dictum fuit, eam malè incarceratam, appellatus in expenſas, damna ac intereſſe, 25. Ianuarij 1577. condemnatus.

III.

Apprehenſio perſonarum periculo alterius petentis non conceditur.

Apprehenſio perſonarum periculo aliorum fieri & concedi debet: & ſententia Balliuij Senonenſis infirmata fuit: atque is qui huiuſmodi incarcerationem ſuo periculo impetrauerat, in expenſas condemnatus, 16. Ianuarij 1581. perorante Loiſelio. B.

Idem iudicatum Tholoſæ & Arreſto interdictum anno 1582. Maynardus *lib.* 3. *cap.* 35.

IV.

Corporalis apprehenſio vel citatio perſonalis aduerſus Epiſcopos facilè non conceditur.

Curiæ nunquam bonum neque decens viſum fuit, executores emittere ad capiendos aut citandos Epiſcopos, vt ſe ſiſtant, ſed iis denunciatum duntaxat emittere, prout dictum fuit, 30. Ianuarij 1564. Dn. de Crecy Epiſcopo Ambianenſi, appellante à decreto perſonalis citationis. Nihilominùs Arreſto permiſſum fuit creditrici, vt omnes terras prædicti Epiſcopi capi curaret, & Curatorem conſtitui Suſceptorem Regium Ambianenſem, ſi intercederet ſeu ſe opponeret huic pignoris capioni, in pœnam decem millium librarum condemnatus.

V.

De relaxatione incarceratorum.

Hic de relaxatione incarceratorum tractari poſſet, de qua hoc duntaxat notandum, eam ante repetitionem & commiſſionem teſtium fieri non debere. Ita iudicatum fuit 23. Iunij 1565. infirmata ſententia Balliuij Palatij.

VI.

Vtrùm propter iniurias verbales corporalis apprehenſio decerni poſſit.

Vtrùm ob iniurias verbales corporales apprehenſiones decerni poſſint, vide ſuprà *titul. de iniuriis verbalibus*, *Arreſtum* 13. quod planè annotaui. I. C.

TIT.

TITVL. IV. DE COMMENTARIENſIBUS ſeu cuſtodibus carcerum, & Cuſtodia reorum.

ARRESTVM I.

Incarceratus pro expenſis cuſtodiæ non retinetur.

ANno 1550. menſe Auguſto in Parlamento Pariſienſi publicatum, lectum atque in Regeſta relatum fuit Edictum Regis Henrici II. quo inter alia dictum ſtatutúmque fuit, Commentarienſem reum ſiue abſolutum ſiue condemnatum retinere non poſſe, ob expenſas tantùm, quas in cuſtodia ſeu carcere fecit. Eáq; ſententia eſt Iacobi de Arerio, per *l. omnes. C. de pœn. & l. ob æs. C. de act. & Oblig. §. quia vero homini in Authentic. vt nulli Ind.*

Eaque Conſtitutio ed. anni 1549. *art.* 5. quæ vult, cuſtodem carceris reum pro expenſis oris & cuſtodiæ retinere non poſſe. Vide *deciſio.* 448. Guido. I.C.

II.

Incarceratus à quo paſcatur ſeu nutriatur.
Impenſæ carceris vide in ſiſcum reciuntur vel in partem ciuilem vel aduerſam.

Curia Parlamenti Pariſienſis ſuper appellatione interpoſita in Curia, à parte ciuili, à condemnatione aduerſus eam decreta à Iudice Marchionatus Meduenenſis ad ſoluendas expenſas cuſtodiæ pro victu & lecto incarcerati ad ſummam certam condemnari, quam deſignare & cum expenſis à ſe impetratis taxare poſſet, hæſit, inquam, Curia & conſultauit de eo legem conſtituere, quandoquidem prædicta pars ciuilis repræſentabat, id oneris fiſco incumbere, 9. Septembris 1568.

Vide de hac quæſtione, quis inopem incarceratum alere teneatur, Boer. *deciſio* 203. *num.* 2. vbi ex communi Dd. tenet, creditorem teneri alere debitorem ſuum inopem incarceratum ad ipſius poſtulationem, vel conſentire in id, vt carcere dimittatur: & in materia criminali partem ciuilem, quod ſi pars nulla ſit, Regem & dominos merum imperium habentes in iuriſdictionibus ſuis, ſi ipſorum Procuratores ſolæ partes ſint: quatum ad Regem, pane & aqua incarcerati in carcere Palatij & maioris Caſtelleti Pariſienſi paſcere & alere ſolet. V. *Tract.* 5. *cap.* 18. Baequetum. Matthæum de Afflictis *ad Conſtitutiones Neapolita. in cap. humanitatem, et qua fideiuſſor. dar. paſſ. & deciſ. Neapolit.* 71. I.C.

III.

Cuſtos incarcerato mortuo inter manus ipſius, quomodo puniatur.

Vnus è quatuor Irenarchis generalibus Franciæ, cui à Commentarienſi Caſtelleti incarceratus quidam traditus fuerat, quique ex ictu graphij quo ſibi cor pupugerat inter ipſius manus mortuus fuerat, tribus vel quatuor horis poſt traditionem, non ſine grauiſſima opinione proprij vulneris, Arreſto maioris Conſilij quod datum vit. Martij 55. Caſtro Theodorici, officio ſuo priuatus & in maximas multas, perſequentibus defuncti heredibus, condemnatus fuit, eò quod incarceratum minùs diligenter cuſtodiuiſſet. Prædictus Irenarcha Pariſiis mihi dixit, ſe ſciuiſſe, quod ſua propria probatione ſeſe onerasſet, ſeque probaſſe, Commentarienſem prædicti Caſtelleti, tradendo ſibi incarceratum hæc verba dixiſſe: Domine Irenarcha, diligentem huius incarcerati curam gere, bis enim iam vel ter dum in cura mea eſſet propria manu ſua ſibi mortem conſciſcere voluit. Commonitio hæc eum excuſabat à negligentia ſua, ob quam alioquin iure officio ſuo priuaretur & remoueretur. Textus eſt *in l. ſi quos Iudices. ibi, propter negligentiam his adminiſtratione remotus. C. de offic. Præf. Prat. orient.* Gloſſa *ante fin. in cap. dilecti filij. de renuntiat.* & text. *in cap. intimaſti. de appellat.* & Gloſſ. *in c.* 1. *§. Iudices. de pac. iura. firmand.* Hanc ad rem expreſſi textus ſunt *in l. Carceri, in fin. & in l. fin. ibi, ſed ſi cuſtodia ſe interfecerit, vel præcipitauerit, multis culpa adſcribetur.* Vnde quamuis prædictus Irenarcha ſine culpa manifeſta, & ſine dolo eſſet, officio tamē ſuo priuari debet. Aliàs ſi dolus ipſius ſubſit, is tanquam homicida puniri debet. Nam *d. l. fin.* ibi, *quod ſi ipſe cuſtos cuſtodia interfecerit, homicidij reus eſt*: quod ſi nihil ea de re nouerit neque dolo ipſius factum fuerit, ſpecies facti Arreſti eſt ex *a. l. carceri.* ibi, *ſi neſcit, ob negligentiam remouendus eſt ab officio.*

IV.

Commentarienſis magis oneratus ciuili quàm criminali reo.

Cuſtodes carcerum ſumma cura incarceratos cuſtodire debent, qui ipſis cuſtodiendi non tantùm ob delictum, ſed etiam ob debitum traditi fuerunt. Et hoc caſu debiti videtur Commentarienſis magis oneratus, eò quod excuſetur repræſentans reum criminis qui euaſit, verùm pro debitore qui euaſit, Commentarienſis ad debitum præciſè tenetur, quamuis eum repræſentet, ſi pendente fuga debitor ad paupertatem redigatur. Atque hanc ad rem Arreſto Maiorum dierum Molinenſium 7. Octobris anno 550. Commentarienſis Biodenſis huiuſcemodi incarceratum repræſentans admiſſus fuit, ſalua ſolutione ab eo facienda eius, in quo incarceratus non ſoluendo factus eſſet, iuxta textum *in l. ſi quis per a'um. §.* 1. *ff. Ne quis eum, qui in ius v. est. &c.*

V.

Domini Iuſtitiarij quomodo carcerē ſuum inſtructum tenere debent.

Domini Iuſtitiarij, qui in arcibus ſuis carceres habent, Commentarienſem creatum & iuratum quoque habere debent, qui in prædicta arce, in qua carcer eſt, reſideat: præterea prædicti domini de carcerum ſuorum ſecuritate cauere debent, eúſque ſartos tectos habere: alioquin ſi ob defectum huius, non verò culpa Commentarienſis incarcerati euadant, Domini eorum nomine tenentur, tam in ciuili quàm criminali. Vt ſuper his omnibus iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, 16. Octobris, anno 1550. iuxta textum valdè notandū *in l. debet. ibi, ſed non aliis præſtas quaſi in ipſa naui. &c. ff. Naut. caupo. Stab.*

rtic. 2. de iuribus ſummi & meri imperij conſtituto propter Conſuetudinem Pariſienſem, carceres prædictorum Iuſtitiariorum ſarti tecti & rationi conſentanei eſſe debent, altitudine & latitudine competente conſtare, non infecti, & ædificati debent in terræ ſuperficie ſeu pede plano, neque catenas atque id genus alia admonere debent inſtrumenta: cuius rei inſpectionem & ſolicitudinem Iudex Regius ſuperior gerere debet, prædictóſque carceres & incarceratos viſitare, ne domini merum imperium habentes iuriſdictione ſua abutantur, prout ſæpe ac multi aduerſus ſubditos ſuos agunt, qui ſibi angarias ſeu operas non debitas denegant, alio prætextu, atque ita ab iis rem illicitam & iniquam extorquent, & propterea meritò iuriſdictionem ſuam amittere debent. Vide *tit.* 5. *lib.* 23. I.C.

TITVL. V DE IVDICIIS Criminalibus.

Videatur *tit. de accuſatis* ſuprà.

ARRESTVM I.

Aduocatus & Procurator Regius in iudiciis criminalibus aſſiſtere non debent.

DIrimendo appellationes inter Petrum Tiſſerium incarceratū appellantem, ſeorſ

vel pluries in adherenti, à Ioanne Rhodio Aduocato Regio Rigodulēſi, & ab vſurpatione iuriſdictionis & proceſſibus factis à Seneſchallo Aruerniæ vel Locūtenente ipſius, & à denegata ſibi iuſtitia à Michaële Brandonio Locumtenente generali in prædicta Seneſchaltia, itemque à Locumtenente particulari ab vna parte, & prædictum Rhodium & Michaëlem Valſonium, & Stephanum Burbium ſubſtitutum domini Procuratoris catholici Regij, & conſortes appellatos ab altera: Inter complura alia prædicto Arreſto decreta, cùm peſſimi exempli rem competiſſet, Aduocatum ſcilicet & Procuratorem Regium, vel vnum eorum, adſtitiſſe repetitionibus & commiſſionibus teſtium aliiſque proceſſibus inſtitutis ſuper reo ab ipſis accuſato, expreſsè prædicto Seneſchallo vel ipſius Locumtenenti interdixerunt, ne deinceps vlla interrogatoria, repetitiones & commiſſiones teſtium incarceratis & accuſatis inſtituant, in præſentia ſubſtitutorum Aduocati & Procuratoris catholici prædicto loco: & prædictis ſubſtitutis, ne aſſiſtant. Arreſto, quod pronunciatum in Parlamento Pariſienſi 23. Februarij 1538.

V. Conſtit. Aurelia. *artic. 64.* Promotor in interrogatoriis repetitionibus & cōmiſſionibus teſtium præſens eſſe non debet. Caron das *lib. 1. cap. 13.* eo quod Procurator Regius, Procuratores fiſcales Dominorum merum imperium habentium, & Promotores Epiſcoporum, principales partes ſunt in litibus extraordinariis. I.C.

II.

Procur. Regium intra triduum conclu. red. debet.

Lite criminali penitus inſtructa, procurator Regius intra triduum concluſiones dare tenetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Ianuarij 1536.

III.

Abſolutio accuſati non fit.

Accuſati criminis ob defectum integræ probationis in Francia non abſoluuntur, verùm relaxantur: quod ſi quadamtenus abſoluantur, id reſpectu partis ciuilis fit. Quantum enim ad Procuratorem Regium attinet, ſemper is oblata occaſione inueſtigandæ facti & delicti veritatis admittitur & auditur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Ianuarij 1540. Super materia huius Arreſti notandum eſt, quod recenſet Valerius Maximus de duobus iudiciis, titulo de accuſatis neque damnatis neque abſolutis. *Apud M. Popilium*, inquit, *Lenatem Prætorem quadam, quòd matrem fuſtim intereme rat cauſam dixit: de qua neutram in partem lata ſententia ſunt. Quia abundè conſtabat, eandem veneno necatorum liberorum dolore commotam, (quos auia filia infenſa ſuſtulerat) parricidium vltam eſſe parricidio. Quorum alterum vltione dignum alterum abſolutione non dignum iudicatum eſt.* Atque hoc prius iudicium eſt, alterum eſt Areopagitarum Athenis Arreſto dato: *Materfamilias* (ait Valerius Maximus) *Smyrnæa virum & filium interemit, cùm ab his optimæ indolis iuuenem, quem ex priore viro enixa fuerat, occiſum compeiiſſet. Quam rem Dolabella proconſulari imperio Aſiam obtinens ad ſe delatam, Athenas ad Areopagi cognitionem relegauit: quia ipſe neque liberare cædibus duabus contaminatam, neque punire eam iuſto dolore impulſam ſuſtinebat. Areopagitæ, è quibus Parlamentum Græcorum conſtabat, inſpecta cauſa & accuſatorem & ream poſt centum annos adeſſe iuſſerunt.* Nihilominùs in accuſatione hæreſeos olim accuſatus ab ea abſolui ſolitus fuit, quando de calumnia accuſatoris appareret extra ordinem, neque partes in ordinaria lite conſtituebantur. Et ſuper eo duo notabilia Arreſta Franchonij & Calimonij extant, ſuprà *in vno capit. de hæreticis.* Ad hoc caput valdè notandum eſt quod ſuprà *cap. 3. tit. de probatio. præſumtio, &c.* dicitur de duabus ſententiis paribus.

IV.

Relaxatio abſolutionis inſtar eſt.

Relaxatio accuſati per omnia poſt iudicium extraordinarium facta, quamuis cautionis præſtatione oneretur, abſolutionis inſtar eſt, neque expectata altera definitiua, prædictus accuſatus ita relaxatus damna ac intereſſe aduerſus inſtigatores ſuos poſtulare poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 23. Auguſti 1537.

Relaxatio incarcerati nonniſi poſt repetitionem & commiſſionem teſtium fieri debet. Curia tamen incarceratum relaxare poteſt Oſtiario vel alia perſona notabili cauente, iuxta circumſtantias B.

V.

Proceſſus carcere mutuato.

Proceſſus criminalis extra territorium carcere mutuato inſtitutus, legitimus & validus declaratus fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Maij 1518.

VI.

Nullitas conſenſu partium non vitiatur.

Iudex criminalis pro forma proceſſuū ad id reſpicere non debet, in quod partes coram ſe conſenſerunt: veluti ſi conſentirent vt ob ſuſpicionem, vel dubium incompetentiæ alius cum prædicto Iudice perficiendo prædicto proceſſui aſſiſtat, tanquam adiunctus: id quippe non permittitur, prædictúſque proceſſus nullus foret. Atque ita iudicatum fuit Parlamenti Burguodiæ Arreſto, die Iouis 26. Februarij 1550. pro Bertrando Emando, aduerſus Ioannem Gaſtefoſeum. Iſque textus eſt *l. priuatorum. C. de iuri. d. & c. ſignificaſti. de foro compet.*

VII.

Exceptiones accuſati per attentationem admiſſa per ſcripturam & conſilium.

Illuſtris Ludouicus Chalmazelius ſubditos ſuos ob proprietatem maiorum ſyluarum in iuriſdictione ſua ſitarum conuenit & ait, inſpecta deuaſtatione, quam fecerunt, iis interdici debere, ne deinceps amplius iis vterentur. Hi excipiunt & aiūt tanquàm vniuerſi, ſyluas ad ſe ſpectare. Super hac conteſtatione ad ſcribendum per interdicta compelluntur, & per prouiſionem Arreſto Pariſienſi vſu prædictarum ſyluarū iis interdicitur aliter, quàm boni patresfamiliæ vti ſolent, itemque interdictum, ne inde ſumerent, arbores vel ligna venderent. Prædictus dominus Chalmazelius hoc interdictū ſignificari & publicari curat. Ab eo minimè appellatur. Ii accuſantur poſt & contra prædictū interdictum plurimas arbores funditus cecidiſſe, ex iis aſſeres confeciſſe, eóſque in locis vicinis vendidiſſe. Informationes altero Arreſto remiſſæ, decretum perſonalis citationis interponitur, reſponſiones perſonales, repetitiones, commiſſiones, extractum articulorum iuſtificatorum & recuſationum, & concluſiones Procuratoris Regij & partis ciuilis dantur. Iudex antequàm hanc criminalem litem iudicaret, decernit, accuſatos in perſona comparituros, vt

prædicta

prædictæ concluſiones iis communicentur, & ore ſuo per attenuationem ad eas reſpondeant, Ij ad Parlamentum Pariſienſe appellant, vbi repræſentant, ſe inopes eſſe, ignaros, imperitos, ruſticos, qui neque ſciant neque intelligant, quid ſit reſpondere per attenuationem, & tam facilè aduerſus ſe quàm pro ſe locuturos Curia id à quo appellatum fuit, iniquum comperit, eóſque ad Iudicem eundem videlicet à quo appellatum fuerat, remiſit, eo quod litem inſtruxerat, & de lite cognoſcere cœperat. Et Arreſto prædictæ Curiæ, quod datum ex tempore, perorantibus Marillaco & Boironneio, dictum fuit, malè iudicatum, benè verò appellatum, & prædictus Dominus Chalmazelius in expenſas cauſæ appellationis condemnatus fuit. Emendatóque iudicio decretum, eos conſilio capto & ſcripto reſpondere poſſe, non ore tenus, expreſſa interdictione Iudici à quo facta, ne partes accuſatas cogeret ad reſpondendum concluſionibus aduerſus ſe datis, per attenuationem ore tenus. Arreſtum datum fuit 26. Septembris 1556, in Camera Parricidali manè, præſidentibus Dnn Seguierio & Riantio.

VIII.

Accuſator teſtes accuſati reprobatoriis recuſare poteſt.

In dubium quodam tempore reuocatum fuit, vtrùm accuſator teſtes ab accuſato nominatos & à Iudice ex officio ſuper extracto articulorum iuſtificatorum & reprobationum, recuſare & reprobare poſſit? Nonnulli tenuerunt, quod non, per *cap. licet dilectus. de teſtibus*, & præcipuè de teſtibus, per quos probatio recuſationum fit: prout id obſeruatur in cauſis ciuilibus. Alij tenuerunt contrarium, quoniam ſemper metuendum ſit, accuſatum omnes animi ſui vires omnéſque bonorum ſuorum facultates ad reperiendos teſtes impenſurum, itemque eos, qui ſalutem ipſius ſartam tectamque voluerint, audiendos curaturum: quod nil foret aliud, quàm Rem publicam vindicta criminum integrè fruſtrare, parteſque quarum intereſt, intereſſe ac reparatione ſua priuare. Iuxta poſtremam hanc ſententiam Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 18. Augusti anno 1545.

IX.

Exonia per Presbyterum facta non valet.

Citatus perſonaliter per Presbyterum exoniare ſeu legitimè excuſare ſe non poteſt: neque etiam legitima exonia ſeu excuſatio eſt, vacare exequiis & honoribus funebribus patris ſui vel matris ſuæ, vel alterius propinqui & familiaris nouiſſimè defuncti. Prius iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 15. Decembris 1554. Poſterius Arreſto 19. Nouembris 1535.

Verbum hoc *Exonia* ſignificat impedimentum & excuſationem in veteribus legibus Caroli Magni, prout continetur in editione anni 1588. poſt prædictas leges. Vide iura Regalia Raguelli, & de materia Exoniarum Imbertum *inſtit. ſuo for. lib. 3 cap. 4. Ærodium de ordine iudicia. lib. 3. num. 6.*

X.

Neceſſarium officium Domino ſuperiori ac potentiori præſtitum exonia legitima eſt.

Officium Principi vel alij potentiori & ſuperiori domino exhibitum valida exonia non eſt citati perſonaliter, arg *l. 1. C. de Senator. vel Clariſſ.* Nihilominùs ſi hoc officium neceſſarium ſit ad ſalutem prædicti Domini, admittenda exonia eſt. Hanc ob cauſam Medicus teſtatus ſe continuò adeſſe Reginæ Nauarræ ſorori Regis grauiter laboranti Remorantij, excuſatus fuit & ad aliud tempus remiſſus, ob dignitatem & maieſtatem prædictæ Principiſſæ: Arreſto 6. Martij 1535.

XI.

Accuſatus pro ſe teſtes, quos recuſauit, audiri curare poteſt.

Accuſatus pro probatione articulorum ſuorum iuſtificatorum & recuſationum à ſe oppoſitarum, laudare poteſt & curare, vt audiantur teſtes, qui cum eo commiſſi fuerunt, neque propterea eos recuſare neque à recuſationibus à ſe allegatis aduerſus eos diſcedere: defenſio quippe vitæ ſuæ & honoris ſui tam fauorabilis eſt, vt ei liberè omnis generis teſtes adhibere eorúmque teſtimonio vti permittatur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 28. Augusti 1545.

XII.

Articuli iuſtificatiui probari non debent ante abſolutum iudicium criminale.

Accuſatus, aduerſus quem extraordinariè procedi cœptum fuit, poſtulare non poteſt, vt ſibi permittatur examen in futurum inſtituere, id enim nihil aliud foret, quàm eum ad articulos ſuos iuſtificatiuos admittere, antequam extraordinariè de eo cognoſcatur, quod conſtitutioni aduerſatur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata ſententia permiſſionis ſeu veniæ ſuper eo datæ à Præfecto Pariſienſi 1. Decembris anno 1519. pro Mathæo Turca, iuncto ei Procuratore Regio, aduerſus quendam nomine Criſpinum. Nihilominùs contrarium Arreſtum prædicti Parlamenti, de 2. Septembris 1560. extat, ſuper proceſſu ſeditionis Amberti pro fratribus Dominis de Rupebarone, aduerſus ipſorum ſubditos prædicti Ambertij, quo admiſſi fuerunt ad petendum, vt ex officio audirentur 30. teſtes ſuper veritate facti, in quo primò accuſati & condemnati per contumacias ordinariè fuerant, quod omne in Parlamento iure tum deductum fuit, decretúmque vt de iis iudicium inſtitueretur. Nihilominus permiſſum vt ſuprà: verùm etiam ſuper prædicto examine proceſſu iuncto, Curia nihil decernere voluit niſi prius his capta perficerentur, prout dictum fuit Arreſto, quod datum menſe Iunio 1561.

XIII.

E pluribus accuſatis vnus damnatus & poſtea condemnatus ſi vnus appellet ceterorum appellantium executio differri debet.

Iudex criminalis quam maximè poteſt, innocentiam accuſati tueri ac fundare debet, eique tempus indulgere, mediáque eo perueniendi præſtare, neque eum præcipitare aut quicquam ei præripere, quo euadere poſſit. Argumento Arreſti 3. ſuprà *tit. de falſis teſtibus* de duobus teſtibus corruptis ab inauratore quodam, qui prædictis duobus teſtibus tantum oneratus & ad torturam condemnatus fuerat, à quo cùm appellaſſet, & ad Parlamentum Pariſienſe deductus fuiſſet, Curiæ iniquum viſum fuit Iudicem, qui de prædicta lite cognouerat, & prædictos duos teſtes ad triremes in perpetuum condemnauerat, ſententiam ſuam aduerſus prædictos duos teſtes executioni tradidiſſe, quamuis non appellaſſent: omnia enim eum ſuſpendere oportebat ob appellationem inauratoris: euenire quippe poterat, vt diligentia ſua euaderet, vel certè pœnam ipſorum extenuaret, arg. *l. Clarum C. de auctor. præſt.* hiſce verbis quæ ſancta ſunt & notatu digna, *ne ex ſua imperitia, vel innocentis calore aliquod vel dicant vel taceant quod ſi fuiſſet prolatum, vel non expreſſum, prodeſſe eis poterat, & à deteriore calculo eos eripere.*

V. ſuprà *Ar. 30. tit. de appellatio.*

Si Teſtes metuant in eum locum venire, in quo Accuſatus detinetur, vtrum ad eos Accuſatus deducendus ſit, ac nominatim metum ex eorum culpa procedit.

XIV.

In proceſſu criminali inſtituto à Balliuio Foroſeguſienſi ad accuſationem Vidalij vulnerati ictu pugionis lateri impacti aduerſus Ludouicum Maudreſium. Vidalius poſt dilationes infinitas & ſupernumerarias ad adducendos teſtes ſuos, vt repeterentur & cum accuſato committerentur, ſe ita excuſabat, dicendo teſtes ſuos, quibus vti vellet, rectè citatos propter metum venire ac comparere non audere: nempe nonnullos metuentes, ne retineantur & includantur: aduerſus eos quippe corporalem apprehenſionem à prædicto Balliuio iam decretam atque indultam, vt & verum erat, propter occiſum Oſtiarium quendam Arreſtum Pariſienſe exequentem. Alius verò ære alieno preſſos à creditoribus ipſorum obſeruari, quo commodum locum & occaſionem inuenirent ad eos retinendos, ac propterea Mombriſonium tutum teſtibus ſuis locum & acceſſum non eſſe: poſtulabat vt prædictus Balliuius ad loca ipſa ſe conferret, vel ſaltem in media via ſe daret, ſecúmque accuſatum adduceret, ibique eos ſe ſiſturum promittebat. Hoc prædicto Balliuio mirum viſum: ideóque ab eo accuſatorem depellit & aliam dilationem concedit, addito, ſe, ſi intra eam dilationem prædicti teſtes non venirent, ad exclusionem eius faciendi proceſſurum, prout poſtea fecit: à quo accuſator appellat. Non obſtante hac appellatione vlterius ad perficiendum iudicium proceſſum fuit. Ibi prędictus Balliuius recuſatur. Eius nulla ratione habita tanquam rei non admiſſibilis, poſteaquã partes concluſerunt, ob defectum probationum ad litem ordinariam admiſſæ fuerunt, id poſtulante Procuratore Regio: pars quippe ciuilis (putà prædictus Vidalius,) per Inquiſitorem probationem ſuam in his locis facere poterat, & ſic eius nullo modo intererat, in eo, quòd allegabat ſe teſtes ſuos in loco, vbi pars ipſius accuſata & capta erat, properè ſiſtere non poſſe. Is rurſum appellat ad Parlamentum Pariſienſe, vbi Arreſto de 23. Auguſti anno 1565. Curia appellationes ipſius & id à quo appellatum fuit, in irritum deduxit citra multam, & ad ſe principalem litem pendentem coram prædicto Balliuio Foroſeguſienſi euocauit, & remiſit ad Caſtellanum locutum, vbi reſident prædicti teſtes ad cognoſcendum de prædicto Maudreſio & conſortibus ipſius accuſatis, vſque ad ſententiam definitiuam, non obſtantibus oppoſitionibus vel appellationibus quibuſcunque, ſalua executione, ſi ab eo appellaretur: decreuitque ac declarauit Curia, appellationes, quæ à prædicto Caſtellano interponerentur, ad ſe deferendas, ac pendente appellatione per prouiſionem adiudicauit Vidalio 32. libras Pariſienſes ſuper Maudreſio præſtita cautione, omnéſque expenſas, damna & intereſſe in definitiuam reſeruauit. Arreſtum hoc notabile foret, ſi ad omnes ſimiles caſus in conſequentiam traheretur, quibus quæritur de deducendo iudice ad teſtes, metuentes ſeſe ob nouas ſordes ſeſe ſiſtere. Prædictus Balliuius ſubalternus agere aliud non poterat, quàm ſequi formam datam Edictis Regiis & diſpoſitione iuris communis: atque ita alienum ei viſum deferre huiuſmodi excuſationibus, fundatis ſuper infamia, vilitate & ſordibus teſtium, qui ſane exinde viles, ſuſpecti & recuſabiles declarabantur & reddebantur eò quod fugere ac latitare cogerentur. Prædicti teſtes adeò cogniti erant, ac nominatim prædicto Balliuio, vt nemini non in ſede ſeu foro notorium eſſet, aduerſus eos ſummam diligentiam pluries adhibitam ad eos capiendos & includendos, veluti de prædicto aſſaſinatu accuſatos ſeu ſuſpectos aliiſque grauibus delictis, ex quibus poſtea non multò poſt, nonnulli capti, ac ſententia data, toti ſupplicio in prædicto Balliuiatu Foroſeguſienſi affecti fuerunt. Nihilominus tamen Curia eum in modum vt dixi proceſſit ſeu decreuit. Prædictus igitur Maudreſius accuſatus, vt finem huius rei videret, prædictum Vidalium ad effectum tradendum Arreſtum ſuum cogere voluit, ſeque coram prædicto Caſtellano ſiſtit: verum prædictus Vidalius pedem ſtruxit, dicens, locum teſtium, ad quem partes remiſſæ ſunt, & prædictum Caſtellanum ſibi ſuſpectos eſſe, libellúmque Curiæ obtulit, vt ſibi Iudex peregrinus daretur, cuius teſtes ſui ſubditi non ſint, ex quo Curia quadamtenus Appellantis calumniam perſpexit, prædictúmque Arreſtum hac ratione ab eo ex actis petitum non fuit, & ipſius accuſatio interrupta. Vt ad id, quod ſuprà dicere cœpimus, redeamus, vtrùm videlicet prædictum Arreſtum in conſequentiam trahi poſſit, verè intellexi, nonnullis atteſtationibus quas ſolicitator prædicti Vidalij Curiæ repræſentauit, in conflictu, de quo agebatur, prædictum Vidalium adeò vulneratum fuiſſe, vt in periculo mortis adhuc eſſet, duobus aut tribus Chirurgis expertiſſimis teſtibus, inprimis quod vulneris locus mortalis erat. Curia ſanè relinquendo litem ciuilem factam à prædicto Balliuio ſatis præuidebat, pœnam Maudreſij mutandam ſi prædictus Vidalius moreretur. Ex qua ratione veriſimile eſt eam hoc Arreſtum dare voluiſſe, ad ſuſpendendam quæſtionem facti, vſque quo cognoſceretur, vtrùm Vidalius moreretur, an non: attamen plus non continet, quàm prædicti Balliuij ſententia, à qua appellatum fuerat, niſi quod lis criminalis permanebat, cùm ciuilis facta fuiſſet. In hac appellatione Aduocatus quidam grauaminibus ſuis factum eluſit, dicens, prædictum Balliuium deliquiſſe in eo, quod recuſaſſet ad loca vbi teſtes erant, deducere accuſatum, vel eò Inquiſitorem vel Locumtenentem ipſius particularem mittere, ſub conditione hac, vt ſumtus ſuper eo in caſu victoriæ æſtimarentur non minus atque ſi in loco ſedis facti fuiſſent, ac interea accuſatus relaxatus. Hæc noua praxis foret, præcipuè hoc in caſu, quo prædictus Balliuius tria conſideratione digna reperiebat. Primò quod cognouerat, Vidalium extra periculum conſtitutum eſſe, & ſic quatenus duntaxat de vulnerato fuiſſe. Etſi ſolicitator Curiæ aliud perſuaſit, id poſtea falſum & contrarium repertum, & ſic Curiæ obreptum. Secunda ratio erat quod nunquam Vidalius locutus de excuſatione ſuorum teſtium, niſi tum, cùm iam excludendus eſſet, ab iis producendis & adducendis. Tertiò, excuſationem illorum etiamnum malè fundatam ac vitioſam eſſe, prout ſuprà dictum fuit, adde quod Procurator Regius ad id, quod

id, quod factum fuit, concluſerat.

XV.

Quomodo & eo quod pro ceſſu criminali extraordinarius prodeſſe poſſit, quãdo partes ad proceſſum ordinarium admittuntur.

Nonnulli tenuerunt, poſteaquam partes ſuper proceſſu extraordinario, ad proceſſum ordinarium admiſſi fuerunt, eas omnia quæcunque poſſunt, de nouo facere ac producere debere reſpectiuè tam pro accuſatione, quàm iuſtificatione, non adhærendo ei, quod in extraordinario factum, quod in proceſſu ordinario prodeſſe non poteſt. Alij exiſtimarũt, Iudicem, qui ſententia ſua materiam criminalem in ciuilem commutauit, expreſſè partibus hæc reſeruare debere, alioquin eum partibus iniuriam facturum. Alij accuſatorem ſecuritatis maioris gratia reſcriptum à Principe impetrare debere eum ad finem tendens, vt quod factum eſt in prædicto extraordinario, in proceſſu ordinario prodeſſe ſibi poſſit. Alij tenent, abſque reſcripto & declaratione reſeruatiua, de qua ſuperius, prædictum extraordinarium prodeſſe debere, vti factum fuit ex ratione *l. deinde. §. hoc autem interdictum. 1. verſ. itaque primo. ff de liber. exhib.* præcipuè verò, quòd vltimus hic proceſſus à primo dependeat, & ambo vnus idemque proceſſus ſit, non autem diuerſi. Verum eſt & notandum, Iudicem criminalem, cùm videt, probationes reſultantes ex proceſſu, quem extraordinariè inſtruxit, non ſufficere ad accuſatum capitali ſupplicio afficiendum, quæ tamen ad pœnam irrogandam pecuniariam prægnantes ſunt, quicquid ſit, neque rationem vllam neque probabilitatem eſſe eius abſoluendi, neque minus neque magis facere poſſe, quàm eum ſub cautione relaxare, iuxta Conſtitutionem Regis, partibúſque iniungere, vt plenius inſtructiones ſuas proponant, probent ac ciuiliter inſtruant. Inprimis quòd Curiæ ſupremæ *(Hoc ſemper ſub conditione reaſſumendi criminalis ſit)* ſuper extraordinario accuſatum abſoluere non ſolent. A compluribus magnis viris primam ſententiam teneri vidi, cum Imberto tamen ad poſtremam inclino.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

QVamuis in crimine rectè quis admittatur ad impetrandam interdictionem minarum vel oſtentationis, iuxta *l. diffamari. §. de ingc. manum.* attamen id in ciuili non admittitur. Iudicatum 7. Ianuarij 1578. B.

II.

Articuli pro veris habentur, ſi reus criminis reſpondere nolit.

Si criminis reus, cum quo teſtes repeti ac commiſſi debent, reſpondere nolit, articuli & depoſitiones pro veris ac certis habentur. B.

III.

De cauſis principalibus exoniæ ſeu excuſationis.

Dominus Ærodius *de ordine iudiciario lib. 3. num. 6.* notat, tres principales cauſas, quibus Romani exoniam ſeu excuſationem admittebant, fuiſſe morbi ſontici, exilij, funeriſque familiaris. Quantum ad nos, nos aliam probationé non admittere, niſi cũ accuſatus & cõtumax adeò malè habet, vt neque pedes neque eques carruca venire poſſit: ac prætereà omnes ad exoniandum vel excuſandum admitti, iureiurãdo præſtito ſuper exonia, vbicunque abiens quis damnari poteſt, ibi quemuis pro eo verba facientem, & abſentiam excuſantem audiri æquum eſt, & ordinariam admittere, ait Vlpianus *in l. 33. ff. de procuratoribus.* Id quod in Francia hodie non obſeruatur Arreſto hic relato. Itémque iudicatum fuit, filium matrem ſuam excuſare non poſſe Arreſto, quod datum in Camera parricidali 2. Aprilis 1555, & aduerſus eam eremodicium datum fuit ſaluo ſex ſeptimanarũ ſpatio Et altero Arreſto die ſabbathi 26. Ianuarij 1602. quod datum in Camera parricidali, Curia reiecit excuſationem propoſitam à Ludouica Tilleria matre vidua Tuſſancti Normandij, pro Andrea Normandio filio ipſius criminis accuſato, qui appellauerat à decreto quodam corporalis apprehenſionis decretæ à Locumtenente criminali Pictauienſi. Curia non habita ratione excuſationis, eremodicium Procuratori ſaluo vnico menſe adiudicauit, quo pendente accuſatus ſibi proſpiceret, prout ei videretur. Dn Aduocatus Regius Seruinus perorationem ſuam edi & Arreſtum in fine addi curauit. I. C.

TITVL. VI. DE EXPENSIS ſeu ſumptibus litis criminalis.

ARRESTVM I.

Sumtus deducti & remiſſi Clerici ad quẽ pertineant.

SVmptus, quos Clericus in carcere Iudicis laici fecit, ad ſe ad Iudicem ſuum deducendum, ad quem remiſſus fuit, ex bonis Clerici deſumi debent, ſi vnde ſoluantur, habeat: aliàs Epiſcopus, qui eius remiſſionem poſtulauit, eos ſoluet, ſaluo tamen iure eoſdem ex bonis Clerici recuperandi. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 18. Auguſti 1535. aduerſus Officialem, qui prædictos ſumtus ſoluere recuſabat. Eáque ſententia eſt Baldi *in l. ſi qua per calumniam. C. de Epiſcop. & Cleric.* & Guidonis Papæ 3. Verùm Iudex laicus incontinenti, quo literas ipſius tonſuræ viderit, prædictum Clericum remittere debet, ſi id Epiſcopus poſtulet: aliàs ſi differat, eum poſtea ſuis ſumtibus remittere & deducere debet: vt ait Aufrer. *ad deciſio. Cap. Tholoſ. 274.*

II.

Maritus vxorem ſuam adulterij accuſans ſumtus pro ea ſuppeditare vel venditioni dotis eiuſ conſentire debet.

In cauſa quadam inter accuſatorem quendam nomine des Bordes, ac poſtulantem vt ſibi dos vxoris ſuæ à ſe adulterij accuſatæ adiudicaretur, ab vna parte: & prædictam ipſius vxorem nomine du Pin accuſatam ab altera parte: dictum fuit Arreſto Burdegalenſi, maritum cogendum vel ad ſumtus ſuppeditandos ipſi as defenſionis ac ſuſtentationis, vel ad conſentiendum venditioni dotis ipſius vſq; ad ſummam, quæ ei defendendæ & alendæ ſufficiet. Eáque ſententia eſt Speculatoris *in tit. de inquiſit. §. fin. verſic. quod ſi matrimonium.* & Alberici *in l. ſi inſtituta. §. de inofficioſo. ff. de inofficioſ. teſtam.* & Hoſtienſis *in ſumma titul. de accuſat. §. ſi quis poſſit.* Prædictúmque Arreſtum datum fuit, 17. Martij 1536.

III.

Sumtus litis criminalis, à quo exigendi.

Sumtus litis criminalis, cùm pars ciuilis non extat, vel extat & inops eſt, ab accuſato exigi vel ſuper eo taxari non debent, quocunque tã-

rant, *l. quiſquis, C. ad l. Iul. Maieſt.* Tandem Arreſto, quod datum 23. Maij, vigilia Pentecoſtes, anno 1369, & iuxta *l. is qui cum telo. C. ad l. Cornel. de ſicar.* condemnatus fuit in mulctam 500. librarum à prædicto Conſiliario ex confiſcatione ſumendarum, & ducto à porta Palatij vſque ad pegma erectum ad lapidem marmoreum, ſuper eo pegmate manum ei reſecandam, qua ictum inflixerat, poſtea caput amputandum & cadauer ſuſpendendum.

Bodinus reprehenſus, corrigere volens Paponium.

* Paponium hoc loco calumniatus eſt Bodinus *lib. 3. de Rep. cap. 5. Cùm apud nos* (inquiens) *quidam reus, generis nobilitate clarus, vni è Iudicibus Curiæ Pariſiorum gladio vulnus intuliſſet extra ius, Curia dextram ei amputari: deinde corpus in membra ſecari, bona publicari, & grauiſſimam iudici mulctam pendere iuſſit. Male Papius noſter, qui vulnus in actione interrogatoria illatum iudici ſcribit: eſt enim inauditum, reos gladiis accinctos à Iudicibus interrogari.* Huic reſpondeo primo Paponium hoc Arreſtum non fabricaſſe, id enim deſumſit è Ioanne Gallo *quæſt.* 287. Secundo non ait, nobilem eum fuiſſe, neque gladij ictum, verùm pugionis, quem alter cultellum appellat: neque Conſiliarium in brachio vulneratum. Ex quo ſequitur, Bodinum ipſum feciſſe, quod in Ariſtotele reprehendit, hoc eſt, Ariſtotelem nunquam veras Platonis ſententias retuliſſe, ſed econtrà ſemper eas aliter retuliſſe. T.

IV.

Conatus viciandæ puellæ, defectu ætatis impeditus capitis pœna plectitur.

Nonnulli tenuerunt, attentationem deuirginandæ puellæ, etſi id ob defectum ætatis nondum viripotentis facere nō potuerit, capitali nihilominus pœna puniendum, per *l. ſi quis non dicam rapere. C. de Epiſcop. & Clericis.* Alij exiſtimarunt, eum leuiùs puniendum, putà, in dignitate conſtitutos, vel nobiles vel honeſtos relegandos & multandos: viliores verò, in opus metalli vel ad triremes condemnandos. Textus eam ad rem eſt *in l. ſi quis aliquid. 3. §. qui nondum viri potentes. ff. de pœnis, & in l. ſtuprum. ff. de iniur.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 28. Ianuarij 1461. & in conſultatione allegatum fuit à Baiullio Præſide, ab officialibus Embrodunenſibus in vltimo diſtrictu ita iudicatum fuiſſe: prout in certis caſibus & certis limitibus eius faciendi ius habent, vt vidi in Archiuis prædicti loci, præſente Domino Antonio de Leuis Caſtromorantio, Archiepiſcopo prædicti loci, anno 1545. Ioannes Faber tenet, in Francia huiuſmodi reos ſuſpendi.

Ad materiam huius tit. pertinet, quod is, qui D. Nicolaum Conſiliarium Curiæ Parlamenti necare voluit, rotæ impoſitus fuit menſe Auguſto 1583. B.

TITVL. XI. DE TRANSactione in criminibus.

ARRESTVM I.

Iudex reſtituere debet, quod ex tranſactione accepit.

ARchidiaconus Pariſienſis qui trāſegerat & acceperat à Matthæo Vienenſi laico & coniugato, centum quinquaginta libras Turonenſes, accuſato quod cū altera vxore quàm ſua concubuiſſet, Arreſto anni 1397. condemnatus fuit ad eas reſtituendas prædicto accuſato, dictúmque ad id faciendum capto ipſius temporali cogendum.

II.

Tranſactio in delicto fiſco interdicta.

Tranſactio cum reo legitimè detento ob delictum valida eſt: prout ait Bartolus *in l. qui in carcere. ff. quod met. cauſ. & in l. qui à latronibus. ff. de teſta.* verùm iſtud intelligitur de parte ciuili, quæ cum prædicto reo tranſegit, non verò de fiſco, atque ideò Domini Barones, Caſtellani vel Publicani, qui de criminibus tranſigunt, malè faciunt, iuriſdictionéque ſua abutuntur: quod ſi hoc Curiis ſupremis ſignificetur, huiuſmodi tranſactiones in irritum deducere conſueuerunt, partéſque in principali ſuper delicto ad alios Iudices remittere. Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 3. Nouembris 1459.

III.

Tranſactio cum incarcerato facta nulla eſt.

Tranſactio ab incarcerato facta non valet, licet ab eo relaxato ratihabeatur: non enim incarceratus eſſe deſinit, *l. in eadem §. in vinculis,* iuncta Gloſſa ſua. *& l. nec non. ff. ex quib. cauſ. maior.* & per Innocentium *in c. super. in 1. gloſſ. de ſent. excommun.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano 3. Nouembris 1426. Nonnulli tenent id locum non habere, ſi tranſactio incarcerato vtilis ſit, vt per Bartolum *in l. in carcerem. ff. quod metus cauſa,* & Baldum *in rub. de reſc. vend.*

IV.

Tranſactio in crimine falſi.

Complures errarunt in intellectu *l. Tranſigere.* C. de tranſactio.* cuius verba ita habent. *Tranſigere vel paciſci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non eſt: in aliis autem publicis criminibus, quæ ſanguinis pœnam non ingerunt, tranſigere non licet, citra falſi accuſationem.* ac putarunt complures his verbis, *citra falſi accuſationem,* excipi crimen falſi, quod abſurdum foret: nam crimen falſi, non ſemper à pœna corporali immune eſt: itemque hoc verbum, *citra,* aliter intelligitur, quàm vt exceptionem denotet, exempli gratia, *citra aleam, citra periculum,* idem valet ac abſque alea, abſque periculo id fieri non poteſt. Alciatus hanc interpretationē detexit: & ante eum Domini Curiæ Parlamenti Pariſienſis, omni tempore, poſtulante D. Procuratore Catholico Regio, partibus ſub grauiſſimis pœnis interdixerunt, ne de crimine falſi tranſigerent. Et Arreſtum extat, quo, poſteaquā cognitum fuiſſet, accuſatorem falſorum teſtiū cum cognato accuſati exigua ſumta pecunia tranſegiſſe, dictum fuit, vtrumque qui tranſegerat, apprehendendum, deque iis iudicium ferendum.

Videatur Conſtitutio anni 1567. quæ in genere loquitur de tranſactione ob intereſſe ciuile.

*Deſumtum ex Imberto *in enchir. in verb. tranſigere.* Hanc interpretationem hic allegatam ſecutus eſt Briſſonius *lib. ſingula: ad l. Iul. de adult. in verb. qui pro comperto ſtupro,* & Valla *lib. de reb. dub. tractat.* 17. *nu.* 6. Cuiacius tamen communem defendit *cap.* 11. *lib.* 6. *Obſeruatio. & cap. penult. lib.* 19. T.

V.

Pars ciuilis ab accuſatione deſiſtere poteſt, ſiue conteſtata ſit ſiue non, quando ei libuerit.

Ex diſpoſitione iuris Romani*, accuſator ab accuſatione ſemel cœpta deſiſtere non poterat, ſiue accuſaturum ſe teſtatus fuiſſet, ſiue non: ſufficiebat libellum Præſidi dediſſe, ad cogendum prædictum accuſatorem, vt accuſationem continuaret, prout ait Papinianus *in l. miles qui. §. ſocer. ff. de adulter.* Ac quamuis facti ſpecies d. §. de accuſatione adulteræ vel adulteri agat, de quo tranſigi non poteſt, nihilominus regula hæc in omnibus

alijs

aliis obſeruata fuit, vt ait Baldus *in l.1. C. qui accuſar. non poſ.* Oblatio libelli non ea intelligitur, cùm libellus ad informandum offertur, verùm tum, cùm Procurator Regius iuncta ipſi parte ciuili, *requiſita* ſuũ in fine accuſationis & probationum ponit, & corporalem apprehenſionem impetrat vel citationem perſonalem: atque tum prædicta pars tenebatur inſtantiam criminalé perſequi, neque ab ea deſiſtere poterat. Conteſtatio tum fit, quando accuſato audito in reſponſionibus ſuis perſonalibus, Iudex decernit, accuſatores oportere adducere teſtes ſuos, vt repetantur & componantur: vel omiſſo hoc, ciuiliter litem iudicat & partes ad proceſſum ordinarium admittit. Hodie in hoc Regno Curiæ ſupremæ ordinariè & plerumque partes ciuiles admittunt, accuſatione ſua deſiſtentes, quandoquidem priuatum tantùm intereſſe perſequuntur: magis quàm vindictam publicam: & poſtquam deſtiterunt Procurator Regis prædictam accuſationem non ideò minùs perſequitur, cui prædicta deſiſtentia præiudicium nullum facit.

* Nota hic in Francia Senatuſconſultum Turpilianum locum non habere. Valla *lib. de reb. dub. tract.* 17. *num* 9. Vide Choppinum *lib.* 3. *de priuil. ruſtic. p.* 2. *c.* 3. *cap.* 11. loquentem ab initio de vidua quadam, quæ tertio cuidam ceſſerat accuſationem necis mariti ſui. T.

V I.

Dominus Iuſtitiarius non admittitur ad defendendum ſubditum ſuũ accuſatum coram Iudice Regio.

Dominus de Vieux-maiſons quendam ſubditum ſuum de crimine capitali coram Iudice Regio accuſabat, quo ſibi confiſcatio bonorum eius quæreretur. In hac lite incidenter accuſatio admittitur de latrocinio aduerſus hunc reum. Prædictus Dominus cum eo tranſigit, tum de expenſis accuſationis intentatæ, tum de confiſcationis emolumento pro triginta coronatis. Iudex Regius proceſſum continuare non deſinit & quæſtionem decernit tam ſuper latrocinio, quàm ſuper primo delicto. Prædictus dominus ad Parlamentum appellat, vbi Arreſto dictum fuit, appellantem non admittendum, atque in multam condemnatus fuit, De cætero, quoniam hæc tranſactio turpis videretur perorante Dn. Meniſio Aduocato Regio, & poſtulante, vt is iuriſdictione ſua priuaretur, prædictus Dominus in ducentas libras Pariſienſes multæ nomine condemnatus fuit. Mira viſa fuit & gratioſa nimis prædicta appellatio, quà nihil viſus eſt perſequi ſuam, aut ſuorum iniuriam.

LIBER VICESIMVS QVARTVS.

TITVLVS PRIMVS, DE ACCVSATIONIBVS, inſtigationibus, & denuntiationibus.

ARRESTVM PRIMVM.

Pars ciuilis nomine intereſſi admiſſa poſt iudicium.

REALI iniuria offenſus litem ſeu actionem iniuriarũ non intendens, ope accuſationis à Procuratore Regio duntaxat inſtitutæ, impetrare poteſt, vt reus in adgnitionem ſolennem & multam condemnetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1397. aduerſus militem quendam cohortis Comitis de magno Prato. Verùm neceſſe quoque eſt vt prædictus offenſus concludat, vel paupertatis nomine ſe excuſet, ſe non habere, quo ſumtus litis facere & iniuriam petere poſſit: quod ſanè tutius eſt, quamuis Curia conſueuerit aliud cate ſummas quaſdam heredibus occiſi: vel offenſo citra concluſionem. Data quippe tam ſententia, pars ciuilis aduerſus accuſatum ciuilem actionem intendere non poſſet, ſi criminali & publico iudicio actum ſit, per *l. quod Senatuſconſultum.* 6. ibi, *planè ſi actum ſit publico iudicio, denegandum eſt priuatum. ff. de iniur.*

II.

Inſtigatores condemnati etiamſi in lite comprehenſi non ſint.

Inſtigatores accuſationum, quantumuis in lite non denominentur, condemnandi ſunt in expenſas, damna ac intereſſe, ſi accuſatus cauſam obtineat *l. ſi uenter Præſes. §. quinetiam. ff. de excuſ. tut. & l.* 2. *C. lib.* 10. *de Decurio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro D. Ioanne Lingendeo, nunc Locumtenente criminali in Prouincia Borbonienſi, aduerſus Iacobum Cadenum Selectum prædictæ Prouinciæ, anno 1543. Et Arreſto Gratianopolitano, quod abſque data Guido Papa *quæſt.* 269. allegat.

III.

Vtrùm quis accuſare teneatur & vindictam criminis perſequi.

Hodie in Francia, pœna, quam nos *Talionis* appellamus, non obſeruatur ita, vt diſpoſitione

iuris communis ea decernitur, ac ſufficit, accuſatorem priuatum ſuccumbentem condemnari in omnes expenſas, damna ac intereſſe accuſationis. Ex qua ratione accuſator deſiſtere poteſt, ſine per tranſactionem (exceptis caſibus interdictis expreſsè, ne de iis tranſigatur, vel alio modo) quod iure non permittebatur, verùm Accuſator vlterius procedere & cœptam accuſationem perficere cogebatur *l. miles. §. ſocer. ff. ad l. Iul. de adult.* & *c. licet*, & ibi Felin. *de accuſat.* Attamen in omnibus caſibus, ſine exceptione, accuſationem perſequi vel continuare nemo tenetur, ac ſufficit Procuratori fiſci accuſationē relinquere, qui accuſator publicus eſt. Hinc obſeruamus in Francia hanc regulam, *vt nemo inuitus agere cogatur*, C. quam Doctores noſtri limitare voluerunt, vt ei locus eſſet duntaxat in materia ciuili, non verò criminali, fauore ſcil. vindictæ & honeſtatis publicæ: ad minimum filius vel heres teneretur perſequi necem prædeceſſoris ſui: prout ait Paulus de Caſtro *in l. vnic. C. Nemo inuit. ag. cog.* Nihilominùs in Francia contrarium obſeruamus, atque omnibus, vt ſuprà dictum, liberum eſt tranſigere, diſſimulare vel deſiſtere, per ea quæ notantur *in l. iuris gentium. §. pacificar. ff. de pactis.* Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi pro heredibus ruſtici cuiuſdam Caſtronoui, ab alio ruſtico occiſi, anno 1544. Foroſegnſij.

Caput hoc deſumtum eſt ex Imberto *in Inſtit. ſuo fore ſ. lib. 2. nu.* 13. Pœna talionis Feſto eſt iniuriæ vltio, in hoc ſcripta eſt lex, ne quis impune petulans ſit. Quintilianus *de L. mo.* 372. In L. XII. Tabularum. *ſi membrum rupit, ni cum pacit talio eſto.* V. Gellium *lib. 20. cap.* 1. I. C. V. Conſtit. anno 1560. *artic.* 73.

IV.

Officium & integritas requiſita in Procuratore Regio.

Procurator Regius vel Domini Iuſtitiarij omnes accuſandi munere funguntur, quos deliquiſſe cognouerint, citra metum eius, quod inde euenire poteſt, *l. omnes. C. lib. 10. de Delatoribus.* verùm eos quoque ſincerè & integrè procedere oportet, quod ſi enim aliter procedant, veluti per animoſitatem, relicta integritate, quæ comprehenditur *in l. criminis* 15. *C. de his qui accuſar. non poſ.* tanquam calumniatores puniuntur, *l. ſi cantiones C. eod. tit.* ac propterea litem ſuā facient, *l. non eſt ignotum*, iuncta Gloſſ. *C. de adm. tutor l. qui fundum. §. ſi tutor. ff. pro emt.* iuncta Gloſſa, atque ita in damna & intereſſe ſuo proprio ac priuato nomine tenebuntur. Hanc ad rem notatu dignum eſt Arreſtum Tabouëi, ſuprà *tit. de author. rer. iudic.* & c animoſitates contrariæ prædictæ integritati ſunt, dolus, fraus concuſſio, odium & ſimultas latens, ex qua affectio priuatæ vindictæ oriri poteſt: veluti ſi prædictus Procurator per aſtutiam & nimiam curioſitatem teſtes inquirat, & monopolium cum aliis ſuper bonis accuſati ineat: minis & inſolentia vtatur, eique cum prædicto accuſato iurgium interceſſit, vel ipſemet ſumtus faciat, neque pars ciuilis ſit, ipſeque ſolus crimen accuſet quod magis ipſius priuatum, quàm publicum intereſſe concernat: pecuniam ſumat & ita corrumpatur. Hæc omnia ſuſpectum eum atq; ſordidum reddunt & officio boni accuſatoris non conueniunt: & in prædictis caſibus vel in vno eorum Procurator Regius tenetur non minùs quàm priuatus, in omnes expenſas, damna

Procurator Regis quando ſordidus ſit & litem ſuam faciat.

ac intereſſe. Prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, perorantibus Dominis Rianto pro Dionyſio Berardeno, Actuario Cancellariæ Belnenſis, appellante, & Sammelotio pro Iacobo Faultréo & Ioanne Petralio, Aduocato & Procuratore in prædicto loco & D. Marillaco pro D. Procuratore Catholico Regio, 16. Martij anno 1546. Ac poſtea altero Arreſto definitiuo prædicti Parlamenti, 3. Decembris anno 1547. quo prædicti Faultreus & Petralius, quamuis vt Aduocati & Procuratores Regij proceſſiſſent, propter indebitam & calumnioſam accuſationem quam aduerſus prædictum Berarderium inſtituerant (qui ante prædictum Arreſtum, 19. Aprilis anno 1545. abſolutus ab ea fuerat) condemnati fuerunt, altero Arreſto Pariſienſi, expenſis ipſius, damnis ac intereſſe reſeruatis aduerſus eum cur reſeruari deberent, ſinguli in ſummam triginta librarum Pariſienſium mulctæ nomine Regi inferendæ, & prædicto Berarderio 160. librarum Pariſienſium ſimul, pro omni reparatione ciuili, & carcere detinendi, quouſque prædictas multas ſoluiſſent, ſinguli eorum ſoli & in ſolidum, ob prædictas 160. libras, & in expenſas à prædicto Berarderio in proceſſu criminali factas, itémque in expenſas inſtantiæ ſuper qua prædictum Arreſtum datum fuerat. In peroratione quadam prædictus Faultreus & Petralius dicebant, cœlum & terram clamare, vt prædictus Berarderius ſuſpendatur propter delicta ac vitia ſua. Prætereà ſimultas ac latens odium ſuberat & nonnullæ epiſtolæ de ſumtibus faciendis. Adde quod attentatum fuerat ſuper bonis ipſius pendente lite. Curia prædicto poſtremo Arreſto declarauit per huiuſmodi condemnationes prædictos Aduocatos ac Procuratores Regis infamiam non incurrere.

V.

Quamuis vidua occiſi ſiue ſola ſiue tāquam mater & tutrix liberorum defuncti & ſuorum, accuſationem non inſtituerit, neque in lite criminali aduerſus homicidam accuſatum concluſerit, nihilominùs iudicando prædictam litem, Iudex ex officio ſuo prædictæ viduæ ſummam certam adiudicare debet, pro ea & liberis eius, ſi quos habeat, vel liberis duntaxat, ſi mater nō exiſtat, pro damnis ac intereſſe. Atque ita iudicatum ſæpè fuit Arreſtis Pariſienſibus, nominatim anno 159. ſuper appellatione à Iudice S. Ramberti in Prouincia Foroſeguſienſi, quæ emendata fuit, eò quod prædicta adiudicatio omiſſa fuerat, & altero, anno 1564. quo confirmata altera ſententia Iudicis Ponſinenſis.

Multa adiudicari debet liberis occiſi, quamuis neque concluſerint neque litem intenderint.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum I.

I.

Delator vel denunciator ad agendum vel appellandum admitti non poteſt, ſed Procurator Regis. Iudicatum 3. die Septembris 1583. in Camera parricidali.

Denunciator agere vel appellare non poteſt.

II.

Accuſatio ſeu actio criminalis ex noua cauſa emergente renouari poteſt, etiam poſt ſententiam

Accuſatio quando renouari poſſit.

tentiam datam : à quo appellari poteſt à minima iuxta *l ſi cui.de accuſat.* Prout factum 19. Auguſti 1593. in Camera Edicti aduerſus Flandrum quendam, qui pro vulnerato condemnatus fuerat, poſtea vero repertus eum qui læſus fuerat, mortuum eſſe. B.

III.

Inſtigatores & delatores in libro procuratoris Regij ſe inſcribere debent.

Quando in expenſas, damna & intereſſe accuſatis teneantur.

In Francia procurator Regius ex neceſſitate officij ſolus accuſare poteſt, & ſine parte ciuili, ſuo ſolo nomine de crimine cognoſci curare aduerſus delinquentes, eò quod vindicta publica ei commiſſa eſt, & ſi crimen non accuſaret, ſeipſum reum criminis redderet. Quod ſi accuſati manifeſtò innocentes reperiuntur, Procurator Regius delatorem ſuum nominare tenetur, propter expenſas ſed damna ac intereſſe parti adiudicandas. Idem de Procuratoribus dominorum merum imperium habentium ex Conſtitutione Aurelianenſi, *art.* 73. prædictiq; Procuratores tempore denuntiationū & delationū à delatoribus accuſatione & delationē in libris ſuis inſcribi curare debent : quo non facto nominationi delatoris, quam Procurator Regius vel fiſcalis facit, fides non adhibetur: *Occultus*, ait Caſſiodorus, *quæ. 11 qui delationem nobis credit accuſ. ſed ſum qui accuſata deſert, ad iudicium tenetur ac veniat ut ſi quod detulit, non potuerit probare, capitali ſubiaceat vitium* iuxta ea, Arreſto quod datum in Parlamento tranſlato Turones in Camera Patricidali, die ſabbathi menſe Februario 1593. perorante Gilotio pro Ludouico Bertheloo, appellante à Seneſchallo Cenomanenſi, vel Locumtenente ipſius criminali, & Roberto pro D Renato de Bonarea, Actuario Præſentationum Cenomanenſi appellato, appellans abſolutus & remiſſus fuit & appellatus condemnatus in expenſas: appellante in expenſas damna & intereſſe appellato cōdemnato, propter denuntiationem verbalem ab eo factam Subſtituto D. Procuratoris Catholici Cenomanenſis, aduerſus appellatum accuſatum criminis falſæ monetæ, vbi D. Seruinus pro Rege interpretando prædictam conſtitutionem, perorauit, inſcriptionem eſſe formam eſſentialem ad fundandum appellatum in regreſſu ſuo, alioquin eum non ni Procuratorem Regium pro parte habere, neque appellantem ex prædicta Conſtitutione eſſe obligatum ad damna ac intereſſe partis accuſatæ, in caſu abſolutionis tanquam inſtigatorem & denuntiatorem, niſi primo loco actualiter per ſcripturam inter manus Procuratoris Regij declaraſſet, non obſtante declaratione prędicti ſubſtituti Procuratoris Catholici poſterius facta, quæ ab appellato poſt ſententiam abſolutoriam facilè extorqueri poſſet : hanc ad rem retulit veterem formulam inſcribendi in accuſationibus, deſumtam è quodam Monacho S. Dionyſij ad Gullelmum Abbatem: nempè *ut delator criminis ſi ad actuarium transferret, inſcribendo ſe ſignò, ac ſuo apposito contra reum ſéque præſente hæc verba proferret: Ipſe ego, iam qui hodie in rationibus publicis aduerſum te uſ ſto, manu mea roboro, vos iudices, veſtro iudicio firmate.*

Quo caſu Procurator Regius nominare delatorem non teneatur.

Neque Procurator Regius delatorem nominare tenetur, niſi in caſu abſolutionis puræ ac ſimplicis, non verò ſi accuſatus in lite ordinaria duntaxat admittatur, vel vſque ad nouum mandatum remittatur, ſub conditione quotieſcunque ſe repræſentandi: ita tenet D. Ærodius *lib. 2. de ordine & formalitate iudiciaria, num.* 73. vbi plurima ſingularia huius materiæ tractat, vide *l. eum qui ſtem. re ff. de iudiciis, l. 7. ff. de accuſat.* Do. Gothofredum *in notis ad rubricam in verbo, inſcriptionibus.*

Aduerſus Procuratorem Regium expenſæ non iudicantur.

Quod ſi nonnihil Procurator Regius vel fiſcalis pars ſit, nulla in expenſas, damna ac intereſſe aduerſus eos condemnatio fit, Boërius *deciſio. 42.* Capellæ Tholoſanæ *decis. 6.* Rebuffus *ad Conſtitutiones in tractatu de expenſis, artic. 1. gloſſ vnic. num. 17. &* 19. niſi manifeſta ac veluti ocularis calumnia eſſet : quo caſu ſuo nomine de expenſis, damnis ac intereſſe cauere eum oporteret, vt tenuit Chalarius ad prædictam Conſtitutionem Aurelianenſem. Vide *cap. 3.* infrà, & quæ notaui ad *cap. 1. ſtili iuriſdictio. Eccleſiaſtic. Curia Bituricenſis verb. Promotoribus.* Dan houderium *in enchir rer. criminal. capitulo 6. num. 5.* I.C.

TITVL. II. DE HIS QVI accuſare poſſunt vel non.

ARRESTVM I.

Heres accuſare homicidam prædeceſſoris ſui non tenetur.

IN Conſtitutione Imperiali Codice Iuſtinianeo generalis regula occurrit, *vt nemo inuitus agere cogatur.* Vniuerſa Schola Vltramontana exceptionem inter alias hanc addidit, nempe, heredem teneri & cogi poſſe ad accuſandum homicidam prædeceſſoris ſui, & vindictam mortis ipſius perſequi. Ita ait Paulus de Caſtro ad prædictam Conſtitutionem Imperialem. Nihilominùs huiuſinodi rigor in Francia non obſeruatur, non magis quàm pœna Talionis, neque heres cogi poteſt ad accuſandam vel perſequendam hanc vindictam. Déque eo complura Arreſta extant, è quibus vidi vnum Parisienſe quo infirmata ſententia Balliuij Fontiſegusienſis, anno 1574. aduerſus Philippum Hippolytum, emtorem Caſtrinoui.

Vide *Ar. 3 int præced.*

II.

Vindicta homicidij ad quem ſpectet.

Quamuis ex diſpoſitione iuris communis omnes propinqui, ſiue ſucceſſores ſint ſiue non, ad vindicandam necem defuncti admitti debeant, *l. ſi crimen. 10. & l. vxor. 5. C. de his qui accuſar poſſ.* Nihilominùs ex conſuetudine huius Regni verum eſt, pro intereſſe duntaxat eos admittendos, qui ſuccederent, & reliquos tanquā denuntiatores, citra ſpem mulctæ & intereſſe, ſed tantum expenſarum conſequendarum. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 5. Ianuarij 1536.

III.

Idem.

Ius vindicandæ necis alterius hereditarium eſt, atque omnes qui ius ſuccedendi habent, intereſſe exigere poſſunt, *l. ſororē. C. de his quib. vt ind.* Nihilominùs id non coniunctim, ſed ſubordinatè fieri debet, ſecundum intellectum Gloſſæ *in verb proximis*, quam ſequuntur Cyrius, Báldus & Angelus *in l quamuis. C. de adulte.* Ordo hic eſt, primò vxorem admitti, hac deficiente patrem, hoc ceſſante fratrem & conſequenter alios, iuxta ipſorum ordinem: adeò vt

frater duntaxat admitti poſſit, ſi pater iniuriam hanc perſequi noluit: & in primis is, cuius magis intereſt, admittitur, *l. ſepulcri violati. 6. ff. de ſepulcro violato*, & *l. Senatuſconſulto* 5. & ibi Baldus *C. qui accuſ. ar. non poſſ.* Et quod magis eſt, pater ſolus tranſigere poteſt de intereſſe tam ſuo quàm ſuorum liberorum, ob necem filij ſui: neque aduerſus ipſius tranſactionem fratres admittuntur. Atque ita tenent Bartolus & Angelus *in l. ſed & ſi. vnius. §. ſi libertus. ff. de iniur.* & ibidem Albericus de Roſate de eo loquens, valdè mirum ibi videri ait. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi penult. Februarij 1520. pro Ioanne Amyo, Aduocato in prædicto Parlamento, aduerſus quendam nomine Gadocium fratrem defuncti: ſimile altero Arreſto iudicatum, quod datum, 14. Auguſti 1523. pro Bertrando Foucaltio Irenarcha, qui Ioannem Gaulterium ſuſpendi iuſſerat: prædictúſque Præfectus à Patre & fratribus accuſatus fuerat.

IV.

Idem & contrarium.

Nihilominùs Arreſtum in contrarium datum reperitur, non obſtantibus omnibus quæ ſuprà, in lite inſtituta à patre & filio Dauhetiis aduerſus Relictos: prædictúmque vltimum Arreſtum datum fuit cognita patris cum delinquentibus colluſione, iuxta theoricam Bartoli *in l. 2. §. fin. ff. de adult.* quæ hæc eſt, in concurſu plurium accuſatorum, iudicem eligere debere idoneiorem, & ob cauſas, quas cognoſcere poterit, vnum alteri præferre: & ſi colludentem vel infamem inueniat, eum depellere poteſt, aliúmque eius loco admittere, per *l. 3. §. ſi plures.* ibi, *niſi de perfidia prioris. ff. de liber. homin. exhib.* At pater Dauhetius tranſegerat & renuntiauerat, idque Curiæ apparebat, & ex hac cauſa, ne crimen permaneret impunitum, frater admiſſus fuit. Aliàs pater ſemper præfertur ſiue in vicem ſiue ſeparatim agant, per ſuperiùs dicta: atque inde Arreſta præcedentia & vltimum, diuerſi caſus ſunt, & ita benè concordant neque ſunt contraria.

Deſumtum è Boerio *deciſio* 120. Vide ſuprà *titulum de Adulterio.*

V.

Vindicta iniuriæ Religioſorum & Abbatis pertinet.

Hodie in Francia iura ſucceſſionum tam actiuè quàm paſſiuè, extinguuntur & pereunt in Religioſo, iuribus naturæ & ſanguinis nihilominus ſartis tectiſque permanentibus, tanquam re immutabili, *l. iura ſanguinis. ff. de reg. iur.* Et ex hac cauſa pater ad poſtulandum intereſſe ob necem filij ſui Religioſi patréſque filius ob necem patris ſui Religioſi, admittitur per ea quæ not. Bartolus *in l. quæſitum. de ſepul. violat.* Abbas quoque & Monaſterium ob ipſum intereſſe admittuntur. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi inter Petrum Locherum, & Abbatem de Mady ab vna parte & Petrum Gombandium Dominum de Brian, ſuper nece Locherij Monachi prædictæ Abbatiæ.

Caput hoc deſumtum eſt ex *deciſion.* 121. Dn. Boerij V. *Ar. 5. App. h. tit.*

VI.

Accuſatio à duobus nomini ſi patri permittitur.

Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, anno 1548. declaratum fuit, alium quàm maritum ad accuſandam adulterij vxorem non admitti. Ex Conſuetudine Franciæ generali, vxor ad accuſandum maritum ſuum non admittitur. Iſque textus eſt *l. 1. C. de adult.* Nihilominùs vxor defendendo ſe, ſi accuſetur, adulterium mariti opponere poteſt, quæ vna eſt ex tribus exceptionibus, quas lex vxori conceſſit. Altera lenocinium mariti, quod vxori perpetrandi adulterij occaſionem præbuit. Et pro hac ſecunda, præter expreſſam diſpoſitionem iuris communis notabile eſt, quod ſcripſit Valerius Maximus *lib. 8. cap. 2.* de iudicio C. Marij aduerſus C. Fannium. Hic enim cùm Fanniam vxorem ſuam, quam impudicam de induſtria duxerat, eo crimine repudiatam, dote ſpoliare conaretur: ſumtus inter eos Iudex C. Marius, in conſpectu habita quæſtione, ſubdoctum C. Titinium Fannium monuit, vt incepto deſiſteret, ac mulieri dotem redderet. Quod cùm ſæpiùs fruſtra feciſſet, coactus ab eo ſententiam pronuntiare, mulierem impudicitiæ reá ſeſtertio nummo, Titiniũ ſumma totius dotis damnauit. Tertia exceptio eſt præſcriptio quinquennalis. Omne id quod ſuperius dictum, deſumtum eſt ex *l. ita. C. eod.* Ius Canonicum caſtæ vxori maritum ſuum adulterum accuſare permiſit, *cap. tua de procurat.* nonnulli id deſumunt ex Authentica, *vt lic. matr. & auia. §. quia verò plurima.*

Exceptiones competunt aduerſus accuſationem adulterij.

VII.

Licentia criminandi ſuperiori crimine in Francia non admittitur.

Curiæ ſupremæ huius Regni compluribus Arreſtis, vſque in præſens tempus obſeruarunt *l. neganda. C. de his qui accuſar. non poſ.* ſimpliciter in omnibus criminandi licentiam negantes, ſiue accuſator ſuas ſiue ſuorum iniurias exequatur nulla exceptione facta, neque quoquam reſeruato, quamuis d. *l.* accuſato criminandi licentiam non neget, ſi ſuas aut ſuorum iniurias perſequatur. Verùm hodiè accuſatus decreto præuentus, poſtea altera accuſatione criminis parris vel viſceratus, vel etiam diuerſi vel minoris, aduerſus accuſatum audiri non poteſt, niſi priùs ſe crimine, quo premitur, exuerit. Lex prima *eod. tit.* contraria eſt; verùm ea locum habet, quando accuſatus aduerſario ſuo accuſatori grauius crimen obiicit: tum quippe crimini illi prius reſpondere debet. Nihilominùs hodiè excepto Maieſtatis crimine, quæque Principem & Rempublicam concernunt & tangunt, vel quando prior accuſatio planè leuicula & priuata eſt, crimen verò alterum grauius ac magni momenti, prior deciſio obſeruatur.

Accuſatus tamen rectè curare poteſt, vt informetur, interrogatio fiat, captura imponatur, vel compenſationem exigere. B. *V. l. 5. De pact. iudic.* Cuiacius *obſ. libro* 20. *c.* 7. Ærodius *lib. 3. de Ordine iudiciario, num.* 21. *de materia recriminationis.* I. C. & *tit. de compenſatio* ſuprà.

VIII.

Plures hodie vnum ſolum accuſare poſſunt, & vnus plures accuſare poteſt.

Ex diſpoſitione iuris communis complures vnum ſolum accuſare non poſſunt, quemadmodum vnus ſolus complures accuſare poteſt, prout notatur per Speculatorem. *tit. de accuſat. verſ. quod ſi nullus. 1. part.* Iſtud procedebat ex pœna talionis, quam accuſator ſuccumbens metuere & expectare debebat: quam vnus ſolus citra diſparitatem magnam pro pluribus ſuſtinere & excipere poterat: non verò plures loco vnius: in eo quippe adeò magna eſt diſparitas, vt nihil minus quàm pœna talionis ſit, quæ conformitatem cõtinet, putà, vt vnus moriatur,

riatur, eò quod vnum interficere voluerit: vel talem & eandem pœnam ſuſtineat, quam alterum ſuſtinere voluit. Neque talio erit, ſi duo vel tres morte vel alia pœna plectantur pro vno ſolo: id quippe grauius eſt: itemque pœna aduerſus vnum à pluribus exigi non poteſt, poſtea verò diuidi inter perſequentes & accuſatores: neceſſe quippe foret, vt ſinguli integram ſufferrent. Eáque ratio erat, qua Maiores noſtri moti impediuerunt, quò minus plures accuſarent vnum ſolum, qui talionis pœnam obtinēs, aduerſus accuſatores ſuos nōniſi vnicam mortem vel vnicam fuſtigationem petere & obtinere poterat. Vnus ſolus accuſator è pluribus integram pœnam ſuſtinere poterat, & talem, quam quilibet ex accuſatis excepiſſet, ſi conuictus fuiſſet. Hodie Curiæ ſupremæ Arreſtis ſuis in locum pœnæ talionis ſuppreſſæ & abrogatæ expenſas, damna ac intereſſe ſubſtituerunt, quæ per taxationem & liquidationem poſtea factam in pecunia conſiſtunt, quæ diuiſionem admittit. Ex qua ratione complures vnum ſolum accuſare poſſunt, pari ratione vt vnus accuſare plures poteſt.

IX.

Seruum criminaliter aduerſus ſuum dominum famam agere nō poteſt.

Perorante Dn. Buiſſonio in Camera patricidali, 6. Maij 1564. pro Gabriele du Mas, aduerſus Conſiliarium quendam Caſtelleri, appellantem à decreto Libellariorum, vt teſtes committerentur, dictum fuit Arreſto, ſeruum domeſticum ad agendum famoſa actione criminali aduerſus dominum ſuum non admittendum.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum II.

I.

Dominus vindictam ſubditi ſui criminaliter perſequi poteſt.

DOminus loci ad vindicandam ſubditi ſui iniuriam admittitur. Iudicatum 10. Ianuar. 1587. perorante Chezellio aduerſus Fabrum. B.

II.

Nemini vxorem adulterij accuſare licet, ſi maritus non conqueratur.

In Francia, ſi maritus conqueſtatur, nemini nequidem Triumuiris Regis licet, etiamſi vxor in ipſo facto deprehenſa fuerit, & maritus hoc ignorans eam repetat, accuſare & perſequi prædictæ vxoris adulterium, ne quietum matrimonium turbetur, iuxta *l. conſtante matrim. ff. ad l. Iul. de adult.* Et ita iudicatum fuit anno 1558. & poſtea confirmatum 12. Martij 1563. in cauſa cuiuſdam nomine Monartiæ, & die Martis quem *pinguem* vocant 1575. perorante Loiſelio. Aliud foret, ſi adulterium valdè notorium ac ſcandaloſum eſſet. B.

V. *Art. 5. & 15. tit. 9. lib. 22.*

III.

Priuato accuſare non licet, propinquis & Procuratore Regio tacentibus.

Priuatus in Francia vindictæ cauſa & ex affectu accuſare non poteſt, quando propinqui & partes quarum intereſt, & Procurator Regius tacent. Iudicatum 12. Iulij 1578. B.

IV.

Definitio dubij inter matrem occiſi, viduam & liberos ipſius.

Super dubio propoſito inter matrem homicidæ ab vna parte, viduam & liberos ipſius ab altera: dictum fuit mediam partem adiudicatæ ſummæ pro reparatione necis, per prouiſionem matri tradendam, alteram mediam apud ſequeſtrum deponendam, vt in vtilitatem liberorum conuerteretur, Arreſto Pariſienſi 1. Iunij 1554. Choppinus *ad Conſuetudines Andegauenſes lib. 1. cap. 73. artic. 5.* T.

V.

Verum, qui mortem fratris ſui Religioſi vindicauit, Abbas refundere ſumtus debeat.

Iudicatum fuit, fratrem, qui necem fratris ſui Religioſi vindicauit, agere non poſſe aduerſus Abbatem vel Priorem Abbatiæ, Prioratus, in quo occiſus Religioſus erat, ad reſtitutionem & refuſionem ſumtuum litis à fratre factorum: & ab hac petitione Ioſephus Arnoldus de la Borie, Prior de Lurcy, appellans à ſententia data à Dn. Præſidialibus Sedis S. Petri Monaſterij, abſolutus fuit Arreſto 22. Nouembris 1601. ad perorationem, quam retuli *in quæſtion. mea 6.* Dn. Seruinus Aduocatus Regius perorationem ſuam edi curauit, *peroratio. 15. volum. 1.* quam vnuſquiſque videre poteſt. I.C.

TITVL. III. DE CITATIONIBUS authoritate Iudicis, & incarcerationibus.

ARRESTVM I.

Citatio perſonalis accuſatū reum deſignare non debet.

IVdex quidam decreto citationis perſonalis, vel apprehenſionis corporalis, eum delinquentem, aduerſus quem decretum datum, expreſſè deſignare non debet: putà, falſum venditorem, homicidam, adulterum, furem vel alio modo: verùm ſatis eſt dici, informationibus ſeu teſtationibus eum grauari. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 26 die Maij 1536. qua perſonalis apprehenſio, à qua appellatum fuerat, comprehendens *talem tanquam falſum venditorem*, in irritum hoc reſpectu deducta fuit, nihilominùs decretum, quò ad reſiduum eam executioni tradendam.

II.

Incarceratio à parte facta regulariter non valet, excepto fure.

Incarceratio à parte formali facta abſque præcedente informatione & Decreto Iudicis, valida non eſt, quamuis prædicta pars carcerem ſubeat ad pœnam talionis, id quod nos dicimus, conſtituere ſe incarceratum aduerſus partem ſuam, atque tum pro iniuria, damnis ac intereſſe incarcerationis locus eſt. Ita declaratum & iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 8. Maij anno 1514. Attamen ex diſpoſitione iuris communis, ſi furem deprehendam, qui furto rem meam aufert, *ἐπ' αὐτοφώρῳ*, eum capere ac Iudici reddere mihi licet, quando veroſimile & ſuſpicio eſt, interea dum informaretur & decretum poſtularetur, eum euaſurum ita vt perſecutio eius difficilima futura eſſet. Iſque textus eſt *l. interdum. 56. §. qui furem deducit ad Præfectum Vigilum vel Præſidem. ff. de furtis*, & Baldus ad *l. ſi ab hoſtibus. §. 1. ff. ſol. matr.* magnum feſtum de d. textu facit & ait, hanc rem ſingularem & ſpecialem eſſe in fure *ἐπ' αὐτοφώρῳ* deprehenſo, & in delicto flagrante.

Curia Arreſtis ſuis plerumque omnes incarcerationes præſente & aſſiſtente parte factas reiecit & reprobauit. B.

III.

Fœmina honeſta incarcerari non debet.

Matrona honeſta & quæ pro caſta habetur, ſiue ſoluendo ſit ſiue non, pro debito ciuili incarcerari non debet, Authent. *Hodie nouo iure. C. de cuſtod. reor.* Et ita iudicatum fuit Arreſto

Gratianopolitano, 7. Februarij 1460. pro Catharina du Mas aduerſus Ioannem Fertium de Scalis.

Deſumtum ex *deciſio.* 256. Guidonis Papæ, quod in vſu adhuc eſt. Et quando fœmina pro debito ciuili incarcerari poſſit, vide *quæſtio. meam* 57. I. C. V. quoque *Arr. 2. Ap. b. 111.*

IV.

Prægnans mulier incarcerari non debet.

Fœmina prægnans condemnari non poteſt neque multari ob contumaciam, neque incarcerari, ſiue ex marito ſuo grauida ſit ſiue ex alio, ſi nupta non ſit: niſi criminis capitalis rea eſſet, *l. non exigimus. §. ſi non propter. ff. ſi quis cautio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1460. Deſumtum ex eadem quæſtio. Guidonis. V. Aufrerium *deciſi. Capell. Tholoſ.* 3. I.G.

V.

Apprehenſio corporalis quando abſque teſtationibus & decreto fieri debeat.

Sæpè iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, teſtimonio complurimorum qui id ita ſcripſerunt, Iudicem non poſſe ſcilicet iubere delinquentẽ in carcerem conijci ſine præcedentibus teſtationibus, & citra requiſitionem Procuratoris fiſci, quamuis in flagrante delicto deprehendatur: niſi quo caſu prædicti delict. flagrantis delinquens incognitus ſit, vel inops vel enormitas & grauitas delicti de fuga ſuſpectum reddat, reum domiciliatum & diuitem: abſque his deficientibus, Iudex in expenſas, damna ac intereſſe incarcerati condemnari debet.

VI.

Corporalis apprehenſio aduerſus Presbyteros vel Clericos abſque Pareatis non executoria.

Officialis ſeu Iudex Eccleſiaſticum Presbyterum vel Clericum extra circuitum Prætorij ſui & Auditorij apprehendi curare non poteſt, citra veniam laicorum, quorum in loco poteſtas eſt, etiamſi in Diœceſi ſit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 22. Nouembris 1530. Eáq; materia eſt, quæ tractatur *in cap. cùm ab homine. de iudic. & in cap. vt fama. de ſent. excommunic.*

Citra implorationem brachij ſecularis, qui nunquam à Iudice Regio denegatur. Conſtitut. Melodunenſis *artic.* 23. & ratio huius prohibitionis hæc eſt, quod Iudex Eccleſiaſticus non habet territorium in Gallia, vt notauit Molinæus *in cap. cùm Epiſcopus, de offic. ordin. in* 6. Gallus *quæſtio* 576. 363. & D. Magiſter *de appellation. tanquam ab abuſu. cap.* 5. & poſt eum Choppinus *de ſacra polit.* Arreſta referunt. I.C.

VII.

Tuitio citationem perſonalẽ non infert.

Citatio perſonalis, ad præſtãdam tuitionem, iniuſta eſt, & appellatio ab eo facta valida, etiamſi quis ſe non ſiſtat: prout iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, 2. Septembris 1540. eóque declaratus fuit abuſiuus ſtilus in contrarium allegatus.

VIII.

Seruus quando à domino exhiberi debeat.

Compluribus Arreſtis iudicatum fuit, dominum teneri exhibere ſeruum ſuum domeſticum delicti reum, ſi poſt delictum à domino ſuo & in domo ipſius atque ſeruitio viſus fuerit: iuxta *l. quæſtionis habendæ. ff. ad exhibend. & l. criminis. C. eod.*

IX.

Citatio perſonalis ex officio decreta in lite ciuili.

Citatio perſonalis à Iudice ex officio decerni poteſt, lite inſpecta, ſiue ciuilis ſit ſiue criminalis, citra requiſitionem. Hanc ad rem Arreſto Pariſienſi, 20. Decembris 1544. ſimilis citatio benè decreta aduerſus creditorem & actorem in lite ciuili declarata fuit, de quo per inquiſitionem rei probatio facta fuerat, eum tres ſolidos vno menſe pro ſingulis coronatis vſuræ nomine accipere, quod ſanè improbum fœnus erat.

X.

Decretum corporalis apprehenſionis citra denominationem nullũ eſt.

Decretum corporalis apprehenſionis à Iudice decretæ, & Locumtenente criminali Senonenſi, quo dicebatur, talem N. corporaliter apprehendendum, præterea talem N. ſi in cœtu ac ſodalitio iſtius prædicti N. reperietur, nullum declaratum fuit, & Villecoquus pro appellato in expenſas condemnatus perorante Bernagio pro appellante. Hæc erat cauſa Maillardi in Camera parricidali, die Sabbathi, 3. die Auguſti 1560. ſedente Dn. Præſide Seguierio.

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum III.

I.

Corporalis apprehenſio nonnunquam in citationem perſonalem conuerſa.

INcarceratio vel decretum corporalis apprehenſionis nonnunquam à Curia in citationem perſonalem conuertitur, prout fecit pro Lommeo de Baujency ſuſpecto, & vſurarum nomine delato, 28. Februarij, idque tum fit, cùm reus atteſtationibus non prægrauatur. B.

II.

Vxor malè incarcerata cum marito vi Edicti de 4. menſibus.

Vxor cum marito ſuo incarcerata fuit, vi Edicti de 4. menſibus: ab eo appellatum. Dictum fuit, eam malè incarceratam, appellatus in expenſas, damna ac intereſſe, 25. Ianuarij 1577. condemnatus.

III.

Apprehenſio perſonarum periculo aliorum petentis non conceditur.

Apprehenſio perſonarum periculo aliorum fieri & concedi debet: & ſententia Balliuij Senonenſis infirmata fuit: atque is qui huiuſmodi incarcerationem ſuo periculo impetrauerat, in expenſas condemnatus, 16. Ianuarij 1581. perorante Loiſelio. B.

Idem iudicatum Tholoſæ & Arreſto interdictum anno 1582. Maynardus *lib.* 3. *cap.* 35.

IV.

Corporalis apprehenſio vel citatio perſonalis aduerſus Epiſcopos facile non conceditur.

Curiæ nunquam bonum neque decens viſum fuit, executores emittere ad capiendos aut citandos Epiſcopos, vt ſe ſiſtant, ſed iis denuntiatum duntaxat emittere, prout dictum fuit, 30. Ianuarij 1564. Dn. de Crecy Epiſcopo Ambianenſi, appellante à decreto perſonalis citationis. Nihilominùs Arreſto permiſſum fuit creditrici, vt omnes terras prædicti Epiſcopi capi curaret, & Curatorem conſtitui Suſceptorem Regium Ambianenſem, ſi interccederet ſeu ſe opponeret huic pignoris capioni, in pœnam decem millium librarum condemnatus.

V.

De relaxatione incarceratorum.

Hic de relaxatione incarceratorum tractari poſſet, de qua hoc duntaxat notandum, eam ante repetitionem & commiſſionem teſtium fieri non debere. Ita iudicatum fuit 23. Iunij 1565. infirmata ſententia Balliuij Palatij.

VI.

Verùm propter iniurias verbales corporalis apprehenſio decerni poſſit.

Verùm ob iniurias verbales corporales apprehenſiones decerni poſſint, vide ſuprà *titul. de iniuriis verbalibus*, *Arreſtum* 13. quod planè annotaui. I.C.

TIT.

TITVL. IV. DE COMMENTARIENſIBVS ſeu cuſtodibus carcerum, & Cuſtodia reorum.

ARRESTVM I.

Incarceratus pro expenſis cuſtodiæ non retinetur.

ANno 1550. menſe Auguſto in Parlamento Pariſienſi publicatum, lectum atque in Regeſta relatum fuit Edictum Regis Henrici II. quo inter alia dictum ſtatutúmque fuit, Cõmentarienſem reum ſiue abſolutum ſiue condemnatum retinere non poſſe, ob expenſas tantùm, quas in cuſtodia ſeu carcere fecit. Eaq; ſententia eſt Iacobi de Aretio, per *l. omnes. C. de pœn. & l. ob æs. C. de act. & Oblig. §. quia vero homines in Authentic. vt nulli Iud.*

Eadem Conſtitutio edita anno 1549. *art.* 5. quæ vult, cuſtodem carceris reum pro expenſis oris & cuſtodiæ retinere non poſſe. Vide *deciſio.* 448. Guido. I.C.

II.

Incarceratus à quo paſcatur ſeu nutriatur.
Impenſæ carceris vel in fiſcum vertuntur vel in partem ciuilem vel aduerſam.

Curia Parlamenti Pariſienſis ſuper appellatione interpoſita in Curia, à parte ciuili, à condemnatione aduerſus eam decreta à Iudice Marchionatus Meduennenſis ad ſoluendas expenſas cuſtodiæ pro victu & lecto incarcerati ad ſummam certam condemnari, quam deſignáre & cum expenſis à ſe impetratis taxare poſſet, hæſit, inquam, Curia & conſuluit de eo legem conſtituere, quandoquidem prædicta pars ciuilis repræſentabat, id oneris fiſco incumbere, 9. Septembris 1568.

Vide de hac quæſtione, quis inopem incarceratum alere teneatur, Boer 3 *deciſio* 303. *num.* 2. vbi ex comm. Dd. tener, creditorem teneri alere debitorem ſuum inopem incarceratum ad ipſius poſtulationem, vel conſentire in id, vt è carcere dimittatur: & in materia criminali partem ciuilem, quod ſi pars nulla ſit, Regem & dominos merum imperium habentes in iuriſdictionibus ſuis, ſi ipſorum Procuratores ſolæ partes ſint: qua tum ad Regem, pane & aqua incarcerati in carcere Palatij & maioris Caſtelleti Pariſienſi paſcere & alere ſolet. V. *Tract.* 5. *cap.* 18. Bacquetum. Matthæum de Afflictis *ad Conſtitutiones Neapolita. in cap. humanitatem, tit. qua fideiuſſor. dar. poſſ. & deciſ. Neapolit.* 71. I.C.

III.

Cuſtos incarcerato mortuo inter manus ipſius, quomodo puniatur.

Vnos è quatuor Irenarchis generalibus Franciæ, cui à Commentarienſi Caſtelleti incarceratus quidam traditus fuerat, quique ex ictu graphij quo ſibi cor pupugerat inter ipſius manus mortuus fuerat, tribus vel quatuor horis poſt traditionem, non ſine grauiſſima opinione proprij vulneris, Arreſto maioris Conſilij quod datum vit. Martij 155. Caſtro Theodorici, officio ſuo priuatus & in maximas multas, perſequentibus defuncti heredibus, condemnatus fuit, eò quod incarceratum minùs diligenter cuſtodiuiſſet. Prædictus Irenarcha Pariſiis mihi dixit, ſe ſciuiſſe, quod ſua própria probatione ſeſe oneraſſet, ſatque probaſſe, Commentarienſem prædicti Caſtelleti, tradendo ſibi incarceratum hæc verba dixiſſe: Domine Irenarcha, diligentem huius incarcerati curam gere, bis enim tam vel ter dum in cura mea eſſet propria manu ſua ſibi mortem conſciſcere voluit. Commonitio hæc eum excuſabat à negligentia ſua, ob quam alioquin iure officio ſuo priuatur & remouetur. Textus eſt *in l. ſi quos Iudices. ibi, propter negligentiam his adminiſtratione remotus. C. de off. Præf. Præt. orient.* Gloſſa *ante fin. in cap. dilecti filij. de renuntiat.* & text. *in cap. intimaſti. de appellat.* & Gloſſ. *in c.* 1. *§. Iudices. de pac. iura. firmand.* Hanc ad rem expreſſi textus ſunt *in l. Carceri, in fin. & in l. fin. ibi, ſed ſi cuſtodia ſe interfecerit, vel præcipitauerit, militis culpa adſcribitur.* Vnde quamuis prædictus Irenarcha ſine culpa manifeſta, & ſine dolo eſſet, officio tamẽ ſuo priuari debet. Aliàs ſi dolus ipſius ſubſit, is tanquam homicida puniri debet. Nam *d. l. fin.* ibi, *quod ſe ipſe cuſtos cuſtodia interfecerit, homicidij reus eſt*: quod ſi nihil ea de re nouerit neque dolo ipſius factum fuerit, ſpecies facti Arreſti eſt ex *d. l. carceri.* ibi, *ſi neſcit, ob negligentiam remouendus eſt ab officio.*

IV.

Commentarienſis magis oneratus ciuili quàm criminali reo.

Cuſtodes carcerum ſumma cura incarceratos cuſtodire debent, qui ipſis cuſtodiendi non tantùm ob delictum, ſed etiam ob debitum traditi fuerunt. Et hoc caſu debiti videtur Commentarienſis magis oneratus, eò quod exuletur repræſentans reum criminis qui euaſit, verùm pro debitore qui euaſit, Commentarienſis ad debitum præciſè tenetur, quamuis eum repræſentet, ſi pendente fuga debitor ad paupertatem redigatur. Atque hanc ad rem Arreſto Maiorum dierum Molinenſium 7. Octobris anno 550. Commentarienſis Briodenſis huiuſcemodi incarceratum repræſentans admiſſus fuit, ſalua ſolutione ab eo facienda eius, in quo incarceratus non ſoluendo factus eſſet, iuxta textum *in l. ſi quis per alium. §.* 1. *ff. Ne quis eum, qui in ius voc. est. &c.*

V.

Domini iuſtitiarij quomodo carcerẽ ſuum inſtructum tenere debent.

Domini Iuſtitiarij, qui in arcibus ſuis carceres habent, Commentarienſem creatum & iuratum quoque habere debent, qui in prædicta arce, in qua carcer eſt, reſideat: præterea prædicti domini de carcerum ſuorum ſecuritate cauere debent, eóſque tartos tectos habere: alioquin ſi ob defectum huius, non verò culpa Cõmentarienſis incarcerati euadant, Domini eorum nomine tenentur, tam in ciuili quàm criminali. Vt ſuper his omnibus iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, 16. Octobris, anno 1550. iuxta textum valdè notandũ *in l. debet. ibi, ſed non alius præſtat quaſi in ipſa naui. &c. ff. Naut. caupo. Stab.*

Artic. 2. de iuribus ſummi & meri imperij conſtituto propter Conſuetudinem Pariſienſem, carceres prædictorum Iuſtitiariorum farti tecti & rationi conſentanei eſſe debent, altitudine & latitudine competenti conſtare, non infecti & ædificari debent in terræ ſuperficie ſeu pede plano, neque catenas atque id genus alia admouere debent inſtrumenta: cuius rei inſpectionem & ſolicitudinem Iudex Regius ſuperior gerere debet, prædictóſque carceres & incarceratos viſitare, ne domini merum imperium habentes iuriſdictione ſua abutantur, prout ſæpe ac multi aduerſus ſubditos ſuos agunt, qui ſibi angarias ſeu operas non debitas denegant, alio prætextu, atque ita ab iis rem illicitam & iniquam extorquent, & propterea meritò iuriſdictionem ſuam amittere debent. Vide *cit.* 5. *lib.* 25. I C.

TITVL. V DE IVDICIIS Criminalibus.

Videatur *tit. de accuſatu* ſuprà.

ARRESTVM I.

Aduocatus & Procurator Regius in iudiciis criminalibus aſſiſtere non debent.

DIrimendo appellationes inter Petrum Tiſſerium incarceratũ appellantem, ſemel

Qqq 3

vel pluries in adherenti, à Ioanne Rhodio Aduocato Regio Rigodulči, & ab vſurpatione iuriſdictionis & proceſſibus factis à Seneſchallo Aruerniæ vel Locũtenente ipſius, & à denegata ſibi iuſtitia à Michaële Brandonio Locumtenente generali in prædicta Seneſchaltia, itemque à Locumtenente particulari ab vna parte, & prædictum Rhodium & Michaëlem Valſonium, & Stephanum Burbium ſubſtitutum domini Procuratoris catholici Regij, & conſortes appellatos ab altera: Inter complura alia prædicto Arreſto decreta, cùm peſſimi exempli rem competiſſet, Aduocatum ſcilicet & Procuratorem Regium, vel vnum eorum, adſtitiſſe repetitionibus & commiſſionibus teſtium aliiſque proceſſibus inſtitutis ſuper reo ab ipſis accuſato, expreſsè prædicto Seneſchallo vel ipſius Locumtenenti interdixerunt, ne deinceps vlla interrogatoria, repetitiones & commiſſiones teſtium incarceratis & accuſatis inſtituant, in præſentia ſubſtitutorum Aduocati & Procuratoris catholici prædicto loco: & prædictis ſubſtitutis, ne aſſiſtant. Arreſto, quod pronunciatum in Parlamento Pariſienſi 23. Februarij 1538.

V. Conſtit. Aurelia. *artic. 64.* Promotor in interrogatoriis repetitionibus & cõmiſſionibus teſtium præſens eſſe non debet. Carondas *lib. 1. cap. 13.* eo quod Procurator Regius, Procuratores fiſcales Dominorum merum imperium habentium, & Promotores Epiſcoporum, principales partes ſunt in litibus extraordinariis. I.C.

II.

Procur. ter Regius intra triduum concludere debet. Lite criminali penitùs inſtructa, procurator Regius intra triduum concluſiones dare tenetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Ianuarij 1536.

III.

Abſolutio accuſati non fit. Accuſati criminis ob defectum integræ probationis in Francia non abſoluuntur, verùm relaxantur: quod ſi quandoque abſoluantur, id reſpectu partis ciuilis fit. Quantum enim ad Procuratorem Regium attinet, ſemper is oblata occaſione inueſtigandæ facti & delicti veritatis admittitur & auditur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Ianuarij 1540. Super materia huius Arreſti notandum eſt, quod recenſet Valerius Maximus de duobus iudiciis, titulo de accuſatis neque damnatis neque abſolutis. *Apud M. Popilium,* inquit, *Lenatem Prætorem quædam, quòd matrem fuſtem interemerat, cauſam dixit: de qua neutram in partem lata ſententia ſunt. Quia abundè conſtabat, eandem veneno necatorum liberorum dolore commotam, (quos auia filia infenſa ſuſtulerat) parricidium vltam eſſe parricidio. Quorum alterum vltione dignum alterum abſolutione non dignum iudicatum eſt.* Atque hoc prius iudicium eſt, alterum eſt Areopagitarum Athenis Arreſto dato: *Materfamilias* (ait Valerius Maximus) *Smyrnæa virum & filium interemit, cum ab his optimæ indolis iuuenem, quem ex priore viro enixa fuerat occiſum compeririſſet. Quam rem Dolabella proconſulari imperio Aſiam obtinens ad ſe delatam, Athenas ad Areopagi cognitionem relegauit: quia ipſe neque liberare cædibus duabus contaminatam, neque punire eam iuſto dolore impulſam ſuſtinebat. Areopagitæ, è quibus Parlamentum Græcorum conſtabat, inſpecta cauſa & accuſatorem & ream poſt centum annos adeſſe iuſſerunt.* Nihilominùs in accuſatione hæreſeos olim accuſatus ab ea abſolui ſolitus fuit, quando de calumnia accuſatoris appareret extra ordinem, neque partes in ordinaria lite conſtituebantur. Et ſuper eo duo notabilia Arreſta Franchonij & Calimonij extant, ſuprà *in vno cap. iit. de hæreticis.* Ad hoc caput valdè notandum eſt quod ſuprà *cap. 3. tit. de probatio. præſumtio, &c.* dicitur de duabus ſententiis paribus.

IV.

Relaxatio abſolutionis inſtar eſt. Relaxatio accuſati per omnia poſt iudicium extraordinarium facta, quamuis cautionis præſtatione oneretur, abſolutionis inſtar eſt, neque expectata altera definitiua, prædictus accuſatus ita relaxatus damna ac intereſſe aduerſus inſtigatores ſuos poſtulare poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 23. Auguſti 1537.

Relaxatio incarcerati nonniſi poſt repetitionem & commiſſionem teſtium fieri debet. Curia tamen incarceratum relaxare poteſt Oſtiario vel alia perſona notabili cauente, iuxta circumſtantias B.

V.

Proceſſus carcere mutuato. Proceſſus criminalis extra territorium carcere mutuato inſtitutus, legitimus & validus declaratus fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Maij 1518.

VI.

Nullitas conſenſu partium non violatur. Iudex criminalis pro forma proceſſuũ ad id reſpicere non debet, in quod partes coram ſe conſentiunt: veluti ſi conſentirent vt ob ſuſpicionem, vel dubium incompetentiæ alius cum prædicto Iudice perficiendo prædicto proceſſui aſſiſtat, tanquam adiunctus: id quippe non permittitur, prædictúſque proceſſus nullus foret. Atque ita iudicatum fuit Parlamenti Burgundiæ Arreſto, die Iouis 26. Februarij 1550. pro Bertrando Emundo, aduerſus Ioannem Gaſtetiſcerint. Iſque textus eſt *l. priuatorum. C. de iuriſd. & c. ſignificaſti. de foro compet.*

VII.

Exceptiones accuſati per atteſtationem admiſſæ per ſcripturam & conſilium. Illuſtris Ludouicus Chalmazelius ſubditos ſuos ob proprietatem maiorum ſyluarum in iuriſdictione ſua ſitarum conuenit & ait, inſpecta deuaſtatione, quam fecerunt, iis interdici debere, ne deinceps amplius iis vterentur. Hi excipiunt & aiũt tanquam vniuerſi, ſyluas ad ſe ſpectare. Super hac conteſtatione ad ſcribendum per interdicta compelluntur, & per proniſionem Arreſto Pariſienſi vſu prædictarum ſyluarũ iis interdicitur aliter, quàm boni patresfamiliæ vti ſolent, itemque interdictum, ne inde ſomereot, arbores vel ligna venderent. Prædictus dominus Chalmazelius hoc interdictũ ſignificari & publicari curat. Ab eo minimè appellatur. Ii accuſantur poſt & contra prædictũ interdictum plurimas arbores funditus cecidiſſe, ex iis aſſeres confeciſſe, eóſque in locis vicinis vendidiſſe. Informationes altero Arreſto remiſſæ, decretum perſonalis citationis interponitur, reſponſiones perſonales, repetitiones, commiſſiones, extractum articulorum iuſtificatorum & recuſationum, & concluſiones Procuratoris Regij & partis ciuilis dantur. Iudex antequàm hanc criminalem litem iudicaret, decernit, accuſatos in perſona comparituros, vt

prædictæ

prædictæ concluſiones iis communicentur, & ore ſuo per attenuationem ad eas reſpondeant, Ij ad Parlamentum Pariſienſe appellant, vbi repræſentant, ſe inopes eſſe, ignaros, imperitos, ruſticos, qui neque ſciant neque intelligant, quid ſit reſpondere per attenuationem, & tam facilè aduerſus ſe quàm pro ſe locuturos Curia id à quo appellatum fuit, iniquum comperit, eóſque ad Iudicem eundem videlicet à quo appellatum fuerat, remiſit, eo quod litem inſtruxerat, & de lite cognoſcere cœperat. Et Arreſto prædictæ Curiæ, quod datum ex tempore, perorantibus Marillaco & Boironneto, dictum fuit, malè iudicatum, benè verò appellatum, & prædictus Dominus Chalmazelius in expenſas cauſæ appellationis condemnatus fuit. Emendatóque iudicio decretum, eos conſilio capto & ſcripto reſpondere poſſe, non ore tenus, expreſſa interdictione Iudici à quo facta, ne partes accuſatas cogeret ad reſpondendum concluſionibus aduerſus ſe datis, per attenuationem ore tenus. Arreſtum datum fuit 26. Septembris 1536, in Camera Parricidali manè, præſidentibus Dnn Seguierio & Riantio.

VIII.

Accuſator teſtes accuſati reprobatione recuſare poteſt.

In dubium quodam tempore reuocatum fuit, vtrùm accuſator teſtes ab accuſato nominatos & à Iudice ex officio ſuper extracto articulorum iuſtificatorum & reprobationum, recuſare & reprobare poſſit? Nonnulli tenuerunt, quod non, per *cap. licet dilectus. de teſtibus*, & præcipuè de teſtibus, per quos probatio recuſationum fit: prout id obſeruatur in caſibus ciuilibus. Alij tenuerunt contrarium, quoniam ſemper metuendum ſit, accuſatum omnes animi ſui vires omnéſque bonorum ſuorum facultates ad reperiendos teſtes impenſurum, neminémque eos, qui ſalutem ipſius ſartam tectamque voluerint, audiendos curaturum: quod nil foret aliud, quàm Rem publicam vindicta criminum integrè fruſtrare, partéſque quarum intereſt, intereſſe ac reparatione ſua priuare. Iuxta poſtremam hanc ſententiam Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 28. Auguſti anno 1545.

IX.

Exonia per Presbyterum facta non valet.

Citatus perſonaliter per Preſbyterum exoniare ſeu legitimè excuſare ſe non poteſt: neque etiam legitima exonia ſeu excuſatio eſt, vacare exequiis & honoribus funebribus patris ſui vel matris ſitæ, vel alterius propinqui & familiaris nominatìm defuncti. Prius iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 15. Decembris 1534. Poſterius Arreſto 19. Nouembris 1535.

Verbum hoc *Exonia* ſignificat impedimentum & excuſationem in veteribus legibus Caroli Magni, prout continetur in editione anni 1588. poſt prædictas leges. Vide iura Regalia Raguelli, & de materia Exoniarum Imbertum *in inſt. ſuo for. lib. 3 cap 4.* *Aerodium de ordine iudicia. lib. 3. num 6.*

X.

Neceſſarium officium Domino ſuperiori ac potentiori præſtitum exonia legitima eſt.

Officium Principi vel alij potentiori & ſuperiori domino exhibitum valida exonia non eſt citati perſonaliter, arg *l. 1. C. de Senator. vel Clariſſ.* Nihilominùs ſi hoc officium neceſſarium ſit ad ſalutem prædicti Domini, admittenda exonia eſt. Hanc ob cauſam Medicus teſtatus ſe continuò adeſſe Reginæ Nauarræ ſorori Regis grauiter laboranti Remorantij, excuſatus fuit & ad aliud tempus remiſſus, ob dignitatem & maieſtatem prædictæ Principiſſæ: Arreſto 6. Martij 1535.

XI.

Accuſatus pro ſe teſtes, quos recuſauit, audiri curare poteſt.

Accuſatus pro probatione articulorum ſuorum iuſtificatorum & recuſationum à ſe oppoſitarum, laudare poteſt & curare, vt audiantur teſtes, qui cum eo commiſſi fuerunt, neque propterea eos recuſare neque à recuſationibus à ſe allegatis aduerſus eos diſcedere: defenſio quippe vitæ ſuæ & honoris ſui tam fauorabilis eſt, vt ei liberè omnis generis teſtes adhibere eorúmque teſtimonio vti permittatur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 28. Auguſti 1545.

XII.

Articuli iuſtificatiui probari non debent ante abſolutũ iudicium criminale.

Accuſatus, aduerſus quem extraordinariè procedi cœptum fuit, poſtulare non poteſt, vt ſibi permittatur examen in futurum inſtituere, id enim nihil aliud foret, quàm eum ad articulos ſuos iuſtificatiuos admittere, antequam extraordinariè de eo cognoſcatur, quod conſtitutioni aduerſatur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata ſententia permiſſionis ſeu veniæ ſuper eo datæ à Præfecto Pariſienſi 13. Decembris anno 1519. pro Mathæo Torca, iuncto ei Procuratore Regio, aduerſus quendam nomine Criſpinum. Nihilominùs contrarium Arreſtum prædicti Parlamenti, de 2. Septembris 1560 extat, ſuper proceſſu ſeditionis Ambertij pro fratribus Domini de Rupebarone, aduerſus ipſorum ſubditos prædicti Ambertij, quo admiſſi fuerunt ad petendum, vt ex officio audirentur 80. teſtes ſuper veritate facti, in quo primò accuſati & condemnati per contumacias ordinariè fuerant, quod omne in Parlamento iterum deductum fuit, decretúmque vt de iis iudicium inſtitueretur. Nihilominùs permiſſum vt ſuprà: verùm etiam ſuper prædicto examine proceſſu iuncto, Curia nihil decernere voluit niſi prius lis cœpta perficeretur, prout dictum fuit Arreſto, quod datum menſe Iunio 1561.

XIII.

E pluribus ac cuſatis vnum damnatum & poſtea condemnatum ſi nemo appellet caeteris appellantibus executio differri debet.

Iudex criminalis quam maximè poteſt, innocentiam accuſati tueri ac fundare debet, eíque tempus indulgere, mediáque eo perueniendi præſtare, neque eum præcipitare aut quicquam ei præripere, quo euadere poſſit. Argumento Arreſti 3. ſupra *tit. de falſis teſtibus* de duobus teſtibus corruptis ab inſtigatore quodam, qui prædictis duobus teſtibus tantum oneratus & ad torturam condemnatus fuerat, à quo cùm appellaſſet, & ad Parlamentum Pariſienſe deductus fuiſſet, Curiæ iniquum viſum fuit Iudicem, qui de prædicta lite cognouerat, & prædictos duos teſtes ad triremes in perpetuum condemnauerat, ſententiam ſuam aduerſus prædictos duos teſtes executioni tradidiſſe, quamuis non appellaſſent: omnia enim eum ſuſpendere oportebat ob appellationem inſtigatoris: euenire quippe poterat, vt diligentia ſua euaderet, vel certè pœnam ipſorum extenuaret, arg. *l. Clarum C. de autho. præſt.* hiſce verbis quæ ſancta ſunt & notatu digna, *ne ex ſua imperitia, vel iuuenili calore aliquid vel dicant vel taceant quod ſi fuiſſet prolatum, vel non expreſſum, prodeſſe eis poterat, & à deteriore calculo eos eripere.*

V. ſupra *Ar. 30. tit. de appellatio.*

id, quod factum fuit, concluſerat.

XV.

Quomodo & ea quæ proceſſus criminalis extraordinarius prodeſſe poſſit, quãdo partes no processum ordinarium admittuntur.

Nonnulli tenuerunt, poſteaquam partes ſuper proceſſu extraordinario, ad proceſſum ordinatium admiſſi fuerunt, eas omnia quæcunque poſſunt, de nouo facere ac producere debere reſpectiuè tam pro accuſatione, quàm iuſtificatione, non adhærendo ei, quod in extraordinario factum, quod in proceſſu ordinario prodeſſe non poteſt. Alij exiſtimarũt, Iudicem, qui ſententia ſua materiam criminalem in ciuilem commutauit, expreſſè partibus hæc reſeruare debere, alioquin eum partibus iniuriam facturum. Alij accuſatorem ſecuritatis maioris gratia reſcriptum à Principe impetrare debere eum ad finem tendens, vt quod factum eſt in prædicto extraordinario, in proceſſu ordinario prodeſſe ſibi poſſit. Alij tenent, abſque reſcripto & declaratione reſeruatiua, de qua ſuperius, prædictum extraordinarium prodeſſe debere, vti factum fuit ex ratione *l. deinde. §. hoc autem interdictum.* 1. *verſ. itaque prius. ff. de liber. exhib.* præcipuè verò, quòd vltimus hic proceſſus à primo dependeat, & ambo vnus idemque proceſſus ſit, non autem diuerſi. Verum eſt & notandum, Iudicem criminalem, cùm videt, probationes reſultantes ex proceſſu, quem extraordinariè inſtruxit, non ſufficere ad accuſatum capitali ſupplicio afficiendum, quæ tamen ad pœnam irrogandam pecuniariam prægnantes ſunt, quicquid ſit, neque rationem vllam neque probabilitatem eſſe eius abſoluendi, neque minus neque magis facere poſſe, quàm eum ſub cautione relaxare, iuxta Conſtitutionem Regis, partibúſque iniungere, vt plenius inſtructiones ſuas proponant, probent ac eiuſ liter inſtruant. Inprimis quòd Curiæ ſupremæ ſuper extraordinario accuſatum abſoluere non ſolent. A compluribus magnis viris primam ſententiam teneri vidi, cum Imberto tamèn ad poſtremam inclino.

(Hoc ſemper ſub conditione reaſſumendi criminalis ſit)

APPENDIX ARRESTORVM
Ad Titulum V.

I.

QVamuis in crimine rectè quis admittatur ad impetrandam interdictionem minatum vel oſtentationis, iuxta *l. diffamari. 5. de ingen. manum.* attamen id in ciuili non admittitur. Iudicatum 7. Ianuarij 1578. B.

II.

Articuli pro veris habiti, ſi reus criminis reſpondere nolit.

Si criminis reus, cum quo teſtes repeti ac committi debent, reſpondere nolit, articuli & depoſitiones pro veris ac certis habentur. B.

III.

De cauſis principalibus exoniæ ſeu excuſationis.

Dominus Ærodius *de ordine iudiciario lib. 3. num. 6.* notat, tres principales cauſas, quibus Romani exoniam ſeu excuſationem admittebant, fuiſſe morbi ſontici, exilij, funeriſque familiaris. Quantum ad nos, nos aliam probationé non admittere, niſi cũ accuſatus & cõtumax adeò malè habet, vt neque pedes neque equo carruca venire poſſit: ac præterea omnes ad exoniandum vel excuſandum admitti, iureiurãdo præſtito ſuper exonia, vbicunque abſens quis damnari poteſt, ibi quemuis pro eo verba facientem, & abſentiam excuſantem audiri æquum eſt, & ordinariam admittere, ait Vlpianus *in l. 33. ff. de procuratoribus.* Id quod in Francia hodie non obſeruatur Arreſto hic relato. Itémque iudicatum fuit, filium matrem ſuam excuſare non poſſe Arreſto, quod datum in Camera parricidali 2. Aprilis 1555, & aduerſus eam eremodicium datum fuit ſaluo ſex ſeptimanarũ ſpatio Et altero Arreſto die ſabbathi 26. Ianuarij 1602. quod datum in Camera parricidali, Curia reiecit excuſationem propoſitam à Ludouica Tilleria matre vidua Tuſſanctij Normandij, pro Andrea Normandio filio ipſius criminis accuſato, qui appellauerat à decreto quodam corporalis apprehenſionis decretæ à Locumtenente criminali Pictauienſi. Curia non habita ratione excuſationis, eremodicium Procuratori ſaluo vnico menſe adiudicauit, quo pendente accuſatus ſibi proſpiceret, prout ei videretur. Dn Aduocatus Regius Seruinus perorationem ſuam edi & Arreſtum in fine addi curauit. I. C.

TITVL. VI. DE EXPENSIS
ſeu ſumptibus litis criminalis.

ARRESTVM I.

Sumtus deducti & remiſſi Clerici ad quẽ pertineant.

SVmptus, quos Clericus in carcere Iudicis laici fecit, ad ſe ad Iudicem ſuum deducendum, ad quem remiſſus fuit, ex bonis Clerici deſumi debent, ſi vnde ſoluantur, habeat: aliàs Epiſcopus, qui eius remiſſionem poſtulauit, eos ſoluet, ſaluo tamen iure eoſdem ex bonis Clerici recuperandi. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 18. Auguſti 1535. aduerſus Officialem, qui prædictos ſumtus ſoluere recuſabat. Eáque ſententia eſt Baldi *in l. ſi qua per calumniam. C. de Epiſcop. & Cleric.* & Guidonis Papæ 3. Verùm Iudex laicus incontinenti, quo literas ipſius tonſuræ viderit, prædictum Clericum remittere debet, ſi id Epiſcopus poſtulet: aliàs ſi differat, eum poſtea ſuis ſumtibus remittere & deducere debet: vt ait Auſter. *ad deciſio. Cap. Tholoſ. 274.*

II.

Maritus vxorem ſuam adulterij accuſans ſumtus pro ea ſuppeditare vel venditioni dotis ipſius conſentire debet.

In cauſa quadam inter accuſatorem quendam nomine des Bordes, ac poſtulantem vt ſibi dos vxoris ſuæ à ſe adulterij accuſatæ adiudicaretur, ab vna parte: & prædictam ipſius vxorem nomine du Pin accuſatam ab altera parte: dictum fuit Arreſto Burdegalenſi, maritum cogendum vel ad ſumtus ſuppeditandos ipſius defenſionis ac ſuſtẽtationis, vel ad conſentiendum venditioni dotis ipſius vſq; ad ſummam, quæ ei defendendæ & alendæ ſufficiet. Eáque ſententia eſt Speculatoris *in tit. de inquiſit. §. fin. verſic. quod ſi matrimonium.* & Alberici *in l. ſi inſtituta. §. de inofficioſ. ff. de inofficioſ. teſtam.* & Hoſtienſis *in ſumma titul. de accuſat. §. ſi quis poſſit.* Prædictũmque Arreſtum datum fuit, 17. Martij 1536.

III.

Sumtus litis criminalis, à quo exigendi.

Sumtus litis criminalis, cùm pars ciuilis non extat, vel extat & inops eſt, ab accuſato exigi vel ſuper eo taxarj non debent, quocunque tã-

dem prægrauatus ſit crimine, verùm ex pecunia Regis vel Domini Iuſtitiarij loci ſoluendi ſunt: Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 26. Martij, anno 1546. pro Dionyſio Berarderio Actuario Belnenſi appellante, aduerſus Iacobum Fauttæum, & Ioannem Petralium Procuratorem Regium in prædicto loco, per *l. quoniam liberi. C. de teſtibus, & cap. Statutum. §. proferendo. de reſcript. lib. 6.* ita quoque de Dominis Iuſtitiariis, hos ſcilicet expenſas à ſubditis ſuis accuſatis exigere non poſſe, iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata condemnatio in expenſas litis criminalis aduerſus accuſatum ad mortem condemnatum, 17. Ianuarij 1548.

V. *Tit. 1. de expenſ. lib.* 18. *Ar.* 28

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

I.

Sequela Ar. 3. & de articulis iuſtificationum.

IDquod ſuprà *Ar.* 3. dicitur, compluribus Arreſtis confirmatum fuit, nominatim 11. Septembris 1563. excepta probatione articulorum iuſtificatiuorum accuſati, & recuſationum teſtium, quando ad eam admittitur, quæ expenſis accuſati fieri debet, ex Conſtitutione anni 1539. *art.* 159. & 160. cò quod id in eius fauoré ac proinde & oncil ipſius ſit. Si tamẽ reus de articulis ſuis iuſtificatiuis ob defectum pecuniæ ac mediorum informare non poſſit, ad poſtulationẽ prædicti rei Curia decernit poſt ceſſionem bonorum prædicti poſtulantis, partem ſummàm Arreſto definitum conſignaturam, ſub conditione eius recuperandæ ex liquidiſſimis bonis prædicti ſupplicantis vel poſtulantis. Prout obſeruatum fuit pro Launæo incarcerato in carcere publico aduerſus heredes de la Motthe Serrantij, 15. Iulij 1581. I. C.

TITVL. VII. DE CONFESſionibus Accuſatorum.

ARRESTVM I.

Accuſatus cõfeſſione ſua coram incompetente iudice facta non prægrauatur.

SI Iudex qui de reo vel accuſato, qui coram ſe confeſſus eſt, cognouit, eumque poſtea ad Iudicem competentem remittat, id quod corã prædicto iudice incompetente factum eſt, tam confeſſio quàm proceſſus, nihil valet: neque ei iudex competens inſiſtere, neque ſuper eo iudicare poteſt. Eaque ſententia eſt Bartoli *in l. Diuus. ff. de Cuſtod. reor.* & *l. Magiſtratibus. ff. de iuriſd. omn. Iudic.* Atque ita ſæpè iudicatum fuit Arreſtis Gratianopolitanis tempore Guidonis Papæ, vt ipſe teſtatur *quæſtio.* 419.

Vide *Arr.* 2. *tit. ſeq.*

II.

Confeſſor cogi non debet ad reuelandam accuſationem.

Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum pridie Natalis (nõnulli eius datam de 23. Octobris 1580. aſſignarunt,) iudicatum fuit, confeſſorem cogi non poſſe ad reuelandam delinquentis confeſſionem, quem in confeſſione audiuit iuxta *can. Sacerdos 3. quæſt.* 7. quamuis in materia criminali ſit, & eius animaduerſio neceſſariò requiratur.

V. *Cano. Sacerdos 3. quæſt.* 7. & Carondam *lib.* 7. *Reſp. cap.* 178. qui idem Arreſtum refert. I. C.

TITVL. VIII. DE PROBAtionibus, Præſumtionibus & iudiciis in lite criminali.

De hac materia plenè ſcripſerunt Alciatus *de præſumtionibus* & Menochius. I. C.

ARRESTVM I.

Præſumtiones & indicia quænam ſufficiãt ad probationẽ delicti.

Doctrina notabilis.

QVando per teſtes de facto probari non poteſt, verùm per iudicia duntaxat, quæ magna ſunt ac indubitata, dubium fuit, vtrum accuſatus condemnari poſſit? Nonnulli tenuerunt quod non, per *l. ſciant cuncti. C. de probatio.* Alij putarunt, accuſatum quæſtioni ſubiiciendum, quos inter eſt Ioãnes de Imola in *l. fin. ff. de hered. inſtituend.* Maior pars tenuit, per hæc indicia indubitata atque vehementia ad condemnationem perueniri poſſe, vt Bartolus *in l. licet Imperator. ff. de legatis* 1. Salicetus *in l. ea quidem. C. de recuſatio. & in d. l. ſciant cuncti.* verùm omnes præſupponunt, indicia hęc concludentia & eiuſmodi eſſe debere, ne in ſuſpicionẽ deduci, neque præſumtio contraria adduci aduerſus illa poſſit. Nam etiam illa probatio euidens dicitur, quæ ea pluribus cõiecturis te fulcit, *l. ſi quis. ff. de manum. teſta.* Ob has & alias rationes infrà, quidam nomine Gallicus accuſatus deprædatæ nauis cuiuſdam mercatoris Britanniæ, omniũq; qui ea in naue erant, occiſorũ, cùm de eo nullis teſtibus neque confeſſione conuinceretur, verùm indubitatis ſolummodò indiciis, veluti quòd extra iudicium prædictam deprædationem confeſſus fuiſſet, quòd aufugiſſet, quòd ob complura latrocinia ac cædes alias, præter eam, de qua quærebatur, malè audiret, quorum nomine quantumuis à Rege veniam impetraſſet, nihilominùs accuſatio eius grauior facta fuerat, condemnatus ad mortem fuit Arreſto Burdegalenſi, quod datum 3. Februarij 1519. Simile iudicatum fuit altero Arreſto, quod datũ menſe Decembri 1529. aduerſus Ioannẽ Lanau, dictum Seniorem, appellantem à ſententia capitali Seneſchalli Petrocoricenſi, pro Procuratore fiſci Montis regalis, qui perſequebatur. Eáque ſententia fuit Bartoli *in l. ſi cui. ff. de accuſat.* & Ludouici Romani *in l. 1. §. hoc reſcriptum. ff. ad Syllan.* Et pro hoc maximè facit probatio aduerſus accuſatum, qui huiuſmodi actus perpetrare conſueuit. Atque ad has aliáſque circumſtantias Iudicem attendere oportet, & ſequi tearum ad hanc rem valdè ſingularem *in c. præterea. de teſtibus*, ibi, *etenim circumſpectus Iudex motum animi ſui ex argumentis, quæ rei aptiora eſſe compererit, confirmabit.* Neque fieri poteſt vt properè teſtes de omnibus delictis habeantur: ideò, *quod liquidò probari non poteſt, argumentis probatur*: Eaque verba ſunt *l. non omnes. de re militar.* Inprimis verò id locum habet in crimine adulterij, in quo ob difficultatem probationis concludentis, olim Arreſto conflictus probationum decernebatur. Gallus cuiuſdam

Iudex omnes circumſtantias attendere debet.

data

dati aduerſus Ioannem Carrongium mentionem facit. Verùm in crimine furti, homicidij, falſi & aliorum, iſtud in hoc Regno non permittitur, vt ait Ioannes Faber *in §. per contrariũ. Inſti. de hered. quæ ab int. d. f.* Attamen ſi Iudices ad probandum maleficium nonnulli indicia ac præſumtiones habeant, quamuis vehementes & indubitatæ ſint, ad veram atque ordinariam pœnam condemnare reum non debent, æquè ac ſi teſtes quidam deponerent, ſe id vidiſſe: verùm ad mitiorem aliquam condemnationem inclinare debent. Ita aiunt Baldus, & Franciſcus Aretio *in l. cum. §. 1. de teſtam.* & Hippolytus de Marſiliis *in l. repeti. ff. de quæſtio.* Atque in eo non ſine cauſa Iudex hæret, cùm adeò vrgentes ac indubitatas tanto numero, vt nihil ampliùs requiratur, videt. In quo facilè peccare poteſt, ſi nimis meticuloſus ſit, & magis adhuc, ſi nimis ſeuerus ſit. Atque hanc ad rem Paris de put *in Synd. in verb. tortura.* facti ſpeciem, quæ ſuo tempore contigit, allegat: quæ ita habet, Fœmina quædam, per feneſtram cuidam in platea prætereunti, qui iniuriam ei intulerat, minata fuit, prolatis his aduerſus eum in vulgari ſua lingua verbis. *Io ti farò tagliare le gambe, no ſara longo tempo.* Inimicus eius, cui fœmina has minas intentarat, cùm ferret eam per ſe infamem, meretricem eſſe ac malefaciendo aſſuetam, nactus hanc occaſionem ad velandam intentionem, qua inimicum ſuum interficere ſibi propoſuerat, ei crura incidere ac lethales ictus, ex quibus mortuus eſt, infligi curauit. Illicò aduerſus hanc fœminam informatur. Ea capitur, ac omnibus cognitis quæſtioni ſubiicitur: confitetur ea, quorum nomine innocens eſt, condemnatur ac mortis pœna plectitur. Fortè fortuitò vnus ex aſſiſtentibus ab hoc inimico ſubornatis, ob aliud quoddam crimẽ captus, quẽadmodum res ſe habebat, declarat. Author capitur & interrogatus omnia confitetur, ac nominatim ſe nunquam cognouiſſe neque locutum cum hac fœmina fuiſſe, ſeque ex minis, quæ ex ea audiuerat, occaſionem ſumſiſſe. Huiuſmodi impoſturæ euenire poſſunt, quando de fide præſumtionibus vel torturæ adhibenda agitur, & ſanè Iudicem in ea re prudenter verſari diſcretúmque eſſe oportet. Aliud foret, ſi extra torturam accuſatus delictum confiteretur: tum quippe de delicto confeſſato apparet, vel de eo non apparet. Si non appareat, confeſſio non ſufficit, neque ſuper ea Iudex qualiter qualiter condemnare confeſſum poteſt; neceſſe quippe omninò eſt, vt de delicto appareat, *l. neceſſarios. §. non aliàs. ff. ad Sylan.* veluti ſi agatur de homicidio neceſſe eſt, vt de cadauere appareat. Nonnulli ad mortem condemnati fuerunt, iſque qui occiſus dicebatur, poſtea viuus repertus fuit: vt ait Bald. *in addit. ad Specul. tit. de ſenten. col. 18. in fin.* Valerius Maximus *cap. 4. lib. 8. de quæſtio.* refert quendam homicidij inſimulatum, eoque nomine tortum admiſiſſe ſe id facinus conſtantiſſimè aſſeueraſſe. Itaque ſupplicio affectum. Paruulo deinde tempore interiecto illum, cuius de nece creditum erat, domum rediſſe. Materia hæc notatur *in l. qui ſeruum in pr. ff. de interrogat. actio.* & per Iaſonem *in l. error. C. de iuris & facti ignora.* Idem eſt in furto, adulterio, falſo & omni alio delicto, vbi ſola confeſſio non valet: & ita notatur in Auth. *ſed nouo iure. C. de ſeru. fugit.* Quãtum ad alterum caſum, ſi de eo etiam per famã appareat, ſatis foret, *l. ſi quidẽ. C. ſolut. matr.* & tũ confeſſio vel ſimplex eſt vel colorata, ſi ſimplex eſt, nullũ dubium eſt, quin nõ condemnandus ſit reus, *tot. tit. ff. & C. ad leg. Corn. de ſicar.* Si confiteatur ſe occidiſſe, verùm corpus ſuum defendendo, nonnulli tenuerunt eum ob confeſſionem ſuam ſuſpendio dignum, qua prægrauari is debeat eiúſque defenſio reiici, de qua non apparet. Hæcque ſententia fuit Bartoli *in l. Aurelius. § idem quæſiit. ff. de lib. legat.* & Bald. *in l. vn. C. de confeſſ. & in l. ſi præſi.* per illum textum. *C. de donat. ante nuptias.* Ratio eorum hæc eſt, quod ibi fiat ſe diuiſio eorum confeſſionis, partem aduerſus eos admittendo, partem alteram reiiciendo, aduerſus delinquentem quippe ſemper malè præſumitur, *l. 1. C. de ſicar.* Iuxtáque hanc ſententiam plurima Areſta allegata fuerũt data Burdegalæ à quibuſdam dominis Cõſiliariis ad prædictam ſententiam inclinantibus coram Dn. Præſide Boërio, prout ipſe ſcripſit *in deciſio. 164. num. 10.* Alij dixerunt ac tenuerunt, huiuſmodi confeſſionem integram accipiendam, nec diuidendam, vt Abbas Siculus *in cap. auditis de Procurator.* Alij diſtinxerunt, ſi accuſatus ab initio abſolutè & ſimpliciter factum negauerit, poſtea metuens pœnam id ſe perpetraſſe defendendi ſui cauſa confiteatur, tum ad huiuſmodi defenſionem eum admittendum, *l. vnus. §. fin.* ibi, *quamuis defenſionem quocunque tempore poſtulante reo, negare non oportet. ff. de quæſtio.* verùm neceſſe eſt, vt defenſionem probet: alias capite plectendum, iuxta ſententiam Bartoli hanc ad rem *in l. cùm de indebito.* Idem eſt, ſi ab initio confeſſus ſit, poſt condemnationem verò allegauerit, id ſui defendendi cauſa ſe feciſſe, id quod facere poteſt, *l. ſi filius. §. exceptionibus. ff. de interrogat. actio.* Quantum ad tertium caſum, ſi accuſatus liberè & tum cum interrogatur, confiteatur ſe homicidium commiſiſſe, verùm id defendendi ſui cauſa commiſiſſe, quod tutius eſt hoc caſu complures tenuerunt, eum morte non afficiendum, verùm extraordinariè arbitrio Iudicis puniendum, præcipuè quando argumenta defenſionis ſuæ proponat, veluti minas & defuncti inimicitias, *in l. 1. §. Diuus. ff. de ſicar.* Alij opinati fuerunt, eum torturæ ſubiiciendum, vt veritas prædictæ defenſionis deprehendatur. Et ſi torturam ſuſtineat & in ea perſeueret, ad mortem non condemnandum, verùm admonendum, vt à Principe veniam conſequatur, & abſque ea dimitti non debere, quicunque tandem legitimus color ſubſit. In Francia enim hæc requiruntur, de iure verò non, *l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & l. 1. C. vnde vi. l. ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aquiliam.* Et ita Curia Burdegalẽſis compluribus Areſtis fecit, vt ait Dn. Boërius. Item nonnullos malæ famæ, qui in quæſtione aſſeruerunt ſe homicidia ſui defendendi gratia perpetraſſe, prædicta Curia ſimpliciter non dimiſit, verùm condemnauit, vt virgis cæderentur diuerſis diebus, ſaluis auribus ſæpe ac intactis, nonnunquam auribus præciſis: alios verò honeſtæ famæ & exiſtimationis ad pœnam pecuniariam.

Pœna mitior in delicto per indicia probato.

Indicia falſa.

Confeſſio in quæſtione periculi plena.

Confeſſio ſimplex vel colorata.

Confeſſio poſt denegationem cum defenſionis exceptione.

Confeſſio libera ſine vlla exceptione.

Homicidia in dubio quomodo puniantur.

Digitized by Google

Deſumptum *ex deciſio.* Boërij 166. V. Damhouderium *in Enchir. rer. crimin. ſub 1. cap. 10*

Quando in accuſatione criminis probatio inſufficiens eſt, & tamen indicijs reus prægrauatur, plerumque partes ad litem ordinariam admittuntur ad plenius articulandos & probandos articulos. B.

II.

Confeſſio delicti de quo nõ apparet in genere nihil valet.

Quamuis accuſatus plurima furta, homicidia aliaque crimina confiteatur, ex ſola tamen confeſſione condẽnari non debet vt homicida vel fur: verùm neceſſe eſt vt crimina huiuſmodi verè commiſſa fuiſſe probentur ſaltem in genere: ita tenent Bartolus & Paulus de Caſtro in Auth. *ſed nouo iure. C. de ſeru. fugitiu.* non enim auditur perire volens, *l. 1. §. ſi quis vltra. de quæſt.* Ob hanc cauſam in materia criminali in Curia, ſi reus in cognitione de eo cœpta confiteatur, ſe olim quendam occidiſſe vel furta quædam commiſiſſe alia, quàm quorum nomine prægrauatur, querelas vel condemnationes ob prædictum caſum, quem confeſſus eſt, factas eſſe oportet: aliàs ex prædicta ſola confeſſione reus non condemnabitur, neque pœna aggrauabitur ob delicta non verificata, ita tenet Alexander *conſil 19. vol. 7.* Attamen ſi in genere de homicidio vel furto appareat, etſi ignoretur à quonam commiſſum fuerit, ſi reus id confiteatur, & quædam veroſimilitudo ſubſit eum verum confiteri, ex eo condemnari poteſt: non enim dico hæc, putà, plena probatio & confeſſio requiruntur: vnum ſufficit, prout ſuperiùs, *l. qui ſententiam laturus eſt. C. de pœnis & l. ſi quis in hoc genus. C. de Epiſc. & Cler.* Et ita compluribus Arreſtis Pariſienſibus declaratum fuit.

Deſumptum è *deciſio.* 164. Boërij adde quod extat *in tit. de pœnis.*

III.

Idem.

Hanc ad rem notatu dignum eſt Areopagitarum, Palladienſi Græciæ, iudicium quod memorat Ariſtoteles *lib. 1. magnor. moral. cap. 17.* de muliere quadam quæ accuſata & conuicta cuidam, quem amabat, philtron ſeu poculum amatorium propinaſſe, ex quo mortuus eſt, liberata fuit: nulla quippe malitiæ præſumptio erat, neque quod amicum ſuum interficere voluiſſet, verùm impotentia amoris id feciſſe comperta fuit. Cicero *in oratio. pro Sexto Roſcio Amerino.* aliud ſimillimum iudicium refert. Species facti hæc erat: Quidam nomine Clœlius Terracinenſis, cùm cœnatus cubitum in idem conclaue cum duobus adoleſcentibus filijs iſſet, inuentus eſt manè iugulatus, cùm neque ſeruus quiſquam reperiretur, neque liber, ad quem ea ſuſpitio pertineret: id ætatis autem duo filij propter cubantes ne ſenſiſſe quidem ſe dicerent: nomina filiorum de parricidio delata ſunt. Quid poſtea erat ſanè ſuſpicioſum, neutrum ſenſiſſe, auſum autem eſſe quenquam ſe in id conclaue committere, eo potiſſimùm tempore cùm ibidem eſſent duo adoleſcentes filij, qui & ſentire & defendere facilè poſſent? Erat porrò nemo, in quem ea ſuſpicio conueniret. Tamen cùm planum Iudicibus eſſet factum, aperto oſtio eos repertos eſſe: iudicio abſoluti adoleſcentes & ſuſpicione omni liberati ſunt. Nemo enim putabat, quemquam eſſe, qui cùm omnia diuina atque humana iura ſcelere nefario polluiſſet, ſtatim ſomnum capere potuiſſe.

IV.

Inſtrum. ſoli non valet aſſ[illegible] ad[illegible].

Wilhelmus Goutonius à Ioanne Preſbytero ictu ſagittæ arcubaliſtę ad Petrum Bouſſeronium ſpectantis occiſus fuit. Hic Bouſſeronius captus accuſatur opem auxilium tuliſſe, arma ad perpetrandum hoc homicidium ſubminiſtraſſe, atque ita pœna dignus atque ſi ipſe perpetraſſet homicidium, per textum *in l. ſi pignore. §. qui ferramenta. ff. de furt.* & Bartolus *in l. in fur. ti. §. ope. eod.* Nihilominùs cùm de dolo prædicti Bouſſeronij probari non poſſit & ad id ſcienter prædictam arcubaliſtam non commodaſſe, relaxatus fuit, & Curia dimiſſus citra expenſas, damna & intereſſe, Arreſto Burdegalenſi, quod datum 2. Februarij 1551.

V.

Socij in delicto, quando aduerſus ſocium faciant.

In ſocietate ciuili quorundam ſociorum depoſitio pro altero plenæ probationis inſtar eſt, dummodò eius tantum portionem attingat, *l. Nullus ff. de teſtibus & l. omnibus. C. eod.* verùm in ſocietate delictorum, ſocius vnus aduerſus alterum fidem non facit, verùm indicia tantùm præbet quibus ad quæſtionem perueniri poſſit prout ait Paulus de Caſtro *conſil. 347. n. 14.* Et ita obſeruatum fuit duobus Arreſtis Burdegalẽſibus, ob furtum quoddam in domo cuiuſdam nomine Mallereti commiſſum, cuius cauſa tres è ſocijs torturę ſubiecti fuerunt, qui autorem Ioannem Chenalerium nominarunt. Hic captus & torturæ ſubiectus, eam ſuſtinuit, abſolutúſque fuit iuxta ſententiam Gloſſæ *in l. edict. ff. de quæſt.* Caſus tamen ſunt, quibus ſocius aduerſus ſocium plenam fidem faciat. Primus ac principalis eſt, crimen læſæ Maieſtatis, *l. quiſquis. C. ad l. Iul. Maieſt. & c. de confeſſ.* Secundus eſt ſacrilegium *cap. in primis. 2. quæſt. 1. & cap. qui autem. 17. quæſt. 4.* Tertius eſt coniuratio & conſpiratio plurũ præmeditata, *cap. fin. de teſtib. cog.* Quartus eſt falſa & adulterina moneta quæ ſine ſocijs exerceri non poteſt, *l. 1. C. de falſa moneta.* Quintus eſt hæreſis *c. literas de præſumptio. & cap. in fidei fauorem. de hæret.* Sextus eſt Simonia, *cap. 1. de teſtib. lib. 6.* Septimus eſt, crimen Aſſaſinatus à Baldo poſitus in *l. non ideo minus. verſic. ſuper quod dixit. C. de accuſat.* Complures alios poſuerunt, verùm hi ſeptem modò memorati magis conſueti ſunt & ordinarij.

1. In Crimine læſæ Maieſtatis.
2. Sacrilegij.
3. Coniuratorum.
4. Falſæ monetæ.
5. Hæreſis.
6. Simoniæ.
7. Aſſaſinatus.

Deſumptum è Boërio *deciſio. 108. num. 9.* Huc facit *tit. de fideiuſſor. & cautio.* ſupra, præter titulos ſingulares de quolibet criminis ſpecie.

VI.

Teſtis in repetitione tenetur non eſſe deuotus, copia primæ ſuæ depoſitionis exhibita.

Teſtis, qui depoſuit & depoſitionem ſuam ſignauit, in repetitione de nouo reſpondere & deponere tenetur, prælecta ei copia primæ ſuæ depoſitionis: prout iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, menſe Iunio anno 1520. Ex diſpoſitione quippe iuris teſtis, qui olim depoſuit, rurſus deponere tenetur, per not. per Gloſſam & Felinum *in cap. præterea. de teſtib. cog.* vbi non dicitur quod prima depoſitio exhiberi debeat. Facit text. *in cap. fraternitatis. de teſtibus.* Verum eſt ex conſilio Bartoli *in dialog. Tindar. in tract. de teſtibus,* teſtem primam ſuam depoſitionem poſtulare poſſe, & ſi eam recuperare non poſſit, declaraſſe

declarare ſe poſtremæ adhærere velle, ad eam ſe reſtringere vel ampliare.

VII.

Conſtitutio Molinenſis de probationibus ſummarum ſeu ſummarum librarum excedentium locum non habet in depoſito neceſſario, verum in voluntario.

Inter Catharinam de Vaux tabernariam ſeu hoſpitam pomi rubri Lugduni appellantem, & Petrum Magnum & Macéum Papillonium Caſtrinſianos Regis appellatos. Poſteaquam de Campis pro appellante & Arnoldus pro appellatis auditi fuerunt Maioribus diebus Claromuntanis in Aruernia, Curia ſuper appellatione ab appellante interpoſita ab eo, quod Domini Libellarij Palatij partibus iniunxerunt, vt informarent tam per ſcripturam quàm per teſtes de depoſito, quo appellati dicebant ſe ſummam millium ſexcentorum coronatorum apud eam depoſuiſſe, dixit prædictam appellantem malè & abſque grauamine appellaſſe, eámque in multam & expenſas condemnauit, 24. Octobris 1582. Curia ſuper qualitate appellantis hoſpitæ ſe fundauit, quæ cauponam exercet, indéque iudicatum fuit Conſtitutionem Molinenſem *arti* 54. in depoſitis neceſſarijs locum non habere.

V. *quæſt. mean* 100. *& vlt.* vbi plenè tractaui ea quæ ad hanc quæſtionem dici poſſunt, *& lib.* 23. *tit.* 6 §. 4. I C.

TIT. IX. DE QVÆSTIONIbus ſeu tortura.

Vide titulos *de quæſtionibus ff. & C. &* Imbertum *lib.* 3. *Inſtit forenſ. cap.* 14. Milletium *in pract. ſua criminal.* Damhouderij *praxin criminalem c.* 55. *& ſeq.* Clarum *lib.* 5 *ſent. quæſtio* 64. Quæſtionem intellige e debemus tormenta & corporis dolorem ad eruendam veritatem, *l.* 15. §. *Labeonem ff. de iniuriis*. I.C.

ARRESTVM I.

Accuſatus conuictus & poſtea quæſtioni ſubditus non ideò minus condemnatur, ſi id neget.

Reus ſufficienter per teſtes conuictus, quamuis id neget, condemnari poteſt, neque neceſſe eſt, eum quæſtione ſubijci, vt confeſſio ipſius extorqueatur, textus eſt *in l.* 16. *qui ſi ſententiam laturus eſt. C. de pœnis.* Angelus ait *in l. ſi certus. ff. ad Syllan.* Iudicem, qui plenam maleficij probationem habet, & quæſtioni accuſatum ſubijciendum decreuit, culpandum eſſe; ſi enim prædictus accuſatus in quæſtione nihil fateatur, probationes apertæ ſunt, vt tenet Salycetus *in l. ea quidem. C. de accuſ.* & *in l. ſi quis adult. C. de adult.* Nam quæſtio nonniſi ex neceſſitate & in ſubſidium decerni debet, atq; tum, cùm alio modo veritas deprehendi non poteſt, *l. edictum*, & ibi Bartolus *ff. de quæſtio.* & idem Bartolus *in l. quoties C. eod.* Propterea poſt ſublatam torturam accuſatus, qui nihil confeſſus fuit, relaxari debet, quæcumque tandem probatio præceſſerit, iuxta ſententiam Alexandri *conſil.* 5. & Baldi *in cap.* 1. §. *iniuria, verſic. verùm ſemel tortus. de pace iur. firm.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Maioris Cõſilij, pro Notario Lugdunenſi nomine Petro Barrierio, accuſato aduerſus Billandios Lugdunenſes. Attamen Curia Parlamenti Pariſienſis eos quæſtioni ſubijcere ſolet, quamuis conuicti ſint, neque obſtante ipſorum negatione in quæſtione facta, eoſdem morte afficere.

Deſumtum *ex deciſio.* 163. Boërij.

II.

Quæſtio abſque indicio non decernitur. Teſtis vnicus ad quæſtionem decernendam non ſufficit.

Accuſatus ex diſpoſitione iuris quæſtioni ſubijci non debet abſque indicijs præcedentibus, *l.* 1. *in pr. & l. pen. & vlt. C. de quæſtio. l.* 1. § *item illud ſciendum*, & ibi Gloſſa. *ff. ad Syllan.* Et hanc ad rem facta fuit Conſtitutio à Rege Diuo Ludouico, qua accuſati, qui aliunde malè non audiunt, verùm honeſtæ vitæ ac conuerſationis eſſe cenſentur, quamuis pauperes ſint, ad quæſtionem condemnari non poſſunt, ſub vnius teſtis duntaxat depoſitione: & ita obſeruatur in Francia aduerſus opinionem Gloſſæ *in l. ſi quis. C. ad l. Iul. Maieſt.* qua vnicus teſtis deponens ſe maleficium commiſſum vidiſſe, ad quæſtionem decernendam ſufficit. Prædictámque opinionem omnes noſtri Doctores ſecuti ſunt tam ibidem, quàm *in l. maritus. ff. de quæſtio.* Ioannes Faber ait, iſtud locum habere in crimine læſæ Maieſtatis. & ius iuxta ſtylum Franciæ manere & conſtitutionem ſuprà memoratam in alijs criminibus. Verùm ſi in quæſtione accuſatus confiteatur, poſtridie neget neque in priore cõfeſſione perſeueret, nõnulli dubitarunt, vtrùm quæſtio repeti poſſit? Et reſponderunt, eam ſine nouis indicijs repetendam non eſſe, *l. Repeti. ff. eod.* idque locum habet quando quæſtioni deditus nihil confeſſus eſt: his quippe caſibus abſque nouis indicijs ac grauioribus quàm priora fuerunt, quæ velantur, Iudex ad quæſtionẽ redire non poteſt, vt tenet Cynus *in l. fin. C. eod.*

Quæſtio repeti poteſt aduerſus organtem id quod in quæſtione modò confeſſus erat.

Quamuis Bartolus contrarium exiſtimauerit, putà, Iudicem ſuo arbitrio eam repetere poſſe, id quod æquum non eſt. Atque hanc ad rem valdè notandum eſt, quod Baldus ait in *l.* 2. *C. quorum appellat. non recip.* ſi Iudex reum quæſtioni ſubiecit, & inceptam quæſtionem non perficiat, ſed reum dimittat, quæſtioni rurſus eum ſubijcere ad abſoluendam plenè quæſtionem abſque nouis indicijs non poſſe. Vt ad repetitionem & iterationem quæſtionis redeamus, verum eſt, ſi quæſtioni ſubiectus confiteatur, poſtridie verò neget, quæſtioni eum rurſus ſubijci poſſe abſque nouis indicijs. Et ita ſæpè iudicatum fuit compluribus Arreſtis, iuxta ſententiam Bartoli *in l. vnic.* §. 1. *ff. de quæſtio.* & Baldi *in l. in bona. verſic. item quæro. de confeſſione. C. de reb. credit.* atque vt confeſſio conſtans extorqueatur, reus tribus vicibus quæſtioni applicari poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi aduerſus Heliorum Chiualinm Riberarenſem, appellantem à Iudice prædicti loci de Riberac & à Seneſchallo Petrocoricenſi, à quo ita tractatus fuerat. Superque eo notãdum eſt, ſi poſt primam confeſſionem, bis in ſecunda videl. & tertia quæſtione neget, dimittendum eum eſſe: duplici enim hac negatione aduerſus primam confeſſionem ſuam ſibi conſuluit; res enim fallax eſt & periculoſa quæſtio, *l.* 1. §. *quæſtioni fidem non ſemper.* 23. *ff. de quæſtio.* & ad id Fabius, *Mentietur*, inquit, *in tormentis, qui pati poteſt: mentietur & qui pati non poteſt.* Valerius Maximus *cap.* 4. *de quæſtio. lib.* 8. ſcripſit de Alexandro Fanni ſeruo eum, cùm in ſuſpicionem C. Fl. equitis Romani occiſi veniſſet, ſexies tortum pernegaſſe ei ſe culpæ affinem eſſe. Sed perinde atque confeſſum & à iudicibus damnatum, & à L. Calpurnio Triumuiro in crucem actum eſſe.

Quæſtio ter repetitur.

Notabilis praxis ſuper quæſtionibus.

Deſumtum *ex deciſio.* Boërij 166. V. Damhouderium *in Enchir. rer. crimin. at lib. 1. cap. 10*

. Quando in accuſatione criminis probatio inſufficiens eſt, & tamen indicijs reus prægrauatur, plerunque partes ad litem ordinariam admittuntur ad plenius articulandos & probandos articulos. B.

II.

Confeſſio delicti de quo nō apparet in genere nihil valet.

Quamuis accuſatus plurima furta, homicidia aliaque crimina confiteatur, ex ſola tamen confeſſione condēnari non debet vt homicida vel fur: verùm neceſſe eſt vt crimina huiuſmodi verè commiſſa fuiſſe probentur ſaltem in genere: ita tenent Bartolus & Paulus de Caſtro in Auth. *ſed nouo iure. C. de ſeru. fugitiu.* non enim auditur perire volens, *l. 1. §. ſi quis vltra. de quæſt.* Ob hanc cauſam in materia criminali in Curia, ſi reus in cognitione de eo cœpta confiteatur, ſe olim quendam occidiſſe vel furta quædam commiſiſſe alia, quàm quorum nomine prægrauatur, querelas vel condemnationes ob prædictum caſum quem confeſſus eſt, factas eſſe oportet: alias ex prædicta ſola confeſſione reus non condemnabitur, neque pœna aggrauabitur ob delicta non verificata: ita tenet Alexander *conſil. 19. vol. 7.* Attamen ſi in genere de homicidio vel furto appareat, etſi ignoretur à quonam commiſſum fuerit, ſi reus id confiteatur, & quædam veroſimilitudo ſubſit eum verum confiteri, ex eo condemnari poteſt: non enim duo hæc, putà, plena probatio & confeſſio requiruntur: vnum ſufficit, prout ſuperiùs, *l. qui ſententiam laturus eſt. C. de pœnis & l. ſi quis in hoc genus. C. de Epiſc. & Cler.* Et ita compluribus Arreſtis Pariſienſibus declaratum fuit.

Deſumptum *è deciſio. 164.* Boërij adde quod extat *in tit. de pœnis.*

III.

Idem.

Hanc ad rem notatu dignum eſt Areopagitarum Parlamenti Græciæ iudicium quod memorat Ariſtoteles *lib. 1. magnor. moral. cap. 17.* de muliere quadam quæ accuſata & conuicta erat da[n]i, quem amabat, philtron ſeu poculum amatorium propinaſſe, ex quo mortuus eſt, liberata fuit: nulla quippe malitiæ præſumptio erat, neque quod amicum ſuum interficere voluiſſet, verùm impotentia amoris id feciſſe comperta fuit. Cicero *in oratio. pro Sexto Roſcio Amerino.* aliud ſimillimum iudicium refert. Species facti hæc erat: Quidam nomine Clœlius Terracinenſis, cùm cœnatus cubitum in idem conclaue cum duobus adoleſcentibus filijs iſſet, inuentus eſt manè iugulatus, cùm neque ſeruus quiſquam reperiretur, neque liber, ad quem ea ſuſpicio pertineret: id ætatis autem duo filij propter cubantes ne ſenſiſſe quidem ſe dicerent: nomina filiorum de parricidio delata ſunt. Quid poſtea erat ſanè ſuſpicioſum, neutrum ſenaſſe, auſum autem eſſe quenquam ſe in id conclaue committere, eo potiſſimùm tempore cùm ibidem eſſent duo adoleſcentes filij, qui & ſentire & defendere facilè poſſent? Erat porrò nemo, in quem ea ſuſpicio conueniret. Tamen cùm planum iudicibus eſſet factum, aperto oſtio eos repertos eſſe: iudicio abſoluti adoleſcentes & ſuſpicione omni liberati ſunt. Nemo enim putabat, quemquam eſſe, qui cùm omnia diuina atque humana iura ſcelere nefario polluiſſet, ſtatim ſomnum capere potuiſſe.

IV.

Inſtrumen[tum] ſolo non valet niſi admonitis pe[...]

Wilhelmus Goutonins à Ioanne Preſbytero ictu ſagittæ arcubaliſtę ad Petrum Bouſſeronium ſpectantis occiſus fuit. Hic Bouſſeronius captus accuſatur opem auxilium tuliſſe, arma ad perpetrandum hoc homicidium ſubminiſtraſſe, atque ita pœna dignus atque ſi ipſe perpetraſſet homicidium, per textum *in l. ſi pignore. §. qui ferramenta. ff. de furt.* & Bartolus *in l. an fur. 11. §. ope. eod.* Nihilominùs cùm de dolo prædicti Bouſſeronij probari non poſſit & ad id ſcienter prædictam arcubaliſtam non commodaſſe, relaxatus fuit, & Curia dimiſſus citra expenſas, damna & intereſſe, Arreſto Burdegalenſi, quod datum 2. Februarij 1531.

V.

Socij in delicto, quoad aduerſus ſocio fidem faciunt.

In ſocietate ciuili quorundam ſociorum depoſitio pro altero plenæ probationis inſtar eſt, dummodò eius tantum portionem attingat, *l. Nullus ff. de teſtibus & l. omnibus. C. eod.* verùm in ſocietate delictorum, ſocius vnus aduerſus alterum fidem non facit, verùm indicia tantùm præbet quibus ad quæſtionem perueniri poſſit prout ait Paulus de Caſtro *conſil. 347. n. 14.* Et ita obſeruatum fuit duobus Arreſtis Burdegalēſibus, ob furtum quoddam in dumo cuiuſdam nomine Mellereti commiſſum, cuius cauſa tres è ſocijs torturę ſubiecti fuerunt, qui autorem Ioannem Ch[...]rium nominarunt. Hic captus & torturæ ſubiectus, eam ſuſtinuit, abſolutúſque fuit iuxta ſententiam Gloſſæ *in l. edict. ff. de quæſt.* Caſus tamen ſunt, quibus ſocius aduerſus ſocium plenam fidem faciat. Primus ac principalis eſt, crimen læſæ Maieſtatis, *l. quiſquis. C. ad l. Iul. Maieſt. & c. . de confeſſ.* Secundus eſt ſacrilegium *cap. in primis. 2. quæſt. 1. & cap qui autem. 17. quæſt. 4.* Tertius eſt coniuratio & conſpiratio pluries præmeditata, *cap. fin. de teſtib. cog.* Quartus eſt falſa & adulterina moneta quæ ſine ſocus exerceri non poteſt, *l. 1. C. de falſa moneta.* Quintus eſt hæreſis *c. lucerat de præſumtio. & cap. in fidei fauorem. de hæret.* Sextus eſt Simonia, *cap. 1. de teſtib. lib.* Septimus eſt, crimen Aſſaſinatus à Baldo poſitus in *l. non ad o. menum. verſic. ſup. quod dicit. C. de accuſat.* Complures alios poſuerunt, verùm hi ſeptem modò memorati magis conſueti ſunt & ordinarij.

1. In crimine læſa Maieſtatis.
2. Sacrilegij.
3. Coniuratio.
4. Falſa moneta.
5. Hæreſis.
6. Simonia.
7. Aſſaſinatus.

Deſumtum è Boerio *deciſio. 108. num. 9.* Huc facit *tit. de fideiuſſor. & cautio. ſupra*, præter titulos ſingulares de qualibet criminis ſpecie.

VI.

Teſtis in repetitione cogi non poteſt niſi copia primæ ſuæ depoſitionis exhibita.

Teſtis, qui depoſuit & depoſitionem ſuam ſignauit, in repetitione de nouo reſpondere & deponere tenetur, prælecta ei copia primæ ſuæ depoſitionis: prout iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, menſe Iunio anno 1520. Ex diſpoſitione quippe iuris teſtis, qui olim depoſuit, turſus deponere tenetur, per not. per Gloſſam & Felinum *in cap. præterea. de teſtib. cog.* vbi non dicitur quod prima depoſitio exhiberi debeat. Facit text. *in cap. fraternitatis. de teſtibus.* Verum eſt ex conſilio Bartoli *in dialog. ? indar. in tract. de teſtibus*, teſtem primam ſuam depoſitionem poſtulare poſſe, & ſi eam recuperare non poſſit, declaraſſe

declarare ſe poſtremæ adhærere velle, ad eam ſe reſtringere vel ampliare.

VII.

Conſtitutio Molinenſis de probationibus ſummarum ex eum librarum cedentium locum non habet in depoſito neceſſario, verum in voluntario.

Inter Catharinam de Vaux tabernariam ſeu hoſpitam pomi rubri Lugduni appellantem, & Petrum Magnum & Macæum Papillonium Caſtrenſianos Regis appellatos. Poſteaquam de Campis pro appellante & Arnoldus pro appellatis auditi fuerunt Maioribus diebus Claromontanis in Aruernia, Curia ſuper appellatione ab appellante interpoſita ab eo, quod Domini Libellarij Palatij partibus iniunxerunt, vt informarent tam per ſcripturam quàm per teſtes de depoſito, quo appellati dicebant ſe ſummam millium ſexcentorum coronatorum apud eam depoſuiſſe, dixit prædictam appellantem malè & abſque grauamine appellaſſe, eámque in multam & expenſas condemnauit, 24. Octobris 1582. Curia ſuper qualitate appellantis hoſpitæ ſe fundauit, quæ cauponam exercet, indéque iudicatum fuit Conſtitutionem Molinenſem *art.* 54. in depoſitis neceſſariis locum non habere.

V. *quæſt. mean* 120. *& vlt.* vbi plenè tractaui ea quæ ad hanc quæſtionem dici poſſunt, & *lib.* 23. *tit.* 6 §. 4. I.C.

TIT. IX. DE QVÆSTIONIbus ſeu tortura.

Vide titulos *de quæſtionibus ff. & C. &* Imbertum *lib.* 3. *Inſtit. forenſ. cap.* 14. Miletium *in pract. ſua criminal.* Damhouderij *praxin criminalem c.* 35. *& ſeq.* Clarum *lib.* 5 *ſent. quæſtio* 64. Quæſtionem intellige debemus tormenta & corporis dolorem ad eruendam veritatem, *l.* 15. *§. Labeonem ff. de iniuriis*, I.C.

ARRESTVM I.

Accuſatus conuictus & poſtea quæſtioni ſubditus non idcircò minus condemnatur, ſi id neget.

Reus ſufficienter per teſtes conuictus, quamuis id neget, condemnari poteſt, neque neceſſe eſt, eum quæſtione ſubijci, vt confeſſio ipſius extorqueatur, textus eſt *in l.* 16. *qui ſententiam laturus eſt. C. de pœnis.* Angelus ait *in l. ſi certus. ff. ad Syllan.* Iudicem, qui plenam maleficij probationem habet, & quæſtioni accuſatum ſubijciendum decernit, culpandum eſſe; ſi enim prædictus accuſatus in quæſtione nihil fateatur, probationes apertæ ſunt, vt tenet Salycetus *in l. ea quidem. C. de accuſ.* & *in l. ſi quis adult. C. de adult.* Nam quæſtio nonniſi ex neceſſitate & in ſubſidium decerni debet, atq; tum, cùm alio modo veritas deprehendi non poteſt, *l. edictum*, & ibi Bartolus *ff. de quæſtio.* & idem Bartolus *in l. quoties C. eod.* Propterea poſt ſublatam torturam accuſatus, qui nihil confeſſus fuit, relaxari debet, quæcumque tandem probatio præceſſerit, iuxta ſententiam Alexandri *conſil.* 5. & Baldi *in cap.* 1. *§ iniuria, verſic. verùm ſemel tortus. de pace iur. firm.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Maioris Côſilij, pro Notario Lugdunenſi nomine Petro Barrierio, accuſato aduerſus Billandios Lugdunenſes. Attamen Curia Parlamenti Pariſienſis eos quæſtioni ſubijcere ſolet, quamuis conuicti ſint, neque obſtante ipſorum negatione in quæſtione facta, eoſdem morte afficere.

Deſumtum ex deciſio. 163. Boerij.

II.

Quæſtio abſque indiciis non decernitur. Teſtis vnicus ad quæſtionē decernendam non ſufficit.

Accuſatus ex diſpoſitione iuris quæſtioni ſubijci non debet abſque indiciis præcedentibus, *l.* 1. *in pr. & l. pen. & vlt. C. de quæſtio. l.* 1. *§. item illud ſciendum*, & ibi Gloſſa *ff. ad Syllan.* Et hanc ad rem facta fuit Conſtitutio à Rege Diuo Ludouico, qua accuſati, qui aliunde malè non audiunt, verùm honeſtæ vitæ ac conuerſationis eſſe cenſentur, quamuis pauperes ſint, ad quæſtionem condemnari non poſſunt, ſub vnius teſtis duntaxat depoſitione: & ita obſeruatur in Francia aduerſus opinionem Gloſſæ *in l. ſi quis. C. ad l. Iul. Maieſt.* qua vnicus teſtis deponens ſe maleficium commiſſum vidiſſe, ad quæſtionem decernendam ſufficit. Prædictámque opinionem omnes noſtri Doctores ſecuti ſunt tam ibidem, quàm *in l. maritus. ff. de quæſtio.* Ioannes Faber ait, iſtud locum habere in crimine læſæ Maieſtatis. & ius iuxta ſtylum Franciæ manere & conſtitutionem ſuprà memoratam in aliis criminibus. Verùm ſi in quæſtione accuſatus confiteatur, poſtridie neget neque in priore cõfeſſione perſeueret, nõnulli dubitarunt, vtrùm quæſtio repeti poſſit? Et reſponderunt, eam ſine nouis indiciis repetendam non eſſe, *l. Repeti. ff. eod.* idque locum habet quando quæſtioni deditus nihil confeſſus eſt: his quippe caſibus abſque nouis indiciis ac grauioribus quàm priora fuerunt, quæ velantur, Iudex ad quæſtionē redire non poteſt, vt tenet Cynus *in l. fin. C. eod.*

Quæſtio repeti poteſt aduerſus negantem id quod in quæſtione modò confeſſus erat.

Quamuis Bartolus contrarium exiſtimauerit, putà, Iudicem ſuo arbitrio eam repetere poſſe, id quod æquum non eſt. Atque haec ad rem valdè notandum eſt, quod Baldus ait in *l.* 2. *C. quorum appellat. non recip.* ſi Iudex reum quæſtioni ſubiecit, & inceptam quæſtionem non perficiat, ſed reum dimittat, quæſtioni rurſus eum ſubijcere ad abſoluendam plenè quæſtionem abſque nouis indiciis non poſſe. Vt ad repetitionem & iterationem quæſtionis redeamus, verum eſt, ſi quæſtioni ſubiectus confiteatur, poſtridie verò neget, quæſtioni eum rurſus ſubijci poſſe abſque nouis indiciis. Et ita ſæpè iudicatum fuit compluribus Arreſtis, iuxta ſententiam Bartoli *in l. vnius.* §. 1. *ff. de quæſtio.* & Baldi *in l. in bona. verſic. item quæro. de confeſſione. C. de reb. credit.* atque vt confeſſio conſtans extorqueatur, reus tribus vicibus quæſtioni applicari poteſt.

Quæſtio ter repetita.

Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi aduerſus Heliorum Chiualium Riberatenſem, appellantem à Iudice prædicti loci de Riberat & à Seneſchallo Petrocoricenſi, à quo ita tractatus fuerat. Superque eo notãdum eſt, ſi poſt primam confeſſionem, bis in ſecunda videl. & tertia quæſtione neget, dimittendum eum eſſe: duplici enim hac negatione aduerſus primam confeſſionem ſuam ſibi conſuluit; res enim fallax eſt & periculoſa quæſtio, *l.* 1. *§. quæſtioni fidem non ſemper.* 23. *ff. de quæſtio.* & ad id Fabius, *Mentietur*, inquit, *in tormentis, qui pati poteſt: mentietur & qui pati non poteſt.* Valerius Maximus *cap.* 4. *de quæſtio. lib.* 8. ſcripſit de Alexandro Fanni ſeruo eum, cùm in ſuſpicionem C. Fl. equitis Romani occiſi veniſſet, ſexies tortum peroagaſſe ei ſe culpæ affinem eſſe. Sed perinde atque confeſſum & à iudicibus damnatum, & à L. Calpurnio Triumuiro in crucem actum eſſe.

Notabilis praxis ſuper quæſtionem.

Verùm ſi in quæſtione ſemper confiteatur, extra eam neget, decernendum eſt vt pleniùs informetur, interea verò reus apud Acta ſubmiſſiones faciendo relaxetur, éaque de re Dn. Boërius allegat Arreſtum *deciſ.163. in fin.* ibi, *Vnde Curia conſueuit ordinare, quod fiet amplior inquiſitio.*

Caput hoc maxima ex parte deſumtum eſt ex Imberto *loco allegato, num. 1. & 2.*

III.

Accuſatus ob diuturnū carcerem leuiùs punitur.

. Antonius Teſta dictus Morus, antehac ſtipendium Regis meritus ſub duce cohortis peditum, & nunc domiciliatus, ob crimina quædam non Irenarchalia, ſeu quorum cognitio ad Irenarchas non pertinet, ab Irenarcha capitur, hic de reo hoc cognoſcit & reus crimina confitetur. Poſtea manibus Irenarchæ exemtus, Seneſchallo Aginenſi redditur, qui de eius criminibus cognoſcit. Coram hoc Seneſchallo negat omnia quæ coram Irenarcha confeſſus fuerat. Exinde de quæſtione conſultatum, vtrùm ei ſubiiciendus ſit, quo ad primam ſuam confeſſionem adigeretur, iuxta ſententiam Baldi *in l. clarum. C. de autor. præſt.* & Lucas de Penn. in *l. 1. de num. & actuar. C. lib. 12.* à quo is appellat. Curia Burdegalenſis confirmato iudicio, habita ratione diuturni carceris, cuius omnes Iudices rationem habere debent, *l. omnes. 23. C. de pœnis.* eum condemnauit, vt virgis cæderetur per quadriuia Burdegalæ, vlt. Decembris 1519.

Confeſſio corā Irenarcha facta ad quæſtionem ſufficiens eſt.

Boerius *deciſ. 90.*

. IV.

Indicium habitus & veſtium propè occiſum relictarum.

Cadauer repertum & propè id pileus & calceus albus ex puluere cæſi lapidis, qui ad lapicidam quendam ſatis cognitum ſpectabant: is captus ad quæſtionem condemnatus fuit Arreſto Burdegalenſi, quod datum 17. Nouembris 1535. per *c. tua nos. §. fin. de homicid.* & Albericus de Roſat. *in l. indicia, C. de rei vendicat.*

Boerius *deciſio 66.*

V.

Indicia notabilia in homicidio.
1. Teſtes.

Quidam nomine Ioannes Girardus Pollienſis nocte comitatus famulo rus perens in via occiditur ictu teli, quod corpori infixum manſit. Famulus interrogatus ait, ſe quidem ictum emitti vidiſſe: verùm actorem non cognouiſſe: attamen videri ſibi eum fuiſſe quendam nomine Guyotium Guidonium vicinum. Secundò prædictum Guidonium cum vxore occiſi familiarem nimis fuiſſe. Tertiò telum corpore extractum & aptatum arcubaliſtæ in domo penes prædictum Guidonium repertæ, ei aptum erat & conueniebat. Qui caſus ſimilis eſt ei, quem poſuit Antonius Butr. de pugione in corpore reperto, & ad vaginam relato, penéſq; accuſatū reperto. Quartò Officiarij loci per ſuſpicionem eum capiunt & coram cadauere ſiſtunt, quod 15. vel 16. horis antea occiſum fuerat, ac coram omnibus vulnus ſanguinem emittere viſum. Exinde quæſtioni applicatus fuit, à quo nō appellat: poſt duo aquæ malluuia infuſa, cùm tormenta pati diutius non poſſet citra confeſſionem, à decreta quæſtione appellat. Executor quæſtionis ſatis timidus ſubſiſtit, cùm vlterius procedere deberet. Reus ad Curiam Parlamenti Pariſienſis deducitur, vbi auditus, Arreſto quod datum 12. Decembris 1548. remiſſus, dictúmque fuit, id à quo appellatum fuit, effectū

2. Adulterium.

3. Telum conueniens arcubaliſtæ accuſati.

4. Sanguis poſt mortem commotus.

ſuum ſortiri oportere, eúmque in ſtatu, quo erat, reponendum, & quæſtionem abſoluendam. Is remiſſus ac quæſtioni ſubditus in negatione ſua perſiſtit. Relaxatur non obſtantibus indiciis quæ purgata erant, vt ait Salycetus *in l. ea quidem. C. de accuſat.* & in *l. ſi quis. C. ad l. Iul. Maieſtatis.* Curia ſummam rationem habuit emiſſi & commoti ſanguinis, abſque eo quippe quæſtio, quam is ſuſtulit, ſufficere debebat: vel primum Iudicem ob appellationem non ſubſiſtere, verùm vlterius ad perficiendam quæſtionem procedere oportebat, prout ſuper alio caſu Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit. Atque huiuſmodi voluntaria intermiſſio quæſtionis repetitionem impedire debebat, id quod dicit Baldus *in l. 2. C. quorum appell. non recip.* putà, quod tormenta non plenè impoſita ſine indiciis nouis repeti non poſſunt, & idem *in l. 1. C. de confeſſ.* Atque ideò hoc indicium emiſſi ſanguinis maximè notandum eſt, tanquam fundatum in experientia & ratione naturali. Paris de Put. *in ſynd. in verb. tortura. verſic. mandauit Rex*, refert io Cardinale quodam S. Marci Romæ occiſo huiuſmodi experientiam comprobatam fuiſſe. Angelus in *tractat. de homicid.* Simile quid de Ægyptio quodam interfecto narrat. Hippolytus de Marſilius *in praxi ſua criminal. §. diligenter* ait, coram ſe ſimilem caſum veniſſe, neque ſe hoc indicium ſequi voluiſſe. Dn. Boerius ait, ſe duas lites in Curia referri vidiſſe, in priore cùm mater, quæ filium ſuum occiderat, octiduo poſt eius cadauer inſpexiſſet, ſanguinem emiſſum & è naſo ſtillantem viſum fuiſſe: in altera de occiſo quodam duobus menſibus poſt è terra effoſſo & antè accuſatum conſtituto, qui ſuper eo ambulauit, ſanguinem per vulnera redditum & emiſſum ab omnibus viſum fuiſſe. Philoſophi pro lege naturæ tenent, occiſum adeò profundè aduerſus occiſorem ſuum concepiſſe inimicitiam, vt ſanguis licet induratus, eius conceptionis vi & efficacia fluere poſſit. Teſte *in Geneſi* ſanguine Abelis, & *in Apocalypſi: Ecce poſt hac vidi animas interfectorum clamantes ad Deum & dicentes: Vſque quò Domine non das iudicium, & vindicas ſanguinem noſtrum de interfectoribus noſtris, qui ſunt in terris?*

Quæſtio capta non obſtante appellatione perfici debet.

Sanguis emiſſus ex occiſo homicidam indicat.

Vide *Art. 13. h. tit.*

VI.

Teſtes qui non viderunt ſed clamorem audierunt, vbi eis loco ſunt.

Tonſor quidam nomine Bernardus Comirius, accuſatus occidiſſe vxorem ſuam, manè in cubiculo, vbi ſoli cubuerant, mortuam inuentam, à Seneſchallo Aquitaniæ ad torturam condemnatus fuit, eò quod nonnulli vicini dixerant, ſe noctu ictus audiuiſſe ac defunctam huiuſmodi verba ſummo clamore protuliſſe: *Bernarde, tu me occidis.* Ab eo ad Parlamentum Burdegalenſe appellat, vbi Arreſto, quod datū 23. Ianuarij 1538. dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe per *l. 1. §. ſi vir aut vxor, & l. ſi quis graui. §. ſi maritus vxorem intra cubiculum ſuum cubantem necauerit. ff. ad Syllan.* textus expreſſior eſt *in l. fin. C. ad l. Corn. de ſicar.* Baldus *in conſil. 122. vol. 2.* poſteaquam in vtramque partem diſputauit, definit, in pari caſu plures præſumtiones coniunctas ad iudicandum caſum propoſitum ſufficere debere, citra ordinarias ac regulares probationes, veluti minas præcedentes de nece, crudelem tractationem, qualitatem ictuum à vicinia

Indicium clamoris teſtibus probatum.

vicinis exauditorum, fugam mariti & alia. Ad de quod mariti mortem vxorum ſuarum auidè appetunt, vſque adeò vt manum quoque admoueant, *c. admoue*, & ibi Gloſſa, *in verb. exiſtimes. 34. q. 2.* eiúſque probatio difficillima eſt, prout ait Hipp. de Marſilus *in l. . C. ad l. Cornel. de ſicar.*

VII.

Indicia teſtimonij an ſufficiant ad torſionem patrem ipſorum. Iudex Marmandenſis conſilio priùs capto decernit, reum accuſatum vxorem ſuam in puteum deieciſſe, cùm ſitulam aqua plenam extraheret, & à duobus ipſius infantibus prægrauatum, quæſtioni ſubijciendum, ad veritatem eruendam, à quo Burdegalam appellat, vbi Arreſto dictum fuit 26. Februarij 1528. benè iudicatum fuiſſe, iuxta textum *in l. fin. C. ad l. Cornel. de ficar.* & quoniam Appellans prædictus quæſtionem ſuſtinuit, relaxatus fuit.

VIII.

Clericus confeſſus & torturæ ſuppoſitus & poſtea condemnatus. Bertrandus Paneus Studioſus Aurelianenſis & actu ſtudens, Clericus nondum coniugatus, redditus Arreſto ab Officiali Pariſienſi, ſub reſeruatione caſus priuilegiati, cuius nomine accuſabatur, quod arma portaſſet, quæſtioni deditus fuit in carceribus Epiſcopi Pariſienſis, cui aſtiterunt nonnulli è Dominis Curiæ: ac poſtea quam delictum confeſſus fuit, condemnatus fuit Arreſto in mille libras, media parte Regi inferenda, altera media parti, & vt carcere contineretur vſque quò prædictam ſummam ſoluiſſet. Ex quo conſequentia duci poteſt quæſtionem in criminibus decerni poſſe, quæ mortis pœnam non ingerunt, niſi quis dicere vellet, hoc caſu pœnam mortis incurri poſſe, verùm ab ea accuſatum excuſare conditionem ipſius clericalem.

IX.

Quæſtioni ſubditus in confeſſione ſua 24. horis poſt torturam perſeuerare debet. Reus ſi in quæſtione confeſſus fuerit, 24. horis poſt perſeuerare debet, ex quo quæſtione liberatus fuit, *l. ſi confeſſus. ff. de cuſtod. reor. & l. 1. §. quæſtio. & §. ſi quis vltro. ff. de quæſtio.* & ad hanc rem extat Conſtitutio Regis Ludouici XII. *artic. 113.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto 6. Auguſti 1535. aduerſus Mariam Marineuſio, carnificem Pariſienſem.

Iacobus Butrig. in hac ſententia eſt *in l. 1. ff. de cuſto. reor.* putà, huiuſmodi interuallum ad minimum vnius diei eſſe debere, quod 24. horarum eſt, vt metus quæſtionis, tortura ac dolor eius vehemens ceſſet, & quadamtenus leniatur, ac videri poſſit, verum accuſatus iam à quæſtione liber in confeſſione in tortura facta perſeueraturus ſit, etſi Bartolus id arbitrio Iudicis reliquerit *in l. 1. §. Diuus ff. de quæſtio.* V. *Ar 1. App. h. tit.*

X.

Presbyteri accuſati criminis grauioris quæſtioni ſubijci poſſunt. Presbyter vel Clericus accuſatus criminis grauioris, quo priuilegium ſuum amittunt, neceſſariò coram ſeculari Iudice reſpondere coguntur: & quod magis eſt magiſq; notandum, id obſeruatur iuxta nonnulla Arreſta data in Camera parricidali Pariſiis, non expectata videlicet probatione prædicti criminis grauioris, eos quæſtioni ſubijci poſſe aduerſus diſpoſitionem iuris, quo primò probatio requiritur: prout plenè notatur *in tit. de iuriſdictio ſeculari ſuper perſonis & rebus Eccleſiaſticis.*

Olim in Eccleſia nullis quæſtionibus vti conſuetum erat, neque vllo modo de criminibus cognoſcere, ne participes ſanguinis fierent: prout Seuerus Sulpitius notat *in vita S. Martini.* Verum nouiſſima Iuriſprudentia, iuxta *cap. 1. de depoſ.* Iudicibus Eccleſiaſticis permiſit, per quæſtionem procedere aduerſus Simoniacos & alios. B.

XI.

A quæſtione nemo immunis. Hodie ij, qui immunes ſunt à quæſtione ſingulari lege ſeu priuilegio, ex eo priuilegio nihil retinuerunt, niſi quod neceſſe ſit vt indicia maiora & euidentiora ſint, quàm aduerſus alios, not. *in l. miles agri. C. de quæſt.* Ceterù quæſtioni non minùs ſubijciuntur, cùm reatus omnem dignitatem excludat, *l. 1. C. vbi Senator vel clariſſ.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano aduerſus filium Capitolini cuiuſdam ciuitatis, qui quendam Præfectum Vigilum nomine Guiſotum vulnerauerat, & priuilegium ſuum opponebat ad euitandam quæſtionem à quo depulſus fuit.

Vide Boer. *deciſio. 165.*

XII.

Idem. Ex diſpoſitione iuris communis Eques, Baro vel Comes quæſtioni ſeu tormentis ſubijci non debet, *l. milites neque tormentis, & L. Diuo Marco placuit. C. de quæſtio. & l. omnes Iudices. C. de decur. lib. 10.* Nihilominùs Arreſto Curiæ Pariſienſis contrarium iudicatum fuit anno 1385. vbi D. primus Præſes Aduocato interdixit, ne impoſterùm huiuſmodi iura allegaret, addita declaratione contrarium iam obſeruari, atque omnes, ipſorum dignitate non obſtante, prout delicta id exigerent, quæſtioni ac tormentis ſubijciendos eſſe.

Caput hoc deſumtum eſt ex *deciſio 46.* Galli, vbi Molineus annotauit, hodie in Francia neminem à quæſtione immunem eſſe, ſed non tam de facili, militem, Comitem, Baronem & alias perſonas illuſtres ei ſubijci, vt viles. Imbertus eius rationem reddit, quoniam ſi criminis probationes aliquæ ſint, huiuſmodi reatus omnem honorem excludit, id quod ſumitur ex *l. 1. vbi clariſſimi. C. & l. Senator. ff. de rit. nupt.* nec honor ei ſeruatur, qui ſe in tantum fœdus deduxit. I. C.

XIII.

Quæſtio incepta abſolui debet, non obſtante appellatione. Sæpè iudicatum fuit Arreſto, & plerumque atque ordinariè in Camera parricidali obſeruatur, vt & alibi, ſi aduerſus reum quæſtio decernatur, qui ab ea non appellat, ſed expectet donec ei applicetur, poſtea in tormentis conſtitutus appellet, non obſtante ipſius appellatione neque ei deferendo, ad perficiendam quæſtionem vlterius procedendum eſſe. Atque ideò reo denuntiari priùs debet, vtrum appellare velit nec non, antequam actualiter tormentis ſubdatur, interruptio quippe exequendæ quæſtionis periculoſa & præiudiciabilis veritati foret, cui fauendum eſt. Idque declaratum fuit Arreſto Pariſienſi, in appellatione Guidonis incarcerati Mumbriſonij, 22. Decembris 1548.

Nota, nonnunquam quæſtionem interminari vel offerri, quo reus commoueatur ad confeſſionem, non tamen adhiberi niſi ob indicia manifeſtiſſima. B.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IX.

I.

Quando accuſatus poſt confeſſionem ſub in quæſtione negat. SI accuſatus poſtridie interrogatus neget id quod in quæſtione confeſſus fuerat, confeſſioni in tortura factæ ſtari ſolet, ſi ea veroſimilis ſit, conformis & ad probationem in lite

proximè accedat, ſi euidentia & magna indicia, veroſimilia ſint proximè ad confeſſionem accedentia, aliàs confeſſionis in tortura factæ ratio non habetur, niſi extra quæſtionem interrogatus perſeuerer, Imbertus *prædicto loco*, Hippolitus de Marſilus *in l. quæſtionis nodum. ff. de quæſtio. num.* 17. id arbitrio Iudicis relinquit, iuxta *d. l. 1. §. Diuus*. eò quod huiuſmodi confeſſio metu tormentorum facta videtur, oon autem ex veritate, prout ait Bartolus & alij ad *d. §. Diuus*.

De tormentis quæſtionis.

Cicero pro Sylla, *Tormenta gubernat dolor, moderatur natura cuiuſque tum animi tum corporis, regit quæſitor, flectit libido, corrumpit ſpes, infirmat metus: vt in tot rerum anguſtijs nihil veritati loci relinquatur.* Seneca: *Multos innocentes dolor mentiri cogit.* Caſſiodorus *variar. 3. epiſtol.* 46. *Inter ſupremas etiam anhelantis anguſtias votum eſt potius perire quam viuere.* D. Auguſtinus *libro 19. de ciuit. Dei cap. 6. In quæſtionibus* (inquit) *teſtes innocentes in cauſis torquentur alienis, hi qui arguuntur vi doloris plerumque, & de ſe falſa confeſſi, etiam puniuntur innocentes, cùm iam torti fuerint innocentes, et ſi non morte moriantur in ipſis vel ex ipſis tormentis plerumque moriuntur, prodeſſe cupientes.*

De confeſſionibus in tortura factis.

Igitur ſi ſupra memoratæ circumſtantiæ in confeſſione non reperiuntur, Iudex confeſſioni criminis rei ſtare non debet factæ in tortura poſt indicia: verùm ante omnia diligenter conſiderare debet, vtrùm confeſſio hæc veroſimilis ſit ac poſſibilis, vt ait Menochius *lib. 1. de arbitr. iudic. centur. 3. caſu* 269. Damhouderius *cap.* 39. Item neceſſe eſt vt de facto appareat, iuxta ſententiam Decij *in conſil.* 504. *num.* 7. Et ante omnia neceſſe eſt, vt de facto appareat: quod ſi enim de homicidio & cadauere non appareret, huiuſmodi confeſſio ad conſtituendum aduerſus accuſatum iudicium non valeret, *l. 1. § item illud. ff. ad S. C. Syllan.* Boërius *deci.* 140. *num.* 31. *&* 39. *& deciſ.* 164 *&* 256. Propterea Iudices quidam in Curia perſonaliter citati fuerũt, interim verò ſuſpenſi ab exercitio Officiorum ſuorum Arreſto 22. Nouembris 1580. qui accuſatum quendam quòd mulierem quandam interfeciſſet, condemnauerant ſuper hoc ſolo indicio, quoniam ab Irenarcha in vicinia pagi, vbi mulier habitabat, deprehenſus fuiſſet, fugiens & perterritus, atque captus in tortura ac quæſtione confeſſus eſſet antequam liquida ac certa probatio de morte iſtius mulieris fuiſſet, quæ biennio poſt accuſatum iam punitũ reuerſa eſt.

V. Robertum *rer. iudicat. lib.* 1. *cap.* 4. I. C.

TITVL. X. DE POENIS.

Vide Duretum, qui prolixè *de pœnis* ſcripſit, & tractatum confecit. Et Guenoiſium *in commentar. ad Inſtitut. fore ſ lib.* 3 vbi prolixe de puniendis criminibus & delictis diſſerit.

ARRESTVM I.

Pœna pro non nullis ab aliis ſuffertur.

SÆpè euenit, vt iuſtè vnus alterius pœnam ſuſtineat, purà, filius pro patre, ſubditi pro Dominis, minorea pro maioribus, & vice verſa. Nominatim quando Corpus quoddam & Vniuerſitas crimen læſæ Maieſtatis, rebellionis, cõſpirationis & feloniæ aduerſus Principem ſuum commiſit, itémque in crimine hæreſeos *cap. ſtatutum, de hæretic. in 6. & cap. felicis de pœnis.* Exemplo eſt Carthago, in qua aratrum inductũ, funditúſque deleta fuit propter perfidiam, rebellionem & cõſpirationem nonnullorum priuatorum, vt ſcripſit Iuriſconſultus *in l. ſi vſusfructus ciuitati. ff. Q. M. V. A.*

Carthago funditus deleta.

Et ita euenit Arreſto quod datum à Domino Duce Mommorancio, Pari & Conneſtabili Franciæ, Locumtenente generali Regis, aduerſus ciuitatem Burdegalenſem, adſiſtentibus ei Conſiliariis & Magiſtris Libellorum: eò quod nõnnulli ex prædicta ciuitate inhumano modo ac more occiderant Dominum de Monneins, Gubernatorem & Locumtenentem Regis, & complures Officiarios prædictæ ciuitatis Burdegalenſis.

Burdegala cõdemnata.

II.

Pœna relicta arbitrio Iudicis ad mortem extẽdi poteſt.

Quando pœna arbitraria eſt & officio Iudicis declaranda relinquitur, Iudex mortis pœnam decernere poteſt, ſi crimen eam mereatur, veluti ſi apparitor vel executor officio ſuo abuſus eſt, ſi abuſus propter multiplicationem vel grauitatem mortis ſupplicio digni ſint, eum quoque eodem ſupplicio afficere poteſt: quia officium ſuum ad mortem incluſiuè poteſt extendere ſecundùm Gloſſam *in §. in ſumma. Inſt. de iniur.* Atque ita Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Decembri 1545. iudicatum fuit.

III.

Sacrilegij pœna ordinaria non eſt, ſed arbitraria.

Crimen ſacrilegij ſimplici furto longè grauius eſt, atque ideò grauius puniendum. Nonnulli per *l. ſacrilegi capite puniuntur. ff. ad leg. Iul. pecul.* dicere voluerunt, huius delicti pœnam ordinariam eſſe mortis. Nihilominùs pœna eius verè extraordinaria eſt & arbitraria pro qualitate maleficij, *l. lege. §. mandatis.* ibi, *ſacrilegi extra ordinem digna pœna puniuntur. ff. ad l. Iul. pecul. & l. ſacrilegij pœnam* ibi, *debebit Proconſul pro qualitate. eod. tit.* Et quamuis *d. l. ſacrilegi*, pœnã capitalem conſtituerit, ea tamen non eſt mortis pœna: pœna enim capitalis intelligitur exilium, adgnitio ſolennis & deprecatio, priuatio officij infamia & aliæ pœnæ, quibus aliquis capite, id eſt, fama, & honore imminuitur. Et plerumq; lex mentionem faciens pœnæ capitalis, intelligit exilium, vt ait Gloſſa *in l. 1. C. ne Chriſt. mancip. & in l. 1. C. ad l. Iul. peculat.*

Pœna capitalis ſimpliciter non eſt mors.

Ac quando criminis pœna mors eſt, non ſatis eſt mentionem facere ſimpliciter pœnæ capitalis, verùm addendum eſt hoc verbum, *vltimum ſupplicium*, quod indubitatè mortis eſt ſuppliciũ, id quod patet ex text. *l. præſenti. in pr. C. de his qui ad Eccleſ. confug.* ibi, *capitali & vltimi ſupplicij animaduerſione plectendus*, & text. *in l. vbi. in fin. C. de falſ.*

Vltimum ſupplicium mors eſt.

Igitur Iudex pœnam ſacrilegij arbitrio ſuo definire debet, quoniam extraordinaria eſt & eius arbitrio relicta, eúmque in finem rationes ſuas ponderare debet iuxta qualitates & circumſtantias criminis, iuxta qualitatem & conditionem rei delinquentis ſexus, temporis, horæ locorum, aliarúmque circumſtantiarum, quæ ei offerentur, atque ita iudicare & vel maiorem vel leuiorem pœnam irrogare. Eáque verba ſunt *l. ſacrilegij pœnam*, ſuprà allegatæ. Cui conuenit textus *in l. reſpiciendum. ff. de pœnis.*

Pœna quando arbitraria.

Nihilominùs Iudex cui declarãdæ pœnæ extraordinariæ poteſtas data, eam vſque ad mortem naturalem extendere oon poteſt, vt notatur *in l. 1. ff. de furt. baln. & in l. 1. §. expilatores. ff. de effract. & l. hodie. ff. de*

Pœna arbitraria ad mortem extendi non poteſt.

ff. de pœnis. & vt ait Alexander, *in conſil. 121. nu. 6.* Atque hanc ad rem ſententia Gloſſæ *in §. in ſumma. Inſtit. de iniur.* quæ tenet contrarium, non apud omnes obtinuit. Ob ſupradictas cauſas in Parlamento Burdegalenſi dubitatum fuit, cùm reus quidam conuictus ſurripuiſſe thecam Hoſtiæ, & calicem pedibus ſubieciſſe, vt eum frangeret & fruſta commodius auferret & vno è calonibus ſuis ictus et inflixiſſe atque ita corrupiſſe, vtrùm is ad mortem condemnari deberet, nulla habita ratione iurium ſuperiùs allegatorum? Decretumque fuit, grauitatem & qualitatem delicti ſacrilegium excedere. Igitur iuxta d. Gloſſam *in §. in ſumma*, ad mortem & vltimum ſupplicium condemnatus fuit, Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum 17. die Martij 1527. Simile iudicatum fuit altero Arreſto prædicti loci aduerſus quendam nomine Palamedem de Poy appellantem à Iudice de Pnns, 12. Septembris 151. Rex noſter Carolus IX. humanè excuſare voluit ſacrilegia adeò horribilia & execranda noſtro tempore, vltimis hiſce tumultibus perpetrata, expreſſo Edicto, ac plenâ omnibus, qui iis perpetrandis operam ſuam impendiſſent, abolitionem indulgere, hoc colore, quòd ea tanquam hoſtes, forma hoſtilitatis perpetraſſent. Neſcio verùm huiuſmodi abolitio in Curia cœleſti, in qua Deus omnipotens præſidet, admiſſa & comprobata fuerit, & vtrùm rei horũ criminum corã eo impunè conſtituti ſint. Quintus Cæpio Conſul Romanus eius rei teſtimonium ſufficiens præbuit: quamuis enim bello aperto Tholoſam cepiſſet, exercitu Romanorum, quorum ipſe generalis Locumtenens ſeu Legatus erat, nihilominùs quoniam templa prædicti loci ſpoliauerat, id ei eiuſque exercitui malè ceſſit, quorum nullus impunè mortuus eſt: deque eo ſcriptum fuit, omnes qui tantillum auri ſpoliati & è templis ſublati tetigiſſent, execranda ac miſerabili morte, periiſſe, indéque natum vetus prouerbium, *Aurum Tholoſanum*, ad arguendum ſeu vt indicetur, ſacrilegos grauiſſimas pœnas manere.

Sacrilegium qualiſcunque morte punitum.

Edictum abolitionis delictorum, tempore tumultuum perpetratorum.

IV.

Reſumendo rationes ſupradictas ad inſtructionem Iudicis tendentes, cuius partibus incumbit ex circumſtãtiis facti, de quo cognoſcit, vel mitigare vel augere pœnam ordinariam lege conſtitutam, ſi contingat, vt in prædicto facto contrarias duas circumſtantias inueniat, vnam, quę ad mitigãdam pœnam, alteram quę ad augendam eam tendat, hoc ſanè caſu Iudex valdè hærebit, vt euenit in Parlamento Burdegalenſi; Duo adoleſcẽtes calicem argenteum cum patina furto ſurripuerant, die Iouis ſancto intra repoſitorium in templo, quò die nocteque adorari ſolet. Filius ob quem Sanctuarium iſtud erectum erat, itemque diei ſolennitas Iudices commouere poterat, vt ad mortem hoſce ſacrilegos condemnarent, ex ratione *l. ſacrilegij pœnam. ff. ad l. Iul. pecul. & l. reſpiciendum. ff. de pœnis.* Econtra iuuenilis ætas accuſatorum ad pœnam quoque mitigandam eoſdem permouere poterat, *l. auxilium. §. delictis. & l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ff. de minoribus.* Arreſto, 12. Maij 1528. condemnati fuerunt, vt duobus diuerſis & proximè inſequentibus diebus Sabbathi per quadrants virgis cæderentur: duobus diebus Dominicis ſequentibus prædictos dies ſabbathi maiori Miſſæ induſio ſolo amicti, flexis genubus, tædam ardentem manu tenentes, & fune in collum iniecto aſſiſterent: &, cùm eleuatio corporis fieret, alta ac ſubiata voce à Deo delicti veniam peterent, & ad reficiendum fractum calicem eumque vna marca augẽdum, tandem Seneſcbaltia Vaſatenſi exulare iuſſi.

Sacrilegium quod ſpectat collatione punitũ propter iuuenilem ætatem reorum.

Crimen habens duas circumſtantias: vnam ad augendã pœnam, alteram ad eandem minuendam.

In puniendis infantibus attenditur vtrum doli capaces ſint vel non: prius ex ipſa ætate cognoſcitur, ſi videl. pubertati proxima ſit, puta decem vel vndecim annorum; præterea ſi malitia præmeditata delinquerint, corporali pœna afficiendi ſunt: ſi damnum iniuria non culpa datum fuerit, iuxta *l. 5. ad l. Aquiliam*, pœna minor irrogatur: præcipuè ſi rebus illicitis operam dant · aliud foret, quando illicitis ludis vacant. Hanc ad rem notandum eſt iudicium aduerſus infantem d. tum, qui punitus fuit (vt recenſet Aulus Gellius) eo quod oculum vnum cornici effodiſſet. B.

Infantes delinquentes quemodo puniri debeãt.

V.

Sæpè euenit, vt quamuis conuicti de criminibus ordinaria pœna puniti fuerint, nihilominùs ad perpetuandam facti memoriam, & manifeſtandam infamiam illius & exemplum euidentius ſtatuendum, decernatur, malefactorum domum diruendam & in aream conuertendam: prout dictum fuit Arreſto Maioris coo:dij, 24. Auguſti, aduerſus Pariſienſem quẽdam, ex cuius domo complures tùm domeſtici eius tùm alij armati egreſſi & aggreſſi fuerunt Scholares in pompa ſeu proceſſione S. Catharinæ, vnde plurimi vulnerati fuerunt. Et Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Octobri à Camera tempore Vacationum conſtituta, anno 1546. aduerſus Hæreticos Meldenſes. De quodam dulciario habitante in ciuitate & conuicto, quòd artocreata & farcimina ex carne ſuſpenſorum feciſſet & vendidiſſet, narrant eũ ad mortem condemnatum, eiuſque domum dirutam fuiſſe. Simile Arreſtum *artic. 7. huius tituli.*

Domus diruta ob execrationẽ criminis.

Artocreatum carne ſuſpenſorum vendens.

VI.

Pœna eorum qui aduerſus naturam luxuriantur, ignis eſt, & ita aduerſus ſtimatum iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus diebus Podienſibus, 17. Septembris 1548. Diſpoſitio iuris communis mortis ſupplicio eos ſubiecit, *§. præcipimus. Nou. 77.* Verùm hæc ſpecies mortis ex interpretatione conſuetudinis deſumta eſt: iuxta id quod ait textus *in l. ſi de interpretatione. ff. de legibus.*

Sodomitæ igneo ſupplicio afficiuntur.

Menſe Aprili 1584. Italus quidam viuus combuſtus fuit ante Luparam: & antea Arreſtum datum fuerat aduerſus Protunotarium Montis aſt. Sodomitam anno 1557.

VII.

Inter Arreſta Parlamenti omnium ſanctorum anno 1583. pronuntiatum fuit, benè iudicatum fuiſſe à Balliuio Ambianenſi, qui decreuerat, vt domus Amanuẽſis conuicti tam teſtibus quàm propria confeſſione, quòd in ea domo nonnullos in exilium eiectos autoritate Curiæ Parlamenti Pariſienſis, receperat & celauerat, diruerctur.

Domus Arreſto diruta.

Menſe Auguſto 1569. domus de Gaſtine Pariſiis diruta fuit.

VIII.

Fabrerius Procurator Agienſis, qui à pœna corruptorum teſtium duorum abſolutus fue-

Iteratum delictum morte punitum.

Gratianopolitano, 7. Februarij 1460. pro Catharina du Mas aduerſus Ioannem Ferrium de Scalis.

Deſumtũm *ex deciſio.256.* Guidonis Papæ, quod in vſu adhuc eſt. Et quando fœmina pro debito ciuili incarcerari poſſit, vide *quæſtio. meam* 57. I. C. V. quoque *Arr. 2. Ap. h. tit.*

IV.

Prægnans mulier incarcerari non debet.

Fœmina prægnans condemnari non poteſt neque multari ob contumaciam, neque incarcerari, ſiue ex marito ſuo grauida ſit ſiue ex alio, ſi nupta non ſit: niſi criminis capitalis rea eſſet, *l. non exigimus. §. ſi non propter. ff. ſi quis cautio.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano anno 1460. Deſumtũm ex eadem quæſtio. Guidonis. V. Aufrerium *deciſi. Capell. Tholoſ.* 3. I.G.

V.

Apprehenſio corporalis quãdo abſque teſtationibus & decreto fieri debeat.

Sæpè iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, teſtimonio complurimorum qui id ita ſcripſerunt, Iudicem non poſſe ſcilicet iubere delinquentẽ in carcerem conijci ſine præcedentibus teſtationibus, & citra requiſitionem Procuratoris fiſci, quamuis in flagrante delicto deprehendatur: niſi quo caſu prædicti delict. flagrantis delinquens incognitus ſit, vel inops vel enormitas & grauitas delicti de fuga ſuſpectum reddat, reum domiciliatum & diuitem: abſque his deficientibus, Iudex in expenſas, damna ac intereſſe incarcerati condemnari debet.

VI.

Corporalis apprehenſio aduerſus Presbyteros vel Clericos abſque Pareatis non executoria.

Officialis ſeu Iudex Eccleſiaſticum Presbyterum vel Clericum extra circuitum Prætorij ſui & Auditorij apprehendi curare non poteſt, citra veniam laicorum, quorum in loco poteſtas eſt, etiamſi in Diœceſi ſit. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 22. Nouembris 1530. Eáq; materia eſt, quæ tractatur *in cap. cùm ab homine. de iudic.* & *in cap. vt famæ. de ſent. excommunic.*

Citra implorationem brachij ſecularis, quæ nunquam à Iudice Regio denegatur. Conſtitut. Melodunenſis *artic.* 13. & ratio huius prohibitionis hæc eſt, quod Iudex Eccleſiaſticus non habet territorium in Gallia, vt notauit Molinæus *in cap. cùm Epiſcopus, de offic. ordin. in* 6. Gallus *quæſtio.* 176. 363. & D. Magiſter *de appellation. tanquam ab abuſu. cap.* 5. & poſt eum Choppinus *de ſacra polit.* Arreſta referunt. I.C.

VII.

Tuitio citationem perſonalẽ non infert.

Citatio perſonalis, ad præſtãdam tuitionem, iniuſta eſt, & appellatio ab eo facta valida, etiamſi quis ſe non ſiſtat: prout iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, 2. Septembris 1540. eóque declaratus fuit abuſiuus ſtilus in contrarium allegatus.

VIII.

Seruus quando à domino exhiberi debeat.

Compluribus Arreſtis iudicatum fuit, dominum teneri exhibere ſeruum ſuum domeſticum delicti reum, ſi poſt delictum à domino ſuo & in domo ipſius atque ſeruitio viſus fuerit: iuxta *l. quæſtionis habendæ. ff. ad exhibend. & l. criminis. C. eod.*

IX.

Citatio perſonalis ex officio decreta in lite ciuili.

Citatio perſonalis à Iudice ex officio decerni poteſt, lite inſpecta, ſiue ciuilis ſit ſiue criminalis, citra requiſitionem. Hanc ad rem Arreſto Pariſienſi, 20. Decembris 1544. ſimilis citatio benè decreta aduerſus creditorem & actorem in lite ciuili declarata fuit, de quo per inquiſitionem rei probatio facta fuerat, eum tres ſolidos vno menſe pro ſingulis coronatis vſuræ nomine accipere, quod ſanè improbum fœnus erat.

X.

Decretum corporalis apprehenſionis citra denominationem nullũ eſt.

Decretum corporalis apprehenſionis à Iudice decretæ, & Locumtenente criminali Senonenſi, quo dicebatur, talem N. corporaliter apprehendendum, præterea talem N. ſi in cœtu ac ſodalitio iſtius prædicti N. reperietur, nullum declaratum fuit, & Villecoquus pro appellato in expenſas condemnatus perorante Bernagio pro appellante. Hæc erat cauſa Maillardi in Camera parricidali, die Sabbathi, 3. die Auguſti 1560. ſedente Dn. Præſide Seguierio.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum III.

I.

Corporalis apprehenſio nonnunquam in citationem perſonalem conuerſa.

INcarceratio vel decretum corporalis apprehenſionis nonnunquam à Curia in citationem perſonalem conuertitur, prout fecit pro Lommeo de Baujency ſuſpecto, & vſurarum nomine delato, 28. Februarij, idq́ue tum fit, cùm reus atteſtationibus non prægrauatur. B.

II.

Vxor malè incarcerata cum marito vi Edicti de 4. menſibus.

Vxor cum marito ſuo incarcerata fuit, vi Edicti de 4. menſibus: ab eo appellatum. Dictum fuit, eam malè incarceratam, appellatus in expenſas, damna ac intereſſe, 25. Ianuarij 1577. condemnatus.

III.

Apprehenſio perſonarum periculo alterius petentis non conceditur.

Apprehenſio perſonarum periculo aliorum fieri & concedi debet: & ſententia Balliuij Senonenſis infirmata fuit: atque is qui huiuſmodi incarcerationem ſuo periculo impetrauerat, in expenſas condemnatus, 16. Ianuarij 1581. perorante Loiſelio. B.

Idem iudicatum Tholoſæ & Arreſto interdictum anno 1582. Maynardus *lib.* 3. *cap.* 35.

IV.

Corporalis apprehenſio vel citatio perſonalis aduerſus Epiſcopos facilè non conceditur.

Curiæ nunquam bonum neque decens viſum fuit, executores emittere ad capiendos aut citandos Epiſcopos, vt ſe ſiſtant, ſed iis denuntiatum duntaxat emittere, prout dictum fuit, 30. Ianuarij 1564. Dn. de Crecy Epiſcopo Ambianenſi, appellante à decreto perſonalis citationis. Nihilominùs Arreſto permiſſum fuit creditrici, vt omnes terras prædicti Epiſcopi capi curaret, & Curatorem conſtitui Suſceptorem Regium Ambianenſem, ſi intercederet ſeu ſe opponeret huic pignoris capioni, in pœnam decem millium librarum condemnatus.

V.

De relaxatione incarceratorum.

Hic de relaxatione incarceratorum tractari poſſet, de qua hoc duntaxat notandum, eam ante repetitionem & commiſſionem teſtium fieri non debere. Ita iudicatum fuit 23. Iunij 1565. infirmata ſententia Balliuij Palatij.

VI.

Vtrùm propter iniurias verbales corporalis apprehenſio decerni poſſit.

Vtrùm ob iniurias verbales corporales apprehenſiones decerni poſſint, vide ſuprà *titul. de iniuriis verbalibus*, *Arreſtum* 13. quod planè annotaui. I.C.

TIT.

TITVL. IV. DE COMMENTARIENſIBUS ſeu cuſtodibus carcerum, & Cuſtodia reorum.

ARRESTVM I.

Incarceratus pro expenſis cuſtodiæ non retinetur.

ANno 1550. menſe Auguſto in Parlamento Pariſienſi publicatum, lectum atque in Regeſta relatum fuit Edictum Regis Henrici II. quo inter alia dictum ſtatutúmque fuit, Cõmentarienſem reum ſiue abſolutum ſiue condemnatum retinere non poſſe, ob expenſas tantùm, quas in cuſtodia ſeu carcere fecit. Eáq; ſententia eſt Iacobi de Aretio, per *l. omnes. C. de pœn. & l. ob æs. C. de act. & Oblig. §. quia vero homini in Authentic. vt nulli Iud.*

Itaque Conſtitutio eſt anni 1549. *art.* 5 quæ vult, cuſtodem carceris reum pro expenſis oris & cuſtodiæ retinere non poſſe. Vide *deciſ.* 448. Guido. I. C.

II.

Incarceratus à quo paſcatur ſeu nutriatur.

Impenſa carceris vel in fiſcum reiicitur vel in partem ciuilem vel aduerſam.

Curia Parlamenti Pariſienſis ſuper appellatione interpoſita in Curia, à parte ciuili, à condemnatione aduerſus eam decreta à Iudice Marchionatus Meduenuenſis ad ſoluendas expenſas cuſtodiæ pro victu & lecto incarcerati ad ſummam certam condemnati, quam deſignare & cum expenſis à ſe impetratis taxare poſſet, hæſit, inquam, Curia & conſuluit de eo legem conſtituere, quandoquidem prædicta pars ciuilis repræſentabat, id oneris fiſco incumbere, 9. Septembris 1568.

Vide de hac quæſtione, quis inopem incarceratum alere teneatur, Boer. *deciſ.* 303 *num.* 1 vbi ex communi Dd. tenet, creditorem teneri alere debitorem ſuum inopem incarceratum ad ipſius poſtulationem, vel conſentire in id, vt carcere dimittatur: & in materia criminali partem ciuilem, quod ſi pars nulla ſit, Regem & dominos merum imperium habentes in iuriſdictionibus ſuis, ſi ipſorum Procuratores ſolæ partes ſint: quatum ad Regem, pane & aqua incarceratis in carcere Palatij & maioris Caſtelleti Pariſienſi paſcere & alere ſolet. V. *Tract.* 4. *cap.* 18. Bacquetum. Matthæum de Afflicta *ad Conſtitutiones Neapolita. in cap. humanitatem, ſit. qua fideiuſſor. d. ar. paſſ. & deciſ. Neapolit.* 71. I. C.

III.

Cuſtos incarcerati mortui inter manus ipſius, quomodo puniatur.

Vnus è quatuor Irenarchis generalibus Franciæ, cui à Commentarienſi Caſtelleti incarceratus quidam traditus fuerat, quique ex ictu graphij quo ſibi cor pupugerat inter ipſius manus mortuus fuerat, tribus vel quatuor horis poſt traditionem, non ſine grauiſſima opinione proprij vulneris, Arreſto maioris Conſilij quod datum vit. Martij 155.. Caſtro Theodorici, officio ſuo priuatus & in maximas multas, perſequentibus defuncti heredibus, condemnatus fuit, eò quod incarceratum minùs diligenter cuſtodiuiſſet. Prædictus Irenarcha Pariſiis mihi dixit, ſe ſciuiſſe, quod ſua propria probatione ſeſe oneraſſet, ſeque probaſſe, Commentarienſem prædicti Caſtelleti, tradendo ſibi incarceratum hæc verba dixiſſe: Domine Irenarcha, diligentem huius incarcerati curam gere, bis enim iam vel ter dum in cura mea eſſet propria manu ſua ſibi mortem conſciſcere voluit. Commonitio hæc eum excuſabat à negligentia ſua, ob quam alioquin iure officio ſuo priuatur & remouetur. Textus eſt *in l. ſi quos Iudices. ibi, propter negligentiam his adminiſtrationem remotis. C. de aſſc. Præf. Prat. orient.* Gloſſa *in* ante fin. in *cap. dilecti fily. de renuntiat.* & text. *in cap. intimaſti. de appellat.* & Gloſſ. *in c.* 1. *§. Iudices. de pac. iura. firmand.* Hanc ad rem expreſſi textus ſunt *in l. Carceri, in fin. & in l. fin. ibi, ſed ſi cuſtodia ſe interfecerit, vel præcipitauerit, militis culpa adſcribitur.* Vnde quamuis prædictus Irenarcha ſine culpa manifeſta, & ſine dolo eſſet, officio tamẽ ſuo priuari debet. Aliàs ſi dolus ipſius ſubſit, is tanquam homicida puniri debet. Nam *d. l. fin.* ibi, *quod ſe ipſe cuſtos cuſtodia interfecerit, homicidij reus eſt*: quod ſi nihil ea de re nouerit neque dolo ipſius factum fuerit, ſpecies facti Arreſti eſt ex *d. l. carceri.* ibi, *ſi neſcit, ob negligentiam remouendus eſt ab officio.*

IV.

Commentarienſis magis oneratus ciuili quàm criminali reo.

Cuſtodes carcerum ſumma cura incarceratos cuſtodire debent, qui ipſis cuſtodiendi non tantùm ob delictum, ſed etiam ob debitum traditi fuerunt. Et hoc caſu debiti videtur Commentarienſis magis oneratus, eò quod excuſetur repræſentans reum criminis qui euaſit, verùm pro debitore qui euaſit, Commentarienſis ad debitum præciſè tenetur, quamuis eum repræſentet, ſi pendente fuga debitor ad paupertatem redigatur. Atque hanc ad rem Arreſto Maiorum dierum Molinenſium 7. Octobris anno 550. Commentarienſis Briodenſis huiuſcemodi incarceratum repræſentans admiſſus fuit, ſalua ſolutione ab eo facienda eius, in quo incarceratus non ſoluendo factus eſſet, iuxta textum *in l. ſi quis per a'ium. §.* 1. *ff. Ne quis eum, qui in ius voc. eſt. &c.*

V.

Dominus Iuſtitiarius quomodo carcerẽ ſuum inſtructum tenere debeat.

Domini Iuſtitiarij, qui in arcibus ſuis carceres habent, Commentarienſem creatum & iuratum quoque habere debent, qui in prædicta arce, in qua carcer eſt, reſideat: præterea prædicti domini de carcerum ſuorum ſecuritate cauere debent, eóſque ſartos tectos habere: alioquin ſi ob defectum huius, non verò culpa Cõmentarienſis incarcerati euadant, Domini eorum nomine tenentur, tam in ciuili quàm criminali. Vt ſuper his omnibus iudicatum fuit Arreſto Maiorum dierum Molinenſium, 16. Octobris, anno 1550. iuxta textum valdè notandũ *in l. debet.* ibi, *ſed non alius præſtas quaſi in ipſa naui. &c. ff. Naut. caupo. Stab.*

art. 2. de iuribus ſummi & meri imperij conſtituto propter Conſuetudinem Pariſienſem, carceres prædictorum Iuſtitiariorum ſarti tecti & rationi conſentanei eſſe debent, altitudine & latitudine competente conſtare, non infecti, & ædificati debent in terræ ſuperficie ſeu pede plano, neque catenas atque id genus alia admouere debent inſtrumenta: cuius rei inſpectionem & ſolicitudinem Iudex Regius ſuperior gerere debet, prædictóſque carceres & incarceratos viſitare, ne domini merum imperium habentes iuriſdictione ſua abutantur, prout ſæpe ac multi aduerſus ſubditos ſuos agunt, qui ſibi angarias ſeu operas non debitas denegant, alio prætextu, atque ita ab iis rem illicitam & iniquam extorquent, & propterea merito iuriſdictionem ſuam amittere debent. Vide *tit.* 5. *lib.* 23. I. C.

TITVL. V DE IVDICIIS Criminalibus.

Videatur *tit. de accuſatu* ſuprà.

ARRESTVM I.

Aduocatus & Procurator Regius in iudicijs criminalibus aſſiſtere non debent.

DIrimendo appellationes inter Petrum Tiſſerium incarceratũ appellantem, ſemel

vel pluries in adherenti, à Ioanne Rhodio Aduocato Regio Rigodulẽſi, & ab vſurpatione iuriſdictionis & proceſſibus factis à Seneſchallo Aruerniæ vel Locũtenente ipſius, & à denegata ſibi iuſtitia à Michaële Brandonio Locumtenente generali in prædicta Seneſchaltia, itemque à Locumtenente particulari ab vna parte, & prædictum Rhodium & Michaëlem Valſonium, & Stephanum Burbium ſubſtitutum domini Procuratoris catholici Regij, & conſortes appellatos ab altera: Inter complura alia prædicto Arreſto decreta, cùm peſſimi exempli rem comperiſſet, Aduocatum ſcilicet & Procuratorem Regium, vel vnum eorum, adſtitiſſe repetitionibus & commiſſionibus teſtium aliiſque proceſſibus inſtitutis ſuper reo ab ipſis accuſato, expreſsè prædicto Seneſchallo vel ipſius Locumtenenti interdixerunt, ne deinceps vlla interrogatoria, repetitiones & commiſſiones teſtium incarceratis & accuſatis inſtituant, in præſentia ſubſtitutorum Aduocati & Procuratoris catholici prædicto loco: & prædictis ſubſtitutis, ne aſſiſtant. Arreſto, quod pronunciatum in Parlamento Pariſienſi 23. Februarij 1538.

V. Conſtit. Aurelia. *artic.* 64. Promotor in interrogatoriis repetitionibus & cõmiſſionibus teſtium præſens eſſe non debet. Caroudas *lib.* 2. *cap.* 13. eo quod Procurator Regius, Procuratores fiſcales Dominorum merum imperium habentium, & Promotores Epiſcoporum, principales partes ſunt in litibus extraordinariis. I.C.

II.

Procur. ſeu Regius intra triduum concluſiones dare debet.

Lite criminali penitùs inſtructa, procurator Regius intra triduum concluſiones dare tenetur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 2. Ianuarij 1536.

III.

Abſolutio accuſati non fit.

Accuſati criminis ob defectum integræ probationis in Francia non abſoluuntur, verùm relaxantur: quod ſi quadamtenus abſoluantur, id reſpectu partis ciuilis fit. Quantum enim ad Procuratorem Regium attinet, ſemper is oblata occaſione inueſtigandæ facti & delicti veritatis admittitur & auditur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 1. Ianuarij 1540. Super materia huius Arreſti notandum eſt, quod recenſet Valerius Maximus de duobus iudiciis, titulo de accuſatis neque damnatis neque abſolutis. *Apud M. Popilium*, inquit, *Lenatem Prætorem quandam, quòd matrem fuſtem interemerat, cauſam dixit: de qua in neutram partem lata ſententia ſunt. Quia abundè conſtabat, eandem veneno necatorum liberorum dolore commotam, (quos auia filia infenſa ſuſtulerat) parricidium vitam eſſe parricidio. Quorum alterum vltione dignum alterum abſolutione non dignum iudicatum eſt.* Atque hoc prius iudicium eſt, alterum eſt Areopagitarum Athenis Arreſto dato: *Materfamilias* (ait Valerius Maximus) *Smyrnæa virum & filium interemit, cum ab his optimæ indolis iuuenem, quem ex priore viro enixa fuerat occiſum compeririſſet. Quam rem Dolabella proconſulari imperio Aſiam obtinens ad ſe delatam, Athenas ad Areopagi cognitionem relegauit: quia ipſe neque liberare cædibus duabus contaminatam, neque punire eam iuſto dolore impulſam ſuſtinebat. Areopagitæ, è quibus Parlamentum Græcorum conſtabat, inſpecta cauſa & accuſatorem & ream poſt centum annos adeſſe iuſſerunt.* Nihilominùs in accuſatione hæreſeos olim accuſatus ab ea abſolui ſolitus fuit, quando de calumnia accuſatoris appareret extra ordinem, neque partes in ordinaria lite conſtituebantur. Et ſuper eo duo notabilia Arreſta Franchonij & Calmonij extant, ſuprà *in vno cap. tit. de hæreticis.* Ad hoc caput valdè notandum eſt quod ſuprà *cap. 3. tit. de probatio. præſumtio, &c.* dicitur de duabus ſententiis paribus.

IV.

Relaxatio abſolutionis inſtar eſt.

Relaxatio accuſati per omnia poſt iudicium extraordinarium facta, quamuis cautionis præſtatione oneretur, abſolutionis inſtar eſt, neque expectata altera definitiua, prædictus accuſatus ita relaxatus damna ac intereſſe aduerſus inſtigatores ſuos poſtulare poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 23. Auguſti 1537.

Relaxatio incarcerati nonniſi poſt repetitionem & commiſſionem teſtium fieri debet. Curia tamen incarceratum relaxare poteſt Oſtiario vel alia perſona notabili cauente, iuxta circumſtantias B.

V.

Proceſſus carcere mutuato.

Proceſſus criminalis extra territorium carcere mutuato inſtitutus, legitimus & validus declaratus fuit Arreſto Pariſienſi, 18. Maij 1518.

VI.

Nullitas conſenſu partium non velatur.

Iudex criminalis pro forma proceſſuũ ad id reſpicere non debet, in quod partes coram ſe conſentiunt: veluti ſi conſentirent vt ob ſuſpicionem, vel dubium incompetentiæ alius cum prædicto Iudice perficiendo prædicto proceſſui aſſiſtat, tanquam adiunctus: id quippe non permittitur, prædictúſque proceſſus nullus foret. Atque ita iudicatum fuit Parlamenti Burgundiæ Arreſto, die Iouis 26. Februarij 1550. pro Bernardo Emundo, aduerſus Ioannem Gaſtetoiſeum. Iſque textus eſt *l. priuatorum. C. de iuriſd. & c. ſignificaſti. de foro compet.*

VII.

Exceptiones accuſati per attemtationem admiſſa per ſcripturam & conſilium.

Illuſtris Ludouicus Chalmazelius ſubditos ſuos ob proprietatem maiorum ſyluarum in iuriſdictione ſua ſitarum conuenit & ait, inſpecta deuaſtatione, quam fecerunt, iis interdici debere, ne deinceps amplius iis vterentur. Hi excipiunt & aiũt tanquàm vniuerſi, ſyluas ad ſe ſpectare. Super hac conteſtatione ad ſcribendum per interdicta compelluntur, & per prouiſionem Arreſto Pariſienſi vſu prædictarum ſyluarũ iis interdicitur aliter, quàm boni patresfamiliæ vti ſolent, itemque interdictum, ne inde ſumerent, arbores vel ligna venderent. Prædictus dominus Chalmazelius hoc interdictũ ſignificari & publicari curat. Ab eo minimè appellatur. Ii accuſantur poſt & contra prædictũ interdictum plurimas arbores funditus cecidiſſe, ex iis aſſeres confeciſſe, eóſque in locis vicinis vendidiſſe. Informationes altero Arreſto remiſſæ, decretum perſonalis citationis interponitur, reſponſiones perſonales, repetitiones, commiſſiones, extractum articulorum iuſtificatorum & recuſationum, & concluſiones Procuratoris Regij & partis ciuilis dantur. Iudex antequàm hanc criminalem litem iudicaret, decernit, accuſatos in perſona comparituros, vt

prædictæ

prædictæ concluſiones iis communicentur, & ore ſuo per attenuationem ad eas reſpondeant, Ij ad Parlamentum Pariſienſe appellant, vbi repræſentant, ſe inopes eſſe, ignaros, imperitos, ruſticos, qui neque ſciant neque intelligant, quid ſit reſpondere per attenuationem, & tam facilè aduerſus ſe quàm pro ſe locuturos. Curia id à quo appellatum fuit, iniquum comperit, eóſque ad Iudicem eundem videlicet à quo appellatum fuerat, remiſit, eo quòd litem inſtruxerat, & de lite cognoſcere cœperat. Et Arreſto prædictæ Curiæ, quod datum ex tempore, perorantibus Marillaco & Boironneto, dictum fuit, malè iudicatum, benè verò appellatum, & prædictus Dominus Chalmazelius in expenſas cauſæ appellationis condemnatus fuit. Emendatóque iudicio decretum, eos conſilio capto & ſcripto reſpondere poſſe, non ore tenus, expreſſa interdictione Iudici à quo facta, ne partes accuſatas cogeret ad reſpondendum concluſionibus aduerſus ſe datis, per attenuationem ore tenus. Arreſtum datum fuit 26. Septembris 1556, in Camera Parricidali manè, præſidentibus Dnis Seguerio & Riantio.

VIII.

Accuſator teſtes accuſati reprobatiuos recuſare poteſt.

In dubium quodam tempore reuocatum fuit, vtrùm accuſator teſtes ab accuſato nominatos & à Iudice ex officio ſuper extracto articulorum iuſtificatoriorum & reprobationum, recuſare & reprobare poſſit? Nonnulli tenuerunt, quod non, per *cap. licet dilectus. de teſtibus*, & præcipuè de teſtibus, per quos probatio recuſationum fit: prout id obſeruatur in caſibus ciuilibus. Alij tenuerunt contrarium, quoniam ſemper metuendum ſit, accuſatum omnes animi ſui vires omnéſque bonorum ſuorum facultates ad reperiendos teſtes impenſurum, itémque eos, qui ſalutem ipſius tartam rectámque voluerint, audiendos curaturum: quod nil foret aliud, quàm Rempublicam vindicta criminum integrè fruſtrare, parteſque quarum intereſt, intereſſe ac reparatione ſua priuare. Iuxta poſtremam hanc ſententiam in Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit, 28. Auguſti anno 1545.

IX.

Exonia per Presbyterum facta non valet.

Citatus perſonaliter per Presbyterum exoniare ſeu legitimè excuſare ſe non poteſt: neque etiam legitima exonia ſeu excuſatio eſt, vacare exequiis & honoribus funebribus patris ſui vel matris ſuæ, vel alterius propinqui & familiaris nouiſſimè defuncti. Prius iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 11. Decembris 1554. Poſterius Arreſto 19. Nouembris 1535.

Verbum hoc *Exonia* ſignificat impedimentum & excuſationem in veteribus legibus Caroli Magni, prout continetur in editione anni 1588. poſt prædictas leges. Vide iura Regalia Raguelli, & de materia Exoniarum Imbertum *inſtit. for. lib. 3 cap. 4.* *Aerodium de ordine iudicia. lib. 3. num 6.*

X.

Neceſſarium officium Domino ſuperiori ac potentiori præſtitum exonia legitima eſt.

Officium Principi vel alij potentiori & ſuperiori domino exhibitum valida exonia non eſt citari perſonaliter, arg *l. 1. C. de Senator. vel Clariſſ.* Nihilominùs ſi hoc officium neceſſarium ſit ad ſalutem prædicti Domini, admittenda exonia eſt. Hanc ob cauſam Medicus teſtatus ſe continuò adeſſe Reginæ Nauarræ ſorori Regis grauiter laboranti Remorantij, excuſatus fuit & ad aliud tempus remiſſus, ob dignitatem & maieſtatem prædictæ Principiſſæ: Arreſto 6. Martij 1535.

XI.

Accuſatus pro ſe teſtes, quos recuſauit, audiri curare poteſt.

Accuſatus pro probatione articulorum ſuorum iuſtificatoriorum & recuſationum à ſe oppoſitarum, laudare poteſt & curare, vt audiantur teſtes, qui cum eo commiſſi fuerunt, neque propiereà eos recuſare neque à recuſationibus à ſe allegatis aduerſus eos diſcedere: defenſio quippe vitæ ſuæ & honoris ſui tam fauorabilis eſt, vt ei liberè omnis generis teſtes adhibere eorúmque teſtimonio vti permittatur. Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi 28. Auguſti 1545.

XII.

Articuli iuſtificatiui probari non debent ante abſolutã inſtructionem criminalem.

Accuſatus, aduerſus quem extraordinariè procedi cœptum fuit, poſtulare non poteſt, vt ſibi permittatur examen in futurum inſtituere, id enim nihil aliud foret, quàm eum ad articulos ſuos iuſtificatiuos admittere, antequam extraordinariè de eo cognoſcatur, quod conſtitutioni aduerſatur: Ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata ſententia permiſſionis ſeu veniæ ſuper eo datæ à Præfecto Pariſienſi 15. Decembris anno 1519. pro Matthæo Turca, iuncto ei Procuratore Regio, aduerſus quendam nomine Criſpinum. Nihilominùs contrarium Arreſtum prædicti Parlamenti, de 2. Septembris 1560. extat, ſuper proceſſu ſeditionis Ambertij pro fratribus Dominis de Rupebarone, aduerſus ipſorum ſubditos prædicti Ambertij, quo admiſſi fuerunt ad petendum, vt ex officio audirentur 80. teſtes ſuper veritate facti, in quo primò accuſati & condemnati per contumacias ordinariè fuerant, quod omne in Parlamento in iure tum deductum fuit, decretúmque vt de iis iudicium inſtitueretur. Nihilominus permiſſum vt ſuprà: verùm etiam ſuper prædicto examine proceſſui iuncto, Curia nihil decernere voluit niſi prius lis cœpta perficeretur, prout dictum fuit Arreſto, quod datum menſe Iunio 156..

XIII.

E pluribus accuſatis vnum damnatis & poſtea condemnatis ſi vnus appellet, cæteri non appellantes executio differri debet.

Inde a criminalis quam maximè poteſt, innocentiam accuſati tueri ac fundare debet, eique tempus indulgere, iudiciáque eo perueniendi præſtare, neque eum præcipitare aut quicquam ei præripere, quo euadere poſſit. Argumento Arreſti 3. ſupra *tit. de falſis teſtibus* de duobus teſtibus corruptis ab inſtigatore quodam, qui prædictis duobus teſtibus tantum oneratus & ad torturam condemnatus fuerat, à quo cùm appellaſſet, & ad Parlamentum Pariſienſe deductus fuiſſet, Curiæ iniquum viſum fuit Iudicem, qui de prædicta lite cognouerat, & prædictos duos teſtes ad triremes in perpetuum condemnauerat, ſententiam ſuam aduerſus prædictos duos teſtes executioni tradidiſſe, quamuis non appellaſſent: omnia enim eum ſuſpendere oportebat ob appellationem inſtigatoris, euenire quippe poterat, vt diligentia ſua euaderet, vel certè pœnam ipſorum extenuaret, arg. *l. Clarum C. de auctor. præſt.* hiſce verbis quæ ſancta ſunt & notatu digna, *ne ex ſua imperitia, vel iuuenili calore aliquid vel dicant vel taceant quod ſi fuiſſet prolatum, vel non expreſſum, prodeſſe eis poterat, & à deteriore calculo eos eripere.*

V. ſupra *Ar. 30. tit. de appellatio.*

id, quod factum fuit, concluſerat.

XV.

Quomodo & eo quod proceſſu criminali extraordinario prodeſſe poſſit, quando partes ad proceſſum ordinarium admittuntur.

Nonnulli tenuerunt, poſteaquam partes ſuper proceſſu extraordinario, ad proceſſum ordinarium admiſſi fuerunt, eas omnia quæcunque poſſunt, de nouo facere ac producere debere reſpectiuè tam pro accuſatione, quàm iuſtificatione, non adhærendo ei, quod in extraordinario factum, quod in proceſſu ordinario prodeſſe non poteſt. Alij exiſtimarũt, Iudicem, qui ſententia ſua materiam criminalem in ciuilem commutauit, expreſſè partibus hæc reſeruare debere, alioquin eum partibus iniuriam facturum. Alij accuſatorem ſecuritatis maioris gratia reſcriptum à Principe impetrare debere eum ad finem tendens, vt quod factum eſt in prædicto extraordinario, in proceſſu ordinario prodeſſe ſibi poſſit. Alij tenent, abſque reſcripto & declaratione reſeruatiua, de qua ſuperius, prædictum extraordinarium prodeſſe debere, vti factum fuit ex ratione *l. deinde. §. hoc autem interdictum. t. verſ. itaque prius. ff. de liber. exhib.* præcipuè verò, quòd vltimus hic proceſſus à primo dependeat, & ambo vnus idemque proceſſus ſit, non autem diuerſi. Verum eſt & notandum, Iudicem criminalem, cùm videt, probationes reſultantes ex proceſſu, quem extraordinariè inſtruxit, non ſufficere ad accuſatum capitali ſupplicio afficiendum, quæ tamen ad pœnam irrogandam pecuniariam prægnantes ſunt, quicquid ſit, neque rationem vllam neque probabilitatem eſſe eius abſoluendi, neque minus neque magis facere poſſe, quàm eum ſub cautione relaxare, iuxta Conſtitutionem Regis, partibúſque iniungere, vt plenius inſtructiones ſuas proponant, probent ac ciuiliter inſtruant. Inprimis quòd Curiæ ſupremæ ſuper extraordinario accuſatum abſoluere non ſolent. A compluribus magnis viris primam ſententiam teneri vidi, cum Imberto tamen ad poſtremam inclino.

(Hoc ſemper ſub conditione reaſſumendi criminalis ſit)

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum V.

I.

QVamuis in crimine rectè quis admittatur ad impetrandam interdictionem minarum vel oſtentationis, iuxta *l. diffamari. §. de ingc. manum.* attamen id in ciuili non admittitur. Iudicatum 7. Ianuarij 1578. B.

II.

Articuli pro veris habentur, ſi reus criminis reſpondere nolit.

Si criminis reus, cum quo teſtes repeti ac committi debent, reſpondere nolit, articuli & depoſitiones pro veris ac certis habentur. B.

III.

De cauſis principalibus exoniæ ſeu excuſationis.

Dominus Ærodius *de ordine iudiciario lib. 3. num. 6.* notat, tres principales cauſas, quibus Romani exoniam ſeu excuſationem admittebant, fuiſſe morbi ſontici, exilij, funeriſque familiaris. Quantum ad nos, nos aliam probationé non admittere, niſi cũ accuſatus & cõtumax adeò malè habet, vt neque pedes neque eques carruca venire poſſit: ac præterea omnes ad exoniandum vel excuſandum admitti, iureiurãdo præſtito ſuper exonia, vbicunque abſens quis damnari poteſt, ibi quemuis pro eo verba facientem, & abſentiam excuſantem audiri æquum eſt, & ordinariam admittere, ait Vlpianus *in l. 33. ff. de procuratoribus.* Id quod in Francia hodie non obſeruatur Arreſto hic relato. Itémque iudicatum fuit, filium matrem ſuam excuſare non poſſe Arreſto, quod datum in Camera parricidali 2. Aprilis 1555, & aduerſus eam eremodicium datum fuit ſaluo ſex ſeptimanarũ ſpatio Et altero Arreſto die ſabbathi 26. Ianuarij 1602. quod datum in Camera parricidali, Curia reiecit excuſationem propoſitam à Ludouica Tilleria matre vidua Tuſſancti Normandij, pro Andrea Normandio filio ipſius criminis accuſato, qui appellauerat à decreto quodam corporalis apprehenſionis decretæ à Locumtenente criminali Pictauienſi. Curia non habita ratione excuſationis, eremodicium Procuratori ſaluo vnico menſe adiudicauit, quo pendente accuſatus ſibi proſpiceret, prout ei videretur. Dn Aduocatus Regius Seruinus perorationem ſuam edi & Arreſtum in fine addi curauit. I. C.

TITVL. VI. DE EXPENSIS ſeu ſumptibus litis criminalis.

ARRESTVM I.

Sumtus deducti & remiſſi Clerici ad quẽ pertineant.

SVmptus, quos Clericus in carcere Iudicis laici fecit, ad ſe ad Iudicem ſuum deducendum, ad quem remiſſus fuit, ex bonis Clerici deſumi debent, ſi vnde ſoluantur, habeat: aliàs Epiſcopus, qui eius remiſſionem poſtulauit, eos ſoluet, ſaluo tamen iure eoſdem ex bonis Clerici recuperandi. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 18. Auguſti 1535. aduerſus Officialem, qui prædictos ſumtus ſoluere recuſabat. Eáque ſententia eſt Baldi *in l. ſi qua per calum..iam. C. de Epiſcop. & Cleric.* & Guidonis Papæ. 3.. Verùm Iudex laicus incontinenti, quo literas ipſius tonſuræ viderit, prædictum Clericum remittere debet, ſi id Epiſcopus poſtulet: aliàs ſi differat, eum poſtea ſuis ſumtibus remittere & deducere debet: vt ait Aufrer. *ad deciſio. Cap. Tholoſ. 274.*

II.

Maritus vxorem ſuam adulterij accuſans ſumtus pro ea ſuppeditare vel venditioni dotis conſentire debet.

In cauſa quadam inter accuſatorem quendam nomine des Bordes, ac poſtulantem vt ſibi dos vxoris ſuæ à ſe adulterij accuſatæ adiudicaretur, ab vna parte: & prædictam ipſius vxorem nomine du Pin accuſatam ab altera parte: dictum fuit Arreſto Burdegalenſi, maritum cogendum vel ad ſumtus ſuppeditandos ipſi as defenſionis ac ſuſtẽtationis, vel ad conſentiendum venditioni dotis ipſius vſq; ad ſummam, quæ ei defendendæ & alendæ ſufficiet. Eáque ſententia eſt Speculatoris *in tit. de inquiſit. §. fin. verſic. quod ſi matrimonium.* & Alberici *in l. ſi inſtituta. §. de inofficioſo. ff. de inofficioſ. teſtam.* & Hoſtienſis *in ſumma titul. de accuſat. §. ſi quis poſſit.* Prædictúmque Arreſtum datum fuit, 17. Martij 1536.

III.

Sumtus litis criminalis, à quo exigendi.

* Sumtus litis criminalis, cùm pars ciuilis non extat, vel extat & inops eſt, ab accuſato exigi vel ſuper eo taxari non debent, quocunque tã-

dem prægrauatus ſit crimine, verùm ex pecunia Regis vel Domini Iuſtitiarij loci ſoluendi ſunt: Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 26. Martij, anno 1546. pro Dionyſio Berarderio Actuario Belnenſi appellante, aduerſus Iacobum Fautræum, & Ioannem Petralium Procuratorem Regium in prædicto loco, per *l. quoniam liberi. C. de teſtibus, & cap. Statutum. §. proferendo. de reſcript. lib. 6.* ita quoque de Dominis Iuſtitiariis, hos ſcilicet expenſas à ſubditis ſuis accuſatis exigere non poſſe, iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quo infirmata condemnatio in expenſas litis criminalis aduerſus accuſatum ad mortem condemnatum, 17. Ianuarij 1548.

V. Tit. 2. de expenſ. lib. 18. Ar. 28

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum VII.

I.

Sequela Ar. 3. & de articulis iuſtificationum.

ID quod ſuprà *Ar. 3.* dicitur, compluribus Arreſtis confirmatum fuit, nominatim 11. Septembris 1563. excepta probatione articulorum iuſtificatiuorum accuſati, & recuſationum teſtium, quando ad eam admittitur, quæ expenſis accuſati fieri debet, ex Conſtitutione anni 1539. *art. 159. & 160.* eò quod id in eius fauorē ac proinde & oneri ipſius ſit. Si tamē reus de articulis ſuis iuſtificatiuis ob defectum pecuniæ ac mediorum informare non poſſit, ad poſtulationē prædicti rei Curia decernit poſt ceſſionem bonorum prædicti poſtulantis, partem ſummàm Arreſto definitum conſignaturam, ſub conditione eius recuperandæ ex liquidiſſimis bonis prædicti ſupplicantis vel poſtulantis. Prout obſeruatum fuit pro Launæo incarcerato in carcere publico aduerſus heredes de la Mothe Serrantij, 15. Iulij 1581. I.C.

TITVL. VII. DE CONFESſionibus Accuſatorum.

ARRESTVM I.

Accuſatus cōfeſſione ſua coram incompetente Iudice facta non prægrauatur.

SI Iudex qui de reo vel accuſato, qui coram ſe confeſſus eſt, cognouit, eumque poſtea ad Iudicem competentem remittat, id quod corā prædicto iudice incompetente factum eſt, tam confeſſio quàm proceſſus, nihil valet: neque ei iudex competens inſiſtere, neque ſuper eo iudicare poteſt. Eaque ſententia eſt Bartoli *in l. Diuus. ff. de Cuſtod. reor.* & *l. Magiſtratibus. ff. de iuriſd. omn. Iudic.* Atque ita ſæpè iudicatum fuit Arreſtis Gratianopolitanis tempore Guidonis Papæ, vt ipſe teſtatur *quæſtio. 419.*

Vide *Arr. 2. tit. ſeq.*

II.

Confeſſor cogi non debet ad reuelandam accuſationem.

Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum pridie Natalis (nōnulli eius datam de 13. Octobris 1580. aſſignarunt,) iudicatum fuit, confeſſorem cogi non poſſe ad reuelandam delinquentis confeſſionem, quem in confeſſione audiuit iuxta *can. Sacerdos 3. quæſt. 7.* quamuis in materia criminali ſit, & eius animaduerſio neceſſario requiratur.

V. Cano. Sacerdos 3. quæſt. 7. & Carondam *lib. 7. R[illegible] cap. 178.* qui idem Arreſtum refert. I.C.

TITVL. VIII. DE PROBAtionibus, Præſumtionibus & iudiciis in lite criminali.

De hac materia plenè ſcripſerunt Alciatus *de præſumtionibus* & Menochius. I.C.

ARRESTVM I.

Præſumtiones & indicia quæ non ſufficiāt ad probationē delicti.

Doctrina notanda.

QVando per teſtes de facto probari non poteſt, verùm per iudicia duntaxat, quæ magna ſunt ac indubitata, dubium fuit, vtrùm accuſatus condemnari poſſit? Nonnulli tenuerunt quod non, per *l. ſciant cuncti. C. de probatio.* Alij putarunt, accuſatum quæſtioni ſubiiciendum, quos inter eſt Ioānes de Imola in *l. fin. ff. de hered. inſtituend.* Maior pars tenuit, per hæc indicia indubitata atque vehementia ad condemnationem perueniri poſſe, vt Bartolus *in l. licet Imperator. ff. de legatis 1.* Salicetus *in l. ea quidem. C. de recuſatio. & in d. l. ſciant cuncti.* verùm omnes præſupponunt, indicia hęc concludentia & eiuſmodi eſſe debere, ne in ſuſpicionē deduci, neque præſumtio contraria adduci aduerſus illa poſſit. Nam etiam illa probatio euidens dicitur, quæ ex pluribus cōiecturis reſultat, *l. ſi quis. ff. de manum. teſta.* Ob has & alias rationes infrà, quidam nomine Garréus accuſatus deprædatæ nauis cuiuſdam mercatoris Britanniæ, omniūq; qui ea in naue erant, occiſorū, cùm de eo nullis teſtibus neque confeſſione conuinceretur, verùm indubitatis ſolummodò indiciis, veluti quòd extra iudicium prædictam deprædationem confeſſus fuiſſet, quòd aufugiſſet, quòd ob complura latrocinia ac cædes alias, præter eam, de qua quærebatur, malè audiret, quorum nomine quantumuis à Rege veniam impetraſſet, nihilominùs accuſatio eius grauior facta fuerat, condemnatus ad mortem fuit Arreſto Burdegalenſi, quod datum 3. Februarij 1519. Simile iudicatum fuit altero Arreſto, quod datū menſe Decembri 1529. aduerſus Ioannē Lanau, dictum Seniorem, appellantem à ſententia capitali Seneſchalli Petrocoricenſi, pro Procuratore fiſci Montis regalis, qui perſequebatur. Eáque ſententia fuit Bartoli *in l. ſi cui. ff. de accuſat.* & Ludouici Romani *in l. 1. §. hoc reſcriptum. ff. ad Syllan.* Et pro hoc maximè facit probatio aduerſus accuſatum, qui huiuſmodi actus perpetrare conſueuit. Atque ad has aliáſque circumſtantias Iudicem attendere oportet, & ſequi textum ad hanc rem valdè ſingularem *in c. præterea. de teſtibus*, ibi, *etenim circumſpectus Iudex motum animi ſui ex argumentis, quæ rei aptiora eſſe compererit, confirmabit.* Neque fieri poteſt vt properè teſtes de omnibus delictis habeantur: ideò, *quod liquido probari non poteſt, argumentis probatur*: Eaque verba ſunt *l. non omnes. de re militar.* Inprimis verò id locum habet in crimine adulterij, in quo ob difficultatem probationis concludentis, olim Arreſto conflictus probationum decernebatur. Gallus cuiuſdam

Iudex omnes circumſtantias attendere debet.

data

dati aduerſus Ioannem Carrongium mentionem facit. Verùm in crimine furti, homicidij, falſi & aliorum, iſtud in hoc Regno non permittitur, vt ait Ioannes Faber *in §. per contrariũ. Inſti. de hered. qua ab int. d. f.* Attamen ſi Iudices ad probandum maleficium nonnulli indicia ac præſumtiones habeant, quamuis vehementes & indubitatæ ſint, ad veram atque ordinariam pœnam condemnare reum non debent, æquè ac ſi teſtes quidam deponerent, ſe id vidiſſe: verùm ad mitiorem aliquam condemnationem inclinare debent. Ita aiunt Baldus, & Franciſcus Aretio *in l. cum. §. 1. de teſtam.* & Hippolytus de Marſiliis *in l. repete. ff. de quæſtio.* Atque in eo non ſine cauſa Iudex hæret, cùm adeò vrgentes ac indubitatas tanto numero, vt nihil ampliùs requiratur, videt. In quo facilè peccare poteſt, ſi nimis meticuloſus ſit, & magis adhuc, ſi nimis ſeuerus ſit. Atque hanc ad rem Paris de put *in Synd. in verb. tortura.* facti ſpeciem, quæ ſuo tempore contigit, allegat: quę ita habet, Fœmina quædam, per feneſtram cuidam in platea prætereunti, qui iniuriam ei intulerat, minata fuit, prolatis his aduerſus eum in vulgari ſua lingua verbis. *Io ti farò tagliare le gambe, no ſara longo tempo.* Inimicus eius cui fœmina has minas intentarat, cùm ſciret eam per ſe infamem, meretricem eſſe ac malefaciendo aſſuetam, nactus hanc occaſionem ad velandam intentionem, qua inimicum ſuum interficere ſibi propoſuerat, ei crura incidere ac lethales ictus, ex quibus mortuus eſt, infligi curauit. Illicò aduerſus hanc fœminam informatur. Ea capitur, ac omnibus cognitis quæſtioni ſubijcitur: confitetur ea, quorum nomine innocens eſt, condemnatur ac mortis pœna plectitur. Fortè fortuitò vnus ex aſſiſtentibus ab hoc inimico ſubornatis, ob aliud quoddam crimẽ captus, quẽadmodum res ſe habebat, declarat. Author capitur & interrogatus omnia confitetur, ac nominatim ſe nunquam cognouiſſe neque locutum cum hac fœmina fuiſſe, ſeque ex minis, quæ ex ea audiuerat, occaſionem ſumſiſſe. Huiuſmodi impoſturæ euenire poſſunt, quando de fide præſumtionibus vel torturæ adhibenda agitur, & ſanè Iudicem in ea re prudenter verſari diſcretiúmque eſſe oportet. Aliud foret, ſi citra torturam accuſatus delictum confiteretur: tum quippe de delicto confeſſato apparet, vel de eo non apparet. Si non appareat, confeſſio non ſufficit, neque ſuper ea Iudex qualiter qualiter condemnare confeſſum poteſt; neceſſe quippe omninò eſt, vt de delicto appareat, *l. neceſſarios. §. non alias. ff. ad Sylan.* veluti ſi agatur de homicidio: neceſſe eſt, vt de cadauere appareat. Nonnulli ad mortem condemnati fuerunt, iſque qui occiſus dicebatur, poſtea viuus repertus fuit: vt ait Bald. *in addit. ad Specul. tit. de ſenten. col. 18. in fin.* Valerius Maximus *cap. 4. lib. 8. de quæſtio.* refert quendam homicidij inſimulatum, eoque nomine tortum admiſiſſe ſe id facinus conſtantiſſimè aſſeueraſſe. Itaque ſupplicio affectum. Paruulo deinde tempore interiecto illum, cuius de nece creditum erat, domum rediiſſe. Materia hæc notatur *in l. qui ſeruum in pr. ff. de interrogat. actio.* & per Iaſonem *in l. error. C. de iuris & facti ignora.* Idem eſt in furto, adulterio, falſo & omni alio delicto, vbi ſola confeſſio non valet: & ita notatur in Auth. *ſed nouo iure. C. de ſeru. fugit.* Quãtum ad alterum caſum, ſi de eo etiam per famã appareat, ſatis foret, *l. ſi quidẽ. C. ſolut. matr.* & tũ confeſſio vel ſimplex eſt vel colorata, ſi ſimplex eſt, nullũ dubium eſt, quin nõ condemnandus ſit reus, *tot. tit. ff. & C. ad leg. Corn. de ſicar.* Si confiteatur ſe occidiſſe, verùm corpus ſuum defendendo, nonnulli tenuerunt eum ob confeſſionem ſuam ſuſpendio dignum, qua prægrauari is debeat eiuſque defenſio reiici, de qua non apparet. Hæcque ſententia fuit Bartoli *in l. Aurelius. §. idem quæſiit. ff. de lib. legat.* & Bald. *in l. vn. C. de confeſſ. & in l. ſi præſi.* per illum textum. *C. de donat. ante nuptias.* Ratio eorum hæc eſt, quod ibi fiat ſe diuiſio eorum confeſſionis, partem aduerſus eos admittendo, partem alteram reiiciendo, aduerſus delinquentem quippe ſemper malè præſumitur, *l. 1. C. de ſicar.* Iuxtáque hanc ſententiam plurima Arreſta allegata fuerũt data Burdegalæ à quibuſdam dominis Cõſiliariis ad prædictam ſententiam inclinantibus coram Dn. Pixide Boërio, prout ipſe ſcripſit *in deciſio. 164. num. 10.* Alij dixerunt ac tenuerunt, huiuſmodi confeſſionem integram accipiendam, nec diuidendam, vt Abbas Siculus *in cap. auditu. de Procurator.* Alij diſtinxerunt, ſi accuſatus ab initio abſolutè & ſimpliciter factum negauerit, poſtea metuens pœnam id ſe perpetraſſe defendendi ſui cauſa confiteatur, tum ad huiuſmodi defenſionem eum admittendum, *l. vnic. §. fin.* ibi, *quamuis defenſionem quocunque tempore poſtulante reo, negare non oportet. ff. de quæſtio.* verùm neceſſe eſt, vt defenſionem probet: alias capite plectendum, iuxta ſententiam Bartoli hanc ad rem *in l. cum de indebito.* Idem eſt, ſi ab initio confeſſus ſit, poſt condemnationem verò allegauerit, id ſui defendendi cauſa ſe feciſſe, id quod facere poteſt, *l. ſi filius. §. exceptionibus. ff. de interrogat. actio.* Quantum ad tertium caſum, ſi accuſatus liberè & tum cum interrogatur, confiteatur ſe homicidium commiſiſſe, verùm id defendendi ſui cauſa commiſiſſe, quod tutius eſt hoc caſu complures tenuerunt, cum morte non afficiendum, verùm extraordinariè arbitrio Iudicis puniendum, præcipuè quando argumenta defenſionis ſuæ proponat, veluti minas & defuncti inimicitias, *in l. ... §. Diuus. ff. de ſicar.* Alij opinati fuerunt, eum torturæ ſubijciendum, vt veritas prędictę defenſionis deprehendatur. & ſi torturam ſuſtineat & in ea perſeueret, ad mortem non condemnandum, verùm admonendum, vt à Principe veniam conſequatur, & abſque ea dimitti non debere, quicunque tandem legitimus color ſubſit. In Francia enim hæc requiruntur, de iure verò non, *l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & l. 1. C. vnde vi. l. ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aquiliam.* Et ita Curia Burdegalẽſis compluribus Arreſtis fecit, vt ait Dn. Boërius. Item nonnullos malæ famæ, qui in quæſtione aſſeruerunt ſe homicidia ſui defendendi gratia perpetraſſe, prædicta Curia ſimpliciter non dimiſit, verùm condemnauit, vt virgis cæderentur diuerſis diebus, ſaluis auribus ſæpe ac intactis, nonnunquam auribus præciſis: alios verò honeſtæ famæ & exiſtimationis ad pœnam pecuniariam.

Pœna mitior in delicto per indicia probato.

Indicia falſa.

Confeſſio in quæſtione periculi plena.

Confeſſio ſimplex vel colorata.

Confeſſio poſt denegationem cui defenſio ſeu exceptio ineſt.

Confeſſio libera ſine iuſta exceptione.

Homicidia in dubio quomodo puniantur.

Deſumtum ex deciſio. Boërij 164. V. Damhouderium in Enchir. rer. criminal. lib. 1. cap. 10.

Quando in accuſatione criminis probatio inſufficiens eſt, & tamen iudic is reus prægrauatur, plerumque partes ad litem ordinariam admittuntur ad plenius articulandos & probandos articulos. B.

II.

Confeſſio delicti de quo nõ apparet in genere nihil valet.

Quamuis accuſatus plurima furta, homicidia aliaque crimina confiteatur, ex ſola tamen confeſſione condẽnari non debet vt homicida vel fur: verùm neceſſe eſt vt crimina huiuſmodi verè commiſſa fuiſſe probentur ſaltem in genere: ita tenent Bartolus & Paulus de Caſtro in Auth. *ſed nouo iure. C. de ſeru. fugitiu.* non enim auditur perire volens, *l. 1. §. ſi quis vltro. de quæſt.* Ob hanc cauſam in materia criminali in Curia ſi reus in cognitione de eo cæpta confiteatur, ſe olim quendam occidiſſe vel furta quædam commiſiſſe alia, quàm quorum nomine prægrauatur, querelas vel condemnationes ob prædictum caſum, quem confeſſus eſt, factas eſſe oportet: alias ex prædicta ſola confeſſione reus non condemnabitur, neque pœna aggrauabitur ob delicta non verificata: ita tenet Alexander *conſil. 19. vol. 7.* Attamen ſi in genere de homicidio vel furto appareat, etſi ignoretur à quonam commiſſum fuerit, ſi reus id confiteatur, & quædam veroſimilitudo ſubſit eum verum confiteri, ex eo condemnari poteſt: non enim dico hæc, putà, plena probatio & confeſſio requiruntur: vnum ſufficit, prout ſuperiùs, *l. qui ſententiam laturus eſt. C. de pœnis & l. ſi quis in hoc genus. C. de Epiſc. & Cler.* Et ita compluribus Arreſtis Pariſienſibus declaratum fuit.

Deſumptum è deciſio. 164. Boërij adde quod extat in tit. de pœnis.

III.

Idem.

Hanc ad rem notatu dignum eſt Areopagitarum Parlamenti Græciæ, iudicium quod memorat Ariſtoteles *lib. 1. magnor. moral. cap. 17.* de muliere quadam quæ accuſata & conuicta eundem, quem amabat, philtrum ſeu poculum amatorium propinaſſe, ex quo mortuus eſt, liberata fuit: nulla quippe malitiæ præſumptio erat, neque quod amicum ſuum interficere voluiſſet, verùm impotentia amoris id feciſſe comperta fuit. Cicero *in oratio. pro Sexto Roſcio Amerino.* aliud ſimillimum iudicium refert. Species facti hæc erat: Quidam nomine Clœlius Terracinenſis, cùm cœnatus cubitum in idem conclaue cum duobus adoleſcentibus filiis iſſet, inuentus eſt manè iugulatus, cùm neque ſeruus quiſquam reperiretur, neque liber, ad quem ea ſuſpicio pertineret: id ætatis autem duo filij propter cubantes ne ſenſiſſe quidem ſe dicerent: nomina filiorum de parricidio delata ſunt. Quid poſtea erat ſanè ſuſpicioſum, neutrum ſenſiſſe, auſum autem eſſe quenquam ſe in id conclaue committere, eo potiſſimùm tempore cùm ibidem eſſent duo adoleſcentes filij, qui & ſentire & defendere facilè poſſent? Erat porrò nemo, in quem ea ſuſpicio conueniret. Tamen cùm planum iudicibus eſſet factum, aperto oſtio eos repertos eſſe: iudicio abſoluti adoleſcentes & ſuſpicione omni liberati ſunt. Nemo enim putabat, quemquam eſſe, qui cùm omnia diuina atque humana iura ſcelere nefario polluiſſet, ſtatim ſomnum capere potuiſſe.

IV.

Inſcienter ſcili non valet aſſ admonitio...

Wilhelmus Goutonius à Ioanne Presbytero ictu ſagittæ arcubaliſtæ ad Petrum Bouſſeronium ſpectantis occiſus fuit. Hic Bouſſeronius captus accuſatur opem auxilium tuliſſe, arma ad perpetrandum hoc homicidium ſubminiſtraſſe: atque ita pœna dignus atque ſi ipſe perpetraſſet homicidium, per textum *in l. ſi pignore. §. qui ferramenta. ff. de furt.* & Bartolus *in l. ſi furtum. §. ope. eod.* Nihilominùs cùm de dolo prædicti Bouſſeronij probari non poſſit, & ad id ſcienter prædictam arcubaliſtam non commodaſſe, relaxatus fuit, & Curia dimiſſus extra expenſas, damna & intereſſe, Arreſto Burdegalenſi, quod datum 2. Februarij 1531.

V.

Socij in delicto, quoad alterum fidem faciunt.

In ſocietate ciuili quorundam ſociorum depoſitio pro altero plenæ probationis inſtar eſt, dummodò eius tantum portionem attingat, *l. Nullus ff. de teſtibus & l. omnibus. C. eod.* verùm in ſocietate delictorum, ſocius vnus aduerſus alterum fidem non facit, verùm indicia tantùm præbet quibus ad quæſtionem perueniri poſſit prout ait Paulus de Caſtro *conſil. 347. n. 14.* Et ita obſeruatũ fuit duobus Arreſtis Burdegalẽſibus, ob furtum quoddam in domo cuiuſdam nomine Melleret commiſſum, cuius cauſa tres è ſocijs torturę ſubiecti fuerunt, qui autorem Ioannem Chenalerium nominarunt. Hic captus & torturæ ſubiectus, eam ſuſtinuit, abſolutúſque fuit iuxta ſententiam Gloſſæ *in l. edict. ff. de quæſt.* Caſus tamen ſunt, quibus ſocius aduerſus ſocium plenam fidem faciat. Primus ac principalis eſt, crimen læſæ Maieſtatis, *l. quiſquis. C. ad l. Iul. Maieſt. & c. ... de confeſſ.* Secundus eſt ſacrilegium *cap. ſi ſupremis. 2. quæſt. 1. & cap. quiautem. 17. quæſt. 4.* Tertius eſt coniuratio & conſpiratio pluriũ præmeditata, *cap. fin. de teſtib. cog.* Quartus eſt falſa & adulterina moneta quæ ſine ſocijs exerceri non poteſt, *l. 1. C. de falſa moneta.* Quintus eſt hæreſis *c. literas de præſumtio. & cap. in fidei fauorem. de hæret.* Sextus eſt Simonia, *cap. 1. de teſtib. lib. 6.* Septimus eſt, crimen Aſſaſinatus à Baldo poſitus in *l. non id omnino. verſic. ſuper quod dicit. C. de accuſat.* Complures alios poſuerunt, verùm hi ſeptem modò memorati magis conſueti ſunt & ordinarij.

1. In crimine læſæ Maieſtatis.
2. Sacrilegij.
3. Coniuratione.
4. Falſa moneta.
5. Hæreſis.
6. Simonia.
7. Aſſaſinatum.

Deſumtum è Boërio *deciſio. 108. num. 9.* Huc facit *tit. de fideiuſſor. & cautio.* ſupra, præter titulos ſingulares de quolibet criminis ſpecie.

VI.

Teſtis in repetitione tenetur eſſe dandi copia primæ ſuæ depoſitionis exhibita.

Teſtis, qui depoſuit & depoſitionem ſuam ſignauit, in repetitione de nouo reſpondere & deponere tenetur, prælecta ei copia primæ ſuæ depoſitionis: prout iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, menſe Iunio anno 1520. Ex diſpoſitione quippe iuris teſtis, qui olim depoſuit, rurſus deponere tenetur, per not. per Gloſſam & Felinum *in cap. præterea. de teſtib. cog.* vbi non dicitur quod prima depoſitio exhiberi debeat. Facit text. *in cap. fraternitatis. de teſtibus.* Verùm eſt ex conſilio Bartoli *in dialog. Tindar. in tract. de teſtibus*, teſtem primam ſuam depoſitionem poſtulare poſſe, & ſi eam recuperare non poſſit, declaraſſe

declarare ſe poſtremæ adhærere velle, ad eam ſe reſtringere vel ampliare.

VII.

Conſtitutio Molinenſis de probationibus ſummarum ex cum libras excedentium locum non habet in depoſito neceſſario, verum in voluntario.

Inter Catharinam de Vaux tabernariam ſeu hoſpitam pomi rubri Lugduni appellantem, & Petrum Magnum & Maceum Papillonium Caſtrenſianos Regis appellatos. Poſteaquam de Campis pro appellante & Arnoldus pro appellatis auditi fuerunt Maioribus diebus Claromontanis in Aruernia, Curia ſuper appellatione ab appellatrice interpoſita ab eo, quod Domini Libellarij Palatij partibus iniunxerunt, vt informarent tam per ſcripturam quàm per teſtes de depoſito, quo appellati dicebant ſe ſummam millium ſexcentorum coronatorum apud eam depoſuiſſe, dixit prædictam appellantem malè & abſque grauamine appellaſſe, eámque in multam & expenſas condemnauit, 24. Octobris 1581. Curia ſuper qualitate appellantis hoſpitæ ſe fundauit, quæ cauponam exercet, indéque iudicatum fuit Conſtitutionem Molinenſem *arti*.54. in depoſitis neceſſariis locum non habere.

V. *quæſt. meam* 100. *& vlt.* vbi plenè tractaui ea quæ ad hanc quæſtionem dici poſſunt, & *lib* 23. *tit.* 6 §. 4. I C.

TIT. IX. DE QVÆSTIONIbus ſeu tortura.

Vide titulos *de quæſtionibus ff. & C. &* Imbertum *lib.* 3. *Inſtit. forenſ. cap.* 14. Mileſium *in prati ſua criminal.* Damhouderij *praxin criminalem c.* 35. *& ſeq.* Clarum *lib* 5 *ſent. quæſtio* 64. Quæſtionem intelligere debemus tormenta & corporis dolorem ad eruendam veritatem *l.* 15. §. *Labeonem ff. de iniuriis.* I.C.

ARRESTVM I.

Accuſatum conuictus & poſtea quæſtioni ſubditum non ideò minus condemnatur, ſi id neget.

Reus ſufficienter per teſtes conuictus, quamuis id neget, condemnari poteſt, neque neceſſe eſt, eum quæſtione ſubijci, vt confeſſio ipſius extorqueatur, textus eſt *in l.* 16. *qui ſententiam laturus eſt. C. de pœnis.* Angelus ait *in l. ſi certus. ff. ad Syllan.* Iudicem, qui plenam maleficij probationem habet, & quæſtioni accuſatum ſubijciendum decernit, culpandum eſſe; ſi enim prædictus accuſatus in quæſtione nihil fateatur, probationes apertæ ſunt, vt tenet Salycetus *in l. ea quidem. C. de accuſ.* & *in l. ſi quis adult. C. de adult.* Nam quæſtio nonniſi ex neceſſitate & in ſubſidium decerni debet, atq; tum, cùm alio modo veritas deprehendi non poteſt, *l. edictum*, & ibi Bartolus *ff. de quæſtio.* & idem Bartolus *in l. quoties C. eod.* Propterea poſt ſublatam torturam accuſatus, qui nihil confeſſus fuit, relaxari debet, quæcumque tandem probatio præceſſerit, iuxta ſententiam Alexandri *conſil.* 5. & Baldi *in cap.* 1. § *iniuria, verſic. verùm ſemel tortus. de pace iur. firm.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Maioris Cõſilij, pro Notario Lugdunenſi nomine Petro Bartietio, accuſato aduerſus Billandios Lugdunenſes. Attamen Curia Parlamenti Pariſienſis eos quæſtioni ſubijcere ſolet, quamuis conuicti ſint, neque obſtante ipſorum negatione in quæſtione facta, eoſdem morte afficere.

. Deſumtum *ex deciſio.* 163. Boërij.

II.

Quæſtio abſq. indiciis non decernitur. Teſte vnico ad quæſtionem decernendam non ſufficit.

Accuſatus ex diſpoſitione iuris quæſtioni ſubijci non debet abſque indiciis præcedentibus, *l.* 1. *in pr. & l. pen. & vlt. C. de quæſtio. l.* 1. § *item illud ſciendum*, & ibi Gloſſa. *ff. ad Syllan.* Et hanc ad rem facta fuit Conſtitutio à Rege Diuo Ludouico, qua accuſati, qui aliunde malè non audiunt, verùm honeſtæ vitæ ac conuerſationis eſſe cenſentur, quamuis pauperes ſint, ad quæſtionem condemnari non poſſunt, ſub vnius teſtis duntaxat depoſitione: & ita obſeruatur in Francia aduerſus opinionem Gloſſæ *in l. ſi quis. C. ad l. Iul. Maieſt.* qua vnicus teſtis deponens ſe maleficium commiſſum vidiſſe, ad quæſtionem decernendam ſufficit. Prædictámque opinionem omnes noſtri Doctores ſecuti ſunt tam ibidem, quàm *in l. maritus. ff. de quæſtio.* Ioannes Faber ait, iſtud locum habere in crimine læſæ Maieſtatis. & ius iuxta ſtylum Franciæ manere & conſtitutionem ſuprà memoratam in aliis criminibus. Verùm ſi in quæſtione accuſatus confiteatur, poſtridie neget neque in priore cõfeſſione perſeueret, nõnulli dubitarunt, vtrùm quæſtio repeti poſſit? Et reſponderunt; eam ſine nouis indiciis repetendam non eſſe, *l. Repeti. ff. eod.* idque locum habet quando quæſtioni deditus nihil confeſſus eſt: his quippe caſibus abſque nouis indiciis ac grauioribus quàm priora fuerunt, quæ velantur, Iudex ad quæſtionẽ redire non poteſt, vt tenet Cynus *in l. fin. C. eod.*

Quæſtio repeti poteſt aduerſus negantem id quod in quæſtione modò confeſſus erat.

Quamuis Bartolus contrarium exiſtimauerit, putà, Iudicem ſuo arbitrio eam repetere poſſe, id quod æquum non eſt. Atque hanc ad rem valdè notandum eſt, quod Baldus ait in *l.* 2. *C. quorum appellat. non recip.* ſi Iudex reum quæſtioni ſubiecit, & inceptam quæſtionem non perficiat, ſed reum dimittat, quæſtioni rurſus eum ſubijcere ad abſoluendam plenè quæſtionem abſque nouis indiciis non poſſe. Vt ad repetitionem & iterationem quæſtionis redeamus, verum eſt, ſi quæſtioni ſubiectus confiteatur, poſtridie verò neget, quæſtioni eum rurſus ſubijci poſſe abſque nouis indiciis. Et ita ſæpè iudicatum fuit compluribus Arreſtis, iuxta ſententiam Bartoli *in l. vnius.* § 1. *ff. de quæſtio.* & Baldi *in l. in bona. verſic. item quæro. de confeſſione. C. de reb. credit.* atque vt confeſſio conſtans extorqueatur, reus tribus vicibus quæſtioni applicari poteſt. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi aduerſus Heliorum Chiualium Riberarenſem, appellantem à Iudice prædicti loci de Riberat & à Seneſchallo Petrocoricenſi, à quo ita tractatus fuerat. Superque eò notãdum eſt, ſi poſt primam confeſſionem, bis in ſecunda videl. & tertia queſtione neget, dimittendum eum eſſe: duplici enim hac negatione aduerſus primam confeſſionem ſuam ſibi conſuluit; res enim fallax eſt & periculoſa quæſtio, *l.* 1. §. *quæſtioni fidem non ſemper.* 23. *ff. de quæſtio.* & ad id Fabius, *Mentietur*, inquit, *in tormentis, qui pati poteſt: mentietur & qui pati non poteſt.* Valerius Maximus *cap.* 4. *de quæſtio. lib.* 8. ſcripſit de Alexandro Fanni ſeruo eum, cùm in ſuſpicionem C. Fl. equitis Romani occiſi veniſſet, ſexies tortum pernegaſſe ei ſe culpæ affinem eſſe. Sed perinde atque confeſſum & à iudicibus damnatum, & à L. Calpurnio Triumuiro in crucem actum eſſe.

Quæſtio ter repetita.

Notabilis praxis ſuper quæſtionibus.

Verùm ſi in quæſtione ſemper confiteatur, extra eam neget, decernendum eſt vt pleniùs informetur, interea verò reus apud Acta ſubmiſſiones faciendo relaxetur, eáque de re Dn. Boërius allegat Arreſtum *deciſ.163. in fin.* ibi, *Vnde Curia conſueuit ordinare, quod fiat amplior inquiſitio.*

Caput hoc maxima ex parte deſumtum eſt ex Imberto *loco allegato, num. 1. & 2.*

III.

Accuſatus ob diuturnũ carcerem leuius punitur.

Antonius Teſta dictus Morus, antehac ſtipendium Regis meritus ſub duce cohortis peditum, & nunc domiciliatus, ob crimina quædam non Irenarchalia, ſeu quorum cognitio ad Irenarchas non pertinet, ab Irenarcha capitur, hic de reo hoc cognoſcit & reus crimina confitetur. Poſtea manibus Irenarchæ exemtus, Seneſchallo Aginenſi redditur, qui de eius criminibus cognoſcit. Coram hoc Seneſchallo negat omnia quæ coram Irenarcha confeſſus fuerat. Exinde de quæſtione conſultatum, verùm ei ſubiiciendus ſit, quo ad primam ſuam confeſſionem adigeretur, iuxta ſententiam Baldi *in l. clarum. C. de autor. præſt.* & Lucas de Penn. in *l. 1. de num. & actuar. C. lib. 12.* à quo is appellat. Curia Burdegalenſis confirmato iudicio, habita ratione diuturni carceris, cuius omnes Iudices rationem habere debent, *l. omnes. 23. C. de pœnis.* eum condemnauit, vt virgis cæderetur per quadriuia Burdegalæ, vlt. Decembris 1519.

Confeſſio corã Irenarcha facta ad quæſtionem ſufficiens eſt.

Boerius *deciſ. 90.*

IV.

Indicium habitus & veſtium propè occiſum reiuctarum.

Cadauer repertum & propè id pileus & calceus albus ex puluere cæſi lapidis, qui ad lapicidam quendam ſatis cognitum ſpectabant: is captus ad quæſtionem condemnatus fuit Arreſto Burdegalenſi, quod datum 17. Nouembris 1535. per *c. tua nos. §. fin. de homicid.* & Albericus de Roſat. *in l. indicia, C. de rei vendicat.*

Boerius *deciſio 66.*

V.

Indicia notabilia in homicidio.

1. Teſtes.

Quidam nomine Ioannes Girardus Pollienſis nocte comitatus famulo rus petens in via occiditur ictu teli, quod corpori infixum manſit. Famulus interrogatus ait, ſe quidem ictum emitti vidiſſe: verùm actorem non cognouiſſe: attamen videri ſibi eum fuiſſe quendam nomine Guyotium Guidonium vicinum. Secundò prædictum Guidonium cum vxore occiſi familiarem nimis fuiſſe. Tertiò telum corpore extractum & aptatum arcubaliſtæ in domo penes prædictum Guidonium repertæ, ei aptum erat & conueniebat. Qui caſus ſimilis eſt ei, quem poſuit Antonius Butr. de pugione in corpore reperto, & ad vaginam relato, penéſq; accuſatũ reperto. Quartò Officiarij loci per ſuſpicionem eum capiunt & coram cadauere ſiſtunt, quod 15. vel 16. horis antea occiſum fuerat, ac coram omnibus vulnus ſanguinem emittere viſum. Exinde quæſtioni applicatus fuit, à quo nõ appellat: poſt duo aquæ malluuia infuſa, cùm tormenta pati diutius non poſſet citra confeſſionem, à decreta quæſtione appellat. Executor quæſtionis ſatis timidus ſubſiſtit, cùm vlterius procedere deberet. Reus ad Curiam Parlamenti Pariſienſis deducitur, vbi auditus, Arreſto quod datum 12. Decembris 1548. remiſſus, dictúmque fuit, id à quo appellatum fuit, effectũ ſuum ſortiri oportere, cúmque in ſtatu, quo erat, reponendum, & quæſtionem abſoluendam. Is remiſſus ac quæſtioni ſubditus in negatione ſua perſiſtit. Relaxatur non obſtantibus indiciis quæ purgata erant, vt ait Salycetus *in l. ea quidem. C. de accuſat.* & in *l. ſi quis. C. ad l. Iul. Maieſtatis.* Curia ſummam rationem habuit emiſſi & commoti ſanguinis, abſque eo quippe quæſtio, quam is ſuſtulit, ſufficere debebat: vel primum Iudicem ob appellationem non ſubſiſtere, verùm vlterius ad perficiendam quæſtionem procedere oportebat, prout ſuper alio caſu Arreſto Pariſienſi iudicatum fuit. Atque huiuſmodi voluntaria intermiſſio quæſtionis repetitionem impedire debebat, id quod dicit Baldus *in l. 2. C. quorum appell. non recip.* puta, quod tormenta non plenè impoſita ſine indiciis nouis repeti non poſſunt, & idem *in l. 1. C. de confeſſ.* Atque ideò hoc indicium emiſſi ſanguinis maximè notandum eſt, tanquam fundatum in experientia & ratione naturali. Paris de Put. *in ſynd. in verb. tortura. verſic. mandauit Rex*, refert Io Cardinale quodam S. Marci Romæ occiſo huiuſmodi experientiam comprobatam fuiſſe. Angelus in *tractat. de homicid.* Simile quid de Ægyptio quodam interſecto narrat. Hippolytus de Marſiliis *in praxi ſua criminal. §. diligenter* ait, coram ſe ſimilem caſum veniſſe, neque ſe hoc indicium ſequi voluiſſe. Dn. Boerius ait, ſe duas lites in Curia referri vidiſſe, in priore cùm mater, quæ filium ſuum occiderat, octiduo poſt eius cadauer inſpexiſſet, ſanguinem emiſſum & è naſo ſtillantem viſum fuiſſe: in altera de occiſo quodam duobus menſibus poſt è terra effoſſo & antè accuſatum conſtituto, qui ſuper eo ambulauit, ſanguinem per vulnera redditum & emiſſum ab omnibus viſum fuiſſe. Philoſophi pro lege naturæ tenent, occiſum adeò profundè aduerſus occiſorem ſuum concepiſſe inimicitiam, vt ſanguis licet induratus, eius conceptionis vi & efficacia fluere poſſit. Teſte *in Geneſi* ſanguine Abelis, & *in Apocalypſi: Ecce poſt hac vidi animas interfectorum clamantes ad Deum & dicentes: Vſque quò Domine non das iudicium, & vindicas ſanguinem noſtrum de interfectoribus noſtris, qui ſunt in terris?*

2. Adulteriũ.

3. Telum conueniens arcubaliſtæ accuſati.

4. Sanguis poſt mortem commotus.

Quæſtio cœpta non obſtante appellatione perfici debet.

Sanguis emiſſus ex occiſo homicidam indicat.

Vide *Arr. 13. h. tit.*

VI.

Teſtes qui non viderunt ſed clamorem audiuerunt, indi cij loco ſunt.

Tonſor quidam nomine Bernardus Comirius, accuſatus occidiſſe vxorem ſuam, manè in cubiculo, vbi ſoli cubuerant, mortuam inuentam, à Seneſchallo Aquitaniæ ad torturam condemnatus fuit, eò quod nonnulli vicini dixerant, ſe noctu ictus audiuiſſe ac defunctam huiuſmodi verba ſummo clamore protuliſſe: *Bernarde, tu me occidis.* Ab eo ad Parlamentum Burdegalenſe appellat, vbi Arreſto, quod datũ 23. Ianuarij 1538. dictum fuit, benè iudicatum fuiſſe per *l. 1. §. ſi vir aut vxor, & l. ſi quis graui. §. ſi maritus vxorem intra cubiculum ſuum cubantem necauerit. ff. ad Syllan.* textus expreſſior eſt *in l. fin. C. ad l. Corn. de ſicar.* Baldus *in conſil. 122. vol. 2.* poſteaquam in vtramque partem diſputauit, definit, in pari caſu plures præſumtiones coniunctas ad iudicandum caſum propoſitum ſufficere debere, citra ordinarias ac regulares probationes, veluti minas præcedentes de nece, crudelem tractationem, qualitatem ictuum à vicinia

Indicium clamoris teſtibus probatum.

vicinis exauditorum, fugam mariti & alia. Adde quod mariti mortem vxorum ſuarum auidè appetunt, vſque adeò vt manum quoque admoueant, *c. admone*, & ibi Gloſſa, *in verb. exiſtimes. 34. q. 2.* eiúſque probatio difficilima eſt, prout ait Hipp. de Marſilis *in l. 1. C. ad l. Cornel. de ſicar.*

VII.

Indicia teſti monij du... infantium ... aduerſus patrem ipſorum.

Iudex Marmandenſis conſilio priùs capto decernit, reum accuſatum vxorem ſuam in puteum deieciſſe, cùm ſitulam aqua plenam extraheret, & à duobus ipſius infantibus prægrauato, quæſtioni ſubiiciendum, ad veritatem eruendam, à quo Burdegalam appellat, vbi Arreſto dictum fuit 26. Februarij 1528. benè iudicatum fuiſſe, iuxta textum *in l. fin. C. ad l. Cornel. de ſicar.* & quoniam Appellans prædictus quæſtionem ſuſtinuit, relaxatus fuit.

VIII.

Clericus reus confeſſus & torturæ ſuppoſitus & poſtea condemnatus.

Bertrandus Paucus Studioſus Aurelianenſis & actu ſtudens, Clericus nondum coniugatus, redditus Arreſtu ab Officiali Pariſienſi, ſub reſeruatione caſus priuilegiati, cuius nomine accuſabatur, quod arma portaſſet, quæſtioni deditus fuit in carceribus Epiſcopi Pariſienſis, cui aſtiterunt nunnulli è Dominis Curiæ: ac poſtea quam delictum confeſſus fuit, condemnatus fuit Arreſtu in mille libras, media parte Regi inferenda, altera media parti, & vt carcere contineretur vſque quò prædictam ſummam ſol uiſſet. Ex quo conſequentia duci poteſt, quæſtionem in criminibus decerni poſſe, quæ mortis pœnam non ingerunt, niſi quis dicere vellet, hoc caſu pœnam mortis incurri poſſe, verùm ab ea accuſatum excuſare conditionem ipſius clericalem.

IX.

Quæſtioni ſubditus in confeſſione ſua 24. horis poſt torturam perſeuerare debet.

Reus ſi in quæſtione confeſſus fuerit, 24. horis poſt perſeuerare debet, ex quo quæſtione liberatus fuit, *l. ſi confeſſus. ff. de cuſtod. reor. & l. 1. §. quæſtio. & §. ſi quis vltro. ff. de quæſtio.* & ad hanc rem extat Conſtitutio Regis Ludouici XII. *artic. 113.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto 6. Auguſti 1535. aduerſus Martam Marineum, carnificem Pariſienſem.

Iacobus Butrig. in hac ſententia eſt *in l. 1. ff. de cuſto reor.* putá, huiuſmodi interuallum ad minimum vnius diei eſſe debere, quod 24. horarum eſt, vt metus quæſtionis, tortura ac dolor eius vehemens ceſſet, & quadamtenus leniatur, ac videri poſſit, vtrum accuſatus iam à quæſtione liber in confeſſione in tortura facta perſeueraturus ſit, etſi Bartolus id arbitrio Iudicis reliquerit *in l. 1. §. Diuus ff. de quæſtio.* V. Ar 1. App. lbid.

X.

Presbyteri accuſati criminum grauiorum quæſtioni ſubiici poſſunt.

Presbyter vel Clericus accuſatus criminis grauioris, quo priuilegium ſuum amittunt, neceſſariò coram ſeculari Iudice reſpondere coguntur: & quod magis eſt magiſq; notandum, id obſeruatur iuxta nonnulla Arreſta data in Camera parricidali Pariſijs, non expectata videlicet probatione prædicti criminis grauioris, eos quæſtioni ſubiici poſſe aduerſus diſpoſitionem iuris, quo primò probatio requiritur: prout plenè notatur *in tit. de iuriſdictio. ſeculari ſuper perſonis & rebus Eccleſiaſticis.*

Olim in Eccleſia nullis quæſtionibus vti conſuetum erat, neque vllo modo de criminibus cognoſcere, ne participes ſanguinis fierent: prout Seuerus Sulpitius notat *in vita S. Martini.* Verum nouiſſima Iuriſprudentia, iuxta *cap. 1. de depoſ.* Iudicibus Eccleſiaſticis permiſit, per quæſtionem procedere aduerſus Simoniacos & alios. B.

XI.

A quæſtione nemo immunis.

Hodie ij, qui immunes ſunt à quæſtione ſingulari lege ſeu priuilegio, ex eo priuilegio nihil retinuerunt, niſi quod neceſſe ſit vt indicia maiora & euidentiora ſint, quàm aduerſus alios, not. *in l. miles agrū. C. de quæſt.* Cæterū quæſtioni non minùs ſubiiciuntur, cùm reatus omnem dignitatem excludat, *l. 1. C. vbi Senator vel clariſſ.* Atque ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano aduerſus filium Capitolini cuiuſdam ciuitatis, qui quendam Præfectum Vigilum nomine Guiſotum vulneràuerat, & priuilegium ſuum opponebat ad euitandam quæſtionem à quo depulſus fuit.

Vide Boer j *deciſio. 165.*

XII.

Idem.

Ex diſpoſitione iuris communis Eques, Baro vel Comes quæſtioni ſeu tormentis ſubiici non debet, *l. milites neque tormentis, & L. Diuo Marco placuit. C. de quæſtio. & l. omnes Iudices. C. de decur. lib. 10.* Nihilominus Arreſto Curiæ Pariſienſis contrarium iudicatum fuit anno 1585. vbi D. primus Præſes Aduocato interdixit, ne impoſterùm huiuſmodi iura allegaret, addita declaratione contrarium iam obſeruari, atque omnes, ipſorum dignitate non obſtante, prout delicta id exigerent, quæſtioni ac tormentis ſubiiciendus eſſe.

Caput hoc deſumtum eſt ex *deciſio. 46.* Galli, vbi Molineus annotauit, hodie in Francia neminem à quæſtione immunem eſſe, ſed non tam de facili, militem, Comitem, Baronem & alias perſonas illuſtres ei ſubiici, vt viles. Imbertus eius rationem reddit, quoniam ſi criminis probationes aliquæ ſint, huiuſmodi reatus omnem honorem excludit, id quod ſumitur ex *l. 1. vbi clariſſimi. C. & l. Senator ff de rit. nupt.* nec honor ei ſeruatur, qui ſe in tantum fœdus deduxit. I. C.

XIII.

Quæſtio incœpta abſolui debet, non obſtante appellatione.

Sæpè iudicatum fuit Arreſto, & plerumque atque ordinariè in Camera parricidali obſeruatur, vt & alibi, ſi aduerſus reum quæſtio decernatur, qui ab ea non appellat, ſed expectet donec ei applicetur, poſtea in tormentis conſtitutus appellet, non obſtante ipſius appellatione neque ei deferendo, ad perficiendam quæſtionem vlterius procedendum eſſe. Atque ideò reo denuntiari priùs debet, vtrum appellare velit nec non, antequam actualiter tormentis ſubdatur, interruptio quippe exequendæ quæſtionis periculoſa & præiudiciabilis veritati foret, cui fauendum eſt. Idque declaratum fuit Arreſto Pariſienſi, in appellatione Guidonis incarcerati Mombriſonij, 22. Decembris 1548.

Nota, nonnunquam quæſtionem interminari vel afferri, quo reus commoueatur ad confeſſionem, non tamen adhiberi niſi ob indicia manifeſtiſſima. B.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum IX.

I.

Quando accuſatus poſt confeſſionem ſuā in quæſtione, negat.

SI accuſatus poſtridie interrogatus neget id quod in quæſtione confeſſus fuerat, confeſſioni in tortura factæ ſtari ſolet, ſi ea veroſimilis ſit, conformis & ad probationem in lite

proximè accedat, ſi euidentia & magna indicia, veroſimilia ſint proximè ad confeſſionem accedentia, aliàs confeſſionis in tortura factæ ratio non habetur, niſi extra quæſtionem interrogatus perſeueret, Imbertus *prædicto loco*, Hippolitus de Marſilis *in l. quæſtionis nodum. ff. de quæſtio. num.* 77. id arbitrio Iudicis relinquit, iuxta *d. l. 1. §. Diuus*. eò quod huiuſmodi confeſſio metu tormentorum facta videtur, non autem ex veritate, prout ait Bartolus & alij ad *d. §. Diuus*.

De tormentis quæſtionis.

Cicero pro Sylla, *Tormenta gubernat dolor, moderatur natura cuiuſque tum animi tum corporis, regit quæſitor, flectit libido, corrumpit ſpes, infirmat metus: vt in tot rerum anguſtijs nihil veritati loci relinquatur.* Seneca: *Multos innocentes dolor mentiri cogit.* Caſſiodorus *variar. 3. epiſtol. 46. Inter ſupremas etiam anhelantis anguſtias votum eſt potius perire quam viuere.* D. Auguſtinus *libro 19. de ciuit. Dei cap. 6. In quæſtionibus* (inquit) *teſtes innocentes in cauſis torquentur alienis, hi qui arguuntur vi doloris plerumque, & de ſe falſa confeſſi, etiam puniuntur innocentes, cùm iam torti fuerint innocentes, etſi non morte moriantur in ipſis vel ex ipſis tormentis plerumque moriuntur, prodeſſ. cupientes.*

De confeſſionibus in tortura factis.

Igitur ſi ſupra memoratę circumſtantiæ in confeſſione non reperiuntur, Iudex confeſſioni criminis rei ſtare non debet factæ in tortura poſt indicia: verùm ante omnia diligenter conſiderare debet, vtrùm confeſſio hæc veroſimilis ſit ac poſſibilis, vt ait Menochius *lib. 2. de arbitr. iudic. centur. 3. caſu* 269. Damhouderius *cap. 39.* Item neceſſe eſt vt de facto appareat iuxta ſententiam Decij *in conſil. 504. num. 7.* Et ante omnia neceſſe eſt, vt de facto appareat: quod ſi enim de homicidio & cadauere non appareret, huiuſmodi confeſſio ad conſtituendum aduerſus accuſatum iudicium non valeret, *l. 1. § item illud. ff. ad S.C. Syllan.* Boërius *deci. 140. num. 31. & 39. & deciſ. 164 & 256.* Propterea Iudices quidam in Curia perſonaliter citati fuerũt, interim verò ſuſpenſi ab exercitio Officiorum ſuorum Arreſto 22. Nouembris 1580. qui accuſatum quendam quòd mulierem quandam interfeciſſet, condemnauerant ſuper hoc ſolo indicio, quoniam ab Irenarcha in vicinia pagi, vbi mulier habitabat, deprehenſus fuiſſet, fugiens & perterritus, atque captus in tortura ac quæſtione confeſſus eſſet antequam liquida ac certa probatio de morte iſtius mulieris fuiſſet, quæ biennio poſt accuſatum iam punitũ reuerſa eſt.

V. Robertum *rer. iudicat. lib. 1. cap. 4.* I.C.

TITVL. X. DE POENIS.

Vide Duretum, qui prolixè *de pœnis* ſcripſit, & tractatum confecit. Et Gueneſium *in commentar. ad Inſtitut. fore ſ lib. 3* vbi prolixè de puniendis criminibus & delictis diſſerit.

ARRESTVM I.

Pœna pro non nunquam ab alio ſuſſertur.

SÆpè euenit, vt iuſtè vnus alterius pœnam ſuſtineat, putà, filius pro patre, ſubditi pro Dominis, minores pro maioribus, & vice verſa. Nominatim quando Corpus quoddam & Vniuerſitas crimen læſæ Maieſtatis, rebellionis, cõſpirationis & feloniæ aduerſus Principem ſuum commiſit, itémque in crimine hæreſeos *cap. ſtatutum, de hæretic. in 6. & cap. felicis. de pœnis.* Exemplo eſt Carthago, in qua aratrum inductũ, funditúſque deleta fuit propter perfidiam, rebellionem & cõſpirationem nonnullorum priuatorum, vt ſcripſit Iuriſconſultus *in l. ſi vſusfructus ciuitati. ff. Q. M. V. A.* Et ita euenit Arreſto quod datum à Domino Duce Mommorancio, Pari & Conneſtabili Franciæ, Locumtenente generali Regis, aduerſus ciuitatem Burdegalenſem, adſiſtentibus ei Conſiliarijs & Magiſtris Libellorum: eò quod nònnulli ex prædicta ciuitate inhumano modo ac more occiderant Dominum de Monneins, Gubernatorem & Locumtenentem Regis, & complures Officiarios prædictæ ciuitatis Burdegalenſis.

Carthago funditus deleta.

Burdegala cõdemnata.

II.

Pœna relicta arbitrio Iudicis ad mortem extẽdi poteſt.

Quando pœna arbitraria eſt & officio Iudicis declaranda relinquitur, Iudex mortis pœnam decernere poteſt, ſi crimen eam mereatur, veluti ſi apparitor vel executor officio ſuo abuſus eſt, & abuſus propter multiplicationem vel grauitatem mortis ſupplicio digni ſint, eum quoque eodem ſupplicio afficere poteſt: quia officium ſuum ad mortem incluſiuè poteſt extendere ſecundùm Gloſſam *in §. in ſumma. Inſt. de iniur.* Atque ita Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Decembri 1545. iudicatum fuit.

III.

Sacrilegij pœna ordinaria non eſt, ſed arbitraria.

Crimen ſacrilegij ſimplici furto longè grauius eſt, atque ideò grauius puniendum. Nonnulli per *l. ſacrilegi capite puniuntur. ff. ad leg. Iul. pecul.* dicere voluerunt, huius delicti pœnam ordinariam eſſe mortis. Nihilominùs pœna eius verè extraordinaria eſt & arbitraria pro qualitate maleficij, *l. lege. § mandatis.* ibi, *ſacrilegi extra ordinem digna pœna puniuntur. ff. ad l. Iul. pecul. & l. ſacrilegij pœnam* ibi, *debebit Proconſul pro qualitate. eod. tit.* Et quamuis *d. l. ſacrilegi*, pœnã capitalem conſtituerit, ea tamen non eſt mortis pœna: pœna enim capitalis intelligitur exilium, adgnitio ſolennis & deprecatio, priuatio officij infamia & aliæ pœnæ, quibus aliquis capite, id eſt, fama, & honore imminuitur. Et plerumq; lex mentionem faciens pœnæ capitalis, intelligit exilium, vt ait Gloſſa *in l. 1. C. ne Chriſt. mancip. & in l. 1. C. ad l. Iul. peculat.* Ac quando criminis pœna mors eſt, non ſatis eſt mentionem facere ſimpliciter pœnæ capitalis, verùm addendum eſt hoc verbum, *vltimum ſupplicium*, quod indubitatè mortis eſt ſuppliciũ, id quod patet ex text. *l. præſenti. in pr. C. de his qui ad Eccleſ. confug.* ibi, *capitali & vltimi ſupplicij animaduerſione plectendus*, & text. *in l. vbi. in fin. C. de falſ.* Igitur Iudex pœnam ſacrilegij arbitrio ſuo definire debet, quoniam extraordinaria eſt & eius arbitrio relicta, eúmque in finem rationes ſuas ponderare debet iuxta qualitates & circumſtantias criminis, iuxta qualitatem & conditionem rei delinquentis ſexus temporis, horæ locorum, aliarúmque circumſtantiarum, quæ ei offerentur, atque ita iudicare & vel maiorem vel leuiorem pœnam irrogare. Eáque verba ſunt *l. ſacrilegij pœnam*, ſuprà allegatæ. Cui conuenit textus *in l. reſpiciendum. ff. de pœnis.* Nihilominùs Iudex cui declarãdæ pœnæ extraordinariæ poteſtas data, eam vſque ad mortem naturalem extendere non poteſt, vt notatur *in l. 1. ff. de furt. baln. & in l. 1. § expilatores. ff. de effract. & l. hodie. ff. de*

Pœna capitalis ſimpliciter non eſt mors.

Vltimum ſupplicium mors eſt.

Pœna quando arbitrãda.

Pœna arbitraria ad mortem extendi non poteſt

ff. de pœnis. & vt ait Alexander, *in conſil.* 121. *nu.* 6. Atque hanc ad tenuis ſententia Gloſſæ *in §. in ſumma. Inſtit. de iniur.* quæ tenet contrarium, non apud omnes obtinuit. Ob ſupradictas cauſas in Parlamento Burdegalenſi dubitatum fuit, cùm reus quidam conuictus ſurripuiſſe theca in Hoſtiæ, & calicem pedibus ſubiecisſe, vt eum frangeret & fruſta commodius auferret & vno è calonibus ſuis ictus et inflixiſſe atque ita corrupiſſe, vtrùm is ad mortem condemnari deberet, nulla habita ratione iurium ſuperiùs allegatorum? Decretum que fuit, grauitatem & qualitatem delicti ſacrilegium excedere. Igitur iuxta d. Gloſſam *in §. in ſumma,* ad mortem & vltimum ſupplicium condemnatus fuit, Arreſto Pariſienſi, quod pronuntiatum 17. die Martij 1527. Simile iudicatum fuit altero Arreſto prædicti loci aduerſus quendam nomine Palamedem de Poy appellantem à Iudice de Pons, 12. Septembris 151. Rex noſter Carolus IX. humanè excuſare voluit ſacrilegia adeò horribilia & execranda noſtro tempore, vltimis hiſce tumultibus perpetrata, expreſſo Edicto, ac plenâ omnibus, qui iis perpetrandis operam ſuam impendiſſent, abolitionem indulgere, hoc colore quòd ea tanquam hoſtes, forma hoſtilitatis perpetraſſent. Neſcio vtrùm huiuſmodi abolitio in Curia cœleſti, in qua Deus omnipotens præſidet, admiſſa & cōprobata fuerit, & vtrùm rei horū criminum corā eo impunè conſtituti ſint. Quintus Cæpio Conſul Romanus eius rei teſtimonium ſufficiens præbuit: quamuis enim bello aperto Tholoſam cepiſſet, exercitu Romanorum, quorum ipſe generalis Locumtenens ſeu Legatus erat, nihilominùs quoniam templa prædicti loci ſpoliauerat, id ei eiuſque exercitui malè ceſſit, quorum nullus impunè mortuus eſt, ideque eo ſcriptum fuit, omnes qui tantillum auri ſpoliati & è templis ſublati tetigiſſent, execranda ac miſerabili morte, periiſſe, indéque natum vetus prouerbium, *Aurum Tholoſanum,* ad arguendum ſeu vt indicetur, ſacrilegos grauiſſimas pœnas manere.

Sacrilegium qualificatum morte punitum.

Edictum abolitionis delictorum, tempore tumultuum perpetratorum.

IV.

Reſumendo rationes ſupradictas ad inſtructionem Iudicis tendentes, cuius partibus incumbit ex circumſtātiis facti, de quo cognoſcit, vel mitigare vel augere pœnam ordinariam lege conſtitutam, ſi contingat, vt in prædicto facto contrarias duas circumſtantias inueniat, vnam, quę ad mitigādam pœnam, alteram quę ad augendam eam tendat, hoc ſanè caſu Iudex valdè hærebit, vt euenit in Parlamento Burdegalenſi. Duo adoleſcētes calicem argenteum cum patina furto ſurripuerant, die Iouis ſancto intra repoſitorium in templo, quò die noctéque adoratum iri ſolet. Finis ob quem Sanctoarium iſtud erectum erat, itemque diei ſolennitas Iudices commonere poterat, vt ad mortem hoſce ſacrilegos condemnarent, ex ratione *l. ſacrilegij pœnam. ff. ad l. Iul. pecul. & l. reſpiciendum. ff. de pœnis.* Econtra iuuenilis ætas accuſatorum ad pœnam quoque mitigandam eoſdem permouere poterat, *l. auxilium. §. delictis. & l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ff. de minoribus.* Arreſto, 12. Maij 1528. condemnati fuerunt, vt duobus diuerſis & proximè inſequentibus diebus Sabbathi per quadrauia virgis cæderentur: duobus diebus Dominicis ſequentibus prædictos dies ſabbathi, maiori Miſſæ induſio ſolo amicti, flexis genubus, tædam ardentem manu tenentes, & fune in collum iniecto aſſiſterent: &, cùm eleuatio corporis fieret, alta ac ſubiata voce à Deo delicti veniam peterent, & ad reficiendum fractum calicem eumque vna marca augēdum, tandem Seneſchaltia Vaſatenſi exulare iuſſi.

Sacrilegium qualificatum castigatione punitū propter iuuenilem ætatem reorum.

Crimen habens duas circumſtātias: vnam ad augendā pœnam, alteram ad eandem mitigandam.

In puniendis infantibus attenditur vtrùm doli capaces ſint vel non: prius ex ipſa ætate cognoſcitur, ſi videl. pubertati proxima ſit, putà decem vel vndecim annorum, præterea ſi malitia præmeditata deliquerint, corporali pœna afficiendi ſunt. ſi damnum iniuria non culpa datum fuerit, iuxta *l. 3. ad l. Aquiliam,* pœna minor irrogatur: præcipuè ſi rebus illicitis operam dant: aliud foret, quando illicitis ludis vacant. Hanc ad rem notandum eſt iudicium aduerſus infantem datum, qui punitus fuit (vt recenſet Aulus Gellius) eo quòd oculum viuum cornici effodiſſet. B.

Infantes delinquentes quomodo puniri debeāt.

V.

Sæpè euenit, vt quamuis conuicti de criminibus ordinaria pœna puniti fuerint, nihilominùs ad perpetuandam facti memoriam, & manifeſtandam infamiam illius & exemplum euidentius ſtatuendum, decernatur, malefactorum domum diruendam & in aream conuertendam: prout dictum fuit Arreſto Maioria con. ilij, 24. Auguſti, aduerſus Pariſienſem quēdam, ex cuius domu complures tùm domeſtici eius tùm alij armati egreſſi & aggreſſi fuerunt Scholares in pompa ſeu proceſſione S. Catharinæ, vnde plurimi vulnerati fuerunt. Et Arreſto Pariſienſi, quod datum menſe Octobri à Camera tempore Vacationum conſtituta, anno 1546. aduerſus Hæreticos Meldenſes. De quodam dulciario habitante in ciuitate & conuicto, quòd artocreata & farcimina ex carne ſuſpenſorum feciſſet & vendidiſſet, narrant eū ad mortem condemnatum, eiuſque domum dirutam fuiſſe. Simile Arreſtum *artic. 7. huius tituli.*

Domus diruta ob execrationē criminis.

Artocrearum carne ſuſpenſorum venditor.

VI.

Pœna eorum qui aduerſus naturam luxuriantur, ignis eſt, & ita aduerſus quendam iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, quod datum Maioribus dictus Podienſibus, 17. Septembris 1548. Diſpoſitio iuris communis mortis ſupplicio eos ſubiecit, *§. præcipimus. Nou. 77.* Verùm hæc ſpecies mortis ex interpretatione conſuetudinis deſumta eſt: iuxta id quod ait textus *in l. ſi de interpretatione. ff. de legibus.*

Sodomitæ igneo ſupplicio afficiuntur.

Menſe Aprili 1584. Italus quidam viuus combuſtus fuit ante Luparam: & antea Arreſtum datum fuerat aduerſus Protonotarium Montis alt. Sodomitam anno 1517.

VII.

Inter Arreſta Parlamenti omnium ſanctorum anno 1583. pronuntiatum fuit, benè iudicatum fuiſſe à Balliuio Ambianenſi, qui decreuerat, vt domus Amanueſis conuicti tam teſtibus quàm propria confeſſione, quòd in ea domo nonnullos in exilium eiectos autoritate Curiæ Parlamenti Pariſienſis, receperat & celauerat, dirueretur.

Domus Arreſto diruta.

Menſe Auguſto 1569. domus de Gaſtine Pariſiis diruta fuit.

VIII.

Fabrerius Procurator Agienſis, qui à pœna corruptorum teſtium duorum abſolutus fue-

Iteratum delictum morte punitum.

tat, quòd torturam paſſus fuit, poſtea ob exiguã culpam in cauſa quadam aduerſus Ioannem Batte commiſſam, quæ ad eundem falſi finem tendebat, Arreſto Burdegalenſi, 14. Auguſti 1537. condemnatus fuit, ad decullationem. Quãtumuis enim à prima accuſatione euaſiſſet, Curia tamen de eo conceptam malam opinionem retinuit, præcipuè verò quia in idem delictum reciderat. Sic prius delictum aliquo modo repetitum fuit: ſemel enim malus, ſemper malus eſſe præſumitur in eodem genere mali, *cap. ſemel. de reg. iur. in 6.*

IX.

Iudex vnius delicti cumulare ea poteſt, quorum principaliter iudex competens non eſſet.

Si reus accuſatus vnius ſolius criminis, cuius nomine is, qui de eo cognoſcit, competens eſt Iudex, is incidenter alia crimina, de quibus cognoſcere non poſſet, ſi de iis principaliter ageretur, cumulare poteſt, *l. 1. C. de ordin. iudicior.* adde quod ea crimina accuſationem, cuius cõpetens iudex eſt, confirmant, & accuſatum eò magis prægrauant, & per conſequens pœnam aggrauant & demonſtrant, eum malè agere ſolitum, putà homicidium agere, cædere, furari, blaſphemare, *l. Nemo deinceps. C. de Epiſcop. Audient.* Et quod plus eſt ac maximè notandum, ſi accuſatus antea conuictus fuit criminis alicuius, cuius cauſa punitus non fuit, verùm impunè dimiſſus, vel ſi punitus fuit, nimis leui pœna affectus, quàm grauitas delicti efflagitaret, vltimus Iudex eius rationem habere tenetur, aliàs diſſimulatione ſua culpam committet, *l. ſeruos. C. ad l. Iul. de vi public.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi Curiæ, 15. Iunij 1533. aduerſus reum incarceratum leuiſſima de cauſa, ita vt pœnam corporalem non mereretur: in medium aliis criminibus productis, ob multiplicationẽ & concurſum ad ſuſpendium condemnatus fuit.

Accuſatus ex leui cauſa & ex ea non ob alia crimina ſuſpenſus.

X.

Pœna pecuniaria adiudicata nunc in corporalẽ conuerti non poteſt.

Diſpoſitio iuris certiſſima quidem eſt, delinquentes in multam pecuniariam fiſco inferendam condemnatos, ſi ſoluendo non exiſtãt, extraordinaria perſonali caſtigatione puniri. *l. 1. §. generaliter. ff. de pœnis, & l. fin. ff. de in ius vocã.* Nihilominus maximum dubium inter Doctores noſtros facit, vtrùm praxis hæc ob multam parti ciuili adiudicatam exerceri poſſit? Nonnulli affirmatiuam tenuerunt ob generalem diſpoſitionem prædicti. §. *generaliter*, qui nullam diſtinctionem facit. Alij ad negatiuam magis inclinarunt. *Præſes enim Prouinciæ* (inquit Vlpianus *lib. opinionum*) *multam, quam irrogauit ex præſentibus facultatibus eorum, quibus eam indixit redigi non poſſe deprehenderit, neceſſitatem ſolutionis moderetur*, itque eſt textus *in l. illicitas. §. penult. ff. de offic. Præſid.* Prætereaquam quòd in pœnalibus humanior interpretatio facienda, neq; inhumana & religioni ac Charitati Chriſtianæ malè conueniens amplectenda Super eo Curia Parlamenti Pariſienſis Arreſto ſuo ſanè æquiſſimo, 29. Martij 1427. condemnatum quẽdam, qui ſoluendæ multæ parti ciuili adiudicatæ par non fuerat, ad ceſſionem bonorum admiſit, decreuitq; ea facta, cum carcere liberandum. In alio delicto commutata fuit multa in ieiunium, vt ſupra ſcriptum eſt *tit. de ceſſio. bonor. Arr. 8.* Nihilominùs, ſi huiuſmodi condemnatio multæ procedat ex crimine, quod per ſe

Ceſſio bonorum pro multa ex delicto.

corporalem pœnam infert, & occaſione quadã in pecuniariam conuertatur, Iudex declarare poteſt, vt ſi intra certum tempus à ſe præſtitutum ſolutioni illius non ſatisfecerit, ex tunc vt ex nunc eam declaratam eſſe corporalem fuſtigationis vel alterius ſub limitatione Arreſti 11. ſequentis.

V. Lucium *lib. 12. tit. 8. Ar. 3.*

Idem.

Quomodo fieri debeat conuerſio pœnæ ciuilis in corporalem, vide *tit. de ceſſio. bonor.* & *tit. 16. huius libri.* Hanc ad rem notandum eſt Arreſtum de 6. Decembris 1576. quo quidam nomine Iſaacus Rouſſæus, Aurelius litigans, Arreſto ad ceſſionem admiſſus fuit pro 60. libris expenſarum procedentium ex delicto verberum inflictorum. B.V. præter duas illas leges ab initio huius cap. allegatas, *l. ſi quis. l. interdum. ff. de iniur. l. quicumque. C. de ſeru. fugitiu.*

XI.

Idem.

Pœna pecuniaria deſcendens ex delicto in pœnam corporalem conuerti non poteſt, ſi exigua ſit, duorum tantùm coronatorum vel minor, iuxta id quod ait Baldus in *l. quicumque. C. de ſeru. fugitiu.* Atque ita Arreſto Burdegalenſi iudicatum fuit.

XII.

Multa quando infamet.

Condemnatio in multam pro delicto non famoſo, infamiam non irrogat, vt declaratum fuit expreſsè Arreſto Tholoſano, quod allegat Auſterius *in deciſ. cap. Tholoſa. quæſt. 274.* ſecus eſt ſi ex delicto infamante.

XIII.

Pœna corporalis decerni non poteſt ſuper lite ciuili facta.

Iudex ordinarius pro delicto capitali, extraordinaria lite perfecta, quoniam id definitiuè iudicare non poterat, partes in lite ordinaria admittit & ad ſcribendum per intentiones & reſponſoria, poſtea verò ad probationes faciendas: ad quorum relationem accuſatus in perſona cõparebit: hoc facto & ordinaria lite inſtructa, delictum probatum reperit, & accuſatum ad patibulum condemnat, à quo is appellat: Arreſto Pariſienſi anno 1388. dictum fuit malè iudicatum: quoniam enim lis ciuilis facta fuerat, nonniſi multa pecuniaria infligi poterat. Idque poſtea obtinuit & iudicatum idem fuit Arreſto Maioris Conſilij, vlt. Martij 1551. Ægidius Perſius, vnus è quatuor Irenarchis Franciæ, accuſatus fuerat, quod Michaëlem Lemouicenſem reum à ſe captum occidiſſet, falsoq; ſuppoſuiſſet, eum ſemetipſum interfeciſſe inter ioannus duorum cuſtodum in cœtu ſuo in hoſpitio lancium, in platea de la Calandre Pariſiis, qui eo nomine diu in carcere detentus fuit. Poſtea, cùm in extraordinaria nulla alia prædicti Irenarchæ culpa inueniretur, niſi quòd minus diligenter, vt par erat, prædictum Lemouicenſem cuſtodiuiſſet, præſuppoſito tamen eum ſibi ipſi mortem conſciuiſſe, prædictus Irenarcha ſemper multa dignus erat, vt plenè notatur in *Arr. 2. tit. de Commentarienſi.* Suprà partes ad litem ordinariam admiſſæ fuerunt, in qua pars ciuilis maximas probationes aduerſus prædictum Irenarcham retulit, uſque relaxe carcere incluſus fuit. In conſultatione iudicij opinionum conflictus ac dubium hoc erat vtrum ad mortem condemnari poſſet ſuper lite ciuili facta? Cõcluſum & iudicatum fuit, quòd non: Nihilominùs præter multas pecuniarias tã Regi quàm parti adiudicatas, in quas condemnatus fuit, officiis quæ à Rege tenebat, priuatus & in-

& incapax deinceps eorum declaratus fuit. Omnia hæc manifeſtò mortem ciuilem repræſentant, quod mirum eſt, ob perpetuam irrogatam infamiam, ea maxima capitis diminutione, quæ extra Aquilam eſt, ex qua conſequimur ciuiliter id quod noſtra intereſt.

XIV.

Ad patibulũ dãnatus nõ la reti... & traditus.

Doctores noſtri admodum ſe torquent, neq; tamen quicquã definiunt nempè, vtrùm condemnatus ad mortem puellæ eum in maritum ſibi petenti tradi ac relinqui poſſit? Arreſto Pariſienſi, 11. Februarij 1515. iudicatum fuit, id fieri poſſe. Nonnulli eum in finem allegant *l. commiſſum adulterium. C. de adult.* quæ tamen contraria, vt certè eſt, huic decitioni mihi videtur, vt tenet Iacobus de Belloui ſ *in practi. tit. de lenoci. ver. 26.* Benedictus *in cap. Raynutius notul. mort. itaque teſtator, num. 269.* ait, in nonnullis locis id fieri, & allegat *d. l. commiſſum.* veram ſuã ſententiam eſſe, id neque debere neque poſſe fieri, Pariſ. de Put. *in ſuo ſyndic. in verb. pœna. verſic. ait ſi iudex,* allegat *cap. inter opera charitatis. de ſponſal.* & ait Hiſpanus ita obſeruare. Quicquid ſit id iure fieri non poteſt, ſi abſque venia & reſcripto Principis hat, executionem capitalem differentis, vſque quo de omnibus cognitum fuerit: ſolum quippe matrimonium neque velare neque delere pœnam poteſt *d. l. commiſſum adulterium,* quæ expreſſa, & ita deciſioni ſupradictæ contraria. Dn. Tiraquellus ad hanc rem ait, ſe neſcire vtrùm in Francia id olim obtinuerit, verùm ſe benè ſcire, ſuo tempore iſtud obſeruatum non fuiſſe. Et aduertatur *l. ſi ex cauſa. §. Papinianus ff. de minorib. & l. 1. §. fin. ff. d. quæſtio.* prout ait Maſuerius *tit. de pœnis.* Nonnulli tamen ac dicere voluerunt ad patibulum condemnatum puellæ tradendo ac relinquendo, exinde pœnam non remitti, ſi is maritus puellæ detur, eo quod hæc res maioris ei pœnæ loco ſit, quàm ipſa mors. Inter quos eſt Chaſſaneus *in ſuo Conſuetud.*

V. Boerium *deciſ. 127. num. 2.*

XV.

Quin in ſitra diuiſionem in ſolidum condemnari poſſint.

Quamuis æquum ſit, vnumquemque delicti ſui pœnam ſuſtinere, non verò alterius: attamen quando delictum à pluribus cõmiſſum in id coniunctis animis conſentientibus, vnuſquiſque eorum in ſolidum tenetur; & in ſolidum condemnari debet, citra diuiſionem, *l. ſi mults. ff. de publi & l. 11. in Mela. §. ſed et ſi ſeruum. ad l. Aquil.* & vnus retineri vel cogi poteſt diuenditis ipſius bonis ad integras multas ſoluẽdas. Ita Arreſto Pariſienſi contumaciali decretum fuit, 26. Iunij 1546. pro Ioanne Puy, aduerſus Antonium Lonanium & complures conſortes, qui catapultis, ſcalis aliiſque machinis bellicis prædictum Puy ante caſtrum Longeuillanum obſederant, & eo vſque redegerant, vt ex defectu alimẽtorum canes ſuos comedere coactus fuerit. Verum quoque eſt ſatisfactione vnius liberari reliquos, qui ſinguli pro rata ſua ei refundere coguntur, prout not. Doctor. *in l. ſi familia. ff. de iuriſd. omn. iud.*

Vide ſupra *tit. de conſortibus litis, Ar. 3.* Plures delinquentes omnes tenentur neque vas ſeu ſponſor vllus datur in delictis, noxa caput ſequitur, *l. ſi glaret trabem, ad l. Aquil.* Aliud in ciuilibus. B.

XVI.

Quando ab vno e condemnatis ſolidum exigatur.

Quomodo exigantur multæ iudicatæ aduerſus plures vnius eiuſdémque delicti reos, putà, vtrùm pro rata, an verò ab vno ſolo inſolidum, plenè definitur in *Ar. 3* ſuprà *de conſortibus eiuſdem litis,* neque quicquam ea de re hic referre amplius opus eſt, niſi quod tutiſſimum ſit in ſententia addi, ſingulos condemnatos in ſolidum teneri, vt in Arreſto du Puy, memorato in *prædicto cap.*

V. *tit. de probatio, Ar. 4.*

XVII.

Idem inter accuſatores.

Hanc ad rem è duobus accuſatoribus ciuilibus accuſato in maximam multam condemnatis, vnus ad ſolidum ſoluendum cogitur ſeu exigitur hic ſeſe oppoſuit & excepit ea *l. 1. §. planè ff. de tut. & rat. diſtrah. in verb. illis,* nempè, præſuppoſitu malorum ſocietatem non admitti, ſiue calumniatores ſint ad accuſandum, ſiue delinquentes, vt accuſentur, ſi vnus eorum pro altero quid ſoluit & præſtitit, id repetere eum poſſe. Nihilominus Arreſto Pariſienſi opponens depulſus fuit & ad ratam ſuam refundendam condemnatus per *l. nam & ſeruus. ff. de neg. geſt.*

XVIII.

Prægnantis ſupplicium differri debet, quouſque pepererit.

Pœna mortis aduerſus mulierem prægnantem iudicata, à Curiis ſupremis ſemper dilata & ſuſpenſa fuit, vſque quò condemnata peperiſſet, per *l. prægnantis. ff. de pœn. & l. Imperator. ff. de ſtatu homi.* Eaque vetus Ægyptiorum lex fuit, recepta poſtea à Græcis, qui, vt ait Diodorus Siculus, putarunt, æquum non eſſe, infantem, qui nihil deliquerat, eidem ſupplicio cum matre affici, & pro vnius ſolius delicto duos morte puniri.

De eo Arreſtum Pariſienſe extat de 28. Auguſti 1451. & ſententia mortis dilata fuit.

XIX.

Reus virgis cæſus ob ſolam contumaciam.

Die Martis 3. Septembris 1566, Nobilis quidam in carcere coniectus, & ſortilegij accuſatus, mandato Curiæ audiendus & interrogandus ſuper delicto ſuo, ad Curiam deductus fuit. Ei mandatur, vt in ſedili reis deſtinato ſederet. Is renuit neque mandato obtemperat, ter prædictum ſedile circuiuit, neque aſſidere vult. Minæ ei intentantur ac pluries mandatur, vt aſſideat. Is in recuſatione perſeuerat. Curia auditis Dominis Triumuiris Regis in concluſionibus ſuper hac contumacia & rebellione, eum condemnant, vt ilicò & eo ipſo momento in carcere Palatij ter circa periſtylium virgis cædatur.

V. Arreſtum 4 *Ap. h. ut.*

XX.

Pœna raptus varia pro qualitate eius.

Raptus ordinariè & plerumque vltimo ſupplicio punitur, nominatim ea Conſtitutione Regis, vbi filia eſt ſeducta, & traducta etiam volens, ſine conſenſu patris aut matris. *Oportet enim,* ait lex Imperialis, *vt qui vxorem ducere voluerit ſecundum noſtras leges, parentes vel alios, quos decet, petat, & eorum voluntate fiat legitimũ coniugium, l. vnic. C. de rapt. virg.* Nihilominus ſi cum patre vel matre eo defuncto amicabiliter de matrimonio ipſorum filiæ pactum & conuentum fuerit, & aliquis conſenſus interuene-

rit,hoc caſu ſi per ſponſum ea à patre vel matre rapta fuit ad conſummandũ matrimoniũ pœna infligetur,delictũ enim eſt,verùm non capitalis.Eáque ſententia fuit Cæpollæ *in conſil.ſuo inter criminalia 57.per gloſſ.ſi fideiuſſor, in verb. confeſſus.C.de fideiuſſor.*Et ita iudicatum fuit.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum X.

I.

Nouas pœnas excogitare iudici non licet.

IVdici nouas pœnas præter vſitatas adinuenire,excogitare eáſque vſurpare non licet, *l. aut damnũ.ff de pœn.* Dictúmq; fuit à Præfecto Pariſienſi malè iudicatum fuiſſe, benè ab Anglo quodam appellatum,qui ad carapontiſmũ ſeu ſubmerſionem,condemnatus fuerat: prædictúſque reus condemnatus fuit, vt pane & aqua vſque quo Regi placuerit, in cuſtodia paſceretur.21.Iulij 1456.B.

II.

Ad Curiam tantum ſpectat ius moderandarum iuris pœnarum.

Notandum eſt in genere, quamuis in Francia pœnæ arbitrariæ ſint,attamẽ nonniſi ad Curiam moderandarum pœnarum iure conſtitutarum ius ſpectare.B.

III.

Inobedientia aduerſus Magiſtratus exemplariter punita.

Rebellio,conatus vel inobedientia aduerſus Magiſtratum,nominatim aduerſus Arreſta Curiæ ad exemplum ſtatuendum punita fuit. Veluti 5.Februarij 564.inops quædam mulier Turonenſis, quod Maiorem iniuriis appetiiſſet, eam ob cauſam in adgnitionem ſolennem condemnata fuit:& ſententia confirmata Arreſto, cui obedire & ad minimùm à Maiore veniam admiſſi delicti petere nolens, condemnata fuit vt ſuſpenderetur,Arreſto ſententia confirmata & in Greua executioni tradita.Ex eadem cauſa viuus combuſtus fuit Berquinus,eò quod agnitionem ſolennem recuſauerat.Idem conclusum fuit aduerſus duos nobiles, Maioribus diebus Molinenſibus, vbi Aduocatus Regius Marillacus concluſit, vt ſuper pègmate decapitarentur.

IV.

Arreſtum & pœna authorũ ſeditionis ob vectigal ſalis Burdigalæ excitatæ.

Arreſtum 1.huius tit.interuenit ſuper populari commotione & tumultu ob gabellam ſeu vectigal ſalis otto, plebe executioni Edictorum Regis pro perceptione nouorum gabellæ iurium edictorum intercedere conante,quæ punita fuit prædicto Arreſto, quod pronuntiatum Burdegalæ,26.Octobris 1548, quo Commune, corpus & vniuerſitas prædictæ ciuitatis priuata fuit omnibus priuilegiis,Curia, & Conſilio:ſimul omnibus Iuratis, Conſiliariis, Amanuenſibus,Procuratoribus,nundinariis cõuentibus, ſigillo,Iuſtitia,Iuriſdictione: eáque iura, vnà cum omnibus campanis & tormentis bellicis Regi adiudicata fuerunt, decretúmque inſtrumenta concernentia ipſorum priuilegia, iura & immunitates præſentibus prædictis Iuratis cõburenda, Curiam funditus delendam:prædictos Incolas & inhabitantes cogendos ad munitionem & annonam caſtrorum Trompette & du Ha ſuis expenſis ac ſingulis annis ad prædictam annonam ſufferendam:cadauer domini de Monneins è templo Carmelitarum à Iuratis & à centum & viginti electis à conſilio ciuitatis effodiendum, ſingulis rogis funebribus amictis,capitibus nudis, tædam ardentem duas libras ponderantem manu tenentibus,inſignia prædicti defuncti affigenda, cúmque à ſupradictis & plebe numeroſa & Eccleſiaſticis comitandum,eos prætereuntes domum prædicti domini Mommorancij,Conneſtabilis Franciæ,Locumtenentis generalis Regij Regíſque perſonam repræſentantis, in genua prouolutos alta voce à Deo, à Rege, à Iuſtitia veniam ac miſericordiam petere oportere, & ex prædicto loco(omnibus hiſce concomitantibus)eum deferendum in templum S.Andreæ,atque in choro eius ſepeliendum, loco honoratiſſimo, ibidémque fundationem faciendam, & loco Curiæ ciuitatis Capellam ædificandam, fundata quotidiana Miſſa,&ſolenni anniuerſario, 21. Auguſti,expenſis prædictorum inhabitantium ad omnes exercitus expenſas ſoluendas condemnatorum: reſpectu verò prædictorum Iuratorum,120.& reliquorum authorum ac fautorum prædictæ ſeditionis,rebellionis & inobedientiæ decretum fuit,aduerſus eos extraordinariè ac priuatim ratione officiorum, quibus fungebantur,animaduertendum ac procedendum eſſe.Iuxta hoc Arreſtum complures morte puniti,alij quatuor equis diſtracti,alij rotæ ſupplicio affecti,aliis caput amputatum,ac ſuſpenſi fuerunt: quorum nomina extant in hiſtoria noſtri temporis. I.C. Seueriùs iudicatum fuit ab Henrico Imperatore aduerſus ciuitatem Italiæ Brixiam, ob delictum quorundam ciuium læſæ eius Maieſtatis,putà,eam funditus delendam,& aratrum in eam inducendum. Id quod poſteà à Papa Bonifacio comprobatum fuit. Idem iudicatum ab Imperatore Carolo Auſtriæ V.aduerſus ciuitatem Gandauenſem anno 1540. Poſtea ob obſtinatam eorum hæreſin Cabrierenſes ex decreto & Arreſto Parlamenti Prouinciæ, omnes internecione deleti fuerunt: cúmque in finem Præſides & Conſiliarij & Corpus Parlamenti armati Regis exercitu adſtiterunt,ex quo executio illa inhumana poſtea vocata fuit.

Brixia deleta.

Gandauum aratrum paſſa.

Cabrierenſes internecione deleti.

TITVL. XI. DE PRÆSCRIPTIONE pœnæ criminalis.

ARRESTVM I.

Accuſationes omnium criminum 20. annis præſcribuntur.

IVdex Vice-comitatus Turonenſis * de Peronella Nigra rea & accuſata quod ab hinc viginti annis & vno,deliberata ac dedita opera duas domos igne conſumſerat, cognoſcit. Ea confitetur,verùm ait,attento temporis lapſu ſe impunè dimittendam. Nihilominùs ad mortem condemnata fuit, à quo appellat. Seneſchallus idem idem iudicat. Arreſto Burdegalenſi, quod datum Petrocorij, 2.Decembris 1518.dictum fuit malè iudicatum, ab appellante verò benè appellatum,atque ita ab accuſatione plenè ac purè relaxata & abſoluta fuit. Eáque eſt diſpoſitio iuris tam ciuilis quàm canonici, *l.querela. C.ad leg.Corn.de falſ* vbi gloſ. *& l.apoſtatarum.C.de apoſta.l.2.C.de vectigal.& commiſſ. l.adulter.*

l. adulter. C. de l. Iul. de adult. Gloſſa *in l. Manich. C. de hæretic.* & alij expreſſi textus *in l. 2. & 3. ibi, quamcunq; etenim quæstionem apud fiſcum, ſi non alia ſit propria præſcriptio, viginti annorum ſilentio præſcribi Diui Principes voluerunt. ff. de requir. reis*, & text. *in cap. cum venerabilis. de exceptio.* Simile Arreſtum datum fuit 22. Octobris 1519. Aliud ſimile in pari caſu datum fuit Pariſiis anno 1540. pro Claudio Gautier, Iunot Popule & aliis incolis Ruannentibus homicidij accuſatis perpetrati ante viginti annos, accuſatore quodam nomine Guignolio, aliàs Equite, qui depulſus fuit & accuſati purè & plenè cum expenſis, damnis & intereſſe abſoluti. Notandus eſt alius caſus præſcriptionis expreſſus *in l. ſi diutina 25. ff. de pœnis.* vbi expreſſè conſtitutum eſt, ſi diutino tempore, putà, ſpatio decem annorum aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœnam eius ſubleuandam eſſe: vt ſi homicida ſit, morte puniri non debet, ſed minore ac leuiore pœna.

* Ex hoc Arreſto patet, accuſationes criminum 20. annis præſcribi. Id tamen intelligitur de pœna corporali, non vero ciuili. Carondas *lib. 6. cap. 87.* T. Crimina parricidij & ſuppoſiti partus (aiunt nonnulli) excipiuntur ab hac regula præſcriptionis.

Actio criminalis tam pro crimine quam pro intereſſe ciuili 20. annis præſcribitur.

Hodie amplius dubitandum non eſt ſuper quæſtione, quæ diuerſimode diſputata fuit, omnem ſcilicet actionem criminalem, ſiue pro intereſſe publico ſiue pro ciuili non extingui & præſcribi lapſu viginti annorum, tam aduerſus maiores quam minores, tam præſentes quam abſentes, poſt ea multa Arreſta, quæ data fuerunt ſedatis iam & compoſitis tumultibus ac bellis ciuilibus, quæ plene retuli *in notab. meis quæſtio. iuris quæſt. 85.* iuxta ſententiam Ioannis Fabri *in l. querela. C. ad l. Cornel. de falſis.* aduerſus ſententiam complurium Doctorum & Pragmaticorum reſpectu intereſſe ciuilis, qui tenuerunt, id non præſcribi niſi 30. annis in Prouinciis vbi Conſuetudines præſcriptionem minoris temporis non admittunt, velut Bituricenſis & plures aliæ, quas Curia reiecit. Alioquin enim eueniret, vt non tantum intereſſe ciuile, verum etiam pœna poſt 20. annos permaneret, quandoquidem quis propter homicidium ciuiliter condemnari non poſſet, vel ob aliud crimen, niſi de eo cognoſceretur, niſi de crimine conuinceretur, vt ad condemnationem in damna ac intereſſe perueniatur, quæ nonniſi acceſſoria ſunt: id quod rationi minime congruum foret, acceſſorium diutius durare & viuere quam principale. Iuxta hæc & prædictam ſententiam Fabri & Baldi *in l. data. C. de conſtit. pecun.* Arreſto iudicatum fuit 27. Iulij 1596. in peroratione pro domino de Bigny in Bituricenſi Prouincia aduerſus viduas & heredes quorundam laniorum occiſorum tempore ſecundorum tumultuum: idem in parricidio iudicatum 18. Decembris 1599. in peroratione in Camera parricidali aduerſus Claudium Perretum, appellantem à Seneſchallo Lugdunenſi & alios. Niſi de crimine læſæ Maieſtatis ageretur, cuius perſecutio 20. annis non præſcribitur. Iudicatum in peroratione, 14 Februarij 1598. pro filiabus VVilhelmi Bretonij. Viatoris Regij, qui mandatum ſuum exequens à quodam nomine Banato occiſus fuerat. I.C.

II.

Adulterium ſimplex præſcribitur 5. annis: inceſtuoſum vero 20. annis.

Arreſto Burdegalenſi, quod datum 13. April. 1520. iudicatum fuit, ſimplex adulterium quinquennio præſcribi, per *l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. de adult. & l. adult. C. eod.* Niſi inceſtuoſum & mixtum eſſet, tum quippe 20. demùm annis præſcribi poteſt, per *l. viam paſſam. §. præcepsionem. eod. tit.*

Deſumtum ex *deciſio. 26* Boerij.

III.

Heres quomodo teneatur ex delicto defuncti.

Quamuis exiſtimetur ex diſpoſitione iuris communis heredem nó teneri pro delicto prædeceſſoris ſui defuncti, niſi quatenus ad eum peruenit, per *l. vnic. C. ex delict. defunct. in quant. her.* quemadmodum id etiam declarat Ioannes Faber ibidem. Nihilominùs æquitas iuris Canonici vult, prædictum heredem ciuiliter in intereſſe offenſi teneri, vſq; ad modum ſeu quantitatem facultatum & bonorum hereditariorum *cap. in literis. de raptor. & cap. fin. de ſepult.* Ioannes Faber *in §. pœnales. Inſt. de perpet. & temp. actio. num. 3. & 7.* ait, hanc æquitatem * canonicam obſeruandam eſſe, & in Francia eam obſeruari. Inde Arreſto Pariſienſi ſuo tempore iuxta eam iudicatum fuiſſe. Verum eſt reſpectu fiſci pœnam cum perſona extingui, iuxta ſent. Pauli de Caſt. & Bart. in *l. 2. §. quod ſi actor. ff. de iureiur. propt. cal. dand.* quæ hoc reſpectu nec alio locum habet.

Aliud eſt in dolo & contractu defuncti patris vel matris, quo caſu teneretur heres, etiam in ſui præiudicium, prout iudicatum fuit 3. Martij 1563. aduerſus Dominam Motuilleriam filiam domini Oilleri, quæ condemnata fuit in ciuili quadam poſtulatione, à qua depulſa fuit, reſpectu bonorum mobilium, quæ dictus ipſius pater cum vxore ſecunda habuerat, quorum dimidia pars proprietatis iure ad prædictam filiam ſpectabat, ex pactis dotalibus primi matrimonij prædicti Oilleri: attamen cum prædicta pacta dotalia ceſſaſſet, & prædicta bona in communionem cum prædicta vxore ſecunda intuliſſet, filia iis priuata fuit. B.

* Baldus in *l. furti. C. de furtis.* Franc. Marc. *quæſt. 764. vol 1.* Arreſtum Pariſienſe 29. Aprilis 1571. quod allegat Choppinus *lib. 3. de priuileg. ruſtic. parte 2. cap. 1 in fin.* Vide Cuiacium 22. *lib. Obſeruation. cap. 21.* & prædictus Choppinus *ad Conſuetud. Andegau lib. 3. cap. 3. a. 1. 1. Artic. 19.* Didacus Couarruuias *cap. 3. lib. 3. variar. reſolut.* Cachian. Olaic. *deciſ. 152.* T.

TITVL. XII. VNVSQVISque ſui delicti pœnam ſuſtinere debet.

Tit. hic deſumtus eſt *ex l. crimen. ff. de pœnis, l. conſemus. C. eod.* Vnuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubiicitur, non alieni criminis ſucceſſor conſtituitur, peccata ſuos teneat authores, nec vlterius progreditur metus, quam reperitur delictum. Hanc ad rem Caſſiodorus *lib. 1. variar. cap. 11.* ait: *Omne ſcelus in authores ſuos ſequi.* Item, Pater non tenetur ex delicto filij, neque filius ex delicto patris. Seneca *lib. 2. de ira,* ait: *Nihil eſſe iniquius, quam aliquem paterni odij heredem fieri.* Et Cicero ad Brutum *in Epiſtola, Acerbum eſſe,* inquit, *parentum ſcelera filiorum pœnis luì; ut ad liberos qui nihil meruerunt, pœna perueniat:* & *libr. 3. de natur. Deor.* quaſi iratus dicit, *ferretne vlla ciuitas latorem iſtiuſmodi legis, vt condemnaretur filius aut nepos, ſi pater aut auus deliquiſſet? Vt eà ſententia lenior,* inquit Liuius *lib. 28. vt vnde culpa orta eſt, ibi pœna conſiſtat.* I.C.

ARRESTVM I.

Pœna quorundam ab omnibus ſublata.

CVm Corpus inhabitantium & Vniuerſitas rebellionem vel alio modo tumultum excitat & delictum committit, perſonaliter delinquentes tantummodo puniri non ſolent, & innocentes vt indemnes ſint, ſeparari vel diſtingui: verùm confusè, vbi conſpiratio quædam eſt pœna aduerſus omnes decernitur, ita vt nonnulli cæterorum pœnam ſufferant: exemplo Carthaginis, quæ diruta & ob perfidiam ac crimina quorundam priuatorum eius incolarum aratrum paſſa fuit: vt dicitur *in l. ſi vſuſfructus ciuitati. ff. Q. M. V. A.* De que eo Arreſtum extat, quod datum aduerſus ciuitatem Burdegalenſem, & alterum aduerſus ciuitatem Brixiam in Italia & aliud aduerſus ciuitatem Gandauen-

ſem, & aliud aduerſus Prouinciam Cabrierenſem. Quarum mentio facta *titul. de pœnis, Arr.* 1.

Vide Carondam *lib.* 8 *cap.* 83. de pœna aduerſus inhabitantes qui per turbam deliquerunt. Iunge §. 1. *tit.* 10. *huius libri.*

II.

Conſocq magno numero authoribus ſuis deſiudantur.

Viceſima nona Maij 1534. poſt prandium in Camera parricidali Pariſienſis, perorante Gorſonio pro compluribus citatis magno numero accuſatis cœtus illiciti & turbæ, nonnullis, qui bona ſua conſeruare volebant, dictum fuit, ne adeò magnus hominum numerus inquietaretur, Procuratorem Catholicum Regium informationes videre & 4. vel 5. qui magis prægrauantur, citare oportere, eóſque comparere cogendos, alios verò non.

III.

Crimen vadë ſeu ſponſorem non admittit.

Arreſto Pariſienſi anno 1589. reprobata fuit & abolita Conſuetudo Tornacenſis, qua è compluribus ſociis ſceleris, vnus confeſſus ſe aliorum opera vſum ſeque delicti authorem eſſe, admittebatur, & alij Curia dimittebantur.

IV.

Vnus è duobus condemnatis propter delictum creditorem coërcere non poteſt, vt ſibi actiones ſuas cedat.

Cùm ſententia duo pro vno delicto in ſolidum condemnantur in vnam multam, is qui prior exactus fuerit & ſoluerit, eum, cui ſoluit cogere non poteſt, vt ſibi actiones ſuas aduerſus alterum condemnatum cedat, *l.* 1. §. *planè ff. de tutel. & ratio. diſtrah.* nulla enim delictorum tolerabilis ſocietas eſt, vt ait Bartolus ad *l. Modeſtinus. ff. de ſolutio.* Nihilominùs ſi is qui ſoluit, conſortem ſuum condemnatum cōueniat, vt indemnem ſe præſtet, huiuſmodi conſors ad reſtituendam dimidiam partem ſolutæ multæ condemnari debet. Id quod Curia Parlament Pariſienſis iudicauit aduerſus vnum è duobus accuſatoribus de calumnia accuſatis, Arreſto quod Imbertus abſque data allegat. Eaque deciſio eſt ſumta ex textu *l. nam §. & Seruius. ff. de negot. geſt.* Hanc ad rem notabile Arreſtum extat ſuprà *tit. de pœnis, Arr.* 11.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XII.

I.

In delictis nō eſt ſpōſori vel vadis locus.

HVic titulo conuenit commune verbum, *in delicto vadi vel ſponſori locum non eſſe.* V. *tit. de Noxalib.* in iure. Hanc ad rem, 4. Ianuarij 1585. dominus aurigæ, qui vehiculo infantem obtriuerat, abſolutus fuit & prouiſione aduerſus ſe adiudicata liberatus, ſeruilis facti & noxæ authorem ſe vel conſcium negans. D. Vide *l.* 1. *ff. de condict. furtiu.* & ibi Bartolus.

TITVL. XIII. DE CONFISCATIONIBUS.

ARRESTVM I.

Confiſcationi in Aquitania quando locus ſit.

IN Aquitania expreſſo Regis priuilegio, anno 1337. ob quodcunque crimen nihil rerum quicquam confiſcatur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi pro bonis cuiuſdam nomine Ioannis Regis, quæ à Seneſchallo Aginenſi confiſcata fuerant, ſententiáque eius in irritum deducta fuit prædicto Arreſto 14. Maij 1522. Attamen in caſibus priuilegiatis, veluti hæreſeos, læſę Maieſtatis & falſæ monetæ in toto Regnò confiſcationi locus eſt, quinimò in patria iuris ſcripti per Authenticam, *Bona damnatorum. C. de bon. damnat.* Itémque præter prædictos caſus priuilegiatos Iudex ob grauitatem maleficij confiſcare poteſt. Eaque opinio fuit Benedicti. Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, quo confirmata ſententia Seneſchalli Aginenſis, pro confiſcatione bonorum Equitis Luſignanenſis, qui nobilem domi ſuæ, quò ad eum venerat, interfecerat.

Caput hoc deſumtum eſt ex *deciſ.* 164. D. Præſidis Burdegalenſis Boerij, *num.* 15. vbi ait, hoc priuilegium indultum fuiſſe Ducatui Aquitaniæ à Rege Ioanne, quod quoque Benedictus, qui in prædicta Curia Conſiliarius fuit, refert *ad cap. Raynutius, in verbo, & in præſenti regno.* Atque hoc priuilegium, quod exceptio eſt Conſuetudinis generalis (*qui confiſcat corpus, confiſcat bona*) non tantum Aquitaniæ peculiare eſt, verùm inſuper tributum Prouinciæ & Ducatui Bituricenſi, per veterem & inueteratam eius Cōſuetudinem, in quocunque crimine ab incolis & inhabitantibus prædictæ Prouinciæ perpetrato, confiſcatio nempe bonorum locum non habet, ſaluo & excepto crimine læſę Maieſtatis humanæ in ſummo capite, veluti conſpiratione aduerſus perſonam Principis, vel Regis ſui duntaxat, vt videre licet in Conſuetudine ſcripta *in tit. de confiſcatio. art.* 1 & 2. Et in hoc confiſcationis caſu bona confiſcata acquiruntur Principi, quamuis ſita ſint in iuriſdictione dominorum merum imperium habentiū, ad quos (excepto quoque crimine falſę monetę) bona confiſcata ſita in ipſorum Iuriſdictione ſpectant. Guido Papa *deciſ.* 341. Boerius *vbi ſuprà.* Gallus *deciſ.* 361. Iaſuerius *tit. de pœnis.* & Choppinus *de dom. ar. Franc. lib.* 2. *tit.* 7 & *lib.* 3. *tit.* 7. I.C.

Quando locum ſit in Bituricenſi Prouincia.

In crimine læſæ Maieſtatis bona confiſcata ad Regem ſolum pertinent, non ad dominos merum imperium habentes.

II.

Concubinatus inceſtuoſus diuerſus casus eſt ab Authentica, incest. las. eps.

Septimo Septembris 1522. Arreſto Burdegalenſi Procurator Regius repulſam tulit, poſtulans confiſcationem cuiuſdam, qui conſobrinā ſuam plus 20. annis apud ſe & ex ea liberos habuit: itémque propinqui interuenientes ad obtinendam adiudicationem bonorum prædicti ſui cognati, depulſi fuerunt ſequentibus de cauſis. Primò quia Authentica *inceſtas nuptias. C. de inceſtis nupt.* locum duntaxat habet in matrimonio, non verò in fornicatione & concubinatu inceſtuoſo. Secundò quòd in Aquitania confiſcationi propter priuilegium locus non ſit. Tertiò quod 20. annis accuſatio præſcribatur, *l. querela. C. de falſ.* Ex parte depulſorum propoſitio erroris facta fuerat.

V. Art. 7. de adult.

Deſumtum ex *deciſio.* 264. D. Boërij. Vide Conſtitutionem Conſtantini Porphyrogenitæ apud Harmenopulum *lib.* 4. *tit.* 7. & *Arr.* 10. *tit. de adult. & fornicatio.* B.

III.

Presbyteri vel Clerici bona quis confiſcat.

Canoniſtæ & Gloſſ. *in ver. Prætor. ca. quia diuerſitatem. de conce. præ.* putant, bona ſiue mobilia ſiue immobilia Clerici ad perpetuū carcerē condemnati, Cameræ Eccleſiaſticæ adiudicanda eſſe, nihil verò ſecularibus. Nihilominùs ex generali Franciæ Conſuetudine mobilia Epiſcopo adiudicantur, immobilia verò Dominis ſecularibus, à quibus mouentur. Eáque ſententia

by Google

eia fuit Ioannis Andreæ *in addit. ad Speculat. in tit. de feud. §. quoniam. verſic.* 40. Et ita iudicatum fuit Arreſto Maioris Conſilij Regis, anno 1386.

Deſumtum ex Ioanne Gallo *deciſ.* 91. *&* 212. Vide Boerij *deciſ.* 264. Choppinum *de iuriſd. Andegan. ad artic.* 41. *cap.* 2. & *lib.* 3. *de ſacra Politia.* I.C.

TITVL. XIV. DE POENA Cadaueris & ſententia aduerſus id data.

V. Tractat. Dn. Ærodij, *de iudicio Cadaueri facto*, in praxi ſua.

ARRESTVM I.

Quando aduerſus cadauer procedi poſſit & ſuppliciſo cadauer affici.

LEx prohibet pœnam aduerſus reum mortuum executioni tradi, *l. defuncto. ff. de publ. iudic. & l. ſi pœna alicui. ff. de pœn.* Nihilominùs certis de cauſis id permittitur, veluti ob grauitatem delicti: ita ait Baldus *in l. 2. C. qui teſta. fac. poſſ.* aliàs arbitrio Iudicis, qui de eo cognoſcit, relinquitur, vt ait Purpurat. *in l. imperium, num.* 30. *de iuriſd. omn. iud.* Euenit, vt, cùm duo condemnati fuiſſent Arreſto Burdegalenſi, 24. Aprilis 1534. vt candentibus forcipibus ſtringerentur, poſtea viui comburerentur, eò quod dedita ac propoſita opera ſex vnà cum eorum liberis in lecto cubantes omnes occidiſſent igne in domum iniecto, qui vnà cum occiſis combuſti fuerunt: vnus eorum nomine Rolandeau in ignem coniectus, ex manibus carnificis euaderet, qui ſolus erat neque eum ſiſtere poterat, & in templum Carmelitarum aufugeret: è quo exemtus in carcerem coniectus fuit, vſque quò ſuper eo conſultaretur. Noctu is in carcere moritur. Poſtridie Curia congregata, vt de hoc caſu deliberaret, tres è Dominis eum ſepeliẽdum eſſe voluerunt, neque igne comburendum, ob iura ſupradicta itémque ob rationem alteram, nempè, quando viuus eſſet, eum inſpecto miraculoſo hoc facto eiúſque ratione habita abſoluendum eſſe, vt per Luc. de Penn. *in l. 1. C. de deſerto. lib.* 12. & Philippum Decium *in l. fauorabiliores num.* 8. *ff. de R. I.* Maior pars contrarium tenuit, inſpecta ſcilicet delicti grauitate, vnde Arreſtum procedebat, de cuius executione quærebatur, itémque quod nihil miraculoſi inerat. Semiuſtulatus enim ex eo mortuus fuerat, item culpa ſiue negligentia carnificis, qui adiutoribus deſtituebatur id contigerat, cadauer in cineres redigendum eſſe. Arreſtum datum fuit, cadauer in loco ſupplicij comburendum & in cineres redigendum.

Adde *tit.* 10. *lib.* 22.

II.

Mors litigantis litis deciſionem non impedit.

Si Procurator lite conſtituta moriatur, Iudex iudicare poteſt, etiam ſi non decernat, vt prius pars citetur, ad nouum Procuratorem conſtituendum, *l. 2. C. quomodo & quando Iudex*, & per Gloſſam 1. *in cap. ſuſcitata. de in integr. reſtitu.* omniáque iura quæ in contrariũ diſponuntur, intelliguntur, quando ſententia daretur aduerſus Procuratorem nominatim & principaliter: atque etiamnum hodiè ex Conſtitutione Regis Francisci I. anno 1539. iſtud in conſiderationem non veniret. Atque ita iudicatum fuit Arreſto Gratianopolitano, 18. Iunij 1454.

Iſtud intelligitur quando lis in eo ſtatu eſt, vt iudicanda ſit, iudicio conſtituto ad audiendum ius per excluſiones.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XIV.

I.

Proceſſus inſtitutus aduerſus cadauer, & executio eiuſdem.

REcens exemplum habemus proceſſus inſtituti aduerſus cadauer Nicolai Hoſpitis nati Aurelijs, qui Regem prodiderat, & Hiſpano, mediante penſione annua, omnia negotia & conſilia Franciæ ſecretiſſima detexerat, expeditiones, ſecreta mandata Regis, quæ nouerat, diuulgauerat, tanquã ſubadiuua domini à Villeregia, primi Secretarij Status. Arreſtum aduerſus eum datum ſequitur.

Viſo à Curia, Maiore Camera, Parricidali & Edicti congregatis, proceſſu criminali cœpto à Præfecto Pariſienſi & Aulæ, euocato & retento Arreſto 10. huius menſis, perfecto à Conſiliario prædictæ Curiæ ad id delegato, ad poſtulationem Procuratoris Catholici Regij ob proditionem & perfidiam defuncti Nicolai Hoſpitis ſubadiuuæ domini à Villeregia Secretarij Status, aduerſus Nicolaum Naudinum Pragmaticum in Palatio Arreſto 11. huius menſis, creatum curatorem cadaueri defuncti prædicti mortui reperti in flumine Matronæ, informationibus viſis, interrogatorijs, repetitionibus & commiſſionibus teſtiũ, literis iam lingua Gallica quàm Hiſpanica ſcriptis, traductione & verificatione earundem, proceſſu verbali perquiſitionis prædicti defuncti, & alijs præcedentibus factis in inſtructione prædicti proceſſus, viſis item concluſionibus Procuratoris Catholici Regij, audito & interrogato prædicto curatore à Curia ſuper articulis propoſitis, omnibus denique cõſideratis, Dictum fuit, prædictam Curiam declaraſſe, prædictum Hoſpitem conuictum criminis læſæ Maieſtatis in ſummo gradu & capite, ob proditiones & perfidiam aduerſus Regẽ & Statum ipſius exercitam ac perpetratam, cuius cauſa prædicta Curia decreuit, cadauer ipſius in veha in aream Greuæ deducendum, ibidem ſuper pegmate à quatuor equis in contrarium nitentibus trahendum, quatuor cadaueris partes quatuor totis in principalibus huius ciuitatis aditibus collocandas: declarauit quoque & declarat omnia & ſingula bona prędicti Hoſpitis acquiſita & confiſcata Regi, priùs ex iis ſoluta ſumma quatuor millium librarum Pariſienſium multæ nomine, ad panem incarceratorum & alias Curiæ neceſſitates impendendæ: præterea ex iis ſoluendas & capiendas ſummas teſtibus deſtinatas & his, qui operam ſuam ad inquiſitionem prædicti defuncti impenderunt. Pronuntiatum prædicto Naudino curatori creato cadaueri prædicti Hoſpitis, 15. Maij 1604. prædictóque die cadauer prædictũ in area de Greuæ huius ciuitatis punitum fuit, iuxta prædictum ſuperius Arreſtum.

Signatum, Voyſin. I.C.

TITVL. XV. DE MORTE Ciuili.

ARRESTVM I.

Mors ciuilis per contumaciam iudicata verùm mortis naturalis loco ſit.

PActis dotalibus donator ſibi retinet, vt ſi donatarius (qui ſponſus eſt) prior decedat ſine liberis, res donata ad donatorē prædictum reuertatur. Euenit, vt prædictus donatarius accuſaretur homicidij, ex quo aufugit. Ob contumaciam ad mortem condemnatus eiúſque bona confiſcata fuerunt. Donator ait, conditionē à ſe nominatim dictam de re donata ad ſe reuertenda eueniſſe, mortémque aduerſus donatarium ſuum abſentem iudicatam, naturalis mortis ad prædictum effectum, ad inſtar eſſe *: & confiſcationi illi, quò ad rem à ſe donatam intercedit. Triumuiri Regij & pars ciuilis aiunt, facta prædicta donatione nihil de morte ciuili & ficta dictum fuiſſe, ſed tantùm de morte naturali intellectum, ac euenire poſſe, vt donator ante donatarium moriatur, neque hac ratione vllum reuerſioni locum eſſe. Hæc cauſa perorata fuit 2. Iunij anno 1549. coram Rege Henrico II. ſedente in Parlamento Pariſienſi, Principibus, Conſilio & tota Curia congregatis, ab Aduocatis Seguierio & Æmerico pro partibus priuatis, & Marillaco pro Rege, iis auditis à Domino Cancellario Oliuario, qui poſtquam ſententiam Regis, Principum, Præſidum & Conſiliariorum excepiſſet, Arreſtum pronuntiauit, quo ob difficultatem ex perorationibus reſultantem & ex articulo de quo agebatur, cauſa ampliata fuit & decretum interea bona prædicta donata propter executionem prædictæ ſententiæ de confiſcatione, capta ſub manu Regis permanere oportere.

Mors ciuilis eundem effectum habet, quem naturalis.

* Mors ciuilis eundem effectum habet, quem naturalis. Robertus *lib. 4. rer. iudicat. cap.* 16. ea de re Arreſta allegat. Hocce Arreſtum notandum eſt: Marito in exilium eiecto, vxori ex bonis iſtius dos & doarium adiudicata fuerunt, vt iis frueretur à primo die in ſolidum, etiamſi maritus ſuperſtes eſſet: Arreſto Pariſienſi quod datum 14. Auguſti anno 1567. Choppinus *lib. 3. de priuil. ruſtic. part. 3. cap. 6 in pr.* T. Vide *quæſt. meas notab. cap* 42. 43. 46 *&* 47. vbi hæc Arreſta integra refero, & ea quæ annotaui ſuprà *tit. de dotib. & doar.* I. C.

II.

Idem.

Pactis dotalibus comprehenſum erat, vt ſi marito ſupereſſet vxor, bonorum omnium, quæ ad eum ſpectarent, ipſa vſumfructum haberet, liberos, ſi quos ex ea ſuſtuliſſet alendo exhibendóque. Accidit vt mortuo marito filiis exulantibus, Ioannes Tillius Curię Actuarius, qui exulantes, ob calumniam, pecuniæ condemnauerat, rem iudicatam exequens ea bona pignori auferret. Tum mater intercedere, dicere, filiorum exilio, quod mortalitati comparabat, plenum vſumfructum ſe conſecutam. Tillius contrà, huiuſmodi vſufructu, eam in domo prærogatiuam, qua viuente marito, vxor vtebatur, ſolùm intelligendam, ideóque eum ad alimenta eſſe contrahendum: reliqua omnia ad filios pertinere. Cæterùm qualis ille cunque vſusfructus eſſet, filios reuera viuere: rem iudicatam mortis fictione nón eſſe fruſtrandam. Dubium hoc diu Curiam tenuit, & ſummoperè ab vtraque parte diſputatum fuit. In Maiore Camera id definiri non poterat, neque pariter in prima Inquiſitionum Camera propter veram concurrentiam ſeu æqualitatem. Sed tandem in hac ſecunda Camera Tillius obtinuit, * 4. Auguſti 1550.

Lucius *lib. 8. tit. 8. Ar. 4.*

*Cauſa huius Arreſti hæc fuit, quòd liberi maiores facti fuerant vel coniugati erant, vt ait Valla *lib. de reb. dub. tract.* 20. *num.* 15. Alioquin vſusfructus reſtringendus non fuiſſet, quia ex pacto conſtitutus fuerat & ſub conditione alendorum exhibendorúmque prædictorum liberorum: prout tenet Stephanus Bertrandus *conſil.* 369. *in fin. lib.* 2. quinimo etiamſi confiſcatio bonorum ex delicto liberorum fieret, prout dictum fuit *tit. de Vſufructu.* T.

III.

Relegatus ſi. pendente ſuis fruitur.

Officiarius ciuitatis delicti conuictus & ad foſſoris in bello onus ſubeundum, vel aliud ſeruitium præſtandum ad ſexennium condemnatus, Arreſto Pariſienſi, 3. Octobris 1555. obtinuit, vt pendente iſta relegatione liberè bonis ſuis frui poſſet, & ſtipendiis à ſe debitis ob prædictum politicum officium.

TITVL. XVI. DE FISCO ET multis ciuilibus.

ARRESTVM I.

Multa parti ſoluitur, poſtea Regi.

QVando eadem ſententia multa adiudicata eſt Regi, & altera multa parti ciuili pro intereſſe eius, ſiue ob delictum ſiue ob debitum ciuile, multa partis ciuilis præfertur & priùs ſoluitur, quàm multa Regis. Eáque ſententia fuit Iacobi Rebuffi *in rubric. de iure fiſci, num.* 14. *C. lib.* 10. adde *additionem* Aufrerij ſuper eadem. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1391.

Idem iudicatum fuit 30. Iunij 1400. pro quodam nomine Balduino des Bordes aduerſus Procuratorem Regium. Vide Regeſta huius temporis.

II.

Pœna ſponſionis Regi & parti adiudicata quomodo ſoluatur.

Quando partes de re quadam intra certum tempus facienda conueniunt, ſub pœna centum librarum, media parte Regi inferenda, altera media parti: ſi poſtea pœna committatur, vtraque pars æqualis eſt, neque ſolutionis prælationi locus eſt: verùm deficientibus bonis, res in tributum venit, ſolutióque pro rata facienda. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1389. & ſententiæ Theſaurariorum Domanij, qui Regem prætulerant, infirmata fuit.

Vide *tit. de ſubhaſtatio. & confiſcatio.*

III.

Multæ Regi & Epiſcopo adiudicatæ quomodo ſoluantur.

Quando aduerſus Clericum duæ multæ, vna Regi, altera Epiſcopo adiudicantur, Epiſcopus præfertur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſiēſi pro Archiepiſcopo Rothomagenſi, anno 1388. & poſtea pro Epiſcopo Bellouiſorij altero Arreſto anni 1391.

IV.

Pœna pecuniaria conuerſa in corporalem aduerſus Clericum ab Officiali & pro delicto communi ſeu temporali.

Multa pecuniaria iudicata à Iudice ſeculari aduerſus Clericum, pro delicto priuilegiato, & cuius nomine is reſpōdere & procedere coram prędicto Iudice cogeretur, aduerſus eū ob defectum ſolutionis in pœnam corporalem commutari

Digitized by Google

Pœna corporalis Iudicis Eccleſiaſtici.

mutari poteſt, ſi ſententia de prædicta mulcta lata dictum fuerit, eum vſque ad ſolutionem carcere detinendum, per textum *in cap. finem litibus. de dolo & contumac.* quem textum Abbas Siculus dicit ad hoc eſſe menti tenendum, & notatur *in l. ſi. de in ius voc.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Burdegalenſi, 21. Ianuarij 1·26. pro mercatore quodam Pariſienſi nomine Nicolao Hennequino, aduerſus Clericum nomine Franciſcum de Lan qui produxerat in inſtantia quadam ciuili, & vſus fuerat contractu quodam fraudulento, ob quem iudicium coram prædicto Iudice laico ſubire coactus fuerat, prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod allegat Aufrerius *in repetit. ſua* Clementin. 1. *de offic. ordinar. 2. regul. 1.* Verùm hic notandum eſt, quamuis Iudex laicus condemnationem facere poſſit, Iudicem tamen Eccleſiaſticum commutationem facere oportere, *cap. dilectus. de appell. & cap. grauis de pœnis.* & per Dominicum *inc. ſi clericos. de ſent. excommun.* Nam prædictus Iudex Eccleſiaſticus iuſtitiabilem ſuum vſque ad ſanguinem excluſiuè virgis cædi iubere poteſt, *c. in Archiepiſcopatu. de rapt. ext.*

De conuerſione pœnarum, vide titulum *de ceſſione bonor. lib. 10 Ar. 2. & 8 tit. 10. hu. lib. Arr 10.* I.C.

APPENDIX ARRESTORVM Ad Titulum XVI.

I.

Iudex Eccleſiaſticus non condemnat ad triremes.

IVdex Eccleſiaſticus non poteſt condemnare delinquentes iuſtitiabiles ſuos ad triremes: ita iudicatum fuit Arreſto Curiæ ſuper appellatione tanquam ab abuſu ab Archiepiſcopo Bituricenſi, vel Officiali ipſius 29. Maij 1544 Archiepiſcopus condemnatus ad recipiendos ſuo periculo reos à ſe traditos intra menſem, ſub pœna mille librarum. V. Arreſtum *in collectio mea, tit. 1. cap. 2.* I.C.

TITVL. XVII. DE INDVLgentia Criminum.

Vide *Inſt. Forenſes* Ioannis Imberti *lib. 3. cap 17.*

ARRESTVM I.

Indulgentia Regia impediri non poteſt à domino Iuſtitiario.

REx indulgentiam criminum à ſubditis ſuis perpetratorum in Regno ſuo tribuendi ius habet, neque dominus iuſtitiarius approbationi illius indulgentiæ intercedere poteſt, hoc prætextu, quòd ex hoc crimine bona delinquentis ſibi acquirantur, *cap. cùm ſecundum leges. de hæret. in 6.* & Doctores plenè *in l. ſeruus C. de pactis.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod allegat Ioannes Gallus *quæſtio. 284.*

II.

Idem.

Rex ſolus ius habet remittendi crimina, veniámque eorum concedendi, neque Domini Iuſtitiarij contradictores & prædictis reſcriptis Regis intercedentes admittuntur, dicentes ea ſubreptitia & obreptitia eſſe, vt notatur *in l. præſcript. in fin. C. ſi contra ius vel vtilita. publica.* Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi anno 1391. aduerſus Ducíſſam Aurelianenſem & Dominum de Lan Et altero Arreſto aduerſus Dominum de la Guelle. Ratio hæc eſt, quia Dominus nihil poteſt prætendere, niſi multam ſuper bonis impetrantis, quæ res damnatur atque ideò non admittitur. Rex enim ius habet eum accepto ferendi.

III.

Idem.

Die ſabbathi, 2. Septembris anno 1567. in Camera parricidali, Arreſto Pariſienſi declaratum fuit, non admitti Dominum Iuſtitiarium appellantem á ſententia approbandæ indulgētiæ à quodam ſuo iuſtitiabili impetratæ: ac quoniam compertum fuit, prædictum Dominum cum impetrante tranſegiſſe & ab eo triginta coronatos accepiſſe, prædictus Dominus cōcludere in appellatione ſua recuſans, in expenſas cauſæ appellationis, & in multam centum ſolidorum & ad reſtituendos triginta coronatos ex tranſactione acceptos condemnatus fuit, hos verò Curia inopibus incarceratis in carcere publico adiudicauit, & ob culpam ab eo cōmiſſam huiuſmodi tranſactionem ineundo, eum in multam ducentarum librarum cōdemnauit interdixitque, ne huiuſmodi tale quid faceret.

Vide Bacquetum *in tractat. ſuo de iurib. iuſtit. cap.* 16. Carondam *in Pandectis ſuis cap* 15.

IV.

Indulgentia reſcriptum quomodo offerri debeat.

Indulgentia criminum à Principe impetrata in perſona, flexis genibus, nudo capite, & in Audientia offerri debet: neque contraria reſcripta, quo quis per Procuratorem admittatur, admittuntur, *cap. veniens. de accuſat. & l. accuſatore. § ad crimen. ff. de public. iudic.* & ab huiuſmodi reſcriptis Arreſto Tholoſ..nn, . Iulij anno 1452. illuſtris Antonius de I enis, Dominus & Comes Villarſius depulſus fuit.

Omnis qui veniam ac remiſſionem delicti ſui à Rege impetrauit in Iudicio ſe ſiſtere debet, alias non auditur: prout iudicatum fuit 6. Decembris anno 1576. ad poſtulationem domini Thuani, Aduocat Reg. j aduerſus nobilem, qui libellum ſuum offerre neque ſe præſentem ſiſtere volebat. B.

V.

Indulgentia nec ſperanda in delicto abſque dolo.

Iudex in accuſatione homicidij diſſimulare non poteſt, quò minùs conuictum condemnet, etiamſi comperiat homicidium neceſſitate vel ex cauſa probabili perpetratum fuiſſe, & legem ciuilem impunitatem dare. Semper enim delicti venia à Rege impetranda eſt. Ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, Maioribus diebus Podienſibus, 6. Octobris 1548.

VI.

Indulgentia homicidij à Presbytero perpetrati ad Regem ſpectat.

Rex ex longa Conſuetudine cognoſcit & decidit, vel eius Officiarij pro eo de indulgentiis Clericorum: & quas ipſe ſolus neque alius, niſi ex ſpeciali priuilegio indulgere poteſt. Huius Conſuetudinis & poſſeſſionis concedendi veniam Clericis Regni ſui, & cognitiones ſuper eo per Iudices ſuos Guil. Benedictus *in ſua repetit. cap Raynutius*, mentionem facit *in verb. & vxorem nomine Adelaſiam.* fol. 89.

VII.

Incarceratus ſua ſponte ſub ſpe impetran-

In Camera parricidali obtinet, vt ſi quis ſe ſponte carceri ſiſtat ſub ſpe impetrandæ à Principe indulgentiæ delicti ſui in nouo introitu

de indulgentia in introitu Principis, quando carcere teneri debeat.

Principis in ciuitatem aliquam, prædictúſque incarceratus de poteſtate Principis diffidens ob qualitatem vel grauitatem delicti, pro quo ſeſe carceri ſponte ſtitit, poſtulet vt ſibi carcer aperiatur ad egrediendum: ſi id ante oblationem reſcripti indulgentiæ fiat, ei liber exitus permitti debet: Verùm ſi poſtquam prædictum indulgentiæ reſcriptum obtulerit, eiúſque approbationem petierit, aſſerens id veritatem rei continere, prout in huiuſmodi caſu fieri ſolet, tum in carcere permanere cogetur, vſque quo plenè & integrè de prædicto reſcripto cognitum & diſcuſſum fuerit, ſiue abſoluendo ſiue condemnando: prædicta quippe oblatione, ſubiecit ſe iuriſdictioni loci, in quo ſe voluntariè vel in ſui vtilitatem vel damnum carceri ſtitit. Atque ita iudicatum fuit in perſona Nobilis cuiuſdam nomine Drionis, quantumuis Regina virum è Magiſtris ſuis Libellorum ad Curiam miſiſſet, vt in pari caſu, quemadmodum ſuperiori, ianua carceris aperiretur ſeu reus relaxaretur: prædictæ tamen poſtulationi Curia morem non geſſit. Id factum 20. vel 21. Octobris 1532.

VIII.

Clericus, qui à ſæculari declinauit, & reſcriptum indulgentiæ obtulit, quomodo in huiuſmodi inſtantia expediatur.

Si reus in Curia ſe Clericum dicat, & Clericus ad finem declinatoriæ reperiatur, non tamen eo obſtante reſcriptum indulgentiæ criminis ſibi impoſiti impetret, à prædicta Curia poſtulans, vt prædictum reſcriptum comprobare velit, antequam de Clericatura iudicetur: ſi enim delictum remitti poſſit, prædictáq; remiſſio indulgeri, Curia ſuper approbatione prædictæ indulgentiæ veræ compertæ, non ſubreptitiæ non obreptitiæ ius dicere aſſolet, prædictámque indulgentiam approbando eum abſoluit & liberat: atque ideò neceſſe eſt, vt prædictus reus ad Iudicem ſuum remittatur. Verùm ſi indulgentia non vera inueniatur, tum eum ab effectu & ab approbatione eius depellit, eúmque ad Iudicem Eccleſiaſticum, velut ad extremum refugium remittit. Idem dicendum de eo, qui ſe in libertatem loci, vbi captus fuit, reſtitui petit: reſtituitur enim in prædictam libertatem, ſi de indulgentia depellitur. Aliàs ſimpliciter abſoluitur. Et ita iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, quod datum in Camera parricidali, 22. Decembris 1533.

IX.

Idem & contrarium.

Arreſto Tholoſano dictum fuit, Henricum Bernardum Clericum tonſuratum, qui in carcere prædicti loci ſemetipſum reum conſtituerat, & reſcriptum indulgẽtiæ obtulerat, ad Officialem ſuum remittendum, vt de eo cognoſceretur, ea conditione ne relaxaretur, niſi vbi priùs approbatio prædicti reſcripti à Curia cognita fuiſſet, ex eo forte, quod ob circumſtantias criminis facti ſpecies dubia reddita fuerat, ſupérq; eo inquiri oportebat, prolixóſque proceſſus inſtitui, qui Officiali relicti fuerunt, vt iis relatis à Iudice laico ſuper reſcripto indulgentiæ procederetur, quod neque in eo ſtatu erat vt approbaretur, vel ab eo etiam incarceratus depelleretur, & in hoc dubio competens Iudex datus eſt, ac propterea hoc Arreſtum Pariſienſe contrarium non erit.

X.

Quinam approbationi reſcripti indulgentiæ intercedere poſſint.

Vt ſciatur, Quinam approbationi reſcripti indulgentiæ intercedere vel etiam damna ac intereſſe petere & conſequi poſſint, videnda ſunt Arreſta *tit. 2. qui accuſar. poſſ.* ſuprà.

XI.

Indulgentiæ reſcriptum quando expediri & accipi debeat.

Indulgentia à Principe impetrata ob natalem imperij vel felicem ac lætum eius aduẽtum vel introitum in ciuitatem, ante ſex menſes à data ſchedæ domini Maioris Eleemoſynarij inſinuari debet: aliàs prædicto tempore elapſo, impetrantes ab effectu prædicti reſcripti indulgentiæ excluduntur: prout iudicatum fuit Arreſto Pariſienſi, 23. Iunij 1518.

XII.

Indulgentia quænam non admittatur.

Indulgentia omnium criminum capitalium, quorum ſupplicium mors vel pœna capitalis eſt, à Rege impetrari poteſt: verùm aliorum criminum, quorum pœna corporalis vel mors non eſt, impetrari indulgentia non debet: quòd ſi impetrata eſſet, eiuſque reſcriptum offerretur, Iudices impetrantes repellere debent, vt continetur Conſtitutione, & in Curiis ſupremis obſeruatur. Attamen Arreſtum contrarium extat, quod primum eſt ſuprà *titu. de iniur. verbalibus.* de indulgentia approbata, vt ab adgnitione ſolenni immunitas concedatur.

XIII.

Condemnatus contumax, bona ſua confiſcata per reſtitutionem recipit, quamuis donata aliis ſint.

Maximè notandum eſt, quamuis Rex indulgentiam criminis elargitus, impetrantem ſuis honoribus ſuæque priſtinæ famæ ſuiſque bonis reſtituat, inque bona ſua reponat, expreſſa limitatione addita his verbis: *non confiſcatis*, attamen ſi impetrans per cognitionem & inquiſitionem de innocentia ipſius factam, approbationem indulgentiæ obtineat, eadem opera reſtitutionem bonorum ſuorum tam confiſcatorũ, quàm non confiſcatorum conſequi debet, non obſtãte prædicta limitatione, neque eius ratione habita, quod Rex ea aliis interea donationis titulo elargitus fuit. Idque obſeruatum fuit pro nobili quodam qui quòd defunctum Dominum Ducem Borboniæ & Aruerniæ ſecutus fuerat, ob contumaciã criminis Maieſtatis, & ad mortem condemnatus fuit, bonis eius confiſcatis, quæ poſtea donata fuerunt Nobili cuidam nomine Sammartiniano. Poſtea ex indulgentia Principis prædictus contumax admiſſus fuit vt ſe ſiſteret ac iuſtificaret, prout fecit. In executione bona ſua recuperare vult: Dominus Sammartinianus confiſcationem opponit, & excipit donationem in ſe collatam approbatam iri in Camera rationum, eius poſſeſſionem, & cætera quàm maximè veroſimilia. Nihilominus tantùm efficere non potuit, quin diceretur Arreſto eum omnia Nobili reſtituere oportere. Lucius eius mentionem facit *lib. 12. titu. 10.* abſque data.

Differentiam reſtitutionis & indulgentiarum.

Hanc ad rem notanda erit differentia reſtituendi condemnatum abſentem, qui ad ſe iuſtificandum admittitur, atque hoc caſu Arreſtum datum fuit, vel indulgendi veniam delicti, reſtituendi & reuocandi condemnatum, de quo iudicium inſtitutum fuit. hoc quippe fieret citra cauſæ cognitionem, ex miſericordia ac ſolo Principis motu, atque hoc caſu Princeps non intelligitur reum reſtituere ac reponere in bonorum confiſcatorum poſſeſſionem, niſi id expreſſè declarauerit, per *l. cum patrem, & per l. tutor. C. eod. tit.* Idem eſt in abolitione & reſtitutione generali, quæ nonniſi iuxta textum ac tenorem ſuum intelligitur. Neque ij, quibus indulgen-

dulgentia conceſſa, ideò minùs notatur, neque integram atque illibatam exiſtimationem retinent ac ab eo excluſi manent, à quo ſententia excluſi fuerunt, *l. generalis. 7. C. de ſent. paſſ. & l. fi. C. de gener. abol.* Non abs re dicitur, *niſi expreſſè ita declaratum fuit:* Princeps enim reſtitutionem ſuam ad bona confiſcata extendere poteſt, æquè atque ea donare poteſt, vti fructus & obuentiones, de quibus liberrimam diſponendi facultatem habet, quæ ſcil. domanio ipſius incorporata non ſunt. Idque duplici modo ſeu limitatione intelligitur, primo, oportet hæc bona Regi reſtituenti confiſcata eſſe: ſi enim dominis feudalibus * confiſcata eſſent aliis quàm Regi, ea reſtituere aut de iis diſponere Rex non poſſet, eò ìm alterius intereſſe vertatur, quod ſemper expreſſè vel tacitè citra expreſſionem reſeruatur: altera limitatio eſt, quamuis prædicta bona Regi confiſcata ſint, ſi tamen interea ea aliis perſonis ante reſtitutionem donauerit vel alienauerit, in reſtitutione non intelliguntur: neque expreſſio eorum aduerſus tertios acquiſitores admittitur, eò quod hæc bona in eodem ac priſtino ſtatu amplius non ſunt, *l. 1. eod. tit. de ſent. paſſ.* idque quantum ad alterum caſum attinet. Primus erat de reſtitutione condemnati ob contumaciam, qui ad ſe purgãdum & iuſtificandum admittitur. ſiue hæc purgatio ad innocentiam ſuam plenè demonſtrandam faciat, ſiue ad id ſolùm vt demonſtretur factum excuſari ac per legem remitti poſſe. Hic caſus ſanè iuſtitiæ eſt, non gratiæ, non indulgentiæ Principis. Cognitio cauſæ datur, ac de nouo proceſſus inſtituitur, atque ideò, ſi reſtitutio approbetur, abſque dubio bona confiſcata reſtituenda ſunt, etiamſi de eis nihil dictum fuerit: imò etiam ſi reſeruata fuerint, non ideò minus ad reſtitutum pertinerent, non quidem ex prædicta reſtitutione: verùm per ſententiam & declarationem innocentiæ, vel excuſationis & defenſionis reſtituti: neque tantùm aduerſus Regem: verùm etiam aduerſus tertium, cui tradita vel donata fuerint, itémque aduerſus dominum feudalem vel ab eo ius & cauſam habentem, arg. *l. quod ſi minor §. Scæuola, & §. reſtitutio. ff. de minoribus* Materia hęc planè & doctè tractatur à D. Molineo *ad Conſuetud. Pariſ. tractat. de mat. feudal. §. 22. num. 37. 38. & 39.*

* Contrarium iudicatum fuit compluribus Arreſtis Pariſienſibus, nominatim menſe Septembri 1527. Carondas *lib. 1. Reſponſ. cap. 80.* Choppinus *ad Conſ. Pariſ. lib. 3. tit. 3. art. 4.* T.

XIV.

Dimiſſus & puellæ ipſum petenti traditus.

Suprà *tit. de pœnis. Ar. 14.* ſummariè vetus dubium proponitur, vtrùm condemnatus ad mortem puellæ eum maritum ſuum poſtulanti tradi poſſit, & vtrùm id indulgentiæ loco cedat. De quo dubio nihil hic dicetur aliud, ſed ad prædictum *cap. 14.* referetur quicquid de eo prolixè dici poſſet. Nihilominùs non malè alius notabilis caſus hic adiungetur, de quodam ad patibulum condemnato, qui de ſcala iniecto in collum fune deiectus, rupto fune in terram decidit, putà, vtrùm is impunè dimitti pœnáque ſuſpendij ei remitti debeat. inſpecto quòd hæc res miraculosè contigiſſe videatur, imprimis, quando condemnatus ſemper negauit ac de innocentia ſua proteſtatus fuit? Philippus Decius *in l. fauorabiliores, in fin. ff. de reg. iur.* id ita tenet, & allegat Luc. de Penn. *in l. ſi quis fortè deſertorem, C. de deſertor. & occult. lib. 12. col. 7. verſ. ſed pone, damnatus eſt aliquis.* Tiraquell. id annotauit & poſt prædictos admiſit. Ego contrarium in Francia obſeruari vidi.

Dimiſſus, qui rupto fune & iam iam ſtrangulandus, miraculosè in terram decidit.

APPENDIX ARRESTORVM ad Titulum XVII.

I.

Reſcriptum indulgentiæ vbi præſentari debeat.

ARreſto, 29. Octobris 1401. ad commonitionem Procuratoris Catholici Regis, dominis Rationum interdictum fuit, ne de approbatione reſcripti indulgentiæ cognitionem ſibi vſurparent: altero Arreſto, 8. Iulij 1416. idem interdictum fuit omnibus Iudicibus non Regiis. B.

Conſtitutiones Regiæ ſuper eo cauent Conſtitutione Molinenſi *artic. 35.* decretum eſt, reſcripta indulgentiæ ad Iudices Præſidiales dirigenda: & in locis, in quibus Sedes Præſidialis non eſt, ad Iudices Regios immediatè Curiis Parlamentorum ſubiectos, non verò alios. Poſtea Conſtitutio Amboſiæ 1572. *artic. 9.* excepit Nobiles & Officiarios, voluitque pro prædictis Nobilibus & Officiariis, ea in Curiis Parlamẽti offerenda, in quarum diſtrictu exceſſus ſiue delicta admiſſi fuerint, ſaluo tamen poſtea remittendi iure ad loca indulgentiarum. Hæ Conſtitutiones per Conſtitutionem Bleſenſem *artic. 194.* renouatæ fuerunt. Diplomata attributæ huiuſce cognitionis & iuriſdictionis Locumtenentibus criminalibus ignobilium extãt, vnum menſe Maio 1553. & 2. de 2. Decembris prædicto anno, quæ *in Collectione mea cap. 22. & 24.* tranſcribuntur. Curia Maiorum dierum Lugdunenſium, ad reprimendam audaciam ac temeritatem quorundam nobilium, & ad media iis præcidenda adimendáve, ne indirectè reſcripta ſua indulgentiarum approbari curarent coram Iudicibus inferioribus Curiarum Parlamenti, vbi ex gratia ac fauore approbationem impetrant, conſiderans, vt Pontifex ait, facilitatem veniæ incentiuum tribuere delinquendi, *can. Clericorum. de vita & hon. Clericor.* Arreſto determinationis generalis, vt determinationis inſtar eſſet Officiariis Regiis, diſtrictus prædictorum Maiorum dierum, 29. Nouembris 1596. quod integrè extat *in Collectione mea cap. 2. tit.* Locumtenentibus criminalibus & Officiariis Præſidialium iniunxit, vt in carcere detinerent & in carcerem publicum Palatij Pariſienſis remitterent Nobiles aliáſque perſonas pro nobilibus habitas arma ferentes, qui ipſi reſcriptum indulgentiæ offerent, quamuis in iis clauſula eſſet appoſita, qua derogaretur Conſtitutioni prohibitiuæ, qua ſcil. prohibetur, ne prædicta reſcripta aliò, quàm ad Curiam dirigantur. Vide prædictum Arreſtum, quod alias regulas ad hunc effectum continet. I. CHENV.

RESOLVTIONES ARRESTORVM NONNVLLORVM MEMORABILES, DESVMPTAE EX SCHEDIS D. Nicolai Bergeronij, Aduocati in Parlamento Pariſienſi.

In materia Eccleſiaſtica & Beneficiali.

Aduerſus Deuolutarios.

QVOTIESCVNQVE euenit, vt contra Ius & Conſtitutiones Deuolutum ſuper prouiſo ab Ordinario ante declarationem incapacitatis, atque aliter quàm articulus 4. Edicti Aurelianenſis 1560. (temperatus poſtea articulo 46. Conſtitutionis Bleſenſis) requirit conceſſum fuerit, ſi Deuolutarius turbauerit, vel controuerſiam mouerit titulario vel poſſeſſori: officium Iudicis eſt pendente lite, vt non modò cautionem à prædicto Deuolutario præſtari curet: poſt annum à prouiſione partis ſuæ ſeu aduerſarij veniente, iuxta Conſtitutionem anni 1559. verùm etiam vt momẽtaneam poſſeſſionem & manus laxationem interdicto experienti adiudicet, attento ipſius titulo ſeu poſſeſſione in odium Deuoluti, quod natura ſua odioſum eſt, & contrectationis cuiuſdam inſtar, beneficij ad ſuperſtitem ſpectantis. In cuius rei argumentum, dari vidi Arreſtum quoddam notabile, in fauorem pauperis cuiuſdam Curionis, qui in parrochia ſua conſeruatus fuit, ſub conditione & onere reſidendi, & Deuolutarius in omnes expenſas, damna & intereſſe condemnatus fuit 13. Decembr. 1565. prout paulò antè menſe Martio eiuſdem anni ad eundem finem iudicatum fuit, ad commonitionem defuncti Domini Meſnilij Aduocati Regij, ſæpeque deinceps ita obſeruatum. Et obiter notandum eſt, quamuis tanquam ab abuſu appellari poſſit ab executione Deuoluti, attamen tutius & breuius eſſe, interdicto experiri coràm Iudice Ordinario.

Item, Deuolutarius, ſi cautionem iuxta Conſtitutionem anni 1557. publicatam ann. 1599. non præſtet, non admiſſibilis declarari debet: Et verò ad appellationem interpoſitam à Præfecto Pariſienſi, qui decreuerat partes inſtrumenta ſua mutuò communicare debere, antequam decerneret, Deuolutarium cautionem præſtare oportere, & partis aduerſæ incapacitatem declararet, dictum fuit malè iudicatum, benè appellatum, & illico ſeu ex tempore Deuolutarius repulſam paſſus eſt, & prouiſus poſſeſſor manutentus & in poſſeſſione cuſtoditus fuit 20. Martij 1563. Pariter iudicatum fuit aduerſus Deuolutarium, qui declaratus fuit non admiſſibilis, ob non præſtitam cautionem 10. Ianuarij 1580. etſi prouiſus magnorum ſeu inanium criminum reus ſeu accuſatus eſſet.

Prætereà Arreſto 4. die Auguſti 1564. cùm quidam Deuolutarius ſe immiſcuiſſet in poſſeſſionem Beneficij cuiuſdam ante momenti beneficium ſeu manutentionem, in omnes expenſas, damna & intereſſe turbationis condemnatus fuit.

Iuxta ſupradicta, 9. Decembris 1572. electio facta Decani S. Vedaſti Sueſſionenſis, abuſiua declarata fuit, eò quòd antequam vacatio per incapacitatem vel aliter declarata fuiſſet, præcipitanter prouiſum fuerat.

In dubio, quando primus prouiſus neque titulum neque poſſeſſionem validam vel ſaltem coloratam habet, neque vnius quàm alterius cauſa veroſimilior ſit, Beneficium ſequeſtrari debet: prout iudicatum fuit in Audientia aduerſus Cononem quendam appellantem à Balliuio Andegauenſi vel ipſius Locumtenente Salmurij, qui momentaneam poſſeſſionem Deuolutario ob defectum ſuperiorem adiudicauerat: partéſq; ad procedendum remiſſæ fuerunt, ſequeſtrato interea beneficio 6. Iulij anno 1574. Attamen nota in caſu ſimoniæ vel hæreſeos notoriæ, cautionem non requiri.

De Amplitudine & extenſione Regaliæ.

Ius Regaliæ naturale eſt & annexum Coronæ Francicæ, teſte Paulo Æmilio *li. 5.* quod prouenit non tantum ex dotatione & fundatione Regia, verùm etiam propter conſeruationem & tuitionem Regiam: & aliud eſt prouidere in beneficiis *iure Regaliæ* cùm Rex confert pleno iure ſede vacante: & aliud, *iure Regio*, cùm videlicet in beneficiis collatiuis fundationis Regiæ vel electiuis ſecundum pragmaticam ſanctionem nominat, &c.

Perpetuò & fortiter à Dominis Triumuiris Regiis aſſertum fuit, vbique, vbi Rex & ipſius Corona ingredi poſſunt & dominari, aperturæ Regaliæ locum eſſe: vt doctiſſimè & ſuccinctè repræſentatum fuit 6. Auguſti 1573. à Domino Thuano

Thuano Aduocato Regio aſſerente, S. Florum in Aruernia non eſſe immunem à prædicta ſubiectione & recognitione: Prout etiam pariter poſteà definitum fuit 23. Iulij 1573. aduerſus Eccleſiam Cathedralem Andegauenſem. Equidē Arreſto ſolemni pridie Natalis 1564. dictum fuit, prædictum ius ceſſare in Epiſcopatu Petrocorienſi, eò quod in eo Canonici & Capitulum conferant, verùm in alijs Epiſcopatibus & Archiepiſcopatibus qui ius iſtud immonitatis prætendunt, cùm eorum mentio non fiat in Regeſtis & breuiculo Cameræ Ratiociniorum, ius iſtud in dubium quotidie reuocatur: & rationi conſentaneum eſt eos Regi ſubijcere, eodémque iure cum ceteris cenſeri. Et verò in pari quæſtione iudicium in Conſilio conſtitutum fuit ſuper Epiſcopatu Pictauienſi 12. Martij 1574. vt paulò ante ſuper Lingonienſi ſexta vel 7. Septembris 1574. & 1582. inter Arreſta Generalia pronuntiatum fuit, Regem habere ius Regaliæ ſuper Epiſcopatu S. Flori in Aruernia.

Qui plura de eo ſcire volet, præter caput *dilectus*, videat Speculatorem ſimul & librum P. Ferrandi *de priuilegiis liliorum*.

Porrò hoc ius importat omnem poteſtatem Epiſcopi vel Archiepiſcopi in conferendis non modò Præbendis & Canonicatibus, verùm etiam ſemipræbendis. Iudicatum 19. Maij 1564. Et aſſerentem vidi defunctum Dn. Meſnilium 26. Februarij 1566. Regem, par priuilegium habere pendente apertura in beneficiis non parochialibus, vacantibus in omni genere vacationis etiam per reſignationem in fauorem, aut ex cauſa permutationis. Et durat huiuſmodi apertura quantum ad Regem, vſque in diem non tantum præſtationis fidelitatis & iuramenti, verùm etiam receptionis in Camera Ratiociniorum, & captæ poſſeſſionis, iuxta Arreſtum quod datū 19. Iunij 1577. pro Canonicis S. Capellæ aduerſus Epiſcopum Meldenſem, qui coactus fuit fructus & redditum prædicti Epiſcopatus relinquere, vſque in diem plenæ poſſeſſionis, pro rata temporis.

Quantum ad Regaliſtam, ſemper fauorabilis eſt, & in caſu litigij & controuerſiæ, facile ei ſtatus, momenti beneficio æquipollens adiudicatur. In argumentum huiuſce fauoris notandum eſt, peremptionem inſtantiæ locum non habere in Regalia, & prædicta apertura vſque ad 30. annos durat: prout declaratum fuit Arreſto 12. Martij 1574. aduerſus quendam ab ordinario prouiſum, qui forma momentaneæ poſſeſſionis ſpatio decem annorum poſſederat eo quod non planè in poſſeſſione conſtitutus fuerat: & Regaliſta, litem repetens ſeu reaſſumens, ſtatum nihilominus obtinuit.

Paulò ante 14. Martij 1574. datum fuit Arreſtum aduerſus Deuolutarium quendam Regaliſtam, qui alterum quendam prouiſum in Regalia, qui duodecim vel 13. annis in poſſeſſione fuerat, expellere volebat, ſub hoc colore quòd allegaret titularium ſimoniacum eſſe, eò quod ius ſuum mille libris emiſſet. Verùm prædictus Deuolutarius repulſam paſſus eſt, & non admiſſibilis declaratus fuit ex tempore: eò quod, quamuis decretum *de pacificis*, locum non habeat cùm ſimonia interuenit, tamen poſt decennium elapſum quod in hac materia ſpatium longo temporis habetur, prædicta ſimonia non attenditur: vt in ſimili ſæpe Arreſtis iudicatum fuit. 16. Decembris 1577. iudicatum fuit, peremptionem inſtantiæ in huiuſmodi materia aduerſus Regem locum non habere. Vide cætera ſub eodem titulo *lib. 2. & 3.*

In materia Locationum conductionum Eccleſiaſticarum, veluti conductionis domus vel coloniæ etſi Eccleſiaſtici non teneantur obſeruare legem *congrui*, quæ in Francia abrogata eſt: atque pro melioranda Eccleſiæ conditione, ordinariè per publicationem, licitationes, adiudicationem vltimo licitanti procedatur, tamen & illud in more poſitum eſt, vt ferè ſemper ex æquitate quadam antiquus conductor tantundem offerens ac alius præferatur. Et ita iudicatum fuit pro vidua Domini Bouchardi, commorante in domo quadam ad Sorbonam ſpectante, 4. Auguſti 1564. *De Conductionibus Eccleſiaſticis.*

Attamen tempore finito conductionis ſeu coloniæ, ſi antiquus cōductor ſeu colonus præueniri ſe paſſus eſt, neque conductionem ſuam renouari curauit, is qui eum præuenit præfertur: ne alioquin à conductione alij deterreantur, atque conditio Eccleſiæ deterior fiat, eiue libertas ſua adimatur. Quam in rem data fuerunt complurima Arreſta: ac nominatim vnum pro nouo conductore coloniæ S. Luciæ quod membrum eſt dependens ab Epiſcopatu Syluanectenſi aduerſus antiquum conductorem, anno 1564. & pro Eccleſiis & Fabricis S. Innocentij, S. Coſm. & aliis.

Si conductio per anticipationem facta deprehendatur. Matricularij fabricæ, aliiue ſucceſſores, nihilominùs procedi curare poterunt ad nouam conductionem plus licitatori. Ita ſententia Præfecti Pariſienſis, qui eum in modum decreuerat ſuper fabrica Monigniacenſi, confirmata fuit Arreſto 26. de Februarij 1571.

Succeſſor collatarius in beneficio non tenetur ſeruare locationes à prædeceſſore ſuo factas, iuxta vulgatum axioma: at enim reſignatarius tenetur, præſertim ſi conductor, vel colonus quaſdam meliorationes fecit, & prænumerauit, ita iudicatum Arreſto pro quodam conductore Trinitatis Vindocinenſis 18. Aprilis 1564. Nihilominùs prohibitum eſt huiuſmodi iure conductiones ampliùs quàm ſex menſibus anticipare. Ideo locatio per anticipationē facta annullata fuit, decretúmque iuxta ſententiam Præfecti Pariſienſis de nouo ad licitationes procedi oportere & domum de qua agebatur vltimo licitanti addicendam, 26. Februarij 1571.

Si Parrochia inſufficiens ſit ad ſuſtentādum Curionem, prouidè decretum fuit & prudenter *art. 16.* Edicti conditi ad poſtulationem & commonitionem Comitiorum prælatos procedere oportere ad beneficiorum vnionem per diſtributionem decimarum aliósq; reditus iuxta formam Sanctorum Decretorum. Quod ſi nullæ decimæ ſint, in earum defectum alia emolumenta per æquipollens aſſignari poſſunt: velut Arreſto 13. Decembris 1565. ad ſupplicem quendam libellum pendente lite decretum fuit Curionem S. Innocentij dimidiam partem oblationum & aliarum obuentionum capturum aduerſus Canonicos S. Oportunæ, Curiones *De Vnione Benefic.*

primitiuos prędictæ Eccleſiæ: & quoniam vnio difficilis executionis eſt, vtpote quæ in præiudicium tertij fieri non poſſit, neque citato eo cuius intereſſe poſſit, ideò ratio ſeu remedium promptiſſimum ſuccurrendi pauperi Curioni ad ipſius ſuſtentationem eſt, vt eius ſuperiori libellus ſeu pieces offerantur, quo videlicet conſequatur portionem congruam ea decimis ſi quæ ſint, vel prouiſionem alimentorum aduerſus parrochianos ipſius, non obſtante oppoſitione aut appellatione quacumque, intereà dum ei melius conſulitur. De quo datum fuit Arreſtum declarans prædictam conſtitutionem 21. Iunij 1593. Quinimò Concilium Tridentinum, vt huiuſmodi querelis & incommodis occurreret, decreuit, deinceps prouiſionem beneficij non faciendam, niſi quo Curio ſuſtentari poſſet.

Curia Parlamenti Pariſienſis conſiderans, quantum ex vtilitate réque publica ſit, Præceptores & Ludimagiſtros haberi ad erudiendam iuuentutem, quæ Reipublicæ ſeminariũ eſt, illuſtrando ſeu declarandu intentionem articuli 9. Edicti promulgati ad poſtulationem Comitiorum, fundati in titulo *de magiſtris, & ne quid exigatur &c. in decret. & Clement.* decreuit 14. Martij 1566. pro Maioribus & Scabinis Ambianenſibus, præter maiores ſcholas, inſuper de cætero habendam domum ſeparatam & Præceptorem qui ea reditu Præbendæ vnius ſuſtentaretur, ad gratis erudiendos infantes elementarios: atque intereà dum aliqua primáq; Præbenda vacaret, Epiſcopum teneri prorogare quantum ad prædictam Præceptoris ſuſtentationem annuus reditus aſcenderet.

Simile Arreſtum datum fuit 4. Auguſti 1564. aduerſus Epiſcopum Bellouacenſem 4 Decembris 1564. aduerſus Sueſſionenſem. 7. Auguſti 1565. aduerſus Siluanectenſem: & poſtea deinceps alia ad eundem finem ſubſecuta ſunt. Eadem opera inuoctum fuit incolis prædictarũ ciuitatum prædictis electionibus inſiſtentibus, vt vna præbenda Eccleſiæ Cathedralis contenti eſſent, neque Collegiales eodem fine cogerent Præterea notandum eſt, opinioni Epiſcopi & Capituli relinqui, Præbendam conferre, vel ſtipendium ex eius reditu ſoluere. Arreſto quod datum aduerſus Præceptorem Abbauilanum 1. Ianuarij 569. Neque etiam conuentio Canonicorum integræ ſorti prædicti reditus præiudicare poteſt, neque quidquam ei detrahere, quin ad eam redire liceat. Iudicatum pro Præceptore Caluimontij in Baſſigniacenſi prouincia 23. Maij 1571. *vide articulum* 3.5.23.34. Edicti Bleſenſis. Singulare eſt Arreſtum 27. Iulij 1583. quo decretum fuit, alium quàm Religioſum mendicantem eligendum, etſi Eccleſia collegialis Caſtelleraudij nonniſi duodecim in vniuerſum conſtaret.

De retentione penſionum ſuper beneficio Curionum.

Etſi penſiones ſuper parochiis creatæ pernicioſæ ſint, intolerabiles, plenæ abuſus, & ordinariè extinctioni obnoxiæ, nominatim cùm reſignans non magnum ius in iis habet, vel etiam parochia exigui admodum valoris eſt, & inſufficiens ad honeſtè ſuſtentandum Curionem: nihilominus Curia hanc reſolutionem ſemper limitauit exceptis penſionibus factis & conſtitutis veris titularijs reſignantibus ex iuſta cauſa: qui ob defectum ſolutæ penſionis ad minimum ad beneficia ſua redeunt. Exemplum eſto, Curio vicario ſuo retenta penſione reſignauerat, & in eius defectum regreſſum ſtipulatus fuerat. Vicarius in fraudem domini ſui & ad eum fruſtrandum condemnari ſe paſſus eſt per colluſionem in fauorem Deuolutarij. Curia ius dicendo ſuper appellatione interpoſita à ſententia tam à Vicario quàm à Curione, 10. Decembris 1565. appellantem Vicarium & colludentem in multam & expenſas cõdemnauit, dixitque Curionem ad beneficium ſuum regreſſum habiturum. Quod de ſimplici reſignatione dicitur, idem & de permutatione facta penſionis retentione intelligitur. In fortioribus terminis inter Arreſta generalia menſis Septembris eodem anno, prouiſio quędam per mortem reſignatarij, qui promiſſis erga reſignantem ſuum non ſteterat, nulla declarata, & Curio in Beneficium ſuum reſtitutus fuit. Et neceſſe eſt in huiuſmodi cauſa, in quibus neque dolus neque fraus à parte creditoris interceſſit, debitor penſionis vel ſoluat vel retrocedat. Ea de cauſa Curia conſueuit ea æquitate quadam naturali partes in eum ſtatum reponere in quo erant ante reſignationem vel permutationem, idque ob defectum continuatæ penſionis: qua de re ſingularia Arreſta extant de 26. Feb. 1566. & de 14. Feb. 1569. de 7. Decem. 573. Aliud foret ſi tertius prædicta penſione ſeu grauatus eſſet, ea quippe facile ſe exoneraret, & facile admitteretur appellans tanquam ab abuſu, vtpote cùm huiuſmodi conuentio nonniſi perſonalis ſit. Et verò 28. Maij 1574. Curia litem terminando à creatione huiuſmodi penſiones tanquam abuſiua & reprobata abſoluit quendam appellantem, condemnato appellato in expenſas, Edictum Bleſenſe poſtea reuocationi immodicarum penſionum proſpexit.

De diſpenſatione reſidendi in Parrochia.

Quandoquidem complures Canonici malitia ſeculi abutentes, & *articulo* 5. Edicti conditi in Conciliis Regni promiſcuè à reſidentia Parrochiarum ſuarum ſeſe diſpenſare nituntur, eo obtentu quod in duobus locis deſeruire non poſſunt. Curia huiuſmodi abuſus emendare cupiens, limitando & interpretando prædictum articulum, ſæpe huiuſmodi diſpenſationem ad Canonicos inſignium Eccleſiarum reſtrinxit, in quibus prædicti Canonici pro vtilitate publica occupati eſſe poſſent. Idque ſub onere Vicarios ſufficientes & idoneos delegandi in prædictis Parrochiis. Alioquin ob defectum reſidentiæ temporalia prædictorum Curionum Canonicorum capi poſſunt.

Et verò cùm ab huiuſmodi capione quidam appellaſſet eo prætextu, quod Præbendarius eſſet in parua quadam Eccleſia Pictauienſi, in multam condemnatus fuit 21. Martij 1565. Neque tamen hæc capio locum habere poteſt, aduerſus eos, qui iuridicam cauſam habent, qui morbo, vel ſenectute impediuntur, dummodò idoneos ſubſtituant Vicarios: prout iuxta *articulum* 7. eiuſdem Edicti iudicatum fuit Arreſto 13. Iunij 1564. Et determinatum Concilio Tridentino, ſeſſione 6. 7. 23.

Notandum eſt, & illud obiter huiuſcemodi capiones nonniſi à Iudicibus Regis fieri poſſe, eóſque quorum pignora capta, ingreſſum habere

habere

bere omnium expenſarum, damnorum, & intereſſe aduerſus Iuſtitiarios non Regios pignora capientes, vt idem facit inter cætera Arreſtum Decani Mombriſonij 18. Feb. 1571.

Quod ad Abbatem attinet, paratum reſidere in Abbatia ſua, is impedire poteſt ne diuiſio, & ſeparatio aliqua temporalium prædictæ Abbatiæ fiat, quouſque id permittatur Oeconomis, & Mandatariis partium conuentione. Et verò Abbas de l'Eſtoille in Prouincia Pictauienſi Arreſtum emeruit paratus in Abbatia ſua reſidere, atque id offerens & Religioſis iniunctum fuit vt ipſi obedirent, & viciſſim ipſi, vt eos benè haberet 20. Feb. 1564. Videatur & Articulus 14. Edicti Bleſenſis aduerſus articulum 5. Aurelianenſem.

Sciendum tamen eſt omnibus Eccleſiaſticis quibus cura animarum, atque aliorum regimē commiſſum eſt, generaliter reſidentiam Iure diuino pluſquàm neceſſariam eſſe, non equidē, vt deſidem vitam agant, verùm vt verbum Domini annuntient, Sacramenta adminiſtrent & cibo Spirituali Populum paſcant, vide *Leuitici* de Reſidentia debita Tabernaculo. *Ieremiæ* 23. *Ezechiel* 34. *Zachar.* 11. *Iſa.* 19. 56. & 5. *Ioan.* 10. &c. Et complures alios textus in quibus Paſtores non reſidentes neque vigilantes mercenarij vocantur, oppreſſores, excoriatores, Idola Paſtorum, &c.

De indulto Monitoriorum. Quoniam Monitorium præcurſorium eſt, & propagatorium excommunicationis *C. Sacro approbante conſilio de ſententia excommunicatorum, &c.* Non fruſtra eſt quod decreto Comitiorum *art.* 18. huiuſcemodi decretum, & permiſſio eatenus conceſſa fuerunt, vt eis tantùm vti liceret in caſu criminis, vel ſcandali publici, &c. ad reuelandum aliquod delictum & iniurioſam offenſam occultam, cùm Reip. interſit maleficia puniri.

Verùm ad detegenda maleficia cauendum eſt, ne huiuſmodi literis Monitoriis quiſquam nominatim notetur, deſignetur deſcribatur, diffametur. Alioquin abuſiuę declarabuntur, neque eæ vſurpari debent niſi ex neceſſitate. & in defectum alterius probationis, & cum ſingulari prudentia & diſcretione.

Ac nominatim prædicta Monitio nulla foret, ſi in materia Ciuili probationis ergò impetrata fuerit. In materia quippe Ciuili partes ſe ſe mutuò interrogare poſſunt, atque aliundè probationes conquirere, veluti vt ſciant quinam hæredes & poſſeſſores ſint, &c. Vel vtrùm hic vel ille huius vel illius præiudicio locupletatus fuerit. pro primo caſu vidi Arreſtum dari ſingulare 6. April. 1567. pro poſteriore 7. Iunij 1574. vbi dictum fuit in omnibus & per omnia malè & abuſiuè proceſſum fuiſſe, &c. Vtaque ordinaria ſibi proſpicere, & conſulere permiſſum.

Item ſi textus, vel decretum Monitionis contineat, vel nominatim, vel facta deſcriptione partes aduerſus quas litigatur. Et ſi Monitio ſcandaloſa non ſit, vt abuſiua declaretur, ad minimum appellatio in irritum deducitur, neque eius vlla ratio habetur, ſaluo aliam repetendi meliore forma Iure: prout ſæpè definitō fuit in Audientia Maioris Cameræ Parlamenti Pariſienſis, & nominatim 27. Decembr. 1570.

Quandoque cùm Officialis culpa eſt, qui literas Monitorias malè concepit, & abſque cauſa partes, & litem in alicuius infamiam expreſſit, declarando abuſum, & Monitionem impetrantem condemnando, ſi non regreſſus expenſarum, damnorum, & intereſſe reſeruari ſolet aduerſus Officialem non tāquam Officialem, verùm proprio, & priuato nomine ſuo prout penſo conſilio iudicatum fuit, in Audientia Catholicianorum ſubſidiorum 18. Decembr. 1573.

Similiter interdictum, ſeu interdictio & ſuſpenſio à Diuinis velut nuncia & præcurſor excommunicationis facilè abuſiua declarari poteſt, quādo videlicet nulla rebellio intercedit, nulla contumacia vel inobedientia manifeſta in re momenti alicuius, neque alia ratione punibilis. Et verò appellatio velut ab abuſu Canonici cuiuſdam de Verneres interdicti collegarum ſuorum nomine cùm Lugduni repertus fuiſſet ob non ſolutam portionem congruam in quam capitulum ſub pœna interdictionis condemnatum fuerat, in irritum deducta fuit, & Canonici condemnati fuerunt ad ſolutionem intra menſem, quo elapſo integrum tam eſſet Curioni pignoratione, ſeu captione temporalium ſibi conſulere. Idque iuxta *cap. de cent. vel. non ſem. ponend. in pragmatica ſanctione.* 20. Iulij 1574 Super appellatione tanquam ab abuſu ab indulto & executione cuiuſdam Monitorij quo cuidam excommunicatio denuntiabatur, niſi expenſas quaſdam ſolueret 11. Decembr. 1563. dictum fuit malè & abuſiuè decretum, &c. nam ſi ob expenſas incarceratio vſurpari non poteſt, quanto minùs excommunicatio: adde quod ad bona recurrendum ſit implorato brachio ſeculari: Vide quæ alibi ſcripta extant de cenſura Eccleſiaſtica.

De collatione beneficiorum. Quamuis Papa ordinarius ordinariorum habeatur & cenſeatur, iuxta *cap. ſi à ſede, &c.* iuſque habeat conferendorum Beneficiorum per præuentionem: attamen Curia Parlamenti quantum poteſt libertatis Eccleſiæ Gallicanę cuſtodiens, prouiſo ab ordinario loci & prouinciæ ſemper fauet, ſiue is qui prouidit patronus ſit, ſiue Prior Abbas, capitulum aut Epiſcopus adiudicata prouiſo, ſi controuerſia ſit in momentanea poſſeſſione: prout iud catum fuit 11. Ianuarij 1564. pro Ioanne Anjoranio, aduerſus prouiſum quendam à Papa per præuentionem: idémque dictum fuit pro Beneficio S. Chriſtophori in prouincia Andegauenſi 3. die Februarij 156.. Vel etiam prædicta Curia ſimul & ſemel prædictum prouiſum ab ordinario manutenet in pleno poſſeſſorio: vt euenit 7. die Maij 1568. Et ſanè iuxta vetus ius Canonicum, & ſecundum poſtulationem piorum Patrum Pragmaticæ, itemque Edicti Aurelianenſis tempore, nonobſtante moderatione & derogatoria eius poſteà in fauorem Papæ admiſſa, vtiliſſimum foret præuentiones per vſurpationem & in præiudicium Collatorum ordinariorum abuſiuè introductas, excepto caſu negligentiæ & incapacitatis aboleri, antiquari: quo videlicet vnicuique ſua conſtaret iuriſdictio, neque cuiquam temerè manus imponerentur.

De pactis retrocesſionum vel regreſſus Beneficiorum. Pacta *retroceſſionum*, veluti regreſſuum beneficiorum, peſſimi exempli ſunt: vtpote quibus occaſio præbeatur paciſcendi de iis quæ extra

hominum commercium ſunt, atque hereditarium iam reddendi, quod nonniſi perſonale & temporale eſt pro debito & officio perſonarũ. Nihilominùs prædicta retroceſſio tribus potiſſimum caſibus toleratur: quando videlicet reſignans grauiter ægrotat, vel nondum legitima ætate eſt, atque ita veluti depoſito & fidei committat Beneficium ſuum. His caſibus, vbi reſignans conualuit, vel legitimæ ætatis effectus eſt, & ad Beneficium ſuum regredi vult, reſignatarius velut depoſitarius & fiduciarius beneficium ei retrocedere cogitur, ſiue velit ſiue non. Præter notiſſimum Arreſtum de Curione S. Innocentij quoad primum caſum, vidi pro ſecundo caſu 20. die Iulij 1573. momentaneam poſſeſſionem adiudicari filio defuncti Præſidis Dormij, aduerſus Pædagogum, cui Beneficium ſuũ commiſerat, quique mandatum inficiabatur. additúmque, ob perfidiam, eum in perſona ſe ſiſtere debere. Idem dici poteſt de eo qui per vim reſignare coactus fuit: is quippe ad prædictam retroceſſionem agere poteſt, vel etiam interdictum recuperandæ poſſeſſionis impetrare. Canonicus quidam S. Martini Turonenſis cùm hanc poſtremam viam & rationem delegiſſet aduerſus eum cui præbendam ſuam reſignauerat, quique filius erat eius qui ipſum incarcerari curauerat, atque iam carcere ſolutus libellum Curiæ obtuliſſet, pendente allegationum contrarietate, ad quarum probationem partes admiſſæ fuerant, dictum fuit in audientia, reſignantem interim ad Beneficium ſuum regredi oportere 24. Maij 1565. Id quod ſæpius poſtea obſeruatum & iudicatum fuit: De cętero reſeruationes prohibitæ ſunt *Art. 7. Bleſenſ.*

De Conſtitutione quæ prohibentur Curionibus & vicarijs Eccleſiaſticis teſtamenta bonorum excipiat, ſeu perſ...

Articulus 27. conſtitutionis Aurelianenſis, quo prohibentur Curiones, vicarij, aliique Eccleſiaſtici, teſtamenta & alias vltimas voluntates, veluti codicillos, donationes, &c. in quibus ipſis aliquid legatur vel donatur excipere ſeu ſcribere, iuſtiſſima eſt & æquiſſima, & conformis rationi *tituli de his qui ſibi adſcribunt in teſtam.* quò videlicet fraudibus & inductionibus occurratur, néue occaſio præbeatur ægrotos ad illicita pelliciendi, veluti ad liberorum & parentum iniuriam, & ditandos ſeu locupletandos extraneos ſpecie & obtẽtu religionis: quod legatorum genus à D. Hieronymo *ep. ad Nepotianum* ſummoperè improbatur. Attamen id nõ ita crudè accipi oportet, vt non poſſit Teſtator ipſemet Eccleſię donare vel legare: ſuperiorúmque intelligẽda ſunt, ſi Preſbyteris ipſis priuatim aliquod relinquatur: alioquin ſi legatum corpori vel collegio Eccleſiaſtico fiat, teſtamẽtum non ideò minùs iuſtum & legitimum eſt, velut conditum iuxta ſolemnia & ius Canonicum, in omnibus penè conſuetudinibus conforme. Iudicatum ita in Audientia ſuper teſtamento ſcripto à Curione, 1. die Auguſti 1568. Aliud foret, ſi prædictus Preſbyter nudus in eo teſtis & legatarius eſſet: hoc quippe caſu valet legatum ex diſpoſitione. *§. legatarij Inſt. de teſtamentis.* V. de 63. articulum Edicti Bleſenſis.

De prohibitione facta Eccleſiaſticis ne cædant arbores eminentiores.

Quemadmodum interdictio Eccleſiaſticis facta, ne cædant aut vendant ligna ſeu arbores eminentiores, exceptis caducis iuxta articulum 29. Edicti Aurelianenſis, æquiſſimis rationibus nititur, ac nominatim, quod huiuſmodi res immobiles cenſeantur, neque alienari poſſint: Ita hęc cõſtitutio ſiue interdictio ſępe Arreſtis, propoſita pœna cõfirmata fuit: veluti in Audientia 7. die Maij 1565. quinimò magis adhuc & expreſſiùs Diplomate Regio non ita pridem inſinuato, approbato in Curia Parlamenti menſe Auguſto & Nouembri in ſede menſæ marmoreæ Aquarum & ſyluarum anno 1573. quo decernitur, deinceps nonniſi ſyluas cæduas ordinariè cædi poſſe eædémque interdictiones Eccleſiaſticis iterantur, ne vẽdidiſſe, aut cæcidiſſe arbores eminentiores abſque venia Regis velint: & ſyluis cæduis vtantur, velut boni patresfamilias nec immoderatè, &c. Quantum verò ad caducas arbores, vi & tempeſtate ventorum deiectas attinet, prædictos Beneficiarios iis non vſuros, niſi ad vſum ſuum tanquam vſufructuarios, reliquo penes Eccleſiam remanente, iuxta *l. arboribus l. Proculus ff. de vſufructu*, &c. Expreſſior adhuc ſuper hac re determinatio ſeu definitio, continetur Diplomate Regio de menſe Iunio 1579. & altero menſe Martio 1583.

De Iuſtitia & Politia.

Quando Officia vacantia dicantur & interpretari poſſint vel nõ.

In quæſtione & dubio, quando Officia vacantia dicantur vt ſupprimi poſſint vel reduci, iuxta articulum 30. 39. 50. Edicti Aurelianenſis, interpretatio, quæ ex compluribus Arreſtis deſumetur, hæc eſt, quod talis vacatio communiter & ordinariè intelligatur de vacatione per mortem & delictum, iuxta Conſtitutiones quæ agunt de deſtitutione & priuatione Officiariorum Regiorum, quæ vtique nonniſi in his duobus caſibus locum obtinent: Attamen Curia ſuppreſſiones ſemper adeò fauore dignas credidit, vt Diplomata Regia, quibus pretium ſolutum refundere ſe paratum profitebatur, incõſtanter adprobauerit, iuxtáque ea vnierit, conſolidauerit, ſuppreſſerit, & prouiſum coegerit precium oblatum recipere, ſi videlicet officium nouum eſſet ſupernumerarium & extraordinarium, & non aliter: prout limitatum fuit Arreſto Inquiſitorum de Loches 10. Februarij 1563. quo fruitio prædicti officij velut antiqui adiudicata fuit aduerſus Locumtenentem generalẽ. Viceuerſa Arreſto repulſam paſſus eſt qui codicillos meruerat Locumtenẽtis Generalis quatuor ciuitatum, & Balliuius Bergeracenſis aduerſus hanc nouam erectionem manutentus fuit. Parẽ reapſe repulſam paſſus eſt inquiſitor Montargienſis qui de nouo inſtitutus fuerat, 1. Februarij 1571.

Quantum ad reſignationem officij pertinet, mors Reſignatarij prædictum officiũ per mortem vacare non facit, niſi Reſignatarius admiſſus iam fuerit & iuſiurandum præſtiterit: alioquin reſignans ſemper in poſſeſſione manet: prout ſolemni iudicio iudicatum fuit in Curia Catholicianorum 27. Maij 1573. pro quodam nomine Pleſſæo, qui alteri reſignauerat poſt mortem primi reſignatarij ſui nondum admiſſi cùm ſelecti fruſtrà contendiſſent prædictum officium per mortem velut vacans ſupprimendum. In materia Beneficiali vacat ipſo iure beneficium, quando reſignatio iam acceptata fuit, quantumuis poſſeſſio capta non fuerit.

Niſi oblata pretij reſtitutione, Curia non

facile.

facile ſiq; eiuſdem officia ſupprimi patitur, quãtumuis de nouo & recenter inſtituta fuerint: item et ſi nonnisi per modum delegationis inſtituta fuerint: vel ſi in ex æquitate permittit, vt prouiſus toto vitæ ſuæ tempore fruatur, ſeu in poſſeſſione maneat: prout decreuit pro Locumtenente particulari Stampenſi aduerſus Generalem 22. die Februarij 1564.

Hæc ſuppreſſio & conſolidatio intelligenda eſt, non tantum de Magiſtratibus ſingulis, etiã Præſidialibus, verùm etiam de tota ſtatione & Tribunali Præſidiali: nam ſi iudices ſufficienti numero non ſint, non poſſunt ij qui ſuperſunt alios ſubſtituere, neque eligere ad hoc Aduocatos fori ſui ſeniores, vt præſidialiter iudicent & in vltimo diſtrictu: verùm intra terminos Iudicum ordinariorum remanent: qua de re complurima elegantia Arreſta data fuerunt, veluti 5. Februar. 1562. ac nominatim aduerſus Caſtro Theodoricianos, 10. Aprilis 1564.

In Sedibus, Foris, Tribunalibus inferioribus & ſubalternis ſæpè euenit, vt ſuperſtes vigore Reſcripti conſolidationis, præmorientis officium occupet: vt 5. die Maij 1567. dictum fuit, Præfectum Dulchiaci caſtell. in locum Locumtenentis particularis defuncti ſubingredi debere ſeque Curiæ ſiſtere ad examen ſubeundum, iuxta Edictum 1563. expreſſius & interpretatiuum articuli 50. Edicti Aurelianenſis, Nihilominus Arreſto paulò poſt dato pro Præfecto Rupellenſi, id limitatum fuit ad Præfectos & Locumtenentes de nouo ſeu recenter erectos: id eſt poſt tẽpora R. Ludouici XII. Idq; obſeruatũ fuit & exercitum ſeu iudicatũ pro Chauniaco & Eſpernonio menſe Martio 1575. & pro Nouioduno ſupra Sequanam menſe Iulio 1578.

Hac ſuppreſſione comprehenduntur quoque Adſeſſores, Locumtenentes particulares & criminales: prout obſeruatum fuit & iudicatum de Carnutenſibus & Trecenſibus &c. Vt & Locumtenentes Magiſtrorum particularium Aquarum & ſyluarum prout iudicatum fuit de Locumtenente Senonenſi 2. Ianuarij 1567.

Notandum quoque eſt, officium Præfecti Regij alioquin, officio Locumtenentis ſuccedere debere & præferri Locumtenenti criminali: vtpote cùm illud nouæ erectionis ſeu nouæ inſtitutionis ſit: & eueniente huiuſmodi tranſlatione, ſi Locumtenens particularis Præfecti ſit, etiam in officium ſtatum & certum erectus ſeu inſtitutus, ad dies vitæ ſuæ admittetur ad exercendum officium Conſiliarij ſeu Adſeſſoris. Ita prudenter definiuit Curia de Præfecto Antiſſiodorẽſi & eius Locũtenente 12. Iulij 1563.

Poſtea Edicto de conſignationibus, quod publicatum menſe Decembri 1563. & expreſſiùs adhuc Edicto Ruſcinonenſi 1564. articulo 24. iuxta Aurelianenſe, art. 50. iniunctum fuit Dominis duos gradus Iuriſdictionis habentibus, vt vnum è duobus optarent: Quo caſu iis Balliuium ſibi retinentibus, is qui Præfectus erat, nomen & titulum Locumtenentis gerere debet: determinarique debent ad inſtar Iudicum Regiorum, quoad exercitium lucra & emolumenta officij ipſorum pertinet, iuxta Arreſtum quod datum menſe Iulio 1574. inter Balliuium & Locũtenentem Pythiuerenſem. Quod ſi Locumtenẽs Balliuij eſſet, antiquitatis & meriti ratio habebitur: qua de re Præfectus Colomienſis Arreſtum prouiſionale impetrauit ſeu emeruit aduerſus Locumtenentem Balliuij 22. die Maij 1565. proinde antiquior manet, niſi in officio ſuo deliquerit.

Cæterùm non poſſunt per deſtitutiones, Domini hunc ordinem & ſubrogationem interuertere: prout aduerſus diſpoſitionem Domini de Tremollia iudicatum fuit 12. die Auguſti 1565. pro Goeno Præfecto, qui Seneſchallus Mauleonenſis manſit, & alter qui de eo prouiſus fuerat, eius Locumtenens ſubſtitutus fuit.

Cùm duo condomini in Balliuium duos diuerſos elegerunt & optarunt, primus admiſſus & inſtitutus excluſo altero manet etiamſi primus prouiſus fuerit: ſaluo ei iure exercendi officium Locumtenẽtis. Iudicatum 16. Iunij 1565.

Iuxta prædictum Edictum de conſolidatione duarum, inquam, Iuriſdictionum in vnam, Præfectus Balliuij, etiam in diuerſis locis, titulo Locumtenentis particularis inſigniri debet, prout iudicatum fuit de Præfecto Cormelienſi in prouincia Pariſienſi facto Locumtenente Balliuij S. Dionyſij & Locumtenens prædicti Præfecti ſuppreſſus fuit, 22. die Nouembr. 1565. Attamen huiuſcemodi mutatio in præiudiciũ regnicolarum & vniuerſitatis Ciuitatis in conſuetudine fundatæ non obſeruatur: prout iudicatum fuit pro Maiore & Scabinis Rhemenſibus, 4. Decemb. 1564.

Quantùm ad Aduocatum & Procuratorem Regium pertinet, quorum meminit *art.* 51. Comitiorum Regni, ij per mortem inuicem, ſeu mutuò ſuccedunt, retento tamen ab vltimo ſuperſtite nomine Procuratoris Regij, prout obſeruatum fuit inter cætera pro Domino Nicolao Bartholomæo, qui cùm Aduocatus eſſet in locũ Procuratoris Regij, ſucceſſit in Balliuiatu & Sede Præſidiali Siluanecten. Arr. 17. Iul. 1566.

Attamen ſeculi noſtri infelicitate factum eſt, eoq; deuentum, vt nouis prouiſionibus & erectionibus reſuſcitentur & reuiuiſcant innumera officia quę ſuppreſſa fuerũt: Verũ agimus de eo quod plerũq; fit, vel qđ aliter fieri deberet. Hoc ipsũ obſeruari debet in terris affectatis mulieribus doariariis, vt definitũ fuit & iudicatum pro Aduocato Regio Turonenſi 15. Martij 1565.

Quantum ad deſtitutionem Officiariorum attinet, quantumuis in eo Officiarius Regius priuilegiatus ſit, ſupra Officiarium alterius Domini, quòd videlicet non poſſit deſtituere ſeu reuocare eum quem prouidit niſi ob delictum, vel malam verſationem (qui tertius caſus eſt, & addendus duobus caſibus vacationis, putà, per mortem & reſignationem) Viceuerſa quamuis Dominus poteſtatem habeat deſtituendi, ſeu deiiciendi pro lubitu & arbitrio ſuo, quoniam pœnam malè iudicati ipſe ſuffert, & notiſſimũ eſt, déque eo complurima Arreſta memorari poſſunt, ac inter cætera Arreſtum 5. Ianuar. 1569. pro doariaria Principis Portiani. Attamen Curia ſemper excipit eos caſus qui Officiarios non Regios irreuocabiles faciunt, putà ſi remunerandi gratia ſeu ad compenſanda officia præſtita prouiſi fuerint, vel etiam titulo oneroſo, prout Iudicatum fuit 14. Maij 1565. pro Iudice Valderenſi qui officium ex cauſa remuneratoria nactus erat, iſque manutentus fuit in officio ſuo, inuito Comite de Roiſſi, qui eum officio ſuo deiecerat. Similiter iudicatum fuit aduerſus

De deſtitutione Officiariorũ

Dominum de Tremollia, 12. Auguſti 1566. idémque iudicatum infinitis Arreſtis præcedentibus & ſubſequentibus. Pariter non poſſunt Iudices ſuperiores prædictorum Dominorum officiis ſuis inferiores deiicere abſque iuſta cauſa & citra querelam Procuratoris Fiſcalis, vel mandatum ſpeciale prædicti Domini. Hac de cauſa 20. Aprilis 1564. Locumtenens generalis Caſtri Theodorici in expenſas damna & intereſſe Præfecto Condæenſi quem is deiecerat, ſeu qui Magiſtratum abrogauerat condemnatus fuit.

Pariter appellantes admittuntur, atque officiis ſuis reſtituuntur auctoritate Curiæ ij, qui à dominis temerè deponuntur, & ex cauſa infamante ſub falſis notoriis & relationibus & citra probationem malè geſtæ adminiſtrationis in quod Dominis inquirere permittitur, ac interim prædicti appellantes, vt ſæpiùs perperam officio deiecti declarantur, & officiis ſuis reſtituuntur. Prout iudicari vidi aduerſus abrogationem officij factam ab Epiſcopo Pictauienſi Domino Chauignacenſi 17. Decemb. 1571. & alteram factam à Mareſchallo Mommorancæo 19. eiuſdem menſis eodem anno.

Eadem poteſtas Dominorum (in deſtituendis officiariis) non modò vſufructuariis, & doariariis competit, vt Arreſto iudicatum fuit inter cætera pro Regina Nauarræ 3. Februarij 1567. verùm etiam Tutoribus & curatoribus: à quibus quod hac parte factum eſt à pupillis, vbi adoleuerint, aliiſue tutoribus reuocari non poteſt. Ita iudicatum Arreſto pro Cardinali Borbonio, ſubſtituto in locum Reginæ Nauarræ an. 1570. & poſteà expreſſiùs adhuc 27. Februarij 1574.

Si controuerſia ſit inter condominos ſuper prouiſione Officij notandum eſt eurematicum ſeu cautela Arreſti maioris Conſilij 9. Ianuarij 1553. quod datum in ſimili controuerſia inter cohæredes electi, quibus iniunctũ fuit vt in cœtum coirent, & officiarium eum manere debere qui plura ſuffragia ſeu puncta tuliſſet.

De ſuppreſſione vide caput generale Edicti Bleſenſis: cui tamen ſubſequente declaratione derogatum fuit.

De reſidentia officiariorum. Antiqua Philippi Pulchri conſtitutio (firmata, & ampliata conſtitutione Franciſci I. 1539.) ſanctiſſima eſt: qua Iudicibus & officiariis iniungitur, vt ipſimet per ſe officia ſua exerceant ſeu adminiſtrant, cùm debeant reſidentiam & obſequium perſonale: ſic vt Locumtenentem ſeu vicarium delegare non poſſint præterquam in caſum morbi vel legitimæ abſentiæ. Id quod ſæpius aliis conſtitutionibus confirmatum fuit. veluti Aurelianenſi *art.* 48. aliiſque præcedentibus & ſubſequentibus, veluti Bleſenſi *art.* 136. iuxta *l.* 1. *ff. de offic. Conſul. l.* 1. *ff. de off. eius cui mãdatur & l.* 10 *cui ff. ex quib. cauſis maiores: & auth. vt nulli Iudici liceat habere, &c.* Et tamen, ſi reſidere & adminiſtrare officiarius actu negligat, Iudex ſuperior non ſtatim inferiori ſuo magiſtratum abrogare debet. verùm ei mãdare ſeu iniũgere debet, vt veniat ipſe adminiſtraturus intra certum tempus, *alias* niſi venerit, fore vt aliter proſpiciatur & officio conſulatur vt à Curia factum, ſententiam Iudicis cuiuſdam ſubalterni reformando 24. Ianuarij 1563.

Fortius adhuc ſeu in fortioribus terminis non poteſt delegatus ob non reſidentiam interdicto experiri neque prouiſionem ſuam vrgere in locum abſentis, neque impedire quominus officio ſuo reſtituatur: Et vidi ipſe interdicto experientem huiuſcemodi quendam & impetrantem repelli, & in multam, expenſas, damna & intereſſe condemnari 15. Maij 1564. videatur hanc ad rem art. 136. & tres ſequentes Edicti Bleſenſes.

Cæterùm quando Conſtitutionibus cauetur, vt antiquior fori pragmaticus in defectum & abſentiam Iudicis, Iudicis partes ſuppleat, id intelligendum eſt ſecundum qualitatem & diſtinctionem graduum. Igitur ſi Aduocati, quantumlibet iuuenes ſint, ſemper Procuratoribus præferri debet prout iudicatum fuit pro D. C. Peletario Domino de Crecy aduerſus cæteros pragmaticos 22. Maij 1571.

Limitatio priuilegij parium. Priuilegium Parium Franciæ velut primorum, nobiliorum & antiquiſſimorum Conſiliariorum & Iudicum Curiæ Regis magnum eſt & fauore digniſſimum, præſertim in materia Iuriſdictionis vt videlicet in omnibus cauſis ſuis ſpectantibus iura Pariatus ſui ſeu Patriciatus fori maioris Cameræ Parlamenti Pariſienſis præſcriptionem habeant & in prima inſtantia, prout ſatis notum eſt. In huius rei conſequẽtiam poſſunt pariter iidem *omiſſo medio* ex iiſdem cauſis ſubditos ſuos trahere ad iniſigniorem Iudicem Iuriſdictionis ſuæ. Prout Iudicatum fuit pro Cardinali Caſtilloneo, cùm ſubditos ſuos Bilencourianos citaſſet, ſeu traxiſſet coram Balliuio Bellouacenſi, quo Arreſto remiſſi fuerunt 11. Decemb. 1564. Attamen prærogatiua hæc, ſeu priuilegium vt videlicet fori Curiæ præſcriptionem habeant & quidem directò & immediatè non trahitur ſeu extenditur ad ſubditos inter ſe contendentes, & ſi eiuſdem Pariatus ſeu Particiatus ſint: verùm ij apud Iudicem ordinarium diſceptare debent, atque inde per viam appellationis Iudices Regios ſuperiores adire. Ea de re ſingulare Arreſtum datum fuit 19. Nouemb. 1565. aduerſus nõnullos ſubditos Cardinalis Lotharingiæ, qui ſeſe ſubducere volebant à Iuriſdictione conſueta & ordinaria, quo à Curia remiſſi fuerunt. Paulò poſt proceſſit ſimile Arreſtum aduerſus alios quoſdam priuatos Comitis Bellouacenſis 17. Decembris eodem anno.

Præterea Pares non poſſunt conſtitutiones ſeu decreta edere, neque priuilegia in Territoriis & diſtrictibus ſuis indulgere, neque hæc poteſtas ad alium quàm Regem ſolum ſpectat, & ad Curiam abuſibus ea in re occurrere: de quo fidem facit Arreſtum de 9. Februarij 1569. Quod datum ad appellationem Sartorum Niuernenſium, quibus Dux Niuernenſis interdixerat, ne tibialia conficerent eo Iure tributo certo cuidam Artificum numero huic vnicæ rei operam dantium. Id quod adeò mali exempli viſum fuit, vt in cauſa appellationis Curia decreuit informandum eſſe ſuper commoditate &c. Interea partibus integrum eſſe artificium ſuum exercere, prout exercebant ante interdictionem Ducis.

Cæterùm Parium inſtitutio potiſſimum accepto ferenda eſt Regi Philippo Valeſio qui octo Pares Franciæ creauit.

INDEX

INDEX RERVM QVAE IN ARRESTIS PAPONII, NOTIS, ET Appendicibus continentur.

A

Abbas.

ABbas commendatarius Priorem obedientiarium deſtituere non poteſt lib. 1. tit. 7 in app Arr. 1.

Abbas in habitu ſeculari deprehenſus lib. 1. tit. 1. in app. 8.

... Abbatis in Monachum lib. 7. tit. 7. Ar. 44.

Abſens.

Abſentes a capitulo per procuratorem eligere non poſſunt lib. 1. tit. 5. in app. xi.

Quanam abſentia aduerſus preſcriptionem probabilis ſit li. 12. tit. 3. ar. 29.

Abſolutio.

Abſolutio accuſati non fit lib. 24. tit. 5. ar. 3.

Abſolutiones ad cautelam unde procedant lib. 19. tit. 2. ar. 5.

Abſolutus ſemel à furto repeti non debet lib. 19. tit. 8. ar. 13.

Abuſus.

Abuſus in prouiſione Beneficiorum lib. 19. tit. 2. in app. 1.

De appellatione tanquam ab abuſu v. infr. appellat.

Accuſatio.

Priuato accuſare non licet propinquis & Procuratore Regio tacentibus lib. 24. tit. 2. in app. 3.

Plures hodie vnum ſolum accuſare poſſunt & vnus plures accuſare poteſt. lib. 24. tit. 2. arr. 8.

Vtrum accuſare quis teneatur & vindictam criminis perſequi lib. 24. tit. 1. arr. 3.

Accuſatio quando renouari poſſit lib. 24. tit. 1. in app. 2.

Accuſationes omnium 20. annis praſcribuntur, lib. 24. tit. 1. ar. 1.

Accuſator pœnam corporalem remittere non poteſt lib. 22. tit. . arr. 6.

Accuſatus nimus leui pœna affectus ad pœnam legitimam infligendam iterum reus fieri non poteſt, lib. 19. tit. . arr. 9.

Acta.

Acta domanialia alienari poſſunt lib. 6. tit. 6. in App. 4.

Actio.

Actio redimendi vel retrouendendi mixta lib. 11. tit. 6. arr. 1.

In actionibus annalibus peremptio annalis eſt lib. 12. tit. . ar. . 9. in not.

Actor.

Actor mandato inſtructus vlteriori alia probatione non oneratur lib. . tit. 2. Ar. 21.

Actoris ius ab initio debile per ſubrogationem aut cumulationem iuris &c. confirmatur libr 8. tit. . ar. 5.

Actores admittuntur ſolo mandato exhibito nulláque vlteriore probatione praſtita lib. 6. tit. 5. ar. 1.

Actuarius commiſſi ius nomine cenſetur lib. 6. tit. 5. ar. 1.

Determinatio inter Actuarios & Iudices ſuper Commiſſionibus extraordinariis lib. 6. tit. 6. ar. 2.

Iudices qua acta abſque actuario expedire poſſint lib 6. tit. 6. ar. 3.

Decima Actuariorum abolita lib. 6. tit. 6 ar. 4.

Actuarius aliquis delegationis ſua inſtrumentum a Iudice ſignatum habere debet lib. 6. tit. 6. arr. .

Actuarius nihil collationis nomine exigit lib. 6. tit. 6. ar. 7.

Actuarius ordinarij emolumentum literarum dimiſſoriarum percipit lib. 6. tit. 6. in App. 1.

Iudices Actuarij eſſe non poſſunt, neque Actuarij iudices lib. 6. tit. 6. in app. 3.

Actuarius Primicerius delegatos habere poteſt lib. 6. tit. 6. in app. .

Actuarius conductor à domino ſuo nihil accipit lib. 6. tit. 6. in ap. 6.

Actuarij aliaque perſona publica per incarcerationem cogi debent ad exhibendum lib. 6. tit. 6. in append. 7.

Aditio hæreditatis.

Vendere rem hæreditariam aditio non eſt lib. 21. tit. . arr. 3.

Adiudicatio.

Arreſtum generale ſuper adiudicationibus ex decreto ad conſeruanda iura tam creditoris quam proprietariorum lib. 10. tit 6. in app. 8.

Adiudicatarius etiam ſi creditor ſit conſignare debet lib. 10. tit. 6. in app. 4.

Adiunctus.

Adiunctus iurare debet lib. 9. tit. . arr. 2.

Adiunctus abeſſe non debet, lib. 9. tit. 1. ar. 10.

Adiunctus neceſſario ſignare debet ſub pœna nullitatis lib. 9. tit. . arr. 37.

Adminiſtratio.

In bonorum adminiſtratione ad fundationis ſolutionem deſtinatorum quis praferendus ſit filia filij an nepos ipſius, ſiuius filia fundatoris lib. 20. tit. 6. in app. 2.

Adminiſtrans bona minoris non electus rationes reddit lib. 15. tit. 5. in app. 4.

Quinam Adminiſtratores ſalarium non accipiant lib. 6. tit. 12. ar. 3.

Adquiſita.

Qualia adquiſita inter maritum & uxorem

commaunia eſſe non debeant li.15.tit.2.ar.16.

Admiralius.

Admiralius in Parlamento ius ſedendi non habet li.4.tit.6.ar.13.

Adulter, Adulterium.

Vide infra Stuprum & infra Raptus.

Adulter ſuſpenſus li.22.tit.9.in app.4.

Adulter ad patibulum condemnatus & morte punitus li.22.tit.9.arr.4.

Adulter ad triremes condemnatus lib.22. tit.9. ar.19.

Adultera Adulterum ſuum heredem inſtituere non poteſt li. 22.tit.9.ar.11.

Adultera Iura ſua nuptialia amittit & qualia li.22.tit.9.in app.2.

Adultera ſecundum rigorem punita li.22.tit.9. ar.2.

Adultera carcere perpetuo punita & alia pœna li.22.tit.9.in app.6.

Adultera fœmina nuptialia lucra amittit lib.22. tit.9.in app.7.

poſt Vxoris Adulteræ reconciliationem eam heredes mariti accuſare amplius non poſſunt. li.22.tit. 9.in app.8.

Pœna adulteræ li.22.tit.9.in app.1.

Adulterium Amanuenſis & Dominæ ipſius punitum Burdegalæ li.22.tit.9.ar.15.

Adulterium inceſtuoſum morte dignum li.22.ti. 9.ar.7.& 8.

Adulterium ſimplex præſcribitur 5.annis, inceſtuoſum vero 20.annis li.24.ti.11.ar.2.

quomodo accuſatio Adulterij & ſtupri poſt mortem mariti admittatur li.22.ti.9.in app.3.

Accuſatio Adulterij nonniſi patri permittitur li. 24 ti.2.ar.6.

Nemini vxorem Adulterij accuſare licet ſi maritus non conqueratur li.24.ti..2.app.2.

Accuſatio ſtupri & Adulterij poſt mortem mariti non admittitur li.22.ti 9.ar.16.

Adulteria Prælatorum legibus punita li.22.tit.9. ar.17.& 18.

Aduocatus.

Aduocatus qui ſero operam non dat, feri libellariorum præſcriptionem non habet li.7.ti.7.ar.15.

Aduocatus quando poſſit ſupplere vel emendare perorationem ſuam li.6.ti. 4.ar..0.

Aduocatus Regis iudex eſſe non poteſt li. 6. ti. 2. ar.2.

Aduocatus priuilegio Nobilitatis & generis ſui frui non deſinit li.5.ti.11.ar.22.

Aduocatus & Procurator Regius in Iudiciis criminalibus aſſiſtere non debent li.24.ti.5.ar.1.

Aduocatis & Procuratori Regio pro opera data dum officiũ ſuũ exercent, nihil debetur li.6.ti.12.ar.2

Aduocatus & Procurator Regis iudices eſſe non poſſunt li.7.ti.9.ar.4.

Aduocati & Procuratores inopibus gratis ſupereſſe debent li 6.ti.4.ar.4.

Aduocati in ſuprema curia Gradum habere debent li.6.ti.4.ar.1.

Aduocatorum & Procuratorum honorarium in Curia li.6.ti.12 ar.7.

Aeſtimatio.

Aeſtimatio mercium communi pretio fit, non verò ſummo li.18.ti.4.ar.16.& 17.

Aeſtimatio complurium annorum quomodo facienda lib.18.ti.4.ar.18.

Aeſtimatores iurare debent li.18 ti.4.ar.19.

Reliqua frumenti iuxta æſtimationem ſingulorum annorum ſoluuntur li.13.ti.2.ar.12.

Agricola.

Agricola grana & pignora offerens bobus aratoriis & inſtrumentis agriculturæ priuari non poteſt li.18.ti.5.ar.40.

Albini, Albinatus.

Albinatus non habet locum in bonis peregrini qui extra Regnum reſidet li.5.ti.2.ar.3.

Albinatus religioſi mendicantis li.1.ti.8.ar.8.

Albinatus quando donari poſſit lib.5.ti.2.ar.7.8.

Ius Albinatus ad Regem non ad imperium merum habentem ſpectat li.5.ti.2.ar.9.

Ius Albinatus commune Regi & merum imperium habenti li.5.ti.2.ar.1.

Albinatus non eſt locus, niſi in defectum liberorum li.5.tit.2.ar.4.

Albonius.

Illuſtris Iohannes Albonius Eques ordinis domini Sant-Andreanus li.13.ti.1.ar.13.

Alienatio.

Alienatio ab eo facta qui capitulum non habet, li.1.tit.13.ar.3.

Alienatio facta à Capitulo ordinis S. Ioannis & Rhodienſis li.1.ti.13.ar.3.

Alienationis prohibitæ clauſula valida li.11.ti.10. ar.1.

Differentia inter nouam Alienationem ſeu tranſlationem, & veterem alienationem ſeu tranſlationem ſequi li.1.ti.13.ar.1.

Alienationes ex vrgente neceſſitate facta reuocantur li.1.tit.13.in app.4.

Abbatis ſimul & Religioſorum in alienationibus conſenſus requiritur. li.1.ti.13.in app.7.

Diuerſitas opinionum in cameris Curiæ ſuper Alienationibus rerum Eccleſiaſticarum li.1.tit.13.ar.2.

Caſus in quo ſolennitas in Alienatione non requiritur li.1.ti.13 ar 3.in not.

Alimenta.

Subſidium ſeu Alimenta vxori ex matrimonio nullo declarato adiudicatum li.15.ti.1.in app.3.

Veſtimenta appellatione Alimentorum comprehenſa li.17.ti.3.in app.7.

Allodialia.

Arreſtum quod in Conſuetudine Bituricenſi omnes fundi Allodiales ſint niſi titulus in contrarium ſit li.13.ti.1.in app.6.

Amortizatio.

Rex ſolus Amortizare poteſt li.1.ti.14.ar.1.

Pares Franciæ Eccleſiaſtici ſubfeuda ſua Amortizare poſſunt & non alia li.1.tit.14.ar.3.

Vetus error ſuper poteſtate Amortizandi li.1. tit. 14 ar.1.

Amortizatio quid ſit li.1.ti.14.ar.1.

Rex neque in fauorem Eccleſiæ, neque in alterius, in præiudicium domini feudalis vel directi amortizare poteſt li. .ti.14.ar.7.

Amortizatio generalis ſecuritatem non probat nec legitima eſt li.1.ti.14.ar.6.

Amortizatio præſcripta ab obſequiis debitis liberationem non præſtat.li.1.ti.14.ar.6.

Amortizatio quando impenſis Eccleſiæ vel donatoris impetrari debeat li.1.ti.14.ar.5.

Amortizatio fit a Rege, indemnitas verò à domino li.1.ti.14.in app.1.

Quæ bona Eccleſiæ Amortizationi non ſint obnoxia li.1.ti.14.ar.1.

Occaſio Amortizationis li.1.ti.14.ar.1.

Titulus

Titulus Amortizationis præſcribitur 30. annis & quomodo id intelligatur, li.1.ti.14.ar.6.

Eccleſia quæ ius Amortizationis præſcripſit pecuniam ſeu æſtimationem nihilominus ſoluere cogitur li.1.ti.14.ar.6.

Quanam pro Amortizatione pecunia debeatur, li.1.ti.14.ar.6.

Ampulla Rhemenſis.

Vis S. Ampullæ, quæ Rhemis li.1.ti.1.ar.7.

Ancilla.

Vtrum Ancillæ grauidæ iuri iurando aduerſus Dominum ipſius ſtetur & fides adhibeatur li.22.tit.9.in app.9.

Animalia.

Animalia capta vindicata Domino reſtitui debent li.16.ti.9.ar.1.

Annatæ.

Annatæ li.1.ti.5.ar.27.

Anticipatio.

Anticipatio quando taxetur li.18.ti.2.ar.23.

Anticipatus.

Anticipatus li.1.ti.5.ar.27.

Appellatio.

Appellans non recte appellationem inſinuauit citando partem ſuam longioribus diebus extraordinariis li.19.ti.6.ar.8.

Appellans filius pro patre ſuo libro 19. titul.1. arreſt.7.

Appellans a taxa expenſarum in pluribus articulis vltra duas multas non debet li.19.ti.1.ar.2.

Apellans in expenſas tenentur li.19.ti. ar.11.

Appellans tanquam ab abuſu expenſas proceſſuum voluntariorum debet li.19.ti.2.arr.7.

Appellans ab interlocutoria grauaminis reparati interactionem obtinere non poteſt ne attentetur lib.19.ti.2.ar.1.

Iudex non Regius de appellante à ſe non cognoſcit li.19.ti.1.ar.3.

Caſus quibus Curiæ principale cum appellatione a quodam incidente dirimere conſueuit lib.19. titul.1. ar.5.

Appellatio à citatione non valet lib. 7. titul. 7. ar.34.

Appellatio ab vna parte interpoſita alteri quoque parti prodeſt li.1.ti.12.in app.5.

Appellans Reus criminis in perſona comparere debet li.19.ti.1.ar.33.

Appellatio a duabus ſententiis interlocutoriis & tribus definitiuis Iudicis Eccleſiaſtici non admittitur ne quidem tanquam ab abuſu li.19.ti.7.ar.1.

Appellans a capite vno ſententiæ quomodo appellationem ampliare poſſit li.19.ti.1.ar.35.

Appellatio ab executione Reſcripti Regij quomodo a Reſcripto & Conſtitutione Principis vel Curiarum ipſius ſupremarum appellari non poſſit. Verum executioni opponere quis ſe debet vel in caſum recuſationis inde appellare li.19.ti.4.ar.8.

Appellatio ab executione peregrinorum ad Curiam dirigitur li.19.ti.2.ar.6.

Appellatio ab executore li.19.ti.1.ar.4.

Appellatio tanquam ab abuſu a Reſcripto extra partes li.19.ti.2.in app.4.

Appellatio per ſcripturam vbi ſimplex iuſſio eſt de exhibendis inſtrumentis Curia li.19.ti.1.ar.36.

Appellatio tertij non condemnati admittitur lib.19.ti.1.ar.37.

Multa Appellationis temerariæ onus eſt communionis li.15.ti.2.ar.3.

Appellatio à Camera Rationum ad Cancellarium dirigitur li.19.ti.1.ar.15.

Appellatio ſolum remedium eſt aduerſus executiones iuriſdictionis li.19.ti.1.ar.9.

Appellatio quando illico interponi debeat lib.19.ti.1.ar.10.

Appellatio tanquam abuſu ab officiali quodam qui Presbyterum quendam contempta appellatione immodice torqueri curauit li.19.ti.2.ar.7.

Appellatio debito modo instituta omiſſo medio li.19.ti.1.ar.39.

in Appellationis cauſa forma pronuntiandi ſententiam li.19.ti.1.ar.34.

Tempus appellationis rata habita a tempore appellationis non vero a tempore ratihabitionis numeratur li.19.ti.7.ar.9.

Tempus inſinuandæ Appellationis in Prouincia Iuris ſcripti li.19.ti.6.ar.10.

Appellatio ordinarium ac ſolum remedium eſt aduerſus rem iudicatam ſeu ſententiam lib.19.tit.1. ar.1.

Appellationis temerariæ multa non obſtante renuntiatione li.19.ti.1.ar.18.

Appellatio ab incarceratione decreta eo quod in perſona quis non comparuit legitima & valida non eſt li.19.ti.1.in app.5.

Appellationi renuntiatio quomodo fieri debeat li.19.ti. ar.1.

Iudex Appellationi non deferens ea ſpreta ad executionem procedens vltimo ſupplicio afficitur lib.19.ti. ar.16.

Appellationi deferre coguntur Irenarchæ in criminibus Irenarchalibus vt vocant lib.19. titul.1. arreſt.17.

Appellatio tanquam ab abuſu cognitionem cauſæ Eccleſiaſticæ tribuit Curiæ li.19.ti.2.ar.2.

per Appellationem tanquam ab abuſu prouiſiones Papæ aduerſus Ius commune emendantur lib.19.ti.2.ar.3.

Appellatio tanquam ab abuſu vnicum remedium eſt aduerſus prouiſiones Apoſtolicas Iuri communi contrarias li.19.ti.2.ar.4.

Super Appellatione tanquam ab abuſu Epiſcopus vel Officialis attentare non debent lib.19.titul.2. arr.12.

per Appellationem vnius differri debet ſententia aduerſus plures accuſatos li.19.ti.1.ar.28.

Appellationis Iudex quando cognitionem retinere poſſit li.19.ti.1.ar.26.

Appellatio non niſi a ſuprema Curia in irritum deduci poteſt, lib.19.tit. ar.27.

Appellatio a Iudicibus Præſidialibus, li.19.tit.1. ar.28.

Appellatio a denegata Iuſtitia, lib.19.titul.1.arreſt.20.

Appellatio ab incompetentia non admittitur niſi in perſona quis compareat li.19.tit.1.ar.31.

Appellatio a Iudice ſubalterno ad Curiam omiſſo medio in criminibus, ſpectat, li.19.tit.1.ar.32.

Appellatione non obſtante Iudex bonorum Ceſſionem admittens ad debitum tenetur, lib.19.titul.1.arreſt.23.

Appellatione pendente quomodo vendere poſſit cui venditione interdictum, li.16.ti.3.ar.12.

Appellationes tanquam ab abuſu admittuntur ab actis poſt Decretum non ante li.19.ti.2.ar.5.

Appellationes Criminales vbi inſtituantur li.19.tit.1.ar.2.

Appellationes ab executoribus ad quem diuolnantur lib.19.ti.1.ar.14.

in Appellatione interpoſita à Domino quodam Dominum ipſum in caſum appellationis appellari conuenit, non verò Iudicem Epiſcopum non officialem ipſius li.19.ti.1.in app.7.

Appellationũ cauſa quanam per expediens, vt loquuntur, terminari debeant. li.7.tit.7.ar.27.in Not.

Caſus quinque in quibus abuſus à quo appellari poteſt, conſiſtit, li.19.ti.2.ar.1.

Appellari Dominum non verò Procuratorem fiſcalem Domini lib.19.tit.1.in app.6.

Procurator qui Appellauit quando proprio & priuato nomine ſuo conuenire poſſit li.19.ti.1.ar.25.

Appellare vnum non ſufficit ex pluribus litis conſortibus li.19.ti.1.ar.11.

Appellans appellationis ſua diem deſignare debet li.19.ti.1.ar.2.

Appellans ad Curiam reſcripto ſibi proſpicere alibi non poteſt pro quacunque re materiam concernente li.19.ti.1.ar.13.

Appellans ab vno capite reliqua executioni tradi curare poteſt li. 19.ti.1.ar.29.

Appellans a taxa expenſarum preferri declarationem & appellatus Inſtrumenta curare debet li.19. ti.1.ar.19.

Appellans pramaturè non admittitur li.19.tit.1. in app.1.

Appellati aque ac appellantes multa obnoxÿ quoniam citra cauſam defendunt li.19.ti.1.in ap.1.

Apprehenſio.

Corporalis Apprehenſio nonnunquam in citationem perſonalem conuerſa li.24.ti.3.in app.

Apprehenſio Corporalis quando abſque citationibus & Decreto fieri debeat li.24.ti.3.ar.5.

Apprehenſio perſonalis periculo alterius petentis non conceditur li.24.ti.3.in app.3.

Corporalis Apprehenſio vel citatio perſonalis aduerſus Epiſcopos facile nõ cõceditur li.24.ti. in ap.4.

Verum propter Iniurias verbales corporalis Apprehenſio decerni poſſit li.24.ti.3.in app.6.

Decretum corporalis Apprehenſionis citra Dominationem nullum eſt li.24.ti.3.ar.10.

Corporalem Apprehenſionem impediens ad quid teneatur, li.23.ti.3.ar.3.

Arbitri.

Appellans ab Arbitris & à primo iudice condemnatus, pœnam prius arbitrio inſertam praſtare cogitur li.6.ti.3.ar.2.& 4.

Arbitri qui arbitrium receperunt excuſare ſe amplius non poſſunt li.6.ti.3.ar.3.& 4.

Appellans ſecundo a ſententia Arbitrali ſi pœnam non ſoluerit, ab appellatione repellitur lib.6.ti.3.ar.5.

Archiepiſcopus.

Archiepiſcopus Ebrodunenſis ius fabricanda moneta habet li 5.ti.1.ar.1.

Archiepiſcopus aduerſus Epiſcopum Prouincialem per Vicarium iudicare & procedere nequit, verùm tantum per ſemetipſum & ex aliorum iudicio, li.7.ti.7.ar.47.

Arreſtum.

Arreſtum Confeſſatum iniuſte fuiſſe datum & falſo, in irritum deducitur aduerſus confitentem li.19.ti. 8.ar.10.

Arreſtum cui nullitas ineſt reuiſioni obnoxium eſt li.19.ti.8.ar.11.

Arreſtum aduerſus debitorem qui ſoluit retractatur li.19.ti.7.ar.12.

Arreſtum cuius retractatio poſtulatur executioni tradi non debet in eo quod irreparabile eſt li.19.ti. 8.ar.8.

in Arreſtorum contrarietate libellum ciuilem impetrari oportet li.19.ti.8.in app.2.

Arreſta per extractum executoria non ſunt li.18. ti.5.ar.37.

Arreſta quando retractari poſſint ob inſtrumenta de nouo reperta vel ob teſtiũ falſitatẽ li.19.ti.8.ar.3.

Arreſtorũ Reuiſio non admittitur li.19.ti.8.ar.15.

Emendationes Arreſtorum notabiles ſunt li.4.ti. 6.ar.28.

Arx.

Arcem in fundo ignobili abſque domini conſenſus excitare non licet li.6.ti.10.ar.1.

Articuli.

Articuli admiſſi ad ſuſtinendam prouiſionem beneficialem li.2.ti.9.ar.8.

Articuli iuſtificatiui probari non debent ante abſolutum iudicium criminale li.24.ti.5.ar.12.

Aſſecuratio.

Aſſecuratio ſeruitio ſubditi aduerſus Dominum ſuum non admittitur li.13.ti.2.ar.5.

Aſylum.

Aſyla & ſuffugia Eccleſiarum interdicta lib.1.ti. 1.ar.16.

Aſylum carcere elapſorum & homicidarum li.1. ti.1.ar.17.

Aſyla homicidarum ex inſidiis lib.1.ti.1. arr.18. 19.20.

Monachus falſarius, Aſylo reſtitutus lib.1.tit.1. arr.21.

Aſylum hæretici li.1.ti.1.ar.22.

Aſylum debitoris li.1.ti.1.ar.23.

Alimentorum decretum ius Aſyli moratur lib.1. ti.1.ar.24.

Attentatum.

Attentatum non attenditur ſi appellans appellationem non vt debebat inſinuauit li.19.ti.3.ar.3.

Attenuatio.

Exceptiones accuſati per Attenuationem admiſſa per ſcripturam & Conſilium li.24.ti.5.ar.7.

Auctor, Auctoritas.

Auctor, amiſſa cauſa quas expenſas emtori debeat, li.11.ti.4.ar.10.

ſine Autore emtor intereſſe ſuum liquidare non poteſt, li.11.ti.4.ar.11.

ab Auctore ſuo multam temeraria prouocationis emtor recuperare non poteſt li.11.ti.4.ar.12.

Autoritas onerum & hypothecarum quomodo obſeruetur, li.11.ti.4.ar.14.

in Autoritate actor autorem ſuum cogere non poteſt, vt ex parte contractum conſeruet, ex parte verò is reſoluatur, li.11.ti.4.ar.16.

Auctor quando remitti debeat: ſeu dominum reuocare poſſit, li.11.ti.4.ap.ar.1.

Auctor citatus poſt condemnationem, ibid.arr.2.

Auctorẽ actor in euictione cogere nõ poteſt, vt ex parte cõtractũ cõſeruet, ex parte nõ li.11.ti.4.ap.ar.3.

Auctor ſeu venditor quomodo emtori inſtrumentum edere teneatur li.11.ti.4.ar.1.

Autoritas de facto ſuo intelligitur, & quomodo de facto prædeceſſoris & heredis ſui, li.11.ti.4.ar.2.

Autoritas eiuſdem determinationis eſt in diuiſione ac in venditione li.11.ti.4.ar.5.

Autoritas denegata in petitione Laudimiorum li. 11.ti.4.ar.4.

Autorem non habet reſcindens, li.11.ti.4.arr.5.

Auctor

Auctor extra Regnum trahi non poteſt li.11.tit.4.ar.6.

Auctor niſi prius litem ſuſceperit, ſecundum auctorem euocare non debet li.11.ti.4.ar.7.

Auctoritatis praſtanda cautio renuente emtore pretium ſoluere li.11.ti.4.ar.8.

Auctoris reperiendi, quanam diligentia auctoris eſſe debeat, li.11.ti.4.ar.9.

Auctio.

Auctio cui ſignificari debeat lib.18.tit.6.ar.25.

Auguſtiniani

Auguſtiniani immobilia poſſidere non poſſunt, li.1.ti.8.arr.5.

Aumalius.

Dux Aumalius Par Franciæ creatus li.4.tit.5.arr.4.

Aurum.

Aurum Tholoſanum li.1.ti.2.ar.8.

B.

Ballare.

Presbyteri ne per plateas Ballent, lib.1.tit.3.ar.8.

Baſtardus.

Baſtardus etiam ſpurius legitimatus patri ſuccedit ab inteſtato li.21.ti.3.ar.1.& 10.

Baſtardus legitimatus ſimpliciter non auditis cognatis in feudis ſuccedit li.21.ti.3.arr.12.

Baſtardus legitimatus capax eſt poſſidendi feudi & eius a patre acceptandi li.21.ti.3.ar.7.

Baſtardus ex adulterio natus legitimatus lib.21.ti.3.ar.8.

Baſtardi legitimatio ex adulterio nati reprobata li.21.ti.3.ar.9.

Baſtardi Presbyterorum ſuccedere non debent li.21.ti.3.ar.17.

Baſtardi legitimati quib. ſuccedãt li.21.ti.3.ar.14

Baſtardi ſucceſſionem quando apprehendat merum Imperium habens li.21.ti.3.ar.15.

Baſtardi nobili ſtirpe nati quomodo immunes ſint li.5.ti.11.ar.26.

Baſtardorum legitimatio in acta publica referri debet li.21.ti.3.ar.13.

Baſtardorum legitimationis modi in Francia obſeruati li.21.ti.3.ar.6.

de Baſtardia pendente controuerſia hereditas aqualiter diuiditur li.21.ti.3.in app.1.

Beneficia.

Forma impetrandi Beneficia ob ſimoniam, hereſim & defectum promotionis vacantia lib.3.ti.6.ar.2.

Beneficia niſi viſis titulis licet partes conſentiant, adiudicari non debent, li.8.ti.7.ar.1.

Dubium magnum in materia Beneficiali quod Curiam Tholoſanam dubiam tenuit lib.17.ti.2.ar.4.

du Bié.

Dominus du Bié Mareſchallus Franciæ punitus, li.13.ti.1.ar.12.

Bigami.

Bigami diſpenſari non poſſunt neque ad tonſuram neque ad beneficium li.2.ti.4.arr.3.

Blaſphemus.

Blaſphemus morte multatur li.1.ti.2.in app.5.

Blaſphemi nominis diuini, & B. Virginis Mariæ quomodo puniendi li.1.ti.2.ar.1.

Blaſphemi relegati poſt publicam & ſolennem relegationem li.1.ti.2.in app.4.

Blaſphemi quomodo puniti li.1.in app.tit.2.

Arreſtum ſingulare Curiæ aduerſus Blaſphemos li.1.ti.2.in app.

Aliud arreſtum generale aduerſus blaſphemos nominis diuini li.1.ti.2.in app.3.

Bodinus.

Bodinus reprehenſus corrigere volens Paponium, li.23.ti.10.ar.3.in not.

Bulla.

Bulla Benedicti Papæ in Curia damnata li.1.tit.5.ar.27.28.

C.

Cabala.

Cabala li.2.ti.7.ar.1.

Cadauer.

aduerſus Cadauer quando procedi, & id ſupplicio affici poſſit, li.24.ti.14.ar.1.

aduerſus Cadauer inſtitutus proceſſus & executio eiuſdem, li.24.ti.14.ar.1.

Cancellaria.

Cancellaria peculiaris cuique Curiæ ſupremæ lib.4.ti.6.ar.1.

Autoritas Curiæ ſuper Cancellariam Franciæ li.4.ti.6.ar.2.

Canis.

Pœna Mulieris libidinem cum Cane exercentis li.22.ti.7.in app.2.

Canonicus.

Canonicus Theologus immunis eſt à ſeruitio li.1.ti.3.ar.10.

Canonicus ſtudioſus maiores fructus ſuos conſequatur li.1.ti.3.ar.11.

Canonicus incarceratus a capitulo quod venia non petita receſſiſſet li.1.ti.3.ar.4.in not.

Canonici immunes a reſidentia li.1.ti.3.ar.6.

Honos debitus Canonicis reſpectiue Canonicis & habituatis capituli debitus, non Capellanis li.1.ti.13.ar.1.

Canonici non conſecrati in ſuperioribus cathedris ſedere debent: atque in capitulis vocem habent li.1.ti.3.ar.2.

Canonicus incarceratus a capitulo ſuo li.1.ti.3.ar.3.

Capacitas.

Capacitas quo tempore attendatur li.2.ti.4.arr.8.

Capacitas plena non eſt abſque exhibitione literarum tonſuræ vel clericatus, etiamſi ab aduerſa parte in dubium non reuocetur li.2.ti.4.ar.9.

Capitulum.

Capitulum poſſeſſionem capere præter fundationem non poteſt li.1.ti.1.ar.5.

Capitulum Canonicos pœnis temporalibus cogere non poteſt li.1.ti.3.in app.13.

Capitulum ſede vacante Graduatis conferre poteſt li.2.ti.5.ar.15.

Vtrum Capitulum ſede vacante poſſit officiarios Epiſcopi deſtituere li.1.ti.3.in app.10.

Vtrum ſucceſſores in beneficiis id facere poſſint ibid.in not.

Iuriſdictio Capituli in Canonicum li.1.ti.3.ar.3.

Immunitas Capitulorum a Iuriſdictione Epiſcoporum li.1.ti.3.ar.3.in not.

Captiuus.

Captiuus non debet tradi capitaneis Triremium, quin prius iudicium a Iudice & Conſilio ſignatum fuerit li.4.ti.8.ar.3.in not.

Carcer.

Carcer pro pœna & aduerſus Eccleſiaſticos lib.23.ti.1.ap.ar.1.in not.

Carcer locus ſanctus eſt li.23.ti.1.ar.1.

Effractio Carceris iuncta accuſationi morte puniti li.23.ti.2.ar.2.

Effractio Carceris quadam Pariſiis excuſata li.23.ti.2.ar.3.

Exemtio incarcerati ad eum liberandum quomodo puniatur li.23.ti.2.ar.1.

Proceſſus Carcere mutuato li.24.ti.5.ar.5.

Dominus Iuſtitiarius quomodo Carcerem ſuum inſtructum tenere debeat li.24.tit.4.ar.5.

Reus ob diuturnum Carcerem leuius punitur, li.24.ti.9.ar.3.

Cardinalis.

Cardinalatus ab Epiſcopo impetratus locum facit Regaliæ non obſtante reſeruatione li.2.ti.4.ar. 9.

Cardinalis publicatus ſub expectatiua tituli ſui Regaliæ ſtatim locum non facit li.2.ti.3.ar.19.

Per promotion. in Epiſcopi ad dignitatem Cardinalitiam locus fit Regaliæ li.2.ti.3.ar.2.

Cartuſiani.

Cartuſiani & Celeſtini in diſtrictu Pariſienſi adquirere non poſſunt li.1.ti.7.ar.3.

Caſtellani, Caſtellaniæ.

Caſtellania Foroſeguſienſis, Caſtellanorum item diuerſa genera li.7.ti.7.ar.40.

Catholiciani.

Catholiciani ſub Carolo VIII. paruo numero inſtituti fuere li.4.ti.7.in not.

Cognitio interdicta criminalis Catholicianis niſi incidenter li.4.ti.7.ar.3.

Caupones.

Caupones quomodo teneantur in damna furti cõmiſſi viatoribus in ipſorum Cauponis li. 23.ti.6.ar.4.

Cenſus.

Cenſus in ſubhaſtatione perpetuo reſeruatur li.23.ti.2.ar.26.

Debitor Cenſus quando in mora ſit vt ad maximum pretium cogi poſſit li.13.ti.2.ar. 3.

Cenſus ratione Domini indiuiduus eſt: ideo Dominus quemcunque voluerit conuenire poteſt, ſaluo ei regreſſu aduerſus ipſius compoſſeſſores li.13.ti.2.ar.14.

Ceſſio bonorum.

Ceſſio bonorum in mulcta prouocationis lib.10.tit.10.ar.1.

ad Ceſſionem bonorum vt quis admittatur, quænam requirantur, li. 10.ti.10.ar.2.

Ceſſio bonorum aduerſus renuntiationem etiam iureiurando confirmatam admittitur li.10.ti.10.arr.3.

ad Ceſſionem bonorum fœminæ in delicto non admittuntur, li.10.ti.10.ar.4.

Ceſſio bonorum non infamat, ib.ar.5.

Ceſſio bonorũ aduerſus Commentarienſem ib.ar.6.

Ceſſio aduerſus debitum neceſſarium non admittitur, ib.arr.7. in prouiſione adiudicata aduerſus homicidam quando admittatur, ar.9. pro expenſis carceris non admittitur, ar.11.

ad Ceſſionem non admittitur mercator publicus minutatim vendens ib.ar.10. neque mercator frumenti, eo.ti.ap ar.2.

Ceſſionem bonorum in Francia peregrinus facere non tenetur, ib.ar.12.

Ceſſionem facere non poteſt Tutor pro reliquis rationum ſuarum, ibid.ar.13.

Ceſſionem facere aduerſus gratuitum ſuum fideiuſſorem debitor non poteſt ibid.ar.14.

Cedere bonis Colonus non poteſt, ib. arr.15. neque coloni fideiuſſor, ibid.in not.

ad Ceſſionem poſtea admittitur is, cui dilatio data fuit li.10.ti.10.ap.ar.1.

Ceſſioni locus non eſt, vbi dolus aut delictum eſt, pro alimentis, pro depoſito, in præiudicium nundinarum Lugdunenſium, pro tutore, qui contutori ſuo obligatus eſt, eod.ti.ap.ar.3.

Rei totius Ceſſio fieri debet li.12.ti.1.ar.5.

Ceſſio ad impediendam debiti ſolutionem facta, li.12.ti.1.ar.6.

Ceſſio in priuilegiatos aliòſue extra conſtitutionem facta nulla eſt li.12.ti.1.ar.7.

Ceſſionarius ſuper dolo iurare tenetur li. 12. ti. 1. ar.8.

Ceſſiones inter fratres ſpurios quando valeant li.12.tit.1.ar.9.

Ceſſio a patre in filium facta fraudulenta eſt lib.12.ti.1.ap.ar 2.

Ceſſionarius quando cedentem conuenire poßit li.12.ti.1.ap.ar.3.

Pater ad refundendum tertio debitum a filio ceſſum admittitur li.12.ti.1.ap.ar.1.

Quænam Ceſſiones in eos qui in gratia apud Principem ſunt, interdicantur li.12.ti.1.ar.1.

Ceſſiones in cognatos factæ li.12.ti.1.ar.1.

Ceſſiones in eos qui in gratia apud Principem ſunt factæ li.12.ti.1.ar.2.

Ceſſio inter leuiros vel à ſocero in generum non admittitur li.12.ti.1.ar.4.

Edictum Aurelianenſe prohibens Ceſſiones à patribus in filios factas iudicij mutandi cauſa in ceſſione ex cauſa oneroſa locum non habet li.7.ti.7.ar.57.

Ceſſionarius Iuris ſucceſſiui ex conſuetudine mortuus ſaiſiſſat viuum, *in poſſeſſione conſtituitur li.23.ti.6.ar.1.*

Ceſſionarius Ceſſionem ſuam exhibere debet, heres non item li.18.ti.5.ar.6.

Chirographum.

Chirographi agnitio in cauſa appellationis poſtulari poteſt li.8.ti.2.ar.1.

Chirographum abnegatum coram Iudice incompetente li.8.ti.2.ar.2.

Chirographum Laici coram officiali vel alio Eccleſiaſtico agnoſci non debet li.8.ti.2.ar.3.

Chirographum teſtibus probatum repræſentationem pecuniæ non importat li.8 ti.2.ar.4.

Chirographum agnitum repræſentationem importat li.8.ti.2.ar.5.

Chirographum recognitum vigore vnici remedij li.8.ti.2.ar.6.

Chirographum non impedit remiſſionem niſi quis in ipſo loco ſit li.8.ti.2.ar.7.

Citatio.

Citatio perſonalis accuſatum reum reſignare non debet li.24.ti.3.ar.1.

Citatio perſonalis ex officio decreta in lite ciuili li.24 ti.3.ar.9.

Citatio abuſiua aduerſus laicum ſimpliciter citatũ ob caſũ Presbyterũ nomine nõ expreſſo li.1.ti.4.ar.13.

Citatio quãdo litis pẽdentiã inducat li.7.ti.8.ar.1.

Citatio facta aduerſus Præſidem *extra ipſius domicilium valida eſt li.7.ti. 4.ar.1.*

Citatio aduerſus litigantem in loco domicilij fieri debet li.7.ti. 4.ar.2.

Citatio in beneficio litigioſo facta nulla eſt li.7.tit. 4.ar.3.

Citatio præconio ſeu clamigatione non facile indulgetur li.7.ti. 4 ar.5.

Citatio abſque teſtibus deſignatis non valet lib.7.ti.4.ar.5.

Citationes

Citationes trium perendinorum lege quomodo celebrentur in Parlamento Pariſienſi li.7.ti.4.ar.8.

Citationes aduerſus Dominos Iuriſdictionem habentes quando fieri debeant & quando valida ſunt, li.7.ti.4.ar.9.

Citatio abſque die facta valida eſt li.7.ti.4.ar.10.

Citatio in repetitione rei alicuius neceſſaria pariter vt in primo actu li.7.ti.4.ar.11.

Clauſula.

Clauſula pœnalis in conductione appoſita li.12.ti.7.in app.4.

Clauſula Codicillaris ſupplet ſolennitatis non vero voluntatis defectum li.20.ti.1.ar.8.

Clauſula eo modo quid inferat li.17.ti.3.ar.7.

Clauſula matrimonialis de liberis ex legitimo matrimonio vel ex hoc matrimonio li..7.ti.3.ar.3.

Clauſula inſtitutionis ſi vxor mea pregnans ſit, li.20.ti. 0.ar.13.

Clericus.

Clericus conuentus ſuper recognitione Chirographi li.1.ti.5.ar.15 in not.

Clericus debitor quomodo carcere contineri debeat li. .ti.5.ar.35.

Clericus commiſſarius rerum ſecularium Iudici laico reſpondere debet li 1.ti.5.ar.12.

Clericus in multam Regi condemnatus detineri poteſt li.1.ti.5.ar.13.

Clericus qui negotia ſecularia geſſit, Iudici laico reſpondere tenetur li.1.ti.5.ar.9.

Clericus conductor rerum ſecularium Iudici Laico reſpondere tenetur li. .ti.5.ar.10.

Clericus accuſatus criminis priuilegiati reſpondere cogitur, & queſtioni ſubijci poteſt li.1.ti.5 ar.35.

Clericus domo pignori iudiciali capta migrare & ſupellectilem efferre cogitur li. .ti. .ar.56.

Clericus vſus armorum accuſatus fori præſcriptionem allegare non poteſt li.7.ti.7.ar.3..

Clericus non tonſuratus incarcerari poteſt in carceribus Iudicis laici propter pecuniam mutuam ab ipſo acceptam ad comparandum officium laicum li. .ti.6.ar.11.

Clericus propter damna & intereſſe incarcerari poteſt li.1.ti.6.in app.ar..

Clericus aduerſus Clericum fori reuocationem poſtulare non poteſt li.1.ti.6.in app.2.

Clericus appellans a Iudice incompetente non admittitur, niſi in ſtatu comparet li.7.ti.7 ar.6.

Si Clericus miles a Papa rehabilitatus ſit, valde dubitatur, vtrum fori præſcriptione vti poſſit li.1.tit.6.ar.7.

Clericus etiam qui expenſis ſuis militant, fori præſcriptione vti non poteſt li. .ti.6.ar.8.

Clerici artem inſtituto ſuo aduerſam & vilem exercentes priuilegio ſuo excedunt li.1.ti.6.ar.1.2.3.

Clerici decenter amicti eſſe debent, alias pro laicis habentur li.1.ti.6.ar.4.

Clericus bis ad forum ſuum remiſſus, non vltra fori præſcriptione vti poteſt li. .ti. .ar..

Clerici inſtitutionis infracta & vſus armorum reſfori præſcriptione vti non poſſunt li. .ti.5.ar.39.

Clericus delinquens in habitu ſeculari & ſine tonſura li. .ti.5.ar.40.

Clericus & presbyter internecini reus fori præſcriptione vti non poteſt li. .ti.5.ar.41.

Clericus captus in habitu non clericali fori præſcriptione vti non poteſt li.1.ti.5.ar.42.

Clericus falſi inſtrumenti a ſe producti accuſatus fori præſcriptione vti non poteſt li.1.ti.5.ar.43.44.

Tonſio a Clerico infracta delictorum priuilegiatorum & caſuum Regiorũ numero eſt li.1.ti.5.ar.45.

Clericus ab officiali abſolutus, iudicari rurſum à Laico poteſt li. .ti .ar.46.

Clericus a Iudice laico relegatus li.1.ti.5.ar.47.

Clericus coniugatus in habitu non clericali deprehenſus fori præſcriptione vti non poteſt li.1.ti.5.ar.47

Differentia Clericorum circa habitum ſeu veſtem li. .ti.5.ar.4..

Clericus non coniugatus, propter homicidium Aduocati, morti addictus li.1.ti.5.ar.49.

Clerici pro debitis hypothecaria actione coram Iudice laico reſpondent li.1.ti.5 ar.18.

Forma creandi & diſtituendi Clerici li.4.ti.12.ar.13

Clerici tonſurati mobilia pignori capi poſſunt lib.18.ti.5.ar.30.

Quinam Clerici immunes ſint li.5.ti.11.ar.20.

Curiæ ſupremæ Iudices Clericis delegari iubent, at non etiam alij iudices li.1.ti.5.ar.51.

Cleri appellatione non comprehenduntur Equites Hieroſolymitani li. .ti.10.in app.2.

Cæcus ea lege, ne officium exerceret, Conſiliarius admiſſus li.6.ti.2.ar 1..

Cognatellus.

Depoſitio Cognatelli Præſidis li.6.ti.2.ar.6.

Cognati.

Cognati Teſtatoris legatis bonis pauperibus eorũ participes fieri debet ſi pauperes ſint li.20.ti.6.ar.10.

Pauperes Cognati prelati li.20.ti.6.in app.6.

Cognitio.

Cognitio de falſa moneta & de varia eius expoſitione li.5.ti.8.ar.1.

Cognitio de crimine Officiarij exequentis aut alterius contra ipſum regia lib.5.ti.8.ar.2.

Cohæredes.

Vnus Cohæredum commune onus ſoluens aduerſus alios regreſſum habet li.15.ti.1.ar.18.

Coitus.

Damnatus Coitus cum beſtia etiam non completus igne punitus li.22 ti. .ar.1.

Collationes, Conferre.

Collationes diuerſæ factæ ab Epiſcopo & Vicario ipſius vno die per cliſi à iede iudicantur li.2.ti.9.ar.9

Collationes eiuſdem beneficij facta eodem die a Papa duobus, nullæ ſunt li.2.ti.9.ar.10.

Collationes Capitulariæ quando nullæ ſint & quando irritæ fieri poſſint li. .ti.3.ar.9.

Collationes abſque teſtibus inualidæ ſunt li.2.ti.2.arr.1.

Forma Collationis Graduatis factæ li.2.ti.5.ar.7.8.9.

Collatio ab ordinario facta cuidam non graduato præuentionem Papæ impedit, etiamſi ea excidat lib.2.ti.5.ar.10.

Legatus conferre poteſt Graduato ſimplici, etſi ipſe non inſinuaſſet li. .ti. .ar.11.

• *Collatores eum qui ipſis præſentatur examinare non debent lib.2.ti.5.ar.5.*

Ex collationibus eadem die factis, ea collatio in qua hora ipſa deſignata eſt, præfertur li.2.ti.9.arr.12.

Rex in collationibus ſuis variare nequit, alias priuari poteſt li.2.ti.9.ar.13.

Collatio rei in ſpecie & non in quantitate fieri debet vel minus accipi li.21.ti.7.ar. .

Collatio æſtimationis non veró rei ipſius quando admittatur li.21.ti.7.ar.2.

in Collationis contradicta caſu cautio præſtanda eſt li. .ti.7.ar.3.

Fructus Dotales quomodo conferãtur li.11.ti.7.ar.4.

Collationem coheres differens fructus debet li.21. tit.7.ar.5.

Libri & alia expenſa ſtudiorum conferri non debent li.21.ti.7.ar.6.

Collatio inter fratres ſuccedentes fratri ſuo inteſtato inter ſe fieri poteſt & quomodo li.21.ti.7.ar.7.

Filius heres ex beneficio Inuentary tenetur conferre id quod in anteceſſum hereditatis a patre accepit li.2 .ti.10.in app.1.

Filia quid Conferre cogatur in ſucceſſione matris ſuæ li.21.ti.7.in app.1.

Vtrum Pretium officy alicuius iudicatura obnoxium ſit collationi in vtilitatem vxoris li.21.ti.7.in app.2.

Heres ex beneficio inuentary tenetur conferre id quod a Patre in anteceſſum accepit lib.21.titul.7.in app.3.

Nepotes poſt mortem patris ſui ad ſucceſſionem aui venientes Conferre debent id quod pater ipſorum conſecutus eſt quamuis non ſint heredes patris ſui lib.21.ti. ar.8.

Officium Conſiliary in Curia reſignatum à patre in gratiam fily collationi obnoxium non eſt li.21. ti.7.ar.9.

de Collatione inter heredem teſtamento doctrina notabilis li.2 .ti.7.ar.10.

Nepotes poſt mortem patris ſui ſuccedentes auo ſuo conferre debent id quod ipſorum pater accepit quamuis ipſius heredes non ſint li 2 .tit.1.ar.22.

In Ratione conferri debet id quod a patre ſolutum fuit pro filiarum dote li.20.ti.7.ar.10.

Columbarium.

Columbarium citra veniam Domini & vicinorum conſenſum de nouo extrui poteſt lib. 13.titul. 9. arreſt.32.

Columbarium liberè ædificari poteſt li.18.titul.9. ar.2.

Columbarium citra vicinorum conſenſum de nouo extrui poteſt neque de eo vicini conqueri poſſunt li. 14.ti. .ar.11.

Commenda.

Commenda S.Ioannis Concilio Conſtantienſi comprehenduntur li.5.ti. .ar.5.

Commentarienſis.

Commentarienſis magis oneratus ciuili quam criminali reo li.24.ti.4.ar.4.

Comites Palatini.

Comites Palatini poteſtatem in Francia non habent li. .ti.5.ar.1.

Commiſſarius.

Commiſſarius poſteriorem licitatorem guarentizare ſeu euictione præſtare non tenetur Conductionis quam ratione officy ſui fecit nomine li.13.ti.9.ar.10.

Committimus.

Committimus aduerſus Regem locum non habet li. 7.ti.7.app.3.

Committimus Aduocatis abſentibus quando ſeruatum li. .ti.7.app.4.

Committimus in cauſa appellationis locum non habet li. .ti. app.5.

Differentia literarum quas vocant Committimus Conſiliariorum & Aduocatorum & Procuratorum li.4.ti. .ar. .

Quando literis Committimus opus nõ ſit li.4.ti.9.ar.9

Communio.

Communio conſuetudinaria per mortem non ſubſiſtit inuentario vel actu æquipollente velnti amiſſione actuali vel declaratione liberorum non factis li. 15.ti.2.ar.6.7.& 8.

Communione conuentionali iniciata conſuetudinaria irritari debet li.15.ti.2.ar.2.

Continuatio Communionis propter matrimonium filiarum non ceſſat li.15.ti.2.in app.11.

Vtrum Vxor vel heredes quamuis conſuetudo id non permittet vel ex pactis dotalibus conuentum vel non, Communioni in præiudicium creditorum mariti ſui renunciare poſſit li.15.ti.2.in app.10.

Æs alienum in communione coniugali quomodo ſoluatur li.15.ti.2.ar.11.

Æs alienum in primo matrimonio contractum quomodo communionem ſecundi matrimony onerare poſſit li.15.ti.2.ar.5.

Compenſatio.

Compenſationes abſque reſcripto non admittuntur li.12.ti.6.ar.1.

Compenſatio debiti cuius dies venit cum debito, cuius dies non venit li.2.ti.6.ar.3.

Compenſatio proſequitur Iudiciali lib. 12.tit.6. ar.4.

Compenſatio fit aduerſus Ceſſionarium tertium li. 12.ti.6.ar.5.

non Compenſatur Legatum mulieri relictum cum lucro conuentionali li. 2.ti.6.in app.

Compenſationem Ceſſionarius non impedit li.12. ti.6.ar.2.

Compoſitiones.

Compoſitiones pro redemtione factæ non recipiunt augmenta lib.5.tit.6.ar.1.

Comprobatio.

Actus Comprobationis citra expreſſam comprobationem nihil valet li.18.ti.6.ar.47.

Compromiſſum.

Compromiſſum in Curia reiectum ob potentiam vnius ex litigatoribus, inopia alterius li.6.ti.3.ar.10.

Pœna Compromiſſi debetur non obſtante appellatione li.6.ti.3.in app.1.

Pœna compromiſſi debetur, etſi appellans poſtea appellationi renunciet li.6.ti.3.in app.2.

Arbitria & Compromiſſa meræ voluntatis li.6.ti. 3.in app.3.

Compromiſſum enim libera poteſtate appellationem non impediet li.6.ti.3.ar.1.

Conatus.

Conatus vehemens citra effectum præiudiciabilem non punitur, li.2 .ti.10.ar.1.

Conatus vitianda puella defectu ætatis impeditus capitis pœna plectitur, li.2 .ti.10.ar.4.

De Occidendi Conatu li.22.ti.5.in app.

Concordatum.

Concordatum licet approbatum continens pacta improbata beneficium vacans reddit li.2.ti. .ar.10.

Concordata non ſunt perpetua li.5.ti.1.ar.2.

Conditio.

Conditio exiſtentibus liberis intelligitur ſi ſuperuiuant li.10.ti.3.ar.18.

Conductor. Conductio.

Conductor ex neceſſitate locatoris migrare coactus damna ac intereſſe conſequi non debet lib.19. titul.3. ar.3.

Conductor durante conductione migrare coactus quando id quod ſua intereſt, conſequi debeat, quando non li.19.ti. .ar.7.

Conductor expellitur, ſi in re locata malè verſetur li.10.ti.3.ap.ar.2.

Conductor quando migrare non teneatur, li.10.ti.3. ap.ar.3.

Con-

Conductio virium ob rumorem & horror. m ſpectrorum reſolui poſſit li.10 ti.3.ap.ar.10.

Conductor virum mutatam contra ius venditiones allegare poſſit locata domus aduerſus emtorem, vt conductionis inſiſtetur, li.10.ti.3.ap.ar.11.

Conductor vetus nouo præferendus lib.10.titul.13. ar.6.

Caſus in quo vetus conductor non præfertur li. tit. 13.arr.6.in not.

Conductore & colono in actione petitoria rei vindicatione & hypothecaria conuentis ſatis eſt ab iis proprietarium fundi deſignari li.8.ti.12.ar.10.

Conductor item ſuam iacens li.19.ti. .ar.6.

Conductores fori præſcriptione qua domum & ipſi fruuntur li.5.ti.1.ar.7.

Verum Conductor fundi lapſi ſub conditione in eo ad certam vſque ſummam ædificandi, ſi ter amplius impenderit in prædicta locatione continuari debeat aut impenſas ei præſtare debeant facta vltra id ad quod tenetur li.1.ti.13.in app.5.

Eccleſiaſticus Conductor appellans a denegatione fori in reuocationis li.1.ti. .in app.1.

Arreſtum Curiæ ob damnationem Conductori tributam propter obſeſſionem ciuitatis vbi redditus conductionis ſitus erat li.1 .tit.9.in app.3.

Ad conductorem non pertinent Monachi ſpolia, li. 13.tit. .ar.5.

Conductio facta a duobus coniugibus pro ſe liberiſque & ex ſe deſcendentibus li. .tit.13.in app.1.

Confeſſio.

Confeſſio delicti de quo non apparet in genere nihil valet li.24.ti.8.ar.2 .

Accuſatus Confeſſione ſua coram incompetente Iudice facta non prægrauatur, li.24 ti.7.ar.1.

Confeſſor cogi non debet ad reuelandam accuſationem li.24.ti. .ar.2.

Confiſcatio.

Confiſcationis ratione dotis ad maritum pertinent li. 5.ti. .ar. .

Confiſcationi in Aquitania locus quando ſit, quando in Biturienſi Conſuetud. li.24.ti.13.ar.1.

Congrua portio.

Quota portionis Congruæ quanam ſit lib.1.tit.12.in ap. .

An ſuper Congrua portione tranſigi poſſit, & num eius ſucceſſorem obliget li.1.ti.12.in app.5.

Pendente proceſſu prouiſio Congruæ portionis quomodo Vicario induci ſolet li.1.ti. .in app.3.

Coneſtabilis.

Iuramentum illuſtriſſimi D. Conneſtabilis li.4.tit. 4.ar.1.

Curia Conneſtabili captiuo detulit, eumq; in carcere adiit li.4.ti.4.ar.2.

Conquiſita.

Conquiſita Patris ad filium deuoluta ipſi propria fiunt neque ſuccedit mater ex ſtatuto lib.17.tit. 3.ar. 10.

Conſeruator.

Cenſura Conſeruatoris Apoſtolici interdicta citra diſcuſſionem laici lib.5.tit.1 .ar.2.

Conſiliarius.

Conſiliarius læſus officio ſuo fungens a quodam eum interficere conante li.23.ti.10.ar.3.

Conſiliarius executor non plus autoritatis habet quam alius Iudex Regius Commiſſarius lib.4.tit. 6. Arr.29.

Conſiliarij qui reſignarunt, retinent priuilegia li. 5.tit.12.arr.2.

Conſiliarij Curiæ & Maioris conſilij compatibiles lib.6.tit.2.arr.7.

Conſiliarius ætatem iuſtam non habens admiſſus lib.6.tit.2.arr.8.

Admiſſus in ordinem Conſiliariorum etiam non Graduatus lib.6.tit.2.arr.9.

Conſocij.

Conſocij magno numero authoribus ſuis defenduntur lib 24.tit. .arr.2.

Diuiſio expenſarum inter conſortes eiuſdem litis lib.7.tit.3.arr.1.

Conſtantinus.

Conſtantinus Imp. primus Eccleſias locupletauit, & locupletandarum exempla præbuit lib.1.tit.14. arr.1.

Conſtitutiones.

Conſtitutiones communi Iuri contraria reſtringenda non ſunt lib.19.tit. .arr.7.

Conſtitutum.

Conſtitutum ab vno in alterum ſubſtitutum, lib.8. tit.6.arr.7.

Conſtitutum in contractu nullo vice traditionis non eſt, lib. .tit.6.ar. .

Conſuetudo.

Acquiſita iuxta conſuetudinem domicilij acquirentis determinari ſolent lib. .titu.2 arr.13. 14. & 15.

Conſuetudo marito ſuperſtiti dotem & mobilia adiudicans quando derogat libri edictalis lib.21. tit. 2.arr.1.

Conſuetudo laudabilis obligat lib.1.tit.12.arr.1.

Conſules.

Conſules ex ſuburbiis & pagis pariter vt ex ciuitate ipſa eliguntur lib.6.tit.1.arr. .

Conſules, niſi communicato prius cum ciuibus conſilio litigare non debent lib.6.tit.1.arr.2.

Contagio.

Teſtatores contagione non obſtante & teſtium, defectus ſignatura approbari non poteſt iuxta conſtitutionem lib.20.tit. .arr.2 .

Corbienſis lex.

Lex Corbienſis Cancellarij ſuper Domibus Curialibus lib.6.tit.2.arr.5.

Corruptor.

Corruptor duorum teſtium a ſe corruptorum teſtimonio prægrauatus quomodo puniatur. lib.22.tit.13. arr.2.3.4.

Corruptor non liberatur deſiſtendo a teſtimonio quod corrupit lib.22.tit.13.ar.5.

Creditores.

Creditores aduerſus debitores ſuos marituum vel fœminam citra debiti ſui diuiſionem iuxta conſuetudinem agere poſſunt lib. 5.tit. .arr. .

Creditoris optionem habeat conueniendi vnum ex heredibus ſolum propter hypothecam lib.18. tit.5. arr.5.

Creditores ſemper ante diſtributionem pecuniæ admittuntur lib.18.tit.6.arreſt.5.

Criminandi licentia.

Licentia criminandi in pari crimine in Francia non permittitur lib.24.tit.2.arr.7.

Crucifixus.

Scandalum in crucifixum admiſſum qua ratione punitum lib.1.tit.2.arr.2.

Crumeniſector.

Crumeniſector in Palatio Pariſienſi deprehenſus ad patibulum condemnatus: lib.23.titul.6.arreſt.1.

Curator.

Curator differens rationes reddere fundorum ſubhaſtatorum quomodo puniatur lib.15.tit.8.arr.4.

Curator fructibus neque intercedere neque appellare poteſt a manus laxatione facta proprietario lib. 18.tit.5.in app.4.

Curator bonis in caſum negligentia & ob contumaciam condemnatus priuato, no nomine cogitur lib.18.tit.5.in app.5.

Curator quomodo dotem minoris ſua ſuo nomine ſoluere teneatur lib.15.tit.5.in app.9.

Curator etiam propter culpam ſuam non condemnatur, verum minor ſaluo regreſſu ſuo lib.16.titul.1. arr.10.

Curator Teſtamẽtarius inuentarium facere debet lib.20.tit.9.ar.1.

Curator Teſtamentarius ſibi ſoluere non poteſt id quod ſibi à defuncto debetur lib.20.tit.9.ar.2.

Curator Teſtamentarius quomodo in poſſeßione ſit lib.20.tit.9.arr.5.

Curator ſubſtitutus in locum mortuorum lib. 20. tit.9.arr.6.

Curatores diſſentientes lib.20.tit.9.arr.7.

Curatoribus Teſtamentariis iuratis fides adhibetur lib.20.tit.9.arr.8.

Curatores Teſtamentarij eorum quo rationes reddere debeant lib.20.tit.9.arr.9.

Curatores bonis pignori captis dati quomodo ſecuri eſſe poßint lib.18.tit.6.arr.45.

Curatorum duorum conſtitutio ſi cum vno tantum actum fuit alterum non obligat lib.18.tit.6.in append.3.

Curio.

Curio Feiriensis appellans tanquam ab abuſu lib. 1.tit.5.ar.53.in not.

Curionibus habitatio à Parochianis præſtari debet, eáque ſuppellectile inſtrui lib.1.tit.1. in Append.6.

Curiones in pauperum alimoniam conferre debent lib.1.tit.3.in ap.3.

Curio prouiſus quando ſuum Viſa impetrare debeat lib.1.tit.3.in app.8.

Curiones an ipſi prædicare debent, aut prædicatori ſtipendium ſoluere lib.1.tit.3.in app.9.

Pactum inter Curionem & Parochianum ſuum de non petendis decimis valet lib. 1.tit.12. in append.5.

Curia.

Curia ius habet cognoſcendi ſuper libertate Eccleſiæ Gallicanæ lib.1.tit.5.arr.6.7.

Curia ius habet cognoſcendi ſuper libertate Eccleſia Gallicana lib.1.tit.5.ar.30.31.

Antiqua grauitas & ordo Curiæ lib.4.titul.6. arr.14.

Autoritas Curiæ ſupra Rationales lib.4.tit.6.arr. 21.22.23.24.

Ordo & habitus Curiæ Rationalium libr.4.tit.6. arr.16.

Ordo quem Curia Parlamenti in Pompa procedens obſeruat lib.4.tit.6.arr.17.

Controuerſia Curiæ & Catholicianorum lib.4.tit. 6.arr.18.

Forma reuocandi id quod ab officiali factum eſt aduerſus ſupremam Curiam lib.1.tit.4.arr.9.

Curia ſuprema lite pendente ſuper poſſeſſorio propter decimas aduerſus Curionem vel propter ipſius portionem congruam alimenta Curioni eiuſque perpetuo Vicario adiudicant & in principali partes ad Iudicem Eccleſiaſticum remittunt lib.1.titul.12. in app.5.

Controuerſia notabilis inter Curiam & Catholicianos lib.4.tit. Arr.1.

Curia de erroribus propoſitis aduerſus Arreſta Catholicianorum cognoſcit lib.4.tit.7.arr.2.

Delegati a Curia ad Cancellariam Pariſienſem lib.4.tit.6.ar.3.& 4.

Appellatio a Maiore Conſilio ad Curiam lib.4. tit.6.arr.5.

Prærogatiua Curiæ ſuper Maius conſilium lib.4. tit.6.ar.6.

Delegatus à Curia ſede vacante ad ordinandum lib.1.tit.9.arr.2.

Cuſtodes.

Cuſtodes bonorum poſt 15. annos incarcerari non poſſunt lib.18.tit.5.in app.6.

Iuriſdictio, correctio & diſciplina Cuſtodibus competens lib.1.tit.8.arr.1.

D.

Damna.

Damna & intereſſe quibus actionibus adiudicentur lib.18.tit.4.arr.1.

Damna & intereſſe cauſa appellationis lib.18.tit. 4.arr.2.

Damna & intereſſe adiudicata intelliguntur de actione, non vero de inſtantia niſi dicatur lib.18.tit. 4.arr.3.& 4.

Damnorum adiudicatio & intereſſe ſimpliciter facta quando valeat lib.18.tit.4.arr.5.

Damna & intereſſe ſeparationis matrimonij cognitionis ſecularis iuris.lib.1.tit.4.arr.4.

Damni infecti actio aduerſus vnum ex ſociis intentari poteſt lib.6.tit.11.arr.vnic.

Damna & intereſſe qua ſententia taxari & definiri poßint lib.18.tit.4.arr.12.

Damna & intereſſe tertius apponens conſequitur licet res mobilis in poteſtate debitoris ſit lib.18. tit.5.arr.32.

Damna & intereſſe non liquida petitorium non retardant, ſi condemnatus cauerat lib.8.tit.12.ar.9.

Debitor.

Debitor quando ſoluendo non eſt qua ratione creditorem indemnem præſtare poßit libr.18.titul.5. arr.7.

Debitores ſuos intra quod tempus exigere poßint conductores octauarij vectigalis lib.18.tit. .arr.34.

Debitor alterius debitoris conuentus citra expenſas euadit lib.18.tit.5.arr.31.

Debitor quomodo & vbi in carcerem conijci poſſit lib.18.tit.5.arr.7.

Debitor traductus ex carcere in alterum lib.18. tit.5.arr.8.

Debitor oblata cautione non ſatisfacit lib.18.tit. 5.arreſt.18.

A Debitore res pignori capta alienari non poteſt etſi ea in poteſtate ipſius ſit lib.18.tit.5.arr.29.

Debitor quomodo cogi poßit per viam Eccleſiæ lib.18.tit.7.arr.4.

Debita perſonalia a quo ſoluantur lib. 17. tit. 4. arr.5.

Debita perſonalia quæ ſint lib.17.tit.3.arr.8.

Debita Hypothecaria in omni communionis incidunt ſi commodo illius contrahantur lib.15.titul.2. arr.4.

Debitorum concurſus lib.18.tit.5.arr.45.

Debita

Debita Realia mariti quomodo ſoluuntur lib. 15. tit. 1. arr. 20.

Debita inimicorum capta à Rege in Francia pace facta, peti non poſſunt lib. 5. tit. 6. arr. 2.

Decimæ.

Decimæ ſoluendæ ex fructibus non deductis impenſis & oneribus lib. 1. tit. 12. arr. 11.

Venditio Decimarum a laico Eccleſiæ facta, retractus gentilitio obnoxia non eſt libr. 1. titul. 12. arr. 12.

Decima poſt præſcriptionem petuntur lib. 12. tit. 3. arr. 28.

Quando Decima coram Iudice Regio petantur lib. 1. tit. 12. in app. 1.

Vtrum Curio in conductione Decimarum aliis præferatur lib. 1. tit. 12. in app. 2.

Decima in petitorio coram iudice Laico Regio lib. 1. tit. 5. arr. 1.

Declinatoria Decimarum quando officialem liget lib. 1. tit. 5. arr. 2.

Decimæ ab omnibus non habita ratione immunitatis debentur lib. 1. tit. 12. arr. 2.

Quarta pars decimarum per prouiſionem pendente proceſſu curioni adiudicatur lib. . titul. 12. in app. 4.

de Decimis in petitorio litigatur in foro Eccleſiaſtico lib. . tit. . arr. 1.

Immunes a Decimis ipſi fundos ſuos colere ſeu exercere debent lib. 1. tit. 12. arr. 4.

Conſtitutio Philippina, ſuper Decimis inſolitis li. 1. tit. 12. arr. 5.

Cognitio controuerſiæ decimalis ad Curiam Eccleſiaſticam ſpectat lib. . tit. 2. arr. 8.

Propter decimas infeudatas in curia ſeculari agi debet lib. . tit. 12. in app. . in not.

Intra quod tempus agri decimandi ſint lib. 1. tit. 12. in app. 6.

Curio iure minores decimas in territorio & diſtrictu parochiæ ſuæ capit lib. . tit. 12. in app. 7.

Decanus.

Decanus à capitulo emendatus lib. 1. tit. 5. arr. 4.

Decretum.

Decretum abſentes Prouinciæ in totum non excludit lib. 18. tit. 6. arr. 4.

Decreta nulla ob defectum ſolennitatum lib. 18. tit. 6. arr. 49.

Poſſeſſor Decreto quando in fructus teneatur li. 18. tit. 6. arr. 30.

Decennium

Praxis conſtitutionis de Decennio & 35. annis lib. 16. tit. 3. arr. 1.

Delatores.

Tertia multa delatoribus lib. 1. tit. 2. in app. 3.

Deliberandi ius.

Heres qui ſe pro herede geſſit a Iure deliberandi excluditur lib. 2. tit. 9. arr. .

Delphini.

Delphinorum Franciæ Ius ſingulare lib. 16. tit. 1. arr. 1.

aduerſus Minorem Regem præſcriptio currit lib. 16. tit. 1. arr. 2.

Denuntiator.

Denuntiator agere vel appellare non poteſt lib. 24. tit. 1. in app. 1.

Deſertio.

Deſertio 30. annis præſcribitur libr. 19. titul. 6. arr. 1.

Deſertionis Reſcriptum impetratum intra tempus Appellationis inſinuanda libr. 19. titul. 6. arr. 2.

Deſertio per compromiſſum non impeditur lib. 19. tit. 6. arr. 3.

poſt Deſertionem vlterius non proceditur lib. 19. tit. 6. arr. 4. & 5.

poſt Deſertionem quid appellatus facere poſſit lib. 19. tit. 6. arreſt. 6.

aduerſus Deſertionem Procurator Regius non reſtituitur lib. 19. tit. 6. arr. 7.

Deſtitutio.

Deſtitutio odioſa lib. 4. tit. 12. arr. 5.

Detentio.

Detentio perſonarum cui concedatur lib. 23. tit. 1. arr. .

Deuolutarius.

Deuolutarius declarare genus vacationis debet lib. 3. tit. 7. arr. 1.

Deuolutum ante tempus impetratum non valet: licet tempus poſtea aduenerit lib. 3. tit. 6. arr. 2.

Deuolutum fauorabile ſui origine: ſed per abuſum corruptum lib. 3. tit. 7. arr. 3.

Diaconi.

Diaconi & Presbyteri poſt quatuor menſes corporali captura cogi non poſſunt lib. . tit. 7. ar. 3.

Diſpenſatio.

Diſpenſatio de non reſidendo per Curionem quendam abuſiua lib. . tit. 3. arr. 3.

Diſpenſatio ad beneficia regularia, quibus cura animarum imminet lib. 3. tit. 14. arr. 1. & 2.

Diſpenſatus ſuper ætate eſt diſpenſatus de non promouendo lib. 2. tit. 4. arr. 2.

Diſpenſatio ſubreptitia lib. 2. tit. 4. app. 1.

Diſpenſatus vel non diſpenſatus de non promouendo ad quid teneatur ſi vxorem ducat lib. 3. tit. 15. arr. 2.

Diſtractio.

Diſtractio non auditis omnibus opponentibus fieri non debet lib. 18. tit. 6. arr. 55.

Diſtractio vtrum fieri debeat bono creditorum qui mutuam dederunt pecuniam ad reficiendam domum Doario coniugali obnoxiam lib. 15. t. 4. in app. 9.

Diſtributiones.

Diſtributiones pro aſſiſtentia perſonali non reſtituuntur lib. 18. tit. 4. arr. 6.

de Diſtributionibus lib. 1. tit. 5. arr. 8 in not.

in Diſtributione pecuniæ ex mobilibus & immobilibus ex decreto venditis confectæ primi ſunt ſumptus funerum eodemque ordine obſequia medicorum & æra medicamenta Pharmacopæorum ante omnes lib. 18. tit. 6. arr. 44.

Præſentibus diſtributiones debentur, non abſentibus lib. 5. tit. 3. arr. 8.

Diuiſio.

Diuiſio fit pro menſura bonitatis non vero quantitatis lib. 1. tit. 7. arr. 1.

Diuiſio mobilium in plurimis domibus extantium in vnum locum comportandorum fieri debet lib. 15. tit. 7. arr. 2.

ad Diuiſionem Dimenſio neceſſaria communibus ſumptibus facienda lib. 15. tit. 7. arr. 3.

Prouiſio aduerſus quendam diuiſioni intercedentem lib. 15. tit. 7. arr. 4.

Diuiſio quomodo fiat inter cognatos ſine liberis ſuccedentes defuncto lib. 2. tit. . arr. 16.

Diuiſio confirmata decennio pro minoribus non intelligitur lib. 15. tit. 7. in app. 3.

quantum ad Diuiſionem Prouiſionalem bonorum abſens nouem annis pro mortuo habetur lib.15.tit.7. in app.4.

Diuiſionem præſumi facit Poſſeſſio decennalis lib. 15.tit. 7.in app.5.

ſi Diuiſioni ceu iam factæ intercedatur reſcripto opus eſt lib.15.tit.7.ar.5.

aduerſus Diuiſionem inter maiores reſtitutio lib. 15.tit.7.arr.6.

Diuiſio a patre & matre inter liberos facta li.15. tit.7.arr.7.

Diuiſio bonorum abſentis mortui præſumpti per Prouiſionem fit lib.15.tit.7.in app.1.

Diuortium.

Diuortium propter concubinatum mariti lib.22. tit.9.ar.3.

Diuortium petitum quando ſpectet ad Iuriſdictionem laicam lib.1.tit.4.arr.2.3.

Diuortium non impedit quo minus maritus omnia mobilia & conquiſita retineat lebr. 15. titul. 2. arr.2.

Doarium.

Doarium debetur licet dos ſoluta non fuit lib.15.ti. 4.ar.11.

Doarium paternum eſt lib.15.tit.4.in app.3.

Doarium quomodo ab herede ſoluatur lib.15.tit.4. in app.4.

Doarium ſuum amittit vxor adultera lib.15. tit. 4.in app.5.

Doarium ex matrimonio nullo debitum li.15.ti.4. in app.6.

Doarium collationi obnoxium lib. 15. titul.4. in app.7.

Doario fundi obnoxij non niſi ſub onere Doarij vendi poſſunt lib.15.tit.4.in app.6.

Doarium in immobilibus conſiſtens in aliis immobilibus tradi poteſt lib. 15. tit. 4.arr.11.

Doarium ad quemnam redire debeat lib.21. tit. 1.arr.7.

Doarium prætendere non poteſt vxor ratione bonorum ſeparata lib.15.tit.4.in app.12.

Doarium ex matrimonio nullo niſi conſumetur non debetur lib.15.ar.2.

Doarium ad liberos matrimonij pertinet ex quo procedunt excluſis alterius matrimonij liberis lib. 21.tit.1.arr.18.

Doarium non comprehendit quod maritus ex donatione Principis accepit.lib.15.tit.4.arr.14.

Doarium adiudicatum matri deducta liberorum legitima qui vnde ſe alant non habent lib.16.tit. 4. in app.3.

Marito abſente, ſæuitiam exercente, ad inopiam vergente vxori Doarium ſuum repetere poteſt lib. 15.tit.4.in app.2.

Oppoſitio de Doario lib.15.ti.6.arr.41.& 42.

Sententia de Doario aduerſus tertium poſſeſſorem non obſtante appellatione executoria lib.15.tit.4.arr. 17.& 18.

Sententia definitiua de Doario per prouiſionem executioni tradi debet, non obſtante appellatione aduerſus tertium Poſſeſſorem lib.15.tit.4.ar.19.

Sententia de Doario aduerſus tertium Poſſeſſorem executoria non eſt obſtante appellatione lib.15. tit.4.arr.20.

Domanium.

Domanium Regis præſcriptioni non ſubiacet lebr. 5.tit.10.arr.11.

An emtor Domanij à Rege venditi poſſit deſtituere Officiarios lib.4.tit.12.ar.4.

Declaratio quorundam articulorum aduerſus emtores Domanij Regis lib.5.tit.10.ar.4.

Declaratio Domanij Regis lib.5.tit.10.ar.1.

Alienatio Domanij Regis nulla lib.5.tit.10.arr.2.

Domeſtici Domus.

Domeſtici domus Regiæ vbi citari poſſunt lib.7. tit.7.arr.13.

Domeſtici priuilegio dominorum fruuntur lib.5. tit.12.arr.8.

Domus diruta ob execrationem criminis, lib.24. tit.10.ar.5.7.

Is qui domo communi ex indiuiſo vſus eſt vtrum partem penſionis condomino ſoluere debeat lib.15.tit. 2.in app.14.

Dominus. Dominium.

Dominus merum Imperium habens Ius indicendi & exigendi tributi a ſubditis ſuis quatuor caſibus habet li.13.tit.3.app.2.

Dominus vindictam ſubditi ſui criminaliter perſequi poteſt lib.24.tit.2.in app.1.

Dominus in cauſa ciuili non admittitur poſtulans, ſubditum ſuum qui prorogauit, admitti lib. 7.tit.7. arr.9.

Dominus poſtulans ſubditum ſuum remitti, neceſſitatem ſiſtendi non impedit li.7.tit.7.ar.19.

Dominus directus aut cenſualis quando Iure retentionis in venditione ſub facultate redimendi facta vti poſſit lib.23.tit.2.in app.11.

Dominus directus poſſeſſorem ſuum ad declarationem tradendam cogere poteſt.lib.13.tit.2.arr.15.

Dominus directus poſſeſſorem ſuum ad declarationem tradendam cogere poteſt lib.13.tit.2.arr.16.

Dominus directus a manus iniectione incipere non debet lib.13.ti.2.ar.17.

Domini directi cæteri, excepto Rege, Eccleſiam cogere non poſſunt ad abdicanda è manibus ſuis bona temporalia, at vt vice ſua præbeat hominem viuentem & morientem lib.1.tit.14.arr.4.

Dominium directum ſola declaratione venditoris non fundatur lib.13.tit.2.arr.19.

Dominus vtilis quando tuto fundum à directo Domino poſſeſſum onerare poſſit lib.13.tit.2.arr.8.

Donatio. Donator. Donatarius.

Donatio reciproca inſinuationi obnoxia non eſt lib.11.tit.1.arr.31.

Donationis reciprocæ reuocandæ libertas quomodo intelligatur, lib.11.tit.1.arr.32.

Donatio inter viuos in teſtamento facta inſinuari debet, lib.11.titul.1.arr.33.

Donationes mutuæ clandeſtinæ non debent, lib.11. tit.1.arr.34.

Donatio mutua in caſum ſuperſtitis abſque inſinuatione legitima eſt, lib.11.tit.1.arr.35.

Donationes mutuæ a præmoriente in ſuperſtitem collatæ an inſinuari debeant lib.11.tit.1.arr.36.

Donatarij ingratitudinem quando heres perſequi poſſit, lib.11.tit.1.arr.37.

Donatio ſub cauſa reuerſionis ad donatorem, donatario mortuo abſque liberis perſonalis eſt, lib.11. tit.1.arr.38.

Donator ad conſentiendum inſinuationi cogi non poteſt.lib.11.tit.1.arr.39.

Donatio vſusfructus in caſum, quo ſuperuixerit, *à marito in vxorem facta inſinuationem non requirit, lib.21.tit.1.arr.40.*

Donatio a patre in liberos collata illicita, pari modo in nepotes collata illicita eſt, ſi vitium a patre deſcendit

ſcendat lib.11.tit.1.arr.41.

Donatio in maſculos in fauorem matrimonij quouſque ſe extendat, lib.11.tit.1.app.arr.1.

Donatio inter viuos accepta & inſinuata, ſub conditione implendi teſtamenti *non reuocatur, lib. 11.tit. .app.arr.3.*

Donatio immodica moderationi obnoxia eſt, libr. 11.tit.1.app.arr.4.

an Donationes nullitas ante acceptationem locum habeat aduerſus minores, li.11.tit.1.app.arr.5.

Donationes nulla, lib.11.tit.1.app.arr.5.

Donatio fundi in fauorem matrimonij diſpoſitionem donantis non impedit lib.11.tit.1.app.arr.7.

Donatio a patre in filium facta quando valeat lib. 11.tit.1.ar.1.

Donationes quibus manifeſtus dolus ineſt, ob proximitatem perſonarum non valent li.11.tit.1.ar.4.

Donatio inofficioſa eſt ſiue vniuerſorum bonorum ſit ſiue certarum rerum, quæ vniuerſa bona exæquant li.11.tit.1.ar.6.

Donare & retrahere in matrimonio valet lib.11.tit. 1.ar.7.

Donatio abſenti facta valet lib.11.tit.1.ar.8.

Donatarius ære alieno contracto & contrahendo oneratus li.1 .tit.1.ar.9.10.

Donatio mortis cauſa abſenti facta quando valeat lib.11.tit.1.Arr.11.

Donatio ſuperſtite donatore non acceptata nulla li.11.tit.1.arr.12.

Donator vniuerſorum bonorum dimidia partis, fundum quendam ex iis in ſolidum vendere poteſt, li.11.tit.1.ar.13.

Donationes ex cauſa meritorum quando extra probationem eorum valeat li.11.tit.1.arr.14.

Donatarius quando accipere e manibus heredis debeat, li.11.tit.1.arr.15.16.17.

Donatarius donationem partim acceptare partim repudiare non poteſt li.11.tit.1.ar.18.

Donationes natis liberis reuocantur, li.11.tit.1.arr. 19.20.2 .22.

Donatio fauore matrimonij collata propter ingratitudinem & inobedientiam reuocata li.11.tit.1.arr. 23.24.

Donatio mortis cauſa non inſinuatur lib. 11 tit. 1. arr.25.

Donatio in ſede Regia particulari, non in ſede generali inſinuari debet li. .tit. .ar.26.in not.

Donatio, in qua inſinuationi renunciatum fuit aduerſus quem ſeu cuius reſpectu valeat, lib. 11.titu. 1.ar.28.

an Donationibus quando vſufructus retentus traditionis inſtar ſit, li.1 .tit.1.arr.30.

Donatio mortis cauſa non ſaiſiat, lib. 8. titul. 6. arr.2.

Donatio mutua in caſum ſuperuiuentia quo ad validitatem vel poſſeſſionem ampliationem vel reſtrictionem quo tempore & ex qua Conſuetudine determinetur lib.17.ti.2.ar.8.

Donatio mutua in caſum quo nulli liberi extabant li.1 .ti.2.in app.2.

Donatio laudimiis obnoxia li.13.ti.2.ar.20.

Donationis mutua reuocatio teſtamento facta nulla declarata lib.11.tit.1.arr.1 .

Donatio in liberos ab vxore aut marito nulla eſt. A ſecunda vxore liberos non habente legitima eſt, lib.11.tit.1.arr.14.

Donatio extra contractum matrimonij collata nulla eſt, lib.11.tit.1.arr.15.

Donatio fundorum in Præfectura ſitus illorum non inſinuata, nulla eſt, lib.11.tit.1.ar.16.

Donatio in vxorem collata non inſinuata à marito vel ſuis heredibus impugnari non poteſt ſed tantum a creditoribus donatoris, lib.11.tit.1.ar.17.

Donatio quando acquiratur ſocietati lib.17.tit.3. arr.9.

Donationes à diuite Presbytero naturali ſuæ filiæ facta poſtea legitimata ex Reſcripto Principis libr. 21.tit.3.arr.18.& 19.

Donationes & fundationes Eccleſiæ facta reuocari poſſunt antequam acceptentur & fulminentur lib.20.tit.6.in app.10.

Conſuetudo quæ donationem inter virum & vxorem prohibet compenſationem non impedit lib.15.tit. 4.arr.6.

Donatarius pro herede non cenſetur ſed non habetur lib. .tit.2.arr. .

Donatarius pro herede habetur, libr.11.titul. 2. arr.2.

Donatarius ſingularis creditoribus ratione retentionis donatoris tenetur, lib.1 .tit.2.ar 3.

Donatarius & legatarius vniuerſales an propter æs alienum teneantur lib. 1.tit.2.app.arr.1.

Donatarij aut legatarij ad debita teneantur, prout inuentario confecto emolumentum ſentiunt lib.1 .tit. 2.app.ar.1.in not.

Donatarius quando ſe aduerſus heredem, poſſeſſorem dicere poſſit lib.8.tit.6.ar.1.

Donator de defectu inſinuationis excipere poteſt, lib.11.tit.1.arr.11.

Dos.

Dos marito promiſſa vxori debetur marito defuncto lib.15.tit.4.arr.3.

è duobus Dotibus vna tantùm debetur libr.15.tit. 4.arr.4.

Dos a Marito ad paupertatem inclinante repetitur lib.15.tit.4.arr.8.

Dos pro communi debito pignori capi non poteſt lib. 5.tit.4.arr.9.

Dos promiſſa reſtitui extraneo dicenti dotem à liberis impediri non poteſt quominus reſtituatur libr. 15 tit.4.arr. 0.

Dos per adſignationem circumcerari non poteſt lib. .5.tit.4.arr.21.

Dotalis pecunia lapſu decennij ſoluta præſumitur lib.15.ti.4.in app.10.

Pecunia dotalis promiſſa vt in fundum proprium collocetur mobilium, non vero conquiſitorum numero eſt lib.17.tit.3.arr.12.

Pecunia dotalis collocari in fundum proprium promiſſa vtrum mobilium an Conquiſitorum numero ſit li.17.tit.3.in app.5.

E.

Ebrius.

Ebrius quomodo punitur lib.1.tit.2.arr.3.4.

Eccleſia. Eccleſiaſtici.

Caſus quibus Eccleſiam conferre oporteat lib.5.tit. 11.ar.19.

Eccleſia ad ſarta tecta Vrbis & Politia confert lib.1.tit.5.arr.20.

Inſtauratio Eccleſiarum: In eam tertiam beneficij partem erogari oportere lib.1.tit.1.arr.12.

Eccleſia fundationis Regia lib.1.tit.1.arr.13.

Eccleſia cogitur vacuefacere manus ſuas vel hominem viuentem & morientem ſubſtituere vel in-

Digitized by Google

demnitatem praſtare lib.1.tit.14.art.1.

Eccleſia res temporales poſſidere non debet libr.1. tit.14.art.1.

Reditus Eccleſia donatus ſub onere officij diuini expenſis heredis amortizari debet libr.20.titul.6. art 3.

Reditus temporis lapſu diminutus lib.20.titul.6. art.4.& 5.

Tranſlatio Eccleſiæ ab vno loco in alium lib.1.tit. 13.art.3.

Duo in alienatione Eccleſiaſtica requiruntur lib. 1.tit.13.art.3.in not.

Eccleſia primitiua res ſibi donatas nullas ſeruabat lib.1.tit 14.art.1.

Eccleſiaſticus Iudex de Actionibus realibus cognoſcere non poteſt lib.1.tit.5.art.15.

Iuriſdictio Eccleſiaſtica non extenditur in perſonas merè laicas in cauſis perſonalibus lib.1.tit.14.in app..

Lex Francica ſuper alienatione Eccleſiaſtica lib.1. tit.13.art.11.

Alienatio rei Eccleſiaſtica quando abſque ſolennibus valeat lib.1.tit.13.art.9.

Alienatio fundorum Eccleſiæ legatorum ab herede impediri poteſt li.1.tit.8.in app.2.

Ratio tuto comparandi bona Eccleſiaſtica lib.1.tit. 13.art.2.in not.

Explicatio forma alienandi res Eccleſiaſticas li. 1.tit.13.art.3.

Seditio inter laicos ſuper rebus Eccleſiaſticis, iuriſdictionem non immutat lib.1.tit.5.ar.58.

Definitio antiqua ſuper Eccleſiaſticis exactionibus lib.1.tit.5.art.27.

Eccleſiaſtici ad ſuſtentationem Præſidiariorum & ad impenſas militares conferre tenentur lib.5.ti. 11.art.15.

Eccleſiaſtici & Religioſi cogi poſſunt deducto, ne egeant lib.10.tit.5.art.16.

Conſtitutio de 4.mentibus *de* Eccleſiaſticis *non intelligitur lib.18.ti.5.in ap.3.*

Eccleſiaſtica perſona feuda vel fundos ab alio Domino quam Eccleſiaſtico mouentes retinere non poſſunt lib.13.tit.2.art.6.& 7.

Eccleſiaſtici ad inſtaurationem pontium : itinerum & politia conferre tenentur lib.5.tit.11.art.16. 17.18.

Eccleſiaſtici ſine conſenſu Papæ ſubſidiorum exactione onerari nequeunt lib.6.tit.11.art.11.

Editio.

Edi quæ res ire debeant lib.9.tit.7.art.1.

Edere priuilegium ſuum priuilegiatus tenetur lib.9.tit.7.art.2.3.

Edendarum rationum mercatoris forma lib.9. tit.7.ar.4.

Edictum.

Edictum Cremiacenſe explicatum libr.1.tit.3.in app.1.

Edictum Cremiacenſe non impedit limitationem Iuriſdictioni lib.7.tit.7.ar.6.

Eleemoſyna.

Eleemoſyna diſtributa à Curatore ſeu Commiſſario lib.10.tit.6.art.6.

Eligendi ius.

Pater ius habens eligendi vnum è liberis ſuis ad bona quædam, plures eligere poteſt, idque tam inter viuos quam in vltima voluntate , libr.20.titul.2. art.1.

Forma notabilis Eligendi lib.4.tit.8.art.3.

Emancipatio.

Emancipatio tacita expreſſa: emancipationis forma: emancipatio particularis lib.7.tit.1.art.25.

Emendatio.

Emendatio qualitatum facile fieri poteſt lib.19.ti. 8.art.6.

Emtio.Emtor.

Emtio ob vile pretium vſuraria cenſetur lib.12.ti. 7.in app.1.

Emtor ad ſupplendum iuſtum pretium , rem immobilem a qua excludi poteſt imminuere non poteſt. lib.16.tit.3.art.9.

Ephemerides.

Ephemerides mercatoris aduerſus quem fidem faciant,lib.9.tit.7.app art.1.

Epiſcopus.

Epiſcopus non habet ius capiendi laicos in Iuriſdictione laica lib.1.tit.5.art.26.

Epiſcopus vel ipſius officialis non poteſt ſibi vindicare cognitionem ſuper emendatione & diſciplina religioſorum,quæ ad Abbatem ſeu Priorem clauſtralem ſpectat lib.1.tit.4.in app.3.

Epiſcopus vel ipſius vicarius nonniſi de capacitate beneficij cognoſcere poſſunt & non de validitate prouiſionis lib.1.tit.4.in app.4.

Epiſcopi Proceſſus criminales ſuis ſumptibus inſtituere debent quando Promotor ipſorum ſola pars eſt lib.18.tit.2.in app.4.

Epiſcopi nihil accipere ſeu exigere debent pro litteris de non reſidendo lib.3.tit.33.art.1.

Caſus quo Epiſcopus de non reſidendo diſpenſare non poteſt lib.3.tit.13.art.2.

Epiſcopus Reus criminis rectè Romæ conuenitur lib.19.tit.2.art.1.in app.2.

Epiſcopus qui bullam ſuam habet , clericos ante poſſeſſionem captam ordinare non poteſt libr.2.titul. 4.art.5.

Epiſcopus aduerſus omnes ius fundatum habet ordines conferendi lib.1.tit.9.art.1.

Epiſcopi quorum diœceſes per varia Parlamenta ſunt,officiales peregrinos in ſingulis Parlamentis conſtituere debent lib.1.tit.5.art.53.

Epiſcopi & officiales nullum territo ium habent neque ius capturæ etiam in ſuos lib.7.tit.7.art.81.

Equites.

Ius Equites faciendi alios quam nobiles lib.5.tit. 1.art.2.

Equites non facilè degradantur. lib.5.tit. 4.areſt.1.

Eremita.

Cognati pauperes, ſucceſſores cuiuſdam qui Eremita fuerat lib.21.ti.1.in app.1.

Eremodicia.

Eremodicia quot requirantur,vt cauſam obtinere quis poſſit lib.7.tit.6.art.1.

Eremodicia quomodo iudicentur libr. 7. tit.7. art.2.

Eremodicia iudicari non debent citra probationem ab actore præſtitam lib.6.tit.7.art.2.in not.

Eremodiciis duobus appellans cauſam vincit lib. 7.tit.6.art.6.

Eremodiciorum emolumenta actuarij expedire non debent li. 7.tit.6.art.7.

Eremodicia ante litem conteſtatam:excluſiones poſt lib.7.tit.6.art.8.

Eremodicia & excluſiones ea lege circumſcripta vt expenſæ refundantur & ſatiſfiat , ſi ſatisfactum non fuerit,repetuntur lib.7.tit.6.art.12.

Eremo-

Eremodicia aduerſus Clericos validè iudicari poſſunt li.7.ti.7.arr.7.

Error.

Error verborum in ſententia vitium eſt & per appellationem emendatur li.16.ti.1.ar.3.

Error in affirmatione li.17.ti.1.in app.1.

Repraſentatio reſidui rationum impeditur per Errorem calculi qui manifeſtus eſt li. 25.ti.8.ar.3.

Et.

Verbum Et quomodo accipiatur li.17.ti.2.ar.4.

Dictio Et in donatione in ſponſam collata & liberos eius thori & Ius ab ea habentes *coniunctiua non eſt li.15.ti.1.arr.5.*

Euocationes.

Euocationes abrogatæ li.4.ti.6.ar.25.

Examen.

Examen in futurum non taxatur lib.18.titul.2. arr.32.

Exceptio.

Exceptio moratoria dubia cum principali cumulatur li.7.ti.8.ar.2.

Excluſio.

Excluſio excedere non debet li.9.ti.9.ar.1.

Excluſionis commodum eſt, vt in cauſa concludatur li.9.ti.9.ar.2.

Excluſiones in terminis generalibus non ſufficiunt li.9.ti.9.ap.ar.1.

Excluſiones a praſtandis ſaluationibus aut reſponſis ad grauamina non ſunt neceſſariæ, li.9.ti.9.ap. ar.2.

Excluſiones tempore feriarum forenſium adquiſitæ nonniſi mandati inſtar ſunt li.9.ti.9.ar.3.

Excommunicatio.

Excommunicatio per appellationem ſuſpenditur li.8.ti.7.ar.10.

Excommunicatio Realitatem continere non debet li.18.ti.7.arr.11.

Excommunicatio Res ex titulo manifeſtas & apparentes continere debet li.18.ti.7.ar.12.

Excommunicationes in materia Ciuili & criminali differunt li. 8.ti.7.ar.13.

Venia Excommunicationis aduerſus committentem eremodicium datur li.18.ti.7.ar 4.

Veniam Excommunicationis precedens Diſcuſſio tam aduerſus Laicos quam clericos qualis neceſſaria ſit li.18.ti.7.ar.5.6.7.& 8.

Venia Excommunicationis non conceditur inaudito Debitore clerico li.18.ti.7.ar.2.& 3.

Excommunicatus 15.annis Inquiſitori fidei ſubijcitur li.18.ti.7.ar.15.

Excubiæ.

Excubiarum Iura Iuriſdictione & arce ſeparari non poteſt li.13.ti.5.ar.4.

Excubiæ in Prouincia à bello remota & tempore pacis non debentur li.13.ti.5.ar.5.

Excubiæ quinque ſolidis Turonenſibus taxatæ li.13.ti.5.ar.1.

Excubiarum Ius patrimoniale hodie eſt li.13.tit. 5.ar.2.

Excubiarum ius ab arce diſtrahi non poteſt li.13. ti.4.ar.1.

Executio, Executor.

Executio quomodo fieri debeat aduerſus corpus incolarum li.18.ti.5.ar.22.

Fruſtratores impedientes Executionem ſententiarum multantur li.18.ti.5.ar.42.

Creditor executionem bonorum & perſonæ debitoris cumulare poteſt li.18.ti.5.ar.43.

Executio in bonis dotalibus lib.18.titul.5.arreſt. 44.

per Executionem aduerſus regnicolam procedi non poteſt Vi ſententia Iudicis qui de Regno non eſt li.18.ti.5.in app.2.

Executio aduerſus peregrinum debitorem ſuſpectum quomodo fieri poſſit lib.18.titul.5.arreſt.28. & 29.

Executio realis ſuper re communi non valet ſine mandato omnibus facto li.18.ti.5.ar.26.

Executio rerum iudicatarum aduerſus perſonas Eccleſiaſticas li.1.ti.5.ar.8.

Executio realis non valet ſine præcedente mandato li.18.ti.5.ar.25.

Executio aduerſus ſucceſſores in Beneficio quando fieri poſſit li.18.ti.5.ar.1.

Executio die ſolenni ſeu feſto facta nulla li.18.tit. 5.ar.3.

Executio rei liquidæ fieri debet lib. 18. titul.5. ar.4.

Executio per bona vel corpus iniuſta eſt quando bona ex eadem cauſa iam capta ſunt lib.18.titul.5.in app.1.

Executores teſtamentarij pro ruinis tenentur lib. 1.ti.1.ar.15.

Executor Prouiſionis beneficij contradictorem poſſeſſione priuare non poteſt li.19.ti.2.ar.13.

Executores Teſtamentarij immobilia quando vendere poſſunt li.20.ti.6.ar.9.

Executores ſeu fundorum captorum Curatores non conſtituere debent li.18.ti.5.in app.9.

Exemtio.

Exemtionis clericalis origo li.1.ti.5.ar.15.in not.

Exemtio a iuriſdictione qua quis abuſus fuit li. 23.ti.5.ar.12.

Exheredatio.

Liberi Exheredati ad ſucceſſionem aui admittuntur li.20.ti.1.ar.6.

Exhibitio.

Actor reum ad Exhibendum inſtrumentum cogere poteſt li.8.ti.1.ar.7.

Exonia.

de Exonia cauſis principalibus lib.24. tit.5. app. ar.3.

Exonia per Presbyterum facta non valet lib.24. ti.5.ar.9.

Neceſſarium officium Domino ſuperiori ac potentiori præſtitum Exonia legitima eſt lib.24. titul.5. arr.10.

Expoſitus.

Infanti Expoſito quis Alimenta præſtare teneatur li.18.ti.1.in app.8.

Expenſæ.

Expenſæ aduerſus vel pro Theſaurario li.18.ti.2. ar.7.

Expenſæ factæ & non faciendæ iudicari debent li.18.ti.2.ar.8.

Expenſas non adiudicat executor lib.18.titul.2. ar.9.

Expenſas ſufferre non ſolebant Appellati li.18.ti. 2.ar.10.

Expenſæ examinis futuri quando non taxantur li.18.ti.2.ar.11.

Expenſæ equi ad iter conficiendum vel pedeſtris profectio quomodo taxentur li.18.ti.2.ar.2.

in Expenſarum taxa non deducuntur expenſæ quas quis domi facturus fuiſſet libro 18. titul. 2. arreſt.13.

Expenſa taxantur non attento eo quod parti gratuitum patrocinium praſtitum fuit lib.18. titul.2. ar.14.

Expenſas non niſi pro Conſorte ſuo poſtulare debet Aduocatus qui ſibi ipſi patrocinium praſtitit li.18.ti.2.ar.15.

Citra Expenſas pro rata taxantur ſportulæ incidentes in lite iudicata li.18.ti.2.ar.16.

Incarceratus pro Expenſis cuſtodia non retinetur li.24.ti.4.ar.1.

Expenſa Prouiſionis non obſtante appellatione executoria non ſunt li.19.ti.7.ar.4.& 5.

Expenſa parti aduerſa ſoluta ad contradicendum noua productioni non taxantur libr.18.titul.2. arr.20.

Expenſa ſub damnis ac intereſſe comprehenduntur li.8.ti.12.ar.8.

Expenſa, etiam ex delicto, incarceratum detinere non debent li.18.ti.8.ar.1.

Expenſa facta ad contradicendum oppoſitionibus & ſportulis ſententia illarum vnde ſumantur li.18.ti.6.ar.38.

Expenſarum taxa Procuratoribus prohibita lib.18.ti.2.in app.3.

Expenſa litium criminalium li.18.ti.2.ar.28.

Expenſarum condemnatio quas æquitas exigit quid importet li.18.ti.2.ar.29.

Expenſarum taxa cum Procuratoribus appellationi locum admitit li.18.ti.2.ar.30.

Expenſarum taxatarum ſolutionem Procurator accipere tenetur li.18.ti.2.ar.31.

Expenſa perſonales ſunt li.18.ti.2.ar.1.

ab Expenſis Procurator Regis quando partem ciuilem excuſet li.18.ti.2.ar.2.

Expenſarum inter Conſortes in eas condemnatos diuiſio notabilis li.18.ti.2.ar.3.

Expenſa aduerſus actorem plus petentem li.18.ti.2.ar.4.& 5.

Expenſa poſt publicationem tantum aduerſus quendam litigandi colorem habentem lib.18.titul.2. arr.6.

Expenſa Inſtantia reſcripti Regij in incidenti approbati adiudicari non debent lib.18.titul.2. arreſt.34.

Expenſa præiudiciales non taxantur lib.18.tit.2. ar.24.

Declaratio Conſtitutionis qua non obſtante appellatione ſuper Expenſis praſente Procuratori taxatis vlterius procedi permittitur lib.18.titul.2.arreſt.25.

Expenſa quomodo adiudicanda lib.18.titul.2. arr.26.

Expenſa poſſeſſorij ante petitorium ſoluuntur lib.18. ti.2.ar.27.

Actor qui minus iudicio petito impetrat, quando Expenſas ferat ex l.quidam exiſtimauerunt. ff.de reb.credit.*li.8.ti.1.ar.2.& 3.*

Expenſa cauſa appellationis productione noua compenſantur li.18.ti.2 ar.18.

Expenſa Perſonales ſunt etiamſi ex obligatione in ſolidum procedant li.18.ti.2.in app.5.

Expenſarum intereſſe a die mandati de ſoluendo li.18.ti.2.in app.6.

plus Expenſarum nomine Primogenitus quam vnus ex fratribus ſuis non ſoluit libro 18. titul.2. in app.1.

in Expenſarum ſumptus Carceris non veniunt li.18.ti.2.in app.2.

F.

Falſum.

Falſi argumenta ſingularia, li.9.ti.10.ar.1.

Falſi impugnatum contractus instrumentum producens, nec tamen eo vtens, non eſt ideò impunitus li.9.ti.10.ar.2.

citra Falſi accuſationem acta Curia emendantur li.9.ti.10.ar.3.

de Falſo impugnati inſtrumenti imbreuiatura à quo in iudicio exhiberi debeat libro 9. titul.10. ar.4.

In accuſatione Falſi teſtium neceſſe eſt vt corruptor accuſetur li.22.ti.12.ar.4.

Falſum producens quamuis eo non vtatur, cauſa cadere debet li.22.ti.12.ar.5.

Falſum producens quando deſiſtere poſſit lib.22. tit.12.ar.6.7.

Forma procedendi in inſtantia falſi lib.22.tit.12. arr.8.

Falſum inſtrumentum inſcio eo, qui illo vtitur, quomodo iudicetur & declaretur, lib.22. titul.12. arr.9.

Felonia.

Felonia domini de Craon punita libr.13. titul.1. arr.11.

Feriæ.

Feriarum tempore ex modicum non contrahitur li.7.ti.10.ar.1.

Feriato die executio facta quomodo nulla ſit li.7. ti.10.ar.2.

Feriati dies & Calendarium Curia lib.7.tit.10. arr.3.

Feriato die ſententia data li.7.ti.10.ar.5.

Feudum.

Feudum ſuum amittit Vaſallus inficians li.13.ti. 1.ar.9.& 10.

Feudum amiſſum ob mendacium impactum lib. 13.ti.1.ar.21.

Feudum ab emtore euictum ſub facultate redimendi, quomodo retrahi debeat li.11.ti.6.ar.6.

Feudi ſeruientis conſuetudo non vero dominantis ad deciſionem Iurium feudalium obſeruanda lib.13. tit.1.ar.16.

In Feudo ſucceſſio directa lib.13.tit. ar.8.

Feuda Eccleſiaſtica ex quibus emolumentum ad dominum directum redit poſſidere non poſſunt ſalua amortizatione & indemnitate libr.13. tit.1. ar.1.

Feudum in præiudicium domini directi mutari & grauari non poteſt. lib.13.tit.1.arr.2.

Feuda laudimijs obnoxia ſunt ſi ſpecialis in id conſuetudo exiſtit lib.13.tit.1.ar.3.

De Feudo ſuo vaſallus liberè ludere poteſt & quando.lib.13.tit.1.ar.1.

Ius retentionis Eccleſia habet. lib.13. tit.1.ar.5.

Feuda Eccleſia poſſidere non poteſt citra amortizationem qua 30.annis præſcribitur. libr.13.tit.1. arr.17.

Feudo ad tempus priuatus vaſallus ob id quod dominum mentitum dixiſſet li.13.ti.1.ar.18.

Quæ Feuda tributis eximantur li.5.ti.11.ar.28.

Feuda quæ tributis non eximant li.5.tit.11.ar.29.

Feudalis lex priuans filias ſucceſſione barbara eſt li.21.ti.1.ar.10.

Dominus Feudalis vim vaſallo ſuo inferens ex ratione quadam iniuria quam aduerſus eum prætendit li.23.ti.5.ar.4.

Dominus

Dominus Feudi dominantis qui id vendidit manus iniectionem ante factam perſequi poteſt li.13.tit.1. in app.2.

Dominus Feudalis aduerſus vaſallum ſuum non praeſcribit, nec vaſallus aduerſus ipſum licet centum annis li.12.ti.3.ar.22.in not.

Dominus Feudalis ad recipiendam fidem & homagium condemnatus primo Vaſallum ſuum in poſſeſſionem reſtituere debet li.13.ti.1.ar.20.

Dominus Feudalis ad recipiendam fidem & homagium condemnatus primo Vaſallum ſuum in poſſeſſionem reſtituere debet li.18.ti.4.ar.8.

Feudalis retractus locum habet vel Quinta & ſubquinta debentur quando Vaſallus alienauit partem feudi ſui li.13.ti.1.in app.4.

Fideiuſſores.

in Licitationibus tempus dandi Fideiuſſores à quo die incipiat li.13.ti.9.in app.1.

Fideiuſſor rei iudicatae non ideo iudici, qui iudicauit, ſubiicitur li.7.ti.7.ar.47.

Fideiuſſorum vicem in ſubſidium adfirmatores ſuſtinent li.10.ti.4.ar.11.

Fideiuſſore indiſcuſſo adfirmator conueniri non poteſt li.10.ti.4.ar.12.

Fideiuſſor momentanei poſſeſſoris incarceratione cogitur, li.10.ti.4.ar.13.

Fideiuſſor momentanei poſſeſſoris, quando onere fideiuſſionis ſe liberare poſſit li.10.ti.4.ar.15. 16.

Fideiuſſor, incepta ſubhaſtatione, necdum finita, conueniri non poteſt, li.10.ti.4.ar.19.

Fideiuſſor quando principalem debitorem conuenire poſſit vt ſe liberet, li.10.ti.4.ar.20.

Fideiuſſor quando primus conueniri poſſit li.10.ti.4.ar.24.

Fideiuſſores plures quando ſinguli in ſolidum conueniri poſſunt li.10.ti.4.ar.25.

Fideiuſſores quomodo conueniri debeant li.10.ti.4.ar.26.

Fideiuſſorem quomodo quis validè obligare poſſit li.10.ti.4.ar.28.

Fideiuſſor incarcerati relaxati & elapſi ad quid teneatur li.10.ti.4.ap ar.1.

Fideiuſſor, qui mobilia tantum poſſidet, idoneus non eſt li.10.ti.4.ap.ar.2.

Fideiuſſor non tenetur ob falſum commiſſum in inſtrumento illius, pro quo fideiuſſit libro 10.titul.4. ap. ar.6.

Fideiuſſor iudicialis abſque praecedente diſcuſſione rectè conuenitur, li.10.ti.4.ap.ar.7.

Fideiuſſor vſuras reliquorum, quae creditori principalis debitoris ſolius poſtulare poteſt, lib.10.tit.4.ap.ar.10.

Fideiuſſor liberatur, nouatione à creditore cum debitore facta li.10.ti.4.ap.ar.14.

Fideiuſſor, vtrum liberetur, prorogato obligationis termino, in principalis debitoris fauorem li.10.ti.4.ap.ar.15.

Fideiuſſor in cauſa ciuili abſque diſcuſſione cogitur, ſecus in criminali li.10.ti.4.ar.1.

Fideiuſſores quomodo ſe obligare debeant li.10.ti.4.ar.2.10.

Fideiuſſio criminalium limitata ad ſummam certam de eo, quod iudicandum eſt, eo quod iudicatum fuit, non comprehenſo intelligenda libro 10.titul.4.ar.3.

Fideiuſſor criminalis in ſolennem agnitionem tenetur, conuerſam in multam pecuniariam praeter alteram pecuniariam, li.10.ti.4.ar.4.

Fideiuſſor idoneus ſocius criminalis non eſt li.10.ti.4.ar.5.6.

Fideiuſſor incarcerati barathro relaxati ad mortem condemnati in multas non tenetur, lib.10.tit.4.ar.7.

Fideiuſſor idoneus non eſt, qui fori praeſcriptionem habet, li.10.ti.4.ar.8.

Fides. Fidelitas.

Fides & homagium praeſtari non debent, niſi à Domino praetendente probatio praeſtetur lib.13.tit.1.arreſt.7.

Dominus interea dum ipſi fides & homagium praeſtatur fructus ſuos facit li.13.ti.1.arr.29.

Ius fidelitatis & hominij praeſtandi in feudis vel cenſus annui in bonis ignobilibus praeſcribi non poteſt li.1.ti.14.ar.7.

Filius. Filia.

Filij beneficijs paternis excluduntur lib.2.tit.4.ar.1.

Nepotes non poſſunt beneficia auorum ſuorum poſſidere li.2.ti.4.arr.2.

Filius patrem incarceratum liberare tenetur. li.7.tit.1.ar.3.

Filiusfam. Presbyter quando patria poteſtate liberetur li.7.ti.1.ar.24.

Filius poteſt bona a Patre ſuo vendita vindicare alijs quam Iuris caſibus li.16.ti.3. in app.4.

Filius vel filia qui renuntiarunt in numerum veniunt in computatione legitimae. li.6.ti.5.ar.18.

de verbo Filius maior natu. lib.17.titul.2.in append.1.

Filius iudex appellationis aduerſus patrem, lib.7.tit.9.ar.3.

Filius necem patris non vindicans li.21.tit.4.in append.

Filiusfam. cum patre fruens poſſeſſionem ſibi non acquirit li.7.ti.1.ar.6.

Filiusfam. quando patris autoritate egeat, quando non li.7.ti.1.arr.12.

Creditores filij poſſunt pignori capere legitimam ipſius li.18.titul. in app.7.

Filius ex delicto bona ſua amittens patris vſuſructui non praeiudicat lib.14.tit.2.arreſt.9.

Renuntiatio a filia primi thori facta appanagiata pactis dotalibus quibus proſit & accreſcat vtrum fratribus germanis vel maiori natu tantum lib.15.tit.1.ar.10.

Filia abſque conſenſu patris nupta dotem viuente patre non percipit li.15.ti.4.ar.22.

Filia dotata renuntians ſucceſſionibus futuris iureiurando praeſtito nullum priuilegium legis ſaluum habet. li.16.ti.4.ar.2.

Filia dotata a patre non admittitur ad regreſſum li.16.ti.4. Arreſt.3.

Filia a patre & matre Borbonienſibus bona Pariſiis habentibus elocata quomodo propter conſuetudinem ſibi cauere poſſit. libro 16. titul. 4. arreſt.4.

Filia legitimam in bonis matris aeſtimata ea ſuperſtite li.16.tit.4.arr.5.

à Filia cum elocaretur ſubſtitutioni renunciationi facta li.16.tit.4.arreſt.6.

Filia quae renuntiauit praeteriri poteſt lib.16.tit.4.arreſt.7.

Filia renuntians cum clauſula ſaluo legitimo iure li.16.ti.4.ar.8.

Filia ſucceſſioni patris generaliter renuntians eo quod pater perdit dum ſecundas nuptias contrahit

non renuntiat li.16.ti.4.ar.9.

Filia elocata a patre quando aduerſus renuntiationem ſuam redire poſſit li.16.ti.4.ar.13.& 14.

Filia quæ futuræ patris ſucceſſioni renuntiauit quomodo reſtitui poſſit li.16.ti.4.in app.1.

Filia a reſcripto ad ſupplementum legitimæ depulſa quamuis pater locuples fiat.li.16.ti.4.in ap.2.

Fœmina.

Fœmina teſtamentaria curatrix eſſe non poteſt, li.20.ti.9.ar.10.

Fœmina cum altera libidinem exercent morte plectenda li.22.ti.7.ar.2.

Fœmina honeſta incarcerari non debet li.24.tit.3.arr.3.

Fœmina honeſta ob debita incarcerari non debent li.18.ti.5.ar.15.

Fœmina ſub prætextu matrimonij habita lib.22.ti.9.ar.9.

Forfactura *quid? lib.7.ti.7.ar.44.*

Fori competentia *procedens à ſigillo contra tertios poſſeſſores locum non habet li.5.ti.8.ar.3.*

Franciſcani.

Succeſſio Franciſcani Epiſcopi inter cognatos ipſius & Franciſcanos li.21.ti.8.ar.5.

Franci.

Religio Francorum Gallorum vetus lib.1.titul.2.ar.8.

Fratres.

Fratres vel ſorores germanæ ſuccedunt fratri ſuo excluſis,&c.li.21.ti.1.ar.27.

Acquiſitio tutoris ex pecunia ex hereditate materna prouenientе facta ad Fratres vterinos pertinet li.21.ti.1.in app.4.

Verbum Fratres in Conſuetudinibus ſorores non comprehendit li.17.ti.3.ar.1.

Fructus.

Fructus à poſſeſſore bonæ fidei non debentur, li.18.ti.4.ar.22.

Fructuum reſtitutio poſt reſtitutionem li.18.ti.4.arr.23.

Fructus Beneficiarij defuncti quomodo distribuantur.li.18.ti.4.in app.2.

Fructuum reſtitutio poſt conteſtationem debita li.18.ti.4.in app.3.

Fructus non petiti quando adiudicari poſſint lib.18.ti.4.ar.9.

Fructus omiſſi quando poſt ſententiam peti poſſint li.18.ti.4.arr.10.& 11.

Reſtitutio fructuum quando in alienatione rei Eccleſiaſticæ reuocata locum habeat lib.1.titul.13.arreſt.10.

Fructus pendentes Beneficij capi pignori poſſunt, li.18.ti.5.ar.16.

Fructus fundi venditi ex decreto ad quem pertinent ad colonum ipſorum vel ad adiudicatarium fundi li.18.ti.6.in app.7.

de Fructuum diuiſione inter beneficiarium & heredes prædeceſſoris ipſius.lib.21.tit.8.in app.2.

Reſtitutio fructuum aduerſus adminiſtratorem quomodo iudicetur li.18.ti.4.ar.21.

Fructus temporis interruptionis non adiudicatur li.18.ti.4.ar.7.

Fructus reditui obnoxij libro 18.titulo 5.arreſto 20.

Fructus fundorum li.1.ti.5.ar.8.in not.

Frumentum.

Debitor frumenti cogi non poteſt vt in pecunia ſoluat li.18.ti.4.ar.20.

Fundus.

Fundi æſtimatio quomodo fieri debeat li.16.tit.3.ar.15.

Fur.

Fur domeſticus ad mortem condemnatus lib.23.ti.6.ar.2,

Inquiſitio rei furtiuæ in domo alterius facta lib.23.ti.6.ar.3.

G.

Garda Gardienna.

Garda Gardienna quomodo exerceantur.li.7.ti.7.ar.21.

Graduati.

Semeſtre ſpatium ordinarij pro Graduatis ſimplicibus li.2.ti.5.ar.12.

Graduatus ceſſans per 20.annos, promotionem ſuam inſinuare, gradu ſuo ſe tueri nequit li.2.ti.5.arr.3.& 4.

De duobus Graduatis qui poſtularunt, præter quos & tertius extat qui prouiſionem medio inter vtrumque tempore habet li.2.ti.5.ar.15.

Graduato nominato, ſufficit eum capacem fuiſſe tempore prouiſionis ſuæ li.2.ti.5.ar.16.

Defectus qualitatis in Gradu expreſſo beneficium vacare facit li.2.ti.5.ar.17.

Gener.

Gener adminiſtrationem fundorum ſoceri ſui captiuorum ſuſcipere non tenetur li.18.ti.5.in app.10.

H.

Habitatio. Habituati.

Habitatio extraneorum communionem non inducit lib.15.ti.2.in app.3.

Habituati gratis quantum ad admittentes admitti non debent lib.1.tit.3.arr.8.

Religioſus miles in Habitu militari, fori præſcriptione vti non poteſt.lib.1.tit.6.arr.6.

Hæretici.

Definitio Hæreticorum lib.1.tit.2.in not.

Matrimonium hæretici cum orthodoxo lib.1.ti.2.ar.7.in not.

Origo hæreſeon & malè ſanarum opinionum lib.1.tit.2.Arr.8.

Abolitio generalis hæreticorum abiurantium. Simile Edictum promulgatum à Franciſco II.anno 1560.& Carolo IX.1561.li.1.ti.2.ar.8.

Hæreſeos accuſatus ſuper extraordinario, lib.1.tit.2.ar.5.

Heres.Hereditas.

Heres inſtitutus in contractu lib.1.ti.2.ar.1.

Heres quomodo teneatur ex delicto defuncti, lib.24.tit.11.arr.3.

Heres ex beneficio Inuentarij quam cautionem præſtare debeat li.21.ti.10.ar.3.

Heres ex beneficio Inuentarij quomodo prædictum beneficium ſuum probet lib.21.tit.10.arr.4.

Heres & Legatarius ſimul quis eſſe non poteſt.li.20.tit.1.in app.6.

Heres proprio ſuo nomine in expenſas tenetur, & ſi cauſam obtineat expenſa ad eum ſpectant, lib.21.ti.10.in app.2.

Heres antequam naſcatur vocatus ex contractu ad debita tenetur lib.20.tit.1.arr.17.

Heres vel legatarius ſub conditione nomen & inſignia gerendi lib.20.tit.1.arr.18.

Heres

Heres ex beneficio Inuentarij quando conueniri quando conuenire poſſit li.21.ti.10.ar.7.

Heres ex Inuentario litem reaſſumere vel relinquere debet li.21.ti.10.ar.8.

ob defectum non exhibiti reſcripti beneficij quis pro Herede ſimplici habetur lib.21.titul.10.in app.6.

verbum Heres præſumptiuus quomodo intelligatur li.17.ti.3.in ap.2.

Heres ex beneficio Inuentarij ſuo proprio nomine non tenetur ad ſolutionem redituum ſolariorum & Conſtitutorum in bonis defuncti quæ poſſedit vtrum tantum in prædicta qualitate lib.21.titul.10.in app.4.

Heredes ſuſceptorum ratiociniis obnoxiorum in pecuniis Regiis beneficio Inuentarij vti non poſſunt li.21.ti.10.in app.5.

Heres in poſſeſſione ſeu ſaiſina immobilium & Curator teſtamentarius mobilium intra annum conſtituitur li.2.ti.6.ar.4.

Heredis Inſtitutio facile reuocatur lib.20.tit.1.in app.2.

Heredis debitoris bona pignori capi non poſſunt niſi prius citetur li.18.ti.5.arr.2.

Verbum Heres *verum de ſuis vel extraneis li.17.ti.3.ar.5.*

Verbum Heres legitimus *li.17.ti.3.ar.6.*

Ius agnoſcendæ hereditatis hereditariorum lo.21.tit.1.ar.3.& 4.

Hieroſolymitani Equites.

Iudex Equitum ordinis Hieroſolymitani eſt ipſorum magnus Prior li.1.ti.10.ar.1.2.

Equites ordinis Hieroſolymitani heretici ſori præſcriptione vti non poſſunt li.1.ti.10.ar.3.

Eques ordinis Hieroſolymitani pro decimis fori præſcriptione non vtitur li.1.ti.10.ar.4.

Origo equitum ordinis Hieroſolymitani li.1.ti.10.ar.4.in not.

Equites Hieroſolymitani cum de congrua portione decimarum agitur, fori præſcriptione vti non poteſt li.1.ti.10.ar.5.

Clementina de Equitibus Hieroſolymitanis non per omnia obſeruatur li.19.ti.2.ar.9.

Priuilegia ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani circa Iuriſdictionem li.1.ti.10.ar.5.

Priuilegium a Pontificibus Ordini S. Ioannis Hieroſoly. conceſſum nimis generale lib.1.titul.10.arreſt.5.

Equites S. Ioannis quomodo ſuccedant lib.1.tit.10.ar.6.

Equites Ordinis S. Ioannis conditio ſcreatis nominis & inſignium impona non poteſt lib.1.titul.10.arr.7.

Reſcriptum Papæ quo Equitibus Hieroſolymitanis teſtari de immobilibus permittitur, abuſiuum declaratum li.1.ti.10.in app.ar.1.

Homo. Homicida.

Hominis appellatio non comprehendit fœminam in odioſis & conſuetudinariis li.17.ti.3.ar 2.

Homicida vnius pro altero li.22.ti.5.ar.5.

Homicida a Parlamento Burdigalenſi excuſatus abſque gratia li.22.ti.5.ar.1.

Homicida filij viatoris ſiue executoris exequentis mandatum corporalis apprehenſionis lib. 22. tit. 5. arr.2.

Homicidium mariti conſilio vel conſenſu vxoris perpetratum & contra le.22.ti.5.ar.3.

Homicida dedita opera dignus morte aduerſus clericos, priuilegio nullo fruitur li.22.ti.5.ar.4.

Heres accuſare Homicidam prædeceſſoris ſui non tenetur li.24.ti.2.arr.1.

Vindicta Homicidij ad quem ſpectet lib.24.tit.2.ar.2.3.& 4.

Horrearij.

Horrearij ſeu partiarij coloni vbi tributum debeant lib.5.ti.11.arr.35.

Hoſpitalis.

Rationes Hoſpitalis coram Iudice laico reddenda li.2.ti.5.ar.52.

Laus Dn. Cancellarij Hoſpitalij li.4.ti.8.ar.2.

Canonici Hoſpitalis Pariſienſis immunes li.5.tit.11.ar.3.

Hoſpitale nonniſi ſucceſſionem eorum, qui bona ex ipſius reditu acquiſiuerunt, acquirit lib.7.titul.1.ar.9.

Hypotheca.

Hypotheca in cenſibus & reditibus indiuidua li.11.ti.3.ar.1.

Hypotheca ſpecialis cum venditione conditionali li.11.ti.3.ar.2.

Hypotheca generalis poſt effectum ſpecialis prætenſa, li.11.ti.3.ar.3.

Hypothecaria purè realis aut mixta lib.12.tit.3.ar.4.

in Hypotheca clauſula conſtituti à diſcuſſione liberat li.11.ti.3.ar.9.

Hypothecæ ſuæ renuntiat creditor venditioni conſentiens li.11.ti.3.ar.11.

Hypotheca mulieris in dote creditoribus omnibus præfertur, li.11.ti.11.ar.12.

Hypotheca pro expenſis quando incipiat, li.11.ti.3.ap.ar.4. pro damnis ac intereſſe ibid. in not. pro vſuris redituum conſtitutorum, ibid.ar.5. Pro ſummis per ſententias aut obligationes debitis, ibid.

de Hypotheca cæmentarij, qui domum refecit vel ædificauit, li.11.ti.3.ap.ar.6.

de Hypotheca priuilegiata venditoris fundi li.11.ti.3.ap.ar.7.

de Hypotheca fideiuſſoris in bonis eius, pro quo obligatus ſolus li.11.ti.3.ap.ar.9.

Hypothecæ prioritatem amittit Notarius creditor eius quem obligat, qui concepit contractum conſtituti reditus pro tertio quodam obligato, fundo iam ſibi ipſi hypothecæ nexo li.11.ti.3.ap.ar.10.

Hypotheca ab adminiſtratione incipit etſi ea electionem præcedit li.15.ti.5.in app.6.

Creditores in Hypotheca non concurrentes quorum vnus generalem alter ſpecialem habet li.18.ti.6.arr.34.

Creditor ſpecialem Hypothecam in altero fundo habens eum prius diſcutere debet lib.18.titul.6.ar.35.

Sententia & Condemnatio Hypothecam nonniſi ab executione habent li.18.ti.6.ar.36.

Debitor Hypothecaria conuentus exceptionem habet diſcuſſionis condebitoris ſeu correi ſui li.15.ti.4.ar.14.

I.

Ieſuitæ.

Vtrum Ieſuitæ ſuccedant & de ipſorum Profeſſionibus li.2.ti.8.in app.2.

Immobilia.

Pecunia deſtinata ad Immobilia emenda ante conuerſionem res mobilis eſt li.17.ti.4.ar.6.

Materialia alicuius ædificij deſtructi vt readifi-çetur ratione deſtinationis Immobilia ſunt li.17.ti.4. in app.

Immunitas.

Immunitas Præſidum & Conſiliariorum li.5.ti. 11.ar.12.

Immunitas Curiæ Parlamenti li.5.ti.11.ar.13.

Impenſæ.

Impenſa voluptuaria facta in fundo vxoris à marito li.15.ti.2.in app.5.

Impenſa vtiles & neceſſari a quomodo refundantur, li.11.ti.9.ar.1.

Impubes.

Impubes capax præbendæ in Eccleſia Cathedrali & Metropolitana li.2.ti.4.ap.2.

Inſinuatio.

Inſinuatio promotionis quo tempore fieri debeat li.2.ti.5.ar.1.2.

Indemnitas.

Indemnitas quomodo ſoluatur domino li.13. tit.2. in ap.2.

Ius indemnitatis contra Dominum non præſcribitur li.1.ti.14.in ap.3.

Indemnitatem præſtare quid ſit lib.1.tit. 14. arreſt.4.

Indictio.

Indictio pro felici aduentu noui domini abſque regio diplomate illicita li.5.ti.11.ar.9.

Notabilis doctrina de Indictionum determinatione li.5.ti.11.ar.2.

Cognitio Controuerſiarum ſuper Indictionibus ortarum li.5.ti.11.ar.14.

Indictiones ſuper eo, vt propter publicum intereſſe litigetur, eos obligant, quorum in præſens non intereſt li.5.ti.11.ar.4.

Separatio Indictionis non niſi ex magna & neceſſaria cauſa fieri debet li.13.ti.3.ar.7.

Separatio Indictionis nonniſi ex magna cauſa fieri debet li.5.te.11.ar.38.

Incarceratio.

Incarceratio à parte facta regulariter non valet excepto fure li.24.ti.3.ar.2.

Incarcerati ſollicitati à Iudice à quo acquieſcentes reſtituuntur li.19.te.4.ar.2.

Incarceratus à quo paſcatur ſeu nutriatur li.24. ti.4.ar.2.

Cuſtos incarcerati mortui inter manus ipſius quomodo puniatur li.24.ti.4.ar.3.

Incapacitas.

Incapacitas excommunicati eo ſuperſtite allegari debet li.2.ti.4.ar.10.

Incapacitas viuente incapace iudicari debet li. 2.ti.4.ar.11.

Inceſtus.

Nuptiæ inceſtæ quomodo puniãtur li.23.ti.4.ar.1.2.

Pater Inceſtuoſus cum filia ſua libro 22. titul. 7. ar.3.

Indicium.

Indicium ſolum non valet, niſi adminiculi vice, li.24.ti.8.ar.4.

Indicium habitus & veſtium propè occiſum relictarum, li.24.ti.9.ar.4.

Indicia notabilia in homicidio lib.24. titul.9. arreſt.5.

Indicium clamoris teſtibus probati lib.24.titul. 9.ar 6.

Indicia teſtimonij duorum infantum aduerſus patrem ipſorum li.7.ti.9.ar.7.

Indignus.

Indignus ſucceſſione hodie in poſſeſſione non conſtituitur quacunque ratione li.21.ti.4.ar.1.

De his qua vt Indignis li.21.ti.1.ar.2.

Indulgentia, Indulta.

Indulgentia Regis impediri non poteſt à Domino Iuſtitiario li.24.ti.17.ar.1.2.3.

Indulgentia reſcriptum quomodo offerri debeat li. 24.ti.17.ar.4.

Indulgentia neceſſaria in delicto abſque dolo lib. 24.ti.17.ar.5.

Indulgentia homicidij à Presbytero perpetrati ad Regem ſpectat li.24.ti.17.ar.6.

Indulgentia reſcriptum quando expediri & accipi debeat, li.24.te.17.ar.11.

Indulgentia quanam non admittatur, libro 24. tit. 17.ar.12.

Indulgentiarum differentia li.24.tit.17.ar.13.

Indulgentia reſcriptum vbi præſentari debeat, li. 24.ti.17.ap.ar.1.

Quinam comprehendantur Indultis Curiæ conceſſis li.1.ti.6.ar.1.

Infeudatio.

Sola allegatio Infeudationis ad remittendam controuerſiam ad iudicem regium ſufficit lib.1.ti.12. ar.9.

Informationes.

Informationes attentatorum quomodo valida ſint li.19.ti.3.ar.1.

Iniuriæ.

Iniuria realis pœna aduerſus matrem facta li.22. ti.4.ar 1.

Iniuria aduerſus Procuratorem Regium prolata vel ſcripta li.8.te.3. ar.6.

Iniuria aduerſus Conſiliarium ſcripta quomodo plectatur li.8.ti.3.ar.7.

Iniuria inter perorandum à Procuratore Regio in Parlamento Regio prolata quomodo plectatur li. 7.ti.3.ar.8.

Iniuria ſcripta vice ſatisfactionis omnis expuncta li.8.ti.3.ar.12.

Iniuriarum verbalium in materia procedendi forma li.8.te.3.ar.13.14.

Iniurians ſi dictum nolit, audiendus eſt, li.8.ti.3. ar.15.

Iniuria verbalis reparatio quanam fieri debeat li.7.ti.3.ar.18.

Iniuria in iudicio prolata, etſi res vera ſit, nihilominus meretur, li.8.ti.3.ar.1.

Iniuria in cauſa appellationis prolata aduerſus primum iudicem, pœnam meretur lib.8.titul.3. arreſt.2.

Iniuria aduerſus Procuratorem prolata mulctata li.8.ti.3.ar.4.

Iniuria ab Aduocato inter perorandum prolata, in clientem eius ſi id comprobet recidit, iſque mulctatur li.8.ti 3.ar.5.

Iniurioſa verba ſcriptis iudicialibus inſerta expungi debent li.8.ti.3.ap.ar.2.

Iniuria aduerſus Iudicem prolata delegatum mulctæ obnoxia, li.8.ti.3.ap.ar.3. idem aduerſus Aduocatum Regium, ibid.arr.4. idem aduerſus Locumtenentem generalem, ibid.ar.5.

Iniuria aduerſus Locumtenentem generalem, lib. 8.ti.3.ap.ar.6.

Iniuriarum in actione poſt condemnationem pecuniariam pœnalis repeti non poteſt lib.8. titul.3.ap. arr.7.

Iniuria & conuitia prohibita, libr.8.tit.3.append. art.8.

Iniuriarum verbalium nomine quando quis criminaliter agere poſſit, lib.8.tit.3.ap.art.10.

Inquiſitio, Inquiſitores.

Inquiſitio cum adiuncto incepta & abſque eo continuata, nulla declarata, lib.9.tit.1.art.2.in not.

ad Inquiſitorem reſponſa categorica non pertinent, lib.9.tit.1.art.3.4.

Inquiſitor inquirendo in rem præſentem deſcendere non poteſt, lib.9.tit.1.art.5.

inter Inquiſitores & iudices determinatio libr.9. tit.1.art.7.

Inquiſitores adiunctum adſciſcere debent, lib.9. tit. 1.art.8

Inquiſitores à Iudice retineri poſſunt. lib.9.tit.1. art.9

ad Inquiſitiones peragendas quinam delegari poſſint, lib.9.tit.1.ar.11.

Inquiſitionem facere non poteſt Aduocatus ſenior abſentibus Iudicibus non delegatus libr.9. titul. 1. art.38.

Inquiſitor aduerſus ſe propoſitas recuſationes remittere debet lib.9.tit.1.art.16.

Præſides Inquiſitionum Eccleſiaſtici lib.4.tit.6. art.7.& 8.

Inquiſitor fidei ſubditos extra Diœceſes ipſorum trahere non poteſt lib.19. tit.2.art.10.

Inſtantia.

Inſtantia inſtituta non præſcribitur lib.12.tit.3. art.17.

Reſtitutio aduerſus inſtantiam non reſtituetur lib. 12.tit.3.art.18.

Aduerſus peremptionem inſtantiæ reſtitutio admitti non poteſt, ſed alia intentari poteſt libr. 12.tit. 3.art.19.

In cauſa appellationis inſtantia perempta declarata actio eadem opera perit libr. 12.tit.3. art.18. in not.

Præſcriptio inſtantiæ poſſeſſoriæ notabiliter declarata lib.12.tit.3.art.15.

Inſtantia non perit niſi prius à Iudice conuentum fuerit lib.12.tit.3.art.16.

Inſtigatores.

Inſtigatores accuſatoris iudicem declinare non poſſunt lib.7.tit.7.art.46.

Inſtigatores & Delatores in libro Procuratoris Regij ſe inſcribere debent lib.24.tit.7.in app.3.

Inſtigatores condemnati etiamſi in lite comprehenſi non ſint lib.24.tit.1.art.2.

Inſtitores.

Inſtitores pro ſyngraphis inſtitorio nomine & pro domino factis conueniri non poſſunt libr.6. tit.5. art.5.

Inſtrumentum.

Inſtrumentum non ſignatum authenticum non eſt lib.9.tit.8.art.1.2.3.

Inſtrumenti deſcriptum ex exemplari partium originalis inſtar eſt lib.9.tit.8.art.7.

Inſtrumenti deſcriptum fieri non debet, vt in alia cauſa aduerſus producentem proſit lib.9.tit.8.art. 8.9.

Inſtrumento verùm contractus, in cuius protocollo additio quædam reperitur, à parte non ſignata fides adhiberi debeat, lib.9.tit.8.app.art.1.

Litis inſtrumentis amiſſis quomodo Iudex vel Actuarius excuſetur libr.19. titul.1.art.22.

Litis inſtrumentis in vrbis populatione deperditis de nouo petitionem inſtituere permittitur lib.19. tit.1.in app.3.

Inſtrumenta antiqua autoritatem habent libr.12. tit.3.art.10.

Interdictum

Interdictum tribuendi ilicò ſtylus antiquus abolitus, parte non audita, lib.8.tit.4.art.4.

in Interdicto quænam prouiſiones fiant, libr.8.tit. 4.art.5.

In interdicto quando damna & intereſſe debentur lib.8.tit.4.art.7.

ab Interdicto nuntiatio noui operis diuerſa lib. 8. tit.4.ar.8.9.10.

Interdicta per præuentionem ad Iudicem Regium aut ſubalternum pertinent lib.8.tit.4.ar.11.

Interdicti annus à turbatione incipit, lib.8.tit.4. art.12.

Interdictum aduerſus ſequeſtrum non valet, lib. 8.titul.4.art.13.

Interdictum aduerſus conductorem non valet, lib.8.tit.4.art.14.

Interdicto experiri Procurator Regis non poteſt, lib.8.tit.4.art.15.

Interdicto vti poſſidetis experturum, poſſeſſorem actualem eſſe oportet, lib.8.tit.4.ap.art.1.

Interdictum tria iudicia, puta duas prouiſiones ſeu momentaneas ſententias & definitiuam continet, lib.8.tit.4.ap art.2.in not.

Interdictum vnde vi *priuilegiatum eſt ad trahendam cauſam ad iudicem Regium, lib.8.tit.5.art.2.*

Interdicta pro mobilibus quæ non intentantur. lib. 8.tit.4.art.1.

Interdictum pro officio clauſtrali aduerſus ſuperiorem, & officiarij aduerſus dominum ſuum, lib. 8. tit.1.art.2.

Interdicto experiens ſubditus aduerſus dominum non admittitur lib.8.tit.4. art.3.

Interdictam rei ſacræ nomine admiſſum, lib.1.tit. 1.in app.2.

Priuilegium interdicti vnde vi *lib. 8. tit. 22. art. 5.6.7.*

Intereſſe.

Intereſſe dotale ſoluto matrimonio ratione viceſimaria æſtimatur lib.15.tit.4.ar.1.

Interrupta lis.

Interrupta lis intra annum repeti debet. lib.8. tit. 16.art.1.

Interrumpit omnia vnus è pluribus heredibus moriens lib.8.tit.16.art.2.

Interruptio integri triennij ex reſcripto remiſſa. lib.8.tit.16.art.3.

Interruptam litem ſimpliciter repetens cohæres omnes expenſas debet, lib.8.tit.16.art.4.

Interrupta lis petitorio poſſeſſorio præſcribit, lib. 8.tit.16.ar.5.

Inuentarium.

Inuentaria hereditatis expenſis fiunt, lib.15.tit.6. ar.8.

Inuentaria notarijs committi poſſunt lib.15. tit.6. ar.9.

Apparitoribus cuſtodia mobilium committi non debet verum vicinis lib.15.tit.6.art.10.

Inuentarium confecturus nemo venire debet niſi citatus lib.15.tit.6.in app.1.

Inuentarij defectus qua ratione communionis continuationem inferat. lib.15.tit.6.in app.2.

ad Inuentarium conficiendum heres quomodo viduam cogat. lib.15.tit.6.in app.3.

ad Inuentarium conficiendum Teſtator eligere poteſt quem vult lib.15.tit.6.in app.4.

Inuentarium vt fiat bonorum filij Pater vſufructuarius permittere debet lib. 15. tit. 6. arr.1.

Inuentarium bonorum Presbyteri alicuius defuncti à quo fieri debeat lib.15.tit.6.arr.2.& 3.

Inuentarij, cautionis & rationum remiſſio lib.15.tit. 6.arr.4.

Inuentarium facere & cautionem pro mobilibus praſtare, ſubſtitutis id potiſſimum poſtulantibus nouerca heres tenetur lib.15.tit.6.ar.5.

Inuentarium non ſolenne non reſtituit lib.15.tit. 6. arr.6.

Inuentarium per Prouiſionem decerni non poteſt in lite ſocietatis niſi appareat libr.15.tit.7.arr.7.

Heres intra quod tempus Inuentarium facere debeat lib.12.tit.10.ar.5.

Heres ex beneficio Inuentarij quando reſcriptum à Rege habere cogatur lib. 12. tit. 10.arr.1.

Clauſula in beneficio Inuentarij dummodo alij non ſint, *&c. lib. 21. tit. 10.arr.2.*

S. Ioannis Equites.

Equites S. Ioannis ex venia ſuperioris teſtari poſſunt lib.21.tit.1.in app.2.

Equites S. Ioannis quomodo ſuccedant lib.21. tit.1. arr.14.

Irenarchæ.

Irenarchæ non debent locumtenentem habere lib.4. tit. 13.arr.1.

Irenarchæ malè iudicantes litem ſuam faciunt lib. 4.tit.13.arr.2.

Irenarchæ indulgentias ad probandi ius non habent lib.4.tit.13.arr.4.

Supplicium cuiuſdam ſeſe falsò pro Irenarcha gerentis lib.4.tit.13.Ar.7.

Irreuerentia.

Irreuerentialia verba aduerſus iudicem prolata puniuntur lib.8.tit.3.app.arr.1.

Iter.

Iter ad Contradictorios offerendos aduerſus nouam productionem in principalem cauſam reſeruatur lib.18.tit.2.arr.33.

Iter ad impetrandum cremodicium non taxatur lib.18.tit.2 arr.21.

Iteratio.

Iteratum delictum morte punitum lib. 42. tit. 10. arr.8.

Iudex.

Iudex peregrinus non poteſt citatum cogere vt ſeſe ſiſtat lib.7.tit. 7.ar.30.

Iudex ex conſenſu partium iuriſdictionem ſuam excedere poteſt lib.7.tit.7.ar.32.

Iudex ſententiam ſuam mutare non poteſt libr.7. tit.1.in app.3.

Iudices Regij ſunt competentes per præuentionem crediteris præ aliis euocationibus creditoris lib.7.tit. 8.arr.3.

Iudices admittuntur defenſuri iudicia ſua capitalia poſt executionem li.4.tit.13.arr.5.

Pœna Iudicis iniuſtè hominem morte afficientis lib. 4.tit.13.arr.6.

Iudices boni publici cauſa revereri oportet. lib.6. tit.2.arr.1.

Iudicis integritas lib.6.tit.2.ar.14.

Iudices Regij in Curia approbantur. Peculiares verò in Sedibus Præſidialibus libr. 6. titul. 2. arreſt.15.

Iudices, quos dolo feſeller unt, iis reſtituere omnia emolumenta compelluntur. li. 6.tit.2.ar.13.

Quum quæſtio eſt de interpretanda Conſuetudine & Edicto, Iudices Præſidiales *incompetentes ſunt lib. 4. tit. 11.arr.1.*

Iudex laicus & Eccleſiaſticus ſeparatim iudicare debent lib.1.tit.5.arr.54.

Iudices Eccleſiaſtici in criminali iudicio conſtitutionem Regiam ſeruare debent lib.1.tit.5.arr.55.

Cognitio vtrum Teſtamenta valeant nec ne ad Iudicem laicum ſpectat lib.20.tit 9.arr.3.

Sollicitator corrupter Iudicis punitus lib.6. tit. 2. arr.12.

Forma proceſſus criminalis ſuper Eccleſiaſticis ab ipſorum Iudicibus ſimul & regiis libr. 1.titul.5. arr.15. in not.

Prælatio Iudicum per legem conſtituta lib.6. tit. 2.arr.16.

Iudices firmas ſeu vectigalia tenere non poſſunt lib.6.tit.2.ar.20.

Iudices poſſunt ſibi aſſeſſores Pariſiis & extra ipſorum ſedem adſciſcere lib.6.tit.2.arr.19.

Iudex reſtituere debet, quod ex tranſactione accepit lib.23.tit.11.ar.1.

Iudices quibus caſibus litem ſuam faciant lib.19. tit.1.arr.14.

Iudices quinam & quando litem ſuam faciant li. 19.tit.1.in app.4.

Iudex laicus poteſt iubere afferri geſta criminalia coram officiali ex cauſa lib.1.tit.5.arr.37.

Qualitas Iudicis Regij non amittitur lib. 4. tit. 12.arr.1.

Paradoxon quod ſuper actione reali coram Iudice rei agendum ſit lib.7.tit.7.ar.56.

Iudex criminalis non poteſt operam dare cauſæ criminali, ſi ciuilis acceſſoria ſit libr.6. titul. 2. ar.23.

Iudex Eccleſiaſticus, niſi principale in quo iuriſdictio fundata eſt, deſinat, non poteſt prouiſionem aduerſus laicum iudicare neque de reſtitutione doti, damnorum & intereſſe cognoſcere lib.1.tit. 11. arreſt.11.

Iudex laicus cognoſcit, verum clericus veſte clericali amictus ſit lib.1.tit.5.arr.4.

Iudex vnius delicti cumulare ea poteſt quorum principaliter Iudex competens non eſſet libr.24.tit. 10.arr.9.

Iudices citatoriis ſuis competentiam ſuam fundare debent lib.7.tit.7.ar.16.

Iudicatum.

Cautio Iudicatum ſolui quibus caſibus præſtari debeat lib.8.tit.1.arr.7.

Debitum Iudicatum amplius ſeu bis in Iudicio agitari non debet lib.19.tit.8.arr.2.

Iuriſdictio.

Iuriſdictio ſuper matrimonio lib.1.tit.4.arr.2.

Iuriſdictionum ſpecies & de poteſtate altiorem, mediam & infimam iuriſdictionem habentis libr.7. tit.7.ar.33.

Iuriſdictio communis quomodo exerceri debeat lib.15.tit.2.ar.17.

Iuriſdictio limitata tacitè non extenditur libr.7. tit.7.arr.41.

Iura.

Iura inepta non tolerantur lib.13.tit.3.arr.8.

Iuſtitiarius. Iuſtitium.

Dominus Iuſtitiarius capere poteſt id quod ab eo non

non recognoſcitur libr.7.tit.2.arr.2.& 3.

Iuſtitij reſcriptum quis concedat, libr.10. tit. 8. arr.1.

Iuſtitij reſcripto, abſens cui ſalarium præſtitum, gaudere non debet, lib.10.tit.8.arr.2.

Iuſtitij reſcriptum cauſæ cognitionem deſiderat, libr.10.tit.8.arr.3.

Iuſtitij reſcriptum in propoſitione erroris, lib.10. tit.8.ar.4.non impedit deciſionem litis, ar.5.6.in proviſione, interdicto poſſeſſorio locum non hab.t, ar.7. aduerſus Regē locū non habet, arr.8.in ſubhaſtatione, ar.9.inquiſitionem partis non impedit, ar.10. 11. repræſentationem pecuniæ aut executionem ſententiæ non impedit, ar.12.in criminali, ar.13.

Iuſiurandum-Iuramenta.

Reus cui iuſiurandum delatum additis exceptionibus ius iurare poteſt, lib.9.tit.6.ar.2.

Iuramento lis leuior dirimitur. libr. 9. tit. 6. arr.3.

Iuramentum delatum recuſari non debet libr.9. tit.6.arr.4.

Iuramentum ei, qui probationem præſtitit, delatum non admittitur lib.9.tit.6.arr.5.6.

Iuriſiurandi delatio quando impediat pecuniæ repræſentationem lib.9.tit.6.arr.7.

Iuramentum a creditore, qui probationem ſuam præſtitit, exactum, libr.9. titul. 6.ar.8.

Iuramentum ſuppletorium quibus caſibus admittatur vel non, lib.9.tit.6.arr.9.

Iuſiurandum ſuppletorium in iniuriis, ſi infamiæ periculum non ſit lib.9.tit.6.arr.10.

Iuſiurandum ſuppletorium in retractu conuentionali, li.9.tit.6.ar.11.

Iuſiurandum ſuppletorium in Parlamento non admittitur, lib. 9. titu.6.ar.12.

Iuſiurandum actui iure limitato appoſitum limitationi non derogat, li.9.tit.6.arr.13.

Iuſiurandum Presbyterorum lib. 9. titul. 6. arr.14.

Iuramenta ſuper reliquiis in criminibus periculoſa, lib.9.tit.6.ar.15.

Iuramenta deciſoria diſquiſitioni non ſunt obnoxia, lib.9.tit.6.ar.16.17.18.

Iuſiurandum in teſtamento derogatorium eſt, lib. 9.tit.6.arr.19.

Iuſiurandum ſuper re præſcripta, li.9.tit.6.ar.20.

Iuriſiurandi delatio expreſſum mandatum requirit, lib.9.tit.6.Arr.21.

Iuſiurandum ſuper veritate pretij in ſubhaſtatione præſtitū, li.9.tit.6.arr.22.

Iuſiurandum valere non facit id, quod de iure reprobatum eſt, li.9.ti.6.arr.23.

Iuſiurandum de maiori ætate à minori præſtitum quando & quomodo ad excludendam reſtitutionem valeat, li.9.ti.6.arr.24.

Iuriſiurandi ſolennitas ſuperſtitioſa, lib. 9. titul.6. ar.25.

Iuramento aduerſus tutorem quando fides adhibetur, lib.9.ti.6.app.arr.1.

de Iureiurando in materia ſubſidiorum & vini venditi, lib.9.ti.6.app.arr.2.

L.

Laicus.

Laicus officialis Iudicis Eccleſiaſtici, immunis eſt ab eius Iuriſdictione.lib. 1.tit.4.arr.8.

Iudex laicus clericū capere poteſt li.1.ti.5.ar.32.

Iudex laicus quando poſſit iudicare ſuper ſolutione chirographi a Presbytero agniti lib.7.tit.7. arreſt.4.

Euocationes Iudicibus Laicis permiſſæ aduerſus Eccleſiaſticum lib.1.tit.5.arr.14.

Caſus, quo Presbyter coram Iudice Laico ſeſe ſiſtere non cogitur lib.1.tit.5.in app.6.

Clericus laicam iuriſdictionem prorogare non poteſt lib.1.tit.5.in app.7.

Clerici in atrocibus delictis iudicem laicum declinare non poſſunt libr. 1. tit.5.arr.33.

Clerici coram laicis accuſati prius ſuper crimine priuilegiato iudicantur, quam remittantur ad iudicem Eccleſiaſticum lib. 1.tit.5.arr.34.

Poſſeſſorium rerum ſpiritualium ad iudicem laicum Regium, non ad alium vt maximè Ducalem ſpectat lib.1.tit.5.arr.22.23.24.

Quæſtio ſuper reparationibus Beneficij ad Iudicem laicum ſpectat: & quis eas præſtare teneatur li. 1.tit.5.arr.19.

Laruæ.

Laruæ mille malorum cauſa & occaſio, lib.23.tit. 7.arr.1.

Lateranenſe Concilium.

Concilium Lateranenſe habitum circa annum 1180.lib.1.tit.5.arr.2.

Laudimia.

Laudimia non debentur ex caſuali poſſeſſione ob defectum non ſolutæ dotis ſorori qua Iiis ex ſucceſſione habebat ad id quod ceſſum fuerat libr. 13. tit.2. arr.34.

Laudimia ſoluta eius quod præter decreti pretium ſolutum fuit lib.13.tit.2.arr.35.

Laudimia reditnum caſualium cui debeantur lib. 13. titul.2.arr. 27.

Laudimia ſoluta eius quod præter Decreti pretium ſolutum fuit lib.18.tit.6.arr.48.

Laudimia non debentur neque alia iura dominicalia media parte feudi euicta pro altera media receſſione ab acquirente poſtulata lib.13.tit.1.in app.9.

Laudimia debita ante redemptionem lib.13.tit. 2. in app.5.

Quæſtiones notabiles ad laudimia & venditiones Domino debitas pertinentes lib.13.tit.2.arr.37.

Laudimia non debentur ex alienatione per locationem ad decennium lib.13.tit.2.arr.22.

Beneficiarij hodie laudimia ſoluunt quando beneficia ſua ingrediuntur pro ipſorum temporalibus lib.1.tit.14.arr.4.

Laudimia ex licitatione neceſſaria non debentur lib.13. tit. 2. arreſt.23.

Laudimia non debentur ex redemptione à tertio quodam intra tempus facta lib.13.tit.2.arr.24.

Laudimia ex fundo filiæ in dotem dato & æſtimato non debentur lib.13.ti.2.arr.25.

Laudimia ſoluta ex contractu poſtea reſoluto repetuntur lib.13.tit.2.arr.29.

Laudimia debentur ex venditionibus in quibus conſtitutum eſt & præterea in venditionibus vbi conſtitutum non eſt & nulla actualis poſſeſſio atque traditio lib.13.tit.2.arr.30.

Laxamentum.

Laxamentum & quinquennales induciæ quibus ex cauſis impetrentur, li.10.ti.9.ar.1.

Laxamentum debitor impetrans repræſentare pecuniam non debet.lib.10.tit.9.arr.23.

Laxamentum pro debita annona lib. 10. tit. 9. arr.6.

Laxamentum temporis, debita poſtea contracta non comprehendit lib.10.tit.9.arr.7.

Laxamentum iudicata debita non comprehendit, lib.10.tit.9.arr.8.

Laxamentum in lite rationem locum non habet, ibid.ar.9. neque in pretio debito.ar.10. neque in debito iudicato, ar.11. neque in annua frugum aut pecunia penſione.ar.12.13.14. neque aduerſus debita priuilegiata ar.15. neque in emtione bonorum ſub haſta publica lib.10.tit.9.ap.ar.1.

Legata.

Legatum relictum accipiendum ex debito alterius libr. 20.tit.5.arr.4.

Legatum nutu abſque voce relictum lib.20.tit.5. in app.1.

Legatum diſcretioni relictum quomodo validum cenſetur li.20.tit.5.in app.2.

Legata in piam cauſam ex teſtamento non valido debentur lib.20.tit.6.ar.1.

Legatum inopi puellæ relictum in piam cauſam eſt lib.20.tit.6.arr.2.

Coniunctio minoris teſtandi facultate interdictae etiam de legatis ad pias cauſas intelligitur libr.20. tit.6.in app.1.

Legatorum ad pias cauſas nomine heredes in ſolidum conueniuntur lib.20.tit.6.in app.2.

Legata ad pias cauſas ſuis expenſis præſtare debet heres Teſtatoris li.20.tit.6.in app.3.

Legato ſibi relicto priuatur executor Teſtamentarius munere ſuo abutens lib.20.tit.6.app.4.

Legata famulis relicta ad pias cauſas ſunt legata & in ſolidum ſoluenda lib.20.tit.6.in app.5.

Legatum pium in cauſam meliorem vel æquipollentem immutari poteſt lib.20.tit.6.in app.7.

Legatum pauperibus relictum non deſignatis ſpecialiter pauperibus de pauperibus loci in quo teſtator tempore mortis morabatur intelligitur li.20.ti.6. in app.8.

Legatum pecuniæ relictum vt à Curione diſtribuatur prout ei dictum fuit à teſtatore verum validum ſit lib.20.tit.6.in app.9.

Legatum matri relictum legitimæ imputari debet li.20.tit.7. in app.

Legata famulis relicta ad piam cauſam cenſentur libr.20.titul.6.arr.7.

Tempus a quo poteſtas legati incipit lib. 2. tit.1. arr.1.

Legatarius quando propria authoritate legata occupare poſſit lib.20.tit.5.ar.5.

Legatum relictum ad ſtudia, ad vxorem ducendam, ad officium emendum vel ad aliud quid agendum lib.20.tit.5.arr.2.

Trebellianica & Falcidia ex legatis in piam cauſam detrahuntur lib.20.tit.4.ar.2.

Vſura Legati dotalis extranea perſona relicti lib. 15.tit.4.arr.2.

Legatus.

Legatus habet poteſtatem in dies diſpenſandi in præiudicium Graduatorum lib.1.tit.5.arr.14.

Legitima.

Legitima quando prætendi poſſit lib.20. titul.7. arr.1.

Legitima aſcendentium lib.20.tit.7.arr.2.

Legitimæ ſupplementum quomodo fieri debeat in pecunia vel fundis lib.20.tit.7.ar.3.

Legitimæ ſupplementum ab herede fit libr.20. tit. 7.arr.4.

Legitima ex Regnis, Ducatibus, Marchionatibus vel Comitatibus non detrahuntur libr. 20. titul. 7. arr.5.

Legitima accipitur ſecundum diſpoſitionem legis vel conſuetudinis Prouinciæ in qua bona reſpectiue ſita ſunt lib.20.titul.1.arr.14.

Legitima ab herede accipitur, in ſubſidium vero à tertio poſſeſſore lib.20.tit.7.arr.8.

Legitima poſſeſſorio edicto petita lib.20.titul.7. arr.9.

Legitimæ ſupplementum acceptatione eius quod pater taxauit non impeditur lib.20. tit.7.arr.6.

Legitima matris aliunde commodum ſentientis & teſtamento honorata lib.20.tit.1.arr.12.

Detractio legitimæ de heredis tantum legitima intelligitur non miſcenda alia quæ in hereditate confuſa fuerat lib. 20.tit.4.arr.3.

Filia ad querelam ſupplementi legitimæ non admittitur ob bona a Patre acquiſita poſt dotem dictam ſufficientem initio cum ea diceretur lib.16.tit.4. arr.1.

Interdicto pro legitima experiens admiſſus lib. 20.tit.3.ar.7.

Legitimatio.

Legitimatio abſque cognatis aliis quam patre fieri poteſt lib.5.tit.5.ar.2.

Leproſi.

Leproſi à quo ſegregari poſſint lib.7. tit.7.ar.28.

Leproſi teſtari poſſunt lib.20.tit.1.ar.19.

Leuiores cauſæ.

Cauſæ leuiores illicò & de plano expediri debent, lib.6.tit.2.arr.1.2. idem in materia ciuili & criminali, ibid.app.ar.1.

Leuitæ.

Leuitæ qui ſint lib.1.tit.14.arr.1.

Corruptio ſtatus Leuitici lib.1.tit.12.arr.6.

Lex.

L.Gallus in Francia non obſeruatur lib.21.tit. 7. arr.

Libellus.Libellarij.

Libellus ciuilis in Parlamento offerri debet vbi ſententia data fuit lib.19.tit.8.arr.16.

Libellus Ciuilis & Propoſitio erroris differunt lib.19.tit.8.arr.4.

Libellarij non poſſunt ex Curia Eccleſiaſtica reuocare ad ſe ſub ſpecie iuſticiæ alicuius in actione perſonali lib.7.tit.7.arr.14.

Curia libellaria cognoſcit de actionibus mixtis & non realibus lib. 4.tit.9.arr.2.

Libellarij iudices ſunt competentia ſua lib.7. tit.7. arr.12

Qui fori præſcriptionem apud Libellarios habeant libr.5.tit.12.arr.1.

De quibus cauſis cognoſcant Domini Libellarij lib.4.tit.9.arr.1.

Priuilegium Curiæ libellorum locum habet per vniuerſum regnum Franciæ libr.4.tit.9.arr. 6.

Priuilegium Libellariorum non habet locum in tranſlationibus etiam oneroſo titulo factis lib.4.tit. 9.arr.8.

Liberi.

Liberi primi matrimonij non heredes id quod mater ipſorum lucrata fuit accipiunt libr. 15.titul.1. arr.7.

Præciſio l. hac edictali relinqui debet liberis primi tori, nihil vero liberis ſecundi tori li.15.ti.1.ar.9.

Multa adiudicari debet liberis occiſi, quamuis neque conclu[s]erint, neque litem intenderint lib. 24 tit.arr.5.

Mentio

Mentio librorum in conſuetudine de matrimonio tractante intelligitur ex quocunque toro lib. 17. tit. 2. arr. 1.

Diminutionem Auth. hac edictali *locum non habere in liberis è duobus coniugibus natis lib. 15. tit. 1. in app. 2.*

Libri.

Libri Religioni aduerſi ex decreto Senatus Romani combuſti lib. 1. titul. 2. arr. 7.

Licitatio.

Licitatio Actus voluntarius eſt lib. 8. tit. 6. in app. 2.

Licitationis & additiones quomodo aquæ ſint lib. 13. tit. 9. arr. 1.

Licitatore vltimo fallente ſeu fruſtrante quando prior requiri poſſit lib. 13. tit. 9. arr. 2.

Licitationes fauorabiles ſunt, oppoſitiones vero non libr. 18. tit. 6. arr. 11.

Licitatio opponentis admittitur libr. 18. titul. 6. arr. 2.

Licitatio citra mandatum expreſſum non admittitur lib. 18. tit. 6. ar. 13.

Licitationum clauſarum auctio libr. 18. titul. 6. arr. 14.

Licitationis incarceratio aduerſus ius lib. 18. tit. 6. arr. 15.

Licitatio inter creditores defunctis libr. 21. titul. 10. arr. 6.

Licitatio in diuiſione minorum damnoſa lib. 18. tit. 6. arr. 27.

Licitanti poſtremo quomodo proſpiciatur ſi inter licitationem & additionem in re contigerit li. 13. ti. 9. arr. 11.

Licitatore vltimo non ſoluendo exiſtente quid fieri debeat lib. 18. tit. 6. arr. 27.

Ligna.

Prohibitio cadendorum lignorum pendente lite lib. 14. tit. 3. arr. 7. & 8.

Litigium. Litigioſæ res.

Vitium litigij velatur ſi quis in vno tantum actu procedat eo non oppoſito lib. 12. tit. 2. arr. 4.

Litigium fit per citationem libr. 12. tit. 1. arr. 3.

Res litigioſa cui alienari poſſint. libr. 12. tit. 2. arr. 1.

Studioſus cui res litigioſa ceſſa eſt fori ſui præſcriptione vti non poteſt lib. 12. tit. 2. arr. 3.

Res quando litigioſa ſit lib. 12. tit. 2. arreſt. 3.

Diuiſio rei litigioſæ in magna controuerſia lib. 17. tit. 2. arr. 1.

Lites.

Dubia lites quomodo expediri poſſint lib. 17. tit. 2. arr. 5. 6. & 7.

Conſors litis ſi ius aduerſarij adquirat id correis communicare debet lib. 12. tit. 2. arr. 2.

Liquidum.

Conſignatio liquidi integra eſſe debet lib. 11. tit. 8. arr. 1.

Luctus.

Luctus domeſticus non obſeruatur in publico lib. 4. tit. 6. arr. 15.

Luitio.

Libertas Initionis reditu ſublato nullitatem infert lib. 12. tit. 7. arr. 25. & 26.

Locatio.

Locatio ad longum tempus rei Eccleſiaſtica ſolennitatibus non adhibitis non valet lib. 1. tit. 15. arr. 4.

Locationes Eccleſiaſtica ad longum tempus facta ante præcedentem elocationem finitam nulla eſt. lib. 1. tit. 13. ar. 5.

Locationi à venditore facta quando emtor ſtare teneatur, libr. 10. titul. 3. arr. 1.

Locator quando conductorem expellere poſſit, lib. 10. tit. 3. arr. 2.

ex Locatoris neceſſitate conductor migrare coactus, damna ac intereſſe conſequi non debet, lib. 10. tit. 3. arr. 3.

in Locata domus mobilibus hypotheca priuilegiata, lib. 10. tit. 3. ar. 4. 5.

Locator autoritate priuata conductorem expellere non poteſt, lib. 10. tit. 3. arr. 6.

Locatio ad tempus vitæ liberorum & aliorum ſuperſtitum, lib. 10. tit. 3. ap. ar. 1.

Locatoris proprietarij priuilegium ad conductorem non extenditur, lib. 10. tit. 3. app. ar. 4.

Locationis domus priuilegium aduerſus vxorem non communis, lib. 10. tit. 3. ap. ar. 5.

Locationibus a defuncto beneficiato celebratis œconomus ſtare debet, lib. 10. tit. 3. ap. arr. 6.

Locationi a prædeceſſore celebrata quando ſucceſſor in beneficio ſtare teneatur lib. 10. tit. 3. Append. arr. 7.

Locatio ad dies vitæ nihil aliud eſt quàm vſusfructus li. 1. tit. 13. in app. 2.

de Locatione in ſeptennium facta ab Abbate libr. 1. ti. 13. in app. 3.

Locationes cenſuum publicè fieri debent. lib. 1. tit. 3. in app. 2.

Locatarius quando de incendio domus teneatur, lib. 22. tit. 21. arr. 1.

Locumtenentes.

Locumtenentes generales nō habent autoritatem, poteſtatem, Iuriſdictionem ſuper Irenarchas libr. 4. tit. 12. ar. 3.

Receptio Locumtenentium generalium lib. 4. tit. 12. ar. 12.

Locumtenens particularis quando iuri dicundo operam dare poſſit libr. 6. tit. 1. arr. 22.

Locumtenens particularis ſeſe immiſcere non poteſt, ſi in delegatione Generalis *tantum mentio fiat lib. 4. tit. 12. arr. 16.*

Locumtenentes cuiuſdam Iudicis à Domino, non verò a Iudice creari debent lib. 4. tit. 10. ar. 10.

Lutherus.

Martinus Lutherus lib. 1. tit. 2. arr. 8.

M.

Macedonianum.

Macedonianum poſt mortem patris admittitur lib. 12. tit. 4. arr. 1.

Macedonianum in filiabus æquè vt in maſculis & non tantum in pecunia ſed & in omni mutuo admittitur ibid.

Macedonianum in peculio locum non obtinet. At in Nepotibus vt in filiis, locum habet. lib. 12. tit. 4. arr. 1. & 2.

Macedoniano Senatuſconſulto locus non eſt, in mutuo meretum ad veſtimenta conficienda neceſſariarum lib. 12. tit. 4. in app.

Maieſtas.

Maieſtatis læſa pœna locum habet in omnibus Principibus lib. 22. tit. 1. arr. 1.

Maieſtatis crimen eſt appellare à Rege libr. 22. tit. 1. ar. 2.

Maieſtatis læſa crimen commiſſum citra pœnam

mortis lib.22.tit.1. arreſt.3.

in Maieſtatis læſa crimine Eccleſiaſtici remiſſionem poſtulare non poſſunt lib.22.tit.1.in app.

Maieſtatis crimen vnde procedat li.4.tit. 1.arr.1.

Maior.

Maior ætas in filiabus li.17.tit.3.in app.6.

Maior ætas quomodo in filia interpretanda ſit, vtrum de matrimonio ipſius, an de 25.annis lib.16.tit. 1.arr..6.

Hoc verbum maioris ætatis *in filiabus accipi de nuptiis reuera contractis non de nubilitate & emendatio ſtyli abuſiue Pictauienſis lib.16. tit. 4. in app.5.*

Mandata.

Mandata ſpecialia non valent lib.2.tit.6.arr.2.

Mandatum non inſinuatum ordinarij ius non extinguit lib.2.tit.6.arr.3.

Mandatarius repulſam paſſus ab ordinario, intra quod tempus per executorem prouideri ſe facere debeat lib.2.tit 6.arr.4.

Mandati forma vt ad executionem realem peruenire poßit lib.18. tit.5.arr.27.

Manus mortuæ.

Manus mortuæ quæ dicantur? lib. 1. titul. 14. arr.1.

Manus iniectio.

Manus iniectio ad petitionem creditoris facta in bonis quorum debitor proprietarius eſt & alter vſufructuarius lib.14. tit.2.arr.2.

per manus iniectionem procedi non poteſt quando fundus pluris elocatus eſt quam Cenſus valet ſed penſiones capere conuenit lib.13.tit.2.in app.7.

Manus iniectio ob defectum hominis & officiorum quomodo iniurioſa declarata lib.13. titul. 2. in append.8.

Manus iniectiones quas directi Domini ſuper poſſeſſoribus ſuis faciunt odioſæ ſunt lib.13.tit.2.ar.11.

Manus.

ſua manu faciens quod a Magiſtratu obtinere debebat, eo reparato poſtea ius redat debet lib.23.tit.5. arr.6.

Maritus.

Maritus intercedere poteſt rigori pœnæ adulterij lib.22. tit.9.arr.12.

Maritus autoritatem vxori ſuæ præſtare cogi non debet lib.7.tit. 1. arr.16.17.18.

Maritus cum vxore ſua quando contrahere poßit lib.7.tit.11.ar.21.

Maritus pendente ſeparationis proceſſu ſuſtentare vxorem tenetur libr.15.tit.3.in app.2.

Maritum ab vxore Curia difficulter ſeparat li.15. tit. in app.3.

Maritus de mobilibus & conquiſitis communibus titulo particulari diſponere poteſt non vero titulo donationis lib.15.tit.2.arr.17.& 28.

Maritus pro arbitrio ſuo mobilibus & conquiſitis abuti non poteſt quantumuis conſuetudo ei diſpoſitionem illorum concedat lib.15.tit.2.arr.24.

Mariti autoritas precedere debet lib.7.ti.1.ar.13.

Maritum continuantem cum liberis acquiſita alienare non poſſe lib.15.tit.2.arr.8.

Fundus emtus a marito cuius ſit natura li.17.ti.3. in app.3.

quando Mariti heredi vxorem eius adulterij accuſare liceat lib.22.tit.9.in app.10.

quando Marito vxorem ſuam adulteram occidere liceat lib. 22.tit.9.in app.5.

Succeßio mariti & vxoris mutua fiſco excluſo lib. 12.tit.1.ar.19.

S.Martini conuentus.

S.Martini de Campis conuentus immunis ab Epiſcopo libr. 1.titul. 5. arreſt.36.

Marquæ ius.

Ius Marquæ ſuper bonis tantummodo impetratur lib.5.tit.3.Ar.3.

Ius Marquæ in quibus caſibus & quomodo indulgeatur lib.5.tit.3.arr.1.

Ius Marquæ contra Officialem peregrinum iniuſtè procedentem lib.5.tit.3.arr.4.

Conceßio Iuris Marquæ Regi competit lib.5.tit.1. arr.3.

Executio Iuris Marquæ lib.18.tit.5.ar.21.

Mater.

Mater non admittitur ad ſucceßionem filiæ ſuæ naturalis lib.21. tit.3.arr.20.

Edictum de matribus excluſis à ſucceßione liberorum ſuorum lib.21.tit.1.arr.25.

Arreſtum notabile de eo quod edictum de matribus nonniſi matres concernat lib.21.tit.1.arr.26.

Matricularij.

Matricularij à Curione ſalarij ſui nomine conuenti lib.1.tit.1.in app.2.

Matricularij ab Epiſcopo non creantur lib.19.tit. 2.arr.14.

Matricularij Eccleſiaſtici per Epiſcopum inſtitui nequeunt lib.4.tit.12.arr.14.

Matricularij munere mulieres non funguntur lib. 1. tit. 3.arr.in app.12.

Matrimonia.

Matrimonia clandeſtina abſque conſenſu reprobata lib.15.tit.1.arr.3.

Matrimonium a filio cum impudica fœmina initum, nullum declaratum lib.22. tit.6.in app.4.

Actio de Matrimonio præiudicat Actioni de furto li.22.ti.6.in app.2.

Quæſtio ſuper matrimonio inter tertias perſonas, iuriſdictionis ſecularis eſt lib.1.tit.5.arr.57.

Cognitio ſuper validitate matrimonij ad Officialem ſpectat lib. 1.titul.4. in app.2.

Exceptio nullitatis matrimonij quando ad officialem remittatur libr.1. titul. 4.ar.5.

in Matrimonio nullo & interdicto pacta conuenta nullam vim habent lib.15.tit.1.arr.13.

In cauſa matrimoniali, damna & intereſſe à Iudice laico adiudicantur lib.1.tit.57.in app.3.

Caſus matrimonialis tam de muliere quam de viro intelligitur lib.15.tit.3.in app.1.

Medicus.

Medicus qui quid audacius facit pœna dignus, lib.23.tit.8.arr.1.

Meliorationes.

Dominus directus quando meliorationem ſeu emponemata rei ſibi commiſſæ refundere debeat lib.12. titu.2.ar.10.

Meliorationes quomodo recuperentur li.18.tit.4. arr.13.

Meliorationes cum fructibus non adiudicatis compenſari non debent li.18.tit.4.arr.14.

Meliorationes quomodo a Minore reſtituto refundantur lib. 18. titul. 4.arr.15.

Mendicans.

Quod priuatus mendicans capere non poteſt, id conuentus capit lib.1.ti.8.ar.7.

Quomodo Mendicantibus ſolutio facienda ſit lib.1.tit.8.ar.4.

Poſſeßio immobilium mendicantibus interdicta.

Carmeli-

Carmelitani verò propria quædam poſſidere poſſunt lib.1.tit.8.in app.1.

Menſura.

Menſura Arpennium terræ venditæ ſinus debet iuxta conſuetudinem ſitus ſeu loci in quo res ſita, non contractus li.17.ti.2.in ap.3.

Mercator.

Mercator condemnatus propter adulterium in adgnitionem ſolennem exilium & multam pecuniariam li.22.ti.9.ar.1.

Mercator merces ſuas fide de pretio habita vendens, quando crediti ſui reditum emere poſſit li.22.ti.7.arr.8.

Mercatores qui annonam ſubuehunt, defendi oportet li.6.ti.1. ar.6.

Meretrix.

Meretrix cogi poteſt vt migret domo conducta li.22.ti.9.ar.14.

Meretrix ad Conductionem domus non admittitur li.22.ti.9.ar.15.

Meretrix cui vis illata, quando agere poßit lib.22.ti.8.arr.1.

Metus.

Mulier Metu mariti ſui contrahens lib.16.tit.3.arr.5.

Minor.

Minor quomodo citari debeat libr.16. titul.1. arreſt.3.

Alienatio rei immobilis Minoris nulla eſt lib.16.ti.1.ar.4.

Minor reſiduum pretium in maiori ætate accipiens non ratihabet li.16.ti.1.ar.5.

Minor curatores habens debitum accepto ferre non poteſt li.16.ti.1.ar.6.

Minor diuiſionem poſtulare non poteſt lib.16.tit.1.arr.7.

Minor nonniſi ex cauſa ſibi vtili obligare ſe poteſt li.16.ti.1.ar.8.

Minor oneratus negatiua probatione de in rem verſo ſi ſolemnitates obſeruatæ fuerint contrario caſu relevatus li.16.ti.1.ar.9.

Minor reſtituitur aduerſus obligationem qua ſe pro Patre ſuo carcere liberando obligauit li.16.tit.1.arr.17.

de Domino poſſeſſionem rei immobilis à ſe Minore adhuc venditæ tradente li.16.ti.1.in app.1.

Minoris Reſtitutio *quando Maiori proſit li.16.ti.1.in app.2.*

Minor ſine Curatore condemnatus quando appellare non poßit libr.16.titul.1.arr.11.& 12.

Minor quando non admittatur libr.16.titul.1.arr.13.

Minor reſtitutus immobile quo accepit ſtatu, reſtituere tenetur li.16.ti.1.arr.14.

a Minore & maiore & vno quolibet eorum ſolo & in ſolidum immobilium facta alienatio li.16.tit.1.arr.15.

Vtrum Apocha ſubſtitutionis à Minore confecta valeat li.16.ti.3.ar.13.

Minoris Fideiuſſor rem ſuam immobilem alienans indemnis redditus a Minore per Arreſtum li.16 ti.3.ar.14.

Minor accuſatus quando curatore egeat li.7.ti.11.arr.22.

Minor aduerſus tempus retractus elapſum non reſtituitur li.12.ti.6.ap.ar.2.

Minor aduerſus decretum procedens, vili pretio factum admittitur lib.16.tit.6.arr.3.

Minor quando reſtitui poßit aduerſus reſignationem beneficij alicuius lib.6.tit.3.arr.3.

Minor vtrum ob læſionem in re mobili reſtituatur li.16.ti.3.ar.7.

Minor qui ſe ex auctoritate tutoris ſui nudum heredem geſſit a reſcripto depulſus fuit libr.26.titul.3.in app.1.

Minores à tributis immunes ſunt libr.5.titul.11.ar.34.

Teſtamentum à Minore quomodo in vtilitatem filij Curatoris ſui conditum irritatum lib.15.ti.5.arr.9.

Minor 15.annis ſeruus vel manus mortua iudicari non poteſt li.7.ti.1.ar.8.

Minor aduerſus reſignatarium ſuum reſtituitur li.3.ti.11.ar.1.

Maſculo & fœminæ Minori ſemper decretum neceſſarium eſt in alienatione rerum immobilium li.16.ti.2.ar.3.

ex capite Minoris quando Maior reſtituatur, li.16.ti.1.in app.3.

Minor clandeſtinè cognatam ducens punitur li.23.tit.4.ar.3.

Creditor Minoris petens reſiduum non amittit li.8.ti.1.ar.1.

Miſſa.

Miſſa celebrata li.1.ti.1. ar.3.

Vtrum aliquid pro adminiſtratione ſacramentorum & Miſſarum celebratione accipere liceat lib.1.ti.3.ar.7.

Mobilia.

Pretium rei immobilis vxoris venditæ qua ad eam recuperandam actionem habet, mobile eſt li.17.tit.4.arr.2.

Mobilium appellatio debita actiua complectitur libro 17.titul.4.ar.4.

Pecunia deſtinata in fundi emptionem pro re mobili habetur lib.17.tit.4.arr.3.

Molendinum.

Molendinum in foſſa ad ſeniorem ſpectat lib.22.ti.5.in app.2.

Dominus Molendini bannalis ad quid teneatur lib.13.titul.8.arreſt.1.

Bannale torculare in omnes Ius habet Nobilibus quoque non exceptis lib.13.tit.8.arr.2.

Ius cogendi ſubditos ne alio Molendino vel torculari quam ſuo vtantur ex Conſuetudine præſcripta & Cõſenſu approbata oritur libro 13.titul.8.arreſt.3.

Dominus ſua propria authoritate Molendinum de nouo extructum demoliri non poteſt lib.23.tit.5.arr.1.

Momentaneus.

Momentaneus Poſſeſſor procedere non tenetur ſi vna è tribus partibus a momentanea poſſeſſione appellet li.19.ti.3.ar.2.

Momentanea poſſeßio in depoſito lib.12.titul.3.arr.20.

Momentaneus poſſeſſor ſi cautionem non habeat, quid facere debeat li.8.ti.11.ar.21.

Momentanea poſſeßio quando appellatione ſuſpendatur, li.8.tit.11.ar.12.13.14.

Momentaneus poſſeſſor quando cautionem præſtare teneatur lib.8.ti.11.ar.6.

a Momentaneo poßeſſore cautio præſtita quando recuſari poſſit, lib.8.tit.11.arr.17.

Momentanea poſſeſſio quando principali præiudicet lib.8.tit.11.ar.18.

Xxx

mortis lib.12.tit.1. arreſt.3.

in Maieſtatis laſæ crimine Eccleſiaſtici remiſſionem poſtulare non poſſunt lib.22.tit.1.in app.

Maieſtatis iura.m vnde procedat li.4.tit. 1.arr.1.

Maior.

Maior ætas in fideicommiſſis li.17.tit.3.in app.6.

Maior ætas quomodo in filia interpretanda ſit, vtrum de matrimonio ipſius,an de 25.annis lib.16.tit. 1.arr.16.

Hoc verbum maioris ætatis *in filiabus accipi de nuptiis re vera contractis non de nubili ætate & emendatio ſtyli abuſiui Pictauienſis lib.16.tit.4. in app.5.*

Mandata.

Mandata ſpecialia non valent lib.1.tit.6.arr.2.

Mandatum non inſinuatum ordinarij ius non extinguit lib.2.tit.6.arr.3.

Mandatarius repulſam paſſus ab ordinario, intra quod tempus per executorem prouideri ſe facere debeat lib.2.tit.6.arr.4.

Mandati forma vt ad executionem realem peruenire poſſit lib.18. tit.5.arr.27.

Manus mortua.

Manus mortua quæ dicantur? libr. 1. titul. 14. arr.1.

Manus iniectio.

Manus iniectio ad petitionem creditoris facta in bonis quorum debitor proprietarius eſt & alter vſufructuarius lib.14.tit.2.arr.2.

per manus iniectionem procedi non poteſt quando fundus pluris elocatus eſt quam Cenſus valet ſed penſionem capere conuenit lib.13.tit.2.in app.7.

Manus iniectio ob defectum hominis & officiorum quomodo iniurioſa declarata libr.13. titul. 2. in append.8.

Manus iniectiones quas directi Domini ſuper poſſeſſoribus ſuis faciunt odioſæ ſunt lib.13.tit.2.ar.11.

Manus.

ſua manu faciens quod à Magiſtratu obtinere debebat,eo reparato poſtea ius redat debet lib.23.tit.5. arr.6.

Maritus.

Maritus intercedere poteſt rigori pœnæ adulterij lib.22. tit.9.arr.12.

Maritus autoritatem vxori ſuæ præſtare cogi non debet lib.7.tit. 1. arr.16.17.18.

Maritus cum vxore ſua quando contrahere poſſit lib.7.tit.11.ar.21.

Maritus pendente ſeparationis proceſſu ſuſtentare vxorem tenetur libr..5.tit.3.in app.2.

Maritum ab vxore Curia difficulter ſeparat li.15. tit. .in app.3.

Maritus de mobilibus & conquiſitis communibus titulo particulari diſponere poteſt non vero titulo donationis lib.15.tit.2.arr.27.& 28.

Maritus pro arbitrio ſuo mobilibus & conquiſitis abuti non poteſt quantumuis conſuetudo ei diſpoſitionem eorum concedat lib.15.tit.2.arr.24.

Mariti autoritas præcedere debet lib.7.ti.1.ar.13.

Maritum contiuantem cum liberis acquiſita alienare non poſſe lib.15.tit.2.arr.8.

Fundus emtus a marito cuius ſit natura li.17.ti.3. in app.4.

quando Mariti heredi vxorem eius adulterij accuſare liceat lib.22.tit.9.in app.10.

quando Marito vxorem ſuam adulteram occidere liceat lib. 22.tit.9.in app.5.

Succeſſio mariti & vxoris mutua fiſco excluſo lib. 12.tit.1.ar.19.

S.Martini conuentus.

S.Martini de Campis conuentus immunis ab Epiſcopo libr. 1.titul. 5. arreſt.36.

Marquæ ius.

Ius Marquæ ſuper bonis tantummodo impetratur lib.5.tit.3.Ar.3.

Ius Marquæ in quibus caſibus & quomodo indulgeatur lib.5.tit.3.arr.1.

Ius Marquæ contra Officialem peregrinum iniuſtè procedentem lib.5.tit.3.arr.4.

Conceſſio Iuris Marquæ Regi competit lib.5.tit.1. arr.3.

Executio Iuris Marquæ lib.18.tit.5.ar.21.

Mater.

Mater non admittitur ad ſucceſſionem filiæ ſuæ naturalis lib.21. tit.3.arr.20.

Edictum de matribus excluſis à ſucceſſione liberorum ſuorum lib.21.tit.1.arr.25.

Arreſtum notabile de eo quod edictum de matribus nonniſi matres concernat lib.21.tit.1.arr.26.

Matricularij.

Matricularij à Curione ſalarij ſui nomine conueniri lib.1.tit.1.in app.2.

Matricularij ab Epiſcopo non creantur lib.19.tit. 2.arr.14.

Matricularij Eccleſiaſtici per Epiſcopum inſtitui nequeunt lib.4.tit.12.arr.14.

Matricularij munere mulieres non funguntur lib. 1. tit. 3.arr.in app.12.

Matrimonia.

Matrimonia clandeſtina abſque conſenſu reprobata lib.15.ti.1.arr.3.

Matrimonium a filio cum impudica fœmina initum,nullum declaratum lib.22. tit.6.in app.4.

Actio de Matrimonio præiudicat Actioni de furto li.22.ti.6.in app.2.

Quæſtio ſuper matrimonio inter tertias perſonas, iuriſdictionis ſecularis eſt lib.1.tit.5.arr.57.

Cognitio ſuper validitate matrimonij ad Officialem ſpectat lib. 1.titul.4. in app.2.

Exceptio nullitatis matrimonij quando ad officialem remittatur libr.1. titul. 4.ar.5.

in Matrimonio nullo & interdicto pacta conuenta nullam vim habent lib.15.tit.1.arr.13.

In cauſa matrimoniali,damna & intereſſe à Iudice laico adiudicantur lib.1.tit.57.in app.3.

Caſus matrimonialis tam de muliere quam de viro intelligitur lib.15.tit.3.in app.1.

Medicus.

Medicus quicquid audacius facit pœna dignus, lib.23.tit.8.arr.1.

Meliorationes.

Dominus directus quando meliorationem ſeu emponemata rei ſibi commiſſæ refundere debeat lib.12. titu.2.ar.10.

Meliorationes quomodo recaperentur li.18.tit.4. arr.13.

Meliorationes cum fructibus non adiudicatis compenſari non debeant li.18.tit. 4.arr.14.

Meliorationes quomodo a Minore reſtituto refundantur lib. 18. titul. 4.arr.15.

Mendicans.

Quod priuatus mendicans capere non poteſt, id conuentus capit lib.1.ti.8.ar.7.

Quomodo Mendicantibus ſolutio facienda ſit lib.1.tit.8.ar.4.

Poſſeſſio immobilium mendicantibus interdicta

Carmeli-

Carmelitani verò propria quadam poſsidere poſſunt lib.1.tit.8.in app.1.

Menſura.

Menſura Arpennium terræ venditæ ſnmi debet iuxta conſuetudinem ſitus ſeu loci in quo res ſita, non contractus li.17.ti.2.in ap.3.

Mercator.

Mercator condemnatus propter adulterium in adgnitionem ſolennem exilium & multam pecuniariam li.22.ti.9.ar.2.

Mercator merces ſuas fide de pretio habita vendens, quando crediti ſui reditum emere poſſit li.12.ti.7.arr.8.

Mercatores qui annonam ſubuehunt, defendi oportet li.6.ti.1. ar.6.

Meretrix.

Meretrix cogi poteſt vt migret domo conducta li.22.ti.9.ar.14.

Meretrix ad Conductionem domus non admittitur li.22.ti.9.ar.15.

Meretrix cui vis illata, quando agere poſſit lib.22.ti.8.arr.1.

Metus.

Mulier Metu mariti ſui contrahens lib.16.tit.3.arr.5.

Minor.

Minor quomodo citari debeat libr.16. titul.1. arreſt.3.

Alienatio rei immobilis Minoris nulla eſt lib.16.ti.1.ar.4.

Minor reſiduum pretium in maiori ætate accipiens non ratihabet li.16.ti.1.ar.5.

Minor curatorem habens debitum accepto ferre non poteſt li.16.ti.1.ar.6.

Minor diuiſionem poſtulare non poteſt lib.16.tit.1.arr.7.

Minor nonniſi ex cauſa ſibi vtili obligare ſe poteſt li.16.ti.1.ar.8.

Minor oneratus negatiua probatione de in rem verſo ſi ſolennitates obſeruatæ fuerint contrario caſu non li.16.ti.1.ar.9.

Minor reſtituitur aduerſus obligationem qua ſe pro Patre ſuo carcere liberando obligauit li.16.tit.1.arr.17.

de Domino poſſeſsionem rei immobilis à ſe Minore adhuc vendita tradente li.16.ti.1.in app.1.

Minoris Reſtitutio quando Maiori proſit li.16.ti.1.in app.2.

Minor ſine Curatore condemnatus quando appellare non poſſit libr. 6.titul.1.arr.11.& 12.

Minor quando non admittatur libr. 16. titul.1. arr.13.

Minor reſtitutus immobile quo accepit ſtatu, reſtituere tenetur li.16.ti. arr.14.

a Minore & maiore & vno quolibet eorum ſolo & in ſolidum immobilium facta alienatio li.16.tit.1.arr.15.

Vtrum Apocha ſubſtitutionis à Minore confecta valeat li.16.ti.3.ar.13.

Minoris Fideiuſſor rem ſuam immobilem alienans indemnis redditus a Minore per Arreſtum li.16.ti.3.ar.14.

Minor accuſatus quando curatore egeat li.7.ti.11.arr.22.

Minor aduerſus tempus retractus elapſum non reſtituitur li.12.ti.6.ap.ar.1.

Minor aduerſus decretum procedens, vili pretio factum admittitur lib.16.tit.6.arr.3.

Minor quando reſtitui poſſit aduerſus reſignationem beneficij alicuius lib.6.tit.3.arr.3.

Minor vtrum ob læſionem iure mobili reſtituatur li.16.ti.3.ar.7.

Minor qui ſe ex auctoritate tutoris ſui nudum heredem geſſit a reſcripto depulſus fuit libr.16.titul.3.in app.1.

Minores à tributis immunes ſunt libr.5.titul.12.ar.34.

Teſtamentum à Minore quomodo in vtilitatem filij Curatoris ſui conditum irritatum lib.15.ti.5.arr.9.

Minor 15.annis ſeruus vel manus mortuæ iudicari non poteſt li.7.ti.1.ar.8.

Minor aduerſus reſignatarium ſuum reſtituitur li.3.ti.11.ar.1.

Maſculo & fœmina Minori ſemper decretum neceſſarium eſt in alienatione rerum immobilium li.16.ti.2.ar.3.

ex capite Minoris quando Maior reſtituatur, li.16.ti.1.in app.3.

Minor clandeſtinò cognatam ducens punitur li.23.tit.4.ar.3.

Creditor Minus petens reſiduum non amittit li.8.ti.1.ar.1.

Miſſa.

Miſſa celebrata li.1.ti.1. ar.3.

Vtrum aliquid pro adminiſtratione ſacramentorum & Miſſarum celebratione accipere liceat lib.1.ti.3.ar.7.

Mobilia.

Pretium rei immobilis vxoris venditæ qua ad eam recuperandam actionem habet, mobile eſt li.17.tit.4.arr.2.

Mobilium appellatio debita actiua complectitur libro 17. titul. 4. ar.4.

Pecunia deſtinata in fundi emptionem pro re mobili habetur lib.17.tit.4.arr.3.

Molendinum.

Molendinum in foſſa ad ſeniorem ſpectat lib.22.ti.5.in app.2.

Dominus Molendini bannalis ad quid teneatur lib.13. titul.8. arreſt.1.

Bannale torcular e in omnes Ius habet Nobilibus quoque non exceptis lib.13.tit.8 arr.2.

Ius cogendi ſubditos ne alio Molendino vel torculari quam ſuo vtantur ex Conſuetudine præſcripta & Conſenſu approbata oritur libro 13. titul.8. arreſt.3.

Dominus ſua propria authoritate Molendinum de nouo extructum demoliri non poteſt lib.23.tit.5.arr.3.

Momentaneus.

Momentaneus Poſſeſſor procedere non tenetur ſi vna è tribus partibus a momentanea poſſeſſione appellet li.19.ti.3.ar.1.

Momentanea poſſeſſio in depoſito lib.12.titul. 3.arr.20.

Momentaneus poſſeſſor ſi cautionem non habeat, quid facere debeat li. 8.ti.11.ar.11.

Momentanea poſſeſſio quando appellatione ſuſpendatur, li.8.tit.11.ar.12.13.14.

Momentaneus poſſeſſor quando cautionem præſtare teneatur lib.8.ti.11.ar.16.

a Momentaneo poſſeſſore cautio præſtita quando recuſari poſſit, lib 8.tit.11.arr.17.

Momentanea poſſeſſio quando principali præiudicet lib.8.tit.11.ar.18.

Xxx

ante Momentaneam poſſeſſionem falſi accuſatio non attenditur, lib.8.tit.11.app.arr.1.

Momentanea poſſeſſio & relaxatio pignerationis differunt, lib.8. tit.11.ar.2.3.

Momentanea poſſeſſio iudicanda citra partis inquiſitionem ſeu examen li.8.ti 11.ar.4.5.6.7.

Momentaneam poſſeſſionem prius executioni traditam oportet, quam ad principalem cauſam pergatur li.8.ti.11.ar.8.

Momentaneam poſſeſſionem qui Arreſto impetrauit, ad quid teneatur lib.8. tit.11.arr.9.

Momentaneus poſſeſſor ex Arreſto quo nomine cautionem præſtare debeat, li.8.ti.11.ar.10.

Monachi.

Monachi mendicantes hereditatem adquirere non poſſunt li.1.tit.8.ar.2.3.4.

Monaſterium.

Ius virorum aut mulierum conſtituendorum in Monaſterio li.5.ti.1.ar.4.

Moneta Monetarij.

Catholicians Monetarij litem pendentem apud Libellarios euocare non poſſunt libr. 4. titul. 9. arreſt.11.

Clericus falſa Moneta reus priuilegium ſuum non amittit li.1.ti.6.ar.9.

Monitorium. Monitio.

Reſcriptum Monitorium male publicatum extra terminos edicti Aurelianenſis libr. 18.tit. 7. arr.16.

Monitio omnis ſcandaloſa eſt libr. 18. titul. 7. in app.1.

Morbus.

Ob Morbum excuſatus ſalarium ſuum accipit li.6.ti.12.ar.12.

Mors. Mortuus.

Mortis cauſa donatio in patrem autorem facta non valet li.7.ti.1.ar.7.

Mors Ciuilis per contumaciam iudicata vtrùm mortis naturalis loco ſit, li.24.ti.15.ar.1.

Mors Ciuilis eundem effectum habet quem naturalis lib.24.tit.15.ar.1.in Not.& ar.2.

Mortem ſibi conſciſcens excuſatus & defenſus, lib. 22.titul.10.arr.1.

Forma procedendi aduerſus cadauer eius qui ſibi Mortem conſciuit lib.22. titul.10.arr.2.

Vtrum Fratri qui Mortem fratris ſui Religioſi vindicauit Abbas refundere ſumptus debeat lib.24. ti.3.in app.5.

Conſuetudo Mortuus ſaiſinat viuum *in patria Iuris ſcripti li.21.ti.6.ar.2.*

Mulier.

Mulier ſecundo nubens ſecundo vel tertio marito plus quam vni ex liberis donare non poteſt. Nec legatum perſona coniuncta prædicti mariti valet lib. 15.ti.1.ar.11.

Mulier quæ quid ſubtraxit ſeu amouit tenetur non obſtante ipſius renuntiatione lib. 15. titul. 2. arreſt.1.

Mulier ſecundo nubens intra tempus luctus hereditatem primi ſui mariti amittit teſtamento heres inſtituta li.15.ti.1.arr.12.

Mulier ad debita non niſi pro rata communione tenetur lib. 5. tit.2.app.1.

Societas durat quouſque inuentarium fiat lib.15. tit.2.in ap.2.

Mulier excuſare ſe poteſt, quod intra tempus legitimum non egerit, metu vero libr.7. titul.1.arreſt. 14.

Mulier in patria Iuris ſcripti non eſt in mariti poteſtate & agere & conueniri poteſt libr.7.titul.11. arr. 15.

Mulier accuſans autoritate mariti munita eſſe debet, accuſata non item li.7.ti.11.arr.23.

Mulier quomodo citra autoritatem atque inſcio marito valide ſe obligare non poſſit libr.7.titul.1.ar. 19.20.

Mulier quando abſque autoritate mariti agere poteſt li.7.ti.1.ar.10.

Multa.

Multa quando infamet libr.24. titul.10. arreſt. 12.

Multa temeraria appellationis pro rata *ſoluitur li.7.ti.3.ar.2.*

Multa iudicata aduerſus plures quomodo inferatur pro rata, *an aliter li.7.ti.3.ar.3.*

Multa temeraria appellationis a Iudice quoque non Regio procedens ad Regem ſpectat libr.7.tit.3. in app.

Multa prius parti ſoluitur, poſtea Regi, li.24.ti. 16.ar.1.

Multa ſponſionis Regi & parti adiudicata quomodo ſoluatur li.24.ti.16.arr.2.

Multa Regi *& Epiſcopo adiudicata quomodo ſoluantur li.24.tit.16.ar.3.*

Multa pecuniaria conuerſa in pœnam corporalem aduerſus Clericum ab Officiali & pro delicto communi ſeu temporali li.24.ti.16.ar.4.

Multa aduerſus Prælatum ſententia non parentem li.19.ti.8.ar.1.

Multa ad Publicanum tempore ſententiæ ſpectant li.13.ti.9.arr.9.

Multa Regi *adiudicata, aliò conuerti non poſſunt li.5.ti.10.arr.8.*

Multa 25. librarum quales executoria ſint non obſtante appellatione li.19.ti.7.ar.9.

Multiplicatio.

Multiplicatio munerum annuorum reſpectiue ad multiplicationem focorum libro 13. titul.5. arreſt.3.

Munera.

Munera quando multiplicentur propter focorum ſeu familiarum multiplicationem ſubſecutam li.13.tit.4.ar.2.

Muri.

Muri tempore pacis ſarti tecti conſeruari debent li.6.ti.1.arr.3.

Murum Ciuitatis perforare abſque Domini conſenſu nulli permittitur lib.6.tit.1.ar.5.

Mutatio.

Mutatio laudabilis & quando libro 1.titul.1. arr.8.

N.

Natus. Naturalis.

De Nato menſe vndecimo libr.21. titul. 3.in appen.2.

Naturalis aduerſus diſpoſitionem Iuris Nobilitatem retinet nomen & inſignia li.21.ti.3.ar.1.

Naturales donationum & legatorum capaces ſunt li.21.ti.3.ar.2.

Naturalium ſucceſſio quando ad matrem ſpectet li.21.ti.3.ar.3.

Naturales ſpurij liberos habentes vel teſtamentum condentes Regem heredem non habent lib.21. ti.3.arr.5.& 6.

Nepos.

INDEX.

Nepos.

Nepos auo ſuo ſuccedere poteſt quamuis ſucceſſione patris ſui renunciauerit libro 21. titul. 1. arreſt. 2.

Beneficia aui a Nepotibus acceptari poſſunt li. 21. ti. 3. ar. 4.

Necatus.

Vindicta Necati Religioſi patri & Abbati permiſſa li. 24. ti. 2. ar. 5.

Niuernenſes.

Prærogatiua inter Niuernenſes & Monpenſerios Duces li. 4. ti. 5. ar. 2. & 3.

Nobiles, Nobilitas.

Nobiles adiudicatarij vectigalium eſſe non poſſunt li. 13. ti. 9. in app.

Nobilitas a patre venit non a matre lib. 5. tit. 4. ar. 3.

In Campania venter nobilitat li. 5. titul 4. arr. 3. in not.

Nobilitas quomodo probetur libro 5. titul. 4. arreſt. 4.

Fœmina nobili ſtirpe, ignobili nupta, viduitatis obtentu nobilitatem amiſſam repetere non poteſt li. 5. ti. 11. ar. 2.

Fœmina vidua plebeij cuiuſdam, ſi cum Nobili matrimonium repetat, nobilitatem ſuam reſigit li. 5. ti. 11. arr. 26.

Fœmina plebeia Nobili ſtirpe orto nupta nobilitatur li. 5. ti. 1. ar. 27.

Nomen.

Conditio, modus & onus Nomen & inſignia teſtatoris ferendi a legatario vel herede libro 20. titul. 5. arr. 3.

Notarius.

Notarius qui hypothecam tacuit quomodo puniatur li. 17. ti. 1. in app. 2.

Notarius aliquid omittens in exemplari rei à ſe conſcriptæ excuſatur li. 2. ti. 8. ar. 9.

Notarij & Apparitores a prætenſa immunitate conſuetudine excluſi li. 5. ti. 11. ar. 21.

Error Notarij in lonuſſio quomodo emendetur li. 17. ti. 1. ar. 1.

Notarij non tenentur communicare regiſtra ſua li. 4. ti. 14. ar. 9.

Notarij quomodo extendere poſſint clauſulam Et cætera *li. 4. ti. 14. ar. 10.*

Forma qua Notarij contractus recipiunt li. 4. tit. 14. ar. 11.

Notarij quomodo debeant recipere contractus in forma notabili li. 4. ti. 14. ar. 12.

Notarij quomodo poſſint poſtulare & occupare li. 4. ti. 14. in app. 1.

Notarius quamlibet minor pro maiore habetur li. 4. ti. 14. in ap. 2.

Notarius condemnatus ad exemplar contractus præbendum, cuius authenticum amiſſum fuit li. 4. ti. 14. in app. 3.

Notarij Regij non poſſunt inſtrumenta conſcribere intra Iuſtitiam Dominorum citra illorum conſenſum li. 4. ti. 14. in app. 4.

Pœna Notarij qui ſupponit vel datam obligationis mutat li. 22. ti. 12. ap. ar. 2.

Notoria ſeu relationis executoris forma li. 6. ti. 7. ar. 6.

Notarij creati a Comitibus Palatinis li. 4. tit. 14. ar. 1.

Notarij diſtrictum ſuum non poſſunt excedere li. 4. ti. 14. ar. 2. 3. & 4.

Notarius Regius neminem poteſt obligare ad coercitionem ſpiritualem li. 4. ti. 14. ar. 5.

Notarij Apoſtolici nullam habent inter Laicos poteſtatem li. 4. ti. 14. ar. 6.

Notarius in re improbatus li. 4. ti. 14. ar. 8.

Noualia.

Noualia quibus competunt li. 1. ti. 12. arr. 10.

Noualia ad Curiones priuatiuè excluſis omnibus aliis ſpectant li. 1. ti. 12. ar. 13.

Noualia pro certis Curionibus debentur li. 1. tit. 12. ar. 7.

Nullitas.

Nullitas contractus præſcripta libro 12. titul. 7. arr. 7.

Nullitas Conſenſu partium non velatur li. 24. ti. 5. arr. 6.

Nullitas teſtamenti ob præteritionem quando præſcribatur li. 12. ti. 5. ar. 6.

Numularij.

Numularij ſine Codicillis Regiis non admittuntur li. 5. ti. 1. ar. 8.

Nundinæ.

Nundinarum priuilegium & qualitates ipſius li. 10. ti. 7. ar. 1. & ap. ar. 1.

Nutrix.

Nutrix ob culpam leuem mortui infantis tenetur li. 22. ti. 5. ar. 6.

O.

Obambulatio.

Prohibitio de non Obambulando in Eccleſiis li. 1. ti. 1. ar. 11.

Obligatio.

Obligatio tacita debiti agniti inſtar eſt li. 9. ti. 1. ar. 4.

Obligatio ſine cauſa nulla eſt libro 10. titul. 2. arreſt. 1.

Obligationes abſque cauſa expreſſione quatenus ſint admiſſibiles li. 10. ti. 2. arr. 2.

Obligatio & promiſſio de reſtituendo eo, quod pro redemtione ſocij ſolutum fuit li. 10. ti. 2. ar. 3.

Obligationum nullitas ex cauſa li. 10. titul. 2. app. ar. 2.

Obligationes conditionales executoriæ li. 10. tit. 1. arr. 1.

Obligationes conditionem in ſe continentes executoria non ſunt, niſi poſt euentum conditionis ac prætereà per viam actionis procedere oportet li. 10. tit. arr. 2. in Not.

Obligatio facti poſſibilis & iurati præciſè adimplenda eſt li. 10. ti. 1. ar. 3. & 4.

Oblatum.

Oblatum in totum acceptari debet neque diuidi poteſt li. 8. ti. 5. ar. 12.

Occiſus.

Definitio dubij inter matrem Occiſi viduam & liberos ipſius li. 24. ti. 2. in app. 4.

Ocularis demonſtratio.

Dominus directus cenſus ſui nomine Ocularem demonſtrationem facere non tenetur li. 8. ti. 14. ar. 2.

Auctor laudatus demonſtrationem Ocularem poſtulare non poteſt li. 8. ti. 14. ar. 3.

Oeconomus.

Quando Oeconomo locus ſit li. 2. ti. 3. app. 1.

Officiarius.

Officiarius propter merita exhibita factus deſtitui non poteſt li. 4. ti. 22. ar. 7.

Officialis ſine cauſa deſtitui non poteſt li.4.tit. 12.ar.8.

Officiarius notatus in deſtitutione, opponendo ſe aut appellando reluctari poteſt libr. 4. titul. 21. arreſt.9.

Officiary Regij etiam ex cauſa onéroſa deſtitui li.4.ti.12.ar.15.

Officiary non Regij pro arbitrio deſtitui poſſunt li.4.ti.12.ar.11.

Officiary Regij poſt mortem Regis & antequam in Officijs ſuis confirmentur, in eodem ſtatu, quo antea permanent li.4.ti.2.ar.4.

Officiary Regij irreuocabiles li.4.ti.12.ar.2.

Officiary alij quam Regij experientes interdicto quibus caſibus admittantur li.4.ti.12.ar.3.

Officialis examen teſtamenti in formam inſtrumenti publici redigere non poteſt libr.20. titul.1. arreſt.16.

Inſtitutio præſentati ab Officiali expeditur li.2. ti.9.arr.16.

Omne.

Verbum Omne ſano modo accipiendum li.17.tit. 3.in app.3.

Operæ.

Reliqua Operarum quomodo petantur li.13.ti.6. ar.3.

Opinio.

Opinionum trium minima ad vnam è maioribus applicari debet li.4.ti.6.ar.30.

Oppoſitio.

Oppoſitio certij non admittitur qui Ceſſionem in fraudem factam habet li.18.ti.5.ar.35.

Oppoſitio ſine annullandi duum generum eſt li. 18.ti.6.ar.43.

Ius Optandi ſeu eligendi tranſmittitur li.15.tit. 4.arr.2.

Ordinarius in id de quo Papa ſaiſitus ſe immiſcere prohibetur li.2.ti.8.ar.15.

Electio Orgemontij Cancellary Regeſtis comprehenſa primo die Sammartinians li.4.ti.8.ar.1.

P.

Pactum.

Nomenclatores ſiue ſollicitatores Pactum de quota litis *cum domino litis inire non debent lib.6. ti.4.ar.3.*

Pactum de quota litis *reprobatum li.12.ti.2. app. arr.1.*

Pæderaſtæ.

Pœna ſtatuta aduerſus Pæderaſtas li.22.ti.7.in app.1.

Pagi.

Incola Pagorum Vrbi finitimarum ad inſtaurationem foſſarum, at non etiam murorum vrbes illius tenentur li.5.ti.11.ar.5.6.7.

Papa, Papatus.

Papa de poſſeſſorio non cognoſcit lib.1. titul.5. in app.4.

Papa & eius Legatus in præiudicium Graduatorum Regulæ 20.dierum derogare poſſunt li.3. tit.2. arr.4.

Papa Regulæ 20.dierum derogare poteſt: Legatus aduerſus indulta non item li.3.tit.2.arr.5.

Ius adquiſitum non tollitur etiam declarante Papa li.3.ti.3.arr.vnic.

Poteſtas Papæ circa Iuriſdictiones Eccleſiaſticas li.1.ti.10.ar.5.

Laici in Francia non ſunt ſubditi cenſuris Papæ in prima inſtantia li.1.ti.19.arr.5.

Caſus vnicus, quo Papa Regulæ de veriſi. notitia *derogare non poteſt li.3.ti.4.ar.2.*

Inſtitutio Pontificatus ſeu Papatus li.1.tit.5.ar.2.

Paralyticus.

de Teſtamento à Paralytico muto condito lib.20. ti.1.in app.9.

Pares.

Pares Franciæ ratione cauſarum ſuarum fori præſcriptionem habent in Curia li.4.ti.5.in ap.1.

Pares cæteros præcedunt li.4.ti.5.in ap.2.

Iudicium Criminale Pari Franciæ, niſi in aliqua ex ſupremis Curiis intentari non poteſt li.4.tit. 5.ar.1.

Pareatis.

Pareatis Parlamenti ad aliud, à quo præſtari debeat li.7.ti.5.ar.1.2.3.

Pareatis Conſeruatorum vniuerſitatum mandata ſeu decreta non requirunt li.7.ti.5.ar.4.

Corporalis Apprehenſio aduerſus Presbyteros vel clericos abſque Pareatis non executoria li.24.ti. 3.arr.6.

Pariſienſis Epiſcopus.

Priuilegium Iuriſdictionis Epiſcopi Pariſienſis in ciuitate & ſuburbiis li.7.ti.7.ar.11.

Parlamentum.

de Inſtitutione Parlamenti, maioris Cameræ & Cameræ Inquiſitionum li.4.ti.6.ar.7.in Not.

Iudices vnius Parlamenti in alio admittuntur li.4.ti.6.ar.9.

Parricida.

Parricida infantis nati ex filia accuſata cum matre. li 22.ti.4.ar.2.

Parricida infantis ſuppreſſi ſi ſine inquiſitione vtrum natus ſit mortuus an viuus lib.22.titul.4.arreſt.3.

Pars ciuilis.

Pars ciuilis cuius intereſt admiſſa poſt Iudicium li.24.ti.10.ar.1.

Partus.

Fœmina nupta de patre Partus ſui affirmanti fides non adhibetur li.22.ti.9.ar.13.

Partitum.

Iudicium partitum duntaxat de controuerſo intelligitur li.4.ti.6.ar.31.

Patibulum.

Ad Patibulum damnatus puellæ traditus li. 24. ti.10.ar.14.& tit.vlt.ar.vlt.

Patronatus, Patronus.

Ius Patronatus filio ſeniori relictum ſi filius nullus extet ad filiam ſeniorem pertinet li.20.tit.6. in app.11.

Forma irritandi prouiſionem factam in præiudicium Patroni Laici li.3.ti.9.ar.1.

Prouiſio in præiudicium Patroni laici fieri debet li.3.ti.9.arr.2.

Per reſignationem ex cauſa permutationis relicto Patrono Laico Epiſcopum adiri poteſt lib.3.tit.9. ar.3.

De Iure Patronatus vniuerſitatis lib.3.titul.9. in app.

Pauperes.

Pauperes defuncti cognato præferuntur li.20.ti. 6.ar.8.

Peculatus.

Peculatus crimen quid ſit libro 22. titul. 2. arreſt.1.

Pecunia.

INDEX.

Pecunia.

Onus Pecuniæ relocandæ ad communionem ſpectat, lib.15.ti.22.arr.2.

Penſionarius. Penſio.

Penſionarium decimas conferre debet, lib.7.tit.5.arr.2.3.4.

Penſio ſuper beneficia pro compenſatione temporalis eſſe debet, li.3.tit.5.ar.5.

Penſiones beneficij quando permiſſa ſint, libro 21.ti.5.arr.6.7.

Penſiones beneficij quales admittantur lib 3. titu.5. arr.8.

Retentio penſionis in permutatione ſuper duobus beneficijs permutatis abuſiua eſt, libro 3.titul.5. arreſt.9.

Penſioni immodica à reſignatario contradici poteſt li.3.ti.5.arr.10.

Penſionis diminutio conductori ad nouem annos ob turbas facta.lib.13.ti.9 arr.12.

Penſionarij beneficiati decimas conferunt, lib.5.tit.13.arr.vnic.

Peregrinus.

Peregrinus quomodo de bonis ſuis diſponere poßit, lib.5.tit.2.arr.6.

Requiſita, ſi Peregrinus priuilegijs & immunitate Ciuitatis cuiuſdam frui velit, libro 5. titulo 12.arreſto 32.

Peregrinus Beneficium in Francia poßidere non poteſt lib.2.tit.3.arr.14.

Periculum.

Forma Periculi concipiendi, lib.4.ti.6.arr.27.

Periurium.

Periurium manifeſtum quod Curiam propter dubium euasit, lib.17. titul.2. arreſt.3.

Periurium non infamat, lib.22.tit.12.ar.10.

Periurium aduerſus Iudicis uel partis delationem quando admittatur, lib.9.tit.6.arr.1.

Permutatio.

Permutatio beneficij cum non beneficio non valet, libro 2. titul. 7.arr.1.

Permutantes euicti an ad priſtinum beneficium ſuum reuerti poßint, lib.2.tit.7.arr 2.

Permutans cui non ſatisfactum eſt ad ſuum, abſque noua prouiſione, regreſſum habet, lib.2. titul.7.arreſt. 3.

Permutans ſi ei ſatisfactum non ſit, Iudicem laicum adire debet, libro 2.titulo 7. arr. 4.

Regreſſus inter permutantes propter fidem non præſtitam adiudicatur, li.2.tit.7.arr.5.

Reſcißio reſignationis ex cauſa permutationis coram Iudice laico peragitur, lib.2.tit.7.ar.6.

Permutatio non valet ſi unus de beneficio quod tradit, certus non ſit, li.2.ti.8.ar.16.

Reſcißio permutationis beneficialis, libro 1.titul.4. ar.10.

Perſonalis.

Perſonalis actio per electionem hypothecaria extra domicilium debitoris transferri non poteſt, lib.7. ti.7.ar.55.

Petitorium.

Petitorio diremto ſuper poſſeſſorio litigare amplius non licet, lib.8.tit.12.arr. 1.

Paſtor iuris uniuerſi alicuius, loca ſingula oculis ſubijcere non tenetur, lib.8.tit.13.arr.1.

Pharmacopolæ.

De Pharmacopolis & Chirurgis & examine quod ſubire coguntur, libro 23. titulo 8. Appendic. arreſt.1.

Piſces.

Quinam ius habeant retinendorum piſcium qui Lutetiam ſubuehuntur pro ipſorum inſtructione, lib. 5.ti.12.ar.5.

Pignus.

Pignoris capio nulla omiſſa Domicilij electione, lib. 18.ti.6.in ap.6.

Pignorum temporalium beneficij capio ad Iudicem Regium laicum ſpectat, lib.1.tit.5.ar.50.

Pignorum bonorum temporalium beneficiorum capio Iudicibus ſecularibus interdicta, lib.1.tit.5.in Append 9.

Quæ bona conſtituti in ordinibus pignori capi poſſint, lib.1.tit 5.arreſt.8.in not.

Pignoris capio rei vendita & non ſolutæ in poteſtate venditoris exiſtentis, li.8.tit. 5. ar.46.

Calix ſacer pignori datus à Monacho, lib. 1. titul.1. ar.8.

Indemnitatis cautio in pigneratione rerum Eccleſiaſticarum.lib.1.tit.1.ar 10.

Mobilia & animalia tam domeſtica quàm ruri vtilia Presbyteri capi pignori non poſſunt, li.18.ti.5. arr. 9.10.11.& 12.

Mobilia Clerici mechanicam artem exercentis, pignori capi non poſſunt, lib.18.ti.5. arr.13.

Plures.

è Pluribus accuſatis vnius delicti & poſtea condemnatis ſi vnus appellet, cæteri non appellent, executio differri debet, li.24.ti.5.arr.13.

Pœna.

Pœna conuentionalis intereſſe non excedit, libro 12. titul.9. Arreſt.1.

Pœna ordinaria & plerumque Arreſtis appoſita aduerſus refractarios & ijs minus obtemperantes, lib. 19.ti.8.in ap.1.

Pœna pro nonnullis ab omnibus ſuffertur, lib.24.ti. 10.ar.1.

Pœna relicta arbitrio Iudicis ad mortem extendi poteſt, lib.24.tit.10.ar.2.

Pœna ſacrilegij ordinaria non eſt ſed arbitraria, li. 24.ti.10.ar.3.

Pœna quorundam ab omnibus excepta, li. 24 tit.12. arr.1.

Pœna pecuniaria adiudicata parti in corporalem conuerti non poteſt. lib.24.tit.10.ar.11.

Pœna conuenta in defectum implendi contractus ob qua impedimenta excuſetur, libro 12. titulo 13. arreſto 2.

Pœna corporalis decerni non poteſt ſuper lite ciuili facta, li.24.ti.10.ar.13.

Pœna conuentionalis maior ſorte principali quomodo toleretur, lib. 12. titul.9.ar.2.

Excuſatio à Pœna conuentionali facile admittitur, li.12.ti.9.ar.3.

de Pœna conuentionali ſingularis doctrina ſuper diuerſitate Arreſtorum lib.12.ti.9.arr.4

Pœnas nouas excogitare Iudici non licet, lib.24.tit. 10.app.arr.1.

Pœnarum moderandarum ius ad Curiam tantùm ſpectat, lib.24.tit.10.app.arr.7.

Pontes.

Pontes ad alium ſpectare poſſunt & aqua ipſa ad alium, lib.6.tit.10.ti.3.

INDEX.

Porci.

Porci extra vrbem eiecti.lib.6.tit.1.ar.10.

Poſitiones.

Poſitiones nouæ quænam poſt publicationem admittantur.lib.9.tit.11.ar.11.2.3.

Poſitiones diuerſæ poſt publicationem admittuntur, lib.9.tit.11.ar.4.

Poſitiones nouæ abſque reſcripto non admittuntur, lib 9.tit.11.ar.5.

Poſitiones nouas proponens quando in expenſas teneatur,quando non,lib.9.tit.11.ar.7.

Poſitionum nouarum expenſa quales taxari debeant,lib.9.tit.11.ar.9.

ad Poſitiones nouas admittuntur accuſati,lib.9 tit. 11.ar. 10.

Poſitio apocha quæ penes creditorem remanſit, lib. 9.tit.11.ap.ar.1.

Poſitiones contrariæ admiſſibiles non ſunt,lib.9.tit. 11.ap.ar.2.

Poſitiones non admiſſibiles.ar.3.ead. app.

Poſitiones admiſſibiles,ibid.

Poſſeſſor-Poſſeſſio.

Poſſeſſor titulum ſuum edere tenetur,lib.18.titu.7. arreſt.9.

Quando poſſeſſio deſeri poſſit quando non? lib. 13. tit.2.arr 36.

Cognitio de Poſſeſſione & proprietate ſyluarum ad Balliuios ſpectat,lib.13.tit.2. arr.4.

Poſſeſſio triennalis interdicto experientem excludit, lib 8.tit.9.ar.1.

Poſſeſſio triennalis poſt momenti beneficium valet, lib.8 tit 9.arr 2.3.

Poſſeſſionem de nouo per nouum titulum apprehendere non eſt neceſſarium.lib.8.tit.9.ar.5.

Poſſeſſorio directo ad petitorium deueniri poteſt, non ante lib.8.tit.12.ar.3 4.

Plenaria poſſeſſio iudicata in incidente momentaneæ Poſſeſſionis executoria non eſt.libro 19.titul.7.arreſt. 12.

Poſſeſſio præſcriptionem impedit,lib.12.tit.3.ar. 21.

Poſſeſſio beneficialis triplex eſt.lib 2 tit.3.ar. 18.

Poſſeſſio per Procuratorem non eſt vera, ſed ficta poſſeſſio.lib.2.tit.3.arr.18.

Poſſeſſio beneficiaria intra triennium capi debet. lib. 3.tit.1.arr.8.

Apprehenſi Poſſeſſionis,antequam titulum quis conſequi potuerit,lib.2.tit.9. Arr.15.

de Poſſeſſor.pacifi. decretum opponens primus de titulo ſuo docere tenetur, lib.8.tit.9.ar.6.

Poſſeſſor pacificus lite inter alios conteſtata non turbatur,lib.8.tit.9 ar.7.

vtrum Poſſeſſores profiteri teneantur,quo modo,cui, & quibus rationibus quáve Autoritate, libro 13 tit.2. ar. 31.

Præbendæ.

Collatio præbendarum ad Capitulum ſpectat, lib. 2. tit.3.arr.21.

Iura Præbendarum adfectata Præceptoribus vel Studioſi.,lib.1.tit.3.in app.4.

Præbenda Theologalis non poteſt penſione onerari lib.3 tit.3. arr.1.

Prædicator.

Prædicator ſalarium accipere debet, & à quo, lib. 1.tit.1.Arreſt.9.

De Salario Prædicatoris, libro1. titul. 1. Arreſto 9. in not.

Præfectus.

Iuramentum Præfecti Pariſienſis, lib.4.ti.10.ar.1.

Priuilegium ſigilli Præfecturæ Pariſienſis,lib. 4.tit. 10..Ar.2.

Prægnans.

Prægnans mulier incarcerari non debet. li.24.ti.3. arr 4.

Prægnantis ſupplicium differri debet quouſque pepererit.lib.24.tit.10.ar.18.

Prælatus.

Prælatus abſque inuentario bona Presbyteri occupare non poteſt.li.21.ti.8.ar.1.

Acquiſita facta à Prælato proprio ac priuato ſuo nomine ad heredes ab inteſtato pertinent li.21.ti.8. ar 2.

Prælati ſucceſſores de iure realia prædeceſſorum ſuorum debent diſceſſo herede,li 21.ti.8.ar.3

Prælatus ſucceſſor debet id quod nomine Prælati prædeceſſor ipſius debuit.lib.21.ti.8.ar 4.

Prælatus & ſuperior nihil à hereditate Presbyteri ſecularis prætendere poſſunt quando legitimi heredes extant,lib.21.tit.8 ar.7.

Prælati à conſeſſu in Parlamento Tholoſano excluſi,lib.4.tit 6 Arr.10.

Quales Prælati in Curia Tholoſana adſiſtere poſſint.lib.4.tit.6.arr.11.

Præſes.

Primus Præſes vnius Parlamenti, in alio loco honoratiſſimo admittitur,lib.4.tit.6.arr.12.

Ordo Præſidum Inquiſitionum.lib.4.ti.6.ar.19.

Abſentia vnius ex quatuor Præſidibus à ſeniore Conſiliario ſuppletur.lib.4.ti.6.ar.20.

Iudices Præſidiales non poſſunt vſurpare terminos manu ſuprema lib.4.ti.21.ar.2.

Iudices Præſidiales non iudicant præſidialiter ſuper retractu gentilitio,lib.4.ti.21.ar.3.

Appellatio pro 30.libris à Præſidialibus ad Curiam li.4 ti.21.ar.5.

Gubernatores ſeu Præſides Prouinciarum nemini in præiudicium publicanorum Regis immunitatem præſtare poſſunt. lib.13.tit.9.arr.6.

Prærogatiua primorum Præſidum.li.6.ti.2.ar.4.

Præſcriptio.

Præſcriptio laudimiorum lib.2.ti.3 ar.22.

Præſcriptio fidei & cenſus,lib.2.ti.3.ar.23.

Præſcriptio quotæ decimarum,li.1 ti.12.ar.3.

Præſcriptio aduerſus Eccleſiam,lib.12.ti.3.ar.1.

Præſcriptio ſecundarum quod fauorabilis eſt, vel odioſa perficitur,lib.12.tit.3.ar 2.

Præſcriptionis proponenda forma ſingularis abſque titulo,li.12.tit.3.arr.3.

Præſcriptio quando incipiat ſuperſtite alienante, li.12.ti.3.ar.4.

Præſtationes annuæ quomodo præſcribantur. lib.12. ti.3.ar.5.

Præſcriptio nonniſi à die ceſſationis ſiue dilatæ ſolutionis à die turbarum currere incipit, li.12.ti.3.app. ar.4.in not.

Præſcriptio non currit tempore belli,libro 12.titul.3. app.ar.5.

Præſcriptio rei immobilis bonam fidem præſupponit, actio perſonalis non item,li.12.ti.3.ar.23.

Præſcriptionis interruptio ſpecialis eſſe debet,lib.12. tit.3 ar.24.

Præſcriptio interrumpitur citatione coram Iudice extraneo facta,lib.12.tit.3.ar.25.

Præſcriptio non oppoſita nihil prodeſt, lib. 12.tit.3. ar.26.27.

Res communis quando ab vno dominorum præſcribatur,li.12.ti.3.ar.7.

Præſcriptio redditus etiam ſi eo quis fruatur, libro 12.tit.

12 tit.3.ar.8 9.

Præſcriptio aduerſus minores tutorum commodo lib.12.tit 3 ar.10.

Facultas redimendi perpetua quando præſcribatur, li.2 ti.3.arr.11.

Facultas perpetua redimendi reditum non præſcribitur, lib.12.tit.3.ar.12.

Præſcriptio pendente tempore facultatis eſt per tertium quendam, li.12.ti.3.ar.13.

Præſcriptio non interrumpitur aduerſus tertium inſtitut a, li.12.ti.3.ar.30.

Præſcriptio aduerſus Principem minorem, lib.12.ti.3.ar.31.

Præſcriptio ex parte, ex altera non, lib. 12. titul.3. ar.31.

In Præſcriptione abſentia præſumitur, & præſentia neceſſario probanda eſt, li.12.ti.3.ar.32.

Præſcriptio renuntiatione non impeditur, lib.12.ti.3.ar. 34.

Inſtantia in cauſa appellationis perempta actio ipſa perit, lib.12.tit.3.ap.ar 1.

Ius indicendorum ſubſidiorum & ſocagiorum præſcribi poteſt, li.12.ti.3.ap.ar.2.

De præſcriptione aduerſus mercatores minutiarios poſt ſex menſes, & aduerſus famulos obſeruata, li.12. tit.3.app.ar.3

Depoſitum ab Eccleſia præſcribi non poteſt, lib.2.ti. 3.ar.20.

Præſentatio.

Præſentatio beneficij facta à poſſeſſore valida manere debet, etiamſi ius præſentantis reſolutum poſtea fuerit, li.2.ti.9.arr.18.

Præſentatione ius non adquiritur, libro 2. titul.9. ar.6.

Præſtatio.

Ius præſtationis Tholoſæ præſcribitur. lib. 1.ti.14. in app.2.

Præſumtiones.

Præſumtiones & indicia quatenus ſufficiant ad probationem delicti, li.24.ti.8.ar.1.

Præteritio. Præteritus.

Præteritus aſcendentium quomodo generali legato velari poſſit, lib.10.tit.10.arr.11.

Filius non eſt præteritus qui matri ſuæ in caſum mortis tantum ſubſtituitur, lib.20.tit.1. Arr.15.

Matres liberos ſuos ſub pœna nullitatis præterire non debent. lib.20.tit.1.arreſt.9.

Præuentio.

Præuentio Papæ, cui occaſionem præbuit occultatio corporis mortui non attenditur, li.3.tit. 10.ar.vnic.

Impedimentum præuentionis Papæ fauorabile eſt pro ordinario. lib.9.tit.2.ar.7.

Precarium.

Conſtitutum precarij valet ad l.quotiens, lib.8.tit. 6.ar.4.

Conſtitutum precarij conditionale, li.8.ti.6.ar.3.

Presbyter.

Presbyter re ſua immobili pignori capta, decedere debet, lib.18.tit.5.arr.14.

Presbyter admiſſus ad ſalarium pro miſſa petendum lib.6.ti.12.ar.1.

Presbyter fori præſcriptionem allegans in eo ſtatu, in quo citatus eſt, venire debet, libro 7. titu. 7.arre.5.

Vtrum Presbyter coram Iudice Regio accuſatus priuilegio ſuo renuntiare, eiuſque iuriſdictioni ſubijcere poſſit, lib.1.tit.5.arr.32.in not.

Presbyteri in delicto communi deprehenſi remiſſio quomodo fiat, lib.7.tit.7 app.1.

Presbyteri bona quis confiſcet, libro 24.titulo 13. arr.3.

pro debito Presbyter quando incarcerari poſſit, li. 18.tit.5.arr.38.

Titulus Presbyteri.lib.1.tit.5.ar. 8 in not.

Determinatio numeri Presbyterorum Eccleſiæ. lib. 1.tit.3.ar.8.

Succeſſio legitima Presbyteri, libro 21. titulo 8. arreſt.6.

Presbyterium tractari debet, li.15.ti.5. ar.17.

Interdictum Presbyteri nati & baptizati in loco pro ſui admiſſione admiſſum, li.1.ti.5.ar.14.

Determinatio vitæ morúmque habituatorum & Presbyterorum, li.1.ti.3.Ar.8.

Presbyteri vagari vel arma ferre non debent, lib. 1.tit.3.ar.8.

Venia quomodo aduerſus Presbyterum condemnatum concedatur, vt quis eum excommunicari curet, lib.18.tit 7.arr.1.

Presbyteri negotiantes quando tributis obnoxij ſint, lib.5.tit.11.ar.24.

Presbyteri ſine patrimonio ordinari non debent, lib. 3.tit.15.arr.1.

Pretium.

Pactum de Pretio reditus intra certum tempus conſequendo, lib.12.tit.7.arr.29.

Pretium in reliquum ſolutum quando vſurarium ſit, lib.12.tit.7.arr. 11.

Determinatio Pretij actorum ſponſalitiorum & intereeſſionis factum proclamationibus nuptialibus, lib. 1. titul. 1.in app.4.

Primogenitura.

In ſucceſſione doarij Ius Primogenituræ locum non habet, lib.11.tit.5.ar.4.& 5.

Domicilium iure præcipui ad ſeniorem pertinens quas pertinentias habere debeat, lib. 21. titul.5. arreſt.6.

Ius primogenituræ locum non habet in pecunia ex fundo vendito &c.lib.21.tit.5.in app.1.

Mater nepoti ſuo ius Primogenituræ adimere non poteſt, lib.20.tit.1.in app.4.

Ius Primogenituræ perſonale eſt, libro 21. titul. 5. arreſt. 1.

Ius Primogenituræ cæteros in ſolidum exheredat, li. 21.tit.5.arr.2.

Ius primogenituræ præcipuum & immune eſt, neque debitis paternis oneratur vltra hereditariam portionem veluti vnus ex reliquis coheredibus, libro 21.tit. 5 arr.3.

Primò receptus.

Primò receptus non ſemper præferendus eſt, lib.6. tit.2.ar.5.

Primitiæ.

Antiquitas Primitiarum lib.1.tit.2.ar.1.

Princeps.

Princeps neceſſitate publica vrgente legibus ſolutus non eſt, li.6.ti.1.ar.4.

Principes poſteaquam ſeueritate vſi ſunt, clementiam præferre debent, lib.1.ti.2.ar.8.

Priores.

Priores Commendatarij quando Abbati & Principi ordinis ſubditi ſint vel non, lib.1.ti.7.arr.4.

Priuilegiatus.

Priuilegiatus pro cauſis beneficij ſui pro cæteris cauſis non eſt priuilegiatus, li.4.tit.9.ar.10.

Priuilegium quæſitum poſt actum inceptum attendendum eſt, li.5.tit.2.ar.6.

Priuilegiati indictionibus ratione prædiorum ſuorum ruſticorum onerari non poſſunt, lib 5. tit. 11. art. 22.

Priuilegiati propter bona ſua ruſtica tributis non adſcribuntur, lib. 5. tit. 11. art. 23.

Caſus quibus priuilegiatis etiam tributa imponuntur. lib. 5 tit. 11. art. 3.

Probatio.

Probatio feloniæ perfecta eſſe debet, lib. 9. tit. 1. Areſt. 16.

Probatio proprietatis quomodo fieri debeat, lib. 9. tit. 1. ar. 17.

Probatio per turbam ex decreto Curiæ fit, lib. 9. tit. 1. arr. 20 in not.

Probatio per teſtes non admittitur aduerſus tenorem inſtrumenti, lib 9. tit. 1. app. arr. 1.

Proceſſus.

Proceſſus criminalis extraordinarius quomodo & ad quid prodeſſe poſsit, quando partes ad proceſſum ordinarium admittuntur, lib. 24. tit. 5. Arr. 15.

Procurator.

Procurator acquieſcere poteſt, lib. 19. tit. 4. ar 1.

Procurator abſque mandato expreſſo recuſare non poteſt, lib. 7. tit. 9. ar. 1. 2.

Procurator cauſa terminata amplius non admittitur, & pars ipſamet ad executionem citanda eſt, libr. 6. tit 4. arr. 7.

Procuratores non poſſunt eſſe Notarij, lib. 6. titu. 4. arr. 8.

Procuratores officij non admittuntur in cauſa appellationis vel alijs extra ipſorum ſedes, lib. 6. tit 4. arr. 9.

Procuratores intra triennium ſalarium ſuum poſtulare debent, itémque ſcripto annotare id quod acceperunt, lib 6. tit. 12. ar. 8.

Procurator Catholicus Regius Præfecturæ Pariſienſis vacantis locum [illegible] let, lib. 4. tit 10. arr 3.

Procurator Regius intra triduum concludere debet, lib. 24. tit. 5. arr. 2.

Cauſæ, in quibus Procurator Regius interuenit, non remittuntur, lib. 7 tit. 7. ar 50.

Procuratores Epiſtolas per Amanuenſes ſuos ſcribere non debent, libr. 6 titu. 4. ar. 12.

Procuratorum defunctis [illegible] pragmatica vendi non debent, lib. 6. tit. 14. arr. 13.

Procuratores delinquentes ſub chirographo indemnitatis puniuntur, lib. 6. tit. 4. arr. 14.

Procurator ſubſtitutus morte ſubſtituentis non reuocatur, lib. 6. tit. 4. arr. 15.

Procurator mandatum habens ſeſe ſiſtendi coram omnibus iudicibus, admittitur coram apparitore executore, lib. 6. tit. 4. ar 16.

Procurator generalis non poteſt autoritatem acceptare neque reijcere, lib. 6. tit. 4. ar. 17.

Procurator generalis quando in caſibus ſpecialibus præiudicare poſsit, lib. 6. tit. 4. ar 18.

Pactiones inter Procuratorem & clientem ipſius odioſæ, lib. 6. tit. 4. ar. 19. 20.

Procurator ius retentionis habet pro recuperandis expenſis à ſe factis. lib. 6 tit. 4. ar. 21.

Procurator fines mandati excedens quando reprobandus ſit, lib 6. tit 4. ar. 22.

Procurator Regis pro priuatis Regis poſtulare non debet, libro 6. titul 4. ar. 23.

Procurator Regius quando ſubſtitui poſsit, lib. 6. tit. 4. ar. 24.

Procurator Notarius eſſe poteſt, lib. 6. tit. 4 ar. 25.

in Procuratore Regio officium & integritas requiſita, lib. 24. tit. 1. arr. 4.

Procuratores à tributis immunes non ſunt, lib. 5. tit. 11. ar. 30.

Caſus, in quibus Procurator Regius partis vicem ſupplet, non poſſunt ad ſe attrahere Domini Libellarij, li 4 ti. 9. ar. 3.

Prodigus.

Contractus cum Prodigo interdicto bonis celebrati quomodo valeant, lib. 8. ti. 1. in app. 5.

Productiones.

Productiones nouæ fauorabiles, lib 9. ti. 12. ar. 1.

ad Productionis nouæ contradictorias præſtandos ſumptus itineris, li. 9 ti. 12 ar. 2.

Productio noua litem morari nō debet, li. 9. ti. 12. ar. 3.

Productio noua gratuita, lib. 9. tit. 2 ap. ar. 1.

Productio noua non admittitur in lite, quæ æquas ſententias tulit. l. 6. tit. 12. app. arr. 2.

Profectiones. Profectitia.

Profectiones & audientiæ ſuperfluæ non taxantur, li. 8. ti 2. ar. 22.

Profectitia bona ad patrem redeunt ſi filius ſine liberis moriatur, li. 21. ti. 1. arr. 5.

Profeſsio.

Tacita profeſsio quando admitti debeat vel non, lib. 1. tit. 10. arr. 7.

Reſcriptum impetratum ad liberationem à profeſſione, lib. 1 ti. 7. ar 5.

Profeſſus tacitus incapax eſt, lib. 2. ti. 4. ar. 6.

Profeſsio expreſſa requiritur ſcripta & adiecta data, neque teſtibus probari poteſt. lib. 2. ti 4 ar. 6.

Religioſus qui ad alium Conuentum conceſſit, beneficium obtinere non poteſt in ordine vltimo, niſi ibi profeſsionem fecit, li. 2. ti. 4. ar. 7.

Propoſitio.

Propoſitio erronea poſt biennium & citra cautionem [illegible] admiſſa, li. 19. ti. 8 ar. 5.

Proteſtatio.

Proteſtatio priuatim, ante factum nullum & per vim celebratum. lib. 16. tit. 3. arr. 10.

Protocolla.

Protocolla Notariorum mortuorum ad Domanium Regium ſpectant, li. 5. ti. 10. ar. 10.

Prouiſio.

Prouiſio ex qua parte, lib. 18. tit. 1. ar. 7. 8. & 9.

Prouiſio aduerſus ratiocinijs obnoxium in fauorem pauperum, li. 18. ti. 1. arr. 16.

Prouiſio medicamentorum aduerſus Presbyterum remiſſum, lib. 18. tit 1. ar. 11.

Prouiſio medicamentorum quando adiudicari poſsit aduerſus Clericum remiſſum, li. 18. ti. 1. ar. 2.

Arreſtum Contumaciæ per Prouiſionem aduerſus Clericum executioni tradi debet ante remiſsionem, li. 18. ti. 1. ar. 13.

Prouiſio alimentaria fieri debet antequam vlterius de facto cognoſcatur, li. 18. ti. 1. ar. 14. & 15.

Prouiſio Dotalis aduerſus tertium quead am poſſeſſore cauſam à vidua habentem non ſit. l. 18. tit. 1. ar. 16.

Prouiſio Monachi aduerſus Abbatem ipſius qui ipſum eiecit, lib. 18. tit. 1. ar. 17.

Prouiſio alimentaria tam pro præterito quàm in futurum ſit, lib. 18. tit. 1. Arr. 18.

per Prouiſionem reliqua reditus lib. 18. tit. 1. arr. 27.

Prouiſio obſeruandi contractum pendente reſcindente, li. 18. ti. 1. ar 28.

Prouiſio obſeruandi contractus de falſi impugnati, li. 18. ti. 1. arr. 29. & 30.

per Prouiſionem ſententiam vel Contractus de quorum nullitate agitur executorij ſunt, libro 18. titu. 1. Art. 31.

Prouiſio

Prouiſio Conſeruandi contractus quando alteri impoſſibilis eſt li.18.tit.1.arr.32.

Prouiſio executoris teſtamentarij pendente proceſſu nullitatis lib.18. tit. 1. arr.33.

Prouiſio in Hereditate collaterali non fit lib.18. tit. 1. arr.34.

Prouiſionis Incidens principali iunctum recuſationis inſtar eſt lib.18.tit.1.arr.35.

Prouiſio cum Principali non cumulanda li.18.tit. 1.in app.1.

Prouiſio alimentorum fauorabilis lib.18.tit.1.in app.2.

Prouiſio alimentorum cedi non poteſt & reuocatur lib.18.tit. 1.in app.3.

Prouiſio in Teſtamento adiudicatur aque vt in contractu lib.18.tit.1.arr.25.

Expenſæ Prouiſionis quare differantur lib.19.tit. 7.arr.2.

Prouiſionem præſtare tenetur Abbas aduerſus Religioſum ſuum litigans propter reformationem lib. 18.tit.1.in app.6.

Prouiſio parti adiudicatur lib.18.tit.1.in app.7.

Prouiſio in caſum demonachationis lib.19.tit.2.in app.3.

Prouiſiones ordinariorum ſine teſtibus non valent lib.2.tit. arr.4.

Prouiſio p. fauorem Romæ ambientis impedita, quomodo in Francia a ſupremis Curiis ſupplicatur li.2.ti.9.arr.17.

Prouiſio in materia rationum locum non habet & finem expectare oportet libr. 15. tit.8.arr.1.

Caſus quibus adiudicetur Prouiſio lib.18.titul.1. arr.1.

Prouiſio quando poſtulari poſſit lib. 18. titul. 1. arreſt.2 & 3.

Prouiſiones aduerſus obnoxium ratiociniis fugitiuum non expectata rationum ſupputatione lib.18. tit.1.arr.4.

Prouiſio non adiudicatur quando principale inſtructum eſt lib.18.tit.1.arr.5.

Prouiſio in cauſa appellationis lib. 18. titul. 1. arreſt.6.

per Prouiſionem executioni traduntur ſententiæ alimentariæ etiam definitiuæ lib.18.tit.1.arr.19.

Prouiſio alimentorum ei qui renuntiauit facta lib.18.tit.1.arr.20.

Prouiſio pauperi actori aduerſus aduerſarium ipſius ad litigandum libr. 18. tit.1.arr.21.

Prouiſiones Curiæ ſecularis a Prouiſionibus Curiæ Eccleſiaſticæ vt differant lib. 8.tit. arr.22.

ad Prouiſionem medicamentorum vel alimentorum condemnatus Reus exceptione ſua non cadet lib.18.tit.1.arr.37.

Prouiſio medicamentorum ſummæ definitiuæ adiudicatæ minime imputatur lib. 18. titul. 1. arr. 38. & 39.

Prouiſionem non impedit Recuſatio lib.18. titul.1. arr.40.

Prouiſio in reſciſsione pro actore quodam citra cautionem li.18.ti.1.ar.41.

Prouiſio ſuper Bonis ſine heredibus lib.18. titul. 1. Arr.42.

In appellatione à Prouiſione medicamentorum rem obſcuram Curia euocat lib.18.tit.1.in app. 2.

Super prouiſione beneficiali, quando dubium eſt ſeculare vel Eccleſiaſticum lib.1.tit.5.arr.5.

Proxenetæ.

Proxenetæ numero definito déque eorum prædibus li.6.tit.8.arr.vnic.

Publicanus.

Publicanus multarum, in conductionibus licitare poteſt lib.12.tit.9.in app.3.

Publicani reis falſæ monetæ multas imponere non poſſunt li.13.ti.9.arr.3.

Publicano commiſſum vectigalis non acquiritur li.13.ti.9.arr.4.

Publicani mercibus manus inicere poſſunt lib. 13. titul.9.ar.7.

Publicani quando Corpori & perſonis manus inicere poſſint lib.13. tit.9.arr.8

Publica.

Regula de publica *non impeditur per apprehenſionem poſſeſſionis, ſi reſignans in poſſeſſione relictus fuerit libr.3 tit.1.arr.9.*

Regula de Publicandis Officiis locum obtinet libr.3. tit.1.arr.10.

Publicatio.

Publicatio inquiſitionis neceſſaria, libr. 9.tit.4. arr.1.

Publicatio in Curia non fit lib.9.tit.4.arr.2.

Publicatio inquiſitionis quid ſit libr. 9. titul. 4. arr. 2.in not.

Regula publicationis locum non obtinet contra impeditum ex probabili cauſa lib. 3.tit.1.ar.3.

Sex menſes Regulæ publicationis a die Bullæ computantur lib.3. tit.1.ar.4.

Sex menſes regulæ publicationis a Papa prorogari poſſunt lib.3.tit.1.ar.5.

Regula publicandi non habet locum, niſi reſignans moriatur, ante apprehenſam poſſeſſionem lib. 3.tit.1. arr.6.

Regula de Publica ſuper ſignatura executioni traditur lib.3.tit.1.arr.7.

Q.

Quæſtio.

Quæſtio prohibita Catholicianis libr.4.titul.7. arr.4.

a Quæſtione nemo immunis libr.24.tit. 9.arreſt. 11.12.

Quæſtio incepta abſolui debet non obſtante appellatione, lib.24.tit.9.arr.13.

de Quæſtionis tormentis lib. 24.tit.9.ap.arr.1.

Quæſtioni ſubditus in confeſſione ſua 24. horis poſt torturam perſeuerare debet, li.24.ti.9.ar.9.

Accuſatus conuictus & poſtea quæſtioni ſubditus nonnihilo minus condemnatur ſi id neget lib.24. tit. 9.arr.1.

Quæſtio abſque indiciis non decernitur lib. 24. tit.9.arr.2.

Quæſtio repeti poteſt aduerſus negantem id quod in quæſtione modo confeſſus erat, libr. 24. titul. 9. arr.2.

R.

Raptus.

Raptus non eſt crimen Regiæ cognitionis lib. 22. titul.6 arr.1.

de Raptu priuſquàm de nullitate matrimonij cognoſci debet lib.22.tit.6.arr.2.

Vtrum in Matrimonio clandeſtino impari & inceſtuoſo citra conſenſum auiæ curatricis, minoris cum filia hoſpitis ſui raptus ſit libr. 22. titul. 6. arr.4.

Raptus Iuuenis commiſſus à puella matre & proxenetis lib.22. tit.6.art.3.

Raptus accuſatio à quo inuentari poſſit lib.22.tit.6.in app.2.

Raptus ſponſi lib.15.tit.1.art.4.

Pœna raptus vana pro qualitate eius lib.24.tit.10. art.2.

Filia elocata ab auo inuito patre quando rapta dicatur lib.22.tit.6.art.5.

Filia ſequeſtrata ſub manu Magiſtratus diſponſata rapta cenſetur lib.22.tit.6.ar.6.

Raptus crimen tacite per diſsimulationem extinguitur libr.22.titul.6.art.7.

Raptus velari non poteſt per ſponſalitia pacta lib. 22. tit.6.art.8.

Raptus mulcta matri addicenda ob matrimonium à filia conſentiente contractum punitur lib.22.tit.6. ar.9.

Raptus Matrimonij filiæ abſque Curatore elocatæ à matre commiſſus lib.22.tit.6.art.10.

Pater vel mater per diſsimulationem extinguere poſſunt accuſationem raptus criminalem: verum non ideo dotem dare coguntur lib.22.tit.6.ar.11.

Raptor, Puella iam in virum petente, non traditur lib.22.tit.6.in app.1.

Rationes.

Rationes putata clauſa & ſignata executoria non ſunt lib.5.tit.8.art.2.

In retractatione rationum minore non habente vnde repræſentet tutor præmumerare debet libr.15. tit.8.in app.

Rationum redditio litigioſa non eſt, niſi ſuper aris ſeu articulis earum controuerſia ſit lib.7.titul.7. art.28.

Receptio.

Forma receptionis in Eccleſia, vbi natus quis & baptizatus lib.1.tit.3.art.8.

Recognitiones.

Recognitiones noui domini & poſſeſſoris in ſucceſſione qua filius patri ſuccedit lib.13.tit.2.art.28.

Recollocatio.

Recollocatio fieri debet fundi coniugum venditi vel compenſatio in communione dari. lib.15.tit.2.in app.13.

Recuſatus. Recuſatio.

Recuſandi forma extra ſedem libr. 7.tit.9.art. 5.6.

Recuſatus iudex deliberationi intereſſe non debet. lib.7.tit.9.ar.8.

Recuſatus iudex non poteſt partes adigere, vt in Iudices conueniant, lib.7.tit.9.arr.9.

Recuſationes ex perſona Procuratoris ſeu ſollicitatoris duci non poſſunt, lib.7.tit.9.ar.10.

Recuſatio non rectè fundatur ſuper collatione neceſſaria, libr. 7.tit.9.art.11.

Recuſatio ob cognationem generalis non valet, lib.7.tit.9.art.12.

Recuſationes aduerſus Iudicem iam approbatum, quique officio ſuo functus, non valent lib.7.tit.9.art.13. & 14.& 15.

Recuſatus iudex à parte ciuili pro Regalibus ſeu pro Regis intereſſe cognoſcere non poteſt lib. 7.tit.9. art.16.

Recuſatus iudex cauſas recuſationis admiſsibiles vel non declarare debet lib.7.tit.9.app.art 2.

Recuſationis iniurioſæ mulcta inſignis libr.7.tit.9. ap.art.2.

Recuſatus iudex vlterius pergere non poteſt, niſi prius declaratis recuſationum cauſis inadmiſſibilibus libr.7. tit. 9.app.art.3.

Recuſationum cauſa valida & admiſsibiles, lib.7. tit.9.app.art.4.

Recuſationes terminis generalibus aduerſus ſedem non valent libr.7.tit.9.ap.art.5.

Reditus.

Reditus venditi pretium ab emptore repeti non poteſt lib.12.tit.7.ar.1.

Reditus vulgares nulli ſunt ob pactionem nullam, leues non item libr.12. tit. 7.art.2.

Reditus in locum immobilis ſuccedens reſcinditur lib.12.tit.7.in app.2.

Reditus frumentarius ad rationem duodecimariam reducibilis lib.12.tit.7.in app.3.

Reditus in ſolidum non verò pro parte redimuntur, lib.12 tit.6.ap.art.3.

Reditus quomodo redimi poſsint, libr.12.titul.6. art.5.

Reditus percepti mobilium numero ſunt lib.28.ti. 5.art. 6.

Reditus cuius dies venit, mobilis eſt, cuius verò dies non venit immobilis lib.17.tit.4.art.2.

Poſſeſſor reditum recognoſcere tenetur quem non conſtituit lib.13.tit.2.ar.18.

Ad reditum ſoluendum condemnatus ſententiæ obtemperando recognoſcere debet libr.13.titul. 2.areſt.21.

Reditus in mercibus non immodicis tempore annonæ carioris quando in mercibus ratione duodecimaria ſoluatur lib. 12.tit.7.art.10.& 21.

Reditus frumentarius qua æſtimatione conſtitui debeat lib.12.tit.7.art.22.

Arreſtum quo reditus immodicus approbatus fuit nullitatis perſecutionem non impedit & quomodo id intelligatur lib. 12. tit. 7.art.23.

Præſtatio penſionis reditus accelerata nullitatem infert lib.12.tit.7.art.24.

Reditus à minore conſtitutus quando nullus ſit lib. 12.tit.7.ar.12.

Reditus immodicus lib.12.tit.7.art.13.

Reditus immodicus præſcriptione non ſuſtinetur lib.12.tit.7.art.14.

Reditus ex omnibus partibus abſque vitio eſſe debet tam reſpectu ſortis quam reditus ipſius lib. 12. tit. 7.art.15.& 16.

Reditus frumentarius immodicus ad pecuniam redactus lib.12.tit.7.art.17.

Conſtitutio reditus quæ actualem pecuniæ numerationem non continet nulla eſt lib.12.tit.7.in app.5.

Redimendi.

Facultas redimendi Regi acquiſita cedi non poteſt cum ſit domanialis libr.5.tit.16.ar.2.

Redimendi facultas intra tempus quod conuentioni redactum, ſufficiens eſt lib.12.tit.6.ar.3.

Regalia.

Origo Regaliæ lib.2.tit.3.ar.1.

Regalia quid ſit ibid.

Duo genera ſunt Regaliæ: Spiritualis & temporalis, & in quo conſiſtant lib.2.tit.3.app.3.

Vtrum cùm Regaliæ locus factus eſt Rex poſsit ſuper reſignatione in fauorem conferre libr.2.tit.3.in app.4.

Prouiſio beneficij in Regalia à Notario Status ſignata eſſe debet lib.2.tit.3.app.5.

Regula de pacificis poſſeſſoribus *in Regalia locum non obtinet lib.2.tit.3. app.5.*

Poſſeſſio triennalis in Regalia locum non habet lib.2.

lib.2.tit.3. app.6.

Regalia vſque ad effectualem Regi fidelitatis præſtationem coram in perſona, & ſemper aduerſus Commendatarium durat libr.2.tit.3.arr.3.

Regalis cauſam agere in poſſeſſione conſtitutus debet neque aduerſus eum ſequeſtro locus eſt lib.2.tit.3. arr.4.

Regalia non impeditur per denegationem a capitulo factam admittendi prouiſum ante Regaliam lib.2.tit.3.ar.5.

Regalia permutatione non impeditur, ſi ante receptionem Epiſcopus moriatur lib.2.tit.3. arr.6.

Regalia ſiſcionem non admittit libr. 2. titul. 3. ar.6.

Regalia locum habet in beneficiis litigioſis etiam contra poſſeſſorem libr.2. titul. 3.arr.7.8.

Regalis prouiſionem Romæ ſibi collatam cum Regia cumulare poteſt lib.2.tit 3.arr.9.

Regalis in dubio obtinere debet lib.2.tit.3.arr.10. 11.12.

Regalia non eſt obnoxia reſeruationi Beneficiorum vacantium in Curia Romana libr.2. titul.3. arr.13.

Ius Regaliæ olim limitatum quantum ad Prouincias quaſdam lib.2.tit.3.arr.1.

Regalis a Capitulo repulſam paſſus ad Regem recurrere poteſt li.2.tit.4.ar.5.

Regalia ſolennitatem iuris non requirit lib.2.tit.3. ar.16.

Tranſlatio non acceptata in Regalia locum non habet lib.2.tit.3.arr.17.

Regalis reſeruatione facta à reſignante non impeditur lib.2.tit.3.arr.20.

Beneficium de facto & de Iure ab vna eademque perſona occupari debet ad impediendam Regaliam lib.2.tit.3.arr.[illegible]

Super Regalia controuerſa cauſa in Parlamento & non alibi agi debet tam in petitorio quam poſſeſſorio lib.2.tit.3.arr.14.

Poſſeſſor ciuilis Regaliam non impedit libr.2. tit. 3.arr.18.

Regens.

Regens ſeu adminiſtrator in Francia beneficia vacantia in Regaliam conferre non poteſt, ſed ſolus tantum Rex lib.2.tit.3.arr.13.

Regina.

Regina per Procuratorem in Parlamento ſicut Rex litigans admittitur lib.6. tit.4.ar.6.

Regina peculiarem breuem in Parlamento habet pro controuerſiis ſuis lib.4.tit.5.arr.1.

Regina, cum ciuitatem primum ingreditur, pari honore ac Rex ipſe excipienda libr. 4. titul.3.arr.2.

Lis inter Reginam & Epiſcopum Claromontanum lib.12.tit.3.arr.20.

Regius.

Officiales Regij delinquentes in ipſorum officiis priuilegio clericali priuantur li.1.ti.6.arr.10.

Officiarius Regius excommunicari non poteſt lib.1.tit.4.arr.9.in not.

Eriptum vi diploma Regium à Presbytero manibus executoris & commotione facta libr.23.tit.3. arr.2.

Regula.

Regula viginti dierum in ordinariis & collationibus voluntariis locum non obtinet lib. 3.titul.2. arr.1.

Regula *20.dierum in ordinariis libr.3.tit. 2.arr. 2.& 6.*

Regula *20.dierum prouiſionibus* Regis *exprimi ſolet libr. 3. tit.2.arr.3.*

Regula de verisimil.notitia *in Francia recepta lib.3.tit.4.arr.1.& 3.*

Derogatio regulæ de verisi. not. *non niſi in reſignationes admittitur lib.3.t.4.arreſt.5.*

Regula de Verisimil.notit. *in collationibus ordinariorum locum habet lib.3.tit.4.arr.6.*

Relapſi.

Sacramentarij & qui abiurarunt, poſteáque in errorem relapſi ſunt veniam non merentur lib.1.tit. 2.arr.8.

Relationes.

R*elationes & commonitiones libr.1.titul.2. arr.6.*

Relaxatio.

Relaxatio abſolutionis inſtar eſt lib 24.tit.5. arr.4.

de R*elaxatione incarceratorum lib. 24. tit.3. in app.5.*

Relegatus.

R*elegatus beneficio ſuo priuatur libr.3.titul.6. arr.1.*

Religio. Religioſus.

Religio libr.1. tit.1.arr.6.

R*eligio obſeruata augere facit regna: neglecta, ruere libr.1.titul.2 arr.8.*

R*eligio* Numæ Pompilij *lib.1.tit.8.ar.8.*

R*eligio veterum libr.1. titul.2.arr.8.*

Summa ratio eſt, quæ pro religione facit lib.1.tit.2. arr.8.

R*eligio modus optimus continendi in officio populi lib.1.tit.7.arr.8.*

R*eligioſi mendicantes non obſeruatis ſolennibus alienare poſſunt lib.1.titu.2.par.7.*

R*eligioſi mendicantes res incorporales ſine ſolennitate alienare non poſſunt li.1.tit.13.arr.8.*

R*eligioſus beneficiatus de fructibus diſponendi facultatem habet li.1.tit.7.arr.1.*

R*eligioſi ab vno conuentu in alium recepti ſemri ſunt lib. 1. titul. 7.arr.2.*

R*eligioſus cenſum ſeu reditum pecuniarium ſibi conſtituere in præiudicium Abbatis non poteſt lib.1. tit.7.arr.in app.3.*

R*eligioſi Profeſſi ſucceſſionum incapaces ſunt lib.2.tit.1.ar.1.*

Religioſus à quo punitur lib.7.tit.7.ar.52.

R*eligioſa profeſſa ſeſe a* R*eligione liberare non poteſt lib. 9.tit.2.ar.18.*

R*eligioſa profeſſa demonachata libr.19.titul.2. arr.16.*

de R*eformatione religioſorum & monaſteriorum lib.1.ti.7.in app.2.*

Reliquiæ.

R*eliquia S. Dionyſij lib.1.tit.1.arr.5.*

Falſarum reliquiarum impoſtura libr. 1. titul. 1.ar.6.

Remiſsio.

R*emiſſio illico ſeu de plano iudicari debet lib.7.ti. 7.arr.39.*

R*emiſſio quando abſque Domino poſtulari poſſit lib.7.tit.7.ar.17.*

R*emiſſio religioſi in caſu priuilegiato lib.1.ti.5.in app.3.*

Renuntiatio.

R*enuntiatio non tam futuræ ſucceſſioni quam renuntiatio ſucceſſioni iam delatæ reſtitutioni obnoxia eſt libr. 16.titul. 3. arreſt.4.*

Raptus Iuuenis commiſſus à puella matre & proxenetis lib. 22. tit. 6. arr. 4.

Raptus accuſatio a quo intentari poſſit lib. 22. tit. 6. in app. 2.

Raptus ſponſi lib. 15. tit. 1. arr. 4.

Pœna raptus varia pro qualitate eius lib. 24. tit. 10. arr. 2.

Filia elocata ab auo inuito patre quando rapta dicatur lib. 22. tit. 6. arr. 5.

Filia ſequeſtrata ſub manu Magiſtratus deſponſata rapta cenſetur lib. 22. tit. 6. ar. 6.

Raptus crimen tacite per diſſimulationem extinguitur libr. 22. titul. 6. arr. 7.

Raptus velari non poteſt per ſponſalitia pacta lib. 22. tit. 6. arr. 8.

Raptus multa matri addicenda ob matrimonium a filia conſentiente contractum punitur lib. 22. tit. 6. ar. 9.

Raptus Matrimonij filia abſque Curatore elocata à matre commiſſus lib. 22. tit. 6. arr. 10.

Pater vel mater per diſſimulationem extinguere poſſunt accuſationem raptus criminalem; verum non ideo dotem dare coguntur lib. 22. tit. 6. ar. 11.

Raptor, Puella eam in virum petente, non traditur lib. 22. tit. 6. in app. 1.

Rationes.

Rationes putata clauſa & ſignata executoria non ſunt lib. 5. tit. 8. arr. 2.

In retractatione rationum minore non habente vnde repraeſentet tutor praenumerare debet libr. 15. tit. 8. in app.

Rationum redditio litigioſa non eſt, niſi ſuper aliquos ſeu articulis earum controuerſia ſit lib. 7. titul. 7. arr. 28.

Receptio.

Forma receptionis in Eccleſia, vbi natus quis & baptizatus lib. 1. tit. 3. arr. 8.

Recognitiones.

Recognitiones noui domini & poſſeſſoris in ſucceſſione qua filius patri ſuccedit lib. 13. tit. 2. arr. 28.

Recollocatio.

Recollocatio fieri debet fundi coniugum venditi vel compenſatio in communione dari. lib. 15. ti. 2. in app. 13.

Recuſatus. Recuſatio.

Recuſandi forma extra ſedem libr. 7. tit. 9. arr. 5. 6.

Recuſatus iudex deliberationi intereſſe non debet. lib. 7. tit. 9. ar. 8.

Recuſatus iudex non poteſt partes adigere, vt in Iudices conueniant, lib. 7. tit. 9. arr. 9.

Recuſationes ex perſona Procuratoris ſeu ſollicitatoris duci non poſſunt, lib. 7. tit. 9. ar. 10.

Recuſatio non recté fundatur ſuper collatione neceſſaria, libr. 7. tit. 9. arr. 11.

Recuſatio ob cognationem generalis non valet, lib. 7. ti. 9. arr. 12.

Recuſationes aduerſus Iudicem iam approbatum, quique officio ſuo functus, non valent lib. 7. ti. 9. arr. 13. & 14. & 15.

Recuſatus iudex à parte ciuili pro Regalibus ſeu pro Regis intereſſe cognoſcere non poteſt lib. 7. tit. 9. arr. 16.

Recuſatus iudex cauſas recuſationis admiſſibiles vel non declarari debet lib. 7. tit. 9. app. arr. 1.

Recuſationis iniurioſa multa inſignes libr. 7. tit. 9. ap. arr. 2.

Recuſatus iudex vlterius pergere non poteſt, niſi prius declaratis recuſationum cauſis inadmiſſibilibus libr. 7. tit. 9. app. arr. 3.

Recuſationum cauſa valida & admiſſibiles, lib. 7. tit. 9. app. arr. 4.

Recuſationes terminis generalibus aduerſus ſedem non valent libr. 7. tit. 9. ap. arr. 5.

Reditus.

Reditus venditi pretium ab emptore repeti non poteſt lib. 12. tit. 7. ar. 1.

Reditus vulgares nulli ſunt ob pactionem nullam, leues non item libr. 12. tit. 7. arr. 2.

Reditus in locum immobilis ſuccedens reſcinditur li. 12. tit. 7. in app. 2.

Reditus frumentarius ad rationem duodecimariam reducibiles lib. 12. tit. 7. in app. 3.

Reditus in ſolidum non verò pro parte redimuntur, lib. 11. tit. 6. ap. arr. 3.

Reditus quomodo redimi poſſint, libr. 11. titul. 6. arr. 5.

Reditus percepti mobilium numero ſunt lib. 18. ti. 5. arr. 6.

Reditus cuius dies venit, mobilis eſt, cuius verò dies non venit immobiles lib. 17. ti. 4. arr. 1.

Poſſeſſor reditum recognoſcere tenetur quem non conſtituit lib. 13. tit. 2. ar. 18.

Ad reditum ſoluendum condemnatus ſententiae obtemperando recognoſcere debet libr. 2. titul. 2. arreſt. 21.

Reditus in mercibus non immodicis tempore annona cariores quando in mercibus ratione duodecimaria ſoluatur lib. 12. tit. 7. arr. 20. & 21.

Reditus frumentarius qua aeſtimatione conſtitui debeat lib. 12. ti. 7. arr. 22.

Arreſtum quo reditus immoditus approbatus fuit nullitatis perſecutionem non impedit & quomodo id intelligatur lib. 12. tit. 7. arr. 23.

Praeſtatio penſionis reditus accelerata nullitatem infert lib. 12. tit. 7. arr. 24.

Reditus a minore conſtitutus quando nullus ſit lib. 12. ti. 7. ar. 12.

Reditus immodicus lib. 12. tit. 7. arr. 13.

Reditus immodicus praeſcriptione non ſuſtinetur lib. 12. tit. 7. arr. 14.

Reditus ex omnibus partibus abſque vitio eſſe debet tam reſpectu ſortis quam reditus ipſius lib. 12. tit. 7. arr. 15. & 16.

Reditus frumentarius immodicus ad pecuniam redactus lib. 12. tit. 7. arr. 17.

Conſtitutio reditus quae actualem pecuniae numerationem non continet nulla eſt lib. 12. tit. 7. in app. 5.

Redimendi.

Facultas redimendi Regi acquiſita cedi non poteſt cum ſit domanialis libr. 5. tit. 16. ar. 2.

Redimendi facultas intra tempus quod conuentioni redactum, ſufficiens eſt lib. 11. tit. 6. ar. 3.

Regalia.

Origo Regaliae lib. 2. tit. 3. ar. 1.

Regalia quid ſit ibid.

Duo genera ſunt Regaliae: Spiritualis & temporalis, & in quo conſiſtant lib. 2. tit. 3. app. 3.

Vtrum cùm Regalia locus factus eſt Rex poſſit ſuper reſignatione in fauorem conferre libr. 2. tit. 3. in app. 2.

Prouiſio beneficij in Regalia à Notario Status ſignata eſſe debet lib. 2. tit. 4. app. 5.

Regula de pacificis poſſeſſoribus *in Regalia locum non obtinet lib. 2. tit. 4. app. 5.*

Poſſeſſio triennalis in Regalia locum non habet lib. 2.

lib.2.tit.3. app.6.

Regalia vſque ad effectualem Regi fidelitatis præſtationem coram in perſona & ſemper aduerſus Commendatarium durat libr.2.tit.3.arr.3.

Regalis cauſam agere in poſſeſſione conſtitutus debet niſi ac aduerſus cum ſequeſtro locus eſt lib.2.tit.3. arr.4.

Regalia non impeditur per denegationem à capitulo factam admittendi prouiſum ante Regaliam lib.2.tit.3.ar.5.

Regalia permutatione non impeditur, ſi ante receptionem Epiſcopus moriatur lib.2.tit.3. arr.6.

Regalia fictionem non admittit libr. 2. titul. 3. ar.6.

Regalia locum habet in beneficiis litigioſis etiam contra poſſeſſorem libr.2. titul. 3.arr.7.8.

Regalis prouiſionem Romæ ſibi collatam cum Regia cumulare poteſt lib.2.tit.3.arr.9.

Regalis in dubio obtinere debet lib.2.tit.3.arr.10. 11.12.

Regalia non eſt obnoxia reſeruationi Beneficiorum vacantium in Curia Romana libr.2. titul.3. arr.13.

Ius Regalia olim limitatum quantum ad Prouincias quaſdam lib.2.tit.3.arr.1.

Regalis a Capitulo repulſam paſſus ad Regem recurrere poteſt li.2.tit.3.ar. 5.

Regalia ſolennitatem iuris non requirit lib.2.tit.3. ar.15.

Tranſlatio non acceptata in Regalia locum non habet lib.2.tit.3.arr.17.

Regalis reſeruatione facta à reſignante non impeditur lib.2.tit.3.arr.20.

Beneficium de facto & de Iure ab vna eadémque perſona occupari debet ad impediendam Regaliam lib.2.tit.3.arr.16.

Super Regalia controuerſa cauſa in Parlamento & non alibi agi debet tam in petitorio quam poſſeſſorio lib.2.tit.3.arr.14.

Poſſeſſor ciuilis Regaliam non impedit libr.2. tit. 3.arr.18.

Regens.

Regens ſeu adminiſtrator in Francia beneficia vacantia in Regaliam conferre non poteſt, ſed ſolus tantum Rex lib.2.tit.3.arr.13.

Regina.

Regina per Procuratorem in Parlamento ſicut Rex litigans admittitur lib.6. tit.4.ar.6.

Regina peculiarem breuem in Parlamento habet pro controuerſiis ſuis lib. 4.tit.5.arr.1.

Regina, cùm ciuitatem primùm ingreditur, pari honore ac Rex ipſo excipienda libr. 4. titul.3.arr.2.

Lis inter Reginam & Epiſcopum Claromontanam lib.12.tit.3.arr.20.

Regius.

Officiales Regij delinquentes in ipſorum officiis priuilegio clericali priuantur li.1.ti.6.arr.10.

Officiarius Regius excommunicari non poteſt lib.1. tit. 4.arr.5.in not.

Ereptum vi diploma Regium à Presbytero manibus executoris & commotione facta libr.23. tit.3. arr.2.

Regula.

Regula viginti dierum in ordinariis & collationibus voluntariis locum non obtinet lib. 3. titul.2. arr.1.

Regula 20.*dierum in ordinariis libr. 3.tit. 2. arr. 2.& 6.*

Regula 20.dierum prouiſionibus Regis exprimi ſolet libr. 3. tit.2.arr.3.

Regula de veriſimil.notitia *in Francia recepta lib.3.tit.4.arr.1.& 3.*

Derogatio regula de veriſ. not. *non niſi in reſignationes admittitur.lib.3.t.4.arreſt.5.*

Regula de Veriſimil.notit.*in collationibus ordinariorum locum habet lib.3.tit.4.arr.6.*

Relapſi.

Sacramentarij & qui abiurarunt, poſteáque in errorem relapſi ſunt veniam non merentur.lib.1.tit. 2.arr.8.

Relationes.

Relationes & commonitiones libr.1.titul.2. arr.6.

Relaxatio.

Relaxatio abſolutionis inſtar eſt lib 24.tit.5. arr.4.

de Relaxatione *incarceratorum lib. 24. tit.3. in app.5.*

Relegatus.

Relegatus beneficio ſuo priuatur libr.3.titul.6. arr.1.

Religio. Religioſus.

Religio libr.1. tit.1.arr.6.

Religio obſeruata augere facit regna : neglecta, ruere libr.1.titul.2 arr.8.

Religio Numæ Pompilij *lib. tit.3.ar.8.*

Religio veterum libr.1. titul.2.arr.8.

Summa ratio eſt, quæ pro religione facit lib.1.tit.2. arr.8.

Religio modus optimus continendi in officio populi lib.1.tit.7.arr.8.

Religioſi mendicantes non obſeruatis ſolennibus alienare poſſunt lib.1.titu.2.par.7.

Religioſi mendicantes res incorporales ſine ſolennitate alienare non poſſunt li.1.tit.13.arr.3.

Religioſus beneficiatus de fructibus diſponendi facultatem habet li.1.tit.7.arr.1.

Religioſi ab vno conuentu in alium recepti ſecuri ſunt lib. 1. titul. 7.arr.2.

Religioſus cenſum ſeu redditum pecuniarium ſibi conſtituere in præiudicium Abbatis non poteſt lib.1. tit.7.arr.4.in app.3.

Religioſi Profeſſi ſucceſſionum incapaces ſunt lib.2.tit.1.ar.1.

Religioſus à quo punitur lib.7.tit.7.ar.52.

Religioſa profeſſa ſeſe a Religione liberare non poteſt lib. 9.tit.2.ar.18.

Religioſa profeſſa demonachata libr.19. titul.2. arr.16.

de Reformatione *religioſorum & monaſteriorum lib.1.tit.7.in app.2.*

Reliquiæ.

Reliquiæ S.Dionyſij lib.1.tit.1.arr.5.

Falſarum reliquiarum impoſtura libr. 1. titul. 1.ar.6.

Remiſſio.

Remiſſio illico ſeu de plano iudicari debet lib. 7.ti. 7.arr.39.

Remiſſio quando abſque Domino poſtulari poſſit lib.7.tit.7.ar.17.

Remiſſio religioſi in caſu priuilegiato lib.1.ti.5.in app.5.

Renuntiatio.

Renuntiatio non tam futuræ ſucceſſioni quam renuntiatio ſucceſſionis iam delatæ reſtitutioni obnoxia eſt libr. 16.titul. 3. arreſt.4.

Renuntiatio ſimplex legitim[illegible]*non comprehendit lib.16.tit.4.Ar.12.*

Renuntiatio Filiæ cui prodeſſe debeat lib.16.ti.4.arr.5.& 16.

Renuntiatio ſucceſſioni patris & matris à filia facta praiudicat liberis ipſius qui ideo ad ſucceſſionem ipſorum aui vel auiæ venire non poſſunt lib.16.tit.4.arr.17.

Renuntiatio ſucceſſioni viuentis non valet niſi is conſentiat lib.16.tit.4.arr.18.

ad Renuntiationem infirmandam futuræ ſucceſſioni quomodo quis admittatur lib.16.tit.3.in app.2.

Tempus Renuntiandi quomodo numeretur lib.19.tit.5.ar.2.

Renuntiantis acquieſcentia anticipate intra octiduum expenſis anticipantis fit lib.19.tit.5.arr.3.

Renuntians apud Acta appellationi ſuæ ſignificare parti non tenetur lib.19.tit.5.arr.4.

Renuntians appellationi coram apparitore id ſignificare debet lib.19.tit.5.arr.5.& 6.

Renuntians coram Notario ſignificare debet lib.19.tit.5.arr.7.

Renuntiatio Procuratoris qui appellauit valida eſt lib.19.tit.5.arr.8.

Renuntians appellationi quando expenſas debeat lib.19.tit.5.ar.9.

Filius qui Renuntiauit facit numerum quo ad legitimæ computationem neque præteriri poteſt lib.20.tit.7.arr.7.

Filiæ quæ renuntiarunt ſucceſſioni patris & matris dote contentæ ad minimum ad ſupplementum legitimæ redire poſſunt lib.16.tit.4.in app.6.

Partes Renuntiantium ſucceſſioni paternæ & maternæ quibus liberis accreſcant lib.16.titul.4.in app.7.

Filia renuntians &c. ab Emphyteuſi excluditur lib.16.titul.4.in app.4.

Reparatio.

Reparatio turbationis valida exceptio eſt aduerſus petitorem in rei vindicatione libr.8.tit.13.arr.1.

Repetitio.

Repetitio pretij reditus vſurarii eſt lib.12.tit.7.ar.7.

Repræſentatio.

Repræſentatio citra cautionem decerni non debet lib.18.tit.1.arr.36.

Repræſentatio in pecunia vel apocha libr.18.titul.1.arr.26.

Repræſentatio non impleta quomodo punita lib.18.tit.1.arr.24.

Repræſentationi locus non eſt ſi debitor furioſus fuiſſe tempore obligationis proponatur libr.18.tit.1.arr.43.

Difficultas notabiles ſuper conſuetudine Pariſ. qua repræſentatio in linea collaterali prohibetur, lib.21.tit.1.ar.20.

Reprobatio.

Reprobatio ob mendicitatem admiſſa lib.9.tit.3.arr.15.

Reprobatio ob inimicitiam in omnibus cauſibus admiſſa, lib.9.tit.3.arreſt.16.

Reprobatoriorum diffamatoriarum actio quando permiſſa lib.9.tit.3.in app.1.

quo gradu Reprobentur cognati, libr.9.titul.3.in app.ar.2.

Reprobatio aduerſus teſtem ſententia iudiciali reprehenſum notari debet. li.9.ti.3.app.ar.3.

Reprobatoria reprobatoriorum non admittuntur, li.9.[illegible]*app.Arr.4.*

Reprobatio poſt publicationem lib.9.tit.4.arr.3.

Reprobationes quando admittantur, libr.9.tit.3.arr.1.

Reprobatio à minore poſt publicationem facta lib.9.tit.3.arr.2.

Reprobari teſtis quando poſſit ab eo, qui eum pro ſe produxit lib.9.tit.3.arr.3.

Reprobationes in cauſa appellationis admittuntur lib.9.tit.1.arr.4.

Reprobationes in incidenti prouiſionis non admittuntur, lib.9.tit.3.ar.5.

Reprobationis proteſtatio neceſſaria eſt. lib.9.tit.3.ar.6.

Reprobatione non obſtante teſtis audiri debet, li.9.ti.3.arr.7.

Reprobandi teſtis cauſa, eum me neque ſiſtere neque iudicare teneri libr.9.tit.3.arr.8.

Reprobationem generalem omnium teſtium admitti lib.9.tit.3.arr.9.

Reprobationes generales aduerſus vnumquemlibet teſtium non admittuntur, lib.9.tit.3.arr.10.11.

Reprobationes ob delictum *citra ſententiam vel pactum non admittuntur lib.9.tit.3.ar.12.*

Reprobatio in omnibus articulis ſpecialis eſſe debet, lib.9.titul.3.arr.13.

Reprobatio ob corruptionem *admittitur lib.9.ti..arr.14.*

Reſciſſio.

Reſciſſio vbi agitari debeat lib.7.titul.7.Arr.24.25.

Reſciſſio permutationis beneficij coram Iudice Eccleſiaſtico agitari debet lib.3.tit.11.arr.5.

Reſciſſio pendente ſubhaſtatione citra conſignationem lib.18.tit.1.arr.23.

Reſcendens & reſciſſorium cumulata admittuntur lib.16.tit.3.arr.8.

Reſcriptum.

Opponentes ſe Reſcriptis debitis ad eorum iudices remittuntur li.5.ti.3.arr.3.

Adulteratores reſcriptorum Cancellariæ & Arreſtorum & notoriorum quomodo puniti libr.22.tit.app.arr.1.

Reſcriptum fori Præſidialis incompetens, vtrum præſcriptionem impediat lib.16.titul.3.arr.17.

Reſeruatio.

Reſeruatio nulla propter exceſſum retentionis reſtricta valet ſi ratihabitio reſtrictionis accedat libr.2.titul.8.arr.6.& 7.

Reſeruatio immenſa reſignationem non corrumpit lib.2.tit.8.arr.8.

Reſignans. Reſignatarius.

Reſignante recuſante reſignatario in priſtino iure remanet lib.2.tit.8.arr.17.

Præſentatores reſignationes admittere non poſſunt lib.2.titul.8.arr.18

Qui ante litem reſignauit reſignatarium ſiſtere iudicio non tenetur lib.2.tit.8.arr.19.

Reſignationes factæ in fauorem ordinario non valent lib.2.tit.8.arr.20.

Reſignans reſtitutus li.2.tit.8.arr.21.

Reſignatarij fauorabiles ſunt lib.2.tit.9.arr.11.

Reſignatarij mandatum ad reſignandum per incarcerationem in caſu regreſſus emittere coguntur lib.3.tit.1.arr.2.3.

Reſignatarius locum Regaliæ facit lib.2.tit.9.in app.2.

Reſignatarius Diaconatus præſenſi electioni admiſ-

ſus

ſui li.1.tit.3.in app.7.

Reſignans beneficium in forma reſignatarij ſui obtinens Regulam publicationis ceſſare facit libr.23. titul. ar.2.

Mandatum ad Reſignandum elapſo anno non amplius valet li.2.ti.8.ar.1.

Reſignationes vi facta nulla ſunt libro 2. titul.8. arr.2.

Reſignationes cum regreſſu & retentione omnium fructuum in Francia illicita ſunt libr.2.tit.8. arr.3.

Reſignatio cum retentione dimidia fructuum in Francia admittitur li.2.ti.8.ar.4.

Reſignatio ante captam poſſeſſionem admittitur li.2.ti.8.arr.5.

Reſignatio cum retentione poteſt ſimpliciter expediri per legatum & penſio per Papam lib.2 tit.8. arr.11.

Reſignatio duplici ratione facta quomodo iudicari debeat li.2.ti.8.ar. 2.

Conſenſus Reſignantis pro expeditione bullarum in Francia neceſſarius non eſt libr 2.titul. 8. arreſt.13.

Procurator ad Reſignandum conſtitutus poteſt conſentire in expeditione bullarum poſt mortem reſignantis lib.2.tit.8.ar.14.

Habitus Eccleſiæ & locus non Reſignatur in fauorem li.1.ti.3.arr.8.

Regula de publicandis Reſignationibus legis inſtar in Francia recepta li.3.tit.1.ar.1.

Reſolutio.

Reſolutio ob defectum ſolutionis triennio aut biennio valida eſt li.2.ti.8.arr.1.

Reſolutio aduerſus ſucceſſorem ignorantem & ſolutionem offerentem rationi conſentanea non eſt li. 2.ti.8.ar.2.

Reſponſiones.

Reſponſionum articuli cathegoricè communicari debent li.9.ti.5.ar.1.

Reſponſionum cathegoricarum audientia ad Inquiſitores non ſpectat,li.9.ti.5.ar.2.

Reſponſiones cathegoricæ in propria perſona & ſuper omnibus articulis pertinentibus fieri debent li. 9.ti.5.ar.3.

Articuli pro veris habiti, ſi reus criminis Reſpondere nolit,li.24.tit.5.ap.arr.2.

Reſtitutio.

Reſtitutio Principis neceſſaria eſt aduerſus actus nullos li.16.ti.3.ar.21.

Forma vetus Reſtitutionis facienda verbis abolita li:20.ti.3.ar.20.

Reſtitutionem ob deceptionem non admittit venditio hereditatis vel actionis incerta libr.16.titul.3. arr.18.

non Reſtituitur Minor qui in criminali tranſegit li.16.ti.3.ar.19.

Retentio.

Retentionis ius verum cedi poſſit,lib. 11.titul.5. ap.ar.1.

Retentionis ius habens,eo ad emolumentum ſuum uti poteſt,li.11.ti.5.ar.7.

Ius Retentionis ob reſolutam venditionem non impeditur lib.13.titul.1.ar.6.

Retinenda poſſeſſionis beneficij interdictum ex conſenſu partis, non viſis literis, iudicari non debet li.2.ti.9.ar.14.

Retractus. Retrahens.

Retractus gentilitius in decima Eccleſia vendita locum non habet li.11.ti.7.ar.12.

Retractus gentilitius quando locum in permutatione habeat eod.ar.13.

Retractus gentilitius per cautelam impediri poteſt eod.ar.14.

Retractum gentilitium non impedit venditio fructuum li.11.ti.7.ar.15.

Retractus gentilitius locum habet in venditione cadendarum arborum proceriorum ſeu materia, eod.ar.16.

Retractui obnoxius eſt reditus in quibuſdam fundis & in omnibus bonis venditis eod.ar.17.

Retrahens gentilis refundere non tenetur excedentem valorem donationis,eod.ar.18.

Retrahens reditum luere non tenetur,eodem arreſt.19.

aduerſus Retractus tempus elapſum gentilis etiam infans reſtituitur eod.ar.22.

Retrahens poſt annum Conſuetudinis admiſſus, cenſus ſingularis, eod.ar.23.24.

Retractus gentilitij actio mixta, eod.arr.25. contrarium eam perſonalem eſſe arr.26.

Retractus gentilitius aduerſus autorem cognatum,eod.ar.27.

Retractus gentilitius in actione locum habet,eod. arr.28.

Retrahenti debentur fructus à facta oblatione, eod.ar.29.

Retractus gentilitius locum habet in re litigioſa ſub conditione litis eod.ar.30.

Retractus gentilitij tempus citra reſtitutionem currit,eod.ar.31.

Retractus annus non currit, antequam is, cuius nomine venditio celebratur,ratum habuerit eod. ar. 32.

Retractus gentilitius ab eo fieri poteſt, qui tempore venditionis natus non erat li.11.ti.7.ar.1.

ad Retractum gentilitium filiusfam. admittitur li.11.ti.7.ar.2.

in Retractu conuentionali reſeruato, gentilis extranco ceſſionario præfertur li.11.ti.7.ar.3.

Retractus gentilitij iuris ceſſio quando valida ſit li.11.ti.7.arr.4.5.

Retrahens gentilis pendente lite reparationes factas debet li.11.ti.7.arr.7.

Retractus gentilitij annus quando in lege commiſſoria venditionis currere incipit libr.11.tit.7. arreſt.8.& 11.

Retractum obtinens gentilis, ab eo deſiſtere non poteſt li.11.ti.7.ar.9.

Retractus gentilitius in fundo Regi vendito locum habet li.11.ti.7.ar.10.

Retractus gentilitius eſt actio realis li.7.titul.7. ar.43.

Retrahens pretium refundere tenetur, etſi in eo denegatio facta non fuerit libr.11. titul. 7. arreſt. 33.

Retractus rerum conſtante matrimonio acquiſitarum quomodo ſuſpendatur, libr.11.titul.7.arreſt. 34.

in Retractu proximior iuxta Conſ.Turonen.præfertur,li.11.ti.7.ap.ar.1.

Retractus gentilitius in fundis confiſcatis locum non habet li.eod.ar.2.

Retractus annuus quomodo computetur, eodem arr.4.

in Retractu *quomodo actor reſtituatur, eodem ar.6.*

in Retractus *iure Conſuetudinem loci, in quo fundus ſitus eſt, ſiqui oportet, eod. ar.7.*

de Retracta ſolle oblato, eod. ar.10.

Retractus actio intentata ad heredem tranſit, eod. arr.11.

Retractus *gentilitij ius extraneo cedi non poteſt, eod. arr.12.*

Retractus *annuus quando incipiat in venditione facta ſub conditione auctionis, eod. ar.13.*

Retrahenti *gentili primo emtor legem dare non poteſt eod. arr.14.*

Retractus *gentilitius aduerſus vniuerſitatem, Ciuitatem aut Eccleſiam locum non habet, eodem arr.15.*

Retractus *indiuiduus, li.11. tit.5. app. ar.2.*

Retractus *non diuiditur, li.11. te.5. ar.8.*

in Retractu *actor, ſi conſignauerit, per prouiſionem in poſſeſſionem mitti debet li.11. ti.5. arr.9.*

pro Retractu *conſignatio conſtituta, libr.11. titul. 5. ar.1.*

Retrahens *ſatisfacit, ſi offerat liquida, non liquidorum verò nomine cautionem praſtet libro 11. tit.5. ar.2.3.*

Retrahens *quando fructus lucretur & de oblatione li.11. ti.5. ar.5.*

Retractus *feudi ad dominum ſpectat lib.11. tit.5. ar.6.*

Retrahere *ſolidum poteſt coheres venditoris aut vnus è pluribus li.11. te.6. ar.2.*

Qui in grauiore morbo conſtitutus ſub promiſſione Retroceſſionis *reſignauit, vbi conualuit, beneficium ius reſtituitur li.3. te.11. ar.4.*

Rex.

Rex *in poſſeſſione cōſtitutus litigat li.5. ti.1. ar.9.*

Ratio redimendi Domanij Regis *libr.5. titul.10. ar.6.*

Quanam Rex *alienare poſſit li.5. te.10. arr.7.*

Rex *fons & caput eſt omnium feudorum & ſubfeudorum li.1. te.14. arr.1.*

Rex *ſolus Indictiones facere permittit li.5. tit.11. ar.1.*

Rex *qua atate conſecrari & regnum ſuum adminiſtrare poſſit li.4. ti.1. arr.3.*

Reges *Franciae crudelitate & ſeueritate non vſi li.4. ti.1. ar.4.*

Rex *ante conſecrationem Maieſtate ſua non vtitur li.4. ti.2. arr.1. Aliud in Curia Tholoſana li.4. ti.2. ar.2.*

Mandata Regis *parem vim habent poſt mortem ipſius ac ipſo ſuperſtite li.4. te.2. arr.4.*

Reuocatio.

Reuocatio ad ſucceſſionem lib.21. te.1. ar.29.

de Reuocatione *Nepotum ad ſucceſſionem cum fratre vel ſorore defuncti lib.12. ti.1. in app.1.*

Reuerſio.

Vtrum Reuerſionis *Ius bonorum profectitiorum impedire poſſit diſpoſitionem a filio factam in praeiudicium praedicta reuerſionis li.21. ti.1. ar.23.*

Reuerſio *bonorum profectitiorum patri aduerſus fiſcum adiudicata li.21. te.1. arr.24.*

Roma.

de non transferendis in poſterum pecuniis Romam lib.1. tit.5. arr.28.29.

Francorum fides erga Eccleſ. Romanam lib.1. ti.5. arr.29.

S.

Sacrilegium.

Sacrilegium qualificatum caſtigatione punitum propter iuuenilem atatem reorum li.24. tit.10. arr.4.

Sacramentum.

S. Sacramentum Altaris extra ſtrepitum iudicialem eſt li.1. ti.3. ar.1.

Salica lex.

Lex Salica li.4. ti.1. ar.2.

Saluaguardia.

Saluaguardia & debitis *generalia li.5. tit.9. ar.1. & 2.*

Quomodo quis Saluamguardiam Regis poſtulare poſſit li.5. te.9. in app. vnic.

Saluaguardia infracta li.2. ti.5. ar.34.

Saluus conductus.

Saluus conductus infringitur impetratione Iuris Marqua li.5. ti.3. arr.2.

Saluus conductus quando infringi poſſit & de pœna li.5. ti.7. arr. vnic.

Sarta tecta.

Sarta tecta beneficij neglecta à quo praſtari debeant li.1. ti.1. ar.14.

Quota pars reditiuum Beneficij, ad Sarta tecta deſtinata ſit lib.1. ti.1. in app.7.

Quaſtio Sartorum tectorum beneficij ad Iudicem laicum ſpectat li.1. ti.5. ar.21.

Sacerdotium.

Conditio ſi ſine liberis ante mortem heredis purificatur eo Sacerdotium ingreſſo li.20. ti.3. ar.1.

Saluationes.

Saluationes appellati productionibus nouis taxantur li.18. ti.2. arr.19.

Scabini.

Scabini & Matricularij anni praſentis recte conueniuntur pro ipſorum pradeceſſoribus li.18. tit.5. in app.8.

Scalæ.

Scalarum muralium ius li.1. ti.4. arr.7.

Scholaritas.

Priuilegium Scholaritatis pro Profeſſoribus, Theologia ſtudioſis, Iuris ſtudioſis, Grammaticis li.5. te.14. ar.1.

Secularis

Iuriſdictio Secularis ob modicam rem in Eccleſiaſticam inuolat li.1. ti.5. ar.3.

Secundæ nuptiæ. Secundò nubens.

Vſuſfructus in odium Secundarum nuptiarum ademptus li.15. ti.1. in app.1.

Caſus quibus Pater vel mater ad Secundas nuptias tranſeuntes nihil amittunt li.15. ti.1. ar.8.

Vtrum Fœmina Secundo nubens id quod mutua donatione lucrata eſt, retinere poſſit libr.15. titul.1. ar.6.

Vidua Secundo nubens intra annum luctus indigna eſt mariti ſui ſucceſſione li.21. te.4. ar.2.

Senior.

Senior Canonicus, Decanus eligi debet lib.1. ti.3. in app.6.

Sententia.

Sententia in petitorio non executoria non obſtante appellatione quamuis non niſi decem librarum ſit li.19. te.7. arr.13.

Sententia criminalis non executoria eſt non obſtante appellatione li.19.ti.7.ar.14.

a Sententiis tribus iudicis Eccleſiaſtici conformibus appellari non poteſt li.19.ti.7.in app.8.

Sententia ſuper competentia vel incompetentia iudicis eſt interlocutoria & in tali ſententia licet appellare lo.7.ti.10.arr.9.

Sententia data pro defuncto valet, contra defunctum non valet li.19.ti.8.arr.14.

Sententiæ 10. libras excedentes quanam executoria ſint quæ non li.19.ti.7.ar.8.9.& 10.

Sententia 40. librarum in actionibus perſonalibus & decem librarum reditus quando executoria ſunt li.19.ti.7.arr.11.

Sententia aduerſus venditores rerum litigioſarũ aduerſus acquirentes executoria li.12.ti.2.ap.ar.2.

Sententia executioni tradita aduerſus tertios poſſeſſores li.12.ti.2.ar.5.

Sententia quando aduerſus tertium poſſeſſorem executoria ſit lib.12.tit.3.ar.14.

Sententiam ſuam vt executioni tradi curet quando quis cogi poſſit li.18.ti.5.ar.36.

Sepultura.

in Sepulturis auaritia damnata li.20.tit.8.arr.1.2.& 3.

Sepultura corporum damnatorum & communi ſpectaculo expoſitorum li.20.ti.8.ar.4.

Sepultura contemplatione legata in Parochia ſua electa quando in eo loco debeantur vbi teſtator mortuus eſt ſepeliri ſe voluit li.20.ti.8.arr.5.

Sepultura electio quomodo per teſtes probetur libr.20.titul.8.ar.6.

Honores funebres marito debiti, vxori non debentur, li.20.ti.8.ar.7.

Sepultura vbi peti debeat lib.20.tit.8 arr.8.

Sequeſtrum.

Sequeſtri iudicialis conſtituendi forma libr.8.ti.10.ar.1.

Sequeſtrorum numerus lib.8.tit.10.ar.2.3.

Sequeſtrare rem recuſans apud Curatorem quam pœnam ſuſtinere debeat, li.8. tit.10.arr.5.

Sequeſtrum in ſpeciem executorium non obſtante appellatione li.8. tit.10.ar.6.

Sequeſtrum reditus contentioſi, li.8.ti.10 ar.7.

Sequeſtra inſuper habita appellatione executoria non ſunt lib.8.tit.10.arr.8.

Sequeſtratarum rerum elocationes partibus ipſis fieri debent lib.8. tit.10.ar.9.

Sequeſtrum beneficij in defectum iuris vtriuſque partis li.8.ti 11.ar.1.

Debitor rei ſuæ captæ Sequeſter eſſe non poteſt li.18.ti.5.ar.24.

In magna cohæredum contentione Sequeſtro locus eſt li.15.ti.7.in app.2.

Seruus.

Seruus criminaliter aduerſus Dominum ſuum agere non poteſt lib.24.tit.2.ar.9.

Seruus quando a Domino exhiberi debeat li.24.ti.3.ar.8.

Seruitutes.

Seruitutes apud Libellarios tractari poſſunt lib.14.ti.1.ar.3.

Negatoria ſeruitutis reum poſſeſſorem non præſupponit li.14.ti.1.ar.2.

Seruitium.

Perturbatio Seruitij diuini ad cognitionem officialis ſpectat li.1.ti.4.ar.12.

Seruitutum præſcriptio nominatim vero paſcendi pecoris li.14.ti 1.ar.4.

Seruitutes ex legis cauſa in fundo alterius non acquiruntur li.14.ti.1.ar 5.6.& 7.

Seruitus aquæ ductus ex fundo ſuo in fundum alterius li.24.ti 1.ar.8.

Seruitus deriuandæ aquæ per fundum alterius non ſuum li.14.ti.1.ar.9.

Seruitutum Differentia & modus eas probandi li.14.ti.1.ar.10.

Sigillum.

Sigillum Regium abſque ſubmiſſione competentiam ſeu iuriſdictionem importat li.7.ti.7.ar.20.

Adulterator Sigilli Regij quomodo puniatur li.22.ti.12.ar.1.2.3.

Simonia.

Acta Simoniaca li.3.ti.12.ar.1.

Summa numerata pro pacto Simoniaco non reſtituitur li.3.ti.12.arr.2.

Signatura.

Signaturæ fidem faciunt contra impetrantem, & contra bullam, ſi qua diuerſitas ſit libr.2.titul.9.arreſt.1.

Signaturæ in quem finem produci poſſint li.2.ti.9.arr.2.

Signatura verificata æquipollet Bullæ fauore pauperum & quando ad ius obſcepti ſunt libr.2.titul.9.arr.3.

Societas. Socius.

de Societate & communione inter cognatos & extraneos li.15.ti.2.in app.15.

E duobus vnius Socius immunitas à pedagio alterum Socium non priuilegiatum minime immunem præſtat li.15.ti.2.ar.19.

Socij in delictis quando aduerſus ſocium fidem faciant li.24.ti.8.arr.5.

Societas ſecunda primæ non præiudicat, ſi diuiſio ſiue diſtractio prioris non fiat li.15.ti.2.ar.9.

Mercatori prohibitæ diſſolutio Societatis denunciari debet li.15.ti.1.in app.7.

Societas omnium bonorum & pactum futuræ ſucceſſionis li.15.ti.2.in ap.8.

Societas trium fratrum teſtamento à patre condito & inſtitutionem continente in irritum deducta li.15.ti.2.in app.9.

Socius abſque altero quid facere poſſit in re communi li.15.ti.2.ar.26.

Sodomitæ.

Sodomitæ ignis ſupplicio afficiuntur, li.24.tit.10.ar.6.

Sollicitatores.

Sollicitatores cauſarum vbi forum ſortiantur libr.4.ti.9.ar.5.

Solennitates.

Aduerſus ſolennitates à conſuetudine præſcriptas nemo reſtituitur li.12.ti.3.ar.6.in not.

Solutio.

Solutionis cenſus aut reditus ſoluendi forma vtrum præſcribi poſſit li.10.ti.5.Not.

Solutio in quibus ſpeciebus fieri debeat li.10.ti.5.ar.2.3.

Solutio quæ diuerſam interpretationem ſuſcipit quomodo determinetur li.10.ti.5.ar.6.

ad Solutiones peculiares quomodo quæſtor cogi poſſit li.10.ti.5.ar.6.

de Solutione debitorum inter maritum & vxorem lib.15.ti.2.in app.12.

Juſſio de Solvendo in perſona fieri debet li.18.tit.5.ar.30.

Debitores quomodo tutè & ſecurè Actori Solvere poſsint li.6.ti.5.ar.3.

Sors.

Sors odioſa in Politia li.6.ti.1.ar.13.

Sponſalitia.

Taxa eorum quæ debentur pro Sponſalitijs & circumſtantiis li.15.ti.1.ar.1.

Sportulæ.

Sportula in fine ſententia libro 18.titul. 13. arreſt.1.

Sportulæ quomodo taxandæ libro 18. titul. 3. arreſt.2.

Sportulas accipere vel ſuccinctioris toga ſignare non debent Ballivi libro 18. titul. 3. arreſt.3.

propter Sportulas brevicula ſententiarum differri debent li.18.ti.3.ar.4.

Sportula Arreſti continentis expenſas cauſæ Principalis & citra expenſas cauſæ appellationis li.18.ti.3.ar.5.

Sportula Arreſti vbi dicitur citra expenſas lib.18.ti.3.ar.6.

Sportula litis ſubhaſtationum iudicatæ à quo debeantur li.18.ti.3.ar.7.

Sportula quomodo in ſolidum ſolvantur in condemnatione partis li.18.ti.3.in app.2.

Propter ſportulas Iudices non poſſunt dare executoriales nomine ſuorum Actuariorum neque aliter li.18.ti.3 in app.3.

Diſputatio de ſolvendis Sportulis libr. 18. titul.3. ar.8.

Sportula ſolvuntur li.18.ti.3.in app.1.

Subhaſtatio.

Subhaſtatio, via iuſtiſsima libro 18.titulo 6. arreſto 1.

Subhaſtationibus opponentes quando amplius non admittantur libr.18.tit.6.ar.4.

Subhaſtationes & decretum in irritum non deducuntur ſub prætextu deceptionis ſi dolus & fraus perſonalis non ſubſit libro 18. titulo 6. arreſto 2.

in Subhaſtatione Proviſio pro uxore li.18.tit.6. arr.26.

in Subhaſtationibus defectus ſequeſtri nullitas eſt lib.18.tit.6.ar.31.& 32.

Subhaſtationes nullæ niſi in omnibus Parochiis in quibus fundi capti ſunt factæ fuerint lib.18.tit. in app.9.

Subhaſtationes vtrum ob vilitatem Pretij & oblatam auctionem duplicatam nullæ declarentur li.18.ti.6.in app.10.

Subhaſtatio ſuper Curatore ad litem mulieris nupta minoris legitima eſt libr.18.titul.6.in appen.11.

Subhaſtationem perſequens quos ſumptus ſuper prima pecunia adiudicationis poſtulare poſſit lib.18.ti.16.in ap.12.

in Subhaſtationibus Inſtantia nulla per emptio eſt li.18.ti.6.in app.13.

Subhaſtationum comprobatores decem eſſe & nominari debent li.18.ti.6.arr.28.

in Subhaſtationibus quæ forma obſervanda li.18.ti.6.ar.29.

in Subhaſtationibus Proviſioni locus non eſt lib.18.ti.6.in app.3.

Subhaſtationibus finiendis tempus præfinitum li.18.ti.6.ar.10.

Subhaſtatio immobilium rerum minorum citra exactam perquiſitionem ſeu diſcuſsionem mobilium non valens li.18.ti.6.ar.6.

Subhaſtatio adverſus minorem iuſta eſt citra exactam & expreſſam diſcuſsionem mobilium declaratione tutoris prædicta diſcuſsioni æquipollente li.18.ti.6.ar.7.

Subhaſtatio & decretum fundi capti ſuper locatario ſi Dominus ſe non opponat lib.18.titul. 6. arreſt.8.

Subhaſtatio per quos continuari poſsit li.18.tit.6. ar.9.

Subhaſtati fundi ſeparatim vendi debent lib.18. tit.6.arr.16.

Subhaſtationes vbi publicari debeant li.18.tit.6. ar.17.

in Subhaſtationibus proviſio non adiudicatur li.18.ti.9.arr.18.

Subhaſtatarum rerum ligna vendere permiſſum debitori li.18.tit.6.ar.19.

in Subhaſtationibus Curator exonerare non poteſt li.18.ti.6.ar.20.

Subhaſtatarum rerum Conductiones in pecunia ſunt lib.18 tit.6.ar.21.

Subhaſtationum Examen gratis ſit lib.18. tit.6. arr.22.

Subhaſtationum Examini intercedi non poteſt lib.18.tit.1. arr.23.

Subhaſtationum ſumptus ex pretio capiuntur, non vero ſumptus adverſus opponentes facti lib. 18. titul. 1.arr.24.

in Subhaſtatione debitor licitari poteſt libro 18. tit.6.in app.1.

in Subhaſtationibus non eſt proviſioni locus li. 18. tit.6.arr.46.

Subditus.

Subditus coram Iudice Regio citatus à domino ſuo vindicari debet, ſecus ſi ad alium iudicem non Regium citatus fuerit libro 7. titulo 7. arreſto 8.

Subditus quando Iuriſdictionem prorogare poſſit li.7.ti.7.ar.18.

Subfeudum.

Subfeudum capi non debet libro 13. titulo 1. arreſto 15.

Submiſſio.

Submiſſio non impedit remiſsionem lib.7.tit.7. arr.10.

Submiſſio omnibus Curiis facta de iis tantùm intelligenda eſt, quæ in Provincia domicilij ſunt lib.7. ti.7.ar.61.

Submiſſio remiſsionem à Iudice Regio ad alterum Regium non impedit libro 7. titulo 7. arreſto 21.22.

Subſtitutio. Subſtitutus.

Subſtitutio per interruptionem caduca non ſit li.20.ti.3.arr.2.

Legitima ſubſtitutione fideicommiſſaria onerari non poteſt lib.20.ti.3.arr.3.

Subſtitutio pupillaris filio non inſtituto facta lib.20.ti.3.arr.4.

Subſtitutio ſub hac clauſula ſine liberis natis in matrimonio legitimo locum habet in legitimato per ſubſequens matrimonium libro 20. titulo 3. arreſto 5.

Mater

Mater non obſtante ſubſtitutione in quo ſuccedere debeat, li.20.ti.3.ar.30.

Subſtitutio pupillaris quando matrem a legitima filij non excludat, li.20. titul. 3.arr.31.

Subſtitutio a matre filia auia materna patre ſuperſtite ſemoto, li.20.ti.3.ar.32.

Subſtitutio per repræſentationem non admittitur, li.20.tit.3.ar.33.

Subſtitutus verum poſſeſſorio ſibi proſpicere poſſit. lib.20.ti.3.ar.21.22.23.& 24.

Quibuſnam Subſtitutionibus expreſſe vel tacitè renunciare poſſit, li.20.tit.3.arr.25.

Arreſtum de Caſtromorantio de ſubſtitutionibus de Leuis, li.20.tit.3.ar.26.

Maſculi verbum in Subſtitutionibus, lib.20.titu.3. arr.27.

Subſtitutio fideicommiſſaria & ſingularis eius caſus, lib.20. titul.3. arreſt.28.

Subſtitutio in fauorem pauperum ab vno caſu ad alium aduerſus heredes in linea directa extendi poteſt lib.20.tit.3.arr.29.

Subſtitutus opponere ſe poteſt & quo ſine, libro 18. titul. 6. arreſt. 9.

de Subſtitutis ſi heres ſine liberis moriatur, lib.20. tit.3.arr.8.

Subſtitutio ſub clauſula Si ſine liberis*, verum ea liberos voce ſca intuitu, li.20.ti.3.arr.9.*

in Subſtitutionibus conditione poſita, quando in diſpoſitione poſita cenſeantur, li.20.ti.3.arreſt.10.11.12. & 13.

Verbum in Subſtitutione proprij filij & heredis intelligitur de primogenito in dubio, li.20.ti.3.ar.14.

ad Subſtitutum poſtremum onera hereditaria pertinent caſu exiſtente, li.20.ti.3. ar.15.

Subſtitutus incarceratus citra delictum non habens vnde ſatisfaciat bona hereditaria alienare poteſt, li.20.ti.3.ar.16.

Subſtitutus heres cum hereditate prælegata conſequitur, li.20 tit.3. arr.17.

Subſtitutiones ob defectum inſinuationis nullæ neque reſcriptum reſtitutionis aduerſus eum admittitur, quamuis licet proprium Principis motum & affectionem contineret, libro 20. titul. 3. ar. 34.

Detractio quam heres facere poteſt antequam Subſtituto reſtituat, li.20. tit.4.arr.1.

Subſtitutionibus & inſtitutionibus Pariſiis nullus locus eſt, id eſt de neceſſitate non requiruntur ad validitatem Teſtamenti, lib.20.tit.3.arr.35.

Subſtitutio pupillaris quando excludat matrem à legitima, li.20.ti.3.ar. 6.

Suburbia.

Suburbia tributis obnoxia, libr.5.tit.11.arr.8.

Subſidia.

Subſidia & annexa Parochiarum, libr. 1.tit. 1. in Appen. 5.

Succeſſio.

Succeſſio Patrui inter nepotes quomodo determinanda, li.21.ti. [illegible].ar.11. 12.& 15.

Succeſſio adminiſtratorum S.Spiritus, li.21.tit.1. ar.6.

Succeſſio inter fratres cum matre vel patre & ſine ijs quomodo determinari debeat, li.21.ti. [illegible].ar.8.

Succeſſio collateralis extra repræſentationem quomodo determinari debeat, li.21.ti. [illegible].ar.9.

Succeſſio ſeu hereditas accepta fratre ſuo ſorore adiudicata, li.21.ti.1.ar.22.

Succeſſio eius qui fratribus ſuis ſucceſſit neque alia bona quàm quæ ex illa ſucceſſione ei obuenerunt inter agnatum germanum & vitricores ab altera parte, li.21.ti.1.arr.15.

Determinatio Succeſſionis collateralis, li.21.titu.21. arr. 28.

in Succeſſione quæ bona paterna ſunt quæ materna ad exercendam & vſurpandam regulam paterna paternis, *li.21.tit.1.arr.1[illegible].*

Succeſſiones admiſſæ vltra 10.gradum, li.21. tit.1. in app.5.

Succeſſor comprehendit cauſam habentes & extenditur ad tertium & extraneum ſucceſſorem. li.27. ti.3.in app.1.

in Bonis a patre acquiſitis filio proprijs factis patrueles ſuccedunt, li.21.ti.1.in app.3.

Suffragia.

E decem ſeptem ſuffragia prævalent, libr.4.titu. 6.arr. 26.

Sumtus.

Sumtus remiſſi Clerici ad quem pertineant, li.24. titul.6.arr. [illegible].

Maritus vxorem ſuam adulterij accuſans ſumtus pro ea ſuppeditare venditioni dotis conſentire debet, li.24.ti.6.arr.2.

Sumtus litis criminalis à quo exigendi, li.24.titu. 16.arr.3.

Supellex.

de Supellectile & libris libro 1. titul.5.arre.8. in not.

Superinducta.

Forma controuerſiarum de ſuperinductis, li.5.tit. 11.arr.4.

Superſtitio.

Superſtitio, li.1. titul.2. arreſt.6.

Suprema manus.

Verba Supremæ manus *ad Curias ſupremas ſpectant, li.3.ti.6.arr.32.*

Surrogatio.

Surrogari ſe curare non tenetur, prouiſus morte litigantium ſi poſſideat, li.8 ti.17.ar.[illegible].

Surrogatio intra annum poſtulari debet. li.8.ti.17. ar.3. 4.

Surrogatio intra annum capta poſſeſſionis, li.8. ti.17.ar. 25.

pro Surrogatione duo concurrentes ſuper titulis illorum audiri debent, li.8.tit.17.arr.7.

Subrogatio aduerſus impedimentum aut notorietatem admiſſa, li.8.ti.17.ar.8.

Surrogatus quando ad id, ad quod prædeceſſor ipſius, teneatur, li.8.ti.17.ar.9.

Surrogationum ſpecies, quò ad expenſas, damna ac intereſſe diuerſa, lib.8.tit.17.arr.10.11.12.

Surrogatio non obſtantibus allegationibus contrarijs admiſſa.li.8.ti. 7. ap.arr.1.

Surrogatus in materia beneficiali litem reaſſumere debet, vt iudicari poſſit, li.8.ti.17.app.ar.2.

Suſceptor.

Suſceptor cogi non debet niſi prius adſcriptio facta fuerit, li.18.ti.5.arr.23.

Suſceptores tributorum Summates pro omnibus exigere non poſſunt, neque incarceratione vti. li.5.tit.11.ar.57.

Studioſus.

Studioſus Procuratoris Amanuenſis factus vtrum priuilegium ſuum amittat, libro 5.tit.14.ar.3.

Studioſus tempore citationis ſex menſibus operam dediſſe ſtudijs debet, libro 5. titul. 14.arre.4.

Digitized by Google

Studioſus domum nō reuocat in cauſa ad ius publicum pertinente & aduerſus Procuratorem Regis lib.5.titul.14.arr.5.

Studioſus interueniens quando ſubhaſtationes remitti impetrare poßit lib.5.ti.14.arr.6.

Studioſus quomodo remißionem poſtulare debeat lib.7.ti.7.arr.27.

Studioſus interueniens cauſam ſiue litem remitti impetrat lib.7.tit.7.ap. 2.

Studioſus interueniens cauſam remitti facit, etſi terminatam libr. 7.tit.7.arr.8.

Religioſus ſtudioſus alimenta aduerſus cognatos ſuos impetrat lib.1.tit.1.in app.3.

Studioſi maiores fructus ſuos percipiunt lib. 3. tit. 14.in app.

Studioſi domicilium ſuum in Protectionibus ſuis inſerere debent lib.5.tit.14.in app.1.

Priuilegium Studioſorum de vernaculis intelligitur lib.5.tit.14. in app.3.

Tempus ſtudiorum abſolutum eſſe debet tempore gradus lib.2.tit.5.ar.5.

Tempus ſtudij ad obtinendam Parochiam in ciuitate muro cincta lib.2.tit.5.arr.6.

Sylua.

vſus ſylua certo ſylua loco limitari poteſt li.14.ti. 3.ar.1.& 2.

Vſuarij ſylua abutentes vſum amittunt libr.14.ti. 3.arr.3.

Vſus ſylua cadua & materiaria differt lib.14.tit. 2.arr.4.

Vſus Sylua ad quoſdam incolas reſtrictus libr.14. ti.3.arr.5.

vſus Sylua eſt pars dominij lib. 5.tit.10.arr.9.

de Vſu Sylua inter Dominum iuſticiarium & ſubditos ipſius vſum ſylua habentes determinatio ſingularis lib.14.tit.3.arr.9.

Vſus Sylua in nouem annos ad quinquennium reductus libr.14.tit. 3.arr.10.

Conſuetudo ſumendi viridia & ramos in piam cauſam in Sylua alterius poſſeßionem non acquirit lib.14.tit.3.arr.8.

Communio Syluarum & Paſcuorum inter incolas libr.13.tit.2.arr.1.

Synodi.

Iura Synodalia ab Epiſcopis aduerſus Curiones pratenſa lib.1.tit.11.in app.2.

T.

Tempus.

Tempus debitorem interpellat lib. 12.titul.20. arr.1.

Diuturnitas temporis donationes & pactiones matrimonij quod nullum & illegitimum eſt validas efficit lib.1.tit.1.in app.5.

Temporizatio lib.1.tit. 2.arr. 8.

Tentata.

Delicta tentata ſine effectu puniuntur, lib.23. tit. 10.arr.2.

Tertius poſſeſſor res ſubſtitutioni obnoxias praſcribit & quando lib.12. tit.3.app.arr.4.

Teſtamentum.

Teſtamentum ratione heredum ſcriptorum validum, pro ratione legatorum quoque valere debet lib.20.tit. arr.2.

Teſtamentum ſcriptum leui ex cauſa non reuocatur lib.20.tit.1.ar.3.

Teſtamentum primum continens clauſulam derogatoriam omnibus ſubſequentibus quomodo reuocari poßit lib.20.tit.1.arr.4.

Clauſula derogatoria in Teſtamento libr.20.tit.1. ar.5.

Teſtamentum nullum eo quod lectum relectum & authenticum a teſtatore ſignatum non fuit lib.20.tit. 1.in app.5.

Teſtamentum quando militare ſit & quando non lib.20.ti.1.arr.23.

Teſtamentum inter liberos fauorabile eſt libr.20. ti.1.in app.1.

Teſtamentum militare in procinctu factum fauorabile eſt lib. 20. tit.10. in app.3.

Teſtamentum militare militis arma aduerſus Regem gerentis nullum declaratum lib.20. titu.1.in app.10.

Teſtamenti militaris priuilegium lib.20.titul.1. ar.7.

Teſtamentum nullum non eſt ob præteritionem filij inter legatarios nominati libr.20. titul.1.arr.10.

Teſtamenta & donationes inter perſonas prohibitas quando valeant in liberos collata, lib.15.tit.5 arr.8.

ſecundum Teſtamentum clauſula derogatoria in primo addita mentionem facere debet lib.20.tit. 1.in app.7.

vtrum Teſtamenti nuncupatiui tempore peſtis conditi probatio per teſtes fieri poßit li.20.tit.1.in app.8.

Teſtamentum reuocari poteſt coram tribus teſtibus & vnico Notario libr. 20.titul.1.ar.21.

Teſtamentaria ſolennitas ſecundum Conſuetudines determinatur lib.20.ti.1.arr.1.

Teſtis.

Teſtis falſus quomodo puniatur libr. 19.ti.13. arreſt.1.

Teſtis in repetitione eſſe contentus eſſe debet copia prima ſua depoſitionis exhibita lib.24.tit.8.ar.6.

Teſtis opera ſua pretium an ferat, & quos ſumtus libr.6. tit.11.arr.6.

Teſtes quando produci abſque adiuna poßint lib. 9.titul.1.arr.1.

Accuſatus teſtes pro ſe quos recuſauit audiri curare poteſt lib.24.tit.5.ar.11.

Accuſator teſtes accuſati reprobatiuos recuſare poteſt libr. 24. titul.5.arr.8.

Teſtes morientes ante repetitionem, lib. 9. tit.1. arr.12.

Teſtis duabus diuerſis depoſitionibus cui ſtare oporteat, lib.9.tit.1.arr.13.

Teſtes quando denegant, ita dictum nuncupatum fuiſſe lib.9.titul.1.ar.15.

Teſtes quo numero examinari poßint lib.9.tit.1. arr.18.19.20.

Teſtis mulier aduerſus maritum ſuum li.9.tit.1. arr.26.

Teſtis mater quando aduerſus filium audiatur, lib. 9. titul. 1.arr.27.& 28.

Teſtes Religioſi admittuntur, libr. 9. titul.1. arr.32.

ſi Teſtes metuant in eum locum venire in quo accuſatus detinetur vtrum ad eos accuſatus deducendus ſit ac nominatim cum metus ex eorum culpa procedat lib.24.ti.5.ar.14.

Theſaurus.

Theſaurus repertus ad quem ſpectet libr.13. tit 7.arr.1

7.arr.1.

Dominus merum Imperium habens pari Iure in Theſauro inuento cum Rege vtitur libr. 13. tit.7. arr.2.

Theorici.

Theorici doctique abſque Praxi rerum incapaces ſunt lib.6.tit.2.arr.10.

Tonſor. Tonſura.

Tonſor & conuerſus in Abbatia beneficij poßidendi incapax eſt lib.2.tit 4.arr.4.

Stricta obſeruatio priuilegij tonſura libr.6.titul. 12.arr.4.

litera Tonſurales exhiberi debent ab eo qui foro praſcriptionem opponit.lib 1.tit.5.arr.38.

verum litera Tonſurales teſtibus probari poſſint libr. .titul.5.arr.38.in not.

Tranſactio.

Tranſactio quando reſtitutioni obnoxia libr.16. tit.3.ar.6.

Tranſactiones de alimentis nulla ſunt. libr.5.tit.1. arr.5.6.7.

Tranſactio in cauſa matrimoniali lib.1. tit.5.ar.3.

Tranſactio in delictis fiſco interdicta lib. 23.tit. 11.arr.2.

Tranſactio cum incarcerato facta nulla eſt lib.23. tit.1.arr.3.

Tranſactio in crimine falſi,lib.23. tit.11.arr.4.

Tranſactio poſt rem iudicatam quando nulla ſit libr.19.tit.9.arr.1.

Tranſactio poſt rem iudicatam abſque magno damno ſui intereſſe valere debet lib.19.tit.9.arr.2.

Reſtitutio aduerſus tranſactionem libr.19.tit. 9. arr.3.

Reſciſsio tranſactionis ſuper pendente lite in Curia coram iudice ordinario tractari debet lib.7.tit.7. arr.23.

Tranſactiones à cognatis congregatis facta reſciſsioni obnoxia non ſunt li. 6.tit.3.ar.16.

Reſciſsio tranſactionis ob dolum lib. 16. tit.3. in app.3

Obſeruantia tranſactionis coram Eccleſiaſtico Actuario celebrata li.1.ti . .in app.2.

Super lite pendente in Curia abſque venia Curia tranſigere non oportet lib.6.tit.3.ar.6.7.8.

Vna ex partibus ad probationem tranſactionis in Curia impedire non poteſt lib.6.tit.3.arr.9.

Tranſlatio.

Tranſlatio diſtrictus ad alterum per ſubmiſsionem fieri non poteſt: verum debitor in Carcerem diſtrictus ſuo duci iubet lib.18.tit.5.arr.41.

Trebellianica.

Trebellianica interdicta per verba Citra diuiſionem *lib.16.tit.3.arr.20.*

Trebellianica tacite non prohibetur lib. 20.tit.3. arr.19.

Tributum. Tributarij.

Tributum in quatuor caſibus ex conſuetudine praſcripta aduerſus eos tantum qui id ſoluerunt libr.13. tit.3.arr.1.

Tributum in quatuor caſibus pro elocatione ſponſa lib.13 tit.5.arr.2.

Tributum in quatuor caſibus pro elocatione ſororis,lib.13.tit.3. arr.3.

Tributum in quatuor caſibus quinti caſus acceßione acquiſitionis videlicet Dominii antlium libr.13.ti. 3.arr.4.

Tributum in quatuor caſibus qua ratione taxari debeat lib.13.tit. 3. arr.5.

Tributum quatuor caſibus ad Dominum non inſtitiarium pertinet lib.13.ti.3.arr.6.

De tributis in Regionibus qua iure ſcripto vtitur lib.5.tit.1.ar.39.

Iudices tributarij litem coram ordinario pendentem euocare non poſſunt lib.7. titul. 7. arr.29.

Tutor. Tutela.

Tutor ſurrogatus in ſubſidium non tenetur pro tutore principali lib.15.tit.5.in app.14.

Tutores & Curatores de negligentia ſua tantum tenentur, non vero debita minorum praſtare idonea libr.15.titul.5.in app.15.

Tutelam magis perſona quam bonis dari lib.15.tit. 5.in app.16.

Tutela munus eſt neceſſarium in matre & auia lib. 15. titul.5. in app.17.

Tutores non debent vſuras pecunia debitorum praſcriptorum & non idoneorum ſactorum pendente tutela lib.15.tit.5.arr.13.

Tutorem dari liberis ſuis Mater procurare cogitur, alioquin vt tutrix reſpondebit lib.15.tit.5.arr.15.

Tutor eſſe debet frater maior fratris ſui pupilli lib. 15.tit.5.arr.16.

a Tutela excuſatur Doctor Medicina lib.15.tit.5. arr.17.

a Tutela immunis Generalis ſubſidiorum libr.15. tit.5. arr.18.

Tutor quo ad reliqua rationum ſuarum neque laxamentum neque dilationem exigere poteſt lib.15.tit. 5.arr.19.

a Tutela excuſatur Dux equitum li.15.ti.5.ar.20.

a Tutela excuſatur ſuſceptor decimarum li.15.tit. 5.in app.1.

Tutrix electa mater cautionem non praſtat libr. 15.tit 5.in app.2.

Tutelam amittit mater ad ſecundas nuptias conuolans li.15.tit.5.in app.2.

Tutoris fideiuſſor quomodo ſibi proſpiciat ſiis Facultatibus labatur li.15.ti.5.in app.3.

Tutor quando ſuo nomine teneatur lib.15.tit.5.in app.5.

Tutor vicinus datur lib.15. titul.5.arr.1.

Tutor idoneus non eſt creditor defuncti lib.15.tit. 5.arr.2.

Tutrix vxor minor 25 annis in teſtamento nominata admittitur lib.15. titul.5. Arr.3.

Tutor decretus appellans adminiſtrare nihilominus debet niſi finita contumacia intercuniat libr.15. tit.5.arr.4.

a Tutore perperam dato res geſta approbantur lib.15.tit.5.arr.5.

Tutor ſuo nomine obligatus finita tutela in bonis ſuis tenetur lib.15.tit.5.arr.6.

a Tutore conſtitutus Procurator tutore mortuo nullam poteſtatem amplius habet li.15.ti.5.arr.7.

Tutores in delicto minoris non reſpondent libr.15. tit.5.arr.10.

in Tutore admittitur excuſatio ob numerum quinque liberorum lib.15. titul. 15.arr. 11.

Tutorum ſalaria quomodo debeantur & adiudicari poßint libr.15.titul.5.arr.12.

Interdictum tutoribus ne elocent neque deſpondeant pupillos extra conſilium commune cognatorũ & perſona conditionis conuenientis li.15.ti.1.in ap.4.

Tutoris Ruſticitas excuſat ab eo quod minimam pecuniam ſub vſuris non dederit ſed nec nomina idonea praſtare debet ſi modo diligentiam adhibuit lib.5.tit.5.in app.10.

Tutorum nominatores quomodo idoneos tutores præſtent. lib. 15. tit. 5. in app. 11.

à Tutela non excuſat ſurditas ſimplex lib. 15. tit. 5. in app. 7.

à Tutela non excuſatur Doctor Medicinæ lib. 15. tit. 5. in app. 7.

Tutelam legitimam ſuorum liberorum Mater inuita ſuſcipit lib. 15. tit. 5. in app. 8.

à Tutore tranſactio cum Minore facta quomodo valida lib. 15. tit. 5. in app. 12.

Minor Tutorem qui geſſit, conuenire & cum diſcutere debet antequam contutorem qui non geſſit conuenire poſſit libr. 15. tit. 5. in app. 13.

Tuitio.

Tuitio citationem perſonalem non infert lib. 24. tit. 3. arr. 7.

V.

Vacantium ius.

Ius Vacantium an Archidiaconis permiſſum ſit & quando lib. 1. tit. 12. in app. 3.

Vas.

Crimen Vadem ſeu ſponſorem non admittit li. 4. tit. 12. arr. 3.

Variolæ.

Variolis infecti vrbibus haud aliter ac leproſi eiecti lib. 6. tit. 1. ar. 11.

Variatio.

Variatio in Iudicio non permittitur lib. 17. tit. 1. ar. 2.

Vaſallus.

Vaſallus Aduocatus in quibus cauſis aduerſus dominum ſuum feudalem patrocinium præſtare poſſit lib. 6. ti. 4. arr. 5.

Vaſallus non ex leui cauſa feudum ſuum amittit libr. 13. tit. 1. arr. 14.

Vaſallus in fundo domini ſui venatum ire non debet lib. 18. tit. 9. in app. 1.

Quemadmodum Vaſallus liberam reddere poſſit poſſeſſionem cuius nomine cenſus ei debetur lib. . tit. 14. arr. 2.

Quomodo Vaſallus nihil de feudo ſuo diminuere poſſit lib. 13. tit. 1. in app. 1.

Dominus directus Vaſalli ſui fructus pendentes non vero collectos capere poteſt lib. 1 . tit. 2. in app. 3.

Dominus dominans fundos a Vaſallo ſuo in cenſum datos capere nō poteſt & quomodo li. 13. ti. 2. in ap. 4.

Vectores. Vecturæ.

Vectores ob vinum a ſe dilutum puniti li. 23. tit. 9. arr. 1.

Vectura & opero ad certum numerum redacta libr. 13. tit. 6. arr. 1.

Vectura muneris realis aduerſus quendam alibi domicilium habentem lib. 131. tit. 6. ar. 2.

Velleianum.

Velleianum locum non habet in promiſſione autoritatis lib. 2. tit. 5. arr. 6.

Velleianum locum non habet aduerſus geminatam fideiuſſionem lib. 12. tit. 5. arreſt. 7.

vtrum Velleiano mulier obligata pro marito carcere liberando iuuetur le. 12. ti. 5. ar. 8.

Velleiano non obſtante iuramento locus eſt. lib. 12. tit. 5. arr. 9.

Velleiano mulier quomodo ſe ad corporis capturam obligare poteſt lib. 2. tit. 5. ar. 10.

Velleiano non iuuatur mater pro filio incarcerato ſe obligans lib. 12. tit arr. 1.

vtrum Velleianum locum habeat ſi mulier ratum habuerit contractum a marito initum nec de nouo renunciauerit libr. 12. tit. 5. arr. 12.

Velleiano non iuuatur mulier quæ vendidit & ad ratum habendū pro tertio ſe obligauit li. 12. ti. 5. ar. 13.

Velleiani renunciatio citra declarationem ſufficit lib. 2. tit. 5. Ar. 1.

Velleiani exceptionem opponere non poteſt mulier quæ mutuo occaſionem præbet lib. 12. tit. 5. arr. 2.

Velleiani exceptionem opponere non poteſt mulier quæ creditorem, vt filio ſuo mutuum daret, rogauit lib. 12. tit. 5. arr. 3.

Velleianum Mulier ob communionem coniugalem aduerſus mariti debitum non habet li. 12. ti. 5. ar. 4.

Velleianum decipiendi creditorem occaſionem præbere non debet lib. 12. tit. 5. ar. 5.

Venari.

Dominus & Vaſallus quomodo venari poſſint lib. 13. tit. 2. in app. 1.

Venditio. Venditor.

Venditio vſuraria quænam ſit lib. 12. tit. 7. arr. 3.

Venditio vili pretio ſub facultate redimendi lib. 12. tit. 7. arr. 4.

Venditio fructuum & poſtea fundi ipſius ob mutuam pecuniam lib. 12. tit. 7. arr. 5.

Venditio iuſta ſub facultate redimendi & conductionis ratione duodecimaria ad tempus nouem annorum poſita Arreſto in contractum conſtitutionis redituus conuerſa libr. 2. titul. 7. ar. 6.

Venditio conditionalis ex mutuo procedens libr. 12. titul. 7. arr. 10.

Ius Venditionis vnicum tantum debetur ex fundo vendito ſub conditione auctionis publicæ lib. 13. tit. 2. in app. 12.

vtrum Venditio feudi ob non ſoluta laudimia nulla & quomodo lib. 13. tit. 1. in app. 10.

Propter prætij vilitatem Venditio Eccleſiaſtica reſcindi poteſt libr. 1. titul. 13. in app. 6.

Venditiones caſuales libr. 2. titul. 7. arr. 28.

Venditor ab emtore, qui facultatem redimendi dare promiſit, retrahere poteſt lib. 11. tit. 6. arr. 7.

Venditor ſub facultate aduerſus tertium agere poteſt lib. 12. tit. 3. ar. 13.

Venefici.

Venefici à quo puniantur lib. 22 tit. 5. arr. 1. & 2.

Venia.

Venia ætatis ad quid proſit lib. 16. tit. 2. ar. 1.

Veriſimilis notitia.

Computatio temporis veriſimilis notitia li. 3. tit. 4. arr. 4.

Verbera.

Cognitio ſuper laico qui clericum verberauit ad quem ſpectet lib. 1. tit. 4. arr. 5.

Veſtis.

Veſtes propria & inſignis pro Forenſibus lib. 6. tit. 4. ar. 2.

Viaticum. Viator.

Viaticum non taxatur in taxa Contradictoriorum aduerſus nouam productionem libr. 18. ti. 2. ar. 37.

Viatores gratis inſtituendi ſunt li. 6. ti. 12. ar. 3.

Viatores legere & ſcribere noſſe debent, li. 6. tit. 7. ar. 1.

Viatores Clerici habitum Clericalem geſtare non debent neque calibes eſſe, libro 6. titulo 7. Arreſto 2.

Viatores non Regij non poſſunt exequi mandata Iudicis Regia, libro 6. tit. 7. Ar. 3.

Viatores non Regij minus opera ſua pretium ferunt quam Regij, lib. 6. tit 7. ar. 4.

Viatores geſti à ſe Notoriam conficere debent, lib. 6.

libr. 6.titul. 7.art.5.

Viator quando poſſit eum quem apprehendere vult, occidere libr.6. titul. 7.art.10.

Viatores extra Balliuiatum ſuum exequi non poſſunt libr.6.tit. 7.arreſt.13.

Viatores vigore protectionis cauſam remittere non debent.lib.7.tit.7.art.49.

Viator à quo puniendus ſit, libr. 7. titul.7. arreſt.49.

Vicarius. Vicariatus.

Vicarius Epiſcopi reſignationes beneficiorum admittere non poteſt lib.2.tit.2.in app.2.

Epiſcopus nondum ingreſſus poſſeſſionem, conſtituere vicarium & eius vicarius conferre poteſt lib. 2.tit.1.in app.3.

Vicariatus abſque teſtibus non valent lib.2.tit.2. art.1.

Vicariatus inſinuari debent li.2. ti.2.art.2.

Vicarius inſinuationes extra diœceſin recipere poteſt lib. 2.tit.2. art.3.

Ordinatione alterius primus Vicarius non ideo reuocare cenſetur libr. 2. tit.2.art.4.

Vicarius reuocatus ante ſignificationem ſibi factam conferre poteſt libr. 2.tit.2. art. 4.

Vicarius ſe reuocatum ſciens poteſt permittente hoc Epiſcopo conferre lib.2.tit.2.art.4.

Vicarius reuocari ſeu deſtitui non poteſt libr. 2. titul. 2.art.5.

Vicarius Francus ſeu Gallus eſſe debet lib.2. tit. 2. in app.1.

Vicinus.

Vicinus quando cogi poſſit vt iter, viam, actum, per fundum ſuum praſtet lib.14. tit.1.ar.3.

Vidua.

Vidua Prouiſionem habet ſuper bonis hæreditatis pendente tempore deliberandi vtrum heredes extituri ſint lib.15. tit.4.ar.15.

Vidua quomodo id accipere debeat cuius vſumfructum habet lib.15.tit.4.ar.16.

Vidua declarare non tenetur lite à tertio mota vtrum agnoſcere vel repudiare velit quod ſibi Conſuetudine delatum fuit lib.15.tit.2.arr.23.

Vidua inops diuitis Mariti ex bonis Mariti alimenta conſequi debet lib.15.tit.4.arr.7.

Vidua filiam ſuam ſola elocare non poteſt li.22. tit. 6.in app.5.

Vidua priuilegium defunctorum maritorum ſuorum retinent li.6.ti.9.arr.vnic.

Vim committens iure prætenſo priuatur, lib.23.tit. 5.arr. 5.

Vindicatio.

Rei vindicatio duo neceſſaria extrema habet lib: 8.titul.13.arr.1.

Rei vindicatio pro re mutata locum non habet, lib.8. tit.13.ap.arr.1.

Vinum.

in viceſima Vini ſolutione locus non eſt non obſtante &c.lib.13.tit.9.in app.2.

Vindemiæ.

Conſtitutio de Vindemiis li.6.ti.2.arr.12.

Vinitor.

Vinitores ſalarium ferunt, quantum minimum alij lib. 6.titul.12.ar.9.

Vinitoris opera diurna lib.6. tit.12.arr.10.

Viſitatio.

Viſitatio reſtringi non debet, libr.1. titul. 11. arr.1.

Epiſcopus in iure viſitationis fundatus eſt libr. 1.tit.11.arr.2.

Viſitatores quomodo Eccleſiis Parochialibus male adminiſtratis prouidere debeant libr.1.titul. 11. arr.3.

Iura Viſitationis: & quomodo viſitatoribus ſolui debeant lib.1.tit.11.in app.1.

Viuarium.

Qui viuarium excitat fundum alienum vſurpare poteſt.lib.6.tit.10.arr.2.

Vnio.

Vnio beneficiorum annullata poſt trecentos annos in Curia libr.19.tit.2.ar.8.

Vnio perpetua & non temporaria eſſe debet li.3.ti. 8.arr.2.

Vniones ſine conſenſu Patroni non valent libr.3. tit.8.ar.2.

Forma impugnandi vniones li.3.tit.8.arr.3.

Vnio cuiuſdam Commendæ S.Lazari cum altera S.Ioannis reuocata lib.3.tit.8. arr.4.

Vniones beneficiorum ante Decretum Conſtantienſe coram Pontifice non coram Curia agitari debent libr.3.titul. 8.arreſt.6.

Vniuerſitas.

Vniuerſitas etſi immutata, eadem tamen cenſetur lib.7.tit.2.arr.1.2.

Vniuerſitas aut incola quando Syndicum creare teneantur lib.7.ti.2.arr.2.

Vniuerſitas geſta à Conſulibus ſuis improbare non poteſt lib. 7. tit. 2.arr.4.

Suppoſiti Vniuerſitatum libr.5.tit.14. arr.9. in notis.

Suppoſiti vniuerſitatis ſub Rectoribus, Doctoribus & Regentibus comprehenduntur libr.5.titul.14.in app.2.

Virgo.

Defloratio Virginis cuius reus laicus ad iuriſdictionem officialis non pertinet lib.1.tit.5.ar.59.

Vox.

Vocem deliberatiuam & electiuam habentes pro præceptore, ius prouiſionis & nominationis Epiſcopo non præripiunt lib.1.tit.3. in app.5.

Vſusfructus paternus in Francia nullus lib. 7.tit. 1.arr.4.

Vſusfructus.

Vſusfructus à marito vxori ſua relictus liberis exiſtentibus lib.14.tit.2.arr.1.

Vſusfructus patris in bonis filij lib. 7.tit.1.arr.5.

Vſusfructus a duobus retentus vel acquiſitus pro parte dimidia extinguitur ſi vnus moriatur lib.14. tit.2.arr.3.

Vſusfructus in incendio extinctus li.14.ti.2. arr.4.

Vſusfructus profeſſione non extinguitur li.14.ti.2. arr.5.

Vſusfructus patri vel auo male adminiſtranti adimitur libr.14.tit.2.arr.6.

Vſufructuarius interdicto vnde vi experiri poteſt lib.14.tit.2.ar.7.

Vſusfructus patri acquiſitus quando proprietati ad filium ſpectanti conſolidetur libr. 14. titul.2. arr.8.

Vſusfructus bonorum Filij an ad patrem ſpectet li.14.tit.2.arr.10.

Sequeſtrum vſusfructus ob cautionem non præſtitam lib.14.tit.2.arr.11.& 12.

Vſuræ. Vſurarij.

Vſura expenſarum non debentur li.12.ti.9.in ap.

Vſura in pupillorum & minorum pecuniis permiſſa li.12.ti.7.arr.30.

Pactum Vſurarium validum non vitiat li.12.tit.7.arr.31

Vſura mutui ſemper nulla li.12.ti.7.arr.32.

In Perſonalibus obligationibus vſuras etiam in ſtipulationem deductas capi non poſſe li.12.titul.7.arr.33.

Vſurarij quomodo puniantur lib.2.ti.7.ar.27.

Mutuum Vſurarium quomodo poſſit & debeat reduci li.12.ti.7.ar.18.

Vxor.

Vxor conductione emphyteutica facta in ſolidum fruitur li.1.ti.13.in app.2.

Vxor virum ſuum ſequi eique adhærere debet pendente diuortij cauſa lib.15.tit.1.arr.1.

Vxor ſeparata quouſque maritus alienata bona ipſius recollocaſſet li.15.ti.3.in app.1.

Vxor in communione debita mariti ſui ſoluere non tenetur niſi vſque ad valorem partis ſuæ li.15.tit.2.app.6.

Vxor male incarcerata cum Marito vi Edicti de quatuor menſibus li.24.tit.3.in app.2.

Vxor non tenetur reſtituere pecuniam ex propriis mariti redactam in ſuam ipſius vtilitatem verſa fuerit li.15.ti.4.in app.1.

Vxor ſocia mariti ſui debita ſoluere non tenetur niſi pro æſtimatione partis ſuæ li.15.ti.2.arr.24.

Vxor quando non tenetur refundere pretium proprij ſui fundi a marito venditi li.15.ti.2.arr.21.

Vxor loco domicilij mariti ſui adſcribi debet lib.5.ti.11.arr.10.

Vxor pendente proceſſu diuortij virum obligare ſe poſſit li.18.ti.3.in app.4.

Proprio Vxoris fundo citra conſenſum eius vendito, oppignoratio potius eſt quam alienatio lib.15.tit.2.app.4.

Z.

Zaſius.

Zaſius & Theophilus eiuſdem ſententiæ fuit circa ſucceſſionem patruorum. libr.21.tit.1.ar.12.

FINIS.

Digitized by Google